Bibulu Jinmiire ni

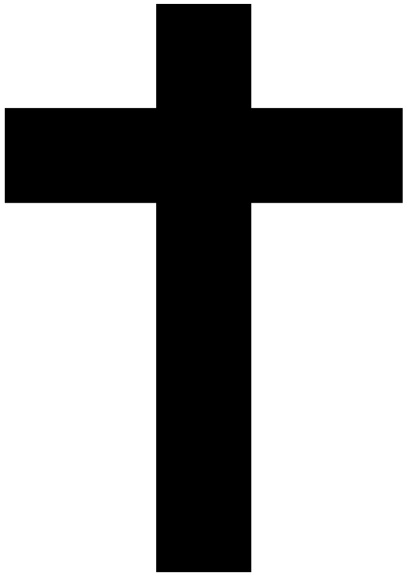

Sénoufo, Djimini: Bibulu Jinmiire ni Bible

Bibulu Jinmiire ni

Sénoufo, Djimini: Bibulu Jinmiire ni Bible

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Djimini Senoufo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a4863791-1c91-5f31-9a8f-034a18a2f8d8

Contents

ZHENƐSI 1
ƐKIZƆDI 84
LEVITIKI 158
NƆMBURU 211
DETERONƆMU 288
ZHOZUWE 350
KITI KƆNFƐNNƐ 393
URUTI 434
1 SAMIYƐLI 441
2 SAMIYƐLI 495
1 WUNLUMBOLO 543
2 WUNLUMBOLO 599
1 KURONIKI 654
2 KURONIKI 708
ƐSIDIRASI 771
NEHEMI 790
ƐSITƐRI 817
ZHƆBU 831
YUURO 885
YOMIYƐGƐLƐ 1017
YƐNŊƐLƐ SƐNRƐ YOFƆ 1065
YUURO TI YURUTANGA 1080
EZAYI 1090
ZHEREMI 1196
YUŊGBƆGƆRƆ SƐNRƐ 1301
EZEKIYƐLI 1312
DANIYƐLI 1399
OZE 1426
ZHOWƐLI 1444
AMƆSI 1451
ABIDIYASI 1464
ZHONASI 1467
MISHE 1471
NAWUMU 1481
ABAKUKI 1486
SOFONI 1491
AZHE 1497
ZAKARI 1501
MALAKI 1520

NT

MATIYE 1526
MARIKI 1585
LUKI 1622
ZHAN 1684
KAPYEGELE 1728
ƆRƆMU 1783
1 KORƐNTI 1809
2 KORƐNTI 1833
GALASI 1850
EFƐZI 1860
FILIPI 1869
KOLƆSI 1876
1 TESALONIKI 1882
2 TESALONIKI 1888
1 TIMOTE 1892
2 TIMOTE 1899
TITE 1904
FILEMƆ 1907
EBURUYE 1909
ZHAKI 1928
1 PYƐRI 1935
2 PYƐRI 1943
1 ZHAN 1948
2 ZHAN 1955
3 ZHAN 1957
ZHUDE 1959
NAGAWA 1962

Yaara ti ni fuun ti pelisaga sɛwɛ ŋa pe yinri
ZHENƐSI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Bibulu wi sɛwɛ koŋgbanŋa poo yinri «Zhenɛsi», ko kɔrɔ wo yɛn pelisaga, katugu wi yɛn na para dunruya yaara ti pelisaga wogo ko na, naa sɛnweele poro naa Izirayɛli tara woolo pe pelisaga wogo ko na.

Zhenɛsi sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Wi kɔnsaga koŋgbanŋga, mbege lɛ wi go nuŋgba sa gbɔn go kɛ ma yiri nuŋgba (1–11) ko yɛn na para yɛgɛ ŋga na we mbe ya mbe dunruya ŋa we yɛn ma cɛn laga wi ni wi jɛn, konaa sɛnwee wì yiri se yeri? Sɛnweele poro naa Yɛnŋɛlɛ sɔgɔwɔ konaa sɛnweele poro naa pe yɛɛ sɔgɔwɔ pi yɛn mɛlɛ? Kapege konaa kunwɔ pi ni tì ye laga dunruya wi ni mɛlɛ? Zhenɛsi sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ŋga ko yɛn na yɔn sogowo kaan ki yewige ŋga fuun ki yewe yɛɛn ki wogo ki na: Yɛnŋɛlɛ lo làa dunruya wo naa tara ti da, naa naŋa wo naa jɛlɛ wi ni (1–2); ɛɛn fɔ, pàa puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na, a lì si kunwɔ wa pe na pa daŋga yɛn (3); ko puŋgo na, a sɛnweele pe tipewe pi nɛɛ seregi na kee, fɔ a Yɛnŋɛlɛ lì ka saa ki kɔn maga tɛgɛ mbe tara ti tɔngɔ, ndɛɛ Nowe wo naa wi go woolo pe ni poro làa shɔ, katugu Nowe wìla pye ma sin li yɛgɛ na (4–9); naa leele pàa kaa na siin na lege naa, a Yɛnŋɛlɛ lì si pe sɛnrɛ ti piri ma pe gbɔn ma pe jaraga wa laga ŋga pe yinri Babɛli ki sanŋgazo wi kansaga (11). Ki kagala ŋgele ke pyesanga lere se ya mboo jɛn mbe wali wi na.

Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo, mbege lɛ go kɛ ma yiri shyɛn sa gbɔn go nafa shyɛn ma yiri kɛ (12–50) ko yɛn naga yɛgɛ yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì pan mbe sɛnwee piile pe shɔ pe kapere ti ni, ma Izirayɛli woolo pe tɛlɛye koŋgbanmbala pe yeri li tunŋgo ki na. Ki koŋgbanŋga Abirahamu naa wi pinambyɔ Izaki (12–25). Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, na nuru li yeri. Wi kala li yɛn yɛgɛ nagawa we na fɔ sanga pyew. Ki shyɛn wogo Abirahamu wi pishyɛnwoo Zhakɔbu (25.19–37.1), wo la se pinambyɔ kɛ ma yiri shyɛn. Yɛnŋɛlɛ làa Zhakɔbu wi mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Izirayɛli. Zhakɔbu wi pinambyɔ Zhozɛfu (37.2–50.26) wo sɛnrɛ ti yɛn na yuun ma wɛ laga sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ŋga ki ni. Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pàa wi pɛrɛ kulo, a pè kari wi ni wa Ezhipiti tara. A wì kaa pye legbɔɔ wa. A wì si kaa ti a wi to Zhakɔbu, naa wi to seyɛɛnlɛ sanmbala poro naa pe go woolo pe ni, pè pan ma cɛn wa Ezhipiti tara, ma shɔ fuŋgo gbɔgɔ ka kɛɛ.

Mbe sɛnrɛ ti go kaw, Zhenɛsi sɛwɛ wi yɛn naga nari we na fɔ Yɛnŋɛlɛ lì naayeri wo naa tara ti da. Li yɛn na jaa sɛnwee wila nuru li yeri, wi taga li na, wila li gbogo paa Abirahamu wi yɛn. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ le Abirahamu wi ni, ma yɔn fɔlɔ kɔn mbe duwaw tara woolo pe ni fuun pe na wo fanŋga na (12.3). Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ li yɔn fili, naa làa Zhezu Kirisi wi torogo, a wì pan ma ku mbe sɛnwee wi shɔ we. Zhezu Kirisi wi yɛn Abirahamu wi setirige pyɔ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa yereŋge konaa sɛnweele pe da *1–2*

Kapege konaa jɔlɔgɔ tìla ye laga dunruya wi ni *3.1-24*

Maga lɛ Adama na ma saa ki wa Nowe na *4–5*

Nowe konaa tɔnŋgbɔɔ pi panga ye *6–9*

Tara na cɛngɛlɛ ko naa Babɛli sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi kala *10–11*

Izirayɛli woolo pe tɛlɛye wele: Abirahamu, naa Izaki konaa

Zhakɔbu *12–35*
Ezawu setirige piile wele *36.1-43*
Zhozɛfu naa wi sefɛnnɛ nambala *37–50*

YERENGE KONAA SƐNWEE PIILE PE DAKALA

1–2

Dunruya wi dakala li na

1 Fafafa, wa dunruya wi lɛsaga,
Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa tara ti da.
2 Tara ti sila pye ma yala, tìla
pye waga. Diwi wìla pye tɔnŋgbɔɔ
tijuguwo pi go na. Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ†
làa pye na tigile tɔnmɔ pi go na.
3 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Yanwa pi
pan!» A yanwa pì si pan†.
4 A Yɛnŋɛlɛ lì si yanwa pi yan pi
yɛn ma yɔn. A lì si yanwa po naa
diwi wi ni ti laga ti yɛɛ na.
5 A Yɛnŋɛlɛ lì si yanwa pi yeri:
Pilige, ma diwi wi yeri: Yembinɛ.
A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ
fun pì gbɔn. A ko si pye pilige
koŋgbanŋga.
6 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Fogo mbe
ye tɔnmɔ pi sɔgɔwɔ, kuu kɔn shyɛn
pi lali pi yɛɛ ni.»
7 Kì kaa pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si fogo
le tɔnmɔ pi sɔgɔwɔ, ma tɔnmɔ pa
yaga wa go na, ma pa yaga nɔgɔna.
A kì si pye ma.
8 A Yɛnŋɛlɛ lì si ko fogo ko yeri:
Naayeri. A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a
pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko si pye
pilige shyɛn wogo†.
9 A Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Naayeri
wi nɔgɔna tɔnmɔ pi gbogolo laga
nuŋgba, lawaga mbe yiri.» A kì si
pye ma.
10 A Yɛnŋɛlɛ lì si ko lawaga ko yeri
«tara», mɛɛ tɔnmɔ mba pì gbogolo
pi yɛɛ na po yeri «kɔgɔje». A
Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
11 Kona, a lì sho fɔ: «Yan mbe fi wa
tara ti na naa yarilire ni, konaa tire
nda ti yɛn pire sɛworo ti ni mbe yala
ti cɛngɛlɛ ke ni. Tige pire ti gbagboro
ti pye wa ti nawa mbe yala ti cɛngɛlɛ
ke ni.» A kì si pye ma.
12 A yan kì si fi wa tara ti na naa
yarilire ni ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni,
naa tire nda ti yɛn pire sɛworo ti
ni. A tire pire tì si gbagboro le wa
ti nawa ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni. A
Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
13 A Yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn. A pinliwɛ
fun pì gbɔn. A ko si pye pilige taanri
wogo.
14 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Yanwa
yirigeyaara mbe pye wa naayeri, tila
pilige ko naa yembinɛ li ni ti kɔɔn ti
yɛɛ na. Ti pye paa kacɛn yɛn mbaa
wagati, naa piliye konaa yɛgɛlɛ ke
yɛgɛ nari.
15 Ti pye yanwa yirigeyaara wa
naayeri, mbaa yanwa yinrigi laga
tara ti na.» A kì si pye ma.
16 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si yanwa
yirigeyaara shyɛn gbegele, a kà wɛ
ka na. A lì si gbegbeŋge ki tɛgɛ pilige
ki go na, ko ki yɛn yɔnlɔ ye, mɛɛ jɛgɛ
ki tɛgɛ yembinɛ li go na, ko ki yɛn
yeŋge ye; mɛɛ wɔnŋgɔlɔ ke gbegele
fun.
17 A lì siri tɛgɛtɛgɛ wa naayeri tila
yanwa yinrigi laga tara ti na;
18 konaa ti cɛn pilige naa yembinɛ
li ni ti go na, mbaa yanwa po naa
diwi wi ni ti kɔɔn ti yɛɛ na. A
Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
19 A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ
fun pì gbɔn. A ko si pye pilige tijɛrɛ
wogo.
20 A Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Yaara
nda yinwege na, ti lɛgɛrɛ mbe pye
wa tɔnmɔ pi ni. Sannjɛrɛ mbe yiri
tila yinrigi sire na wa naayeri, tara
ti go na.»
21 A Yɛnŋɛlɛ lì si kɔgɔje nawa
yaritugbɔɔrɔ ti da, konaa yaara nda
fuun ti yɛn yinwege na, na waa na
mari wa tɔnmɔ pi ni ti ni. A tì lɛgɛ
wa tɔnmɔ pi ni fɔ jɛŋgɛ, ma yala ti
cɛngɛlɛ ke ni. A lì sannjɛrɛ ti cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke da. A lì sigi yan fɔ ki
yɛn ma yɔn.

† **1:2 1.2:** Ŋga kì yo fɔ *Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ*, Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ Yɛnŋɛlɛ li wɔnwɔn.
† **1:3 1.3:** 2 Korɛn 4.6 † **1:8 1.6-8:** 2 Pyɛ 3.5

22 A Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw ti na, ma
siri pye fɔ: «Ye se, ye lɛgɛ, ye kɔgɔje
tɔnmɔ pi yin; sannjɛrɛ fun ti se, ti
lɛgɛ laga tara ti na.»
23 A yɔnlɔkɔgɔ si gbɔn, a pinliwɛ
fun pì gbɔn. A ko si pye pilige
kaŋgurugo wogo.
24 A Yɛnŋɛlɛ li sho naa fɔ: «Tara
ti pan yaara nda ti yɛn yinwege
na ti ni mbe yala ti cɛngɛlɛ ke ni,
yaayoro to naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
ŋgele ke maa fulolo tara ti na, konaa
woŋgaala pe cɛnlɛ pyew li ni.» A ko
si pye ma.
25 A Yɛnŋɛlɛ lì si woŋgaala pe
gbegele ma yala pe cɛngɛlɛ ke ni,
naa yaayoro ti ni ma yala ti cɛngɛlɛ
ke ni, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na
ke ni ma yala ke cɛngɛlɛ ke ni. A
Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn.
26 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ye ti we
lere gbelege wi pye we yanlɛɛ, wi
yiri we kɔrɔgɔ, wi cɛn ŋgbanra nda
wa tɔnmɔ pi ni ti go na, naa naayeri
sannjɛrɛ, naa yaayoro, naa tara to
naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke
maa fulolo tara ti na ti go na†.»
27 A Yɛnŋɛlɛ lì si lere wi da, a wì pye
li yanlɛɛ,
a lì suu da, a wì yiri li kɔrɔgɔ.
A lì si pe da naŋa naa jɛlɛ†.
28 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw pe
na mɛɛ pe pye fɔ: «Ye se, ye lɛgɛ,
ye tara ti yin, ye cɛn ti go na. Ye
cɛn ŋgbanra nda wa tɔnmɔ pi ni ti
go na, naa naayeri sannjɛrɛ to naa
yaara nda fuun ti yɛn yinwege na,
na yanri tara ti na ti go na†.»
29 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ye wele!
Yarilire nda fuun ti yɛn laga tara ti
na konaa tire nda fuun ti maa pire
sɛni ma pye gbagboro ni, mìri kan
ye yeri ti pye ye yaakara.
30 Woŋgaala mbele fuun pe yɛn laga
tara ti na, naa naayeri sannjɛrɛ ti
ni fuun, naa yaara nda fuun ti maa
yanri tara ti na, ko kɔrɔ wo yɛn
yaraga ŋga fuun ki maa wɔɔn, mì
yantipirige ki kan ti yeri ki pye ti
yaakara.» A ko si pye ma.
31 Yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ làa
gbelege, a lì siri wele mari yan ti
yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. A yɔnlɔkɔgɔ
si gbɔn, a pinliwɛ fun pì gbɔn. A ko
si pye pilige kɔgɔlɔni wogo.

2

1 Naayeri wo naa tara ti ni, naa ti
nawa yaara pyew, pa tìla gbegele ma
kɔ yɛɛn.
2 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa kɔ li tunŋgo
pyege ki na, a lì si wogo pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na tunŋgo ŋga
fuun làa pye ki ni†.
3 A Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na maga tɛgɛ ki
yɛ li yɛɛ kan, katugu làa tunŋgo ki
pye ma yaara nda fuun da, làa kɔ ki
tunŋgo ki na mɛɛ wogo ko pilige ko
ni†.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa
tara ti da sanga ŋa ni, kìla pye yɛgɛ
ŋga na, koyi ŋga.

Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki sɛnrɛ

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tara to na
naayeri wi gbegele sanga ŋa ni, kìla
yala tige kpɛ fa fi laga tara ti na gbɛn,
konaa yan kpɛ fa fi fun laga tara ti
na, katugu ki sanga wi ni kìla yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fa tisaga wa laga
tara ti na gbɛn. Ki sanga wi ni, leele
sila pye laga mbaa fali tara ti na.
6 Ɛɛn fɔ, fɔɔngɔ kà la pye na
yinrigi wa nɔgɔna na tara ti yinŋgi
lagapyew.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lere wi gbegele
taambugɔ ni, mɛɛ yinwege wɔnwɔn
pi le wa wi numawegele ke ni li yɛɛ
yɔn tifɛlɛgɛ ki ni. A lere wì si pye
yinwege na†.
8 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si naŋgɔ kɔlɔgɔ ka gbegele wa Edɛn
tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri, mɛɛ lere
ŋa làa gbegele wi tɛgɛ wa ki nawa.
9 Tige ŋga fuun ki yɛgɛ cɛnwɛ pi
yɛn ma yɔn, ma pye yaakara tanra
yaa ta wa ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **1:26 1.26:** 1 Korɛn 11.7 † **1:27 1.27:** Mati 19.4; Maki 10.6 † **1:28 1.27-28:** Zhenɛ 5.1-2 † **2:2 2.2:** Ebu 4.4,10 † **2:3 2.2-3:** Ɛki 20.11 † **2:7 2.7:** 1 Korɛn 15.45

lì si ti a ti cɛngɛlɛ ke ni fuun tà fi ma yiri wa tara. A lì si tige ŋga ki maa yinwege kaan ka tɛgɛ wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki nandogomɔ, konaa tige ŋga ki maa kajɛŋgɛ naa kapege ki jɛnwɛ pi kaan ki ni†.

10 A gbaan wà si yiri wa Edɛn tara ti ni, na naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yinŋgi. A gbaan wì si wali wa ki laga ki na, ma kɛyɛn tijɛrɛ wɔ.

11 Gbaan wi kɛɛ koŋgbanŋga pàa pye naga yinri Pishɔn. Ko kìla pye ma Havila tara ti maga mari fili. Tɛ yɛn wa ki tara ti ni.

12 Ki tara ti tɛ wi yɛn tɛ piiri. Bedelimu tire tɔnmɔ nuwɔ taan konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe yinri ɔnikisi tìla pye wa.

13 Gbaan wi kɛɛ shyɛn wogo pàa pye naga yinri Giyɔn, ko kìla pye ma Kushi† tara ti maga.

14 Gbaan wi kɛɛ taanri wogo pàa pye naga yinri Tigire, ko la pye na fuun na kee wa Asiri tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri. Gbaan wi kɛɛ tijɛrɛ wogo pàa pye naga yinri Efirati.

15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si lere wi tɛgɛ wa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni ma yo wila ki fali, wila ki kɔrɔsi.

16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ŋgasele la tɛgɛ ma lere wi kan, mɛɛ wi pye fɔ: «Naŋgɔ kɔlɔgɔ ki tige pige ŋga fuun ki yɛn mɔɔ ndanla, ma mbe ya ka ka.

17 Ɛɛn fɔ, tige ŋga ki maa kajɛŋgɛ konaa kapege ki jɛnwɛ pi kaan, maga kaga pyɔ wa ka. Na maga wa ka pilige ŋga ni, ma daga mbe ku dɛ.»

18 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Naŋa wi koro wi nuŋgba, ki woro ma yɔn. Mi yaa sagafɔ gbegele wi kan, wi yala wi ni.»

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tara tɛgɛ ma woŋgaala poro naa sannjɛrɛ ti cɛngɛlɛ ke ni fuun ke gbegele, mɛɛ ti a tì pan naŋa wi kɔrɔgɔ, maa wele paa wi yaa ti yeri yɛgɛ ŋga na we. Naŋa wì ka mɛgɛ ŋga yeri yaraga yɛnwege ŋga na, ko ki ma pye ki mɛgɛ ye.

20 A naŋa wì si yaayoro to naa sannjɛrɛ ti ni, naa woŋgaala pe cɛnlɛ pyew pe mɛrɛ ti tagataga. Ɛɛn fɔ, wa ki yaayoro ti sɔgɔwɔ, ka sila ta wa ŋga ki mbaa pye wi sagafɔ mbe yala wi ni.

21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si wɔnlɔwɔ gbɔɔ wa naŋa wi na, a wì si wɔnlɔ. A lì suu kendiŋgangala li nuŋgba wɔ mɛɛ wi wire kara ti tɛgɛ maga laga ki tɔn.

22 Kendiŋganna na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ naŋa wi ni, a lì si lo pye jɛlɛ, mɛɛ pan wi ni naŋa wi kɔrɔgɔ.

23 Naa naŋa wìla kaa wi yan, a wì sho fɔ:

«Koni, ŋa yɛɛn, na kajeere ko ka nuŋgba yi, na wire kara to tari.
Pe yaa laa yinri jɛlɛ, katugu wì yiri wa naŋa wo ni†.»

24 Ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na, kona pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba†.

25 Naŋa wo naa wi jɔ wi ni pàa pye witiwaga, pe sila si fɛrɛ jɛn.

KAPEGE KONAA JƆLƆGƆ TI YEWE LAGA DUNRUYA WI NI

3

3.1-24

Yɛnŋɛlɛ làa naŋa wo naa jɛlɛ wi ni pe purɔ ma pe wɔ wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni

1 Woŋgaala mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa da, wɔɔgɔ kìla jilige ma wɛ pe ni fuun pe na. A Wɔɔgɔ kì si kaa jɛlɛ wi yewe maa pye fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ Yɛnŋɛlɛ lì yo yaga kaa

† **2:9 2.9:** Naga 2.7; 22.2,14 † **2:13 2.13:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **2:23 2.23:** Eburuye sɛnrɛ ti ni naŋa wi mɛgɛ konaa jɛlɛ wi mɛgɛ ki ni tì yiri ti yɛɛ kɔrɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. Pe maa naŋa wi yinri «Ish», na jɛlɛ wi yinri «Isha» maga naga ma yo pa jɛlɛ wì yiri wa naŋa wi ni. † **2:24 2.24:** *Pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe shyɛn pe yaa pye paa lere nuŋgba yɛn, yaraga ka se pe kɔn pe yɛɛ na, Mati 19.5; Maki 10.7-8; 1 Korɛn 6.16; Efɛ 5.31. † **3:1 3.1:** Naga 12.9; 20.2

naŋgɔ kɔlɔgɔ tire pire ti ni fuun ti kaa le†?»
2 A jɛlɛ wì si wɔɔgɔ ki pye fɔ: «We
mbe ya mbaa naŋgɔ kɔlɔgɔ tire pire
ti kaa kɛ.
3 Ɛɛn fɔ, tige ŋga ki wa naŋgɔ
kɔlɔgɔ ki nandogomɔ, Yɛnŋɛlɛ lì yo
waga kaga pyɔ wa ka. Lì yo waga
ka jiri ki tige ki na yɛrɛ, nakoma we
daga mbe ku.»
4 A wɔɔgɔ kì si jɛlɛ wi pye ma yo
fɔ: «Ki woro ma, ye se ku dɛ.
5 Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma, katugu lìgi
jɛn ma yo na yaga tige ki pige ka
ka pilige ŋga ni, ye yɛngɛlɛ ke yaa
yɛngɛ, ye yaa pye paa Yɛnŋɛlɛ li yɛn,
mbe kajɛŋgɛ konaa kapege ki jɛn.»
6 A jɛlɛ wì sigi yan fɔ tige ki pire ti
yaa pye yaakara tanra, ti yɛn ma yɔn
lere mbaa ti wele, konaa na maga ka
ka ki mbe ya tijinliwɛ kan ma yeri.
A wì si ka cɔ ma ka, mɛɛ ka kan wi
pɔlɔ wi yeri le wi yɛɛ tanla, a wo fun
wìgi ka.
7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pe
ni fuun shyɛn pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ,
a pè sigi jɛn ma yo pe yɛn witiwaga.
A pè si figiye tige wɛrɛ kɔn mari
gbegele pe yɛɛ kan lɔmbɛɛlɛ.
8 Yɔnlɔkɔgɔ ki ni, naa tifɛnɛ làa
kaa yinŋgi, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li tinmɛ ta li yɛn na yanriyanri wa
naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni. Kì pye ma, a
naŋa wo naa wi jɔ wi ni pè si lara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na wa naŋgɔ kɔlɔgɔ
tire ti nɔgɔ.
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wi yeri
maa pye fɔ: «Ma yɛn se yeri?»
10 A naŋa wì sho fɔ: «Mɔ̀ɔ tinmɛ
ta wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, a mì si fyɛ,
katugu mi yɛn witiwaga, ko mì lara.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
«Ambɔ wìgi yo ma kan ma yo ma
yɛn witiwaga? Tige pige ŋga mì yo
maga ka ka ka, ko ka ma ma ka le?»
12 A naŋa wì sho fɔ: «Jɛlɛ ŋa mà
kan na yeri ma yo wi pye na ni, wo
wìgi tige pige ka cɔ ma kan na yeri,
a mìgi ka.»
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li si jɛlɛ wi pye
fɔ: «Ŋga mà pye yɛɛn, yiŋgi yi ko?»
A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wɔɔgɔ ko kìlan
fanla, a mì sigi ka†.»
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si wɔɔgɔ ki
pye fɔ:
«Ŋga mà pye yɛɛn ki kala na,
mɔ̀ɔ daŋga yaayoro to naa
woŋgaala pe ni fuun pe
sɔgɔwɔ.
Ma yaa la fulolo ma lara ti na,
taambugɔ ko ki yaa pye ma yaakara
ma yinwege piliye yi ni fuun
yi ni.
15 Mi yaa mbɛnwɛ le mboro naa jɛlɛ
wi ni ye sɔgɔwɔ,
mbe mbɛnwɛ le ma setirige piile
poro naa jɛlɛ wi setirige piile
pe sɔgɔwɔ.
Jɛlɛ wi setirige piile pe yaa ka ma go
ki yaari,
mboro fun ma yaa ka pe nɔ wa pe
tɔndanra ti na†.»
16 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si jɛlɛ wi pye
fɔ:
«Mi yaa pisege tere ti ŋgban ma na
fɔ jɛŋgɛ.
Ma yaa jɔlɔ mbe si jɛn mbe se.
Ma jatere wi yaa pye ma pɔlɔ wo na,
wi yaa pye ma go na.»
17 A Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wo pye fɔ:
«Tige pige ŋga mìla yo maga ka ka
ka, kì kaa pye mɔ̀ɔ jɔ wi sɛnrɛ ti logo
maga ka, ki kala na,
tara tì daŋga ma kala na.
Ma yaa jɔlɔ jɛŋgɛ si jɛn mbe yaakara
ta wa tara ti ni ma yinwege
piliye yi ni fuun yi ni.
18 Tara ti yaa wuuro naa yan pege
yirige ma kan.
Yarilire nda ti yaa la taa wa kɛrɛ, to
ti yaa pye ma yaakara†.
19 Ma yaa kafugo tulu wa ma walɛgɛ
ki na mbe wa, si jɛn mbe
yaakara ta,
fɔ ma ka sa sɔngɔrɔ wa tara ti ni;
katugu pa mà yiri wa tara ti ni.
Taambugɔ kì tɛgɛ mɔɔ gbegele,
ma yaa ka sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki
ni.»

† **3:13 3.13:** 2 Korɛn 11.3; 1 Timo 2.14 † **3:15 3.15:** Naga 12.17 † **3:18 3.17-18:** Ebu 6.8

20 Kona, naŋa we, wo ŋa pe yinri
Adama, a wì suu jɔ wi mɛgɛ taga naa
yinri Awa†, ko kɔrɔ wo yɛn yinwege,
katugu wo wi yɛn leweele pe ni fuun
pe nɔ we.
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si sɛlɛgɛ pye
yaripɔrɔ ma kan Adama wo naa wi
jɔ pe yeri peri le.
22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ pye fɔ:
«Wele, lere wì kanŋga ma pye paa
woro wa nuŋgba yɛn, ma kajɛŋgɛ
naa kapege ki jɛn. Koni, ye ti we
konɔ li tɔn wi na, jaŋgo wiga ka
gbɔn wa tige ŋga ki maa yinwege
kaan ki na mbege pyɔ wa cɔ mboo
ka, mbe koro yinwege na fɔ sanga
pyew†.»
23 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si lere wi yirige maa wɔ wa Edɛn
naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, tara nda pàa tɛgɛ
maa gbegele, wi saa ti fali.
24 A lì si lere wi purɔ maa
wɔ wa, mɛɛ mɛrɛgɛye mbele pe
yinri sherubɛnye† pele tɛgɛ wa Edɛn
naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yɔnlɔ yirisaga yeri,
konaa kasɔn tokobi ni, konɔ na li
maa kee wa tige ŋga ki maa yinwege
kaan ki yeri, a wo na figefige nali
kɔrɔsi.

MAGA LƐ ADAMA NA MA SAA KI WA NOWE NA

4

4–5

Kayɛn naa Abɛli pe saraga wɔmɔkala

1 Kona, a Adama wì suu jɔ Awa wi
jɛn jɛlɛ, a wì si kugbɔ lɛ mɛɛ Kayɛn
se. A jɛlɛ wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
li fanŋga na, mì naŋa se.»
2 Ko puŋgo na, a wì si Kayɛn wi
jɔnlɔ Abɛli† wi se. A Abɛli wì si kaa
pye yaayoro kɔnrifɔ, a Kayɛn wò pye
kɛrɛ kɔnfɔ.
3 Naa sanga wà la kaa toro, a
Kayɛn wì si kari wi kɛrɛ yaara ta ni
ma saa ti wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri.
4 A Abɛli fun wì si kari wi simbapi-
ile koŋgbanmbala tiyɔɔnlɔ pele ni,
naa pe yanlaga ki ni, ma saa ti wɔ
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. A lì si
yɛnlɛ Abɛli wo naa wi saraga ki na†.
5 Ɛɛn fɔ, li sila yɛnlɛ Kayɛn wo naa
wi saraga ki na. A kì si Kayɛn wi
mbɛn fɔ jɛŋgɛ, a wì si yɛgɛ san.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kayɛn wi pye
fɔ: «Ki pye mɛlɛ, a kì sɔɔn mbɛn, a
mà yɛgɛ san?
7 Na ma kaa kajɛŋgɛ piin, ma
yɔlɔgɔ ki yaa yiri caw. Ɛɛn fɔ, na
kaa si pye ma woro na kajɛŋgɛ piin,
kapege ki yɛn paa yaripege yɛn ŋga
kì gbɛgɛlɛ ma sinlɛ le ma yeyɔngɔ ki
tanla. Kila jaa mbe fanŋga ta ma na,
mboro ma daga mbe cɛn ko go na.»
8 Ko puŋgo na, a Kayɛn wì suu
jɔnlɔ Abɛli wi pye fɔ: «Shokari wa
kɛrɛ†.» Ma pe ta wa kɛrɛ, a Kayɛn wì
si to wi jɔnlɔ Abɛli wi na maa gbo†.
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kayɛn wi
yewe maa pye fɔ: «Ma jɔnlɔ Abɛli
wi yɛn se?» A Kayɛn wì sho fɔ:
«Mii jɛn. Muwi mi yɛn na jɔnlɔ wi
kɔrɔsifɔ we le?»
10 A we Fɔ wì sho fɔ: «Yiŋgi mà
pye yɛɛn? Ma jɔnlɔ wi kasanwa mba
mà wo wa tara ti na, pi gbelege kila
gbɔɔn laga na na†, nala piin ma yo
mbege kayaŋga wɔ†.
11 Ma jɔnlɔ ŋa mà gbo ma yɛ, tara
nda tùu kasanwa pi wɔ, mɔ̀ɔ daŋga
mɔɔ wɔ wa ti ni.
12 Ma kaa fali tara ti na, ti se
yarilire kan ma yeri. Ma yaa pye

† **3:20 3.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Adama mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa lere. Ko kì pye naŋa wi mɛgɛ ye. Awa mɛgɛ ki kɔrɔ wo wi ŋa yinwege. † **3:22 3.22:** Naga 22.14 † **3:24 3.24:** Mɛrɛgɛye pele wɛlɛ, pe wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. Poro yanlɛɛlɛ pàa tɛ ma yerege wa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi na, maa tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni; Ɛki 25.18-22; Ebu 9.5. † **4:2 4.2:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Abɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yaraga ŋga ki se mɔ. † **4:4 4.4:** Ebu 11.4 † **4:8 4.8:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni, laga ŋga kì yo fɔ: «Shokari wa kɛrɛ» ki woro wa wi ni. † **4:8 4.8:** Mati 23.35; Luki 11.51; 1 Zhan 3.12 † **4:10 4.10:** Kasanwa pi gbelege sɛnrɛ nda tì yo, ko yɛn naga nari ma yo naa Yɛnŋɛlɛ làa kasanwa mba pì wo le tara pi yan, kì cɛn ndɛɛ pìla pye na gbele nali piin ma yo ligi kayaŋga wɔ. † **4:10 4.10:** Ebu 12.24

yanrifɔ mbaa yanri la toro tara ti na.»
13 A Kayɛn wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
pye fɔ: «Na tege kì gbɔgɔ ma wɛ na
fanŋga ki na, mi se ya ki ni.
14 Wele, nala maa na puro nala
woo laga ki tara nda ti ni, mi yaa fe
mbe lara ma na. Mi yaa pye lejaga
mbaa yanri faa la toro tara ti ni.
Lere ŋa fuun kanla yan, wi mbe ya
mbanla gbo.»
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kayɛn wi
pye fɔ: «Lere ŋa fuun ka Kayɛn gbo,
wi kapege ki fɔgɔ ki yaa tɔn wi na
fɔ sa ta tɔnsaga kɔlɔshyɛn.» A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si tɛgɛrɛ tɛgɛ Kayɛn wi na,
jaŋgo lere ŋa fuun kaa yan wiga kaa
gbo.
16 A Kayɛn wì si laga le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, mɛɛ saa cɛn
wa Nɔdi† tara, wa Edɛn tara yɔnlɔ
yirisaga yeri.

Kayɛn wi setirige piile wele

17 Kona, a Kayɛn wì suu jɔ wi jɛn
jɛlɛ, a wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ Enɔki se.
A wì si ca ka kan naga yinri Enɔki
ma yala wi pyɔ wi mɛgɛ ki ni.
18 A Enɔki wo si Iradi se. A Iradi
wo Mewuyayɛli se. A Mewuyayɛli
wo si Metushayɛli se. A Metushayɛli
wo Lemɛki se.
19 Lemɛki wo la pɔri jɛɛlɛ shyɛn,
pàa pye na nuŋgba yinri Ada, na
sanŋa wi yinri Sila.
20 A Ada wo Yabali se. Leele mbele
pàa pye na cɛɛn wa paara yinrɛ ti ni
na yaayoro koro, Yabali wo wìla pye
pe tɛlɛ we.
21 Pàa pye naa jɔnlɔ lenaŋa wi
yinri Yubali. Mbele pàa pye na juru
wi gbɔɔn na wegele ke wiin pe tɛlɛ
wo lawi.
22 A Sila fun wo si Tubali Kayɛn se.
Tubali Kayɛn wo la pye na tuguwɔrɔ
naa tuguyɛnrɛ tunŋgo pyeyaara ti
cɛngɛlɛ pyew ti gbegele. Pàa pye naa
jɔnlɔ sumboro wi yinri Naama.
23 A Lemɛki wì suu jɛɛlɛ pe pye fɔ:
«Ada naa Sila, ye nuŋgbogolo jan
yaa nuru na yeri.
Mi Lemɛki, yoro mbele na jɛɛlɛ, ye
nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri.
Mì naŋa gbo, ŋa wìlan wɛlɛgɛ.
Mì lefɔnŋɔ gbo, naa wìlan gbɔn we.
24 Na kaa pye Kayɛn gbogo ki fɔgɔ ki
yaa tɔn tɔnsaga kɔlɔshyɛn,
Lemɛki wogo ko yaa tɔn tɔnsaga
nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔshyɛn.»
25 A Adama wo naa wi jɔ wi ni pè
si pinambyɔ wa se naa. A jɛlɛ wì suu
mɛgɛ taga naa yinri Sɛti†, ma sho
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pinambyɔ wa yɛgɛ
kan na yeri Abɛli wi yɔnlɔ, ŋa Kayɛn
wìla gbo we.»
26 A Sɛti wo fun wì si pinambyɔ wa
se naa yinri Enɔsi. Ko sanga wowi
leele pàa ki lɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki yinri nali gbogo.

5

Adama wi setirige piile kala

1 Adama wi setirige piile pe mɛrɛ
sɛwɛ wi ŋa. Yɛnŋɛlɛ lì yaa lere wi
da pilige ŋga ni, làa wi da a wìli lɛ.
2 Làa pe da naŋa naa jɛlɛ. Pilige
ŋga ni làa pe gbegele, a lì si duwaw
pe na, mɛɛ pe mɛgɛ ki taga na pe
yinri leele†.
3 Naa Adama wìla kaa ta yɛlɛ
cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ (130),
a wì si pinambyɔ se, a wì yiri wi
kɔrɔgɔ, ma pye wi yanlɛɛ. A wì suu
mɛgɛ taga naa yinri Sɛti.
4 Sɛti sege ki puŋgo na, a Adama
wì si pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri
(800), ma pinambiile pele yɛgɛ se,
naa sumborombiile ni.
5 Adama wi yinwege piliye yan
fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ
kɔlɔjɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ (930),
a wì si ku.
6 A Sɛti wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri
kaŋgurugo (105), a wì si pinambyɔ
se naa yinri Enɔsi.
7 Enɔsi sege ki puŋgo na, a Sɛti wì
si pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri ma yiri

† **4:16 4.16:** Eburuye sɛnrɛ ti ni *Nɔdi* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «mbaa yanri faa la toro.» † **4:25 4.25:** Eburuye sɛnrɛ ti ni *Sɛti* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Yɛnŋɛlɛ lìlan kan.» † **5:2 5.1-2:** Zhenɛ 1.27-28; Mati 19.4; Maki 10.6

kɔlɔshyɛn (807), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
8 Sɛti wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa kɛ ma yiri shyɛn (912), a wì si ku.
9 A Enɔsi wo si ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ, mɛɛ pinambyɔ se naa yinri Kena.
10 Kena sege ki puŋgo na, a Enɔsi wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa kɛ ma yiri kaŋgurugo (815), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
11 Enɔsi wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ ma yiri kaŋgurugo (905), a wì si ku.
12 A Kena wo si ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se naa yinri Mahalaleyɛli.
13 Mahalaleyɛli sege ki puŋgo na, a Kena wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa shyɛn (840), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
14 Kena wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ ma yiri kɛ (910), a wì si ku.
15 A Mahalaleyɛli wo si ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri kaŋgurugo, a wì si Yerɛdi se.
16 Yerɛdi sege ki puŋgo na, a Mahalaleyɛli wì si pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa ma yiri kɛ (830), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
17 Mahalaleyɛli wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (895), a wì si ku.
18 A Yerɛdi wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri shyɛn (162), a wì si pinambyɔ se naa yinri Enɔki.
19 Enɔki sege ki puŋgo na, a Yerɛdi wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
20 Yerɛdi wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa taanri ma yiri shyɛn (962), a wì si ku.
21 A Enɔki wo si ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri kaŋgurugo, a wì si pinambyɔ se naa yinri Matusalɛmu.
22 Matusalɛmu sege ki puŋgo na, a Enɔki wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ taanri (300). Wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ konɔ li na. A wì si pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
23 Enɔki wi yinwege piliye yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kaŋgurugo (365).
24 Enɔki wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ konɔ li na, ko puŋgo na, a wì si kaa kɔ leele pe na, pe suu yan naa, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi lɛ ma kari wi ni†.
25 A Matusalɛmu wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (187), a wì si pinambyɔ se naa yinri Lemɛki.
26 Lemɛki sege ki puŋgo na, a Matusalɛmu wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa tijɛrɛ ma yiri shyɛn (782), mɛɛ pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
27 Matusalɛmu wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa taanri ma yiri kɔlɔjɛrɛ (969), a wì si ku.
28 A Lemɛki wo si ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri shyɛn (182), a wì si pinambyɔ se.
29 A wì suu mɛgɛ ki taga naa yinri Nowe†, ma sho fɔ: «We tunndo nda waa piin, na tere nda tege, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti daŋga, ki pyɔ ŋa yɛɛn, wo wi yaa we kotogo ki sogo we na ti kala na.»
30 Nowe sege ki puŋgo na, a Lemɛki wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (595), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
31 Lemɛki wi yinwege piliye yan fuun wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ

† **5:24 5.24:** Ebu 11.5; Zhude 14 † **5:29 5.29:** Eburuye sɛnrɛ ti ni *Nowe* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «kotogo sogowo.»

kɔlɔshyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (777), a wì si ku.
32 Nowe wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500), a wì si pinambiile taanri se: Sɛmu, naa Kamu konaa Zhafɛti.

NOWE KONAA TƆNNŊGBƆƆ PI PANGA YE

6

6–9

Leele pe tipewe we

1 Naa leele pàa kaa na lege laga tara ti na, a pè si sumbonɔ lɛgɛrɛ se.
2 Ko sanga wo ni, a Yɛnŋɛlɛ li pinambiile† pè si leele pe sumbonɔ pe yan pe yɔn fɔ jɛŋgɛ. A pè si pele wɔ, ma pe pɔri pe jɛɛlɛ.
3 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Yinwege wɔnwɔn mba mìla le leele pe ni, mi soo yaga pi koro pe ni pilige pyew, katugu pe yɛn wire nda ti yɛn kuworo. Mbege lɛ yiŋgɔ ni, pe yɛgɛlɛ ke se toro yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa (120) na.»
4 Ko sanga wo ni, letitɔɔnrɔ la pye laga tara ti na, ali ki sanga wi puŋgo na fun. Ko sanga wowi Yɛnŋɛlɛ li pinambiile pàa leele pe sumbonɔ pe lɛ pe jɛɛlɛ, ma piile sese pe na. Poro pàa pye faa woolo letugbɔɔrɔ, ma pye fanŋga fɛnnɛ, a pe mɛgɛ kì yiri fɔ jɛŋgɛ†.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan fɔ leele pe nawa pì pe pe na laga tara ti na fɔ ma saa toro. Pe nawa jatere wi sila pye yaraga ko ka na, fɔ tipege ko bɔkɔ, pilige pyew.
6 A kì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn, a lì sigi yan fɔ ki sila daga li leele pe da laga tara ti na. Li nawa pìla tanga li na fɔ jɛŋgɛ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Leele mbele mìla da, mi yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ laga tara ti na, mbege lɛ leele pe na, mbe saga wa yaayoro to naa yaara nda ti maa fulolo tara ti na, konaa naayeri sannjɛrɛ ti ni; katugu leele mbele mì da, ndɛɛ mii ja pe da, ko mbe ja mbɔnrɔ.»
8 Ɛɛn fɔ, Nowe wo la mɛgɛ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri†.

Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa Nowe wi shɔ

9 Nowe wi setirige ki ŋga. Nowe wìla pye lesinŋɛ konaa jɛrɛgisaga fu wi sanga wi ni. Wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ konɔ li na wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni†.
10 Nowe wìla pinambiile taanri se, pe mɛrɛ ti nda: Sɛmu, naa Kamu konaa Zhafɛti.
11 Tara tìla jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, leele pàa pye na tipere piin tara ti ni lagapyew.
12 A Yɛnŋɛlɛ lì si tara ti wele mari yan ti yɛn ma jɔgɔ, katugu sɛnwee piile pe ni fuun pàa pye na kapege piin laga tara ti na.
13 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nowe wi kan fɔ: «Mìgi kɔn maga tɛgɛ, mbe yaara nda fuun mì da ti tɔngɔ mberi wɔ wa sanga ŋa wo ni, katugu leele pe yɛn na kapere ti piin tara ti lagapyew. Wele, mi yaa poro naa tara ti ni pe pinlɛ mbe pe tɔngɔ.
14 Ma tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge gbegele ma yɛɛ kan gofɛri tire ni, ma yumbi-ile wɔ wa ki nawa, maga nawa naa ki puŋgo ki wɔlɔgɔ joro panyi ni.
15 Wele, maga gbegele ki gbegewe mba po na: ki titɔnlɔwɔ pi pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150), ki gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki yagawa pi pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.
16 Maga gona wi tɔn, ma fenɛtiri wɔ ki na mɛtɛrɛ kɔngɔ wa ki mbogo yagawa po naa ki tɔnyaraga ti sɔgɔwɔ pi ni, ma yɔn wɔ ki kanŋgaga nuŋgba na. Maga gbegele, maga pye go taanri, maga tagala ki yɛɛ na. Ka mbe pye nɔgɔna, ka mbe pye nandogomɔ, ka mbe pye go na.

† **6:2 6.2:** Leele pele maa ki jate ma yo Yɛnŋɛlɛ li pinambiile poro pe yɛn Sɛti wi setirige piile mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Pele maa ki jate mɛrɛgɛye wɛlɛ, mbele pàa puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na.
† **6:4 6.4:** Nɔmbu 13.33 † **6:8 6.5-8:** Mati 24.37; Luki 17.26; 1 Pyɛ 3.20 † **6:9 6.9:** 2 Pyɛ 2.5

17 Wele, mi yaa tɔnŋgbɔɔ tirige
laga tara ti na, mbe yaraga ŋga fuun
ki yɛn na wɔɔn ki tɔngɔ. Yaraga ŋga
fuun ki yɛn laga tara na, ki yaa ku.
18 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mi yaa
na yɔn finliwɛ pi le ma ni†. Ma yaa
ka ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni,
mboro naa ma jɔ, naa ye pinambiile,
konaa pe jɛɛlɛ pe ni.
19 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege
na, ma ti cɛnlɛ pyew ti shyɛnzhyɛn
yigi, naŋa naa jɛlɛ, ma ye ti ni wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, jaŋgo to
mbe ta ti koro yinwege na wa ma ni.
20 Sannjɛrɛ ti ni fuun, mbe yala
ti cɛngɛlɛ ke ni, naa yaayoro naa
woŋgaala pe ni fuun, mbe yala pe
cɛngɛlɛ ke ni, konaa yaŋgala jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara
ti na ke ni, mbe yala ke cɛngɛlɛ ke
ni, ti ni fuun ti naŋa naa jɛlɛ mbe
pan ma kɔrɔgɔ, jaŋgo to mbe koro
yinwege na.
21 Ma yaakara ti cɛnlɛ pyew ta lɛ
mari le wa ma yɛɛ kɔrɔgɔ, ti pye
mboro naa to ni, ye yaakara.»
22 A Nowe wì sigi pye ma, paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan
we†.

7

Nowe wi yege
wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo
ma Nowe wi kan fɔ: «Mboro naa ma
go woolo pe ni, ye ye wa tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki ni, katugu mboro nuŋgba
mì yan ma yɛn sinŋɛ na yɛgɛ na wa
ki nala pilige woolo mbele pe ni.
2 Yaayoro to naa woŋgaala mbele
pe yɛn kpoyi, ma ti shyɛnzhyɛn
tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wɔ ti ni, ti nam-
bala naa ti jɛɛlɛ, ma si nda ti
yɛn fyɔngɔ ni ti tɛgɛsaga nuŋgba
nuŋgba wɔ fun, ti nambala naa ti
jɛɛlɛ.
3 Ma sannjɛrɛ ti cɛngɛlɛ ke ni fuun
ti shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn
wɔ ti ni, ti nambala naa ti jɛɛlɛ,
jaŋgo ti cɛngɛlɛ ke koro laga tara ti
ni fuun ti na.
4 Na pilige kɔlɔshyɛn ka toro, mi
yaa tisaga wa laga tara ti na yɔnlɔ
nafa shyɛn naa yembinɛ nafa shyɛn
ni. Yaara nda fuun mì da, mi yaa ti
tɔngɔ mberi wɔ laga tara ti na.»
5 Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
ma Nowe wi kan, a Nowe wì ki ni
fuun ki pye ma.

Tɔnŋgbɔɔ pi panga ye

6 Nowe wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (600), sanga ŋa ni
tɔnŋgbɔɔ pìla pan laga tara ti na
we.
7 Nowe naa wi jɔ, naa wi pinam-
biile poro naa pe jɛɛlɛ pe ni, pè si
pinlɛ ma ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge
ki ni tɔnŋgbɔɔ pi kala na†.
8 Yaayoro to naa woŋgaala mbele
fuun pe yɛn kpoyi, naa mbele pe yɛn
fyɔngɔ ni, naa sannjɛrɛ ti ni, konaa
yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa
fulolo tara ti na ke ni,
9 ti shyɛnzhyɛn, naŋa naa jɛlɛ, a
tì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni
Nowe wi kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan we.
10 Naa piliye kɔlɔshyɛn yìla kaa
toro ma kɔ, a tɔnŋgbɔɔ pì si ye ma
tara ti tɔn.
11 Yɛlɛ na ni Nowe wìla ta yɛlɛ
cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600), ki yɛlɛ li
yeŋge shyɛn wogo ki pilige kɛ ma
yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na, tara ti
nɔgɔna tɔnmɔ wegele ke ni fuun ke
si janri ma yiri lɛgɛrɛ. A naayeri
tɔnmɔ wegele kè si yɛngɛ†.
12 A tisaga ki nɛɛ paan tara ti na
yɔnlɔ nafa shyɛn naa yembinɛ nafa
shyɛn ni.
13 Ko pilige koyi Nowe wìla ye
wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni wo naa
wi jɔ, naa wi pinambiile Sɛmu, naa
Kamu, naa Zhafɛti, konaa wi pinam-
biile pe jɛɛlɛ taanri pe ni.
14 Ko leele poro pàa pye wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, poro naa
woŋgaala, naa yaayoro ti cɛngɛlɛ ke

† **6:18 6.18:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ma ni* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yo wa fɔ: Mì yere ki yerewe mbɔɔn shɔ. † **6:22 6.22:** Ebu 11.7 † **7:7 7.7:** Mati 24.38-39; Luki 17.27 † **7:11 7.11:** 2 Pyɛ 3.6

ni fuun, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na, ma yala ke cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, naa sannjɛrɛ ti ni fuun, ma yala ti cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, naa sannjɛtumɔɔrɔ ti ni fuun, konaa yaraga ŋga fuun kanwiga yɛn ki na ki ni.
15 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, pa tìla ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni yɛɛn wa Nowe wi kɔrɔgɔ, ti naŋa naa jɛlɛ.
16 Ki yaara ti ni fuun, naŋa naa jɛlɛ, a tì si pan ma ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Nowe wi kan we. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki yɔn tɔn pe na.
17 A tɔnŋgbɔɔ pì si pan tara ti na maga yigi fɔ pilige nafa shyɛn. A tɔnmɔ pì si lɛgɛ fɔ ma tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki yirige wa naayeri.
18 Tɔnmɔ pìla pan tara ti na ma lɛgɛ jɛŋgɛ, a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nɛɛ yɛgɛ tɔnmɔ pi go na.
19 A ka nɛɛ tari tɔnmɔ pi lɛgɛwɛ pi na fɔ ma saa yanwira titɔɔnrɔ ti ni fuun ti tɔn.
20 A tɔnmɔ pì si yiri ma yanwira ti yinrɛ ti tɔn ma gbɔn fɔ mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn naa kɔngɔ.
21 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na, na yanri laga tara ti na, a ti ni fuun tì ku: sannjɛrɛ, naa yaayoro, naa woŋgaala, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na konaa leele pe ni fuun.
22 Yaraga ŋga fuun yinwege wɔnwɔn la pye ki ni laga tara ti na, a ki ni fuun kì ku.
23 Pa Yɛnŋɛlɛ làa yaara nda fuun ti yɛn yinwege na ti tɔngɔ mari wɔ laga tara ti na yɛɛn we, maga lɛ leele pe na, ma saa gbɔn yaayoro ti na, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na, konaa naayeri sannjɛrɛ ti ni. A ti ni fuun tì ku ma wɔ laga tara ti na. Nowe wo naa mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, poro cɛ pàa shɔ.
24 A tɔnŋgbɔɔ pì koro laga tara ti na fɔ ma saa gbɔn piliye cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150).

8

Nowe wìla yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni

1 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li jatere wìla pye Nowe wi na, naa woŋgaala poro naa yaayoro ti ni fuun ti na, nda tìla pye wi ni wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we. A Yɛnŋɛlɛ lì si tifɛlɛgɛ yirige, a kì pan na tara ti fee, a tɔnmɔ pi nɛɛ tinri.
2 A tara ti nɔgɔna tɔnmɔ wegele koro naa naayeri tɔnmɔ wegele ke ni fuun kè si tɔn, a tisaga kì si kɔn.
3 A tɔnmɔ pi nɛɛ waga laga tara ti na pilige pyew, ma saa gbɔn fɔ pilige cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150). A tɔnmɔ pì si tigi.
4 Ki yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na, a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge kì si cɛn wa Ararati yanwiga ki go na.
5 Tɔnmɔ pìla pye na tinri fɔ ma saa gbɔn naa yeŋge kɛ wogo ki na. Ki yeŋge ki pilige koŋgbanŋga ki na, pàa pye na yanwira ti yinrɛ ti yaan.
6 Naa piliye nafa shyɛn la kaa toro, fenɛtiri ŋa Nowe wìla wɔ tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki na, a wì suu yɛngɛ.
7 A wì si kaankaan wa yirige maa wa. A wì si kari, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan, mɛɛ koro na kee na paan fɔ tɔnmɔ pi sa waga pi kɔ wa tara ti na.
8 Ko puŋgo na, a Nowe wì si ketenɛ la yirige mali wa, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye tɔnmɔ pi waga wa tara ti na.
9 Ɛɛn fɔ, ketenɛ lii cɛnsaga ta tɔnmɔ pi kala na. A lì si sɔngɔrɔ wa Nowe wi kɔrɔgɔ, wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, katugu tɔnmɔ pìla pye tara ti lagapyew. A Nowe wì suu kɛɛ ki yirige ma ketenɛ li yigi mali le wa wi yɛɛ kɔrɔgɔ.
10 A Nowe wì si yapelege nuŋgba yaga kì toro naa, a wì si ketenɛ li yirige mali wa naa.
11 A ketenɛ lì si sɔngɔrɔ ma pan wi kɔrɔgɔ ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni oliviye tige wɛrɛ ni wa li yɔn. A Nowe wì sigi jɛn

ma yo tɔnmɔ pìla jerege laga tara ti na.
12 A Nowe wì si piliye kɔlɔshyɛn
pye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni naa.
Ko puŋgo na, a wì si ketenɛ li wɔ
mali wa naa, kona lii sɔngɔrɔ mbe
pan wi kɔrɔgɔ naa.
13 Nowe wi yɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni
naa yɛlɛ nuŋgba (601) wolo li yeŋge
koŋgbanŋga, ki pilige koŋgbanŋga
ki na, kìla yala tɔnmɔ pì waga laga
tara ti na. A Nowe wì si tɔnmɔkɔrɔ
gbeŋge ki naayeri tɔnyaraga ki
yɛngɛ, ma funwa pi wele, ma sigi
yan tɔnmɔ pì waga laga tara ti na.
14 Ki yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki
pilige nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wogo
ki na, a ko si yala tara tìla waga pew.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nowe wi kan
fɔ:
16 «Ye yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge
ki ni, mboro naa ma jɔ, naa ye
pinambiile poro naa pe jɛɛlɛ pe ni.
17 Yaara nda fuun ti yɛn yin-
wege na wa ma ni, ko kɔrɔ wo
yɛn sannjɛrɛ, naa yaayoro naa
woŋgaala konaa nda fuun ti maa
yanri tara ti na, ma ti ni fuun ti
yirige, jaŋgo ti se, ti lɛgɛ laga tara
ti na.»
18 Kona, a Nowe wì si yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, wo naa wi
jɔ, naa pe pinambiile poro naa pe
jɛɛlɛ pe ni.
19 Woŋgaala pe ni fuun, naa yaara
nda ti maa fulolo tara ti na konaa
sannjɛrɛ ti ni, yaraga ŋga fuun ki
maa tigile tara ti na, mbe yala ti
cɛngɛlɛ ke ni, a ti ni fuun tì yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni.
20 A Nowe wì si saraga wɔsaga
kan maga le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ.
A wì si yaayoro to naa sannjɛrɛ
ti nuŋgba nuŋgba yigi, nda ti yɛn
kpoyi Yɛnŋɛlɛ lì yɛgɛ na, mari wɔ
saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri, mari sogo wa
saraga wɔsaga ki na.
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi saraga ki
nuwɔ taan pi ta. A lì sigi yo wa li
nawa ma yo fɔ: «Mi se ka tara ti
daŋga naa leele pe kala na, katugu
mbege lɛ wa lere wi punwɛ pi na, wi
nawa jatere wi yɛn ma pe wi na. Mi
se ka yaara nda ti yɛn yinwege na ti
tɔngɔ naa, paa yɛgɛ ŋga na mìgi pye
we.
22 Ɛɛn fɔ, mbe tara ti yaga wa ti
yɔngɔlɔ ke ni,
yarilire lugusanga naa ti kɔnsanga,
were sanga naa kafugo sanga,
yɔnrɔ naa kanga,
yɔnlɔ naa yembinɛ
ti se ka kɔ naa fyew.»

9

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Nowe wi ni

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw
Nowe wo naa wi pinambiile pe na,
ma pe pye fɔ: «Ye se, ye lɛgɛ, ye tara
ti yin†.
2 Yaara nda fuun ti yɛn yinwege na
laga tara ti na, naa naayeri sannjɛrɛ
to naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele
fuun ke maa fulolo tara ti na, naa
ŋgbanra ti ni, ti yaa la fyɛ konaa ti
sunndo wi yaa la kɔɔn ye yɛgɛ, mìri
le ye kɛɛ.
3 Yaraga ŋga fuun ki maa tigile ma
pye yinwege na, ti mbe ya pye ye
yaakara. Mì ti ni fuun ti kan ye yeri,
paa yɛgɛ ŋga na mìla yan wɛrɛ ti
kan ye yeri we.
4 Ɛɛn fɔ, yaga ka kara ta ka nda ti
yɛn ti yinwege ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn
nda ti yɛn ti kasanwa pi ni†.
5 Ye kasanwa mba pi yɛn ye yin-
wege ye, mi yaa ka pi fɔgɔ ki yewe.
Na yaayogo ka lere wa gbo, mi yaa
ka ki lere wi kasanwa pi fɔgɔ yewe
ki yaayogo ki na†. Na lere wa ka wi
lewee yɛnlɛ wa gbo, mi yaa ka ki lere
wi yinwege fɔgɔ ki yewe ŋa wùu gbo
wi na.
6 Na lere ka lere gbo,
lere wa wi yaa ka wo gbo fun;
katugu Yɛnŋɛlɛ lì lere wi da, a wì pye
li yanlɛɛ†.

† **9:1 9.1:** Zhenɛ 1.28 † **9:4 9.4:** Levi 7.26-27; 17.10-14; Dete 12.16,23; 15.23 † **9:5 9.5** ***Mbe kasanwa pi fɔgɔ yewe yaayogo ki na*** **ko kɔrɔ wo yɛn mbege yaayogo ki gbo (Ɛki 21.28).**
† **9:6 9.6:** Zhenɛ 1.26; Ɛki 20.13 † **9:7 9.7:** Zhenɛ 1.28

7 Yoro wo na, ye piile se, ye lɛgɛ, ye
jaraga lɛgɛrɛ laga tara ti na†.»

8 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nowe
wo naa wi pinambiile pe kan
9 ma yo fɔ: «Ye wele, mi wo na, mi
yaa na yɔn finliwɛ pi le ye ni, naa ye
setirige piile mbele pe yaa ka yiri ye
puŋgo na pe ni;
10 konaa yaraga ŋga fuun ki yɛn
yinwege na wa ye ni ki ni: Sannjɛrɛ,
naa yaayoro, naa woŋgaala pe ni
fuun, naa yaara nda fuun tì yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, konaa nda
fuun ti yaa ka pye yinwege na laga
tara na ti ni.
11 Mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ye ni.
Mi se ka tɔnŋgbɔɔ tɛgɛ mbe yaara
nda ti yɛn yinwege na ti tɔngɔ laga
tara ti na naa. Tɔnŋgbɔɔ ma pi yaa
ka tɛgɛ mbe tara ti tɔngɔ naa.»
12 A Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Yɔn
finliwɛ mba mi yaa le ye ni, naa
yaara nda fuun ti yɛn yinwege na
wa ye ni ti ni, konaa leele mbele
fuun pe yaa ka yiri ye puŋgo na pe
ni, pi kacɛn wowi ŋa.
13 Mi yaa na yaanŋgondi wi tɛgɛ
wa kambaara ti na, wi pye na yɔn
finliwɛ pi kacɛn, po mba mì le tara
woolo pe ni we.
14 Sanga o sanga mi ka ti tisaga
kiga wɔ, pa yaanŋgondi wi yaa yiri
wa kambaara ti na.
15 Yɔn finliwɛ mba mì le ye ni, naa
yaraga ŋga fuun ki yɛn yinwege na
ki cɛnlɛ pyew li ni, mi yaa la nawa
tuun ki yɔn finliwɛ pi na. Tɔnŋgbɔɔ
se ka pan mbe yaara nda ti yɛn
yinwege na ti tɔngɔ naa laga tara ti
na.
16 Yaanŋgondi wiga yiri wa kam-
baara ti na wa naayeri, mi yaa la
wi wele, mbaa nawa tuun na yɔn
finliwɛ mbakɔɔ pi na, po mba mì le
yaara nda fuun ti yɛn yinwege na
laga tara na ti ni we.»
17 A Yɛnŋɛlɛ lì si Nowe wi pye
naa fɔ: «Yaanŋgondi wo wi yɛn yɔn
finliwɛ pi kacɛn we, po mba mì le mi
naa yaara nda fuun ti yɛn yinwege
na laga tara ti na ti ni we.»

Nowe wi pinambiile taanri
pe sɛnrɛ

18 Nowe wi pinambiile mbele pàa
yiri wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni pe
mɛrɛ ti nda: Sɛmu, naa Kamu konaa
Zhafɛti. Kamu wìla pye Kana wo to.
19 Nowe wi pinambiile taanri poro
wɛlɛ yɛɛn. Pe setirige piile poro
wɛlɛ pè se ma tara ti ni fuun ti yin.
20 Nowe wo wìla pye kɛkɔɔn
koŋgbaŋa ma ɛrɛzɛn tiire sanri.
21 A Nowe wì si kaa duvɛn wɔ a
wùu yigi; a wì suu yaripɔrɔ ti wɔ
wi yɛɛ na, ma koro witiwaga, wa wi
paraga go ki ni.
22 A Kana wi to Kamu wì si saa wi
to Nowe wi yan witiwaga, mɛɛ pan
maga yo wi nɔsepiile shyɛn pe kan
wa funwa na.
23 Kona, a Sɛmu naa Zhafɛti pè si
derigbɔgɔ lɛ maga taga pe pajoro ti
na, nɛɛ kee puŋgo ni wa paraga go
ki ni, ma saa pe to wi tɔn ki ni. Pàa
puŋgo wa pe to wi yeri, jaŋgo paga
kaa witiwaga ki yan.
24 Naa duvɛn wìla kaa laga Nowe
wi na, ŋga wì pinambyɔ puŋgofɔ
wìla pye wi na, a wì sigi jɛn.
25 A wì sho fɔ:
Daŋga mbe Kana wi yigi!
Wi pye kulolo pe kulo mboo
nɔsepiile pe kan!
26 A wì sho naa fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Sɛmu wi
Yɛnŋɛlɛ le, gbɔgɔwɔ mbe pye
li woo!
Kana wi pye Sɛmu wi kulo!
27 Yɛnŋɛlɛ li Zhafɛti wi gbɔgɔ!
Wila korogi wa Sɛmu wi paara yinrɛ
ti ni.
Kana wi pye wi kulo!
28 Tɔnŋgbɔɔ pi toroŋgɔlɔ, a Nowe
wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ taanri naa
nafa shyɛn ma yiri kɛ (350).
29 Nowe wi yinwege piliye yi ni
fuun yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (950), a
wì si ku.

TARA NA CƐNGƐLƐ KONAA BABƐLI SANŊGAZO TITƆNLƆWƆ KALA

10

10–11

1 Tɔnŋgbɔɔ pi panŋgɔlɔ, a Nowe wi pinambiile Sɛmu, naa Kamu, naa Zhafɛti pè si piile se. Pe setirige piile pe mɛrɛ ti nda:

2 Zhafɛti wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Gomɛri, naa Magɔgi, naa Madayi, naa Yavan, naa Tubali, naa Meshɛki konaa Tirasi.

3 Gomɛri wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ashikenazi, naa Irifati konaa Togarima.

4 Yavan pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Elisha, naa Tarisisi, naa Kitimu konaa Dodanimu.

5 Wa pe setirige ki ni, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ la yiri wa pe ni. A ki leele pè jaraga ma cɛn wa kɔgɔje yɔn tara ti laga ki ni fuun ki na. A pè si kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma pye tara tara, naa cɛngɛlɛ cɛngɛlɛ, naa seye seye ma yala pe sɛnrɛ ti ni.

6 Kamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Kushi, naa Mizirayimu, naa Puti konaa Kana.

7 Kushi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Seba, naa Havila, naa Sabita, naa Arayema konaa Sabiteka. Arayema pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Saba naa Dedan.

8 Kushi wo wìla Nimirɔdi wi se fun. Nimirɔdi wo wìla keli ma pye fanŋga fɔ koŋgbanŋa laga tara ti na.

9 Nimirɔdi wìla pye koniyɛɛn gbɔɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ko kì ti pe maa ki yuun ma yo fɔ: «Koniyɛɛn gbɔɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na paa Nimirɔdi yɛn.»

10 Wi wunluwɔ cara koŋgbannda ti mɛrɛ tori nda yɛɛn: Babɛli, naa Erɛki, naa Akadi konaa Kaline, wa Sineyari tara.

11 A Nimirɔdi wì si kaa yiri wa ki tara ti ni, ma kari wa Asiri tara, ma saa Ninive ca ki kan, naa Erehobɔti Iri ca ki ni, naa Kala ca ki ni,

12 konaa Eresɛn cagbɔgɔ ki ni; ko la pye Ninive ca konaa Kala ca ti sɔgɔwɔ pi ni.

13 Mizirayimu wo wìla pye Ludi cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we, naa Anɛmu cɛnlɛ woolo pe ni, naa Leyabi cɛnlɛ woolo, naa Nafitu cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ;

14 naa Paturusi cɛnlɛ woolo, naa Kasiluhi cɛnlɛ woolo poro naa Kafitɔri cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we. Pa Filisiti tara fɛnnɛ pè yiri wa ki cɛngɛlɛ shyɛn ŋgele ke ni.

15 A Kana wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa Sidɔn wi se konaa Hɛti ni.

16 Wo wìla pye Zhebusi cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo,

17 naa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Ariki cɛnlɛ woolo, naa Sini cɛnlɛ woolo,

18 naa Arivadi cɛnlɛ woolo, naa Zemari cɛnlɛ woolo konaa Hamati cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we. Ko puŋgo na, a Kana sege woolo pè si jaraga.

19 Pe tara tìla lɛ wa Sidɔn ca ki na ma jaraga ma kari wa Gerari ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki na, ma kari wa Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca, naa Adima ca, konaa Zeboyimu ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Lesha ca ki na.

20 Poro pe yɛn Kamu wi setirige piile wele, mbele pàa kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma yala pe seye, naa pe sɛnrɛ, naa pe tara konaa pe cɛngɛlɛ ke ni.

21 Zhafɛti wi ndɔ Sɛmu wìla pinambiile pele se fun. Wo wìla pye Hebɛri naa wi setirige piile pe tɛlɛ we.

22 Sɛmu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Elamu, naa Asuri, naa Aripak-isadi, naa Ludi konaa Aramu.

23 Aramu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Uzi, naa Huli, naa Getɛri konaa Mashi.

24 A Aripakisadi wo si Shela se. A Shela wo Hebɛri se.

25 Hebɛri wo la se pinambiile shyɛn. Pàa pye na koŋgbanŋa wi yinri Pelɛgi†, katugu sanga ŋa ni wìla pye yinwege na, a tara woolo pè si kɔn pe yɛɛ na. Pàa pye naa nɔsepyɔ lenaŋa wi yinri Yokitan.

26 A Yokitan wo si Alimodadi se, naa Shelɛfu, naa Hazarimavɛti, naa Yera,

† **10:25 10.25:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Pelɛgi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe kɔn yɛɛ na.

27 naa Hadoramu, naa Uzali, naa Dikila,
28 naa Obali, naa Abimayɛli, naa Saba,
29 naa Ofiri, naa Havila konaa Yobabu. Poro pe ni fuun mbele, poro la pye Yokitan wi pinambiile.
30 Pàa pye ma cɛn Mesa ca konaa Sefari yanwiga tara ti sɔgɔwɔ, ma wa yɔnlɔ yirisaga yeri.
31 Poro pe yɛn Sɛmu setirige piile wele, mbele pàa kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma yala pe seye, naa pe sɛnrɛ, naa pe tara konaa pe cɛngɛlɛ ke ni.
32 Nowe wi pinambiile pe setirige piile poro wɛlɛ yɛɛn, pàa kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ seye seye, ma yala pe cɛngɛlɛ ke ni. Leele mbele fuun pe yɛn laga tara ti ni, pa pè yiri wa pe setirige ki ni, ma jaraga ma cɛn tara, tara, tɔnŋgbɔɔ pi panŋgɔlɔ.

11

Laga ŋga pàa pye na yinri Babɛli ki sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi sɛnrɛ

1 Sɛnrɛ nuŋgba dunruya woolo pàa pye na yuun, pe sɛnyogo kìla pye nuŋgba.
2 A pè si kaa yiri wa yɔnlɔ yirisaga yeri na kee, mɛɛ saa funwa lagbɔgɔ ka yan wa Sineyari tara, a pè si cɛn lema.
3 A pè si kaa ki yo pe yɛɛ kan ma yo fɔ: «Yoo kari we sa tofa kɔn woo sogo wi sheli jɛŋgɛ.» Ko puŋgo na, a pè sigi tofa wi lɛ, a wì pye pe yeri paa go wasinndɛɛrɛ yɛn, a pè tara nda ti yɛn ŋguro ni ta lɛ mbaa waa ti ni paa joro yɛn.
4 A pè sho naa fɔ: «Yoo kari we sa cagbɔgɔ naa sanŋgazo titɔnlɔwɔ wa kan wi go ki gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na; jaŋgo we mɛgbɔgɔ ta, waga ka jaraga tara ti lagapyew.»
5 Sɛnwee piile pàa pye na ca konaa sanŋgazo titɔnlɔwɔ ŋa kanni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi ma pan mberi wele.
6 A lì sili yɛɛ pye fɔ: «Wele! Leele pe ni fuun pe yɛn cɛnlɛ nuŋgba na sɛnrɛ nuŋgba yuun. Ŋga pè lɛ na piin yɛɛn, ki wele! Koni, kala lo la se pe yɛgɛ pari pe nandanwa kapyege na.
7 Ye pan we tigi, we sa pe sɛnrɛ ti piri, jaŋgo paga kaa ti nuru pe yɛɛ yeri naa.»
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe jaraga tara ti ni fuun ti ni ma pe wɔ wa ki laga ki ni. A pè si cagbɔgɔ ki kanwa pi yaga.
9 Ko kì ti pe maa ki laga ki yinri Babɛli, katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa leele pe sɛnrɛ ti piri wa ki laga ki na. Maga lɛ le ki laga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si leele pe jaraga tara ti laga ki ni fuun ki na.

Leele pe tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda maga lɛ Sɛmu na, ma saa gbɔn Abiramu na

10 Sɛmu wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda. Sɛmu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ mɛɛ pinambyɔ se, a paa wi yinri Aripakisadi, tɔnŋgbɔɔ pi toroŋgɔlɔ, ki yɛlɛ shyɛn wolo li ni.
11 Aripakisadi seŋgɔlɔ, a Sɛmu wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
12 Aripakisadi wo la ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ pinambyɔ se, a paa wi yinri Shela†.
13 Shela seŋgɔlɔ, a Aripakisadi wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ ma yiri taanri (403), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
14 Naa Shela wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se, a paa wi yinri Hebɛri.
15 Hebɛri seŋgɔlɔ, a Shela wì si pye naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ ma yiri taanri (403), ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
16 Naa Hebɛri wìla kaa ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ, a wì si pinambyɔ se, a paa wi yinri Pelɛgi.

† **11:12 11.12:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni. Mɛgɛ ka yɛn Aripakisadi naa Shela pe sɔgɔwɔ, ŋga pe yinri Kayinamu; Luki 3.

17 Pelɛgi seŋgɔlɔ, a Hebɛri wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa
ma yiri kɛ (430), ma pinambiile pele
yɛgɛ se naa sumborombiile ni.
18 Naa Pelɛgi wìla kaa ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se, a
paa wi yinri Erewu.
19 Erewu seŋgɔlɔ, a Pelɛgi wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn ma yiri
kɔlɔjɛrɛ (209), ma pinambiile pele
yɛgɛ se, naa sumborombiile ni.
20 Naa Erewu wìla kaa ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, a wì si
pinambyɔ se, a paa wi yinri Serugi.
21 Serugi seŋgɔlɔ, a Erewu wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn ma yiri
kɔlɔshyɛn (207), ma pinambiile pele
yɛgɛ se naa sumborombiile ni.
22 Naa Serugi wìla kaa ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ, a wì si pinambyɔ se, a
paa wi yinri Nahɔri.
23 Nahɔri seŋgɔlɔ, a Serugi wì si
pye naa yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200),
ma pinambiile pele yɛgɛ se, naa
sumborombiile ni.
24 Naa Nahɔri wìla kaa ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɔlɔjɛrɛ, a wì si pinambyɔ se,
a paa wi yinri Tera.
25 Tera seŋgɔlɔ, a Nahɔri wì si pye
naa yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ (119), ma pinambiile pele
yɛgɛ se naa sumborombiile ni.
26 Naa Tera wìla kaa ta yɛlɛ nafa
taanri ma yiri kɛ, a wì si pinambiile
se. Pe mɛrɛ ti nda: Abiramu, naa
Nahɔri, konaa Aran.
27 Tera setirige piile pe mɛrɛ ti
nda: Tera wìla Abiramu, naa Nahɔri
konaa Aran se. A Aran wo si
pinambyɔ wa se, a paa wi yinri Lɔti.
28 A Aran wì si keli ma ku wi to
Tera wi na wa tara nda pàa wi se,
wa Uri ca, wa Kalide tara ti ni.
29 A Abiramu wo naa Nahɔri pè
si jɛɛlɛ pɔri, pàa pye na Abiramu
jɔ wi yinri Sarayi, na Nahɔri jɔ wi
yinri Milika. Milika wìla pye Aran
sumborombyɔ. Aran wo wìla pye
fun Zhisika wi to.
30 Sarayi wi sila pyɔ ta, katugu wi
sila pye na siin.
31 A Tera wì suu pinambyɔ Abi-
ramu wi lɛ, naa wi pishyɛnwoo Lɔti
wi ni, Aran wi pinambyɔ we, naa wi
pijɔ Sarayi wi ni, Abiramu wi jɔ we.
A pè si pinlɛ ma yiri wa Uri ca, wa
Kalide tara, nɛɛ kee wa Kana tara. A
pè si saa gbɔn wa Haran ca mɛɛ cɛn
le.
32 Tera wi yinwege piliye yi ni
fuun yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn ma
yiri kaŋgurugo (205), a wì si ku wa
Haran ca.

IZIRYƐLI WOOLO PE TƐLƐYE WELE: ABIRAHAMU, NAA IZAKI KONAA ZHAKƆBU

12

12–35

Yɛnŋɛlɛ làa Abiramu wi yeri ma yo wi yiri wa wi tara

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo
Abiramu wi kan ma yo fɔ: «Abi-
ramu! Yiri laga ma tara, laga ma
sege woolo pe sɔgɔwɔ, konaa ma to
ca ki ni. Ma kari wa tara nda mi yaa
naga ma na ti ni†.
2 Mi yaa duwaw ma na mbɔɔn pye
cɛnlɛ gbenɛ to, mbɔɔn mɛgɛ ki pye
ki gbɔgɔ. Lelɛgɛrɛ yaa ka duwaw ta
ma kala na.
3 Leele mbele ka duwaw pye ma
kan, mi yaa duwaw poro na. Leele
mbele kɔɔn daŋga, mi yaa poro
daŋga. Sege ŋga fuun ki yɛn laga
tara na ki woolo pe yaa ka duwaw
ta ma kala na†.»
4 A Abiramu wì si kari paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa
kan we. Lɔti wìla pinlɛ Abiramu
wi ni ma kari fun. Abiramu wi
yirisanga wi ni wa Haran ca, kìla
yala wì ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri
kɛ ma yiri kaŋgurugo.
5 A wì suu jɔ Sarayi wo naa wi
jɔnlɔ pyɔ Lɔti pe lɛ ma kari pe ni,
naa kulolo mbele fuun wìla ta wa
Haran ca pe ni, naa wi kɛɛ yaara ti
ni fuun ti ni. A pè si kari wa Kana
tara.

† **12:1 12.1:** Kapye 7.2-3; Ebu 11.8 † **12:3 12.3:** Gala 3.8

Abiramu wi yege wa Kana tara

6 Naa pàa ka saa ye wa Kana tara,
a pè siri pari ma saa gbɔn fɔ wa laga
ŋga pe yinri Sishɛmu, fɔ wa More
laga tigbɔgɔ ki na†. Ki sanga wi ni
Kana tara woolo pàa pye wa pe tara
ti ni.
7 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si li yɛɛ naga Abiramu wi na, mɛɛ
wi pye fɔ: «Ki tara nda to mi yaa
kan ma setirige pyɔ† wi yeri.» A
Abiramu wì si saraga wɔsaga kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan le ki laga ki na.
8 Ko puŋgo na, a pè si yiri lema
mɛɛ kari wa yanwira ti na. Ki
yanwira ti yɛn wa Betɛli ca ki tanla,
ma wa yɔnlɔ yirisaga yeri. Naa pàa
ka saa gbɔn, a pè si paara yinrɛ ti
sangasanga mari kankan, ma Betɛli
ca ki yaga yɔnlɔ tosaga yeri, ma Ayi
ca ki yaga yɔnlɔ yirisaga yeri. A wì
si saraga wɔsaga ka kan naa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, mali mɛgɛ ki yeri
mali gbɔgɔ.
9 Ko puŋgo na, a Abiramu wì si
yiri lema, nɛɛ tanri na cɛɛn na kee
wa Negɛvu tara ti yeri†.

Abiramu wìla saa cɛn wa Ezhipiti tara fuŋgo kala na

10 Fuŋgo kà la to wa Kana tara ti
ni. A Abiramu wì si yiri ma kari wa
Ezhipiti tara mbe sa cɛn wa wagati
jɛnri ni, katugu ki fuŋgo kìla gbɔgɔ
fɔ ma toro.
11 Naa pàa ka saa yɔngɔ Ezhipiti
tara ti ni, a wì suu jɔ Sarayi wi pye
fɔ: «Wele, mìgi jɛn ma yo ma yɛn
ma yɔn fɔ jɛŋgɛ.
12 Na Ezhipiti tara woolo pe kɔɔn
yan, pe yaa ki jɛn mbe yo mboro
ma yɛn na jɔ we, pa pe yaa na gbo
mbɔɔn yaga.
13 Ki kala na, mi yɛn nɔɔ yɛnri, na
pe kɔɔn yewe, maga yo ma pe kan
fɔ: ‹Na jɔnlɔ sumboro wi mboro›,
jaŋgo pe ta panla yigi jɛŋgɛ ma kala
na, mbe koro yinwege na.»
14 Naa Abiramu wìla ka saa gbɔn
wa Ezhipiti tara, a Ezhipiti tara
fɛnnɛ pè suu jɔ Sarayi wi yan wi yɔn
fɔ jɛŋgɛ.
15 A Farawɔn† wi legbɔɔlɔ pèle si
jɛlɛ wi yan mɛɛ saa wi tanga ma
Farawɔn wi kan. A pè si kari jɛlɛ
wi ni wa Farawɔn wi go.
16 Farawɔn wì si kajɛŋgɛ pye ma
Abiramu wi kan wi jɔ wi kala na.
A wì si simbaala kan wi yeri, naa
sikaala, naa nɛrɛ, naa kulonambala
naa kulojaala, naa sofile jɛɛlɛ naa
nambala, konaa yɔngɔmɛye ni.
17 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa Farawɔn wo naa
wi go woolo pe na, Abiramu wi jɔ
Sarayi wi kala na.
18 A Farawɔn wì si Abiramu wi
yeri maa pye fɔ: «Yiŋgi mà pye na
na yɛɛn? Ki pye mɛlɛ, mɛɛ sigi yo
na kan mbe yo fɔ: ‹Ma jɔ wi?›
19 Kì pye mɛlɛ, a mà silan pye ma
yo ma jɔnlɔ sumboro wi? Ko kì ti,
mi yɛn naa jate mboo lɛ mboo pye
na jɔ. Ɛɛn fɔ, koni, ma jɔ wi ŋa! Wi
lɛ maa kee wi ni.»
20 A Farawɔn wì si konɔ kan wi
tunmbyeele pe yeri ma yo pe sa
Abiramu wi torogo poo yirige wa
Ezhipiti tara ti ni, wo naa wi jɔ, naa
wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni.

13

Abiramu naa Lɔti pe lagawa kala pe yɛɛ na

1 Kona, a Abiramu wì si yiri wa
Ezhipiti tara, ma sɔngɔrɔ wa Negɛvu
tara ti yeri, wo naa wi jɔ wi ni, naa
yaara nda fuun wìla ta ti ni. Lɔti
wìla pinlɛ ma kari wi ni.

† **12:6 12.6:** Tige ŋga pege sɛnrɛ yo laga ki laga ŋga ki ni, leele pele maa ki jate ma yo pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa ki nɔgɔ. † **12:7 12.7:** Ŋga ki yo fɔ *ma setirige pyɔ*, yege wele fun wa ki lara nda ti ni (Kapye 7.5; Gala 3.16). † **12:9 12.9:** Maga logo Negɛvu, Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara to pe yinri ma. Ti lɛ wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma kari wa gbinri wi ni wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. Wasege kayi ŋga tire lɛgɛrɛ woro wa ki ni. Tisara lɛgɛrɛ na la paan wa ki ni. Maga logo fun Negɛvu, ki maa para fun Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wogo ko na. † **12:15 12.15:** Farawɔn mɛgɛ ki yɛn mɛgɛ ŋga pàa pye na tari faa Ezhipiti tara fɛnnɛ wunlumbolo pe na.

2 Yarijɛndɛ lɛgɛrɛ la pye Abiramu
wi yeri fɔ jɛŋgɛ. Wìla yaayoro
lɛgɛrɛ ta naa penjagbɔrɔ ni, naa tɛ
lɛgɛrɛ ni.
3 A wi nɛɛ tanri na toro lara lara,
ma yiri wa Negɛvu tara ti yeri ma
saa gbɔn wa Betɛli ca ki na. Wìla
keli maa paraga go ki kan ma cɛn wa
Betɛli ca naa Ayi ca sɔgɔwɔ pi ni.
4 A wì si saa gbɔn wa saraga
wɔsaga ŋga wìla kan faa ki na. A
Abiramu wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki yeri wa, mali gbɔgɔ.
5 Abiramu wi tangayɛnlɛ Lɔti we,
yaayoro lɛgɛrɛ la pye wi yeri fun,
to ti yɛn simbaala, naa sikaala, naa
nɛrɛ, konaa paara yinrɛ ni.
6 Ki tara ti sila pye ma gbɔgɔ, tìla
kologo pe na, ki kala na, pe sila ya
mbe pinlɛ mbe cɛn laga nuŋgba;
katugu pe kɛɛ yaara tìla lɛgɛ.
7 Abiramu wi yaayoro kɔnrifɛnnɛ
poro naa Lɔti woolo pe ni, pè si kaa
win. Ko sanga wo ni, Kana tara
woolo poro naa Perɛzi cɛnlɛ woolo
pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni.
8 A Abiramu wì si Lɔti wi pye fɔ:
«Kii daga mi naa mboro ni kiti mbe
ye we sɔgɔwɔ, kii daga kiti mbe ye
we yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe sɔgɔwɔ
fun, katugu we yɛn sege nuŋgba mi
naa mboro ni.
9 Tara ti ni fuun ti nda ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Pan we laga we yɛɛ na. Na
ma ka kee kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, pa mi
yaa kari kalige kɛɛ ki na. Na ma ka
sila kee kalige kɛɛ ki na, pa mi yaa
kari kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.»
10 A Lɔti wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele, mɛɛ Zhuridɛn gbaan funwa
laga ŋga kìla pye tɔnmɔ lɛgɛrɛ ni ko
wɔ, ko ŋga kìla pye paa Ezhipiti tara
ti yɛn. Sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ
li fa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti
tɔngɔ, kìla yɔn ma pye paa Yɛnŋɛlɛ
li naŋgɔ kɔlɔgɔ yɛn, ma kari fɔ wa
Sowari ca ki yeri†.
11 Kì kaa pye ma, a Lɔti wì si
Zhuridɛn tara to wɔ, mɛɛ kari ma
saa cɛn wa yɔnlɔ yirisaga yeri. Pa
pàa laga pe yɛɛ na yɛɛn.
12 A Abiramu wo si koro wa Kana
tara. A Lɔti wo si saa cɛn wa
Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala
ki cara ti tanla, mɛɛ kari ma saa wi
paara yinrɛ ti sanga mari kankan wa
Sodɔmu ca ki tanla.
13 Sodɔmu ca woolo pàa pye ma
pe fɔ jɛŋgɛ, na kapere tugbɔɔrɔ piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
14 Naa Lɔti wìla kaa laga Abiramu
wi na ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Abiramu wi pye fɔ: «Mbɔɔn ta le
laga ŋga ma yɛn, ma yɛgɛ ki yirige
ma yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ naa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki wele, ma
yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ tosaga ki
wele.
15 Ma yɛgɛ ki yɛn tara nda fuun na,
mi yaa ti kan mboro naa ma setirige
piile ye yeri wagati wi ni fuun ni†.
16 Mi yaa kɔɔn setirige piile pe pye
pe lɛgɛ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na lere
se ya mbe taambugɔ ki jiri we.
17 Yiri ma tara ti yanri, mari
titɔnlɔwɔ naa ti gbemɛ pi wele,
katugu mi yaa ti kan ma yeri.»
18 A Abiramu wì suu paara yinrɛ
ti kɔlɔgi lema, mɛɛ kari ma saa cɛn
wa Mamire tigbɔrɔ laga ki ni, wa
Eburɔn ca ki tanla. A wì si saraga
wɔsaga kan le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

14

Abiramu wìla malaga gbɔn wunlumbolo pele ni ma ya pe ni

1 Ma si yala, Sineyari tara wun-
lunaŋa Amirafɛli wo naa Elasari ca
wunlunaŋa Ariyɔki, naa Elamu ca
wunlunaŋa Kedɔrilawomɛri konaa
Goyimu ca wunlunaŋa Tideyali pe
sanga wi na,
2 pè si kaa malaga gbɔn Sodɔmu ca
wunlunaŋa Bera wi ni, naa Gomɔri
ca wunlunaŋa Birisha, naa Adima
ca wunlunaŋa Shineyabu, naa Ze-
boyimu ca wunlunaŋa Shemebɛri
konaa wunlunaŋa Bela pe ni. Bela
mɛgɛ nuŋgba koyi ŋga fun Sowari.

† **13:10 13.10:** Zhenɛ 2.10 † **13:15 13.15:** Kapye 7.5

3 Ki wunlumbolo pe ni fuun pè
si pe yɛɛ gbogolo wa Sidimu gbun-
lundɛgɛ ki ni. Nala Kɔgɔje kuwo
wìgi gbunlundɛgɛ ki shɔ.
4 Pàa pe yɛɛ tirige wunlunaŋa
Kedɔrilawomɛri wi kan fɔ ma saa
gbɔn yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn. Ɛɛn fɔ,
yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wolo li ni, a pè
si yiri ma je wi na.

5 Ki yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li
ni, wunlunaŋa Kedɔrilawomɛri wo
naa wunlumbolo mbele pàa pye yɔn
finliwɛ na wi ni, pè si kari ma saa
malaga gbɔn Erefayi cɛnlɛ woolo
pe ni, ma ya pe ni wa Ashitarɔti
Karinayimu ca, konaa ma ya Zuzimu
cɛnlɛ woolo pe ni wa Hamu tara, naa
Emimu cɛnlɛ woolo pe ni wa Shave
Kiriyatayimu ca funwa laga falafala
ki ni.
6 Pàa Hɔri cɛnlɛ woolo poro ya wa
pe yɛɛra tara ti ni, wa Seyiri yanwira
ti na, ma pe purɔ fɔ ma saa gbɔn wa
Ɛli Paran laga ki ni, wa gbinri† wi
tanla.
7 Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma
pan wa Eni Mishipa ca, ki ca pege
yinri naa Kadɛshi. A pè si malaga ki
gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni ma
ya pe ni wa pe tara ti lagapyew. Pàa
ya Amɔri cɛnlɛ woolo pe ni fun, poro
mbele pàa pye ma cɛn wa Hazazɔn
Tamari ca.
8 Kona, a Sodɔmu ca wunlunaŋa,
naa Gomɔri ca wunlunaŋa, naa
Adima ca wunlunaŋa, naa Zeboy-
imu ca wunlunaŋa wo naa Bela
ca wunlunaŋa wi ni, pè si pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe yirige. Bela ca
pege yinri naa Sowari. A pè si saa
yere malinjɛ na wa Sidimu gbun-
lundɛgɛ ki ni
9 mbe malaga gbɔn Elamu ca
wunlunaŋa Kedɔrilawomɛri wi ni,
Sineyari tara wunlunaŋa Amirafɛli
konaa Elasari ca wunlunaŋa Ariyɔki
pe ni. Ki wunlumbolo tijɛrɛ poro
naa wunlumbolo kaŋgurugo poro
pàa to pe yɛɛ na ma malaga ki gbɔn.
10 Pàa pye na ŋguro jowɔrɔ ti
woo were nda ni, tìla pye ma lɛgɛ
wa Sidimu gbunlundɛgɛ ki ni. A
Sodɔmu ca naa Gomɔri ca wunlum-
bolo pè si fe ma toori wa ki were ta
ni. Mbele pàa fe ma shɔ, a poro si
saa lara wa yanwira ti na.
11 Mbele pàa malaga ki gbɔn ma
ya, pè si Sodɔmu ca naa Gomɔri ca
yarijɛndɛ ti ni fuun, naa pe yaakara
ti ni fuun ti koli ma kari ti ni.
12 A pè si Abiramu wi naa Lɔti wo
naa wi kɛɛ yaara ti koli ma kari ti ni.
Lɔti wìla pye ma cɛn wa Sodɔmu ca
ki ni.
13 A naŋa wà si fe ma shɔ, mɛɛ
saa ki sɛnrɛ ti yo Eburuye naŋa
Abiramu wi kan. Abiramu wìla
pye ma cɛn wa Amɔri cɛnlɛ woolo
naŋa Mamire wi tigbɔrɔ ti sɔgɔwɔ.
Mamire naa wi nɔsepyɔ Ɛshikɔli,
naa Anɛri konaa Abiramu ni, pàa
pye yɔn finliwɛ na.
14 Naa Abiramu wìla kaa ki logo
ma yo pàa wi naa Lɔti wi yigi ma
kari wi ni, Abiramu wi kulolo mbele
pàa se wa wi go, a wì si mbele
kotogo la pye pe ni, pe cɛnmɛ taanri
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (318)
wɔ. Wo naa poro ni, pè si pe
maliŋgbɔnyaara ti lɛ, mɛɛ taga pe
puŋgo na, na pe tuuro tɔnri fɔ wa
Dan tara.
15 Ki yembinɛ li ni, a Abiramu wì
suu maliŋgbɔɔnlɔ pe walagi walagi
ma saa to ki wunlumbolo pe na, mɛɛ
ya pe ni ma pe purɔ fɔ wa Shoba ca,
wa Damasi ca ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
16 A wì si sɔngɔrɔ ma pan
yarijɛndɛ nda fuun pàa koli ti ni,
konaa wi naa Lɔti wi ni, naa wi
kɛɛ yaara, naa jɛɛlɛ poro naa leele
sanmbala pe ni.

Mɛlikisedɛki wìla duwaw pye Abiramu wi kan

17 Naa Abiramu wìla kaa ya
Kedɔrilawomɛri naa wunlumbolo

† **14:6 14.6:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga logo *gbinri*, wasege kayi ŋga tire woro wa ki ni, ki yɛn waga ma pye taambugɔ nakoma sinndɛɛrɛ ni. Kɛrɛ na ya kɔn wa ki ni, yanyaara to ti maa yanri wa (Zhɔbu 24.5). Tisara lɛgɛrɛ na la paan wa ki laga ki na. Ki yɛn laga ŋga ki yɛn waga, lere na pye wa ki ni (Dete 32.10; Eza 21.1.)

mbele pàa yɔn finliwɛ le wi ni pe ni, ma sɔngɔrɔ na paan, a Sodɔmu ca wunlunaŋa wì si pan maa fili wa Shave gbunlundɛgɛ ki ni. Ko ki yɛn wunlunaŋa wi gbunlundɛgɛ ye.

18 Salɛmu ca wunlunaŋa Mɛlikisedɛki wì si pan buru naa duvɛn ni. Wìla pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wɔfɔ.

19 A wì si duwaw pye Abiramu wi kan ma yo fɔ:

«Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
li duwaw ma na,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da!
20 Sɔnmɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li woo,
lo na lɔ̀ɔn juguye pe le ma kɛɛ we†!»

A Abiramu wì si yaara nda fuun wìla koli ti walisaga kɛ wogo ki kan Mɛlikisedɛki wi yeri.

21 A Sodɔmu ca wunlunaŋa wì sigi yo Abiramu wi kan ma yo fɔ: «Leele poro kan na yeri ma yarijɛndɛ to lɛ.»

22 A Abiramu wì suu pye fɔ: «Mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li na, lo na lì naayeri wo naa tara ti da.

23 Mì wugu mɔɔ kan fɔ yaraga ŋga fuun ki yɛn ma wogo, mi se ka lɛ, ali sa sun jese pyɔ nuŋgba nakoma sawiga maŋga; jaŋgo maga ka ta mbe yo mì Abiramu wi pye yarijɛndɛ tafɔ.

24 Mi se yaraga ko ka shɔ na yɛɛ wogo, kaawɔ na woolo pè yaakara nda ka to. Na pinlɛyɛɛnlɛ Anɛri, naa Ɛshikɔli, naa Mamire poro na, poro mbe pe tasaga ki lɛ pe yɛ.»

15

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Abiramu wi ni

1 Ki kagala ke puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Abiramu wi ni yariyanra ni, maa pye fɔ: «Abiramu, maga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na. Mi yɛn ma go sigefɔ. Mi yaa ka tɔnli gbɔɔ kan ma yeri.»

2 A Abiramu wì sho fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi tɔnli wi yɛn wa, na maga yaara to kan na yeri, mbe sigi ta pyɔ wo wa woro na yeri we? Na kɔrɔgɔ lifɔ wo wi yɛn Damasi ca fɛnnɛ naŋa Eliyezɛri we.»

3 A Abiramu wì sho naa fɔ: «Wele, mɛɛ setirige piile kan na yeri. Na go tunmbyee Eliyezɛri ŋa wì yiri wa Damasi ca, wo wi yaa ka pye na kɔrɔgɔ lifɔ.»

4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ayoo, wo ma wi yaa pye ma kɔrɔgɔ lifɔ we. Ɛɛn fɔ, ma yɛɛra pisee wi yaa pye ma kɔrɔgɔ lifɔ†.»

5 A lì si Abiramu wi yirige wa funwa na, ma suu pye fɔ: «Ma yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma wele! Wɔnŋgɔlɔ ke jiri na ma mbe ya we» A lì suu pye fɔ: «Pa ma setirige piile pe yaa ka lɛgɛ ma†.»

6 A Abiramu wì si taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ki kala na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate paa lesinŋɛ yɛn†.

7 A we Fɔ wì suu pye naa fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, na lɔ̀ɔn yirige wa Uri ca, wa Kalide tara, jaŋgo mbege tara nda ma yɛn laga ti ni, ti kan ma yeri, ti pye ma woro.»

8 A Abiramu wì sili yewe ma yo: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi ki yaa ki naga na na mbe yo mi yaa kaga tara nda ti ta, ti pye na woro?»

9 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Pan mala kan nasumboro ni, ŋa wì ta yɛlɛ taanri, naa sikanɔ ŋa wì ta yɛlɛ taanri, naa simbapɔlɔ ŋa wì ta yɛlɛ taanri, konaa ketenɛ nuŋgba naa jɛndɛtuwa yirifɔnŋɔ nuŋgba ni.»

10 A Abiramu wì si pan ki yaayoro ti ni, mɛɛ ti walagi shyɛnzhyɛn wa ti nandogomɔ, mɛɛ ti waara ti tɛgɛtɛgɛ

† **14:20 14.18-20:** Ebu 7.1-10 † **15:4 15.4:** Wa Izirayɛli tara, pyɔ wo wi maa to kɔrɔgɔ ki li. † **15:5 15.5:** Ɔrɔmu 4.18; Ebu 11.12 † **15:6 15.6:** Ɔrɔmu 4.3; Gala 3.6; Zhaki 2.23 † **15:10 15.10:** Mbe yaayogo ki wali shyɛn wa ki nandogomɔ mbege waara ti tɛgɛ ti yɛɛ tanla, ko la pye naga nari ma yo yɔn finliwɛ ye leele shyɛn sɔgɔwɔ. Pàa pye naga jate fɔ mboro ŋa kaga yɔn finliwɛ pi jɔgɔ, yaayogo pègɛ pye yɛgɛ ŋga na, pa pe daga mbɔɔn pye ma fun.

mari yɛgɛ wa ti yɛɛ yeri. Ɛɛn fɔ, wi sila sannjɛgɛlɛ koro walagi†.

11 Kara kasannjɛrɛ nda ti maa kara
kaa tì si tigi ma to ki yaayoro kuro ti
na. Ɛɛn fɔ, a Abiramu wì siri purɔ.
12 Naa yɔnlɔ kìla kaa na tuun, a
wɔnlɔwɔ gbɔɔ si Abiramu wi yigi, a
diwi gbɔɔ fyɛrɛ woo wà si ye wi ni.
13 A we Fɔ wì si Abiramu wi
pye fɔ: «Ki daga maga jɛn jɛŋgɛ
fɔ ma setirige piile pe yaa ka pye
nambannjɛɛnlɛ tara ta yɛgɛ ni, mbe
pye wa ki leele pe kulolo. Pe yaa ka
pe jɔlɔ fɔ sa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ
(400)†.
14 Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye kulolo tara
nda ni, mi yaa ka ki leele pe jɔlɔ. Ko
puŋgo na, ma setirige piile pe yaa
ka yiri wa mbe pan yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ni†.
15 Mboro wo na, ma lelɛwɛ pi yaa
yɔn, ma yaa ku yɛyinŋge na, pee ka
jɛn pɔɔn le.
16 Ma setirige piile pe sɛrɛ woolo
poro yirisaga tijɛrɛ wogo ko ki yaa
ka sɔngɔrɔ laga; katugu Amɔri cɛnlɛ
woolo pe kambasinŋge ŋga paa
piin, ki fa gbɔn wa ki gbɔnsaga ki
na gbɛn, mbe pe purɔ mbe pe yirige
wa pe tara ti ni.»

17 Naa yɔnlɔ kìla kaa to, a diwi
gbɔɔ wà si ye. A kasɔn gbɔgɔ kà
si yiri wa, nɛɛ wirige kɔɔn, na yiin,
mɛɛ pan ma toro wa yaayoro waara
ti sɔgɔwɔ pi ni†.
18 Ki pilige ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si yɔn finliwɛ le Abiramu wi ni, mɛɛ
wi pye fɔ: «Mi yɛn naga tara nda ti
kaan ma setirige piile pe yeri, mbege
lɛ wa Ezhipiti gbaan wi na fɔ sa gbɔn
wa gbaan gbeŋɛ wi na, Efirati gbaan
we†.
19 Ki tara to ti yɛn Keni cɛnlɛ
woolo, naa Kenazi cɛnlɛ woolo, naa
Kadimoni cɛnlɛ woolo,
20 naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Erefayi
cɛnlɛ woolo,
21 naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa
Kana tara woolo, naa Girigasi cɛnlɛ
woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe
tara re.»

16

Ishimayɛli semɛ kala

1 Abiramu wi jɔ Sarayi wi sila pyɔ
se wi kan. Ɛɛn fɔ, kulojɔ wà la pye
wi yeri, pàa pye naa yinri Agari.
Ezhipiti tara fɛnnɛ woo lawi.
2 A Sarayi wì si Abiramu wi pye
fɔ: «Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lii yere ki
na mbe pyɔ se. Ki kala na, mila ma
yɛnri, kari ma sa sinlɛ wa na kulojɔ
wi ni; kana pa mbe piile ta wi kala
na†.»

A Abiramu wì si yere wi jɔ wi
sɛnrɛ ti na.
3 Kì kaa pye ma, a Sarayi wì
suu kulojɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ woo
Agari, wi yigi maa kan wi pɔlɔ Abi-
ramu wi yeri jɛlɛ. Kìla yala Abiramu
wì ta yɛlɛ kɛ wa Kana tara.
4 A Abiramu wì si ye Agari wi
kɔrɔgɔ maa jɛn jɛlɛ, a wì si kugbɔ
lɛ. Naa Agari wìla kaa wi yɛɛ yan
kugbɔ ni, wi sila pye na wi tafɔ jɛlɛ
Sarayi wi jate naa.
5 Kona, a Sarayi wì si Abiramu wi
pye fɔ: «Tɛgɛlɛ na paa na tegele,
li sɔngɔrɔ ma na. Ki yɛn kaselege
fɔ muwi mìlan kulojɔ wi kan ma
yeri jɛlɛ. Ɛɛn fɔ, maga lɛ wùu yɛɛ
yan kugbɔ ni, wi woro nala jate
naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔn mi naa
mboro we sɔgɔwɔ.»
6 A Abiramu wì si Sarayi wi pye
fɔ: «Mboro kulojɔ wi. Wi yɛn ma
cɛnwɛ na. Kala na kɔɔn ndanla, ta
lo piin wi na.»

Kì kaa pye ma, a Sarayi wi nɛɛ
Agari wi jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ a wì saa fe
ma kari wa gbinri wi ni.

---

† **15:13 15.13:** Ɛki 1.1-13; Kapye 7.6 † **15:14 15.14:** Ɛki 12.40-41; Kapye 7.7 † **15:17 15.17:** ***A kasɔn gbɔgɔ kà si yiri wa nɛɛ wirige kɔɔn,*** **ko la pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ làa pye le.** † **15:18 15.18:** Kapye 7.5 † **16:2 16.2:** Mbe yala Izirayɛli woolo pe kalɛgɛ ki ni, jɛlɛ ŋa fuun wìla pɔri naŋa yeri wi si woro na siin, ki kologo la kan wi yeri wi jɛlɛ wa yɛgɛ kan wi pɔlɔ wi yeri jaŋgo wi piile se wi kan wila pe jate paa wi yɛɛra piile yɛn (Zhenɛ 30.1-13; Ɛki 21.4).

7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
pan ma Agari wi yan pulugo ka tanla
wa Shuri ca kologo ki na,
8 mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Sarayi
kulojɔ Agari, ma yiri se? Ma nɛɛ kee
se?»
A Agari wì suu pye fɔ: «Mi yɛn na
fee na tafɔ jɛlɛ Sarayi wo yɛgɛ.»
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu
pye fɔ: «Sɔngɔrɔ wa ma tafɔ jɛlɛ wi
yeri, mɔɔ yɛɛ tirige wi kan.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kɔɔn se-
tirige piile pe pye pe lɛgɛ, fɔ lere se
ka ya mbe pe jiri.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu
pye naa fɔ:
«Wele, ma yɛn kugbɔ ni;
ma yaa ka pinambyɔ se, mboo mɛgɛ
taga Ishimayɛli†;
katugu we Fɔ wɔ̀ɔn jɔlɔgɔ gbelege ki
logo.
12 Ma pinambyɔ wi yaa ka pye paa
yan sofile yɛn.
Wi yaa kaa wiin leele pe ni fuun pe
ni,
leele pe ni fuun pe yaa kaa wiin wi
ni.
Wi yaa ka cɛn mbe lali wi woolo pe
ni fuun pe ni.»
13 A Agari wi nɛɛ wi yɛɛ yewe na
yuun fɔ: «Ŋa wila na yaan, wo mì
yan kaselege yɛɛn gbari?» A wì si
mɛgɛ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ na làa para
wi ni li na, nali yinri «Yɛnŋɛlɛ na laa
na yaan†.»
14 Ki kala na, kɔlɔ ŋa wi yɛn wa
Kadɛshi ca naa Berɛdi ca sɔgɔwɔ pi
ni, pe maa wi yinri «Ŋa wi yɛn wee
nala yaan wi kɔlɔ†.»
15 A Agari wì si pinambyɔ se Abi-
ramu wi kan. A Abiramu wì si
pinambyɔ ŋa Agari wìla se wi mɛgɛ
taga naa yinri Ishimayɛli†.
16 Agari wìla Ishimayɛli wì se Abi-
ramu wi kan sanga ŋa ni, kìla yala
Abiramu wi ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma
yiri kɔgɔlɔni.

17

Abiramu mɛgɛ kì kanŋga ma pye Abirahamu

1 Naa Abiramu wìla kaa ta yɛlɛ
nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ, a Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga wi
na, ma suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.
Ti ma yinwege ki pye sinŋge na yɛgɛ
na, ma pye jɛrɛgisaga fu.
2 Mi yaa na yɔn finliwɛ pi le ma ni,
mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ fɔ
jɛŋgɛ.»
3 A Abiramu wì si to maa yɛgɛ ki
jiile wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. A
Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
4 «Na yɔn finliwɛ mba mì le ma
ni pi mba: ‹Ma yaa ka pye cɛngɛlɛ
lɛgɛrɛ to.
5 Pe sɔɔn yeri naa Abiramu, ɛɛn
fɔ, pe yaa lɔɔn yinri Abirahamu†,
katugu mi yaa ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
tɛlɛ†.
6 Mi yaa ma pye sevɔ. Cɛngɛlɛ yaa
ka yiri wa ma ni; wunlumbolo yaa
ka yiri wa ma ni.
7 Na yɔn finliwɛ pi yaa koro mi
naa mboro sɔgɔwɔ, naa ma setirige
piile pe sɔgɔwɔ, konaa ma setirige
piile mbele fuun pe yaa ka yiri ma
puŋgo na pe sɔgɔwɔ. Ki yɔn finliwɛ
pi yɛn kɔsaga fu, fɔ mi yaa ka pye
ma Yɛnŋɛlɛ, naa ma setirige piile pe
Yɛnŋɛlɛ mboro puŋgo na†.
8 Ma yɛn ma cɛn laga Kana tara
nda ni, mi yaa ti ni fuun ti kan
ma yeri, konaa ma setirige piile pe
yeri, ti pye pe woro fɔ sanga pyew
mboro puŋgo na. Mi yaa ka pye pe
Yɛnŋɛlɛ†.› »

Kɛnrɛkɛnrɛ wì pan yɛgɛ ŋga na ki ŋga

† **16:11 16.11:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ishimayɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ li maa nuru leele pe yeri. † **16:13 16.13:** Mɛgɛ ŋga kì taga ma yo «Yɛnŋɛlɛ na laa na yaan,» Eburuye sɛnrɛ ti ni ko ki yɛn «Ɛli-Ɔrɔyi». † **16:14 16.14:** Mɛgɛ ŋga kì taga ma yo «Ŋa wi yɛn wee nala yaan wi kɔlɔ,» Eburuye sɛnrɛ ti ni ko ki yɛn Lahayi-Ɔrɔyi. † **16:15 16.15:** Gala 4.22 † **17:5 17.5:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Abirahamu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to. † **17:5 17.5:** Ɔrɔmu 4.17 † **17:7 17.7:** Luki 1.55 † **17:8 17.8:** Kapye 7.5

9 A Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi
pye naa fɔ: «Mboro wo na, na
yɔn finliwɛ pi yigi, mboro naa ma
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri ma puŋgo na pe ni.
10 Ye yaa na yɔn finliwɛ mba
yigi, mi naa mboro sɔgɔwɔ, naa ma
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri ma puŋgo na pe sɔgɔwɔ, pi mba:
‹Yoro mbele fuun ye yɛn nambala,
ye kɛnrɛkɛnrɛ†.
11 Ye yaa kɛnrɛkɛnrɛ, ko ki yaa pye
yɔn finliwɛ pi tɛgɛrɛ re mi naa yoro
sɔgɔwɔ.
12 Ye pinambiile pe ni fuun
pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ pilige
kɔlɔtaanri wogo ki na pe seŋgɔlɔ;
pa ki yaa la piin ma, ma setirige
piile mbele fuun pe yaa ka yiri pe
na, sanga wi ni fuun ni; mbe pinlɛ
kulolo mbele fuun pè se wa ma go
pe ni, nakoma mbele fuun mà lɔ
penjara ni cɛngɛlɛ kele yeri, pe si
woro ma cɛnlɛ woolo.
13 Kulo ŋa wì se wa ma go konaa
ŋa mà lɔ, pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ.
Na yɔn finliwɛ pi tɛgɛrɛ ti yaa pye
wa ye witire ti na mbege naga fɔ pi
yɛn yɔn finliwɛ mba pi yɛn kɔsaga
fu.
14 Naŋa ŋa fuun wii kɛnrɛkɛnrɛ,
ye daga mboo purɔ mboo wɔ ye
sɔgɔwɔ, katugu wìlan yɔn finliwɛ pi
jɔgɔ.› »
15 A Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi
pye fɔ: «Maga kɔɔn jɔ wi yeri naa
Sarayi, ɛɛn fɔ, koni wi mɛgɛ koyi ŋga
Sara†.
16 Mi yaa duwaw wi na, mbe
pinambyɔ kan ma yeri wi fanŋga
na. Mi yaa duwaw wi na mboo pye
cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ nɔ. Cɛngɛlɛ ke wun-
lumbolo yaa ka yiri wa wi setirige ki
ni.»
17 A Abirahamu wì si to maa yɛgɛ
ki jiile wa tara, ma tɛgɛ, mɛɛ ki yo
wa wi nawa fɔ: «Lere ŋa wì yɛlɛ
cɛnmɛ ta, wo mbe ya mbe pyɔ se
mɛlɛ? Sara fun wì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ
ma yiri kɛ, wo mbe ya mbe pyɔ se
mɛlɛ?»
18 A Abirahamu wì si Yɛnŋɛlɛ li
pye fɔ: «Ki yaga Ishimayɛli wi koro
yinwege na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, ko yaa
yala na ni ma†.»
19 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ:
«Taga ki na, ma jɔ Sara wi yaa
pinambyɔ se ma kan, maa mɛgɛ ki
taga Izaki. Mi yaa ka koro yɔn
finliwɛ na wi ni, yɔn finliwɛ mba
pi yaa pye kɔsaga fu; mbe koro yɔn
finliwɛ na wi setirige piile pe ni wo
puŋgo na.
20 Ishimayɛli wo na, mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ
pi logo fun wi kanŋgɔlɔ. Mi yaa
duwaw wi na, mboo pye sevɔ, mboo
setirige piile pe pye pe lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
Wi yaa ka kundigile kɛ ma yiri shyɛn
se. Mi yaa kaa pye cɛnlɛ gbenɛ tɛlɛ.
21 Ɛɛn fɔ, mi yaa koro yɔn finliwɛ
na Izaki wi ni, Sara wi yaa pinambyɔ
ŋa se yelapanna anmɛ yɛgɛ we.»
22 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa para Abi-
rahamu wi ni ma kɔ, a lì si yiri ma
kari wa naayeri maa toro le.
23 Ki pilige nuŋgba ki ni, Abira-
hamu wi pinambyɔ Ishimayɛli wo
naa kulolo mbele fuun pàa se wa
wi go, naa mbele fuun pàa lɔ, nam-
bala mbele fuun pàa pye wa wi
go, a Abirahamu wì si pe ni fuun
pe kɛnrɛkɛnrɛ ma yala Yɛnŋɛlɛ làa
ŋgasele na yo maa kan li ni.
24 Abirahamu wìla kɛnrɛkɛnrɛ fun
ma yala wì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ.
25 Wi pinambyɔ Ishimayɛli wìla
kɛnrɛkɛnrɛ wi yɛlɛ kɛ ma yiri taanri
wolo lo ni.
26 Wo naa wi pinambyɔ Ishimayɛli
wi ni, pàa kɛnrɛkɛnrɛ pilige nuŋgba
ki ni,
27 naa nambala mbele fuun pàa
pye wa wi go pe ni. Kulolo mbele
fuun pàa se wa wi go, naa mbele
fuun pàa lɔ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri,
wo naa poro ni pàa kɛnrɛkɛnrɛ
pilige nuŋgba ki ni.

† **17:10 17.10:** Kapye 7.8; Ɔrɔmu 4.11 † **17:15 17.15:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sara mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa wunlunaŋa sumborombyɔ. † **17:18 17.18:** Abirahamu wìla ki yo Yɛnŋɛlɛ li kan ma yo Ishimayɛli wi koro yinwege na li yɛgɛ sɔgɔwɔ jaŋgo wo mbe pye wi kɔrɔgɔ lifɔ.

18

Yɛnŋɛlɛ làa yo Sara wi yaa pinambyɔ se

1 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
sili yɛɛ naga naa Abirahamu wi na
wa Mamire tigbɔrɔ ti tanla. Wìla
pye ma cɛn wa wi paraga go yeyɔngɔ
ki na sɔnlɔ ŋgbanga ki na.
2 A wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele,
mɛɛ nambala† taanri yan yeresaga
wi yɛɛ tanla. Pe yanŋgɔlɔ, a wì si
yiri le yeyɔngɔ ki na, mɛɛ fe ma saa
pe fili, ma fɔli ma pe shari ma pe
gbɔgɔ†.
3 A wì sho fɔ: «Na tafɔ, ndɛɛ ki pye
ye mbe ja yɛnlɛ mbe koro na mi ŋa
ye kulonaŋa na tanla jɛnri, ki mbe
ja pye gbɔgɔwɔ ni na yeri.
4 Ye yere pe pan tɔnmɔ jɛnri ni pe
ye tɔɔrɔ ti jogo†. Ye cɛn ye wogo wa
tige ŋga ki yinmɛ pi ni.
5 Mi yaa pan yaakara jɛnri ni ye
kan yeri ka, jaŋgo ye fanŋga ta. Ko
puŋgo na, yee la kee wa ye karisaga,
katugu ko kala na Yɛnŋɛlɛ lìgi pye,
a yè toro laga mi ŋa ye kulonaŋa na
yeri.»

A pè suu pye fɔ: «Ki pye paa yɛgɛ
ŋga na màga yo.»

6 A Abirahamu wì si fyɛɛlɛ ma
sɔngɔrɔ wa paraga go, mɛɛ Sara wi
pye fɔ: «Fyɛɛlɛ ma tiwiyaraga ki
yɛnlɛ taanri tiwi farini muwɛ pi ni,
maa gbɔn ma wɔn wa.»
7 A Abirahamu wì si fe ma kari wa
wi nɛrɛ ŋgbelege ki sɔgɔwɔ, mɛɛ
saa napige yirifɔnŋgɔ ŋga ki yɛn
yanlaga ni ma pye mɔrimɔri ka yigi
maga kan wi tunmbyee wa yeri. A
wo sigi fyɛɛlɛ maga gbegele maga
sɔgɔ.
8 Ko puŋgo na, a Abirahamu wì si
nɔnɔ nara, naa nɔnɔ tipiriwe kona
napige yirifɔnŋgɔ kara nda pàa sɔgɔ
ti lɛ, ma saa ti kan nambanmbala pe
yeri. Naa pàa kaa na nii, a Abira-
hamu wì si yere le pe kanŋgaga na,
le tige ki nɔgɔ.
9 A pè si Abirahamu wi yewe ma
yo fɔ: «Ma jɔ Sara wo yɛn se?» A wì
sho fɔ: «Wi yɛn wa paraga go ki ni.»
10 A nambanmbala nuŋgba sho
fɔ: «Yelapanna anmɛ yɛgɛ, mi yaa
sɔngɔrɔ mbe pan laga ma yeri, ki
yaa yala ma jɔ Sara wi pinambyɔ
se†.»

Sara wìla pye le paraga go ki
yeyɔngɔ ki na wa Abirahamu wi
puŋgo na, mɛɛ ki sɛnrɛ ti logo.
11 Abirahamu wo naa Sara wi ni,
pàa lɛ makɔ fɔ jɛŋgɛ. Sara wìla lɛ
ma toro pisege na.
12 Kona, a Sara wì si tɛgɛ wa wi
nawa, ma sho fɔ: «Mì lɛ koni, naŋa
kala tasanga wo si toro? Na tafɔ fun
wì lɛ†.»
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Abi-
rahamu wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a Sara
wì si tɛgɛ ma yo fɔ ki se ya pye, fɔ
wì lɛ ma toro pisege na?
14 Kala lo la yɛn wa, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li se ya mbe pye? Yelapanna
anmɛ yɛgɛ, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan
laga ma yeri, ki yaa yala Sara wì
pinambyɔ se†.»
15 A Sara wì si fyɛ mɛɛ je ma yo fɔ:
«Ayoo, mii tɛgɛ.» A we Fɔ wì sho fɔ:
«Kaselege ko na, mà tɛgɛ.»

Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Sodɔmu ca woolo pe kan

16 Naa ki nambala pàa kaa yiri na
kee, a pè si wele wa Sodɔmu ca ki
yeri. Abirahamu wìla pinlɛ pe ni na
tanri mbe sa pe torogo.
17 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Kala
na mi yaa pye, mi woro na jaa mbeli
lara Abirahamu wi na.
18 Wi yaa ka pye cɛnlɛ gbenɛ na li
yaa pye fanŋga ni li tɛlɛ. Wo kala na,
mi yaa ka duwaw tara na cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke na.

† **18:2 18.2:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, leele pele maa ki jate ma yo nambala taanri wele, shyɛn la pye mɛrɛgɛye, a sanŋa wo pye we Fɔ wo. † **18:2 18.2:** Ebu 13.2 † **18:4 18.4:** Gbanŋgban wo naa yɔnlɔ tufunwɔ pi kala na, kìla pye wa Izirayɛli tara, nambanŋa ka tugu lere wa na, pe maa tɔɔrɔ ti jogo ma gbanŋgban wi laga ti na, mbege naga fɔ pòo yaara wɔ jɛŋgɛ. † **18:10 18.10:** Ɔrɔmu 9.9 † **18:12 18.12:** 1 Pyɛ 3.6 † **18:14 18.14:** Luki 1.37

19 Katugu mùu wɔ jaŋgo wigi yo
wi piile, naa wi setirige piile pe kan,
paa tanri paa yala na ŋgasegele
ke ni, paa kasinŋge piin, paa tanri
kaselege na, jaŋgo yɔn fɔlɔ na mì lɛ
Abirahamu wi yeri, mbeli yɔn fili.»
20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Pe
yɛn na Sodɔmu naa Gomɔri woolo
pe jɛrɛgi kagala ŋgele wogo na kè
lɛgɛ, pe kapere tì tijanga ma toro.
21 Ki kala na, pe yɛn na pe jɛrɛgi
kagala ŋgele wogo na, mi yaa tigi
saga wogo ki wele, na kaa pye mila
ki nuru yɛgɛ ŋga na, pa paa ki piin
ma. Na kaselege yi, na kaselege si
ma, pa mi yaa ki jɛn.»
22 Ki nambala, a shyɛn si yiri le
mɛɛ yɛgɛ kan wa Sodɔmu ca ki yeri.
Ɛɛn fɔ, a Abirahamu wo si koro le
yeresaga Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla.
23 A Abirahamu wì si fulo li tanla
mɛɛ li pye fɔ: «Ma yaa lesinmbele
poro naa lepeele pe pinlɛ mbe pe
tɔngɔ kɛ?
24 Kana lesinmbele nafa shyɛn ma
yiri kɛ mbe ta wa ca ki ni. Ma mbe
yɛnlɛ mbe ca ki tɔngɔ kɛ? Ma se ca
ki yaga ki lesinmbele nafa shyɛn ma
yiri kɛ pe kala na?
25 Mbe lesinmbele poro naa lep-
eele pe pinlɛ mbe pe tɔngɔ, nakoma
mbe lesinmbele poro naa lepeele pe
pye pe yala, mìgi jɛn ma yo ma se
yɛnlɛ mbe ko pye. Mboro ŋa ma
yɛn tara woolo pe kiti kɔnfɔ, ki se
ya mbe pye fɔ mɛɛ kasinŋge ki jɛn.»
26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na
mi ka lesinmbele nafa shyɛn ma yiri
kɛ yan wa Sodɔmu ca, pa mi yaa ca
ki ni fuun ki kala yaga pe kala na.»
27 A Abirahamu wì sho naa fɔ: «Mi
ŋa mi yɛn paa taambugɔ naa cɔnrɔ
yɛn, mì kotogo le na yɛɛ ni na yuun
we Fɔ wi ni.
28 Kana lere kaŋgurugo wi yaa
kɔn lesinmbele nafa shyɛn ma yiri
kɛ pe na. Ki leele kaŋgurugo pe kala
na, ma mbe yɛnlɛ mbe ca ki ni fuun
ki tɔngɔ kɛ?»
A we Fɔ wì sho fɔ: «Na mi
ka lesinmbele nafa shyɛn ma yiri
kaŋgurugo yan wa, pa mi se ca ki
tɔngɔ.»
29 A Abirahamu wì sho naa fɔ:
«Kana lesinmbele nafa shyɛn pe yaa
pye wa.» A we Fɔ wì sho fɔ: «Mi
se yaraga ka pye ki lesinmbele nafa
shyɛn pe kala na.»
30 Kona, a Abirahamu wì sho fɔ:
«Na Fɔ, maga ka nawa ŋgban, mi
yaa para naa. Kana lesinmbele nafa
ma yiri kɛ pe yaa pye wa.» A we
Fɔ wì sho fɔ: «Na mi ka lesinmbele
nafa ma yiri kɛ yan wa, pa mi se
yaraga ka pye.»
31 A Abirahamu wì sho fɔ: «Mì
kotogo le na yɛɛ ni jɛŋgɛ na yuun
we Fɔ wi ni. Kana lesinmbele nafa
pe yaa pye wa.» A we Fɔ wì sho fɔ:
«Mi se ca ki tɔngɔ ki lesinmbele nafa
pe kala na.»
32 A Abirahamu wì sho fɔ: «Na Fɔ,
maga ka nawa ŋgban. Mi se para
naa sɛnrɛ nda to puŋgo na: ‹Kana
lesinmbele kɛ pe yaa pye wa cɛ.› »
A we Fɔ wì sho fɔ: «Mi se ca ki tɔngɔ
ki lesinmbele kɛ pe kala na.»
33 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa para
Abirahamu wi ni ma saa kɔ, a lì si
kari. A Abirahamu wì si sɔngɔrɔ wa
wi go.

19

Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti tɔngɔ

1 Naa mɛrɛgɛye shyɛn pàa kaa
gbɔn wa Sodɔmu ca yɔnlɔkɔgɔ ki ni,
kìla yala mbogo ŋga kìla ca ki maga
maga fili, Lɔti wìla pye ma cɛn wa
ki yeyɔngɔ ki na†. Naa Lɔti wìla kaa
pe yan sanga ŋa ni, a wì si yiri ma
saa pe fili, mɛɛ fɔli ma pe shari ma
pe gbɔgɔ.
2 Kona, a Lɔti wì si pe pye fɔ: «Na
tafɛnnɛ, mila ye yɛnri, yege yaga ye

† **19:1 19.1:** Wa Izirayɛli tara, kìla pye pe cagbɔgɔ pyew, pe ma mbogo kan maga maga, maga fili jaŋgo mbe ta mbaa ca ki go singi pe juguye pe na. Kìla pye ki mbogo ki ma liri ma yagara. Pa lelɛɛlɛ pàa pye na cɛɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na na kagala ke yɛgɛ woo. † **19:2 19.2:** Tɔɔrɔ jogowo kala yeli wele fun wa Zhenɛ 18.4-5laga ki ni, wa yɛgɛ nagawa sɛnrɛ ti ni.

sa tugu mi ŋa ye kulonaŋa wa na go;
ye ye tɔɔrɔ ti jogo†, ye wɔnlɔ laga.
Goto yirifaga na, pa ye yaa la kee.»
A pè sho fɔ: «Ayoo, we yaa sa sinlɛ
wa katogo.»

3 Ɛɛn fɔ, a Lɔti wì si koro na pe
yɛnri ŋgbanga, fɔ a pè saa yɛnlɛ ma
saa tugu wa wi go. A wì si ti a pè
sɔgɔ ma pe kan, konaa ma leve fu
buru fɔ pe kan†. A pè si li.

4 Pè sila ta mbe sinlɛ gbɛn, a
Sodɔmu ca nambala, maga lɛ ki
lefɔnmbɔlɔ pe na, ma saa gbɔn
lelɛɛlɛ pe na, pe ni fuun pè si pan
ma go ki maga maga fili.

5 A pè si Lɔti wi yeri ma suu pye fɔ:
«Nambala mbele pè tugu laga ma go
yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, pe yɛn se? Pe
yirige laga we kan, we ta we jɛɛlɛ
kala pye pe ni.»

6 A Lɔti wì si yeyɔngɔ shɔn wi
kaanla ma yiri laga funwa na pe
kɔrɔgɔ, mɛɛ yeyɔngɔ ki tɔn wa wi
puŋgo na;

7 mɛɛ pe pye fɔ: «Ayoo, na wɛnnɛ,
yaga ka ki kapege gbɔgɔ ŋga ki pye.

8 Sumbonɔ shyɛn yɛn na yeri pe fa
naŋa kala jɛn gbɛn, mi yaa pe yirige
laga funwa na ye kan. Ŋga ka ye
ndanla, ye ko pye pe na. Ɛɛn fɔ,
yaga ka kala pye ki nambala mbele
pe na, katugu mi na nambanmbala
wɛlɛ, mi yɛn pe go sigefɔ.»

9 A pè suu pye fɔ: «Yiri we yɛgɛ na,
mboro nambanŋa, maa jaa mbɔɔn
yɛɛ pye we kiti kɔnfɔ. Kapege ŋga
we yaa pye mboro na, ko yaa wɛ
naa poro wogo ko na.» A pe nɛɛ Lɔti
wi wɔnrɔgi ŋgbanga, na kee kɔrɔ ki
yeri saga kaw mbe ye wa go.

10 Kì kaa pye ma, a mɛrɛgɛye
shyɛn pè si Lɔti wi yigi ŋgbanga,
maa tile, maa le pe yɛɛ kɔrɔgɔ wa
go nawa, mɛɛ kɔrɔ ki tɔn.

11 Nambala mbele pàa pye le
yeyɔngɔ yɛgɛ ki na, a mɛrɛgɛye pè
si yɛnfyɔnrɔ wa pe na, maga lɛ piile
pe na, fɔ ma saa ki wa lelɛɛlɛ pe na.
Pe sila yeyɔngɔ ki yan naa.

12 A ki nambala shyɛn pè si Lɔti
wi yewe ma yo fɔ: «Ma go woolo
pele yɛn laga mbele poro puŋgo na
le? Ma nafɛnnɛ, naa ma pinambiile,
naa ma sumborombiile, lere o lere
wi yɛn ma woo, ma pe yirige laga ca
ki ni.

13 We yaa ca ki tɔngɔ, katugu pe
yɛn na ca ki jɛrɛgi kagala ŋgele
wogo na, kè wɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na. Lì we tun we pan we ca ki
tɔngɔ.»

14 A Lɔti wì si yiri ma saa para
wi nafɛnnɛ pe ni, mbele wìla wi
sumborombiile pe kan pe yeri pe pe
pɔri pe jɛɛlɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye yiri
fyaw laga ki laga ŋga ki ni, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki tɔngɔ.»

Ɛɛn fɔ, a ki sɛnrɛ tì si pye wi
nafɛnnɛ pe yeri paa jiire sɛnrɛ yɛn.

15 Yinndogo ki na, a mɛrɛgɛye pe
nɛɛ Lɔti wi fyɛɛlɛ ma yo fɔ: «Yiri
maa kee, mboro naa ma jɔ, naa ma
sumborombiile shyɛn mbele pe yɛn
laga ma ni pe ni, jaŋgo kiti ŋa wi yaa
kɔn ca ki na mbege tɔngɔ, ye ni ka
ka pye wa wi ni.»

16 Lɔti wìla pye na mɔlɔ, a nam-
bala shyɛn pè suu yigi wi kɛɛ ki
na, naa wi jɔ wi ni, konaa wi
sumborombiile shyɛn pe ni, mɛɛ pe
yirige wa ca ki ni, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa mbe pe shɔ†.

17 Naa paa kaa na pe yinrigi wa
ca ki ni, nambala shyɛn pe ni, a
nuŋgba si Lɔti wi pye fɔ: «Ta fee
mɔɔ yɛɛ shɔ. Maga ka kanŋga mbe
wele puŋgo na, maga si ka yere
funwa laga falafala ka kpɛ ni. Ta
fee maa kee wa yanwiga ki na, jaŋgo
maga ka ku.»

18 A Lɔti wì suu pye fɔ: «Ayoo, na
tafɔ, mi se ya mbege pye.

19 Ki yɛn kaselege fɔ na kala lɔ̀ɔn
ndanla, a mà kagbaraga pye mala
kan, mala go shɔ. Ɛɛn fɔ, mi se ya fe
mbe sa gbɔn wa yanwiga ki na, na ki
jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki fanla ta mbanla gbo.

20 Wele, ki ca pige ŋga wamɛ,
ki yɛn ma yɔngɔ we ni fɔ jɛŋgɛ.

† **19:3 19.3:** Pàa buru wi pye leve fu buru mbe ta mboo fɔ fyaw leele pe kan. † **19:16 19.16:** 2 Pyɛ 2.7

Mbe ya fe mbe kari wama. Ki yaga mbe fe mbe kari sa lara wama, mbanla yɛɛ go shɔ, katugu ki yɛn ma kologo.»
21 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Mì yɛnlɛ mbe kagbaraga ŋga mà yɛnri ki pye ma kan naa. Ca ŋga maa piin, mi yaa ki kala yaga, mi sege tɔngɔ.
22 Fyɛɛlɛ ma sa lara wa ki ni, katugu mi se ya kala la pye gbɛn, na ma fa gbɔn wa.» Ko kala ki ti pe maa ki ca ki yinri «Sowari†».
23 Lɔti wìla ye wa Sowari ca ma yala yɔnlɔ kila yinrigi fɔnŋgɔ.
24 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kiribi kasɔn tirige ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, paa tisaga yɛn Sodɔmu naa Gomɔri cara ti na.
25 A kì sigi cara ti tɔngɔ, naa funwa lara falafala ti ni fuun ti ni, naa leele pe ni fuun pe ni, konaa yaraga ŋga fuun kì fi wa tara ti na ki ni†.
26 Ɛɛn fɔ, a Lɔti jɔ wì si kanŋga ma wele wa puŋgo na, mɛɛ kanŋga ma pye paa kɔ tiyala yɛn†.
27 Ki goto yirifaga ki na, a Abirahamu wì si yiri ma kari wa laga ŋga wìla pye ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
28 A wì si wele wa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti yeri, naa ki kanŋgara na lara ti ni fuun ti yeri, mɛɛ wirige ka yan kila yinrigi wa funwa laga falafala ki ni, paa kasɔn gbɔgɔ wirige yɛn.
29 Lɔti wìla pye ma cɛn tara nda ni, naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki cara ti tɔngɔ, làa jatere pye Abirahamu wi na (mbe kala pye wi kan), mɛɛ Lɔti wi shɔ maa wɔ wa ki jɔlɔgɔ ki ni.

Mowabu naa Amɔ cɛngɛlɛ ke lɛsaga ki ŋga

30 Lɔti wìla pye na fyɛ mbe koro wa Sowari ca ki ni. A wì si yiri le wo naa wi sumborombiile shyɛn pe ni, ma saa cɛn wa yanwiga ki na. Wo naa wi sumborombiile shyɛn pe ni pàa pye ma cɛn waliwege ka ni.
31 Pilige ka, a sumboro lɛrɛfɔ wì si jɔnlɔfɔ wi pye fɔ: «We to wì lɛ makɔ. Naŋa si woro laga ki tara nda ti ni mbe we pɔri paa yɛgɛ ŋga na ki maa piin laga tara ti ni fuun ti ni we.
32 Pan we duvɛn kan we to wi yeri wi wɔ wi tin, yembinɛ we sa sinlɛ wi ni, we ta we setirige piile kan wi yeri.»
33 Ki yembinɛ li ni, a pè si duvɛn kan pe to wi yeri, a wì wɔ ma tin. A sumboro lɛrɛfɔ wì si saa sinlɛ pe to wi ni. Ɛɛn fɔ, wi to wi sila sumboro wi sinlɛsanga naa wi yirisanga jɛn.
34 Ki goto, a sumboro lɛrɛfɔ wì sigi yo jɔnlɔfɔ wi kan fɔ: «Mì sinlɛ wa we to wi ni yembinɛ li ni. Pan we duvɛn wa kan wi yeri naa yɔnlɔkɔgɔ ŋga, wi wɔ wi tin naa, jaŋgo we setirige piile kan wi yeri.»
35 Ki yembinɛ li ni, a pè si duvɛn wa kan pe to wi yeri naa, a wì wɔ ma tin. A jɔnlɔfɔ wì si saa sinlɛ wi ni. Wi to wi sila wi sinlɛsanga naa wi yirisanga jɛn.
36 A Lɔti wi sumborombiile shyɛn pè si kugbɔrɔ lɛ pe to wi na.
37 A sumboro lɛrɛfɔ wì si pinambyɔ se maa mɛgɛ taga naa yinri Mowabu. Wo wi yɛn Mowabu cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we, ali ma pan ma gbɔn nala.
38 A jɔnlɔfɔ fun wì si pinambyɔ se maa mɛgɛ taga naa yinri Bɛni Ami. Wo wi yɛn Amɔ cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we, ali ma pan ma gbɔn nala.

20

Abirahamu naa Abimelɛki pe kala

1 Koni, a Abirahamu wì si yiri lema mɛɛ kari wa Negɛvu tara, ma saa cɛn wa Kadɛshi ca, naa Shuri ca sɔgɔwɔ pi ni. Ko puŋgo na, a wì si saa cɛn wa Gerari ca.
2 Abirahamu wìla pye naga yuun wi jɔ Sara wi kanŋgɔlɔ ma yo wi yɛn wi jɔnlɔ sumboro. A Gerari ca wunlunaŋa Abimelɛki wì si leele

† **19:22 19.22:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sowari mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yana jɛɛlɛ. † **19:25 19.24-25:** Mati 10.15; 11.23-24; Luki 10.12; 17.29; 2 Pyɛ 2.6; Zhude 7 † **19:26 19.26:** Luki 17.32 † **20:2 20.2:** Zhenɛ 12.13; 26.7

tun, a pè saa Sara wi lɛ ma pan maa kan wi yeri†.
3 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Abimelɛki wi na wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma yaa ku ki jɛlɛ ŋa mà lɛ wi kala na, katugu naŋafɔ wi.»
4 Kìla yala Abimelɛki wi faa jɛn jɛlɛ gbɛn. A wì sho fɔ: «We Fɔ, ali mbege ta mi naa na woolo pe ni wee kapege pye, ma yaa we gbo le?
5 Abirahamu wo jate wìgi yo mala kan fɔ wi jɔnlɔ sumboro wi, a Sara wìgi yo mala kan fun ma yo wi ndɔ wi. Mìgi kala na li pye nawa jatere jɛnŋɛ ni, mii kapege pye.»
6 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo wi kan wa ki wɔɔnrɔ nuŋgba ti na fɔ: «Mìgi jɛn ma yo màga pye nawa jatere jɛnŋɛ ni. Muwi mì ti mɛɛ jiri wi na, mbe kapege pye na na.
7 Koni, ki jɛlɛ ŋa wi sɔngɔrɔ wi pɔlɔ wi na, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Wi yaa yɛnri ma kan, pa ma yaa koro yinwege na. Ɛɛn fɔ, na ma suu sɔngɔrɔ wi na, ma taga ki na fɔ ma yaa ku, mboro naa ma woolo pe ni fuun pe ni.»
8 Ki goto yirifaga ki na, a Abimelɛki wì suu legbɔɔlɔ pe ni fuun pe yeri mɛɛ ki kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma pe kan. A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
9 Kona, a Abimelɛki wì si Abirahamu wi yeri fun, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi mà pye we na yɛɛn? Yiŋgi kapege mì pye ma na, a mà si ti mi naa na wunluwɔ pi ni, wège kapege gbɔgɔ ŋga ki pye? Ŋga mà pye na na, kii daga pyewe ni.»
10 Kona, a Abimelɛki wì si Abirahamu wi pye fɔ: «Kɔrɔ wiwiin na, a mà sigi kala na li pye?»
11 A Abirahamu wì sho fɔ: «Mìla pye naga sɔnri, ki sila pye nala kɔɔn shyɛn, ma yo ki tara nda ti woolo paa la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, fɔ leele pe yaa na gbo na jɔ wi kala na.
12 Mbe taga wa ko na, ki yɛn ma kaselege, na jɔnlɔ sumboro wi. We yɛn to nuŋgba piile, ɛɛn fɔ, we woro nɔ nuŋgba piile. Ko ki ti wì ya ma pye na jɔ.
13 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa na yirige mala wɔ wa na to ca ki ni, a mì pye yanrifɔ, a mì sigi yo na jɔ wi kan fɔ maga kajɛŋgɛ nuŋgba ŋga ko pye na kan: ‹Waga kari laga o laga, maa ki yuun fɔ mi yɛn ma ndɔ.› »
14 A Abimelɛki wì si simbaala, naa sikaala, naa nɛrɛ, naa kulonambala konaa kulojaala kan Abirahamu wi yeri, mɛɛ wi jɔ Sara wi sɔngɔrɔ wi na fun.
15 A Abimelɛki wì suu pye fɔ: «Na tara ti nda ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. Laga ŋga kɔɔn ndanla, ma sa cɛn wama.»
16 A wì si Sara wi pye fɔ: «Wele, mi yɛn na warifuwe pyɔ waga kele (1 000) kaan ma ndɔ wi yeri, ko yaa ki naga leele mbele pe yɛn ma ni pe ni fuun pe na fɔ mɛɛ kapege pye wa ki kala na li ni.»
17 Kona, a Abirahamu wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a lì si Abimelɛki wo naa wi jɔ naa wi kulojaala pe sagala; a wi jɔ naa wi kulojaala pè si ya na siin naa.
18 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Abimelɛki wi go jɛɛlɛ pe ni fuun pe sege ki tɔn, ŋga kìla pye Abirahamu wi jɔ Sara wi na ki kala na.

21

Izaki semɛ kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wìla koro sɛnrɛ nda làa yo Sara wi kan ti na, mɛɛ ŋga làa yo maa kan ki pye.
2 A Sara wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se Abirahamu wi kan wa wi lelɛwɛ pi ni, ma yala wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn ma tɛgɛ wi ni†.
3 A Abirahamu wì si pinambyɔ ŋa Sara wìla se maa kan wi mɛgɛ taga naa yinri Izaki†.
4 A Abirahamu wì suu pinambyɔ Izaki wi kɛnrɛkɛnrɛ wi seŋgɔlɔ, pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan†.

† **21:2 21.2:** Ebu 11.11 † **21:3 21.3:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Izaki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa titɛgɛrɛ kala.
† **21:4 21.4:** Zhenɛ 17.12; Kapye 7.8

5 Abirahamu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ wi
pinambyɔ Izaki wi sesanga wi ni.
6 A Sara wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì
titɛgɛrɛ kala kan na yeri. Mbele
fuun pe yaa li logo, pe yaa la tɛgɛ
na ni ja.»
7 A wì sho naa fɔ: «Ambɔ wi mbaa
ki yo Abirahamu kan fɔ mi Sara yaa
ka yinnɛ kan piile yeri? Ma si yala,
mì pinambyɔ se wi kan wa wi lelɛwɛ
pi ni.»

Abirahamu wìla Agari naa Ishimayɛli pe purɔ

8 Kona, a Izaki wì si yiri ma yɛgɛ
to, a pòo laga yinnɛ na. Pàa wi laga
yinnɛ na pilige ŋga ni, a Abirahamu
wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi mɛgɛ ni.
9 Ma si yala Ezhipiti tara fɛnnɛ jɔ
Agari wìla pinambyɔ ŋa se Abira-
hamu wi kan, a Sara wì suu yan wila
tɛgɛ Izaki wi na.
10 A Sara wì si Abirahamu wi pye
fɔ: «Ki kulojɔ ŋa wi purɔ wo naa wi
pinambyɔ wi ni, katugu ki kulojɔ ŋa
wi pinambyɔ wi se pinlɛ mbe kɔrɔgɔ
ki li ja na pinambyɔ Izaki wi ni†.»
11 Ki sɛnrɛ tìla Abirahamu wi
mbɛn wi pinambyɔ Ishimayɛli wi
kala na.
12 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si Abira-
hamu wi pye fɔ: «Ma kulojɔ wo naa
wi pinambyɔ wi ni, pe wogo kiga
kɔɔn ya. Sara wiga sɛnrɛ nda fuun
yo ma kan, ma yɛnlɛ ti na; katugu
pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa
Izaki wo ni†.
13 Ma kulojɔ wi pinambyɔ wo na,
mi yaa cɛnlɛ la pye li yiri wa wi ni,
katugu wi yɛn ma sege ki woo wa.»
14 Ki goto yirifaga ki na, a Abira-
hamu wì si yaakara lɛ, naa sɛlɛgɛ
kasha ni, ŋga kìla pye ma yin tɔnmɔ
ni, mɛɛ ti kan Agari wi yeri, mari
taga wa wi pajogo ki na, mɛɛ wi
pinambyɔ wi kan wi yeri fun, ma
suu pye ma yo wila kee. A Agari wì
si kari mɛɛ saa puŋgo wa Bɛrisheba
gbinri wi ni.
15 Naa sɛlɛgɛ kasha tɔnmɔ pìla kaa
kɔ, a Agari wì si saa pyɔ wi tɛgɛ
tipige ka nɔgɔ,
16 mɛɛ kari ma saa cɛn wi yɛ wa
pyɔ wi yɛsinmɛ na. Wo naa pyɔ wi
ni, fogo ŋga kìla pye pe sɔgɔwɔ kìla
pye paa yɛgɛ ŋga na paga wanga
wɔn ki ma fogo ŋga pye si jɛn mbe to
we; katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Mi
woro na jaa mbanla pyɔ wi yan wila
kuun.» Ko ki ti wìla saa cɛn wi yɛ wa
pyɔ wi yɛsinmɛ pi na, nɛɛ gbele.
17 Yɛnŋɛlɛ làa pyɔ wi gbelege ki
logo. A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si koro
wa naayeri ma Agari wi yeri maa
pye fɔ: «Yiŋgi kɔɔn ta Agari? Maga
kaa fyɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lì lenambile
li magala li logo wa laga ŋga màli
tɛgɛ we.
18 Yiri mali yigi li kɛɛ ki na, katugu
Yɛnŋɛlɛ li yaa li pye cɛnlɛ gbenɛ to.»
19 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti a wì kɔlɔ
wa yan tɔnmɔ ni. A wì si saa wi
sɛlɛgɛ kasha ki ko maga yin, mɛɛ
lenambile li kan, a lì wɔ.
20 A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ lenambile li
go singi, a lì si yiri ma lɛ, mɛɛ saa
cɛn wa Paran gbinri wi ni, ma pye
sandiga wɔnfɔ gbɔɔ.
21 Maga ta wìla pye ma cɛn wa
Paran gbinri wi ni, a wi nɔ wì si
Ezhipiti tara fɛnnɛ jɔ wa lɛ ma kan
wi yeri.

Abirahamu naa Abimelɛki pàa yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni

22 Ki wagati wi ni, a Abimelɛki wì
si pan Abirahamu wi kɔrɔgɔ, wo naa
wi maliŋgbɔɔnlɔ to Pikɔli wi ni, mɛɛ
wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ni ma
kapyege ki ni fuun ni†.
23 Koni, wugu mala kan Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki na, fɔ ma se kanla fanla, mi
naa na piile, naa na setirige piile pe
ni, fɔ ma yaa na yigi jɛŋgɛ naa tara
nda ma yɛn ma cɛn laga ti woolo pe
ni, paa yɛgɛ ŋga na mɔ̀ɔ yigi jɛŋgɛ
we.»
24 A Abirahamu wì sho fɔ: «Mi yaa
wugu ki na mbege pye.»

† **21:10 21.10:** Gala 4.29-30 † **21:12 21.12:** Ɔrɔmu 9.7; Ebu 11.18 † **21:22 21.22:** Zhenɛ 26.26

25 Ɛɛn fɔ, Abimelɛki wi kulonambala pàa kɔlɔ ŋa shɔ Abirahamu wi yeri fanŋga na, a Abirahamu wi nɛɛ para wi na ki wogo ki na.
26 A Abimelɛki wì suu pye fɔ: «Lere ŋa wìgi kala li pye, mi suu jɛn. Mboro fun, mɛɛ sigi yo na kan. Ki logowo powi mba mila nuru ma yeri nala yɛɛn.»
27 Kona, a Abirahamu wì si simbaala, naa sikaala naa nɛrɛ yigi ma kan Abimelɛki wi yeri. A pe shyɛn pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni.
28 Abirahamu wì si simbasumbonɔ kɔlɔshyɛn wɔ ma pe tɛgɛ pe yɛ.
29 A Abimelɛki wì suu yewe ma yo fɔ: «Simbasumbonɔ kɔlɔshyɛn mbele mà wɔ ma tɛgɛ pe yɛ ko go ko yɛn kikiin?»
30 A Abirahamu wì suu pye fɔ: «Yɛnlɛ ki simbasumbonɔ kɔlɔshyɛn mbele pe na, jaŋgo paa ma nawa tuun ki na fɔ muwi mìgi kɔlɔ ŋa wì wɔ.»
31 Ko kala na, pe maa ki laga ki yinri Bɛrisheba, katugu pàa wugu le ki laga ki na ma pe yɛɛ kan.
32 Kì kaa pye ma, a pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni wa Bɛrisheba. Ko puŋgo na, Abimelɛki wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ to Pikɔli wi ni, pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.
33 A Abirahamu wì si tamarisi tige ka sanri wa Bɛrisheba, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri wa mali gbɔgɔ, lo na li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu.
34 Abirahamu wìla cɛn ma mɔ wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.

22

Abirahamu wìla yɛnlɛ mbe Izaki wi wɔ saraga

1 Ki kagala ke puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lì si Abirahamu wi wa ma wele, mɛɛ wi pye fɔ: «Abirahamu.» A wì si shɔ ma yo: «Naw.»
2 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ma pinambyɔ nuŋgba pe ŋa wɔ̀ɔn ndanla jɛŋgɛ, Izaki we, wi lɛ ma kari wi ni wa Moriya tara. Yanwiga ŋga mi yaa naga ma na, ma saa wɔ wa na yeri saraga sogowogo.»
3 Ki goto yirifaga ki na, a Abirahamu wì si yiri ma sofile jɔngɔ ki pɔ wi sofile wi na, mɛɛ wi tunmbyeele shyɛn lɛ ma taga wi yɛɛ na, naa wi pinambyɔ Izaki wi ni. A wì si kanŋgirɛ nda ti yaa sa saraga ki sogo ti walagi. Yɛnŋɛlɛ làa laga ŋga sɛnrɛ yo maa kan, a pè si yiri nɛɛ kee wa ki laga ki ni.
4 Pilige taanri wogo ki na, a Abirahamu wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ laga ki yan wa lege.
5 A wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Ye koro na sofile wi ni. Mi naa lefɔnŋɔ wi ni we yaa kari fɔ wamɛ sa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, mbe si sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ.»
6 A Abirahamu wì si saraga ki sogo kanŋgirɛ ti taga wi pinambyɔ Izaki wi go na, mɛɛ kasɔn naa gbenɛ to yigi. A pè si pinlɛ nɛɛ kee.
7 A Izaki wì suu to Abirahamu wi yeri ma yo fɔ: «Baba.» A tofɔ wì si shɔ ma yo fɔ: «Naw, na pinambyɔ.» A Izaki wì sho fɔ: «Kasɔn konaa kanŋgirɛ ti nda! Simbapyɔ ŋa we yaa sa wɔ saraga, mboo sogo wo yɛn se?»
8 A Abirahamu wì suu pye fɔ: «Na pinambyɔ, simbapyɔ ŋa we yaa wɔ saraga mboo sogo, Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa ki wogo ki yɔn we kan.» A pe shyɛn pè si pinlɛ nɛɛ kee.
9 Naa pàa kaa saa gbɔn wa laga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa naga Abirahamu wi na, a wì si saraga wɔsaga kan, ma kanŋgirɛ ti taga wa ki na, mɛɛ wi pinambyɔ Izaki wi yigi maa pɔ, mɛɛ wi taga wa saraga wɔsaga ki na, wa kanŋgirɛ ti go na†.
10 Kona, a Abirahamu wì suu kɛɛ ki sanga ma gbenɛ li lɛ mboo pinambyɔ wi kɔnli.
11 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si koro wa yɛnŋɛlɛ na ma Abirahamu wi yeri ma yo fɔ: «Abirahamu, Abirahamu.» A wì si shɔ ma yo: «Naw.»

† **22:9 22.9:** Zhaki 2.21

12 A we Fɔ wì sho fɔ: «Yere, maga
kɔɔn kɛɛ ki taga pyɔ wi na, maga
ka kapege kpɛ pye wi na. Mìgi
jɛn yiŋgɔ ma yo ma yɛn na fyɛ mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ, mɛɛ je mbɔɔn
pinambyɔ nuŋgba pe wi kan na
yeri.»
13 A Abirahamu wì suu yɛgɛ ki
yirige mɛɛ simbapɔlɔ wa yan wa wi
puŋgo na, wi yɛɛnrɛ tì yanra tipire
ta ni. A Abirahamu wì si saa ki
simbapɔlɔ wi yigi maa wɔ saraga
sogowogo, wi pinambyɔ wi yɔnlɔ†.
14 A Abirahamu wì sigi laga ki
mɛgɛ taga naga yinri fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa kaga wogo ki yɔn we
kan†.» Ko kì ti ali ma pan ma gbɔn
nala, pe maa ki yuun ma yo: «We Fɔ
wi yaa ki wogo ki yɔn wa yanwiga ki
na.»
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
koro wa yɛnŋɛlɛ na ma Abirahamu
wi yeri naa,
16 ma yo: Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nda yo ti
nda: «Mà kaa ŋga ko pye yɛɛn, mɛɛ
je mbɔɔn pinambyɔ nuŋgba pe wi
kan na yeri, mi ŋa mi yɛn Yɛnŋɛlɛ,
mì wugu na yɛɛ na
17 mbe duwaw ma na, mbɔɔn
setirige piile pe pye pe lɛgɛ paa
naayeri wɔnŋgɔlɔ koro naa kɔgɔje
yɔn taambugɔ ki yɛn. Ma setirige
piile pe yaa ka pe juguye pe cara ti
shɔ pe yeri†.
18 Pe kala na, cɛngɛlɛ ŋgele fuun
ke yɛn laga tara na, mi yaa ka
duwaw ke na, katugu mà tanga na
sɛnrɛ ti na†.»
19 Kona, a Abirahamu wì si
sɔngɔrɔ ma pan wi tunmbyeele pe
kɔrɔgɔ. A pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa
Bɛrisheba. Pa Abirahamu wìla pye
ma cɛn wa.

Nahɔri pinambiile

20 Ki kagala ke puŋgo na, a Abira-
hamu wì sigi logo ma yo wi nɔsepyɔ
lenaŋa Nahɔri wi jɔ Milika wìla
pinambiile se fun wi kan.
21 Uzi wo wìla pye pinambyɔ
koŋgbanŋa we, naa wi jɔnlɔ Buzi,
naa Kemuwɛli ŋa wìla pye Aramu
to,
22 naa Kezɛdi, naa Azo, naa Pili-
dashi, naa Yidilafu konaa Betuwɛli.
23 Ki pinambiile kɔlɔtaanri mbele
poro wɛlɛ Milika wìla se Abirahamu
wi nɔsepyɔ lenaŋa Nahɔri wi kan.
Erebeka wi to wo lawi ŋa Betuwɛli.
24 Nahɔri wi cɛnfɔ Erewumu wìla
piile se wi kan fun. Pe mɛrɛ ti nda:
Teba, naa Gahamu, naa Tahashi,
konaa Maaka.

23

Sara wi kunwɔ naa wi lemɛ sɛnrɛ

1 Sara wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa
ma yiri kɔlɔshyɛn (127). Wi yinwege
yɛgɛlɛ yɔn ko layi yɛɛn.
2 Pa Sara wìla ku wa Kiriyati Ariba
ca, pe maa ki ca ki yinri naa Eburɔn,
wa Kana tara. A Abirahamu wì si
pan mboo jɔ Sara wi kunwɔ pi gbele
mboo pye.
3 Ko puŋgo na, a Abirahamu wì
si yiri ma gboo wi yaga le laga ŋga
wìla pye, mɛɛ saa para Hɛti cɛnlɛ
woolo pe ni, ma pe pye fɔ:
4 «Mi yɛn nambanŋa ma pye cɛnfɔ
laga ye sɔgɔwɔ. Ye gboolo lesaga
kan na yeri laga ye yeri, mbanla
jɔ gboo wi le mboo lɛ na yɛɛ yɛgɛ
sɔgɔwɔ†.»
5 A Hɛti cɛnlɛ woolo pè si Abira-
hamu wi yɔn sogo ma yo fɔ:
6 «We tafɔ, logo we yeri! Ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ li legbɔɔ, a lì duwaw ma na
laga we sɔgɔwɔ. Ma gboo wi le wa
we gboolo lesaga ŋga kì yɔn ma wɛ
ti ni fuun na ko ni. Lere wa kpɛ se
je wi gboolo lesaga na we ni mbe yo
maga kɔɔn jɔ gboo wi le wa.»
7 A Abirahamu wì si yiri ma fɔli
ki tara woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, Hɛti
cɛnlɛ woolo wele, ma pe gbɔgɔ.
8 A wì si pe pye fɔ: «Na kaa pye ye
yɛnlɛ ki na kaselege, mbanla jɔ gboo
wi le mboo lɛ na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ,

† **22:13 22.13:** Ebu 11.17-19 † **22:14 22.14:** Mɛgɛ ŋga kì yo «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki wogo ki yɔn we kan», Eburuye sɛnrɛ ti ni ko ki yɛn Yawe Jire. † **22:17 22.17:** Ebu 6.13-14; 11.12 † **22:18 22.18:** Kapye 3.25 † **23:4 23.4:** Ebu 11.9-13; Kapye 7.16

ye logo na yeri, ye Zowari pinambyɔ Efirɔn wi yɛnri na kan,
9 wi waliwege ŋga ki yɛn wa Makipela laga ki na ki kan na yeri. Wo wogo yi, ki yɛn wa wi kɛrɛ ti koŋgo na. Wigi pɛrɛ na yeri mbe yala ki penjara yɔn ki ni, ki ta ki pye na gboolo lesaga laga ye sɔgɔwɔ.»
10 Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn wìla pye ma cɛn wa wi woolo pe sɔgɔwɔ. A wì si Abirahamu wi yɔn sogo le Hɛti cɛnlɛ woolo sanmbala poro naa leele mbele fuun pàa pye na cɛɛn le wi ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na pe yɛgɛ na, mɛɛ wi pye fɔ:
11 «Ayoo, na tafɔ, logo na yeri. Kɛrɛ to naa waliwege ŋga ki yɛn wa ti ni, mi yɛn nari kaan ma yeri. Mi yɛn nari kaan ma yeri na woolo pe yɛgɛ na. Mɔɔ jɔ gboo wi le wa.»
12 A Abirahamu wì si fɔli le tara ti woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe gbɔgɔ,
13 mɛɛ ki yo Efirɔn wi kan ki tara woolo pe yɛgɛ na fɔ: «Mila ma yɛnri, logo na yeri. Mi yaa kɛrɛ ti penjara yɔn ki kan ma yeri, ma yɛnlɛ ki na maga shɔ, mbe ta mbanla jɔ gboo wi le wa.»
14 Ɛɛn fɔ, a Efirɔn wì si Abirahamu wi yɔn sogo ma yo fɔ:
15 «Na tafɔ, logo na yeri. Kɛrɛ nda ti sɔnŋgɔ ki yɛn warifuwe pyɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400), ko woro yaraga ka mi naa mboro sɔgɔwɔ. Ki kala na, ma jɔ gboo wi le wa.»
16 A Abirahamu wì si yɛnlɛ penjara yɔn ŋga Efirɔn wìla naga ki na, mɛɛ ti taanla mari kan wi yeri, Hɛti cɛnlɛ woolo sanmbala pe yɛgɛ na. Tìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ma yala pɛrɛfɛnnɛ pe penjara jinriwɛ pi ni.
17 Kì pye ma, Efirɔn kɛrɛ nda tìla pye wa Makipela, wa laga ŋga pàa pye na yinri Mamire ki yɔnlɔ yirisaga yeri, ki kɛrɛ to naa ti waliwege ki ni, naa tire nda fuun tìla pye mari maga mari fili ti ni,
18 a tì si pye Abirahamu wi woro. Hɛti cɛnlɛ woolo poro naa leele mbele fuun pàa pan wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, kìla pye pe yɛgɛ na.
19 Ko puŋgo na, a Abirahamu wì suu jɔ Sara wi le wa kɛrɛ ti waliwege ki ni, wa Makipela, wa Mamire laga ki tanla. Ko pe yinri fun Eburɔn, wa Kana tara.
20 Kɛrɛ to naa ti waliwege ki ni, tì si kanŋga ma pye Abirahamu wi woro. Wìla ti lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo pe yeri mbe ta mbaa wi gboolo pe nii wa.

24

Izaki naa Erebeka pe pɔrɔgɔ sɛnrɛ

1 Abirahamu wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ, a wi yɛgɛlɛ yɔn kì lɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa duwaw wi na kagala ke ni fuun ni.
2 Pilige ka, a Abirahamu wì sigi yo ŋa wìla pye wi kulolo pe go na, konaa ma pye wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti welefɔ wi kan fɔ: «Ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ†,
3 ma wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na mala kan, lo na li yɛn Yɛnŋɛlɛ naayeri wo naa tara ti go na, fɔ ma se Kana tara fɛnnɛ sumboro wa lɛ mboo kan na pinambyɔ wi yeri jɛlɛ, poro mbele mi yɛn ma cɛn laga pe sɔgɔwɔ we.
4 Ɛɛn fɔ, ma yaa kari wa na tara, mbe sa jɛlɛ lɛ na pinambyɔ Izaki wi kan, wa na go woolo pe sɔgɔwɔ.»
5 A wi kulonaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kana jɛlɛ wi se yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni, mbe pan laga ki tara nda ti ni; na kiga pye ma, mi daga mbe sɔngɔrɔ mbe kari ma pinambyɔ wi ni wa tara nda mà yiri ti ni le?»
6 Abirahamu wì sho fɔ: «Ma yɛɛ yigi, maga ka sɔngɔrɔ mbe kari na pinambyɔ wi ni wa.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, naayeri Yɛnŋɛlɛ le, lìlan yirige mala wɔ wa na tara, konaa wa na go woolo pe sɔgɔwɔ. Lì para na ni, ma wugu mala kan, ma yo li yaa kaga tara nda ti kan na setirige piile pe yeri. Lo yɛrɛ jate li yaa li mɛrɛgɛ wi kelegi ma yɛgɛ,

† **24:2 24.2:** ***Ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ:*** **Ko la pye kapyege ka, ŋga pe ma pye sanga wa ni, ma wugu mbe kagbɔgɔ pye.**

jaŋgo ma jɛlɛ wa lɛ wa na pinambyɔ wi kan.
8 Na jɛlɛ wiga yo wi se pinlɛ ma ni,
pa kona wuguro nda mi yaa ti ma
wugu, ti sɔɔn yigi. Ɛɛn fɔ, maga ka
sɔngɔrɔ mbe kari na pinambyɔ wi ni
wa.»
9 A kulonaŋa wì suu kɛɛ ki le
wa wi tafɔ Abirahamu wi jegbɔlɔ li
nɔgɔ, mɛɛ wugu maa kan mbe tanga
wi sɛnyoro ti na.
10 Kona, a kulonaŋa wì suu tafɔ
Abirahamu wi yɔngɔmɛye pe kɛ wɔ
konaa wi yarijɛndɛ ti ni fuun ta ni,
mɛɛ lɛ ma kari wa Mezopotami tara,
wa ca ŋga Nahɔri wìla pye.
11 Naa wìla ka saa gbɔn wa kɔlɔ
ŋa wi yɛn wa ca kayege wi na, a wì
si ti yɔngɔmɛye pè kanŋguuro kan.
Yɔnlɔkɔgɔ layi, jɛɛlɛ pe yɔnlɔkɔgɔ
tɔnmɔ kosanga wi ni.
12 Kona, a wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma
yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, na tafɔ Abi-
rahamu wi Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri,
mala konɔ li tanla na kan nala. Ma
kajɛŋgɛ pye na tafɔ Abirahamu wi
kan.
13 Mi ŋa mi yɛn ma yere na pulugo
ki tanla. Ca woolo pe sumbonɔ pe
yaa pan mbe ko.
14 Na mi kaga yo sumboro ŋa kan
fɔ: ‹Mila ma yɛnri, ma cɔkogo ki
yɛri mbe wɔ›, na wiga na yɔn sogo
mbe yo: ‹Wɔ, mi yaa pa kan fun
ma yɔngɔmɛye pe yeri pe wɔ›, pa
kona wo mbe pye jɛlɛ ŋa mà wɔ ma
tunmbyee Izaki wi kan wo. Na kiga
pye ma, mi yaa ki jɛn mbe yo mà
kajɛŋgɛ pye na tafɔ wi kan.»
15 Sanni wi sa kɔ yɛnrɛwɛ pi na,
a Betuwɛli sumborombyɔ Erebeka
wì si kɔn ma yiri wi cɔkogo ki ni
wa wi pajogo ki na. Abirahamu wi
nɔsepyɔ lenaŋa Nahɔri wi jɔ Milika
wo pinambyɔ lawi Betuwɛli we.
16 Ki sumboro wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ.
Wi sila naŋa kala jɛn, naŋa sila suu
jɛn fun jɛlɛ. A wì si tigi wa pulugo
ki ni, mɛɛ wi cɔkogo ki ko maga yin,
mɛɛ yiri.
17 A kulonaŋa wì si fe maa fili
ma yo fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, mɔɔ
cɔkogo tɔnmɔ pa kan na yeri mbe
wɔ.»
18 A sumboro wì sho fɔ: «Wɔ, na
tafɔ.»
A wì si fyɛɛlɛ maa cɔkogo ki yɛri
maa kan, a wì wɔ.
19 Naa wìla kaa wi kan wì wɔ,
a wì sho fɔ: «Mi yaa pa ko ma
yɔngɔmɛye pe kan fun, pe wɔ pe
tin.»
20 A wì si fyɛɛlɛ maa cɔkogo tɔnmɔ
pi kanŋga wa yaayoro wɔyaraga ki
ni, mɛɛ fe ma saa ko naa wa pulugo
ki ni. Wìla ko ma yɔngɔmɛye pe ni
fuun pe kan pè wɔ.
21 A naŋa wì si pyeri naa wele, nɛɛ
wi yɛɛ yewe sumboro wi kanŋgɔlɔ,
mbege jɛn na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
laa jaa mboo konɔ li tanla.
22 Naa yɔngɔmɛye pàa kaa wɔ ma
kɔ, a naŋa wì si tɛ kannjinɛ na pe
ma le numala na la wɔ ma kan
sumboro wi yeri, li nuguwɔ pi mbaa
giramu kɔgɔlɔni si wo bɔ; naa kɛɛ
kannjiŋgele tɛ wogolo shyɛn ni; ke
ni fuun nuŋgba nuŋgba ke nuguwɔ
pi mbaa giramu cɛnmɛ cɛnmɛ wo
bɔ.
23 A wì suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ
sumborombyɔ wi mboro? Mila ma
yɛnri, ki yo na kan. We mbe
sinlɛsaga ta wa ma to go mbe wɔnlɔ
wa le?»
24 A sumboro wì sho fɔ: «Mi
yɛn Milika naa Nahɔri pe pinambyɔ
Betuwɛli wo sumborombyɔ.»
25 A wì sho naa fɔ: «Yan naa
yaayoro yaakara lɛgɛrɛ yɛn wa we
yeri. Sinlɛsaga yɛn wa fun ye sinlɛ.»
26 Kona, a naŋa wì si sogo maa
yɛgɛ ki jiile wa tara, ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
27 nɛɛ yuun fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na li yɛn na tafɔ
Abirahamu wi Yɛnŋɛlɛ le. Li sili
kagbaraga ki yaga, mbeli yɔn sɛnrɛ
ti kanŋga na tafɔ Abirahamu wi
kanŋgɔlɔ. We Fɔ wìlan yɛgɛ sin fɔ
ma pan ma gbɔn laga na tafɔ wi
woolo pe go.»
28 A sumboro wì si fe ma saa ki
kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo wi nɔ
woolo pe ni fuun pe kan.

29 Erebeka wi ndɔ la pye wa, pàa
pye naa yinri Laban. A Laban wì si
fe ma yiri wa funwa na, mɛɛ kari
naŋa wi kɔrɔgɔ, wa pulugo ki tanla.
30 Wìla kannjinɛ na pe ma le nu-
mala na li yan, ma kɛɛ kannjiŋgele
ke yan wi jɔnlɔ Erebeka wi kɛyɛn
yi na; Erebeka wìla naŋa wi sɛnrɛ
ti yɛgɛ yo yɛgɛ ŋga na, Laban wìla
ti logo ma fun. A wì si kari wa
naŋa wi tanla, wo la pye ma yere
le yɔngɔmɛye pe tanla, ma wa wa
pulugo ki yeri.
31 A Laban wì suu pye fɔ: «Pan we
kari wa go, mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì duwaw ma na we. Yiŋgi na, a
mà si yere laga funwa na? Mì go ki
gbogolo ma kan, ma laga ka gbegele
yɔngɔmɛye pe kan fun.»
32 Kona, a naŋa wì si kari wa
Laban wi go. A Laban wì si ti a pè
yɔngɔmɛye pe tuguro ti laga pe na,
mɛɛ yan naa yaayoro yaakara kan
pe yeri. A wì si ti a pè pan tɔnmɔ ni
jaŋgo naŋa wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ
pe ni pe pe tɔɔrɔ ti jogo (mbege naga
fɔ wì pe yaara wɔ.)
33 Kona, a pè si yaakara kan pe
yeri pe ka. Ɛɛn fɔ, a naŋa wì sho
fɔ: «Mi se ka kaawɔ mbanla pango
ki yo gbɛn.» A Laban wì suu pye fɔ:
«Ki yo na kan.»
34 A ki naŋa wì sho fɔ: «Mi yɛn
Abirahamu wo kulonaŋa.
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw na tafɔ
wi na jɛŋgɛ, maa pye yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ fɔ. We Fɔ wùu kan simbaala
naa sikaala ni, naa nɛrɛ, naa pen-
jara, naa tɛ, naa kulonambala naa
kulojaala, naa yɔngɔmɛye konaa
sofilele ni.
36 Na tafɔ wi jɔ Sara wa wi lelɛwɛ
pi ni wì pinambyɔ se wi kan. Abi-
rahamu wùu kɛɛ yaara ti ni fuun ti
kan ki pinambyɔ wi yeri.
37 Na tafɔ wì ti, a mì wugu ma yo
wi yɛn ma cɛn wa Kana tara fɛnnɛ
mbele sɔgɔwɔ, mi ka ka ki sumboro
wa lɛ mboo kan wi pinambyɔ wi yeri
wi jɔ.
38 Ɛɛn fɔ, wìlan pye ma yo mbe
pan laga wi sege woolo pe yeri, laga
wi go woolo pe sɔgɔwɔ, mbe pan
mbe jɛlɛ lɛ laga wi pinambyɔ wi kan.
39 A mì sigi yo na tafɔ wi kan:
‹Kana jɛlɛ wi se yɛnlɛ mbe pinlɛ na
ni.›
40 A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na mìlan yinwege
ki pye sinŋge li yɛgɛ na, li yaa li
mɛrɛgɛ wi pinlɛ ma ni, mbɔɔn konɔ
li tanla. Ma jɛlɛ wa lɛ wa na sege
ki ni, wa na go woolo pe sɔgɔwɔ na
pinambyɔ wi kan.
41 Ki wuguro nda mì ti mà wugu,
na maga kari wa na sege ki ni, na
pee yɛnlɛ mbe sumboro wi kan ma
yeri, wuguro nda mì ti mà wugu, ti
sɔɔn yigi.›
42 Naa mì kaa gbɔn le pulugo ki
tanla nala, a mì si yɛnri ma yo fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, na tafɔ Abirahamu
wi Yɛnŋɛlɛ, na konɔ li tanla na kan.›
43 Mi ŋa mi yɛn ma yere na pulugo
ki tanla, sumboro ŋa ka pan kosaga,
mi kaga yo wi kan fɔ mila ma yɛnri,
ma cɔkogo tɔnmɔ pa kan na yeri
jɛnri mbe wɔ,
44 na wiga na pye mbe yo mbe wɔ,
fɔ wi yaa pa ko fun na yɔngɔmɛye
pe kan pe wɔ, ko sumborombyɔ wo
mbe pye jɛlɛ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ
na tafɔ wi pinambyɔ wi kan.
45 Sanni mbe sa yɛnri mbe kɔ wa
na nawa, a Erebeka wì si kɔn ma yiri
wi cɔkogo ki ni wa wi pajogo ki na,
mɛɛ tigi wa pulugo ki ni ma ko. A mì
suu pye fɔ: ‹Mila ma yɛnri, na kan
mbe wɔ.›
46 A wì si fyɛɛlɛ maa cɔkogo ki
laga wa wi pajogo ki na, maga yɛri,
mɛɛ na pye ma yo mbe wɔ, fɔ wi
yaa pa kan na yɔngɔmɛye pe yeri
fun pe wɔ. A mì si wɔ, a wì silan
yɔngɔmɛye pe kan a pè wɔ fun.
47 A mì suu yewe ma yo fɔ: ‹Ma
yɛn ambɔ sumborombyɔ?› A wì
silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi yɛn
Nahɔri naa Milika pe pinambyɔ Be-
tuwɛli wo sumborombyɔ.› A mì si
tɛ kannjinɛ na pe ma le numala na
la le wa wi numala li na, mɛɛ kɛɛ
kannjiŋgele tɛ wogolo le wi kɛyɛn
yi na.

48 A mì si fɔli ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔ, na tafɔ Abirahamu wi
Yɛnŋɛlɛ le. Lo lìlan yɛgɛ sin wa konɔ
jɛnɛ li ni, fɔ a mì saa na tafɔ wi
nɔsepyɔ lenaŋa wi sumboro lɛ wi
pinambyɔ wi kan jɛlɛ.
49 Koni, na kaa pye ye mbe
kajɛŋgɛ pye na tafɔ wi kan tagawa
ni, yege yo na kan; nakosima yege
yo na kan, pa mi yaa la kee laga ka
yɛgɛ ni.»
50 A Laban naa Betuwɛli pè suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lìgi kala na li yɛgɛ sin. We se ya
kendige wɔ ma ni.
51 Erebeka wi ŋa na ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ, wi lɛ maa kee wi ni, wi sa
pye ma tafɔ wi pinambyɔ wi jɔ, paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo
we.»
52 Naa Abirahamu wi kulonaŋa
wìla kaa pe sɛnyoro ti logo, a wì si
sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mali gbɔgɔ.
53 A kulonaŋa wì si fereyaara
warifuwe woro naa tɛ woro, konaa
yaripɔrɔ wɔ ma kan Erebeka wi
yeri, mɛɛ yarijɛndɛ sɔnŋgbanga
woro kan wi ndɔ naa wi nɔ pe yeri
fun.
54 Ko puŋgo na, a kulonaŋa wo
naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pè si li ma
wɔ, mɛɛ saa sinlɛ.
Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa
yiri, a kulonaŋa wì si Erebeka wi
ndɔ naa wi nɔ pe pye fɔ: «Yanla
yaga mbe sɔngɔrɔ wa na tafɔ wi
yeri.»
55 A Erebeka wi ndɔ naa wi nɔ pè
sho fɔ: «Ki yaga sumborombyɔ wi
koro laga naa jɛnri, pa pilige kɛ yɛn;
kona wi sila kee.»
56 A kulonaŋa wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yaga kanla mɔ, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìlan konɔ li tanla na kan.
Yanla yaga mbe sɔngɔrɔ wa na tafɔ
wi yeri.»
57 Kona, a pè suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ye ti we sumborombyɔ wi yeri,
we wo kpaw wi yewe karaga wogo
ki ni.»
58 A pè si Erebeka wi yeri maa
yewe ma yo fɔ: «Maa jaa mbe kari
ki naŋa ŋa wi ni le?» A wì sho fɔ:
«Ee, mi yaa kari wi ni.»
59 Kì kaa pye ma, a pè si Ere-
beka wo naa jɛlɛ ŋa wìla pye wi
gbegelefɔ, pe yaga a pè pinlɛ Abira-
hamu wi kulonaŋa wo naa wi woolo
pe ni ma kari.
60 A pè si duwaw pye Erebeka wi
kan ma yo fɔ:

Mboro ŋa we jɔnlɔ sumboro,
Yɛnŋɛlɛ li ti ma pye lelɛgɛrɛ
nɔ.
Ma setirige piile pe pye pe pan-
rafɛnnɛ pe cara ti go na.

61 A Erebeka wo naa wi kulojaala
pe ni pè si yiri ma lugu yɔngɔmɛye
pe na, mɛɛ taga kulonaŋa wi na. A
pè si pinlɛ na kee.
62 Ki wagati wi ni, Izaki wìla yiri
wa Lahayi Ɔrɔyi kɔlɔ wi tanla, mɛɛ
pan ma cɛn wa Negɛvu tara ti ni†.
63 Pilige ka, yɔnlɔkɔgɔ ka ni, Izaki
wì si yiri ma kari wa wasege ki
ni mbe sa jatere pye jɛŋgɛ. A wì
si kaa yɛgɛ yirige ma wele, mɛɛ
yɔngɔmɛye yan paa paan wa.
64 A Erebeka wì suu yɛgɛ ki yirige
ma wele fun, mɛɛ Izaki wi yan. A
wì si yiri wa yɔngɔmɛ wi na ma tigi
fyaw,
65 mɛɛ kulonaŋa wi yewe ma yo
fɔ: «Naŋa wiwiin wi ŋa wo wì yiri
wa wasege ki ni na paan mbe we
fili?» A kulonaŋa wì sho fɔ: «Na tafɔ
wowi.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì
suu parigbɔgɔ ki lɛ maa yɛɛ fo ki ni†.
66 A kulonaŋa wì si kagala ŋgele
fuun wìla pye ke yɛgɛ yo ma Izaki
wi kan.
67 Ko puŋgo na, a Izaki wì si kari
Erebeka wi ni wa wi nɔ Sara wìla
wi yinwege ki pye paraga go ŋga ni
ki ni, mɛɛ wi pɔri maa pye wi jɔ.
Erebeka wìla Izaki wi ndanla. Kì pye

† **24:62 24.62:** Zhenɛ 16.14 † **24:65 24.65:** ***A wì suu parigbɔgɔ ki lɛ maa yɛɛ fo ki ni*** **kìla pye na paga sumboro kan naŋa yeri wa Izirayɛli tara, na wi pɔlɔ wi faa yigi gbɛn, wii daga mbe yere naŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ na wi suu yɛgɛ ki fo.**

ma, a wi kotogo kì si sogo wi na wi nɔ kunwɔ pi wogo na.

25

Abirahamu setirige piile sanmbala pe mɛrɛ ti nda
(1 Kuro 1.32-33)

1 Kona, a Abirahamu wì si jɛlɛ wa yɛgɛ pɔri naa, pàa pye naa yinri Ketura.
2 Wìla pinambiile mbele se Abirahamu wi kan pe mɛrɛ ti nda: Zimiran, naa Yokishan, naa Medan, naa Madiyan, naa Ishibaki, konaa Shuwa.
3 A Yokishan wo Saba naa Dedan se. Dedan setirige piile poro pàa pye Ashuri cɛnlɛ woolo, naa Letushi cɛnlɛ woolo konaa Lewumi cɛnlɛ woolo.
4 Madiyan pinambiile poro la wɛlɛ Efa, naa Efɛri, naa Hanɔki, naa Abida konaa Ɛlidaa. Poro pe ni fuun mbele, poro pàa pye Ketura wi setirige piile wele.

Abirahamu wi kunwɔ naa Izaki wi kɔrɔgɔ liwɛn sɛnrɛ

5 Kona, a Abirahamu wì suu kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan Izaki wi yeri.
6 Ma Abirahamu wi ta yinwege na, a wì si yarikanra kan wi kulojaala mbele wìla tɛgɛ jɛɛlɛ pe pinambiile pe yeri, mɛɛ pe torogo wa tara nda wa yɔnlɔ yirisaga yeri ti ni, ma pe lali wi pinambyɔ Izaki wi ni.
7 Abirahamu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (175).
8 Abirahamu wìla lɛ ma tin yinwege ki na, a wi lelɛwɛ pì yɔn jɛŋgɛ, a wì si jɛn ma ku ma taga wa wi tɛlɛye mbele pàa ku pe na.
9 A wi pinambiile Izaki naa Ishimayɛli pè suu le wa waliwege ŋga ki yɛn wa Makipela laga ki ni, wa Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Zowari wi pinambyɔ Efirɔn wi kɛrɛ, wa Mamire laga ki tanla.
10 Abirahamu wìla ki kɛrɛ ti lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo poro yeri. Pa pàa Abirahamu wo naa wi jɔ Sara wi ni, pe gboolo pe le wa†.
11 Abirahamu wi kuŋgɔlɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw wi pinambyɔ Izaki wi na. Izaki wìla pye ma cɛn wa Lahayi Ɔrɔyi kɔlɔ wi tanla.

Ishimayɛli setirige piile pe mɛrɛ ti nda
(1 Kuro 1.28-31)

12 Sara wi kulojɔ Agari ŋa wìla yiri wa Ezhipiti tara, wìla pinambyɔ ŋa se Abirahamu wi kan, Ishimayɛli we, wi setirige piile poro wɛlɛ mbele yɛɛn.
13 Ishimayɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda ma yala pè pe se ma pe tagala pe yɛɛ na yɛgɛ ŋga na ki ni. Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Nebayɔti, naa Kedari, naa Adibeyɛli, naa Mibisamu,
14 naa Mishima, naa Duma, naa Masa,
15 naa Hadadi, naa Tema, naa Yeturi, naa Nafishi konaa Kedima.
16 Poro mbele poro pàa pye Ishimayɛli wi pinambiile kɛ ma yiri shyɛn wele. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pyew pàa pye cɛngɛlɛ teele. Pàa pe mɛrɛ ti tagataga pe cara naa pe kɛrɛ kapire ti na.
17 Ishimayɛli wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (137), a wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na.
18 Ishimayɛli wi setirige piile pàa pye ma cɛn maga lɛ wa Havila tara fɔ ma saa gbɔn wa Shuri ca. Shuri ca ki yɛn wa Ezhipiti tara ti tanla, ma wa wa Asiri tara ti yeri. Pàa cɛn ma lali Abirahamu wi setirige piile sanmbala pe ni fuun pe ni.

Ezawu naa Zhakɔbu pe semɛ sɛnrɛ

19 Sɛnrɛ nda ti yɛn na para Abirahamu wi pinambyɔ Izaki wi wogo ki na ti nda:
20 Abirahamu wìla Izaki wi se. Izaki wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn mɛɛ Erebeka pɔri. Aramu tara fɛnnɛ naŋa Betuwɛli ŋa wìla

† **25:10 25.10:** Zhenɛ 23.3-16

yiri wa Padamu Aramu tara wo sumborombyɔ lawi. Aramu tara fɛnnɛ naŋa Laban wo nɔsepyɔ sumboro lawi.
21 Erebeka wi sila pye na siin.
Kì kaa pye ma, a Izaki wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi jɔ wi kan. A we Fɔ wì suu yɛnrɛwɛ pi logo, a wi jɔ Erebeka wì si kugbɔ lɛ (nɛɛ waanla singi mbe se).
22 Piile pàa pye na pe yɛɛ tɛɛrɛ wa pe nɔ wi lara. A nɔfɔ wì sho fɔ: «Na kaa pye anmɛ ki yɛn, yiŋgi na, a mì si kugbɔ lɛ?» A wì si kari ma saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ki wogo ki ni.
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
Cɛngɛlɛ shyɛn ke yɛn wa ma lara;
Ma yaa ka cɛngɛlɛ shyɛn se,
ke yaa ka laga ke yɛɛ na.
Cɛnlɛ nuŋgba yaa ka fanŋga ta sanna li na;
ndɔfɔ wi yaa ka pye jɔnlɔfɔ wi kulo†.
24 Naa Erebeka wi sesanga wìla kaa gbɔn, a pè sigi jɛn fɔ waanla pe yɛn wa wi lara.
25 A koŋgbanŋa wì si yiri, wìla pye gbanmbɛlɛ, ma pye sire ni wi wire ti lagapyew, paa tondara sire woo yɛn. A pè suu mɛgɛ taga naa yinri Ezawu.
26 Ko puŋgo na, a wi jɔnlɔ wì si yiri. Wi kɛɛ kìla pye ma Ezawu wi yeŋgbele li yigi†. A pè suu mɛgɛ taga naa yinri Zhakɔbu. Izaki wìla ta yɛlɛ nafa taanri pe sesanga wi ni.

Ezawu wìla wi lelɛwɛ tɔnli wi pɛrɛ wi jɔnlɔ Zhakɔbu wi yeri

27 A pinambigile kè si yiri ma lɛ. Ezawu wìla pye koniyɛɛn gbɔɔ, a yan yanraga kùu ndanla. Ɛɛn fɔ, Zhakɔbu wo la pye lere ŋa wi yɛn pɔw. Wìla pye na korogi wa paraga go ki ni paa yɛgɛ ŋga na kìla wi ndanla we.
28 Ezawu wìla pye ma Izaki wi ndanla, katugu wìla pye na kara kuun, a wila kaa. Ma si yala Zhakɔbu wìla pye ma Erebeka ndanla.
29 Pilige ka Zhakɔbu wìla pye na yara nda pe yinri lantiyi ta sori. A Ezawu wì si yiri wa kɛrɛ ma ye. Wìla pye ma te fɔ jɛŋgɛ.
30 A wì si Zhakɔbu wi yɛnri maa pye fɔ: «Ki yaga mbege yara yɛnrɛ nda ta ka, ki yara yɛnrɛ nda re, katugu mi yɛn ma te, fuŋgo ki yɛn na na.»
Ko kala na pège mɛgɛ ŋga ki taga Ezawu wi na naa yinri Edɔmu†.
31 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Ma lelɛwɛ tɔnli wi kan na yeri gbɛn nala.»
32 A Ezawu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, mi yɛn na jaa mbe ku fuŋgo ki kɛɛ. Yiŋgi ki lelɛwɛ tɔnli wi yaa yɔn na kan?»
33 Kona, a Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Wugu mala kan ki wogo ki na gbɛn.»
A Ezawu wì si wugu maa kan, mɛɛ wi lelɛwɛ tɔnli wi kan wi yeri†.
34 Kona, a Zhakɔbu wì si buru naa yara yɛnrɛ kan Ezawu wi yeri. A wì si ka ma wɔ mɛɛ yiri ma kari. Kì pye ma, Ezawu wi sila wi lelɛwɛ tɔnli wi jate yaraga.

26

Izaki naa Abimelɛki pe sɛnrɛ

1 Fuŋgo kà la to wa Kana tara ti ni. Ko fuŋgo ko la pye ki yɛ Abirahamu wagati wogo ko ni. A Izaki wì si kari Filisiti tara fɛnnɛ wunlunaŋa Abimelɛki wi kɔrɔgɔ wa Gerari ca.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Izaki wi na maa pye fɔ: «Maga ka kari wa Ezhipiti tara, ɛɛn fɔ, ma sa cɛn wa tara nda mi yaa ti sɛnrɛ yo ma kan ti ni.
3 Ma cɛn laga ki tara nda ti ni, mi yaa lɔɔn go singi mbe duwaw ma na, katugu mi yaa ki tara nda ti ni fuun ti kan mboro naa ma setirige piile ye yeri. Wuguro nda mìla wugu ma to Abirahamu wi kan, pa mi yaa ki kala li yɔn fili yɛɛn.

† **25:23 25.23:** Ɔrɔmu 9.12 † **25:26 25.26:** Wa Izirayɛli tara, waanla pe ni, paga keli mbe ŋa se, wo wi ma pye ndɔfɔ we. *Mbe yeŋgbele li yigi:* Ko kɔrɔ wo yɛn mbaa ma yenjɔ wi lagajaa mboo yigi, mboo jan, mbe keli wi yɛgɛ. † **25:30 25.30:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Edɔmu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yɛngɛ. † **25:33 25.33:** Ebu 12.16

4 Mi yaa kɔɔn setirige piile pe pye
pe lɛgɛ, paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke
yɛn. Mi yaa kaga tara nda ti ni fuun
ti kan pe yeri. Cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke
yɛn laga tara na, mi yaa ka duwaw
ke na pe kala na†,
5 katugu Abirahamu wìla tanga
ma yala na sɛnyoro ti ni,
naa na kondɛgɛŋgɛlɛ, naa na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ, koro naa na
ŋgasegele ke ni.»
6 Kì kaa pye ma, a Izaki wì si koro
ma cɛn wa Gerari ca.
7 Naa ki laga ki nambala pàa kaa
wi yewe wi jɔ wi wogo ki ni, a wì
si pe pye fɔ: «Na jɔnlɔ sumboro
wi.» Wi sila soro mbege yo mbe yo
Erebeka wi yɛn wi jɔ, katugu wìla
pye na fyɛ maga yan ndɛɛ ki laga ki
nambala pe yaa wi gbo mbe Erebeka
wi lɛ wi tiyɔnwɔ pi kala na†.
8 Naa Izaki wìla kaa na mɔni wa
Gerari ca, pilige ka, a Filisiti tara
fɛnnɛ wunlunaŋa Abimelɛki wì si
wele wa wi go fenɛtiri wi ni, mɛɛ
Izaki wi yan wila wi jɔ Erebeka wi
gbara, naa talitali.
9 A Abimelɛki wì suu yeri mɛɛ wi
pye fɔ: «Jaga ma jɔ wi piiri. Kì pye
mɛlɛ, a mà sho fɔ ma jɔnlɔ sumboro
wi?» A Izaki wì suu pye fɔ: «Mìla
fyɛ maga yo ma, jaŋgo paga kanla
gbo na jɔ wi kala na.»
10 Kona, a Abimelɛki wì suu pye fɔ:
«Yiŋgi mà pye we na yɛɛn? Kì koro
jɛnri anmɛ we woo wa sinlɛ ma jɔ wi
ni. Pa ma jɛn na we kan we kapege
pye.»
11 Kì kaa pye ma, a Abimelɛki wì
sigi yo maga ŋgban wi tara woolo
pe ni ma yo fɔ: «Lere ŋa fuun ka
kapege pye ki naŋa ŋa wo naa wi jɔ
pe na, wo daga mbe ku.»

Izaki wìla yɔn finliwɛ le Abimelɛki wi ni

12 Ki yɛlɛ li ni, a Izaki wì si
yariluguro lugu wa ki tara ti ni; a tì
si yɔn fɔ jɛŋgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa duwaw wi na.
13 Izaki wi yarijɛndɛ tìla pye na
lege na kee yɛgɛ, fɔ a wì saa pye
penjagbɔrɔ fɔ.
14 Simbaŋgbelege la pye wi yeri,
naa sikaala ŋgbelege ni, naa nɛrɛ
ŋgbelege ni, konaa kulolo lɛgɛrɛ ni.

Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye na yen-
jara piin Izaki wi ni.
15 Wi to Abirahamu wi sanga
wi na, wi kulonambala pàa kɔlɔye
mbele wɔ, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si
tara ko ma le wa pe ni ma pe tɔnndɔ.
16 A Abimelɛki wì si Izaki wi pye
fɔ: «Ta kee ma wɔ laga we sɔgɔwɔ,
katugu ma fanŋga kì wɛ we wogo ki
na.»
17 A Izaki wì si yiri le mɛɛ saa
paara yinrɛ cɛnsaga kan wa Gerari
ca gbunlundɛgɛ ki ni, ma cɛn wa.
18 Kɔlɔye mbele pàa wɔ Izaki wi
to Abirahamu sanga wi na, a Filisiti
tara fɛnnɛ pè pe tɔn Abirahamu
wi kuŋgɔlɔ, Izaki wìla pe wɔ naa
fɔnŋgɔ; mɛrɛ nda wi to wìla taga pe
na, a wì siri taga pe na naa.
19 Pilige ka, a Izaki wi kulolo pè
si kɔlɔ wa wɔ wa Gerari ca gbun-
lundɛgɛ ki ni, mɛɛ saa yiri tɔnmɔ
kologo na ŋga kila pulo.
20 A Gerari ca yaayoro kɔnrifɛnnɛ
pe nɛɛ wiin Izaki yaayoro
kɔnrifɛnnɛ pe ni, ma yo tɔnmɔ pi
yɛn poro woo.

A Izaki wì si kɔlɔ wi mɛgɛ taga naa
yinri Ezɛki†, katugu pàa win wi ni wi
go na.
21 A wi kulolo pè si kɔlɔ wa wɔ
naa. A pè win wi ni fun ki woo wi
go na; a wì suu mɛgɛ taga naa yinri
Sitina†.
22 A Izaki wì si yiri le ko laga ko
na, mɛɛ saa kɔlɔ wa yɛgɛ wɔ naa.
Lere sila win wi ni wo kala na; a wì
suu mɛgɛ taga naa yinri Erehobɔti†,
katugu wìla ki yo fɔ: «Koni Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì we kotogo ki sogo we na,

† **26:4 26.3-4:** Zhenɛ 22.16-18 † **26:7 26.7:** Zhenɛ 12.13; 20.2 † **26:20 26.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ezɛki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa malaga. † **26:21 26.21:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sitina mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa kendige wɔmɔ. † **26:22 26.22:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Erehobɔti mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa laga ŋga kì pyɛɛlɛ.

we yaa se mbe lɛgɛ mbe yarijɛndɛ ta laga tara ti ni.»

23 A Izaki wì si yiri lema mɛɛ kari wa Bɛrisheba.
24 Ki yembinɛ li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si li yɛɛ naga Izaki wi na maa pye fɔ: «Mi yɛn ma to Abirahamu wi Yɛnŋɛlɛ. Maga ka fyɛ, mi yɛn nɔɔ go singi. Mi yaa duwaw ma na, mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ, na tunmbyee Abirahamu wi kala na.»
25 A Izaki wì si saraga wɔsaga kan wa ki laga ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri mali gbɔgɔ. A wì suu paara yinrɛ ti kan wa; a wi kulolo pè kɔlɔ wa wɔ wa.
26 A Abimelɛki naa wi wɔnlɔnaŋa Ahuzati, konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ to Pikɔli wi ni, pè si yiri wa Gerari ca, mɛɛ kari Izaki wi kɔrɔgɔ†.
27 A Izaki wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan laga na kɔrɔgɔ, ma si yala yànla panra mala purɔ mala wɔ wa ye sɔgɔwɔ?»
28 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wège wele maga yan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ni. Ko kala na wè yo: ‹Ki daga we wugu we yɛɛ kan, we yɔn finliwɛ le we yɛɛ sɔgɔwɔ, woro naa mboro.
29 Po pi yaa ti ma se ka kapege ka kpɛ pye we na, paa yɛgɛ ŋga na woro fun we sɔɔn jɔlɔ we. Ɛɛn fɔ, kajɛŋgɛ wè pye mɔɔ kan bɔkɔ, mɛɛ ma yaga, a mà kari yɛyinŋge na. Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na.› »
30 A Izaki wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ pe kan, a pè li, ma wɔ, ma tin.
31 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si yiri ma wugu ma pe yɛɛ kan (ma yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni). A Izaki wì si konɔ li kan pe yeri. A pè si kari yɛyinŋge na.
32 Ki pilige nuŋgba ki ni, Izaki wi kulolo pèle la pye na kɔlɔ wa woo, mɛɛ pan maa sɛnrɛ yo maa kan ma yo fɔ: «We tɔnmɔ ta kɔlɔ wa ni.»
33 A Izaki wì sigi kɔlɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Shiba. Ko ki ti ali ma pan ma gbɔn nala, pe maa ki ca ki yinri Bɛrisheba†.

Ezawu naa wi jɛɛlɛ pe kala

34 Ezawu wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn mɛɛ jɛɛlɛ shyɛn pɔri: Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Beeri wi sumborombyɔ Zhuditi wo naa Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Elɔn wi sumborombyɔ Basimati wi ni.
35 Ki jɛɛlɛ pàa Izaki naa Erebeka pe nawa pi tanga pe na fɔ jɛŋgɛ.

27

Izaki wìla duwaw pye Zhakɔbu wi kan

1 Izaki wìla lɛ jɛŋgɛ, a wi yɛngɛlɛ kè te, wii ya mbaa yaan naa. Kì kaa pye ma, a wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa Ezawu wi yeri maa pye fɔ: «Na pinambyɔ.» A wì si shɔ ma yo fɔ: «Naw.»
2 A Izaki wì sho fɔ: «Wele, mì lɛ makɔ, mi silan kupilige ki jɛn.
3 Koni ma koniyɛɛnrɛ yaara ti lɛ, ko kɔrɔ wo yɛn ma sanŋgbɔ wo naa ma sandiga ki ni, ma kari wa yan ma sa yanri ma kara ta gbo na kan.
4 Kara nda ti yɛn mala ndanla, mari sɔgɔ na kan, ma pan ti ni mberi ka, jaŋgo mi jate mbe duwaw pye ma kan, si jɛn mbe ku.»
5 Ma si yala Izaki wìla pye na para wi pinambyɔ Ezawu wi ni sanga ŋa ni, Erebeka wìla pye naga sɛnrɛ ti nuru. A Ezawu wì si kari wa yan mbe sa kara ta gbo mbe pan ti ni.
6 Kona, a Erebeka wì suu pinambyɔ Zhakɔbu wi pye fɔ: «Mìgi logo ma to wi yeri wila ma ndɔ Ezawu wi piin fɔ:
7 ‹Kari ma sa kara ta gbo, ma kara nda ti yɛn mala ndanla ti sɔgɔ na kan mberi ka. Mi yaa duwaw pye ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, si jɛn mbe ku.›

† **26:26 26.26:** Zhenɛ 21.22 † **26:33 26.33:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Shiba mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe wugu. Bɛrisheba mɛgɛ ki kɔrɔ wo wi ŋa kɔlɔ ŋa pè wugu wi kala na (Zhenɛ 21.31).

8 Koni na pinambyɔ, ta nuru na
yeri, mi ka ŋga yo ma kan, ma ko
pye.
9 Kari wa sikaala ŋgbelege ki
ni, ma sa sikaala yirifɔnmbɔlɔ
tiyɔngɔlɔ shyɛn yigi na kan. Mi yaa
kara nda tɔɔn to wi ndanla ti sɔgɔ
wi kan,
10 mɛɛ ti lɛ ma sari kan ma to wi
yeri, wi ta ka jaŋgo wi duwaw pye
ma kan, si jɛn mbe ku.»
11 A Zhakɔbu wì suu nɔ Erebeka
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege mà
yo. Ɛɛn fɔ, na ndɔ Ezawu wi yɛn sire
ni, sire si woro mi na.
12 Kana na to wi yaa na talitali
mbe wele (si jɛn mbe duwaw pye na
kan), pa kona mi yaa pye wi yɛgɛ na
leele fanlafɔ. Kiga pye ma, mi yaa
ti wilan daŋga, wi se duwaw pye na
kan.»
13 A wi nɔ wì suu pye fɔ: «Na
pinambyɔ, ki daŋga ki mi yigi! Ta
nuru na yeri san, ma sa ki sikaala
yirifɔnmbɔlɔ pe yigi ma pan pe ni
na kan.»
14 A Zhakɔbu wì si kari ma saa pe
yigi ma pan pe ni, mɛɛ pe gbegele wi
nɔ wi kan. A nɔfɔ wì si kara nda tì
Zhakɔbu wi to wi ndanla ti sɔgɔ wi
kan.
15 Ko puŋgo na, a Erebeka wì suu
pinambyɔ lɛrɛfɔ Ezawu wi yaripɔrɔ,
ti ti ni fuun tiyɔnrɔ nda wìla tɛgɛ
wa go, ti lɛ mari le wi pinambyɔ
shyɛnwoo Zhakɔbu wi kan.
16 A wì si sikaala yirifɔnmbɔlɔ pe
sɛɛrɛ ti lɛ, ma Zhakɔbu wi kɛyɛn yi
fo ti ni, konaa wi yɔlɔgɔ lara nda tìla
pye sire fu ti ni.
17 A wì si kara tanra to naa
yaakara nda wìla sɔgɔ ti le wi
pinambyɔ Zhakɔbu wi kɛɛ.
18 A Zhakɔbu wì si kari ti ni wi
to wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi yeri maa pye
fɔ: «Na to.» A Izaki wì si shɔ ma
yo fɔ: «Naw! Ambɔ wi mboro, na
pinambyɔ?»
19 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ:
«Muwi, Ezawu, ma pinambyɔ
koŋgbanŋa we. Ŋga mà yo mbe pye,
mìgi pye. Mila ma yɛnri, yiri ma cɛn
mala kara ta ka, jaŋgo mboro jate
ma duwaw pye na kan.»
20 A Izaki wì suu pinambyɔ wi
yewe maa pye fɔ: «Mà pye mɛlɛ mɛɛ
kara ta ta fyaw na pinambyɔ?»
A Zhakɔbu wì sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, lo lì kara ti
pye a tì pan na kɔrɔgɔ.»
21 A Izaki wì si Zhakɔbu wi pye fɔ:
«Fulo laga na tanla mbɔɔn talitali
mbe wele na pinambyɔ, mbe ta
mbege jɛn fɔ na pinambyɔ Ezawu
wowi mboro kaselege.»
22 A Zhakɔbu wì si fulo wa wi to
Izaki wi tanla, a Izaki wì suu talitali
ma wele, mɛɛ yo fɔ: «Magala lo
yɛn Zhakɔbu magala, kɛyɛn yo yɛn
Ezawu kɛyɛn.»
23 Wi sila Zhakɔbu wi jɛn, katugu
wi kɛyɛn yìla pye pa wi ndɔ Ezawu
wi woyo yi yɛn. A wì si duwaw pye
maa kan.
24 (Sanni Izaki wi sa duwaw pye
wi kan), a wì suu yewe naa ma yo
fɔ: «Kaselege mboro ma yɛn na
pinambyɔ Ezawu we le?» A wì suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, wowi mi
we.»
25 A Izaki wì sho fɔ: «Yaakara
ta ko na kan na pinambyɔ, mbe ta
mbɔɔn kara ta ka, jaŋgo mi jate mbe
duwaw pye ma kan.»
A Zhakɔbu wì si ta ko wi kan, a wì
ka, mɛɛ duvɛn kan wi yeri fun, a wì
wɔ.
26 Kona, a wi to Izaki wì suu pye fɔ:
«Fulo laga na tanla ma kɛyɛn wa na
yɔlɔgɔ mala shari na pinambyɔ.»
27 A Zhakɔbu wì si fulo wa wi tanla
mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari.
A Izaki wì suu yaripɔrɔ ti nuwɔ ta,
mɛɛ duwaw pye wi kan ma yo fɔ:

«Kaselege ko na, na pinambyɔ wi
nuwɔ pi yɛn paa kɛrɛ nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ti na
ti nuwɔ pi yɛn.

28 Yɛnŋɛlɛ sa fɔɔngɔ ŋga ki maa
yinrigi wa naayeri na wuun ki
kan ma yeri,

li tara ti yarijɛndɛ ti kan ma yeri!

† **27:28 27.28:** Bile: Yarilire tari nda ti yɛn paa mali yɛn. Pe maa ti muwɛ pi piin buru.

Li yarilire nda pe yinri bile† to
naa duvɛn fɔnŋɔ kan ma yeri
lɛgɛrɛ!
29 Tara woolo paa tunŋgo piin ma
kan,
konaa cɛngɛlɛ kaa fɔli kaa ma kaan!
Ma cɛn ma nɔsepiile pe go na,
paa fɔli paa ma kaan.
Lere ŋa kɔɔn daŋga, daŋga mbe wo
yigi;
lere ŋa ka duwaw pye ma kan, wo
mbe duwaw ta†.»
30 Naa Izaki wìla kaa kɔ duwaw
pyege ki na Zhakɔbu wi kan, a
Zhakɔbu wì si yiri. Pa wila yinrigi
le wi to wi tanla, a wi ndɔ Ezawu wì
si yiri wa yanrisaga ma ye.
31 A wì si kara tanra ta sɔgɔ fun,
mɛɛ pan mari kan wi to wi yeri, ma
suu pye fɔ: «Yiri ma cɛn na to, ma
kara nda mì pan ma kan ta ka, jaŋgo
ma ta ma duwaw pye na kan.»
32 A wi to Izaki wì suu yewe maa
pye fɔ: «Ambɔ wi mboro?» A wì sho
fɔ: «Muwi, Ezawu, ma pinambyɔ
we.»
33 A Izaki wi jatere wì si piri wi na,
fɔ a wila seri ŋgbanga. A wì si yewe
ma yo fɔ: «A Ambɔ si saa kara ta gbo
ma pan ti ni na kan, a mì ti ni fuun
ti ka, a mà si jɛn ma pan? Ko fɔ wo
mì duwaw pye wi kan; ki duwaw wi
yaa si yigi.»
34 Naa Ezawu wìla kaa wi to wi
sɛnyoro ti logo, a wi nawa pì si tanga
wi na, a wì si gbele ŋgbanga, mɛɛ
wi to wi yɛnri ma yo fɔ: «Duwaw
wa pye na kan fun.»
35 A Izaki wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ma jɔnlɔ wì pan mala fanla,
mɔɔ duwaw wi shɔ maa ta.»
36 A Ezawu wì sho fɔ: «Jaga wi
Zhakɔbu mɛgɛ kì yala wi ni, ki kɔrɔ
wo yɛn: Lere ŋa wi maa leele fanla,
katugu wìlan fanla fanlasaga shyɛn.
Wìla keli mala lelɛwɛ tɔnli wi shɔ
na yeri, kooŋga wì nuru ma duwaw
ŋa wi jɛn na pye na woo wi shɔ na
yeri.»

A Ezawu wì sho naa fɔ: «Duwaw
wa si koro wa ma yeri naa ma pye
na kan†?»
37 A Izaki wì suu yɔn sogo maa pye
fɔ: «Wele, mùu tɛgɛ ma go na. Mùu
nɔsepiile pe ni fuun pe le wi kɛɛ, pe
pye wi kulolo. Mì bile wo naa duvɛn
kan wi yeri. Mi se ya yaraga ka kpɛ
pye ma kan naa na pinambyɔ.»
38 A Ezawu wì suu to wi pye fɔ:
«Baba, duwaw nuŋgba ŋa wo wi
yɛn wa mboro yeri. Baba, duwaw
wa pye na kan fun.» A Ezawu wi
nɛɛ gbele ŋgbanga†.
39 A wi to Izaki wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ:
Wele, tara ti yarijɛndɛ to naa fɔɔngɔ
ŋga ki maa yinrigi wa naayeri
na tuun tara, ti yaa pye mbe
lali ma ni.
40 Ma yaa kaa ma yɔn suro ti taa ma
tokobi wo fanŋga na.
Ma yaa kaa kulowo piin ma jɔnlɔ wi
kan.
Ɛɛn fɔ, ma yaa ka koro ma yɛɛ na,
mbaa yanri la toro,
mbɔɔn yɛɛ shɔ wi kulowo mba wi
yaa taga ma na pi ni†.
41 A Ezawu wì si Zhakɔbu wi panra
duwaw ŋa wi to wìla pye wi kan wi
kala na. Ezawu wìla pye naga yuun
wa wi nawa fɔ: «Na to wi yaa ku
pilige ŋga ni ki yɛn na yɔngɔ. Wi
kunwɔ piliye yi puŋgo na, pa mi yaa
na jɔnlɔ Zhakɔbu wi gbo.»
42 Erebeka wi pinambyɔ
koŋgbanŋa Ezawu wi sɛnrɛ nda
wìla yo, pàa ti yo Erebeka wi kan. A
wì si ti, a pòo pinambyɔ shyɛnwoo
Zhakɔbu wi yeri wi kan. A wì suu
pye fɔ: «Wele, ma ndɔ Ezawu wila
jaa mboo kayaŋga ki wɔ ma ni
mbɔɔn gbo.
43 Koni, na pinambyɔ, logo na yeri!
Yiri ma fe, ma sa lara wa na ndɔ
Laban wi yeri wa Haran ca.
44 Ma koro wa wi ni sa gbɔn wagati
wa ni, fɔ ma ndɔ wi naŋgbanwa pi
sa sogo wi na.

† **27:29 27.27-29:** Zhenɛ 12.3; Ebu 11.20 † **27:36 27.36:** Zhenɛ 25.29-34 † **27:38 27.38:** Ebu 12.17
† **27:40 27.40:** Zhenɛ 36.8; 2 Wunlu 8.20; Ebu 11.20

45 Na ma ndɔ wi naŋgbanwa piga
ka sogo ma kanŋgɔlɔ, a wì fɛgɛ ŋga
mà pye wi na ki na, pa kona mi yaa ti
ma pan; katugu mi woro na jaa mbe
ye shyɛn ye la pilige nuŋgba ki ni†.»
46 A Erebeka wì si Izaki wi pye
fɔ: «Na yinwege kì la kɔ na na, na
pijaala, Hɛti cɛnlɛ woolo pe kala na.
Na Zhakɔbu wiga Hɛti cɛnlɛ woolo
sumborombyɔ wa pɔri, ki tara nda ti
sumborombiile wo wa nuŋgba, paa
mbele pe yɛn, mbe ku pa ko mbe
mbɔnrɔ na yeri.»

28

Zhakɔbu wìla fe ma kari wa Mezopotami tara

1 Kona, a Izaki wì si Zhakɔbu wi
yeri mɛɛ duwaw pye wi kan, ma
yo fɔ: «Maga ka Kana tara fɛnnɛ
sumboro wa pɔri ma jɔ.
2 Yiri ma kari wa Padamu Aramu
tara, wa ma nɔ wi to Betuwɛli wi
yeri, ma sa ma nɔ wi ndɔ Laban wi
sumborombiile wo wa pɔri ma jɔ.
3 Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
li duwaw ma na, lɔɔn pye sevɔ, ma
pilɛgɛrɛ se, ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to.
4 Làa duwaw ŋa kan Abirahamu
wi yeri, ligi duwaw cɛnlɛ nuŋgba wi
kan mboro naa ma setirige piile ye
yeri, jaŋgo tara nda ma yɛn ma cɛn
laga ti ni paa nambanŋa yɛn, ti pye
ma woro. Ko tara nda to Yɛnŋɛlɛ làa
kan Abirahamu wi yeri†.»
5 Kì kaa pye ma, a Izaki wì si
Zhakɔbu wi torogo wila kee. A
wì si kari wa Aramu tara fɛnnɛ
naŋa Betuwɛli wi pinambyɔ Laban
wi yeri. Zhakɔbu naa Ezawu pe nɔ
Erebeka wo ndɔ lawi.
6 Ezawu wìla ki logo ma yo Izaki
wìla duwaw pye Zhakɔbu wi kan,
maa torogo wa Padamu Aramu tara
wi sa jɛlɛ wa pɔri wama; wìla sigi
logo fun ma yo sanga ŋa ni Izaki
wìla pye na duwaw wi piin wi kan,
wìla ki yo maga ŋgban wi ni fɔ wiga
ka Kana tara fɛnnɛ sumboro wa pɔri
wi jɔ.
7 A wìgi yan fɔ Zhakɔbu wìla
tanga wi to naa wi nɔ pe sɛnyoro ti
na, ma kari wa Padamu Aramu tara.
8 Kona, a Ezawu wì sigi jɛn ma yo
Kana tara fɛnnɛ sumbonɔ pe sila wi
to Izaki wi ndanla.
9 Kì kaa pye ma, a Ezawu wì si kari
Abirahamu wi pinambyɔ Ishimayɛli
wi kɔrɔgɔ, ma saa wi sumborombyɔ
ŋa pàa pye na yinri Mahalati wi pɔri
ma taga wi jɛɛlɛ koŋgbanmbala pe
na. Mahalati wìla pye Nebayɔti† wo
nɔsepyɔ sumboro.

Zhakɔbu wìla wɔɔnrɔ wɔnlɔ

10 Kona, a Zhakɔbu wì si yiri wa
Bɛrisheba nɛɛ kee wa Haran ca.
11 A wì si saa gbɔn laga ka na mɛɛ
wɔnlɔ le, katugu yɔnlɔ kìla to. A wì
sigi laga ki sinndɛlɛgɛ nuŋgba lɛ ma
go gbɔn ki na, mɛɛ sinlɛ le ki laga ki
na.
12 A wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ, mɛɛ
yɛrɛyɛrɛna wa yan wi go kì kan laga
tara ti na, a wi numaga kila jiinri wa
yɛnŋɛlɛ na. Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pàa
pye na nuru na tinri wi na†.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye ma yere
wa yɛrɛyɛrɛna wi naayeri, mɛɛ
Zhakɔbu wi pye fɔ: «Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma tɛlɛ Abirahamu
wo naa Izaki pe Yɛnŋɛlɛ le. Tara nda
ma yɛn ma sinlɛ ti na, mi yaa ti kan
mboro naa ma setirige piile ye yeri†.
14 Ma setirige piile pe yaa ka
lɛgɛ paa taambugɔ yɛn. Ye yaa
ka lɛgɛ, mbe jaraga, mbe kari wa
yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ tosaga yeri,
naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ naa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Mboro
naa ma setirige piile ye kala na, mi
yaa ka duwaw cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
na laga tara na†.
15 Wele, mi jate mi yɛn ma ni,
maga kari laga o laga, mi yaa lɔɔn go

† **27:45 27.45:** Erebeka wi sila pye na jaa mboo pinambiile shyɛn pe la pilige nuŋgba ki ni, ko ki naga ma yo ndɔfɔ wi mbaa jɔnlɔfɔ wi gbo si fe, nakoma lere wa mbaa ndɔfɔ fun wi gbo. † **28:4 28.4:** Zhenɛ 17.4-8 † **28:9 28.9:** Nebayɔti wo wìla pye Ishimayɛli wi pinambyɔ koŋgbanŋa we; Zhenɛ 25.13. † **28:12 28.12:** Zhan 1.51 † **28:13 28.13:** Zhenɛ 13.14-15 † **28:14 28.14:** Zhenɛ 12.3; 22.18

singi. Mi yaa kɔɔn pye ma sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti ni. Mi sɔɔn wa, ŋga fuun mì yo ma kan, mi yaa ki pye mbege yɔn fili.»

16 A Zhakɔbu wì si yɛn mɛɛ yo fɔ: «Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ki laga ŋga ki ni, mii si jaga jɛn na.»

17 A wì si fyɛ ma sho fɔ: «Ki laga ŋga ki yɛn fyɛrɛ ni. Laga ka kpɛ ma Yɛnŋɛlɛ li go ko puŋgo na. Yeyɔngɔ ŋga ki maa yiin wa yɛnŋɛlɛ na, namɛ ki yɛn.»

18 Ki goto yirifaga ki na, a Zhakɔbu wì si yiri, mɛɛ sinndɛlɛgɛ ŋga wìla go gbɔn ki na ki lɛ, mɛɛ titɛgɛ kɔn maga yerege, ma sinmɛ wo wa ki go na mbege naga fɔ wìgi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.

19 A wì sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Betɛli†. Ɛɛn fɔ pàa pye naga ca ki yinri faa Luzi.

20 A Zhakɔbu wì si yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ: «Na Yɛnŋɛlɛ liga koro na ni, mbaa na go singi na kondangala li na, mbaa yaakara kaan na yeri mbaa kaa, konaa yaripɔrɔ ni mbaa nii,

21 na mi ka sɔngɔrɔ yinŋge wa na to go, kona pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye na Yɛnŋɛlɛ.

22 Ki sinndɛlɛgɛ ŋga mì yerege maga kan Yɛnŋɛlɛ yeri, ki laga ki yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li go. Liga yaraga ŋga fuun kan na yeri, mi yaa ki walisaga kɛwogo ki kan li yeri.»

29

Zhakɔbu wìla kari wa wi lɛɛ Laban wi yeri

1 Ko puŋgo na, a Zhakɔbu wì si yiri ma konɔ li lɛ naa, mɛɛ kari wa tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri.

2 Pilige ka, a wì si saa kɔlɔ wa yan wa wasege. Simbaala naa sikaala ŋgbeleye taanri la pye ma sinlɛ le kɔlɔ wi tanla na wogo. Pa pàa pye na kori wa ki kɔlɔ wi ni na pe kaan paa woo. Sinndɛlɛgɛ ŋga pàa pye na kɔlɔ wi yɔn tɔnni, kìla pye ma gbɔgɔ.

3 Na paga ka pan mbe yaayoro ŋgbeleye yi ni fuun yi gbogolo le, pe mɛɛ sinndɛlɛgɛ ki koŋgo maga laga wa kɔlɔ wi yɔn na, mbe si ko mbe yaayoro ti kan ti ma wɔ. Ko puŋgo na, pe mɛɛ sinndɛlɛgɛ ki sɔngɔrɔ maga taga wa ki yɔnlɔ.

4 A Zhakɔbu wì si yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ, ye yiri se yeri?» A pè suu pye fɔ: «Wè yiri wa Haran ca.»

5 A wì si pe yewe fɔ: «Nahɔri pinambyɔ Laban, yoo jɛn le?» A pè sho fɔ: «Ee, wòo jɛn.»

6 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Wi yɛn ŋgbaan le?» A pè sho fɔ: «Ee, wi yɛn wa ŋgbaan. Wele, wi sumborombyɔ Arashɛli wi ŋa wila paan wa wi yaayoro ŋgbelege ki ni.»

7 A Zhakɔbu wì sho fɔ: «Ye wele, yɔnlɔ wa bere, yaayoro gbo-golosanga wi fa gbɔn gbɛn ti sinlɛ. Ye yaayoro ti kan ti wɔ, ye kari ye saa yanri ti ni tila kaa.»

8 A pè suu pye fɔ: «We se ya mbege pye ma, fɔ ndɛɛ pe sa yaayoro ŋgbeleye yi ni fuun yi gbogolo na gbɛn. Pa kona, sinndɛlɛgɛ ŋga ki yɛn ma kɔlɔ wi yɔn tɔn, pe mɛɛ ki koŋgo mbege laga wa wi yɔn na, mbe si ko mbe yaayoro ti kan ti ma wɔ.»

9 Ma Zhakɔbu wi ta wìla pye na para pe ni bere, a Arashɛli wì si pan ma gbɔn le wi to yaayoro ti ni, katugu Arashɛli wìla pye yaayoro kɔnrifɔ.

10 Naa Zhakɔbu wìla wi nɔ ndɔ Laban wi sumborombyɔ Arashɛli wi yan wila paan wi lɛɛ Laban wi yaayoro ŋgbelege ki ni, a Zhakɔbu wì si fulo wa kɔlɔ wi tanla, ma sinndɛlɛgɛ ŋga kìla pye wa wi yɔn na ki koŋgo maga laga wa, mɛɛ ko maa lɛɛ Laban wi yaayoro ŋgbelege ki kan, a kì wɔ.

11 A Zhakɔbu wì si kɛyɛn wa Arashɛli wi yɔlɔgɔ maa shari nɛɛ gbele nayinmɛ coli.

† **28:19 28.19:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Betɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ go.

12 A Zhakɔbu wì sigi yo Arashɛli wi
kan ma yo wi yɛn wi to go lere wo
wa, fɔ wi yɛn Erebeka wo pinambyɔ.
A Arashɛli wì si fe ma saa ki yɛgɛ yo
wi to wi kan.
13 Naa Laban wìla kaa wi jɔnlɔ
sumboro wi pinambyɔ Zhakɔbu wi
panga sɛnrɛ ti logo, a wì si fe ma
saa wi fili, ma kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ
maa shari maa mara wi yɛɛ na. A
wì suu lɛ ma kari wi ni wa wi go.
A Zhakɔbu wì si kagala ŋgele fuun
kàa pye wi na ke yɛgɛ yo Laban wi
kan.
14 A Laban wì suu pye fɔ: «Kase-
lege ko na, ma yɛn na go lere wo wa,
ma yɛn kasanwa nuŋgba na ni.»

Zhakɔbu wìla Leya naa Arashɛli pe pɔri wi jɛɛlɛ

Zhakɔbu wìla yeŋge nuŋgba poni
ko pye wa Laban wi yeri.
15 Pilige ka, a Laban wì si Zhakɔbu
wi pye fɔ: «Ma yɛn na go lere, ɛɛn
fɔ, kii daga maa tunŋgo piin na kan
waga. Ma sara wi daga mbe pye
yaraga ŋga, ki yo na kan.»
16 Ma si yala, sumborombiile
shyɛn la pye Laban wi yeri. Sum-
boro lɛrɛfɔ pàa pye naa yinri Leya,
nɛɛ jɔnlɔfɔ wi yinri Arashɛli.
17 Leya wi yɛngɛlɛ ke sila pye
lugulugu, ɛɛn fɔ, Arashɛli wo la pye
ma yɔn witige na fɔ jɛŋgɛ.
18 Arashɛli wo wìla pye ma
Zhakɔbu wi ndanla, a wì si Laban wi
pye fɔ: «Mi yaa tunŋgo pye ma kan
yɛlɛ kɔlɔshyɛn, mɔɔ sumborombyɔ
shyɛnwoo Arashɛli wi kan na yeri
na jɔ.»
19 A Laban wì si yɛnlɛ ki na, ma
sho fɔ: «Mboo kan mboro yeri, ko
mbɔnrɔ mboo kan naŋa wa yɛgɛ
yeri ko na. Koro laga na yeri.»
20 Kì kaa pye ma, a Zhakɔbu wì
si tunŋgo pye Laban wi kan ma
saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn Arashɛli wi
kala na. Ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn làa pye
Zhakɔbu wi yɛgɛ na paa piliye jɛnri
yɛn, katugu Arashɛli wìla pye maa
ndanla fɔ jɛŋgɛ.
21 Ko puŋgo na, a Zhakɔbu wì si
Laban wi pye fɔ: «Na jɔ wi kan na
yeri mboo jɛn jɛlɛ, katugu wagati ŋa
mìla naga mbe tunŋgo pye ma kan,
wùu yɛɛ yɔn fili.»
22 A Laban wì sigi laga ki leele pe
yeri, ma jayire sɔgɔlɔ li sɔgɔ pe kan.
23 Ki yembinɛ li ni, a Laban wì suu
sumborombyɔ Leya wi lɛ ma saa wi
kan Zhakɔbu wi yeri. A wì si ye wi
kɔrɔgɔ maa jɛn jɛlɛ.
24 A Laban wì suu kulojɔ Zilipa wi
kan wi sumborombyɔ Leya wi yeri,
wi pye wi kulojɔ.
25 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhakɔbu
wì sigi yan fɔ Leya lawi. A wì si
Laban wi pye fɔ: «Yiŋgi yi ŋga mà
pye na na yɛɛn? Mì yo mì tunŋgo
pye ma kan Arashɛli wo kala na?
Yiŋgi na, a mà silan fanla?»
26 A Laban wì suu pye fɔ: «We
kalɛgɛ ma laga mbe keli mbe jɔnlɔfɔ
wi kan naŋa yeri njɔfɔ wi na.
27 Jayire yapelege ki pye njɔfɔ wi
ni, pa we yaa jɔnlɔfɔ wi kan ma yeri
fun, ma tunŋgo pye na kan naa yɛlɛ
kɔlɔshyɛn.»
28 A Zhakɔbu wì si yɛnlɛ ma jayire
yapelege ki pye Leya wi ni. Ko
puŋgo na, a Laban wì suu sum-
borombyɔ Arashɛli wi kan Zhakɔbu
wi yeri jɛlɛ.
29 A Laban wì suu kulojɔ Biliha
wi kan Arashɛli wi yeri, wi pye wi
kulojɔ.
30 A Zhakɔbu wì si ye Arashɛli wi
kɔrɔgɔ fun, maa jɛn jɛlɛ. Arashɛli
wìla Zhakɔbu wi ndanla ma wɛ Leya
wi na. A wì si tunŋgo pye naa Laban
wi kan yɛlɛ kɔlɔshyɛn.

Zhakɔbu wi piile wele

31 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan
Leya wi sila Zhakɔbu wi ndanla, a lì
suu pye sevɔ, ma si yala Arashɛli wo
la pye jambasee.

† **29:32 29.32:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni Urubɛn mɛgɛ ki yerewe pi kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ Yɛnŋɛlɛ
lìlan fɛrɛ kala li yan, ki mbe si ya logo fun fɔ: Ye pinambyɔ wele.

32 A Leya wì si kugbɔ lɛ mɛɛ
pinambyɔ se, maa mɛgɛ taga naa
yinri Urubɛn†; katugu wìla yo fɔ:
«Ŋga kìla fɛrɛ wa na na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi yan. Koni mi yaa na
pɔlɔ wi ndanla.»
33 A Leya wì si kugbɔ ka lɛ naa,
ma pinambyɔ se, ma sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn mi silan pɔlɔ wi
ndanla, mɛɛ na kan pinambyɔ ŋa wi
ni naa.»
A wì suu mɛgɛ taga naa yinri
Simeyɔn†.
34 A wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma
pinambyɔ se, mɛɛ yo fɔ: «Koni, na
pɔlɔ wi mbe mara na na, katugu mì
pinambiile taanri se wi kan.»
Kì kaa pye ma, a pè suu mɛgɛ taga
naa yinri Levi†.
35 A wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma
pinambyɔ se, mɛɛ yo fɔ: «Yiŋgɔ wo
ni, mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn.» Kì
kaa pye ma, a wì suu mɛgɛ taga naa
yinri Zhuda†.
Kona, a wi sege kì si yere.

30

1 Naa Arashɛli wìla kaa ki yan
wi woro na piile siin Zhakɔbu wi
kan, a wi nɛɛ yenjaga piin wi njɔ
Leya wi ni. A wì si Zhakɔbu wi pye
fɔ: «Pinambiile pele se na na fun,
nakoma mi yaa ku.»
2 A Zhakɔbu wi nawa pì si ŋgban
Arashɛli wi ni fɔ jɛŋgɛ. A wì sho fɔ:
«Maa ki jate muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ
le le? Lo lì ti ma woro na siin.»
3 A Arashɛli wì sho fɔ: «Na kulojɔ
Biliha wi ŋa, ye wi kɔrɔgɔ maa jɛn
jɛlɛ†, wi ta wi piile pele se na kan;
kona pa mi yaa piile pele ta fun wi
fanŋga na.»
4 A wì suu kulojɔ Biliha wi kan
Zhakɔbu wi yeri, a wì ye wi kɔrɔgɔ
maa jɛn jɛlɛ.
5 A Biliha wì si kugbɔ lɛ, ma
pinambyɔ se Zhakɔbu wi kan.
6 A Arashɛli wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì
kiti wi kɔn ma tanga ki kan na yeri,
ŋga mìla pye na sɔnri na jaa, lìgi pye
mala kan, ma pinambyɔ kan na yeri
fun.»
Kì kaa pye ma, a wì suu mɛgɛ ki
taga naa yinri Dan†.
7 A Arashɛli wi kulojɔ Biliha wì
si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ
shyɛnwoo se Zhakɔbu wi kan.
8 A Arashɛli wì sho fɔ: «Mì ŋgbeli
ŋgbanga na njɔ wi ni Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ ni, ma ya wi ni.»
A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Nɛfitali†.
9 Naa Leya wìla kaa ki yan wi sege
ki yere, a wì suu kulojɔ Zilipa wi lɛ
maa kan Zhakɔbu wi yeri jɛlɛ.
10 A Leya wi kulojɔ Zilipa wì si
pinambyɔ se Zhakɔbu wi kan.
11 A Leya wì sho fɔ: «Yɛfige kì
pan.»
A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Gadi†.
12 A Leya wi kulojɔ Zilipa wì si
pinambyɔ shyɛnwoo se Zhakɔbu wi
kan.
13 A Leya wì sho fɔ: «Mì fɛri. Koni
jɛɛlɛ pe yaa lanla yinri fɛrifɔ.»
A wì suu mɛgɛ taga naa yinri
Asɛri†.
14 Pilige ka, yarilire bile kɔnsanga
wi ni, a Urubɛn wì si yiri ma kari
wa kɛrɛ, mɛɛ saa wɛrɛ nda pe yinri
madiragɔri ti pire† ta yan. A wì
siri lɛ ma pan mari kan wi nɔ Leya
wi yeri. Kona, a Arashɛli wì si
Leya wi pye fɔ: «Mila ma yɛnri, ma

† **29:33 29.33:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni Simeyɔn mɛgɛ ki yerewe pi kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn. † **29:34 29.34:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Levi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe mara wi na. † **29:35 29.35:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Zhuda mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mi yaa we Fɔ wi sɔn. † **30:3 30.3:** Mbe yala Izirayɛli woolo pe kalɛgɛ ki ni, jɛlɛ ŋa fuun wìla pɔri naŋa yeri wi si woro na siin, ki kologo la kan wi yeri wi jɛlɛ wa yɛgɛ kan wi pɔlɔ wi yeri jaŋgo wi piile se wi kan wila pe jate paa wi yɛɛra piile yɛn. † **30:6 30.6:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Dan mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ lì kiti wi kɔn. † **30:8 30.8:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Nɛfitali mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa ŋgbɛnlɛwɛ. † **30:11 30.11:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Gadi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa yɛfige kì pan. † **30:13 30.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Asɛri mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɛrɛwɛ. † **30:14 30.14:** Leele pàa pye naga jate ma yo wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri ti pire ti ma ti jɛlɛ wi ma pye sevɔ.

pinambyɔ wi madiragɔri pire ta kan na yeri.»

15 A Leya wì sho fɔ: «Màla pɔlɔ
wi shɔ na yeri ko sɔɔn bɔ bere, maa
jaa mbanla pinambyɔ wi madiragɔri
pire ti shɔ na yeri naa!»

A Arashɛli wì sho fɔ: «Na kì kaa
pye yɛɛn, Zhakɔbu wi yaa sa sinlɛ
wa ma ni nala yembinɛ na li ni,
ma pinambyɔ wi madiragɔri pire ti
yɔnlɔ.»

16 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, naa Zhakɔbu
wìla kaa yiri wa kɛrɛ na paan, a
Leya wì si yiri ma saa wi fili, mɛɛ
wi pye fɔ: «Pa ma yaa sinlɛ wa na
ni nala, katugu mbe ta mbɔɔn ta,
mìgi kologo ki sara na pinambyɔ wi
madiragɔri pire to ni.»

A Zhakɔbu wì si saa sinlɛ wa Leya
wi ni ki yembinɛ li ni.

17 A Yɛnŋɛlɛ lì si Leya wi yɛnrɛwɛ
pi logo. A Leya wì si kugbɔ lɛ,
mɛɛ pinambyɔ kaŋgurugo woo se
Zhakɔbu wi kan.

18 A Leya wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lìlan
sara wi kan na yeri, katugu mìlan
kulojɔ wi kan na pɔlɔ wi yeri jɛlɛ.»

A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Isakari†.

19 A Leya wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma
pinambyɔ kɔgɔlɔni woo se Zhakɔbu
wi kan.

20 A Leya wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì
yarikanga tiyɔngɔ kan na yeri. Koni
na pɔlɔ wi yaa cɛn na ni, katugu mì
pinambiile kɔgɔlɔni se wi kan.»

A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri
Zabulɔn†.

21 Ko puŋgo na, a wì si sum-
borombyɔ se, mɛɛ wi mɛgɛ taga naa
yinri Dina.

22 Kona, a, Yɛnŋɛlɛ lì si jatere pye
Arashɛli wi na, maa yɛnrɛwɛ pi logo
mɛɛ wi sege ki yɛngɛ.

23 A wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ pinambyɔ
se, ma sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lìlan fɛrɛ
kala li laga na go na.»

24 A wì suu mɛgɛ taga naa yinri
Zhozɛfu†, wìla pye naga sɔnri na
yuun fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pinambyɔ
wa kan na yeri naa!»

Zhakɔbu wìla pye yarijɛndɛ tafɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga

25 Naa Arashɛli wìla kaa Zhozɛfu
wi se, a Zhakɔbu wì si Laban wi pye
fɔ: «Na yaga mbe sɔngɔrɔ wa we
yeri, wa na tara.

26 Ki yaga mala jɛɛlɛ poro naa
na piile pe kan na yeri, mbaa kee
na tara; katugu poro kala lì ti mì
tunŋgo pye ma kan. Mì tunŋgo pye
ma kan yɛgɛ ŋga na màga jɛn ma
yɛ.»

27 A Laban wì suu pye fɔ: «Na kaa
pye na kala lɔ̀ɔn ndanla, koro laga
na yeri. Katugu na yarisunndo tìgi
naga na na ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
duwaw na na mboro kala na.

28 Ma sara wi yo na kan, mi yaa wi
kan ma yeri.»

29 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Mì
tunŋgo pye ma kan yɛgɛ ŋga na,
mboro jate màga jɛn, konaa ma
yaayoro tì gbɔn yɛgɛ ŋga na mari ta
na kɛɛ na, màga jɛn;

30 katugu yaayoro jɛnri nda tìla
pye ma yeri sanni mbe sa pan, tì se
ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Maga lɛ mì ye laga
ma go, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma
na. Koni, mi wo yaa ka tunŋgo pye
na go woolo pe kan wagati wiwiin?»

31 A Laban wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi maa jaa mbe kan ma yeri?»

A Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ma se ka yaraga ka kan
na yeri, na maga yɛnlɛ mbe ŋga
mi yaa yo ma kan ki pye we. Mi
yaa lɔɔn yaayoro ŋgbelege ki kɔnri
bere, laga go singi.

32 Nala mi yaa sa torotoro wa
ma yaayoro ŋgbelege ki sɔgɔwɔ.
Simbaala pe ni, simbapire nda fuun
ti yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ
ni, naa nda fuun ti yɛn ma wɔwɔ,

† **30:18 30.18:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Isakari mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa sara. † **30:20 30.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Zabulɔn mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe pinlɛ mbe cɛn go nuŋgba. † **30:24 30.24:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Zhozɛfu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe ka taga ki na. † **30:32 30.32:** Wa Izirayɛli tara simbaala pe gbɔɔ yɛn fiile fiile, sikaala poro gbɔɔ yɛn wɔɔlɔ wɔɔlɔ.

konaa sikaala pe ni, sikapire nda fuun ti yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, mari tɛgɛ ti yɛ; to ti yaa pye na sara we†.

33 Puŋgo na, na maga ka pan mbanla sara wi wele, ma yaa ki jɛn na kaa pye mi yɛn ma sin. Sikaala mbele fuun pe se ka pye yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, konaa simbaala mbele pe se ka pye wɔɔlɔ wɔɔlɔ, ko yaa ki naga fɔ mì poro yu.»

34 A Laban wì sho fɔ: «Ŋga mà yo mìgi logo.»

35 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Laban wì si saa sikapɛnɛ mbele pe yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni pe tɛgɛ pe yɛ, naa sikanɛɛlɛ mbele fuun pe yɛn yɔɔnrɔ tumɔɔrɔ naa tugbɔɔrɔ ni, naa mbele fuun lafire la pye pe na, konaa simbawɔɔlɔ pe ni fuun pe ni. A wì si poro kan wi pinambiile pe yeri,

36 mɛɛ pe torogo, a pè pilige taanri tangala tanga ma ko fogo ko le poro naa Zhakɔbu pe sɔgɔwɔ.

A Zhakɔbu wi nɛɛ Laban wi yaayoro sannda ti kɔnri.

37 A Zhakɔbu wì si saa pepiliye tire, naa amandi tire, konaa pilatani tire njere ta kɔɔnlɔ, mɛɛ ti kɔɔrɔ ta lagala fɛɛrɛ fɛɛrɛ, mari kɛnlɛgi, ma yiri tire ti lafire ti na.

38 A wì si tire njere nda wìla ti kɔɔrɔ ti lagala fɛɛrɛ fɛɛrɛ, mari kɛnlɛgi, ti le wa yaayoro ti maa kaa na woo yaara nda ni ti ni, mari tɛgɛ wa yaayoro nda ti ma pan wɔsaga ti yɛgɛ sɔgɔwɔ; jaŋgo tiga pan la woo, tila nuru ti yɛɛ na.

39 Yaayoro tìla pye na nuru le ki tire njere ti yɛgɛ na. Ki kala na sikanɛɛlɛ pàa pye na pire nda siin, tìla pye yɔɔnrɔ tugbɔɔrɔ naa tunmɔɔrɔ ni, ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi.

40 Yaayoro nda tìla pye yɔɔnrɔ ni ma wɔwɔ wa Laban yaayoro ti sɔgɔwɔ, Zhakɔbu wìla simbapire ti cɔnri mari tɛgɛ a tila ti wele.

Pa Zhakɔbu wìla ki pye yɛɛn, ma yaayoro ŋgbeleye ta wi yɛɛ kan, nda wi sila pinlɛ Laban woro ti ni.

41 Wagati ŋa fuun yaayoro nda ti yɛn fanŋga ni ti kaa nuru, Zhakɔbu wi ma saa tire njere ti tɛgɛtɛgɛ wa yaayoro wɔyaara ti ni wa yaayoro ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, ti ta tila nuru le tire njere ti yɛgɛ na.

42 Yaayoro nda tìla pye ma cɔgɔ cɔgɔ, na to kaa nuru, wila tire njere ti tɛgɛ wa ti yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kì kaa pye ma, nda tìla pye ma cɔgɔ cɔgɔ, a to pye Laban woro, a tugbɔɔrɔ to pye Zhakɔbu wo woro.

43 A Zhakɔbu wi nɛɛ wi yɛɛ yɔngɔ na kee yɛgɛ suyi. Wìla simbaala naa sikaala lɛgɛrɛ ta, naa kulojaala naa kulonambala ni, naa yɔngɔmɛye naa sofilele ni.

31

Zhakɔbu wìla fe ma yiri wa Laban wi yeri

1 Kona, a Zhakɔbu wì si Laban wi pinambiile pe sɛnyoro ti logo. Pàa pye na yuun fɔ: «Yaara nda fuun tìla pye we to wi yeri, Zhakɔbu wìri shɔ. Ko yaara to wi tɛgɛ maa yɛɛ yɔn.»

2 A Zhakɔbu wì sigi wele maga yan fɔ Laban wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye wi ni yɛgɛ ŋga na faa, pi woro wi ni ma naa.

3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhakɔbu wi pye fɔ: «Sɔngɔrɔ wa ma teele pe tara, wa ma woolo pe yeri. Mi yaa lɔɔn go singi.»

4 A Zhakɔbu wì si piile tun, a pè saa Arashɛli naa Leya pe yeri, a pè pan wa kɛrɛ, wa laga ŋga wi yaayoro tìla pye.

5 A wì si pe pye fɔ: «Mìgi wele maga yan fɔ ye to wi yɛgɛ cɛnwɛ pi woro na ni paa yɛgɛ ŋga na pìla pye na ni faa we. Ɛɛn fɔ, na to wi Yɛnŋɛlɛ li yɛn nala go singi.

6 Yoro jate yège jɛn ma yo mì tunŋgo pye ye to wi kan na fanŋga ki ni fuun ni.

7 Ma si yala ye to wìlan fanla mala li, mala sara wi kanŋga kanŋgasaga kɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ ki na wi kapege pye na na.

8 Na ye to wiga yo fɔ yaayoro nda ti yɛn yɔɔnrɔ ni to ti yaa pye ma sara

we, yaayoro ti ni fuun ti maa pire nda siin, ti ma pye yɔɔnrɔ ni. Na wiga sho fɔ nda ti yɛn ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi to ti yaa pye ma sara we, yaayoro ti ni fuun ti maa pire nda siin, ti ma pye ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi.

9 Yɛnŋɛlɛ lo lì ye to wi yaayoro ti shɔ mari kan na yeri.

10 Sanga ŋa ni yaayoro tìla pye na nuru, a mì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ maga yan fɔ nambala mbele pàa pye na nuru simbanɛɛlɛ nakoma sikanɛɛlɛ pe na, pàa pye yɔɔnrɔ ni, ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi, nakoma ma wɔwɔ.

11 A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì silan yeri wa ki wɔɔnrɔ ti na ma yo fɔ: ‹Zhakɔbu.› A mì si shɔ ma yo fɔ: ‹Naw!›

12 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: ‹Ma yɛgɛ ki yirige ma wele. Yaayoro ti nambala mbele paa nuru jɛɛlɛ pe na, pe ni fuun pe yɛn yɔɔnrɔ ni, ma kɛnlɛgi kɛnlɛgi nakoma ma wɔwɔ. Ko pye ma, katugu ŋga Laban wì pye ma na, mì ki ni fuun ki yan.›

13 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: ‹Mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na làa li yɛɛ naga ma na wa Betɛli, wa laga ŋga màa sinndɛlɛgɛ ki yerege ma sinmɛ wo ki go na mbege naga fɔ màga le mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ, ma yɔn fɔlɔ kɔn na yeri. Koni, yiri, ma wɔ laga ki tara nda ti ni, ma sɔngɔrɔ wa tara nda pɔ̀ɔn se ti ni†.› »

14 A Arashɛli naa Leya pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Tasaga naa kɔrɔgɔ si koro we yeri naa wa we to wi go.

15 We to wì we jate paa nambanmbala yɛn, katugu wì we pɛrɛ, ma penjara nda ti jɛn na kan we yeri ti li†.

16 Yarijɛndɛ nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì shɔ we to wi yeri, tì pye woro naa we piile we woro. Koni, ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì yo ma kan ki pye.»

17 Kona, a Zhakɔbu wì si yiri mbaa kee, mɛɛ wi piile naa wi jɛɛlɛ pe lurugo yɔngɔmɛye pe na.

18 Wìla kari wi yaayoro naa wi yarijɛndɛ nda fuun wìla ta wa Padamu Aramu tara ti ni, mbe ta mbe sɔngɔrɔ wa wi to Izaki wi yeri wa Kana tara.

19 Ko sanga wo ni, kìla yala Laban wìla kari saa yaayoro ti sire ti kɔɔnlɔ. A Arashɛli wì suu to wi yarisunndo ti yu.

20 Zhakɔbu wo na, wìla Aramu tara fɛnnɛ naŋa Laban wi fanla, ma lara ma fe, wii sara wi na.

21 A wì si fe ma kari wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni, mɛɛ fyɛɛlɛ ma Efirati gbaan wi kɔn ma yiri, mɛɛ yɛgɛ kan wa Galaadi tara yanwira ti yeri.

Laban wìla pye na Zhakɔbu wi tuuro tɔnri

22 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè sigi yo Laban wi kan fɔ Zhakɔbu wì fe.

23 A Laban wì suu go woolo pele lɛ ma taga Zhakɔbu wi na, maa purɔ pe piliye kɔlɔshyɛn, mɛɛ saa wi yigi konɔ wa Galaadi tara yanwira ti na.

24 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si pan Aramu tara fɛnnɛ naŋa Laban wi kɔrɔgɔ wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma yɛɛ yigi, maga ka sɛnjɛndɛ nakoma sɛnpere yo Zhakɔbu wi na.»

25 Naa Laban wìla ka saa gbɔn wa Zhakɔbu wi na sanga ŋa ni, kìla yala Zhakɔbu wìla wi paraga go ki kan wa Galaadi tara yanwira ti na. A Laban wo naa wi woolo pe ni, pè si pe woro ti kan wa fun.

26 Kona, a Laban wì si Zhakɔbu wi yewe ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiŋgi mà pye yɛɛn? Màla fanla mala sumborombiile pe lɛ ma pan pe ni, paa malaga kasopiile yɛn.

27 Yiŋgi na, a mà si lara na na ma fe, màla fanla mɛɛ sara na na. Ndɛɛ ki pye màga yo na kan, mi jɛn na sɔɔn torogo, mbaa nayinmɛ yuuro koo, mbaa piŋge naa juru gbɔɔn.

† **31:13 31.13:** Zhenɛ 28.18-22 † **31:15 31.15:** Wa Mezopotami tara, kìla pye penjagbɔrɔ ka pye sege ŋga yeri, na ki leele paga pe sumborombyɔ wa le pɔrɔgɔ, sumborombyɔ wi sevɛnnɛ pe ma japɔrɔgɔ yariwɔndɔ nda pè ta ti kan pe sumborombyɔ wi yeri jayire ti pyeŋgɔlɔ.

28 Mɛɛ ti mbe kɛyɛn wa na
pishyɛnwoolo naa na sumborombi-
ile pe yɔlɔgɔ, mbe sara pe na. Yiŋgɔ
wogo ko na, lembigewe kala mà pye.
29 Fanŋga yɛn na yeri mbe kapege
pye ye na. Ɛɛn fɔ, ye to wi Yɛnŋɛlɛ
le, lìlan pye yunmbaan ma yo fɔ:
‹Ma yɛɛ yigi, maga ka sɛnjɛndɛ
nakoma sɛnpere yo Zhakɔbu wi na.›
30 Koni, na ma kaa na kee pew,
katugu ma to ca ki la yɛn ma na,
yiŋgi na, a mà silan yarisunndo to
yu?»

31 A Zhakɔbu wì si Laban wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mìla fyɛ maga jate
ma yo kana ma yaa ma sumborom-
biile pe shɔ na yeri.
32 Ɛɛn fɔ, na maga ma yarisunndo
ti yan na woolo ŋa yeri, ko fɔ wo
si daga mbe koro yinwege na. Na
yaara ti san na we woolo pe yɛgɛ na,
ma ŋga ki yɛn ma wogo ki wɔ.»

Zhakɔbu wi sila ki jɛn mbe yo
Arashɛli wo wìla wi to yarisunndo
ti yu.

33 A Laban wì si ye wa Zhakɔbu wi
paraga go ki ni maga san, ma Leya
wogo ki san, ma kulojaala shyɛn pe
woro ti san, wii yaraga yan. A wì si
yiri wa Leya paraga go ki ni mɛɛ ye
wa Arashɛli wogo ki ni.
34 Ma si yala, Arashɛli wo wìla
yarisunndo ti yu mari le wa
yɔngɔmɛ jɔngɔ ki nɔgɔ, mɛɛ cɛn ti
na. A Laban wì si paraga go ki ni
fuun ki san, wii yaraga yan.
35 A Arashɛli wì suu to wi pye fɔ:
«Na tafɔ, maga ka nawa ŋgban na
ni, mi se ya yiri ma yɛgɛ na win,
katugu mi yɛn na jogo.»

A Laban wì si yarisunndo ti lagaja,
wi siri yan.
36 A Zhakɔbu wì si nawa ŋgban fɔ
jɛŋgɛ, nɛɛ wiin Laban wi ni na yuun
fɔ: «Kapegbɔgɔ kikiin mì pye, fɔ a
mà yiri ma taga na na nala tuuro
tɔnri yɛɛn?
37 Na mà we yaara ti ni fuun ti
san, yiŋgi mà yan wa ma go wogo?
Ki naga laga na na, na woolo poro
naa ma woolo pe yɛgɛ na, pe pye we
shyɛn we kala li yɛgɛ wɔfɛnnɛ.
38 Wele, na yɛlɛ nafa wolo loli na
laga ma yeri. Ma simbanɛɛlɛ naa ma
sikanɛɛlɛ wa kugbɔ si jɔgɔ. Mi sɔɔn
yaayoro ŋgbelege ki simbapɛnɛ pe
ka.
39 Mii pan yaayogo ka ni ma kan
ŋga cɛngɛ gbo. Na wa ka ku, muwi
mi maga yɔngɔ ki le wa. Yaayoro
nda pàa pye na yuun na yeri, yɔnlɔ
na nakoma yembinɛ, màa pye nari
yɔngɔ jaa na yeri.
40 Yɔnlɔ na, mìla pye na jɔlɔ
kafugo ki kɛɛ, yembinɛ, na jɔlɔ were
ti kɛɛ. Wɔnlɔwɔ pìla pye na gbaanri
na na.
41 Yɛlɛ nafa lo mì pye wa ma
yeri. Mì tunŋgo pye ma kan yɛlɛ kɛ
ma yiri tijɛrɛ, mɔɔ sumborombiile
shyɛn pe pɔri, ma tunŋgo pye ma
kan yɛlɛ kɔgɔlɔni, nɔɔ simbaala naa
ma sikaala pe kɔnri. Ɛɛn fɔ, màla
sara wi kanŋga ma ta kanŋgasaga
kɛ.
42 Ndɛɛ kì pye na tɛlɛ Abirahamu
Yɛnŋɛlɛ le, lo na Izaki wi maa fyɛ
li yɛgɛ, li sila na saga, anmɛ mala
yaga mi sɔngɔrɔ kɛwara. Yɛnŋɛlɛ
lìlan jɔlɔgɔ konaa tunŋgbanga ŋga
mì pye ki yan; yunmbaan yembinɛ
li ni, làa tanga ki kan na yeri.»

43 A Laban wì si Zhakɔbu wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ki sumborombiile
mbele, mi na woolo wɛlɛ, pe piile pe
yɛn na woolo, ki yaayoro ŋgbeleye
yan, mi na woyo yi. Yaara nda fuun
maa yaan, mi na woro ri. Ɛɛn fɔ,
mbege lɛ nala wo ni, mi se ya kala
la pye na sumborombiile poro naa
pe piile mbele pè se pe kan.
44 Koni, pan we yɔn finliwɛ le, mi
naa mboro, we leele shyɛn, po mbe
pye paa sɛrɛfɔ yɛn we sɔgɔwɔ.»

45 Kona, a Zhakɔbu wì si
sinndɛlɛgɛ lɛ ma titɛgɛ kɔn maga
yerege, (a kì pye pe yɔn finliwɛ pi
tɛgɛrɛ).
46 A wì suu woolo pe pye ma yo pe
sinndɛɛrɛ wulo. A pè si ta wulo mari
gbogolo ti yɛɛ na. A pè si cɛn, ma ka

wa ki sinndɛɛrɛ nda pàa gbogolo ti go na.
47 A Laban wì sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Yegari Sahaduta†. A Zhakɔbu wo ki mɛgɛ taga naga yinri Galɛdi.
48 A Laban wì sho fɔ: «Ki sinndɛɛrɛ nda tì gbogolo yɛɛn, ti yɛn paa sɛrɛfɔ yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ nala.»

Ko ki ti pège mɛgɛ taga naga yinri Galɛdi.
49 Pàa ki mɛgɛ taga naga yinri naa Mizipa†, katugu Laban wìla yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ laa wele mi naa mboro we na, na waga ka laga we yɛɛ na we.
50 Na ma kaa na sumborombiile pe jɔlɔ, na maga si jɛɛlɛ pele yɛgɛ pɔri, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga jɛn lere ma wi yaa pye we sɛrɛfɔ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pye sɛrɛfɔ mi naa mboro we sɔgɔwɔ.»

51 Ko puŋgo na, a Laban wì si Zhakɔbu wi pye fɔ: «Ki sinndɛɛrɛ nda mì gbogolo mi naa mboro we sɔgɔwɔ, ti wele! Ki sinndɛlɛgɛ ŋga kì yerege ki wele!
52 Ki sinndɛɛrɛ nda gbogolosaga konaa ki sinndɛlɛgɛ ŋga yeresaga, ti yɛn paa we sɛrɛfɛnnɛ yɛn. Mii daga mberi toro la kee wa ma kɛɛ yeri kapege ni, mboro fun mɛɛ daga mberi toro la paan laga na kɛɛ yeri kapege ni.
53 Abirahamu naa Nahɔri† pe Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn pe to wi Yɛnŋɛlɛ le, li mi naa mboro we kala li yɛgɛ wɔ.»

A Zhakɔbu wì si wugu Yɛnŋɛlɛ na wi to Izaki wi maa fyɛ li yɛgɛ li na.
54 A Zhakɔbu wì si yaayogo saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri wa yanwiga ki na, mɛɛ wi woolo pe yeri, a pè pan ma li. Naa pàa kaa li ma kɔ, a pè si wɔnlɔ wa yanwiga ki na.

32

1 Ki goto yirifaga ki na, a Laban wì si yiri ma kɛyɛn wa wi pishyɛnwoolo naa wi sumborombiile pe yɔɔrɔ, ma duwaw pye pe kan, mɛɛ sɔngɔrɔ na kee wi ca.

Zhakɔbu wìla wi yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe sa yɔn finliwɛ ja wi ndɔ Ezawu wi yeri

2 Kona, a Zhakɔbu wì si konɔ li lɛ nɛɛ kee, a Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pèle si pan maa fili.
3 Naa Zhakɔbu wìla kaa pe yan, a wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ pe cɛnsaga koyi ŋga.»

A wì sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Mahanayimu†.
4 A Zhakɔbu wì si piile tun wa wi ndɔ Ezawu wi yeri, wa Seyiri tara, wa Edɔmu wasege ki ni.
5 A wì sigi sɛnrɛ nda ti yo pe kan fɔ: «Ye saga sɛnrɛ nda ti yo na tafɔ Ezawu wi kan fɔ: ‹Ma kulonaŋa Zhakɔbu wì yo wì cɛn ma mɔ wa Laban wi yeri ma saa gbɔn yiŋgɔ.
6 Nɛrɛ, naa sofilele, naa simbaala, naa sikaala, naa kulonambala, konaa kulojaala yɛn wi yeri. Ko wì piile tun pe saga yo mboro ŋa wi tafɔ ma kan, jaŋgo wi kala lɔɔn ndanla.› »
7 A pitunmbolo pè si kari ma saa ki yo, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan ma Zhakɔbu wi pye fɔ: «We saa ma ndɔ Ezawu wi yan. Wi yɛn na paan mbɔɔn fili lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ni.»
8 A Zhakɔbu wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, a wi jatere wì piri wi na. A wì si leele mbele pàa pye wi ni pe kɔn, a pè yiri tɛgɛsaga shyɛn, ma simbaala, naa sikaala, naa nɛrɛ, naa yɔngɔmɛye pe kɔn ŋgbeleye shyɛnzhyɛn.
9 Wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Na Ezawu wiga pan mbe to tɛgɛsaga

† **31:47 31.47:** Laga ŋga sɛnrɛ tì yo wa vɛrise wi ni, Laban wìla ki mɛgɛ taga naga yinri Yegari Sahaduta, Aramu tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni; a Zhakɔbu wo ki mɛgɛ taga naga yinri Galɛdi, Eburuye sɛnrɛ ni. Ki mɛrɛ shyɛn ti kɔrɔ wi yɛn nuŋgba, wowi ŋa sinndɛɛrɛ nda pè gbogolo paa sɛrɛfɔ yɛn. † **31:49 31.49:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Mizipa mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa kɔrɔsiri pyesaga. † **31:53 31.53:** Nahɔri mɛgɛ yege wele fun wa Zhenɛ 11.26; 24.24,29. † **32:3 32.3:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Mahanayimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa cɛnsara shyɛn.

nuŋgba na mbe ya ki ni, pa tɛgɛsaga sanŋga ko mbe ya fe mbe shɔ.»
10 A Zhakɔbu wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ma yo fɔ: «E, na tɛlɛ Abirahamu naa
na to Izaki Yɛnŋɛlɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mboro màla pye fɔ: ‹Sɔngɔrɔ wa ma
tara, wa ma woolo pe yeri, mi yaa
kajɛŋgɛ pye ma kan!›
11 Kajɛŋgɛ kagala ŋgele fuun mà
pye mala kan, konaa a mà koro
sinŋɛ na ni, mi ŋa ma kulonaŋa, mì
kologo mbege kagala ke ta. Katugu
mìla Zhuridɛn gbaan wi kɔn sanga
ŋa ni, na gbɔtangala lo nuŋgba làa
pye na yeri; koni na sɔngɔrɔsaga we
yɛn tɛgɛsaga shyɛn.
12 Mi yɛn nɔɔ yɛnri, mala shɔ na
ndɔ Ezawu wi kɛɛ; katugu mi yɛn
na fyɛ wiga ka pan mbanla gbo mbe
pinlɛ jɛɛlɛ poro naa piile pe ni†.
13 Mboro jate màga yo na kan
ma yo ma yaa kajɛŋgɛ pye na kan,
mbanla setirige piile pe pye pe lɛgɛ,
paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ŋga ki se
ya jiri ki yɛn.»

14 Ki yembinɛ li ni, a Zhakɔbu wì
si wɔnlɔ le ki laga ki ni. Yaara nda
fuun wìla ta, a wì si ta wɔ wa ti
ni, mberi kan wi ndɔ Ezawu wi yeri
yarikanra.
15 Yaara nda wìla kan ti nda:
Sikanɛɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200), naa
sikapɛnɛ nafa, naa simbanɛɛlɛ
cɛnmɛ shyɛn (200), naa simbapɛnɛ
nafa,
16 naa yɔngɔmɛ nɛɛlɛ nafa ma yiri
kɛ, ma pinlɛ pe pire ti ni tila wɔnri
pe na, naa nanɛɛlɛ nafa shyɛn, naa
napɛnɛ kɛ, naa sofile nɛɛlɛ nafa
konaa sofile pɛnɛ kɛ.
17 A wì siri le wi kulonambala pe
kɛɛ ŋgbeleye ŋgbeleye, pe yɛ pe
yɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye toro wa na
yɛgɛ, ye fogo wa ŋgbeleye yi ni fuun
nuŋgba nuŋgba yi sɔgɔwɔ pi ni.»

18 A wì si kulonaŋa ŋa wìla keli
yɛgɛ wi pye fɔ: «Na na ndɔ Ezawu
wiga fili ma ni mbɔɔn yewe mbe yo
fɔ: ‹Ambɔ woo wi mboro? Maa kee
se? Yaayoro ŋgbelege ŋga ma yɛgɛ,
ambɔ wogo yi ko?›
19 Kona maa yɔn sogo ma yo fɔ: Mi
yɛn ma kulonaŋa Zhakɔbu wo woo.
Ki yaayoro nda ti yɛn yarikanga mbe
kan ma yeri, mboro ŋa ma yɛn wi
tafɔ. Wo jate wi yɛn na paan wa we
puŋgo na.»
20 A wì sigi sɛnrɛ nuŋgba ti yo
shyɛn woo wi kan, mari yo taanri
woo wi kan, konaa mbele fuun pàa
taga yaayoro ŋgbeleye yi na pe kan.
Anmɛ ye daga mbege yo na tafɔ
Ezawu wi kan, na yaga fili wi ni we.
21 Yaa ki sɛnrɛ nda ti yuun yaa ti
tari wa fɔ: «Ma kulonaŋa Zhakɔbu
wo jate wi yɛn na paan wa we
puŋgo na.»
Katugu wìla pye naa yɛɛ piin fɔ:
«Mi yaa wi naŋgbanwa pi sogo wi
na ki yarikanra nda tì keli wa na
yɛgɛ ti ni, ko puŋgo na, mbee wi
yan gbɔgɔyi. Kona pa wi yaa na yigi
jɛŋgɛ.»
22 A pè si keli ki yarikanra ti ni wa
wi yɛgɛ. A wo jate wì si koro wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki ni ki yembinɛ
li ni.
23 A wì si yiri ki yembinɛ nuŋgba li
ni, maa jɛɛlɛ shyɛn, naa wi kulojaala
shyɛn, konaa wi pinambiile kɛ ma
yiri nuŋgba pe lɛ, mɛɛ ti a pè
Yabɔki gbaan wi kɔn ma yiri, wa wi
kɔnsaga.
24 Wìla pe lɛ, ma ti a pè gbaan
njege ki kɔn ma yiri, ma pinlɛ wi kɛɛ
yaara ti ni fuun ti ni.

Zhakɔbu wìla ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni

25 A Zhakɔbu wì si koro wi yɛ.
Kona, a naŋa wà si pan ma ŋgbeli
wi ni fɔ ma saa laga ki laga.
26 Naa ki naŋa wìla kaa ki yan wi
se ya Zhakɔbu wi ni, ma yala wila
ŋgbeli wi ni, a wì suu gbɔn wa wi
jeyugo ki na, a kì si fugu.
27 A naŋa wì suu pye fɔ: «Na yaga
mbaa kee, katugu lalaaga kila paan.»
A Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Mi sɔɔn yaga maa kee, na mɛɛ
duwaw pye na kan.»

† **32:12 32.12:** Zhenɛ 22.17 † **32:28 32.28:** Zhenɛ 35.10

28 A naŋa wì si Zhakɔbu wi yewe
ma yo fɔ: «Pe maa ma yinri mɛlɛ?»
A wì sho fɔ: «Zhakɔbu†.»
29 A naŋa wì suu pye naa fɔ: «Pe
saa ma yinri naa Zhakɔbu, ɛɛn fɔ, pe
yaa lɔɔn yinri Izirayɛli, katugu mà
ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni, ma ŋgbeli leele
pe ni, a mà fanŋga ta.»
30 A Zhakɔbu wì si naŋa wi yewe
ma yo fɔ: «Mila ma yɛnri, ma mɛgɛ
ki naga na na.» A naŋa wì suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ
na yewe na mɛgɛ ko ni?»
A wì si duwaw Zhakɔbu wi na le
ki laga ki na.
31 A Zhakɔbu wì sigi laga ki mɛgɛ
taga naga yinri Peniyɛli†, katugu
wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Mì
Yɛnŋɛlɛ li yan gbɔgɔyi, mii si ku.»
32 Yɔnlɔ kìla yiri ma yala Zhakɔbu
wìla pye na Penuwɛli laga ki lɔgɔ ki
kɔɔn wa laga ŋga pe maa ki kɔɔn
tɔɔrɔ na. Wìla pye na sege wi jeyugo
ki kala na.
33 Ko kala kì ti Izirayɛli tara woolo
paa la jeyugo kapanŋga ki kaa, ali
ma pan ma gbɔn nala; katugu pa
Yɛnŋɛlɛ làa Zhakɔbu wi wɛlɛgɛ wa
jeyugo kapanŋga ki na.

33

Zhakɔbu naa Ezawu pe yɛɛ sɔgɔwɔ gbegewe kala

1 Kona, a Zhakɔbu wì suu yɛgɛ
ki yirige ma wele, mɛɛ Ezawu wi
yan wila paan wi lenambala cɛnmɛ
tijɛrɛ (400) pe ni. A wì si piile
pe yɛw ma pele kan Leya yeri, ma
pele kan Arashɛli yeri, mɛɛ pele kan
kulojaala shyɛn pe yeri.
2 A wì si kulojaala shyɛn pe kelegi
wa yɛgɛ poro naa pe piile pe ni, ma
Leya naa wi piile pe taga pe na, ko
puŋgo na, mɛɛ Arashɛli naa Zhozɛfu
poro taga.
3 A wo jate wì si keli wa pe yɛgɛ,
nɛɛ sogo naa yɛgɛ ki kanni wa tara
ma saa ta sogosaga kɔlɔshyɛn, fɔ ma
saa gbɔn wa wi ndɔ wi na.
4 Kì kaa pye ma, a Ezawu wì si
fe ma saa wi fili, mɛɛ kɛyɛn wa wi
yɔlɔgɔ maa shari. A pe shyɛn pe nɛɛ
gbele.
5 A Ezawu wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele, mɛɛ jɛɛlɛ naa piile pe yan. A
wì si yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ
mbele poro?» A Zhakɔbu wì suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ
pi ni, lì piile mbele kan mi ŋa ma
kulonaŋa na yeri, poro wɛlɛ.»
6 A kulojaala poro naa pe piile pe
ni, pè si fulo, mɛɛ sogo ma pe yɛrɛ ti
jiile wa tara ma Ezawu wi gbɔgɔ.
7 A Leya naa wi piile pè si fulo ma
sogo ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara maa
gbɔgɔ; ko puŋgo na, a Zhozɛfu naa
Arashɛli pè si fulo fun ma sogo ma
pe yɛrɛ ti jiile wa tara maa gbɔgɔ.
8 A Ezawu wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yaayoro ŋgbeleye yan mì fili yi ni,
ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?» A Zhakɔbu
wì sho fɔ: «Mila jaa na kala lɔɔn
ndanla, na tafɔ.»
9 A Ezawu wì sho fɔ: «Na jɔnlɔ,
yaara nda ti yɛn na yeri tìlan bɔ, ma
woro ti yaga wa ma yɛɛ yeri.»
10 Kona, a Zhakɔbu wì suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ayoo, mila ma
yɛnri, na kaa pye na kala lɔɔn
ndanla, yaara nda mì kan ma yeri,
yɛnlɛ ti na; katugu ko kala na, na
finliwɛ mba mì fili ma ni, pì cɛn ndɛɛ
Yɛnŋɛlɛ lo mì fili li ni, paa màla yigi
jɛŋgɛ ki kala na.
11 Ki kala na, yaara nda mì kan ma
yeri ti shɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ
pye mala kan. Yaraga ŋga fuun kala
li mbe ya pye na na, ka yɛn na yeri.»
A wì suu yɛnri ŋgbanga fɔ a
Ezawu wì saa yɛnlɛ ti na mari shɔ.
12 A Ezawu wì sho fɔ: «Ye konɔ li
lɛ we kari, mi yaa sɔɔn torogo.»
13 A Zhakɔbu wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na tafɔ, màga jɛn ma yo
piile pe woro fanŋga ni. Simbanɛɛlɛ
naa nanɛɛlɛ yɛn na yeri, piile yɛn na
wɔnri pe na. Na waga tanga pe ni
ŋgbanga pilige nuŋgba, pa yaayoro
ti ni fuun ti yaa ku.

† **32:31 32.31:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Peniyɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

14 Ki kala na, na tafɔ, keli na yɛgɛ
maa kee. Mi yaa taga ma na mbaa
tanri yɔɔrɔ, mbaa yala yaayoro to
naa piile pe tangala li ni, fɔ sa gbɔn
ma na wa Seyiri tara ti ni.»
15 A Ezawu wì sho fɔ: «Mi yaa na
woolo pe walaga nuŋgba yaga ma
ni.» A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Paa
yiŋgi piin? Na tafɔ, ŋga mila jaa, na
kala lo mbɔɔn ndanla ko cɛ.»
16 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Ezawu
wì si konɔ li lɛ ma sɔngɔrɔ wa Seyiri
tara.

Zhakɔbu wìla sɔngɔrɔ ma pan wa Kana tara

17 A Zhakɔbu wo si kari wa laga
ŋga pe yinri Sukɔti†. A wì si go
kan wi yɛɛ kan, mɛɛ segbara kan
yaayoro to kan. Ko kala na pe maa
ki laga ki yinri Sukɔti.
18 Zhakɔbu wìla yiri wa Padamu
Aramu ma pan yinŋge le Sishɛmu
ca, wa Kana tara. A wì si saa wi
paara yinrɛ cɛnsaga ki kan wa ca ki
yɛsinmɛ na†.
19 A wì si laga ŋga wìla wi paraga
go ki kan ki lɔ Amɔri cɛnlɛ woolo pe
yeri warifuwe pyɔ cɛnmɛ na. Amɔri
wo wìla pye Sishɛmu ca ki kanfɔ we.
20 A wì si saraga wɔsaga kan wa,
maga mɛgɛ taga naga yinri Ɛli Elohe
Izirayɛli, (ko kɔrɔ wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li
yɛn Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ).

34

Dina naa Sishɛmu ca fɛnnɛ pe kala

1 Pilige ka, Leya naa Zhakɔbu pe
sumborombyɔ Dina† wì si yiri ma
kari sa ki tara ti sumborombiile pele
shari.
2 A Hɛvi cɛnlɛ woolo naŋa Amɔri
wi pinambyɔ Sishɛmu wì si Dina wi
yan. Sishɛmu wo wìla pye ki tara ti
go na. A wì si ti a pè saa Dina wi
lɛ wi kan, a wì pan ma sinlɛ wi ni
fanŋga na, maa jɔgɔ.
3 A wì si mara Zhakɔbu sum-
borombyɔ Dina wi na wi nawa pi
ni fuun ni. Sumboro wìla pye maa
ndanla fɔ jɛŋgɛ, a wila sɛntanra
yuun wi ni.
4 A Sishɛmu wì suu to Amɔri wi
pye fɔ: «Ki sumboro ŋa wi yɛnri na
kan mboo pɔri na jɔ.»
5 Zhakɔbu wìla ki logo fɔ Sishɛmu
wìla wi sumborombyɔ Dina wi jɔgɔ.
Ɛɛn fɔ, naa wi pinambiile pàa pye
wa kɛrɛ naa yaayoro ti kɔnri, kì pye
ma, a wì si pyeri fɔ a pè saa yiri wa
ma pan.
6 A Sishɛmu wi to Amɔri wì si kari
Zhakɔbu wi kɔrɔgɔ mbe sa para wi
ni (mbe pyɔ wi yɛnri).
7 Naa Zhakɔbu wi pinambiile pàa
kaa yiri wa kɛrɛ ma pan, a pè si ŋga
kìla pye ki logo. A pè sigi yan pè pe
tɛgɛlɛ. A pè si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ,
katugu Sishɛmu wìla fɛrɛ kala pye
wa Izirayɛli, ma sinlɛ Zhakɔbu wi
sumborombyɔ wi ni. Ko sila daga
pyewe ni.
8 A Amɔri wì si pe pye fɔ: «Ye sum-
borombyɔ wìlan pinambyɔ Sishɛmu
wi ndanla fɔ jɛŋgɛ. Mi yɛn na ye
yɛnri yoo kan wi yeri wi jɔ.
9 Ye mbe ya pye we ni yɔn finliwɛ
na, waa jɛɛlɛ kaan we yɛɛ yeri. We
yaa la ye sumborombiile pe pori,
yaa we woolo pe pori.
10 Ye yaa cɛn laga we ni, tara ti yaa
pye ye yanrisaga. Ye cɛn yaa loo yaa
pɛrɛ, ye yarijɛndɛ ta.»
11 A Sishɛmu wo jate wì si pan ma
Dina wi to naa wi ndɛɛlɛ pe pye fɔ:
«Ye ti na kala li ye ndanla. Yaga
yaraga ŋga fuun naga mbe yo mbe
kan, mi yaa ki kan ye yeri.
12 Japɔrɔgɔ yariwɔndɔ to naa
yarikanra tiga lɛgɛ yɛgɛ o yɛgɛ, yege
yo na kan, pa mi yaa ti kan ye yeri,
jaŋgo ye sumboro wo kan na yeri
mboo pɔri na jɔ.»
13 A Zhakɔbu wi pinambiile pè
si Sishɛmu naa wi to Amɔri pe
yɔn sogo tijinliwɛ pee ni, katugu
Sishɛmu wìla pe jɔnlɔ sumboro Dina
wi jɔgɔ.

† **33:17 33.17:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Sukɔti mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa segbara. † **33:18 33.18:** Zhozu 24.32; Zhan 4.5 † **34:1 34.1:** Ye Dina sɛnrɛ ti wele fun wa Zhenɛ 30.21laga ki ni.

14 A pè si pe pye fɔ: «We se ya mbe
we jɔnlɔ sumboro wi kan naŋa ŋa
wii kɛnrɛkɛnrɛ wa yeri jɛlɛ. Pa ki
yaa pye fɛrɛ kala we yeri.
15 We yaa yere ki na kala nuŋgba
na: ‹Nambala mbele fuun pe
yɛn laga ye yeri, pe daga mbe
kɛnrɛkɛnrɛ paa we yɛn.›
16 Pa kona we yaa la we sumbonɔ
pe kaan ye yeri yaa pe pori, woro
fun we yaa la ye woolo pe pori. We
yaa cɛn laga ye ni, mbe pye cɛnlɛ
nuŋgba ye ni.
17 Ɛɛn fɔ, na yee yɛnlɛ ki na mbe
logo we yeri, mbe ye yɛɛ kan pe
ye kɛnrɛkɛnrɛ, pa we yaa we jɔnlɔ
sumboro wi shɔ ye yeri mbaa kee.»
18 A pe sɛnrɛ tì si Amɔri naa wi
pinambyɔ Sishɛmu pe ndanla.
19 Lefɔnŋɔ wi sila mɔ ki kala
li pyewe ni, a wì si ti, a pòo
kɛnrɛkɛnrɛ, katugu Zhakɔbu wi
sumborombyɔ wìla wi ndanla fɔ
jɛŋgɛ. Ma si yala, wa lefɔnŋɔ wi
to go, pàa pye naa jate ma wɛ leele
sanmbala pe ni fuun pe na.
20 A Amɔri wo naa wi pinambyɔ
Sishɛmu wi ni, pè si kari wa ca ki
mbogo yeyɔngɔ ki na, wa laga ŋga
leele pe maa pile, mɛɛ para pe ca
woolo pe ni ma yo fɔ:
21 «Ki leele mbele pe yɛn yɛyinŋge
na we ni. Ye ti pe cɛn laga we tara ti
ni, paa loo paa pɛrɛ. Tara ti yɛn ma
gbɔgɔ pe kan. We yaa la pe sumbonɔ
pe pori, mbaa we woolo pe kaan pe
yeri paa pe pori.
22 Ɛɛn fɔ, ki nambala mbele, pe
yaa yɛnlɛ mbe cɛn laga we ni, mbe
pye cɛnlɛ nuŋgba we ni, ki kala
nuŋgba na lo na: ‹Nambala mbele
fuun pe yɛn laga we ni, pe daga mbe
kɛnrɛkɛnrɛ mbe pye paa pe yɛn.›
23 Na waga yere ki na, pa pe yaa
pan mbe cɛn laga we ni. Pa kona pe
yaayoro ti ni fuun naa pe yarijɛndɛ
ti yaa ka pye we woro.»
24 Leele mbele fuun pàa pan le ca
ki mbogo yeyɔngɔ ki na, a pè si yɛnlɛ
Amɔri naa wi pinambyɔ Sishɛmu pe
sɛnyoro ti na. Nambala mbele fuun
pàa pan wa ca ki mbogo yeyɔngɔ
ki na, pè si pe yɛɛ kan a pè pe
kɛnrɛkɛnrɛ.
25 Ki pilige taanri wogo ki na,
ma pe ta sagbanra ti yɛn na pe
yaa, a Zhakɔbu wi pinambiile shyɛn,
Simeyɔn naa Levi, Dina wi ndɛɛlɛ
wele, pè si yiri ma pe tokobiye pe lɛ
ma ye wa ca ki ni, ma nambala pe ni
fuun pe gbo. Poro la pye naga yaan
ndɛɛ kaŋgbanga se ya gbɔn pe na.
26 A pè si Amɔri naa Sishɛmu pe
gbo tokobiye pe ni fun, mɛɛ pe jɔnlɔ
sumboro Dina wi lɛ wa Sishɛmu wi
go ma yiri wi ni.
27 A Zhakɔbu wi pinambiile sanm-
bala pè si gboolo pe san, ma ca ki
san maga yarijɛndɛ ti lɛ, katugu pàa
pe jɔnlɔ sumboro wi jɔgɔ.
28 A pè sigi leele pe simbaala,
naa sikaala, naa pe nɛrɛ to naa pe
sofilele pe koli, nda fuun tìla pye wa
ca, konaa nda fuun tìla pye wa yan.
29 Pàa yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli,
ma piile naa jɛɛlɛ pe ni fuun pe yigi
ma kari pe ni, ma yinrɛ ti san pew
mari yarijɛndɛ ti lɛ.
30 Kona, a Zhakɔbu wì si Simeyɔn
naa Levi pe pye fɔ: «Yànla jatere
wi piri na na mala mɛgɛ ki pɛn tara
woolo pe yeri, Kana tara woolo naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo pe yeri. Nambala
mbele pe yɛn na yeri, pe woro ma
lɛgɛ. Ki leele mbele pe yaa gbogolo
mbe yiri we kɔrɔgɔ, mbe malaga
gbɔn we ni, mbe mi naa na woolo
pe ni we tɔngɔ.»
31 A Simeyɔn naa Levi pè sho fɔ:
«Wii ja daga mbe we jɔnlɔ wi pye
paa nanjaa yɛn.»

35

Zhakɔbu wìla yiri wa Sishɛmu ca ma kari wa Betɛli laga ki na

1 Pilige ka, a Yɛnŋɛlɛ lì si Zhakɔbu
wi pye fɔ: «Yiri ma kari ma sa cɛn
wa Betɛli. Ma saraga wɔsaga kan wa
na kan. Pa mìla na yɛɛ naga ma na
wa ki laga ki na, maga ta ma yɛn

† **35:1 35.1:** Zhenɛ 28.11-17

na fee mbe shɔ ma ndɔ Ezawu wi yeri†.»

2 A Zhakɔbu wì sigi yo wi go woolo
poro naa mbele fuun pàa pye wi ni
pe kan fɔ: «Yarisunndo nda ti yɛn ye
yeri ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri,
yeri wa. Ye yɛɛ pye kpoyi, ye ye
yaripɔrɔ ti wɔ, ye ta yɛgɛ le.
3 We yaa yiri mbe kari wa Betɛli.
Mi yaa sa saraga wɔsaga kan wa
Yɛnŋɛlɛ li kan, lo na làa na yɛnrɛwɛ
pi logo sanga ŋa ni kìla ŋgban na na
we, mala saga wa na kondangala li
ni fuun li ni.»
4 Kì kaa pye ma, yarisunndo
nda fuun tìla pye pe yeri ma yiri
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri, a pè siri wɔ
mari kan Zhakɔbu wi yeri, naa pe
nuŋgbogolo† ke ni. A Zhakɔbu wì
si titɛgɛ kɔn terebɛnti tige ka nɔgɔ,
mari le wa mari tɔn, wa Sishɛmu ca
ki tanla.
5 Ko puŋgo na, a pè si kari. A
Yɛnŋɛlɛ lì si fyɛrɛ gbɔrɔ wa ki laga
ki kanŋgara na cara ti woolo pe na.
Ki kala na lere kpɛ sila taga Zhakɔbu
pinambiile pe na mbaa pe puro.
6 Zhakɔbu wo naa mbele fuun pàa
pye wi ni, pè si saa gbɔn wa Luzi ca
ki ni, ko ki yɛn Betɛli we, wa Kana
tara.
7 A wì si saraga wɔsaga kan le, nɛɛ
ki laga ki yinri Ɛli Betɛli†; katugu pa
Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wi na wa,
sanga ŋa ni wìla pye na fee mbe shɔ
wi ndɔ Ezawu wi yeri.
8 A Erebeka wi gbegelefɔ Debora†
wì si ku, a pòo le wa Betɛli ca
ki tanla, tigbɔgɔ ka nɔgɔ, ali ma
pan ma gbɔn nala pe maa ki yinri
tigbɔgɔ ŋga pe maa gbele wa ki
nɔgɔ.
9 Zhakɔbu wi yiriŋgɔlɔ wa
Padamu Aramu ma pan, a Yɛnŋɛlɛ lì
sili yɛɛ naga wi na naa, mɛɛ duwaw
wi na.
10 A Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Pe maa
ma yinri Zhakɔbu, ɛɛn fɔ, pe saa ma
yinri naa Zhakɔbu. Ma mɛgɛ ki yaa
pye Izirayɛli†.»
Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi yinri Izirayɛli.
11 A lì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ. Mi
yaa ma pye sevɔ, mbe piile lɛgɛrɛ
kan ma yeri. Ma yaa ka pye cɛngɛlɛ
lɛgɛrɛ to. Wunlumbolo yaa ka yiri
wa ma setirige piile pe ni.
12 Tara nda mìla kan Abirahamu
wi yeri, ko puŋgo na, mari kan Izaki
wi yeri, mi yaa ti kan ma yeri, puŋgo
na, mberi kan ma setirige piile pe
yeri†.»
13 A Yɛnŋɛlɛ lì si kari ma Zhakɔbu
wi yaga le laga ŋga làa para wi ni
we.
14 Yɛnŋɛlɛ làa para Zhakɔbu wi ni
laga ŋga na, a wì si titɛgɛ kɔn ma
sinndɛlɛgɛ ka yerege wa, mɛɛ duvɛn
wo wa ki go na maa pye yarikanga
konaa ma sinmɛ wo wa ki go na
mbege naga fɔ wìgi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.
15 Yɛnŋɛlɛ làa para Zhakɔbu wi ni
laga ŋga na, a wì sigi mɛgɛ taga naga
yinri Betɛli†.

Bɛnzhamɛ sege naa Arashɛli kunwɔ sɛnrɛ

16 Kona, a Zhakɔbu wo naa wi go
woolo pe ni, pè si yiri wa Betɛli ma
kari. Pàa pye ma lali jɛnri Efirata ca
ki ni, a Arashɛli wì si se. Wi sege kìla
ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
17 Maa ta wila siin wi sege kì
ŋgban wi na, jɛlɛ ŋa wìla pye naa
sari wi se, wì suu pye fɔ: «Maga ka
fyɛ, pinambyɔ wo wa ma yɛn na siin
naa.»
18 Arashɛli wìla pye na kuun, wi
yaa yinŋgi sanga ŋa ni, a wì si pyɔ
wi mɛgɛ taga maa yeri Bɛni Oni. Ɛɛn
fɔ, a tofɔ wì suu mɛgɛ taga naa yinri
Bɛnzhamɛ†.

† **35:4 35.4:** Nuŋgbogolo sɛnrɛ nda tì yo ki yɛn ndɛɛ kàa pye paa pe yarisunndo yɛn. † **35:7 35.7:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ɛli Betɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Betɛli Yɛnŋɛlɛ. † **35:8 35.8:** Debora mɛgɛ ki yɛn fun wa Zhenɛ 24.59laga ki ni. † **35:10 35.10:** Zhenɛ 32.29 † **35:12 35.11-12:** Zhenɛ 17.4-8 † **35:15 35.14-15:** Zhenɛ 28.18-19 † **35:18 35.18:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Bɛni Oni mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa pyɔ ŋa wì ta wa jɔlɔgɔ ki ni. Bɛnzhamɛ mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa na kalige pyɔ, nakoma pyɔ ŋa wi kala lì gbɔgɔ na yeri.

19 A Arashɛli wì si ku, a pè suu le
wa Efirata ca konɔ li yɔn na, pe maa
ki ca ki yinri fun Betilɛɛmu.
20 A Zhakɔbu wì si sinndɛlɛgɛ
ka yerege wa Arashɛli fanga ki go
na. Pe maa ki sinndɛlɛgɛ ki yinri
Arashɛli fanga sinndɛlɛgɛ ali ma pan
ma gbɔn nala.
21 A Izirayɛli† wì si kari ma saa wi
paraga go ki kan wa Migidali Edɛri
laga ki tanla.
22 Ma Izirayɛli wi ta wìla pye ma
cɛn wa ki tara ti ni, a Urubɛn wì si
saa sinlɛ Biliha wi ni, wo ŋa wìla pye
wi to wi jɔ shyɛnwoo. A Izirayɛli wì
sigi logo.
Zhakɔbu pinambiile pàa pye kɛ
ma yiri shyɛn.
23 Leya pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Urubɛn wìla pye Zhakɔbu
wi pinambyɔ koŋgbanŋa, mɛɛ
Simeyɔn taga, naa Levi, naa Zhuda,
naa Isakari, naa Zabulɔn.
24 Arashɛli pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Zhozɛfu naa Bɛnzhamɛ.
25 Arashɛli wi kulojɔ Biliha wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Dan naa
Nɛfitali.
26 Leya wi kulojɔ Zilipa wi pinam-
biile pe mɛrɛ ti nda: Gadi naa
Asɛri. Ki pinambiile mbele poro
wɛlɛ Zhakɔbu wìla se maa ta wa
Padamu Aramu tara.
27 A Zhakɔbu wì si sɔngɔrɔ ma
kari wa wi to Izaki wi yeri, wa
Mamire laga ki ni, wa Kiriyati Ariba
ca ki tanla, ko ŋga pe maa yinri
Eburɔn we. Abirahamu naa Izaki
pàa cɛn wa faa†.
28 Izaki wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa
nafa tijɛrɛ (180).
29 Wìla lɛ ma tin yinwege ki na,
mɛɛ jɛn ma ku ma taga wa wi tɛlɛye
pe na. A wi pinambiile Ezawu naa
Zhakɔbu pè suu le.

EZAWU SETIRIGE PIILE WELE

36

36.1-43

Ezawu wìla saa cɛn wa Edɔmu tara

1 Ezawu setirige piile poro wɛlɛ
mbele yɛɛn. Ezawu wo pe yinri fun
Edɔmu.
2 Kana tara fɛnnɛ jɛɛlɛ† la wɛlɛ
Ezawu wìla pɔri. Pe mɛrɛ ti nda:
Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Elɔn wi sum-
borombyɔ Ada wo naa Ana sum-
borombyɔ Oholibama. Oholibama
wìla pye Hɛvi cɛnlɛ woolo naŋa
Zibewɔn wo pishyɛnwoo†.
3 Ezawu wìla Ishimayɛli wi sum-
borombyɔ Basimati wi pɔri fun,
Nebayɔti wi jɔnlɔ sumboro we.
4 Ada wìla Elifazi se Ezawu wi kan.
A Basimati wo Erewuwɛli se.
5 A Oholibama wo si Yehushi, naa
Yalamu, konaa Kora poro se. Poro
wɛlɛ pàa pye Ezawu wi pinambiile
mbele pàa se wi kan wa Kana tara.
6 A Ezawu wì suu jɛɛlɛ, naa wi
pinambiile, naa wi sumborombiile,
naa wi kulolo pe ni fuun, naa wi
yaayoro ŋgbeleye, naa wi yaayoro
sannda to naa yarijɛndɛ nda fuun
wìla ta wa Kana tara ti lɛ, mɛɛ kari
ma saa cɛn tara ta yɛgɛ ni, ma lali
wi jɔnlɔ Zhakɔbu wi ni.
7 Katugu pe kɛɛ yaara tìla pye ma
lɛgɛ jɛŋgɛ, fɔ pe saa ya cɛn laga
nuŋgba. Pàa pye ma cɛn tara nda
ni, tìla pye ma kologo pe yaayoro ti
na.
8 Ko kala na Ezawu wìla saa cɛn
wa Seyiri yanwiga ki na. Ezawu wo
pe yinri fun Edɔmu.

Ezawu setirige piile pe mɛrɛ

9 Ezawu wi setirige piile poro wɛlɛ
mbele yɛɛn. Wo wìla pye Edɔmu
cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn
wa Seyiri yanwiga ki na pe tɛlɛ we.
10 Ezawu wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Elifazi wo la pye wi jɔ Ada wo
pinambyɔ. Erewuwɛli wo la pye wi
jɔ Basimati wo pinambyɔ.
11 Elifazi wi pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Tema, naa Omari, naa Zefo,
naa Gatamu konaa Kenazi.

† **35:21 35.21:** Zhakɔbu wo nuŋgba wo pàa pye na yinri fun Izirayɛli; Zhenɛ 32.28. † **35:27 35.27:** Zhenɛ 13.18 † **36:2 36.2:** Kana tara fɛnnɛ jɛɛlɛ pe mɛrɛ ti yɛn fun wa Zhenɛ 24.3laga ki ni. † **36:2 36.2:** Zhenɛ 26.34

12 Jɛlɛ ŋa pàa pye na yinri Timina
wìla pye Ezawu pinambyɔ Elifazi wi
cɛnfɔ. Wìla pinambyɔ wa se wi
kan fun, pàa pye naa yinri Amalɛki.
Poro pàa pye Ada naa Ezawu pe
pishyɛnwoolo wele.
13 Erewuwɛli wi pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Nahati, naa Zera,
naa Shama konaa Miza. Poro pàa
pye Ezawu naa wi jɔ Basimati pe
pishyɛnwoolo wele.
14 Ezawu wi jɔ Oholibama ŋa wìla
pye Ana wi sumborombyɔ, konaa
ma pye Zibewɔn pishyɛnwoo, wi
pinambiile mbele wìla se Ezawu wi
kan, pe mɛrɛ ti nda: Yehushi, naa
Yalamu konaa Kora.
15 Mbele pàa pye teele Ezawu
wi setirige piile pe sɔgɔwɔ poro
wɛlɛ mbele yɛɛn. Ezawu pinambyɔ
koŋgbanŋa Elifazi wi pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Tema wìla pye sege to,
naa sege to Omari, naa sege to Zefo,
naa sege to Kenazi,
16 naa sege to Kora, naa sege
to Gatamu konaa sege to Amalɛki.
Poro mbele poro pàa pye sege teele
wa Elifazi piile pe ni ma cɛn wa
Edɔmu tara. Poro pàa pye Ezawu wi
jɔ Ada wi pishyɛnwoolo wele.
17 Ezawu pinambyɔ Erewuwɛli wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Nahati
wìla pye sege to, naa sege to Zera,
naa sege to Shama konaa sege to
Miza. Poro mbele poro pàa pye
sege teele wa Erewuwɛli wi piile pe
ni ma cɛn wa Edɔmu tara. Poro
pàa pye Ezawu wi jɔ Basimati wi
pishyɛnwoolo wele.
18 Ezawu jɔ Oholibama wi pinam-
biile pe mɛrɛ ti nda: Yehushi wìla
pye sege to, naa sege to Yalamu,
konaa sege to Kora. Poro mbele
poro pàa pye Ezawu jɔ Oholibama
wi pinambiile mbele pàa pye sege
teele. Oholibama wo la pye Ana wi
sumborombyɔ.
19 Poro mbele poro pàa pye Ezawu
wi setirige piile wele. Poro pàa
pye teele setirige piile sanmbala pe
sɔgɔwɔ. Ezawu wo pe yinri fun
Edɔmu.
20 Hɔri cɛnlɛ woolo naŋa Seyiri wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda. Poro pàa
keli ma cɛn wa Edɔmu tara. Lotan,
naa Shobali, naa Zibewɔn, naa Ana,
21 naa Dishɔn, naa Ezɛri konaa
Dishan. Poro mbele poro pàa pye
Hɔri cɛnlɛ woolo pe teele wele, ma
pye Seyiri setirige piile, wa Edɔmu
tara.
22 Lotan wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Hɔri konaa Emamu. Lotan wi
nɔsepyɔ sumboro la pye wa, pàa pye
naa yinri Timina.
23 Shobali wi pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Alivan, naa Manahati, naa
Ebali, naa Shefo konaa Onamu.
24 Zibewɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Aya naa Ana. Ko Ana wo wìla
saa puluyo yan wa gbinri wi ni yi
tɔnmɔ pìla pye ma wɛri, ma yala
wìla pye naa to Zibewɔn wi sofilele
pe kɔnri.
25 Ana wi piile pe mɛrɛ ti nda:
Wi pinambyɔ Dishɔn konaa wi sum-
borombyɔ Oholibama.
26 Dishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Emidan, naa Eshiban, naa
Yitiran konaa Keran.
27 Ezɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Bilihan, naa Zaavan, konaa Akan.
28 Dishan pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Uzi naa Aran.
29 Hɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye
sege teele pe mɛrɛ ti nda: Lotan wìla
pye sege to, naa sege to Shobali, naa
sege to Zibewɔn, naa sege to Ana,
30 naa sege to Dishɔn, naa sege to
Ezɛri konaa sege to Dishan. Poro
mbele poro pàa pye teele Hɔri cɛnlɛ
woolo pe sɔgɔwɔ, wa Seyiri tara.
31 Wunlumbolo mbele pàa cɛn
wunluwɔ pi na Edɔmu tara ti go na,
maga ta wunluwɔ fa cɛn Izirayɛli
tara woolo pe go na gbɛn, pe mɛrɛ
ti nda:
32 Bewɔri wi pinambyɔ Bela wìla
pye wunluwɔ wa Edɔmu tara ti go
na. Wi ca pàa pye naga yinri Dinaba.
33 Bela kuŋgɔlɔ, a Bozira ca fɛnnɛ
naŋa Zera wi pinambyɔ Yobabu wì
si cɛn wa wi yɔnlɔ.
34 Yobabu kuŋgɔlɔ, a Hushamu ŋa
wìla yiri wa Tema setirige piile pe

tara, wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.
35 Hushamu kuŋgɔlɔ, a Bedadi
pinambyɔ Hadadi wì si cɛn wa
wi yɔnlɔ. Wo wìla malaga gbɔn
Madiyan cɛnlɛ woolo pe ni ma ya pe
ni wa Mowabu tara wasege ki ni. Wi
ca pàa pye naga yinri Aviti.
36 Hadadi kuŋgɔlɔ, a Masireka ca
fɛnnɛ naŋa Samila wo si cɛn wa wi
yɔnlɔ.
37 Samila kuŋgɔlɔ, Sawuli ŋa wìla
yiri wa Erehobɔti gbaan yɔn tara ti
ni, wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.
38 Sawuli kuŋgɔlɔ, a Akibɔri
pinambyɔ Baali Hana wì si cɛn wa
wi yɔnlɔ.
39 Akibɔri pinambyɔ Baali Hana
wi kuŋgɔlɔ, a Adari wì si cɛn
wa wi yɔnlɔ. Wi ca pàa pye
naga yinri Pawu. Pàa pye naa
jɔ wi yinri Metabeyɛli. Mezahabu
sumborombyɔ Matirɛdi wo sum-
borombyɔ lawi.
40 Teele mbele pàa yiri wa Ezawu
setirige piile pe ni ma yala pe seye
naa pe tara ti ni, pe mɛrɛ ti nda:
Timina wìla pye sege to, naa sege to
Aliva, naa sege to Yetɛti,
41 naa sege to Oholibama, naa sege
to Ela, naa sege to Pinɔ,
42 naa sege to Kenazi, naa sege to
Tema, naa sege to Mibizari,
43 naa sege to Magidiyɛli, konaa
sege to Iramu. Poro mbele poro
pàa pye teele Edɔmu cɛnlɛ woolo pe
sɔgɔwɔ, ma yala pe cɛnsara ti ni, wa
pe tara.
Ezawu wo wìla pye Edɔmu cɛnlɛ
woolo pe tɛlɛ we.

ZHOZƐFU NAA WI SEFƐNNƐ NAMBALA

37

37–50

Zhozɛfu ndɛɛlɛ pàa wi panra wi wɔɔnrɔ ti kala na

1 Kona, a Zhakɔbu wì si saa cɛn wa
Kana tara, wa laga ŋga wi to wìla
pye ma cɛn we.
2 Zhakɔbu wi setirige piile pe
kapyegele ke ŋgele. Zhozɛfu wìla
ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, a wi
nɛɛ pinlɛlɛ wi ndɛɛlɛ pe ni, a paa
simbaala naa sikaala kɔnri. Maga ta
wìla pye lefɔnmbile, wi ma pinlɛ wi
to jɛɛlɛ Biliha naa Zilipa pe pinam-
biile pe ni. Zhozɛfu wìla pye na
sɛnpere pere nda leele pàa pye na
yuun wi ndɛɛlɛ pe kanŋgɔlɔ ti yuun
wi to wi kan.
3 Zhozɛfu wìla pye ma Izirayɛli
wi ndanla ma wɛ wi pinambiile
sanmbala pe na, katugu wìla wi se
wa wi lelɛwɛ pi ni. A wì si derigbɔgɔ
tiyɔngɔ ka ti wi kan yɔɔnrɔ ni.
4 Naa wi ndɛɛlɛ pàa kaa ki yan wi
pe to wi ndanla ma wɛ pe ni fuun
pe na, a pè suu panra. Pe sila pye
na sɛntanra yuun wi ni naa.

5 Pilige ka, a Zhozɛfu wì si wɔɔnrɔ
wɔnlɔ mɛɛ saa ti yɛgɛ yo wi ndɛɛlɛ
pe kan. A pè suu panra naa ma wɛ.
6 Wìla pe pye fɔ: «Wɔɔnrɔ nda mì
wɔnlɔ, ye pan yeri logo na yeri.
7 Wàa pye wa kɛrɛ na yarilire ti
kɔɔn nari poo pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ. Le ki
yɔnlɔ nuŋgba li ni, a na pɔlɔ lì si yiri
ma yere ma sin. A ye pɔgɔlɔ kè si wa
mali maga, nɛɛ fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ
nali gbogo.»
8 A wi ndɛɛlɛ pè suu pye fɔ: «Maa
ki jate mbe cɛn we go na mbaa we
yɛgɛ sinni kɛ?» A pè suu panra naa
ma wɛ koŋgbanŋga ki na wi wɔɔnrɔ
naa wi sɛnyoro ti kala na.

9 A wì si wɔɔnrɔ ta wɔnlɔ naa,
mɛɛ ti yo wi ndɛɛlɛ pe kan ma yo
fɔ: «Mì wɔɔnrɔ ta wɔnlɔ naa, maga
yan yɔnlɔ ko naa yeŋge ki ni, naa
wɔnŋgɔlɔ kɛ ma yiri nuŋgba pan na
fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

10 A wì si saa ti yɛgɛ yo wi to
naa wi ndɛɛlɛ pe kan. A wi to
wì si gbanla wi na, mɛɛ wi pye fɔ:
«Wɔɔnrɔ nda mà wɔnlɔ yɛɛn, to
kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Kì cɛn maa ki
jate mi naa ma nɔ, naa ma ndɛɛlɛ
pe ni, we yaa ka saa sogo mbaa we
yɛrɛ ti jiile wa tara ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
kɛ?»

† **37:11 37.11:** Kapye 7.9

11 A wi ndɛɛlɛ pe nɛɛ yenjara piin
wi ni, ɛɛn fɔ, a wi to wi nɛɛ jatere
piin ki wɔɔnrɔ ti na†.

Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ pàa wi pɛrɛ

12 Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ pàa kari sa
pe to simbaala naa sikaala pe kɔnri
wa Sishɛmu ca wasege ki ni.
13 Pilige ka, a Izirayɛli wì si
Zhozɛfu wi pye fɔ: «Ma ndɛɛlɛ pe
yɛn na yaayoro ŋgbelege ki kɔnri
wa Sishɛmu. Pan, mbɔɔn tun wa pe
yeri.» A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Mìgi
logo na to.»
14 A Izirayɛli wì suu pye fɔ: «Kari
ma sɔɔn ndɛɛlɛ pe wele na kaa pye
pe yɛn wa ŋgbaanla, konaa yaayoro
ti ni fun. Mɛɛ pan ma pe sɛnrɛ yo na
kan.»
A Izirayɛli wì suu torogo ma yiri
wa Eburɔn gbunlundɛgɛ ki ni. A
Zhozɛfu wì si kari wa Sishɛmu.
15 A naŋa wà suu yan wila yanri
wa wasege ki ni, mɛɛ wi yewe fɔ:
«Yiŋgi maa lagajaa?»
16 A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Na ndɛɛlɛ
poro mi yɛn na lagajaa. Mi yɛn nɔɔ
yɛnri, pe yɛn na pe yaayoro ti kɔnri
laga ŋga na, ki naga na na.»
17 A naŋa wì si Zhozɛfu wi pye
fɔ: «Pè yiri na laga ŋga ko ni ma
kari, katugu mìgi logo na pe yeri,
paa yuun fɔ: ‹Yoo kari wa Dotan ca.›
»
A Zhozɛfu wì si taga wi ndɛɛlɛ pe
na na pe tuuro tɔnri, mɛɛ saa pe yan
wa Dotan.
18 A wi ndɛɛlɛ pè suu yan wa lege
wila paan. Sanni wi sa yɔngɔ pe ni,
a pè si yɔn le wi na mboo gbo.
19 Pàa ki yo pe yɛɛ kan fɔ:
«Wɔɔnrɔ wɔnlɔfɔ gbɔɔ wi ŋa wa
wila paan.
20 Ye pan yiŋgɔ woo gbo woo wa
titɛgɛ ka nuŋgba ni, wee saga yo fɔ
cɛngɛ pege to wi na maa ka. Pa kona
wi wɔɔnrɔ ti yaa ka pye yaraga ŋga,
we yaa kaga yan.»
21 A Urubɛn wì sigi logo pe yeri,
mɛɛ yere ki yerewe mbe Zhozɛfu wi
shɔ pe yeri, ma yo fɔ: «Yaga kaa
gbo.»
22 A wì sho naa fɔ: «Titɛgɛ ŋga ki
yɛn laga wasege ki ni, yoo wa wa ki
ni. Ɛɛn fɔ, yaga ka lere gbo.»
Urubɛn wìla pye na ko yuun ma
mbe ta mboo shɔ pe yeri, mbe
sɔngɔrɔ saa kan wi to wi yeri.
23 Naa Zhozɛfu wìla kaa gbɔn le pe
tanla, a pè suu yigi, maa derigbɔgɔ
tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni ki tile maga
wɔ wi na,
24 ma suu yigi maa wa wa titɛgɛ
ki ni; ki titɛgɛ kìla pye waga, tɔnmɔ
sila pye wa ki ni.
25 Ko puŋgo na, a pè si saa cɛn
mbe ka. Naa pàa kaa pe yɛrɛ ti
yirige ma wele, a pè si Ishimayɛli
setirige piile pele yan paa paan
pe yɔngɔmɛye ni pè tanli pe yɛɛ
na, ma yiri wa Galaadi tara. Tige
tɔnmɔ nuwɔ taan, naa timuwɛ nuwɔ
taan, naa nuwɔ taanyaara nda pe
yinri miiri to tuguro† tìla pye pe
yɔngɔmɛye pe na. Pàa pye na kee
ti ni wa Ezhipiti tara.
26 Kona, a Zhuda wì suu to
seyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi tɔnli we
ya ta, na waga we jɔnlɔ wi gbo mboo
kunwɔ pi lara we?
27 Ye pan woo pɛrɛ Ishimayɛli
setirige piile pe yeri. Ɛɛn fɔ, yaga ka
ti woo gbo; katugu wi yɛn we jɔnlɔ
ma pye we go woo.»
A wi to seyɛɛnlɛ pè si yere ki na.
28 Ko puŋgo na, Madiyan tara
pɛrɛfɛnnɛ pèle la pye na toro le. A
pè si Zhozɛfu wi tile maa wɔ maa
pɛrɛ Ishimayɛli setirige piile† pe yeri
warifuwe pyɔ nafa na. A poro si kari
wi ni wa Ezhipiti tara†.
29 Ko puŋgo na, a Urubɛn wì si
sɔngɔrɔ wa titɛgɛ ki tanla ma saa
wele wa. Wi sila Zhozɛfu wi yan wa.
A wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti yigi mari
walagi lawɔrɔ ti kala na,

† **37:25 37.25:** Nuwɔ taanyaara nda ti naga laga ki vɛrise ŋa wi ni, faa pàa pye na ta piin wɛrɛ, na ta piin latikɔrɔ konaa sinmɛ nuwɔ taan. † **37:28 37.28:** Pele maa ki jate ma yo Ishimayɛli setirige piile naa Madiyan tara pɛrɛfɛnnɛ, ki mɛrɛ shyɛn nda ti yɛn na para leele nuŋgba poro sɛnrɛ na.
† **37:28 37.28:** Kapye 7.9

30 mɛɛ sɔngɔrɔ wa wi jɛɛnlɛ pe
yeri, ma yo fɔ: «Pyɔ wi woro wa
titɛgɛ ki ni. Mi yaa yɛgɛ le se?»
31 A pè si Zhozɛfu wi derigbɔgɔ
tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni ki lɛ, ma
sikapɔlɔ wa kɔnli, mɛɛ ki piligi wa
wi kasanwa pi ni.
32 Ko puŋgo na, a pè si kari de-
rigbɔgɔ tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni ki ni
pe to wi kan, mɛɛ wi pye fɔ: «Wè
saa ki derege ŋga yɛɛn ki yan. Ki
wele jɛŋgɛ na kaa pye ma pinambyɔ
wi derigbɔgɔ tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni
koyi.»
33 A Zhakɔbu wì sigi yan maga
jɛn, mɛɛ yo fɔ: «Na pinambyɔ wi
derigbɔgɔ tiyɔngɔ ŋga yɔɔnrɔ ni
koyi. Cɛngɛ pege kà wi ka. Pè
Zhozɛfu wi kɔɔnlɔ yuroyuroyuro.»
34 A Zhakɔbu wì suu yɛɛra
yaripɔrɔ ti walagi kayaŋga ki na,
mɛɛ kunwɔ yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ
wi pinambyɔ wi kunwɔ pi gbele ma
mɔ pi na.
35 A wi pinambiile naa wi sum-
borombiile pe ni fuun pè si pan
mboo kotogo ki sogo wi na. Ɛɛn
fɔ, wìla je poo kotogo ki sogo wi
na. Wìla pye na yuun fɔ: «Mi yaa
koro la kunwɔ pi gbele fɔ sa kari
na pinambyɔ wi kɔrɔgɔ wa kuulo
tara.» A wì si koro naa pinambyɔ
wi kunwɔ pi gbele.
36 Ko sanga wo ni, a Madiyan tara
fɛnnɛ pè si saa Zhozɛfu wi pɛrɛ
wa Ezhipiti tara, Farawɔn wi legbɔɔ
Potifari wi yeri. Potifari wìla pye
Farawɔn wi laga welefɛnnɛ to.

38

Zhuda naa Tamari kala

1 Ki sanga wi ni, a Zhuda wì si
laga wi to seyɛɛnlɛ pe na, mɛɛ kari
Adulamu ca fɛnnɛ naŋa wa kɔrɔgɔ,
pàa pye naa yinri Ira.
2 Wa ki laga ki na, a Zhuda wì si
Kana tara fɛnnɛ sumboro wa yan,
pàa pye naa to wi yinri Shuwa. A
wì suu pɔri maa jɛn jɛlɛ.
3 A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ mɛɛ
pinambyɔ se, a Zhuda wì suu mɛgɛ
taga naa yinri Ɛri.
4 A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ naa mɛɛ
pinambyɔ se, maa mɛgɛ taga naa
yinri Ona.
5 A wì si pinambyɔ wa se naa, maa
mɛgɛ taga naa yinri Shela. Wìla se
maga ta Zhuda wìla pye wa ca ŋga
pàa pye na yinri Kezibu.
6 A Zhuda wì si jɛlɛ pɔri maa kan
wi pinambyɔ koŋgbanŋa Ɛri wi yeri,
pàa pye naa yinri Tamari.
7 Zhuda wi pinambyɔ koŋgbanŋa
Ɛri wìla pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a wì ku.
8 Kona, a Zhuda wì si Ona wi pye
fɔ: «Ma ndɔ jɔ wi lɛ maa tɛgɛ ma
jɔ, ŋga ma daga mbe pye kufɔ wi
yɔnlɔ maga pye, ma setirige piile se
ma ndɔ wi kan.»
9 Ona wìla ki jɛn ma yo ki setirige
ki se ka pye wo wogo. Na wiga fili
jɛlɛ wi ni sanga ŋa ni, wi mɛɛ wi
nama pi wo tara, jaŋgo wiga ka ta
mbe setirige piile se wi ndɔ wi kan.
10 Ŋga wìla pye na piin, ki sila
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla; a lì si ti a
wì ku fun.
11 Kì kaa pye ma, a Zhuda wì suu
pijɔ Tamari wi pye fɔ: «Mà kaa pye
naŋgunjɔ, kari ma sa cɛn wa ma to
go† fɔ na pinambyɔ Shela wi sa yiri
wi lɛ wɔɔn tɛgɛ.»
Wìla ko yo ma, katugu wìla pye
naa yɛɛ piin fɔ: «Kii daga Shela wi
ku fun paa yɛgɛ ŋga na wi ndɛɛlɛ pè
ku we.» Kì kaa pye ma, a Tamari wì
si kari ma saa cɛn wa wi to go.
12 Naa wagati wà la kaa toro, a
Shuwa wi sumborombyɔ ŋa wìla
pye Zhuda jɔ wì si ku. Naa Zhuda
wi kotogo kìla kaa sogo wi na, a wì si
kari wa ca ŋga pàa pye na yinri Tim-
ina sa mbele pàa pye naa simbaala
naa wi sikaala pe sire ti kɔɔnlɔ pe
wele, wo naa wi wɔnlɔnaŋa Ira ŋa
wìla yiri wa Adulamu ca wi ni.
13 A Leele pèle sigi yo Tamari wi
kan fɔ: «Ma pɔlɔ wi to wi yɛn

† **38:11 38.11:** Mbe yala Izirayɛli tara kalɛgɛlɛ ke ni, naŋgunjɔ wi ma ya ma saa cɛn wa wi to go.

na toro na kee wa Timina ca saa
yaayoro ti sire ti kɔɔnlɔ.»
14 Kì kaa pye ma, a Tamari wì suu
naŋgunjagara yaripɔrɔ ti wɔ mari
tɛgɛ, mɛɛ wi yɛɛ tɔn paraga ni maa
yɛɛ fo, mɛɛ saa cɛn wa Enayimu ca
mbogo yeyɔngɔ ki na, wa Timina ca
konɔ li yɔn na. Katugu wìla ki jɛn
ma yo Shela wìla yiri ma lɛ, pe sila si
wo Tamari wi kan wi yeri wuu tɛgɛ
wi jɔ.
15 Naa Zhuda wìla kaa wi yan, a
wì sigi yan ndɛɛ nanjaa lawi, katugu
wìla wi yɛgɛ ki fo paraga ni.
16 Wi sila ki jɛn mbe yo wi pijɔ
wowi. A wì si fulo wa wi tanla,
wa konɔ li yɔn na, mɛɛ wi pye fɔ:
«Shokari mbe sa sinlɛ ma ni.» A
Tamari wì sho fɔ: «Yiŋgi ma yaa kan
na yeri mbe si jɛn mbe sinlɛ na ni?»
17 A Zhuda wì sho fɔ: «Mi yaa
sugbɔ yirifɔnŋɔ wa yigi wa na
sikaala ŋgbelege ki ni mbe pan
mboo kan ma yeri.»
A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Yiŋgi ma
yaa keli mbe kan na yeri ki pye paa
tɛgɛrɛ yɛn fɔ ma sa pan wi ni?»
18 A Zhuda wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi maa jaa mbe keli mbe kan ma
yeri ki pye pa tɛgɛrɛ yɛn?»
A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ma mɛgɛ ki
tɛgɛrɛ yaraga konaa ki maŋga ki ni,
naa gbɔtangala na li yɛn ma kɛɛ, ti
wɔ mari kan na yeri.»
A wì siri wɔ mari kan wi yeri, mɛɛ
saa sinlɛ wi ni. A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ
wi na.
19 A jɛlɛ wì si yiri ma sɔngɔrɔ wa
wi to go, mɛɛ paraga ŋga wìla tɛgɛ
maa yɛɛ fo ki laga maga tɛgɛ, mɛɛ wi
naŋgunjagara yaripɔrɔ ti lɛ mari le.
20 Ko puŋgo na, a Zhuda wì
si sugbɔ yirifɔnŋɔ wi kan wi
wɔnlɔnaŋa ŋa wìla yiri wa Adulamu
ca wi yeri ma yo wi saa kan, wuu
yaara nda wìla keli ma kan paa
tɛgɛrɛ yɛn ti shɔ jɛlɛ wi yeri. Ɛɛn
fɔ, wi wɔnlɔnaŋa wi sila sa jɛlɛ wi
yan.
21 A wì si Enayimu ca fɛnnɛ pe
yewe ma yo fɔ: «Nanjaa ŋa wìla pye
ma cɛn na konɔ li yɔn na wi yɛn se
yeri?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Malɛ wa, we fa nanjaa yan na ki
laga ŋga ki na.»
22 A naŋa wì si sɔngɔrɔ wa Zhuda
wi yeri ma suu pye fɔ: «Mi suu yan.
Ki laga ki woolo jate pànla pye ma
yo maga lɛ wa pe fa nanjaa yan le ki
laga ki na.»
23 A Zhuda wì sho fɔ: «Na yaara
nda ti wa wi yeri, wiri yaga wa wi
yɛɛ yeri. Waga ka fɛrɛ wa we yɛɛ
na. Mì wo pan sugbɔ yirifɔnŋɔ wo
ni, a mboro saa jɛlɛ wi wele ma suu
yan.»
24 Sanni sa gbɔn yeŋge taanri, a
pè si pan maga yo Zhuda wi kan
fɔ: «Ma pijɔ Tamari wùu yɛɛ pye
nanjaa, wì yɛrɛ kugbɔ ta wa wi
nanjara ti ni.» A Zhuda wì sho fɔ:
«Yoo yirige ye pan wi ni, wi daga poo
sogo wee.»
25 Naa pàa kaa na paan wi ni, a wì
si tun wa wi pɔlɔ to wi yeri, ma yo
fɔ: «Lere ŋa wì kugbɔ ki taga na na,
ki yaara nda wo woro ri: Wi mɛgɛ
ki tɛgɛrɛ yaraga konaa ki maŋga ki
ni, naa wi gbɔtangala li ni. Wi bala
wigi fɔ wi lagaja wuu jɛn.»
26 A Zhuda wì si yaara ti yan mari
jɛn, ma sho fɔ: «Jɛlɛ wi yɛn ma sin
ma wɛ na na. Kaselege ko na, mila
daga mboo kan na pinambyɔ Shela
wi yeri wi jɔ, mii sigi pye.» Ko puŋgo
na, Zhuda wi sila sinlɛ jɛlɛ wi ni naa.
27 Naa jɛlɛ wi sesanga wìla kaa
gbɔn, a pè sigi jɛn ma yo waanla pàa
pye wa wi lara.
28 Naa wìla kaa na siin, a pyɔ
nuŋgba suu kɛɛ ki yirige laga funwa
na. Jɛlɛ ŋa wìla pye naa sari sege ki
na, wì si jese yɛɛn pɔ kɛɛ ki na mɛɛ
yo fɔ: «Ŋa wo wì keli ma se.»
29 Ɛɛn fɔ, a wì suu kɛɛ ki sɔngɔrɔ
maga leŋge, a wi waan yɛnlɛ wì si
yiri. Ŋa wìla pye na jasee wi sari wi
se, wì sho fɔ: «Wele, mà fogo yɛngɛ
ma yɛɛ kan.»
A pè suu mɛgɛ taga naa yinri
Perɛzi†.

† **38:29 38.29:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Perɛzi mɛgɛ ki kɔrɔ wo wi ŋa fogo.

30 Ko puŋgo na, a pè si pyɔ sanŋa
wi se jese yɛɛn wi ni wa wi kɛɛ ki na.
A pè suu mɛgɛ taga naa yinri Zera.

39

Pàa kari Zhozɛfu wi ni wa Ezhipiti tara

1 Koni, a Ishimayɛli setirige piile
pè si kari Zhozɛfu wi ni wa Ezhipiti
tara. A Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wà
suu lɔ pe yeri, pàa pye naa yinri
Potifari. Potifari wìla pye Farawɔn
wi legbɔɔ konaa ma pye wi laga
welefɛnnɛ to.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozɛfu wi
ni, ki kala na, wi kagala ke ni fuun
kàa pye na yɔngɔ wi kan. Zhozɛfu
wìla pye ma cɛn wa wi tafɔ Ezhipiti
tara fɛnnɛ naŋa wi go†.
3 A wi tafɔ wì sigi yan Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozɛfu wi ni, na
wiga kɛɛ le kala na fuun ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mali yɔn wi kan.
4 Zhozɛfu wi kala làa wi tafɔ Po-
tifari wi ndanla, a wila tunŋgo piin
wi kan. A Potifari wì suu tɛgɛ wi go
ki go na, maa kɛɛ yaara ti ni fuun ti
le wi kɛɛ.
5 Naa Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa
Potifari wìla kaa Zhozɛfu wi tɛgɛ
wi go konaa wi kɛɛ yaara ti go na,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw wi go
yaara ti ni fuun ti na Zhozɛfu wi kala
na. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa duwaw wi kɛɛ
yaara ti ni fuun ti na, nda tìla pye
wa ca to naa nda tìla pye wa kɛɛrɛ
ti ni.
6 Ki kala na, Potifari wìla wi kɛɛ
yaara ti le Zhozɛfu wi kɛɛ, wi sila
pye na yaraga ka piin naa, kaawɔ wi
yɔn suro liwɛn po.

Zhozɛfu naa wi tafɔ jɔ wi ni pe kala

Zhozɛfu wìla pye sara ni, ma yɔn
witige na fɔ jɛŋgɛ.
7 Naa wagati wà la kaa toro, a
Zhozɛfu wi tafɔ wi jɔ wì si Zhozɛfu
wi wele maa yan wi yɛn ma yɔn fɔ
jɛŋgɛ. A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Pan ma
sinlɛ na ni.»
8 A Zhozɛfu wì si je mɛɛ wi tafɔ wi
jɔ wi pye fɔ: «Wele, na tafɔ wùu kɛɛ
yaara ti ni fuun ti le na kɛɛ, wi woro
na kala la piin laga go ki ni naa.
9 Lere wo wa woro laga go ŋga ki
ni ma gbɔgɔ ma wɛ na na. Wii na
yɛgɛ kɔn yaraga ka kpɛ na, kaawɔ
mboro nuŋgba, katugu ma yɛn wi
jɔ. Mɛlɛ mbee ki kapege gbɔgɔ ŋga
ki pye mbe kapege pye Yɛnŋɛlɛ na?»
10 Konaa ki ni fuun, wìla koro naga
yuun Zhozɛfu wi ni pilige pyew. Ɛɛn
fɔ, Zhozɛfu wi sila logo wi yeri mbe
yɛnlɛ mbe sinlɛ wi ni.
11 Pilige ka, a Zhozɛfu wì si ye wa
go mboo tunŋgo ki pye. Kìla yala go
woolo wa sila pye wa go.
12 Kì kaa pye ma, a jɛlɛ wì si
Zhozɛfu wi yigi wi derigbɔgɔ ki na,
ma suu pye fɔ: «Pan ma sinlɛ na ni.»
A Zhozɛfu wì suu derigbɔgɔ ki wɔ
maga yaga wi kɛɛ, mɛɛ fe ma yiri wa
funwa na.
13 Naa jɛlɛ wìla kaa ki yan Zhozɛfu
wìla wi derigbɔgɔ ki yaga wi kɛɛ, ma
fe ma yiri wa funwa na,
14 a wì si gbele maa go tunmbyeele
pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, na
pɔlɔ wì pan ki Eburuye naŋa ŋa wi
ni laga, wi ta wila jɛɛlɛ kala piin we
ni. Wì pan mbe sinlɛ na ni, ɛɛn fɔ, a
mi nɛɛ gbele ŋgbanga na sagafɔ jaa.
15 Naa wì kaa ki yan mila gbele
ŋgbanga na yinri, a wì suu de-
rigbɔgɔ ki yaga na na tanla, mɛɛ fe
ma yiri wa funwa na.»
16 A jɛlɛ wì si Zhozɛfu wi de-
rigbɔgɔ ki tɛgɛ le wi yɛɛ tanla, fɔ a
wi pɔlɔ wì saa sɔngɔrɔ ma pan.
17 A wì sigi sɛnrɛ nuŋgba ti yo wi
pɔlɔ wi kan ma yo fɔ: «Ki Eburuye
kulonaŋa ŋa mà pan wi ni we kan,
wì pan na kɔrɔgɔ mbe jɛɛlɛ kala pye
na ni.
18 Naa mì kaa gbele ŋgbanga ma
yeri, a wì suu derigbɔgɔ ki yaga na
na tanla, mɛɛ fe ma yiri wa funwa
na.»
19 Naa Zhozɛfu wi tafɔ wìla kaa wi
jɔ wi sɛnyoro ti logo ma yo fɔ: «Ŋga
ko mà kulonaŋa wì pye na na»,

† **39:2 39.2:** Kapye 7.9

20 a wi nawa pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
A wì si ti a pè Zhozɛfu wi yigi maa
tɔn wa kaso go ŋga wunlunaŋa wìla
pye naa kasopiile pe tɔnni ki ni.

Zhozɛfu wi tɔngɔ wa kaso

Kì kaa pye ma, a Zhozɛfu wì si
koro wa kaso.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozɛfu
wi ni ma kajɛŋgɛ pye maa kan, ma ti
a wi kala lì kaso go ki to wi ndanla†.
22 A kaso go ki to wì si kasopiile
sanmbala pe le Zhozɛfu wi kɛɛ. Kala
na fuun làa pye na piin wa, Zhozɛfu
wo wìla pye nali yɛgɛ sinni.
23 Kala na fuun làa pye Zhozɛfu wi
kɛɛ na, kaso go ki to wi sila pye na
lo la wele naa, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa pye Zhozɛfu wi ni, naa kagala ke
ni fuun ke yɔngɔ wi kan.

40

1 Ki kagala ke puŋgo na, pilige ka,
mbele pe maa Ezhipiti tara wunlu-
naŋa wi kaan wi maa woo pe to wo
naa wi buru wafɛnnɛ to wi ni, pè si
kapege pye pe tafɔ Farawɔn wi na,
Ezhipiti tara wunlunaŋa we.
2 A Farawɔn wi nawa pì si ŋgban
wi legbɔɔlɔ shyɛn pe ni, mbele pe
maa wi kaan wi maa woo pe to wo
naa wi buru wafɛnnɛ to we.
3 A wì si ti a pè pe yigi ma
pe le kaso, wa wunlunaŋa wi laga
welefɛnnɛ to wi go ki ni, wa laga ŋga
pàa Zhozɛfu wi tɔn we.
4 A laga welefɛnnɛ to wì si pe le
Zhozɛfu wi kɛɛ wila wele pe na, wo
ŋa wìla pye na pe kala li yɔngɔ pe
kan we. Pàa wagati wa pye wa kaso.
5 Pilige ka, yembinɛ la ni, mbele
pe maa Ezhipiti tara wunlunaŋa wi
kaan wi maa woo pe to wo naa wi
buru wafɛnnɛ to wi ni, pe shyɛn pè
si wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma pe ta wa kaso,
pe ni fuun naa pe wɔɔnrɔ, a tì kɔrɔ
wì pye wi yɛ wi yɛ.
6 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhozɛfu
wìla kaa pan mbe pe yan, a wì si pe
yan pè yɛrɛ san.
7 Kì kaa pye ma, Farawɔn wi
legbɔɔlɔ mbele pàa pye wi ni wa
kaso, wa wi tafɔ wi go, a wì si pe
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si ye
yɛrɛ ti san nala?»
8 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wè wɔɔnrɔ wɔnlɔ, lere kpɛ woro
laga mberi kɔrɔ wi yo we kan.» A
Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo
li maa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yuun. Ye ye
wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo na kan mbe wele.»
9 Mbele pe maa wunlunaŋa wi
kaan wi maa woo pe to wì suu
wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo Zhozɛfu wi kan,
ma yo fɔ: «Wa na wɔɔnrɔ ti ni,
mì ɛrɛzɛn tirige ka yan na yɛɛ yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
10 Njere taanri la pye ki tirige ki
na. Naa kìla kaa fun, a kì si fyɛnwɛ
mɛɛ sɛ, a ki ɛrɛzɛn shashara pire tì
pe.
11 Farawɔn wi wɔjɛnnɛ làa pye na
kɛɛ, a mì si ɛrɛzɛn pire ta cɔ mari
tɔnmɔ pi yinwi wa wɔjɛnnɛ li ni,
mali kan wi yeri.»
12 A Zhozɛfu wì suu pye fɔ: «Ma
wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi ŋa! Njere taanri
nda mà yan to yɛn ma taanla piliye
taanri ni.
13 Mbe wɔ nala wo ni, kì koro
piliye taanri naa, pa Farawɔn wi yaa
ma yirige mbɔɔn tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ
na, wa ma tunŋgo lɛgɛ ki ni.
Kona ma mbe ya mbaa Farawɔn wi
wɔtɔnmɔ pi kaan wi yeri naa, paa
yɛgɛ ŋga na màa pye naga piin faa
we.
14 Ɛɛn fɔ, na maga yɛyinŋge ta
sanga ŋa ni, maga ka fɛgɛ na na,
mila ma yɛnri, ma kajɛŋgɛ pye na
kan, mala sɛnrɛ yo Farawɔn wi
tanla, ma ti mbe yiri laga ki kaso ŋa
wi ni.
15 Katugu pàa na yigi fanŋga na
ma yiri wa Eburuye tara ma pan na
ni. Lagamɛ mii si yaraga ka pye ŋga
ki daga kaso yewe ni.»
16 Naa buru wafɛnnɛ to wìla kaa ki
yan wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yɛn ma yɔn,
a wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Mi fun,
wa na wɔɔnrɔ ti ni, kanjara taanri
la pye wa na go na buru fuwe ni.

† **39:21 39.21:** Kapye 7.9

17 Wa kanja gona wogo ki ni, buru
cɛnlɛ pyew ŋa pe ma wa wi yɛn ma
Farawɔn wi ndanla, wà la pye wa ki
ni. Ɛɛn fɔ, a sannjɛrɛ tì si pan naa
yoli wa kanja ki ni na go na.»
18 A Zhozɛfu wì suu pye fɔ: «Ma
wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi ŋa! Kanjara
taanri to yɛn ma taanla piliye taanri
ni.
19 Mbe wɔ nala wo ni, kì koro
piliye taanri naa, pa Farawɔn wi yaa
ma yirige mbɔɔn go ki kɔw, mbɔɔn
gboo wi to tige na. Sannjɛrɛ ti yaa
pan mbɔɔn wire kara ti yɔli.»
20 Wɔɔnrɔ ti wɔnlɔŋgɔlɔ, ki piliye
taanri wogo ki na, a kì si yala
Farawɔn wi sege yɛfiile fɛti wà gbɔn.
A wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ
pe ni fuun pe kan, mɛɛ mbele pe
maa wi kaan wi maa woo pe to wo
naa wi buru wafɛnnɛ to wi ni pe
yirige ma pe wɔ wa kaso wi ni wi
legbɔɔlɔ pe yɛgɛ na.
21 A Farawɔn wì si mbele pe maa
wi kaan wi maa woo pe to wi tɛgɛ
naa wa wi tunŋgo lɛgɛ ki na, wi ta
wila wi wɔtɔnmɔ pi kaan wi yeri.
22 Ɛɛn fɔ, a wì si ti a pè buru
wafɛnnɛ to wi to tige na, paa yɛgɛ
ŋga na Zhozɛfu wìla wɔɔnrɔ ti kɔrɔ
wi yo we.
23 Konaa ki ni fuun, mbele pe maa
Farawɔn wi kaan wi maa woo pe to
wi sila nawa to Zhozɛfu wi na, wìla
fɛgɛ wi na.

41

Farawɔn wìla wɔɔnrɔ wɔnlɔ

1 Naa yɛlɛ shyɛn là kaa toro, a
Farawɔn wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ maa
yɛɛ yan wì yere le Nili gbaan wi
tanla.
2 A wì si nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pele
yan pè yiri wa gbaan wi ni ma
tugbɔlɔ ma yɔnyɔn, nɛɛ nii wa
gbaan yɔn laŋgɔrɔgɔ ki ni.
3 Ko puŋgo na, a nanɛɛlɛ
kɔlɔshyɛn pèle si yiri naa wa gbaan
wi ni mbele pe puŋgo na; pàa pye
ma cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga. A pè si saa
yere le koŋgbanmbala pe tanla le
gbaan wi koŋgo na.
4 Nanɛɛlɛ mbele pàa pye ma cɔgɔ
cɔgɔ ma tijanga, pè si nanɛɛlɛ mbele
pàa tugbɔlɔ ma yɔnyɔn pe ka. A
Farawɔn wì si yɛn.
5 A wì si nuru naa ma wɔnlɔ
mɛɛ wɔɔnrɔ shyɛn woro wɔnlɔ, ma
yarilire sheshegele kɔlɔshyɛn yan kè
yiri tinnɛ nuŋgba na, kàa pire le
jɛŋgɛ ma yɔnyɔn.
6 Ko puŋgo na, a sheshegele
kɔlɔshyɛn kèle si yiri wa
koŋgbanŋgala ke puŋgo na. Ke sila
pye pire ni, a yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ
kì ke waga.
7 Sheshegele ŋgele ke sila pye pire
ni, a kè si ŋgele kàa sɛ ma pire le
jɛŋgɛ ke yɔli. A Farawɔn wì si yɛn
mɛɛ ki yan wɔɔnrɔ wì wɔnlɔ.
8 Naa laga kìla kaa laga, a Farawɔn
wi jatere wì si piri wi na. A wì
si Ezhipiti tara jɛlɛfɛnnɛ poro naa
kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe yeri, mɛɛ
wi wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo pe kan. Ɛɛn fɔ,
lere kpɛ sila ya mberi kɔrɔ wi yo wi
kan.
9 Kì kaa pye ma, mbele pe maa
Farawɔn wi kaan wi maa woo pe
to wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma sho fɔ:
«Wunlunaŋa, mi yɛn na nawa tuun
na kapere ti na nala.
10 Pilige ka, wunlunaŋa yàa nawa
ŋgban woro mbele ye tunmbyeele
we ni. A yè si ti a pè mi naa buru
wafɛnnɛ to wi ni we le kaso, wa laga
welefɛnnɛ to wi go.
11 A we ni fuun shyɛn wè si
wɔɔnrɔ wɔnlɔ yembinɛ la ni. Kɔrɔ
la pye we ni fuun shyɛn we wɔɔnrɔ
ti na.
12 Eburuye lefɔnŋɔ wà la pye wa
we ni, wìla pye laga welefɛnnɛ to wo
kulonaŋa. Wàa we wɔɔnrɔ ti yɛgɛ
yo maa kan, a wì siri kɔrɔ wi yo ma
we kan, we ni fuun nuŋgba nuŋgba
naa we wɔɔnrɔ ti kɔrɔ.
13 Ki kagala kàa pye ma cɛ paa
yɛgɛ ŋga na wìla ki yɛgɛ yo we kan
we. Farawɔn, a màla tɛgɛ wa na
tunŋgo lɛgɛ ki na, mɛɛ ti a pè buru
wafɛnnɛ to wo to tige na.»
14 Kì pye ma, a Farawɔn wì si lere
tun, a pè saa Zhozɛfu wi yeri. A pè si

fyɛɛlɛ, maa yirige, maa wɔ wa kaso, mɛɛ wi go ki kulu†. A wì si yaripɔrɔ ta yɛgɛ le, mɛɛ kari wa Farawɔn wi yeri.

15 A Farawɔn wì suu pye fɔ: «Mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ, lere kpɛ si ya mberi kɔrɔ wi yo na kan. Ɛɛn fɔ, mìgi logo ma yo na paga wɔɔnrɔ yɛgɛ yo ma kan, ma ma ya mari kɔrɔ wi yo.»

16 A Zhozɛfu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, mi ma mi yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ jɛnŋɛ wi yo Farawɔn ma kan.»

17 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Wa na wɔɔnrɔ ti ni, mìla ki yan mi yɛn ma yere le Nili gbaan wi yɔn na.

18 A mì si nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pele yan pè yiri wa gbaan wi ni, ma tugbɔlɔ ma yɔnyɔn, nɛɛ nii wa gbaan yɔn laŋgɔrɔgɔ ki ni.

19 Ko puŋgo na, a nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn pèle si yiri naa wa gbaan wi ni mbele pe puŋgo na. Pàa pye ma cɔgɔ cɔgɔ jɛŋgɛ ma tijanga. Mi fa nɛrɛ ta yan ti tijanga laga Ezhipiti tara paa ki woro nda ti yɛn.

20 Nanɛɛlɛ mbele pè cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga, a pè si nanɛɛlɛ koŋgbanmbala kɔlɔshyɛn mbele pè tugbɔlɔ pe ka.

21 Naa pàa kaa pe yɔli, lere sila ki jɛn mbe yo pàa pe yɔli, katugu pàa pye ma cɔgɔ cɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na pàa pye faa we. A mì si yɛn.

22 Ko puŋgo na, a mì si wɔɔnrɔ ta wɔnlɔ naa ma yarilire sheshegele kɔlɔshyɛn yan kè yiri tinnɛ nuŋgba na, kàa pire le jɛŋgɛ ma yɔnyɔn.

23 A mì si nuru naa ma sheshegele kɔlɔshyɛn kele yan kè yiri koro puŋgo na, ke sila pire le, a yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kì ke waga.

24 Sheshegele ŋgele ke sila pye pire ni, kè si sheshegele kɔlɔshyɛn ŋgele kè pire le ma yɔnyɔn ke yɔli. Mìgi wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo jɛlɛfɛnnɛ pe kan, wa kpɛ si ya mberi kɔrɔ wi yo na kan pe ni.»

25 A Zhozɛfu wì si Farawɔn wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, ma wɔɔnrɔ ti shyɛn ti kɔrɔ wi yɛn nuŋgba. Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe kala na pye, loli na lì naga wunlunaŋa ma na.

26 Nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele mà yan pè tugbɔlɔ ma yɔnyɔn, poro yɛn paa yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn yɛn. Sheshegele kɔlɔshyɛn ŋgele kè pire le ma yɔnyɔn ke yɛn paa yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn yɛn. Ki kala na, wɔɔnrɔ nuŋgba ri.

27 Nanɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele pè yiri wa koŋgbanmbala pe puŋgo na, ma cɔgɔ cɔgɔ ma tijanga, poro yɛn paa yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn yɛn. Sheshegele ŋgele ke woro pire ni, a yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kì ke waga, koro yɛn naga nari fɔ fuŋgo yaa to yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ni.

28 Ki yɛn ma, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yo Farawɔn ma kan. Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe kala na pye loli na lì naga ma na Farawɔn.

29 Wele, yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele kaa paan, yarilire ti yaa yɔn ke ni jɛŋgɛ laga Ezhipiti tara ti lagapyew.

30 Ko puŋgo na, fuŋgo gbɔgɔ yaa to yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ni mbe taga yaakara yɔn yɛgɛlɛ ŋgele kè toro ke na. Lere se ka nawa to yarilire yɔn yɛgɛlɛ ke na laga Ezhipiti tara ti ni. Fuŋgo gbɔgɔ ki yaa ka jɔlɔgɔ wa tara woolo pe na.

31 Ki fuŋgo ki yaa ka ŋgban jɛŋgɛ, fɔ leele pe se kaga jɛn yarilire tìla yɔn laga tara ti ni.

32 Wunlunaŋa, maga ki yan mà wɔɔnrɔ ti wɔnlɔ wɔnlɔsaga shyɛn, a tì yiri ti yɛɛ kɔrɔgɔ, ko ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi kala li kɔn mali tɛgɛ, li se mɔ li yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili.

33 Ki kala na, yiŋgɔ, wunlunaŋa, naŋa wa lagaja, ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnnɛ, maa tɛgɛ Ezhipiti tara ti go na.

34 Wunlunaŋa, maga kala li pye; mbe taga wa ko na, ma fanŋga fɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ tara ti go na. Paa kɛɛrɛ

† **41:14 41.14:** Kìla pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ma go konaa siyɔ wi kulu jaŋgo pe yɛgɛ ki ta ki laga.

ti yarilire ti walisaga kaŋgurugo wogo ki shoo yaakara yɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke ni laga Ezhipiti tara.
35 Yaakara yɔn yɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn na paan, paa ki yarilire ti ni fuun ti gbogolo ti yɛɛ na. Paa bile wi gbogolo, paa wi teri bondoolo pe ni cara ti ni wunlunaŋa wi mɛgɛ na, paa ti kɔrɔsi.
36 Ko yarilire to ti yaa pye yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn fuŋgo ŋga ki yaa to laga Ezhipiti tara ki yɛtɛgɛwɛ we, jaŋgo tara woolo paga ka ku fuŋgo ki kɛɛ.»

Pàa Zhozɛfu wi tɛgɛ Ezhipiti tara ti go na

37 Kona, a ki sɛnrɛ tì si tanla Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni fuun pe ni.
38 A Farawɔn wì si pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yɛn wi ni. Woro mbe ya mbe lere wa ta paa ki naŋa ŋa wi yɛn?»
39 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lìgi kagala ke ni fuun ke naga mboro na, lere wo wa woro wa, ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnŋɛ mbe wɛ mboro na.
40 Mboro mi yaa tɛgɛ na wunluwɔ pi go na, na tara woolo pe yaa la nuru ma yeri. Na wunluwɔ mɛgɛ ko nuŋgba ki yaa ti mbe wɛ ma na†.»
41 A Farawɔn wì suu pye fɔ: «Wele, mì fanŋga kan ma yeri Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na.»
42 A Farawɔn wì suu wunluwɔ vegeŋɛ wi wɔ wa wi yombɛlɛ li na, maa le wa Zhozɛfu wi yombɛlɛ li na, mɛɛ ti a pè lɛn jese† yaripɔrɔ tiyɔnrɔ le wi kan, ma tɛ yɔngɔwɔ le wa wi yɔlɔgɔ.
43 A Farawɔn wì si ti a wì ye wa wi wotoro† ŋa wi ma taga wunluwɔ woo wi na wi ni. A leele pe nɛɛ jɔrɔgi wa wi yɛgɛ na yuun fɔ: «Ye kanŋguuro kan, ye kanŋguuro kan.» Pa Farawɔn wìla Zhozɛfu wi tɛgɛ Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na yɛɛn.
44 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye naa fɔ: «Muwi mi yɛn wunlunaŋa we, ɛɛn fɔ, lere se ya mbe kala la pye laga Ezhipiti tara ti ni na mboro sigi konɔ kan wi yeri.»
45 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi mɛgɛ taga naa yinri Safinati Paneya, mɛɛ jɛlɛ kan wi yeri, pàa pye naa yinri Asenati. Ɔni ca saraga wɔfɔ Potifera wo sumborombyɔ lawi. Kì kaa pye ma, a Zhozɛfu wì si cɛn Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na.
46 Zhozɛfu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ, a pè si kari wi ni wa Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

A wì si yiri le Farawɔn wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mɛɛ saa na Ezhipiti tara lagapyew ki yanri.
47 Yaakara yɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke ni, tara ti yarilire tìla yɔn fɔ jɛŋgɛ.
48 Zhozɛfu wìla ki yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke yarilire nda fuun pe mbaa tɛgɛ ti gbogolo wa Ezhipiti tara ti ni. A wì siri gbogolo gbogolo cara ti ni ma toro. Kɛɛrɛ nda ka pye mbe ca ŋga fuun maga, pa wi ma ko yarilire to gbogolo wa ko ca ko ni.
49 Zhozɛfu wìla yarilire ti gbogolo a tì lɛgɛ jɛŋgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Tìla lɛgɛ ma toro, fɔ a pèri jinriwɛ pi yaga, katugu pe saa ya mbaa ti jinri naa.
50 Sanni fuŋgo to yɛgɛlɛ ke sa gbɔn, Ɔni ca saraga wɔfɔ Potifera wi sumborombyɔ Asenati wìla pinambiile shyɛn se wi pɔlɔ Zhozɛfu wi kan.
51 A Zhozɛfu wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa wi mɛgɛ taga naa yinri Manase†, katugu wìla yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì ti a mì fɛgɛ na tere ti ni

† **41:40 41.40:** Kapye 7.10 † **41:42 41.42:** Lɛn we, yantiire tari nda pe maa jese taa wa ti ni. Ki jese wi ma pye tunmɔlɔwɔ ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Pe maa tɛgɛ na yaripɔrɔ gbegele wi ni. Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na yaripɔrɔ nda nii pàa pye nari gbegele lɛn jese ni; Levi 16.4. † **41:43 41.43:** Wotoro ŋa sɛnrɛ tì yo wi sila pye tuguro lɛwoo. Wìla pye paa mabiri yɛn, pe maa pɔ shɔn na wi maa wi tile. Wo cɛnlɛ wo wìla pye na wunlumbolo pe lee. † **41:51 41.51:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Manase mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbe fɛgɛ.

fuun naa na lagawa na go woolo pe na ki na.»
52 A wì suu pinambyɔ shyɛn woo
wi mɛgɛ taga naa yinri Efirayimu†,
ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lìlan pye sevɔ
laga tara nda mìla pye na jɔlɔ ti ni.»
53 Wa Ezhipiti tara, yarilire tìla
yɔn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele ni kè si
toro.
54 Kona, a fuŋgo to yɛgɛlɛ
kɔlɔshyɛn kè si gbɔn paa yɛgɛ ŋga
na Zhozɛfu wìla ki yo we. Fuŋgo
kìla to tara sannda pyew ti ni, ɛɛn
fɔ, wa Ezhipiti tara ti lagapyew,
yaakara la pye wa†.
55 Naa fuŋgo kìla kaa to Ezhipiti
tara woolo pe ni fuun pe na fun, a pè
si saa na gbele wa Farawɔn wi yeri
na yaakara jaa. A Farawɔn wì si pe
pye fɔ: «Yaa kee Zhozɛfu wi kɔrɔgɔ,
wiga ŋga yo ye kan, ye ko pye†.»
56 Fuŋgo kìla ŋgban wa Ezhipiti
tara ti lagapyew. A Zhozɛfu wì si
bondo tugbɔmbɔlɔ pe yɛngɛlɛ nɛɛ
yarilire ti pɛrɛ Ezhipiti tara woolo
pe yeri. A fuŋgo ki nɛɛ ŋgbanni na
seregi wa Ezhipiti tara ti ni.
57 Tara pyew ti woolo pàa pye na
paan wa Ezhipiti tara na bile loo
Zhozɛfu wi yeri; katugu fuŋgo kìla
ŋgban tara pyew ti ni.

42

Zhakɔbu pinambiile pe karaga koŋgbanŋga wa Ezhipiti tara sa yaakara lɔ

1 Kona, a Zhakɔbu wì sigi logo ma
yo bile la pye wa Ezhipiti tara ti ni.
Kì kaa pye ma, a wì suu pinambiile
pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a yè si cɛn na
ye yɛɛ wele?»
2 A wì sho fɔ: «Mìgi logo ma yo
bile wa yɛn wa Ezhipiti tara. Ye kari
ye sa wa lɔ wa we kan, jaŋgo we
koro yinwege na, waga ka ku fuŋgo
ki kɛɛ†.»
3 A Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ kɛ si kari wa
Ezhipiti tara sa bile wa lɔ.
4 Zhakɔbu wi sila Zhozɛfu wi jɔnlɔ
Bɛnzhamɛ wo pinlɛ pe ni, katugu
wìla pye na yuun fɔ: «Mila fyɛ kana
kaŋgbanga mbe kaa ta konɔ.»
5 A Izirayɛli wi pinambiile pè si
kari sa bile wa lɔ wa Ezhipiti tara,
pàa pinlɛ bile lɔfɛnnɛ pele ni ma
kari; katugu fuŋgo kìla pye wa Kana
tara fun.
6 Zhozɛfu wo wìla pye Ezhipiti
tara ti go na. Wo wìla pye na bile wi
pɛrɛ tara woolo pe ni fuun pe yeri.
A Zhozɛfu wi ndɛɛlɛ pè si pan ma
sogo ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa gbɔgɔ.
7 Zhozɛfu wìla wi ndɛɛlɛ pe yan
ma pe jɛn, ɛɛn fɔ, wi sila wi yɛɛ naga
pe na. Wìla sɛnŋgbanra yo pe ni,
ma pe pye fɔ: «Yè yiri se yeri?» A
pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè yiri
wa Kana tara, wè pan mbe yaakara
lɔ.»
8 Zhozɛfu wìla wi ndɛɛlɛ pe jɛn,
ɛɛn fɔ, poro sila wi jɛn.
9 A Zhozɛfu wì si nawa to wɔɔnrɔ
nda wìla wɔnlɔ pe kanŋgɔlɔ ti na,
mɛɛ pe pye fɔ: «Ye yɛn tara ti kagala
koro yewefɛnnɛ. Tara ti fanŋga kì
kologo lara nda ni to yè pan mbe
wele mbe jɛn†.»
10 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, we tafɔ, ma kulonambala pè
pan mbe yaakara lɔ win.
11 We ni fuun we yɛn naŋa
nuŋgba pinambiile. We yɛn lesin-
mbele. Woro mbele ma kulonam-
bala, we woro tara ti kagala koro
yewefɛnnɛ.»
12 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ:
«Kaselege ma, tara ti fanŋga kì
kologo lara nda na to yè pan mbe
wele.»
13 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Woro mbele ma kulonambala, wàa
pye to seyɛɛnlɛ kɛ ma yiri shyɛn,
naŋa nuŋgba pinambiile, ma yiri
wa Kana tara. Ɛɛn fɔ, we ni fuun
jɔnlɔ wi yɛn wa we to wi ni nala,
nuŋgba sanŋa wo woro go na.»

† **41:52 41.52:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Efirayimu mɛgɛ ki yerewe pi kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ mbe piile kan na yeri. † **41:54 41.54:** Kapye 7.11 † **41:55 41.55:** Zhan 2.5 † **42:2 42.2:** Kapye 7.12 † **42:9 42.9:** Zhenɛ 35.5-10

14 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Ko
mì pye na yuun ye kan fɔ ye yɛn tara
ti kagala koro yewefɛnnɛ.
15 Mi yaa ye wa mbe wele yɛgɛ ŋga
na ki ŋga: ‹Mbe Farawɔn wi ta go
na, ye se yiri laga ki tara nda ti ni fɔ
ye ni fuun jɔnlɔ wi sa pan gbɛn.
16 Yè lere nuŋgba wɔ ye yɛɛ ni,
yoo tun wi sa ye jɔnlɔ wi lagaja wi
pan wi ni. Yoro sanmbala ye yaa
koro laga kaso. Mi yaa ye sɛnrɛ ti
cancan mbe wele, na kaa pye ti yɛn
kaselege. Nakosima mbe Farawɔn
wi ta go na, ye yɛn tara ti kagala
koro yewefɛnnɛ.› »
17 A Zhozɛfu wì si ti pè pe ni fuun
pe le kaso piliye taanri.
18 Pilige taanri wogo ki na, a
Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Ye ŋga ko
pye pa kona ye yaa koro yinwege na,
katugu mì Yɛnŋɛlɛ li jɛn.
19 Na kaa pye ye yɛn sinmbele, ye
to seyɛnlɛ nuŋgba mbe koro laga
kaso, yoro sanmbala ye kari ye sa
yarilire ti kan ye go woolo mbele
fuŋgo ki yɛn pe na pe yeri.
20 Ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ ye pan
ye ni fuun jɔnlɔ wi ni laga, jaŋgo
mbe ta mbe ye sɛnrɛ ti cancan mbe
wele, na kaa pye ti yɛn kaselege, pa
kona ye se ku.»

A pè si yɛnlɛ ki sɛnrɛ ti na,
21 nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Ee,
we yɛn kapege pyefɛnnɛ we jɔnlɔ
wi kanŋgɔlɔ; katugu wàa wi yan wi
jatere wì piri wi na fɔ ma saa toro.
A wì we yɛnri ma yo woo yinriwɛ
ta, ɛɛn fɔ, we sila yɛnlɛ mbe logo
wi yeri. Yiŋgɔ jatere pirindorogo
nuŋgba ŋga kìla wi ta, ko cɛnlɛ li
yɛn na we taa.»
22 A Urubɛn wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ
pe pye fɔ: «Mìla pye naga yuun ye
kan ma yo yaga ka ti we kapegbɔgɔ
pye Zhozɛfu wi na. Ɛɛn fɔ, ye sila
yɛnlɛ mbe logo na yeri; yiŋgɔ wi
kunwɔ pi jɔlɔgɔ ki yɔngɔ yɛn na woo
we ni†.»
23 Pe sila ki jɛn mbe yo Zhozɛfu
wìla pye na pe sɛnrɛ ti nuru, katugu
lere la pye poro naa Zhozɛfu pe
sɔgɔwɔ na sɛnrɛ ti kanŋgi.
24 A Zhozɛfu wì si yiri le pe tanla
ma saa gbele.

Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma
pan ma para pe ni, mɛɛ ti a pè
Simeyɔn wi yigi le pe sɔgɔwɔ maa
le kaso pe yɛgɛ na.
25 A Zhozɛfu wì si konɔ kan wi
tunmbyeele pe yeri ma yo pe pe
kashara ti yinyin bile ni, pe pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe penjara ti
lele wa pe kashara ti ni, pe yaakara
kan pe yeri pe kondangala li na. A
tunmbyeele pè sigi pye ma.
26 A pè si pe bile kashara ti
tagataga pe sofilele pe na, mɛɛ yiri
le ma kari.
27 Naa pàa ka saa yere wa pe
wɔnlɔsaga mbe wɔnlɔ le, a nuŋgba
suu kasha ki yɛngɛ mboo sofile wi
kan yaakara ni, mɛɛ wi penjara ti
yan wa wi kasha ki yɔn na.
28 A wì suu to seyɛɛnlɛ pe pye fɔ:
«Pànla penjara ti sɔngɔrɔ na na. Ti
nda laga na kasha ki ni bere.»

Kona, a pe sunndo wì si kɔn pe na.
A pe nɛɛ pe sunndo kɔngɔ sɛnrɛ ti
yuun pe yɛɛ kan na yuun fɔ: «Yiŋgi
Yɛnŋɛlɛ lì pye we na yɛɛn?»
29 Naa pàa ka saa gbɔn wa pe to
Zhakɔbu wi na wa Kana tara, a pè si
kala na fuun làa pe ta li yɛgɛ yo maa
kan.
30 A pè sho fɔ: «Naŋa ŋa wi yɛn
tara ti go na, wì sɛnŋgbanra yo we
ni ma yo we yɛn tara ti kagala koro
yewefɛnnɛ.
31 Wòo yɔn sogo ma yo fɔ: ‹We yɛn
lesinmbele, we woro tara ti kagala
koro yewefɛnnɛ.
32 Wàa pye to seyɛɛnlɛ kɛ ma
yiri shyɛn, naŋa nuŋgba pinambiile.
Ɛɛn fɔ, nuŋgba wo woro go na, we
ni fuun jɔnlɔ wi yɛn wa we to wi ni
nala, wa Kana tara.›
33 Kona, a naŋa ŋa wi yɛn tara ti
go na, wì si we pye fɔ: ‹Ye wele,
mi yaa ki jɛn yɛgɛ ŋga na fɔ ye yɛn
lesinmbele ki ŋga. Ye ye to seyɛnlɛ
wa yaga laga na tanla, ye kari ye

† **42:22 42.22:** Zhenɛ 37.21-22

sa bile wa kan ye go woolo mbele
fuŋgo ki yɛn pe na pe yeri.
34 Ye kari ye sa ye ni fuun jɔnlɔ
wi lɛ ye pan wi ni na kan, pa mi
yaa ki jɛn kona fɔ ye woro tara ti
kagala koro yewefɛnnɛ, ɛɛn fɔ, ye
yɛn lesinmbele. Kona mi yaa ye to
seyɛnlɛ Simeyɔn wi kan ye yeri, mbe
ye yaga yaa loo yaa pɛrɛ laga tara ti
ni.› »
35 Naa pàa kaa pe kashara ti
nawa yaara ti kanŋga, a pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pè si pe penjara ti
yan wa pe kashara ti ni. Poro naa pe
to wi ni, pàa penjara bɔtɛɛlɛ pe yan,
mɛɛ fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
36 A pe to Zhakɔbu wì si pe pye
fɔ: «Yànla kan a mìlan pinambiile
shyɛn pe la. Mi woro Zhozɛfu ni,
mi si woro Simeyɔn ni. Ko yaa jaa
mbe Bɛnzhamɛ wo lɛ mbe kari wi
ni fun! Ko kagala koro ke ni fuun
yɛn na piin mi na.»
37 A Urubɛn wì suu to wi pye fɔ:
«Na mii sɔngɔrɔ mbe pan Bɛnzhamɛ
wi ni ma kan, pa mala pinambiile
shyɛn pe gbo. Wi le na kɛɛ, mi yaa
sɔngɔrɔ mbe pan wi ni ma kan.»
38 A Zhakɔbu wì si pe pye fɔ: «Na
pinambyɔ wi se kari ye ni fyew;
katugu wi ndɔ wì ku, wo nuŋgba wì
koro. Na kaŋgbanga kaa ta wa ye
kondangala li ni, pa ye yaa ti mbe
kari kayaŋga ni na lelɛwɛ pi ni wa
kuulo tara.»

43

Zhakɔbu pinambiile pe karisaga shyɛn wogo wa Ezhipiti tara sa yaakara lɔ

1 Fuŋgo kìla pye na ŋgbanni na
seregi wa Kana tara.
2 Naa Zhakɔbu wi go woolo pàa
kaa bile ŋa pàa yiri wa Ezhipiti tara
wì ka wì kɔ, a Zhakɔbu wì suu
pinambiile pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ
wa Ezhipiti tara ye sa yaakara ta lɔ
wa we kan.»
3 A Zhuda wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ki naŋa wìgi yo maga ŋgban we
ni, ma yo waga ka sɔngɔrɔ sa yere
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na we jɔnlɔ wi woro
we ni.
4 Na kiga pye ma yaa Bɛnzhamɛ wi
yaga wi pinlɛ we ni, pa we yaa kari
sa yaakara ta lɔ wa ma kan.
5 Ɛɛn fɔ, na kiga pye ma se yɛnlɛ ki
na Bɛnzhamɛ wi pinlɛ we ni, we se
kari wa, katugu ki naŋa wì we pye
ma yo waga ka sɔngɔrɔ sa yere wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ, na we jɔnlɔ wi woro
we ni.»
6 Kona, a Izirayɛli wì si pe pye fɔ:
«Yiŋgi na, a yè si kapege pye na na
maga yo ki naŋa wi kan ma yo jɔnlɔ
yɛn laga ye yeri naa?»
7 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki
naŋa wì we yewe jɛŋgɛ woro naa we
go woolo we wogo ki na, ma yo fɔ:
‹Ye to wi yɛn yinwege na le? Jɔnlɔ
wa yɛn wa ye yeri naa le?› A wè suu
yɔn sogo ma yala yewige ŋga wìla
we yewe ki ni. We mbaa ki jɛn mɛlɛ
fɔ wi yaa we pye mbe yo we kari we
jɔnlɔ wi ni wa Ezhipiti tara?»
8 A Zhuda wì suu to Izirayɛli wi
pye fɔ: «Lefɔnmbile li yaga li pinlɛ
na ni, we ta we yiri we kari, kiga pye
ma we yaa koro yinwege na, we se
ku, woro naa mboro ni, konaa we
piile pe ni.
9 Mi yaa yere wi go kala li ni, maa
wi wele na yeri. Na mii sɔngɔrɔ mbe
pan wi ni ma kan, na mii si pan
mboo tɛgɛ na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi
yaa pye kapege pyefɔ ma na sanga
pyew.
10 Ndɛɛ ki pye wee ja mɔlɔ, anmɛ
we karisaga shyɛn ko pye makɔ ma
sɔngɔrɔ ma pan.»
11 A pe to Izirayɛli wì si pe pye
fɔ: «Kì kaa pye yɛɛn, ye ŋga ko
pye: ‹Ye tara ti yarijɛndɛ ta lɛ yeri
le wa ye tuguro ti ni, ye sari kan
ki naŋa wi yeri paa yarikanga yɛn.
Ye tige tɔnmɔ nuwɔ taan pa lɛ jɛnri,
naa timuwɛ nuwɔ taan ni, naa nuwɔ
taanyaara nda pe yinri miiri† ta ni,
naa sɛnrɛgɛ jɛnri ni, naa pisitashi
tige pire ni, konaa amandi tige pire
ta ni.

† **43:11 43.11:** Miiri, nuwɔ taanyaraga kayi, ŋga ki maa taa tipige ka ni.

12 Ye sɔngɔrɔsaga, yàa ye kashara
ti yɛngɛlɛ ma penjara nda yan wa,
yeri lɛ. Kana ki mbe ya pye lere
wa wìla wa ma la mari le wa. Ye
penjara shyɛn woro lɛ fun.
13 Koni ye ye jɔnlɔ wi lɛ ye sɔngɔrɔ
wa ki naŋa wi yeri.
14 Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
ti ki naŋa wi ye yinriwɛ ta, wi ye to
seyɛnlɛ Simeyɔn wo naa Bɛnzhamɛ
pe yaga pe sɔngɔrɔ pe pan ye ni laga.
Mi wo na, na mbanla pinambiile pe
la, mbe pe la.› »
15 A pè si yarikanra ti lɛ, konaa
penjara tɛgɛsaga shyɛn ni, mɛɛ kari
pe jɔnlɔ Bɛnzhamɛ wi ni wa Ezhipiti
tara, ma saa yere Zhozɛfu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
16 Naa Zhozɛfu wìla kaa
Bɛnzhamɛ wi yan pe ni, a wì si ŋa
wìla pye wi go ki go na wi pye fɔ: «Ki
nambala mbele pe lɛ ma kari pe ni
wa na go. Ma yaayogo ka yigi maga
gbo, maga kan pege sɔgɔ; katugu
ki nambala mbele pe yaa li na ni
yɔnlɔfugo na.»
17 A ki naŋa wì si tanga Zhozɛfu
wi sɛnyoro ti na, mɛɛ pe lɛ ma kari
pe ni wa Zhozɛfu wi go.
18 Naa pàa kaa ye pe ni wa
Zhozɛfu wi go, a pè si fyɛ ma sho fɔ:
«Penjara nda wàa yan pè le wa we
kashara ti ni we tangala koŋgbanna
li na, to kala na pè ye we ni lagamɛ.
Pè ti wè ye laga, mbe ta mbe to we
na, mbe we yigi, mbe we pye kulolo,
mbe we sofilele pe shɔ we yeri.»
19 Pe yesanga wi ni wa go, a pè si
fulo ŋa wìla pye Zhozɛfu wi go ki go
na wi tanla wa yeyɔngɔ ki na, mɛɛ
para wi ni,
20 maa pye fɔ: «Ma yɛɛ yaga we
tafɔ, wàa keli ma pan laga pansaga
nuŋgba ma yaakara lɔ.
21 We sɔngɔrɔsaga, naa wàa ka saa
yere wa wɔnlɔsaga mbe wɔnlɔ le,
a wè si we kashara ti yɛngɛlɛ, we
ni fuun nuŋgba nuŋgba wè si we
penjara ti yan wa ti ni, ma yala wàa
lɔ nda ni ti yɔn ki ni. Wè sɔngɔrɔ
ma pan ti ni.
22 Wè pan penjara ta yɛgɛ ni naa
mbe yaakara ta lɔ. Wee jɛn ambɔ
wìla we penjara ti sɔngɔrɔ mari le
wa we kashara ti ni.»
23 A naŋa wì si pe pye fɔ: «Ye cɛn
yɛw, yaga ka fyɛ. Ye Yɛnŋɛlɛ le, lo
na li yɛn ye to wi Yɛnŋɛlɛ le, lo lì
penjagbɔrɔ le ye kan wa ye kashara
ti ni. Ye penjara tìla kan na yeri.»

A wì si ti a pè Simeyɔn wi wɔ ma
pan wi ni pe kan.
24 A ki naŋa wì si pe pye a pè ye
wa Zhozɛfu wi go, mɛɛ pan tɔnmɔ
ni pe kan, a pè pe tɔɔrɔ ti jogo†, mɛɛ
yaakara kan pe sofilele pe yeri.
25 A pè si pe yarikanra ti
gbɛgɛlɛ na Zhozɛfu wi singi wi pan
yɔnlɔfugo na; katugu pàa ki yo pe
kan ma yo pe yaa pinlɛ mbe li
Zhozɛfu wi ni wa wi go.
26 Naa Zhozɛfu wìla kaa pan ma
ye wa go, a pè si yarikanra nda pàa
pan ti kan wi yeri, mɛɛ sogo ma pe
yɛɛrɛ ti jiile wa tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
maa gbɔgɔ.
27 A Zhozɛfu wì si pe yewe na kaa
pye pe yɛn ŋgbaanla, mɛɛ pe pye fɔ:
«Ye to lelɛɛ ŋa yàa wi sɛnrɛ yo na
kan wi wa ŋgbaan le? Wi yɛn wa
go na bere?»
28 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ma kulonaŋa, we to we, wi wa
ŋgbaan, wi si yɛn go na bere.»

A pè si fɔli ma pe yɛrɛ ti sogo jɛŋgɛ
maa gbɔgɔ.
29 A Zhozɛfu wì suu yɛgɛ ki yirige
ma wele, mɛɛ wi jɔnlɔ Bɛnzhamɛ
wi yan, wo ŋa wìla pye wi ni nɔ
nuŋgba we. A wì si pe yewe ma yo
fɔ: «Ye puŋgo jɔnlɔ ŋa yàa wi sɛnrɛ
yo na kan wowi ŋa le?»

A wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa
yinmɛ tirige ma na, na pinambyɔ!»
30 Naa Zhozɛfu wìla kaa wi jɔnlɔ
wi yan, wi la ŋga kìla wi yigi ki kala
na, a wi wire tì si tanga shɔɔn wi na,
a wi nɛɛ jaa mbe gbele, mɛɛ fyɛɛlɛ
ma ye yumbyɔ wa ni ma saa yanli.

† **43:24 43.24:** Mbe tɔɔrɔ ti jogo, yege kɔrɔ wi wele wa Zhenɛ 18.4laga ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna.

31 Naa wìla kaa wi yɛgɛ ki jogo, a
wì si sɔngɔrɔ ma pan maga kun wi
yɛɛ ni, mɛɛ wi tunmbyeele pe pye
ma yo pe yaakara ti yɛɛlɛ.
32 A pè si Zhozɛfu wi yaakara ti
kan wi yeri wi yɛ, maa to seyɛɛnlɛ pe
woro kan pe yeri pe yɛ, ma Ezhipiti
tara fɛnnɛ mbele pàa pye na nii wa
wi go pe woro kan pe yeri fun pe
yɛ, katugu Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sìla
pye na pinlɛlɛ mbaa nii Eburuye pe
ni. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarifugo
layi.
33 A Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pè si
cɛn wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga lɛ lɛrɛfɔ
wi na, fɔ ma saa gbɔn jɔnlɔfɔ wi na
ma yala pe lelɛwɛ pi ni. Kìla pe pari,
a pe nɛɛ pe yɛɛ wele.
34 A Zhozɛfu wì si ti a pè yaakara
nda tìla pye le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ta
wɔ pe kan. Bɛnzhamɛ wo la tasaga
kaŋgurugo ta ma wɛ wi to seyɛɛnlɛ
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe woro
ti na. A pè si wɔ ma tin nɛɛ yɔgɔri
wi ni ja.

44

Zhozɛfu wìla wi to seyɛɛnlɛ pe wa ma wele

1 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì sigi yo
ŋa wìla pye wi go ki go na wi kan fɔ:
«Ki nambala mbele pe kashara ti lele
mari yinyin jɛŋgɛ yarilire ta ni, mbe
yala pe mbe ya nda lɛ ti ni. Ma si pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pe penjara
ti sɔngɔrɔ mari le wa pe kashara ti
nawa le yɔn na.
2 Mala wɔjɛnnɛ na li yɛn warifuwe
wolo li le fun wa pe puŋgo jɔnlɔ wi
kasha ki ni, naa penjara nda wì pan
mbe bile wi lɔ ti ni.»
Zhozɛfu wìla sɛnrɛ nda yo ŋa wìla
pye wi go ki go na wi kan, a wì sigi
kagala ke pye.
3 Ki goto, naa laga kìla kaa laga, a
pè sigi nambala poro naa pe sofilele
pe yaga a pè kari.
4 Naa pàa kaa yiri wa ca ki ni
na kee, pe sila ta mbe lali jɛŋgɛ, a
Zhozɛfu wì sigi yo naŋa ŋa wìla pye
wi go ki go na wi kan fɔ: «Yiri ma
taga ki nambala mbele pe na ma
pe purɔ, na maga sa pe yigi ma pe
yewe ma pe pye fɔ: ‹Yiŋgi na, a yè si
kapege tɛgɛ ma kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn?
5 Yiŋgi na, a yè silan tafɔ wi
wɔjɛnnɛ li yu, lo na wi maa wele wa
li ni na jɛɛrɛ yaan? Ŋga yè pye yɛɛn
ki woro ma yɔn.› »
6 Ŋa wi yɛn Zhozɛfu wi go ki go na,
wì si taga pe na ma saa pe yigi konɔ
mɛɛ ki sɛnrɛ ti yo pe kan.
7 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a we tafɔ wi nɛɛ para
yɛɛn? Yɛnŋɛlɛ sa woro mbele ma
kulolo we shɔ ki kapege ŋga ki
pyewe ni.
8 Wele, penjara nda wàa yan wa
we kashara ti ni, wè sɔngɔrɔ ma yiri
wa Kana tara ma pan ti ni ma kan.
Yiŋgi na, wee penjara nakoma tɛ yu
wa ma tafɔ wi go?
9 Na ki wɔjɛnnɛ liga yan ŋa tuguro
we ni, ki daga pe wo gbo; pa woro
sanmbala we yaa pye ma kulolo.»
10 A naŋa wì sho fɔ: «Kò yɔn.
Sɛnrɛ nda yè yo, ki pye ki yala ti ni.
Ɛɛn fɔ, na mi ka wɔjɛnnɛ li yan lere
ŋa yeri, wo wi yaa pye na kulo we,
yoro sanmbala ye kala se pye wa.»
11 Kì kaa pye ma, a pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pè si fyɛɛlɛ ma pe
kashara ti tirige tara mɛɛ ti yɛngɛlɛ.
12 A naŋa wì si kashara ti san ma
wele, maga lɛ wa ndɔfɔ wi wogo ki
na, ma saa ki wa wa jɔnlɔfɔ wi wogo
ki na. A pè si wɔjɛnnɛ li yan wa
jɔnlɔfɔ Bɛnzhamɛ kasha ki ni.
13 A pe jatere wì si piri pe na fɔ
jɛŋgɛ, a pè si pe yaripɔrɔ ti walagi
lawɔrɔ ti na, mɛɛ pe tuguro ti tagala
wa pe sofilele pe na, mɛɛ sɔngɔrɔ wa
ca.
14 A Zhuda wo naa wi to seyɛɛnlɛ
pe ni, pè si saa gbɔn wa Zhozɛfu wi
go maa ta wa bere. A pè si to tara
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi
kala yè pye yɛɛn? Ye sigi jɛn mbe yo
lere ŋa wi yɛn paa mi si yɛn, yawa
yɛn wi yeri mbaa jɛɛrɛ yaan?»
16 A Zhuda wì suu pye fɔ: «We
yaa yo mɛlɛ na tafɔ ma kan? Yiŋgi

sɛnrɛ we yaa yo mbege naga fɔ we kapyege ma? Yɛnŋɛlɛ lo lì woro mbele ma kulolo we kapege ki yirige funwa na. Wele, we yaa pye na tafɔ ma kulolo woro naa wɔjɛnnɛ lì yan ŋa kasha wi ni.»

17 A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ liga ka ti mbe ko pye! Wɔjɛnnɛ lì yan ŋa yeri wo mi yaa lɛ na kulo. Ɛɛn fɔ, yoro sanmbala ye sɔngɔrɔ yaa kee yɛyinŋge na ye to wi kɔrɔgɔ.»

18 Kì kaa pye ma, a Zhuda wì si fulo wa Zhozɛfu wi tanla, ma sho fɔ: «Na tafɔ, mila ma yɛnri, ma yɛɛ yaga, mi ŋa ma kulonaŋa mila jaa mbe para ma ni, maga ka nawa ŋgban na tafɔ, katugu mboro naa Farawɔn wi ni yè yala.

19 Na tafɔ màa keli ma we yewe fɔ na kaa pye we to wi yɛn wa go na bere, nakosima we nɔsepyɔ wa yɛn wa naa le?

20 We tafɔ wàa ma yɔn sogo ma yo fɔ we to lelɛɛ wi yɛn wa, konaa we puŋgo jɔnlɔ wi ni. Wì wo se wa wi lelɛwɛ pi ni. Wi yɛn ma we to wi ndanla jɛŋgɛ, katugu wo nuŋgba wì koro pe nɔ yinnɛ li ni. Pinambyɔ sanŋa wo la ku.

21 Na tafɔ, a mà sigi yo woro mbele ma kulolo we kan ma yo we pan wi ni laga ma yeri, fɔ maa jaa mboo yan yɛnlɛ ni.

22 Na tafɔ, a wè sigi yo ma kan ma yo pyɔ wi se ya laga wi to wi na, fɔ na wiga laga wi na, pa tofɔ wi yaa ku.

23 Ɛɛn fɔ, màa ki yo woro mbele ma kulolo we kan fɔ na we puŋgo jɔnlɔ wii pinlɛ mbe pan we ni, waga ka pan mbe yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ naa.

24 Na wàa kaa sɔngɔrɔ ma kari we to wi kɔrɔgɔ, ma kulonaŋa we, a wè si sɛnrɛ nda fuun màa yo we kan ti yɛgɛ yo wi kan.

25 A we to wì si kaa ki yo we kan naa, ma yo we sɔngɔrɔ laga, we pan we yarilire jɛnri lɔ.

26 A wè suu yɔn sogo ma yo fɔ we se ya kari wa kaawɔ we puŋgo jɔnlɔ wi pinlɛ we ni, pa kona we yaa kari; katugu we se ya yere ki naŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na we jɔnlɔ wi woro we ni.

27 Ma kulonaŋa, we to we, a wì si we pye fɔ: Yège jɛn ma yo na jɔ Arashɛli pinambiile shyɛn wì se na kan,

28 pe ni, nuŋgba kɔ wa wara wara. Mi yɛn naga jate ma yo yanyaraga kùu gbo maa kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, katugu mì suu yan naa, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

29 A ye nɛɛ jaa mbe sanŋa wo lɛ naa. Na kaŋgbanga kaa ta, pa ye yaa ti mbe kari kayaŋga ni wa kuulo tara, wa na lelɛwɛ pi ni.

30 «Koni na mi ka sɔngɔrɔ wa na to ŋa wi yɛn ma kulonaŋa wi yeri, na pyɔ wi woro we ni, wì mara wi to wi na ma gbɔn yɛgɛ ŋga na,

31 na wii pyɔ wi yan wi sɔngɔrɔ ma kari we ni, pa wi yaa ku. Pa kona we yaa ti wi ku kayaŋga ni wa wi lelɛwɛ pi ni.

32 Katugu mi ŋa ma kulonaŋa, mì yere pyɔ wi go kala li ni, mala to wi pye fɔ: ‹Na mii sɔngɔrɔ mbe pan pyɔ wi ni ma kan, pa mi yaa pye kapege pyefɔ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ wagati wi ni fuun ni.›

33 Ki kala na, mi yɛn nɔɔ yɛnri, mi ŋa ma kulonaŋa, maga yaga mbe koro laga pyɔ wi yɔnlɔ mbe pye na tafɔ ma kulonaŋa, jaŋgo pyɔ wi ta wi sɔngɔrɔ wi ndɛɛlɛ sanmbala pe ni.

34 Mi se ya sɔngɔrɔ wa na to wi yeri, na pyɔ wi woro na ni. Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa na to wi ta, mi se ya mbege yan mbege kun na yɛɛ ni.»

45

Zhozɛfu wìla wi yɛɛ naga wi ndɛɛlɛ naa wi jɔnlɔ pe na

1 Kì kaa pye ma, Zhozɛfu wi sila ya mbege kun wi yɛɛ ni leele mbele pàa pye le wi tanla pe yɛgɛ na. A wì si ti a pè leele pe ni fuun pe yirige wa funwa na.

† **45:1 45.1:** Kapye 7.13

Kona, a Zhozɛfu wì si koro wi yɛ wo naa wi to seyɛɛnlɛ pe ni, a wì suu yɛɛ naga pe na[†].
2 A wi nɛɛ gbele ŋgbanga fɔ a Ezhipiti tara fɛnnɛ pège logo. A Farawɔn go woolo pège logo fun.
3 A Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Muwi mi yɛn Zhozɛfu we. Na to wi yɛn go na bere le?»

Ɛɛn fɔ, kìla to pe yɔn na le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe sila ya mboo yɔn sogo.
4 A Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Ye fulo laga na tanla.»

A pè si fulo wa wi tanla. A Zhozɛfu wì si pe pye naa fɔ: «Muwi mi yɛn Zhozɛfu, ye jɔnlɔ ŋa yàa pɛrɛ, a pè pan wi ni laga Ezhipiti tara.
5 Koni yaga ka ye jatere wi piri ye yɛɛ na, mbe nawa ŋgban ye yɛɛ ni mbe yo yàa na pɛrɛ, a pè pan na ni lagamɛ. Yɛnŋɛlɛ lo lìlan torogo laga ye yɛgɛ jaŋgo mbe ye go shɔ.
6 Fuŋgo kì to ma ta yɛgɛlɛ shyɛn makɔ. Yɛgɛlɛ kaŋgurugo ŋgele kaa paan naa, pe se ka ya mbe yariluguro lugu, pe se si ka ya mbe yarilire kɔn fun.
7 Yɛnŋɛlɛ lo lìlan torogo laga ki tara nda ti ni ye yɛgɛ, jaŋgo ye setirige piile ta laga tara ti ni, ye koro go na. Ko yɛn fɔ ye lɛgɛrɛ mbe shɔ.
8 Yoro ma yànla torogo lagamɛ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ loli. Lo lìlan tɛgɛ mala pye Farawɔn wi legbɔɔ ŋa wi yɛn fanŋga fɔ, mala tɛgɛ wunlunaŋa wi go ki go na, konaa mala tɛgɛ Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na.
9 Ye fyɛɛlɛ ye sɔngɔrɔ wa na to wi yeri, yoo pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ Zhozɛfu wì yo wège yo ma kan fɔ: Yɛnŋɛlɛ lùu tɛgɛ Ezhipiti tara ti ni fuun ti go na. Fɔ ma yiri ma kari wi kɔrɔgɔ, maga ka mɔ.
10 Fɔ ma yaa sa cɛn wa Goshɛni tara ti ni, mboro naa ma piile, naa ma pishyɛnwoolo, naa ma sikaala naa simbaala, naa nɛrɛ konaa ma yarijɛndɛ ti ni fuun ti ni. Kiga pye ma, pa ma yaa pye laga na tanla.
11 Fɔ mi yaa la yaakara kaan ma yeri lagamɛ, mboro, naa ma go woolo pe ni, naa ma yaayoro ti ni, jaŋgo yaraga ka kpɛ ka ka ye la, katugu fuŋgo ki yaa yɛgɛlɛ kaŋgurugo pye laga tara ti ni naa[†].› »
12 A Zhozɛfu wì si pe pye naa fɔ: «Ye yɛn naga yaan yɛnlɛ ni, a na jɔnlɔ Bɛnzhamɛ fun wi yɛn naga yaan yɛnlɛ ni, fɔ mi jate mi yɛn na para ye ni.
13 Gbɔgɔwɔ mba fuun mì ta laga Ezhipiti tara, ye kari ye saa sɛnrɛ yo na to wi kan, konaa ŋga fuun yè yan laga ki ni. Ye si fyɛɛlɛ ye pan na to wi ni laga.»
14 A Zhozɛfu wì si kɛyɛn wa wi jɔnlɔ Bɛnzhamɛ wi yɔlɔgɔ maa shari. A Bɛnzhamɛ fun wì kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari, a pe ni fuun shyɛn pe nɛɛ gbele nayinmɛ pi kala na.
15 Zhozɛfu wìla kɛyɛn wa wi to seyɛɛnlɛ pe yɔlɔgɔ fun, na gbele nayinmɛ pi kala na. Kona, a wi ndɛɛlɛ pè si kotogo ta na para wi ni.

Wunlunaŋa wìla Zhakɔbu wi yeri ma yo wi sa cɛn wa Ezhipiti tara

16 Farawɔn wo naa wi go woolo pe ni pàa ki logo ma yo Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pàa pan wa Ezhipiti tara. A kì si nayinmɛ kan Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe yeri.
17 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Ki yo ma to seyɛɛnlɛ pe kan fɔ pe pe tuguro ti taga pe yaayoro ti na, pe sɔngɔrɔ wa Kana tara
18 pe sa pe to wi lɛ, naa pe go woolo pe ni, pe pan pe ni laga na tanla. Mi yaa cɛnsaga kan pe yeri laga Ezhipiti tara ti laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ki ni. Tara ti yarijɛndɛ ti yaa pye pe woro.
19 Ki yo maga ŋgban fun ma to seyɛɛnlɛ pe ni fɔ pe wotoroye pele lɛ laga Ezhipiti tara, pe kari pe ni pe sa pe jɛɛlɛ, naa pe piile konaa pe to wi lɛ pe pan pe ni.
20 Yaara nda pe yaa pan mbe toro wa, ti wogo kiga ka pe ya, katugu pe

[†] **45:11 45.9-11:** Kapye 7.14

yaa pan mbe cɛn laga Ezhipiti tara ti laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ko ni.»
21 A Izirayɛli wi pinambiile pè si ŋga Farawɔn wìla yo ki pye ma. A Zhozɛfu wì si wotoroye kan pe yeri naa yaakara ni pe kondangala li na, ma yala Farawɔn wi sɛnyoro ti ni.
22 Wìla yaripɔrɔ fɔnndɔ nuŋgba nuŋgba kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Ɛɛn fɔ, wìla yaripɔrɔ tɛgɛsaga kaŋgurugo kan Bɛnzhamɛ wo yeri, naa warifuwe pyɔ cɛnmɛ taanri (300) ni.
23 A wì suu to wi torogo yaara ni. Wìla Ezhipiti tara yarijɛndɛ tuguro taga sofile nambala kɛ na, ma bile, naa buru, naa yarilire tuguro taga sofile nɛɛlɛ kɛ na wi to wi kondangala li na.
24 A Zhozɛfu wì sigi yo wi to seyɛɛnlɛ pe kan fɔ: «Yaga ka sa win konɔ.» A wì si pe yaga, a pè kari.
25 A pè si yiri wa Ezhipiti tara ma saa gbɔn wa Kana tara, wa pe to Zhakɔbu wi na.
26 A pè sigi yo pe to wi kan fɔ: «Zhozɛfu wi yɛn go na bere. Wo yɛrɛ wi yɛn Ezhipiti tara ti go na.»
Ɛɛn fɔ, a Zhakɔbu wì si pyeri dinw, katugu wi sila taga pe sɛnyoro ti na.
27 Sɛnrɛ nda fuun Zhozɛfu wìla yo, a pè si ti ni fuun ti yɛgɛ yo Zhakɔbu wi kan. A pè si wotoroye mbele Zhozɛfu wìla torogo ma yo pe saa lɛ pe naga wi na. Kona, a Zhakɔbu wi jatere wì si cɛn wi na laga nuŋgba.
28 A Izirayɛli wì sho fɔ: «Yeri yaga ma. Na pinambyɔ Zhozɛfu wi yɛn go na bere! Mi yaa kari saa yan, si jɛn mbe ku.»

46

Zhakɔbu naa wi go woolo pàa kari wa Ezhipiti tara

1 Kona, a Izirayɛli wì si lɛ ma kari wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni. Naa wìla ka saa gbɔn wa Bɛrisheba, a wì si saara wɔ wi to Izaki wi Yɛnŋɛlɛ li yeri.
2 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si para Izirayɛli wi ni yariyanra ta ni maa yeri fɔ: «Zhakɔbu! Zhakɔbu!» A Izirayɛli wì si shɔ ma yo: «Naw.»
3 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma to Izaki wi Yɛnŋɛlɛ le. Maga ka fyɛ mbe kari wa Ezhipiti tara, katugu mi yaa ka ma setirige piile pe pye pe lɛgɛ, mbe pe pye cɛnlɛ gbenɛ wa ki tara ti ni.
4 Mi jate mi yaa pinlɛ mbe kari ma ni wa Ezhipiti tara, mi jate mi yaa kɔɔn pye ma sɔngɔrɔ laga naa fun. Ma kusanga ni, Zhozɛfu wo wi yaa kɔɔn yɛngɛlɛ ke tɔn.»
5 A Zhakɔbu wì si yiri wa Bɛrisheba ma kari. Wotoroye mbele Farawɔn wìla torogo kondangala li na, a Zhakɔbu wi pinambiile pè si pe to Zhakɔbu, wo naa pe piile, naa pe jɛɛlɛ pe lɛ wa pe ni.
6 Pàa kari fun pe yaayoro ŋgbeleye yo naa pe yarijɛndɛ nda fuun pàa ta wa Kana tara ti ni. A Zhakɔbu wì si kari wa Ezhipiti tara wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni†.
7 Zhakɔbu wìla kari wa Ezhipiti tara wo naa wi pinambiile, naa wi sumborombiile, naa wi pishyɛnwoolo nambala naa jɛɛlɛ, konaa wi go woolo pe ni fuun pe ni.

Zhakɔbu setirige piile pe mɛrɛ ti nda

8 Izirayɛli setirige piile mbele pàa pan wa Ezhipiti tara pe mɛrɛ ti nda: Zhakɔbu naa wi pinambiile konaa wi pishyɛnwoolo. Zhakɔbu pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Urubɛn.
9 Urubɛn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hanɔki, naa Palu, naa Hɛzirɔn konaa Karimi.
10 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yemuwɛli, naa Yamini, naa Owadi, naa Yakini, naa Sokari konaa Kana tara fɛnnɛ jɔ wi pinambyɔ Sawuli wi ni.
11 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔn naa Kehati konaa Merari.

† **46:6 46.6:** Kapye 7.15

12 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Ɛri, naa Ona, naa Shela, naa
Perɛzi konaa Zera; ɛɛn fɔ, Ɛri naa
Ona poro la ku wa Kana tara. Perɛzi
pinambiile poro la pye Hɛzirɔn
konaa Hamuli.
13 Isakari pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Tola, naa Puva, naa Yɔbu
konaa Shimirɔn.
14 Zabulɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Serɛdi, naa Elɔn konaa Ya-
leyɛli.
15 Ki pinambiile mbele poro wɛlɛ
Leya wìla se Zhakɔbu wi na wa
Padamu Aramu tara, ma pinlɛ wi
sumborombyɔ Dina wi ni. Wi
pinambiile naa wi sumborombiile,
mbe pinlɛ wi pishyɛnwoolo pe ni, pe
ni fuun pàa pye lere nafa ma yiri kɛ
ma yiri taanri.
16 Gadi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Sifiyɔn, naa Hagi naa Shuni, naa
Ɛzibɔn, naa Eri, naa Arɔdi konaa
Arɛli.
17 Asɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Yimina, naa Yishiva, naa Yishivi
konaa Beriya, naa pe nɔsepyɔ sum-
boro Sera. Beriya pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Hebɛri naa Malikiyɛli.
18 Zhakɔbu naa Zilipa pe setirige
piile poro la wɛlɛ mbele yɛɛn.
Pàa pye lere kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.
Zilipa wo Laban wìla kan wi sum-
borombyɔ Leya wi yeri wi kulojɔ.
19 Zhakɔbu wi jɔ Arashɛli wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zhozɛfu
naa Bɛnzhamɛ.
20 Pinambiile shyɛn Zhozɛfu wìla
se wi jɔ Asenati wi na wa Ezhipiti
tara. Pe mɛrɛ ti nda: Manase
naa Efirayimu. Ɔni ca saraga wɔfɔ
Potifera wo sumborombyɔ lawi Ase-
nati†.
21 Bɛnzhamɛ pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Bela, naa Bekɛri, naa Ashibɛli,
naa Gera, naa Naama, naa Ehi, naa
Ɔrɔshi, naa Mupimu, naa Hupimu
konaa Aridi.
22 Arashɛli wìla setirige piile
mbele se Zhakɔbu wi na poro wɛlɛ
yɛɛn. Pe ni fuun pàa pye lere kɛ ma
yiri tijɛrɛ.
23 Dan wi pinambyɔ wi mɛgɛ ki
ŋga: Hushimu.
24 Nɛfitali pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yazeyɛli, naa Guni, naa Yezɛri
konaa Shilɛmu.
25 Zhakɔbu naa Biliha pe setirige
piile poro la wɛlɛ yɛɛn. Pe ni fuun
pàa pye lere kɔlɔshyɛn. Biliha wo
Laban wìla kan wi sumborombyɔ
Arashɛli wi yeri wi kulojɔ.
26 Leele mbele pàa pinlɛ Zhakɔbu
wi ni ma kari wa Ezhipiti tara, ma
pye wo jate go woolo, pàa pye lere
nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni. Wi
pinambiile pe jɛɛlɛ pe sila poro jiri.
27 Zhozɛfu wi pinambiile shyɛn
mbele wìla se wa Ezhipiti tara poro
ka taga Zhakɔbu wi go woolo mbele
pàa saa cɛn wa Ezhipiti tara, pe yaa
pye lere nafa taanri ma yiri kɛ†.

Zhakɔbu wìla ye wa Ezhipiti tara

28 Kona, a Zhakɔbu wì si Zhuda wi
torogo wa wi yɛɛ yɛgɛ ma yo wi saga
yo Zhozɛfu wi kan wi keli wi pan wi
na wa Goshɛni tara. A pè si saa gbɔn
wa Goshɛni tara.
29 A Zhozɛfu wì si ti a pòo wotoro
wi gbɛgɛlɛ wi kan. A wì si ye wa
wi ni mɛɛ kari saa to Izirayɛli wi fili
wa Goshɛni tara. Naa wìla ka saa wi
yan sanga ŋa ni, a wì si fe ma kɛyɛn
wa wi yɔlɔgɔ, mɛɛ gbele ma mɔ wa
wi yɔlɔgɔ.
30 A Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pye
fɔ: «Koni mbe ya mbe ku, katugu ma
yɛn go na bere, a mɔ̀ɔ yan.»
31 A Zhozɛfu wì suu to seyɛɛnlɛ
poro naa wi to go woolo pe pye fɔ:

† **46:20 46.20:** Zhenɛ 41.50-52 † **46:27 46.27:** Yɔn ŋga kì naga ma yo nafa taanri mari kɛ, jirige ki ni ko yɔn ko ma kìla yiri wa Kana tara ma pan wa Ezhipiti tara. Ɛɛn fɔ, naa sɛnrɛ ti yofɔ wìla pye na jaa mbe leele pe yɔn ki kan, ki yaa pye wìla nawa to Ɛri naa Ona pe na, poro mbele pàa ku wa Kana tara, Zhenɛ 46.12; konaa ma nawa to fun Manase naa Efirayimu pe na, poro mbele Zhozɛfu wìla se wa Ezhipiti tara, Zhenɛ 46.20. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, yɔn ŋga kì kan ki yɛn nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo; ko pan ma, katugu ki yaa pye pàa kaa Manase naa Efirayimu pe setirige piile kaŋgurugo pe jiri ma pe taga wa fun; Ɛki 1.5; Kapye 7.14.

«Mi yaa kari sa ye panga wogo ki yo Farawɔn wi kan, fɔ na to seyɛɛnlɛ naa na to go woolo mbele pàa pye wa Kana tara, pè pan laga na kɔrɔgɔ.
32 Mi yaa ki yɛgɛ yo wi kan fɔ ye yɛn yaayoro korofɛnnɛ, yaayoro tunŋgo ye maa piin; fɔ yè pan ye simbaala, naa ye sikaala, naa ye nɛrɛ konaa ye kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni.
33 Na Farawɔn wiga ka ye yeri mbe ye yewe fɔ: ‹Yiŋgi tunŋgo ye maa piin?›
34 Yoo yɔn sogo ye yo fɔ: ‹Woro mbele ma kulonambala we yɛn yaayoro korofɛnnɛ, malɛ we yɛn piile fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ ŋga na we tɛlɛye pàa pye naga piin.› Kiga pye ma, pa ye yaa cɛn laga Goshɛni tara, katugu yaayoro korofɛnnɛ pe yɛn Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarifugo.»

47

1 A Zhozɛfu wì si saa ki yo Farawɔn wi kan ma yo fɔ: «Na to naa na to seyɛɛnlɛ pè yiri wa Kana tara ma pan pe simbaala, naa pe sikaala, naa pe nɛrɛ, konaa pe kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni. Pe yɛn wa Goshɛni tara.»
2 A wì suu to seyɛɛnlɛ kaŋgurugo lɛ ma kari ma saa pe naga Farawɔn wi na.
3 A Farawɔn wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi tunŋgo ye maa piin?» A pè si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro mbele ma kulonambala, we yɛn yaayoro korofɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na we tɛlɛye pàa pye.»
4 A pè suu pye naa fɔ: «Wè pan mbe cɛn laga ki tara nda ti ni, katugu fuŋgo kila seregi wa Kana tara ti ni. Woro mbele ma kulonambala, yan si koro naa wa we yaayoro kɔnrisara we yaayoro tila kaa. We yɛn nɔɔ yɛnri, woro mbele ma kulonambala, maga yaga we sa cɛn wa Goshɛni tara.»
5 A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Koni ma to naa ma to seyɛɛnlɛ pè pan ma kɔrɔgɔ,
6 Ezhipiti tara ti yɛn ma kɛɛ na. Pe pye pe sa cɛn wa tara ti laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ko ni. Pe sa cɛn wa Goshɛni tara. Na maga si pele yan pe yɛn pe ni tunmbyeele, ma pe tɛgɛ mi jate na yaayoro ti go na.»
7 A Zhozɛfu wì si ti a pè pan wi to wi ni, a wì saa wi naga Farawɔn wi na. A Zhakɔbu wì si duwaw pye Farawɔn wi kan.
8 A Farawɔn wì si Zhakɔbu wi yewe ma yo fɔ: «Mà ta yɛlɛ jori?»
9 A Zhakɔbu wì si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛlɛ yɛn na yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ (130), mi ma yiri tara ta ni ma saa cɛn tara ta ni paa nambanŋa yɛn. Yɛlɛ yɔn ŋga mì pye kii lɛgɛ, mɛɛ tijanga na na. Kii na tɛlɛye pe yɛgɛlɛ yɔn ki bɔ, poro fun pàa pye na cɛɛn na toro paa na yɛn.»
10 A Zhakɔbu wì si duwaw pye naa Farawɔn wi kan mɛɛ yiri le wi tanla ma kari.
11 A Zhozɛfu wì si saa cɛnsaga kan wi to naa wi to seyɛɛnlɛ pe yeri, wa Ezhipiti tara laga ŋga kì yɔn ma wɛ ki ni fuun na ki ni, wa Aramisɛsi ca wasege ki ni, ma yala Farawɔn wi sɛnyoro ti ni. Wìla tara ta kan pe yeri.
12 Zhozɛfu wìla pye na yaakara kaan wi to, naa wi to seyɛɛnlɛ konaa wi to go woolo pe ni fuun pe yeri ma yala leele pe yɔn ki ni.

Zhozɛfu wìla pye na Ezhipiti tara woolo pe yɛgɛ sinni yɛgɛ ŋga na

13 Fuŋgo kìla ŋgban jɛŋgɛ, yaakara sila pye tara ti laga ka kpɛ ni. Ezhipiti tara fɛnnɛ naa Kana tara fɛnnɛ pàa pye na cogo fuŋgo ki kɛɛ.
14 Ezhipiti tara penjara naa Kana tara penjara nda fuun pàa bile wi lɔ ti ni Zhozɛfu wi yeri, wìla ti gbogolo ma saa ti tɛgɛ wa Farawɔn wi go.
15 Naa Ezhipiti tara penjara to naa Kana tara penjara tìla kaa kɔ, a Ezhipiti tara fɛnnɛ pè si pan ma Zhozɛfu wi pye fɔ: «Yaakara ta kan we yeri! Penjara nda tì kɔ we yeri

ko kala na, ye mbe we yaga we ku
na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ le?»
16 A Zhozɛfu wì si pe pye fɔ: «Kì
kaa pye penjara tì kɔ ye yeri, yaa
paan ye yaayoro ŋgbeleye yi ni na
kan, pa mi yaa layi sunru ye yeri
yaakara na.»

17 A pè si pan pe yaayoro ŋgbeleye
yi ni Zhozɛfu wi kan. A wi nɛɛ
yaakara kaan pe yeri nari sunru pe
shɔnye, naa simbaala, naa sikaala,
naa nɛrɛ konaa pe sofilele pe na. Ki
yɛlɛ li ni, wìla yaakara kan pe yeri
mari suru pe yaayoro ti na.

18 Ko yɛlɛ lo toroŋgɔlɔ, ki yela-
panna, a pè si pan naa Zhozɛfu wi
kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «We sege lara
ma na we tafɔ, fɔ we penjara ti ni
fuun tì kɔ we yeri, a wè pan we
yaayoro ŋgbeleye yi ni mayi kan we
tafɔ ma yeri. Yaraga ko ka si koro we
yeri we kan ma yeri we tafɔ, kaawɔ
woro jate konaa tara nda ti yɛn we
yeri to.
19 Maga ka ti we ku ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbe tara nda ti yɛn we yeri
ti yaga waga. Woro naa tara nda ti
yɛn we yeri ti ni, we lɔ yaakara na,
pa we yaa pye Farawɔn wi kulolo,
woro naa tara nda ti yɛn we yeri ti
ni. Yariluguro kan we yeri we lugu
jaŋgo we koro go na, waga ka ta mbe
ku, tara nda ti yɛn we yeri tiga ka
koro waga.»

20 A Zhozɛfu wì si Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe tara ti ni fuun ti lɔ mari
kan Farawɔn wi yeri. Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pàa pe kɛɛrɛ ti pɛrɛ, katugu fuŋgo
kìla ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ. Kì kaa
pye ma, a Ezhipiti tara ti ni fuun tì
si pye Farawɔn wi woro.
21 A Zhozɛfu wì si ti a leele pè
pan ma cɛn wa cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni†,
maga lɛ wa Ezhipiti tara ti go ŋga
na, ma saa ki wa ti go ŋga na.

22 Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara saraga
wɔfɛnnɛ pe tara to tìla koro Zhozɛfu
wi sila lɔ, katugu Farawɔn wìla
ŋgasele la tɛgɛ, na làa ti a paa
kajɛŋgɛ piin saraga wɔfɛnnɛ pe kan.
Pe yɔn suro pàa pye nari taa ki
ŋgasele na Farawɔn wìla tɛgɛ lo
kala na. Ko kala na poro sila pe tara
ti pɛrɛ.
23 A Zhozɛfu wì si tara woolo pe
pye fɔ: «Mì ye lɔ nala, yoro naa ye
tara Farawɔn wi kan. Mi yaa bile
luguwoo kan ye yeri ye sa lugu wa
ye kɛɛrɛ ti ni.
24 Na yaga ka yarilire ti kɔn sanga
ŋa ni, ye yaa walisaga kaŋgurugo
wogo ki kan Farawɔn wi yeri. Wal-
isara tijɛrɛ sannda to yaa pye ye
woro, ye ta pye luguworo, ye ta tɛgɛ
yaa kaa yoro naa ye piile naa ye go
woolo pe ni.»
25 A pè suu pye fɔ: «Mà we go shɔ
we tafɔ! Mà kajɛŋgɛ pye we kan,
wè yere ki na mbe pye Farawɔn wi
kulolo.»
26 A Zhozɛfu wì sigi ŋgasele na
li tɛgɛ wa Ezhipiti tara ali ma pan
ma gbɔn nala, fɔ pe kɛɛrɛ yarilire
ti walisaga kaŋgurugo wogo ki yaa
pye Farawɔn wi wogo. Kaawɔ tara
nda tìla pye saraga wɔfɛnnɛ pe woro
to ti sila pye Farawɔn wi woro.

Zhakɔbu wi sɛnrɛ puŋgo woro nda wìla yo Zhozɛfu wi kan

27 Izirayɛli wìla saa cɛn wa Ezhip-
iti tara wa Goshɛni wasege ki ni (wo
naa wi go woolo pe ni). Pàa tara ta
ta mari pye pe woro. Pàa se ma lɛgɛ
fɔ jɛŋgɛ.
28 Zhakɔbu wìla pye wa Ezhip-
iti tara yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn.
Wi yinwege ki ni fuun kìla pye
yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri
kɔlɔshyɛn (147).
29 Naa Zhakɔbu wi kusanga wila
kaa na yɔngɔ, a wì suu pinambyɔ
Zhozɛfu wi yeri maa pye fɔ: «Na

† **47:21 47.21:** Laga ŋga kì yo fɔ: A leele pè pan ma cɛn wa cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni, sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni kì yo wa fɔ: A Zhozɛfu wì si leele pe le kulowo pi ni maga lɛ tara ti go ŋga na ma saa ki wa go ŋga na. † **47:29 47.29:** ***Ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ,*** **ko la pye kapyege ka, ŋga pe ma pye sanga wa ni, ma wugu mbe kagbɔgɔ ka pye.**

kiga pye na kala lɔɔn ndanla, mila ma yɛnri, ma kɛɛ ki le laga na jegbɔlɔ li nɔgɔ† ma yɔn kan na yeri, fɔ ma yaa ka kajɛŋgɛ pye na kan mbe koro sinŋɛ na ni, fɔ ma se kanla le laga Ezhipiti tara.

30 Na mi ka ka ku mbe taga wa na tɛlɛye pe na, mala lɛ ma yiri na ni laga Ezhipiti tara, ma sanla le wa pe fanga ki ni.» A Zhozɛfu wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda mà yo, mi yaa ki kala li pye†.»

31 A Zhakɔbu wì suu pye fɔ: «Wugu mala kan ki wogo ki na.» A Zhozɛfu wì si wugu maa kan ki wogo ki na. A Zhakɔbu wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile wa wi sinlɛyaraga ki go kɛɛ ki na†, maa gbɔgɔ.

48

Zhakɔbu wìla duwaw pye Zhozɛfu pinambiile pe kan

1 Ki kagala ke puŋgo na, a pè si saa ki yo Zhozɛfu wi kan ma yo fɔ: «Wele, ma to wi woro ŋgbaan.» A wì si kari wi pinambiile shyɛn Manase naa Efirayimu pe ni wa wi to wi yeri.

2 A pè sigi yo Zhakɔbu wi kan fɔ: «Ma pinambyɔ Zhozɛfu wi ŋa wila paan laga ma kɔrɔgɔ.» A Izirayɛli wì si fanŋga le wi yɛɛ ni, ma yiri ma cɛn wi sinlɛyaraga ki na.

3 A Zhakɔbu wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, làa li yɛɛ naga na na wa Luzi ca ki ni, wa Kana tara, ma duwaw na na.

4 Làa na pye fɔ: ‹Mi yaa ma pye sevɔ, mbɔɔn setirige piile pe pye pe lɛgɛ, mbɔɔn pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to. Mi yaa kaga tara nda ti kan ma setirige piile pe yeri mboro puŋgo na, ti pye pe woro wagati wi ni fuun†.›

5 Koni, ma pinambiile shyɛn Efirayimu naa Manase, poro mbele mà se laga Ezhipiti tara sanni mbe sa pan ma kɔrɔgɔ, pe yaa pye na woolo paa yɛgɛ ŋga na Urubɛn naa Simeyɔn pe yɛn na woolo we.

6 Ɛɛn fɔ, piile mbele mà se poro puŋgo na, poro pe yaa pye ma woolo. Pe yaa ka pe tasaga ta wa pe ndɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ ki ni.

7 Na sɔngɔrɔsaga ma yiri wa Mezopotami tara na paan wa Kana tara, a ma nɔ Arashɛli wì si ku na yeri wa konɔ, ki laga ki sila lali Efirata ca ki ni. A mì suu le wa Efirata ca kologo ki yɔn na. Efirata ca ko ki yɛn Betilɛɛmu ca ye†.»

8 A Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pinambiile pe yan, mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ mbele poro?»

9 A Zhozɛfu wì suu to wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pinambiile mbele kan na yeri laga Ezhipiti tara poro wɛlɛ.»

A Izirayɛli wì sho fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, pe pye pe fulo laga na tanla mbe ta mbe duwaw pye pe kan.»

10 Izirayɛli wi yɛngɛlɛ kàa te wi lelɛwɛ pi kala na, wi sila pye na yaan ke ni naa. A Zhozɛfu wì suu pinambiile pe fulo wa wi tanla. A Izirayɛli wì si pe yigi ma pe mara wi yɛɛ na, ma kɛyɛn wa pe yɔlɔgɔ.

11 A Izirayɛli wì si Zhozɛfu wi pye fɔ: «Mi sila pye naga sɔnri mi yaa kɔɔn yan naa, kooŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi pye, a mì yɛrɛ ma piile yan.»

12 Kona, a Zhozɛfu wì suu pinambiile pe laga wa wi to wi kanŋguuro ti na†, mɛɛ sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.

13 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì suu pinambiile pe shyɛn pe yigi ma pe fulo naa wa wi to wi tanla. Wìla Efirayimu wi yigi wi kalige kɛɛ ki ni maa yerege wa Izirayɛli wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, ma Manase wi yigi wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki ni maa yerege wa Izirayɛli wi kalige kɛɛ ki na.

---

† **47:30 47.29-30:** Zhenɛ 49.29-31; 50.5 † **47:31 47.31** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni, ŋga ki yo laga ma yo: A Zhakɔbu wì si fɔli maa yɛgɛ ki jiile wa wi sinlɛyaraga ki go kɛɛ ki na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo: A wì si jiige wi gbɔtangala li go ki na; Ebu 11.21. † **48:4 48.3-4:** Zhenɛ 28.13-14 † **48:7 48.7:** Zhenɛ 35.16-19 † **48:12 48.12:** Naa Zhakɔbu wìla piile pe taga wa wi kanŋguuro ti na, ko la pye pa kacɛn yɛn naga nari ma yo wo wìla pe koro.

14 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli wì suu kɛyɛn
yi suru maa kalige ki sanga maga
taga Efirayimu go ki na, wo ŋa wìla
pye jɔnlɔfɔ we, mɛɛ wi kamɛŋgɛ ki
taga Manase wi go ki na; ali maga
ta Manase wo wìla pye pinambyɔ
koŋgbanŋa we.
15 A wì si duwaw pye Zhozɛfu wi
kan ma yo fɔ:
Yɛnŋɛlɛ na na tɛlɛ Abirahamu wo
naa na to Izaki wi ni pàa pe
yinwege ki pye sinŋge li yɛgɛ
na,
lo na lìlan yɛgɛ sin na yinwege piliye
yi ni fuun yi ni fɔ ma pan ma
gbɔn nala,
16 Mɛrɛgɛ ŋa wìlan go shɔ kapege ki
ni fuun ki ni,
wi duwaw ki lefɔnmbigile ŋgele ke
na!
Yɛnŋɛlɛ sa ti mi naa na tɛlɛ Abira-
hamu, naa na to Izaki pe we
mɛrɛ ti taga!
Pe jiti, pe setirige piile pe lɛgɛ laga
tara ti na!
17 Naa Zhozɛfu wìla kaa ki yan wi
to wìla pye naa kalige kɛɛ ki tari wa
Efirayimu go ki na, a kì suu mbɛn. A
wì suu to wi kɛɛ ki yigi, mbege laga
wa Efirayimu go ki na, mbe saga
taga wa Manase go ki na,
18 ma suu to wi pye fɔ: «Kila pye
ma, na to, katugu ŋa wo wi yɛn
lɛrɛfɔ we. Ma kalige kɛɛ ki taga wa
wo go ko na†.»
19 A wi to wì si je mɛɛ yo fɔ: «Mìgi
jɛn, na pinambyɔ mìgi jɛn; Manase
wo fun cɛnlɛ yaa ka yiri wa wi ni,
wo fun wi cɛnlɛ li yaa ka gbɔgɔ; ɛɛn
fɔ, wi jɔnlɔ wi yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ
wi na. Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa ka yiri wa
wi setirige ki ni.»
20 A Zhakɔbu wì si duwaw pye pe
kan ki pilige ki ni, ma yo fɔ:
«Izirayɛli woolo pe yaa kaa ma mɛgɛ
ki yinri mbaa duwaw piin
leele pe kan mbaa yuun fɔ:
‹Yɛnŋɛlɛ sa ti ma pye paa Efirayimu
naa Manase yɛn†!› »
Pa Zhakɔbu wìla Efirayimu wi
tɛgɛ Manase wi go na yɛɛn we.
21 Ko puŋgo na, a Izirayɛli wì si
Zhozɛfu wi pye fɔ: «Wele, mi yaa
ku. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye go
singi, mbe ye pye ye sɔngɔrɔ wa ye
tɛlɛye pe tara.
22 Mi yɛn na laga ka kaan ma yeri
mbe taga wa ma tasaga ki na, mbe
wɛ ma to seyɛɛnlɛ pe wogo ki na. Ko
ki yɛn Sishɛmu wasege ye, ko ŋga
mìla malaga gbɔn na tokobi naa na
sandiga ti ni, maga shɔ Amɔri cɛnlɛ
woolo pe yeri†.»

49

Zhakɔbu wìla duwaw pye wi pinambiile pe kan

1 Kona, a Zhakɔbu wì suu pinam-
biile pe yeri ma yo fɔ: «Ye pan ye
gbogolo, kagala ŋgele ke yaa ye ta
wagati ŋa wila paan wa yɛgɛ wi ni,
mi yaa ke yɛgɛ yo ye kan.
2 Ye gbogolo ye logo Zhakɔbu pinam-
biile!
Yaa nuru ye to Izirayɛli wi yeri!

3 «Urubɛn mboro ŋa ma yɛn na
pinambyɔ koŋgbanŋa,
mìla ma se sanga ŋa ni na fanŋga ki
ni fuun ki yɛn na ni.
Gbɔgɔwɔ naa fanŋga ti yɛn ma woro
ma wɛ ma to seyɛɛnlɛ pe na.
4 Ma yɛn paa lɔgɔ yɛn ŋga ki maa
fuun ŋgbanga.
Ɛɛn fɔ, ma se yɛkeere ti ta naa,
katugu màla fuuro ti tanga,
mà sinlɛ na jɛɛlɛ wa ni wa na
sinlɛsaga maga tɛgɛ fyɔngɔ
ni†.

5 «Simeyɔn naa Levi pe yɛn
nɔsepiile†.
Pe tokobiye pe yɛn maliŋgbɔnyaara
tipere.

† **48:18 48.14-18:** Naa Zhakɔbu wìla wi kɛyɛn yi suru maa kalige ki taga jɔnlɔfɔ wi na, maa kamɛŋgɛ ki taga lɛrɛfɔ wi na, ko la pye naga nari ma yo duwaw ŋa jɔnlɔfɔ wi mbaa ta, wo la gbɔgɔ ma wɛ ndɔfɔ wi woo wi na. † **48:20 48.20:** Ebu 11.21 † **48:22 48.22:** Ye wele wa Zhenɛ 34.25-29laga ki ni. † **49:4 49.4:** Ye wele wa Zhenɛ 35.22laga ki ni. † **49:5 49.5:** Ye wele wa Zhenɛ 34.25laga ki ni.

6 Mi se gbogolo pe ni pe yɔn lemɛ pa
na.
Mi se silan jatere wi wa nuŋgba pe
ni wa pe gbogolosara ti ni.
Katugu wa pe naŋgbanwa pi ni, pàa
leele gbo,
wa pe nandanwa kagala ke ni, pàa
napɛnɛ pe pannda ti kɔɔnlɔ.
7 Mì pe naŋgbanwa kapyege ki
daŋga, katugu pìla pye ma pe.
Mì pe naŋgbanwa ndorogo ki
daŋga, katugu pe sila lere
yinriwɛ ta.
Mi yaa ka pe setirige piile pe laga pe
yɛɛ na wa Zhakɔbu tara,
mbe pe jaraga pe yɛ pe yɛ wa
Izirayɛli tara.

8 «Zhuda, ma to seyɛɛnlɛ pe yaa kaa
ma sɔnni.
Ma yaa ka ma juguye pe ŋgbanga
pe go sogo ma kan.
Ma to seyɛɛnlɛ pe yaa kaa fɔli ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ma gbogo.
9 Zhuda, ma yɛn paa jara yirifɔnŋɔ
yɛn.
Na pinambyɔ, mà yiri wa ma kag-
boro ti go na na paan.
Mɔ̀ɔ kanŋguuro ti kuuro ma sinlɛ
paa jara yɛn, paa jara nɔ yɛn.
Ambɔ wi mbe ya mboo pye wi yiri†?
10 Wunluwɔ kanŋgala li se wɔ wa
Zhuda sege ki ni.
Tegere gbɔtangala li se wɔ wi se-
tirige piile pe kɛɛ
fɔ li lɛfɔ jɛnŋɛ† wi sa pan;
wo ŋa cɛngɛlɛ ke yaa kaa nuru wi
yeri we.
11 Wi ɛrɛzɛn tiire ti yaa ka lɛgɛ fɔ wi
yaa kaa wi sofile wi poo ti na,
mbaa wi sofile pyɔ wi poo ɛrɛzɛn
tirige ŋga kì yɔn ma wɛ ti ni
fuun na ki na.
Wi yaa kaa wi yaripɔrɔ ti jori wa
duvɛn wi ni,
mbaa wi derigbɔgɔ ki jori wa ɛrɛzɛn
tɔnmɔ pi ni.

12 Wi yɛngɛlɛ ke yaa la yanlagi
duvɛn wi kala na,
wi ŋgangala ke yaa la finligi nɔnɔ
wi kala na†.

13 «Zabulɔn wo yaa ka cɛn wa kɔgɔje
yɔn ki na,
wa laga ŋga tɔnmɔkɔɔrɔ ti yaa kaa
yeregi.
Wi tara ti yaa ka gbɔgɔ mbe gbɔn fɔ
wa Sidɔn ca ki na.

14 «Isakari wo yɛn paa sofile ŋa wi
yɛn fanŋga ni,
wi yɛn ma sinlɛ wa yaayoro jasa† wi
ni.
15 Wìgi yan fɔ wi yɛn ma sinlɛ laga
ŋga na na wogo, ki yɛn ma
yɔn,
fɔ tara tì tanla.
Wùu pɔgɔlɔ ke gbɛgɛlɛ tuguro lɛmɛ
pi kala na.
Wùu yɛɛ kan tunŋgo ki yeri paa
kulo yɛn.

16 «Dan wo yaa cɛn wi woolo pe go
na mbaa pe kiti wi kɔɔn,
mbe pye paa Izirayɛli cɛngɛlɛ
sanŋgala ke nuŋgba yɛn.
17 Dan wo yaa ka pye paa wɔɔgɔ yɛn
ŋga kì sinlɛ wa konɔ,
paa mɛrɛgɛ yɛn, ŋga kì sinlɛ wa
konɔ li yɔn na, na singi.
Wi yaa ka shɔn wi nɔ wi yenjogo ki
na,
fɔ shɔn lugufɔ wi wɔ wi to wi jali.
18 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na jigi wi yɛn ki
na fɔ ma yaa kanla shɔ.

19 «Gadi, maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege
yaa ka yiri mbe to ma na;
ɛɛn fɔ, ma yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ,
mbe to pe na, mbe pe purɔ.

20 «Asɛri, yarilire lɛgɛrɛ yaa ka yiri
wa ma yeri,
wunlumbolo yarikatanra yaa kaa
taa wa ma yeri.

† **49:9 49.9:** Nɔmbu 24.9; Naga 5.5 † **49:10 49.10:** Ŋga ki yo laga ma yo «lɛfɔ jɛnŋɛ», Eburuye sɛnrɛ ti ni pège yɔnlɔgɔ ma yo Shilo. Ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi woro ma filige. † **49:12 49.11-12:** Duvɛn naa nɔnɔ sɛnrɛ nda tila yuun, to yɛn naga nari ma yo Zhuda wi yaa ka ɛrɛzɛn tiire lɛgɛrɛ naa yaayoro lɛgɛrɛ ta. † **49:14 49.14:** Ŋga ki yo laga ma yo «yaayoro jasa», Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi woro ma filige.

21 «Nɛfitali wo yɛn paa lufaa yɛn ŋa
wi yɛn yɛyinŋge na.
Wi yaa kaa piile jɛmbɛlɛ siin.

22 «Zhozɛfu wo yɛn paa tige yɛn ŋga
ki maa sɛni,
ŋga ki yɛn pulugo yɔn na.
Ki njere tì yiri ma yagara ma wɛ
mbogo na†.
23 Sandira wɔnfɛnnɛ pòo yɔn ja,
pòo wɔn pe wangala ke ni maa yɛgɛ
wɛri.
24 Ɛɛn fɔ, wìla wi sandiga ki yigi
ŋgbanga,
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ
li fanŋga na, wi kɛyɛn yìla
fanŋga ta.
Lo li yɛn Izirayɛli wi kɔnrifɔ ma
pye walaga ŋga ki yɛn wi kɛɛ
kansaga.
25 Ma to wi Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ma
sagafɔ,
lo na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ, lo li
yaa duwaw ma na!
Mbe duwaw ma na mbe ti tisara
mbaa paan mbaa yinrigi wa
naayeri!
Mbe duwaw ma na mbe ti tɔnmɔ
mbaa yinrigi wa tara ti nɔgɔ!
Mbe duwaw ma na mbe ti jɛɛlɛ pe
pye sevɛnnɛ konaa yaayoro ti
lɛgɛ!
26 Mi ŋa ma to, duwaw ŋa mì pye ma
kan, wì wɛ ŋa na teele pàa pye
na kan wi na
fɔ ma saa gbɔn wa yanwira nda ti
yɛn kɔsagafu ti go na†.
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki duwaw wi tigi
Zhozɛfu wi na,
wo ŋa wi yɛn wi to seyɛɛnlɛ pe go
na, ki duwaw wi tigi wa wi go
na!

27 «Bɛnzhamɛ wo yɛn paa kombok-
aga yɛn, ŋga ki ma yanyaraga
ka yigi maga kɔɔnlɔ.
Pinliwɛ ni, ki ma ki kagboro ti ka;
yɔnlɔkɔgɔ, kì yaara nda koli, ki mari
yɛɛlɛ.»
28 Poro mbele poro pe yɛn Izirayɛli
cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ŋgele. Pe
to wìla duwaw wi pye pe kan ma
sɛnrɛ nda yo, tori yɛɛn. Pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba wìla duwaw pye pe
kan, a wì yiri wi yɛ wi yɛ.

Zhakɔbu wi kunwɔ sɛnrɛ

29 Ko puŋgo, a Zhakɔbu wì sigi
sɛnrɛ nda ti yo wi piile pe kan fɔ:
«Mi yaa ku mbe taga wa na tɛlɛye
mbele pè ku pe na. Na kuŋgɔlɔ, ye
sanla le wa na tɛlɛye pe fanga ki
ni, wa waliwege ŋga ki yɛn wa Hɛti
cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn wi kɛrɛ ki
ni,
30 wa kɛrɛ ti waliwege ki ni, wa
Makipela, wa Mamire laga ki tanla,
wa Kana tara. Ko kɛrɛ to Abirahamu
wìla lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn
wi yeri mari pye gboolo lesaga†.
31 Pa pàa Abirahamu naa wi jɔ
Sara pe le wa, pa pàa Izaki naa wi
jɔ Erebeka pe le wa, pa mìla Leya
wi le wa fun†.
32 Kɛrɛ to naa waliwege ŋga ki yɛn
wa ti ni, pàa ti lɔ Hɛti cɛnlɛ woolo
poro yeri.»
33 Naa Zhakɔbu wìla kaa kɔ wi
sɛnyoro ti na wi pinambiile pe kan,
a wì si nuru ma sinlɛ, mɛɛ ku ma
taga wa wi tɛlɛye pe na†.

50

Zhakɔbu wi kunwɔ pyewe sɛnrɛ

1 Kona, a Zhozɛfu wì si fɔli wa wi
to wi yɛgɛ ki na mɛɛ kɛyɛn wa wi
yɔlɔgɔ ma gbele.
2 A Zhozɛfu wì suu tunmbyeele
mbele pàa pye wɛrɛ pyefɛnnɛ pe
pye ma yo poo to gboo wi gbegele
nuwɔ taanyaara ni (wi ya wi tɛgɛ). A
wɛrɛ pyefɛnnɛ pè si nuwɔ taanyaara
gbegele Izirayɛli gboo wi na.

† **49:22 49.22:** Ŋga kì yo fɔ *Zhozɛfu wo yɛn paa tige yɛn ŋga ki maa sɛni*, Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fɔ wi yɛn paa yan sofile yɛn. Njere nda sɛnrɛ tì yo ko yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Zhozɛfu setirige piile pe yaa ka lɛgɛ mbe jaraga konaa mbe fanŋga ta. † **49:26 49.26:** Laga ŋga kì yo *fɔ ma saa gbɔn wa yanwira nda ti yɛn kɔsagafu ti go na* ko yɛn naga nari fɔ duwaw ŋa Zhozɛfu wi yaa ta kɔsaga se pye wi na. † **49:30 49.30:** Zhenɛ 23.3-20 † **49:31 49.31:** Zhenɛ 25.9-10; 35.29 † **49:33 49.33:** Kapye 7.15

3 Pàa ko kala lo pye piliye nafa
shyɛn ni, katugu ko piliye yɔn ko
ki ma yala pe gboo wi gbegewe pi
ni. Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa Zhakɔbu
kunwɔ pi gbele ma saa gbɔn piliye
nafa taanri ma yiri kɛ.
4 Naa kunwɔ pi gbelepiliye yìla
kaa toro, a Zhozɛfu wì sigi yo
Farawɔn wi go woolo pe kan fɔ: «Na
kaa pye na kala li ye ndanla, mila
ye yɛnri, ye saga sɛnrɛ nda ti yo
Farawɔn wi kan yoo pye fɔ:
5 ‹Sanni na to wi sa ku, wìla na pye
ma yo: Wugu mala kan, fɔ ma yaa
ka sanla gboo wi le wa fanga ŋga
mìla kɔn wa Kana tara ki ni.› Ki kala
na, ye konɔ kan na yeri, mbe sanla
to gboo wi le, mbe si sɔngɔrɔ mbe
pan†.»
6 A pè si saa ki yo Farawɔn wi kan.
A wì sho fɔ: «Kari ma sɔɔn to gboo
wi le ma yala wuguro nda wìla ti mà
wugu ti ni.»
7 A Zhozɛfu wì si lɛ na kee saa to
gboo wi le. Farawɔn wi tunmbyeele,
naa wi laga ki lelɛɛlɛ konaa Ezhipiti
tara lelɛɛlɛ pe ni fuun pàa pinlɛ wi
ni ma kari.
8 Zhozɛfu wi go woolo pe ni fuun,
naa wi to seyɛɛnlɛ poro naa wi to
go woolo sanmbala pàa kari fun. Pe
sila lere wo wa kpɛ yaga wa Goshɛni
tara, kaawɔ pe piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ poro
naa pe simbaala, naa sikaala konaa
pe nɛrɛ ti ni.
9 Wotoroye mbele shɔnye maa tile
naa pe fevɛnnɛ la pinlɛ Zhozɛfu wi
ni fun, a janwa wi lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
10 Naa pàa ka saa gbɔn wa yarilire
sunsaga ŋga pe yinri Atadi ki na, wa
Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, a pè
si kunwɔ pi pye wa maa gbɔgɔ, maa
gbele fɔ jɛŋgɛ. Zhozɛfu wìla wi to
kunwɔ pi gbele fɔ pilige kɔlɔshyɛn.
11 Ki tara woolo mbele pàa pye
Kana tara fɛnnɛ, a pè sigi kunwɔ
pyewe pi wele maa yan wa Atadi
yarilire sunsaga ki na, ma sho fɔ:
«Ki kunwɔ mba pi yɛn ma gbɔgɔ
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri dɛ!»

Ki kala na, ki laga ŋga ki yɛn
wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na,
pàa ki mɛgɛ taga naga yinri Abɛli
Mizirayimu†.
12 Ko puŋgo na, a Zhakɔbu wi
pinambiile pè sigi pye paa yɛgɛ ŋga
na pe to wìla ki yo ma pe kan we.
13 Wi pinambiile pàa wi lɛ ma kari
wi ni wa Kana tara, ma saa wi le wa
kɛrɛ ti waliwege ki ni, wa Makipela.
Abirahamu wo wìla ki kɛrɛ ti lɔ
Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Efirɔn wi yeri
maga pye gboolo lesaga wa Mamire
laga ki tanla†.
14 Naa Zhozɛfu wìla kaa wi to wi
le makɔ, a wì si sɔngɔrɔ wa Ezhipiti
tara, wo naa wi to seyɛɛnlɛ pe ni,
konaa mbele fuun pàa saa wi torogo
a wì saa wi to wi le pe ni.

Kagala ŋgele kàa pye Zhakɔbu kunwɔ pi puŋgo na

15 Naa Zhozɛfu wi to seyɛɛnlɛ pàa
kaa ki yan pe to wì ku, a pè si pe
yɛɛ pye fɔ: «Koni, Zhozɛfu wi mbe
ya yiri we kɔrɔgɔ mbe kapege ŋga
wàa pye wi na ki fɔgɔ tɔn we na.»
16 Kona, a, pè si ti a pè saa ki yo
Zhozɛfu wi kan fɔ: «Sanni ma to wi
sa ku, wìla ki sɛnrɛ nda ti yo ma yo
fɔ:
17 ‹Pa ye yaa para Zhozɛfu wi ni
yɛɛn, mbe yo fɔ: Mi yɛn naa yɛnri
fɔ kapege naa katijaanga ŋga wi to
seyɛɛnlɛ pàa pye wi na, wigi kala
yaga pe na; katugu pàa kapege pye
wi na! Koni we yɛn nɔɔ yɛnri, woro
mbele we yɛn ma to wi Yɛnŋɛlɛ li
tunmbyeele, ma we kapere ti kala
yaga we na.› »
Naa pàa ka saa ki sɛnrɛ ti yo
Zhozɛfu wi kan, a wì si gbele.
18 Ko puŋgo na, a wi to seyɛɛnlɛ
pè si kari pe yɛ ma saa fɔli wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «We mbele, we
yɛn ma kulolo.»
19 Ɛɛn fɔ, a Zhozɛfu wì si pe pye
fɔ: «Yaga ka fyɛ, ko mbe pye muwi
mi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li yɔnlɔ le?

† **50:5 50.5:** Zhenɛ 47.29-31 † **50:11 50.11:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Abɛli Mizirayimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Ezhipiti tara fɛnnɛ kunwɔ gbelege. † **50:13 50.13:** Kapye 7.16

20 Yoro laga sɔnri mbe kapege pye
na na, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi kapege ki
kanŋga kajɛŋgɛ mbe ta mbe ŋga
kila piin nala ki yɔn fili, mbe lelɛgɛrɛ
go shɔ.
21 Koni yaga ka fyɛ, mi yaa la ye
kaan yaa kaa yoro naa ye piile.»
A wì si pe kotoro ti sogo pe na
sɛntanra ni.

Zhozɛfu wi kunwɔ sɛnrɛ

22 Zhozɛfu wìla cɛn wa Ezhipiti
tara wo naa wi go woolo pe ni. Wìla
ta yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri kɛ (110).
23 Zhozɛfu wìla wi pinambyɔ Efi-
rayimu wi pishyɛnwoolo pe piile pe
yan yɛnlɛ ni. Wìla wi pinambyɔ
Manase wi pishyɛnwoo Makiri wi
piile pe lɛ ma pe koro.
24 Pilige ka, a Zhozɛfu wì suu to
seyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Sanni jɛnri, mi
yaa ku! Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa la wele
ye na, ki woro nala kɔɔn shyɛn. Li
yaa ka ti ye yiri laga ki tara nda ti ni,
mbe sɔngɔrɔ ye ni wa tara nda làa
wugu ma yo li yaa kan Abirahamu,
naa Izaki, konaa Zhakɔbu pe yeri ti
ni.»
25 Zhozɛfu wì si ti a Izirayɛli
pinambiile pe wugu maa kan mbe
ŋga wi yaa yo ki pye. Wìla pe pye
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yaa la wele ye na, ki
woro nala kɔɔn shyɛn. Na yaga kaa
kee sanga ŋa ni, yanla kajeere ti lɛ
ye kari ti ni, yeri wɔ laga†.»
26 Zhozɛfu wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ ma
yiri kɛ mɛɛ ku (110). A pè suu gboo
wi gbegele nuwɔ taanyaara ni, maa
le gboolo kɛsu wa ni wa Ezhipiti
tara.

† **50:25 50.25:** Ɛki 13.19; Zhozu 24.32; Ebu 11.22

Izirayɛli woolo pe yinriwɛ sɛwɛ ŋa pe yinri
ƐKIZƆDI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Maga logo Ɛkizɔdi ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Mbaa kee» nakoma «mbe yiri». Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na para Izirayɛli woolo pe kagbɔgɔlɔ ŋgele kè pye ma toro lo la nuŋgba na. Lo li yɛn pe yinriwɛ wa Ezhipiti tara.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri:

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–13), ki yɛn naga nari fɔ Zhakɔbu setirige piile pe yɛn wa Ezhipiti tara na jɔlɔ jɛŋgɛ paa kulolo yɛn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi wɔ mbe pe shɔ konaa mbe pe yirige wa Ezhipiti tara.

Wa wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (14–18), ki yɛn naga nari fɔ Izirayɛli woolo pe yɛn na tanri na kee wa Sinayi yanwiga ki na, ko ŋga ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li yanwiga kpoyi ye. Pe karaga ki sila Ezhipiti tara wunlunaŋa wi ndanla. A wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe torogo pe sa pe yigi. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si kafɔnŋgɔlɔ pye mali woolo pe shɔ. Ko puŋgo na, a leele pe nɛɛ kee pe kondangala li na. Yɛnŋɛlɛ làa tɔnmɔ naa yaakara kan pe yeri.

Wa wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (19–40), ki yɛn naga nari fɔ leele pe yɛn wa Sinayi yanwiga ki na. A Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ le li woolo pe ni, mali yɛɛ naga Moyisi wi na. Làa ŋgasegele kɛ ke kan wi yeri konaa lasiri koŋgolo kele yɛgɛ ni. A lì sigi yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa li gbogo we. Làa yɛgɛ nagawa kan wi yeri paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki kan we.

Yɛnŋɛlɛ lo làa pye Izirayɛli woolo pe kala pyew, ɛɛn fɔ a pe wire tì si kaa fanla pe na fyaw, a pè yarisunŋgo gbegele pe yɛɛ kan. A Yɛnŋɛlɛ lì si pe pye fɔ:

Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le; muwi mɔ̀ɔ yirige wa Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we. Mɛɛ daga mbe yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ mi puŋgo na (Ɛki 20.2-3).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pe kulowo wa Ezhipiti tara *1.1-22*
Naŋa ŋa pàa pye na yinri Moyisi *2.1-25*
Moyisi naa Arɔn pàa para Ezhipiti tara wunlunaŋa wi ni *3–6*
Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ kagala kɛ wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na *7–11*
Paki fɛti koŋgbanŋa wi pyewe *12–13*
Izirayɛli woolo pàa Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri *14.1–15.21*
Mbege lɛ wa Kɔgɔje yɛɛn wi na mbe sa gbɔn wa Sinayi yanwiga ki na *15.22–18.27*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni *19–24*
Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanlɔmɔ *25–31*
Izirayɛli woolo pàa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi jɔgɔ *32–34*
Yɛnŋɛlɛ li filisaga paraga go ki kanwa *35–40*

IZIRAYƐLI WOOLO PE KULOWO WA EZHIPITI TARA

1.1-22

Izirayɛli woolo pe kulowo tunndo wa Ezhipiti tara

1 Izirayɛli ŋa pe yinri fun Zhakɔbu wi pinambiile mbele pàa pinlɛ wi ni ma kari wa Ezhipiti tara, pe mɛrɛ ti nda. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa kari naa pe go woolo.
2 Urubɛn, naa Simeyɔn, naa Levi, naa Zhuda,
3 naa Isakari, naa Zabulɔn, naa Bɛnzhamɛ,
4 naa Dan, naa Nɛfitali, naa Gadi konaa Asɛri†.

† **1:4 1.1-4:** Zhenɛ 35.23-25; 46.8-27

5 Zhakɔbu wi setirige piile mbele pàa kari wa Ezhipiti tara pe ni fuun pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ. Wi pinambyɔ Zhozɛfu wo la pye wa Ezhipiti tara makɔ†.
6 Naa kìla kaa mɔ, a Zhozɛfu wì si kaa ku, naa wi to seyɛɛnlɛ pe ni, konaa ki wagati woolo pe ni fuun pe ni†.
7 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli cɛnlɛ woolo pè si pye sevɛnnɛ, ma se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, ma Ezhipiti tara ti yin, mɛɛ pye fanŋga ni.
8 A wunlunaŋa fɔnŋɔ si kaa cɛn Ezhipiti tara ti go na, wo sila Zhozɛfu kala lo la kpɛ jɛn.
9 A wì suu woolo pe pye fɔ: «Ye wele, Izirayɛli cɛnlɛ woolo pè lɛgɛ jɛŋgɛ ma wɛ we na, ma fanŋga ta ma wɛ we na†.
10 Ye pan we yigisaga ja pe wogo ki na tijinliwɛ ni, nakoma pe yaa ka lɛgɛ mbe toro. Na malaga ka ka to laga we na, pa pe yaa pinlɛ we mbɛnfɛnnɛ pe ni mbe malaga gbɔn we ni mbe ya we ni, mbe si wɔ laga tara ti ni.»
11 Kì kaa pye ma, a pè si kulowo tunŋgo teele tɛgɛtɛgɛ Izirayɛli woolo pe go na, jaŋgo mbe pe yɛgɛ wɛri tunŋgbanra ni. Kì pye ma, a pè si Pitɔmu naa Aramisɛsi cara ti kan Farawɔn† wi kan, a tì pye wi yarijɛndɛ tɛgɛsara.
12 Ɛɛn fɔ, ali maga ta pàa pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ na kee yɛgɛ, pàa pye na lege na seregi, fɔ a Ezhipiti tara fɛnnɛ pè Izirayɛli woolo pe panra.
13 Kì pye ma, Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa Izirayɛli woolo pe le kulowo tunŋgo ŋgbanga ni.
14 Pàa pe yɛgɛ wɛri tunŋgbanra ti ni: joro tunŋgo, naa tofa kɔnwɔ konaa kɛɛrɛ tunndo ti cɛnlɛ pyew ti ni. Pàa kulowo tunŋgo cɛnlɛ pyew ki wɛ pe na fɔ tipege.
15 A Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si para jɛɛlɛ shyɛn mbele pàa pye na Eburuye jɛɛlɛ pe sari paa siin pe ni. Pàa pye na nuŋgba yinri Shifira, na sanŋa wi yinri Puwa.
16 Wìla pe pye fɔ: «Na ye kaa Eburuye jɛɛlɛ pe sari paa siin sanga ŋa ni, ye pyɔ wi wele jɛŋgɛ yoo jɛn wa sesaga, na wiga pye naŋa, yoo gbo; na wiga pye jɛlɛ, yoo yaga yinwege na.»
17 Ɛɛn fɔ, jɛɛlɛ mbele pàa pye na Eburuye jɛɛlɛ pe sari paa siin pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Pe sila Ezhipiti tara wunlunaŋa wi sɛnrɛ ti lɛ. Pàa pye na pinambiile pe yari yinwege na.
18 Kona, a Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si pe yeri mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na a yè sigi pye yɛɛn ma pinambiile pe yaga yinwege na?»
19 Mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin, a pè si Farawɔn wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Eburuye jɛɛlɛ pe woro paa Ezhipiti tara fɛnnɛ jɛɛlɛ pe yɛn. Pe yɛn kotogo ni, pe ma keli ma se sanni we sa gbɔn wa pe na.»
20 A Izirayɛli cɛnlɛ woolo pè si se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ ma fanŋga ta. A Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛŋgɛ pye mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin pe kan.
21 Yɛnŋɛlɛ làa pe go woolo pe pye a pè lɛgɛ, katugu pàa Yɛnŋɛlɛ li jate.
22 Kì kaa pye ma, a Farawɔn wì sigi konɔ na li kan wi tara woolo pe ni fuun pe yeri ma yo fɔ: «Paga Eburuye pinambyɔ ŋa se, yoo wa wa Nili gbaan wi ni, ɛɛn fɔ, ye pe sumborombiile pe ni fuun pe yaga yinwege na†.»

NAŊA ŊA PAA PYE NA YINRI MOYISI

2

2.1-25

† **1:5 1.5:** Wa kapyegele sɛwɛ wi go kɔlɔshyɛn ki konɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ (Kapye 7.14) li ni, lere yɔn ŋga kì kan ki yɛn lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ko pan ma, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wìla Zhozɛfu wi pishyɛnwoolo taanri naa pe piile shyɛn jiri ma pe pinlɛ wa. † **1:6 1.6:** Kapye 7.17 † **1:9 1.9:** Kapye 7.19 † **1:11 1.11:** ***Farawɔn*** **mɛgɛ ki yɛn mɛgɛ ŋga pàa pye na tari faa Ezhipiti tara fɛnnɛ wunlumbolo pe na.** † **1:22 1.22:** Kapye 7.19

Moyisi wi sewe naa wi punwɛ kala

1 Ki sanga wi ni, Levi setirige
woolo naŋa wà si ki setirige nuŋgba
ki jɛlɛ wa pɔri wi jɔ.
2 A ki jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ mɛɛ
pinambyɔ se, ma sigi yan fɔ pyɔ wi
yɛn ma yɔn. A wì suu lara ma saa
gbɔn fɔ yeyɛn taanri†.
3 Ko puŋgo na, wii ya mbaa wi lara
naa, a wì si kanjapige ti gbɛgɛwɛ ni,
maga nawa pi wɔlɔgɔ fɛnrɛgɛ naa
ŋguro joro ni (jaŋgo tɔnmɔ ka ya ye
wa ki ni), mɛɛ pyɔ wi le wa ki ni ma
saa ki tɛgɛ wa gbagara wi sɔgɔwɔ wa
gbaan wi koŋgo tɔnmɔ pi ni.
4 A pyɔ wi njɔ wì si saa yere laga
ka na, mbe ta mbe ŋga ki yaa pye
pyɔ wi na ki yan.
5 Ko puŋgo na, a Farawɔn wi
sumborombyɔ wì si kari wa gbaan
wi ni mbe sa woli. A wi pinlɛyɛɛnlɛ
poro nɛɛ yanriyanri na toro gbaan
wi koŋgo ki na. A Farawɔn wi
sumborombyɔ wì si kanjapige ki
yan wa gbagara wi sɔgɔwɔ, mɛɛ wi
tunmbyee jɛlɛ wi tun ma yo wi saga
lɛ wi pan ki ni.
6 Kì kaa pan, a wì sigi yɛngɛ mɛɛ
pyɔ wi yan wa. Pinambyɔ lawi, wìla
pye na gbele. A wi yinriwɛ suu ta,
a wì sho fɔ: «Eburuye pe pyɔ wo
wawi ŋa!»
7 Kona, a pyɔ wi njɔ wì si Farawɔn
sumborombyɔ wi pye fɔ: «Maa jaa
mbe sa Eburuye jɛlɛ wa yeri wi pan
wila pyɔ wi kaan wila wɔnri le?»
8 A Farawɔn sumborombyɔ wì sho
fɔ: «Ee.»
A sumborombyɔ wì si kari ma saa
pyɔ wi nɔ jate wi lagaja ma pan wi
ni.
9 A Farawɔn sumborombyɔ wì si
jɛlɛ wi pye fɔ: «Ki pyɔ ŋa wi lɛ ma
saa wi kaan wila wɔnri na kan, mi
yaa kɔɔn sara ki wogo ki na.»
A jɛlɛ wì si pyɔ wi lɛ ma saa naa
kaan wila wɔnri.
10 Naa pyɔ wìla kaa yɛgɛ to, a
nɔfɔ wì si pan maa kan Farawɔn
sumborombyɔ wi yeri, a wùu pye wi
pinambyɔ. A wì suu mɛgɛ ki taga
naa yinri Moyisi, ma yo fɔ: Katugu
mùu tile maa wɔ tɔnmɔ†.

Moyisi wìla fe ma kari wa Madiyan tara

11 Naa Moyisi wìla kaa yiri ma
yɛgɛ to, pilige ka, a wì si yiri ma
kari wa wi cɛnlɛ woolo pe yeri, mɛɛ
saa pe tunŋgbanra ti yan. A wì si
Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wa yan wila
wi cɛnlɛ woolo Eburuye naŋa wa
gbɔɔn†.
12 A wì si welewele maa yɛɛ maga,
wii lere yan. A wì si Ezhipiti tara
fɛnnɛ naŋa wi gbɔn maa gbo, mɛɛ
wi lara wa taambugɔ ki ni.
13 Ki goto, a wì si kari naa mɛɛ
saa Eburuye nambala shyɛn yan paa
wiin. A wì si ŋa wogo kì pɛn wi yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ ma
sefɔ wi gbɔɔn?»
14 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Ambɔ
wɔ̀ɔn tɛgɛ we go na ma pye we kiti
kɔnfɔ? Maa jaa mbanla gbo paa
yɛgɛ ŋga na màa Ezhipiti tara fɛnnɛ
naŋa wi gbo wi le?»

A Moyisi wì si fyɛ ma suu yɛɛ pye
fɔ: «Kaselege kona, lere ŋa mì gbo
pège wogo ki jɛn†.»
15 Farawɔn wìla ŋga kìla pye ki
logo, a wi nɛɛ Moyisi wi lagajaa
mboo gbo. Ɛɛn fɔ, a Moyisi wì si fe
ma kari ma saa cɛn wa Madiyan tara
ma lali Farawɔn wi ni. Wìla pye ma
cɛn kɔlɔ wa tanla†.
16 Wa Madiyan tara, saraga wɔfɔ
wà la pye wa, wi sumborombiile pàa
pye kɔlɔshyɛn. Pàa pan ma ko ma
yaayoro wɔyaara ti yinyin, mbe pe
to wi simbaala naa sikaala pe kan
pe wɔ.
17 Ɛɛn fɔ, a yaayoro kɔnrifɛnnɛ
pèle si pan le, mɛɛ sumborombiile
pe purɔ. Kona, a Moyisi wì si yiri
pe kɔrɔgɔ ma saga sumborombiile
pe na, mɛɛ pe yaayoro ŋgbelege ki
kan, a kì wɔ.

† **2:2 2.2:** Kapye 7.20; Ebu 11.23 † **2:10 2.10:** Kapye 7.21 † **2:11 2.11:** Ebu 11.24 † **2:14 2.11-14:** Kapye 7.23-28 † **2:15 2.15:** Kapye 7.29; Ebu 11.27

18 Naa sumborombiile pàa kaa sɔngɔrɔ ma gbɔn wa pe to Erewuwɛli† wi tanla, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan faa nala?»
19 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wawi wì we shɔ yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe yeri. Wì yɛrɛ ko we kan ma we yaayoro ŋgbelege ki kan, a kì wɔ.»
20 A pe to wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ki naŋa wi yɛn se yeri? Yiŋgi na, a yè si pan maa yaga wa? Ye saa yeri wa, wi pan we li.»
21 A Moyisi wì si yɛnlɛ ki na mbe cɛn wa ki naŋa wi yeri; a wì suu sumborombyɔ Sefora wi kan Moyisi wi yeri wi jɔ.
22 A Sefora wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se, a Moyisi wì suu mɛgɛ taga naa yinri Gɛrishɔmu; katugu wìla yo fɔ: «Mi yɛn nambanŋa ma cɛn tateere ni.»
23 Naa kìla kaa mɔ, a Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si ku. Izirayɛli cɛnlɛ woolo pàa pye na jɛɛn na gbele bere pe kulowo tunŋgbanra ti kala na. A pe gbelege kì si gbɔn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ li na.
24 A Yɛnŋɛlɛ lì si pe gbeere ti logo, mɛɛ jatere pye yɔn finliwɛ mba làa le Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe ni pi na†.
25 A Yɛnŋɛlɛ lì si Izirayɛli woolo pe wele, mɛɛ pe cɛnlɔmɔ pi yan maa jɛn.

MOYISI NAA ARƆN PAA PARA EZHIPITI TARA WUNLUNAŊA WI NI

3

3–6

Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi wɔ mbe Izirayɛli woolo pe shɔ wi fanŋga na

1 Moyisi wìla pye naa nafɔ Zheturo wi simbaala naa sikaala pe kɔnri wi kan. Zheturo wìla pye Madiyan tara saraga wɔfɔ. Pilige ka, a Moyisi wì si kari yaayoro ti ni wa gbinri wi puŋgo na, ma saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ŋga pe yinri Horɛbu† ki na.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li Mɛrɛgɛ wì suu yɛɛ naga wi na kasɔn yinnɛ la ni tipile la sɔgɔwɔ. A Moyisi wì sigi wele maga yan fɔ tipile li lagapyew kìla pye kasɔn ni, ɛɛn fɔ, tipile jate li sila pye na sori.
3 A wì sho fɔ: «Mi yaa fulo wa mbe saga kafɔnnɔ na li wele mbege jɛn yiŋgi na tipile li si woro na sori.»
4 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi yan wi yɛn na fulo wa mbe sa wele, a lì si koro wa tipile li sɔgɔwɔ maa yeri, ma yo fɔ: «Moyisi, Moyisi.» A Moyisi wì si shɔ ma yo fɔ: «Naw.»
5 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Maga ka fulo laga ki laga ŋga ki ni. Ma sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na, katugu ma yɛn ma yere laga ŋga na, ki tara ti yɛn kpoyi na yɛgɛ na.»
6 A lì sho naa fɔ: «Muwi mi yɛn ma to wi Yɛnŋɛlɛ le, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le.»

A Moyisi wì suu yɛgɛ ki tɔn, katugu wìla pye na fyɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li wele.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na woolo mbele wa Ezhipiti tara, mì pe jɔlɔgɔ ki yan, gbeere nda paa gbele pe jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ, mìri logo. Mì pe tere ti jɛn.
8 Mì pan mbe pe shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ, mbe pe yirige laga, mbe kari pe ni tara ta ni, nda tì yɔn ma gbɔgɔ, ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni na fuun†. Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe tara tori.
9 Wele, Izirayɛli woolo pe gbeere tì gbɔn laga na na, Ezhipiti tara fɛnnɛ paa pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na, mìgi yan.

† **2:18 2.18:** Erewuwɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ li wɔnlɔ. Pàa kaa naa yinri fun Zheturo (Ɛki 3.1). † **2:24 2.24:** Zhenɛ 15.13-14 † **3:1 3.1:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pe yinri Sinayi (Ɛki 19.2). † **3:8 3.8:** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ to yɛn naga nari ma yo yaayoro ti yaa yɔn jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, konaa tire nda ti maa sɛni ti ni.

10 Koni, ta kee, mila ma tunnu
Farawɔn wi yeri. Ma sa Izirayɛli,
na woolo pe pye pe yiri wa Ezhipiti
tara†.»

Yɛnŋɛlɛ làa li mɛgɛ ki naga Moyisi wi na

11 Kona, a Moyisi wì si Yɛnŋɛlɛ li
pye fɔ: «Mi we? Ko lere ma mi,
mbe kari sa Farawɔn wi yan, mbe
Izirayɛli woolo pe pye pe yiri wa
Ezhipiti tara.»
12 A Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Mi yaa pye
ma ni. Tɛgɛrɛ nda ti yaa ki naga ma
na mbe yo mi jate mila ma tunnu
ti nda: ‹Na maga ka Izirayɛli woolo
pe yirige wa Ezhipiti tara, ye ni fuun
ye pan yanla gbɔgɔ laga ki yanwiga
ŋga ki na.› »
13 A Moyisi wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Kì kaa pye yɛɛn, mi yaa kari wa
Izirayɛli woolo pe yeri saga yo pe
kan fɔ ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun
ye yeri. Ɛɛn fɔ, na paga na yewe li
mɛgɛ ki ni, mi yaa yo mɛlɛ†?»
14 A Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
«Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn†.» Maga yo
Izirayɛli woolo pe kan fɔ ŋa pe yinri
«Mi yɛn» wìlan tun ye yeri.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì suu pye naa fɔ:
«Maga yo Izirayɛli woolo pe kan
fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ†, ye tɛlɛye pe
Yɛnŋɛlɛ le, Abirahamu, naa Izaki
konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le, lo
lìlan tun ye yeri.› Ko ki yɛn na mɛgɛ
ye fɔ sanga pyew. Ko mɛgɛ koyi
wagati wi ni fuun woolo pe mbe ya
mbaa na yinri ki na.
16 Koni, kari ma sa Izirayɛli lelɛɛlɛ
pe gbogolo, ma pe pye fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, lìli
yɛɛ naga na na. Lo na li yɛn Abira-
hamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe
Yɛnŋɛlɛ le.› Lìlan pye fɔ: ‹Mì pan
mbe wele ye na, katugu ŋga paa piin
ye na wa Ezhipiti tara, mìgi yan.
17 Mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ
wa jɔlɔgɔ ki ni, wa Ezhipiti tara,
mbe kari ye ni wa Kana tara fɛnnɛ,
naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri
cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo,
naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi
cɛnlɛ woolo pe tara ti ni. Ki tara ti
yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni na
fuun.›
18 Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yaa ka logo
ma yeri. Kona, mboro naa poro
ni, ye kari wa Ezhipiti tara wunlu-
naŋa wi yeri, ye saa pye fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ, woro Eburuye, we Yɛnŋɛlɛ
le, lìli yɛɛ naga we na. Koni, konɔ
kan we yeri, we piliye taanri tangala
tanga wa gbinri wi ni, we sa saara
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.›
19 Mìgi jɛn ma yo Ezhipiti tara
wunlunaŋa wi se yɛnlɛ mbe ye yaga
ye kari, kaawɔ poo jori fɔ jɛŋgɛ.
20 Mi yaa kanla fanŋga ki naga
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, mbe pe
jɔlɔ kafɔnŋgɔlɔ cɛngɛlɛ ŋgele fuun
mi yaa pye wa pe sɔgɔwɔ ke ni. Ko
puŋgo na, pa wi yaa ye yaga ye kari.
21 Mi yaa ka ti ye kala li Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe ndanla, jaŋgo yaga
kaa kee sanga ŋa ni, yaga ka kari
kɛwara.
22 Ye jɛɛlɛ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe tɛ yaara, naa wari-
fuwe yaara konaa yaripɔrɔ yɛnri pe
cɛnyɛɛnlɛ, Ezhipiti tara woolo pe
yeri, konaa jɛɛlɛ mbele pe yɛn pe
ni wa pe yinrɛ ti ni pe yeri; yeri le
ye pinambiile naa ye sumborombiile
pe na. Pa ye yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe kɛɛ yaara ti koli pe yeri yɛɛn†.»

4

Yɛnŋɛlɛ làa li yawa pi naga Moyisi wi na

† **3:10 3.2-10:** Kapye 7.30-34 † **3:13 3.13:** Ɛki 6.2-3 † **3:14 3.14:** ***Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn:*** **Ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le, li yɛn wa fɔ sanga pyew (Naga 1.4-8).** † **3:15 3.15:** Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ pa pège yɔnlɔgɔ yɛɛn YHWH, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Ŋa wi yɛn», nakoma «Ŋa wi yɛn wa.» Yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn toroŋgɔlɔ Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ, naa pàa Bibulu wi kanŋga Girɛki sɛnrɛ ti ni, a Zhufuye pè sigi mɛgɛ ki kanŋga ma yo «we Fɔ» jaŋgo paga ka ta mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga. Jinmiire ti ni wège mɛgɛ ki kanŋga ma yo «Yawe Yɛnŋɛlɛ.» Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ ki yerewe pi woro ma jɛn. † **3:22 3.21-22:** Ɛki 12.35-36

1 Kona, a Moyisi wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele,
Izirayɛli woolo pe se taga na sɛnrɛ
ti na, pe se si logo na yeri. Ɛɛn fɔ,
pe yaa na pye mbe yo fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sili yɛɛ naga ma na.› »
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi ki yɛn ma kɛɛ?» A
Moyisi wì sho fɔ: «Kanŋgala li†.»
3 A lì suu pye ma yo: «Li wa le
tara.»
A Moyisi wì sili wa le tara, a lì si
kanŋga ma pye wɔɔgɔ. A Moyisi wì
si fe wɔɔgɔ ki yɛgɛ.
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga ma wɔɔgɔ
ki yigi wa ki naga ki na.»
A Moyisi wì suu kɛɛ ki sanga maga
yigi. A wɔɔgɔ kì si kanŋga ma pye
naa kanŋgala wa wi kɛɛ.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Maga
wogo ŋga ki pye, jaŋgo Izirayɛli
woolo pe taga ki na fɔ mìlan yɛɛ
naga ma na, mi ŋa pe tɛlɛye pe
Yɛnŋɛlɛ le, Abirahamu, naa Izaki
konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ le.»
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye naa fɔ:
«Ma kɛɛ ki taga wa ma kotogo ki na,
wa ma yaripɔgɔ ki nɔgɔ.»
A wì sigi taga wa wi kotogo ki na.
Naa wìla kaa ki tile maga wɔ, a wi
kɛɛ kì si filige pow yayɛnwɛ pi ni†.
7 A lì suu pye naa fɔ: «Ma kɛɛ ki
sɔngɔrɔ maga taga wa ma kotogo ki
na.» A wì sigi sɔngɔrɔ naa maga
taga wa wi kotogo ki na. A kì si
kanŋga ma pye naa paa wi witige ki
yɛn.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na
Izirayɛli woolo pee taga ma sɛnrɛ ti
na, mbe kafɔnnɔ koŋgbanna li jate,
pa pe yaa taga ti na kafɔnnɔ shyɛn
wolo lo kala na.
9 Na pee taga ma sɛnrɛ ti na ki
kafɔnŋgɔlɔ shyɛn ke kala na, na pee
si logo ma yeri, pa ma Nili gbaan
tɔnmɔ pa ko, maa wo tara ti na. Ki
tɔnmɔ mba ma yaa ko mbe wo, pi
yaa kanŋga kasanwa wa tara ti na.»

Yɛnŋɛlɛ làa Arɔn wi pye Moyisi wi sagafɔ

10 A Moyisi wì sili pye fɔ: «Ayoo
we Fɔ, yɔn tangafɔ ma mi, yunm-
baan ma ki peli, kii si peli piliya ki
na, ki yɛrɛ si peli malɛ ma yɛn na
para mi ŋa ma kulonaŋa na ni. Na
yɔn ki yɛn ma nugu na na.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
«Ambɔ wì lere wi yɔn ki kan wi yeri?
Ambɔ wi ma lere wi pye bombo
nakoma nuŋgbojili, mboo pye wila
yaan nakoma mboo pye fyɔɔn? Mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi ma wi le?
12 Koni, ta kee san, mi yaa ka pye
ma ni, na ma ka kaa para we. Sɛnrɛ
nda ma yaa kaa yuun, mi yaa kaa ti
nari ma na.»
13 A Moyisi wì sho fɔ: «Mila ma
yɛnri we Fɔ, lere wa yɛgɛ tun, ŋa
kɔɔn ndanla.»
14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa
ŋgban Moyisi wi ni, ma suu pye
fɔ: «Ma ndɔ Arɔn, wo ŋa wi yɛn
fun Levi setirige pyɔ, wi woro wa
le? Mìgi jɛn ma yo yɔn tangafɔ wi.
Wo jate, wi ŋa yɛrɛ wila paan ma
filisaga. Na wiga kɔɔn yan sanga ŋa
ni, wi nawa pi yaa yinŋgi wi na fɔ
jɛŋgɛ.
15 Ma yaa ka para wi ni mbe sɛnrɛ
nda wi daga mbe yo ti le wi yɔn.
Mi jate mi yaa ka pye ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba ye ni, na ye ka kaa
para we. Ŋga ye yaa ka pye, mi yaa
kaga naga ye na.
16 Wo wi yaa kaa para leele pe ni
ma yɔnlɔ. Wi yaa kaa ma yɔn sɛnrɛ
ti yuun pe kan. Ma yaa ka pye wi
yeri paa Yɛnŋɛlɛ yɛn, mbaa sɛnrɛ ti
nii wi yɔn.
17 Ki kanŋgala na, li lɛ mali yigi
ma kɛɛ; lo ma yaa la kafɔnŋgɔlɔ ke
piin li ni.»

Moyisi wìla sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara

18 Kona, a Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma
kari wa wi nafɔ Zheturo wi yeri, mɛɛ

† **4:2 4.2:** Ki yɛn ndɛɛ ki kanŋgala, yaayoro kɔnrikanŋgala lali. † **4:6 4.6:** Yayɛnwɛ sɛnrɛ nda tì yo pi woro paa mba wè jɛn laga pi yɛn. Pi maa kɔɔrɔ yinrigi witige ki na nda ti ma pye ma filige. Ki yama pìla pye fyɛrɛ ni leele pe yeri.

wi pye fɔ: «Mi yaa sɔngɔrɔ wa na cɛnlɛ woolo pe yeri wa Ezhipiti tara, mbe sa pe wele na kaa pye pe yɛn wa yinwege na bere.» A Zheturo wì si Moyisi wi pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na.»

19 Ma Moyisi wi ta wa Madiyan tara, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari wa Ezhipiti tara, katugu mbele fuun pàa pye na jaa mbɔɔn gbo pè ku.»

20 Kì kaa pye ma, a Moyisi wì suu jɔ naa wi pinambiile pe lɛ, ma ti a pè lugu sofilele na, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara. Kanŋgala na Yɛnnŋɛlɛ làa yo wi lɛ, a wì sili lɛ.

21 A Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Na ma kaa sɔngɔri la kee wa Ezhipiti tara, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun mì fanŋga ki kan ma yeri maa ke piin, ma ke pye Farawɔn wi yɛgɛ na. Mi yaa wi kotogo ki pye ki ŋgban wi na; pa wi se yɛnlɛ mbe Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

22 Maga yo Farawɔn wi kan fɔ: ‹Pa Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Izirayɛli woolo pe yɛn paa na pinambyɔ yɛn, paa na pinambyɔ koŋgbanŋa yɛn†.

23 Mila ki yuun ma kan fɔ: Mala pinambyɔ wi yaga wi kari wi sanla gbɔgɔ. Na maga je mbe yo wiga ka kari, pa mi yaa ti ma pinambyɔ wi ku, ma pinambyɔ koŋgbanŋa we†.› »

24 Ma pe ta pe kondangala li na paa kee, a pè si saa yere laga ka ni yembinɛ la ni mbe wɔnlɔ le. A Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si pan Moyisi wi kɔrɔgɔ na jaa mboo gbo.

25 A wi jɔ Sefora wì si sinndɛlɛgɛ ka lɛ, ŋga ki yɔn kìla pye ma tanla, maa pinambyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ, mɛɛ ki sɛlɛgɛ ki jiri wa Moyisi wi nama pi na, ma sho fɔ: «Ma yɛn na pɔlɔ, kasanwa po kala na.»

26 A Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yaga li suu gbo. Sefora wìla yo fɔ: «Na pɔlɔ kasanwa po kala na», kɛnrɛkɛnrɛ ŋa wìla pye wo kala na†.

27 Ko sanga wo ni, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si Arɔn wi pye fɔ: «Kari ma sa Moyisi wi fili wa gbinri wi ni.»

A Arɔn wì si kari ma saa Moyisi wi fili wa Yɛnnŋɛlɛ li yanwiga ki na, mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari.

28 Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa Moyisi wi tun sɛnrɛ nda fuun ni, a wì si ti ni fuun ti yo Arɔn wi kan, konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun làa yo wi pye ke ni.

29 A Moyisi naa Arɔn pè si kari ma saa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pe gbogolo.

30 A Arɔn wì si sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ti yɛgɛ yo ma pe kan, mɛɛ kafɔnŋgɔlɔ ke pye le pe yɛgɛ na.

31 A Izirayɛli woolo pè si taga ki sɛnrɛ ti na. A pè sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa pe jɔlɔgɔ ki yan, fɔ lì pan mbe pe shɔ. Kona, a pè si fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara mali gbɔgɔ.

5

Moyisi naa Arɔn pàa kari wa Farawɔn wi yeri

1 Ko puŋgo na, a Moyisi naa Arɔn pè si kari wa Farawɔn wi yeri, ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo we Yɛnnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn, fɔ: ‹Na woolo pe yaga pe sa fɛti pye panla gbɔgɔ wa gbinri wi ni.› »

2 A Farawɔn wì sho fɔ: «Yawe Yɛnnŋɛlɛ lo yɛn ambɔ, jaŋgo mbeli sɛnrɛ ti logo, mbe si Izirayɛli woolo pe yaga paa kee? Mi sili jɛn, mi se Izirayɛli woolo pe yaga fyew paa kee.»

3 A Moyisi naa Arɔn pè si Farawɔn wi pye fɔ: «Woro Eburuye we

† **4:22 4.22:** ***Izirayɛli woolo pe yɛn pa na pinambyɔ yɛn, pa na pinambyɔ koŋgbanŋa yɛn:*** **Ko yɛn naga nari ma yo Izirayɛli woolo poro pe yɛn leele koŋgbanmbala mbele Yɛnnŋɛlɛ làa wɔ ma pe pye li woolo ma yɔn finliwɛ le pe ni.** † **4:23 4.23:** Ɛki 12.29 † **4:26 4.24-26:** Ki vɛriseye pe kɔrɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Ki yɛn ndɛɛ maga lɛ wa ma pan ma gbɔn ko sanga wo na Moyisi wi sila wi pinambyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn mbe yala Yɛnnŋɛlɛ li ŋgasele li na (Zhenɛ 17.9-14,25-26), kì pye ma, a Yɛnnŋɛlɛ li jaa mboo gbo. Kona, a jɛlɛ wì si pe pinambyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ.

Yɛnŋɛlɛ le, lìli yɛɛ naga we na. Ki kala na, ki yaga we piliye taanri tangala tanga wa gbinri wi ni, we sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri, jaŋgo liga ka tifɛlɛgɛ yama wa we na pi we gbo nakoma malaga mbe to we na.»

4 A Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ leele pe go jogo na pe lari pe tunŋgo ki na? Ye sɔngɔrɔ ye saa ye tunndo ti piin.»

5 A Farawɔn wì sho naa fɔ: «Koni, ki leele mbele pè lɛgɛ laga tara ti ni, ko ye yɛn na jaa mbe pe tunndo ti yerege!»

Farawɔn wìla ka taga Izirayɛli woolo pe tunŋgo ki na

6 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Farawɔn wì sigi konɔ na li kan jɔlɔgɔ tunŋgo teele poro naa Izirayɛli woolo mbele pàa pye tunŋgo welefɛnnɛ pe yeri ma yo fɔ:

7 «Yaga kaa yan kaan naa Izirayɛli woolo pe yeri paa tofa wi kɔɔn, paa yɛgɛ ŋga na ye maa ki piin faa we. Poro jate paa kee pe saa yan† ka lagajaa pe yɛɛ kan.

8 Konaa ki ni fuun, yege ŋgban pe na, paa tofa yɔn ŋga pe maa kɔɔn faa ki kɔɔn. Yaga ka ti ka mbe kɔn wa ki yɔn ki na; katugu tiyanmbala wɛlɛ, ko kala na pè yo poro yaa sa saara wɔ pe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

9 Ye ka taga ki leele pe tunŋgo ki na, tunŋgo ki pe kɛɛ yanra, jaŋgo paga kaa yagbogolo sɛnrɛ nuru.»

10 A jɔlɔgɔ tunŋgo teele poro naa tunŋgo welefɛnnɛ pe ni, pè si saa ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Farawɔn wì yo: ‹Mi se ti pe yan ka kan ye yeri naa.

11 Yoro jate ye saa yan ka lagajaa ye yɛ, wa laga ŋga ye mbe ka ta we. Ye sigi jɛn ye yo fɔ ka se kɔn wa ye tunŋgo ki na.› »

12 Kona, a Izirayɛli woolo pè si jaraga wa Ezhipiti tara ti lagapyew na yan ŋga kì fuguro ka wulo.

13 Jɔlɔgɔ tunŋgo teele pàa pye na pe yɛgɛ weregi na yuun fɔ: «Ye ye pilige nuŋgba tunŋgo ki kɔ. Tofa yɔn ŋga ki daga ye kɔn, yege kɔn, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na yan ki kaan ye yeri sanga ŋa ni we.»

14 Farawɔn wi tunŋgo teele pàa Izirayɛli woolo mbele tɛgɛ tunŋgo welefɛnnɛ sanmbala pe go na, pàa pye na pe gbɔɔn yɛrɛ, nɛɛ pe piin fɔ: «Tofa yɔn ŋga ye daga mbe kɔn, yiŋgi na yunmbaan naa nala, yee si ya mbege kɔn mbege kɔ paa faa yɛn?»

15 Kona, Izirayɛli woolo mbele pàa pye tunŋgo welefɛnnɛ, a pè si kari ma saa panraga wa Farawɔn wi yeri, ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, yiŋgi na woro mbele ma kulolo, ma nɛɛ we jɔlɔ yɛɛn?

16 Pe woro na yan kaan we yeri naa, konaa ki ni fuun, pè sho fɔ waa tofa wi kɔɔn. Paa we gbɔɔn yɛrɛ, ma sigi ta, tanga woro ma woolo pe yeri.»

17 A Farawɔn wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yɛn tiyanmbala! Ee, tiyanmbala! Ko kala ki ti yè yo fɔ: ‹Yoo kari, we sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.›

18 Ye sɔngɔrɔ yiŋgɔ, ye saa ye tunndo ti piin. Pe saa ye kaan yan ni naa, ɛɛn fɔ, ye yaa sila tofa yɔn nuŋgba ki kɔɔn.»

19 Izirayɛli woolo mbele pàa pye tunŋgo welefɛnnɛ, a pè sigi yan pè pe cɛnlɔmɔ pi tisaw pe na, katugu pàa pe pye fɔ: «Tofa yɔn ŋga ye maa kɔɔn pilige pyew, ka se kɔn wa ki na.»

20 Naa pàa kaa yiri wa Farawɔn wi yeri, a pè si kari Moyisi naa Arɔn pe kɔrɔgɔ, poro la pye na pe singi.

21 A pè si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ye wele, li kiti kɔn ye na! Yè we kala li pye, a lì Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe mbɛn. Kala na yè pye, li yɛn paa tokobi yɛn ŋa yè le pe kɛɛ pe we gbo wi ni.»

† **5:7 5.7:** Pàa pye na yan ki pinlɛlɛ joro ti ni na tofa wi kɔɔn, jaŋgo tofa wi ta wi sheli jɛŋgɛ.

22 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri ma saa li yewe ma yo:
«E, we Fɔ, yiŋgi na, a mà si tipege
pye ki leele mbele pe na? Yiŋgi na,
a mà silan tun?
23 Malɛ mì saa para ma sɛnrɛ na
Farawɔn wi kan, wi yɛn naga leele
mbele pe jɔlɔ. Mɛɛ si kala la pye
mbɔɔn woolo pe shɔ.»

6

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi
wi pye fɔ: «Koni ŋga mi yaa pye
Farawɔn wi na, ma yaa ki yan. Na
fanŋga ko ki yaa wi ŋgbanga wi
Izirayɛli woolo pe yaga pe kari. Ko
ki yaa wi ŋgbanga wi pe purɔ, wi pe
wɔ laga wi tara.»

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Moyisi wi yeri mbe Izirayɛli woolo pe shɔ

2 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Moyisi wi ni maa pye fɔ: «Muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
3 Faa mìla na yɛɛ naga Abirahamu,
naa Izaki konaa Zhakɔbu pe na ma
yo mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila na jɛn ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ› mɛgɛ ko na†.
4 Mìla na yɔn finliwɛ pi le pe ni,
mbe Kana tara ti kan pe yeri, to nda
pàa pye ma cɛn wa ti ni, ma pye
nambanmbala.
5 Ezhipiti tara fɛnnɛ pè Izirayɛli
woolo pe wa kulowo tunndo nda na,
a paa jɛɛn, mìgi logo. Mì jatere pye
yɔn finliwɛ mba mìla le pe ni pi na.
6 Ki kala na, maga yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: ‹Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Mi yaa ye shɔ
kulowo tunndo nda Ezhipiti tara
woolo pè yo yaa piin ti ni. Na fanŋga
konaa jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ ŋgele mi
yaa wa pe na, mi yaa ke tɛgɛ mbe
ye go shɔ.
7 Mi yaa ye pye na woolo, mbe
pye ye Yɛnŋɛlɛ. Pa ye yaa ki jɛn
mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le. Mi yɛn na ye shoo
tunŋgbanra nda Ezhipiti tara woolo
pè yo yaa piin ti ni.
8 Tara nda mìla wugu na mɛgɛ ki
na ma yo mi yaa kan Abirahamu,
naa Izaki, konaa Zhakɔbu pe yeri,
mi yaa ka ye pye ye ye wa ti ni. Mi
yaa ti kan ye yeri ti pye ye woro. Mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.›
»
9 A Moyisi wì si saa ki sɛnrɛ
ti yo Izirayɛli woolo pe kan, ɛɛn
fɔ, pe sila logo wi yeri fyew, pe
jatere pirindorogo konaa pe kulowo
tunŋgbanra ti kala na.
10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
wi ni ma yo fɔ:
11 «Kari ma saga yo Farawɔn wi
kan, Ezhipiti tara wunlunaŋa we, fɔ
wi Izirayɛli woolo pe yaga pe kari pe
wɔ wa wi tara ti ni.»
12 A Moyisi wì sili yɔn sogo ma yo
fɔ: «Wele, Izirayɛli woolo poro yɛrɛ
si logo na yeri! Farawɔn wo yaa logo
na yeri mɛlɛ, mi ŋa mi woro yɔn
tangafɔ we?»
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
naa Arɔn pe ni, ma yo pe sa Izirayɛli
woolo poro naa Ezhipiti tara wunlu-
naŋa Farawɔn wi ni pe yan, jaŋgo
mbe Izirayɛli woolo pe yirige wa
Ezhipiti tara ti ni.

Moyisi naa Arɔn pe tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda

14 Izirayɛli woolo mbele pàa pye
sege teele pe mɛrɛ ti nda. Zhakɔbu
wi pinambyɔ koŋgbanŋa Urubɛn
wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Hanɔki, naa Palu, naa Hɛzirɔn,
konaa Karimi. Poro wɛlɛ pàa pye
Urubɛn wi setirige piile pe seye ye.
15 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yemuwɛli, naa Yamini, naa
Owadi, naa Yakini, naa Sokari,
konaa Kana tara fɛnnɛ jɔ wi
pinambyɔ Sawuli wi ni. Poro wɛlɛ
pàa pye Simeyɔn wi setirige piile pe
seye ye.
16 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
naa pe setirige piile pe ni. Pinam-
biile taanri pàa pye Levi wi yeri:
Gɛrishɔn, naa Kehati, konaa Merari.

† **6:3 6.2-3:** Ɛki 3.13-15

Levi wi yinwege piliye yan wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (137).
17 Gɛrishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Libini, naa Shimeyi, konaa pe seye yi ni.
18 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn, konaa Uziyɛli. Kehati wi yinwege piliye yan wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri (133).
19 Merari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mahali naa Mushi. Poro wɛlɛ pàa pye Levi wi seye woolo naa pe setirige piile wele†.
20 Amiramu wìla wi to jɔnlɔ sumboro Yokebɛdi wi pɔri wi jɔ. A Yokebɛdi wì si pinambiile shyɛn se wi kan. Pàa pye na wa yinri Arɔn, na sanŋa wi yinri Moyisi. Amiramu wi yinwege piliye yan wìla ta, yìla pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (137).
21 Yizehari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Kore, naa Nefɛgi, konaa Zikiri.
22 Uziyɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mishayɛli, naa Elizafan konaa Sitiri.
23 Arɔn wìla Elisheba pɔri wi jɔ. Elisheba wìla pye Aminadabu wo sumborombyɔ, konaa ma pye Naashɔn wi nɔsepyɔ sumboro. Wìla pinambiile tijɛrɛ se Arɔn wi kan: Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari, konaa Itamari.
24 Kore pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Asiri, naa Ɛlikana, konaa Abiyasafu. Poro wɛlɛ pàa pye Kore wi setirige piile pe seye ye.
25 Arɔn wi pinambyɔ Eleyazari wìla Putiyɛli sumborombiile nuŋgba pɔri wi jɔ. Wìla pinambyɔ nuŋgba se wi kan, pàa pye naa yinri Fineyasi.

Poro wɛlɛ pàa pye sege teele wa Levi setirige piile pe seye yi ni.
26 Ki Arɔn wo naa ki Moyisi wi ni, poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe pye fɔ: «Ye Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara mbe yala pe seye yi ni paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yɛn.»
27 Moyisi naa Arɔn poro wɛlɛ pàa saa para Farawɔn wi ni, Ezhipiti tara wunlunaŋa we, mbe Izirayɛli woolo pe yirige wa Ezhipiti tara.

Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa mbe pye làa ki naga Moyisi wi na

28 Pilige ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa Ezhipiti tara,
29 làa wi pye fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Kari ma sa sɛnrɛ nda fuun mila yuun ma kan, ti yɛgɛ yo Farawɔn wi kan, Ezhipiti tara wunlunaŋa we.»
30 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo le ki laga ki na, ma yo fɔ: «Mi woro yɔn tangafɔ, Farawɔn wi se logo na yeri.»

YƐNŊƐLƐ LAA JƆLƆGƆ KAGALA KƐ WA EZHIPITI TARA TI NA

7

7–11

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Wele, mi yaa ma pye paa Yɛnŋɛlɛ yɛn Farawɔn wi yɛgɛ na. Ma ndɔ Arɔn wi yaa pye ma yɔn sɛnrɛ yofɔ.
2 Ŋga fuun mi yaa yo ma kan, ma ki ni fuun ki yo ma ndɔ Arɔn wi kan. Wo wi yaa la para Farawɔn wi ni, jaŋgo wi Izirayɛli woolo pe yaga pe kari pe wɔ wa wi tara.
3 Ma si yala, mi jate mi yaa Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na; ali mbege ta mi yaa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye laga Ezhipiti tara ti ni†,
4 wi se logo ye yeri. Kona mi yaa na yawa pi pye poo jɛn wa Ezhipiti tara kiti kɔnkagbɔgɔlɔ ni. Mbe Izirayɛli, na woolo mbele pe yɛn paa na maliŋgbɔɔnlɔ yɛn, pe yirige mbe pe wɔ wa Ezhipiti tara.
5 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, na mi ka ka yiri pe kɔrɔgɔ

† **6:19 6.16-19:** Nɔmbu 3.17-20; 26.57-58; 1 Kuro 6.16-19 † **7:3 7.3:** Kapye 7.36

na fanŋga ki ni sanga ŋa ni, mbe Izirayɛli woolo pe yirige wa pe tara we.»
6 Moyisi wo naa Arɔn wi ni, a pè sigi pye ma. Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo pe kan, a pè sigi pye cɛ.
7 Moyisi wìla ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ, a Arɔn wì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri taanri sanga ŋa ni pàa saa para Farawɔn wi ni we.

Farawɔn wìla je mbe logo Moyisi naa Arɔn pe yeri

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Moyisi naa Arɔn pe kan fɔ:
9 «Na Farawɔn wi ka ye pye mbe yo ye kafɔnnɔ la pye yeli naga, pa maga yo Arɔn wi kan wuu kanŋgala li wa le tara Farawɔn wi yɛgɛ na. Pa li yaa kanŋga wɔɔgɔ.»
10 A Moyisi naa Arɔn pè si kari wa Farawɔn wi yeri, mɛɛ saa ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ki pye. A Arɔn wì suu kanŋgala li wa le tara Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe yɛgɛ na, a lì si kanŋga wɔɔgɔ.
11 Ɛɛn fɔ, a Farawɔn wì si Ezhipiti tara tijinliwɛ fɛnnɛ poro naa kajɛnmbɛlɛ pe yeri, a pè pan maga kala nuŋgba la pye pe kajɛnmɛ pi fanŋga na†.
12 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pe kanŋgagala ke wa le tara, a kè kanŋga wɔɔrɔ. Ɛɛn fɔ, a Arɔn kanŋgala lì si pe wogolo ke yɔli.
13 A Farawɔn wi kotogo kì si ŋgban wi na, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri; kìla pye ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ti ni.

Jɔlɔgɔ koŋgbanŋga:

Tɔnmɔ pìla kanŋga kasanwa

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Farawɔn wì kotogo ki yɛn ma ŋgban wi na, wì je mbe Izirayɛli woolo pe yaga paa kee.
15 Kari wa Farawɔn wi yeri goto pinliwɛ ni. Wi yaa ka yiri mbe kari wa gbaan wi tanla. Ma kari wi kɔrɔgɔ wa gbaan wi koŋgo na. Kanŋgala na làa kanŋga wɔɔgɔ, mali lɛ.
16 Maga yo maga ŋgban Farawɔn wi ni fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Eburuye we Yɛnŋɛlɛ le, lìlan tun ma yeri ma yo mbege yo ma kan fɔ mali woolo pe yaga pe kari wa gbinri wi ni, pe sali gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ma fa logo li yeri.
17 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda: Kala na li yaa pye, lo li yaa ki naga ma na fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Kanŋgala na na kɛɛ, mi yaa li tɛgɛ mbe gbaan tɔnmɔ pi gbɔn li ni, pa pi yaa kanŋga kasanwa†.
18 Ŋgbanra nda wa gbaan wi ni ti yaa ku, gbaan tɔnmɔ pi yaa ka jɔgɔ fɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe se ka ya mbaa pi woo.› »
19 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Ki yo Arɔn wi kan, wuu kanŋgala li lɛ, wuu kɛɛ ki yirige, wigi sanga wa Ezhipiti tara tɔnmɔ pyew pi go na, pe laforo, naa pe gbaan njere, naa pe lambaara konaa pe lawere ti ni fuun ti go na, jaŋgo pe tɔnmɔ pi kanŋga pi pye kasanwa. Pa kona kasanwa pi yaa pye Ezhipiti tara ti lagapyew. Ali tɔnmɔ leyaara nda ti yɛn tire woro naa sinndɛɛrɛ woro ti tɔnmɔ pi yaa kanŋga kasanwa.»
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋga yo, a Moyisi naa Arɔn pè sigi pye. Arɔn wìla kanŋgala li yirige ma gbaan tɔnmɔ pi gbɔn li ni le Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ pe yɛgɛ na. A tɔnmɔ pi ni fuun pì si kanŋga kasanwa.
21 Ŋgbanra nda tìla pye wa gbaan wi ni tì si ku; a gbaan wi tɔnmɔ pì jɔgɔ. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sila ya mbaa gbaan wi tɔnmɔ pi woo naa. Kasanwa pìla pye wa Ezhipiti tara ti lagapyew.
22 Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ kajɛnmbɛlɛ, a pè sigi kafɔnnɔ cɛnlɛ nuŋgba la pye fun pe kajɛnmɛ pi fanŋga na. Farawɔn wi kotogo kìla ŋgban wi na, wi sila logo Moyisi naa

† **7:11 7.11:** 2 Timo 3.8 † **7:17 7.17:** Naga 16.4

Arɔn pe yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
23 A Farawɔn wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go, wi sila ki kala li yigi kala.
24 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na were woo wa gbaan wi kanŋgara na, na tɔnmɔ wɔwoo lagajaa, katugu pe saa ya mbe gbaan tɔnmɔ pi wɔ.

Jɔlɔgɔ shyɛn wogo:

Ŋgbeye kala

25 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa gbaan wi tɔnmɔ pi kanŋga kasanwa, piliye kɔlɔshyɛn yìla toro.
26 Ko puŋgo na, a lì si Moyisi wi pye fɔ: «Kari naa, ma sa Farawɔn wi pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mali woolo pe yaga pe kari pe sali gbɔgɔ.
27 Na maga je mbe yo ma se pe yaga pe kari, pa li yaa ŋgbeye lɛgɛrɛ yirige pe pan pe tara ti tɔn lagapyew.
28 Ŋgbeye pe yaa ka lɛgɛ wa gbaan wi ni. Pe yaa ka yiri wa wi ni mbe kari wa ma wunluwɔ go ki ni, mbe ye wa go pyɔ ŋa ma maa wɔnlɔ wi ni, mbe lugu wa ma sinlɛyaraga ki na. Pe yaa ka ye wa ma tunmbyeele poro naa ma tara woolo pe yinrɛ ti ni, mbe ye wa ye yiraye[†] poro naa ye buru gbɔnyaara ti ni.
29 Ŋgbeye pe yaa kaa nuru mboro naa ma tara woolo naa ma tunmbyeele ye na.› »

8

1 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Ki yo Arɔn wi kan wuu kɛɛ ki yirige wi kanŋgala li sin wa laforo, naa gbaan njere to naa lambaara ti yeri, wi ti ŋgbeye pe yiri wa ti ni, pe jaraga wa Ezhipiti tara ti ni.»
2 A Arɔn wì suu kɛɛ ki yirige maga sin wa Ezhipiti tara lɔrɔ ti yeri. A ŋgbeye pè si yiri ma Ezhipiti tara ti tɔn lagapyew.
3 A Ezhipiti tara fɛnnɛ kajɛnmbɛlɛ pè sigi kafɔnnɔ cɛnlɛ nuŋgba la pye pe kajɛnmɛ pi fanŋga na, ma ŋgbeye pele yirige, a pè ye wa Ezhipiti tara ti ni.
4 A Farawɔn wì si Moyisi naa Arɔn pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li ŋgbeye pe laga mi naa na tara woolo we na. Kona mi yaa yoro Izirayɛli woolo ye yaga ye kari ye sa saara wɔ li yeri.»
5 A Moyisi wì si Farawɔn wi pye fɔ: «Gbɔgɔwɔ pi yɛn mboro woo, wagati wi naga, ŋa maa jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri mboro, naa ma legbɔɔlɔ konaa ma tara woolo ye kan we, jaŋgo li ŋgbeye pe wɔ wa ma yeri konaa wa ma yinrɛ ti ni. Pe se ka koro laga ka na naa, na gbaan wo ma.»
6 A Farawɔn wì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki pye goto.» A Moyisi wì si Farawɔn wi pye fɔ: «Ki yaa pye ma paa yɛgɛ ŋgá na maa ki jaa, jaŋgo maga jɛn ma yo lere wa kpɛ si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li ni.
7 Ŋgbeye pe yaa kari mbe wɔ laga ma yeri, mbe wɔ wa ma yinrɛ ti ni, mbe wɔ wa ma legbɔɔlɔ poro naa ma tara woolo pe yeri. Pe se ka koro laga ka na naa na gbaan wo ma.»
8 A Moyisi naa Arɔn pè si yiri wa Farawɔn wi yeri. A Moyisi wì si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Farawɔn wi kan, ŋgbeye mbele pàa ti a pè pan pe wogo ki na.
9 A lì si ŋga Moyisi wìla yɛnri ki pye. A ŋgbeye pè si ku wa yinrɛ naa lara to naa kɛɛrɛ ti ni.
10 A leele pè si pe gbogolo pe yɛɛ na, a pe nuwɔ pì si tara ti tɔn.
11 Ɛɛn fɔ, naa Farawɔn wìla kaa ki yan ki kala lì mbɔnrɔ, a wì suu kotogo ki ŋgban, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.

Jɔlɔgɔ taanri wogo:

Namara kala

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ki yo Arɔn wi kan, wuu kanŋgala li yirige wi taambugɔ ki gbɔn li ni, pa ki gbanŋgban wi yaa

[†] **7:28 7.28:** Kìla pye yira pe maa kan paa yɛgɛ ŋga na pe ma buru go ki kan nɛɛ buru wi foo wa ki ni.

kanŋga namara wa Ezhipiti tara ti lagapyew.»
13 A pè sigi pye ma. A Arɔn wì suu kɛɛ ki sanga, ma taambugɔ ki gbɔn
wi kanŋgala li ni, a ki gbanŋgban
wì si kanŋga namara ma mu leele
poro naa yaayoro ti na na pe nɔɔri.
Gbanŋgban wìla kanŋga namara
wa Ezhipiti tara ti lagapyew.
14 A Ezhipiti tara kajɛnmbɛlɛ pè
si pe kajɛnmɛ pi pye ma yo pe yaa
namara ta yirige. Ɛɛn fɔ, pe sila
ya. Namara tìla pye leele poro naa
yaayoro ti na, na pe nɔɔri.
15 A kajɛnmbɛlɛ pè si Farawɔn wi
pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yawa po pi yɛn
na tunŋgo piin.» Konaa ki ni fuun,
Farawɔn wi kotogo kìla ŋgban wi
na, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe
yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ki yo we.

Jɔlɔgɔ tijɛrɛ wogo:

Nakɔɔnrɔ kala

16 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moy-
isi wi pye naa ma yo: «Goto, ma yiri
faa ma kari wa Farawɔn wi yeri, na
wiga ka yiri sanga ŋa ni mbaa kee
wa gbaan wi yɔn na we. Ma saa pye
fɔ sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti
nda: ‹Na woolo pe yaga pe kari pe
sanla gbɔgɔ.
17 Na maga je mbe yo paga ka kari,
mi yaa nakɔɔnrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ
ni ta yirige mbe wa mboro naa ma
legbɔɔlɔ, naa ma tara woolo poro
naa ma go woolo pe na. Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe yinrɛ ti yaa yin nakɔɔnrɔ ti
ni, mbe tara ti tɔn muŋga.
18 Ɛɛn fɔ, ki pilige ki ka gbɔn, mi
yaa Goshɛni tara ti wɔ ti yɛ ma woro
ti ni, to nda na woolo pe yɛn ma cɛn
wa ti ni we. Nakɔɔnrɔ se ka pye
wa Goshɛni tara, ki ka pye ma, pa
ma yaa ki jɛn mbe yo mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn laga ki tara nda ti
ni.
19 Mi yaa kanla woolo pe wɔ pe yɛ
ma woolo pe ni. Ki kafɔnnɔ li yaa li
yɛɛ yɔn fili goto†.› »
20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi pye paa
yɛgɛ ŋga na làa ki yo we. Nakɔɔnrɔ
nda ti yɛn shɔnrɔ ni, a tà si pan
lɛgɛrɛ ma ye wa Farawɔn wi wun-
luwɔ go ki ni, naa wi legbɔɔlɔ pe
yinrɛ ti ni konaa Ezhipiti tara ti
lagapyew. Tìla tara ti lagapyew ki
jɔgɔ.
21 A Farawɔn wì si Moyisi naa
Arɔn pe yeri ma yo fɔ: «Ye sa saara
wɔ ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, laga Ezhipiti
tara ti ni.»
22 A Moyisi wì si Farawɔn wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «We se ya mbege
pye ma; katugu saara nda we yaa wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti
yaa pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri
pe kambɛngɛ. Na waga sigi saara
nda ti yɛn ma Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
mbɛn ti wɔ pe yɛgɛ na, pe yaa we
wa sinndɛɛrɛ ni mbe we gbo.
23 We yaa piliye taanri tangala
tanga wa gbinri wi ni, mbe sa saara
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri,
mbe yala ŋga li yaa yo we kan ki ni.»
24 A Farawɔn wì sho fɔ: «Mi jate,
mi yaa ye yaga ye sa saara wɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri wa gbinri
wi ni. Ɛɛn fɔ yaga ka kari lege. Ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan (nakɔɔnrɔ ti
wɔ laga).»

25 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Na yiriŋgɔlɔ laga ma yeri, mi
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma kan.
Goto nakɔɔnrɔ ti yaa kari mbe laga
mboro naa ma legbɔɔlɔ, naa ma tara
woolo ye na. Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa,
maga ka koro mbaa we fanla mbe
je mbe yo ma se we yaga we kari we
sa saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

26 A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn
wi yeri mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi
kan.
27 A lì si ŋga Moyisi wìla yɛnri ki
pye, ma nakɔɔnrɔ ti purɔ mari laga
Farawɔn, naa wi legbɔɔlɔ konaa wi
tara woolo pe na. Ali nuŋgba ko sila
koro wa.
28 Ɛɛn fɔ, ki wogo ŋga ki na,
Farawɔn wìla wi kotogo ki ŋgban

† **8:19 8.19:** Luki 11.20

naa, wi sila Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

9

Jɔlɔgɔ kaŋgurugo wogo:

Yaayoro ti kunwɔ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Kari wa Farawɔn wi yeri, ma saa pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, Eburuye Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Na woolo pe yaga pe kari pe sanla gbɔgɔ.
2 Na maga je mbe yo paga ka kari, mbe ti pe koro laga,
3 wele, ma yaayoro ŋgbeleye yan yila nii wa wasege ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki yaa yiri yi kɔrɔgɔ; yambewe yaa to ma shɔnye, naa ma sofilele, naa ma yɔngɔmɛye, naa ma nɛrɛ, naa ma simbaala konaa sikaala pe na.
4 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe yaayoro ŋgbeleye yi jɛn mbe yi wɔ yi yɛ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe woyo yi ni, Izirayɛli woolo pe yaayoro ka nuŋgba se ka ku.› »
5 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi pyewagati wi kɔn maa tɛgɛ, ma yo fɔ: Goto, mi yaa ki kala li pye laga tara ti ni.»
6 Ki goto, ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo, a lì sigi pye maga yɔn fili. Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaayoro ŋgbeleye yi ni fuun yìla ku. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe yaayogo ka nuŋgba sila ku.
7 A Farawɔn wì si lere tun ma yo pe sa yewe na kaa pye Izirayɛli woolo pe yaayogo ka si ku. Ɛɛn fɔ, a pè sigi yan fɔ ali yaayogo nuŋgba ko sila ku wa Izirayɛli woolo pe yaayoro ŋgbeleye yi ni. Konaa ki ni fuun, Farawɔn wi kotogo kìla ŋgban wi na, wi sila Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

Jɔlɔgɔ kɔgɔlɔni wogo:

Naŋgbanra kala

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Ye sa cɔnrɔ ta koli kɛɛ yɛngɛlɛ yira wa ni, Moyisi wiri wa wa naayeri Farawɔn wi yɛgɛ na.
9 Ki cɔnrɔ ti yaa kanŋga gbanŋgban wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni. Ki gbanŋgban wi yaa naŋgbanra wa leele poro naa yaayoro ti na, mbe kɔɔnlɔ sagbanra pe na wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni.»
10 A Moyisi naa Arɔn pè si yira cɔnrɔ ta koli mɛɛ kari wa Farawɔn wi yeri. A Moyisi wì si cɔnrɔ ti wa wa naayeri. A tì si naŋgbanra wa leele poro naa yaayoro ti na, ma kɔɔnlɔ sagbanra†.
11 Ezhipiti tara kajɛnmbɛlɛ pe sila ya kari wa Moyisi wi yeri naŋgbanra ti kala na; katugu naŋgbanra tìla yiri pe na fun paa Ezhipiti tara fɛnnɛ sanmbala pe ni fuun pe yɛn.
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na, wi sila logo Moyisi naa Arɔn pe yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Moyisi wi kan we.

Jɔlɔgɔ kɔlɔshyɛn wogo:

Sinndɛɛrɛ tisaga

13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Goto pinliwɛ ni, ma yiri faa ma kari wa Farawɔn wi yeri, ma saa pye fɔ: ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Eburuye we Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Na woolo pe yaga pe kari pe sanla gbɔgɔ.
14 Katugu yɔnlɔ na lo na, mi yaa jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew ka wa mboro naa ma legbɔɔlɔ naa ma tara woolo pe na, jaŋgo maga jɛn ma yo fɔ lere wa si yala na ni laga tara ti na.
15 Ndɛɛ ki pye yiŋgɔ mila kɛɛ ki yirige ma kɔrɔgɔ, ma tifɛlɛgɛ yama wa mboro naa ma woolo ye na, anmɛ ye ku ma wɔ laga tara ti na.
16 Ɛɛn fɔ, mɔ̀ɔ yaga yinwege na, jaŋgo mbanla yawa pi naga ma na, mbanla mɛgɛ ki pye ki yiri laga tara ti ni fuun ti ni†.

† **9:10 9.10:** Naga 16.2 † **9:16 9.16:** Ɔrɔmu 9.17

17 Ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ma
yɛn naga ŋgbanga mbanla woolo pe
yɛgɛ kɔn paga ka ta mbe kari.
18 Wele, goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa
ti sinndɛɛrɛ tisaga ka mbe pan
ŋgbanga laga Ezhipiti tara ti ni, ki
cɛnlɛ ka fa pan laga malɛ Ezhipiti
tara ti lɛsanga wi na fɔ ma pan ma
gbɔn yiŋgɔ.
19 Koni ki yaga pe pan ca ma
yaayoro ŋgbeleye yi ni konaa yaara
nda fuun ti yɛn ma yeri wa wasege
ki ni ti ni, peri tɛgɛ tɛgɛsaga jɛŋgɛ
na. Leele mbele fuun pe yaa ka pye
wa wasege konaa yaayoro ti ni fuun
ti ni, na pee pan mbe ye wa yinrɛ ti
ni, sinndɛɛrɛ tisaga ki yaa pe gbɔn
mbe pe gbo mbe pinlɛ yaayoro ti ni.›
»
20 Farawɔn wi legbɔɔlɔ mbele pàa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yigi kala,
poro la ti a pe tunmbyeele pè
fyɛɛlɛ ma pan ca, konaa pe yaayoro
ŋgbeleye yi ni, mari le wa yinrɛ ti
ni.
21 Ɛɛn fɔ, Farawɔn wi legbɔɔlɔ
mbele pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
ti lɛ, poro la pe tunmbyeele pe yaga
wa wasege ki ni konaa pe yaayoro
ŋgbeleye yi ni.

22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Ma kɛɛ ki yirige wa naayeri,
jaŋgo sinndɛɛrɛ tisaga mbe pan wa
Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, ki leele
pe gbɔn, naa yaayoro ti ni konaa
yaraga ŋga fuun kì fi wa Ezhipiti
tara ki ni.»

23 A Moyisi wì suu kanŋgala li
yirige wa naayeri. A Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si yɛnŋɛlɛ gbaanra yirige ma
sinndɛɛrɛ tisaga wa, a yɛnŋɛlɛ gban-
laga kì to wa tara ti na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ti, a sinndɛɛrɛ tisaga kì
pan wa Ezhipiti tara ti ni.
24 Sinndɛɛrɛ tisaga kìla to, a
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pì pinlɛ ki ni.
Sinndɛɛrɛ tisaga kìla pye na paan
ŋgbanga; malɛ Ezhipiti tara tì pye
tara, ki cɛnlɛ ka fa pye wa gbɛn†.
25 Sinndɛɛrɛ tisaga kìla to wa
Ezhipiti tara ti lagapyew, ma yaraga
ŋga fuun kìla pye wa wasege ki
gbɔn maga gbo, leele o, yaayoro o.
Kìla yan ki gbɔn maga fugurɔ, ma
tire ti kaari wa wasege ki ni.
26 Kaawɔ Goshɛni tara nda
Izirayɛli woolo pàa pye ma cɛn wa
ti ni to nuŋgba tìla shɔ.
27 Kona, a Farawɔn wì si ti a pè
Moyisi naa Arɔn pe yeri wi kan,
mɛɛ pe pye fɔ: «Yɔnlɔ na lo na, mì
kapege pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
ma sin. Mi naa na woolo pe ni, we
yɛn kapere pyefɛnnɛ.
28 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na
kan, li ti yɛnŋɛlɛ gbaanra to naa
sinndɛɛrɛ tisaga ki ni ti yere. Pa
kona mi yaa ye yaga yaa kee, we se
ti ye koro laga naa.»
29 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na yiriŋgɔlɔ laga ca ki
ni, mi yaa na kɛyɛn yi yirige wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbeli yɛnri, pa
yɛnŋɛlɛ gbaanra to naa sinndɛɛrɛ
tisaga ki ni, ti yaa yere, jaŋgo maga
jɛn fɔ tara ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
woro.
30 Ɛɛn fɔ, mìgi jɛn ma yo mboro
naa ma legbɔɔlɔ pe ni, ye woro na
fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ bere.»
31 Yantiire nda pe yinri lɛn to
naa yarilire nda pe yinri ɔrizhi,
sinndɛɛrɛ tisaga kìla ti ni fuun ti
jɔgɔ mari wɔ wa, katugu ɔrizhi wìla
fuuru makɔ, a lɛn wì fyɛnwɛ.
32 Ɛɛn fɔ, bile† wo naa shɔgɔlɔ ke
ni, koro sila jɔgɔ, katugu to ma koro
puŋgo na.
33 A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn
wi go, ma kari wa ca ki puŋgo na,
ma suu kɛyɛn yi yirige wa naayeri,
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Kona,
a yɛnŋɛlɛ gbaanra to naa sinndɛɛrɛ
tisaga ki ni tì si yere. A tisaga kì si
kɔn.
34 Naa Farawɔn wìla kaa ki yan
tisaga kì kɔn, a sinndɛɛrɛ tisaga naa
yɛnŋɛlɛ gbaanra tì yere, a wì si
kapege cɛnlɛ nuŋgba ki pye ma je

† **9:24 9.24:** Naga 8.7; 16.21 † **9:32 9.31-32:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi konaa bile ti yɛn paa mali wi yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

paa faa wogo ki yɛn. Wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, a pè si pe kotoro ti ŋgbanŋgban pe yɛɛ na.
35 Farawɔn wìla wi kotogo ki ŋgban wi yɛɛ na ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan ti ni, wi sila Izirayɛli woolo pe yaga pe kari.

10

Jɔlɔgɔ kɔlɔtaanri wogo:

Gbatɔ kala

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Kari wa Farawɔn wi yeri, katugu muwi mùu kotogo ki ŋgban wi na, wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, jaŋgo mbe ta mbanla kacɛn kagbɔgɔlɔ ke pye laga pe sɔgɔwɔ;
2 jaŋgo mboro fun ma kaga yɛgɛ yo ma piile poro naa ma pishyɛnwoolo pe kan, paa yɛgɛ ŋga na mìla Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jɔlɔ we, konaa kacɛn kagbɔgɔlɔ ŋgele mìla pye laga pe sɔgɔwɔ ke ni. Pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
3 Kona, a Moyisi naa Arɔn pè si kari wa Farawɔn wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, Eburuye Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda: ‹Ma yaa koro la jege mbe yo ma sɔɔn yɛɛ go sogo na kan fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Na woolo pe yaga pe kari pe sanla gbɔgɔ.›
4 Na maga je mbe yo ma se pe yaga pe kari, pa goto mi yaa gbatɔ wa laga ma tara ti lagapyew.
5 Wi yaa tara ti tɔn lagapyew fɔ pe se kaa tara ti yaan yɛnlɛ ni. Yaraga ŋga fuun kì koro sinndɛɛrɛ tisaga ki panŋgɔlɔ, gbatɔ wi yaa ko ka, naa tire nda fuun ti yɛn na yinrigi wa wasege ti ni.
6 Gbatɔ wi yaa ka ye wa wunluwɔ go ki ni mbege yin, naa ma legbɔɔlɔ pe ni fuun pe yinrɛ ti ni konaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pe yinrɛ ti ni. Ki jɔlɔgɔ ki yaa pye kala na lere fa la yan faa, malɛ wa ma tɛlɛye sanga wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala.»

Ki sɛnrɛ ti yoŋgɔlɔ, a Moyisi wì si yiri le Farawɔn wi tanla ma kari.
7 A Farawɔn wi legbɔɔlɔ pè suu pye fɔ: «Ki naŋa ŋa wi yaa koro la we jɔlɔ fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Ki leele mbele pe yaga pe kari pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ma woro naga yaan bere fɔ we Ezhipiti tara ti yɛn na jogo na kee sa kɔ wi le?»

8 A pè si Moyisi naa Arɔn pe yeri wa Farawɔn wi yeri, a wì si pe pye fɔ: «Ye kari ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, ambɛnɛ pe yɛn karifɛnnɛ poro?»

9 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa kari we piile naa we lelɛɛlɛ pe ni konaa we pinambiile naa we sumborombiile pe ni. We yaa kari we simbaala, naa we sikaala konaa we nɛrɛ ti ni, katugu waa kee sa fɛti pye mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.»

10 A Farawɔn wì si to pe tanla, ma pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni! Ɛnhɛɛn! Mi yaa ye yaga yaa kee kpa, yoro naa ye piile pe ni. Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn. Ki yɛn ma filige we yɛgɛ na fɔ ye jatere wi yɛn ma tijanga.
11 Ŋga yè yɛnri ki se ya pye. Nambala poro cɛ pe yaa kari sali gbɔgɔ. Ko cɛ ŋga ko ye mbe ya yɛnri.»

A pè si pe purɔ ma pe yirige wa Farawɔn wi go.

12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Ma kɛɛ ki yirige wa Ezhipiti tara ti go na, ma ti gbatɔ mbe pan laga, wi tara ti yin, yan ŋga fuun kìla shɔ sinndɛɛrɛ tisaga ki yeri, wigi ka pew.»
13 A Moyisi wì suu kanŋgala li yirige wa Ezhipiti tara ti go na. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti, a tifɛlɛgɛ ka yiri wa yɔnlɔ yirisaga yeri, na gbɔɔn wa tara ti ni, ki pilige ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ li ni fuun li ni. Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè sigi yan tifɛlɛgɛ kì pan gbatɔ wi ni.

14 Gbatɔ wìla pan wa Ezhipiti tara
ti lagapyew, ma cɛn tara ti na la-
gapyew. Wìla lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, malɛ
wa, pe fa wi lɛgɛwɛ pi cɛnlɛ la yan
ma gbɛn, pe se si ka la yan ma naa.
15 Wìla tara ti ni fuun ti tɔn mari
wɔ binriw. Yan ki ni fuun naa tige
pire nda fuun tìla koro sinndɛɛrɛ
tisaga ki panŋgɔlɔ, gbatɔ wìla ti ni
fuun ti ka. Ali wɛtipinnɛ nuŋgba
lo sila koro tige ka na nakoma wa
wasege ki ni wa Ezhipiti tara ti ni
fuun ti ni†.
16 A Farawɔn wì si ti, a pè Moyisi
naa Arɔn pe yeri wi kan fyɛlɛgɛ na,
mɛɛ pan ma pe pye fɔ: «Mì kapege
pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na,
ma kapege pye yoro fun ye na.
17 Koni mi yɛn na ye yɛnri, ki
yɔnlɔ na li na naa, yanla kapege ki
kala yaga na na, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan, ligi legbogo
jɔlɔgɔ kala na li laga we na.»
18 A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn
wi go mɛɛ saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
19 A lì si ti a tifɛliŋgbɔgɔ ka yiri
wa yɔnlɔ tosaga yeri, na gbɔɔn, ma
gbatɔ wi lɛ, ma kari wi ni, ma saa
wi wa wa Kɔgɔje yɛɛn wi ni. Ali
nuŋgba wo sila koro wa Ezhipiti
tara ti ni fuun ti ni.
20 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na,
wii yɛnlɛ mbe Izirayɛli woolo pe
yaga pe kari.

Jɔlɔgɔ kɔlɔjɛrɛ wogo:

Diwi kala

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moy-
isi wi pye naa fɔ: «Ma kɛɛ ki yirige
wa naayeri, jaŋgo diwi mbe ye laga
Ezhipiti tara, fɔ leele paa talitali.»
22 A Moyisi wì suu kɛɛ ki yirige
wa naayeri, a diwi gbɔɔ wà si ye wa
Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, fɔ ma
saa gbɔn piliye taanri†.
23 Ki piliye taanri yi ni, leele pe
sila pye na pe yɛɛ yaan. Lere wa
kpɛ sila ya mbe yiri wi cɛnsaga mbe
kari laga ka na. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli
woolo poro la pye ma cɛn lara nda
ni, yanwa la pye na yinrigi wama.
24 A Farawɔn wì si ti, a pè Moyisi
wi yeri wi kan. A wì suu pye
fɔ: «Yaa kee ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ. Ye mbe ya kari ye go woolo
pe ni, kaawɔ ye simbaala naa ye
sikaala konaa ye nɛrɛ to cɛ ti yaa
koro laga.»
25 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Mboro yɛrɛ ma daga mbe ti we
yaayoro ta ta we sari wɔ nayinmɛ
saara konaa saara sogoworo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
26 Mbe taga wa ko na, we yaa
kari we yaayoro ŋgbeleye yi ni. We
yaayogo ka nuŋgba se koro laga;
katugu we yaa sa yaayoro ta wɔ wa
ti ni, mberi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li yeri, mberi gbo. Ɛɛn
fɔ, nda we yaa ka sa wɔ saraga li yeri
mbeli gbɔgɔ, we seri jɛn, kaawɔ we
ka sa gbɔn wa gbɛn.»
27 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na,
ma ti a wì je ma yo wi se Izirayɛli
woolo pe yaga pe kari.
28 A Farawɔn wì si Moyisi wi pye
fɔ: «Kari ma yiri na na tanla. Mɔɔ
yɛɛ yigi, maga ka pan laga na yɛgɛ
sɔgɔwɔ naa, katugu pilige ŋga ni mi
kɔɔn yan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma
yaa ku win.»
29 A Moyisi wì sho fɔ: «Mboro mà
yo ma! Mi se pan laga naa ma yeri.»

11

Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ puŋgo wogo ki sɛnrɛ yo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi
wi pye naa fɔ: «Mi yaa jɔlɔgɔ ka wa
naa Farawɔn wo naa Ezhipiti tara
fɛnnɛ sanmbala pe na. Ko puŋgo na,
wi yaa ye yaga yaa kee. Wi yɛrɛ yaa
ye purɔ pew mbe ye yirige laga tara
ti ni.
2 Kari ma saga yo Izirayɛli woolo
pe kan, fɔ nambala pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba, naa jɛɛlɛ pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba, pe tɛ

† **10:15 10.14-15:** Naga 9.2-3 † **10:22 10.22:** Yuuro 105.28; Naga 16.10

yaara naa warifuwe yaara yɛnri pe cɛnyɛɛnlɛ pe yeri.»

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti a Izirayɛli
woolo pe kala lì Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe ndanla. Farawɔn wi legbɔɔlɔ
poro naa tara woolo pe ni, pàa pye
na Moyisi wi jate.

4 A Moyisi wì si Farawɔn wi pye
fɔ: «Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti
nda: ‹Yinndɛgɛ na, mi yaa pan mbe
Ezhipiti tara ti yanriyanri, mbe toro.

5 Ezhipiti tara woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe yaa ku
laga tara ti ni, mbege lɛ Farawɔn ŋa
wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ
ki na wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi
na, fɔ saga wa kulojɔ wi pinambyɔ
koŋgbanŋa ŋa wila yarilire ti tire
wa tira ki na wi na, mbe pinlɛ
yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti
ni fuun ti ni. 6 Pa kona leele pe yaa
kaa gbele ŋgbanga laga Ezhipiti tara
ti lagapyew, malɛ ki gbeere cɛnlɛ ta
fa pye laga gbɛn, ta se si ka pye laga
naa paa ti yɛn.

7 Ɛɛn fɔ, wa Izirayɛli woolo pe
yeri, ali pyɔn nuŋgba se ka wɛli lere
na nakoma yaayogo na, jaŋgo yege
jɛn ye yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Ezhipiti
tara fɛnnɛ naa Izirayɛli woolo pe jɛn
ma pe wɔ pe yɛɛ ni.›

8 Pa kona ma legbɔɔlɔ mbele
yɛɛn, pe ni fuun pe yaa pan na
kɔrɔgɔ mbe kanŋguuro kan na
jegele sɔgɔwɔ, mbaa na yɛnri la
yuun fɔ: Ta kee mboro naa ma
woolo pe ni. Ko puŋgo na, pa mi
yaa yiri mbe kari.»

A Moyisi wì si yiri wa Farawɔn wi
tanla naŋgbanwa gbɔɔ ni ma kari.

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Moyisi
wi kan naa fɔ: «Farawɔn wi se
logo ye yeri, jaŋgo mbe ta mbe
kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye laga Ezhipiti
tara.»

10 Moyisi naa Arɔn pàa ki
kafɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke pye
Farawɔn wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ɛɛn
fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Farawɔn wi
kotogo ki ŋgban wi na, wii yɛnlɛ
mbe Izirayɛli woolo pe yaga pe kari
pe wɔ wa wi tara ti ni.

PAKI FƐTI KOŊGBANNŊA WI PYEWE

12

12–13

Paki fɛti kala

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
naa Moyisi naa Arɔn pe ni wa Ezhip-
iti tara, ma pe pye fɔ:

2 «Ki yeŋge ŋga yɛɛn, ko ki yaa
pye yɛlɛ li lɛsaga. Ko ki yaa pye yɛlɛ
li yeŋge koŋgbanŋga ye kan.

3 Ye saga yo Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe kan fɔ ki
yeŋge ŋga yɛɛn, ki pilige kɛ wogo
ki na, sege nuŋgba nuŋgba pyew
nakoma go nuŋgba nuŋgba pyew
ki woolo pe simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
nakoma sikapɔlɔ yirifɔnŋɔ yigi pe
yɛɛ kan.

4 Na go ŋga woolo si lɛgɛ mbe
pye pe mbe ya simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
nuŋgba ka mboo kɔ kasaga nuŋgba,
ki go woolo pe gbogolo go ŋga ki
yɛn le pe tanla ki woolo pe ni,
mbe yala leele pe yɔn ki ni. Ye
simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wi yigi ye yala
lere nuŋgba nuŋgba pyew wi mbe
ya kara nda ka to ni.

5 Ye simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nakoma
sikapɔlɔ yirifɔnŋɔ yigi ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu.

6 Yoo tɛgɛ ye sa gbɔn fɔ yeŋge
ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki
na. Ki pilige ki ni, yɔnlɔ ki tosanga
ni, Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
ni fuun pe yaayoro nda pè wɔ ti
kɔnlɔgi.

7 Pe yaa ka kara ti ka yinrɛ nda
ni, pe yaayoro ti kasanwa pa lɛ poo
fafa ki yeyɔnrɔ ti naayeri tire to naa
kɔɔrɔ ti kanŋgara na tire ti na.

8 Ki yembinɛ nuŋgba li ni, ye kara
ti fɔ tiyɔngɔ, yeri pinlɛ yeri ka leve
fu buru naa yaanga taanga ni.

9 Yaga ka kara ta ka mbapende
nakoma mberi sɔgɔ tɔnmɔ ni mberi
ka. Ɛɛn fɔ, ye ti ni fuun ti fɔ tiyɔngɔ,
ti yinrɛ, naa ti saanra konaa ti nawa
yaara ti ni.

10 Yeri ka, yaga ka ta yaga ti wɔnlɔ
ti yiri. Na ta ka si wɔnlɔ mbe yiri, ki
goto pinliwɛ ni yeri sogo.
11 Na ye kaa ti kaa sanga ŋa ni, ye
ye yaripɔrɔ ti le, ye ye kurusijaraye
pe pɔpɔ ti na, ye ye sawira ti lele, ye
gbɔtangaŋgala ke ni ye kɛɛ mbege
naga fɔ yè gbɛgɛlɛ mbaa kee, ye kara
ti ka fyɛlɛgɛ na. Pa ye yaa Paki fɛti
wi pye yɛɛn mi ŋa Yawe Yɛnnŋɛlɛ na
mɛgɛ ni.
12 «Ki yembinɛ nuŋgba li ni, mi
yaa ka Ezhipiti tara ti yanriyanri
mbe toro. Mi yaa ka pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe gbo
laga Ezhipiti tara ti ni, leele pe
pinambiile koŋgbanmbala poro naa
yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti
ni. Pa mi yaa kaga pye yɛɛn mbe
jɔlɔgɔ wa Ezhipiti tara yarisunndo
ti ni fuun ti na. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnnŋɛlɛ le.
13 Kasanwa pi yaa ka pye ye go
sigewe kacɛn wa yinrɛ nda ye yaa ka
pye ti ni. Mi yaa kaa yan mbe toro
mbe ye yaga. Kiga pye ma, na mi
kaa jɔlɔgɔ waa Ezhipiti tara woolo
pe na sanga ŋa ni, tifɛlɛgɛ yama kpɛ
se ye ta mbe ye gbo†.
14 «Yege pilige ki tɛgɛ yaa nawa
tuun ki na sanga pyew, yege pye fɛti
piligbɔgɔ mbaa mi ŋa Yawe Yɛnnŋɛlɛ
na gbogo, ki pye kondɛgɛlɛ na li yɛn
kɔsaga fu ye setirige piile pe kan.»

Fɛti ŋa pe ma leve fu buru ka wi nɔgɔ

15 Kona, a Yɛnnŋɛlɛ lì sho naa fɔ:
«Ye yaa leve fu buru ka fɔ sa gbɔn
piliye kɔlɔshyɛn. Mbege lɛ le ki
piliye yi koŋgbanŋga ki na, leve si
daga mbe yan wa ye yinrɛ ti ni.
Mbege lɛ pilige koŋgbanŋga ki na
sa gbɔn pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
na lere wa ka buru ŋa leve yɛn wi ni
wa ka, wi daga poo wɔ laga Izirayɛli
woolo pe sɔgɔwɔ.
16 Pilige koŋgbanŋga naa pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa gbo-
golo mbe shɛri, ye se ka tunŋgo ka
kpɛ pye ki piliye yi ni, kaawɔ ye
yaakara sɔgɔlɔ tunŋgo ko.
17 «Ye yaa kaa leve fu buru fɛti wi
piin mbaa nawa tuun fɔ ki pilige jate
ŋga ko mìla ye yirige wa Ezhipiti
tara. Yege pilige ki tɛgɛ ki yɛ yaa
ki fɛti wi piin, ki pye kondɛgɛlɛ na
li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye setirige
piile mbele fuun pe yaa ka yiri ye
puŋgo na ye kan.
18 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na,
mbege lɛ ki yɔnlɔkɔgɔ ki na, ye yaa
la leve fu buru kaa fɔ sa gbɔn ki
pilige nafa ma yiri nuŋgba wogo ki
yɔnlɔkɔgɔ ki na.
19 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi ni, leve
si daga mbe yan wa ye yinrɛ ti ni.
Lere ŋa fuun ka buru ŋa leve yɛn
wi ni wa ka, wi yɛn Izirayɛli tara pyɔ
o, wi yɛn nambanŋa o, wi daga poo
wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
sɔgɔwɔ.
20 Yaga pye mbe cɛn laga o laga, ye
se ka buru ŋa leve yɛn wi ni wa kpɛ
ka; ɛɛn fɔ, yaa leve fu buru kaa†.»

Paki fɛti koŋgbanŋa wi pyewe

21 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli
lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe
pye fɔ: «Ye kari ye sa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ nuŋgba nuŋgba
nakoma sikapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
nuŋgba nuŋgba yigi mbe yala sege
nuŋgba nuŋgba pyew ki woolo pe
ni, ye pe gbo ye pe pye saragaPaki
fɛti wi na.
22 Ko puŋgo na, ye yizɔpi wɛrɛ
ta kɔn, yaayogo ŋga yè gbo, yège
kasanwa pi le leyaraga ŋga ni, yeri
le wa ki kasanwa pi ni yeri tɛgɛ
yoo fa yeyɔngɔ ki naayeri tige konaa
kɔrɔ ki kanŋgara na tire shyɛn ti na.
Ye ni, wa kpɛ ka ka wi yeyɔngɔ ki
kaanla mbe yiri laga funwa na, fɔ sa
gbɔn ki goto pinliwɛ ni.
23 Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yaa ka Ezhipiti
tara ti yanriyanri mbe toro, mbe
jɔlɔgɔ wa leele pe na. Na liga ka
kasanwa pi yan go ŋga yeyɔngɔ

† **12:13 12.1-13:** Levi 23.5; Nɔmbu 9.1-5; Dete 16.1-2 † **12:20 12.14-20:** Ɛki 23.15; 34.18; Levi 23.6-8; Nɔmbu 28.17-25; Dete 16.3-8

naayeri tige naa kɔrɔ ki kanŋgara na tire shyɛn ti na, li yaa ki yeyɔngɔ ki toro, li se ti jɔgɔwɔ pyefɔ† wi ye wa ye yinrɛ ti ni mbe jɔgɔwɔ pye wa.
24 Yoro naa ye setirige piile pe ni, ye yaa la tanri ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na paa kondɛgɛlɛ yɛn, na li yɛn kɔsaga fu.
25 Na yaga ka sa ye wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan ye yeri ti ni, yaa tanri ki ŋgasele li na.
26 Na ye piile paga ka ye yewe mbe yo fɔ ki ŋgasele na li kɔrɔ wo yɛn wiwiin?
27 Ye pe yɔn sogo ye yo fɔ: ‹Saraga yi, ŋga we yɛn na woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni Paki fɛti wi na. Sanga ŋa ni woro Izirayɛli woolo wàa pye wa Ezhipiti tara, làa jɔlɔgɔ wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, ɛɛn fɔ, làa we yinrɛ ti toro, lii jɔlɔgɔ wa we na, ma we yinrɛ woolo pe shɔ.› »
Kona Izirayɛli woolo pè si fɔli ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
28 Ko puŋgo na, ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi naa Arɔn pe kan, a Izirayɛli woolo pè si kari ma saa ki pye.

Jɔlɔgɔ kɛ wogo:

Ezhipiti tara woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbokala

29 Ki pilige ki yinndɛgɛ ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe gbo, maga lɛ Farawɔn ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi na, fɔ ma saa ki wa kasopyɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi na, ma pinlɛ yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni†.
30 Ki yembinɛ li ni, a Farawɔn naa wi legbɔɔlɔ konaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pè si yiri. Gbeere la yiri ŋgbanga wa Ezhipiti tara ti lagapyew, katugu go ka sila koro ŋga lere sila ku wa ki ni.
31 Yinndɛgɛ ki na, a Farawɔn wì si Moyisi naa Arɔn pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye yiri laga na tara, yaa kee yoro naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na yège yɛnri we.
32 Ye ye yaayoro ti ni fuun ti lɛ, paa yɛgɛ ŋga yège yo we; yaa kee ye yiri laga. Ye sa ye Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li duwaw na na.»
33 Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe fyɛɛlɛ pe yiri wa pe tara ti ni, katugu pàa pye na pe yɛɛ piin fɔ: «We ni fuun we yaa ku.»
34 Ki kala na, Izirayɛli woolo pàa yiri na kee pe muwɛ mba pàa gbɔn pi ni, mba leve sila ye pi ni. Pe maa pe muwɛ pi gbɔɔn yaara nda ni, pàa ti fofo wa pe derigbɔrɔ ti ni, mari taga pajoro na.
35 Izirayɛli woolo pàa tanga ma yala ŋga Moyisi wìla yo pe kan ki ni. Pàa warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yaripɔrɔ yɛnri Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri.
36 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a pe kala li Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ndanla, a pè yaara nda Izirayɛli woolo pàa yɛnri pe yeri ti kan pe yeri. Pa pàa ki pye yɛɛn ma Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaara ti koli ma kari ti ni†.
37 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si yiri wa Aramisɛsi ca, mɛɛ lɛ na kee wa Sukɔti ca. Pàa pye na kee nambala waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600 000) yɔn ko yeri, pe sila jɛɛlɛ naa piile poro jiri mbe pe pinlɛ wa.
38 Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo la pinlɛ pe ni lɛgɛrɛ na kee. Yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ la pye Izirayɛli woolo pe yeri, to tìla pye nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala.
39 Muwɛ mba pàa gbɔn ma yiri pi ni wa Ezhipiti tara, pàa pi wa wɔn; leve sila ye pi ni pi ta pi fɛ pi yiri; katugu pàa pe purɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara fyɛlɛgɛ na. Pe sila ta mbe kondangala yaakara le pe yɛɛ go na.

† **12:23 12.23:** Jɔgɔwɔ pyefɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo, wo yɛn mɛrɛgɛ wa, ŋa wi maa jɔlɔgɔ kagala ke waa leele mbele Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔ pe na; ye wele wa Zhenɛ 19.13; 2 Sami 24.16; Ebu 11.28lara ti ni.
† **12:29 12.29:** Ɛki 4.22-23 † **12:36 12.35-36:** Ɛki 3.21-22

40 Yɛgɛlɛ ŋgele Izirayɛli woolo pàa
pye wa Ezhipiti tara kàa pye yɛlɛ
cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ
(430)†.
41 Ki yɛgɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa
ma yiri kɛ (430) ke kɔsanga wi ni,
Paki fɛti pilige ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
li woolo pè si yiri wa Ezhipiti tara,
ma yala pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
yi ni.
42 Ki kala na, ki pilige ki yembinɛ
li yaa tɛgɛ li yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
mbe pye fɛti piligbɔgɔ, katugu ki
pilige ko làa tɛgɛ ki yɛ mali woolo
pe yirige wa Ezhipiti tara ki yembinɛ
li ni. Izirayɛli woolo poro naa pe
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na, pe daga mbege tɛgɛ
ki yɛ fun, mbege pye fɛti piligbɔgɔ
mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

Kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kàa tɛgɛ Paki fɛti wi pyewe pi na

43 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ:
«Kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kè tɛgɛ Paki
fɛti wi na ke ŋgele: ‹Nambanŋa wa
kpɛ si daga mbege yaakara ta ka.
44 Kulo ŋa pè lɔ penjara ni, wi
daga poo kɛnrɛkɛnrɛ, ko puŋgo na,
wi mbe ya mbaa Paki fɛti yaakara ti
kaa.
45 Ɛɛn fɔ, nambannjɛɛn wo naa
tunmbyee ŋa pe maa sara, wo wa si
daga mbe ta ka.
46 Ye yaa ka simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
wi kara ti ka wa go nawa. Yaga ka
yiri ta ni wa funwa na, yaga si ka
yaayogo ki kajelege ka yaari†.
47 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe yaa kaa Paki fɛti wi piin.
48 Na nambanŋa wa ka pye mbe
cɛn wa ye yeri mbaa ki jaa mbe
Paki shɛrɛgɛ fɛti wi pye mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ni, ki daga poo
go woolo nambala pe ni fuun pe
kɛnrɛkɛnrɛ. Ko puŋgo na wi mbe
ya mbe Paki fɛti wi pye paa Izirayɛli
tara piile pe yɛn. Lere o lere pe suu
kɛnrɛkɛnrɛ wo wa kpɛ si daga mbe
Paki fɛti yaakara ta ka.›
49 Yoro Izirayɛli tara piile naa
nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn laga
ye sɔgɔwɔ, lasiri konɔ nuŋgba lo ye
yaa la tanri li na.»
50 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè
si tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda
yo Moyisi naa Arɔn pe kan ti na.
51 Ki Paki pilige ki ni, ko Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe yirige
wa Ezhipiti tara paa maliŋgbɔɔnlɔ
yɛn.

13

Kondɛgɛŋgɛlɛ Paki fɛti wi wogo na konaa pinambiile koŋgbanmbala pe wogo na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
2 «Ma Izirayɛli woolo pe pinam-
biile koŋgbanmbala pe ni fuun pe
tɛgɛ pe yɛ na kan, leele pe pinam-
biile koŋgbanmbala poro naa yaay-
oro ti pinambire koŋgbannda ti ni†;
katugu pe yɛn na woolo.»
3 A Moyisi wì si leele pe pye naa fɔ:
«Pilige ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye yirige
ma ye wɔ wa Ezhipiti tara li yawa
gbɔɔ pi ni, yaa nawa tuun ki na, ki
tara nda yàa pye wa ti ni kulolo we.
Ki fɛti pilige kiga gbɔn, yaga ka buru
ka ŋa pè leve le wi ni.
4 Yarilire kɔn yeŋge ŋga we yɛn
yɛɛn, ki nala pilige ŋga koyi yàa yiri
wa Ezhipiti tara.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ye tɛlɛye
pe kan ma yo li yaa tara nda kan ye
yeri, na yaga ka sa ye wa ti ni sanga
ŋa ni, yaa ki fɛti ŋa wi piin ki yeŋge
ŋga ki ni. Ki tara to ti yɛn Kana tara
fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa
Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ
woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo
pe tara re, ti yɛn ma yin nɔnɔ naa
sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun.
6 Piliye kɔlɔshyɛn ni, ye yaa la leve
fu buru kaa. Ki pilige kɔlɔshyɛn

† **12:40 12.40:** Zhenɛ 15.13; Gala 3.17 † **12:46 12.46:** Nɔmbu 9.12; Yuuro 34.21; Zhan 19.36
† **13:2 13.2:** Pinambiile koŋgbanmbala poro la daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri paa tunŋgo piin li kan; yaayoro ti pinambire koŋgbannda to la daga mbaa woo saara li yeri (Luki 2.23).

wogo ki na, ye yaa fɛti pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
7 Leve fu buru ye yaa la kaa fɔ sa
gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Buru ŋa pè
gbɔn leve ni wa si daga mbe yan wa
ye yinrɛ ti ni; leve si daga mbe yan
wa ye tara ti ni fuun ti ni.
8 Ki pilige ki ni, ye fɛti wi kɔrɔ wi
yo ye pinambiile pe kan, ye pe pye
fɔ: ‹We yɛn na ki wogo ŋga ki ni
fuun ki piin, mbaa nawa tuun ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye we kan ki na,
sanga ŋa ni wàa yiri wa Ezhipiti tara
we.›
9 Ki fɛti wi yaa pye paa tɛgɛrɛ
yɛn wa ye kɛyɛn yi na, konaa mbe
pye paa nandowo yaraga yɛn wa ye
walɛgɛlɛ ke na, jaŋgo yaa para suyi
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti na;
katugu lo lì ye yirige wa Ezhipiti tara
ti ni li yawa pi ni.
10 Yaa tanri ki kondɛgɛlɛ li na yɛlɛ
pyew, mbe yala wagati ŋa wì kɔn ma
tɛgɛ ki wogo ki na wi ni.»

Piile koŋgbanmbala pàa pye yarikanra Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri

11 Kona, a Moyisi wì sho naa fɔ:
«Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka ye ye ni
wa Kana tara ti ni, mberi kan ye
yeri, paa yɛgɛ ŋga na làa wugu ye
tɛlɛye poro naa ye kan,
12 ye ye pinambiile koŋgbanmbala
pe ni fuun pe kan li yeri, konaa ye
yaayoro ti pinambire koŋgbannda
pyew ti ni ti pye li woro†.
13 Sofilele poro na, ye yaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ tɛgɛ mbe pe
go shɔ†; na ye si woro na jaa mbe
pe go shɔ, ye pe yinrɛ ti yaari pe
ku. Ɛɛn fɔ, ye leele pe pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe go shɔ.
14 Na ye piile paga ka ye yewe mbe
yo fɔ: ‹Ŋga yaa piin ko kɔrɔ wo yɛn
mɛlɛ?› Pa kona ye pe yɔn sogo ye yo
fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we yirige ma
we wɔ wa Ezhipiti tara li yawa gbɔɔ
pi ni, to nda wàa pye wa ti ni kulolo.
15 Naa Farawɔn wìla pye na jege
ma yo wi se we yaga waa kee,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe pinambiile koŋgbanmbala
pe ni fuun pe gbo, ma pinlɛ yaay-
oro ti pinambire koŋgbannda ti ni.
Ko kala na we yɛn na yaayoro
ti pinambire koŋgbannda ti woo
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, nɛɛ
leele pe pinambiile koŋgbanmbala
poro go shoo.
16 Ki kapyege ki yaa pye paa kacɛn
yɛn ye kan wa ye kɛyɛn yi na, mbe
pye paa tɛgɛrɛ yɛn wa ye walɛgɛlɛ
ke na, mbaa ye nawa tuun ki na fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we yirige ma we
wɔ wa Ezhipiti tara li yawa gbɔɔ pi
ni.› »

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe yɛgɛ sin wa pe kondangala li ni

17 Naa Farawɔn wìla kaa Izirayɛli
woolo pe yaga a pè kari, Yɛnŋɛlɛ li
sila ti pe toro wa konɔ na li maa kee
wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara lo ni†,
ali mbege ta lo li yɛn ma were o;
katugu Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ: «Na leele
paga sa malaga ta wa pe yɛgɛ, pa pe
yinriwɛ mba pè yiri wa Ezhipiti tara,
ki wogo ki yaa ye pe go na mbege
kan pe sɔngɔrɔ wa naa.»
18 Ki kala na Yɛnŋɛlɛ làa ti a pè
toro wa konɔ na lì koolo koolo wa
gbinri wi ni lo ni, ma kari wa Kɔgɔje
yɛɛn wi yeri. Izirayɛli woolo pàa
gbɛgɛlɛ ma yiri wa Ezhipiti tara paa
maliŋgbɔɔnlɔ yɛn.
19 A Moyisi wì si Zhozɛfu wi ka-
jeere ti lɛ mbe kari ti ni; katugu
Zhozɛfu wìla ki yo Izirayɛli woolo
sanmbala pe kan ma yo fɔ: «Ye
wugu yanla kan fɔ ye yaa kanla
kajeere ti lɛ mbe kari ti ni, katugu
Yɛnŋɛlɛ li yaa ye saga (mbe ye yirige
laga ki tara nda ti ni)†.»
20 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa
Sukɔti ca ma saa pe paara yinrɛ ti

† **13:12 13.12:** Ɛki 34.19-20; Luki 2.23 † **13:13 13.13:** Paa daga mbe sofilele poro go shɔ, katugu pe sila pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ konɔ li ni, mbe pye yaayoro nda pe mbaa ya saraga wɔ ti ni Yɛnŋɛlɛ yeri. † **13:17 13.17:** Konɔ na li maa kee wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara, Ezhipiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pàa pye nali go singi. Na Izirayɛli woolo paga li lɛ pe yaa sa malaga ta wa yɛgɛ. † **13:19 13.19:** Zhenɛ 50.25; Zhozu 24.32

kan ma cɛn wa laga ŋga pàa pye na yinri Etamu, wa gbinri wi koŋgo na.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na pe yɛgɛ sinni, yɔnlɔ na, kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka ni, na konɔ li nari pe na; yembinɛ làa pye na pe yɛgɛ sinni kasɔn titɔnlɔgɔ yerege ka ni, na yanwa yinrigi pe kan paa yaan, jaŋgo pe ya paa tanri yɔnlɔ naa yembinɛ.
22 Yɔnlɔ na, kambaaga titɔnlɔgɔ yerege kìla pye leele pe yɛgɛ, yembinɛ kìla pye kasɔn titɔnlɔgɔ yerege wa pe yɛgɛ sanga pyew.

IZIRAYƐLI WOOLO PAA KƆGƆJE YƐƐN WI KƆN MA YIRI

14

14.1–15.21

Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa taga Izirayɛli woolo pe na na pe puro

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan, fɔ pe kɛ pe kari, pe sa paara yinrɛ ti kankan pe cɛn wa Pi Ayirɔti ca ki yɛsinmɛ na, wa Migidɔli ca konaa kɔgɔje wi ni, ti sɔgɔwɔ pi ni. Pa ye yaa cɛn wa Baali Zefɔn laga ki yɛsinmɛ na, wa kɔgɔje yɔn ki na.
3 Kona Farawɔn wi yaa ki jate fɔ Izirayɛli woolo pè puŋgo, ma kɔ wa gbinri wi ni.
4 Mi yaa Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na, wi yaa yiri mbe taga ye na mbaa ye puro. Mi yaa wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe tɔngɔ mbanla gbɔgɔwɔ pi naga ye na. Pa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

A Izirayɛli woolo pè si tanga ki sɛnrɛ ti na.
5 Naa pàa ka saa ki yo Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi kan ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo pè fe ma kari.» A wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, pè si pe jatere wi kanŋga Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ ma sho fɔ: «Yiŋgi kala wè pye yɛɛn? Wè Izirayɛli woolo pe yaga pè kari, pe se kulowo tunndo pye we kan naa.»
6 Kì kaa pye ma, a Farawɔn wì si ti a pòo malaga gbɔnwotoro wi pɔ shɔn wa na, mɛɛ lɛ ma kari, wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni. 7 A wì suu malaga gbɔnwotoroye jɛmbɛlɛ jɛmbɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) lɛ ma kari, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, maliŋgbɔɔnlɔ taanrindaanri la pye wa pe ni. A Ezhipiti tara malaga gbɔnwotoroye sanmbala pè si taga pe na.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Farawɔn wi kotogo ki ŋgban wi na, Ezhipiti tara wunlunaŋa we. A wì si yiri ma taga Izirayɛli woolo pe na, na pe puro. Ma sigi ta Izirayɛli woolo pàa yiri ma kari pe yɔlɔgɔ ki ni caw.
9 A Ezhipiti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun, mbele pàa pye shɔn lugufɛnnɛ, naa mbele pàa pye malaga gbɔnwotoroye pe ni, naa Farawɔn wi shɔnye pe ni, pè si taga Izirayɛli woolo pe na, na pe puro, ma saa pe yigi wa Pi Ayirɔti ca ki tanla, wa Baali Zefɔn laga ki yɛsinmɛ na, wa kɔgɔje yɔn ki na.
10 Naa Farawɔn wìla kaa na yɔngɔ Izirayɛli woolo pe ni, a pè si yɛgɛ yirige ma wele wa lege, mɛɛ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yan pe taga pe na na pe puro; a pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ gbele na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinri li pe saga.
11 A pè si Moyisi wi pye fɔ: «Fanra lɛgɛrɛ woro wa Ezhipiti tara wi le? Yiŋgi na, a mà si pan we ni we pan we ku laga ki gbinri ŋa wi ni? Yiŋgi na, a mà si we yirige wa Ezhipiti tara?
12 Ki wogo ŋga ko wàa yo ma kan ma we ta bere wa Ezhipiti tara fɔ: ‹Ma we yaga yɛw, we yaa la kulowo tunŋgo piin Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kan. Ko mbɔnrɔ we yeri we ku laga gbinri wi ni ko na.› »
13 A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ, ye yere laga nuŋgba. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ye shɔ yɛgɛ ŋga na nala, ye yaa ki yan. Ki Ezhipiti tara fɛnnɛ mbele yaa yaan nala yɛɛn, ye

se ka pe yan naa fyew.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga ki
gbɔn ye kan. Yoro wo na, ye yere
yɛw.»

Yɛnŋɛlɛ làa kɔgɔje wi kɔn shyɛn, a Izirayɛli woolo pè toro

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moy-
isi wi pye naa fɔ: «Yiŋgi na, ma nɛɛ
na yinri mbe ye saga? Ki yo Izirayɛli
woolo pe kan pe yiri paa kee.
16 Mboro wo na, ma kanŋgala li
yirige, mɔɔ kɛɛ ki sanga ma wa wa
kɔgɔje wi yeri, ma tɔnmɔ pi kɔn
shyɛn. Pa Izirayɛli woolo pe yaa
tanga tawara na mbe kɔgɔje wi kɔn
mbe yiri.
17 Mi wo na, mi yaa Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe kotogo ki ŋgban pe na,
mbe ti pe ye wa kɔgɔje wi ni ye
puŋgo na. Kona mi yaa Farawɔn
wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun,
naa malaga gbɔnwotoroye konaa
wi shɔn lugufɛnnɛ pe tɛgɛ mbanla
gbɔgɔwɔ pi naga.
18 Na mi ka Farawɔn wo naa
wi malaga gbɔnwotoroye, konaa
wi shɔn lugufɛnnɛ pe tɛgɛ mbanla
gbɔgɔwɔ pi naga sanga ŋa ni, pa
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ki jɛn mbe
yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
19 Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ ŋa wìla pye
wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ, na pe
yɛgɛ sinni, a wì si toro wa pe puŋgo
na. Kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ŋga
kìla pye wa pe yɛgɛ, a kì si toro wa
pe puŋgo na fun,
20 mɛɛ pan ma yere Ezhipiti tara
fɛnnɛ cɛnsaga konaa Izirayɛli woolo
cɛnsaga ti sɔgɔwɔ pi ni. Ki kanŋgɔlɔ
nuŋgba la pye diwi pele kan, a ki
sanŋga ko na yanwa yinrigi pele kan
yembinɛ li ni. Yembinɛ li ni fuun
li ni, cɛnsaga ka woolo si gbɔn ka
woolo na.
21 A Moyisi wì suu kɛɛ ki sanga wa
kɔgɔje wi go na. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si ti a tifɛliŋgbɔgɔ kà yiri wa yɔnlɔ
yirisaga yeri na gbɔɔn wa kɔgɔje wi
ni ki yembinɛ li ni fuun li ni, ma
kɔgɔje tɔnmɔ pi wɔnrɔgɔ maa kɔn
shyɛn, a lawaga yiri.
22 A Izirayɛli woolo pè si ye wa
kɔgɔje wi nandogomɔ, ma tanga
tawara na, maa kɔn ma yiri. Tɔnmɔ
pìla kɔn ma gbogolo pi yɛɛ na paa
mboro yɛn pe kalige kɛɛ naa pe
kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
23 A Ezhipiti tara fɛnnɛ pè si
taga pe na, na pe puro. Farawɔn
wi shɔnye pe ni fuun, naa wi
malaga gbɔnwotoroye konaa wi
shɔn lugufɛnnɛ pè si ye wa kɔgɔje
wi nandogomɔ Izirayɛli woolo pe
kɔrɔgɔ.
24 Yinndogo yɔn ki na, ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ta wa kasɔn naa kam-
baaga titɔnlɔgɔ yerege ki ni, a lì si
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki kala li gbɔn mali piri pe
yeri.
25 A lì si ti a pe malaga
gbɔnwotoroye pe ŋgeere tì wɔwɔ
pe na, fɔ a pe feŋge kì ŋgban.
A Ezhipiti tara fɛnnɛ pè sho fɔ:
«Ye ti waa fee Izirayɛli woolo pe
yɛgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na malaga gbɔɔn we ni pe kan.»

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga wa kɔgɔje
wi go na, jaŋgo tɔnmɔ pi sɔngɔrɔ pi
pan Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, naa
pe malaga gbɔnwotoroye poro naa
pe shɔn lugufɛnnɛ pe na, pi pe li.»
27 A Moyisi wì suu kɛɛ ki sanga
wa kɔgɔje wi go na. Lalaaga ki na,
a kɔgɔje tɔnmɔ pì si sɔngɔrɔ wa pi
yɔnlɔ. Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye
na fee tɔnmɔ pi yɛgɛ, mɛɛ sun ma
tɛrɛ pi na wa pe yɛɛ yɛgɛ. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si pe jaanri wa kɔgɔje
tɔnmɔ pi ni.
28 A tɔnmɔ pì si sɔngɔrɔ ma pan
Farawɔn wi malaga gbɔnwotoroye
pe na, ma pe li ma pinlɛ wi shɔn
lugufɛnnɛ konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni fuun pe ni; poro mbele pàa
ye wa kɔgɔje wi ni Izirayɛli woolo
pe puŋgo na, na pe puro. Ali lere
nuŋgba wo sila shɔ mbe to.
29 Izirayɛli woolo poro na, pàa
tanga tawara na, ma kɔgɔje wi kɔn
ma yiri. Tɔnmɔ pìla kɔn ma gbogolo

paa mboro yɛn pe kalige kɛɛ naa pe kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
30 Ki pilige ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
Izirayɛli woolo pe shɔ Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe kɛɛ. Pàa Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe gboolo pe yan pè toori wa kɔgɔje
yɔn ki na.
31 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yiri li fanŋga
ŋga ni Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
Izirayɛli woolo pàa ki yan. A pè
si fyɛ li yɛgɛ, mɛɛ taga lo naa li
tunmbyee Moyisi pe na.

15

Yurugo ŋga Moyisi wo naa Izirayɛli woolo pàa kɔ ma Yɛnŋɛlɛ li sɔn

1 Kona, a Moyisi naa Izirayɛli
woolo pe ni, pè sigi yurugo ŋga ki
kɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ma yo
fɔ:
Ye ti mbe yurugo kɔ mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
katugu lìli gbɔgɔwɔ pi naga.
Lì shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe
jaanri wa kɔgɔje wi ni†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga
ye,
lo li yɛn na yurukɔgɔ ki go ye.
Lo lìlan shɔ.
Lo li yɛn na Yɛnŋɛlɛ le, mi yaa li sɔn.
Lo li yɛn na tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, mi
yaa li gbɔgɔ.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn malaga gbɔnfɔ
gbɔɔ.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ†.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Farawɔn wi
malaga gbɔn wotoroye, naa
wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun
pe jaanri wa kɔgɔje wi ni.
Kɔgɔje yɛɛn wì Farawɔn wi
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe
li.
5 Tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun
pì toro pe go na.
A pè tigi wa tɔnmɔ pi latijugo ki ni
paa sinndɛlɛgɛ yɛn.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yawa gbɔɔ yɛn ma
ni!
Ma yawa gbɔɔ po pɔ̀ɔn juguye pe
tɔngɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ.
7 Ma gbɔgɔwɔ mba pì wɛ yaraga ki
ni fuun ki na pi fanŋga na,
mɔ̀ɔ juguye pe jaanri.
Mɔ̀ɔ naŋgbanwa kala li wa pe na,
a lì pe jɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na kasɔn
ma yan waga sogo we.
8 Ma wɔnwɔn tifɛlɛgɛ ki fanŋga na,
tɔnmɔ pì gbogolo pi yɛɛ na.
Tɔnmɔ mba pila fuun pì gbogolo pi
yɛɛ na paa mbogo yɛn.
Tɔnmɔ mba pila yinrigi na tuun pì
liri wa kɔgɔje wi nandogomɔ.
9 We juguye pàa pye na yuun fɔ:
«We yaa taga pe na la pe puro, sa pe
yigi.
We yaa sa pe kɛɛ yaara ti koli mberi
yɛɛlɛ we yɛɛ na.
We yaa we tokobiye pe kɔlɔgi wa pe
woforo ti ni mbe pe gbo.»
10 Ɛɛn fɔ, mboro wo na Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mɔ̀ɔ yɔn tifɛlɛgɛ ki
fɛ,
a kɔgɔje wì pe li.
Pè tigi paa sunmu pyɔ yɛn wa
tɔnŋgbɔɔ pi latijugo ki ni.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yarisunndo ti ni
fuun ti ni, kikiin ki yɛn ma
taanla ma ni?
Ambɔ wi yɛn paa mboro yɛn? Ma
yɛn kpoyi ma yɔn fili.
Ki daga paa fyɛ ma yɛgɛ konaa paa
ma sɔnni,
mboro ŋa ma maa kafɔnŋgɔlɔ piin
we.
12 Kapyege nuŋgba mà pye ma
fanŋga ki ni,
a tara tì si we juguye pe tɔn.
13 Ma ndanlawa pi kala na,
a mà woro mbele ma woolo we go
shɔ,
ma yawa pi fanŋga na,
a maa we yɛgɛ sinni na kee we ni wa
tara kpoyi nda ma yaa kan we
yeri ti ni.
14 Cɛngɛlɛ sanŋgala kège wogo ki
logo, a kaa seri fyɛrɛ ti kala
na.
Fyɛrɛ gbɔrɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe
yigi.
15 Edɔmu tara teele pe sunndo wì
kɔn pe na.

† **15:1 15.1:** Naga 15.3 † **15:3 15.3:** Yuuro 118.14; Eza 12.2

Mowabu tara teele paa seri fyɛrɛ ti
kala na.
Kana tara fɛnnɛ pe ni fuun pè kotogo
la.
16 Jatere pirindorogo naa fyɛrɛ
gbɔrɔ la pe yigi.
Ma fanŋga ŋga mà tɛgɛ ma we saga
kì pe yɔn ki tɔn pe na,
a pè pye paa sinndɛlɛgɛ yɛn.
Woro mbele ma woolo, fɔ a wè saa
toro, Yawe Yɛnŋɛlɛ!
Woro mbele ma woolo, a mà we go
shɔ, fɔ a wè saa toro.
17 Ma yaa kari we ni sa we pye we
cɛn wa ma yanwiga ki na,
wa cɛnsaga ŋga mà gbegele ma yɛɛ
kan ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
fɔ wa ma laga kpoyi ŋga mà kan ki
ni.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ, fɔ
sanga pyew.
19 Farawɔn wi shɔnye, naa wi
malaga gbɔnwotoroye konaa wi
shɔn lugufɛnnɛ pàa ye wa kɔgɔje
wi ni sanga ŋa ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa kɔgɔje tɔnmɔ pi sɔngɔrɔ maa
wa pe na, a pì pe li. Ɛɛn fɔ, woro
Izirayɛli woolo, wàa tanga tawara
na ma kɔgɔje wi kɔn ma yiri.
20 Kona, a Arɔn wi njɔ Miriyamu
ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ,
wì si pimbile kpɛkpɛlɛkpɛ la lɛ nali
gbɔɔn. A jɛɛlɛ sanmbala pe ni fuun
pè si pan pimbigile kele ni ma taga
wi na, na ke gbɔɔn na yoo.
21 A Miriyamu wì si yurugo le, a
Izirayɛli woolo sanmbala pe nɛɛ ki
shoo wi yɔn na fɔ:
Yaa yurugo koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
Lùu gbɔgɔwɔ pi naga.
Lì shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe
jaanri wa kɔgɔje wi ni, a wì pe
li.

MBƐGE LƐ WA KƆGƆJE YƐƐN WI NA MBE SA GBƆN WA SINAYI YANWIGA KI NA

15.22–18.27

Laga ŋga pàa pye na yinri Mara ki tɔnmɔ pi sɛnrɛ

22 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si ti
a Izirayɛli woolo pè yiri wa Kɔgɔje
yɛɛn wi tanla ma kari wa Shuri
gbinri wi ni. Pàa tanga pe piliye
taanri pe sila tɔnmɔ ta mbe wɔ.
23 A pè si saa gbɔn wa laga ŋga pàa
pye na yinri Mara. Tɔnmɔ mba pàa
saa yan wa, pe sila ya mbe pa wɔ,
katugu pìla pye ma sori. A pè sigi
laga ki mɛgɛ taga naga yinri Mara
(ko kɔrɔ wo ŋa sorowo).
24 Kona, a leele pe nɛɛ kɔngɔri
Moyisi wi na, na yuun fɔ: «Yiŋgi we
yaa wɔ?»
25 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri ŋgbanga li pe saga. A lì si
kanŋgekɔngɔ ka naga wi na, a wì
sigi lɛ maga wa wa tɔnmɔ pi ni; a
tɔnmɔ pì si kanŋga ma tanla.
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kondɛgɛŋgɛlɛ
naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ kan Izirayɛli
woolo pe yeri wa ki laga ki na. Làa
pe wa ma wele wa fun,
26 mɛɛ pe pye fɔ: «Na ye kaa
nuru jɛŋgɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ na yeri, mbaa ŋga ki
yɛn ma sin ki piin na yɛgɛ na,
na yaga nuŋgbogolo jan mbaa na
ŋgasegele ke nuru konaa mbaa
tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, pa mi
se ka yama mba mìla wa Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe na pa wa ye na.
Katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
na li maa ye sagala.»
27 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo
pè si kari ma saa gbɔn wa Elimu
laga ki na. Puluyo kɛ ma yiri shyɛn
la pye wa, konaa sɛngɛndire nafa
taanri ma yiri kɛ ni. A pè si pe paara
yinrɛ ti kankan wa tɔnmɔ pi tanla
ma cɛn le.

16

Siriŋgbangala naa yaakara nda pe yinri manɛ ti sɛnrɛ

1 Ko puŋgo na, a Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pe ni fuun pè si yiri
wa Elimu laga ki ni; pe yiriŋgɔlɔ wa
Ezhipiti tara, ki yeŋge shyɛn wogo
ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo
ki na, a pè si gbɔn wa Sɛn gbinri

wi ni, wo yɛn Elimu laga naa Sinayi yanwiga ti sɔgɔwɔ pi ni.
2 A Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe na wa gbinri wi ni;
3 mɛɛ pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a wè ku wa Ezhipiti tara, sanga ŋa ni wàa pye na cɛɛn na kara cɔrɔ ti mari, na kaa na tinni, ko jɛn na mbɔnrɔ we na! Ɛɛn fɔ, yè pan we ni laga ki gbinri ŋa wi ni, mbe pan mbe we ni fuun we kan we ku fuŋgo ki kɛɛ.»
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Wele, mi yaa yaakara tirige ye kan mbe yiri wa yɛnŋɛlɛ na. Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, leele pe yaa yiri mbe sa nda ti yaa pe pilige nuŋgba yaakara bɔ ti wulo. Pa mi yaa ye wa mbe wele yɛɛn, mbege jɛn na kaa pye ye yaa tanga na lasiri sɛnrɛ ti na nakoma ye se tanga ti na†.
5 Pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, yaakara nda ye yaa wulo mbe sɔgɔ, ti yaa pye pilige nuŋgba woro nda ye ma wulo to tɛgɛsaga shyɛn.»
6 A Moyisi naa Arɔn pè si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, ye yaa ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì ye yirige wa Ezhipiti tara.
7 Goto pinliwɛ ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li gbɔgɔwɔ pi naga ye na; katugu kɔngɔrimɔ mba yaa kɔngɔri li na, lùu logo. Ɛɛn fɔ, woro wo na, we woro yaraga ka yaa kɔngɔri we na.»
8 A Moyisi wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kara kan ye yeri, ye ka nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, goto pinliwɛ ni mbe yaakara kan ye yeri ye ka ye tin. Katugu kɔngɔrimɔ mba yè kɔngɔri li na, lùu logo. Woro wo na, we woro yaraga ka, woro ma ye yɛn na kɔngɔri we na; ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yaa kɔngɔri li na.»
9 A Moyisi wì si Arɔn wi pye fɔ: «Ki yo Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan fɔ pe kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu lì pe kɔngɔrimɔ mba pè kɔngɔri li na pi logo.»
10 Ma Arɔn wi ta wìla pye na para Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni, a pè si kanŋga ma wele wa gbinri kɛɛ ki yeri. Pe mbe ka wele, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yan pùu yɛɛ naga wa kambaaga ki ni.
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
12 «Mì Izirayɛli woolo pe kɔngɔrimɔ pi logo. Ki yo pe kan fɔ: ‹Nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga, sanni yembinɛ li sa wɔ, ye yaa kara ka, goto pinliwɛ ni fun, ye yaa yaakara ta mbe ka fɔ mbe tin. Kiga pye ma, pa ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.› »
13 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a siriŋgbangala si pan ma tigi wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni maga tɔn. Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si yiri ma fɔɔngɔ ka yan kì wo ma paara yinrɛ cɛnsaga ki maga.
14 Naa fɔɔngɔ kìla kaa kɔn, pe mbe ka wele, mɛɛ yaara tunmɔɔrɔ kpurukpuru ta yan tì koro wa tara ti na, wa gbinri wi ni. Tìla pye paa tisaga sinndɛɛrɛ yɛn, ma filige.
15 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ti yan, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi yaara ri nda to yɛɛn?» Katugu pe sila ti cɛnlɛ li jɛn.

A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yaakara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri yaa kaa, tori†.
16 Ŋga lì yo ti wogo ki na ki ŋga: ‹Lere nuŋgba nuŋgba pyew, nda ti yaa wi pilige nuŋgba yaakara bɔ, wi to wulo. Lere nuŋgba wi wulo paa litiri tijɛrɛ si yɛn†. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa ti wulo mbe yala lere yɔn ŋga ki yɛn wa wi paraga go ki ni ko ni.› »
17 A Izirayɛli woolo pè sigi pye ma. Pèle la wulo lɛgɛrɛ, a pèle wulo jɛgɛlɛ.

† **16:4 16.4:** Zhan 6.31 † **16:15 16.15:** 1 Korɛn 10.3 † **16:16 16.16:** Eburuye sɛnrɛ ti ni taanlayaraga ŋga pàa tɛgɛ na taanla ki ni laga ki laga ŋga ki ni pàa pye naga yinri Omɛri.

18 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa nda pàa
wulo ti taanla Omɛri wi ni, a pè sigi
yan fɔ mbele pàa lɛgɛrɛ wulo, pe sila
ta mbe toro; mbele pàa jɛnri wulo,
ka sila kɔn pe woro ti na. Pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba, pàa ta ma yala
pe pilige nuŋgba nuŋgba yaakara ti
ni†.
19 A Moyisi wì si pe pye naa fɔ:
«Lere kpɛ ka ka ta tɛgɛ ti wɔnlɔ ti
yiri.»
20 Ɛɛn fɔ, pele sila logo wi yeri. A
pè si ta tɛgɛ fɔ ki goto. A fyɛnrɛ si
ye ti ni, a tì si jɔgɔ na lugo. Kona, a
Moyisi wì si nawa ŋgban ki leele pe
ni.
21 Maga lɛ le kona, pàa pye na
manɛ wi wulo pinliwɛ pyew. Lere
nuŋgba nuŋgba pyew, wi pilige
nuŋgba yaakara to wi ma wulo. Na
yɔnlɔ kiga ka yiri la yaa, ŋa wì koro
wi ma yan.
22 Ɛɛn fɔ, pilige kɔgɔlɔni wogo ki
na, a leele pè si piliye shyɛn yaakara
wulo. Lere nuŋgba woro tìla pye na
kee litiri kɔlɔtaanri yeri. A Izirayɛli
gbogolomɔ woolo teele pè si kari ma
saa ki yo Moyisi wi kan.
23 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo koyi we.
Goto wi yɛn cɛnpilige ye, cɛnpilige
ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan. Ye yaa yaakara nda fɔ wa yira
wi ni, yeri fɔ nala; ye yaa nda sɔgɔ,
yeri sɔgɔ nala. Na yaga ka, nda fuun
ka koro, yeri tɛgɛ goto†.»
24 Pàa sɔgɔ ma ka nda tìla koro, a
pè siri tɛgɛ ki goto woro, paa yɛgɛ
ŋga na Moyisi wìla ki yo pe kan. Ti
sila jɔgɔ mbaa lugo, fyɛnrɛ sila si ye
ti ni.
25 Ki goto, a Moyisi wì si pe pye
fɔ: «Yaakara nda yàa tɛgɛ, yeri ka
nala; katugu nala wi yɛn cɛnpilige
ye, ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan. Nala ye se sa manɛ wa yan wa.
26 Yapelege ki ni, ye yaa ki yaakara
ti wulo sa gbɔn pilige kɔgɔlɔni. Ɛɛn
fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko na, ko
ŋga ki yɛn cɛnpilige ye, ye se ka ta
ta wa.»
27 Konaa ki ni fuun, pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na, leele pèle la
yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
ma kari sa ta wulo, ɛɛn fɔ, pe sila
yaraga ka kpɛ yan wa.
28 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Moyisi wi yewe naa fɔ: «Ye yaa
koro mbaa jege mbe yo ye se
tanga na ŋgasegele koro naa na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
29 Ye daga mbege jɛn fɔ mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ mì cɛnpilige ki kan ye
yeri ma yo yaa cɛɛn ki ni, yaa wogo.
Ko kala na pilige kɔgɔlɔni wogo ki
ni, mi ma piliye shyɛn yaakara kan
ye yeri. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki ni,
lere nuŋgba nuŋgba pyew wi koro
wa wi paraga go ki ni, wa kpɛ ka ka
yiri wa wi cɛnsaga.»
30 Kona, a leele pè si cɛn ma wogo
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na.
31 A Izirayɛli woolo pè sigi yaakara
ti mɛgɛ taga nari yinri manɛ (ko
kɔrɔ wo yɛn yiŋgi yaraga ŋga).
Manɛ wìla pye ma filige paa ko-
riyandiri yantiire pire yɛn. Wi
tanwa pìla pye paa wɔn ŋa pè
sɛnrɛgɛ le wi ni wi yɛn†.
32 A Moyisi wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ti nda fɔ: ‹Ye
manɛ wa lɛ wila kee litiri tijɛrɛ yeri,
yoo tɛgɛ ye setirige piile pe kan,
jaŋgo ki yaakara nda mila kaan yaa
kaa laga gbinri wi ni, ye yiriŋgɔlɔ
wa Ezhipiti tara, pe kari yan peri
jɛn.› »
33 Kona, a Moyisi wì sigi yo ma
Arɔn wi kan fɔ: «Cɔgɔ ŋga pe maa
yaara teri ki ni, ka lɛ ma manɛ wa
le wa ki ni wila kee litiri tijɛrɛ yeri,
ko puŋgo na, ma saa tɛgɛ wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi koro wa
tɛgɛsaga ye setirige piile pe kan†.»
34 A Arɔn wì si manɛ wa le cɔgɔ ka
ni ma yala ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Moyisi wi kan ki ni, mɛɛ saa cɔgɔ ki

† **16:18 16.18:** 2 Korɛn 8.15 † **16:23 16.23:** Ɛki 20.8-11 † **16:31 16.31:** Nɔmbu 11.7-8 † **16:33 16.33:** Ebu 9.4

tɛgɛ wa li yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa pe nawa tuun.
35 Izirayɛli woolo pàa manɛ wi ka fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn, fɔ leele yɛn ma cɛn tara nda ni ma saa ye ta ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ma saa gbɔn wa Kana tara ti kɔnlɔ li na†.
36 Omɛri yɛngɛlɛ kɛ koro la pye taanlayaraga ŋga pàa pye na taanla ki ni pilige pyew† ki yɛnlɛ nuŋgba.

17

Tɔnmɔ mba pìla janri ma yiri wa walaga ki ni, wa Erefidimu laga ki ni pi sɛnrɛ (Nɔmbu 20.1-13)

1 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pàa yiri wa Sɛn gbinri wi ni ma kari. Pàa pye na tanri na cɛɛncɛɛn na kee ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Erefidimu laga ki na. A pè si pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn le. Leele pe sila tɔnmɔ ta wa mbe wɔ.
2 Kona, a leele pe nɛɛ wiin Moyisi wi ni na yuun fɔ: «Tɔnmɔ kan we yeri we wɔ!»
A Moyisi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ wiin na ni? Yiŋgi na, a ye nɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li waa na wele?»
3 Wɔgɔ kìla leele pe yigi fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ kɔngɔri Moyisi wi na, na yuun fɔ: «Yiŋgi na, a mà si we yirige wa Ezhipiti tara mbe pan mbe we kan we ku lagamɛ, woro naa we piile konaa we yaayoro ŋgbeleye yi ni?»
4 A Moyisi wì si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li pe saga, ma yo fɔ: «Yiŋgi mi yaa pye ki leele mbele pe kan? Kì koro naa jɛnri, pe yaa na wa sinndɛɛrɛ ni mbanla gbo.»
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Keli leele pe yɛgɛ. Ma Izirayɛli lelɛɛlɛ pele wɔ pe pinlɛ ma ni. Kanŋgala na màa tɛgɛ ma Nili gbaan wi gbɔn li ni, mali lɛ naa, maa kee.
6 Wele, mi yaa sa yere wa ma yɛgɛ Horɛbu yanwiga walaga ka go na. Ma saga walaga ki gbɔn ma kanŋgala li ni, pa tɔnmɔ yaa janri mbe yiri wa ki ni, leele pe yaa ta mbe wɔ.»
A Moyisi wì si tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yɛgɛ na.
7 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Masa naa Meriba (ko kɔrɔ wo ŋa malaga naa wamawelewe), katugu Izirayɛli woolo pàa win Moyisi wi ni, konaa ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele, ma yewe fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga we sɔgɔwɔ lee li woro laga we sɔgɔwɔ†?»

Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn ma ya Amalɛki setirige piile pe ni

8 Ko puŋgo na, a Amalɛki setirige piile pè si pan ma to Izirayɛli woolo pe na, ma malaga gbɔn pe ni wa Erefidimu.
9 A Moyisi wì sigi yo Zhozuwe wi kan ma yo fɔ: «Nambala pele wɔ we ni, pe sa malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni. Goto mi yaa sa yere wa tinndi wi go na Yɛnŋɛlɛ li kanŋgala li ni na kɛɛ.»
10 A Zhozuwe wì si tanga ma yala Moyisi wi sɛnrɛ ti ni, mɛɛ kari ma saa malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni. Ma si yala Moyisi, naa Arɔn konaa Huri poro la lugu ma kari wa tinndi wi go na.
11 Na Moyisi wiga wi kɛɛ ki yirige wa naayeri†, Izirayɛli woolo pe ma fanŋga ta malaga ki na; na wiga wi kɛɛ ki tirige tege ki kala na, Amalɛki setirige piile pe ma fanŋga ta malaga ki na.
12 Naa Moyisi wi kɛyɛn yìla kaa te, a Arɔn naa Huri pè si sinndɛlɛgɛ ka lɛ maga tɛgɛ wi tanla, a wì si cɛn ki na. A pè suu kɛyɛn yi tɔgɔtɔgɔ. Nuŋgba la pye Moyisi wi kɛɛ ŋga na

† **16:35 16.35:** Zhozu 5.12 † **16:36 16.36:** Taanlayaraga ŋga pàa pye na taanla ki ni pilige pyew laga ki laga ŋga ki ni pàa pye naga yinri Eburuye sɛnrɛ ti ni efa, ki yɛnlɛ nuŋgba làa pye litiri nafa shyɛn. † **17:7 17.1-7:** Nɔmbu 20.2-13 † **17:11 17.11:** Ŋga kì yo fɔ Moyisi wi maa kɛɛ ki yirige wa naayeri, ko ki naga ma yo wi ma Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga.

sanŋa wi yɛn wi kɛɛ ŋga na. A wi kɛyɛn yì si koro wa yirigesaga fɔ ma saa yɔnlɔ ki kɔ.
13 A Zhozuwe wì si ya Amalɛki setirige piile pe ni ma pe gbo tokobi ni.
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ki kagala ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ na ma ke tɛgɛ, jaŋgo paa nawa tuun ke na. Mɛɛ ki yo Zhozuwe wi kan fɔ mi yaa Amalɛki setirige piile pe gbo mbe pe kɔ pew, fɔ lere wa se ka nawa to pe na laga tara ti na naa†.»
15 A Moyisi wì si saraga wɔsaga kan wa ki laga ki ni, maga mɛgɛ taga naga yinri Adonayi Nisi (ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na dirapo).
16 Ko puŋgo na, a wì sho naa fɔ: «Ki kaa pye Amalɛki setirige piile pè pan ma to Yawe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi na†, li yaa la wiin pe ni sanga pyew.»

18

Zheturo wìla kari ma saa wi nafɔ Moyisi wi shari

1 Kajɛŋgɛ ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ làa pye Moyisi wo naa Izirayɛli woolo pe kan, poro mbele li woolo, Moyisi wi nafɔ lenaŋa Zheturo wìla ki sɛnrɛ ti logo, wo ŋa wìla pye Madiyan tara fɛnnɛ saraga wɔfɔ we; wìla ki logo fun paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige wa Ezhipiti tara.
2 Zheturo wìla kari Moyisi wi jɔ Sefora wi ni wi kan†, wo ŋa Moyisi wìla wi torogo wa wi to Zheturo wi yeri we.
3 Wìla kari Sefora wi pinambiile shyɛn pe ni fun. Pàa pye na nuŋgba yinri Gɛrishɔmu (ko kɔrɔ wo ŋa nambannjɛɛn wa ki laga ŋga ki ni); katugu wìla pye na yuun fɔ: «Mi yɛn nambannjɛɛn tateere ni†;»
4 nɛɛ sanŋa wi yinri Eliyezɛri, (ko kɔrɔ wo ŋa na Yɛnŋɛlɛ lìlan saga), katugu wìla pye na yuun fɔ: «Na to wi Yɛnŋɛlɛ le, lìlan saga mala shɔ Farawɔn wi tokobi wi kɛɛ, wi silan gbo.»

5 Zheturo wìla kari Moyisi wi jɔ Sefora wo naa wi pinambiile shyɛn pe ni wa Moyisi wi yeri, wa gbinri wi ni, wa laga ŋga wìla wi paraga go ki kan ma cɛn, wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki tanla.
6 Wìla ti a pè saa ki yo ma Moyisi wi kan fɔ: «Ma nafɔ Zheturo wi yɛn na paan mbɔɔn shari wo naa ma jɔ naa ma pinambiile shyɛn pe ni.»
7 A Moyisi wì si yiri ma saa wi nafɔ wi fili, ma fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ, mɛɛ kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari. A pè si pe yɛɛ yewe na kaa pye pe yɛn ŋgbaanla. Ko puŋgo na, a pè si kari wa Moyisi wi paraga go ki ni.
8 Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Farawɔn wo naa Ezhipiti tara fɛnnɛ sanmbala pe na, ma Izirayɛli woolo pe shɔ, a Moyisi wì si ki ni fuun ki yɛgɛ yo wi nafɔ wi kan. Kaŋgbangala ŋgele fuun kàa pe ta wa pe kondangala li ni, wìla ke ni fuun ke yɛgɛ yo wi kan fun, konaa paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe shɔ we.
9 Kajɛŋgɛ ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye ma Izirayɛli woolo pe shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ, kìla Zheturo wi nawa pi yinŋgi wi na.
10 A Zheturo wì sho naa fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, lo

† **17:14 17.14:** Ki kagala kè pye ma yɔn fili yɛgɛ ŋga na, yege wele wa Dete 25.17-19; 1 Sami 15.2-9lara ti ni. † **17:16 17.16:** Wunluwɔ mba pi sɛnrɛ tì yo, ti mbe ya logo fɔ Izirayɛli woolo poro wɛlɛ pe yɛn na piin, nakoma Yɛnŋɛlɛ lo jate lo Amalɛki setirige piile pàa to li na. Ki sɛnrɛ ti woro ma filige wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa Eburuye sɛnrɛ ni wi ni. † **18:2 18.2:** Wa Ɛki 4.24,26, Sefora wìla pinlɛ wi pɔlɔ Moyisi wi ni ma kari wa Ezhipiti tara. Ɛɛn fɔ, laga ki laga ŋga ki ni vɛrise wi yɛn naga yuun ma yo Zheturo wìla kari Sefora wi ni wi pɔlɔ wi kan; ko pan ma, katugu ki yaa pye ndɛɛ malaga ŋga Izirayɛli woolo pàa gbɔn Farawɔn wi ni ki wɛwɛ pi kala na, Moyisi wìla wi jɔ wi sɔngɔrɔ, nakoma ki yaa pye ndɛɛ naa pàa kaa ya Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni ko Sefora wìla sɔngɔrɔ sa yo wi to Zheturo wi kan. Pele ma yo ki yaa pye kendige kìla ye wo naa wi pɔlɔ pe sɔgɔwɔ, ko kì ti wìla sɔngɔrɔ. † **18:3 18.3:** Ɛki 2.21-22; Kapye 7.29

na lì ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ poro naa Farawɔn wi ni pe kɛɛ. Lì ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kulowo pi ni.
11 Koni mìgi jɛn ma yo lì gbɔgɔ ma wɛ yarisunndo ti ni fuun ti na; katugu lìgi wogo ki pye maga naga, ma sigi ta Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ ndɛɛ pe yaa pe gbo.»
12 A Moyisi wi nafɔ Zheturo wì si saraga sogowogo naa nayinmɛ saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri. A Arɔn wo naa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pè si saa pinlɛ ma saraga yaakara ti ka Moyisi wi nafɔ Zheturo wi ni, Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Moyisi wìla leele pele wɔ pe pye Izirayɛli woolo pe kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ (Dete 1.9-18)

13 Ki goto, a Moyisi wì si cɛn mbaa leele pe kagala ke yɛgɛ woo. Leele pàa cɛn Moyisi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na.
14 Ŋga fuun Moyisi wìla pye na piin leele pe kan, wi nafɔ Zheturo wìla ki yan. A wì si Moyisi wi pye fɔ: «Yiŋgi na, ma nɛɛ leele pe kagala ke yɛgɛ woo ki pyelɔmɔ mba pi na? Yiŋgi na, a mà si cɛn ma yɛ mbaa kagala ke yɛgɛ woo, a leele pè si cɛn ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma pan ma gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ŋga, ma ta ma pe kagala ke yɛgɛ wɔ?»
15 A Moyisi wì suu nafɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Leele paa paan na kɔrɔgɔ, mbe Yɛnŋɛlɛ li yewe, mbeli nandanwa kala li jɛn wa pe kagala ke yɛgɛwɔmɔ pi ni.
16 Na kala la ka ye pe sɔgɔwɔ, pe ma pan na kɔrɔgɔ, mi ma ki kala li yɛgɛ wɔ pe kan. Mi ma Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ koro naa li lasiri sɛnrɛ ti naga pe na.»
17 A Moyisi wi nafɔ wì suu pye fɔ: «Ma yɛn naga piin yɛgɛ ŋga na, kii yɔn.
18 Ma yaa ka ma yɛɛ te, mbe leele mbele paa paan ma kɔrɔgɔ pe te fun; katugu ki tunŋgo ŋga kì wɛ ma fanŋga ki na, ma se ya mbege pye mbege yɔn fili ma nuŋgba.
19 Koni sɛnrɛ nda mi yaa ma yɛri, ti logo na yeri. Yɛnŋɛlɛ li pye ma sagafɔ. Ma tunŋgo koyi ŋga mbe pye wa leele pe yɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa pe kagala ke yɛgɛ yuun li kan.
20 Ma daga mbe Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li lasiri sɛnrɛ ti naga pe na, mbe pe naga konɔ na pe daga la tanri li ni, konaa kagala ŋgele pe daga la piin ke ni.
21 Koni, nambala pele wɔ leele pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, mbele pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, na tanri kaselege ki na, ma pye leele mbele pe se ya pe yɔn tɔn yarikanga ni; ma pe tɛgɛ teele leele pe go na, pe pye teele lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa lere nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na, konaa leele kɛ kɛ go na.
22 Poro pe yaa la leele pe kagala ke yɛgɛ woo pilige pyew. Paa paan kagbɔgɔlɔ koro ni ma kɔrɔgɔ, maa ke yɛgɛ woo. Ɛɛn fɔ, poro jate, paa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ koro yɛgɛ woo. Pa ma yaa ma tunŋgo ki tifaga ma yɛɛ na yɛɛn, katugu pe yaa lɔɔn sari ki na.
23 Na maga ki pye paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn nɔɔ yɛrɛgi, Yɛnŋɛlɛ laa ma yɛgɛ sinni, pa ma yaa ya ma tunŋgo ki ni. Pa ki leele mbele pe ni fuun pe yaa sɔngɔrɔ yɛyinŋge na wa pe yirisaga.»
24 A Moyisi wì si tanga sɛnrɛ nda wi nafɔ wìla wi yɛri ti na, mɛɛ kagala ŋgele fuun wìla yo wi kan ke pye.
25 A Moyisi wì si nambala tijinliwɛ fɛnnɛ pele wɔ wa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, ma pe tɛgɛ teele lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa leele nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na konaa leele kɛ kɛ go na.
26 Poro pàa pye na leele pe kagala ke yɛgɛ woo pilige pyew. Pàa pye na paan kaŋgbangala koro ni Moyisi

wi kɔrɔgɔ, nɛɛ kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ koro yɛgɛ woo pe yɛ.
27 A Moyisi wì suu nafɔ wi yaga wila kee. A Zheturo wì si sɔngɔrɔ ma kari wi tara.

YƐNŊƐLƐ LAA YƆN FINLIWƐ LE IZIRAYƐLI WOOLO PE NI

19

19–24

Izirayɛli woolo pàa kari ma saa gbɔn wa Sinayi yanwiga ki na

1 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yeŋge taanri wogo, ki pilige koŋgbanŋga ki na, a pè si gbɔn wa Sinayigbinri wi ni.
2 Pàa yiri wa Erefidimu laga ki ni, ma saa gbɔn wa Sinayi gbinri wi ni, mɛɛ pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa Sinayi yanwiga† ki tanla.
3 A Moyisi wì si lugu ma kari wa Yɛnŋɛlɛ li yeri wa yanwiga ki go na.
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si koro wa yanwiga ki na ma Moyisi wi yeri maa pye fɔ: «Sɛnrɛ nda ma yaa yo Zhakɔbu setirige piile pe kan, poro mbele pe yɛn Izirayɛli woolo wele, ti nda:
4 ‹Mì Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège yan; mì ye lɛ ma pan ye ni lagamɛ paa yɔn ma kaa wi piile lɛ wi kanwira ti na yɛgɛ ŋga na, yège yan fun.
5 Koni, na yaga la nuru na yeri, mbanla yɔn finliwɛ pi yigi, pa ye yaa pye na woolo mbele pe kala li yɛn ma gbɔgɔ na yeri cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke sɔgɔwɔ. Ali mbege ta tara ti ni fuun ti yɛn na woro o†.
6 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa pye wunluwɔ mba pi yɛn saraga wɔfɛnnɛ woo na kan, mbe pye cɛnlɛ na li yɛn kpoyi†. Sɛnrɛ nda ma yaa yo Izirayɛli woolo pe kan tori yɛɛn.›
»
7 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mɛɛ Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yeri, ma sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ti yo pe kan.
8 Kona, a leele pe ni fuun pè si yɔn wa nuŋgba ma yo fɔ: «Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, we yaa la ki ni fuun ki piin.»
A Moyisi wì si saa sɛnrɛ nda leele pàa yo ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
9 A lì si Moyisi wi pye fɔ: «Wele, mi yaa na yɛɛ naga ma na kambaaga wɔgɔ ka ni, mbe para ma ni leele pe ta pege logo, jaŋgo pe taga ma na sanga pyew.»
A Moyisi wì si leele pe sɛnyoro ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

Kapyege ŋga kìla pye ma leele pe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na

10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Sɔngɔrɔ wa leele pe tanla, ma sa pe pye fɔ pe pe yɛɛ pye kpoyi, nala naa goto. Pe pe yaripɔrɔ ti jogo fun.
11 Pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ paa pilige taanri wogo ki singi, katugu ki pilige kiga gbɔn, mi yaa tigi wa Sinayi yanwiga ki go na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
12 Ma kɔnlɔ gbɔn pe kan, ma yanwiga ki maga. Mɛɛ pe yɛri fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, paga ka lugu wa yanwiga ki na, paga si ka fulo wa ki tanla yɛrɛ, yaraga yɛnwege ŋga fuun ka jiri ki na, ki daga pe ko gbo.
13 Na lere wa ka ki ŋgasele na li jɔgɔ, pe se ka jiri wi na. Ɛɛn fɔ, ki daga poo wa sinndɛɛrɛ ni poo gbo, nakoma poo wɔn wangala ni poo gbo. Na kiga pye yaayogo yi nakoma sɛnwee wi, yaga kaa yaga yinwege na†. Na paga ka simbapɔlɔ yɛnrɛgɛ ki win sanga ŋa ni, ko ye pele mbe ya lugu wa yanwiga ki na†.»

† **19:2 19.2:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pe maa yinri Sinayi (Ɛki 3.1). † **19:5 19.5:** Dete 4.20; 7.6; 14.2; 26.18; Tite 2.14 † **19:6 19.6:** Dete 4.20; 7.6; 14.2; 26.18; Tite 2.14; Naga 1.6; 5.10; 1 Pyɛ 2.9 † **19:13 19.13:** Arɔn naa wi pinambiile shyɛn konaa Izirayɛli woolo teele nafa taanri ma yiri kɛ poro pe mbaa ya lugu wa yanwiga ki na (Ɛki 24.1,9-10). † **19:13 19.12-13:** Ebu 12.18-20

14 A Moyisi wì si yiri wa yanwiga
ki na ma tigi ma kari leele pe kɔrɔgɔ,
mɛɛ ti a pè pe yɛɛ pye kpoyi, konaa
ma pe yaripɔrɔ ti jogo.
15 Ko puŋgo na, a wì si pe pye fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ yaa pilige taanri
wogo ki singi. Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn,
wa ka ka jɛɛlɛ kala pye.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tigi wa Sinayi yanwiga ki na

16 Pilige taanri wogo ki lalaaga
ki na, yɛnŋɛlɛ gbaanra naa yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ la pye na piin wa yan-
wiga ki na. A kambaaga wɔgɔ kà si
yanwiga ki tɔn. A pè mbanlaga ka
magala logo lì yiri ŋgbanga fɔ jɛŋgɛ.
A leele pe ni fuun pè si fyɛ nɛɛ seri
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni†.
17 A Moyisi wì si ti a leele pè yiri
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mbe
fulo wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. A pè si saa
yere wa yanwiga ki nɔgɔ.
18 Wirige kìla Sinayi yanwiga ki
tɔn lagapyew, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa tigi wa ki na, wa kasɔn ki nan-
dogomɔ. Wirige kìla pye na yinrigi
wa ki na paa kasɔn gbɔgɔ wirige
yɛn. A yanwiga ki ni fuun kì si yɛgɛ
ŋgbanga†.
19 Mbanlaga ki magala làa pye na
yinrigi ŋgbanga na seregi. Moyisi
wìla pye na para, a Yɛnŋɛlɛ laa wi
yɔn sogo magala gbɔlɔ ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tigi wa Sinayi
yanwiga ki go na, mɛɛ Moyisi wi
yeri. A Moyisi wì si lugu wa ki na
naa, ma kari li kɔrɔgɔ.
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Tigi ma sa leele pe yɛri
ma pe pye fɔ paga ka fyɛɛlɛ mbe pan
laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri,
mbanla wele. Na ko ka pye, pa pe
lɛgɛrɛ yaa ku.
22 Ali saraga wɔfɛnnɛ, poro mbele
pe maa fulo na tanla, pe daga mbe
pe yɛɛ pye kpoyi, jaŋgo mi ka ka
pele gbo pe ni.»
23 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sogo ma yo fɔ: «Leele pe se
ya lugu wa Sinayi yanwiga ki na,
katugu mboro jate, màga yo maga
ŋgban we ni fɔ we kɔnlɔ gbɔn, we
yanwiga ki maga, mbe ti ki pye
kpoyi.»
24 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moy-
isi wi pye naa fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. Ko
puŋgo na mboro naa Arɔn wi ni,
ye pinlɛ ye lugu ye pan laga. Ɛɛn
fɔ, saraga wɔfɛnnɛ poro naa leele
sanmbala pe ni, paga ka fyɛɛlɛ mbe
lugu mbe pan laga na kɔrɔgɔ, jaŋgo
mi ka ka pe gbo.»
25 A Moyisi wì si tigi ma sɔngɔrɔ
wa leele pe yeri, ma saa ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki yɛgɛ yo pe
kan.

20

Ŋgasegele kɛ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kan (Dete 5.1-21)

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda
ti ni fuun ti yo fɔ:
2 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ le; muwi mɔ̀ɔ yirige wa
Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti
ni kulo we.
3 «Mɛɛ daga mbe yarisunndo ta
yɛgɛ gbɔgɔ mi puŋgo na.
4 «Maga ka yarisunŋgo ka tɛ ma
yɛɛ kan. Maga si ka yaraga ka
yanlɛɛ gbegele ma yɛɛ kan ki yiri
yaara nda wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ
na ka kɔrɔgɔ, nakoma nda laga tara
na ka kɔrɔgɔ, nakosima nda wa
tɔnmɔ pi ni, wa tara ti nɔgɔ ka
kɔrɔgɔ.
5 Maga ka fɔli ki yarisunndo ti
yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga si kari gbɔgɔ;
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ le, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li
yenjɔ wi yaga. Teele mbele mi yɛn
ma pe mbɛn, mi ma pe kapege ki
fɔgɔ tɔn pe piile pe na fɔ sa gbɔn
pe setirige piile yirisaga taanri wogo
naa tijɛrɛ wogo ki na†.
6 Ɛɛn fɔ, mbele mi yɛn ma pe
ndanla, a paa tanri na ŋgasegele ke

† **19:16 19.16:** Naga 4.5 † **19:18 19.16-18:** Dete 4.11-12 † **20:5 20.4-5:** Ɛki 34.17; Levi 19.4; 26.1; Dete 4.15-18; 27.15

na, mi maa kajɛŋgɛ piin pe setirige piile pe yirisaga lɛgɛrɛ woolo kan†.

7 «Maga kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga†, katugu lere ŋa wi maa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki yinri jaga jaga, mi se kaa yaga mbajɔlɔwɔ.

8 «Maa nawa tuun cɛnpilige ki na, maga tɛgɛ ki yɛ na kan†.

9 Ma yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni ni, mbaa tunndo nda fuun ma yaa la piin ti piin.

10 Ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko ki yɛn cɛnpilige ye, ma tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, na kan. Mboro naa ma pinambyɔ, naa ma sumborombyɔ, naa ma kulonaŋa, naa ma kulojɔ, naa ma yaayoro konaa nambanŋa ŋa wi yɛn wa ma yeri, wa kpɛ ka ka tunŋgo pye ye ni ki pilige ki ni†.

11 Katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mì naayeri, naa tara, naa kɔgɔje konaa yaara nda fuun ti yɛn wa ti ni ti da piliye kɔgɔlɔni ni. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a mì si wogo. Ko kala na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mì duwaw cɛnpilige ki na, maga tɛgɛ ki yɛ na yɛɛ kan†.

12 «Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ma yeri, ma yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni†.

13 «Maga ka lere gbo†.

14 «Maga ka jataga pye†.

15 «Maga ka yu†.

16 «Maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga ma lewee yɛnlɛ na†.

17 «Ma yɛgɛ ka ka yiri ma lewee yɛnlɛ wa go na. Ma yɛgɛ ka ka yiri ma lewee yɛnlɛ wa jɔ na, nakoma wi kulonaŋa, nakoma wi kulojɔ, nakoma wi nɛgɛ, nakoma wi sofile, nakoma wi kɛɛ yaraga ka kpɛ na†.»

18 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye na yɛnŋɛlɛ gbaanra naa mbanlaga magala li nuru, na yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ po naa wirige ŋga kìla yanwiga ki tɔn ti yaan. Naa pàa kaa ki yan ma, a pè si yere wa lege.

19 A pè si Moyisi wi pye fɔ: «Mboro jate mbaa para we ni ma yɛ, we yaa la nuru ma yeri; ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo jate, lo ka kaa para we ni li yɛ, jaŋgo waga ka ku.»

20 A Moyisi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaga ka fyɛ. Na yège yan Yɛnŋɛlɛ lì pan yɛɛn, li pan mbe ye wa mbe wele, mbe ti yaa fyɛ li yɛgɛ, jaŋgo yaga ka kapege pye li yɛgɛ na†.»

21 Kona, a leele pè si koro wa lege. Yɛnŋɛlɛ làa pye kambaaga ŋga ni, a Moyisi wo si fulo wa ki tanla.

Ŋgasele na làa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li saara wɔsara wogo ki na

22 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Yoro jate yège yan paa yɛgɛ ŋga na mì koro wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na ma para ye ni.

23 Yaga ka yarisunŋgo ka kpɛ gbegele ye yɛɛ kan warifuwe ni, nakoma tɛ ni mbaa ki gbogo paa na yɛn.

24 Ye saraga wɔsaga ka kan na kan joro ni, yaa ye saara sogoworo, naa ye nayinmɛ saara, naa ye sikaala naa simbaala, konaa ye nɛrɛ ti woo saara na yeri wa ki na. Na mi ka ti yanla gbɔgɔ laga o laga ŋga na†, mi yaa pan mbe duwaw ye na.

† **20:6 20.5-6:** Ɛki 34.6-7; Nɔmbu 14.18; Dete 7.9-10 † **20:7 20.7:** Mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga ko kɔrɔ wo yɛn mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri la leele fanla (Levi 19.12). † **20:8 20.8:** Ɛki 16.23-30; 31.12-14 † **20:10 20.9-10:** Ɛki 23.12; 31.15; 34.21; 35.2; Levi 23.3 † **20:11 20.11:** Zhenɛ 2.1-3; Ɛki 31.17 † **20:12 20.12:** Dete 27.16; Mati 15.4; 19.19; Maki 7.10; 10.19; Luki 18.20; Efɛ 6.2-3 † **20:13 20.13:** Zhenɛ 9.6; Levi 24.17; Mati 5.21; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **20:14 20.14:** Levi 20.10; Mati 5.27; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **20:15 20.15:** Levi 19.11; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9 † **20:16 20.16:** Ɛki 23.1; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20 † **20:17 20.17:** Ɔrɔmu 7.7; 13.9 † **20:20 20.18-20:** Ebu 12.18-19 † **20:24 20.24:** Dete 12.5,11,14,18,21

25 Na yaga saraga wɔsaga ka kan
na kan sinndɛɛrɛ ni, yaga kaga kan
sinndɛɛrɛ nda pè tɛ to ta ni. Katugu
na yaga ti tɛ tunŋgo pyeyaraga ni,
ye yaa ti tɛgɛ fyɔngɔ ni na yɛgɛ na†,
26 Yaga kanla saraga wɔsaga ki
kan mbege yagara, mbe lugusaga
gbegele ki na, jaŋgo mbele pe yaa la
nuru ki na mbaa saara ti woo, leele
paga kaa pe fɛrɛ lara ti yaan.› »

21

Eburuye mbele ka ye kulowo ni ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ pe wogo na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi
wi pye naa fɔ: «Kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
kele ŋgele, ma ke yɛgɛ yo Izirayɛli
woolo pe kan.
2 Ye ni, na wa ka wi Eburuye yɛnlɛ
wa lɔ kulo, wi yaa tunŋgo pye wi
tafɔ wi kan sa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni.
Yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na, wi yaa wɔ
wa kulowo pi ni mbe kari yɛyinŋge
na, wi se yaraga ka kpɛ sara.
3 Na kaa pye wìla ye wa kulowo pi
ni ma yeri, jɛlɛ sila pye wi yeri, wi
yaa ka wɔ mbe kari wi nuŋgba. Na
kaa pye wìla jɛlɛ pɔri, wi yaa kari wi
jɔ wi ni.
4 Na kaa pye wi tafɔ wo wùu
kan jɛlɛ, a wì si pinambiile nakoma
sumborombiile se wi na, jɛlɛ wo naa
piile pe ni poro yaa koro wi tafɔ
wi kan; wo nuŋgba wi yaa wɔ mbe
kari.
5 Ɛɛn fɔ, na naŋa wiga sho fɔ: Na
tafɔ, na jɔ nakoma na piile pànla
ndanla, ki kala na mi woro na jaa
mbe wɔ wa kulowo pi ni,
6 wi tafɔ wi yaa Yɛnŋɛlɛ li pye
wi sɛrɛfɔ, mbe si sa kulonaŋa wi
yerege mboo mara go ki kɔrɔ ki na,
nakoma wa yeyɔngɔ tige ki na mboo
nuŋgbolo li furu wanla ni le ki laga
ki na†. Kona naŋa wi yaa pye wi tafɔ
wi kulo fɔ sanga pyew†.
7 «Na naŋa wa kaa sumborombyɔ
pɛrɛ kulo, wi se ka wɔ wa kulowo pi
ni paa yɛgɛ ŋga na kulonaŋa ma wɔ
wa kulowo pi ni.
8 Na kaa pye ki kulojɔ wi la kɔ
wi tafɔ wi na, ma si yala wìla wi
lɔ mboo pɔri, wi tafɔ wi daga mboo
yaga sumborombyɔ wi to wuu go
shɔ. Wi tafɔ wii daga mboo pɛrɛ
nambanmbala pele yeri. Na wiga ko
pye, wùu fanla.
9 Na kaa si pye wìla wi lɔ mboo
kan wi pinambyɔ yeri wuu pɔri,
kapyege ŋga ki daga mbe pye sum-
borombyɔ kan, ki daga wigi pye wi
kan.
10 Na wi tafɔ wiga wi pɔri wi jɔ,
puŋgo na mbe jɛlɛ wa yɛgɛ pɔri mbe
taga wi na, wiga ka ka kɔn wa jɛlɛ
koŋgbanŋa wi yaakara ti na, naa wi
yaripɔrɔ konaa wi sinlɛsaga wogo ki
na.
11 Na wi woro na ki kagala taanri
ŋgele ke piin jɛlɛ wi kan, jɛlɛ wi mbe
ya wɔ wa wi yeri yɛyinŋge na, wi se
ka penjara kpɛ sara.

Na lere ka lere gbɔn mboo gbo ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ ki wogo ki na

12 «Na lere wa kaa lewee yɛnlɛ wa
gbɔn mboo gbo, ki daga poo gbo†.
13 Konaa ki ni fuun, na kaa pye wi
sigi jate wa wi nawa mbe lara mboo
gbo, ɛɛn fɔ, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, muwi mì
ti wì fara wi ni, ŋa wì gboro ti pye
wi daga mbe fe sa karafa lara nda
mi yaa ka naga ye na ka ni†.
14 «Ɛɛn fɔ, na lere wa kaga siligi
mbe tijinliwɛ pee pye, mboo lewee
yɛnlɛ wa gbo, yoo gbo. Ali na ki ka
pye pa wi saa karafa wa na saraga
wɔsaga ki tanla.
15 «Na lere wa ka wi to nakoma wi
nɔ gbɔn, wi daga poo gbo.
16 «Na lere wa ka lere yu mboo
pɛrɛ, nakoma pe sa ŋa pè yu wi yan

† **20:25 20.25:** Dete 27.5-7; Zhozu 8.31 † **21:6 21.6:** Mbe kulonaŋa wi nuŋgbolo li furu ko la pye naga nari fɔ kulo wi yaa la tunŋgo piin wi tafɔ wi kan suyi, mbaa nuru wi yeri, mbe go sogo mboo kan. Kìla pye ki nuŋgbolo furuwɔn pe maa pye kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ na (Ɛki 22.7-8). † **21:6 21.2-6:** Levi 25.39-46 † **21:12 21.12:** Levi 24.17 † **21:13 21.13:** Nɔmbu 35.10-34; Dete 19.1-13; Zhozu 20.1-9 † **21:16 21.16:** Dete 24.7

wa wi yeri bere, ki daga pe ki lerefɔ wi gbo†.
17 «Lere ŋa ka wi to nakoma wi nɔ daŋga, ki daga poo gbo†.
18 «Na leele ka win, a nuŋgba sanŋa wi gbɔn sinndɛlɛgɛ ni nakoma kɛŋgunɔ ni mboo wɛlɛgɛ, ŋa pè gbɔn na wii ku, ɛɛn fɔ, na wiga pye sinlɛsaga,
19 na wiga ka ya mbe yiri naa, mbaa yanri kanŋgaga na wa funwa na, lere ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wii daga poo gbo. Konaa ki ni fuun, ŋa wì wɛlɛgɛ, wagati ŋa wì pye wa sinlɛsaga, wi daga mbege penjara ti kan wi yeri konaa mbe yere wi ni fɔ wi sa sagala.
20 «Na lere wa ka kanŋgaga tɛgɛ mboo kulonaŋa nakoma wi kulojɔ gbɔn ki ni mboo gbo, ki daga pege kayaŋga wɔ wi tafɔ wi ni.
21 Ɛɛn fɔ, ŋa pè gbɔn kanŋgaga ki ni, na wiga pilige nuŋgba nakoma piliye shyɛn pye, na wii ku, paga kaga kayaŋga wɔ wi tafɔ wi ni, katugu wi kɛɛ yaraga yi.
22 «Na nambala pele kaa wiin mbe sa jɛlɛ kugbɔ fɔ wa tɛrɛ mbe ti wi kugbɔ ki yiri, na kala la yɛgɛ si jɛlɛ wi ta naa, jɛlɛ wi pɔlɔ wiga fɔgɔ ŋga wa pe na, pe yaa ki sara mbe yala yɛgɛ ŋga na kiti kɔnfɛnnɛ pè yɛnlɛ ki na we.
23 Ɛɛn fɔ, na kala la yɛgɛ ka jɛlɛ wi ta, ma ti pe jɔlɔgɔ wa pe na mbe yala ŋga kì pye ki ni; pe yaa wi gbo mbe ŋa wì ku wi yinwege ki fɔgɔ tɔn.
24 Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn. Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn, kɛɛ ki yaa tɛgɛ mbe kɛɛ ki fɔgɔ tɔn, jele li yaa tɛgɛ mbe jele li fɔgɔ tɔn†.
25 Maga lere sogo, pe yaa ma sogo mbege fɔgɔ tɔn. Maga lere wɛlɛgɛ, pe yaa ma wɛlɛgɛ mbege fɔgɔ tɔn. Maga lere gbɔn mboo tɔngɔlɔ, pe yaa ma gbɔn mbɔɔn tɔngɔlɔ mbege fɔgɔ tɔn.
26 «Na naŋa wa kaa kulonaŋa nakoma wi kulojɔ gbɔn mboo yɛnlɛ la ya, wi yaa wi wɔ wa kulowo pi ni wi yɛnlɛ na lì ya li kala na.
27 Na wiga wi gbɔn mboo ŋganla la kaw wi na, wi yaa wi wɔ wa kulowo pi ni ŋganla na lì kaw li kala na.
28 «Na nɛgɛ ka naŋa nakoma jɛlɛ gbɔn yɛnnɛ ni mboo gbo, pege wa sinndɛɛrɛ ni pege gbo. Paga kaga kara ti ka. Pe se si ka jɔlɔgɔ wa nɛgɛ fɔ wi na.
29 Ɛɛn fɔ, na kaa pye nɛgɛ ki maa leele gbɔɔn yɛnnɛ ni faa, a pège yo nɛgɛ fɔ wi kan, wi si woro na wele ki na, kona ki ka lere gbo, pe yaa ki wa sinndɛɛrɛ ni mbege gbo, mbege fɔ wi gbo fun.
30 Na paga fɔgɔ wa nɛgɛ fɔ wi na mbe yo wigi tɔn wuu yɛɛ go shɔ, yaraga ŋga fuun pè naga, wi daga mbege kan.
31 Na nɛgɛ ki ka pinambyɔ nakoma sumborombyɔ gbɔn yɛnnɛ ni mboo gbo, pege kala nuŋgba li pye nɛgɛ fɔ wi na.
32 Na nɛgɛ kiga kulonaŋa nakoma kulojɔ wa gbɔn yɛnnɛ ni mboo gbo, nɛgɛ fɔ wi daga mbe warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ kan kulo wi tafɔ wi yeri; ko puŋgo na pe nɛgɛ ki wa sinndɛɛrɛ ni pege gbo.

33 «Na lere wa ka tɔnmɔ wege yɛngɛ mbege yaga yɛnlɛgɛ, nakoma na wiga tɔnmɔ wege wɔ wi sigi tɔn, na nɛgɛ nakoma sofile ka to wa ki ni,
34 wi daga mbe nɛgɛ ki yɔngɔ sara ki fɔ wi yeri. Pa kona yaayogo kugo ki yaa koro wegefɔ wi kan.

35 «Na lere wa nɛgɛ ka lere wa nɛgɛ gbɔn mbege gbo, pe yaa nawee wi pɛrɛ mbege penjara ti yɛɛlɛ poro yaayoro fɛnnɛ shyɛn pe yɛɛ na, mbe yaayogo kugo ki wali pe yɛɛ na fun.
36 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kì jɛn faa fɔ ki nɛgɛ ki maa gbɔɔn, nɛgɛ fɔ wi si woro na wele ki na, wi daga mbe nawee kan nakugofɔ wi yeri ki yɔngɔ. Pa kona nakugo ki yaa koro nawee wɔfɔ wi kan.

† **21:17 21.17:** Levi 20.9; Mati 15.4; Maki 7.10
† **21:24 21.24:** Levi 24.19-20; Dete 19.21; Mati 5.38

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ yaayoro yuro ti wogo na

37 «Na lere wa ka nɛgɛ yu, nakoma sumbyɔ, nakoma sugbɔ, mboo gbo nakoma mboo pɛrɛ, wi daga mbe nɛrɛ kaŋgurugo kan nɛgɛ ŋga wì yu ki yɔngɔ, mbe simbaala nakoma sikaala tijɛrɛ kan ŋa wì yu wi yɔngɔ.

22

1 «Na paga yoo yigi wi yɛn na go ka kɔrɔ kaari, paga wi gbɔn wiga ku, ŋa wi gbɔnrɔ ti pye pe se kaa jate legbolere.

2 Ɛɛn fɔ, na ki kala liga pye yɔnlɔ na, lere ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi daga mbaa jate legbolere. Yoo wi daga mbe yaraga ŋga wì yu ki sara. Na yaraga woro wi yeri, wi daga poo pɛrɛ kulo pe yaraga ki fɔgɔ tɔn.

3 «Yaayogo ŋga wì yu, na ki ka pye nɛgɛ, nakoma sofile, nakoma sumbyɔ, nakoma sugbɔ, a pè saa ki yan wa wi yeri wege, wi yaa ki yɔngɔ shyɛn sara.

4 «Na lere wa kaa yaayoro yaga, ti ka sa lere wa kɛrɛ nakoma wi ɛrɛzɛn kɛrɛ jɔgɔ, yaayoro fɔ wi daga mboo kɛrɛ ti yarilire jɛndɛ nakoma wi ɛrɛzɛn pire jɛndɛ ta kan kɛrɛ fɔ wi yeri ki yɔngɔ.

5 «Na lere wa ka kasɔn le wuuro ni, a tì sogo ma saa ye lere wa kɛrɛ nawa, mbe bile pɔgɔlɔ kele sogo, nakoma bile ŋa wi yɛn yere na ma yanlaga, nakoma mbe kɛrɛ ti ni fuun ti sogo, kasɔn lefɔ wi daga mbe yaara nda tì sogo ti yɔngɔ kan kɛrɛ fɔ wi yeri.

6 «Na lere wa ka penjara nakoma wi yarijɛndɛ kan lere wa yeri wiri tɛgɛ wi kan, na yoo wa ka sari yu wa wi go, na paga yoo wi yigi, wi yaa ti yɔngɔ shyɛn sara.

7 Ɛɛn fɔ, na pee yoo wi ta mboo yigi, ŋa wì yaara ti shɔ mari tɛgɛ wi yaa Yɛnŋɛlɛ li pye wi sɛrɛfɔ, mbe wugu mbege naga fɔ wo yɛrɛ ma wùu lewee yɛnlɛ wi yaara ti lɛ mari ta.

8 Na leele shyɛn kaa kiti nɛgɛ go na, nakoma sofile, nakoma sumbyɔ, nakoma sugbɔ, nakoma yaripɔgɔ nakoma yaraga ŋga kì puŋgo ka go na, pe ni fuun shyɛn pe yaa kari wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Na Yɛnŋɛlɛ li ka ŋa jɛrɛgi, wi yaa ki yaraga ki yɔngɔ shyɛn kan sanŋa wi yeri.

9 «Na lere wa ka sofile, nakoma nɛgɛ, nakoma sumbyɔ nakoma sugbɔ nakoma yaayoro sannda pyew ka kan wi lewee yɛnlɛ wa yeri wila ki wele wi kan, na yaayogo ki ka ku, nakoma ki tɔlɔgɔ mbe kaw ki na, nakoma yoolo mbege yu, lere ka kaga yan,

10 lere ŋa pè yaayogo ki kan wi yeri wila ki wele, wi yaa wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na mbege naga fɔ wo yɛrɛ ma wùu lewee yɛnlɛ wi yaayogo ki lɛ mbege ta. Yaayogo fɔ wi yere ki wuguro ti na, wiga ka yaraga ka shɔ ki yɔngɔ.

11 Ɛɛn fɔ, na wi ka ti paga yaayogo ki yu wi yeri, wi yaa ki yɔngɔ kan yaayogo fɔ wi yeri.

12 Na kaa pye cɛngɛ kìgi gbo maga ka, maga kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, wi daga mbe pan ki kɔnrɔkɔnrɔ ti ni, mbege naga fɔ cɛngɛ kìgi gbo. Pa kona wi sege yɔngɔ kan.

13 «Na lere wa ka yaayogo jin lere wa yeri, na yaayogo ki ka ki yɛɛ wɛlɛgɛ nakoma na ki ka ku yaayogo fɔ wi puŋgo na, lere ŋa wìgi jin wi yaa ki yɔngɔ kan ki fɔ wi yeri.

14 Ɛɛn fɔ, na kaa pye ki kala lì pye yaayogo fɔ wi yɛgɛ na, ŋa wìgi jin wi sege yɔngɔ kan ki fɔ wi yeri. Na kaa pye wìla yaayogo ki lɛ sara na, ki penjara ti yaa koro wa ki yɔnlɔ.

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ kasinŋge naa kambasinŋge ki wogo na

15 «Na naŋa wa ka sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn, pe fa suu kan naŋa yeri wa fanla mbe sinlɛ wi ni, wi daga mbe japɔrɔgɔ yariwɔndɔ ti kan sumboro wi to wi yeri mboo pɔri wi jɔ.

16 Na sumboro wi to wiga je mbe yo wi soo kan wi yeri, japɔrɔgɔ yariwɔndɔ nda ti ma wɔ sumboro

naŋa mbanjɛɛn wogo na, ŋa wì sumboro wi fanla, wi yaa ti wɔ mberi kan sumboro wi to wi yeri.

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ shɛrɛgɛ konɔ li wogo na

17 «Yaga ka lekaajɔ wa yaga go na†.
18 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ yaayogo ni, ki daga poo gbo†.
19 «Lere ŋa fuun ka saara wɔ yarisunŋgo ka yɛgɛ yeri, na wi siri wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba yeri, wi daga poo gbo†.
20 «Nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye sɔgɔwɔ, yaga kaa pe fanla la pe nii, yaga si kaa pe jɔlɔ; katugu yoro fun yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara†.
21 Yaga kaa naŋgunjaala poro naa pijiriwele pe jɔlɔ.
22 Na ye kaa pe jɔlɔ, paga gbele mbanla yɛnri mbe pe saga, pa mi yaa pe yɛnrɛgɛ ki logo†.
23 Mi yaa nawa ŋgban ye ni mbe ti ye ku malaga. Pa kona ye jɛɛlɛ pe yaa pye naŋgunjaala, ye piile pe yaa pye fun pijiriwele.
24 «Na yaga penjara fɔgɔ taga yoro mbele na woolo wa na, ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, yaga kaga pye paa fɔgɔ tagafɛnnɛ pe wogo ki yɛn, mbaa tɔnli jaa ki go na.
25 «Na maga ma lewee yɛnlɛ wa derigbɔgɔ shɔ wi yeri mbege tɛgɛ ma kɛɛ yaraga ŋga wì shɔ mbe kaga sɔngɔrɔ ma na ki yɔnlɔ, ki daga maa derigbɔgɔ ki sɔngɔrɔ wi na sanni yɔnlɔ ki sa kɔ†;
26 katugu ko nuŋgba ki yɛn wi yeri wi paritɔnŋgɔ mboo yɛɛ tɔn ki ni were ti na. Na ko woro wa, wi yaa wi yɛɛ tɔn yiŋgi ni mbe ta mbe wɔnlɔ? Na wiga gbele mbanla yeri mboo saga, mi yaa wi yɛnrɛgɛ ki logo, katugu mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinriwɛ tafɔ.
27 «Yaga ka mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na tɛgɛlɛ, yaga si ka ye woolo pe to wi daŋga†.
28 Yarikanra nda ye daga mbe kan na yeri mbe yiri wa ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda to naa ye ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ koŋgbanmba pi ni, yaga ka mɔ mbe pan ti ni. Ye ye pinambiile koŋgbanmbala pe kan na yeri fun†.
29 «Ye nanɛɛlɛ, naa simbanɛɛlɛ konaa ye sikanɛɛlɛ pe pinambire koŋgbannda, yeri kan na yeri yarikanra fun. Ti seŋgɔlɔ, yeri yaga wa ti nɛɛlɛ pe tanla piliye kɔlɔshyɛn, ki kɔlɔtaanri wogo ki na, yee ti kan na yeri yarikanra.
30 «Ye daga mbe pye na woolo mbele pe yɛn kpoyi na kan. Cɛngɛ ka yaraga gbo mbe ka ki na, yaga kaga kara ta ka; yeri wa pyɔɔnlɔ pe kan†.

23

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ kaselege naa kasinŋge ki wogo na

1 «Yaga kaa yagbogolo sɛnrɛ yari, yaga si ka gbogolo lepee wa ni mbe yagbolo sɛrɛya yo†.
2 Yaga ka taga lelɛgɛrɛ sɛnrɛ na mbe kapege pye. Na paga ye yeri kiti kɔngɔ na mbe yo ye sa sɛrɛya yo, yaga ka wele lelɛgɛrɛ sɛnyoro to na, mbe sɛrɛya wi yo mbe tɔn kaselege ki na.
3 Yaga ka kiti kɔn mbege tanla lere wa na, ali mbege ta wi yɛn fyɔnwɔ fɔ†.
4 «Na yaga ye jugu wi nɛgɛ nakoma wi sofile yan wì puŋgo, yoo kɔnri ye kari wi ni wi kan.
5 Na yaga ye jugu wi sofile wi yan wì to wi tuguro ti ni, yaga kaa toro,

† **22:17 22.16-17:** Dete 22.28-29 † **22:18 22.18:** Dete 18.10-11 † **22:19 22.19:** Levi 18.23; 20.15-16; Dete 27.21 † **22:20 22.20:** Dete 17.2-7 † **22:22 22.21-22:** Ɛki 29.9; Levi 19.33-34; Dete 24.17-18; 27.19 † **22:25 22.25:** Levi 25.35-38; Dete 15.5-11; 23.19-20 † **22:27 22.26-27:** Dete 24.10-13 † **22:28 22.28:** Kapye 23.5 † **22:30 22.30:** Levi 17.15 † **23:1 23.1:** Ɛki 20.16; Levi 19.11-12; Dete 5.20 † **23:3 23.3:** Levi 19.15 † **23:5 23.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Yoo saga wuu yirige wuu yerege wi tɔɔrɔ ti na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Yoo saga wi tuguro ti laga wi na (Dete 22.1-4.)

ɛɛn fɔ, yoo saga wuu yirige, wuu yerege wi tɔɔrɔ ti na†.

6 «Yaga ka wele lere wa yɛn fyɔnwɔ fɔ ko kala na mbe kiti kɔn mbe tɔn kaselege ki na.

7 Yaga ka ye yɛɛ le yagbogolo sɛnrɛ ta ni. Yaga ka lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu ma pye sinŋɛ wa gbo; katugu mi se ka kapere pyefɔ wa yaga mbajɔlɔwɔ†.

8 Yaga ka yarikanga shɔ, ŋga ki yaa ye go jɔgɔ kala la yɛgɛ wɔmɔ na; katugu yarikanga ki ma leele mbele pe yɛngɛlɛ ke yɛn ma yɛngɛ pe pye paa fyɔɔnlɔ yɛn. Yarikanga ki ma ti lesinmbele paa ya mbe kaselege ki yo.

9 «Yaga kaa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye tara pe jɔlɔ. Nambanra kapyege ki yɛn yɛgɛ ŋga na, yège jɛn, katugu yoro fun yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara†.

Ye daga mbe cɛn mbe wogo yɛlɛ na ni konaa cɛnpilige ki wogo

10 «Yɛlɛ kɔgɔlɔni mbe taga yɛɛ na, ye yaa la fali tara ti na mbaa yariluguro nuru mbaa ti kɔɔn.

11 Ɛɛn fɔ, yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na, ye tara ti yaga ti wogo, yaga ka fali ti na. Ye sefɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, paga sa yaraga ŋga ta wa, ko ki yaa pye pe yaakara. Nda ka koro wa, to yaa pye woŋgaala pe yaakara. Ko nuŋgba ko ye yaa pye ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa ye oliviye tire kɛɛrɛ wogo ki na fun†.

12 «Ye yaa la ye tunndo ti piin piliye kɔgɔlɔni ni, ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa ye tunndo ti yerege, jaŋgo ye nɛrɛ, naa ye sofilele ti ta ti wogo; ye kulojaala pe pinambiile poro naa ye nambanmbala pe ta pe wogo fun†.

13 «Sɛnrɛ nda fuun mì yo ye kan, yaa tanri ti na. Yaga kaa yarisunndo ta yɛgɛ yinri ti ye saga. Yaga kaa para ti sɛnrɛ na yɛrɛ.»

Fɛtiye mbele Izirayɛli woolo pe daga mbaa piin

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, fɛti taanri ye yaa pye na mɛgɛ ni mbanla gbɔgɔ.

15 Fɛti koŋgbanŋa ŋa ye yaa pye, wo wi yɛn leve fu buru fɛti we. Ye yaa leve fu buru ka sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, Abibu† yeŋge ki ni, mbe yala wagati ŋa mì kɔn ma tɛgɛ wi ni, katugu Abibu yeŋge ki ni, ko yàa yiri wa Ezhipiti tara. Ye ni, wa kpɛ ka ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛwara.

16 Ko puŋgo na, yaara nda yè lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye maa ki yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti kɔɔn sanga ŋa ni, ye yaa yarilire kɔngɔ fɛti† wi pye. Ko puŋgo na, mbaa kee wa yɛlɛ li kɔsaga yeri, na yaga ye yarilire kɔngɔ tunndo ti pye wa ye kɛɛrɛ mbe kɔ, ye yaa yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti† wi pye.

17 Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, nambala pe ni fuun pe yaa pan pansaga taanri mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

18 «Yarikanga ŋga leve ma ye ki ni, yaga ka ka pinlɛ yaayoro saara kasanwa ni mbe wɔ na yeri. Yaga ka yaayoro nda yè gbo ma wɔ na yeri saraga ti yanlaga ki tɛgɛ ki wɔnlɔ ki yiri.

---

† **23:7 23.6-7:** Levi 19.5; Dete 16.19 † **23:9 23.9:** Ɛki 22.21; Levi 19.33-34; Dete 24.17-18; 27.19 † **23:11 23.10-11:** Levi 25.1-7 † **23:12 23.12:** Ɛki 20.9-11; 31.15; 34.21; 35.2; Levi 23.3; Dete 5.13-14 † **23:15 23.15:** Kìla pye Abibu yeŋge ki ni, ko ŋga ki yɛn yarilire kɔnyeŋge ye, pe maga lɛ na yarilire nda pe yinri ɔrizhi to kɔɔn (Ɛki 12.14-20; Levi 23.6-8; Nɔmbu 28.17-25). † **23:16 23.16:** Yarilire kɔngɔ fɛti pàa pye naa yinri fun Pantikɔti; katugu Paki fɛti wi toroŋgɔlɔ ki piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ wogo ki na pe mɛɛ wi lɛ naa piin; ki ma saa yala bile wi kɔnsanga wi ni (Levi 23.15-21,39-43; Nɔmbu 28.26-31). † **23:16 23.16:** Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti paa kaa naa yinri puŋgo na Gbataala nɔgɔ fɛti. Pàa pye naa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Ko fɛti wo la pye naga nari ma yo pè yarilire sannda ti kɔn tì kɔ; to lari nda ɛrɛzɛn pire naa oliviye tige pire (Levi 23.24,33-43; Nɔmbu 29.12-38; Dete 16.13-15).

19 Yaa paan ye kɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔgo ki ni. Yaga ka sugbɔ yirifɔnŋɔ sɔgɔ wa wi nɔ yinriwɛ pi ni†.»

Yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa lɛ konaa li sɛnyoro sanni Izirayɛli woolo pe sa ye wa Kana tara

20 Kona, a we Fɔ wì sho naa fɔ: «Ye wele, mi yaa na mɛrɛgɛ wi kelegi wa ye yɛgɛ, wila wele ye na wa ye kondangala li ni, fɔ sa ye ye ni wa tara nda mì gbɛgɛlɛ ye kan ti ni.

21 Yaa wi gbogo yaa tanri wi sɛnrɛ ti na. Na yaga yiri mbe je, wi se kaga kala yaga ye na, katugu wo wi yɛn wa na yɔnlɔ.

22 Ɛɛn fɔ, na yaga la nuru wi yeri sanga pyew, mbaa tanri na sɛnrɛ ti ni fuun ti na, pa mi yaa pye ye mbɛnfɛnnɛ pe mbɛnfɔ konaa ye winfɛnnɛ pe winfɔ.

23 «Na mɛrɛgɛ wi yaa keli ye yɛgɛ mbaa ye yɛgɛ sinni sa ye ye ni wa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe tara. Mi yaa ki leele pe ni fuun pe tɔngɔ pew.

24 Yaga ka fɔli pe yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbɔgɔ. Yaga kaa pe kapyere pyelɔmɔ pi fɔrɔgi. Ɛɛn fɔ, ye pe yarisunndo nda pe gbegele ti jɔgɔ, sinndɛɛrɛ nda pè yerege yerege na sunnu ti na, yeri gbɔn yeri jaanri yeri yaari.

25 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, yaa mi nuŋgba gbogo. Pa kona mi yaa duwaw ye na mbe yaakara jɛndɛ kan ye yeri, naa wɔtɔnmɔ ni, mbe ye shɔ yama pi kɛɛ.

26 Wa ye tara, jɛlɛ kugbɔ se ka jɔgɔ, jambasee se ka pye wa. Mi yaa yinwetɔnlɔgɔ kan ye yeri.

27 «Ye kaa yɔngɔ tara nda ni, mi yaa ti fyɛrɛ gbɔrɔ mbe ki leele pe yigi. Yaga ye leele mbele fuun tara, mi yaa ti paa fee ye yɛgɛ. Mi yaa ti ye mbɛnfɛnnɛ pe ni fuun paa fee ye yɛgɛ.

28 Mi yaa ndagasere tugbɔɔrɔ† torogo wa ye yɛgɛ, ti sa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ konaa Hɛti cɛnlɛ woolo pe purɔ wa ye yɛgɛ.

29 Ɛɛn fɔ, mi se ka ki leele pe ni fuun pe purɔ wa ye yɛgɛ yɛlɛ nuŋgba li ni, nakoma tara ti yaa koro waga, yanyaara ti yaa lɛgɛ, mbe yiri ye kɔrɔgɔ.

30 Mi yaa la ye mbɛnfɛnnɛ pe puro wa ye yɛgɛ jɛɛnnjɛnri sanni ye sa lɛgɛ ye tara ti shɔ yeri ta.

31 Mi yaa ti ye tara ti kɔnlɔ li lɛ wa Kɔgɔje yɛɛn wi na fɔ sa gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe kɔgɔje wi na, konaa mbe lɛ wa Sinayigbinri wi na fɔ sa gbɔn wa Efirati gbaan wi na; katugu mi yaa ki tara woolo pe le ye kɛɛ, ye pe purɔ wa ye yɛgɛ.

32 Yaga ka yɔn finliwɛ le pe ni, yaga si ka pye yɔn finliwɛ na pe yarisunndo ti ni.

33 Yaga ka pe yaga pe cɛn ye ni wa ye tara, jaŋgo paga ka ye fanla ye kapege pye na na. Na yaga la pe yarisunndo ti gbogo ti yaa pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi.»

24

Yɛnŋɛlɛ làa li yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe kan

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Lugu ma pan laga yanwiga ki na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mboro naa Arɔn, naa Nadabu, naa Abiyu konaa Izirayɛlilelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ ni. Ye yaa koro wa lege mbe fɔli mbanla gbɔgɔ.

2 Ko puŋgo na, Moyisi mboro nuŋgba ma yaa fulo laga na tanla. Mbele pè pinlɛ ma lugu ma ni, paga

† **23:19 23.19:** Ye wele wa Ɛki 34.26; Dete 14.21; 26.2lara ti ni. Kapyege kayi ŋga Kana tara fɛnnɛ pàa pye na piin na pe yarisunndo ti gbogo. Izirayɛli woolo pe sila daga mbaa ki piin. † **23:28 23.28:** Ndagasere tugbɔɔrɔ sɛnrɛ nda tì yo, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ leele pe wire tìla fanla pe na fyɛrɛ ti kala na.

ka fulo laga na tanla; leele sanmbala paga ka lugu wa yanwiga ki na.»
3 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yo Izirayɛli woolo sanmbala pe kan. A leele pè si yɔn wa nuŋgba ma pinlɛ ma yo fɔ: «Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, we yaa ki pye.»
4 Kona, a Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ. Ki goto yirifaga ki na, a wì si yiri ma saraga wɔsaga kan wa yanwiga ki nɔgɔ, mɛɛ sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn yerege ma yala Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke yɔn ki ni.
5 A wì si Izirayɛli tara lefɔnmbɔlɔ pele wɔ ma yo pe sa saara sogoworo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe napɛnɛ pele gbo, pe pe wɔ nayinmɛ saara li yeri.
6 A Moyisi wì si yaayoro nda pàa gbo ti kasanwa pi tɔgɔ maa walaga le leyaara ta ni, mɛɛ pi walaga sanmba pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na.
7 Ko puŋgo na, a wì si yɔn finliwɛ sɛwɛ wi lɛ maa kara ŋgbanga leele pe kan. A Izirayɛli woolo pè sho fɔ: «Ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo we yaa ki pye. We yaa la tanri li sɛnrɛ ti ni fuun ti na†.»
8 Kona, a Moyisi wì si kasanwa mba pìla pye wa leyaara ti ni pi lɛ maa yanragi yanragi leele pe na, mɛɛ pe pye fɔ: «Yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, mbe yala sɛnrɛ nda fuun lì yo ti ni, kasanwa mba po pi yɛn naga wogo ki nari naga finligi†.»
9 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si lugu wa yanwiga ki na wo naa Arɔn, naa Nadabu, naa Abiyu, konaa Izirayɛli lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ ni.
10 A pè si poro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yan. Li tɔɔrɔ nɔgɔ kɛɛ kìla pye paa yaraga ka yɛn ma yiri safiri† sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kɔrɔgɔ, ma laga kpoyi paa yɛgɛ ŋga na yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki ma kaa sulu we.
11 Ɛɛn fɔ, ali mbege ta pàa Yɛnŋɛlɛ li yan, li sila kapege pye Izirayɛli woolo teele pe na. Pàa li wele jɛŋgɛ, ko puŋgo na, a pè si li ma wɔ.

Moyisi wìla kari Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ wa yanwiga ki go na

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Lugu ma pan na kɔrɔgɔ laga yanwiga ki go na, ma koro laga. Sinndɛɛrɛ papara papara nda mìla lasiri sɛnrɛ to naa na ŋgasegele ke yɔnlɔgɔ ti na, mi yaa ti kan ma yeri, jaŋgo ma saa Izirayɛli woolo pe nari ti ni.»
13 A Moyisi wì si yiri wo naa wi tunmbyee Zhozuwe wi ni, mɛɛ lugu wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na.
14 Wìla Izirayɛli lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Ye we sige laga Arɔn naa Huri pe ni fɔ we sa sɔngɔrɔ we pan. Na kala ka wa ta ye ni, wi kaa jaa peli yɛgɛ wɔ, yege yo pe kan.»
15 Moyisi wìla lugu ma kari wa yanwiga ki go na, kambaaga kìla pye maga tɔn.
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si tigi wa Sinayi yanwiga ki na. A kambaaga kì sigi tɔn ma saa gbɔn piliye kɔgɔlɔni. Piliye kɔlɔshyɛn wogo ki na, a lì si koro wa kambaaga ki nandogomɔ ma Moyisi wi yeri.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na wa yanwiga ki na paa kasɔn yɛn ŋga ki yɛn na yiin.
18 A Moyisi wì si ye wa kambaaga ki nandogomɔ, mɛɛ lugu bere ma kari wa yanwiga ki go na. Wìla koro wa yanwiga ki na piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ†.

YƐNŊƐLƐ LI CƐNSAGA PARAGA GO KI KANLƆMƆ

† **24:7 24.7:** Yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sɛwɛ ŋa ni, wo wi yɛn ŋa Moyisi wìla yɔnlɔgɔ we.
† **24:8 24.8:** Mati 26.28; Maki 14.24; Luki 22.20; 1 Korɛn 11.25; Ebu 10.29; 9.19-20 † **24:10 24.10:** ***Safiri:*** **Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn pa bura yɛn (Naga 4.6).**
† **24:18 24.18:** Dete 9.9

25

25–31

Izirayɛli woolo pe yarikanra Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanwa pi wogo na (Ɛki 35.4-9)

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ
pe yarikanra lagala wa pe yarijɛndɛ
ti na, peri kan na yeri. Ye yaa ti shɔ
mbele pe yaa ti kan nayinmɛ ni poro
yeri.
3 Yarikanra nda ye yaa shɔ pe
yeri ti nda: Tɛ, naa warifuwe naa
tuguyɛnrɛ,
4 naa ŋganra jese, naa jese yɛɛn
kpanyi, naa kondoro jese, naa lɛn
jese ŋgbaan, naa jese ŋa pe pili
sikanɔ sire ni,
5 naa simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le
kondoro, naa sɛɛrɛ liire ni, naa
akasiya tire ni,
6 naa fitanla sinmɛ ni, naa nuwɔ
taanyaara nda pe ma gbegele sinmɛ
kpoyi ta ni konaa wusuna nuwɔ taan
ŋà pe ma sogo;
7 naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro
nda pe yinri ɔnikisi, naa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni, nda
pe yaa maramara yaripɔgɔ ŋga pe
yinri Efɔdi† ki na, konaa yaripɔgɔ
ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki
na.
8 Yoro Izirayɛli woolo ye yaa
cɛnsaga kpoyi ka kan na kan, jaŋgo
mbe cɛn wa ye sɔgɔwɔ.
9 Ye yaa na cɛnsaga paraga go† ko
naa ki tunŋgo pyeyaara ti gbegele
mbe yala cɛnlɔmɔ mba mi yaa naga
ma na po ni.»

Yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi gbegewe (Ɛki 37.1-9)

10 «Ye yaa kɛsu wa gbegele akasiya
tire ni. Wi titɔnlɔwɔ pi yaa pye
mɛtɛrɛ nuŋgba naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki
kɔngɔ. Wi gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ
kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
Wi yagawa pi yaa pye fun mɛtɛrɛ
kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
11 Ye yaa tɛ piiri wo kɛsu wi nawa
naa wi puŋgo ki na mboo tɔn, mbe
wa wo wi yɔn ki na mbege maga
mbege fili.
12 Ye yaa tɛ wa gbɔn ŋgereye
tijɛrɛ, mbeyi le kɛsu wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ
ke na. Ye yaa shyɛn le kanŋgɔlɔ
nuŋgba na, mbe shyɛn le kanŋgɔlɔ
sanŋga ki na.
13 Ye yaa akasiya tige kanŋgagala
shyɛn tɛ, mbe tɛ wo ke na mbe ke
tɔn.
14 Ye yaa ke le wa ŋgereye yi ni
wa kɛsu wi kanŋgara ti na, mbe ke
tɛgɛ mbaa wi lee.
15 Kanŋgagala ke daga mbe koro
wa kɛsu wi na, pe se ka ke wɔ wi
na.
16 Yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa mi
yaa kan ma yeri†, maa le wa kɛsu
wi ni.
17 «Ye yaa kapere ti kasulugo pye-
saga† ki gbegele tɛ piiri ni. Ki
titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba

† **25:7 25.7:** Efɔdi, yaripɔgɔ kayi, ŋga Izirayɛli saraga wɔfɛnnɛ to wìla pye na nii yaripɔrɔ sannda ti go na, na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (Ɛki 28). † **25:9 25.9:** Cɛnsaga paraga go: Ki yɛn go ŋga pàa gbegele paraga ni, a kì pye Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga wa li woolo pe sɔgɔwɔ. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ kɛsu ŋa ni pa wìla pye ma tɛgɛ wa ki cɛnsaga paraga go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, konaa tunŋgo pyeyaara ta yɛgɛ ni, to la pye ma tɛgɛ wa ki laga kpoyi ki ni. Pàa jasa gbegele paara ni ŋa pe ma sanga maga maga, maga fili. Kìla pye pe kaa kee, pe mari kɔlɔgi mari kaari kaari na kee ti ni (Ɛki 25.9; 26; Levi 8.10). † **25:16 25.16:** Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn na. Ki sɛnrɛ to tìla pye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele kɛ wele. † **25:17 25.17:** Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye kɛsu ŋa ni, kapere ti kasulugo pyesaga ko kìla pye wi yaritɔnŋgɔ ye. Eburuye sɛnrɛ ti ni ŋga kì yo fɔ kasulugo pyesaga ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wo yɛn mbe kapere ti tɔn. Kasanwa mba pàa pye na wuun yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na po pìla ti Yɛnŋɛlɛ làa pye na kajɛŋgɛ piin leele pe kan na pe kapere ti tɔnni. Kasulugo pyesaga kìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga wogo ko nari; li ŋgasegele ŋgele leele pàa pye na jogo li sila pye na ko wele; ɛɛn fɔ, saara nda pàa pye na woo kapere ti kala yagawa wogo ki na to làa pye na wele. Wa Ɔrɔmu 3.25wi ni Zhezu Kirisi wo wi yɛn kasulugo pyesaga ye.

naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Ki gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Ko ki yaa pye kɛsu wi yaritɔnŋgɔ†.

18 Ye tɛ gbɔn wi yɛɛ na ye sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn gbegele wa kasulugo pyesaga ki yinrɛ shyɛn ti na.

19 «Ye yaa sherubɛn nuŋgba gbegele go nuŋgba na, mbe sanŋa wi gbegele go sanŋga ki na. Ye yaa pe gbegele wa kapere ti kasulugo pyesaga ki yinrɛ shyɛn ti na, pe yiri ki go na.

20 Ki sherubɛnye pe yaa pe kanwira ti yirige, mberi jaraga kapere ti kasulugo pyesaga ki go na, mbege tɔn ti ni, mbe yɛgɛ wa pe yɛɛ yeri, mbaa kapere ti kasulugo pyesaga ki wele.

21 Na maga ka yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi le wa kɛsu wi ni mbe kɔ, ye kapere ti kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ ki taga wi na yoo tɔn.

22 Pa mi yaa lanla yɛɛ nari ma na wa kapere ti kasulugo pyesaga ki go na, wa kɛsu wi na sherubɛnye shyɛn pe sɔgɔwɔ; pa mi yaa lanla ŋgasegele ke ni fuun ke kaan wa ma yeri, maa ke yuun Izirayɛli woolo pe kan.

Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ma tɛgɛ tabali ŋa na wi gbegewe (Ɛki 37.10-16)

23 «Ye tabali wa kan akasiya tire ni. Wi titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba, wi gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ, wi yagawa pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.

24 Ye yaa tɛ piiri wo wi na mboo tɔn, mbe wa wo wi yɔn koŋgo ki na mboo maga mboo fili.

25 Ye yaa tige papagapa ka kan tabali wi kanŋgara ti na, mboo maga mboo fili, ki gbemɛ pi pye paa kɛndala gbemɛ yɛn. Ye tɛ wo ki yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ yege maga, yege fili.

26 Ye yaa ŋgereye tijɛrɛ gbegele tɛ ni, mbeyi kan tabali wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, mbe mara wi jegele tijɛrɛ ke na.

27 Ŋgereye yi yaa pye wa tabali wi kanŋgara ti na, tige papagapa ki tanla. Pa ye yaa la kanŋgagala ke nii wa yi ni, mbaa tabali wi lee.

28 Ye yaa akasiya tige kanŋgagala shyɛn tɛ, mbe tɛ wo ke na mbe ke tɔn. Koro ye yaa tɛgɛ mbaa tabali wi lee.

29 Ye yaa yaapire nda pe yaa la gbegele ti ni wa tabali wi na ti gbegele. To ti yɛn tasaala kpakpalakpa, naa wɔjɛŋgɛlɛ, naa kugbogolo konaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi leyaara ti ni. Ye ti ni fuun ti gbegele tɛ piiri ni.

30 Buru ŋa pe ma kan na yeri, yaa wi teri wa ki tabali wi na, na yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew†.

Fitanladaga naa wi njegele kɔlɔshyɛn ke gbegewe (Ɛki 37.17-24)

31 «Ye yaa tɛ piiri gbɔn mbe fitanladaga gbegele, wi nɔgɔ, naa wi njegele, naa wi leyaara yanlɛrɛ ti ni, naa wi gbunŋgbunŋgolo, konaa wi yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti ni, yeri pinlɛ yeri gbegele nuŋgba fitanladaga wi ni.

32 Njegele kɔgɔlɔni yaa pye fitanladaga wi kɛyɛn shyɛn yi na; taanri yaa pye kɛɛ ŋga na, taanri mbe pye kɛɛ sanŋga ki na.

33 Ye yaa leyaara yanlɛrɛ taanrindaanri gbegele fitanladaga wi njegele kɔgɔlɔni ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na, paa amandi tige pige yɛn, naa ki gbunŋgbunŋgolo konaa ki fyɛɛnrɛ yɛn.

34 Leyaara yanlɛrɛ tijɛrɛ yaa pye fitanladaga wi na paa amandi tige pire yɛn, naa wi gbunŋgbunŋgolo konaa wi fyɛɛnrɛ yɛn.

35 Gbunŋgbunŋgolo nuŋgba nuŋgba daga mbe pye fitanladaga wi kɛyɛn shyɛn njegele ke filisaga pyew ki nɔgɔ, wa fitanladaga wi na.

† **25:17 25.17:** Ebu 9.5 † **25:30 25.30:** Levi 24.5-8

36 Gbunŋgbunŋgolo koro naa
njegele ke ni ke yaa pinlɛ mbe
gbegele mbe pye nuŋgba fitan-
ladaga wi ni, ti ni fuun ye yaa tɛ
piiri gbɔn mberi gbegele.
37 Ye yaa fitanlaye kɔlɔshyɛn
gbegele wa fitanladaga wi na, mbe
ti paa yiin paa yanwa kaan wa wi
yɛgɛ.
38 Ye yaa fitanla yɔn yirigeyaara
naa wi cɔnrɔ leyaara ti gbegele tɛ
piiri ni.
39 Ye tɛ piiri culo nafa ma yiri kɛ
lɛ, yoo tɛgɛ ye fitanladaga wo naa wi
tunŋgo pyeyaara ti gbegele.
40 Mboro Moyisi, cɛnlɔmɔ mba mì
naga ma na wa yanwiga ki na, ma
yɛɛ yigi, ma sa yaara ti gbegele ma
yala pi ni†.

26

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanlɔmɔ (Ɛki 36.8-38)

1 «Mboro Moyisi, ma yaa kapyɔ
jɛnfɛnnɛ pe pye pe paara titɔɔnrɔ kɛ
ti lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra
jese, naa kondoro jese konaa jese
yɛɛn kpanyi ni, yeri tɛgɛ yanla
cɛnsaga paraga go† ki gbegele. Pe
sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele wa
paara ti na; kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbege
tunŋgo ki pye.
2 Paraga nuŋgba nuŋgba pyew,
ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɛ
ma yiri tijɛrɛ, ki gbemɛ pi yaa pye
mɛtɛrɛ shyɛn. Paara ti ni fuun ti
daga mbe pye ma.
3 Ye yaa paara ti kaŋgurugo yɔli
mberi kan ti yɛɛ na, ti pye nuŋgba,
mbe sannda ti yɔli mberi kan ti yɛɛ
na ma fun.
4 Paara kaŋgurugo nda ye yaa keli
mbe yɔli mberi kan ti yɛɛ na, ye
ŋganra jese maŋgala pɔpɔ paraga
kaŋgurugo wogo ki yɔn na. Paara
kaŋgurugo sannda nda ye yaa yɔli
mberi kan ti yɛɛ na, ye ŋganra jese
maŋgala kele pɔpɔ fun wa paraga
kaŋgurugo wogo ki yɔn na.
5 Maŋgala nafa shyɛn ma yiri
kɛ ke yaa pye paara koŋgbannda
ti kaŋgurugo wogo ki yɔn na,
maŋgala nafa shyɛn ma yiri kɛ
mbe pye paara sannda ti kaŋgurugo
wogo ki yɔn na. Ti ni fuun shyɛn, ti
maŋgala ke daga mbe pye yɛsinmɛ
nuŋgba na, mbe yala ke yɛɛ ni.
6 Kandɔɔlɔ yaŋgala ŋgele pe ma
tɛgɛ na yaara yinri ke ni, ye kele
gbegele tɛ ni, ke pye nafa shyɛn ma
yiri kɛ. Koro ye yaa tɛgɛ mbe paara
ti yɔnrɔ ti yigi mberi kan ti yɛɛ na,
jaŋgo paraga go ki pye nuŋgba.
7 «Ko puŋgo na, ye yaa paara
titɔɔnrɔ kɛ ma yiri nuŋgba gbegele
sikanɛɛlɛ sire ni, to mbe pye na
cɛnsaga paraga go ki tɔnparaga.
8 Ki paara ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba, ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye
mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo
kaŋgurugo, ti gbemɛ pi yaa pye
mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn. Ti ni fuun ti
yaa pye mbe yala.
9 Yeri kaŋgurugo yɔli yeri kan ti
yɛɛ na, yeri kɔgɔlɔni sannda ti yɔli
yeri kan ti yɛɛ na. Paara kɔgɔlɔni
nda ye yaa yɔli mberi kan ti yɛɛ na,
yeri kɔgɔlɔni wogo ki kaw shyɛn wa
paraga go ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Paara kaŋgurugo nda yè keli
ma yɔli ma kan yɛɛ na, ye yaa
maŋgala nafa shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ
ti kaŋgurugo wogo ki yɔn na. Paara
kɔgɔlɔni sannda nda yè yɔli ma kan
yɛɛ na fun, ye yaa maŋgala nafa
shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ ti kɔgɔlɔni
wogo ki yɔn na.
11 Ye yaa kandɔɔlɔ yaŋgala
gbegele tuguyɛnrɛ ni, ke pye nafa
shyɛn ma yiri kɛ. Ye yaa ke lele
wa maŋgala ke ni, mbe paara
kaŋgurugo nda yè yɔli ma kan yɛɛ
na konaa kɔgɔlɔni nda yè yɔli ma
kan yɛɛ na ti yɔnrɔ shyɛn ti pɔ yɛɛ
na, jaŋgo paraga go ki pye nuŋgba.
12 Paraga kɔgɔlɔni wogo ki yaa

† **25:40 25.40:** Kapye 7.44; Ebu 8.5 † **26:1 26.1:** ***Cɛnsaga paraga go:*** **Ye wele wa Ɛki 25.9 laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna.**

tɔnlɔ mbe toro cɛnsaga paraga go ki titɔnlɔwɔ pi na. Ki walaga nuŋgba yaa to wa cɛnsaga paraga go ki puŋgo na mbege tɔn.
13 Mɛtɛrɛ kɔngɔ nuŋgba nuŋgba yaa koro paraga titɔnlɔgɔ ki yinrɛ shyɛn ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na, mbe tigitigi mbe cɛnsaga paraga go ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi tɔn.
14 Simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le kondoro, ye ta lɛ yeri tɛgɛ ye paraga go ki tɔn ti ni. Ye sɛlɛgɛ lirige ka pye paritɔnŋgɔ, yege wa ti ni fuun ti go na yeri tɔn.
15 «Ye akasiya tire tɛ go tire papara papara, yeri kan yanla cɛnsaga paraga go ki yerege ti ni.
16 Ki tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba, ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo kaŋgurugo, ti gbemɛ pi pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
17 Ye yaa jegele shyɛnzhyɛn wɔwɔ tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti na, ke sinzin ke yɛɛ ni.
18 Ye yaa ki tire papara papara ti nafa gbegele na cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki kanwa wogo ki na.
19 Ye yaa tire papara papara ti nɔgɔna cɛnyaara ti nafa shyɛn gbegele warifuwe ni, mberi tɛgɛ shyɛnzhyɛn tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ, mberi jegele ke lele wa ti ni.
20 Ye yaa tire papara papara ti nafa gbegele na cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki kanwa wogo ki na,
21 konaa ti nɔgɔna cɛnyaara ti nafa shyɛn ni, yeri gbegele warifuwe ni. Yeri lele shyɛnzhyɛn wa tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ.
22 Ye yaa tire papara papara kɔgɔlɔni gbegele na cɛnsaga paraga go ki puŋgo kɛɛ ki kanwa wogo ki na, wa yɔnlɔ tosaga yeri.
23 Ye yaa tire papara papara shyɛn gbegele na paraga go ki yɛngɛlɛ puŋgo wogolo ke kanwa wogo ki na.
24 Ki tire papara papara shyɛn ti yaa lɛ wa nɔgɔna mbe laga ti yɛɛ na, mbe kari naayeri. Ye yaa ti yinrɛ ti kan ti yɛɛ na, mberi pɔ ŋgerege nuŋgba ni. Ti ni fuun ti yaa pye ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma; ti yaa pye go yɛngɛlɛ shyɛn ke ni fuun ke na.
25 Kiga pye ma, pa tire papara papara ti yaa pye kɔlɔtaanri, ti nɔgɔna cɛnyaara nda ti yaa gbegele warifuwe ni, ti yaa pye kɛ ma yiri kɔgɔlɔni. Ti shyɛnzhyɛn yaa pye tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ, wa na cɛnsaga paraga go ki puŋgo kɛɛ yeri.
26 «Ye akasiya tire tɛ yeri pye tipaara. Kaŋgurugo yaa tɛgɛ mbe paraga go ki tire papara papara ti kanŋgɔlɔ nuŋgba yigi.
27 Kaŋgurugo yaa tɛgɛ mbe kanŋgɔlɔ sanŋga ki woro ti yigi, kaŋgurugo yaa tɛgɛ mbege puŋgo woro ti yigi, wa yɔnlɔ tosaga yeri.
28 Nandogomɔ tiyaparaga ki yaa taga wa tire papara papara ti nandogomɔ, mbe lɛ wa go ŋga na sa yiri wa go sanŋga ki na.
29 Ye yaa tɛ wo tire papara papara to naa tipaara ti na mberi tɔn. Ye yaa tɛ ŋgereye gbɔn, pa tipaara ti yaa ka ye wa ti ni.
30 Mboro Moyisi, cɛnlɔmɔ mba pìla naga ma na wa yanwiga ki na, ma ti pege kan pe yala po ni.
31 «Ye yaa paraga ka ti lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni, ŋga ki yaa pɔ mbanla cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pege ti pe sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele wa ki na.
32 Ye yaa tɛ kandɔɔlɔ yaŋgala tɛgɛ mbege kan akasiya tige tiyagala tijɛrɛ na, kila yɔlɔ, ŋgele pè tɛ wo ke na ma ke tɔn. Ye tiyagala ke lele wa ke nɔgɔna cɛnyaara nda pè gbegele warifuwe ni ti ni.
33 Ye yaa ki paraga ki pɔ wa tɛ kandɔɔlɔ yaŋgala ke nɔgɔ na.

«Ye yaa Yɔn finliwɛsɛnrɛ kɛsu wi tɛgɛ wa paraga ki puŋgo na. Ki

paraga ko ki yaa tɛgɛ mbe laga kpoyi konaa laga jɛŋgɛ kpoyi ti kɔn shyɛn ti yɛɛ na†.
34 Ko puŋgo na, kapere ti kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn kɛsu wi yaritɔnŋgɔ, yege tɛgɛ ye yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɔn ki tɔn ki ni, wa laga jɛŋgɛ kpoyi ki ni.
35 Paraga ŋga kì pɔ mala cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn, ye yaa tabali wi tɛgɛ wa ki yɛgɛ, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; ye fitanladaga wi tɛgɛ wa tabali wi yɛsinmɛ na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
36 «Mbele pe maa paara ti tiin nari sɔgɔ, pe yaa paraga ka yɛgɛ ti mbege sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni mbaa yeyɔngɔ ki tɔnni ki ni.
37 Ye akasiya tige tiyagala kaŋgurugo tɛ ye tɛ wo ke na ye ke tɔn. Ye tɛ kandɔɔlɔ yaŋgala tɛgɛ yege paraga ki kan wa tiyagala ke na, yeyɔngɔ ki na. Ye tuguyɛnrɛ yan ye tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele.

27

Saara wɔsaga ki kanlɔmɔ sɛnrɛ (Ɛki 38.1-7)

1 «Ye akasiya tire tɛgɛ ye saraga wɔsaga gbegele. Ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi yaa pye ja. Ki nuŋgba nuŋgba pyew ki yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ.
2 Ye yaa yɛnŋgɛlɛ† tijɛrɛ tɛ mbe ke yirige wa saraga wɔsaga ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, ke pinlɛ ke pye nuŋgba ki ni. Ye yaa tuguyɛnrɛ yan mbe wo ki na mbege tɔn.
3 Ye yaa saraga wɔsaga ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, to ti yɛn ki cɔnrɔ leyaara, naa ki cɔnrɔ koliyaara, naa ki tasaala†, naa ki kara wɔwangala konaa ki naŋganra wɔyaara ti ni.
4 Ye yaa tuguyɛnrɛ tɛgɛ mbe mɛrɛ gbegele saraga wɔsaga ki kɛyɛn tijɛrɛ yi na. Ye ŋgereye tijɛrɛ gbegele tuguyɛnrɛ ni, yeyi lele mɛrɛ ti yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na.
5 Yege mɛrɛ ti kan saraga wɔsaga ki na, mbege lɛ wa nɔgɔna sa gbɔn wa ki nandogomɔ, mbege maga mbege fili.
6 Ye yaa akasiya tige kanŋgagala shyɛn tɛ, mbe tuguyɛnrɛ wo ke na mbe ke tɔn.
7 Ye ki kanŋgagala ke lele wa ŋgereye yi ni saraga wɔsaga ki kɛyɛn shyɛn yi na mbaa ki lee.
8 Ye yaa tire papara papara tɛgɛ mbe saraga wɔsaga ki gbegele, ki nawa pi yaa pye waga. Yege gbegele ye yala cɛnlɔmɔ mba mìla naga Moyisi ma na wa yanwiga ki na pi ni.

Paara nda pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki loŋgo ki jasa (Ɛki 38.9-20)

9 «Ye yaa na paraga go ki loŋgo ki jasa. Jasa wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ paara yeri ti lɛn jese ŋgbaan ni. Ki kɛɛ ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
10 Ki tiyagala ke yaa pye nafa. Ye tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti nafa gbegele tuguyɛnrɛ ni, ye kandɔɔlɔ yaŋgala naa paara yanŋgakanŋgagala gbegele warifuwe ni, ye ke tɛgɛ ye paara ti kankan wa tiyagala ke na.
11 Na cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ, yege gbegele ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun. Ki paara ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ; ki tiyagala ke yaa pye nafa, ke nɔgɔna cɛnyaara ti yaa pye

† **26:33 26.33:** Ebu 6.19; 9.3-5 † **27:2 27.2:** Yɛnŋgɛlɛ ŋgele sɛnrɛ tì yo koro yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yawa wogo ko nari. Kìla pye, saraga wɔfɔ wi ma yaayoro nda pè gbo ti kasanwa pi tɛgɛ maa fa yɛnŋgɛlɛ ke na (Levi 4.7,18,25,30,34; 8.15; 9.9; Yuuro 118.27). Kìla pye, na lere ka fara lere ni mboo gbo, mbe fe saga yɛnŋgɛlɛ ke yigi paa wi gbo (1 Wunlu 1.50; 2.28; Yuuro 18.2). † **27:3 27.3:** Tasaala mbele sɛnrɛ tì yo, pa pàa pye na yaayoro kasanwa pi nii wa pe ni naa yanragi.

nafa fun, yeri gbegele tuguyɛnrɛ ni. Ye kandɔɔlɔ yaŋgala naa paara yanŋgakanŋgagala gbegele warifuwe ni, ye ke tɛgɛ ye paara ti kankan wa tiyagala ke na.

12 Wa cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔ tosaga yeri, loŋgo ki gbemɛ pi na, jasa paara ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo. Wi tiyagala ke yaa pye kɛ, ke nɔgɔna cɛnyaara ti yaa pye kɛ fun.

13 Wa cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔ yirisaga yeri, loŋgo ki gbemɛ pi yaa pye fun mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

14-15 Loŋgo ki jasa yeyɔngɔ ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi na, paara ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn naa kɔnrɔkɔnrɔ, naa tiyagala taan-rindaanri konaa ke nɔgɔna cɛnyaara taanrindaanri.

16 Loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki yaa pye mɛtɛrɛ kɛ. Ye yaa ki ti mbege sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni. Yege pɔ tiyagala tijɛrɛ na, ye tiyagala ke taga nɔgɔna cɛnyaara tijɛrɛ na.

17 Ye paara yanŋgakanŋgagala gbegele warifuwe ni, ye ke tɛgɛ ye loŋgo ki jasa tiyagala ke yigiyigi ke sɔgɔwɔ pi ni. Ye tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.

18 Loŋgo ki jasa wi titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ, wi gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, wi paara nda ti yaa ti lɛn jese ŋgbaan ni ti yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Jasa tiyagala ke ni fuun ye ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.

19 Yanla cɛnsaga paraga go ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, ki kankanŋgagala naa loŋgo ki jasa kankanŋgagala ke yaa gbegele tuguyɛnrɛ ni.

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki fitanladaga kala (Levi 24.1-4)

20 «Mboro Moyisi, maga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ oliviye tige pire nda pè sun pe pan ti sinmɛ piiri ni, maa pi nii wa fitanladaga wi ni, jaŋgo fitanlaye paa yiin sanga pyew yembinɛ.

21 Arɔn naa wi pinambiile pe yaa fitanladaga wi gbegele mboo tɛgɛ wa filisaga paraga go† ki ni, wa paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn ki yɛgɛ, ko ŋga kì yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ tɔn we; jaŋgo fitanlaye paa yiin mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbege lɛ yɔnlɔkɔgɔ fɔ sa gbɔn lalaaga ki na. Ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu, yoro Izirayɛli woolo ye kan, naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na pe kan.

28

Saraga wɔfɛnnɛ pe yaripɔrɔ ti gbegewe (Ɛki 39.1-31)

1 «Mboro Moyisi, ma ndɔ Arɔn naa wi pinambiile Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Itamari pe wɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ, ma pe fulo ma yɛɛ tanla, jaŋgo paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan.

2 Ma yaripɔrɔ gbegele ma ndɔ Arɔn wi kan, nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, tila wi gbɔgɔwɔ pi nari konaa mbe ti paa wi jate.

3 Maga yo kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe ni fuun pe kan, poro mbele mì tijinliwɛ pi kan pe yeri, fɔ pe Arɔn yaripɔrɔ ti gbegele, mboo tɛgɛ wi yɛ, wila saraga wɔgɔtunŋgo ki piin na kan.

4 Yaripɔrɔ nda pe yaa gbegele ti nda: Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na, naa efɔdi, naa derigbɔgɔ, naa deritɔnlɔgɔ ŋga pè sɔgɔ, naa gbɔgɔwɔ njala na pe yinri turiban konaa kurusijara ni. Pe yaa ki yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ ti gbegele

† **27:21 27.21:** Filisaga paraga go ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go. Pa Yɛnŋɛlɛ làa pye na finli wa Moyisi wi ni na para wi ni, ma pe ta wa gbinri wi ni (Ɛki 29.42; 33.7-11).

ma ndɔ Arɔn wo naa wi pinambiile pe kan, paa ti nii paa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin na kan. 5 Pe yaa ti ti tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.

6 «Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe yaa efɔdi wi ti mboo sɔgɔ tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.

7 Ye pajogo maŋgala shyɛn yɔli efɔdi wi yinrɛ shyɛn ti na, jaŋgo ti pinlɛ ti pye nuŋgba.

8 Kurusijara wo naa efɔdi wi ni ti gbegelelɔmɔ pi yaa pye nuŋgba. Ti yaa gbegele fun tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.

9 Ye ɔnikisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro shyɛn lɛ, ye Izirayɛli pinambiile pe mɛrɛ ti keregi keregi wa ti na.

10 Ye mɛrɛ kɔgɔlɔni keregi keregi wa sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ki na, ye mɛrɛ kɔgɔlɔni sannda ti keregi keregi wa sinndɛlɛgɛ shyɛn wogo ki na, mbe yala pe se ma tagala pe yɛɛ na yɛgɛ ŋga na ki ni.

11 Ma ti pe Zhakɔbu† pinambiile pe mɛrɛ ti keregi keregi wa ki sinndɛɛrɛ shyɛn ti na paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi sinndɛlɛgɛ na we. Sinndɛlɛgɛ keregi keregifɔ mbege tunŋgo ki pye; pege sinndɛɛrɛ ti maramara tɛ piile shyɛn nawa.

12 Ye yaa ki sinndɛɛrɛ shyɛn ti mara efɔdi wi pajogo maŋgala shyɛn ke na. Ti yaa la nandowo kaan Izirayɛli woolo pe wogo ki na†. Arɔn wi yaa pe mɛrɛ ti lɛ wa wi pajoro ti na, wa na cɛnsaga paraga go ki ni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ; pa kona mi se ka fɛgɛ ye na.

13 Ma yaa ti pege sinndɛɛrɛ ti maramara tɛ piile nawa.

14 Ye tɛ piiri lɛ ye yɔngɔwɔ shyɛn gbegele, pi pye paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa mana pili we; sinndɛɛrɛ nda tì maramara wa tɛ piile pe nawa yoo le ti na.

Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki gbegewe (Ɛki 39.8-21)

15 «Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na mbaa kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo ki ni, ma ti kapyɔ jɛnfɛnnɛ pege gbegele gbegelelɔmɔ nuŋgba pi na. Ma yaa ti pege gbegele pege sɔgɔ tɛ maŋgala ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.

16 Yege kuru yege taga ki yɛɛ na, ki kɛyɛn tijɛrɛ yi pye yi yala. Ki kɛɛ nuŋgba nuŋgba pyew, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye siwiri nuŋgba.

17 Ye sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro maramara wa ki ni, ti pye kologo tijɛrɛ. Ki kologo koŋgbanŋga ki yaa pye sariduwani sinndɛɛrɛ, naa topazi konaa emerodi.

18 Ki kologo shyɛn wogo ki sinndɛɛrɛ ti yaa pye ɛsikaribukili†, naa safiri konaa lulu.

19 Ki kologo taanri wogo ki sinndɛɛrɛ ti yaa pye opali†, naa agati† konaa ametisiti.

20 Ki kologo tijɛrɛ wogo ki sinndɛɛrɛ ti yaa pye kirizoliti, naa ɔnikisi konaa zhasipi. Ye ki sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti maramara tɛ pyɔ nawa.

21 Sinndɛɛrɛ ti yaa pye kɛ ma yiri shyɛn mbe yala Izirayɛli pinambiile pe mɛrɛ ti ni. Cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni, cɛnlɛ nuŋgba mɛgɛ daga mbe keregi keregi sinndɛlɛgɛ nuŋgba na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.

† **28:11 28.11:** Izirayɛli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zhakɔbu. † **28:12 28.12:** Ki sinndɛɛrɛ tìla pye naga nari ma yo Arɔn wìla pye wa leele pe yɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, li ta laa nawa tuun pe na. † **28:18 28.18:** ***Ɛsikaribukili:*** **Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn yɛngɛ kpanyi.** † **28:19 28.19:** *Opali:* Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn ma filige lugulugu. † **28:19 28.19:** ***Agati:*** **Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki maa yɛngɛlɛ ma pye yɔngɔyɔngɔ.**

22 «Ma ti pe yɔngɔwɔ shyɛn
gbegele tɛ piiri ni, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kaa mana pili, mboo le
yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo
na ki na.
23 Ma ti pe tɛ ŋgereye shyɛn
gbegele fun, peyi to wa yaripɔgɔ ŋga
pe ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ
shyɛn ti na.
24 Tɛ yɔngɔwɔ shyɛn poo nuŋgba
pɔ ŋgerege nuŋgba na, poo sanmba
pi pɔ ŋgerege sanŋga ki na, wa
yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo
na ki yinrɛ shyɛn ti na.
25 Sinndɛɛrɛ shyɛn pèri maramara
tɛ piile mbele ni, ma yaa ti pe
yɔngɔwɔ shyɛn pi yinrɛ sannda ti
pɔpɔ ki tɛ piile pe na, wa efɔdi
wi pajogo maŋgala ke na, jaŋgo
yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo
na ki pye wa yɛgɛ.
26 Ma yaa ti pe tɛ ŋgereye ya yɛgɛ
gbegele shyɛn, peyi to yaripɔgɔ ŋga
pe ma le ma wa kotogo na ki na, wa
ki nɔgɔna yinrɛ shyɛn ti na, wa ki
yɛgɛ ŋga ki yɛn ma mara efɔdi wi
na ki na.
27 Ma ti pe tɛ ŋgereye ya yɛgɛ
gbegele shyɛn, peyi to wa efɔdi wi
pajogo maŋgala shyɛn ke nɔgɔ, wa
yɛgɛ kɛɛ ki na, ke yɔlikologo ki tanla,
kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi
wi pɔ ki go na.
28 Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa
kotogo na, pe yaa ki ŋgereye yi pɔ
efɔdi wi tɛ ŋgereye yi na ŋganra
mana ni, jaŋgo yaripɔgɔ ŋga pe ma
le ma wa kotogo na ki pye kurusijara
ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ wi go
na, kiga ka sanga mbe laga wa efɔdi
wi na.
29 Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa
kotogo na mbaa kiti kɔnkagala ke
yɛgɛ woo, ko ŋga Izirayɛli cɛngɛlɛ ke
mɛrɛ ti yɛn ma keregi keregi ki na,
na Arɔn wi kaa yiin sanga ŋa ni wa
na cɛnsaga paraga go ki ni, wigi le
wigi wa wa wi kotogo ki na. Pa kona,
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi se fɛgɛ ye
na.
30 Mboro Moyisi, yaara nda pe
yinri Urimu naa Tumimu†, mari le
wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa
kotogo na mbaa kiti kɔnkagala ke
yɛgɛ woo ki ni, jaŋgo na Arɔn wi
kaa paan wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga ŋa ni, ti pye wa
wi kotogo ki na. Arɔn wi yaa lari nii
lari waa wa wi kotogo ki na sanga
pyew mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mbe ti wila na nandanwa
kala li jɛnni, na wi kaa yoro Izirayɛli
woolo ye kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo
we.

Saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi pinambiile pe yaripɔrɔ sannda

31 «Arɔn wi yaa efɔdi wi le mboo
taga deritɔnlɔgɔ ŋga na, ma ti pege
gbegele ŋganra jese ni.
32 Ma ti pege yɔlɔgɔ ki wɔ wa ki
nandogomɔ, pe mana ŋgbanla taga
wa ki yɔn ki na, pege yɔn ki kaw,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ derege
yɔlɔgɔ yɔn ti we.
33 Ma ti pe girenadi tige pire
yanlɛrɛ gbegele ŋganra jese, naa
kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi
ni, peri toto derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn
ki na mbege maga mbege fili, naa tɛ
keŋgeŋgele ni, pe ke toto ki tige pire
yanlɛrɛ ti sɔgɔwɔ pi ni.
34 Na paga girenadi tige pige
yanlɛgɛ nuŋgba to, pe yaa tɛ
keŋgenɛ la to, mbege pye ma mbe
derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki maga
mbege fili.
35 Arɔn wi yaa kaa ki derigbɔgɔ ki
nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin.
Na wiga kaa paan wa na cɛnsaga
paraga go ki ni na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
konaa na wiga kaa yinrigi, pe yaa la

† **28:30 28.30:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni. Ye wele wa Ɛsidi 2.63; Nɔmbu 27.21; Nehe 7.65lara ti ni. † **28:35 28.35:** Keŋgeŋgele ke tinmɛ po na, lelɛgɛrɛ naga jate ndɛɛ ke tunŋgo ko layi ŋga mbe sara Yɛnŋɛlɛ li na, lo na lere na yan yɛnlɛ ni, fɔ li tunmbyee wo wila yiin wa li cɛnsaga paraga go ki ni mbe tunŋgo pye; ɛɛn fɔ, nambanŋa la ma, jaŋgo liga kaa gbo.

keŋgeŋgele ke tinmɛ taa†, pa kona wi se ku.

36 «Ma ti pe tɛ piiri gbɔn paparapa, maga yɔnlɔgɔ wa wi na fɔ: ‹MBE PYE KPOYI YAWE YƐNŊƐLƐ LI KAN›, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.
37 Ma yaa ki tɛ paparapa wi pɔ ŋganra mana ni wa gbɔgɔwɔ njala li na, wa ki yɛgɛ.
38 Ki tɛ paparapa wi yaa pye wa Arɔn wi walɛgɛ ki na. Kiga pye ma, yarikanra nda fuun Izirayɛli woolo pe yaa la teri ti yɛ, mbaa paan ti ni na kan kapere nda pe mbe ya mbaa piin ti wogo na, wi yaa ti go kala li lɛ. Ki tɛ paparapa wi yaa pye wa Arɔn wi walɛgɛ ki na sanga pyew, jaŋgo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbe yɛnlɛ ki yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ ti na.

39 «Ma ti pe deritɔnlɔgɔ gbegele Arɔn wi kan, naa njala ni konaa kurusijara ni, pege gbegele pege sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni.

40 «Ma ti pe deritɔɔnrɔ gbegele Arɔn wi pinambiile pe kan, naa kurusijaraye ni, konaa gbɔgɔwɔ njagala ni; tila pe gbɔgɔwɔ pi nari konaa paa pe jate.

41 «Maga yaripɔrɔ ti lele ma ndɔ Arɔn wo naa wi pinambiile pe kan. Ma sinmɛ kpoyi wo pe na, ma pe wɔ ma pe tɛgɛ pe tunŋgo ki na, ma pe pye kpoyi paa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin na kan.
42 Ma kurusiile weŋgele gbegele pe kan lɛn jese ni paa pe nii paa pe fɛrɛ ti tɔnni, mbege lɛ wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na mbe tigi mbe pe jegbɔgɔlɔ ke tɔnndɔ.
43 Arɔn naa wi pinambiile pe ni, pe yaa la pe nii pe yɛɛ na, na pe kaa kee wa filisaga paraga go ki ni sanga ŋa ni we, nakoma na paga fulo wa saraga wɔsaga ki tanla mbe tunŋgo pye wa laga kpoyi ki ni. Ki ka pye ma, pe se jate pe kapege pye, ŋga ki yaa ti pe ku ki kala na. Ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu Arɔn naa wi setirige piile pe kan.

29

Saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛwɛ (Levi 8.1-36)

1 «Ŋga ma yaa pye mbe Arɔn naa wi pinambiile pe pye kpoyi mbe pe tɛgɛ pe yɛ, jaŋgo paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan ki ŋga:
«Ma yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba naa simbapɛnɛ shyɛn yigi, pe pye jɛrɛgisaga fu,
2 mbe leve fu buru taga wa, naa leve fu gato ŋa pè gbɔn sinmɛ ni, naa leve fu wɔn ŋa pè wa yarilire nda pe yinri furoma† ti muwɛ pa ni, ma sinmɛ yanragi yanragi wi na.
3 Ma ti ni fuun ti le kanjapige nuŋgba ni, ma kari ti ni wa cɛnsaga paraga go ki ni, mbe pinlɛ napɔlɔ wo naa simbapɛnɛ shyɛn pe ni.
4 «Ma kari Arɔn naa wi pinambiile pe ni wa filisaga paraga go ki yɔn na wa nawa, ma ti pe woli tɔnmɔ ni.
5 Ko puŋgo na, yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, mari le Arɔn wi na, to ti yɛn derigbɔgɔ naa deritɔnlɔgɔ, naa efɔdi wo naa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki ni; Kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ mɛɛ wi pɔ.
6 Ma gbɔgɔwɔ njala li kan Arɔn wi kan. Yɔɔnrɔ ti yɛn tɛ paparapa ŋa na, maa pɔ wa gbɔgɔwɔ njala li na.
7 Ma sinmɛ kpoyi pa lɛ maa wo wa Arɔn wi go ki na, mboo wɔ na kan.
8 Ko puŋgo na, mɛɛ Arɔn wi pinambiile pe pye pe fulo wa ma tanla, mɛɛ pe deritɔɔnrɔ ti lele pe kan,
9 ma pe kurusijaraye pe pɔpɔ pe kan, ma pe njagala ke kankan pe kan. Saraga wɔgɔtunŋgo ki yaa pye pe wogo fɔ sanga pyew.
«Pa ma yaa Arɔn wo naa wi pinambiile pe tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo ki na yɛɛn.
10 «Ma kari napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi ni wa filisaga paraga go ki yɛgɛ wa laga

† **29:2 29.2:** Yarilire nda pe yinri bile to nuŋgba to pe yinri furoma. Ti yɛn paa mali yɛn.

nawa, Arɔn naa wi pinambiile pe pe kɛyɛn yi tagataga wa wi go ki na.
11 Mɛɛ napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kɔnli
na yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga
go ki yɔn na wa nawa.
12 Ma napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi
kasanwa pa lɛ ma yombɛlɛ li ni, maa
fafa wa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ
ke na, mɛɛ sanmba pi wo wa saraga
wɔsaga ki nɔgɔna cɛnyaraga ki na
maga maga, maga fili.
13 Ko puŋgo na, ma yanlaga ŋga
kì lara ti tɔn ki laga, naa yiripɔlɔ wi
ni, naa jinŋgele shyɛn koro naa ke
yanlaga ki ni. Ma ti ni fuun ti sogo
wa saraga wɔsaga ki na.
14 Ɛɛn fɔ, ma yaa napɔlɔ wi kara
sannda, naa wi sɛlɛgɛ konaa wi lara
ti sogo wa paara yinrɛ cɛnsaga ki
puŋgo na. Ko yaa pye saraga mbe
kapere kala yagawa ja.
15 «Ko puŋgo na, ma yaa sim-
bapɛnɛ nuŋgba lɛ, Arɔn naa wi
pinambiile pe yaa pe kɛyɛn yi
tagataga wa wi go ki na.
16 Ma yaa simbapɔlɔ wi kɔnli
mboo kasanwa pi tɔgɔ, mboo
yanragi yanragi saraga wɔsaga ki
kanŋgara ti ni fuun ti na.
17 Ko puŋgo na, ma simbapɔlɔ wi
kɔɔnlɔ, maa lara naa wi saanra ti
jogo, mari taga wa wi kara nda mà
kɔɔnlɔ to naa wi go ki na.
18 Ma yaa simbapɔlɔ wi kara ti ni
fuun ti sogo wa saraga wɔsaga ki
na. Ki yaa pye saraga sogowogo ŋga
yè wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri,
saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan
pi yɛn mala ndanla†.
19 «Ma yaa simbapɔlɔ shyɛn woo
wi lɛ, Arɔn naa wi pinambiile pe pe
kɛyɛn yi tagataga wa wi go ki na.
20 Mɛɛ simbapɔlɔ wi kɔnli maa
kasanwa pa lɛ maa fafa wa Arɔn naa
wi pinambiile pe kalige nuŋgbogolo
ke na, wa laga ŋga pe ma nuŋgbolo
li furu, mbe pa fafa wa pe kalige
kɛyɛn yombɛgbɔrɔ naa pe kalige
tɔɔrɔ yombɛgbɔrɔ ti na†. Ko puŋgo
na, mɛɛ kasanwa sanmba pi yan-
ragi yanragi wa saraga wɔsaga ki
kanŋgara ti na.
21 Kasanwa mba wa saraga
wɔsaga ki na, ma pa lɛ, naa sinmɛ
kpoyi pa ni, mari yanragi yanragi
Arɔn naa wi yaripɔrɔ ti na konaa
wi pinambiile naa pe yaripɔrɔ ti
na. Ki ka pye ma, Arɔn wo naa wi
pinambiile pe ni, pe yaa pye kpoyi,
konaa pe yaripɔrɔ ti ni.
22 «Ma yaa simbapɔlɔ wi yanlaga
ki lɛ, naa wi naga ki ni, naa wi
yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn ki ni,
naa yiripɔlɔ wi ni, naa wi jinŋgele
koro naa ke yanlaga ki ni konaa
wi kalige jegbɔlɔ li ni. Wo wi yɛn
simbapɔlɔ ŋa pe ma wɔ saraga mbe
lere tɛgɛ tunŋgo na.
23 Leve fu buru wi yɛn kanjapige
ŋga ni, ko ŋga ki yɛn ma tɛgɛ wa na
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma buru wa wɔ wa ki
ni nuŋgba, naa gato ŋa pè wa sinmɛ
ni nuŋgba ni konaa wɔn nuŋgba ni.
24 Ma ki yaara ti ni fuun ti le Arɔn
naa wi pinambiile pe kɛɛ, peri yirige
peri kan saraga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yeri.
25 Ko puŋgo na, mari shɔ pe yeri,
ma ti peri sogo wa saraga wɔsaga ki
na, wa saraga sogowogo ki go na. Ki
yaa pye saraga ŋga pe ma sogo, ki
wirige nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.
26 Ma simbapɔlɔ shyɛn woo ŋa
wì wɔ saraga mbe Arɔn wi tɛgɛ
tunŋgo ki na, wi ndige ki lɛ, maga
yirige maga kan saraga mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri. Ko puŋgo na, ki
ndige ki yaa pye ma tasaga.
27 «Simbapɔlɔ ŋa wi yaa pye
saraga mbe Arɔn naa wi pinambiile
pe tɛgɛ tunŋgo ki na, maa ndige naa
wi jegbɔlɔ li ni ti lɛ, mari yirige mari
kan saraga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yeri.
28 Ti yaa pye Arɔn naa wi pinambi-
ile pe tasaga. Ki yɛn kondɛgɛlɛ na li
yaa pye kɔsaga fu Izirayɛli woolo pe

† **29:18 29.18:** Efɛ 5.2; Fili 4.18 † **29:20 29.20:** Mbe kasanwa pi fafa wa kalige nuŋgbolo li na, konaa kalige yombɛgbɔgɔ naa kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na, ko la pye naga nari fɔ pè ki lerefɔ wi pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.

kan; katugu ki yɛn yarikanga, pe yaa
la ki yarikanra ti lagala wa nayinmɛ
saara ti na, mbaa ti kaan mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri.
29 «Arɔn wi kuŋgɔlɔ, wi yaripɔrɔ
nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, yeri
kan wi pinambiile pe yeri, na paga
sinmɛ kpoyi wo pe na mbe pe tɛgɛ
tunŋgo ki na pilige ŋga ni we.
30 Arɔn wi pinambiile pe ni, ŋa
wi yaa ka cɛn wa wi yɔnlɔ, mbe
pye saraga wɔfɔ, mbaa yiin wa fil-
isaga paraga go ki ni, mbaa tunŋgo
piin wa laga kpoyi ki ni, wi yaa
ki yaripɔrɔ ti le sa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn.
31 «Ko puŋgo na, simbapɔlɔ ŋa pe
ma wɔ saraga ma lere tɛgɛ saraga
wɔgɔtunŋgo ki na, yoo kara ti sɔgɔ
laga kpoyi ka ni.
32 Arɔn naa wi pinambiile pe ni, pe
yaa simbapɔlɔ wi kara ti ka konaa
buru ŋa wa kanjapige ki ni wi ni, wa
filisaga paraga go ki yɔn na.
33 Poro cɛ pe yaa ki yarikanra ti
ka, to nda pè tɛgɛ ma pe kapere ti
kasulugo ki pye, ma pe pye kpoyi,
naa pè pe tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo
ki na we. Lere wa yɛgɛ si daga mbe
ta ka, katugu ti yɛn kpoyi.
34 Ki yaayogo ŋga pè gbo ma lere
wi tɛgɛ tunŋgo ki na, na ki kara ta ka
wɔnlɔ mbe yiri, naa buru wa ni, yeri
sogo. Lere si daga mbe ta ka, katugu
ti yɛn yaara nda ti yɛn kpoyi.
35 «Kapyege ŋga ki yaa pye Arɔn
naa wi pinambiile pe kan mbe pe
tɛgɛ tunŋgo ki na, maga pye ma cɛ
piliye kɔlɔshyɛn ni, paa yɛgɛ ŋga na
mìla ki yo ma kan we.
36 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew,
ma yaa napɔlɔ nuŋgba wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja. Ki
saraga ŋga ma yaa wɔ mbe kapere
ti kala yagawa ja, ko ma yaa tɛgɛ
mbe saraga wɔsaga ki pye kpoyi. Ko
puŋgo na, ma yaa sinmɛ kpoyi wo ki
na mbege le mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ.
37 Ma yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye saraga wɔsaga ki
na sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, mbege
le na kɛɛ. Ko puŋgo na, ki yaa pye
jɛŋgɛ kpoyi, yaraga o yaraga ka jiri
ki na, ki yaa pye kpoyi fun†.

Saara sogoworo nda ti yaa la woo pilige pyew (Nɔmbu 28.1-8)

38 «Saraga ŋga ma yaa la woo
wa saraga wɔsaga ki na pilige pyew
ki ŋga: Simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
shyɛn, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba. Ki saraga ki daga mbaa
woo suyi.
39 Ma yaa nuŋgba wɔ saraga pin-
liwɛ ni, mbe sanŋa wi wɔ saraga
yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni.
40 Ma yaa muwɛ saraga culo taanri
taga simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa
wɔ pinliwɛ ni wi na, mba pè oliviye
tige pire sinmɛ piiri litiri nuŋgba
naa kɔngɔ pinlɛ pi ni, mberi wɔ
saraga. Duvɛn saraga ŋga pe
ma wo, ma yaa wi litiri nuŋgba
naa kɔngɔ taga simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
koŋgbanŋa wi na.
41 Ma yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
shyɛn woo wi wɔ saraga yɔnlɔkɔgɔ
yɛgɛ ni. Yarikanra nda tì taga pin-
liwɛ woo wi na, to nda ti yɛn muwɛ,
naa sinmɛ konaa duvɛn, mari cɛnlɛ
nuŋgba ti taga yɔnlɔkɔgɔ woo wi na.
Ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo, ki
nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na ndanla.
42 Ki yɛn saraga sogowogo ŋga ye
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na, pe yaa la woo suyi
wa filisaga paraga go ki yɔn na, mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pa
mi yaa la finli wa ye ni, mbaa para
ma ni.
43 «Ko laga koyi mi yaa kaa finli
wa Izirayɛli woolo pe ni. Na
gbɔgɔwɔ pi yaa ka ki laga ki pye
kpoyi.

† **29:37 29.37:** Mbe wɔ saraga wɔfɛnnɛ poro ni, yaraga ka sila daga mbe jiri yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na. Yaraga ŋga fuun ka jiri yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na, ki ma daga mbe ku; katugu ki ma kanŋga ma pye kpoyi.

44 Mi yaa filisaga paraga go konaa
saraga wɔsaga ti tɛgɛ ti yɛ na
yɛɛ kan. Mi yaa Arɔn naa wi
pinambiile pe pye kpoyi, paa saraga
wɔgɔtunŋgo piin na kan.
45 Mi yaa cɛn laga yoro Izirayɛli
woolo ye sɔgɔwɔ, mbe pye ye
Yɛnŋɛlɛ.
46 Kona ye yaa ki jɛn mbe yo muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le;
mì ye yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti
tara, jaŋgo mbe cɛn laga ye sɔgɔwɔ.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le.»

30

Wusuna nuwɔ taan wi yaa la sori saraga wɔsaga ŋga na ki gbegewe

(Ɛki 37.25-28)

1 «Ma ti pe saraga wɔsaga ka
gbegele akasiya tige ni, mbaa
wusuna nuwɔ taan wi sori wa ki
na.
2 Saraga wɔsaga ki kanŋgɔlɔyɔ
tijɛrɛ yi yaa pye ja. Ki kanŋgɔlɔ
nuŋgba pyew, ki yaa pye mɛtɛrɛ
kɔngɔ, ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ
nuŋgba. Ma ti pe yɛnŋgɛlɛ tɛ pe ke
yirige wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, ke
pinlɛ ke pye ki ni nuŋgba.
3 Ma ti pe tɛ piiri wo ki lagapyew
ki na, ki gona wo naa ki kanŋgara,
naa ki yɛnŋgɛlɛ ke na. Ma ti pe tɛ wa
wo ki yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ mbege
maga mbege fili.
4 Ma ti pe tɛ ŋgereye shyɛnzhyɛn
gbegele, peyi kankan saraga wɔsaga
ki kɛyɛn shyɛn yan yì yɛgɛ wa yi yɛɛ
yeri yi na, wa ki yɔn kɛɛrɛ ki nɔgɔ,
jaŋgo paa ki lɛkanŋgagala ke nii wa
yi ni, mbaa ki lee.
5 Ma ti pe ki kanŋgagala ke
gbegele akasiya tige ni, pe tɛ wo ke
na pe ke tɔn.
6 Ma ti pege saraga wɔsaga ki tɛgɛ
wa paraga ŋga pè pɔ ma Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki
yɛgɛ, ko ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu
wi yɛn wa ki puŋgo na we, wa
kapere ti kasulugo pyesaga ŋga ki
yɛn wi yaritɔnŋgɔ ki yɛgɛ. Pa mi yaa
kaa finli wa ma ni.
7 Arɔn wi yaa ti paa wusuna nuwɔ
taan wi sori wa ki na pinliwɛ pyew,
na wi kaa fitanlaye pe gbɛgɛlɛ sanga
ŋa ni wa laga kpoyi ki ni we.
8 Yɔnlɔkɔgɔ pyew, wi yaa ti pe
wusuna nuwɔ taan wa sogo wa ki
na, na wi kaa jaa mbe fitanlaye
pe mu sanga ŋa ni we. Ye yaa la
wusuna nuwɔ taan wi sori suyi mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
yoro naa ye setirige piile mbele fuun
pe yaa ka yiri puŋgo na pe ni.
9 Yaga ka wusuna nuwɔ taan wa
yɛgɛ sogo wa ki na, na ŋa cɛnlɛ mì
naga wo wa ma. Yaga ka saraga
sogowogo, naa muwɛ saraga konaa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo to ta wɔ
wa ki na saraga.
10 Yɛlɛ pyew, Arɔn wi yaa kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki pye
saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke na
pyesaga nuŋgba. Yaayogo ŋga pè
gbo mbe kapere ti kala yagawa ja,
wi yaa ki kasanwa pa fafa ke na.
Ye setirige piile mbele fuun pe yaa
yiri puŋgo na, paa ki kapyege ŋga
ki piin yɛlɛ pyew pyesaga nuŋgba.
Ki saraga wɔsaga ki yaa pye jɛŋgɛ
kpoyi mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.»

Yaara nda ti yaa wɔ mbe Izirayɛli woolo pe go shɔ

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
12 «Na ma kaa Izirayɛli woolo
sanmbala pe jinri sanga ŋa ni, pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
penjara ta sara mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yeri mbe pe yɛɛ go shɔ; jaŋgo ki
jirige ki ka ka ti jɔlɔgɔ mbe to ye na.
13 Lere ŋa fuun pe yaa ka jiri,
wi yaa warifuwe pyɔ nuŋgba sara,
ŋa wi nuguwɔ pi yaa pye giramu
kaŋgurugo, mbe yala laga kpoyi ki
warifuwe pyɔ walaga ki nuguwɔ pi
ni. Ki warifuwe pyɔ wi yaa wɔ
yarikanga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yeri†.

† **30:13 30.13:** Ɛki 38.25-26; Mati 17.24

14 Lere o lere pe yaa ka jiri ki jirige
ki na, mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa
nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pe
yaa yarikanga ki kan mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yeri.
15 Penjara fɔ wii daga mbe kan
mbe wɛ ki warifuwe pyɔ walaga ki
na; fyɔnwɔ fɔ wii daga mbe kan
mbe tigi ki warifuwe pyɔ walaga ki
na. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
yaa ki penjara ti wɔ mberi kan mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri yarikanga,
mbe ta mboo yɛɛ go shɔ.
16 Ma yaa ki go shɔgɔ penjara ti
shɔ Izirayɛli woolo pe yeri mberi
tɛgɛ mbaa filisaga paraga go ki
tunŋgo ki piin ti ni. Ti yaa ti mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ mbaa jatere piin ki na
fɔ yè ye go shɔgɔ penjara ti kan.»

Jogoyaraga ki gbegewe

17 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ:
18 «Ma ti pe jogoyaraga gbegele
tuguyɛnrɛ ni, naa ki nɔgɔna
cɛnyaraga ni. Maga tɛgɛ filisaga
paraga go konaa saraga wɔsaga† ti
sɔgɔwɔ pi ni, ma tɔnmɔ le wa ki
ni maga yin saraga wɔfɛnnɛ pe yɛɛ
jogowo pi mɛgɛ ni.
19 Arɔn naa wi pinambiile pe yaa
ki tɔnmɔ pi tɛgɛ mbaa pe kɛyɛn naa
pe tɔɔrɔ ti jori pi ni.
20 Na pe kaa yiin wa filisaga
paraga go sanga ŋa ni, pe yaa pe
kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ ti jogo wa ki
tɔnmɔ pi ni gbɛn; konaa na pe kaa
jaa mbe fulo wa saraga wɔsaga ki
tanla mbe tunŋgo pye wa ki na,
mbe saara nda pe ma sogo ta wɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri we, jaŋgo
paga ka ku.
21 Pe yaa la pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ
ti jori jaŋgo paga ka ku. Ko yɛn
kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu ma
Arɔn naa wi setirige piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe kan.»

Sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ Yɛnŋɛlɛ kan

22 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
23 «Nuwɔ taanyaara nda fuun ti
yɛn jɛndɛ ma wɛ ti ni fuun na, ma ta
lɛ: Nda pe yinri miiri ti tɔnmɔ culo
kɔgɔlɔni, naa sinamɔmu timuwɛ
nuwɔ taan culo taanri, naa kanɛli
timuwɛ nuwɔ taan culo taanri,
24 naa kasi timuwɛ nuwɔ taan culo
kɔgɔlɔni, mbe yala laga kpoyi ki
taanlayaraga ki nuguwɔ pi ni, konaa
oliviye tige pire sinmɛ litiri kɔgɔlɔni
ni.
25 Ma ti nuwɔ taanyaara gbegelefɔ
wa mberi pinlɛ ti yɛɛ ni, wiri gbegele
sinmɛ nuwɔ taan. Pi yaa pye sinmɛ
kpoyi, pe kaa jaa mbe yaraga ka le
na kɛɛ, pe yaa pa wo ki na.
26 Ko sinmɛ po pawi ma yaa wo
filisaga paraga go ki na, naa yɔn
finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na, mberi le
na kɛɛ;
27 naa tabali wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti na; naa fitanladaga wo
naa wi tunŋgo pyeyaara ti na; naa
wusuna nuwɔ taan wi ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na ki na;
28 naa saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na konaa ki
tunŋgo pyeyaara ti na; naa jogo-
yaraga konaa ki tatɛgɛ ki na, mberi
le na kɛɛ.
29 Ma yaa ki yaara ti tɛgɛ ti yɛ
na kan, pa ti yaa pye jɛndɛ kpoyi.
Yaraga ŋga fuun ka jiri ka na, ki yaa
pye kpoyi fun†.
30 Ma yaa ki sinmɛ pa wo Arɔn
naa wi pinambiile pe na mbe pe pye
kpoyi jaŋgo paa saraga wɔgɔtunŋgo
piin na kan.

31 «Ko puŋgo na, maga yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: ‹Ki sinmɛ mba pi
yɛn sinmɛ kpoyi, ma tɛgɛ pi yɛ mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na kan ye setirige piile
mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na
pe sɔgɔwɔ.
32 Lere si daga mbe pa fa wi yɛɛ
na; lere si daga mbege sinmɛ cɛnlɛ
pa gbegele ki gbegelelɔmɔ nuŋgba

† **30:18 30.18:** Pàa pye na saara sogoworo ti sori saraga wɔsaga ŋga na, ko sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki ni. Ye wele wa Ɛki 38.8laga ki ni. † **30:29 30.29:** Ye Ɛki 29.37wi kɔrɔ wi yɛgɛ yowo sɛnrɛ ti wele.

pi na. Pi yɛn kpoyi, yaa pi jate kpoyi fun.
33 Na lere wa ka sinmɛ pa gbegele pi yiri ki woo mba pi kɔrɔgɔ, mboo fa lere wa yɛgɛ na, ŋa wi woro saraga wɔfɔ, ki daga pege fɔ wi wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ.› »

Wusuna nuwɔ taan wi gbegewe

34 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Nuwɔ taanyaara ta lɛ naa: Nda pe yinri sitakite, naa ɔnikisi konaa galibanumu†. Ma wusuna nuwɔ taan piiri taga wa ti na; ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti lɛgɛ ti yalayala.
35 Ma ti nuwɔ taanyaara gbegelefɔ wa mberi pinlɛ ti yɛɛ ni, wi wusuna nuwɔ taan piiri gbegele, ŋa wi yaa pye kpoyi. Wi yaa wi gbegele kɔ† ni.
36 Ma ti pe wa sun poo pye muwɛ, ma saa tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa laga ŋga mi yaa la finli ma ni we. Ye yaa laa jate pi yɛn jɛmbɛ kpoyi.
37 Yaga ka ki wusuna nuwɔ taan cɛnlɛ wa gbegele ki gbegelelɔmɔ nuŋgba pi na ye yɛɛ kan. Yaa wi jate paa yaraga kpoyi yɛn.
38 Na lere wa ka wi cɛnlɛ wa gbegele, mbaa wi gbɔɔn la yɔgɔri wi nuwɔ taan pi kala na, wi daga poo wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ†.»

31

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki gbegelefɛnnɛ (Ɛki 35.30–36.1)

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Wele, mì Uri pinambyɔ Bezaleyɛli wi wɔ ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Uri to wo lawi ŋa Huri.
3 Mìlan yinnɛ li le wi ni, a lùu kan kajɛnmɛ, naa tijinliwɛ ni konaa kapyɔ tunndo ti yɛgɛ jɛnwɛ pi ni.
4 Wi mbe ya mbaa kapyɔ tunndo fɔnndɔ jatere taa, mbaa ti gbegele tɛ ni, naa warifuwe konaa tuguyɛnrɛ ni.
5 Wi mbe ya mbaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti tɛni mbaa ti sogolo ti yɛɛ ni, konaa mbaa tire tɛni. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi mbe ya mbe tunndo cɛnlɛ pyew ti pye.
6 Mì Ahisamaki pinambyɔ Oholiyabu wi kan wi yeri wila wi sari, ma yiri wa Dan cɛnlɛ li ni. Mì tijinliwɛ gbɔɔ kan kapyɔ jɛnfɛnnɛ pele yeri fun, janŋgo pe ŋga fuun mì yo ma kan ki gbegele.
7 Pe filisaga paraga go ki gbegele, naa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi ni, naa wi yaritɔnŋgɔ ŋga ki yɛn kapere ti kasulugo pyesaga ki ni, naa filisaga paraga go ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni;
8 naa tabali wo naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni, naa fitanladaga wi ni, poo gbegele tɛ piiri ni konaa wi tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa wusuna nuwɔ taan wi ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni;
9 naa saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni, naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki ni;
10 naa yaripɔrɔ nda pe yaa la nii mbaa tunŋgo piin ti ni, naa saraga wɔfɔArɔn wi yaripɔrɔ nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ti ni, naa wi pinambiile pe yaripɔrɔ nda pe yaa la nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin ti ni;
11 naa sinmɛ kpoyi konaa wusuna nuwɔ taan ŋa wi yaa tɛgɛ wa cɛnsaga paraga go ki ni wi ni. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe yaa ki tunndo ti ni fuun ti pye, mbe yala sɛnrɛ nda fuun mì yo ti ni.»

Zhufuye cɛnpilige ki sɛnrɛ

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Moyisi wi ni ma yo fɔ:

† **30:34 30.34:** Sitakite naa galibanumu ti yɛn nuwɔ taanyaara nda ti maa taa tipire ta ni, ma pye paa ŋguro tɔnmɔ yɛn. Ɔnikisi ŋa sɛnrɛ tì yo lagamɛ, sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo ko ma; ɛɛn fɔ, tɔnmɔ yaraga ka kɔrɔgɔ yi. † **30:35 30.35:** Kìla pye pe ma kɔ le wa wusuna nuwɔ taan ŋa pè gbegele wi ni, janŋgo wiga ka ta mbe jɔgɔ konaa wi sogowo pi ta pi tanla. † **30:38 30.38:** Ɛki 37.29

13 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ
paa cɛnpilige ki cɛɛn, katugu ki yɛn
paa kacɛn yɛn mi naa yoro sɔgɔwɔ,
naa ye setirige piile mbele pe yaa
ka yiri puŋgo na pe sɔgɔwɔ. Ki
yɛn naga nari fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na lì ye pye kpoyi.
14 Ki kala na, yaa cɛnpilige ki cɛɛn,
katugu ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ ye kan.
Lere ŋa fuun kaga jɔgɔ wi daga poo
gbo. Lere ŋa fuun ka tunŋgo ka pye
ki pilige ki ni, poo purɔ poo wɔ wa
wi woolo pe sɔgɔwɔ.
15 Ye yaa la tunŋgo piin piliye
kɔgɔlɔni ni yapelege ki ni, pilige
kɔlɔshyɛn wogo ko ki yɛn cɛnpilige
ye, ma pye wogopilige ŋga kì tɛgɛ ki
yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan. Lere
ŋa fuun ka tunŋgo pye cɛnpilige ki
ni, wi daga poo gbo†.
16 Yoro Izirayɛli woolo yaa
cɛnpilige ki cɛɛn suyi, yoro naa ye
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na pe ni; katugu ki yɛn
yɔn finliwɛ mba pi yɛn kɔsaga fu.
17 Ki pilige ki yaa pye kacɛn ŋa wi
yɛn kɔsaga fu mi naa yoro Izirayɛli
woolo ye sɔgɔwɔ; katugu mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ mì naayeri wo naa
tara ti gbegele piliye kɔgɔlɔni ni, ki
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a mì si
wogo†.»

Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na

18 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa para Moyisi
wi ni ma saa kɔ, wa Sinayi yanwiga
ki na, a lì si sinndɛɛrɛ papara papara
shyɛn nda lo jate làa yɔn finliwɛ
sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ ti na ti kan wi yeri.

IZIRAYƐLI WOOLO PAA YƐNŊƐLƐ LI YƆN FINLIWƐ PI JƆGƆ

32

32–34

Napige ŋga Izirayɛli woolo pàa gbegele tɛ ni (Dete 9.6-29)

1 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki
yan Moyisi wila mɔni wa yanwiga
ki na wi woro mbe tigi, a pè si
saa gbogolo wa Arɔn wi tanla, ma
suu pye fɔ: «Yiri ma yarisunŋgo ka
gbegele we kan kila we yɛgɛ sinni.
Katugu ki Moyisi ŋa wi yɛn naŋa ŋa
wì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti
tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta, we sigi
jɛn†.»
2 A Arɔn wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Tɛ nuŋgbogolo ŋgele ke yɛn ye
jɛɛlɛ, naa ye pinambiile† konaa ye
sumborombiile pe na, ye ke wɔwɔ
ye pan ke ni na kan.»
3 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si tɛ
nuŋgbogolo ŋgele pàa lele ke wɔwɔ
ma ke kan Arɔn wi yeri.
4 A wì sigi tɛ yaara ti shɔ pe yeri,
mari yan mari le yaraga ka ni, ma
napige yanlɛgɛ gbegele wi ni. Kona,
a Izirayɛli woolo pè si jɔrɔgɔ ma
yo fɔ: «Woro Izirayɛli woolo, we
yɛnŋɛlɛ li na, lo lì we yirige wa
Ezhipiti tara.»
5 Naa Arɔn wìla kaa ki yan leele pè
jɔrɔgɔ ma, a wì si saraga wɔsaga kan
wa napige yanlɛgɛ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mɛɛ ki yo ŋgbanga pe kan fɔ: «Goto
we yaa fɛti pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ni†.»
6 Ki goto yirifaga ki na, a leele
pè si yiri ma saara sogoworo naa
nayinmɛ saara wɔ. Kona, a pè si cɛn
ma li ma wɔ. Ko puŋgo na, pè si yiri
na jinrigi†.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Tigi maa kee, katugu ma
woolo mbele mà yirige wa Ezhipiti
tara, pè kapege pye.
8 Pè kɛ fyaw ma konɔ na mìla naga
pe na li wa. Pè tɛ yan ma napige
yanlɛgɛ gbegele pe yɛɛ kan, ma fɔli

† **31:15 31.15:** Ɛki 20.8-11; 23.12; 34.21; Levi 23.3; Dete 5.12-14 † **31:17 31.17:** Ɛki 20.11 † **32:1 32.1:** Kapye 7.40 † **32:2 32.2:** Nambala pàa pye na nuŋgbogolo nii fun; ye wele wa Kiti 8.24-26laga ki ni. † **32:5 32.5:** Arɔn wìla fɛti pyewe sɛnrɛ to yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na, jaŋgo mbe ti leele pe koro le wi kɛɛ na, paga ka laga li na pew. † **32:6 32.6:** 1 Korɛn 10.7

ki yɛgɛ sɔgɔwɔ maga gbɔgɔ konaa ma saara wɔ ki yeri. Pè yɛrɛ yo fɔ: ‹Ye wele, woro Izirayɛli woolo, we yɛnŋɛlɛ li na, lo lì we yirige wa Ezhipiti tara.› »

9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Mìgi wele maga yan fɔ ki leele mbele pe yɛn leele mbele pè yiri ma je.

10 Koni, na yaga mbe nawa ŋgban pe ni. Mi yaa pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Ɛɛn fɔ, mi yaa ti cɛnlɛ gbenɛ mbe yiri wa ma ni.»

11 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na mɛɛ nawa ŋgban ma woolo pe ni? Poro mbele mà pe yirige wa Ezhipiti tara ma yawa gbɔɔ po naa ma fanŋga gbɔgɔ ki ni we.

12 Na maga ki pye ma, pa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa yo fɔ mɔ̀ɔ woolo pe yirige wa Ezhipiti tara mbe pan mbe pe jɔlɔ, mbe pe gbo laga yan-wira wasege ki ni, mbe pe cɛnlɛ li kɔ mbeli wɔ laga tara ti na pew. Ma naŋgbanwa gbɔɔ pi yaga. Jɔlɔgɔ ŋga maa jaa mbe wa ma woolo pe na, mɔɔ jatere wi kanŋga ki wogo ki na, maga yaga.

13 Ma jatere pye ma tunmby-eele Abirahamu, naa Izaki konaa Izirayɛli pe na, poro mbele màa wugu ma yɛɛ mɛgɛ ki na pe kan ma yo fɔ: ‹Mi yaa ye setirige piile pe pye pe lɛgɛ paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn. Tara nda mìri sɛnrɛ yo, mi yaa ti kan pe yeri ti pye pe woro fɔ sanga pyew.› »

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili jatere wi kanŋga ma jɔlɔgɔ ŋga làa yo li yaa wa li woolo pe na ki yaga.

15 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ ma yiri wa yanwiga ki na ma tigi. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na tìla pye wi kɛɛ. Pàa yɔnlɔgɔ ti shyɛn ti kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi na.

16 Ki sinndɛɛrɛ papara papara Yɛnŋɛlɛ lo làa ti gbegele. Yɔɔnrɔ nda tìla pye wa ti na, Yɛnŋɛlɛ lo làa ti yɔnlɔgɔ.

17 Naa Zhozuwe wìla kaa leele pe jɔrɔgɔmɔ pi logo, a wì si Moyisi wi pye fɔ: «Pyeri ma logo, malaga tinmɛ yɛn na yinrigi wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.»

18 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:

«Ayoo, cew tafɛnnɛ ma paa jɔrɔgi,
pè malaga gbɔn ma ya mbele ni poro pele si ma paa jɔrɔgi.
Ɛɛn fɔ, yuuro tinmɛ mila nuru.»

19 Naa paa kaa na yɔngɔ paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, a Moyisi wì si napige yanlɛgɛ ki yan konaa leele pe ni paa yoo. A wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ sinndɛɛrɛ papara papara nda tìla pye wi kɛɛ ti wa tara mari yaari le yanwiga ki nɔgɔ;

20 mɛɛ ki napige yanlɛgɛ ŋga leele pàa gbegele ki lɛ, maga wa wa kasɔn maga sogo a kì pye muwɛ. A wì sigi muwɛ pi lɛ maa yanragi wa tɔnmɔ pi ni, maa kan Izirayɛli woolo pe yeri, a pòo wɔ†.

21 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si Arɔn wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ki leele mbele pè pye ma na, a mà si ti a paa ki kapege gbɔgɔ ŋga ki piin?»

22 A Arɔn wì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na tafɔ, maga ka nawa ŋgban. Mboro jate màga jɛn ma yo kapege pyewe pi yɛn ma ki leele mbele pe ndanla.

23 Pànla pye ma yo fɔ: ‹Yarisunŋgo ka gbegele we kan kila we yɛgɛ sinni; katugu ki Moyisi ŋa wi yɛn naŋa ŋa wì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta, we sigi jɛn.›

24 A mì si pe pye fɔ: ‹Tɛ yɛn lere ŋa fuun yeri, wuu wɔ na kan. A pè suu wɔwɔ ma pan maa kan na yeri. A mì suu le kasɔn, maa yan, mɛɛ ki napige yanlɛgɛ ŋga ki gbegele.› »

† **32:20 32.20:** Moyisi wìla ko pye ma mbege naga fɔ kala na Izirayɛli woolo pàa pye, lì pye kapege pe go na, ŋga pe daga mbege kala yagawa ja (Nɔmbu 5.17,24).

25 A Moyisi wì sigi yan fɔ leele pè
koro pe yɛɛ na, fɔ Arɔn wìla pe yaga
a paa tanri pe yɛɛ nandanwa kala
lo na, ma ti a pè tifaga pe juguye pe
yɛgɛ na.
26 A Moyisi wì si saa yere wa paara
yinrɛ cɛnsaga yeyɔngɔ ki na, ma
sho fɔ: «Lere o lere wi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, wo mbe pan laga
na tanla.»
A Levi setirige piile pe ni fuun
pè si saa gbogolo wa wi tanla maa
maga.
27 A wì si pe pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, ŋga lì yo ki ŋga: ‹Naŋa
nuŋgba nuŋgba pyew, wuu tokobi
wi lɛ, wi ye wa paara yinrɛ cɛnsaga
ki ni, wigi yanriyanri, mbe yiri
paraga go ka ni mbe ye ka ni, wuu
sefɛnnɛ, naa wi wɛnnɛ konaa wi
cɛnyɛɛnlɛ pe gbo.› »
28 A Levi setirige piile pè si tanga
ma yala Moyisi sɛnyoro ti ni. Ki
pilige ki ni, nambala mbele pàa ku,
pàa pye na kee lere waga taanri (3
000) yeri.
29 Kona, a Moyisi wì si Levi setirige
piile pe pye fɔ: «Nala, yè ye yɛɛ kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo
piin li kan, katugu yè yɛnlɛ ma ye
pinambiile, naa ye sefɛnnɛ pe gbo.
Ki kala na, lì duwaw ye na nala.»

Moyisi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li Izirayɛli woolo pe kala yaga

30 Ki goto, a Moyisi wì si leele pe
pye fɔ: «Yè kapege gbɔgɔ pye. Koni
mi yaa lugu naa mbe kari wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, kana pa mi yaa ya
mbe ye kapere ti kasulugo ki pye.»
31 A Moyisi wì si sɔngɔrɔ naa wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma saa li pye
fɔ: «Ki leele pè kapege gbɔgɔ pye dɛ!
Pè tɛ yarisunŋgo gbegele pe yɛɛ kan.
32 Koni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma pe
kapege ki kala yaga pe na; nakosima
mala mɛgɛ ki gbo maga wɔ wa sɛwɛ
ŋa mà yɔnlɔgɔ wi ni†.»
33 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo! Lere ŋa
wì kapege pye na na, ko fɔ wo mɛgɛ
ko mi yaa gbo mbe wɔ wa na sɛwɛ
wi ni.
34 Koni, ta kee ma sa ki leele pe
yɛgɛ sin ma kari pe ni wa laga ŋga
mì naga ma na ki ni. Wele, na
mɛrɛgɛ wi yaa la tanri ma yɛgɛ. Ɛɛn
fɔ, mi ka ka yiri pe kɔrɔgɔ pilige ŋga
ni, mi yaa pe jɔlɔ pe kapege ki kala
na.»
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli
woolo pe jɔlɔ napige yanlɛgɛ ŋga
pàa ti a Arɔn wì gbegele pe kan ki
kala na.

33

Yɛnŋɛlɛ làa konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo wila kee

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
naa Moyisi wi ni ma yo fɔ: «Yiri na
ki laga ŋga ki ni, maa kee mboro naa
leele mbele mà yirige wa Ezhipiti
tara pe ni; ye kari wa tara nda mìla
wugu Abirahamu naa Izaki konaa
Zhakɔbu pe kan ma yo mi yaa kari
kan pe setirige piile pe yeri ti ni†.
2 Mi yaa na mɛrɛgɛ wi torogo wi
keli ye yɛgɛ, mbe Kana tara fɛnnɛ,
naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti
cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo,
naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi
cɛnlɛ woolo pe purɔ mbe pe yirige
wa ki tara ti ni.
3 Wi yaa ye yɛgɛ sin mbe kari ye
ni wa tara nda ti yɛn ma yin nɔnɔ
naa sɛnrɛgɛ ni na fuun† ti ni. Ɛɛn
fɔ, mi jate se pinlɛ ye ni mbe kari,
nakoma ye yaa kaga kan mbe ye
tɔngɔ mbe ye kɔ konɔ, katugu ye yɛn
leele mbele pe ma yiri ma je.»
4 Naa leele pàa kaa ki sɛnŋgbanra
ti logo, a pe jatere wì si piri pe na; ki
kala na lere wo wa sila wi yɛɛ fere.
5 Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo wigi
yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Ye yɛn
leele mbele pe ma yiri ma je. Na mi

† **32:32 32.32:** Mbe yala Yuuro 69.29; Luki 10.20; Fili 4.3; Naga 3.5; 21.27lara ti ni, yinwege sɛwɛ yɛn Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋa lesinmbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni. † **33:1 33.1:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13 † **33:3 33.3:** Ɛki 3.8

ka pinlɛ ye ni sa ye torogo wagati jɛnri ni, pa mi yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ. Ki kala na, ye ye yɛɛ fereyaara ti wɔ, pa kona mi yaa ŋga pye, mi yaa ki jɛn.»

6 Mbege lɛ le Izirayɛli woolo pe yirisanga wi ni wa Horɛbu yanwiga ki na, a pè si pe yɛɛ fereyaara ti yaga, pe woro nari nii.

Filisaga paraga go ki sɛnrɛ

7 Kìla pye na paga sa paara yinrɛ cɛnsaga ki kan, Moyisi wi ma paraga go† ki kɔlɔgi ma saa ki kan wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, maga lali ki ni, nɛɛ ki yinri filisaga paraga go. Na lere wa kaa jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe kala la ni, wi ma yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mbe kari wa filisaga paraga go ki ni.

8 Na Moyisi wi kaa kee wa ki paraga go ki ni sanga ŋa ni, leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ma yiri ma yereyere wa pe paara yinrɛ ti yeyɔnrɔ ti na, naa wele fɔ wi ma saa toro ma ye wa ki ni.

9 Na Moyisi wiga ye wa paraga go ki ni sanga ŋa ni, kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ki ma tigi ma yere wa paraga go ki yɔn na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ la para Moyisi wi ni.

10 Leele pe ni fuun pe maa kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ki yaan kì yere wa paraga go ki yɔn na. Kona pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, pe mɛɛ fɔli mali gbɔgɔ wa pe paara yinrɛ yeyɔnrɔ ti na.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na para Moyisi wi ni gbɔgɔyi, paa yɛgɛ ŋga na lere maa para wi wɔnlɔ ni we. Ko puŋgo na Moyisi wi mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni†. Ɛɛn fɔ, lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi tunmbyee, Nuni pinambyɔ Zhozuwe we, wo ma koro wa paraga go ki ni.

Moyisi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li pinlɛ pe ni

12 Kona, a Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Logo na yeri we Fɔ. Màa ki konɔ kan na yeri ma yo mbaa ki leele mbele pe yɛgɛ sinni. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ma yaa taga na na wila na sari, mɛɛ si wo naga na na. Ma si yala, màa ki yo na kan ma yo màla wɔ ma yɛɛ kan, ma ti a na kala lɔ̀ɔn ndanla.

13 Ma yɛɛ yaga, na kaa pye kaselege, na kala lɔɔn ndanla, ŋga ma yɛn na sɔnri ma ti mbege jɛn; pa kona mi yaa ma jɛn jɛŋgɛ, na kala li yaa ma ndanla naa jɛŋgɛ. Maa ki jate fun fɔ ki leele mbele pe yɛn ma woolo.»

14 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi jate mi yaa sɔɔn torogo konaa mbaa ma go singi.»

15 A Moyisi wì sho naa fɔ: «Na kaa pye mboro jate ma se sa we torogo, maga ka we pye we yiri laga ki laga ŋga ki ni.

16 Na mɛɛ sa we torogo, pe yaa ki jɛn mɛlɛ mbe yo mi naa ma woolo pe ni, we kala li yɛn mɔɔ ndanla? Kaawɔ ma sa we torogo ko ki yaa ki naga fɔ we yɛn we yɛ tara woolo sanmbala pe ni.»

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga mà yɛnri mi yaa ko fun ki pye, katugu ma kala lìlan ndanla, a mɔ̀ɔ wɔ.»

18 A Moyisi wì sho naa fɔ: «Ki yaga mɔɔ gbɔgɔwɔ pi naga na na.»

19 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ: «Mi yaa toro ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbanla kajɛŋgɛ pyege ki ni fuun ki naga ma na, mbege yari ma yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na mi yɛn. Mi yaa lere ŋa yinriwɛ ta, mi yaa wo yinriwɛ ta. Lere ŋa yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na, wo yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na†.»

20 A lì sho naa fɔ: «Ma se ya mbanla yɛgɛ ki yan, katugu lewee

† **33:7 33.7:** Wa Izirayɛli tara kɛɛ ki na, mbele pàa pye na paara yinrɛ cɛnsara ti kanni na cɛɛn wa ti ni, kìla pye, pe ma paraga go ka kan wa cɛnsaga ki nandogomɔ na kagala ke yɛgɛ woo wa ki ni. Ki yaa pye ki paraga go ko kayi kìla pye Izirayɛli woolo pe yeri, a Moyisi wìgi kɔlɔgi, ma saa ki kan maga lali paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. † **33:11 33.11:** Nɔmbu 12.8; Dete 34.10 † **33:19 33.19:** Ɔrɔmu 9.15

se ya mbanla yɛgɛ ki yan, mbe koro yinwege na.»
21 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho naa fɔ:
«Laga ka yɛn na na tanla tɔɔn,
walaga yi, pan ma yere laga ki na.
22 Na mi kaa toro mbaa na
gbɔgɔwɔ pi nari sanga ŋa ni, mi yaa
ma le wa ki walaga ki wege ki ni,
mbɔɔn tɔn na kɛɛ ki ni fɔ mbe sa
toro mbe kɔ.
23 Ko puŋgo na, mi yaa na kɛɛ ki
laga ma na, kona ma mbe ya mbanla
pɔgɔlɔ ke yan; katugu lere se ya
mbanla yɛgɛ ki yan.»

34

Sinndɛɛrɛ papara papara fɔnndɔ tɛmɛ mbe yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ ti na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Moyisi wi pye fɔ: «Mboro jate
sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn tɛ
paa koŋgbannda nda mà yaari ti
yɛn. Mi yaa ŋgasegele ŋgele kàa
pye wa koŋgbannda ti na ke yɔnlɔgɔ
wa nda ma yaa tɛ ti na.
2 Ma yɛɛ gbɛgɛlɛ sanni goto pin-
liwɛ ni. Ma yiri faa, ma lugu wa
Sinayi yanwiga ki na, ma sa yere wa
ki go na, maa na singi.
3 Lere kpɛ ka ka pinlɛ ma ni mbe
lugu wa yanwiga ki na. Paga ka lere
wa kpɛ yan wa yanwiga laga ka na.
Sumbyɔ naa sugbɔ konaa nɛgɛ ka
ka yan wa yanwiga ki tanla kila yan
kaa.»
4 A Moyisi wì si sinndɛɛrɛ shyɛn
tɛ papara papara paa koŋgbannda
ti yɛn. Ki goto yirifaga ki na, a wì
si kari ma saa lugu wa Sinayi yan-
wiga ki na sinndɛɛrɛ papara papara
shyɛn ti ni wi kɛɛ, paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi wa
kambaaga ki ni ma yere le Moyisi wi
tanla, ma li yɛɛ mɛgɛ ki yeri ma yo
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ».
6 A lì si toro Moyisi wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, nɛɛ wi piin naa fɔ: «Mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn leele yinriwɛ tafɔ, naa
yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ; mila la nawa
ŋgbanni jaga jaga; na kagbaraga
ki yɛn ma gbɔgɔ, mi si yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ.
7 Na ndanlawa pi yɛn kɔsaga fu
leele pe ni, naa pe setirige piile yiris-
aga waga lɛgɛrɛ ni. Mi maa leele
pe kapere naa pe mbasinmɛ konaa
pe punŋguwɔ kagala ke kunni na
yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, mila tanga kan ŋa
wi daga mbe jɛrɛgi wi yeri. Mi ma
teele pe mbasinmɛ pi fɔgɔ tɔn pe
piile pe na, fɔ sa gbɔn pe setirige
piile yirisaga taanri wogo naa tijɛrɛ
wogo ki na†.»
8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Moyisi wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile
wa tara, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ;
9 kona mɛɛ yo fɔ: «We Fɔ, na kaa
pye na kala lɔɔn ndanla, mi yɛn nɔɔ
yɛnri, ma sa we torogo. Mìgi jɛn ma
yo ki leele mbele pe yɛn leele mbele
pe ma yiri ma je. Ɛɛn fɔ, mi yɛn
nɔɔ yɛnri ma we mbasinmɛ naa we
kapere ti kala yaga we na, maa we
jate ma woolo.»

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le naa Izirayɛli woolo pe ni (Ɛki 23.14-19; Dete 7.1-17)

10 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye naa fɔ: «Mi yaa yɔn finliwɛ
pi le naa fɔnŋgɔ ye ni. Mi yaa
kafɔnŋgɔlɔ pye ma woolo pe ni fuun
pe yɛgɛ na, ŋgele ke cɛnlɛ la fa yan
tara ti laga ka kpɛ ni wa cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ. Pa kona, mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele mi yaa ti
ma pye ke yɛn fyɛrɛ kagala yɛgɛ ŋga
na, Izirayɛli woolo pe yaa ke yan,
poro mbele pe yɛn mɔɔ maga we.
11 Sɛnrɛ nda mila yuun ye kan
nala, yaa ti jate jɛŋgɛ. Mi yaa Amɔri
cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ,
naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi
cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo
konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe purɔ
mbe pe yirige wa ye yɛgɛ.
12 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka yɔn
finliwɛ le tara nda ye yaa sa cɛn wa

† **34:7 34.6-7:** Ɛki 20.5-6; Nɔmbu 14.18; Dete 5.9-10; 7.9-10

ti ni ti woolo pe ni; jaŋgo paga ka pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi.
13 Ɛɛn fɔ, ye pe saara wɔsara ti jaanri, sinndɛɛrɛ nda pè yerege yerege na sunnu ti na, yeri gbɔn yeri yaari, tiyagala ŋgele pe ma kankan na sunnu ke na, ye ke kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ†.
14 Yaga ka yarisunŋgo ka kpɛ gbɔgɔ, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mɛgɛ koyi ŋga yenjaga fɔ. Mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga.
15 Ki kala na, yaga ka yɔn finliwɛ le ki tara woolo pe ni; nakoma na pe kaa nanjara ti piin mbaa pe yarisunndo ti gbogo, pe yaa kaa ye yinri mbaa kee ye ni wa. Saara nda pe yaa la woo pe yarisunndo ti yeri, pe yaa kaa ye yinri ye saa ki saara yaakara ti kaa.
16 Pa kona ye yaa kaa pe sumbonɔ pe pori ye pinambiile pe kan pe jɛɛlɛ. Ki ka pye ma, pe sumborombiile paga kaa nanjara ti piin pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na sanga ŋa ni, pa pe yaa ti ye pinambiile paa ti gbogo fun.
17 «Yaga ka tugurɔn ta kpɛ yan mberi pye yarisunŋgo ye yɛɛ kan†.
18 «Yaa leve fu buru fɛti wi piin yarilire kɔnyeŋge ki ni, mbe yala wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi ni. Piliye kɔlɔshyɛn ni, ye yaa la leve fu buru kaa, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yo ye kan we, katugu ki yeŋge ki ni, ko yàa yiri wa Ezhipiti tara†.
19 «Pinambyɔ koŋgbanŋa pyew wi yɛn na woo; yaayoro ti pinambire koŋgbannda fun ti yɛn na woro. Nanɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa, naa simbanɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa konaa sikanɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi ni, ye daga mbe pe wɔ na yeri saraga†.
20 Sofile wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo na, ye simbapige nakoma sikapige tɛgɛ yoo go shɔ; na yee ŋa go shɔ, yoo go ki yaari yoo gbo. Ye ye pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe go shɔ†.
«Lere ka ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛwara ni.
21 «Ye yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni yapelege ki ni, ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko na, ye yaa cɛn mbe wogo, yariluguro lugusanga ni o, yarilire kɔnsanga ni o†.
22 «Ye yaa la Pantikɔti fɛti wi piin bile koŋgbanŋa wi kɔnsanga wi ni, konaa mbaa yarilire kɔngɔ fɛti wi piin wa yɛlɛ li kɔsaga yeri†.
23 «Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, ye woolo pe nambala pe ni fuun pe yaa pan pansaga taanri laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, yoro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
24 Mi yaa cɛngɛlɛ kele purɔ wa ye yɛgɛ mbe ye tara ti pye ti gbɔgɔ. Yɛlɛ pyew, na yaga kari karisaga taanri wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, lere wa kpɛ se kaa ki jaa mbe ye tara ti shɔ mberi ta.
25 «Yarikanga ŋga leve ma ye ki ni yaga ka ka pinlɛ yaayoro saara ni mbe wɔ na yeri. Saara nda ti yaa wɔ Paki fɛti wi na, yaga kaga kara ta yaga ti wɔnlɔ ti yiri†.
26 Ye yaa kaa paan ye kɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na cɛnsaga paraga go ki ni. Yaga ka sugbɔ yirifɔnŋɔ sɔgɔ wa wi nɔ yinriwɛ pi ni†.»
27 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ; katugu to mì tɛgɛ ma yɔn finliwɛ le mi naa mboro, naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni.»
28 Moyisi wìla koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, ma yɔnlɔ nafa shyɛn pye naa ki yembinɛ nafa shyɛn. Wi sila ka, wi sila wɔ. Làa yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara

† **34:13 34.13:** Dete 16.21 † **34:17 34.17:** Ɛki 20.4; Levi 19.4; Dete 5.8; 27.15 † **34:18 34.18:** Ɛki 12.14-20; Levi 23.6-8; Nɔmbu 28.16-25 † **34:19 34.19:** Ɛki 13.2 † **34:20 34.20:** Ɛki 13.13 † **34:21 34.21:** Ɛki 20.9-10; 23.12; 31.15; 35.2; Levi 23.3; Dete 5.13-14 † **34:22 34.22:** Levi 23.15-21,39-43; Nɔmbu 28.26-31 † **34:25 34.25:** Ɛki 12.10 † **34:26 34.26:** Dete 24.21; 26.2

papara ti na, to nda ti yɛn ŋgasegele kɛ ŋgele.

Moyisi wìla tigi ma yiri wa Sinayi yanwiga ki na

29 Kona, a Moyisi wì si yiri wa Sinayi yanwiga ki na ma tigi, yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na tìla pye wi kɛɛ. Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para wi ni, wi yɛgɛ kìla pye na yɛngɛlɛ, ɛɛn fɔ, wi sila sigi jɛn.
30 A Arɔn naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pè si Moyisi wi yan, pe mbe ka wele, mɛɛ wi yɛgɛ ki yan kila yɛngɛlɛ. A pe nɛɛ fyɛ mbe fulo wa wi tanla.
31 Kona, a Moyisi wì si pe yeri. A Arɔn naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo teele pè si fulo wa wi tanla; a wì si para pe ni.
32 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo sanmbala pè si fulo wa wi tanla. A wì si ŋgasegele ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan wa Sinayi yanwiga ki na ke ni fuun ke yɛgɛ yo pe kan.
33 Naa Moyisi wìla kaa para pe ni ma kɔ, a wì suu yɛgɛ ki fo paraga ni.
34 Na wi kaa kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe sa para li ni sanga ŋa ni, wi ma paraga ki laga wa wi yɛgɛ ki na. Wi yiriŋgɔlɔ wa, wi ma sɛnrɛ nda lì yo wi kan ti yɛgɛ yo Izirayɛli woolo pe kan.
35 Izirayɛli woolo pàa pye na Moyisi wi yɛgɛ ki yaan kila yɛngɛlɛ. Ko puŋgo na, wi mɛɛ paraga ki tɛgɛ maa yɛgɛ ki fo naa, fɔ wi ka sa sɔngɔrɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe para li ni, ko wi ma jɛn maga laga wa.

YƐNŊƐLƐ LI FILISAGA PARAGA GO KI KANWA

35

35–40

Cɛnpilige ki sɛnrɛ

1 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli woolo gbogolomɔ pi ni fuun pi gbogolo mɛɛ pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo waa tanri ti na ti nda:
2 ‹Ye yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni yapelege ki ni, ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ki yaa pye wogopilige, cɛnpilige yi, ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Lere o lere ka tunŋgo pye cɛnpilige ki ni wi daga poo gbo†.
3 Yaga ka kasɔn mu cɛnpilige ki ni wa ye yinrɛ ti ni.› »

Izirayɛli woolo pàa yarikanra kan Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanwa pi wogo na (Ɛki 25.1-9)

4 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe pye naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti nda:
5 ‹Ye ye kɛɛ yaara ta lagala yeri kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lere o lere wila ki jaa mbe kan nayinmɛ ni, wila paan yarikanga ni li kan. To ti yɛn tɛ nakoma warifuwe, nakoma tuguyɛnrɛ,
6 naa ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi, naa lɛn jese ŋgbaan, naa sikanɔ sire,
7 naa simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le kondoro, naa sɛɛrɛ liire ni, naa akasiya tire ni,
8 naa fitanla sinmɛ ni, naa nuwɔ taanyaara nda pe ma gbegele sinmɛ kpoyi konaa wusuna nuwɔ taan ŋa pe ma sogo;
9 naa ɔnikisi sinndɛɛrɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni nda ti yaa maramara efɔdi wo naa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ti na.›
10 Kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbele fuun pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ, pe gbogolo, ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, pege gbegele; ko ki yɛn:
11 Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go, naa paraga go ŋga ki yaa pye ki go na ki ni, naa ki gona tɔnparaga ki ni, naa ki kandɔɔlɔ yaŋgala ke ni, naa

† **35:2 35.2:** Ɛki 20.8-11; 23.12; 31.15; 34.21; Levi 23.3; Dete 5.12-14

ki tire papara papara ti ni, naa ki tipaara ti ni, naa ki tiyagala ke ni, naa ki nɔgɔna cɛnyaara ti ni;
12 naa yɔn finliwɛ kɛsu† wi ni, naa wi lɛkanŋgagala ke ni, naa wi katɔnŋgɔ ki ni, naa paraga ŋga pe ma pɔ ma go ki kɔn shyɛn ki ni;
13 naa tabali wo naa wi lɛkanŋgagala ke ni, naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ni;
14 naa fitanladaga wo naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni, naa wi fitanlaye pe ni, naa fitanla sinmɛ pi ni;
15 naa wusuna nuwɔ taan wi ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni, naa ki lɛkanŋgagala ke ni, naa sinmɛ kpoyi, naa wusuna nuwɔ taan ni, naa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni;
16 naa saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni, naa ki tuguyɛnrɛ mɛrɛ ti ni, naa ki lɛkanŋgagala ke ni, naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa jogoyaraga konaa ki tatɛgɛ ki ni,
17 naa loŋgo ki jasa paara ti ni, naa jasa tiyagala koro naa ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni;
18 naa cɛnsaga paraga go ki kankanŋgagala ke ni, naa loŋgo ki jasa kankanŋgagala ke ni konaa ti pɔmanda ti ni,
19 naa yaripɔrɔ nda pe yaa la nii mbaa tunŋgo piin wa laga kpoyi ki ni ti ni konaa saraga wɔfɔArɔn wi yaripɔrɔ nda ti yaa kan Yɛnŋɛlɛ yeri ti ni, ma pinlɛ wi pinambiile pe woro ti ni, to nda pe yaa la nii mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin we.»
20 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pè si yiri le Moyisi wi tanla ma kari.
21 Ko puŋgo na, mbele fuun kìla tigi wa pe kotogo na pe yarikanra kan konaa a paa ki jaa mbe kan nayinmɛ ni, a pè si pan pe yarikanra ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan filisaga paraga go ki kanwa wogo ki na, naa tunŋgo ŋga fuun ki yaa pye ki wogo ki na, konaa yaripɔrɔ nda ti yaa tɛgɛ ti yɛ ti gbegewe wogo ki na.
22 Mbele fuun pàa pye naga jaa mbege pye nayinmɛ ni, ki naŋa naa ki jɛlɛ, pè si pan pe yarikanra ti ni; to lari nda: Yɔlɔgɔ kannjiŋgele, naa nuŋgbogolo, naa vegembele, naa kɛɛ yɔlɔgɔ kannjiŋgele, naa tɛ fereyaara ti cɛnlɛ pyew ta ni. A pè siri yirige mari kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
23 Ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi, naa lɛn jese ŋgbaan, naa sikanɔ sire, naa simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pè le kondoro konaa sɛɛrɛ liire la pye mbele fuun yeri, pàa pan ti ni.
24 Leele mbele fuun pàa warifuwe naa tuguyɛnrɛ lagala mberi pye yarikanra, a pè si pan ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Mbele fuun akasiya tire la pye pe yeri, pàa pan ti ni mbe tunŋgo ki ni fuun ki pye.
25 Jɛɛlɛ mbele fuun pàa pye kapyɔ jɛnfɛnnɛ pè si ŋganra jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan pili pe yɛ, ma pan wi ni.
26 Jɛɛlɛ sanmbala mbele fuun pàa pye kapyɔ jɛnfɛnnɛ, a tunŋgo ki pyela yɛn pe na pe kotogo ki ni fuun ni, a poro si sikanɛɛlɛ sire pili jese.
27 A Izirayɛli woolo teele pè si pan ɔnikisi sinndɛɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni, nda pe yaa maramara efɔdi wo naa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ti na.
28 Pàa pan nuwɔ taanyaara ni, naa fitanla sinmɛ ni, naa mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ Yɛnŋɛlɛ kan konaa wusuna nuwɔ taan ni.
29 Tunŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ma yo pe pye,

† **35:12 35.12:** Yɔn finliwɛ kɛsu pàa wi gbegele akasiya tire ni ma tɛ piiri wo wi na (Ɛki 25.10-22). Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele kàa pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na, pa pàa ti le wa wi ni. Ko kìla pye na jate ma wɛ wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni. Kìla pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le; puŋgo na, pàa kaa ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.

Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye naga jaa mbe yarikanra kan nandanwa ni ki tunŋgo ki pyewe pi na, pè si pan pe nayinmɛ yarikanra ti ni, ki naŋa naa ki jɛlɛ, mari kan li yeri.

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki gbegelefɛnnɛ (Ɛki 31.1-11)

30 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli woolo pe pye fɔ: «Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Uri pinambyɔ Bezaleyɛli wi wɔ ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Uri to wo lawi ŋa Huri.
31 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yinnɛ li le wi ni maa yin, maa kan kajɛnmɛ naa tijinliwɛ konaa kapyɔ tunndo yɛgɛ jɛnmɛ ni mbaa tunndo cɛnlɛ pyew ti piin.
32 Wi mbe ya mbaa kapyɔ tunndo fɔnndɔ jatere taa, mbaa ti gbegele tɛ ni, naa warifuwe konaa tuguyɛnrɛ ni.
33 Wi mbe ya mbaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti tɛni mbaa ti sogolo ti yɛɛ ni, konaa mbaa tire tɛni la kapyɔ tunndo cɛnlɛ pyew ti piin.
34 We Fɔ wì tijinliwɛ kan wi yeri, konaa maa kan fun Ahisamaki pinambyɔ Oholiyabu wi yeri, wo ŋa wì yiri wa Dan cɛnlɛ li ni, paa leele pe nari kapyɔ tunndo pyewe pi ni.
35 Wì tijinliwɛ kan pe yeri paa tunndo cɛnlɛ pyew ti piin, mbaa yaara tɛni, mbaa yaara yanlɛrɛ gbegele, mbaa paara ti sɔgɔ ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni, naa jese yɛɛn kpanyi ni konaa lɛn jese ŋgbaan ni, mbaa tunndo cɛnlɛ pyew ti piin konaa mbaa kapyɔ tunndo fɔnndɔ jatere taa.»

36

1 «Kona Bezaleyɛli naa Oholiyabu konaa kapyɔ jɛnfɛnnɛ sanmbala mbele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kajɛnmɛ, naa tijinliwɛ naa kapyɔ tunndo yɛgɛ jɛnmɛ pi kan pe yeri pe ta pe cɛnsaga paraga go ki tunŋgo ki ni fuun ki pye, pe yaa pan mbege pye paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo we.»
2 A Moyisi wì si Bezaleyɛli naa Oholiyabu pe yeri. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ sanmbala mbele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tijinliwɛ kan pe yeri, a paa ki jate mbe pe yɛɛ kan tunŋgo ki yeri, wìla pe yeri fun.
3 Izirayɛli woolo pàa pan yarikanra nda fuun ni mbe cɛnsaga paraga go ki kan, a Moyisi wì siri kan tunŋgo pyefɛnnɛ pe yeri. Pilige pyew, pinliwɛ ni, leele pàa pye na paan pe nayinmɛ yarikanra ti ni nari kaan Moyisi wi yeri.
4 Kona, a tunmbyeele wele, poro mbele pàa pye kapyɔ jɛnfɛnnɛ na cɛnsaga paraga go tunŋgo ki ni fuun ki piin, pè si yiri ma pe tunŋgo ki yaga ma kari Moyisi wi kɔrɔgɔ,
5 ma saa wi pye fɔ: «Leele paa paan yaara nda ni tì lɛgɛ ma toro tunŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo we pye ki na.»
6 Kì kaa pye ma, a Moyisi wì si konɔ kan ma yo pege yari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni fɔ: «Nambala naa jɛɛlɛ, wa kpɛ ka ka pan yarikanga ni cɛnsaga paraga go ki tunŋgo ki wogo na naa.» A leele pè si yarikanra ti kanwa pi yerege;
7 katugu yaara nda pàa kan pe tunŋgo ki pye, tìla lɛgɛ fɔ matoro.

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki kanlɔmɔ (Ɛki 26.1-37)

8 Kona, a kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbele pàa tunŋgo ki jɛn ma wɛ, pè si Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki gbegele paara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ kɛ ni. Pàa ki paara ti ti lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni konaa jese yɛɛn kpanyi ni. Pàa sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe gbegele wa ti na kapyɔ jɛnfɛnnɛ tunŋgo pyelɔmɔ ni.
9 Paraga nuŋgba nuŋgba pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn. Paara ti ni fuun tìla taanla ma yala.
10 A pè sigi paara ti kaŋgurugo yɔli mari kan ti yɛɛ na, a tì pye

nuŋgba, ma kaŋgurugo sannda ti yɔli mari kan ti yɛɛ na ma fun.
11 Paara kaŋgurugo nda pàa keli
ma yɔli ma kan yɛɛ na, a pè si
ŋganra jese maŋgala pɔpɔ wa ki
kaŋgurugo wogo ki yɔn na. Paara
kaŋgurugo sannda nda pàa yɔli ma
kan ti yɛɛ na, a pè kele pɔpɔ wa ki
kaŋgurugo wogo ki yɔn na fun.
12 Paa jese maŋgala nafa shyɛn
ma yiri kɛ pɔpɔ paara kaŋgurugo
koŋgbannda ti kaŋgurugo wogo
ki yɔn na, ma jese maŋgala nafa
shyɛn ma yiri kɛ pɔpɔ fun paara
kaŋgurugo sannda ti kaŋgurugo
wogo ki yɔn na. Ki maŋgala ŋgele
pàa pɔpɔ ke yɔnrɔ tìla sinzin ti yɛɛ
ni.
13 A pè si kandɔɔlɔ yaŋgala ke
nafa shyɛn ma yiri kɛ gbegele tɛ ni
fun, ma ki paara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ
tɛgɛsaga shyɛn ti yɔnrɔ ti kan ti yɛɛ
na, ma paraga go ki pye nuŋgba.
14 Ko puŋgo na, a pè si paara
titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ kɛ ma yiri nuŋgba
gbegele fun sikanɛɛlɛ sire ni, mari
pye paa paraga go yɛn, mbaa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tɔnni
ki ni.
15 Ki paara ti nuŋgba nuŋgba
pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
kɛ ma yiri kaŋgurugo, ki gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ shyɛn. Paara ti ni fuun
tìla pye ma yala.
16 A pè si paara ti kaŋgurugo yɔli
mari kan ti yɛɛ na, ma kɔgɔlɔni
sannda ti yɔli mari kan ti yɛɛ na.
17 Paara kaŋgurugo nda pàa yɔli
ma kan yɛɛ na, pàa jese maŋgala
nafa shyɛn ma yiri kɛ yɔli ti
kaŋgurugo wogo ki yɔn na; ma
jese maŋgala kele yɔli fun paara
kɔgɔlɔni sannda nda pàa yɔli ma
kan yɛɛ na ti kɔgɔlɔni wogo ki yɔn
na.
18 A pè si kandɔɔlɔ yaŋgala ke
nafa shyɛn ma yiri kɛ gbegele
tuguyɛnrɛ ni, ma paara tɛgɛsaga
shyɛn ti yɔnrɔ ti kan ti yɛɛ na, jaŋgo
ti pye nuŋgba wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki go na.
19 Ko puŋgo na, a pè si tɔnparaga
ka gbegele simbapɛnɛ sɛɛrɛ ni nda
pàa le kondoro maga tɛgɛ ma paraga
go ki go na wi tɔn ki ni, mɛɛ
tɔnparaga ka gbegele fun sɛɛrɛ liire
ni, maga wa wa ti ni fuun ti go na.
20 A pè si akasiya tire tɛ tire papara
papara, mari yerege yerege mbe
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan ti
ni.
21 Ki tire papara papara ti ni fuun
nuŋgba nuŋgba ti titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo kaŋgurugo,
ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa
mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
22 Pàa njegele shyɛnzhyɛn wɔwɔ
tire papara papara ti ni fuun
nuŋgba nuŋgba ti na ma ke sinzin
ke yɛɛ ni.
23 A pè si tire papara papara
ti nafa gbegele Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
ki kanwa wogo ki na.
24 A pè si tire papara papara
ti nɔgɔna cɛnyaara nafa shyɛn
gbegele warifuwe ni, mari tɛgɛ
shyɛnzhyɛn tire papara papara ti ni
fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ, mari
njegele ke lele wa ti ni.
25 A pè si tire papara papara ti
nafa gbegele fun Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki yɔnlɔparaga kamɛŋgɛ
kɛɛ ki kanwa wogo ki na,
26 konaa ma ti nɔgɔna cɛnyaara
ti nafa shyɛn gbegele warifuwe ni,
mari lele shyɛnzhyɛn wa tire papara
papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti
nɔgɔ.
27 A pè si tire papara papara
kɔgɔlɔni gbegele Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki puŋgo kɛɛ ki kanwa
wogo ki na, wa yɔnlɔ tosaga yeri,
28 ma tire papara papara
shyɛnzhyɛn gbegele Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki yɛngɛlɛ puŋgo
wogolo ke kanwa wogo ki na.
29 Tìla lɛ wa nɔgɔna ma mara yɛɛ
na ma kari naayeri; a pè saa ti shyɛn
ti pɔ ti yɛɛ na ŋgerege nuŋgba ni.
Pàa go ki yɛngɛlɛ shyɛn ke pye ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma fun.
30 Kì kaa pye ma, wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki puŋgo na, tire

papara papara tìla pye kɔlɔtaanri, ti nɔgɔna cɛnyaara nda pàa gbegele warifuwe ni, tìla pye kɛ ma yiri kɔgɔlɔni. Tìla pye shyɛnzhyɛn tire papara papara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nɔgɔ.

31 A pè si akasiya tire kaŋgurugo tɛ mari pye tipaara. A to pye Yɛnnɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kanŋgɔlɔ nuŋgba ki tire papara papara ti woro;
32 ma kaŋgurugo tɛ fun ki kanŋgɔlɔ sanŋga ki tire papara papara ti woro, ma kaŋgurugo yɛgɛ tɛ ki puŋgo kɛɛ ki tire papara papara ti woro, wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri.
33 A pè si nandogomɔ tiyaparaga ki tɛ. Pàa ki taga wa tire papara papara ti nandogomɔ, maga lɛ kɛɛ ŋga na, ma saa gbɔn kɛɛ ŋga na.
34 A pè si tɛ wo tire papara papara ti lagapyew ki na mari tɔn, ma tɛ ŋgereye gbɔn mbe tipaara ti lele wa yi ni. Pàa tɛ wo tipaara ti lagapyew ki na mari tɔn.
35 Paraga ŋga ki yaa pɔ mbe Yɛnnɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn pàa ki ti ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni, naa jese yɛɛn kpanyi ni, naa lɛn jese ŋgbaan ni. Kapyɔ jɛnfɛnnɛ pàa ki ti ma sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe gbegele wa ki na.
36 A pè si akasiya tire lɛ mari tɛ tiyagala tijɛrɛ, ma tɛ wo ke lagapyew ki na ma ke tɔn, mbe ta mbe paraga ki kan ke na; kandɔɔlɔ yaŋgala pàa kele gbegele tɛ ni tiyagala ke na, ma tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara tijɛrɛ gbegele warifuwe ni ma ke lele wa ti ni.
37 A pè si Yɛnnɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ti maga sɔgɔ ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni, naa jese yɛɛn kpanyi ni konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
38 A pè si tiyagala kaŋgurugo tɛ mbe paraga ki kan ke na, mɛɛ kandɔɔlɔ yaŋgala kele gbegele wa tiyagala ke na. Pàa tɛ wo tiyagala ke gona tɔnyaara ti na mari tɔn, ma wa wo paara yanŋgakanŋgagala ke na ma ke tɔn, ma tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.

37

Yɔn finliwɛ kɛsu wi gbegewe (Ɛki 25.10-22)

1 Kona, a Bezaleyɛli wì si yɔn finliwɛ kɛsu wi gbegele akasiya tire ni. Wi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wi gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wi yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ.
2 A wì si tɛ piiri wo kɛsu wi nawa naa wi puŋgo ki na maa tɔn, ma wa wo wi yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ maga maga, maga fili.
3 Mɛɛ tɛ wa gbɔn ŋgereye tijɛrɛ mayi lele kɛsu wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na. Wìla shyɛn le kanŋgɔlɔ nuŋgba na, ma shyɛn sannya yi le kanŋgɔlɔ sanŋga ki na.
4 Ko puŋgo na, a wì si akasiya tige kanŋgagala shyɛn tɛ, mɛɛ tɛ wo ke na ma ke tɔn.
5 A wì si kanŋgagala ke le wa ŋgereye yi ni wa kɛsu wi kanŋgara ti na pe ta paa wi lee ke ni.
6 A wì si kapere ti kasulugo pyesaga ki gbegele tɛ piiri ni. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Ko kìla pye kɛsu wi yaritɔnŋgɔ ye.
7 A wì si tɛ piiri gbɔn wi yɛɛ na ma sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn pe gbegele wa kasulugo pyesaga ki kɛyɛn shyɛn yi na.
8 Wìla sherubɛn nuŋgba gbegele go nuŋgba na, ma sanŋa wi gbegele go sanŋga ki na. Wìla pe gbegele wa kapere ti kasulugo pyesaga ki yinrɛ shyɛn ti na ma pe yirige ki go na.
9 Sherubɛnye pàa pe kanwira ti yirige mari jaraga kapere ti kasulugo pyesaga ki go na maga tɔn, ma yɛgɛ wa pe yɛɛ yeri na kapere ti kasulugo pyesaga ki wele.

Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri, wi ma tɛgɛ tabali ŋa na pàa wi gbegele
(Ɛki 25.23-30)

10 Kona, a Bezaleyɛli wì si tabali
wi kan akasiya tire ni. Wi titɔnlɔwɔ
pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba, wi gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ, wi yagawa
pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa mɛtɛrɛ
kɔngɔ ki kɔngɔ.
11 Wìla tɛ piiri wo wi na maa tɔn,
ma wa wo wi yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ
maga maga maa fili.
12 Wìla tige papagapa ka kan ta-
bali wi kanŋgara ti na maa maga
maa fili. Ki tige ki gbemɛ pìla pye
pa kɛndala gbemɛ yɛn. Wìla tɛ wo ki
yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ maga maga,
maga fili.
13 A wì si tɛ gbɔn ma ŋgereye
tijɛrɛ gbegele mayi kankan tabali wi
yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, ma mara wi
jegele tijɛrɛ ke na.
14 Ŋgereye yìla pye ma mara tige
papagapa ki na. Pa pàa pye na
kanŋgagala ke nii wa, mbaa tabali
wi lee.
15 A wì si akasiya tige kanŋgagala
shyɛn tɛ, ma tɛ wo ke na ma ke tɔn.
Koro pàa tɛgɛ na tabali wi lee.
16 Yaapire nda pe yaa la gbegele
ti ni wa tabali wi na, a wì siri
gbegele. To lari nda tasaala kpak-
palakpa wele, naa wɔjɛŋgɛlɛ, naa
kugbogolo konaa duvɛn saraga ŋga
pe ma wo wi leyaara ti ni. Wìla ti ni
fuun ti gbegele tɛ piiri ni.

Pàa fitanladaga wo naa wi njegele ke gbegele
(Ɛki 25.31-40)

17 Kona, a Bezaleyɛli wì si
tɛ piiri gbɔn ma fitanladaga wi
gbegele. Wìla wi gbegele maa pinlɛ
nuŋgba, wi nɔgɔ ki ni, naa wi
njegele, naa wi leyaara yanlɛrɛ,
naa wi gbunŋgbunŋgolo, konaa wi
yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti ni.
18 Njegele kɔgɔlɔni kàa pye fitan-
ladaga wi kɛyɛn shyɛn yi na; taanri
la pye kɛɛ ŋga na, taanri sanŋgala
kàa pye kɛɛ sanŋga ki na.
19 Wìla leyaara yanlɛrɛ taan-
rindaanri gbegele wa fitanladaga wi
njegele kɔgɔlɔni ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba ke na paa amandi tige pige
yɛn, naa ki gbunŋgbunŋgolo konaa
ki fyɛɛnrɛ yɛn.
20 Leyaara yanlɛrɛ tijɛrɛ la pye fi-
tanladaga wi nandogomɔ kanŋgaga
ki na paa amandi tige pire yɛn,
naa ki gbunŋgbunŋgolo konaa ki
fyɛɛnrɛ yɛn.
21 Gbunŋgbunŋgolo nuŋgba
nuŋgba la pye fitanladaga wi kɛyɛn
shyɛn njegele shyɛnzhyɛn ke filisaga
pyew ki nɔgɔ, wa wi nandogomɔ
kanŋgaga ki na.
22 Ki gbunŋgbunŋgolo koro naa ki
njegele ke ni kàa pinlɛ ma gbegele
ma pye nuŋgba fitanladaga wi ni.
Tɛ piiri pàa gbɔn ma ti ni fuun ti
gbegele†.
23 Wìla fitanlaye kɔlɔshyɛn, naa
wi yɔn yirigeyaara konaa wi cɔnrɔ
leyaara ti gbegele tɛ piiri ni.
24 Tɛ piiri culo nafa ma yiri kɛ
pàa tɛgɛ ma fitanladaga wo naa wi
tunŋgo pyeyaara ti gbegele.

Wusuna nuwɔ taan wi yaa la sori saraga wɔsaga ŋga na pàa ki gbegele
(Ɛki 30.1-5)

25 Kona, a Bezaleyɛli wì si wusuna
nuwɔ taan wi yaa la sori saraga
wɔsaga ŋga na ki gbegele akasiya
tire ni. Ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yìla
pye ja. Ki kanŋgɔlɔ nuŋgba nuŋgba
pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
kɔngɔ. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ
nuŋgba. Pàa yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ tɛ ma
ke yirige wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na,
a kè pinlɛ ma pye nuŋgba ki ni.
26 Wìla tɛ piiri wo ki lagapyew
ki na maga tɔn, ki gona naa ki
kanŋgara to naa ki yɛnŋgɛlɛ ke na.
Wìla tɛ wo ki yɔn koŋgo ki na kɛɛrɛ
maga maga, maga fili.
27 Wìla tɛ ŋgereye shyɛn gbegele
mayi kankan wa saraga wɔsaga ki

† **37:22 37.22:** Ɛki 30.22-38

kɛyɛn shyɛn yi na, wa ki yɔn koŋgo kɛɛrɛ ki nɔgɔ. Pa pàa pye naga lɛkanŋgagala ke nii wa ki ŋgereye yi ni naga lee.
28 A wì sigi lɛkanŋgagala ke gbegele akasiya tire ni, ma tɛ wo ke lagapyew ki na ma ke tɔn.
29 A wì si ti, a pè sinmɛ kpoyi pa gbegele, po mba pi yɛn ma tɛgɛ pi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, konaa wusuna nuwɔ taan piiri ni. Sinmɛ nuwɔ taanyaara gbegelefɔ wìla ti gbegele.

38

Saara sogoworo ti yaa la woo saraga wɔsaga ŋga na pàa ki gbegele (Ɛki 27.1-8)

1 Kona, a Bezaleyɛli wì si saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki gbegele akasiya tire ni. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pìla pye ma yala. Ki kanŋgɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ.
2 Wìla yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ tɛ ma ke yirige wa ki yɛngɛlɛ ke na. Kàa pinlɛ ma pye nuŋgba ki ni. Wìla tuguyɛnrɛ yan ma wo ki lagapyew ki na maga tɔn.
3 Wìla saraga wɔsaga ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, ki cɔnrɔ leyaara, naa ki cɔnrɔ koliyaara, naa ki tasaala, naa ki kara wɔwangala konaa naŋganra wɔyaara ti ni.
4 A wì si tuguyɛnrɛ tɛgɛ ma mɛrɛ gbegele ti ni, mari kan saraga wɔsaga ki na, wa ki yɔn koŋgo kɛɛrɛ ki nɔgɔ, maga maga, maga fili; maga lɛ wa ki nɔgɔna fɔ ma saa gbɔn wa ki nandogomɔ.
5 A wì si ŋgereye tijɛrɛ gbegele mayi kan wa tuguyɛnrɛ mɛrɛ ti yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, mbaa ki lɛkanŋgagala ke nii wa yi ni.
6 A wì si kanŋgagala shyɛn gbegele akasiya tire ni ma tuguyɛnrɛ yan ma wo ke lagapyew ke na ma ke tɔn.
7 Pàa pye na kanŋgagala ke nii wa ŋgereye yi ni, saraga wɔsaga ki kɛyɛn shyɛn yi na, mbaa ki lee. Wìla ki gbegele tire papara papara ni, ki nawa pìla pye waga.

Pàa jogoyaraga ki gbegele (Ɛki 30.18)

8 Kona, a Bezaleyɛli wì si jogoyaraga ki gbegele tuguyɛnrɛ ni, maga tatɛgɛ ki gbegele fun tuguyɛnrɛ ni. Jɛɛlɛ mbele pàa pye na gbogolo wa filisaga paraga go ki yɔn na, pe tuguyɛnrɛ duwaleele† poro pàa yan mari gbegele†.

Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go, paara nda tìla tɛgɛ maga loŋgo ki jasa wi gbegele (Ɛki 27.9-19)

9 Ko puŋgo na, a Bezaleyɛli wì si loŋgo ki jasa. Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, paara nda pàa loŋgo ki jasa pàa ti ti lɛn jese ŋgbaan ni. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
10 Ki kanŋgɔlɔ ki tiyagala kàa pye nafa; ke nɔgɔna cɛnyaara nda pàa gbegele tuguyɛnrɛ ni tìla pye nafa fun. Ki kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa ki paara yanŋgakanŋgagala ke ni, pàa ke gbegele warifuwe ni.
11 Wa loŋgo ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, paara ti titɔnlɔwɔ pìla pye fun mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ, ki tiyagala kàa pye nafa; tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara tìla pye nafa, pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni. Ki kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa ki paara yanŋgakanŋgagala pàa ke gbegele warifuwe ni.
12 Wa loŋgo ki yɔnlɔ tosaga yeri, paara ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki tiyagala kàa pye kɛ; tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara tìla pye kɛ fun. Ki kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa ki paara yanŋgakanŋgagala ke ni, pàa ke gbegele warifuwe ni.

† **38:8 38.8:** Faa, kìla pye tuguron pe ma gbegele duwale. † **38:8 38.8:** Ɛki 30.12

13 Wa yɔnlɔ yirisaga yeri, loŋgo ki
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma
yiri kaŋgurugo.
14-15 Loŋgo ki yeyɔngɔ ki kɛyɛn
shyɛn yi ni fuun nuŋgba nuŋgba
yi na, paara ti titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn
naa kɔnrɔkɔnrɔ, naa tiyagala
taanrindaanri ni konaa ke nɔgɔna
cɛnyaara taanrindaanri ni.
16 Paara nda fuun pàa tɛgɛ ma
loŋgo ki jasa maga fili pàa ti ti lɛn
jese ŋgbaan ni.
17 Tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara
pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.
Kandɔɔlɔ yaŋgala koro naa paara
yanŋgakanŋgala ke ni, pàa ke
gbegele warifuwe ni, ma ke tɛgɛ ma
tiyagala ke yigiyigi wa ke sɔgɔwɔ
pi ni. Pàa warifuwe yan ma wo
tiyagala ke gona tɔnyaara ti na mari
tɔn.
18 Loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga
pàa ki ti maga sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan
ni, naa ŋganra jese ni, naa kondoro
jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni. Ki
titɔnlɔwɔ pila pye mɛtɛrɛ kɛ, ki
yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa
kɔngɔ. Ki yagawa po naa jasa paara
ti yagawa pìla pye ja.
19 Pàa ki pɔ tiyagala tijɛrɛ na
ŋgele kàa pye ma taga nɔgɔna
cɛnyaara tijɛrɛ na. Pàa ti gbegele
tuguyɛnrɛ ni. Kandɔɔlɔ yaŋgala
koro naa paara yanŋgakanŋgala ke
ni, pàa ke gbegele warifuwe ni. Pàa
warifuwe yan ma wo tiyagala ke
gona tɔnyaara ti na mari tɔn.
20 Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
kankanŋgagala ke ni fuun, naa
loŋgo ki kankanŋgagala ke ni pàa
ke gbegele tuguyɛnrɛ ni.

Yaara nda pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan ti jinriwɛ

21 Yaara nda pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki gbegele, ko ŋga
yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ
ma tɛgɛ wa ki ni, pàa ti jiri yɛgɛ
ŋga na ki ŋgaː Levi setirige piile
poro pàa ti jiri ma yala Moyisi wi
sɛnyoro ti ni. Saraga wɔfɔArɔn wi
pinambyɔ Itamari wo wìla pye na pe
yɛgɛ sinni.
22 Uri pinambyɔ Bezaleyɛli ŋa wìla
yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni, a wì si ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan
ki ni fuun ki pye. Uri to wo lawi ŋa
Huri.
23 Ahisamaki pinambyɔ Oholiyabu
wo wìla wi saga. Oholiyabu wìla
pye Dan cɛnlɛ woo. Wìla pye na
yaara tɛni, na kapyɔ tunndo fɔnndɔ
jatere taa nari gbegele; wìla pye na
paara ti sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa
ŋganra jese, naa kondoro jese konaa
jese yɛɛn kpanyi ni.
24 Tɛ ŋa fuun Izirayɛli woolo
pàa yirige ma kan yarikanra, a pè
cɛnsaga paraga go ki tunndo ti ni
fuun ti pye, wìla pye culo waga
kele (1 000), ma yala pe maa taanla
yaraga ŋga ni wa cɛnsaga paraga go
ki jatere wi ni.
25 Izirayɛli woolo mbele pàa jiri,
warifuwe ŋa pàa wɔ, wìla pye na
kee culo waga taanri naa cɛnmɛ
kaŋgurugo yeri (3 500), ma yala
pe maa taanla yaraga ŋga ni wa
cɛnsaga paraga go ki jatere wi ni.
26 Ki warifuwe yɔn ŋga kì naga,
leele mbele pàa jiri, maga lɛ mbele
pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe
yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pàa wɔwɔ warifuwe gi-
ramu kaŋgurugo kaŋgurugo, ma
yala pe maa taanla yaraga ŋga ni wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki jatere
wi ni. Leele mbele pàa jiri, pàa pye
lere waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri
taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo naa
nafa shyɛn ma yiri kɛ (603 550)†.
27 Wa ki warifuwe wi ni pàa culo
waga taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ naa
nafa (3 420) tɛgɛ ma cɛnsaga paraga
go ki tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara
cɛnmɛ ti gbegele, naa paraga ŋga pe
ma pɔ ma go ki kɔn shyɛn ki tiyagala
ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni. Tiya-
gala ke nɔgɔna cɛnyaraga nuŋgba

† **38:26 38.25-26:** Ɛki 30.11-16; Mati 17.24

nuŋgba pyew pàa ki gbegele wari-
fuwe culo nafa ma yiri kɛ ni.
28 Culo nafa ŋa wìla koro,
a pè si wo tɛgɛ ma kandɔɔlɔ
yaŋgala ke gbegele, naa paara
yanŋgakanŋgagala ŋgele ke ma
tiyagala ke yigiyigi wa ke sɔgɔwɔ ke
ni, konaa tiyagala ke gona tɔnyaara
ti ni.
29 Tuguyɛnrɛ nda Izirayɛli woolo
pàa yirige ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri tìla pye na kee culo waga shyɛn
naa cɛnmɛ kaŋgurugo (2 500) yeri.
30 Pàa ki tuguyɛnrɛ ti tɛgɛ ma
filisaga paraga go yeyɔngɔ tiyagala
ke nɔgɔna cɛnyaara ti gbegele, naa
saraga wɔsaga ŋga ki yɛn tuguyɛnrɛ
wogo ko naa ki mɛrɛ ti ni, naa ki
tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni.
31 Loŋgo ki jasa tiyagala ke
nɔgɔna cɛnyaara pàa ti gbegele
tuguyɛnrɛ ni, naa ki yeyɔngɔ tiya-
gala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni,
konaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
kankanŋgagala ke ni fuun ke ni.

39

Pàa saraga wɔfɛnnɛ pe yaripɔrɔ ti gbegele (Ɛki 28.1-14)

1 Yaripɔrɔ nda pe yaa le mbaa
tunŋgo piin wa cɛnsaga paraga go ki
ni, pàa ti ti ŋganra jese ni, naa kon-
doro jese ni, naa jese yɛɛn kpanyi ni,
konaa ma yaripɔrɔ gbegele Arɔn wi
kan nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
yo Moyisi wi kan we.

2 A pè si efɔdi wi gbegele tɛ jese ni,
naa ŋganra jese, naa kondoro jese,
naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese
ŋgbaan ni.
3 A pè si tɛ gbɔn paparapa maa pye
fɛgɛfɛgɛ maa walagi walagi maa pye
tɛ maŋgala, mɛɛ koro naa ŋganra
jese wi ni, naa kondoro jese, naa jese
yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan
wi ni, ke jɔjɔ ke yɛɛ ni; kapyɔ
jɛnfɛnnɛ pàa ki tunŋgo ki pye.
4 Pàa pajogo maŋgala shyɛn yɔli
efɔdi wi na maa yinrɛ shyɛn ti kan
ti yɛɛ na.
5 Kurusijara ŋa wìla pye ma kan
efɔdi wi na, wo naa efɔdi wi ni ti
gbegelelɔmɔ pìla pye nuŋgba. Pàa
wi gbegele fun tɛ maŋgala ni, naa
ŋganra jese ni, naa kondoro jese ni,
naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese
ŋgbaan ni; paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
6 A pè si ɔnikisi sinndɛɛrɛ shyɛn
tɛ mari maramara wa tɛ wi nawa.
Pàa Izirayɛli pinambiile pe mɛrɛ ti
keregi keregi wa ti na, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga
ki keregi keregi we.
7 A pè siri maramara efɔdi wi pa-
jogo maŋgala ke na, a tila nandowo
kaan Izirayɛli setirige piile pe wogo
ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ki yo Moyisi wi kan we.

Yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki gbegelemɛ (Ɛki 28.15-30)

8 Kona, a kapyɔ jɛnfɛnnɛ pè si
yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo
na ki ti tɛ maŋgala ni, naa ŋganra
jese, naa kondoro jese, naa jese yɛɛn
kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni.
Pàa ki ti paa yɛgɛ ŋga na pàa efɔdi
wi gbegele.
9 Pàa ki kuru maga taga ki yɛɛ na,
ki kɛyɛn tijɛrɛ yìla pye ma yala. Ki
titɔnlɔwɔ pìla pye siwiri nuŋgba.
10 A pè si sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro maramara ki na kologo tijɛrɛ.
Kologo koŋgbanŋga ki woro tìla
pye sariduwani, naa topazi konaa
emerodi.
11 Kologo shyɛn wogo ki woro tìla
pye ɛsikaribukili, naa safiri konaa
lulu.
12 Kologo taanri wogo ki woro tìla
pye opali, naa agati konaa ametisiti.
13 Kologo tijɛrɛ wogo ki woro
tìla pye kirizoliti, naa ɔnikisi konaa
zhasipi. Pàa ki sinndɛɛrɛ ti ni fuun
ti maramara tɛ nawa.
14 Sinndɛɛrɛ tìla pye kɛ ma yiri
shyɛn ma yala Izirayɛli pinambiile
pe mɛrɛ ti ni. Ki cɛngɛlɛ kɛ ma yiri

shyɛn ke ni, cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li mɛgɛ kìla pye ma keregi keregi sinndɛlɛgɛ nuŋgba na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we.

15 Pàa tɛ piiri gbɔn ma yɔngɔwɔ shyɛn gbegele paa yɛgɛ ŋga na pe ma mana pili we, maa le yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki na.

16 Pàa tɛ piile shyɛn gbɔn, mbele pe yaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti maramara wa pe nawa, konaa ma tɛ ŋgereye shyɛn gbegele mayi kankan wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ shyɛn ti na.

17 A pè si tɛ yɔngɔwɔ shyɛn pi pɔ wa tɛ ŋgereye shyɛn yi na, wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki yinrɛ shyɛn ti na.

18 Tɛ piile mbele pè sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti maramara wa pe nawa, a pè si tɛ yɔngɔwɔ shyɛn pi yinrɛ shyɛn sannda ti pɔpɔ wa pe na, wa efɔdi wi pajogo maŋgala ke na, jaŋgo yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki pye wa yɛgɛ.

19 A pè si tɛ ŋgereye ya yɛgɛ gbegele shyɛn mayi to wa yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki na, wa ki nɔgɔna yinrɛ shyɛn ti na, wa ki yɛgɛ ŋga ki yɛn ma mara efɔdi wi na ki na.

20 A pè si tɛ ŋgereye ya yɛgɛ gbegele shyɛn, mayi to wa efɔdi wi pajogo maŋgala shyɛn ke nɔgɔ, wa yɛgɛ kɛɛ ki na, ke yɔlikologo ki tanla, kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ ki go na.

21 A pè si yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki tɛ ŋgereye yi pɔ efɔdi wi tɛ ŋgereye yi na ŋganra mana ni; jaŋgo yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma wa kotogo na ki pye kurusijara ŋa wi yaa tɛgɛ mbe efɔdi wi pɔ wi go na, wiga ka sanga mbe laga wa efɔdi wi na; paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Saraga wɔfɛnnɛ pe yaripɔrɔ sannda ti gbegelemɛ
(Ɛki 28.31-43)

22 Kona, deritɔnlɔgɔ ŋga Arɔn wi yaa la efɔdi wi nii ki go na, a pè sigi gbegele ŋganra jese ni.

23 Pàa ki yɔlɔgɔ ki wɔ wa ki nandogomɔ, ma mana ŋgbanla taga wa ki yɔn na maga yɔn kaw paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ derege yɔlɔgɔ yɔn ki ti we.

24 Pàa girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele ŋganra jese, naa kondoro jese yɛɛn, naa jese yɛɛn kpanyi konaa lɛn jese ŋgbaan ni, mari toto wa deritɔnlɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na maga maga, maga fili.

25 Pàa keŋgeŋgele gbegele tɛ piiri ni ma ke toto wa deritɔnlɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na, wa girenadi tige pire yanlɛrɛ ti sɔgɔwɔ pi ni maga maga, maga fili.

26 Pàa girenadi tige pige yanlɛgɛ nuŋgba to, ma keŋgenɛ nuŋgba to; pàa ti toto deritɔnlɔgɔ ki yɔn na ma maga maga, maga fili; mbaa tunŋgo piin ki ni, paa yɛgɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

27 A pè si bunduye ti lɛn jese ŋgbaan ni Arɔn naa wi pinambiile pe kan;

28 naa lɛn jese gbɔgɔwɔ njala na pe yinri turiban li ni, naa lɛn jese njagala ni konaa lɛn jese kurusiile weŋgele ni.

29 Pàa kurusijara wi ti maa sɔgɔ lɛn jese ŋgbaan ni, naa ŋganra jese, naa kondoro jese konaa jese yɛɛn kpanyi ni; paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

30 A pè si tɛ piiri gbɔn paparapa, maga pye fereyaraga kpoyi, maga keregi keregi wi na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki keregi keregi we, ma yo fɔ: «MA PYE KPOYI YAWE YƐNNŊƐLƐ LI KAN.»

31 A pè sigi tɛ paparapa wi pɔ ŋganra mana ni wa gbɔgɔwɔ njala li na, wa li yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go tunndo tìla pye ma kɔ
(Ɛki 35.10-19)

32 Anmɛ Izirayɛli woolo pàa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go, ko ŋga
ki yɛn filisaga paraga go ki tunndo ti
ni fuun ti pye mari kɔ. Pàa tunŋgo
ki ni fuun ki pye cɛ paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi
kan we.
33 Pàa pan Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga
go ko naa ki yaara ti ni fuun ti
ni Moyisi wi kan. To ti yɛn ki
kandɔɔlɔ yaŋgala, naa ki go kantire,
naa ki tipaara, naa ki tiyagala konaa
tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni;
34 naa ki gona tɔnparaga ŋga pàa
gbegele simbapɛnɛ sɛɛrɛ nda pàa le
kondoro ti ni, naa ki tɔnparaga ŋga
pàa gbegele sɛɛrɛ liire ni ki ni, naa
paraga ŋga pe yaa pɔ mbe Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki
ni;
35 naa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi
ni, naa wi kasulugo pyesaga ŋga
ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ ki ni, naa wi
lɛkanŋgagala ke ni,
36 naa tabali wi ni, naa wi tunŋgo
pyeyaara ti ni konaa buru ŋa pe ma
kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ni,
37 naa fitanladaga ŋa pàa gbegele
tɛ piiri ni wi ni, naa wi fitanlaye pe
ni, naa wi tunŋgo pyeyaara ti ni, naa
fitanla sinmɛ pi ni,
38 naa saraga wɔsaga ŋga pàa
gbegele tɛ ni ki ni, naa sinmɛ kpoyi
pi ni, naa wusuna nuwɔ taan wi ni
konaa filisaga paraga go ki yeyɔngɔ
tɔnparaga ki ni;
39 naa saraga wɔsaga ŋga pàa
gbegele tuguyɛnrɛ ni ki ni, naa
ki tuguyɛnrɛ mɛrɛ ti ni, naa ki
lɛkanŋgagala ke ni, naa ki tunŋgo
pyeyaara ti ni fuun ti ni, naa jogo-
yaraga konaa ki tatɛgɛ ki ni;
40 naa loŋgo ki jasa paara titɔɔnrɔ
ti ni, naa ki tiyagala ke ni, naa
tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni,
naa loŋgo ki yeyɔngɔ tɔnparaga
ki ni, naa ki manda naa ki
kankanŋgagala ke ni konaa yaara
nda fuun pe yaa la tunŋgo piin ti ni
wa cɛnsaga paraga go, ko ŋga ki yɛn
filisaga paraga go ti ni;
41 naa yaripɔrɔ nda pe yaa la nii
mbaa tunŋgo piin wa laga kpoyi ki
ni ti ni, naa saraga wɔfɔ Arɔn wi
yaripɔrɔ nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ ti
ni, konaa wi pinambiile pe woro ti
ni, to nda pe yaa la nii mbaa saraga
wɔgɔtunŋgo ki piin we.
42 Izirayɛli woolo pàa ki tunndo
nda ti ni fuun ti pye ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Moyisi wi
kan ti ni.
43 A Moyisi wì si tunndo ti ni fuun
ti wele ma sigi yan pàa ti pye ma
yala ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ki ni.
Kona, a wì si duwaw pye Izirayɛli
woolo pe kan.

40

Yɛnŋɛlɛ làa ki kologo kan ma yo pe paraga go ki kan pege le li kɛɛ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li si para
Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige koŋgbanŋga ki ni†, ma yaa ka
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan,
ko ŋga ki yɛn filisaga paraga go ye.
3 Ma yaa Yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi
tɛgɛ wa paraga go ki ni, wa paraga
ŋga ki yaa pɔ mbege kɔn shyɛn ki
puŋgo na, jaŋgo paga kaa wi yaan.
4 Ma pan tabali wi ni, naa wi yaara
nda ti daga mbe taga wi na ti ni
mari gbɛgɛlɛ wa wi na. Ma pan
fitanladaga wi ni ma fitanlaye pe
gbɛgɛlɛ ma pe mu.
5 Saraga wɔsaga ŋga pè gbegele tɛ
ni mbaa wusuna nuwɔ taan wi sori
wa ki na, ma yaa ki tɛgɛ wa yɔn fin-
liwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ma
yaa cɛnsaga paraga go ki yeyɔngɔ
tɔnparaga ki pɔ wa yeyɔngɔ ki na.
6 Saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na, maga tɛgɛ wa
laga nawa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga
go ki yɔn na, ko ŋga ki yɛn filisaga
paraga go ye.

† **40:2 40.2:** Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ko yɛn na para Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara ki yɛlɛ koŋgbanna lo sɛnrɛ na (Ɛki 40.17).

7 Ma jogoyaraga ki tɛgɛ wa laga
nawa filisaga paraga go konaa
saraga wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni, ma
tɔnmɔ le wa ki ni.
8 Ma loŋgo ki jasa wi kan maga
paara ti kan ki na maga fili, mɛɛ
jasa wi yeyɔngɔ tɔnparaga ki pɔ wa
yeyɔngɔ ki na.
9 «Sinmɛ mba pe ma wo yaraga na
mbege wɔ Yɛnŋɛlɛ kan, ma pa wo na
cɛnsaga paraga go ki na, mbe pinlɛ
ki nawa yaara ti ni fuun ti ni. Maga
le na kɛɛ naa ki tunŋgo pyeyaara ti
ni fuun ti ni; pa ki yaa pye kpoyi.
10 Saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na, ma sinmɛ pa
wo ki na, naa ki tunŋgo pyeyaara ti
ni fuun ti na, maga le na kɛɛ, pa ki
yaa pye jɛŋgɛ kpoyi.
11 Ma sinmɛ kpoyi wo fun jogo-
yaraga konaa ki tatɛgɛ ki na maga
le na kɛɛ.

Pàa Arɔn naa wi pinambiile pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

12 «Ma ti Arɔn naa wi pinambiile
pe fulo wa filisaga paraga go ki yɔn
na, ma ti pe woli wa jogoyaraga
tɔnmɔ pi ni.
13 Ko puŋgo na, ma Arɔn wi
yaripɔrɔ nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ
Yɛnŋɛlɛ kan ti le wi kan, mɛɛ sinmɛ
pa wo wi na maa le na kɛɛ, wila
saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan.
14 Ma Arɔn wi pinambiile pe pye
pe fulo wa ma tanla, ma pe bunduye
pe lele pe kan.
15 Ma sinmɛ pa wo pe na ma pe
le na kɛɛ, paa yɛgɛ ŋga na mà pa
wo pe to wi na maa le na kɛɛ we;
paa saraga wɔgɔtunŋgo piin na kan.
Ki sinmɛ mba ma yaa wo pe na, ki
yaa saraga wɔgɔtunŋgo ki kan poro
naa pe setirige piile pe yeri fɔ sanga
pyew.»

Moyisi wìla ti, a pè Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kan

16 Kona, a Moyisi wì si tanga ma
yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni,
maga pye ma.
17 Pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara,
ki yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge
koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga
ki na, a pè si Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga
go ki kan maga kɔ.
18 Moyisi wìla ti a pè Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kan, maga tiya-
gala ke nɔgɔna cɛnyaara ti tɛgɛtɛgɛ,
maga tire papara papara ti yerege
yerege naa ki tiyagala ke ni.
19 Pàa paritɔnŋgɔ ki sanga maga
wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
go na, maga gona tɔnparaga ki tɛgɛ
maga tɔn, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
20 Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma
yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara
nda na, a Moyisi wì siri le wa kɛsu
wi ni, maa lɛkanŋgagala ke le wi na,
mɛɛ kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi
yaritɔnŋgɔ ki tɛgɛ maa tɔn.
21 Wìla ti a pè kari kɛsu wi ni
wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
ni, mɛɛ paraga ŋga ki yaa pɔ mbe
cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki pɔ
maa yɛgɛ tɔn, jaŋgo leele paga kaa
yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yaan, paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan we.
22 Wìla tabali wi tɛgɛ wa filisaga
paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ ki na, wa paraga ŋga pè pɔ ma
paraga go ki kɔn shyɛn ki yɛgɛ.
23 Buru ŋa pè kan Yɛnŋɛlɛ yeri, a
wì suu tanli wa tabali wi na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ
ŋga na làa ki yo Moyisi wi kan we.
24 Wìla fitanladaga wi tɛgɛ wa
filisaga paraga go ki ni, wa ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, wa
tabali wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
25 Wìla fitanlaye pe gbɛgɛlɛ ma pe
mu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo Moyisi wi
kan we.
26 Saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele
tɛ ni, wìla ki tɛgɛ wa filisaga paraga
go ki ni, wa paraga ŋga pàa pɔ maga
kɔn shyɛn ki yɛgɛ,
27 mɛɛ wusuna nuwɔ taan wa sogo
wa ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

28 Wìla Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go
ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki pɔ wa ki
yeyɔngɔ ki na;
29 saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na wìla ki tɛgɛ
wa laga nawa wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki yɔn na, ko ŋga ki yɛn
filisaga paraga go ye; a wì si saara
sogoworo naa muwɛ saara wɔ wa ki
na, paa yɛgɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yo Moyisi wi kan we.
30 Wìla ti a pè jogoyaraga ki tɛgɛ
wa laga nawa wa filisaga paraga go
konaa saraga wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni,
mɛɛ tɔnmɔ le wa ki ni pe yɛɛ jogowo
pi mɛgɛ ni.
31 Moyisi naa Arɔn, naa Arɔn wi
pinambiile pe ni, pàa pe kɛyɛn naa
pe tɔɔrɔ ti jogo wa pi ni.
32 Na pe kaa yiin wa filisaga
paraga go ki ni sanga o sanga konaa
mbaa fulo wa saraga wɔsaga ki
tanla, pe ma pe yɛɛ jogo, paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan we.
33 Wìla loŋgo ki jasa wi kan ma
paara ti kankan wi na, ma cɛnsaga
paraga go konaa saraga wɔsaga ti
maga mari fili, ma loŋgo ki yeyɔngɔ
tɔnparaga ki pɔ wa yeyɔngɔ ki na.
Pa Moyisi wìla tunndo ti ni fuun ti
pye mari kɔ yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla filisaga paraga go ki yin (Nɔmbu 9.15-23)

34 Kona, a kambaaga kì si pan ma
filisaga paraga go ki tɔn; a Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan
ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
yin.
35 Ki kala na Moyisi wi sila ya
mbaa yiin wa filisaga paraga go ki
ni, katugu kambaaga kìla tigi ma
koro wa ki go na; a Yawe Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔwɔ yanwa pì si Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki yin†.
36 Na kambaaga ki ka yiri wa
paraga go ki go na sanga o sanga,
Izirayɛli woolo pe ma yiri na kee. Pa
pàa pye na yinrigi na tanri na kee
yɛɛn.
37 Na kambaaga ki ka koro wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na,
pe ma koro wa pe cɛnsaga. Na ki ka
yiri wa ki go na pilige ŋga ni, pe ma
yiri na kee.
38 Yɔnlɔ na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye
naga nari ma yo li yɛn wa Izirayɛli
woolo pe sɔgɔwɔ kambaaga ni, wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go
na. Yembinɛ kìla pye na yiin kasɔn
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ; kìla pye na piin ma pe
kondangala li ni fuun li na.

† **40:35 40.34-35:** 1 Wunlu 8.10-11; Eza 6.4; Eze 43.4-5; Naga 15.8

Saraga wɔfɛnnɛ pe sɛwɛ ŋa pe yinri
LEVITIKI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wa Levitiki sɛwɛ wi ni Yɛnŋɛlɛ li yɛn na lasiri koŋgolo kaan bere Moyisi wi yeri wi ke yo Izirayɛli woolo pe kan. Levi setirige piile poro pàa wɔ pe pye saraga wɔfɛnnɛ, ko mɛgɛ ko kì taga ki sɛwɛ ŋa wi na naa yinri Levitiki. Leele mbele paa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan pe daga mbe yaara nda ti yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na konaa nda ti woro kpoyi ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni, mbe nda ti yɛn fyɔngɔ fu konaa nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni (10.10-11).

Lasiri koŋgolo ŋgele kè tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwogo ki na ke yɛn ma lɛgɛ. Wagati wa ni ke yɛrɛ ma pye ma ŋgban. Lasiri koŋgolo ŋgele kè tɛgɛtɛgɛ saara wɔmɔ wogo ki na, naa yarikanra nda ti maa kaan Yɛnŋɛlɛ yeri ti wogo ki na, naa shɛrɛgɛ fɛtiye pe wogo na, naa yaayoro nda pe mbe ya mbaa kaa konaa nda pe se ya mbaa kaa ti wogo na, Levitiki sɛwɛ wi yɛn na to yɛgɛ nari. Wi yɛn na para fun leele mbele pe mbe ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa mbele pe se ya mbaa li gbogo pe wogo na.

Sɛwɛ wi sɛnrɛ ti go ŋga kì gbɔgɔ ko ki yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi konaa yɛgɛ ŋga na leele pe daga mbaa pe yinwege ki piin jaŋgo mbe koro yɔn finliwɛ na Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saara wɔmɔ wogo na *1–7*
Saraga wɔfɛnnɛ koŋgbanmbala pe tɛgɛwɛ *8–10*
Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ fyɔngɔ yaara naa fyɔngɔ fu yaara ti wogo na *11–15*
Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yagawa japiligbɔgɔ *16.1-34*
Izirayɛli woolo pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ kan *17–25*
Duwaw konaa daŋga sɛnrɛ *26–27*

ŊGASEGELE ŊGELE KE TƐGƐ SAARA WƆMƆ WOGO NA

1–7

Saara sogoworo ti kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa koro wa filis-
aga paraga go ki ni ma Moyisi wi
yeri ma para wi ni ma yo
2 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Ye ni, na wa kaa jaa mbe yaayogo
wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
wi pan nɛgɛ ni, nakoma sumbyɔ
nakoma sugbɔ ni.
3 «Na kaa pye nɛgɛ† wi yaa wɔ
saraga sogowogo†, wi daga mbe pan
napɔlɔ ni, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu,
wa filisaga paraga go ki yɔn na;
jaŋgo ki fɔ wi kala li Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla.
4 Lerefɔ wi yaa wi kɛɛ ki taga
wa yaayogo ŋga ki yaa wɔ saraga
sogowogo ki go ki na†; kona Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛnlɛ ki na mboo
kapere ti kala yaga wi na.
5 Wi yaa napɔlɔ wi kɔnli li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Kona saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn
pinambiile wele, pe yaa kasanwa
pi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri, mboo yanragi yanragi saraga
wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na,
wa filisaga paraga go ki yɔn na.

† **1:3 1.3:** Kìla pye yaayoro cɛnlɛ taanri pe ma ya ma wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe yala lere ŋa wì pan saraga ki ni wi tawa pi ni. Penjara fɛnnɛ poro la pye na napɛnɛ woo (Levi 1.3), a fyɔnwɔ fɛnnɛ poro na simbaala naa sikaala (Levi 1.10) nakoma sannjɛgɛlɛ woo (Levi 1.14).
† **1:3 1.3:** Saraga sogowogo, saraga kayi ŋga kìla pye pe maga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, maga sogo pew wa saraga wɔsaga ki na mali gbɔgɔ. † **1:4 1.4:** ***Wi yaa wi kɛɛ ki taga yaayogo ki go ki na***ki kapyege kìla pye naga nari ma yo ŋa wì pan mbe saraga ki wɔ, wùu yɛɛ taanla yaayogo ŋga ki yaa wɔ saraga ki ni, a kila ki nari fɔ naa wì yaayogo ki wɔ saraga, kì cɛn ndɛɛ wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri.

6 Lerefɔ wi yaa napɔlɔ wi sɛlɛgɛ wɔ, mboo kɔɔnlɔ kaliye kaliye.
7 Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambiile pe yaa kasɔn gbɛri wa saraga wɔsaga ki na, mbe kanŋgirɛ le wa ki ni.
8 Ko puŋgo na, saraga wɔfɛnnɛ, poro mbele Arɔn wi pinambiile wele, pe yaa kara nda tì kɔɔnlɔ ti lɛ, naa go ki ni konaa yanlaga ki ni, mberi tagataga wa kanŋgirɛ ti na wa kasɔn ki ni, wa saraga wɔsaga ki go na.
9 Lara to naa saanra ti ni, ti yaa jogo tɔnmɔ ni. Kona, saraga wɔfɛnnɛ nuŋgba yaa ti ni fuun ti sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

10 «Na lere wa kaa jaa mbe saraga sogowogo wɔ sumbyɔ nakoma sugbɔ ni, wi yaa pan simbapɔlɔ nakoma sikapɔlɔ ni, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu.
11 Wi yaa yaayogo ki kɔnli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Kona, saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
12 Lere ŋa wì pan yaayogo ki ni, wi yaa ki kɔɔnlɔ kaliye kaliye. Saraga wɔfɛnnɛ nuŋgba yaa kara nda tì kɔɔnlɔ ti lɛ naa go ki ni konaa yanlaga ki ni mberi tagataga wa kanŋgirɛ ti na wa kasɔn ki ni, wa saraga wɔsaga ki go na.
13 Yaayogo ki lara naa ki saanra ti yaa jogo tɔnmɔ ni. Saraga wɔfɔ wi yaa ti ni fuun ti wɔ saraga mberi sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

14 «Na lere wa kaa jaa mbe sannjɛlɛ wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga mbe pan ketenɛ nuŋgba nakoma jɛndɛtuwa nuŋgba ni.
15 Saraga wɔfɔ wi yaa pan sannjɛlɛ li ni wa saraga wɔsaga ki yɛgɛ, mbeli go ki kɔw mbege sogo wa saraga wɔsaga ki na; ko puŋgo na, wi yaa li kasanwa pi yiwi mboo wo wa saraga wɔsaga ki kanŋgaga ki na;
16 mbe sili siyɔlɔgɔ ki wɔ naa ki nawa yaara ti ni, mberi wa wa saraga wɔsaga ki tanla, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa laga ŋga pe maa cɔnrɔ ti wuun we.
17 Kona saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛlɛ li wali wa li kanwira shyɛn sɔgɔwɔ pi ni; ɛɛn fɔ, wi seli wali shyɛn mbeli laga li yɛɛ na. Ko puŋgo na, wi yaa li sogo wa kasɔn kanŋgirɛ ti na, wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga sogowogo, saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

2

Muwɛ saara kala

1 «Na lere wa kaa jaa mbe muwɛ yarikanga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga mbe pan muwɛ tiyɔɔn ni mba wì sinmɛ yanragi yanragi pi na, ma wusuna nuwɔ taan taga wa pi na.
2 Wi yaa pan muwɛ tiyɔɔn pi ni wa saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, Arɔn pinambiile wele. Pe ni, nuŋgba yaa ki muwɛ tiyɔɔn mba pè sinmɛ yanragi yanragi pi na pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, mbe wusuna nuwɔ taan wi ni fuun wi lɛ. Wi yaa ti sogo wa saraga wɔsaga ki na ti pye paa nandowo saraga yɛn†. Ki yɛn yarikanga, ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
3 Yarikanga sanŋga ki yaa pye Arɔn naa wi pinambiile poro wogo. Ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew, ma yiri wa saara nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni.
4 «Na lere wa ka pan muwɛ yarikanga ni ŋga pè fɔ yira ni, ki

† **2:2 2.2:** Kìla pye nandowo saraga ki ma ti Yɛnŋɛlɛ li maa jatere piin ŋa wì saraga ki wɔ wi na kajɛŋgɛ ni, nakosima saraga ki maa jate fɔ ki yɛn lo nuŋgba wogo.

daga mbe pye gato ŋa leve si ye wi ni, a pè sinmɛ pinlɛ wi muwɛ tiyɔɔn pi ni maa gbɔn, nakoma ki pye wɔn ŋa leve si ye wi ni, a pè sinmɛ yanragi yanragi wi na.

5 «Na ki ka pye yarikanga ki yɛn muwɛ yarikanga ŋga pe ma kala wɔn taala ni, pe yaa sinmɛ pinlɛ ki muwɛ tiyɔɔn pi ni mboo gbɔn, paga ka leve le pi ni.

6 Pe yaa yarikanga ki kaari kporokporo mbe sinmɛ wo ti na mberi pye muwɛ saraga.

7 «Na ki ka pye yarikanga ki yɛn muwɛ yarikanga ŋga pe ma kala tugurɔn sikalaga ni, ki daga mbe gbegele muwɛ tiyɔɔn ni, pe sinmɛ pinlɛ pi ni.

8 «Na ki yarikanga ki ka gbegele mbe kɔ ki yaara ti ni, wi yaa pan ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege kan saraga wɔfɔ wi yeri. Wo yaa kari ki ni wa saraga wɔsaga ki tanla.

9 Saraga wɔfɔ wi yaa ka wɔ wa yarikanga ki ni mbege sogo wa saraga wɔsaga ki na, ko yaa pye paa nandowo saraga yɛn. Ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

10 Yarikanga sanŋga ki yaa pye Arɔn naa wi pinambiile poro wogo. Ki wogo ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew, ma yiri wa saara nda pe ma wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma sogo ti ni.

11 «Muwɛ yarikanga ŋga fuun pe yaa pan mbe wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, paga ka leve le ka ni. Katugu pe se ka leve nakoma sɛnrɛgɛ† wɔ saraga li yeri mbege sogo.

12 Ye mbe ya pan leve naa sɛnrɛgɛ ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan paa ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda yɛn. Ɛɛn fɔ, ye se kari sogo wa saraga wɔsaga ki na paa saraga ŋga ki nuwɔ pi yɛn mali ndanla we.

13 «Muwɛ saraga ŋga fuun ye yaa wɔ li yeri, ye kɔ† taga ki na. Yaga kaga pye sambalawa ni mbe ka yaga kɔ fu; katugu yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, kɔ wo wi yɛn pi kacɛn we. Ko kala na ye daga mbaa kɔ tari wa ye muwɛ saara ti ni fuun ti na.

14 «Na ye kaa jaa mbe ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda muwɛ saraga ki wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki daga mbe pye sheshegele koŋgbanŋgala ŋgele pè ke pire ti kala, mari sun ti muwɛ po pa. Po ye yaa wɔ mbe pye ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti muwɛ saraga ye.

15 Ye yaa sinmɛ wo pi na, mbe wusuna nuwɔ taan taga wa pi na; ki yɛn muwɛ yarikanga.

16 Saraga wɔfɔ wi yaa pa wɔ wa ki muwɛ pi ni, naa sinmɛ ni, konaa wusuna nuwɔ taan wi ni fuun wi ni, mberi sogo paa nandowo saraga yɛn. Ki yɛn yarikanga ŋga pe ma sogo, ma pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo.

3

Nayinmɛ saara

1 «Na lere wa kaa jaa mbe nayinmɛ saraga wɔ nɛgɛ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, na kaa pye napɔlɔ nakoma nanɔ wi, wi daga mbe pye jɛrɛgisaga fu.

2 Ki lerefɔ wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo ki go ki na, mbege kɔnli wa filisaga paraga go ki yɔn na. Saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.

3 Wa ki nayinmɛ saraga ki ni, wi yaa ta wɔ wa mberi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mberi sogo. To ti yɛn yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn, mbe pinlɛ ŋga ki ma mara lara ti na ki ni,

† **2:11 2.11:** Laga ki laga ŋga ki ni, leve wo naa sɛnrɛgɛ ki ni ti yɛn paa kɔgɔna yɛn ŋa wi ma yaraga ka yirige maga lɛ, maga kan kila koro kpoyi. Ki yaa pye ndɛɛ Kana tara fɛnnɛ pàa ti tɛgɛ na pe yarisunndo ti gbogo ti ni. † **2:13 2.13:** Kìla pye kɔ pe maa le yaraga ka ni mbege tɛgɛ jaŋgo kiga ka jɔgɔ. Laga ki vɛrise ŋa wi ni, kɔ wi yɛn naga nari fun fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi yɛn kɔsaga fu. Faa kɔ wìla pye kagbɔgɔ yɔn wa yaakara ti ni, yɔn finliwɛ yaakara to wogo ko la wɛ; Nɔmbu 18.19; 2 Kuro 13.5.

4 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke
yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma
mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi
ni, poo pinlɛ poo laga jinŋgele ke ni.
5 Arɔn wi pinambiile pe yaa ki
woro ti sogo wa saraga wɔsaga ki na,
saraga sogowogo ŋga pè taga makɔ
wa kasɔn kanŋgirɛ ti na, wa ki go
na. Ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo, ki
nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla.
6 «Na kaa pye sumbyɔ nakoma
sugbɔ lerefɔ wì pan mbe wɔ nay-
inmɛ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ki yaayogo ki daga mbe pye naŋa
nakoma jɛlɛ, mbe pye jɛrɛgisaga fu.
7 Na kaa pye sumbyɔ wi yaa wɔ
saraga, wi yaa pan wi ni laga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
8 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo
ki go ki na, mbe sigi kɔnli wa
filisaga paraga go ki yɛgɛ. Saraga
wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe
yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi
wa saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni
fuun ti na.
9 Wa ki nayinmɛ saraga ki ni, wi
yaa yanlaga lara ti wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri mberi sogo: to ti yɛn
yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn, naa
naga ki ni fuun ki ni, wigi kɔn wigi
mara wa nafigo ki na, naa yanlaga
ŋga ki ma mara lara ti na ki ni,
10 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke
yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma
mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi
ni, wi yaa wi laga mbe pinlɛ jinŋgele
ke ni.
11 Saraga wɔfɔ wi yaa ki woro ti
sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ti yɛn
yaakara nda pe ma wɔ saraga mberi
sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
12 «Na kaa pye sugbɔ lerefɔ wi yaa
wɔ saraga, wi yaa pan wi ni laga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
13 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa
yaayogo ki go ki na, mbe sigi kɔnli
wa filisaga paraga go ki yɛgɛ. Saraga
wɔfɛnnɛ, Arɔn pinambiile wele, pe
yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi
wa saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni
fuun ti na.
14 Yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn
konaa ŋga fuun ki yɛn ma mara
ti na, wi yaa ki wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri mbege sogo;
15 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke
yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma
mara sɛnnɛ li na we, konaa yiripɔlɔ
wi ni; wi yaa wi laga mboo pinlɛ
jinŋgele ke ni.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa ki woro ti
sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ti yɛn
yaakara nda pe ma sogo, ti nuwɔ pi
yɛn ma tanla.
«Yanlaga ki ni fuun ki yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo wogo.
17 Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga
fu yoro naa ye setirige piile mbele
fuun pe yaa ka yiri puŋgo na ye kan;
yaga ka sa cɛn laga o laga, ye se
yanlaga ka nakoma kasanwa.»

4

Saraga ŋga ki ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja:

Saraga ŋga saraga wɔfɛnnɛ to wi daga mbe wɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
2 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na lere wa ka kapege pye, na
wi sigi siligi, mbe kala na li woro
pyewolo la pye, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele la jɔgɔ, ŋga wi daga mbe
pye ki ŋga:
3 «Na kiga pye saraga wɔfɛnnɛ to†
ŋa pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ
wo wì kapege ki pye ma ti, a jɔlɔgɔ to
leele pe ni fuun pe na, wi yaa napɔlɔ
yirifɔnŋɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu
wa wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
kapege ŋga wì pye ki kala na.
4 Wi yaa pan napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi
ni wa filisaga paraga go ki yɔn na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboo
kɛɛ ki taga wa yaayogo ki go ki na,
mbe sigi kɔnli le Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.

† **4:3 4.3:** Kìla pye saraga wɔfɛnnɛ to, wo nuŋgba pe ma sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ. Saraga wɔfɛnnɛ sanmbala poro na, pe ma sinmɛ pi yanragi yanragi pe na mɛɛ pe wɔ.

5 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa pè sinmɛ
kpoyi wo wi na, wi yaa yaayogo
ki kasanwa pa lɛ mbe ye pi ni wa
filisaga paraga go ki ni.
6 Wi yaa wi yombɛlɛ nuŋgba le
wa kasanwa pi ni, mboo yanragi
yanragisaga kɔlɔshyɛn wa paraga
ŋga pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki
kɔn shyɛn ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Wusuna nuwɔ taan wi ma
sogo saraga wɔsaga ŋga na, saraga
wɔfɛnnɛ to wi yaa kasanwa pa fafa
wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na, wa filisaga
paraga go ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na, wi kasanwa
sanmba pi ni fuun pi wo wa ki tatɛgɛ
ki na, ko ŋga ki yɛn wa filisaga
paraga go ki yɔn na we.
8 Ko puŋgo na, napɔlɔ ŋa wì wɔ
mbe kapere ti kala yagawa ja, wi yaa
wi yanlaga ki ni fuun ki laga, ŋga
fuun ki ma lara ti tɔn konaa ŋga
fuun ki ma mara ti na ki ni,
9 naa jinŋgele shyɛn koro naa ke
yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye ma
mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ wi
ni, wi yaa wi laga mbe pinlɛ jinŋgele
ke ni.
10 Ye yaa ki woro ti wɔ wa napɔlɔ
wi ni paa yɛgɛ ŋga na pe mari wɔ wa
nayinmɛ saraga yaayogo ki ni we.
Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa ti sogo wa
saara sogoworo ti ma sogo saraga
wɔsaga ŋga na ki na.
11 Ɛɛn fɔ, napɔlɔ wi sɛlɛgɛ ko na,
naa wi kara sannda ti ni fuun, naa
wi go, naa wi saanra, naa wi lara
konaa wi fire ti ni,
12 ko kɔrɔ wo yɛn napɔlɔ wi kara
sannda pyew, saraga wɔfɛnnɛ to wi
yaa ti lɛ mbe kari ti ni wa laga ŋga
pe maa cɔnrɔ ti wuun, wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, wa laga
ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ
na ka ni. Wi yaa sari sogo kasɔn
kanŋgirɛ ni, wa laga ŋga pe maa
cɔnrɔ ti wuun we†.

Saraga ŋga ki daga mbe wɔ leele pe ni fuun pe kapere ti kala na

13 «Na kaa pye Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pe ni fuun poro pè
kapege ki pye pe sigi siligi, mbe kala
na li woro pyewolo la pye, mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la jɔgɔ, pe yɛn
kapege pyefɛnnɛ, ali mbege ta pe
sigi jɛn o.
14 Na paga kaga jɛn mbe yo pè
kapege pye, pe yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ
wɔ saraga mbe kapere kala yagawa
ja. Pe yaa kari wi ni wa filisaga
paraga go ki yɛgɛ.
15 Izirayɛli gbogolomɔ pi lelɛɛlɛ pe
ni fuun pe yaa pe kɛyɛn yi tagataga
wa napɔlɔ wi go ki na, kona nuŋgba
mbe suu kɔnli le Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
16 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa pè sinmɛ
kpoyi wo wi na wi yaa napɔlɔ wi
kasanwa pa lɛ mbe ye pi ni wa
filisaga paraga go ki ni.
17 Wi yaa wi yombɛlɛ nuŋgba le
wa kasanwa pi ni mboo yanragi
yanragisaga kɔlɔshyɛn wa paraga
ŋga pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki
kɔn shyɛn ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
18 Wi yaa kasanwa pa fafa fun
saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa
filisaga paraga go ki ni. Saara
sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga
ŋga na, wi yaa kasanwa sanmba pi
ni fuun pi wo wa ki tatɛgɛ ki na, ko
ŋga ki yɛn wa filisaga paraga go ki
yɔn na we.
19 Ko puŋgo na, wi yaa yanlaga
ki ni fuun ki laga mbege sogo wa
saraga wɔsaga ki na.
20 Napɔlɔ ŋa wì wɔ ma wi yɛɛra
kapere ti kala yagawa ja, wùu pye
yɛgɛ ŋga na, wi yaa ŋa wi pye ma
fun. Wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye pe kan. Pa kona
pe kapere ti yaa kala yaga pe na.
21 Wi yaa kari ki napɔlɔ wi ni
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo
na, mbe saa sogo paa yɛgɛ ŋga
na napɔlɔ koŋgbanŋa wi daga mbe
sogo we. Ko ki yɛn saraga ŋga ki yaa

† **4:12 4.12:** Nɔmbu 15.27-28

wɔ mbe Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yagawa ja.

Saraga ŋga ki daga mbe wɔ Izirayɛli woolo teele pe kapere ti kala na

22 «Na kaa pye Izirayɛli woolo teele wo wa wì kapege pye, wi sigi siligi, ma kala na li woro pyewolo la pye, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la jɔgɔ, wi yɛn kapege pyefɔ.
23 Na wiga kaga jɛn mbe yo wì kapege pye, wi yaa sikapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa wɔ saraga, wi kapege ŋga wì pye ki kala na.
24 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa sikapɔlɔ wi go ki na, yaayoro nda pe maa woo saara sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi laga ŋga na, mbe saa kɔnli wa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ki yɛn saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja.
25 Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa yaayogo ki kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ nuŋgba ni, saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, mboo fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na; ko puŋgo na, wi yaa kasanwa sanmba pi wo wa ki saraga wɔsaga nuŋgba ki tatɛgɛ ki na.
26 Wi yaa yanlaga ki ni fuun ki sogo wa saraga wɔsaga ki na paa yɛgɛ ŋga na wi daga mbe nayinmɛ saraga ki sogo we. Pa saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye yɛɛn ŋa wi yɛn to wi kan, kona wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

Saraga ŋga ki daga mbe wɔ Izirayɛli woo wa kapere kala na

27 «Na kaa pye Izirayɛli woo wa yɛgɛ wì kapege pye, wi sigi siligi, mbe kala na li woro pyewolo la pye, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la jɔgɔ, wi yɛn kapege pyefɔ.
28 Na wiga kaga jɛn mbe yo wì kapege pye, wi yaa sikanɔ wɔ saraga, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, wi kapege ŋga wì pye ki kala na.
29 Wi yaa wi kɛɛ ki taga wa yaayogo ki go ki na, yaayoro nda pe maa woo saara sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi laga ŋga na, mbege kɔnli wa.
30 Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa yaayogo ki kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ nuŋgba ni, saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, mboo fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na; mbe si kasanwa sanmba pi ni fuun pi wo wa ki saraga wɔsaga nuŋgba ki tatɛgɛ ki na.
31 Wi yaa yanlaga ki ni fuun ki laga paa yɛgɛ ŋga na pe ma nay-inmɛ saraga wogo ki laga, mbe sigi sogo wa saraga wɔsaga ki na, jaŋgo ki nuwɔ taan pi Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege pye ki lerefɔ wi kan. Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.
32 «Na kaa pye sumbyɔ lerefɔ wila jaa mbe wɔ saraga wi kapege ki kala na, wi daga mbe pan simbanɔ ni, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu.
33 Yaayogo ŋga wi yaa wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, wi yaa wi kɛɛ ki taga wa ki go ki na, yaayoro nda pe maa woo saara sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi laga ŋga na, mbege kɔnli wa.
34 Saraga wɔfɛnnɛ to wi yaa yaayogo kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ nuŋgba ni, saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na, mboo fafa wa ki yɛnŋgɛlɛ ke na; mbe si kasanwa sanmba pi ni fuun pi wo wa ki saraga wɔsaga nuŋgba ki tatɛgɛ ki na.
35 Wi yaa yanlaga ki ni fuun ki laga paa yɛgɛ ŋga na sumbapyɔ ŋa wi yɛn nayinmɛ saraga pe maa wogo ki laga we; ko puŋgo na, wi yaa ki sogo wa saraga wɔsaga ki na, saara sogoworo ti go na, to nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan we. Pa saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye yɛɛn ki lerefɔ wi kan; pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

5

Kapere kala yagawa jasaara

ti yaa la woo kagala ŋgele na

1 «Na paga lere wa yeri mbe yo wi
sa sɛrɛya yo kiti kɔnkala la na, ŋga
wì jɛn wa ki kala li ni konaa ŋga wì
logo, wi ka je mbe yo wi sege yo, ki
yɛn kapege wi go na.
2 «Na lere wa ka jiri yaraga ŋga ki
yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ka na,
kana ki pye yanyaraga ŋga ki yɛn
fyɔngɔ ni ko ka kugo na, nakoma
yaayogo ko ka kugo na, nakoma
yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa
fulolo lara na lo la kugo na, wo jate
wi yaa pye fyɔngɔ ni, mboo kapege
ki go kala li lɛ.
3 «Na wiga jiri lere wa fyɔngɔ
cɛnlɛ o cɛnlɛ na, na li mbe ya lere
tɛgɛ fyɔngɔ ni, wii sigi jɛn, na wiga
kaga jɛn sanga ŋa ni, wi yaa pye
fyɔngɔ ni mboo kapege ki go kala li
lɛ.
4 «Na lere wa kaa para mbe fo
mbe wugu mbe yo wi yaa kala la pye
kapege konɔ, nakoma kajɛŋgɛ konɔ,
na wii jatere pye ki na, ki wuguro
ti yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, na wiga kaga jɛn
sanga ŋa ni, ki yaa pye kapege wi go
na.
5 «Ki kagala ŋgele kè naga yɛɛn,
na lere wa ka puŋgo la na, wi daga
mbe yere ki na fɔ wì kapege pye.
6 Ko puŋgo na, wi yaa pan sim-
banɔ nakoma sikanɔ ni saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan wi kapege ŋga wì pye
ki kala na, mboo wɔ saraga mbe
kapere kala yagawa ja. Kona saraga
wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki pye wi kan; pa wi kapere
ti yaa kala yaga wi na.

Saara nda fyɔnwɔ fɔ wi daga mbe wɔ mboo kapere ti kala yagawa ja

7 «Na kaa pye lere wa se ya
simbanɔ nakoma sikanɔ ta mboo
wɔ saraga mbe kapege ŋga wì
pye ki kala yagawa ja, wi yaa
pan keteŋgele shyɛn nakoma
jɛndɛtuwaye shyɛn ni Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan. Wi yaa nuŋgba wɔ mbe
kapere ti kala yagawa ja, mbe sanna
li wɔ saraga sogowogo.
8 Wi yaa pan ke ni saraga wɔfɔ wi
kan. Saraga wɔfɔ wi yaa keli mbe na
li yaa wɔ mbe kapere ti kala yagawa
ja li wɔ saraga gbɛn. Wi yaa li kɔnli
wi yombɛkɔrɔgɔ ki ni wa li kɔnɔ
li tanla; ɛɛn fɔ, wi se li go ki kɔw
mbege wɔ wa.
9 Ko puŋgo na, saraga ŋga kì wɔ
mbe kapere ti kala yagawa ja, wi
yaa ki kasanwa pi yanragi yanragi
saraga wɔsaga ki kanŋgaga ki na,
mbe sa sanmba pi wo saraga wɔsaga
ki tatɛgɛ ki na. Ki yɛn saraga ŋga pe
ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja.
10 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi
yaa sannjɛlɛ shyɛn wolo li wɔ saraga
sogowogo, mbe yala ki wɔlɔmɔ pi ni.
Kona, wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye ki lerefɔ wi kan.
Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.
11 «Na kaa pye wi se ya keteŋgele
shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn
ta, wi yaa pan muwɛ tiyɔɔn culo
taanri ni wi kapege ki kala na, mboo
wɔ saraga mbe kapere ti kala ya-
gawa ja. Ɛɛn fɔ, wiga ka sinmɛ pinlɛ
pi ni, wiga si ka wusuna nuwɔ taan
taga wa pi na, katugu ki yɛn saraga
ŋga pe ma wɔ mbe kapere ti kala
yagawa ja.
12 Wi yaa pan muwɛ pi ni saraga
wɔfɔ wi kan. Saraga wɔfɔ wi yaa
pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, po mbe
pye nandowo saraga, mboo sogo wa
saraga wɔsaga ki na saara sogoworo
ti go na, to nda pe ma sogo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan we. Ki yɛn saraga ŋga
pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa
ja.
13 Kapege ŋga lerefɔ wì pye wa ki
kagala ŋgele kè naga la ni, saraga
wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye wi kan ki kala na.
Pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.
«Saraga muwɛ sanmba pi yaa pye
saraga wɔfɔ wi woo paa yarikanga
yɛn.»

Saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo fɔ:

15 «Yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, na lere wa ka kapege
pye ti wogo na, na wi sigi siligi,
wi yaa pan simbapɔlɔ ni saraga,
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, mbe yiri
wi ni wa wi simbaŋgbelege ki ni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mboo kajɔɔgɔ
ki gbegele. Ma yaa simbapɔlɔ wi
sɔnŋgɔ ki naga warifuwe pyɔ yɔn
na, mbe yala cɛnsaga paraga go ki
warifuwe pyɔ nuŋgba nuguwɔ pi ni.
Simbapɔlɔ wi yaa pye saraga mbe
kajɔɔgɔ ki gbegele†.
16 Lerefɔ wì kapege ki pye yaara
nda wogo na ma jɔgɔ cɛnsaga
paraga go ki na, wi daga mberi sara,
mbe nuru mbe sara ŋa wì kan wi
walisaga kaŋgurugo wogo taga wa
wi na, mberi kan saraga wɔfɔ wi
yeri. Simbapɔlɔ ŋa wi yaa wɔ mbe
kajɔɔgɔ ki gbegele, saraga wɔfɔ wi
yaa wi wɔ saraga, mbe kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye lerefɔ wi
kan. Pa wi kapere ti yaa kala yaga
wi na.
17 «Na lere wa ka kapege pye mbe
kala na li woro pyewolo la pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele la wogo na, ali
na wi sigi jɛn, ki kapege ki yaa pye
wi go na.
18 Wi yaa pan simbapɔlɔ ni, ŋa
wi yɛn jɛrɛgisaga fu saraga wɔfɔ
wi kan, mbe yiri wi ni wa wi
simbaŋgbelege ki ni. Ma yaa wi
sɔnŋgɔ ki naga paa ŋa pe ma wɔ
mbe kajɔɔgɔ gbegele wi wogo ki yɛn,
mboo kajɔɔgɔ ki gbegele. Saraga
wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki pye lerefɔ ŋa wì kapege
ki pye wi sigi siligi, wii sigi jɛn wi
kan. Pa wi kapere ti yaa kala yaga
wi na.
19 Ki yɛn saraga ŋga ki ma wɔ mbe
kajɔɔgɔ gbegele, katugu ki lerefɔ
wìla kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na.»
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo fɔ:
21 «Na lere wa ka kapege pye mbe
kambasinŋge ka pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, na wiga finlɛ wi lewee
yɛnlɛ wa kan yaraga ŋga pè kan wi
yeri wì tɛgɛ ka wogo na, nakoma
ŋga wì jin nakoma ma yu ka wogo
na, nakoma ŋga wì shɔ wi yeri
fanŋga na ka wogo na,
22 nakoma na wiga yaraga ŋga kì
puŋgo ka yan mbe si finlɛ ki wogo
na, nakoma mbe wugu mbe yagbolo
li tɔn kapege ŋga fuun lere mbe ya
pye ka wogo na,
23 kona ki fɔ wì kapege pye ma pye
jɔgɔfɔ. Yaraga ŋga wì yu, nakoma
ŋga wì shɔ fanŋga na, nakoma
yaraga ŋga pè kan wi yeri wì tɛgɛ,
nakoma ŋga kì puŋgo a wì yan, wi
daga mbege sɔngɔrɔ yaragafɔ wi na.
24 Yaraga ŋga fuun wì yagbolo
wuguro ti wugu ki kala na, wi yaa
ki yaraga ki ni fuun ki yɔngɔ kan,
mbe yaraga ki walisaga kaŋgurugo
wogo taga wa ki na yaragafɔ wi kan,
pilige ŋga ni wiga kaga jɛn mbe yo
wi yɛn jɔgɔfɔ we.
25 Wi yaa pan simbapɔlɔ ni, ŋa
wi yɛn jɛrɛgisaga fu saraga wɔfɔ
wi kan, mbe yiri wi ni wa wi sim-
baŋgbelege ki ni, mboo wɔ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mboo kajɔɔgɔ
ki gbegele. Ma yaa wi sɔnŋgɔ ki
naga paa ŋa pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ
gbegele wi wogo ki yɛn.
26 Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki pye wi
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kapege ŋga wì pye, ki yɛn yɛgɛ o
yɛgɛ, ki yaa kala yaga wi na.»

6

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ pe kan:

Saara sogoworo ti wɔmɔ kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn naa wi
pinambiile pe kan fɔ:

† **5:15 5.15:** Kìla pye yaayogo ŋga kala jɔgɔfɔ wi ma pan, saraga wɔfɔ wi maga sɔnŋgɔ ki naga jaŋgo pege jɛn na kaa pye kì gbɔn mbe ya mbe saraga ki wɔ. Ɛɛn fɔ, penjara ma pe ma sara.

«Ŋgasele na li yaa tɛgɛ saraga sogowogo† ki wogo na li na:

«Saraga sogowogo ki daga mbe koro wa saraga wɔsaga ki na yembinɛ li ni fuun li ni mbe sa gbɔn ki goto pinliwɛ ni. Kasɔn ki daga mbe koro la yiin wa saraga wɔsaga ki na.
3 Ki goto pinliwɛ ni, saraga wɔfɔ wi yaa wi derigbɔgɔ ŋga pè ti lɛn jese ni ki le, naa wi kurusi wenɛ na pè ti lɛn jese ni li ni. Saraga sogowogo ŋga kì sogo wa saraga wɔsaga ki na, wi yaa ki cɔnrɔ ti wɔ mberi wo le saraga wɔsaga ki tanla.
4 Ko puŋgo na, wi yaa ko yaripɔrɔ† to wɔ wi yɛɛ na, mbe ta yɛgɛ le, mbe cɔnrɔ ti lɛ mbe kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, sari wo wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu ka ni.
5 Kasɔn ŋga wa saraga wɔsaga ki na, ki daga mbe koro la yiin, kiga ka figi. Pinliwɛ pyew, saraga wɔfɔ wi yaa kanŋgirɛ le wa kasɔn ki ni mbe saraga sogowogo ki taga wa ti na, ko puŋgo na mbe si nayinmɛ saara ti yanlaga ki sogo wa ki na.
6 Kasɔn ki daga mbe koro la yiin wa saraga wɔsaga ki na suyi, kiga ka figi.

Muwɛ saara ti wɔmɔ kala

7 «Ŋgasele na li yaa tɛgɛ muwɛ saara ti wogo na li na:

«Arɔn wi pinambiile poro pe yaa lari woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa saraga wɔsaga ki yɛgɛ na.
8 Saraga wɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba yaa saraga muwɛ tiyɔɔn pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, naa sinmɛ ni konaa wusuna nuwɔ taan ŋa wi ma taga yarikanga ki na wi ni fuun wi ni, to yɛn nandowo woro wa saraga ki ni. Wi yaa ti sogo wa saraga wɔsaga ki na, ko ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla we.
9 Arɔn naa wi pinambiile pe ni, muwɛ sanmba mba pì koro pe yaa pi pye pe yaakara. Pe yaa ki yaakara ti ka leve fu wa laga ŋga ki yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ka ni, wa filisaga paraga go loŋgo ki ni.
10 Paga ka leve pinlɛ pi ni mboo fɔ. Ki yɛn tasaga ŋga mi Yɛnŋɛlɛ mì kan pe yeri ma yiri wa saara nda pe ma wɔ na yeri ma sogo ti ni. Ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew na kan paa kapere ti kala yagawa jasaraga konaa kajɔɔgɔ gbegewe saraga ki yɛn.
11 Arɔn pinambiile mbele pe yɛn nambala poro pe yaa la to kaa. Ki woro ti yaa pye pe woro sanga pyew, poro naa pe setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na pe ni, mbe yiri wa saara nda ti ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni. Lere wa yɛgɛ ka jiri ti na, wi yaa pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na†.»

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

13 «Pilige ŋga ni paga sinmɛ kpoyi wo Arɔn naa wi pinambiile pe na mbe pe wɔ, saraga ŋga pe yaa wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ŋga: Pilige pyew, muwɛ tiyɔɔn culo taanri. Pe yaa culo nuŋgba naa kɔngɔ wɔ pinliwɛ ni, mbe culo nuŋgba naa kɔngɔ sanmba pi wɔ yɔnlɔkɔgɔ.
14 Pe yaa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo gbɔn, mbe suu kala tugurɔn sikalaga ni. Ma yaa ki wɔn wi kɔɔnlɔ kporokporo mbe pan mboo wɔ saraga, ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

15 «Arɔn pinambiile pe ni, ŋa pe yaa ka sinmɛ kpoyi wo wi na mboo wɔ, mboo tɛgɛ saraga wɔfɔ wa Arɔn wi yɔnlɔ, wi yaa ki saraga nuŋgba ki wɔ fun. Ki muwɛ saraga ki yaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo fɔ sanga

† **6:2 6.2:** Saraga sogowogo ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ko ki yɛn saraga ŋga ki yaa la woo pilige pyew, ki pinliwɛ naa ki yɔnlɔkɔgɔ, Izirayɛli woolo pe kan. † **6:4 6.4:** Yaripɔrɔ nda saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na nii na saraga wɔmɔ tunŋgo ki piin, paa daga lari nii wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ko ni cɛ . † **6:11 6.11:** Mbe wɔ saraga wɔfɛnnɛ poro ni, yaraga ka sila daga mbe jiri yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na. Yaraga ŋga fuun ka jiri yaara nda ti tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na, ki ma daga mbe ku; katugu ki ma kanŋga ma pye kpoyi.

pyew. Ki ni fuun ki yaa sogo mbe kɔ li kan.
16 Muwɛ saraga ŋga fuun saraga wɔfɔ wi yaa wɔ, ki daga mbe sogo
pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, paga ka ka
ka.»

Kapere ti kala yagawa jasaraga ki wɔmɔ kala

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo
18 wigi yo Arɔn naa wi pinambiile
pe kan fɔ:
«Ŋgasele na li yaa tɛgɛ kapere ti
kala yagawa jasaraga wogo ki na li
na:
«Yaayogo ŋga ki yaa wɔ mbe
kapere ti kala yagawa ja, ki yaa kɔnli
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wa laga
ŋga yaayoro nda pe maa woo saara
sogoworo pe maa ti kɔnlɔgi we. Ki
yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ
pew Yɛnŋɛlɛ kan.
19 Saraga wɔfɔ ŋa wi yaa kapere ti
kala yagawa jasaraga ki wɔ, wo wi
yaa ki ka wa laga ŋga ki yɛn kpoyi
ka ni, wa filisaga paraga go loŋgo ki
ni.
20 Lere o lere ka jiri ki saraga
kara ti na, wi yaa pye kpoyi. Na
ki kasanwa pa ka janri mbe wo
yaripɔgɔ na, pì janri ma wo laga ŋga
na, pe yaa ki jogo laga kpoyi ka ni.
21 Na paga saraga kara ti sɔgɔ
cɔgɔ ŋga ni, ki cɔgɔ ki daga mbe
yaari ti sɔgɔŋgɔlɔ. Na paga ti sɔgɔ
tuguyɛnrɛ cɔgɔ ni, pege jogo jɛŋgɛ,
pege sunlu tɔnmɔ ni.
22 Saraga wɔfɔ wi go woolo mbele
fuun pe yɛn nambala, poro pe yaa ki
kara ti ka. Ti yɛn yaraga ŋga ki yɛn
ma tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
23 Ɛɛn fɔ, kapere ti kala yagawa
jasaraga ŋga pe ma ye ki kasanwa
pa ni wa filisaga paraga go ki ni, mbe
kapere ti kala yagawa ja kapyege ki
pye wa cɛnsaga paraga go ki ni, ki
kara ta si daga mbe ka. Ti yaa sogo
wa kasɔn ki ni.

7

Saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele

1 «Saraga ŋga ki ma wɔ mbe
kajɔɔgɔ gbegele ki ŋgasele li na:
«Ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ
ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
2 Yaayogo ŋga ki yaa wɔ kajɔɔgɔ
gbegele saraga, yaayoro nda pe maa
woo saara sogoworo pe maa ti
kɔnlɔgi laga ŋga na, pa pe yaa ki
kɔnli wa. Ko puŋgo na, pe yaa ki
kasanwa pi yanragi yanragi saraga
wɔsaga ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
3 Pe yaa yanlaga ki ni fuun ki
wɔ saraga, naa ki naga ki ni, naa
yanlaga ŋga ki ma lara ti tɔn ki ni,
4 naa ki jinŋgele shyɛn koro naa
ke yanlaga ki ni, ko ŋga ki ma pye
ma mara sɛnnɛ li na we, naa yiripɔlɔ
wi ni, pe yaa wi pinlɛ mboo laga
jinŋgele shyɛn ke ni.
5 Saraga wɔfɔ wi yaa ti ni fuun ti
sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ki yɛn
kajɔɔgɔ gbegewe saraga ŋga pe ma
sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
6 Saraga wɔfɛnnɛ pe piile mbele pe
yɛn nambala pe mbe ya mbege kara
ta ka. Ɛɛn fɔ, pe yaa ti ka laga kpoyi
ka ni. Ti yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma
tɛgɛ ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan.
7 Ŋgasele nuŋgba lo lì tɛgɛ kapere
kala yagawa jasaraga konaa kajɔɔgɔ
gbegewe saraga ti wogo ki na.
Saraga wɔfɔ ŋa wi yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki pye, yaayogo
ki kara ti yaa pye wo woro.
8 «Na saraga wɔfɔ wa ka saraga
sogowogo wɔ lere wa kan, yaayogo
ŋga pè wɔ saraga ki sɛlɛgɛ ki yaa pye
ki saraga wɔfɔ wi wogo.
9 Saraga wɔfɔ wa ka lere wa muwɛ
saraga wɔ, na paga ki fɔ yira ni wi
o, nakoma paga ki kala wɔn taala ni
o, nakoma tugurɔn sikalaga ni o, ki
yaa pye saraga wɔfɔ wi wogo.
10 Ɛɛn fɔ, muwɛ saara nda fuun pè
sinmɛ pinlɛ ti ni mari gbɔn nakoma
ti yɛn sinmɛ fu, to yaa pye Arɔn piile
mbele pe yɛn nambala pe ni fuun pe
woro, wa se wɔ wa ni.

Ŋgasele na lì tɛgɛ nayinmɛ saara ti wogo na

11 «Nayinmɛ saara nda pe yaa la
woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋgasele
na lì tɛgɛ ti wogo ki na li na:
12 «Na lere wa kaa nayinmɛ
saraga woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
mbeli shari, wi yaa pan leve fu gato
ni, ŋa pè gbɔn sinmɛ ni mboo taga
wa nayinmɛ saraga ki na, naa leve
fu wɔn ni, ŋa pè sinmɛ yanragi
yanragi wi na, naa gato ni, ŋa pè
muwɛ tiyɔɔn tɛgɛ maa gbɔn, ma
sinmɛ pinlɛ pi ni.
13 Wi yaa buru ŋa leve yɛn wi ni
wa taga wa wi nayinmɛ saraga ki na,
ko ŋga wìla woo mbeli shari we.
14 Pe yaa buru nuŋgba nuŋgba
lagala ki saara ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti na, mberi wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki woro ti yaa pye
saraga wɔfɔ ŋa wì nayinmɛ saraga
yaayogo ki kasanwa pi yanragi yan-
ragi wi woro.
15 Na wiga nayinmɛ saraga ki wɔ
pilige ŋga ni mbeli shari, pe yaayogo
ki kara ti ka ki pilige nuŋgba ki ni,
paga ka ta yaga ti wɔnlɔ ti yiri.
16 «Na ki fɔ wi saraga kiga pye
saraga ŋga pe ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ
tɔn, nakoma nayinmɛ yarikanga, pe
yaa yaayogo ki kara ta ka pilige ŋga
pè saraga ki wɔ ki ni, ti sannda ti yaa
koro ki goto.
17 Na saraga kara ta ka koro sa
gbɔn pilige taanri wogo ki na, peri
sogo.
18 Ɛɛn fɔ, na paga ki nayinmɛ
saraga kara ta ka pilige taanri wogo
ki na, ŋa wì saraga ki wɔ wi saraga
ki se yigi, ki se si jate saraga; katugu
ki kara ti yaa kanŋga fyɔngɔ yaraga.
Lere ŋa ka ta ka, ki yaa pye kapege
wi go na.
19 Na kara tiga jiri yaraga ŋga ki
yɛn fyɔngɔ ni ka na, yaga ka ki kara
ti ka, yeri sogo.

«Lere ŋa fuun wi yɛn kpoyi, wo wi
mbe ya mbege nayinmɛ saraga ŋga
pè wɔ ki kara ta ka.
20 Nayinmɛ saraga kara nda ti yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro, na lere wa ka
ta ka mbege ta wi yɛn fyɔngɔ ni, wi
daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe
sɔgɔwɔ.
21 Na lere wa ka jiri yaraga ŋga
ki yɛn fyɔngɔ ni ka na, nakoma lere
ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa na, nakoma
yaayogo ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka na,
mbe si nayinmɛ saraga kara ta ka, to
nda pe wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi
daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe
sɔgɔwɔ.»
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo
23 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan
fɔ:
«Yaga ka nɛgɛ yanlaga, nakoma
sumbyɔ yanlaga nakoma sugbɔ yan-
laga ka.
24 Yaayogo ŋga ka ku ki yɛ nakoma
yaayogo ŋga cɛngɛ gbo, yaga ka ki
yanlaga ka ka; ɛɛn fɔ, ye mbe ya kala
la yɛgɛ pye ki ni†.
25 Yaayogo ŋga pe ma wɔ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe sogo kasɔn
ni, na lere ŋa ka ki yanlaga ka ka, wi
daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe
sɔgɔwɔ.
26 Yaga sa cɛn laga o laga, ye se
ka kasanwa ka, sannjɛlɛ kasanwa
nakoma yaayogo kasanwa.
27 Lere o lere ka kasanwa ka, pi
yɛn yiŋgi kasanwa o, wi daga poo
purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.»
28 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo
29 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan
naa fɔ:
«Na lere wa ka nayinmɛ saraga
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi daga
mbeli tasaga wɔ wa wi nayinmɛ
saraga ki ni mbege kan li yeri.
30 Wo jate wi yaa pan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tasaga ki ni wi yɛ, ko ŋga
ki yaa sogo we. To ti yɛn yanlaga
konaa yaayogo ki ndige ye. Wi yaa
ndige ki lɛ mbege yirige mbege kan
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

† **7:24 7.24:** Kìla pye, yaayogo ŋga ka ku ki yɛ, nakoma cɛngɛ ka ŋga gbo, pe maga yanlaga ki wɔ naga faa tunŋgo pyeyaara naa yaara nda pè gbegele sɛɛrɛ ni ti na jaŋgo ti koro jɛndɛ.

31 Saraga wɔfɔ wi yaa yanlaga ki
sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ndige
ko na, ko yaa pye Arɔn naa wi
pinambiile pe wogo.
32 Ye yaa la ye nayinmɛ saara
yaayoro ti kalige jegele ke kaan
saraga wɔfɔ wi yeri paa yarikanga
yɛn.
33 Arɔn wi pinambiile pe ni, ŋa
wi yaa nayinmɛ saraga yaayogo ki
kasanwa naa ki yanlaga ti wɔ wa
saraga wɔsaga ki na, yaayogo ki
kalige jele lo li yaa pye wi tasaga.
34 Ndige ŋga pe ma yirige ma kan
saraga ko naa jele li ni, mì mari
shɔ Izirayɛli woolo pe yeri mbe yiri
wa pe nayinmɛ saara ti ni, mberi
kan saraga wɔfɔ Arɔn wo naa wi
pinambiile pe yeri. Ki yɛn ŋgasele
na li yɛn kɔsaga fu yoro Izirayɛli
woolo ye kan.»

35 Ki woro ti yɛn Arɔn naa wi
pinambiile pe tasaga mbe yiri wa
saara nda pe ma wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri mberi sogo ti ni, mbege lɛ pilige
ŋga ni paga sinmɛ kpoyi wo pe na
mbe pe wɔ paa saraga wɔmɔ tunŋgo
ki piin li kan we.
36 Ki woro nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo Izirayɛli woolo paa kaan saraga
wɔfɛnnɛ pe yeri, pilige ŋga ni paga
sinmɛ kpoyi wo pe na mbe pe wɔ
we. Ki ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu
pe setirige piile mbele fuun pe yaa
ka yiri pe kan.

37 Ki ŋgasegele ŋgele yɛɛn koro
kè tɛgɛ saraga sogowogo ki na,
naa muwɛ saraga wogo ki na, naa
kapere kala yagawa jasaraga wogo
ki na, naa kajɔɔgɔ gbegewe saraga
wogo ki na, naa mbe lere wɔ
mboo tɛgɛ tunŋgo na konaa nay-
inmɛ saraga wogo ki na.
38 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki tunŋgo
ki kan Moyisi wi yeri wa Sinayi
yanwiga ki na, pilige ŋga ni làa ki
konɔ kan Izirayɛli woolo pe yeri ma
yo paa paan pe yarikanra ti ni li kan
wa Sinayi gbinri wi ni.

SARAGA WƆFƐNNƐ

† **8:8 8.8:** Ɛki 28.30

KOŊGBANMBALA PE TƐGƐWƐ

8

8–10

Arɔn naa wi pinambiile pe wɔmɔ mbe pe tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo ki na (Ɛki 29.1-37)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
2 «Arɔn naa wi pinambiile pe yeri
wa filisaga paraga go ki yɔn na.
Yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ mbaa
saraga wɔgɔtunŋgo piin, ma ti pe
pan ti ni, naa sinmɛ kpoyi pi ni,
naa napɔlɔ wi ni, ŋa pe yaa wɔ
mbe kapere ti kala yagawa ja, naa
simbapɛnɛ shyɛn pe ni konaa leve
fu buru wi yɛn kanjapige ŋga ni ki
ni.
3 Ma Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
ni fuun pe yeri ma pe gbogolo wa
filisaga paraga go ki yɔn na.»
4 A Moyisi wì si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo wi kan ki pye, ma Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe yeri ma pe
gbogolo wa filisaga paraga go ki yɔn
na.
5 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Moyisi wi kan, a wì siri yo Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe kan.
6 Ko puŋgo na, a Moyisi wi si ti a
Arɔn naa wi pinambiile pè pan, a wì
si pe pye a pè woli. 7 A wì si bundu
wi le Arɔn wi kan, ma kurusijara
ŋa wi yɛn wi na wi pɔ wi kan, ma
deritɔnlɔgɔ ki le wi kan konaa ma
efɔdi wi le wi kan maa taga wa, mɛɛ
kurusijara ŋa wi ma pye efɔdi wi na
wi pɔ wa puŋgo na.
8 A wì si yaripɔgɔ ŋga pe ma le ma
wa kotogo na ki le wi kan, mɛɛ yaara
nda pe yinri Urimu naa Tumimu† ti
le wa ki ni.
9 A wì si gbɔgɔwɔ njala li kan
wi kan, ma tɛ paparapa wi pɔ wa
gbɔgɔwɔ njala li yɛgɛ, wo wi yɛn
jara ŋa wi yɛn kpoyi, paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi
kan.

10 A Moyisi wì si sinmɛ mba pe ma
wo yaraga na mbege wɔ pi lɛ ma pa
yanragi yanragi cɛnsaga paraga go
konaa ki nawa yaara ti ni fuun ti na,
maga tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.
11 A wì si pa yanragi yanragi
saraga wɔsaga ki na yanragisaga
kɔlɔshyɛn, naa ki tunŋgo pyeyaara
ti ni fuun ti na, naa jogoyaraga
konaa ki tatɛgɛ ki na mari tɛgɛ ti yɛ
Yɛnŋɛlɛ kan.
12 A wì si sinmɛ mba pe ma wo
yaraga na mbege wɔ pa wo wa Arɔn
wi go ki na fun, maa pye kpoyi
Yɛnŋɛlɛ kan.
13 Ko puŋgo na, a wì si Arɔn
wi pinambiile pe pye a pè fulo wa
wi tanla, mɛɛ pe bunduye pe lele
pe kan, kurusijaraye mbele pe yɛn
pe na ma pe pɔpɔ pe kan, mɛɛ
pe njagala ke kankan pe kan paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
Moyisi wi kan we.
14 Napɔlɔ ŋa pe yaa wɔ saraga
mbe kapere ti kala yagawa ja, a wì si
ti a pè pan wi ni wa wi tanla. A Arɔn
naa wi pinambiile pè si pe kɛyɛn yi
tagataga wa napɔlɔ wi go ki na.
15 A Moyisi wì si napɔlɔ wi kɔnli
mɛɛ wi kasanwa pa lɛ maa fafa wa
saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke na
wi yombɛlɛ nuŋgba ni, maga pye
kpoyi. Ko puŋgo na, a wì si kasanwa
sanmba pi wo wa saraga wɔsaga ki
tatɛgɛ ki na. Pa wìla saraga wɔsaga
ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ yɛɛn, jaŋgo paa
kapere ti kala yagawa ja kapyege ki
piin wa ki na.
16 A Moyisi wì si yanlaga ŋga fuun
ki yɛn ma napɔlɔ wi lara ti tɔn ki
laga, naa yiripɔlɔ wi ni, naa jinŋgele
shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni,
mari sogo wa saraga wɔsaga ki na.
17 Ɛɛn fɔ, napɔlɔ wi kara sannda
nda tìla koro: wi sɛlɛgɛ, naa wi kara
konaa wi fire ti ni, wìla saa ti sogo
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
yo Moyisi wi kan we.
18 Ko puŋgo na, a wì si ti, a pè
pan simbapɔlɔ ŋa pe yaa pye saraga
sogowoo wi ni. A Arɔn naa wi
pinambiile pè si pe kɛyɛn yi tagataga
wa simbapɔlɔ wi go ki na.
19 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi
kɔnli, mɛɛ wi kasanwa pi yanragi
saraga wɔsaga ki kanŋgara ti ni
fuun ti na.
20 A wì si simbapɔlɔ wi kɔɔnlɔ
kaliye kaliye, mɛɛ wi go, naa kara
nda tì kɔɔnlɔ konaa wi yanlaga ki ni
ti sogo.
21 A wì si simbapɔlɔ wi lara naa
wi saanra ti jogo, mɛɛ ti sogo ma
pinlɛ wi kara sannda ti ni wa saraga
wɔsaga ki na. Ki yɛn saraga so-
gowogo, ŋga pe ma sogo, ki nuwɔ
taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo
Moyisi wi kan we.
22 Ko puŋgo na, a wì si ti a pè pan
simbapɔlɔ shyɛn woo wi ni, ŋa pe
yaa wɔ saraga mbe saraga wɔfɛnnɛ
pe tɛgɛ tunŋgo ki na. A Arɔn naa wi
pinambiile pè si pe kɛyɛn yi tagataga
wa wi go ki na.
23 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi
kɔnli mɛɛ wi kasanwa pa lɛ maa
fa wa Arɔn wi kalige nuŋgbolo li
na, wa laga ŋga pe ma nuŋgbolo
li furu, ma pa fa wa wi kalige kɛɛ
yombɛgbɔgɔ ki na, konaa wi kalige
tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na†.
24 A Moyisi wì si ti a Arɔn
wi pinambiile pè fulo wi tanla, a
wì si kasanwa pa fafa pe kalige
nuŋgbogolo ke na, wa laga ŋga pe
ma nuŋgbolo li furu, ma pa fafa wa
pe kalige kɛyɛn yombɛgbɔrɔ ti na
konaa pe kalige tɔɔrɔ yombɛgbɔrɔ ti
na; kona, a wì si kasanwa sanmba pi
yanragi yanragi wa saraga wɔsaga
ki kanŋgara ti ni fuun ti na.
25 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi
yanlaga ki lɛ, naa wi naga ki ni, naa
yanlaga ŋga fuun ki ma lara ti tɔn ki
ni, naa yiripɔlɔ wi ni, naa jinŋgele
shyɛn koro naa ke yanlaga ki ni,
konaa kalige jele li ni.
26 Leve fu buru wi yɛn kanjapige

† **8:23 8.23:** Ye wele wa Ɛki 29.20laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna.

ŋga ni ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a wì si leve fu gato pyɔ nuŋgba wɔ wa ki ni, naa gato ŋa pè wa sinmɛ ni wi pyɔ nuŋgba ni, konaa wɔn pyɔ nuŋgba ni, mɛɛ ti taga wa yanlaga konaa kalige jele li na.
27 A wì si ti ni fuun ti le Arɔn naa wi pinambiile pe kɛɛ, mɛɛ pe pye ma yo peri yirige peri kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
28 Ko puŋgo na, a Moyisi wì siri shɔ pe kɛɛ mari sogo wa saraga wɔsaga ki na, wa saara sogoworo ti go na. Ki yɛn saraga ŋga pe ma wɔ mbe lere tɛgɛ tunŋgo na, pe maga sogo, ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
29 A Moyisi wì si simbapɔlɔ wi ndige ki lɛ maga yirige maga kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki ndige kìla pye Moyisi wo tasaga ma yiri wa saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛwɛ simbapɔlɔ wi ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
30 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege wɔ pa lɛ, konaa kasanwa mba wa saraga wɔsaga ki na pa ni, maa yanragi yanragi Arɔn wo naa wi yaripɔrɔ ti na, ma pa yanragi yanragi wi pinambiile poro naa pe yaripɔrɔ ti na. Kì pye ma, pa wìla Arɔn naa wi yaripɔrɔ konaa wi pinambiile poro naa pe yaripɔrɔ ti ni pe pye kpoyi yɛɛn Yɛnŋɛlɛ kan.
31 A Moyisi wì sigi yo Arɔn wo naa wi pinambiile pe kan fɔ: «Ye simbapɔlɔ shyɛn woo wi kara ti sɔgɔ wa filisaga paraga go ki yɔn na. Ye kara ti ka wa ki laga ki na, mbe pinlɛ pè ye tɛgɛ tunŋgo ki na buru ŋa ni wi ni, wo ŋa wi yɛn wa kanjapige ki ni, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye kan we.
32 Kara to naa buru wi ni, yaga ka, nda ka koro, yeri sogo.
33 Ye yaa koro wa filisaga paraga go ki yɔn na fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, ki piliye yan pe yaa ye tɛgɛ tunŋgo ki na fɔ yi yɔn ki sa tin; katugu pe yaa ye tɛgɛ ye tunŋgo ki na piliye kɔlɔshyɛn ni.
34 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ki pye paa yɛgɛ ŋga na wège pye nala we, jaŋgo ye kapere ti kala mbe yaga ye na.
35 Ye koro wa filisaga paraga go ki yɔn na, yɔnlɔ naa yembinɛ, fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ nda yo, yeri yɔn fili, nakoma ye yaa ku. Tunŋgo ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo na kan koyi yɛɛn».
36 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ma yo wìgi yo Arɔn naa wi pinambiile pe kan, a pè si tanga ma yala ki ni.

9

Saara koŋgbannda nda Arɔn naa wi pinambiile pàa wɔ

1 Pilige kɔlɔtaanri wogo† ki na, a Moyisi wì si Arɔn naa wi pinambiile pe yeri, naa Izirayɛlilelɛɛlɛ pe ni;
2 mɛɛ Arɔn wi pye fɔ:
«Napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ja maa pye kapere ti kala yagawa jasaraga, konaa simbapɔlɔ nuŋgba ni, ma wo pye saraga sogowogo. Pe ni fuun shyɛn pe pye jɛrɛgisaga fu. Ma pe wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 Ko puŋgo na, maga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe pan sikapɔlɔ nuŋgba ni mboo wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, naa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba konaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu; poro yaa pye saraga sogowogo.
4 Pe pan napɔlɔ nuŋgba naa simbapɔlɔ nuŋgba ni, mbe pe wɔ nayinmɛ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pe muwɛ saraga taga pe na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni; katugu Yawe

† **9:1 9.1:** Piliye kɔlɔshyɛn koŋgbanya yo naa pilige kɔlɔtaanri wogo ŋga ki sɛnrɛ tì yo, yi ni fuun yi yɛn na para kala nuŋgba lo na. Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na ko Arɔn naa wi pinambiile pàa tunŋgo ki lɛ naga piin.

Yɛnŋɛlɛ li yaa li yɛɛ naga ye na nala.»
5 Yaara nda fuun Moyisi wìla naga,
a pè si pan ti ni wa filisaga paraga
go ki yɔn na. A Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pè si pan ma yere
le Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
6 A Moyisi wì sho fɔ: «Ye wele, ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ye pye, yege pye,
pa li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaa pi yɛɛ
naga ye na.»
7 Kona, a Moyisi wì si Arɔn wi
pye fɔ: «Fulo wa saraga wɔsaga ki
tanla, mɔɔ kapere ti kala yagawa
jasaraga ki wɔ, naa saraga sogowogo
ki ni. Ma kapere ti kala yagawa
ja kapyege pye ma yɛɛ kan konaa
maga pye leele pe kan. Ko puŋgo
na, mɛɛ leele pe saara ti wɔ pe kan,
ma kapere ti kala yagawa ja kapyege
ki pye pe kan fun, paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we†.»
8 A Arɔn wì si fulo wa saraga
wɔsaga ki tanla mɛɛ napɔlɔ
yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa wɔ mboo yɛɛra
kapere ti kala yagawa ja wi kɔnli.
9 A wi pinambiile pè si yaayogo
ki kasanwa pi kan wi yeri. A wì
suu yombɛlɛ li le wa pi ni maa
fafa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke
na, mɛɛ sanmba pi wo wa saraga
wɔsaga ki nɔgɔna tatɛgɛ ki na.
10 A wì si yaayogo ki yanlaga,
naa ki jinŋgele shyɛn koro naa ki
yiripɔlɔ wi ni ti sogo wa saraga
wɔsaga ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.
11 Ɛɛn fɔ, yaayogo ki kara naa ki
sɛlɛgɛ ko na, wìla saa to sogo wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na.
12 A Arɔn wì si simbapɔlɔ ŋa pè
pye saraga sogowogo wi kɔnli. A wi
pinambiile pè si yaayogo ki kasanwa
pi kan wi yeri, a wì suu yanragi
yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara
ti ni fuun ti na.
13 Yaayogo ŋga kì wɔ saraga so-
gowogo, a pè sigi go naa ki kara
nda pè kɔɔnlɔ kaliye kaliye ti kan wi
yeri; a wì siri sogo wa saraga wɔsaga
ki na.
14 A wì si lara to naa saanra ti jogo,
mari sogo wa saraga wɔsaga ki na,
wa saraga sogowogo sanŋga ki go
na.
15 Ko puŋgo na, a Arɔn wì si leele
pe saara ti wɔ. Sikapɔlɔ ŋa wi
yaa wɔ saraga mbe leele pe kapere
ti kala yagawa ja, a wì suu kɔnli
maa wɔ saraga mbe kapere ti kala
yagawa ja, paa yɛgɛ ŋga na wìla
napige saraga ki wɔ we.
16 A wì si saraga sogowogo ki wɔ
ma yala ki kakɔnndɛgɛlɛ li ni.
17 Kona, a wì si muwɛ saraga ki
wɔ, mɛɛ pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba
maa sogo wa saraga wɔsaga ki na,
ma taga pinliwɛ pyew saraga so-
gowogo ki na.
18 Napɔlɔ wo naa simbapɔlɔ ŋa
leele pàa pan mbe wɔ nayinmɛ
saraga, a wì si pe kɔnlɔgi. A wi
pinambiile pè si yaayoro ti kasanwa
pi kan wi yeri. A wì suu yanragi
yanragi saraga wɔsaga ki kanŋgara
ti ni fuun ti na†.
19 A pè si napɔlɔ wi yanlaga ki kan
Arɔn wi yeri naa simbapɔlɔ wi wogo
ki ni, naa wi naga ki ni, naa yanlaga
ŋga ki ma lara ti tɔn ki ni, naa
jinŋgele shyɛn ke ni konaa yiripɔlɔ
wi ni.
20 A pè si yanlaga ki taga wa
yaayoro shyɛn ti ndire ti na; a Arɔn
wì si yanlaga ki sogo wa saraga
wɔsaga ki na.
21 Kona, a Arɔn wì si ndire to
naa kalige jele li ni ti yirige mari
kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, paa
yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki yo we.

22 Naa Arɔn wìla kaa kapere kala
yagawa jasaara ti wɔ ma kɔ, naa
saara sogoworo ti ni, konaa nayinmɛ
saara ti ni, a wì suu kɛyɛn yi yirige†
ma wa leele pe yeri mɛɛ duwaw pye
pe kan†. Kona, a wì si tigi ma yiri wa
saraga wɔsaga ki tanla.

† **9:7 9.7:** Ebu 7.27 † **9:18 9.18:** Levi 3.1-11 † **9:22 9.22:** Mbe kɛyɛn yi yirige wa naayeri kìla pye kapyege ŋga pàa pye na piin mbe yɛnri Yɛnŋɛlɛ yeri nakoma mbe wugu. Laga ki laga ŋga ki ni, Arɔn wìla wi kɛyɛn yi yirige mbe duwaw pye. † **9:22 9.22:** Nɔmbu 6.22-26

23 A Moyisi naa Arɔn pè si ye wa
filisaga paraga go ki ni. Naa pàa kaa
yiri, a pè si duwaw pye leele pe kan.
Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pì si pi yɛɛ naga leele pe ni
fuun pe na.
24 A kasɔn kà si yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mɛɛ saa
saara sogoworo to naa yanlaga ki
sogo wa saraga wɔsaga ki na. Leele
pe ni fuun pàa ki yan nɛɛ jɔrɔgi
nayinmɛ ni, mɛɛ to ma pe yɛrɛ ti jiile
wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

10

Arɔn wi pinambiile shyɛn la sogo

1 Kona, a Arɔn pinambiile shyɛn
Nadabu naa Abiyu pè si pe
naŋganra leyaara ti lɛ ma kasɔn
naŋganra le wa, mɛɛ wusuna nuwɔ
taan wo ti na. A pè si pan ki kasɔn
ki ni yarikanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ŋga li sila ki konɔ kan; pe
sila pan ki ni mbe yala ŋga làa yo
pe kan ki ni.
2 Kona, a kasɔn kà si yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe sogo
ma pe gbo le li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 A Moyisi wì si Arɔn wi pye fɔ:
«Ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ye kan
maga filige ma yo fɔ:

Leele mbele pe maa fulo na tanla, mi
yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, mila
jaa paa ki gbogo.
Pa kona leele pe ni fuun pe yaa lanla
gbogo.»

A Arɔn wì si pyeri dinw†.
4 A Moyisi wì si Mishayɛli naa
Elizafan pe yeri, Arɔn wi tojɛɛ
Uziyɛli wo pinambiile la wɛlɛ; a wì
si pe pye fɔ: «Ye pan ye ye sefɛnnɛ
pe lɛ laga cɛnsaga paraga go ki tanla,
ye kari pe ni wa paara yinrɛ cɛnsaga
ki puŋgo na.»
5 A pè si pan ma gboolo pe lɛ ma pe
yaripɔrɔ ti yaga pe na, mɛɛ kari pe
ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo
na, paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki
yo we.
6 Kona, a Moyisi wì si Arɔn naa
wi pinambiile Eleyazari naa Itamari
pe pye fɔ: «Yaga ka ye yinrɛ ti
yaga sagara, yaga si ka ye yaripɔrɔ
ti walagi mbege naga fɔ yaa kunwɔ
gbele, jaŋgo yaga ka ku konaa mbe
ti Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban Izirayɛli
woolo gbogolomɔ pi ni. Mbele Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì gbo kasɔn ki ni, ye ye
sefɛnnɛ Izirayɛli woolo sanmbala
poro yaga pe pe kunwɔ pi gbele.
7 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, yaga ka
yiri wa filisaga paraga go ki yɔn
na, nakoma ye yaa ku; katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sinmɛ mba pe ma wo
yaraga na mbege wɔ, pòo wo ye na
ma ye wɔ.»
A Arɔn naa wi pinambiile pe ni pè
si tanga ma yala Moyisi wi sɛnrɛ ti
ni.

Kakɔnndɛgɛlɛ na li tɛgɛ mbege naga fɔ sinmɛ wɛlɛwɛ pii daga mbaa woo

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Arɔn wi ni maa pye fɔ:
9 «Mboro naa ma pinambiile pe
ni, yaga ka duvɛn nakoma sinmɛ
wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ, mbe si jɛn mbe
ye wa filisaga paraga go ki ni, jaŋgo
yaga ka ku. Ki yɛn kakɔnndɛgɛlɛ
na li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye
setirige piile mbele fuun pe yaa ka
yiri puŋgo na ye kan.
10 Ki daga ye ya ye yaraga ŋga ki
yɛn kpoyi na kan konaa ŋga ki woro
kpoyi na kan ti jɛn yeri wɔ ti yɛɛ ni;
ye ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni konaa ŋga
ki yɛn fyɔngɔ fu ti jɛn yeri wɔ ti yɛɛ
ni.
11 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋgasegele
ŋgele fuun mì yo Moyisi wi kan ma
yo wi ke yo ye kan, ki daga ye ya yaa
Izirayɛli woolo pe nari ke ni fun.»

Kakɔnndɛgɛlɛ na lì tɛgɛ saara kara wogo ki na

12 Moyisi wìla Arɔn naa wi
pinambiile mbele pàa koro wi kan,
Eleyazari naa Itamari pe pye fɔ:
«Saraga muwɛ mba pe ma sogo

† **10:3 10.3:** Eburuye sɛnrɛ ti ni sɛnpyɔ ŋa wì kanŋga ma yo: «A wì si pyeri dinw» ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ: «A wi nɛɛ kawa.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mba pì koro pi ni, yoo lɛ yoo pye leve fu buru yoo ka le saraga wɔsaga ki tanla; katugu ki yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan.
13 Ye yaa pi ka laga ŋga ki yɛn kpoyi ka ni; katugu ko ki yɛn mboro naa ma pinambiile pe ni, ye tasaga ye, ma yiri wa saara nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo na kan we†.
14 Ndige ŋga pe ma yirige ma kan saraga, konaa kalige jele na pe ma kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mboro naa ma pinambiile konaa ma sumborombiile pe ni, ye yaa kaa ti kaa wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu ka ni; katugu to ti yɛn ye tasaga ye, mbe yiri wa Izirayɛli woolo pe nayinmɛ saara ti ni.
15 Jele na li ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, Izirayɛli woolo pe yaa pan li ni, naa ndige ŋga pe ma yirige ma kan saraga ki ni, mbe taga yanlaga ŋga pe ma sogo ki ni, mberi yirige mberi kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pa kona ti yaa pye mboro naa ma pinambiile pe ni ye tasaga. Ki wogo ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we†.»

16 Sikapɔlɔ ŋa pàa wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, a Moyisi wì si yewe wi wogo ki na, mɛɛ ki logo fɔ pàa wi sogo makɔ. A wì si nawa ŋgban Arɔn wi pinambiile sanmbala shyɛn Eleyazari naa Itamari pe ni, mɛɛ pe pye fɔ:
17 «Yiŋgi na saraga ŋga kì wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja, yee sigi kara ti ka wa laga ŋga ki yɛn kpoyi ki ni, ma si yala ti yɛn yaakara nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan? Yawe Yɛnŋɛlɛ lìri kan ye yeri yeri ka, jaŋgo ye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe kajɔɔgɔ ki go kala li lɛ, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ†.
18 Ye wele, yaayogo ki kasanwa pa si ye wa cɛnsaga paraga go ki ni; ki ja daga yege kara ti ka wa laga kpoyi ki ni, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye kan we.»
19 A Arɔn wì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, nala yɛɛn, ko pè pe saara ti wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja konaa pe saara sogoworo ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ; ma si yala ŋga kìlan ta, màga jɛn. Ndɛɛ ki pye nala pilige ŋga ki na, sikapɔlɔ ŋa wì wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja, muu kara ta ka, ki se jɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.»
20 Naa Moyisi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a tì suu ndanla.

ŊGASEGELE ŊGELE KE TƐGƐ FYƆNGƆ YAARA NAA FYƆNGƆ FU YAARA TI WOGO NA

11

11–15

Yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ fu to naa nda ti yɛn fyɔngɔ ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo
2 pege sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan pe pe pye fɔ:
«Yaayoro to naa woŋgaala mbele laga tara ti na, ye mbe ya mbaa mbele kaa pe ni pe mbele:
3 Yaayoro naa woŋgaala mbele fuun pe yenjoro ti yɛn ma wali pe na shyɛn konaa pe maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ye mbe ya mbaa pe kaa.
4 Ɛɛn fɔ, mbele pe yenjoro ti yɛn ma wali pe na shyɛn ko cɛ, nakoma mbele pe maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga ko cɛ, yaga kaa pe kaa.
«Kì kala na, yaga kaa yɔngɔmɛ wi kaa, katugu wi ma yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ɛɛn fɔ, wi yenjoro ti si woro ma wali wi na shyɛn; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.
5 «Yaga kaa woŋgbɔ dama wi kaa. Wi ma yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ɛɛn fɔ, wi yenjoro ti si

† **10:13 10.12-13:** Levi 6.7-11 † **10:15 10.14-15:** Levi 7.30-34 † **10:17 10.17:** Levi 6.17-19

woro ma wali wi na shyɛn; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.

6 «Yaga kaa polo wi kaa. Wi ma yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ nari sanga, ɛɛn fɔ, yenjoro woro wi na ma wali shyɛn; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.

7 «Yaga kaa cɛlɛ wi kaa, katugu yenjoro yɛn wi na ma wali wi na shyɛn, ɛɛn fɔ, wila ya mbe yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ mbaa ti sanga; yaa wi jate fyɔngɔ yaraga.

8 «Ki woŋgaala mbele pè naga yɛɛn, yaga kaa pe kaa, yaga ka jiri yɛrɛ wa kugo na; yaa pe jate fyɔngɔ yaara.

9 «Tɔnmɔ yaara nda fuun ye mbe ya mbaa kaa tori nda yɛɛn: Ŋgbanra nda fuun wuuro yɛn ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa ma pye kɔɔrɔ ni wa kɔgɔjeye naa lɔrɔ ti ni, ye mbe ya mbaa ti ni fuun ti kaa.

10 Ɛɛn fɔ, yaara nda fuun ti yɛn wa kɔgɔjeye naa lɔrɔ ti ni na tigile tigile, tɔnmɔ yaara nda fuun wuuro woro ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa kɔɔrɔ woro ti na, ti yaa pye ye yarifuro.

11 Ti yaa pye ye yarifuro, ye se kaa ti kaa, ye se ka jiri ti kuro ta na.

12 Tɔnmɔ yaara nda fuun wuuro woro ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn, kɔɔrɔ si woro ti na, ti yaa pye ye yarifuro.

13 «Sannjɛrɛ ti ni, nda ye yaa la fuun, ye se kaa ti kaa, ti nda: Yɔn, naa pɛtɛ, naa yɔn ŋa wi ma pye wa kɔgɔje wi ni,

14 naa tufara konaa duwaye pe cɛnlɛ li ni fuun,

15 naa kaankaanye pe cɛnlɛ li ni fuun,

16 naa kɔnrɔsogolo, naa kuwege, naa kuwefige, naa gbinlɛlɛ pe cɛnlɛ li ni fuun,

17 naa kuwegbɔgɔ, naa tɔnmɔ sannjɛgɛ, naa gbinŋgbin,

18 naa laŋgolo, naa lɔgɔ simbaala, naa kara kasannjɛgɛ,

19 naa jagapan, naa gɔgɔ konaa ki cɛnlɛ li ni fuun, naa sannjɛgɛ ŋga pe yinri hupi konaa ndirige.

20 «Yaawere nda fuun ti maa yinrigi sire na, na tanri tɔɔrɔ na, yaa ti fuun.

21 Ɛɛn fɔ, yaawere nda fuun ti maa yinrigi sire na, na tanri tɔɔrɔ na, nda jegele titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ yɛn ti na, ti maa yeni ke na, ye mbe ya mbaa to kaa.

22 Nda ye mbe ya mbaa kaa ti nda: Gbatɔ wi cɛnlɛ li ni fuun, naa kambɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ti cɛnlɛ li ni fuun konaa kambɛɛrɛ ti cɛnlɛ li ni fuun.

23 Ɛɛn fɔ, yaawere sannda nda fuun ti maa yinrigi sire na, na tanri tɔɔrɔ na, yaa ti fuun.

24 «Ti mbe ya ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Lere ŋa ka jiri ti kugo ka na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.

25 Lere ŋa fuun kaga kugo ka lɛ, wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo. Konaa ki ni fuun wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.

26 Yaayogo naa woŋgbɔ ŋa fuun wi yenjogo ki woro ma wali wi na shyɛn, wila si ya mbe yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ mbaa ti sanga, ye yaa la wo jate fyɔngɔ ni. Lere o lere ka jiri wa na, wi yaa pye fyɔngɔ ni.

27 Yaayogo naa woŋgbɔ ŋa fuun wi yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ ni, nɛɛ tanri wi tɔndagala ke na, ye yaa la to ti ni fuun to jate fyɔngɔ ni. Lere o lere ka jiri ki kugo ka na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.

28 Lere ŋa fuun ka ki kugo ka lɛ, wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, konaa ki ni fuun, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Ye yaa la ki yaayoro to naa ki woŋgaala pe jate fyɔngɔ ni.

29 «Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na, ŋgele ye yaa la jate fyɔngɔ ni ke ŋgele: Ŋgboyogo, naa saco, naa kanŋgɛnnɛ pe cɛnlɛ pyew,

30 naa faramandana, naa paan, naa nambɛgɛ, naa naŋgbɔɔlɔ, konaa ŋganŋgori.

31 Ki yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele
fuun ke maa fulolo tara ti na, ye yaa
la ke jate fyɔngɔ ni. Lere ŋa fuun ka
jiri la kugo na, wi yaa pye fyɔngɔ ni
fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
32 Na la ka ku mbe to yaraga
ŋga fuun na, ki yaraga ki yaa pye
fyɔngɔ ni. Ki yɛn tige leyaraga o,
yaripɔgɔ yi o, sɛlɛgɛ yi o, kasha yi o,
ki yɛn tunŋgo pyeyaraga ŋga fuun,
ki yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. Ko puŋgo na, ki yaa pye
fyɔngɔ fu naa.
33 Na ki yaŋgala la kugo ka to
leyaraga ŋga pè fanri joro ni ka ni,
yaraga ŋga fuun ki yɛn wa ki nawa
ki yaa pye fyɔngɔ ni, leyaraga ki
daga pege yaari.
34 Na tɔnmɔ ka pye wa ki leyaraga
ki ni, na paga pa wo yaakaga na, ki
yaa pye fyɔngɔ ni fun. Yaraga ŋga
fuun pe maa woo, na ka ka pye ki
leyaraga ka ni, ki yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, ki
yaa pye fyɔngɔ ni.
35 Na ki yaŋgala la kugo ka to
yaraga o yaraga na, ki yaa pye
fyɔngɔ ni. Ki yɛn buru fɔsaga o, ki
yɛn gbɔngɔlɔ o, ki daga pege yaari.
Yaa ti jate fyɔngɔ ni.
36 Yɛgɛ o yɛgɛ ki yaŋgala la kugo
ka to pulugo ka ni nakoma tɔnmɔ
titɛgɛ ka ni, ki tɔnmɔ pi yaa koro
fyɔngɔ fu. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka
jiri li kugo ki na, wi yaa pye fyɔngɔ
ni.
37 Na la kugo ka kɔn mbe to
yariluguro na, ki yariluguro ti yaa
koro fyɔngɔ fu.
38 Ɛɛn fɔ, na la kugo ka to yarilire
nda pè fyɔn tɔnmɔ ni ta ni, ye daga
mbaa ti jate fyɔngɔ ni.

39 «Yaayoro nda ye maa kaa, na ka
ka ku ki yɛ, lere ŋa fuun ka jiri ki
kugo ki na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ
sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
40 Lere ŋa fuun ka ki yaayogo kugo
kara ta ka, wi daga mboo yaripɔrɔ
ti jogo, wi yaa si pye fyɔngɔ ni fɔ
sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Lere ŋa ka
yaayogo kugo ka lɛ, wi daga mboo
yaripɔrɔ ti jogo fun, wi yaa si pye
fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
41 «Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele
fuun ke maa fulolo tara ti na, ke yaa
pye ye yarifuro, ye se kaa ke kaa.
42 Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun
ke maa fulolo lara na, nakoma ŋgele
ke maa tanri tɔɔrɔ tijɛrɛ na, nakoma
tɔɔrɔ lɛgɛrɛ na, yaga ka la ka, yaa ke
jate ye yarifuro.
43 Yaga kaga pye yɛgɛ ka na mbe
ye yɛɛ faara ki yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
ŋgele ke maa fulolo tara ti na la ni,
mbe ti ye pye yaritijangara, yaga ka
ti ti ye tɛgɛ fyɔngɔ ni, mbe ye pye
fyɔngɔ fɛnnɛ.
44 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le, ye ye yɛɛ pye kpoyi, ye
pye leele mbele pe yɛn kpoyi, katugu
mi yɛn kpoyi. Yaga ka jiri ki yaŋgala
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo
tara ti na la na mbe ye yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni†.
45 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na
lì ye yirige wa Ezhipiti tara, mbe pye
ye Yɛnŋɛlɛ. Ki kala na ye pye kpoyi,
katugu mi yɛn kpoyi.
46 «Yaayoro to naa woŋgaala pe
ni, naa sannjɛrɛ ti ni, naa yaara
nda ti yɛn yinwege na, na yanri wa
tɔnmɔ konaa tara ti na ti ni, lasiri
konɔ na lì tɛgɛ ti wogo ki na, loli
yɛɛn;
47 jaŋgo yaayoro naa woŋgaala
mbele pe yɛn fyɔngɔ ni konaa mbele
pe yɛn fyɔngɔ fu, ye pe jɛn ye pe wɔ
pe yɛɛ ni; mbele ye mbe ya mbaa
kaa naa mbele ye se ya mbaa kaa,
ye pe jɛn ye pe wɔ pe yɛɛ ni.»

12

Jasee wi daga mboo yɛɛ pye kpoyi yɛgɛ ŋga na ki ŋgasele

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni ma yo
2 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na jɛlɛ wa ka pinambyɔ se, wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye

† **11:44 11.44:** Levi 19.2; 1 Pyɛ 1.16

kɔlɔshyɛn, paa yɛgɛ ŋga na wi kaa jogo wi ma pye fyɔngɔ ni we.
3 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, pe yaa pyɔ wi kɛnrɛkɛnrɛ†.
4 Ko puŋgo na, jɛlɛ wi yaa koro mbaa wi yɛɛ gbegele fɔ sa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri, si jɛn mbe pye fyɔngɔ fu, kasanwa mba pì wo wi na pi kala na. Wii daga mbe jiri yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ka na, wii si daga mbe kari wa cɛnsaga paraga go ki ni, fɔ wagati ŋa wi daga mboo yɛɛ gbegele mbe pye fyɔngɔ fu wi sa kɔ.
5 «Na jɛlɛ wa ka sumborombyɔ se, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn yapeleye shyɛn, paa yɛgɛ ŋga na wi kaa jogo wi ma pye fyɔngɔ ni we. Ko puŋgo na, wi yaa koro mbaa wi yɛɛ gbegele fɔ sa gbɔn piliye nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni si jɛn mbe pye fyɔngɔ fu.
6 «Jɛlɛ wi yaa wi yɛɛ gbegele mbe pye fyɔngɔ fu piliye yan ni, na yiga ka kɔ, wi pinambyɔ nakoma wi sumborombyɔ wi seŋgɔlɔ, pa wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnnɔ yigi ŋa wì fa yɛlɛ nuŋgba ta, wo mbe pye saraga sogowogo; naa jɛndɛtuwa nuŋgba nakoma ketenɛ nuŋgba, lo mbe pye saraga mbe kapere ti kala yagawa ja. Wi yaa kari ti ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, mberi kan saraga wɔfɔ wi yeri.
7 Saraga wɔfɔ wi yaa ki saraga ki wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi kan. Kona jɛlɛ wi yaa pye fyɔngɔ fu wi kasanwa mba pì wo pi wogo ki na.»
Ki ŋgasele na lo lì tɛgɛ jɛlɛ wi kan, na wiga pinambyɔ nakoma sumborombyɔ se we.
8 Na ki fanŋga woro jɛlɛ ŋa ni wi simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wɔ, wi pan keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn ni. Nuŋgba yaa pye saraga sogowogo, sanna li yaa pye saraga mbe kapere ti kala yagawa ja. Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye jɛlɛ wi kan, pa kona wi yaa pye fyɔngɔ fu†.

13

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ sɛnwee wi witige sɛlɛgɛ yama pi wogo ki na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo fɔ:
2 «Na yaritinŋge ka yiri lere wa na nakoma sagbanga ŋga ki yɛn titigiti, nakoma laga ka mbe kɔn kila yɛngɛlɛ wi witige ki na paa yayɛnwɛ yɛn, ye pan wi ni wa saraga wɔfɔ Arɔn wi yeri, nakoma wa wi setirige piile nuŋgba yeri.
3 Yama pi yɛn witige sɛlɛgɛ ŋga na, saraga wɔfɔ wi yaa ki wele jɛŋgɛ. Na wiga ki laga ki sire ti yan tì filige, nakoma mbege yan kì jugo jɛnri ma ye wa wire kara ti ni, kona yayɛnwɛ wi. Yama pi weleŋgɔlɔ, saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
4 Ɛɛn fɔ, na kaa pye wire ti laga ŋga kì kɔn na yɛngɛlɛ, kii jugo mbe ye jɛnri wa wire kara ti ni, na ki sire tii si filige, pa kona saraga wɔfɔ wi yaa yaŋa wi tɛgɛ wi yɛ laga ka ni fɔ sa gbɔn yapelege nuŋgba.
5 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa wi wele naa jɛŋgɛ. Na wiga yama laga ki yan, ka si taga ki na, pii sɛlɛgɛ ki li mbe wɛ koŋgbanŋga ki na, pa wi yaa yaŋa wi tɛgɛ wi yɛ naa yapelege nuŋgba.
6 Ki yapelege ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ wi yaa yama laga ki wele naa jɛŋgɛ ki shyɛn wogo na. Na wiga ki yan yama pila koo, pi woro na sɛlɛgɛ ki nii na gbogo, pa kona sasambara ri. Saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu. Pa kona ki lerefɔ wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo mbe pye fyɔngɔ fu.
7 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɔ wiga yaŋa wi wele mbe kɔ mbege yo mbege naga fɔ wi woro fyɔngɔ ni, ko puŋgo

† **12:3 12.3:** Zhenɛ 17.12; Luki 2.21 † **12:8 12.8:** Luki 2.24

na sasambara laga ki sila wire ti nii kila gbogo, wi daga mbe sɔngɔrɔ wa saraga wɔfɔ wi yeri.
8 Saraga wɔfɔ wi yaa wi wele naa. Na wiga ki yan sasambara laga kì sɛlɛgɛ ki li ma gbɔgɔ, wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni, fɔ yayɛnwɛ pi yɛn wi na.
9 «Na yayɛnwɛ ka to lere wa na, pe yaa kari wi ni wa saraga wɔfɔ wi yeri.
10 Saraga wɔfɔ wi yaa wi wele. Na wiga ki yan yaritinŋge kì yiri wi wire sɛlɛgɛ ki na ma filige, a ki laga ki sire tì filige, a ki kara tì yanlaga,
11 pa kona yayɛnwɛ wi, mba pì mɔ wi na. Saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ wi yɛn fyɔngɔ ni. Wiga ka yo wi yaa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ, katugu kì jɛn ma filige fɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
12 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga ki yan yaritinŋge kì lerefɔ wi witige sɛlɛgɛ lagapyew ki li, maa wire ti tɔn wi na mbege lɛ wa wi go ki na fɔ wa wi tɔndagala ke na,
13 kona wi yaa wi wele naa. Na wiga ki yan yaritinnde tùu wire lagapyew ki tɔn wi na, wi yaa ki yo mbege naga fɔ yaŋa wi woro fyɔngɔ ni; katugu yama pùu witige lagapyew ki filige wi na, wi woro fyɔngɔ ni.
14 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni paga sagbanga yɛgɛ ki yan kì kɔn ma yanlaga wi na, pa wi yaa pye fyɔngɔ ni.
15 Saraga wɔfɔ wi yaa sagbanga ki yɛgɛ ŋga kì kɔn ma yanlaga ki wele jɛŋgɛ, mbe sigi yo mbege naga fɔ ki lere wi yɛn fyɔngɔ ni. Katugu ki kayɛnrɛ ti yɛn fyɔngɔ ni, ti yɛn naga nari fɔ yayɛnwɛ pi yɛn wi na.
16 Na ki laga ki kayɛnrɛ tiga kanŋga mbe filige, ki lerefɔ wi sɔngɔrɔ wa saraga wɔfɔ wi yeri,
17 wi saa wele. Na wiga sagbanga ki yɛgɛ ki yan kì kanŋga ma filige kaselege, wi yaa ki yo mbege naga fɔ yama pi se ya lere kan wi pye fyɔngɔ ni, kona ki lerefɔ wi yaa pye fyɔngɔ fu.
18 «Na naŋgbanga ka yiri lere wa na, mbe ka kɔ,
19 ko puŋgo na, yaritinŋge fige mbe yiri wa ki titɛgɛ ki ni, nakoma ki laga ki kɔn kì filige ki yanlaga gbanliŋgbanli, kona ki lerefɔ wi yaa saa yɛɛ naga saraga wɔfɔ wi na.
20 Saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele jɛŋgɛ. Na wiga ki yan ki laga kì jugo ma ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni jɛnri, a ki laga ki sire tì filige, wi yaa ki yo mbege naga fɔ yaŋa wi yɛn fyɔngɔ ni, fɔ yayɛnwɛ pì to wa naŋgbanga titɛgɛ ki ni.
21 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga yama pi wele mbege yan ki laga ki sire ti woro ma filige, kii si jugo mbe ye jɛnri wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, na kaa pye ki yɛn na koo, pa wi yaa yaŋa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ piliye kɔlɔshyɛn ni.
22 Ko puŋgo na, na saraga wɔfɔ wiga yama pi yan pì jaraga wa witige sɛlɛgɛ ki na, pa wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni, yayɛnwɛ pi yɛn wi na.
23 Ɛɛn fɔ, na yama piga koro le pi yɔn lɛlɛ li ni, na ka si taga pi na, kona naŋgbanga titɛgɛ koyi, pa saraga wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.
24 «Na kasɔn ka lere wa sogo wi witige laga ka na, na laga ka ka yiri wa witige laga ŋga kì sogo ki ni mbe wɔlɔgɔ, mbe filige mbe yanlaga gbanliŋgbanli,
25 saraga wɔfɔ wi yaa ki laga ki wele. Na wiga ki yan ki laga ki sire tì filige, ma jugo ma ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, kona yayɛnwɛ pì to wa kasɔn sogosaga ki ni. Pa wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
26 Na saraga wɔfɔ wiga ki wele mbege yan ki laga ki sire ti woro ma filige, kii si jugo mbe ye wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, na wiga ki yan ki yɛn na koo, kona wi yaa yaŋa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ piliye kɔlɔshyɛn ni.
27 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, na saraga wɔfɔ wiga ki yan yama pì

sɛlɛgɛ ki li ma gbɔgɔ, wi yaa ki yo
mbege naga fɔ ki lere wi yɛn fyɔngɔ
ni; katugu yayɛnwɛ pì to wi na.
28 Ɛɛn fɔ, na yama piga koro le pi
yɔn lɛlɛ li ni, na ka si taga pi na,
ɛɛn fɔ, na ki ka pye pì kɔ, pa kona
kasɔn sagbantitɛgɛ yi. Pa saraga
wɔfɔ wi yaa ki yo mbege naga fɔ
ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu, katugu
kasɔn sagbantitɛgɛ yi.
29 «Yama mba pi ma to witige
sɛlɛgɛ ki na, na pa ka to naŋa
nakoma jɛlɛ wa go na, nakoma wa
wi tugbila wi na,
30 saraga wɔfɔ wi yaa yama pi
wele. Na wiga pi yan pì jugo ma ye
wa wire ti sɛlɛgɛ ki ni, a ki sire tì cɛn
pa nɛŋgɛ muwɛ yɛn ma yiri yaliyali,
kona wi yaa ki yo mbege naga fɔ
ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni; katugu
dagbaraga yi, ki yɛn yayɛnwɛ mba
pì to wa wi go ki na nakoma wa wi
tugbila wi na.
31 Na saraga wɔfɔ wiga yama pi
wele mbege yan pii jugo mbe ye wa
wire ti sɛlɛgɛ ki ni, na siwɔrɔ woro
wa ki laga ki ni, wi yaa yaŋa wi tɛgɛ
laga ka na wi yɛ piliye kɔlɔshyɛn ni.
32 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
saraga wɔfɔ wi yaa yama pi wele
naa fɔnŋgɔ. Na wiga ki yan ka si
taga dagbaraga ki na, na ki laga ki
sire ti si woro paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn,
kii si jugo mbe ye wa wire ti sɛlɛgɛ
ki ni,
33 kona yaŋa wuu go ki kulu,
dagbaraga ki yɛn laga ŋga na wi ko
yaga. Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi
yaa wi tɛgɛ laga ka na wi yɛ naa
piliye kɔlɔshyɛn ni.
34 Ki yapelege shyɛn wogo ki pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na, saraga wɔfɔ
wi yaa yama pi wele naa fɔnŋgɔ. Na
wiga ki yan dagbaraga kii sɛlɛgɛ ki
li mbe gbɔgɔ, kii si jugo mbe ye wa
wire kara ti ni, wi yaa ki yo mbege
naga fɔ ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.
Kona ki lerefɔ wi yaa wi yaripɔrɔ ti
jogo, pa wi yaa pye fyɔngɔ fu.
35 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga ki
wele mbege yo mbege naga fɔ ki
lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu, ko puŋgo
na, dagbaraga ki sɛlɛgɛ ki li ki gbɔgɔ,
36 pa saraga wɔfɔ wi yaa ki wele
naa fɔnŋgɔ. Na wiga ki yan kaselege
kì sɛlɛgɛ ki li ma gbɔgɔ, wi se cɛn
mbe yo wi yaa ki sire ti wele na
kaa pye ti yɛn paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn,
katugu ki lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ ni.
37 Na yama piga koro le pi yɔn
lɛlɛ li ni, siwɔrɔ mbaa yinrigi wa ki
titɛgɛ ki ni, kona yaŋa wì sagala ma
pye fyɔngɔ fu. Pa saraga wɔfɔ wi
yaa ki yo mbege naga fɔ ki lerefɔ wi
yɛn fyɔngɔ fu.
38 «Na lafire fire ka yiri naŋa
nakoma jɛlɛ wa witige na,
39 saraga wɔfɔ wi yaa wi wele; na
wiga ki lara ti yan tì filige jɛnri, kona
kawa wì yiri wa wi witige ki na, ki
lerefɔ wi yɛn fyɔngɔ fu.
40 «Na naŋa wa go ka pɛ wi na, wi
yɛn yumbɛgɛ fɔ. Wi yɛn fyɔngɔ fu.
41 Na wi go kiga pɛ laga walɛgɛ kɛɛ
yeri, ko yɛn go ŋga kì pɛ walɛgɛ na;
wi yɛn fyɔngɔ fu.
42 Ɛɛn fɔ, go ki nandogomɔ laga
ŋga kì pɛ, nakoma walɛgɛ ŋga kì
pɛ, na yama ka to wa ki na mbe
kɔn mbe filige mbe yanlaga gban-
liŋgbanli, kona yayɛnwɛ pì to wa wi
go ki na.
43 Saraga wɔfɔ wi yaa yama pi
wele. Na wiga ki yan go ki nando-
gomɔ laga ŋga kì pɛ nakoma walɛgɛ
ŋga kì pɛ, yaritinŋge yiri wa ki na
ma filige ma yanlaga gbanliŋgbanli
paa yayɛnwɛ yɛn,
44 kona yayɛnwɛ pì to ki naŋa wi
na. Wi yɛn fyɔngɔ ni. Saraga wɔfɔ
wi yaa ki yo mbege naga fɔ ki naŋa
wi yɛn fyɔngɔ ni, yama mba pì to wa
wi go ki na pi kala na.
45 «Yayɛnwɛ ka to lere ŋa na, wi
yaa yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ le, mboo
go ki yaga sagara. Wi yaa yaraga
ka tɛgɛ mboo yɔn ki fo mbaa jɔrɔgi

† **13:45 13.45:** Zhufuye pe kalɛgɛ layi na lere ka ku pe ma yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ le, mbe go ki yaga sagara mbege naga fɔ kunwɔ to pe na. Kìla pye yayɛnwɛ fɔ wi ka yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ ti le, ko maga naga fɔ wì ku yere na.

fɔ: ‹Mi yɛn fyɔngɔ ni, mi yɛn fyɔngɔ ni†.›
46 Mbege yama pi ta wi na sanga ŋa fuun ni, wi yaa pye fyɔngɔ ni. Ki kala na, wi cɛnsaga ki yaa pye ki yɛ leele sanmbala pe wogo ki ni, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na.

Yaara nda ti ma fyɛnwɛ yaripɔrɔ ti na mari tɛgɛ fyɔngɔ ni

47 «Na laga ka ka fyɛnwɛ yaripɔgɔ ka na ŋga ki yɛn simbasire wogo, nakoma lɛn jese wogo na,
48 nakoma pariyɛɛgɛ na, nakoma tiriko ŋa pè ti lɛn jese ni nakoma simbasire ni wa na, nakoma sɛlɛgɛ na, nakoma yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka na,
49 na ki laga ki yɛgɛ cɛnwɛ piga pye paa yantipirige yɛn, nakoma yɛngɛ gbanliŋgbanli wa yaripɔgɔ ki na, nakoma wa sɛlɛgɛ ki na, nakoma wa pariyɛɛgɛ ki na, nakoma wa tiriko wi na, nakoma wa yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka na, kona yaraga ŋga ki ma fyɛnwɛ yaripɔgɔ na ko kayi. Ki daga pe saga naga saraga wɔfɔ wi na.
50 Yaraga ŋga ki laga ka fyɛnwɛ, saraga wɔfɔ wiga ki wele mbe kɔ, wi yaa ki tɔn laga ka ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
51 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, wi yaa ki wɔ mbe laga ŋga kì fyɛnwɛ ki wele naa. Na wiga ki yan kì fyɛnwɛ ma gbɔgɔ ma kari yɛgɛ wa yaripɔgɔ ki na, naa wa pariyɛɛgɛ nakoma wa tiriko wi na, naa wa sɛlɛgɛ ki na, nakoma wa yaraga ŋga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ki na, ki yɛn fyɛnwɛ mba pi ma fyɛnwɛ yaraga na po pa. Kiga pye ma, ki yaraga ki yɛn fyɔngɔ ni.
52 Laga ŋga kì fyɛnwɛ ki yɛn yaripɔgɔ ŋga na, pariyɛɛgɛ yi wi yo, tiriko ŋa pè ti simbasire ni nakoma lɛn jese ni wo wa wi yo, nakoma yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ko kayi yo, saraga wɔfɔ wi yaa ki sogo; katugu ki yɛn fyɛnwɛ mba pi se ya laga ki na. Kiga pye ma, ki daga pege yaraga ki sogo pege wɔ wa.
53 Ɛɛn fɔ, na saraga wɔfɔ wiga ki wele mbege yan laga ŋga kì fyɛnwɛ kii gbɔgɔ mbe jaraga wa yaripɔgɔ ki na, pariyɛɛgɛ yi wi yo, tiriko ŋa pè ti simbasire ni nakoma lɛn jese ni wo wa wi yo, nakoma yaraga ŋga fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ko kayi yo,
54 wi yaa ti pege jogo, ko puŋgo na, wi yaa ki tɔn laga ka ni naa yapelege nuŋgba.
55 Yaraga ki jogoŋgɔlɔ, wi yaa ki wele naa, na wiga ki yan laga ŋga kì fyɛnwɛ kii kanŋga, ali mbege ta ka si taga ki na, ki yaraga ki yaa la jate fyɔngɔ ni. Ki daga pege sogo, ali na kiga pye ki yɛgɛ nakoma ki puŋgo ko kì fyɛnwɛ ma jɔgɔ o.
56 Ɛɛn fɔ, ki jogoŋgɔlɔ, na wiga ki wele mbege yan ki fyɛnwɛ jɛnri, wi yaa ki laga ki kɔn mbege wɔ wa yaripɔgɔ ki na, naa wa sɛlɛgɛ ki na, naa pariyɛɛgɛ nakoma wa tiriko wi na.
57 Ko puŋgo na, na paga fyɛnwɛ pa yan naa wa yaripɔgɔ ki na, nakoma wa pariyɛɛgɛ naa tiriko nakoma wa yaraga ŋga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ki na, kona ki yɛn na fyɛnwɛ na gbogo na kee yɛgɛ. Kona yaripɔgɔ ŋga ki laga kà fyɛnwɛ ki na ki daga pege sogo.
58 «Na yaripɔgɔ, nakoma pariyɛɛgɛ, nakoma tiriko, nakoma yaraga ŋga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka ka fyɛnwɛ a pège jogo ki fyɛnwɛ pì laga ki na, pe yaa ki jogo naa jogosaga shyɛn wogo na; pa kona ki yaa pye fyɔngɔ fu.»
59 Laga ŋga ki ma fyɛnwɛ yaripɔrɔ nda pè ti simbasire ni ti na, nakoma lɛn jese ni ti na, nakoma pariyɛɛrɛ ti na nakoma tirikoye pe na, nakoma yaara nda fuun pè gbegele sɛlɛgɛ ni ti na, ŋgasele na lì tɛgɛ ki wogo na, loli yɛɛn. Ki ŋgasele li maa ki nari na kiga pye ki yaraga ki yɛn fyɔngɔ fu nakoma ki yɛn fyɔngɔ ni.

14

Ŋgasele na li daga mbe tanga mbe yayɛnwɛ fɔ wi pye fyɔngɔ fu

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
2 «Na yayɛnwɛ ka lere wa ta (mbe
ka kɔ), ŋgasele na lì tɛgɛ mboo pye
fyɔngɔ fu loli na: Pe yaa kari wi ni
wa saraga wɔfɔ wi yeri†.
3 Wo yaa yiri wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki puŋgo saa wele. Na wiga
ki yan yayɛnwɛ pi kɔ wi na,
4 wi yaa ti pe pan sannjɛwegele
shyɛn ni ŋgele ke yɛn fyɔngɔ fu,
naa sɛdiri tige kanŋgaga ni, naa
kondoro jese, naa yizɔpi wɛrɛ ni lere
ŋa pe yaa pye fyɔngɔ fu wi kala na†.
5 Saraga wɔfɔ wi yaa ti pe sannjɛlɛ
nuŋgba kɔnli cɔgɔ ŋga pè fanri joro
ni ka go na, ko ŋga pulugo tɔnmɔ
yɛn wa ki ni we.
6 Wi yaa sannjɛwele li lɛ naa sɛdiri
tige kanŋgaga ki ni, naa kondoro
jese wi ni, naa yizɔpi wɛrɛ ti ni,
mberi pinlɛ mberi le wa sannjɛlɛ na
pè kɔnli li kasanwa pi ni, wa pulugo
tɔnmɔ pi ni;
7 kona mbe si pa yanragi yanragi
lere ŋa wi daga mbe pye fyɔngɔ fu
wi na sa ta yanragisaga kɔlɔshyɛn,
mbe sigi yo mbege naga fɔ ki lerefɔ
wi yɛn fyɔngɔ fu. Ko puŋgo na, wi
yaa sannjɛwele li wa li yiri laa kee†.
8 Lere ŋa wì pan mboo yɛɛ pye
fyɔngɔ fu wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo,
mboo sire ti ni fuun ti kulu mbe sa
woli. Kona wi yaa pye fyɔngɔ fu.
Ko puŋgo na, wi mbe ya sɔngɔrɔ wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, ɛɛn fɔ, wi
se ye wa wi paraga go ki ni fɔ sa
gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
9 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, wi
yaa wi sire ti ni fuun ti kulu naa,
to ti yɛn wi yinzire naa wi siyɔ, naa
wi yɛnyugo sire konaa wi witige lara
sannda ti sire ti ni. Ko puŋgo na, wi
yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, mbe sa woli,
kona wi yaa pye fyɔngɔ fu.
10 «Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na,
ki lerefɔ wi yaa pan simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn ni, mbele pe yɛn
jɛrɛgisaga fu, naa simbasumboro
nuŋgba ni ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba ma
pye jɛrɛgisaga fu, naa saraga muwɛ
tiyɔɔn culo kɔlɔjɛrɛ ni mba pè sinmɛ
pinlɛ pi ni konaa sinmɛ litiri kɔngɔ
ni.
11 Saraga wɔfɔ ŋa wila ki fyɔngɔ
fu kapyere ti yɛgɛ woo, wi yaa kari
lerefɔ wo naa wi yarikanra ti ni fuun
ti ni mbe saa yerege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga go
ki yɔn na.
12 Saraga wɔfɔ wi yaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ nuŋgba lɛ mboo pye
saraga ŋga ki ma wɔ mbe kajɔɔgɔ
gbegele, mbe pinlɛ sinmɛ litiri kɔngɔ
ki ni, mberi yirige mberi kan saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
13 Yaayoro nda pe ma pye kapere
ti kala yagawa jasaara to naa saara
sogoworo ti ni pe maa kɔnlɔgi laga
ŋga na, wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ
wi kɔnli wa ki laga ki na, ko kɔrɔ
wo yɛn wa laga kpoyi ki ni. Yaayogo
ŋga pe ma gbo mbe kajɔɔgɔ gbegele
konaa ŋga pe ma wɔ mbe kapere ti
kala yagawa ja ti yɛn saraga wɔfɔ wi
woro; ti yɛn yarikanga ŋga ki yɛn
jɛŋgɛ kpoyi.
14 Saraga wɔfɔ wi yaa yaayogo
ŋga kì wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele ki
kasanwa pa lɛ mboo taga wa lerefɔ
ŋa wi yaa wi yɛɛ pye fyɔngɔ fu wi
kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga
pe mali furu we, mbe pa taga wa
wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ konaa wi
kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na.
15 Ko puŋgo na, wi yaa sinmɛ litiri

† **14:2 14.2:** Mati 8.4; Maki 1.44; Luki 5.14; 17.14 † **14:4 14.4:** Sɛdiri tige ki yɛn Liban tara tige, ki mɛgɛ kìla pye ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ; 1 Wunlu 6.20. Sɛdiri tige ki ma tɔnlɔ ma yagara jɛŋgɛ; ki tige ki yɛn fanŋga ni, ki njere ti ma tɔnlɔndɔnlɔ ma jaraga ma nagala, ki wɛrɛ ti ma pye tipiire sanga pyew; Eza 2.13; Eze 17.22; 31.3. Ki tire tìla pye tire jɛndɛ nda tìla pye ma leele pe ndanla, a paa wunlumbolo pe yinrɛ to naa shɛriyinrɛ ti kanni ti ni; 2 Sami 5.11; 1 Wunlu 6.19,20; 7.1-12. Pàa pye na sɛdiri tire ti tɛni nari piin tiyara, naa tiyapaara konaa tire papara papara; 1 Wunlu 6.8-9. Pàa pye na ta tɛni yarisunndo; Eza 44.14. Sɛdiri tige ki maa nuwɔ taan kaan; Yurutan 4.11; Oze 14.7. † **14:7 14.7:** Sannjɛwele na pè wa laa kee, lo naga nari fɔ yayɛnwɛ fɔ wì sagala ma fanŋga fɔnŋgɔ ta; wi mbe ya sɔngɔrɔ wa wi gbogolomɔ woolo pe kɔrɔgɔ.

kɔngɔ ki lɛ mbe pa kanŋga wa wi kamɛŋgɛ kɛndala li ni,
16 mbe suu kalige kɛɛ yombɛnagala li le wa pi ni mboo yanragi yanragisaga kɔlɔshyɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
17 Ko puŋgo na, sinmɛ mba pì koro wa wi kɛndala li ni, wi yaa pa taga wa lerefɔ ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe mali furu we, mbe pa taga wa wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ ko naa kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na, wa laga ŋga wì keli ma yaayogo ŋga kì wɔ mbe kajɔɔgɔ ki gbegele ki kasanwa pi taga we.
18 Sinmɛ sanmba mba pì koro wa wi kɛndala li ni, wi yaa pi wo wa lerefɔ ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi go ki na, jaŋgo mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
19 Ko pyeŋgɔlɔ, saraga wɔfɔ wi yaa saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere ti kala yagawa ja ki wɔ, jaŋgo mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lerefɔ ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kan, kona mbe si yaayogo ŋga kì wɔ saraga sogowogo ki kɔnli.
20 Wi yaa yaayogo ŋga kì wɔ saraga sogowogo konaa muwɛ saraga ki ni ti pinlɛ mberi sogo wa saraga wɔsaga ki na. Kona wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye naa ki lerefɔ wi kan, pa wi yaa pye fyɔngɔ fu.
21 «Na kaa pye ki lerefɔ wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wi se ya mbege yariwɔndɔ ti ni fuun ti ta, wi yaa pan simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni mboo pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele, mboo yirige mboo kan saraga we Fɔ wi yeri, mboo kapere ti kala yagawa ja. Wi yaa muwɛ tiyɔɔn culo taanri taga wa, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni, konaa sinmɛ litiri kɔngɔ ni.
22 Wi yaa keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn wɔ mbe yala wi fanŋga ki mbe ya ŋga ni ki ni. Ki sannjɛgɛlɛ ke ni, nuŋgba yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja, sanna li yaa pye saraga sogowogo.
23 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, wi yaa pan ki yaara nda ti yaa tɛgɛ mboo pye fyɔngɔ fu ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mberi kan saraga wɔfɔ wi yeri, wa filisaga paraga go ki yɔn na.
24 Saraga wɔfɔ wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa pye kajɔɔgɔ gbegele saraga wi lɛ, naa sinmɛ pi ni, mberi yirige mberi kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
25 Wi yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa pe yaa wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele wi kɔnli, mboo kasanwa pa taga wa ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe nali furu we, mbe pa taga wa wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ konaa wi kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na.
26 Saraga wɔfɔ wi yaa sinmɛ pa le wa wi yɛɛra kamɛŋgɛ kɛndala li ni,
27 mboo yombɛnagala li le wa sinmɛ pi ni, mboo yanragi yanragisaga kɔlɔshyɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
28 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa ki sinmɛ pa taga wa lere ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kalige nuŋgbolo li na, wa laga ŋga pe mali furu, mbe pa taga wa wi kalige kɛɛ yombɛgbɔgɔ konaa wi kalige tɔlɔgɔ yombɛgbɔgɔ ki na, wa laga ŋga wì keli ma simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wi kasanwa pi taga we.
29 Sinmɛ mba pì koro wa wi kɛndala li ni, wi yaa pi wo wa lere ŋa wila wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi go ki na, mbe kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
30 Wi yaa keteŋgele nuŋgba lɛ nakoma jɛndɛtuwaye nuŋgba lɛ, mbe yala ŋga lerefɔ wi ya ma ta ki ni.
31 Wi yaa li wɔ saraga mbe kapere kala yagawa ja, mbe sannjɛlɛ sanna li wɔ saraga sogowogo mbe taga wa muwɛ saraga ki na. Pa saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja

kapyege ki pye yɛɛn lere ŋa wila
wi yɛɛ piin fyɔngɔ fu wi kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
32 Lere ŋa yayɛnwɛ wì ta ma kaa
kɔ, fanŋga si woro wi ni wi yaara
nda wi daga mbe wɔ mboo yɛɛ pye
fyɔngɔ fu ti ta, ŋgasele na lì tɛgɛ wi
wogo ki na loli yɛɛn.

Go mbogo ŋga ki ma fyɛnwɛ ki sɛnrɛ

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
naa Arɔn pe ni ma yo fɔ:
34 «Na yaga ka sa ye wa Kana tara
ti ni, to nda mila kaan ye yeri ti
pye ye woro, na mi ka ti laga ka ka
fyɛnwɛ go ka na wa ki tara nda ti
yɛn ye woro ti ni,
35 lere ŋa go yi, wi yaa saga yo
saraga wɔfɔ wi kan fɔ: ‹Mì laga ka
yan kì fyɛnwɛ wa na go ki na.›
36 Kona saraga wɔfɔ wi yaa ti pe
go ki nawa yaara ti ni fuun ti yirige
funwa na, wii jɛn wi ye wa go ki ni
wigi laga ki wele. Pa kona yaara nda
fuun ti wa go ki ni ka kpɛ se cɛn
fyɔngɔ ni. Yaara ti yirigeŋgɔlɔ, wi
yaa ye wa go ki ni mbege wele.
37 Wi yaa laga ŋga kì fyɛnwɛ
ki wele, na wiga ki yan ki titɛgɛ
wɔ wa mbogo ki ni, ma wɔ paa
yantipirige yɛn nakoma ma yanlaga
gbanliŋgbanli, konaa mbe jugo mbe
ye wa mbogo ki ni,
38 wi yaa yiri wa go nawa mbe pan
le yeyɔngɔ ki na, mbe go ki tɔn sa
gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
39 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
saraga wɔfɔ wi yaa sɔngɔrɔ mbe
pan mbege wele naa; na wiga ki yan
ki pyɛɛlɛ wa mbogo ki na,
40 wi yaa ti pe sinndɛɛrɛ nda tì
fyɛnwɛ ti wɔ wa mbogo ki ni, mbe
sari wa wa ca ki puŋgo na, wa laga
ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ka ni.
41 Wi yaa ti pe tara nda pàa tɛgɛ
ma go nawa mbogo ki wɔlɔgɔ ti
gbori, mberi koli mbe sari wa wa
ca ki puŋgo na, wa laga ŋga ki yɛn
fyɔngɔ ni ka ni.
42 Ko puŋgo na, pe yaa sinndɛɛrɛ
ta yɛgɛ le wa nda pè wɔ ti yɔnlɔ, mbe
joro fɔnndɔ lɛ mbe go ki wɔlɔgɔ ti ni.
43 «Sinndɛɛrɛ ti wɔŋgɔlɔ wa go
ki ni, a pège mbogo nawa wogo ki
gbori, laga ŋga kìla fyɛnwɛ, na kiga
sɔngɔrɔ mbe yiri wa go ki na naa,
44 saraga wɔfɔ wi yaa pan mbege
wele naa, na wiga ki yan laga ŋga
kìla fyɛnwɛ kì sɔngɔrɔ ma yiri ma
pyɛɛlɛ, kona fyɛnwɛ wi mba pì se ya
kɔ mbe wɔ wa go ki na. Ki go ki yɛn
fyɔngɔ ni.
45 Pe yaa ki go ki jan mbege
sinndɛɛrɛ, naa ki tire konaa ki joro
ti ni fuun ti koli sari wa wa ca ki
puŋgo na, wa laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ
ni ka ni.
46 «Go ki yaa pye mbe tɔn piliye
yan fuun ni, lere ŋa fuun ka ye wa
ki ni, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn
yɔnlɔkɔgɔ.
47 Lere ŋa fuun ka sinlɛ wa ki go
ki ni nakoma mbe yaraga ka ka wa
ki go ki ni, wi daga mboo yaripɔrɔ ti
jogo.
48 «Na paga go ki wɔlɔgɔ naa
fɔnŋgɔ, saraga wɔfɔ wiga sɔngɔrɔ
mbe pan mbege wele, mbege yan
laga ŋga kìla fyɛnwɛ kii sɔngɔrɔ
mbe yiri naa, kona wi yaa ki yo
mbege naga fɔ go ki woro fyɔngɔ ni;
katugu ki fyɛnwɛ pì kɔ.
49 «Saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛgɛlɛ
shyɛn lɛ, naa sɛdiri tige kanŋgaga
ni, naa kondoro jese ni konaa yizɔpi
wɛrɛ ni mbe go ki pye fyɔngɔ fu.
50 Cɔgɔ ŋga pè fanri joro ni ma
pulugo tɔnmɔ le wa ki ni, wi yaa
sannjɛgɛlɛ nuŋgba kɔnli wa ki go
na.
51 Ko puŋgo na, wi yaa sɛdiri
tige kanŋgaga ki lɛ, naa yizɔpi
wɛrɛ ti ni, naa kondoro jese wi ni,
konaa sannjɛwele li ni, mberi le wa
sannjɛlɛ na wì kɔnli li kasanwa pi
ni wa pulugo tɔnmɔ pi ni, mboo
yanragi yanragi go ki na fɔ sa ta
yanragisaga kɔlɔshyɛn.
52 Ki pyelɔmɔ pi na, wi yaa go
ki fyɔngɔ ki kɔ ki na sannjɛlɛ li
kasanwa pi ni, naa pulugo tɔnmɔ,

naa sannjɛwele, naa sɛdiri tige kanŋgaga, naa yizɔpi wɛrɛ konaa kondoro jese wi ni.
53 Ko puŋgo na, wi yaa sannjɛwele li wa wa ca ki puŋgo na, li yiri li kari wa wasele li ni. Pa wi yaa ki pye yɛɛn mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye go ki na, mbege fyɔngɔ ki kɔ ki na.»
54 Ŋgasele na lì tɛgɛ yayɛnwɛ cɛnlɛ pyew pi wogo na loli yɛɛn, konaa kawa wi wogo na,
55 naa yaripɔrɔ nda ti ma fyɛnwɛ,
56 naa yaritinnde, naa sasambara konaa lara nda ti ma tigi ma ye wa sɛlɛgɛ ki ni ti wogo na.
57 Ki ŋgasele na lo li yaa ki naga ye na, na kaa pye lere nakoma yaraga ka woro fyɔngɔ ni, nakoma na kaa pye lere nakoma yaraga ka yɛn fyɔngɔ ni. Lo li yɛn ŋgasele na lì tɛgɛ yayɛnwɛ cɛnlɛ pyew pi wogo na.

15

Yama mba pi ma to naŋa wi nama pi na mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo
2 pege yo Izirayɛli woolo pe kan pe pe pye fɔ:
«Na Fyomiŋge ka to naŋa wa na, ki tɔnndɔ nda ti maa yinrigi na wuun ti maa tɛgɛ fyɔngɔ ni.
3 Ki tɔnndɔ ti yɛn na yinrigi wa wi nama pi ni na wuun o, wi nama wele li tɔn o, wi yaa pye fyɔngɔ ni.
4 Ki naŋa wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na, nakoma wiga cɛn yaraga ŋga fuun na, ki yaa pye fyɔngɔ ni.
5 Lere ŋa ka jiri ki sinlɛyaraga ki na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
6 Fyomiŋge fɔ wì cɛn yaraga ŋga fuun na, lere ŋa ka cɛn ki na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
7 Lere ŋa ka jiri yaŋa wi na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
8 Na yaŋa wiga cɛnrɛ wa lere wa na, ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
9 Yaŋa wiga cɛn sofile jɔngɔ ŋga fuun na, ki jɔngɔ ki yaa pye fyɔngɔ ni.
10 Yaŋa wì cɛn yaraga ŋga fuun na, lere ŋa fuun ka jiri ki na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Lere ŋa fuun kaga yaraga ki lɛ, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
11 Yaŋa wiga jiri lere ŋa fuun na kɛɛ mbajogowo ni, ki lerefɔ wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
12 Yaŋa wiga jiri leyaraga ŋga fuun pè gbegele joro ni ka na, ki daga pege yaari; wiga jiri leyaraga ŋga fuun pè gbegele tige ni ka na, ki daga pege jogo jɛŋgɛ.
13 «Na yaŋa wi fyomiŋge kiga ka kɔ, wi yaa wi yɛɛ pye fyɔngɔ fu yapelege nuŋgba ni. Wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli pulugo tɔnmɔ ni, pa wi yaa cɛn fyɔngɔ fu.
14 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, wi yaa keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn yigi, mbe kari ke ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe ke kan saraga wɔfɔ wi yeri.
15 Saraga wɔfɔ wi yaa sannjɛlɛ nuŋgba wɔ saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja, mbe sanna li wɔ saraga sogowogo. Ko puŋgo na, wi yaa kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye naŋa wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboo pye fyɔngɔ fu tɔnndɔ nda tìla pye wuun wi na ti kala na.
16 «Na naŋa wa nama tɔnmɔ ka wo mbe ye wi ni, wi daga mbe woli;

ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
17 Ki nama tɔnmɔ piga wo yaripɔgɔ ŋga fuun na, nakoma yaraga o yaraga pè gbegele sɛlɛgɛ ni ka na, ki daga pege jogo; ɛɛn fɔ, ki yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
18 «Na naŋa ka sinlɛ jɛlɛ ni, pe ni fuun shyɛn pe daga mbe woli; ɛɛn fɔ, pe yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.

Yama mba pi ma to wa jɛlɛ wi jɛlɛwɛ pi ni mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni

19 «Na jɛlɛ wa kaa jogo, a wi kasanwa pila wuun wi na, wi yaa la jate fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Lere ŋa ka jiri wi na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
20 Mboo ta wi yɛn na jogo piliye yan ni, wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na, nakoma mbe cɛn yaraga o yaraga na, ki yaa pye fyɔngɔ ni.
21 Lere ŋa fuun ka jiri ki sinlɛyaraga ki na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli. Ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
22 Lere ŋa fuun ka jiri jɛlɛ wì cɛn yaraga o yaraga ŋga na ki na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
23 Jɛlɛ wìla sinlɛ sinlɛyaraga ŋga na, na kaa pye yaraga ka la pye wa ki na, nakoma wa cɛnyaraga ŋga wìla pye ma cɛn ki na, lere ŋa fuun ka jiri ki yaraga ki na, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
24 Na naŋa wa ka sinlɛ ki jɛlɛ wi ni, a wi jogolo kasanwa pì fa wi na, ki naŋa wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na ki yaa pye fyɔngɔ ni.
25 «Na kasanwa kaa wuun jɛlɛ wa na mbe piliye lɛgɛrɛ ta, ki pye wi jogosanga wo ma, nakoma wi jogolo li ma piliye yɔn ŋga ta ki sa toro ko na, wi yaa pye fyɔngɔ ni sanga ŋa fuun kasanwa pila wuun wi na wi ni, paa yɛgɛ ŋga na wi ma pye fyɔngɔ ni, na wi kaa jogo sanga ŋa ni we†.
26 Wagati ŋa fuun kasanwa pila wuun wi na, wiga sinlɛ sinlɛyaraga ŋga fuun na, nakoma mbe cɛn cɛnyaraga ŋga fuun na, ki yaa pye fyɔngɔ ni paa yɛgɛ ŋga na wi kaa jogo sanga ŋa ni ki ma pye we.
27 Lere ŋa ka jiri ki sinlɛyaraga ki na nakoma ki cɛnyaraga ki na, wi daga mboo yɛɛra yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
28 «Kasanwa mba pila wuun wi na piga ka yere, wi daga mbe piliye kɔlɔshyɛn yaga yi toro si jɛn mbe pye fyɔngɔ fu naa.
29 Piliye kɔlɔtaanri wogo ki na, wi yaa keteŋgele shyɛn nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn yigi mbe sa ke kan saraga wɔfɔ wi yeri wa filisaga paraga go ki yɔn na.
30 Saraga wɔfɔ wi yaa nuŋgba wɔ saraga mbe kapere kala yagawa ja, mbe sanna li wɔ saraga sogowogo. Ko puŋgo na, wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye jɛlɛ wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wi kasanwa wogo fyɔngɔ ki kala na.
31 «Pa ye yaa ki pye yɛɛn mbe Izirayɛli woolo pe lali ŋga ki mbe ya pe tɛgɛ fyɔngɔ ni ki ni; kona pe se kanla cɛnsaga paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ ni mbe ku, ko ŋga mi yɛn ma cɛn laga ki ni ye sɔgɔwɔ we.»
32 Ki ŋgasele na lo lì tɛgɛ, na fyomiŋge ka to naŋa wa na, nakoma wi nama tɔnmɔ piga wo mbe ye wi ni mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni,
33 konaa jɛlɛ kaa jogo, naa kasanwa kaa wuun naŋa nakoma jɛlɛ na, konaa na naŋa ka sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa ni.

IZIRAYƐLI WOOLO PE KAPERE TI KALA YAGAWA JAPILIGBƆGƆ

† **15:25 15.25:** Mati 9.20; Maki 5.25; Luki 8.43

16

16.1-34

1 Arɔn pinambiile shyɛn pe kuŋgɔlɔ, poro mbele pàa ku katugu pàa kari wusuna nuwɔ taan ni Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ŋa wi sila ki kologo kan†, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni.

2 Làa wi pye fɔ: «Ki yo ma ndɔ Arɔn wi kan fɔ wiga kaa yiin wa cɛnsaga paraga go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni sanga pyew, wa paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn ki puŋgo na, ko ŋga yɔn finliwɛ kɛsu wo naa kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ ti yɛn ma tɛgɛ wa we, jaŋgo na mi kanla yɛɛ naga kambaaga ka ni, wa kasulugo pyesaga ki go na, wiga ka ku†.

3 «Arɔn wi mbe ya ye yɛgɛ ŋga na wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni ki ŋga: Wi yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba yigi mboo pye kapere kala yagawa jasaraga, naa simbapɔlɔ nuŋgba ni, mboo pye saraga sogowogo†.

4 Wi yaa wi derigbɔgɔ ŋga pè ti lɛn jese ni ki le, mboo kurusi wenɛ na pè ti lɛn jese ni li le, mbe kurusijara ŋa pè ti lɛn jese ni wi pɔ konaa mbe gbɔgɔwɔ njala na pè ti lɛn jese ni li kan. Wi daga mbe woli si jɛn mbege yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnnŋɛlɛ kan ti le.

5 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yaa pan mbe sikapɛnɛ shyɛn kan wi yeri mbe pe pye kapere ti kala yagawa jasaraga, naa simbapɔlɔ nuŋgba ni, mboo pye saraga sogowogo.

6 «Napɔlɔ ŋa Arɔn wi yaa wɔ saraga mboo yɛɛra kapere ti kala yagawa ja, wi yaa pan wi ni, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan konaa wi go woolo pe kan.

7 Ko puŋgo na, wi yaa pan sikapɛnɛ shyɛn pe ni Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga go ki yɔn na,

8 mbe pɛtɛ gbɔn mbe ta mbe ŋa wi yaa wɔ saraga Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yeri wi jɛn konaa mbe ŋa pe yaa wa wila kee† wi jɛn.

9 Pɛtɛ gbɔngɔ kiga sikapɔlɔ ŋa wɔ Yawe Yɛnnŋɛlɛ li kan, Arɔn wi yaa wi wɔ li yeri saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.

10 Pɛtɛ gbɔngɔ kì sikapɔlɔ ŋa wɔ poo wa wila kee, pe yaa pan wi ni wee Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi na, mbe si jɛn mboo wa wila kee wa gbinri wi ni paa sikapɔlɔ ŋa pe ma wa wila kee we.

11 «Ko puŋgo na, napɔlɔ ŋa Arɔn wi yaa wɔ mboo yɛɛra kapere ti kala yagawa ja wi yaa pan wi ni, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan konaa wi go woolo pe kan. Wi yaa napɔlɔ ŋa wì wɔ mboo kapere ti kala yagawa ja wi kɔnli.

12 Ko pyeŋgɔlɔ, wi yaa naŋganra wɔyaraga ki lɛ mbe kasɔn naŋganra ta wɔ wa saraga wɔsaga ki ni mbege yin Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe si wusuna nuwɔ taan muwɛ kɛɛ yɛnlɛ shyɛn lɛ mbe ye ti ni fuun ti ni wa paraga ŋga pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki puŋgo na.

13 Arɔn wi yaa ki wusuna nuwɔ taan wi wo wa kasɔn naŋganra ti na le Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ; jaŋgo yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu we, kasulugo pyesaga ŋga ki yɛn wi yaritɔnŋgɔ, wusuna wirige ki yiri ki tɔn ki na. Kiga pye ma wi se ku.

14 Wi yaa napɔlɔ wi kasanwa pa lɛ mbe yombɛlɛ tɛgɛ mboo yanragi yanragi wa kasulugo pyesaga ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ko puŋgo na mbe pa yanragi yanragisaga kɔlɔshyɛn wa kasulugo pyesaga ki yɛgɛ.

15 Ko puŋgo na, sikapɔlɔ ŋa wi yaa wɔ mbe leele pe kapere ti kala yagawa ja, wi yaa wi kɔnli

† **16:1 16.1:** Levi 10.1 † **16:2 16.2:** Ebu 6.19 † **16:3 16.3:** Ebu 9.7 † **16:8 16.8:** Ŋga kì yo fɔ: *Ŋa wi yaa wa wila kee* pèle ki kanŋga ma yo sikapɔlɔ ŋa wi yɛn Azazɛli woo. Pele naga jate ma yo Azazɛli wìla pye gbinri gbosho nakoma yinnɛ tipele la; Levi 16.10,26.

mboo kasanwa pi lɛ mbe ye pi ni wa paraga ŋga pè pɔ ma cɛnsaga paraga go ki kɔn shyɛn ki puŋgo na. Wì napɔlɔ wi kasanwa pi pye yɛgɛ ŋga na, wi yaa sikapɔlɔ wi kasanwa pi pye ma fun. Wi yaa pa yanragi yanragi kasulugo pyesaga ki na, mbe pa yanragi yanragi wa ki yɛgɛ†.

16 Anmɛ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lajɛŋgɛ kpoyi ki kan mbege pye fyɔngɔ fu, Izirayɛli woolo pe fyɔngɔ kagala, naa pe mbasinmɛ kagala konaa pe kapere cɛnlɛ na fuun pè pye maga tɛgɛ fyɔngɔ ni ki kala na. Wi yaa ki nuŋgba ki pye fun filisaga paraga go ki laga sanŋga ki na, ko ŋga ki yɛn ma kan wa poro naa pe fyɔngɔ kagala ke sɔgɔwɔ.

17 Na Arɔn wiga ye wa filisaga paraga go ki ni, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni mbaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki piin sanga ŋa ni, lere si daga mbe pye wa ki ni fɔ wi sa yiri. Wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan, naa wi go woolo pe kan konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan.

18 Ko puŋgo na, wi yaa yiri mbe pan wa saraga wɔsaga ŋga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ki tanla†, mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye ki kan; kona mbe si napɔlɔ wi kasanwa pa lɛ konaa sikapɔlɔ wi woo pa ni, mboo fafa wa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke lagapyew ki na.

19 Wi yaa yombɛlɛ nuŋgba le wa kasanwa pi ni mboo yanragi yanragisaga kɔlɔshyɛn wa saraga wɔsaga ki na. Anmɛ wi yaa ki pye mbege tɛgɛ fyɔngɔ fu, mbe Izirayɛli woolo pe fyɔngɔ kagala ke laga ki na, mbege pye kpoyi.

20 «Na Arɔn wiga kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye mbe kɔ lajɛŋgɛ kpoyi ki kan, naa filisaga paraga go ki laga sanŋga konaa saraga wɔsaga ki kan, wi yaa ti pe pan sikapɔlɔ wee wi ni.

21 Arɔn wi yaa wi kɛyɛn shyɛn yi taga wa wi go ki na, mbe Izirayɛli woolo pe punŋguwɔ kagala ke ni fuun, naa pe mbasinmɛ kagala ke ni fuun konaa pe kapere ti ni fuun ti yo mberi taga wa wi go ki na. Ko puŋgo na, wi yaa wi torogo wa gbinri wi ni, mboo le lere ŋa pè wɔ ki wogo ki na wi kɛɛ wi kari wi ni.

22 Kiga pye ma, sikapɔlɔ wi yaa Izirayɛli woolo pe kapere ti go kala li lɛ, mbe kari wasege waga ka ni.

«Na paga kaa purɔ mboo wa wa gbinri wi ni sanga ŋa ni,

23 kona Arɔn wi yaa sɔngɔrɔ wa filisaga paraga go ki ni. Yaripɔrɔ nda pè ti lɛn jese ni, to nda wìla le ma ye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, wi yaa ti wɔ wi yɛɛ na mberi tɛgɛ le†,

24 mbe woli laga kpoyi ka ni, mboo yaripɔrɔ sannda ti le wi yɛɛ na. Ko puŋgo na, wi yaa yiri mbe kari sa saraga sogowogo wɔ wi yɛɛ kan konaa mbe ka wɔ leele pe kan fun, jaŋgo mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye wi yɛɛ kan konaa leele sanmbala pe kan.

25 Kona wi yaa yaayogo ŋga pè wɔ saraga mbe kapere ti kala yagawa ja ki yanlaga ki sogo wa saraga wɔsaga ki na.

26 «Sikapɔlɔ ŋa pe yaa wa wila kee, naŋa ŋa wi yaa wi purɔ mboo torogo wa gbinri wi ni, wi daga mboo yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ko puŋgo na, mbe si sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

27 Napɔlɔ wo naa sikapɔlɔ ŋa pè wɔ saraga ma kapere ti kala yagawa ja, a pè pe kasanwa pi lɛ ma ye pi ni wa laga kpoyi ki ni, ma kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye, pe daga mbe pe lɛ mbe kari pe ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, mbe sa pe

† **16:15 16.15:** Ebu 9.12 † **16:18 16.18:** Saraga wɔsaga ŋga ki sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni pele maa ki jate ma yo saara sogoworo pe maa ti sori saraga wɔgɔsaga ŋga na koyi. Pele maa ki jate fun ma yo wusuna nuwɔ taan pe maa wi sori saraga wɔgɔsaga ŋga na koyi. † **16:23 16.23:** Eze 44.19 † **16:27 16.27:** Ebu 13.11

sɛɛrɛ, naa pe kara konaa pe lara ti sogo wa†.
28 Lere ŋa wi yaa ti sogo wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli si jɛn mbe sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

29 «Ŋgasele laa na, na li yaa pye kɔsaga fu ye kan: ‹Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ wogo ki na, ye yaa yeŋge le, ye se tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni, yoro Izirayɛli tara piile konaa nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ pe ni.
30 Katugu ko pilige koyi pe yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye ye kan, mbe ye kapere ti laga ye na, mbe ye pye fyɔngɔ fu. Kiga pye ma, ye yaa pye fyɔngɔ fu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
31 Ki pilige ki yaa pye cɛnpilige ye kan, ye yaa wogo ki pilige ki ni mbe yeŋge le. Ki ŋgasele na li yaa pye kɔsaga fu.›

32 «Saraga wɔfɔ ŋa pe yaa ka sinmɛ kpoyi wo wi na mboo tɛgɛ saraga wɔgɔtunŋgo ki na, wa saraga wɔfɛnnɛ to wi yɔnlɔ, wo wi yaa kaa kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki piin. Yaripɔrɔ nda pè ti lɛn jese ni mari tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, wo wi yaa lari nii.
33 Wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lajɛŋgɛ kpoyi ki kan, naa filisaga paraga go ki laga sanŋga ki kan konaa saraga wɔsaga ki kan; wi yaa kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye fun saraga wɔfɛnnɛ pe kan konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan.

34 «Ki wogo ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu ye kan. Yɛlɛ pyew, pe yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye pyesaga nuŋgba Izirayɛli woolo pe kan pe kapere ti ni fuun ti kala na.»

A Arɔn wì si ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ki pye†.

† **16:34 16.29-34:** Levi 26.32; Nɔmbu 29.7-11

IZIRAYƐLI WOOLO PE YƐN MA TƐGƐ PE YƐ YƐNNJƐLƐ KAN

17

17–25

Ŋgasele na lì tɛgɛ yaayoro kasanwa pi wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn, naa wi pinambiile konaa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe kan wi pe pye fɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ki ŋga:
3 «Yoro Izirayɛli woolo, na wa kaa jaa mbe nɛgɛ nakoma sumbyɔ, nakoma sugbɔ kɔnli laga paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, nakoma wa ki puŋgo na,
4 ki fɔ wi daga mbe kari ki yaayogo ki ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, mbege wɔ yarikanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa cɛnsaga paraga go ki yɛgɛ. Na wii ko pye, pa wi yaa la jate wì kapege pye ma yaraga ŋga yinwege na ka kasanwa wo, ki kologo si ma. Pe yaa wi purɔ mboo wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
5 Ki ŋgasele li yaa ti Izirayɛli woolo pe se kaa pe saara yaayoro ti kuun wa wasege ki ni, ɛɛn fɔ, pe yaa la paan ti ni saraga wɔfɔ wi kɔrɔgɔ wa filisaga paraga go ki yɔn na, mbaa ti woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri nayinmɛ saara.
6 Kona saraga wɔfɔ wi yaa yaayogo ki kasanwa pa yanragi Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, wa filisaga paraga go ki yɔn na. Ko puŋgo na, wi yaa yanlaga ki sogo wa ki saraga wɔsaga ki na, ko ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla we.
7 Kiga pye ma, sikapɛnɛ yanlɛɛlɛ mbele Izirayɛli woolo pè gbegele yarisunndo na nanjara piin nari gbogo, ma je we Fɔ wi na, pe se kaa saara woo ti yeri naa. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro naa

ye setirige piile mbele fuun pe yaa
ka yiri ye kan.
8 «Na Izirayɛli woo nakoma pe
nambanŋa wa kaa jaa mbe saraga
sogowogo wɔ, nakoma saraga ka
yɛgɛ,
9 wi daga mbe pan yaayogo ki
ni wa filisaga paraga go ki yɔn na,
mbege wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Na wi sigi pye ma, wi daga poo
purɔ poo wɔ Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe sɔgɔwɔ.
10 «Na Izirayɛli woo nakoma
nambanŋa wa ka kasanwa ka, ki
kasanwa pi yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ mi yaa yiri wi kɔrɔgɔ,
mboo purɔ mboo wɔ wa wi woolo
pe sɔgɔwɔ†.
11 Katugu yaraga ŋga fuun ki da,
pa ki yinwege ki yɛn wa ki kasanwa
pi ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan
ye yeri, jaŋgo yaa kapere ti kala
yagawa ja kapyege ki piin pi ni, wa
saraga wɔsaga ki na ye yɛɛ kan.
Kasanwa pi ma ti lere wi ma kapere
kala yagawa ta, katugu pa yinwege
ki yɛn wa pi ni†.
12 Ko kala ki ti mìgi yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: ‹Ye ni, wa kpɛ ka ka
kasanwa ka, nambanmbala mbele
pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ, wa
kpɛ ka ka kasanwa ka.›
13 «Na Izirayɛli woo nakoma pe
nambanŋa wa ka kari yanrisaga
mbe woŋgbɔ nakoma sannjɛlɛ gbo,
a kì pye kara nda ti yɛn kaworo to
ta, wi yaa ki yaraga ki kɔnli mbege
kasanwa pi wo tara, mbe tara ta tɛgɛ
mboo tɔn.
14 Yaraga ŋga fuun kì da ma pye
yinwege na, pa ki yinwege ki yɛn wa
ki kasanwa pi ni. Ko kala ki ti Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi yo yoro Izirayɛli woolo
ye kan fɔ: ‹Yaga ka yaraga ŋga
fuun kì da ka kasanwa ka; katugu
ki yinwege ki yɛn wa ki kasanwa pi
ni. Na lere ŋa fuun ka kasanwa ka,
wi daga poo purɔ poo wɔ Izirayɛli
woolo pe sɔgɔwɔ.›
15 «Lere o lere, wi yɛn Izirayɛli
tara pyɔ o, nakoma nambanŋa o, na
wa ka yarikugo nakoma woŋgbɔ ŋa
cɛngɛ gbo wa kara ka, wi yaa wi
yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli; ɛɛn fɔ,
wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. Ko puŋgo na, wi yaa pye
fyɔngɔ fu.
16 Ɛɛn fɔ, na ki fɔ wiga je wi suu
yaripɔrɔ ti jogo, wii si woli, wi yaa
wi kapege ki go kala li lɛ.»

18

Fyɔnrɔ kala na naŋa naa jɛlɛ si daga mbe pye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ:
«Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le.
3 Ezhipiti tara nda yàa pye ma
cɛn wa ti ni, kagala ŋgele ti woolo
pàa pye na piin, yaga kaa ke piin.
Mila kee ye ni wa Kana tara nda ni,
kagala ŋgele pe yɛn na piin wa, yaga
ka saa ke piin. Yaga ka saa tanri ki
tara woolo pe kalɛgɛlɛ ke na.
4 Yaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
koro naa na ŋgasegele ke na;
katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le.
5 «Yaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
naa na ŋgasegele ke na. Lere ŋa
kaa tanri ke na, wi yaa yinwege ta
ke fanŋga na. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le†.
6 «Yoro Izirayɛli woolo wa kpɛ si
daga mbe sinlɛ wi go lere ni. Muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
7 «Maga kɔɔn to wi tifaga mbe
sinlɛ ma yɛɛra nɔ wi ni. Kiga pye
ma, mɔ̀ɔ nɔ wi tifaga fun; katugu ma
nɔ wi.
8 «Maga ka sinlɛ ma to jɔ wa yɛgɛ
ni; kiga pye ma, mɔ̀ɔ to wi tifaga†.
9 «Ma njɔ nakoma ma jɔnlɔ sum-
boro ŋa wi yɛn to nuŋgba ma ni,

† **17:10 17.10:** Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; Dete 12.16-23; 15.23 † **17:11 17.11:** Ebu 9.22 † **18:5 18.5:** Nehe 9.29; Eze 18.9; 20.11-13; Luki 10.28; Ɔrɔmu 10.5; Gala 3.12 † **18:8 18.8:** Zhenɛ 35.22; Levi 20.11; Dete 22.29; 27.20

nakoma nɔ nuŋgba ma ni, a pòo koro wa ye go, nakoma go ka yɛgɛ ni, maga ka sinlɛ wi ni†.

10 «Maga ka sinlɛ ma pishyɛnwoo ni, ko kɔrɔ wo yɛn ma pinambyɔ wi sumborombyɔ nakoma ma sumborombyɔ wi sumborombyɔ ni; kiga pye ma, ma yaa ma yɛɛ tifaga.

11 «Maga ka sinlɛ ma to jɔ wa yɛgɛ sumborombyɔ ni; katugu wi yɛn ma to wi sumborombyɔ, ma pye ma njɔ nakoma ma jɔnlɔ sumboro.

12 «Maga ka sinlɛ ma to wi nɔsepyɔ sumboro wa ni; katugu wi yɛn ma to wi go lere.

13 «Maga ka sinlɛ ma nɔ wi nɔsepyɔ sumboro wa ni; katugu wi yɛn ma nɔ wi go lere.

14 «Maga kɔɔn to wi nɔsepyɔ lenaŋa wa tifaga mbe sinlɛ wi jɔ wi ni; katugu wi yɛn ma nijɛ†.

15 «Maga ka sinlɛ ma pinambyɔ wa jɔ ni; katugu wi yɛn ma pijɔ, maga ka sinlɛ wi ni†.

16 «Maga ka sinlɛ ma nɔsepyɔ lenaŋa wa jɔ ni; kiga pye ma, ma yaa ma nɔsepyɔ lenaŋa wi tifaga†.

17 «Maga ka sinlɛ jɛlɛ wa ni, mbe sinlɛ wi sumborombyɔ ni. Maga ka sinlɛ ki jɛlɛ wi pishyɛnwoo ŋa wi yɛn jɛlɛ wa ni, ko kɔrɔ wo yɛn wi pinambyɔ wo sumborombyɔ nakoma wi sumborombyɔ wo sumborombyɔ ni; katugu pe yɛn ki jɛlɛ wi go leele. Ki kala li yɛn katijaanga†.

18 «Maga kɔɔn jɔ wi nɔsepyɔ sumboro wa pɔri ma jɔ mbe sinlɛ wi ni, mbe njɔfɔ wi ta yinwege na; katugu ki mbe ya yenjara yirige njɔ wo naa jɔnlɔ pe sɔgɔwɔ.

19 «Maga ka sinlɛ jɛlɛ wa ni wi jogosanga wi ni; katugu wi yɛn fyɔngɔ ni†.

20 «Maga ka sinlɛ ma lewee yɛnlɛ wa jɔ ni, mbɔɔn yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni wi ni†.

21 «Maga kɔɔn piile wa wɔ saraga mboo kan yarisunŋgo Molɔki† ki yeri; kiga pye ma, ma yaa na mɛgɛ ki tifaga†. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

22 «Maga ka sinlɛ ma naŋa yɛnlɛ ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma sinlɛ jɛlɛ ni. Ki kala li yɛn katijaanga†.

23 «Maga ka sinlɛ yaayogo ni mbɔɔn yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ki ni. Jɛlɛ si daga mboo yɛɛ kan yaayogo yeri ki sinlɛ wi ni; ki kapyege ki yɛn kala na li yɛn ma piri†.

24 «Yaga ka ki kagala ŋgele la kpɛ pye mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, katugu cɛngɛlɛ ŋgele mi yaa ke woolo pe purɔ wa ye yɛgɛ, ki kagala ŋgele koro pe maa piin, ma pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni.

25 Pe tara ti ni fuun ti yɛn fyɔngɔ ni ki kagala ke kala na. Ko ki ti mi yaa jɔlɔgɔ wa wa tara ti ni pe mbasinmɛ pi kala na. Ki tara tì je ti woolo pe na.

26 «Ki kala na, yoro Izirayɛli tara piile naa nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ, yaa tanri na ŋgasegele koro naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yaga ka ki katijangara ta kpɛ pye.

27 Leele mbele pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni ye yɛgɛ, pàa pye na ki katijangara ti piin ma tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni.

28 Yoro wo na, yaga kari tɛgɛ fyɔngɔ ni naa, jaŋgo tiga ka je ye na paa yɛgɛ ŋga na mbele pàa pye ma cɛn wa ti ni ye yɛgɛ tìla je pe na we.

29 Leele mbele fuun pe yaa kaa ki katijangara nda ta piin, pe yaa ka pe purɔ mbe pe wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.

30 «Sɛnrɛ nda fuun mì yo ye kan, yeri lɛ yaa tanri ti na. Katijangara

† **18:9 18.9:** Levi 20.17; Dete 27.22 † **18:14 18.12-14:** Levi 20.19-20 † **18:15 18.15:** Levi 20.12 † **18:16 18.16:** Levi 20.21 † **18:17 18.17:** Levi 20.14; Dete 27.23 † **18:19 18.19:** Levi 20.18 † **18:20 18.20:** Levi 20.10 † **18:21 18.21:** Molɔki wìla pye Kana tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo ko ka. Eburuye sɛnrɛ ti ni Molɔki mɛgɛ ki kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ wunluwɔ nakoma ŋa wi maa fɛrɛ kala piin. † **18:21 18.21:** Levi 20.1-5 † **18:22 18.22:** Levi 20.13; Ɔrɔmu 1.27 † **18:23 18.23:** Ɛki 22.19; Levi 20.15-16; Dete 27.21

nda pàa keli na piin wa tara ti ni na ye fa pan, yaga kaa ta kpɛ piin, jaŋgo mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ti pyewe pi kala na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»

19

Yɛnŋɛlɛ laa jaa paa li gbogo yɛgɛ ŋga na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe kan wi pe pye fɔ:
«Ye pye kpoyi, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, mi yɛn kpoyi†.
3 «Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa ye teele naa ye nɛɛlɛ pe gbogo, yaa na cɛnpilige ki cɛɛn. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
4 «Yaga kaa yarisunndo ti gbogo, yaga ka tugurɔn yan mbe yarisunndo gbegele ye yɛɛ kan. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
5 «Na ye kaa nayinmɛ saraga woo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, ye yaa ki wɔ mbe yala ki wɔlɔmɔ pi ni jaŋgo mbe yɛnlɛ ki na.
6 Ye mbe ya mbe saraga kara ti ka saraga ki wɔpilige ki ni nakoma ki goto; nda ka koro sa gbɔn pilige taanri wogo ki na, yeri sogo.
7 Pilige taanri wogo ki na, na lere wa ka ki kara ta ka, ki saraga ki yaa pye fyɔngɔ yaraga, ki se yigi.
8 Lere ŋa ka ta ka, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ, katugu yaraga ŋga ki le mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ, wìgi tɛgɛ fyɔngɔ ni. Wi daga poo purɔ poo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.
9 «Na yaga ka saa ye yarilire ti kɔɔn wa ye tara sanga ŋa ni, kɛrɛfɔ wiga ka yarilire ti kɔn mbe gbɔn wa kɛrɛ koŋgo ki na. Laga ŋga wì kɔn, shegele ŋgele kè toori wa, wiga ka sɔngɔrɔ mbe sa ke wulo.
10 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye ɛrɛzɛn pire ti cɔŋgɔlɔ, ye se ka sɔngɔrɔ wa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni mbe sa shashara nda tì koro wa ti cɔ konaa mbe pire nda tì toori tara ti wulo. Ye yaa to yaga fyɔnwɔ fɛnnɛ naa nambanmbala pe kan peri wulo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
11 «Yaga kaa yuun, yaga kaa finlɛlɛ, yaga kaa ye yɛɛ fanla†.
12 Yaga ka wugu na mɛgɛ ki na, katugu na yaga ki pye ma, ye yaa mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki tifaga. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
13 «Maga kaga yerege ma lewee yɛnlɛ wa na, mbaa nii wi go na. Maga ka yu. Maga kɔɔn tunmbyee wi sara wi yaga wa ma yɛɛ yeri sa gbɔn ki goto†.
14 Maga ka nuŋgbojili wa tɛgɛlɛ. Maga ka yaraga ka tɛgɛ fyɔɔn wa yɛgɛ, ŋga wi mbe kurugo ki na. Ɛɛn fɔ, yaa fyɛ na yɛgɛ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
15 «Yaga ka kambasinŋge pye kiti kɔnkala la ni. Maga ka fyɔnwɔ fɔ wi mbɔnrɔ lere wa na wi fyɔnwɔ pi kala na; maga si ka legbɔɔ wi mbɔnrɔ lere wa na wi legbɔgɔwɔ pi kala na. Ɛɛn fɔ, maa ma leweele yɛɛnlɛ pe kiti wi kɔɔn maa yala ŋga ki yɛn ma sin ki ni†.
16 Maga kaa ye woolo pe mɛgɛ jogo la toro; maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga ma lewee yɛnlɛ na mbe ti poo gbo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
17 «Maga ka ma lewee yɛnlɛ wa panra wa ma nawa. Ɛɛn fɔ, ma daga mboo yɛri ŋgbanga wi kapyege ki na, jaŋgo kiga ka pye kapege ma go na wi kala na†.
18 Maga ka kayaŋga wɔ ma yɛ, maga si ka gbu tɛgɛ ma nawa ma lewee yɛnlɛ wi ni. Ɛɛn fɔ, ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa

† **19:2 19.2:** Levi 11.44-45; 1 Pyɛ 1.16 † **19:3 19.3:** Ɛki 20.8-12; Dete 5.12,16 † **19:4 19.4:** Levi 26.1; Ɛki 20.23; 34.17 † **19:10 19.9-10:** Levi 23.22; Dete 24.19-22 † **19:11 19.11:** Ɛki 20.15-16; Dete 5.19-20 † **19:12 19.12:** Ɛki 20.7; Dete 5.17; Mati 5.33 † **19:13 19.13:** Dete 24.14-15 † **19:14 19.14:** Dete 27.18 † **19:15 19.15:** Ɛki 23.6-8; Dete 16.19 † **19:17 19.17:** Mati 18.15

yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.

19 «Yaa tanri na ŋgasegele ke na. Maga ka ti ma yaayoro ti cɛnlɛ shyɛn, naŋa naa jɛlɛ, mbe lugu ti yɛɛ na. Maga ka yariluguro cɛnlɛ shyɛn lugu wa kɛrɛ nuŋgba ti ni. Maga ka yaripɔgɔ le ŋga pè ti jese cɛnlɛ shyɛn ni†.

20 «Na naŋa wa ka sinlɛ kulojɔ wa ni, ŋa pè kan naŋa wa yɛgɛ yeri, ki pye pe fa kulojɔ wi go shɔ, wi fa si wɔ wa kulowo pi ni, ŋa wì sinlɛ wi ni, wi yaa tɔnŋgɔ yaara ti wɔ. Ɛɛn fɔ, pee daga mbe pe gbo, katugu jɛlɛ wi fa wɔ wa kulowo pi ni gbɛn.

21 Ki naŋa wi yaa pan simbapɔlɔ ni wa filisaga paraga go ki yɔn na, wi kapege ŋga wì pye ki kala na, mboo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga ŋga pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ gbegele.

22 Saraga wɔfɔ wi yaa kapere kala yagawa ja kapyege ki pye ki naŋa wi kan, kapege ŋga wì pye ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, kapere kala yagawa ja simbapɔlɔ wi ni; pa wi kapere ti yaa kala yaga wi na.

23 «Na yaga ka sa ye wa Kana tara ti ni, mbe tire nda ti maa sɛni ti cɛnlɛ pyew ta lugu, yɛgɛlɛ koŋgbanŋgala taanri ke ni, pire nda ti yaa sɛ, ye yaa la to jate fyɔngɔ ni. Yaga ka ta ka.

24 Yɛlɛ tijɛrɛ wolo li na, tiga pire nda fuun sɛ, ye yaa ti le mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ fɛti wa nɔgɔ mbanla sɔn.

25 Yɛlɛ kaŋgurugo wolo li na, ye yaa lari pire ti kaa. Na ye kaa ki piin ma, pa ye tire ti yaa la sɛni lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.

26 «Yaga ka yaraga ka kara ka wa laga ŋga pège kasanwa pi wo†. Yaga kaa kajɛnmɛ piin, yaga si kaa jɛlɛ†.

27 Yaga kaa ye yinrɛ ti nɔgɔ woo. Yaga si kaa ye siyɔ wi kanŋgara ti kunlu.

28 Yaga ka ye witige laga ka kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbege naga fɔ ye yɛn na kunwɔ gbele. Yaga si ka njelewe gbɔn ye witige laga ka na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.

29 «Yaga ka ye sumborombiile pe le nanjara ni mbe pe tifaga†, jaŋgo leele paga ka ye kɛɛnrɛ limɛ pi ni laga tara ti ni fuun ti ni.

30 Yaa na cɛnpilige ki cɛɛn, yaa na cɛnsaga paraga go ki jate. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.

31 «Yaga kaa kee kuulo yewefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ saa pe yewe konaa jɛlɛfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ saa jɛlɛ pe yeri; katugu ki yaa ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.

32 «Ma daga mbaa yinrigi la fɔli lelɛŋgbaara ti yɛgɛ sɔgɔwɔ lari gbogo. Pa ma yaa laga piin ma mbaa mi ŋa ma Yɛnŋɛlɛ na gbogo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

33 «Na nambanŋa wa ka sa cɛn wa ye tara, yaga kaa tɛgɛ mbaa nii wi go na.

34 Ɛɛn fɔ, yoo yigi paa ye tara pyɔ yɛn. Wi daga mbe ye ndanla paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn ma ye yɛɛ ndanla we, katugu yoro fun yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.

35 «Yaga ka kambasinŋge pye kiti kɔnkala ni, nakoma mɛtɛrɛ wogo na, nakoma culo wogo na, nakoma tiwiyaraga wogo na.

† **19:18 19.18:** Mati 5.43; 19.19; 22.39; Maki 12.31; Luki 10.27; Ɔrɔmu 13.9; Gala 5.14; Zhaki 2.8 † **19:19 19.19:** Dete 22.9-11 † **19:26 19.26:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Yaga ka yaraga ka kara ka wa laga ŋga pège kasanwa pi wo,* sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Yaga ka kara ka ti kasanwa pi ni (Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; 17.10-14; Dete 12.16,23; 15.23; 18.10; 1 Sami 14.32). † **19:26 19.26:** Wunlunaŋa Sawuli wìla saa jɛlɛ wa yewe ŋa wìla pye na kajɛnmɛ piin (1 Sami 28.4-25). † **19:28 19.27-28:** Levi 21.5; Dete 14.1 † **19:29 19.29:** Kìla pye faa leele pele la pye na pe sumborombiile nii nanjara ni na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo (Zhenɛ 38.14-26; Dete 28.18). † **19:30 19.30:** Dete 26.2 † **19:31 19.31:** Dete 18.11; 1 Sami 28.3; 2 Wunlu 23.4; Eza 8.19 † **19:34 19.33-34:** Ɛki 22.21; Dete 24.17-18; 27.19 † **19:36 19.35-36:** Dete 25.13-16; Yomi 20.10; Eze 45.10

36 Yaa taanla culo ŋa wì yala wo
ni, naa puwakuru ŋa wì yala konaa
litiri ŋa wì yala wo ni. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na làa ye
yirige wa Ezhipiti tara†.
37 «Yaa tanri na ŋgasegele naa
na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke
na, yaa ke piin. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.»

20

Yɛnŋɛlɛ lì je yarisunndo ti gbɔgɔwɔ pi na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ:
«Na Izirayɛli woo nakoma nam-
banmbala mbele pe yɛn ma cɛn
wa pe sɔgɔwɔ, wa ka wi pyɔ wɔ
saraga yarisunŋgo Molɔki ki yeri, ki
daga pege fɔ wi gbo. Tara woolo
sanmbala pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni
mboo gbo.
3 Mi jate mi yaa yiri ki lerefɔ
wi kɔrɔgɔ mboo purɔ mboo wɔ
Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ,
katugu wùu piile wa wɔ saraga
Molɔki yeri mala cɛnsaga paraga go
ki tɛgɛ fyɔngɔ ni konaa mi yɛn kpoyi
yɛgɛ ŋga na maga tifaga.
4 Tara woolo na paga yɛngɛlɛ tɔn
ki kapyege ki na, mbaa ki piin ndɛɛ
ŋga ki naŋa wila piin pe woro naga
yaan, na pe suu gbo,
5 pa kona mi jate mi yaa yiri ki
naŋa wo naa wi go woolo pe kɔrɔgɔ
konaa mbele fuun pe yaa taga wi na,
mbaa nanjara piin, mbaa Molɔki wi
gbogo pe kɔrɔgɔ, mbe pe purɔ mbe
pe wɔ Izirayɛli woolo sanmbala pe
sɔgɔwɔ.
6 «Na lere wa ka kari kuulo
yewefɛnnɛ naa jɛlɛfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ
sa jɛlɛ pe yeri mbe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ
ni, mi yaa yiri ki fɔ wi kɔrɔgɔ mboo
purɔ mboo wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.
7 «Ye ye yɛɛ pye kpoyi, ye ta
ye pye leele mbele pe yɛn kpoyi,
katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le.

Yɛnŋɛlɛ lì je nandara naa jatara ti na

8 «Yanla ŋgasegele ke yigi jɛŋgɛ
yaa tanri ke na. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na lì ye wɔ ye pye cɛnlɛ na
li yɛn kpoyi.
9 «Lere o lere kaa to nakoma wi nɔ
daŋga, wi daga poo gbo. Wi yaa wi
kunwɔ pi go kala li lɛ, katugu wùu
to nakoma wi nɔ wi daŋga†.
10 «Na naŋa wa ka wi naŋa yɛnlɛ
wa jɔ ta, pe yaa ki jataa wo naa ki
nandaa wi ni pe shyɛn pe gbo†.
11 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi to jɔ
wa ni mboo to wi tifaga, ki daga pege
naŋa wo naa ki jɛlɛ wi ni pe gbo. Pe
yaa si pe kunwɔ pi go kala li lɛ†.
12 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi pijɔ ni,
ki daga pe pe shyɛn pe gbo; katugu
pè kala pye na li yɛn ma piri. Pe yaa
pe kunwɔ pi go kala li lɛ†.
13 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi naŋa
yɛnlɛ ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma sinlɛ
jɛlɛ ni, ki daga pe pe shyɛn pe gbo;
katugu pè katijaanga pye, pe yaa pe
kunwɔ pi go kala li lɛ†.
14 «Na naŋa wa ka sumboro wa
naa wi nɔ pɔri wi jɛɛlɛ, ki fɔ wi
katijaanga pye. Ki daga pe ki naŋa
wo naa jɛɛlɛ shyɛn pe sogo weele.
Pa kona ki kapege ŋga ki cɛnlɛ li se
la piin laga ye sɔgɔwɔ†.
15 «Na naŋa wa ka sinlɛ yaayogo
ni, ki daga poo gbo mbe yaayogo ki
gbo fun.
16 «Na jɛlɛ wa kaa yɛɛ kan
yaayogo yeri ki sinlɛ wi ni, yoo gbo
ye yaayogo ki gbo. Ki daga ye pe
shyɛn pe gbo. Pe yaa pe kunwɔ pi
go kala li lɛ†.
17 «Na naŋa wa kaa jɔnlɔ sumboro
pɔri wi jɔ, ŋa wi yɛn wi to seyɛnlɛ
nakoma wi nɔ seyɛnlɛ, na paga sinlɛ
pe yɛɛ ni, pè fɛrɛ kala pye pe yɛɛ

† **20:9 20.9:** Ɛki 21.17; Mati 15.4; Maki 7.10 † **20:10 20.10:** Ɛki 20.14; Levi 18.20; Dete 5.18 † **20:11 20.11:** Levi 18.8; Dete 22.29; 27.20 † **20:12 20.12:** Levi 18.15 † **20:13 20.13:** Levi 18.22 † **20:14 20.14:** Levi 18.17; Dete 27.23 † **20:16 20.15-16:** Ɛki 22.19; Levi 18.23; Dete 27.21

ni. Pe yaa pe shyɛn pe purɔ ca woolo sanmbala pe yɛgɛ na. Katugu ki naŋa wì sinlɛ wi to seyɛnlɛ jɛlɛ nakoma wi nɔ seyɛnlɛ sumboro ni. Pe yaa ki kambasinŋge ki go kala li lɛ†.

18 «Na naŋa wa ka sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn na jogo wa ni, pe yaa pe shyɛn pe purɔ mbe pe wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, katugu pe shyɛn pè yo ma fili ki na ma jɛlɛ wi kasanwa yirisaga ki yɛngɛ†.

19 «Maga ka sinlɛ ma nɔ wi nɔsepyɔ sumboro ni, nakoma ma to wi nɔsepyɔ sumboro ni. Na naŋa wa ka sinlɛ wi go lere wa ni, pe shyɛn pe yaa pe kambasinŋge ki go kala li lɛ.

20 «Na naŋa wa ka sinlɛ wi to wi nɔsepyɔ lenaŋa wa jɔ ni, kona wùu to wi nɔsepyɔ lenaŋa wi tifaga. Ki naŋa wo naa ki jɛlɛ wi ni pe yaa pe kapege ki go kala li lɛ. Pe yaa ku pe se piile se†.

21 «Na naŋa wa ka wi nɔsepyɔ lenaŋa wa jɔ lɛ mboo pye wi jɔ, kona wì fyɔngɔ kala pye, ma wi nɔsepyɔ lenaŋa wi tifaga. Pe yaa ku piile fu†.

22 «Na ŋgasegele naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun mì yo ye kan, ye ke lɛ yaa tanri ke na. Pa kona tara nda mi yɛn na kee ye ni ye sa cɛn wa ti ni, ti se je ye na.

23 Tara woolo mbele mi yaa purɔ mbe yirige wa ye yɛgɛ, yaga ka saa tanri pe kalɛgɛlɛ ke na; katugu ki tara woolo ko kagala koro pàa pye na piin, a pe kala lìlan mbɛn.

24 A mì sigi yo ye kan fɔ:

Yoro ye yaa pe tara ti ta kɔrɔgɔ.
Mi yaa ti kan ye yeri ti pye ye woro.
Ki tara tori nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ti yɛn
na fuun wa ti ni†.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le. Muwi mì ye wɔ ma ye tɛgɛ ye yɛ tara woolo sanmbala pe ni.

25 Ki kala na, ye daga mbe yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ fu ti jɛn mberi wɔ nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti ni, mbe sannjɛrɛ nda ti yɛn fyɔngɔ fu ti jɛn mberi wɔ nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti ni. Yoro jate yaga ka jiri yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni ta na, naa sannjɛrɛ nda ti yɛn fyɔngɔ ni konaa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na, ma pye fyɔngɔ ni la na, mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni fun. Mìgi yaara ti wɔ ti yɛɛ ni maga naga ye na, jaŋgo ye nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti jɛn.

26 «Ye pye kpoyi na kan, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn kpoyi. Mì ye wɔ tara woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ ma ye tɛgɛ ye yɛ, jaŋgo ye pye na woolo.

27 «Na naŋa nakoma jɛlɛ wa ka pye jɛlɛfɔ, mbaa kuulo pe yewe, nakoma mbaa kajɛnmɛ piin, wi daga poo gbo. Pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo. Wi yaa wi kunwɔ pi go kala li lɛ wi yɛ†.»

21

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ pe wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yo saraga wɔfɛnnɛ pe kan, Arɔn wi pinambiile wele, ma pe pye fɔ:

«Saraga wɔfɔ wa si daga mbe jiri wi sege woo wa gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni,

2 kaawɔ wi go woo wo wa: Wi nɔ, naa wi to, naa wi pinambyɔ, naa wi sumborombyɔ, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa

3 konaa wi nɔsepyɔ sumboro ŋa wi fa pɔri naŋa yeri. Wi mbe ya jiri poro wa gboo na, mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu wi fa pye naŋa wa jɔ gbɛn.

4 Saraga wɔfɔ wo wi yɛn to wi woolo pe sɔgɔwɔ. Wii daga mboo

† **20:17 20.17:** Levi 18.9; Dete 27.22 † **20:18 20.18:** Levi 18.19 † **20:20 20.19-20:** Levi 18.12-14
† **20:21 20.21:** Levi 18.16 † **20:24 20.24:** Ɛki 3.8 † **20:27 20.27:** 1 Sami 28.4-25

yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni†, wi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege jɔgɔ†.

5 «Saraga wɔfɛnnɛ pee daga mbe pe yinrɛ ti lara ta kulu kulu, nakoma mbe pe siyɔ wi kanŋgara ti kulu; pee si daga mbe pe witire lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbege naga fɔ kunwɔ to pe na†

6 Pe daga mbe pye kpoyi pe Yɛnŋɛlɛ li kan. Pee daga mbe pe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, katugu poro pe maa saara ti woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, to nda ti yɛn li yaakara nda pe ma sogo we. Ki kala na pe daga mbe pye kpoyi.

7 «Saraga wɔfɔ wii daga mbe nanjaa pɔri wi jɔ, nakoma sumboro ŋa wì jɔgɔ, nakoma jɛlɛ ŋa wi pɔlɔ wùu wa, katugu saraga wɔfɔ pyew wi yɛn kpoyi wi Yɛnŋɛlɛ li kan.

8 Yaa saraga wɔfɔ wi jate wi yɛn kpoyi, katugu wo wi maa ye Yɛnŋɛlɛ li yaakara ti kaan li yeri saraga. Wi daga mbe pye kpoyi ye yɛgɛ na; katugu mi yɛn kpoyi, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na ye piin kpoyi we.

9 «Na saraga wɔfɔ wa sumborombyɔ kaa nanjara piin mboo yɛɛ tifaga, kona wi to wo wì tifaga. Ki daga pege sumboro wi sogo wee.

10 «Saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe go na, wo ŋa pàa sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ pa wo wa wi go ki na, maa tɛgɛ wi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, a wila yaripɔrɔ nda tì tɛgɛ ti yɛ li kan ti nii, wii daga mboo go ki yaga sagara, wii si daga mboo yaripɔrɔ ti walagi mbege naga fɔ wi yɛn na kunwɔ gbele.

11 Wiga ka fulo gboo tanla, wiga si kaa yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, ali wi to nakoma wi nɔ wì ku o.

12 Wi se ka yiri wa laga kpoyi ki ni, jaŋgo wiga ka wi Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu sinmɛ mba pe ma wo yaraga na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ pàa pa wo wi na, maa tɛgɛ na tunŋgo ki na. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

13 «Saraga wɔfɛnnɛ to wi daga mbe sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn wo wa pɔri wi jɔ.

14 Wiga ka naŋgunjɔ pɔri wi jɔ, nakoma jɛlɛ ŋa wi pɔlɔ wi wa, nakoma jɛlɛ ŋa wìla jɔgɔ, nakoma jɛlɛ ŋa wila nanjara piin. Ɛɛn fɔ, wi daga mboo jɔ wi lɛ wa saraga wɔfɛnnɛ sege ki ni, wi pye sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn;

15 jaŋgo wiga ka setirige piile pele le wa wi sege ki ni, mbele pe yɛn fyɔngɔ ni; katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mùu wɔ maa tɛgɛ wi yɛ na yɛɛ kan.»

16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo

17 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn wi kan fɔ: ‹Mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na, wa ma setirige piile pe ni, naŋa ŋa fuun ka ka pye sɔ ni wi witige laga ka na, wi se ka fulo wa saraga wɔsaga ki tanla mboo Yɛnŋɛlɛ li yaakara ti kan li yeri.

18 Naŋa ŋa fuun wi yɛn sɔ ni wi witige laga ka na, wa kpɛ si daga mbege tunŋgo ki pye. Ko kɔrɔ wo yɛn fyɔɔn, naa jejɔgɔlɔfɔ, naa ŋa wi yɛgɛ cɛnwɛ pì jɔgɔ wi na, naa ŋa wi witige laga kà wɔ wa ki yɔnlɔ,

19 naa naŋa ŋa wi jele nakoma wi kɛɛ kaw wi na,

20 naa puŋgunɔ fɔ, naa ŋa wì pɔngɔ, naa ŋa wi yɛnlɛ lì fi wi na, naa ŋa yama yɛn wi witige sɛlɛgɛ ki na konaa naŋa ŋa pè san.

21 Ma setirige pyɔ ŋa ki sɔ ŋa wa yɛn wi na, wo wa si daga mbe fulo wa saraga wɔsaga ki tanla, mbe saara nda pe ma sogo ta wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Sɔ ŋa wi yɛn wi na wi kala na, wiga ka fulo wa mboo Yɛnŋɛlɛ li yaakara ti kan li yeri.

† **21:4 21.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Wii daga mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Wii daga mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni wi nafɛnnɛ wa gboo ni. † **21:4 21.4:** Ŋga ki yo fɔ: *Wi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege jɔgɔ,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Ki fɔ wi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege jɔgɔ. † **21:5 21.5:** Levi 19.27-28; Dete 14.1

22 Wi mbe ya mbaa wi Yɛnŋɛlɛ li
yaakara ti kaa, to ti yɛn yarikanra
nda ti yɛn kpoyi konaa nda ti yɛn
jɛndɛ kpoyi.
23 Ɛɛn fɔ, sɔ ŋa wi yɛn wi na
wi kala na, wii daga mbe fulo
wa paraga ŋga pè pɔ ma cɛnsaga
paraga go ki kɔn shyɛn ki tanla, wii
daga mbe yɔngɔ saraga wɔsaga ki
tanla. Wii daga mbanla cɛnsaga
paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, katugu
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li
maa saraga wɔfɛnnɛ pe piin kpoyi
na yɛɛ kan.› »
24 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ ti yo Arɔn
naa wi pinambiile konaa Izirayɛli
woolo sanmbala pe ni fuun pe kan.

22

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saraga yaakara wogo ki na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
2 «Para Arɔn wi pinambiile pe ni,
ma pe pye fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn
yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ ti wogo na,
to nda Izirayɛli woolo pe maa paan
ti ni na kan we, jaŋgo na mɛgɛ ki
yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, paga kaga
tɛgɛ fyɔngɔ ni. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
3 Ki yo pe kan naa fɔ:

«Pe setirige piile mbele fuun pe
yaa ka yiri puŋgo na, na naŋa wa
ka ka pye fyɔngɔ ni wa pe ni, mbe
si fulo yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na
kan ti tanla, to nda Izirayɛli woolo
pe maa paan ti ni na kan, pe yaa
wo purɔ mboo yirige wa na yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.
4 Arɔn setirige piile pe ni, saraga
wɔfɔ ŋa fuun yayɛnwɛ ka to wi na
nakoma fyomiŋge, wo wa si daga
mbe yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na
kan ta ka, fɔ wi ka sa pye fyɔngɔ
fu. Ŋa ka jiri gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni, naa ŋa wi nama tɔnmɔ pì
wo wi na, wo wa si daga mbe ta ka
fun;
5 naa ŋa ka jiri yaŋgala jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ ŋgele ke maa fulolo tara ti na
la na, koro ŋgele ke ma lere tɛgɛ
fyɔngɔ ni we, konaa ŋa ka jiri lere
ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa na, ali mbege
ta ki fyɔngɔ kala li yɛn yɛgɛ o yɛgɛ.
6 Ŋa ka jiri ki yaara ta na, wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. Na wii ka woli mbe kɔ,
wi se ya mbe yarikanra nda tì tɛgɛ
ti yɛ na kan ta ka.
7 Na yɔnlɔ kiga ka to mbe kɔ, pa
wi yaa pye fyɔngɔ fu, kona pa wi
mbe ya yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ
na kan ta ka naa, katugu to ti yɛn wi
yaakara re.
8 Saraga wɔfɔ wii daga mbe
yarikugo nakoma woŋgbɔ ŋa cɛngɛ
gbo wa kara ka mboo yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
9 «Saraga wɔfɛnnɛ pe daga
mbanla sɛnyoro ti yigi la tanri ti na,
jaŋgo paga ka pye kapege pyefɛnnɛ
yaakara wogo na; katugu na paga ti
tɛgɛ fyɔngɔ ni, pe yaa ku. Muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì pe tɛgɛ pe yɛ
na yɛɛ kan.
10 «Lere ŋa woro saraga wɔfɔ, wo
wa kpɛ si daga mbe yarikanra nda
tì tɛgɛ ti yɛ na kan ta ka. Ali saraga
wɔfɔ wi nambanndorowo nakoma
wi tunmbyee ŋa wi maa sara, pee
daga mbe ta ka.
11 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɔ wiga kulo
ŋa lɔ penjara ni nakoma kulo ŋa pè
se wa wi go, wo mbe ya mbaa saraga
wɔfɔ wi yaakara ta kaa.
12 Na saraga wɔfɔ wi sum-
borombyɔ wiga pɔri naŋa ŋa
wi woro saraga wɔfɔ wa yeri,
yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan,
saraga ŋga pe ma lagala wa ti na,
ki sumborombyɔ wii daga mbaa ki
kaa.
13 Na saraga wɔfɔ wi sum-
borombyɔ wiga pye naŋgunjɔ
nakoma wi pɔlɔ wuu wa, mbe sigi ta
wii piile se, na wiga sɔngɔrɔ sa cɛn
wa wi to wi go paa yɛgɛ ŋga na wi
sumborowo sanga wìla pye, kona wi
mbe ya mbaa wi to yaakara ta kaa.

Ɛɛn fɔ, lere ŋa woro saraga wɔfɔ, wo wa kpɛ si daga mbe ta ka.
14 Na lere wa ka wa mbe la mbe yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan ta ka, wi daga mbege yɔngɔ kan saraga wɔfɔ wi yeri mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ti na.
15 «Izirayɛli woolo pe yarikanra nda pè lagala ma tɛgɛ ti yɛ, ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, saraga wɔfɛnnɛ pee daga mberi tɛgɛ fyɔngɔ ni.
16 Na paga ti ka mbege ta pe cɛnwɛ pi woro ma yɔn†, pa pe yaa ti ki pye kapege pe yɛɛ go na, ŋga ki daga pege kɔ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na yarikanra ti teri ti yɛ na yɛɛ kan†.»
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
18 wigi sɛnrɛ nda ti yo Arɔn naa wi pinambiile konaa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan wi pe pye fɔ:
«Lere o lere wi yɛn Izirayɛli woo, nakoma nambanŋa ŋa wi yɛn ma cɛn laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, na wa kaa jaa mbe saraga sogowogo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, konaa mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ki pye nayinmɛ yarikanga,
19 na kaa pye ki fɔ wila jaa wi saraga ki yigi, wi daga mbe pan yaayogo naŋga ni, ŋga ki yɛn jɛrɛgisaga fu, ko yɛn napɔlɔ, nakoma simbapɔlɔ nakoma sikapɔlɔ.
20 Yaga ka yaayogo ŋga ki yɛn jɛrɛgisaga ni ka wɔ saraga; katugu ki saraga ki se yigi†.
21 Na lere wa kaa jaa mbe nayinmɛ saraga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ki pye nayinmɛ yarikanga, wi daga mbe pan nɛgɛ, nakoma sumbyɔ nakoma sugbɔ ni. Ki yaayogo ki daga mbe pye jɛrɛgisaga fu, sɔ ka ka pye ki na, pa kona wi saraga ki yaa yigi.
22 Yaga ka yaayogo ŋga ki yɛn fyɔɔn ka wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma ŋga ki laga kà kaw ki na, nakoma ŋga ki yɛn jekɔngɔ ni, nakoma ŋga sanŋgbanra yɛn ki na, nakoma ŋga kurukurugo nakoma kawa to ki na. Yaga ka ka wɔ saraga ŋga pe ma sogo wa saraga wɔsaga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
23 Na nɛgɛ nakoma sumbyɔ wa witige laga ka wɔ wa ki yɔnlɔ, nakoma na wiga pɔngɔ, ma mbe ya mboo wɔ paa nayinmɛ yarikanga yɛn; ɛɛn fɔ, na maga ki tɛgɛ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, ki saraga ki se yigi.
24 Yaayogo ŋga pège yɔgɔlɔ ke yaari, nakoma pège san, nakoma pège yɔgɔlɔ ke laga nakoma ma ke kɔn, yaga ka ka wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Na yaga ka sa cɛn wa ye tara, yaga kaa ki kapyere cɛnlɛ li piin.
25 Yaayoro nda pè pye ma, yaga ka yɛnlɛ mbe ka shɔ nambanŋa wa yeri mbege wɔ yarikanga, ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaakara, katugu pège san, nakosima ki witige laga kà wɔ wa ki yɔnlɔ. Kiga pye ma, ye saraga ki se yigi ye kan.»
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni naa ma yo fɔ:
27 «Napige nakoma simbapige nakoma sikapige ki seŋgɔlɔ, ki daga mbe koro le ki nɔ wi tanla fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Mbe lɛ le pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, ki mbe ya wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri saraga ŋga pe ma sogo.
28 Ɛɛn fɔ, yaga ka nanɔ, nakoma simbanɔ nakoma sikanɔ naa wi pyɔ pe pinlɛ mbe pe gbo pilige nuŋgba ki ni.
29 «Na ye kaa jaa mbe saraga wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri mbanla sɔn, yege wɔ ki wɔlɔmɔ pi na, jaŋgo ki yigi ye kan.

† **22:16 22.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Na paga ti ka mbege ta pe cɛnwɛ pi woro ma yala, pa pe yaa ti ki pye kapege pe go na,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yo wa fɔ: Na paga Izirayɛli woolo pe yaga paga ti ka, pe yaa ti ki pye kapege pe go na. † **22:16 22.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na yarikanra ti teri ti yɛ na yɛɛ kan,* ki mbe ya logo fun fɔ: Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na saraga wɔfɛnnɛ pe teri pe yɛ na yɛɛ kan. † **22:20 22.20:** Dete 17.1

30 Saraga ki wɔpilige, yege kara ti
ka, yaga ka ta yaga ti wɔnlɔ ti yiri.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
31 «Yanla ŋgasegele ke yigi yaa
tanri ke na. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
32 Yaga kanla mɛgɛ ki tifaga, ko
ŋga ki yɛn kpoyi we. Yoro Izirayɛli
woolo mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na,
yaa ki gbogo. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na lì ye wɔ ma ye tɛgɛ ye
yɛ na yɛɛ kan.
33 Mì ye yirige wa Ezhipiti tara
mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

23

Fɛtiye mbele Izirayɛli woolo pe daga mbaa piin

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan wi pe pye fɔ:
«Fɛtiye mbele ye daga mbaa piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni poro wɛlɛ
yɛɛn. Wagati ŋa wì tɛgɛtɛgɛ fɛtiye
pe wogo na, na wi ka gbɔn, yege yari
leele pe kan pe gbogolo panla gbɔgɔ.

Cɛnpilige shɛrɛgɛ

3 «Yapelege ki ni, ye yaa la tunŋgo
piin piliye kɔgɔlɔni, pilige kɔlɔshyɛn
wogo ko yɛn cɛnpilige, wogopilige
ŋga kì tɛgɛ ki yɛ yaa ye yɛɛ gbogolo
ki ni na mɛgɛ ni. Ye se ka tunŋgo
ka kpɛ pye ki pilige ki ni. Ki yɛn
cɛnpilige Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan laga
o laga ye yaa ka pye mbe cɛn we†.
4 «Fɛtiye sanmbala mbele ye
yaa kaa piin mbaa gbogolo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, mbaa li gbogo,
mbe yala wagati ŋa wì tɛgɛtɛgɛ wi
ni, poro wɛlɛ yɛɛn:

Paki fɛti naa leve fu buru fɛti pyewe

(Nɔmbu 28.16-25)

5 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki
yɔnlɔkɔgɔ, ye yaa Paki fɛti wi pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni†.
6 «Ki yeŋge nuŋgba ki pilige kɛ
ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, leve
fu buru wi ma ka fɛti ŋa na, ye yaa
wi lɛ mbaa wi piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ni. Ye yaa la leve fu buru kaa
fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
7 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi pilige
koŋgbanŋga ki na, ye yaa gbogolo
mbeli gbɔgɔ. Ye se ka ye tunŋgo ka
kpɛ pye ki pilige ki ni.
8 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi ni, pilige
nuŋgba nuŋgba pyew, ye yaa
saraga ŋga pe ma sogo ka wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na, ye yaa gbogolo mbeli
gbɔgɔ. Ye se ka ye tunŋgo ka kpɛ
pye ki pilige ki ni†.»

Fɛti ŋa wi ma pye yarilire pɔgɔlɔ koŋgbanŋgala ke wogo na

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
10 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan wi pe pye fɔ:
«Tara nda mila kaan ye yeri,
na yaga ka sa ye wa ti ni sanga
ŋa ni, mbaa yarilire kɔɔn wa ti
ni, yaa paan ye yarilire pɔgɔlɔ
koŋgbanŋgala ŋgele ye yaa kaa
kɔɔn ke ni saraga wɔfɔ wi kan.
11 Saraga wɔfɔ wi yaa yarilire
pɔgɔlɔ ke lɛ mbe ke yirige mbe ke
kan saraga na yeri cɛnpilige ki goto,
jaŋgo wi saraga ki yigi wi kan.
12 Pilige ŋga ni yaga yarilire
pɔgɔlɔ ke yirige mbe ke kan saraga,
ye yaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wì ta
yɛlɛ nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu
wa wɔ na yeri saraga sogowogo.
13 Ye yaa muwɛ tiyɔɔn culo
kɔgɔlɔni taga wi na, mba pè sinmɛ
pinlɛ pi ni, pi yaa pye saraga ŋga
pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn mali
ndanla, konaa duvɛn litiri nuŋgba
naa kɔngɔ ni, mboo pye saraga ŋga
pe ma wo.

† **23:3 23.3:** Ɛki 20.8-10; 23.12; 31.15; 34.21; 35.2; Dete 5.12-14 † **23:5 23.5:** Ɛki 12.1-13; Dete 16.1-2
† **23:8 23.6-8:** Ɛki 12.14-20; 23.15; 34.18; Dete 16.3-8

14 Yaga ka ki yarilire fɔnndɔ ta pye
buru mbe ka, nakoma mberi pire
ta kala mberi ka, nakoma mbe pire
fɔnndɔ nda wa sheshegele ke na ta
ka, fɔ ndɛɛ ye ka pan ye we Yɛnŋɛlɛ
li yarikanga ki kan li yeri pilige ŋga
ni we. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn
kɔsaga fu ye setirige piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe ni fuun pe
kan, laga o laga ye yaa ka pye mbe
cɛn we.

Yarilire ti kɔnwɔ fɛti (Nɔmbu 28.26-31)

15 «Cɛnpilige ki goto, yarilire
pɔgɔlɔ koŋgbanŋgala pè ke yirige
ma ke kan saraga, ma pan ke ni
pilige ŋga ni, ye yaa ki lɛ le ki pilige
ki na mbe jiri sa ta yapelege jɛnyɛ
jɛnyɛ kɔlɔshyɛn.
16 Ki wagati wi yaa pye piliye
nafa shyɛn ma yiri kɛ, mbe sa yala
cɛnpiliye kɔlɔshyɛn wogo ki goto
wi ni. Ki pilige nafa shyɛn ma
yiri kɛ wogo ki na, ye yaa muwɛ
yarikanga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
naa fɔnŋgɔ†.
17 Ye yaa pan buru shyɛnzhyɛn ni
mbe yiri wa ye cɛnsara ti ni, mbe
pan mboo yirige mboo kan saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye buru wi
ni fuun nuŋgba nuŋgba wi gbegele
muwɛ tiyɔɔn culo taanrindaanri ni,
ye leve le wi ni yoo fɔ. Ki yarikanga
ki yaa kan li yeri mbe yiri wa ye
yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni.
18 Mbe taga wa buru ŋa yè kan
yarikanga wi na, ye yaa pan sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn ni,
mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba
ma pye jɛrɛgisaga fu, naa napɔlɔ
nuŋgba konaa simbapɛnɛ shyɛn ni,
mbe pe wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
saraga sogowogo, naa muwɛ saraga
ŋga ki ma taga wa ki na konaa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
Ti yɛn saara nda pe ma sogo, ti
nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla.
19 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun
saraga mbe kapere kala yagawa ja,
mbe simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele
pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pe shyɛn
wɔ nayinmɛ saraga.
20 Saraga wɔfɔ wi yaa buru ŋa
pè yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti
tɛgɛ maa gbegele wo naa yaayoro to
naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn
pe yirige mbe pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri. Ki yaara ti yaa pye mbe tɛgɛ
ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mbe pye
saraga wɔfɔ wo woro.
21 Ki pilige nuŋgba ki ni, ye yaa
leele pe yeri mbe gbogolo mbanla
gbɔgɔ. Ye se ka ye tunŋgo ka kpɛ
pye. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga
fu ye setirige piile mbele fuun pe yaa
ka yiri puŋgo na pe kan, laga o laga
ye yaa ka pye.
22 «Na yaga kaa ye yarilire ti kɔɔn
sanga ŋa ni wa ye tara, yaga ka
yarilire ti kɔn mbe gbɔn wa kɛrɛ
koŋgo ki na. Laga ŋga yè kɔn yaga
ka sɔngɔrɔ sa sheshegele ŋgele kè
toori wa ke wulo. Ye to yaga wa
fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa nambanmbala pe
kan. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le†.»

Mbaanra winmɛ fɛti (Nɔmbu 29.1-6)

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo
24 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan wi pe pye fɔ:
«Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo,
ki pilige koŋgbanŋga ki yaa pye
wogopilige ye kan, mbe ti ye nawa
to na wogo ki na; ye yaa mbaanra
win mbe gbogolo mbanla gbɔgɔ.
25 Ye se ka ye tunŋgo ka kpɛ pye
ki pilige ki ni. Ye yaa saara nda pe
ma sogo ta wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yeri.»

Kapere ti kala yagawa japilige (Nɔmbu 29.7-11)

† **23:16 23.16:** Ki piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ ye, pa yì ta wa Girɛki sɛnrɛ ti ni. Girɛki sɛnrɛ ni, pe maa ki fɛti wi yinri Pantikɔti. Wa (Ɛki 23.16) laga ki ni pe maa ki fɛti wi yinri yarilire kɔngɔ fɛti konaa yarilire fɔnndɔ koŋgbannda kɔnsanga fɛti (Nɔmbu 28.26; Dete 26) † **23:22 23.22:** Levi 19.9-10; Dete 24.19-22

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo fɔ:
27 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo
ki pilige kɛ wogo ki yaa pye kapere ti
kala yagawa japilige. Ye yaa gbogolo
mbanla gbɔgɔ, mbe yeŋge le, mbe
saara nda pe ma sogo ta wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
28 Yaga ka tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni, katugu ki pilige ki yɛn
kapere ti kala yagawa japilige, ŋga
ni kapyege ŋga pe ma pye mbe
kapere ti kala yagawa ja pe yaa ki
pye ye kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
29 Lere ŋa fuun si yeŋge le ki
pilige ki ni, pe yaa wi purɔ mboo
wɔ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
sɔgɔwɔ.
30 Lere ŋa fuun ka tunŋgo pye ki
pilige ki ni, mi jate mi yaa wi tɔngɔ
mboo wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.
31 Yaga ka tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn
kɔsaga fu ye setirige piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe kan, laga o
laga ye yaa ka pye mbe cɛn.
32 Ki pilige ki yaa pye wogopilige
ye kan paa cɛnpilige ki yɛn. Ye yaa
yeŋge le ki ni. Mbege lɛ ki yeŋge ki
pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki yɔnlɔkɔgɔ, fɔ
sa gbɔn ki goto yɔnlɔkɔgɔ, ye yaa ki
tɛgɛ wogopilige†.»

Gbataala nɔgɔ fɛti (Nɔmbu 29.12-39)

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo
34 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan wi pe pye fɔ:

«Mbege lɛ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn
wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo
wogo ki na, fɔ sa gbɔn yapelege
nuŋgba, ye yaa Gbataala nɔgɔ fɛti†
wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
35 Fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na,
ye yaa gbogolo mbanla gbɔgɔ. Ye se
ka ye tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki
ni.
36 Ki yapelege ki pilige nuŋgba
nuŋgba pyew ki ni, ye yaa saara nda
pe ma sogo ta wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na
ye yaa gbogolo mbanla gbɔgɔ, mbe
saara nda pe ma sogo ta wɔ na yeri.
Ye yaa gbogolo ki pilige ki ni fuun ki
ni mbanla gbɔgɔ, ye se ka tunŋgo ka
kpɛ pye†.
37 «Ko fɛtiye mbele poro wɛlɛ ye
yaa la piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
Ye yaa la ye yɛɛ gbogolo pe na mbaa
li gbogo, mbaa saara sogoworo woo
li yeri, naa muwɛ saara, naa nay-
inmɛ saara, konaa duvɛn saara nda
pe ma wo ti ni, mbe yala fɛti wi
pilige pyew saara wɔlɔmɔ pi ni.
38 Ki saara ti yaa wɔ mbe taga
wa nda ye maa woo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri cɛnpilige ki ni ti na, naa ye
yarikanra ti na, konaa ye saara nda
ye ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn nakoma
ye nayinmɛ saara ti na.
39 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo
ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo
ki na, ye kɛrɛ yarilire ti kɔnŋgɔlɔ,
ye yaa fɛti wa pye piliye kɔlɔshyɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni. Pilige
koŋgbanŋga konaa pilige kɔlɔtaanri
wogo ki ni, to yaa pye wogopiliye†.
40 Pilige koŋgbanŋga ki na, ye
yaa ye tire pire tiyɔnrɔ ta lɛ, naa
sɛngɛmbanra ni, naa tige njere nda
tì fun ta ni, konaa lɔgɔ yɔn sɔli tire
njere ta ni, mbe yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ sa gbɔn yapelege
nuŋgba.
41 Yɛlɛ pyew yaa ki fɛti ŋa wi piin
piliye kɔlɔshyɛn ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn
wogo ki na. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn
kɔsaga fu ye setirige piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe kan.
42 Ki yapelege ki ni, yoro Izirayɛli
woolo ye daga mbaa cɛɛn gbataala

† **23:32 23.26-32:** Levi 16.29-34 † **23:34 23.34:** Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti paa kaa naa yinri puŋgo na Gbataala nɔgɔ fɛti. Pàa pye naa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Ko fɛti wo la pye naga nari fɔ pè yarilire ti kɔn tì kɔ, ɛrɛzɛn naa figiye pire konaa oliviye pire to tende; Dete 16.13; Levi 23.34-43. † **23:36 23.33-36:** Dete 16.13-15 † **23:39 23.39:** Ɛki 23.16; 34.22

nɔgɔ. Izirayɛli tara piile pe ni fuun pe daga mbaa cɛɛn gbataala nɔgɔ.
43 Ko yaa pye ma, jaŋgo ye setirige piile pege jɛn fɔ naa mìla ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara, mìla ti a pè cɛn gbataala nɔgɔ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»
44 Fɛtiye mbele pe daga mbaa piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, pa Moyisi wìla pe sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe kan yɛɛn.

24

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki fitanladaga kala (Ɛki 27.20-21)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe pan pe oliviye tire pire nda pè sun ti sinmɛ piiri kan ma yeri; po pi yaa pye fitanla wi sinmɛ we, jaŋgo fitanlaye paa yiin sanga pyew yembinɛ.
3 Arɔn wi yaa fitanladaga wi gbegele mboo tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni, wa paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn ki yɛgɛ; ko ŋga ki yɛn ma yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ tɔn we; jaŋgo fitanlaye paa yiin suyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbege lɛ yɔnlɔkɔgɔ fɔ sa gbɔn lalaaga ki na. Ki yɛn ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro naa ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri puŋgo na ye kan.
4 Arɔn wi yaa fitanlaye pe gbɛgɛlɛ wa fitanladaga wi na, wo ŋa pè gbegele tɛ piiri ni, jaŋgo paa yiin suyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi kala

5 «Ma muwɛ tiyɔɔn lɛ ma buru kɛ ma yiri shyɛn gbegele pi ni, wi ni fuun nuŋgba nuŋgba wi nuguwɔ pi pye culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni.
6 Ma yaa ki buru wi tɛgɛ koŋgolo shyɛn wa tabali ŋa pè gbegele tɛ piiri ni wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Konɔ nuŋgba li yaa pye buru kɔgɔlɔni†.
7 Ma yaa wusuna nuwɔ taan piiri tɛgɛ mbe yala koŋgolo shyɛn ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni. Kona, ma yaa wi sogo buru wi yɔnlɔ paa saraga ŋga pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki yɛn; ki yɛn nandowo saraga buru wi wogo na.
8 «Cɛnpilige pyew paa ki buru ŋa wa teri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, kila piin ma sanga pyew. Izirayɛli woolo paa ki piin ma suyi, ki yɛn yɔn finliwɛ mba pi yɛn kɔsaga fu.
9 Ki buru wi yaa pye Arɔn naa wi pinambiile poro woo. Pe yaa kaa wi kaa laga kpoyi ka ni; katugu wi yɛn yaraga ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ pew, ma yiri wa yarikanra nda pe ma sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti ni. Ki yɛn tasaga ŋga ki yaa la kaan pe yeri suyi†.»

Lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ nakoma ŋa ka lere gbo wi jɔlɔgɔ kala

10 Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wa pinambyɔ to la pye Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wa. Pilige ka, a ki pinambyɔ wì si kari wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ ma saa na wiin Izirayɛli woolo naŋa wa ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
11 A Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wi pinambyɔ wì si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ mali daŋga. A pè suu yigi ma kari wi ni Moyisi wi kɔrɔgɔ. Pàa pye na ki naŋa wi nɔ wi yinri Shelomiti. Shelomiti wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Debiri wo sumborombyɔ, ma yiri wa Dan cɛnlɛ li ni.
12 A pè si saa ki naŋa wi tɛgɛ laga ka ni maga tɔn wi na, nɛɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbaa yo pe pye wi na ki singi mbege jɛn.
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ:
14 «Ti pe kari naŋa mɛjɔɔgɔfɔ wi ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. Leele mbele fuun pège sɛnrɛ ti logo wi yeri, pe pe kɛyɛn yi taga

† **24:6 24.5-6:** Ɛki 25.30 † **24:9 24.9:** Mati 12.4; Maki 2.26; Luki 6.4

wa wi go ki na†; kona Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo.»

15 Maga sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Lere ŋa fuun ka mi ŋa wi Yɛnŋɛlɛ na daŋga, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ.
16 Lere ŋa fuun ka mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki jɔgɔ, wi yɛn Izirayɛli tara pyɔ o, wi yɛn nambanŋa o, wi daga poo gbo. Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo.

17 «Na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa gbo, wi daga poo gbo†.
18 Na wiga wi lewee yɛnlɛ wa yaayogo gbo, wi daga mbege yɔngɔ kan wi yeri wege.

19 «Na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa wɛlɛgɛ, poo wɛlɛgɛ fun paa yɛgɛ ŋga na wùu wɛlɛgɛ we.
20 Witige laga ka ka kaw, witige laga kayi ki yaa kaw mbege fɔgɔ tɔn; yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn; ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn; jɔgɔwɔ mba wì pye wi lewee yɛnlɛ wi na po cɛnlɛ pi yaa pye wi na fun†.

21 «Lere wa ka yaayogo gbo, wi yaa ki yɔngɔ kan. Lere wa ka wi lewee yɛnlɛ gbo, wi daga poo gbo.

22 «Kiti kɔngɔ ŋgasele nuŋgba lo lì tɛgɛ nambanmbala poro naa yoro Izirayɛli tara piile ye kan, katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.»

23 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ ti yo Izirayɛli woolo pe kan. A pè si yiri naŋa ŋa wìla Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ wi ni, ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na, mɛɛ saa wi wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan, pa pàa ki pye yɛɛn.

25

Yɛlɛ na pe daga mbe tara ti yaga ti wogo
(Dete 15.1-11)

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa Sinayi yanwiga ki na ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na yaga ka sa ye wa tara nda mi yaa kan ye yeri ti ni, ye yaa kaa ti yari tila wogo wagati wa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
3 Yɛgɛlɛ kɔgɔlɔni ni, ye yaa la ye kɛɛrɛ yariluguro ti nuru, mbaa ye ɛrɛzɛn tiire njere ti yaanla†, mbaa ti pire ti coo.
4 Ɛɛn fɔ, yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo lo yaa pye tara ti wogoyɛlɛ mbe tɛgɛ li yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Tara ti yaa wogo ki yɛlɛ li ni fuun li ni. Ye se ka yariluguro lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye se si ka ye ɛrɛzɛn tiire njere ti yaanla.
5 Yɛlɛ na lì toro li yarilire ti kɔnŋgɔlɔ, nda ka fi ti yɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni mbe sɛ, ye se kari kɔn. Ɛrɛzɛn tiire njere nda ye sila yaanla, tiga pire nda sɛ mbe yanlaga, ye se kari cɔ; katugu ki yɛlɛ li ni fuun li yaa pye tara ti wogoyɛlɛ.
6 Ye yaa tara ti yaga ti wogo yɛlɛ na ni, yarilire lara nda ka sɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni, to ti yaa pye ye yaakara, yoro naa ye kulonambala, naa ye kulojaala, naa ye tunmbyeele mbele pe yɛn na tunŋgo piin sara na konaa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye ni pe ni.
7 Ki yarilire lara nuŋgba to ti yaa pye ye yaayoro ti yaakara fun, konaa ye tara woŋgaala pe yaakara†.

Yɛlɛ na pe yinri zhubile li sɛnrɛ
8 «Ye yaa wogoyɛgɛlɛ ke kɔlɔshyɛn jiri, ko yɛn yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn, ke ni fuun ke yaa sa pye yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɔlɔjɛrɛ.

† **24:14 24.14:** Pe pe kɛyɛn yi taga wa wi go ki na, ki sɛnrɛ ti yɛn naga nari ma yo ki lerefɔ wo nuŋgba wi yaa wi kapere ti go kala li lɛ. † **24:17 24.17:** Ɛki 21.12 † **24:20 24.20:** Ɛki 21.23-25; Dete 19.21; Mati 5.38 † **24:22 24.22:** Nɔmbu 15.16 † **25:3 25.3:** Pe ma ɛrɛzɛn tiire njere ti yaanla ti ta ti fun tila sɛni jɛŋgɛ. † **25:7 25.1-7:** Ɛki 23.10-11

9 Ki yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo, ki pilige kɛ wogo ki na, ko ŋga ki yɛn kapere ti kala yagawa japilige, ye yaa mbaanra win wa tara ti lagapyew mberi magala li gbɔgɔ. 10 Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye yaa ki yo mbege naga fɔ yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ wolo lì tɛgɛ li yɛ Yɛnŋɛlɛ kan; mbege yari fun leele pe ni fuun pe kan tara ti lagapyew fɔ pe mbe ya wɔ kulowo pi ni. Ki yɛlɛ ye yaa lali yinri zhubile†. Ki yɛlɛ liga gbɔn, lere ŋa fuun pàa wi kɛɛ yaara shɔ wi yeri, ti yaa sɔngɔrɔ ki fɔ wi na; lere ŋa fuun pàa lɔ kulo, wi yaa sɔngɔrɔ wa wi sege ki ni.

11 Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ wolo pyew li yaa pye zhubile yɛlɛ ye kan. Ye se ka yariluguro lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni; yarilire lara nda ka sɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni ye se kari pire ti kɔn. Ɛrɛzɛn tiire njere nda ti sila yaanla, tiga pire nda sɛ mbe yanlaga, ye se kari cɔ;

12 katugu ki yɛlɛ lo li yɛn zhubile yɛlɛ le; ye daga mbaa li jate fɔ li yɛn ma tɛgɛ li yɛ Yɛnŋɛlɛ kan. Ɛɛn fɔ, yariluguro nda ka fi ti yɛ wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye yaa la to kaa.

13 «Zhubile yɛlɛ liga gbɔn, lere ŋa fuun pàa wi kɛɛ yaara shɔ wi yeri, ti yaa sɔngɔrɔ wi na.

14 Ye ni, na wa kaa jaa mbe tara laga ka pɛrɛ nakoma mbe ka lɔ wi sefɔ wa yeri, wa ka ka wa li.

15 Na yaga laga ka lɔ nakoma mbe pɛrɛ ye sefɔ wa yeri, yɛgɛlɛ ŋgele kè toro ma taga zhubile yɛlɛ li na, ye yaa ke jate, mbe laga ki sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala yarilire kɔnyɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn na paan ke ni, sanni zhubile yɛlɛ li sa gbɔn.

16 Yɛgɛlɛ ŋgele kè koro, na kaga lɛgɛ, laga ki sɔnŋgɔ ki yaa gbɔgɔ mbe yala ke ni; yɛgɛlɛ ŋgele kè koro, na kaga kologo, laga ki sɔnŋgɔ ki yaa tirige mbe yala ke ni; katugu laga ki yaa pɛrɛ ma yeri mbe yala yarilire kɔnyɛgɛlɛ ke yɔn ko ni.

17 Ye ni, wa kpɛ ka kaa lewee yɛnlɛ wa dufile. Ɛɛn fɔ, ye daga mbaa fyɛ ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ; katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.

18 Yaa tanri na ŋgasegele ke na, yanla kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi yaa tanri yaa yala ke ni. Pa kona ye yaa cɛn wa tara ti ni yɛyinŋge na pɔw.

19 Tara ti yarilire ti yaa la yɔngɔ ye kan jɛŋgɛ, ye yaa la nii la tinni, mbe cɛn wa tara ti ni yɛyinŋge na pɔw.

20 «Kana ye yaa ye yɛɛ yewe mbe yo fɔ: Yiŋgi we yaa la kaa yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo lo ni, naa kì kaa pye we se yariluguro lugu, we se si yarilire kɔn we?

21 Ye wele, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa duwaw ye na yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li ni, mbe ti ye yarilire ti yɔn jɛŋgɛ ti yɛlɛ taanri woro bɔ.

22 «Yɛlɛ kɔlɔtaanri wolo li ni, ye yaa yariluguro lugu wa ye kɛɛrɛ ti ni; ɛɛn fɔ, ki yɛlɛ li ni, yarilire lɛrɛ to ye yaa la kaa fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li yarilire ti na. Sanni ki yarilire fɔnndɔ ti sa gbɔn, yarilire lɛrɛ to ye yaa la kaa.

Yaara nda pè jori ma pɛrɛ ti go shɔgɔ kala

23 «Yaga ka tara ta pɛrɛ ti koro ŋa wìri lɔ wi kan suyi, katugu tara ti yɛn mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woro. Ye yɛn nambanmbala, ma pye cɛnfɛnnɛ laga na yeri.

24 Ki kala na, wa tara nda fuun mi yaa kan ye yeri ti ni, ye yaa ŋgasegele tɛgɛtɛgɛ, ŋgele ke yaa ti leele pe ya paa tara nda ti yɛn pe woro ti go shoo.

25 «Na fyɔnwɔ ka to ma sefɔ wa na, a wùu tara laga ka pɛrɛ, wi go lere ŋa wì yɔngɔ wi ni, wa ka pye wa, ŋa ki kologo yɛn wi yeri wigi go shɔ, ki lerefɔ wi daga mbege go shɔ.

† **25:10 25.10:** Maga logo zhubile, ko kɔrɔ wo yɛn mbe mbanlaga win. Leele mbele pe yaa wɔ wa kulowo pi ni, pe yaa wɔ wa pi ni yɛlɛ na ni, ko mbanlaga winmɛ po pìla pye na ki yɛlɛ li lɛsanga wi nari, ki kɔrɔ wi yɛn fun yɔgɔrimɔ.

26 Na tara ti go shɔfɔ woro lere ŋa
yeri, na wo jate wiga yaraga ta mbe
ya mboo tara laga ki go shɔ wi yɛ,
27 laga ki pɛrɛŋgɔlɔ, yɛgɛlɛ ŋgele
kè toro wi yaa ke jiri. Yɛgɛlɛ ŋgele
kè koro fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ li na,
wi yaa ke penjara yɔn ki jate mbege
sara ŋa wìla laga ki lɔ wi yeri. Pa
kona wi laga ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye
wi wogo naa.
28 Ɛɛn fɔ, na wii yaraga ta mbe
laga ki go shɔ, pa tara laga ki yaa
koro ŋa wìla ki lɔ wi kɛɛ na fɔ
sa gbɔn zhubile yɛlɛ li na. Ki
wagati wiga ka gbɔn, tara laga ki yaa
sɔngɔrɔ mbe pye ti fɔ koŋgbanŋa wi
wogo.
29 «Ca ŋga malaga sigembogo yɛn
maga maga, na lere wa ka ki go ka
pɛrɛ, kologo ŋga ki yɛn wi yeri wigi
go shɔ ki yaa pye yɛlɛ nuŋgba poni
fogo ni; mbege lɛ le ki pɛrɛpilige ki
na fɔ sa gbɔn ki yelapanna.
30 Ki go na pee ya mbege go shɔ
yɛlɛ nuŋgba fogo ni, ki yaa koro ki
lɔfɔ wo naa wi setirige piile pe kan
suyi. Ali na zhubile yɛlɛ liga gbɔn,
pe se kaga sɔngɔrɔ ki pɛrɛfɔ wi na.
31 Ɛɛn fɔ, cara nda malaga sigem-
bogo woro mari maga, yinrɛ ti yɛn
na jate paa kɛɛrɛ nda ti yɛn wa tara
ti ni ti yɛn. Pe mbe ya mbe to go
shɔ sanga pyew. Zhubile yɛlɛ liga si
gbɔn, ti yaa sɔngɔrɔ ti fɛnnɛ pe na.
32 «Levi setirige piile pe cara† to
na, yinrɛ nda ti yɛn wa ti ni, ki
kologo yɛn pe yeri paa ti go shoo
sanga pyew.
33 Na lere wa ka Levi setirige pyɔ
wa go lɔ, zhubile yɛlɛ liga gbɔn, go ki
lɔfɔ wi yaa yiri wa ki ni mbege kan
gofɔ wi yeri†; katugu Levi setirige
piile pe yinrɛ nda wa pe cara ti ni to
ti yɛn pe kɔrɔgɔ wa Izirayɛli woolo
sanmbala pe sɔgɔwɔ.
34 Lara nda ti yɛn ma Levi setirige
piile pe cara ti maga, tii daga mbe
pɛrɛ, katugu tì kan Levi setirige piile
pe yeri mbe pye pe woro sanga
pyew†.

Fɔgɔ taga kala fyɔnwɔ fɔ na

35 «Na fyɔnwɔ ka to ye sefɛnnɛ
wa na, na wi kɛɛ kiga koro waga
ye sɔgɔwɔ, ye daga mboo saga,
jaŋgo wi ya wi cɛn wa ye ni† paa
nambannjɛɛn yɛn nakoma namban-
ndorowo yɛn.
36 Yaga kaa tɔnli jaa wi go na, si ka
logo tɔnli pee. Ye daga mbege naga
wi na wa ye tangalɔmɔ pi ni fɔ ye
yɛn na fyɛ mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ;
jaŋgo ye sefɔ wi ya wi cɛn wa ye ni.
37 Na yaga wi jin penjara ni, yaga
kaa tɔnli jaa ti go na, na yaga suu
jin yarilire ni, yaga kaa tɔnli jaa wa
ti go na†.
38 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ na lì ye yirige wa Ezhipiti
tara mbe Kana tara ti kan ye yeri,
jaŋgo mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ.

Izirayɛli woo si daga mbe koro kulowo ni

39 «Na fyɔnwɔ ka to ma sefɔ wa
na mbe ti wuu yɛɛ pɛrɛ ma yeri
mbaa tunŋgo piin, maga ka kulowo
tunndo kan wi yeri.
40 Ɛɛn fɔ, ye daga mboo yigi paa
ye tunmbyee yɛn, ŋa wi maa tunŋgo
piin sara na, nakoma paa ye nam-
bannjɛɛn yɛn. Wi yaa la tunŋgo piin
ma kan fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ li na.
41 Na liga gbɔn, pa wi yaa wɔ wa
ma yeri wo naa wi piile pe ni, mbe
sɔngɔrɔ wa wi go woolo pe kɔrɔgɔ,
mbe sa cɛn tara nda wi tɛlɛye pàa ta
kɔrɔgɔ ti na.
42 Katugu Izirayɛli woolo pe yɛn
na tunmbyeele, poro mbele mì
yirige wa Ezhipiti tara ti ni we. Ki

† **25:32 25.32:** Levi setirige piile pe cara wogo yege wele wa Nɔmbu 35.1-8; Zhozu 21.1-42; 1 Kuro 6.39-66. Levi setirige piile pe sila tara ta ta pa Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛn; Zhozu 14.4. † **25:33 25.33:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Zhubile yɛlɛ liga gbɔn, go ki lɔfɔ wi yaa yiri wa go ki ni,* Eburu sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ: Ali na kaa pye Levi setirige pyɔ wo wawi wìla go ki lɔ, wi yaa yiri wa ki ni zhubile yɛlɛ li ni. † **25:34 25.34:** Cara nda tìla pye ma Levi setirige piile pe cara ti maga tìla pye pe yaayoro kasara. † **25:35 25.35:** Dete 15.7-8 † **25:37 25.37:** Ɛki 22.24; Dete 15.7-11; 23.20-21

kala na, paga kaa pe pɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa kulolo pe pɛrɛ.
43 Yaga kaa kaŋgbanga piin pe na. Ɛɛn fɔ, yege naga wa ye tangalɔmɔ pi ni fɔ mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ ye yɛn nala gbogo.

44 «Kulolo kala ka pye ye na, tara nda woolo pe yɛn ma ye maga, yaa ye kulonambala naa ye kulojaala pe loo wa pe yeri.
45 Ye mbe ya mbaa nambanmbala mbele pè pan ma cɛn ye sɔgɔwɔ pele loo ye kulolo fun, mbaa pe sege woolo mbele pè se wa ye tara pele loo kulolo. Ye mbe ya mbaa pe loo kulolo pe pye ye woolo.
46 Puŋgo na, ye mbe ya mbe pe yaga ye pinambiile pe kan kɔrɔgɔ. Pe yaa pye ye kulolo fɔ sanga pyew. Ɛɛn fɔ, ye sefɛnnɛ Izirayɛli woolo sanmbala poro na, wa kpɛ ka ka kaŋgbanga taga wa na ye ni†.

47 «Nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn wa ye ni nakoma mbele pè pan ma cɛn mbe wagati jɛnri pye wa ye ni, na wa ka pye penjagbɔrɔ fɔ, fyɔnwɔ mbe si to ma sefɔ Izirayɛli woo wa na, wuu yɛɛ pɛrɛ ki nambanŋa wi yeri, nakoma ki nambanŋa wi go lere wa yeri,
48 wi yɛɛ pɛrɛŋgɔlɔ, ki kologo mbe ya kan wi yeri poo go shɔ. Wi nɔsepyɔ lenaŋa mbe ya mboo go shɔ.
49 Na wi nɔsepyɔ lenaŋa woro wa, wi tojɛɛ mbe ya mboo go shɔ, nakoma wi tojɛɛ wo pinambyɔ, nakoma wi go lere ŋa wì yɔngɔ wi ni wo wa. Wo jate wiga ka yaraga ta, wi mbe ya mboo yɛɛ go shɔ.
50 Pa kona, wi yaa yɛgɛlɛ ke jate wo naa ŋa wùu lɔ wi ni, mbege lɛ yɛlɛ na wìla wi yɛɛ pɛrɛ li na fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ na laa paan li na. Wi yaa wi go shɔgɔ sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro ko ni; ki penjara ti yaa jate mbe yala tunmbyee wi pilige nuŋgba sara wi ni.
51 Yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro zhubile yɛlɛ lii gbɔn, na kaga lɛgɛ, pa kona, penjara nda wi lɔfɔ wìla kan maa lɔ, wi yaa ti lɛgɛrɛ sɔngɔrɔ wi lɔfɔ wi na.
52 Yɛgɛlɛ ŋgele kè koro fɔ sa gbɔn zhubile yɛlɛ li na, na kiga pye kee lɛgɛ, wi yaa ke jate mboo go shɔgɔ penjara ti sɔngɔrɔ wi lɔfɔ wi na mbe yala yɔn ŋga kì koro ko ni.
53 Mboo ta wa wi tafɔ wi yeri, wi daga mbaa jate paa tunmbyee ŋa pe ma lɛ yɛlɛ nuŋgba tunŋgo na wa yɛn. Yaga ka ti wi tafɔ wila kaŋgbanga piin wi na.
54 Na ye sefɔ pe suu go shɔ ki yɛgɛ ŋga ko ka na, pa kona zhubile yɛlɛ liga gbɔn, wo naa wi piile pe ni pe yaa wɔ wa wi tafɔ wi yeri.
55 Katugu yoro Izirayɛli woolo ye yɛn na tunmbyeele, mà jɛn muwi mì ye yirige wa Ezhipiti tara; muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.

DUWAW KONAA DAŊGA SƐNRƐ

26

26–27

Na maga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ duwaw ŋa ma ma ta li yeri

1 «Yaga ka yarisunndo gbegele ye yɛɛ kan; yaga ka yaraga ka yanlɛɛ tɛ mbege yerege, nakoma mbe sinndɛlɛgɛ yerege mbaa sunnu ki na; yaga ka sinndɛɛrɛ nda pè keregi keregi ta tɛgɛ wa ye tara mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo; katugu muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le†.
2 «Yaa na cɛnpiliye yi cɛɛn, yaa na cɛnsaga paraga go ki jate. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
3 «Na ye kaa tanri na ŋgasegele ke na, mbanla kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na,
4 pa kona mi yaa ti tisara tila paan tila yala ti wagati wi ni, jaŋgo yarilire tila yɔngɔ wa tara ti ni, tire fun tila sɛni.

† **25:46 25.39-46:** Ɛki 21.2-6; Dete 15.12-18 † **26:1 26.1:** Levi 19.4; Ɛki 20.4; Dete 5.8; 16.21-22; 27.1

5 Kona ye yarilire ye yaa ti sun
fɔ sa gbɔn ɛrɛzɛn pire cɔsanga wi
na, mbe ɛrɛzɛn wi cɔ fun fɔ sa gbɔn
yariluguro sanga wi na. Ye yaa
yaakara lɛgɛrɛ ta. Ye yaa si cɛn wa
tara ti ni yɛyinŋge na pɔw†.
6 Mi yaa ti yɛyinŋge mbe pye wa
tara ti ni. Na yaga sinlɛ, yaraga ka
kpɛ se ka pan mbe ye jatere wi piri
ye na. Mi yaa woŋgapeele pe kɔ
mbe pe wɔ wa tara ti ni. Pe se ka
yiri ye kɔrɔgɔ mbe malaga gbɔn ye
ni.
7 Ye yaa ka taga ye juguye pe na la
pe puro. Ye yaa kaa pe kuun tokobi
ni.
8 Ye ni, lere kaŋgurugo yaa ka ye
juguye pe cɛnmɛ purɔ; ye ni, lere
cɛnmɛ ya ka ye juguye pe waga kɛ
(10 000) purɔ. Ye yaa ka pe gbo
tokobi ni.
9 Mi yaa la wele ye na, mbe ye pye
sevɛnnɛ, ye yaa se mbe lɛgɛ jɛŋgɛ.
Mi yaa ti na yɔn finliwɛ pi koro mi
naa yoro we sɔgɔwɔ.
10 Ye yarilire ti yaa la yɔngɔ jɛŋgɛ
fɔ nda ye yaa tɛgɛ, ye yaa kari ka
mbe mɔ. Ye yaa kaa lɛrɛ ti woo wa
ti tɛgɛsaga mbaa fɔnndɔ ti teri.
11 Na cɛnsaga ki yaa pye wa ye
sɔgɔwɔ. Mi se ka laga ye na.
12 Mi yaa pye wa ye sɔgɔwɔ, mbe
pye ye Yɛnŋɛlɛ, ye pye na woolo†.
13 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ na lì ye yirige wa Ezhipiti
tara ti ni, ma ye wɔ wa kulowo pi ni.
Jɔlɔgɔ ŋga pàa taga ye na, mìgi laga
ye na, koni ye mbe ya mbaa tanri ye
yɔlɔgɔ ki ni caw.

Na maga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ daŋga ŋga ki mɔɔ yigi

14 «Ɛɛn fɔ, na ye woro na
nuru na yeri mbaa tanri na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
15 na yaga je na lasiri wi na, mbe
puŋgo le na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni,
mbe je na ŋgasegele ke na, mbanla
yɔn finliwɛ pi jɔgɔ,
16 kagala ŋgele mi yaa pye ye na
ke ŋgele:

«Mi yaa fyɛrɛ gbɔrɔ wa ye na, naa
cɔgɔrɔ yama ni, konaa witiwɛrɛwɛ
ni. Ki yama pi yaa ye yɛngɛlɛ ke jɔgɔ
ye na, ye se pye sɛnweele kpayi. Ye
yaa la ye yariluguro ti nuru wagafe;
ɛɛn fɔ, ye juguye poro pe yaa kaa ki
yarilire ti kaa.
17 Mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ mbe ti ye
juguye pe ya ye ni; ye winfɛnnɛ pe
yaa cɛn ye go na. Ye yaa la fee, ali
mbege ta lere woro na ye puro.
18 «Na ko kagala koro si ti yaa
nuru na yeri, jɔlɔgɔ ŋga mì wa ye
na ye kapere ti kala na, mi yaa ki
tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wa ye na naa.
19 Mi yaa ye yɛɛ gbɔgɔwɔ fanŋga
ki kɔ, mbe ti naayeri wi sheli paa
tugurɔn yɛn, mbe ti tisaga kala li
ŋgban laga tara ti ni, mbe tara ti
sheli paa tuguyɛnrɛ yɛn.
20 Ye yaa tunŋgo pye mbe ye
fanŋga ki kɔ jaga; ye yariluguro ti
se kaa yɔngɔ, ye tara tire ti se kaa
sɛni.
21 «Na yaga si yiri mbe je na na
mbe yo ye saa nuru na yeri, jɔlɔgɔ
ŋga mì wa ye na ye kapere ti kala
na, mi yaa ki tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wa
ye na naa.
22 Mi yaa cɛnrɛ pere yirige mbe wa
ye na wa ye tara; ti yaa la ye piile pe
yinri mbaa ye yaayoro ti kuun. Ti
yaa ka kɔn ye lɛgɛwɛ pi na mbege
kan ye koŋgolo ke koro waga.
23 «Na ko jɔlɔgɔ kagala koro si ye
koro, na yaga je bere ye woro na
nuru na yeri,
24 kona mi fun mi yaa yiri ye
kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ ŋga ye na ki
tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wa ye na naa ye
kapere ti kala na.
25 Mi yaa ti malaga mbe to ye na
wa ye tara, mbanla yɔn finliwɛ mba
yè jɔgɔ pi kayaŋga wɔ ye ni. Na yaga
fe sa laralara wa ye cagbɔrɔ gbɔrɔ ti
ni, pa mi yaa ti tifɛlɛgɛ yama mbe to
ye na konaa mbe ye le ye juguye pe
kɛɛ.
26 Mi yaa ti yaakara ti kɔ ye yeri.
Jɛlɛ kɛ yaa ka ye buru wi fɔ yira
nuŋgba ni, pe yaa kaa wi taanla

† **26:5 26.3-5:** Dete 11.13-15 † **26:12 26.12:** 2 Korɛn 6.16

culo na, mbaa wi kaan ye yeri jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ; ye yaa ka, ɛɛn fɔ ye se tin.
27 «Ko kagala ŋgele koro ke ni
fuun pyeŋgɔlɔ, na ye woro na nuru
na yeri bere, na yaga koro mbaa jege
na na,
28 kona mi fun mi yaa yiri ye
kɔrɔgɔ naŋgbanwa ni, mbe jɔlɔgɔ
ŋga ye na ki tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wa
ye na naa.
29 Kona ye yaa la ye yɛɛra piile pe
kaa.
30 Mi yaa ye sunzara nda wa
tinndiye pe na ti jɔgɔ; yarisunŋgo
ŋga pe yinri Yɔnlɔ, tiyagala ŋgele
yè kankan naga gbogo wa ke na, mi
yaa ke kɔɔnlɔ mbe ke jaanri, mbe
yoro jate ye gboolo pe wa wa ye
yarisunndo nda tì jɔgɔ ti go na.
31 Mi yaa ye cagbɔrɔ ti pye katara,
mbe ye yarisunndo sunzara ti jɔgɔ
mberi yaga waga. Mi se yɛnlɛ ye
saara naa ye yarikanra ti nuwɔ taan
pilan nawa pi yinŋgi na na.
32 Mi yaa ye tara ti jɔgɔ jɔgɔwɔ pa
na, fɔ ye juguye mbele pe yaa pan
mbe cɛn wa, ki yaa to pe yɔn na.
33 Mi yaa ti malaga mbe to ye
na mbe ye jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala
ŋgele laga tara na ke sɔgɔwɔ. Ye
tara ti yaa koro waga, ye cara ti yaa
pye katara.
34 «Pa kona, wagati ŋa fuun ye yaa
pye wa ye juguye pe tara mbe ye tara
ti yaga waga, ti yaa wogo ko wagati
wo ni, wagati ŋa ye mbaa yaga ti
wogo wi yɔnlɔ.
35 Ki wagati ŋa fuun tara ti yaa
koro waga, ti yaa wogo. Wogowo
mba pi sila ta ye wogoyɛgɛlɛ ke ni,
ma ye ta wa ti ni, ti yaa wogo ki
yɔnlɔ.
36 «Yoro mbele ye yaa ka koro wa
ye juguye pe tara, mi yaa sunndo
kɔngɔ wa ye na, fɔ ali tifɛlɛgɛ kiga
wɛŋgɛ nuŋgba tin, ye yaa la fee ki
tinmɛ pi yɛgɛ. Ye yaa kaa fee paa
yɛgɛ ŋga na lere jugu kaa wi puro
tokobi ni wi maa fee we; ye yaa kaa
tuun ali mbege ta lere woro na ye
puro o.
37 Ye yaa kaa kunrugu ye yɛɛ na
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na fee
wi jugu yɛgɛ we, mbe sigi ta lere
woro na ye puro. Ye se ka ya yere
mbe ye juguye pe sige.
38 Ko ki ni fuun puŋgo na, ye yaa
ku cɛngɛlɛ kele yɛgɛ sɔgɔwɔ, ye yɛn
ye juguye mbele tara, pe yaa ye gbo
mbe ye kɔ.
39 Yoro sanmbala mbele ka koro
yinwege na wa ye juguye pe tara,
ye yaa la waga ye kapere to naa ye
tɛlɛye pe kapere ti kala na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa
li yɔn finliwɛ pi yigi
Izirayɛli woolo pe ni

40 «Ɛɛn fɔ, leele mbele pe yaa ka
koro yinwege na pe yaa kaga jɛn fɔ
poro naa pe tɛlɛye pe ni pè kapere
pye na na, ma yiri ma je pe woro na
nuru na yeri.
41 Pe yaa kaga jɛn fun fɔ ko ki ti
mì yiri pe kɔrɔgɔ mbe pe torogo wa
pe juguye pe tara. Na paga ka pe
mbasinmɛ pi jɛn, mbe kanŋga mbe
pe yɛɛ tirige, mbege jɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga
kì taga pe na pe kapere ti kala na kì
yala pe ni,
42 pa kona mi yaa jatere pye na
yɔn finliwɛ mba mìla le Zhakɔbu ni
pi na, naa na yɔn finliwɛ mba mìla le
Izaki ni pi na, konaa na yɔn finliwɛ
mba mìla le Abirahamu ni pi na. Mi
yaa jatere pye fun yɔn fɔlɔ na mì lɛ
pe tara wogo ki na li na†.
43 Mbe pe ta pè yiri wa tara ti ni
mari yaga, a tì koro waga, ti yaa
wogo ki wagati wi ni. Ko sanga wo
ni, pe yaa ki jɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga kì
taga pe na kì yala; katugu pè je na
ŋgasegele ke na, ma puŋgo le na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni, koro ŋgele
kè yiri laga na yeri we.
44 Konaa ki ni fuun, ali mbe pe ta
wa pe juguye pe tara, mi se ka pe wa
pew; pe kala li se kanla mbɛn fɔ sa
gbɔn mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Mi
se kanla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ mi naa
poro sɔgɔwɔ. Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.

† **26:42 26.42:** Zhenɛ 17.7-8; 26.3-4; 28.13-14

45 Mi yaa la jatere piin na yɔn finliwɛ pi na pe kan, po mba mìla le pe tɛlɛye pe ni we; poro mbele mìla yirige wa Ezhipiti tara ti ni cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

46 Ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa sɛnyoro nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan wa Sinayi yanwiga ki na ma yo wiri yo Izirayɛli woolo pe kan tori yɛɛn.

27

Maga yɔn fɔlɔ lɛ,
penjara yɔn ŋga ki daga mbe wɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo

2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan wi pe pye fɔ:

«Na lere wa ka yɔn fɔlɔ lɛ mbe lewee kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi mbe ya mboo yɔn fɔlɔ li tɔn penjara yɔn ka ni.

3 Penjara yɔn ŋga ki daga mbaa sara ki ŋgaː Na kiga pye naŋa pe yaa go shɔ, mbege lɛ ŋa wì ta yɛlɛ nafa sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ, mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ jatere wi ni.

4 Na kiga pye jɛlɛ wi, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ.

5 «Mbege lɛ lenambyɔ ŋa wì ta yɛlɛ kaŋgurugo sa gbɔn yɛlɛ nafa fɛnnɛ pe na, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe pyɔ nafa. Wiga pye sumboro, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe pye kɛ.

6 «Mbege lɛ ŋa wì ta yeŋge nuŋgba sa gbɔn fɔ yɛlɛ kaŋgurugo fɛnnɛ pe na, wiga pye lenambyɔ, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe pyɔ kaŋgurugo; wiga pye sumboro, ti yaa pye warifuwe pyɔ taanri.

7 «Mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa taanrindaanri konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, na wiga pye naŋa, wi go shɔgɔ penjara ti yaa pye warifuwe pyɔ kɛ ma yiri kaŋgurugo; na wiga pye jɛlɛ, ti yaa pye warifuwe pyɔ kɛ.

8 «Lere ŋa wì yɔn fɔlɔ li lɛ, wiga pye fyɔnwɔ fɔ, na wi se ya mbe penjara yɔn ŋga ki naga ki sara, pe yaa kari wi ni wa saraga wɔfɔ wi yeri. Saraga wɔfɔ wi yaa penjara yɔn ka naga mbe yala yɔn fɔlɔ lɛfɔ wi tawa pi ni.

9 «Na kaa pye yɔn fɔlɔ wìli lɛ mbe yaayogo kan, ŋga pe mbe ya wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki yaayogo ki yaa la jate kì tɛgɛ ki yɛ na kan.

10 Pe se ka ki yaayogo ki suru ka ni, pe se ka yaayogo tiyɔngɔ suru yaayogo tijaanga ni, nakoma mbe yaayogo tijaanga suru yaayogo tiyɔngɔ ni; katugu na paga ki yaayogo ki suru ka yɛgɛ ni, ti shyɛn ti yaa la jate ti tɛgɛ ti yɛ li kan.

11 Na kaa pye yɔn fɔlɔ wìli lɛ mbe yaayogo ŋga kan ki yɛn yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni† ko ka, ŋga ki se ya wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe yaa kari ki ni wa saraga wɔfɔ wi yeri.

12 Saraga wɔfɔ wi yaa ki penjara yɔn ki naga mbe yala yaayogo ki tiyɔnwɔ nakoma ki tijangawa po ni; ko penjara to pe yaa sara mbe yala yɔn ŋga wì naga ki ni.

13 Na kiga pye yaayogo fɔ wi yɛn na jaa mbe yaayogo ki go shɔ, saraga wɔfɔ wiga penjara yɔn ŋga naga, wi yaa ki sara mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ki na.

14 «Na lere wa kaa jaa mboo go tɛgɛ ki yɛ, mbege pye yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, saraga wɔfɔ wi yaa ki sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala ki tiyɔnwɔ nakoma ki tijangawa pi ni. Ko penjara to pe yaa sara mbe yala ki yɔn ki ni.

15 Ŋa wì go ki tɛgɛ ki yɛ li kan, na wi kaa jaa mbege go shɔ, wi yaa

† **27:11 27.11:** Yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni to tari nda shɔn, naa sofile konaa yɔngɔmɛ; Levi 11.2-8.

penjara yɔn ŋga kì naga ki sara, mbege yɔn ki walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ki na, kona go ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye wi wogo naa.

16 «Na lere wa ka tara nda wì ta kɔrɔgɔ ki laga ka tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki sɔnŋgɔ ki yaa kɔn mbe yala yariluguro nda ti mbe ya lugu wa ti lɛgɛwɛ po ni. Na kaa pye ɔrizhi† pyɔ culo cɛnmɛ taanri (300) wi, ki penjara yɔn ki yaa pye warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
17 Na wiga kɛrɛ ti tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan zhubile yɛlɛ li ni, maga penjara yɔn ŋga naga, ko ki yaa yere.
18 Na wiga kɛrɛ ti tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan zhubile yɛlɛ li toroŋgɔlɔ, saraga wɔfɔ wi yaa penjara yɔn ki kɔn mbege tirige mbe yala yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro sanni zhubile yɛlɛ li sa gbɔn ke ni.

19 «Na kɛrɛ fɔ wi kaa jaa mbe kɛrɛ ti go shɔ, saraga wɔfɔ wi ka penjara yɔn ŋga naga, wi yaa ki sara, mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ki na.
20 «Na wii kɛrɛ ti go shɔ, wiga ti pɛrɛ lere wa yɛgɛ yeri, ko puŋgo na wi se ka ya mberi go shɔ naa.
21 Kona zhubile yɛlɛ liga gbɔn, ŋa wì kɛrɛ ti lɔ, wi yaa wɔ wa ti ni, ti yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri paa kɛrɛ nda pe ma tɛgɛ ti yɛ pew li kan ti yɛn. Pa ti yaa pye saraga wɔfɔ wi woro.
22 «Na lere wa ka kɛrɛ nda wì lɔ wi yɛɛ kan ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki pye nda ti yɛn wi kɔrɔgɔ to ta ma,
23 saraga wɔfɔ wi yaa kɛrɛ ti sɔnŋgɔ ki kɔn mbe yala yɛgɛlɛ yɔn ŋga kì koro sanni zhubile yɛlɛ li sa gbɔn ke ni. Kɛrɛ ti kanfɔ wi yaa ki penjara ti sara ki pilige nuŋgba ki ni; katugu kɛrɛ tì kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
24 Na zhubile yɛlɛ liga gbɔn, pàa kɛrɛ ti lɔ naŋa ŋa yeri, ti yaa sɔngɔrɔ ki fɔ wi na, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ŋa wìla ti ta kɔrɔgɔ we.
25 «Penjara yɔn ŋga fuun ki yaa naga, ki daga mbe kɔn mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ jatere wi ni; ki warifuwe pyɔ nuŋgba wi nuguwɔ pi yɛn giramu kɛ.

Yarikanra sannda ti wogo

26 «Yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti yɛn na woro makɔ. Lere si daga mboo yaayogo ka pinambige tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, napige yi o, simbapige yi o, nakoma sikapige yi o; katugu pinambyɔ koŋgbanŋa pyew wi yɛn ma tɛgɛ wi yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
27 Yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni, na kiga pye ko ka pinambige koŋgbanŋga yi, ki fɔ wi yaa ki go shɔ mbe yala penjara yɔn ŋga ki yaa naga ki ni, mberi walisaga kaŋgurugo wogo ki taga wa ti na. Na yaayogo fɔ wi sigi go shɔ, saraga wɔfɔ wi mbe ya mbege pɛrɛ mbe yala yɔn ŋga wi yaa naga ki ni.
28 «Na lere wa kaa kɛɛ yaraga ka tɛgɛ ki yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, na kaa pye lere wi, nakoma yaayogo, nakoma kɛrɛ ri, mbe yiri wa tara nda wìla ta kɔrɔgɔ ti ni, ki yaraga ki se ya pɛrɛ, pe se si ya mbege go shɔ; katugu yaraga ŋga fuun ki tɛgɛ ki yɛ pew li kan, ki yɛn jɛŋgɛ kpoyi ma pye li wogo†.
29 Ali kaa pye pè lere wa tɛgɛ wi yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, pe se kaa go shɔ, ɛɛn fɔ wi daga poo gbo†.

Yaga sɛnrɛ

30 «Yaga ŋa fuun wi ma ta wa ye kɛɛrɛ ti ni, ye yarilire yaga wowi yo, nakoma ye tige pire yaga wowi yo, wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, wi yɛn ma tɛgɛ wi yɛ li kan.
31 Na lere wa kaa jaa mbe yaga wi go shɔ, wi yaa yaga wi penjara yɔn

† **27:16 27.16:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru. † **27:28 27.28:** Nɔmbu 18.14 † **27:29 27.29:** Lere ŋa sɛnrɛ ti yɛn na yuun na ki laga ŋga ki na fɔ ki daga poo gbo, wo wi yɛn lere ŋa wi maa yarisunŋgo ka yɛgɛ gbogo ma Yɛnŋɛlɛ lo yaga, mbe sigi ta pàa wi tɛgɛ wi yɛ pew Yɛnŋɛlɛ li kan (Ɛki 22.19).

ki sara mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa ki na.
32 Nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala poro yaga wo na, tɛgɛrɛ tɛgɛkanŋgala li yaa taga ŋga fuun na, ko kɔrɔ wo yɛn kɛ wogo ye, ko yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
33 Yaayoro fɔ wii daga mberi wele na kaa pye tì yɔn nakoma ti yɛn ma tijanga. Wii daga mbe ka suru ka yɛgɛ ni. Na wiga ka suru ka ni, ti shyɛn ti yaa pye mbe tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan; pe se ya mberi go shɔ†.»
34 Ki ŋgasegele ŋgele koro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na ma yo wi ke yo Izirayɛli woolo pe kan.

† **27:33 27.30-33:** Nɔmbu 18.21; Dete 14.22-29

Leele pe jinriwɛ sɛwɛ ŋa pe yinri
NƆMBURU
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Nɔmburu sɛwɛ wi yɛn na para Izirayɛli woolo pe sɛnlɛrɛ to na, sanga ŋa ni pàa pye na yanri na toro wa gbinri wi ni fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn, maga lɛ wa Sinayi yanwiga ki na fɔ ma saa gbɔn wa Kana tara ti na, to nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri we.

Sɛwɛ wi mɛgɛ ki tawa ta yɛgɛ ŋga na ko yɛn naa pàa leele pe jirisaga lɛgɛrɛ jiri nakoma ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔsaga lɛgɛrɛ yɔnlɔgɔ we.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1.1–10.10), Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi Izirayɛli woolo pe jiri. Levi setirige piile pe tunŋgo ki naga wa pe na. Paki fɛti wìla pye, a kambaaga kasɔn wogo kà tigi wa paraga go kpoyi ki na.

Wa wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (10.11–21.20), Izirayɛli woolo pàa yiri wa Sinayi yanwiga ki na na kee wa tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri ti ni. Kaŋgbanra lɛgɛrɛ la pe ta wa konɔ, ma pe wire ti fanla pe na. Pe ma kaa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na konaa li tunmbyee Moyisi wi na. Pàa leele tun pe sa Kana tara ti yanri mberi kagala ke jɛn, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ki ni fɔ na fuun. Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pàa fyɛ mbe ye wa ti ni. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ wa pe na ma ti a pè koro na yanri na toro wa gbinri wi ni, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn.

Wa wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (21.21-36), Izirayɛli woolo pàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Naa pàa ka saa gbɔn wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara, a pè si to pe na malaga ni, ma ya pe wunlumbolo Sihɔn naa Ɔgi pe ni. Mowabu tara wunlunaŋa wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Balaamu wi lɛ wi Izirayɛli woolo pe daŋga. Ɛɛn fɔ, a Balaamu wì si logo Yɛnŋɛlɛ li yeri, mɛɛ duwaw pye pe kan. Ma Izirayɛli woolo pe ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri bere, pàa leele pe jiri naa ki shyɛn wogo na. Pàa Zhozuwe wi wɔ a wì cɛn wa Moyisi wi yɔnlɔ. Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasegele kele kan naa Moyisi wi yeri shɛrɛgɛ fɛtiye naa saara wogo na, konaa ma tara nda pe yaa ka ta ti kɔngɔlɔ ke naga pe na fun.

Nɔmburu sɛwɛ wi yɛn na para leele mbele pe wire tì fanla pe na, a paa fyɛ poro sɛnrɛ na. Poro mbele pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ lo naa Moyisi wi na, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa wɔ wila pe yɛgɛ sinni we. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn sinnɛ li woolo pe ni. Làa pe go sige ma pe ta wa gbinri wi ni. Làa duwaw pe na konaa ma yawa kan pe yeri pe juguye pe na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Balaamu wìla ki yo ma yo fɔ:

Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lii leele mbele daŋga, mi mbe ya mbe poro daŋga mɛlɛ?

Yawe Yɛnŋɛlɛ lii naŋgbanwa sɛnrɛ yo leele mbele na, mi mbe ya mbe naŋgbanwa sɛnrɛ yo pe na mɛlɛ?

Ambɔ wi mbe ya mbe Zhakɔbu setirige piile lɛgɛrɛ pe jiri, mbe Izirayɛli woolo janwa wi jiri (Nɔmbu 23.8, 10a)?

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pe jinriwɛ konaa pe cɛngɛlɛ ke cɛnsara *1–4*

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ kapyegele kele yɛgɛ na *5–6*

Kagala ŋgele kè tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ pi na *7.1–10.10*

Izirayɛli woolo pe yinriwɛ wa Sinayi ma saa gbɔn wa Mowabu tara *10.11–21.35*

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Balaamu wi sɛnrɛ *22.1–25.18*

Yɛɛ gbɛgɛlɛmɛ mbe ye wa tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan ti ni *25.19–27.23*

Kagala ŋgele leele pàa cɛn ke cɛnwɛ wa Mowabu tara *28–32*
Izirayɛli woolo pe yɛɛ gbɛgɛlɛmɛ sanni pe sa Kana tara ti shɔ *33–36*

IZIRAYƐLI WOOLO PE JINRIWƐ KONAA PE CƐNGƐLƐ KE CƐNSARA

1–4

Izirayɛli woolo pe jinriwɛ wa Sinayi gbinri wi ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa filisaga paraga go ki ni, wa Sinayi yanwiga gbinri wi ni. Kìla pye Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge shyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na. Làa wi pye fɔ:

2 «Ye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ye yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni. Ye nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe jiri.

3 Mboro naa Arɔn wi ni, ye nambala mbele pe mbe ya malaga gbɔn pe ni fuun pe jiri, mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, poro mbele pè pye Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye ye.

4 Cɛnlɛ pyew li naŋa nuŋgba daga mbe pye ye ni, poro pe yaa pye pe setiriye woolo pe go na mbaa ye sari.

5 Leele mbele pe yaa taga ye na mbaa ye sari pe mɛrɛ ti nda:

Urubɛn cɛnlɛ woo wowi ŋa Shedewuri pinambyɔ Elisuri.

6 Simeyɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli.

7 Zhuda cɛnlɛ woo wowi ŋa Aminadabu pinambyɔ Naashɔn.

8 Isakari cɛnlɛ woo wowi ŋa Suwari pinambyɔ Netaneyɛli.

9 Zabulɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa Elɔn pinambyɔ Eliyabu.

10 Zhozɛfu pinambyɔ Efirayimu wi cɛnlɛ woo wowi ŋa Amihudi pinambyɔ Elishama.

Zhozɛfu pinambyɔ Manase wi cɛnlɛ woo wowi ŋa Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli.

11 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woo wowi ŋa Gidewoni pinambyɔ Abidan.

12 Dan cɛnlɛ woo wowi ŋa Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri.

13 Asɛri cɛnlɛ woo wowi ŋa Okiran pinambyɔ Pagiyɛli.

14 Gadi cɛnlɛ woo wowi ŋa Dewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu.

15 Nɛfitali cɛnlɛ woo wowi ŋa Ena pinambyɔ Ayira.»

16 Poro wɛlɛ pàa wɔ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ, a pè pye pe cɛngɛlɛ ke teele; poro pàa pye Izirayɛli woolo waga lɛgɛrɛ† teele wele.

17 Ki nambala kɛ ma yiri shyɛn mbele pe mɛrɛ ti naga yɛɛn, poro wɛlɛ Moyisi naa Arɔn pàa taga pe yɛɛ na.

18 A pè si gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe gbogolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge shyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na. Pàa leele pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma yala pe cɛngɛlɛ, naa pe setiriye yo naa pe seye yi ni. Pàa nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe jiri maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

19 Moyisi wìla pe jiri wa Sinayi gbinri wi ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we.

20 Izirayɛli† pinambyɔ koŋgbanŋa Urubɛn wi setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

21 Nambala mbele pàa jiri wa Urubɛn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere

† **1:16 1.16:** Ŋga kì yo fɔ Izirayɛli woolo waga lɛgɛrɛ ki mbe ya logo fun fɔ Izirayɛli sorodasheele ŋgbeleye teele. † **1:20 1.20:** Izirayɛli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zhakɔbu.

waga nafa shyɛn ma yiri kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kaŋgurugo (46 500).

22 Simeyɔn setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

23 Nambala mbele pàa jiri wa Simeyɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ naa cɛnmɛ taanri (59 300).

24 Gadi setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

25 Nambala mbele pàa jiri wa Gadi cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (45 650).

26 Zhuda setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

27 Nambala mbele pàa jiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ, naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (74 600).

28 Isakari setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

29 Nambala mbele pàa jiri wa Isakari cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ tijɛrɛ (54 400).

30 Zabulɔn setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

31 Nambala mbele pàa jiri wa Zabulɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ tijɛrɛ (57 400).

32 Zhozɛfu pinambyɔ Efirayimu setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

33 Nambala mbele pàa jiri wa Efirayimu cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa shyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo (40 500).

34 Manase setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

35 Nambala mbele pàa jiri wa Manase cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (32 200).

36 Bɛnzhamɛ setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

37 Nambala mbele pàa jiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ tijɛrɛ (35 400).

38 Dan setirige piile poro na, mbe yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

39 Nambala mbele pàa jiri wa Dan cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga nafa

taanri ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (62 700).

40 Asɛri setirige piile poro na, mbe
yala pe setiriye yo naa pe seye yi
ni, nambala mbele fuun pe mbaa
ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ,
maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa
konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
41 Nambala mbele pàa jiri wa
Asɛri cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
nafa shyɛn ma yiri nuŋgba naa
cɛnmɛ kaŋgurugo (41 500).
42 Nɛfitali setirige piile poro na,
mbe yala pe setiriye yo naa pe seye
yi ni, nambala mbele fuun pe mbaa
ya malaga gbɔn, pàa pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ,
maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa
konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.
43 Nambala mbele pàa jiri wa
Nɛfitali cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri
naa cɛnmɛ tijɛrɛ (53 400).
44 Ki leele mbele, poro wɛlɛ Moyisi
naa Arɔn, naa leele kɛ ma yiri shyɛn
mbele pàa pye Izirayɛli woolo pe go
na pàa jiri we. Ki nambala pàa yiri
nuŋgba nuŋgba Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ
ma yiri shyɛn ke ni ma pye pe seye
yi teele.
45 Izirayɛli woolo mbele pàa jiri
ma yala pe seye yi ni, mbele pe
mbaa ya mbe malaga gbɔn, maga lɛ
mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
46 pe ni fuun pàa pye lere waga
cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri taanri, naa
cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (603 550)†.

Levi setirige piile pe tunŋgo kìla pye ki yɛ

47 Levi setirige piile, mbe yala pe
cɛnlɛ li ni, pe sila pe jiri mbe pe pinlɛ
Izirayɛli woolo sanmbala pe ni.
48 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para
Moyisi wi ni maa pye fɔ:
49 «Maga ka Levi setirige piile pe
cɛnlɛ li jiri, maga si ka pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ mberi pinlɛ Izirayɛli woolo
sanmbala pe ni.
50 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga
paraga go ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ
ti yɛn ma tɛgɛ wa ki ni konaa ki
tunŋgo pyeyaara ti ni, naa ki nawa
yaara ti ni fuun ti ni, mari le Levi
setirige piile pe kɛɛ. Poro pe yaa la
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tungu,
naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni, mbaa
tunŋgo ŋga ki yaa la piin wa ki ni
ki piin; paga sa cɛn laga o laga, pe
yaa pe paara yinrɛ ti kankan mbe
cɛn mbege maga.
51 Na yaga ka yiri mbaa kee, poro
pe yaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
kɔlɔgi. Na paga ka sa cɛn, poro pe
yaa ki kan. Na lere wa ka fulo wa
ki tanla, na Levi setirige pyɔ ma, wi
daga poo gbo.
52 Izirayɛli woolo pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe yaa pe paara
yinrɛ ti kankan wa pe cɛnsara ti
ni. Nambala pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe daga mbe pye wa pe
cɛngɛlɛ ke tɛgɛrɛ yaara ti tanla, mbe
yala pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi
ni.
53 Levi setirige piile poro pe yaa pe
paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn, mbe
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki maga,
ko ŋga yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛn wa ki
ni we, mbe pye ki welefɛnnɛ; jaŋgo
na nawa piga ka ŋgban Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe ni.»
54 A Izirayɛli woolo pè si tanga ma
yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Moyisi wi kan ti ni.

2

Izirayɛli cɛngɛlɛ ke cɛnlɔmɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
naa Arɔn pe ni ma yo fɔ: 2 «Izirayɛli
woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan
mbe cɛn wa pe cɛngɛlɛ ke tɛgɛrɛ

† **1:46 1.1-46:** Izirayɛli woolo pe yɔn ŋga ki naga ma gbɔgɔ yɛɛn, ko yɛn naga nari yɛgɛ ŋga na yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa lɛ pe tɛlɛye pe yeri làa li yɔn fili ma ti a pè lɛgɛ we; Nɔmbu 26.1-51.

yaara ti tanla, wa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi dirapoye pe tanla. Pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn, mbe yɛgɛ wa filisaga paraga go ki yeri mbege maga mbege fili, mbe fogo yaga poro naa ko sɔgɔwɔ†.

3 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbele pe yaa ka keli mbe pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn pe yaa ka pye wa Zhuda paara yinrɛ cɛnsaga ki dirapo wi tanla, mbe gbɛgɛlɛ mbe pye maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye. Aminadabu pinambyɔ Naashɔn wo wi yɛn to Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na.
4 Naashɔn maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ, naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (74 600).
5-7 Isakari cɛnlɛ woolo naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe yaa pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Zhuda cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya shyɛn yi na. Suwari pinambyɔ Netaneyɛli wo wi yɛn to Isakari cɛnlɛ woolo pe go na. Wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ tijɛrɛ (54 400). Zabulɔn cɛnlɛ woolo poro na, Elɔn pinambyɔ Eliyabu wo wi yɛn to pe go na.
8 Elɔn maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ tijɛrɛ (57 400).
9 Zhuda cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ tijɛrɛ (186 400). Poro pe yaa ka keli mbe yiri mbaa kee.

10 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, Urubɛn paara yinrɛ cɛnsaga dirapo wi yaa pye wa, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Shedewuri pinambyɔ Elisuri wo wi yɛn to Urubɛn cɛnlɛ woolo pe go na.
11 Elisuri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kaŋgurugo (46 500).
12 Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe yaa pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Urubɛn cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya na. Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli wo wi yɛn to Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe go na.
13 Shelumiyɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ naa cɛnmɛ taanri (59 300).
14 «Ko puŋgo na, Gadi cɛnlɛ woolo poro pe yaa cɛn le pe tanla. Erewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu wo wi yɛn to Gadi cɛnlɛ woolo pe go na.
15 Eliyazafu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (45 650).

16 «Urubɛn cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba naa cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (151 450). Poro pe yaa pye shyɛn woolo mbe yiri mbaa kee.
17 «Ko puŋgo na, Levi setirige cɛnsaga woolo pe yaa yiri mbe kari filisaga paraga go ki ni. Pe yaa ka pye cɛnsara koŋgbannda shyɛn to naa cɛnsara puŋgo woro shyɛn ti nandogomɔ. Pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mberi tagala ti yɛɛ na yɛgɛ ŋga na, pa pe yaa ka yiri mbe tagala pe yɛɛ na ma mbaa kee, nambala pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka pye wa pe cɛnsara, wa pe dirapoye pe tanla.
18 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Efirayimu paara yinrɛ cɛnsaga dirapo wi yaa pye wa, naa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Amihudi pinambyɔ Elishama wo

† **2:2 2.2:** Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke yaa cɛn mbe Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki maga mbege fili ki kɛyɛn tijɛrɛ yi na, cɛngɛlɛ taanrindaanri yaa pye mbe cɛn ki kɛɛ ki ni fuun nuŋgba nuŋgba pyew ki na.

wi yɛn to Efirayimu cɛnlɛ woolo pe go na.
19 Elishama maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo (40 500).
20-22 Manase cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya shyɛn yi na. Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli wo wi yɛn to Manase cɛnlɛ woolo pe go na. Gamiliyɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (32 200). Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro na, Gidewoni pinambyɔ Abidan wo wi yɛn to pe go na.
23 Abidan maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ tijɛrɛ (35 400).
24 Efirayimu cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ ma yiri kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ (108 100). Poro pe yaa pye taanri woolo mbe yiri mbaa kee.

25 «Wa filisaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, Dan paara yinrɛ cɛnsaga dirapo wi yaa pye wa, naa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri wo wi yɛn to Dan cɛnlɛ woolo pe go na.
26 Ayezɛri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa taanri ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (62 700).
27-29 Asɛri cɛnlɛ woolo naa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe yaa ka pe paara yinrɛ ti kankan mbe cɛn Dan cɛnlɛ woolo pe kanŋgaya shyɛn yi na. Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wo wi yɛn to Asɛri cɛnlɛ woolo pe go na. Pagiyɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri nuŋgba naa cɛnmɛ kaŋgurugo (41 500). Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro na, Ena pinambyɔ Ayira wo wi yɛn to pe go na.
30 Ayira maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ (53 400).
31 Dan cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yi leele pe ni fuun pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (157 600). Poro pe yaa ka pye puŋgofɛnnɛ mbe yiri mbaa kee pe dirapoye pe ni.»
32 Izirayɛli woolo mbele pàa jiri seye seye poro la wɛlɛ yɛɛn. Poro wɛlɛ pàa jiri, a pè pye paara yinrɛ ti cɛnsara fɛnnɛ, ma yala pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Pàa pye lere waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (603 550).
33 Ɛɛn fɔ, pe sila Levi setirige piile pe jiri mbe pe pinlɛ Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan yɛgɛ ŋga na ki ni.
34 Izirayɛli woolo pàa tanga ma yala sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ti ni. Kì pye ma, a pè si pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn pe dirapoye pe tanla. Pa pàa si kaa yiri ma, ma tagala pe yɛɛ na, na kee ma yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni.

3

Levi setirige piile konaa pe jinriwɛ kala

1 Arɔn naa Moyisi pe setirige piile pe mɛrɛ ti nda, sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni wa Sinayi yanwiga ki na we.
2 Arɔn pinambiile pàa pye tijɛrɛ, pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Nadabu, a Abiyu si taga, naa Eleyazari konaa Itamari†.
3 Arɔn pinambiile pe mɛrɛ to lari yɛɛn. Pàa sinmɛ kpoyi wo pe na ma

† **3:2 3.2:** Nɔmbu 26.60

pe wɔ ma pe tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ, ma pe le saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.
4 Nadabu naa Abiyu pàa ku Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe ta wa
Sinayi gbinri wi ni, katugu pàa pan
kasɔn ni mbe saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li
yeri ŋga li sila ki konɔ kan. Pe sila
pinambiile se. Eleyazari naa Itamari
pàa pye na saraga wɔgɔtunŋgo ki
piin, a pe to Arɔn wila pe kɔrɔsi†.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
6 «Ma pan Levi cɛnlɛ woolo pe ni,
ma pe le saraga wɔfɔ Arɔn wi kɛɛ
wila wele pe na, jaŋgo paa wi sari
wa tunŋgo ki ni.
7 Yaara nda fuun tì le Arɔn naa
Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe kɛɛ, wa filisaga paraga go
ki yɛgɛ, poro pe yaa lari kɔrɔsi,
mbaa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
tunŋgo ki piin.
8 Filisaga paraga go ki nawa
tunŋgo pyeyaara to naa yaraga ŋga
fuun kì le Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe kɛɛ paa wele ki na, poro pe yaa
lari kɔrɔsi, mbaa cɛnsaga paraga go
ki tunŋgo ki piin.
9 Ma Levi setirige piile pe kan
Arɔn naa wi pinambiile pe yeri pew;
pe yaa yiri wa Izirayɛli woolo sanm-
bala pe sɔgɔwɔ mbe kan wi yeri†.
10 Arɔn naa wi pinambiile poro na,
ma pe tɛgɛ paa saraga wɔgɔtunŋgo
ki piin. Na lere wa yɛgɛ ka fulo
wa cɛnsaga paraga go ki tanla, na
saraga wɔfɔ ma, wi daga pe wo gbo.»
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni naa ma yo fɔ:
12 «Wele, mi jate mì Levi setirige
piile pe wɔ Izirayɛli woolo sanmbala
pe sɔgɔwɔ. Pe yɛn na woolo mbaa
tunŋgo piin na kan Izirayɛli woolo
pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni
fuun pe yɔnlɔ.
13 Katugu pinambiile koŋgbanmbala
pe ni fuun pe yɛn na woolo. Pilige
ŋga ni mìla Ezhipiti tara woolo pe
pinambiile koŋgbanmbala pe gbo,
mìla Izirayɛli woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala pe wɔ ma pe tɛgɛ pe
yɛ na yɛɛ kan; leele pe pinambiile
koŋgbanmbala pe yaa pye na
woolo naa yaayoro ti pinambire
koŋgbannda ti ni. Muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.»
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni naa wa Sinayi gbinri wi ni maa
pye fɔ:
15 «Ma Levi setirige piile pe jiri ma
yala pe setiriye yo naa pe seye yi
ni; ma nambala pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe jiri mbege lɛ mbele pè ta
yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni.»
16 A Moyisi wì si pe jiri ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, paa
yɛgɛ ŋga na làa ki yo maa kan we.
17 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Gɛrishɔn, naa Kehati konaa Merari.
18 Gɛrishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda ma yala pe setiriye yi ni: Libini
naa Shimeyi.
19 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti
nda ma yala pe setiriye yi ni: Ami-
ramu, naa Yizehari, naa Eburɔn
konaa Uziyɛli.
20 Merari pinambiile pe mɛrɛ ti
nda ma yala pe setiriye yi ni: Mahali
naa Mushi. Poro wɛlɛ pàa pye Levi
setirige piile, ma yala pe seye yi ni.
21 Libini sege woolo naa Shimeyi
sege woolo pa pàa yiri wa Gɛrishɔn
setirige ki ni.
22 Pàa nambala pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe jiri maga lɛ mbele pàa ta
yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni; mbele pàa jiri
pàa pye lere waga kɔlɔshyɛn naa
cɛnmɛ kaŋgurugo (7 500).
23 Gɛrishɔn setirige piile pe seye
woolo pàa pe paara yinrɛ ti kankan
ma cɛn wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga
go ki puŋgo na, wa yɔnlɔ tosaga
yeri.

† **3:4 3.4:** Levi 10.1-2; Nɔmbu 26.61 † **3:9 3.9:** Ŋga kì yo fɔ Levi setirige piile pe pe kan Arɔn wi yeri, ko yɛn naga nari ma yo pe yaa la tunŋgo piin wi kan. Na pe kaa tunŋgo piin Arɔn wi kan, kona kì cɛn pe yɛn naga piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan. † **3:13 3.13:** Ɛki 13.2

24 Layɛli pinambyɔ Eliyazafu wo wìla pye sege to Gɛrishɔn setirige piile pe go na.
25 Filisaga paraga go ki yaara nda pàa le Gɛrishɔn setirige piile pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi ti nda: Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ko naa filisaga paraga go ki ni, naa paraga ŋga pe ma tɛgɛ maga gona wi tɔn ki ni, konaa filisaga paraga go ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni,
26 naa paara nda pe ma pɔ loŋgo ki jasa wi na ti ni, naa loŋgo ki jasa ŋa wi Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go konaa saraga wɔsaga ki maga maga fili ki yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni, konaa manda nda fuun pe ma tɛgɛ naga tunŋgo ki piin ti ni.
27 Amiramu sege woolo, naa Yizehari sege woolo, naa Eburɔn sege woolo konaa Uziyɛli sege woolo pa pàa yiri wa Kehati setirige ki ni. Poro wɛlɛ pàa pye Kehati setirige piile pe seye woolo wele.
28 Nambala mbele fuun pàa jiri maga lɛ mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (8 600)†. Poro pàa pye na filisaga paraga go ki laga kpoyi ki kɔrɔsi.
29 Kehati setirige piile pe seye woolo pàa pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
30 Uziyɛli pinambyɔ Elizafan wo wìla pye to Kehati setirige piile pe go na.
31 Yaara nda pàa le Kehati setirige piile pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi ti nda: Pàa yɔn finliwɛ kɛsu† wi le Keyati setirige piile pe kɛɛ paa wele wi na, naa tabali ŋa wìla pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na wi ni, naa fitanladaga wi ni, naa saraga wɔsara ti ni, naa laga kpoyi ki tunŋgo pyeyaara ti ni, naa paraga ŋga pàa pɔ ma filisaga paraga go ki nawa pi kɔn shyɛn ki ni, konaa ki yaara ti ni fuun ti ni.
32 Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ Eleyazari wo wìla pye to Levi setirige piile pe teele pe go na. Leele mbele pàa tɛgɛ paa filisaga paraga go ki laga kpoyi ki kɔrɔsi, wo wìla pye pe go na.
33 Mahali sege woolo naa Mushi sege woolo pa pàa yiri wa Merari setirige ki ni. Poro wɛlɛ pàa pye Marari wi setirige piile pe seye woolo wele.
34 Nambala mbele fuun pàa jiri, maga lɛ mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ shyɛn (6 200).
35 Abihayili pinambyɔ Suriyɛli wo wìla pye to Merari setirige piile pe seye woolo pe go na. Pàa pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.
36 Yaara nda pàa le Merari setirige piile pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi ti nda: Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tire papara papara to naa ki tipaara ti ni, naa ki tiyagala ke ni, naa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni, naa yaara nda fuun ti yɛn ki wogo ti ni,
37 naa jasa ŋa wì loŋgo ki maga maa fili wi tiyagala ke ni, naa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa paara pe mari pɔpɔ kanŋgagala ŋgele na ke ni, konaa ti manda ti ni.
38 Moyisi naa Arɔn konaa Arɔn wi pinambiile pe ni, pàa pe paara yinrɛ ti kankan ma cɛn wa filisaga paraga go ki yɛgɛ, wa yɔnlɔ yirisaga yeri. Poro pàa pye na Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki kɔrɔsi Izirayɛli woolo pe kan. Mbe wɔ Moyisi, naa Arɔn konaa Arɔn wi pinambiile pe ni, na

† **3:28 3.28:** Leele yɔn ŋga kì kan laga ki laga ŋga ki ni ki woro ma yala ŋga kì kan wa Nɔmbu 3.39laga ki ni. Ki mbe ya pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wo wìla wa ma la. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wo leele yɔn ŋga kan ko yɛn lere waga kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ taanri (8 300) paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa go 3.39 laga ki ni. † **3:31 3.31:** ***Yɔn finliwɛ kɛsu:*** **Kɛsu wa lawi, yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na tìla pye ma tɛgɛ wa wi ni. Wìla pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le.**

lere wa yɛgɛ ka fulo wa ki tanla, wi daga poo gbo.
39 Levi setirige piile mbele fuun Moyisi naa Arɔn pàa jiri ma yala pe seye yi ni, maga lɛ nambala mbele fuun pàa ta yeŋge nuŋgba nuŋgba konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we, pàa pye lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000).

Pinambiile koŋgbanmbala pe go shɔgɔ kala

40 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ: «Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe jiri, mbege lɛ mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ.
41 Ma Levi setirige piile pe wɔ ma pe pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woolo, Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe yɔnlɔ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ma Levi setirige piile pe yaayoro ti wɔ mari pye na woro Izirayɛli woolo pe yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni fuun ti yɔnlɔ.»
42 A Moyisi wì si Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe ni fuun pe jiri ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
43 Pinambiile koŋgbanmbala mbele pàa jiri ma yala pe mɛrɛ ti ni, maga lɛ mbele pàa ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri (22 273).
44 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye naa fɔ:
45 «Levi setirige piile pe wɔ pe pye na woolo, Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe yɔnlɔ, ma pe yaayoro ti wɔ ti pye na woro Izirayɛli woolo pe yaayoro ti yɔnlɔ; pa kona Levi setirige piile pe yaa pye na woolo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
46 Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala mbele pè lɛgɛ ma wɛ Levi setirige piile pe na lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri (273), pe daga mbe go shɔ.
47 Ma yaa warifuwe pyɔ kaŋgurugo kaŋgurugo shɔ lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri; ma yaa ti shɔ mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ nuguwɔ pi ni, wi nuguwɔ pi yɛn giramu kɛ.
48 Ki penjara mari kan Arɔn naa wi pinambiile pe yeri ti pye Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala mbele pè lɛgɛ ma wɛ Levi setirige piile pe na pe go shɔgɔ sara.»
49 Levi setirige piile pàa Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe go shɔ, pinambiile koŋgbanmbala mbele pàa lɛgɛ ma wɛ pe na, Moyisi wìla pe go shɔgɔ sara wi shɔ.
50 Penjara nda wìla shɔ Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe yeri, tìla pye warifuwe pyɔ waga kele naa cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kaŋgurugo (1 365), ma yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ nuguwɔ pi ni.
51 A Moyisi wì sigi go shɔgɔ penjara ti kan Arɔn naa wi pinambiile pe yeri ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

4

Levi setirige piile pe tunndo

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma yo fɔ:
2 «Wa Levi setirige piile pe sɔgɔwɔ, ye Kehati setirige piile pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ye yala pe setiriye yo naa pe seye yi ni;
3 mbege lɛ leele mbele pè ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni, fɔ saga wa mbele pè ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na, mbele fuun pe mbe ya mbaa tunŋgo ka piin wa filisaga paraga go ki ni we.
4 «Kehati setirige piile pe tunŋgo ki yaa ka pye mbaa filisaga paraga go ki yaara nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti kɔrɔsi.

5 Na kiga ka gbɔn Izirayɛli woolo
pe pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi mbaa kee
sanga ŋa ni, Arɔn naa wi pinambiile
pe yaa pan gbɛn mbe paraga ŋga ki
yɛn ma pɔ ma cɛnsaga paraga go ki
kɔn shyɛn ki sanga, mbege wa yɔn
finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na mboo tɔn.
6 Pe yaa kɛsu wi tɔn paritɔnŋgɔ ni,
ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire ni; pe yaa
ŋganra paraga wa ti ni fuun ti go na
mberi tɔn. Ko puŋgo na, pe yaa kɛsu
wi lɛkanŋgagala ke le wi na.
7 «Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ
yeri wi ma tɛgɛ tabali ŋa na, pe yaa
wi tɔn ŋganra paraga ni. Pe yaa
tasaala pe taga wi na, naa wɔjɛŋgɛlɛ
ke ni, naa leyaara ti ni, konaa duvɛn
saraga ŋga pe ma wo wi lekugbo-
golo ke ni. Buru ŋa wi daga mbaa
woo saraga na yeri sanga pyew, poo
taga wa wi na.
8 Pe yaa paraga yɛngɛ kpanyi wa
ki yaara ti na mberi tɔn, mbe ti
ni fuun ti fo paritɔnŋgɔ ni, ŋga pè
gbegele sɛɛrɛ liire ni. Ko puŋgo na,
pe yaa tabali wi lɛkanŋgagala ke
lele wi na.
9 Pe yaa ŋganra paraga tɛgɛ mbe
fitanladaga wi tɔn, naa wi fitanlaye
pe ni, naa wi yɔn yirigeyaara ti ni,
naa wi cɔnrɔ leyaara ti ni, konaa wi
sinmɛ lekugboro ti ni, to ti yɛn wi
tunŋgo pyeyaara re.
10 Pe yaa wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti ni fuun ti le paritɔnŋgɔ
ni, ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire ni,
mberi fo; ko puŋgo na, pe yaa ti taga
lɛyaraga na.
11 Pe yaa paraga ŋga pè le ŋganra
ni ka wa saraga wɔsaga ŋga pè
gbegele tɛ ni ki na mbege tɔn, mbege
fo paritɔnŋgɔ ni, ŋga pè gbegele
sɛɛrɛ liire ni; ko puŋgo na, pe yaa
ki lɛkanŋgagala ke lele ki na.
12 Pe yaa laga kpoyi ki tunŋgo
pyeyaara ti lɛ mberi le paraga ŋga
pè le ŋganra ni ka ni mberi tɔn, mbe
siri fo paritɔnŋgɔ ni, ŋga pè gbegele
sɛɛrɛ liire ni; ko puŋgo na, pe yaa ti
taga wa ti lɛyaraga ki na.
13 Pe yaa saraga wɔsaga ki cɔnrɔ
ti wɔ, mbe kondoro paraga wa ki na
mbege tɔn.
14 Pe yaa ki tunŋgo pyeyaara ti ni
fuun ti taga wa ki go na, ki naŋganra
leyaara to naa ki kara wɔwangala ke
ni, naa ki cɔnrɔ wɔyaara ti ni, naa
tɔnmɔ mba pe ma yanragi yanragi
pi leyaara ti ni. Pe yaa ti ni fuun
ti tɔn paritɔnŋgɔ, ŋga pè gbegele
sɛɛrɛ liire ni. Ko puŋgo na, pe yaa
ki lɛkanŋgagala ke lele ki na.
15 «Leele pe kaa jaa mbe paara
yinrɛ ti kɔlɔgi mbaa kee sanga ŋa
ni, Arɔn naa wi pinambiile pe ni,
na paga laga kpoyi konaa ki tunŋgo
pyeyaara ti tɔn mbe kɔ, Kehati se-
tirige piile poro pe yaa pan mberi
tugo. Ɛɛn fɔ, paga ka jiri yaara
kpoyi ti na, jaŋgo paga ka ta mbe
ku. Filisaga paraga go ki tunŋgo ŋga
kìla kan Kehati setirige piile pe yeri,
ko layi yɛɛn.
16 Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ
Eleyazari wo na, yaara nda ti yaa le
wi kɛɛ wila wele ti na to ti yɛn fitanla
sinmɛ, naa wusuna nuwɔ taan wi
ni, naa muwɛ saraga ŋga pe maa
woo sanga pyew ki ni, konaa sinmɛ
kpoyi pi ni. Wo wi yaa kaa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki ni fuun ki
kɔrɔsi, naa ki nawa yaara nda ti yɛn
kpoyi to naa ki tunŋgo pyeyaara ti
ni.»
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
naa Arɔn pe ni naa ma yo fɔ:
18 «Yaga ka ti Kehati setirige piile
pe seye woolo jɔlɔgɔ mbe to pe na
ki pe gbo ki pe wɔ wa Levi setirige
piile sanmbala pe sɔgɔwɔ.
19 Na pe kaa fulo wa yaara nda ti
yɛn jɛndɛ kpoyi ti tanla sanga ŋa ni,
ŋga ye daga mbaa piin pe kan koyi
ŋga yɛɛn, jaŋgo pe koro yinwege na,
paga ka ku: Arɔn naa wi pinambiile
pe ni, pe yaa pan mbe pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe tunndo naa pe
tuguro ti naganaga pe na.
20 Ɛɛn fɔ, Kehati setirige piile pe se
ka ye wa mbe yaara nda ti yɛn kpoyi
ti wele, ali yɛrɛ jɛnri, jaŋgo paga ka
ku.»

Levi pinambyɔ Gɛrishɔn

wi setirige piile pe tunŋgo

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni naa ma yo fɔ:
22 «Gɛrishɔn setirige piile pe jiri
fun ma yala pe setiriye yo naa pe
seye yi ni.
23 Ma nambala pe jiri mbege lɛ
mbele pè ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ
pe na, konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, fɔ
sa gbɔn mbele pè ta yɛlɛ nafa shyɛn
ma yiri kɛ kɛ pe na; mbele fuun
pe mbe ya mbaa tunŋgo ka piin wa
filisaga paraga go ki ni we.
24 Gɛrishɔn setirige piile pe tun-
ndo naa pe tuguro nda pe yaa la lee
tori nda:
25 Poro pe yaa la Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki tɔnpaara ti tungu konaa
filisaga paraga go ki ni, naa ki
tɔnparaga ki ni, naa ki tɔnparaga
ŋga pe ma wa ki go na ki ni, ko
ŋga pè gbegele sɛɛrɛ liire ni we,
naa filisaga paraga go ki yeyɔngɔ
tɔnparaga ki ni,
26 naa paara nda ti ma loŋgo ki
jasa wi maga maa fili ti ni, naa jasa
wi yeyɔngɔ tɔnparaga ki ni, wo ŋa
wì Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ko naa
saraga wɔsaga ti maga mari fili we,
naa jasa wi pɔmanda ti ni, konaa
tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni.
Tunŋgo ŋga fuun ki yaa la piin ki
yaara ti ni, poro pe yaa laga piin.
27 Arɔn naa wi pinambiile poro
pe yaa la Gɛrishɔn setirige piile pe
yɛgɛ sinni wa pe tunŋgo ki ni, pe
daga mbaa tuguro nda tungu mbaa
ti wogo ki yuun pe kan.»
28 «Tunndo nda ti yaa le Gɛrishɔn
setirige piile pe seye woolo pe kɛɛ
wa filisaga paraga go ki ni, tori yɛɛn.
Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ Ita-
mari wo wi yaa pye pe go na la pe
yɛgɛ sinni.

Levi pinambyɔ Merari
wi setirige piile pe tunŋgo

29 «Ma Merari setirige piile pe jiri
fun mbe yala pe setiriye yo naa pe
seye yi ni.
30 Ma nambala pe jiri mbege lɛ
mbele pè ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ
pe na, konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
fɔ sa gbɔn mbele pè ta yɛlɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ kɛ pe na, mbele
fuun pe mbe ya mbaa tunŋgo piin
wa filisaga paraga go ki ni we.»
31 Tunndo nda ti yaa le pe kɛɛ paa
piin wa filisaga paraga go tunŋgo
ki ni fuun ki ni ti nda: Poro pe
yaa la Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki
tire papara papara ti tungu, naa ki
tipaara ti ni, naa ki tiyagala ke ni,
naa tiyagala ke nɔgɔna cɛnyaara ti
ni,
32 naa loŋgo ki jasa tiyagala ke ni,
naa ke nɔgɔna cɛnyaara ti ni, naa
ke paara ti kankanŋgagala ke ni,
naa ke pɔmanda ti ni, naa tunŋgo
pyeyaara ti ni fuun ti ni, konaa
yaara nda fuun ti yɛn ki tunŋgo
ki pyeworo ti ni. Yaara nda lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi daga mbe
lɛ, yeri mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ yeri kan pe
yeri.
33 «Tunndo nda ti yaa le Merari
setirige piile pe seye woolo pe kɛɛ
wa filisaga paraga go ki ni, tori yɛɛn.
Saraga wɔfɔ Arɔn wi pinambyɔ Ita-
mari wo wi yaa pye pe go na la pe
yɛgɛ sinni.»

Pàa Levi setirige piile pe jiri

34 Moyisi naa Arɔn naa mbele pàa
pye teele Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe go na, pàa Kehati setirige piile
pe jiri ma yala pe setiriye yo naa pe
seye yi ni,
35 maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛ
fɛnnɛ pe ni, fɔ ma saa gbɔn mbele
pàa ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ
kɛ pe na; mbele fuun pe mbaa ya
tunŋgo pye wa filisaga paraga go ki
ni we.
36 Nambala mbele pàa jiri ma
yala pe setiriye yi ni, pàa pye lere
waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn
naa nafa ma yiri kɛ (2 750).
37 Kehati setirige piile seye woolo
mbele pàa jiri, mbele fuun pàa pye
na tunŋgo piin wa filisaga paraga
go ki ni, poro la wɛlɛ yɛɛn. Moyisi

naa Arɔn pàa pe jiri ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
38 Gɛrishɔn setirige piile pàa pe
jiri ma yala pe setiriye yo naa pe
seye yi ni,
39 maga lɛ nambala mbele pàa ta
yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, fɔ ma saa gbɔn
mbele pàa ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri
kɛ kɛ pe na, mbele fuun pe mbaa ya
mbaa tunŋgo piin wa filisaga paraga
go ki ni we.
40 Nambala mbele pàa jiri ma yala
pe setiriye yo naa pe seye yi ni,
pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ
kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri kɛ (2 630).
41 Gɛrishɔn setirige piile pe seye
woolo mbele pàa jiri, mbele fuun
pàa pye na tunŋgo piin wa filisaga
paraga go ki ni, poro la wɛlɛ yɛɛn.
Moyisi naa Arɔn pàa pe jiri ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
42 Merari setirige piile pe seye
woolo pàa pe jiri ma yala pe setiriye
yo naa pe seye yi ni,
43 maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa pe yɛgɛ
fɛnnɛ pe ni, fɔ ma saa gbɔn mbele
pàa ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ
pe na, mbele fuun pe mbaa ya mbaa
tunŋgo piin wa filisaga paraga go ki
ni we.
44 Nambala mbele pàa jiri ma yala
pe setiriye yi ni, pàa pye lere waga
taanri naa cɛnmɛ shyɛn (3 200).
45 Merari setiriye piile pe seye
woolo mbele pàa jiri, poro la wɛlɛ
yɛɛn. Moyisi naa Arɔn pàa pe jiri
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
ni.
46 Moyisi naa Arɔn naa leele mbele
pàa pye teele Izirayɛli woolo pe go
na pàa Levi setirige piile pe ni fuun
pe jiri ma yala pe setiriye yo naa pe
seye yi ni,
47 maga lɛ nambala mbele pàa ta
yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na, konaa
pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, fɔ ma saa gbɔn
mbele pàa ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri
kɛ kɛ pe na, mbele fuun pe mbaa ya
mbaa tunŋgo piin wa filisaga paraga
go ki ni we.
48 Mbele fuun pàa jiri pàa pye
lere waga kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ
kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ (8 580).
49 Pàa pe jiri ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Moyisi wi
kan ti ni, ma tunŋgo ŋga pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa la piin
konaa yaara nda pe yaa la tungu ti
naganaga pe na. Pàa pe jiri ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni Moyisi
wi kan.

ŊGASEGELE ŊGELE KE TƐGƐ KAPYEGELE KELE YƐGƐ NA

5

5–6

Leele mbele pe yɛn fyɔngɔ ni ŋgasele na lì tɛgɛ pe wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ
pe yayɛnwɛ fɛnnɛ pe yirige pe pe wɔ
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, naa
fyominge fɛnnɛ pe ni fuun pe ni,
konaa mbele pè jiri gboo na ma pye
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na pe ni.
3 Nambala o, jɛɛlɛ o, ye pe yirige
ye pe wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga
ki ni, ye pe torogo wa ki puŋgo na,
jaŋgo paga kaga tɛgɛ fyɔngɔ ni, ko
ŋga mi yɛn ma cɛn laga ki ni ye
sɔgɔwɔ we.»
4 A Izirayɛli woolo pè sigi pye ma.
Pàa mbele fuun pàa pye fyɔngɔ ni
pe yirige ma pe wɔ wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Moyisi wi kan
we.

Ŋgasele na lì tɛgɛ mbe kajɔɔgɔ gbegele

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni maa pye fɔ:
6 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ
na naŋa nakoma jɛlɛ wa ka kapege
ka pye wi lewee yɛnlɛ wa na, mbe
kolo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wi
daga mbaa jate kapege pyefɔ.
7 Wi daga mbege yo fɔ wì kapege
pye; wì kapege ki pye lere ŋa na
ma yaraga ŋga jɔgɔ, wi daga mbege

yɔngɔ sɔngɔrɔ ki fɔ wi na, mbege walisaga kaŋgurugo wogo taga wa wi kan.
8 Na kaa pye yaragafɔ wì ku, wi lere si woro go na pe yaraga ki kan wi yeri, ki yaraga ki daga mbe pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na wogo, ko ki naga ma yo pe yaa ki kan saraga wɔfɔ wi yeri. Ko puŋgo na, kapege pyefɔ wi yaa simbapɔlɔ wɔ mboo kapege ki kala yagawa ja, jaŋgo saraga wɔfɔ wi kapere ti kala yagawa ja kapyege pye wi kan†.
9 Yaara kpoyi nda fuun Izirayɛli woolo pe maa paan nari nii saraga wɔfɔ wi kɛɛ, yarikanra nda fuun pe ma lagala wa ti na mbe kan saraga wɔfɔ wi yeri, to ma pye saraga wɔfɔ wo woro.
10 Na lere wa ka yaraga ka kan Yɛnŋɛlɛ yeri, ki yaa pye ki saraga wɔfɔ wi wogo. Na lere wa ka si yaraga ka kan saraga wɔfɔ wi yeri, ki yaa pye wi wogo.»

Ŋgasele na lì tɛgɛ naŋa wi yenjara wogo na wi jɔ wi kala na

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
12 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: Na naŋa wa japɔrɔwɔ ka lara naŋa wa yɛgɛ ni mbe pye mbasinŋɛ wi pɔlɔ wi ni,
13 na wiga sinlɛ naŋa wa yɛgɛ ni larawa, wi pɔlɔ wi woro ki jɛnmɛ, na kaa pye wuu yɛɛ tɛgɛ fyɔnrɔ ni larawa, lere sigi jɛn, pee suu yigi ki kala li go na,
14 na yenjara ka pye naŋa wi ni wila singi wi jɔ wi na mbege ta jɛlɛ wì fyɔnrɔ kala pye, nakosima na yenjara ka ye naŋa wi ni wila singi wi jɔ wi na, mbege ta jɛlɛ wii fyɔnrɔ kala pye,
15 kona naŋa wi yaa kari wi jɔ wi ni wa saraga wɔfɔ wi yeri. Wi yaa kari saraga yaara ni wi jɔ wi kala na. To yaa pye ɔrizhi† muwɛ saraga woo culo taanri, wiga ka sinmɛ wo pi na, wiga si ka wusuna nuwɔ taan taga pi na, katugu saraga ŋga ki ma wɔ yenjara kala na ko kayi, ŋga ki ma nandowo kan lere yeri wi nawa to wi kapege ki wogo na.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa kari jɛlɛ wi ni wa cɛnsaga paraga go ki ni mboo yerege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Wi yaa ka tɔnmɔ mba pi yɛn ma tɛgɛ pi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan pa ko wa cɔgɔ ŋga pè fanri joro ni ki ni, mbe si cɛnsaga paraga go ki nawa tara ta koli mberi le wa ki tɔnmɔ pi ni.
18 Saraga wɔfɔ wi yaa jɛlɛ wi pye wi yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe jɛlɛ wi go ki sanga mbege wa†, mbe si saraga muwɛ mba pi ma nandowo kan lere yeri pi le wi kɛɛ, ki saraga ŋga kì wɔ yenjara wogo na we. Saraga wɔfɔ wi yaa tɔnmɔ mba pì sori† pi yigi wa wi kɛɛ, po mba lere mbasinŋɛ kaa wɔ pi ma daŋga wa wi na we.
19 Saraga wɔfɔ wi yaa jɛlɛ wi pye wi wugu mbe suu pye fɔ: ‹Na kaa pye naŋa wa yɛgɛ si sinlɛ ma ni, mbɔɔn ta wa pɔrɔgɔ ki ni ma pɔlɔ wi yeri, na kaa si pye mɛɛ lara naŋa wa yɛgɛ ni mbe fyɔnrɔ kala pye, mbɔɔn ta wa pɔrɔgɔ ki ni, pa kona ki tɔnzorowo mba pi maa daŋga waa, piga ka kapege pye ma na.
20 Ɛɛn fɔ, na kaa pye mbɔɔn ta wa pɔrɔgɔ ki ni, ma lara naŋa wa yɛgɛ ni ma fyɔnrɔ kala pye, a naŋa wà yɛgɛ sinlɛ ma ni, na ma pɔlɔ wo ma›,
21 kona saraga wɔfɔ wi ti jɛlɛ wi wugu wuu yɛɛ daŋga; wuu pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn sege ki tɔn, lɔɔn fuŋgbolo li pye li fɛ ma na laga ma woolo pe sɔgɔwɔ, paa ma mɛgɛ ki yinri paa yɛgɛ nagawa yɛn, na pe kaa lere wa daŋgi we.
22 Ki tɔnmɔ mba pi maa daŋga waa pi ye wa ma wire ti ni, pi ti ma

† **5:8 5.5-8:** Levi 5.20-26 † **5:15 5.15:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru. † **5:18 5.18:** Mbe jɛlɛ wi go ki sanga mbege wa ko la pye naga nari fɔ pe fɛrɛ wa wi na. † **5:18 5.18:** Tɔnmɔ jate po sila pye ma sori, ɛɛn fɔ, kìla pye lere kaa wɔ pi ma jɔlɔgɔ ŋga wa wi na, ko kìla ti pàa pye naa yinri tɔnzorowo.

fuŋgbolo li fɛ ma na, pɔɔn sege ki tɔn.› Kona jɛlɛ wigi shɔ wi yo fɔ: ‹Ki pye ma.›

23 «Kona saraga wɔfɔ wi yaa ki daŋga sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ pyɔ† wa na, mbe suu le wa tɔnzorowo pi ni mboo yɔɔnrɔ ti jogo

24 Ko puŋgo na, wi yaa tɔnzorowo mba pi maa daŋga waa pi kan jɛlɛ wi yeri wuu wɔ; pa tɔnmɔ mba pi maa daŋga waa pi yaa ye wa jɛlɛ wi wire ti ni mbe jɔlɔgɔ pege wa wi na.

25 Kona saraga wɔfɔ wi yaa muwɛ saraga ŋga pe ma wɔ yenjara kala na ki shɔ jɛlɛ wi yeri, mbe sigi yirige mbe kan saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe si kari ki ni wa saraga wɔsaga ki na.

26 Saraga wɔfɔ wi yaa ki saraga muwɛ pa ko kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba, pi pye saraga ŋga ki maa nandowo kaan, mbe suu sogo wa saraga wɔsaga ki na. Ko puŋgo na, ko wi yaa ti jɛlɛ wi tɔnmɔ pi wɔ.

27 Na wiga ki tɔnmɔ pi wɔ mbe kɔ, na kaa pye wi fyɔnrɔ kala pye ma pye mbasinŋɛ wi pɔlɔ wi ni, tɔnmɔ mba pi maa daŋga waa, pi yaa wi fuŋgbolo li fɛ wi na mboo sege ki tɔn. Daŋga yaa wi yigi wi woolo pe sɔgɔwɔ.

28 Ɛɛn fɔ, na kaa pye wii fyɔnrɔ kala pye, na kaa pye wi yɛn fyɔnrɔ fu, pa wi yaa pye jɛrɛgisaga fu mbaa piile siin.

29 «Ko ŋgasele na lo lì tɛgɛ yenjara wogo na, na jɛlɛ wa ka lara naŋa wa yɛgɛ ni mbe fyɔnrɔ kala pye, mboo ta wa pɔrɔgɔ ki ni we.

30 Nakosima na kaa pye yenjara yɛn naŋa wi ni a wila singi wi jɔ wi na, saraga wɔfɔ wi yaa sa jɛlɛ wi pye wi yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe ŋgasele li ni fuun li pye wi na.

31 Pa kona, naŋa wi saa jate kapege pyefɔ, ɛɛn fɔ, na kaa pye jɛlɛ wi yɛn jɔgɔfɔ, wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ.»

6

Ŋgasele na lì tɛgɛ na maga yɔn fɔlɔ lɛ mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ kan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:

2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ na naŋa nakoma jɛlɛ wa kaa yɛɛ laga sanmbala pe na mbe yɔn fɔlɔ lɛ paa naziriwoo† yɛn, mboo yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo piin li kan,

3 wi daga mbe wɔ duvɛn naa sinmɛ wɛlɛwɛ sanmba pyew pi ni. Vinɛgiri ŋa pè duvɛn tɛgɛ maa gbegele, wii daga mbe pa wɔ; wiga ka mba pe ma gbegele sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ ni pa wɔ. Wii daga mbe wɔtɔnmɔ pa kpɛ wɔ mba pè gbegele ɛrɛzɛn tirige pire ni. Wii daga mbe ɛrɛzɛn pire tipiire nakoma piwara ka†.

4 Wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri sanga ŋa fuun ni, wiga ka yaraga ka ka ŋga pè gbegele ɛrɛzɛn pire ni, mbege lɛ ɛrɛzɛn pyɔ wi nawa pile li na fɔ saga wa wi kɔrɔgɔ ki na.

5 Wi yɔn fɔlɔ lɛsanga wi ni fuun wi ni, yunŋguluwo si daga mbe ye wa wi go ki ni, wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo piin li kan sanga ŋa fuun ni fɔ wi sa kɔ. Wi yaa pye kpoyi mboo yinzire ti yaga tila tɔnlɔ ti yɛ konaa wi siyɔ wi ni.

6 Wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri sanga ŋa fuun ni, wiga ka jiri gboo na.

7 Na wi to naa wi nɔ, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa nakoma jɛlɛ wa ka ku pe ni, wiga ka jiri wa gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, katugu wùu yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo piin li kan, a wi yinzire ti yɛn naga wogo ki nari.

8 «Wi yɔn fɔlɔ kɔnsanga wi ni fuun wi ni, wi yɛn ma tɛgɛ wi yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

† **5:23 5.23:** Sɛwɛ pyɔ wi mbaa ya pye sɛwɛ pyɔ ŋa pè sɛlɛgɛ tɛgɛ maa gbegele. † **6:2 6.2:** ***Naziriwoo*** **wo yɛn lere ŋa wi maa yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri mbaa tunŋgo piin li kan.** † **6:3 6.3:** Luki 1.15

9 Na lere wa ka fo mbe ku le wi
tanla, wi yinzire nda ti yɛn naga nari
fɔ wùu yɛɛ kan li yeri, ti yaa pye
fyɔngɔ ni. Lerefɔ wi kuŋgɔlɔ, ki
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ko ŋga
ki yɛn pilige ŋga wi yaa wi yɛɛ pye
fyɔngɔ fu, wi yaa wi go ki kulu.
10 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, wi
yaa pan jɛndɛtuwaye shyɛn nakoma
keteŋgele shyɛn ni saraga wɔfɔ wi
kan wa filisaga paraga go ki yɔn na.
11 Saraga wɔfɔ wi yaa nuŋgba kan
li pye saraga mbe lerefɔ wi kapere ti
kala yagawa ja, mbe si sanna li pye
saraga ŋga pe ma sogo. Kona, wi yaa
kapere ti kala yagawa ja kapyege ki
pye lerefɔ wi kajɔɔgɔ ŋga wì pye,
naa wì jiri gboo na ki kala na. Ki
pilige nuŋgba ki ni, wi yaa wi yɛɛ
kan naa Yɛnŋɛlɛ li yeri.
12 Wi yaa wi yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri mbe sanga ŋa pye, wi yaa ki
yɔn fɔlɔ li lɛ naa fɔnŋgɔ. Wi yaa
sumbyɔ ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba wa
wɔ saraga na yeri mboo kajɔɔgɔ ki
kala yagawa ja. Sanga ŋa wì keli ma
pye wo se jate naa, katugu yɔn fɔlɔ
koŋgbanna na wìla lɛ mbe sanga ŋa
pye, wìla jɔgɔ.
13 «Na lere wa kaa yɛɛ kan
Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe tunŋgo pye li
kan, wùu yɛɛ kan mbe sanga ŋa pye,
na wiga ka kɔ, ŋgasele na lì tɛgɛ ki
wogo ki na li na: Pe yaa kari wi ni
wa filisaga paraga go ki yɔn na.
14 Saraga ŋga wi yaa wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ŋga: Simbapɔlɔ
nuŋgba, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba
ma pye jɛrɛgisaga fu, wo yaa pye
saraga sogowogo, naa simbasum-
boro nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu, wo
mbe pye saraga ŋga pe ma wɔ
mbe kapege kala yagawa ja, konaa
simbapɔlɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ
nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu, wo
mbe pye nayinmɛ saraga.
15 Wi yaa pan fun kanja pige ni
ŋga kì yin leve fu buru ni, naa gato
ni ŋa pòo muwɛ pi gbɔn sinmɛ ni,
naa wɔn ni ŋa leve si ye wi ni, a
pè sinmɛ yanragi yanragi wi na, naa
yarikanra ko naa duvɛn saraga ŋga
pe ma wo ma taga wa ki saara ti na
ti ni.
16 Saraga wɔfɔ wi yaa pan ki
yarikanra ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbege lerefɔ wi
kapere ti kala yagawa saraga ki wɔ,
naa wi saraga sogowogo ki ni.
17 Wi yaa simbapɔlɔ wi kan fun
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi pye nayinmɛ
saraga, konaa kanja pige ŋga ki yɛn
ma yin leve fu buru wi ni ki ni; mbe
si muwɛ saraga ko naa duvɛn saraga
ŋga pe ma wo ti taga wa.
18 Kona, ŋa wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ
li yeri, wi yaa wi yinzire nda ti yɛn
naga nari fɔ wùu yɛɛ kan li yeri ti
kulu wa filisaga paraga go ki yɔn
na. Wi yinzire naa wi siyɔ sire nda
ti yɛn naga nari ma yo wùu yɛɛ
kan na yeri, wi yaa ti lɛ mberi le
wa kasɔn ŋga ki yɛn na yiin wa
nayinmɛ saraga ki kara ti nɔgɔ.
19 Saraga wɔfɔ wi yaa simbapɔlɔ
wi pɔgɔ ŋga kì fɔ ma pe ki lɛ, naa
kanja pige ki gato pyɔ nuŋgba ni ŋa
leve si ye wi ni, konaa wɔn ni ŋa
leve si ye wi ni, mbe siri le ŋa wùu
yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi kɛɛ, na wiga
wi yinzire nda ti yɛn naga nari ma
yo wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri ti kulu
mbe kɔ we.
20 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi
yaa ki yaara ti yirige mberi kan
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki
yarikanra nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ
na kan ti yaa pye saraga wɔfɔ wo
woro, naa yaayogo ki ndige ŋga pè
kan na yeri ki ni, konaa ki jegbɔlɔ
na pe ma wɔ saraga wɔfɔ wi kan
li ni. Ko puŋgo na, ŋa wùu yɛɛ
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, wi mbe ya
mbaa duvɛn woo naa fɔnŋgɔ.
21 «Na lere wa ka yɔn fɔlɔ kɔn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa tunŋgo
piin li kan, ŋgasele na li ma tanga
yarikanra nda wi daga mbe kan na
yeri ti wogo ki na tori yɛɛn. Na ki
fanŋga ka pye wi ni wi yarikanra
ta yɛgɛ kan mbe taga wa, wi mbe
ya mbege pye. Ɛɛn fɔ, yɔn fɔlɔ
na wì lɛ, yaraga ŋga ki ma wɔ, wi

daga mbege wɔ, mbe yala wi naziri ŋgasele li ni†.»

Saraga wɔfɛnnɛ
pe yaa la duwaw piin
yɛgɛ ŋga na

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni naa ma yo fɔ:
23 «Ki yo Arɔn naa wi pinambiile
pe kan fɔ: ‹Pa ye yaa la duwaw
wi piin yɛɛn Izirayɛli woolo pe kan
mbaa yuun fɔ:
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na, laa
ye go singi!
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa ye wele kajɛŋgɛ
ni,
li yinmɛ tirige ye na!
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa wele ye na,
li yɛyinŋge kan ye yeri!›
27 Pa pe yaa la duwaw wi piin
Izirayɛli woolo pe kan yɛɛn, kona pa
mi jate, mi yaa duwaw pe na.»

KAGALA ŊGELE KE TƐGƐ YƐNNŊƐLƐ LI GBƆGƆLƆMƆ PI NA

7

7.1–10.10

Izirayɛli tara teele pe yarikanra
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki wogo
na

1 Naa Moyisi wìla kaa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kan maga kɔ,
a wì si sinmɛ kpoyi wo ki na maga
le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, konaa ki tunŋgo
pyeyaara ti ni fuun ti ni. Wìla ki
nuŋgba ki pye fun saraga wɔsaga ko
naa ki tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti
na. Wìla sinmɛ kpoyi wo ti na mari
le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.
2 Kona Izirayɛli woolo mbele pàa
pye teele pe tɛlɛye seye yi go na, pè
si pan ma pe yarikanra ti kan. Poro
pàa pye Izirayɛli cɛngɛlɛ teele mbele
pàa leele pe jiri.
3 Pàa pan pe yarikanra ti ni wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, to
yɛn wotoroye mbele pè pe gona
wi fo poro kɔgɔlɔni, naa nɛrɛ kɛ
mari shyɛn. Wotoro nuŋgba la pye
teele shyɛn yarikanga, a teele pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pè kan nɛgɛ
nuŋgba nuŋgba. A pè si pan ti ni wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɛgɛ.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo fɔ:
5 «Ki yarikanra ti shɔ pe yeri, ti
yaa pye tunŋgo pyeyaara wa filisaga
paraga go ki ni. Mari kan Levi
setirige piile pe yeri mbe yala pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe tunŋgo ki
ni.»
6 Kona, a Moyisi wì si wotoroye
poro naa nɛrɛ ti shɔ mari kan Levi
setirige piile pe yeri.
7 Wìla wotoroye shyɛn naa nɛrɛ
tijɛrɛ kan Gɛrishɔn setirige piile pe
yeri ma yala pe tunŋgo ki ni.
8 Wìla wotoroye tijɛrɛ sanmbala
naa nɛrɛ kɔlɔtaanri sannda ti kan
Merari setirige piile pe yeri ma yala
pe tunŋgo ki ni. Saraga wɔfɔArɔn
wi pinambyɔ Itamari wo wìla pye na
pe yɛgɛ sinni.
9 Ɛɛn fɔ, wi sila ta kan Kehati
setirige piile poro yeri, katugu yaara
nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, tìla le
poro kɛɛ paa ti tungu pe pajoro ti na.

Izirayɛli tara teele pe yarikanra
mbe saraga wɔsaga ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

10 Pilige ŋga ni pàa sinmɛ kpoyi
wo saraga wɔsaga ki na, a Izirayɛli
woolo teele pè si pan yarikanra ni
ma saraga wɔsaga ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.
Pàa pan pe yarikanra ti ni wa saraga
wɔsaga ki tanla.
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moy-
isi wi pye fɔ: «Izirayɛli woolo teele
pe pye paa paan nuŋgba nuŋgba, pe
nii naa pe pilige, mbaa pe yarikanra
ti kaan mbe saraga wɔsaga ki le na
kɛɛ.»
12 Pilige koŋgbanŋga ki na, Ami-
nadabu pinambyɔ Naashɔn, wo wìla
pan maa yarikanra ti kan, ma yiri
wa Zhuda cɛnlɛ li ni.
13 Yarikanra nda wìla pan ti
nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa
nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye
culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ
kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba

† **6:21 6.12-21:** Kapye 21.23-24

pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

14 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

15 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

16 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

17 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Aminadabu pinambyɔ Naashɔn wìla kan, to lari yɛɛn.

18 Pilige shyɛn wogo ki na, Suwari pinambyɔ Netaneyɛli wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Isakari cɛnlɛ woolo pe go na.

19 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

20 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

21 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

22 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

23 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Suwari pinambyɔ Netaneyɛli wìla kan, to lari yɛɛn.

24 Pilige taanri wogo ki na, Elɔn pinambyɔ Eliyabu wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe go na.

25 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

26 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

27 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

28 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

29 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Elɔn pinambyɔ Eliyabu wìla kan, to lari yɛɛn.

30 Pilige tijɛrɛ wogo ki na,

Shedewuri pinambyɔ Elisuri wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Urubɛn cɛnlɛ woolo pe go na.
31 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,
32 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
33 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
34 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,
35 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Shedewuri pinambyɔ Elisuri wìla kan, to lari yɛɛn.

36 Pilige kaŋgurugo wogo ki na, Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe go na.
37 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,
38 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
39 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
40 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,
41 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Zurishadayi pinambyɔ Shelumiyɛli wìla kan, to lari yɛɛn.

42 Pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, Dewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Gadi cɛnlɛ woolo pe go na.
43 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,
44 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
45 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
46 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

47 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Dewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu wìla kan, to lari yɛɛn.

48 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, Amihudi pinambyɔ Elishama wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Efirayimu cɛnlɛ woolo pe go na.

49 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

50 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

51 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

52 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

53 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Amihudi pinambyɔ Elishama wìla kan, to lari yɛɛn.

54 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Manase cɛnlɛ woolo pe go na.

55 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

56 naa wɔjɛnnɛ tɛ wolo nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

57 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,

58 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,

59 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli wìla kan, to lari yɛɛn.

60 Pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, Gidewoni pinambyɔ Abidan wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe go na.

61 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,

62 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,

63 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
64 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,
65 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Gidewoni pinambyɔ Abidan wìla kan, to lari yɛɛn.
66 Pilige kɛ wogo ki na, Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Dan cɛnlɛ woolo pe go na.
67 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,
68 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
69 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
70 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,
71 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Amishadayi pinambyɔ Ayezɛri wìla kan, to lari yɛɛn.
72 Pilige kɛ ma yiri nuŋgba wogo ki na, Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Asɛri cɛnlɛ woolo pe go na.
73 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,
74 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
75 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
76 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,
77 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wìla kan, to lari yɛɛn.
78 Pilige kɛ ma yiri shyɛn wogo ki na, Ena pinambyɔ Ayira wì si pan maa yarikanra ti kan, wo wìla pye to Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe go na.
79 Yarikanra nda wìla pan ti nda: Warifuwe tasa kpakpalakpa nuŋgba, ŋa wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500), naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaraga nuŋgba, ŋga ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800), mbe yala Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go

ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Ki tasaala shyɛn pàa pye ma yin muwɛ ni mba pàa sinmɛ pinlɛ pi ni mboo pye saraga,
80 naa tɛ jɛnɛ nuŋgba ni, na li nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ ma yiri kɛ (110); làa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni,
81 naa napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba, poro yaa pye saraga sogowogo,
82 naa sikapɔlɔ nuŋgba ni, wo yaa pye saraga ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja,
83 naa napɛnɛ shyɛn, naa simbapɛnɛ kaŋgurugo, naa sikapɛnɛ kaŋgurugo, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kaŋgurugo, poro yaa pye nayinmɛ saraga. Yarikanra nda Ena pinambyɔ Ayira wìla kan, to lari yɛɛn.
84 Pilige ŋga ni pàa sinmɛ kpoyi wo saraga wɔsaga ki na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, yarikanra nda Izirayɛli woolo teele pàa kan, to lari yɛɛn: Warifuwe tasaala kpakpalakpa kɛ ma yiri shyɛn, naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi warifuwe leyaara kɛ ma yiri shyɛn, konaa tɛ jɛŋgɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn.
85 Tasa kpakpalakpa nuŋgba nuŋgba pyew wi nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ kaŋgurugo (500). Tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaraga nuŋgba nuŋgba pyew ki nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800). Ki warifuwe yaara ti ni fuun ti nuguwɔ pìla pye culo nafa ma yiri kɔlɔshyɛn naa giramu cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700), mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni.
86 Tɛ jɛŋgɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn kàa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni. Ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ naa kɛ kɛ (110), mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi jatere wi ni. Tɛ jɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke nuguwɔ pìla pye culo nuŋgba naa giramu cɛnmɛ taanri naa nafa nafa (320).
87 Yaayoro nda pàa wɔ saara sogoworo ti ni fuun tìla pye napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn, naa simbapɛnɛ jɛmbɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro kɛ ma yiri shyɛn, naa muwɛ saara nda ti ma taga ti na ti ni, konaa sikapɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn ni, poro yaa pye saara mbe kapere kala yagawa ja.
88 Yaayoro nda pàa wɔ nayinmɛ saraga, ti ni fuun tìla pye napɛnɛ nafa ma yiri tijɛrɛ, naa simbapɛnɛ jɛmbɛlɛ nafa taanri, naa sikapɛnɛ konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba poro nafa taanrindaanri. Yarikanra nda pàa kan, naa pàa sinmɛ pi wo saraga wɔsaga ki na mbege le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, to lari yɛɛn.
89 Naa Moyisi wìla kaa na yiin wa filisaga paraga go ki ni mbe para Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, a wi nɛɛ magala la nuru na yinrigi wa kapere ti kasulugo pyesaga ki go na, wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na, wa sherubɛnye shyɛn mbele pè gbegele ki na pe sɔgɔwɔ. A wi nɛɛ para wi ni†.

8

Pàa fitanlaye pe gbegele ma pe tɛgɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Arɔn wi kan fɔ na wi kaa fitanlaye kɔlɔshyɛn pe teri wa fitanladaga wi na sanga ŋa ni, wi ti paa yiin paa yanwa kaan wa wi yɛgɛ.»
3 A Arɔn wì sigi pye ma. Wìla fitanlaye pe tɛgɛtɛgɛ wa fitanladaga

† **7:89 7.89:** Laga ŋga ki yo: *A wi nɛɛ para wi ni,* ki mbe ya logo fɔ Moyisi wo wìla pye na para Yɛnŋɛlɛ li ni, nakosima Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na para Moyisi wi ni. Ki yaa pye ki finliwɛ pi na fun ko Yɛnŋɛlɛ làa li ŋgasegele ke ni fuun ke kan Moyisi wi yeri (Ɛki 25.22).

wi na ma pe yɛgɛ wa wa wi yɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

4 Tɛ pàa gbɔn wi yɛɛ na ma fitan-
ladaga wi gbegele, maga lɛ wa wi
nɔgɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa wi
yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti na. Pàa fitan-
ladaga wi gbegele ma yala cɛnlɔmɔ
mba Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga Moyisi
wi na pi ni.

Pàa Levi setirige piile pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:

6 «Levi setirige piile pe wɔ
Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ
ma pe pye fyɔngɔ fu.

7 Ma yaa pe pye fyɔngɔ fu yɛgɛ
ŋga na ki ŋga: ‹Tɔnmɔ mba pi ma
ti kapere ti kasulugo ki ma pye, ma
yaa pa yanragi yanragi pe na. Ko
puŋgo na, ma ti pe pe sire ti kulu
yunŋguluwo ni pe wire ti lagapyew
ki na, pe pe yaripɔrɔ ti jogo. Pa kona
pe yaa pye fyɔngɔ fu.›

8 Ko puŋgo na, pe pan napɔlɔ
yirifɔnŋɔ ni, pe saraga muwɛ mba
pè sinmɛ pinlɛ pi ni pa taga wi na.
Mboro wo na, ma napɔlɔ yirifɔnŋɔ
wa yɛgɛ lɛ mboo pye saraga ŋga pe
ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja.

9 Ma yaa Levi setirige piile pe pye
pe fulo laga filisaga paraga go ki
yɛgɛ na, mbe si Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe gbogolo laga
fun.

10 Ma yaa Levi setirige piile pe pye
pe fulo laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Izirayɛli woolo
sanmbala pe yaa pe kɛyɛn yi taga
Levi setirige piile pe na.

11 Arɔn wi yaa Levi setirige piile
pe yerege mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe pe yirige mbe pe
kan na yeri paa Izirayɛli woolo pe
yarikanga yɛn, kona pa pe yaa la
tunŋgo piin na kan.

12 Kona Levi setirige piile pe yaa
pe kɛyɛn yi tagataga napɛnɛ shyɛn
pe yinrɛ ti na. Ma yaa nuŋgba
wɔ na yeri saraga mbe kapere ti
kala yagawa ja, mbe si sanŋa wo
pye saraga sogowogo mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na yeri, jaŋgo mbe kapere
ti kala yagawa ja kapyege ki pye Levi
setirige piile pe kan.

13 Ma yaa Levi setirige piile pe pye
pe yere Arɔn naa wi pinambiile pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe si pe yirige mbe
pe kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri
paa saraga yɛn.

14 Kiga pye ma, pa ma yaa Levi
setirige piile pe laga Izirayɛli woolo
sanmbala pe na, pa pe yaa pye na
woolo.

15 Ko puŋgo na, Levi setirige piile
pe yaa pan mbaa tunŋgo piin laga
filisaga paraga go ki ni.

«Pa ma yaa pe pye fyɔngɔ fu yɛɛn,
mbe pe yirige mbe pe kan na yeri
paa saraga yɛn.

16 Katugu pè kan na yeri pew, ma
yiri wa Izirayɛli woolo sanmbala pe
sɔgɔwɔ. Mì pe lɛ, a pè pye na
woolo Izirayɛli woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala pe yɔnlɔ.

17 Katugu Izirayɛli woolo pe
pinambiile koŋgbanmbala pe ni
fuun pe yɛn na woolo, leele o,
yaayoro o. Pilige ŋga ni mìla
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambi-
ile koŋgbanmbala pe gbo, a mì
si Izirayɛli woolo pe pinambiile
koŋgbanmbala pe tɛgɛ pe yɛ na yɛɛ
kan.

18 Mì Levi setirige piile pe lɛ ma
pe pye na woolo Izirayɛli woolo pe
pinambiile pe yɔnlɔ.

19 Mì pe le Arɔn naa wi pinam-
biile pe kɛɛ ma yiri wa Izirayɛli
woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ, jaŋgo
paa tunŋgo piin Izirayɛli woolo pe
yɔnlɔ wa filisaga paraga go ki ni. Pe
yaa la Izirayɛli woolo pe kapere ti
kala yagawa jatunŋgo ki piin, jaŋgo
jɔlɔgɔ kpɛ ka ka pe ta na paga fulo
wa cɛnsaga paraga go ki tanla we.»

20 A Moyisi, naa Arɔn, naa Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe
ni, pè si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Moyisi wi kan Levi setirige piile pe
kanŋgɔlɔ ki pye pe na.

21 A Levi setirige piile pè si pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu, ma pe yaripɔrɔ ti
jogo. A Arɔn wì si pe pye saraga ŋga
pe ma yirige ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri. A wì si kapere ti kala yagawa
ja kapyege ki pye pe kan, jaŋgo mbe
pe pye fyɔngɔ fu.
22 Ko puŋgo na, a Levi setirige
piile pè si pan na pe tunŋgo ki piin
wa filisaga paraga go ki ni. Arɔn naa
wi pinambiile pe ni, poro pàa pye na
pe yɛgɛ sinni. Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo Moyisi wi kan Levi setirige piile
pe kanŋgɔlɔ, pàa tanga ma yala ki
ni.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa Moy-
isi wi ni ma yo fɔ:
24 «Levi setirige piile mbele pè
ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo
kaŋgurugo konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe
ni, pe yaa ye wa filisaga paraga go
tunŋgo ki ni mbaa tunŋgo ka piin.
25 Mbele ka ta yɛlɛ nafa shyɛn ma
yiri kɛ kɛ, poro yaa pe tunŋgo ki
yerege, pe saa tunŋgo piin naa.
26 Pe yaa kaa Levi setirige piile
sanmbala pe sari pe tunndo ti na
wa filisaga paraga go ki ni. Ɛɛn fɔ,
poro jate tunndo se ka pye pe yeri
pe woro. Kagala ŋgele ma yaa pye
Levi setirige piile pe tunŋgo wogo ki
kanŋgɔlɔ koro wɛlɛ yɛɛn.»

9

Paki fɛti wi pyewe

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moy-
isi wi ni wa filisaga paraga go ki
ni, wa Sinayigbinri wi ni. Kìla
pye Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa
Ezhipiti tara ki yɛlɛ shyɛn wolo li
yeŋge koŋgbanŋga ki na. Làa wi
pye fɔ:
2 «Izirayɛli woolo pe daga mbe
Paki fɛti wi pye mbe yala wagati ŋa
wì kɔn ma tɛgɛ wi ni.
3 Ye Paki fɛti wi pye ye yala
wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi ni,
ki yeŋge ŋga yɛɛn ki pilige kɛ
ma yiri tijɛrɛ wogo ki yɔnlɔkɔgɔ,
mbe sa gbɔn ki yembinɛ li na,
mbe yala wi kondɛgɛŋgɛlɛ naa wi
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke ni.»
4 Kona, a Moyisi wì si para
Izirayɛli woolo pe ni ma yo pe Paki
fɛti wi pye.
5 A pè si Paki fɛti wi pye wa
Sinayi gbinri wi ni, yɛlɛ shyɛn wolo
li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ
ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, maga lɛ
ki yɔnlɔkɔgɔ ki na ma saa gbɔn
yembinɛ li na. Pàa wi pye ma
yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Moyisi wi kan ti ni†.
6 Ma si yala, leele pèle la pye
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, katugu
poro la jiri gboo na. Pe saa ya mbe
Paki fɛti wi pye ki pilige ki ni. A pè si
kari ki pilige nuŋgba ki ni wa Moyisi
naa Arɔn pe yeri,
7 ma saa pe pye fɔ: «We yɛn
fyɔngɔ ni, katugu wè jiri gboo na.
Mɛlɛ pee we yɛgɛ kɔn waga si ka
pan we yarikanra ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan mbe pinlɛ Izirayɛli woolo
sanmbala pe ni, wagati ŋa wì kɔn
ma tɛgɛ wi ni?»
8 A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yanla
sige na, mi yaa sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe ŋga li yaa yo na kan ye wogo
ki na.»
9 (A wì si kari). A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si para Moyisi wi ni maa pye fɔ:
10 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
‹Na leele pele ka pye laga ye sɔgɔwɔ,
nala nakoma ye setirige piile mbele
fuun pe yaa ka yiri puŋgo na pe ni,
na ki leele pele ka pye fyɔngɔ ni,
katugu pè jiri gboo na, nakoma na
ki ka yala pe kari ca na lege, pa pe
yaa ka Paki fɛti wi pye bere mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.
11 Pe daga mbe Paki fɛti wi pye
ki yeŋge shyɛn wogo ki pilige kɛ
ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, mbege lɛ
yɔnlɔkɔgɔ sa gbɔn yembinɛ li na.
Simbapyɔ yirifɔnŋɔ wi daga mbe
gbo Paki fɛti wi na, pe yaa wi kara
ti ka leve fu buru ni konaa yaanga
taanga ni.
12 Pe se ka yaakara ta yaga ti
wɔnlɔ mbe yiri, pe se si ka yaayogo

† **9:5 9.1-5:** Ɛki 12.1-13

ki kajelege ka ya. Pe yaa fɛti wi pye
mbe yala Paki fɛti wi kondɛgɛŋgɛlɛ
ke ni fuun ke ni.
13 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka pye fyɔngɔ
fu, na wii kari ca na, na wii si Paki
fɛti wi pye, wi daga poo purɔ poo
wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ; katugu
wii pan yarikanga ni mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na kan wagati ŋa wì kɔn ma
tɛgɛ wi ni. Wi yaa wi kapege ki go
kala li lɛ.
14 Na nambanŋa wa ka pye mbe
cɛn wa ye sɔgɔwɔ, na wi kaa jaa
mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na Paki
fɛti wi pye, wi yaa wi pye mbe
yala Paki wi kondɛgɛŋgɛlɛ naa wi
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni. Kondɛgɛlɛ
nuŋgba li yaa pye wa, yoro Izirayɛli
tara piile naa nambanmbala pe
kan.› »

Kambaaga la pan ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tɔn

15 Pilige ŋga ni pàa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kan maga
kɔ, yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma
yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara
nda na tìla pye ma tɛgɛ paraga go
ŋga ni, a kambaaga si pan ma tɔn ki
na. Kambaaga kìla pye wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki go na, maga lɛ
ki yɔnlɔkɔgɔ ki na fɔ ma saa gbɔn ki
goto pinliwɛ pi na paa kasɔn yɛn.
16 Kìla pye na piin ma suyi; kam-
baaga kìla pye ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki tɔn. Na yembinɛ ka wɔ,
ki ma pye paa kasɔn yɛn.
17 Na kambaaga ki ka yiri wa
paraga go ki go na sanga o sanga,
Izirayɛli woolo pe ma pe paara yinrɛ
ti kɔlɔgi na kee. Na kiga sa yere laga
ŋga fuun na, pe ma pe paara yinrɛ
ti kankan mbe cɛn lema.
18 Ki pyewe pi na ma, Izirayɛli
woolo pàa pye na pe paara yinrɛ ti
kologi na kee ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti ni; pàa si pye nari
kanni na cɛɛn ma yala li sɛnyoro ti
ni. Kambaaga ki ka mɔ wa Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki go na mbe
gbɔn yɛgɛ ŋga na, pa Izirayɛli woolo
pe ma mɔ le pe paara yinrɛ cɛnsaga
ki ni ma.
19 Ali na kambaaga ki ka koro
wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go
na mbe mɔ wa, Izirayɛli woolo pe
maa taanri na yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasele li ni, paa yiri mbaa kee.
20 Na kambaaga ki ka koro wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na
piliye jɛnri ni, pe ma pe paara yinrɛ
ti kankan ma cɛn konaa ma kaa ti
kɔlɔgi na kee ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti ni.
21 Wagati wa ni, kambaaga ki ma
saa yere laga ka go na mbege lɛ
yɔnlɔkɔgɔ sa gbɔn ki goto pinliwɛ
ni. Na ki ka yiri ki pinliwɛ pi ni,
Izirayɛli woolo pe ma paara yinrɛ ti
kɔlɔgi na kee. Na kambaaga ki ka
si koro wa mbe yɔnlɔ nuŋgba naa
yembinɛ nuŋgba pye, mbe si yiri,
Izirayɛli woolo pe ma yiri mbaa kee.
22 Na kambaaga ki ka koro wa
Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki go na
mbe ta piliye shyɛn, nakoma yeŋge
nuŋgba, nakoma mbe mɔ wa jɛŋgɛ
mbe wɛ ko na, Izirayɛli woolo pe ma
koro ma cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni,
paa kari. Na ki ka ka yiri, pe maa
kee.
23 Izirayɛli woolo pàa pye na pe
paara yinrɛ ti kanni na cɛɛn na yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, pàa
si pye nari kologi na kee na yala li
sɛnyoro ti ni. Pàa pye na tanri na
yala li ŋgasele li ni, ma yala làa
sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan ti ni.

10

Mbaanra shyɛn nda pàa gbegele warifuwe ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
2 «Ma ti pe warifuwe gbɔn wi
yɛɛ na pe mbaanra shyɛn gbegele.
To ti yaa lɔɔn sari maa gbo-
golomɔ woolo pe yinri maa pe gbo-
golo, konaa mbaa konɔ kaan paara
yinrɛ cɛnsaga woolo pe yeri na pe
karisanga wiga gbɔn we.
3 Na paga mbaanra shyɛn ti pinlɛ
mberi win sanga ŋa ni, gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe pan pe gbogolo

wa ma tanla, wa filisaga paraga go
ki yɔn na.
4 Na paga mbanlaga nuŋgba win,
mbele pe yɛn teele ma pye Izirayɛli
woolo waga lɛgɛrɛ pe go na, poro
cɛ pe yaa pan mbe gbogolo wa ma
tanla.
5 Na yaga mbanlaga ki win mbege
magala li gbɔgɔ, mbele pe yɛn ma
cɛn wa paara yinrɛ ti ni, wa filisaga
paraga go ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
poro mbe yiri paa kee.
6 Na yaga kaga win mbege ma-
gala li gbɔgɔ naa shyɛn wogo na,
mbele pe yɛn ma cɛn wa paara
yinrɛ ti ni, wa filisaga paraga go ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, pe yiri
paa kee.
7 Ye yaa la mbanlaga ki wiin fun
mbaa leele pe gbogolo, ɛɛn fɔ, ye se
kaa ki wiin mbaa ki magala li gbogo.
8 «Saraga wɔfɛnnɛ, poro mbele pe
yɛn Arɔn wi setirige piile poro cɛ pe
yaa la mbaanra ti wiin. Ko yaa pye
ŋgasele na li yɛn kɔsaga fu yoro naa
ye setirige piile ye kan.
9 «Na yaga ka sa cɛn wa ye tara
ti ni, mbe kaa kee sa malaga gbɔn
ye winfɛnnɛ mbele pe yaa ka pan
mbe to ye na pe ni sanga ŋa ni, ye
ye mbaanra ti win yeri magaŋgala
ke gbɔgɔ. Pa ki yaa ye nawa to fɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn na jatere
piin ye na mbe ti ye shɔ ye juguye
pe kɛɛ.
10 Ye nayinmɛ piliye, naa ye
shɛrɛgɛ fɛti piliye, konaa ye
yevɔnndɔ piliye koŋgbanya yi ni,
na ye kaa ye saara sogoworo ti woo
konaa ye nayinmɛ saara ti ni, ye yaa
ye mbaanra ti win. Pa ki yaa ye kan
yaa nawa tuun mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ ŋga
mì pye ye kan ki wogo ki na. Muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le.»

IZIRAYƐLI WOOLO PE YINRIWƐ WA SINAYI MA SAA GBƆN WA MOWABU TARA

10.11–21.35

Izirayɛli woolo pàa yiri
wa Sinayi gbinri wi ni ma kari

11 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa
Ezhipiti tara ki yɛlɛ shyɛn wolo, li
yeŋge shyɛn wogo, ki pilige nafa
wogo ki na, yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn
ma tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go
ŋga ni, a kambaaga kì si yiri wa ki
go na.
12 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa
Sinayigbinri wi ni ma kari. Pàa pye
na tanri na yeregi yeregi na kee. A
kambaaga kì si saa yere wa Paran
gbinri wi ni.
13 Ki koŋgbanŋga ko layi Izirayɛli
woolo pàa pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi
ma yiri na kee, ma yala sɛnrɛ nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan
ti ni.
14 Zhuda paara yinrɛ cɛnsaga
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri yo
yìla keli ma yiri na kee pe cɛnsaga
dirapo wi ni pe yɛgɛ. Aminadabu
pinambyɔ Naashɔn wo wìla pye to
pe go na.
15 Suwari pinambyɔ Netaneyɛli
wo wìla pye to Isakari cɛnlɛ woolo
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
16 Elɔn pinambyɔ Eliyabu wo wìla
pye to Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
17 Ko puŋgo na, a pè si Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki kɔlɔgi. A
Gɛrishɔn setirige piile, naa Merari
setirige piile pè sigi tugo na kee ki
ni.
18 Kona, a Urubɛn paara yinrɛ
cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
taanri yì si yiri na kee, pe cɛnsaga
dirapo wi ni pe yɛgɛ. Shedewuri
pinambyɔ Elisuri wo wìla pye pe go
na.
19 Zurishadayi pinambyɔ Shelu-
miyɛli wo wìla pye to Simeyɔn cɛnlɛ
woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki
go na.
20 Dewuwɛli pinambyɔ Eliyazafu
wo wìla pye to Gadi cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
21 Ko puŋgo na, a Kehati setirige
piile pè si yaara nda ti yɛn kpoyi
ti tugo na kee. A Levi setirige piile
sanmbala pè si saa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki sanga maga kan na pe
singi.

22 Ko puŋgo na, a Efirayimu
paara yinrɛ cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye taanri yì si yiri na kee, pe
cɛnsaga dirapo wi ni pe yɛgɛ. Ami-
hudi pinambyɔ Elishama wo wìla
pye to pe go na.
23 Pedasuri pinambyɔ Gamiliyɛli
wo wìla pye to Manase cɛnlɛ woolo
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
24 Gidewoni pinambyɔ Abidan wo
wìla pye to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.

25 Ko puŋgo na, a Dan paara yinrɛ
cɛnsaga maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
taanri yì si yiri na kee, pe cɛnsaga
dirapo wi ni pe yɛgɛ. Poro pàa pye
pe ni fuun pe puŋgo na. Amishadayi
pinambyɔ Ayezɛri wo wìla pye to pe
go na.
26 Okiran pinambyɔ Pagiyɛli wo
wìla pye to Asɛri cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
27 Ena pinambyɔ Ayira wo wìla
pye to Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na.
28 Naa Izirayɛli woolo pàa pe
paara yinrɛ ti kɔlɔgi, pa pàa yiri ma
tagala pe yɛɛ na yɛɛn na kee ma yala
pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni.

29 A Moyisi wì suu nafɔ
Erewuwɛli† ŋa wìla pye Madiyan
tara fɛnnɛ woo wi pinambyɔ Obabu
wi pye fɔ: «We yɛn na kee wa tara
nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn
mbe kan we yeri ti ni. Ki kala na, ma
pinlɛ we ni. We yaa ti ma kajɛŋgɛ
ta, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ
kɔn mbe kajɛŋgɛ pye woro Izirayɛli
woolo we kan.»
30 A Obabu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ayoo, mi se pinlɛ ye ni mbe kari
wa, mi yaa sɔngɔrɔ wa na tara, wa
na go woolo pe yeri.»
31 A Moyisi wì suu pye naa fɔ:
«Mila ma yɛnri, maga ka laga we na;
katugu gbinri wi lara nda we mbe ya
mbe we paara yinrɛ ti kankan mbe
cɛn wa, ma yɛn mari jɛn. Ma yaa
pye we yɛgɛ sinfɔ.
32 Na maga pinlɛ we ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa kajɛŋgɛ ŋga pye we
kan.»
33 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na ma
piliye taanri tangala tanga. Ki piliye
taanri yi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu pàa wi tugo ma keli wi
ni pe yɛgɛ mbe sa laga ŋga pe mbe
ya cɛn mbe wogo ka lagaja pe kan.
34 Kìla pye, na paga pe paara yinrɛ
ti kɔlɔgi mbaa kee, yɔnlɔ na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kambaaga ki ma pye pe
go na.
35 Na yɔn finliwɛ kɛsu pe kaa kee
wi ni sanga ŋa ni, Moyisi wi ma yo
fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri we kari,
jaŋgo ma juguye pe gbɔn pe jaraga,
ma panrafɛnnɛ paa fee ma yɛgɛ†.»
36 Na pe kaa yɔn finliwɛ kɛsu wi
tungu sanga ŋa ni, Moyisi wi ma yo
fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɔngɔrɔ ma pan,
ma pan ma cɛn laga Izirayɛli woolo
waga lɛgɛrɛ pe sɔgɔwɔ.»

11

Kasɔn ŋga kìla yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri

1 Pilige ka, Izirayɛli woolo pàa
kɔngɔri jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa pe
kɔngɔrimɔ pi logo, a lì si nawa
ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A lì si yɛnŋɛlɛ
gbanlaga kasɔn wa pe na. A kì si
pe paara yinrɛ cɛnsaga ki kanŋgɔlɔ
nuŋgba sogo.
2 A Izirayɛli woolo pè si gbele
ŋgbanga ma Moyisi wi yɛnri wi pe
saga. A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, a kasɔn kì si figi.
3 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga
yinri Tabeera, ko kɔrɔ wo ŋa jɔgɔwɔ
kasɔn, katugu ko laga ko layi Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kasɔn kìla yigi wa pe
sɔgɔwɔ.

Izirayɛli woolo pàa pye na kara jaa mbe ka

† **10:29 10.29:** Erewuwɛli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zheturo; Ɛki 2.16. † **10:35 10.35:** Yuuro 68.2

4 Pilige ka, nambanmbala mbele pàa pye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, a jogo cɛnlɛ pyew wà si pe yigi. Kona, a Izirayɛli woolo pè sigi lɛ na kɔngɔri fun na yuun fɔ: «Ndɛɛ ki pye we mbe ja kara ta mbe ka, ki jɛn naga jɛn!
5 E! Ŋgbanra nda wàa pye na kaa waga wa Ezhipiti tara, waa nawa tuun ti na, naa sɛrɛ yaara nda pe yinri kɔnkɔnmburu, naa melɔn, naa puwaro, naa, jawa konaa layi wi ni.
6 Koni we yɛn na cogo, we woro na yaraga ka kpɛ yaan naa, kaawɔ manɛ wo, sanga pyew manɛ.»
7 Manɛ wìla pye paa koriyandiri † yantiire pire puuru ti yɛn, ma filige paa bedelimu tige tɔnmɔ pi yɛn.
8 Kìla pye, leele pe ma jaraga ma saa wi wulo, ko puŋgo na, pe mɛɛ saa wi tire tira na nakoma mboo sun sugulo, mbe si jɛn mboo sɔgɔ cɔgɔ nakoma mboo wa wɔn. Manɛ wi tanwa pìla pye paa gato yɛn, ŋa pè wa sinmɛ ni†.
9 Yembinɛ, na fɔɔngɔ ki kaa wuun sanga ŋa ni wa paara yinrɛ cɛnsaga, manɛ wi maa wuun fun.
10 Sege nuŋgba nuŋgba pyew ki woolo pàa pye ma cɛn wa pe paara yinrɛ ti yeyɔnrɔ ti na, na gbele. A Moyisi wì sigi logo, a pe gbeere tì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban. A kì si Moyisi wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ.
11 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ mi ŋa ma tunmbyee na jɔlɔ yɛɛn? Yiŋgi na, mɛɛ si kajɛŋgɛ pye na kan. Mɛlɛ mɛɛ ki leele mbele pe ni fuun pe go kala li le na kɛɛ mbeli lɛ?
12 Muwi mìgi leele mbele pe ni fuun pe kugbɔrɔ ti lɛ wi le? Muwi mì pe se wi le? A mà silan pye ma yo mbe pe lɛ kotogo na paa yɛgɛ ŋga na pyɔ gbegelefɔ ma piyɛnlɛ lɛ nali gbegele, mbe kari pe ni fɔ wa tara nda màa yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan pe tɛlɛye pe yeri ti ni.
13 Mi yaa ki kara ti ta se mbe siri kan ki leele mbele pe ni fuun pe yeri peri ka? Pe mbele pe yɛn na gbele na na tanla na yuun fɔ: ‹Kara kan we yeri we ka.›
14 Mi se ya mbege leele mbele pe ni fuun pe go kala li lɛ na yɛ. Pe go kala lì nugu ma wɛ na na.
15 Na kaa pye maa jaa mbe kajɛŋgɛ pye na kan, na gbo teere jaŋgo mi ka kaa na jɔlɔgɔ kagala ke yaan yɛnlɛ ni.»
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Nambala nafa taanri ma yiri kɛ wɔ wa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ ma pe gbogolo na kan, mbele mà jɛn pe yɛn lelɛɛlɛ ma pye leele pe kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ. Ma kari pe ni wa filisaga paraga go ki ni, ma pe pye pe yere le ma tanla wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Mi yaa tigi mbe para ma ni le ki laga ki ni. Mi yaa na yinnɛ na li yɛn ma ni la wɔ mbe kan pe yeri, jaŋgo pe leele pe go kala li lɛ ma ni. Pa kona ma se ka pe go kala li lɛ ma yɛ.
18 Ki yo leele pe kan fɔ: ‹Ye ye yɛɛ pye kpoyi sanni goto. Ye yaa kara ta mbe ka. Kì kaa pye yè gbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li nuŋgbolo ma yo fɔ: Ambɔ wi yaa we kan kara we ka? Yege wele pa kìla pye ma tanla we na wa Ezhipiti tara. Ye pyeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kara kan ye yeri ye ka.
19 Ye se kari ka pilige nuŋgba, nakoma piliye shyɛn, nakoma piliye kaŋgurugo, nakoma piliye kɛ, nakoma piliye nafa yɛrɛ.
20 Ɛɛn fɔ, ye yaa ti ka fɔ sa gbɔn yeŋge nuŋgba, fɔ ti sa la kɔ ye na, tila lugo tila yinrigi wa ye numagala ke ni, katugu yè je Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn laga ye sɔgɔwɔ li na, ma gbele li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: Yiŋgi na, a wè si yiri wa Ezhipiti tara ti ni?› »
21 Moyisi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Ki leele mbele mi yɛn laga pe sɔgɔwɔ, pe yɛn nambala waga

† **11:7 11.7:** ***Koriyandiri:*** **Yantiire tari nda ti pire ti yɛn ma filige; pe maa ti nii sɛgɛ mbege tanla. Bedelimu, tige kayi ŋga ki tɔnmɔ pi ma pye paa ŋguro yɛn ma filige. Pe maa pi piin nuwɔ taanyaraga.** † **11:8 11.7-8:** Ɛki 16.31

cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600 000) mbele pe mbe ya kala pye. A mà sho fɔ ma yaa kara kan pe yeri pe ka fɔ sa gbɔn yeŋge nuŋgba!
22 Ali na waga we simbaala, naa we sikaala, naa we nɛrɛ ti kɔnlɔgi pe kan, ti se pe bɔ! Ali na waga si kɔgɔje ŋgbanra ti ni fuun ti wɔ mberi gbogolo pe kan, ti se pe bɔ.»
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na fanŋga kii kologo. Sanni jɛnri, ma yaa ki yan na kaa pye sɛnrɛ nda mì yo, ki kala li mbe ya pye nakoma li se ya pye.»

Yɛnŋɛlɛ làa li yinnɛ la kan Izirayɛli woolo teele pe yeri

24 Kona, a Moyisi wì si yiri ma saa sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ti yɛgɛ yo leele pe kan. Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli woolo pe lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ wɔ ma pe gbogolo, ma pe yerege ma paraga go ki maga.
25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka ni ma pan ma para Moyisi wi ni. Làa li yinnɛ na kan Moyisi wi yeri, a lì si la laga wa li na ma kankan lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ pe yeri. Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa kaa tigi pe na sanga ŋa ni, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun. Ɛɛn fɔ, pe sila koro mbaa ti yuun suyi.
26 Nambala shyɛn la pye wa, pàa pye na nuŋgba yinri Ɛlidadi, na sanŋa wi yinri Medadi. Kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ nafa taanri mbele pe mɛrɛ tìla yɔnlɔgɔ, poro pele la wɛlɛ. Poro la koro wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, pe sila pan wa paraga go ki tanla. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi pe na, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
27 A lefɔnŋɔ wà si fe ma saa ki yo Moyisi wi kan ma yo fɔ: «Ɛlidadi naa Medadi paa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.»
28 Kona, Nuni pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye na tunŋgo piin Moyisi wi ni maga lɛ wa sanga ŋa ni wi yɛn lefɔnŋɔ, a wì sho fɔ: «Na tafɔ Moyisi, ki yo pe kan paga kaa ki piin.»
29 A Moyisi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga kaa yenjaga piin na kala na. Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lili yinnɛ li tirige Izirayɛli woolo pe ni fuun pe na, a pe pye li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, ki jɛn nala ndanla!»
30 Ko puŋgo na, a Moyisi wo naa Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni pè si yiri le ma sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.

Yɛnŋɛlɛ làa sannjɛrɛ torogo wa laga ŋga pe yinri Kiburɔti Hataava

31 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a tifɛlɛgɛ kà yiri wa kɔgɔje wi yeri na gbɔɔn, ma pan siriŋgbangala ni, ma ke wo ma paara yinrɛ cɛnsaga ki maga, maga fili. Kàa wo ma kari pa pilige nuŋgba tangala fogo yɛn paara yinrɛ cɛnsaga ki kanŋgɔlɔ ki ni fuun ki na. Ke yagawa pi mbaa mɛtɛrɛ nuŋgba wo bɔ tara ti na.
32 Leele pàa yiri ma siriŋgbangala ke wulo ki yɔnlɔ ki ni fuun ki na, naa ki yembinɛ li ni fuun li ni, konaa ki goto pilige ki ni fuun ki ni. Wa sila wulo wi woro ti kologo tɔni nuŋgba wo na. A pè siri jali, pe nii naa pe woro, ma paara yinrɛ cɛnsaga ki maga.
33 Ma kara ti ta wa pe yɔn pe fa ta mberi ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban pe ni ma tifɛlɛgɛ yama wa pe na.
34 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Kiburɔti Ataava, ko kɔrɔ wo yɛn jogofɛnnɛ fanra; katugu jogo wìla leele mbele yigi, pa pàa pe le wa ki laga ki na.
35 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Kiburɔti Ataava laga ki ni ma saa cɛn wa Hazerɔti laga ki na.

12

Miriyamu naa Arɔn pàa Moyisi wi puŋgo sɛnrɛ yo

1 Moyisi wìla Kushi cɛnlɛ woolo jɔ wa pɔri. A Miriyamu naa Arɔn pe

nɛɛ Moyisi wi puŋgo sɛnrɛ yuun ki pɔrɔgɔ ki kala na.
2 Pàa pye na yuun fɔ: «Moyisi wo nuŋgba Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma sɛnrɛ le wi yɔn wi yo wi le? Woro fun li ma sɛnrɛ le we yɔn we yo.»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ ti logo.
3 Ma si yala, Moyisi wìla pye pɔw jɛŋgɛ, ma wɛ lere pyew wi na laga tara ti na.
4 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi, naa Arɔn konaa Miriyamu pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye yiri, ye taanrimɛ, ye kari wa filisaga paraga go ki ni.»
A pe taanri pè si yiri ma kari.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tigi wa kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ki ni, ma yere wa paraga go ki yɔn na, mɛɛ Arɔn naa Miriyamu pe yeri, a pe shyɛn pè si fulo wa li tanla.
6 A lì si pe pye fɔ:
«Yaa nuru na yeri jɛŋgɛ.
Na na yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka pye laga
ye sɔgɔwɔ,
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa na yɛɛ
naga wi na yariyanga ni,
nakoma mbaa para wi ni wɔɔnrɔ na.
7 Ɛɛn fɔ, na tunmbyee Moyisi wo na,
wo wogo ko woro ma.
Wi yɛn tagawa ni wa na go woolo pe
ni fuun pe sɔgɔwɔ†.
8 Mi maa para wi ni yɔn ni nari
finligi.
Mi mala yɛɛ naga wi na, kìla pye
yomiyɛgɛlɛ ni;
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi mala
cɛnlɔmɔ pi yan gbɔgɔyi.
Yiŋgi na yee si fyɛ, a ye silan tun-
mbyee Moyisi wi puŋgo sɛnrɛ
yo?»
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban pe ni fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ kari.
10 Naa kambaaga kìla kaa yiri wa paraga go ki go na ma kari, a Miriyamu wì suu yɛɛ yan yayɛnwɛ to wi na lagapyew maa filige pow paa para yɛn. Naa Arɔn wìla kaa kanŋga ma yɛgɛ wa wa Miriyamu wi yeri, a wì suu yan yayɛnwɛ pì to wi na.
11 Kona, a Arɔn wì si Moyisi wi pye fɔ: «Na tafɔ, ma yɛɛ yaga. Tijinliwɛ fu kala na wè pye, ma kapege ŋga pye, maga ka ti ki jɔlɔgɔ ki to we na.
12 E! Mila ma yɛnri, we nɔsepyɔ sumboro wiga ka pye paa pyɔ ŋa wì ku wa wi nɔ lara, a pè suu se; a wi wire ti kanŋgɔlɔ nuŋgba jɔgɔ wi na wi sesanga wi ni.»
13 A Moyisi wì si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ: «E! Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, wi sagala.»
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye wi to wi cɛnrɛ surugu wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma fɛrɛ wa wi na, ki fɛrɛ ti se jɛn naa yigi fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn wi le? Ki kala na, yoo wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni piliye kɔlɔshyɛn ni. Ko puŋgo na, yoo le ye yɛɛ ni naa fɔnŋgɔ†.»
15 A pè si Miriyamu wi wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Leele pe sila paara yinrɛ ti kɔlɔgi mbe kari, fɔ a pè saa Miriyamu wi le pe yɛɛ ni naa fɔnŋgɔ.
16 Ko puŋgo na, a leele pè si yiri wa Hazerɔti laga ki ni, mɛɛ kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Paran gbinri wi ni.

13

Moyisi wìla nambala pele tun pe sa Kana tara kagala ke yewe mbe ke jɛn

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Nambala pele wɔ Izirayɛli woolo teele pe ni, cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, naŋa nuŋgba mbe yiri wa, ma pe tun pe sa Kana tara ti kagala ke yewe mbe ke jɛn, to nda mi yɛn na kaan yoro Izirayɛli woolo ye yeri we.»
3 Ma pe ta wa Paran gbinri wi ni, a Moyisi wì si nambala pele wɔ ma pe tun paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **12:7 12.7:** Ebu 3.2 † **12:14 12.14:** Nɔmbu 5.2-3

làa ki yo wi kan we. Izirayɛli woolo teele poro pele la wɛlɛ.
4 Mbele pàa wɔ pe mɛrɛ ti nda:

Urubɛn cɛnlɛ li ni, Zakuri pinambyɔ Shamuwa wo pàa wɔ.
5 Simeyɔn cɛnlɛ li ni, Hɔri pinambyɔ Shafati wo pàa wɔ.
6 Zhuda cɛnlɛ li ni, Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo pàa wɔ.
7 Isakari cɛnlɛ li ni, Zhozɛfu pinambyɔ Igali wo pàa wɔ.
8 Efirayimu cɛnlɛ li ni, Nuni pinambyɔ Hoze wo pàa wɔ.
9 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, Arafu pinambyɔ Paliti wo pàa wɔ.
10 Zabulɔn cɛnlɛ li ni, Sodi pinambyɔ Gadiyɛli wo pàa wɔ.
11 Zhozɛfu pinambyɔ Manase wi cɛnlɛ li ni, Susi pinambyɔ Gadi wo pàa wɔ.
12 Dan cɛnlɛ li ni, Gemali pinambyɔ Amiyɛli wo pàa wɔ.
13 Asɛri cɛnlɛ li ni, Mikayɛli pinambyɔ Seturi wo pàa wɔ.
14 Nɛfitali cɛnlɛ li ni, Vofisi pinambyɔ Nabi wo pàa wɔ.
15 Gadi cɛnlɛ li ni, Maki pinambyɔ Gewuwɛli wo pàa wɔ.

16 Ki nambala mbele pe mɛrɛ tì yɔnlɔgɔ, poro wɛlɛ Moyisi wìla wɔ ma tun pe sa tara ti yanri peri wele, peri kagala ke jɛn. A Moyisi wì si Nuni pinambyɔ Hoze† wi mɛgɛ taga naa yinri Zhozuwe.

17 Naa Moyisi wìla pe tun pe sa tara ti kagala ke yewe mbe ke jɛn sanga ŋa ni, wìla pe pye fɔ: «Ye toro wa Negɛvu tara ti ni, ko puŋgo na, ye kari wa yanwira tara ti ni.
18 Ye tara ti wele, yeri cɛnlɔmɔ pi jɛn. Leele pe pɛɛlɛ pe yɛn ma cɛn wa, na kaa pye pe yɛn fanŋga ni nakoma pe woro fanŋga ni, na kaa pye pe lɛgɛ nakoma pe woro ma lɛgɛ.
19 Pe yɛn ma cɛn tara nda ni, yeri cɛnlɔmɔ pi wele na kaa pye pi yɛn ma yɔn nakoma pi woro ma yɔn. Ye pe cara ti wele na kaa pye pe malaga sigemboro kankan mari maga nakoma peri yaga ma.
20 Ye tara ti wele na kaa pye ti yɛn ma tanla nakoma ti woro ma tanla, na kaa pye tire yɛn wa nakoma tire woro wa. Ye kotogo le ye yɛɛ ni, ye pan ki tara ti tige pire ta ni.»

Kìla yala ki sanga wi ni ɛrɛzɛn pire ti koŋgbannda tì gbɔn.
21 Kì kaa pye ma, a ki nambala pè si saa tara ti yanri mari kagala ke wele, maga lɛ le Zɛn gbinri wi na fɔ ma saa gbɔn wa Erehɔbu laga ki na, wa Lebo Hamati ca ki tanla.
22 Pàa toro wa Negɛvu tara ti ni, ma saa gbɔn wa Eburɔn ca ki na, wa laga ŋga Ahima sege woolo, naa Sheshayi sege woolo konaa Talimayi sege woolo pàa pye ma cɛn we, poro pàa pye Anaki setirige piile wele. Eburɔn ca pàa ki kan yɛlɛ kɔlɔshyɛn làa toro, a pè si jɛn ma Ezhipiti tara cagbɔgɔ ŋga pàa pye na yinri Zowan ki kan.
23 Naa pàa ka saa gbɔn wa Ɛshikɔli gbunlundɛgɛ ki ni, a pè si ɛrɛzɛn tirige njege ka kɔn ki pire ti shashaga ki ni wa ki na. Kìla pye ma nugu jɛŋgɛ fɔ a leele shyɛn ki lɛ kanŋgaga na pe pajoro ti na. Pàa girenadi tige pire naa figiye tige pire ta lɛ ma kari ti ni.
24 Malɛ le kona, a pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Ɛshikɔli gbunlundɛgɛ. Ɛshikɔli ko kɔrɔ wo yɛn shashaga, mbe ta mbaa nawa tuun ɛrɛzɛn pire shashaga ŋga Izirayɛli woolo pàa kɔn wa ki na.

Pitunmbolo pàa sɔngɔrɔ ma pan ma kagala ŋgele pàa yan ke yɛgɛ yo

25 Piliye nafa shyɛn toroŋgɔlɔ, a pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma yiri wa tara ti welesaga ma pan.
26 Pàa pan Moyisi, naa Arɔn konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kɔrɔgɔ wa Kadɛshi laga ki na, wa Paran gbinri wi ni. Pàa pe yirisaga kagala ke yɛgɛ yo pe kan, mɛɛ tara ti tire pire ti naga pe na.

† **13:16 13.16:** Hoze mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa shɔwɔ; Zhozuwe mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa leele shoo.

27 Sɛnrɛ nda pàa yo Moyisi wi kan
ti nda: «Mà we torogo tara nda ni
wè yiri wa ma pan. Kaselege kona,
nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ† ti yɛn wa ki tara
ti ni fɔ na fuun. Ki tara ti tire pire
taa nda.
28 Ɛɛn fɔ, leele mbele pe yɛn ma
cɛn wa ki tara ti ni pe yɛn fanŋga
ni. Pe cara ti yɛn ma tugbɔlɔ, a pè
malaga sigemboro wa mari maga.
Wè yɛrɛ nandɔnlɔgɔ Anaki setirige
piile pe yan wa.
29 Amalɛki setirige piile poro yɛn
ma cɛn wa Negɛvu tara ti ni. Hɛti
cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi cɛnlɛ
woolo konaa Amɔri cɛnlɛ woolo
poro yɛn ma cɛn wa yanwira tara
ti ni. Kana tara woolo poro yɛn ma
cɛn wa Mediterane kɔgɔje yɔn ki na
konaa wa Zhuridɛn gbunlundɛgɛ ki
ni fuun ki ni.»
30 Kona, leele mbele pàa pye na
sɛnŋgbanra yuun Moyisi wi na, a
Kalɛbu wì si pe pye ma yo pe pyeri,
ma sho fɔ: «Yoo kari we sa malaga
gbɔn ki tara woolo pe ni weri shɔ, ti
pye we woro; katugu we yaa ya pe
ni.»
31 Ɛɛn fɔ, a Kalɛbu wi pinlɛyɛɛnlɛ
pe nɛɛ yuun fɔ: «Ki fanŋga woro
we ni we sa to ki leele mbele pe na,
katugu pe yɛn fanŋga ni ma wɛ we
na.»
32 Ko puŋgo na, tara nda pàa saa ti
kagala ke yewe mbe ke jɛn, a pe nɛɛ
sɛnpere yuun ti kanŋgɔlɔ Izirayɛli
woolo pe yɛgɛ na, na yuun fɔ: «Tara
nda wè saa ti kagala ke yewe mbe
ke jɛn, ti maa leele mbele pe yɛn ma
cɛn wa ti ni pe kuun†. Leele mbele
wè yan wa, poro wo na, pe ni fuun
pe yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ.
33 Wè yɛrɛ letitɔɔnrɔ yan wa,
Anaki setirige piile wele. Pa pè yiri
wa letugbɔɔrɔ ti cɛnlɛ li ni. Wè
we yɛɛ yan paa kambɛɛrɛ yɛn le pe
tanla. A poro fun paa we yaan paa
kambɛɛrɛ yɛn pe yɛgɛ na†.»

14

Izirayɛli woolo pàa yiri ma je ma yo pe se ye wa Kana tara

1 Kona, a leele pe ni fuun pè si yiri
na gbele ŋgbanga na jɔrɔgi fɔ ma
saa laga ki laga.
2 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa
pye na kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe
na. A gbogolomɔ woolo pe ni fuun
pè si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye wàa ku
wa Ezhipiti tara, nakoma wa gbinri
wi ni, ko mbe ja mbɔnrɔ!
3 Mɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ paan
we ni laga ki tara nda ti ni, mbe
pan mbe we kan pe we gbo tokobi
ni. We juguye pe yaa we jɛɛlɛ naa
we piile pe koli mbe kari pe ni. Na
waga sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ko
yaa mbɔnrɔ we na.»
4 Kona, a pè sigi yo pe yɛɛ kan ma
yo fɔ: «Ye ti we lere wa tɛgɛ to we
yɛɛ go na, we sɔngɔrɔ wa Ezhipiti
tara.»
5 A Moyisi naa Arɔn pè si to ma
pe yɛrɛ ti jiile wa tara Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
6 Nuni pinambyɔ Zhozuwe wo
naa Yefune pinambyɔ Kalɛbu, poro
mbele pàa pye tara ti kagala ke
yewefɛnnɛ pe ni ja, a poro si pe
yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa
pi kala na,
7 mɛɛ Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe ni fuun pe pye fɔ: «Tara nda wè
saa ti kagala ke yewe mberi jɛn, ti
yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ.
8 Na kaa pye we kala li Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wi yaa kari we ni,
wa ki tara ti ni, mberi kan we yeri,
to nda nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ti yɛn wa
na fuun we.
9 Ɛɛn fɔ, yaga ka yiri mbe je Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, yaga si ka fyɛ ki tara
woolo pe yɛgɛ. Pe se we malaga bɔ,
katugu pe go sigefɔ wi woro pe ni,
ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn we
ni. Yaga ka fyɛ†!»

† **13:27 13.27:** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ sɛnrɛ nda tì yo, ko yɛn naga nari ma yo yaayoro to naa tire nda ti maa sɛni ti yaa yɔn wa ki tara ti ni fɔ jɛŋgɛ. † **13:32 13.32:** ***Ti maa leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni pe kuun,*** **ko yɛn naga nari fɔ pe yaa kaa malaga gbɔɔn ki tara ti ni suyi.** † **13:33 13.33:** Zhenɛ 6.4 † **14:9 14.9:** Ebu 3.16

10 Gbogolomɔ woolo pe ni fuun pàa pye na yuun fɔ pe pe wa sinndɛɛrɛ ni pe pe gbo. Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan wa filisaga paraga go ki na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na.

Moyisi wìla Yɛnŋɛlɛ li sulu Izirayɛli woolo pe kan

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ: «Ki leele mbele pe yaa lanla mɛgɛ ki tifaga fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Pe yaa je mbe yo pe se taga na na fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Ali maga ta mì kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye mala fanŋga ki naga wa pe sɔgɔwɔ o!

12 Mi yaa tifɛlɛgɛ yama wa pe na mbe pe gbo mbe pe kɔ. Ko puŋgo na, mi yaa cɛnlɛ la yirige wa ma ni, li woolo pe yaa lɛgɛ mbe pye fanŋga ni mbe wɛ Izirayɛli woolo pe na.»

13 A Moyisi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Ezhipiti tara woolo pège jɛn ma yo mboro màga leele mbele pe yirige ma pe wɔ wa pe tara ma yawa pi na.

14 A pège wogo ki yɛgɛ yo fun ki tara nda we yɛn laga ti woolo pe kan. Pège jɛn ma yo mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro mbele ma woolo, ma yɛn laga we sɔgɔwɔ, fɔ mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma maa ma yɛɛ nari we na gbɔgɔyi. Pège logo ma yo ma kambaaga ki ma pye ma yere wa we go na, na we go singi; pège logo fun fɔ yɔnlɔ na, ma maa we yɛgɛ sinni kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka ni, yembinɛ na we yɛgɛ sinni kasɔn titɔnlɔgɔ yerege ka ni.

15 Koni, na maga ki leele mbele pe ni fuun pe gbo yɔnlɔ nuŋgba, kagala ŋgele mà pye, cɛngɛlɛ ŋgele kàa ke sɛnrɛ ti logo, ke yaa la yuun fɔ:

16 ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li saa ya mbe kari ki leele mbele pe ni wa tara nda làa yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan pe yeri ti ni. Ko kì ti lì saa pe gbo wa gbinri wi ni.›

17 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, maga yaga, mɔɔ yawa pi naga ma fanŋga ki ni fuun ki ni, paa yɛgɛ ŋga na màa ki yo maga filige we kan fɔ:

18 ‹Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila la nawa ŋgbanni jaga jaga, na kag-baraga kì gbɔgɔ, mi ma leele pe kajɔɔgɔ naa pe kapere ti kala yaga pe na. Ɛɛn fɔ, mila tanga kan kapege pyefɔ wi yeri. Mi ma teele pe kapege ki fɔgɔ tɔn pe piile pe na fɔ sa gbɔn pe setirige piile pe yirisaga taanri wogo naa tijɛrɛ wogo ki woolo pe na†.›

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, ma ki leele mbele pe kapere ti kala yaga pe na mbe yala ma kajɛŋgɛ pyewe gbɔɔ pi ni, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn na pe kapere ti kala yari pe na, maga lɛ pè yiri wa Ezhipiti tara we†.»

20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Mì pe kapere ti kala yaga pe na ma yala ma yɛnrɛgɛ ki ni.

21 Konaa ki ni fuun, mbege ta kaselege mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, tara ti ni fuun ti yɛn ma yin na gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.

22 Ki leele mbele pànla gbɔgɔwɔ yanwa pi yan, po naa kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ ŋgele mì pye wa Ezhipiti tara konaa wa gbinri wi ni ke ni; pànla wa ma wele ma saa ta yɔnlɔ kɛ, pee logo na yeri.

23 Ki leele wo wa kpɛ se tara nda mì yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe kan pe tɛlɛye pe yeri ti yan yɛnlɛ ni. Poro mbele fuun pànla tifaga, wo wa kpɛ se ye wa ti ni†.

24 Ɛɛn fɔ, na tunmbyee Kalɛbu wo na, wi jatere wìla pye wi yɛ. Wìla logo na yeri kagala ke ni fuun ni. Ki kala na, mi yaa ti wi ye wa tara nda wì saa ti kagala ke yewe mbe ke jɛn ti ni, wi setirige piile pe yaa kari ta, ti pye pe kɔrɔgɔ†.

25 Kì kaa pye Amalɛki setirige piile naa Kana tara woolo pe yɛn ma cɛn wa gbunlundɛgɛ ki ni, goto ye

† **14:18 14.18:** Ɛki 20.5-6; 34.6-7; Dete 5.9-10; 7.9-10 † **14:19 14.13-19:** Ɛki 32.11-14 † **14:23 14.21-23:** Ebu 3.18 † **14:24 14.24:** Zhozu 14.9-12

sɔngɔrɔ ye kari wa gbinri wi ni, wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri.»

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
naa Arɔn pe ni naa ma yo fɔ:
27 «Ki gbogolomɔ woolo mbele
yɛɛn pe yɛn ma pe. Mi yaa pe yaga
paa kɔngɔri na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin? Katugu Izirayɛli woolo pe
kɔngɔrimɔ mba paa kɔngɔri na na
mùu logo.
28 Ki yo pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo na mɛgɛ ki na, mi yaa
jɔlɔgɔ wa ye na mbe yala kɔngɔrimɔ
mba yè kɔngɔri mì logo pi ni.›
29 Ye yaa toori mbe ku laga ki
gbinri ŋa wi ni, yoro mbele fuun pàa
ye jiri maga lɛ yoro mbele yè ta yɛlɛ
nafa nafa ye na konaa ye yɛgɛ fɛnnɛ
pe ni, katugu yè kɔngɔri na na†.
30 Tara nda mìla yɔn fɔlɔ kɔn ma
wugu ma yo mi yaa ti ye sa cɛn
wa ti ni, ye se ye wa ti ni. Kaawɔ
Yefune pinambyɔ Kalɛbu naa Nuni
pinambyɔ Zhozuwe poro pe yaa ye
wa ti ni.
31 Ɛɛn fɔ, ye piile mbele yè yo fɔ
ye juguye pe yaa pe koli, mi yaa pe
yɛgɛ sin mbe sa ye pe ni wa tara nda
yè je ti na ti ni, peri jɛn.
32 Yoro wo na, ye yaa toori mbe ku
laga gbinri wi ni.
33 Ye piile pe yaa la yanri la toro
pe yaayoro ti ni laga gbinri wi ni
fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn. Ye
mbalogowo pi jɔlɔgɔ ki yaa to pe na,
fɔ ye ni fuun ye sa ku ye kɔ laga
gbinri wi ni†.
34 Pilige nafa shyɛn yè pye ma tara
ti yanri mari kagala ke yewe mbe ke
jɛn, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
ye kapere ti jɔlɔgɔ ki yaa to ye na
fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn. Piliye
nafa shyɛn yi pilige nuŋgba nuŋgba
pyew ki yaa pye yɛlɛ nuŋgba. Ki ka
pye ma, mbe yiri mbe je na na ki ma
pye yɛgɛ ŋga na, ye yaa ki jɛn.
35 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì
yo ma. Ee, ki gbogolomɔ woolo
mbele pè yiri ma je na na, ma
gbogolo na mɛgɛ ni, pa mi yaa jɔlɔgɔ
wa pe na yɛɛn. Pe yaa kɔ wa gbinri
wi ni, pa pe yaa ku wa.»
36 Nambala mbele Moyisi wìla tun
pe sa tara ti kagala ke yewe mbe
ke jɛn, pe sɔngɔrɔsaga, pàa sɛnpere
yo tara ti wogo ki na, ma Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan
a paa kɔngɔri Moyisi wi na.
37 Ki leele mbele pàa sɛnpere ti yo
tara ti wogo ki na, yambewe la pe
gbo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
38 Leele mbele pàa saa tara ti
kagala ke yewe mbe ke jɛn, Nuni
pinambyɔ Zhozuwe wo naa Yefune
pinambyɔ Kalɛbu wi ni poro pàa
koro go na pe ni.

Izirayɛli woolo pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ naa fɔnŋgɔ

39 Kona, a Moyisi wì si sɛnrɛ nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ti yɛgɛ
yo Izirayɛli woolo pe kan, a kì si pe
nawa pi piri pe na fɔ jɛŋgɛ.
40 Ki goto, a pè si yiri faa pinliwɛ pi
ni, mɛɛ kari wa yanwira tara ti yeri,
nɛɛ yuun fɔ: «Wè kapege pye, ɛɛn fɔ
koni, we yaa kari wa laga ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnrɛ yo ki ni.»
41 A Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi
na yee si yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti na? Ye yɛn na kee ŋga
na, ki se yɔn.
42 Yaga ka kari wa, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woro ye ni. Yaga ka sa ye
yɛɛ kan ye juguye pe yeri pe ye gbo.
43 Ye yaa sa Amalɛki setirige piile
naa Kana tara fɛnnɛ pe ta wa ye
yɛgɛ. Ye yaa ti pe ye gbo tokobi ni.
Na yè kaa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, li se
pye ye ni.»
44 A pè si nuŋgboŋgbanla pye ma
lugu ma kari wa yanwira tara ti yeri.
Ɛɛn fɔ, Moyisi wo la koro wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki ni ma pinlɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni.
45 Kona Amalɛki setirige piile naa
Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma
cɛn wa yanwira tara ti ni, pè si tigi
nɛɛ pe gbɔɔn na pe kuun, mɛɛ pe

† **14:29 14.29:** Ebu 3.17 † **14:33 14.33:** Kapye 7.36

purɔ fɔ ma saa gbɔn wa Ɔrima ca ki na.

15

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ saara wɔmɔ naa yarikanra wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Tara nda mi yaa kan ye yeri ye sa cɛn wa, na yaga ka sa ye wa ti ni,
3 mbaa jaa mbe saara nda pe ma wɔ mberi sogo kasɔn ni ta wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, nakoma saraga sogowogo, nakoma saraga ŋga pe ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ye nayinmɛ yarikanga, nakoma saraga ŋga pe ma wɔ ye shɛrɛgɛ fɛti wa na, ye yaa kaa ki saara ti woo nɛrɛ ni, nakoma simbaala naa sikaala ni. Ki saara ti nuwɔ taan pi yaa pye mbanla ndanla.
4 Lere ŋa ka pan wi saraga ni mi Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan, wi daga mbe muwɛ culo taanri taga wa, pi pye saraga, mba pè sinmɛ litiri shyɛn pinlɛ pi ni,
5 naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi litiri shyɛn ni. Ki muwɛ saraga naa ki duvɛn saraga to yaa taga sumbyɔ yirifɔnŋɔ ŋa pe ma pye saraga sogowogo nakoma nayinmɛ saraga wo na.
6 Na kaa pye simbapɔlɔ wi, ye muwɛ culo kɔgɔlɔni taga wa, pi pye saraga, mba pè sinmɛ litiri shyɛn naa kɔngɔ pinlɛ pi ni,
7 naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi litiri shyɛn naa kɔngɔ ni. Ti yaa pye saara nda ti wirige nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.
8 Na kaa pye napɔlɔ yirifɔnŋɔ ye yaa pan mbe wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mboo pye saraga sogowogo, nakoma saraga ŋga pe ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, nakoma ŋga pe ma wɔ nayinmɛ saraga,
9 ye muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ taga wa napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi na, pi pye saraga, mba pè sinmɛ litiri tijɛrɛ pinlɛ pi ni,
10 naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo wi litiri tijɛrɛ ni. Ti yɛn saara nda ti ma sogo kasɔn ni, ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.›

11 «Pa ye daga mbaa napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew, naa simbapɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew, konaa sumbyɔ nakoma sugbɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba nuŋgba pyew pe woo saara yɛɛn.
12 Yaayoro nda fuun ye yaa wɔ saraga, ye daga mbe muwɛ saara naa duvɛn saara nda ti naganaga ti taga wa ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
13 Izirayɛli tara pyɔ pyew wi yaa la tanri mbaa yala ki sɛnrɛ nda ti ni, na wi kaa saara nda pe ma sogo kasɔn ni ta woo na yeri we, to nda ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla we.
14 Nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ, nakoma mbele pe yɛn cɛnfɛnnɛ laga ye sɔgɔwɔ ye setirige piile yirisaga pyew ki ni, pe yaa la tanri ki sɛnrɛ nuŋgba ti na fun paa ye yɛn, na pe kaa jaa mbe saara nda pe ma wɔ ma sogo kasɔn ni ta wɔ na yeri we, to nda ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla we.
15 Ki kondɛgɛlɛ li nuŋgba li yaa pye leele pe gbogolɔmɔ pi ni fuun pi woo, yoro Izirayɛli woolo naa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ, ye ni fuun wolo li. Ki kondɛgɛlɛ li yaa pye kɔsaga fu ye setiriye piile mbele pe yaa ka yiri ye puŋgo na pe wolo. Yoro naa nambanmbala pe ni ye yɛn ja mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ na.
16 Lasiri koŋgolo nuŋgba naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ nuŋgba koro ke yaa pye yoro naa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ ye go na†.»

† **15:16 15.16:** Levi 24.22

Yarilire koŋgbannda nda ti ma wɔ yarikanra

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo fɔ:
18 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
‹Mila shee ye ni tara nda ni, na yaga ka sa ye wa ti ni,
19 mbege tara ti yarilire ta ka, ye keli ye yarikanra wɔ wa ti ni mberi kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.
20 Na yaga ka ye muwɛ koŋgbanmba pa gbɔn mboo pye buru, koŋgbanŋa ŋa yè fɔ ye keli yoo pye yarikanga mboo kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri paa yɛgɛ ŋga na bile wi sunŋgɔlɔ wa wi sunsaga, ye ma keli ma wa wɔ wa wi ni maa kan na yeri we†.
21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, buru koŋgbanŋa ŋa ye yaa ka fɔ, ye keli yoo pye yarikanga mboo kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri. Ki ŋgasele li yaa ka pye ye setiriye piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe wolo.› »

Saara nda ti ma wɔ na maga kapege pye ma sigi siligi

22 «Ŋgasegele ŋgele fuun mi Yawe Yɛnŋɛlɛ mì kan Moyisi wi yeri, na yaga wa mbe la mbe la jɔgɔ, na ye sigi siligi,
23 ko kɔrɔ wo yɛn ŋga fuun mì yo Moyisi wi kan a wì yo ye kan, maga lɛ pilige ŋga ni mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mìla ŋgasegele ke kan ye yeri fɔ mbe saga wa ye setiriye piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe na,
24 na kaa pye leele pe gbogolomɔ pì kapege ki pye pe sigi siligi, kona leele pe gbogolomɔ pi ni fuun pi yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ wɔ na yeri mboo pye saraga sogowogo, ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla. Pe yaa muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ti taga wa ki na, mbe yala ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni. Pe yaa sikapɔlɔ wɔ saraga mbe pe kapere ti kala yagawa ja.
25 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa kapyege ŋga ki ma pye mbe kapere kala yagawa ja ki pye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan. Pa pe yaa kapere kala yagawa ta; katugu ki kapege pège pye pe sigi siligi. Kona, pe yaa pan saara ni mbe saraga ŋga pe ma wɔ mbege sogo kasɔn ni ki wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, konaa mbe ŋga pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa ja ki wɔ kapege ŋga pè pye pe sigi siligi ki kala na.
26 Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kapere ti yaa kala yaga pe na, naa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe woro ti ni, katugu leele pe ni fuun pè kapege ki pye pe sigi siligi.
27 «Na kaa pye lere nuŋgba wì kapege ki pye wi sigi siligi, wi yaa sugbɔ yirifɔnŋɔ ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba wa wɔ saraga mbe kapere kala yagawa ja.
28 Saraga wɔfɔ wi yaa kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye lere ŋa wì kapege ki pye wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kapere ti kala yagawa kapyege ki ka ka pye mbe kɔ, kona ki lerefɔ wi kapere ti yaa kala yaga wi na†.
29 Na lere wa ka kapege pye wi sigi siligi, lasiri konɔ nuŋgba lo li yaa pye yoro Izirayɛli tara piile naa nambannjɛɛnlɛ mbele pe yɛn laga ye sɔgɔwɔ ye go na.
30 «Ɛɛn fɔ, na lere wa kaga siligi mbe kapege pye, wi yɛn Izirayɛli tara pyɔ wo wa o, wi yɛn nambanŋa o, kona mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ wìlan tɛgɛlɛ. Wi daga poo wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ;
31 katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ wìlan sɛnrɛ ti tifaga mala ŋgasele li jɔgɔ. Wi daga poo wɔ wa wi woolo pe sɔgɔwɔ. Wi yaa wi kapege ki go kala li lɛ.

Naŋa wà la Zhufuye cɛnpilige ki jɔgɔ a pòo gbo

† **15:20 15.20:** ***Bile:*** **Yarilire tari nda ti yɛn paa mali yɛn. Pe maa ti muwɛ pi piin buru.**
† **15:28 15.27-28:** Levi 4.27-31

32 «Ma Izirayɛli woolo pe ta wa gbinri wi ni, pilige ka, a pè si saa naŋa wa yan wila kanŋgirɛ jaa cɛnpilige ki ni.
33 Leele mbele pàa saa wi yan wa kanŋgirɛ jasaga, pè si pan wi ni Moyisi naa Arɔn konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
34 A pè si saa wi tɛgɛ laga ka na naa kɔrɔsi, katugu kala la sila tɛgɛ jɔlɔgɔ ŋga pe mbaa wa wi na ki wogo na.
35 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: ‹Ki naŋa wi daga poo gbo. Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na.› »
36 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè suu yirige maa wɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, mɛɛ saa wi wa sinndɛɛrɛ ni fɔ a wì saa ku, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Fereyaara pusayi nda pe yaa yɔli yaripɔrɔ yɔnrɔ ti na

37 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan fɔ:
38 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ poro naa pe setirige piile mbele pe yaa ka yiri pe puŋgo na pe ni, pe yaa kaa fereyaara pusayi yoli pe yaripɔrɔ yɔnrɔ ti na; pe yaa jese pinlɛ fereyaara pusayi nuŋgba nuŋgba pyew ti ni†.
39 Kona, na yaga ki fereyaara pusayi ti yan yaripɔrɔ yɔnrɔ ti na sanga ŋa ni, ye yaa nawa to mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ŋgasegele ke ni fuun ke na mbaa tanri ke na. Pa kona ye se wa mbe la ke na, mbaa tanri ye nandanwa kagala koro naa ye yɛnlɛ kagala ke na, koro ŋgele ke ma ti ye maa nanjara piin we.
40 Pa kona, ye yaa la nawa tuun na ŋgasegele ke ni fuun ke na mbaa tanri ke na. Pa ye yaa pye kpoyi mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ na kan.
41 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le. Mì ye yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti tara mbe pye ye Yɛnŋɛlɛ le. Ee, muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.»

16

Kore wìla yiri ma je Moyisi wi na

1 Yizehari pinambyɔ Kore ŋa wìla pye Levi setirige pyɔ, ma yiri wa Kehati sege ki ni, wìla yɔn le Urubɛn setirige piile taanri ni, poro la wɛlɛ Eliyabu pinambiile Datan naa Abiramu, konaa Pelɛti pinambyɔ Ɔni†.
2 A pè si yiri ma je Moyisi wi na, poro naa Izirayɛli woolo nambala cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) ni. Pàa pye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe teele poro pele, mbele pàa pye na yinri na pe kaa finliwɛ piin we. A pè pe mɛgɛ jɛn.
3 A pè si gbogolo Moyisi naa Arɔn pe mɛgɛ ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wogo kì toro yogo na koni! Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛn kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, li si yɛn ma cɛn laga we ni fuun we sɔgɔwɔ. Mɛlɛ, a yoro nɛɛ ye yɛɛ jate mbe cɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe go na?»
4 Naa Moyisi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara.
5 Ko puŋgo na, a wì si Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Goto pinliwɛ ni, lere ŋa wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, ma tɛgɛ wi yɛ li kan, mbe ya mbe pan li yɛgɛ sɔgɔwɔ, li yaa wi naga we na. Lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ, li yaa ti wo mbe fulo wa li tanla.
6 Kala na ye yaa ka pye li na: ‹Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe naŋganra leyaara lɛ.
7 Goto pe kasɔn naŋganra le wa ti ni peri yinyin, pe wusuna nuwɔ taan wo ti na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka lere ŋa wɔ, wo wi yɛn kpoyi li kan. Yoro Levi setirige piile, ye wogo kì toro yogo na koni.› »

† **15:38 15.38:** Dete 22.12 † **16:1 16.1:** Zhude 11

8 A Moyisi wì si Kore wi pye naa
fɔ: «Ye logo na yeri jɛŋgɛ, yoro Levi
setirige piile wele!
9 Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ
Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ,
ma konɔ kan ye yeri yaa fulo li
tanla mbaa tunŋgo piin wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni,
konaa mbaa yeregi Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa
tunŋgo piin pe kan. Ko si yoro bɔ
ma?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì konɔ kan ye
yeri yaa fulo li tanla, mboro naa
ma woolo pe ni fuun pe ni, yoro
mbele ye yɛn Levi setirige piile wele.
Konaa ki ni fuun, ye yɛn na saraga
wɔgɔtunŋgo ki jaa fun.
11 Ki wogo ŋga kì pye yɛɛn, ko
ki naga ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yè
yiri ma je li na, mboro naa ma
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni. Nakoma Arɔn wo
woro yaraga ka, ye yiri ye je wi na.»
12 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si
tun ma yo pe sa Eliyabu pinambiile
Datan naa Abiramu pe yeri wi kan.
Ɛɛn fɔ, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«We se kari wa!
13 Tara nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa
sɛnrɛgɛ ki ni na fuun, mà we yirige
wa ti ni ma pan mbe we kan we ku
laga gbinri wi ni, ko sɔɔn bɔ bere?
Maa jaa mbe cɛn we go na fanŋga
na win?
14 Tara nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa
sɛnrɛgɛ ni na fuun, to ta ma mà we
lɛ ma pan we ni laga ti ni. Mɛɛ kɛɛrɛ
naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ kan we yeri weri
ta. Maga yan ndɛɛ we yɛn fyɔɔnlɔ
wi le? We se kari wa.»
15 A Moyisi wì si nawa ŋgban fɔ
jɛŋgɛ, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Maga ka yɛnlɛ pe yarikanra ti na.
Malɛ, mi fa pe kɛɛ yaraga ka shɔ pe
yeri, ali sa sun sofile nuŋgba na; mi
fa si kapege pye wa kpɛ na.»

Kore naa mbele pàa yiri ma je pe jɔlɔgɔ kala

16 Kona, a Moyisi wì sigi yo Kore
wi kan fɔ: «Goto, mboro naa ma
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni, konaa
Arɔn wi ni, ye pan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba,
ye ye naŋganra leyaara ti lɛ, ye
wusuna nuwɔ taan le wa ti ni,
ye pan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Mboro naa Arɔn wi ni, ye
ye naŋganra leyaara ti lɛ.»
18 A Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si pe
naŋganra leyaara ti lɛ ma kasɔn
naŋganra le wa ti ni, ma wusuna
nuwɔ taan wo wa ti na, mɛɛ saa yere
wa filisaga paraga go ki yɔn na, ma
pinlɛ Moyisi naa Arɔn pe ni.
19 Kore wìla Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe gbogolo wa
filisaga paraga go ki yɔn na, nɛɛ pe
sunnu na pe waa Moyisi naa Arɔn
pe na.

A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa
pì si pi yɛɛ naga leele pe ni fuun pe
na.
20 A lì si para Moyisi naa Arɔn pe
ni ma yo fɔ:
21 «Ye laga ki leele mbele pe na,
ye lali pe ni, katugu mi yaa pe tɔngɔ
yɔnlɔ nuŋgba.»
22 Ɛɛn fɔ, a Moyisi naa Arɔn pè
si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara
ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «E,
Yɛnŋɛlɛ! Mboro ŋa mà yinwege
wɔnwɔn pi kan yaara nda fuun tì
da ti yeri. Lere nuŋgba wì kapege
ki pye, kii daga ma nawa ŋgban
gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe ni.»
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
24 «Ki yo Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe kan fɔ pe laga Kore,
naa Datan konaa Abiramu pe paara
yinrɛ ti na, pe lali ti ni.»
25 A Moyisi wì si yiri wo naa
Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni, ma kari wa
Datan naa Abiramu pe yeri,
26 mɛɛ Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe pye fɔ: «Ye lali ki lepeele mbele
pe paara yinrɛ ti ni, yaga ka jiri
pe kɛɛ yaraga ka na, jaŋgo yoro
fun yaga ka pinlɛ mbe ku pe ni pe
kapere ti ni fuun ti kala na.»

27 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a leele pè si laga Kore naa Datan,
konaa Abiramu pe paara yinrɛ ti na.
A Datan naa Abiramu pè si yiri wa
paara yinrɛ ti ni ma yere le yeyɔnrɔ
ti na, poro naa pe jɛɛlɛ, naa pe piile,
konaa pe go woolo sanmbala pe ni.
28 A Moyisi wì sho fɔ: «Ŋga ko
ki yaa ki naga ye na mbe yo Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lìgi tunŋgo ŋga ki kan
na yeri mbaa kagala ŋgele mila piin
ke piin, fɔ mi woro naga piin na yɛɛ
fanŋga.
29 Na ki leele mbele paga ku paa
yɛgɛ ŋga na lere pyew wi ma ku,
kala na li ma lere pyew wi ta, na liga
ki leele mbele pe ta, pa kona Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo ma lìlan tun.
30 Ɛɛn fɔ, na we Fɔ wiga kafɔnnɔ
pye, na tara tiga jɛnw mbe pe tɔn
poro naa pe kɛɛ yaara ti ni fuun ti
ni, pe tigi wa kuulo tara ti ni weele,
kona pa ye yaa ki jɛn mbe yo ki leele
mbele pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifaga.»
31 Pa Moyisi wìla koo ki sɛnrɛ ti
yowo pi na, a tara tì si jɛnw wa
Datan naa Abirami pe tɔɔrɔ ti nɔgɔ.
32 Tara tìla jɛnw ma pe tɔn poro
naa pe woolo pe ni, konaa Kore wi
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, naa pe yarijɛndɛ
ti ni fuun ti ni.
33 Ki leele pàa tigi wa kuulo tara
ti ni weele poro naa pe woolo pe ni
fuun pe ni. A tara tì si pe tɔn, a
pè si kɔ saw wa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe sɔgɔwɔ.
34 Izirayɛli woolo mbele pàa pye
le ma pe maga, naa poro la kaa pe
gbeere ti logo, a pe nɛɛ fee na jɔrɔgi
na yuun fɔ: «Ye ti waa fee jaŋgo tara
tiga ka we tɔn fun.»
35 A kasɔn kà si yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tanla, ma pan ma nam-
bala cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (250) mbele pàa pan
wusuna nuwɔ taan wi ni pe sogo
pew.

17

Kore woolo pe naŋganra leyaara kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo fɔ:
2 «Ki yo saraga wɔfɔArɔn wi
pinambyɔ Eleyazari wi kan fɔ wi
naŋganra leyaara ti wɔ wa kasɔn
ki ni, kasɔn naŋganra nda ti yɛn
wa ti nawa wi sari yanragi wa
lege; katugu naŋganra leyaara ti
yɛn kpoyi mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kan.
3 Leele mbele pè kapege ki pye ma
ku ki yɔnlɔ, pe yaa pe naŋganra
leyaara ti lɛ mberi gbɔn mberi pye
papara papara, mberi tɛgɛ mbe
saraga wɔsaga ki tɔn ti ni; katugu pè
pan ti ni mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ
sɔgɔwɔ makɔ, a tì pye kpoyi. Ti yaa
pye paa kacɛn yɛn mbaa Izirayɛli
woolo pe yɛrɛgi.
4 A saraga wɔfɔ Eleyazari wì
si nambala mbele pàa sogo pe
naŋganra leyaara nda pè gbegele
tuguyɛnrɛ ni ti lɛ, ma ti a pèri gbɔn
papara papara mbe saraga wɔsaga
ki tɔn ti ni.
5 Ki yaara papara papara ti yaa la
Izirayɛli woolo pe nawa tuun ki na
fɔ lere ŋa woro Arɔn setirige pyɔ,
wo wa kpɛ si daga mbe fulo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tanla mbe wusuna nuwɔ
taan sogo li yɛgɛ sɔgɔwɔ; jaŋgo kala
na làa pye Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ
pe na, liga ka pye wi na, paa yɛgɛ
ŋga na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mìgi yo
Moyisi wi kan a wìgi yo ye kan we.»

Izirayɛli woolo pàa pye na kɔngɔri Moyisi naa Arɔn pe na naa

6 Ki kala li pyeŋgɔlɔ, ki goto,
a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe nɛɛ kɔngɔri Moyisi naa
Arɔn pe na, na yuun fɔ: «Yoro ye
ti a Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pè ku.»
7 Ɛɛn fɔ, ma Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ta pàa pye na gbogolo mbe
yiri Moyisi naa Arɔn pe kɔrɔgɔ, a
pè si kanŋga ma wele wa filisaga
paraga go ki yeri, mɛɛ kambaaga ki
yan teere kìgi tɔn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ yanwa pì si pi yɛɛ naga.

8 A Moyisi naa Arɔn pè si kari ma
saa yere wa filisaga paraga go ki
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ:
10 «Ye laga ki gbogolomɔ mba pi
na, ye lali pi ni, mi yaa pe gbo yɔnlɔ
nuŋgba.»
Kona, a Moyisi naa Arɔn pè si to
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara†.
11 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si
Arɔn wi pye fɔ: «Ma naŋganra
leyaraga ki lɛ fyaw, ma kasɔn
naŋganra ta lɛ wa saraga wɔsaga
ki na mari le wa ki ni, ma wusuna
nuwɔ taan wo wa ti na, mɛɛ fyɛɛlɛ
ma kari wa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe kɔrɔgɔ, ma kapere ti
kala yagawa ja kapyege ki pye pe
kan; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa
ŋgban, a tifɛlɛgɛ yama pì to pe na
makɔ na pe kuun.»
12 A Arɔn wì si ŋga Moyisi wìla
yo wi kan ki pye. Wìla wi
naŋganra leyaraga ki lɛ ma fe ma
kari wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo
pe sɔgɔwɔ; tifɛlɛgɛ yama pìla to
leele pe na kaselege makɔ. A wì
si wusuna nuwɔ taan wi sogo, ma
kapere ti kala yagawa ja kapyege ki
pye pe kan.
13 A wì si saa yere gboolo poro naa
weele pe sɔgɔwɔ, a tifɛlɛgɛ yama pì
si kɔ.
14 Ki tifɛlɛgɛ yama pìla leele mbele
gbo pàa pye lere waga kɛ ma yiri
tijɛrɛ naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (14 700).
Poro la pye pe yɛ mbele pàa pinlɛ
ma ku Kore wi ni pe ni.
15 A Arɔn wì si sɔngɔrɔ wa Moyisi
wi tanla wa filisaga paraga go ki yɔn
na; katugu tifɛlɛgɛ yama pìla kɔ.

Arɔn wi gbɔtangala kala

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi
wi ni ma yo fɔ:
17 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ
cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba
ke pan gbɔtangala nuŋgba nuŋgba
ni ma kan. Cɛngɛlɛ teele poro pe yaa
pan mbege gbɔtangaŋgala kɛ ma
yiri shyɛn ke kan ma yeri. Ma naŋa
nuŋgba pyew wi mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wi
gbɔtangala li na.
18 Ma Arɔn mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wa
Levi cɛnlɛ li gbɔtangala li na. Pa
kona gbɔtangala nuŋgba nuŋgba
yaa pye cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew
li to wi mɛgɛ na.
19 Kona mɛɛ sa ki gbɔtangaŋgala
ke tɛgɛ wa filisaga paraga go ki ni,
wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, wa laga ŋga mi maa fili ye
ni we.
20 Lere ŋa mi yaa ka wɔ, wi
gbɔtangala li yaa fun. Pa kona
Izirayɛli woolo pe kɔngɔrimɔ mba
paa kɔngɔri ye na, mi yaa pi kɔ.»
21 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ ti
yo Izirayɛli woolo pe kan. A
cɛngɛlɛ teele pe ni fuun pè si
pan ma gbɔtangaŋgala nuŋgba
nuŋgba kan wi yeri. Cɛnlɛ nuŋgba
la pan gbɔtangala nuŋgba ni.
Gbɔtangaŋgala ke ni fuun, mbe
Arɔn wolo li taga wa, kàa pye kɛ
ma yiri shyɛn.
22 A Moyisi wì si saa ke tɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa yɔn fin-
liwɛ kɛsu wi yɛn paraga go ŋga ni
ki ni.
23 Ki goto, a Moyisi wì si ye wa
paraga go ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ
kɛsu wi yɛn ma tɛgɛ wa ki ni, mɛɛ
ki yan Levi cɛnlɛ gbɔtangala na pàa
Arɔn mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ li na, lì fun ma
fyɛɛnrɛ yiri, ma amandi tige pire sɛ
a tì lɛ makɔ.
24 A Moyisi wì si gbɔtangaŋgala
ke ni fuun ŋgele kàa pye wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ke lɛ, ma saa
ke kan Izirayɛli woolo pe yeri; a pè
ŋga kìla pye ki yan. A cɛngɛlɛ teele
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si pe
gbɔtangaŋgala ke shɔ.
25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Arɔn gbɔtangala li sɔngɔrɔ
mali tɛgɛ wa yɔn finliwɛ kɛsu wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ. Li yaa tɛgɛ le mbe pye
paa kacɛn yɛn mbaa mbele pe ma
yiri ma je pe yɛrɛgi. Pa kona ma yaa
kɔngɔrimɔ mba pe maa kɔngɔri na

† **17:10 17.8-10:** Ebu 9.4

na pi kɔ, jaŋgo paga ka ku.»
26 A Moyisi wì si tanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na.
27 Kona, a Izirayɛli woolo pè sigi
yo Moyisi wi kan ma yo fɔ: «Wele,
we yaa kɔ wa ki ni, we yaa ku, ee,
we ni fuun we yaa ku.
28 Katugu lere ŋa fuun ka fulo wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki
tanla, wo yaa ku. Kì cɛn we ni fuun
we yaa ku ki kulɔmɔ nuŋgba pi na
sa kɔ win?»

18

Saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pe tunŋgo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Arɔn
wi pye fɔ: «Na paga kapege ka
pye wa cɛnsaga paraga go ki ni, ko
kapege ko yaa pye mboro naa ma
setirige piile, konaa ma cɛnlɛ woolo
ye go kala. Ɛɛn fɔ, na paga kapege
pye wa saraga wɔgɔtunŋgo ki ni, ko
kapege ko yaa pye mboro naa ma
setirige piile yoro nuŋgba go kala.
2 Ma tɛlɛ Levi wi cɛnlɛ woolo wele,
poro mbele pe yɛn ma sefɛnnɛ, ma
pe taga mboro naa ma setirige piile
ye yɛɛ na, paa ye sari ye tunŋgo ki
na, wa paraga go ŋga yɔn finliwɛ
sɛnrɛ kɛsu wi yɛn ma tɛgɛ wa ki ni
ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
3 Pe yaa la tunŋgo piin ma kan,
konaa mbaa filisaga paraga go ki
tunŋgo ki ni fuun ki piin. Ɛɛn fɔ,
pe se ka fulo wa saraga wɔsaga ki
tanla nakoma wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go ki tunŋgo pyeyaara nda
ti yɛn kpoyi ti tanla, jaŋgo poro naa
yoro ni yaga ka ku.
4 Pe yaa taga ma na mbaa ma sari,
mbaa filisaga paraga go ki kɔrɔsi,
mbaa ki tunndo ti ni fuun ti piin.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa woro Levi setirige
pyɔ, wo wa kpɛ si daga mbe fulo wa
ye tanla.
5 Yoro ye yaa la Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga
paraga go konaa saraga wɔsaga ki
kɔrɔsi. Pa kona mi se ka nawa
ŋgban naa yoro Izirayɛli woolo ye
ni.
6 Ye wele, Levi setirige piile, poro
mbele pe yɛn ye sefɛnnɛ, mì pe
wɔ yoro Izirayɛli woolo sanmbala
ye sɔgɔwɔ, a pè pye mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na woolo, a mì pe kan ye
yeri paa tunŋgo piin wa filisaga
paraga go ki ni.
7 Mboro Arɔn, naa ma setirige
piile pe ni, ye yaa la ye saraga
wɔgɔtunŋgo ki piin wa saraga
wɔsaga ki na, konaa wa lajɛŋgɛ
kpoyi ki ni, wa paraga ŋga kì pɔ
ma paraga go ki kɔn shyɛn ki puŋgo
na. Muwi mìgi saraga wɔgɔtunŋgo
ki kan ye yeri pa yarikanga yɛn.
Na lere wa yɛgɛ ka fulo wa lajɛŋgɛ
kpoyi ki tanla, wi daga poo gbo.»

Saraga wɔfɛnnɛ pe tasaga

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Arɔn wi pye
naa fɔ: «Wele, yaara nda fuun pe
ma lagala wa Izirayɛli woolo pe
yarikanra nda ti yɛn kpoyi ti na
mberi kan na yeri, ti yaa ye kologo
ŋga ni, mila ki nii ma kɛɛ. Mila ti nii
mboro naa ma setirige piile ye kɛɛ,
ti yaa pye ye tasaga; ki wogo ki yaa
pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu.
9 Wele, yaara nda ti yaa ka yiri wa
yarikanra nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti
ni mbe pye ma woro, to nda ti se
sogo na kan ti nda: ‹Yarikanra nda
fuun pe yaa kan na yeri, ko kɔrɔ
wo yɛn muwɛ saara, naa saara nda
pe ma wɔ mbe kapere kala yagawa
ja, naa nda pe ma wɔ mbe kajɔɔgɔ
gbegele. Ki yaara nda ti yɛn ma tɛgɛ
ti yɛ na kan, ti yaa pye mboro naa
ma pinambiile ye woro.
10 Ye yaa kaa ti kaa mbaa ti jate
yaara nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi†. Ɛɛn
fɔ, ye go woolo mbele pe yɛn nam-
bala, poro cɛ pe mbe ya mbaa ti kaa;
katugu ye daga mbaa ti jate yaakara
nda ti yɛn kpoyi ye kan.
11 Mbe taga wa to na, yaara nda
fuun pe ma lagala wa Izirayɛli woolo
pe yarikanra ti na, mberi yirige

† **18:10 18.10:** Mbe yala Levi 6.9,19; 7.6lara ti ni, pe yaa kaa ki yaakara ti kaa laga kpoyi ka ni.

mberi kan saraga na yeri, ti yaa pye ma woro. Mi yɛn nari kaan mboro, naa ma pinambiile, naa ma sumborombiile ye yeri. Ki wogo ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu. Ma go woolo mbele fuun pe yaa ka pye fyɔngɔ fu, pe mbe ya mbaa ti kaa.
12 Izirayɛli woolo pe yarilire fɔnndɔ koŋgbannda nda pe ma pan ma kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mi yɛn nari kaan ma yeri fun, to ti yɛn sinmɛ, naa duvɛn fɔnŋɔ konaa bile wi ni.
13 Pe kɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda nda pe yaa pan mbe kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, ti yaa pye ma woro. Ma go woolo mbele fuun pe yaa pye fyɔngɔ fu, pe mbe ya mbaa ti kaa.
14 Yaraga ŋga fuun Izirayɛli woolo pe yaa tɛgɛ ki yɛ pew na kan, ki yaa pye ma wogo†.
15 Pinambiile koŋgbanmbala mbele Izirayɛli woolo pe yaa kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, pe yaa pye ma woolo mbe pinlɛ pe yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni. Ɛɛn fɔ, ma daga mbe leele pe pinambiile koŋgbanmbala pe go shɔ, konaa yaayoro nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti pinambire koŋgbannda ti ni.
16 Pinambiile mbele pè ta yeŋge nuŋgba nuŋgba, ma yaa ka pe go shɔ mbe yala penjara yɔn ŋga ma yaa ka naga ki ni, ko yɛn warifuwe pyɔ kaŋgurugo, mbe yala cɛnsaga paraga go ki warifuwe pyɔ wi nuguwɔ pi ni. Ki warifuwe pyɔ wi nuguwɔ pi yɛn giramu kɛ.
17 Ɛɛn fɔ, maga ka nɛgɛ ki pinambyɔ koŋgbanŋa, naa sumbyɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa konaa sugbɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo wa go shɔ, katugu pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ na kan. Ma yaa kaa pe kasanwa pi wuun wa saraga wɔsaga ki na, mbe sila pe yanlaga lara to piin saara sogoworo mbaa ti sori, to nda ti nuwɔ taan pi yɛn ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla.
18 Pe kara ti yaa pye ma woro paa yɛgɛ ŋga na ndige ŋga pe ma yirige ma kan saraga, ki ma pye ma wogo ye, konaa kalige jele li ni.›
19 «Yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ na kan, to nda fuun Izirayɛli woolo pe ma lagala pe yarikanra ti na mberi kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mi yɛn nari kaan mboro, naa ma pinambiile konaa ma sumborombiile ye yeri. Ki wogo ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu. Ki yɛn yɔn finliwɛ mba jɔgɔsaga woro pi na, kɔsaga si woro pi na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboro naa ma setirige piile ye kan.»
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Arɔn wi pye naa fɔ: «Tara nda mila kaan yoro Izirayɛli woolo ye yeri, jaŋgo yeri yɛɛlɛ ye yɛɛ na, ma se ka tara ta ta kɔrɔgɔ wa ti ni. Ma tasaga se ka pye wa pe sɔgɔwɔ; katugu na tunŋgo ko ki yaa pye ma tasaga konaa ma kɔrɔgɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ.

Yaga ŋa wi yaa la kaan Levi setirige piile pe yeri

21 «Izirayɛli woolo pe yaa la yaga ŋa fuun woo, mila wi kaan Levi setirige piile pe yeri wi pye pe kɔrɔgɔ tunŋgo ŋga paa piin wa filisaga paraga go ki ni ki kala na†.
22 Ki ka pye ma, Izirayɛli woolo sanmbala pe se ka fulo wa filisaga paraga go ki tanla, jaŋgo ki ka ka jate kapege pe go na pe ku.
23 Levi setirige piile poro pe yaa la tunŋgo piin wa filisaga paraga go ki ni, paga si kapege pye wa, ki yaa pye poro go kala. Ki wogo ki yaa pye kondɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu ye setirige piile mbele fuun pe yaa ka yiri pe kan. Pe se ka tara ta ta kɔrɔgɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ.
24 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe yaa la yaga ŋa woo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, mila wi kaan Levi setirige piile pe yeri pe kɔrɔgɔ. Ko kala na

† **18:14 18.14:** Levi 27.28 † **18:21 18.21:** Levi 27.30-33; Dete 14.22-29

mì pe pye ma yo pe se ka tara ta ta kɔrɔgɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe sɔgɔwɔ.»

Levi setirige piile pe yaga wɔmɔ

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa Moyisi wi ni maa pye fɔ:
26 «Ki yo Levi setirige piile pe kan fɔ ‹Na Izirayɛli woolo paga pan mbe yaga wi wɔ ye yeri, wo ŋa mila kaan ye yeri wi pye ye tasaga, yoro jate ye yaa yaga wa wɔ wa wi ni mboo pye yarikanga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri. Wo wi yaa pye yaga wi yaga we.
27 Izirayɛli woolo sanmbala yarikanra nda pe ma wɔ wa pe yarilire fɔnndɔ ti ni wa ti sunsaga konaa nda pe ma wɔ wa pe duvɛn fɔnŋɔ wi ni wa ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ wɔsaga ki ni ma kan, ye yaga wi yaa la jate paa ki yarikanra ti yɛn.
28 Pa ye yaa laga piin yɛɛn mbaa ye yaga wi woo fun. Ye sefɛnnɛ Izirayɛli woolo paga pan mbe yaga wi kan ye yeri, ye yaa yarikanga wɔ wa wi ni mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan. Ki yarikanga ŋga ye yaa kan na yeri, ye yaa ki kan saraga wɔfɔ Arɔn wi yeri.›
29 Yarikanra nda fuun pe yaa kan ye yeri, ye ta lagala wa ti na, nda tì yɔn ma wɛ ti ni fuun na, yeri pye yarikanga, yege tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.
30 Ma Levi setirige piile pe pye naa fɔ: ‹Na yaga ka nda tì yɔn ma wɛ ti wɔ wa, nda ti yaa koro, to ti yaa pye ye woro re, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo sanmbala pe yarilire sannda wa ti sunsaga, naa pe duvɛn sanŋa konaa pe sinmɛ sanmba wa pi wɔsaga ki ni, ti ma koro pe kan we.
31 Yoro naa ye go woolo pe ni, laga o laga ka ye ndanla, ye yaa kaa ki yaakara ti kaa wa; katugu tunŋgo ŋga yaa piin wa filisaga paraga go ki ni, ki sara wowi.
32 Na yaga nda tì yɔn ma wɛ ti lagala na kan sanga ŋa ni, pa kona kapege se jate ye go na. Ki ka pye ma, pa ye se Izirayɛli woolo pe yarikanra nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ na kan ti tɛgɛ fyɔngɔ ni, jaŋgo yaga ka ku.› »

19

Nanɔ yɛɛn wi kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi naa Arɔn pe ni ma pe pye fɔ:
2 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na lasiri wi kondɛgɛlɛ li yɛn na ŋga yuun ki ŋga: ‹Yege yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe pan nanɔ yɛɛn ni ye kan, ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, ma yɔn ma yɔn fili, nɛrɛ nda ti maa fali ti tunŋgo pyetige ka fa taga ŋa na we.
3 Ye saa kan saraga wɔfɔ Eleyazari wi yeri. Wo yaa wi lɛ mbe kari wi ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. Poo kɔnli wi yɛgɛ na.
4 Saraga wɔfɔ Eleyazari wi yaa nanɔ wi kasanwa pa lɛ wi yombɛlɛ li ni mboo yanragi yanragi wa filisaga paraga go ki yeyɔngɔ kɛɛ yeri sa ta yanragisaga kɔlɔshyɛn.
5 Ko puŋgo na, pe yaa nanɔ wi sogo pew wi yɛgɛ na: wi sɛlɛgɛ, naa wi kara, naa wi kasanwa konaa wi fire ti ni.
6 Saraga wɔfɔ wi yaa sɛdiri tige kanŋgaga lɛ, naa yizɔpi wɛrɛ ni, konaa mana yɛnlɛ ni, mbe sari wa wa kasɔn ŋga nanɔ wi yɛn na sori ki nandogomɔ.
7 Ko puŋgo na, saraga wɔfɔ wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo, mbe woli, si jɛn mbe sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. Konaa ki ni fuun, wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
8 Lere ŋa wi yaa nanɔ wi sogo, wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo fun, mbe woli; wi yaa pye fyɔngɔ ni fun fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
9 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu wa yaa nanɔ wi cɔnrɔ ti koli sari tɛgɛ laga ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu ka ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. Pe yaa ti gbegele mberi tɛgɛ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe kan, mbaa tɔnmɔ mba pi ma lere pye fyɔngɔ fu pi gbegele ti ni. Ki kapyege

ki yɛn paa saraga ŋga pe ma wɔ mbe
kapere kala yagawa ja ki yɛn†.
10 Lere ŋa wi yaa nanɔ wi cɔnrɔ ti
koli wi yaa wi yaripɔrɔ ti jogo fun,
wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. Ki kondɛgɛlɛ na li yaa
pye kɔsaga fu Izirayɛli woolo poro
naa nambanmbala mbele pe yɛn ma
cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe kan.›

Tɔnmɔ mba pi ma lere pye fyɔngɔ fu Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na

11 «Lere o lere ka jiri gboo na, wi
yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn piliye
kɔlɔshyɛn.
12 Wi jiriŋgɔlɔ gboo wi na, ki pilige
taanri wogo naa pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na, wi daga mbe tɔnmɔ
mba pi ma lere pye fyɔngɔ fu pa
yanragi yanragi wi yɛɛ na mbe pye
fyɔngɔ fu. Ɛɛn fɔ, na wi suu yɛɛ
pye fyɔngɔ fu pilige taanri wogo naa
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, pa wi
yaa koro fyɔngɔ ni.
13 Na lere wa ka jiri gboo na
mbege pye sambalawa ni wi suu yɛɛ
pye fyɔngɔ fu, wi ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
cɛnsaga paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ
ni. Ki lerefɔ wi daga poo wɔ wa
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, katugu
tɔnmɔ mba pi ma lere pye fyɔngɔ
fu pa si yanragi yanragi wi na. Wi
fyɔngɔ kì koro wi na bere.
14 «Na lere wa ka ku paraga go
ka ni lasiri ŋa wi daga yaa tanri wi
na, wi ŋa: ‹Na lere wa ka ku paraga
go ka ni, leele mbele fuun ka ye wa
ki nawa, konaa mbele pe yɛn wa ki
ni makɔ, pe yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa
gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
15 Leyaraga ŋga fuun ka pye wa ki
paraga go ki ni yɛlɛgɛ, na katɔnŋgɔ
si tɛgɛ mbege tɔn jɛŋgɛ, ki yaa pye
fyɔngɔ ni.
16 Na lere wa ka jiri gboo na wa
yan nawa, lere wùu gbo wi yo, wì
ku wi yɛ wi yo, nakoma mbe jiri
sɛnwee kajeere na, nakoma fanga
na, ki lerefɔ wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ
sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn.
17 Na ye kaa jaa mbe lere ŋa wi
yɛn fyɔngɔ ni wa pye fyɔngɔ fu,
nanɔ ŋa pàa wɔ saraga mbe kapere
ti kala yagawa ja, yoo cɔnrɔ ta koli
yeri le leyaraga ka ni, ye pulugo
tɔnmɔ le wa ti ni.
18 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu wi
yaa yizɔpi wɛrɛ kɔn mberi le wa
leyaraga tɔnmɔ pi ni mboo yanragi
yanragi paraga go ŋga lere wì ku wa
ki ni ki na, naa ki nawa yaara ti ni
fuun ti na, konaa leele mbele fuun
pàa pye wa ki ni pe na. Wi yaa ki
nuŋgba ki pye fun lere ŋa wì jiri
sɛnwee kajeere na wi na, nakoma
ma jiri lere ŋa pè gbo nakoma wì ku
wi yɛ wi na, nakoma ma jiri fanga
na wi na.
19 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu wi
yaa ki tɔnmɔ pi yanragi yanragi lere
ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wi na ki pilige
taanri wogo naa pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na. Ki pilige kɔlɔshyɛn
wogo ki na, wi yaa tɔnmɔ pa yanragi
yanragi wi na mboo pye fyɔngɔ fu
pew mboo kapege ki kɔ. Naŋa ŋa
wi yɛn fyɔngɔ ni wi yaa wi yaripɔrɔ
ti jogo mbe woli. Pa ki yɔnlɔkɔgɔ wi
yaa pye fyɔngɔ fu.›
20 «Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka pye fyɔngɔ
ni, na wi ka sambalawa pye wi suu
yɛɛ pye fyɔngɔ fu, pe yaa wi yirige
mboo wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe sɔgɔwɔ, katugu wì Yawe
Yɛnŋɛlɛ li paraga go ki tɛgɛ fyɔngɔ
ni. Mà jɛn tɔnmɔ mba pi ma lere
pye fyɔngɔ fu pa si yanragi yanragi
wi na. Wi yaa koro fyɔngɔ ni.
21 «Ki kondɛgɛlɛ li yaa pye kɔsaga
fu yoro Izirayɛli woolo ye kan. Lere
ŋa fuun ka tɔnmɔ mba pi ma lere
pye fyɔngɔ fu pa yanragi yanragi, wi
yaa wi yaripɔrɔ ti jogo. Lere ŋa ka si
jiri ki tɔnmɔ pi na, wi yaa pye fyɔngɔ
ni fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
22 Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wiga
jiri yaraga o yaraga na, ki yaa pye
fyɔngɔ ni; lere ŋa ka si jiri lere ŋa
wi yɛn fyɔngɔ ni wa na, wo fun
wi yaa pye fyɔngɔ ni fɔ sa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ.»

† **19:9 19.9:** Ebu 9.13

20

Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Moyisi naa Arɔn pe na tɔnmɔ kala na

1 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki na,
a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pè si gbɔn wa Zɛn gbinri wi
ni. A pè si pe paara yinrɛ ti kan
wa Kadɛshi laga ki na ma cɛn. Pa
Miriyamu wìla ku wa, a pòo le wa.
2 Maga ta tɔnmɔ sila pye wa gbo-
golomɔ woolo pe yeri, a pè si pe yɛɛ
gbogolo Moyisi naa Arɔn pe mɛgɛ ni.
3 A pè si win Moyisi wi ni maa pye
fɔ: «Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
we gbo ja we sefɛnnɛ mbele pàa ku
pe ni, ko mbe ja mbɔnrɔ we na!
4 Yiŋgi na woro mbele Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo yè si
pan we ni laga ki gbinri ŋa wi ni?
Yè pan mbe we kan we ku laga woro
naa we yaayoro ti ni kɛ?
5 Yiŋgi na, a yè si we yirige wa
Ezhipiti tara ma pan we ni laga ki
lapege ŋga ki ni? Pe se ya yaraga ka
kpɛ lugu laga, figiye tire naa ɛrɛzɛn
tiire konaa girenadi tire woro laga;
tɔnmɔ yɛrɛ woro laga mbe wɔ.»
6 A Moyisi naa Arɔn pè si laga
le Izirayɛli woolo pe tanla ma kari
wa filisaga paraga go ki yɔn na,
mɛɛ to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara
(mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri). Kona, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pi
yɛɛ naga pe na.
7 A lì si para Moyisi wi ni maa pye
fɔ:
8 «Ma gbɔtangala li lɛ, mboro naa
ma ndɔ Arɔn wi ni, ye Izirayɛli
woolo pe gbogolo. Ye para ki walaga
ŋga ki ni pe yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ ki
tɔnmɔ yirige ye kan. Pa kona ma
yaa ti tɔnmɔ mbe janri pi yiri wa
walaga ki ni pe kan. Ma yaa leele
pe gbogolomɔ pi kan pi wɔ konaa
yaayoro ti ni.»
9 A Moyisi wì si saa gbɔtangala
na làa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ li lɛ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki
yo wi kan we.
10 A Moyisi naa Arɔn pè si leele pe
gbogolomɔ pi yeri wa walaga ŋga
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga ki tanla. A
Moyisi wì si pe pye fɔ: «Yoro mbele
yè yiri ma je, yaa nuru na yeri!
Woro mbe ya mbe tɔnmɔ pye pi
janri pi yiri wa walaga ŋga ki ni ye
kan?»
11 A Moyisi wì suu kɛɛ ki yirige ma
walaga ki gbɔn gbɔnsaga shyɛn wi
gbɔtangala li ni. A tɔnmɔ pì si janri
ma yiri lɛgɛrɛ. A gbogolomɔ woolo
pè si wɔ ma tin konaa yaayoro ti ni
fun.
12 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Moyisi naa Arɔn pe pye fɔ: «Yee taga
na na, mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, ye
sigi gbɔgɔ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na;
ki kala na yoro ma ye yaa ki leele
mbele pe yɛgɛ sin mbe ye pe ni wa
tara nda mila kaan ye yeri ti ni.»
13 Ko tɔnmɔ po pìla pye Meriba
laga tɔnmɔ we, (Meriba ko kɔrɔ wo
yɛn malaga). Pa Izirayɛli woolo pàa
win wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni. A lìgi
naga pe na ma yo li yɛn kpoyi†.

Edɔmu cɛnlɛ woolo pe sila yɛnlɛ mbe Izirayɛli woolo pe yaga pe toro

14 Ma Izirayɛli woolo pe ta wa
Kadɛshi laga ki na, a Moyisi wì si
leele tun wa Edɔmu tara wunlunaŋa
wi yeri ma yo pe saga yo wi kan
fɔ: «Woro Izirayɛli woolo mbele ma
sefɛnnɛ, pa wè yo yɛɛn: ‹Jɔlɔgɔ
kagala ŋgele kè we ta, mà ke jɛn.
15 Faa we tɛlɛye pàa kari wa Ezhip-
iti tara, a wè cɛn ma mɔ wa jɛŋgɛ.
Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara woolo pè we
tɛlɛye, poro naa woro ni, we jɔlɔ.
16 Kona, a wè si gbele ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo li we saga. A lì
si we yɛnrɛgɛ ki logo ma sili mɛrɛgɛ
wa torogo, a wì pan ma we yirige
wa Ezhipiti tara ti ni. Koni we mbele
laga Kadɛshi, ki ca ŋga ki yɛn wa ma
tara ti kɔnlɔ li na we.
17 Ki yaga wɔɔn tara ti pari we
toro. We se ye kɛɛrɛ ta ni, nakoma
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ta ni. We se ye
kɔlɔye tɔnmɔ pa wɔ. Wunlunaŋa wi

† **20:13 20.13:** Ɛki 17.1-7

koŋgbɔgbɔgɔ ko we yaa lɛ. We se kɛ kalige na nakoma kamɛŋgɛ na, fɔ we sa ma tara ti pari weri kɔn we yiri.› »

18 A Edɔmu tara wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye sanla tara ti pari mbe toro. Na yaga ki fɔrɔgɔ mbe wele, mi yaa malaga gbɔn ye ni.»

19 A Izirayɛli woolo pe pitunmbolo pè suu pye fɔ: «We yaa sin koŋgbɔgbɔgɔ ko ni mbe toro. Na waga ma tɔnmɔ pa wɔ woro naa we yaayoro ŋgbeleye yi ni, we yaa pi fɔgɔ tɔn ma yeri. We woro na yaraga ka kpɛ yɛnri ma yeri naa, kaawɔ ma we yaga we tanga we toro ko cɛ.»

20 Ɛɛn fɔ, a Edɔmu tara wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ «Ye sanla tara ti pari mbe toro.»

A Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni naa fanŋga gbɔgɔ ni.

21 Pàa je ma yo pe se konɔ kan Izirayɛli woolo pe yeri pe toro. Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si konɔ la yɛgɛ lɛ.

Arɔn wi kunwɔ we

22 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si pinlɛ ma yiri wa Kadɛshi ca, ma saa gbɔn wa Hɔri yanwiga ki na.

23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi naa Arɔn pe ni wa Hɔri yanwiga ki na, wa Edɔmu tara ti kɔnlɔ li na ma yo fɔ:

24 «Sanni jɛnri Arɔn wi yaa ku mbe taga wa wi tɛlɛye mbele pè ku pe na. Wi se ye wa tara nda mila kaan yoro Izirayɛli woolo ye yeri ti ni, katugu yàa yiri ma je na sɛnyoro ti na Meriba laga ki tɔnmɔ wogo ki na.

25 Mboro Moyisi, ma Arɔn wo naa wi pinambyɔ Eleyazari wi ni pe lɛ ma pe pye pe lugu wa Hɔri yanwiga ki go na.

26 Ma Arɔn wi yaripɔrɔ nda wi ma le mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin ti wɔ wi na mari le wi pinambyɔ Eleyazari wi kan. Kona pa Arɔn wi yaa ku le ki laga ki na.»

27 A Moyisi wì si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki pye. A pe ni fuun taanri pè si lugu wa Hɔri yanwiga ki go na Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yɛgɛ na.

28 A Moyisi wì si Arɔn wi yaripɔrɔ ti wɔ wi na mari le wi pinambyɔ Eleyazari wi kan. A Arɔn wì si ku wa yanwiga ki go na. Kona, a Moyisi wo naa Eleyazari wi ni pè si yiri wa yanwiga ki go na ma tigi†.

29 Naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pàa kaa ki logo ma yo Arɔn wì ku, a pè suu kunwɔ pi pye fɔ ma saa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ.

21

Izirayɛli woolo pàa ya Aradi ca wunlunaŋa wi ni

1 Aradi ca wunlunaŋa ŋa wìla pye Kana tara fɛnnɛ woo, ma cɛn wa Negɛvu tara ti ni, wìla ki logo ma yo Izirayɛli woolo pe yɛn na paan wa laga ŋga pàa pye na yinri Atarimu ki konɔ li ni. A wì si saa to pe na malaga ni ma pele yigi kasopiile†.

2 Kona, a Izirayɛli woolo pè si yɔn fɔlɔ lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ: «Na maga ki leele mbele pe le we kɛɛ, we yaa pe cara ti tɔngɔ pew.»

3 Izirayɛli woolo pàa yɔn fɔlɔ na kɔn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ ti logo, mɛɛ Kana tara fɛnnɛ pe le pe kɛɛ. A Izirayɛli woolo pè si pe gbo ma pe cara ti tɔngɔ ma pinlɛ leele pe ni, mɛɛ ki laga ki mɛgɛ taga naga yinri Ɔrima, ko kɔrɔ wo yɛn jɔgɔwɔ.

Wɔɔrɔ nda tìla pye shɔnrɔ ni

4 Kona, a Izirayɛli woolo pè si yiri wa Hɔri yanwiga ki na mɛɛ konɔ na li maa kee wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri li lɛ mbe Edɔmu tara ti sɔlɔgɔ mbe

† **20:28 20.28:** Ɛki 29.29; Nɔmbu 33.38; Dete 10.6 † **21:1 21.1:** Nɔmbu 33.40 † **21:4 21.4:** Dete 2.1

toro. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a
leele pe jatere wì si piri pe na†.
5 A pe nɛɛ kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ lo naa
Moyisi pe na, na yuun fɔ: «Yiŋgi na,
a yè si we yirige wa Ezhipiti tara
mbe ti we pan we ku laga gbinri wi
ni? Yaakara woro laga, tɔnmɔ woro
laga. Manɛ wi la kì kɔ we na, ki
fyɔnwɔ yaakara nda re.»
6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si wɔɔrɔ
nda ti yɛn shɔnrɔ ni ta yirige ma wa
leele pe na. A tì pe nɔɔri, a lelɛgɛrɛ
ku Izirayɛli woolo pe ni†.
7 A leele sanmbala pè si kari wa
Moyisi wi yeri ma saa wi pye fɔ:
«Wè kapege pye, katugu wè kɔngɔri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, ma kɔngɔri ma
na. Koni, ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri ligi wɔɔrɔ nda ti lali we ni.»
Kì kaa pye ma, a Moyisi wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri leele pe kan.
8 A lì si Moyisi wi yɔn sogo ma yo
fɔ: «Tugurɔn lɛ mari yan ma wɔɔgɔ
gbegele, ma kanŋgaga titɔnlɔgɔ ka
kan maga yanŋga ki na wa naayeri.
Na wɔɔgɔ ka lere ŋa fuun nɔ, wiga
ki tugurɔn wɔɔgɔ ki wele, wi se ku.»
9 A Moyisi wì si tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ
ka gbegele ma kanŋgaga titɔnlɔgɔ
ka kan maga yanŋga ki na wa naay-
eri. Maga lɛ le ko na, wɔɔgɔ ka lere o
lere ŋa nɔ, na wiga wi yɛgɛ ki yirige
mbege tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ki wele, wo
na ku†.

Izirayɛli woolo pe tanŋala mbe kari wa Pisiga yanwiga ki na

10 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo
pè si pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi ma saa
ti kan ma cɛn wa laga ŋga pàa pye
na yinri Obɔti.
11 A pè si kaa yiri le Obɔti mɛɛ kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Iye Abarimu ca ki ni, wa gbinri
ŋa wi yɛn wa Mowabu tara ti yɔnlɔ
yirisaga yeri wi ni.
12 Ko puŋgo na, a pè si pe paara
yinrɛ ti kɔlɔgi ma kari ma saa ti
kan ma cɛn wa Zerɛdi lafogo ki
gbunlundɛgɛ ki ni.
13 A pè si kaa yiri le Zerɛdi mɛɛ
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Arinɔ lafogo ki puŋgo
na; ki lafogo ki maa fuun na toro
wa gbinri wi ni, ma yiri wa Amɔri
cɛnlɛ woolo pe tara. Arinɔ lafogo ko
ki yɛn Mowabu tara to naa Amɔri
cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ le.
14 Ko kala na, ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li malaga
gbɔnkagala sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
«Vayɛbu laga ŋga wa Sufa tara,
naa ki gbunlundɛrɛ ti ni, naa Arinɔ
lafogo ki ni,
15 konaa ki gbunlundɛrɛ ti ni, to nda
tì tigi ma kari wa Ari ca ki yeri
fɔ ma saa gbɔn wa Mowabu tara
kɔnlɔ li na.»
16 A pè si kaa yiri lema mɛɛ kari
wa laga ŋga pàa pye na yinri Bɛɛri
(ko kɔrɔ wo yɛn kɔlɔ). Ko kɔlɔ wo
sɛnrɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi
kan ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo pe
gbogolo, mi yaa tɔnmɔ kan pe yeri.»
17 Kona, a Izirayɛli woolo pè sigi
yurugo ŋga ki kɔ ma yo fɔ:
Kɔlɔ, ta tɔnmɔ yinrigi pila fuun. Yaa
yuuro shoo wi mɛgɛ ni.
18 Izirayɛli woolo teele pàa kɔlɔ ŋa
wɔ we.
Pe legbɔɔlɔ poro pàa konɔ kan a pòo
wɔ pe fanŋga ki na.
Kona, a pè si yiri wa Bɛɛri laga
ki ni nɛɛ cɛɛncɛɛn na kee ma saa
gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri
Matana.
19 A pè si kaa yiri le Matana mɛɛ
kari wa laga ŋga pàa pye na yinri
Nahaliyɛli, mɛɛ kaa yiri lema ma
kari wa laga ŋga pàa pye na yinri
Bamɔti.
20 A pè si kaa yiri wa Bamɔti
mɛɛ saa gbɔn wa yanwiga ki tigiwɛn
funwa laga ki na, wa Mowabu tara,
ma wa wa Pisiga yanwiga ki gona
kɛɛ yeri, ko ŋga kì yaraga ma wɛ
gbinri wi na we.

Izirayɛli woolo pàa ya wunlunambala Sihɔn naa Ɔgi pe ni

21 Kona, a Izirayɛli woolo pè si
leele tun wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe

† **21:6 21.5-6:** 1 Korɛn 10.9 † **21:9 21.9:** 2 Wunlu 18.4; Zhan 3.14

wunlunaŋa Sihɔn wi yeri maa yɛnri ma yo fɔ:

22 «Ki yaga wɔɔn tara ti pari we toro. We se ye wa ye kɛɛrɛ ti ni, nakoma wa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni. We se ye kɔlɔye tɔnmɔ pa wɔ. Wunlunaŋa wi koŋgbɔgbɔgɔ ko we yaa lɛ mbe sin la kee fɔ we sɔɔn tara ti pari we yiri.»

23 Ɛɛn fɔ, Sihɔn wi sila yɛnlɛ mbe konɔ kan pe yeri poo tara ti pari pe toro. A wì suu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi gbogolo, ma yiri ma Izirayɛli woolo pe fili malaga ni, wa gbinri wi ni. A pè si saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Yahazi, mɛɛ to Izirayɛli woolo pe na.

24 A Izirayɛli woolo pè si pe gbo tokobi ni ma pe tara ti shɔ mari ta, maga lɛ wa Arinɔ lafogo ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Yabɔki lafogo ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, konaa ma saa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ li na, lo na pàa malaga sigembogo kan wa we.

25 Izirayɛli woolo pàa Amɔri cɛnlɛ woolo pe cara ti ni fuun ti shɔ pe yeri mari ta, ma pinlɛ Ɛshibɔn ca naa ki kanŋgara na cara ti ni, ma cɛn wa ti ni.

26 Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi cagbɔgɔ ko layi ŋga Ɛshibɔn, pa wìla pye ma cɛn wa, maga lɛ wìla malaga ki gbɔn Mowabu tara wunlunaŋa lɛɛ wi ni maa tara ti ni fuun ti shɔ wi yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Arinɔ lafogo ki na.

27 Ko kala na, yomiyɛgɛlɛ wafɛnnɛ pe maa ki koo yurugo na yuun fɔ:

Ye pan laga Ɛshibɔn ca,
we wunlunaŋa Sihɔn wi ca ki gbegele wege kan ki yere jɛŋgɛ.
28 Katugu kasɔn yiri wa Ɛshibɔn ca,
kasɔn yinnɛ yiri ma jaraga wa Sihɔn ca.
Kì Ari ca ki sogo wa Mowabu tara,
yarisunndo suvɛnnɛ teele mbele pe yɛn ma cɛn wa Arinɔ lafogo tinndiye pe na, kì pe sogo fun.
29 E! Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Mowabu cɛnlɛ woolo wele!
Yoro mbele ye yɛn Kemɔshi yarisunŋgo ki woolo wele, ye wogo ki kɔ!
Ye nambala pe yɛn na fee Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi yɛgɛ,
a wì ye jɛɛlɛ pe yigi ma pe pye kulolo†.
30 Ɛɛn fɔ, wàa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wɔn we wangala ke ni.
Maga lɛ le Ɛshibɔn ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Dibɔn ca ki na,
wàa yaara ti ni fuun ti tɔngɔ.
Wè yaraga pyew ki jɔgɔ fɔ ma saa gbɔn wa Nofa ca konaa wa Medeba ca†.
31 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si cɛn wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara.

32 A Moyisi wì si leele tun pe sa Yayezɛri ca kagala ke yewe pe ke jɛn. Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si saa Yayezɛri ca ki shɔ maga ta ma pinlɛ ki kanŋgara na kapire ti ni, ma Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye wa pe purɔ ma pe yirige.

33 Ko puŋgo na, a pè si kɛ ma Bazan ca kologo ki lɛ. A Bazan ca wunlunaŋa Ɔgi wì si yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, mɛɛ saa to pe na wa Edireyi ca.

34 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ wi yɛgɛ, katugu mi yɛn naa nii ma kɛɛ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, konaa wi tara ti ni. Ma pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi pye we, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca ki ni we.»

35 A Izirayɛli woolo pè si wunlunaŋa Ɔgi wo naa wi pinambiile, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo,

† **21:29 21.28-29:** Zhere 48.45-46 † **21:30 21.27-30:** Ki yurugo ŋga ki yɛn na nandowo kaan malaga ŋga Sihɔn wìla gbɔn ma ya Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni ki wogo ko na. Ɛɛn fɔ koni Izirayɛli woolo poro pè malaga gbɔn ma ya Sihɔn wi ni maga tara ti shɔ mari ta.

pe sila wa kpɛ yaga go na. A pè suu tara ti shɔ mari ta.

NAŊA ŊA PAA PYE NA YINRI BALAAMU WI SƐNRƐ

22

22.1–25.18

Mowabu tara wunlunaŋa Balaki wìla Balaamu wi yeri wuu saga

1 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Mowabu tara funwa lara
falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ yirisaga yeri, wa Zheriko ca ki
yɛsinmɛ na.
2 Ŋga fuun Izirayɛli woolo pàa
pye Amɔri cɛnlɛ woolo pe na Zipɔri
pinambyɔ Balaki wìla ki logo.
3 Kona, a Mowabu cɛnlɛ woolo pe
sunndo wì si kɔn pe na Izirayɛli
woolo pe lɛgɛwɛ pi kala na. A pè si
fyɛ fɔ jɛŋgɛ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ.
4 A Mowabu cɛnlɛ woolo pè si saa
Madiyan tara fɛnnɛ lelɛɛlɛ pe pye fɔ:
«Ki lelɛgɛrɛ nda ti yaa pan mbe tara
nda ti yɛn ma we maga ti ni fuun ti
tɔngɔ, paa yɛgɛ ŋga na nɛrɛ ma kaa
wasele yan li pew we.» Ki wagati wi
ni, Zipɔri pinambyɔ Balaki wo wìla
pye Mowabu tara wunlunaŋa.
5 A wunlunaŋa wì si leele tun wa
Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi yeri,
wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Petɔri ca,
wa Efirati gbaan wi yɔn na, wa wi
tara. Wìla yo pe saa yeri poo pye
fɔ: «Wele, leele pèle yiri wa Ezhipiti
tara ma pan ma tara ti ni fuun ti tɔn
muŋga. Pe yɛn ma cɛn wa na tara
ti yɛsinmɛ na†.
6 Koni, mila ma yɛnri, ma pan ma
ki leele pe daŋga na kan, katugu pe
fanŋga kì wɛ na wogo ki na. Kana
pa mbe ya mbe malaga gbɔn pe ni
mbe pe purɔ laga tara ti ni; katugu
mìgi jɛn ma yo maga duwaw pye
lere ŋa kan, wo ma duwaw ta; maga
si ŋa daŋga, daŋga ma wo yigi.»
7 Kì kaa pye ma, a Mowabu tara
lelɛɛlɛ naa Madiyan tara lelɛɛlɛ pè
si yiri ma kari yarikanra ni ma saa
ti kan jɛlɛfɔ Balaamu wi yeri. Pè ka
saa gbɔn wa Balaamu wi na, a pè si
Balaki tunŋgo ki yo maa kan.
8 Balaamu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ye wɔnlɔ laga na yeri, Yawe
Yɛnŋɛlɛ liga ka ŋga yo na kan, mi
yaa ki yo ye kan goto.»

A Mowabu tara teele pè si tugu wa
Balaamu wi na.
9 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si pan ma Bal-
aamu wi yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ
wɛlɛ ki leele mbele pè tugu laga ma
go?»
10 A Balaamu wì sili yɔn sogo ma
yo fɔ: «Zipɔri pinambyɔ Balaki ŋa
wi yɛn Mowabu tara wunlunaŋa wo
pitunmbolo wɛlɛ, wì yo pe pan pege
yo na kan fɔ:
11 ‹Wele, leele pèle yiri wa Ezhipiti
tara ma pan ma tara ti ni fuun ti tɔn
muŋga. Koni, pan ma pe daŋga na
kan, kana pa mi yaa ya mbe malaga
gbɔn pe ni mbe pe purɔ.› »
12 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si Balaamu
wi pye fɔ: «Maga ka pinlɛ mbe kari
pe ni, maga si ka ki leele mbele pe
daŋga; katugu mì duwaw pe na.»
13 Ki goto, a Balaamu wì si yiri
mɛɛ saa ki yo tara teele mbele Balaki
wìla tun pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ
wa ye tara, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lii
yɛnlɛ mbe kari ye ni.»
14 A Mowabu tara teele pè si yiri
ma sɔngɔrɔ wa Balaki wi yeri ma
saa wi pye fɔ: «Balaamu wì je ma
yo wi se pinlɛ we ni mbe pan.»
15 A Balaki wì si tara ti teele pele
tun naa lɛgɛrɛ ma wɛ koŋgbanŋga
ki na. Pàa pye mɛgbɔgɔ fɛnnɛ ma
wɛ koŋgbanmbala pe na.
16 A pè si saa gbɔn wa Balaamu
wi na, ma suu pye fɔ: «Pa Zipɔri
pinambyɔ Balaki wì yo wege yo ma
kan yɛɛn fɔ: ‹Maga ka je mbe yo ma
se pan mbanla saga.
17 Mi yaa ma gbɔgɔ jɛŋgɛ, maga na
yɛnri yaraga ŋga fuun ni, mi yaa ki
pye ma kan. Ɛɛn fɔ, pan ma ki leele
mbele pe daŋga na kan.› »

† **22:5 22.5:** 2 Pyɛ 2.15-16; Zhude 11

18 A Balaamu wì si Balaki wi pitun-
mbolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na
Balaki wiga wi wunluwɔ go ki yin
warifuwe naa tɛ ni mbege kan na
yeri, mi se ya mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti kɛ kala la kpɛ
ni.
19 Konaa ki ni fuun, yoro fun ye
wɔnlɔ laga na yeri, jaŋgo ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa yo na kan naa, mbege
jɛn.»
20 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si
pan Balaamu wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ:
«Na kaa pye ki nambala mbele pè
pan mbɔɔn yeri ma pinlɛ pe ni, yiri
ma pinlɛ pe ni yaa kee. Ɛɛn fɔ, ma
se ka kala la kpɛ pye kaawɔ ŋga mi
yaa yo ma kan ko.»
21 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Balaamu
wì si yiri ma sofile jɔngɔ ki taga
wa wi sofile nɔ wi na, mɛɛ pinlɛ
Mowabu tara teele pe ni ma kari.

Balaamu naa wi sofile nɔ pe kala

22 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si nawa
ŋgban, katugu Balaamu wìla kari.
Ma Balaamu wi ta wì lugu ma cɛn wi
sofile nɔ wi na, na kee wa konɔ wo
naa wi tunmbyeele shyɛn ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan ma yere
wa konɔ mbeli tɔn wi na.
23 A sofile nɔ wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛrɛgɛ wi yan wì yere wa konɔ
li nandogomɔ wi tokobi wi ni kɛɛ,
wi yɛn ma kɔw wa wi wofogo ki ni.
A wì si kɛ ma ye wa kɛɛrɛ ti ni. A
Balaamu wì suu gbɔn mboo pye wi
sɔngɔrɔ wa konɔ.
24 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ
wì si saa yere konɔ lì jorisaga ka ni
wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni, mbogo la pye
ki konɔ li kanŋgaga shyɛn ki na.
25 A sofile nɔ wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wi yan mɛɛ saa mara mbogo
ki na, mɛɛ Balaamu jele li turugo wa
mbogo ki na. A Balaamu wì si to wi
sofile wi na maa gbɔn naa.
26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
pe toro naa mɛɛ kari ma saa yere
konɔ lì jorisaga jɛŋgɛ ka ni, pe saa
ya mboo sɔlɔgɔ mbe kari kalige na
nakoma kamɛŋgɛ na.
27 A sofile nɔ wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wi yan naa, mɛɛ kanŋguuro
kan Balaamu wi ni. A Balaamu wì si
nawa ŋgban, a wì si sofile wi gbɔn
jɛŋgɛ wi kanŋgala li ni.
28 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a
sofile nɔ wì para Balaamu wi ni maa
pye fɔ: «Yiŋgi mì pye ma na a mà
silan gbɔn ma saa ta fɔ gbɔnsaga
taanri?»
29 A Balaamu wì si sofile nɔ wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Maa na piin faa ko
kì ti. Ndɛɛ ki pye tokobi ja pye na
yeri, anmɛ mɔɔ gbo fɔɔnfɔɔn ŋga
na.»
30 A sofile nɔ wì si Balaamu wi pye
naa fɔ: «Mì yo muwi mi yɛn ma
sofile nɔ ŋa ma maa nuru wi na fɔ
ma pan ma gbɔn nala? Mi tara ki na
mbege kapyege ŋga ka pye ma na
le?» A wì sho fɔ: «Ayoo.»
31 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Bal-
aamu wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ wi na, a
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan
wì yere wa konɔ li ni wi tokobi wi ni
wi kɛɛ, wi yɛn ma kɔw wa wi wofogo
ki ni. A Balaamu wì si kanŋguuro
kan maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa
gbɔgɔ.
32 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
Balaamu wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà
sɔɔn sofile nɔ wi gbɔn fɔ ma saa ta
gbɔnsaga taanri? Wele, mì pan mbe
konɔ li kɔn ma na, katugu mìgi yan
ki kondangala na mà lɛ, laa kee ma
ni puŋgosaga.
33 Sofile nɔ wìlan yan mɛɛ kɛ mala
toro ma saa ta kɛsaga taanri. Ndɛɛ
wii ja ko pye anmɛ mɔɔ gbo; ɛɛn fɔ,
mi jɛn na wo yaga.»
34 A Balaamu wì sigi yo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi kan ma yo fɔ:
«Mì kapege pye, katugu mi si jaga
jɛn mbe yo ma yɛn ma yere wa konɔ,
mbeli kɔn na na. Koni na kaa pye ki
kondangala na li sɔɔn ndanla, pa mi
yaa sɔngɔrɔ.»
35 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì
si Balaamu wi pye fɔ: «Pinlɛ ki
nambala mbele pe ni maa kee. Ɛɛn
fɔ, sɛnrɛ nda mi yaa ka yo ma kan,
to cɛ ma yaa ka yo.»

Kona, tara teele mbele Balaki wìla tun, a Balaamu wì si pinlɛ pe ni ma kari.

Balaki wìla saa Balaamu wi fili

36 Naa Balaki wìla kaa ki logo ma yo Balaamu wìla pye na paan wa wi yeri, a wì si yiri ma kari saa fili wa Mowabu tara ca ŋga kìla pye wa Arinɔ lafogo yɔn ki na ki ni, pa ki ca kìla pye wa Mowabu tara kɔnlɔ li na.
37 A Balaki wì si Balaamu wi yewe ma yo fɔ: «Mi sila keli ma leele tun ma yo pe sɔɔn yeri ma pan laga na yeri? Yiŋgi na ma sila si pan? Maa pye naga sɔnri ndɛɛ mi se ya mbɔɔn gbɔgɔ jɛŋgɛ wi le?»
38 A Balaamu wì si Balaki wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, mi ŋa mì pan laga ma yeri. Ɛɛn fɔ, mi se ya sɛnrɛ ta yo na yɛɛ fanŋga, kaawɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa sɛnrɛ nda le na yɔn to cɛ.»
39 A Balaamu wì si pinlɛ Balaki wi ni ma kari wa Kiriyati Uzɔti ca.
40 A Balaki wì si nɛrɛ naa simbaala gbo mari wɔ saraga, mɛɛ ki kara ta torogo Balaamu wo naa teele mbele pàa pinlɛ wi ni ma pan pe kan.

Balaamu wi duwaw pyege Izirayɛli woolo pe kan

41 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Balaki wì si saa Balaamu wi yeri, a pè lugu ma kari wa Bamɔti Baali† tinndi wi go na. Ma pe ta wa, a Balaamu wì si Izirayɛli woolo pele yan.

23

1 Kona, a Balaamu wì si Balaki wi pye fɔ: «Saraga wɔsara kɔlɔshyɛn kan na kan lagamɛ, ma napɛnɛ kɔlɔshyɛn naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn gbɛgɛlɛ ma pan pe ni na kan.»
2 A Balaki wì si ŋga Balaamu wìla yo wi kan ki pye. A pè si pinlɛ ma napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa simbapɛnɛ nuŋgba nuŋgba wɔ saraga wa saraga wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
3 A Balaamu wì si Balaki wi pye fɔ: «Koro laga ma saraga sogowogo ki tanla, mi yaa kari yɛgɛ jɛnri. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pan mbeli yɛɛ naga na na. Pa kona sɛnrɛ nda li yaa yo na kan mi yaa ti yɛgɛ yo ma kan.»
A Balaamu wì si lugu tinndi wa go na.
4 A Yɛnŋɛlɛ lì si pan mali yɛɛ naga Balaamu wi na. A Balaamu wì sili pye fɔ: «Mì ti a pè saraga wɔsara kɔlɔshyɛn kan, a mì napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa simbapɛnɛ nuŋgba nuŋgba wɔ saraga wa ki saraga wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.»
5 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si sɛnrɛ le Balaamu wi yɔn maa pye fɔ: «Sɔngɔrɔ wa Balaki wi yeri ma saga sɛnrɛ nda ti yo wi kan.»
6 Kona, a Balaamu wì si sɔngɔrɔ wa Balaki wi yeri ma saa wi yan wi yɛn ma yere wa wi saraga sogowogo ki tanla wo naa Mowabu tara teele pe ni.
7 A Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ sɛnyoro nda ti yo ma yo fɔ:

«Balaki wìlan yeri, a mì yiri wa Aramu tara ma pan.
Wo ŋa wi yɛn Mowabu tara wunlu-naŋa wìlan yeri, a mì yiri wa yanwira nda wa yɔnlɔ yiris-aga yeri ma pan.
Wìlan pye fɔ: ‹Pan ma Zhakɔbu setirige piile pe daŋga na kan,
pan ma naŋgbanwa sɛnrɛ yo pe na, poro mbele pe yɛn Izirayɛli woolo wele.›
8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lii leele mbele daŋga,
mi mbe ya mbe poro daŋga mɛlɛ?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lii naŋgbanwa sɛnrɛ yo leele mbele na,
mi mbe ya mbe naŋgbanwa sɛnrɛ yo pe na mɛlɛ?

9 «Mbanla ta wa waara ti go na, mi yɛn naga leele pe yaan;
mbanla ta wa tinndiye pe go na, na yɛgɛ yɛn pe na.

† **22:41 22.41:** ***Bamɔti Baali:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tinndi ŋa pàa pye na Baali wi sunnu wa wi go na. Baali wìla pye Fenesi tara fɛnnɛ naa Kana tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo.**

Leele pele wɛlɛ pe yɛn ma cɛn pe yɛ.
Pe woro na pe yɛɛ jate na pe
yɛɛ pinlɛlɛ dunruya cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni.
10 Ambɔ wi mbe ya mbe Zhakɔbu
setirige piile lɛgɛrɛ pe jiri?
Poro mbele pè lɛgɛ paa taambugɔ
yɛn we.
Ambɔ wi mbe ya mbe Izirayɛli
woolo pe walaga tijɛrɛ wogo
ki leele pe jiri?
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki lesinmbele pe maa
kuun yɛgɛ ŋga na mbe ka ku
ma,
pe yaa ka kɔ kɔlɔmɔ mba na mbe ka
kɔ ma.»
11 A Balaki wì si Balaamu wi pye
fɔ: «Yiŋgi mà pye na na yɛɛn? Mɔ̀ɔ
yeri ma pan mala juguye pe daŋga
na kan, a mà si pan na duwaw lɛgɛrɛ
piin pe kan.»
12 A Balaamu wì si Balaki wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mi na wogo ki
kɔ wowi ŋa mbe sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì le na yɔn to yo ma kan.»

Balaamu wi duwaw shyɛn woo pyege Izirayɛli woolo pe kan

13 Kona, a Balaki wì sho naa Fɔ:
«Koni pan we kari laga ka yɛgɛ ni,
ma mbe ya koro laga ŋga na mbaa ki
leele pe yaan we. Ma yaa pe walaga
nuŋgba yan, ma se pe ni fuun pe
yan, mbɔɔn ta wa ki laga ki na, ma
pe daŋga na kan.»
14 A Balaki wì si kari wi ni wa
kɛrɛ nda pàa pye na yinri Zofimu[†]
ti ni, wa Pisiga yanwiga ki go na.
Wa ki laga ki na, a wì si saraga
wɔsara kɔlɔshyɛn kan naa, mɛɛ
napɛnɛ nuŋgba nuŋgba naa sim-
bapɛnɛ nuŋgba nuŋgba wɔ saraga
wa ki saraga wɔsara ti nuŋgba
nuŋgba pyew ti na.
15 A Balaamu wì si Balaki wi pye
fɔ: «Yere na ma saraga sogowogo
ki tanla, mi yaa kari wamɛ sa logo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga
Balaamu wi na, mɛɛ sɛnrɛ nda wi
yaa sa yo ti le wi yɔn; kona, a lì suu
pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari wa Balaki
wi tanla ma saga sɛnrɛ nda ti yo wi
kan paa yɛgɛ ŋga na mìri yo ma kan
we.»
17 Kona, a Balaamu wì si sɔngɔrɔ
wa Balaki wi tanla ma saa wi yan
wi yɛn ma yere bere wa wi saraga
sogowogo ki tanla wo naa Mowabu
tara teele pe ni. A Balaki wì suu
yewe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
mɛlɛ?»
18 Kona, a Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ
sɛnyoro nda ti yo ma yo fɔ:
«Zipɔri pinambyɔ Balaki, yiri ma
logo na yeri!
Nuŋgbolo jan ma logo na yeri jɛŋgɛ!
19 Yɛnŋɛlɛ li woro paa lere yɛn mbaa
finlɛlɛ,
li woro paa sɛnwee pyɔ yɛn kala
mbe ye li go na.
Li ka ŋga yo, li maga pye.
Li ka sɛnrɛ nda yo li maga kala li pye
mbeli yɔn fili.
20 Wele, pège konɔ kan na yeri mbe
duwaw pye ki leele pe kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw pe na, mi se
ya mbege kanŋga.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lii kambasinŋge
yan wa Zhakɔbu setirige piile
pe sɔgɔwɔ paa piin,
lii si kapege ka kpɛ yan poro mbele
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ paa
piin.
Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le, li
yɛn pe ni.
Pàa pye nali shari nali gbogo paa
wunluwɔ yɛn.
22 Yɛnŋɛlɛ lo lì pe yirige wa Ezhipiti
tara ti ni
li fanŋga ŋga lere se ya yere mbe
sige ki ni, paa yannɔ fanŋga
yɛn.
23 Lekara ti se ya yaraga ka pye
Zhakɔbu setirige piile pe na,
jɛɛrɛ se ya yaraga ka pye poro mbele
Izirayɛli woolo pe na.
Na ki yosanga wi ka ka gbɔn, ki yaa
yo Zhakɔbu setirige piile pe
kan,

[†] **23:14 23.14:** ***Zofimu:*** **Ki laga kìla pye wa Pisiga yanwiga ki go na. Leele pàa pye na cɛɛn wa na kɔrɔsiri piin, na kaa pye pe juguye na paan.**

ee, ki yaa yo poro mbele Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: ‹Ŋga ko ki
ni fuun ko Yɛnŋɛlɛ lì pye.›
24 Wele, ki leele pe yɛn na yinrigi paa
jara nɔ yɛn,
pe ma yew ma kan paa jara yɛn, ŋa
wi maa kagboro ti ka,
mboo kagboro ti kasanwa pi wɔ mbe
si jɛn mbe sinlɛ.»
25 A Balaki wì si Balaamu wi pye
fɔ: «Kì kaa pye ma se ya mbe pe
daŋga, maga ka duwaw wo wa pye
pe kan.»
26 Ɛɛn fɔ, a Balaamu wì si Balaki
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mìgi yo ma
kan ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka sɛnrɛ
nda yo na kan, ko kala lo mi yaa
pye.»

Balaamu duwaw taanri woo pyege Izirayɛli woolo pe kan

27 Kona, a Balaki wì si Balaamu wi
pye fɔ: «Ta paan, mi yaa kari ma ni
laga ka yɛgɛ ni naa. Wa ki laga ki
na, kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛnlɛ
ma pe daŋga na kan.»
28 A Balaki wì si kari Balaamu wi
ni wa Pewɔri yanwiga ki na; wama,
a pè si gbinri wi ni fuun wi yan.
29 A Balaamu wì si Balaki wi
pye naa ma yo wi saraga wɔsara
kɔlɔshyɛn kan wi kan wa ki laga ki
ni, wi napɛnɛ kɔlɔshyɛn naa sim-
bapɛnɛ kɔlɔshyɛn gbɛgɛlɛ wi pan pe
ni wi kan.
30 A Balaki wì si ŋga Balaamu
wìla yo ki pye, mɛɛ napɛnɛ nuŋgba
nuŋgba naa simbapɛnɛ nuŋgba
nuŋgba wɔ saraga wa saraga
wɔsara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti
na.

24

1 Balaamu wìla ki jɛn ma yo kìla
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla mbe duwaw
Izirayɛli woolo pe na. Kì kaa pye ma
wi sila kari sa jɛɛrɛ kapyere lagaja
paa yɛgɛ ŋga na wìla ki pye yɔngɔlɔ
shyɛn koŋgbanŋgala ke na we. A wì
si kanŋga ma yɛgɛ wa wa gbinri wi
yeri
2 ma wele, mɛɛ Izirayɛli woolo pe
yan pè pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn,
ma yala pe cɛngɛlɛ ke ni. Kona, a
Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye wi
ni.
3 A wì sigi lelɛɛlɛ sɛnyoro nda ti yo
ma yo fɔ:
Mi Balaamu, mi ŋa mi yɛn Bewɔri
pinambyɔ, pa mila yuun yɛɛn;
mi ŋa mi yɛn lere ŋa wi maa
yariyanra yaan,
na sɛnyoro ti nda.
4 Mi ŋa mi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
nuru,
mi ŋa mi maa kagala ŋgele yawa
pi ni fuun fɔ wi maa nari ke
yaan,
mi ŋa mi ma to mala yɛgɛ ki jiile
wa tara mbaa yaara yaan, na
sɛnyoro ti nda.
5 E, Zhakɔbu setirige piile, ye paara
yinrɛ tì yɔn!
Yoro mbele ye yɛn Izirayɛli woolo ye
cɛnsara tì yɔn dɛ!
6 Paara yinrɛ tì jaraga paa gbun-
lundɛrɛ yɛn, paa laforo yɛn.
Ti yɛn paa sɛgɛ kɛɛrɛ yɛn, nda ti yɛn
ma tanli gbaan yɔn na.
Ti yɛn paa alowɛsi tipire yɛn, nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sanri,
nakoma paa sɛdiri tire yɛn, nda ti
yɛn na yinrigi lɔgɔ yɔn na.
7 Pe tɔnmɔ leyaara ti yaa yin tɔnmɔ
ni,
mbaa wuun la fuun la pe yarilire
kɛɛrɛ ti yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.
Pe wunlunaŋa wi mɛgɛ ki yaa yiri
mbe wɛ wunlunaŋa Agagi wi
wogo ki na,
pe wunluwɔ pi fanŋga ki yaa ka
gbɔgɔ mbe wɛ.
8 Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige wa Ezhipiti
tara ti ni fanŋga ni,
ŋga lere se ya yere mbege sige, paa
yannɔ fanŋga yɛn.
Pe yaa tara woolo mbele pe yɛn na
yinrigi pe kɔrɔgɔ pe tɔngɔ.
Pe yaa ka pe kajeere ti kaari mbe pe
wɔn pe wangala ke ni.
9 Izirayɛli woolo pe mbele pè
kanŋguuro kan ma sinlɛ paa
jara yɛn; paa jara nɔ yɛn.
Ambɔ wi mbe ya mbe pe pye pe yiri?

Lere ŋa ka duwaw pye pe kan, ko fɔ
wo yaa duwaw ta;
lere ŋa ka pe daŋga, daŋga yaa ko
fɔ wo yigi†.
10 Kì kaa pye ma, a Balaki wì si
nawa ŋgban Balaamu wi ni fɔ jɛŋgɛ.
A wì suu kɛyɛn yi gbɔn yi yɛɛ na
mɛɛ Balaamu wi pye fɔ: «Mɔ̀ɔ yeri
ma pan mala juguye pe daŋga na
kan, kooŋga mà duwaw lɛgɛrɛ pye
pe kan fɔ ma saa ta pyesaga taanri.
11 Koni, yiri ma sɔngɔrɔ wa ma ca.
Mìla pye na jaa mbɔɔn gbɔgɔ jɛŋgɛ,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ maga
gbɔgɔwɔ pi ta.»

Balaamu wìla Izirayɛli woolo pe goto kala li wogo ki yo

12 Kona, a Balaamu wì si Balaki
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mìla sigi yo
maga ŋgban leele mbele màa tun na
yeri pe kan fɔ:
13 ‹Ali na Balaki wi ka wi wunluwɔ
go ki yin warifuwe naa tɛ ni mberi
kan na yeri, mi se Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti kɛ kala la kpɛ ni, kaawɔ
nda li yaa yo na kan to cɛ mi yaa yo.
14 Koni, mi yaa sɔngɔrɔ mbe kari
na woolo pe kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ, sanni
mbe sa kari, ŋga ki leele mbele pe
yaa ka pye ma woolo pe na wagati
ŋa wila paan wi ni, pan mi yaa ki yo
ma kan.› »
15 A Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ
sɛnyoro nda ti yo ma yo fɔ:
Mi Balaamu, mi ŋa mi yɛn Bewɔri
pinambyɔ, pa mila yuun yɛɛn;
mi ŋa mi yɛn lere ŋa wi maa
yariyanra yaan, na sɛnyoro ti
nda.
16 Mi ŋa mi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
nuru,
mi ŋa mì Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun
ti go na li jɛnmɛ pi jɛn,
mi ŋa mi maa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li maa
nari ke yaan,
mi ŋa mi ma to mala yɛgɛ ki jiile wa
tara mbaa yaara yaan,
na sɛnyoro ti nda.
17 Ŋga ki yaa ka pye mi yɛn naga
yaan, ɛɛn fɔ, fɔɔnfɔɔn kala
ma;
na yɛgɛ yɛn ki na, ɛɛn fɔ, ki yaa pye
sanga ŋa ni, wì lali wa.
Mì wɔnnɔ† yan li yɛn na yinrigi
wa Zhakɔbu setirige woolo pe
sɔgɔwɔ;
mì fanŋga fɔ yan wi yɛn na yin-
rigi wa poro mbele pe yɛn
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.
Wi yaa ka Mowabu cɛnlɛ woolo pe
gbɔn pe mbateere ti na,
mbe Sɛti setirige piile pe ni fuun pe
tɔngɔ†.
18 Wi yaa ka Edɔmu tara ti shɔ mberi
ta,
to nda pe yinri fun Seyiri tara, wi
juguye pe tara re.
Ti yaa ka le wi kɛɛ mbe pye wi woro.
Izirayɛli woolo pe yaa ka fanŋga
gbɔgɔ ta.
19 Ŋa wi yaa ka yiri wa Zhakɔbu
setirige ki ni, wi yaa ka cɛn wi
juguye pe go na.
Wi yaa ka sanmbala mbele pè koro
go na wa cara ti ni pe gbo.

Balaamu wìla Izirayɛli woolo pe juguye pe tɔngɔkala li yo

20 Ko puŋgo na, a Balaamu wì si
Amalɛki setirige piile pe yan mɛɛ wi
lelɛɛlɛ sɛnyoro ti yo ma yo fɔ:
«Amalɛki setirige piile pe yɛn
fanŋga ni ma wɛ cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke na;
ɛɛn fɔ, pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.»
21 A Balaamu wì si Keni cɛnlɛ
woolo pe yan mɛɛ wi sɛnyoro ti yo
ma yo fɔ:
Yoro Keni cɛnlɛ woolo, ye cɛnsaga ki
yɛn ma kan ma yere jɛŋgɛ
paa sere yɛn nda ti yɛn ma tɛgɛ
walaga na.
22 Konaa ki ni fuun, pe yaa ka yoro
Keni cɛnlɛ woolo ye tɔngɔ
mbe ye wɔ wa;

† **24:9 24.9:** Zhenɛ 12.3; 49.9 † **24:17 24.17:** Wɔnnɔ na pè para li sɛnrɛ na, lo yɛn na wunluwɔ wogo nari. † **24:17 24.17:** Laga ŋga kì yo fɔ mbe Sɛti setirige piile pe ni fuun pe tɔngɔ, wa Moyisi lasiri sɛwɛ ŋa wi yɛn Samari tara fɛnnɛ pe yeri wi ni, kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Mbe Sɛti setirige piile pe gbɔn wa pe yinrɛ ti na.

Asiri tara woolo pe yaa ka ye yigi
mbe sa ye le kulowo.
23 A Balaamu wì sigi lelɛɛlɛ
sɛnyoro nda ti taga wa naa ma yo
fɔ:
How! Na Yɛnŋɛlɛ li ka ka ki kala na
li pye, ambɔ wi yaa ka koro go
na?
24 Pe yaa ka yiri tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ ni wa Kitimu ca mbe
pan.
Ti fɛnnɛ pe yaa ka ya Asiri tara
fɛnnɛ pe ni, mbe ya fun
Hebɛri setirige piile pe ni.
Ɛɛn fɔ, poro fun pe yaa ka pe tɔngɔ.
25 Ko puŋgo na, a Balaamu wì si
yiri ma konɔ li lɛ na sɔngɔrɔ wa wi
tara. A Balaki fun wi nɛɛ kee wi tara.

25

Izirayɛli woolo pàa ye na yarisunndo sunnu

1 Kona, a Izirayɛli woolo pè si saa
cɛn wa Shitimu laga ki na. Ma pe ta
wa, a pè sigi lɛ na kalikalawa piin
Mowabu tara sumbonɔ pe ni.
2 Ki sumbonɔ pe kaa kee sa saara
wɔ pe yarisunndo ti yeri, pe ma
nambala pe yeri ma kari pe ni.
Saara nda pàa pye na woo pe
yarisunndo ti yeri, Izirayɛli woolo
pàa pye naga yaakara ti kaa, na
fɔli yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari
gbogo.
3 A Izirayɛli woolo pè si kaa pe yɛɛ
kan yarisunŋgo Baali Pewɔri ki yeri
naga gbogo. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban pe ni.
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
pye fɔ: «Izirayɛli woolo teele pe lɛ,
leele mbele pè kapege ki pye, ma ti
pe pe to tige na wa funwa na, na
yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo na naŋgbanwa
ndorogo ki kɔ ye ni.»
5 A Moyisi wì si konɔ kan Izirayɛli
woolo pe kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe
yeri ma yo fɔ: «Ye go woolo mbele
pè pe yɛɛ kan yarisunŋgo Baali
Pewɔri ki yeri naga gbogo, ye ni
fuun nuŋgba nuŋgba ye pe gbo.»
6 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a Izirayɛli woolo naŋa wà si kɔn
ma yiri wa, mɛɛ pan ma gbɔn wa
wi woolo pe sɔgɔwɔ Madiyan tara
fɛnnɛ sumboro wa ni. Kìla pye
Moyisi wo naa Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma pe
ta wa filisaga paraga go ki yɔn na pe
yɛn na gbele.
7 Eleyazari pinambyɔ Fineyasi
ŋa wìla pye saraga wɔfɔArɔn wi
pishyɛnwoo, naa wìla kaa ki yan, a
wì si yiri wa leele pe gbogolomɔ pi
sɔgɔwɔ, mɛɛ njanraga lɛ
8 ma taga naŋa wi puŋgo na, ma
saa ye wi kɔrɔgɔ wa wi paraga go
ki nawa. A wì si naŋa wo naa jɛlɛ
wi ni pe shyɛn pe sun yɔnlɔ nuŋgba
njanraga ki ni wa pe lara ti na mari
furu. Ko pyeŋgɔlɔ, tifɛlɛgɛ yama
mba pìla to Izirayɛli woolo pe na pì
si kɔ.
9 Ɛɛn fɔ, pìla lere waga nafa ma
yiri tijɛrɛ (24 000) wo gbo makɔ.
10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni ma yo fɔ:
11 «Eleyazari pinambyɔ Fineyasi
ŋa wi yɛn saraga wɔfɔ, Arɔn wi
pishyɛnwoo we, wìlan naŋgbanwa
pi kɔ Izirayɛli woolo pe ni, katugu
wìlan kala li yigi jɛŋgɛ wi nawa pi
ni fuun pi ni pe kanŋgɔlɔ paa na
yɛn. Ko kì ti, ali mbege ta mila jaa
mi nuŋgba mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ, mii
pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.
12 Ki kala na, ki yo wi kan fɔ mi
yɛn nala yɔn finliwɛ pi nii wi ni,
mba pi yaa ti yɛyinŋge mbe pye we
sɔgɔwɔ.
13 Ki yɔn finliwɛ pi yaa ti wo
naa wi setirige piile pe ni, pe yaa
la saraga wɔgɔtunŋgo ki piin suyi;
katugu mi ŋa wi Yɛnŋɛlɛ wìlan kala
li yigi wi nawa pi ni fuun pi ni, ma
ti a mì Izirayɛli woolo pe kapere ti
kala yaga pe na.»
14 Izirayɛli woo ŋa pàa gbo
Madiyan tara fɛnnɛ sumboro wi ni
ja, pàa pye naa yinri Zimiri. Salu
pinambyɔ lawi. Zimiri wìla pye
Simeyɔn cɛnlɛ li sege ko ka to.
15 Pàa pye na Madiyan tara fɛnnɛ
sumboro wo yinri Kozibi. Zuri
sumborombyɔ lawi. Zuri wìla pye

Madiyan tara fɛnnɛ pe setiriye piile
pele to.
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi
wi ni maa pye fɔ:
17 «Ye sa to Madiyan tara fɛnnɛ pe
na ye pe gbo,
18 katugu pè pye ye juguye ma ye
fanla ma ye puŋgo wa Pewɔri kala
li ni konaa wa Kozibi kala li ni.»
Kozibi wìla pye Madiyan tara fɛnnɛ
teele wo wa sumborombyɔ. Pàa wi
gbo tifɛlɛgɛ yama pi pansanga wi ni,
po mba pìla to leele pe na Pewɔri
kala li kala na we.

YƐƐ GBƐGƐLƐMƐ MBE YE WA TARA NDA YƐNŊƐLƐ LAA YƆN FƆLƆ KƆN MBE KAN TI NI

25.19–27.23

Izirayɛli woolo pe jirisaga shyɛn wogo

19 Ki tifɛlɛgɛ yama pi kɔŋgɔlɔ,

26

1 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Moyisi wo naa saraga wɔfɔArɔn wi
pinambyɔ Eleyazari pe kan fɔ:
2 «Ye Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
ni fuun pe jiri mbe yala pe seye yi ni,
mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ nafa nafa
pe na konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
poro mbele pe mbe ya mbe malaga
gbɔn we.»
3 A Moyisi naa saraga wɔfɔ
Eleyazari wi ni pè si para Izirayɛli
woolo pe ni ma pe ta wa Mowabu
tara funwa lara falafala ti ni, wa
Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, wa
Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, mɛɛ pe
pye fɔ:
4 «We yaa nambala pe ni fuun pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ mbege lɛ mbele pè
ta yɛlɛ nafa nafa pe na konaa pe
yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi
kan we.»
Izirayɛli woolo mbele pàa yiri wa
Ezhipiti tara ma pan pe mɛrɛ ti nda:
5 Izirayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa
wo lawi ŋa Urubɛn. Urubɛn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hanɔki setirige
piile pa pàa yiri wa Hanɔki wi ni;
Palu setirige piile pa pàa yiri wa
Palu wi ni;
6 Hɛzirɔn setirige piile pa pàa yiri
wa Hɛzirɔn wi ni; Karimi setirige
piile pa pàa yiri wa Karimi wi ni.
7 Poro pàa pye Urubɛn setirige
piile pe seye ye. Pàa pye nambala
waga nafa shyɛn ma yiri taanri naa
cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri
kɛ (43 730).
8 Eliyabu to wo lawi ŋa Palu.
9 Eliyabu pinambiile pe mɛrɛ to
lari nda: Nemuwɛli, naa Datan,
konaa Abiramu. Ki Datan wo naa ki
Abiramu wi ni poro pàa pye Izirayɛli
gbogolomɔ woolo pe teele. Pàa taga
Kore naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe na ma
yiri Moyisi naa Arɔn pe kɔrɔgɔ, ma
je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
10 Tara tìla jɛnw ma pe tɔn ma
pinlɛ Kore wi ni, pilige ŋga ni kasɔn
kìla wi pinlɛyɛɛnlɛ cɛnmɛ shyɛn naa
nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) sanmbala pe sogo we. Kìla pye paa yɛgɛ
nagawa yɛn mbaa Izirayɛli woolo
sanmbala pe yɛrɛgi.
11 Konaa ki ni fuun, Kore wi
pinambiile poro sila ku.
12 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ
ti nda, mbe yala pe setiriye yi ni:
Nemuwɛli setirige piile pa pàa yiri
wa Nemuwɛli wi ni; Yamini setirige
piile pa pàa yiri wa Yamini wi ni;
Yakini setirige piile pa pàa yiri wa
Yakini wi ni;
13 Zera setirige piile pa pàa yiri wa
Zera wi ni; Sawuli setirige piile pa
pàa yiri wa sawuli wi ni.
14 Poro pàa pye Simeyɔn cɛnlɛ
woolo pe seye ye. Pàa pye nambala
waga nafa ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ
shyɛn (22 200).
15 Gadi pinambiile pe mɛrɛ ti nda,
mbe yala pe setiriye yi ni: Zefɔn
setirige piile pa pàa yiri wa Zefɔn
wi ni; Hagi setirige piile pa pàa yiri
wa Hagi wi ni; Shuni setirige piile pa
pàa yiri wa Shuni wi ni;
16 Ozini setirige piile pa pàa yiri
wa Ozini wi ni; Eri setirige piile pa
pàa yiri wa Eri wi ni;

17 Arɔdi setirige piile pa pàa yiri
wa Arɔdi wi ni; Arɛli setirige piile
pa pàa yiri wa Arɛli wi ni.
18 Poro pàa pye Gadi setirige piile
pe seye ye. Pàa pye nambala waga
nafa shyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo
(40 500).
19 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Pe ni, Ɛri naa Ona poro shyɛn
poro la ku wa Kana tara.
20 Zhuda wi pinambiile sanmbala
pe mɛrɛ to lari nda: Shela setirige
piile pa pàa yiri wa Shela wi ni;
Perɛzi setirige piile pa pàa yiri wa
Perɛzi wi ni; Zera setirige piile pa
pàa yiri wa Zera wi ni.
21 Perɛzi pinambiile pàa pye
shyɛn: Hɛzirɔn setirige piile pa
pàa yiri wa Hɛzirɔn wi ni; Hamuli
setirige piile pa pàa yiri wa Hamuli
wi ni.
22 Poro pàa pye Zhuda setirige
piile pe seye ye. Pàa pye nambala
waga nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri
kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kaŋgurugo (76
500).
23 Isakari pinambiile pe mɛrɛ ti
nda, mbe yala pe setiriye yi ni. Tola
setirige piile pa pàa yiri wa Tola wi
ni; Puva setirige piile pa pàa yiri wa
Puva wi ni;
24 Yashubu setirige piile pa pàa
yiri wa Yashubu wi ni; Shimirɔn se-
tirige piile pa pàa yiri wa Shimirɔn
wi ni.
25 Poro pàa pye Isakari setirige
piile pe seye ye. Pàa pye nambala
waga nafa taanri ma yiri tijɛrɛ naa
cɛnmɛ taanri (64 300).
26 Zabulɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda, mbe yala pe setiriye yi ni:
Serɛdi setirige piile pa pàa yiri wa
Serɛdi wi ni; Elɔn setirige piile pa
pàa yiri wa Elɔn wi ni; Yaleyɛli
setirige piile pa pàa yiri wa Yaleyɛli
wi ni.
27 Poro pàa pye Zabulɔn cɛnlɛ
woolo pe seye ye. Pàa pye nam-
bala waga nafa taanri naa cɛnmɛ
kaŋgurugo (60 500).
28 Manase naa Efirayimu pàa pye
Zhozɛfu pinambiile ma yala pe se-
tiriye yi ni.
29 Manase pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Makiri setirige piile pa pàa yiri
wa Makiri wi ni; Makiri pinambyɔ
Galaadi wi setirige piile pa pàa yiri
wa Galaadi wi ni.
30 Galaadi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda mbe yala pe setiriye yi ni: Yezɛri
setirige piile pa pàa yiri wa Yezɛri wi
ni; Elɛki setirige piile pa pàa yiri wa
Elɛki wi ni;
31 Asiriyɛli setirige piile pa pàa yiri
wa Asiriyɛli wi ni; Sishɛmu setirige
piile pa pàa yiri wa Sishɛmu wi ni;
32 Shemida setirige piile pa pàa
yiri wa Shemida wi ni; Efɛri setirige
piile pa pàa yiri wa Efɛri wi ni.
33 Efɛri pinambyɔ Zelofadi wi sila
pinambyɔ se, ɛɛn fɔ sumborombiile
wìla se. Pe mɛrɛ ti nda: Mala, naa
Nowa, naa Ogila, naa Milika, konaa
Tiriza.
34 Poro pàa pye Manase setirige
piile pe seye ye. Pàa pye nambala
waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma
yiri shyɛn, naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (52
700).
35 Efirayimu pinambiile pe mɛrɛ
ti nda, mbe yala pe setiriye yi ni.
Shutela setirige piile pa pàa yiri wa
Shuleta wi ni; Bekɛri setirige piile
pa pàa yiri wa Bekɛri wi ni; Tahan
setirige piile pa pàa yiri wa Tahan
wi ni.
36 Shutela pinambyɔ wo lawi ŋa
Eran. Eran setirige piile pa pàa yiri
wa Eran wi ni.
37 Poro pàa pye Efirayimu setirige
piile seye ye. Pàa pye nambala
waga nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn,
naa cɛnmɛ kaŋgurugo (32 500). Ki
cɛngɛlɛ shyɛn ŋgele koro kàa pye
Zhozɛfu setirige piile wele, mbe yala
pe seye yi ni.
38 Bɛnzhamɛ pinambiile pe mɛrɛ ti
nda, mbe yala pe setiriye yi ni. Bela
setirige piile pa pàa yiri wa Bela wi
ni; Ashibɛli setirige piile pa pàa yiri
wa Ashibɛli wi ni; Ayirɛmu setirige
piile pa pàa yiri wa Ayirɛmu wi ni;

39 Shufamu setirige piile pa pàa yiri wa Shufamu wi ni; Ufamu setirige piile pa pàa yiri wa Ufamu wi ni.
40 Bela pinambiile pàa pye shyɛn; pe mɛrɛ ti nda: Aridi setirige piile pa pàa yiri wa Bela pinambyɔ Aridi wi ni; Naama setirige piile pa pàa yiri wa Naama wi ni.
41 Poro pàa pye Bɛnzhamɛ setirige piile pe seye ye. Pàa pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (45 600).
42 Dan piile pe mɛrɛ ti nda, mbe yala pe sege ki ni. Shuhamu setirige piile pa pàa yiri wa Shulamu wi ni. Dan sege woolo poro pàa pye wi pinambyɔ Shuhamu wi setirige piile wele.
43 Shuhamu setirige piile pe seye yi nambala pàa pye waga nafa taanri ma yiri tijɛrɛ naa cɛnmɛ kaŋgurugo (64 500).
44 Asɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda, mbe yala pe setiriye yi ni. Yimina setirige piile pa pàa yiri wa Yimina wi ni; Yishivi setirige piile pa pàa yiri wa Yishivi wi ni; Beriya setirige piile pa pàa yiri wa Beriya wi ni.
45 Beriya pinambiile pe mɛrɛ ti nda mbe yala pe setiriye yi ni. Hebɛri setirige piile pa pàa yiri wa Hebɛri wi ni; Malikiyɛli setirige piile pa pàa yiri wa Malikiyɛli wi ni.
46 Asɛri wìla sumborombyɔ se fun, pàa pye naa yinri Sera.
47 Poro pàa pye Asɛri setirige piile pe seye ye. Pàa pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ (53 400).
48 Nɛfitali pinambiile pe mɛrɛ ti nda, mbe yala pe setiriye yi ni: Yazeyɛli setirige piile pa pàa yiri wa Yazeyɛli wi ni; Guni setirige piile pa pàa yiri wa Guni wi ni;
49 Yezɛri setirige piile pa pàa yiri wa Yezɛri wi ni; Shilɛmu setirige piile pa pàa yiri wa Shilɛmu wi ni.
50 Poro pàa pye Nɛfitali setirige piile pe seye ye. Pàa pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo naa cɛnmɛ tijɛrɛ (45 400).
51 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa jiri, pàa pye nambala waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni ma yiri nuŋgba, naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ (601 730)†.

Tara ti mbaa yɛɛlɛ yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki naga

52 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa maa pye fɔ:
53 Tara ti yɛɛlɛ cɛngɛlɛ ke na ti pye ke kɔrɔgɔ, mbe yala cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li leele pe yɔn ki ni.
54 Cɛnlɛ na woolo ka lɛgɛ, tara nda pe yaa ta kɔrɔgɔ ti yaa gbɔgɔ. Cɛnlɛ na woolo si lɛgɛ, pe tara nda pe yaa ta kɔrɔgɔ ti se gbɔgɔ. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li yaa li kɔrɔgɔ ta wa tara ti ni mbe yala li leele mbele pè jiri pe yɔn ki ni.
55 Konaa ki ni fuun, ye yaa pɛtɛ gbɔn mbe si tara ti yɛɛlɛ. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li yaa ka li tasaga ta mbe yala li woolo pe yɔn ki ni.
56 Pɛtɛ gbɔngɔ ki yaa pye mbe si mbele pè lɛgɛ konaa mbele pee lɛgɛ pe tara ti kankan pe yeri†.

Levi setirige piile pe jirisaga shyɛn wogo

57 Levi setirige piile pàa pe jiri ma yala pe setiriye yi ni. Pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔn setirige piile pa pàa yiri wa Gɛrishɔn wi ni; Kehati setirige piile pa pàa yiri wa Kehati wi ni; Merari setirige piile pa pàa yiri wa Merari wi ni.
58 Levi setirige piile pe seye yo ya layi yɛɛn: Libini sege woolo, naa Eburɔn sege woolo, naa Mahali sege woolo, naa Mushi sege woolo konaa Kore sege woolo. Kehati wo pinambyɔ lawi ŋa Amiramu.
59 Amiramu wìla Levi sumborombyɔ Yokebɛdi ŋa pàa se wa Ezhipiti tara wi pɔri wi jɔ. Piile taanri pàa se, pe mɛrɛ ti nda:

† **26:51 26.1-51:** Nɔmbu 1.1-46 † **26:56 26.52-56:** Nɔmbu 34.13; Zhozu 14.1-2

Arɔn, naa Moyisi konaa pe nɔsepyɔ sumboro Miriyamu wi ni.
60 Arɔn pinambiile pàa pye tijɛrɛ, pe mɛrɛ ti nda: Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Itamari†.
61 Ɛɛn fɔ, Nadabu naa Abiyu poro la ku katugu pàa kari kasɔn ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ŋga li sila ki konɔ kan pe yeri†.
62 Levi setirige piile mbele pàa jiri, nambala pe ni fuun mbege lɛ mbele pàa ta yeŋge nuŋgba nuŋgba pe na, naa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri taanri (23 000). Pe sila Levi setirige piile pe jiri mbe pe pinlɛ Izirayɛli woolo pe ni, katugu pe sila daga mbe tara ta kɔrɔgɔ paa Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛn.

Leele pe jinriwɛ pi kɔsɛnrɛ

63 Izirayɛli woolo mbele Moyisi naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni pàa jiri ma pe ta wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, poro la wɛlɛ yɛɛn.
64 Moyisi naa saraga wɔfɔ Arɔn wi ni pàa Izirayɛli woolo mbele jiri ma pe ta wa Sinayigbinri wi ni, wo wa sila pye wa ki woolo mbele pe ni;
65 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan ma yo pe yaa ku wa gbinri wi ni. Ki kala na, wo wa nuŋgba sila koro, kaawɔ Yefune pinambyɔ Kalɛbu konaa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi ni†.

27

Ŋgasele na li tɛgɛ jɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ lige wogo ki na

1 Mala, naa Nowa, naa Ogila, naa Milika konaa Tiriza pàa pye Zelofadi sumborombiile. Zelofadi to wo lawi ŋa Efɛri, Efɛri to wo lawi ŋa Galaadi, Galaadi to wo lawi ŋa Makiri, Makiri to wo lawi ŋa Manase, ma yiri wa Manase setiriye yi ni; Manase to wo lawi ŋa Zhozɛfu. A ki sumborombiile kaŋgurugo
2 pè si kari ma saa yere Moyisi, naa saraga wɔfɔ Eleyazari, naa Izirayɛli woolo teele konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ wa filisaga paraga go ki yɔn na, mɛɛ pe pye fɔ:
3 «We to wìla ku wa gbinri wi ni, ɛɛn fɔ, wi sila pye Kore pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, poro mbele pàa je ma yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Wìla ku wi yɛɛra kapege ko kala na, wi sila pinambyɔ se.
4 Kii daga we to wi mɛgɛ ki kɔ ki wɔ wa wi setirige woolo pe sɔgɔwɔ, naa wi sila pinambyɔ se ko kala na. Ye kɔrɔgɔ ka kan we yeri paa we to wi nɔsepiile pe yɛn.»
5 A Moyisi wì si kari ki kala li ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi yɔn sogo maa pye fɔ:
7 «Tanga yɛn Zelofadi sumborombiile pe yeri. Kɔrɔgɔ ka kan pe yeri ki pye pe wogo paa pe to wi nɔsepiile pe yɛn. Ma pe to kɔrɔgɔ ki kan pe yeri†.
8 Ko puŋgo na, maga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Na naŋa wa ka ku mbege ta wii pinambyɔ se, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi sumborombyɔ wi yeri.
9 Na kaa pye sumborombyɔ woro wi yeri, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi nɔsepiile nambala pe yeri.
10 Na kaa pye nɔsepiile nambala woro wi yeri, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi to wi nɔsepiile nambala pe yeri.
11 Na kaa si pye wo wa woro wa, yoo kɔrɔgɔ ki kan wi sege woo ŋa wì yɔngɔ wi ni ma wɛ wi yeri. Ko fɔ wo wi yaa wi kɔrɔgɔ ki li. Ki wogo ŋga ki yaa pye lasiri wi ŋgasele Izirayɛli woolo pe kan, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo Moyisi wi kan we.› »

Pàa Zhozuwe wi wɔ maa tɛgɛ wa Moyisi wi yɔnlɔ

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye fɔ: «Lugu wa Abarimu tara yanwiga ki go na ma tara nda

† **26:60 26.60:** Nɔmbu 3.2 † **26:61 26.61:** Levi 10.1-2; Nɔmbu 3.4 † **26:65 26.65:** Nɔmbu 14.26-35
† **27:7 27.7:** Nɔmbu 36.2

mi yaa kan Izirayɛli woolo pe yeri ti
wele.
13 Mari wele jɛŋgɛ, ko puŋgo na,
ma yaa ku mbe taga wa ma tɛlɛye
mbele pàa ku pe na, paa ma ndɔ
Arɔn wi yɛn;
14 katugu ye sila logo na yeri wa
Zɛn gbinri wi ni, naa Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pàa yiri na kɔngɔri
na na we. Mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, ye
sila ki gbɔgɔ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ
na, naa yàa tɔnmɔ pi pye a pì janri
ma yiri wa walaga ki ni we. Meriba†
tɔnmɔ pi wogo ko mi yɛn na para
ki na, kìla pye wa Kadɛshi, wa Zɛn
gbinri wi ni†.»
15 A Moyisi wì si para Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ni maa pye fɔ:
16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro Yɛnŋɛlɛ
na ma maa yinwege wɔnwɔn pi
kaan sɛnwee wi ni fuun wi yeri, lere
wa wɔ wi pye to Izirayɛli gbogolomɔ
woolo pe go na;
17 ŋa wi mbe ya keli pe yɛgɛ
mbaa malaga gbɔɔn, mbaa pe yɛgɛ
sinni kala li ni fuun ni, jaŋgo Yawe
Yɛnŋɛlɛ ma woolo pe gbogolomɔ
piga ka pye paa yaayoro ŋgbelege
yɛn ŋga kɔnrifɔ woro ki na†.»

18 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wi yɛn lere ŋa na yinnɛ li
yɛn wi ni. Wi yeri wa ma yɛɛ tanla,
mɔɔ kɛyɛn yi taga wi na (mbege
naga fɔ mùu wɔ)†.
19 Ma kari wi ni wa saraga wɔfɔ
Eleyazari wo naa Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma
suu tɛgɛ wa ma yɛɛ yɔnlɔ pe ni fuun
pe yɛgɛ na.
20 Fanŋga ŋga ki yɛn ma yeri,
ma ka kan wi yeri jaŋgo Izirayɛli
gbogolomɔ woolo paa nuru wi yeri.
21 Wi yaa kaa kee wa saraga wɔfɔ
Eleyazari wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Eleyazari
wi yaa kaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yewe wi kan yaara nda pe yinri
Urimu† ti ni. Zhozuwe wo naa
Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe ni pe yaa kaa pe kagala ke
ni fuun ke piin mbaa yala Eleyazari
wi sɛnyoro to ni.»
22 A Moyisi wì si ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo ma ŋgban wi ni ki
pye. Wìla pan Zhozuwe wi ni maa
yerege saraga wɔfɔ Eleyazari wo
naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
23 A Eleyazari wì suu kɛyɛn yi taga
Zhozuwe wi na maa tɛgɛ wi tunŋgo
ki na paa yɛgɛ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yo Moyisi wi kan, a wìgi yo we†.

KAGALA ŊGELE LEELE PAA CƐN KE CƐNWƐ WA MOWABU TARA

28

28–32

Saara nda ti daga mbaa woo pilige pyew

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Moyisi wi ni ma yo fɔ
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ: «Yege tɛgɛ wa ye
kotogo na fɔ yarikanra nda ti daga
mbaa kaan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yeri, ye daga mbaa ti kaan wagati
ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi ni. To ti
yɛn yaakara nda pe ma wɔ na yeri
saraga mari sogo kasɔn ni, ti nuwɔ
taan pi yɛn mala ndanla we.
3 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan
fun fɔ: ‹Saara nda pe ma sogo
kasɔn ni, to nda ye daga mbaa kaan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti nda: Pilige
nuŋgba nuŋgba pyew, ye yaa pan

† **27:14 27.14:** Meriba tɔnmɔ wogo ki na wa Nɔmbu 20.1-13wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wuu gbɔtangala li lɛ wo naa Arɔn wi ni, pe para walaga ki ni ki tɔnmɔ yirige leele pe kan. Ɛɛn fɔ, pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ ma walaga ki gbɔn gbɔnsaga shyɛn. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ wa se ye pe ni wa tara nda làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri ti ni. Meriba wa yɛgɛ la pye wa Ɛki 17.1-7laga ki ni. † **27:14 27.12-14:** Dete 3.23-27; 32.48-52 † **27:17 27.17:** 1 Wunlu 22.17; Eze 34.5; Mati 9.36; Maki 6.34 † **27:18 27.18:** Ɛki 24.13 † **27:21 27.21:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni (Ɛki 28.30; 1 Sami 28.6). † **27:23 27.23:** Dete 31.23

mbe simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn wɔ na yeri saraga, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu. Pe yaa pye saraga sogowogo pilige pyew.
4 Ye yaa nuŋgba wɔ pinliwɛ ni,
mbe sanŋa wi wɔ yɔnlɔkɔgɔ.
5 Ye yaa muwɛ saraga culo taan-
rindaanri taga pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe na, mba pè oliviye tige
pire sinmɛ piiri litiri shyɛn pinlɛ pi
ni.
6 Ko yɛn saraga sogowogo
pilige pyew, yɛgɛ ŋga na pàa
ki koŋgbanŋga ki wɔ wa Sinayi
yanwiga ki na we. Ki yɛn saraga ŋga
pe ma sogo kasɔn ni, ki nuwɔ taan
pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
7 Simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa pe yaa
wɔ saraga pinliwɛ ni, ye yaa duvɛn
saraga ŋga pe ma wo ki litiri shyɛn
taga wi na, ki sinmɛ wɛlɛwɛ mba
pe ma pye saraga ma wo, ye yaa pi
wo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
cɛnsaga paraga go ki ni.
8 Simbapɔlɔ shyɛn woo ye yaa
wi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, mbe muwɛ
saraga naa duvɛn saraga ŋga pe ma
wo ti taga wi na paa pinliwɛ woro ti
yɛn, ki yɛn saraga ŋga pe ma sogo
kasɔn ni, ki nuwɔ taan pi yɛn ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.›

Saara nda ti daga mbaa woo cɛnpilige ki ni

9 «Cɛnpilige ni ye yaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn wɔ saraga,
mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba
ma pye jɛrɛgisaga fu. Ye yaa muwɛ
saraga culo kɔgɔlɔni taga pe na, mba
pè sinmɛ pinlɛ pi ni, naa duvɛn
saraga ŋga pe ma wo ki ni†.
10 Ko yɛn saraga sogowogo ŋga ki
yaa la woo cɛnpilige pyew, mbe taga
ŋga ki yaa la woo pilige pyew ki na,
naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki
ni.

Saara nda ti daga mbaa woo yevɔnŋgɔ pyew ki pilige koŋgbanŋga ki na

11 «Yevɔnŋgɔ pyew ki pilige
koŋgbanŋga ki na, ye yaa napɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, naa simbapɔlɔ
nuŋgba wɔ saraga sogowogo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn ni, mbele
pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu.
12 Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew
ye yaa muwɛ saraga culo kɔlɔjɛrɛ
taga wi na, mba pè sinmɛ pinlɛ pi
ni. Ye muwɛ saraga culo kɔgɔlɔni
taga simbapɔlɔ wi na, mba pè sinmɛ
pinlɛ pi ni.
13 Simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba
nuŋgba pyew ye yaa muwɛ saraga
culo taanri taga wi na, mba pè sinmɛ
pinlɛ pi ni. Ko yɛn saraga sogowogo,
saraga ŋga pe ma sogo kasɔn ni, ki
nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla.
14 Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew
ye yaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo
ki litiri tijɛrɛ taga wi na. Simbapɔlɔ
nuŋgba nuŋgba pyew ye yaa duvɛn
litiri taanri taga wi na; simbapɔlɔ
yirifɔnŋɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye
yaa duvɛn litiri shyɛn taga wi na. To
ti yɛn saraga sogowogo ŋga ki yaa la
woo yɛlɛ li yevɔnŋgɔ pyew ki pilige
koŋgbanŋga ki na.
15 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe
kapere ti kala yagawa ja, mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na konaa duvɛn saraga ŋga pe ma
wo ki ni.

Saara nda ti daga mbe wɔ Paki fɛti wi na

(Ɛki 12.14-20; Levi 23.4-8; Dete 16.18)

16 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga, ki
pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na,
ye yaa Paki† fɛti wi pye mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
17 Ki yeŋge ki pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo wogo ki na, fɛti wi yaa
lɛ. Ye yaa leve fu buru ka fɔ sa gbɔn
pilige kɔlɔshyɛn.

† **28:9 28.9:** Mati 12.5 † **28:16 28.16:** Ɛki 12.1-13; Dete 16.1-2

18 Fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na,
ye yaa gbogolo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye
ki pilige ki ni.
19 Ye yaa saraga sogowogo wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko yɛn napɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, naa sim-
bapɔlɔ nuŋgba konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn, mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu. Ko yaa pye saraga ŋga
pe ma sogo kasɔn ni.
20 Ye yaa muwɛ taga yaayogo
nuŋgba nuŋgba pyew ki na
yarikanga, mba pè sinmɛ pinlɛ pi
ni. Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew ye
yaa muwɛ saraga culo kɔlɔjɛrɛ taga
wi na; ye yaa muwɛ culo kɔgɔlɔni
taga simbapɔlɔ wi na.
21 Ye yaa muwɛ culo taan-
rindaanri tagataga simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe na.
22 Ye sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun
saraga mbe kapere ti kala yagawa
ja, pe kapyege ŋga pe ma pye mbe
kapere ti kala yagawa ja ki pye ye
kan.
23 Ki saara nda ti ni fuun ye yaa
lari woo mbe taga saraga sogowogo
ŋga ye yaa la woo pilige pyew,
pinliwɛ ni ki na.
24 Yaa ti woo fɛti wi pilige pyew
fɔ sa piliye kɔlɔshyɛn yi kɔ. To yɛn
saara yaakara nda pe ma sogo kasɔn
ni, ti nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla. To yaa wɔ mbe
taga pilige pyew saraga sogowogo ki
na konaa duvɛn saraga ŋga pe ma
wo ki ni.
25 Fɛti wi pilige kɔlɔshyɛn wogo
ki na, ye yaa gbogolo mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ye se ka tunŋgo
ka kpɛ pye ki pilige ki ni†.

Saara nda ti daga mbaa woo yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti kɔnsaŋga wi ni (Levi 23.15-22; Dete 16.9-12)

26 «Yarilire koŋgbannda ti
kɔnsanga ni, na yaga pan muwɛ
saraga ni mbe yiri wa ye yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda ti ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan, ye Pantikɔti fɛti† wi
na, ye yaa gbogolo mbanla gbɔgɔ.
Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye.
27 Ye yaa saraga sogowogo wɔ,
ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ko yɛn
napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, naa
simbapɔlɔ nuŋgba, konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ shyɛn, mbele
pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba.
28 Ye yaa muwɛ taga yaayogo
nuŋgba nuŋgba pyew ki na
yarikanga, mba pè sinmɛ pinlɛ pi
ni. Napɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew
ye yaa muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ taga wi
na; ye yaa muwɛ culo kɔgɔlɔni taga
simbapɔlɔ wi na.
29 Ye yaa muwɛ culo taan-
rindaanri tagataga simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe na.
30 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun
saraga jaŋgo pe kapyege ŋga pe ma
pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki
pye ye kan.
31 Ye yaa ki saara nda ti ni fuun
ti wɔ mbe taga pilige pyew saraga
sogowogo ki na; naa ki muwɛ saraga
ki ni. Ye yaa ki yaayoro ti wɔ ti pye
jɛrɛgisaga fu, ye yaa duvɛn saara
nda pe ma wo ti taga ti na.

29

Saara nda ti daga mbaa woo mbaanra winmɛ fɛti wi na (Levi 23.23-25)

1 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo
ki pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa
gbogolo mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
gbɔgɔ. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki
pilige ki ni. Ye yaa mbaanra ti win
ki pilige ki ni.
2 Ye yaa saraga sogowogo wɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, ŋga ki

† **28:25 28.9-25:** Ɛki 12.14-20; 23.15; 34.18; Dete 16.3-8 † **28:26 28.26:** Kìla pye pe ma ki fɛti wi pye yapelege nuŋgba. Paki fɛti wi toroŋgɔlɔ. Pàa pye naa yinri fun Pantikɔti, ko kɔrɔ wo yɛn piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ.

nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla, ko yɛn napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.

3 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye yaa muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ taga napɔlɔ wi na, ye yaa culo kɔgɔlɔni taga simbapɔlɔ wi na,
4 ye yaa culo taanrindaanri tagataga simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na.
5 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, pe kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye ye kan.
6 Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga saraga sogowogo ŋga ye yaa la woo yeŋge pyew ki na, naa ki muwɛ saraga ki ni; mbe taga fun pilige pyew saraga sogowogo ki na, naa ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni, mbe yala yɛgɛ ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ ki ni. Ti yɛn saara nda pe ma sogo kasɔn ni, ti nuwɔ taan pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Saara nda ti daga mbaa woo kapere ti kala yagawa japilige ki na (Levi 16.2-34; 23.26-32)

7 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ wogo ki na, ye yaa gbogolo mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔ, mbe yeŋge le. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye.
8 Ye yaa saraga sogowogo wɔ na yeri, ŋga ki nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla, ko yɛn napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba, naa simbapɔlɔ nuŋgba, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
9 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye yaa muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ taga napɔlɔ wi na, ye yaa culo kɔgɔlɔni taga simbapɔlɔ wi na,
10 ye yaa culo taanrindaanri tagataga simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na.
11 Ye sikapɔlɔ nuŋgba wɔ fun saraga mbe kapere ti kala yagawa ja, pe kapyege ŋga pe ma pye mbe kapere ti kala yagawa ja ki pye ye kan. Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga wa kapere kala yagawa jasaara ti na, to nda ti yaa wɔ ki kapere kala yagawa japilige ki na we, naa pilige pyew saraga sogowogo ki ni, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni†.

Saara nda ti daga mbaa woo Gbataala nɔgɔ fɛti wi na (Levi 23.33-43; Dete 16.13-17)

12 «Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, ye yaa gbogolo mbe mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔ. Ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni. Ye yaa fɛti wa pye mbanla gbɔgɔ†.
13 Pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa saraga sogowogo wɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, saraga ŋga pe ma sogo kasɔn ni, ki nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla we. Ko yɛn napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri taanri, naa simbapɛnɛ shyɛn, konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ ni, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
14 Ye yaa muwɛ taga yaayogo nuŋgba nuŋgba pyew ki na yarikanga, mba pè sinmɛ pinlɛ pi ni. Ye yaa muwɛ culo kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ tagataga napɛnɛ kɛ ma yiri taanri pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na. Ye yaa culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni tagataga simbapɛnɛ shyɛn pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na.

† **29:11 29.7-11:** Levi 16.29-34 † **29:12 29.12:** Fɛti ŋa sɛnrɛ tila yuun wo wìla pye Gbataala nɔgɔ fɛti we, poo yinri fun yarilire kɔnwɔ fɛti (Ɛki 23.16; 34.22; Levi 23.33-43; Dete 16.13-15).

15 Ye yaa culo taanrindaanri
tagataga simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ
ma yiri tijɛrɛ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe na.
16 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
17 «Fɛti wi pilige shyɛn wogo ki
na, ye yaa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
kɛ ma yiri shyɛn wɔ saraga, naa
simbapɛnɛ shyɛn konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mbele
pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu.
18 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
kì kɔn ma tɛgɛ we.
19 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
20 «Pilige taanri wogo ki na, ye
yaa napɛnɛ kɛ ma yiri nuŋgba wɔ
saraga, naa simbapɛnɛ shyɛn konaa
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri
tijɛrɛ, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu.
21 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
kì kɔn ma tɛgɛ we.
22 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
23 «Pilige tijɛrɛ wogo ki na, ye
yaa napɛnɛ kɛ wɔ saraga, naa
simbapɛnɛ shyɛn konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mbele
pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu.
24 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
kì kɔn ma tɛgɛ we.
25 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
26 «Pilige kaŋgurugo wogo ki na,
ye yaa napɛnɛ kɔlɔjɛrɛ wɔ saraga,
naa simbapɛnɛ shyɛn konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri
tijɛrɛ, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba, ma pye jɛrɛgisaga fu.
27 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
kì kɔn ma tɛgɛ we.
28 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ki kala yagawa
ja. Ye yaa ki saara nda ti wɔ
mbe taga wa pilige pyew saraga
sogowogo ki na, mbe pinlɛ ki muwɛ
saraga naa duvɛn saraga ŋga pe ma
wo ki ni.
29 «Pilige kɔgɔlɔni wogo ki na, ye
yaa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔtaanri
wɔ saraga, naa simbapɛnɛ shyɛn
konaa simbapɛnɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ,
mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba,
ma pye jɛrɛgisaga fu.
30 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
kì kɔn ma tɛgɛ we.
31 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.

32 «Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na,
ye yaa napɛnɛ kɔlɔshyɛn wɔ saraga,
naa simbapɛnɛ shyɛn konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɛ ma yiri
tijɛrɛ, mbele pè ta yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba ma pye jɛrɛgisaga fu.
33 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɛnɛ, naa simbapɛnɛ konaa sim-
bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
kì kɔn ma tɛgɛ we.
34 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
35 «Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na,
ye yaa gbogolo mbe mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔ. Ye se ka ye
tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni.
36 Ye yaa saraga sogowogo wɔ mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, saraga
ŋga pe ma sogo kasɔn ni, ki
nuwɔ taan pi yɛn mala ndanla.
Ko yɛn napɔlɔ nuŋgba, naa sim-
bapɔlɔ nuŋgba konaa simbapɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn, mbele pè
ta yɛlɛ nuŋgba nuŋgba ma pye
jɛrɛgisaga fu.
37 Ye yaa muwɛ saara naa duvɛn
saara nda pe ma wo ti tagataga
napɔlɔ wo naa simbapɔlɔ konaa
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe na, mbe
yala pe yɔn ki ni, paa yɛgɛ ŋga na kì
kɔn ma tɛgɛ we.
38 Ye yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ
saraga mbe kapere ti kala yagawa ja.
Ye yaa ki saara nda ti wɔ mbe taga
wa pilige pyew saraga sogowogo ki
na, mbe pinlɛ ki muwɛ saraga naa
duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni.
39 Ye yaa la ki saara nda ti woo mi
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri ye shɛrɛgɛ
fɛti piliye yi na. Ye yaa la to woo
mbe taga wa ye yɔn fɔlɔ tɔnsaara
ti na, naa ye nandanwa saara ti
na, naa ye saara sogoworo ti na,
naa ye muwɛ saara, naa ye duvɛn
saara nda ye ma wo ti na, konaa ye
nayinmɛ saara ti na.»

30

1 A Moyisi wì si kagala ŋgele fuun
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo maa kan ke yo
Izirayɛli woolo pe kan.

Ŋgasele na lì tɛgɛ na lere ka yɔn fɔlɔ kɔn

2 Kona, a Moyisi wì sigi yo naa
Izirayɛli cɛngɛlɛ teele pe kan ma yo
fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
3 Na naŋa wa ka yɔn fɔlɔ lɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma mbe wugu
mbe yɔn kan mbe yo wi yaa kala
la pye, wii daga mboo yɔn sɛnrɛ ti
kɛ. Wi daga mbe tanga cɛ mbe yala
sɛnrɛ nda wìla yo ti ni†.
4 Na sumboro wa ka yɔn fɔlɔ lɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri nakoma mbe
wugu mbe yɔn kan mbe yo wi yaa
kala la pye, mboo ta wa wi sum-
borowo pi ni bere wa wi to go,
5 na wi to wi kaga wogo ki logo, na
wii para wi ni ki wogo ki na, wi yɔn
fɔgɔlɔ ŋgele wì lɛ, ma yɔn kan mbe
kagala ŋgele pye, ke yaa koro wa ke
yɔnlɔ.
6 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni tofɔ wi ka
ki sɛnrɛ ti logo, mbe je ki wogo ki
na, pa kona sumborombyɔ wi yɔn
fɔgɔlɔ ŋgele wì lɛ, konaa ma yɔn
kan mbe kagala ŋgele pye, ke se ka
pye wi go kala naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa wi kala yaga, katugu yɔn fɔlɔ na
wì lɛ tofɔ wìli sa.
7 «Na sumboro wa ka si yɔn fɔlɔ
lɛ, nakoma mbe fo mbe yɔn kan mbe
yo wi yaa kala la pye, ko puŋgo na
pe suu pɔri,
8 na wi pɔlɔ wiga ki logo pilige
ŋga ni, na wii para wi ni ki wogo ki
na, pa kona ki sumboro yɔn fɔgɔlɔ
ŋgele wì lɛ konaa ma yɔn kan mbe
kagala ŋgele pye, ke yaa koro wa ke
yɔnlɔ.
9 Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ki sɛnrɛ
ti logo pilige ŋga ni, mbe je ki
wogo ki na ki pilige nuŋgba ki ni,
kona yɔn fɔgɔlɔ ŋgele jɛlɛ wì lɛ,

† **30:3 30.2-3:** Dete 23.22-24; Mati 5.33

konaa wì fo ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke se pye wi go kala naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wi kala yaga ali mbege ta wii tanga wi yɔn sɛnrɛ ti na.
10 «Ɛɛn fɔ, na naŋgunjɔ nakoma jɛlɛ ŋa wi pɔlɔ wì wa, wa ka yɔn fɔlɔ lɛ konaa mbe yɔn kan mbe yo wi yaa kala la pye, ki kagala ke yaa pye wi go kala.
11 «Jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, na wi ka yɔn fɔlɔ lɛ nakoma mbe wugu mbe yɔn kan mbe yo wi yaa kala la pye,
12 na wi pɔlɔ wi kaga wogo ki logo, na wii para wi ni ki wogo ki na, mbe je ki na, pa kona jɛlɛ wì yɔn fɔgɔlɔ ŋgele lɛ konaa ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke yaa koro wa ke yɔnlɔ.
13 Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wi kaga logo pilige ŋga ni, mbe je ki wogo ki na, kona yɔn fɔlɔ na jɛlɛ wì lɛ konaa ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke se pye wi go kala naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wi kala yaga, katugu jɛlɛ wì yɔn fɔlɔ na lɛ wi pɔlɔ wìli sa.
14 Na jɛlɛ wi ka yɔn fɔlɔ lɛ nakoma mbe wugu, mbe yɔn kan mbe je kala la na, wi pɔlɔ wi mbe ya yere yɔn fɔlɔ na wì lɛ li na, wi mbe si ya mbeli sa.
15 Ki kala li logo pilige, ki toroŋgɔlɔ, na jɛlɛ wi pɔlɔ wii para wi ni ki wogo ki na, pa kona jɛlɛ wì yɔn fɔlɔ na lɛ konaa ma yɔn kan mbe kagala ŋgele pye, ke yaa koro wa ke yɔnlɔ; katugu naa wi pɔlɔ wì pyeri, ko ki naga ma yo wì yere ki na.
16 Ɛɛn fɔ, ki kala li logo pilige, ki toroŋgɔlɔ, wi pɔlɔ wi ka yere ki yerewe mbe yo wi yaa ki kala li sa, pa kona jɛlɛ wi kapege ki yaa pye naŋa wo go kala.»
17 Ki kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele koro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri naŋa naa wi jɔ sɔgɔwɔ wogo ki na, konaa sumborombyɔ naa wi to pe sɔgɔwɔ wogo ki na, mboo ta wa wi to go wi fa pɔri naŋa yeri gbɛn.

31

Izirayɛli woolo pàa fanŋga ta Madiyan tara fɛnnɛ pe na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa, maa pye fɔ:
2 «Kapege ŋga Madiyan tara fɛnnɛ pè pye yoro Izirayɛli woolo ye na, ma ti pe saga kayaŋga wɔ pe ni. Ko puŋgo na, ma yaa ku mbe taga wa ma tɛlɛye pe na.»
3 Kona, a Moyisi wì sigi yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: «Nambala pele mbe maliŋgbɔnyaara ti lɛ ye ni, pe sa to Madiyan tara fɛnnɛ pe na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe kayaŋga ŋga wɔ pe ni, pege wɔ pe ni. 4 Ye nambala waga keleŋgele (1 000) wɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba ke ni, ye pe torogo pe sa malaga ki gbɔn.»

5 A pè si nambala waga keleŋgele (1 000) wɔwɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni ma yiri wa Izirayɛli woolo lɛgɛrɛ pe sɔgɔwɔ. Mbele pàa wɔ, pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000).
6 Nambala waga keleŋgele (1 000) mbele pàa wɔwɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni, a Moyisi wì si pe tun pe sa malaga ki gbɔn. Saraga wɔfɔ Eleyazari wi pinambyɔ Fineyasi wìla pinlɛ pe ni. Wo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yaara ti tungu, naa mbaanra ti ni mbaa ti wiin la konɔ kaan maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri.
7 A pè si saa malaga ki gbɔn Madiyan tara fɛnnɛ pe ni paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we. Pàa Madiyan tara fɛnnɛ nambala pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ,
8 ma pinlɛ Madiyan tara fɛnnɛ wunlumbolo kaŋgurugo pe ni, pe mɛrɛ ti nda: Evi, naa Erekɛmu, naa Zuri†, naa Huri konaa Ereba. Pàa

† **31:8 31.8:** Zuri wo wìla pye Kozibi to we (Nɔmbu 25.15). Wìla pye to fun Madiyan tara fɛnnɛ seye yi lɛgɛrɛ go na.

Bewɔri pinambyɔ Balaamu† wi gbo fun tokobi ni.
9 Izirayɛli woolo pàa Madiyan tara fɛnnɛ pe jɛɛlɛ naa pe piile pe yigi kasopiile ma kari pe ni, ma pe yɔngɔmɛye naa pe sofilele, naa pe yaayoro ŋgbeleye konaa pe yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli ma kari ti ni.
10 Pàa Madiyan tara fɛnnɛ pe cagbɔrɔ naa pe kapire nda pàa pye ma cɛn wa ti ni, ti ni fuun ti sogo,
11 ma kari yaara nda fuun pàa koli ti ni, ma pinlɛ leele poro naa yaayoro nda fuun pàa yigi ti ni.
12 Pàa kari leele mbele pàa yigi kasopiile pe ni, naa yaayoro to naa yaara nda pàa koli ti ni wa Moyisi, naa saraga wɔfɔ Eleyazari konaa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yeri, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi tanla, Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.

13 A Moyisi wo naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni, naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo teele pe ni fuun pe ni, pè si yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni ma saa maliŋgbɔɔnlɔ pe fili.
14 A Moyisi wì si nawa ŋgban maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni, mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe ni; poro mbele pàa yiri wa malaga gbɔnsaga ma pan we.
15 Moyisi wìla pe pye fɔ: «A! Yège jɛɛlɛ mbele pe ni fuun pe yaga go na kɛ!
16 Yège jɛn ma yo ki Madiyan tara fɛnnɛ jɛɛlɛ mbele poro pàa logo Balaamu wi yeri, ma woro Izirayɛli woolo we kan a wè kapegbɔgɔ pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, wa Pewɔri kala li ni; ko puŋgo na, a tifɛlɛgɛ yama to woro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo we na†.
17 Ki kala na, koni, ye pinambiile pe ni fuun pe gbo naa jɛɛlɛ mbele fuun pè naŋa kala jɛn konaa ma sinlɛ naŋa ni pe ni.
18 Ɛɛn fɔ, sumbonɔ mbele pe fa nambala kala jɛn ye poro yaga go na ye yɛɛ kan.
19 Yoro mbele fuun ye lere gbo wa malaga nakoma ma jiri gboo na, ye koro wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Ye daga mbe ye yɛɛ pye fyɔngɔ fu pilige taanri wogo konaa pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, yoro naa ye kasopiile pe ni.
20 Ye daga mbe ye yaripɔrɔ ti ni fuun ti pye fun fyɔngɔ fu, naa yaara nda pè gbegele sɛlɛgɛ ni, naa nda pè gbegele sikanɛɛlɛ sire ni konaa nda pè gbegele tire ni ti ni.»
21 Kona, a saraga wɔfɔ Eleyazari wì si maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa malaga gbɔnsaga ma pan pe pye fɔ: «Lasiri wi kondɛgɛlɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan li na:
22 Tɛ yaara, naa warifuwe woro, naa tuguyɛnrɛ woro, naa tuguwɔrɔ woro, konaa tuguvire woro, nakoma sunmu woro,
23 ko kɔrɔ wo yɛn yaara nda kasɔn se ya mberi sogo mberi kɔ, yeri le wa kasɔn, ti yan ti pye fyɔngɔ fu; ko puŋgo na, yeri wɔ yeri le wa tɔnmɔ mba pi ma yaraga pye fyɔngɔ fu pi ni. Ɛɛn fɔ, yaara nda fuun ti ma ya ma sogo ma kɔ, ye to le wa tɔnmɔ mba pi ma yaraga pye fyɔngɔ fu po ni cɛ.
24 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, na yaga ye yaripɔrɔ ti jogo mbe kɔ, pa kona ye yaa pye fyɔngɔ fu, pa ye mbe ya sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.»

Yaara nda pàa koli tìla yɛɛlɛ yɛgɛ ŋga na

25 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi wi pye naa fɔ:
26 «Mboro naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni, naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo seye teele pe ni, ye yaa yaara nda fuun maliŋgbɔɔnlɔ

† **31:8 31.8:** Mbe yala Izirayɛli tara kalɛgɛ ki ni, ki yaa pye Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi yɛn ja Madiyan tara fɛnnɛ pe ni, wo ŋa woo sɛnrɛ ti yan wa Nɔmbu go 22 ma saa gbɔn go 24 ki na we.
† **31:16 31.16:** Nɔmbu 25.1-9

pè koli ti jiri, leele poro naa yaayoro ti ni.
27 Ko puŋgo na, yaara nda pè koli ma pan, mari kɔn ti yiri tɛgɛsaga shyɛn. Ma tɛgɛsaga nuŋgba kan mbele pè saa malaga ki gbɔn pe yeri, ma tɛgɛsaga sanŋga ki kan Izirayɛli gbogolomɔ woolo sanmbala pe yeri.
28 Ma ta lagala wa mbele pè saa malaga ki gbɔn pe tasaga ki na mari kan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri, na tasaga. Lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew, naa nɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew, naa sofilele cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew, naa simbaala cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew, konaa sikaala cɛnmɛ kaŋgurugo (500) tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew, ye yaa nuŋgba nuŋgba lagala ti na mberi kan na yeri.
29 Yaara nda ma yaa lagala maliŋgbɔɔnlɔ pe tasaga ki na, mari kan saraga wɔfɔ Eleyazari wi yeri ti pye paa yarikanga yɛn mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan.
30 Tasaga ŋga kì kan Izirayɛli woolo sanmbala pe yeri, ma leele nuŋgba nuŋgba wɔwɔ lere nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki ni, ma yaayoro nuŋgba nuŋgba lagala yaayoro nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki na, to ti yɛn nɛrɛ naa sofilele, naa simbaala, naa sikaala konaa yaayoro sannda ti ni, mari kan Levi setirige piile pe yeri; poro mbele pe maa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na filisaga paraga go tunŋgo ki piin we.»
31 A Moyisi wo naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni pè si ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ki pye.
32 Mbele pàa saa malaga ki gbɔn pàa yaara nda koli, nda tìla koro, a pè pan ti ni ti nda: Simbaala naa sikaala pàa pye waga cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (675 000).
33 Nɛrɛ tìla pye waga nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (72 000).
34 Sofilele pàa pye waga nafa taanri ma yiri nuŋgba (61 000)
35 Sumborombiile mbele pe fa nambala kala jɛn pàa pye waga nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (32 000).
36 Tɛgɛsaga ŋga pàa kan mbele pàa saa malaga ki gbɔn pe yeri, ki yaara ti nda: Simbaala naa sikaala pàa pye waga cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo (337 500).
37 A pè si cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (675) laga simbaala naa sikaala pe na ma pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
38 Nɛrɛ tìla pye waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (36 000). A pè si nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn laga ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
39 Sofilele pàa pye waga nafa ma yiri kɛ naa cɛnmɛ kaŋgurugo (30 500). A pè si nafa taanri ma yiri nuŋgba laga ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
40 Leele pàa pye waga kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (16 000). A pe lere nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
41 A Moyisi wì si nda wìla lagala Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ti kan saraga wɔfɔ Eleyazari wi yeri paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo wi kan we.
42 Tɛgɛsaga sanŋga ŋga pàa kan Izirayɛli gbogolomɔ woolo sanmbala pe yeri, Moyisi wìla ki tɛgɛ ki yɛ mbele pàa malaga ki gbɔn pe wogo ki ni.
43 Ki yaara ti nda: Simbaala naa sikaala pàa pye waga cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, naa cɛnmɛ kaŋgurugo (337 500).
44 Nɛrɛ tìla pye waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (36 000).
45 Sofilele pàa pye waga nafa ma yiri kɛ naa cɛnmɛ kaŋgurugo (30 500).
46 Leele pàa pye waga kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (16 000).
47 Tɛgɛsaga ŋga pàa kan Izirayɛli

woolo sanmbala pe yeri, Moyisi wìla leele nuŋgba nuŋgba wɔwɔ lere nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki ni, ma yaayoro nuŋgba nuŋgba lagala yaayoro nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba pyew ki na ma kan Levi setirige piile pe yeri; poro mbele pàa pye na tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo Moyisi wi kan we.

Nayinmɛ yarikanra nda pàa pan ma kan Yɛnŋɛlɛ li yeri

48 Maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na, pè si pan wa Moyisi wi tanla
49 maa pye fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele, maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye we kɛɛ na, wè pe jiri, ali nuŋgba wo si la wa pe ni.
50 Ki kala na, we ni fuun nuŋgba nuŋgba, yaara nda wè koli we yɛn nari kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri yarikanga, to ti yɛn tɛ yɔngɔwɔ kɛɛ yɔlɔgɔ woolo, naa tɛ kannjiŋgele kɛɛ yɔlɔgɔ wogolo, naa tɛ vegembele, naa tɛ nuŋgbogolo, konaa tɛ yɔngɔwɔ yɔlɔgɔ woolo; jaŋgo pe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye we kan.»
51 A Moyisi wo naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni pè si yɛnlɛ ma ki yaara nda pè gbegele tɛ ni ti shɔ pe yeri.
52 Mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na, pàa pan tɛ yaara nda ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan yarikanga ti nuguwɔ pìla pye culo cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri tijɛrɛ (184).
53 Maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa yaara nda koli, pàa ti ta pe woro.
54 Mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na, pàa pan tɛ yaara nda ni, Moyisi wo naa saraga wɔfɔ Eleyazari wi ni pàa ti lɛ ma kari ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa filisaga paraga go ki ni, jaŋgo ti ti Yawe Yɛnŋɛlɛ laa nawa tuun Izirayɛli woolo pe na.

32

Izirayɛli cɛngɛlɛ taanri la cɛn wa Zhuridɛn wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri

1 Urubɛn setirige piile poro naa Gadi setirige piile pe ni yaayoro ŋgbeleye tugbɔɔrɔ lɛgɛrɛ la pye pe yeri. A pè sigi wele maga yan fɔ Yayezɛri wasege naa Galaadi tara tìla pye ma yɔn mbaa yaayoro koro wa ti ni.
2 Kona, a Urubɛn setirige piile poro naa Gadi setirige piile pè si pan ma Moyisi, naa saraga wɔfɔ Eleyazari konaa Izirayɛli woolo gbogolomɔ teele pe pye fɔ:
3 «Ki cara nda yɛɛn: Atarɔti, naa Dibɔn, naa Yayezɛri, naa Nimira, naa Ɛshibɔn, naa Eleyale, naa Sebamu, naa Nebo, konaa Bewɔn,
4 ko kɔrɔ wo yɛn ki tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lìri woolo pe gbo wa woro Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe yɛgɛ, ti yɛn ma yɔn mbaa yaayoro koro wa ti ni. Ma si yala yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ yɛn woro mbele ma tunmbyeele we yeri.»
5 A pè sho naa fɔ: «Na kaa pye maa jaa mbe kajɛŋgɛ pye we kan, ki tara nda ti kan woro mbele ma tunmbyeele we yeri. Maga ka ti we Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri wa wi kɛɛ ŋga na.»
6 A Moyisi wì si Gadi setirige piile poro naa Urubɛn setirige piile pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yàa jaa ye sefɛnnɛ poro mbe kari wa malaga mbe yoro yaga ye cɛn lagamɛ kɛ?
7 Yiŋgi na, a ye nɛɛ jaa mbe Izirayɛli woolo sanmbala pe jatere wi piri pe na, paga ka kari wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan pe yeri ti ni?

8 Ki kala cɛnlɛ nuŋgba lo ye tɛlɛye pàa pye, naa mìla pe tun ma yiri
wa Kadɛshi Barineya ca ma yo pe sa
Kana tara ti kagala ke yewe mbe ke
jɛn we.
9 Pàa kari ma saa gbɔn wa Ɛshikɔli
gbunlundɛgɛ ki na, ma tara ti yanri
mari wele. Naa pàa kaa sɔngɔrɔ ma
pan, a pè si Izirayɛli woolo sanmbala
pe jatere wi piri pe na jaŋgo paga ka
kari wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ laa
kaan pe yeri ti ni†.
10 Ki pilige ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si nawa ŋgban, ma wugu ma yo fɔ:
11 ‹Leele mbele pàa yiri wa Ezhip-
iti tara, mbege lɛ mbele pè ta yɛlɛ
nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni,
wo wa kpɛ se ye wa tara nda mìla
wugu ma yo mi yaa kan Abirahamu,
naa Izaki konaa Zhakɔbu pe yeri ti
ni; katugu pe sila na sɛnrɛ ti tanga
mberi yɔn fili pe kotogo ki ni fuun
ki ni.›
12 Kaawɔ Yefune ŋa wi yɛn Kenazi
setirige pyɔ wi pinambyɔ Kalɛbu wo
naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe poro
pe yaa ye wa ti ni, katugu poro pè
tanga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na sɛnrɛ
ti na mari yɔn fili.
13 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni,
ma ti a pè koro na yanri na toro wa
gbinri wi ni ma saa gbɔn yɛlɛ nafa
shyɛn, fɔ ki sanga woolo mbele pàa
kapege ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, a
pè saa ku ma kɔ†.
14 Koni, yoro fun yè pye kapere
pyefɛnnɛ gbogolomɔ ye tɛlɛye pe
yɔnlɔ. Yaa jaa mbe ti Yawe Yɛnŋɛlɛ
li nawa ŋgban woro Izirayɛli woolo
we ni;
15 katugu na yaga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
wa, li yaa ti we koro laga gbinri wi
ni. Ki ka pye ma ye yaa ti ki leele
mbele pe kɔ pe wɔ wa.»

16 A pè si fulo wa Moyisi wi tanla
maa pye fɔ: «Ayoo! We yaa jasaala
kankan laga we yaayoro ŋgbeleye
yi kan, mbe cara kan we jɛɛlɛ naa
we piile pe kan.
17 Ko puŋgo na, we yaa fyɛɛlɛ mbe
we maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe keli
Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛgɛ
mbe malaga ki gbɔn fɔ we sa pe pye
pe ye wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
kan pe yeri ti ni. We jɛɛlɛ naa we
piile poro cɛ pe yaa koro wa cara
nda wè malaga sigemboro kan mari
maga ti ni, ki tara woolo pe kala na.
18 We se sɔngɔrɔ wa we yinrɛ ti ni
fɔ Izirayɛli woolo pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe sa tara pe woro ta ta ti
pye pe kɔrɔgɔ.
19 Ɛɛn fɔ, we se ka tara ta ti pye
we kɔrɔgɔ wa Zhuridɛn gbaan wi
kɛɛ ŋga na konaa mbe kari wa ko
puŋgo na naa, katugu kɔrɔgɔ wè we
wogo ta makɔ laga Zhuridɛn gbaan
wi yɔnlɔ yirisaga yeri.»
20 A Moyisi wì si pe yɔn sogo
ma yo fɔ: «Na yaga tanga mbe
yala ye sɛnyoro ti ni, na yaga ye
maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe malaga ki
gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
21 na ye maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun
paga pe maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe
Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, fɔ li sa
wi juguye pe purɔ wa li yɛɛ yɛgɛ,
22 na yee sɔngɔrɔ, yaga koro wa
mbe malaga ki gbɔn fɔ ye sa tara ti
shɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, pa kona ye
yaa pye jɛrɛgisaga fu Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo naa Izirayɛli woolo sanmbala pe
yɛgɛ na. Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa tara ti kan ye yeri ti pye ye
woro.
23 Ɛɛn fɔ, na ye sigi pye ma, kona
yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
Yege jɛn ye yo fɔ ye kapege ki yaa
sɔngɔrɔ ye na.
24 Ye cara kankan ye jɛɛlɛ naa ye
piile pe kan, ye jasaala kankan ye
yaayoro ŋgbeleye yi kan. Ɛɛn fɔ,
yaga ka ye sɛnyoro ti kɛ.»
25 A Gadi setirige piile poro naa
Urubɛn setirige piile pe ni, pè si
Moyisi wi pye fɔ: «Woro mbele
ma tunmbyeele we yaa tanga ma
sɛnyoro ti na we tafɔ.

† **32:9 32.8-9:** Nɔmbu 13.17-33 † **32:13 32.10-13:** Nɔmbu 14.26-35

26 We piile naa we jɛɛlɛ, naa we
yaayoro ŋgbeleye yo naa we sim-
baala naa we sikaala pe yaa koro
laga Galaadi tara cara ti ni.
27 Woro mbele ma tunmby-
eele, woro wo na, we yaa
maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe Zhuridɛn
gbaan wi kɔn mbe yiri, mbe sa
malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na mboro ŋa
ma yɛn we tafɔ màa ki yo we.»
28 A Moyisi wì si konɔ kan saraga
wɔfɔ Eleyazari, naa Nuni pinambyɔ
Zhozuwe konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ
teele pe yeri Gadi setirige naa
Urubɛn setirige piile pe kanŋgɔlɔ.
29 Moyisi wìla pe pye fɔ: «Na Gadi
setirige piile naa Urubɛn setirige
piile, mbele fuun pe mbe ya malaga
gbɔn, paga pe maliŋgbɔnyaara ti
lɛ mbe pinlɛ ye ni, mbe Zhuridɛn
gbaan wi kɔn mbe yiri sa malaga
gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na yaga ka tara ti shɔ mberi ta sanga
ŋa ni, kona ye Galaadi tara ti kan pe
yeri ti pye pe woro.
30 Ɛɛn fɔ, na pee maliŋgbɔnyaara
ti lɛ mbe toro mbe pinlɛ ye ni mbe sa
malaga ki gbɔn, kona pe daga mbe
tara ta ta kɔrɔgɔ wa ye sɔgɔwɔ, wa
Kana tara.»
31 A Gadi setirige piile poro naa
Urubɛn setirige piile pe ni, pè sho
naa fɔ: «Woro mbele ma tunmby-
eele, we yaa ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
ki pye.
32 We yaa maliŋgbɔnyaara ti lɛ
mbe ye wa Kana tara, mbe sa
malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, jaŋgo tara nda we yaa ta
kɔrɔgɔ ti pye laga Zhuridɛn gbaan
wi kɛɛ ŋga na†.»
33 Amɔri cɛnlɛ woolo pe wun-
lunaŋa Sihɔn wo naa Bazan tara
wunlunaŋa Ɔgi wi ni pe tara to naa
ti cara ti ni, naa ti kanŋgara lara
ti ni, a Moyisi wì siri kan Gadi naa
Urubɛn setiriye piile konaa Zhozɛfu
pinambyɔ Manase wi cɛnlɛ li walaga
woolo pe yeri.
34 A Gadi setirige piile pè sigi cara
nda ti kankan naa fɔnŋgɔ, to ti yɛn
Dibɔn, naa Atarɔti, naa Aroyɛri,
35 naa Atirɔti Shofan, naa
Yayezɛri, naa Yogbeya,
36 naa Bɛti Nimira konaa Bɛti
Aran. Pàa malaga sigemboro
kankan maga cara ti maga,
ma jasaala kankan pe yaayoro
ŋgbeleye yi kan.
37 A Urubɛn cɛnlɛ woolo pè sigi
cara nda ti kankan naa fɔnŋgɔ, to
ti yɛn Ɛshibɔn, naa Eleyale, naa
Kiriyatayimu,
38 naa Nebo konaa Baali Meyɔn,
mari mɛrɛ ti kanŋga konaa Sibima.
Cara nda pàa kankan naa fɔnŋgɔ,
pàa mɛrɛ fɔnndɔ tagataga ti na.
39 A Manase pinambyɔ Makiri wi
setirige piile pè si saa to Galaadi
tara† ti na, ma Amɔri cɛnlɛ woolo
mbele pàa pye ma cɛn wa pe purɔ
mari shɔ.
40 A Moyisi wì sigi Galaadi tara
ti kan Manase pinambyɔ Makiri wi
woolo pe yeri, a pè cɛn wa.
41 Yayiiri ŋa wìla pye Manase wi
setirige pyɔ wa, wì si saa to Amɔri
cɛnlɛ woolo pe kapire ta na lɛgɛrɛ
mari shɔ mari ta. A wì siri mɛgɛ taga
nari yinri Yayiiri kapire.
42 A Noba wì si saa to Kenati ca
ki na maga shɔ maga ta ma pinlɛ
ki kanŋgara na kapire ti ni. A wì
suu yɛɛ mɛgɛ ki taga ti na nari yinri
Noba ca.

IZIRAYƐLI WOOLO PE YƐƐ GBƐGƐLƐMƐ SANNI PE SA KANA TARA TI SHƆ

33

33–36

Izirayɛli woolo pàa yiri
wa Ezhipiti tara
ma cɛncɛn ma toro lara nda na

1 Izirayɛli woolo pàa yiri
wa Ezhipiti tara ma yala pe

† **32:32 32.28-32:** Zhozu 1.12-15 † **32:39 32.39:** Makiri setirige piile pàa saa to Galaadi tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ko na, katugu Gadi cɛnlɛ woolo pàa tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ko ta makɔ.

maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni. Moyisi naa Arɔn poro pàa pye na pe yɛgɛ sinni. Pàa pye na tanri na cɛɛn na toro lara nda na ti nda:

2 Pàa pye na pe paara yinrɛ ti kanni na cɛɛn na toro lara nda ni, Moyisi wìla ti yɔnlɔgɔ ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. Pe cɛnsara ti nda mbe yala pe tangala li ni:

3 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, Paki fɛti wi toroŋgɔlɔ, ki goto, a Izirayɛli woolo pè si yiri wa Aramisɛsi ca ki ni, wa Ezhipiti tara. Pàa yiri ma kari pe yɔlɔgɔ ki ni caw Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ na.

4 Kìla yala Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn na pe pinambiile koŋgbanmbala pe gboolo pe nii, poro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe ni fuun pe gbo we. Làa ko pye ma, ma jɔlɔgɔ wa pe yarisunndo ti na.

5 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa Aramisɛsi ca ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Sukɔti ca.

6 Pè kaa yiri le Sukɔti, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Etamu laga ki na, wa gbinri wi koŋgo na.

7 Pè kaa yiri le Etamu, a pè si kɛ ma kari wa Pi Ayirɔti laga ki yeri, wa laga ŋga pàa pye na yinri Baali Zefɔn ki yɔnlɔ yirisaga yeri, ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Migidɔli laga ki yɛsinmɛ na.

8 Pè kaa yiri le Pi Ayirɔti, a pè si Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri. A pè si kari wa gbinri wi ni, ma yɔnlɔ taanri tangala tanga wa Etamu gbinri wi ni, mɛɛ saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Mara laga ki ni.

9 Pè kaa yiri le Mara, a pè si kari ma saa gbɔn wa Elimu laga ki na. Puluyo kɛ ma yiri shyɛn naa sɛngɛndire nafa taanri ma yiri kɛ la pye wa ki laga ki ni. A pè si pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa.

10 Pè kaa yiri le Elimu, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Kɔgɔje yɛɛn wi tanla.

11 Pè kaa yiri le Kɔgɔje yɛɛn wi tanla, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Sɛn gbinri wi ni.

12 Pè kaa yiri le Sɛn gbinri wi ni, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Dɔfika laga ki ni.

13 Pè kaa yiri le Dɔfika, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Alushi laga ki ni.

14 Pè kaa yiri le Alushi, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Erefidimu laga ki ni. Leele pe sila tɔnmɔ tiyɔɔn ta wa mbe wɔ.

15 Pè kaa yiri le Erefidimu, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Sinayi gbinri wi ni.

16 Pè kaa yiri le Sinayi gbinri wi ni, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Kiburɔti Ataava laga ki ni.

17 Pè kaa yiri le Kiburɔti Ataava, a pè si saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Hazerɔti laga ki ni.

18 Pè kaa yiri le Hazerɔti, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Iritima laga ki ni.

19 Pè kaa yiri le Iritima, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Irimɔ Perɛzi laga ki ni.

20 Pè kaa yiri le Irimɔ Perɛzi, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Libina laga ki ni.

21 Pè kaa yiri le Libina, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Irisa laga ki ni.

22 Pè kaa yiri le Irisa, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Kehelata laga ki ni.

23 Pè kaa yiri le Kehelata, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Shafɛri yanwiga ki na.

24 Pè kaa yiri le Shafɛri, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Arada laga ki ni.

25 Pè kaa yiri le Arada, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Makelɔti laga ki ni.

26 Pè kaa yiri le Makelɔti, a pè kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Tahati laga ki ni.

27 Pè kaa yiri le Tahati, a pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa Tara laga ki ni.

28 Pè kaa yiri le Tara, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Mitika laga ki ni.
29 Pè kaa yiri le Mitika, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Ashimona laga ki ni.
30 Pè kaa yiri le Ashimona, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Mozerɔti laga ki ni.
31 Pè kaa yiri le Mozerɔti, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Bene Yaakan ca.
32 Pè kaa yiri le Bene Yaakan, a pè
si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Hɔri Gidigadi laga ki ni.
33 Pè kaa yiri le Hɔri Gidigadi, a pè
si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Yɔtibata laga ki ni.
34 Pè kaa yiri le Yɔtibata, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Abirona laga ki ni.
35 Pè kaa yiri le Abirona, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Eziyɔn Gebɛri ca.
36 Pè kaa yiri le Eziyɔn Gebɛri, a
pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti
kan ma cɛn wa Zɛn gbinri wi ni, ko
kɔrɔ wo yɛn wa Kadɛshi laga ki ni.
37 Pè kaa yiri le Kadɛshi, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Hɔri yanwiga ki na, wa
Edɔmu tara kɔnlɔ li na.

38 A saraga wɔfɔ Arɔn wì si
lugu wa Hɔri yanwiga ki go na
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro
ti ni. Pa wìla ku wa, Izirayɛli
woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti
tara, ki yɛlɛ nafa shyɛn wolo li
yeŋge kaŋgurugo wogo, ki pilige
koŋgbanŋga ki na†.
39 Arɔn wìla ku wa Hɔri yanwiga
ki na sanga ŋa ni, kìla yala wì ta yɛlɛ
cɛnmɛ naa nafa ma yiri taanri (123).

40 Aradi ca wunlunaŋa ŋa wìla pye
Kana tara fɛnnɛ woo, ma cɛn wa
Negɛvu tara ti ni, a wì sigi logo ma
yo Izirayɛli woolo paa paan†.

41 Izirayɛli woolo pè kaa yiri wa
Hɔri yanwiga ki na, a pè si kari ma
saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn wa
Zalimona laga ki ni.
42 Pè kaa yiri le Zalimona, a pè si
kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma
cɛn wa Punɔ laga ki ni.
43 Pè kaa yiri le Punɔ laga ki ni, a
pè si kari ma saa pe paara yinrɛ ti
kan ma cɛn wa Obɔti laga ki ni.
44 Pè kaa yiri le Obɔti, a pè si kari
ma saa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Iye Abarimu ca, wa Mowabu tara
kɔnlɔ li na.
45 Pè kaa yiri le Iye Abarimu, a pè
si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Dibɔn Gadi ca.
46 Pè kaa yiri le Dibɔn Gadi, a pè
si kari ma saa pe paara yinrɛ ti kan
ma cɛn wa Alimɔ Dibilatayimu laga
ki ni.
47 Pè kaa yinri le Alimɔ Dibilatay-
imu, a pè si kari ma saa pe paara
yinrɛ ti kan ma cɛn wa Abarimu
yanwira ti tanla, wa Nebo yanwiga
ki yɛsinmɛ na.
48 Pè kaa yiri le Abarimu yanwira
ti tanla, a pè si saa pe paara yinrɛ ti
kan ma cɛn wa Mowabu funwa lara
falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi
tanla, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.
49 Pàa pe paara yinrɛ ti kan ma cɛn
wa Mowabu tara funwa lara falafala
ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi tanla,
maga lɛ wa Bɛti Yeshimɔti ca fɔ ma
saa gbɔn wa Abɛli Shitimu laga ki ni.

Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Kana tara ti yɛɛlɛ wogo ki na

50 Ma Izirayɛli woolo pe ta wa
Mowabu tara funwa lara falafala ti
ni, wa Zhuridɛn gbaan wi tanla, wa
Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni maa
pye fɔ:
51 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ
na yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn
mbe yiri, mbe ye wa Kana tara ti ni,
52 ye tara woolo pe ni fuun
pe purɔ ye pe yirige wa ye yɛɛ
yɛgɛ. Pe yarisunndo nda fuun ti
yɛn sinndɛɛrɛ woro, naa pe yaara
yanlɛrɛ nda fuun pe tugurɔn yan
mari gbegele, yeri jɔgɔ pew. Pe

† **33:38 33.38:** Nɔmbu 20.22-28 † **33:40 33.40:** Nɔmbu 21.1

sunzara nda wa tinndiye pe na, yeri jɔgɔ.
53 Ye pe tara ti shɔ yeri ta, ye cɛn
wa ti ni; katugu mìri kan ye yeri ti
pye ye woro.
54 Ye yaa pɛtɛ gbɔn mberi yɛɛlɛ
ye yɛɛ na, mbe yala ye cɛngɛlɛ naa
ye setiriye yi ni. Mbele ka lɛgɛ, ye
kɔrɔgɔ gbeŋge kan pe yeri; mbele
pee lɛgɛ, ye kɔrɔgɔ jɛɛlɛ kan pe yeri.
Paga pɛtɛ gbɔn mbe kɔrɔgɔ ŋga kan
lere ŋa yeri, wi daga mbe yɛnlɛ ki
na ki pye wi wogo†.
55 Na yee tara woolo pe purɔ mbe
pe yirige wa ye yɛɛ yɛgɛ, yaga mbele
yaga wa, pe yaa ka pye paa wuuro
tunmɔɔrɔ yɛn mbaa ye sugulo wa ye
yɛngɛlɛ ke ni, mbe pye paa wuuro
tugbɔɔrɔ yɛn mbaa ye sugulo wa
ye kanŋgara ti na. Pe yaa pye ye
juguye wa tara nda ye yaa cɛn ti ni.
56 Pa kona mìgi kɔn maga tɛgɛ
mbe pe jɔgɔ yɛgɛ ŋga na, yoro mi
yaa jɔlɔ ma.»

34

Kana tara ti kɔngɔlɔ wele

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi
ni ma yo
2 wìgi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
«Na yaga ka sa ye wa Kana tara ti
ni, ki tara nda ye yaa ka ta ti pye ye
kɔrɔgɔ, ti kɔngɔlɔ ke ŋgele:
3 ‹Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
ye tara ti kɔnlɔ li yaa lɛ wa Zɛn
gbinri wi na fɔ sa gbɔn wa Edɔmu
tara ti na, mbe si lɛ wa Kɔgɔje kuwo
wi na mbe kari wa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri,
4 mbe sa kɛ mbe kari wa
Akirabimu tinndi wi yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, mbe si sin wa Zɛn
gbinri wi yeri, mbe sa toro wa
Kadɛshi Barineya ca ki yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, mbe kari wa Hazari
Adari ca ki yeri, mbe sa toro wa
Azimɔ laga ki na.
5 Li yaa lɛ wa Azimɔ laga ki na
mbe kɛ naa fɔnŋgɔ, mbe kari sa
gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo ki na,
mbe sa kan wa Mediterane kɔgɔje
wi na.›
6 «Wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Medit-
erane kɔgɔje wo wi yaa pye tara ti
kɔnlɔ le.
7 «Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, ye yaa kɔnlɔ li gbɔn mbege lɛ
wa Mediterane kɔgɔje wi na fɔ sa
gbɔn wa Hɔri† yanwiga ki na.
8 Mbe lɛ wa Hɔri yanwiga ki na, ye
yaa ti kɔnlɔ li toro wa Lebo Hamati
ca, mbe kari sa gbɔn wa Zedadi laga
ki na.
9 Liga lɛ lema, li yaa toro mbe kari
wa Zifirɔn laga ki yeri, mbe kari sa
gbɔn wa Hazari Ena ca ki na. Ye tara
ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ kɔnlɔ
loli yɛɛn.
10 «Wa yɔnlɔ yirisaga yeri, ye yaa
tara ti kɔnlɔ li gbɔn mbege lɛ wa
Hazari Ena ca ki na mbe kari wa
Shefamu laga ki yeri.
11 Liga lɛ le Shefamu, li yaa kari
wa Iribila laga ki yeri, mbe wa Ayini
laga ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe
sa gbɔn wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ yɔn
ki tigiwɛn mba wa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri pi na.
12 Li yaa lɛ lema fɔ sa gbɔn wa
Zhuridɛn gbaan wi na, mbe si kan
wa kɔgɔje kuwo wi na. Ye tara tori
yɛɛn mbe yala ti kɔngɔlɔ ŋgele kèri
maga mari fili ke ni.»
13 A Moyisi wì sigi sɛnrɛ nda ti
yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo
fɔ: «Tara nda tori Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo we pɛtɛ gbɔn weri yɛɛlɛ cɛngɛlɛ
kɔlɔjɛrɛ naa cɛnlɛ nuŋgba walaga ki
woolo† pe na.
14 Katugu Urubɛn cɛnlɛ, naa Gadi
cɛnlɛ konaa Manase cɛnlɛ li walaga
ki woolo pàa tara pe woro ta kɔrɔgɔ
makɔ.
15 Ki cɛngɛlɛ shyɛn koro naa cɛnlɛ
nuŋgba walaga ki woolo pe ni, pàa

† **33:54 33.54:** Nɔmbu 26.54-56 † **34:7 34.7:** Hɔri yanwiga ŋga paa piin lagamɛ ki yɛn ki yɛ ŋga pè para ki sɛnrɛ na wa go 20.22-29 naa go 33.38-41 ti ni ki ni. Pa pàa Arɔn wi le wa ki yanwiga ki na. † **34:13 34.13:** Cɛnlɛ nuŋgba li walaga woolo mbele pè pe sɛnrɛ ti yo lagamɛ, Manase cɛnlɛ walaga ki woolo poro wɛlɛ (Nɔmbu 26.52-56; 33.54; Zhozu 14.1-2).

kɔrɔgɔ pe wogo ta wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.»

Izirayɛli tara teele mbele pàa tɛgɛ pe tara ti yɛɛlɛ

16 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni naa, ma yo fɔ:
17 «Wele, nambala mbele pe yaa tara ti yɛɛlɛ ye na pe mɛrɛ ti nda: Saraga wɔfɔ Eleyazari wo naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe.
18 Ye yaa teele nuŋgba nuŋgba wɔ fun cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke ni pe pe saga ki tunŋgo ki na.
19 Mbele ye yaa wɔ pe mɛrɛ ti nda: Zhuda cɛnlɛ woo wowi ŋa Yefune pinambyɔ Kalɛbu.
20 Simeyɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa Amihudi pinambyɔ Samiyɛli.
21 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woo wowi ŋa Kisilɔn pinambyɔ Elidadi.
22 Dan cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Buki, Yogili pinambyɔ we.
23 Zhozɛfu pinambyɔ Manase cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Haniyɛli, Efɔdi pinambyɔ we.
24 Zhozɛfu pinambyɔ Efirayimu cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Kemuwɛli, Shifitan pinambyɔ we.
25 Zabulɔn cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Elizafan, Parinaki pinambyɔ we.
26 Isakari cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Palitiyɛli, Azan pinambyɔ we.
27 Asɛri cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Ayihudi, Shelomi pinambyɔ we.
28 Nɛfitali cɛnlɛ woo wowi ŋa sege to Pedayɛli, Amihudi pinambyɔ we.
29 Poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ ma yo pe Kana tara ti yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe na.»

35

Cara nda tìla kan Levi setirige piile pe yeri

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa Moyisi wi ni wa Mowabu tara funwa lara falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na. Làa wi pye fɔ:
2 «Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ pe cara ta wɔ wa tara nda pè ta kɔrɔgɔ ti ni peri kan Levi setirige piile pe yeri, pe cɛn wa ti ni. Pe yaa ki cara ti kanŋgara na lara ti kan pe yeri paa pe yaayoro ti koro wa.
3 Levi setirige piile pe yaa cɛn wa ki cara ti ni, ti kanŋgara na lara ti yaa pye pe woro paa pe nɛrɛ naa yaayoro sannda pyew ti koro wa, konaa mbaa pe yarijɛndɛ ti teri wa.
4 Cara ti kanŋgara na lara nda ye yaa kan Levi setirige piile pe yeri, ye yaa ti lɛ le ca ki mbogo ki na mbege taanla sa gbɔn mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) mbe ca ki maga mbege fili.
5 Wa ca ki puŋgo na mbege maga, ye yaa mɛtɛrɛ wagakele (1 000) taanla mbe kari yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe mɛtɛrɛ wagakele (1 000) taanla mbe kari yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mbe mɛtɛrɛ wagakele (1 000) taanla mbe kari yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe mɛtɛrɛ wagakele taanla (1 000) mbe kari yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; ca ki yaa pye wa ki laga ki nandogomɔ. Ko lara nda to ti yaa pye pe cara ti kanŋgara na lara re.
6 Ye yaa cara kɔgɔlɔni wɔ mberi pye cara nda lere mbe ya fe sa karafa wa, ye yaa ti kan Levi setirige piile pe yeri; na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe sa karafa ka ni. Ye yaa cara nafa shyɛn ma yiri shyɛn kan pe yeri naa mbe taga wa.
7 Cara nda fuun ye yaa kan Levi setirige piile pe yeri, ti yaa pye ca nafa shyɛn ma yiri kɔlɔtaanri naa ti kanŋgara na lara ti ni.
8 Ye yaa ki cara ti wɔ wa Izirayɛli woolo sanmbala pe kɔrɔgɔ ki ni mberi kan. Cɛnlɛ na woolo cara ka lɛgɛ, li yaa cara lɛgɛrɛ kan. Cɛnlɛ na woolo cara si lɛgɛ, lo yaa cara jɛnri kan. Cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li yaa cara ta kan Levi setirige piile pe

† **35:8 35.8:** Zhozu 21.1-42

yeri mbe yala kɔrɔgɔ ŋga li yaa ta ki gbemɛ pi ni†.»

Cara nda na lere ka lere gbo,
na wi sigi siligi,
wi mbe ya sa karafa ka ni
(Dete 19.1-13; Zhozu 20.1-9)

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Moyisi wi ni ma yo
10 wigi yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Na yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe ye wa Kana tara ti ni,
11 ye yaa cara ta wɔ, nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni. Na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe sa karafa ka ni†.
12 Ki cara ti yaa pye cara nda lere mbe ya fe sa karafa wa, mbe shɔ lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi yeri; jaŋgo legbolere paga kaa gbo na kiti kɔnfɛnnɛ gbogolomɔ pi fa kiti kɔn wi na gbɛn.
13 Ye yaa cara kɔgɔlɔni wɔ, nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni.
14 Ye yaa taanri wɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe taanri wɔ wa Kana tara.
15 Lere ŋa fuun wi yɛn Izirayɛli woo, naa nambanŋa konaa nambannjɛɛn laga yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ, na wa ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe sa karafa ki cara kɔgɔlɔni ka ni.

16 «Na lere ka lere gbɔn tugurɔn yaraga ni, na ki fɔ wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wì pye legbolere. Wi daga poo gbo.
17 Na wi ka sinndɛlɛgɛ tɛgɛ mboo gbɔn ki ni, ŋga ki mbe ya lere gbo, na ki fɔ wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi yɛn legbolere. Wi daga poo gbo.
18 Na wi ka si kanŋgaga tɛgɛ mboo gbɔn ki ni, ŋga ki mbe ya mbe lere gbo, na ki fɔ wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi yɛn legbolere. Wi daga poo gbo.
19 Lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, wi ka legbolere wi yan sanŋa ŋa ni, wuu gbo.
20 Na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa panra mboo wɔnrɔgɔ nakoma mbe lara mboo sige mboo wa yaraga ka ni, na ki fɔ wi ka ku,
21 nakoma na wi ka wi gbɔn kɛŋgunɔ ni, mbɛnwɛ jatere ni, na wi ka ku, ŋa wì gbɔnrɔ ti pye, wi daga poo gbo, katugu wi yɛn legbolere. Lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, wiga wi yan sanga ŋa ni, wuu gbo.
22 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka wi lewee yɛnlɛ wa wɔnrɔgɔ mboo gbo na wi sigi siligi, na wi sigi pye mbɛnwɛ ni, nakoma na wi ka wi wa yaraga ka ni mboo gbo, na wi sigi siligi,
23 nakoma wi ka sinndɛlɛgɛ wa wi na, na wi suu yan, na wi ka ku mbege ta wi suu panra, wi si woro na kapege jate wi ni,
24 pa kona kiti kɔnfɛnnɛ gbogolomɔ pi yaa kiti kɔn ŋa wì lere wi gbo wo naa ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ pe sɔgɔwɔ, mbe yala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kè tɛgɛ ki wogo ki na ke ni.
25 Kiti kɔnfɛnnɛ gbogolomɔ pi yaa ŋa wì lere wi gbo wi shɔ lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi yeri, mboo pye wi sɔngɔrɔ wa ca ŋga wìla fe ma saa karafa ki ni.

«Ŋa wì lere wi gbo wi daga mbe koro wa ki ni, fɔ saraga wɔfɛnnɛ to wi sa ku, wo ŋa pàa sinmɛ kpoyi pi wo wi na we.
26 Ɛɛn fɔ, pe ma fe ma saa karafa ca ŋga ni, wì saa karafa ŋga ni, na wi ka yiri wa ki ni mbege kɔngɔlɔ ke toro,
27 naŋa ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, na wiga wi yan wa ca ŋga pe ma fe ma saa karafa wa ki puŋgo na, wi yaa wi gbo, pa ki se jate wi kapege pye ma lere gbo.
28 Katugu ŋa wì lere wi gbo, wì fe ma saa karafa ca ŋga ni, wi daga mbe koro wa ki ca ki ni fɔ saraga wɔfɛnnɛ to wi sa ku. Ko puŋgo na, wi mbe ya sɔngɔrɔ wa wi tara nda tì kan wi yeri ti ni.
29 «Ki kagala ŋgele ke yɛn

† **35:11 35.11:** Zhozu 20.1-9

kondɛgɛlɛ yoro naa ye setirige piile
mbele fuun pe yaa yiri ye puŋgo na
ye kan, na yaga sa cɛn laga o laga.
30 «Na lere ka lere gbo sanga o
sanga, ŋa wì lere wi gbo pe mbe ya
mboo gbo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ sɛnyoro
kala na. Ɛɛn fɔ, sɛrɛfɔ nuŋgba
sɛnyoro se ya ti poo gbo†.
31 Legbolere ŋa wi daga poo gbo,
yee daga mbe penjara shɔ mbe wa
go shɔ. Wi daga poo gbo.
32 Pe ma fe ma saa karafa ca ŋga
ni, legbolere ŋa wì fe ma saa karafa
wa ki ni, ye se ka penjara shɔ mboo
go shɔ mbe ti wi sɔngɔrɔ wi pan wa
wi tara, na saraga wɔfɛnnɛ to wi fa
ku gbɛn.
33 Tara nda ye yaa sa cɛn wa ti
ni, yaga kari tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu
legbogo ki ma tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni.
Na paga lere gbo wa tara ti na, ti
se ya pye kpoyi yaraga ka yɛgɛ ni,
kaawɔ ŋa wì lere wi gbo poo gbo.
34 Ye yaa ka cɛn tara nda ni, yaga
kari tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ konɔ li
ni, to nda mi yaa ka pye mbe cɛn wa
ti ni we, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mi yɛn ma cɛn laga yoro Izirayɛli
woolo ye sɔgɔwɔ.»

36

Jɛɛlɛ mbele pè pɔri nambala yeri, pe kɔrɔgɔ limɛ kala

1 Makiri pinambyɔ Galaadi wi se-
tirige piile pe seye teele pàa pan
Moyisi naa Izirayɛli woolo sanmbala
pe seye teele pe kɔrɔgɔ. Makiri to
wo lawi ŋa Manase. Ki seye teele
pàa yiri wa Zhozɛfu setirige ki ni.
2 A pè si Moyisi wi pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan mboro ŋa
we tafɔ ma yeri ma yo ma pɛtɛ gbɔn
ma tara ti yɛɛlɛ woro Izirayɛli woolo
we na. Mbe taga wa ko na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan ma yeri naa
ma yo ma we sefɔ Zelofadi wi kɔrɔgɔ
ki kan wi sumborombiile pe yeri†.
3 Mbe yala ko ni, na paga pɔri
nambala yeri Izirayɛli cɛnlɛ la yɛgɛ
ni, pe to kɔrɔgɔ ŋga pè li, ki yaa
wɔ wa we tɛlɛye kɔrɔgɔ ki ni mbe
taga pè pɔri nambala mbele yeri pe
kɔrɔgɔ ki na. Ki ka pye ma, pa ka
yaa kɔn wa we kɔrɔgɔ ki na.
4 Na Izirayɛli woolo pe zhubile†
yɛlɛ li ka ka gbɔn, ki jɛɛlɛ pe tasaga
ki yaa wɔ wa we cɛnlɛ li kɔrɔgɔ ki
ni mbe taga pè pɔri nambala mbele
yeri pe cɛnlɛ li wogo ki na. Ki ka pye
ma, ka yaa kɔn wa we kɔrɔgɔ ki na.»
5 Kona, a Moyisi wì si para
Izirayɛli woolo pe ni ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, ma pe pye
fɔ: «Tanga yɛn Zhozɛfu setirige piile
pe cɛnlɛ li yeri.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ nda yo
Zelofadi sumborombiile pe wogo ki
na ti nda fɔ: ‹Naŋa ŋa ka ŋa ndanla
wi mbe ya pɔri wi yeri. Ɛɛn fɔ, ki
naŋa wi daga mbe pye pe to cɛnlɛ li
sege woo wo wa.
7 Pa kona Izirayɛli woolo pe
kɔrɔgɔ ka se ka wɔ cɛnlɛ la ni mbe
kan cɛnlɛ la yeri. Kona Izirayɛli woo
nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa koro
wi tɛlɛye kɔrɔgɔ ko ni.
8 Na kɔrɔgɔ ka kan sumboro wa
yeri, Izirayɛli woolo cɛngɛlɛ la ni, wi
daga mbe pɔri naŋa wa yeri wa pe
to cɛnlɛ li sege woolo pe ni; jaŋgo
Izirayɛli woolo pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe tɛlɛye kɔrɔgɔ ki koro pe
kan.
9 Ki ka pye ma, kɔrɔgɔ ka se ka
wɔ cɛnlɛ la ni mbe kan cɛnlɛ la
yeri. Izirayɛli cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba
pyew li yaa koro wa li yɛɛra kɔrɔgɔ
ki go na.› »
10 A Zelofadi sumborombiile pè si
ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi
kan ki pye.
11 A Zelofadi wi sumborombiile
Mala, naa Tiriza, naa Ogila, naa
Milika konaa Nowa pè si pɔri pe
ndonjɛye pe pinambiile pele yeri.

† **35:30 35.30:** Dete 17.6; 19.15 † **36:2 36.2:** Nɔmbu 27.7 † **36:4 36.4:** Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pyew lo pàa pye na yinri zhubile yɛlɛ. Ki yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ wogo ki na, Izirayɛli woolo mbele pàa pye na pe yɛɛ kaan kulolo pe Izirayɛli woolo yɛɛnlɛ pele yeri, pe ma wɔ wa kulowo pi ni. Tara lara nda leele pèle la jori ma pɛri, ti ma sɔngɔrɔ ti fɛnnɛ pe na (Levi 25.8-55).

12 Ki nambala pàa pye Zhozɛfu wi
pinambyɔ Manase wi setirige piile
poro seye woolo. Kì kaa pye ma,
kɔrɔgɔ ŋga sumborombiile pàa ta, a
kì si koro wa pe to cɛnlɛ li ni.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasegele
naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele yo Moy-
isi wi kan, a wì ke yo Izirayɛli woolo
pe kan, koro wɛlɛ yɛɛn. Ko la pe ta
wa Mowabu tara funwa lara falafala
ti na, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na,
wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.

Ŋgasegele ke yosaga shyɛn wogo sɛwɛ ŋa pe yinri

DETERONƆMU

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Deteronɔmu sɛwɛ wi yɛn na para Moyisi wi sɛnyoro ti lɛgɛrɛ na. Yɛnŋɛlɛ li woolo pè gbɔn koni wa Mowabu tara, na jaa mbe ye wa Kana tara ti ni. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan fɔ wi se ye wa tara nda làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri ti ni. Ki kala na, sanni Moyisi wi sa ku, a wì si sɛnrɛ ti lɛ ma para.

Ki koŋgbannŋga ki na, Izirayɛli woolo pàa pye na yanri na toro wa gbinri yɛlɛ nafa shyɛn ŋgele ni, ŋga fuun kìla pye, Moyisi wìla para ki sɛnrɛ na. Yɛnŋɛlɛ làa pe yɛgɛ sin ma pe kala li yɔn. Ki kala na, leele pe daga mbe pye sinmbele li ni.

Ko puŋgo na, a Moyisi wì si nuru ma para ŋgasegele kɛ ke sɛnrɛ na, konaa lasiri koŋgolo sanŋgala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kan li woolo pe yeri ke ni. Ɛɛn fɔ ki kɔ wo ma leele paa tanri ki lasiri koŋgolo koro cɛ na. Yɛnŋɛlɛ li daga mbe pe ndanla pe kotogo ki ni fuun ki ni. Yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le pe ni, pe daga mbe koro sinmbele pi ni. Na paga ki yɔn finliwɛ pi yigi, Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw pe na, na paga suu jɔgɔ pe juguye pe yaa ya pe ni. Sɛwɛ wi mɛgɛ pa kì ta laga ki laga ŋga ki ni. Maga logo *Deteronɔmu ko kɔrɔ wo yɛn: «Lasiri shyɛn woo» nakoma «Mbe nawa to lasiri sɛnrɛ ti na».*

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Moyisi wi yɛn naa yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe ku. Wìla Zhozuwe wɔ naa tɛgɛ wa wi yɛɛ yɔnlɔ. A wì si yurugo ka kɔ, ŋga ki yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li kajɛŋgɛ pyewe pi kala na. Ko puŋgo na, a wì si duwaw pye Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke kan, kona mɛɛ ku. Wi sila ta mbe ye wa tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri ti ni. Ɛɛn fɔ we yɛn naga kara naga yaan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa fa yiri wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na para wi ni gbɔgɔyi paa Moyisi yɛn» (Dete 34.10). Ki naŋa wo wìla ki sɛngbɔrɔ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ:

Izirayɛli woolo, yaa nuru. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le, lo nuŋgba li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun konaa ma fanŋga ki ni fuun ni (Dete 6.4-5).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Moyisi wi sɛnyoro koŋgbannda *1.1–4.43*
Moyisi wi sɛnyoro shyɛn woro *4.44–11.32*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri koŋgolo *12–26*
Duwaw naa Daŋga sɛnrɛ *27.1–28.68*
Yinwefɔnŋgɔ wa yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi ni *28.69–30.20*
Moyisi wi kapyegele puŋgo wogolo *31–34*

MOYISI WI SƐNYORO KOŊGBANNDA

1.1–4.43

1 Sɛnrɛ nda to Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan, ma pe ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wa gbinri wi ni, wa gbunlundɛgɛ funwa laga falafala ŋga ki yɛn wa Sufu ca ki yɛsinmɛ na ki tanla, wa Paran ca konaa Tofɛli, naa Laban, naa Hazerɔti naa Dizahabu cara ti sɔgɔwɔ pi ni†.

2 Mbe yiri wa Horɛbu† yanwiga ki na sa gbɔn wa Kadɛshi Barineya ca, piliye kɛ ma yiri nuŋgba tangala ma

† **1:1 1.1:** Cara nda pàa pye na yinri Sufu, naa Paran, naa Tofɛli, naa Laban, naa Hazerɔti konaa Dizahabu lere siri saga jɛn nala. Ti sila pye ma lali Zheriko ca ki ni. † **1:2 1.2:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko ki yɛn Sinayi yanwiga ye.

ma tanga, na maga toro wa Seyiri yanwiga konɔ li ni we.
3 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yɛlɛ nafa shyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri nuŋgba wogo, ki pilige koŋgbanŋga ki na, sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ma yo wi yo Izirayɛli woolo pe kan, a wì siri yo pe kan.
4 Kìla pye ma pe ta pàa malaga gbɔn ma ya Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi ni, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca we; konaa pàa ya fun Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi ni, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Ashitarɔti konaa Edireyi ca ki ni†.
5 Ma pe ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wa Mowabu tara, a Moyisi wì sigi lɛ na leele pe nari ki lasiri sɛnrɛ nda ti ni na yuun fɔ:

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe pye ma yo pe yiri paa kee

6 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, làa para we ni laga Horɛbu yanwiga ki na ma yo fɔ: ‹Yè cɛn ma mɔ laga ki yanwiga ŋga ki nɔgɔ ma toro.
7 Koni, ye yiri ye ye paara yinrɛ ti kɔlɔgi yaa kee. Ye kari wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara yanwira lara ti ni, naa ki kanŋgara na lara ti ni fuun ti ni, naa Zhuridɛn gbunlundɛgɛ funwa laga falafala ki ni, naa wa yanwira ti na, naa wa yanwira tigiwɛn tara ti ni, naa Negɛvu tara ti ni, naa kɔgɔje yɔn tara ti ni, wa Kana tara fɛnnɛ pe tara ti ni, naa Liban tara ti ni, fɔ sa gbɔn wa gbaan gbeŋɛ wi na, Efirati gbaan we.
8 Ye wele, mìgi tara ti kan ye yeri, ye ye wa ti ni yeri shɔ yeri ta, to nda mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mìla wugu mberi kan ye tɛlɛye pe yeri: Abirahamu naa Izaki naa Zhakɔbu, konaa mbe kari kan pe setirige piile pe yeri poro puŋgo na.›

Moyisi wìla kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ (Ɛki 18)

9 «Kona, a Moyisi wì si pe pye fɔ: ‹Ki wagati wi ni, mìla ki yo ye kan ma yo mi nuŋgba se ya yere ye ni fuun ye go kala li ni.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lì ti a yè se ma lɛgɛ jɛŋgɛ nala ŋa wi ni paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, li ti ye lɛgɛ naa jɛŋgɛ fɔ sa gbɔn tɛgɛsaga waga kele (1 000), li duwaw ye na paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ye yeri we.
12 Ɛɛn fɔ, ye daga mbege jɛn fɔ mi nuŋgba se ya mbaa ye kaŋgbangala, naa ye jorowo kagala konaa ye kendige kagala ke yɛgɛ woo.
13 Ye nambala pele wɔ wa ye cɛngɛlɛ ke ni, mbele pe yɛn ma kala jɛn konaa ma jilige, a paa pe mɛtanga yinri. Mi yaa pe tɛgɛ ye go na.›
14 A yè silan yɔn sogo ma yo sɛnrɛ nda mì yo ti yɛn ma yɔn.
15 Kona, mbele pàa pye ye cɛngɛlɛ ke teele, ma jilige, ma kala jɛn, a paa pe mɛtanga yinri, a mì si pe tɛgɛ teele leele waga keleŋgele (1 000) go na, naa leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa leele nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ go na konaa leele kɛ kɛ go na; a pè pye ye cɛngɛlɛ ke kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ.
16 Ki wagati wi ni, mìla ki yo maga ŋgban ye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni ma yo fɔ: ‹Yaa ye sefɛnnɛ pe kiti kɔnkagala ke nuru jɛŋgɛ, yaa kiti sinŋɛ kɔɔn pe sɔgɔwɔ nakoma pe nambanmbala pe sɔgɔwɔ.
17 Yaga kaa kiti wi kɔɔn mbaa cɔnri. Ɛɛn fɔ, yaa nuru legbɔɔlɔ poro naa lepigile ke yeri, yaga kaa leele woo leele ni. Yaga ka fyɛ lere wa kpɛ yɛgɛ, katugu ye daga mbe kiti wi kɔn Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ni. Kiti kɔnkala na ka ŋgban mbe ye nawa wɔ, yaa paan li ni na kɔrɔgɔ mbeli yɛgɛ wɔ.›
18 Ki wagati wi ni, ŋga yaa daga mbe pye, mìla ki yo ye kan.

Izirayɛli woolo pàa leele tun pe sa Kana tara kagala

† **1:4 1.4:** Nɔmbu 21.21-35

ke yewe
(Nɔmbu 13–14)

19 «Ko puŋgo na, a wè si yiri wa Horɛbu yanwiga ki tanla, mɛɛ ki gbinri gbɔlɔ fyɛrɛ woo ŋa yè yan wi pari ma toro. A wè si Amɔri cɛnlɛ woolo pe yanwira tara kologo ki lɛ ma kari, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we kan we. A wè si saa gbɔn wa Kadɛshi Barineya ca.

20 Kona, a mì si ye pye fɔ: ‹Ye mbele! Yè gbɔn laga Amɔri cɛnlɛ woolo pe yanwira tara ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri we.

21 Ye wele! Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì tara ti le ye kɛɛ. Ye kari ye sari shɔ yeri ta, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan we. Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na.›

22 Kona, a ye ni fuun yè si pan na kɔrɔgɔ mala pye fɔ: ‹Ye ti we leele pele tun wa we yɛɛ yɛgɛ pe sa tara ti yanri, peri wele, peri jɛn, jaŋgo we yaa toro konɔ na ni konaa we yaa ye cara nda ni, pe pan pege yɛgɛ yo we kan.›

23 Ŋga yàa yo, a mìgi yan ye jatere wi yɛn ma yɔn. A mì si nambala kɛ ma yiri shyɛn wɔ ye ni. Leele nuŋgba nuŋgba la yiri ye cɛngɛlɛ ke nuŋgba nuŋgba ke ni.

24 A pè si kari wa yanwira lara ti yeri ma saa gbɔn wa Ɛshikɔli gbun-lundɛgɛ ki na, maga yanri maga wele.

25 A pè si tara ti yarilire ta lɛ ma pan mari naga we na. Wa pe sɛnyoro ti ni, pàa we pye ma yo fɔ: ‹Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri, ti yɛn ma yɔn.›

26 Konaa ki ni fuun yàa je ma yo ye se kari wa ti ni. Yàa yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na†.

27 Yàa pye na kɔngɔri li na wa ye paara yinrɛ ti ni ma yo fɔ: ‹We yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn, ko kala na lì we yirige wa Ezhipiti tara ti ni mbe pan mbe we le Amɔri cɛnlɛ woolo pe kɛɛ, jaŋgo pe we tɔngɔ.

28 We mbe ya kari se? We sefɛnnɛ pè we wire ti fanla we na ma yo fɔ ki tara woolo pè tugbɔlɔ ma ŋgbanŋgban ma wɛ we na. Pe cara tì tugbɔlɔ, malaga sigemboro nda pè kan mari maga, a tì yagara na gbɔɔn fɔ wa yɛnŋɛlɛ na; fɔ pè yɛrɛ letitɔnlɔgɔ Anaki setirige piile pe yan wa.›

29 A mì si ye yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ye sunndo wiga ka kɔn, yaga si ka fyɛ pe yɛgɛ.

30 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo na li yɛn na tanri ye yɛgɛ, lo jate li yaa malaga ki gbɔn ye kan, paa yɛgɛ ŋga na làa ki gbɔn ye kan wa Ezhipiti tara ye yɛgɛ na we.

31 Wa gbinri wi ni, yoro jate yàa ki yan yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ye go kala li lɛ wa ye kondangala li ni fuun li ni, fɔ ma pan ma gbɔn lagamɛ; paa yɛgɛ ŋga na lere maa wi pinambyɔ kɔrɔsi we†.

32 Konaa ki ni fuun, yee taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na.

33 Lo na làa pye na ye yɛgɛ sinni wa ye kondangala li ni, na lara nda ye yaa la ye paara yinrɛ ti kanni la cɛɛn ti lagajaa ye kan. Yembinɛ làa pye na ye yɛgɛ sinni kasɔn titɔnlɔgɔ yerege ka ni, yɔnlɔ na, na ye yɛgɛ sinni kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ni na konɔ li nari ye na†.›

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo
pe kɔngɔrimɔ pi fɔgɔ tɔn pe na

34 «Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ye kɔngɔrimɔ pi logo mɛɛ nawa ŋgban ma wugu ma yo fɔ:

35 ‹Ki nala pilige woolo mbele pè yiri ma je, wo wa kpɛ se tara tiyɔnrɔ nda mìla wugu mbe kan ye tɛlɛye pe yeri ti yan yɛnlɛ ni†.

36 Kaawɔ Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo nuŋgba wi yaa ti yan. Tara nda wìla saa yanri ma wele, mi yaa ti

† **1:26 1.26:** Dete 9.23; Ebu 3.16 † **1:31 1.31:** Dete 8.2-5; Kapye 13.18 † **1:33 1.33:** Ɛki 13.21; 40.34-38 † **1:35 1.34-35:** Ebu 3.18

kan wo naa wi setirige piile pe yeri,
katugu wìlan nandanwa kala li pye
mali yɔn fili wi nawa pi ni fuun ni†.›
37 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban
na ni fun ye kala na, mala pye fɔ:
‹Mboro fun, ma se ye wa ki tara ti
ni†.
38 Ɛɛn fɔ, Nuni pinambyɔ Zhozuwe
ŋa wi yɛn ma sagafɔ, wo wi yaa ye
wa ti ni. Kotogo le wi ni; katugu wo
wi yaa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sin pe
tara ti shɔ peri ta.
39 Ye piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ poro na, poro
mbele yàa pye na para pe sɛnrɛ na
fɔ ye juguye pe yaa ka pe koli, poro
mbele nala pe fa kajɛŋgɛ naa kapege
ki jɛn mbege wɔ ki yɛɛ ni, poro pe
yaa ka ye wa tara ti ni. Poro mi yaa
kari kan pe yeri ti pye pe kɔrɔgɔ.
40 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye sɔngɔrɔ,
yaa kee wa gbinri wi ni, wa Kɔgɔje
yɛɛn wi yeri.›
41 «Kì kaa pye ma, a yè silan yɔn
sogo ma yo fɔ: ‹Wè kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na. Koni we yaa yiri mbe
kari sa malaga ki gbɔn paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lìgi yo
we.› A ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
yè si ye maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe sa
to yanwira tara woolo pe na, naga
jate ndɛɛ ki kala li se ŋgban.
42 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na pye
fɔ: ‹Ki yo pe kan fɔ paga ka kari
wa yanwira ti na sa malaga ki gbɔn,
katugu mi woro wa pe ni. Pe yaa ti
pe juguye pe pe gbo.›
43 Mìla ki sɛnrɛ ti yo ye kan, ɛɛn
fɔ, ye sila logo na yeri. Yàa yiri ma
je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, ma
ye yɛɛ gbɔgɔ ma kari wa yanwira ti
na.
44 Kona, Amɔri cɛnlɛ woolo mbele
pàa pye ma cɛn wa ti na, a pè si tigi
ma pan ma to ye na, ma ye purɔ
paa yɛgɛ ŋga na sɛnrɛgɛ ma kaa lere
purɔ we. Pàa ya ye ni maga lɛ wa
Seyiri tara fɔ ma saa gbɔn wa Ɔrima
ca ki na.
45 Ye sɔngɔrɔsaga, yàa pan ma
gbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ɛɛn fɔ, li sila logo ye yeri; li sila
nuŋgbolo jan ye yeri yɛrɛ.
46 Kona, a yè si cɛn wa Kadɛshi
Barineya ca ma mɔ wa jɛŋgɛ†.

2

Izirayɛli woolo pàa Edɔmu tara, naa Mowabu tara konaa Amɔ tara ti sɔlɔgɔ ma toro

1 «Ko puŋgo na, a wè si yɛgɛ kaw
mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa gbinri wi
ni, wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na
kan we. Wàa piliye lɛgɛrɛ pye na
Seyiri yanwiga ki mari†.
2 «Pilige ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
silan pye fɔ:
3 ‹Ki yanwiga ŋga yège maga ma
mɔ na. Koni ye yiri yaa kee wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.›
4 Làa na pye ma yo mbege tunŋgo
ŋga ki kan ye yeri fɔ: ‹Ye yaa sa toro
le ye sefɛnnɛ, Ezawu setirige piile
wele, pe tara kɔnlɔ li tanla. Poro
mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri tara
ti ni we. Pe yaa ka fyɛ ye yɛgɛ, ɛɛn
fɔ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn pe ni†,
5 yaga ka sa to pe na malaga ni,
katugu mi woro na yaraga ka kaan
ye yeri wa pe tara, ali sa sun tɔlɔgɔ
kansaga nuŋgba san. Mà jɛn mì
Seyiri yanwiga tara ti kan Ezawu† wi
yeri kɔrɔgɔ
6 Yaakara nda ye yaa ka konaa
tɔnmɔ mba ye yaa wɔ wa pe yeri,
ye yaa pi lɔ.
7 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
lì duwaw ye na ye tunndo ti ni fuun
ni. Yàa pye na tanri wa ki gbinri
gbɔlɔ li ni sanga ŋa ni, làa pye
na ye kɔrɔsi. Maga lɛ wa, ki yɛlɛ
nafa shyɛn wolo loli na yɛɛn, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni. Yaraga ka kpɛ
si ye la.›

† **1:36 1.36:** Nɔmbu 13.6; 14.24; Zhozu 14.6-14 † **1:37 1.37:** Nɔmbu 20.2-13; 27.12-14 † **1:46 1.41-46:** Nɔmbu 14.39-45 † **2:1 2.1:** Nɔmbu 21.4 † **2:4 2.4:** Zhenɛ 36.8 † **2:5 2.5:** Edɔmu naa Mowabu konaa Amɔ pàa pye Izirayɛli wi sefɛnnɛ pele, mbele Yɛnŋɛlɛ làa tara ta kan pe yeri kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na li mbaa ka ta kan Izirayɛli wi yeri we.

8 «Wàa kɛ ma toro ma lali we sefɛnnɛ pe ni, Ezawu setirige piile wele, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri yanwira tara ti ni we. Wàa gbunlundɛgɛ konɔ li sɔlɔgɔ ma toro, konaa Eyilati ca naa Eziyɔn Gebɛri ca ki ni, mɛɛ saa kɛ ma Mowabu tara gbinri konɔ li lɛ na kee.
9 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Yaga ka Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɔn ja, yaga ka to pe na malaga ni, katugu mi se ka yaraga ka kan ye yeri mbe yiri wa pe tara ti ni. Mì Ari tara ti kan poro Lɔti setirige piile pe yeri ti pye pe woro†.› »
10 (Faa pa Emimu cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni. Ki cɛnlɛ làa pye ma gbɔgɔ, a pè lɛgɛ konaa ma tɔnlɔndɔnlɔ paa Anaki setirige piile pe yɛn.
11 Leele pàa pye na pe jate Erefayi cɛnlɛ woolo poro pele, paa Anaki setirige piile pe yɛn. Ɛɛn fɔ, Mowabu cɛnlɛ woolo poro la pye na pe yinri Emimu cɛnlɛ woolo.
12 Faa Hɔri cɛnlɛ woolo poro pàa pye ma cɛn wa Seyiri tara. A Ezawu setirige piile pè si kaa pe purɔ, ma pe tɔngɔ, mɛɛ cɛn wa tara ti ni pe yɔnlɔ, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pège wogo nuŋgba ki pye tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan pe yeri ti pye pe woro ti wogo ki na we.)
13 «Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si we pye fɔ: ‹Koni ye yiri yaa kee, ye Zerɛdi lafogo ki kɔn ye yiri.› A wè sigi pye ma.
14 Wagati ŋa wàa pye tangala li na, ma yiri wa Kadɛshi Barineya ca, fɔ ma saa Zerɛdi lafogo ki kɔn ma yiri, wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Ki wagati wi ni, nambala mbele fuun pe mbaa ya malaga gbɔn, a pè ku ma kɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ki wogo ki na ma pe kan we†.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate làa yiri pe kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, ma pe tɔngɔ, fɔ a pè saa kɔ pew.
16 «Nambala mbele pe mbaa ya malaga gbɔn, naa pàa kaa ku ma wɔ wa leele sanmbala pe sɔgɔwɔ sanga ŋa ni,
17 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni ma yo fɔ:
18 ‹Koni ye yaa Mowabu tara kɔnlɔ li kaanla mbe Ari tara ti kɔn mbe yiri.
19 Ye yaa sa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti yɛsinmɛ na. Yaga ka pe yɔn ja, yaga si ka malaga gbɔn pe ni, katugu mi se ka tara ta kpɛ kan ye yeri mbe yiri wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni. Mìgi tara ti kan Lɔti setirige piile poro yeri ti pye pe woro†.› »
20 (Ki tara pàa pye nari jate fun Erefayi cɛnlɛ woolo poro tara; katugu faa Erefayi cɛnlɛ woolo poro pàa pye ma cɛn wa. Amɔ cɛnlɛ woolo poro la pye na pe yinri Zanzumimu cɛnlɛ woolo.
21 Ki leele pàa pye fanŋga ni, ma lɛgɛ konaa ma tɔnlɔndɔnlɔ paa Anaki setirige piile pe yɛn. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti a Amɔ cɛnlɛ woolo pè ki leele pe tɔngɔ ma pe tara ti shɔ mari ta, mɛɛ cɛn wa ti ni pe yɔnlɔ.
22 Ki nuŋgba ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye fun Ezawu setirige piile pe kan. Poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri tara we. Làa Hɔri cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ pe kan. A pè pe tara ti shɔ mari ta, ma cɛn wa ti ni pe yɔnlɔ ali ma pan ma gbɔn nala.
23 Ki nuŋgba ko kìla pye Avi cɛnlɛ woolo pe na, poro mbele pàa pye ma cɛn wa kapire ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki na. Kafitɔri cɛnlɛ woolo†, poro mbele pàa yiri wa Kafitɔri tara, a poro si pan ma pe tɔngɔ, mɛɛ cɛn wa tara ti ni pe yɔnlɔ.)
24 «Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi konɔ kan ma yo fɔ: ‹Ye yiri yaa kee. Ye Arinɔ lafogo ki kɔn ye yiri. Mi yaa Amɔri cɛnlɛ woolo

† **2:9 2.9:** Mowabu cɛnlɛ woolo pe sinndi wì yiri laga ŋga na, yege wele wa Zhenɛ 19.30-38laga ki ni. † **2:14 2.14:** Nɔmbu 14.28-35 † **2:19 2.19:** Zhenɛ 19.38 † **2:23 2.23:** Kafitɔri cɛnlɛ woolo mbele pè para pe sɛnrɛ na lagamɛ pàa pye Filisiti tara fɛnnɛ pe tɛlɛye.

naŋa Sihɔn wi le ye kɛɛ, Ɛshibɔn ca wunlunaŋa we, konaa wi tara ti ni fuun ti ni. Yege lɛ yaa malaga gbɔɔn wi ni, yoo tara ti shɔ yeri ta.
25 Mi yaa ki lɛ nala mbe ti cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara ti na kaa fyɛ ye yɛgɛ. Pe sunndo wi yaa la kɔɔn ye kala na; na paga ye sɛnrɛ logo sanga ŋa ni, pe yaa la seri, pe jatere wi yaa piri pe na.›

Izirayɛli woolo pàa ya wunlunaŋa Sihɔn wi ni (Nɔmbu 21.21-30)

26 «Kona, a mì si pitunmbolo torogo ma yiri wa Kedemɔti gbinri wi ni ma yo pe kari Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi kɔrɔgɔ pe saga yɛyinŋge sɛnrɛ nda ti yo wi kan fɔ:
27 ‹Ki yaga wɔɔn tara ti pari we toro. Koŋgbɔgɔ ko we yaa lɛ la kee. We se kɛ kalige na, we se si kɛ kamɛŋgɛ na.
28 Yaakara nda we yaa ka naa tɔnmɔ mba we yaa wɔ, we yaa ki penjara ti sara ma yeri. We yɛn na jaa mbe tanga mbe toro ko cɛ.
29 Ezawu setirige piile, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri tara, konaa Mowabu cɛnlɛ woolo mbele pe yɛn ma cɛn wa Ari tara, pàa konɔ kan we yeri ma fun, a wè pe tara ti pari ma toro. Mboro fun yɛnlɛ ki na maga pye we kan ma, fɔ we sa Zhuridɛn gbaan wi kɔn we ye wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan we yeri ti ni.›
30 Ɛɛn fɔ, Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wìla je ma yo waga ka toro wa wi tara. Wìla je katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa ti wila yere kala na konaa maa kotogo ki ŋgban wi na, jaŋgo mboo le ye kɛɛ paa yɛgɛ ŋga na kìla pye we.
31 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Wele, koni mi yɛn na Sihɔn wi nii ye kɛɛ konaa wi tara ti ni. Ye yiri yege lɛ yaa tara ti shoo.›
32 Kona, a Sihɔn wì si yiri wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, ma we fili malaga ni, ma to we na wa Yahazi laga ki na.
33 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, a lì suu le we kɛɛ. A wè si ya wo naa wi pinambiile, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni.
34 A wè suu cara ti ni fuun ti shɔ mari ta, ma leele pe tɔngɔ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan; nambala, naa jɛɛlɛ konaa piile pe ni, we sila wa kpɛ yaga gɔ na.
35 Cara nda wàa shɔ, yaayoro naa yarijɛndɛ nda wàa yan wa ti ni, to wàa koli we yɛɛ kan cɛ.
36 Maga lɛ wa Aroyɛri ca ki na, ko ŋga ki yɛn wa Arinɔ lafogo ki yɔn na, naa ca ŋga ki yɛn wa gbunlundɛgɛ ki ni ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Galaadi tara ti na. Ko ca ko ka si fanŋga ta we na. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa pe ni fuun pe le we kɛɛ.
37 Ɛɛn fɔ, wè sila jiri Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti na, naa Yabɔki lafogo yɔn tara ti laga ka kpɛ na, naa yanwira tara cara ti ni. Lara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa yo waga ka jiri ti na, we sila jiri ko ka kpɛ na.

3

Izirayɛli woolo pàa ya wunlunaŋa Ɔgi wi ni (Nɔmbu 32.1-42)

1 «Ko puŋgo na, a wè si kɛ ma Bazan tara konɔ li lɛ na kee; ɛɛn fɔ, a Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wì si yiri we kɔrɔgɔ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni ma saa to we na malaga ni wa Edireyi ca.
2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Maga ka fyɛ wi yɛgɛ, katugu mi yɛn naa nii ma kɛɛ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, naa wi tara ti ni fuun ti ni. Ma yaa wi pye paa yɛgɛ ŋga na màa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn ŋa wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca wi pye we.›
3 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, làa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi le we kɛɛ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni. A

wè pe ni fuun pe gbo, ali nuŋgba wo
sila koro go na.
4 Kona, a wè suu cara ti ni fuun
ti shɔ mari ta, ka kpɛ sila koro ŋga
we sila shɔ. Tìla pye ca nafa taanri
wa Arigɔbu tara, to tìla pye Ɔgi wi
wunluwɔ tara re, wa Bazan tara.
5 Pàa malaga sigemboro kan maga
cara ti ni fuun ti maga, nda tìla pye
ma yagara yagara. Kɔɔrɔ la pye
ti na, ti sɔgɔyaara tìla pye tugurɔn
woro. Mbe taga wa ko na, wàa
kapire lɛgɛrɛ shɔ fun, nda malaga
sigemboro sila pye mberi maga.
6 Wàa ki cara ti ni fuun ti tɔngɔ,
ma nambala naa jɛɛlɛ konaa piile pe
ni fuun pe gbo ma pe kɔ paa yɛgɛ
ŋga na wàa ki pye wa Ɛshibɔn ca
wunlunaŋa Sihɔn wi tara we.
7 Ɛɛn fɔ, yaayoro to naa yarijɛndɛ
nda tìla pye wa cara ti ni, wàa ti koli
we yɛɛ kan.
8 «Ki wagati wi ni, pa wàa Amɔri
cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn
pe tara ti shɔ yɛɛn. Pàa pye ma cɛn
wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yiris-
aga yeri, maga lɛ wa Arinɔ lafogo
ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Ɛrimɔ
yanwiga ki na.
9 Sidɔn ca fɛnnɛ pàa pye na Ɛrimɔ
yanwiga ki yinri Siriyɔn, a Amɔri
cɛnlɛ woolo poro naga yinri Seniri.
10 Wàa funwa lagbɔgɔ cara ti ni
fuun ti shɔ mari ta, naa Galaadi
tara ti ni fuun, naa Bazan tara ti ni
fuun, fɔ ma saa gbɔn wa Salika naa
Edireyi cara ti na. To la pye Bazan
tara wunlunaŋa Ɔgi wi wunluwɔ
cara to ta.
11 (Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wo
nuŋgba wìla koro go na Erefayi
cɛnlɛ woolo pe ni. Wi sinlɛyaraga
kìla pye tugurɔn wogo. Ki titɔnlɔwɔ
pìla wɛ mɛtɛrɛ tijɛrɛ na, a ki gbemɛ
pila kee mɛtɛrɛ shyɛn yeri. Ki yɛn
wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ
Araba ki ni bere.)

Zhuridɛn yɔnlɔ yirisaga kɛɛ tara ti yɛɛlɛkala Izirayɛli cɛngɛlɛ kele na

12 «Ki wagati wi ni, wàa ki tara
ti ni fuun ti shɔ mari ta. Maga lɛ
wa Aroyɛri ca ki na, wa Arinɔ lafogo
yɔn ki na fɔ ma saa gbɔn wa Galaadi
yanwira tara ti walaga ki na konaa
ki cara ti ni fuun ti ni, mìla ti kan
Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ
woolo poro yeri.
13 Mìla Galaadi tara ti walaga
sanŋga ki kan Manase cɛnlɛ li
walaga woolo pe yeri, naa Bazan
tara wunlunaŋa Ɔgi wi wunluwɔ
tara ti ni fuun ti ni. Ko ki yɛn
Arigɔbu tara ti ni fuun, mbe pinlɛ
Bazan tara ti ni fuun ti ni. (Ki tara
to pàa pye na yinri Erefayi tara.
14 Manase setirige pyɔ Yayiiri wo
la saa Arigɔbu tara ti ni fuun ti shɔ
mari ta, fɔ ma saa gbɔn wa Geshuri
tara fɛnnɛ naa Maaka tara fɛnnɛ pe
tara kɔnlɔ li na. A wì suu yɛɛra mɛgɛ
ki taga ki Bazan tara kapire ti na. Pe
maa ti yinri Yayiiri kapire ali ma pan
ma gbɔn nala.)
15 Mìla Galaadi tara ti kan Manase
pinambyɔ Makiri wo yeri.
16 Maga lɛ wa Galaadi tara ti na
fɔ ma saa gbɔn wa Arinɔ lafogo ki
na, mìla ki tara ti kan Urubɛn cɛnlɛ
woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo poro
yeri. Arinɔ lafogo lapyɔ wo wìla pye
kɔnlɔ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri, a Yabɔki lafogo ko pye kɔnlɔ
poro naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara
ti sɔgɔwɔ.
17 Mìla funwa laga falafala ki kan
pe yeri fun fɔ ma saa gbɔn wa
Zhuridɛn gbaan wi na. Wo wi yɛn
tara ti kɔnlɔ le wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ
yeri, maga lɛ wa Kinerɛti lɔgbɔgɔ
ki na fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje
kuwo wi na, kɔ kɔgɔje we, wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ wa
Pisiga yanwiga tigiwɛn pi ni, yɔnlɔ
yirisaga yeri.
18 «Ki wagati wi ni, a mì sigi
tunŋgo ŋga ki yo pe kan ma yo fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lìgi
tara nda ti kan ye yeri ti pye ye woro.
Ɛɛn fɔ, ye ni, mbele fuun pe mbe ya
malaga gbɔn, pe pe maliŋgbɔnyaara
ti lɛ pe keli pe sefɛnnɛ Izirayɛli
woolo pe yɛgɛ.
19 Ye jɛɛlɛ, naa ye piile poro cɛ pe

yaa koro wa cara nda mì kan ye yeri ti ni, konaa ye yaayoro ŋgbeleye yi ni. Mìgi jɛn ma yo yaayoro lɛgɛrɛ yɛn ye yeri.
20 Pe yaa koro wa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sa ti ye sefɛnnɛ pe sa cɛn yɛyinŋge na paa ye yɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, fɔ pe sari shɔ ti pye pe woro. Ko puŋgo na, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sɔngɔrɔ wa tara nda yè ta ta kɔrɔgɔ ti ni, to nda mì kan ye yeri we†.›
21 Ki wagati wi ni, mìla ki sɛnrɛ nda ti yo Zhozuwe wi kan fɔ: ‹Mboro jate, màga yan paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn pe pye we. Zhuridɛn gbaan ma yaa wi kɔn mbe ye wunluwɔ tara nda fuun ni, pa li yaa ki wunlumbolo pe pye ma fun.
22 Yaga ka fyɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li yaa malaga ki gbɔn ye kan.›

Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi se ye wa Kana tara

23 «Kona, a mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ŋgbanga ma yo fɔ:
24 ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màga lɛ nɔɔ gbɔgɔwɔ po naa ma yawa pi nari mi ŋa ma tunmbyee na na. Yarisunŋgo ko ka woro wa naayeri konaa laga tara ti na, ŋga ki mbe ya mbaa ki kagala ŋgele mà pye ke piin ki yawa gbɔɔ mba pi cɛnlɛ li ni.
25 Ki yaga, mila ma yɛnri, ma ti mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri, ki tara tiyɔnrɔ nda ti yɛn wa gbaan wi kɛɛ ŋga na, mberi yan yɛnlɛ ni, ki yanwira tara tiyɔnrɔ re, to naa Liban tara ti ni.›
26 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban na ni ye kala na, li sila logo na yeri. Làa na pye fɔ: ‹Ki yala ma, maga ka para na ni naa ko sɛnrɛ to na.
27 Lugu wa Pisiga yanwiga ki go na, mɔɔ yɛgɛ ki yirige ma wele wa yɔnlɔ tosaga yeri, naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, naa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri konaa yɔnlɔ yirisaga yeri, ma tara ti wele jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, maga jɛn ma yo ma se Zhuridɛn gbaan wi kɔn†.
28 Ma tunndo ti yo Zhozuwe wi kan, maa kotogo ki kan wi na, ma fanŋga le wi ni, katugu tara nda ma yaa yan yɛnlɛ ni, wo wi yaa ki leele mbele pe yɛgɛ sin mbe gbaan wi kɔn, mbe ye pe ni wa ti ni, mberi yɛɛlɛ pe na ti pye pe woro.›
29 «Kona, a wè si cɛn laga ki gbunlundɛgɛ ŋga ki ni, wa Bɛti Pewɔri ca ki yɛsinmɛ na.

4

Yaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na

1 «Moyisi wìla yo naa fɔ: ‹Koni, Izirayɛli woolo, mi yɛn na ye nari ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ni, yaa ke nuru na yeri. Ye ke lɛ yaa tanri ke na, jaŋgo ye koro yinwege na; Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, yeri shɔ yeri ta.
2 Ŋgasegele ŋgele mi yɛn na nari ye na, yaga ka ka taga ke na, yaga si ka ka kɔn ke na. Ɛɛn fɔ, yaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ŋgele mila kaan ye yeri ke na†.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ŋga pye yarisunŋgo Baali Pewɔri† ki wogo ki na, yoro jate yàa ki yan yɛnlɛ ni. Ye ni, mbele fuun pàa ki gbɔgɔ làa pe gbo pew ma pe kɔ.
4 Ɛɛn fɔ, yoro mbele yàa koro sinmbele Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan, ye ni fuun ye yɛn yinwege na nala.›
5 «Ye wele, mì ye naga ŋgasegele naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan we, jaŋgo yaa tanri ke

† **3:20 3.18-20:** Zhozu 1.12-15 † **3:27 3.27:** Nɔmbu 27.12-14; Dete 32.48-52 † **4:2 4.2:** Naga 22.18-19 † **4:3 4.3:** Yarisunŋgo ŋga pe yinri Baali Pewɔri pe yɛn na para ki sɛnrɛ na wa Nɔmbu 25.1-18laga ki ni.

na wa tara nda ye yaa sa ye mberi shɔ mberi ta ti ni.
6 Ye ke lɛ yaa tanri ke na. Ko ki yaa
ti tara sannda ti woolo paa ye yaan
tijinliwɛ fɛnnɛ naa kajɛnmbɛlɛ. Pe
yaa kaa ke sɛnrɛ nuru mbe sila yuun
fɔ: ‹Ki cɛnlɛ gbenɛ na li yɛn cɛnlɛ na
li woolo pè kala jɛn ma jilige dɛ!›
7 Kaselege ko na, cɛngɛlɛ ke ni, la
woro wa, ali ŋgele kè tugbɔlɔ wa ke
ni, na li yarisunndo ti yɛn li tanla
tɔɔn paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li yɛn we tanla tɔɔn we;
sanga o sanga waga li yeri li we saga,
li ma we saga.
8 Cɛnlɛ gbenɛ lo la woro wa, na li
ŋgasegele naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke yɛn ma sin paa ki lasiri ŋa fuun
mila kaan ye yeri nala wi yɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wa Horɛbu yanwiga ki na

9 «Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
jɛŋgɛ, yaa ye yɛɛ kɔrɔsi jɛŋgɛ. Yaga
ka fɛgɛ kagala ŋgele kè pye yè yan
ke na. Ma ti ke koro wa ma jatere
wi ni ma yinwege piliye yi ni fuun
ni. Maa ke nari ma pinambiile pe
na konaa ma pishyɛnwoolo pe na.
10 «Yàa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Horɛbu
yanwiga ki tanla pilige ŋga ni, yaa
nawa tuun ki na. Ki pilige ki ni, làa
na pye fɔ: ‹Ki leele mbele pe gbogolo
laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi yaa na
ŋgasegele ke yo pe kan, jaŋgo pege
fɔrɔgɔ paa fyɛ na yɛgɛ pe yinwege
piliye yi ni fuun yi ni laga tara ti
na; konaa paa ke nari pe piile pe na
fun.›
11 Ki wagati wi ni, yàa fulo wa
yanwiga ki tanla ma yere le ki nɔgɔ,
ma yala kìla pye na yiin kasɔn. A
kasɔn yinnɛ laa yinrigi wa diwi naa
kambaaga wɔgɔ ki nandogomɔ na
kee wa yɛnŋɛlɛ na.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para ye ni wa
kasɔn ki nandogomɔ. Yàa li sɛnyoro
ti logo, ɛɛn fɔ, ye sila wire kpɛ yan;
li magala lo nuŋgba yàa logo†.
13 Làa li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yo ye
kan ma yo yaa tanri ti na. To ti yɛn
ŋgasegele kɛ ŋgele. Làa ke yɔnlɔgɔ
sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn na†.
14 Ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa tunŋgo kan na yeri ma yo mbe
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa ŋgasegele
naga ye na, ŋgele ye yaa ka saa tanri
ke na wa tara nda ye yɛn na kee sari
shɔ mberi ta ti ni†.

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe yɛri yarisunndo ti wogo na

15 «Moyisi wìla pe pye naa fɔ: ‹Ye
ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, katugu
pilige ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para
ye ni wa Horɛbu yanwiga ki na, wa
kasɔn ki nandogomɔ, ye sila wire
kpɛ yan.
16 Ki kala na, yaga ka yaara ta tɛ ye
yɛɛ kan yarisunndo mbe ye yɛɛ jɔgɔ,
nakoma yaara ta cɛnlɔmɔ nakoma
ta yanlɛrɛ paa naŋa yɛn nakoma jɛlɛ
yɛn†;
17 nakoma paa yaayoro naa
woŋgaala mbele laga tara ti na wo
wa yɛn, nakoma paa sannjɛlɛ yɛn, lo
na li maa yinrigi sire na wa naayeri
we.
18 Yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele ke
maa fulolo tara ti na, yaga ka la
yanlɛɛ gbegele, nakoma ŋgbangala
ŋgele ke maa waa wa tɔnmɔ pi ni
wa tara ti nɔgɔ lo la yanlɛɛ†.
19 Yaga ka ye yɛgɛ ki yirige wa
naayeri mbaa yɔnlɔ, naa yeŋge, naa
wɔnŋgɔlɔ konaa naayeri yaara nda
ti maa yanwa yinrigi ti wele, mbege
kan ti gbɔgɔla mbaa ye taa. Yaga kaa
fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì ko yaara
to yaga cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele fuun
ke yɛn laga tara ti na koro kan.
20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa saa ye lɛ ma ye wɔ wa
fugufugu kasɔn gbɔgɔ ki ni, ko ŋga
ki yɛn Ezhipiti tara re, mbe ye pye li

† **4:12 4.11-12:** Ɛki 19.16-18; Ebu 12.18-19 † **4:13 4.13:** Ɛki 31.18 † **4:14 4.14:** Ɛki 21.1 † **4:16 4.16:** Ɛki 20.4; Levi 26.1; Dete 5.8; 27.15 † **4:18 4.17-18:** Ɔrɔmu 1.23 † **4:20 4.20:** Ɛki 19.5; Dete 7.6; 14.2; 26.18; Tite 2.14; 1 Pyɛ 2.9

woolo, ye pye li woolo paa yɛgɛ ŋga ye yɛn li woolo nala we†.›
21 «Ma sigi ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban na ni ye kala na, ma wugu ma yo mi se Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri, fɔ mi se ye wa tara tiyɔnrɔ nda lo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri kɔrɔgɔ ti ni†.
22 Katugu pa mi yaa ku laga ki laga ŋga ki ni, mi se Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa wi kɔn mbe yiri, mbe saga tara tiyɔnrɔ ti shɔ mberi ta.
23 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, yaga ka fɛgɛ pi na. Yaga ka yarisunŋgo ka gbegele ye yɛɛ kan ki yiri yaraga ka kɔrɔgɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì yo yaga ka ko pye;
24 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa kasɔn yɛn, ŋga ki maa yaara sori. Li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga†.
25 «Na yaga ka sa cɛn mbe mɔ wa tara ti ni, na yaga ka pinambiile ta naa pishyɛnwoolo ni, yaga ka yarisunndo gbegele ti yiri yaraga ka kpɛ kɔrɔgɔ mbe ye yɛɛ jɔgɔ, mbe kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, mbeli nawa pi ŋgban.
26 Na yaga ko pye, mi yaa naayeri wo naa tara ti yeri ti pye na sɛrɛfɛnnɛ ye wogo na, nala mi yɛn naga yuun ye kan fɔ ye yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn sa tara nda shɔ mberi ta, ye yaa kɔ mbe wɔ wa ti ni fyaw. Ye se cɛn mbe mɔ wa ti ni, katugu pe yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ wa ti ni pew.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ye gbɔn mbe ye jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ. Li yaa ye ŋgbanga ye jaraga cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, ye se ka lɛgɛ lɛgɛ wa ke ni.
28 Wama, ye yaa kaa tunŋgo piin yarisunndo nda leele gbegele kɛyɛn ni to kan, ti yaa ka pye tire woro nakoma sinndɛɛrɛ woro; to nda tila la yaan, tila la nuru, tila la kaa, tila sila nuwɔ taa†.
29 Mbe ye ta wa, ye yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li lagaja. Na yaga li lagaja ye kotogo ki ni fuun ni konaa ye nawa pi ni fuun ni, pa ye yaa li yan†.
30 Puŋgo na, kagala ŋgele mì yo, ke pyeŋgɔlɔ ye na, wa ye jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, ye yaa sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ mbaa nuru li yeri;
31 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa leele yinriwɛ taa. Li se ka ye wa, li se si ka ye tɔngɔ pew. Làa wugu ma yɔn finliwɛ mba le ye tɛlɛye pe ni, li se fɛgɛ pi na.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ

32 «Izirayɛli woolo, ye yewe wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì toro maga ta ye fa se wi wogo na. Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ làa lewee wi da laga tara ti na, ye yewe ki wogo na, mbege lɛ dunruya wi go ŋga na saga wa wi go ŋga na. Ki kafɔnnɔ la la pye le? Ambɔ wila ki kafɔnnɔ cɛnlɛ la logo?
33 Cɛngɛlɛ ke ni, liliin woolo paa Yɛnŋɛlɛ li magala li logo li yɛn na para pe ni wa kasɔn ki nandogomɔ, a pè koro yinwege na paa ye yɛn?
34 Yarisunŋgo kikiin kila yere ki yerewe mbe sa cɛnlɛ la yirige mbeli wɔ cɛnlɛ la sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lìgi pye ye wogo ki na we? Làa ye yirige wa Ezhipiti tara kagala ŋgele làa pye ma naga koro fanŋga na, naa kafɔnŋgɔlɔ ni, naa kagbɔgɔlɔ ni, ma malaga gbɔn, mali fanŋga kala naa li yawa kala li pye, konaa ma fyɛrɛ gbɔrɔ kala pye. Ki kagala kàa pye ye yɛgɛ na.
35 Yoro wo na, lì ti a yège kagala ŋgele ke ni fuun ke yan, jaŋgo yege jɛn ye yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ le; Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa, na lo ma†.

† **4:21 4.21:** Nɔmbu 20.12 † **4:24 4.24:** Ebu 12.29 † **4:28 4.27-28:** Dete 28.36 † **4:29 4.29:** Zhere 29.13 † **4:35 4.35:** Maki 12.32

36 Làa ti a yèli magala li logo ma
yiri wa naayeri, mbe ye naga yaa
nuru li yeri, ma ti a yèli kasɔn gbɔgɔ
ki yan laga tara ti na, mali magala li
logo wa kasɔn ki nandogomɔ.
37 Katugu ye tɛlɛye pàa li ndanla,
a lì yoro mbele pe setirige piile ye
wɔ pe puŋgo na. Làa ye yirige wa
Ezhipiti tara li fanŋga gbɔgɔ ki ni.
38 Li yaa cɛngɛlɛ ŋgele kè tugbɔlɔ
ma pye fanŋga ni ma wɛ ye na ke
purɔ mbe ke yirige wa ye yɛgɛ, mbe
ti ye ye wa ke woolo pe tara, konaa
mberi shɔ mberi kan ye yeri, paa
yɛgɛ ŋga na li yɛn naga piin yiŋgɔ
we.
39 Ye daga mbege jɛn nala, mbege
tɛgɛ wa ye nawa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ wa naayeri
konaa laga tara ti na; Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ
woro wa, na lo ma.
40 Yaa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ naa
li ŋgasegele ŋgele mi yɛn na yuun
ye kan nala ke na, jaŋgo ye pye
yɛyinŋge na yoro naa ye setirige
piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na
pe ni, konaa ye yinwetɔnlɔgɔ ta wa
tara ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye
ye woro fɔ sanga pyew.»

Cara taanri nda pe yaa la karafa wa ti ni wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri

41 Kona, a Moyisi wì si cara taanri
wɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ
yirisaga yeri,
42 ti pye cara nda pe yaa la karafa
wa ti ni†; na lere wa ka wi lewee
yɛnlɛ gbo, na wi sigi siligi, na wi sila
suu panra faa, wi mbe ya fe mbe sa
karafa wa ki cara ka nuŋgba ni mbe
koro yinwege na
43 Urubɛn cɛnlɛ woolo pe wogo
ko layi ŋga Bezɛri ca ye, kìla pye
wa gbinri wi funwa lagbɔgɔ ki ni.
Gadi cɛnlɛ woolo pe wogo ko layi
ŋga Aramɔti ca ye, wa Galaadi tara.
Manase cɛnlɛ woolo pe wogo ko layi
ŋga Golan ca ye, wa Bazan tara†.

MOYISI WI SƐNYORO SHYƐN WORO

4.44–11.32

44 Lasiri sɛnrɛ nda Moyisi wìla yo
Izirayɛli woolo pe kan tori nda yɛɛn.
45 To ti yɛn kondɛgɛŋgɛlɛ, naa
ŋgasegele konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele wìla yo pe kan pe yiriŋgɔlɔ
wa Ezhipiti tara we.
46 Kìla pye maga ta pàa pe paara
yinrɛ ti kan ma cɛn wa Zhuridɛn
gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wa
gbunlundɛgɛ ki ni, wa Bɛti Pewɔri
ca ki yɛsinmɛ na, wa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi tara.
Sihɔn wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn
ca, ɛɛn fɔ, Moyisi wo naa Izirayɛli
woolo pe ni pàa malaga gbɔn wi ni
ma ya wi ni pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti
tara.
47 Pàa wi tara ti shɔ wi yeri konaa
Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi woro
ti ni. Ki Amɔri cɛnlɛ li wunlumbolo
shyɛn pàa pye wunluwɔ pi na wa
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga
tara ti ni.
48 Kì pye ma, Izirayɛli woolo pàa
tara ti ni fuun ti shɔ maga lɛ wa
Aroyɛri ca ki tanla, wa Arinɔ lafogo
yɔn ki na fɔ ma saa gbɔn wa Siyɔn
yanwiga ki na, ko ŋga pe yinri fun
Ɛrimɔ yanwiga;
49 konaa Araba† tara ti ni,
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje
kuwo wi na, wa Pisiga yanwiga ki
nɔgɔ.

5

Ŋgasegele kɛ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kan (Ɛki 20.1-17)

1 Moyisi wìla Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe yeri ma pe pye fɔ:
«Izirayɛli woolo, ŋgasegele naa
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mi yɛn na

† **4:42 4.42:** Nɔmbu 35.9-34; Dete 19.1-13; Zhozu 20.1-9 † **4:43 4.41-43:** Zhozu 20.8-9 † **4:49 4.49:** Maga logo Araba, Zhuridɛn gbaan gbunlundɛgɛ lara to pe yinri ma. Tì lɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki na ma tigi ma kari wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri.

yuun ye kan nala, ye ke logo; yaa ke fɔrɔgi, ye ke lɛ yaa tanri ke na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le we ni wa Horɛbu yanwiga ki na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ki yɔn finliwɛ pi le we teele poro cɛ ni, ɛɛn fɔ, lùu le woro mbele fuun we yɛn yinwege na laga nala we ni.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para ye ni gbɔgɔyi wa kasɔn ki nandogomɔ, wa yanwiga ki na.
5 Ki sanga wi ni, mìla pye ma yere yoro naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye sɔgɔwɔ, nali sɛnrɛ ti yuun ye kan; katugu yàa pye na fyɛ ki kasɔn ki na, ye sila lugu wa yanwiga ki na. Sɛnrɛ nda làa yo ti nda:
6 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mɔ̀ɔ yirige mɔɔ wɔ wa Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we.
7 «Maga ka yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ mi puŋgo na.
8 «Maga ka yarisunŋgo ka tɛ ma yɛɛ kan. Maga si ka yaraga ka yanlɛɛ gbegele ma yɛɛ kan ki yiri yaara nda wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na ka kɔrɔgɔ, nakoma nda laga tara na ka kɔrɔgɔ, nakosima nda wa tɔnmɔ pi ni, wa tara ti nɔgɔ ka kɔrɔgɔ.
9 Maga ka fɔli ki yarisunndo ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, maga si kari gbɔgɔ, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa li yenjɔ wi yaga. Teele mbele mi yɛn ma pe mbɛn, mi ma pe kapege ki fɔgɔ tɔn pe piile pe na fɔ sa gbɔn pe setirige piile pe yirisaga taanri wogo naa tijɛrɛ wogo ki na†.
10 Ɛɛn fɔ, mbele mi yɛn ma pe ndanla, a paa tanri na ŋgasegele ke na, mi maa kajɛŋgɛ piin pe setirige piile pe yirisaga lɛgɛrɛ woolo kan.
11 «Maga kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri waga, katugu lere ŋa wi maa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na mɛgɛ ki yinri waga, mi se kaa yaga mbajɔlɔwɔ††.
12 «Maa nawa tuun cɛnpilige ki na maga tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kan, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ma kan we†.
13 Ma yaa la tunŋgo piin piliye kɔgɔlɔni ni, mbaa tunndo nda fuun ma yaa la piin ti piin†.
14 Ɛɛn fɔ, pilige kɔlɔshyɛn wogo ko ki yɛn cɛnpilige ye, maga tɛgɛ ki yɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, na kan. Maga ka tunŋgo pye ki pilige ki ni, mboro naa ma pinambyɔ, naa ma sumborombyɔ, naa ma kulonaŋa, naa ma kulojɔ, naa ma nɛgɛ, naa ma sofile, naa ma yaayoro sannda ti ni, naa nambanŋa ŋa wi yɛn ma cɛn wa ma yeri wi ni, jaŋgo ma kulonaŋa wo nɔɔ kulojɔ wi ni pe ta pe wogo paa ma yɛn.
15 Maa nawa tuun ki na fɔ màa pye kulo wa Ezhipiti tara. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ mì pan mɔɔ yirige wa ti ni na yawa pi ni. Ko kala ki ti mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mìgi yo maga ŋgban ma ni ma yo maa cɛnpilige ki cɛɛn.
16 «Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo paa yɛgɛ ŋga na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, mìgi yo ma kan we; jaŋgo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, tara nda mi yɛn na kaan ma yeri, ma yinwetɔnlɔgɔ naa yɛyinŋge ta wa ti ni†.
17 «Maga ka lere gbo†.
18 «Maga ka jataga pye†.
19 «Maga ka yu†.
20 «Maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga ma lewee yɛnlɛ na†.
21 «Ma yɛgɛ ka ka yiri ma lewee yɛnlɛ wa jɔ na. Ma yɛgɛ ka ka yiri

† **5:9 5.8-9:** Levi 26.1; Dete 4.15-18; 27.15 † **5:11 5.10-11:** Ɛki 34.6-7; Nɔmbu 14.18; Dete 7.9-10 † **5:11 5.11:** Levi 19.12 † **5:12 5.12:** Ɛki 16.23-30; 31.12-14 † **5:13 5.12-13:** Ɛki 23.12; 31.15; 34.21; 35.2; Levi 23.3 † **5:16 5.16:** Dete 27.16; Mati 15.4; 19.19; Maki 7.10; Luki 18.20; Efɛ 6.2-3 † **5:17 5.17:** Zhenɛ 19.6; Levi 24.17; Mati 5.21; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **5:18 5.18:** Levi 20.10; Mati 5.27; 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9; Zhaki 2.11 † **5:19 5.19:** Levi 19.11; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20; Ɔrɔmu 13.9 † **5:20 5.20:** Ɛki 23.1; Mati 19.18; Maki 10.19; Luki 18.20

ma lewee yɛnlɛ wa go na, nakoma wi kɛrɛ na, nakoma wi kulonaŋa na, nakoma wi kulojɔ na, nakoma wi nɛgɛ na, nakoma wi sofile na, nakoma wi kɛɛ yaraga ka kpɛ na†.»
22 Ki sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ŋgbanga wa kasɔn konaa kambaaga wɔgɔ ki nandogomɔ, leele mbele fuun pàa gbogolo le yanwiga ki nɔgɔ pe kan. Li sila ta taga to na. Làa ti yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn na mari kan na yeri.

Moyisi wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ

23 «Naa yàa kaa ki magala li logo ma yiri wa wɔwɔ pi ni, maga ta kasɔn kìla pye wa yanwiga ki na lagapyew, a yè si fulo na tanla yoro naa ye cɛngɛlɛ ke lelɛɛlɛ konaa mbele pe yɛn teele ye go na pe ni.
24 Yàa yo fɔ: ‹Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lìli gbɔgɔwɔ yanwa naa li gbemɛ pi naga we na. Wèli magala li logo ma yiri wa kasɔn ki nandogomɔ. Wège yan nala fɔ Yɛnŋɛlɛ li mbe ya para lere ni wi koro yinwege na.
25 Koni yiŋgi na wee we yɛɛ kan kunwɔ pi yeri? Ki kasɔn gbɔgɔ ŋga ki mbe ya mbe we sogo mbe we kɔ pew. Na waga si koro mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li magala li nuru, pa we yaa ku†.
26 Katugu lewee wiwiin wi yɛn wa, ŋa wila Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li magala li logo li yɛn na para wi ni wa kasɔn ki nandogomɔ paa woro yɛn, a ki fɔ wì koro yinwege na?
27 Ki kala na, mboro Moyisi, fulo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li tanla ma yɛ, mali sɛnrɛ ti logo kona mɛɛ pan mari yo we kan. We yaa li sɛnrɛ ti logo mbaa tanri ti na.›
28 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ye sɛnyoro ti logo sanga ŋa ni yàa ti yo na kan we. Làa na pye fɔ: ‹Sɛnrɛ nda leele pè yo ma kan mìri logo. Mì yɛnlɛ ti na†.
29 Ndɛɛ ki pye pe mbe ja koro ma, mbaa fyɛ na yɛgɛ, mbaa tanri na ŋgasegele ke na sanga pyew, jaŋgo poro naa pe setirige piile pe ni pe pye fɛrɛwɛ na suyi, ki jɛn nala ndanla.
30 Kari ma saga yo pe kan fɔ pe sɔngɔrɔ wa pe paara yinrɛ ti ni.
31 Mboro wo na, koro laga na ni, mi yaa ŋgasegele ke ni fuun, naa kondɛgɛŋgɛlɛ koro naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ yo ma kan ma saa pe nari ke ni, jaŋgo paa tanri ke na wa tara nda mi yɛn na kaan pe yeri ti pye pe woro ti ni.›
32 «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì ŋga yo ye kan, yege yigi yaa tanri ki na. Yaga ka laga ki na mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na.
33 Konɔ na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì naga ye na, yaa tanri li na cɛcɛcɛ, jaŋgo ye pye fɛrɛwɛ na, ye yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara nda ye yaa sa shɔ mbe ta ti ni.

6

Ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na

1 «Ŋgasegele naa kondɛgɛŋgɛlɛ naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele koro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì yo mbe naga ye na, jaŋgo ye saa tanri ke na wa tara nda ye yaa sa shɔ mbe ta ti ni.
2 Ye yaa laga piin ma, jaŋgo mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ye yinwege piliye yi ni fuun ni, mbaa tanri li ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun mì yo ye kan ke na, yoro naa ye pinambiile naa ye setirige piile pe ni, jaŋgo ye yinwetɔnlɔgɔ ta.
3 Ki kala na, Izirayɛli woolo, ye ke logo, ye ke yigi yaa tanri ke na, jaŋgo ye pye fɛrɛwɛ na, ye se ye lɛgɛ jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, to nda nɔnɔ wo naa sɛnrɛgɛ ki ni, ti yɛn na fuun wa ti ni we†, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **5:21 5.21:** Ɔrɔmu 7.7; 13.9 † **5:25 5.25:** Ɛki 20.18-19 † **5:28 5.27-28:** Ebu 12.18-19 † **6:3 6.3:** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ to yɛn naga nari ma yo yaayoro ti yaa yɔn jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, konaa tire nda ti maa sɛni ti ni; ye wele fun wa Ɛki 3.8laga ki ni.

ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan we.
4 «Izirayɛli woolo, yaa nuru. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le, lo
nuŋgba li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li
daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni
fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni
konaa ma fanŋga ki ni fuun ni†.
6 Ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila
yuun ma kan nala, ma ke tɛgɛ wa
ma kotogo ki na.
7 Maa ke nari ma piile pe na. Na
yaga pye wa ma go, na yaga pye
tangala na, na ye kaa sinlɛlɛ konaa
na ye kaa yinrigi, maa para ke sɛnrɛ
na.
8 Ma ke pɔ wa ma kɛɛ ki na paa
kacɛn yɛn konaa wa ma walɛgɛ ki na
paa tɛgɛrɛ yɛn (jaŋgo maga ka fɛgɛ
ke na).
9 Ma ke yɔnlɔgɔ ma go ki kɔɔrɔ ti
kanŋgara na tire konaa ma kɔɔrɔ† ti
na†.

Izirayɛli woolo pee daga mbe fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li na

10 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu ye tɛlɛye Abira-
hamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe
kan ma yo li yaa tara nda kan ye
yeri, na liga ka sa ye leŋge wa ti ni,
ye yaa sa cagbɔrɔ gbɔrɔ tiyɔnrɔ ta
wa, nda ye siri kan†.
11 Li yaa yinrɛ kan ye yeri nda ti
yɛn ma yin yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew ti
ni, mbe sigi ta yoro ma yèri le wa
mari yin; mbe ye kan tɔnmɔ titɛrɛ
ni, mbe sigi ta yoro ma yèri tugu;
naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa oliviye tire
kɛɛrɛ ni, mbe sigi ta yoro ma yèri
sanri. Ye yaa kaa kaa mbaa tinni
jɛŋgɛ.
12 Ko sanga wo ni, ye ye yɛɛ
yingiwɛ jɛn, yaga ka fɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa ye yirige
wa Ezhipiti tara, to nda yàa pye wa
kulowo pi ni we.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, ye
daga mbaa fyɛ li yɛgɛ, lo ye daga
mbaa gbogo konaa mbaa wungu li
mɛgɛ ki na†.
14 Yaga ka taga yarisunndo ta yɛgɛ
na, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma ye
maga ke yarisunndo re;
15 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn laga ye
sɔgɔwɔ, laa li yenjɔ wi yaga. Li mbe
ya mbe nawa ŋgban ye ni, mbe ye
gbo pew mbe ye wɔ laga tara ti na.
16 Yaga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele paa yɛgɛ
ŋga na yàa ki pye wa Masa laga ki
ni†.
17 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le, ŋgasegele naa
kondɛgɛŋgɛlɛ konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele lì kan ye yeri, ye ke yigi jɛŋgɛ
yaa tanri ke na.
18 Yaa kasinŋge naa kajɛŋgɛ piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo
ye pye fɛrɛwɛ na, ye ya ye tara jɛndɛ
ti shɔ yeri ta, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ki yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan
ye tɛlɛye pe yeri.
19 Ye ye juguye pe purɔ paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
20 «Puŋgo na, na ye pinambi-
ile paga ka ye yewe mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
lìgi kondɛgɛŋgɛlɛ, naa ki ŋgasegele
konaa ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke
kan ye yeri?›
21 Ye yaa pe yɔn sogo mbe yo
fɔ: ‹Wàa pye Farawɔn wi kulolo wa
Ezhipiti tara. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
we yirige ma we wɔ wa li fanŋga
gbɔgɔ ki ni.
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kacɛn
kagbɔgɔlɔ, naa kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ tipegele pye Ezhipiti tara

† **6:4 6.4:** Maki 12.29 † **6:5 6.5:** Mati 22.37; Maki 12.30; Luki 10.27 † **6:9 6.8-9:** Kɔɔrɔ sɛnrɛ nda ti yo ti mbe ya pye ca ki mbogo yeyɔnrɔ kɔɔrɔ to. Ki vɛriseye shyɛn mbele pège kan Zhufuye pe maa vɛriseye pele yɔnlɔgi na pe poo pe kɛyɛn nakoma pe walɛrɛ ti na mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakosima pe ma pe yɔnlɔgɔ mbe pe le kugbolo la ni mbeli yanŋga le yeyɔngɔ ki na, ŋa fuun kaa jaa mbe ye wa go, wi ma jiri li na mbe si jɛn mbe ye wa. † **6:9 6.6-9:** Dete 11.18-20 † **6:10 6.10:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13 † **6:13 6.13:** Mati 4.10; Luki 4.8 † **6:16 6.16:** Ɛki 17.1-7; Mati 4.7; Luki 4.12

woolo pe na, naa Farawɔn wo naa wi go woolo pe ni fuun pe na we yɛgɛ na.
23 Ɛɛn fɔ woro wo na, làa we yirige wa ti ni ma pan we ni lagamɛ, mbege tara nda ti kan we yeri, to nda làa ki yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu mbe kan we tɛlɛye pe yeri we.›
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, lìgi yo we kan ma yo waa tanri ki ŋgasegele ke ni fuun ke na, waa fyɛ li yɛgɛ, jaŋgo we pye fɛrɛwɛ na sanga pyew, konaa li we yaga yinwege na paa yɛgɛ ŋga na lìgi pye we kan fɔ ma pan ma gbɔn nala we.
25 Na waga ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke ni fuun ke na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko ki yaa ki naga mbe yo we yɛn ma sin.

7

Yɛnŋɛlɛ lì Izirayɛli woolo pe wɔ li yɛɛ kan (Ɛki 34.11-16)

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yɛgɛ sin sa ye ye ni wa tara nda ye yaa shɔ mbe ta ti ni. Li yaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ purɔ mbe ke yirige wa ye yɛgɛ. Koro wɛlɛ Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni. Ki cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn kè lɛgɛ ye na konaa ma pye fanŋga ni ma wɛ ye na†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe le ye kɛɛ, ye yaa ka ya pe ni. Kona ye pe tɔngɔ ye pe kɔ pew. Yaga ka yɔn finliwɛ le pe ni, yaga si ka pe yinriwɛ ta.
3 Yaga kaa pɔrɔgɔ piin pe ni. Yaga kaa ye sumborombiile pe kaan pe pinambiile pe yeri paa pe pori. Yaga si kaa pe sumborombiile pe yɛnri ye pinambiile pe kan paa pe pori;
4 katugu pe yaa ka ye piile pe puŋgo mbe pe laga na na, mbe ti pe saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Kiga pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa nawa ŋgban ye ni, mbe ye tɔngɔ fyaw.
5 Ŋga ye daga mbe pye pe na ki ŋga: Ye yaa pe saara wɔsara ti jaanri, mbe sinndɛɛrɛ nda pè yerege yerege na sunnu ti na ti gbɔn mberi yaari, mbe tiyagala ŋgele pè kankan na sunnu ke na ke kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, mbe pe yaara yanlɛrɛ nda pè tɛ yarisunndo ti sogo†.
6 Katugu ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. Lì ye wɔ cɛngɛlɛ ŋgele laga tara na ke sɔgɔwɔ, jaŋgo ye pye li woolo mbele pe kala li yɛn ma gbɔgɔ li yeri†.

Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le Izirayɛli woolo pe ni pi yɛn wa pi yɔnlɔ (Dete 28.1-14)

7 «Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì mara ye na, ma ye wɔ, ko sigi naga mbe yo ye yɛn ma lɛgɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke na. Ki yɛn kaselege fɔ yoro ye yɛn ma kologo ma wɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke na.
8 Ɛɛn fɔ, ye yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla ko kala ki ti; konaa làa yɔn fɔlɔ na kɔn ye tɛlɛye pe yeri ma wugu mbe kala na pye, li yɛn na jaa mbeli pye mbeli yɔn fili. Ko kì ti làa li yawa pi tɛgɛ ma ye shɔ Farawɔn wi kɛɛ, Ɛzhipiti tara wunlunaŋa we, mɛɛ ye wɔ wa kulowo pi ni.
9 «Ye daga mbege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le. Li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. Li yɛn ma mbele ndanla, a paa tanri li ŋgasegele ke na, li ma koro yɔn finliwɛ na pe setirige piile yirisaga lɛgɛrɛ woolo ni, na pe yinriwɛ taa.
10 Ɛɛn fɔ, mbele pèli panra, li ma sin teere mbe jɔlɔgɔ wa pe na, mbe

† **7:1 7.1:** Kapye 13.19 † **7:5 7.5:** Sinndɛɛrɛ nda pàa yerege yerege to la pye wa yarisunŋgo Baali ko yɔnlɔ, tiyagala ŋgele pàa kankan koro la pye wa yarisunŋgo Ashera ko yɔnlɔ. Pàa pye na Baali wo jate naŋa na Ashera wo jate wi jɔ; Dete 12.3. † **7:6 7.6:** Ɛki 19.5; Dete 4.20; 26.18; Tite 2.14; 1 Pyɛ 2.9 † **7:10 7.9-10:** Ɛki 20.5-6; 34.6-7; Nɔmbu 14.18; Dete 5.9-10

pe tɔngɔ. Mbele pèli panra, li maga fɔgɔ ki tɔn pe na, laa mɔ†.

11 Ki kala na, ŋgasegele, naa kondɛgɛŋgɛlɛ konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila yuun ye kan nala, ye ke yigi yaa tanri ke na.

12 «Na yaga ki ŋgasegele ke logo, mbe ke lɛ mbaa tanri ke na, pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa wugu ye tɛlɛye pe kan ma yɔn finliwɛ mba le pe ni, li yaa koro ki yɔn finliwɛ pi na ye ni konaa mbaa ye yinriwɛ taa.

13 Ye yaa li ndanla, li yaa duwaw ye na, mbe ye pye ye se ye lɛgɛ; mbe duwaw ye piile pe na. Li yaa duwaw ye kɛɛrɛ yaara ti ni fuun ti na, to ti yɛn ye bile naa ye duvɛn fɔnŋɔ konaa ye sinmɛ pi ni; mbe ti ye nɛrɛ, naa ye simbaala konaa sikaala ŋgbeleye yi lɛgɛ, wa tara nda làa yɔn fɔlɔ kɔn ye tɛlɛye pe yeri ma wugu mberi kan ye yeri ti ni.

14 Ye yaa duwaw ta mbe wɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke na. Naŋa ŋa wi se ya pyɔ se nakoma jambasee se ka pye wa ye sɔgɔwɔ. Yaayogo mbasege se ka pye wa ye yaayoro ŋgbeleye yi ni.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ye shɔ yama pi ni fuun pi na. Li se ka ki tifɛlɛgɛ yambewe mba pìla Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ta pa wa ye na, paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn maga jɛn we. Mbele pèli panra li yaa pi wa poro na.

16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa cɛngɛlɛ ŋgele fuun le ye kɛɛ, ye ke tɔngɔ pew, yaga ka ke yinriwɛ ta. Yaga kaa ke yarisunndo ti gbogo, jaŋgo tiga ka pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi†.

17 Kana ye yaa laga jate mbaa yuun fɔ: ‹Ki cɛngɛlɛ ŋgele ke woolo pe lɛgɛ ma wɛ we na, we mbe ya mbe pe purɔ mɛlɛ?›

18 Yaga ka fyɛ ke yɛgɛ, ɛɛn fɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa pye Farawɔn wo naa Ezhipiti tara ti ni fuun ti na, ye ye yɛɛ nawa to ki na.

19 Wamawelewe kaŋgbanra nda làa wa pe na a pè yan, naa kagbɔgɔlɔ konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele ni, naa fanŋga gbɔgɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa tɛgɛ ma ye yirige wa Ezhipiti tara ti ni, ye ye yɛɛ nawa to ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ki nuŋgba ki pye cɛngɛlɛ ŋgele ye yɛn na fyɛ ke yɛgɛ ke na ma fun.

20 Mbe taga ko na, li yaa ndagasere tugbɔɔrɔ† yirige mbe wa pe na, mbele pe yaa ka koro mbe fe sa lara mbe shɔ, ti yaa ka pe gbo.

21 Ye sunndo wiga ka kɔn ye na pe kala na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga ye sɔgɔwɔ; li yɛn Yɛnŋɛlɛ na lì gbɔgɔ ma pye fyɛrɛ ni.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa la ki cɛngɛlɛ ke puro la ke woo wa ye yɛgɛ jɛɛnnjɛnri. Ye se ka ya mbe ke tɔngɔ yɔnlɔ nuŋgba, na ko ka pye ma, pa yanyaara ti yaa yiri mbe lɛgɛ mbe wɛ ye na.

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ki cɛngɛlɛ ke le ye kɛɛ, mbe ke gbɔn mbe ke jaraga wa ye yɛgɛ, mbe ke tɔngɔ pew mbe ke kɔ.

24 Li yaa ke wunlumbolo pe le ye kɛɛ, ye pe mɛrɛ ti kɔ yeri wɔ laga tara ti na. Lere kpɛ se ka ya yere mbe ye sige, ye yaa pe ni fuun pe tɔngɔ.

25 Pe yarisunndo nda pè tɛtɛ yeri sogo. Tɛ nakoma warifuwe ŋa wi yɛn ti na mari fo, ye yɛgɛ ka ka yiri wi na mbe wa lɛ. Wi mbe ya pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi, katugu wi yɛn fyɔngɔ yaraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

26 Yaga ka yaritijaanga ka kpɛ lɛ mbe ye ki ni wa ye yinrɛ ti ni, jaŋgo yaga ka pye fyɔngɔ ni mbe yala ki ni, pe ye pinlɛ pe ye tɔngɔ. Ye yaa laga jate fyɔngɔ yaraga konaa yaritijaanga, katugu ki yɛn yaraga ŋga kì daga mbe tɔngɔ pew.

† **7:16 7.12-16:** Dete 11.13-17 † **7:20 7.20:** Ŋga kì yo fɔ: *Ndagasere tugbɔɔrɔ,* ki mbe ya logo fun fɔ yambewe lawi paa mba Yɛnŋɛlɛ làa wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na pi yɛn. Pele naga jate fun fɔ Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wo wi mbaa fyɛrɛ gbɔrɔ wa leele pe na; Ɛki 23.28; Zhozu 24.12.

8

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe koro wa gbinri wi ni

1 «Ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan nala, ye ke lɛ yaa tanri ke na, jaŋgo ye koro yinwege na, ye se ye lɛgɛ, konaa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu mberi kan ye tɛlɛye pe yeri, ye ye wa ti ni yeri shɔ yeri ta.

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛgɛ sin, a mà toro konɔ na ni wa gbinri wi ni yɛlɛ nafa shyɛn ni, maa nawa tuun li ni fuun li na. Làa ko pye, mbe ti ma fyɔnwɔ pi jɛn konaa mbɔɔn wa mbe wele; jaŋgo mbege jɛn na kaa pye ma mbe yɛnlɛ mbaa tanri li ŋgasegele ke na nakoma ma se yɛnlɛ mbaa tanri ke na.

3 Làa fyɔnwɔ wa ma na, ma ti a fuŋgo kɔ̀ɔn gbɔn. Kona, a lì si yaakara nda pe yinri manɛ ti kan ma yeri, to nda ma sila ti jɛn we; ma tɛlɛye fun pe sila ti jɛn. Làa ko pye ma, mbege naga ma na fɔ yaakara to cɛ ma ti ma sɛnwee wi baro. Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yuun to ti mbe ya mboo baro†.

4 Ki yɛgɛlɛ nafa shyɛn ke ni, ma yaripɔrɔ ti sila lɛ mbe kɔɔnlɔ ma yɔlɔgɔ, ma tɔɔrɔ ti sila si tinndi ma na.

5 Ma daga mbege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn nɔɔ koro paa yɛgɛ ŋga na tofɔ maa wi pinambyɔ koro we.

6 «Ki kala na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yigi jɛŋgɛ maa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, maa fyɛ li yɛgɛ.

7 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ye ye tara tiyɔnrɔ ta ni. Laforo naa puluyo lɛgɛrɛ yɛn wa ti ni, konaa tara ti nɔgɔna tɔnmɔ ni, mba pi maa janri na yinrigi na fuun wa gbunlundɛrɛ to naa yanwira ti na.

8 Yarilire bile naa ɔrizhi to tara ri, naa ɛrɛzɛn tiire ni, naa figiye tire ni, naa girenadi tire ni, naa oliviye tire nda ti maa sinmɛ kaan konaa sɛnrɛgɛ tara ri.

9 Ma yaa kaa yaakara lɛgɛrɛ taa wa ki tara ti ni; yaraga ka kpɛ se kɔɔn la wa. Wa ki tara ti ni, tuguɔn yaa la taa wa waara ti ni; Ma yaa la tuguyɛnrɛ woo wa yanwira ti ni.

10 Na maga ki yarijɛndɛ ti ta mbaa nii mbaa tinni sanga ŋa ni, maa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, tara jɛndɛ nda li yaa kan ma yeri ti kala na.

11 «Mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn maga ka fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li na. Li ŋgasegele naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila yuun ma kan nala, maga ka je ke yingiwɛ pi na.

12 Na maga li mbe tin, mbe yinrɛ tiyɔnrɔ kankan mbe cɛn wa ti ni sanga ŋa ni,

13 na ma nɛrɛ naa ma simbaala konaa ma sikaala paga ka se mbe lɛgɛ, ma penjara naa ma tɛ wi ni tiga ka lɛgɛ, na ma kɛɛ yaara ti ni fuun tiga ka lɛgɛ sanga ŋa ni,

14 mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga kaa ma yɛɛ gbogo mbe fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li na. Lo na lɔ̀ɔn yirige wa Ezhipiti tara ti ni, to nda màa pye wa ti ni kulo we.

15 Lo làa ma yɛgɛ sin ma toro ma ni wa ki gbinri gbɔlɔ ŋa wi yɛn fyɛrɛ ni wi ni; wo ŋa wi yɛn ma yin wɔɔrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ ni to naa naala ni, konaa lawara ni, ma pye tɔnmɔ fu. Làa ti a tɔnmɔ janri ma yiri ma kan wa walaga ŋga kì sheli ma wɛ ti ni fuun na ki ni.

16 Wa ki gbinri nuŋgba wi ni, làa pye na manɛ wi kaan ye yeri yaakara; ma tɛlɛye pe sila wi jɛn. Làa ko ki ni fuun ko pye ma, ma ta ma fyɔnwɔ pi jɛn konaa mbɔɔn wa mbe wele, ko puŋgo na mbe si kajɛŋgɛ pye ma kan.

17 Ki kala na, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga ka yo fɔ ki yarijɛndɛ nda ti ni fuun mari ta ma yɛɛra fanŋga naa ma yawa po ni†.

† **8:3 8.3:** Mati 4.4; Luki 4.4 † **8:17 8.11-17:** Oze 13.5-6

18 Maa nawa tuun ki na fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo lì fanŋga kan
ma yeri, a mà yarijɛndɛ ta. Li yɛn
naga piin ma nala, jaŋgo làa wugu
ma yɔn finliwɛ mba le ma tɛlɛye pe
ni, ligi wogo ki pye ligi yɔn fili ma
kan.
19 «Na maga fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ li na, mbaa yarisunndo
ta yɛgɛ gbogo, mbaa tunŋgo piin ti
kan konaa mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mi yaa ki yo mbege filige ma kan
nala, fɔ ma yaa kɔ mbe wɔ wa pew.
20 Pa ma yaa kɔ mbe wɔ wa paa
cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li yaa tɔngɔ wa ye yɛgɛ ke
yɛn, katugu yee logo li yeri.

9

Izirayɛli woolo pe yɛn leele mbele pe ma yiri ma je

Ŋga kì ti Yɛnŋɛlɛ lì si Kana tara woolo pe purɔ (Ɛki 31.18–32.35)

1 «Izirayɛli woolo, yaa nuru! Ye
mbele ye yaa Zhuridɛn gbaan wi
kɔn mbe yiri nala. Cɛngɛlɛ ŋgele kè
tugbɔlɔ ma pye fanŋga ni ma wɛ ye
na, ye yaa ke tara ti shɔ mberi ta; ke
yɛn ma cɛn cagbɔrɔ gbɔrɔ ni nda pè
malaga sigemboro kan mari maga, a
tì yagara ma kari wa naayeri.
2 Pe yɛn leele mbele pe yɛn fanŋga
ni ma tɔnlɔndɔnlɔ, Anaki setirige
piile wɛlɛ. Yè pe jɛn, yè si pe sɛnrɛ
logo ma yo pe maa yuun fɔ: ‹Ambɔ
wi mbe ya yere mbe Anaki setirige
piile pe sige?›
3 Ɛɛn fɔ, ye daga mbege jɛn fun
nala fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
yaa keli ye yɛgɛ mbaa kee paa kasɔn
yɛn, ŋga ki yɛn na sori na kee. Li
yaa ki leele pe tɔngɔ, mbe ti pe go
sogo ye kan. Ye pe tara ti shɔ yeri
ta, ye pe tɔngɔ fyɛlɛgɛ na paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ
kɔn ye yeri we.
4 «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
liga ka pe purɔ mbe pe yirige wa ye
yɛgɛ, yaga kaa ki yuun wa ye yɛɛ
nawa mbe yo fɔ ye yɛn ma sin ko
kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì
ti a yè pan mbege tara nda ti shɔ
mberi ta. Ayoo! Ɛɛn fɔ, ki cɛngɛlɛ
ke kapere to kala na li yaa ke purɔ
mbe ke yirige wa ye yɛgɛ.
5 Kii cɛn ndɛɛ ye yɛn ma sin
nakoma ye nawa pi yɛn ma filige
ye na ko kala na ye yaa ye wa pe
tara ti ni, mberi shɔ mberi ta. Ɛɛn
fɔ, kaselege ko na, ki cɛngɛlɛ ke
tipewe po kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yaa ke purɔ mbe ke yirige
wa ye yɛgɛ; mbe taga wa ko na,
yɔn fɔlɔ na làa kɔn ma wugu ye
tɛlɛye Abirahamu, naa Izaki konaa
Zhakɔbu pe kan, mbe ta mbeli yɔn
fili.
6 Ye daga mbege jɛn fɔ kii cɛn
ndɛɛ ye yɛn ma sin ko kala na Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga tara
jɛndɛ nda ti kaan ye yeri. Ɛɛn fɔ, ye
yɛn leele mbele pe ma yiri ma je.

Napige yanlɛɛ ŋa Izirayɛli woolo pàa gbegele ma kapege pye

7 «Yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
nawa pi ŋgban yɛgɛ ŋga na, ma ye
ta wa gbinri wi ni, yaa nawa tuun ki
na, yaga ka fɛgɛ ki na. Maga lɛ yè
yiri wa Ezhipiti tara pilige ŋga ni fɔ
ma pan ma gbɔn laga ki laga ŋga ki
ni, ye yɛn leele mbele pè yiri ma je
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
8 «Yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi
ŋgban ma gbɔn yɛgɛ ŋga na wa
Horɛbu yanwiga ki na, ye ye yɛɛ
nawa to ki na. Làa yiri ye kɔrɔgɔ
fɔ na jaa mbe ye tɔngɔ.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ
mba le ye ni, pi sɛnrɛ ti yɛn ma
yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara
shyɛn nda na, naa mìla lugu wa
yanwiga ki na sari shɔ, mìla koro wa
fɔ ma saa gbɔn piliye nafa shyɛn, ki
yɔnlɔ naa ki yembinɛ; mi sila ka, mi
sila si wɔ†.
10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si sinndɛɛrɛ
papara papara shyɛn ti kan na yeri;
Yɛnŋɛlɛ lo jate làa yɔnlɔgɔ ti na.

† **9:9 9.9:** Ɛki 24.18

Sɛnrɛ nda fuun làa yo ye kan wa yanwiga ki na, wa kasɔn ki nandogomɔ, pilige ŋga ni yàa ye yɛɛ gbogolo, ti ni fuun tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ti na.

11 «Piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, yo toroŋgɔlɔ, yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì siri kan na yeri.

12 A lì silan pye fɔ: ‹Yiri laga yanwiga ki na ma tigi fyaw; katugu ma leele mbele mà yirige wa Ezhipiti tara, pè kapege tijaanga pye. Konɔ na mìla li sɛnrɛ yo pe kan ma yo paa tanri li na, pè fyɛɛlɛ mali yaga. Pè tɛ yan ma yarisunŋgo gbegele pe yɛɛ kan.›

13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti yo mari taga wa fɔ: ‹Mìgi wele maga yan fɔ ki leele mbele pe yɛn leele mbele pe ma yiri ma je poro pele.

14 Ki yaga, mi yaa pe tɔngɔ mbe pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga tara ti na. Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mi yaa ma pye cɛnlɛ la to, na li yaa pye fanŋga ni mbe lɛgɛ mbe wɛ pe na.›

15 Kona, a mì si yiri wa yanwiga ki na ma tigi; kìla pye kasɔn ni bere lagapyew. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda na, tìla pye na kɛyɛn shyɛn yi ni mìri yigi.

16 A mì sigi wele maga yan fɔ yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na. Yàa tɛ yan ma napige yanlɛɛ gbegele maga pye yarisunŋgo ye yɛɛ kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa konɔ na naga ye na, yàa fyɛɛlɛ mali yaga.

17 Kì pye ma, sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn nda tìla pye na kɛɛ mìri yigi, a mì siri wa tara mari yaari le ye yɛgɛ sɔgɔwɔ†.

18 «Ko puŋgo na, a mì si to tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali yɛnri paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn, ma pye piliye nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ; mi sila ka, mi sila si wɔ. Mìla ko pye ye kapege ŋga fuun yàa pye ko kala na; katugu yàa tipege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mali nawa pi ŋgban.

19 Mìla fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yɛgɛ, li naŋgbanwa ndorowo pi yɛgɛ, po mba làa yiri pi ni ye kɔrɔgɔ fɔ na jaa mbe ye tɔngɔ we. Ɛɛn fɔ, ki yɔnlɔ li na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na yɛnrɛwɛ pi logo naa†.

20 Làa nawa ŋgban jɛŋgɛ fun Arɔn wi ni, fɔ naga lagajaa mboo gbo; ɛɛn fɔ, mìla yɛnri wi kan fun ki pilige ki ni.

21 Napige yanlɛɛ ŋa yaa gbegele a kì pye kapege, mìla ki lɛ maga le kasɔn maga sogo, maga kaari kaari, maga purugu fɔ a kì kanŋga muwɛ paa cɔnrɔ yɛn. Lafogo ŋga kì yiri wa yanwiga ki na ma tigi, a mì si saa ki muwɛ pi wo wa ki ni†.

Leele pàa kapere ta yɛgɛ pye naa

22 «Yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban, ma ye ta wa Tabeera, naa Masa konaa Kiburɔti Ataava lara ti ni†.

23 Sanga ŋa ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa mbe ye yirige wa Kadɛshi Barineya laga ki ni, làa ye pye fɔ: ‹Ye yiri yaa kee, ye sa tara nda mì kan ye yeri ti shɔ yeri ta.› Ɛɛn fɔ, yàa yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na; ye sila taga li na, ye sila si logo li yeri†.

24 Maga lɛ mì yoro jɛn, ye yɛn leele mbele pe ma yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.

25 «Ko ki ti mìla to Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali yɛnri, ma koro wa tosaga fɔ ma saa gbɔn pilige nafa shyɛn, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, naa làa yo li yaa ye tɔngɔ we.

26 Mìla pye nali yɛnri na yuun fɔ: ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka

† **9:17 9.17:** Ɛki 32.19 † **9:19 9.19:** Ebu 12.21 † **9:21 9.21:** Ɛki 32.20wi yɛn naga nari ma yo Moyisi wìla ki tɔnmɔ pi kan kapege pyefɛnnɛ pe yeri a pòo wɔ. † **9:22 9.22:** Tabeera laga kala yeli wele wa Nɔmbu 11.1-3laga ki ni; Masa laga kala yeli wele wa Ɛki 17.1-7laga ki ni; ye Kiburɔti Ataava kala li wele wa Nɔmbu 11.31-34laga ki ni. † **9:23 9.23:** Nɔmbu 13.25–14.38; Dete 1.21-26; Ebu 3.16

ma woolo pe tɔngɔ, poro mbele pe yɛn ma woolo, a mà pe go shɔ ma gbɔgɔwɔ pi fanŋga na, konaa ma pe yirige wa Ezhipiti tara yawa gbɔɔ ni.
27 Maga ka wele ki leele mbele pe nuŋgboŋgbanla, naa pe tipewe konaa pe kapere ti na; ɛɛn fɔ, jatere pye ma tunmbyeele jɛmbɛlɛ Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe na.
28 Na maga pe tɔngɔ, mà we yirige tara nda ni ti woolo pe mbe ya mbaa yuun fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe yirige wa Ezhipiti tara, ma saa pe gbo wa gbinri wi ni, katugu li saa ya mbe kari pe ni wa tara nda làa ti sɛnrɛ yo pe kan ti ni, nakoma pe kala lùu mbɛn.
29 Ma sigi ta, pe yɛn ma woolo, a mà pe ta ma woolo. Mà pe yirige wa Ezhipiti tara fanŋga naa yawa gbɔɔ ni.› »

10

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yaga pe na (Ɛki 34.1-10)

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn tɛ paa koŋgbannda ti yɛn, ma kɛsu wa gbegele fun tire ni; ko puŋgo na, mɛɛ lugu ma pan na kɔrɔgɔ laga yanwiga ki na.
2 Sinndɛɛrɛ papara papara koŋgbannda nda màa yaari, sɛnrɛ nda tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ti na, mi yaa ti yɔnlɔgɔ wa nda ti na, ma sari le wa kɛsu wi ni.»
3 Kì pye ma, a mì si kɛsu wa gbegele akasiya tige ni, ma sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn tɛ paa koŋgbannda ti yɛn. Ko puŋgo na, a mì si lugu wa yanwiga ki na ti shyɛn ti ni na kɛɛ.
4 Pilige ŋga ni yàa gbogolo wa yanwiga ki nɔgɔ, ŋgasegele kɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ye kan wa yanwiga ki na, wa kasɔn ki nandogomɔ, làa ke yɔnlɔgɔ wa ki sinndɛɛrɛ papara papara fɔnndɔ ti na paa yɛgɛ ŋga na làa ti yɔnlɔgɔ wa koŋgbannda ti na, mɛɛ ti kan na yeri.
5 Ko puŋgo na, a mì si yiri wa yanwiga ki na ma tigi, mɛɛ saa ti le wa kɛsu ŋa mìla gbegele wi ni. Tìla koro wa wi ni paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
6 (Izirayɛli woolo pàa yiri wa Bene Yaakan kɔlɔye pe tanla ma kari wa Mosera laga ki ni. Pa Arɔn wìla ku wa a pòo le wa. A wi pinambyɔ Eleyazari wì si cɛn wa wi yɔnlɔ paa saraga wɔfɛnnɛ to yɛn†.
7 A pè si yiri lema mɛɛ kari wa laga ŋga pàa pye na yinri Gudigoda. Pe yiriŋgɔlɔ lema, a pè si kari wa laga ŋga pàa pye na yinri Yɔtibata; ko ŋga laforo lɛgɛrɛ yɛn wa.
8 Ko wagati wowi Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Levi cɛnlɛ woolo pe wɔ ma yo paa li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, paa yeregi li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa tunŋgo piin li kan konaa mbaa duwaw piin leele pe kan li mɛgɛ ni; paa yɛgɛ ŋga na pège pye fɔ ma pan ma gbɔn nala we†.
9 Ko kala kì ti Levi setirige piile pe sila tara ta kɔrɔgɔ paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li tunŋgo ko ki yɛn pe kɔrɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn we.)
10 Mi wo na, mìla koro wa yanwiga ki na ma piliye nafa shyɛn pye wa, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn. Ki wogo ki na naa, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na yɛnrɛwɛ pi logo ma ye kala yaga, lii ye tɔngɔ†.
11 Làa na pye fɔ: «Yiri ma keli ki leele mbele pe yɛgɛ, maa pe yɛgɛ sinni, tara nda mìla wugu mbe kan pe tɛlɛye pe yeri, pe kari pe sari shɔ peri ta.»

Yɛnŋɛlɛ li daga mbe ye ndanla konaa yaa tanri li sɛnrɛ ti na

12 Koni Izirayɛli woolo, yiŋgi Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ye

† **10:6 10.6:** Nɔmbu 20.28; 33.38; Dete 1.19-46 † **10:8 10.8:** Nɔmbu 3.5-8; 8.5-19 † **10:10 10.10:** Ɛki 34.28

yeri? Ki kɔ wowi ŋa, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa tanri li koŋgolo ŋgele lì naga ye na ke na, li ye ndanla, yaa tunŋgo piin li kan ye kotogo ki ni fuun konaa ye nawa pi ni fuun ni.
13 Yaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mila yuun ye kan nala ke na jaŋgo ye pye yɛyinŋge na.
14 Ye wele, naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun pi ni, naa tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun, ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li woro.
15 Ma sigi ta, ye tɛlɛye poro cɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì mara pe na, a pèli ndanla. Ye tɛlɛye pe setirige piile poro lì wɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ yoro wɛlɛ lì wɔ paa yɛgɛ ŋga na yaa ki yaan nala we.
16 Yoro fun ye ye yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ye kotogo ki ni fuun ni; yaga ka yiri mbe je li na.
17 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn yarisunndo ti ni fuun ti go na, ma pye tafɛnnɛ pe ni fuun pe tafɔ†. Li yɛn Yɛnŋɛlɛ na lì gbɔgɔ, ma pye yafɔ, konaa ma pye fyɛrɛ ni. Laa lere wɔ lere ni†; laa sili yɛɛ yaga peli fanla yarikanra ni.
18 Li maa pijiriwele poro naa naŋgunjaala pe tanga ki kaan pe yeri. Li maa yaakara naa yaripɔrɔ kaan nambanmbala pe yeri nali ndanlawa pi nari.
19 Yoro fun, nambanmbala mbele wa ye sɔgɔwɔ pe daga mbe ye ndanla, katugu yàa pye nambanmbala wa Ezhipiti tara.
20 Yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa li gbogo, ye mara lo nuŋgba na; na yaga yo ye yaa wugu, ye wugu lo mɛgɛ ko na.
21 Lo ye daga mbaa sɔnni, lo li yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le. Lo lì ki kagbɔgɔ naa ki fyɛrɛ kagala ke pye ye kan, a yè ke yan yɛnlɛ ni†.
22 Sanga ŋa ni ye tɛlɛye pàa kari wa Ezhipiti tara, pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ†. Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì ye pye, a yè lɛgɛ† paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn.

11

Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pye Izirayɛli woolo pe kan

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li daga mbe ye ndanla. Yaa tanri li ŋgasegele, naa li sɛnyoro, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ konaa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na sanga pyew.
2 Mi woro na para ye piile poro wogo na, poro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala ŋgele pye, pee la jɛn, pee si la kpɛ yan. Ɛɛn fɔ, yoro mbele ye yɛn na nala wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke naga yoro na. Ko kɔrɔ wo yɛn lìli gbɔgɔwɔ, naa li yawa gbɔɔ pi naga ye na;
3 naa li kacɛn kagbɔgɔlɔ konaa kagala ŋgele lì pye wa Ezhipiti tara Farawɔn wi na, Ezhipiti tara wunlunaŋa we, konaa wi tara ti ni fuun ti na.
4 Yège yan fun paa yɛgɛ ŋga na làa Ezhipiti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe pye, naa pe shɔnye konaa pe malaga gbɔnwotoroye pe ni. Sanga ŋa ni pàa pye na ye puro, làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi sɔngɔrɔ maa wa pe na, ma pe tɔngɔ ma pe kɔ pew†.
5 Ŋga fuun làa pye ye kan wa gbinri wi ni fɔ ma pan ma gbɔn na ki laga ŋga ki ni, yège jɛn.
6 Làa Urubɛn cɛnlɛ woolo naŋa Eliyabu wi pinambiile Datan naa Abiramu pe pye yɛgɛ ŋga na, yège jɛn fun. Tara tìla jɛnw wa pe tɔɔrɔ ti nɔgɔ ma pe tɔn pew, poro naa pe go woolo, naa pe paara yinrɛ ti ni, konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni†.
7 Kagbɔgɔlɔ ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pye, yè ke yan yɛnlɛ ni gbɔgɔyi.

† **10:17 10.17:** Mɛgɛ ŋga kì yo fɔ tafɛnnɛ pe ni fuun tafɔ ki yɛn fun wa 1 Timo 6.15; Naga 17.14; 19.16lara ti ni. † **10:17 10.17:** Kapye 10.34; Ɔrɔmu 2.11; Efɛ 6.9 † **10:21 10.21:** Ɛki 7–12 † **10:22 10.22:** Zhenɛ 46.27; Ɛki 1.5; Kapye 7.14 † **10:22 10.22:** Zhenɛ 15.5; 22.17; Ebu 11.12 † **11:4 11.4:** Ɛki 14 † **11:6 11.6:** Nɔmbu 16.31-32

8 «Ki kala na, ŋgasegele ŋgele mi yɛn na yuun ye kan nala, yaa tanri ke na. Pa kona ye yaa fanŋga ta, mbe tara nda ye yɛn na jaa mbe ye wa ti ni ti shɔ mberi ta.
9 Pa ye yaa yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn, ma wugu ki na mberi kan ye tɛlɛye poro naa pe setirige piile pe yeri; nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ yɛn na fuun wa ki tara ti ni†.

Tara nda Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ti na

10 «Tara nda yaa kee sa ye wa ti ni mbe sari shɔ mberi ta, ti woro paa Ezhipiti tara nda yè yiri wa ti ni ti yɛn. Ma ye ta wa ti ni, kìla pye yaga ye yariluguro ti lugu mbe kɔ, ki ma daga yaa tanri yaa tɔnmɔ wuun ye kɛrɛ yaara ti na paa yɛgɛ ŋga na pe maa tɔnmɔ wuun naŋgɔ kɛrɛ yaara ti na we.
11 Ɛɛn fɔ, tara nda yaa kee sa ye wa ti ni, mberi shɔ mberi ta, yanwira naa gbunlundɛrɛ yɛn wa ti ni. Tisara ti maa paan wa ti ni.
12 Ki tara ti yɛn tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li maa jatere piin ti na konaa na wele ti na sanga wi ni fuun ni, mbege lɛ wa yɛlɛ li lɛsaga fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga.
13 «Ŋgasegele ŋgele mi yɛn na kaan ye yeri nala, na ye kaa tanri ke na jɛŋgɛ, mbe ti Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, mbaa li gbogo ye kotogo ki ni fuun ni, konaa ye nawa pi ni fuun ni,
14 pa kona, li yaa ti tisara tila paan wa ye tara mbaa yala ti wagati wi ni, tisara koŋgbannda to naa ti puŋgo woro ti ni fuun; jaŋgo ye yarilire ti yɔn, ye bile naa ye duvɛn fɔnŋɔ konaa ye sinmɛ liwoo pi ni.
15 Li yaa ti yan ki yiri wa tara ti ni ye yaayoro ti kan. Yoro fun ye yaa la nii mbaa tinni jɛŋgɛ.
16 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti pe ye fanla pe ye puŋgo, ye kari ye saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ.
17 Na ko ka pye, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa nawa ŋgban ye ni, mbe naayeri wi tɔn jaŋgo tisaga kiga ka pan naa. Kona tara ti se kaa yarilire kaan ye yeri. Kiga pye ma, ye yaa kɔ fyaw mbe wɔ laga ki tara jɛndɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti ni.
18 Ki kala na, sɛnrɛ nda mila yuun ye kan, yeri tɛgɛ wa ye kotogo na konaa wa ye nawa pi ni fuun pi ni. Yeri yɔnlɔgɔ yeri pɔpɔ wa ye kɛyɛn yi na paa kacɛn yɛn, konaa wa ye walɛrɛ ti na paa tɛgɛrɛ yɛn†.
19 Yaa ye piile pe nari ti ni, na yaga pye wa ye yeri wa ye yinrɛ ti ni we, nakoma na yaga pye tangala na wa konɔ, nakoma na yaga sinlɛ, nakoma na yaga yiri, yaa para pe ni ti sɛnrɛ na.
20 Yeri yɔnlɔgɔ wa ye yinrɛ ti yeyɔnrɔ kanŋgara na tire ti na konaa ye yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti na†.
21 Kona mbe naayeri wi ta wa tara ti go na sanga ŋa fuun ni, yoro naa ye piile pe ni ye yaa yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu mbe kan ye tɛlɛye pe yeri ti ni.
22 «Ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan, na yaga ke yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke na, mbe ti Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, na ye kaa tanri li koŋgolo ŋgele fuun lì naga ye na ke na, mbe koro mbe mara li na,
23 pa kona li yaa ki cɛngɛlɛ ke ni fuun ke purɔ mbe ke yirige wa ye yɛgɛ, koro ŋgele ke yɛn ma tugbɔlɔ, ma pye fanŋga ni ma wɛ ye na we, ye sigi tara ti shɔ yeri ta.
24 Yaga ye yɔngɔlɔ ke kan laga ŋga fuun na, ki yaa pye ye wogo. Ye tara ti yaa lɛ wa gbinri wi na sa gbɔn fɔ wa Liban tara ti na, mbe lɛ wa Efirati gbaan wi na sa gbɔn fɔ wa Mediterane kɔgɔje wi na†.
25 Lere se ka ya yere mbe ye sige malaga ni. Ye yaa tanga mbe toro tara ti laga ŋga fuun ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ti fyɛrɛ gbɔrɔ mbe ki laga woolo pe yigi ye

† **11:9 11.9:** Ɛki 3.8 † **11:18 11.18:** Dete 6.6-9 1.3-5 † **11:20 11.20:** Dete 6.9 † **11:24 11.24:** Zhozu 1.3-5 † **11:25 11.25:** Ɛki 23.27; Dete 7.24

yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, paa yɛgɛ ŋga na lìgi yo ye kan we†.

26 «Ye wele, mi yɛn na duwaw naa daŋga ki teri ye yɛgɛ sɔgɔwɔ nala, ye ka wele ye wɔ.
27 Na ye kaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ŋgele mila yuun ye kan nala ke na, pa ye yaa duwaw ta.
28 Ɛɛn fɔ, na ye woro na tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, na yaga puŋgo le konɔ na mila nari ye na nala li ni, mbe kari saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, nda ye sila jɛn faa, pa ye yaa daŋga ta.
29 Tara nda yaa kee sa shɔ mbe ta, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ye leŋge wa ti ni sanga ŋa ni, ye yaa kaa duwaw piin leele pe kan wa Garizimu yanwiga ki na, mbaa pe daŋgi wa Ebali yanwiga ki na.
30 Ki yanwira shyɛn ti yɛn wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, wa konɔ na wa yɔnlɔ tosaga yeri li kɛɛ sanŋga ki na, wa Kana tara fɛnnɛ pe tara, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa Araba tara ti ni we; wa Giligali ca ki yɛsinmɛ na, wa More laga tigbɔrɔ ti tanla†.
31 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, sanni jɛnri, ye yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe ye wa ti ni, sari shɔ mberi ta, mbe cɛn wa ti ni.
32 Kondɛgɛŋgɛlɛ naa ŋgasegele ŋgele fuun mì yo ye kan nala, ye bala yaa tanri ke na.

YAWE YƐNŊƐLƐ LI LASIRI KOŊGOLO

12

12–26

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔsaga ki yaa pye nuŋgba wa tara ti ni

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn na tara nda kaan ye yeri ti pye ye woro, ŋgasegele naa kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ye yaa yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke na, ye yinwege piliye yi ni fuun yi ni wa ti ni, koro wɛlɛ yɛɛn.

2 «Cɛngɛlɛ ŋgele ye yaa ka ke tara ti shɔ mberi ta, ke maa ke yarisunndo ti gbogo lara nda na, wa yanwira nda ti yagara ti go na, naa wa tinndiye pe na, konaa wa tire nda fuun ti yɛn tipiire ti nɔgɔ, ye ti ni fuun ti jɔgɔ pew.
3 Ye yaa ka pe saara wɔsara ti jaanri, mbe sinndɛɛrɛ nda pè yerege na sunnu ti na ti gbɔn mberi yaari, mbe tiyagala ŋgele pe maa sunnu ke na ke sogo; yaara yanlɛrɛ nda pè tɛ mari pye yarisunndo, yeri kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ. Ye pe mɛgɛ ki kɔ yege wɔ wa ki lara ti ni†.
4 «Yaga kaa ki cɛngɛlɛ ke kapyere ti fɔrɔgi mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
5 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li yaa ka laga ka wɔ wa ye cɛngɛlɛ ke ni fuun ke tara ti sɔgɔwɔ, mbe pye wa ki ni mbege pye li cɛnsaga; ko laga ko nuŋgba ye yaa kaa kee wa saa li gbogo.
6 Pa ye yaa kaa kee wa ye saara sogoworo ti ni, naa ye nayinmɛ saara ti ni, naa ye yaga wi ni, naa yarikanra nda ye ma lagala ye yaritara ti na ti ni, naa saara nda ye ma wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn ti ni, naa ye nayinmɛ yarikanra ti ni, naa ye nɛrɛ, naa ye simbaala konaa ye sikaala pe pinambire koŋgbannda ti ni.
7 Yoro naa ye go woolo pe ni, pa ye yaa kaa ye saraga yaakara ti kaa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Lì duwaw ye na ye kɛɛ tunndo nda ni, ye yaa kaa yɔgɔri ti ni fuun ti wogo ki na, wa ki laga ki ni fun.
8 «We yɛn naga piin lagamɛ yɛgɛ ŋga na nala, ŋga ka ŋa ndanla ko ki fɔ wi ma pye, ye se ka saa we Fɔ wi gbogo ma,
9 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa tara nda kan ye yeri kɔrɔgɔ, ye fa ye wa ti ni gbɛn mbaa ye yinwege ki piin yɛyinŋge na.

† **11:30 11.30:** Zhenɛ 12.6 † **12:3 12.3:** Dete 7.5

10 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri kɔrɔgɔ, ye yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe sa cɛn wa ti ni. Li yaa ye shɔ ye juguye mbele fuun pe yɛn ma ye maga pe kɛɛ, mbe ti ye cɛn yɛyinŋge na pɔw wa tara ti ni.

11 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa laga ŋga wɔ mbe pye wa ki ni, ye yaa kaa paan wa yaara nda mi yɛn nari sɛnrɛ yuun ye kan ti ni. To ti yɛn ye saara sogoworo, naa ye nayinmɛ saara, naa ye yaga, naa yarikanra nda ye ma lagala ye yaritara ti na, konaa yarijɛndɛ nda fuun ye yaa wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe yɔn fɔlɔ tɔn.

12 Ye yaa kaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile naa ye kulonambala, naa ye kulojaala konaa Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe ni, katugu poro si laga ta, tara si kan pe yeri kɔrɔgɔ paa ye yɛn†.

13 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga laga o laga ŋga yan, yaga kaa ye saara sogoworo ti woo wa ki na.

14 Ɛɛn fɔ, laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa wɔ wa ye cɛngɛlɛ la nuŋgba ni, yaa ye saara sogoworo ti woo wa ki laga ki ni, yaa tanri ŋgasegele ŋgele fuun mì yo ye kan ke na.

15 «Konaa ki ni fuun, na ki ka ye ndanla sanga ŋa ni, ye mbe ya yaayoro ta gbo mberi ka wa ye cara ti ni fuun ti ni, mbe yala duwaw ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa tirige ye na wi ni. Lere ŋa ka pye fyɔngɔ fu konaa lere ŋa ka pye fyɔngɔ ni, pe mbe ya mbege kara ta ka paa yɛgɛ ŋga na pe ma ya na lufaa naa wolowo kara ti kaa we†.

16 Ɛɛn fɔ, ye se ka ti kasanwa pa ka, ye yaa pi wo tara paa tɔnmɔ yɛn†.

17 «Ye kɛrɛ yarilire, naa ye duvɛn konaa ye sinmɛ pi ni, yee daga mbaa ti yaga wi nii wa ye cara ti ni, konaa ye nɛrɛ, naa ye simbaala naa ye sikaala pe pinambire koŋgbannda ti ni, naa saara nda ye ma wɔ ma yɔn fɔlɔ tɔn ti ni, naa ye nayinmɛ yarikanra ti ni konaa yarikanra nda ye ma lagala ye kɛɛ yaara ti na ti ni.

18 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa laga ŋga wɔ, pa ye yaa kaa ki yaara ti kaa wa ki laga ki na li yɛgɛ sɔgɔwɔ, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye kulonambala, naa ye kulojaala konaa Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe ni. Ye yaa kaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ye kɛɛ yaara nda fuun yè ta ti kala na.

19 Yaga cɛn mbe mɔ yɛgɛ o yɛgɛ wa ye tara, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka fɛgɛ Levi setirige piile pe na.

20 «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ye tara ti gbɔgɔ sanga ŋa ni paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ye yeri, na kara la ka ye yigi, ye mbe ya mbe nda fuun ti ye ndanla ta ka.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka laga ŋga wɔ mbe pye wa ye ni, na ki ka ka lali yoro mbele ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka nɛrɛ naa simbaala, konaa sikaala mbele kan ye yeri, ye mbe ya mbege yaayogo ka gbo mbege ka wa laga ŋga ye yaa ka pye mbe cɛn, paa yɛgɛ ŋga na ki ye ndanla, mbe yala sɛnrɛ nda mì yo ma ye kan ti ni.

22 Ye yaa ki kara ti ka paa yɛgɛ ŋga na ye maa lufaa naa wolowo kara ti kaa we; lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu, konaa lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni, pe mbe ya pinlɛ mbege kara ti ka.

23 Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, yaga ka ki kasanwa pa ka, katugu pa yinwege ki yɛn wa kasanwa pi ni. Ki kala na, yaga ka kara ta ka mbe pinlɛ ti yinwege ki

† **12:12 12.12:** Dete 10.8-9; Nɔmbu 18.20,23 † **12:15 12.15:** Kìla pye pe ma ya ma yan kara ti ka, paa la tanri ŋgasegele na paa yaayoro nda pe ma wɔ saara ti wogo ki yɛn. † **12:16 12.16:** Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27 † **12:23 12.23:** Levi 17.10-14

ni†, (ko kɔrɔ wo yɛn ti kasanwa we).
24 Yaga ka kasanwa ka fyew, ɛɛn
fɔ, yoo wo tara paa tɔnmɔ yɛn.
25 Ye se ka pa ka jaŋgo yoro naa
ye setirige piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe ni, ye pye fɛrɛwɛ na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga
jate sinŋge yè tanga ma yala ki ni.
26 «Ɛɛn fɔ, ye yaayoro nda yè tɛgɛ
ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan konaa nda ye ma
wɔ mbe yɔn fɔlɔ tɔn, ye yaa kari ti
ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ
ki ni.
27 Ye saara sogoworo ti kara to
naa ti kasanwa pi ni, ye yaa ti wɔ
saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
li saraga wɔsaga ki na. Ye saara
sannda to na, ye yaa ti kasanwa po
wo wa li saraga wɔsaga ki na, ɛɛn fɔ
ti kara to na, ye mbe ya mbe to ka.
28 «Kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun
mi yɛn na yuun ye kan, ye ke lɛ
yaa tanri ke na; pa kona ye yaa
pye fɛrɛwɛ na sanga pyew, yoro naa
ye setirige piile mbele pe yaa ka
yiri puŋgo na pe ni; katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga
jate sinŋge yè tanga ma yala ki ni.

Yaa ye yɛɛ kɔrɔsi yarisunndo ti ni

Yaga kaa Kana tara fɛnnɛ pe fɔrɔgi

29 «Cɛngɛlɛ ŋgele ye yaa sa ke tara
ti shɔ mberi ta, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ liga ka ke tɔngɔ mbe ke kɔ
wa ye yɛgɛ sanga ŋa ni, na yaga ke
purɔ mbe cɛn wa ke tara ti ni,
30 ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ,
yaga kaa ki leele pe fɔrɔgi, pe
fɔrɔgɔmɔ pi pye paa pɛnɛ yɛn mbe
ye yigi pe tɔngɔŋgɔlɔ. Yaga ka
gbogolo pe ni pe yarisunndo ti na.
Pàa pye nari gbogo yɛgɛ ŋga na
mbaa ki yewe mbege jɛn, mbaa ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi piin.
31 Yaga kaa pe fɔrɔgi mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li gbogo; katugu
kagala ŋgele fuun ki cɛngɛlɛ kàa
pye na piin na ke yarisunndo ti
gbogo, ke yɛn ma tijanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mali mbɛn. Pe
yɛrɛ la pye na pe pinambiile naa pe
sumborombiile pe woo saraga na pe
sori pe yarisunndo ti kan.

13

Yɛnŋɛlɛ lì je yarisunndo suvɛnnɛ pe na

1 «Ŋgasegele ŋgele fuun mila
yuun ye kan, ye ke lɛ yaa tanri ke
na; yaga ka ka taga wa ke na, yaga
si ka ka kɔn wa ke na†.
2 «Kana Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
nakoma lere ŋa wi maa yaara
yaan wɔɔnrɔ na wa yaa ka yiri
wa ye sɔgɔwɔ mbaa kacɛn nakoma
kafɔnŋgɔlɔ sɛnrɛ yuun ye kan†.
3 Na ki kacɛn nakoma ki kafɔnnɔ li
ka pye mbeli yɛɛ yɔn fili, na ki lerefɔ
wi ka ye pye mbe yo fɔ: Yoo kari we
saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, waa
tunŋgo piin ti kan, nda yee jɛn,
4 yaga ka ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ nakoma ki lere ŋa wi maa
yaara yaan wɔɔnrɔ na wi sɛnrɛ
ti logo. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mboo tɛgɛ mbe ye
wa mbe wele, mbege jɛn na kaa pye
li yɛn ma ye ndanla ye kotogo ki ni
fuun ni konaa ye nawa pi ni fuun ni.
5 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo
nuŋgba gbogo, yaa fyɛ lo yɛgɛ; yeli
ŋgasegele ke yigi jɛŋgɛ, yaa nuru
li yeri. Yaa tunŋgo piin lo nuŋgba
kan, mbe mara lo na.
6 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
nakoma ki lere ŋa wi maa yaara
yaan wɔɔnrɔ na wi daga poo gbo,
katugu mbe yiri mbe je ko sɛnrɛ
to tari wila yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li na. Lo na lì ye yirige wa
Ezhipiti tara ti ni, ma ye shɔ kulowo
pi ni, katugu konɔ na Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa naga ma yo yaa tanri li na, wi
yɛn na jaa mbe ye fanla mbe ye
puŋgo li na. Ki pyelɔmɔ pi na ma,

† **13:1 13.1:** Dete 4.2; Naga 22.18-19 † **13:2 13.2:** Mbege lɛ vɛrise 2 sa gbɔn 6, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn yagbogolo fɛnnɛ pe sɛnrɛ yeri wele fun wa.

ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ.

7 «Na ma sefɔ, nakoma ma nɔsepyɔ lenaŋa, nakoma ma pinambyɔ, nakoma ma sumborombyɔ, nakoma ma jɔ, wo ŋa wɔ̀ɔn ndanla jɛŋgɛ, nakoma ma wɔnlɔ jɛnŋɛ wa kɔɔn fanla larawa mbɔɔn pye fɔ: ‹Shokari we sa yarisunndo ta yɛgɛ gbɔgɔ, nda mboro naa ye tɛlɛye pe ni ye sila jɛn,
8 ko kɔrɔ wo yɛn yarisunndo nda cɛngɛlɛ kele yɛgɛ maa gbogo, ŋgele ke yɛn ma yɔngɔ ye ni nakoma ma lali ye ni, mbege lɛ tara ti go ŋga na fɔ saga wa go ŋga na,
9 maga ka yere wi sɛnrɛ ti na, maga ka logo wi yeri, maga kaa yinriwɛ ta, maga kaa kala yaga; maga ka tɔn wi kapege ki na.
10 Ɛɛn fɔ, ma daga mbe ti poo gbo; mboro ma yaa keli mbɔɔn kɛɛ ki yirige wi na mboo gbokala li pye, puŋgo na leele sanmbala pee pe kɛyɛn yi yirige wi na poo gbo.
11 Pe daga mboo wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo, katugu wìla pye na jaa mbɔɔn fanla mbɔɔn laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li na, lo na lɔ̀ɔn yirige wa Ezhipiti tara, to nda màa pye wa ti ni kulo we.
12 Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa ŋga kì pye ki logo mbe fyɛ. Pa kona pe se kaga kapege cɛnlɛ la pye laga ye sɔgɔwɔ.›

13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cara nda kaan ye yeri ye sa cɛn wa ti ni, na yaga ki logo ki ca ka wogo na fɔ
14 lejagala pèle yiri wa ye sɔgɔwɔ ma saa ki ca woolo pe fanla ma pe pye fɔ: ‹Yookari we saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, nda ye fa jɛn,›
15 ye yaa ki sagaja, mbe leele pe yewe jɛŋgɛ ki wogo ki na. Na kaa pye ki yɛn kaselege fɔ ki katijaanga kì pye wa ye sɔgɔwɔ,
16 ye yaa ki ca woolo pe ni fuun pe gbo tokobi ni, mbe pinlɛ yaayoro ti ni. Ye yaa ca ki tɔngɔ naa ki nawa yaara ti ni fuun ti ni, mberi tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
17 Ye yaa ki yarijɛndɛ ti ni fuun ti gbogolo wa katogo, mbe kasɔn le ca ki ni mbege sogo pew naa ki yarijɛndɛ ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. Ki yaa koro kataga sanga pyew, pe se kaga kan naa fyew.
18 Yaara nda ti tɛgɛ ti yɛ pew mbe tɔngɔ, mɛɛ daga mbe ta lɛ, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi sogo li na, li ye yinriwɛ ta, li yinmɛ tirige ye na, mbe ti ye lɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na làa wugu ki wogo ki na ye tɛlɛye pe kan we;
19 na ye kaa nuru li yeri, mbaa tanri li ŋgasegele ŋgele fuun mi yɛn na yuun ye kan nala ke na, konaa mbaa ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki piin we.

14

Ŋga Izirayɛli woolo pe sila daga mbaa piin kunwɔ gbelege na

1 «Ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li piile. Ki kala na, yaga ka ye witire lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, nakoma mbe ye walɛrɛ sire ti kulu mbege naga fɔ yaa kunwɔ gbele.
2 Katugu ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. A lì ye wɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele fuun ke yɛn laga tara na ke sɔgɔwɔ, jaŋgo ye pye li woolo mbele pe kala li yɛn ma gbɔgɔ li yeri jɛŋgɛ.

Fyɔngɔ yaara naa fyɔngɔ fu yaara (Levi 11.1-47)

3 «Yaraga ŋga fuun ki yɛn fyɔngɔ ni yaga ka ka ka.
4 Yaayoro naa woŋgaala mbele ye mbe ya mbaa kaa pe mbele: Nɛgɛ, naa sumbyɔ, naa sugbɔ,
5 naa wolowo, naa lufaa, naa sawɔɔ, naa gbɔlɔ, naa woŋgoli, naa likatɔlɔ,
6 konaa mbele fuun pe yenjoro ti yɛn ma wali pe na shyɛn, pe ma sila

yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga pe ni.
7 Ɛɛn fɔ, mbele pe yenjoro ti yɛn ma wali pe na shyɛn ko cɛ, nakoma mbele pe maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga ko cɛ, yaga kaa pe kaa. Ki pye ma, yaga kaa yɔngɔmɛ, naa polo konaa woŋgbɔ dama pe kaa; katugu pe maa yaakara nda pè ka ti sɔngɔrɔ nari sanga. Ɛɛn fɔ, pe yenjoro ti si woro ma wali pe na shyɛn. Yaa pe jate fyɔngɔ ni†.
8 Yaga kaa cɛlɛ wi kaa, katugu wi yenjoro ti yɛn ma wali wi na shyɛn, ɛɛn fɔ, wila ya mbe yaakara nda wì ka ti sɔngɔrɔ mbaa ti sanga. Yaa wi jate fyɔngɔ ni. Yaga kaa kara ta ka, yaga si ka jiri wi kugo na.
9 «Tɔnmɔ yaara ti ni, nda fuun ye mbe ya mbaa kaa tori nda yɛɛn: Nda fuun wuuro yɛn ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa ma pye kɔɔrɔ ni.
10 Ɛɛn fɔ, nda fuun wuuro woro ti kanŋgara ti na paa kanwira yɛn konaa kɔɔrɔ woro ti na, ye saa ti kaa; ye yaa lari jate fyɔngɔ ni.
11 «Sannjɛrɛ nda fuun ti yɛn fyɔngɔ fu, ye mbe ya mbaa ti kaa.
12 Sannjɛrɛ nda yee daga mbaa kaa ti mɛrɛ ti nda: Yɔn, naa pɛtɛ, naa yɔn ŋa wi ma pye wa kɔgɔje wi ni,
13 naa kagbɔŋgɔ, naa tufara konaa duwaye pe cɛnlɛ li ni fuun,
14 naa kaankaanye pe cɛnlɛ li ni fuun,
15 naa kɔnrɔsogolo, naa kuwege, naa kuwefige konaa gbinlɛlɛ pe cɛnlɛ li ni fuun,
16 naa kuwegbɔgɔ, naa gbinŋgbin, naa laŋgolo,
17 naa lɔgɔ sumbyɔ, naa tɔnmɔ sannjɛgɛ, naa kara kasannjɛgɛ,
18 naa jagapan, naa gɔgɔ ki cɛnlɛ li ni fuun, naa sannjɛgɛ ŋga pe yinri hupi konaa ndirige.
19 «Yaawere nda fuun ti maa yinrigi sire na, yaa ti jate fyɔngɔ ni, yaga kaa ti kaa.
20 Ɛɛn fɔ, nda ti maa yinrigi sire na ma pye fyɔngɔ fu, ye mbe ya mbaa to kaa†.
21 Yaga ka yarikugo ka kara ka. Ye mbe ya mberi kan nambannjɛɛnlɛ mbele wa ye ni pe yeri peri ka†, nakoma mberi pɛrɛ tara ta yɛgɛ woolo yeri; katugu yoro wo na, ye yɛn leele mbele pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan. Yaga ka sikapige ka sɔgɔ wa ki nɔ yinriwɛ pi ni.

Ŋgasele na lì tɛgɛ yaga wɔmɔ pi wogo na

22 «Yɛlɛ pyew, yaara nda fuun ye yaa la taa wa ye kɛɛrɛ ti ni, yaa ti ni fuun ti yaga wi woo.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa laga ŋga wɔ mbaa li yɛɛ nari wa, pa ye yaa ka saa ye yarilire, naa ye duvɛn fɔnŋɔ, naa ye sinmɛ yaga yaara ti kaa wa, mbe pinlɛ ye nɛrɛ ŋgbeleye, naa ye simbaala konaa ye sikaala ŋgbeleye yi pinambire koŋgbannda ti ni. Ye yaa laga piin ma, mbaa ki fɔrɔgi la fyɛ sanga pyew Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ†.
24 Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ liga ka duwaw ma na sanga ŋa ni, laga ŋga li yaa ka wɔ mbaa li yɛɛ nari wa, na kiga pye mbe lali ma ni, mbege kan ma se ya mbɔɔn yaga wi lɛ mbe kari wi ni wa,
25 pa kona, mɔɔ yaga wi pɛrɛ, maga penjara ti lɛ ma pan ti ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni.
26 Na maga ka gbɔn wa, yaraga ŋga fuun kɔɔn ndanla, nɛgɛ yi o, sumbyɔ wi o, duvɛn wi o, nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wi o, ko kɔrɔ wo yɛn yaraga ŋga fuun la ka pye ma na, maga lɔ ki penjara ti ni. Mboro naa ma go woolo pe ni yege ka wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, yaa yɔgɔri.
27 Ki sanga wi ni, yaga ka fɛgɛ Levi setirige piile mbele pe yaa ka

† **14:7 14.7:** Levi 11.4 † **14:20 14.20:** Levi 11.21-22 † **14:21 14.21:** Ɛki 23.19 † **14:23 14.23:** Levi 27.30-33

pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe na, katugu poro si laga ta, tara si kan pe yeri kɔrɔgɔ paa ye yɛn.
28 «Yɛlɛ taanrindaanri pyew, ye yaa la ye kɛrɛ yaara ti yaga wi woo yɛlɛ taanri wolo li ni, mbaa wi gbogolo wa ye cara ti ni.
29 Ki ka pye ma, Levi setirige piile, poro mbele pee laga ta, tara si kan pe yeri kɔrɔgɔ paa ye yɛn, poro naa nambannjɛɛnlɛ pe ni, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala pe ni, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa ye cara ti ni, pe yaa pan mbe ka mbe tin. Pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ye na ye kɛɛ tunndo ti ni fuun ni.

15

Izirayɛli woolo pe fɔrɔ ti kala yagawa pe yɛɛ na (Levi 25.1-7)

1 «Yɛlɛ kɔlɔshyɛn pyew, ye yaa fɔrɔ nda yè taga ti kala yaga.
2 Fɔrɔ ti kala yagawa pi yaa la piin yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Fɔrɔ ti kala yagawa yɛlɛ liga gbɔn, paga li yari Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, lere o lere wì fɔgɔ le wi sefɔ wa na, a wì pye wi cɛnlɛ woo wa, wi yaa ki fɔgɔ ki kala yaga wi na. Wiga kaga kan wi na mbe yo wi fɔgɔ ki tɔn.
3 Ye mbe ya mbaa ye fɔrɔ ti yewe nambanmbala poro na; ɛɛn fɔ, ye cɛnlɛ woolo ye fɔrɔ nda ti yɛn pe na, yeri kala yaga pe na.
4 «Konaa ki ni fuun, fyɔnwɔ fɔ si daga mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw lɛgɛrɛ tirige ye na wa tara ti ni, to nda li yɛn na kaan ye yeri paa kɔrɔgɔ yɛn, yeri shɔ yeri ta we.
5 Ko yaa pye ma, na ye kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbeli ŋgasegele ŋgele fuun mi yɛn na yuun ye kan nala ke yigi jɛŋgɛ mbaa tanri ke na.
6 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ye na paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we. Pa kona ye yaa kaa fɔrɔ nii cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ kele yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ye se ka fɔgɔ lɛ lere yeri. Ye yaa ka cɛn cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ go na, cɛnlɛ la kpɛ se ka cɛn ye go na.
7 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, na fyɔnwɔ ka to ma sefɛnnɛ wa na wa ki tara ca ka ni, maga kɔɔn nawa pi tɔn wi na, mbe je mbe yo ma soo saga.
8 Ɛɛn fɔ, ki daga mɔɔ kɛɛ ki sanga ma fɔgɔ le wi na maa jorowo yaraga ki kan wi yeri†.
9 Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga ka ti jatere pee mbe tigi wa ma kotogo na, maa ma yɛɛ piin fɔ: ‹Sanni jɛnri yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li yaa gbɔn, fɔrɔ ti kala yagawa yɛlɛ le;› ko mbe ti ma yɛwagawa pye ma sefɔ ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ wi na, mbe je maga ka yaraga kan wi yeri. Pa kona, wi yaa gbele ma mɛgɛ ni mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri luu saga; ki ka pye ma, ma yaa ma kapege ki go kala li lɛ.
10 Fɔgɔ taga wi na nandanwa ni; ki ka kɔɔn mbɛn. Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na ma kapyegele ke ni fuun ke ni konaa ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti ni.
11 Fyɔnwɔ fɛnnɛ poro se kɔ wa tara ti ni. Ko kala ki ti mi yɛn naga yuun ma kan fɔ mɔɔ kɛɛ ki sanga maa kaan nandanwa ni ma sefɛnnɛ, naa fanŋgɔgɔ fɛnnɛ konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ† pe yeri.

Eburuye mbele kulolo pe wɔmɔ wa kulowo pi ni (Ɛki 21.1-11; Levi 25.39-46)

12 «Na ma sefɔ Eburuye naŋa nakoma jɛlɛ wa kaa yɛɛ pɛrɛ ma yeri paa kulo yɛn, wi yaa tunŋgo pye ma kan fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na, ma yaa wi wɔ wa kulowo pi ni.
13 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni wi yaa wɔ wa ma yeri, maga kaa yaga wila kee kɛwara.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka duwaw ma na mbe yaara nda fuun kan

† **15:8 15.8:** Levi 25.35 † **15:11 15.11:** Mati 26.11; Maki 14.7; Zhan 12.8

ma yeri, ma yaa ta wɔ wa ti ni yarikanra mbe kan wi yeri; to ti yɛn ye simbaala, naa ye sikaala, naa ye bile konaa ye duvɛn we.

15 Ye ye jatere wi tɛgɛ ki na fɔ yoro fun yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara, a Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì saa ye wɔ wa kulowo pi ni. Ko kala kì ti mi yɛn naga ŋgasele na li kaan ye yeri nala.

16 «Kana ma kulonaŋa wi mbe ya mbɔɔn pye fɔ: ‹Mi woro na jaa mbe laga ma na› katugu mboro naa ma go woolo pe ni ye yɛn maa ndanla, a wi yɛn fɛrɛwɛ na wa ma yeri†.

17 Kona ma wanla lɛ maga kulonaŋa wi nuŋgbolo li mara wa kɔrɔ pyɔ wi na, mali furu†. Pa kona wi yaa pye ma kulonaŋa fɔ sanga pyew. Na ki ka pye kulojɔ wi, ko kala nuŋgba lo ma yaa pye wi na fun.

18 Ɛɛn fɔ, mbe kulonaŋa wi yaga wi wɔ wa kulowo pi ni ki ka ka ŋgban ma na, katugu tunŋgo ŋga wì pye ma kan yɛlɛ kɔgɔlɔni li ni, kì wɛ wɛsaga shyɛn tunmbyee ŋa pe ma lɛ sara na wi wogo ki na. Ki kala na, wi yaga wi wɔ wa kulowo pi ni. Pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ni.

Yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li woro

19 «Ma nɛrɛ naa ma simbaala konaa ma sikaala pe pinambire koŋgbannda ma yaa pe tɛgɛ pe yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li kan. Maga kɔɔn napɔlɔ koŋgbanŋa wi pye wila fali. Maga kɔɔn sumbyɔ wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi sire ti kɔɔnlɔ†.

20 Yɛlɛ pyew mboro naa ma go woolo pe ni ye yaa ka saa ti kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni†.

21 Ki yaayoro ti ni, na ŋga ka pye sɔ ni, na ki ka pye jejɔgɔlɔ ni, nakoma na ki ka pye fyɔɔn, nakoma na jɛrɛgisaga ka yɛgɛ ka pye ki na, maga kaga wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri.

22 Ma yaa ki yaayogo kara ti ka wa laga ŋga ma yɛn ma cɛn. Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni konaa ŋa wi yɛn fyɔngɔ fu pe ni fuun shyɛn pe mbe ya mbege kara ta ka paa yɛgɛ ŋga na pe maa lufaa nakoma wolowo kara ti kaa we.

23 Ɛɛn fɔ, maga ka kasanwa ka, ma yaa pi wo tara paa tɔnmɔ yɛn†.

16

Paki fɛti wi pyekala (Ɛki 12.1-20)

1 «Maa yarilire kɔnyeŋge† ki wele, maa Paki fɛti wi piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni; katugu ki yeŋge ki yembinɛ lo lali Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ye yirige wa Ezhipiti tara.

2 Yaayogo ŋga ma yaa wɔ saraga Paki fɛti wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma yaa ki yigi wa ma nɛrɛ nakoma ma simbaala nakoma ma sikaala ŋgbeleye yi ni. Laga ŋga li yaa ka wɔ mbe pye wa ki ni, pa ma yaa ki gbo wa ki laga ki ni.

3 Maga ka ki Paki fɛti yaakara ta pinlɛ mbe ka leve buru ni; ɛɛn fɔ, ma yaa leve fu buru ka sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Ki fyɔnwɔ yaakara ti yaa la ye nawa tuun ki na fɔ yàa yiri fyɛlɛgɛ na wa Ezhipiti tara. Ki ka pye ma, ma yinwege piliye yi ni fuun ni, ma yaa la nawa tuun ma yiripilige ki na wa Ezhipiti tara.

4 Ki piliye kɔlɔshyɛn yi ni, leve kpɛ si daga mbe yan wa ye tara ti

† **15:16 15.16:** Ɛki 21.5-6wo kɔrɔ wa yɛgɛ taga wa maga naga fɔ: Na wi kaa jaa mbe koro wi tafɔ wi go woolo pe ni. † **15:17 15.17:** Mbe kulonaŋa wi nuŋgbolo li furu, ko la pye kapyege ŋga kìla pye naga nari fɔ kulonaŋa wi yaa koro wi tafɔ wo naa wi go woolo pe ni sanga pyew. † **15:19 15.19:** Ɛki 13.12 † **15:20 15.20:** Dete 14.23 † **15:23 15.23:** Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; 17.10-14; Dete 12.16 † **16:1 16.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni yarilire kɔnyeŋge pe maa ki yinri Abibu. Ki yeŋge ki saa yala tuwabu yende nda pe yinri Marisi naa Avirili to ni; Ɛki 12.1-20; Levi 23.5-8,14; Nɔmbu 28.16-25.

ni fuun ti ni. Pilige koŋgbanŋga ki yɔnlɔkɔgɔ, yaayogo ŋga pè wɔ saraga, yaga ka ki kara ta tɛgɛ ti wɔnlɔ ti yiri.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cara nda kaan ye yeri ye cɛn wa ti ni, maga ka Paki fɛti yaayogo ka gbo wa ko ka ni.

6 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka laga ŋga wɔ mbe cɛn wa ki ni, pa ye yaa ka saa Paki fɛti yaayoro ti kuun wa ko laga ko nuŋgba ni. Ye yaa kaa ti kuun yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, yɔnlɔ ki tosanga ni, mbe yala wagati ŋa yàa yiri wa Ezhipiti tara wi ni.

7 Ye yaa kaga kara ti sɔgɔ mberi ka wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni. Ki goto pinliwɛ ni, ye mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa ye yinrɛ.

8 Ye yaa la leve fu buru kaa fɔ sa gbɔn piliye kɔgɔlɔni. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ye yaa gbogolo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni mbeli gbɔgɔ; ye se ka tunŋgo ka kpɛ pye ki pilige ki ni.

Yarilire ti kɔnwɔ fɛti (Levi 23.15-21; Nɔmbu 28.26-31)

9 «Yaga yarilire kɔngɔ ki peli pilige ŋga ni, yege lɛ le ki na ye jiri ye sa ta fɔ yapelege kɔlɔshyɛn.

10 Ko puŋgo na, ye yaa Pantikɔti fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni mbeli gbɔgɔ, mbe nayinmɛ yarikanra kan li yeri mbe yala duwaw ŋa lì tirige ye na wi ni.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka laga ŋga wɔ mbe pye wa ki ni, ye yaa yɔgɔri wa ki ni, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye kulonambala naa kulojaala, naa Levi setirige piile mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa ye cara ti ni pe ni, naa nambannjɛɛnlɛ, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala mbele pe yaa ka pye wa ye ni pe ni.

12 Ye ye jatere wi tɛgɛ ki na fɔ yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara. Ye ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi jɛŋgɛ yaa tanri ke na.

Gbataala nɔgɔ fɛti (Levi 23.33-43)

13 «Na yaga ka ye bile wi sun wa wi sunsaga mbe kɔ konaa mbe ye ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ pi wɔ wa ti wɔsaga mbe kɔ, ye yaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye sa gbɔn fɔ piliye kɔlɔshyɛn.

14 Ye yaa la yɔgɔri ki fɛti wi nɔgɔ, yoro naa ye pinambiile, naa ye sumborombiile, naa ye kulonambala naa kulojaala, naa Levi setirige piile pe ni, naa nambannjɛɛnlɛ, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye sɔgɔwɔ pe ni.

15 Ye yaa fɛti wi pye pilige kɔlɔshyɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni. Ye yaa kaa yɔgɔri jɛŋgɛ katugu li yaa ka duwaw ye na ye kɛrɛ yaara ti ni fuun ni konaa ye kɛɛ tunndo ti ni fuun ni.

16 «Yɛlɛ pyew, ye nambala pe ni fuun pe yaa pan pansaga taanri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni, leve fu buru fɛti wi na, naa Pantikɔti fɛti konaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi na. Pe se ka pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ kɛwara.

17 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa pan yarikanga ni mbe yala duwaw ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa tirige wi na wi ni.

Kiti kɔngɔ yɛgɛ nagawa

18 «Cara nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa kan ye yeri, ye yaa kiti kɔnfɛnnɛ naa teele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni ye cɛngɛlɛ ke ni. Paa leele pe kiti wi kɔɔn wila sinni.

19 Yaga ka kiti kɔngɔ ki kanŋga. Yaga ka lere wɔ lere ni. Yaga ka yarikanra shɔ nda ti yaa ye go jɔgɔ; katugu yarikanra ti ma tijinliwɛ fɛnnɛ pe kanŋga paa fyɔɔnlɔ yɛn (paa ya kaselege yo), mbe lesinmbele pe sɛnrɛ ti kan ti ma kɛ†.

20 Ye bala yaa kiti sinŋɛ kɔɔn, jaŋgo ye yinwege ta, konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara

† **16:19 16.19:** Ɛki 23.8

nda kaan ye yeri, yeri ta ti koro ye woro.

Yaga kaa yarisunndo ti gbogo

21 «Saraga wɔsaga ŋga ye yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan, yaga ka yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera ki tiyala la kan le ki tanla.
22 Sinndɛɛrɛ nda pe ma tɛ ma yerege yarisunndo, yaga ka ta yerege fun le ki tanla; katugu ti yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mbɛn†.

17

1 «Tulugo nakoma sɔ ka pye yaayogo ŋga na, nɛgɛ nakoma sumbyɔ wi o, yaga kaga wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri; katugu ki yɛn katijaanga li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cara nda kaan ye yeri, kana ye yaa ka naŋa nakoma jɛlɛ wa yan ka ni, wi yɛn na ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jate kapege ka piin, nali yɔn finliwɛ pi jogo,
3 na kee ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa fɔli yɔnlɔ naa yeŋge naa wɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe sigi ta li sila ko yo ye kan.
4 Ki kala paga li yo ye kan sanga ŋa ni, a yè pye li jɛnmɛ, ye yaa yiri mbe yewe jɛŋgɛ li wogo na. Na ki kala li ka pye kaselege, na ki ka pye mbe filige fɔ ki katijaanga kì pye wa Izirayɛli tara,
5 kona naŋa nakoma jɛlɛ ŋa wìgi kapege ki pye, ye yaa kari wi ni wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, mboo wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo†.
6 «Pe yaa ki fɔ wi gbo sɛrɛfɛnnɛ shyɛn nakoma sɛrɛfɛnnɛ taanri sɛnyoro na. Pe se kaa gbo sɛrɛfɔ nuŋgba sɛnyoro na.
7 Sɛrɛfɛnnɛ poro pe yaa keli mboo wa sinndɛɛrɛ ti ni. Ko puŋgo na, leele sanmbala pe sila wi waa sinndɛɛrɛ ti ni poo gbo. Pa ye yaa ki pye yɛɛn mbe kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ†.

Kaŋgbangala ke yɛgɛ wɔmɔ kala

8 «Na legbokala ka pye, nakoma paga lere wa le kɛɛ, nakoma paga lere wa gbɔn mboo wɛlɛgɛ, nakoma kala la yɛgɛ ka pye wa ye ca ki ni mbe ŋgban fɔ kiti kɔnfɛnnɛ mbele pe wa pe se ya mbeli yɛgɛ wɔ, pa kona ye kari ki kala li ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni.
9 Saraga wɔfɛnnɛ, Levi setirige piile wele, ye yaa sa pe yan konaa kiti kɔnfɔ ŋa wi yɛn tunŋgo ki na wi ni, mbe pe yewe. Pe yaa ki kala li yɛgɛ wɔlɔmɔ pi naga ye na.
10 Kona kala li yɛgɛ wɔlɔmɔ mba pe yaa naga ye na wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ, ye tanga ye yala ko yɛgɛ wɔlɔmɔ po ni; sɛnrɛ nda fuun pe yaa yo ye kan, ye ye jatere wi tɛgɛ ti na, ye tanga ye yala ti ni cɛ.
11 Lasiri koŋgolo ŋgele pe yaa naga ye na konaa kiti kɔnlɔmɔ mba pe yaa yo ye kan, yaa tanri ti na ma. Yaga ka laga ti na mbe kari kɛɛ ka na.
12 Saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, na lere wa kaa yɛɛ gbɔgɔ mbe yo wi se logo wi yeri, nakoma mbe yo wi se logo kiti kɔnfɔ wi yeri, ki lere wi daga poo gbo. Pa ye yaa ki pye ma, mbe kapege ki kɔ laga yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ.
13 Leele pe ni fuun pe yaa ka ŋga ki pye ki logo mbaa fyɛ, pe se ka yɛnlɛ mbe pe yɛɛ gbɔgɔ mbege kala la pye naa.

Wunluwɔ tɛgɛwɛ sɛnrɛ

14 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, na yaga ka sa ye wa ti ni mberi shɔ mberi ta, mbe cɛn wa ti ni, kana ye yaa ka yo fɔ ye yaa

† **16:22 16.21-22:** Ashera: Yarisunŋgo ka layi, ŋga kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li yɔngɔ, konaa ki ma jɛlɛ wi sege ki yɛngɛ. Pàa pye naga gbogo wa Kana tara kɛɛ ki na; Dete 7.5; Ɛki 34.13; Levi 26.1. † **17:5 17.5:** Levi 24.14; Kapye 7.58; Ebu 13.12 † **17:7 17.7:** Dete 13.10; 1 Korɛn 5.13

wunluwɔ tɛgɛ ye yɛɛ go na paa yɛgɛ ŋga na tara nda fuun ti yɛn ma ye maga ti woolo pe yɛn naga piin†.
15 Pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ka lere ŋa wɔ wunluwɔ, ye wo tɛgɛ ye yɛɛ go na. Izirayɛli pisee wo wawi ye yaa ka lɛ wi pye wunluwɔ ye go na. Wii daga mbe pye tara ta yɛgɛ woo, ŋa wi woro ye cɛnlɛ woo†.
16 Ye wunluwɔ wii daga mbe shɔnye lɛgɛrɛ ta wi yɛɛ kan. Wiga ka leele pe sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara pe sa pele lɔ wi kan; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ye kan ma yo yaga ka sɔngɔrɔ wa ki tara ti ni naa fyew†.
17 Wiga ka jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pɔri wi yɛɛ kan, jaŋgo paga kaa jatere wi kanŋga mboo laga Yɛnŋɛlɛ li na. Wiga si ka warifuwe naa tɛ lɛgɛrɛ gbogolo wi yɛɛ kan†.
18 «Na wiga ka cɛn wunluwɔ pi na sanga ŋa ni, wigi lasiri sɛwɛ ŋa wi shɔ saraga wɔfɛnnɛ mbele Levi setirige piile pe yeri, wi ti poo sɛnrɛ ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni wi yɛɛ kan.
19 Wi yaa ki sɛwɛ wi tɛgɛ wi yɛɛ tanla mbaa wi kara wi yinwege piliye yi ni fuun ni, jaŋgo wila ki fɔrɔgi wila fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbege lasiri koŋgolo koro naa ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke lɛ mbaa tanri ke na.
20 Ki ka pye ma, ki yaa ti wi saa wi yɛɛ gbogo wi woolo pe na; wi se si wa mbe la mbe laga ki lasiri koŋgolo ke na mbe kari kɛɛ ka na. Pa kona wo naa wi setirige piile pe ni pe yaa koro wunluwɔ pi na mbe wagati lɛgɛrɛ pye wa yoro Izirayɛli woolo ye sɔgɔwɔ.

18

Tasaga ŋga ki daga mbe kan Levi setirige piile pe yeri

1 «Levi setirige piile mbele saraga wɔfɛnnɛ, poro naa Levi cɛnlɛ woolo sanmbala pe ni, pe se ka tasaga nakoma kɔrɔgɔ ta wa tara ti ni paa Izirayɛli woolo sanmbala pe yɛn. Saara sogoworo nda pe yaa la woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, to naa yarijɛndɛ sannda nda ti yɛn li woro, to ti yaa pye pe yaakara re.
2 Pe se ka tara ta kɔrɔgɔ wa pe sefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ko ki yaa pye pe kɔrɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo pe kan we†.
3 «Izirayɛli woolo pe yaa la nɛrɛ nakoma simbaala nakoma sikaala mbele woo saraga, nda ti yaa pye saraga wɔfɛnnɛ pe tasaga mbe yiri wa ti ni, tori nda: Pɔgɔ, naa tugbila konaa fuŋgbogo ki ni.
4 Ye yarilire fɔnndɔ koŋgbannda, naa ye duvɛn fɔnŋɔ, naa ye sinmɛ, konaa ye simbasire koŋgbannda nda ye ma kɔn, ye yaa ti kan pe yeri fun;
5 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì Levi naa wi setirige piile pe wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, jaŋgo paa tunŋgo piin li mɛgɛ na wa li cɛnsaga paraga go ki ni sanga pyew.
6 «Na ki la ka pye Levi setirige pyɔ wa na wi yiri Izirayɛli ca ka ni mbe kari sa cɛn wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wɔ ki ni,
7 wi mbe ya mbaa wi tunŋgo ki piin wa ki laga ki ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na paa Levi setirige piile sanmbala mbele pe yɛn wa cɛnsaga paraga go ki ni pe yɛn.
8 Sanmbala pe yɛn na yaakara nda si taa, to nuŋgba to ti daga mbaa kaan wi yeri fun. To yaa pye ti yɛ kɔrɔgɔ ŋga wì li wa wi sege ki ni ma yarijɛndɛ nda pɛrɛ ti penjara ti ni.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ jɛmbɛlɛ naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo

9 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, na yaga

† **17:14 17.14:** 1 Sami 8.5 † **17:15 17.15:** 1 Sami 10.24; 11.15; 2 Sami 5.2 † **17:16 17.16:** 1 Wunlu 10.28; 2 Kuro 1.14-16; 9.28 † **17:17 17.17:** Wunlunaŋa Salomɔ wìla ki ŋgasegele ke jɔgɔ; 1 Wunlu 10.26sa gbɔn 11.8. † **18:2 18.2:** Nɔmbu 18.20

ka sa ye wa ti ni sanga ŋa ni, leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni pe yɛn na katijangara nda piin, ye se kaa ti fɔrɔgi mbaa ti piin.

10 Lere ŋa wi maa pinambyɔ nakoma wi sumborombyɔ wɔ saraga mboo sogo, wa kpɛ si daga mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, nakoma tarabu gbɔnfɔ, nakoma jɛlɛfɔ, nakoma leele go welefɔ, nakoma lekaa†;

11 nakoma yariwara wafɔ, nakoma gboshugulo fɔ naa kajɛnmɛ pyefɔ, nakoma kuulo yewefɔ†.

12 Katugu mbele pe maa ki kapyere ti piin pe yɛn katijangara pyefɛnnɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ko katijangara to kala na, na yaga ka sa ye tara ti ni, wi yaa leele mbele pe yɛn ma cɛn wa pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ.

13 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye daga mbe pye jɛrɛgisaga fu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ.

14 «Cɛngɛlɛ ŋgele ye yaa sa purɔ mbe yirige, ke maa nuru mbele pe maa kajɛnmɛ piin poro naa jɛlɛfɛnnɛ pe yeri. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ yaa ki kapyere cɛnlɛ li piin.

15 Li yaa ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige ye kan paa na yɛn, wa ye ni, mbe yiri wa ye woolo pe sɔgɔwɔ; yaa nuru wi yeri†.

16 Ko yaa pye mbe yala ŋga yàa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ni, pilige ŋga ni yàa gbogolo wa Horɛbu yanwiga ki nɔgɔ we. Yàa yo fɔ: ‹We woro na jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li magala li logo. We woro na jaa mbege kasɔn gbɔgɔ ki yan naa. We woro na jaa mbe ku†.›

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Mì yɛnlɛ ŋga paa yuun ki na.›

18 Mi yaa na yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige paa ma yɛn wi yaa pye pe sefɛnnɛ wo wa, mi yaa na sɛnrɛ ti le wi yɔn; ŋga fuun mi yaa yo wi kan, wi yaa laga yuun pe kan.

19 Sɛnrɛ nda wi yaa yo na mɛgɛ ni, na lere wa ka je mbe yo wi seri logo, mi jate mi yaa ki fɔ wi yewe ki wogo ki ni.

20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ na wa kaa yɛɛ gbɔgɔ mbe sɛnrɛ ta yo na mɛgɛ na, nda mi si le wi yɔn, nakoma mbaa para yarisunndo ta mɛgɛ na, wi daga poo gbo.

21 «Kana ye yaa kaa ye yɛɛ yewe mbaa yuun fɔ: ‹Sɛnrɛ nda ti woro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ, we yaa to jɛn mɛlɛ?›

22 Ye daga mbege jɛn fɔ na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka sɛnrɛ ta yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na, na ki kala lii li yɛɛ yɔn fili, kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma ligi sɛnrɛ ti yo. Ɛɛn fɔ, ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wuu yɛɛ gbɔgɔ maga sɛnrɛ ti yo. Yaga ka fyɛ wi yɛgɛ.

19

Cara nda lere ka lere gbo,
na wi sigi siligi,
wi mbe ya fe sa karafa ka ni
(Nɔmbu 35.9-28; Zhozu 20.1-9)

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn wa, na liga ka ke kɔ mbe ke wɔ wa, a ye ke tara ti shɔ mari ta, mbe cɛn wa ke cara naa ke yinrɛ ti ni sanga ŋa ni,

2 ye cara taanri wɔ wa tara ti nandogomɔ, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye woro we†.

3 Ye koŋgolo wɔ ye kari wa ki cara ti ni jaŋgo lere wa ka lere gbo, wi kari wi sa karafa wa ka ni. Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na

† **18:10 18.10:** Levi 18.21; 19.26 † **18:11 18.11:** Ɛki 22.17; Levi 19.26,31 † **18:15 18.15:** Kapye 3.22; 7.37; Zhan 1.21 † **18:16 18.16:** Ɛki 20.18-19; Dete 5.25 † **19:2 19.2:** Paa cara taanri ta makɔ wa tara nda pàa shɔ ma ta wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri ti ni (Dete 4.41-43). Laga ki laga ŋga ki ni, pe daga mbe cara taanri ta yɛgɛ wɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, jaŋgo cara kɔgɔlɔni yɔn ŋga kì naga wa (Nɔmbu 35.13) ki ta ki tin. † **19:3 19.3:** Nɔmbu 35.9-34; 4.41-43; Zhozu 20

kaan ye yeri, ye ti ni fuun ti kɔɔnlɔ ti yiri kɔnsaga taanri†.

4 «Legbolere ŋa wi mbe ya fe sa karafa wa ki ca ka ni, wo wi yɛn ŋa wùu lewee yɛnlɛ wi gbo wi sigi siligi, konaa wi sila suu panra faa.

5 Ki mbe ya pye kana naŋa wa naa wi pinlɛyɛnlɛ ni pè kari kɔlɔgɔ sa tire kɔn; maa ta wila tige ki kɔɔn mbege jan, a gbɔnlɔgɔ kì si fori ma saa wi pinlɛyɛnlɛ wi gbɔn maa gbo. Ki naŋa wi mbe ya fe sa karafa wa ki ca ka ni, mboo yɛɛ go shɔ.

6 Lere ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, wii daga mbe taga legbolere wi na mbaa wi puro naŋgbanwa ni, mbe saa yigi konɔ li titɔnlɔwɔ pi kala na mboo gbo; mbe sigi ta kii daga pege naŋa wi gbo. Mà jɛn ŋa wìla fara wi ni maa gbo, wi sila wi panra faa.

7 Ko kala kì ti mi yɛn naga yuun ye kan fɔ ye cara taanri wɔ nda pe yaa la karafa wa ti ni.

8 «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ liga ka ye tara ti gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na làa wugu ki na ma ye tɛlɛye pe kan ma yo li yaa ti kan pe yeri, na liga tara ti ni fuun ti kan ye yeri sanga ŋa ni,

9 ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na ye kaa tanri yɛsinmɛ na ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye kan nala ke na, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ka ye ndanla, yaa tanri li koŋgolo ke ni fuun ke na, pa ye yaa cara taanri taga wa koŋgbannda taanri ti na.

10 Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ti pye ye kɔrɔgɔ, lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu pe se ka wa gbo wa ti ni. Ye se ka wi kunwɔ pi go kala li lɛ.

11 «Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa lewee yɛnlɛ wa panra, mbe sa lara mboo sige, mbe to wi na mboo gbɔn mboo gbo, ko puŋgo na mbe fe sa karafa wa ki ca ka ni,

12 kona wi ca lelɛɛlɛ pe yaa leele tun pe saa yigi, pe pan poo le ŋa wi yaa kufɔ wi kayaŋga wɔ wi kɛɛ jaŋgo poo gbo.

13 Ye se kaa yinriwɛ ta; ɛɛn fɔ, lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, a pòo gbo wi kasanwa pì wo, ye yaa ki kapege ki fɔgɔ tɔn mbege wɔ laga Izirayɛli tara. Pa kona ye yaa koro yɛyinŋge na.

Tara ti kɔngɔlɔ kala

14 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri ti pye ye woro, na yaga ka sa ye wa ti ni, mbe ye ta wa tara nda tì kan ye yeri kɔrɔgɔ ti ni, kɔngɔlɔ ŋgele leele koŋgbanmbala pàa gbɔn, yaga ka la wɔ wa li yɔnlɔ, mbe ye ye cɛnyɛɛnlɛ pele laga ni†.

Sɛrɛfɛnnɛ kala

15 «Sɛrɛfɔ nuŋgba sɛnyoro se ya ti pe lere wa kapege, nakoma wi kajɔɔgɔ nakoma wi kambasinŋge yigi kala. Ɛɛn fɔ, sɛrɛfɛnnɛ shyɛn nakoma taanri sɛnyoro ti mbe ya ti ki kala li yere†.

16 «Na sɛrɛfɔ yagboyoo wa ka finlɛ mbe baga lere wa na mbe yo wì kapege pye,

17 ki leele shyɛn mbele kendige kì ye pe sɔgɔwɔ, pe yaa kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe pe kala li yo saraga wɔfɛnnɛ naa kiti kɔnfɛnnɛ mbele pe yɛn tunŋgo ki na ki wagati wi ni pe kan.

18 Kiti kɔnfɛnnɛ pe yaa ki kala li yewe jɛŋgɛ; na paga ki yan ki sɛrɛfɔ wì finlɛ konaa ma yagbolo taga wi sefɔ wi na,

19 kona jɔlɔgɔ ŋga wìla pye na jaa pe wa wi sefɔ wi na, ye yaa ki wa ki sɛrɛfɔ wi na. Ki pyelɔmɔ pi na, ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ.

20 Leele sanmbala mbele pe yaa ki wogo ki logo, pe yaa fyɛ. Pe se ka

† **19:14 19.14:** Kìla pye naŋgɔ kɛrɛ jasa pe maa le tire ni, nakoma mbogo pe ma kan. Tara ti kɔngɔlɔ koro na, sinndɛɛrɛ pàa pye na teri na ke nari, nda pe mbaa ya kɔlɔgi wa ti yɔngɔlɔ ke ni tanwa na (Dete 27.17). † **19:15 19.15:** Nɔmbu 35.30; Dete 17.6; Mati 18.16; Zhan 8.17; 2 Korɛn 13.1; 1 Timo 5.19; Ebu 10.20

yɛnlɛ mbege kapege cɛnlɛ la pye wa ye sɔgɔwɔ naa.
21 Yaga kaa yinriwɛ ta fyew. Ŋgasele na lì tɛgɛ lo li na: Yinwege ki yaa tɛgɛ mbe yinwege ki fɔgɔ tɔn. Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn. Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn. Kɛɛ ki yaa tɛgɛ mbe kɛɛ ki fɔgɔ tɔn. Jele li yaa tɛgɛ mbe jele li fɔgɔ tɔn†.

20

Ŋgasegele ŋgele kè tɛgɛ malaga gbɔnwogo na

1 «Na yaga ka kari sa malaga gbɔn ye juguye pe ni sanga ŋa ni, na yaga shɔnye yan pe yeri, naa malaga gbɔnwotoroye ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ ni mbele pè lɛgɛ ma wɛ ye na, yaga ka fyɛ; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na lì ye yirige wa Ezhipiti tara li yɛn ye ni.
2 Na yaga ka ye yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe yo ye yaa to malaga ki na sanga ŋa ni, saraga wɔfɔ wi yaa pan mbe para maliŋgbɔɔnlɔ pe ni.
3 Wi yaa pe pye fɔ: ‹Izirayɛli woolo maliŋgbɔɔnlɔ, ye logo na yeri. Ye yɛn ma gbɛgɛlɛ nala mbe sa malaga gbɔn ye juguye pe ni. Yaga ka kotogo la, yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga ka kɔn ye na, yaga kaa seri pe yɛgɛ fyɛrɛ ndorogo ki na.
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa kari ye ni sa malaga ki gbɔn ye juguye pe ni ye kan, mbe ye shɔ pe yeri.›
5 «Ko puŋgo na, maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yaa para maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe pe pye fɔ: ‹Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa wì yuvɔnŋgɔ kan, wi fa ta mbe kanŋga wa ki ni gbɛn†? Ko fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka sa koro wa malaga, lere wa yɛgɛ mbe kanŋga wa ki go ki ni.
6 Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa wi ɛrɛzɛn tiire sanri, wi faga tɔnli wi li gbɛn? Ko fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka sa koro wa malaga, lere wa yɛgɛ mbege tɔnli wi li.
7 Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa pè jɛlɛ kan wi yeri, wi faa pɔri gbɛn? Ko fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka sa koro wa malaga, lere wa yɛgɛ mboo pɔri wi puŋgo na.›
8 Ko puŋgo na, maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yaa maliŋgbɔɔnlɔ pe pye naa fɔ: ‹Naŋa wiwiin wi yɛn laga ye ni, ŋa wi yɛn na fyɛ, a wi sunndo wila kɔɔn wi na? Ko fɔ wo mbe sɔngɔrɔ, jaŋgo wiga ka wi maliŋgbɔɔnlɔ yɛɛnlɛ pe wire ti fanla pe na.›
9 Na maliŋgbɔɔnlɔ teele paga para maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe kɔ, pe yaa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye teele tɛgɛtɛgɛ leele pe go na.
10 «Na ye kaa kee sa to ca ka na mbe malaga gbɔn ki ni, ye keli yege yo pe kan fɔ pe pe yɛɛ le ye kɛɛ, ki ka ka pye malaga ye sɔgɔwɔ.
11 Na paga yɛnlɛ yɛyinŋge ki na, mbe pe ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti yɛngɛlɛ ye kan, ye yaa ti ki ca woolo pe ni fuun paa kulowo tunndo piin ye kan mbe pye ye kulolo.
12 Ɛɛn fɔ, na pee yɛnlɛ ŋga yè yo ki na, mbe to ye na malaga ni, kona ye yaa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki tanla mbege yɔn tɔn.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ki ca ki le ye kɛɛ. Ye nambala pe ni fuun pe gbo tokobi ni.
14 Ɛɛn fɔ, jɛɛlɛ, naa piile, naa yaayoro konaa yaara nda fuun ye yaa ta wa ca ki ni, to nda ye yaa koli, ye yaa to tɛgɛ ye yɛɛ kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ye juguye mbele le ye kɛɛ, yaara nda fuun ye yaa koli wa pe yeri, ye mbe ya mberi ta.
15 Pa ye yaa laga piin ma cara nda fuun ti yɛn ma lali ye ni ti na, to nda ti woro tara nda ye yɛn na kee sa cɛn wa ti ni to woro.
16 Ɛɛn fɔ, tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye woro, cara nda ti yɛn wa, to

† **19:21 19.21:** Ɛki 21.23-25; Levi 24.19-20; Mati 5.38 † **20:5 20.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Wi fa ta mbe kanŋga wa go ki ni,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ: Wi faga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.

na, yaraga ŋga fuun ki yɛn wa na wɔɔn, ye se ka ko ka yaga yinwege na.
17 Ye ki leele pe ni fuun pe tɔngɔ ye pe kɔ pew, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnnŋɛlɛ làa ki yo ye kan we. Poro pe yɛn Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni.
18 Pa kona, pe se kaa ye fɔrɔgi pe kapyere tijangara nda pe maa piin na pe yarisunndo ti gbogo ti ni; jaŋgo yaga kaa ti piin mbe kapege pye Yawe Yɛnnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na.
19 «Na yaga maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ka tanla mbege yɔn tɔn, mbaa malaga gbɔɔn ki ni, mbe ta mbege shɔ, na yaga mɔ le jaŋgo mbe ya mbege shɔ, yaga ka gbɔnlɔgɔ lɛ mbaa tire nda ti yɛn le ki kanŋgaga na ti jaanri. Ye mbe ya mbaa ti pire ti kaa. Katugu tire nda wa yan ti woro paa leele yɛn yaa malaga gbɔɔn ti ni.
20 Ɛɛn fɔ, tire nda yè jɛn paa laga pire ti kaa, to cɛ ye mbe ya mbaa kɔɔnlɔ mbaa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kanni ca ki tanla mbege yɔn tɔn, ko ŋga ki yɛn na malaga gbɔɔn ye ni we, fɔ ye sa ya pe ni.

21

Na paga lere gbo, na wi gbofɔ wii jɛn ki sɛnrɛ

1 «Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri ti pye ye kɔrɔgɔ, na paga lere wa gboo yan wa wasege ki ni pòo gbo maa wa, na wi gbofɔ wii jɛn,
2 pa kona ye ca lelɛɛlɛ naa ye kiti kɔnfɛnnɛ pe yaa kari wa ki laga ki na saga taanla, mbege lɛ le gboo wi na, fɔ sa gbɔn wa cara nda ti yɛn maga maga ti na;
3 mbe ta mbe ca ŋga kì yɔngɔ gboo wi ni ma wɛ ki jɛn. Ki ka pye ma, ki ca lelɛɛlɛ pe yaa nasumboro wa yigi ŋa pe fa tunŋgo pye wi ni gbɛn, konaa nɛrɛ tunŋgo pyetige fa taga wi na.
4 Pe yaa kari ki nasumboro wi ni lafolo la ni, na laa waga, wa li laga ŋga pe faga fali, pe fa si yaara lugu wa. Poo go ki yaari wa lafolo li ni.
5 «Kona saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi setirige piile pe yaa pan; katugu poro wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì wɔ paa duwaw wi piin li mɛgɛ ni. Kendige wɔkagala naa gbɔnrɔ kagala konaa lere wɛlɛgɛ kagala ke yaa la yɛgɛ woo mbaa yala ŋga pe yaa ka yo mbe yere ki na ko ni.
6 Ko puŋgo na ca ŋga kì yɔngɔ gboo wi ni, ki lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yaa pan mbe pe kɛyɛn yi jogo wa nasumboro ŋa pè gbɔn maa go ki yaari wi go na, wa lafolo li ni.
7 Kona pe yaa ki yo mbege naga fɔ: ‹Woro ma wege lere ŋa wi gbo, we sigi yan yɛnlɛ ni.
8 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo, poro mbele pe yɛn ma woolo, a ma pè shɔ, pe kala yaga. Maga ka ti lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, poo kunwɔ pi go kala li lɛ.› Pa ki legbokala li yaa kala yaga pe na yɛɛn.
9 Ki pyelɔmɔ pi na, ye yaa lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi kunwɔ pi go kala li laga ye yɛɛ na, katugu ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa jate sinŋge ko yè pye.

Jɛɛlɛ mbele pè yigi kasopiile pe pɔrɔgɔ sɛnrɛ

10 «Na yaga ka kari sa malaga gbɔn ye juguye pele ni, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ka pe le ye kɛɛ, na yaga kasopiile mbele yigi;
11 kana ma yaa jɛlɛ wa yan wa pe sɔgɔwɔ wi yɛn ma yɔn mɔɔ ndanla maa pɔri ma jɔ.
12 Kona ma yaa kari wi ni wa ma go. Jɛlɛ wi yaa wi go ki kulu mboo yombɛkɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ,

† **21:13 21.12-13:** ***Mbe go ki kulu, mbe yombɛkɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ konaa mbe yaripɔrɔ ta yɛgɛ le* ko kagala koro la pye naga nari ma yo jɛlɛ ŋa pè yigi kasopyɔ wi yaa wɔ wa kulowo pi ni mbe pye Izirayɛli woo.**

13 mboo kaso yaripɔrɔ ti wɔ mbe
ta yɛgɛ le, mbe koro wa ma go†. Wi
yaa wi to naa wi nɔ kunwɔ pi gbele
fɔ sa gbɔn yeŋge nuŋgba. Ko puŋgo
na, ko ma mbe ya mboo jɛn jɛlɛ; ma
yaa pye wi pɔlɔ, wi pye ma jɔ.
14 Puŋgo na, na wi kala lii ma
ndanla, pa maa yaga wila kee laga
ŋga kaa ndanla. Ma se ya mboo pɛrɛ
penjara na, ma se si ya mboo pye ma
kulo, mbege ta màa tɛgɛ jɛlɛ makɔ
we.

Pinambyɔ koŋgbanŋa wi kɔrɔgɔ limɛ sɛnrɛ

15 «Na jɛɛlɛ shyɛn ka pye naŋa wa
yeri, ki pye nuŋgba yɛn maa ndanla
ma wɛ sanŋa wi na. Pe ni fuun
shyɛn pe pinambiile se wi kan. Kana
ki pye jɛlɛ ŋa wi woro maa ndanla
jɛŋgɛ wi pyɔ wo wi yɛn pinambyɔ
koŋgbanŋa we,
16 na ki naŋa wi kaa wi kɔrɔgɔ
ki yɛɛlɛ wi pinambiile pe na pilige
ŋga ni, wii daga mbe jɛlɛ ŋa
wùu ndanla wi pinambyɔ wi jate
pinambyɔ koŋgbanŋa mbe jɛlɛ ŋa
wi woro maa ndanla jɛŋgɛ wo
pinambyɔ wo yaga, ma si yala wo
wi yɛn pinambyɔ koŋgbanŋa we ki
kaselege ko na.
17 Ɛɛn fɔ, wi daga mbe yere ki
na fɔ jɛlɛ ŋa wi woro maa ndanla
wi pinambyɔ wo wi yɛn pinambyɔ
koŋgbanŋa we. Wi yaa tasaga shyɛn
kan wi yeri kɔrɔgɔ mbe yiri wa wi
kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni, katugu wo
wi yɛn wi pyɔ koŋgbanŋa maa ta wa
wi fanŋga ki ni fuun ki ni. Lelɛwɛ
tɔnli wi yɛn wo woo.

Pinambyɔ ŋa wi ma yiri ma je wi kala

18 «Na naŋa wa pinambyɔ ka pye
nuŋgboŋgbanla fɔ, mbe yiri mbe je,
wi woro na nuru wi to naa wi nɔ pe
yeri, ali pe kaa gbɔn mɛlɛ, wila ki
jate.
19 Wi to naa wi nɔ pe yaa wi yigi
mbe kari wi ni wa ca ki lelɛɛlɛ pe
yeri wa pe ca ki mbogo yeyɔngɔ ki
na.
20 Pe yaa ca ki lelɛɛlɛ pe pye
fɔ: ‹We pinambyɔ ŋa yɛɛn, wi pye
nuŋgboŋgbanla fɔ ma yiri ma je;
wi woro na nuru we yeri. Wi yɛn
kalikali fɔ naa sinwɔɔ.›
21 Kona wi ca nambala pe ni fuun
pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni fɔ wi sa
ku. Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye yaa
kapege ki kɔ mbege wɔ ye sɔgɔwɔ.
Pa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa
ki wogo ki logo mbaa fyɛ.

Lere ŋa pè gbo maa to tige na wi kala

22 «Na lere wa ka kapege pye ŋga
ki daga poo gbo, na paga wi gbo
mboo to tige na†,
23 wi gboo wii daga mbe wɔnlɔ wa
tige ki na, ye daga mboo le ki pilige
nuŋgba ki ni, katugu na paga lere
ŋa to tige na, wi ma pye ma daŋga
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ki kala na yoo
gboo wi le, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye
yeri kɔrɔgɔ, yaga kari tɛgɛ fyɔngɔ
ni†.

22

Ŋgasegele kele yɛgɛ

Mbaa ma lewee yɛnlɛ wi kɛɛ yaara ti jate

1 «Na maga ma cɛnyɛnlɛ wa nɛgɛ
nakoma sumbyɔ yan wì puŋgo na
yanri, maga kaga pye ndɛɛ ma suu
yan. Ɛɛn fɔ, maa kɔnri ma pan maa
kan wi fɔ wi yeri.
2 Na ki ka pye yaayogo fɔ wi
cɛnsaga ki yɛn ma lali ma ni matoro,
nakoma ki ka pye ma sigi fɔ wi jɛn,
ma kari yaayogo ki ni wa ma laga,
ma saga tɛgɛ wa, fɔ ki fɔ wi ka sa
pan wila ki lagajaa; kona mɛɛ ki kan
wi yeri.
3 Ki kala nuŋgba lo ma yaa pye,
na maga ma cɛnyɛnlɛ wi sofile
ŋa wì puŋgo wi yan, nakoma wi
derigbɔgɔ, nakoma wi yaraga ŋga

† **21:22 21.22:** Ŋga kì yo fɔ: *Na paga wi gbo mboo to tige na,* pàa pye na ko piin naga nari fɔ pè fɛrɛ wa gboo wi na, konaa mbe leele sanmbala pe yɛri paga ka ki kapege cɛnlɛ la pye konaa mbege naga fɔ wi yɛn ma daŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na (Kapye 5.30; 10.39). † **21:23 21.23:** Gala 3.13

fuun kì puŋgo ki wogo na. Maga kaga pye ndɛɛ ma sigi yan.
4 «Maga ma cɛnyɛnlɛ wa sofile nakoma wi nɛgɛ yan kì to wa konɔ, maga kaga pye ndɛɛ ma sigi yan. Ɛɛn fɔ, kari ma sa yaayogo fɔ wi saga yege yirige†.

Kondɛgɛŋgɛlɛ kele yɛgɛ

5 «Jɛlɛ si daga mbaa nambala yaripɔrɔ nii, naŋa si daga mbaa jɛɛlɛ yaripɔrɔ nii, katugu leele mbele fuun pe maa ki wogo ki piin, pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
6 «Na maga sannjɛsere yan konɔ tige ni, nakoma tara na, na maga sannjɛlɛ nɔ wi yan wì sinlɛ jɛnrɛwɛ pi na, nakoma wi yɛn maa pigile ke tɔn, maga ka sannjɛlɛ nɔ wi yigi mbe pinlɛ wi pigile ke ni.
7 Ma mbe ya mbe sannjɛpire ti yigi mbe nɔfɔ wo yaga wila kee. Na ma kaa ki piin ma, pa ma yaa pye fɛrɛwɛ na mbe yinwetɔnlɔgɔ ta.
8 «Na maga yunvɔnŋgɔ kan mbege biri, ma yaa mbogo wa mbege gona wi maga mboo fili, jaŋgo lere wa ka ka yiri wa go ki go na mbe to mbe ku, wi kunwɔ pi pye ma go kala†.
9 «Maga ka yariluguro ta yɛgɛ lugu wa ma ɛrɛzɛn kɛrɛ ti ni. Na maga ko pye, yariluguro nda fuun mà lugu wa kɛrɛ, yariluguro to naa ɛrɛzɛn tiire ti ni, ti pire ti yaa tɛgɛ ti yɛ we Fɔ wi kan.
10 Maga ka napɔlɔ naa sofile pinlɛ mbe pe pɔ ja falinɛrɛ ca nuŋgba na, mbaa tunŋgo piin ti ni.
11 «Maga ka yaripɔgɔ ka le ŋga pè simbasire naa lɛn jese pinlɛ yɛɛ ni maga ti†.
12 Yaripɔgɔ ŋga ma yaa la waa ma yɛɛ na, ma yaa jese magambire pɔpɔ wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na†.

Jɛlɛ ŋa wì pɔlɔ baga wi na ma yo wìla jɔgɔ

13 «Na naŋa wa ka jɛlɛ wa pɔri mbe sinlɛ wi ni, puŋgo na mbe si kaga yan wi kala li suu ndanla,
14 mbe yagbolo sɛnrɛ yo mbe taga wi na, mbaa wi mɛgɛ ki jogo fɔ sanga ŋa ni wìla wi pɔri ma sinlɛ wi ni, wi sila wi yan sumboro,
15 kona, jɛlɛ wi to naa wi nɔ pe yaa kari yaara nda ti yɛn naga nari fɔ pe sumborombyɔ wìla pye naŋa mbanjɛɛn ti ni ca lelɛɛlɛ pe kan wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.
16 Jɛlɛ wi to wi yaa ki yo mbege naga ca lelɛɛlɛ pe na fɔ: ‹Mìlan sumborombyɔ wi kan ki naŋa ŋa wi yeri, a wùu pɔri. Ɛɛn fɔ koni, jɛlɛ wi kala li suu ndanla.
17 Wi yɛn na yagbolo sɛnrɛ yuun na tari wi na ma yo wi sila wi yan sumboro. Ye wele, yaraga ŋga ko ki yɛn naga nari fɔ wìla pye sumboro. Kona, yembinɛ koŋgbanna na wìla pye sumboro wi ni, paraga ŋga wìla sumboro wi jɛn jɛlɛ ki na, a kasanwa pì fafa ki na, sumboro wi to naa wi nɔ pe yaa ki sanga ca lelɛɛlɛ pe yɛgɛ na.
18 Kona, ca ki lelɛɛlɛ pe yaa ki naŋa wi yigi mboo gbɔn jɛŋgɛ,
19 mbe fɔgɔ wa wi na, wi warifuwe pyɔ cɛnmɛ sara jɛlɛ wi to wi yeri, katugu wì Izirayɛli woolo sumboro ŋa wi yɛn naŋa mbajɛɛn wa mɛgɛ jɔgɔ. Ko puŋgo na, jɛlɛ wi yaa koro wi jɔ wi yinwege piliye yi ni fuun ni. Wi se ya mboo wa naa†.›
20 «Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda naŋa wì yo, na tiga pye kaselege, na yaraga ka si naga fɔ wìla pye sumboro
21 kona, pe yaa kari jɛlɛ wi ni wa wi to go ki yɔn na; ca ki nambala pe yaa wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo; katugu maa ta wìla pye wa wi to go bere, wila sinlɛ naŋa ni ma fɛrɛ kala pye wa Izirayɛli tara. Kiga pye ma, ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ.

Jataga naa yan janga kagala

† **22:4 22.1-4:** Ɛki 23.4-5 † **22:8 22.8:** Wa Izirayɛli tara, kìla pye pe ma go ki kan maga biri, ma lugusaga pye ma kari wa ki go na. Lere ma ya ma lugu ma kari, ma saa na yanriyanri wa, nakoma mbe sinlɛ wa yembinɛ, na kafugo kaa wuun we. † **22:11 22.11:** Levi 19.19 † **22:12 22.12:** Nɔmbu 15.37-41 † **22:19 22.19:** Dete 22.29

22 «Na paga naŋa wa yigi wi yɛn
na sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn naŋa yeri wa
ni, pe yaa naŋa wo naa jɛlɛ wi ni pe
ni fuun shyɛn pe gbo. Ki ka pye ma,
ye yaa kapege ki kɔ mbege wɔ laga
Izirayɛli tara†.
23 «Na paga sumboro naŋa
mbajɛɛn wa kan naŋa yeri, na naŋa
wa yɛgɛ kaa yan wa ca nawa mboo
yigi mbe sinlɛ wi ni,
24 ye yaa pe ni fuun shyɛn pe
yigi mbe kari pe ni wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na, mbe pe wa sinndɛɛrɛ
ni mbe pe gbo. Pe yaa sumboro wi
gbo, katugu wi sila gbele, ali maga ta
pa kala làa pye wa ca ki ni. Pe yaa
naŋa wi gbo, katugu wùu sefɔ wi jɔ
wi jɔgɔ. Ki ka pye ma, ye yaa kapege
ki kɔ mbege wɔ wa ye sɔgɔwɔ†.
25 Ɛɛn fɔ, na kaa pye sumboro ŋa
pè kan naŋa yeri, pa naŋa wùu yan
wa wasege ki ni, mɛɛ wi yigi ma
sinlɛ wi ni fanŋga na, kona naŋa wo
nuŋgba pe yaa gbo.
26 Ye se ka yaraga ka kpɛ pye
sumboro wi na, katugu wii kapege
pye ŋga ki daga poo gbo. Ki kala lì
pye paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa yiri
ma to wi naŋa yɛnlɛ wa na maa gbo
we.
27 Katugu pa naŋa wì fili wi ni
wa wasege, ali kaa pye sumboro wì
gbele yɛgɛ o yɛgɛ, lere sila pye wa
mbe pan mboo shɔ.
28 «Na naŋa wa ka sumboro ŋa pe
fa kan naŋa yeri wa yigi mbe sinlɛ
wi ni, paga pe yigi,
29 naŋa ŋa wì sinlɛ wi ni, wi yaa
warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri
kɛ kan sumboro wi to wi yeri. Ko
puŋgo na, wi yaa sumboro wi pɔri
wi jɔ, katugu wo wùu jɔgɔ. Mbe
naŋa wi ta yinwege na, wi se ya
mboo wa†.

23

1 «Naŋa wa si daga mboo to jɔ lɛ
wi jɔ, mboo to wi tifaga†.

Leele mbele pe se ya ye wa Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni

2 «Naŋa ŋa fuun pòo yɔgɔlɔ ke
wɔ nakoma pòo nama pi kɔn, wo
wa kpɛ se ya ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li gbogolomɔ woolo pe ni†.
3 «Kɛɛnrɛ pyɔ si daga mbe ye wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe
ni, ali sa gbɔn wi setirige piile pe
yirisaga kɛ wogo ki na, wa se ya ye
wa†.
4 «Amɔ cɛnlɛ woolo naa Mowabu
cɛnlɛ woolo pee daga mbe ye wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe
ni. Ali pe setirige piile pe yirisaga kɛ
woolo wele, wa si daga mbe ye wa,
5 katugu, sanga ŋa ni yàa yiri wa
Ezhipiti tara na paan, pe sila ye fili
wa konɔ yaakara naa tɔnmɔ ni. Ɛɛn
fɔ, pàa Bewɔri pinambyɔ Balaamu
wi kan penjara ni, ma ti a wì yiri wa
Petɔri ca, wa Mezopotami tara mbe
pan mbe ye daŋga†.
6 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
làa je mbe logo Balaamu wi yeri. Kì
kaa pye ma, a lì si daŋga ki kanŋga
maga pye duwaw ye kan; katugu ye
yɛn mali ndanla.
7 Ye yinwege piliye yi ni fuun yi ni,
ye se kaa yɛyinŋge naa fɛrɛwɛ jaa
pe kan.
8 «Yaga kaa Edɔmu cɛnlɛ woolo†
pe jate paa leele mbele pe kala li yɛn
ma tijanga, katugu ye sefɛnnɛ wɛlɛ.
Yaga kaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jate
fun pe kala li yɛn ma tijanga, katugu
yàa pye nambannjɛɛnlɛ wa pe tara.
9 Ki tara shyɛn nda ti woolo,
mbege lɛ pe setirige piile yirisaga
taanri woolo pe na, poro pe mbe ya

† **22:22 22.22:** 1 Korɛn 5.13 † **22:24 22.24:** Dete 17.5 † **22:29 22.29:** Ɛki 22.15-16 † **23:1 23.1:** Levi 18.8; 20.11; Dete 27.20 † **23:2 23.2:** Ki ŋgasele làa tɛgɛ mbe mbele pè pe yɛɛ yɔgɔlɔ wɔ pe yɛgɛ kɔn paga ka pe tɛgɛ lagbɔrɔ na wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ tunŋgo ki ni paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na pe teri lagbɔrɔ na yarisunndo gbɔgɔwɔ wogo na. † **23:3 23.3:** Levi 18.6-20; 20.10-21 † **23:5 23.5:** Nɔmbu 22.4–24.25; Nehe 13.1-2 † **23:8 23.8:** Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye Ezawu wo setirige piile. Ezawu wi waan yɛnlɛ lawi ŋa Zhakɔbu ŋa pàa pye na yinri Izirayɛli (Zhenɛ 25.25-26). Naa Izirayɛli woolo pe kala làa pye ma Edɔmu cɛnlɛ woolo pe mbɛn, ki kala na, Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye na pe jate jɔlɔgɔ ni (Amɔ 1.11; Abi 10, Yuuro 137.7; Eza 63.1-6).

ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni.

Kagala ŋgele ke yaa paara yinrɛ cɛnsaga ki tɛgɛ fyɔngɔ fu

10 «Na ye kaa kee malaga sa to ye mbɛnfɛnnɛ pe na, mbe sa ye cɛnsaga ki kan, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ yaraga ŋga fuun ki yɛn tipege ki ni.
11 Na naŋa wa nama tɔnmɔ ka wo wi na yembinɛ mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni, wi yaa yiri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni. Wi se sɔngɔrɔ mbe ye wa ki ni ko yɔnlɔ ko na.
12 Yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, wi yaa woli. Na yɔnlɔ ki ka ka to, wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari naa wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
13 «Ye yaa laga ka wele wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na mbaa ye koŋgaraga ki piin wa.
14 Maliŋgbɔɔn pyew, capige daga mbe pye wa wi tuguro ti ni, wi ka kari konɔ na sanga ŋa ni, wi yaa wege kɔn gbɛn, na wiga ka kɔ, wi yaa wi koŋgaraga ki tɔn.
15 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li maa ye paara yinrɛ cɛnsaga ki yanri na toro, na ye go singi konaa na yawa kaan ye yeri ye mbɛnfɛnnɛ pe na. Ye paara yinrɛ cɛnsaga ki ni fuun ki daga mbe pye fyɔngɔ fu, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka fyɔngɔ yaraga yan wa ye sɔgɔwɔ mbe laga ye na.

Kulo ŋa wì fe wi kala

16 «Na kulo wa ka yiri wa wi tafɔ wi yeri mbe fe sa karafa wa ye tara, yaga kaa sɔngɔrɔ wa wi tafɔ wi yeri.
17 Wi mbe ya cɛn wa ye ni, wa ye tara, wa ca ŋga wì wele ma wɔ ki ni; yaga kaa tɛgɛ la nii wi go na.

Mbele pe maa kalikalawa piin na yarisunndo gbogo pe kala

18 «Jɛlɛ ŋa wi maa yarisunndo gbɔgɔsara nanjara piin wa si daga mbe yan Izirayɛli woolo jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ; naŋa ŋa wi maa yarisunndo gbɔgɔsara jajara† piin wa si daga mbe yan wa Izirayɛli woolo nambala pe sɔgɔwɔ†.
19 Jɛlɛ ŋa wi maa kalikalawa piin nakoma naŋa ŋa wi maa kalikalawa piin, penjara nda wi maa taa wa, yaga ka kari ta ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, mbe yo ye yaa sa yɔn fɔlɔ tɔn ti ni; katugu naŋa wi o, jɛlɛ wi o, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li maa pe jate katijangara pyefɛnnɛ.

Mbe lere jin mbaa tɔnli jaa ti go na

20 «Na maga ma sefɔ wa jin penjara ni, nakoma yarilire ni, nakoma yaraga ka yɛgɛ ni, ma se kaa tɔnli jaa wi yeri ki go na.
21 Na maga nambanŋa wa jin yaraga ka ni, ma mbe ya mbaa tɔnli jaa ki go na wo yeri; ɛɛn fɔ, na maga ma sefɔ wa jin yaraga ka ni, ma se kaa tɔnli jaa ki go na. Ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti na, wa tara nda ye yaa sa shɔ mbe ta ti ni†.

Yɔn fɔlɔ kɔnsɛnrɛ

22 «Na maga yɔn fɔlɔ kɔn mbe yo ma yaa yarikanga ka kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma se ka mɔ mbe pan ki ni li kan. Nakoma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa kɔɔn yewe ki wogo ki ni, pa ki yaa pye kapege ma go na.
23 Na maga koro mɛɛ yɔn fɔlɔ kɔn, ki se pye kapege ma go na.
24 Ɛɛn fɔ, na maga yɔn fɔlɔ kɔn, ma daga mbe yere li ni mbeli yɔn fili ki kologo ki na, mbe yala yɔn fɔlɔ na mà kɔn mbe nandanwa yaraga ŋga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri ki ni.
25 Na ma kaa toro ma sefɔ wa ɛrɛzɛn kɛrɛ nawa, ma mbe ya mbe

† **23:18 23.18:** Nambala jajara pyefɛnnɛ pa pàa pye na ki jajara ti piin wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Pa jɛɛlɛ pàa pye na kee ki nambala pe kɔrɔgɔ wa, ki wogo kìla pye yarisunndo ti ŋgasele la (Levi 19.29; Zhere 2.20). † **23:18 23.18:** Levi 19.29; Zhere 2.20 † **23:21 23.21:** Ɛki 22.24; Levi 25.36-37; Dete 15.7-11

ɛrɛzɛn pire ta cɔ mbe ka mbe tin paa yɛgɛ ŋga na kɔɔn ndanla. Ɛɛn fɔ, maga ka ta le wa ma leyaraga ki ni mbe kari ti ni.
26 Ki pyewe nuŋgba pi na fun, na ma kaa toro ma sefɔ wa bile kɛrɛ nawa, mbege ta wì yanlaga, ma mbe ya sheshegele kele kɔn ma kɛyɛn yi ni, ɛɛn fɔ, maga ka ma cɛnyɛnlɛ wi bile wa kɔn mali kɔngbenɛ ni†.

24

Jɛlɛ jege sɛnrɛ

1 «Na naŋa wa ka jɛlɛ wa pɔri wi jɔ, puŋgo na, na wi kala li suu ndanla, katugu wì kala la yan wi yeri na li woro ma yala, wi yaa pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sɛwɛ yɔnlɔgɔ mboo kan jɛlɛ wi yeri; ko puŋgo na, wi yaa wi wɔ wa wi yɛɛ kɔrɔgɔ†.
2 Jɛlɛ wi kariŋgɔlɔ, wi mbe ya sa pɔri naŋa wa yɛgɛ yeri.
3 Na wi kala lii naŋa shyɛn woo wi ndanla naa, wo fun wi pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sɛwɛ yɔnlɔgɔ wuu kan wi yeri, wuu wɔ wa wi yɛɛ kɔrɔgɔ. Nakoma, na naŋa shyɛn woo wi ka ku,
4 kona, naŋa koŋgbanŋa ŋa wìla keli maa je, wi se ya mboo lɛ wi jɔ naa, katugu jɛlɛ wi pye fyɔngɔ ni wi yeri. Ki yaa pye katijaanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ye yeri kɔrɔgɔ, ye se kaa kapege piin wa ti ni.

Naŋa ŋa wì jɛlɛ pɔri fɔnŋgɔ wi kala

5 «Na naŋa wa ka jɛlɛ pɔri fɔnŋgɔ, wii daga mbe kari sorodasheya; wii daga poo jori tunŋgo ka kpɛ ni. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe koro wi yɛɛ kan wi go kagala ke kala na fɔ sa gbɔn yɛlɛ nuŋgba, jaŋgo mbe jɛlɛ ŋa wì pɔri wi nawa pi yinŋgi.

Mbe yaraga ka shɔ mbe tɛgɛ ma yaraga ka yɔnlɔ

6 «Lere kpɛ ka ka tira nakoma pe maa tire sinndɛlimbyɔ ŋa ni wa shɔ wi lewee yɛnlɛ yeri mboo tɛgɛ yaraga ŋga wì shɔ ma yeri mbe kaga kan ka yɔnlɔ, katugu na maga ki pye ma, ki cɛn ndɛɛ wi yaa laa yinwege ki piin yaraga ŋga ni ko ma shɔ wi yeri.

Mbele pe maa leele yuun pe kala

7 «Na paga Izirayɛli woo wa yan wuu sefɔ wa yu ma saa wi pye kulo, nakoma maa pɛrɛ, ki daga pe ŋa wì lere wi yu wi gbo. Pa ye yaa ki pye ma, mbe kapege ki kɔ mbege wɔ wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ†.

Yayɛnwɛ kala

8 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn yayɛnwɛ wogo ki ni. Saraga wɔfɛnnɛ mbele Levi setirige piile, sɛnrɛ nda fuun mì yo pe kan peri yo ye kan, yeri lɛ yaa tanri ti na jɛŋgɛ†.
9 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa pye Miriyamu wi na, ma ye ta ye kondangala li na, ye yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, yaa nawa tuun ki na†.

Mbe yaraga ka shɔ mbege tɛgɛ fɔgɔ yɔn

10 «Na maga ma sefɔ wa jin yaraga ka ni, maga ka sa ye wa wi go mbe yaraga ka lɛ mbe saga tɛgɛ ma wogo ki yɔnlɔ.
11 Ma daga mbe yere le funwa na. Ŋa mà jin yaraga ki ni, wo jate wi yaa yiri wa funwa yaraga ŋga wi yaa kan ma yeri ma tɛgɛ ma wogo ki yɔnlɔ ki ni.
12 Na fyɔnwɔ fɔ wa kaa derigbɔgɔ kan ma yeri maga tɛgɛ ma yaraga ka yɔnlɔ, maga ka ti ki wɔnlɔ wa ma yeri.
13 Ma daga mbege sɔngɔrɔ wi na yɔnlɔ tosanga ni, jaŋgo wi ka sinlɛ wuu yɛɛ tɔn ki ni, wila duwaw piin ma kan. Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa la ŋga mà pye ki jate kasinŋge†.

† **23:26 23.26:** Mati 10.4; Maki 2.23; Luki 6.1 † **24:1 24.1:** Mati 5.31; 19.7; Maki 10.4 † **24:7 24.7:** Ɛki 21.16 † **24:8 24.8:** Levi 13; 14 † **24:9 24.9:** Nɔmbu 12.10 † **24:13 24.13:** Ɛki 22.25-26

Ŋga ki daga la piin fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan

14 «Maga kaga ŋgban pilige nuŋgba nuŋgba tunŋgo pyefɔ wa na, ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ konaa kɛwara fɔ; wi yɛn Izirayɛli woo o, nakoma wi yɛn nambanŋa o, ma cɛn ma ni wa ma tara.
15 Maa wi sara wi kaan wi yeri pilige pyew sanni yɔnlɔ ki sa to; katugu mbege ta wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wi maa wi sara wi singi fyɛlɛgɛ na. Na ma siri kan, wi ka gbele mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe wa ma na, ma yaa ki kapege ki go kala li lɛ†.

Lere wa kapege si daga mbe taga wa go na

16 «Pe se kaa teele kuun kapere nda pe pinambiile pè pye to kala na; pe se si kaa pinambiile kuun kapere nda pe teele pè pye to kala na. Lewee nuŋgba nuŋgba pyew wi daga poo gbo wi yɛɛra kapege ŋga wì pye ko kala na†.

Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe fyɔnwɔ kagala

17 «Maga ka kiti kɔngɔ ki pɛn nambanŋa nakoma pijiriwe wa na. Maga ka naŋgunjɔ wa yaripɔgɔ shɔ wi yeri mbege tɛgɛ fɔgɔ yɔn.
18 Yaa nawa tuun ki na fɔ yoro jate yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa ye shɔ ma ye wɔ wa, ko kala ki ti mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun ye kan fɔ yaa tanri ti na†.
19 «Na maga kaa ma kɛrɛ yarilire ti kɔɔn sanga ŋa ni, na maga yarilire pɔgɔlɔ kele fɛgɛ wa kɛrɛ nawa, maga ka sɔngɔrɔ sa ke wulo. Ma yaa ke yaga wa nambanmbala, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala pe kan. Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma kɛɛ tunndo ti ni fuun ti na.
20 Na ma kaa ma oliviye tire ti yangara lari pire ti wulo, pire nda ka koro wa tire ti na, maga ka sɔngɔrɔ mberi cɔ. To yaa pye nambanmbala naa pijiriwele konaa naŋgunjaala poro woro.
21 Na maga kaa ma ɛrɛzɛn pire ti coo sanga ŋa ni, maga ka sɔngɔrɔ sa shashara nda mà cɔ ma toro ti cɔ. Ti yaa pye nambanmbala, naa pijiriwele konaa naŋgunjaala poro woro†.
22 Yaa nawa tuun ki na fɔ yàa pye kulolo wa Ezhipiti tara. Ko kala ki ti mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun ye kan fɔ yaa tanri ti na.

25

Ma daga mbe kiti wi kɔn yɛgɛ ŋga na

1 «Na kiti kɔnkala ka ye nambala shyɛn sɔgɔwɔ, pe yaa pe yɛɛ lɛ mbe kari wa kiti kɔnfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ. Kiti kɔnfɛnnɛ pe yaa kiti wi kɔn mbe tanga ki kan ŋa wogo kì tanla wi yeri, mbe pɛngɛ ki kan ŋa wogo kì pɛn wi yeri.
2 Ŋa wogo kì pɛn, na ki ka pye wi daga gbɔnrɔ ni, kiti kɔnfɔ wi yaa wi pye wi sinlɛ le tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pe yaa wi gbɔn mbe yala wi kajɔɔgɔ kì gbɔgɔ ma gbɔn yɛgɛ ŋga ki ni.
3 Ɛɛn fɔ, ki gbɔnrɔ tii daga mbe toro sapige yɛnlɛ nafa shyɛn lo na. Na ti ka toro ko yɔn ko na, pa ye yaa ye sefɔ wi tifaga ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

Nɛgɛ ŋga ki maa yarilire ti tangala nari pyɔ wi woo ki kala

4 «Na nɛgɛ ki kaa bile wi tangala mbaa wi pyɔ wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ mɛrɛ ni†.

Naŋgunjɔ ŋa pyɔ woro wi yeri wi kala

5 «Na nɔsepiile nambala ka pye mbe cɛn go nuŋgba ni, na nuŋgba ka ku pe ni mbege ta wi fa pinambyɔ† se, kufɔ wi jɔ wii daga sa pɔri naŋa wa yɛgɛ yeri go ka yɛgɛ ni. Wi pɔlɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa wo

† **24:15 24.15:** Levi 19.13 † **24:16 24.16:** 2 Wunlu 14.6; 2 Kuro 25.4; Eze 18.20 † **24:18 24.18:** Ɛki 23.9; Levi 19.33-34; Dete 27.19 † **24:21 24.21:** Levi 19.9-10; 23.22 † **25:4 25.4:** 1 Korɛn 9.9; 1 Timo 5.18 † **25:5 25.5:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ *pinambyɔ,* ki mbe ya logo fun fɔ pyɔ; ye wele wa Nɔmbu 36 laga ki ni.

wi yaa wi pɔri mbe kologo ŋga ki yɛn wi yeri jɛlɛ wi kanŋgɔlɔ ki tanga mbege yɔn fili.
6 Jɛlɛ wi ka pinambyɔ koŋgbanŋa ŋa se, pe yaa kufɔ wi mɛgɛ ki taga wi na, jaŋgo wi mɛgɛ ki ka ka to wa Izirayɛli tara†.
7 «Ɛɛn fɔ, na naŋa wii yɛnlɛ mboo nɔsepyɔ lenaŋa wi jɔ wi tɛgɛ, pa kona jɛlɛ wi yaa kari lelɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na mbege yo pe kan fɔ: ‹Na pɔlɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa wì je mbanla pɔri mboo nɔsepyɔ lenaŋa wi mɛgɛ ki yirige laga Izirayɛli tara. Wi woro na jaa mbe kologo ŋga ki yɛn wi yeri na kanŋgɔlɔ ki tanga mbege yɔn fili.›
8 Kona ca lelɛɛlɛ pe yaa naŋa wi yeri mbe pan mbe para wi ni. Na wiga koro mbe je mbe yo wi se jɛlɛ wi pɔri,
9 pa jɛlɛ wi yaa fulo wa naŋa wi tanla lelɛɛlɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe naŋa wi sawiga ki wɔ wa wi tɔlɔgɔ ki na, mbe cɛnrɛ surugu wa wi yɛgɛ ki na†, mbe si para ŋgbanga mbe yo fɔ: ‹Naŋa ŋa wì je ma yo wi se setirige pyɔ se wi nɔsepyɔ lenaŋa wi kan, pa pe ma wo pye yɛɛn.›
10 Mbege lɛ le ko na, wa Izirayɛli tara, pe yaa la ki naŋa wi sege ki yinri ‹naŋa ŋa pòo sawiga ki wɔ wi sege woolo†.›

Na pe kaa wiin gbɔnrɔ nda tii daga mbe pye

11 «Na nambala shyɛn kaa wiin la pe yɛɛ gbɔɔn, pe ni na nuŋgba jɔ ka pan mboo pɔlɔ wi shɔ wi maliwee wi kɛɛ, na jɛlɛ wiga wi kɛɛ ki sanga mboo pɔlɔ wi maliwee wi nama pi yigi mboo tile,
12 yaga ka ki jɛlɛ wi yinriwɛ ta, yoo kɛɛ ki kɔn.

Taanlayaara ti kala

13 «Puwakuruye cɛnlɛ shyɛn si daga mbe pye wa ma kasha ki ni, wa mbe pye wi nugu, wa mbe pye wi tifaga.
14 Tiwiyaraga cɛnlɛ shyɛn si daga mbe pye wa ma go, ka mbe pye ki gbɔgɔ, ka mbe pye ki kologo.
15 Puwakuru ŋa wì yala, a wi yɔn kì tin, konaa tiwiyaara nda tì yala, a ti yɔn kì tin, to tari ti daga mbe pye ma yeri, jaŋgo tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan ma yeri, ma yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.
16 Katugu leele mbele pe maa ki dufile kapyere ti piin, pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na†.

Amalɛki setirige piile pe tɔngɔkala

17 «Ye yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara na paan, ŋga Amalɛki setirige piile pàa pye ye na wa ye kondangala li ni, yaa nawa tuun ki na.
18 Pe sila fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Pàa yiri ye kɔrɔgɔ wa konɔ, ma to ye fanŋgɔgɔ fɛnnɛ pe na wa puŋgo na; maga ta yè te makɔ, fanŋga si koro ye ni naa.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, na liga ka ye shɔ ye juguye mbele pe yɛn ma ye maga pe kɛɛ, mbe yɛyinŋge kan ye yeri, wa tara nda li yɛn na kaan ye yeri kɔrɔgɔ ti ni, to nda ye yaa shɔ mbe ta, pa kona ye Amalɛki setirige piile pe tɔngɔ pew ye pe mɛgɛ ki kɔ laga tara ti na. Yaga ka fɛgɛ ki wogo ŋga ki na†.

26

Yarilire koŋgbannda nda ti yaa kan Yɛnŋɛlɛ yeri

1 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri ti pye ye kɔrɔgɔ, na yaga ka sa ye wa ti ni

† **25:6 25.6:** Mati 22.24; Maki 12.19; Luki 20.28 † **25:9 25.9:** Kìla pye, na jɛlɛ wa pɔlɔ ka ku, kufɔ wi lere ŋa ki kologo yɛn wi yeri wi jɛlɛ wi pɔri, na wi ka je mbe yo wi soo pɔri, jɛlɛ wi ma ki naŋa wi sawiga ki wɔ wa wi tɔlɔgɔ ki na wa ca lelɛɛlɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe cɛnrɛ surugu wa wi yɛgɛ ki na. Ko maga naga ma yo wì fɛrɛ wa naŋa wi na, naa wì je ma yo wi soo pɔri ki kala na. † **25:10 25.10:** Uruti 4.7-8 † **25:16 25.16:** Levi 19.35-36 † **25:19 25.19:** Ɛki 17.8-14; 1 Sami 15.2-9

mberi shɔ mberi ta, mbe cɛn wa ti
ni sanga ŋa ni,
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na tara nda kaan ye yeri, yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda nda ye yaa ka
kɔn wa ti ni, lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yaa ka ta lagala ti ni fuun ti
na, mberi le kanja pige ni mbe kari
ti ni wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yaa wɔ mbe pye wa ye ni
ki ni†.
3 Wi yaa kari saraga wɔfɔ ŋa wi
yɛn tunŋgo ki na ki sanga wi ni wi
kɔrɔgɔ, mbe saa pye fɔ: ‹Mi yɛn
naga yuun nala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ tara nda làa
yɔn fɔlɔ kɔn we tɛlɛye pe yeri ma
wugu pe kan mberi kan we yeri, mì
ye laga ti ni.›
4 Saraga wɔfɔ wi yaa ki kanja pige
ki shɔ wi kɛɛ mbe saga tɛgɛ wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga
ki yɛgɛ.
5 Kona ki lerefɔ wi yaa sɛnrɛ ti
lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbe yo fɔ: ‹Na tɛlɛ wìla
pye Aramu tara fɛnnɛ woo; wìla pye
yanrifɔ. Wìla kari ma saa cɛn wa
Ezhipiti tara, leele mbele pàa pinlɛ
wi ni pe sila lɛgɛ. A pè si kaa lɛgɛ
ma pye cɛnlɛ gbenɛ na li yɛn fanŋga
ni†.
6 Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa
pye na we jɔlɔ, na we tege, ma we
le kulowo tunndo ŋgbanra ŋgbanra
ni.
7 Kì pye ma, a wè si gbele ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yeri li
we saga. Làa we gbeere ti logo ma
we fyɔnwɔ, naa we tere konaa we
jɔlɔgɔ ki yan†.
8 A lì si we yirige wa Ezhipiti tara
li fanŋga ki ni; làa kafɔnŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ pye ma fyɛrɛ gbɔrɔ wa
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na.
9 Kona, a lì si pan we ni fɔ lagamɛ,
ma pan maga tara nda ti kan we yeri
waga, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa
sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun†.
10 Ki kala na, wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
tara nda mà kan na yeri, mi yɛn
na paan yiŋgɔ ti yarilire fɔnndɔ
koŋgbannda ti ni ma kan.›
«Kona, lerefɔ wi yaa kanja pige
ki tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe fɔli li yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbeli gbɔgɔ.
11 Ko puŋgo na, ye yaa la yɔgɔri
yoro naa Levi setirige piile pe ni, naa
nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn
wa ye sɔgɔwɔ pe ni, yarijɛndɛ nda
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lì
kan mboro naa ma go woolo ye yeri
ti kala na.

Yaga ŋa wi yaa la woo yɛlɛ taanrindaanri pyew

12 «Yɛlɛ taanrindaanri pyew,
taanri wolo li yaa pye yaga wɔyɛlɛ.
Ki yɛlɛ li ni, yaara nda fuun mà
ta, na maga ti yaga wi wɔ sanga
ŋa ni, maa kan Levi setirige piile,
naa nambanmbala, naa pijiriwele,
konaa naŋgunjaala pe yeri, jaŋgo
pe yaakara ta paa kaa paa tinni wa
ma ca†.
13 Kona ma yaa ki sɛnrɛ nda ti yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na
fɔ: ‹Yaraga ŋga fuun mì tɛgɛ ki yɛ
ma kan, mii ka kpɛ yaga wa na go.
Mì ti ni fuun ti kan Levi setirige piile,
naa nambanmbala, naa pijiriwele
konaa naŋgunjaala pe yeri, ma yala
ŋga mà yo na kan ki ni. Mi sɔɔn
kondɛgɛŋgɛlɛ la jɔgɔ, mii si la yigi
sambalawa ni.
14 Mi sila ki yaga wa li na lere wa
kunwɔ nɔgɔ. Mi sila yaraga kpɛ wɔ
wa wi ni sanga ŋa ni mi yɛn fyɔngɔ
ni. Mi sila yaraga ka wɔ wa wi ni
mboo pye saraga gboo kala na. Mì
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
logo, ma tanga ma yala li ŋgasegele
ke ni.
15 Ki kala na, mbɔɔn ta wa ma
cɛnsaga kpoyi ki ni, wa yɛnŋɛlɛ na,
wele laga tara, ma duwaw ma woolo
pe na, Izirayɛli woolo wele, konaa

† **26:2 26.2:** Ɛki 23.19 † **26:5 26.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Aramu tara fɛnnɛ woo,* ki yɛn na para Zhakɔbu wo sɛnrɛ na Zhenɛ 25.20; 28.1-2. † **26:7 26.7:** Ɛki 2.23-25 † **26:9 26.9:** Ye wele wa Ɛki 3.8laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔ. † **26:12 26.12:** Dete 14.28-29

tara nda mà kan we yeri ti na, paa yɛgɛ ŋga na màa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu we tɛlɛye pe kan we, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun†.›

Izirayɛli woolo pe yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo

16 «Nala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun ye kan fɔ yaa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Ye ke yigi yaa tanri ke na ye kotogo ki ni fuun konaa ye nawa pi ni fuun ni.
17 Nala yège yo maga filige Yawe Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ ma yo li yɛn ye Yɛnŋɛlɛ, fɔ ye yaa la tanri li koŋgolo ŋgele lì naga ye na ke na, mbaa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa li ŋgasegele ke na, mbaa nuru li yeri.
18 Nala Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo maga filige ye kan fɔ ye yaa pye li woolo, mbele pe kala li yɛn ma gbɔgɔ li yeri, a paa tanri li ŋgasegele ke ni fuun ke na, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we†.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe ye yirige mbe wɛ cɛngɛlɛ ŋgele fuun lì da ke na, mbe ti ye gbɔgɔwɔ ta, naa mɛgbɔgɔ ni konaa paa ye jate. Laa jaa ye pye cɛnlɛ na li yɛn kpoyi paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo we.»

DUWAW NAA DAŊGA SƐNRƐ

27

27–28

Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ
pàa ti yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ nda na

1 Kona, ma Moyisi wi ta Izirayɛlilelɛɛlɛ pe ni, a wì sigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Ŋgasegele ŋgele mi yɛn na kaan ye yeri nala, ye ke yigi jɛŋgɛ.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tara nda kaan ye yeri, pilige ŋga ni yaga Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe ye wa ti ni, ye sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ta lɛ yeri yerege yerege, ye fɛnrɛgɛ fige fa ti na yeri filige.
3 Na yaga gbaan wi kɔn mbe ye wa tara ti ni, lasiri sɛnrɛ nda fuun mila yuun ye kan, yeri yɔnlɔgɔ wa ki sinndɛɛrɛ ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga tara nda kaan ye yeri, pa ye yaa ye wa ti ni yɛɛn, to nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni fɔ na fuun; paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ye yeri we†.
4 Na yaga ka Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri, yege sinndɛɛrɛ ti yerege yerege wa Ebali yanwiga ki na, ye fɛnrɛgɛ fige fa ti na yeri filige, mbe yala ŋga mi yɛn na yuun ye kan nala ki ni†.
5 Wa ki laga nuŋgba ki na, ye saraga wɔsaga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan sinndɛɛrɛ ni, nda pee tugurɔn tunŋgo pyeyaraga kpɛ tɛgɛ mberi tɛ.
6 Ye yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki kan sinndɛɛrɛ nda pe siri tɛ to ta ni, mbe saara sogoworo wɔ li yeri wa ki na†,
7 konaa nayinmɛ saara ni. Ye yaa nayinmɛ saara kara ti ka wa mbe yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
8 Ko puŋgo na, yee ki lasiri ŋa wi sɛnrɛ ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ wa sinndɛɛrɛ ti na ti ya tila kara†.»

9 Ko puŋgo na, Moyisi naa saraga wɔfɛnnɛ mbele Levi setirige piile, pe yaa para Izirayɛli woolo pe ni mbe pe pye fɔ: «Izirayɛli woolo, ye pyeri ye logo. Yè pye nala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li woolo.
10 Yaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri. Yeli ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi yaa tanri ke na.»

Daŋga sɛnrɛ nda ti daga
mbe yo wa Ebali
yanwiga ki na

† **26:15 26.15:** Ɛki 3.8 † **26:18 26.18:** Ɛki 19.5; Tite 2.14; 1 Pyɛ 2.9 † **27:3 27.3:** Ɛki 3.8 † **27:4 27.4:** Dete 11.29 † **27:6 27.6:** Ɛki 20.25 † **27:8 27.8:** Zhozu 8.30-32

11 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Moyisi
wì sigi sɛnrɛ nda ti yo leele pe kan
fɔ:
12 «Na yaga ka Zhuridɛn gbaan
wi kɔn mbe yiri, Simeyɔn cɛnlɛ
woolo, naa Levi setirige piile, naa
Zhuda cɛnlɛ woolo, naa Isakari
cɛnlɛ woolo, naa Zhozɛfu cɛnlɛ
woolo konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe ni, pe yaa sa yere wa Garizimu
yanwiga ki na mbe duwaw pye leele
pe kan†.
13 Ɛɛn fɔ, Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa
Gadi cɛnlɛ woolo, naa Asɛri cɛnlɛ
woolo, naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo,
naa Dan cɛnlɛ woolo konaa Nɛfitali
cɛnlɛ woolo pe ni, pe yaa sa yere
wa Ebali yanwiga ki na mbe daŋga
sɛnrɛ yo.
14 «Kona Levi setirige piile pe yaa
sɛnrɛ ti lɛ, mbe pinlɛ mbege yo
ŋgbanga Izirayɛli woolo pe kan fɔ:
15 «Lere ŋa ka yarisunŋgo tɛ
nakoma mbe tugurɔn yan mbe
yaraga ka yanlɛɛ gbegele, mbe saga
yerege mbege lara laga ka ni (mbaa
ki gbogo), daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.
Ki yaraga ŋga kapyɔ jɛnfɔ gbegele ki
yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.» Kona leele pe ni fuun pege shɔ
pe yo fɔ: «Anmiina†.»
16 «Lere ŋa fuun kaa to nakoma wi
nɔ tifaga, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.
Kona leele pe ni fuun pege shɔ pe yo
fɔ: ‹Anmiina†.›
17 «Lere ŋa fuun kaa cɛnyɛnlɛ wi
tara kɔnlɔ li wɔ wa li yɔnlɔ, daŋga
yɛn ki fɔ wi wogo. Kona leele pe ni
fuun pege shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
18 «Lere ŋa fuun ka fyɔɔn yɛgɛ sin
mboo le kombege, daŋga yɛn ki fɔ
wi wogo. Kona leele pe ni fuun pege
shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
19 «Lere ŋa fuun ka kiti kɔn mbege
pɛn nambanŋa na (wi nambanra ti
kala na) nakoma pijiriwe na (wi pi-
jiriwe pi kala na) nakoma naŋgunjɔ
na (wi naŋgunjagara ti kala na),
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona
leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina†.›
20 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ wi to
jɔ ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo;
katugu wi fɛrɛ wa wi to wi na. Kona
leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina†.›
21 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ yaayogo
ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona
leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina†.›
22 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ wi to wi
sumborombyɔ ni, nakoma wi nɔ wi
sumborombyɔ ni, daŋga yɛn ki fɔ wi
wogo. Kona leele pe ni fuun pege
shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
23 «Lere ŋa fuun ka sinlɛ wi jɔ nɔ
ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona
leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina†.›
24 «Lere ŋa fuun kaa lewee yɛnlɛ
wa gbo larawa, daŋga yɛn ki fɔ wi
wogo. Kona leele pe ni fuun pege
shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina.›
25 «Lere ŋa fuun ka penjara shɔ
mbe lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa
gbo, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo. Kona
leele pe ni fuun pege shɔ pe yo fɔ:
‹Anmiina.›
26 «Lere ŋa fuun sigi lasiri sɛnrɛ
nda ti yigi mbaa tanri ti na, daŋga
yɛn ki fɔ wi wogo. Kona leele pe ni
fuun pege shɔ pe yo fɔ: ‹Anmiina†.›
»

28

Duwaw sɛnrɛ
(Levi 26.3-13; Dete 7.12-24)

1 «Na ma kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru jɛŋgɛ, mbeli
ŋgasegele ke ni fuun ke yigi mbaa
tanri ke na, koro ŋgele mila yuun
ma kan nala, kona Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ma yirige mbe wɛ
cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara
na ke na.

† **27:12 27.12:** Dete 11.29; Zhozu 8.33-35 † **27:15 27.15:** Ɛki 20.4; 34.17; Levi 19.4; 26.1; Dete 4.15-18; 5.8 † **27:16 27.16:** Ɛki 20.12; Dete 5.16 † **27:17 27.17:** Dete 19.14 † **27:18 27.18:** Levi 19.14 † **27:19 27.19:** Ɛki 22.21; 23.9; Levi 19.33-34; Dete 24.17-18 † **27:20 27.20:** Levi 18.8; 20.11; Dete 23.1 † **27:21 27.21:** Ɛki 22.18; Levi 18.23; 20.15-16 † **27:22 27.22:** Levi 18.9; 20.17 † **27:23 27.23:** Levi 18.17; 20.14 † **27:26 27.26:** Gala 3.10

2 Na ma kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ li yeri, duwaw ŋa fuun
li yaa tirige ma na wi pye ma woo,
wi ŋa:
3 Ma yaa pye duwaw pyɔ wa ca
konaa mbe pye duwaw pyɔ wa
wasege ki ni.
4 Li yaa duwaw ma na mbɔɔn kan
piile lɛgɛrɛ ni, naa yarilire
lɛgɛrɛ ni,
mbe ti ma nɛrɛ, naa ma simbaala
konaa ma sikaala ŋgbeleye yi
lɛgɛ.
5 Li yaa duwaw ma na mbɔɔn kanja
pire ti yin tige pire ni
konaa mbe ma tirara ti yin muwɛ
lɛgɛrɛ ni.
6 Ma karisaga li yaa duwaw ma na,
ma pansaga li yaa duwaw ma na†.
7 «Na ma mbɛnfɛnnɛ paga yiri ma
kɔrɔgɔ malaga ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa ti ma ya pe ni. Na paga konɔ
nuŋgba lɛ mbe pan ma kɔrɔgɔ, pe
yaa ka fe ma yɛgɛ mbe sɔngɔrɔ pe
yɛ pe yɛ.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma
na mbe ti ma bondoolo pe yinyin
yarilire ni, konaa mbe ti ma kɛɛ
tunndo ti ni fuun tila yɔngɔ. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw
ma na wa tara nda li yɛn na kaan
ma yeri ti ni.
9 «Na maga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yigi mbaa
tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, li yaa
ma pye cɛnlɛ kpoyi li yɛɛ kan paa
yɛgɛ ŋga na làa wugu ki wogo ki na
ma kan we.
10 Kona cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn
laga tara na, ke yaa ki yan mbege jɛn
fɔ pe yɛn nɔɔ yinri Yɛnŋɛlɛ li woo,
pa pe yaa la fyɛ ma yɛgɛ.
11 «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn
ma tɛlɛye pe yeri ma wugu mbe tara
nda kan ma yeri, li yaa yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ kan ma yeri wa ti ni. Li
yaa piile lɛgɛrɛ kan ma yeri, mbɔɔn
yaayoro ŋgbeleye yi pye yi lɛgɛ
konaa mbe yarilire lɛgɛrɛ kan maa
kɔɔn.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li yarijɛndɛ
tɛgɛsaga ki yɛngɛ, mbe ti tisara
mbe pan laga tara ti na ma kan ti
pansanga wi na, mbe duwaw ma kɛɛ
tunndo ti ni fuun ti na. Ma yaa kaa
fɔrɔ tari cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo na;
ɛɛn fɔ mboro wo na, ma se kaa fɔrɔ
lee.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma pye
koŋgbanŋa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ, ma
se ka pye puŋgofɔ. Ma yaa ka
pye cɛnsagbɔgɔ na; ma se ka pye
cɛnsaga jɛɛlɛ na. Ko yaa pye ma, na
ma kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ŋgele mila yuun ma kan
nala ke nuru, mbe ke yigi mbaa tanri
ke na we;
14 konaa, sɛnrɛ nda mila yuun ma
kan nala, na mɛɛ ti kɛ mbe kari
kalige na nakoma kamɛŋgɛ na, mbe
taga yarisunndo ta yɛgɛ na mbaa ti
gbogo we†.

Na maga pye mbalogoŋɔ daŋga kagala ŋgele ke yaa to ma na (Levi 26.14-46)

15 «Ɛɛn fɔ, na ma woro na
nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li
yeri, na ma sili ŋgasegele naa li
kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mi jate mila
yuun ma kan nala ke yigi mbaa tanri
ke na, daŋga kagala ŋgele ke yaa
pan mbe to ma na ke ŋgele:
16 Ma yaa pye daŋga pyɔ wa ca
mbe pye daŋga pyɔ wa wasege ki ni.
17 Daŋga yaa to ma kanja pire naa
ma tirara ti na†.
18 Yɛnŋɛlɛ li yaa ma piile pe daŋga
konaa mbɔɔn kɛrɛ yaara, naa ma
nɛrɛ, naa simbaala konaa
sikaala ŋgbeleye yi pire ti
daŋga.
19 Ma karisaga li yaa ma daŋga,
ma pansaga li yaa ma daŋga.
20 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma daŋga,
mbe jatere piriwɛn naa fyɔnwɔ wa

† **28:6 28.6** Li yaa duwaw ma na ma karisaga konaa mbe duwaw ma na ma pansaga ko yɛn naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ma na ma kapyege ki ni fuun ni ma yinwege ki ni. † **28:14 28.14:** Dete 11.13-17 † **28:17 28.17:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tige pire se ta mbe ye wa ma kanjapire ti ni, muwɛ se si ta mbaa tire wa ma tirara ti na.

ma na, mbe ti jɔgɔwɔ mbe gbɔn ma kɛɛ tunndo nda fuun maa piin ti na, fɔ mbe sɔɔn tɔngɔ mbɔɔn kɔ fyaw, katugu mà katijangara pye ma laga li na.
21 Maa kee sa ye tara nda ni mberi shɔ mberi ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa tifɛlɛgɛ yama wa ma na fɔ pi sɔɔn kɔ pɔɔn wɔ wa ti ni.
22 Li yaa cɔgɔrɔ yama wa ma na, naa witiwɛrɛwɛ ni, naa yaritinnde yama pi cɛnlɛ pyew, mbe ti wawa mbe yere, ma yarilire ti waga yere na konaa mbe fɔngɔ. Ki jɔlɔgɔ kagala ke yaa to ma na fɔ sɔɔn kɔ.
23 Wa ma go na, naayeri wi yaa sheli paa tuguyɛnrɛ yɛn, tara fun ti yaa sheli wa ma tɔɔrɔ ti nɔgɔ paa tugurɔn yɛn†.
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti gbanŋgban naa taambugɔ mbaa yinrigi wa naayeri la wuun ma na wa ma tara tisaga ki yɔnlɔ, fɔ ye sa tɔngɔ ye kɔ.
25 Li yaa ti ma mbɛnfɛnnɛ pe ya ma ni; na yaga konɔ nuŋgba lɛ mbe kari sa to pe na, ye yaa ka fe pe yɛgɛ mbe sɔngɔrɔ ye yɛ ye yɛ. Wunluwɔ mba fuun pi yɛn laga tara na, pi yaa ki yan mbe fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
26 Ye gboolo pe yaa ka pye naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ nda laga tara na ti yaakara. Lere kpɛ se kari purɔ.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa naŋgbanra wa ma na paa yɛgɛ ŋga na làa ki pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na, naa kooko ni, naa kawa konaa sanŋgbanra yama ni mba pi se ya gbara mbe kɔ.
28 Li yaa yara leŋge ma ni, mbe yɛnfyɔnrɔ wa ma na, mbɔɔn jatere wi shɔ ma yeri.
29 Yɔnlɔfugo na, ma yaa kaa talitali la toro paa yɛgɛ ŋga na fyɔɔn maa talitali na toro wɔwɔ ni we. Ma kɛɛ tunŋgo ka kpɛ se ka yɔn. Pe yaa kaga ŋgban ma na pilige pyew, mbaa ma kɛɛ yaara ti koli ma yeri; lere se ka ta mbɔɔn shɔ.
30 «Na sumboro wa ka pye naŋa wa yeri wi katogo jɔ, naŋa wa yɛgɛ yaa ka sinlɛ wi ni fanŋga na. Na lere wa ka go kan, wi se ka ta mbe cɛn wa ki ni. Na lere wa yɛgɛ ka ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn wi se kari pire ta cɔ.
31 Pe yaa kaa ma nɛrɛ ti kuun ma yɛgɛ na, ma se si kaga kara ta ka. Pe yaa kaa ma sofilele pe shoo ma yeri, ma yɛgɛ na, pe se si ka pe yɔngɔ kan ma yeri; pe yaa ka ma simbaala naa sikaala pe kan ma mbɛnfɛnnɛ pe yeri, lere se ka ta mbɔɔn saga.
32 Pe yaa kɔɔn pinambiile naa sumborombiile pe le kulowo ni cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yeri. Ye yaa kaa pe konɔ wele pilige pyew fɔ ye yɛngɛlɛ ke ka sa te, ɛɛn fɔ, ye se ka ya mbe kala la pye.
33 Tara nda woolo mɛɛ jɛn poro pe yaa ka pan mbaa yarilire nda maa taa wa ma kɛɛrɛ ti ni ti kaa konaa mbaa ma kɛɛ tunndo tɔnli wi ni fuun wi nii. Pe yaa kaga ŋgban ma na, mbaa ma jɔlɔ sanga pyew.
34 Kagala ŋgele ma yaa kaa yaan yɛnlɛ ni, ke yaa ka yara le ma ni.
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa naŋgbanra tipere wa ma na. Ti yaa to ma kanŋguuro naa ma jegbɔgɔlɔ ke na, kona si jaraga ma witige ki lagapyew, mbege lɛ wa ma tɔndagala ke na sa gbɔn wa ma go ki na; ti se ya gbara mbe kɔ†.
36 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti pɔɔn koli mbe pinlɛ wunluwɔ ŋa ma yaa tɛgɛ ma yɛɛ go na wi ni, mbe kari ye ni cɛnlɛ la yɛgɛ woolo tara ni, nda mboro naa ye tɛlɛye pe ni ye siri jɛn. Wama ye yaa la yarisunndo ta yɛgɛ gbogo nda ti yɛn tire naa sinndɛɛrɛ woro†.
37 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kari ye ni tara nda woolo fuun yeri, kagala ŋgele ke yaa ye ta, ke yaa to pe yɔn na, pe yaa la tɛgɛ ye na, mbaa ki la koo ye na.
38 «Ma yaa ka yariluguro lɛgɛrɛ lugu wa ma kɛɛrɛ ti ni, ɛɛn fɔ, yarilire nda ma yaa ka ta wa mbe

† **28:23 28.23:** Naayeri wi yaa sheli paa tuguyɛnrɛ yɛn, tara ti yaa sheli paa tugurɔn yɛn, ko sɛnrɛ to yɛn na para tisaga mbapanwa naa wawa po sɛnrɛ na. † **28:35 28.35:** Ɛki 9.11 † **28:36 28.36:** Dete 4.27-28; 2 Wunlu 17.4-6; 25.11

kɔn ti yaa ka pye jɛgɛlɛ; katugu gbatɔ wi yaa ti ka.
39 Ma yaa ka ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn,
mberi tunŋgo pye. Ɛɛn fɔ, ma se ka
duvɛn ta wa ti ni mbe wɔ, ma se si
ka ki ɛrɛzɛn pire ti cɔ, katugu fyɛnrɛ
yaa kari ka.
40 Oliviye tire yaa ka pye wa ye
tara ti lagapyew, ɛɛn fɔ, ma se kaga
pire sinmɛ pa ta mbe wɔ yɛrɛ mbaa
pi faa, katugu ma oliviye tire pire ti
yaa kaanla mbe toori mbalɛrɛ.
41 Ma yaa ka pinambiile naa sum-
borombiile se, ɛɛn fɔ pe se ka koro
ma ni, katugu pe yaa ka pe koli mbe
kari pe ni kulowo.
42 Gbatɔ wi yaa ka ma tara tire naa
ma kɛrɛ yaara ti ni fuun ti ka.
43 Nambanmbala mbele pe yaa ka
pye mbe cɛn wa ye sɔgɔwɔ, poro yaa
kaa yinrigi suyi mbe wɛ ma na, ma si
yala mboro wo na, ma yaa la tinrigi
nɔgɔna suyi.
44 Poro pe yaa kaa fɔrɔ tari mboro
na, ɛɛn fɔ mboro se kaa fɔrɔ tari
poro na. Poro pe yaa ka pye
koŋgbanmbala, mboro mbe pye
puŋgofɔ.
45 «Ki daŋga kagala ke ni fuun
ke yaa to ma na, mbe koro ma ni,
mbe pye ma wogolo fɔ ma sa tɔngɔ
ma wɔ wa, katugu yee logo Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbeli
ŋgasegele naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele lì kan ye yeri ke yigi la tanri
ke na.
46 Ki daŋga kagala ke yaa pye
paa yɛrɛwɛ kacɛn naa kafɔnnɔ yɛn
mboro naa ma setirige piile ye kan
fɔ sanga pyew.
47 «Naa ma sila tunŋgo pye nay-
inmɛ ni konaa ma kotogo ki ni fuun
ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li kan,
yarilɛgɛrɛ nda fuun mà ta ti kala na,
48 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma
mbɛnfɛnnɛ mbele torogo ma
kɔrɔgɔ, ma yaa la tunŋgo piin
pe kan fuŋgo naa wɔgɔ ni, naa
witiwaga ni, konaa fyɔnwɔ pi ni.
Li yaa tunŋgo pyetige tugurɔn wogo
taga ma pajogo ki na†, fɔ ma sa tɔngɔ
ma wɔ wa.
49 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa cɛnlɛ la
yirige mbe wa ma na, li yaa yiri lege,
fɔ wa tara ti go ŋga na, na ma woro
nali sɛnrɛ ti nuru, mbe pan mbe to
ma na paa yɛgɛ ŋga na yɔn ma kaa
to yaraga na we.
50 Ki cɛnlɛ woolo pe yaa pye
yɛwaga fɛnnɛ, pe saa lelɛɛ jate, pe
se si pyɔ yinriwɛ ta.
51 Pe yaa kɔɔn yaayoro naa ma
kɛrɛ yarilire ti ka fɔ sɔɔn tɔngɔ
mbɔɔn wɔ wa. Pe se ka yarilire
pire ta yaga ma kan nakoma duvɛn
fɔnŋɔ, nakoma sinmɛ, nakoma
napige, nakoma simbapige konaa
mbe sikapige ka yaga ma kan, fɔ
pe sɔɔn tɔngɔ pɔɔn wɔ wa.
52 Pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara
kan ye cara ti ni fuun ti tanla mberi
yɔn tɔn. Malaga sigemboro nda tì
yagara yagara ma liri liri ma ye tara
cara ti ni fuun ti maga, a yè ye jigi
wi taga ti na, ti yaa toori. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cara
nda fuun kan ma yeri wa ma tara,
pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan
wa ti tanla.
53 Mbɔɔn ta ma mbɛnfɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan wa ye
cara ti tanla mari yɔn tɔn, pe yaa
ma jori mbɔɔn le jɔlɔgɔ fɔ ma saa
ma piile pe kaa. Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ li yaa pinambiile naa
sumborombiile mbele kan ma yeri,
ma yaa kaa pe wire kara ti kaa.
54 Ye ni, naŋa ŋa wi yɛn kotoy-
inŋge ni konaa ma pye pɔw ma
wɛ, wi yaa kaa wi nɔsepiile pe wele
tipege ni, naa wi jɔ wi ni, wo ŋa wùu
ndanla we, konaa wi piile mbele pe
yaa koro wi kan pe ni;
55 jaŋgo na wi kaa wi piile pe wire
kara ti kaa sanga ŋa ni, wiga ka ta
kan wa kpɛ yeri pe ni, katugu yaak-
aga ka kpɛ si koro wi yeri, katugu ye
mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsara kan ye cara ti ni fuun ti
tanla mberi yɔn tɔn, mbe ye jori
konaa mbe ye le jɔlɔgɔ.

† **28:48 28.48:** Mbe tunŋgo pyetige tugurɔn wogo taga pajogo ki na ko yɛn na para kulowo po sɛnrɛ na.

56 Ye ni, jɛlɛ ŋa wi yɛn kotoyinŋge
ni konaa ma pye pɔw, wo ŋa wi sila
yɛnlɛ yɛrɛ mboo tɔlɔgɔ ki kan tara
wi kotoyinŋge konaa wi yɛn pɔw
yɛgɛ ŋga na ki kala na, wi yaa kaa wi
pɔlɔ wi wele tipege ni, wo ŋa wi yɛn
maa ndanla we, naa wi pinambiile
konaa wi sumborombiile pe ni.
57 Wi yaa kaa ki jaa yɛrɛ mbe lara
mboo piyɛngɛ ŋga wì se fɔɔnfɔɔn ki
ka wi nuŋgba konaa seŋgara nda
tì to, a wì shɔ ti ni we; katugu ye
mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsara kan ye cara ti tanla mberi
yɔn tɔn, mbe ye jori konaa mbe ye
le jɔlɔgɔ†.
58 «Lasiri sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma
yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, na
ma siri yigi mbaa tanri ti na, mbaa
fyɛ ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ fɔ naa fyɛrɛ
gbɔrɔ wafɔ wi yɛgɛ, ko kɔrɔ wo ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le,
59 pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
kafɔnŋgɔlɔ pye mbe jɔlɔgɔ kagala
wa mboro naa ma setirige piile ye
na konaa mbe yambewe wa ye na,
mba pi kɔwɔ se tanla.
60 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun màa
fyɛ ke na wa Ezhipiti tara, li yaa ke
wa ma na ke koro ma ni.
61 Mbe taga wa ko na, yama cɛnlɛ
pyew naa jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke
woro ma yɔnlɔgɔ laga ki lasiri sɛwɛ
ŋa wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ko
kagala koro wa ma na fɔ ma sa kɔ
ma wɔ wa.
62 Ali mbege ta yàa pye ma lɛgɛ
paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn, yoro
sanmbala mbele ye yaa koro ye se ka
lɛgɛ, katugu yee logo Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yeri.
63 Yɛgɛ ŋga na kìla Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla, a lì kajɛŋgɛ pye ye kan,
ma ti a yè lɛgɛ, pa ki yaa kali ndanla
ma fun li ye tɔngɔ li ye kɔ. Ki ka pye
ma, ye yɛn na kee sa ye tara nda ni,
mberi shɔ mberi ta, pe yaa ka ye koli
mbe ye yirige wa ti ni.
64 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ye
jaraga cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ mbege lɛ
tara ti go ŋga na saga wa go ŋga na.
Mbɔɔn ta wa ki laga ki na, ma yaa la
tunŋgo piin yarisunndo ta yɛgɛ kan,
nda ti yɛn tire naa sinndɛɛrɛ woro;
to nda yoro naa ye tɛlɛye pe ni ye
sila ti jɛn faa.
65 Mbe ye ta wa ki cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ, ye se ka yɛyinŋge ta, ye se
si ka wogosaga ta mbe cɛn. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ye sunndo wila kɔɔn
ye na, yɛwɔgɔ mbe ye ta konaa ye
jigi wi kɔn ye na pew.
66 Ma yinwege wogo ki yaa kaa ma
kɔɔn shyɛn. Ma yaa kaa fyɛ yɔnlɔ
naa yembinɛ. Ma jatere wi yaa ka
piri ma na ma yinwege wogo ki na.
67 Kagala ŋgele ye yaa kaa yaan
sanga pyew ke yaa kaa fyɛrɛ gbɔrɔ
waa ye na, mbe ye kan pinliwɛ ni
yaa yuun fɔ: ‹Ee, ndɛɛ ki pye ki ja
pye yɔnlɔkɔgɔ, ko mbe ja mbɔnrɔ!›
Yɔnlɔkɔgɔ ka gbɔn, yaa yuun fɔ:
‹Ee, ndɛɛ ki pye ki ja pye pinliwɛ ni,
ko mbe ja mbɔnrɔ!›
68 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti pe ye
lɛ tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni mbe
sɔngɔrɔ ye ni wa Ezhipiti tara, ma
si yala làa ki yo ma yo fɔ ye se kari
konɔ li yan naa. Mbe ye ta wa, ye
yaa kaa ye yɛɛ pɛrɛ ye mbɛnfɛnnɛ
pe yeri kulolo, ɛɛn fɔ lere wa kpɛ se
ka yɛnlɛ mbe ye lɔ.»

YINWEFƆNŊGƆ WA YƆN FINLIWƐ PI NI

28.69–30.20

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ pi le naa Izirayɛli woolo pe ni

69 Ma Izirayɛli woolo pe ta wa
Mowabu tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn
finliwɛ sɛnrɛ nda yo Moyisi wi kan
ma yo wuu le pe ni, pi sɛnrɛ tori nda
yɛɛn. Ki yɔn finliwɛ pì le ma taga wa
mba làa keli ma le pe ni wa Horɛbu
yanwiga ki na pi na.

29

1 Kona, a Moyisi wì si Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe yeri ma pe pye
fɔ: «Ma ye ta wa Ezhipiti tara, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ŋga pye Farawɔn wi na,

† **28:57 28.57:** 2 Wunlu 6.28-29; Yuŋgbɔ 4.10

naa wi legbɔɔlɔ konaa wi tara ti na,
yàa ki yan yɛnlɛ ni.
2 Kaŋgbangala tugbɔŋgɔlɔ ŋgele
làa wa pe na konaa kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ ŋgele làa pye ma yɔn
fili, yàa ke yan yɛnlɛ ni.
3 Konaa ki ni fuun, ali ma pan ma
gbɔn nala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li faga le
wa ye nawa ye ya yaa kagala kɔrɔ
jɛnni, nakoma mbege yɛngɛlɛ kan ye
yeri ye ya yaa yaan nakoma mbege
nuŋgbogolo kan ye yeri ye ya yaa
nuru†.
4 Làa ye yɛgɛ sin wa gbinri wi ni
ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn. Ye
yaripɔrɔ tii lɛ mbe kɔɔnlɔ, ye sawira
fun tii lɛ mbe kɔɔnlɔ.
5 Ye sila yaakara ka, ye sila si
duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ†,
jaŋgo yege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li
yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le.
6 Ko puŋgo na, a yè si pan ma
gbɔn laga ki laga ŋga ki na. Ɛshibɔn
ca wunlunaŋa Sihɔn naa Bazan tara
wunlunaŋa Ɔgi pè si yiri we kɔrɔgɔ
malaga ni. Ɛɛn fɔ wàa ya pe ni.
7 Wàa pe tara ti shɔ mari kan
Urubɛn cɛnlɛ, naa Gadi cɛnlɛ konaa
Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe
yeri ti pye pe kɔrɔgɔ†.
8 Ki kala na, ye daga mbege yɔn
finliwɛ mba pi sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri
ti na, jaŋgo ye kɛɛ tunndo ti ni fuun
tila yɔngɔ.

Yɛnŋɛlɛ lì yɔn finliwɛ mba le ki daga poo yigi jɛŋgɛ

9 «Nala, Izirayɛli woolo, ye ni fuun
ye mbele yè pan ma gbogolo na
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ye teele, naa ye cɛngɛlɛ
teele, naa ye lelɛɛlɛ, naa ye fanŋga
fɛnnɛ konaa ye nambala pe ni fuun
pe ni,
10 naa ye piile, naa ye jɛɛlɛ konaa
nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn
laga ye sɔgɔwɔ laga ye paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni pe ni, poro mbele pe
maa kanŋgirɛ jaa na tɔnmɔ kori ye
kan we†.
11 Ye yɛn na nala, jaŋgo mbe ye
wa yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe le ye ni
pi ni, ki yɔn finliwɛ mba lì le ye ni
ma wugu ki na we;
12 jaŋgo ye pye li woolo nala, lo
jate li pye ye Yɛnŋɛlɛ, paa yɛgɛ ŋga
na làa ki yo ye kan, maga yɔn fɔlɔ
kɔn ma wugu ki na ye tɛlɛye Abira-
hamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe
kan we.
13 Yoro nuŋgba ma mila ki yɔn fin-
liwɛ pi nii ye ni konaa naga wuguro
ti wungu ye kan.
14 Ɛɛn fɔ, yɔn finliwɛ pi yɛn mbele
fuun pe yɛn ma yere laga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
nala pe woo, konaa mbele pe fa se
gbɛn pe woo.
15 «Wàa pye ma cɛn wa Ezhipiti
tara yɛgɛ ŋga na konaa wàa cɛngɛlɛ
ke tara ti pari ma toro yɛgɛ ŋga na,
yège jɛn.
16 Yaritijangara nda ki cɛngɛlɛ ke
maa gbogo yàa ti yan, naa yarisun-
ndo nda pè gbegele tire ni, naa
sinndɛɛrɛ ni, naa warifuwe ni konaa
tɛ ni.
17 Naŋa, nakoma jɛlɛ, nakoma
sege nakoma cɛnlɛ si daga mbe ta
wa ye sɔgɔwɔ na li woolo pe yaa
laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na
nala mbe saa tunŋgo piin tara ta
yɛgɛ yarisunndo kan. Lere si daga
mbe ta wa ye sɔgɔwɔ mbe pye paa
shɔnrɔtige konaa yaritisorogo yɛn.
18 Ki yɔn finliwɛ naa ki wuguro
sɛnrɛ nda ti logoŋgɔlɔ, na lere wa
kaa yɛɛ gbɔgɔ wa wi yɛɛ kotogo na
mbe yo fɔ: ‹Mi yaa yɛyinŋge ta, ali
na mi kaa tanri nuŋgboŋgbanla na,
na nandanwa kala li na,› na wi ka ti

† **29:3 29.3:** Ɔrɔmu 11.8 † **29:5 29.5:** Pe sila yaakara ka nda sɛnwee lari tunŋgo pye; pe sila si duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ mba sɛnwee la gbegele; Ɛki 16.1–17.7. † **29:7 29.7:** Nɔmbu 32 † **29:10 29.10:** Zhozu 9.21,23,27 † **29:18 29.18:** Ŋga ki yo fɔ: *Na wi ka ti wa ka puŋgo,* Eburu sɛnrɛ ti ni kì yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Sinndire naa wɔgɔ nakoma tayinnde naa wawa. Ki yaa pye yomiyɛlɛ lɛlɛ lali Eburuye pe yeri. Lere nuŋgba kapyere tijangara kala na, nda wila piin naga jate ma yo wi yaa yɛyinŋge ta, ti yaa ti Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala li to lelɛgɛrɛ na.

wa ka puŋgo†,
19 kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li se ka yɛnlɛ
mbege fɔ wi kala yaga. Ɛɛn fɔ, li
naŋgbanwa gbɔɔ naa li yenjaga ki
ni, ti yaa yiri wi kɔrɔgɔ. Daŋga
sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ
laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ti kagala ke
yaa to ki fɔ wi na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa wi mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga
tara ti ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi wɔ
Izirayɛli cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ, mbe ti
wila jɔlɔ, mbe yala yɔn finliwɛ sɛnrɛ
ti daŋga kagala ŋgele fuun ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ laga ki lasiri sɛwɛ ŋa wi
ni ke ni.

Sɛnŋgbanra nda Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa ki kagala ke pye mbe ke yɔn fili

21 «Jɔlɔgɔ kagala naa yama mba
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wa ki
tara nda ti na, ye setirige piile mbele
pe yaa ka yiri ye puŋgo na, ko kɔrɔ
wo yɛn ye piile poro piile wele, naa
nambanmbala mbele pe yaa ka yiri
taleere ta ni mbe pan, pe yaa kaga
kagala ke yan, mbaa yuun fɔ:
22 ‹Ki tara nda ti ni fuun kiribi, naa
kɔ naa kasɔn ti sogo. Pe se ya yaraga
ka kpɛ lugu wa ti ni, yaraga ka kpɛ se
ya fi wa, yan kpɛ se si ya yiri wa ti ni.
Tì jɔgɔ paa Sodɔmu ca, naa Gomɔri
ca, naa Adima ca konaa Zeboyimu
ca ki yɛn; to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
tɔngɔ wa li naŋgbanwa gbɔɔ naa li
kayaŋga gbɔgɔ ki ni we†.›
23 Kona cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni
fuun ke yaa kaa yuun fɔ: ‹Yiŋgi na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sigi tara nda ti tɛgɛ
yɛɛn? Yiŋgi kì pan li naŋgbanwa
gbɔɔ mba pi ni?›
24 Kona pe yaa pe yɔn sogo mbe
yo fɔ: ‹Ko pye ma, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ le, làa
yɔn finliwɛ mba le pe ni pe yiriŋgɔlɔ
wa Ezhipiti tara, pòo jɔgɔ.
25 Paa saa na tunŋgo piin yarisun-
ndo ta yɛgɛ kan, na fɔli ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo, nda pe sila jɛn
faa; Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ti sɛnrɛ yo
pe kan.
26 Ko kala ki ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
nawa ŋgban ki tara nda ti ni fɔ
jɛŋgɛ, ma daŋga kagala ŋgele fuun
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa
wi ni ke wa pe na.
27 Wa li naŋgbanwa gbɔɔ naa li
kɔnrɔ tandorogo konaa li kayaŋga
gbɔgɔ ki ni, lì pe yirige laga tara ti
ni ma pe purɔ, a pè kari tara ta yɛgɛ
ni; pe yɛn wa ki tara ti ni ali ma pan
ma gbɔn nala.›
28 «Kagala ŋgele ke yɛn ma lara
koro yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
li wogolo. Ɛɛn fɔ, kagala ŋgele lì
naga, koro yɛn woro naa we se-
tirige piile we wogolo fɔ sanga pyew;
jaŋgo waa tanri waa yala ki lasiri ŋa
wi sɛnrɛ ti ni fuun ti ni.

30

Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ duwaw ŋa ye yaa ta

1 «Duwaw sɛnrɛ naa daŋga sɛnrɛ
nda fuun mì yo ye kan, ye ta wele
ye wɔ ti ni; ki kagala ke yaa pye
mbe yɔn fili. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ, na liga ye jaraga wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, na ye kaa
jatere piin ke na mbe ye ta wa ke
yeri,
2 na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, yoro naa ye piile
pe ni, mbaa nuru li yeri ye kotogo ki
ni fuun ni konaa ye jatere wi ni fuun
ni, mbe yala nda fuun mila yuun ye
kan nala ti ni,
3 pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yinriwɛ ta, mbe
ye woolo mbele pàa yigi ma kari
wa kulowo pi ni pe wɔ wa. Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ye jaraga cɛngɛlɛ ŋgele
fuun sɔgɔwɔ, li yaa ye gbogolo mbe
ye wɔ wa ke yeri naa fɔnŋgɔ.
4 Ali na kaa pye pè ye jaraga ma
kari ye ni wa dunruya wi go ŋga na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa sa ye gbogolo,
mbe ye lɛ mbe pan ye ni.

† **29:22 29.22:** Zhenɛ 19.24-25; 10.19; 13.10; 14.8; Oze 11.8

5 Ki tara nda tìla pye ye tɛlɛye pe
woro faa, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
li yaa sɔngɔrɔ mbe pan ye ni wa ti
ni, ye pan yeri ta ti pye ye woro. Li
yaa kajɛŋgɛ pye ye kan, mbe ti ye
lɛgɛ ye wɛ ye tɛlɛye pe na.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa
yoro naa ye piile pe ni ye kotoro
ti pye kpoyi, jaŋgo li ye ndanla ye
kotogo ki ni fuun ni konaa ye jatere
wi ni fuun ni; jaŋgo ye koro yinwege
na.
7 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa daŋga
kagala ŋgele mì yɛgɛ yo ye kan ke
ni fuun ke wa ye mbɛnfɛnnɛ, naa
ye panrafɛnnɛ konaa ye jɔlɔfɛnnɛ pe
na.
8 Yoro wo na, ye yaa sɔngɔrɔ mbe
pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, mbaa
nuru li yeri konaa mbaa tanri li
ŋgasegele ŋgele fuun mila yuun ye
kan nala ke na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa
duwaw ye kɛɛ tunŋgo ki ni fuun
ki na. Li yaa piile lɛgɛrɛ kan ye
yeri, mbe ye yaayoro pire ti pye ti
lɛgɛ konaa mbe yarilire lɛgɛrɛ kan
ye yeri. Kona ki yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla laa kajɛŋgɛ piin ye kan naa
fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa pye na
kajɛŋgɛ piin ye tɛlɛye pe kan,
10 na ye kaa nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbeli ŋgasegele
koro naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ mbaa
tanri ke na we, koro ŋgele ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ laga ki lasiri sɛwɛ ŋa wi
ni, konaa mbe sɔngɔrɔ mbe pan li
kɔrɔgɔ ye kotogo ki ni fuun ni konaa
ye jatere wi ni fuun ni.

Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma yɔngɔ ye ni

11 «Ŋgasegele ŋgele mila yuun ye
kan nala, ke woro ma ŋgban ye na
mbe ke kɔrɔ jɛn, ke si woro ma lali
ye ni.
12 Ke woro wa yɛnŋɛlɛ na mbe ti
yaa yuun fɔ: ‹Ambɔ wi yaa lugu
mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na we ni mbe
sa ke lɛ mbe pan ke ni we kan, mbaa
ke yuun we kan jaŋgo waa tanri ke
na.›
13 Ke woro wa kɔgɔje wi puŋgo na,
mbe ti yaa yuun fɔ: ‹Ambɔ wi yaa
kɔgɔje wi kɔn mbe kari we kala na,
mbe sa ke lɛ mbe pan ke ni, mbaa
ke yuun we kan jaŋgo waa tanri ke
na.›
14 Ayoo ki woro ma, ki sɛnrɛ ti yɛn
ma yɔngɔ ye ni tɔɔn; ti yɛn wa ma
yɔn konaa wa ma kotogo na, jaŋgo
yaa tanri ti na†.

Sɛnrɛ nda tila yinwege kaan, ye to wɔ

15 «Ye wele Izirayɛli woolo, mì
yinwege naa fɛrɛwɛ tɛgɛ ye yɛgɛ
sɔgɔwɔ nala, naa kunwɔ konaa
jɔlɔgɔ ni.
16 Ki kala na, ŋga mila yuun ye
kan nala koyi ŋga fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ye ndanla, yaa tanri li konɔ li na,
yeli ŋgasegele, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ
konaa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
jɛŋgɛ. Ki ka pye ma, ye yaa koro yin-
wege na, mbe lɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw ye na wa tara
nda yaa kee sari shɔ mberi ta ti ni.
17 Ɛɛn fɔ, na yaga si ye jatere wi
laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe je mbe
yo ye se logo li yeri, na yaga ye yɛɛ
yaga paa kee ye ni ye saa yarisunndo
ta yɛgɛ gbogo, mbaa tunŋgo piin ti
kan,
18 mi yɛn naga yuun naga finligi
ye kan nala, fɔ ye yaa ka kɔ mbe
wɔ wa pew. Ye yɛn na kee sa ye
tara nda ni wa Zhuridɛn gbaan wi
puŋgo na, mberi shɔ mberi ta, ye se
yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.
19 «Mì naayeri wo naa tara ti pye
na sɛrɛfɛnnɛ nala, fɔ mì yinwege
konaa kunwɔ pi tɛgɛ ye yɛgɛ sɔgɔwɔ
nala, naa duwaw wo naa daŋga ki
ni. Ye yinwege ko wɔ jaŋgo ye koro
yinwege na yoro naa ye setirige piile
pe ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ye
ndanla, yaa nuru li yeri, ye koro
ye mara li na, katugu lo li ti ye
yɛn yinwege na. Lo li yaa ti ye
yinwetɔnlɔgɔ ta wa tara nda làa
yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe kan ye

† **30:14 30.12-14:** Ɔrɔmu 10.6-8 † **30:20 30.20:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13

tɛlɛye, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe yeri ti ni†.»

MOYISI WI KAPYEGELE PUŊGO WOGOLO

31

31–34

Moyisi wi sɛnrɛ puŋgo woro naa Zhozuwe wi tɛgɛwɛ wa Moyisi wi yɔnlɔ

1 Moyisi wìla ki sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan ma yo fɔ:
2 «Koni mì ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa (120), mi se ya mbaa ye yɛgɛ sinni naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan fɔ mi sege Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn mbe yiri†.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa la ye yɛgɛ sinni. Li yaa ka cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma cɛn wa ke tɔngɔ wa ye yɛgɛ, jaŋgo ye pe tara ti shɔ yeri ta. Zhozuwe wo wi yaa kaa ye yɛgɛ sinni paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki cɛngɛlɛ ke tɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na làa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo Sihɔn naa Ɔgi pe tɔngɔ ma pinlɛ pe tara ti ni†.
5 Li yaa pe le ye kɛɛ ye ya pe ni, ye pe pye paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye kan we.
6 Ye kotogo le ye yɛɛ ni, ye yere jɛŋgɛ. Yaga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na pe kala na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pinlɛ ye ni. Li se laga ye na, li se si je ye na.»
7 Ko puŋgo na, a Moyisi wì si Zhozuwe wi yeri Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma suu pye fɔ: «Fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta, katugu mboro ma yaa sa ye ki leele mbele pe ni wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu mbe kan pe tɛlɛye pe yeri ti ni, mberi yɛɛlɛ pe na.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo jate li yaa lɔɔn yɛgɛ sinni. Li yaa pye ma ni, li se laga ma na, li se si je ma na. Maga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na†.»

Lasiri sɛwɛ wi daga mbaa kara yɛlɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn pyew

9 Moyisi wìla ki lasiri sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ mari kan Izirayɛli lelɛɛlɛ pe yeri naa saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi setirige piile pe yeri, poro mbele pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu we.
10 A Moyisi wì sigi tunŋgo ki kan pe yeri ma yo fɔ: «Yɛlɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn pyew, fɔrɔ ti kala yagawa yɛlɛ li lɛsanga wi ni, Gbataala nɔgɔ fɛti wi nɔgɔ na†,
11 na Izirayɛli woolo pe ni fuun paga ka sa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na sanga ŋa ni, wa laga ŋga li yaa ka wɔ ki ni, yege lasiri sɛnrɛ nda ti kara pe kan.
12 Ye leele pe ni fuun pe gbogolo: Nambala, naa jɛɛlɛ, naa piile konaa nambanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa ye ni pe ni, jaŋgo pege lasiri sɛnrɛ ti logo; jaŋgo paa ki fɔrɔgi paa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, pege lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti yigi paa tanri ti na.
13 Ki ka pye ma, pe piile mbele pe faga lasiri sɛnrɛ ti jɛn, pe yaa ti logo. Pa pe yaa laga fɔrɔgi mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ wagati ŋa fuun ye yaa pye mbe cɛn wa tara nda yaa kee sa shɔ mbe ta ti ni, Zhuridɛn gbaan wi kɔnŋgɔlɔ we.»

Izirayɛli woolo pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi pye fɔ: «Wele, ma kusanga wì yɔngɔ. Zhozuwe wi yeri ye pan laga filisaga paraga go ki ni, mi yaa tunndo kan wi yeri le ki laga ki na.» A Moyisi naa Zhozuwe pè si kari ma saa ye wa filisaga paraga go ki ni.

† **31:2 31.2:** Nɔmbu 20.12 † **31:4 31.4:** Dete 2.26; Nɔmbu 21.21-35 † **31:8 31.8:** Zhozu 1.5; Ebu 13.5 † **31:10 31.10:** Dete 15.1; 16.13-15

15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga
pe na kambaaga titɔnlɔgɔ yerege ka
ni, kìla pye ma yere le paraga go ki
yɔn na.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa Moy-
isi wi ni ma yo fɔ: «Wele, sanni
jɛnri, ma yaa ku mbe taga wa ma
tɛlɛye pe na. Ma kuŋgɔlɔ, ki leele
mbele paa kee sa ye tara nda ni, pe
yaa ka laga na na mbe saa nanjara
piin mbaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo,
mbe yɔn finliwɛ mba mì le pe ni pi
jɔgɔ.
17 Ki kala na, mi yaa ka nawa
ŋgban pe ni ki wagati wi ni, mbe
je pe na, mbe puŋgo le pe ni.
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ka pe koli
mbe kari pe ni. Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ naa
kaŋgbangala lɛgɛrɛ yaa ka to pe na.
Ki wagati wi ni, pe yaa ka yo fɔ:
‹Kaselege ko na, we Yɛnŋɛlɛ li woro
laga we sɔgɔwɔ, ko ki ti ki jɔlɔgɔ ŋga
ki yɛn na we taa.›
18 Mi wo na, mi yaa puŋgo wa
pe yeri ki wagati wi ni, kapege ŋga
fuun pe yaa pye ki kala na, katugu
pe kanŋga na kee yarisunndo ta
yɛgɛ yeri.
19 Koni, yege yurugo ŋga ki
yɔnlɔgɔ. Ma Izirayɛli woolo pe
fɔrɔgɔ ki ni, ma ti paa ki koo jaŋgo
ki pye na sɛrɛfɔ pe wogo ki na.
20 Katugu mì yɔn fɔlɔ kɔn pe tɛlɛye
pe yeri ma wugu pe kan tara nda
wogo na, mi yaa ye pe ni wa ti ni;
ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ ni fɔ
na fuun†. Pe yaa kaa kaa mbaa tinni
mbaa tɔrɔ. Kona pe yaa kanŋga
mbaa kee yarisunndo ta yɛgɛ kɔrɔgɔ
mbe saa ti gbogo. Pe yaa na tifaga
mbanla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ.
21 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ naa kaŋgbangala
yaa to pe na. Pa kona ki yurugo ŋga
ki yaa pye sɛrɛfɔ, pe se ka fɛgɛ ki
na, pe yaa kaa ki koo suyi. Nala pe
jatere wi yɛn yɛgɛ ŋga na mùu jɛn,
sanni mbe sa ye pe ni wa tara ti ni,
to nda mìla yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu
mberi kan pe yeri.»
22 Ki pilige ki ni, a Moyisi wì sigi
yurugo ŋga ki yɔnlɔgɔ ma Izirayɛli
woolo pe fɔrɔgɔ ki ni.
23 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sigi sɛnrɛ nda ti yo Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wi kan fɔ: «Fanŋga le yɛɛ
ni, ma kotogo ta, katugu mìla yɔn
fɔlɔ kɔn ma wugu Izirayɛli woolo
pe kan mbe tara nda kan pe yeri,
mboro ma yaa ye pe ni wa ti ni. Mi
jate mi yaa pye ma ni†.»
24 Naa Moyisi wìla kaa ki lasiri
sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ
wa ni ma kɔ,
25 a wì sigi sɛnrɛ nda ti yo Levi
setirige piile mbele pe maa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu
pe kan ma yo fɔ:
26 «Yege lasiri sɛwɛ ŋa wi lɛ yoo
tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi tanla. Wi yaa koro wa mbe
pye sɛrɛfɔ Izirayɛli woolo pe wogo
na.
27 Katugu mìgi jɛn ma yo ye yɛn
leele mbele pè yiri ma je konaa ma
pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ. Mbanla
ta mi yɛn go na laga ye ni bere, ye
yɛn na yinrigi na jege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na, na kuŋgɔlɔ ko si wɛ?
28 «Koni, ye ye cɛngɛlɛ lelɛɛlɛ naa
ye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni fuun
pe gbogolo laga na tanla. Mi yaa ki
sɛnrɛ nda ti yo pe kan, mbe naayeri
wo naa tara ti pye na sɛrɛfɛnnɛ pe
wogo na.
29 Katugu mìgi jɛn ma yo na
kuŋgɔlɔ, ye yaa ye yɛɛ jɔgɔ; konɔ na
mì naga ye na ye yaa kɛ mbe wɔ wa
li ni. Kona jɔlɔgɔ yaa to ye na wagati
ŋa wila paan wi ni, katugu ŋga ki
yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na
ko ye yaa pye, mbeli nawa pi ŋgban
ye kapyere ti kala na.»

Moyisi wi yurugo

30 Kona, a Moyisi wì sigi yurugo
ŋga ki sɛnrɛ ti yo fɔ ma saa ti
kɔ Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe kan.

32

Yurugo ki lɛsaga

† **31:20 31.20:** Ɛki 3.8 † **31:23 31.23:** Nɔmbu 27.23; Zhozu 1.6

1 Naayeri nuŋgbolo jan ma logo,
mboro tara, nda mi yaa yo ti logo.
2 Nagawa mba mila kaan pi yɛn paa
tisaga yɛn.
Na yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa yɛgɛ ŋga na
mɛŋgɛ maa wuun we;
paa yɛgɛ ŋga na tisamburo maa
paan yan tipirige na,
paa yɛgɛ ŋga na tisagbɔgɔ maa paan
yan pire na.
3 Katugu mi yaa laga yari paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn.
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo!

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
Izirayɛli woolo pè jɔgɔ

4 Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa walaga yɛn. Li
kapyere ti yɛn ma yɔn fili.
Li koŋgolo ke yɛn ma sin.
Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ;
mbasinmɛ woro li ni.
Li yɛn kaselege fɔ, ma sin.
5 Ɛɛn fɔ, yè ye yɛɛ jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li
kanŋgɔlɔ,
ye woro li piile naa, ye fɛrɛ kapyere
ti kala na.
Ye yɛn leele mbele pe yɛn kapifaara
pyefɛnnɛ naa kambasinŋge
pyefɛnnɛ.
6 Ye mbe ya mbaa ki kapyere nda ti
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mɛlɛ?
Ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn lembire naa
tijinliwɛ fu fɛnnɛ.
Lo ma li yɛn ye to konaa ye dafɔ wi
le?
Lo ma lì ye pye li woolo wi le?

Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo jɛŋgɛ pye
Izirayɛli woolo pe kan

7 Ye nawa to piliye yan yì toro wa
fafafa yi wogo ki na.
Ye jatere pye yɛgɛlɛ ŋgele kè toro ye
tɛlɛye pe sanga wi ni ke na.
Ye ye teele pe yewe, pe yaa ye naga
ki wogo ki ni.
Ye ye lelɛɛlɛ pe yewe, pe yaa ki wogo
ki yo ye kan.
8 Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
naa làa tara ti kan cɛngɛlɛ ke
yeri kɔrɔgɔ
konaa ma sɛnwee piile pe wɔ pe yɛɛ
ni,
làa kɔngɔlɔ gbɔn cɛngɛlɛ ke kan ma
yala Izirayɛli piile pe yɔn ki
ni†.
9 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ko ki
yɛn li woolo wele.
Zhakɔbu setirige piile poro pe yɛn li
kɔrɔgɔ ye.

10 Làa saa pe yan wa gbinri wi ni, wo
ŋa tɔnmɔ woro wa.
Wa gbinri wi ni, wo ŋa leele woro
wa.
Wa dabaala pe gbeere ti sɔgɔwɔ.
Làa pye na wele pe na, ma pe kala li
lɛ.
Làa pye na pe kɔrɔsi paa yɛgɛ ŋga
na pe maa yɛnmbyɔ kɔrɔsi
we.
11 Làa pye paa yɔn yɛn, ŋa wùu sire
ti jaraga,
ma yiri na mari wi piile pe go na,
mɛɛ pe pye paa yinrigi sire na.
A wì suu kanwira ti jaraga wa pe
nɔgɔ
mɛɛ pe lɛ ti na jaŋgo paga ka to.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba làa li
woolo pe yɛgɛ sin.
Yarisunŋgo ka yɛgɛ sila li saga.
13 Làa pe lurugo ma kari pe ni wa
yanwira tara ti ni.
Laa pè kan kɛrɛ yarilire ni, a pè ka.
Làa ti sɛnrɛgɛ yiri wa waliwere ti ni
na fuun, a pège mugu,
naa sinmɛ ni mba pìla janri ma yiri
wa sinndɛɛrɛ laga ki ni†.
14 Làa nanɛɛlɛ kan pe yeri, a paa pe
nɔnɔ nara wi woo,
naa simbanɛɛlɛ ni, a paa pe nɔnɔ wi
woo;
naa simbapire ni nda tì tɔrɔ, naa
Bazan tara simbapɛnɛ konaa
sikapɛnɛ ni, a to pye pe kara,

† **32:8 32.8:** Eburuye sɛnrɛ ti ni ki laga ŋga ki kɔrɔ wi woro ma filige. Sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Làa kɔngɔlɔ ke gbɔn ma yala Izirayɛli setirige piile pe yɔn ki ni, nakoma ma yala mɛrɛgɛye pe yɔn ki ni; Kapye 17.26. † **32:13 32.13:** Wa Izirayɛli tara, sɛnrɛgɛ ki ma ye wa waliwere ti ni konaa oliviye tire ti maa yɔngɔ wa sinndɛɛrɛ lara ti na. Oliviye tire pire pe maa ti woo sinmɛ; Eza 7.18-19; Yuuro 81.17.

naa bile muwɛ tiyɔɔn ni;
pàa duvɛn yɛɛn wi wɔ, ŋa pàa ɛrɛzɛn pire jɛndɛ tɛgɛ maa gbegele.

Izirayɛli woolo pàa laga Yɛnŋɛlɛ li na

15 Naa Yeshuruni† woolo pàa kaa li ma tugbɔlɔ,
a pè si yiri ma je.
Naa pàa kaa tugbɔlɔ, ma tɔrɔ, ma tin pe yɛɛ ni,
a pè si pe dafɔ Yɛnŋɛlɛ li wa.
Lo na li yɛn paa walaga yɛn ma pye pe shɔfɔ, pàa li tifaga.
16 Pàa taga yarisunndo ta yɛgɛ na mali yenjaga ki yirige li ni.
Pàa li nawa pi ŋgban pe katijangara pyege ki kala na.
17 Pàa saara wɔ gboshugulo yeri mbele pe woro Yɛnŋɛlɛ,
naa yarisunndo ta yɛgɛ yeri nda pe sila ti jɛn faa,
konaa yarisunndo nda tì pan fɔnndɔ ti yeri,
nda pe tɛlɛye pe sila pye na fyɛ ti yɛgɛ faa†.

18 Izirayɛli woolo yè fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na li yɛn paa walaga yɛn na ye go singi li na,
lo na yè se ma yiri wa li ni.
Yɛnŋɛlɛ na lì ye da, yaa li piin sambalawa ni.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala

19 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan ma, a lì si nawa ŋgban,
katugu li pinambiile, naa li sumborombiile pàa li kambɛngɛ pye.
20 A lì sho fɔ: «Mi yaa puŋgo wa pe yeri,
kona pe yaa cɛn cɛnlɔmɔ mba na, mi yaa pi yan;
katugu pe yɛn cɛnlɛ na li yɛn kafaara pyefɛnnɛ, lere se ya taga pe na.
21 Pànla yenjaga ki yirige na ni yaara nda ti woro Yɛnŋɛlɛ ti ni.
Pànla nawa pi ŋgban na na yarisunndo nda ti yɛn kayɔngɔ fu ti ni.
Ki kala na, mi fun mi yaa yenjaga yirige pe ni leele mbele pe woro na jate cɛnlɛ jɛnnɛ pe kala na,
mbe pe nawa pi ŋgban cɛnlɛ na li yɛn tijinliwɛ fu li kala na†.
22 Katugu na naŋgbanwa pì yin paa kasɔn yɛn.
Pi yaa sogo fɔ sa gbɔn wa kuulo tara ti kɔsaga ki na.
Pi yaa tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun ti sogo,
yanwira tì cɛn yaara nda na mberi sogo.
23 Mi yaa jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew ki wa pe na.
Mi yaa pe wɔn na wangala ke ni mbe pe jɔlɔ fɔ ke sa kɔ.
24 Pe yaa cɔgɔ cɔgɔ fuŋgo ki kɛɛ.
Pe fanŋga ki yaa kɔ pe ni witiwɛrɛwɛ naa tifɛlɛgɛ yambewe mba pi ma lere gbo pi kala na.
Mi yaa cɛnrɛ pere wa pe na tila pe nɔɔri naa wɔɔrɔ nda ti yɛn shɔnrɔ pere ni.
25 Wa funwa na, pe yaa pe piile pe gbo tokobi ni.
Wa yinrɛ ti ni, fyɛrɛ ti yaa pe gbo.
Lefɔnmbɔlɔ naa sumbonɔ, naa piyɛngɛlɛ konaa lelɛŋgbaara ti ni, kunwɔ pi yaa pe ni fuun pe gbo.»

Yɛnŋɛlɛ lì yiri mbele pe yɛn li woolo pe juguye pe kɔrɔgɔ

26 «Kìla pye na nawa mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew,
mbe pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga leele pe sɔgɔwɔ,
paga ka nawa to pe wogo ki na naa.
27 Ɛɛn fɔ, ŋga mi yɛn na jate ko yɛn fɔ pe mbɛnfɛnnɛ pe yaa ko

† **32:15 32.15:** Maga logo Yeshuruni, Izirayɛli woolo poro pe yinri ma. † **32:17 32.17:** 1 Korɛn 10.20 † **32:21 32.21:** Ɔrɔmu 10.19; 1 Korɛn 10.22

kala lo pye kala go mbaa na tegele.
Pe winfɛnnɛ pe yaa kaa pe yɛɛ fanla mbaa yuun fɔ: ‹We fanŋga ko kì ti wè ya pe ni;
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li ki wogo ŋga ki ni fuun ki pye.›
28 Katugu Izirayɛli woolo pe yɛn cɛnlɛ na jatere woro li ni.
Pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ.
29 Ndɛɛ ki pye tijinliwɛ yɛn pe ni, pe jɛn na ki kala na li kɔrɔ jɛn.
Pe jɛn na jatere pye ŋga ki yaa pe ta ki na mbege jɛn.
30 Mi ŋa mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn pe walaga na pe go singi, ndɛɛ mii ja pe pɛrɛ,
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ndɛɛ mii ja pe wa,
maliŋgbɔɔn nuŋgba jɛn na ya mbe lere waga kele (1 000) purɔ mɛlɛ pe ni?
Maliŋgbɔɔnlɔ shyɛn jɛn na ya mbe lere waga kɛ (10 000) purɔ mɛlɛ?
31 Katugu woro Izirayɛli woolo we go sigefɔ wi woro paa we mbɛnfɛnnɛ pe go sigefɔ wi yɛn.
We mbɛnfɛnnɛ pe daga mbege wogo ki jɛn.
32 Pe yɛn paa ɛrɛzɛn tirige yɛn, ŋga pè yiri ki ni wa Sodɔmu ca maga sanri.
Pe yɛn paa Gomɔri ca ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti yɛn.
Shɔnrɔ yɛn pe ɛrɛzɛn pire ti ni.
Pe ɛrɛzɛn shashara ti yɛn ma sori†.
33 Pe duvɛn wi yɛn paa wɔɔgɔ shɔnrɔ yɛn.
Wi yɛn paa mɛrɛgɛ shɔnrɔ yɛn nda ti ma lere gbo.
34 Ɛɛn fɔ, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga mì gbɛgɛlɛ laga na yɛɛ tanla larawa ki ŋga.
Ŋga mì tɛgɛ wa na yarijɛndɛ tɛgɛsaga mbe pye pe na ki ŋga.
35 Na paga kɛ mbe wɔ wa kologo ki ni sanga ŋa ni,
muwi mi yɛn kapege ki kayaŋga wɔfɔ naa sara kanfɔ.
Katugu pe tɔngɔpilige kila yɔngɔ.
Ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ pe kan ki yɛn na fyɛɛlɛ na paan†.
36 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li woolo pe na;
li yaa li tunmbyeele pe yinriwɛ ta.
Na liga kaga yan pe fanŋga ki kɔ sanga ŋa ni,
fɔ kulo woro wa, lesee si woro wa†,
37 kona li yaa pe yewe mbe yo fɔ:
‹Ye yarisunndo ti kari se yeri?
Walaga ŋga ye pye ye larasaga ki yɛn se yeri?
38 Ki yarisunndo nda tìla pye na ye yaayoro yanlaga ki kaa,
na duvɛn ŋa ye ma wɔ saraga ma wo wi woo ti yɛn se yeri?
Koni ti yiri ti pan ti ye saga, ti pye ye larasaga we wele!
39 Yege jɛn koni ye yo fɔ mi nuŋgba mi yɛn Yɛnŋɛlɛ,
la yɛgɛ woro wa naa mi puŋgo na.
Muwi mi ma ti lere ma ku, muwi mi maa yinwege ki kaan.
Muwi mi ma ti lere ma wɛlɛgɛ, muwi mi ma lere sagala.
Ambɔ wi mbe ya lere wa shɔ na kɛɛ?
40 Mìlan kɛɛ ki yirige wa naayeri naga yuun naga finligi fɔ:
Mi yɛn yinwege na fɔ sanga pyew.
41 Na mi kanla tokobi wi yɔn ki yɔ,
na mi ka ki mara yaraga ŋga ki yirige wa naayeri na kɛɛ ki ni mbe kiti wi kɔn ki ni,
pa mi yaa kayaŋga wɔ na mbɛnfɛnnɛ pe ni,
mbanla panrafɛnnɛ pe sara.
42 Mi yaa ti na wangala kanla mali-wiinle pe kasanwa pi wɔ, fɔ ke yɛgɛ mbaa kanŋgi.
Na tokobi wi yaa mbele wi yaa gbo pe kara ti ka.
Na mbɛnfɛnnɛ wa kpɛ se ka shɔ mbe to,
mbele pè wɛlɛgɛ, naa mbele pè koli konaa pe teele pe ni, mi yaa pe gbo.›

† **32:32 32.32:** Sodɔmu ca naa Gomɔri ca woolo pàa pye katijangara pyefɛnnɛ, a leele pège wogo ki jɛn. † **32:35 32.35:** Ɔrɔmu 12.9; Ebu 10.30 † **32:36 32.36:** Yuuro 135.14

Yurugo ki kɔwɔ sɛnrɛ

43 Tara woolo, yaa yɔgɔri we Fɔ wi
woolo pe ni.
Yoro mɛrɛgɛye wele, ye ni fuun yaa
wi gbogo.
Katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa li tunmbyeele
mbele pè ku pe kunwɔ pi
kayaŋga wɔ,
mboo mbɛnfɛnnɛ pe sara wi kan pe
yeri.
Wi yaa kapere ti kala yagawa ja
kapyege ki pye wi tara to naa
wi woolo pe kan†.»

44 A Moyisi wì si pan Nuni
pinambyɔ Zhozuwe wi ni maga yu-
rugo ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yo leele pe
kan.
45 Naa Moyisi wìla kaa ki sɛnrɛ ti
ni fuun ti yo Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe kan sanga ŋa ni,
46 a wì si pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda
fuun mì yo ye kan nala, yeri yigi
jɛŋgɛ wa ye kotogo na, yaa ye piile
pe nari ti ni jaŋgo pege lasiri ŋa wi
sɛnrɛ ti ni fuun ti lɛ paa tanri ti na.
47 Katugu ti woro kayɔngɔ fu sɛnrɛ
ye kan. To ti yɛn ye yinwege ki go ye.
Ye yaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe
sa tara nda shɔ mberi ta, ti yaa ti ye
yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.»

Yɛnŋɛlɛ làa Moyisi wi kunwɔ sɛnrɛ ti yo wi kan

48 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para Moyisi wi ni maa
pye fɔ:
49 «Lugu ma kari wa ki Abarimu
yanwira nda ti na, ma lugu wa Nebo
yanwiga ki go na, wa Mowabu tara,
Zheriko ca ki yɛsinmɛ na; wa ki laga
ki na, ma Kana tara ti wele, to nda
mi yɛn na kaan Izirayɛli woolo pe
yeri ti pye pe woro.
50 Ma yaa lugu mbe kari yanwiga
ŋga go na, ma yaa ku wa ki go na,
mbe taga wa ma tɛlɛye mbele pàa ku
pe na, paa yɛgɛ ŋga na ma ndɔ Arɔn
wìla ku wa Hɔri yanwiga ki na, ma
taga wa wi woolo mbele pàa ku pe
na we;
51 katugu ye ni fuun shyɛn ye sila
logo na yeri Izirayɛli woolo pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ wa Meriba tɔnmɔ laga ki
na, wa Kadɛshi ca ki tanla, wa Zɛn
gbinri wi ni. Mi yɛn kpoyi yɛgɛ
ŋga na, ye sila ki yaga kigi yɛɛ naga
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na.
52 Ki kala na tara nda mi yɛn na
kaan Izirayɛli woolo pe yeri, ma yaa
koro lege mberi yan yɛnlɛ ni; ɛɛn fɔ,
ma se ye wa ti ni†.»

33

Moyisi wìla duwaw pye Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke kan

1 Duwaw ŋa Yɛnŋɛlɛ li lere Moy-
isi wìla pye Izirayɛli woolo pe kan
sanni wi sa ku wi ŋa:
2 Wìla pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yiri wa Sinayi yanwiga ki na
ma pan.
Làa pan ma yiri wa Seyiri† tara ti ni
paa yɔnlɔ ma kaa na yinrigi
fɔnŋgɔ we.
Mali ta wa Paran yanwira ti na, làa
yanwa yirige.
Làa pan li woolo pe kɔrɔgɔ
mɛrɛgɛyekpoyi lɛgɛrɛ la pye
mali maga.
Li ŋgasegele kàa pye li kɛɛ na
yɛngɛlɛ†.
3 Cɛngɛlɛ ke yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.
Li maa li leele kpoyi pe go singi.
Pe ma pan ma gbogolo wa li jegele
nali sɛnrɛ ti nuru.
4 Woro kala kì ti làa lasiri wi kan
Moyisi wi yeri.
Wi yɛn woro Zhakɔbu setirige piile
woro kɔrɔgɔ.
5 Naa leele pe teele pàa gbogolo
konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni,

† **32:43 32.43:** Mɛrɛgɛye sɛnrɛ nda tì yo ti woro wa Eburu sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni. Ɛɛn fɔ, pa ti yɛn wa Girɛki sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni, naa ŋa pè yan wa Kumirani laga ki ni wi ni; Ɔrɔmu 15.10; Ebu 1.6. † **32:52 32.48-52:** Nɔmbu 27.12-14; Dete 3.23-27 † **33:2 33.2:** Edɔmu tara nuŋgba to pe yinri Seyiri. Edɔmu tara yanwiga go ko kayi pe yinri Paran. † **33:2 33.2:** Ŋga kì yo fɔ: *Li ŋgasegele kàa pye li kɛɛ na yɛngɛlɛ,* ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye wunluwɔ
wa Yeshuruni† tara.»

6 A wì sho naa fɔ: «Urubɛn cɛnlɛ
woolo pe koro go na,
paga ka kɔ fyew, poro mbele pe
woro ma lɛgɛ we.»

7 Zhuda cɛnlɛ woolo poro wogo ko
na, wìla yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma
logo Zhuda cɛnlɛ woolo pe
yeri.
Sɔngɔrɔ ma kari pe ni pe woolo pe
kɔrɔgɔ,
pe pe yɛɛ go kala li yigi kɛyɛn shyɛn.
Na pe mbɛnfɛnnɛ paga to pe na,
mboro jate ma pye pe sagafɔ.»

8 Levi setirige piile poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Mà Urimu naa Tumimu† ti kan ma
tunmbyeele Levi setirige piile
mbele pe yɛn tagawa ni pe
yeri.
Poro wɛlɛ màa wa ma wele wa Masa
laga ki ni,
konaa ma win pe ni wa Meriba
tɔnmɔ laga ki ni we.
9 Pàa ki yo pe teele naa pe nɛɛlɛ pe
kanŋgɔlɔ fɔ:
‹We woro na yoro wele.
Pe sila pe nɔsepiile pe jate.
Pe sila pe piile pe jɛn yɛrɛ,
katugu pàa pye na tanri ma sɛnrɛ ti
nà
konaa mɔɔ yɔn finliwɛ pi yigi†.
10 Poro pe maa Zhakɔbu woolo pe
nari ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
ni,
na poro mbele Izirayɛli woolo pe
kara ma lasiri wi ni.
Poro pe maa wusuna nuwɔ taan wi
sori ma ti wi nuwɔ pi maa yiin
ma ni,
na saara sogoworo ti sori wa ma
saraga wɔsaga ki na.
11 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga fuun paa
piin duwaw ki na,
ma yɛnlɛ pe kɛɛ tunndo ti na.
Pe winfɛnnɛ pe sɛnŋgɛlɛ ke kɔn pe
na,
pe panrafɛnnɛ paga ka ya yiri naa.›
»

12 Bɛnzhamɛ setirige piile poro wogo
ko na, wìla yo fɔ:
«Bɛnzhamɛ setirige piile pe yɛn ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
pe yaa cɛn yɛyinŋge na pɔw wa li
tanla.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye pe go na la
pe go singi,
li yaa pye mbe cɛn wa pe sɔgɔwɔ.»

13 Zhozɛfu setirige piile poro wogo
ko na, wìla yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw pe tara ti
na,
ma naayeri fɔɔngɔ jɛŋgɛ ki tirige ti
na,
ma tɔnmɔ gbɔɔ mba pi yɛn wa tara
ti nɔgɔna pi kan pe yeri†;
14 naa yarilire jɛndɛ nda yɔnlɔ ki
mari lɛ mari yanlaga ti ni,
naa yarilire jɛndɛ tiyɔnrɔ nda ti maa
taa yeŋge pyew ti ni,
15 naa yarilire nda ti maa taa wa
yanwira lɛrɛlɛrɛ ti na ti ni,
konaa yarijɛndɛ nda ti maa taa wa
tinndiye lɛɛlɛ lɛɛlɛ pe na ti ni;
16 naa tara to naa ti nawa yarijɛndɛ
ti ni.
Tipile na làa pye na yiin kasɔn,
Yɛnŋɛlɛ na làa li yɛɛ naga wa
li ni,
li duwaw tirige Zhozɛfu wi na,
wo ŋa wi yɛn wi to seyɛɛnlɛ pe go
na,
duwaw mbe tigi wi na†.
17 Fanŋga yɛn wi ni paa napɔlɔ
fanŋga yɛn.
Wi yɛnŋgɛlɛ ke yɛn paa yannɔ
yɛnŋgɛlɛ yɛn.

† **33:5 33.5:** Izirayɛli tara to pe yinri fun Yeshuruni; Yeshuruni mɛgɛ yege wele wa Dete 32.15laga ki ni. † **33:8 33.8:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni; Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.1-13. † **33:9 33.9:** Ɛki 32.25-29 † **33:13 33.13:** Zhenɛ 49.22-26 † **33:16 33.16:** Zhenɛ 49.26; Ɛki 3.1-6

Yɛnnɛ nuŋgba yɛn paa Efirayimu
setirige piile mbele pe yɔn ki
se jɛn mbe kɔ pe yɛn;
yɛnnɛ sanna lo yɛn paa Manase
setirige piile pe waga lɛgɛrɛ
lɛgɛrɛ pe yɛn.
Wi yɛn na cɛngɛlɛ ke gbɔɔn ke ni
fɔ sa gbɔn wa dunruya wi
kɔsaga.»

18 Zabulɔn setirige piile poro wogo
ko na, wìla yo fɔ:
«Zabulɔn setirige piile, yaa yɔgɔri
ye kondangala kapyegele ke
na.
Isakari setirige piile, mbe ye ta wa
ye paara yinrɛ ti ni, yoro fun
yaa yɔgɔri.
19 Pe yaa kaa cɛngɛlɛ kele yinri la
kee wa yanwiga ki na.
Pe yaa kaa saara woo wa mbe yala
ti kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
Pe yaa kaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ
taa wa kɔgɔje wi ni,
naa penjagbɔrɔ ni, to nda ti yɛn ma
lara wa kɔgɔje wi taambugɔ ki
ni.»

20 Gadi setirige piile poro wogo ko
na, wìla yo fɔ:
«Sɔnmɔ yɛn we Fɔ wi woo, wo ŋa wi
yɛn na tara gbende kaan Gadi
setirige piile pe yeri!
Pè sinlɛ paa jara yɛn, ŋa wì gbɛgɛlɛ
mboo kagboro ti kɔɔnlɔ,
mbege lɛ wa go na fɔ wa tɔɔrɔ ti na.
21 Tara ti lajɛŋgɛ ko pàa kan pe yɛɛ
yeri,
Tasaga ŋga ki daga yɛkelewe ni ko
pè wɔ pe yɛɛ kan.
Pàa keli leele pe yɛgɛ, na tanri
kaselege na paa yɛgɛ ŋga na
Yawe Yɛnŋɛlɛ laa ki jaa we,
na kasinŋge piin ma yala ŋga làa yo
Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ ki
ni.»

22 Dan setirige piile poro wogo ko na,
wìla yo fɔ:
«Dan setirige piile pe yɛn paa jara
yirifɔnŋɔ yɛn,
ŋa wì yiri wa Bazan tara ma yew ma
kan.»

23 Nɛfitali setirige piile poro wogo ko
na, wìla yo fɔ:
«Nɛfitali setirige piile, yè tin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ ki ni,
a lì duwaw lɛgɛrɛ tirige ye na.
Ye ye tara ti gbɔgɔ ye kari wa yɔnlɔ
tosaga naa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki yeri.»

24 Asɛri setirige piile poro wogo ko
na, wìla yo fɔ:
«Duwaw yɛn Asɛri setirige piile pe
woo Zhakɔbu pinambiile san-
mbala pe sɔgɔwɔ!
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe nɔsepiile paa
kajɛŋgɛ piin pe kan!
Paa oliviye tire pire sinmɛ lɛgɛrɛ taa
fɔ ndɛɛ pe yaa la pe tɔɔrɔ ti
jogo wa pi ni.
25 Ye cara ti yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti
sɔgɔyaara ti pye tuguwɔrɔ
naa tuguyɛnrɛ woro.
Ye fanŋga kiga ka kɔ fɔ sa gbɔn ye
yinwege ki kɔpilige ki na.

26 «Ee, Yeshuruni! Ma Yɛnŋɛlɛ li
yɔngɔ woro wa.
Li ma naayeri wi kɔn ma yiri mbe
pan mbɔɔn saga.
Lì lugu kambaara ti na ma pan
gbɔgɔwɔ ni.
27 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu li yɛn
ye larasaga.
Li yɛn ye kɛɛ kansaga sanga pyew
laga tara ti na.
Li ma ti ye mbɛnfɛnnɛ pe maa fee
ye yɛgɛ.
Li ma yo fɔ: ‹Ye pe tɔngɔ.›
28 Izirayɛli woolo pe yɛn ma cɛn
yɛyinŋge na pɔw.
Poro mbele Zhakɔbu setirige piile,
pè kɔn ma saa cɛn pe yɛ tara
nda ni,
bile naa ɛrɛzɛn tiire maa fiin wa ti
ni;
fɔɔngɔ maa yinrigi wa naayeri
lɛgɛrɛ na wuun ti na.
29 Izirayɛli woolo, fɛrɛwɛ yɛn ye
woo!
Ambɔ wi yɛn paa yoro yɛn?

Ye yɛn cɛnlɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ lì shɔ.
Li yɛn paa ye tugurɔn sigeyaraga
yɛn mbe ye saga,
konaa paa ye tokobi yɛn mbe cew
kan ye yeri.
Ye mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka pan mbe ye
fanla mbe pe yɛɛ kan ye yeri.
Kona, pe tara lara nda tì yagara†, a
paa pe yɛɛ gbogo ti kala na,
yeri tangala yeri jaanri.»

34

Moyisi wi kunwɔ

1 Kona, a Moyisi wì si yiri wa
Mowabu tara funwa lara falafala ti
na ma saa lugu wa Nebo yanwiga ki
na, wa Pisiga yanwiga ki go na, wa
Zheriko ca ki yɛsinmɛ na. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si ti a wì tara ti ni fuun ti
wele jɛŋgɛ, maga lɛ wa Galaadi tara
ti na fɔ ma saa gbɔn wa Dan tara ti
na†;
2 naa Nɛfitali tara ti ni fuun, naa
Efirayimu tara, naa Manase tara
konaa Zhuda tara ti ni fuun, fɔ ma
saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi
na;
3 naa Negɛvu tara ti ni, naa
Zheriko ca gbunlundɛgɛ laga ki ni,
ko ŋga pe yinri fun sɛngɛndire ca,
fɔ ma saa gbɔn wa Sowari ca ki na†.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu
pye fɔ: «Tara nda mìla wugu ma
yɔn fɔlɔ kɔn Abirahamu, naa Izaki
konaa Zhakɔbu pe yeri ma yo mi yaa
ti kan pe setirige piile pe yeri tori
yɛɛn. Mì ti a màri yan yɛnlɛ ni, ɛɛn
fɔ ma se ye wa ti ni†.»
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee
Moyisi wì si ku wa Mowabu tara paa
yɛgɛ ŋga na làa ki yo we.
6 Yɛnŋɛlɛ lo jate làa wi gboo wi le
wa Mowabu tara gbunlundɛgɛ ki ni,
wa Bɛti Pewɔri laga ki yɛsinmɛ na.
Lere suu fanga ki saga jɛn ali ma pan
ma gbɔn nala.
7 Moyisi wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa
nafa (120) mɛɛ ku. Wi yɛngɛlɛ ke
sila te wi na, ka sila wɔ wi wire
fanŋga ki ni.
8 Izirayɛli woolo pàa Moyisi
kunwɔ pi gbele wa Mowabu tara
funwa lara falafala ti ni fɔ ma saa
gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ. Kona, a
wi kunwɔ gbelege kì si kɔ.
9 Nuni pinambyɔ Zhozuwe wìla
pye ma yin tijinliwɛ yinnɛ ni, katugu
Moyisi wìla wi kɛyɛn yi taga wi na
ma yɛnri wi kan. Maga lɛ le ki na, a
Izirayɛli woolo pe nɛɛ nuru wi yeri,
na tanri na yala sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan ti ni.
10 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa fa
yiri wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ
ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa para wi ni
gbɔgɔyi paa Moyisi wi yɛn.
11 Lere kpɛ si yala wi ni kacɛn
kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi tun, a wì saa
pye wa Ezhipiti tara ke wogo na, wa
Farawɔn wo naa wi legbɔɔlɔ konaa
wi tara woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na;
12 konaa yawa kagbɔgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ŋgele wìla
pye Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na ke ni.

† **33:29 33.29:** Pe tara lara nda tì yagara to yɛn na para pe malaga sigemboro nda pè kan jaŋgo na pe mbɛnfɛnnɛ ka yiri pe kɔrɔgɔ, paga ka ya gbɔn pe na. † **34:1 34.1:** Dete 32.48-52 † **34:3 34.3:** Zhenɛ 13.10; 14.2; 19.22 † **34:4 34.4:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13

ZHOZUWE
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhozuwe sɛwɛ wi yɛn na para malaga ŋga Izirayɛli woolo pàa gbɔn ma Kana tara ti shɔ ko sɛnlɛrɛ to na. Zhozuwe, wo ŋa wìla kaa cɛn wa Moyisi wi yɔnlɔ wo wìla pye na pe yɛgɛ sinni.

Sɛwɛ wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1-12), ko yɛn na para tara nda Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ mbe kan pe yeri, malaga ŋga pàa gbɔn mari shɔ mari ta ko sɛnrɛ na. Izirayɛli woolo pàa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, a Yɛnŋɛlɛ lì pe saga, a pè yawa ta malaga lɛgɛrɛ na. Pàa Zheriko ca ki shɔ maga ta. Wa Gabawɔn ca malaga ki na, pàa malaga ki gbɔn ma ya ki ni kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ fanŋga na. Ɛɛn fɔ naa Izirayɛli woolo pàa kaa pe yɔn finliwɛ pi jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li ni, a pè si pe ya wa Ayi ca malaga ki na (Zhozu 7.1-12).

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (13-24), pàa tara ti yɛɛlɛ Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na. Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni, Levi setirige piile poro cɛ pe sila tara ta ta laga ka na gbɔgɔyi, katugu pàa pye saraga wɔfɛnnɛ. Pe yaa jaraga mbe cɛncɛn cara ta ni lara lara. Yɛnŋɛlɛ làa Zhozuwe wi pye ma yo wi cara ta wɔ ti pye cara nda pe yaa la karafa wa ti ni. Na lere wa ka fara lere ni mboo gbo, wi mbe ya fe sa karafa ki ca ka ni.

Zhozuwe wìla pye naa nagawa sɛnrɛ ti taa Yɛnŋɛlɛ li yeri gbɔgɔyi nɛɛ ti yuun Izirayɛli woolo pe kan. Zhozuwe wìla pye na sɛngbɔrɔ lɛgɛrɛ yuun Izirayɛli woolo pe kan na pe piin peri kagala ke pye. Wìla pye na kotogo nii pe ni jaŋgo pe koro sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni. Sanni Zhozuwe wi sa ku, wìla ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ:

Koni, yaa jaa mbaa tunŋgo piin yarisunŋgo ŋga kan, yege wele yege wɔ nala...
Ɛɛn fɔ mi wo na, mi naa na go woolo pe ni, we yaa la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan (24.15).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pàa Kana tara ti shɔ mari ta *1–12*
Izirayɛli woolo pàa Kana tara ti yɛɛlɛ *13–21*
Tara nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri *13.1-32*
Tara nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri *14–19*
Cara nda pe yaa la karafa wa ti ni *20.1-9*
Levi setirige piile pe cara *21.1-45*
Zhozuwe wi kapyegele puŋgo wogolo *22–24*
Cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri kàa sɔngɔrɔ wa ke yeri 22.1-34
Zhozuwe wi sɛnyoro puŋgo woro *23–24*

IZIRAYƐLI WOOLO PAA KANA TARA TI SHƆ MARI TA

1–12

Moyisi wi kuŋgɔlɔ
Zhozuwe wìla cɛn wa wi yɔnlɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla ku. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi kan, wo ŋa wìla pye Moyisi wi sagafɔ we, ma yo fɔ:

2 «Na tunmbyee Moyisi wì ku. Koni yiri, mboro naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, ye ki Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn ye ye wa tara nda mi yɛn na kaan ye yeri ti ni.

3 Yaga ye yɔngɔlɔ ke kan laga o laga ŋga na, mi yaa ki laga ki kan ye yeri, mbe yala yɔn fɔlɔ na mìla lɛ Moyisi wi yeri li ni.

4 Ye tara ti yaa lɛ wa gbinri wi ni, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri mbe

sa gbɔn fɔ wa ki Liban tara nda ti na,
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
fɔ wa gbaan gbeŋɛ Efirati wi na, wa
yɔnlɔ yirisaga yeri, naa Hɛti cɛnlɛ
woolo pe tara ti ni fuun ti ni, fɔ sa
gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na,
wa yɔnlɔ tosaga yeri†.
5 Ma yinwege piliye yi ni fuun
yi ni, lere se ya yere mbɔɔn sige
malaga ni, katugu mi yaa pye ma ni
la wele ma na paa yɛgɛ ŋga na mìla
pye Moyisi wi ni na wele wi na we.
Mi se laga ma na fyew, mi se sɔɔn
wa.
6 Fanŋga le ma yɛɛ ni ma kotogo
ta, katugu mìla wugu ma yo mi
yaa tara nda kan ye tɛlɛye pe yeri,
mboro ma yaa ye ki leele mbele pe
ni wa ki tara ti ni, peri ta kɔrɔgɔ†.
7 Ki cɛ wowi ŋa, ma fanŋga le ma
yɛɛ ni, ma kotogo ta jɛŋgɛ. Lasiri ŋa
na tunmbyee Moyisi wì kan ma yeri,
maa tanri wi ni fuun wi na tagawa
ni. Maga ka laga wi na mbe kari kɛɛ
ka na. Kona, maga kala na fuun pye,
li yaa yɔn ma kan.
8 Maa ki lasiri sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ ti
kara suyi, maa sɔnri ti na yɔnlɔ naa
yembinɛ, jaŋgo kagala ŋgele fuun
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, maa
tanri ke na tagawa ni. Kona pa ma
kapyegele ke yaa la yɔngɔ, pa ma
yaa jiti.
9 Mi ma mìgi tunŋgo ŋga ki yo
ma kan maga ŋgban le? Fanŋga le
ma yɛɛ ni ma kotogo ta. Maga ka
fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma
na, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ le, mi yaa pye ma ni la wele
ma na ma kapyegele ke ni fuun ke
ni†.»

Zhozuwe wìla yo Izirayɛli woolo pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ pe Zhuridɛn gbaan wi kɔn

10 Kona, a Zhozuwe wì sigi sɛnrɛ
nda ti yo Izirayɛli woolo teele pe kan
ma yo fɔ:
11 «Ye yanri ye torotoro wa paara
yinrɛ cɛnsaga ki ni, yege sɛnrɛ nda
ti yo leele pe kan ye pe pye fɔ:
‹Ye yaakara gbɛgɛlɛ ye yɛɛ kan,
katugu sanni piliye taanri, ye yaa ki
Zhuridɛn gbaan ŋa wi kɔn mbe yiri
wa wi kɛɛ ŋga na, mbe sa tara nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
kaan we yeri ti shɔ ti pye ye woro.›
»
12 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì sigi
yo Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi
cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li
walaga woolo † pe kan ma yo fɔ:
13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee
Moyisi wìla sɛnrɛ nda yo ye kan, yaa
nawa tuun ti na. Wìla ye pye fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lìgi tara
nda ti kan ye yeri, ma ti a yè cɛn laga
ti ni yɛyinŋge na.›
14 Tara nda Moyisi wì kan ye yeri
laga Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na,
ye jɛɛlɛ naa ye piile pe mbe ya koro
laga ti ni mbe pinlɛ ye yaayoro ti
ni. Ɛɛn fɔ, yoro nambala mbele fuun
ye mbe ya malaga gbɔn, ye yaa ye
maliŋgbɔnyaara ti lɛ mbe keli ye
sefɛnnɛ pe yɛgɛ mbe pe saga,
15 fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sa pe kan
pe cɛn yɛyinŋge na paa yɛgɛ ŋga
na lì ye kan, a yè cɛn yɛyinŋge na
we; fɔ pe sa tara ti ta, nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kaan
pe yeri we. Ko puŋgo na, tara
nda ti yɛn ye woro, to nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla
kan ye yeri laga Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ yirisaga yeri, ye sɔngɔrɔ ye sa
cɛn wa ti ni†.»
16 Kona, a pè si Zhozuwe wì yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ŋga fuun mà yo we
kan, we yaa ki pye. Maga we tun
laga o laga, we yaa kari wa.
17 We yaa la nuru ma yeri kala li
ni fuun ni, paa yɛgɛ ŋga na wàa pye
na nuru Moyisi wi yeri we. Yawe

† **1:4 1.3-4:** Dete 11.24-25; 31.6,8; Ebu 13.5 † **1:6 1.6:** Dete 31.6-7,23 † **1:9 1.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa pye ma ni ma kapyegele ke ni fuun ni,* sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Laga o laga maga kari, mi yaa pye ma ni. † **1:12 1.12:** Moyisi wìla cɛnsaga kan Manase cɛnlɛ li walaga nuŋgba woolo yeri makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, walaga nuŋgba kìla koro. † **1:15 1.12-15:** Nɔmbu 32.28-32; Dete 3.18-20; Zhozu 22.1-6

Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni, laa wele ma na paa yɛgɛ ŋga na làa pye Moyisi wi ni we.

18 Lere o lere ka yiri mbe je mbe yo wi se logo ma yeri konaa na wii yɛnlɛ mbe tanga ma sɛnyoro ti na, wa kala na fuun ma yaa yo li ni, ko fɔ pe yaa wo gbo. Mboro wo na, fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta!»

2

Arahabu naa Zhozuwe pitunmbolo pe kala

1 Kona, maga ta Izirayɛli woolo pàa pye wa Shitimu laga ki na, a Nuni pinambyɔ Zhozuwe wì si nambala shyɛn tun larawa, ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa tara ti kagala ke yewe ye ke jɛn, Zheriko ca wogo ko tende.» Kì kaa pye ma, a pè si kari ma saa gbɔn wa Zheriko ca, mɛɛ ye nanjaa wa go, pàa pye naa yinri Arahabu. A pè si wɔnlɔ wa†.

2 A leele pèle si saa ki yo Zheriko ca wunlunaŋa wi kan ma yo fɔ: «Wele, Izirayɛli woolo nambala pèle pan laga nala yembinɛ na li ni, mbe pan mbe tara ti kagala ke yewe.»

3 Kona, a Zheriko ca wunlunaŋa wì si tunŋgo tun wa Arahabu wi yeri maa pye fɔ: «Nambala mbele pè pan wa ma yeri ma tungu wa ma go, pe yirige laga we kan, katugu pè pan mbe tara ti ni fuun ti kagala ke yewe mbe ke jɛn.»

4 Ɛɛn fɔ, a Arahabu wì si saa ki nambala shyɛn pe lara; ko puŋgo na, a wì sho fɔ: «Kaselege ko na, nambala pèle pan laga na yeri, ɛɛn fɔ, mi si pe yirisaga ko jɛn.

5 Yembinɛ laa woo sanga ŋa ni, sanni pe sa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki tɔn, a pè si yiri ma kari. Mii pe karisaga jɛn. Ye fyɛɛlɛ ye taga pe na, pa ye yaa sa pe yigi konɔ.»

6 Ma si yala, wìla lugu ki nambala pe ni wa wi go ki naayeri† ma saa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe lara lɛn tiire ta sɔgɔwɔ; wìla to gbogolo wa go ki naayeri.

7 A wunlunaŋa wi pitunmbolo pè si yiri ma taga pe na na pe lagajaa. Pàa pye na Zhuridɛn gbaan wi kɔɔn tɔɔrɔ na laga ŋga na ki konɔ lo pàa lɛ. Pe yiriŋgɔlɔ wa ca, a leele pè si ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti tɔn wa pe puŋgo na.

8 Sanni kagala yewefɛnnɛ pè sa sinlɛ, a Arahabu wì si lugu ma kari pe kɔrɔgɔ wa go ki naayeri

9 ma saa pe pye fɔ: «Mìgi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi tara nda ti kan ye yeri. Ye yɛgɛ fyɛrɛ tì we yigi. Tara woolo pe ni fuun pe sunndo wila kɔɔn pe na yoro kala na.

10 Katugu wège logo ma yo sanga ŋa ni yè yiri wa Ezhipiti tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi waga wa ye yɛgɛ ye ta ye toro. Ŋga yè pye Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn, Sihɔn naa Ɔgi pe na, poro mbele pàa pye wunluwɔ pi na wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, wège logo, konaa paa yɛgɛ ŋga na yè pe woolo poro naa pe tara ti tɔngɔ pew we†.

11 Malɛ wège kagala ke logo, we sunndo wì kɔn we na. Kotogo si koro we ni naa we yere we ye sige, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ wa naayeri konaa laga tara ti na.

12 Koni, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye wugu yanla kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ kajɛŋgɛ ŋga mì pye ma ye kan, ye yaa ki yɔngɔ pye na go woolo pe kan fun. Ye kala la pye paa tɛgɛrɛ yɛn mbege naga fɔ ye sɛnyoro ti yɛn kaselege,

13 fɔ ye yaa na to, naa na nɔ, naa na nɔsepiile nambala naa jɛɛlɛ, konaa pe woolo pe ni fuun pe yaga yinwege na, fɔ ye se ka ti pe we gbo.»

14 A nambala pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na mɛɛ yɛnlɛ mbe we kala

† **2:1 2.1:** Mati 1.5; Ebu 11.31; Zhaki 2.25 † **2:6 2.6:** Kìla pye wa ki tara ti ni, paga go ki kan, pe maga biri, ma lugusaga pye ma kari wa ki naayeri. Lere ma ya ma lugu ma saa cɛn wa nakoma mbe saa yaara jali wa. † **2:10 2.10:** Ɛki 14.21; Nɔmbu 21.21-35

li yo lere kan fyew, wè wugu ki na mbe ku ma yɔnlɔ (na wee we sɛnyoro ti tanga we). Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ki tara nda ti kan we yeri sanga ŋa ni, pa we yaa pye sinmbele ma ni mbe kajɛŋgɛ pye mbɔɔn kan.»

15 Kì kaa pye ma, a Arahabu wì si
pe yirige wa wi fenɛtiri wi ni ma pe
tirige wa funwa na mana na, katugu
mbogo ŋga kìla ca ki maga maga fili,
wi go kìla pye ma kan ma mara ki
na.
16 Pe tirigesaga, a wì si pe pye fɔ:
«Yaa kee wa yanwira ti yeri, jaŋgo
mbele pè taga ye puŋgo na, paga ka
sa ye yan. Ye sa lara wa piliye taanri,
fɔ pe sa sɔngɔrɔ pe pan. Ko puŋgo
na, ye konɔ li lɛ yaa kee.»
17 A ki nambala pè suu pye fɔ:
«Wuguro nda mà ti a wè wugu, we
yaa shɔ ti ni yɛgɛ ŋga na, koyi ŋga
yɛɛn:
18 ‹Wele, na waga ka ye laga ye
tara ti ni sanga ŋa ni, mà we yirige
ma we tirige wa funwa na fenɛtiri
ŋa ni, ma ki mana yɛnlɛ na li pɔ wa
wi na. Kona, mɛɛ ma to, naa ma nɔ,
naa ma nɔsepiile konaa ma go woolo
pe ni fuun pe gbogolo laga ma go.
19 Pe ni, na wa ka ka yiri laga ma
go mbe kari wa funwa na, wi gbowo
pi yaa ka pye wo yɛɛ go kala, pa we
se pye kapege pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, lere
o lere wi yaa ka pye laga go ko ni
ma ni, na lere kɛɛ ka taga wo wa na,
pa wo gbowo po kapege ko yaa pye
woro go kala.
20 Yɛgɛ o yɛgɛ, na maga we kala
li yo mbe lere wa kan, wuguro nda
mà ti a wè wugu, pa we yaa shɔ ki
wuguro ti ni.› »
21 A Arahabu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Mì yere ki na. Ye ti ki pye
paa yɛgɛ ŋga na yège yo we.» Ko
puŋgo na, a wì si pe yaga, a pè kari.
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si
mana yɛnlɛ li pɔ wa fenɛtiri wi na.
22 A ki nambala shyɛn pè si kari
wa yanwira ti na ma saa lara wa
piliye taanri, fɔ leele mbele pàa taga
pe puŋgo na, pe sa sɔngɔrɔ. Mbele
pàa taga pe puŋgo na, pàa saa pe
lagaja konɔ li lagapyew ki ni, ɛɛn fɔ,
pe sila nambala pe yan.
23 Kona, a ki nambala shyɛn pè si
sɔngɔrɔ ma yiri wa yanwira ti na ma
tigi, mɛɛ saa Zhuridɛn gbaan wi kɔn
ma kari Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi
kɔrɔgɔ. Kagala ŋgele fuun kàa pye
pe na, a pè si ke yɛgɛ yo maa kan.
24 A pè si Zhozuwe wi pye fɔ:
«Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi
tara ti ni fuun ti le we kɛɛ, katugu
tara woolo pe ni fuun pe sunndo
wila kɔɔn pe na makɔ we kala na.»

3

Izirayɛli woolo pàa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri

1 Pe karipilige, ki pinliwɛ pi ni, a
Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pè si yiri wa Shitimu, wa
paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, ma kari
wa Zhuridɛn gbaan yɔn ki na, mɛɛ
saa wɔnlɔ lema sanni pe sa gbaan
wi kɔn pe yiri.
2 Piliye taanri toroŋgɔlɔ, a
Izirayɛli woolo teele pè si yanriyanri
wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni,
3 naga sɛnrɛ nda ti yuun leele pe
kan fɔ: «Levi setirige piile, poro
mbele pe yɛn saraga wɔfɛnnɛ, na
yaga ka pe yan pe Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tugo
sanga ŋa ni, pa ye yiri wa laga ŋga
ye yɛn ma cɛn ki ni, ye taga wi na.
4 Ye culo nuŋgba si wo fogo ko
yaga yoro naa yɔn finliwɛ kɛsu wi
sɔgɔwɔ. Yaga ka yɔngɔ wi tanla mbe
wɛ ko na. Ki ka pye ma, ye yaa toro
konɔ na ni, pa ye yaa li jɛn; katugu
ye fa toro laga ki konɔ na li ni faa.»
5 A Zhozuwe wì si leele pe pye fɔ:
«Ye ye yɛɛ pye kpoyi, katugu goto
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kafɔnŋgɔlɔ pye
laga ye sɔgɔwɔ.»
6 Ki goto, a wì si saraga wɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ
ye keli leele pe yɛgɛ yaa kee.» A pè
suu lɛ ma keli leele pe yɛgɛ na tanri.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe
wi pye fɔ: «Nala yɛrɛ mi yaa ki lɛ
mbɔɔn mɛgɛ ki gbɔgɔ laga Izirayɛli

woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo pege jɛn pe yo mi yaa pye ma ni paa yɛgɛ ŋga na mìla pye Moyisi wi ni we.

8 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, ki sɛnrɛ nda ti yo pe kan fɔ: ‹Na yaga sa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na sanga ŋa ni, mbe ye wa tɔnmɔ pi ni, ye yere le.› »

9 Kona, a Zhozuwe wì sigi yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: «Ye fulo laga ye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.

10 Pa ye yaa ki jɛn yɛɛn mbe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li yɛn laga ye sɔgɔwɔ, fɔ li yaa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ kaselege.

11 Ye wele, ŋa wi yɛn tara ti ni fuun ti Fɔ, wi yɔn finliwɛ kɛsu pe yaa keli wi ni ye yɛgɛ, mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri.

12 Koni, ye nambala kɛ ma yiri shyɛn wɔ wa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni, naŋa nuŋgba mbe yiri cɛnlɛ nuŋgba ni.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn tara ti ni fuun Fɔ, saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn nali yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, na paga ka pe yɔngɔlɔ ke wa wa Zhuridɛn gbaan wi tɔnmɔ pi ni sanga ŋa ni, pa gbaan wi tɔnmɔ pi yaa kɔn shyɛn. Tɔnmɔ mba pila yinrigi wa go na na fuun na tinri, pi yaa yere mbe gbogolo pi yɛɛ na paa mbogo yɛn.»

14 Kona, a leele pè si yiri ma pe paara yinrɛ ti kɔlɔgi mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn mbe yiri. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, pàa keli leele pe yɛgɛ na tanri.

15 Yarilire kɔnsanga wo lawi. Ki sanga wi ka gbɔn, ki ma yala Zhuridɛn gbaan wì yin fɔ ma toro wi koŋgo ki na. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, naa pàa ka saa gbɔn wa gbaan wi koŋgo na sanga ŋa ni, ma pe yɔngɔlɔ ke wa wa tɔnmɔ pi ni,

16 tɔnmɔ mba pìla pye na yinrigi wa gbaan wi go kɛɛ yeri na fuun na tinri, a pì si yere, mɛɛ gbogolo pi yɛɛ na paa mbogo yɛn, ma kari lege, maga lɛ wa Adamu ca ki na, wa Zaritan ca ki tanla†. Ma si yala tɔnmɔ mba pìla pye na fuun na tinri wa Araba tara kɔgɔje wi yeri, ko kɔrɔ wo yɛn wa Kɔgɔje kuwo wi yeri, a po si fo ma kari pew. A leele pè si Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ yeri.

17 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, a pè si gbegele ma yere jɛŋgɛ wa lafoŋgologo ŋga kìla waga ki ni, wa gbaan wi nandogomɔ, ma yala Izirayɛli woolo paa tooro na tanri tawara na, fɔ a leele pe ni fuun pè saa gbaan wi kɔn ma yiri ma kɔ.

4

Sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn nda ti kala li yɛn na nandowo kaan

1 Naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kaa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri ma kɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ:

2 «Ye nambala kɛ ma yiri shyɛn wɔ leele pe sɔgɔwɔ, cɛnlɛ nuŋgba naŋa nuŋgba mbe yiri wa.

3 Maga yo pe kan fɔ pe sa sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi lafoŋgologo ki nandogomɔ, wa laga ŋga saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn ma yere we. Ye yaa sinlɛ laga ŋga na nala yembinɛ na li ni, pe sari tɛgɛ wa ki laga ki na.»

4 Nambala kɛ ma yiri shyɛn mbele Zhozuwe wìla wɔ Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, cɛnlɛ nuŋgba naŋa nuŋgba, a Zhozuwe wì si pe yeri

5 mɛɛ pe pye fɔ: «Ye toro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ

† **3:16 3.16:** Mbege lɛ le laga ŋga tɔnmɔ pìla gbogolo wa Adamu ca ki na mbe sa gbɔn wa laga ŋga Izirayɛli woolo pàa pye, ki fogo ki mbaa wɛ culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko na.

kɛsu wi yɛgɛ, ye kari wa Zhuridɛn
gbaan wi nandogomɔ. Ye ni
fuun nuŋgba nuŋgba, ye sinndɛɛrɛ
nuŋgba nuŋgba lɛ wa ye pajoro ti
na, jaŋgo sinndɛlɛgɛ nuŋgba mbe
pye Izirayɛli cɛnlɛ nuŋgba pyew li
wogo.
6 Ki sinndɛɛrɛ ti yaa koro paa
tɛgɛrɛ yɛn laga ye sɔgɔwɔ. Puŋgo
na, na ye piile paga ka ye yewe mbe
yo fɔ: ‹Ki sinndɛɛrɛ nda ti kɔrɔ wo
yɛn wiwiin?›
7 Kona ye pe yɔn sogo ye yo fɔ:
‹Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pìla kɔn
shyɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn fin-
liwɛ kɛsu wi yɛgɛ, naa pàa gbaan wi
kɔn ma yiri wi ni we. Ki sinndɛɛrɛ
nda ti yaa ti Izirayɛli setirige piile
paa nawa tuun ki na sanga pyew,
fɔ Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pìla kɔn
shyɛn.› »
8 A Izirayɛli woolo pè si ŋga
Zhozuwe wìla yo ki pye. Pàa
sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn lɛ wa
Zhuridɛn gbaan wi nandogomɔ ma
yiri, ma yala Izirayɛli cɛngɛlɛ ke yɔn
ki ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ki yo Zhozuwe wi kan we. A pè
si kari ti ni wa laga ŋga pàa wɔnlɔ
we, mɛɛ saa ti tɛgɛ wa.
9 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye
na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu, pàa
pye ma yere wa Zhuridɛn gbaan wi
nandogomɔ laga ŋga na, a Zhozuwe
wì si sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn
yerege yerege wa ki laga ki na fun.
Ti yɛn wa ali ma pan ma gbɔn nala.
10 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye
na kɛsu wi tungu, pàa koro ma yere
wa Zhuridɛn gbaan wi nandogomɔ,
fɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zhozuwe
wi kan ma yo wi yo Izirayɛli woolo
pe kan, a pè saa ki ni fuun ki pye
maga yɔn fili. Zhozuwe wìla tanga
ma yala sɛnrɛ nda fuun Moyisi wìla
yo maa kan ti ni. Izirayɛli woolo pàa
fyɛɛlɛ ma gbaan wi kɔn ma yiri.
11 Naa leele pe ni fuun pàa kaa
gbaan wi kɔn ma yiri ma kɔ, a
saraga wɔfɛnnɛ pè si toro ma keli
pe yɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni.
12 A Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi
cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li
walaga woolo pè si keli Izirayɛli
woolo sanmbala pe yɛgɛ na tanri pe
maliŋgbɔnyaara ti ni, ma yala ŋga
Moyisi wìla yo pe kan ki ni.
13 Nambala mbele pàa toro Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma kari wa
Zheriko ca ki funwa lara falafala
ti yeri, pàa lere waga nafa shyɛn
(40 000) yɔn ko tin. Pàa pe
maliŋgbɔnyaara ti lɛ, ma gbɛgɛlɛ
mbe malaga gbɔn.
14 Ki pilige ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si Zhozuwe wi mɛgɛ ki gbɔgɔ
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ. A pe nɛɛ wi gbogo paa yɛgɛ
ŋga na pàa pye na Moyisi wi gbogo
wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni.
15 Gbaan wi kɔnŋgɔlɔ, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ:
16 «Saraga wɔfɛnnɛ mbele paa
yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi tungu,
ki yo pe kan fɔ pe yiri wi ni wa
Zhuridɛn gbaan wi ni.»
17 A Zhozuwe wì si saraga wɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye yiri wa gbaan wi ni.»
18 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye
na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi tungu, naa pàa kaa yiri wa gbaan
wi nandogomɔ ma pe yɔngɔlɔ ke
kan wa tara ti na sanga ŋa ni, a
gbaan wi tɔnmɔ pì si sɔngɔrɔ wa pi
yɔnlɔ koŋgbanna li ni naa, na fuun,
ma yin ma toro gbaan wi koŋgo ki
ni fuun ki na paa faa wi yɛn.
19 Izirayɛli woolo pàa Zhuridɛn
gbaan wi kɔn ma yiri yɛlɛ li yeŋge
koŋgbanŋga ki pilige kɛ wogo ko
ni. A pè si saa pe paara yinrɛ ti
kankan wa Giligali laga ki na, ma
wa wa Zheriko ca tara kɔnlɔ li yɔnlɔ
yirisaga yeri.
20 Sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn nda
pàa lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi ni,
Zhozuwe wìla ti tagala ti yɛɛ na wa
Giligali.
21 Kona, a wì si Izirayɛli woolo pe
pye fɔ: «Puŋgo na, na ye setirige
piile paga ka pe teele pe yewe mbe
yo ki sinndɛɛrɛ nda to kɔrɔ wo yɛn
wiwiin?

22 Kona yege yɛgɛ yo pe kan paa
yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pàa
tanga tawara na maga Zhuridɛn
gbaan ŋa wi kɔn ma yiri.
23 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ lì Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pi
waga wa ye yɛgɛ, fɔ a ye ni fuun yè
saa gbaan wi kɔn ma yiri, paa yɛgɛ
ŋga na làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi
waga wa we yɛgɛ, a wòo kɔn ma yiri
we.
24 Lì ko pye ma, jaŋgo tara woolo
pe ni fuun pege jɛn pe yo yawa gbɔɔ
yɛn li ni, jaŋgo yoro fun, yaa fyɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sanga pyew.»

5

1 Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa
pye ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ tosaga yeri pe wunlumbolo
poro naa Kana tara fɛnnɛ mbele pàa
pye ma cɛn wa Mediterane kɔgɔje
yɔn ki na pe wunlumbolo pe ni fuun
pàa ki logo ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pi waga wa
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ, fɔ a pè saa
gbaan wi kɔn ma yiri. Kì kaa pye
ma, pe sila kotogo ta, kotogo kpɛ sila
koro pe ni naa Izirayɛli woolo pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Pàa Izirayɛli setirige piile pe kɛnrɛkɛnrɛ wa Giligali ca

2 Ki sanga nuŋgba wi ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Zhozuwe wi kan
ma yo fɔ: «Walaga sinndɛɛrɛ lɛ
ma gbegele gbeŋgele, ma Izirayɛli
setirige piile yirisaga fɔnŋgɔ ŋga kì
yiri ki woolo pe kɛnrɛkɛnrɛ.»
3 Kona, a Zhozuwe wì si walaga
sinndɛɛrɛ lɛ ma gbegele gbeŋgele,
ma Izirayɛli woolo pe kɛnrɛkɛnrɛ
wa Aralɔti tinndi wi na.
4 Zhozuwe wìla pe kɛnrɛkɛnrɛ go
ŋga na ki ŋga: Naa Izirayɛli woolo
pàa yiri wa Ezhipiti tara, nambala
mbele fuun pe yɛlɛ yɔn kìla tin mbe
maliŋgbɔnyaara lɛ, pe ni fuun pàa
ku wa konɔ, wa gbinri wi ni, pe
yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara.
5 Nambala mbele fuun pàa yiri
wa Ezhipiti tara poro la kɛnrɛkɛnrɛ.
Ɛɛn fɔ, pinambiile mbele fuun pàa
se ma pe ta konɔ wa gbinri wi ni,
pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, wo wa
kpɛ sila kɛnrɛkɛnrɛ.
6 Izirayɛli woolo pàa tanga wa
gbinri wi ni ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa
shyɛn. Ki sɛrɛ woolo pe ni, nambala
mbele pe mbaa ya kari malaga na
pe yirisanga wi ni wa Ezhipiti tara,
pe ni fuun pàa ku wa gbinri wi ni
ma wɔ wa; katugu pe sila logo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Làa wugu ma yɔn
fɔlɔ kɔn we tɛlɛye pe yeri mbe tara
nda kan pe yeri konaa we yeri, to
nda ti yɛn ma yin nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ† ni na fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma pe kan ma yo pe seri yan yɛnlɛ ni†.
7 A lì si pe piile pe tɛgɛ wa
pe yɔnlɔ. Poro wɛlɛ Zhozuwe
wìla kɛnrɛkɛnrɛ, katugu pe sila
kɛnrɛkɛnrɛ ma pe ta pe kondangala
li na wa gbinri wi ni.
8 Naa leele pe ni fuun pàa kaa
kɛnrɛkɛnrɛ ma kɔ sanga ŋa ni, a pè
si koro laga nuŋgba, wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni, fɔ a pè saa sagala.
9 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si Zhozuwe wi pye fɔ: «Fɛrɛ kala na
yè yiri li ni wa Ezhipiti tara ma pan,
mìli laga ye na nala.»
Ko ki tì pe maa ki laga ki yinri
Giligali (ko kɔrɔ wo yɛn mbe koŋgo)
fɔ ali ma pan ma gbɔn nala.

Paki fɛti konaa yaakara nda pe yinri manɛ ti kɔwɔ

10 Izirayɛli woolo pàa pye ma cɛn
wa pe paara yinrɛ ti ni wa Giligali
laga ki ni. Ma pe ta wa, a pè si Paki
fɛti wi pye yeŋge ki pilige kɛ ma yiri
tijɛrɛ wogo ki yɔnlɔkɔgɔ ki na, wa
Zheriko funwa lara falafala ti ni†.
11 Paki fɛti wi pyeŋgɔlɔ, ki goto, a
pè sigi tara ti yarilire ta ka, to la pye

† **5:6 5.6** Nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ sɛnrɛ nda tì yo ko yɛn naga nari ma yo yaayoro ti yaa yɔn jɛŋgɛ wa ki tara ti ni, naa tire nda ti maa sɛni ti ni. † **5:6 5.6:** Nɔmbu 14.28-35 † **5:10 5.10:** Ɛki 12.1-13

leve fu buru konaa yarilire pire nda pàa kala to ta.
12 Pàa tara ti yarilire ti ka pilige
ŋga ni, ki goto, yaakara nda pe yinri
manɛ, a tì si yere, ta si yiri wa
naayeri mbe to naa. Izirayɛli woolo
pe sila manɛ wa ta naa, ɛɛn fɔ, ki
yɛlɛ li ni, Kana tara yarilire to pàa
pye na kaa†.

Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wi kala

13 Pilige ka, Zhozuwe wìla pye wa
Zheriko ca ki tanla. A wì si kaa wi
yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ naŋa wa
yan teere yeresaga wa wi yɛgɛ. Wi
tokobi wìla pye wi kɛɛ, ma kɔw wa
wi wofogo ki ni. A Zhozuwe wì si
fulo wa wi tanla maa yewe ma yo
fɔ: «Ma yɛn we ni lee nakoma ma
yɛn we juguye poro ni?»
14 A ki naŋa wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ayoo, mi woro ye ni, mi si woro
pe ni. Ɛɛn fɔ, mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to. Mì pan
fɔɔnfɔɔn ŋga.»
Kona, a Zhozuwe wì si to maa
yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ, mɛɛ
wi pye fɔ: «Na tafɔ, mi yɛn ma
tunmbyee, yiŋgi maa jaa mbe yo na
kan?»
15 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege to wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ma sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti
na, katugu ma yɛn ma yere laga ŋga
na ki yɛn kpoyi.»
A Zhozuwe wì sigi pye ma.

6

Izirayɛli woolo pàa Zheriko ca ki shɔ maga ta

1 Koni, mbogo ŋga kìla Zheriko
ca ki maga, pàa ki yeyɔngɔ kɔɔrɔ
ti gbegele mari tɔn jɛŋgɛ Izirayɛli
woolo pe yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na. Lere
na ya ye wa ca, lere nɛɛ ya yiri.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi
pye fɔ: «Wele, mì Zheriko ca, naa ki
wunlunaŋa konaa ki maliŋgbɔɔnlɔ
mbele kotogo ni pe le ma kɛɛ.
3 Mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe
ni fuun pe ni, ye yaa ca ki maga
magasaga nuŋgba pilige pyew sa
gbɔn fɔ piliye kɔgɔlɔni.
4 Saraga wɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn yaa
keli yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sim-
bapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn
ni pe kɛɛ. Pilige kɔlɔshyɛn wogo
ki na, ye yaa ca ki maga maga-
saga kɔlɔshyɛn, saraga wɔfɛnnɛ paa
mbaanra ti wiin.
5 Na paga ka simbapɛnɛ yɛɛnrɛ
mbaanra ti win ŋgbanga mberi tile
sanga ŋa ni, leele pe ni fuun pe
jɔrɔgɔ ŋgbanga. Pa kona mbogo
ŋga kì ca ki maga ki yaa toori. Kona
leele pe ni fuun pe ye wa ca paa kee
yɛsinmɛ na.»
6 Kì kaa pye ma, a Nuni pinambyɔ
Zhozuwe wì si saraga wɔfɛnnɛ pe
yeri maga yo pe kan ma yo fɔ: «Ye
yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa ye pajoro ti
na. Ye ni, kɔlɔshyɛn mbe simbapɛnɛ
yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn lɛ pe keli
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi
yɛgɛ paa tanri.»
7 Ko puŋgo na, a wì si leele pe pye
fɔ: «Ye yiri, we tanga we ca ki maga.
Maliŋgbɔɔnlɔ pe keli Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ.»
8 A leele pè sigi pye paa yɛgɛ ŋga
na Zhozuwe wìla ki yo. Saraga
wɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn mbele sim-
bapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn
tìla pye pe yeri, a pè si toro wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
na kee, nɛɛ pe mbaanra ti wiin. A
pe nɛɛ paan yɔn finliwɛ kɛsu wi ni
pe puŋgo na.
9 Nambala mbele pàa maliŋgbɔnyaara
ti lɛ, pàa keli saraga wɔfɛnnɛ mbele
pàa pye na mbaanra ti wiin pe yɛgɛ.
A puŋgofɛnnɛ pè si taga yɔn finliwɛ
kɛsu wi na. A pe nɛɛ tanri na yala
mbaanra ti winmɛ pi ni.
10 Ɛɛn fɔ, Zhozuwe wìla ki yo leele
pe kan ma yo fɔ: «Yaga ka jɔrɔgɔ.
Yaga ka si kakɔnɔ wa. Sɛnpyɔ ka si
ka yiri wa yɔn ye ni, fɔ sa gbɔn pilige
ŋga mi yaa kaga yo ye kan mbe yo
ye jɔrɔgɔ ki na.»

† **5:12 5.12:** Ɛki 16.35

11 A Zhozuwe wì si ti a pè ca ki
maga magasaga nuŋgba yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni. Ko puŋgo na, a pè si
sɔngɔrɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki
ni ma saa wɔnlɔ wa.
12 Ki goto yirifaga ki na, a
Zhozuwe wì si yiri. A saraga
wɔfɛnnɛ pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi lɛ naa wa pe pajoro
ti na.
13 Saraga wɔfɛnnɛ mbele sim-
bapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra kɔlɔshyɛn
tìla pye pe yeri, pè si keli Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
naa, nɛɛ pe mbaanra ti wiin. Nam-
bala mbele pàa maliŋgbɔnyaara ti lɛ
pè si keli pe yɛgɛ. A puŋgofɛnnɛ pè
si taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi na. Ma pe ta paa tanri
na kee, a saraga wɔfɛnnɛ pe nɛɛ
mbaanra ti wiin.
14 Ki pilige shyɛn wogo ki na, a pè
si ca ki maga magasaga nuŋgba mɛɛ
sɔngɔrɔ ma kari wa pe paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni. Pàa ki pye ma fɔ ma
saa gbɔn piliye kɔgɔlɔni.
15 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a
pè si yiri pinliwɛ lawɔrɔ ti ni ma
ca ki maga magasaga kɔlɔshyɛn, paa
yɛgɛ ŋga na pàa pye naga piin we.
Ko pilige nuŋgba pe ko layi pàa ca
ki maga magasaga kɔlɔshyɛn.
16 Ki magasaga kɔlɔshyɛn wogo
ki na, naa saraga wɔfɛnnɛ pàa kaa
mbanlaga ki win sanga ŋa ni, a
Zhozuwe wì si leele pe pye fɔ: «Ye
jɔrɔgɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ca ki
le ye kɛɛ!
17 Ca konaa ki nawa yaara ti ni ti
yaa tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
kan mbe tɔngɔ. Nanjaa Arahabu wo
nuŋgba wi yaa koro yinwege na, wo
naa mbele fuun pe yɛn wi ni wa wi
go pe ni, katugu wìla we pitunmbolo
pe lara kapege si pe ta.
18 Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ yigi yaara nda
ti yaa tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan mbe tɔngɔ ti ni. Yaga ka ka kpɛ
lɛ. Na yaga ka lɛ, pa ye yaa ti jɔgɔwɔ
naa jɔlɔgɔ mbe to laga woro Izirayɛli
woolo we paara yinrɛ cɛnsaga ki ni.
19 Warifuwe wi ni fuun, naa tɛ wi
ni fuun, konaa yaara nda fuun pè
gbegele tuguyɛnrɛ naa tuguwɔrɔ ni,
to yaa tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan. Pe yaa kari tɛgɛ wa laga ŋga
pe maa li yarijɛndɛ ti teri.»
20 Kona, a pè si mbanlaga ki win.
Naa leele pàa kaa ki logo, a pè si
jɔrɔgɔ ŋgbanga. Mbogo ŋga kìla ca
ki maga, a kì si toori. Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a Izirayɛli woolo pè
si ye wa ca ki ni, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba na kee yɛsinmɛ na, ma ca ki
shɔ maga ta†.
21 Yaraga ŋga fuun kìla pye wa
ca, nambala naa jɛɛlɛ, piile naa
lelɛɛlɛ, naa nɛrɛ, naa simbaala
konaa sofilele pe ni, a pè si pe ni
fuun pe gbo tokobi ni mberi tɛgɛ ti
yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan mberi
tɔngɔ.

Izirayɛli woolo pàa Arahabu naa wi go woolo pe yaga yinwege na

22 Nambala shyɛn mbele pàa saa
tara ti kagala ke yewe, Zhozuwe
wìla pe pye fɔ: «Ye kari wa nanjaa
Arahabu wi go, yoo yirige yoo wɔ wa
go ki ni mbe pinlɛ wi woolo pe ni,
mbe yala wuguro nda yàa wugu wi
kan ti ni.»
23 Ki lefɔnmbɔlɔ shyɛn pàa kari
ma saa Arahabu, naa wi to, naa
wi nɔ, naa wi yarijɛndɛ, naa wi
nɔsepiile nambala naa jɛɛlɛ, konaa
wi go woolo sanmbala pe ni fuun
pe yirige ma pe wɔ wa go, mɛɛ saa
pe tɛgɛ wa Izirayɛli woolo pe paara
yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na.
24 Ca ko na, pàa ki sogo ko naa
ki nawa yaara ti ni fuun ti ni. Ɛɛn
fɔ, warifuwe wo naa tɛ wi ni, naa
yaara nda pè gbegele tuguyɛnrɛ naa
tuguwɔrɔ ni, pàa saa to tɛgɛ wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yarijɛndɛ tɛgɛsaga
ki ni, wa li go.
25 Zhozuwe wìla nanjaa Arahabu
wi yaga yinwege na, wo naa wi
go woolo pe ni, konaa wi yarijɛndɛ
ti ni fuun ti ni, katugu nambala
mbele Zhozuwe wìla tun ma yo pe sa

† **6:20 6.20:** Ebu 11.30

Zheriko ca kagala ke yewe, wìla pe
lara kapege si pe ta. A Arahabu wì
si cɛn wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ,
wi setirige piile pe wa fɔ ma pan ma
gbɔn nala†.
26 Ki sanga nuŋgba wi ni, a
Zhozuwe wì sigi sɛnrɛ nda ti yo ma
wugu ma taga ti na, ma yo fɔ:
Lere o lere ka yiri mbe Zheriko ca ki
kan naa fɔnŋgɔ,
wo mbe daŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.
Na wiga ki mbogo ki nɔgɔ le,
wi pinambyɔ koŋgbanŋa wi yaa ku.
Na wiga ki yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti le,
wi pinambyɔ shyɛn woo wi yaa ku†.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozuwe
wi ni, a wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara
ti ni fuun ti ni.

7

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Akan wi kapege kala

1 Yaara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
pe tɛgɛ ti yɛ pew li kan mberi tɔngɔ,
Izirayɛli woolo pàa kapege pye ki
yaara ti wogo na. Wa Zhuda cɛnlɛ li
ni, naŋa ŋa pàa pye na yinri Karimi
wi pinambyɔ Akan wìla ki yaara ta
lɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban
Izirayɛli woolo pe ni. Akan wìla pye
Zabidi naa Zera pe setirige pyɔ.
2 Ma pe ta wa Zheriko ca, a
Zhozuwe wì si nambala pele tun wa
Ayi ca, wa Bɛti Avɛni ca ki tanla, wa
Betɛli ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri. Wìla
pe pye fɔ: «Ye kari ye sa ki tara ti
kagala ke yewe.» A ki nambala pè si
saa Ayi ca kagala ke yewe.
3 Naa pàa kaa sɔngɔrɔ ma pan
Zhozuwe wi kɔrɔgɔ, a pè suu pye fɔ:
«Go woro ki na mbe leele pe ni fuun
pe torogo wa. Nambala waga shyɛn
(2 000) nakoma waga taanri (3 000)
mbe ya Ayi ca ki ya. Maga ka leele
pe te pe kari wa, katugu Ayi ca fɛnnɛ
pee lɛgɛ.»
4 Kì kaa pye ma, a nambala waga
taanri (3 000) si poro si kari pe ni,
ɛɛn fɔ, a pè si fe Ayi ca fɛnnɛ pe yɛgɛ.
5 Ayi ca fɛnnɛ pàa lere nafa ma
yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni si wo gbo
pe ni, mɛɛ pe purɔ maga lɛ wa ca
ki mbogo yeyɔngɔ ki na, fɔ ma saa
gbɔn wa Shebarimu laga ki na, ma
pe gbo wa yanwiga ki tigiwɛn pi ni.
Kona, a Izirayɛli woolo pe sunndo wì
si kɔn pe na fɔ a pè kotogo la.
6 A Zhozuwe wì suu yɛɛra
yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ ti kala
na, mɛɛ wi yɛgɛ ki jiile wa tara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, fɔ ma saa gbɔn ki
yɔnlɔkɔgɔ. A Izirayɛli lelɛɛlɛ pège
kala nuŋgba li pye ma fun. Pàa tara
koli ma wo wa pe yɛɛ yinrɛ ti na
lawɔrɔ ti kala na.
7 A Zhozuwe wì sho fɔ: «E! We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si
ti ki leele mbele pè Zhuridɛn gbaan
wi kɔn ma yiri, mbe pan mbe we
le Amɔri cɛnlɛ woolo pe kɛɛ pe we
tɔngɔ? Ndɛɛ ki pye we ja koro wa
gbaan wi kɛɛ ŋga na ko mbe ja
mbɔnrɔ.
8 Koni mila ma yɛnri Yawe
Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi mbe ya yo mbege ta
Izirayɛli woolo pè fe pe juguye pe
yɛgɛ we?
9 Kana tara fɛnnɛ poro naa ki tara
nda ti woolo pe ni fuun pe yaa ki
wogo ŋga ki logo. Pe yaa wa mbe
we maga, mbe we gbo mbe we mɛgɛ
ki kɔ mbege wɔ laga tara ti ni. Ma
mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ, ma yaa ki pye
mɛlɛ leele pee ki jɛn?»
10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Zhozuwe wi pye fɔ: «Yiri ma yere.
Yiŋgi na, a mà si to mɔɔ yɛgɛ ki jiile
wa tara?
11 Izirayɛli woolo pè kapege pye.
Yɔn finliwɛ mba mì le pe ni, pòo
jɔgɔ. Yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ pew
mbe tɔngɔ, pège yaara ta lɛ, mari
yu, mari lara, mari le wa pe yaara
ti ni.
12 Ki kala na, Izirayɛli woolo pe se
ya yere mbe pe juguye pe sige, pe
yaa la fee pe yɛgɛ; katugu poro jate
mìgi tɛgɛ mbe pe tɔngɔ mbe pe wɔ
wa. Mi se koro ye ni naa, mbaa ye

† **6:25 6.25:** Ebu 11.31 † **6:26 6.26:** 1 Wunlu 16.34

sari, fɔ ndɛɛ yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ pew, mbe tɔngɔ yege tɔngɔ mbege wɔ wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

13 Koni, yiri ma leele pe pye kpoyi na yɛgɛ na. Ma pe pye fɔ: ‹Ye ye yɛɛ pye kpoyi goto pilige ki mɛgɛ ni, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, yoro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, mì yo fɔ: Yoro Izirayɛli woolo, yaraga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ pew na kan mbe tɔngɔ, ki yɛn wa ye sɔgɔwɔ. Ye se ya yere ye juguye pe yɛgɛ, fɔ ndɛɛ ye ko yaraga ko wɔ wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

14 Goto pinliwɛ ni, ye pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ cɛnlɛ cɛnlɛ. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mi ka cɛnlɛ na naga, ki woolo pe pan setirige setirige. Mi ka setirige ŋga naga, ki woolo pe pan sege sege. Mi ka sege ŋga naga, ki woolo pe pan nambala nambala.

15 Mi ka ka naŋa ŋa naga mbe yo wo wì yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ pew na kan mbe tɔngɔ ka lɛ, ko fɔ wo naa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti daga mbe sogo kasɔn ni; katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ wìlan yɔn finliwɛ pi jɔgɔ, ma kajaaga pye laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.› »

16 Ki goto, a Zhozuwe wì si yiri pinliwɛ pi ni faa, mɛɛ Izirayɛli woolo pe pye, a pè pan cɛnlɛ cɛnlɛ. Zhuda cɛnlɛ lo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga.

17 A wì si Zhuda cɛnlɛ woolo pe pye, a pè pan setirige setirige. Zera setirige ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga. A wì si Zera setirige woolo pe pye, a pè pan sege sege. Zabidi sege ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga.

18 A wì si Zabidi sege woolo pe pye, a pè pan nambala nambala. Karimi pinambyɔ Akan wo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga. Wìla pye Zabidi naa Zera pe setirige pyɔ, ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni.

19 A Zhozuwe wì si Akan wi pye fɔ: «Na pinambyɔ, mila ma yɛnri, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ mali sɔn. Kala na mà pye, li yo na kan, maga kali lara na na.»

20 A Akan wì si Zhozuwe wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mì kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na. Kala na mì pye li na.

21 Mì Sineyari tara† derigbɔgɔ tiyɔngɔ ka yan wa yaara nda tì koli ti ni, naa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn, konaa tɛ kuru nuŋgba ni, wi nuguwɔ pi yɛn culo walaga. Na yɛgɛ yiri ti na, a mì siri lɛ. Ti yɛn ma lara wa tara ti ni, wa na paraga go ki nandogomɔ, warifuwe wi yɛn wa ti nɔgɔ.»

22 A Zhozuwe wì si leele tun wa Akan wi paraga go ki ni. A pè si fyɛɛlɛ ma kari mɛɛ saa ti yan ti yɛn ma lara wa tara ti ni, wa paraga go ki ni, warifuwe wi ni wa ti nɔgɔ.

23 A pè si ti ni fuun ti lɛ ma yiri ti ni, mɛɛ pan ti ni Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, mɛɛ ti tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

24 A Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si Zera pinambyɔ Akan wi yigi, naa warifuwe wo naa derigbɔgɔ ko naa tɛ kuru wi ni, naa wi pinambiile, naa wi sumborombiile, naa wi nɛrɛ, naa wi sofilele, naa wi simbaala, naa wi paraga go konaa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni, mɛɛ kari pe ni wa Akɔri gbunlundɛgɛ ki ni.

25 A Zhozuwe wì si Akan wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si ti jɔlɔgɔ to we na? Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa ma na fun nala.» Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè suu wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. A pè suu woolo pe wa sinndɛɛrɛ ni fun ma pe gbo, mɛɛ pe sogo kasɔn ni.

26 Ko puŋgo na, a pè si sinndɛɛrɛ lɛgɛrɛ gbogolo Akan wi na. Ti yɛn wa ali ma pan ma gbɔn nala. Ko pyeŋgɔlɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si kɔ. Ko ki ti pe maa ki laga ki yinri Akɔri† gbunlundɛgɛ fɔ ma pan ma gbɔn nala.

† **7:21 7.21:** Sineyari tara to nuŋgba to pe maa yinri Babilɔni tara. † **7:26 7.26:** ***Akɔri* ko kɔrɔ wo yɛn jɔlɔgɔ.**

8

Izirayɛli woolo pàa Ayi ca ki shɔ maga ta

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Zhozuwe wi kan ma yo fɔ: «Maga ka fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na. Yiri ma maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe lɛ ye sa to Ayi ca ki na. Wele, mì Ayi ca wunlunaŋa, naa wi ca woolo, naa wi ca konaa wi tara ti ni fuun ti le ma kɛɛ.
2 Ŋga mà pye Zheriko ca konaa ki wunlunaŋa wi na, maga nuŋgba ki pye Ayi ca konaa ki wunlunaŋa wi na. Ɛɛn fɔ, ye ca ki yarijɛndɛ naa ki yaayoro ti koli ti pye ye woro. Ma maliŋgbɔɔnlɔ pele lara paa malaga ki singi wa ca ki puŋgo na.»
3 Kì kaa pye ma, a Zhozuwe wì si yiri wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe sa to Ayi ca ki na. A wì si maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga nafa ma yiri kɛ (30 000) wɔ pe ni ma pe torogo, a pè kari yembinɛ li ni.
4 Wìla pe pye fɔ: «Ye kari ye sa lara yaa malaga ki singi wa ca ki puŋgo na. Yaga ka lali ca ki ni jɛŋgɛ. Ye ni fuun ye gbɛgɛlɛ mbe ta mbe ye malaga ki ni.
5 Mi wo na, leele sanmbala mbele fuun pe yɛn na ni, mi naa poro ni, we yaa fulo wa ca ki tanla. Na paga yiri mbe we fili malaga ni paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn, pa we yaa la fee pe yɛgɛ.
6 Pa pe yaa taga we na mbaa we puro, kona we yaa pe nɛgɛ mbe pe lali ca ki ni; katugu pe yaa laga jate ndɛɛ we yɛn na fee pe yɛgɛ paa koŋgbanŋga wogo ki yɛn.
7 Kona ye fyɛɛlɛ ye yiri wa ye larasaga ki ni, ye ca ki shɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le ye kɛɛ.
8 Na yaga ca ki shɔ mbege ta sanga ŋa ni, ye kasɔn le ki ni, yege pye paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo we. Sɛnrɛ nda ti yɛn na yeri mbe yo ye kan tori yɛɛn.»
9 Kona, a Zhozuwe wì si pe torogo paa kee. A pè si kari ma saa lara na singi wa Betɛli ca naa Ayi ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Ayi ca ki yɔnlɔ tosaga yeri. Ɛɛn fɔ, a Zhozuwe wo si sinlɛ wa leele sanmbala pe ni ki yembinɛ li ni.
10 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhozuwe wì si yiri faa maa maliŋgbɔɔnlɔ pe welewele na kaa pye pe gbɛgɛlɛ. Ko puŋgo na, a wo naa Izirayɛlilelɛɛlɛ pe ni, pè si keli leele pe yɛgɛ; a pe nɛɛ tanri na kee Ayi ca ki mɛgɛ ni.
11 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pàa pye Zhozuwe wi ni, a pè si fulo wa ca ki tanla, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma cɛn wa Ayi ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Yanwira ti gbunlundɛgɛ kìla pye poro naa ca ki sɔgɔwɔ.
12 Zhozuwe wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) si poro wɔ ma pe pye ma yo pe lara paa singi wa Betɛli ca naa Ayi ca fogo ki ni, wa Ayi ca ki yɔnlɔ tosaga yeri.
13 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga kìla gbɔgɔ ko la pye ma cɛn wa ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma si yala leele mbele pàa lara na singi poro la pye wa ca ki yɔnlɔ tosaga yeri. Ki yembinɛ li ni, a Zhozuwe wì si kari wa yanwira ti gbunlundɛgɛ ki ni.
14 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Ayi ca wunlunaŋa wìla kaa Izirayɛli woolo pe yan ma, a wì suu ca nambala pe ni fuun pe pye a pè fo ma yiri, mɛɛ fyɛɛlɛ ma yiri wa ca ma kari wa malaga gbɔnsaga, wa Araba tara ti yeri, mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni. Wunlunaŋa wi sila ki jɛn mbe yo leele la pye ma lara na singi wa ca ki puŋgo na wi mɛgɛ ni.
15 A Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe ni, pè sigi pye ndɛɛ pè pe ya, a pe nɛɛ fee na kee wa gbinri wi yeri.
16 Pàa Ayi ca woolo nambala pe ni fuun pe yeri ma yo pe yiri pe taga Izirayɛli woolo pe puŋgo na. A pè si yiri ma taga Zhozuwe naa Izirayɛli woolo pe puŋgo na, na pe puro fɔ ma lali ca ki ni.
17 Naŋa kpɛ sila koro wa Ayi ca

konaa Betɛli ca ki ni, ŋa wi sila yiri mbe taga Izirayɛli woolo pe na la pe puro. Kì pye ma, a pè si ca ki mbogo yeyɔngɔ ki yaga yɛlɛgɛ ma taga Izirayɛli woolo pe na, na pe puro.

18 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Njanraga ŋga ki yɛn ma kɛɛ, ki yirige maga sin wa Ayi ca ki yeri, katugu mi yaa ca ki le ma kɛɛ.» A Zhozuwe wì si njanraga ki yirige maga sin wa ca ki yeri.

19 Naa wìla kaa wi kɛɛ ki sanga wagati ŋa ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, nambala mbele pàa pye ma lara na singi, a pè si fyɛɛlɛ ma yiri wa pe larasaga, mɛɛ fe ma ye wa ca ki ni maga shɔ, mɛɛ kasɔn le ki ni teere.

20 A Ayi ca fɛnnɛ pè si kanŋga ma wele wa pe puŋgo na, mɛɛ pe ca ki sogowo wirige ki yan kila yinrigi na kee wa naayeri. Pyelɔmɔ sila pye pe yeri naa pe fe pe kari kɛɛ ka kpɛ na, katugu Izirayɛli woolo mbele pàa pye na fee na kee wa gbinri wi ni pàa wa ma kanŋga pe purɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ ma yere mara na.

21 Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye wi ni, naa pàa kaa ki yan leele mbele pàa lara na singi pè ca ki shɔ maga ta sanga ŋa ni, ma nuru ma ca ki sogowo wirige ki yan kila kee wa naayeri, a pè si sɔngɔrɔ ma to Ayi ca fɛnnɛ pe na.

22 A Izirayɛli woolo sanmbala pè si yiri wa ca nawa ma pan ma to pe na fun. A Izirayɛli woolo pè si Ayi ca woolo pe jori kɛɛ ki ni fuun ki na, mɛɛ pe gbo ma pe kɔ pew. Lere pyɔ wo sila shɔ pe ni.

23 Ayi ca wunlunaŋa wo na, pàa wi yigi wee ma pan wi ni Zhozuwe wi kɔrɔgɔ.

24 Izirayɛli woolo pàa Ayi ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ wa wasele li ni, wa gbinri ŋa pàa yiri na Izirayɛli woolo pe puro wi ni. Pàa pe ni fuun pe gbo tokobi ni fɔ ma saa ki wa pe puŋgofɔ wi na. Ko pyeŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ wa Ayi ca ma saa leele sanmbala pe ni fuun pe gbo.

25 Ki pilige ki ni, leele mbele pàa gbo, mbe nambala poro naa jɛɛlɛ pe pinlɛ, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000), ko kɔrɔ wo yɛn Ayi ca fɛnnɛ pe ni fuun.

26 Zhozuwe wìla wi kɛɛ ki yaga yirigesaga njanraga ki ni, wi yɛn maga sin wa Ayi ca ki yeri, fɔ a pè saa Ayi ca woolo pe ni fuun pe tɔngɔ pew.

27 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè si yaayoro to naa yarijɛndɛ nda tìla pye wa ca ki ni ti koli mari ta, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Zhozuwe wi kan ti ni.

28 Zhozuwe wìla Ayi ca ki sogo maga yaga kataga, ma pye laga ŋga lere woro wa fɔ sanga pyew. Pa ki yɛn ma, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

29 Ayi ca wunlunaŋa wo na, pàa wi to tige na, a wi gboo wì koro wa fɔ ma saa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ ki na. Naa yɔnlɔ kìla kaa na jaa mbe to, a Zhozuwe wì si konɔ kan ma yo pe gboo wi tirige poo wɔ wa tige ki na. A pè suu tirige ma saa wi wa wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki yɔn na, mɛɛ sinndɛɛrɛ wulo ma gbogolo wi na. Ti yɛn wa ali ma pan ma gbɔn nala.

Pàa Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara wa Ebali yanwiga ki na

30 Kona, a Zhozuwe wì si saraga wɔsaga kan wa Ebali yanwiga ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.

31 Wìla ki kan ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe kan ti ni, paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi wi lasiri sɛwɛ wi ni we. Pàa ki saraga wɔsaga ki kan sinndɛɛrɛ nda ni, pe sila ti tɛ. Tugurɔn yaraga sila si tɛgɛ mbe ka gbɔn. A pè si saara sogoworo wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa ki na konaa nayinmɛ saara ni†.

32 Lasiri sɛnrɛ nda Moyisi wìla yɔnlɔgɔ Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na,

† **8:31 8.31:** Ɛki 20.25 † **8:32 8.30-32:** Dete 27.2-8

a Zhozuwe wì siri nuŋgba ti yɔnlɔgɔ ki sinndɛɛrɛ ta na†.
33 Ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo pe ni fuun, ma pinlɛ pe lelɛɛlɛ, naa pe teele konaa pe kiti kɔnfɛnnɛ pe ni, nambanŋa o, tara pyɔ o, pe ni fuun pè si yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na, wa Levi setirige piile mbele pàa pye saraga wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, poro mbele pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu we. Leele pe walaga la pye ma yere wa Garizimu yanwiga ki kɛɛ yeri, a walaga sanŋga kì yere wa Ebali yanwiga ki kɛɛ yeri, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla ki yo faa ma yo pe daga mbege pye we, mbe si duwaw wi pye Izirayɛli woolo pe kan.
34 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti kara ŋgbanga, nda ti yɛn na para duwaw sɛnrɛ na konaa nda ti yɛn na para daŋga sɛnrɛ na, paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni we.
35 Sɛnrɛ nda fuun Moyisi wìla yɔnlɔgɔ, Zhozuwe wìla ti ni fuun ti kara Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ta kpɛ sila koro. Tìla kara jɛɛlɛ, naa piile konaa nambanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe yɛgɛ na†.

9

Gabawɔn ca fɛnnɛ pàa Izirayɛli woolo pe fanla

1 Koni, wunlumbolo mbele fuun pàa pye wa tara nda wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, yanwira tara wunlumbolo, naa mbele pàa pye wa yanwira tigiwɛn tara to naa Mediterane kɔgɔje yɔn tara ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Liban tara ti na, Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo pàa Ayi ca tɔngɔwɔ pi sɛnrɛ logo.
2 Kì kaa pye ma, a pè si gbogolo ma yɔn wa nuŋgba mbe sa malaga gbɔn Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni.
3 Ŋga Zhozuwe wìla pye Zheriko ca naa Ayi ca woolo pe na, Gabawɔn ca woolo poro fun pàa ki logo,
4 mɛɛ tanga tijinliwɛ pee ni. A pè si kari paa pitunmbolo yɛn, ma kasha lɛrɛ lɛ mari taga pe sofilele pe na, naa duvɛn lefooro lɛrɛ ni, nda tìla walagi, a pèri yɔliyɔli.
5 A pè si sawira lɛrɛ lele, nda pàa yaara taga ti na mari yɔliyɔli, ma yaripɔrɔ lɛrɛ le, nda tìla kɔɔnlɔ. Buru ŋa pàa lɛ pe kondangala yaakara wìla waga fɔ na mugu-mugu.
6 A pè si kari Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ŋga kìla pye wa Giligali. A pè si saa ki yo wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan fɔ: «Wè yiri taleere ta ni mbe pan mbe ye yɛnri ye yɔn finliwɛ le we ni.»
7 A Izirayɛli woolo pè si ki Hɛvi cɛnlɛ woolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kana ye yɛn ma cɛn na we tanla tɔɔn. Mɛlɛ wee yɔn finliwɛ po le ye ni†?»
8 A pè si Zhozuwe wi pye fɔ: «We yɛn ma tunmbyeele.» Ɛɛn fɔ, a Zhozuwe wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ yoro? Ye yiri se yeri?»
9 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele, wè yiri taleere ta ni ma pan, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na li mɛgɛ kì gbɔgɔ ki kala na; katugu wèli sɛnrɛ ti logo konaa ŋga lì pye wa Ezhipiti tara ki ni.
10 Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn mbele pàa pye wunluwɔ pi na wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na, ŋga lì pye pe na wège jɛn; poro pe yɛn Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wo naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi

† **8:35 8.33-35:** Dete 11.29; 27.11-14 † **9:7 9.7:** Ɛki 23.32; 34.12; Dete 7.2 † **9:10 9.10:** Nɔmbu 21.21-35

wi ni, wo ŋa wìla pye ma cɛn wa Ashitarɔti ca we†.
11 Ki kala na, we lelɛɛlɛ poro naa we tara woolo pe ni fuun pège yo we kan ma yo fɔ: ‹Ye yaakara lɛ ye kondangala li na, ye saga yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: We yɛn na jaa mbe pye ye tunmbyeele, ye yɔn finliwɛ le we ni.›
12 Ye we buru wi wele! Pilige ŋga ni wè yiri wa we yinrɛ ti ni mbaa paan laga ye yeri, wàa wi lɛ wɛrɛwɛ mboo pye we kondangala yaakara. Koni wì waga na mugumugu.
13 Yege duvɛn lefooro nda ti wele! Tìla pye fɔnndɔ, a wè siri yin duvɛn wi ni. Koni tì walagi. We yaripɔrɔ naa we sawira tì lɛlɛ kondɔnlɔgɔ ŋga wè tanga ki kala na.»

14 A Izirayɛli woolo pè si yɛnlɛ ma ki leele pe kondangala yaakara ta shɔ ma ka mbege naga fɔ pè ye pe yɛɛ kɛɛ, ɛɛn fɔ, pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ki wogo ki pyewe pi ni.
15 A Zhozuwe wì si yɛyinŋge le poro naa ki leele pe ni, mɛɛ yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri ma yo pe yaa koro yinwege na. A Izirayɛli woolo teele pè si yere ki na ma wugu ma taga wa.

16 Pe yɔn fɔlɔ li lɛŋgɔlɔ, ki pilige taanri wogo ki na, a Izirayɛli woolo pè sigi logo ma yo ki leele pe yɛn pe cɛnyɛɛnlɛ, fɔ pe yɛn ma cɛn wa tara nuŋgba ti ni.
17 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pè si lɛ nɛɛ kee. Piliye taanri toroŋgɔlɔ, a pè si saa gbɔn wa ki leele pe cara ti na. Pe cara ti mɛrɛ to lari nda Gabawɔn, naa Kefira, naa Beerɔti, konaa Kiriyati Yeyarimu.
18 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe sila pe gbo, katugu Izirayɛli woolo teele pàa wugu ma pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pe nɛɛ kɔngɔri Izirayɛli woolo teele pe na.
19 Izirayɛli woolo teele pè sigi yo Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan fɔ: «Wè wugu ma pe kan, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, ki kala na we se ya kapege pye pe na.
20 Ɛɛn fɔ, we yaa pe pye yɛgɛ ŋga na ki ŋga: ‹We yaa pe yaga yinwege na wuguro nda wè wugu ti kala na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala liga ka to we na.› »
21 A pè sho naa fɔ: «Ye ti we pe yaga yinwege na. Ɛɛn fɔ, pe yaa pye kanŋgejaala naa tɔnmɔ kofɛnnɛ woro Izirayɛli woolo we ni fuun we kan.»

Izirayɛli woolo teele pàa yere ŋga na ko layi yɛɛn.

22 A Zhozuwe wì si Gabawɔn ca fɛnnɛ pe yeri mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si we fanla ma yo yè yiri lalerege na, ma si yala pa ye yɛn ma cɛn na we tanla?
23 Koni, yè daŋga, ye se wɔ wa kulowo pi ni naa fyew. Ye yaa pye na Yɛnŋɛlɛ li go ki kanŋgejaala naa tɔnmɔ kofɛnnɛ.»

24 A Gabawɔn ca fɛnnɛ pè si Zhozuwe wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè ko pye ma, katugu pège yo maga filige we kan ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, làa konɔ kan li tunmbyee Moyisi wi yeri ma yo wigi tara nda ti ni fuun ti kan ye yeri, mbe tara woolo pe ni fuun pe tɔngɔ wa ye yɛgɛ, na yaga fulo yɛgɛ sanga o sanga. Ko ki ti na yè kaa pan, a wè si fyɛ ye yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, we yinwege ŋga ki mbe ka kɔ ki kala na, mɛɛ ki pye yɛɛn.
25 Koni we yɛn ma kɛɛ na, ŋga kɔ̀ɔn ndanla, ma sin ma yɛgɛ na, ta ko piin we na.»

26 Pa Zhozuwe wìla ki pye ma. Wìla pe shɔ Izirayɛli woolo pe yeri, pee ta mbe pe gbo.
27 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhozuwe wì si pe pye, a paa kanŋgirɛ jaa, na kori Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki mɛgɛ ni, wa laga ŋga li mbaa ka naga ki ni. Pe setirige piile pe yɛn naga tunŋgo ki piin ali ma pan ma gbɔn nala.

10

Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn Amɔri cɛnlɛ woolo pe ni ma ya pe ni

1 Koni, a Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa Adoni Zedɛki wì sigi logo ma yo Zhozuwe wìla Ayi ca ki shɔ maga ta, maga tɔngɔ pew; fɔ ŋga wìla pye Zheriko ca konaa ki wunlunaŋa wi na, ko nuŋgba ko wìla pye Ayi ca naa ki wunlunaŋa wi na. Wìla ki logo fun ma yo Gabawɔn ca fɛnnɛ pàa saa yɛyinŋge lagaja Izirayɛli woolo pe ni ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ.

2 Kì kaa pye ma, a wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, katugu Gabawɔn ca kìla pye kagbɔgɔ yɔn paa wunluwɔ cara tugbɔɔrɔ ti yɛn; kìla gbɔgɔ ma wɛ Ayi ca ki na. Nambala mbele pàa pye wa pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ.

3 Kona, a Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa Adoni Zedɛki wì si tunŋgo torogo wa Eburɔn ca wunlunaŋa Ohamu wi yeri, naa Yarimuti ca wunlunaŋa Pireyamu, naa Lakishi ca wunlunaŋa Yafiya konaa Egilɔn ca wunlunaŋa Debiri pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:

4 «Ye pan yanla saga we sa to Gabawɔn ca ki na, katugu ki ca woolo pè yɛyinŋge lagaja Zhozuwe naa Izirayɛli woolo pe ni.»

5 Kì kaa pye ma, Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo kaŋgurugo wele, Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa, naa Eburɔn ca wunlunaŋa, naa Yarimuti ca wunlunaŋa, naa Lakishi ca wunlunaŋa, konaa Egilɔn ca wunlunaŋa wi ni, pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo mɛɛ kari pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni ma saa cɛn wa Gabawɔn ca ki tanla mbe malaga gbɔn ki ni.

6 A Gabawɔn ca fɛnnɛ pè si tunŋgo torogo Zhozuwe wi yeri wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Giligali ca, maa pye fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele, maga ka we wa. Fyɛɛlɛ ma pan we kɔrɔgɔ, ma pan ma we saga, ma we shɔ. Katugu Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa yanwira laga ki ni, pè pe yɛɛ gbogolo ma yiri we kɔrɔgɔ.»

7 Kì kaa pye ma, a Zhozuwe wì si yiri wa Giligali ma kari wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni.

8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ ki wunlumbolo mbele pe yɛgɛ. Mi yaa pe le ma kɛɛ. Wa kpɛ se ya yere pe ni mbɔɔn sige.»

9 Zhozuwe wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa yiri wa Giligali ca ma tanga yembinɛ li ni fuun li ni, mɛɛ saa pe fo ma to pe na.

10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Amɔri cɛnlɛ woolo pe gbɔn ma pe jaraga wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ. A lì si pe lɛgɛrɛ gbo wa Gabawɔn ca, ma taga pe na ma pe purɔ ma toro wa Bɛti Horɔn ca yanwiga kologo ki ni, na pe kuun na kee fɔ ma saa gbɔn wa Azeka ca naa Makeda ca ki na.

11 Ma Amɔri cɛnlɛ woolo pe ta pàa pye na fee Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na Bɛti Horɔn yanwiga ki tingi, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a yaanŋgumbire tugbɔɔrɔ tisaga yiri wa naayeri ma toori pe na fɔ ma saa gbɔn wa Azeka ca. Yaanŋgumbire tisaga kìla mbele gbo poro la lɛgɛ ma wɛ mbele Izirayɛli woolo pàa gbo tokobi ni poro na.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Amɔri cɛnlɛ woolo pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ pilige ŋga ni, a Zhozuwe wì sili yɛnri Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma para ŋgbanga ma yo fɔ:

Yɔnlɔ, sa yere wa Gabawɔn ca ki go na.

Mboro yeŋge, sa yere wa Ayalɔn ca gbunlundɛgɛ ki go na.

13 A yɔnlɔ kì si yere, a yeŋge kì yere fɔ Izirayɛli woolo pe sa pe juguye pe gbɔn pe ya pe ni. Paa yɛgɛ ŋga na ki kala li yɛn ma yɔnlɔgɔ wa

Yashari†† sɛwɛ wi ni, fɔ yɔnlɔ kìla saa gbɔn go na mɛɛ yere ma pilige nuŋgba poni si ko pye, kii fyɛɛlɛ mbe to.
14 Malɛ ki wogo ŋga ka fa pye ki pilige ki yɛgɛ, ka se si pye ki puŋgo na, ko pilige koyi Yawe Yɛnŋɛlɛ làa logo sɛnwee yeri. Lo jate làa pye na malaga ki gbɔɔn Izirayɛli woolo pe kan.
15 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si sɔngɔrɔ Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Giligali ca.

Zhozuwe wìla Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo kaŋgurugo pe yigi ma pe gbo

16 Ma si yala, malaga gbɔnsanga wi ni, Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo kaŋgurugo pàa fe ma saa lara wa Makeda ca waliwege ki ni.
17 A pèle si saa ki wunlumbolo kaŋgurugo pe yan pè lara wa ki waliwege ki ni, mɛɛ pan maga yo Zhozuwe wi kan.
18 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Ye sa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ koŋgo ye taga wa waliwege ki yɔn na yege tɔn, ye leele tɛgɛ le paa ki wele.
19 Ɛɛn fɔ, yaga ka mɔ le. Ye taga ye juguye pe na yaa pe puro, ye pe puŋgo kɛɛ ki shɔ pe yeri. Yaga ka ti pe ye wa pe cara ti ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì pe le ye kɛɛ.»
20 A Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni, pè si Amɔri cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ ma ya pe ni pew, kaawɔ pele pàa fe ma shɔ ma saa ye wa pe cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga ti ni.
21 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si sɔngɔrɔ ma pan yinŋge Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Makeda ca. Kona lere kpɛ si soro naa mbe sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe na.
22 Kona, a Zhozuwe wì si konɔ kan ma yo pe sa waliwege ki yɛngɛ pe wunlumbolo kaŋgurugo pe yirige pe pan pe ni wi kan.
23 A pè sigi pye ma, mɛɛ saa ki wunlumbolo kaŋgurugo pe yirige wa waliwege ki ni ma pan pe ni Zhozuwe wi kan. Poro pàa pye Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa, naa Eburɔn ca wunlunaŋa, naa Yarimuti ca wunlunaŋa, naa Lakishi ca wunlunaŋa, konaa Egilɔn ca wunlunaŋa we.
24 Sanga ŋa ni pàa kari sa wunlumbolo pe yirige mbe pan pe ni, a Zhozuwe wì si Izirayɛli woolo nambala pe ni fuun pe yeri. Pè kaa pan wunlumbolo pe ni, a wì sigi yo maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa malaga ki gbɔn wi ni ja pe kan fɔ: «Ye fulo laga ye ye tɔɔrɔ ti tagataga wa ki wunlumbolo mbele pe yɔɔrɔ ti na†.»
A maliŋgbɔɔnlɔ teele pè si fulo wa, mɛɛ ki pye ma.
25 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ. Ye sunndo wiga si ka kɔn ye na. Ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta, katugu ye yaa malaga ki gbɔn ye juguye mbele fuun ni, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe pye yɛɛn.»
26 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì sigi wunlumbolo pe gbo, ma ti a pè pe to tire kaŋgurugo na†. A pè koro wa tozaga wa tire ti na, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na.
27 Naa yɔnlɔ kila kaa na tuun, a Zhozuwe wì si pe pye ma yo pe pe gboolo pe tirige, pe pe wɔ wa tire ti na. Pàa lara waliwege ŋga ni, a pè si pe tirige mɛɛ saa pe wa wa ki ni. Ko puŋgo na, a pè si waliwege ki yɔn tɔn sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ta ni. Ti wa bere ali ma pan ma gbɔn nala.

Zhozuwe wìla Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki shɔ maga ta

† **10:13 10.13:** 2 Sami 1.18 † **10:13 10.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Yashari ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ŋa wì sin. Yashari sɛwɛ wi yaa pye maliŋgbɔɔnlɔ pe cew tawa yuuro tìla pye wa wi ni, ŋa wìla puŋgo. † **10:24 10.24:** Pe tɔɔrɔ nda pàa tagataga wa wunlumbolo pe yɔɔrɔ ti na, ko la pye naga nari ma yo pàa ya pe ni pew. † **10:26 10.26:** Pàa wunlumbolo pe to tige na jaŋgo mbe pe tifaga.

28 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhozuwe wì si Makeda ca ki shɔ maga ta, maga ya tokobi ni, maga wunlunaŋa wi gbo. Wìla leele pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ. Wi sila lere kpɛ wo yaga yinwege na. Ŋga wìla pye Zheriko ca wunlunaŋa wi na, ko nuŋgba ko wìla pye Makeda ca wunlunaŋa wi na.

29 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Makeda ma kari wa Libina ca ma saa to ki woolo pe na.

30 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Libina ca konaa ki wunlunaŋa wi le fun Izirayɛli woolo pe kɛɛ. A pè si ca ki ya tokobi ni ma ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ, pe sila lere kpɛ wo yaga yinwege na. Ŋga pàa pye Zheriko ca wunlunaŋa wi na, ko nuŋgba ko pàa pye ki wunlunaŋa wi na fun.

31 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Libina ca ma kari wa Lakishi ca, ma saa yere malinjɛ na wa ca ki yɛgɛ, mɛɛ to ki na.

32 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Lakishi ca ki le Izirayɛli woolo pe kɛɛ. A pè sigi shɔ maga ta pilige shyɛn wogo ki na, mɛɛ ki ya tokobi ni, ma ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye Libina ca ki na we.

33 Ki sanga wi ni, a Gezɛri ca wunlunaŋa Oramu wì si pan mbe saga Lakishi ca ki na. Ɛɛn fɔ, a Zhozuwe wì si wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo. Wi sila wa kpɛ yaga pe ni yinwege na.

34 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Lakishi ca mɛɛ kari wa Egilɔn ca, ma saa yere malinjɛ wi na wa ca ki yɛgɛ, mɛɛ to ki na.

35 A pè si ca ki shɔ maga ta ki pilige nuŋgba ki ni, maga ya tokobi ni, ma ca woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ pilige nuŋgba ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye Lakishi ca ki na we.

36 Kona, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri wa Egilɔn ca ma kari wa Eburɔn ca ma saa to ki na.

37 A pè si ca ki shɔ maga ta, mɛɛ ki wunlunaŋa wi gbo konaa ca woolo pe ni fuun pe ni. Pàa kanŋgara na cara ti shɔ mari ta fun, mari woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ. Lere kpɛ sila koro yinwege na, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye wa Egilɔn ca we. Zhozuwe wìla ca ko naa ca woolo pe ni fuun pe tɔngɔ ma pe kɔ, wi sila wa kpɛ yaga yinwege na.

38 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ ma pan wa Debiri ca, mɛɛ to ki na.

39 A pè si ca ki shɔ maga ta ma pinlɛ ki kanŋgara na cara ti ni, mɛɛ wunlunaŋa wi yigi. A pè si cara ti ya tokobi ni, ma cara ti woolo pe ni fuun pe gbo ma pe kɔ. Pe sila lere kpɛ yaga yinwege na. Ŋga Zhozuwe wìla pye Eburɔn naa Libina cara to naa ti wunlumbolo pe na, ko nuŋgba ko wìla pye Debiri ca naa ki wunlunaŋa wi na.

40 Zhozuwe wìla ya ki tara ti ni fuun ti ni mari shɔ. Wunlumbolo mbele fuun pàa pye ma cɛn wa yanwira tara ti ni, wìla pe gbɔn ma ya pe ni, naa mbele pàa pye ma cɛn wa Negɛvu tara pe ni, naa yanwira tigiwɛn tara to naa yanwira tigiwɛn lara ti na pe ni. Wi sila lere kpɛ wo yaga yinwege na. Wìla yaara nda fuun tìla pye yinwege na ti tɔngɔ mari kɔ pew, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan we.

41 Wìla leele pe gbo maga lɛ wa Kadɛshi Barineya tara, fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki na, naa Goshɛni ca† tara ti ni fuun, fɔ ma saa gbɔn wa Gabawɔn ca ki na.

42 Zhozuwe wìla ki wunlumbolo pe ni fuun pe gbɔn ma ya pe ni yɔnlɔ nuŋgba, mɛɛ pe tara ti shɔ pe yeri mari ta, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **10:41 10.41:** Goshɛni ca ŋga ki sɛnrɛ tì yo laga ki vɛrise ŋa wi ni ki yɛn ki yɛ Goshɛni tara nda ti sɛnrɛ tì yo wa Ezhipiti tara ti ni; Zhenɛ 45.10; 47.1,11,27.

Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa pye na malaga ki gbɔɔn Izirayɛli woolo pe kan.
43 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ ma kari wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Giligali ca.

11

Zhozuwe wìla malaga gbɔn ma ya Kana tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlumbolo pe ni

1 Naa Hazɔri ca wunlunaŋa Yabini wìla kaa ki logo ma yo Zhozuwe wìla malaga ki gbɔn ma ya, a wì si leele tun wa Madɔ ca wunlunaŋa Yobabu, naa Shimirɔn ca konaa Akishafu ca wunlumbolo pe yeri.
2 Wunlumbolo mbele pàa pye ma cɛn wa yanwiga tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, konaa wa Araba tara ti ni, wa Kinerɛti† lɔgbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, naa wa yanwira tigiwɛn tara ti ni, konaa wa tinndi wi na, wa Dɔri ca ki tanla, wa yɔnlɔ tosaga yeri, wìla tun pe yeri fun.
3 Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ tosaga yeri, poro naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa yanwiga laga ki ni, konaa Hɛvi cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Ɛrimɔ yanwira ti tanla, wa Mizipa tara, wìla tun pe yeri fun.
4 A ki wunlumbolo pe ni fuun pè si yiri pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni. Pàa lɛgɛ jɛŋgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Pe shɔnye naa malaga gbɔnwotoroye pàa lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 A ki wunlumbolo pe ni fuun pè si gbogolo nuŋgba mɛɛ kari ma saa yere malinjɛ na wa laga ŋga pàa pye na yinri Merɔmu ki tɔnmɔ pi yɔn na, mbe ta mbe to Izirayɛli woolo pe na.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ pe yɛgɛ, katugu goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa pe ni fuun pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ, pe yaa pye mbe wɛlɛgɛ mbe ku. Ma pe shɔnye pe pannda ti kɔɔnlɔ, ma pe wotoroye pe sogo.»
7 Kì pye ma, a Zhozuwe wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si kari mɛɛ saa pe juguye pe fo ma to pe na wa Merɔmu laga tɔnmɔ pi tanla, ma malaga gbɔn pe ni.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ. A Izirayɛli woolo pè si pe gbo, ma taga pe na, na pe puro fɔ ma saa gbɔn wa Sidɔn kagbɔgɔ ki na; fɔ wa Misirefɔti May-imu laga ki na; fɔ ma saa gbɔn wa Mizipe tara gbunlundɛgɛ ki na. A pè si pe gbo ma pe kɔ. Pe sila lere kpɛ wo yaga pe ni.
9 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zhozuwe wi kan, a wì sigi pye pe na. Wìla pe shɔnye pe pannda ti kɔɔnlɔ ma pe wotoroye pe sogo.

Zhozuwe wìla wunlumbolo mbele pàa gbogolo pe cara ti shɔ mari ta

10 Ki sanga nuŋgba wi ni, Zhozuwe wi sɔngɔrɔsaga, a wì si Hazɔri ca ki shɔ maga ta, mɛɛ ki wunlunaŋa wi gbo tokobi ni. Faa ki ca ko kìla pye ki lara ti ni fuun ti wunluwɔ ca ye.
11 A wì si ti a pè ca woolo pe gbo tokobi ni, ma pe tɔngɔ ma pe kɔ, pe sila wa kpɛ yaga. Ko puŋgo na, a wì si ca ki sogo.
12 Wunlumbolo mbele fuun pàa gbogolo, Zhozuwe wìla pe cara ti shɔ mari ta, ma wunlumbolo pe gbo tokobi ni. Wìla cara ti woolo pe tɔngɔ pew ma pe kɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla ki yo we.
13 Ma si yala, cara nda tìla pye wa tinndiye pe na, Izirayɛli woolo pe sila ko ka kpɛ sogo, kaawɔ Hazɔri ca ŋga Zhozuwe wìla ti a pè sogo ko.
14 A Izirayɛli woolo pè si ki cara ti yarijɛndɛ pyew naa ti yaayoro ti koli

† **11:2 11.2:** Kinerɛti ŋa sɛnrɛ ti yo laga ki vɛrise ŋa wi ni, pele maa ki jate ma yo ca layi, ŋga kìla pye wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na.

mari ta, ɛɛn fɔ, pàa leele pe ni fuun pe gbo tokobi ni ma pe kɔ, pe sila lere kpɛ wo yaga.
15 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li tunmbyee Moyisi wi kan, Moyisi wìla ti yo Zhozuwe wi kan. A Zhozuwe wì sigi pye ma. Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan, wi sila ta kpɛ yaga na wii tanga ti na.

Tara nda Zhozuwe wìla shɔ ma ta

16 Pa Zhozuwe wìla tara ti ni fuun ti shɔ mari ta yɛɛn, to ti yɛn yanwiga laga ye, naa Negɛvu tara ti ni fuun, naa Goshɛni tara ti ni fuun, naa yanwira tigiwɛn tara ti ni, naa Araba tara ti ni, naa Izirayɛli yanwira tara ti ni konaa ti funwa lara falafala ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.
17 Wìla wunlumbolo pe ni fuun pe yigi ma pe gbo, poro mbele pàa pye ma cɛn wa tara nda tìla lɛ wa Alaki yanwiga ki na, wa Seyiri tara ti tanla, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Baali Gadi tara ti na, wa Liban tara yanwiga ki gbunlundɛgɛ ki ni, wa Ɛrimɔ yanwira ti tanla, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.
18 Zhozuwe wìla malaga ki gbɔn ki wunlumbolo pe ni, fɔ ma yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ pye ki na.
19 Ca ka kpɛ woolo sila yɛyinŋge lagaja Izirayɛli woolo pe ni, kaawɔ Hɛvi cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Gabawɔn ca poro. Mbe wɔ ko ca woolo poro ni, Izirayɛli woolo pàa malaga ki gbɔn ma cara sannda pyew ti shɔ mari ta.
20 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate làa ki tara woolo pe kotoro ti ŋgban ŋgban pe na, a paa malaga gbɔɔn Izirayɛli woolo pe ni, jaŋgo poro mbe ta pe pe gbo pe pe kɔ. Izirayɛli woolo pe pe gbo paga ka pe yinriwɛ ta, mbe pe kɔ pew mbe pe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we†.
21 Ki sanga nuŋgba wi ni, a Zhozuwe wì si kari ma saa Anaki setirige piile pe gbo ma pe kɔ, poro la pye ma cɛn wa yanwira ti na, wa Ɛburɔn ca, naa Debiri ca, naa Anabu ca konaa wa Zhuda yanwiga naa Izirayɛli yanwiga tara ti ni. Zhozuwe wìla pe gbo ma pe cara ti tɔngɔ pew.
22 Anaki setirige pyɔ wa kpɛ sila koro wa Izirayɛli tara, kaawɔ wa Gaza, naa Gati konaa Asidɔdi cara ti ni.
23 Kì pye ma, a Zhozuwe wì si fanŋga ta ma tara ti ni fuun ti shɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we. A wì siri kan Izirayɛli woolo pe yeri kɔrɔgɔ, mari yɛɛlɛ pe cɛngɛlɛ ke na, pe ni fuun naa pe tasaga. A malaga kì si kɔ wa tara ti ni, a leele paa wogo.

12

Wunlumbolo mbele Izirayɛli woolo pàa malaga ki gbɔn ma ya pe ni

1 Wunlumbolo mbele Izirayɛli woolo pàa malaga ki gbɔn ma ya pe ni wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, ma pe tara ti shɔ pe yeri, maga lɛ wa Arinɔ lafogo ki na fɔ ma saa gbɔn wa Ɛrimɔ yanwira ti na, ko kɔrɔ wo yɛn Araba tara ti ni fuun wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pe mɛrɛ ti nda:
2 Wi koŋgbanŋa wo lawi ŋa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn. Pa wìla pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca. Wìla pye wunluwɔ pi na tara nda go na, tìla lɛ wa Aroyɛri ca ki na, ma pinlɛ Arinɔ gbunlundɛgɛ ki walaga ni, naa Galaadi tara ti walaga ni, fɔ ma saa gbɔn wa Yabɔki lafogo ki na, ko ŋga kìla pye na Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ li nari we.
3 Wìla pye wunluwɔ pi na fun Araba tara ti go na wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, maga lɛ wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi na, ma wa wa Bɛti Yeshimɔti ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn

† **11:20 11.20:** Dete 7.16

wa Pisiga yanwiga ki tigiwɛn pi na,
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
4 Izirayɛli woolo pàa Bazan tara
wunlunaŋa Ɔgi wi tara ti shɔ fun.
Erefayi cɛnlɛ woolo mbele pàa koro,
wo wa lawi. Pa wìla pye ma cɛn wa
Ashitarɔti ca konaa Edireyi ca ki ni.
5 Wìla pye wunluwɔ pi na tara nda
go na, to tìla pye Ɛrimɔ yanwira to
naa Salika tara, naa Bazan tara ti ni
fuun, fɔ ma saa gbɔn wa Geshuri
tara fɛnnɛ naa Maaka tara fɛnnɛ
pe tara kɔngɔlɔ ke na, naa Galaadi
tara ti walaga ni, fɔ ma saa gbɔn
wa Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi
tara kɔnlɔ li na†.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi
wo naa Izirayɛli woolo pe ni, pàa
malaga gbɔn ma ya ki wunlumbolo
pe ni. A Moyisi wì si pe tara ti kan
Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe yeri ti pye pe woro†.
7 Wunlumbolo mbele pàa pye wa
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga
yeri, a Zhozuwe wo naa Izirayɛli
woolo pe ni, pè malaga gbɔn ma ya
pe ni, poro wɛlɛ yɛɛn. Pa pe tara tìla
lɛ wa Baali Gadi ca ki na, wa Liban
tara yanwiga gbunlundɛgɛ ki ni, fɔ
ma saa gbɔn wa Alaki yanwiga ki na,
ko ŋga kì lɛ ma yagara ma kari wa
Seyiri tara ti yeri we. A Zhozuwe
wì sigi tara ti kan Izirayɛli cɛngɛlɛ
ke yeri ti pye ke woro, ma siri yɛɛlɛ
cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba
ke na.
8 Ko tara to tìla pye yanwira tara
re, naa yanwira tigiwɛn tara ti ni,
naa Araba tara ti ni, naa yanwiga
tigiwɛn lara ti ni, naa Zhuda tara
gbinri wi ni konaa Negɛvu tara ti ni.
Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ
woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ
woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pa
pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni.
9 Pàa ya wunlumbolo mbele ni,
poro la wɛlɛ Zheriko ca wunlunaŋa
we, naa Ayi ca wunlunaŋa wi ni, wa
Betɛli ca ki tanla;
10 naa Zheruzalɛmu ca wunlu-
naŋa wi ni, naa Eburɔn ca wunlu-
naŋa wi ni;
11 naa Yarimuti ca wunlunaŋa wi
ni, naa Lakishi ca wunlunaŋa wi ni;
12 naa Egilɔn ca wunlunaŋa wi ni,
naa Gezɛri ca wunlunaŋa wi ni;
13 naa Debiri ca wunlunaŋa wi ni,
naa Gedɛri ca wunlunaŋa wi ni;
14 naa Ɔrima ca wunlunaŋa wi ni,
naa Aradi ca wunlunaŋa wi ni;
15 naa Libina ca wunlunaŋa wi ni,
naa Adulamu ca wunlunaŋa wi ni;
16 naa Makeda ca wunlunaŋa wi
ni, naa Betɛli ca wunlunaŋa wi ni;
17 naa Tapuwa ca wunlunaŋa wi
ni, naa Efɛri ca wunlunaŋa wi ni;
18 naa Afɛki ca wunlunaŋa wi ni,
naa Lasharɔn ca wunlunaŋa wi ni;
19 naa Madɔ ca wunlunaŋa wi ni,
naa Hazɔri ca wunlunaŋa wi ni;
20 naa Shimirɔn Merɔn ca wunlu-
naŋa wi ni, naa Akishafu ca wunlu-
naŋa wi ni;
21 naa Taanaki ca wunlunaŋa wi
ni, naa Megido ca wunlunaŋa wi ni;
22 naa Kedɛshi ca wunlunaŋa wi
ni, naa Yokineyamu ca wunlunaŋa
wi ni, wa Karimɛli yanwira ti na;
23 naa Dɔri ca wunlunaŋa wi ni,
wa Dɔri tinndi wi na, naa Goyimu
ca wunlunaŋa wi ni, wa Giligali† ca
ki tanla;
24 konaa Tiriza ca wunlunaŋa wi
ni. Ki wunlumbolo pe ni fuun pàa
pye wunlumbolo nafa ma yiri kɛ ma
yiri nuŋgba.

TARA TI YƐƐLƐKALA

13

13–21

Kana tara ti lara nda tìla koro Izirayɛli woolo peri shɔ peri ta

1 Koni Zhozuwe wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ.
Pilige ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye
fɔ: «Wele, mà lɛ yiŋgɔ fɔ jɛŋgɛ, ma

† **12:5 12.1-5:** Nɔmbu 21.21-35; Dete 2.26–3.11 † **12:6 12.6:** Nɔmbu 32.33; Dete 3.12 † **12:23 12.23:** Ki Giligali ca ŋga ki yaa pye ki yɛ Giligali ca ŋga kìla pye wa Zheriko ca ki tanla ki ni. Girɛki sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi yɛn naga nari ma yo ki Giligali ca ŋga ki yaa pye ko kìla pye wa Galile tara.

si yala, tara nda tì koro mbe shɔ mbe ta bere, tì gbɔgɔ.
2 Tara nda tì koro mbe shɔ mbe ta,
to ti yɛn Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti
ni fuun, naa Geshuri tara fɛnnɛ pe
woro ti ni.
3 Pa tì lɛ wa Shikɔri gbaan njege
ki na, ko ŋga ki maa fuun na toro
wa Ezhipiti tara ti yɛsinmɛ na, fɔ ma
saa gbɔn wa Ekirɔn ca tara ti na, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Ko
tara nda to ti ni fuun to yɛn na jate
paa Kana tara yɛn. Filisiti tara fɛnnɛ
pe wunlumbolo kaŋgurugo pàa pye
ma cɛn cara nda ni, pa tìla pye wa.
To ti yɛn Gaza, naa Asidɔdi, naa
Asikalɔn naa Gati konaa Ekirɔn cara
re. Avi cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn
wa ti ni fun, wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri.
4 Kana tara fɛnnɛ pe tara ti ni fuun
tì koro mbe shɔ mbe ta fun, mbege lɛ
wa Meyara laga ki na, ko ŋga ki yɛn
Sidɔn ca fɛnnɛ pe wogo, fɔ sa gbɔn
wa Afɛki ca ki na, wa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe tara ti kɔnlɔ li na;
5 mbe pinlɛ Gebali tara woolo pe
tara ti ni, naa Liban tara ti yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ ki ni fuun ki ni, mbege
lɛ wa Baali Gadi tara ti na wa Ɛrimɔ
yanwira ti tanla, fɔ sa gbɔn wa Lebo
Hamati ca ki na;
6 konaa yanwira tara nda fuun ti
yɛn Liban tara naa Misirefɔti May-
imu lɔgɔ ki ni ti sɔgɔwɔ pi ni, to
nda Sidɔn ca fɛnnɛ pe yɛn ma cɛn
wa ti ni we. Sanga o sanga Izirayɛli
woolo pe kaa kee yɛgɛ, mi yaa la ki
tara woolo pe puro la pe yinrigi wa
pe yɛgɛ. Ma pɛtɛ gbɔn maga tara ti
yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe na gbɛn, ti
pye pe kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na mìgi
yo ma kan we†.
7 «Ki kala na, ki tara nda mari
yɛɛlɛ cɛngɛlɛ kɔlɔjɛrɛ koro naa Man-
ase cɛnlɛ li walaga woolo mbele pe
fa tara ta ta pe na, ti pye pe woro.»

Tara nda wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ti yɛɛlɛkala

8 Manase cɛnlɛ li walaga
koŋgbanŋga ki woolo poro naa
Urubɛn cɛnlɛ woolo pe ni, naa Gadi
cɛnlɛ woolo pe ni, pàa tara ta ta
kɔrɔgɔ makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi
yɔnlɔ yirisaga yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tunmbyee Moyisi wo wìla ti kan pe
yeri†.
9 Tìla lɛ wa Aroyɛri ca ki na, wa
Arinɔ lafogo ki yɔn na, fɔ ma saa
gbɔn wa ca ŋga ki yɛn wa gbun-
lundɛgɛ ki nandogomɔ ki na, konaa
Medeba funwa laga falafala ki ni
fuun ki ni, fɔ ma saa gbɔn wa Dibɔn
ca ki na;
10 konaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe
wunlunaŋa Sihɔn ŋa wìla pye ma
cɛn wa Ɛshibɔn ca wi cara ti ni fuun
ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ
woolo pe tara kɔnlɔ li na.
11 Tìla Galaadi tara ti pinlɛ fun,
naa Geshuri tara fɛnnɛ naa Maaka
tara fɛnnɛ pe tara ti ni, naa Ɛrimɔ
yanwira to naa Bazan tara ti ni fuun
ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Salika tara
ti na.
12 Bazan tara to tìla pye wunlu-
naŋa Ɔgi wi tara ti ni fuun. Wo
nuŋgba wìla koro ma yiri wa Ere-
fayi cɛnlɛ li ni. Wìla pye ma cɛn
wa Ashitarɔti ca naa Edireyi ca ki
ni. Moyisi wìla malaga gbɔn ma ya
ki wunlumbolo pe ni, mɛɛ pe tara ti
shɔ pe yeri.
13 Konaa ki ni fuun, Izirayɛli
woolo pe sila Geshuri tara fɛnnɛ naa
Maaka tara fɛnnɛ pe purɔ mbe pe
yirige; ki kala na, pè koro ma cɛn
wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ fɔ ma
pan ma gbɔn nala.

14 Levi cɛnlɛ lo nuŋgba làa koro
Moyisi wi sila tara kan li yeri kɔrɔgɔ.
Ɛɛn fɔ, saara sogoworo nda pe ma
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa pe tasaga ki yaa
la yinrigi wa ti ni, paa yɛgɛ ŋga na
làa ki yo Moyisi wi kan we†.

Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara re

† **13:6 13.6:** Nɔmbu 33.54 † **13:8 13.8:** Nɔmbu 32.33; Dete 3.12 † **13:14 13.14:** Dete 18.1-2

15 Tara nda Moyisi wìla kan Urubɛn cɛnlɛ woolo pe yeri ma yala
pe setiriye yi ni
16 tìla lɛ wa Aroyɛri ca ki na,
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, wa
Arinɔ lafogo ki yɔn na, konaa wa
ca ŋga kìla pye wa ki gbunlundɛgɛ
ki nandogomɔ ki na; naa funwa
laga falafala ŋga fuun kìla pye ma
Medeba ca ki maga ki ni,
17 naa Ɛshibɔn ca konaa ki funwa
laga falafala ki cara ti ni fuun ti ni.
To lari nda Dibɔn, naa Bamɔti Baali,
naa Bɛti Baali Meyɔn,
18 naa Yaza, naa Kedemɔti, naa
Mefaati,
19 naa Kiriyatayimu, naa Sibima,
naa Zerɛti Ashahari ca ki ni wa
yanwiga ki na, ko ŋga kì yagara ma
yiri gbunlundɛgɛ ki go na we;
20 naa Bɛti Pewɔri, naa Pisiga yan-
wiga tigiwɛn lara ti ni konaa Bɛti
Yeshimɔti ca ki ni,
21 ma pinlɛ cara nda fuun tìla
pye wa funwa laga falafala ki ni
ti ni, naa Amɔri cɛnlɛ woolo pe
wunlunaŋa Sihɔn ŋa wìla pye ma
cɛn wa Ɛshibɔn ca wi wunluwɔ tara
ti ni fuun ti ni. Moyisi wìla Sihɔn
wi gbo ma pinlɛ Madiyan tara fɛnnɛ
teele mbele pàa go sogo maa kan pe
ni. Pàa pye ma cɛn wa tara ti ni.
Poro la wɛlɛ Evi, naa Erekɛmu, naa
Zuri, naa Huri konaa Ereba.
22 Izirayɛli woolo pàa leele mbele
gbo tokobi wi ni, Bewɔri pinambyɔ
Balaamu ŋa wìla pye na jɛlɛ, wìla
pye pe ni.
23 Urubɛn setirige piile pe tara ti
kɔnlɔ lo làa pye Zhuridɛn gbaan wo
naa tara nda tìla pye mari maga ti
ni. Tara nda tìla yɛɛlɛ Urubɛn cɛnlɛ
woolo pe na, ma yala pe setiriye yi
ni, ma pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire
ti ni, to lari yɛɛn.

Gadi cɛnlɛ woolo pe tara re

24 Moyisi wìla Gadi cɛnlɛ woolo
pe tasaga kan pe yeri, ma yala pe
setiriye yi ni.
25 Tara nda pàa ta to tìla pye
Yayezɛri ca tara re, naa Galaadi tara
cara ti ni fuun, konaa Amɔ cɛnlɛ pe
tara ti walaga ni, fɔ ma saa gbɔn
wa Aroyɛri ca ki na, wa Araba ca ki
tanla.
26 Tìla lɛ wa Ɛshibɔn ca ki na fɔ ma
saa gbɔn wa Aramati Mizipe ca ko
naa Betonimu ca ki na, konaa maga
lɛ wa Mahanayimu ca ki na fɔ ma
saa gbɔn wa Debiri ca tara ti kɔnlɔ
li na.
27 Wa Zhuridɛn gbaan gbun-
lundɛgɛ ki ni, tìla Bɛti Haramu ca
ki pinlɛ, naa Bɛti Nimira ca, naa
Sukɔti ca konaa Zafɔn ca ki ni; to tìla
pye Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn
wi wunluwɔ tara ti cara sannda
re. Ki tara tìla pye wa Zhuridɛn
gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri, ma
pye tara ti kɔnlɔ, fɔ ma saa gbɔn
wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ki na.
28 Tara nda tìla yɛɛlɛ Gadi cɛnlɛ
woolo pe na, ma yala pe setiriye yi
ni, ma pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire
ti ni, to lari yɛɛn.

Tara nda tìla kan Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe yeri

29 Moyisi wìla Manase cɛnlɛ li
walaga woolo pe tasaga kan pe yeri,
ma yala pe setiriye yi ni.
30 Tara nda pàa ta tìla lɛ wa
Mahanayimu ca† ki na, ma pinlɛ
Bazan tara ti ni fuun ti ni, to nda
tìla pye Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi
wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni we,
ma pinlɛ naŋa ŋa pàa pye na yinri
Yayiiri wi kapire nafa taanri ti ni, wa
Bazan tara;
31 naa Galaadi tara ti walaga ni,
ma pinlɛ Ashitarɔti naa Edireyi cara
ti ni, to tìla pye faa Bazan tara wun-
lunaŋa Ɔgi wi wunluwɔ cagbɔrɔ re.
Ki tara ti ni fuun tìla kan Manase wi
pinambyɔ Makiri wi setirige piile pe
walaga yeri, ma yala pe setiriye yi
ni.
32 Ki tara nda to Moyisi wìla yɛɛlɛ,
maa ta wa Mowabu tara funwa lara
falafala ti ni, wa Zhuridɛn gbaan wi

† **13:30 13.30:** Manase cɛnlɛ li walaga ki woolo pàa tara nda ta, Mahanayimu ca ko kìla pye ti kɔnlɔ le wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa Zheriko ca ki yɛsinmɛ na.
33 Wi sila tara kan Levi cɛnlɛ woolo poro yeri, ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo làa pye pe kɔrɔgɔ ye†.

14

Tara nda wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti yɛɛlɛkala

1 Tara nda Izirayɛli woolo pàa ta wa Kana tara ti ni kɔrɔgɔ tori nda yɛɛn. Saraga wɔfɔ Eleyazari wo naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi ni, naa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke seye teele pe ni, poro pàa ti yɛɛlɛ pe na.
2 Pàa pɛtɛ gbɔn maga tara ti yɛɛlɛ cɛngɛlɛ kɔlɔjɛrɛ naa cɛnlɛ na li walaga ki woolo pe sila pe tasaga ta pe na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo pege pye we†.
3 Moyisi wìla cɛngɛlɛ shyɛn naa cɛnlɛ nuŋgba walaga woolo kan pe kɔrɔgɔ ni makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri. Ɛɛn fɔ, wi sila tara kan kɔrɔgɔ Levi setirige piile poro yeri.
4 Katugu Zhozɛfu pinambiile shyɛn, Manase naa Efirayimu pàa poro jiri paa cɛngɛlɛ shyɛn yɛn ma pe taga wa. Ki kala na, pe sila tara ta kan Levi setirige piile pe yeri wa Kana tara, kaawɔ cara tari pàa kan pe yeri pe cɛn wa ti ni, ma pinlɛ lara nda tìla pye mari maga ti ni, ti pye pe yaayoro ti kasara naa pe yarijɛndɛ ti tɛgɛsara†.
5 Pa Izirayɛli woolo pàa ki pye yɛɛn ma tara ti yɛɛlɛ, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan we.

Pàa Eburɔn ca ki kan Kalɛbu wi yeri

6 Pilige ka, a Zhuda cɛnlɛ woolo pèle si pan Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa Giligali ca. A Yefune pinambyɔ Kalɛbu ŋa wìla pye Kenazi setirige pyɔ, wì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li tunmbyee Moyisi wi kan mi naa mboro we sɛnrɛ na, ma we ta wa Kadɛshi Barineya tara, ndɛ màga jɛn†.
7 Kìla yala mì ta yɛlɛ nafa shyɛn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wì silan tun ma yiri wa Kadɛshi Barineya tara, mbe pan mbege tara nda yɛɛn ti kagala ke yewe mbe ke jɛn. Naa mìla kaa sɔngɔrɔ ma kari, kagala ŋgele mìla yan, a mì si ke yɛgɛ yo wi kan nawa jatere jɛnŋɛ ni.
8 Ma si yala, nambala mbele pàa pinlɛ na ni, pàa leele pe kotogo ki gbo pe na, ɛɛn fɔ, mi wo na, mì taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li na, na nawa pi ni fuun pi ni†.
9 Ki pilige ki ni, a Moyisi wì si wugu ma yo fɔ: ‹Kaselege ko na, tara nda mà saa yanri mari kagala ke yewe ma ke jɛn, ti yaa ka pye mboro naa ma setirige piile ye woro fɔ sanga pyew, katugu mà taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li na, ma nawa pi ni fuun pi ni†.›
10 Koni, kì ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo malɛ lìgi sɛnrɛ ti yo Moyisi wi kan, sanga ŋa ni woro Izirayɛli woolo wàa pye na tanri wa gbinri wi ni we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yaga yinwege na, ma yala li yɔn fɔlɔ na làa lɛ na yeri li ni. Wele, mì ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kaŋgurugo yiŋgɔ.
11 Mi yɛn fanŋga ni bere paa yɛgɛ ŋga na mìla pye fanŋga ni, sanga ŋa ni Moyisi wìla na tun we. Fanŋga yɛn na ni paa faa wi yɛn, mbe ya mbe malaga gbɔn nakoma mbaa kagala ke ni fuun piin.

† **13:33 13.33:** Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye pe kɔrɔgɔ ye, konaa saara yaara nda Izirayɛli woolo pe yaa la paan ti ni, ti pye pe tasaga: Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe yaa la tunŋgo piin li kan; Nɔmbu 18.20; Dete 18.2. † **14:2 14.1-2:** Nɔmbu 26.52-56; 34.13 † **14:4 4.3-4:** Levi setirige piile pàa pe jiri ma pe pinlɛ Zhakɔbu pinambiile pe ni, ɛɛn fɔ naa pàa tara ti yɛɛlɛ pe sila tara ta ta paa kɔrɔgɔ yɛn. Zhozɛfu pinambiile Manase naa Efirayimu poro pàa tara ta ta kɔrɔgɔ pe yɔnlɔ; Nɔmbu 32.33; 34.14-15; Dete 3.12-17. † **14:6 14.6:** Nɔmbu 14.30 † **14:8 14.7-8:** Nɔmbu 13.1-30 † **14:9 14.9:** Nɔmbu 14.24

12 Ki kala na, yanwiga tara laga
ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn
mbe kan na yeri ki sanga wi ni,
ki kan na yeri yiŋgɔ. Ki sanga wi
ni, màa sigi logo ma yo letitɔɔnrɔ,
Anaki setirige piile wele, pe yɛn ma
cɛn wa ki laga ki cagbɔrɔ gbɔrɔ ti ni,
to nda malaga sigemboro yɛn mari
maga we. Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga na
saga, mi yaa pe purɔ mbe pe yirige
wa, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo we.»
13 Kona, a Zhozuwe wì si duwaw
pye Yefune pinambyɔ Kalɛbu wi
kan, mɛɛ Eburɔn ca ki kan wi yeri
kɔrɔgɔ.
14 Ki kala na, Yefune pinambyɔ
Kalɛbu ŋa wìla pye Kenazi setirige
pyɔ, Eburɔn ca kì pye wi setirige
piile pe kɔrɔgɔ, ali ma pan ma
gbɔn nala, katugu wìla taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
na, wi nawa pi ni fuun pi ni.
15 Faa, pàa pye na Eburɔn ca ki
yinri Kiriyati Ariba. Ariba wo wìla
pye Anaki setirige piile pe ni fuun
pe mɛgbɔgɔfɔ we.

Kona, a malaga kì si kɔ wa tara ti
ni.

15

Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara re

1 Tara nda pàa pɛtɛ gbɔn ma kan
Zhuda cɛnlɛ woolo pe yeri, ma yala
pe setiriye yi ni, tìla lɛ ma gbɔgɔ ma
kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
yeri, ma saa gbɔn fɔ wa Edɔmu tara
ti kɔnlɔ li na, wa Zɛn gbinri wi na,
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ
wa tara nda wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri ti kɔsaga ki na.
2 Pe tara ti kɔnlɔ na wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, làa lɛ
wa tara ti laga ŋga kì kunnu ma
ye wa Kɔgɔje kuwo wi ni ki na, wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
3 mɛɛ toro ma yiri wa Akirabimu
tinndi wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri, ma sin wa Zɛn gbinri wi ni, ma
saa toro wa Kadɛshi Barineya tara
ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ
kari wa Hɛzirɔn ca ki yeri fɔ ma saa
gbɔn wa Adari ca ki na; kona mɛɛ kɛ
ma kari wa Karika ca ki yeri.
4 Mbe lɛ lema, a lì si toro ma
yiri wa Azimɔ ca, ma saa gbɔn wa
Ezhipiti tara lafogo ki na, mɛɛ toro
ma saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje
wi na. Pe tara ti kɔnlɔ lo lali yɛɛn
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri.
5 Wa yɔnlɔ yirisaga yeri, Kɔgɔje
kuwo wo wìla pye tara ti kɔnlɔ le, fɔ
ma saa gbɔn wa laga ŋga Zhuridɛn
gbaan wi maa fuun na yiin wa wi ni
ki na.

Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, tara kɔnlɔ làa lɛ wa Zhuridɛn
gbaan wo naa Kɔgɔje kuwo wi ni pe
filisaga ki na,
6 mɛɛ toro ma kari wa Bɛti Ogila ca
ki yeri, ma saa toro wa Bɛti Araba ca
ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
fɔ ma saa gbɔn wa sinndɛlɛgɛ ŋga
pàa pye na yinri Bohan ki na. Bohan
wo la pye Urubɛn setirige pyɔ.
7 Ko puŋgo na, a tara ti kɔnlɔ lì si
lɛ wa Akɔri gbunlundɛgɛ ki ni ma
kari wa Debiri ca ki yeri, mɛɛ sin
ma kari wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri, wa Giligali ca ki yeri, wa
tinndi ŋa pàa pye na yinri Adumimu
wi yɛsinmɛ na, ma wa lafogo ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Kona,
a lì si toro wa Eni Shemɛshi ca
tɔnmɔ laga ki tanla ma saa gbɔn wa
Eni Oroguwɛli ca ki na,
8 mɛɛ toro wa Bɛni Hinɔmu gbun-
lundɛgɛ ki ni, wa Zhebusi cɛnlɛ
woolo pe yanwiga ki tigiwɛn pi
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, wa
laga ŋga Zheruzalɛmu ca ki yɛn we.
A lì si lugu ma kari wa yanwiga
ki go na, ma wa Hinɔmu gbun-
lundɛgɛ ki yɔnlɔ tosaga yeri, ma saa
gbɔn Erefayi cɛnlɛ woolo pe funwa
laga falafala ki kɔsaga ki na, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
9 A tara kɔnlɔ lì si lɛ wa ko yan-
wiga ko go na, ma kɛ ma kari wa
Nɛfitowa ca puluyo yi yeri, mɛɛ saa
gbɔn wa cara nda tìla pye wa Efirɔn
yanwiga ki na ti na, mɛɛ jɛn ma kɛ
ma kari wa Baala ca ki yeri, pàa pye
naga yinri fun Kiriyati Yeyarimu.

10 A lì si lɛ le Baala mɛɛ kɛ
ma kari wa yɔnlɔ tosaga yeri, wa
Seyiri yanwiga ki yeri, mɛɛ toro
wa Yeyarimu yanwiga gbunlundɛgɛ
ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
pàa pye naga yanwiga ki yinri fun
Kesalɔn yanwiga; kona, a lì si tigi ma
kari wa Bɛti Shɛmɛshi ca, mɛɛ saa
toro ma kari wa Timina ca.
11 A lì si lɛ lema ma kari wa Ekirɔn
ca gbunlundɛgɛ ki yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, mɛɛ kɛ ma kari
wa Shikirɔn ca ki yeri, ma saa toro
wa Baala yanwiga ki na, mɛɛ kari
wa Yabineyɛli ca, ma saa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na.
12 Wa yɔnlɔ tosaga yeri Mediter-
ane kɔgɔje wo wìla pye tara ti kɔnlɔ
le.
Tara nda tìla kan Zhuda cɛnlɛ
woolo pe yeri, ma yala pe setiriye yi
ni, pa ti kɔngɔlɔ kàa torotoro yɛɛn.

Kalɛbu wìla wi tara ti shɔ mari ta

13 Pàa tara ta kan Yefune
pinambyɔ Kalɛbu wi yeri wa Zhuda
cɛnlɛ woolo pe tara ti ni, paa yɛgɛ
ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ
kan Zhozuwe wi yeri. Eburɔn ca ko
pàa kan wi yeri, pàa pye naga yinri
fun Kiriyati Ariba. Ariba wo wìla
pye Anaki setirige piile pe tɛlɛ we.
14 A Kalɛbu wì si saa Anaki setirige
piile taanri pe purɔ ma pe yirige wa;
pe mɛrɛ to lari nda Sheshayi, naa
Ahima konaa Talimayi†.
15 A wì si kaa yiri lema mɛɛ saa to
Debiri ca woolo pe na. Faa pàa pye
na Debiri ca ki yinri Kiriyati Sefɛri.
16 Kona, a Kalɛbu wì sho fɔ: «Lere
ŋa ka ya mbe Kiriyati Sefɛri ca
woolo pe purɔ mbege shɔ, mi yaa na
sumborombyɔ Akisa wi kan ki fɔ wi
yeri wuu pɔri wi jɔ.»
17 A Kalɛbu wi nɔsepyɔ Kenazi wi
pinambyɔ Otiniyɛli wì si saa ya ca
woolo pe ni maga shɔ. A Kalɛbu wì
suu sumborombyɔ Akisa wi kan wi
yeri, a wùu pɔri.
18 Naa Akisa wìla ka saa gbɔn wa
Otiniyɛli wi tanla, a wì si Otiniyɛli
wi pye ma yo wi kɛrɛ laga ka yɛnri
wi to Kalɛbu wi yeri. Kona, a Akisa
wì si yiri wa wi sofile wi na ma tigi.
A wi to Kalɛbu wì suu yewe ma yo
fɔ: «Yiŋgi maa jaa?»
19 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Kajɛŋgɛ pye mala kan, ma puluyo
ya kan na yeri, katugu tara laga
ŋga mà kan na yeri wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki yeri, tɔnmɔ woro wa ti
ni.»

Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara cara

Kona, a Kalɛbu wì si gona puluyo
yo naa nɔgɔna puluyo yi kan wi yeri.
20 Tara nda Zhuda cɛnlɛ woolo pàa
ta, ma yala pe setiriye yi ni, to lari
nda yɛɛn.
21 Cara nda tìla pye wa Zhuda
cɛnlɛ woolo pe tara ti yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, wa Edɔmu tara kɔnlɔ
li tanla, to lari nda: Kabiseyɛli, naa
Edɛri, naa Yaguri,
22 naa Kina, naa Dimona, naa
Adada,
23 naa Kedɛshi, naa Hazɔri, naa
Itan,
24 naa Zifu, naa Telɛmu, naa
Beyalɔti,
25 naa Hazɔri Hadata, naa Keriyɔti
Hɛzirɔn, pàa pye naga ca ki yinri
naa fun Hazɔri,
26 naa Amamu, naa Shema, naa
Molada,
27 naa Hazari Gada, naa Ɛshimɔ,
naa Bɛti Palɛti,
28 naa Hazari Shuwali, naa
Bɛrisheba, naa Biziyotiya,
29 naa Baala, naa Iyimu, naa
Azɛmu,
30 naa Ɛlitoladi, naa Kesili, naa
Ɔrima,
31 naa Zikilagi, naa Madimana,
naa Sansana,
32 naa Lebayɔti, naa Shilimu, naa
Ayini konaa Irimɔ. Ki cara ti ni fuun
tìla pye nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ, ma
pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
33 Cara nda tìla pye wa Shefela
tara ti ni, to lari nda: Ɛshitawɔli,
naa Zoreya, naa Ashina,
34 naa Zanowa, naa Eni Ganimu,
naa Tapuwa, naa Enamu,

† **15:14 15.13-14:** Kiti 1.20

35 naa Yarimuti, naa Adulamu, naa
Soko, naa Azeka,
36 naa Shaarayimu, naa Aditay-
imu, naa Gedera konaa Gederotay-
imu. Ki cara tìla pye kɛ ma yiri
tijɛrɛ, ma pinlɛ ti kanŋgara na
kapire ti ni.

37 Cara nda tìla taga wa naa, to
lari nda: Zena, naa Hadasha, naa
Migidali Gadi,
38 naa Dileyan, naa Mizipe, naa
Yokiteyɛli,
39 naa Lakishi, naa Bozikati, naa
Egilɔn,
40 naa Kabɔn, naa Lamasi, naa
Kitilishi,
41 naa Gederɔti, naa Bɛti Dagɔn,
naa Naama konaa Makeda. Ki cara
tìla pye kɛ ma yiri kɔgɔlɔni, ma pinlɛ
ti kanŋgara na kapire ti ni.

42 Cara nda tìla taga wa naa, to lari
nda: Libina, naa Etɛri, naa Ashan,
43 naa Yifita, naa Ashina, naa Nez-
ibu,
44 naa Keyila, naa Akizibu konaa
Maresha. Ki cara tìla pye kɔlɔjɛrɛ,
ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.

45 Cara nda tìla taga wa naa, to
lari nda: Ekirɔn ca kìla pye wa fun
ma pinlɛ ki kanŋgara na cara naa ki
kapire ti ni.
46 Naa Asidɔdi ca ki kanŋgara na
cara ti ni fuun konaa ki kapire ti ni
fuun ti ni; tìla pye Ekirɔn ca ko naa
Mediterane kɔgɔje wi sɔgɔwɔ pi ni.
47 Naa Asidɔdi konaa Gaza ma
pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire ti ni, fɔ
ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara gbaan
njege ki na, fɔ ma saa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na, wo ŋa wìla
pye tara ti kɔnlɔ le.

48 Cara nda tìla pye wa yanwira
tara lara ti ni, to lari nda: Shamiri,
naa Yatiri, naa Soko,
49 naa Dana, naa Kiriyati Sana,
pàa pye naga ca ki yinri fun Debiri,
50 naa Anabu, naa Eshitemo, naa
Animu,
51 naa Goshɛni, naa Olɔn konaa
Gilo. Ki cara tìla pye kɛ ma yiri
nuŋgba, ma pinlɛ ti kapire ti ni.
52 Cara nda tìla taga wa naa, to
lari nda: Arabu, naa Duma, naa
Esheyan,
53 naa Yanumu, naa Bɛti Tapuwa,
naa Afeka,
54 naa Umeta, naa Kiriyati Ariba
ca ŋga pàa pye na yinri fun Eburɔn
konaa Ziyɔri. Ki cara tìla pye
kɔlɔjɛrɛ ma pinlɛ ti kanŋgara na
kapire ti ni.
55 Cara nda tìla taga wa naa, to lari
nda: Mawɔn, naa Karimɛli, naa Zifu,
naa Yuta,
56 naa Zhizireyɛli, naa Yokideyamu,
naa Zanowa,
57 naa Kayɛn, naa Gibeya konaa
Timina. Ki cara tìla pye kɛ, ma pinlɛ
ti kanŋgara na kapire ti ni.
58 Cara nda tìla taga wa naa, to lari
nda: Aluli, naa Bɛti Zuri, naa Gedɔri,
59 naa Maarati, naa Bɛti Anɔti, naa
Ɛlitekɔn. Ki cara tìla pye kɔgɔlɔni,
ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
60 Cara nda tìla taga wa naa, to
lari nda: Kiriyati Baali ca ŋga pàa
pye na yinri fun Kiriyati Yeyarimu
konaa Araba. Ki cara tìla pye shyɛn,
ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
61 Cara nda tìla pye wa gbinri wi
ni, to lari nda: Bɛti Araba, naa
Midɛn, naa Sekaka,
62 naa Nibishan, naa Iri Amela
konaa Eni Gedi. Ki cara tìla pye
kɔgɔlɔni, ma pinlɛ ti kanŋgara na
kapire ti ni.
63 Zhuda setirige piile pe sila ya
mbe Zhebusi cɛnlɛ woolo mbele pàa
pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe
purɔ mbe pe yirige. Zhebusi cɛnlɛ
woolo pe yɛn ma cɛn wa Zhuda
cɛnlɛ woolo pe ni, wa Zheruzalɛmu
ali ma pan ma gbɔn nala†.

16

Zhozɛfu cɛnlɛ woolo pe tara re

1 Pàa pɛtɛ wi gbɔn ma tara nda
kan Zhozɛfu setirige piile pe yeri, ti

† **15:63 15.63:** Kiti 1.21; 2 Sami 5.6; 1 Kuro 11.4-5; wunlunaŋa Davidi sanga wi na ko Zhuda cɛnlɛ woolo pàa ya ma Zhebusi cɛnlɛ woolo pe cara ti shɔ mari ta.

kɔnlɔ na làa pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, làa lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi na, wa Zheriko ca ki tanla, wa ca ki puluyo yi yɔnlɔ yirisaga yeri. A lì si lɛ wa Zheriko ca ki ni, ma lugu yanwiga ki na wa gbinri wi ni, ma wa Betɛli ca ki yeri,

2 kona mɛɛ lɛ le Betɛli ma saa gbɔn wa Luzi ca ki na, mɛɛ toro Ariki cɛnlɛ woolo pe tara ti kɔnlɔ li tanla wa Atarɔti ca.

3 Ko puŋgo na, a lì si tigi ma kari wa yɔnlɔ tosaga yeri, wa Yafelɛti setirige piile pe tara kɔnlɔ li yeri, ma saa gbɔn wa Bɛti Horɔn ca tara ti na, wa tigiwɛn pi ni, fɔ ma saa gbɔn wa Gezɛri ca ki na, mɛɛ saa kan wa Mediterane kɔgɔje wi na.

4 Tara nda tìla kan Zhozɛfu pinambiile Manase naa Efirayimu pe setiriye piile pe yeri, to lari yɛɛn.

Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara re

5 Efirayimu setirige piile pe tara tori nda yɛɛn, ma yala pe setiriye yi ni. Pe tara ti yɔnlɔ yirisaga yeri, tara ti kɔnlɔ làa lɛ wa Atarɔti Adari ca ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Horɔn ca, wa go na,

6 fɔ ma saa gbɔn wa Mediterane Kɔgɔje wi na. Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, làa toro wa Mikimetati ca mɛɛ kɛ ma kari yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma wa Taanati Silo ca ki yeri, mɛɛ yɛgɛ le wa Yanowa ca ki yeri.

7 A lì si lɛ wa Yanowa mɛɛ tigi ma kari wa Atarɔti ca naa Naara ca ki ni, ma saa gbɔn Zheriko ca ki na, mɛɛ saa gbɔn Zhuridɛn gbaan wi na.

8 A lì si lɛ wa Tapuwa ca ma kari wa yɔnlɔ tosaga yeri wa Kana lafogo ki ni, mɛɛ saa gbɔn wa kɔgɔje wi na. Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara to lari yɛɛn, ma yala pe setiriye yi ni,

9 ma pinlɛ ti cagbɔrɔ naa ti kapire ti ni; to la wɔ wa Manase cɛnlɛ woolo pe tara ti ni ma kan pe yeri.

10 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sila ya mbe Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Gezɛri ca pe purɔ mbe pe yirige. Ki woolo pàa koro ma cɛn wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ ali ma pan ma gbɔn nala, a Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si jɔlɔgɔ tunndo kan pe yeri†.

17

Tara nda tìla kan Manase cɛnlɛ li walaga sanŋga ki woolo pe yeri

1 Kona, a pè si pɛtɛ gbɔn ma Manase cɛnlɛ woolo pe tara kan pe yeri. Manase wo wìla pye Zhozɛfu wi pinambyɔ koŋgbanŋa we. Manase pinambyɔ koŋgbanŋa Makiri ŋa wìla pye Galaadi wi to, konaa ma pye malaga gbɔnfɔ wɛlɛwɛ, wo wìla Galaadi naa Bazan tara ti ta.

2 Pàa tara kan fun Manase setirige piile sanmbala pe yeri ma yala pe setiriye yi ni. Poro wɛlɛ Abiyezɛri setirige piile, naa Elɛki setirige piile, naa Asiriyɛli setirige piile, naa Sishɛmu setirige piile, naa Efɛri setirige piile konaa Shemida setirige piile pe ni. Poro pàa pye Zhozɛfu wi pinambyɔ Manase wi pinambiile wele.

3 Efɛri pinambyɔ Zelofadi wo sila pinambiile se. Sumborombiile wìla se, pe mɛrɛ to lari nda: Mala, naa Nowa, naa Ogila, naa Milika konaa Tiriza. Ɔrima to wo lawi ŋa Galaadi; Galaadi to wo lawi ŋa Makiri; Makiri to wo lawi ŋa Manase.

4 A ki sumborombiile pè si kari ma saa saraga wɔfɔ Eleyazari wi yan, naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wo naa Iziraylɛli woolo teele pe ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki konɔ kan Moyisi wi yeri ma yo wi tara ta kan we yeri kɔrɔgɔ, paa we cɛnlɛ woolo nambala pe wogo ki yɛn.»

Kì kaa pye ma, a pè si tara ta kan pe yeri kɔrɔgɔ, paa pe to wi nɔsepiile nambala pe wogo ki yɛn, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa konɔ na kan li ni†.

5 Manase cɛnlɛ woolo pàa ta tasaga kɛ ma taga Galaadi tara naa

† **16:10 16.10:** Kiti 1.29 † **17:4 17.4:** Nɔmbu 27.1-7

Bazan tara nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri ti ni,
6 katugu Manase wi setirige piile jɛɛlɛ pàa tara ta ta kɔrɔgɔ wa wi setirige piile nambala pe sɔgɔwɔ. A Galaadi tara to pye Manase wi setirige piile sanmbala poro woro.

7 Manase tara tìla lɛ wa Asɛri ca ki na ma saa gbɔn wa Mikimetati ca ki na, wa Sishɛmu ca ki yɛsinmɛ na. Kona, a tara ti kɔnlɔ lì si kari yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ saa gbɔn wa Eni Tapuwa ca woolo pe na.
8 Tapuwa tara to la pye Manase setirige piile poro woro, ɛɛn fɔ, Tapuwa ca jate, ko ŋga kìla pye wa Manase tara kɔnlɔ li na, pàa ki kan Efirayimu setirige piile poro yeri.
9 Kona, a tara ti kɔnlɔ lì si tigi wa lafogo ŋga pàa pye na yinri Kana ki ni, mɛɛ kari wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ koŋgo ki yeri. Cara nda tìla pye wa ki laga ki na tìla pye Efirayimu cɛnlɛ woolo poro woro, ma si yala pa tìla pye wa Manase cɛnlɛ woolo pe woro ti sɔgɔwɔ. Manase cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ làa toro wa lafogo ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, mɛɛ kari ma saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na.
10 Kì pye ma, tara nda tìla pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, to la pye Efirayimu cɛnlɛ woolo poro woro, nda tìla pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a to pye Manase cɛnlɛ woolo poro woro. Kɔgɔje wo wìla pye tara shyɛn ti kɔnlɔ le. Manase cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ làa saa gbɔn wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara ti na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma saa gbɔn wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara ti na wa yɔnlɔ yirisaga yeri.
11 Wa Isakari cɛnlɛ lo naa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara ti ni, Manase cɛnlɛ woolo poro pàa Bɛti Sheyan ca ki ta konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, ma Yibileyamu ca ki ta konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, ma taga Dɔri ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni; naa Eni Dɔri ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni; naa Taanaki ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni; naa Megido ca naa ki ca woolo konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, a tì pye tara taanri†.
12 Ma si yala Manase cɛnlɛ woolo pe sila ya mbege cara ti woolo pe purɔ mbe pe yirige. Ki Kana tara woolo pàa koro ma cɛn wa tara ti ni.
13 Ali naa Izirayɛli woolo pàa kaa fanŋga ta sanga ŋa ni, pe sìla Kana tara woolo pe purɔ mbe pe yirige, ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ tunndo Izirayɛli woolo pàa kan pe yeri†.

14 A Zhozɛfu setirige piile pè si pan ma Zhozuwe wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si tara ti laga nuŋgba kan we yeri kɔrɔgɔ, woro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw we na fɔ ma pan ma gbɔn nala, a wè lɛgɛ we?»
15 A Zhozuwe wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Na kaa pye ye lɛgɛ, a Efirayimu yanwira tara tì kologo ye na, ye kari wa Perɛzi cɛnlɛ naa Erefayi cɛnlɛ woolo pe tara kɔɔrɔ ti ni, ye sa laga ka kɔn ye yɛɛ kan.»
16 A Zhozɛfu setirige piile pè sho fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ yanwira tara tì kologo we na, ɛɛn fɔ, Kana tara fɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn wa Bɛti Sheyan ca naa ki kanŋgara na cara ti ni, naa mbele pe yɛn ma cɛn wa Zhizireyɛli gbunlundɛgɛ ki ni, tugurɔn wotoroye† yɛn pe yeri mbaa malaga gbɔɔn, we se ya mbe pe purɔ.»
17 Kona, a Zhozuwe wì sigi yo Zhozɛfu setirige piile pe kan, poro mbele pàa pye Efirayimu naa Manase cɛngɛlɛ woolo, ma yo fɔ: «Ye yɛn ma lɛgɛ konaa ma pye fanŋga

† **17:11 17.11:** Ŋga kì yo fɔ: *A tì pye tara taanri,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti woro ma filige, ki mbe ya logo fɔ tara taanri nakoma Nafati Dɔri ca. † **17:13 17.12-13:** Kiti 1.27-28 † **17:16 17.16:** Tugurɔn wotoroye sɛnrɛ nda tì yo ko ki naga ma yo pàa pye na fyɛrɛ waa Zhozɛfu setirige piile pe na.

ni jɛŋgɛ. Ki kala na, laga nuŋgba ma ye yaa ta wa tara ti ni.
18 Ɛɛn fɔ, yanwira tara ti yaa pye ye woro, ali mbege ta kɔlɔgɔ yi o. Ye yaa ki kɔn mbe ki ni fuun ki ta, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsara ti na. Ye yaa Kana tara fɛnnɛ pe purɔ mbe pe yirige wa, ali mbege ta tugurɔn wotoroye yɛn pe yeri, konaa ali mbege ta pe yɛn fanŋga ni.»

18

Tara sannda ti yɛɛlɛkala cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn sanŋgala ke na

1 Kona, a Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè si gbogolo wa Silo ca. A pè si filisaga paraga go ki sanga maga kan, katugu pàa fanŋga ta tara ti ni fuun ti na.
2 Ɛɛn fɔ, cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn la koro wa Izirayɛli woolo pe ni, poro sila tara ta ta gbɛn kɔrɔgɔ.
3 A Zhozuwe wì si Izirayɛli woolo pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ lì tara nda kan ye yeri, ye yaa la sambalawa piin sa gbɔn wa-gati wiwiin si jɛn mberi shɔ mberi ta?
4 Ye nambala taanrindaanri wɔ cɛnlɛ nuŋgba nuŋgba pyew li ni. Mi yaa pe tun pe sa tara ti yanri peri wele, peri kɔngɔlɔ ke gbɔn mberi yɔnlɔgɔ mbe yala pe cɛngɛlɛ ke tasara ti ni, ko puŋgo na, pe sɔngɔrɔ pe pan pege yɛgɛ naga na na.
5 Pe yaa tara ti yɛɛlɛ ti yiri tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn. Zhuda cɛnlɛ woolo poro yaa koro wa pe tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Zhozɛfu woolo pe koro wa pe woro ti ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.
6 Ye tara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn yeri yɛɛlɛ ti yiri tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn, yeri yɔnlɔgɔ ye pan yeri kan na yeri. Mi yaa pɛtɛ gbɔn laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke tasaga ki naga.
7 Ɛɛn fɔ, Levi setirige piile poro se tara ta ta laga ye sɔgɔwɔ, katugu saraga wɔgɔtunŋgo ŋga paa piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ko ki yɛn pe tasaga ye. Gadi cɛnlɛ woolo, naa Urubɛn cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo poro na, pàa pe tasara ta makɔ wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wo wìla ti kan pe yeri.»
8 Nambala mbele pàa wɔ pe sa tara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn, a pè si kari. Sanni pe saa kee, a Zhozuwe wì sigi konɔ na li kan pe yeri ma yo fɔ: «Ye kari ye sa tara ti yanri yeri kɔngɔlɔ ke gbɔn, ye sɔngɔrɔ ye pan yeri kɔngɔlɔ gbɔnsɛwɛ wi kan na yeri. Mi yaa pɛtɛ gbɔn ti wogo na ye kan, laga Silo ca, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
9 A ki nambala pè si kari ma saa tara ti yanri, mari kɔɔnlɔ, a tì yiri kɔnsaga kɔlɔshyɛn, mɛɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni ma yala ti cagbɔrɔ ti ni. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma pan Zhozuwe wi kɔrɔgɔ wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, wa Silo.
10 Kona, a Zhozuwe wì si pɛtɛ gbɔn pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Silo, mɛɛ tara ti yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe na, ma cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke tasara kan ke yeri.

Tara nda Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pàa ta

11 Pàa pɛtɛ gbɔn ma tara ti tɛgɛsaga koŋgbanŋga ki kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye yi ni. Tara nda pàa ta tìla pye Zhuda setirige woolo pe woro to naa Zhozɛfu setirige woolo pe woro ti sɔgɔwɔ pi ni.
12 Pe tara ti kɔnlɔ na làa pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, làa lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi na, mɛɛ toro ma kari wa Zheriko ca, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, mɛɛ yanwira tara ti kɔn ma yiri wa yɔnlɔ tosaga yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Avɛni gbinri wi na.
13 A tara ti kɔnlɔ lì si lɛ lema, ma kari wa Luzi ca ki yeri, pe maa ki ca ki yinri fun Betɛli, mɛɛ ki sɔlɔgɔ

ma toro wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri; kona, a lì si tigi ma kari wa Atarɔti Adari ca, mɛɛ toro wa yanwiga ki go na, wa Bɛti Horɔn ca ŋga wa tigiwɛn pi ni ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

14 Wa ki yanwiga ki yɔnlɔ tosaga yeri, a tara ti kɔnlɔ lì si kɛ ma kari yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ saa gbɔn wa Kiriyati Baali ca ki na, ko ca ko pàa pye na yinri fun Kiriyati Yeyarimu. Ki ca kìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo poro wogo. Tara ti kɔnlɔ na làa pye wa yɔnlɔ tosaga yeri, pa làa toro yɛɛn we.

15 Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, tara ti kɔnlɔ làa lɛ wa Kiriyati Yeyarimu ca ki na, mɛɛ yɛgɛ le wa yɔnlɔ tosaga yeri, ma saa gbɔn wa Nɛfitowa ca pulugo tɔnmɔ pi na.

16 Kona, a lì si lɛ lema mɛɛ tigi ma kari wa yanwiga ki tanla, ko ŋga kì yagara ma wɛ Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki na we, wa Erefayi cɛnlɛ woolo pe gbunlundɛgɛ ki ni, yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; a lì si toro Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki tanla, wa Zhebusi tara fɛnnɛ pe tinndi wi tigiwɛn pi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn Eni Oroguwɛli pulugo ki na.

17 Kona, a kɔnlɔ lì si kɛ ma kari wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, mɛɛ saa gbɔn wa Eni Shemɛshi ca ki na, kona mɛɛ kari ma saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Gelilɔti ki na, wa Adumimu laga ki tinndi wi yɛsinmɛ na. A lì si lɛ lema mɛɛ saa gbɔn wa sinndɛlɛgɛ ŋga pàa pye na yinri Bohan ki na; Bohan wìla pye Urubɛn setirige pyɔ.

18 A kɔnlɔ lì si toro wa yanwiga ki tigiwɛn pi ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, Araba tara gbunlundɛgɛ ki yɛsinmɛ na, mɛɛ tigi wa ki Araba tara gbunlundɛgɛ ki ni.

19 A lì si toro wa Bɛti Ogila ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri mɛɛ saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi kɔsaga ŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ki na, wa laga ŋga Zhuridɛn gbaan wi maa fuun na yiin wa kɔgɔje wi ni we. Wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, pa tara ti kɔnlɔ làa toro yɛɛn.

20 Zhuridɛn gbaan wo wìla pye tara ti kɔnlɔ wa yɔnlɔ yirisaga yeri.

Tara nda tìla kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yeri ma yala pe setiriye yi ni, pa ti kɔngɔlɔ kàa pye yɛɛn kɛɛ ki ni fuun ki na.

21 Cara nda tìla kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe setiriye yi yeri ti nda: Zheriko, naa Bɛti Ogila, naa Emɛki Kezizi,

22 naa Bɛti Araba, naa Zemarayimu, naa Betɛli,

23 naa Avimu, naa Para, naa Ofira,

24 naa Kefari Amɔnayi, naa Ofini konaa Geba. Tìla pye ca kɛ ma yiri shyɛn ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.

25 Naa Gabawɔn, naa Arama, naa Beerɔti,

26 naa Mizipe, naa Kefira, naa Moza,

27 naa Erekɛmu, naa Yiripeyɛli, naa Tareyala,

28 naa Zela, naa Elɛfu, naa Zhebusi, ko kɔrɔ wo yɛn Zheruzalɛmu, naa Gibeya konaa Kiriyati. Tìla pye ca kɛ ma yiri tijɛrɛ ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni. To ti ni fuun nda to la pye Bɛnzhamɛ setirige piile pe kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

19

Tara nda Simeyɔn cɛnlɛ woolo pàa ta

1 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga shyɛn wogo ŋga na pàa ki kan Simeyɔn cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye yi ni. Pe tara tìla pye wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe woro ti nandogomɔ.

2 Pe tara ti cara to lari nda yɛɛn: Bɛrisheba, naa Sheba, naa Molada,

3 naa Hazari Shuwali, naa Bala, naa Azɛmu,

4 naa Ɛlitoladi, naa Betuli, naa Ɔrima,

5 naa Zikilagi, naa Bɛti Marikabɔti, naa Hazari Suza,

6 naa Bɛti Lebayɔti konaa
Sharuhɛni. Tìla pye ca kɛ ma yiri
taanri ma pinlɛ ti kanŋgara na
kapire ti ni.
7 Naa Ayini, naa Irimɔ, naa Etɛri
konaa Ashan. Tìla pye ca tijɛrɛ naa
ti kanŋgara na kapire ti ni;
8 naa kapire nda tìla ki cara ti
maga ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa
Baalati Bɛri ca, ko ca ko pàa pye na
yinri fun Aramati, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. To ti ni fuun nda
to la pye Simeyɔn cɛnlɛ woolo poro
kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni†.
9 Pe tara pa tìla pye wa Zhuda se-
tirige piile pe woro ti nawa, katugu
Zhuda setirige piile pe tasaga kìla
gbɔgɔ ma wɛ pe na. Ko ki ti Simeyɔn
setirige piile pe tara tìla pye wa
Zhuda woolo pe woro ti nandogomɔ.

Tara nda Zabulɔn cɛnlɛ woolo pàa ta

10 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
taanri wogo ŋga na pàa ki kan
Zabulɔn cɛnlɛ woolo poro yeri, ma
yala pe setiriye yi ni. Pe tara tìla lɛ
ma saa gbɔn fɔ wa Saridi ca.
11 Mbe lɛ lema, a pe tara ti kɔnlɔ
lì si kari wa yɔnlɔ tosaga yeri ma
saa gbɔn wa Mareyala ca ki na,
mɛɛ saa gbɔn wa Dabeshɛti ca ki
na konaa wa lafogo ŋga ki yɛn wa
Yokineyamu ca yɛsinmɛ na ki na.
12 A lì si lɛ wa Saridi ca mɛɛ yɛgɛ le
wa yɔnlɔ yirisaga yeri ma saa gbɔn
wa Kisilɔti Tabɔri tara ti na, kona, a
lì si yɛgɛ le wa Dabirati ca ki yeri,
mɛɛ toro ma kari wa Yafiya ca.
13 Kona, a lì si yiri wa mɛɛ toro ma
kari wa yɔnlɔ yirisaga yeri, fɔ ma
saa gbɔn wa Gati Efɛri ca konaa laga
ŋga pàa pye na yinri Ɛti Kazɛn ki na,
mɛɛ toro ma kari wa Irimɔ ca, ma kɛ
ma saa gbɔn wa Neya ca ki na.
14 Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, tara ti kɔnlɔ làa Hanatɔn ca ki
sɔlɔgɔ ma toro mɛɛ saa kan wa Yifita
Ɛli gbunlundɛgɛ ki na.
15 Tara ti cara tìla pye kɛ ma
yiri shyɛn ma pinlɛ ti kanŋgara na
kapire ti ni. To ta lari nda Katati, naa
Nahalali, naa Shimirɔn, naa Yideyali
konaa Betilɛɛmu.
16 Ki cara nda to naa ti kanŋgara
na kapire ti ni, tìla pye Zabulɔn
cɛnlɛ woolo poro kɔrɔgɔ, ma yala pe
setiriye yi ni.

Tara nda Isakari cɛnlɛ woolo pàa ta

17 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
tijɛrɛ wogo ŋga na pàa ki kan
Isakari cɛnlɛ woolo poro yeri, ma
yala pe setiriye yi ni.
18 Cara nda tìla pye wa pe tara ti ni
to lari nda Zhizireyɛli, naa Kesulɔti,
naa Sunɛmu,
19 naa Hafarayimu, naa Shiyɔn
naa Anaharati,
20 naa Arabiti, naa Kishiyɔn, naa
Abɛzi,
21 naa Eremɛti, naa Eni Ganimu,
naa Eni Ada konaa Bɛti Pazɛzi.
22 Tara ti kɔnlɔ làa saa gbɔn cara
nda na to lari nda Tabɔri, naa Sha-
hazima konaa Bɛti Shɛmɛshi, mɛɛ
saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na.
Tìla pye ca kɛ ma yiri kɔgɔlɔni ma
pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
23 Ki cara to naa ti kanŋgara na
kapire ti ni, tìla pye Isakari cɛnlɛ
woolo poro kɔrɔgɔ, ma yala pe se-
tiriye yi ni.

Tara nda Asɛri cɛnlɛ woolo pàa ta

24 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga
kaŋgurugo wogo ŋga na pàa ki kan
Asɛri cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala
pe setiriye yi ni.
25 Pe tara ti cara to lari nda Ɛlikati,
naa Hali, naa Betɛn, naa Akishafu,
26 naa Alamelɛki, naa Ameyadi
konaa Misheyali. Wa yɔnlɔ tosaga
yeri, tara ti kɔnlɔ làa saa gbɔn
wa Karimɛli yanwiga ki na konaa
Shikɔri Libinati lafogo ki na.
27 Kona, a lì si kɛ ma kari yɔnlɔ
yirisaga yeri, wa Bɛti Dagɔn ca ki
yeri, mɛɛ saa gbɔn Zabulɔn tara to
naa Yifita Ɛli gbunlundɛgɛ ki na,
wa Bɛti Emɛki ca naa Neyiyɛli ca
ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.

† **19:8 19.2-8:** 1 Kuro 4.28-33

Kona, a lì si yɛgɛ kan wa Kabuli ca ki yeri, ma wa kamɛŋgɛ na,
28 mɛɛ toro wa Eburɔn, naa Erehɔbu, naa Hamɔ konaa Kana cara ti yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Sidɔn kagbɔgɔ ki na.
29 Kona, a tara ti kɔnlɔ lì si kɛ ma kari wa Arama ca naa Tiri ca ki yeri, ko ŋga pàa malaga sigembogo kan maga maga we. Kona lì si yɛgɛ kan wa Hosa ca ki yeri, ma toro ma yiri wa Mahalɛbu ca, ma saa toro wa Akizibu tara mɛɛ saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na.
30 Mbe taga wa ko na, làa toro fun wa Uma, naa Afɛki konaa Erehɔbu cara ti ni. Ca nafa ma yiri shyɛn tìla pye wa tara ti ni ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
31 Ki cara to naa ti kanŋgara na kapire ti ni, tìla pye Asɛri cɛnlɛ woolo poro kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda Nɛfitali cɛnlɛ woolo pàa ta

32 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga kɔgɔlɔni wogo ŋga na pàa ki kan Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye yi ni.
33 Pe tara ti kɔnlɔ làa lɛ wa Elɛfu ca konaa Zaananimu ca tigbɔgɔ ki na, kona mɛɛ toro wa Adami Nekɛbu ca naa Yabineyɛli ca ki ni, ma kari wa Lakumi ca, mɛɛ saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na.
34 A lì si kɛ wa yɔnlɔ tosaga yeri ma kari wa Azinɔti Tabɔri ca ki yeri, mɛɛ lɛ lema ma yɛgɛ kan wa Hukɔki ca ki yeri; a lì si saa gbɔn Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara ti na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri; konaa ma gbɔn wa Asɛri cɛnlɛ woolo naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe woro ti na, wa yɔnlɔ tosaga yeri. Wa yɔnlɔ yirisaga† yeri, Zhuridɛn gbaan wo wìla pye tara ti kɔnlɔ le.
35 Cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, to lari nda Zidimu, naa Zɛri, naa Hamati, naa Arakati, naa Kinerɛti,
36 naa Adama, naa Arama, naa Hazɔri,
37 naa Kedɛshi, naa Edireyi, naa Eni Hazɔri,
38 naa Yireyɔni, naa Migidali Ɛli, naa Horɛmu, naa Bɛti Anati konaa Bɛti Shɛmɛshi. Tìla pye ca kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ ma pinlɛ ti kanŋgara na kapire ti ni.
39 Ki cara to naa ti kanŋgara na kapire ti ni tìla pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda Dan cɛnlɛ woolo pàa ta

40 Pàa pɛtɛ wi gbɔn tara ti tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wogo ŋga na pàa ki kan Dan cɛnlɛ woolo poro yeri, ma yala pe setiriye yi ni.
41 Tara nda pàa ta kɔrɔgɔ, cara nda tìla pye wa ti ni, to lari nda yɛɛn: Zoreya, naa Ɛshitawɔli, naa Irishemɛshi;
42 naa Shaalabɛn, naa Ayalɔn, naa Yitila;
43 naa Elɔn, naa Timina, naa Ekirɔn;
44 naa Ɛliteke, naa Gibetɔn, naa Baalati;
45 naa Yehudi, naa Bene Beraki, naa Gati Irimɔ;
46 naa Yarikɔn lafogo ki ni konaa Arakɔn†, ma pinlɛ tara nda tìla pye Zhafa† ca yɛsinmɛ pi na ti ni.
47 Ɛɛn fɔ, a Dan cɛnlɛ woolo pe tara tì si kaa shɔ pe yeri. Kona, a pè si saa to Leshɛmu ca ki na maga shɔ maga ta, ma ca woolo pe gbo, mɛɛ ki pye pe wogo, ma cɛn wa ki ni. A

† **19:34 19.34:** Ŋga kì yo fɔ: *Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,* pa to yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wo ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, wa Zhuda tara. Ki sɛnrɛ ti cɛnsaga ki woro ma yala laga ki laga ŋga ki na. † **19:46 19.46:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, ŋga kì yo laga ma yo fɔ: *Naa Yarikɔn lafogo ki ni konaa Arakɔn,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, kì yo wa ma yo fɔ: Wa Yarikɔn lafogo ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri konaa tara nda ti yɛn ki yɛsinmɛ na. Arakɔn mɛgɛ ko woro wa. † **19:46 19.46:** Zhafa ca ko nuŋgba ko pe yinri Zhope; Kapye 9.36.
† **19:47 19.47:** Kiti 18.27-29

pè si pe tɛlɛ mɛgɛ ki taga Leshɛmu ca ki na naga yinri Dan†.
48 Ki cara nda to naa ti kanŋgara na kapire ti ni, tìla pye Dan cɛnlɛ woolo poro kɔrɔgɔ, ma yala pe setiriye yi ni.

Tara nda pàa kan Zhozuwe wi yeri

49 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa tara ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na mari kɔngɔlɔ ke gbɔn ma kɔ, a pè si tara ta kan Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi yeri kɔrɔgɔ wa pe yɛɛ sɔgɔwɔ.
50 Ca ŋga wìla yɛnri, ko ŋga pàa pye na yinri Timinati Sera, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, a pè sigi kan wi yeri, ma yala Yawe Yɛnnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. A Zhozuwe wì sigi ca ki kan naa fɔnŋgɔ, mɛɛ cɛn wa.
51 Saraga wɔfɔ Eleyazari, naa Nuni pinambyɔ Zhozuwe konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke seye teele pe ni, pa pàa pɛtɛ gbɔn ma tara ti yɛɛlɛ yɛɛn Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa Silo ca, wa filisaga paraga go ki yɔn na. Pa pàa tara ti yɛɛlɛ mari kɔ yɛɛn.

20

Cara kɔgɔlɔni nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni
(Nɔmbu 35.6-34; Dete 4.41-43; 19.1-13)

1 Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa para Zhozuwe wi ni ma yo
2 wigi sɛnrɛ nda ti yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: «Cara nda lere mbe ya fe sa karafa ka ni, yeri wɔ ye yɛɛ kan wa ye cara ti sɔgɔwɔ, to nda mìla ti sɛnrɛ yo Moyisi wi kan, a wìri yo ye kan we†.
3 Na lere ka fara lere ni mboo gbo, na wi sigi siligi, wi mbe ya fe mbe kari wa ki ca ka ni sa karafa wa, pa wi yaa shɔ ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi kɛɛ.
4 Ŋa wì lere wi gbo, wi yaa fe mbe kari wa ki ca nuŋgba ni, mbe sa yere wa mbogo ŋga kì ca ki maga ki yeyɔngɔ ki na, mboo kala li yɛgɛ yo ki ca ki lelɛɛlɛ pe kan. Poro yaa ye wi ni pe yɛɛ kɔrɔgɔ wa ca, mbe sa cɛnsaga kan wi yeri wi cɛn wa pe ni.
5 Ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ, na wiga taga wi puŋgo na sa gbɔn wa, paga ka ŋa wì lere wi gbo wi le wi kɛɛ; katugu wi sigi siligi mboo lewee yɛnlɛ wi gbo, mà jɛn wi sila wi panra.
6 Ŋa wì lere wi gbo wi yaa koro wa ki ca ki ni, fɔ lelɛɛlɛ gbogolomɔ pi sa wi kiti wi kɔn, konaa fɔ saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi yɛn tunŋgo ki na ki wagati wi ni, wi sa ku. Ko puŋgo na, wìla fe ma yiri ca ŋga ni, wi mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa ki ni, wa wi go.»
7 Cara nda Izirayɛli woolo pàa wɔ ki wogo ki na, to lari nda yɛɛn: Kedɛshi, wa Galile tara, wa Nɛfitali yanwira tara ti ni, naa Sishɛmu, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, naa Kiriyati Ariba, ko ca ko pàa pye na yinri fun Eburɔn, wa Zhuda yanwira tara ti ni.
8 Wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na, wa Zheriko ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri, pàa Bezɛri ca ki wɔ, kìla pye wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe gbinri funwa laga falafala ki na; naa Aramɔti ca ki ni, wa Galaadi tara, ko ca ko la pye Gadi cɛnlɛ woolo poro wogo; konaa Golan ca ki ni, wa Bazan tara, ko ca ko la pye Manase cɛnlɛ woolo poro wogo.
9 Pàa ki cara ti wɔ mari tɛgɛ Izirayɛli woolo naa nambanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ pe kan, jaŋgo na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi, wi fe wi sa lara ka ni, pa wi yaa shɔ ŋa wi yaa kufɔ wi gbowo pi kayaŋga wɔ wi kɛɛ, sanni lelɛɛlɛ gbogolomɔ pi sa wi kala li yɛgɛ wɔ.

21

Cara nda tìla kan Levi setirige piile pe yeri ti kala
(1 Kuro 6.39-66)

† **20:2 20.2:** Nɔmbu 35.6-32; Dete 4.41-43; 19.1-13

1 Koni, Levi setirige piile† pe seye
teele pè si kari ma saa saraga
wɔfɔ Eleyazari, naa Nuni pinambyɔ
Zhozuwe konaa Izirayɛli cɛngɛlɛ
sanŋgala ke seye teele pe yan.
2 Wa Silo ca, wa Kana tara, mɛɛ pe
pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa konɔ kan
Moyisi wi yeri ma yo wi cara ta kan
we yeri we cɛn wa ti ni, mbe pinlɛ
ti kanŋgara na lara ti ni, we ta waa
we yaayoro ti kaan tila kaa wa.»
3 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo
pè si cara ta wɔwɔ to naa ti
kanŋgara na lara ti ni wa tara nda
pàa ta ta kɔrɔgɔ ti ni, mberi kan Levi
setirige piile pe yeri, ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.
4 A pè si pɛtɛ koŋgbanŋa wi gbɔn
a wì Kehati setirige seye woolo pe
wɔ. Wa pe ni, Levi setirige piile
mbele pàa yiri wa saraga wɔfɔ Arɔn
wi setirige ki ni, pàa ta ca kɛ ma
yiri taanri pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na.
Pa ki cara tìla pye wa Zhuda cɛnlɛ,
naa Simeyɔn cɛnlɛ konaa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo pe tara ti ni.
5 Kehati setirige piile sanmbala
pàa ta ca kɛ pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga
na ma yiri wa Efirayimu cɛnlɛ, naa
Dan cɛnlɛ konaa Manase cɛnlɛ li
walaga ki woolo pe tara ti ni.
6 Gɛrishɔn setirige piile pàa ta
ca kɛ ma yiri taanri pɛtɛ gbɔngɔ
ki fanŋga na ma yiri wa Isakari
cɛnlɛ, naa Asɛri cɛnlɛ, naa Nɛfitali
cɛnlɛ konaa Manase cɛnlɛ li walaga
sanŋga ki woolo pe tara ti ni wa
Bazan tara.
7 Merari setirige piile pàa ta ca kɛ
ma yiri shyɛn ma yala pe setiriye
yi ni. Pa tìla pye wa Urubɛn cɛnlɛ,
naa Gadi cɛnlɛ konaa Zabulɔn cɛnlɛ
woolo pe tara ti ni.
8 Izirayɛli woolo pàa ki cara to
naa ti kanŋgara na lara ti kan Levi
setirige piile pe yeri pɛtɛ gbɔngɔ ki
fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan wigi
yo we.

Cara nda tìla kan saraga wɔfɔ Arɔn wi setirige piile pe yeri

9 Cara nda pàa wɔ wa Zhuda cɛnlɛ
naa Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara ma
kan, ti mɛrɛ ti nda.
10 Tìla pye Arɔn setirige piile poro
woro, poro mbele pàa pye Levi
pinambyɔ Kehati wi setirige piile pe
seye woolo wele. Poro wɛlɛ pɛtɛ
gbɔngɔ koŋgbanŋga kìla wɔ.
11 A pè si Kiriyati Ariba ca ki kan
pe yeri naa ki kanŋgara na lara ti
ni, ko ca ko pàa pye na yinri fun
Ariba; Ariba wìla pye Anaki setirige
piile poro tɛlɛ. Ki ca pàa pye naga
yinri fun Eburɔn, kìla pye wa Zhuda
yanwira tara ti ni.
12 Ki ca ki kanŋgara na lara naa ki
kanŋgara na kapire ti ni pàa ti kan
Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo yeri.
13 Cara nda pàa kan saraga wɔfɔ
Arɔn wi setirige piile pe yeri, ma
pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni, to lari
nda yɛɛn: Eburɔn, ko la pye ca ŋga
legboleele pe yaa la karafa wa ki ni,
naa Libina
14 naa Yatiri, naa Ɛshitemowa
15 naa Olɔn, naa Debiri,
16 naa Ayini, naa Yuta konaa Bɛti
Shɛmɛshi. Tìla pye ca kɔlɔjɛrɛ naa
ti kanŋgara na lara ti ni, ma yiri
wa Zhuda cɛnlɛ naa Simeyɔn cɛnlɛ
woolo pe tara ti ni.
17 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
tara ti ni, cara nda pàa ta ma pinlɛ
ti kanŋgara na lara ti ni, to lari nda
yɛɛn: Gabawɔn, naa Geba,
18 naa Anatɔti, konaa Alimɔ. Tìla
pye ca tijɛrɛ.
19 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye
Arɔn wi setirige piile, cara nda fuun
pàa ta, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara
ti ni, tìla pye ca kɛ ma yiri taanri.

Cara nda tìla kan Kehati setirige piile sanmbala pe yeri

† **21:1 21.1:** Levi pinambiile pàa pye taanri: Gɛrishɔn, naa Kehati konaa Merari. Saraga wɔfɛnnɛ to Arɔn pa wìla yiri wa Kehati setirige ki ni. Ki Arɔn wi setirige piile poro pàa kaa pye saraga wɔfɛnnɛ wa Izirayɛli tara. Levi setirige piile sanmbala poro la pye na tunndo ta yɛgɛ piin.

20 Levi setirige piile sanmbala
mbele pàa pye Kehati wi setirige
piile pàa cara ta ta pɛtɛ gbɔngɔ
ki fanŋga na, wa Efirayimu cɛnlɛ
woolo pe tara.
21 Pàa Sishɛmu ca ki kan pe yeri
naa ki kanŋgara na lara ti ni, ko
la pye ca ŋga legboleele pe yaa
la karafa wa ki ni, wa Efirayimu
yanwira tara ti ni, naa Gezɛri ca naa
ki kanŋgara na lara ti ni,
22 naa Kibizayimu ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni konaa Bɛti
Horɔn ca naa ki kanŋgara na lara
ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.
23 Wa Dan cɛnlɛ woolo pe tara,
cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda
Ɛliteke ca naa ki kanŋgara na lara ti
ni, naa Gibetɔn ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni,
24 naa Ayalɔn ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni konaa Gati Irimɔ ca naa
ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye
ca tijɛrɛ.
25 Wa Manase cɛnlɛ li walaga ki
woolo pe tara, cara nda pàa kan pe
yeri, to lari nda Taanaki ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni konaa Gati
Irimɔ ca naa ki kanŋgara na lara ti
ni. To la pye ca shyɛn.
26 Cara nda fuun Kehati setirige
piile sanmbala pe seye yìla ta, tìla
pye ca kɛ, ma pinlɛ ti kanŋgara na
lara ti ni.

Cara nda tìla kan
Gɛrishɔn setirige piile pe yeri

27 Levi setirige piile mbele pàa pye
Gɛrishɔn setirige piile, pàa Golan ca
ki kan pe yeri naa ki kanŋgara na
lara ti ni, wa Bazan tara, wa Manase
cɛnlɛ li walaga sanŋga ki woolo pe
tara. Ko la pye ca ŋga legboleele
pe yaa la karafa wa ki ni, konaa
Beeshitira ca naa ki kanŋgara lara
ti ni. Tìla pye ca shyɛn.
28 Wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara,
cara nda pàa kan pe yeri, to lari
nda Kishiyɔn ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Dabirati ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni,
29 naa Yarimuti ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni konaa Eni
Ganimu ca naa ki kanŋgara na lara
ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ.
30 Wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara,
cara nda pàa kan pe yeri, to lari
nda Misheyali ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Abidɔn ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni,
31 naa Ɛlikati ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni konaa Erehɔbu ca naa
ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye
ca tijɛrɛ.
32 Wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe tara,
cara nda pàa kan pe yeri, to lari nda
Kedɛshi ca naa ki kanŋgara na lara
ti ni, wa Galile tara, ko la pye ca ŋga
legboleele pe yaa la karafa wa ki ni,
naa Hamɔti Dɔri ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni konaa Karitan ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca
taanri.
33 Cara nda fuun Gɛrishɔn setirige
piile pàa ta, ma yala pe setiriye yi
ni, tìla pye ca kɛ ma yiri taanri, ma
pinlɛ ti kanŋgara na lara ti ni.

Cara nda tìla kan
Merari setirige piile pe yeri

34 Levi setirige piile sanmbala
mbele pàa pye Merari setirige pi-
ile, cara nda pàa kan pe yeri, wa
Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara, to lari
nda Yokineyamu ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni, naa Karita ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni,
35 naa Dimina ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni konaa Nahalali ca naa
ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye
ca tijɛrɛ.
36 Wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara
ti ni, cara nda pàa kan pe yeri, to lari
nda Bezɛri ca naa ki kanŋgara na
lara ti ni, (ko la pye ca ŋga legboleele
pe yaa la karafa wa ki ni), naa Yaza
ca naa ki kanŋgara na lara ti ni,
37 naa Kedemɔti ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni konaa Mefaati

† **21:37 21.36-37:** Ki vɛriseye shyɛn mbele pe sɛnrɛ ti woro wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Eburuye sɛnrɛ ni pe ni. Ɛɛn fɔ pa ti yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ naa latɛn sɛnrɛ ni pe ni. Ti yɛn fun wa 1 Kuro 6.63-64laga ki ni.

ca naa ki kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca tijɛrɛ†.
38 Wa Gadi cɛnlɛ woolo pe tara,
cara na pàa kan pe yeri, to lari nda
Aramɔti ca naa ki kanŋgara na lara
ti ni, wa Galaadi tara, ko la pye ca
ŋga legboleele pe yaa la karafa wa
ki ni, naa Mahanayimu ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni,
39 naa Ɛshibɔn ca naa ki kanŋgara
na lara ti ni konaa Yayezɛri ca naa ki
kanŋgara na lara ti ni. Tìla pye ca
tijɛrɛ.
40 Cara nda fuun Levi setirige piile
sanmbala mbele pàa pye Merari
setirige piile pàa ta pɛtɛ gbɔngɔ ki
fanŋga na, ma yala pe setiriye yi ni,
tìla pye ca kɛ ma yiri shyɛn.

41 Cara nda fuun Levi setirige piile
pàa ta, ma pinlɛ ti kanŋgara na lara
ti ni wa Izirayɛli woolo sanmbala pe
tara ti ni, tìla pye ca nafa shyɛn ma
yiri kɔlɔtaanri.
42 Ki cara ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba tìla kan pe yeri ma pinlɛ ti
kanŋgara na lara ti ni. Ti cɛnlɔmɔ
pìla si pye nuŋgba.

43 Kì pye ma, tara nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma yo li yaa kan
Izirayɛli woolo pe tɛlɛye pe yeri, a lì
si ti ni fuun ti kan Izirayɛli woolo pe
yeri. A pè siri shɔ mari pye pe woro,
mɛɛ cɛn wa ti ni.
44 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɛyinŋge
kan pe yeri pe tara ti kɛɛ ki ni fuun
ki na, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ
kɔn pe tɛlɛye pe yeri ma wugu pe
kan we. Làa fanŋga kan pe yeri, a
pè ya pe juguye pe ni fuun pe ni. Wa
kpɛ sila ya mbe yere mbe pe sige.
45 Kì pye ma, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lɛ mbe
kajɛŋgɛ ŋga fuun pye Izirayɛli
woolo pe kan, ka kpɛ sila koro na
lii ŋga pye. Ke ni fuun kàa pye ma
yɔn fili.

ZHOZUWE WI KAPYEGELE PUŊGO WOGOLO WELE

† **22:2 22.2:** Nɔmbu 32.20-32; Zhozu 1.12-15

22

22–24

Cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri

1 Kona, a Zhozuwe wì si Urubɛn
cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo
konaa Manase cɛnlɛ walaga ki
woolo pe yeri
2 mɛɛ pe pye fɔ: «Ŋga fuun Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo
ye kan, ki ni fuun yège pye; a yè logo
na yeri ma ŋga fuun mì yo ye kan ki
pye†.
3 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ŋa
wì toro wi ni fɔ ma pan ma gbɔn
nala, yee je ye sefɛnnɛ pe na. Ŋga
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì yo
ye kan, a yè ki ni fuun ki pye.
4 Koni, lì yɛyinŋge kan ye sefɛnnɛ
pe yeri laga tara ti ni paa yɛgɛ ŋga
na làa ki yo pe kan we. Ye sɔngɔrɔ
yaa kee wa ye tara, ye sa cɛn wa ti
ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee
Moyisi wìla kan ye yeri wa Zhuridɛn
gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri we.
5 Ɛɛn fɔ, ŋgasele naa lasiri ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi
wìla yo ye kan, yeri yigi jɛŋgɛ
yaa tanri ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla. Yaa tanri
li koŋgolo ke ni fuun ke na, yeli
ŋgasegele ke yigi yaa tanri ke na,
ye mara li na yaa tunŋgo piin li kan
ye kotogo ki ni fuun konaa ye nawa
pi ni fuun ni.»
6 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si
duwaw pye pe kan mɛɛ pe torogo.
A pè si sɔngɔrɔ ma kari wa pe paara
yinrɛ ti ni.
7 Moyisi wìla tara ta kan Man-
ase cɛnlɛ li walaga koŋgbanŋga ki
woolo pe yeri kɔrɔgɔ wa Bazan tara.
Walaga sanŋga ki woolo poro na,
Zhozuwe wìla tara ta kan pe yeri wa
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri
ma pinlɛ pe sefɛnnɛ, Izirayɛli woolo
sanmbala pe ni. Naa Zhozuwe wìla
kaa pe torogo paa kee wa pe paara
yinrɛ ti ni, a wì si duwaw pye pe kan.

8 Wìla pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ
yaa kee ye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ nda yè
ta ti ni: Ye yaayoro ŋgbeleye, naa
warifuwe, naa tɛ, naa tuguyɛnrɛ,
naa tuguwɔrɔ konaa yaripɔrɔ lɛgɛrɛ
ti ni. Ye juguye pe yaara nda yè koli,
yeri yɛɛlɛ ye yɛɛ na, yoro naa ye
sefɛnnɛ sanmbala pe ni.»

Saraga wɔsaga ŋga pàa kan wa Zhuridɛn gbaan wi tanla

9 Kona, a Urubɛn cɛnlɛ woolo
naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase
cɛnlɛ li walaga woolo pe ni, poro
mbele pàa pye wa yɔnlɔ yirisaga
yeri, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa pe
yeri. Pàa yiri wa Izirayɛli woolo
sanmbala pe tanla wa Silo ca, wa
Kana tara, ma kari wa Galaadi tara,
to nda pàa ta kɔrɔgɔ, ma yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni Moyisi wi
kan.
10 Naa pàa ka saa gbɔn wa
Zhuridɛn gbaan yɔn tara ti ni, ma
pe ta wa Kana tara bere, a Urubɛn
cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo
konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo
pè si kafɔnnɔ saraga wɔsaga gbeŋge
ka kan wa gbaan wi yɔn na.
11 A leele pèle si saa ki yo Izirayɛli
woolo sanmbala pe kan ma yo fɔ:
«Ye wele, Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa
Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase
cɛnlɛ li walaga woolo mbele pe wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pè saraga
wɔsaga ka kan wa Zhuridɛn gbaan
wi yɔn na, ma wa laga we kɛɛ yeri,
laga Kana tara.»

12 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki
sɛnrɛ ti logo ma, a pè si pe yɛɛ gbo-
golo wa Silo ca, ma pe yɛɛ gbɛgɛlɛ
mbe sa to cɛngɛlɛ ŋgele wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri ke na mbe malaga
gbɔn ke ni.
13 A pè si saraga wɔfɔ Eleyazari
wi pinambyɔ Fineyasi wi tun wa
Galaadi tara, wa Urubɛn cɛnlɛ
woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa
Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe
yeri.
14 Izirayɛli teele kɛ la pinlɛ wi
ni. To nuŋgba la yiri seye yi ni
fuun nuŋgba nuŋgba ni wa Izirayɛli
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni. Pe ni fuun
pàa pye sege teele.
15 A pè si kari wa Galaadi tara, wa
Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ
woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga
woolo pe yeri ma saa pe pye fɔ:
16 «Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbo-
golomɔ woolo pè yo ki ŋga fɔ: ‹Yiŋgi
na, a yè sigi kapegbɔgɔ ŋga ki pye
woro Izirayɛli woolo we Yɛnŋɛlɛ li
na? Yiŋgi na, a yè si je ma puŋgo
le Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, ma saraga
wɔsaga ka kan ye yɛɛ wogo? Ko
ki naga ma yo yè yiri ma je Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na†.
17 Wa Pewɔri laga ki na, wàa
kapegbɔgɔ ŋga pye, ki kapege ki fa
wɔ laga we sɔgɔwɔ fɔ ma pan ma
gbɔn nala, ali maga ta Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa tifɛlɛgɛ yama wa woro mbele li
woolo we na. Ko si ye bɔ bere†?
18 Ki ŋga, koni yè je ma yo ye se
logo li yeri. Na nala yaga yiri mbe je
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, goto li yaa nawa
ŋgban Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe
ni fuun pe ni.
19 Na kaa pye tara nda tì kan ye
yeri ti yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ konɔ
li ni ye yɛgɛ na, ye sɔngɔrɔ wa tara
nda ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro ti
ni, to nda li cɛnsaga paraga go ki
yɛn ma kan wa ti ni we, ye cɛn wa
we sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, yaga ka yiri mbe
je li na, yaga si ka laga we na, mbe
saraga wɔsaga ka kan ye yɛɛ kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ko puŋgo na.
20 Naa Zera setirige pyɔ Akan wìla
kapegbɔgɔ ki pye ma yaara nda tìla
tɛgɛ ti yɛ pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
mbe tɔngɔ ta lɛ, li naŋgbanwa kala
làa to woro Izirayɛli woolo we ni
fuun we na. Akan wo nuŋgba ma
wìla ku wi kapege ki kala na†.› »

21 A Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi
cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li
walaga woolo pè si Izirayɛli woolo
pe yɔn sogo ma yo fɔ:

† **22:16 22.16:** Dete 12.6 † **22:17 22.17:** Nɔmbu 25.1-9 † **22:20 22.20:** Zhozu 7.1-26

22 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ! Ee,
lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa
pi ni fuun fɔ. Kala na lì ti a wè
sigi pye ma, lìgi jɛn. Yoro Izirayɛli
woolo sanmbala ye ni fuun ye yaa
sigi jɛn fun. Na kàa pye we yɛn na
jaa mbe yiri mbe je mbe kapege pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ko kala na wège
saraga wɔsaga ŋga ki kan, kona li
we gbo fɔɔnfɔɔn ŋga.
23 Na kaa pye waa jaa mbe yiri
mbe je li na, ko kala na wège saraga
wɔsaga ŋga ki kan, mbaa saara
sogoworo, naa muwɛ saara nakoma
nayinmɛ saara woo wa ki na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo jate li jɔlɔgɔ wa we na.
24 Ɛɛn fɔ, ko ma ki ti wège kan.
Wège kan katugu we yɛn na fyɛ fɔ
ye setirige piile paga ka we setirige
piile pe pye pilige ka fɔ: ‹Yiŋgi ki
yɛn yoro naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye
sɔgɔwɔ, lo na li yɛn woro Izirayɛli
woolo we Yɛnŋɛlɛ le?
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì Zhuridɛn
gbaan wi pye kɔnlɔ woro naa yoro
Urubɛn cɛnlɛ naa Gadi cɛnlɛ woolo
we sɔgɔwɔ. Yaraga ka woro yoro
naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye sɔgɔwɔ.›
Ki ka pye ma, ye setirige piile pe mbe
ka ya ti we setirige piile pe se kaa li
gbogo.
26 Ko kala na wège jate maga
saraga wɔsaga ŋga ki kan. Ɛɛn fɔ,
we sigi kan mbaa saara sogoworo
nakoma saara ta yɛgɛ woo wa ki na.
27 Wège kan ki pye paa sɛrɛfɔ yɛn
woro naa yoro sɔgɔwɔ, mbe ka pye
fun paa sɛrɛfɔ yɛn we setirige piile
poro naa ye setirige piile pe sɔgɔwɔ,
mbaa ki nari fɔ woro fun we maa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo we saara so-
goworo ti ni, naa we nayinmɛ saara
to naa we saara sannda ti ni. We
woro na jaa pilige ka ye setirige piile
pe ka we woolo pe pye fɔ: ‹Yaraga ka
woro yoro naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ye
sɔgɔwɔ.› »

28 Wè we yɛɛ pye fɔ: «Pilige ŋga ni
na paga pan mbege sɛnrɛ nda ti yo
woro nakoma we setirige piile pe na
ma, pa kona we mbe ya mbe pe yɔn
sogo mbe yo fɔ: ‹Ye saraga wɔsaga
ŋga ki wele, we tɛlɛye poro pàa ki
kan, a kì yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo
ki kɔrɔgɔ. Pe sila ki kan mbaa saara
sogoworo nakoma saara ta yɛgɛ woo
wa ki na, ɛɛn fɔ, pàa ki kan jaŋgo ki
pye paa sɛrɛfɔ yɛn woro naa yoro
sɔgɔwɔ.
29 We faga jate fyew mbe yiri mbe
je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe laga li
na yiŋgɔ, mbe saraga wɔsaga kan
mbaa saara sogoworo, naa muwɛ
saara konaa saara ta yɛgɛ woo wa
ki na. We woro na jaa mbaa saara
ti woo laga ka yɛgɛ ni, kaawɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ŋga ki yɛn
ma kan wa li cɛnsaga kpoyi ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ ko na.› »

30 Saraga wɔfɔ Fineyasi wo naa
Izirayɛli woolo teele pe ni, naa
Izirayɛli setiriye teele pe ni, naa pàa
kaa ki sɛnrɛ ti logo Urubɛn cɛnlɛ
woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa
Manase cɛnlɛ woolo pe yeri, a pe
nawa pì si yinŋgi pe na.
31 A saraga wɔfɔ Eleyazari wi
pinambyɔ Fineyasi wì si Urubɛn
cɛnlɛ woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo
konaa Manase cɛnlɛ woolo pe pye fɔ:
«Koni wège jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛn laga we sɔgɔwɔ, katugu yee
yiri mbe je li na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na ma, woro Izirayɛli woolo yè we
shɔ li jɔlɔgɔ ki ni.»

32 Ko puŋgo na, a saraga wɔfɔ
Eleyazari wi pinambyɔ Fineyasi wo
naa Izirayɛli woolo teele pe ni pè
si yiri le Urubɛn cɛnlɛ woolo poro
naa Gadi cɛnlɛ woolo pe tanla, wa
Galaadi tara, ma sɔngɔrɔ wa Kana
tara mbe sa kagala ŋgele kè pye ke
yɛgɛ yo Izirayɛli woolo sanmbala pe
kan.
33 Naa Izirayɛli woolo sanmbala
pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa
pì si yinŋgi, a pè si Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
Lere wa sila pye naga sɔnri naa mbe
yo pe yiri pe sa to Urubɛn cɛnlɛ
woolo naa Gadi cɛnlɛ woolo pe na
malaga ni mbe pe tara ti tɔngɔ.
34 A Urubɛn cɛnlɛ woolo naa Gadi
cɛnlɛ woolo pè si saraga wɔsaga ŋga

pàa kan ki mɛgɛ taga naga yinri «Ɛdi»†, katugu pàa pye na yuun fɔ: «Ki yɛn paa sɛrɛfɔ yɛn we sɔgɔwɔ mbaa ki nari fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ le.»

23

Sɛnrɛ puŋgo woro nda Zhozuwe wìla yo Izirayɛli woolo teele pe kan

1 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe shɔ pe juguye mbele pàa pye ma pe maga pe kɛɛ, ma pe kan a pè cɛn yɛyinŋge na, wagati lɛgɛrɛ la toro. Kìla yala Zhozuwe wì lɛ fɔ jɛŋgɛ.
2 A wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri: pe lelɛɛlɛ, naa pe teele, naa pe kiti kɔnfɛnnɛ konaa pe maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni. Wìla pe pye fɔ: «Koni mì lɛ fɔ jɛŋgɛ.
3 Yoro jate yège yan paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ ŋgele laga tara ti ni ke jɔlɔ ye kala na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì malaga ki gbɔn ye kan.
4 Ye wele, cɛngɛlɛ ŋgele wè malaga ki gbɔn ke ni ma ke tɔngɔ, mì pɛtɛ gbɔn ma ke tara ti yɛɛlɛ ye cɛngɛlɛ ke na kɔrɔgɔ, ma pinlɛ ŋgele kè koro we malaga gbɔn ke ni ke woro ti ni, maga lɛ wa Zhuridɛn gbaan wi na, wa yɔnlɔ yirisaga yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Mediterane kɔgɔje wi na, wa yɔnlɔ tosaga yeri.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa ki leele pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ. Na ye kaa yɔngɔ pe ni, li yaa ti paa fee ye yɛgɛ. Ye yaa pe tara ti shɔ mberi ta kɔrɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we.
6 Ki kala na, ye bala yaa tanri yaa yala kagala ŋgele fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni ke ni, yaga ka laga ke na mbe kari kɛɛ ka na.
7 Yaga ka pinlɛ ki leele mbele pè koro laga ye sɔgɔwɔ bere pe ni. Yaga kaa pe yarisunndo ti mɛrɛ yinri ti ye saga, yaga kaa wungu ti na, yaga kaa ti gbogo, yaga si kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo.
8 Ɛɛn fɔ, ye koro ye mara Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, paa yɛgɛ ŋga na yège pye fɔ ma pan ma gbɔn nala we.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì cɛngɛlɛ purɔ ma ke yirige wa ye yɛgɛ, ŋgele kè tugbɔlɔ ma pye fanŋga ni. Ali ma pan ma gbɔn nala, lere fa ya yere mbe ye sige.
10 Ye ni, kìla pye lere nuŋgba ma ye juguye waga kele (1 000) purɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ làa pye na malaga ki gbɔɔn ye kan paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ye kan we†.
11 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jaŋgo ye ti Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li ye ndanla.
12 Ɛɛn fɔ, na yaga je li na mbe gbogolo ki leele mbele pè koro ma cɛn laga ye sɔgɔwɔ pe ni, na ye kaa pɔrɔgɔ piin ye yɛɛ sɔgɔwɔ, na yaga pinlɛ pe ni,
13 kona yege jɛn ye yo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li se koro mbaa ki leele pe puro mbaa pe yinrigi wa ye yɛgɛ suyi. Ɛɛn fɔ, pe yaa pye paa pɛŋgɛlɛ naa mɛrɛ yɛn mbaa ye yinri, mbe pye paa sapige yɛn mbaa ye gbɔɔn wa ye pɔgɔlɔ, mbe pye paa wuuro yɛn mbaa ye sugulo wa ye yɛngɛlɛ ke ni, fɔ ye sa ku ye kɔ ye wɔ laga ki tara jɛndɛ nda ti ni, to nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri we.
14 Ye wele, na wagati wì gbɔn mbe lagamɛ yaga. Ki daga yege jɛn ye kotogo ki ni fuun ki ni, naa ye jatere wi ni fuun wi ni, fɔ yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì lɛ mbe kajɛŋgɛ ŋga fuun pye ye kan, ka si koro mbapyewe. Lì ki ni fuun ki pye ye kan, ka kpɛ si koro.
15 Yɔn fɔgɔlɔ ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì lɛ mbe kajɛŋgɛ ŋga pye, yɛgɛ ŋga na lì ke pye ma ke yɔn fili, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, jɔlɔgɔ kagala ŋgele lì yo li yaa wa ye na, li yaa

† **22:34 22.34:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Ɛdi ko kɔrɔ wo yɛn sɛrɛfɔ. † **23:10 23.10:** Dete 32.30

ke wa ye na mbe ke yɔn fili ma fun, fɔ mbe sa ye kɔ mbe ye wɔ laga ki tara jɛndɛ nda lì kan ye yeri ti ni.
16 Yɔn finliwɛ mba Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, na yaga pi jɔgɔ mbe kari saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo, mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo, tara tiyɔnrɔ nda lì kan ye yeri, li yaa nawa ŋgban ye ni mbe ye tɔngɔ fyaw mbe ye wɔ wa ti ni.»

24

Zhozuwe wìla Izirayɛli woolo pe nawa to kagbɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pye pe kan ke ni

1 Kona, a Zhozuwe wì si Izirayɛli cɛngɛlɛ ke yeri ma ke gbogolo wa Sishɛmu ca. Wìla Izirayɛli lelɛɛlɛ, naa pe teele, naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yeri, a pè pan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 A Zhozuwe wì si leele pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Faa ye tɛlɛye, mbe pinlɛ Abirahamu naa Nahɔri pe to Tera wi ni, pàa pye ma cɛn wa Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na, na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo†.
3 Ɛɛn fɔ, mìla ye tɛlɛ Abirahamu wi yirige wa Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na, ma ti a wì Kana tara ti ni fuun ti yanriyanri ma toro. A mì setirige piile lɛgɛrɛ kan wi yeri. Mìla Izaki wi kan wi yeri, a wùu se†.
4 Mìla Zhakɔbu naa Ezawu pe kan Izaki wi yeri, a wì pe se. Mìla Seyiri yanwiga tara ti kan Ezawu wi yeri, a wì cɛn wa ti ni. Ɛɛn fɔ, Zhakɔbu naa wi pinambiile poro la kari wa Ezhipiti tara†.
5 Ko puŋgo na, a mì si Moyisi naa Arɔn pe tun Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yeri, mɛɛ jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ wa Ezhipiti tara woolo pe na. Ko puŋgo na, a mì si ye yirige wa tara ti ni†.
6 Naa mìla kaa ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, a yè si saa gbɔn wa Kɔgɔje yɛɛn wi na. Ɛɛn fɔ, Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa taga pe puŋgo na, na pe puro malaga gbɔnwotoroye mbele shɔnye maa tilele pe ni, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje yɛɛn wi na.
7 A ye tɛlɛye pè si gbele ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri mbe pe saga, a mì si diwi le ye woolo poro naa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. Ko puŋgo na, a mì si kɔgɔje tɔnmɔ pi pye, a pì toro Ezhipiti tara fɛnnɛ pe go na ma pe li. Ŋga mìla pye Ezhipiti tara woolo pe na ye woolo pàa ki yan yɛnlɛ ni. Ko pyeŋgɔlɔ, yàa koro wa gbinri wi ni ma mɔ wa†.
8 Ko puŋgo na, a mì si kari ye ni wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara, poro mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga yeri we. Pàa malaga gbɔn ye ni. Ɛɛn fɔ, mìla pe le ye kɛɛ, a yè ya pe ni, ma pe tara ti shɔ mari ta, katugu mìla pe gbo ma pe wɔ wa ye yɛgɛ†.
9 Zipɔri pinambyɔ Balaki ŋa wìla pye Mowabu tara wunlunaŋa wìla yiri ma to ye na malaga ni. Wìla Bewɔri pinambyɔ Balaamu wi yeri ma yo wi pan wi ye daŋga.
10 Ɛɛn fɔ, mi sila yɛnlɛ mbe logo Balaamu wi yeri. Kì kaa pye ma, a wì si duwaw pye ye kan, a mì si ye shɔ Balaki wi yeri†.
11 Kona, a yè si Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma saa gbɔn wa Zheriko ca ki na. A Zheriko ca fɛnnɛ pè malaga gbɔn ye ni, poro naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni. A mì pe le ye kɛɛ, a yè ya pe ni.
12 Mìla ndagasere torogo wa ye yɛgɛ, a tì pe purɔ ma pe yirige wa ye yɛgɛ, ma pinlɛ Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo shyɛn pe ni. Ko malaga

† **24:2 24.2:** Zhenɛ 11.27 † **24:3 24.3:** Zhenɛ 12.1-9; 21.1-3 † **24:4 24.4:** Zhenɛ 25.24-26; 36.8; 46.1-7; Dete 2.5 † **24:5 24.5:** Ɛki 3.1–12.42 † **24:7 24.6-7:** Ɛki 14.1-31 † **24:8 24.8:** Nɔmbu 21.21-35 † **24:10 24.9-10:** Nɔmbu 22.1–24.25 † **24:12 24.12:** Ɛki 23.28; Dete 7.20

ko sila gbɔn ye tokobi naa ye sandira to ni†.
13 Kì pye ma, a mì si tara kan ye
yeri nda ye sila ti kɛrɛ tunŋgo pye,
ma cagbɔrɔ gbɔrɔ kan ye yeri nda ye
sila kan, ɛɛn fɔ, ye si yɛn ma cɛn wa
ti ni. Mìla ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa oliviye
tire kɛɛrɛ kan ye yeri nda ye sila ti
sanri, ɛɛn fɔ ye yɛn nari pire ti kaa†.›
»

Izirayɛli woolo pàa yere ki yerewe mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan

14 Kona, a Zhozuwe wì sigi sɛnrɛ
nda ti taga wa ma yo fɔ: «Koni,
yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa
tunŋgo piin li kan, ye pye jɛrɛgisaga
fu naa tagawa ni. Ye tɛlɛye pàa
pye na yarisunndo nda gbogo wa
Efirati gbaan wi kɛɛ ŋga na konaa
wa Ezhipiti tara, yeri wa yaa tunŋgo
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba kan.
15 Na kaa pye kii ye ndanla
yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan, yaa jaa mbaa tunŋgo piin
yarisunŋgo ŋga kan, yege wele yege
wɔ nala. Yarisunndo nda ye tɛlɛye
pàa pye na gbogo wa Efirati gbaan
wi kɛɛ ŋga na tori o, nakoma Amɔri
cɛnlɛ woolo mbele ye yɛn ma cɛn
laga pe tara ti ni pe woro to. Ɛɛn fɔ,
mi wo na, mi naa na go woolo pe ni,
we yaa la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo kan.»
16 A leele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«We woro naga jate mbe laga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, mbaa yarisunndo ta
yɛgɛ gbogo.
17 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ lo lì we yirige ma we wɔ wa
Ezhipiti tara, ma we wɔ wa kulowo
pi ni, woro naa we tɛlɛye pe ni. Làa
kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye we yɛgɛ na,
ma we go sige wa we kondangala li
ni fuun li ni, konaa ma we go sige
wa cɛngɛlɛ ŋgele fuun wàa toro wa
ke sɔgɔwɔ ke ni.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ki cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke purɔ ma ke yirige wa
we yɛgɛ, konaa Amɔri cɛnlɛ woolo
mbele pàa pye ma cɛn laga ki tara
nda ti ni pe ni. Woro fun we yaa
la tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
katugu lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le.»
19 Kona, a Zhozuwe wì si leele pe
pye naa fɔ: «Ye se ya mbaa tunŋgo
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, katugu li
yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi, li yɛn
Yɛnŋɛlɛ na laa yɛnlɛ yenjɔ na. Yaga
yiri mbe je li na, li se ye kala yaga,
li se si ye kapere ti kala yaga ye na.
20 Na yaga li wa mbe saa yarisun-
ndo nambannda ta gbogo, li yaa yiri
ye kɔrɔgɔ mbe jɔlɔgɔ wa ye na. Ali
mbege ta làa kajɛŋgɛ pye ye kan, li
yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew.»
21 A leele pè si Zhozuwe wi pye fɔ:
«Ayoo, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo we yaa la
gbogo.»
22 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ:
«Yoro jate ye yɛn ye yɛɛ sɛrɛfɛnnɛ.
Katugu yoro jate yège wɔ wa ye
yɛɛ nawa mbaa tunŋgo piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan» A pè sho fɔ: «Ee, we
yɛn ki sɛrɛfɛnnɛ.»
23 A Zhozuwe wì si pe pye fɔ: «Kì
kaa pye yɛɛn, yarisunndo nambannda nda ti yɛn laga ye sɔgɔwɔ bere,
yeri wa; ye ye yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ,
woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri
ye kotogo ki ni fuun ni.»
24 A leele pè suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «We yaa la tunŋgo piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo kan, mbaa nuru li yeri.»
25 A Zhozuwe wì si yɔn finliwɛ le
leele pe kan Yɛnŋɛlɛ li ni ki pilige ki
ni, wa Sishɛmu ca. Wìla ŋgasegele
naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ tɛgɛ pe kan.
26 A wì sigi kagala ke yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi ni.
Ko puŋgo na, terebɛnti tige ŋga
kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
cɛnsaga paraga go ki tanla, a wì si
sinndɛligbɔgɔ ka lɛ maga yerege wa
ki nɔgɔ.
27 Kona, a wì si leele pe ni fuun pe
pye fɔ: «Ye wele, ki sinndɛlɛgɛ ŋga
ki yɛn we sɛrɛfɔ, katugu sɛnrɛ nda
fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ye kan, kìri
logo. Ee, ki yaa pye ye sɛrɛfɔ jaŋgo

† **24:13 24.13:** Dete 6.10-11

yaga ka je ye Yɛnŋɛlɛ li na mbe pye
mbasinmbele.»
28 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wì si
leele pe yaga, a pè sɔngɔrɔ, pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba, wa tara nda
pàa ta ta kɔrɔgɔ ti ni.

Zhozuwe wi kunwɔ sɛnrɛ

29 Ki kagala ke puŋgo na, a Nuni
pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wì si ku.
Wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa kɛ (110).
30 A pè suu le wa tara nda wìla
ta kɔrɔgɔ ti ni, wa Timinati Sera
ca, wa Efirayimu yanwira tara ti ni,
wa Gaashi yanwiga ki yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri†.
31 Izirayɛli woolo pàa tunŋgo pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan Zhozuwe wi
yinwege piliye yi ni fuun yi ni, konaa
lelɛɛlɛ mbele pàa koro wi kuŋgɔlɔ
pe yinwege piliye yi ni fuun yi ni,
poro mbele pàa kagala ŋgele Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pye Izirayɛli woolo pe
kan ke yan we.
32 Izirayɛli woolo pàa Zhozɛfu
gboo kajeere nda lɛ ma yiri wa
Ezhipiti tara ma pan, pàa ti le
wa Sishɛmu ca, wa tara laga ŋga
Zhakɔbu wìla lɔ warifuwe pyɔ
cɛnmɛ Amɔri cɛnlɛ woolo pe yeri ki
ni. Amɔri wo wìla pye Sishɛmu ca ki
kanfɔ we. Ki ca kìla kaa pye Zhozɛfu
setirige piile poro kɔrɔgɔ†.
33 A Arɔn pinambyɔ Eleyazari wì
si kaa ku fun, a pòo le wa tinndi
ŋa pàa kan wi pinambyɔ Fineyasi
wi yeri wi na, wa Efirayimu yanwira
tara ti ni.

† **24:30 24.30:** Zhozu 19.49-50 † **24:32 24.32:** Zhenɛ 50.24-25; Ɛki 13.19

KITI KƆNFƐNNƐ
SƐWƐ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kiti kɔnfɛnnɛ sɛwɛ wi yɛn na para ŋga kìla pye Izirayɛli woolo pe yeŋgɔlɔ wa Kana tara ti ni mari ta ko wogo na. Cɛngɛlɛ ke ni fuun kàa pye ma cɛncɛn wa tara nda kàa ta ta ti ni. Ɛɛn fɔ wunluwɔ sila pye wa gbɛn mbaa pe yɛgɛ sinni. Wagati lɛgɛrɛ na Izirayɛli woolo pe ma kaa laga Yɛnŋɛlɛ li na, na yarisunndo gbogo. Kona Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ ti cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo ma pan ma to Izirayɛli woolo pe na ma ya pe ni. Na paga ka pe kapere ti jɛn mberi yaga, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ «Kiti kɔnfɛnnɛ» torogo jaŋgo mbeli woolo pe shɔ. Ki kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn: Otiniyɛli, naa Ehudi, naa Shamiyari, naa Debora, naa Zhedewɔn, naa Tola, naa Yayiiri, naa Zhefite, naa Ibisan, naa Elɔn, naa Abidɔn konaa Samisɔn.

Ki «kiti kɔnfɛnnɛ» pe sila pye paa nala pilige woolo pe yɛn. Pàa pye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ nakoma leele shɔfɛnnɛ, na cɛnlɛ nuŋgba nakoma cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ sinni. Wa kiti kɔnfɛnnɛ sɛwɛ wi ni, kala nuŋgba pe mali sɛnrɛ ti yo yosaga lɛgɛrɛ na. Izirayɛli woolo pe ma kaa je mbe logo Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe saa yarisunndo gbogo. Pe kapere ti kala na, Yɛnŋɛlɛ li ma ti pe juguye pe ma pan ma to pe na. Leele pe mɛɛ gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, li mɛɛ shɔfɔ torogo pe kan. Leele pe ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn wagati jɛnri ni, ko puŋgo na pe mɛɛ sɔngɔrɔ na pe yarisunndo ti gbogo. Kona malaga ma to pe na wagati wa ni, pe ma yɛyinŋge ta wagati wa ni. Ki wagati wìla pye maara wagati, ma pye kaŋgbanga mbe ya gbɔn pe na. Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila pye wa Izirayɛli tara ti ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na tanri pe nandanwa kala lo na (Kiti 21.25).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo pàa Kana tara ti walaga nuŋgba shɔ *1.1–2.5*
Yɛnŋɛlɛ làa kiti kɔnfɛnnɛ torogo Izirayɛli woolo pe kan *2.1–3.6*
Otiniyɛli, naa Ehudi konaa Shamigari *3.7-31*
Debora, naa Baraki konaa Yayɛli *4–5*
Zhedewɔn *6–8*
Abimelɛki *9.1-57*
Tola, naa Yayiiri konaa Zhefite *10.1–12.7*
Ibisamu, naa Elɔn konaa Abidɔn *12.8-15*
Samisɔn *13–16*
Dan cɛnlɛ woolo konaa pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga *17–18*
Izirayɛli woolo sanmbala Pàa malaga gbɔn Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni *19–21*

IZIRAYƐLI WOOLO PAA KANA TARA TI SHƆ

1.1–2.5

Izirayɛli woolo pe cɛngɛ wa Kana tara

1 Zhozuwe wi kuŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «We ni, cɛnlɛ liliin li daga mbe keli sa to Kana tara fɛnnɛ pe na?»

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe pye fɔ: «Zhuda cɛnlɛ loli. Ye wele, mi yɛn na Kana tara ti nii pe kɛɛ.»

3 Kona, Zhuda cɛnlɛ woolo pè si Zhuda wi nɔsepyɔ Simeyɔn wi cɛnlɛ woolo pe pye fɔ: «Ye pan we kɔrɔgɔ wa tara laga ŋga kì kan we yeri ki ni, we sa malaga gbɔn Kana tara fɛnnɛ pe ni wege shɔ. Ko puŋgo na, we yaa kari wa ye woro ti ni sa ye saga.» A Simeyɔn cɛnlɛ woolo pè si taga Zhuda cɛnlɛ woolo pe na.

4 A pè si yiri ma kari sa malaga ki gbɔn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kana tara fɛnnɛ, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo† pe le pe kɛɛ. Pàa lere waga kɛ (10 000) wo gbo wa Bezɛki ca.

† **1:4 1.4:** Zhenɛ 13.7; 34.30; Zhozu 17.15

5 Pàa wunlunaŋa Adoni Bezɛki wi
yan wa ki ca ki ni ma to wi na. Pàa
malaga gbɔn Kana tara fɛnnɛ naa
Perɛzi cɛnlɛ woolo pe ni ma ya pe
ni.
6 Adoni Bezɛki wìla fe; ɛɛn fɔ, a
pè si taga wi na ma saa wi yigi, mɛɛ
wi kɛyɛn yombɛgbɔrɔ naa wi tɔɔrɔ
yombɛgbɔrɔ ti kɔɔnlɔ.
7 Kona, a Adoni Bezɛki wì sho fɔ:
«Wunlumbolo nafa taanri ma yiri
kɛ mbele pe kɛyɛn yombɛgbɔrɔ naa
pe tɔɔrɔ yombɛgbɔrɔ tìla pye ma
kɔɔnlɔ pe na, yaakara nda tìla pye
na yinrigi wa na tabali wi na na tuun
tara, to pàa pye na kaa. Ŋga mìla
pye, ko Yɛnŋɛlɛ lì sɔngɔrɔ na na.» A
pè si kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca;
pa wìla saa ku wa.

8 Zhuda cɛnlɛ woolo pàa saa to
Zheruzalɛmu ca woolo pe na ma ca
ki shɔ, ma leele pe gbo tokobi ni,
mɛɛ ca ki sogo.
9 Ko puŋgo na, Kana tara fɛnnɛ
mbele pàa pye ma cɛn wa yanwira
tara ti ni, naa Negɛvu tara ti ni
konaa wa yanwira tigiwɛn tara ti ni,
a Zhuda cɛnlɛ woolo pè si kari mbe
sa malaga gbɔn pe ni.
10 Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye
ma cɛn wa Eburɔn ca, Zhuda cɛnlɛ
woolo pàa saa to pe na. Faa pàa pye
na Eburɔn ca ki yinri Kiriyati Ariba.
Pàa malaga gbɔn ma ya Sheshayi
sege woolo, naa Ahima sege woolo
konaa Talimayi sege woolo pe ni.

11 Pè kaa yiri lema, a pè si saa to
Debiri ca woolo pe na. Faa pàa pye
naga yinri Kiriyati Sefɛri†.
12 A Kalɛbu wì sho fɔ: «Lere ŋa ka
ya mbe malaga gbɔn Kiriyati Sefɛri
ca woolo pe ni mbege shɔ, mi yaa na
sumborombyɔ Akisa wi kan ki fɔ wi
yeri wi jɔ.»
13 Kì kaa pye ma, Kalɛbu wi jɔnlɔ
Kenazi wi pinambyɔ Otiniyɛli, a wì
si kari ma saa ca ki shɔ. A Kalɛbu wì
suu sumborombyɔ Akisa wi kan wi
yeri wi jɔ.
14 Puŋgo na, sumboro wìla kaa
gbɔn wa wi pɔlɔ Otiniyɛli wi tanla,
a wì sigi yo wi kan ma yo wi tara
laga ka yɛnri wi to Kalɛbu wi yeri.
Kona, a Akisa wì si yew ma yiri wa
wi sofile wi na ma tigi. A Kalɛbu wì
suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa.»
15 A wì suu to wi yɔn sogo ma yo
fɔ: «Mila ma yɛnri, ma kajɛŋgɛ pye
na kan, ma puluyo ya kan na yeri,
katugu tara laga ŋga mà kan na yeri
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na,
tɔnmɔ woro wa ki ni.» A Kalɛbu wì
si tara ti gona puluyo naa ti nɔgɔna
puluyo yi kan wi yeri†.
16 Moyisi wi nafɔ lenaŋa wìla pye
Keni cɛnlɛ woolo wo wa. Wi setirige
piile pè si yiri wa Zheriko ca, ko ŋga
pe yinri sɛngɛndire ca ye, poro naa
Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni, ma saa cɛn
wa Zhuda tara gbinri lara ti ni, wa ki
leele pe sɔgɔwɔ, ma wa Aradi ca ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.
17 A Zhuda cɛnlɛ woolo pè si pinlɛ
wi nɔsepyɔ Simeyɔn wi cɛnlɛ woolo
pe ni, a pè saa malaga gbɔn Kana
tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa
Zefati ca pe ni. Pàa leele pe gbo pew,
ma ca ki ni fuun ki tɔngɔ maga tɛgɛ
ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. A pè sigi
mɛgɛ taga naga yinri Ɔrima†.
18 Zhuda cɛnlɛ woolo pàa Gaza,
naa Asikalɔn konaa Ekirɔn cara† ti
shɔ mari ta konaa ti kanŋgara na
tara ti ni.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate làa pye
pe ni. Kì pye ma, pàa ya ma
yanwira tara ti shɔ. Ɛɛn fɔ, pe
sila ya mbe leele mbele pàa pye ma
cɛn wa funwa laga falafala ki ni pe
purɔ, katugu malaga gbɔnwotoroye
tugurɔn woolo la pye pe yeri.
20 Pàa Eburɔn ca ki kan Kalɛbu wi
yeri paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki
yo we. A Kalɛbu wì si Anaki setirige
piile taanri pe purɔ†.

† **1:11 1.11:** Zhozu 15.15-19 † **1:15 1.15:** Zhozu 15.19 † **1:17 1.17:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Ɔrima mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa mbege tɔngɔ pew. † **1:18 1.18:** Gaza, naa Asikalɔn konaa Ekirɔn cara tìla pye wa Mediterane kɔgɔje yɔn ki na, wa funwa laga falafala ki ni (Zhozu 13.3). † **1:20 1.20:** Nɔmbu 14.24; Dete 1.36; Zhozu 14.9-14

21 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe sila
ya mbe Zhebusi cɛnlɛ woolo pe
purɔ, poro mbele pàa pye ma cɛn
wa Zheruzalɛmu ca we. Pe yɛn ma
cɛn wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
sɔgɔwɔ ali ma pan ma gbɔn nala.
22 A Zhozɛfu setirige piile pè si kari
ma saa to Betɛli ca ki na ma malaga
gbɔn ki woolo pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa pye pe ni.
23 Pàa keli ma leele tun, a pè saa
Betɛli ca kagala ke yewe ma ke jɛn.
Faa pàa pye naga yinri Luzi.
24 Kagala yewefɛnnɛ pe gbɔnsaga
wa, a pè si naŋa wa yan wila yinrigi
wa ca ki ni, a pè suu pye fɔ: «We
mbe ya ye wa ca ki ni laga ŋga na,
ki naga we na, pa we yaa kajɛŋgɛ
pye ma kan.»
25 Pe mbe ya ye wa ca ki ni laga
ŋga na, a naŋa wì sigi naga pe na.
Kì pye ma, a Zhozɛfu setirige piile pè
si ca woolo pe ni fuun pe gbo tokobi
ni. Ɛɛn fɔ, pàa ko naŋa wo naa wi go
woolo pe ni fuun pe yaga, a pè kari.
26 A ki naŋa wì si kari ma saa
cɛn wa Hɛti cɛnlɛ woolo pe tara, ma
ca ka kan wa maga mɛgɛ taga naga
yinri Luzi. Ko mɛgɛ ko ki yɛn ki na
ali ma pan ma gbɔn nala†.
27 Manase cɛnlɛ woolo pe sila
ya mbe Bɛti Sheyan ca woolo pe
purɔ, naa Taanaki ca woolo, naa
Dɔri ca woolo, naa Yibileyamu ca
woolo, naa Megido ca woolo konaa
ti kanŋgara kapire woolo pe ni. Ki
kala na, ki Kana tara fɛnnɛ pàa yere
ki yerewe mbe koro mbe cɛn wa ki
tara laga ki ni.
28 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa
fanŋga ta ma wɛ Kana tara fɛnnɛ pe
na, pe sila pe purɔ. Ɛɛn fɔ pàa pe le
kulowo tunndo ni.
29 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sila ya
mbe Gezɛri ca woolo pe purɔ. Ki
Kana tara fɛnnɛ pàa koro ma cɛn wa
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
30 Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe sila ya
mbe Kitirɔn ca woolo konaa Na-
halɔli ca woolo pe purɔ. Ki Kana
tara fɛnnɛ pàa koro ma cɛn wa
Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ, a
Zabulɔn cɛnlɛ woolo pè pe le kulowo
tunndo ni.
31 Asɛri cɛnlɛ woolo pe sila ya
mbe Ako ca woolo pe purɔ, naa
Sidɔn ca woolo, naa Alabu ca woolo,
naa Akizibu ca woolo, naa Eliba ca
woolo, naa Afiki ca woolo konaa
Erehɔbu ca woolo pe ni.
32 Kì pye ma, Asɛri cɛnlɛ woolo
pàa cɛn wa ki tara ti ni wa ki Kana
tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, katugu pe sila
pe purɔ.
33 Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe sila ya
mbe Bɛti Shɛmɛshi ca woolo poro
naa Bɛti Anati ca woolo pe purɔ. Ɛɛn
fɔ, pàa cɛn wa ki Kana tara fɛnnɛ
mbele pàa pye wa tara ti ni faa pe
sɔgɔwɔ. Pàa ki cara shyɛn ti woolo
pe le kulowo tunndo ni.
34 Amɔri cɛnlɛ woolo pàa Dan
cɛnlɛ woolo pe wɔnrɔgɔ, a pè lugu
ma kari wa yanwira ti na; pe sila pe
yaga pe tigi wa gbunlundɛgɛ laga ki
ni.
35 Amɔri cɛnlɛ woolo pàa koro ma
cɛn wa Hari Herɛzi ca, naa Ayalɔn
ca konaa Shaalibimu ca ki ni. Ɛɛn
fɔ, a Zhozɛfu setirige piile pè si kaa
fanŋga ta pe na, mɛɛ pe le kulowo
tunndo ni.
36 Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ
làa yiri wa Akirabimu tinndi wi na,
ma saa gbɔn wa Sela ca, mɛɛ toro
ma kari wa yɛgɛ.

2

Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla para Izirayɛli woolo pe ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla yiri
wa Giligali ca ma kari wa Bokimu ca
ma saa ki yo Izirayɛli woolo pe kan
fɔ: «Mì ye yirige wa Ezhipiti tara ma
pan ye ni laga tara nda mìla yɔn fɔlɔ
kɔn ma wugu mbe kan ye tɛlɛye pe
yeri ti ni. Mìla ki yo ma yo mi sanla
yɔn finliwɛ pi jɔgɔ ye ni fyew;
2 fɔ yoro fun, yaga ka yɔn finliwɛ
le ki tara woolo pe ni, fɔ ye pe saara

† **1:26 1.26:** Zhozu 16.2 † **2:2 2.2:** Ɛki 34.12-13; Dete 7.2-5

wɔsara ti jaanri. Ɛɛn fɔ, ye sila logo na yeri. Yiŋgi na yàa si ko pye ma†?
3 Kì pye ma, mi se tara woolo pe purɔ mbe pe yirige wa ye yɛgɛ, ɛɛn fɔ pe yaa pye ye maliwiinle, pe yarisunndo ti yaa pye paa pɛnɛ yɛn mbe ye yigi.»
4 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo Izirayɛli woolo pe kan ma kɔ, a leele pe ni fuun pe nɛɛ gbele ŋgbanga.
5 A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Bokimu†. Pàa saara wɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa ki laga ki na.

YƐNNŊƐLƐ LAA KITI KƆNFƐNNƐ TOROGO IZIRAYƐLI WOOLO PE KAN

2.6–16.31

Zhozuwe wi kunwɔ sɛnrɛ

6 Naa Zhozuwe wìla kaa Izirayɛli woolo pe yaga ma yo paa kee, tara lara nda tìla kan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri kɔrɔgɔ, a pè si sɔngɔrɔ ma saa cɛn wa ti ni mberi ta.
7 Izirayɛli woolo pàa tunŋgo pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan Zhozuwe yinwege piliye yi ni fuun yi ni konaa wi kuŋgɔlɔ, lelɛɛlɛ pe yinwege piliye yi ni fuun yi ni, poro mbele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyege ki yan Izirayɛli woolo pe kan we.
8 Nuni pinambyɔ Zhozuwe, Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee we, wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ ma yiri kɛ (110) mɛɛ ku.
9 Pàa wi le wa tara laga ŋga kìla kan wi yeri kɔrɔgɔ ki ni, wa Timinati Herɛzi ca, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, ma wa wa Gaashi yanwiga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri†.

Kiti kɔnfɛnnɛ pe kagala

10 Ko puŋgo na, a Zhozuwe wi wagati woolo pe ni fuun pè si kaa ku ma taga pe tɛlɛye pe na. A wagati wa fɔnŋɔ woolo si yiri. Poro sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn, pe sila si kagala ŋgele làa pye Izirayɛli woolo pe kan ke jɛn.
11 Kona, Izirayɛli woolo pe nɛɛ ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki piin. Pàa pye na yarisunndo nda pe yinri Baali† ti gbogo.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ le, lo na làa pe yirige wa Ezhipiti tara, pàa je li na ma taga yarisunndo ta yɛgɛ na, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga ke yarisunndo re, nari gbogo, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.
13 Pa pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na yɛɛn, na yarisunndo Baali naa Asitarite† ti gbogo.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni. Làa pe le mbele pe maa leele yaara koli pe kɛɛ, a poro pe kɛɛ yaara ti ni fuun ti koli. Làa pe le pe mbɛnfɛnnɛ mbele pàa pye ma pe maga pe kɛɛ, maga kan pe sila ya yere mbe pe sige.
15 Sanga o sanga pe kaa kee malaga gbɔnsaga, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma yiri pe kɔrɔgɔ mbe tipege pye pe na, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo konaa ma wugu ki na pe kan we. Kì pye ma, jɔlɔgɔ gbɔgɔ la to pe na fɔ jɛŋgɛ.
16 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kiti kɔnfɛnnɛ† yirige pe kan, a poro si pe shɔ mbele pe maa leele kɛɛ yaara koli pe kɛɛ.
17 Konaa ki ni fuun, Izirayɛli woolo pe sila logo ki kiti kɔnfɛnnɛ pe yeri, ɛɛn fɔ pàa pye na tunŋgo piin yarisunndo ta yɛgɛ kan, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo. Pe tɛlɛye pàa pye na tanri konɔ na na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke lɛ na

† **2:5 2.5:** Maga logo Eburu sɛnrɛ ti ni Bokimu, ko kɔrɔ wo ŋa gbelefɛnnɛ. † **2:9 2.6-9:** Zhozu 24.29-31 † **2:11 2.11:** Eburu sɛnrɛ ti ni Baali kɔrɔ wowi ŋa tafɔ. Baali wo wìla pye Kana tara fɛnnɛ naa Fenesi tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo gbɔgɔ ye. Pàa pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala piin wa ki gbɔgɔwɔ pi ni. † **2:13 2.13:** ***Asitarite:*** **Yarisunŋgo jɛlɛgɛ kayi ŋga kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li la waa leele pe na konaa na jɛɛlɛ pe piin sevɛnnɛ.** † **2:16 2.16:** Kiti kɔnfɛnnɛ mbele sɛnrɛ ti yo namɛna poro la pye leele mbele Yɛnŋɛlɛ làa yirige ma pe tɛgɛ teele Izirayɛli woolo pe go na, paa pe yɛgɛ sinni konaa paa pe shoo pe juguye pe kɛɛ.

tanri ke na, pàa kɛ ma wɔ wa li ni fyaw. Pe sila tanga ma.
18 Kìla pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka
kiti kɔnfɔ wa yirige pe kan sanga o
sanga, li ma pye ki kiti kɔnfɔ wi ni,
mbaa pe shoo pe mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ
ki kiti kɔnfɔ wi yinwege piliye yi ni
fuun yi ni. Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka pe
yan paa jɔlɔ, ma jori pe mbɛnfɛnnɛ
pe kɛɛ sanga ŋa ni, li ma pe yinriwɛ
ta.
19 Ko puŋgo na, na ko kiti kɔnfɔ
wo ka ku, pe ma sɔngɔrɔ naa ma pe
yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ma wɛ pe tɛlɛye
pe na, ma taga yarisunndo ta yɛgɛ
na, na tunŋgo piin ti kan, na fɔli
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo. Pe sila
yɛnlɛ mbe pe kapyere tijangara ti
yaga nakoma mbe pe kotoŋgbanga
tangalɔmɔ pi yaga.

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe wa ma wele

20 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni,
ma sho fɔ: «Ki cɛnlɛ na lìlan yɔn
finliwɛ mba mìla le pe tɛlɛye pe ni
pi jɔgɔ. Pee logo na yeri.
21 Ki kala na, Zhozuwe wì ku ma
cɛngɛlɛ ŋgele yaga wa tara ti ni
mbapurɔwɔ, mi se la kpɛ purɔ mbeli
yirige wa pe yɛgɛ.
22 Poro mi yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli
woolo pe wa mbe wele, mbege jɛn
na kaa pye pe yaa tanga na konɔ
li na konaa mbe logo na yeri, paa
yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa ki pye we,
nakosima na kaa pye pe sege pye
ma.»
23 Kì pye ma, cɛngɛlɛ ŋgele Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sila le Zhozuwe wi kɛɛ, a
lì si ke yaga, a kè cɛn wa tara ti ni; li
sila fyɛɛlɛ mbe ke purɔ.

3

1 Malaga ŋga kìla gbɔn ma Kana
tara ti shɔ, Izirayɛli woolo mbele pe
sila ka gbɔn, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
cɛngɛlɛ ke yaga wa tara ti ni, mbe
ke tɛgɛ mbe pe wa mbe wele.
2 Làa pye na jaa Izirayɛli woolo
mbele pè yiri puŋgo na, poro mbele
pe fa malaga gbɔn faa, pe yaraga
ŋga pe yinri malaga ki jɛn pege
gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ.
3 Ki cɛngɛlɛ koro la wɛlɛ: Filisiti
tara fɛnnɛ pe wunluwɔ kaŋgurugo,
naa Kana tara fɛnnɛ pe ni fuun,
naa Sidɔn ca fɛnnɛ konaa Hɛvi cɛnlɛ
woolo pe ni, poro mbele pàa pye
ma cɛn wa Liban tara yanwira ti na,
maga lɛ wa Baali Ɛrimɔ yanwiga ki
na, fɔ ma saa gbɔn wa Lebo Hamati
ca ki na†.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki cɛngɛlɛ ke
tɛgɛ ma Izirayɛli woolo pe wa ma
wele, mbe ta mbege jɛn na kaa pye
pe yaa la tanri li ŋgasegele ke na,
koro ŋgele làa kan Moyisi wi yeri wi
ke yo pe tɛlɛye pe kan we.
5 Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si
cɛn wa Kana tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ,
naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri
cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo,
naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi
cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
6 Pàa pye naga cɛngɛlɛ ke sum-
borombiile pe pori pe jɛɛlɛ, poro
fun, a pàa pe yɛɛra sumborombiile
pe kaan ki cɛngɛlɛ ke pinambiile pe
yeri, a paa pe pori pe jɛɛlɛ. Pàa pye
na ke yarisunndo ti gbogo.

Kiti kɔnfɔ Otiniyɛli wi kala

7 Izirayɛli woolo pàa kapege pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma fɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na, ma saa
na yarisunndo Baali naa Ashera† ti
gbogo.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa
ŋgban Izirayɛli woolo pe ni, mɛɛ
pe le Mezopotami tara wunlunaŋa
Kushan Irishatayimu wi kɛɛ. Pàa

† **3:3 3.3:** Zhozu 13.3-5 † **3:7 3.7:** ***Ashera:*** **Kana tara fɛnnɛ yarisunŋgo jɛlɛgɛ kayi ŋga pàa pye na jate ma yo ki yɛn yarisunŋgo Baali ko jɔ. Pàa ki mɛgɛ ki taga yarisunŋgo sunsaga na, ŋga pàa tire sanri wa ki ni nakoma tiyala pe yarisunndo sunmɔ pi mɛgɛ ni (Kiti 6.25, 28; Mishe 5.13). Ki Kana tara yarisunŋgo pàa pye naga jate ma yo kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li la waa leele pe na, na jɛɛlɛ pe piin sevɛnnɛ. Pele maa ki jate ma yo konaa yarisunŋgo Baali ki ni, yaraga nuŋgba yi.**

tunŋgo pye wi kan fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔtaanri.
9 Kona, a Izirayɛli woolo pè si
gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li
pe saga. A lì si go shɔfɔ yirige pe
kan, a wì pe shɔ. Pàa pye naa
yinri Otiniyɛli. Otiniyɛli wìla pye
Kalɛbu wi jɔnlɔ lenaŋa Kenazi wo
pinambyɔ†.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa tigi
wi na. Wìla pye na Izirayɛli woolo
pe kagala ke yɛgɛ woo. Wìla pye
na kee ma saa na malaga gbɔɔn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Mezopotami tara
wunlunaŋa Kushan Irishatayimu wi
le wi kɛɛ. A lì ti a wì ya ki
wunlunaŋa wi ni.
11 Ko puŋgo na, a tara tì si
yɛyinŋge ta fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa
shyɛn, a Kenazi pinambyɔ Otiniyɛli
wì si kaa ku.

Kiti kɔnfɔ Ehudi wi kala

12 Izirayɛli woolo pàa nuru naa ma
kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Kì
pye ma, a lì si fanŋga kan Mowabu
tara wunlunaŋa Egilɔn wi yeri, maa
yirige maa wa Izirayɛli woolo pe
na; katugu pàa kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na.
13 Kona, a Egilɔn wì si Amɔ† cɛnlɛ
woolo naa Amalɛki† cɛnlɛ woolo pe
gbogolo, a pè kari ma saa to Izirayɛli
woolo pe na ma ya pe ni, mɛɛ
Zheriko ca, sɛngɛndire ca ye, ki shɔ
pe yeri.
14 Izirayɛli woolo pàa koro ma
go sogo Mowabu tara wunlunaŋa
Egilɔn wi kan fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ
kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
15 Kona, a pè si gbele ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga. A lì
si go shɔfɔ yirige pe kan, pàa pye
naa yinri Ehudi. Gera pinambyɔ
lawi, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
li ni. Ehudi wìla pye kamɛŋgɛ fɔ.
Izirayɛli woolo pàa wi tun wi sa
yarikanra kan Mowabu tara wunlu-
naŋa Egilɔn wi yeri.
16 A Ehudi wì si tokobi yɛgɛ
shyɛn woo gbegele wi yɛɛ kan. Wi
titɔnlɔwɔ pìla pye na kee mɛtɛrɛ
kɔngɔ yeri. A wì suu pɔ wa wi sɛnnɛ
li na, maa sin wi kalige jegbɔlɔ li ni,
wa wi yaripɔrɔ ti nɔgɔ.
17 A wì si kari ma saa yarikanra ti
kan Mowabu tara wunlunaŋa Egilɔn
wi yeri, wo la pye witigbɔgɔfɔ fɔ
jɛŋgɛ.
18 Naa wìla kaa yarikanra ti kan
wi yeri ma kɔ, a wì si mbele pàa ti
tugo pe yaga, a pè sɔngɔrɔ.
19 Ɛɛn fɔ, naa Ehudi wìla ka
saa gbɔn wa sinndɛɛrɛ nda pè tɛ
yarisunndo ti na, wa Giligali ca ki
tanla, a wì si sɔngɔrɔ ma saa wunlu-
naŋa wi pye fɔ: «Wele, wunlunaŋa,
tunŋgo yɛn na yeri mbe yo ma kan,
ŋgundo wogo yi.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Yere
gbɛn.» Mbele fuun pàa pye wa wi
ni, a pè si yiri.
20 A Ehudi wì si fulo wa wi tanla
ma yala wìla pye ma cɛn wa wi
yumbyɔ ŋa wi maa tifɛnɛ waa wi
ni. Pàa wi gbegele wo nuŋgba kan,
wa wi birigo ki go na. A wì sho fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo kan na yeri mbe
yo ma kan.» A wunlunaŋa wì si yiri
wa wi jɔngɔ ki na ma yere. 21 A
Ehudi wì suu kamɛŋgɛ ki tɛgɛ ma
tokobi wi tile maa wɔ wa wi kalige
jegbɔlɔ li na, mɛɛ wunlunaŋa wì sun
wi ni wa wi lara ti na, a wì ye wi ni.
22 Tokobi wìla ye ma kɔ wi ni ma
pinlɛ kombogo ki ni yɛrɛ. A yanlaga
kì si yiri ma pan ma tokobi wi tɔn,
katugu Ehudi wi sila tokobi wi tile
mboo wɔ wa wunlunaŋa wi lara ti
ni, wi numaga kìla yiri wa wi puŋgo
na.
23 Ko puŋgo na, a Ehudi wì si
yiri wa ndɔgɔrɔ ma naayeri yumbyɔ
kɔɔrɔ ti tɔnndɔ mɛɛ ti sɔgɔ.
24 Naa Ehudi wìla kaa yiri, a
wunlunaŋa wi tunmbyeele pè si pan
ma wele, mɛɛ ki yan fɔ naayeri
yumbyɔ kɔɔrɔ tìla pye ma sɔgɔ. A

† **3:9 3.9:** Zhozu 15.17; Kiti 1.13-15 † **3:13 3.13:** Amɔ cɛnlɛ woolo pàa pye Lɔti setirige piile (Zhenɛ 19.38), Amalɛki setirige piile pàa pye Ezawu setirige piile (Zhenɛ 36); ki cɛngɛlɛ kàa pye ma cɛn wa tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. † **3:13 3.13:** Kiti 1.16

pè sigi jate ndɛɛ wunlunaŋa wi yɛn na koŋgaraga piin wa wi yumbyɔ ŋa wi maa tifɛnɛ waa wi ni.

25 A pè si yere ma sige fɔ ma saa te, wunlunaŋa wi woro mbe naayeri yumbyɔ kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ. Kì pye ma, a pè si lakile wi lɛ ma kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ pe yɛ, pe mbe wele, mɛɛ pe tafɔ wi yan wì to ma sanga le tara ma ku.

26 Ma pe ta pàa pye ma yere na singi, a Ehudi wì si fe ma kari, ma saa sinndɛɛrɛ nda pàa tɛ yarisunndo ti toro, mɛɛ fe ma kari wa Seyira ca ki yeri.

27 Naa wìla ka saa gbɔn wa sanga ŋa ni, a wì si mbanlaga win wa Efirayimu tara yanwira ti ni ma leele pe yeri. A Izirayɛli woolo pè si tigi ma yiri wa yanwira ti na, a wì si keli pe yɛgɛ.

28 A wì si pe pye fɔ: «Ye taga na puŋgo na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye mbɛnfɛnnɛ pe le ye kɛɛ, Mowabu cɛnlɛ woolo wele.»

A pè si taga wi puŋgo na, ma saa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsaga ki shɔ, mbe konɔ li kɔn Mowabu cɛnlɛ woolo pe na. Pe sila ti lere kpɛ mbe gbaan wi kɔn.

29 Ki pilige ki ni pàa nambala waga kɛ (10 000) si poro gbo Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni, pàa pye ma tugbɔlɔ konaa ma pye kotogo ni. Wa kpɛ sila fe mbe shɔ.

30 Maga lɛ lema, a Mowabu cɛnlɛ woolo pè si go sogo ma Izirayɛli woolo pe kan. A tara tì si koro yɛyinŋge na fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa tijɛrɛ.

Kiti kɔnfɔ Shamigari wi kala

31 Ehudi kuŋgɔlɔ, a Anati pinambyɔ Shamigari wì si yiri. Wìla lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) wo gbo Filisiti tara fɛnnɛ pe ni nɛrɛ kɔnrigbɛgɛ† ni. Wo fun wìla Izirayɛli woolo pe shɔ.

4

Debora naa Baraki pe kala

1 Ehudi wi kuŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pè si kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na naa.

2 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le Kana tara fɛnnɛ wunlunaŋa wa kɛɛ, ŋa pàa pye na yinri Yabini. Pa wìla pye ma cɛn wunluwɔ pi na wa Hazɔri† ca. Wi maliŋgbɔɔnlɔ to pàa pye naa yinri Sisera, wo la pye ma cɛn wa Aroshɛti Goyimu ca.

3 Malaga gbɔnwotoroye tugurɔn woolo cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900) la pye Yabini wi yeri. Wìla Izirayɛli woolo pe jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa. Kì pye ma, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lì pe saga.

4 Ki wagati wi ni, Lapidɔti jɔ Debora ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, wo wìla pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara.

5 Wìla pye ma cɛn sɛngɛndige ka nɔgɔ, a pe kaa naga yinri Debora sɛngɛndige, wa Arama ca naa Betɛli ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Efirayimu yanwira tara ti ni. Izirayɛli woolo pàa pye na kee wi kɔrɔgɔ ma saa na pe kagala ke yɛgɛ woo.

6 Pilige ka, a Debora wì si lere tun, a pè saa Abinowamu pinambyɔ Baraki† wi yeri wi kan wa Kedɛshi ca†, wa Nɛfitafi tara. A wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo ma ŋga pye ki ŋga: ‹Kari ma sa nambala waga kɛ (10 000) wɔ wa Nɛfitali cɛnlɛ naa Zabulɔn cɛnlɛ li ni, ma kari pe ni wa Tabɔri yanwiga ki na.

7 Mi yaa kari Yabini wi maliŋgbɔɔnlɔ to, naa wi malaga gbɔnwotoroye konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni wa Kishɔn Sisera lafogo ki ni, mbe sa pe le ma kɛɛ.› »

8 A Baraki wì si Debora wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga pinlɛ na ni, pa mi yaa kari; na mɛɛ pinlɛ na ni, mi se kari.»

† **3:31 3.31:** Kìla pye tugurɔn wanga ma pye wa nɛrɛ kɔnrigbɛgɛ ki numaga ki na. Ko pe ma tɛgɛ na nɛrɛ ti wɔnrɔgi ki ni ma ti ti maa kee wa laga ŋga paa jaa tila kee. † **4:2 4.2:** Zhozu 11.1 † **4:6 4.6:** Ebu 11.32 † **4:6 4.6:** Zhozu 12.22; 19.37; 21.32

9 Kì pye ma, a Debora wì sho fɔ:
«Mi yaa pinlɛ ma ni. Ɛɛn fɔ, ki
malaga ŋga ye yaa sa gbɔn mbe ya
ki ni, ki gbɔgɔwɔ ma soo ta; katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Sisera wi le jɛlɛ
kɛɛ.» A Debora wì si yiri ma pinlɛ
Baraki wi ni, ma kari wa Kedɛshi ca.
10 A Baraki wì si Zabulɔn cɛnlɛ
woolo naa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe
yeri ma pe gbogolo wa Kedɛshi ca.
A nambala waga kɛ (10 000) si pinlɛ
wi ni. Debora wìla pinlɛ wi ni fun
ma kari.
11 Ki wagati wi ni, Keni cɛnlɛ
woolo naŋa Hebɛri wìla laga Keni
cɛnlɛ woolo sanmbala pe na, poro
mbele pàa pye Moyisi wi nafɔ
lenaŋa Obabu† wi setirige piile wele.
Wìla saa wi paraga go ki kan ma cɛn
wa Kedɛshi ca ki tanla, wa Zaanan-
imu yanwira tigbɔgɔ ki tanla.
12 Ko sanga wo ni, a pè si saa
ki yo Sisera wi kan fɔ Abinowamu
pinambyɔ Baraki wì lugu wa Tabɔri
yanwiga ki na.
13 A Sisera wì suu malaga
gbɔnwotoroye tugurɔn woolo pe
cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900) pe gbogolo naa
wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni,
wa Arɔshɛti Goyimu ca, mɛɛ yiri le
ma kari pe ni wa Kishɔn lafogo ki
yeri.
14 Kona, a Debora wì si Baraki wi
pye fɔ: «Yiri. Nala Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na Sisera wi nii ma kɛɛ. Lo jate
li yaa pye ma yɛgɛ.» A Baraki wì
si yiri wa Tabɔri yanwiga ki na ma
tigi, mɛɛ keli wi nambala waga kɛ
(10 000) pe yɛgɛ.
15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sisera
wi purɔ tokobi ni Baraki wi yɛgɛ, ma
pinlɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe
ni. Sisera wo jate wì si tigi ma yiri
wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, ma
fe ma kari tɔɔrɔ na.
16 Baraki wìla taga malaga
gbɔnwotoroye poro naa maliŋgbɔɔnlɔ
pe puŋgo na, fɔ ma saa gbɔn wa
Aroshɛti Goyimu ca ki na. Pàa Sisera
wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo,
ali nuŋgba wo sila shɔ pe ni.
17 Sisera wìla fe tɔɔrɔ na fɔ ma
saa gbɔn wa Keni cɛnlɛ woolo naŋa
Hebɛri wi jɔ Yayɛli wi paraga go ki
na; katugu yɛyinŋge la pye Hazɔri
ca wunlunaŋa Yabini wo naa Hebɛri
sege woolo pe sɔgɔwɔ.
18 A Yayɛli wì si yiri ma Sisera
wi fili, mɛɛ wi pye fɔ: «Pan ma ye
lagamɛ, na tafɔ, ye laga na go; maga
ka fyɛ.» Kona, a Sisera wì si taga wi
na ma ye wa wi paraga go ki ni. A
Yayɛli wì si paritɔnŋgɔ tɛgɛ maa tɔn.
19 A Sisera wì si Yayɛli wi pye fɔ:
«Ki yaga ma tɔnmɔ jɛnri kan na yeri
mbe wɔ.» A wì si sɛlɛgɛ kasha ki
yɛngɛ, nɔnɔ la pye wa ki ni, ma wa
kan wi yeri, a wì wɔ, mɛɛ wi tɔn naa
paraga ki ni.
20 A Sisera wì suu pye fɔ: «Sa cɛn
wa paraga go ki yeyɔngɔ ki na. Na
lere ka pan mbɔɔn yewe mbe yo fɔ:
‹Lere yɛn wa paraga go ki ni le?›
Maa pye fɔ: ‹Ayoo.› »
21 Ko puŋgo na, a wì si wɔnlɔ
pyaw, katugu wìla te fɔ jɛŋgɛ. Kona,
a Hebɛri jɔ Yayɛli wì si paraga go ki
kankanŋgala la lɛ naa marito ni, ma
fulo wa wi tanla yɔɔrɔ, mɛɛ li kan
wi nuŋgbonɔgɔ ki na, fɔ a lùu go ki
furu ma kan wa tara ti na. A Sisera
wì si ku.
22 Ko pe yɛn le ki na, a Baraki wì
si kɔn ma yiri, wo ŋa wìla pye na
Sisera wi puro we. A Yayɛli wì si yiri
ma saa wi fili, mɛɛ wi pye fɔ: «Ta
paan, mi yaa naŋa ŋa maa lagajaa
wi naga ma na.» A Baraki wì si ye
wa paraga go ki ni, mɛɛ Sisera wi
yan le tara wì ku; pòo go ki furu go
kankanŋgala ni.
23 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fɛrɛ wa
Kana tara wunlunaŋa Yabini wi na
yɛɛn Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
24 Izirayɛli woolo pàa ki kan wi
Kana tara wunlunaŋa Yabini wi na,
fɔ ma ka saa wi ta maa gbo.

5

Yurugo ŋga Debora wìla kɔ

† **4:11 4.11:** Nɔmbu 10.29-32

1 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Debora wo naa Abinowamu pinambyɔ Baraki wi ni, pè sigi yurugo ŋga ki kɔ ma yo fɔ:
2 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
Teele pèle keli leele pe yɛgɛ wa Izirayɛli tara.
Leele pè pe yɛɛ kan mbe malaga gbɔn.
3 Yoro wunlumbolo yaa nuru na yeri.
Yoro mbele ye yɛn teele, ye nuŋgbolo jan yaa nuru.
Mi yaa yurugo kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan;
mi yaa yurugo kɔ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
4 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màa yiri wa Edɔmu tara ma pan sanga ŋa ni,
màa yiri wa Seyiri yanwira ti na ma tigi sanga ŋa ni,
tara tìla pye na tigile.
Tɔnmɔ la tigi ma yiri wa naayeri,
kambaara tìla tisagbɔgɔ pan.
5 Yanwira tìla tigile† Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Sinayi yanwiga fun kìla yɛgɛyɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

6 Anati pinambyɔ Shamigari wi wagati wi ni,
Yayɛli wagati wi ni, koŋgolo kàa koro waga.
Tangafɛnnɛ pàa pye na toro koŋgɛŋgɛlɛ ni.
7 Pàa yiri wa Izirayɛli tara cara ti ni mari yaga waga;
pàa yiri wa ti ni,
fɔ mi Debora mì kaa yiri sanga ŋa ni,
fɔ mì kaa yiri ma pye paa Izirayɛli woolo pe nɔ yɛn.
8 Izirayɛli woolo pàa yarisunndo fɔnndɔ wele ma wɔ.
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a malaga kì si to pe na.
Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pàa pye nambala waga nafa shyɛn (40 000).
Ɛɛn fɔ tugurɔn sigeyaraga nuŋgba sila yan wa pe yeri,
njanraga kpɛ sila pye pe yeri.

9 Na jatere wi yɛn Izirayɛli woolo teele pe na,
poro mbele pè pe yɛɛ kan wa leele pe sɔgɔwɔ, mbe malaga ki gbɔn.
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
10 Yoro mbele fuun yè lugu ma cɛncɛn sofilele jɛɛlɛ fiile fiile na,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn tara fuuro sɔnŋgbanga woro na,
yoro mbele ye yɛn tangala na wa koŋgolo ke ni†,
yaa jatere piin ki na.
11 Mbele pe wa puluyo yi tanla na tɔnmɔ pi yɛɛlɛ,
yaa pe yurukɔgɔ ki nuru.
Pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege ki koo yurugo,
konaa Izirayɛli woolo teele pe yawa mba ta wa malaga ki ni pi ni.
Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pè si yiri ma kari wa ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti na.

12 Yɛn ma yiri, yɛn ma yiri Debora;
yɛn, yɛn ma yiri ma yurugo le, malaga gbɔnyurugo.
Mboro Abinowamu pinambyɔ Baraki,
yiri ma kari leele mbele mà yigi kasopiile pe ni.

13 Ye wele, leele jɛnri mbele pàa koro go na,
pàa tigi ma saa gbogolo wa teele fanŋga woolo pe tanla.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pàa pan ma gbogolo na tanla wa cew tafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
14 Mbele pàa ya Amalɛki setirige piile pe ni,
pàa yiri wa Efirayimu tara.

† **5:5 5.5:** Yuuro 68.8-9 † **5:10 5.10:** Kìla pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro pàa pye na nuru sofilele fiile fiile pe na konaa na cɛɛn fuuro sɔnŋgbanga woro ti na. Fyɔnwɔ fɛnnɛ poro la pye na tanri tara.

A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si taga pe na,
ma pinlɛ pe ŋgbeleye yi ni.
Teele la yiri wa Makiri† sege ki ni ma pan.
Maliŋgbɔɔnlɔ teele la yiri wa Zabulɔn cɛnlɛ li ni ma pan.
15 Isakari cɛnlɛ woolo teele pàa saa taga Debora wi na.
Isakari cɛnlɛ woolo pe ni fuun pàa taga Baraki wi puŋgo na, ma kari wa funwa laga falafala ki na.
Ɛɛn fɔ, Urubɛn cɛnlɛ li seye woolo poro la koro na kendige woo pe yɛɛ ni.
16 Yiŋgi na yè si koro wa yaayoro jasaala pe nawa na yaayoro ti gbelege ki nuru?
Ee, Urubɛn cɛnlɛ li seye woolo pàa kendige gbɔgɔ wɔ pe yɛɛ ni.
17 Galaadi tara woolo pàa koro wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na.
Dan cɛnlɛ woolo pe sila yiri wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti tanla.
Asɛri cɛnlɛ woolo pàa koro wa kɔgɔje wi yɔn ki na,
ma cɛn wa kɔgɔje wi yɔn ki na,
ma cɛn wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ yeresara nda ti yɛn yɛyinŋge na ti tanla.
18 Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe yɛn leele mbele pe ma pe yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, wa malaga gbɔnsaga.
Nɛfitali cɛnlɛ woolo ko nuŋgba ko pè pye fun.

19 Wunlumbolo mbele we mbɛnfɛnnɛ, pèle la pan ma to we na malaga ni;
ee, Kana tara fɛnnɛ wunlumbolo pàa malaga gbɔn we ni wa Taanaki ca, wa Megido ca tɔnmɔ laga ki tanla.
Ɛɛn fɔ, pe sila yaara ta mbe koli mbe kari ti ni, nakoma warifuwe.
20 Naayeri wɔnŋgɔlɔ jate kàa malaga gbɔn.
Ma ke ta wa ke torokoŋgolo ke ni, kàa malaga gbɔn Sisera wi ni.
21 Kishɔn lafogo kì pe li,
ko ŋga kìla pye wa maga lɛ wa faa, Kishɔn lafogo ye.
Ye pan waa tanri fanŋga ni.
22 Kona, a shɔnye pè si fe ma toro,
a pe yenjoro tìla tara ti suun fɔ jɛŋgɛ.
Pàa fe ma kari maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni.
23 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì sho fɔ:
Ye Merozi† ca ki daŋga, yege daŋga, yege daŋga.
Katugu ca woolo pe sila pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li saga.
Pe sila pan pe maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni mbeli saga.

24 Keni cɛnlɛ woolo naŋa Hebɛri, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi jɔ Yayɛli wi na mbe wɛ jɛɛlɛ pe ni fuun pe na.
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na mbe wɛ jɛɛlɛ mbele pe maa cɛɛn paara yinrɛ nɔgɔ pe na.

25 Sisera wìla wi yɛnri tɔnmɔ ni,
a wì si nɔnɔ kan wi yeri, a wì wɔ.
Wìla nɔnɔ nara kan wi yeri legbɔɔlɔ wɔjɛnnɛ ni, a wì wɔ.
26 Ko puŋgo na, a wì si go kankanŋgala lɛ,
ma tunmbyeele marito lɛ wi kalige ki ni,
mɛɛ li kan wa Sisera wi go ki na maga furu.
Wìla wi nuŋgbonɔgɔ ki ya maga furu wi na.
27 A Sisera wì si to ŋgbanga ma kanŋguuro kan Yayɛli wi jegele, ma wɔ ma to fɔ ma sanga tara ti na.
Wìla to ŋgbanga ma kanŋguuro kan wi jegele ma wɔ ma to.

† **5:14 5.14:** Makiri wìla pye Manase wi pinambyɔ koŋgbanŋa. Manase cɛnlɛ li walaga woolo pàa pye wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na. † **5:23 5.23:** Merɔzi ca kìla pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro wogo. Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe cara sannda pyew tìla saa malaga ki gbɔn kaawɔ Merɔzi ca woolo poro pe sila kari wa.

Wìla to ŋgbanga ma kanŋguuro kan laga ŋga na,
wìla to le ma ku.

28 A Sisera wi nɔ wì si pan ma wele wa fenɛtiri wi ni.
Wìla pye na jɔrɔgi wa fenɛtiri wi mɛrɛ wegele ke ni na yuun fɔ:
«Yiŋgi na wi wotoro wi nɛɛ mɔni wa wi woro mbe kɔn mbe yiri?
Yiŋgi na wi wotoroye pe si woro na tinmɛ gbɔɔ yinrigi na paan?»
29 Jɛɛlɛ tijinliwɛ fɛnnɛ mbele pàa pye wa wi ni, pàa wi yɔn sogo ma sɛnrɛ nda yo,
to wìla pye na sɔngɔrɔ ti na, na yuun fɔ:
30 Kaselege ko na, pè yaara ta ma koli.
To pe wa na yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
Maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yaa ta sumbonɔ nuŋgba nuŋgba nakoma shyɛnzhyɛn.
Sisera wo yaa yaripɔrɔ nda ti yɛn yɔɔnrɔ ni to ta,
yaripɔrɔ nda ti yɛn yɔɔnrɔ ni, a pèri sɔgɔ.
Yaripɔgɔ nuŋgba, nakoma shyɛn nda ti yɛn yɔɔnrɔ ni, a pèri sɔgɔ,
to yaa pye cew tafɔ wo woro.
31 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma ti ma mbɛnfɛnnɛ pe ni fuun pè ku ki kulɔmɔ mba pi na.
Ɛɛn fɔ ma yɛn ma mbele ndanla, pe pye paa yɔnlɔ ki yɛn,
na ki ka yiri ki fanŋga ki ni la yɛngɛlɛ we.
Ko puŋgo na, a tara tì si koro yɛyinŋge na fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn.

6

Madiyan tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ

1 Izirayɛli woolo pàa kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na naa. Kì pye ma, a lì si pe le Madiyan† tara fɛnnɛ pe kɛɛ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn.
2 Madiyan tara fɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, fɔ a pe saa na pe yɛɛ shɔsaga jaa na lara wa waliwere, naa yanwira were konaa yanwira sɔgɔwɔ pi ni.
3 Kìla pye, na Izirayɛli woolo paga pe yariluguro ti lugu sanga ŋa ni, Madiyan tara fɛnnɛ, naa Amalɛki setirige piile konaa leele mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pe ma yiri ma saa to pe na malaga ni.
4 Pe ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Izirayɛli woolo pe tara ti ni. Pe ma pe kɛɛrɛ yaara ti jɔgɔ pe yeri fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki tanla. Pe ma pe yarilire, naa pe simbaala, naa pe nɛrɛ konaa pe sofilele pe ni fuun pe yigi.
5 Katugu pe ma pan lɛgɛrɛ paa gbatɔ yɛn, poro naa pe yaayoro ŋgbeleye konaa pe paara yinrɛ ti ni. Pe ma pan ma lɛgɛ poro naa pe yɔngɔmɛye, ma tara ti tɔn ma yaara ti jɔgɔ.
6 Madiyan tara fɛnnɛ pàa Izirayɛli woolo pe fanŋga ki kɔ pe na. A pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga.
7 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li pe shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ,
8 a lì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa torogo pe kan, ma pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Muwi mìla ye yirige wa Ezhipiti tara, to nda yàa pye wa ti ni kulolo we.
9 Mìla ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ konaa mbele fuun pàa pye na ye jɔlɔ pe kɛɛ. Mìla pe purɔ wa ye yɛgɛ ma pe tara ti kan ye yeri.
10 Mìla ki yo ye kan fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le; fɔ Amɔri cɛnlɛ woolo mbele ye yɛn ma cɛn wa pe tara ti ni, yaga kaa pe yarisunndo ti gbogo. Ɛɛn fɔ, ye sila logo na yeri.› »

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhedewɔn wi kala

11 Ko puŋgo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan ma cɛn wa terebɛnti tige ŋga kìla pye wa Ofira

† **6:1 6.1:** Zhenɛ 25.2; Ɛki 2.15-22; 18.1-11; Nɔmbu 10.29-32; 22.4; 25.6-18; Kiti 2.11-15

ca ki nɔgɔ, wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhowasi wi tara laga ki ni. Zhowasi wìla pye Abiyezɛri sege woo wo wa. Wi pinambyɔ Zhedewɔn wìla saa lara Madiyan tara fɛnnɛ pe na wa ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ wɔsaga ki ni na bile wi suun.

12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan maa yɛɛ naga wi na maa pye fɔ: «Maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma ni.»

13 A Zhedewɔn wì suu pye fɔ: «Ayi, na tafɔ, na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni, yiŋgi na ki jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke nɛɛ we taa? Kafɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun we tɛlɛye pàa ke sɛnrɛ yo we kan maga naga fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we yirige wa Ezhipiti tara ke yɛn se yeri? Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we wa, ma we le Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kanŋga ma yɛgɛ wa wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Fanŋga ŋga ki yɛn ma ni, ta kee ki ni ma sa Izirayɛli woolo pe shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe yeri. Muwi mɔ̀ɔ tun.»

15 Ɛɛn fɔ, a Zhedewɔn wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «E, na tafɔ, mi yaa Izirayɛli woolo pe shɔ yiŋgi yaraga ni san? Na sege woolo poro fanŋga ko kì kologo ma wɛ wa Manase cɛnlɛ seye sannya yi na. Muwi mi yɛn na to wi go woolo pe ni fuun pe pyɔ jɛɛ.»

16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Mi yaa pye ma ni, ki kala na, ma yaa ka ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni paa lere nuŋgba yɛn.»

17 A Zhedewɔn wì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Na ki ka pye maa jaa mbe kajɛŋgɛ pye na kan, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma kacɛn wa pye, ŋa wi yaa ki naga fɔ mboro ma yɛn na para na ni.

18 Maga ka yiri na mbe kari yɛgɛ, fɔ mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan yarikanga ŋga mi yɛn na woo ma yeri saraga ki ni.»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ma sige na fɔ ma sa sɔngɔrɔ ma pan.»

19 Kona, a Zhedewɔn wì si sɔngɔrɔ wa wi go ma saa sikapige ka gbo maga gbegele konaa leve fu buru ni, wìla wo gbegele muwɛ culo nafa ma yiri kɛ ni. A wì si kara ti le kanja pige ka ni, mɛɛ tunwɔ po le cɔlɔ la ni, mɛɛ kari ti ni fuun ti ni Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi kan wa terebɛnti tige ki nɔgɔ.

20 A Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Kara to naa leve fu buru wi ni ti lɛ mari tɛgɛ wa walaga ŋga ki na, mɛɛ tunwɔ pi wo wa ti na.» A Zhedewɔn wì sigi pye ma.

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si kanŋgala na làa pye wi kɛɛ li numala li jiri kara to naa leve fu buru wi na. A kasɔn si janri ma yiri wa walaga ki ni ma kara to naa buru wi sogo. Ko pyeŋgɔlɔ, a mɛrɛgɛ wì si kɔ le saw.

22 Ki sanga wi ni, a Zhedewɔn wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wo lawi. A wì si gbele ma yo fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn na wogo na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ; katugu mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan yɛnlɛ ni gbɔgɔyi.»

23 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Yɛyinŋge mbe pye ma wogo, maga ka fyɛ, ma se ku.»

24 A Zhedewɔn wì si saraga wɔsaga kan le ki laga ki na maga mɛgɛ taga naga yinri: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yɛyinŋge kaan.» Ki saraga wɔsaga ki yɛn wa Ofira ca ali ma pan ma gbɔn nala. Ofira ca kìla pye Abiyezɛri sege woolo poro ca.

25 Ki yembinɛ nuŋgba li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Ma to wi napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi yigi, naa shyɛnwoo ŋa wì ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn wi ni. Saraga wɔsaga ŋga ma to wì kan yarisunŋgo Baali ki kan, maga jaanri; yarisunŋgo Ashera ki tiyala na le saraga wɔsaga ki tanla, ma li kɔɔnlɔ.

26 Ko puŋgo na, ma saraga wɔsaga jɛŋgɛ ka kan wa ki walaga ŋga ki go na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na kan. Ma napɔlɔ shyɛnwoo wi lɛ, maa pye saraga sogowogo. Yarisunŋgo tiyala na mà kɔɔnlɔ, lo

li yaa pye kanŋgirɛ mbe saraga ki sogo.»
27 A Zhedewɔn wì suu tunmbyeele nambala kɛ lɛ, ma saa ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki pye. Ɛɛn fɔ, wi to go woolo naa ca woolo pe kala na, wìla fyɛ wii yɛnlɛ mbege pye yɔnlɔ na. Ki kala na, wìla ki pye yembinɛ.
28 Ki goto pinliwɛ pi ni, ca woolo pè si yiri maga yan fɔ pè Baali saraga wɔsaga ki jaanri, ma Ashera tiyala fun li kɔɔnlɔ, ma napɔlɔ shyɛnwoo wi wɔ saraga sogowogo wa saraga wɔsaga ŋga pàa kan fɔnŋgɔ ki na.
29 A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wìgi kala na li pye?» Ma pe ta pàa pye na yewe jɛŋgɛ ki wogo ki na mbege jɛn, a pè si pe pye fɔ: «Zhowasi pinambyɔ Zhedewɔn wo wìgi kala li pye.»
30 Kona, a ca woolo pè si Zhowasi wi pye fɔ: «Ma pinambyɔ wi yirige laga we kan we ta woo gbo, katugu wì Baali saraga wɔsaga ki jaanri, ma Ashera tiyala na làa pye le ki tanla li kɔɔnlɔ.»
31 Mbele fuun pàa pye ma yere wa Zhowasi wi tanla, a wì si pe pye fɔ: «Yoro ye daga mbe Baali wi saga wi le? Yoro ye daga mbe Baali wi malaga ki gbɔn wi kan wi le? Lere ŋa fuun ka yere Baali kala li yerewe, wo daga mbe gbo sanni goto pinliwɛ ni. Na kaa pye Baali wi yɛn yarisunŋgo, wuu yɛɛ kayaŋga ki wɔ, katugu pòo saraga wɔsaga ki jaanri.»
32 Maga lɛ le ki pilige ki na, a pè si Zhedewɔn wi mɛgɛ taga naa yinri Yerubaali, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Baali wuu yɛɛ kayaŋga wɔ,» katugu Zhedewɔn wìla wi saraga wɔsaga ki jaanri.

Zhedewɔn wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li kacɛn wa pye li naga wi na

33 Kona, Madiyan tara fɛnnɛ pe ni fuun, naa Amalɛki setirige piile konaa leele mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, mɛɛ saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Zhizireyɛli gbunlundɛgɛ ki ni.
34 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye Zhedewɔn wi ni. A wì si yiri ma mbanlaga ki win ma Abiyezɛri cɛnlɛ woolo pe yeri. A pè si gbogolo ma taga wi na.
35 A Zhedewɔn wì si leele tun Manase tara ti lagapyew ki ni pe sa ki cɛnlɛ woolo pe yeri. A poro si gbogolo ma taga wi na. Wìla leele tun fun Asɛri cɛnlɛ woolo, naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo konaa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe yeri; a poro fun pè pan ma taga wi na.
36 A Zhedewɔn wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Na ki ka pye muwi ma yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo pe shɔ paa yɛgɛ ŋga na màga yo,
37 wele, mi yaa simbasɛnɛ sire wolo li jan wa bile wi sunsaga, na fɔɔngɔ ki ka wo lo nuŋgba na mbeli yinŋgi, a tara ti koro tawara mali maga mali fili, pa mi yaa ki jɛn muwi ma yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo pe shɔ paa yɛgɛ ŋga na màga yo we.»
38 A kì si pye ma cɛ. Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhedewɔn wì si yiri faa ma saa simbasɛnɛ sire wolo li lɛ mali yiwi. A fɔɔngɔ tɔnmɔ pì jɛnɛ nuŋgba yin.
39 Kona, a Zhedewɔn wì si Yɛnŋɛlɛ li pye naa fɔ: «Maga ka nawa ŋgban na ni, mi yaa ma yɛnri naa kala nuŋgba ni. Ki yaga ma wamawelege puŋgo wogo pye naa simbasɛnɛ sire wolo li ni. Koni simbasɛnɛ sire wolo lo nuŋgba mbe koro wala, ɛɛn fɔ fɔɔngɔ ki tara ti yinŋgi kili maga.»
40 Ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì si ŋga wìla yɛnri ki pye. Simbasɛnɛ sire wolo lo nuŋgba lìla koro wala; ɛɛn fɔ fɔɔngɔ kìla wo ma tara ti yinŋgi mali maga.

7

Zhedewɔn wìla ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni

1 Ki goto pinliwɛ pi ni Yerubaali wo ŋa pe yinri Zhedewɔn wì si yiri wo naa wi woolo pe ni fuun pe ni,

ma kari ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Arɔdi ca pulugo ki tanla. Madiyan tara fɛnnɛ poro la pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wa More tinndi wi yeri, wa gbunlundɛgɛ ki ni.

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Ma woolo pè lɛgɛ ma toro, mi se ya Madiyan tara fɛnnɛ pe le ma kɛɛ, nakoma Izirayɛli woolo pe yaa la pe yɛɛ gbogo mbaa ki jate fɔ pe yɛɛ fanŋga ko kì pe shɔ.

3 Koni ki sɛnrɛ nda ti yo leele pe kan ma pe pye fɔ: ‹Ye ni, lere ŋa fuun wi yɛn na fyɛ konaa na seri, wo mbe sɔngɔrɔ wi yiri laga Galaadi tara yanwiga ki na wila kee.› Kì pye ma, a lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) wò si sɔngɔrɔ maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, a pè si koro lere waga kɛ (10 000).»

4 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye naa fɔ: «Leele pè lɛgɛ bere ma toro. Tigi pe ni wa lafogo ki yɔn na, mi yaa pe cɔnri wa ki laga ki na. Mbele mi yaa yo pe pinlɛ ma ni poro yaa pinlɛ ma ni. Ɛɛn fɔ mbele mi yaa yo paga ka pinlɛ ma ni, poro se pinlɛ ma ni.»

5 A Zhedewɔn wì si tigi leele pe ni wa lafogo ki yɔn na. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Mbele fuun pe yaa la tɔnmɔ pi laala la woo paa pyɔn yɛn, ma pe tɛgɛ pe yɛ. Mbele fuun pe yaa kanŋguuro kan mbaa woo, ma pe tɛgɛ pe yɛ.»

6 Leele mbele pàa tɔnmɔ pi ko kɛɛ ni maa laala, poro la pye lere cɛnmɛ taanri (300); ɛɛn fɔ leele sanmbala poro la kanŋguuro kan ma wɔ.

7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Ki nambala cɛnmɛ taanri (300) mbele pè tɔnmɔ pi koko pe kɛyɛn yi ni maa laala pe ŋgayinŋgele ke ni, poro mi yaa tɛgɛ mbe ye shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ, mbe ti ye ya pe ni. Leele sanmbala poro na, pe sɔngɔrɔ paa kee pe yinrɛ.»

8 A nambala cɛnmɛ taanri (300) wele pè si sanmbala pe yaakara naa pe mbaanra ti lɛ. Ko puŋgo na, a Zhedewɔn wì si Izirayɛli woolo sanmbala pe yaga ma yo pe sɔngɔrɔ paa kee. Nambala cɛnmɛ taanri (300) poro pàa koro wi ni. Madiyan tara fɛnnɛ pe paara yinrɛ cɛnsaga kìla pye wa gbunlundɛgɛ ki ni wa Zhedewɔn wogo ki nɔgɔ.

9 Ki yembinɛ li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Yiri ma kari wa Madiyan tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, katugu mì pe le ma kɛɛ.

10 Na kaa pye maa fyɛ mbe kari wa, kari gbɛn mboro naa ma tunmbyee Pura wi ni wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.

11 Ma sa sɛnrɛ nda paa yuun wa ti logo. Ko puŋgo na, ma yaa kotogo ta mbe sa to pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na.» Kona, a Zhedewɔn wì si kari wi tunmbyee Pura wi ni fɔ ma saa gbɔn wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yɔn na.

12 Madiyan tara fɛnnɛ, naa Amalɛki setirige piile konaa leele mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pàa pye ma jaraga wa gbunlundɛgɛ ki ni ma lɛgɛ paa gbatɔ yɛn. Pe yɔngɔmɛye pàa lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn, ŋga lere se ya jiri.

13 Naa Zhedewɔn wìla kaa gbɔn wa, a wì si saa yala naŋa wa yɛn naa wɔɔnrɔ yuun wi nimbye wa kan na yuun fɔ: «Wele, mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma buru ŋa pè gbegele ɔrizhi ni wa yan wila koŋgi na toro laga Madiyan tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki nawa; naa wì ka saa gbɔn wa paraga go ki na, a wì sigi gbɔn maga jan, maga wa maga kanŋga, fɔ a kì koro le tara.»

14 A wi nimbye wì sho fɔ: «Ma wɔɔnrɔ ti woro na kala la yɛgɛ nari, kaawɔ Izirayɛli woolo naŋa Zhowasi wi pinambyɔ Zhedewɔn wi tokobi wo. Yɛnŋɛlɛ lì Madiyan tara fɛnnɛ poro naa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe le wi kɛɛ.»

15 Naa Zhedewɔn wìla kaa wɔɔnrɔ ti logo naa ti kɔrɔ wi ni, a wì si fɔli maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga mɛɛ yo fɔ: «Ye yiri ye ni fuun, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Madiyan tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ pe le ye kɛɛ.»

16 A Zhedewɔn wì si nambala cɛnmɛ taanri (300) pe walagi tɛgɛsaga taanri, mɛɛ mbaanra nuŋgba nuŋgba kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, naa cɔgɔlɔ nuŋgba nuŋgba ni, kàa pye waga. Pàa yangambɔgɔlɔ kasɔnrɔ mu ma lele wa ke ni.
17 Ko puŋgo na, a wì si pe pye fɔ: «Yaa na wele, mi ka kala na pye, yege pye ma fun cɛ. Na mi ka kari sa gbɔn wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yɔn na sanga ŋa ni, yaa piin paa na yɛn.
18 Na mi ka ka mbanlaga ki win sanga ŋa ni mbe pinlɛ mbele pe yɛn na ni pe ni, yoro mbele fuun ye yɛn wa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kɛyɛn yi ni fuun yi na, yoro fun ye ye mbaanra ti win, ye jɔrɔgɔ ŋgbanga ye yo fɔ: ‹We yɛn na malaga ki gbɔɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kala na konaa Zhedewɔn kala na.› »

19 Sanni yige ki sa lɛ, Zhedewɔn wo naa leele cɛnmɛ taanri (300) mbele pàa pye wi ni pè si gbɔn wa Madiyan tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na. Kìla yala cɛnsaga ki kɔrɔsifɛnnɛ pè tigi, a pèle yɛgɛ cɛn wa pe yɔnlɔ. A pè si mbaanra ti win mɛɛ cɔgɔlɔ ŋgele kàa pye pe kɛɛ ke yaari.
20 Ki leele tɛgɛsaga taanri pàa pe mbaanra ti win ma pe cɔgɔlɔ ke yaari. Pàa yangambɔgɔlɔ kasɔnrɔ ti yigi pe kamɛndɛ ti ni, ma mbaanra ti yigi pe kalire ti ni nari wiin. Kona, a pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ye ye tokobiye pe lɛ ye malaga ki gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na konaa Zhedewɔn wi kala na.»
21 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa koro wa pe yeresaga ma cɛnsaga ki maga. A Madiyan tara fɛnnɛ pe nɛɛ fee, na gbele, na fee mbe shɔ.
22 Nambala cɛnmɛ taanri (300) pàa pe mbaanra ti win. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a Madiyan tara fɛnnɛ pè pe tokobiye pe lɛ na pe yɛɛ kuun wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. Kì kaa ŋgban, a pè si fe fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Shita ca ki na, wa Zerera ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Abɛli Mehola ca ki yɔn na, wa Tabati ca ki tanla.
23 Ki pye ma, a Izirayɛli woolo pè si pe yɛɛ gbogolo. Poro wɛlɛ Nɛfitali cɛnlɛ woolo, naa Asɛri cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe ni fuun; a pè si yiri ma taga Madiyan tara fɛnnɛ pe na na pe puro.
24 A Zhedewɔn wì si leele tun wa Efirayimu yanwira tara ti ni fuun ti ni ma yo pe saga yo nambala pe kan, fɔ pe pan pe konɔ li kɔn Madiyan tara fɛnnɛ pe na pe tɔnmɔ lara ti shɔ pe yeri, fɔ sa gbɔn wa Bɛti Bara ca ki na konaa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsara ti na. A Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si pe yɛɛ gbogolo mɛɛ kari ma saa tɔnmɔ lara ti ni fuun ti shɔ, fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Bara ca konaa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsara ti na.
25 Pàa Madiyan tara fɛnnɛ teele shyɛn yigi, pàa pye na nuŋgba yinri Orɛbu na sanŋa wi yinri Zɛɛbu. Pàa Orɛbu wi gbo wa Orɛbu walaga ki na, ma Zɛɛbu wi gbo wa Zɛɛbu wi ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ wɔsaga ki na. Pàa Madiyan tara fɛnnɛ pe purɔ mɛɛ saa Orɛbu naa Zɛɛbu pe yinrɛ ti kan Zhedewɔn wi yeri, wo la pye wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.

8

Efirayimu cɛnlɛ woolo pàa nawa ŋgban Zhedewɔn wi ni

1 Kona, a Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà sigi kala na li pye we na yɛɛn? Màa kari ma saa to Madiyan tara fɛnnɛ pe na sanga ŋa ni, yiŋgi na ma sila si we yeri?» Pàa sɛnŋgbanra yo wi na fɔ jɛŋgɛ.

2 Ɛɛn fɔ, a Zhedewɔn wì si pe yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi mì pye ki ya
ki taanla ye wogo ki ni? Efirayimu
cɛnlɛ woolo pe ɛrɛzɛn pire puŋgo
woro ti cɔmɔ po si mbɔnrɔ Abiyezɛri
sege woolo pe ɛrɛzɛn pire nda fuun
tì cɔ to na wi le†?
3 Konaa ki ni fuun, yoro wɛlɛ
Yɛnŋɛlɛ lì Madiyan tara fɛnnɛ teele
Orɛbu naa Zɛɛbu pe le ye kɛɛ. Yiŋgi
mì pye ŋga ki mbe ya taanla ye wogo
ki ni?» Kì pye ma, sɛnrɛ nda wìla yo,
a tì si pe kotogo ki sogo pe na.

Zhedewɔn wìla ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni ki shyɛn wogo na.

4 Zhedewɔn wo naa nambala
cɛnmɛ taanri (300) mbele pàa pye
wi ni, pè si gbɔn wa Zhuridɛn gbaan
wi na maa kɔn ma yiri. Ali mbege
ta pàa te, pàa pye pe mbɛnfɛnnɛ pe
puŋgo na, na pe puro bere.
5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Sukɔti
ca, a Zhedewɔn wì si ca woolo pe
pye fɔ: «Mila ye yɛnri, ye buru
kan nambala mbele pe yɛn na ni pe
yeri; katugu pe yɛn ma te, mi si yɛn
na Madiyan tara fɛnnɛ wunlumbolo
Zeba naa Salimuna pe puro†.»
6 Ɛɛn fɔ, a Sukɔti ca teele pè suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Mɛlɛ wee
yaakara kan ma woolo pe yeri? Zeba
naa Salimuna ma poro ta ma pe yigi
makɔ wi le?»
7 A Zhedewɔn wì sho fɔ: «Ko si
ŋgban. Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka
Zeba naa Salimuna pe le na kɛɛ,
mi yaa ye gbɔn gbinri wurufire naa
wuuro ni mbe ye wire ti kɔɔnlɔ ye
na.»
8 Zhedewɔn wì kaa yiri le ma, a wì
si kari wa Penuwɛli ca maga sɛnrɛ
nuŋgba ti yo ki ca woolo pe kan. A
ca woolo pè suu yɔn sogo paa yɛgɛ
ŋga na Sukɔti ca woolo pàa ki pye
we†.
9 A Zhedewɔn wì sigi yo fun
Penuwɛli ca nambala pe kan fɔ:
«Na mì ka sa ya malaga ki ni mbe
sɔngɔrɔ mbe pan yinŋge, mi yaa ye
ca sanŋgazo wi jaanri.»
10 Zeba, naa Salimuna konaa pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa pye wa
Karikɔri ca. Pàa saa koro nambala
waga kɛ ma yiri kaŋgurugo (15
000). Maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pàa
koro ma pye yɔnlɔ yirisaga tara kɛɛ
woolo poro la wɛlɛ yɛɛn; katugu pàa
maliŋgbɔɔnlɔ waga cɛnmɛ naa nafa
(120 000) poro gbo pe ni.
11 Mbele pàa pye na cɛɛn wa
paara yinrɛ ti ni wa Noba naa Yo-
gbeya cara ti yɔnlɔ yirisaga yeri, a
Zhedewɔn wì si toro wa pe konɔ li
ni. Wìla saa to pe juguye pe na ma
yala pàa pye naga jate kaŋgbanga
se ya gbɔn pe na.
12 Madiyan tara fɛnnɛ wunlum-
bolo shyɛn Zeba naa Salimuna pè si
fe. Ɛɛn fɔ Zhedewɔn wìla taga pe na
ma pe purɔ ma saa pe shyɛn pe yigi,
mɛɛ ti a maliŋgbɔɔnlɔ pè gbɔn ma
jaraga.
13 Naa malaga kìla kaa kɔ, a
Zhowasi pinambyɔ Zhedewɔn wì si
sɔngɔrɔ ma toro wa Herɛzi tinndi
kologo ki ni.
14 Kona, a wì si Sukɔti ca lefɔnŋɔ
wa yigi maa yewe. A wì si ca ki teele
naa ki lelɛɛlɛ pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wi
kan. Pàa pye lere nafa taanri ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn.
15 A Zhedewɔn wì si kari ma saa
Sukɔti ca woolo pe pye fɔ: «Yàa na
tɛgɛlɛ yɛgɛ ŋga na ye nawa to ki na.
Yàa yo fɔ: ‹Ma Zeba naa Salimuna
poro yigi ma kɔ wi le, jaŋgo wee jori
we yaakara kan ma woolo mbele pè
te pe yeri?› Ye wele, pe mbele mì
pan pe ni.»
16 Kona, a wì si Sukɔti ca lelɛɛlɛ
pe yigi ma ti a pè pe gbɔn gbinri
wurufire naa wuuro ni.
17 A wì si Penuwɛli ca sanŋgazo wi
jaanri fun ma ca ki nambala pe gbo.
18 Ko puŋgo na, a wì si Zeba naa
Salimuna pe yewe ma yo fɔ: «Leele

† **8:2 8.2:** Ki yomiyɛlɛ na li yɛn naga nari ma yo Efirayimu cɛnlɛ woolo pè yiri ma ŋga pye jɛnri ma teele shyɛn pe yigi ko mbɔnrɔ cew ŋa Abiyezɛri sege woolo pè ta wo na. † **8:5 8.5:** Zhenɛ 33.17 † **8:8 8.8:** Zhenɛ 32.30-31

mbele yàa gbo wa Tabɔri yanwiga ki na, pàa pye mɛlɛ?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pàa pye mɔɔ lɛ. Pe yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye paa wunluwɔ piile yɛn.»

19 A Zhedewɔn wì si pe pye fɔ: «Na nɔsepiile la wɛlɛ, na yɛɛra nɔ wo pinambiile. Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li na fɔ: ‹Ndɛɛ ki pye yaa pe yaga ye sila pe gbo, mi se jɛn na ye gbo fun.› »

20 A wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa Yetɛri wi pye fɔ: «Yiri ma pe gbo.» Ɛɛn fɔ, lefɔnŋɔ wi sila wi tokobi wi kɔw. Ma jɛn wìla pye na fyɛ, katugu wìla pye pyɔ jɛɛ bere.

21 A Zeba naa Salimuna pè si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Yiri ma we gbo ma yɛ, katugu naŋa ŋa fanŋga yɛn wi ni, wo tunŋgo yi.» Kona, a Zhedewɔn wì si Zeba naa Salimuna pe gbo, mɛɛ fereyaara nda tìla pye wa pe yɔngɔmɛye pe yɔɔrɔ kiiri kiiri ti wɔwɔ pe na.

Zhedewɔn wìla je ma yo wi se pye wunluwɔ

22 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si Zhedewɔn wi pye fɔ: «Cɛn we go na, puŋgo na ma pinambyɔ wi cɛn we go na konaa ma pishyɛnwoolo pe ni, katugu mà we shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

23 A Zhedewɔn wì si pe pye fɔ: «Mi se cɛn ye go na, na pinambyɔ fun wi se cɛn ye go na. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa cɛn ye go na.»

24 Ko puŋgo na, a wì si pe pye fɔ: «Mi yaa yaraga ka yɛnri ye yeri: Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye tɛ nuŋgbogolo nuŋgba nuŋgba lagala wa yaara nda yè koli ti na ye ke kan na yeri.» Tɛ nuŋgbogolo la pye pe mbɛnfɛnnɛ pe yeri, katugu Ishimayɛli setirige piile la wɛlɛ†.

25 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kì we ndanla we ke kan ma yeri.» A pè si derigbɔgɔ ka jan maga sanga. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si nuŋgbogolo nuŋgba nuŋgba lagala yaara nda pè koli ti na ma ke wa wa derigbɔgɔ ŋga pàa jan ma sanga ki na.

26 Tɛ nuŋgbogolo ŋgele Zhedewɔn wìla yɛnri ke nuguwɔ pìla pye na kee culo nafa yeri. Wìla yɔlɔgɔ tɛ yɔngɔwɔ woo ta fun, naa nuŋgbogolo manda woro ni, naa Madiyan tara fɛnnɛ wunlumbolo pe kondoro derigbɔrɔ ti ni, ma pinlɛ fereyaara nda tìla pye wa pe yɔngɔmɛye pe yɔɔrɔ ti ni.

27 A Zhedewɔn wì sigi tɛ wi lɛ ma efɔdi wa gbegele maa yerege wa Ofira ca ki ni, wi yɛɛra ca ye. Izirayɛli woolo pàa pye na kee wa na fɔli ki efɔdi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ naa gbogo, fɔ a wì ka saa pye paa pɛnɛ yɛn Zhedewɔn naa wi go woolo pe na†.

28 Maga lɛ lema, a Madiyan tara fɛnnɛ pè si go sogo Izirayɛli woolo pe kan. Pe sila ya mbe fanŋga ta naa fyew. A tara tì si koro yɛyinŋge na Zhedewɔn yinwege piliye yi ni, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn.

Zhedewɔn wi kunwɔ we

29 Zhowasi pinambyɔ Yerubaali, Zhedewɔn we, a wì si sɔngɔrɔ ma saa cɛn wa wi go.

30 Zhedewɔn wìla se pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ, katugu wi jɛɛlɛ pàa pye ma lɛgɛ.

31 Wi cɛnfɔ ŋa wìla pye wa Sishɛmu ca, wìla pinambyɔ se wi kan fun; a wùu mɛgɛ taga naa yinri Abimelɛki.

32 Zhowasi pinambyɔ Zhedewɔn wi lelɛwɛ pìla yɔn fɔ jɛŋgɛ; ko puŋgo na, a wì si ku. A pè suu le wa wi to Zhowasi wi fanga ki ni wa Ofira ca, ko ŋga kìla pye Abiyezɛri sege woolo pe ca ye.

33 Zhedewɔn wi kuŋgɔlɔ, a Izirayɛli woolo pè sigi lɛ naa na yarisunŋgo Baali ki gbogo, ma

† **8:24 8.24:** Ishimayɛli setirige piile pàa pye Madiyan tara fɛnnɛ. Zhenɛ 25.1-2; 37.25-28; 39.1.
† **8:27 8.27:** Efɔdi wo na, wi ma pye saraga wɔfɛnnɛ to wo yaripɔgɔ. Ɛɛn fɔ laga ki laga ki ni, ki yɛn ndɛɛ efɔdi ŋa sɛnrɛ tì yo wo la pye yaraga ka ŋga ki sila pye yaripɔgɔ. Pàa ki tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li yewe ki ni mbe ta mbaa li nandanwa kala li jɛnni. † **8:33 8.33:** Kiti 9.4

yarisunŋgo Baali Beriti ki pye pe yarisunŋgo†.
34 Izirayɛli woolo pàa fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa pe shɔ pe juguye mbele pàa pe maga pe kɛɛ we.
35 Zhedewɔn, Yerubaali we, wìla kajɛŋgɛ ŋga fuun pye Izirayɛli woolo pe kan, konaa ki ni fuun, pe sila kajɛŋgɛ kpɛ pye Zhedewɔn wi go woolo pe kan.

9

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Abimelɛki wi kala

1 Yerubaali wi pinambyɔ Abimelɛki wìla kari wa Sishɛmu ca ma saa para wi lɛɛlɛ pe ni fuun pe ni, poro mbele pe yɛn wi nɔ go woolo wele, ma yo fɔ:
2 «Mi yɛn na ye yɛnri, ye sa Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pe yewe fɔ: ‹Yaa jaa Yerubaali pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ poro mbe cɛn ye go na lee nakoma yaa jaa naŋa nuŋgba mbe cɛn ye go na? Kikiin ki mbɔnrɔ ye yeri? Ye nawa to ki na fɔ mi naa yoro ni we yɛn kasanwa nuŋgba.› »
3 A wi lɛɛlɛ pè si saa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yo Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pe kan, ma Abimelɛki wi mɛtanga yeri pe kan. A poro si yɛnlɛ ki sɛnrɛ ti na mbe taga wi na, katugu pàa yo fɔ pe sege woo wo wawi.
4 A pè si warifuwe pyɔ nafa taanri ma yiri kɛ lɛ wa yarisunŋgo Baali Beriti ki gbɔgɔgo ki ni mari kan Abimelɛki wi yeri. A Abimelɛki wì sigi penjara ti lɛ ma lejagala naa nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ pele sara ma pe taga wi yɛɛ na.
5 Ko puŋgo na, a wì si kari wa Ofira ca, wa wi to go, ma saa wi to seyɛɛnlɛ, Yerubaali wi pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ wele pe gbo waliŋguŋgo nuŋgba na. Kaawɔ Yerubaali wi pinambyɔ puŋgofɔ Yotamu wo wìla ta ma shɔ, katugu wìla fe ma lara.
6 Kona, a Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pe ni fuun naa Bɛti Milo ca woolo pe ni pè si pe yɛɛ gbogolo mɛɛ kari wa Sishɛmu ca tigbɔgɔ ki nɔgɔ, wa sinndɛlɛgɛ ŋga pàa yerege ki tanla† mbe Abimelɛki wi tɛgɛ wunluwɔ pi na.

Yomiyɛlɛ na Yotamu wìla wa

7 Ŋga kìla pye, naa pàa kaa ki yo Yotamu wi kan, a wì si saa lugu wa Garizimu yanwiga ki na mɛɛ para ŋgbanga ma yo fɔ: «Yoro Sishɛmu ca woolo wele, ye logo na yeri, na kaa pye yaa jaa Yɛnŋɛlɛ li logo ye yeri.
8 Pilige ka, a tire tì si yɔn wa nuŋgba ma yo ti yaa wunluwɔ tɛgɛ ti yɛɛ go na. A tì si saa ki yo oliviye tige ki kan fɔ: ‹Pan ma cɛn we go na wunluwɔ.›
9 A oliviye tige kì siri yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Sinmɛ mba pi maa yinrigi na ni, po mba pe ma tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa leele pe ni, yaa ki jate mi yaa po yaga wa mbe pan mbaa figefige tire sannda ti go na mbe yo mi yaa pye ti wunluwɔ wi le?›
10 Kì pye ma, a tire tì si saa ki yo figiye tige ki kan fɔ: ‹Ta paan, ma pan ma cɛn we go na wunluwɔ.›
11 A figiye tige kì si tire ti yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Tanwa mba pi yɛn na ni konaa pire tanra nda mi maa sɛni, yaa ki jate mi yaa ko yaga wa mbe pan mbaa figefige tire sannda ti go na mbe yo mi yaa pye ti wunluwɔ wi le?›
12 Kona, a tire tì si saa ki yo ɛrɛzɛn tirige ki kan fɔ: ‹Ta paan, ma pan ma cɛn we go na wunluwɔ.›
13 A ɛrɛzɛn tirige kì si tire ti yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ mba mi maa kaan, pi maa nayinmɛ kaan Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe yeri, yaa ki jate mi yaa ko yaga wa mbe pan mbaa figefige tire sannda ti go na mbe yo mi yaa pye ti wunluwɔ wi le?›
14 Kì kaa pye ma, a tire ti ni fuun tì si saa ki yo wuuro yuguyugu wi kan

† **9:6 9.6:** Zhozu 24.26

fɔ: ‹Ta paan, ma pan ma cɛn we go na, ma pye we wunluwɔ.›
15 A wuuro yuguyugu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Na kaa pye kaselege yaa jaa mbanla tɛgɛ wunluwɔ ye go na, ye pan ye cɛn laga na yinmɛ pi ni. Na yaga je, kasɔn yaa janri mbe yiri laga na ni, fɔ yɛrɛ mbe sa sɛdiri tire nda wa Liban tara ti sogo.› »
16 «Koni mi yɛn na ye yewe fɔ naa yè kaa Abimelɛki wi tɛgɛ maa pye ye wunluwɔ, yège yan ki wogo yege pye nawa jatere jɛnŋɛ naa kaselege ni le? Ŋga yè pye Yerubaali naa wi go woolo pe na, yege yan ki yɛn ma yɔn le? Kajɛŋgɛ ŋga wì pye ye kan, yège jɛn wi na le?
17 Na to wì malaga gbɔn ye kan, maa yɛɛ go ki pɛrɛ ye kala na, ma ye shɔ Madiyan tara fɛnnɛ pe kɛɛ.
18 Ɛɛn fɔ, kooŋga nala, yè yiri ma to na to wi go woolo pe na, ma wi pinambiile nambala nafa taanri ma yiri kɛ pe gbo yɔnlɔ nuŋgba waliŋguŋgo nuŋgba na. A yè suu kulojɔ wi pinambyɔ Abimelɛki wo tɛgɛ Sishɛmu ca wunluwɔ, katugu wi yɛn ye lere.
19 Ɛɛn fɔ, na kiga pye nala ŋga yè pye Yerubaali naa wi go woolo pe na, yège pye nawa jatere jɛnŋɛ naa kaselege ni, kona Yɛnŋɛlɛ li ti Abimelɛki wi nayinmɛ kan ye yeri, yoro fun ye nayinmɛ kan wi yeri.
20 Nakosima fyew, kasɔn mbe yiri wa Abimelɛki wi ni ki Sishɛmu ca naa Bɛti Milo ca woolo pe ni fuun pe sogo; konaa kasɔn mbe yiri fun wa Sishɛmu ca naa Bɛti Milo ca woolo pe ni ki Abimelɛki wi sogo.»
21 Ko puŋgo, a Yotamu wì si fe ma saa lara wa Beera ca, ma lali wi nɔsepyɔ lenaŋa Abimelɛki wi ni.

Sishɛmu ca fɛnnɛ pàa yiri ma je Abimelɛki wi na

22 Abimelɛki wìla cɛn Izirayɛli tara ti go na wunluwɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri.
23 Ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn mbafinliwɛ le Abimelɛki naa Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ. A pè si yiri ma je Abimelɛki wi na, na jaa mboo nɛgɛnɛgɛ mboo gbo.
24 Ko la pye ma, jaŋgo legbogo kala na pàa pye li fɔgɔ mbe tɔn pe ni fuun pe na. Ki fɔgɔ mbe tɔn Abimelɛki wi na, katugu wìla wi to seyɛnlɛ, Yerubaali pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ pe gbo. Ki fɔgɔ mbe tɔn Sishɛmu ca fɛnnɛ pe na fun, katugu pàa Abimelɛki wi saga, a wì pe gbo.
25 A Sishɛmu ca lelɛɛlɛ pè si saa beŋganri pyefɛnnɛ pele lara wa konɔ, tinndiye pe na, wa ca ki tanla. Pàa pye na tuun tangafɛnnɛ mbele pàa pye na toro le pe tanla pe na, na pe tuguro ti shoo pe yeri. A leele pèle si saa ki yo Abimelɛki wi kan.
26 Ki wagati wi ni, a Ebɛdi pinambyɔ Gali wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, pè si kari wa Sishɛmu ca. A Sishɛmu ca nambala pè sigi lɛ na tari wi na.
27 Ɛrɛzɛn pire cɔsanga wa ni, a Sishɛmu ca fɛnnɛ pè si yiri ma kari wa pe ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni, ma saa ɛrɛzɛn pire ta cɔ, mari tɔnmɔ wɔ mari pye duvɛn; kona, a pè si yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ. Pàa ye wa pe yarisunŋgo go ki ni, ma li konaa ma wɔ, mɛɛ daŋga sɛnrɛ yo ma wa Abimelɛki wi na.
28 A Ebɛdi pinambyɔ Gali wì si pe pye fɔ: «Abimelɛki wi yɛn ambɔ fɔ wo mbe si pan wi cɛn Sishɛmu ca ki go na? Yiŋgi na we si Abimelɛki wi yaga wi cɛn we go na mbe sigi ta Yerubaali pinambyɔ wo wawi? Zebuli wo ma Abimelɛki wì tɛgɛ ca ki go na le? Yoro wo na, Amɔri ŋa wi yɛn Sishɛmu ca ki kanfɔ, wi setirige piile poro pe daga mbe cɛn ye go na. Ɛɛn fɔ, ki mɛgɛ woro Abimelɛki wi yeri we go sogo woo kan†.
29 E, ndɛɛ ki pye ca ki tegere pèri kan mi yeri, mi jɛn na Abimelɛki wi purɔ mboo laga wa fanŋga ki na, kona mbe suu pye fɔ: ‹Abimelɛki, ma maliŋgbɔɔnlɔ pe gbogolo ma pan ma to na na.› »
30 Naa cafɔ Zebuli wìla kaa sɛnrɛ

† **9:28 9.28:** Zhenɛ 33.19

nda Ebɛdi pinambyɔ Gali wìla yo ti logo, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
31 A wì si leele tun larawa ma yo pe saga yo Abimelɛki wi kan fɔ: «Wele, Ebɛdi pinambyɔ Gali wo naa wi sefɛnnɛ pe ni pè pan wa Sishɛmu ca. Pe yɛn na ca woolo pe sunnu na pe waa ma na.
32 Ki kala na, nala yembinɛ na li ni, mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe ni ye yiri ye kari ye sa lara ye pe sige wa yan.
33 Goto pinliwɛ ni, yɔnlɔ ki yirisanga ni, ye yiri ye to ca ki na fyɛlɛgɛ na. Na Gali naa wi woolo mbele pe yɛn wi ni paga yiri ma kɔrɔgɔ malaga ni, ma mbe ya ŋga pye, ma ko pye pe na.»
34 Ki yembinɛ li ni, a Abimelɛki naa leele mbele fuun pàa pye wi ni pè si yiri ma pe yɛɛ walagi walisaga tijɛrɛ, mɛɛ saa lara wa Sishɛmu ca ki puŋgo na maga maga.
35 Naa Ebɛdi pinambyɔ Gali wìla kaa yiri wa ca nawa ma pan ma yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki tanla sanga ŋa ni, a Abimelɛki naa leele mbele pàa pye wi ni pè si yiri wa pe larasaga ki ni na paan.
36 A Gali wì si pe yan paa paan mɛɛ Zebuli wi pye fɔ: «Wele, na yɛgɛ yɛn leele pele na paa yinrigi wa yanwira ti go na, na tinri.»

A Zebuli wì suu pye fɔ: «Yanwira ti yinmɛ po maa yaan ndɛɛ leele wɛlɛ.»
37 Ɛɛn fɔ, a Gali wì suu pye naa fɔ: «Wele, kaselege ko na, leele pe yɛn na yinrigi wa tara ti nandogomɔ tinndi laga ki na, na tinri, pele yɛgɛ mbele pè yiri wa jɛlɛfɛnnɛ pe tigbɔgɔ konɔ li ni na paan.»
38 Kona, a Zebuli wì sho fɔ: «Ma yɔn tangawa sɛnrɛ nda màa pye na yuun tì koro se? Mboro ma màa pye na yuun fɔ: ‹Abimelɛki wo yɛn ambɔ fɔ we suu yaga wi cɛn we go na?› Leele mbele màa pye na tifaga, poro wɛlɛ yɛɛn we. Koni, yiri ma sa to pe na!»
39 Kona, a Gali wì si yiri ma keli Sishɛmu ca woolo pe yɛgɛ ma saa to Abimelɛki wi na malaga ni.
40 A Abimelɛki wì si taga Gali wi puŋgo na naa puro, a wì si fe Abimelɛki wi yɛgɛ. Pàa Sishɛmu ca maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛgɛrɛ gbo sanni pe sa gbɔn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.
41 Kona, a Abimelɛki wì si saa cɛn wa Aruma ca. A Zebuli fun wì si Gali naa wi sefɛnnɛ pe purɔ ma yo paga ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa Sishɛmu ca naa.
42 Ki goto, Sishɛmu ca fɛnnɛ pàa yiri ma kari wa kɛɛrɛ ti ni, a lere wà si saa ki yo Abimelɛki wi kan.
43 A wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe walagi walisaga taanri, mɛɛ saa pe lara wa yan ki ni. Naa pàa kaa ca woolo pe yan paa yinrigi wa ca ki ni sanga ŋa ni, a pè si yiri wa pe larasaga ki ni pe kɔrɔgɔ mɛɛ to pe na.
44 Abimelɛki wo naa walisaga ŋga ki woolo pàa pye wi ni, a poro si fe ma saa yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na maga shɔ. A walisara shyɛn sannda ti woolo pè si saa to leele pe na wa kɛɛrɛ ti ni na pe kuun.
45 Abimelɛki wìla malaga ki gbɔn Sishɛmu ca fɛnnɛ pe ni fɔ ma saa yɔnlɔ ki kɔ. Wìla ca ki shɔ maga ta, ma ca woolo pe gbo, ma ca ki ya pew, mɛɛ kɔ wo ca ki lagapyew ki na†.
46 Sishɛmu ca sanŋgazo titɔnlɔwɔ ŋa pe yinri Migidali Sishɛmu, mbele pàa pye wa wi ni, naa pàa kaa ki wogo ki logo, a pe ni fuun pè si kari ma saa ye wa pe yarisunŋgo Beriti ki go ki ni, wa go ki nɔgɔna yumbyɔ wi ni.
47 A lere wà si saa ki yo Abimelɛki wi kan ma yo Migidali Sishɛmu woolo pe ni fuun pè saa pe yɛɛ gbogolo wa.
48 A Abimelɛki wì si lugu wa Zalimɔ yanwiga ki na wo naa leele mbele fuun pàa pye wi ni pe ni. A wì si gbɔnlɔgɔ lɛ ma tige njege ka

† **9:45 9.45:** Kɔ ŋa pàa wo ca ki lagapyew, ko la pye naga nari fɔ leele se ka ya cɛn wa ki ni naa, ɛɛn fɔ ki yaa koro waga.

kɔn maga taga pajogo na, mɛɛ mbele pàa pye wi ni pe pye fɔ: «Ŋga mì pye yège yan kɛ? Yoro fun ye fyɛɛlɛ yege kala nuŋgba li pye ma.»
49 A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si tige njere nuŋgba nuŋgba kɔɔnlɔ ma taga Abimelɛki wi na. A pè si saa ti gbogolo wa yumbyɔ wi na mɛɛ kasɔn le wi ni maa sogo ma pinlɛ leele mbele fuun pàa pye wa wi nawa pe ni. Pa Migidali Sishɛmu woolo pe ni fuun pàa ku yɛɛn. Pe mbaa lere waga kele (1 000) yɔn ko tin, nambala naa jɛɛlɛ wele.

Abimelɛki wi kunwɔ we

50 Ko puŋgo na, a Abimelɛki wì si yiri ma kari wa Tebɛzi ca, ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa ca ki tanla maga yɔn tɔn, mɛɛ ki shɔ maga ta.
51 Ɛɛn fɔ, sanŋgazo titɔnlɔwɔ wà la pye wa ca ki nandogomɔ, ŋa wìla pye fanŋga ni. A ca woolo pe ni fuun, nambala naa jɛɛlɛ, pè si fe ma saa lara wa wi ni, ma kɔɔrɔ ti sɔgɔ pe yɛɛ na, mɛɛ lugu ma saa cɛn wa wi naayeri.
52 A Abimelɛki wì si pan ma gbɔn fɔ le sanŋgazo wi na, ma to wi na, mɛɛ fulo wa wi yeyɔngɔ ki tanla mbe kasɔn le wi ni.
53 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wà si tira sinndɛlɛgɛ wa wi go ki na maga ya wi na.
54 A Abimelɛki wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naa maliŋgbɔnyaara ti tungu wi yeri fyɛlɛgɛ na ma yo fɔ: «Ma tokobi wi kɔw mala gbo, jaŋgo paga ka yo fɔ jɛlɛ wìlan gbo.»
A lefɔnŋɔ wì suu sun wi tokobi wi ni, a wì si ku.
55 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki yan Abimelɛki wì ku, a pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si sɔngɔrɔ ma kari pe yinrɛ.
56 Kì pye ma, kapyege ŋga Abimelɛki wìla pye wi to wi na, maa to seyɛɛnlɛ nafa taanri ma yiri kɛ pe gbo, pa Yɛnŋɛlɛ làa ki fɔgɔ ki tɔn wi na yɛɛn.
57 Sishɛmu ca fɛnnɛ pàa kapege ŋga fuun pye, Yɛnŋɛlɛ làa ki fɔgɔ ki tɔn pe na fun. Yerubaali pinambyɔ Yotamu wìla daŋga sɛnrɛ nda yo ma wa pe na, pa tìla ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn.

10

Kiti kɔnfɛnnɛ Tola naa Yayiiri pe kala

1 Abimelɛki wi kuŋgɔlɔ, Puwa pinambyɔ Tola ŋa wìla pye Dodo wi pishyɛnwoo wì si yiri ma Izirayɛli woolo pe shɔ. Tola wìla pye Isakari cɛnlɛ woo wo wa. Wìla pye ma cɛn wa Shamiri ca, wa Efirayimu yanwira tara ti ni.
2 Wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa ma yiri taanri. Ko puŋgo na, a wì si ku, a pòo le wa Shamiri ca.
3 Tola kuŋgɔlɔ, a Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Yayiiri wì si yiri, mɛɛ cɛn tegere ti na wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn.
4 Pinambiile nafa ma yiri kɛ pàa pye wi yeri. Pàa pye na nuru sofilele nafa ma yiri kɛ na. Kapire nafa ma yiri kɛ la pye pe yeri wa Galaadi tara. Ali ma pan ma gbɔn nala pe maa ti yinri Yayiiri kapire.
5 A Yayiiri wì si kaa ku, a pòo le wa Kamɔ ca.

Amɔ cɛnlɛ woolo pàa yiri ma to Izirayɛli woolo pe na

6 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè sigi lɛ na kapege piin naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Pàa pye na yarisunndo Baali naa Asitarite ti gbogo, ma pinlɛ Siri tara fɛnnɛ yarisunndo ti ni, naa Sidɔn ca fɛnnɛ woro, naa Mowabu cɛnlɛ woolo woro, naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe woro to naa Filisiti tara fɛnnɛ woro ti ni. Pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, pe sila pye na tunŋgo piin li kan naa.
7 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni, mɛɛ pe le Filisiti tara fɛnnɛ naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe kɛɛ.
8 Maga lɛ le ko yɛlɛ lo na, a pè si Izirayɛli woolo pe yɛgɛ wɛri ma pe jɔlɔ. Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuridɛn gbaan wi

yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara, wa Galaadi tara, pàa pe jɔlɔ fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.

9 Amɔ cɛnlɛ woolo pàa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri fun ma saa to Zhuda cɛnlɛ woolo, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe na. Izirayɛli woolo pàa jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.

10 Kona, a Izirayɛli woolo pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga. Pàa yo fɔ: «Wè kapege pye ma na Yawe Yɛnŋɛlɛ; katugu wè je mboro ŋa ma yɛn we Yɛnŋɛlɛ ma na, ma saa na tunŋgo piin yarisunndo Baali ti kan.»

11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi ma mìla ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo konaa Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ le?

12 Sanga ŋa ni Sidɔn ca fɛnnɛ, naa Amalɛki setirige piile konaa Mawɔn† ca woolo pàa pye na ye jɔlɔ, a yè gbele mala yeri mbe ye saga, mi sila ye shɔ pe kɛɛ le†?

13 Ɛɛn fɔ yoro yè je mi na ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Ki kala na, mi se ye shɔ naa.

14 Yarisunndo nda yè wɔ, ye kari ye sari yeri ti ye saga, ti ye shɔ ye jɔlɔgɔ sanga ŋa wi ni.»

15 A Izirayɛli woolo pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè kapege pye ma na. Ŋga kɔ̀ɔn ndanla, ma ko pye we na. Ɛɛn fɔ, ma yɛɛ yaga, ma we shɔ nala.»

16 Kona, a pè si yarisunndo nda tìla pye wa pe sɔgɔwɔ ti yirige mari wa, ma sɔngɔrɔ naa na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Kì pye ma, jɔlɔgɔ ŋga Izirayɛli woolo pàa pye na jɔlɔ kii ya kun Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni naa mbe kari yɛgɛ.

17 Kona, a Amɔ cɛnlɛ woolo pè si pan ma pe yɛɛ gbogolo ma pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Galaadi tara. A Izirayɛli woolo pè si pe yɛɛ gbogolo fun ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Mizipa ca†.

18 Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa Galaadi tara poro naa pe teele pe ni pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi yaa keli sa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na? Ko fɔ wo wi yaa cɛn Galaadi tara woolo pe ni fuun pe go na.»

11

Kiti kɔnfɔ Zhɛfite wi kala

1 Galaadi tara fɛnnɛ naŋa wà la pye wa, ŋa wìla pye malaga gbɔnfɔ wɛlɛwɛ. Pàa pye naa yinri Zhɛfite, naa to wi yinri Galaadi. Galaadi wìla Zhɛfite wi se nanjaa wa na.

2 Galaadi wi japɔrɔwɔ wìla pinambiile se wi kan fun. Naa pàa kaa yiri ma lɛ, a pè si Zhɛfite wi purɔ maa pye fɔ: «Ma se ya kɔrɔgɔ li laga we to go ki ni, katugu ma yɛn jɛlɛ wa yɛgɛ pinambyɔ.»

3 Kì pye ma, a Zhɛfite wì si fe ma lali wi to seyɛɛnlɛ pe ni, ma saa cɛn wa Tɔbu tara. A lejagala pèle si saa taga wi na, a paa yanri ja.

4 Ki kagala ke puŋgo na, a Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri na malaga gbɔɔn Izirayɛli woolo pe ni.

5 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa ka saa to Izirayɛli woolo pe na sanga ŋa ni, a Galaadi tara lelɛɛlɛ pè si kari ma saa Zhɛfite wi lagaja wa Tɔbu tara.

6 A pè suu pye fɔ: «Pan ma pye we maliŋgbɔɔnlɔ to, ma keli we yɛgɛ we sa malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni.»

7 Ɛɛn fɔ, a Zhɛfite wì si Galaadi tara lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Yàa na panra, mala purɔ mala wɔ wa na to go ki ni. Yiŋgi na, ye kaa na jɔlɔ koni, a yè si pan na kɔrɔgɔ?»

† **10:12 10.12:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, Mawɔn mɛgɛ ŋga kì yeri laga ki laga ŋga ki ni ki yaa pye Madiyan tara fɛnnɛ poro sɛnrɛ ti yɛn na yuun. Ma jɛn ki woro ma yɔnlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ka kpɛ ni ma yo Mawɔn ca woolo pàa pye Izirayɛli woolo pe juguye. † **10:12 10.12:** Zhozu 15.55; 1 Sami 25.2 † **10:17 10.17:** Zhenɛ 31.49

8 A Galaadi tara lelɛɛlɛ pè suu pye
fɔ: «Ko kì si ti wè pan ma kɔrɔgɔ
koni, jaŋgo ma pinlɛ we ni mbe sa
malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni;
pa ma yaa cɛn we ni fuun we go na,
woro Galaadi tara fɛnnɛ we ni fuun
we go na.»
9 A Zhɛfite wì si Galaadi tara
lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Na yaga na lɛ mbe
kari na ni mbe sa malaga ki gbɔn
Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ka pe le na kɛɛ, pa kona
muwi mi yaa cɛn ye go na dɛ?»
10 Kona, a Galaadi tara lelɛɛlɛ pè si
Zhɛfite wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li
pye we sɛrɛfɔ, ŋga mà yo na we sigi
pye we.»
11 Kì pye ma, a Zhɛfite wì si pinlɛ
Galaadi tara lelɛɛlɛ pe ni ma kari.
A leele pè suu tɛgɛ pe to konaa pe
maliŋgbɔɔnlɔ to. Sɛnrɛ nda pàa yo
ma yere ti na, a Zhɛfite wì si ti ni
fuun ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
wa Mizipa ca.

Tunŋgo ŋga Zhɛfite wìla torogo wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yeri

12 Kona, a Zhɛfite wì si pitunmbolo
torogo wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe wun-
lunaŋa wi yeri ma yo fɔ: «Yiŋgi kì
ye mi naa mboro we sɔgɔwɔ, a mà
si pan mbe to na tara woolo pe na
malaga ni?»
13 A Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlu-
naŋa wì si Zhɛfite wi pitunmbolo
pe pye fɔ: «Ko pan ma, katugu naa
Izirayɛli woolo pàa yiri wa Ezhipiti
tara, pàa na tara ti shɔ, maga lɛ
wa Arinɔ lafogo ki na fɔ ma saa
gbɔn wa Yabɔki lafogo ki na, konaa
ma saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi
na. Koni ki tara laga ki kan na yeri
yɛyinŋge na.»
14 A Zhɛfite wì si pitunmbolo pele
torogo naa fɔnŋgɔ wa Amɔ cɛnlɛ
woolo pe wunlunaŋa wi yeri,
15 a pè saa wi pye ma yo fɔ:
«Zhɛfite wì yo fɔ: ‹Izirayɛli woolo pe
sila Mowabu cɛnlɛ woolo pe tara ti
shɔ, pe sila si Amɔ cɛnlɛ woolo pe
tara ti shɔ.›
16 Katugu na Izirayɛli woolo pàa
yiri wa Ezhipiti tara, gbinri wo pàa
pari ma toro fɔ ma saa gbɔn wa
Kɔgɔje yɛɛn wi na konaa ma saa
gbɔn wa Kadɛshi ca ki na.
17 Kona, a pè si pitunmbolo torogo
wa Edɔmu tara wunlunaŋa wi yeri
maa pye fɔ: ‹Ma yɛɛ yaga wɔɔn tara
ti pari we toro.› Ɛɛn fɔ, a wì si je. A
pè si pitunmbolo torogo wa Mowabu
tara wunlunaŋa wi yeri fun maa
yɛnri. A wo fun wì je. A Izirayɛli
woolo pè si koro wa Kadɛshi ca†.
18 Ko puŋgo na, a pè si gbinri konɔ
li lɛ ma Edɔmu tara naa Mowabu
tara ti sɔlɔgɔ ma kari ma saa yiri wa
Mowabu tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, mɛɛ pe paara yinrɛ ti kankan
ma cɛn wa Arinɔ lafogo ki kɛɛ ŋga
na. Pe sila ye wa Mowabu tara ti
ni; katugu Arinɔ lafogo ko ki yɛn
Mowabu tara ti kɔnlɔ le†.
19 Kona, a Izirayɛli woolo pè si
pitunmbolo torogo wa Amɔri cɛnlɛ
woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi yeri,
wo la pye ma cɛn wa Ɛshibɔn ca,
maa pye fɔ: ‹Ma yɛɛ yaga, wɔɔn tara
ti pari we toro, we sa gbɔn wa laga
ŋga waa kee.›
20 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa Sihɔn wì sila
taga Izirayɛli woolo pe na, ki kala
na, wi sila yɛnlɛ poo tara ti pari pe
toro. A wì suu woolo pe ni fuun
pe gbogolo ma saa maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan ma cɛn wa Yaza ca, mɛɛ
to Izirayɛli woolo pe na malaga ni.
21 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ lì si Sihɔn naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe le
Izirayɛli woolo pe kɛɛ, a pè ya pe
ni. Amɔri cɛnlɛ woolo pàa pye ma
cɛn tara ti laga ŋga fuun ni, Izirayɛli
woolo pàa ki shɔ maga ta.
22 Pàa Amɔri cɛnlɛ woolo pe tara
ti ni fuun ti shɔ mari ta, maga lɛ wa
Arinɔ lafogo ki na fɔ ma saa gbɔn
wa Yabɔki lafogo ki na, konaa maga
lɛ wa gbinri wi na fɔ ma saa gbɔn
wa Zhuridɛn gbaan wi na†.
23 Koni, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **11:17 11.17:** Nɔmbu 20.14-21 † **11:18 11.18:** Nɔmbu 21.4 † **11:22 11.22:** Nɔmbu 21.21-24

Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì kaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe purɔ ma pe tara ti kan Izirayɛli woolo pe yeri, mɛlɛ mboro wo nɛɛ jaa mberi shɔ pe yeri?
24 Ma yarisunŋgo Kemɔshi kì tara nda fuun kan ma yeri ti pye ma woro, ma siri ta ma woro le? Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo fun lì tara nda fuun kan we yeri, we seri ta fun ti pye we woro le?
25 Ma yɛn naga jate ma mbɔnrɔ Zipɔri pinambyɔ Balaki ŋa wìla pye Mowabu tara wunlunaŋa wi na wi le? Wi sila yɛnlɛ mbe kendige wɔ Izirayɛli woolo pe ni, wi sila si malaga gbɔn pe ni†.
26 Wele, naa Izirayɛli woolo pè pan ma cɛn wa Ɛshibɔn ca, naa wa Aroyɛri ca, naa ti kanŋgara na cara ti ni, konaa cara nda fuun ti yɛn wa Arinɔ lafogo ki yɔn na ti ni, yɛlɛ yɛn ki yɛlɛ cɛnmɛ taanri (300). Yiŋgi na ki wagati wi ni, ye sila siri shɔ pe yeri?
27 Mi wo na, mi si kala la kpɛ jɔgɔ ma na, ɛɛn fɔ mboro maa kapege piin na na, ma pan na malaga gbɔɔn na ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kiti kɔnfɔ, li kiti kɔn Izirayɛli setirige piile poro naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.»
28 Ɛɛn fɔ, Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi sila sɛnrɛ nda Zhɛfite wìla yo wi kan ti jate.

Zhɛfite wìla yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri

29 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye Zhɛfite wi ni. A wì si Galaadi tara naa Manase tara ti pari ma toro; ko puŋgo na, a wì si kari wa Mizipe ca, wa Galaadi tara, mɛɛ yiri le mbe sa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na.
30 A Zhɛfite wì si yɔn fɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ: «Na maga Amɔ cɛnlɛ woolo pe le na kɛɛ,
31 na mi ka ya pe ni mbe yiri wa pe yeri mbe pan yinŋge, yaraga yɛnwege ŋga fuun ka keli mbe yiri wa na go mbe pan mbanla fili, mi yaa ki tɛgɛ ki yɛ ma kan, mbege wɔ saraga sogowogo ma yeri.»
32 A Zhɛfite wì si kari ma saa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le wi kɛɛ.
33 A wì si pe gbo fɔ jɛŋgɛ, ma ca nafa ko shɔ pe yeri, maga lɛ wa Aroyɛri ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Miniti ca ki na, fɔ ma saa gbɔn Abɛli Keramimu ca ki na. A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si go sogo ma Izirayɛli woolo pe kan.
34 Malaga ki kɔŋgɔlɔ, a Zhɛfite wì si sɔngɔrɔ ma kari wa pe yeri wa Mizipa ca. Wi mbe wele, mɛɛ wi sumborombyɔ wi yan wila yoo pimbigile ke magala li na, na paan mboo fili. Wo nuŋgba wìla pye wi yeri wi pyɔ. Pinambyɔ sila pye wi yeri, sumborombyɔ wa yɛgɛ sila pye wi yeri naa.
35 Naa Zhɛfite wìla kaa wi yan sanga ŋa ni, jatere piriwɛn pi kala na, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi, ma sho fɔ: «E, na sumborombyɔ, mà kayaŋga le na ni. Mboro ma yɛn na jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki go ye. Katugu mì yɔn fɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mi se ya mbe yɔn sɔngɔrɔ naa†.»
36 A wi sumborombyɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na to, na kaa pye mà yɔn kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋga mà yo li kan, maga pye ma na na; katugu lì ti a mà kayaŋga wɔ ma mbɛnfɛnnɛ, Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni.»
37 A wì suu to wi pye naa fɔ: «Mi yɛn na yaraga nuŋgba yɛnri ma yeri. Maga yaga, ma yeyɛn shyɛn kan na yeri. Mi naa na nimbiile pe ni we yaa kari saa yanri wa yanwira ti na mbaa gbele wa; katugu mi yaa ku na mi fa naŋa kala jɛn.»
38 A Zhɛfite wì suu pye fɔ: «Ta kee.» A wì suu yaga, a wì kari ma saa yeŋge shyɛn ki pye. A wo naa wi nimbiile pe ni pè si kari wa yanwira ti na, ma saa na gbele wa wi naŋa kala mbajɛnwɛ pi kala na.
39 Naa yeyɛn shyɛn yìla kaa tin, a wì si sɔngɔrɔ wa wi to wi yeri. A wi

† **11:25 11.25:** Nɔmbu 22.1-6 † **11:35 11.35:** Nɔmbu 30.3

to wì suu tɛgɛ ma yɔn fɔlɔ na wìla lɛ li tɔn. Wìla ku maga ta wi fa naŋa kala jɛn.

Maga lɛ le ko na, a ki kala lì si koro Izirayɛli woolo pe kalɛgɛ.

40 Yɛlɛ pyew, Izirayɛli tara sumbonɔ pe ma kari ma saa gbele Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Zhɛfite wi sumborombyɔ wi kala na fɔ ma saa gbɔn piliye tijɛrɛ.

12

Zhɛfite naa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe malaga kala

1 Kona, a Efirayimu cɛnlɛ woolo pè si pe yɛɛ gbogolo ma kari wa Zafɔn ca†, ma saa Zhɛfite wi pye fɔ: «Yiŋgi na, mà si kari ma saa malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, mɛɛ si we yeri we pinlɛ ma ni? We yaa ma go ki sogo mbɔɔn pinlɛ mbɔɔn sogo go ki ni.»

2 A Zhɛfite wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi naa na woolo pe ni wàa pye malaga gbɔngɔ na Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, na mìla ye yeri ye pan yanla saga, ye sila pan mbe we saga.

3 Naa mìla kaa ki yan ye woro na paan mbanla saga, a mì silan yɛɛ go ki pɛrɛ ma kari ma saa to Amɔ cɛnlɛ woolo pe na na nuŋgba. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe le na kɛɛ. Yiŋgi na, a yè si pan mbe to na na nala, mbe malaga gbɔn na ni?»

4 Ko puŋgo na, a Zhɛfite wì si Galaadi tara nambala pe ni fuun pe gbogolo ma saa malaga gbɔn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe ni, ma ya pe ni. Ma si yala Efirayimu cɛnlɛ woolo pàa pye na Galaadi tara fɛnnɛ pe piin fɔ: «Ye yɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo mbele pè fe ma wɔ laga we ni, ma saa cɛn wa Manase cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.»

5 Galaadi tara fɛnnɛ pàa saa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsaga ki shɔ maga ta, ma konɔ li kɔn Efirayimu cɛnlɛ woolo pe na. Na Efirayimu cɛnlɛ woo wa ka fe mbe pan mbe gbɔn le ki laga ki na, pe maa yewe ma yo fɔ: «Ma yɛn Efirayimu cɛnlɛ woo le?» Na wiga pe yɔn sogo mbe yo fɔ: «Ayoo»;

6 kona pe mɛɛ wi pye ma yo wigi yo fɔ: «Shibolɛti†.» Wi mɛɛ yo fɔ: «Sibolɛti», katugu wi saa ya mbege sɛnpyɔ wi yo wi yowo pi yɔn paa pe yɛn. Pe mɛɛ wi yigi maa gbo wa Zhuridɛn gbaan wi kɔnsaga ki ni. Ki wogo ki na pàa lere waga nafa shyɛn ma yiri shyɛn (42 000) wo gbo Efirayimu cɛnlɛ woolo pe ni.

7 Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Zhɛfite wìla pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Ko puŋgo na, a wì si ku, a pòo le wa Galaadi tara ca ka ni.

Kiti kɔnfɛnnɛ Ibizan, naa Elɔn konaa Abidɔn pe kala

8 Zhɛfite wi kuŋgɔlɔ, a Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa Ibizan wì si pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara.

9 Pinambiile nafa ma yiri kɛ naa sumborombiile nafa ma yiri kɛ pàa pye wi yeri. Wìla cɛngɛlɛ kele yɛgɛ sumbonɔ pɔri wi pinambiile pe kan, ma wi sumborombiile pe kan cɛngɛlɛ kele yɛgɛ pinambiile yeri, a pè pe pɔri pe jɛɛlɛ. Wìla Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sin fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn.

10 Ko puŋgo na, a Ibizan wì si ku, a pòo le wa Betilɛɛmu ca.

11 Abizan wi kuŋgɔlɔ, a Zabulɔn cɛnlɛ woolo naŋa Elɔn wì si pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɛ.

12 Ko puŋgo na, a Elɔn wì si ku, a pòo le wa Ayalɔn ca, wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara.

13 Wo puŋgo na, Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Ilɛli wi pinambyɔ Abidɔn wì si pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara.

14 Pinambiile nafa shyɛn naa pishyɛnwoolo nambala nafa ma yiri kɛ pàa pye wi yeri. Sofile nuŋgba nuŋgba la pye pe ni fuun pe yeri, a paa nuru pe na. Wìla Izirayɛli

† **12:1 12.1:** Zhozu 13.27 † **12:6 12.6:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Shibolɛti kɔrɔ wowi ŋa lafogo.

tara ti yɛgɛ sin fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔlɔtaanri.
15 Naa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Ilɛli
wi pinambyɔ Abidɔn wìla kaa ku, a
pè suu le wa Piratɔn ca, wa Efiray-
imu tara, wa Amalɛki setirige piile
pe yanwiga ki na.

13

Kiti kɔnfɔ Samisɔn wi kala

1 Kona Izirayɛli woolo pè sigi lɛ
naa na kapege piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na. A lì si pe le Filisiti tara
fɛnnɛ pe kɛɛ fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ
nafa shyɛn.
2 Ki sanga wi ni, naŋa wà la pye
wa Zoreya ca ki ni, ma yiri wa Dan
setirige ki ni, pàa pye naa yinri
Manowa. Wi jɔ wìla pye jambasee,
pyɔ sila pye pe yeri.
3 Pilige ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wì suu yɛɛ naga ki jɛlɛ wi
na maa pye fɔ: «Ma yɛn jambasee,
ma fa pyɔ ta gbɛn. Ɛɛn fɔ, ma yaa
kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se.
4 Mbege lɛ yiŋgɔ, ma yɛɛ yingiwɛ
jɛn. Maga ka duvɛn nakoma sinmɛ
wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ. Yaraga ŋga ki
yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, maga
ka ka ka;
5 katugu ma yaa kugbɔ lɛ mbe
pinambyɔ se. Ki pinambyɔ wi
yaa pye naziriwoo† mbe tɛgɛ wi
yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege lɛ le wi
sepilige ki na. Yunŋguluwo si daga
mbe ye wa wi go. Wo wi yaa kaga lɛ
mbaa Izirayɛli woolo pe shoo Filisiti
tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»
6 A jɛlɛ wì si saa ki yo wi pɔlɔ
wi kan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere wa wì yɛɛ
naga na na, wi cɛnlɔmɔ pi yɛn paa
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn. Maga wi yan
wi yɛn fyɛrɛ ni. Mi suu yewe wi
yirisaga ki ni. Wi suu mɛgɛ ki naga
na na.
7 Ɛɛn fɔ, wìgi yo na kan ma yo
mi yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se,
fɔ mii daga mbe duvɛn wɔ nakoma
mbe sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ;
konaa mi ka ka yaraga ŋga ki yɛn
fyɔngɔ ni ka ka, katugu pyɔ wi yaa
ka pye mbe tɛgɛ wi yɛ Yɛnŋɛlɛ kan,
mbege lɛ le wi sepilige ki na fɔ sa
gbɔn wi kupilige ki na.»
8 Kona, a Manowa wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa mà keli ma torogo
laga we yeri, mila ma yɛnri maa
torogo laga naa we yeri, pyɔ ŋa wi
yaa se, wi pan wi we naga ŋga we
daga mbe pye wi wogo na ki ni.»
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Manowa wi
yɛnrɛwɛ pi logo maa kala li yɔn. A
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si kaa sɔngɔrɔ
ma pan wa jɛlɛ wi tanla naa, maa ta
wìla pye ma cɛn wa kɛrɛ. Manowa
wi sila pye wa jɛlɛ wi ni.
10 A wì si fe ma saa ki yo wi pɔlɔ
wi kan fɔ: «Wele, naŋa ŋa wìla pan
na kɔrɔgɔ kokopilige, wì sɔngɔrɔ ma
pan na kɔrɔgɔ naa.»
11 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Manowa wì si yiri ma taga wi jɔ wi
na ma saa gbɔn wa naŋa wi tanla,
ma suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma
yɛn naŋa ŋa wìla para na jɔ wi ni
le?»
A wì suu pye fɔ: «Ee, muwi.»
12 A Manowa wì suu pye fɔ: «Koni,
na ma sɛnrɛ ti ka kari yɛɛ yɔn fili
sanga ŋa ni, yiŋgi we daga mbaa
piin pyɔ wi kanŋgɔlɔ? Wo yɛrɛ wi
daga mbaa yiŋgi piin?»
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì
si Manowa wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yaara nda fuun mì naganaga ma jɔ
wi na, wi daga mboo yɛɛ yigi ti ni.
14 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri wa
ɛrɛzɛn wi ni, wii daga mbe ka ka. Wi
ka ka duvɛn nakoma sinmɛ wɛlɛwɛ
pa yɛgɛ wɔ. Yaraga ŋga fuun ki yɛn
fyɔngɔ ni wiga ka ka ka. Sɛnrɛ nda
fuun mì yo wi kan wiri yigi jɛŋgɛ
wila tanri ti na.»
15 Kona, a Manowa wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi pye fɔ: «Ki
yaga ma we sige jɛnri, we yaa sa
sikapige gbo mbege sɔgɔ ma kan.»
16 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na ma ka yo

† **13:5 13.5:** Naziriwoo wo wi yɛn lere ŋa wi maa yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri, mbaa tunŋgo piin li kan.

mbe koro laga, yaakara nda ma yaa kan na yeri, mi se ta ka. Ɛɛn fɔ, na ma mbe yɛnlɛ, ma saraga sogowogo wɔ maga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.» Manowa wi sila ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛrɛgɛ lawi.

17 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yewe ma yo fɔ: «Pe maa ma yinri mɛlɛ, jaŋgo sɛnrɛ nda mà yo, na ti ka ka ti yɛɛ yɔn fili, we ta wɔɔn gbɔgɔ?»

18 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ na mɛgɛ ko yewe? Ki yɛn Kafɔnnɔ mɛgɛ.»

19 Kona, a Manowa wì si sikapige ka yigi konaa ma muwɛ saraga taga ki na, mari pye saraga sogowogo maga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa walaga ki na. Ma Manowa wo naa wi jɔ wi ni pe ta pàa pye nari wele, a kafɔnnɔ là si pye.

20 Saraga kìla pye na sori kasɔn ŋga ni, naa kasɔn yinnɛ laa kaa na yinrigi wa saraga wɔsaga ki na na kee wa naayeri, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si yiri wa ki kasɔn yinnɛ li ni ma kari wa naayeri. Naa Manowa naa wi jɔ wi ni pàa kaa ko yan ma, a pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi sila wi yɛɛ naga naa Manowa wo naa wi jɔ pe na. Kona, a Manowa wì si jɛn maga jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛrɛgɛ lawi.

22 A wì suu jɔ wi pye fɔ: «Kaselege ko na, we yaa ku, katugu wè Yɛnŋɛlɛ li yan.»

23 Ɛɛn fɔ, a wi jɔ wì sho fɔ: «Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe we gbo, li se jɛn na yɛnlɛ we saraga sogowogo naa we muwɛ saraga ki na; li se jɛn naga kagala ŋgele ke ni fuun ke naga we na; li se jɛn na ki sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo we kan nala.»

24 A wi jɔ wì si kaa pinambyɔ se maa mɛgɛ taga naa yinri Samisɔn. A pyɔ wì si yiri ma lɛ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw wi na.

25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì sigi lɛ na tunŋgo piin wa wi kotogo na, maa ta wa Mahane Dan ca, wa Zoreya naa Ɛshitawɔli cara ti sɔgɔwɔ pi ni.

14

Samisɔn wìla Filisiti tara fɛnnɛ jɔ wa pɔri

1 Pilige ka, a Samisɔn wì si kari wa Timina ca, mɛɛ saa Filisiti tara fɛnnɛ sumboro wa yan wa; a wi yɛgɛ si yiri sumboro wi na.

2 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan pe ca, a wì sigi yo wi to naa wi nɔ pe kan fɔ: «Mì jɛlɛ wa yan wa Timina ca, wa Filisiti tara fɛnnɛ jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ. Mi yɛn na jaa ye saa yɛnri na kan.»

3 A wi to naa wi nɔ pè suu pye fɔ: «Sumboro wa woro laga ma cɛnlɛ woolo pe sumborombiile pe sɔgɔwɔ wi le, nakoma laga we cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ wi le, fɔ ma kari ma sa jɛlɛ lagaja wa Filisiti tara fɛnnɛ mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ poro yeri?»

Ɛɛn fɔ, a Samisɔn wì suu to wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ko sumboro wo wìlan ndanla, saa yɛnri na kan.»

4 Wi to naa wi nɔ wi ni, pe sila ki jɛn mbe yo pa ki kala lì yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri; katugu làa pye na jaa malaga mbe yiri Samisɔn naa Filisiti tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. Mà jɛn ki sanga wi ni, Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye ma cɛn Izirayɛli woolo pe go na.

5 A Samisɔn naa wi to konaa wi nɔ wi ni, pè si kari wa Timina ca. Naa pàa ka saa gbɔn wa Timina ca ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti na, a jara yirifɔnŋɔ wà si fo ma yiri na kuunru nɛɛ paan Samisɔn wi kɔrɔgɔ.

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Samisɔn wi ni, ma yala yarigbɔngɔ sila pye wi kɛɛ. A wì si jara wi yigi maa wali shyɛn paa yɛgɛ ŋga na pe ma sikapige wali shyɛn we. Ɛɛn fɔ, wi sila ki wogo ki yo wi to naa wi nɔ pe kan.

7 Ko puŋgo na, a wì si kari ma saa yo sumboro wi ni. Sumboro wìla pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ.

8 Naa wagati wà la kaa toro, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa mbe sa sumboro

wi jayire pye. Wi karisaga, a wì si kɛ mbe kari sa jara kugo ki wele, mɛɛ saa sɛnrɛgɛ yan kì ye wa ki kugo ki ni ma tunwɔ le.
9 A wì si ka wɔ maga yigi kɛɛ naga kaa na tanri na kee. Naa wìla ka saa wi to naa wi nɔ pe yigi, a wì si ka kan pe yeri, a pège ka. Ɛɛn fɔ, wi sila ki yo pe kan mbe yo wìgi wɔ jara kugo ni.
10 A Samisɔn wi to wì si kari wa jɛlɛ wi woolo pe yeri jayire wogo ki na. A Samisɔn wì si jayire sɔgɔlɔ gbɔlɔ li sɔgɔ ma yala lefɔnmbɔlɔ pe kalɛgɛ ki ni.
11 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa wi yan, a pè si lefɔnmbɔlɔ nafa ma yiri kɛ wɔ ma pe pinlɛ wi ni, pe pye wi nimbiile.
12 A Samisɔn wì si lefɔnmbɔlɔ pe pye fɔ: «Mi yaa nandalenɛ la wa ye kan, na yaga li kɔrɔ wi jɛn mboo yo na kan sanni jayire limɛ piliye kɔlɔshyɛn yi sa kɔ, pa mi yaa ye kan derigbɔrɔ gbɔrɔ nafa ma yiri kɛ konaa bunduye nafa ma yiri kɛ ni.
13 Ɛɛn fɔ, na yee ya mbeli kɔrɔ wi jɛn mboo yo na kan, pa yoro ye yaa mi kan derigbɔrɔ gbɔrɔ nafa ma yiri kɛ naa bunduye nafa ma yiri kɛ pe ni.» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma nandalenɛ li wa, we yɛn na nuru ma yeri.»
14 Kona, a Samisɔn wì si pe pye fɔ:
«Ŋga pe maa kaa kà yiri wa ŋa wi
maa kaa wi ni;
ŋga kì tanla kà yiri wa ŋa wì ŋgban
wi ni.»
Maga yigi ma saa gbɔn piliye taanri lefɔnmbɔlɔ pe sila ya mbeli kɔrɔ wi yo.
15 Ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a pè si saa Samisɔn wi jɔ wi pye fɔ: «Ma pɔlɔ wi nɛgɛ maa yewe nandalenɛ li kɔrɔ wi ni ma pan maa yo we kan, nakoma we yaa ma sogo mboro naa ma go woolo pe ni. Yè we yeri mbe pan mbe we kɛɛ yaara ti shɔ we yeri wi kɛ?»
16 Kona, a Samisɔn jɔ wi nɛɛ gbele mɛɛ saa wi pɔlɔ wi pye fɔ: «Mi woro mɔɔ ndanla, mi yɛn mɔɔ mbɛn. Mà nandalenɛ wa na sefɛnnɛ pe kan, mɛɛ sili kɔrɔ wi yo na kan.»
A Samisɔn wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, mi sili kɔrɔ wi yo yɛrɛ na to naa na nɔ pe kan, mɛlɛ mbe suu yo mboro kan?»
17 Jɛlɛ wìla koro na gbele Samisɔn wi puŋgo na fɔ ma saa jayire limɛ piliye kɔlɔshyɛn yi kɔ. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a wì sili kɔrɔ wi yo wi kan, katugu jɛlɛ wi gbeere tìla pye naa tege. A wì si fyɛɛlɛ ma saa ki yo wi sefɛnnɛ pe kan.
18 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na sanni yɔnlɔ ki sa to, a ca lefɔnmbɔlɔ pè si saa Samisɔn wi pye fɔ:
«Yiŋgi ki yɛn ma tanla ma wɛ
sɛnrɛgɛ na?
Yiŋgi ki yɛn ma ŋgban ma wɛ jara
na?»
A Samisɔn wì si pe pye fɔ:
«Ndɛɛ ki pye ye falinɛrɛ capige ye si
jaga pɔ na nasumboro wi na
mbege tile,
ye se jɛn nala nandalenɛ li kɔrɔ wi
jɛn.»
19 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Samisɔn wi ni, a wì si yiri ma kari wa Asikalɔn ca ki ni, ma saa nambala nafa ma yiri kɛ gbo, ma pe yaripɔrɔ ti lɛ, ma pan ma ki bunduye pe kan mbele pàa nandalenɛ li kɔrɔ wi yo pe yeri. Wi nawa pìla ŋgban fɔ jɛŋgɛ, a wì si sɔngɔrɔ ma kari pe ca.
20 Lefɔnŋɔ ŋa wìla pye wi wɔnlɔ jayire ti nɔgɔ, a pè suu jɔ wi kan wo yeri.

15

Samisɔn wìla kayaŋga wɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni

1 Naa wagati wà la kaa toro, bile kɔnsanga wa ni, a Samisɔn wì si kari saa jɔ wi shari. Wìla sikapige† yigi ma kari ki ni wi kan. A wì sho fɔ: «Mi yɛn na jaa mbe ye na jɔ wi kɔrɔgɔ wa wi wɔnlɔgo.» Ɛɛn fɔ, wi jɔ to wi sila yɛnlɛ wi ye wa.

† **15:1 15.1:** Zhenɛ 38.17

2 Wi nafɔ wìla wi pye fɔ: «Mìla ki
jate ma yo wɔ̀ɔn mbɛn, kì kaa pye
ma, a mì suu kan ma wɔnlɔ wi yeri.
Wi jɔnlɔ sumboro wo si yɔn ma wɛ
wo yɛrɛ jate wo na wi le? Wo lɛ njɔfɔ
wi yɔnlɔ.»
3 A Samisɔn wì sho fɔ: «Koni
kapege ŋga mi yaa pye Filisiti tara
fɛnnɛ pe na, lere se ya mbanla jɛrɛgi
ki wogo ki na.»
4 Kona, a Samisɔn wì si kari ma
saa kombokara cɛnmɛ taanri (300)
yigi mari pɔpɔ ti yɛɛ na shyɛnzhyɛn
wa ti nara ti na, mɛɛ sɛngɛmbanra
wara ja mari nuŋgba nuŋgba pɔpɔ
nara shyɛnzhyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni.
5 A wì si kasɔn le sɛngɛmbanra ti
ni mɛɛ kombokara ti wa wa Filisiti
tara fɛnnɛ pe bile kɛɛrɛ ti ni. A
kasɔn kì si bile pɔgɔlɔ koro naa bile
ŋa wìla pye yere na wi sogo fɔ ma
saa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa oliviye tire
kɛɛrɛ ti ni mari sogo.
6 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si yewe ma
yo fɔ: «Ambɔ wi ko kala na lo pye?»
A pè si pe pye fɔ: «Timina ca fɛnnɛ
naŋa wi nafɔ Samisɔn wowi, katugu
wi nafɔ wùu jɔ wi shɔ wi yeri maa
kan lefɔnnɔ ŋa wìla pye wi wɔnlɔ wi
yeri.» Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè
si kari ma saa jɛlɛ wo naa wi to wi
ni pe sogo.
7 A Samisɔn wì si pe pye fɔ:
«Kì kaa pye pa yègɛ pye yɛɛn, mi
sanla wogo ki yaga, fɔ ndɛɛ mbege
kayaŋga wɔ ye ni.»
8 A wì si to pe na malaga ni ma
pe gbɔn jɛŋgɛ ma pe lɛgɛrɛ gbo. Ko
puŋgo na, a wì si kari ma saa cɛn
wa Etamu† ca waliwege ki ni.

Samisɔn wìla malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni naa

9 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè
si yiri ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki kan wa Zhuda cɛnlɛ
woolo pe tara mɛɛ jaraga ma saa
gbɔn wa Lehi ca ki na.
10 A Zhuda cɛnlɛ woolo pè si pe
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si
pan mbe to we na malaga ni?»
A pè sho fɔ: «Wè pan mbe
Samisɔn yigi mboo pɔ mboo jɔlɔ paa
yɛgɛ ŋga na wì we jɔlɔ we.»
11 Naa Zhuda cɛnlɛ woolo pàa kaa
ki logo ma, a nambala waga taanri
(3 000) si kari Samisɔn wi kɔrɔgɔ wa
Etamu ca waliwege ki ni, ma saa wi
pye fɔ: «Ma sigi jɛn mbe yo Filisiti
tara fɛnnɛ pe yɛn ma cɛn we go na
wi le? Yiŋgi na, a mà si kala kɔn ma
wa we na?»
A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Pànla jɔlɔ yɛgɛ ŋga na, pa mì pe
jɔlɔ ma fun.»
12 A pè sho fɔ: «Wè pan laga
mbɔɔn pɔ mbe sɔɔn le Filisiti tara
fɛnnɛ pe kɛɛ.»
A Samisɔn wì si pe pye fɔ: «Ye
wugu yanla kan fɔ yoro jate ye sanla
gbo.»
13 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, we woro na jaa mbɔɔn gbo.
We yɛn na jaa mbɔɔn pɔ sɔɔn le
pe kɛɛ ko cɛ.» Kona, a pè suu pɔ
maŋgala fɔnŋgɔlɔ shyɛn ni, mɛɛ yiri
wi ni wa waliwege ki ni.
14 Naa Samisɔn wìla ka saa gbɔn
wa Lehi ca, a Filisiti tara fɛnnɛ pè
si pan maa fili nɛɛ jɔrɔgi, na yɔgɔri.
Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si
ye Samisɔn wi ni. Pàa wi kɛyɛn yi
pɔ maŋgala ŋgele ni, a kè si kanŋga
ma pye paa lɛn jese ma kaa sogo we.
A kè si kɔɔnlɔ ma wɔ wa wi kɛyɛn
yi na.
15 A wì si wele mɛɛ sofile tugbila
kajelege ka yan, kìla pye tipirige. A
wì sigi lɛ mɛɛ ki tɛgɛ ma nambala
waga kele (1 000) gbo ki ni.
16 Kona, a Samisɔn wì sho fɔ:
«Gboolo gbogolosaga nuŋgba ŋga,
gboolo gbogolosaga shyɛn
ŋga.
Mì pe gbo sofile tugbila kajelege
nuŋgba ni.
Mì sofile tugbila kajelege nuŋgba
tɛgɛ ma lere waga kele (1 000)
gbo ki ni.»
17 Ki sɛnrɛ ti yoŋgɔlɔ, a Samisɔn
wì si sofile tugbila kajelege ki wa wa

† **15:8 15.8:** 2 Kuro 11.6 † **15:17 15.17:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Aramati Lehi kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Tugbila kajelege tinndi.

yɛgɛ. A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Aramati Lehi†.

18 Maga ta wɔgɔ kìla Samisɔn wi yigi fɔ jɛŋgɛ, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Mboro màga yawa gbɔɔ mba pì kan mi ŋa ma tunmbyee na yeri. Koni ma yaa ti mbe ku wɔgɔ ki kɛɛ, mbanla yɛɛ le ki leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe kɛɛ wi le?»

19 Kona, walaga ŋga kìla pye wege ni wa Lehi ca, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi wali. A tɔnmɔ si janri ma yiri wa ki ni, a Samisɔn wì si wɔ mɛɛ yiri ma fanŋga ta naa. A pè sigi pulugo ki mɛgɛ taga naga yinri Ɛni Akore†. Ki pulugo ki yɛn wa Lehi ca ali ma pan gbɔn nala.

20 Samisɔn wìla pye kiti kɔnfɔ wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ nafa, ma yala Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye fanŋga ki na sanga ŋa ni wi ni.

16

Samisɔn wìla kari wa Gaza ca

1 Pilige ka, a Samisɔn wì si kari wa Gaza ca mɛɛ saa nanjaa wa yan. A wì si kari sa sinlɛ wi ni.

2 A pè sigi yo Gaza ca woolo pe kan fɔ: «Samisɔn wi yɛn laga ca ki ni.» Kì pye ma, a pè si yere ma ca ki maga, ma lara, ma ca ki yeyɔngɔ ki sige yembinɛ li ni fuun li ni. Ɛɛn fɔ pàa yere pe sila kala la pye ki yembinɛ li ni. Pàa pye na pe yɛɛ piin ma yo na laga ki ka laga ko pe yaa wi gbo.

3 Ɛɛn fɔ Samisɔn wìla sinlɛ fɔ ma saa gbɔn yinndɛgɛ ki na. Yinndɛgɛ ki na, a wì si yiri ma saa gbɔn ca ki yeyɔngɔ ki na, mɛɛ kɔrɔ piile pe yigi ma pinlɛ kanŋgara na tire shyɛn ti ni, naa gbaserege ki ni mari tilele mari kɔlɔgi, mɛɛ ti ni fuun ti lɛ mari taga pajogo na ma saa ti wa wa yanwiga ŋga ki yɛn wa Eburɔn ca yɛsinmɛ pi na ki go na.

Samisɔn naa jɛlɛ ŋa pàa pye na yinri Delila pe kala

4 Ko puŋgo na, a Samisɔn wì si jɛlɛ wa yan, a wi kala lì suu ndanla. Pàa pye naa yinri Delila, wìla pye ma cɛn ca ka ni wa Sorɛki gbunlundɛgɛ ki ni.

5 A Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si kari ma saa Delila wi pye fɔ: «Samisɔn wi nɛgɛnɛgɛ, fanŋga gbɔgɔ ŋga ki yɛn wi ni, maga yirisaga ki jɛn, konaa we mbe ya mboo yigi mboo pɔ yɛgɛ ŋga na wiga ka ya yaraga pye we. Pa we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yaa ma kan warifuwe pyɔ waga keleŋgele naa cɛnmɛ cɛnmɛ (1 100) ni.»

6 Kona, a Delila wì si Samisɔn wi yewe ma yo fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma fanŋga gbɔgɔ ki maa yinrigi laga ŋga na maga yo na kan. Yiŋgi pe mbe ya tɛgɛ mbɔɔn pɔ sɔɔn fanŋga ki kɔ?»

7 A Samisɔn wì suu pye fɔ: «Na paga na pɔ maŋgala tipiŋgele kɔlɔshyɛn ni, ŋgele ke fa waga gbɛn, kona pa na fanŋga ki yaa kɔ, mi yaa pye paa leele sanmbala pe yɛn.»

8 A Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si saa maŋgala tipiŋgele kɔlɔshyɛn kan Delila wi yeri, ke sila waga. A wì si Samisɔn wi pɔ ke ni.

9 Kìla yala nambala pèle la pye ma lara wa Delila wi kɔrɔgɔ, wa yumbyɔ wi ni. A wì si fo ma gbele ma yo fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» A wì si maŋgala ke kɔɔnlɔ paa yɛgɛ ŋga na lɛn jese ma kaa sogo we. Kì pye ma, pe sila wi fanŋga ki tasaga ki jɛn.

10 Kona, a Delila wì si Samisɔn wi pye fɔ: «Wele, maa tɛgɛ na na, nala fanla. Koni mila ma yɛnri pe mbe ya mbɔɔn pɔ yaraga ŋga ni, ki yo na kan.»

11 A Samisɔn wì suu pye fɔ: «Na paga na pɔ maŋgala fɔnŋgɔlɔ ni, ŋgele pe fa tɛgɛ mbe yaraga pɔ ke ni gbɛn, kona na fanŋga ki yaa kɔ, pa mi yaa pye paa leele sanmbala pe yɛn.»

12 Kona, a Delila wì si maŋgala fɔnŋgɔlɔ lɛ maa pɔ ke ni, mɛɛ wi pye

† **15:19 15.19:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, maga logo Ɛni Akore ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Ŋa wi maa yɛnri wi pulugo.

fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» Kìla yala leele pèle la pye ma lara wa yumbyɔ wi ni, wa go. Ɛɛn fɔ, a Samisɔn wì sigi maŋgala ke kɔɔnlɔ ma ke wɔ wa wi kɛɛ ki na, paa lɛn jese yɛn.

13 A Delila wì si Samisɔn wi pye fɔ: «Ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ma yɛn na tɛgɛ na na, nala fanla. Koni ki yo na kan. Yiŋgi pe mbe ya tɛgɛ mbɔɔn pɔ?»

A Samisɔn wì suu pye fɔ: «Na maga na go njegele kɔlɔshyɛn ke pinlɛ mbe ke ti wa gbɛrɛ niri wi ni, pa na fanŋga ki yaa kɔ, pa mi yaa pye paa leele sanmbala pe yɛn.»

14 Kona, a Delila wì si Samisɔn wi pye a wì wɔnlɔ, mɛɛ wi go njegele kɔlɔshyɛn ke ti wa gbɛrɛ niri wi ni, mɛɛ ke yigi baŋgɔlɔma ni. Ko pyeŋgɔlɔ, a wì si gbele ma yo fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» A wì si yɛn ma yiri wa wi wɔnlɔwɔ pi na, mɛɛ niri wi kɔw ma pinlɛ baŋgɔlɔma wi ni†.

15 Kona, a Delila wì suu pye fɔ: «Ma mbe ya mbege yo mɛlɛ fɔ na kala li yɛn mɔɔ ndanla, mbe sigi ta ma woro nɔɔ nawa sɛnrɛ ti yuun na kan. Mà tɛgɛ na na fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔ taanri, mà je ma yo ma sɔɔn fanŋga gbɔgɔ ki yirisaga ki naga na na.»

16 Delila wìla pye naa tege yewige ki ni pilige pyew. Wìla yanra wi na ki kala li ni, fɔ a kì ka saa cɛn ndɛɛ Samisɔn wi mbe ku. Wii ya mbege kun wi yɛɛ ni naa.

17 Kì pye ma, a Samisɔn wì suu nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo wi kan ma yo fɔ: «Yunŋguluwo fa ye wa na go ki ni mbe yan fyew, katugu mi yɛn naziriwoo ma tɛgɛ na yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, maga lɛ wa na sepilige ki na. Na paga na go ki kulu, pa na fanŋga ki yaa wɔ na ni, mi yaa pye fanŋga fu, mbe pye paa leele sanmbala pe yɛn.»

18 Naa Delila wìla kaa ki jɛn ma yo wùu nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo wi kan, a wì si ti a pè saa ki yo Filisiti tara fɛnnɛ teele pe kan ma yo fɔ: «Ye pan laga, katugu koni wogo ko na, wùu nawa sɛnrɛ ti ni fuun ti yo na kan.» Kì pye ma, a pè si kari wa wi yeri penjara nda pàa yo pe yaa kan wi yeri ti ni.

19 A Delila wì si Samisɔn wi pye, a wì wɔnlɔ wa wi tɔɔrɔ ti na. A wì si naŋa wa yeri, a wì pan maa go njegele kɔlɔshyɛn ke kulu. A Delila wì sigi lɛ na fanŋga taa wi na, katugu wi fanŋga kìla wɔ wi ni.

20 Kona, a Delila wì sho fɔ: «Samisɔn, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan mbe to ma na.» A wì si yɛn ma yiri wa wɔnlɔwɔ pi na, ma sho fɔ: «Mi yaa na yɛɛ wɔ kala paa yɛgɛ ŋga na kagala koŋgbanŋgala kè toro we.» Ɛɛn fɔ, wi sila ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa laga wi puŋgo na.

21 A Filisiti tara fɛnnɛ pè suu yigi maa yɛngɛlɛ ke yaari† wi na. Ko puŋgo na, a pè si kari wi ni wa Gaza ca, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ shyɛn ni. Tira sinndɛlɛgɛ ŋga pe maa sunrugu na tire ki na, a pè suu wa, a wìla yarilire tire ki na wa kaso go ki ni.

Samisɔn wìla kayaŋga wɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni mɛɛ ku

22 Samisɔn wi go ki kuluŋgɔlɔ, sanni jɛnri, a wi yinzire ti nɛɛ yinrigi.

23 A Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si kaa pe yɛɛ gbogolo mbe saraga gbɔgɔ wɔ pe yarisunŋgo Dagɔn ki yeri mbe yɔgɔri. Pàa pye na yuun fɔ:

«We yarisunŋgo ki we mbɛnfɔ Samisɔn wi le we kɛɛ.»

24 Naa leele pàa kaa wi yan, a pe nɛɛ pe yarisunŋgo ki sɔnni na yuun fɔ:

«We yarisunŋgo kì we mbɛnfɔ wi le we kɛɛ,

† **16:14 16.13-14:** Vɛrise kɛ ma yiri taanri wi sɛnrɛ puŋgo woro to naa vɛrise kɛ ma yiri tijɛrɛ wi lɛsaga sɛnrɛ ti woro wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni; ɛɛn fɔ pa ti yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa pè kanŋga Girɛki sɛnrɛ ni wi ni. † **16:21 16.21:** Mbe yɛngɛlɛ ke yaari pàa pye naga piin leele mbele pe ma yigi malaga poro na (1 Sami 11.2; 2 Wunlu 25.7).

wo ŋa wìla pye na we tara woolo
pe jogo, ma lelɛgɛrɛ gbo we ni
we.»
25 Ma pe ta pàa pye na yɔgɔri, a pè
si kaa yo fɔ: «Ye sa Samisɔn wi yeri
wa wi pan wila we piin waa tɛgɛ.» A
pè si saa wi yirige wa kaso go ki ni,
a wì pan na pe piin paa tɛgɛ. Pàa wi
yerege wa go ki tiyagala ke sɔgɔwɔ.
26 A Samisɔn wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla
pye wi kanŋgala li yigifɔ wi pye
fɔ: «Kari na ni mbe sa jiri tiyagala
ŋgele ke yuŋgbɔgɔ ki tɔgɔ ke na,
jaŋgo mbe jiige ke na.»
27 Ma si yala go kìla pye ma yin
nambala naa jɛɛlɛ pe ni. Filisiti
tara fɛnnɛ teele pe ni fuun pàa pye
wa. Nambala naa jɛɛlɛ pe ni, lere
waga taanri (3 000) wìla pye ma cɛn
wa birigo ki naayeri na Samisɔn wi
wele, a wila pe piin paa tɛgɛ.
28 Kona, a Samisɔn wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma jatere pye
na na. E, Yɛnŋɛlɛ, fanŋga kan na
yeri naa kansaga nuŋgba, ki yɔnlɔ
na li na jaŋgo mbe kayaŋga wɔ
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni na yɛngɛlɛ
shyɛn ŋgele pè yaari ke kala na.»
29 A Samisɔn wì si jiri nando-
gomɔ tiyagala shyɛn ŋgele kàa go
ki yerege ke na, ma kɛyɛn kan ke
na ma gbɔw jɛnri, mɛɛ wi kalige ki
taga nuŋgba na ma kamɛŋgɛ ki taga
sanna li na.
30 A wì sho fɔ: «Mbe pinlɛ mbe
ku Filisiti tara fɛnnɛ pe ni fuun pe
ni ja.» Kona, a wì si tiyagala ke
wɔnrɔgɔ wi fanŋga ki ni fuun ki ni.
A go kì si to Filisiti tara fɛnnɛ teele
pe na, konaa janwa ŋa fuun wìla pye
wa go ki ni pe na. Ki pyelɔmɔ pi na
ma, leele mbele Samisɔn wìla gbo wi
kusanga wi ni, poro la lɛgɛ ma wɛ
wìla pye yinwege na sanga ŋa ni ma
mbele gbo poro na.
31 Kona, a wi sefɛnnɛ naa wi sege
woolo pe ni fuun pè si pan maa gboo
wi lɛ ma kari wi ni. A pè si saa wi le
wa wi to Manowa wi fanga ki ni, wa
Zoreya ca naa Ɛshitawɔli ca sɔgɔwɔ
pi ni. Samisɔn wìla pye kiti kɔnfɔ
wa Izirayɛli tara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ
nafa.

DAN CƐNLƐ WOOLO KONAA PE YƐNŊƐLƐ GBƆGƆSAGA

17

17–18

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Mika wi yarisunŋgo sunzaga kala

1 Naŋa wà la pye ma cɛn wa
Efirayimu yanwira tara ti ni, pàa pye
naa yinri Mika.
2 Pilige ka, a wì suu nɔ wi pye fɔ:
«Nɔ, ma warifuwe pyɔ waga kele
naa cɛnmɛ (1 100) ŋa pàa yu ma
yeri, a mà yoo wi daŋga na yɛgɛ na
we, wele, ki penjara ti yɛn laga na
yeri. Muwi mìla ti lɛ.» Kona, a wi
nɔ wì sho fɔ: «Na pinambyɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na!»
3 A Mika wì sigi warifuwe pyɔ
waga kele naa cɛnmɛ (1 100) wi kan
wi nɔ wi yeri. A wi nɔ wì sho fɔ:
«Na pinambyɔ, mìgi kɔn maga tɛgɛ
mbege penjara ti tɛgɛ ti yɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan ma kala na, jaŋgo
ti tɛgɛ ti yaraga yanlɛgɛ ka gbegele
yarisunŋgo, ŋga pe warifuwe yan
maga gbegele. Ki kala na ti nda, mi
yɛn nari sɔngɔri ma na.»
4 Ɛɛn fɔ, a Mika wì si penjara ti
sɔngɔrɔ naa wi nɔ wi na. A wi nɔ wì
si warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn wɔ wa
ti ni mari kan tuguron yanfɔ wa yeri.
A wo siri yan ma yaraga yanlɛgɛ ka
gbegele yarisunŋgo. A pè si saa ki
yerege wa Mika wi go.
5 Ma si yala ki Mika we, Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔsaga kà la pye wa wi go. A
wì si efɔdi wa gbegele, konaa go
yarisunndo ni, mɛɛ wi pinambyɔ wa
tɛgɛ, a wì pye wi saraga wɔfɔ.
6 Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila
pye Izirayɛli tara ti go na. Lere
nuŋgba nuŋgba pyew wìla pye na
tanri na yala wi nandanwa kala lo
ni.
7 Lefɔnŋɔ wà la pye ma cɛn wa
Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara, ma yiri

wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Levi setirige pyɔ lawi.
8 A ki naŋa wì si yiri wa Betilɛɛmu
ca, wa Zhuda tara mbe kari sa
cɛnsaga lagaja laga ka ni. Maa ta wa
konɔ wila kee, a wì si saa gbɔn wa
Efirayimu yanwira tara ti ni konaa
ma saa gbɔn fɔ wa Mika go ki na.
9 A Mika wì suu yewe ma yo fɔ:
«Mà yiri se yeri?» A wì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Mi yɛn Levi setirige pyɔ,
ma yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda
tara. Mi yɛn na cɛnsaga lagajaa na
toro.»
10 A Mika wì suu pye fɔ: «Koro
laga na yeri, ma pye paa na to yɛn,
ma pye na saraga wɔfɔ. Mi yaa lɔɔn
kaan warifuwe pyɔ kɛ kɛ ni yɛlɛ
pyew, naa yaripɔrɔ konaa yaakara
ni.»
Kì kaa pye ma, a Levi setirige pyɔ
wì si ye wa Mika wi go.
11 A wì si yɛnlɛ mbe koro wa Mika
wi ni. A wì suu yigi jɛŋgɛ paa wi
pinambyɔ yɛn.
12 A Mika wì suu tɛgɛ saraga
wɔgɔtunŋgo ki na, a wì pye wi
saraga wɔfɔ. A wì si koro wa Mika
wi go.
13 A Mika wì sho fɔ: «Koni mìgi jɛn
ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kajɛŋgɛ
pye na kan, katugu mì Levi setirige
pyɔ wa ta, a wì pye na saraga wɔfɔ.»

18

Dan cɛnlɛ woolo pàa pye na cɛnsaga lagajaa mbe cɛn

1 Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila
pye wa Izirayɛli tara. Dan cɛnlɛ
woolo pàa pye na cɛnsaga jaa mbe
cɛn, katugu maga lɛ wa fɔ ma pan
ma gbɔn ki wagati wi na, poro
sila kɔrɔgɔ ta wa Izirayɛli cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
2 Kona, a Dan cɛnlɛ woolo pè
si nambala kaŋgurugo wɔ pe yɛɛ
sɔgɔwɔ, mbele pàa pye lewɛlimbɛlɛ,
ma yiri wa Zoreya ca konaa
Ɛshitawɔli ca. Pàa pe tun ma yo
pe sa tara ti yanri peri wele peri jɛn,
ma pe pye fɔ: «Ye sa tara ti yanri
yeri wele yeri jɛn.» A pè si kari ma
saa gbɔn wa Efirayimu yanwira tara
ti ni, wa Mika go ki tanla, mɛɛ wɔnlɔ
le.
3 Ma pe ta wa Mika go ki tanla,
a pè si Levi setirige pyɔ wi jɛn wi
sɛnpaara to na. A Pè si kari wi
kɔrɔgɔ mɛɛ saa wi yewe fɔ: «Ambɔ
wì pan ma ni lagamɛ? Yiŋgi maa
piin laga? Yiŋgi na, a mà si koro
laga?»
4 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ŋga naa ŋga ko Mika wi maa piin
na kan. Wi maa na sara, a mì pye wi
saraga wɔfɔ.»
5 Kona, a pè suu pye fɔ: «Kì kaa
pye ma, Yɛnŋɛlɛ li yewe we kan we
ta wege jɛn na kaa pye kondangala
na we yɛn li na li yaa tanla we na?»
6 A saraga wɔfɔ wì si pe pye fɔ:
«Yaa kee yɛyinŋge na fasi, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni wa ye kondangala li ni.»
7 A ki nambala kaŋgurugo pè si
yiri ma konɔ li lɛ ma saa gbɔn wa
Layishi† ca. A pè si saa ca woolo pe
yan pe yɛn ma cɛn wa yɛyinŋge na
ma yala Sidɔn ca fɛnnɛ pe cɛnlɔmɔ
pi ni; pàa pye ma cɛn pɔw ma kɛɛ
kan ma taga pe yɛɛ na. Lere sila pye
na pe jɔlɔ, lere kpɛ sila pye pe go
na mbaa kaŋgbanga tari pe na. Pàa
pye ma lali Sidɔn ca fɛnnɛ pe ni. Pe
sila pye na kanuŋgbaŋga piin cɛnlɛ
la kpɛ ni.
8 A Nambala kaŋgurugo pè si
sɔngɔrɔ ma pan wa Zoreya naa
Ɛshitawɔli cara ti ni pe sefɛnnɛ pe
kɔrɔgɔ. A poro si pe yewe ma yo fɔ:
«Ye ka yo we kan.»
9 A pè si pe sefɛnnɛ pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yoo kari we sa to Layishi ca
woolo pe na; katugu wè tara ti wele
mari yan ti yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ki
cɛn mɛlɛ ye si pyeri? Yaga kaa mɔlɔ.
Ye yiri ye konɔ li lɛ we saga tara ti
shɔ.
10 Na yaga sa gbɔn wa, ye yaa sa
leele pe yan pè kɛɛ kan ma taga pe
yɛɛ na. Pe tara tì gbɔgɔ, a Yɛnŋɛlɛ
lìri le ye kɛɛ. Yarilire nda fuun ti ma

† **18:7 18.7:** Zhozu 19.47

fi wa tara ti na ta yaa ta wa ki tara ti ni.»

Dan cɛnlɛ woolo pàa yarisunŋgo ka yu konaa ki saraga wɔfɔ wi ni

11 Kona, a Dan setirige woolo nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) si maliŋgbɔnyaara lɛ ma yiri wa Zoreya naa Ɛshitawɔli cara ti ni ma kari.
12 A pè si saa pe paara yinrɛ ti kankan wa Kiriyati Yeyarimu ca ki tanla, wa Zhuda tara, wa ca ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Ko kala ki ti pe maa ki laga ki yinri Mahane Dan†† ali ma pan ma gbɔn nala.
13 Pè kaa yiri lema, a pè si toro wa Efirayimu yanwira tara ti ni ma saa gbɔn wa Mika go ki na.
14 Kona, nambala kaŋgurugo mbele pàa saa Layishi ca tara ti yanri mari wele, a pè si pe pinlɛyɛɛnlɛ pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo efɔdi, naa go yarisunndo konaa yaraga yanlɛgɛ ŋga pè tugurɔn yan maga gbegele yarisunŋgo ta yɛn laga ki yinrɛ nda ka ni kɛ? Koni ŋga ye daga mbe pye, yège jɛn.»
15 Kona, a pè si kɛ ma kari wa Mika go, mɛɛ saa ye wa Levi setirige woolo lefɔnŋɔ wi go maa shari maa yewe na kaa pye wi yɛn ŋgbaan.
16 Ko sanga wo ni, Dan cɛnlɛ woolo cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele pàa maliŋgbɔnyaara ti lɛ pàa pye ma yere wa yeyɔngɔ ki na.
17 Ɛɛn fɔ, nambala kaŋgurugo mbele pàa saa tara ti yanri mari wele, pè si ye wa go ma yaraga yanlɛgɛ ki lɛ, naa efɔdi wi ni, naa go yarisunndo konaa yaraga yanlɛgɛ ŋga pàa tugurɔn yan maga gbegele yarisunŋgo ki ni. Saraga wɔfɔ wìla pye ma yere le yeyɔngɔ ki na le nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) pe tanla, maliŋgbɔnyaara ti ni pe kɛɛ.
18 Naa saraga wɔfɔ wìla kaa ki yan nambala kaŋgurugo pè ye wa Mika wi go ma saa yaraga yanlɛgɛ ki lɛ, naa efɔdi wi ni, naa go yarisunndo konaa yaraga yanlɛgɛ ŋga pàa tugurɔn yan maga gbegele yarisunŋgo ki ni, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa piin yɛɛn?»
19 A pè suu pye fɔ: «Pyeri, maga ka para, ma pinlɛ we ni. Ma pye paa we to† konaa we saraga wɔfɔ yɛn. Ma pye lere nuŋgba go woolo saraga wɔfɔ konaa ma pye Izirayɛli cɛnlɛ nuŋgba woolo nakoma sege nuŋgba woolo saraga wɔfɔ, kikiin ki yaa mbɔnrɔ ma yeri?»
20 Ki sɛnrɛ tìla saraga wɔfɔ wi nawa pi yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. A wì si efɔdi wi lɛ, naa go yarisunndo to naa yaraga yanlɛgɛ ki ni, mɛɛ pinlɛ ki leele pe ni ma kari.

21 A pè si yiri le nɛɛ kee. Pàa piile, naa yaayoro to naa yarijɛndɛ ti kelegi pe yɛɛ yɛgɛ.
22 Naa pàa kaa lali jɛŋgɛ Mika go ki ni sanga ŋa ni, a wi cɛnyɛɛnlɛ pè si pe yɛɛ gbogolo ma taga Dan cɛnlɛ woolo pe na, na pe puro.
23 Naa pàa ka saa yɔngɔ pe ni, a pè si jɔrɔgɔ ma Dan cɛnlɛ woolo pe yeri, a pè si sɔngɔrɔ ma pan ma Mika wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kì ye ma ni, a mà sigi janwa ŋa wi lɛ ma pan we kɔrɔgɔ?»

24 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yarisunndo nda mì gbegele na yɛɛ kan, yèri lɛ na kee ti ni ma pinlɛ na saraga wɔfɔ wi ni. Yaraga si koro na yeri naa; a yè si yɛnlɛ nala yewe na yuun fɔ: ‹Yiŋgi kì ye ma ni?› »

25 A Dan cɛnlɛ woolo pè sho fɔ: «Maga ka we nuŋgbolo li wɛri we na ma sɛnrɛ ti ni, jaŋgo we woolo pele ka ka nawa ŋgban, mbe to mboro naa ma go woolo ye na mbe ye gbo.»
26 Ko puŋgo na, a Dan cɛnlɛ woolo pè si konɔ li lɛ nɛɛ kee. Naa Mika wìla kaa ki yan pe fanŋga kì wɛ wi wogo ki na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go.

† **18:12 18.12:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, maga logo Mahane Dan, ko kɔrɔ wo ŋa Dan cɛnsaga. †† **18:12 18.12:** 1 Sami 6.21; 7.1; 2 Sami 6.2 † **18:19 18.19:** Kiti 17.10

27 Dan cɛnlɛ woolo pa pàa yaara
nda Mika wìla gbegele ti lɛ yɛɛn,
konaa wi saraga wɔfɔ wi ni.

Dan cɛnlɛ woolo pàa saa cɛn wa Layishi ca

Ko puŋgo na, a Dan cɛnlɛ woolo
pè si saa to Layishi ca ki na, ma
si yala ca woolo pàa pye ma cɛn
yɛyinŋge na konaa ma kɛɛ kan ma
taga pe yɛɛ na. A pè si ca woolo pe
gbo ma ca ki sogo.
28 Lere kpɛ sila ta mbe kari sa
Layishi ca woolo pe saga, katugu pàa
pye ma lali Sidɔn ca woolo pe ni. Pe
sila pye na kanuŋgbaŋga piin leele
pele yɛgɛ ni. Layishi ca kìla pye wa
Bɛti Erehɔbu ca gbunlundɛgɛ ki ni.
A Dan cɛnlɛ woolo pè si ca ki kan
naa fɔnŋgɔ mɛɛ cɛn wa ki ni.
29 A pè si pe tɛlɛ wi mɛgɛ ki taga ca
ki na naga yinri Dan. Dan wìla pye
Izirayɛli wo pinambyɔ. Ɛɛn fɔ faa,
pàa pye na ca ki yinri Layishi.
30 A pè si Mika wi yaraga
yanlɛgɛ ki yerege pe yɛɛ kan, mɛɛ
Gɛrishɔmu pinambyɔ Zhonatan wi
tɛgɛ Dan cɛnlɛ woolo pe saraga
wɔfɔ; wo la pye Manase† wi
pishyɛnwoo. Zhonatan naa wi
setirige piile pe ni, pàa pye naga
tunŋgo ki piin fɔ ma saa gbɔn
wagati ŋa pàa kaa ki tara woolo pe
koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni
wi na.
31 Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go
kìla pye wa Silo ca† wagati ŋa
fuun ni, pàa Mika yaraga yanlɛgɛ ki
yerege pe yɛɛ kan ki wagati wi ni
fuun wi ni.

IZIRAYƐLI WOOLO SANMBALA PE MALAGA GBƆNGƆ BƐNZHAMƐ CƐNLƐ WOOLO PE NI

19

19–21

Kapege ŋga Gibeya ca woolo pàa pye

1 Wagati ŋa ni wunluwɔ fa cɛn
Izirayɛli tara ti go na, Levi setirige
piile naŋa wà la pye ma cɛn wa
Efirayimu yanwira tara ti laga ŋga
kì lali ki ni. A wì si Betilɛɛmu ca
fɛnnɛ jɔ wa lɛ maa tɛgɛ, ma yiri wa
Zhuda tara.
2 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wi nɛɛ nanjara piin,
mɛɛ yiri wa wi pɔlɔ wi go ma kari
wa wi to go, wa Betilɛɛmu ca, wa
Zhuda tara. A wì si koro wa fɔ ma
saa gbɔn yeŋge tijɛrɛ.
3 A wi pɔlɔ wì si kaa kari wa wi
yeri mbe sa para wi ni mboo jatere
wi kanŋga wi na, wi ta wi sɔngɔrɔ
wa wi go. Wìla kari wi tunmbyee
nuŋgba ni konaa sofilele shyɛn ni.
A jɛlɛ wì si ye wi pɔlɔ wi ni wa wi
to go. Naa tofɔ wìla kaa wi pɔlɔ wi
yan, a wì suu fili yɔgɔrimɔ ni.
4 A wi nafɔ, jɛlɛ wi to we, wì suu
yaga wa wi yɛɛ yeri, a wì koro wa
ma saa gbɔn piliye taanri. Pàa pye
na nii, na woo, na wɔnlɔ wa.
5 Pilige tijɛrɛ wogo ki na, a pè
si yiri faa pinliwɛ pi ni, a Levi se-
tirige woolo naŋa wì suu yɛɛ gbɛgɛlɛ
mbaa kee. Ki sanga wi ni, a wi nafɔ
wì suu pye fɔ: «Yaraga ka ka gbɛn
ma fanŋga ta, ko puŋgo na ma sila
kee.»
6 A pe leele shyɛn pè si cɛn ma
pinlɛ ma li konaa ma wɔ. Ko puŋgo
na, a jɛlɛ wi to wì suu pɔlɔ wi pye
fɔ: «Koro laga, ma nala yembinɛ lo
pye laga, ma yɔgɔri naa.»
7 Jɛlɛ wi pɔlɔ wìla yiri mbaa kee;
ɛɛn fɔ, a wi nafɔ wì suu yɛnri
ŋgbanga ma yo wi wɔnlɔ. A wì si
yɛnlɛ maga yembinɛ li pye wa.
8 Pilige kaŋgurugo wogo ki na, a
wì si yiri faa pinliwɛ pi ni ma yo
wi yaa la kee. A wi nafɔ wì sho
naa fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma ka
gbɛn, yɔnlɔ ki ka ka sogo mɛɛ la
kee.» Kona, a pe shyɛn pè si pinlɛ
ma li.
9 Naa naŋa wìla kaa yiri mbaa kee
wi jɔ naa wi tunmbyee wi ni, a wi
nafɔ wì suu pye fɔ: «Wele, yɔnlɔ

† **18:30 18.30:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni mɛgɛ ŋga kì yeri laga ki laga ŋga ki na ma yo Manase ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe ni ma yo Moyisi. † **18:31 18.31:** Zhozu 18.1

kì kɔ makɔ, yembinɛ lì gbɛrɛ wɔ, ye koro laga ye wɔnlɔ, yɔnlɔ kì to makɔ. Ye wɔnlɔ laga naa, ma yɔgɔri. Goto ye yiri faa yaa kee, maa kee ma ca.»
10 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wi pɔlɔ wi sila yɛnlɛ mbe wɔnlɔ wa naa. A wì si yiri na kee wo naa wi cɛnfɔ wi ni, naa wi sofilele shyɛn pe ni, pe jɔnrɔ ti ni pe na. A wì si saa gbɔn wa Zhebusi ca ki yɛgɛ, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ca ye.
11 Naa pàa ka saa yɔngɔ Zhebusi ca ki ni sanga ŋa ni, kìla yala yɔnlɔ kì kɔ makɔ. A tunmbyee wì suu tafɔ wi pye fɔ: «Ki yaga we kɛ we kari wa Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ca ŋga ki ni, we sa wɔnlɔ wa.»

12 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: «Ayoo, we se ye ca ka yɛgɛ ni, ŋga Izirayɛli woolo woro wa ki ni. We toro we kari fɔ wa Gibeya ca.»
13 A wì suu tunmbyee wi pye naa fɔ: «Pan we bala we gbɔn wa Gibeya ca nakoma wa Arama ca, we sa wɔnlɔ ki cara ka nuŋgba ni.»
14 Kona, a pè si konɔ li lɛ nɛɛ kee. Naa pàa ka saa yɔngɔ Gibeya ca ki ni sanga ŋa ni, a kì si yala yɔnlɔ kì to. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro ca layi.
15 Kona, a pè si kɛ ma kari wa Gibeya ca sa wɔnlɔ wa.

Pàa ye wa ca ma saa cɛn wa katogo. Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila yɛnlɛ mbe pe yaara wɔ wa wi go.
16 Pe mbe wele, a pè si naŋa lelɛɛ wa yan wì yiri kɛrɛ ma ye yɔnlɔkɔgɔ ki ni. Ki naŋa wìla pye Efirayimu yanwira tara woolo wo wa, ma cɛn wa Gibeya ca. Ma si yala ki laga ki woolo pàa pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo.
17 A wì suu yɛgɛ ki yirige mɛɛ nambanŋa wi yan wì cɛn wa katogo. A wì si saa yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se? Maa kee se?»
18 A Levi setirige woolo naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara na kee wa Efirayimu yanwira tara ti laga ŋga kì lali ki ni. Pa pànla se wa. Mìla kari wa Betilɛɛmu, wa Zhuda tara, koni mi yɛn na sɔngɔri na kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go†. Ɛɛn fɔ, lere si yɛnlɛ mbanla yaara wɔ wa wi go.
19 Ma si yala, yan naa sofilele yan yɛn we yeri, Yaakara yɛn we yeri fun, mi naa na jɔ konaa na tunmbyee lefɔnŋɔ wi ni. Yaraga ko ka kpɛ kala woro we na.»
20 Kona, a naŋa lelɛɛ wì suu pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ma ni! Maga jori yaraga ŋga fuun kala, mi yaa ki kan ma yeri. Kii daga ma wɔnlɔ laga katogo.»
21 A wì si kari pe ni ma saa pe yaara wɔ wa wi go. A wì si sofile yan kan sofilele pe yeri. A nambala pe pe yɛɛ tɔɔrɔ ti jogo† mɛɛ li ma wɔ.
22 Ma pe ta paa nii na baro waa, a ca ki nambala pèle si pan, lejagala pele, ma pan ma go ki maga, nɛɛ kɔrɔ ki gbɔɔn ŋgbanga, a pè si naŋa lelɛɛ, gofɔ we, wi pye fɔ: «Naŋa ŋa wì tugu laga ma go, wi yirige laga we kan we jɛɛlɛ kala pye wi ni†.»
23 A gofɔ wì si yiri wa funwa na pe kɔrɔgɔ mɛɛ pe pye fɔ: «Na wɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri, yaga ka kapege pye; katugu ki naŋa ŋa wi yɛn na nambanŋa. Yaga ka ki fɛrɛ gbɔrɔ kala na li pye.
24 Ye wele, na sumborombyɔ wi yɛn laga, wi fa naŋa kala jɛn konaa ki naŋa wi cɛnfɔ wi ni. Mi yaa pe yirige ye kan wa funwa na, ye poro lɛ ye pe jɔgɔ, ŋga ka ye ndanla yege pye pe na. Ɛɛn fɔ, yaga kaga fɛrɛ gbɔrɔ kala na li pye naŋa ŋa wi na.»
25 Ɛɛn fɔ, ki leele pe sila yɛnlɛ mbe logo naŋa lelɛɛ wi yeri. Kona, a Levi setirige woolo naŋa wì suu cɛnfɔ wi yirige pe kan wa funwa na. A pè

† **19:18 19.18:** Kiti kɔnfɛnnɛ pe sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go kìla pye wa Silo ca (Kiti 18.31; Zhozu 18.1). † **19:21 19.21:** Gbanŋgban wo naa yɔnlɔ tufunwɔ pi kala na, kìla pye wa Izirayɛli tara, nambanŋa ka tugu lere wa na, pe maa tɔɔrɔ ti jogo ma gbanŋgban wi laga ti na, mbege naga fɔ poo yaara wɔ jɛŋgɛ (Zhenɛ 18.4; 24.32; 43.24; Luki 7.44; Zhan 13.5-14). † **19:22 19.22:** Zhenɛ 19.1-8

suu yigi ma sinlɛ wi ni maa jɔlɔ ki yembinɛ li ni fuun li ni. Naa laga kila kaa na lari, a pè suu yaga ma yo wila kee.
26 Lalaaga yɛgɛ ki ni, a ki jɛlɛ wì si pan ma to wa wi pɔlɔ wi kafɔ naŋa wi go yɔn ki na, mɛɛ koro le fɔ ma saa laga ki laga.
27 Ki pinliwɛ pi ni, a wi pɔlɔ wì si yiri ma go ki yɛngɛ mbe yiri mbaa kee. Wi mbe wele, a wì suu cɛnfɔ wi yan wì sinlɛ ma sanga, maa kɛyɛn yi taga wa yeyɔngɔ shɔn wi na.
28 A wì suu pye fɔ: «Yiri we kari.» Ɛɛn fɔ jɛlɛ wi sila wi yɔn sogo sɛnrɛ ta kpɛ ni. A wi pɔlɔ wì suu gboo wi lɛ maa taga wi sofile wi na mɛɛ kari wi ca.
29 Naa wìla ka saa gbɔn wa wi go, a wì si gbenɛ lɛ, maa jɔ gboo wi lɛ maa kɔɔnlɔ, a wì yiri kayinŋgele tɛgɛsaga kɛ ma yiri shyɛn. A wì si ke torogo nuŋgba nuŋgba Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni.
30 Mbele fuun pàa ki wogo ki yan, pàa pye na yuun fɔ: «We fa ŋga ki cɛnlɛ la yan, maga lɛ Izirayɛli woolo pè yiri wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki daga yege kala li yigi jɛŋgɛ, mbe ye yɛɛ yewe, mbe ka yo ki sɛnrɛ ti ni.»

20

Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala
kàa yɔn wa nuŋgba
mbe malaga gbɔn
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni

1 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo paa lere nuŋgba yɛn wa Mizipa ca Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa yiri tara ti lagapyew ki ni ma pan, maga lɛ wa Dan ca ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, konaa ma saa gbɔn wa Galaadi tara ti na wa yɔnlɔ yirisaga yeri†.
2 Izirayɛli woolo pe ni fuun pe teele, poro naa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke teele pe ni, pàa pan Yɛnŋɛlɛ li woolo pe finliwɛ pi na. Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye tɔɔrɔ na, pàa pye nambala waga cɛnmɛ tijɛrɛ (400 000), pàa pye tokobi jɛnfɛnnɛ.
3 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè sigi logo ma yo Izirayɛli woolo sanmbala pàa kari wa Mizipa ca.

Ma Izirayɛli woolo pe ta wa ki finliwɛ pi na, a pè si yewe ma yo fɔ: «Ki kapege kì pye yɛgɛ ŋga na, pege yɛgɛ yo we kan.»
4 Kona, Levi setirige woolo naŋa ŋa pàa wi jɔ wi gbo wì si pe pye fɔ: «Mìla pan ma gbɔn wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara mi naa na cɛnfɔ wi ni mbe wɔnlɔ le.
5 A ca woolo pè si yiri na kɔrɔgɔ. Yembinɛ li ni, mìla pye go ŋga ni, a pè si pan maga maga na jaa mbanla gbo. A pè silan jɔ wi yigi fanŋga ma sinlɛ wi ni, maa jɔlɔ fɔ ma saa wi gbo.
6 Kì pye ma, a mì suu gboo wi lɛ maa kɔɔnlɔ kayinŋgele kayinŋgele, maga kara ti torogo Izirayɛli woolo pe tara nda fuun pè ta kɔrɔgɔ ti lagapyew ki ni; katugu kalikalawa naa fɛrɛ gbɔrɔ kala pye laga Izirayɛli tara.
7 Yoro Izirayɛli woolo, ye ni fuun ye mbele yè gbogolo na, ye ye yɛɛ yan, ye ka kɔn ye tɛgɛ ki kala na li na.»
8 Kona, a leele pe ni fuun pè si yɔn wa nuŋgba ma yiri, mɛɛ yo fɔ: «We ni, lere kpɛ se sɔngɔrɔ mbe kari wi ca, lere kpɛ se sɔngɔrɔ mbe kari wi go.
9 Yiŋgɔ ŋga we yaa pye Gibeya ca ki na ki ŋga: ‹We yaa pɛtɛ gbɔn mbe mbele pe yaa sa to ca ki na pe jɛn.
10 Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, cɛnlɛ na woolo ka pye lere cɛnmɛ we yaa lere kɛ wɔ wa pe ni, cɛnlɛ na woolo ka pye lere waga kele (1 000) we yaa lere cɛnmɛ wɔ wa pe ni, cɛnlɛ na woolo ka pye lere waga kɛ (10 000) we yaa lere waga kele (1 000) wɔ wa pe ni. We yaa poro torogo pe sa yaakara ja

† **20:1 20.1:** 1 Sami 7.5-14; 10.17

maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pe kan. Na paga ka sɔngɔrɔ mbe pan yaakara ti ni, we yaa sa to Gibeya ca woolo pe na wa Bɛnzhamɛ tara, mbe fɛrɛ kala na pè pye laga Izirayɛli tara li fɔgɔ tɔn pe na.› »

11 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo ma yɔn wa nuŋgba mbe sa to Gibeya ca ki na.

12 A Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala kè si keli ma pitunmbolo torogo wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li seye woolo pe ni fuun pe yeri pe sa pe yewe fɔ: «Kì pye mɛlɛ, a ki kapege tijaanga ŋga kì si ya ma pye wa ye sɔgɔwɔ?

13 Koni ye ki lejagala mbele wa Gibeya ca pe le we kɛɛ we pe gbo, mbe ta mbe kapege ki kɔ mbege wɔ laga Izirayɛli tara.» Ɛɛn fɔ, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe sila yɛnlɛ mbe logo pe sefɛnnɛ Izirayɛli woolo sanmbala pe yeri.

14 Ɛɛn fɔ, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si yiri wa pe cara ti ni ma saa pe yɛɛ gbogolo wa Gibeya ca mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo sanmbala pe ni.

15 Ki pilige ki ni Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa yiri cara ti ni ma pan ma pye tokobi jɛnfɛnnɛ, a pè pe jiri, pàa pye lere waga nafa ma yiri kɔgɔlɔni (26 000). Pe sila Gibeya ca woolo poro jiri mbe pe pinlɛ wa; poro la pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ jɛmbɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700).

16 Wa ki maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, maliŋgbɔɔnlɔ kamɛŋgɛ fɛnnɛ mbele pàa pye wɛlimbɛlɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700). Kìla pye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ma ya ma yinzige nuŋgba wa gbafurugo ni paa ki la.

17 Izirayɛli woolo sanmbala pe maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa jiri pàa pye lere waga cɛnmɛ tijɛrɛ (400 000). Pe ni fuun pàa tokobi wi jɛn fɔ jɛŋgɛ. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro ni sila pye pe ni.

18 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kari wa Betɛli ca ma saa Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Cɛnlɛ liliin li daga mbe keli sa to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na?» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhuda cɛnlɛ lo li yaa keli sa to pe na†.»

19 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Izirayɛli woolo pè si yiri ma saa pe paara yinrɛ ti kan wa Gibeya ca ki yɛsinmɛ na.

20 Ko puŋgo na, a pè si yiri ma kari sa to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na, mɛɛ saa yere malinjɛ wi na wa Gibeya ca ki yɔn na.

21 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si yiri wa Gibeya ca ki ni ma pan ma to Izirayɛli woolo pe na, ma lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) wo gbo pe ni wa malaga gbɔnsaga ki pilige ki ni.

22 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè si kotogo le pe yɛɛ ni ma saa yere naa malinjɛ wi na, wa laga ŋga pàa yere pilige koŋgbanŋga ki na we.

23 Sanni Izirayɛli woolo pe sa kari, pàa kari ma saa gbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na, mali yewe ma yo fɔ: «We daga sa malaga gbɔn we sefɛnnɛ, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni naa le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa kee pe kɔrɔgɔ.»

24 Ki goto, a Izirayɛli woolo pè si kari ma saa to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na ki yɔnlɔ shyɛn wolo na naa.

25 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si yiri wa Gibeya ca ki ni, ma pan mbe to pe na. Pàa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pè tokobi wi jɛn pe waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000) gbo ki pilige ki ni.

26 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si kari wa Betɛli ca ma saa cɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma gbele ma yeŋge le fɔ ma saa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Pàa saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

† **20:18 20.18:** Ki sanga wi ni Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu pa wìla pye wa Betɛli ca ma pinlɛ saraga wɔfɔ Fineyasi wi ni (Kiti 20.26-28).

27 Ko puŋgo na, a pè si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yewe naa. Kìla yala
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛn
wa ki ca ki ni.
28 Ki wagati wi ni Eleyazari
pinambyɔ Fineyasi ŋa wìla pye Arɔn
wi pishyɛnwoo wo wìla pye na
tunŋgo piin yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«We daga mbe kari sa to we sefɛnnɛ,
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na lee we
daga mbe malaga ki yaga?» A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si pe pye fɔ: «Yaa kee ye
sa to pe na, katugu goto mi yaa pe le
ye kɛɛ.»
29 Kì pye ma, a Izirayɛli woolo
pè si maliŋgbɔɔnlɔ pele laralara ma
Gibeya ca ki maga.
30 A Izirayɛli woolo sanmbala pè
si kari ma saa to Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pe na pilige taanri wogo ki
na. A pè si yere malinjɛ wi na wa
Gibeya ca ki yɛsinmɛ na paa yɔngɔlɔ
koŋgbanŋgala shyɛn ke yɛn.
31 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè
si yiri mbe sa to pe na, mɛɛ
pe yɛɛ yaga, a pè kari pe ni
lege ca ki ni. A pè sigi lɛ na
Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pele kuun
paa yɔngɔlɔ koŋgbanŋgala ke yɛn.
Pàa lere nafa ma yiri kɛ wo gbo wa
wasege ki ni, wa Betɛli ca konɔ naa
Gibeya ca konɔ li na.
32 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe nɛɛ
pe yɛɛ piin fɔ: «Wè ya pe ni paa
yɔngɔlɔ koŋgbanŋgala ke yɛn.»

Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè sho
fɔ: «Ye ti waa fee pe yɛgɛ we pe
nɛgɛnɛgɛ pe lali ca ki ni fɔ sa gbɔn
wa wasege koŋgolo ke na.»
33 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè
si yiri wa pe yeresara ti ni ma saa
pe yɛɛ fili wa Baali Tamari ca ki ni,
ma yere malinjɛ wi na. Ki sanga wi
ni, Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma
lara pè si yiri wa pe larasara ti ni, wa
Maare Geba† ca.
34 Kì pye ma, nambala waga kɛ (10
000) mbele pàa wɔ Izirayɛli woolo
pe sɔgɔwɔ pè si saa gbɔn wa Gibeya
ca ki yɛsinmɛ na. Malaga kìla ŋgban
fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pe sila pye naga jate jɔlɔgɔ
yaa to pe na.
35 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè fe
Izirayɛli woolo pe yɛgɛ. Ki pilige
ki ni Izirayɛli woolo pàa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo lere waga nafa ma yiri
kaŋgurugo naa cɛnmɛ (25 100) wo
gbo pe ni. Pe ni fuun pàa pye tokobi
jɛnfɛnnɛ.
36 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pè sigi jɛn ma yo pe se ya.

Ma si yala Izirayɛli woolo pàa pye
na fee Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe
yɛgɛ, katugu pàa kɛɛ kan ma taga
pe maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa lara ma
Gibeya ca ki maga poro na.
37 Kì pye ma, mbele pàa pye ma
lara, a pè si fyɛɛlɛ ma yiri ma go
gbɔn ca ki na, ma saa ki tɔn muŋga,
mɛɛ ca woolo pe gbo tokobi ni.
38 Pàa sɛnrɛ ta yo ma ta pe yɛɛ yeri
poro naa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ
sanmbala pe ni, fɔ mbele pàa pye
ma lara pe ka kasɔn le ca ki ni
pe wirige gbɔgɔ ka yirige wa ki ni
(mbege naga fɔ pe to ca ki na).
39 Malaga gbɔnsanga wi ni, naa
Izirayɛli woolo pàa pye na fee
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yɛgɛ,
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pàa lere nafa
ma yiri kɛ si wo gbo pe ni. A pe nɛɛ
ki jate ndɛɛ pè ya Izirayɛli woolo pe
ni paa yɔnlɔ koŋgbanna li yɛn.
40 Ɛɛn fɔ, ki wagati wi ni, naa pàa
kaa wirige ki yan kìgi lɛ na yinrigi
wa ca ki ni, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pè si kanŋga ma wele wa pe puŋgo
na, mɛɛ pe ca ki ni fuun ki yan kila
sori, kasɔn yinŋgele kaa yinrigi wa
naayeri.
41 Kona, a Izirayɛli woolo pè si
kanŋga ma taga pe na. A Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo pè sunndo wì si kɔn pe
na fɔ jɛŋgɛ, katugu pàa ki yan fɔ
jɔlɔgɔ to pe na makɔ.

† **20:33 20.33:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pe ni konaa wa ŋa pe yinri Vuligati wi ni, ŋga kì yo Maare Geba pège yɔnlɔgɔ wa ma yo: Geba ca ki yɔnlɔ tosaga yeri.

42 A pè si puŋgo le na fee Izirayɛli woolo pe yɛgɛ na kee wa gbinri wi yeri. Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe yɛgɛ wɛri fɔ jɛŋgɛ; mbele pàa lara wa ca ki tanla, a poro si yiri pe kɔrɔgɔ nɛɛ pe kuun wa konɔ li nandogomɔ.
43 A Izirayɛli woolo pè si wa ma Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe maga ma pe purɔ; pe sila yɛyinŋge yaga pe kan, ma pe gbo fɔ ma saa gbɔn wa Gibeya ca ki yɔn na, wa yɔnlɔ yirisaga yeri.
44 Pàa lere waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000) wo gbo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni, pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ.
45 Mbele pàa koro, a poro si fe ma kari wa gbinri wi ni, ma wa wa Irimɔ walaga ki yeri. Izirayɛli woolo pàa lere waga kaŋgurugo (5 000) wo gbo pe ni wa konɔ. A pè si taga sanmbala pe na ma pe purɔ fɔ ma saa gbɔn wa Gidewɔmu ca ki na, ma lere waga shyɛn (2 000) wo gbo pe ni naa.
46 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa gbo ki pilige ki ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri kaŋgurugo (25 000). Pe ni fuun pàa pye tokobi jɛnfɛnnɛ konaa ma pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ.
47 Nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele pàa puŋgo le ma fe ma kari wa gbinri wi yeri, wa Irimɔ walaga ki na, pàa koro wa fɔ ma saa gbɔn yeŋge tijɛrɛ.
48 A Izirayɛli woolo pè si sɔngɔrɔ ma pan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa koro pe kɔrɔgɔ na pe kuun tokobi ni cara ti ni na toro, maga lɛ leele pe na fɔ ma saa ki wa yaayoro ti na, konaa yaraga ŋga fuun paga yan ki ni. A pè si kasɔn le ki tara cara ti ni fuun ti ni mari sogo.

21

Izirayɛli woolo pàa jɛɛlɛ kan

Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe yeri

1 Izirayɛli woolo pàa wugu wa Mizipa ca ma yo fɔ: «We ni wa kpɛ ka kaa sumborombyɔ kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wa yeri wuu pɔri wi jɔ.»
2 Kona, a leele pè si kari wa Betɛli ca ma saa cɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ fɔ ma saa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ. Pàa pye na jɔrɔgi na gbele ŋgbanga†,
3 na yuun fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na ki jɔlɔgɔ ŋga kì si we ta? Yiŋgi na Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni, a nuŋgba si kɔ ma wɔ wa nala?»
4 Ki goto yirifaga ki na, a leele pè si yiri ma saraga wɔsaga kan le ki laga ki na ma saraga sogowogo naa nayinmɛ saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
5 Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pè si yewe ma yo fɔ: «Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, liliin lì koro lii pan gbogolomɔ mba wè gbogolo pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ?» Katugu pàa wugu ma yo na lere ŋa ka koro wii pan wa Mizipa ca Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi daga poo gbo.
6 Ŋga kìla pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe na, a kì si ye Izirayɛli woolo pe go na, a pè sho fɔ: «E, Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni, nuŋgba kɔ ma wɔ wa nala!
7 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo nambala mbele pè koro go na, we yaa ki pye mɛlɛ mbe si jɛɛlɛ pele ta mbe kan pe yeri? Katugu wàa wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na ma yo we se we sumborombiile pele kan pe yeri pe pe pɔri pe jɛɛlɛ.»
8 A pè si yewe naa fɔ: «Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni, liliin làa koro li sila pan wa Mizipa ca Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ?» A pè sigi yan fɔ wa Galaadi tara, Yabɛshi† ca woolo wa kpɛ sila pan gbogolomɔ pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

† **21:2 21.2:** Kiti 20.18,26-27 † **21:8 21.8:** 1 Sami 11; 31.11-13; 2 Sami 2.5-7; 21.12.

9 Mà jɛn naa pàa leele pe jiri pe
sila Yabɛshi ca woolo wa kpɛ yan
mbe jiri wa Galaadi tara.
10 Kì pye ma, a leele pè si
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga kɛ
ma yiri shyɛn (12 000) torogo wa pe
yeri maga konɔ na li kan pe yeri ma
yo fɔ: «Ye kari wa Galaadi tara ye
sa Yabɛshi ca woolo pe gbo tokobi
ni mbe pinlɛ jɛɛlɛ naa piile pe ni.
11 Ŋga ye yaa sa pye ki ŋgɑ: ‹Ye
nambala pe ni fuun pe gbo konaa
jɛɛlɛ mbele fuun pe naŋa kala jɛn pe
ni.› »
12 (A maliŋgbɔɔnlɔ pè sigi pye
ma). Pàa saa sumbonɔ cɛnmɛ tijɛrɛ
(400) yan wa Yabɛshi ca, wa Galaadi
tara, mbele pe sila naŋa kala jɛn.
A pè si pan pe ni wa paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni, wa Silo ca, wa Kana
tara.
13 Ko puŋgo na, Izirayɛli gbo-
golomɔ woolo pe ni fuun pè si pitun-
mbolo torogo wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo mbele pàa pye ma lara wa
Irimɔ walaga ki ni pe yeri ma yo pe
sa yɛyinŋge le pe ni.
14 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè
si sɔngɔrɔ ma pan ki sanga wi ni.
Jɛɛlɛ mbele pàa yaga yinwege na
wa Yabɛshi ca, wa Galaadi tara, a
Izirayɛli woolo pè si pe kan pe yeri
pe jɛɛlɛ. Ɛɛn fɔ, pe sila lɛgɛ mbe pe
fili.
15 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe kala
làa ye Izirayɛli woolo pe go na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ka kɔn
Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo pe yɔn ki na.
16 Kona, a gbogolomɔ pi lelɛɛlɛ pè
sho fɔ: «We yaa ki yigi mɛlɛ si jɛɛlɛ
pele ta mbe kan nambala sanmbala
mbele pè koro pe yeri? Mà jɛn
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe jɛɛlɛ, wè
pe gbo ma pe kɔ wa malaga.»
17 A pè sho naa fɔ: «Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo mbele pè koro go na, ki
daga pe cɛn wa tara nda pè ta kɔrɔgɔ
ti ni, jaŋgo cɛnlɛ la ka ka kɔ mbe wɔ
laga Izirayɛli tara.
18 Ɛɛn fɔ, we se ya we sumborom-
biile pe kan pe yeri pe pe pɔri pe
jɛɛlɛ, katugu wàa wugu ma yo fɔ:
‹Lere o lere kaa sumborombyɔ wa
kan Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wa
yeri wi jɔ, daŋga mbege fɔ wi yigi.›
»
19 Kona, a pè sho fɔ: «Ye wele,
yɛlɛ pyew we maa fɛti wa piin
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan wa Silo ca, wa
Betɛli ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri, ma wa Lebona ca ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, wa
konɔ na li ma yiri wa Betɛli ca na
kee wa Sishɛmu ca li yɔnlɔ yirisaga
yeri.»
20 A pè si Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
nambala pe yɛri ma yo fɔ: «(Na
fɛti sanga wi ka gbɔn), ye kari ye sa
laralara wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni,
21 yaa kɔrɔsi piin. Na yaga ka
Silo ca sumbonɔ pe yan pe yiri
ma perege kɔn na yoo, ye yiri
wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni. Ye ni
fuun nuŋgba nuŋgba ye sumbonɔ
nuŋgba nuŋgba yigi, ye kari pe ni
wa ye tara ye sa pe pye ye jɛɛlɛ.
22 Na pe teele nakoma pe nɔsepiile
nambala paga pan mbaa para we
na, we yaa pe yɔn sogo mbe yo fɔ:
‹Yege yaga ye pe yaga pe kan, katugu
Yabɛshi ca malaga ki na, we sila jɛɛlɛ
ta wa mbe kan nambala pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe yeri. Kì kaa pye
yoro jate ma yè ye sumborombiile
pe kan pe yeri ye yɛ, lere se ya baga
ye na mbe yo ye wuguro ti jɔgɔ.› »
23 Kì pye ma, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pè si tanga ki yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti
na. Pàa jori sumbonɔ yɔn ŋga na, a
pè si poro yigi wa Silo ca sumbonɔ
mbele pàa yiri na yoo pe ni ma kari
pe ni. Pàa sɔngɔrɔ wa pe tara, ma
saa pe cara ti kan fɔnŋgɔ ma cɛn wa
ti ni.
24 Ki wagati wi ni, a Izirayɛli woolo
sanmbala pè si yiri wa ki laga ki na
ma kari wa pe cɛngɛlɛ ke ni konaa
wa pe seye yi ni. Pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè si kari wa pe tara nda
pàa ta kɔrɔgɔ ti ni.
25 Ki wagati wi ni, wunluwɔ sila
pye wa Izirayɛli tara ti ni. Pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pàa pye na tanri pe
nandanwa kala lo na.

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para URUTI wi sɛnrɛ na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na para jɛlɛ wa sɛnrɛ na ŋa, pàa pye na yinri Uruti. Jɛlɛ wo mɛgɛ ko kì taga sɛwɛ wi na. Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti kagala ke pye ma yala kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye tegere ti na wa Izirayɛli tara ti go na (1.1), ko la pye na kee yɛlɛ waga kele naa cɛnmɛ shyɛn yeri (1 200) na pe fa Zhezu wi se (4.17, 21-22). Sɛwɛ wi yɔnlɔgɔfɔ wi mɛgɛ kii jɛn.

Sɛwɛ wi sɛnrɛ ti yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti ŋa wìla pye nambannjɔ wìla kanŋga ma pye Izirayɛli woo, ma Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li jɛn. Uruti wìla pye Izirayɛli woolo naŋa wo wa jɔ; ko naŋa wo la saa cɛn wa Mowabu tara fuŋgo kala na. A wì si kaa ku ma Uruti wi yaga naŋgunjɔ. Uruti wi najɔ la pye wa pàa pye naa yinri Nawomi. Nawomi wìla pye Izirayɛli woo. Wi pɔlɔ wìla ku fun maa yaga naŋgunjɔ. Kì kaa pye ma, a Nawomi wì si yere ki yerewe mbe sɔngɔrɔ wa wi tara, wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara; a Uruti wì si yere ki yerewe mbe pinlɛ wi najɔ wi ni mbe kari, sɛnrɛ nda wìla yo ti nda: «Ma woolo pe yaa pye na woolo, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa pye na Yɛnŋɛlɛ» (1.16). Kì kaa pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Uruti wi na, naa wìla yere ki yerewe mbe taga li na we. A Yɛnŋɛlɛ lì suu saga, a wì naŋa wa ta wa Izirayɛli tara, a wùu pɔri wi jɔ, pàa pye naa yinri Bowazi. A Uruti wì si kaa pinambyɔ se, a wì pye Davidi wi tɛlɛ. Davidi wìla kaa pye Izirayɛli woolo pe wunluŋgbɔɔ.

Kì pye ma, Uruti ŋa wìla pye lere ŋa wi sila Yɛnŋɛlɛ jɛn, wì kanŋga ma pye Zhezu Kirisi wi mama wa; Zhezu Kirisi wi yɛn Davidi wi se-tirige pyɔ ma pye dunruya woolo pe shɔfɔ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Uruti wi sila pye na jaa mbe laga Nawomi wi na *1*
Uruti wìla saa Bowazi wi yan *2*
Kapyegele kele la pye Nawomi wi nawa Uruti wi kan *3*
Uruti wo naa Bowazi pàa pɔri pe yɛɛ yeri *4*

Elimelɛki go woolo pe jɔlɔgɔ kagala

1 Sanga ŋa ni kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye tegere ti na wa Izirayɛli tara ti go na, a fuŋgo kà si kaa to wa tara ti ni. Kona, a naŋa wà si yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara, wo naa wi jɔ, naa wi pinambiile shyɛn, mɛɛ kari ma saa cɛn wa Mowabu tara wasetanga ki ni.
2 Ki naŋa pàa pye naa yinri Elimelɛki, naa jɔ wi yinri Nawomi, nɛɛ wi pinambiile nuŋgba yinri Makilɔn, na sanŋa wi yinri Kiliyɔn. Pàa pye Efirata sege woolo, ma yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara. Ma pe ta wa Mowabu tara,
3 a Nawomi wi pɔlɔ Elimelɛki wì si ku ma wo naa wi pinambiile shyɛn pe yaga.
4 A wi pinambiile pè si Mowabu tara sumbonɔ pele pɔri pe jɛɛlɛ. Pàa pye na nuŋgba yinri Ɔripa, nɛɛ sanŋa wi yinri Uruti. Pàa yɛlɛ kɛ si lo pye wa Mowabu tara,
5 a Makilɔn naa Kiliyɔn pè si ku fun. Nawomi wì si koro wi yɛ naŋa fu naa pinambiile fu.

Nawomi wi sɔngɔrɔsaga wa Betilɛɛmu ca, Uruti wìla pinlɛ wi ni

6 Ma Nawomi wi ta wa Mowabu tara, a wì sigi logo ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe saga ma yaakara lɛgɛrɛ kan pe yeri. Kì kaa pye ma, a wì si yiri mbe sɔngɔrɔ wa Zhuda tara, wo naa wi pijaala shyɛn pe ni.
7 A Nawomi wì si yiri wa laga ŋga wìla pye ma cɛn wo naa wi pijaala shyɛn pe ni, mɛɛ lɛ na sɔngɔrɔ wa Zhuda tara.

8 Kona, a Nawomi wì suu pijaala
shyɛn pe pye fɔ: «Na sumbonɔ, ye
sɔngɔrɔ yaa kee wa ye yeri, wa ye
nɛɛlɛ pe yinrɛ†. Yɛgɛ ŋga na yè
kajɛŋgɛ pye mbele pè ku pe kan
konaa ma kajɛŋgɛ pye na kan, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pye ye kan ma
fun.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li nambala kan ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yeri, ye
yinmɛ ta wa pe yinrɛ.»
A wì si kɛyɛn wa pe yɔlɔgɔ ma
sara pe na mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a wi
pijaala pe nɛɛ gbele ŋgbanga
10 mɛɛ wi pye fɔ: «Ayoo, we yaa
pinlɛ ma ni mbe kari wa ma woolo
pe tara.»
11 A Nawomi wì si pe pye fɔ: «Na
sumbonɔ, ye sɔngɔrɔ. Yiŋgi na yee
pinlɛ na ni? Mì lɛ makɔ, mi se ya
mbe pinambiile se, pe yiri, pe pye
ye pɛnɛ†.
12 Na sumbonɔ, ye sɔngɔrɔ yaa
kee. Mì lɛ ma toro nandɛgɛrɛ na. Ali
na kaa pye na jigi wi yɛn ki na fɔ
nala yembinɛ na li ni, mbe ya mbe
naŋa ta, mbe pinambiile se,
13 yoro mbe ya mbe pe sige fɔ pe
sa lɛ, pe ye tɛgɛ le? Ye se ka je mbe
nambala pele yɛgɛ tɛgɛ poro puŋgo
na? Ayoo, na sumbonɔ. Na nawa
pì tanga jɛŋgɛ ye kala na†, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì piri na ni.»
14 Nawomi wi paraŋgɔlɔ, a wi
pijaala pe nɛɛ gbele ŋgbanga naa.
Ko puŋgo na, a Ɔripa wo si kɛyɛn
wa wi najɔ wi yɔlɔgɔ mbe sara wi
na, mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a Uruti wo si
je ma koro Nawomi wi ni.
15 A Nawomi wì si Uruti wi pye fɔ:
«Wele, ma pɔlɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa
wi jɔ wì sɔngɔrɔ ma kari wi woolo
poro naa wi yarisunndo ti kɔrɔgɔ.
Mboro fun, sɔngɔrɔ ma taga wi na.»
16 Ɛɛn fɔ, a Uruti wì suu pye fɔ:
«Maga kanla ŋgbanga mbe yo mbe
laga ma na, mbɔɔn yaga.
Maga kari laga o laga, mi yaa kari
wa.
Maga sa cɛn laga o laga, mi yaa sa
cɛn wa.
Ma woolo pe yaa pye na woolo,
ma Yɛnŋɛlɛ li yaa pye na Yɛnŋɛlɛ.
17 Ma yaa ku laga ŋga na, pa mi yaa
ku wa fun panla le wa.
Na yaraga ka kanla laga ma na, na
kunwɔ po nuŋgba ma fyew,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na
na.»
18 Naa Nawomi wìla kaa ki yan
Uruti wì yere ki yerewe mbe pinlɛ
wi ni, a wì si pyeri maa yaga yɛw.
19 A pe shyɛn pè si pinlɛ nɛɛ kee
fɔ ma saa ye wa Betilɛɛmu ca. Naa
pàa kaa ye wa ca, pe panga kìla to
ca woolo pe lɛgɛrɛ yɔn na. A jɛɛlɛ
pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Nawomi
nuŋgba wowi yɛɛn gbari?»
20 A Nawomi wì si pe pye fɔ:
«Yaga kaa na yinri naa ‹Nawomi,›
ɛɛn fɔ, yaa na yinri ‹Mara†,›
katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni
fuun fɔ, lìlan nawa pi tanga
na na.
21 Na karisanga wi ni, mìla pye
yarijɛndɛ tafɔ,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan sɔngɔrɔ
mì pan kɛwara.
Koni yaga kaa na yinri naa Nawomi;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì para ma wa
na na.
We Fɔ ŋa yawa pi ni fuun fɔ, wì
jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»
22 Pa Nawomi wìla yiri wa
Mowabu tara ma sɔngɔrɔ yɛɛn,
wo naa wi pijɔ Uruti ŋa wìla pye
Mowabu cɛnlɛ woo wi ni. Pàa ye
wa Betilɛɛmu ca ma yala pè kɛɛ le

† **1:8 1.8:** Mbe yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni, naŋgunjaala mbele piile sila pye pe yeri, pe ma ya ma koro wa pe pɛnɛ pe seye yi ni nakosima pe ma ya ma sɔngɔrɔ wa pe nɛɛlɛ pe yinrɛ ti ni, ma pɔri nambala pele yɛgɛ yeri mbele pe woro pe pɛnɛ pe seye woolo. † **1:11 1.11:** Kìla pye mbe yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni, na naŋa wa ka ku mboo jɔ yaga, wi jɔnlɔ lenaŋa ka pye wa, wi ma daga mboo lɛ mboo tɛgɛ jaŋgo mbe pyɔ se wi na, wi ndɔ mɛgɛ kiga ka ta mbe to. † **1:13 1.13:** Ŋga kì yo ma yo fɔ: *Na nawa pì tanga jɛŋgɛ ye kala na,* sɛwɛɛlɛ pele ni, kì yo wa fɔ: Na nawa pì tanga jɛŋgɛ ma wɛ ye woo pi na. † **1:20 1.20:** Nawomi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɛrifɔ, ma si yala Mara mɛgɛ ki kɔgɔ wowi ŋa tangara. † **1:22 1.22:** Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

yarilire nda pe yinri ɔrizhi† ti kɔnwɔ pi ni.

2

Uruti wìla saa na yarilire sheshegele wulowulo wa Bowazi kɛrɛ

1 Nawomi wi pɔlɔ Elimelɛki wi go lere wà la pye wa. Wìla pye penjagbɔrɔ fɔ naa mɛgbɔgɔ fɔ. Pàa pye naa yinri Bowazi.

2 Pilige ka, Uruti ŋa wìla yiri wa Mowabu tara, a wì sigi yo Nawomi wi kan fɔ: «Ki yaga mbe kari kɛrɛ ta ni saa ɔrizhi sheshegele ŋgele kaa tuun wi kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na kele wulowulo. Na lere ŋa kanla yinriwɛ ta, pa mi yaa la wulo wa ko fɔ wo puŋgo na†.» A Nawomi wì suu pye fɔ: «Ta kee, na sumborombyɔ.»

3 A Uruti wì si kari mɛɛ saa na wulowulo kɛrɛ ta ni ɔrizhi kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na. Kìla yala Elimelɛki wi go lere Bowazi wo kɛrɛ ni.

4 Sanni jɛnri, a Bowazi wì si yiri wa Betilɛɛmu ca, ma pan, ma gbɔn le. A wì si yarilire kɔnfɛnnɛ pe shari ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni!» A pè si shɔ maga sɔngɔrɔ wi na ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na!»

5 A Bowazi wì si yarilire kɔnfɛnnɛ pe to wi yewe ma yo fɔ: «Jasumboro ŋa wo yiri se?»

6 A yarilire kɔnfɛnnɛ pe to wì suu pye fɔ: «Mowabu cɛnlɛ woolo sumboro ŋa wì pinlɛ Nawomi wi ni, ma yiri wa Mowabu tara ma pan wowi.

7 Wìlan yɛnri ma yo mboo yaga wila sheshegele ŋgele kaa woo wa pɔgɔlɔ ke ni na tuun yarilire kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na, ke wulowulo. Malɛ wì pan pinliwɛ pi ni, wi yɛn na tunŋgo piin fɔ yiŋgɔ. Kaawɔ wì kaa cɛn jɛnri ma wogo wi†.»

8 Kona, a Bowazi wì si Uruti wi pye fɔ: «Na sumborombyɔ, nuŋgbolo jan ma logo na yeri. Maga ka kari saa sheshegele wulowulo kɛrɛ ta yɛgɛ ni naa nda to puŋgo na. Koro laga na tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni.

9 Laga ŋga nambala paa ki yarilire ti kɔɔn ki wele jɛŋgɛ, ma taga jɛɛlɛ mbele paa yarilire ti wulowulo pe puŋgo na. Mìgi yo tunmbyeele pe kan ma yo pɔɔn yaga yɛw. Na wɔgɔ kɔɔn yigi, ma sa ko ma wɔ wa tɔnmɔ cɔrɔ nda lefɔnmbɔlɔ pè ko ma yin ti ni.»

10 A Uruti wì si sogo maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma Bowazi wi gbɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a na yinriwɛ sɔɔn ta, a na kala lì ŋgban ma ni, mi ŋa mi yɛn nambanŋa we?»

11 A Bowazi wì suu pye fɔ: «Maga lɛ ma pɔlɔ wì ku, ŋga fuun mà pye ma najɔ wi kan, pè ki ni fuun ki yɛgɛ yo mala kan. Mìgi jɛn ma yo mɔ̀ɔ to naa ma nɔ pe yaga wa, konaa mà se tara nda ni ti ni, ma pan ma cɛn tara ta woolo sɔgɔwɔ, mbele ma sila jɛn faa we.

12 Mi yɛn naga jaa ŋga fuun mà pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ ligi tɔnli wi kan ma yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, li tɔnli gbɔɔ kan ma yeri; lo na mà pan mali pye ma larasaga we.»

13 A Uruti wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, ma yɛn jɛnŋɛ na ni, na tafɔ. Mi ŋa mi yɛn paa ma kulojɔ yɛn, màla kotogo ki sogo na na, katugu mà nayinmɛ sɛnrɛ yo na ni. Ali mbege ta mii yala ma tunmbyeele jɛɛlɛ wa nuŋgba ni yɛrɛ.»

14 Naa kasanga wìla kaa gbɔn, a Bowazi wì si Uruti wi pye fɔ: «Fulo

† **2:2 2.2:** Mbe yala Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni, pàa konɔ kan nambanmbala, naa naŋgunjaala, naa pijiriwele, konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo yarilire nda fuun ti yɛn sheshegele woro, na ti kɔnfɛnnɛ pe kaa ti kɔɔn, sheshegele ŋgele kaa tuun, poro mbaa ke wulowulo ti kɔnfɛnnɛ pe puŋgo na; Levi 19.9-10; 23.22; Dete 24.19-22. † **2:7 2.7:** Sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, laga ŋga kì yo fɔ: *Kaawɔ wì kaa cɛn jɛnri ma wogo* pège laga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Kaawɔ wì kaa cɛn jɛnri ma wogo wa go. † **2:14 2.14:** Duvɛn tangara naa sinmɛ pàa pinlɛ ti yɛɛ ni mari pye sɛgɛ.

laga, ma pan we ka! Yaakara ta lɛ maa ti nii wa sɛgɛ† ki ni.»

Kona, a Uruti wì si pan ma cɛn le yarilire kɔnfɛnnɛ pe tanla. A Bowazi wì si yarilire nda pè kala ta kan wi yeri. A Uruti wì si ka ma tin paa yɛgɛ ŋga na kìla wi ndanla, mɛɛ ti sannda ti tɛgɛ.

15 Naa Uruti wìla kaa yiri ma kari ma saa na wulo, a Bowazi wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoo yaga wila sheshegele kele wulowulo wa yarilire pɔgɔlɔ ke sɔgɔwɔ fun. Yaga ka sɛnŋgbanra yo wi na.

16 Yaa sheshegele kele woo wa pɔgɔlɔ ke ni yɛrɛ yaa ke waa tara, wi ta wila ke wulowulo. Ɛɛn fɔ, yaga kaa gbanla wi na.»

17 Uruti wìla sheshegele ke wulowulo wa Bowazi wi kɛrɛ fɔ ma saa yɔnlɔ ki kɔ. Sheshere nda wìla wulo, a wì siri gbɔn mari pyɔ wi wɔ. Ɔrizhi pyɔ ŋa wìla ta, wìla pye na kee culo nafa ma yiri kɛ yeri.

18 A wì si kari wi ni ca. Ŋa wìla wulo ma ta, a wì suu naga wi najɔ wi na. Wìla pan wi yaakara sannda ti ni fun, mɛɛ ti wɔ mari kan wi yeri.

19 A wi najɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «Ŋa mà wo wi ni fuun wo wulo se nala nuŋgba ma? Ma saa tunŋgo pye ambɔ kɛrɛ? Lere ŋa wɔ̀ɔn yinriwɛ ta, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!»

Kì kaa pye ma, a Uruti wì sigi yɛgɛ yo wi najɔ wi kan ma yo fɔ wì saa tunŋgo pye naŋa ŋa kɛrɛ, poo yinri Bowazi.

20 A Nawomi wì si Uruti wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ki naŋa wi na! Lo na li maa li kajɛŋgɛ ki piin woro mbele we yɛn yinwege na we kan konaa mbele pè ku pe kan.» A Nawomi wì sho naa fɔ: «Ki Bowazi wi yɛn na pɔlɔ wi go lere wo wa, ŋa ki kologo yɛn wi yeri, wi yere we go kala li ni†.»

21 Kona, a Mowabu cɛnlɛ woo Uruti wì sho naa fɔ: «Wì yɛrɛ na pye naa ma yo mbaa wulowulo wi tunmbyeele pe puŋgo na fɔ pe sa yarilire ti kɔn ti kɔ.»

22 A Nawomi wì si Uruti wi pye naa fɔ: «Na sumborombyɔ, ko yɛn ma yɔn jɛŋgɛ. Maa pinlɛlɛ wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni, maa tunŋgo piin. Maga ka kari kɛrɛ ta yɛgɛ ni pe saa ma jɔlɔ wa.»

23 Kì kaa pye ma, a Uruti wì si pinlɛ Bowazi wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni na yarilire ti wulowulo fɔ ma saa ɔrizhi wo naa bile† wi ni ti kɔnwɔ pi kɔ. Uruti wo naa wi najɔ wi ni, pàa pye pe yɛɛ kɔrɔgɔ go nuŋgba.

3

Uruti wìla kari wa Bowazi wi yarilire sunsaga

1 Pilige ka, a Nawomi wì si Uruti wi pye fɔ: «Na sumborombyɔ, mila jaa mbe cɛnsaga lagaja ma kan, ma ta ma cɛn wa, ma nayinmɛ ta.

2 Màga jɛn makɔ ma yo ki Bowazi ŋa wɔ̀ɔn yaga mà pinlɛ wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni na tunŋgo piin, we sege woo wo wawi. Nala yɔnlɔkɔgɔ ŋga ki ni, wi yaa kari wa wi yarilire sunsaga mbe saa ɔrizhi ŋa pè sun wi fɛ.

3 Yiri, ma woli, ma sinmɛ nuwɔ taan fa ma yɛɛ na. Mɔɔ yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ti le ma yɛɛ na. Mɛɛ kari wa wi yarilire sunsaga. Ɛɛn fɔ, maga ka ti wɔɔn yan fɔ wi sa li, wi wɔ, wi kɔ gbɛn.

4 Na wiga ka sinlɛ, maa sinlɛsaga ki wele maga jɛn. Mɛɛ fulo wa wi tanla yɔɔrɔ, maa paritɔnŋgɔ ki laga wi tɔɔrɔ ti na (mboo yɛnri wila ma go singi), mɛɛ sinlɛ wa wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ. Ko puŋgo na, kala na ma daga mbe pye, wo jate, wi yaa li yo ma kan.»

† **2:20 2.20:** Kìla pye, na naŋa wa ka ku, na wi go lere ka pye wa lenaŋa, a ki yala kufɔ wìla wi yaraga ka kan fɔgɔ yɔn paa laga yɛn, ko naŋa wo ma ya maga lɔ naa, maga yaga sege woolo pe kan (Uruti 4.1,8; Levi 25.25-28). Wi ma daga fun mbe kufɔ wi jɔ wi lɛ mboo tɛgɛ, jaŋgo mbe pyɔ se wi kan, wi mɛgɛ kiga ka ta mbe to (Dete 25.5-10). † **2:23 2.23:** Yarilire nda pe yinri bile ti yɛn paa mali wi yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

5 A Uruti wì sho fɔ: «Ŋga fuun mà
yo na kan, mi yaa ki pye ma.»
6 A Uruti wì si kari wa Bowazi wi
yarilire sunsaga ki ni, mɛɛ saa ki pye
paa yɛgɛ ŋga na wi najɔ wìla ki yo
maa kan we.
7 Naa Bowazi wìla kaa li ma wɔ
makɔ, a kì si nayinmɛ gbɔɔ kan wi
yeri. A wì si saa sinlɛ wa ɔrizhi pyɔ
ŋa pè gbogolo wi tanla. (Naa wìla
kaa na wɔnlɔ), a Uruti wì si fulo wa
wi tanla yɔɔrɔ, mɛɛ wi paritɔnŋgɔ
ki laga wi tɔɔrɔ ti na, mɛɛ sinlɛ le.
8 Naa yige kìla kaa lɛ, a Bowazi wì
si fo ma yɛn, mɛɛ wa ma kanŋga; wi
mbe wele, mɛɛ jɛlɛ wa yan wì sinlɛ
le wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ.
9 A Bowazi wì suu yewe ma yo fɔ:
«Ambɔ wi mboro?»
A Uruti wì sho fɔ: «Muwi, Uruti,
mi ŋa mi yɛn paa ma kulojɔ yɛn. Ki
yaga ma pye na go sigefɔ, katugu ki
kologo yɛn ma yeri ma yere na go
kala li ni.»
10 A Bowazi wì sho naa fɔ:
«Na sumborombyɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li duwaw ma na! Ŋga mà pye
yɛɛn, ki yɛn naga nari ma yo ma
yɛn sinŋɛ ma najɔ wi sege woolo
pe kan naa ma wɛ ŋga mà keli ma
pye ki na, katugu mɛɛ yɛgɛ yirige
lefɔnmbɔlɔ mbele penjagbɔrɔ fɛnnɛ
nakoma fyɔnwɔ fɛnnɛ poro wa na.
11 Koni, na sumborombyɔ, maga
ka fyɛ. Ŋga fuun ma yɛn na yuun,
mi yaa ki pye mbɔɔn kan, katugu ca
woolo pe ni fuun pège jɛn ma yo ma
yɛn jɛlɛ jɛnŋɛ ma sin.
12 Ki yɛn kaselege jɛŋgɛ fɔ mi yɛn
go lere wo wa, ŋa wi mbe ya yere ma
go kala li ni; ɛɛn fɔ, naŋa wa yɛn wa
mi yɛgɛ, wo yɔngɔ ye ni ma wɛ mi
na, ŋa wi mbe ya yere ye go kala li
ni†.
13 Wɔnlɔ laga ma sa gbɔn lalaaga
ki na, goto pinliwɛ ni, we yaa ki jɛn
na kaa pye wi mbe yere ma go kala
li ni. Na wi mbe yere ma go kala li
ni, wi yere li ni. Na wiga sho fɔ wi se
yere li ni, mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo li na, fɔ mi yaa yere
ma go kala li ni. Sinlɛ laga fɔ laga ki
sa laga.»
14 A Uruti wì si koro le ma sinlɛ
le wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ fɔ ma saa gbɔn
ki goto yirifaga ki na. Ɛɛn fɔ, wìla
yiri faa ma keli wagati ŋa lere mbe
ya mbe lere yan mboo jɛn wi na.
Katugu Bowazi wi sila pye na jaa
lere mbege jɛn fɔ Uruti wìla pan wa
yarilire sunsaga ki ni.
15 A Bowazi wì suu pye naa fɔ:
«Paraga ŋga mà pɔ go na, ki sanga
maga yigi jɛŋgɛ.»
A Uruti wì suu paraga ki sanga
maga yigi. A Bowazi wì si ɔrizhi pyɔ
wa tiwi ma le wa wi kan, wìla wɛ
culo kɛ ma yiri kaŋgurugo wo na,
mɛɛ wi tugo wi ni. A Uruti wì si
sɔngɔrɔ ma kari ca†;
16 mɛɛ kari wi najɔ Nawomi wi
kɔrɔgɔ. A Nawomi wì suu yewe ma
yo fɔ: «Na sumborombyɔ, ki pye wa
mɛlɛ?»
Ŋga fuun Bowazi wìla pye ma
Uruti wi kan, a wì sigi yɛgɛ yo wi
najɔ wi kan.
17 A Uruti wì sho naa fɔ: «Wì yɛrɛ
culo kɛ ma yiri kaŋgurugo tiwi na
kan ki ɔrizhi pyɔ ŋa wi ni, maa kan
na yeri ma yo kii daga mbe sɔngɔrɔ
mbe pan ma kɔrɔgɔ kɛwara ni.»
18 A Nawomi wì suu pye fɔ: «Na
sumborombyɔ, cɛn yɛw lagamɛ,
maga ka ma jatere wi piri ma yɛɛ
na, ki kala li yaa kɔ yɛgɛ ŋga na fɔ
ma saga jɛn, katugu Bowazi wi se
wogosaga kan wi yɛɛ yeri nala, fɔ wi
saga kala li yɛgɛ wɔ gbɛn.»

4

Bowazi wìla Uruti wi lɛ wi jɔ

1 Kona, a Bowazi wì si kari ma saa
cɛn wa ca ki yesaga, wa laga ŋga
leele pe maa gbogolo na kagala ke
yɛgɛ woo we. Bowazi wìla naŋa ŋa
sɛnrɛ yo ma Uruti wi kan, ma yo wi
yɛn ma yɔngɔ Elimelɛki wi ni ma
wɛ, a wì suu yan wila toro le ki laga

† **3:12 3.12:** Uruti 2.20 † **3:15 3.15:** Sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, laga ŋga kì yo fɔ: *A Uruti wì si sɔngɔrɔ ma kari ca* pège yɔnlɔgɔ ma yo: A Bowazi wì si sɔngɔrɔ ma kari ca.

ki na. A Bowazi wì suu yeri ma yo fɔ: «Sefɔ, pan ma cɛn lagamɛ.»

A naŋa wì si pan ma cɛn.

2 Kì kaa pye ma, a Bowazi wì si ca
ki lelɛɛlɛ kɛ yeri mɛɛ pe pye fɔ: «Ye
pan ye cɛn lagamɛ.» A pè si pan ma
cɛn.

3 A wì sigi yo Elimelɛki wi go lere
wi kan fɔ: «Màga jɛn ma yo Nawomi
wì yiri wa Mowabu tara ma pan. Wi
yɛn na we sefɔ Elimelɛki ŋa wì ku wi
kɛrɛ ti pɛrɛ.

4 Mì yere ki yerewe mbege yo ma
kan maga jɛn, konaa mbɔɔn pye fɔ
mari lɔ laga ki lelɛɛlɛ mbele poro
naa leele sanmbala mbele pe yɛn na
pe yɛgɛ na. Na kaa pye maa jaa
mberi lɔ, mari lɔ! Na kaa si pye ma
woro na jaa mberi lɔ, maga yo we
kan mbege jɛn, katugu lere wa woro
wa mboro puŋgo na, ŋa ki kologo
yɛn wi yeri mberi lɔ, na mi ma.»

A ki naŋa wì sho fɔ: «Mi yaa ti lɔ.»

5 Kona, a Bowazi wì sho fɔ: «Na
maga kɛrɛ ti lɔ Nawomi wi yeri
pilige ŋga ni, ma daga mbe Mowabu
cɛnlɛ woolo jɔ Uruti wi lɛ mboo
tɛgɛ†, mbe piile se wi na wi pɔlɔ ŋa
wì ku wi kan, jaŋgo kɛrɛ ti ta ti koro
wa wi sege ki ni.»

6 A naŋa wì sho fɔ: «Na kaa pye
anmɛ ki yɛn, pa kona mi se ya mberi
lɔ na yɛɛ kan, jaŋgo na kɔrɔgɔ kiga
ka jɔgɔ. Kologo ŋga ki yɛn na yeri
mbe kɛrɛ ti lɔ, mìgi kan ma yeri
mari lɔ, katugu kaselege ko na, mi
se ya mberi lɔ.»

7 Faa, wa Izirayɛli tara, kìla pye na
leele pele kaa jaa mbe yarijɛŋgɛ lɔ
pe yɛɛ yeri, nuŋgba maa sawiga ki
wɔ† maga kan sanŋa wi yeri. Ko la
pye naga nari ma yo pè ko kala lo
yɛgɛ wɔ ma kɔ.

8 Ki kala na, naa naŋa wìla kaa
naga yuun Bowazi wi kan ma yo wi
kɛrɛ ti lɔ, a wì suu sawiga ki wɔ
maga kan Bowazi wi yeri†.

9 Kona, a Bowazi wì sigi yo lelɛɛlɛ
poro naa leele mbele fuun pàa pye
le pe kan fɔ: «Ye yɛn ki sɛrɛ nala
fɔ yaraga ŋga fuun kìla keli ma pye
Elimelɛki wi yeri, konaa ma kaa pye
wi pinambiile Kiliyɔn naa Makilɔn
pe yeri, mi yɛn na ko ki ni fuun ko
loo Nawomi wi yeri.

10 Makilɔn wì ku ma Mowabu
cɛnlɛ woolo jɔ Uruti ŋa yaga, mi yaa
wi lɛ fun mboo pye na jɔ. Kiga pye
ma, pa kɛrɛ ti yaa koro wa kufɔ wi
sege ki ni, pa wi yaa setirige piile
ta, mbele pe yaa wi mɛgɛ ki yirige,
jaŋgo wi mɛgɛ kiga ka to wi sefɛnnɛ
pe sɔgɔwɔ, konaa wi ca woolo pe
sɔgɔwɔ. Ye yɛn ki sɛrɛ fun nala†.»

11 Lelɛɛlɛ poro naa leele mbele
fuun pàa pye le, a pè sigi shɔ ma
yo fɔ: «Ee, we yɛn ki sɛrɛ. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li duwaw jɛlɛ ŋa wila yiin
wa ma go wi na! Luu pye piile sevɔ
paa Zhakɔbu jɛɛlɛ shyɛn Arashɛli
naa Leya pe yɛn. Poro mbele pè pye
Izirayɛli setirige piile pe mamaala
wele. Li ti ma pye penjagbɔrɔ fɔ wa
Efirata sege ki ni; ma mɛgɛ ki yiri wa
Betilɛɛmu ca†.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ki jasumboro
ŋa wi piile lɛgɛrɛ se ma kan. Li ti
ma sege ki mɛgbɔgɔ ta paa yɛgɛ ŋga
na Perɛzi sege kìla pye we. Wo ŋa
Zhuda wìla se Tamari wi na we†.»

Uruti wìla pinambyɔ se

13 Kona, a Bowazi wì si Uruti wi lɛ
maa pye wi jɔ. A wì si ye wi kɔrɔgɔ
maa jɛn jɛlɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
duwaw Uruti wi na, a wì si kugbɔ lɛ
mɛɛ pinambyɔ se.

14 A Betilɛɛmu ca jɛɛlɛ pè si Na-
womi wi pye fɔ: «Ye pan waa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni! Lo na lì ti ŋa wi yaa
yere ma go kala li ni, a pòo se nala

† **4:5 4.5:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Ma daga mbe Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti wi lɛ mboo tɛgɛ,* sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, Eburuye sɛnrɛ ti ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo: Ma daga mbe kɛrɛ ti lɔ Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Uruti wi yeri. † **4:7 4.7:** Faa, wa Izirayɛli tara, sawiga kìla pye yaraga ka, ŋga kìla pye naga nari ma yo tawa yɛn lere wa yeri. Kìla pye, na wa kaa jaa mbe kologo kan lere wa yeri wi kala la go tugo, nakoma mbe yarijɛŋgɛ kan wi yeri, wi sawiga ko wi ma wɔ ma kan ki fɔ wi yeri. † **4:8 4.7-8:** Dete 25.7-10 † **4:10 4.10:** Dete 25.5-6 † **4:11 4.11:** Zhenɛ 29.31 † **4:12 4.12:** Zhenɛ 38.27-30

we. Yɛnŋɛlɛ sa ti ma pishyɛnwoo wi mɛgɛ ki yiri laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ!
15 Ki pyɔ ŋa wo wi yaa ka fanŋga kan ma yeri, mbe yere ma go kala li ni wa ma lelɛwɛ pi ni. Ma pijɔ Uruti wì mbɔnrɔ ma yeri ma wɛ pinambiile kɔlɔshyɛn na, katugu ma yɛn maa ndanla, a wì pishyɛnwoo se ma kan.»
16 A Nawomi wì si pyɔ wi lɛ maa taga kotogo na. Wo wìla wi lɛ maa koro.
17 A Nawomi wi cɛnyɛɛnlɛ jɛɛlɛ wele, pe nɛɛ yuun fɔ: «Pè pinambyɔ se Nawomi wi kan.» A pè si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Obɛdi. Obɛdi wo wìla pye Zhese to we. A Zhese wo pye Davidi wo to.

Wunlunaŋa Davidi wi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda

18 Davidi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda mbege lɛ wa Perɛzi na. Perɛzi wo wìla Hɛzirɔn se.
19 A Hɛzirɔn wo Aramu se. A Aramu wo Aminadabu se.
20 A Aminadabu wo Naashɔn se. A Naashɔn wo Salima se.
21 A Salima wo Bowazi se. A Bowazi wo Obɛdi se.
22 A Obɛdi wo Zhese se. A Zhese wo Davidi se.

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa
SAMIYƐLI
sɛwɛ koŋgbanŋa

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɛn sɛwɛ wa kɔnsaga nuŋgba. Ki sɛwɛ pàa wi kɔn, a wì yiri shyɛn, katugu wi kɔnrɔ shyɛn ti saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni. Sɛwɛ wi yɛn na para lere ŋa sɛnrɛ na ma wɛ, wo mɛgɛ ko ki yɛn sɛwɛ wi na. Pàa pye naa yinri Samiyɛli. Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Wo wìla pye Izirayɛli tara ti kiti kɔnfɔ puŋgo woo we.

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɛn na para wagati ŋa wìla toro maga lɛ kiti kɔnfɛnnɛ pe na fɔ ma saa gbɔn wunlumbolo pe na ko wagati kagala koro sɛnrɛ na. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1-7), Samiyɛli wìla Izirayɛli woolo pe saga, a pè malaga gbɔn pe juguye pe ni. Naa wagati wà la kaa toro, a Izirayɛli woolo pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li wunluwɔ kan pe yeri, jaŋgo wi pe pye nuŋgba konaa mbaa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ sinni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (8-15), we Fɔ wìla ki le wa Samiyɛli wi nawa wi sa sinmɛ kpoyi wo Sawuli wi na mboo pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa koŋgbanŋa. Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni, pàa pinlɛ ma malaga lɛgɛrɛ gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo naa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni ma ya pe ni. Ɛɛn fɔ Sawuli wi sila pye sinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li ni kpayi.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (16-31), we Fɔ wìla Samiyɛli wi yɛgɛ sin wi sa sinmɛ kpoyi wo Zhese pinambyɔ Davidi wi na, mboo wɔ wunluwɔ. Davidi wi cew tawa pi kala na konaa wìla kaa pye tara ti malaga gbɔnfɔ gbɔɔ ki kala, Sawuli wìla pye na yenjara piin wi ni. Davidi wìla maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbogolo wi yɛɛ kan yɛgɛ ŋga na konaa wìla fe ma laga Sawuli wi na yɛgɛ ŋga na, sɛwɛ wi sɛnrɛ sannda ti yɛn na para ko wogo ko na. Puŋgo na, wa Samiyɛli sɛwɛ shyɛn woo wi ni, pe yaa Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na.

Kagala ŋgele ke maa piin sugusugusugu na lara, ke lɛgɛrɛ yɛn laga ki sɛwɛ ŋa wi ni. Yɔn lemɛ mba fuun pi maa piin tara ti nawa kagala yɛgɛ wɔmɔ pi na, po naa pi ni fuun, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yaraga pyew ki go na. Làa ki yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi kan fɔ: «Leele mbele kaa na gbogo, mi maa pe gbogo. Ɛɛn fɔ mi yɛn ma mbele mbɛn, mi yaa ti fɛrɛ mbe poro ta» (1 Sami 2.30).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ *1–7*
Samiyɛli wo naa wunlunaŋa Sawuli pe kala *8–15*
Sawuli wo naa Davidi pe kala *16–31*
Yɛnŋɛlɛ làa Davidi wi wɔ wunluwɔ *16.1-23*
Davidi wìla Goliyati wi gbo *17.1-58*
Sawuli wìla pye naga lagaja mbe Davidi wi gbo *18–30*
Sawuli naa wi pinambiile pe kunwɔ *31.1-13*

SAMIYƐLI WILA PYE IZIRAYƐLI WOOLO PE KITI KƆNFƆ

1–7

Ɛlikana naa wi jɛɛlɛ shyɛn pe kala wa Silo ca

1 Naŋa wà la pye wa Aramatayimu Zofimu ca, wa Efirayimu yanwira tara ti ni. Pàa pye naa yinri Ɛlikana†. Ɛlikana to wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu to wo lawi ŋa

† **1:1 1.1:** Ɛlikana naa wi tɛlɛye pe ni pa pàa pye ma cɛn wa Efirayimu yanwira tara ti ni. Ɛɛn fɔ mbe yala 1 Kuro 6.18-23laga ki ni, wi mbaa pye Keyati naa Kore poro setirige pyɔ. Puŋgo na, poro wɛlɛ Davidi wìla kaa tɛgɛ yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

Elihu. Elihu to wo lawi ŋa Tohu. Tohu to wo lawi ŋa Zufu, wo la pye Efirayimu cɛnlɛ woo.

2 Jɛɛlɛ shyɛn pàa pye Ɛlikana wi yeri. Pàa pye na nuŋgba yinri Anna, na sanŋa wi yinri Penina. Piile la pye Penina wo yeri, ɛɛn fɔ Anna wo sila pyɔ se.

3 Kìla pye yɛlɛ pyew, Ɛlikana wi ma yiri wa wi ca ma kari wa Silo ca mbe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ† li gbɔgɔ mbe saara wɔ li yeri. Eli wi pinambiile shyɛn, Ofini naa Fineyasi, pa pàa pye wa ki laga ki ni; poro pàa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ wele.

4 Kìla pye, na Ɛlikana wiga saraga ki wɔ pilige ŋga ni, wi ma wi jɔ Penina, naa wi pinambiile pe ni fuun konaa wi sumborombiile pe ni fuun pe tasaga kan pe yeri.

5 Ɛɛn fɔ Anna wo na, wi ma tasaga shyɛn kan wo yeri; katugu Anna kala làa wi ndanla, ali mbege ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ti wi pyɔ se.

6 Anna wi yenjɔ Penina wìla pye naa nawa pi ŋgbanni naa jatere wi pinri wi na sanga pyew, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila wi kan pyɔ ni.

7 Ki wogo kìla pye na piin ma yɛlɛ pyew. Sanga o sanga Anna wiga kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go, Penina wi maa kayaŋga nii wi ni, fɔ wi maa gbele mbe koro ma wi se ka.

8 A wi pɔlɔ Ɛlikana wì suu yewe fɔ: «Anna, yiŋgi na ma nɛɛ gbele? Yiŋgi na, a mà sho ma se ka? Yiŋgi na mà si yɛgɛ san? Mi si mbɔnrɔ ma yeri pinambyɔ kɛ na wi le?»

Anna wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri luu saga

9 (Ki yɔnlɔ li na) naa, pàa kaa li ma wɔ wa Silo ca, a Anna wì si yiri (ma kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni). Kìla yala saraga wɔfɔ Eli wìla pye ma cɛn wa wi jɔngɔ ki na, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔ tige ki tanla.

10 Anna wi nawa pìla tanga wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì si gbele jɛŋgɛ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.

11 Kona, a wì sigi yɔn fɔlɔ na li kɔn ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ mboro ŋa yawa pi ni fuun fɔ, mi ŋa ma tunmbyee na maga na jɔlɔgɔ ki wele, na maga jatere pye na na, na mɛɛ fɛgɛ na na, na maga pinambyɔ kan mi ŋa ma tunmbyee na yeri, mi yaa wi kan mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma yeri wi yinwege piliye yi ni fuun ni. Yunŋguluwo se ka ye wa wi go†.»

12 Naa Anna wila kaa na yɛnri na mɔni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a Eli wi nɛɛ wi yɔn ki wele.

13 Anna wìla pye na yɛnri wa wi yɛɛ nawa, wi yɔngbasɛɛrɛ tìla pye na tigile, ɛɛn fɔ pe sila pye naa sɛnyoro to nuru. A Eli wì sigi jate ndɛɛ wì tin sinmɛ ni.

14 A Eli wì suu pye fɔ: «Ma yaa ma sinndire ti pye sa gbɔn wagati wiwiin? Kari ma sɔɔn duvɛn wi laga ma yɛɛ na.»

15 A Anna wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo na tafɔ, mii duvɛn wɔ, mii si sinmɛ wɛlɛwɛ pa yɛgɛ wɔ. Mi yɛn jɛlɛ ŋa wi jatere wì piri wi na. Ɛɛn fɔ na nawa sɛnrɛ to mì pye na yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

16 Maga ka mi ŋa ma tunmbyee na jate paa jɛlɛ ŋa wi sɔ wii yɔn wa yɛn. Maga ki yan mì yɛnri ma mɔ, kayaŋga gbɔgɔ ki yɛn na ni, a na jatere wì piri na na fɔ jɛŋgɛ.»

17 Kona, a Eli wì suu pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na! Ŋga mà yɛnri Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri, ligi kan ma yeri.»

18 A Anna wì sho fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, Yɛnŋɛlɛ sa ti mbe yinmɛ ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ!» Kona, a wì si yiri ma kari ma saa ka. A wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga.

19 Ki goto yirifaga ki na, a Ɛlikana naa wi go woolo pe ni pè si yiri ma saa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ. Ko puŋgo na,

† **1:3 1.3:** Ɛki 23.14-19; 34.23; Dete 16.16-17; Zhozu 18.1 † **1:11 1.11:** Kìla pye paga lere ŋa kan Yɛnŋɛlɛ li yeri wila tunŋgo piin li kan, paa wi go ki kulu (Nɔmbu 6.1-21; Kiti 5.2; 13.5; 16.17).

a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa pe yeri wa Arama ca. A Ɛlikana wì si fili wi jɔ Anna wi ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛŋgɛ pye maa kan.
20 Naa wagati wà la kaa toro, a Anna wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se. A wì suu mɛgɛ taga naa yinri Samiyɛli†, katugu wìla yo fɔ: «Mùu yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

Anna wìla wi pinambyɔ wi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ

21 Ki yɛlɛ li lurumbanna, Anna wi pɔlɔ Ɛlikana wì si kari naa wa Silo ca wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, mbe sa saraga ŋga pe maa woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛlɛ pyew ki wɔ, konaa mbe yɔn fɔlɔ na pàa lɛ li tɔn.
22 Ɛɛn fɔ Anna wo sila kari pe ni, katugu wìla wi pɔlɔ wi pye fɔ: «Pyɔ na wiga ka laga yinnɛ na sanga ŋa ni, pa mi yaa kari wi ni wa Silo ca mboo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, kona wi yaa koro wa suyi.»
23 A wi pɔlɔ Ɛlikana wì sho fɔ: «Ŋga kì yɔn ma yɛgɛ na, ma ko pye. Ma koro laga wi ni fɔ wi sa laga yinnɛ na. Ŋga ki wa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to mbe yɔn fili cɛ!» A Anna wì si koro wa ma pyɔ wi baro fɔ ma saa wi laga yinnɛ na.
24 Naa wìla kaa pyɔ wi laga yinnɛ na, a wì si kari wi ni, naa napɔlɔ nuŋgba ni, ŋa wìla ta yɛlɛ taanri†, naa muwɛ culo kɛ ni konaa sɛlɛgɛ kasha yɛnlɛ nuŋgba duvɛn ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa Silo ca. Pinambile làa pye jɛɛlɛ bere.
25 A pè si napɔlɔ wi kɔnli mɛɛ kari pinambile li ni Eli wi kan.
26 A Anna wì sho fɔ: «Na tafɔ, na kala yaga. Na tafɔ, mì wugu ma kan fɔ muwi mi yɛn jɛlɛ ŋa wìla pan ma yere na ma tanla, na ki laga ŋga ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
27 Mìla pye na yɛnri ki pyɔ ŋa wo kala na. Ŋga mìla pye na yɛnri, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kan na yeri.
28 Ki kala na, mi fun mì pan mboo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Wi yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yinwege piliye yi ni fuun ni.»
A pè si fɔli le ki laga ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

2

Anna wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn

1 Kona, a Anna wì sigi yɛnrɛwɛ mba pi yɛnri ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nayinmɛ gbɔɔ kan na yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yɔlɔgɔ ki yirige.
Mbe ya para koni na mbɛnfɛnnɛ pe na.
Mi yɛn na yɔgɔri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ.
2 Yaraga ka yɛgɛ woro wa kpoyi paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn.
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mboro puŋgo na.
Walaga† ka woro wa mbaa we go singi paa we Yɛnŋɛlɛ li yɛn.
3 Ye ye yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ ti yaga.
Sɛnjagara ka ka yiri wa ye yɔn;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kala pyew li jɛnfɔ.
Lo li maa leele pe kapyere ti ni fuun ti taanla na wele.

4 «Maliŋgbɔɔnlɔ pe sandiga kì kaw.
Ɛɛn fɔ fanŋgɔgɔ fɛnnɛ pè fanŋga ta.
5 Mbele pàa pye yaara tafɛnnɛ, poro ye tunndo ni na yaakara laga-jaa.
Fuŋgo la pye mbele na, poro ka ma tin.
Jambasee jate wì piile kɔlɔshyɛn se.
Jɛlɛ ŋa pinambiile lɛgɛrɛ la pye wi yeri, wùu piile pe la.

6 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma yinwege kan,

† **1:20 1.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Samiyɛli ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: Mìgi yɛnri. † **1:24 1.24:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa pàa yan wa Kumirani laga ki na wi ni, konaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ naa Siriyaki sɛnrɛ ni, ŋga kì yo fɔ nɔ ŋa wì ta yɛlɛ taanri ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe ni ma yo fɔ napɛnɛ taanri. † **2:2 2.2:** Yɛnŋɛlɛ li yɛn walaga, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ li yɛn leele pe go sigefɔ; Dete 32.4; 2 Sami 23.3; Yuuro 18.3; 86.8.

lo li ma si ti lere ma ku fun.
Lo li ma lere wi tirige wa kuulo tara,
lo li ma suu yirige maa wɔ wa.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma lere pye
fyɔnwɔ fɔ,
lo li ma si lere pye yarijɛndɛ tafɔ.
Lo li ma lere wi tirige,
lo li ma si lere wi yirige.
8 Lo li ma fyɔnwɔ fɔ ŋa wi yɛn ma
cɛn wa gbanŋgban wi ni wi
yirige wa,
lo li ma si jɔlɔgɔ fɔ wi yirige mboo
wɔ wa fyɔngɔ ki ni,
mboo kan cɛnsajɛŋgɛ ni wa fanŋga
fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ,
mboo kan wunluwɔ jɔngɔ gbɔgɔwɔ
wogo ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì tara ti gbegele
mari teŋge,
ma dunruya wi teŋge wa wi nɔgɔna
cɛnyaara ti na.
9 Mbele pè taga li na, li maa wele pe
na.
Ɛɛn fɔ lepeele poro yaa ku wa wɔwɔ
pi ni;
katugu lere kpɛ se ya yawa ta wi
yɛɛra fanŋga ko ni.

10 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li
mbɛnfɛnnɛ pe tɔngɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma ti yɛnŋɛlɛ
gbaanra ma yiri wa naayeri
pe mɛgɛ ni.
Li yaa kiti kɔn tara ti lagapyew ki na.

«Li yaa yawa kan li wunluwɔ wi
yeri,
mbe fanŋga kan ŋa lì sinmɛ kpoyi
wo wi na maa wɔ wi yeri.»
11 Ko puŋgo na, a Ɛlikana wì si
sɔngɔrɔ ma kari pe yeri, wa Arama
ca wo naa wi jɔ Anna. Ɛɛn fɔ, a
lenambyɔ wì si koro wa saraga wɔfɔ
Eli wi tanla na tunŋgo piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan.

Saraga wɔfɔ Eli wi pinambiile pe kala

12 Eli pinambiile pàa pye kafaara
pyefɛnnɛ, pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li
jɛn.
13 Kala na ki saraga wɔfɛnnɛ pàa
pye na piin leele pe kanŋgɔlɔ, li
na: Kìla pye sanga o sanga lere
wa ka pan mbe saraga wɔ, pe kaa
kara ti sori sanga ŋa ni, saraga
wɔfɔ wi tunmbyee wa mɛɛ pan kara
wɔwanla njegele taanri wolo ni wi
kɛɛ.
14 Wi mɛɛ li sun wa kara sɔgɔcɔgɔ
ki ni, wa fuwa cɔgɔ ki ni, nakoma
wa tugurɔn cɔgɔ ki ni, nakoma wa
nɛgɛdaga wi ni, nakoma wa cɔgɔ
jɛŋgɛ ki ni. Na wanla liga yiri nda
fuun ni, to ma pye saraga wɔfɔ wi
woro. Pa pàa pye naga piin yɛɛn
Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye
na paan wa Silo ca pe na.
15 Wagati wa ni yɛrɛ, sanni pe
sa yaayogo yanlaga ki sogo, saraga
wɔfɔ wi tunmbyee wi ma pan mbege
yo ŋa wì pan mbe saraga ki wɔ wi
kan fɔ: «Kara ta kan na yeri kala-
woro saraga wɔfɔ wi kan, katugu wi
se ka yɛnlɛ ma kasɔgɔrɔ ti na, kaawɔ
katipiire to[†].»
16 Lere ŋa wì pan mbe saraga ki
wɔ, na wiga wi yɔn sogo mbe yo fɔ:
«Ki yaga pe yanlaga ki sogo gbɛn,
puŋgo na, mɛɛ pan ma nda tɔɔn
ndanla ti wɔ», tunmbyee wi ma yo
fɔ: «Ayoo, ti kan fɔɔnfɔɔn ŋga na,
nakoma mi yaa ti wɔ fanŋga na.»
17 Kì pye ma, ki lefɔnmbɔlɔ pe
kapege kìla tisaw Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, katugu pàa pye na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li saara ti tifaga.
18 Samiyɛli wo na, wìla pye naa
tunŋgo ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Lenambyɔ lawi, wìla pye
na efɔdi wi nii, wo ŋga pàa gbegele
lɛn jese ni.
19 Kìla pye yɛlɛ pyew, wi nɔ wi ma
deritɔnlɔgɔ yana la ti wi kan. Na wi
kaa kee wa Silo ca wo naa wi pɔlɔ wi

† **2:15 2.15:** Eli wi pinambiile pe kapege kìla gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, katugu kìla pye na lere ka pan mbe saraga wɔ, paa ki yaga pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ki kan li yeri gbɛn, mbe si jɛn mbe pe tasaga ki wɔ. Mbe yala Moyisi lasiri wi ni, kìla pye, na paga yaayogo ki kɔnli, ki ma daga pege yanlaga naa ki yanlaga lara ti sogo le teere wa saraga wɔsaga ki na Yɛnŋɛlɛ li kan; Levi 3.16; 4.8-10,26,31,35; 7.28-31; 17.6.

ni sa saraga ŋga pe maa woo yɛlɛ li ni ki wɔ, wi mɛɛ kari derege ki ni ma saa ki kan wi yeri.

20 A Eli wì si duwaw pye Ɛlikana naa wi jɔ pe kan ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ma piile pele yɛgɛ se ma jɔ wi na, ŋa wì le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ wi yɔnlɔ!» Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa pe ca.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa duwaw Anna wi na, a wì si kugbɔrɔ ta yɛgɛ lɛ ma pinambiile taanri se konaa sumborombiile shyɛn ni. Ma si yala, lenambyɔ Samiyɛli wìla pye na yɛgɛ tuun na paan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Eli wìla para wi pinambiile pe na

22 Saraga wɔfɔ Eli wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ. Ŋga wi pinambiile pàa pye na piin Izirayɛli woolo pe ni fuun pe na, wìla ki wogo ki logo. Pàa ki yo wi kan fun fɔ jɛɛlɛ mbele pàa pye na tunŋgo piin wa filisaga paraga go ki yɔn na, wi pinambiile pàa pye na sinlɛ pe ni.

23 Kona, a Eli wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki kapyere cɛnlɛ li piin? Mi yɛn naga nuru leele pe ni fuun pe yeri fɔ ye kapyere ti yɛn ma tisaw.

24 Yege kapyere ti yaga na pinambiile, katugu ŋga mila nuru ye kanŋgɔlɔ ki woro ma yɔn. Ye yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe punŋgu konɔ jɛnnɛ li na.

25 Na lere ka kapege pye wi lewee yɛnlɛ na, Yɛnŋɛlɛ li ma sulu ki fɔ wi na; ɛɛn fɔ na lere ka kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate na, ambɔ wi yaa sulu ki fɔ wi na?»

Konaa ki ni fuun, Eli pinambiile pe sila yɛnlɛ mbe pe to wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa pe ku.

26 Lenambyɔ Samiyɛli wo na, wìla pye na yɛgɛ tuun na paan. A wi kala lì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla ko naa leele pe ni.

Yɛnŋɛlɛ làa Eli naa wi go woolo pe jɔlɔgɔ wogo ki yo

27 Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ li lere† wà si pan Eli wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sanga ŋa ni ma tɛlɛye pàa pye Farawɔn wi kulolo wa Ezhipiti tara, mì yo màga jɛn ma yo mìla na yɛɛ naga pe na.

28 Ma tɛlɛ Arɔn wo mìla wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, jaŋgo wila na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin, wila saara woo wa na saraga wɔsaga ki na, wila wusuna nuwɔ taan wi sori konaa wila efɔdi wi nii na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Izirayɛli woolo, saara nda pe ma wɔ ma sogo, mìla wi tasaga kan wi yeri ma yiri wa ti ni†.

29 Saara naa yarikanra nda mìgi kologo kan ma yo paa ti woo wa na cɛnsaga ki ni, yiŋgi na ye nɛɛ ti tifaga? Yiŋgi na, a ma nɛɛ ma pinambiile pe gbogo ma wɛ na na? Saara nda fuun Izirayɛli, na woolo pe maa woo na yeri, a yaa ti yanlaga lara ti kaa na tɔrɔ.›

30 Kì kaa pye yɛɛn, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, na sɛnyoro ti nda: ‹Mìla yo fɔ ma go woolo poro naa ma tɛlɛye go woolo pe yaa la tunŋgo piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ suyi†.› Ɛɛn fɔ koni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na sɛnyoro ti nda: ‹Ki se pye ma naa. Katugu leele mbele kaa na gbogo, mi maa pe gbogo. Ɛɛn fɔ mi yɛn ma mbele mbɛn, mi yaa ti fɛrɛ mbe poro ta.›

31 Wele, wagati wa yɛn na paan, mi yaa ma fanŋga ki kɔ, mbɔɔn go woolo pe fanŋga ki kɔ; fɔ lelɛŋgbaraga se ka ta wa ma go ki ni.

32 Ma yaa jɔlɔgɔ ta na cɛnsaga ki wogo ki na, ma si yala kala pyew li yaa la yɔngɔ Izirayɛli woolo pe kan. Lelɛŋgbaraga kpɛ se ka yan wa ma go.

33 Mi yaa ma woolo nuŋgba yaga go na, wa na saraga wɔgɔtunŋgo ki ni. Ɛɛn fɔ ko yaa pye, jaŋgo mbɔɔn

† **2:27 2.27:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo pàa pye na yinri fun Yɛnŋɛlɛ li lere; 1 Sami 9.6,10; 1 Wunlu 13.1,14. † **2:28 2.28:** Ɛki 28.1; Levi 7.35-36 † **2:30 2.30:** Ɛki 29.9; Levi 8–9; Nɔmbu 16–17; 25.13

kan ma yɛntunwɔ lɛgɛrɛ wɔ konaa mbe kayaŋga le ma ni. Ma setirige piile pe yaa kaa kuun pe lefɔnrɔ sanga wi ni.

34 Ŋga ki yaa pye ma pinambiile shyɛn Ofini naa Fineyasi pe na, ki yaa pye kacɛn nda mila yuun ma kan ti wogo ki na. Pe ni fuun shyɛn pe yaa ka ku pilige nuŋgba.

35 Ko puŋgo na, mi yaa saraga wɔfɔ wa wɔ na yɛɛ kan, ŋa wi yaa pye tagawa ni. Wi yaa kaa tanri mbaa yala na jatere naa na nandanwa kala li ni. Mi yaa setirige ka kan wi yeri, ŋga ki yaa pye tagawa ni mbaa tunŋgo piin wunluwɔ ŋa mi yaa ka wɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew†.

36 Kona, ma go woolo mbele pe yaa ka koro go na, pe ni fuun pe yaa kaa paan mbaa fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa warifuwe pyɔ nuŋgba naa yaakara jɛɛnnjɛnri yɛnri wi yeri. Pe yaa kaa wi yɛnri mbaa yuun fɔ: ‹Ki yaga ma saraga wɔgɔtunŋgo ka kan we yeri waa piin, jaŋgo we yaakara jɛnri ta waa kaa.› »

3

Yɛnŋɛlɛ làa Samiyɛli wi pye li yɔn sɛnrɛ yofɔ

1 Lenambyɔ Samiyɛli wìla pye na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan wa Eli wi tanla. Ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye na para leele pe ni fyafyaw, yariyanra nda làa pye na nari pe na, ti sila pye na piin fyafyaw.

2 Yembinɛ la ni, saraga wɔfɔ Eli wìla pye ma sinlɛ wa wi sinlɛsaga. Ki sanga wi ni, kìla yala wi yɛngɛlɛ kè te, wi woro na yaan jɛŋgɛ.

3 Samiyɛli wìla pye na wɔnlɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa laga ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla pye ma tɛgɛ we. Yɛnŋɛlɛ li fitanla† wìla pye na yiin bere.

4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yeri. A wì si shɔ ma yo: «Naw, mi ŋa.»

5 A wì si yiri ma fe ma kari wa Eli wi tanla ma saa wi pye fɔ: «Mi ŋa, katugu màla yeri.»

A Eli wì sho fɔ: «Mi sɔɔn yeri, sɔngɔrɔ ma sa sinlɛ.» A Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma saa sinlɛ.

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yeri naa. A wì si yiri ma kari wa Eli wi tanla naa ma saa wi pye fɔ: «Mi ŋa, katugu màla yeri.»

A Eli wì suu pye fɔ: «Na pinambyɔ, mi sɔɔn yeri; sɔngɔrɔ ma sa sinlɛ.»

7 Ma si yala Samiyɛli wi fa Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn gbɛn, li fa si para wi ni gbɔgɔyi gbɛn.

8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi yeri naa ki taanri wogo na. A Samiyɛli wì si yiri ma kari wa Eli wi tanla, ma saa wi pye fɔ: «Mi ŋa, katugu màla yeri.»

Kona, a Eli wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na lenambyɔ wi yinri.

9 A wì si Samiyɛli wi pye fɔ: «Kari ma sa sinlɛ. Na paga ma yeri naa, ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma tunmbyee wila nuru ma yeri!› » Kona, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma saa sinlɛ wa wi sinlɛsaga.

10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pan ma yere le wi tanla, ma suu yeri paa koŋgbanŋga ki yɛn ma yo fɔ: «Samiyɛli, Samiyɛli.» A Samiyɛli wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ta para, katugu ma tunmbyee wi yɛn na nuru ma yeri.»

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Samiyɛli wi kan fɔ: «Wele, mi yaa kala la pye laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, fɔ lere o lere wi yaa li logo ki yaa to wi yɔn na.

† **2:35 2.35:** Ki vɛrise ŋa wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn na yuun na kee Eleyazari setirige pyɔ Zadɔki wo yeri, ŋa wi mbaa ka pye saraga wɔfɛnnɛ to wa Abiyatari wi yɔnlɔ Salomɔ wi wunluwɔ pi lɛsanga wi ni; 2 Sami 8.17; 15.24,35; 20.25; 1 Wunlu 2.35; 1 Kuro 29.22. † **3:3 3.3:** Fitanla wìla daga mbaa yiin yembinɛ li ni fuun li ni wa Yɛnŋɛlɛ go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni; Ɛki 27.20-21; 30.7-8; Levi 24.3-4; 2 Kuro 13.11.

12 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun mì yo
Eli go woolo pe kanŋgɔlɔ, mi yaa ke
pye mbe ke yɔn fili, mbege lɛ wa ke
lɛsaga sa gbɔn wa ke kɔsaga ki na.
13 Mìla wi yɛri makɔ ma yo mi yaa
kiti kɔn wi go woolo pe na fɔ sanga
pyew, katugu wìla wi pinambiile pe
kapege ki jɛn, pàa pye nala tifaga,
ɛɛn fɔ wi sila ki wɔ pe kɛɛ.
14 Ki kala na, mì wugu Eli go woolo
pe kan fɔ ko saraga woro wa, ki
yarikanga si woro wa, ŋga ki yaa ti
pe pe kapere ti kala yagawa ta.»

15 A Samiyɛli wì si koro ma sinlɛ
fɔ ma saa gbɔn ki goto pinliwɛ pi ni.
Kona, a wì si yiri ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
go ki kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ. Samiyɛli wìla
pye na fyɛ mboo yariyanga sɛnrɛ ti
yɛgɛ yo Eli wi kan.
16 Ɛɛn fɔ, a Eli wì suu yeri ma yo
fɔ: «Na pinambyɔ Samiyɛli.»

A Samiyɛli wì si shɔ ma yo fɔ:
«Naw, mi ŋa.»

17 A Eli wì suu yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi Yɛnŋɛlɛ lì yo ma kan? Maga
ka ta kpɛ lara na na. Sɛnrɛ nda fuun
lì yo ma kan, na maga ki sɛnpyɔ
nuŋgba lara na na, Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ
gbɔgɔ wa ma na.»
18 Kona, a Samiyɛli wì sigi sɛnrɛ ti
ni fuun ti yɛgɛ yo wi kan, wi sila ta
lara wi na. A Eli wì sho fɔ: «Lo li yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le, ŋga kali ndanla li
ko pye.»

19 Samiyɛli wìla pye na yɛgɛ tuun
na paan, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni.
Sɛnrɛ nda fuun làa yo, ta sila koro
na ki kala lii li yɛɛ yɔn fili.
20 Wa Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni,
mbege lɛ wa Dan ca fɔ sa gbɔn wa
Bɛrisheba ca, pe ni fuun pàa ki jɛn
ma yo Samiyɛli wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ yofɔ kaselege†.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye nali yɛɛ
nari wa Silo ca suyi. Pa làa pye nali
yɛɛ nari Samiyɛli wi na wa ki laga ki
na, nali sɛnrɛ ti yuun wi kan.

4

1 Samiyɛli wìla pye naga sɛnrɛ ti
yuun Izirayɛli woolo pe ni fuun pe
kan.

Filisiti tara fɛnnɛ pàa saa yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ

Pilige ka, a Izirayɛli woolo pè si
yiri ma saa Filisiti tara fɛnnɛ pe
fili mbe malaga gbɔn pe ni. Pàa
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa
Ebɛni Ezɛri† laga ki tanla, a Filisiti
tara fɛnnɛ poro pe wogo ki kan wa
Afɛki ca.
2 Filisiti tara fɛnnɛ pàa yere mal-
injɛ wi na Izirayɛli woolo pe mɛgɛ
ni. A pè si to malaga ki na. A Filisiti
tara fɛnnɛ pè si ya Izirayɛli woolo
pe ni. Pàa maliŋgbɔɔnlɔ waga tijɛrɛ
(4 000) si wo gbo pe ni wa malaga
gbɔnsaga.
3 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa
sɔngɔrɔ wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
ki ni, a pe lelɛɛlɛ pè sho fɔ: «Yiŋgi
na Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti a Filisiti tara
fɛnnɛ pè si ya we ni nala? Yoo kari
we sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi lɛ wa Silo ca, jaŋgo wi
pye laga we sɔgɔwɔ, wi we shɔ we
mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.»
4 Kona, a leele pè si pitunmbolo
torogo wa Silo ca, pe sa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ pe pan wi ni,
lo na li yɛn ma cɛn wa sherubɛnye
pe sɔgɔwɔ we. Eli wi pinambiile
shyɛn Ofini naa Fineyasi pàa pinlɛ
ma kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi ni†.
5 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wìla kaa gbɔn wa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni sanga
ŋa ni, a Izirayɛli woolo pè si jɔrɔgɔ
ŋgbanga nayinmɛ pi kala na, fɔ a
tara tì tigile.
6 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa ki
jɔrɔgɔmɔ pi logo, a pè si yewe ma yo
fɔ: «Yiŋgi jɔrɔgɔmɔ gbɔɔ pila yin-
rigi wa Eburuye pe maliŋgbɔɔnlɔ

† **3:20 3.20:** Mbege lɛ wa Dan ca fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbege lɛ tara ti go ŋga na saga wa go ŋga na. † **4:1 4.1:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Ebɛni Ezɛri ko kɔrɔ wo ŋa sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa sagawa kaan. † **4:4 4.4:** Ɛki 25.22

cɛnsaga ki ni yɛɛn?» Kona, a pè sigi logo ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo wì pan wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.

7 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si fyɛ, katugu pàa yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pan wa Eburuye pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.» A pè sho naa fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu ki wogo ŋga yɛɛn ka fa pye gbɛn!

8 Jɔlɔgɔ yɛn we wogo, ambɔ wi yaa we shɔ ki yarisunndo fanŋga woro nda ti kɛɛ? Ko yarisunndo to tìla jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew li wa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na wa gbinri wi ni†.

9 Filisiti tara fɛnnɛ ye kotogo le ye yɛɛ ni, ye pye lenambala, jaŋgo waga ka pye Eburuye pe kulolo paa yɛgɛ ŋga na pàa pye we kulolo we. Ki kala na, ye pye lenambala, ye malaga ki gbɔn.»

10 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si saa to malaga ki na Izirayɛli woolo pe ni, ma ya pe ni. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe ma kari wa pe paara yinrɛ ti ni. Pàa pe ya fɔ jɛŋgɛ; lere waga nafa ma yiri kɛ (30 000) wo la ku Izirayɛli woolo pe ni.

11 Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo na, Filisiti tara fɛnnɛ pàa wì shɔ. Eli wi pinambiile shyɛn Ofini naa Fineyasi pàa ku fun.

Eli naa wi pijɔ pe kunwɔ sɛnrɛ

12 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wà si yiri wa malaga gbɔnsaga ma fe ma kari wa Silo ca ki pilige nuŋgba ki ni. Wi yaripɔrɔ tìla pye ma walagi wi na, tara la pye ma wo wa wi go ki na naga nari ma yo wila kunwɔ gbele.

13 Naŋa wi gbɔnsaga wa Silo ca sanga ŋa ni, kìla yala Eli wìla pye ma cɛn wa wi jɔngɔ ki na, wa konɔ li yɔn na, na singi, katugu wi jatere wìla piri wi na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi kala na. A naŋa wì si ye wa ca ma sɛnrɛ ti yo. A ca woolo pe ni fuun pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga.

14 Naa Eli wìla kaa jɔrɔgɔmɔ pi logo, a wì si yewe ma yo fɔ: «Jɔrɔgɔmɔ mba pì yiri wa janwa wi ni, po kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?» A naŋa wì si fyɛɛlɛ ma pan ma sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi kan.

15 Ma si yala Eli wìla ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Wi sila pye na yaan, wìla pye fyɔɔn.

16 A naŋa wì si Eli wi pye fɔ: «Pa mì yiri wa malaga gbɔnsaga ma pan yɛɛn; nala yɛɛn ko mì fe ma shɔ ma yiri wa.»

A Eli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kì pye wa na pinambyɔ?»

17 A pitunŋɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo pè fe Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ. Pè ya we ni fɔ tipege. Ma pinambiile shyɛn Ofini naa Fineyasi pè ku. A Filisiti tara fɛnnɛ pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔ.»

18 Naa naŋa wìla kaa para Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wogo ki na sanga ŋa ni, a Eli wì si yiri wa wi jɔngɔ ki na ma to ma jali wa ca ki yeyɔngɔ ki tanla maa yɔlɔgɔ ki kaw ma ku; katugu wìla lɛ mɛɛ nugu. Wìla Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sin ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn.

19 Eli wi pijɔ, Fineyasi jɔ we, wìla pye kugbɔ ni. Wi sesanga wìla gbɔn. Naa wìla kaa ki logo ma yo pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔ sanga ŋa ni, ma wi nafɔ wo naa wi pɔlɔ wi ni pe kunwɔ pi logo sanga ŋa ni, a lara tì suu lɛ naa yaa, a wì si kanŋguuro kan mɛɛ se.

20 Maa ta wìla pye na jaa mbe ku, jɛɛlɛ mbele pàa pye le wi tanla, a pè suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ, pinambyɔ mà se.» Ɛɛn fɔ wi sila pe yɔn sogo sɛnrɛ ta kpɛ ni, nakoma mbe logo pe yeri.

21 A wì si pyɔ wi mɛgɛ taga naa yinri Ikavɔdi†, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi woro laga Izirayɛli naa.» Wìla ko yo ma, naa wìla pye na jatere piin Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ

† **4:8 4.8:** Ɛki 7-11,14; Zhozu 2.10. † **4:21 4.21:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Ikavɔdi ko kɔrɔ wo yɛn fɔ gbɔgɔwɔ woro wa, nakoma gbɔgɔwɔ pi yɛn se?

kɛsu wi shɔgɔ wogo ki na we, konaa wi nafɔ naa wi pɔlɔ pe kunwɔ wogo ki na we.
22 A wì sho fɔ: «Gbɔgɔwɔ kpɛ woro laga Izirayɛli tara naa, katugu pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔ.»

5

Yɔn finliwɛ kɛsu wìla pye wa Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri

1 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi shɔ, a pè si yiri wi ni wa Ebɛni Ezɛri laga ki na ma kari wi ni wa Asidɔdi ca.
2 A pè suu lɛ ma ye wi ni wa pe yarisunŋgo Dagɔn† ki gbɔgɔgo ki ni, ma saa wi tɛgɛ le yarisunŋgo Dagɔn ki tanla.
3 Ki goto yirifaga ki na, a Asidɔdi ca fɛnnɛ pè si yiri; pe mbe wele, mɛɛ Dagɔn wi yan wì to maa yɛgɛ ki jiile le tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè suu yirige maa yerege wa wi yeregesaga.
4 Ki goto yirifaga ki na, a pè si yiri; pe mbe wele mɛɛ Dagɔn wi yan wì to maa yɛgɛ ki jiile le tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi go naa wi kɛyɛn shyɛn yi ni, tìla kɔɔnlɔ wa wi na ma toori wa yeyɔngɔ shɔn wi na. Wi nandogomɔ po cɛ pìla koro le.
5 Ko kala kì ti Dagɔn saraga wɔfɛnnɛ naa mbele fuun pe maa yiin wa Dagɔn gbɔgɔgo ki ni wa Asidɔdi ca, paa tanga wa yeyɔngɔ shɔn wi na, ali ma pan ma gbɔn nala.
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa Asidɔdi ca fɛnnɛ pe na ma pe jɔlɔ jɛŋgɛ, ma yaritinnde wa pe na konaa pe kanŋgara tara woolo pe na†.
7 Naa Asidɔdi ca fɛnnɛ pàa kaa ki yan ma, a pè sho fɔ: «Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi se koro laga we yeri naa, katugu li yɛn na jɔlɔgɔ gbɔgɔ waa woro naa we yarisunŋgo Dagɔn we na.»
8 A pè si tun Filisiti tara fɛnnɛ teele pe ni fuun pe yeri ma pe gbogolo wa pe yeri, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we yaa pye Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni?»
A pè sho fɔ: «Ye ti we kari wi ni wa Gati ca.» Kì pye ma, a pè si kari wi ni wa Gati ca.
9 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa wi lɛ ma kari wi ni wama, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yiri ki ca woolo pe kɔrɔgɔ. Jɔlɔgɔ gbɔgɔ la to pe na. Làa yaritinnde wa ca woolo pe ni fuun pe na, maga lɛ piile pe na fɔ ma saa ki wa lelɛɛlɛ pe na.
10 Kona, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi torogo wa Ekirɔn ca. Ɛɛn fɔ naa wìla kaa gbɔn wa, a Ekirɔn ca woolo pè si je na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Pè pan Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni laga we yeri, jaŋgo mbe woro naa we woolo pe ni we gbo.»
11 Poro fun, a pè si tun Filisiti tara fɛnnɛ teele pe yeri ma pe gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi torogo. Ye sɔngɔrɔ wi ni wa wi tara, jaŋgo wiga ka woro naa we woolo pe ni we ni fuun we gbo.» Kunwɔ jatere piriwɛn la pye ca woolo pe ni fuun pe na, katugu Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na.
12 Ali leele mbele pàa koro pee ku, yaritinnde la pye na yinrigi pe na, na pe jɔlɔ. Ca woolo pàa pye na gbele na sagawa mba jaa, ki gbeere tìla pye na yinrigi na kee wa yɛnŋɛlɛ na.

6

Filisiti tara fɛnnɛ pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi torogo wa Izirayɛli tara

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla yeŋge kɔlɔshyɛn ko pye wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.
2 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe saraga wɔfɛnnɛ naa pe jɛlɛfɛnnɛ pe yeri ma pe yewe fɔ: «We yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi pye

† **5:2 5.2:** Dagɔn wìla pye Filisiti tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo gbɔgɔ; Kiti 16.23; 1 Sami 31.10; 2 Kuro 10.10. † **5:6 5.6:** 1 Sami 6.5

mɛlɛ? We yaa ki pye yɛgɛ ŋga na mbe suu torogo wa wi tara, yege yo we kan.»

3 A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Na ye kaa jaa mbe Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi torogo wila kee, yaga kaa torogo waga. Ɛɛn fɔ, yoo torogo ye kajɔɔgɔ gbegele saraga wɔ li yeri. Kona ye yaa sagala; pa ye yaa ki jɛn fun yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ làa si pye na ye jɔlɔ.»

4 A Leele pè si yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kajɔɔgɔ kala yagawa saraga we yaa wɔ li yeri?»

A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yaa yaritinnde nda ti yè ta ti yanlɛrɛ kaŋgurugo gbegele tɛ ni konaa tɛ sacuulo kaŋgurugo ni, mbe yala Filisiti tara fɛnnɛ teele pe yɔn ki ni, katugu ki jɔlɔgɔ kì gbɔn ye ni fuun ye na, yoro naa ye tara teele pe ni.

5 Koni, ye yaritinnde ti yanlɛrɛ ta gbegele konaa sacuulo mbele pe yɛn na ye tara ti jogo pe yanlɛɛlɛ ni, yeri kan Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri yeli sɔn. Pa kona li yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki laga yoro naa ye yarisunndo konaa ye tara ti na.

6 Yaga ka ye kotogo ki ŋgban ye yɛɛ na paa yɛgɛ ŋga na Ezhipiti tara fɛnnɛ poro naa Farawɔn wi ni pàa ki pye we. Ye nawa to ki na fɔ ki Yɛnŋɛlɛ làa pe jɔlɔ, fɔ a pè saa Izirayɛli woolo pe yaga, a pè kari.

7 Koni, ye wotoro fɔnŋɔ nuŋgba gbegele, ye nanɛɛlɛ shyɛn yigi, mbele pe piile pe yɛn na wɔnri pe na, pe fa si nɛrɛ tunŋgo pyetige pɔ pe na faa; ye wotoro wi pɔ pe na. Ɛɛn fɔ ye kari pe pire ti ni wa nandanga.

8 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ yoo le wa wotoro wi ni. Ye kɛsu wa tɛgɛ le wi tanla. Yaara nda yè gbegele tɛ ni mberi wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri kajɔɔgɔ kala yagawa saraga, yeri le wa wi ni. Ko puŋgo na, yoo yaga wila kee.

9 Ye sila wi wele, na yaga wi yan wi konɔ li lɛ na kee wa Izirayɛli tara kɔnlɔ li yeri, ma wa Bɛti Shɛmɛshi ca ki yeri, ko yaa ki naga we na fɔ pe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni fuun ki wa we na. Nakosima we yaa ki jɛn mbe yo fɔ lo ma. Ɛɛn fɔ, ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ kì to we na jaga wi†.»

10 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si tanga ki sɛnrɛ ti na. Pàa nanɛɛlɛ shyɛn yigi, mbele napire la pye na wɔnri pe na, ma wotoro wi pɔ pe na, mɛɛ saa pe pire to tɔn wa nandanga ki ni.

11 A pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi le wa wotoro wi ni konaa kɛsu pige ki ni, ko ŋga tɛ sacuulo poro naa yaritinnde yanlɛrɛ tìla pye wa wi ni we.

12 A nanɛɛlɛ pè si Bɛti Shɛmɛshi ca konɔ li lɛ ma sin perew na kee. Pàa sin ki konɔ nuŋgba li ni na gbele na kee. Pe sila kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na. Filisiti tara fɛnnɛ teele pàa pye na tanri pe puŋgo na fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Shɛmɛshi ca kɔnlɔ li na.

13 Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pàa pye na bile wi kɔɔn wa gbunlundɛgɛ ki ni. A pè si kaa yɛgɛ yirige ma wele, mɛɛ yɔn finliwɛ kɛsu wi yan. A pe nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.

14 A wotoro wì si saa gbɔn wa Bɛti Shɛmɛshi ca fɛnnɛ naŋa Zhozuwe wi kɛrɛ, mɛɛ yere wa sinndɛligbɔgɔ ka tanla. A pè si wotoro wi kanŋgirɛ ti kɔɔnlɔ ma nanɛɛlɛ pe wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

15 A Levi setirige piile pèle si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi wɔ wa wotoro wi ni konaa yaara nda pàa gbegele tɛ ni tìla pye kɛsu pige ŋga ni ki ni. A pè siri tɛgɛ wa sinndɛligbɔgɔ ki na. Ki pilige ki ni, a Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pè si saara sogoworo naa saara ta yɛgɛ wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri†.

16 Naa Filisiti tara fɛnnɛ teele kaŋgurugo pàa kaa ko yan ma, a pè si sɔngɔrɔ wa Ekirɔn ca ki pilige nuŋgba ki ni.

17 Filisiti tara fɛnnɛ pàa tɛ yaritinnde yanlɛrɛ nda kan Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **6:9 6.9:** Zhozu 15.10 † **6:15 6.15:** Dete 10.8; Zhozu 21.16

li yeri, mari pye pe kajɔɔgɔ ki kala yagawa jasaara, tìla pye kaŋgurugo ma yala pe cagbɔrɔ ti ni: Asidɔdi ca wogo nuŋgba, Gaza ca wogo nuŋgba, Asikalɔn ca wogo nuŋgba, Gati ca wogo nuŋgba konaa Ekirɔn ca wogo nuŋgba.

18 Filisiti tara fɛnnɛ teele kaŋgurugo pàa pye cara nda go na, nda pàa malaga sigemboro kan mari maga konaa kapire ti ni, ti nuŋgba nuŋgba pyew tìla tɛ sacuulo yanlɛɛlɛ kan ma yala ti yɔn ki ni. Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ sinndɛligbɔgɔ ŋga na, wa Bɛti Shɛmɛshi ca fɛnnɛ naŋa Zhozuwe wi kɛrɛ, ki yɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala, na leele pe nawa tuun ki kala li ni.

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ wa Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pe na, katugu pàa wele wa yɔn finliwɛ kɛsu wi nawa. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nambala nafa taanri ma yiri kɛ gbo†. A leele pè si kunwɔ pi gbele, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na.

20 A Bɛti Shɛmɛshi ca woolo pè sho fɔ: «Ambɔ wi mbe ya yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, lo na li yɛn kpoyi we? We mbe ya kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni se yeri mboo wɔ laga we yeri?»

21 A pè si leele tun wa Kiriyati Yeyarimu ca woolo pe yeri ma pe pye fɔ: «Filisiti tara fɛnnɛ pè sɔngɔrɔ ma pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni, ye pan yoo lɛ ye kari wi ni wa ye yɛɛ yeri.»

7

1 A Kiriyati Yeyarimu ca woolo pè si pan ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ ma kari wi ni wa Abinadabu go, wa tinndi wi na. A pè suu pinambyɔ Eleyazari wi tɛgɛ wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi kɔrɔsi.

Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ

2 Kìla mɔ, yɛlɛ nafa lo la toro, naa pàa kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Kiriyati Yeyarimu ca we. A Izirayɛli woolo pè si kaa naga lagajaa mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.

3 Kona, a Samiyɛli wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Na kaa pye ye yɛn na jaa mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ ye kotogo ki ni fuun ni, pa kona yarisunndo nda ti yɛn ye yeri ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni, yeri wa konaa yarisunndo Asitarite ti ni. Ye mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na ye kotogo ki ni fuun ni, yaa tunŋgo piin lo nuŋgba kan. Pa kona, li yaa ye shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

4 A Izirayɛli woolo pè si yarisunndo Baali naa Asitarite ti wa mari wɔ wa pe yɛɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba kan.

5 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si pe pye fɔ: «Ye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo wa Mizipa ca, mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan†.»

6 A pè si gbogolo wa Mizipa ca, mɛɛ tɔnmɔ ko ma wo tara† le Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa yeŋge le ki pilige ki ni, ma pe kapere ti yo ma yo fɔ: «Wè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.» Samiyɛli wìla pye Izirayɛli woolo pe kiti kɔnfɔ wa Mizipa ca.

7 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa ki logo ma yo Izirayɛli woolo pè gbogolo wa Mizipa ca, a Filisiti tara teele pè si kari sa to Izirayɛli woolo pe na. Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si fyɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ.

8 A pè si Samiyɛli wi pye fɔ: «Maga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ pi yaga we kan, jaŋgo li we shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

† **6:19 6.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lere nafa taanri ma yiri kɛ gbo,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛlɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lere waga nafa shyɛn ma yiri kɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ (50 070) gbo. † **7:5 7.5:** Kiti 20.1; 21.1 † **7:6 7.6:** Mbe tɔnmɔ ko mbe wo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki kapyege ki kɔrɔ wi woro ma filige. Kana pàa ko pye mbe pe yɛɛ pye kpoyi, nakoma mbe pe nawa sɛnrɛ to yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kan.

9 A Samiyɛli wì si simbapyɔ ŋa
wi fa laga yinnɛ na wa yigi maa
pye saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri. Kona, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri Izirayɛli woolo pe kan. A lì
suu yɛnrɛwɛ pi logo.
10 Ma Samiyɛli wi ta wìla pye na
saraga sogowogo ki woo sanga ŋa ni,
a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pan mbe to
Izirayɛli woolo pe na. Ɛɛn fɔ ki pilige
ki ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɛnŋɛlɛ
gbanlaga pye ŋgbanga Filisiti tara
fɛnnɛ pe na, a pe sunndo wì si kɔn
pe na, fɔ a Izirayɛli woolo pè ya pe
ni.
11 A Izirayɛli woolo pè si yiri wa
Mizipa ca ma Filisiti tara fɛnnɛ pe
purɔ, fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Kari
ca ki puŋgo na, ma ya pe ni pew.

12 A Samiyɛli wì si sinndɛlɛgɛ ka lɛ
maga yerege wa Mizipa naa Sheni ca
sɔgɔwɔ pi ni, maga mɛgɛ taga naga
yinri Ebɛni Ezɛri†, ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì we saga fɔ ma pan ma
gbɔn namɛna.»
13 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si go
sogo, pe sila ka pan mbe ye naa wa
Izirayɛli tara. Katugu ma Samiyɛli
wi ta yinwege na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
pye na malaga gbɔɔn Filisiti tara
fɛnnɛ pe ni.
14 Cara nda Filisiti tara fɛnnɛ pàa
shɔ Izirayɛli woolo pe yeri, a tì si
sɔngɔrɔ Izirayɛli woolo pe na, maga
lɛ wa Ekirɔn ca ki na fɔ ma saa
gbɔn wa Gati ca ki na, ma pinlɛ
ti kanŋgara na lara ti ni. Izirayɛli
woolo pàa pe tara ti ni fuun ti
shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri. A
yɛyinŋge si ye Izirayɛli woolo naa
Amɔri cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.

15 Samiyɛli wìla pye Izirayɛli
woolo pe kiti kɔnfɔ wi yinwege
piliye yi ni fuun yi ni.
16 Kìla pye, yɛlɛ pyew wi ma yiri
mbe kari wa Betɛli ca, mbe toro wa
Giligali ca konaa wa Mizipa ca, na
Izirayɛli woolo pe kiti kɔnkagala ke
yɛgɛ woo wa ki cara ti ni fuun ti ni†.

17 Ko puŋgo na, wi mɛɛ sɔngɔrɔ
ma kari wa wi go, wa Arama ca. Pa
wìla pye na Izirayɛli woolo pe kiti
kɔnkagala ke yɛgɛ woo wa. Wìla
saraga wɔsaga ka kan wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan.

SAMIYƐLI WO NAA WUNLUNAŊA SAWULI PE KALA

8

8–15

Izirayɛli woolo pàa pye na jaa wunluwɔ mbe cɛn pe go na

1 Naa Samiyɛli wìla kaa lɛ, a wì
suu pinambiile pe tɛgɛ paa Izirayɛli
woolo pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo.
2 Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa
pye naa yinri Zhowɛli, na shyɛn woo
wi yinri Abiya. Pàa saa cɛn wa
Bɛrisheba mbaa kiti kɔnkagala ke
yɛgɛ woo.
3 Ɛɛn fɔ pe sila pye na tanri wa
pe to wi tulugo ki ni. Penjara wogo
kìla gbɔgɔ pe yeri. Pàa pye na
yarikanra shoo na kiti wi kɔɔn na
tɔnni kaselege ki na.
4 Kì kaa pye ma, a Izirayɛli lelɛɛlɛ
pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ kari
Samiyɛli wi kɔrɔgɔ wa Arama ca,
5 ma suu pye fɔ: «Wele, koni mà
lɛ makɔ. Ma pinambiile pe si woro
na tanri wa ma tulugo ki ni. Koni
wunluwɔ tɛgɛ we go na wila we yɛgɛ
sinni, paa yɛgɛ ŋga na ki maa piin
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke
ni†.»
6 Ki yɛnrɛwɛ mba pàa yɛnri ma
yo: «Wunluwɔ tɛgɛ we go na wila
we yɛgɛ sinni» ki sila Samiyɛli wi
ndanla. A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Samiyɛli wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda leele
mbele paa yuun ti logo, ma yɛnlɛ
ŋga fuun pè yo ki na; katugu mboro
ma pè je ma na, ɛɛn fɔ muwi pè je
na na. Pe woro na jaa mbe pye pe
wunluwɔ naa.

† **7:12 7.12:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Ebɛni Ezɛri ko kɔrɔ wo yɛn sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa sagawa kaan. † **7:16 7.16:** Zhozu 4.19; Kiti 20.18,26 † **8:5 8.5:** Dete 17.14

8 Kala na pe yɛn na piin ma na
li nuŋgba lo pè pye na na, maga
lɛ pilige ŋga ni mìla pe yirige wa
Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn
nala. Pè je na na ma saa na tunŋgo
piin yarisunndo ta yɛgɛ kan.
9 Ki kala na koni, ŋga paa yɛnri
ma yeri, ki pye pe kan. Ɛɛn fɔ
wunluwɔ ŋa wi yaa cɛn pe go na,
ŋga ki daga mbaa piin wi kan, ma
pe yɛri ki wogo ki na.»
10 Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa yo, a Samiyɛli wì siri yo mbele
pàa pye na wunluwɔ wi yɛnri wi
yeri pe kan.
11 Wìla pe pye fɔ: «Wunluwɔ ŋa
wi yaa cɛn ye go na, ŋga ki daga
mbaa piin wi kan ki ŋga: ‹Wi yaa
ye pinambiile pe yigi mbe pe pye wi
wotoroye mbele shɔnye maa tilele
pe fevɛnnɛ, konaa mbe pele pye paa
fee wi yɛɛra wotoro wi yɛgɛ paa
piŋgbaanla yɛn.
12 Wi yaa pele tɛgɛ pe pye
teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele
(1 000) go na, mbe pele tɛgɛ
maliŋgbɔɔnlɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ
kɛ go na. Wi yaa pele tɛgɛ paa fali
wi kan, paa wi yarilire ti kɔɔn wi
kan konaa paa wi maliŋgbɔnyaara
ti gbegele naa wi wotoroye tunŋgo
pyeyaara ti ni.
13 Wi yaa ye sumborombiile pe
lɛ mbe pe pye nuwɔ taanyaara
gbegelefɛnnɛ, naa sɔgɔfɛnnɛ konaa
buru fɔfɛnnɛ.
14 Wi yaa ka ye kɛɛrɛ, naa ye
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ konaa ye oliviye tire
kɛɛrɛ tiyɔnrɔ ti shɔ ye yeri mberi
kan wi legbɔɔlɔ pe yeri.
15 Wi yaa kaa ye kɛɛrɛ yarilire to
naa ye ɛrɛzɛn tiire pire yaga wi shoo
mbaa wi kaan wi fanŋga fɛnnɛ naa
wi legbɔɔlɔ pe yeri.
16 Wi yaa kaa ye tunmbyeele nam-
bala naa jɛɛlɛ, naa ye lefɔnmbɔlɔ
mbele pe yɛn fanŋga ni† konaa ye
sofilele pe lee pe saa tunŋgo piin wi
kan.
17 Wi yaa kaa ye yaayoro yaga wi
shoo, ye yaa ka pye wi kulolo.
18 Ki wagati wi ni, ye yaa kaa gbele
wunluwɔ ŋa ye wɔ wi kala na. Ɛɛn
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li se ka logo ye
yeri.› »
19 A Izirayɛli woolo pè si je, pee
yɛnlɛ mbe Samiyɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti logo. A pè sho fɔ: «Ko si we jori.
Waa jaa wunluwɔ mbe cɛn we go na.
20 Waa jaa paa we yɛgɛ sinni paa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn. We wun-
luwɔ wi yaa la we kiti kɔnkagala
ke yɛgɛ woo, mbe pye we yɛkelewe
mbaa malaga gbɔɔn we ni ja.»
21 A Samiyɛli wì si sɛnrɛ nda fuun
leele pàa yo ti logo, mɛɛ saa ti ni
fuun yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Yɛnlɛ pe sɛnrɛ ti na,
ma wunluwɔ tɛgɛ pe go na.» Ko
puŋgo na, a Samiyɛli wì si Izirayɛli
woolo pe pye fɔ: «Ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba ye sɔngɔrɔ yaa kee ye cara.»

9

Sawuli wìla saa fili Samiyɛli wi ni

1 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wà
la pye wa, pàa pye naa yinri Kishi.
Kishi to wo lawi ŋa Abiyɛli. Abiyɛli
to wo lawi ŋa Zerɔri. Zerɔri to wo
lawi ŋa Bekorati. Bekorati to wo
lawi ŋa Afya. Kishi wìla pye malaga
gbɔnfɔ wɛlɛwɛ.
2 Kishi wi pinambyɔ wà la pye wa,
pàa pye naa yinri Sawuli, lefɔnŋɔ
tiyɔɔn lawi. Izirayɛli woolo pe ni,
wa kpɛ sila yɔn paa wo yɛn. Wìla
si tɔnlɔ ma wɛ pe ni fuun pe na.
3 Pilige ka, a wi to Kishi wi sofile
nɛɛlɛ pè si puŋgo. A wì suu
pinambyɔ Sawuli wi pye fɔ: «Yiri
ma tunmbyee wa lɛ wi pinlɛ ma ni,
ma kari ma sa sofile nɛɛlɛ pe lagaja.»
4 A Sawuli wì si saa Efirayimu tara
yanwira ti yanri, ma Shalisha tara ti
yanri, wii sofile nɛɛlɛ pe yan wa. A

† **8:16 8.16:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni ŋga kì yo fɔ: *Ye lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn fanŋga ni,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ «ye nɛrɛ».

wì si Shalimu tara ti kɔn ma yiri, ma saa Bɛnzhamɛ tara ti kɔn ma yiri, wii pe yan wa fun.

5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Zufu tara, a Sawuli wì suu tunmbyee ŋa wìla pinlɛ wi ni wi pye fɔ: «Pan we sɔngɔrɔ, nakoma na to wi yaa kanŋga mbaa jatere piin woro wogo ko na mbe fɛgɛ sofilele nɛɛlɛ poro wogo ko na.»

6 A wi tunmbyee wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ lere yɛn laga ki ca ŋga ki ni. Wi yɛn lere ŋa pe maa jate. Wiga sɛnrɛ nda fuun yo, ti mari yɛɛ yɔn fili. Shokari we saa yan, kana konɔ na we yaa lɛ, wi yaa li naga we na.»

7 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Mìgi logo, ɛɛn fɔ na waga kari, yiŋgi we yaa sa kan Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri? We yaakara tì kɔ wa we kashara ti ni. Yarikanga woro we yeri we sa kan Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri. Yiŋgi kì koro we yeri?»

8 A tunmbyee wì si sɛnrɛ ti lɛ ma Sawuli wi pye fɔ: «Wele, warifuwe pyɔ yɛn laga na yeri, mi yaa wi kan Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri, jaŋgo konɔ na we yaa lɛ wili naga we na.»

9 Fafafa wa Izirayɛli tara, na pe kaa kee sa Yɛnŋɛlɛ li yewe pe ma yo fɔ: «Yoo kari wa lere ŋa wi maa yariyanra yaan wi yeri.» Nala mbele pe maa yinri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, pa pàa pye na pe yinri ma.

10 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Ma jatere wi yɛn jɛŋɛ. Shokari.» A pè si yiri na kee wa ca ŋga Yɛnŋɛlɛ lere wìla pye ki ni.

11 Naa paa kaa na tinndi wi nuru na kee wa ca ki yeri sanga ŋa ni, a pè si fili sumborombiile pele ni paa yinrigi mbe pan mbe ko. A pè si pe yewe ma yo fɔ: «Naŋa ŋa wi maa yariyanra yaan wi wa le?»

12 A sumborombiile pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, wi yɛn wa ye yɛgɛ. Wì pan laga ca, katugu nala ca woolo paa saraga woo wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga wa tinndi wi na ki na. Yaa fyɛɛlɛ.»

13 Na yaga sa ye wa ca ki ni, ye yaa wi yan wa, sanni wi sa kari wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga wa tinndi wi na ki na, mbe sa saraga suro ti li. Leele pe se ya mbaa nii na wi fa gbɔn wa gbɛn, katugu wo wi yaa duwaw saraga ki na, ko puŋgo na leele mbele pè yeri, pee jɛn paa nii. Na yaga kari fɔɔnfɔɔn ŋga, ye yaa saa tɔn le.

14 A pè si kari wa ca ki ni. Pe yesaga wa ca, a pè si fili Samiyɛli wi ni wila yinrigi wa ca na kee wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga.

15 Ma si yala, ki pilige ki yɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki naga Samiyɛli wi na, sanni Sawuli wi sa pan ma yo fɔ:

16 «Goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wa torogo laga ma yeri. Ma sinmɛ kpoyi wo wi na maa tɛgɛ to Izirayɛli, na woolo pe go na. Wi yaa ka Izirayɛli woolo pe shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ; katugu mìlan woolo pe jɔlɔgɔ ki yan, ma pe gbelege ki logo.»

17 Naa Samiyɛli wìla kaa Sawuli wi yan sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Wele, naŋa ŋa wo mìla wi sɛnrɛ yo ma kan ma yo wi yaa ka cɛn na woolo pe go na.»

18 A Sawuli wì si fulo wa Samiyɛli wi tanla, wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma yɛɛ yaga, ma naŋa ŋa wi maa yariyanra yaan wi go ki naga na na.»

19 A Samiyɛli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Muwi mi yɛn yariyanra yanfɔ† we. Toro laga na yɛgɛ, we kari wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki na. Mboro naa ma tunmbyee wi ni ye yaa pinlɛ mbe li laga na ni nala. Kagala ŋgele fuun maa ma yɛɛ yewe ke ni, goto pinliwɛ ni, mi yaa ke yɛgɛ yo ma kan mbɔɔn yaga maa kee.

20 Sofile nɛɛlɛ mbele pè puŋgo, nala yɛn ki piliye taanri, pè pe yan, maga ka ma jatere wi piri ma yɛɛ na poro wogo ko na. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli

† **9:19 9.19:** Faa pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yinri yariyanra yanfɛnnɛ.

woolo pe yarijɛndɛ ti ni fuun ti yɛn ambɔ woro? Ma sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ti yɛn mboro naa ma to go woolo pe ni yoro woro wi le?»

21 A Sawuli wì sho fɔ «Mi yo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa wo wawi mi? Ko cɛnlɛ lo lì kologo Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni. Na sege woolo poro pè kologo ma wɛ Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo seye woolo pe ni fuun pe ni. Yiŋgi na ma nɛɛ ko sɛnrɛ nda to yuun na ni?»

22 A Samiyɛli wì si kari Sawuli wo naa wi tunmbyee wi ni, ma ye pe ni wa go ŋga pe yaa li ki ni. A wì si legbɔɔlɔ cɛnsaga kan pe yeri wa yɛgɛ, wa leele mbele pàa yeri pe sɔgɔwɔ; poro la pye na kee lere nafa ma yiri kɛ yeri.

23 A Samiyɛli wì si sɔgɔfɔ wi pye fɔ: «Kayinnɛ na mìla kan ma yeri ma yo mali tɛgɛ li yɛ, pan li ni.»

24 A sɔgɔfɔ wì si pan jele lo naa nda ti ma taga li na ti ni†, mari tɛgɛ Sawuli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Ki kala na li nɔgɔ, naa mìla leele pe yeri, tasaga ŋga kì tɛgɛ ma kan koyi we. Ta kɔn maa kaa.» Kì pye ma, a Sawuli wì si li Samiyɛli wi ni ki pilige ki ni.

25 Ko puŋgo na, a pè si yiri wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki na ma sɔngɔrɔ wa ca. A Samiyɛli wì si para Sawuli wi ni wa wi birigo ki go na†.

Samiyɛli wìla Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ

26 Ki goto yirifaga ki na, a Samiyɛli wì si Sawuli wi yeri wa wi birigo ki go na maa pye fɔ: «Yiri maa kee, mi yaa sɔɔn torogo.» A Sawuli wì si yiri na kee, a Samiyɛli wì si pinlɛ wi ni.

27 Naa pàa ka saa gbɔn wa ca ki kɔsaga, a Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Ki yo ma tunmbyee wi kan wi keli we yɛgɛ.» A tunmbyee wì si keli pe yɛgɛ ma lali pe ni.

A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Koni yere namɛna, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì yo, mi yaa ti yo ma kan.»

10

1 Kona, a Samiyɛli wì si sinmɛ kugbolo na wìla pan li lɛ, mɛɛ ki sinmɛ pi wo wa Sawuli wi go ki na. Ko puŋgo na, a wì si kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari, mɛɛ yo fɔ: «Ki sinmɛ mba pì wo ma na, ko yɛn naga nari ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn tɛgɛ to cɛnlɛ na li yɛn li woolo pe go na. [Mboro ma yaa la pe yɛgɛ sinni. Ma yaa ka pe shɔ pe juguye mbele pe yɛn ma pe maga pe kɛɛ. Ki sinmɛ mba pì wo ma na, po pi yɛn naga nari ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn tɛgɛ to li woolo pe go na†.]

2 Na maga ka laga na na mbaa kee, ma yaa sa fili nambala shyɛn ni wa Arashɛli fanga ki tanla, wa Zeliza ca, wa Bɛnzhamɛ tara kɔnlɔ li na. Pe yaa ma pye mbe yo sofile nɛɛlɛ mbele màa kari sa lagaja, pè pe yan. Ma to wi woro na poro wogo ko jate naa, koni yoro wogo ko kùu jatere wi piri wi na. Wi yɛn naa yɛɛ yewe wi mbe pye mɛlɛ mbɔɔn yan.»

3 Na maga yiri lema mbaa kee yɛgɛ, ma yaa sa gbɔn wa Tabɔri ca tigbɔgɔ ki na. Ma yaa fili nambala taanri ni, paa kee wa Betɛli ca sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ. Pe ni, sikapig-ile taanri yɛn nuŋgba yeri, buru taanri yɛn shyɛn woo wi yeri, duvɛn lekasha nuŋgba yɛn taanri woo wi yeri.

4 Pe yaa ma shari mbe buru shyɛn kan ma yeri, ma yɛnlɛ pe na.

5 Ko puŋgo na, ma yaa sa gbɔn wa Gibeya Eloyimu ca. Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka yɛn wa. Na ma kaa yiin wa ca sanga ŋa ni, ma yaa fili Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ ŋgbelege ka ni, pè yiri wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga na tinri, ŋgɔni

† **9:24 9.24:** Ɛki 29.22,27; Levi 7.32-33,35; Nɔmbu 6.20; 18.18 † **9:25 9.25:** Wa Izirayɛli tara, wa birigo ki go na, tifɛnɛ li ma pye ma yinŋgi. Kìla pye na nambanŋa ka tugu wa na, mbege naga fɔ poo yigi jɛŋgɛ, pa pe maa yaara wɔ wa. † **10:1 10.1:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ puŋgo woro ti woro wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni. Pa ti yɛn wa Girɛki sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wo naa Siriyaki sɛwɛ lɛɛ wi ni.

gbɔnfɛnnɛ, naa wegele winfɛnnɛ, naa pimbigile gbɔnfɛnnɛ konaa juru gbɔnfɛnnɛ yaa pye pe yɛgɛ. Pe yaa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun.

6 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa ye ma ni, ma yaa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun paa pe yɛn. Ma yaa kanŋga mbe pye lere wa yɛgɛ.

7 Na ki kacɛn kagala ke ka ke yɛɛ yɔn fili ma kan sanga ŋa ni, maga kala na yan li daga pyewe ni, ma lo pye, katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa pye ma ni.

8 Ma keli na yɛgɛ ma kari wa Giligali ca, mi yaa ka taga ma na, mbe kari sa saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ wa. Mala sige wa, fɔ sa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, fɔ mbe ka sa gbɔn wa ma na. Kona ŋga ma daga mbe pye, mi yaa ki yo ma kan.

Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa ye Sawuli wi ni

9 Kona, Sawuli wì si laga le Samiyɛli wi tanla na kee. A Yɛnŋɛlɛ lì si Sawuli wi jatere wi kanŋga wi na. Kacɛn kagala ŋgele Samiyɛli wìla yo, a kè si pye ma ke yɛɛ yɔn fili ki pilige nuŋgba ki ni.

10 Sawuli wo naa wi tunmbyee wi ni, naa pàa ka saa gbɔn wa Gibeya ca, a pè si fili Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ ŋgbelege ka ni. A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Sawuli wi ni. A wì si pinlɛ pe ni, na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.

11 Mbele fuun pàa wi jɛn faa, mɛɛ kaa pan maa yan wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa pye na pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi kì ye Kishi pinambyɔ wi ni? Sawuli wo fun wì pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi le?»

12 A ki laga woolo, nuŋgba sho fɔ: «Koni ambɔ mbe si pye pe tafɔ wo?» Pa ki yomiyɛlɛ na làa ta le ma yo fɔ: «Sawuli wo fun wì pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi le†?»

13 Naa Sawuli wìla kaa kɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yomɔ pi na, a wì si kari wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki na.

14 A wi tojɛɛ wì si wo naa wi tunmbyee pe yewe ma yo fɔ: «Ye kari na se yeri?»

A Sawuli wì suu pye fɔ: «Wè kari na ma saa sofile nɛɛlɛ poro lagaja. Ɛɛn fɔ, wee pe yan, a wè si kari ma saa Samiyɛli wi yewe.»

15 A wi tojɛɛ wì suu pye fɔ: «Sɛnrɛ nda wì yo ye kan, yeri yɛgɛ yo na kan.»

16 A Sawuli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wìgi yo maga filige we kan fɔ sofile nɛɛlɛ pè yan.» Ɛɛn fɔ, wunluwɔ wogo ŋga Samiyɛli wìla yo, Sawuli wi sila para ko wogo ko na.

Pàa Sawuli wi tɛgɛ Izirayɛli woolo pe wunluwɔ

17 Kona, a Samiyɛli wì si Izirayɛli woolo pe yeri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Mizipa ca†,

18 mɛɛ pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Muwi mì ye yirige wa Ezhipiti tara ma ye shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ konaa ma ye shɔ wunlumbolo mbele fuun pàa pye na ye jɔlɔ pe kɛɛ.›

19 Ɛɛn fɔ, nala yoro yè je ye Yɛnŋɛlɛ li na, lo na lì ye shɔ ye jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun naa ye tere ti ni fuun ti ni. Yèli pye ma yo ki daga ma wunluwɔ tɛgɛ we go na. Kì kaa pye yɛɛn, koni ye pan ye toro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ cɛnlɛ cɛnlɛ, ko puŋgo na, ye toro seye seye.»

20 A Samiyɛli wì si ti a Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba kè toro. A pɛtɛ gbɔngɔ kì si Bɛnzhamɛ cɛnlɛ lo wɔ†.

21 A wì si ti a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè pan ma toro seye seye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pɛtɛ gbɔngɔ kì Matiri sege ko wɔ. Ko puŋgo na, pɛtɛ gbɔngɔ kì si Kishi pinambyɔ Sawuli wi wɔ wa ki sege

† **10:12 10.12:** 1 Sami 19.23-24 † **10:17 10.17:** Kiti 20.1; 21.1; 1 Sami 7.5 † **10:20 10.20:** Ɛki 28.30; 1 Sami 2.28; Zhozu 7.15-18

ki ni. Ɛɛn fɔ, a pè suu lagaja pe suu yan.
22 Kona, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Naŋa wa yɛgɛ mbe pye wa, ŋa wì pan laga le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ee, wi yɛn ma lara wa tuguro ti sɔgɔwɔ, ye sa wele wa.»
23 A pè si fe ma saa wi lɛ ma pan wi ni wa leele pe sɔgɔwɔ. Wìla tɔnlɔ ma wɛ leele pe ni fuun pe na.
24 A Samiyɛli wì si leele pe pye fɔ: «Ye wele, naŋa ŋa wo Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ye kan. Wi yɔngɔ woro laga Izirayɛli woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ.»
A leele pe ni fuun pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan wunlunaŋa wi yeri.»
25 Ŋga wunlunaŋa wi daga mbaa piin, a Samiyɛli wì sigi yɛgɛ yo pe kan. Ko puŋgo na, a wì sigi sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa na maa tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ko puŋgo na, a wì si leele pe yaga, a pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè sɔngɔrɔ pe cara†.
26 A Sawuli fun wì si sɔngɔrɔ wa wi yeri, wa Gibeya ca. Yɛnŋɛlɛ làa para nambala kotogofɛnnɛ pe ni, a pè pinlɛ wi ni ma kari.
27 Konaa ki ni fuun, lejagala pèle la ta wa ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, wo mbe ya mbe we shɔ mɛlɛ?» A wì si pe mbɛn, pe sila yarikanra kan wi yeri. Ɛɛn fɔ Sawuli wi sila ki kala li jate.

11

Sawuli wìla ya Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni

1 Kona, a Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Nahashi wì si pan maa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma Yabɛshi ca ki maga mbe to ki na, wa Galaadi tara†. A ca woolo pe ni fuun pè si Nahashi wi pye fɔ: «Yɔn finliwɛ le we ni, pa we yaa la kulowo tunŋgo piin ma kan.»
2 A Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Nahashi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa yɔn finliwɛ le ye ni yɛgɛ ŋga na ki ŋga: ‹Mi yaa ye ni fuun ye kalige yɛnmbigile† ke yaari mbe ta mbe fɛrɛ wa yoro Izirayɛli woolo ye ni fuun ye na.› »
3 A Yabɛshi ca lelɛɛlɛ pè suu pye fɔ: «Piliye kɔlɔshyɛn kan we yeri, we yaa pitunmbolo torogo wa Izirayɛli tara ti lagapyew; na lere si pan mbe we saga, pa we yaa we yɛɛ le ma kɛɛ.»
4 A pitunmbolo pè si saa gbɔn wa Gibeya, Sawuli wi ca ye, mɛɛ ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo ca woolo pe kan. A ca woolo pè si to na gbele fɔ jɛŋgɛ.
5 Kìla yala cɛ Sawuli wì yiri wa kɛrɛ na yiin wo naa wi nɛrɛ ti ni. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a leele pe ni fuun pe nɛɛ gbele?» A pè si sɛnrɛ nda Yabɛshi ca fɛnnɛ pàa yo ti yɛgɛ yo wi kan.
6 Naa Sawuli wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye wi ni. A wi nawa pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
7 A wì si nɛrɛ shyɛn yigi mari gbo mari kɔɔnlɔ curo curo mɛɛ ki kara ti kan pitunmbolo yeri pe kari ti ni Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni, pe sari kan leele pe yeri, pe pe pye fɔ: «Na lere ŋa ka je mbe yo wi se taga Sawuli naa Samiyɛli pe na, mbe sa malaga ki gbɔn, pa wi nɛrɛ ti yaa pye yɛɛn.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si fyɛrɛ gbɔrɔ leŋge Izirayɛli woolo pe ni.
A pè si pe yɛɛ gbogolo ma pye paa lere nuŋgba yɛn.
8 A Sawuli wì si pe jiri wa Bezɛki ca. Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo mbele pàa pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pàa pye lere waga cɛnmɛ taanri (300 000). Zhuda cɛnlɛ woolo poro la pye lere waga nafa ma yiri kɛ (30 000).
9 A pè sigi yo pitunmbolo mbele pàa yiri wa Yabɛshi ca pe kan ma yo pe saga yo pe sefɛnnɛ pe kan fɔ: «Goto yɔnlɔ ŋgbanga na, ye yaa

† **10:25 10.25:** Dete 17.14-20 † **11:1 11.1:** Zhenɛ 19.38; Dete 2.19,37; Zhozu 12.1; Kiti 3.13; 11.4-33
† **11:2 11.2:** Kiti 16.21

shɔ.» A pitunmbolo pè si saa ki sɛnrɛ ti yo pe sefɛnnɛ pe kan. A pe nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.
10 A Yabɛshi ca fɛnnɛ pè si Amɔ cɛnlɛ woolo pe pye fɔ: «Goto we yaa we yɛɛ le ye kɛɛ, kona ye we pye paa yɛgɛ ŋga na ki ye ndanla we.»
11 Ki goto, a Sawuli wì suu woolo pe walagi, a pè yiri tɛgɛsaga taanri. Sanni laga ki sa laga, a pè si kari wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma saa to pe na. Pàa Amɔ cɛnlɛ woolo pe gbo fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔ ŋgbanga ki na. Mbele pàa ta ma shɔ, pè si gbɔn ma jaraga, fɔ yɛrɛ leele shyɛn sila ya mbe pinlɛ pe yɛɛ ni konɔ nuŋgba.
12 Kona, a Izirayɛli woolo pè si Samiyɛli wi pye fɔ: «Leele mbele pàa yo Sawuli wi se cɛn we go na wunluwɔ, pe yɛn se yeri? Ye pe le we kɛɛ we yaa pe gbo.»
13 Ɛɛn fɔ, a Sawuli wì sho fɔ: «Lere si daga mbe gbo ki nala pilige ŋga ki na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Izirayɛli woolo pe shɔ nala.»
14 A Samiyɛli wì si leele pe pye fɔ: «Ye pan we kari wa Giligali ca, we sa Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ pi na naa fɔnŋgɔ.»
15 A leele pe ni fuun pè si kari wa Giligali ca, ma saa Sawuli wi tɛgɛ wunluwɔ naa fɔnŋgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè si nayinmɛ saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ko puŋgo na, a Sawuli wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pe nɛɛ yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ.

12

Samiyɛli wi sɛnyoro puŋgo woro

1 Kona, a Samiyɛli wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele, ŋga fuun yè yɛnri na yeri, mì ki ni fuun ki pye ye kan. Mì wunluwɔ tɛgɛ ye go na.
2 Koni, wunluwɔ ŋa wi yaa la ye yɛgɛ sinni wi ŋa. Mi wo na, mì lɛ, a na yinzire tì filige. Na pinambiile poro na, pe yɛn laga ye ni. Mì ye yɛgɛ sin maga lɛ wa na punwɛ sanga wi ni fɔ ma pan ma gbɔn nala.
3 Mi ŋa mì yere na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ. Na kaa pye mì kala la pye wa na ye ni, yanla jɛrɛgi yege yo na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa wunluwɔ ŋa lì wɔ pe yɛgɛ na. Mi nɛgɛ shɔ nakoma sofile shɔ wa yeri le? Ambɔ mì fanla ma li? Mìlan fanŋga ki tɛgɛ ma ambɔ jɔlɔ? Mì yarikanga shɔ ambɔ yeri ye ni, mala yɛngɛlɛ ke tɔn wi kapyege ki na? Yege yo na kan, mi yaa yaara nda mì shɔ dufile ti sɔngɔrɔ ye na.»
4 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mɛɛ we fanla mbe we li, mɛɛ sɔɔn fanŋga ki tɛgɛ mbe we jɔlɔ, mɛɛ si yaraga ka kpɛ shɔ lere yeri.»
5 A Samiyɛli wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛrɛfɔ ye wogo ki na; wunlunaŋa ŋa lì wɔ wi yɛn sɛrɛfɔ fun nala, fɔ yee jɛrɛgisaga yan na na kala la kpɛ ni.»

A leele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛrɛfɔ.»

6 A Samiyɛli wì si leele pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa Moyisi naa wi ndɔ Arɔn pe tɛgɛ ma ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara†.
7 Koni ye pan ye yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kajɛŋgɛ kagala ŋgele lì pye ma yoro naa ye tɛlɛye pe ni ye shɔ, mi yaa ke yo ye kan.
8 Zhakɔbu wi kariŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, jɔlɔgɔ ki kala na, a yè tɛlɛye pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga†. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Moyisi naa Arɔn pe torogo, a pè saa pe yirige wa Ezhipiti tara ma pan ma cɛnsaga kan pe yeri laga ki tara nda we yɛn laga ti ni.
9 Ɛɛn fɔ, a pè si je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na. Ki kala na, làa pe le Sisera ŋa wìla pye Hazɔri ca maliŋgbɔɔnlɔ pe to wi kɛɛ, naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Mowabu tara wunlunaŋa wi ni pe kɛɛ, a pè malaga gbɔn pe ni†.
10 Kona, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: ‹Wè

† **12:6 12.6:** Ɛki 6.26 † **12:8 12.8:** Ɛki 2.23 † **12:9 12.9:** Kiti 3.12; 4.6; 13.1

kapege pye, katugu wè Yawe Yɛnŋɛlɛ li wa ma saa na yarisunndo Baali naa Asitarite ti gbogo. Koni we shɔ we mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ, pa we yaa la tunŋgo piin ma kan†.›

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yerubaali†, naa Bedan†, naa Zhɛfite† konaa mi Samiyɛli we torogo ye kan, mɛɛ ye shɔ ye mbɛnfɛnnɛ mbele pàa pye ma ye maga pe kɛɛ, a yè si cɛn laga tara ti ni yɛyinŋge na pɔw.

12 Ɛɛn fɔ naa yàa kaa ki yan Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Nahashi wì pan mbe to ye na malaga ni, a yè si pan mala pye fɔ: ‹We se ya koro korowo mba po na, wunluwɔ daga mbe cɛn we go na,› ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, lo làa pye ye wunluwɔ we†.

13 Koni ye wunluwɔ wi ŋa, ŋa yè wɔ konaa maa yɛnri. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lùu tɛgɛ ye go na.

14 Na ye kaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbaa tunŋgo piin li kan konaa mbaa nuru li yeri, na yee yiri mbe je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, yoro naa ye wunluwɔ ŋa wì cɛn ye go na wi ni, na yaga taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na, kala pyew li yaa yɔn ye kan.

15 Ɛɛn fɔ na ye woro na nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, na yaga yiri mbe je li ŋgasegele ke na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa ye na paa yɛgɛ ŋga na làa jɔlɔgɔ wa ye tɛlɛye pe na we.

16 Koni ye koro na bere na ki laga ŋga ki na, ye kafɔnnɔ kagbɔgɔ ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye ki yan.

17 Bile kɔnsanga wo ma we yɛn yɛɛn, tisaga nɛɛ pan? Mi yaa si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li yɛnŋɛlɛ gbaanra yirige, mbe ti tisaga mbe pan, jaŋgo yege jɛn konaa yege yan, fɔ ŋga yè pye ma wunluwɔ yɛnri, ki yɛn kapegbɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.»

18 Kona, a Samiyɛli wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a lì si ti a yɛnŋɛlɛ gbaanra pye, a tisaga kì pan ki pilige ki ni. A leele pe ni fuun pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa Samiyɛli pe yɛgɛ.

19 A pe ni fuun pè si Samiyɛli wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li yɛnri we kan jaŋgo waga ka ku; katugu wè wunluwɔ yɛnri ma kapege ka taga we kapere ti ni fuun ti na.»

20 A Samiyɛli wì si leele pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaga ka fyɛ. Yè kapege pye ko yɛn kaselege. Ɛɛn fɔ yaga ka laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, yaa tunŋgo piin li kan ye kotogo ki ni fuun ni.

21 Yaga ka lali li ni, na yaga ko pye ma, ki yaa ye kan yaa yarisunndo gbogo, to nda ti woro yaraga ka, ti se ya mbe ye saga, ti se si ya mbe ye shɔ, katugu yarisunndo ti woro yaraga ka.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ ki kala na, li se ye wa, katugu lo kì ndanla, a lì ye pye li woolo.

23 Mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yigi na ni, mi ka ka kapege pye li na mbeli yɛnrɛwɛ pi yaga mi ka ka yɛnri ye kan. Mi yaa la ye nari suyi kajɛŋgɛ naa kozinnɛ li ni.

24 Yoro wo na, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa tunŋgo piin li kan kaselege ni, ye kotogo ki ni fuun ni. Kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye ye kan, yaa ke jate.

25 Ɛɛn fɔ na ye kaa kapege piin, ye yaa tɔngɔ mbe wɔ wa yoro naa ye wunluwɔ wi ni.»

13

Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Filisiti tara fɛnnɛ pe na

† **12:10 12.10:** Kiti 10.10-15 † **12:11 12.11:** Yerubaali wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Zhedewɔn; Kiti 7.11. † **12:11 12.11:** Bedan wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Baraki; Kiti 4-5. † **12:11 12.11:** Zhɛfite sɛnrɛ ti yɛn wa Kiti 11–12.7 laga ki ni. † **12:12 12.12:** 1 Sami 8.19 † **13:1 13.1:** Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni, Sawuli wìla ta yɛlɛ yɔn ŋga na mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na pe sila ki le wa. Ɛɛn fɔ mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pe ni, Sawuli wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na, kona, a wì si yɛlɛ nafa shyɛn pye wunluwɔ pi na; Kapye 13.21.

1 Sawuli wìla yɛgɛlɛ yɔn ka ta mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na†. Wìla yɛlɛ shyɛn pye makɔ wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na.

2 Sawuli wìla maliŋgbɔɔnlɔ waga taanri (3 000) wɔ wi yɛɛ kan wa Izirayɛli woolo pe ni. Maliŋgbɔɔnlɔ waga shyɛn (2 000) la pye wi ni wa Mikimashi ca konaa wa Betɛli ca yanwira tara ti ni. Pe sanmbala waga kele (1 000) poro la pye wi pinambyɔ Zhonatan wi ni wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara. A wì si Izirayɛli woolo sanmbala pe yaga, a pè kari pe yinrɛ.

3 Pilige ka, a Zhonatan wì si saa to Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege† ŋga kìla pye wa Geba ca ki na ma ya ki ni. A Filisiti tara fɛnnɛ pè sigi wogo ki logo. A Sawuli wì si ti a pe mbanlaga lɛ maga win tara ti lagapyew ma yo fɔ: «Eburuye pe ni fuun pege wogo ŋga ki logo.»

4 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè sigi logo ma yo Sawuli wìla ya Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni. Kì pye ma, a pe kala lì si Filisiti tara fɛnnɛ pe mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo wa Sawuli wi tanla, wa Giligali ca†.

5 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe yɛɛ gbogolo mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni. Pe malaga gbɔnwotoroye pàa pye waga nafa ma yiri kɛ (30 000)† pe shɔn lugufɛnnɛ pàa pye waga kɔgɔlɔni (6 000) konaa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni, pàa lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. A pè si saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Mikimashi ca, wa Bɛti Avɛni ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri.

6 A Izirayɛli woolo pè sigi yan fɔ kì ŋgban pe na, katugu pe juguye pàa pe jori fɔ jɛŋgɛ. Kona pè si saa lara wa yanwira were ti ni, naa waliwere ti ni, naa were to naa titɛrɛ ti ni.

7 Eburuye pèle la fe ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma kari wa Gadi tara naa Galaadi tara sa lara.

Ko sanga wo ni Sawuli wìla pye wa Giligali ca bere. Leele mbele fuun pàa pye wi ni pàa pye na seri fyɛrɛ ti kala na.

8 Sawuli wìla Samiyɛli wi sige fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn paa yɛgɛ ŋga na pàa ki yo pe yɛɛ kan we†. Ɛɛn fɔ Samiyɛli wì sila gbɔn wa Giligali ca, a maliŋgbɔɔnlɔ pe nɛɛ jaragi na lari Sawuli wi na.

Sawuli wi kajɔɔgɔ ye

9 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Ye pan saraga sogowogo ko naa nayinmɛ saara ti ni.» A wì si saraga sogowogo ki wɔ wi yɛ.

10 Pa wila koo saraga sogowogo ki wɔmɔ pi na sanga ŋa ni, a Samiyɛli wì si gbɔn. A Sawuli wì si kari saa fili mboo shari.

11 A Samiyɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ma pye yɛɛn?» A Sawuli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Naa mìla kaa ki yan maliŋgbɔɔnlɔ pàa jaragi na kee nala yari, mɛɛ si pan pilige ŋga kìla naga ki na, ma si yala Filisiti tara fɛnnɛ pè gbogolo wa Mikimashi ca,

12 a mì sigi jate ma yo fɔ: ‹Filisiti tara fɛnnɛ pe yaa pan mbe to na na laga Giligali ca, mbege ta mi fa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri gbɛn.› Kì pye ma, a mì silan yɛɛ pye kala fɔ, mɛɛ yiri ma saraga sogowogo ki wɔ.»

13 A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Mà tijinliwɛ fu kala pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ làa ŋgasele na kan ma yeri, mɛɛ tanga li na. Ndɛɛ ma tanga li na, wunluwɔ pi jɛn na koro suyi wa ma setirige ki ni Izirayɛli woolo pe go na.

14 Ɛɛn fɔ koni, ma wunluwɔ pi se mɔ naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì lere wa lagaja, ŋa wi kala li yɛn mali ndanla,

† **13:3 13.3:** 1 Sami 10.5 † **13:4 13.4:** Zhozu 9.6; 2 Sami 10.8 † **13:5 13.5:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni ŋga kì yo fɔ malaga gbɔnwotoroye waga nafa ma yiri kɛ (30 000), sɛwɛlɛɛlɛ mbe pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pele ni pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ malaga gbɔnwotoroye waga taanri (3 000). † **13:8 13.8:** 1 Sami 10.8 † **13:14 13.14:** Kapye 13.22

lìgi kɔn maga tɛgɛ mboo pye to li woolo pe go na†.»

15 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si yiri wa Giligali ca ma kari wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara. A Sawuli wì si leele mbele pàa koro wi ni pe jiri; pàa pye na kee nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) yɔn ko yeri.
16 Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni, konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa koro wi ni pe ni, pàa saa yere malinjɛ wi na wa Geba ca, wa Bɛnzhamɛ tara, ma si yala Filisiti tara fɛnnɛ poro la pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Mikimashi ca ki tanla.
17 Pilige ka, maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye taanri si yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni mbe sa jɔgɔwɔ pye. A ŋgbelege nuŋgba si kari wa Ofira ca ki yeri, wa Shuwali tara ti yeri.
18 A ŋgbelege shyɛn wogo kì si kari wa Bɛti Horɔn† ca ki yeri. A ŋgbelege taanri wogo kì si tara ti kɔnlɔ konɔ li lɛ ma saa gbɔn wa Zeboyimu gbunlundɛgɛ ki na, ma wa gbinri wi yeri.

19 Ki wagati wi ni, fɛnlɛ sila pye wa Izirayɛli tara ti laga ka kpɛ ni; katugu Filisiti tara fɛnnɛ pe sila pye na jaa Eburuye paa tokobiye naa njaanra gbegele pe yɛɛ kan.
20 Izirayɛli woo pyew wila daga mbaa kee wa Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri mbe saa wi falinɛrɛ capige yɔn ki jɛlɛ, naa wi bɔŋgaraga ki ni, naa wi gbɔnlɔgɔ konaa wi peli wi ni.
21 Na pe peliye pe yɔnrɔ tiga pɛn, naa bɔŋgaara ti ni, naa falinɛrɛ capire ŋganra taanri woro ti ni, naa gbɔɔnrɔ ti ni, konaa mbe pe nɛrɛ kɔnrikanŋgala ke numara ti yɔn wɔwɔ, pa pe ma kari wa pe yeri.
22 Ki kala na malaga gbɔnpilige ki ni, leele mbele pàa pye Sawuli wo naa Zhonatan pe ni, tokobi nakoma njanraga sila pye wa kpɛ yeri pe ni, kaawɔ Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan poro cɛ tìla pye pe yeri.
23 A Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege nuŋgba si pan ma yere malinjɛ wi na wa yanwira ti sɔgɔwɔ pi ni, wa Mikimashi ca.

† **13:18 13.18:** Zhozu 10.10; 16.3,5

14

Zhonatan wìla saa to Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka na

1 Pilige ka, a Sawuli pinambyɔ Zhonatan wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naa maliŋgbɔnyaara ti lee wi pye fɔ: «Pan we kari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ŋga ki wa kɛɛ ŋga na ki yɔn na.» Ɛɛn fɔ, Zhonatan wi sila ki yo wi to wi kan.
2 Sawuli wo la pye wa Gibeya ca kayege, wa girenadi tige ki nɔgɔ, wa Migirɔn ca. Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga kìla pye Sawuli wi ni, kìla pye na kee lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) yeri.
3 Ahiya wo wìla pye saraga wɔfɔ ŋa wìla pye na efɔdi wi nii. Ikavɔdi nɔsepyɔ lenaŋa Ahitubu wo pinambyɔ lawi. Ahitubu to wo lawi ŋa Fineyasi. Fineyasi to wo lawi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɔ Eli we. Eli wìla pye ma cɛn faa wa Silo ca. Leele pe sila ki jɛn mbe yo Zhonatan wìla kari laga ka na.
4 Mbe ta mbe gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na, Zhonatan wìla toro waara titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ shyɛn sɔgɔwɔ. Pàa pye na nuŋgba yinri Bozɛzi, na sanŋga ki yinri Sene.
5 Nuŋgba la pye yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, wa Mikimashi ca ki yɛsinmɛ na; sanŋga kìla pye yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, wa Geba ca ki yɛsinmɛ na.
6 A Zhonatan wì suu maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi pye fɔ: «Pan we sa to ki leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe na. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kajɛŋgɛ pye we kan, katugu kala la woro wa mbeli bari, mbe ti leele jɛnri mbe cew ta nakoma lelɛgɛrɛ mbe cew ta.»

7 A wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wì suu
pye fɔ: «Ŋga kɔɔn ndanla, ma ko
pye. Ma kaa kee laga ŋga na, mi yaa
pye ma ni.»
8 A Zhonatan wì sigi yɛgɛ yo wi
kan ma yo fɔ: «Wele, we yaa kari
fɔ wa ki leele mbele pe tanla, mbe
sa we yɛɛ naga pe na.
9 Na paga we pye fɔ: ‹Ye yere wa,
fɔ we sa gbɔn ye na›, pa we yaa koro
le we yeresaga, we se kari wa pe
tanla.
10 Ɛɛn fɔ na paga we pye fɔ: ‹Yaa
paan we kɔrɔgɔ!›, pa we yaa kari,
katugu ko yaa pye kacɛn mbege
naga we na fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe le
we kɛɛ.»
11 Kona, a pe shyɛn pè si kari
ma saa pe yɛɛ naga Filisiti tara
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe na.
A poro sho fɔ: «Eburuye pe mbele
paa yinrigi wa were nda pàa pye ma
lara ti ni.»
12 A maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
woolo pè si Zhonatan naa wi
maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni pe pye
fɔ: «Ye lugu ye pan laga we kɔrɔgɔ,
we yaa sɛnrɛ ta yo ye kan.»

Kona, a Zhonatan wì suu
maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi pye fɔ:
«Taga na na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛn na pe nii Izirayɛli woolo pe
kɛɛ.»
13 A Zhonatan wì suu kɛyɛn naa
wi tɔɔrɔ ti kankan maa yɛɛ saga
ti ni, na nuru na kee pe kɔrɔgɔ,
wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wìla pye na
nuru wi puŋgo na. A pè si saa to
Filisiti tara fɛnnɛ pe na. Zhonatan
wìla pye na pe gbɔɔn na pe jaanri,
a wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi nɛɛ pe
kuun wi puŋgo na.
14 Ki malaga koŋgbanŋga ŋga
pàa gbɔn ki nɔgɔ, Zhonatan naa
wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni, pàa
lenaŋa nafa si wo gbo tara ti laga
jɛɛlɛ ka na.
15 A fyɛrɛ gbɔrɔ si ye Filisiti tara
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe ni,
naa tara woolo pe ni, naa leele pe ni
fuun pe ni. Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
woolo poro naa mbele pàa pye na
jɔgɔwɔ pi piin, pàa fyɛ fun fɔ jɛŋgɛ.
A tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. Ko
fyɛrɛ gbɔrɔ nda to la pye Yɛnŋɛlɛ lo
tunŋgo.
16 Sawuli wìla kɔrɔsiri fɛnnɛ
mbele tɛgɛtɛgɛ wa Gibeya ca, wa
Bɛnzhamɛ tara, a pè si Filisiti tara
woolo pe yan paa fee na jaragi na
kee pe yɛ pe yɛ.
17 Kona, a Sawuli wì si leele mbele
pàa pye wi ni pe pye fɔ: «Ye ye
yɛɛ jiri ye wele, we lere ŋa wì wɔ
we ni wi jɛn.» A pè si leele pe
jiri, mɛɛ ki yan fɔ Zhonatan naa wi
maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi ni pe woro
le.
18 A Sawuli wì si saraga wɔfɔ
Ahiya wi pye fɔ: «Pan Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wi ni.» Katugu ki
wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wìla pye wa Izirayɛli woolo pe
sɔgɔwɔ.
19 Ma Sawuli wi ta wìla pye na
para saraga wɔfɔ wi ni, a tinmɛ pi
nɛɛ gbogo na seregi wa Filisiti tara
fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki
ni. A Sawuli wì si saraga wɔfɔ wi
pye fɔ: «Ki yaga, maga ka Yɛnŋɛlɛ li
yewe.»
20 Kona, a Sawuli wo naa wi woolo
pe ni pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ kari
wa malaga gbɔnsaga. Pe mbe wele,
mɛɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe yan paa pe
yɛɛ kuun tokobi ni, ma gbɔn ma piri
fɔ ma saa toro.
21 Eburuye mbele pàa pe yɛɛ kan
Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri maga lɛ wa
faa, na yanri pe ni na malaga gbɔɔn,
a poro si kanŋga ma pinlɛ Izirayɛli
woolo mbele pàa pye Sawuli naa
Zhonatan pe ni.
22 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa
lara wa Efirayimu yanwira tara ti ni,
a pè sigi logo ma yo Filisiti tara fɛnnɛ
pàa pye na fee, a poro fun pè si yiri
na pe puro na malaga gbɔɔn pe ni.
23 Pàa malaga ki gbɔn fɔ ma saa
Bɛti Avɛni ca ki toro. Ki pilige ki ni
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo
pe shɔ yɛɛn.

Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pàa Zhonatan wi shɔ

24 Ki pilige ki ni, Izirayɛli woolo pàa te fɔ jɛŋgɛ, katugu Sawuli wìla wugu ma wa pe na ma yo fɔ: «Na lere wa ka yaraga ka ka, na yɔnlɔ ki fa kɔ gbɛn, mbege ta mi fanla kayaŋga ki wɔ na juguye pe ni gbɛn, daŋga mbege fɔ wi yigi.» Ki kala na lere kpɛ sila yaraga ka ka.

25 Kona, a tara woolo pe ni fuun pè si saa gbɔn kɔlɔgɔ ka na, sɛnrɛgɛ la pye tara ti na lagapyew.

26 Naa leele pàa ka saa gbɔn wa kɔlɔgɔ ki ni, a pè si sɛnrɛgɛ ki yan kila yinrigi na fuun. Ɛɛn fɔ pe ni, lere kpɛ sila yɛnlɛ mbe yombɛlɛ le wa ki ni mbeli le yɔn, katugu pàa pye na fyɛ wuguro ti yɛgɛ.

27 Ɛɛn fɔ Zhonatan wi to wìla wuguro nda wugu ma wa leele pe na, wi sila pye ti jɛnmɛ. A wì si kanŋgala na làa pye wi kɛɛ li numala li le sɛnrɛgɛ sheshege ka ni, mɛɛ ki mugu. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si fanŋga ta.

28 Kona leele pe ni, a nuŋgba suu pye fɔ: «Ma to wì wugu ma wa leele pe na ma yo fɔ na lere wa ka yaakaga ka nala, daŋga mboo yigi. Ko kì leele pe fanŋga ki kɔ pe ni.»

29 A Zhonatan wì sho fɔ: «Na to wì jɔlɔgɔ wa leele pe na. Ye wele, paa yɛgɛ ŋga na mì fanŋga ta, naa mìgi sɛnrɛgɛ ka ka jɛnri we.

30 Yaakara nda wè woolo pe yan wa pe juguye pe yeri, ndɛɛ kì pye pe ja ta ka nala, anmɛ pe ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni ma wɛ ŋga ko na.»

31 Ki pilige ki ni Izirayɛli woolo pàa Filisiti tara fɛnnɛ pe gbo maga lɛ wa Mikimashi ca fɔ ma saa gbɔn wa Ayalɔn ca ki na†. Leele pàa te fɔ jɛŋgɛ.

32 A pè si gbinri yaara nda pàa koli ti na, ma simbaala, naa nɛrɛ konaa napire ta yigi mari kɔnlɔgi le tara, mari kara ti ka ti kasanwa pi ni.

33 A pè si saa ki yo Sawuli wi kan ma yo fɔ: «Leele pe yɛn na kapege piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, na yaayoro kara kaa ti kasanwa pi ni.»

Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Yè mbatagawa kala pye. Ye sinndɛligbɔgɔ ka koŋgo ye pan ki ni laga na tanla†.»

34 A wì sho naa fɔ: «Ye torotoro wa leele pe yeri yege yo pe kan fɔ lere nuŋgba nuŋgba pyew wi pan wi nɛgɛ nakoma wi sumbyɔ ni laga na tanla, wuu kɔnli. Ko puŋgo na yeri ka. Kiga pye ma, ye se yaayoro ta ka ti kasanwa pi ni naa, mbe kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.» Ki yembinɛ li ni, a lere nuŋgba nuŋgba pyew wì suu nɛgɛ ki yigi ma pan ki ni, maga kɔnli wa sinndɛligbɔgɔ ki na.

35 A Sawuli wì si saraga wɔsaga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ko kìla pye saraga wɔsaga koŋgbanŋga ŋga wìla kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

36 Ko puŋgo na, a Sawuli wì sho fɔ: «Ye pan we taga Filisiti tara fɛnnɛ pe puŋgo na yembinɛ na li ni waa pe puro, we pe yaara ti koli fɔ sa gbɔn lalaaga ki na. Waga ka lere kpɛ wo yaga yinwege na.»

A leele pè sho fɔ: «Ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye.»

Ɛɛn fɔ, a saraga wɔfɔ wì sho fɔ: «Ye ti we Yɛnŋɛlɛ li yewe lagamɛ gbɛn.»

37 A Sawuli wì si Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mbe ya taga Filisiti tara fɛnnɛ pe puŋgo na le? Ma yaa pe le Izirayɛli woolo pe kɛɛ le?» Ɛɛn fɔ, ki pilige ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila wi yɔn sogo.

38 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Yoro mbele tara ti teele, ye ni fuun ye fulo laga na tanla. Ye ti we yewe yewe, ki kapege ŋga kì pye yɛgɛ ŋga na nala, we ta wege jɛn.

39 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo na li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ li mɛgɛ ki na, mì wugu fɔ kapege

† **14:31 14.31:** Mikimashi ca ko naa Ayalɔn ca ki ni ti fogo ki mbaa culo nafa ma yiri kaŋgurugo yɔn ko tin. † **14:33 14.33:** Pàa sinndɛligbɔgɔ ki koŋgo ma kari ki ni mbe ta mbaa yaayoro ti kuun wa ki go na, jaŋgo kasanwa pi ta pila shɔnri pila woo kara ti ni jɛŋgɛ. Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele li ni, lere si daga mbe kara ka ti kasanwa pi ni (Zhenɛ 9.4; Levi 7.26-27; 17.10-14; 19.26; Dete 12.16-23; 15.23).

pyefɔ wi yaa ku, ali na kaa pye na pinambyɔ Zhonatan wowi.» Ɛɛn fɔ, wa janwa wi sɔgɔwɔ, lere kpɛ wo sila wi yɔn sogo.

40 A Sawuli wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye toro ye yere kɛɛ nuŋgba, mi naa na pinambyɔ Zhonatan wi ni, we yaa yere kɛɛ nuŋgba.»

A leele pè suu pye fɔ: «Ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye.»

41 A Sawuli wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, kaselege ki naga we na.» A Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì si poro naga. A leele poro wogo ko si wɔ wa.

42 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Ye pɛtɛ wi gbɔn yege jɛn na kaa pye muwi nakoma na pinambyɔ Zhonatan wowi.» A pɛtɛ gbɔngɔ kì si Zhonatan wi wɔ.

43 Kona, a Sawuli wì suu pinambyɔ wi pye fɔ: «Ŋga mà pye, ki yo na kan.»

A Zhonatan wì suu pye fɔ: «Kanŋgala na làa pye na kɛɛ, mìla li le wa sɛnrɛgɛ ki ni, ma ka wɔ ma ka jɛnri. Mi ŋa, mì yere ki na mbe ku.»

44 A Sawuli wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na, na mii Zhonatan wi gbo we.»

45 A leele pè si Sawuli wi pye fɔ: «Zhonatan ŋa wì ti a Izirayɛli woolo pè si cew gbɔɔ ta, mɛlɛ wii ku? Ko se pye Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, we se yere ki na wi yinzige nuŋgba mbe to tara, katugu ŋga wì pye nala, Yɛnŋɛlɛ sagawa po pì ti wi ya maga pye.» Ki pyelɔmɔ pi na, leele pàa Zhonatan wì shɔ pe suu gbo.

46 Ko puŋgo na, a Sawuli wì si Filisiti tara fɛnnɛ pe purɔgɔ ki yaga. A Filisiti tara fɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ ma kari pe tara.

Malaga ŋga fuun Sawuli wìla gbɔn ma ya ki ni konaa Sawuli wi go woolo

47 Sawuli wi cɛnŋgɔlɔ wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, a wì si malaga gbɔn pe juguye mbele fuun pàa pye ma pe maga pe ni. Poro wɛlɛ Mowabu cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Edɔmu cɛnlɛ woolo, naa Zoba† tara wunlumbolo konaa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Kìla pye, wiga toro laga ŋga fuun na mbe malaga ki gbɔn pe ni, wi ma ya pe ni

48 Wìla to Amalɛki setirige piile pe na ma ya pe ni maa fanŋga ki naga, mbele pàa pye na Izirayɛli woolo pe kɛɛ yaara ti koli pe yeri, ma pe shɔ pe kɛɛ.

49 Sawuli wi pinambiile pe mɛrɛ to lari nda: Zhonatan, naa Yishivi konaa Malikishuwa†. Wì sumborombiile shyɛn pe mɛrɛ to lari nda, lɛrɛfɔ pàa pye naa yinri Merabu na jɔnlɔfɔ wi yinri Mikali†.

50 Pàa pye naa jɔ wi yinri Ahinowamu. Ahinowamu wìla pye Ahimaazi sumborombyɔ. Wi maliŋgbɔɔnlɔ to pàa pye naa yinri Abinɛri. Abinɛri wìla pye Sawuli wi tojɛɛ Nɛri wo pinambyɔ.

51 Sawuli to Kishi wo naa Abinɛri to Nɛri wi ni, pàa pye Abiyɛli wo pinambiile.

52 Sawuli wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, malaga kìla pye wo naa Filisiti tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ suyi. Ki kala na, kìla pye, na wiga naŋa wa yan leŋgbaan konaa ma pye lewɛlɛwɛ, wi maa lɛ maa le wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni.

15

Sawuli wi punŋguwɔ shyɛn woo

1 Pilige ka, a Samiyɛli wì si Sawuli wi pye fɔ: «Muwi Yawe Yɛnŋɛlɛ làa torogo, a mì pan ma sinmɛ pi wo ma na mɔɔ tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli, li woolo pe go na. Koni, nuŋgbolo jan ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo na yeri†.

† **14:47 14.47:** 2 Sami 10.6 † **14:49 14.49:** 2 Sami 8.10; 1 Kuro 8.33; 9.39; 10.2 † **14:49 14.49:** 1 Sami 18.17,20,27; 19.11-17; 25.44; 2 Sami 6.16-23 † **15:1 15.1:** 1 Sami 10.1

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi
ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi
yaa Amalɛki setirige piile pe jɔlɔ ŋga
pàa pye Izirayɛli woolo pe na ki kala
na, naa pàa yiri wa Ezhipiti tara na
paan, pàa saa konɔ kɔn pe na†.
3 Koni kari ma sa to Amalɛki se-
tirige piile pe na ma poro naa pe
kɛɛ yaara ti tɔngɔ pew†. Maga ka
pe yinriwɛ ta. Ma nambala, naa
jɛɛlɛ, naa piile, naa piyɛngɛlɛ, naa
nɛrɛ, naa simbaala, naa yɔngɔmɛye
konaa sofilele pe gbo pew.› »
4 A Sawuli wì si maliŋgbɔɔnlɔ
pe yeri ma pe jiri wa Telayimu
ca. Mbele pàa yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, pàa pye lere waga
cɛnmɛ shyɛn (200 000), Zhuda tara
woolo poro la pye lere waga kɛ (10
000)
5 Ko puŋgo na, a Sawuli wì si
kari pe ni wa Amalɛki setirige piile
pe ca ki tanla, ma saa pe lara wa
gbunlundɛgɛ ki ni.
6 A wì si Keni cɛnlɛ woolo pe pye
fɔ: «Ye yiri ye wɔ laga Amalɛki
setirige piile pe sɔgɔwɔ, jaŋgo mi
ka ka ye pinlɛ mbe ye tɔngɔ pe
ni; katugu naa Izirayɛli woolo pàa
yiri wa Ezhipiti tara na paan yàa
kajɛŋgɛ pye pe kan.» Kona, a Keni
cɛnlɛ woolo pè si yiri wa Amalɛki
setirige piile pe sɔgɔwɔ ma kari†.
7 A Sawuli wì si malaga gbɔn
Amalɛki setirige piile pe ni maga lɛ
wa Havila tara ti na fɔ ma saa gbɔn
wa Shuri tara† ti tanla, wa Ezhipiti
tara ti yɛsinmɛ.
8 A wì si Amalɛki setirige piile pe
wunlunaŋa Agagi wi yigi wee, mɛɛ
leele sanmbala pe ni fuun pe gbo
tokobi ni.
9 Ɛɛn fɔ Sawuli wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa Agagi wi
yaga yinwege na, naa simbaala naa
sikaala tiyɔɔnlɔ pe ni, naa nɛrɛ
tiyɔnrɔ ti ni, naa yaayoro nda tìla
tɔrɔ ti ni, naa simbapire ti ni konaa
yarijɛndɛ tiyɔnrɔ pyew ti ni. Pe
sila pye na jaa mbe to tɔngɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ nda ti sila pye
tɔnli ni konaa nda ti sila pye jɛndɛ
to cɛ to pàa tɔngɔ.

Yɛnŋɛlɛ làa Sawuli wi laga wa wunluwɔ pi na

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Samiyɛli
wi ni ma yo fɔ:
11 «Mìlan jatere wì kanŋga ŋga
mìla pye ma Sawuli wi tɛgɛ wun-
luwɔ ki wogo ki na, katugu wì laga
na na, wi woro na tanri na sɛnrɛ ti
na.» A kì si Samiyɛli wi mbɛn fɔ
jɛŋgɛ, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ki yembinɛ li ni fuun li ni.
12 Ki goto yirifaga ki na, a Samiyɛli
wì si kari sa Sawuli wi yan. A pè
sigi yo wi kan wa konɔ ma yo Sawuli
wì kari wa Karimɛli ca† sa yaraga ka
fanri nandowo wogo wi yɛɛ kan. Fɔ
ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari
wa Giligali ca ki yeri.
13 A Samiyɛli wì si saa gbɔn wa
Sawuli wi na. A Sawuli wì suu
fili maa pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li
duwaw ma na! Mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti tanga mari yɔn fili.»
14 A Samiyɛli wì suu yewe ma yo
fɔ: «Ki simbaala gbelege naa nɛrɛ
gbelege ŋga mila nuru ko yɛn na
yinrigi se yeri?»
15 A Sawuli wì sho fɔ: «Leele pè
yiri ti ni wa Amalɛki setirige piile
pe yeri ma pan ti ni; katugu leele
pège simbaala tiyɔɔnlɔ naa ki nɛrɛ
tiyɔnrɔ ti yaga pe siri gbo, jaŋgo
mbe pan mbe pe wɔ saraga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yeri. Wèri
sannda pyew ti gbo.»
16 A Samiyɛli wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ti yaga ma. Sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo na kan yembinɛ li ni,
mi yaa ti yo ma kan.»
A Sawuli wì sho fɔ: «Ti yo.»
17 A Samiyɛli wì sho fɔ: «Mbege ta
màa pye nɔɔ yɛɛ jate pyɔ jɛɛ sanga
ŋa ni, mɛɛ pye Izirayɛli cɛngɛlɛ ke to
wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi
wo ma na mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli tara ti
wunluwɔ.

† **15:2 15.2:** Ɛki 17.8-16; Dete 25.17-19 † **15:3 15.3:** Levi 27.28-29 † **15:6 15.6:** Kiti 4.11 † **15:7 15.7:** Zhenɛ 16.7; 20.1; 25.18; 1 Sami 27.8 † **15:12 15.12:** 1 Sami 25.2; Zhozu 15.55

18 Làa ma tun malaga ki na maga
sɛnrɛ nda ti yo ma kan fɔ: ‹Kari
ma sa ki Amalɛki setirige piile, poro
mbele kapere pyefɛnnɛ pe tɔngɔ
pew na kan. Ma malaga gbɔn pe ni,
fɔ ma sa pe tɔngɔ ma pe kɔ pew.›
19 Yiŋgi na mɛɛ si tanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na? Yiŋgi na,
a mà si gbinri yarijɛndɛ nda tì koli
to na, ma kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na?»
20 A Sawuli wì si Samiyɛli wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na,
mì tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
na. Tunŋgo ŋga lì kan na yeri, mìgi
pye maga yɔn fili. Mì pan Amalɛki
setirige piile pe wunlunaŋa Agagi wi
ni, ma sanmbala pyew pe tɔngɔ pew
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
21 Ɛɛn fɔ, maliŋgbɔɔnlɔ poro pè
simbaala tiyɔɔnlɔ naa nɛrɛ tiyɔnrɔ
nda ti daga mbe tɔngɔ Yɛnŋɛlɛ kan
ti wɔ wa yaara nda tì koli ti ni, jaŋgo
mberi wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li yeri, wa Giligali ca.»
22 Kona, a Samiyɛli wì suu pye fɔ:
«Saara sogoworo to naa yaayoro
nda pe maa kuun saara, to
kala yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla ma wɛ mbaa nuru li
yeri ko na le?
Wele, mbaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko
mbɔnrɔ ma wɛ saraga wɔmɔ
na.
Mbɔɔn yɛɛ go sogo, ko mbɔnrɔ li
yeri simbapɛnɛ yanlaga ko na.
23 Mbe yiri mbe je Yɛnŋɛlɛ li na
konaa jɛɛrɛ pyewe kapege ki
ni, ti yɛn ja.
Nuŋgboŋgbanla naa go yarisunndo
gbɔgɔwɔ kapege ki ni, ti yɛn
ja.
Kì kaa pye mà je Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti na,
lo fun li yaa je ma na mbe wunluwɔ
pi shɔ ma yeri.»
24 Kona, a Sawuli wì si Samiyɛli wi
pye fɔ: «Mì kapege pye; katugu mì
je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to naa
ma nagawa sɛnrɛ ti na. Mìla fyɛ
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ, ma ŋga paa
jaa ki pye.
25 Koni mila ma yɛnri mala kapege
ki kala yaga na na, ma sɔngɔrɔ ma
pan na kɔrɔgɔ. Pa mi yaa sa fɔli
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbeli
gbɔgɔ.»
26 A Samiyɛli wì suu pye fɔ: «Mi se
sɔngɔrɔ ma kɔrɔgɔ naa, katugu mà
je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na. Ki
kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je ma na,
jaŋgo maga ka pye naa Izirayɛli tara
ti wunluwɔ.»
27 Naa Samiyɛli wìla kaa puŋgo
kanŋga mbaa kee, a Sawuli wì suu
derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki yigi. A
kì si wali.
28 A Samiyɛli wì suu pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ pa lì Izirayɛli tara wunluwɔ
pi shɔ ma yeri nala yɛɛn, mboo kan
ma sefɔ wa yeri, ŋa wi yɛn jɛnŋɛ ma
wɛ mboro na.
29 Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
gbɔgɔwɔ wolo, laa finlɛ, li se sili
yɔn sɛnrɛ ti kanŋga; katugu li woro
paa sɛnwee yɛn mbaa li yɔn sɛnrɛ ti
kanŋgi.»
30 A Sawuli wì sho naa fɔ: «Mì
kapege pye. Ɛɛn fɔ koni mi yɛn
nɔɔ yɛnri, mala gbɔgɔ na woolo pe
lelɛɛlɛ poro naa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe yɛgɛ na. Sɔngɔrɔ ma
pinlɛ na ni, pa mi yaa sa fɔli Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbeli gbɔgɔ.»
31 Kì pye ma, a Samiyɛli wì si
sɔngɔrɔ ma pinlɛ Sawuli wi ni. A
Sawuli wì si saa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ.
32 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì
sho fɔ: «Pan Amalɛki setirige piile
pe wunlunaŋa Agagi wi ni laga na
tanla.» A Agagi wì si fulo wa wi tanla
nayinmɛ ni, katugu wìla pye naa yɛɛ
piin fɔ: «Kaselege ko na, kunwɔ pi
fyɛrɛ tì kɔ na ni.»
33 A Samiyɛli wì suu pye fɔ:
«Ma tokobi wì ti a jɛɛlɛ pèle pe piile
la yɛgɛ ŋga na,
pa ma nɔ wi yaa wi pyɔ wi la ma fun
jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ.»
A Samiyɛli wì si Agagi wi gbo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Giligali
ca.

34 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Arama ca. A
Sawuli wì si sɔngɔrɔ ma kari pe yeri
wa Gibeya ca.
35 Samiyɛli wi sila kari wa Sawuli
wi yeri naa, fɔ ma saa gbɔn wi
kupilige ki na; katugu wi nawa pìla
tanga wi na fɔ jɛŋgɛ Sawuli wi kala
na, ma jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li jatere
wi kanŋga ŋga làa pye ma Sawuli
wi tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunluwɔ ki
wogo ki na.

SAWULI NAA DAVIDI PE KALA

16

16–31

Yɛnŋɛlɛ làa Davidi wi wɔ mboo pye wunluwɔ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Samiyɛli wi pye fɔ: «Ma yaa koro
mbaa gbele Sawuli wi kala na fɔ
sa gbɔn sanga wiwiin? Ma si
yala mùu wa makɔ, wi se pye naa
Izirayɛli woolo pe wunluwɔ. Ma
yɛnnɛ li yin sinmɛ ni, ma yiri ma
kari wa Betilɛɛmu ca†, mi yaa ma
torogo wa Izayi† wi yeri, katugu
mùu pinambyɔ wa wɔ na yɛɛ kan
mboo tɛgɛ wunluwɔ.»
2 A Samiyɛli wì sho fɔ: «Mi yaa
kari mɛlɛ? Na Sawuli wiga ki logo,
wi yaa na gbo.»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ma
nasumboro wa yigi maa kee wi ni
ma yo fɔ maa kee saa wɔ saraga na
yeri.
3 Ma yaa Zhese wi yeri ki saraga
wɔmɔ pi na. Kona ŋga ma yaa ka
pye, mi yaa ki naga ma na. Lere ŋa
ma yaa ka sinmɛ pi wo wi na mboo
wɔ, mi yaa kaa naga ma na.»
4 A Samiyɛli wì si ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo wi kan ki pye, mɛɛ
kari wa Betilɛɛmu ca. Naa wìla ka
saa gbɔn, a ca lelɛɛlɛ pè si fyɛ wi
panga ki kala na, mɛɛ pan le wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ maa yewe fɔ: «Mà pan
tanga ni gbari?»
5 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ee, na pango kì tanla. Mì pan mbe
saraga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye
ye yɛɛ pye kpoyi ye pan we sa saraga
ki wɔ.» A wì si ti Zhese naa wi
pinambiile pe ni, a pè pe yɛɛ pye
kpoyi, mɛɛ pe yeri pe sa saraga ki
wɔ.
6 Naa pàa ka saa gbɔn, a Samiyɛli
wì si Eliyabu wi yan, mɛɛ wi yɛɛ pye
fɔ: «Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ŋa wì
yere na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
yɛɛn, wo lì wɔ.»
7 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi
yo Samiyɛli wi kan fɔ: «Ma kaa
wi yɛgɛ cɛnwɛ naa wi titɔnlɔwɔ po
wele, wo ma mì wɔ. Leele pe maa
ŋga jate, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mila la
ko jate. Leele poro maa sɛnwee wi
yɛgɛ cɛnwɛ po wele, ɛɛn fɔ wi nawa
po mi maa wele.»
8 Kona, a Zhese wì si Abinadabu wi
yeri ma ti a wì toro Samiyɛli wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. A Samiyɛli wì sho fɔ: «Wo
fun, wo ma Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ.»
9 A Zhese wì sho fɔ Shama mbe
toro Samiyɛli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, a
Samiyɛli wì sho fɔ: «Wo fun, wo ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ.»
10 A Zhese wì si ti a wi pinambiile
kɔlɔshyɛn pè toro Samiyɛli wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, a Samiyɛli wì suu
pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lii wo wa kpɛ
wɔ pe ni.»
11 Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì suu
yewe ma yo fɔ: «Ma pinambiile pe
ni fuun poro wɛlɛ yɛɛn le?»
A Zhese wì sho fɔ: «Ayoo, ɛɛn fɔ
pe ni fuun puŋgo jɔnlɔ wi yɛn wa
kɛrɛ na simbaala pe kɔnri.»
A Samiyɛli wì si Zhese wi pye fɔ:
«Lere tun pe saa yeri, katugu we se
ya cɛn mbaa saraga yaakara ti kaa,
na wi fa pan gbɛn.»
12 A Izayi wì si ti a pè saa wi yeri
ma pan wi ni. Pinambyɔ lawi ŋa
wìla pye gbanmbɛlɛ. Wi yɛngɛlɛ
kàa pye ma yɔn, wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla
pye ma yɔn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si

† **16:1 16.1:** Zhenɛ 48.7; Mishe 5.1; Luki 2.4 † **16:1 16.1:** Wunlunaŋa Davidi wi to wo lawi ŋa Izayi. We Fɔ Zhezu wi tɛlɛ wo wawi. Pàa pye naa yinri fun Zhese.

Samiyɛli wi pye fɔ: «Wowi ŋa we, yiri ma sinmɛ pi wo wi na maa wɔ.»
13 A Samiyɛli wì si yɛnnɛ na làa pye ma yin sinmɛ pi ni li lɛ, maa wo wa Davidi wi go ki na wi woolo pe yɛgɛ na. Malɛ le ki pilige ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Davidi wi ni ma koro wi ni. Ko puŋgo na, a Samiyɛli wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Arama ca.

Yɛnŋɛlɛ làa li yinnɛ li wɔ Sawuli wi ni

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si wɔ Sawuli wi ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti yinnɛ tipele là ye wi ni naa jɔlɔ.
15 A Sawuli wi tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ lì ti yinnɛ tipele là pan nɔɔ jɔlɔ.
16 We tafɔ, woro mbele ma tunmbyeele, we yɛn ma cɛnwɛ na, maga ki konɔ kan we yeri, we yaa sa lere wa lagaja, ŋa wì ŋgɔni gbɔngɔ jɛn. Kona yinnɛ tipele na Yɛnŋɛlɛ lì le ma ni, na liga yiri ma ni lɔɔn jɔlɔ sanga ŋa ni, pa ŋgɔni gbɔnfɔ wi yaa laa gbɔɔn, kona ki yaa mbɔnrɔ ma na.»
17 A Sawuli wì suu tunmbyeele pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì yɛnlɛ ki na, ye kari ye sa ŋgɔni gbɔnfɔ jɛnŋɛ wa lagaja ye pan wi ni na kan.»
18 A Wi tunmbyeele nuŋgba sho fɔ: «Mì Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa Zhese wi pinambyɔ wa jɛn. Wì ŋgɔni gbɔngɔ ki jɛn, wi yɛn maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ naa kotogofɔ. Wi yɛn sɛnnjɛɛn. Wi yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn ma yɔn. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni.»
19 A Sawuli wì si leele tun wa Zhese wi yeri maa pye fɔ: «Ma pinambyɔ Davidi ŋa wi yɛn simbaala kɔnrifɔ wi torogo laga na kan.»
20 A Zhese wì si buru tuguro taga sofile wa na, naa duvɛn kasha ni konaa sugbɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba ni, mari kan wi pinambyɔ Davidi wi yeri wi sari kan Sawuli wi yeri.
21 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa Sawuli wi tanla, a wì si ye tunŋgo ki ni wa wi yeri. A wi kala lì si Sawuli wi ndanla, a wì suu pye wi maliŋgbɔnyaara ti lɛfɔ.
22 A Sawuli wì si tun, a pè saa ki yo Zhese wi kan fɔ: «Mila ma yɛnri, ma Davidi wi yaga wi koro laga na tunŋgo ki ni. Wi kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.»
23 Maga lɛ le ko na, yinnɛ tipele na Yɛnŋɛlɛ làa torogo, na liga yiri Sawuli wi ni, Davidi wi maa ŋgɔni wi gbɔɔn. Kona Sawuli wi yɛgɛ ki ma to, ki ma mbɔnrɔ wi na, ki yinnɛ tipele li mɛɛ wi yaga.

17

Goliyati wìla pye na Izirayɛli woolo pe yinri pe malaga gbɔn

1 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ pe gbogolo mbe sa malaga gbɔn. Pàa pe yɛɛ gbogolo wa Soko ca, wa Zhuda tara. A pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Soko ca naa Azeka ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Efɛsi Damimu laga ki ni.
2 A Sawuli wo naa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pè si pe yɛɛ gbogolo fun, mɛɛ saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Terebɛnti tige gbunlundɛgɛ ki ni. A pè si pe yɛɛ gbɛgɛlɛ ma yere malinjɛ wi na mbe malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni.
3 Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye yanwiga ka na kɛɛ ŋga na, a Izirayɛli woolo pe yɛn yanwiga ka na kɛɛ sanŋga ki na. Gbunlundɛgɛ ko kìla pye pe sɔgɔwɔ.
4 A piŋgbaan wà si yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ pe cɛnsaga ki ni, ma fulo wa Izirayɛli woolo pe tanla. Pàa pye naa yinri Goliyati†, ma yiri wa Gati ca. Wìla pye letitɔnlɔgɔ ka, wi titɔnlɔwɔ pìla pye na kee mɛtɛrɛ taanri wo yeri.
5 Wìla tuguyɛnrɛ njala kan, ma malaga gbɔnderege le, ŋga pàa kɔɔrɔ gbegele ki ni paa mbɛnɛ kɔɔrɔ

† **17:4 17.4:** Goliyati wìla pye Anaki setirige pyɔ wo wa. Zhozuwe wìla pe gbɔɔ tɔngɔ ma pe kɔ; Nɔmbu 13.32-33; Zhozu 11.21-22.

yɛn; ki nuguwɔ pila pye na kee culo nafa taanri yɔn ko yeri.
6 Tɔɔrɔ leyaara tuguyɛnrɛ woro la pye maa tɔɔrɔ ti fo. Tuguyɛnrɛ shɔrina la pye wi yeri wùu yanŋga wa wi pajogo ki na.
7 Wi njanraga ki kanŋgaga ki gbɔgɔwɔ pìla pye paa gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn. Ki tugumbyɔ wi nuguwɔ pìla pye na kee culo kɔlɔshyɛn wo yeri. Wi tugurɔn sigeyaraga ki lɛfɔ wìla pye na tanri wi yɛgɛ.
8 Kona, a wì si saa yere Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛsinmɛ na, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan ma yere malinjɛ na? Mi wo yɛn Filisiti tara fɛnnɛ woo, yoro wo na, ye woro Sawuli wi kulolo le? Ye naŋa nuŋgba wɔ wa ye yɛɛ ni, mi naa wo we pan we to we yɛɛ na.
9 Na wiga ya na ni mbanla gbo, pa kona we yaa pye ye kulolo. Ɛɛn fɔ, na mi ka ya wi ni mboo gbo, pa ye yaa pye we kulolo mbaa tunŋgo piin we kan.»
10 A Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì sho naa fɔ: «Nala mi yɛn na Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki tifaga. Ye naŋa nuŋgba torogo laga na yeri we to we yɛɛ na.»
11 Naa Sawuli wo naa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pàa kaa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a pe sunndo wì si kɔn pe na, a pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.

Davidi wìla kari wa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni

12 Ma si yala, Davidi wìla pye Zhese pinambyɔ. Zhese wìla pye Efirata tara fɛnnɛ woo, ma yiri wa Betilɛɛmu ca, wa Zhuda tara. Wi pinambiile pàa pye kɔlɔtaanri. Sawuli sanga wi na, kìla yala Zhese wì pye lelɛŋgbaraga.
13 Wi pinambiile koŋgbanmbala taanri poro la kari Sawuli wi ni wa malaga. Pe ni fuun ndɔ pàa pye naa yinri Eliyabu, na shyɛn woo wi yinri Abinadabu, na taanri woo wi yinri Shama.
14 Davidi wo wìla pye pe puŋgofɔ we. Wi ndɛɛlɛ taanri pàa kari Sawuli wi ni sanga ŋa ni,
15 Davidi wìla pye na kee wa Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni na sɔngɔrɔ wa Betilɛɛmu ca, naa to wi simbaala pe kɔnri.
16 Ki sanga wi ni, pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ pyew, Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ma pan maa yɛɛ naga Izirayɛli woolo pe na. Wìla ko pye ma saa gbɔn fɔ piliye nafa shyɛn.
17 Pilige ka, a Zhese wì suu pinambyɔ Davidi wi pye fɔ: «Ki yarilire pikaara nda ti tiwiyaraga yɛnlɛ nuŋgba na li lɛ naa ki buru kɛ ŋa wi ni, ma kari fyaw, ma sari kan ma ndɛɛlɛ pe yeri wa maliŋgbɔɔnlɔ pe cɛnsaga ki ni.
18 Maga nɔnɔ sinmɛ yinŋgele kɛ ŋgele ke lɛ fun, ma sa ke kan pe maliŋgbɔɔnlɔ waga kele (1 000) to wi yeri. Mɔɔ ndɛɛlɛ pe wele na kaa pye pe yɛn ŋgbaanla, ma yaraga ka shɔ pe yeri ma pan maga naga na na paa kacɛn yɛn ki wogo ki na.
19 Pe yɛn wa Sawuli wi ni konaa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, wa Terebɛnti tige gbunlundɛgɛ ki ni, mbe malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni.»

20 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Davidi wì si yiri faa, ma wi simbaala pe le simbaala kɔnrifɔ wa kɛɛ wila pe wele, mɛɛ yaara ti lɛ ma kari paa yɛgɛ ŋga na Zhese wìla ki yo wi kan we. Wìla saa gbɔn wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga sanga ŋa ni, kìla yala maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn na yinrigi na yeregi malinjɛ wi na. Pàa pye na malaga kɔnnɔ li waa makɔ.
21 Izirayɛli woolo naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa yere malinjɛ wi na, a maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye shyɛn yì yɛgɛ wa yi yɛɛ yeri.
22 A Davidi wì suu tuguro ti tugu mari kan tuguro kɔrɔsifɔ wi yeri, kona mɛɛ fe ma kari wa laga ŋga maliŋgbɔɔnlɔ pàa pye. Naa wìla ka saa gbɔn wa, a wì suu ndɛɛlɛ pe shari.

23 Maa ta wìla pye na para wi
ndɛɛlɛ pe ni bere, a Goliyati, Filisiti
tara fɛnnɛ piŋgbaan ŋa wìla pye
Gati ca fɛnnɛ woo, wì si yiri wa
malinjɛ wi ni, mɛɛ sɛnrɛ nda wi maa
yuun ti yo. A Davidi wì siri logo.
24 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki
naŋa wi yan, a pe ni fuun pè si fyɛ
jɛŋgɛ mɛɛ fe wi yɛgɛ.
25 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, naŋa wila
paan we kɔrɔgɔ dɛ! Wila paan mbe
Izirayɛli woolo pe tɛgɛlɛ naa. Lere
ŋa ka ya mboo gbo, wunlunaŋa wi
yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan wi yeri,
mboo sumborombyɔ wi kan wi yeri
wi jɔ, mbege fɔ wi go woolo pe kala
yaga, paga kaa nizara wi woo laga
Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ.»
26 A Davidi wì si leele mbele pàa
pye le wi tanla pe yewe fɔ: «Lere
ŋa kaga Filisiti tara fɛnnɛ naŋa ŋa
wi gbo, mbe tifagawa sɛnrɛ nda tì
yo Izirayɛli woolo pe na ti kɔ, yiŋgi
pe yaa kan ki fɔ wi yeri? Ki Filisiti
tara fɛnnɛ naŋa ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ,
wo ŋa wi yɛn na paan na Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li maliŋgbɔɔnlɔ pe
tegele, wi yɛn ambɔ fɔ ma?»
27 Ŋga kìla daga mbe kan ki
letitɔnlɔgɔ ki gbofɔ wi yeri, a pè sigi
yɛgɛ yo ma Davidi wi kan.
28 Ɛɛn fɔ, naa wi ndɔ lɛrɛfɔ
Eliyabu wìla kaa wi yan wila para ki
leele pe ni sanga ŋa ni, a wì si nawa
ŋgban wi ni, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi
mà pan na jaa lagamɛ? Ma simbaala
ŋgbelege jɛɛlɛ ma ko yaga ambɔ kɛɛ
wa gbinri wi ni? Mɔ̀ɔ jɛn ma yɛɛ
gbɔgɔwɔ naa ma kotoŋgbanga ki ni.
Mɛɛ pan yaraga ko ka mɛgɛ ni na
malaga welege ko ma.»
29 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yiŋgi mì pye? Yewige ko cɛ ma
mì yewe!»
30 A wì si laga le wi ndɔ wi tanla,
mɛɛ saa lere wa yɛgɛ yewe ki sɛnrɛ
nuŋgba ti ni. A pè suu yɔn sogo
ma sɛnrɛ nuŋgba ti yo wi kan paa
koŋgbannda woro ti yɛn.

Davidi wìla wi yɛɛ kan mbe malaga gbɔn Goliyati wi ni

31 Sɛnrɛ nda Davidi wìla yo, a leele
pè siri logo, mɛɛ saa ti yo Sawuli wi
kan. A Sawuli wì si ti pè saa Davidi
wi yeri ma pan wi ni.
32 A Davidi wì si Sawuli wi pye fɔ:
«Lere kpɛ ka ka kotogo la ki Filisiti
tara fɛnnɛ naŋa ŋa wi kala na. Mi
ŋa ma tunmbyee, mi yaa sa malaga
gbɔn wi ni.»
33 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Ma
se ya sa malaga gbɔn ki Filisiti tara
fɛnnɛ naŋa ŋa wi ni, katugu ma yɛn
pyɔ jɛɛ, ma si yala wo yɛn malaga
gbɔnfɔ maga lɛ wa wi lefɔnrɔ sanga
wi ni.»
34 A Davidi wì si Sawuli wi pye
fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, mìla pye
nala to wi simbaala pe kɔnri, na
jara nakoma cɛngɛ urusi† ka ka pan
mbe simbapige ka yigi wa yaayoro
ŋgbelege ki ni,
35 mi ma taga ki na maga purɔ,
maga gbɔn ma simbapige ki shɔ ki
yeri. Na cɛngɛ kiga si yiri na kɔrɔgɔ,
mi maga yigi wa ki mbɛlɛwɛ pi na,
maga gbɔn maga gbo.
36 Mi ŋa ma tunmbyee, pa mì
jara wo naa cɛngɛ urusi ki ni pe
gbo yɛɛn. Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na, ki Filisiti tara fɛnnɛ naŋa
ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ, pa mi yaa wi
gbo ma fun paa pe wogo ki yɛn,
katugu wì Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
li maliŋgbɔɔnlɔ pe tɛgɛlɛ.»
37 A Davidi wì sho naa fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ na lìlan shɔ jara wo naa
cɛngɛ urusi ki ni pe yombɛkɔɔrɔ ti
kɛɛ, li yaa na shɔ fun ki Filisiti tara
fɛnnɛ naŋa ŋa wi kɛɛ.»

A Sawuli wì si Davidi wi pye fɔ:
«Ta kee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni.»
38 Kona, a Sawuli wì suu yɛɛra
malaga gbɔndeere ti le Davidi wi
kan. Wìla tuguyɛnrɛ njala li kan
wi kan, ma malaga gbɔnderege ki le
wi kan. 39 A Davidi wì si Sawuli wi
tokobi wi pɔ wa wi sɛnnɛ, yaripɔrɔ
ti go na, mɛɛ yo wi yaa tanga ti ni

† **17:34 17.34:** Kiti 14.5-18; 2 Sami 17.8; 23.20; 1 Wunlu 13.24-26; 2 Wunlu 2.24; Amɔ 3.12; 5.19

mbe wele, katugu wi sila tara ti na. A wì si Sawuli wi pye fɔ: «Mi se ya tanga ki maliŋgbɔnyaara nda ti ni, katugu mii tara ti na.» A wì siri wɔ wi yɛɛ na.

40 A wì suu kanŋgala li lɛ, mɛɛ saa sinndɛŋgɛlɛ ŋgele kè wɔlɔgɔ kaŋgurugo wele ma lɛ wa lafogo yɔn, mɛɛ ke le wa wi yaayoro kɔnrikasha ki ni. A wì suu gbafurugo ki lɛ, mɛɛ fulo wa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi mɛgɛ ni.

Davidi wìla ya Goliyati wi ni maa gbo

41 Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi nɛɛ fulo jɛɛnnjɛnri fun wa Davidi wi tanla, wi tugurɔn sigeyaraga ki lɛfɔ wìla pye wi yɛgɛ.

42 A Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì si wele mɛɛ Davidi wi yan fɔ wi yɛn lefɔnmbile gbanmbɛlɛ la, wi yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn ma yɔn. Kì pye ma, wi sila wi jate yaraga ka.

43 A Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì suu pye fɔ: «Ma nawa po ni, mi yɛn pyɔn wi le, fɔ a mà simbiŋgele lɛ na paan na kɔrɔgɔ yɛrɛ?» A wì suu yarisunndo ti mɛgɛ ki yeri ma wa Davidi wi na maa daŋga.

44 A wì si Davidi wi pye naa fɔ: «Fulo laga na tanla, mi yaa ma wire kara ti kan naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti yeri tiri ka.»

45 A Davidi wì si Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi pye fɔ: «Ma yɛn na paan na kɔrɔgɔ tokobi, naa njanraga konaa shɔrina ni, ɛɛn fɔ, mi wo yɛn na kee ma kɔrɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ni, lo na mà tɛgɛlɛ we.

46 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma le na kɛɛ nala. Mi yaa ma gbo mbɔɔn go ki kɔw. Mi yaa Filisiti tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe gboolo pe kan naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti yeri ti pe ka nala. Kona tara woolo pe ni fuun pe yaa ki jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɛn Izirayɛli woolo pe yeri.

47 Ki janwa ŋa wi ni fuun wi yaa ki jɛn mbe yo Yawe Yɛnŋɛlɛ laa tokobi nakoma njanraga tɛgɛ mbe lere shɔ. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ki malaga ŋga ki fɔ we. Lo li yaa ye le we kɛɛ.»

48 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wì si yiri mbe fulo wa Davidi wi tanla. A Davidi wì si fyɛɛlɛ ma fe ma kari wa pe juguye pe yeri, na Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi finli.

49 A Davidi wì suu kɛɛ ki le wa wi kasha ki ni ma sinndɛnɛ la wɔ, mɛɛ li wa wi gbafurugo ki ni. A sinndɛnɛ lì si saa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ta wa wi walɛgɛ ki na, mɛɛ ye wa wi go ki ni. A wì si wɔ ma to, maa yɛgɛ ki jiile wa tara.

50 Kì pye ma, Davidi wìla ya Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ni gbafurugo naa sinndɛnɛ ni. Wìla wi gbo ma si yala tokobi sila pye wi yeri.

51 Ko puŋgo na, Davidi wì si fe ma saa gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi na, mɛɛ wi tokobi wi tile maa kɔw wa wi wofogo ki ni, maa gbo mɛɛ wi go ki kɔw.

Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa pe piŋgbaan wi yan pòo gbo, a pe nɛɛ fee.

52 Kona, a Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ poro naa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si yiri ma malaga kɔnnɔ li wa, mɛɛ taga Filisiti tara fɛnnɛ pe na ma pe purɔ, ma saa gbɔn fɔ wa gbunlundɛgɛ ki yɔn na, fɔ ma saa gbɔn wa Ekirɔn ca yeyɔnrɔ ti na. Filisiti tara fɛnnɛ pe gboolo pàa toori wa konɔ maga lɛ wa Shaarayimu ca fɔ ma saa gbɔn wa Gati ca, konaa ma saa gbɔn wa Ekirɔn ca ki na.

53 Naa Izirayɛli woolo pàa kaa yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ pe purɔsaga ma sɔngɔrɔ, a pè si saa Filisiti tara maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga yaara ti ni fuun ti koli.

54 A Davidi wì si Goliyati wi go ki lɛ ma kari ki ni wa Zheruzalɛmu ca. Ɛɛn fɔ, wìla saa wi maliŋgbɔnyaara to tɛgɛ wa wi yɛɛra paraga go ki ni.

55 Sawuli wìla Davidi wi yan wila kee sa fili Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi ni sanga ŋa ni, wìla wi

maliŋgbɔɔnlɔ to Abinɛri wi yewe ma yo fɔ: «Ambɔ pyɔ win ki lefɔnŋɔ ŋa we?»

A Abinɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mi wugu ma kan wunlunaŋa, mi suu jɛn.»

56 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ma yewe ma ki lefɔnŋɔ wi to wi jɛn.»

57 Naa Davidi wìla ka saa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo ma sɔngɔrɔ sanga ŋa ni, a Abinɛri wì suu lɛ ma kari wi ni wa Sawuli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi go kìla pye Davidi wi kɛɛ.

58 A Sawuli wì si Davidi wi yewe ma yo fɔ: «Lefɔnŋɔ, ma yɛn ambɔ fɔ pinambyɔ?»

A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn ma tunmbyee Zhese wo pinambyɔ, ma yiri wa Betilɛɛmu ca.»

18

Zhonatan wìla wɛɛnrɛ le Davidi wi ni

1 Naa Davidi wìla kaa para Sawuli wi ni ma kɔ, a Zhonatan wì si mara Davidi wi na fɔ jɛŋgɛ, wì si Zhonatan wi ndanla paa wi yɛɛ yɛn.

2 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Sawuli wì si Davidi wi yaga wa wi yɛɛ yeri, wi sila wi yaga wi sɔngɔrɔ wa wi to wi yeri.

3 A Zhonatan wì si yɔn finliwɛ le Davidi wi ni, katugu Davidi wìla wi ndanla paa wi yɛɛ yɛn.

4 A wì suu derigbɔgɔ ki wɔ wi yɛɛ na maga kan Davidi wi yeri. Wìla wi yaripɔrɔ ti kan wi yeri, ma pinlɛ yɛrɛ wi tokobi, naa wi sandiga konaa wi kurusijara wi ni fun.

5 Sawuli wiga Davidi wi tun laga o laga ŋga na, Davidi wi ma saa cew ta. Ki kala na, Sawuli wìla wi tɛgɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe go na. Wi kala làa leele pe ni fuun pe ndanla konaa Sawuli wi legbɔɔlɔ pe ni.

Yenjaga la ye Sawuli wi ni Davidi wi kala na

6 Naa Davidi wìla kaa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo, a maliŋgbɔɔnlɔ pè yiri wa malaga ma pan, a jɛɛlɛ pè si yiri Izirayɛli tara cara ti ni fuun ti ni, ma saa wunlunaŋa Sawuli wi fili, na pimbigile naa weere gbɔɔn, na yuuro koo na yoo konaa na jɔrɔgi nayinmɛ ni.

7 Jɛɛlɛ pàa pye na yurugo ki koo naga shoo pe yɛɛ yɔn na na yuun fɔ:

«Sawuli wi lere waga keleŋgele
tɛgɛsaga lɛgɛrɛ gbo,
Davidi wo lere waga kɛ kɛ tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo.»

8 A ko si Sawuli wi mbɛn maa nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì suu yɛɛ pye fɔ: «Pè Davidi woolo poro pye waga kɛ kɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ, mɛɛ mi woolo poro pye waga keleŋgele tɛgɛsaga lɛgɛrɛ. Wunluwɔ po nuŋgba ma pì koro pe kan wi yeri?»

9 Maga lɛ le ko pilige ko na, a Sawuli wi nɛɛ Davidi wi wele tipege ni.

10 Ki goto, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti a yinnɛ tipele pan ma ye Sawuli wi ni. A wi go kì si yiri wi na wa wi yɛɛra go ki ni. A Davidi wi nɛɛ ŋgɔni wi gbɔɔn wi kan paa piliye sannya yi yɛn. Sawuli wi njanraga kìla pye wi kɛɛ.

11 A Sawuli wì suu njanraga ki yirige mbege wa, mɛɛ yo fɔ: «Mi yaa Davidi wi wa ki ni mboo kan wa mbogo ki na.» Ɛɛn fɔ ki wasaga shyɛn, Davidi wi ma fɛngɛ maga kan ki ma toro.

12 Maga lɛ le ki pilige ki na, a Sawuli wi nɛɛ fyɛ Davidi wi yɛgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni, ma si yala làa laga Sawuli wo na.

13 Ki kala na, Sawuli wìla Davidi wi lali wi yɛɛ ni maa tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ waga kele (1 000) go na. A Davidi wi nɛɛ kee ma saa na malaga gbɔɔn, ma pye wi maliŋgbɔɔnlɔ pe to.

14 Kala na fuun wìla pye na piin, làa pye na yɔngɔ wi kan, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni.

15 Naa Sawuli wìla kaa ki yan Davidi wi kapyegele kàa pye na yɔngɔ na kee yɛgɛ, a wi nɛɛ fyɛ Davidi wi yɛgɛ na seregi.

16 Ɛɛn fɔ Davidi wi kala làa
Izirayɛli woolo pe ni fuun naa Zhuda
cɛnlɛ woolo pe ndanla, katugu wo
wìla pye na pe maliŋgbɔɔnlɔ pe
yɛgɛ sinni na kee wa malaga konaa
na sɔngɔri.

Davidi wìla Sawuli wi sumborombyɔ Mikali wi pɔri

17 Kona, a Sawuli wì si Davidi wi
pye fɔ: «Wele, na sumborombyɔ
lɛrɛfɔ Merabu wi ŋa. Mi yaa wi
kan ma yeri ma jɔ, na maga yɛnlɛ
mbe pye na malaga gbɔnfɔ wɛlɛwɛ,
mbaa kee saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maara
ti gbɔɔn we.» Sawuli wìla wi yɛɛ pye
fɔ: «Mi jate woro na jaa mbe Davidi
wi gbo, Filisiti tara fɛnnɛ poro pe
yaa wi gbo.»
18 A Davidi wì si Sawuli wi pye
fɔ: «Mi yɛn ambɔ fɔ? Yiŋgi ki yɛn
na yeri? Na to sege ki woro na
jate yaraga ka laga Izirayɛli cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ. Mɛlɛ mbee ya mbe pye
wunlunaŋa wi nafɔ?»
19 Naa kìla kaa gbɔn Sawuli wuu
sumborombyɔ Merabu wi kan Da-
vidi wi yeri sanga ŋa ni, a wì suu
kan Mehola ca fɛnnɛ naŋa Adiriyɛli
wi yeri.
20 Ɛɛn fɔ, Davidi wìla pye ma
Sawuli wi sumborombyɔ sanŋa
Mikali wi ndanla. Naa Sawuli wìla
kaa ki wogo ki logo, a kì si tanla wi
ni.
21 A wì suu yɛɛ pye fɔ: «Mi yaa
Mikali wi kan wi yeri wi jɔ, jaŋgo
wi pye paa pɛnɛ yɛn mboo yigi mbe
ti Filisiti tara fɛnnɛ pe ta poo gbo.»
Kona, a Sawuli wì sigi yo Davidi wi
kan ki shyɛn wogo na ma yo fɔ:
«Koni ma mbe ya pye na nafɔ.»
22 Ko puŋgo na, a Sawuli wì sigi
yo wi tunmbyeele pe kan fɔ: «Ye
kari ye sa para Davidi wi ni larawa,
yoo pye fɔ: ‹Ma kala li yɛn ma
wunlunaŋa wi ndanla konaa wi tun-
mbyeele pe ni fun, koni yɛnlɛ ki na
ma pye wi nafɔ.› »
23 A Sawuli wi tunmbyeele pè si
saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Davidi wi kan.
A Davidi wì si pe pye fɔ: «Ye nawa
po ni, mbe pye wunlunaŋa wi nafɔ
ki yɛn kala jɛɛlɛ wi le? Mi wo na,
mi yɛn fyɔnwɔ fɔ, mi woro mɛgbɔgɔ
fɔ.»
24 A Sawuli wi tunmbyeele pè si
sɔngɔrɔ ma saa Davidi wi sɛnyoro ti
yɛgɛ yo Sawuli wi kan.
25 A Sawuli wì si pe pye fɔ: «Ye
sa Davidi wi pye fɔ wunlunaŋa wì
yo wi woro na penjara jaa japɔrɔgɔ
yariwɔndɔ. Ɛɛn fɔ ŋga wi yɛn na
jaa ko yɛn fɔ ma pan Filisiti tara
fɛnnɛ nambala cɛnmɛ nama sɛɛrɛ
ni† wi kan, jaŋgo wi kayaŋga wɔ
poro mbele wi juguye pe ni.» Sawuli
wi jatere wo la pye mbe ti Davidi
wuu yɛɛ le Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ
poo gbo.
26 A Sawuli wi tunmbyeele pè si
saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Davidi wi
kan. A wì si yɛnlɛ ti na mbe pye
wunlunaŋa wi nafɔ. Wagati ŋa
wunlunaŋa wìla kɔn sanni wi sa kɔ,
27 a Davidi wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si yiri ma saa
Filisiti tara fɛnnɛ nambala cɛnmɛ
shyɛn (200) gbo, ma pe kɛnrɛkɛnrɛ
ma pan pe nama sɛɛrɛ ti ni fuun ti ni
wunlunaŋa wi kan, jaŋgo mbe pye
wi nafɔ. Kì pye ma, a Sawuli wì suu
sumborombyɔ Mikali wi kan Davidi
wi yeri wi jɔ.
28 Kona, a Sawuli wì sigi jɛn ma
filige ki na ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
pye Davidi wi ni; Davidi wìla pye ma
Sawuli wi sumborombyɔ Mikali wi
ndanla.
29 Kì pye ma, a Sawuli wi nɛɛ fyɛ
Davidi wi yɛgɛ na seregi, a Davidi wì
si pye wi jugu sanga wi ni fuun ni.
30 Ki wagati wi ni, Filisiti tara
fɛnnɛ teele pàa pye na malaga gbɔɔn
Izirayɛli woolo pe ni. Ɛɛn fɔ malaga
gbɔnsaga pyew, Davidi wi ma cew
ta ma wɛ Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ
teele pe ni fuun pe wogo ki na, fɔ
a wi mɛgɛ kì yiri fɔ jɛŋgɛ.

† **18:25 18.25:** Filisiti tara fɛnnɛ nambala pe nama sɛɛrɛ mberi ta, ko kì naga ma yo Davidi wìla daga mbe pe gbo.

19

Zhonatan wìla kasulugo pye Davidi wi kan

1 Sawuli wìla ki yo wi pinambyɔ Zhonatan wo naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe kan fɔ wi yaa Davidi wi gbo. Ɛɛn fɔ, Davidi wìla Sawuli wi pinambyɔ Zhonatan wi ndanla fɔ jɛŋgɛ.
2 A Zhonatan wì si Davidi wi yɛri fɔ: «Na to Sawuli wila jaa mbɔɔn gbo. Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, goto pinliwɛ ni, ma sa lara larasaga jɛŋgɛ na.
3 Ma yaa ka lara wa yan laga ŋga na, mi naa na to wi ni, we yaa ka yiri mbe kari wa. Mi yaa ka para na to wi ni ma sɛnrɛ na, wi yaa ka nda yo ma wogo ki na, pa mi yaa kari logo mberi yo ma kan.»
4 Kona, a Zhonatan wì si Davidi mɛtanga yeri wi to Sawuli wi kan, mɛɛ wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, maga ka kapege pye ma tunmbyee Davidi wi na, katugu wii kapege kpɛ pye ma na. Ɛɛn fɔ, kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ wì pye ma kan.
5 Wìla wi go ki pɛrɛ ma Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi gbo. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi tɛgɛ ma Izirayɛli woolo pe ni fuun pe shɔwɔ gbɔɔ shɔ. Màa ki wogo ki yan na yɔgɔri. Yiŋgi na ma yaa lere gbo ŋa wii kapege pye? Mbe ti Davidi wi ku go fu?»
6 A Sawuli wì si Zhonatan wi sɛnrɛ ti logo, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, pe se Davidi wi gbo.»
7 Kona, a Zhonatan wì si Davidi wi yeri, mɛɛ ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛgɛ yo wi kan. Ko puŋgo na, a wì si kari wi ni wa Sawuli wi yeri. A Davidi wì suu tunŋgo ki lɛ naga piin paa faa wi yɛn.

Davidi wìla fe wa Sawuli wi yeri

8 Malaga kìla yiri naa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, a Davidi wì si saa malaga gbɔn pe ni ma pe gbo jɛŋgɛ, fɔ a pè fe wi yɛgɛ.
9 Yinnɛ tipele na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti lì pan ma ye Sawuli wi ni, lì si kaa yiri wi ni naa jɔlɔ. Wìla pye ma cɛn wa wi go, wi njanraga ki ni wi kɛɛ. Davidi wìla pye na ŋgɔni wi gbɔɔn wi kan.
10 A Sawuli wì si kaa fo na jaa mboo wa njanraga ki ni mboo kan wa mbogo ki na. Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si fɛngɛ maga kan, a kì toro. A njanraga kì si kan wa mbogo ki na. Ki yembinɛ li ni, a Davidi wì si fe ma shɔ.

11 A Sawuli wì si leele pele tun wa Davidi wi go ma yo pe saa kɔrɔsi, ki goto pinliwɛ ni, poo yigi poo gbo. Ɛɛn fɔ, Davidi wi jɔ Mikali wìla wi yɛri ma yo fɔ: «Na mɛɛ yiri mbe fe, sanni laga ki sa laga, pe yaa ma gbo†.»
12 A jɛlɛ wì suu yirige wa fenɛtiri wi ni, a Davidi wì si fe ma shɔ.
13 Ko puŋgo na, a Mikali wì si pe go yarisunŋgo† ki lɛ ma saa ki sinŋge wa Davidi wi sinlɛyaraga ki na, ma yunŋgbɔngɔ sikasire wogo tɛgɛ wa go wasaga ki na, mɛɛ paritɔnŋgɔ tɛgɛ maga tɔn.
14 Naa Sawuli wìla kaa leele tun ma yo pe sa Davidi wi yigi sanga ŋa ni, a Mikali wì si pe pye fɔ: «Davidi wi woro ŋgbaan.»
15 A Sawuli wì si pe tun naa shyɛn wogo na ma yo pe saa wele, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sa Davidi wi pinlɛ yoo lɛ wi sinlɛyaraga ki ni ye pan wi ni laga na kan, jaŋgo mboo gbo.»
16 Kona, a pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ wa Davidi wi go, mɛɛ saa ki yan fɔ pe go yarisunŋgo ko kìla pye wa sinlɛyaraga ki na, naa yunŋgbɔngɔ sikasire wogo ki ni wa go wasaga ki na.
17 A Sawuli wì si Mikali wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a mà silan fanla, mala jugu wi saga, a wì fe?»

A Mikali wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wìla na pye fɔ: ‹Na yaga mbaa kee nakoma mi yaa ma gbo.› »

† **19:11 19.11:** Yuuro 59.1 † **19:13 19.13:** Zhenɛ 31.19

Sawuli wìla taga Davidi wi na naa puro

18 Ki wagati wi ni, kìla yala Davidi
wì fe ma shɔ. A wì si kari wa
Samiyɛli wi kɔrɔgɔ wa Arama ca,
mɛɛ kagala ŋgele fuun Sawuli wìla
pye wi na ke yɛgɛ yo wi kan. Kona,
a pè si pinlɛ ma kari ma saa cɛn wa
Nayɔti† laga ki na.
19 A pè si saa ki yo Sawuli wi kan
ma yo fɔ: «Davidi wi yɛn wa Nayɔti
laga ki na, wa Arama ca ki tanla.»
20 A Sawuli wì suu pitunmbolo pe
torogo ma yo pe sa Davidi wi yigi.
Ɛɛn fɔ, naa pàa ka saa gbɔn wa, a
pè si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
ni fuun pe yan pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yuun. Samiyɛli wo wìla
pye na pe yɛgɛ sinni. A Yɛnŋɛlɛ li
yinnɛ lì si ye Sawuli wi pitunmbolo
pe ni fuun pe ni, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yuun fun.
21 A pè si saa ki yo Sawuli wi kan,
a wì si leele pele yɛgɛ torogo wa
naa. Ɛɛn fɔ poro fun, a pè si saa na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ
ni. A wì si pele yɛgɛ tun naa ki taanri
wogo na. Poro fun, a pè saa na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ
ni.
22 Kona, a Sawuli wo jate wì si
kari wi yɛ wa Arama ca. Tɔnmɔ
titɛgbɔgɔ ŋga kìla pye wa Seku ca,
naa wìla ka saa gbɔn wa ki na, a
wì si yewe ma yo fɔ: «Samiyɛli naa
Davidi pe yɛn se yeri?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pe
yɛn wa Nayɔti laga ki na, wa Arama
ca ki tanla.»
23 A wì si lɛ lema nɛɛ kee wa
Nayɔti laga ki yeri, wa Arama ca ki
tanla. A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye wi
ni fun wa konɔ. A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ ni na kee,
fɔ ma saa gbɔn wa Nayɔti laga ki na,
wa Arama ca ki tanla.
24 A Sawuli wì suu yaripɔrɔ ti wɔ
wi yɛɛ na paa sanmbala pe yɛn, nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun yɔgɔrimɔ
ni fun Samiyɛli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ko
puŋgo na, a wì si wɔ ma to witiwaga
le tara, mɛɛ koro le ki yɔnlɔ ki ni
fuun naa ki yembinɛ li ni fuun li ni.
Ki kala na, leele pàa pye na yuun fɔ:
«Sawuli wo fun wì pye Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wi le?»

20

Zhonatan wìla Davidi wi saga

1 Kona, a Davidi wì si fe ma yiri
wa Nayɔti laga ki na, wa Arama ca ki
tanla ma kari wa Zhonatan wi yeri,
ma saa wi pye fɔ: «Yigi mì pye? Na
kapege ko yɛn kikiin? Yiŋgi mì jɔgɔ
ma to wi na, fɔ a wila jaa mbanla
gbo?»
2 A Zhonatan wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ ko jatere
wo ni. Pe sɔɔn gbo. Na to wila kala
lo la lɛ, lì gbɔgɔ o, lì kologo o, na wi
sili yo na kan. Yiŋgi na, na to wii ko
wogo ŋga ko lara na na? Ki se ya
pye.»
3 A Davidi wì si wugu ma yo fɔ:
«Ma to wìgi jɛn ma yo na kala li
yɛn mɔɔ ndanla. Kana wùu yɛɛ pye
fɔ: ‹Mi se ti Zhonatan wigi kala jɛn,
nakoma ki yaa wi mbɛn.› Ɛɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki
na, mì wugu ma kan, fɔ mì yɔngɔ
kunwɔ pi ni tɔɔn.»
4 Kona, a Zhonatan wì si Davidi wi
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe
pye ma kan? Mi yaa ki pye ma kan.»
5 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Wele, goto wi yɛn yevɔnŋgɔ
fɛti we†. Ki daga mbe sa pinlɛ
wunlunaŋa wi ni mbe li. Ki yaga
mbe kari wa yan, mbe sa lara fɔ sa
gbɔn pilige taanri wogo ki yɔnlɔkɔgɔ
ki na.
6 Na ma to wiga na wele wi silan
yan, maga yo wi kan fɔ: ‹Davidi
wìlan yɛnri ŋgbanga ma yo mboo
yaga wi kari wa Betilɛɛmu, wi ca ye,

† **19:18 19.18:** Samiyɛli wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ gbogolomɔ pìla pye ma cɛn laga ŋga na ko pàa pye na yinri Nayɔti. † **20:5 20.5:** Yevɔnŋgɔ ki pilige koŋgbanŋga pyew kìla tɛgɛ ki yɛ mbaa mbaanra wiin la Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa mbaa saara woo li yeri. Tunŋgo sila pye na piin ki pilige ki ni (Nɔmbu 10.10; 28.11-15; 29.1-6; Levi 23.24-25; 2 Wunlu 4.23; Yuuro 81.4; Eza 1.13; Eze 46.1-7; Amɔ 8.5).

fɔ wi go woolo paa pe yɛfiile saraga ki woo.›
7 Na wiga ma yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Ko yɔn,› kona mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa pye yɛyinŋge na; ɛɛn fɔ na wiga nawa ŋgban, pa ma yaa ki jɛn fɔ wila jaa mbanla gbo.
8 Kì kaa pye mà yɔn finliwɛ le mi ŋa ma tunmbyee na ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na, ma kajɛŋgɛ pye na kan. Na kaa pye mì kapege pye, ki yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, maga kanla le ma to wi kɛɛ, ɛɛn fɔ mala gbo ma yɛ.»

9 A Zhonatan wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ ko jatere wo ni. Na mi kaga jɛn kaselege fɔ na to wila jaa mbɔɔn gbo, pa mi yaa ki yɛgɛ yo ma kan.»

10 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si Zhonatan wi yewe ma yo fɔ: «Na ma to wiga sɛnŋgbanra yo ma ni, ambɔ wi yaa ki yo na kan?»

11 A Zhonatan wì si Davidi wi pye fɔ: «Yiri we kari wa yan.» A pe shyɛn pè si yiri ma kari wa yan.
12 A Zhonatan wì si Davidi wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, mi yɛn na yɔn kaan ma yeri fɔ goto nakoma piliya na anmɛ yɛgɛ, mi yaa na to wi yewe ma wogo ki na. Na wi jatere wiga pye jɛnŋɛ ma kanŋgɔlɔ, pa mi yaa lere torogo wi saga yo ma kan.
13 Ɛɛn fɔ na kaa pye na to wila jaa mbe kapege pye ma na, mi yaa lere torogo wi saga yo ma kan, mbɔɔn yaga maa kee yɛyinŋge na. Na mi sigi yo ma kan, Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na. Mi yɛn na jaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni paa yɛgɛ ŋga na làa pye na to wi ni we.
14 Puŋgo na, na mi ka ka pye bere go na, ma kajɛŋgɛ pye na kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na. Ɛɛn fɔ, ali na mi ka si ku,
15 maga kɔɔn kajɛŋgɛ pyewe pi yaga na go woolo pe kan, ali na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga kɔɔn juguye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe kɔ mbe pe wɔ laga tara ti ni sanga ŋa ni we†.»

16 Kona, a Zhonatan wì si yɔn finliwɛ le Davidi wo naa wi go woolo pe ni, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li kayaŋga wɔ Davidi wi juguye pe ni!»
17 A Zhonatan wì si ti Davidi wì wugu maga naga fɔ wi yɛn maa ndanla, katugu Davidi wìla pye ma Zhonatan wi ndanla paa wi yɛɛ yɛn.
18 A Zhonatan wì sho naa fɔ: «Goto wi yɛn yevɔnŋgɔ fɛti we. Pe yaa kɔɔn wele mbe la wa lisaga, katugu ma cɛnsaga ki yaa ka koro le waga.
19 Kala li pyepilige ki na, màa saa lara laga ŋga ni, piliya na, ma kari ma sa lara wa ki laga ki na, wa Ezɛli laga sinndɛlɛgɛ ki tanla.
20 Mi yaa ka pan mbe wangala taanri wɔn wa ki yɛsinmɛ pi yeri ndɛɛ mi yɛn na yaraga ka taanla mbe wɔn.
21 Ko puŋgo na, mi yaa na lefɔnŋɔ wi torogo wi sa ke lɛ, mboo pye fɔ: ‹Kari ma sa wangala ke lagaja.› Na mi ka kaa pye fɔ: ‹Wele, wangala ke yɛn laga ma puŋgo na, sɔngɔrɔ ma pan ma ke lɛ.› Kona ma sɔngɔrɔ maa paan, ma yaa pye yɛyinŋge na, maga ka fyɛ yaraga ka kpɛ na, mi yɛn naga yuun ma kan Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na.
22 Ɛɛn fɔ na mi ka si lefɔnŋɔ wi pye fɔ: ‹Wangala ke wa ma yɛgɛ, ta kee wa yɛgɛ bere›, pa kona maa kee, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa maa kee.
23 Yɔn finliwɛ mba wè le we yɛɛ sɔgɔwɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye sanga pyew we sɛrɛ pi wogo na.»

24 Kona, a Davidi wì si saa lara wa yan. Yevɔnŋgɔ fɛti pilige ki na, a wunlunaŋa wì si saa cɛn tabali wi na mbe li.
25 Wìla cɛn jɔngɔ ŋga wi maa cɛɛn ki na faa ko na, ma mara wa mbogo ki na. A Abinɛri† si cɛn ma mara Sawuli wi na, a Zhonatan wì si cɛn ma yɛgɛ wa wi yeri. Ɛɛn fɔ, a Davidi cɛnsaga ko si koro le waga.
26 Ki pilige ki ni, Sawuli wi sila

† **20:15 20.15:** 2 Sami 9.1 † **20:25 20.25:** Abinɛri wìla pye Sawuli wi naa konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ to (1 Sami 14.50).

para, katugu wìla pye naga jate ma yo kana Davidi wì kala la pye, na lùu tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Wi yaa pye fyɔngɔ ni kaselege ko na, ko kì ti wii ya pan†.

27 Ɛɛn fɔ ki goto, yevɔnŋgɔ ki pilige shyɛn wogo ki na, naa Sawuli wìla kaa Davidi wi cɛnsaga ki yan kì koro waga naa, a wì suu pinambyɔ Zhonatan wi yewe fɔ: «Yiŋgi na yunmbaan naa nala Zhese pinambyɔ Davidi wii si pan laga lisaga?»

28 A Zhonatan wì suu pye fɔ: «Davidi wìla na yɛnri ŋgbanga ma yo mboo yaga wi kari wa Betilɛɛmu ca.

29 Wìla na pye fɔ: ‹Mila ma yɛnri, na yaga mbe kari, katugu we go woolo pe yaa saraga wɔ wa we ca, na ndɔ wì yo mbe kari ki sa pye na yɛgɛ na. Na kaa pye na kala li yɛn mɔɔ ndanla, ki yaga ma konɔ kan na yeri mbe sanla ndɛɛlɛ pe kɔn mbe wele.› Ko kala kì ti wii pan mbe li wunlunaŋa wi ni.»

30 Kona, a Sawuli wì si nawa ŋgban Zhonatan wi ni, ma suu pye fɔ: «Jambasinŋɛ naa japanraga pyɔ wele dɛ! Màga yan ndɛɛ mi sigi jɛn mà wɛɛnrɛ le Zhese pinambyɔ wi ni wi le? Mboro naa ma nɔ wi ni, fɛrɛ mbe ye ta.

31 Wele, mbe Zhese pinambyɔ wi ta go na laga tara nda ti na wagati ŋa fuun ni, ma se fanŋga ta wunluwɔ pi ni, ma wunluwɔ fun pi se yeresaga ta. Ki kala na, koni, ti pe saa lagaja pe pan wi ni na kan, wi daga mbe gbo.»

32 A Zhonatan wì suu to Sawuli wi pye fɔ: «Yiŋgi na wi si daga mbe gbo? Yiŋgi wi pye?»

33 Kona, a Sawuli wì suu njanraga ki yirige mbe Zhonatan wi wa ki ni, mboo gbo. Kì kaa pye ma, a Zhonatan wì sigi jɛn ma yo wi to wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe Davidi wi gbo.

34 A Zhonatan wì si yiri suro ti go na wa tabali wi na naŋgbanwa pi na. Wi sila li ki yevɔnŋgɔ pilige shyɛn wogo ki na. Tɛgɛlɛ tipele na wi to wìla Davidi wi tɛgɛlɛ, ki wogo kìla wi jatere wi piri wi na fɔ jɛŋgɛ.

35 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhonatan wì si yiri ma kari wa yan, wa laga ŋga wo naa Davidi wi ni pàa yo ma naga pe yɛɛ na. Lefɔnŋɔ wà la pinlɛ ma kari wi ni.

36 A wì si lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Fe ma sa wangala ŋgele mi yaa wɔn ke lɛ.» A lefɔnŋɔ wì si fe ma kari. A Zhonatan wì si wanla la wɔn, a lì saa wi toro ma to wa wi yɛgɛ.

37 Naa wìla ka saa gbɔn wa laga ŋga wanla làa saa to, a Zhonatan wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Wanla li wa ma yɛgɛ naa bere.»

38 A wì sho naa fɔ: «Fyɛɛlɛ maa kee, maga ka yere.» A Zhonatan wi lefɔnŋɔ wì si saa wangala ke wulo, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan le wi tafɔ wi tanla.

39 Lefɔnŋɔ wi sila ki kala li kɔrɔ jɛn, kaawɔ Zhonatan naa Davidi poro pàa li kɔrɔ jɛn.

40 A Zhonatan wì suu sandiga naa wi wangala ke kan wi lefɔnŋɔ wi yeri, ma suu pye fɔ: «Ta kee ti ni ca.»

41 Lefɔnŋɔ wi kariŋgɔlɔ, a Davidi wì si yiri wa wi larasaga, wa sinndɛlɛgɛ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, mɛɛ fɔli fɔlisaga taanri maa yɛgɛ ki jiile wa tara Zhonatan wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa gbɔgɔ. Kona, a pè si kɛyɛn wa pe yɛɛ yɔlɔgɔ ma gbele fɔ jɛŋgɛ, Davidi wo tende.

42 Ko puŋgo na, a Zhonatan wì si Davidi wi pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na. Mà jɛn wè wugu ma we yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti we pye sinmbele mi naa mboro we yɛɛ kan konaa ma setirige piile poro naa na setirige piile pe ni, pe pye sinmbele pe yɛɛ kan woro puŋgo na.› »

† **20:26 20.26:** Levi 7.21

21

1 Kona, a Davidi wì si yiri ma kari, a Zhonatan wo si sɔngɔrɔ wa ca.

Davidi wìla fe Sawuli wi yɛgɛ ma kari wa Nɔbu ca

2 Kona, a Davidi wì si kari wa
Nɔbu ca, wa saraga wɔfɔ Ahimelɛki
wi yeri. A Ahimelɛki wì si fe ma
pan maa fili na seri wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
jatere pirindorogo ki na, mɛɛ wi
yewe ma yo fɔ: «Kì pye mɛlɛ, a mà
si pan ma yɛ lere si pinlɛ ma ni†?»
3 A Davidi wì si saraga wɔfɔ
Ahimelɛki wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wunlunaŋa wo wì tunŋgo ka kan
na yeri, mala pye fɔ: ‹Tunŋgo ŋga
mì kan ma yeri konaa kala na mɔ̀ɔ
tun ma sa pye, lere kpɛ si daga mbe
kala la jɛn wa ki ni.› Ki kala na, mì
laga ka naga na pinlɛyɛɛnlɛ pe na
ma yo we sa fili wa.
4 Yiŋgi yaakaga ki yɛn na ma yeri
yiŋgɔ? Buru kaŋgurugo kan na yeri
nakoma maga yaraga ŋga fuun ta.»
5 A saraga wɔfɔ wì si Davidi wi
pye fɔ: «Buru ŋa lere pyew maa kaa
wo wa woro na, kaawɔ ŋa wì kan
Yɛnŋɛlɛ yeri† wo wi yɛn na. Ɛɛn fɔ
ma mbe ya mboo lɛ ma woolo pe
kan, na kaa pye pee fyɔnrɔ kala pye
piliye yan yi ni we.»
6 A Davidi wì suu pye fɔ: «Wè
we yɛɛ yigi fyɔnrɔ kapyere ti ni paa
yɛgɛ ŋga na ki maa piin faa, na mi
kaa kee malaga gbɔnsaga we. Na
mi kaa kee malaga gbɔnsaga, na
woolo pe maliŋgbɔnyaara pe mari
le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ. Ali mbege ta ki
tangala na li woro Yɛnŋɛlɛ konɔ,
ɛɛn fɔ li yɛn fyɔngɔ fu ma pinlɛ
maliŋgbɔnyaara ti ni.»
7 Kona, a saraga wɔfɔ wì si buru
ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi kan
Davidi wi yeri, katugu buru wa yɛgɛ
sila pye wa ŋa pàa kan Yɛnŋɛlɛ yeri
wo puŋgo na. Wìla pye ma tɛgɛ wa
tabali wi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Pàa wi lɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe fɔnŋɔ tɛgɛ wa
wi yɔnlɔ†.
8 Ma si yala ki pilige ki ni, Sawuli
wi tunmbyee wà la pye le, wìla
pan mbe shɛrɛgɛ kapyege ka yɔn
fili Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Pàa pye naga naŋa wi yinri Dowɛgi.
Edɔmu cɛnlɛ woo lawi. Wìla pye
Sawuli wi yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe to.
9 A Davidi wì si Ahimelɛki wi
yewe ma yo fɔ: «Njanraga nakoma
tokobi woro laga ma yeri? Mii ta
mbanla tokobi wi lɛ nakoma mbe
maliŋgbɔnyaraga ka yɛgɛ lɛ, katugu
wunlunaŋa wi tunŋgo ki yɛn fyɛlɛgɛ
wogo.»
10 A saraga wɔfɔ wì suu pye fɔ:
«Filisiti tara fɛnnɛ naŋa Goliyati ŋa
màa gbo wa Terebɛnti tige gbun-
lundɛgɛ ki ni, wi tokobi wo wi yɛn
na. Wi yɛn ma migi paraga ka ni ma
tɛgɛ wa efɔdi wi puŋgo na. Na kaa
pye maa jaa mboo lɛ, maa lɛ, katugu
wa yɛgɛ woro laga.»
A Davidi wì sho fɔ: «Wi kan na
yeri, mi se wa ta jɛnŋɛ paa wo yɛn.»
11 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Davidi
wì si yiri ma fe Sawuli wi yɛgɛ ma
kari wa Gati ca fɛnnɛ wunlunaŋa
Akishi wi yeri†.
12 A wunlunaŋa Akishi wi tunmby-
eele pè si pe tafɔ wi pye fɔ: «Tara ti
wunlunaŋa Davidi wo ma ŋa yɛɛn?
Wo pàa pye na yurugo koo wi mɛgɛ
ni na yuun fɔ:

‹Sawuli wì lere waga keleŋgele
tɛgɛsaga lɛgɛrɛ gbo,
a Davidi wò lere waga kɛ kɛ tɛgɛsaga
lɛgɛrɛ gbo†.› »

13 A Davidi wi nɛɛ ki sɛnrɛ ti jate
wa wi nawa. A wi nɛɛ fyɛ Gati ca
fɛnnɛ wunlunaŋa Akishi wi yɛgɛ fɔ
jɛŋgɛ†.
14 Kì kaa pye ma, a wì suu yɛɛ
pye yarafɔ pe yɛgɛ na. Wìla pye na
pe yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti keeri keeri, maa
yɔn cɛnrɛ ti yaga, a tila fuun wi siyɔ
wi na.
15 Kona, a wunlunaŋa Akishi wì
suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoro

† **21:2 21.2:** Mati 12.3-14; Maki 2.25-26; Luki 6.3 † **21:5 21.5:** Levi 24.5-9 † **21:7 21.7:** Mati 12.3-4; Maki 2.25-26; Luki 6.3-4 † **21:11 21.11:** Davidi wìla fe ma saa lara wa Filisiti tara fɛnnɛ naŋa Akishi wi yeri, ma sigi ta Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye Izirayɛli woolo pe juguye. † **21:12 21.12:** 1 Sami 18.7; 29.5 † **21:13 21.13:** Yuuro 56.1

jate yège jɛn ma yo ki naŋa ŋa wi yɛn yarafɔ, yiŋgi na, a yè si pan wi ni laga na yeri?
16 Yarafɛnnɛ poro pe woro ma lɛgɛ laga na yeri wi le, a yè si pan ki naŋa wi ni na kan wi pan wila wi yara kapyere ti piin laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ? Ayoo, wi se ya ye laga na go.»

22

Davidi wìla pye gbogolomɔ pa to

1 Kona, a Davidi wì si yiri wa Gati ca, mɛɛ kari ma saa lara wa Adulamu ca waliwege ki ni†. Naa wi ndɛɛlɛ poro naa wi go woolo pe ni fuun pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si kari wi kɔrɔgɔ.
2 Mbele fuun pàa pye ma jori, naa mbele fɔrɔ la pye pe na konaa mbele pe nawa pi sila yinŋgi pe na, a poro pe ni fuun pè si saa gbogolo wa wi tanla. A wì si pye pe to. Nambala mbele pàa pye wi ni, pàa pye na kee lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yeri.
3 Ko puŋgo na, a Davidi wì si yiri wa Adulamu ca ma kari wa Mizipe ca, wa Mowabu tara†, mɛɛ Mowabu tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Mila ma yɛnri, maga yaga na to naa na nɔ pe pan pe cɛn laga ma ni, fɔ mbe sa ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe pye na kan ki jɛn.»
4 A Davidi wì si kari pe ni wa Mowabu tara wunlunaŋa wi yeri. Wagati ŋa fuun Davidi wìla pye wa wi larasaga ki ni, pàa koro wa wunlunaŋa wi ni.
5 Pilige ka, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Gadi wì si Davidi wi pye fɔ: «Maga ka koro laga ki larasaga ŋga ki ni. Yiri ma kari wa Zhuda tara.» Kona, a Davidi wì si yiri ma kari wa Erɛti kɔlɔgɔ ki ni.

Sawuli wìla Nɔbu ca saraga wɔfɛnnɛ pe gbo

6 Kona, a Sawuli wì sigi logo ma yo pàa Davidi wo naa leele mbele pàa pye wi ni pe saga jɛn. Sawuli wìla pye ma cɛn wa tamarisi tige ki nɔgɔ wa Gibeya ca, wa tinndi wi na. Wi njanraga kìla pye wi kɛɛ. Wi tunmbyeele pe ni fuun pàa pye wa wi tanla.
7 A Sawuli wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yoro Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, yaa nuru na yeri. Ye yɛn naga jate ndɛɛ Zhese pinambyɔ wi yaa kɛɛrɛ naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ kan ye ni fuun ye yeri wi le? Ye yɛn naga jate ndɛɛ wi yaa ye tɛgɛ leele waga keleŋgele (1 000) naa leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na wi le?
8 Yiŋgi na, a ye ni fuun yè si yɔn le na na? Yiŋgi na ye ni, lere kpɛ sigi yo na kan mbe yo na pinambyɔ wì yɔn finliwɛ le Zhese pinambyɔ wi ni? Ye ni, wa kpɛ woro na gbele nala kaan mbanla yɛri fɔ na pinambyɔ wìlan tunmbyee wi sun maa wa na na, a wì pɛŋgɛlɛ le na na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin nala we.»
9 Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Dowɛgi ŋa wìla pye Sawuli wi tunmbyeele pe ni, a wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Zhese pinambyɔ wi yan wa Ahitubu pinambyɔ Ahimelɛki wi yeri wa Nɔbu ca.
10 Ahimelɛki wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wi kan, ma yaakara kan wi yeri konaa ma Filisiti tara fɛnnɛ naŋa Goliyati† wi tokobi wi kan wi yeri fun.»
11 A wunlunaŋa Sawuli wì si leele tun pe sa saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi lagaja pe pan wi ni, Ahitubu pinambyɔ we, konaa wi go woolo pe ni fuun pe ni, poro mbele pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wa Nɔbu ca we. A pe ni fuun pè si pan wa wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
12 A Sawuli wì sho fɔ: «Ahitubu pinambyɔ, nuŋgbolo jan ma logo na yeri.»
A Ahimelɛki wì suu pye fɔ: «Ee, na tafɔ, mi yɛn na nuru ma yeri.»
13 A Sawuli wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na mboro naa Zhese pinambyɔ wi ni, a yè si yɔn le na na? Mà yaakara naa tokobi kan wi yeri, ma Yɛnŋɛlɛ li

† **22:1 22.1:** Yuuro 57.1; 142.1 † **22:3 22.3:** Davidi wi mama wà la pye Mowabu cɛnlɛ woo (Uruti 1.22; 4.17-22). † **22:10 22.10:** Yuuro 52.2

yewe wi kan, jaŋgo wi yiri na kɔrɔgɔ wila pɛŋgɛlɛ peri na na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin nala we.»

14 A Ahimelɛki wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma tunmbyeele pe ni fuun pe ni wiwiin wi yɛn ŋa pè taga wi na paa Davidi wi yɛn? Wi yɛn ma nafɔ, wi si yɛn ma tunmbyeele pe to. Ma go woolo pe maa wi gbogo.

15 Ki koŋgbanŋga ko ma ŋga mi maa Yɛnŋɛlɛ li yewe wi kan. Ki jatere wi fa pan na yeri fyew mbe yɔn le ma na. Wunlunaŋa wiga ka ki kala li taga na go na, nakoma na go woolo wa kpɛ go na, katugu mi ŋa ma tunmbyee, mii kala la jɛn wa ki kala li ni, ali jɛɛlɛ.»

16 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ahimelɛki, mboro naa ma go woolo pe ni fuun pe ni, ye daga mbe gbo.»

17 Kona, a wunlunaŋa wì suu piŋgbaanla mbele pàa pye na yeregi le wi tanla pe pye fɔ: «Ye yiri ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ pe gbo, katugu poro fun, pè Davidi wi saga. Pàa ki jɛn ma yo wi yɛn na fee, pe sila si pan mbege yo na kan.» Ɛɛn fɔ wi tunmbyeele pàa je ma yo pe se kɛɛ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ pe na.

18 Kona, a wunlunaŋa wì si Dowɛgi wi pye fɔ: «Yiri ma saraga wɔfɛnnɛ pe gbo.» A Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Dowɛgi wì si fulo wa pe tanla ma pe gbo. Ki pilige ki ni, saraga wɔfɛnnɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kaŋgurugo wìla gbo, poro mbele pàa lɛn jese efɔdiy pe le we.

19 A Sawuli wì si ti a pè saa Nɔbu ca fɛnnɛ pe ni fuun pe gbo tokobi ni, saraga wɔfɛnnɛ pe ca ye. Pàa nambala, naa jɛɛlɛ, naa piile, naa piyɛngɛlɛ, naa nɛrɛ, naa sofilele, naa simbaala konaa sikaala pe ni fuun pe gbo tokobi ni†.

20 Ahimelɛki wi pinambyɔ Abiyatari wo nuŋgba wila ta ma fe ma shɔ, mɛɛ fe ma kari wa Davidi wi tanla. Abiyatari wìla pye Ahitubu wi pishyɛnwoo.

21 A Abiyatari wì sigi yo Davidi wi kan ma yo Sawuli wì Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ pe gbo.

22 A Davidi wì si Abiyatari wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ko kopilige mìla Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Dowɛgi wi yan wa Nɔbu ca. Mìla ki jɛn ma yo wi yaa sa ŋga fuun ki pye ki yɛgɛ yo Sawuli wi kan. Mi kala na pɔ̀ɔn sege woolo pe ni fuun pe gbo.

23 Yiŋgɔ, koro laga na ni. Maga ka fyɛ. Lere ŋa wila jaa mbɔɔn gbo, wo nuŋgba wo wila jaa mbanla gbo. Ɛɛn fɔ, mbɔɔn ta laga na tanla, ma yaa pye yɛyinŋge na.»

23

Davidi wìla Keyila ca ki shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe yeri

1 Pilige ka, a pè si saa ki yo Davidi wi kan fɔ: «Wele, Filisiti tara fɛnnɛ pè pan ma to Keyila ca fɛnnɛ pe na, na pe yarilire ti koli wa pe yarilire sunsara ti na.»

2 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mbe ya sa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na le? Mbe ya pe ni le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ta kee ma sa to pe na, ma yaa ya pe ni mbe Keyila ca woolo pe shɔ pe kɛɛ.»

3 Ɛɛn fɔ, a Davidi wi woolo pè suu pye fɔ: «Wele, we yɛn na fyɛ makɔ laga Zhuda tara ti ni. Fyɛrɛ ti yaa serege we na, na waga kari wa Keyila ca mbe sa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na we.»

4 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe naa. A lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa Keyila ca, katugu mi yɛn na Filisiti tara fɛnnɛ pe nii ma kɛɛ.»

5 Kona, a Davidi naa wi woolo pe ni pè si kari wa Keyila ca ma saa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na, ma pe gbo fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ pe yaayoro ŋgbeleye yi shɔ pe yeri. Pa Davidi wìla Keyila ca fɛnnɛ pe shɔ pe kɛɛ yɛɛn.

† **22:19 22.19:** Yuuro 54.2

6 Naa Ahimelɛki pinambyɔ Abiyatari wìla fe ma saa lara wa Davidi wi yeri wa Keyila ca sanga ŋa ni, wìla kari efɔdi wi ni mbe saa Yɛnŋɛlɛ li yewe wi ni.

7 Kona, a pè si saa ki yo Sawuli wi kan fɔ: «Davidi wì kari wa Keyila ca.» Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Davidi wi nii na kɛɛ, katugu wo jate wì saa wi yɛɛ yɔn tɔn ca ka ni, ŋga pè malaga sigembogo kan maga maga, ma sɔgɔyaara lele ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti na.»

8 Kona, a Sawuli wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yeri mbe kari wa Keyila ca, mbe sa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe Davidi naa wi woolo pe yɔn tɔn.

9 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì sigi jɛn ma yo Sawuli wìla pye na jaa mbe kapege pye wi na. A wì si saraga wɔfɔ Abiyatari wi pye ma yo wi pan efɔdi wi ni, pe Yɛnŋɛlɛ li yewe.

10 Ko puŋgo na, a wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa ma tunmbyee, mìgi logo ma yo Sawuli wila jaa mbe pan mbe to Keyila ca ki na mbege tɔngɔ na kala na.

11 Keyila ca fanŋga fɛnnɛ pe yaa na le wi kɛɛ le? Sawuli wi yaa pan paa yɛgɛ ŋga na mi ŋa ma tunmbyee mìgi logo le? Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, mi ŋa ma tunmbyee, maga yo na kan.»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sawuli wi yaa pan.»

12 A Davidi wì sili yewe naa fɔ: «Keyila ca fanŋga fɛnnɛ pe yaa mi naa na woolo pe ni we le Sawuli wi kɛɛ le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ee, pe yaa ye le wi kɛɛ.»

13 Kona, a Davidi wì si yiri wa Keyila ca wo naa nambala mbele pàa pye wi ni pe ni, ma kari wa tara nawa. Pe mbaa nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) yɔn ko tin. A pè si saa ki yo Sawuli wi kan ma yo Davidi wì fe ma yiri wa Keyila ca. Kì pye ma, a Sawuli wì suu panga ki yaga wa Keyila ca.

Zhonatan wìla saa Davidi wi kɔn ma wele

14 Kona, a Davidi wì si kari wa Zifu gbinri wi ni ma saa cɛn wa yanwira lara nda ti luguwɔn yɛn ma ŋgban ti ni. Sawuli wìla pye naa lagajaa pilige pyew, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila Davidi wi le wi kɛɛ.

15 Naa Davidi wìla kaa ki yan Sawuli wi yɛn na yanri naa lagajaa mboo gbo, a wì si koro wa Zifu gbinri wi ni, wa Horesha laga ki ni.

16 Pilige ka, Sawuli wi pinambyɔ Zhonatan wì si yiri ma kari wa Davidi wi yeri wa Horesha laga ki ni, ma saa kotogo le wi ni, jaŋgo wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.

17 Wìla wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ, na to wi se ta mbe kɛɛ taga ma na. Mboro ma yaa ka pye Izirayɛli tara ti wunluwɔ we. Muwi mi yaa ka pye legbɔɔ shyɛn woo mbe taga ma na. Na to wo jate wìgi jɛn ma yo pa ki yaa pye ma.»

18 A pe shyɛn pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Davidi wì si koro wa Horesha laga ki ni, a Zhonatan wo si sɔngɔrɔ ma kari wi ca.

Sawuli wìla taga Davidi wi na naa puro naa

19 Kona, a Zifu ca fɛnnɛ pèle si kari Sawuli wi kɔrɔgɔ wa Gibeya ca, ma saa wi pye fɔ: «Davidi wi yɛn ma lara laga we wasege ki ni, wa lara nda ti luguwɔn yɛn ma ŋgban ti ni, wa Horesha laga ki ni, wa Akila tinndi wi na, wa gbinri wi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

20 Koni, wunlunaŋa, na kiga ma ndanla sanga ŋa ni, ma pan, we yaa wi lagaja mboo le ma kɛɛ.»

21 A Sawuli wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na, yoro mbele yànla yinriwɛ ta we.

22 Koni ye kari ye sa kagala ŋgele yè logo ke yewe jɛŋgɛ ye filige ke na, yoo saga ja jɛŋgɛ, lere ŋa wùu yan wa ki laga ki ni, yoo jɛn fun, katugu pège yo na kan ma yo wi yɛn ma jilige fɔ jɛŋgɛ.

23 Yoo larasara ti ni fuun ti wele
yeri jɛn. Ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ
laga na yeri, ye pan ye sɛnfire yo na
kan, pa kona mi yaa pinlɛ ye ni mbe
kari. Na kaa pye wi yɛn laga tara ti
ni, mi yaa wi wele wa Zhuda tara ti
logologo pyew wi ni saa yan.»
24 Kona, a Zifu ca woolo pè si yiri
wa Sawuli wi yeri ma sɔngɔrɔ wa
pe ca, mɛɛ keli ma kari Sawuli wi
na. Davidi wo naa wi woolo pe ni
pàa pye wa Mawɔn ca gbinri, wa
Araba tara ti ni, wa gbinri gbeŋɛ wi
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri†.
25 A Sawuli naa wi woolo pe ni, pè
si kari sa Davidi wi lagaja. A leele
pèle si saa ki yo Davidi wi kan. A wì
si yiri ma kari waara laga ka ni, wa
Mawɔn gbinri wi ni, ma saa cɛn wa.
A Sawuli wì sigi logo mɛɛ taga wi na
wa ki wasege ki ni naa puro.
26 Sawuli wìla pye na toro yan-
wiga ki kanŋgaga nuŋgba na, a
Davidi naa wi woolo pe ni paa toro
kanŋgaga sanŋga ki na. Davidi
wìla pye na fyɛɛlɛ na fee jaŋgo mbe
ta mbe shɔ Sawuli wi yeri. Ɛɛn
fɔ Sawuli naa wi woolo pe ni pàa
Davidi naa wi woolo pe wa ma pe
maga makɔ na jaa mbe pe yigi.
27 Ɛɛn fɔ, a pitunŋɔ wà si pan
maga yo Sawuli wi kan ma yo fɔ:
«Sɔngɔrɔ ma pan fyaw, katugu Fil-
isiti tara fɛnnɛ pè pan ma to tara ti
na.»
28 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a Sawuli wì si Davidi wi purɔgɔ
ki yaga, mɛɛ kari sa malaga gbɔn
Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Ko kala na,
pe maa ki laga ki yinri «pè laga pe
yɛɛ na walaga.»

24

Davidi wi sila yɛnlɛ mbe Sawuli wi gbo

1 Ko puŋgo na, a Davidi wì si yiri
wa ki laga ki ni mɛɛ kari ma saa cɛn
wa Eni Gedi† ca ki tanla, wa yanwira
nda ti luguwɔn yɛn ma ŋgban ti na.
2 Naa Sawuli wìla kaa yiri wa
malaga gbɔnsaga Filisiti tara fɛnnɛ
pe ni ma pan, a pè sigi yo wi kan
fɔ: «Koni, Davidi wi yɛn wa Eni Gedi
gbinri wi ni.»
3 Kona, a Sawuli wì si
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga
taanri (3 000) wɔ wa Izirayɛli tara
ti lagapyew, mɛɛ kari ma saa na
Davidi naa wi woolo pe lagajaa, fɔ
ma saa gbɔn wa waara nda pe yinri
ligbɔɔlɔ waara ti na.
4 Naa wìla ka saa gbɔn wa sim-
baala jasa wi na, wa konɔ li yɔn na,
a wì si yanwiga wege† ka yan mɛɛ
ye wa ki ni mbe sa koŋgaraga pye.
Ma si yala Davidi naa wi woolo pe
ni, pàa pye ma lara wa ki yanwiga
wege ki ni, wa ki kɔsaga ki na.
5 A Davidi wi woolo pè sigi yo
wi kan yɔɔrɔ fɔ: «Wele, wagati ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga ma yo li
yaa kɔɔn jugu wi le ma kɛɛ, ŋga
kɔɔn ndanla maga pye wi na, wì
gbɔn.» Kona, a Davidi wì si pɛɛlɛ ma
kari ma saa Sawuli wi derigbɔgɔ ki
nɔgɔna yɔn ka kɔn wi sila ki jɛn.
6 Naa Davidi wìla kaa ki kɔn makɔ,
a wi sunndo wi nɛɛ kɔɔn wi na
ŋgbanga, katugu wìla Sawuli wi
derigbɔgɔ yɔn ka kɔn.
7 A wì suu woolo pe pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lilan shɔ ki kala cɛnlɛ na li
pyewe pi ni. Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe
sa kapege pye na tafɔ wi na, wo ŋa
Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa
wɔ we. Katugu wo wi yɛn ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa
wɔ.»
8 Davidi wìla ki sɛnrɛ ti yo ma ti
wi woolo pee sa to Sawuli wi na.
A wunlunaŋa wì si yiri wa yanwiga
wege ki ni, ma konɔ li lɛ na kee.
9 A Davidi wì si yiri fun wa
yanwiga wege ki ni wa Sawuli wi
puŋgo na, ma suu yeri ma yo fɔ:
«Wunlunaŋa, na tafɔ.»

A Sawuli wì si kanŋga ma wele.
A Davidi wì si fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,

† **23:24 23.24:** 1 Sami 26.1 † **24:1 24.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Eni Gedi ko kɔrɔ wo ŋa fɔ sikapige pulugo. Ki yɛn wa kɔgɔje kuwo wi koŋgo ki sɔnlɔ tosaga yeri; Yurutan 1.14. † **24:4 24.4:** Yuuro 57.1; 142.1

maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.
10 Kona, a wì si Sawuli wi pye fɔ:
«Leele mbele pe yɛn nɔɔ yɛrɛgi ma
yo mi yɛn na jaa mbɔɔn gbo, yiŋgi
na, a ma nɛɛ pe sɛnrɛ ti nuru?
11 Wele, mboro jate ma yaa ki yan
yɛnlɛ ni fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn le na
kɛɛ wa yanwiga wege ki ni nala.
Pège yo na kan na ma yo mbɔɔn
gbo. Ɛɛn fɔ, a mɔ̀ɔ yaga yinwege na,
ma sho fɔ: ‹Mi se kɛɛ taga na tafɔ wi
na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn wɔ
mɔɔ pye wunluwɔ.›
12 Wele na to†, ma derigbɔgɔ ki
nɔgɔna yɔn ki kɔngɔ ki wele laga na
kɛɛ. Ma derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ko
cɛ mì kɔn, ɛɛn fɔ, mi sɔɔn gbo. Ma
daga mbege jɛn mbe filige ki na fɔ
mi woro na kapege jate ma ni, mi
woro na jaa mbe yiri mbe je ma na,
mii si yaraga ka jɔgɔ ma na. Ma
sigi ta, mboro ma yɛn na mi puro
mbanla gbo.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔn mi naa
mboro we sɔgɔwɔ. Kapege ŋga mà
pye na na, ligi fɔgɔ tɔn ma na. Ɛɛn
fɔ mi wo se yaraga ka kpɛ pye ma
na.
14 Pe maa yomiyɛlɛ lɛlɛ na waa na
yuun fɔ: ‹Pa kapege ki maa yinrigi
wa lepeele pe ni› màli jɛn. Ɛɛn fɔ mi
wo na, mi se kapege kpɛ pye ma na.
15 Izirayɛli tara wunlunaŋa wì pan
mbe malaga gbɔn ambɔ ni yɛrɛ? Mà
taga ambɔ na naa puro yɛrɛ? Pyɔn
kugo lee nakoma pinjɛngɛ?
16 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye we
kiti kɔnfɔ. Li yaa kiti kɔn mi na
mboro we sɔgɔwɔ. Li we kala li
wele, lilan go kala li yɛgɛ wɔ, li tanga
ki kan na yeri, lilan shɔ ma kɛɛ.»
17 Naa Davidi wìla kaa para Sawuli
wi ni makɔ sanga ŋa ni, a Sawuli wì
suu yewe ma yo fɔ: «Na pinambyɔ
Davidi, mboro ma yɛn na para na ni
kaselege kɛ?» A Sawuli wì si to na
gbele ŋgbanga fɔ jɛŋgɛ.
18 Ko puŋgo na, a Sawuli wì sho
naa fɔ: «Mà sin ma wɛ na na.
Mà kajɛŋgɛ pye na kan, ma si yala
kapege mì wo pye ma na.
19 Màga naga na na nala fɔ ma yɛn
na kajɛŋgɛ jate na ni; katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìlan le ma kɛɛ, ɛɛn fɔ mɛɛ
silan gbo.
20 Na lere wa ka wi jugu wi yigis-
aga ta, wi mbe yɛnlɛ mboo yaga wila
kee yɛyinŋge na le? Ŋga mà pye na
kan nala, Yawe Yɛnŋɛlɛ ligi sara wi
kan ma yeri!
21 Wele, koni mìgi jɛn ma yo
ma yaa ka pye wunluwɔ pilige ka,
Izirayɛli woolo pe wunluwɔ pi yaa
ka yeresaga ta ma fanŋga na.
22 Koni wugu mala kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ na kuŋgɔlɔ,
ma se kanla setirige piile pe tɔngɔ,
ma se si kanla mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ
wa na sege ki ni.»
23 A Davidi wì si wugu ma Sawuli
wi kan ki wogo ki na.

Kona, a Sawuli wì si sɔngɔrɔ ma
kari wi ca. A Davidi naa wi woolo
pe ni, pè si sɔngɔrɔ wa pe larasaga
wa yanwira ti na.

25

Samiyɛli wi kunwɔ

1 Ki wagati wi ni, a Samiyɛli wì si
ku. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè
si gbogolo maa kunwɔ pi pye. Pàa
wi le wa wi ca, wa Arama.

Nabali wìla je mbe Davidi wi saga

Ko puŋgo na, a Davidi wì si kari
wa Paran gbinri wi ni.
2 Naŋa wà la pye wa Mawɔn ca,
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ la pye wi yeri. Wi
kɛɛ yaara tà la pye wa Karimɛli ca†
ki ni. Simbaala waga taanri (3 000)
la pye wi yeri, naa sikaala waga kele
(1 000) ni. Ki wagati wi ni, wìla kari
wa Karimɛli ca saa simbaala pe sire
ti kɔɔnlɔ.
3 Ki naŋa pàa pye naa yinri Nabali,
wìla pye Kalɛbu setirige pyɔ. Pàa
pye naa jɔ wi yinri Abigayili. Ki jɛlɛ
wìla pye ma jilige; wìla pye ma yɔn

† **24:12 24.12:** Davidi wìla Sawuli wi yeri wi to maa gbɔgɔ. Mbe taga wa ko na, wi nafɔ lawi Sawuli we (1 Sami 18.27). † **25:2 25.2:** Karimɛli ca kìla pye wa Zhude tara yanwira ti na; 1 Sami 15.12.

fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ wi pɔlɔ wìla pye kapiŋgbanra fɔ konaa ma pe.

4 A Davidi wì sigi logo wa gbinri
wi ni ma yo Nabali wìla pye naa
simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ.
5 A wì suu woolo nambala kɛ tun,
ma pe pye ma yo fɔ: «Ye kari wa
Karimɛli ca, ye sa Nabali wi shari na
kan.
6 Yoo pye fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ sa yin-
wetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Yɛnŋɛlɛ
sa yɛyinŋge kan mboro naa ma go
woolo ye yeri! Ma kɛɛ yaara ti ni
fuun tila kee yɛgɛ.
7 Mìgi logo ma yo pe yɛn nɔɔ
simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ. Ma si
yala mbɔɔn yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe
ta wa we ni, we sila kapege kpɛ pye
pe na. Wagati ŋa fuun pàa pye we ni
wa Karimɛli yanwira ti na, yaayogo
ka kpɛ sila puŋgo wa pe yaayoro
ŋgbelege ki ni.
8 Ma tunmbyeele pe yewe ki wogo
ki ni, pe yaa ki yo ma kan. Mi
yɛn nɔɔ yɛnri ma kajɛŋgɛ pye na
tunmbyeele pe kan, katugu wè pan
laga ma yeri ki nala fɛti pilige ŋga ki
ni. Mi yɛn nɔɔ yɛnri fɔ maga yaraga
ŋga fuun ta, maga kan woro mbele
ma tunmbyeele we yeri konaa ma
pinambyɔ Davidi wi yeri†.› »

9 A Davidi wi lefɔnmbɔlɔ pè si saa
ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yo Nabali wi
kan Davidi wi mɛgɛ ni. Kona, a pè si
pyeri na nuru wi yeri.
10 Ɛɛn fɔ, a Nabali wì si pe yɔn
sogo ma yo fɔ: «Davidi wi yɛn
ambɔ? Zhese pinambyɔ wo yɛn
ambɔ? Ki nala piliye yan yi ni,
tunmbyeele lɛgɛrɛ pe yɛn na fee na
woo wa pe tafɛnnɛ pe yeri.
11 Yaa ki yaan ndɛɛ na yaakara,
naa na tɔnmɔ konaa na kara nda
mì gbɛgɛlɛ na simbaala pe sire
kɔnfɛnnɛ pe kan, mi yaa ti lɛ mberi
kan leele pele yeri, mbele mi si pe
yirisaga jɛn wi le?»
12 A Davidi wi lefɔnmbɔlɔ pè si
sɔngɔrɔ ma kari. Pè ka saa gbɔn, a
pè si Nabali wi sɛnyoro ti ni fuun ti
yɛgɛ yo Davidi wi kan.
13 Kona, a Davidi wì suu woolo
pe pye fɔ: «Ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba ye ye tokobiye pe pɔpɔ wa
ye sɛnŋgɛlɛ ke na.» A lere pyew wì
suu tokobi wi pɔ wa wi sɛnnɛ. A
Davidi wì suu woo wi pɔ fun wa wi
sɛnnɛ, mɛɛ lɛ ma kari lere cɛnmɛ
tijɛrɛ (400) si poro ni. A lere cɛnmɛ
shyɛn (200) si poro si koro le na pe
yaara ti kɔrɔsi.

Abigayili wìla saa Davidi wi sulu

14 Kona, a Nabali wi tunmbyeele
wà si saa ŋga kìla pye ki yɛgɛ yo
Nabali wi jɔ Abigayili wi kan, maa
pye fɔ: «Wele, Davidi wì pitunmbolo
torogo ma yiri wa gbinri wi ni na
tafɔ wi yeri pe pan poo shari. Ɛɛn
fɔ, wì sɛnjagara yo pe na.
15 Ma si yala, ki leele pàa pye
jɛmbɛlɛ we ni, pe sila kapege kpɛ
pye we na. Wagati ŋa fuun wàa pye
wa pe tanla wa wasege ki ni, we
yaayogo ka kpɛ sila puŋgo.
16 Wagati ŋa fuun wàa pye wa
pe tanla na we simbaala pe kɔnri,
pàa pye na we go singi yɔnlɔ naa
yembinɛ, ma we maga paa mbogo
yɛn.
17 Koni jatere pye jɛŋgɛ, ma ŋga
ma yaa pye ki jɛn, katugu na mɛɛ
kala la pye, kaselege ko na, kapege
yaa we tafɔ wo naa wi go woolo pe
ta. Wo jate wi yɛn kafaara pyefɔ,
lere se ya yaraga ka yo wi ni.»
18 A Abigayili wì si fyɛɛlɛ ma
buru cɛnmɛ shyɛn (200) lɛ, naa
duvɛn sɛlɛgɛ kasha shyɛn ni, naa
simbaala kaŋgurugo ni, mbele pè
gbɛgɛlɛ makɔ, naa tiwiyaraga ki
yɛnlɛ kaŋgurugo ni bile ŋa pè kala
wa ni, naa ɛrɛzɛn piwara wofo-
golo cɛnmɛ ni, konaa figiye piwara
cɛnmɛ shyɛn (200) ni. A wì si ti ni
fuun ti taga sofilele na,
19 mɛɛ wi tunmbyeele pe pye fɔ:
«Ye keli na yɛgɛ, mi yɛn ye puŋgo

† **25:8 25.8:** Kìla pye wa Izirayɛli tara, na pe kaa yaayoro ti sire ti kɔɔnlɔ pilige ŋga ni, ki pilige ki ma pye fɛti pilige.

na.» Ɛɛn fɔ, wi sila yaraga ka kpɛ yo
wi pɔlɔ Nabali wi kan.
20 Ma Abigayili wi ta wìla pye ma
cɛn wi sofile wi na ma yanwiga konɔ
li lɛ na kee, yanwiga kìla pye maa
yɛgɛ tɔn. Ki wagati nuŋgba wi ni,
Davidi naa wi woolo pe ni pàa pye
na tinri wa yanwiga ki kɛɛ ŋga na na
paan Abigayili wi yɛsinmɛ na. A wì
si fo ma pe yan wi yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.
21 Kìla yala Davidi wìla pye naa
yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Kì cɛn
kawaga wè pye maga naŋa ŋa wi
kɛɛ yaara ti ni fuun ti go sige wa
gbinri wi ni, fɔ yaraga ka kpɛ si
puŋgo wa ti ni! Wìlan kajɛŋgɛ ŋga
mì pye wi kan ki fɔgɔ tɔn kapege ni.
22 Sanni goto pinliwɛ ni, na mi ka
lenaŋa nuŋgba yaga yinwege na wa
Nabali go woolo pe ni, Yɛnŋɛlɛ li
jɔlɔgɔ ŋga kì wɛ ki ni fuun na ki wa
na na.»
23 Naa Abigayili wìla kaa Davidi wi
yan sanga ŋa ni, a wì si fyɛɛlɛ ma
yiri wa wi sofile wi na ma tigi, mɛɛ
to Davidi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa yɛgɛ
ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.
24 Ko puŋgo na, a wì si saa to
Davidi wi jegele ma suu pye fɔ: «Na
tafɔ, muwi mì kapege pye. Ki yaga
mi ŋa ma kulojɔ mbe para ma ni.
Ma yɛɛ yaga mala sɛnrɛ ti logo.
25 Na tafɔ, maga ka wele Nabali wo
na, ki lejaga ŋa we; katugu wi mɛgɛ
ki yala wi ni, pe maa wi yinri Nabali,
ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ. Na
tafɔ, mi wo na, mi ŋa ma kulojɔ, mi
sɔɔn pitunmbolo mbele mà torogo
pe yan.
26 Ɛɛn fɔ koni, na tafɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ
ki na, mì wugu ma kan fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì ti mɛɛ legbogo kala pye
mbɔɔn kayaŋga ki wɔ ma yɛ. Na
tafɔ, Yɛnŋɛlɛ sa ti ma juguye poro
naa mbele paa jaa mbe kapege pye
ma na, pe pye paa Nabali wi yɛn.
27 Yiŋgɔ, mi ŋa ma kulojɔ,
yarikanra nda mì pan mbe kan ma
yeri, ma yɛnlɛ ti na, mari yɛɛlɛ
lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn ma ni pe
na.
28 Mila ma yɛnri mala kapere ti
kala yaga na na. Mì taga ki na ma
yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ma sege ki
fanŋga ta ki cɛn, ki se ka kɔ fyew,
katugu ma yɛn maliŋgbɔɔn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan. Ma yinwege piliye yi
ni fuun ni, pe se ka tipege kpɛ yan
ma ni.
29 Na lere wa ka yiri mbe taga
ma na, mbaa ma puro mbe yo wi
yaa ma gbo, mboro ŋa na tafɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, li yaa
lɔɔn go singi ma koro mbele pe yɛn
yinwege na pe ni. Ɛɛn fɔ li yaa kɔɔn
juguye pe yinwege ki wa lege paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa fuŋgɔrɔgɔ
wa gbafurugo ni we.
30 Kajɛŋgɛ ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ
lìgi yɔn fɔlɔ kɔn mbe pye ma kan, na
liga kaga yɔn fili sanŋa ŋa ni, mbɔɔn
tɛgɛ Izirayɛli woolo pe go na,
31 ki se ye ma go na, ma jatere
wi se piri ma na, fɔ mà lere gbo
jaga mɔɔ kayaŋga ki wɔ wi ni ma
yɛ. Na tafɔ, na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka
kajɛŋgɛ pye ma kan sanga ŋa ni, mi
yɛn nɔɔ yɛnri ma nawa to mi ŋa ma
kulojɔ na na.»
32 A Davidi wì si Abigayili wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
woo, lo na lɔ̀ɔn torogo ma pan mala
fili nala we.
33 Sɔnmɔ yɛn ma woo, ma tijinliwɛ
pi kala na, mboro ŋa màla yɛgɛ kɔn
jaŋgo mi ka ka legbogo kala pye
mbanla kayaŋga ki wɔ na yɛ.
34 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lìlan yɛgɛ
kɔn, mii kapege pye ye na. Lo na
yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ndɛɛ
mɛɛ ja pan fyaw mbanla fili, sanni
goto pinliwɛ ni, lenaŋa kpɛ se jɛn na
koro wa Nabali go ki ni.»
35 Abigayili wìla pan yarikanra
nda ni, a Davidi wì siri shɔ, mɛɛ wi
pye fɔ: «Ta kee ma ca yɛyinŋge na.
Wele, mɔ̀ɔ sɛnrɛ ti logo, mi yaa ŋga
mà yɛnri ki pye ma kan.»

Nabali wi kunwɔ

36 Naa Abigayili wìla ka saa gbɔn
wa Nabali wi na, wi mbe wele,
mɛɛ wi yan wila nayinmɛ nii ma
sugbɔrɔ sɔgɔ paa wunluwɔ sugbɔrɔ
yɛn. Wìla tin sinmɛ pi ni na yɔgɔri
fɔ jɛŋgɛ. Kì kaa pye ma, Abigayili wi
sila sɛnrɛ pyɔ wo yo wi ni fɔ ma saa
laga ki laga.
37 Ɛɛn fɔ ki goto pinliwɛ pi ni, naa
sinmɛ pìla kaa laga Nabali wi na, a
wi jɔ wì si ŋga kìla pye ki yɛgɛ yo wi
kan, a wi sunndo wì si kɔn wi na fɔ
jɛŋgɛ, a wì wire ti si fanla wi na ma
cɛn paa sinndɛlɛgɛ yɛn.
38 Piliye kɛ si toroŋgɔlɔ, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si jɔlɔgɔ wa Nabali wi na,
a wì si ku.
39 Naa Davidi wìla kaa ki logo
ma yo Nabali wì ku, a wì sho fɔ:
«Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, lo
na lìlan go kala li lɛ, naa Nabali wìla
na tɛgɛlɛ we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Nabali
wi tipege ki sɔngɔrɔ wi na mala shɔ
kapege pyewe ni.»

Ko puŋgo na, a Davidi wì si leele
tun ma yo pè saga yo Abigayili wi
kan fɔ wila jaa mboo pɔri wi jɔ.
40 A Davidi wi tunmbyeele pè si
saa gbɔn wa Abigayili wi na wa
Karimɛli ca, mɛɛ wi pye fɔ: «Davidi
wì we tun laga ma yeri, katugu wila
jaa ma pye wi jɔ.»
41 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì
si yiri ma to maa yɛgɛ ki jiile wa tara,
mɛɛ yo fɔ: «Mì yere ki na mbe pye
wi tunmbyee, wo ŋa na tafɔ mbaa
wi tunmbyeele pe tɔɔrɔ ti jogo†.»
42 Ko puŋgo na, a wì si fyɛɛlɛ ma
yiri, ma lugu wi sofile wi na, wo naa
wi tunmbyeele jɛɛlɛ kaŋgurugo ni,
mɛɛ pinlɛ Davidi wi tunmbyeele pe
ni ma kari. A wì si saa pye Davidi wi
jɔ.
43 Davidi wìla Zhizireyɛli† ca fɛnnɛ
jɔ Ahinowamu† wi pɔri fun wi jɔ. Pe
ni fuun shyɛn, a pè si pye wi jɛɛlɛ.
44 Sawuli wi sumborombyɔ Mikali
ŋa wìla pye Davidi wi jɔ, Sawuli wìla
wi kan Layishi pinambyɔ Paliti wi
yeri. Wo la pye Galimu ca fɛnnɛ
woo.

26

Davidi wìla Sawuli wi yaga naa wi suu gbo

1 Zifu ca fɛnnɛ pàa kari Sawuli wi
kɔrɔgɔ naa wa Gibeya ca, maa pye
fɔ: «Davidi wi yɛn ma lara wa Akila
tinndi wi na wa gbinri wi yɛsinmɛ
na†.»
2 Kona, a Sawuli wì si yiri ma
kari Izirayɛli woolo maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ waga taanri (3 000) ni, wa
Zifu gbinri wi ni mbe sa Davidi wi
lagaja.
3 A Sawuli wì suu maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki kan wa Akila tinndiye pe
na ma mara konɔ yɔn ki na, ma wa
wa gbinri wi yeri. Davidi wìla pye
wa gbinri wi ni. A wì sigi logo ma
yo Sawuli wì taga wi puŋgo na naa
puro.
4 A Davidi wì si kagala yewefɛnnɛ
pele torogo pe saga wogo ki yewe
pege jɛn. A wì sigi logo ma yo Sawuli
wì pan kaselege.
5 A wì si yiri ma kari wa Sawuli wi
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki tanla. A wì
si Sawuli wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ
to Abinɛri wi ni pe sinlɛsaga ki wele
maga jɛn. Abinɛri to wo lawi ŋa
Nɛri. Sawuli wìla pye ma sinlɛ
wa cɛnsaga ki nandogomɔ, a wi
maliŋgbɔɔnlɔ pè si sinlɛ maa maga.
6 A Davidi wì si Hɛti cɛnlɛ
woolo naŋa Ahimelɛki naa Zeruya†
pinambyɔ Abishayi pe yeri, Abishayi
wìla pye Zhowabu wi nɔsepyɔ
lenaŋa, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ:
«Ye ni ambɔ wi yaa pinlɛ na ni

† **25:41 25.41:** Tɔɔrɔ jogowo kala yeli wele wa Zhenɛ 18.4laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔna. † **25:43 25.43:** Ahinowamu wìla pye Davidi wi jɔ koŋgbanŋa (1 Sami 27.3; 30.5; 2 Sami 2.2). Ahinowamu wìla pye Davidi wi pinambyɔ koŋgbanŋa Aminɔ wo nɔ (2 Sami 3.2). † **25:43 25.43:** Zhizireyɛli ca kìla pye wa Zhuda tara (Zhozu 15.56). † **26:1 26.1:** Yuuro 54.2 † **26:6 26.6:** Zeruya wìla pye Davidi wi njɔ wa; 1 Kuro 2.16, Abishayi wìla pye Davidi wi naa paa Zhowabu wi yɛn fun. Zhowabu wìla kaa pye wi maliŋgbɔɔnlɔ to (2 Sami 2.18).

mbe kari wa Sawuli wi yeri, wa wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni?»

A Abishayi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni mbe kari.»

7 Kona, a Davidi wo naa Abishayi wi ni pè si kari yembinɛ li ni wa maliŋgbɔɔnlɔ pe sɔgɔwɔ. Pàa saa Sawuli wi ta wìla wɔnlɔ wa maliŋgbɔɔnlɔ pe nandogomɔ, wi njanraga kìla pye ma kan wa tara wa wi go ki tanla. Abinɛri naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa sinlɛ maa maga na wɔnlɔ.

8 A Abishayi wì si Davidi wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn jugu wi le ma kɛɛ. Mi yɛn nɔɔ yɛnri mala yaga mboo sun njanraga ki ni mboo mara wa tara ti na yɔnlɔ nuŋgba, mi sege pye yɔnlɔ shyɛn.»

9 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si Abishayi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, maga kaga pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo lere ŋa na maa wɔ, ambɔ wi yaa wi gbo mbe koro mbajɔlɔwɔ?»

10 A wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa wi gbɔn, mbe ti wi ku wi yɛ nakoma wi ku malaga.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo lere ŋa na maa wɔ, Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe sa kɛɛ taga wi na. Ɛɛn fɔ njanraga ŋga ki yɛn ma kan wa wi go kɛɛ yeri ko lɛ naa wi tɔnmɔ leyaraga ki ni waa kee.»

12 A Davidi wì si njanraga konaa tɔnmɔ leyaraga ki lɛ, tìla pye wa Sawuli wi go kɛɛ yeri, mɛɛ kari. Lere kpɛ sila pe yan. Lere kpɛ sila kala la jɛn wa ki wogo ki ni. Lere kpɛ sila si yɛn, pe ni fuun pàa pye na wɔnlɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔnlɔwɔ gbɔɔ wa pe na.

13 Kona, a Davidi wì si gbunlundɛgɛ ki kɔn ma yiri, mɛɛ lugu wa yanwiga ki namunjɔ wi na, wa lege ma lali jɛŋgɛ Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni.

14 A Davidi wì si para ŋgbanga ma wa wa leele poro naa Nɛri pinambyɔ Abinɛri pe yeri, ma yo fɔ: «Abinɛri oo! Ma sanla yɔn sogo wi le?»

A Abinɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro, mboro ŋa maa jɔrɔgi na wunlunaŋa wi yɛgɛ weregi we?»

15 A Davidi wì si Abinɛri wi pye fɔ: «Mboro we, ma yɛn lenaŋa fanŋga fɔ ŋa wi yɔngɔ woro laga Izirayɛli tara, ki woro ma le? Ɛɛn fɔ, yiŋgi na mɛɛ si wunlunaŋa, ma tafɔ wi go sige? Katugu lere wà pan wa mbe pan mbe wunlunaŋa, ma tafɔ wi gbo.

16 Kala na mà pye yɛɛn li woro ma yɔn. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, li mɛgɛ ki na, ye ni fuun ye daga mbe ku, katugu yee wunlunaŋa, ye tafɔ wi go sige, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ we. Koni wele, wunlunaŋa wi njanraga konaa wi tɔnmɔ leyaraga ki ni, to nda tìla pye wa wi go kɛɛ yeri, ti yɛn se yeri?»

17 A Sawuli wì si Davidi wi magala li logo mali jɛn, mɛɛ yo fɔ: «Na pinambyɔ Davidi, mboro ma yɛn na para yɛɛn kaselege?»

A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, na magala loli.»

18 A Davidi wì sho naa fɔ: «Yiŋgi na, a na tafɔ mà si taga mi ŋa ma tunmbyee na na nala puro yɛɛn? Yiŋgi mì pye? Kapege ŋga mì pye ko yɛn kikiin?

19 Koni wunlunaŋa na tafɔ, nuŋgbolo jan ma mi ŋa ma tunmbyee na sɛnrɛ ti logo. Na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn wa na na, a maa na puro, lili yɛɛ yaga, na yarikanga ki li naŋgbanwa pi sogo li na. Ɛɛn fɔ, na kaa pye leele pɔ̀ɔn sun mɔɔ wa na na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li daŋga wa pe na, katugu nala pànla purɔ, pe woro na jaa mbe koro wa tara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kan li woolo pe yeri kɔrɔgɔ ti ni. Kì cɛn ndɛɛ paa na piin fɔ: ‹Ta kee ma saa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.›

20 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi woro na jaa mbe yiri laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ

sɔgɔwɔ pe sanla gbo lege. Katugu Izirayɛli tara wunlunaŋa wì yiri na kɔrɔgɔ malaga ni, mi ŋa mi yɛn paa pinjɛngɛ yɛn, nala lagajaa, paa yɛgɛ ŋga na pe maa sico lagajaa yanwira na we.»

21 Kona, a Sawuli wì sho fɔ: «Mì kapege pye. Ta paan na pinambyɔ Davidi. Mi se kapege pye ma na naa, katugu nala yembinɛ na li ni, màla yinwege ki jate yarijɛŋgɛ. Mì tijinliwɛ fu kala pye, mì punŋguwɔ gbɔɔ puŋgo.»

22 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, ma njanraga ki ŋga. Ma lefɔnmbɔlɔ nuŋgba mbe pan wigi shɔ.

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kasinŋge konaa wi yɛn tagawa ni yɛgɛ ŋga na ki ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn le na kɛɛ nala, ɛɛn fɔ mi woro na jaa mbanla kɛɛ ki taga lì sinmɛ kpoyi wo lere ŋa na maa wɔ wi na.

24 Yɛgɛ ŋga na ma yinwege ki kala lì gbɔgɔ na yeri nala, pa na yinwege ki kala yaa pye mbe gbɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma fun. Li yaa na shɔ na jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke ni.»

25 Kona, a Sawuli wì si Davidi wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa duwaw ma na, na pinambyɔ Davidi! Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ma yaa kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye, ke yaa si yɔn ma kan.»

Ko puŋgo na, a Davidi wì si konɔ li lɛ na kee, a Sawuli wì si sɔngɔrɔ wa wi ca.

27

Davidi wìla saa lara wa Filisiti tara

1 Kona, a Davidi wì suu yɛɛ pye fɔ: «Pilige ka Sawuli wi yaa kanla gbo. Kala la yɛgɛ woro wa naa mi yaa pye, kaawɔ mbe fe mbe kari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara, jaŋgo Sawuli wilan purɔgɔ ki yaga laga Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni. Kiga pye ma, pa mi yaa shɔ wi yeri.»

2 Kona, a Davidi wì si yiri wo naa wi lenambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) pe ni ma kari wa Gati ca wunlunaŋa Akishi ŋa wìla pye Mawoki wi pinambyɔ wi yeri.

3 Davidi wo naa wi lenambala pe ni, pàa kari pe go woolo pe ni, ma saa cɛn wa Gati ca, wa Akishi wi ni. Davidi wi jɛɛlɛ shyɛn pàa pye wi ni, Ahinowamu ŋa wìla yiri wa Zhizireyɛli ca wo naa Abigayili ŋa wìla pye Nabali ŋa wìla ku wi jɔ, ma yiri wa Karimɛli ca we.

4 Naa Sawuli wìla kaa ki logo ma yo fɔ Davidi wìla fe ma saa lara wa Gati ca, a wì suu purɔgɔ ki yaga.

5 Pilige ka, a Davidi wì si Akishi wi pye fɔ: «Na kaa pye na kala lɔɔn ndanla, konɔ kan na yeri mbe sa cɛn ca ka ni laga tara ti ni. Kii daga mi ŋa ma tunmbyee, mbe cɛn ma ni ja laga wunluwɔ ca ki ni.»

6 Kì kaa pye ma, a Akishi wì si Zikilagi ca ki kan wi yeri. Ko kala kì ti ali ma pan ma gbɔn nala, Zikilagi ca ki yɛn Zhuda tara wunlumbolo pe wogo.

7 Davidi wìla cɛn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ma saa ta yɛlɛ nuŋgba naa yeŋge tijɛrɛ.

8 Ki wagati wi ni, Davidi wo naa wi lenambala pe ni pàa pye na kee ma saa na tuun Geshuri tara fɛnnɛ, naa Giziri cɛnlɛ woolo konaa Amalɛki setirige piile pe na, na malaga gbɔɔn pe ni. Ki leele wele, pàa pye ma cɛn wa ki tara ti ni maga lɛ wa faa, maga lɛ wa Shuri tara ti na fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara ti na.

9 Davidi wìla ki tara ti tɔngɔ pew, wi sila naŋa nakoma jɛlɛ wa yaga go na. Kìla pye wi ma simbaala, naa sikaala, naa nɛrɛ, naa sofilele, naa yɔngɔmɛye konaa yaripɔrɔ ti koli, kona wi mɛɛ sɔngɔrɔ mbe si kari wa Akishi wi yeri.

10 Na Akishi wiga wi yewe mbe yo fɔ: «Ye saa to ambɛnɛ na nala?»

Davidi wi mɛɛ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wè yiri wa Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, nakoma wa Yerameyɛli cɛnlɛ woolo pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, nakoma wa Keni cɛnlɛ woolo

pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri†.»

11 Davidi wi sila naŋa nakoma jɛlɛ yaga yinwege na mbe kari wi ni wa Gati ca, katugu wìla pye na fyɛ fɔ kagala ŋgele pè pye paga ka sa ke yo mbe yo fɔ: «Pa Davidi wìgi pye yɛɛn.» Wagati ŋa fuun Davidi wìla pye wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara, pa wìla pye na tanri ki tangalɔmɔ pi na ma.

12 Akishi wìla wi jigi wi taga Davidi wi na, katugu wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Davidi wi yɛn Izirayɛli, wi yɛɛra tara woolo pe jugu yɛgɛ ŋga na, wi yaa koro na tunmbyee wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni.»

28

Filisiti tara fɛnnɛ pàa yiri mbe sa to Izirayɛli woolo pe na

1 Ki wagati wi ni, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi gbogolo ŋgbelege nuŋgba mbe yiri sa to Izirayɛli woolo pe na. A wunlunaŋa Akishi wì si Davidi wi pye fɔ: «Ma daga mbege jɛn fɔ mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, ye yaa pinlɛ na ni mbe kari wa malaga.»

2 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa kona mi ŋa ma tunmbyee, kala na mi yaa pye ma yaa li yan.»

A Akishi wì sho naa fɔ: «Mi yaa ma tɛgɛ maa na kɔrɔsi suyi.»

3 Kìla yala Samiyɛli wì ku, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pòo kunwɔ pi gbele maa le wa wi ca, wa Arama. Ma si yala Sawuli wìla kuulo yewefɛnnɛ poro naa jɛlɛfɛnnɛ pe ni fuun pe purɔ ma pe yirige wa tara ti ni†.

Sawuli wìla kari kuulo yewefɔ jɛlɛ wa yeri

4 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Sunɛmu ca. A Sawuli fun wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ saa wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma cɛn wa Gilibowa ca.

5 Naa Sawuli wìla kaa Filisiti tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yan, a wì si fyɛ, a wi sunndo wì si kɔn wi na ŋgbanga, fɔ a wila seri.

6 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila wi yɔn sogo wɔɔnrɔ ni, nakoma Urimu† wi ni nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn sɛnrɛ ni.

7 Kona, a Sawuli wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Ye sa jɛlɛ ŋa wi maa kuulo pe yewe wa lagaja na kan, mbe ta mbe kari wa wi yeri saa yewe.»

A wi tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Jɛlɛ wa yɛn bere wa Eni Dɔri ca, wi maa kuulo pe yewe.»

8 A Sawuli wì suu yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma yaripɔrɔ ta yɛgɛ le. Ko puŋgo na, a wo naa nambala shyɛn si pinlɛ ma kari. Pàa saa gbɔn wa jɛlɛ wi na yembinɛ li ni. A Sawuli wì suu pye fɔ: «Mi yɛn na jaa ma kuulo wa yinnɛ yirige maa yewe kala na laa paan li ni na kan, ŋa mi yaa naga ma na we.»

9 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Ŋga Sawuli wì pye màga jɛn. Wì kuulo yewefɛnnɛ poro naa jɛlɛfɛnnɛ pe purɔ ma pe yirige laga tara ti ni. Yiŋgi na, a ma nɛɛ pɛnɛ peri na na mbe ti panla gbo?»

10 A Sawuli wì si wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, kapege kpɛ sɔɔn ta wa ki kala na li ni.»

11 Kona, a jɛlɛ wì suu yewe ma yo fɔ: «Mbe ambɔ yirige ma kan?»

A Sawuli wì sho fɔ: «Samiyɛli wo yirige na kan.»

---

† **27:10 27.10:** Mbe yala 1 Kuro 2.9,25,26wi ni, Yerameyɛli cɛnlɛ woolo pàa pye Hɛzirɔn setirige piile ma yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Keni cɛnlɛ woolo poro wogo ko na, ye wele wa Kiti 4.11laga ki ni. † **28:3 28.3:** Levi 19.31 † **28:6 28.6:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ke tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni. Ye wele wa (Ɛki 28.30; Nɔmbu 27.21; Nehe 7.65) lara ti ni!

12 Naa jɛlɛ wìla kaa Samiyɛli wi
yan, a wì si gbele ŋgbanga ma
Sawuli wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà
silan fanla ma si yala mboro ma yɛn
Sawuli we?»
13 A wunlunaŋa Sawuli wì suu pye
fɔ: «Maga ka fyɛ, ɛɛn fɔ ŋga mà yan
ko yo na kan.»
A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mi yɛn na
gboo yinnɛ la yaan li yɛn na yinrigi
wa tara ti nɔgɔ na.»
14 A Sawuli wì suu yewe ma yo fɔ:
«Li yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn mɛlɛ?»
A jɛlɛ wì sho fɔ: «Naŋa
lelɛŋgbaraga kayi ki yɛn na yinrigi,
ma ki yɛɛ tɔn derigbɔgɔ ni.»
Kona, a Sawuli wì sigi jɛn ma yo
Samiyɛli wowi. A wì si fɔli maa yɛgɛ
ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.
15 A Samiyɛli wì si Sawuli wi pye
fɔ: «Yiŋgi na, a mà sanla yirige wa
na wogosaga ki ni nala tege?»
A Sawuli wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Jɔlɔgɔ gbɔgɔ kì to na na. Filisiti
tara fɛnnɛ pè gbɛgɛlɛ mbe malaga
gbɔn na ni. Yɛnŋɛlɛ lì laga na na.
Li woro nala yɔn sogo Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn sɛnrɛ ni naa,
nakoma wɔɔnrɔ ni. Ko kala na, mì
ti a pɔ̀ɔn yeri, jaŋgo mi yaa ŋga pye,
maga yo na kan.»
16 A Samiyɛli wì suu pye fɔ: «Kì
kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lì laga ma na,
ma pye ma jugu, yiŋgi na, a ma nɛɛ
na yewe?
17 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo na
kan, a mì yo ma kan, ko li yɛn na
piin yiŋgɔ. Lì wunluwɔ pi shɔ ma
yeri maa kan lere wa yɛgɛ yeri, wo
wi yɛn Davidi we.
18 Katugu ma sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti lɛ, làa ki kɔn maga tɛgɛ wa
li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, mbe kiti
ŋa kɔn Amalɛki setirige piile pe na,
ma sila ki kala li pye. Ko kì ti Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga kala na li piin
ma na nala†.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa mboro naa
Izirayɛli woolo pe ni ye le Filisiti
tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Goto mboro
naa ma pinambiile pe ni, ye yaa
pye laga na ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga woolo pe le Filisiti tara
fɛnnɛ pe kɛɛ.»
20 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a Sawuli
wì si to ma sanga le tara, le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni; katugu
Samiyɛli wi sɛnyoro tìla wi sunndo
wi kɔn wi na. Ma sigi ta fanŋga
sila koro wi ni, katugu wi sila yaraga
ka kpɛ ka ki pilige ki yɔnlɔ naa ki
yembinɛ li ni.
21 Kona, a jɛlɛ wì si fulo wa Sawuli
wi tanla, ma suu yan wila fyɛ fɔ
jɛŋgɛ. A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wele, mi ŋa
ma kulojɔ, mɔ̀ɔ sɛnrɛ ti logo, mala
yɛɛ go ki pɛrɛ, mɔɔ sɛnyoro ti tanga.
22 Koni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma logo
mi ŋa ma kulojɔ na yeri. Ki yaga
mbe buru kɔngɔ kan ma yeri ma ka,
jaŋgo ma fanŋga ta, ma konɔ li lɛ
maa kee.»
23 Ɛɛn fɔ, a Sawuli wì si je ma yo
wi se ka. A wi tunmbyeele poro naa
jɛlɛ wi ni pè suu yɛnri ŋgbanga, fɔ
a wì saa yere pe sɛnrɛ ti na. A wì si
yiri le tara mɛɛ cɛn wa sinlɛyaraga
ki na.
24 Napige ŋga kì tɔrɔ kà la pye jɛlɛ
wi yeri wa wi laga, a wì si fyɛɛlɛ
maga gbo maga sɔgɔ, mɛɛ muwɛ lɛ
maa gbɔn, ma leve fu buru fɔ.
25 A wì sigi yaakara ti kan Sawuli
wo naa wi tunmbyeele pe yeri. A pè
si ka. Ko puŋgo na, a pè si yiri ma
konɔ li lɛ ki yembinɛ nuŋgba li ni
ma kari.

29

Filisiti tara fɛnnɛ pe sila yɛnlɛ Davidi wi kari pe ni wa malaga

1 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ pè si pe
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi gbogolo
wa Afɛki ca. A Izirayɛli woolo poro
si pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan
ma cɛn wa Zhizireyɛli† pulugo ki
tanla.
2 Filisiti tara fɛnnɛ teele pàa
keli pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ

† **28:18 28.18:** 1 Sami 15 † **29:1 29.1:** 1 Wunlu 20.26,30; 2 Wunlu 13.17

gbogolomɔ naa waga keleŋgele (1 000) gbogolomɔ pi yɛgɛ na pe yɛgɛ sinni. A Davidi naa wi lenambala pe ni konaa Akishi wi ni, pè si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi kɔrɔgɔ tɔn.

3 Kona, a Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi ki Eburuye mbele pe yɛn na piin laga?»

A Akishi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Izirayɛli woolo wunlunaŋa Sawuli wi tunmbyee Davidi wowi. Wi yɛn ma cɛn laga na yeri ki yɛlɛ nuŋgba nakoma shyɛn wolo loli na yɛɛn. Malɛ wì pan ma cɛn laga na yeri, mi fa jɛrɛgisaga yan wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala.»

4 Ɛɛn fɔ, a Filisiti tara fɛnnɛ teele pè si nawa ŋgban Akishi wi ni, ma suu pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi sɔngɔrɔ wa ca ŋga mà kan wi yeri ki ni. Wiga ka kari we ni wa malaga, jaŋgo wiga ka sa kanŋga we kɔrɔgɔ mbaa malaga gbɔɔn we ni wa malaga gbɔnsaga. Wi mbe ya yɛyinŋge ta mɛlɛ wi tafɔ wi yeri, na wii kari we leele pele yinrɛ ni wi kan?

5 Ki Davidi ŋa wo ma pàa pye na yoo na yurugo koo wi mɛgɛ ni na yuun fɔ:

‹Sawuli wì leele waga keleŋgele
tɛgɛsaga lɛgɛrɛ gbo,
a Davidi wo leele waga kɛ kɛ
tɛgɛsaga lɛgɛrɛ gbo†.› »

6 A Akishi wì si Davidi wi yeri ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ma yɛn lesinŋɛ. Ki yɛn mala ndanla mbɔɔn yan ma pinlɛ na ni we kari wa ki malaga ŋga ki na konaa we sɔngɔrɔ we pan, katugu malɛ mà pan ma cɛn laga na yeri, mi fa jɛrɛgisaga yan ma na fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ɛɛn fɔ, ma kala li woro ma Filisiti tara fɛnnɛ teele sanmbala pe ndanla.

7 Koni, sɔngɔrɔ maa kee yɛyinŋge na, jaŋgo maga ka Filisiti tara fɛnnɛ teele pe kambɛngɛ pye.»

8 A Davidi wì si Akishi wi pye fɔ: «Yiŋgi mì pye? Yiŋgi kapege ma yan mi ŋa ma tunmbyee na na, maga lɛ pilige ŋga ni mì pan laga ma yeri fɔ ma pan ma gbɔn nala? Ali ki sa ti mi se ya kari sa malaga gbɔn na tafɔ wunlunaŋa wi juguye pe ni?»

9 A Akishi wì si Davidi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mìgi jɛn cɔ, katugu ma kala li yɛn mala ndanla paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn. Ɛɛn fɔ Filisiti tara fɛnnɛ teele pànla pye ma yo ma se kari wa malaga ki na.

10 Koni, ma daga mbe ka yiri faa goto pinliwɛ ni, mboro naa ma tafɔ Sawuli wi tunmbyeele mbele pè pinlɛ ma pan ma ni pe ni. Ye yiri faa goto pinliwɛ ni, yaa kee, na laga kiga kaa lari sanga ŋa ni we.»

11 Ki goto yirifaga ki na, a Davidi wo naa wi lenambala pe ni pè si yiri ma kari. Pàa sɔngɔrɔ wa Filisiti tara ti ni. A Filisiti tara fɛnnɛ poro si kari wa Zhizireyɛli ca.

30

Davidi wìla saa malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni

1 Pilige taanri wogo ki na, naa Davidi wo naa wi lenambala pe ni pàa ka saa gbɔn wa Zikilagi ca, a pè sigi yan fɔ Amalɛki setirige piile pè saa to Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ woolo pe na konaa Zikilagi ca ki ni maga sogo.

2 Pàa jɛɛlɛ pe yigi ma kari pe ni, naa mbele fuun pàa pye wa ca ki ni pe ni, piile poro naa lelɛɛlɛ pe ni. Ɛɛn fɔ pe sila lere gbo, pàa pe yigi kulolo ma konɔ li lɛ na kee.

3 Naa Davidi wo naa wi lenambala pe ni pàa ka saa gbɔn wa ca ki ni, a pè si ca ki yan pège sogo, ma pe jɛɛlɛ, naa pe pinambiile konaa pe sumborombiile pe yigi ma kari pe ni kulowo.

4 Kona, a Davidi naa wi lenambala pe ni pè si to ma jɔrɔgɔ, ma gbele, fɔ a pe magaŋgala kè saa wɔ pe na.

5 Pàa Davidi wi jɛɛlɛ shyɛn pe yigi kasopiile, Ahinowamu ŋa wìla yiri wa Zhizireyɛli ca wo naa Nabali ŋa

† **29:5 29.5:** 1 Sami 18.7; 21.11 † **30:5 30.5:** 1 Sami 25.42-43

wìla ku wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli ca wi ni†.

6 Davidi wi jatere wìla piri wi na fɔ jɛŋgɛ, katugu wi woolo pe nawa pìla tanga pe na fɔ jɛŋgɛ, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na jatere piin pe pinambiile naa pe sumborombiile pe wogo ki na. Pàa pye na jaa mboo wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo. Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si fanŋga le wi yɛɛ ni, maa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li na.

7 A wì si Ahimelɛki pinambyɔ Abiyatari ŋa wìla pye saraga wɔfɔ wi pye fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri ma pan efɔdi wi ni laga.» A Abiyatari wì si pan efɔdi wi ni Davidi wi kan†.

8 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mbe ya taga ki leele mbele pe na mbe pe purɔ sa pe yigi le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Taga pe na maa pe puro, kaselege ko na, ma yaa sa pe yigi mbe yaara ti ni fuun ti shɔ pe yeri.»

9 Kona, a Davidi wì si yiri wo naa wi lenambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele pàa pye wi ni pe ni, na pe puro. A pè si saa gbɔn wa Bezɔri lafogo ki na, a puŋgofɛnnɛ poro si koro le ma.

10 A Davidi wo naa lenambala cɛnmɛ tijɛrɛ (400) si taga Amalɛki setirige piile pe na na pe puro. Nambala cɛnmɛ shyɛn (200) sanmbala poro la koro le Bezɔri lafogo ki yɔn na, pe sila ya mbege kɔn mbe yiri, katugu pàa te.

11 A Davidi wi lenambala pè si saa Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wa yan wa wasege ki ni, a pè suu lɛ ma pan wi ni Davidi wi kɔrɔgɔ. A pè suu kan yaakara ni a wì ka, naa tɔnmɔ ni, a wì wɔ.

12 A pè si figiye tige piwara jɛnri kan wi yeri naa ɛrɛzɛn piwara wofogolo shyɛn ni. Naa wìla kaa to ka ma kɔ, a wì si fanŋga ta, katugu wìla ta piliye taanri, ki sɔnlɔ naa ki yembinɛ, wi fa ka wi fa si wɔ.

13 A Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ woo wi mboro? Ma yiri se yeri?»

A naŋa wì sho fɔ: «Ezhipiti tara fɛnnɛ lefɔnŋɔ wi mi. Mi yɛn Amalɛki setirige piile naŋa wa kulo. Na tafɔ wì kari mala toro na, nala yɛn ki piliye taanri, katugu mi woro ŋgbaan.

14 Wè saa jɔgɔwɔ pye wa Kɛrɛti† tara fɛnnɛ pe tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, konaa wa Zhuda tara ti ni, naa wa Kalɛbu tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, konaa ma Zikilagi ca ki sogo.»

15 A Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe kari na ni fɔ wa pe yeri le?»

A naŋa wì si Davidi wi pye fɔ: «Wugu mala kan Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, fɔ ma sanla gbo, ma se silan le na tafɔ wi kɛɛ, pa kona mi yaa kari ma ni fɔ wa pe yeri.»

16 Kona, a naŋa wì si kari Davidi wi ni ma saa gbɔn wa Amalɛki setirige piile pe na. Pàa saa pe ta pe jaraga wa wasege ki ni lagapyew, na kaa, na woo, na yɔgɔri yarilɛgɛrɛ nda pàa koli wa Zhuda tara konaa wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti kala na.

17 A Davidi wì si to pe na ma pe tɔngɔ maga lɛ yirifaga ki na fɔ ma saa gbɔn ki goto yɔnlɔkɔgɔ ki na. Lere kpɛ wo sila shɔ kaawɔ lefɔnmbɔlɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) mbele pàa lugu yɔngɔmɛye na ma fe ma shɔ poro cɛ.

18 Amalɛki setirige piile pàa yaara nda fuun koli, Davidi wìla ti ni fuun ti shɔ pe yeri, konaa maa jɛɛlɛ shyɛn pe shɔ fun.

19 Pe woolo lere kpɛ sila koro wa pe ni, piile naa lelɛɛlɛ, naa pinambiile naa sumborombiile, naa yaara nda fuun pàa koli pe yeri konaa yaara nda fuun pàa shɔ pe yeri ti ni. A Davidi wì si sɔngɔrɔ ma kari ki yaara ti ni fuun ti ni.

† **30:7 30.7:** 1 Sami 22.20-23 † **30:14 30.14:** 2 Sami 15.18; 20.7; 1 Wunlu 1.38; Amɔ 9.7

20 Wìla nɛrɛ to naa simbaala pe ni
fuun pe shɔ fun. Leele mbele pàa
pye naga yaayoro ti kɔnri pàa pye
na yuun fɔ: «Yaara nda Davidi wì
koli, tori yɛɛn.»

Yaara nda pàa koli ti yɛɛlɛ kala

21 Nambala cɛnmɛ shyɛn (200)
mbele pàa te tangala li kala na, a pè
pe toro wa Bezɔri lafogo ki yɔn na,
a Davidi wì si sɔngɔrɔ ma saa gbɔn
wa pe na. A pè si pan ma Davidi wo
naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe fili. A Davidi
wì si fulo wa pe tanla ma pe shari.
22 Ɛɛn fɔ, nambewe fɛnnɛ naa
lejagala mbele pàa pye wa Davidi
wi pinlɛyɛɛnlɛ pe sɔgɔwɔ, a pe nɛɛ
yuun fɔ: «Kì kaa pye pee pinlɛ mbe
kari we ni, yaara nda tìla koli, a
wè saa ti shɔ, we se ta kan pe yeri,
kaawɔ pe jɛɛlɛ naa pe piile poro cɛ
we yaa kan pe yeri. Pe pe lɛ paa
kee.»
23 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì sho fɔ:
«Sefɛnnɛ, yaara nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan we yeri, yaga ka ti wogo ki
pye ma, katugu lì we go sige, ma
gbogolomɔ mba pìla pan ma to we
na pi le we kɛɛ.
24 Ambɔ wi yaa yere yoro sɛnyoro
nda to na? Leele mbele pè kari wa
malaga konaa mbele pè koro laga na
tuguro ti kɔrɔsi, pe ni fuun pe tasaga
ki yaa pye mbe yala. Pe yaa ti yɛɛlɛ
pe yɛɛ na ti yala.»
25 Kì pye ma, maga lɛ le ki pilige ki
na, a pè sigi kala li tɛgɛ ŋgasele naa
kalɛgɛ wa Izirayɛli tara fɔ ma pan
ma gbɔn nala.

26 Kona, a Davidi wì si sɔngɔrɔ wa
Zikilagi ca, mɛɛ yaara nda pàa koli
ta torogo torogo Zhuda tara lelɛɛlɛ
mbele pàa pye wi wɛnnɛ pe kan.
Wìla pe pye fɔ: «Yarikanga yi ŋga
mi yɛn na kaan ye yeri ma yiri wa
yaara nda wè koli wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li juguye pe yeri ti ni.»
27 Wìla yarikanra ta torogo fun wa
Betɛli ca lelɛɛlɛ pe yeri, naa Aramɔti
ca woolo mbele wa Negɛvu tara pe
yeri, naa Yatiri ca woolo pe yeri,
28 naa Aroyɛri ca woolo pe yeri,
naa Sifimɔti ca woolo pe yeri, naa
Ɛshitemowa ca woolo pe yeri,
29 naa Arakali ca woolo pe yeri,
naa Yerameyɛli cara woolo pe yeri,
naa Keni cɛnlɛ li cara woolo pe yeri,
30 naa Ɔrima ca woolo pe yeri, naa
Bɔri Ashani ca woolo pe yeri, naa
Ataki ca woolo pe yeri,
31 naa Eburɔn ca woolo pe yeri
konaa wa tara ti lara nda fuun
Davidi wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni
pàa yanri ti woolo pe yeri†.

31

Sawuli wi kunwɔ

1 Filisiti tara fɛnnɛ pàa saa to
Izirayɛli woolo pe na. A Izirayɛli
woolo pè si fe pe yɛgɛ, a lelɛgɛrɛ ku
pe ni wa Gilibowa yanwiga ki na.
2 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si taga
Sawuli wo naa wi pinambiile pe na
na pe puro, mɛɛ saa Zhonatan, naa
Abinadabu konaa Malikishuwa pe
gbo, Sawuli wi pinambiile wele.
3 Kona, a malaga kì si ŋgban
Sawuli wo na koni. A sandiga
wɔnfɛnnɛ pè si saa wi yan, a wì si
fyɛ fɔ jɛŋgɛ na seri pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
4 Kona, a Sawuli wì suu
maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi pye fɔ: «Ma
tokobi wi kɔw wa wi wofogo ki ni
mala gbo, jaŋgo ki leele mbele pee
kɛnrɛkɛnrɛ paga ka pan mbanla sun
pe yɛ mbanla jɔlɔ.» Ɛɛn fɔ, a wi
maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wì si je, katugu
wìla pye na fyɛ fɔ jɛŋgɛ. Kona, a
Sawuli wo jate wì suu tokobi wi lɛ
wi yɛ, mɛɛ yew ma kan wi na.
5 Naa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara
lɛfɔ wìla kaa ki yan Sawuli wì ku, a
wì si yew ma kan wi yɛɛra tokobi wi
na, mɛɛ pinlɛ ma ku Sawuli wi ni.
6 Sawuli wo naa wi pinambiile
taanri pe ni, naa wi maliŋgbɔnyaara
lɛfɔ wi ni, konaa nambala mbele pàa

† **30:31 30.31:** Cara nda pèri mɛrɛ ti yeri maga lɛ wa vɛrise 27 wi na ma saa gbɔn 31 wi na, ki cara ti gbɔwɔ la pye wa Zhuda tara; Zhozu 15.

pye wi ni, pa pàa ku yɛɛn pilige nuŋgba ki ni.
7 Izirayɛli woolo mbele pàa pye
ma cɛn wa gbunlundɛgɛ ki kɛɛ ŋga
na konaa mbele pàa pye ma cɛn wa
Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, naa
pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo paa
fee konaa maga logo fɔ pè Sawuli
naa wi pinambiile pe gbo, a pè si yiri
wa pe cara ti ni ma fe. A Filisiti tara
fɛnnɛ pè si pan ma cɛn wa ki cara ti
ni.
8 Ki goto, a Filisiti tara fɛnnɛ pè
si kari wa malaga gbɔnsaga mbe sa
gboolo pe san. A pè si saa Sawuli wo
naa wi pinambiile taanri pe yan pè
toori ma ku wa Gilibowa yanwiga ki
na.
9 A pè si Sawuli wi go ki kɔw,
mɛɛ wi maliŋgbɔnyaara ti wɔ wi na,
mɛɛ kari ma saa ki sɛntanra ti yari
wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti la-
gapyew ki ni, naa wa pe yarisunndo
ti gbɔgɔyinrɛ ti ni konaa maga yari
leele pe ni fuun pe kan.
10 A pè si saa Sawuli wi
maliŋgbɔnyaara ti tɛgɛ wa pe
yarisunŋgo Asitarite ki go ki ni, mɛɛ
Sawuli wi gboo wi pɔ wa Bɛti Shani
ca mbogo ki na.
11 Yabɛshi ca ŋga wa Galaadi tara,
naa ki ca woolo pàa kaa ŋga Filisiti
tara fɛnnɛ pàa pye Sawuli wi na ki
logo,
12 pe maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pè
si yiri ma konɔ li lɛ, ma tanga
yembinɛ li ni fuun li ni, ma saa
Sawuli naa wi pinambiile pe gboolo
pe laga wa Bɛti Shani ca mbogo ki
na, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Yabɛshi ca ki ni
ma saa pe sogo.
13 Ko puŋgo na, a pè si pe kajeere
ti lɛ mari le wa tamarisi tige ki nɔgɔ
wa Yabɛshi ca. A pè si yeŋge le
piliye kɔlɔshyɛn ni.

SAMIYƐLI
sɛwɛ shyɛn woo
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Samiyɛli sɛwɛ koŋgbanŋa wi kɔngɔ sanŋga ko ki yɛn Samiyɛli sɛwɛ shyɛn woo we. Ki sɛwɛ wi kɔnrɔ shyɛn pàa ti laga ti yɛɛ na, katugu ti shyɛn ti saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni. Sɛwɛ wi yɛn na para Davidi wi wunluwɔ po sɛnrɛ na, ki koŋgbanŋga, maa ta wìla pye wunluwɔ Zhuda tara ti go na, wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri (1-4). Ko puŋgo, a wì si kaa pye wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na, tìla pye ma yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ tara ti pinlɛ (5-24). Kìla Davidi wi ndanla maa mbɛn, wìla daga mbe malaga gbɔn wi juguye mbele wa tara ti ni pe ni konaa mbe malaga gbɔn tara nda ti yɛn ma pe maga ti woolo pe ni, jaŋgo mboo wunluwɔ pi gbegele mboo teŋge konaa mbe yeresaga kan wi fanŋga ki yeri.

Davidi wìla pye lere wa ŋa kalɛgɛrɛ la pye wa wi yinwege ki ni, nda ti sila pye ja. Kɛɛ ka na, wìla pye tagawa ni, ma pye sinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li ni, a wi woolo paa wi jate sinŋɛ. Kɛɛ sanŋga ki na, wìla kapere tugbɔɔrɔ pye, jaŋgo mboo yɛɛra nandanwa kagala ke pye. Ɛɛn fɔ, naa Yɛnŋɛlɛ li lere Natan wìla para wi ni, a wì suu kapere ti yo mari filige, ma yɛnlɛ jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ làa wa wi na ki na.

Davidi wìla Zheruzalɛmu ca ki shɔ maga ta mɛɛ ki pye wi wunluwɔ cagbɔgɔ. Wìla pye na jaa mbe shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ wi kapere lɛgɛrɛ ti kala na, Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ ŋga wìla yɛnri ki na. Konaa ki ni fuun, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ wi yeri ma yo fɔ wi setirige piile pe ni, wa yaa la taa sanga pyew mbaa cɛɛn Izirayɛli tara wunluwɔ pi na. Làa yo fɔ:

Mi yaa mboro jate ma setirige pyɔ wa wɔ mboo tɛgɛ wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ. Mi yaa wi wunluwɔ pi kan yeresaga ni. Wo wi yaa ka go kan na kan. Mi yaa kaa wunluwɔ pi kan yeresaga ni fɔ sanga pyew. Ma wunluwɔ pi yaa yeresaga ta mbe koro wa fɔ sanga pyew (2 Sami 7.12, 16).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Davidi wìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo pe wunluwɔ *1–4*
Davidi wìla pye Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke wunluwɔ *5–6*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔgɔlɔ lɛ Davidi wi yeri *7.1-29*
Davidi wìla malaga lɛgɛrɛ gbɔn *8–10*
Davidi wìla Batisheba wi lɛ wi jɔ *11–12*
Tipere tìla pye na lege wa Davidi wi go ki ni *13–14*
Abisalɔmu wìla yiri ma je *15.1–20.22*
Davidi wìla ti a pè Sawuli wi setirige piile pe gbo *20.23–21.22*
Davidi wìla Yɛnŋɛlɛ li shari *22.1–23.7*
Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wele *23.8-39*
Leele pe jinriwɛ konaa tifɛlɛgɛ yama pi panga ye *24.1-25*

DAVIDI WILA PYE ZHUDA CƐNLƐ WOOLO PE WUNLUWƆ

1–4

Davidi wìla Sawuli wi kunwɔ wogo ki logo

1 Sawuli wi kuŋgɔlɔ, kìla yala Davidi wìla malaga gbɔn Amalɛki setirige piile pe ni ma pe ya makɔ, ma sɔngɔrɔ ma pan wa Zikilagi ca ma piliye shyɛn pye wa.

2 Pilige taanri wogo ki na, a naŋa wà si yiri wa Sawuli wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma pan. Wi yaripɔrɔ tìla pye ma kɔɔnlɔ wi na, a gbanŋgban wùu go ki filige wi na mbege naga fɔ wila kunwɔ gbele. Naa wìla ka saa gbɔn wa Davidi wi

tanla, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ.
3 A Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»

A naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì fe ma shɔ ma yiri wa Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ma pan.»

4 A Davidi wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Yiŋgi kì pye wa? Mi yɛn nɔɔ yɛnri maga yɛgɛ yo na kan.»

A naŋa wì sho fɔ: «Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pè fe ma yiri wa malaga gbɔnsaga ki ni, lelɛgɛrɛ ku. Ali yɛrɛ Sawuli wo naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni pè ku fun.»

5 Lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naga sɛnrɛ ti yɛgɛ yuun Davidi wi kan, a Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Maga jɛn mɛlɛ ma yo Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni pè ku?»

6 A lefɔnŋɔ wì suu pye fɔ: «Kìla yala cɛ mi yɛn wa Gilibowa yanwiga ki na. A mì si Sawuli wi yan wi yɛn na jiige wi njanraga ki na, malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ pe mbele pòo jori ma yɔngɔ wi ni tɔɔn.
7 Wì kaa kanŋga ma wele, a wì silan yan, mɛɛ na yeri; a mì si shɔ ma yo: ‹Naw.›
8 Kona, a wì silan yewe ma yo fɔ: ‹Ambɔ fɔ wi mboro?› A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi yɛn Amalɛki setirige piile wo wa.›
9 Kona, a wì silan pye ma yo fɔ: ‹Fulo laga na tanla mala gbo, katugu kayaŋga gbɔgɔ yɛn na na, ali maga ta mi yɛn yinwege na bere.›
10 A mì si fulo wa wi tanla maa gbɔn maa gbo, katugu mìla ki jɛn ma yo wi se pɔgɔ wa ki kala na li ni. Ko puŋgo na, a mì suu wunluwɔ njala li kɔw wa wi go na, mɛɛ wi kɛɛ kannjinɛ li wɔ wa wi kɛɛ ki na. Ti nda mì pan ti ni ma kan na tafɔ†.»

11 Kona, a Davidi wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti yigi mari walagi (mbege naga fɔ wila kunwɔ gbele). Nambala mbele pàa pye wi ni, a pè sigi pye ma fun.
12 A pè si kunwɔ pi lɛ, maa gbele, ma yeŋge le fɔ ma saa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ ki na Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ konaa Izirayɛli woolo pe kala na, poro mbele pàa gbo tokobi ni we.
13 Lefɔnŋɔ ŋa wìla pan maga sɛnrɛ ti yo Davidi wi kan, a Davidi wì si pan maa yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»

A lefɔnŋɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn Amalɛki setirige piile mbele nambannjɛɛnlɛ wo wa pinambyɔ.»
14 A Davidi wì suu pye fɔ: «Ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ, kì cɛn mɛlɛ a mà suu gbo mɛɛ fyɛ?»
15 Kona, a Davidi wì suu lenambala nuŋgba yeri maa pye fɔ: «Fulo wa wi tanla maa gbo.» A ki naŋa wì si Amalɛki setirige piile naŋa wi gbɔn, a wì si ku.
16 A Davidi wì suu pye fɔ: «Ma kunwɔ pi go kala lì yiri mboro jate yeri; katugu ma yɔn ko kɔ̀ɔn le kɛɛ, naa mà yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo ŋa na maa wɔ, muwi mùu gbo.› »

Davidi wìla Sawuli naa Zhonatan pe kunwɔ pi gbele

17 Kona, a Davidi wì sigi kunwɔ yurugo ŋga ki kɔ Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kala na.
18 A wì sigi konɔ kan ma yo pege naga Zhuda cɛnlɛ woolo pe na. Sandiga wɔnfɛnnɛ yurugo yi, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yashari sɛwɛ† wi ni ma yo fɔ:

19 Ee Izirayɛli, ma maliŋgbɔɔn
wɛlɛwɛ pòo gbo wa ma tin-
ndiye pe na.

Maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pè toori.
20 Yaga ka saga sɛnrɛ ti yari wa Gati
ca,

† **1:10 1.10:** 1 Sami 31.1-6; 1 Kuro 10.1-6 † **1:18 1.18:** Yashari sɛwɛ pè para wi sɛnrɛ na wa Zhozu 10.13laga ki ni.

yaga si ka saga sɛnrɛ ti yo wa
Asikalɔn ca nawa koŋgolo ke
ni,
jaŋgo Filisiti tara fɛnnɛ sumbonɔ
paga kaa yɔgɔri,
jaŋgo ki leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ
pe sumbonɔ paga kaa yewile
nayinmɛ ni.
21 Yoro Gilibowa yanwira re,
fɔɔngɔ ka ka wo wa ye na.
Tisaga ka si ka pan wa ye na.
Kɛɛrɛ ka ka kɔn wa ye na, yarikanra
lɛgɛrɛ mbaa taa wa ti ni.
Katugu nambala wɛlimbɛlɛ pe
tugurɔn sigeyaara† tì cɛn
fyɔngɔ ni wa ye na,
Sawuli tugurɔn sigeyaraga pe se ka
sinmɛ fa ki na naa fyew.

22 Zhonatan sandiga kila kari wa
malaga mbe sɔngɔrɔ
na kii kasanwa yirige mbele ki yaa
gbo pe ni,
na kii nambala kotogofɛnnɛ pe fu-
rugu mbe pe yanlaga ki yirige
funwa na.
Sawuli wi tokobi wila sɔngɔrɔ waga,
na wi suu tunŋgo ki pye
mbege yɔn fili gbɛn.
23 Sawuli naa Zhonatan pàa pye ma
pe yɛɛ ndanla† pe yinwege
piliye yi ni fuun ni.
Pe kusanga wi ni, pee laga pe yɛɛ na.
Pàa wege ma wɛ yɔnye na. Pàa pye
fanŋga ni ma wɛ jaraye na.
24 Izirayɛli tara sumbonɔ, yaa Sawuli
kunwɔ pi gbele.
Wo wìla pye na yaripɔrɔ
sɔnŋgbanga woro ti kaan ye
yeri yaa ti nii.
Wo wìla pye na tɛ fereyaara ti mara-
mara ye yaripɔrɔ ti na.

25 Ki nambala wɛlimbɛlɛ pè toori ma
ku wa malaga ki ni!
Ee, pè Zhonatan wi gbɔn maa gbo
wa tinndiye pe na.
26 Na sefɔ Zhonatan, kayaŋga yɛn na
ni ma kunwɔ pi kala na.
Màa pye na wɔnlɔ jɛnŋɛ.
Ma kala làa gbɔgɔ na yeri jɛŋgɛ.
Ma ndanlawa pìla pye kagbɔgɔ na
yeri ma wɛ ndanlawa mba
jɛlɛ ma naŋa ndanla pi na.
27 Kì pye mɛlɛ, a ki nambala koto-
gofɛnnɛ pè si toori ma ku?
Pe maliŋgbɔnyaara† ti kɔwɔ kɔ
mɛlɛ?

2

Pàa Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ wa Eburɔn ca

1 Ki kagala ke puŋgo na, a Davidi
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ:
«Mi daga sa cɛn Zhuda tara ca ka ni
le?»
A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Ma
mbe ya kari.»
A Davidi wì sili yewe ma yo fɔ:
«Mi daga sa cɛn ca kikiin ni?»
A lì sho fɔ: «Wa Eburɔn ca.»
2 A Davidi wì si kari wa ki ca ki ni
wi jɛɛlɛ shyɛn pe ni, Ahinowamu ŋa
wìla yiri wa Zhizireyɛli ca wo naa
Nabali ŋa wìla ku wi jɔ Abigayili ŋa
wìla yiri wa Karimɛli ca wi ni†.
3 A Davidi wì si kari fun wi
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba naa pe go woolo pe
ni. A pè si saa cɛncɛn wa Eburɔn ca
ki kanŋgara na cara ti ni.
4 Kona, a Zhuda tara nambala pè
si pan wa Eburɔn ca ma pan ma
sinmɛ kpoyi wo Davidi wi na maa
tɛgɛ wunluwɔ Zhuda cɛnlɛ woolo pe
go na.
Ko puŋgo na, a pè si pan maga
yo Davidi wi kan ma yo Yabɛshi ca
ŋga wa Galaadi† tara ki woolo pàa
Sawuli gboo wi le.

† **1:21 1.21:** Kìla pye faa pe ma sinmɛ fa tugurɔn sigeyaraga ki na mbe ti ki koro jɛŋgɛ. Sinmɛ pi faga pi maa leele pe nawa tuun fun sinmɛ mba pe ma fa lere wa na mboo tɛgɛ wunluwɔ pi wogo ki na. † **1:23 1.23:** Ŋga kì yo fɔ: *Sawuli naa Zhonatan pàa pye ma pe yɛɛ ndanla,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ: Sawuli naa Zhonatan pàa pye ma leele pe ndanla, a paa pe jate pe yinwege piliye yi ni fuun yi ni. † **1:27 1.27:** Maliŋgbɔnyaara nda sɛnrɛ ti yo ki yaa pye ti yɛn na para Sawuli naa Zhonatan poro sɛnrɛ na. † **2:2 2.2:** 1 Sami 25.42-43 † **2:4 2.4:** 1 Sami 31.11-13

5 A Davidi wì si pitunmbolo torogo
wa Yabɛshi ca, wa Galaadi tara ma
pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw
ye na, kajɛŋgɛ ŋga yè pye ye tafɔ
Sawuli wi kanŋgɔlɔ maa le we.
6 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pye
ye kan konaa li pye sinnɛ ye ni.
Mi fun mi yaa kajɛŋgɛ pye ye kan,
katugu pa yège pye ma fun.
7 Koni ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye
kotogo ta. Ye tafɔ Sawuli wì ku, ɛɛn
fɔ ye daga mbege jɛn fɔ muwi Zhuda
cɛnlɛ woolo pè sinmɛ kpoyi wo na
na mala tɛgɛ wunluwɔ pe yɛɛ go
na.»

Pàa Ishiboshɛti wi wɔ maa tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunlunaŋa

8 Ki wagati wi ni Nɛri pinambyɔ
Abinɛri† ŋa wìla pye Sawuli wi
maliŋgbɔɔnlɔ to wì si kari Sawuli
wi pinambyɔ Ishiboshɛti wi ni wa
Mahanayimu ca.
9 A wì si saa wi tɛgɛ wunluwɔ
Galaadi tara woolo, naa Ashuri cɛnlɛ
woolo, naa Zhizireyɛli ca woolo,
naa Efirayimu cɛnlɛ woolo, naa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ko kɔrɔ wo
yɛn Izirayɛli tara woolo pe ni fuun
pe go na.
10 Sawuli pinambyɔ Ishiboshɛti
wìla cɛn Izirayɛli tara ti wunluwɔ
sanga ŋa ni, kìla yala wì ta yɛlɛ
nafa shyɛn. Wìla pye yɛlɛ shyɛn wa
wunluwɔ pi na.
Ɛɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo poro la
taga Davidi wo na.
11 Davidi wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn naa
yeŋge kɔgɔlɔni ko pye wunluwɔ pi
na Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na wa
Eburɔn ca.

Zhuda cɛnlɛ woolo naa Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn pe yɛɛ ni wa Gabawɔn ca

12 Kona, Nɛri pinambyɔ Abinɛri
naa Sawuli pinambyɔ Ishiboshɛti
wi maliŋgbɔɔnlɔ pè si kaa yiri wa
Mahanayimu ca, ma yɛgɛ kan wa
Gabawɔn ca ki yeri sa malaga gbɔn
pe ni.
13 A Zeruya pinambyɔ Zhowabu
wo naa Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni,
pè si yiri fun na kee. A gbo-
golomɔ shyɛn pì si saa pi yɛɛ fili wa
Gabawɔn ca tɔnmɔ wege ki tanla.
Gbogolomɔ nuŋgba la pye ma yere
kɛɛ ŋga na, a gbogolomɔ sanmba pò
yere kɛɛ sanŋga ki na.
14 A Abinɛri wì si Zhowabu wi pye
fɔ: «Mi yɛn na jaa lefɔnmbɔlɔ pele
mbe yiri pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni
we wele.»

A Zhowabu wì sho fɔ: «Ee, pe yiri
pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni.»

15 A pè si yiri na paan pe yɛɛ
kɔrɔgɔ, pe ni fuun pàa pye yɔn
nuŋgba. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
naŋa Sawuli wi pinambyɔ Ishi-
boshɛti wi woolo pàa pye lere kɛ ma
yiri shyɛn, a leele kɛ ma yiri shyɛn
yiri fun wa Davidi woolo pe ni.
16 A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pè si pe maliwiinle pe yigiyigi pe
yinrɛ ti na, mɛɛ pe yɛɛ sugulo pe
tokobiye pe ni wa pe kanŋgara ti na,
mɛɛ pinlɛ ma toori ma ku. A pè sigi
laga ŋga kìla pye wa Gabawɔn ca ki
tanla ki mɛgɛ taga naga yinri Ɛlikati
Azurimu†.
17 Kona, a pè si to pe yɛɛ na, a
malaga kì si ŋgban ki pilige ki ni fɔ
jɛŋgɛ. A Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pè si
Abinɛri naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ya.
18 Zeruya pinambiile taanri,
Zhowabu, naa Abishayi konaa
Azayɛli poro la pye wa maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni, Azayɛli wìla wege paa lufaa
yɛn.
19 A wì si taga Abinɛri wi na naa
puro. Wii kɛ mbe kari kalige na
nakoma kamɛŋgɛ na.
20 Kona, a Abinɛri wì si kanŋga
ma wele wa wi puŋgo na, mɛɛ yo
fɔ: «Azayɛli, mboro wi le?»

A wì sho fɔ: «Ee, muwi.»
21 A Abinɛri wì suu pye fɔ: «Toro
kalige na nakoma kamɛŋgɛ na ma
to ki lefɔnmbɔlɔ mbele wa nuŋgba
na, maa yaara ti shɔ wi yeri.» Ɛɛn fɔ

† **2:8 2.8:** 1 Sami 14.50 † **2:16 2.16:** Ɛlikati Azurimu mɛgɛ ki kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ: Walaga kɛrɛ nakoma tokobiye laga.

Azayɛli wi sila pye na jaa mbe laga wi puŋgo na.
22 A Abinɛri wì si Azayɛli wi pye naa fɔ: «Sɔngɔrɔ na puŋgo na. Yiŋgi na ma yaa silan kan mbɔɔn gbo? Kiga si pye ma, pa mi se ya mbɔɔn nɔsepyɔ lenaŋa Zhowabu wi wele yɛgɛ na ki fɛrɛ ti kala na.»
23 Ɛɛn fɔ, a Azayɛli wì si je wii sɔngɔrɔ wi puŋgo na. Kona, a Abinɛri wì suu sun wi njanraga ki go ki ni wa wi lara ti na, fɔ a kì furu ma yiri wa wi puŋgo na. A Azayɛli wì si wɔ ma to ma ku le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Mbele fuun ka pan mbe gbɔn le laga ŋga wìla to ma ku ki na, pe ma yere.
24 A Zhowabu naa Abishayi pè si taga Abinɛri wi na naa puro. Pàa saa gbɔn wa Ama tinndi wi na, ma yala yɔnlɔ ki yɛn na tuun. Ki tinndi wi yɛn wa Giyashi ca ki yɛsinmɛ na, wa Gabawɔn gbinri konɔ li na.
25 A Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pè si pe yɛɛ gbogolo ma taga Abinɛri wi na, ma pye ŋgbelege nuŋgba, mɛɛ kari ma saa yere tinndi wa go na.
26 Kona, a Abinɛri wì si Zhowabu wi yeri maa pye fɔ: «Pa we yaa la we yɛɛ kuun tokobi wi ni yɛɛn suyi le? Ma sigi jɛn mbe yo ki puŋgo kala li yaa tijanga wi le? Wagati wiwiin maa singi mbege yo ma maliŋgbɔɔnlɔ pe kan pe pe sefɛnnɛ pe purɔgɔ ki yaga?»
27 Kona, a Zhowabu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ndɛɛ kì pye mɛɛ ja para, leele pe se jɛn na pe sefɛnnɛ pe purɔgɔ ki yaga, pe jɛn naa pe puro fɔ sa gbɔn goto pinliwɛ ni.»
28 Kì pye ma, a Zhowabu wì si mbanlaga win, a leele pe ni fuun pè si yere ma Izirayɛli woolo pe purɔgɔ ki yaga, ma malaga ki kɔ.
29 A Abinɛri naa wi lenambala pe ni pè si tanga ki yembinɛ li ni fuun li ni ma Araba tara ti kɔn ma yiri. A pè si Zhuridɛn gbaan wì kɔn ma yiri konaa ma Bitirɔn gbunlundɛgɛ ki kɔn ma yiri ma saa gbɔn wa Mahanayimu ca.
30 A Zhowabu wì si yiri wa Abinɛri wi purɔsaga ma sɔngɔrɔ ma kari, mɛɛ leele pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ ki yan lere kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ poro la la wa Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, konaa Azayɛli wi ni.
31 Ɛɛn fɔ Davidi maliŋgbɔɔnlɔ poro la nambala cɛnmɛ taanri naa nafa taanri (360) gbo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Abinɛri wi woolo pe ni.
32 A pè si Azayɛli gboo wi lɛ ma kari wi ni, ma saa wi le wa wi to fanga ki ni, wa Betilɛɛmu ca†. A Zhowabu naa wi lenambala pe ni pè si tanga yembinɛ li ni fuun li ni. Pàa saa ye wa Eburɔn ca ki ni lalaaga ki na.

3

1 Malaga kìla mɔ jɛŋgɛ Sawuli go woolo poro naa Davidi go woolo pe sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ Davidi wo la pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ, a Sawuli go woolo poro fanŋga ko nɛɛ koo na paan.

Pinambiile mbele Davidi wìla se wa Eburɔn ca (1 Kuro 3.1-4)

2 Davidi wìla pinambiile se wa Eburɔn ca. Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa yinri Aminɔ. Wi jɔ Ahinowamu ŋa wìla yiri wa Zhizireyɛli ca wo pinambyɔ lawi.
3 Wi pinambyɔ shyɛn woo pàa pye naa yinri Kileyabu. Nabali ŋa wìla ku wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli ca wo pinambyɔ lawi. Wi pinambyɔ taanri woo pàa pye naa yinri Abisalɔmu. Wi jɔ Maaka ŋa wìla pye Geshuri† ca wunlunaŋa Talimayi wi sumborombyɔ wo pinambyɔ lawi.
4 Wi pinambyɔ tijɛrɛ woo pàa pye naa yinri Adoniya. Wi jɔ Hagiti wo pinambyɔ lawi. Wi pinambyɔ kaŋgurugo woo pàa pye

† **2:32 2.32:** 1 Sami 16.1 † **3:3 3.3:** 2 Sami 15.8; Zhozu 12.5; 13.11-13; 2 Sami 13.37-38; 14.23

naa yinri Shefatiya. Wi jɔ Abitali wo pinambyɔ lawi.
5 Wi pinambyɔ kɔgɔlɔni woo pàa pye naa yinri Yitireyamu. Davidi wì jɔ Egila wo pinambyɔ lawi. Pinambiile mbele Davidi wìla se maa ta wa Eburɔn ca poro la wɛlɛ yɛɛn.

Abinɛri wìla laga Sawuli go woolo pe na ma taga Davidi wi na

6 Ma malaga ki ta Sawuli go woolo poro naa Davidi go woolo pe sɔgɔwɔ, Abinɛri wìla fanŋga ta wa Sawuli go woolo pe sɔgɔwɔ fɔ jɛŋgɛ.
7 Ma si yala Sawuli wìla jɛlɛ wa lɛ maa tɛgɛ, pàa pye naa yinri Irizipa. Wi nɔ pàa pye naa yinri Aya. Pilige ka, a Ishiboshɛti wì si Abinɛri wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si saa sinlɛ na to wi cɛnfɔ wi ni†?»
8 A Abinɛri wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ Ishiboshɛti wi sɛnrɛ ti kala na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma yɛn naga jate mi yɛn pyɔn mbe saa tunŋgo piin Zhuda cɛnlɛ woolo pe kan wi le? Mì kajɛŋgɛ pye ma to Sawuli wi go woolo pe kan, naa wi nɔsepiile konaa wi wɛnnɛ pe kan. Mi sila ma le Davidi wi kɛɛ. Kooŋga nala ma yɛn nala jɛrɛgi ki jɛlɛ ŋa wi wogo na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ na lɛ Davidi wi yeri, na mii ki kala li pye mbeli yɔn fili wi kan, pa li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na, li ka taga ko na naa bere.
10 Làa yo fɔ li yaa wunluwɔ pi shɔ Sawuli go woolo pe yeri, mbe Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na, mbege lɛ wa Dan ca ki na fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na†.»
11 Kì pye ma, Ishiboshɛti wi sila ya mbe sɛnpyɔ nuŋgba wo yo Abinɛri wi ni, katugu wìla pye na fyɛ wi yɛgɛ.
12 A Abinɛri wì si leele tun wa Davidi wi yeri ma yo pe saa pye fɔ: «Tara ti yɛn ambɔ woro na mboro ma? Yɔn finliwɛ le na ni, pa mi yaa ma saga mbe Izirayɛli woolo pe ni fuun pe pye pe taga ma na.»
13 A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔn. Mi yaa yɔn finliwɛ le ma ni. Ɛɛn fɔ mi yɛn na kala nuŋgba yɛnri ma yeri, lo yɛn fɔ maga ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ, na mɛɛ pan Sawuli wi sumborombyɔ Mikali† wi ni.»
14 Kona, a Davidi wì si leele tun wa Sawuli wi pinambyɔ Ishiboshɛti wi yeri, pe saa pye fɔ: «Na jɔ Mikali wi kan na yeri, wo ŋa mìla Filisiti tara fɛnnɛ nambala cɛnmɛ gbo ma pe nama sɛɛrɛ ti tɛgɛ maa pɔri we†.»
15 A Ishiboshɛti wì si ti a pè saa wi lɛ wa wi pɔlɔ Palitiyɛli wi yeri. Palitiyɛli wìla pye Layishi wi pinambyɔ.
16 A wi pɔlɔ wì si taga wi na, na gbele fɔ ma saa gbɔn wa Bahurimu ca. Kona, a Abinɛri wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ maa kee.» A wì si sɔngɔrɔ ma kari.
17 A Abinɛri wì si Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe yeri ma pe pye fɔ: «Maga lɛ wa, yàa pye na jaa Davidi wi pye ye wunlunaŋa,
18 koni yoo tɛgɛ ye wunluwɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para wi wogo na ma yo fɔ: ‹Na tunmbyee Davidi wo mi yaa tɛgɛ mbe Izirayɛli, na woolo pe shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ konaa pe juguye pe ni fuun pe kɛɛ.› »
19 A Abinɛri wì si saa ki sɛnrɛ nuŋgba ti yo Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe kan. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Eburɔn ca, ŋga Izirayɛli woolo pàa yo ma yere ki na konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ wolo pe ni, ma saa ki yɛgɛ yo Davidi wi kan.
20 Abinɛri wìla saa gbɔn wa Eburɔn ca wa Davidi wi na, wo naa nambala nafa ni. A Davidi wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ Abinɛri naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe kan.

† **3:7 3.7:** Mbe sinlɛ wunlunaŋa wi jɔ wi ni ko la pye naga nari fɔ wunluwɔ po maa jaa. † **3:10 3.10:** Maga logo mbege lɛ wa Dan ca ki na fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na ko kɔrɔ wo yɛn mbe lɛ Izirayɛli tara ti go ŋga na mbe sa gbɔn go ŋga na, 1 Sami 15.28. † **3:13 3.13:** 1 Sami 18.20-30; 25.44 † **3:14 3.14:** 1 Sami 18.25-27

21 Kona, a Abinɛri wì si Davidi wi
pye fɔ: «Mi yaa yiri mbe sa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe gbogolo wunlu-
naŋa, na tafɔ ma kan, jaŋgo pe yɔn
finliwɛ le ma ni, ma yaa pye Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe go na paa yɛgɛ
ŋga na kɔ̀ɔn ndanla we.» A Davidi
wì si Abinɛri wi yaga, a wì sɔngɔrɔ
ma kari yɛyinŋge na.

Zhowabu wìla Abinɛri wi gbo

22 Sanni jɛnri, Davidi wi lenam-
bala poro naa Zhowabu wi ni, pè
si yiri malaga ka na ma yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ koli ma pan ti ni. Ɛɛn fɔ,
Abinɛri wi sila pye wa Eburɔn ca wa
Davidi wi yeri, katugu Davidi wìla
wi yaga, a wì kari yɛyinŋge na.
23 Naa Zhowabu naa wi lenambala
pe ni fuun pe ni pàa kaa pan, a pè
sigi sɛnrɛ ti yo wi kan fɔ: «Nɛri
pinambyɔ Abinɛri wì pan laga wun-
lunaŋa wi yeri, a wùu yaga wì kari
yɛyinŋge na.»
24 Kona, a Zhowabu wì si kari wa
wunlunaŋa wi yeri, ma suu pye fɔ:
«Yiŋgi kala ma pye yɛɛn? Wele,
Abinɛri wì pan laga ma yeri, yiŋgi
na, a mà suu yaga, wì sɔngɔrɔ ma
kari yinŋge?
25 Nɛri pinambyɔ Abinɛri ŋa
maa jɛn gbari? Wì pan mbɔɔn
kanŋgalɔmɔ pi jɛn konaa mbɔɔn
kapyegele ke ni fuun ke jɛn.»
26 A Zhowabu wì si yiri wa Davidi
wi yeri, mɛɛ saa leele tun, a pè taga
Abinɛri wi na ma saa wi yigi konɔ,
wa Sira tɔnmɔ titɛgɛ ki tanla, mɛɛ wi
pye ma yo wi sɔngɔrɔ wi pan. Ɛɛn
fɔ Davidi wi sila ki kala jɛn.
27 Naa Abinɛri wìla kaa sɔngɔrɔ
ma pan wa Eburɔn ca, a Zhowabu
wì si yiri wi ni kanŋgaga na, ma ye
wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki ni ndɛɛ
wi yaa sɛnrɛ yo wi kan larawa. A
Zhowabu wì suu sun wa wi lara ti
na maa gbo, ma ta ma wi nɔsepyɔ
Azayɛli wi kunwɔ pi kayaŋga wɔ†.
28 Ko puŋgo na, a Davidi wì sigi
logo, mɛɛ yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi
jɛn ma yo mi naa na wunluwɔ pi ni
we yɛn jɛrɛgisaga fu Nɛri pinambyɔ
Abinɛri wi gbokala li wogo na.
29 Yɛnŋɛlɛ sa ti Abinɛri wi kunwɔ
pi go kala li to Zhowabu naa wi go
woolo pe ni fuun pe na. Fyominge
fɔ, nakoma yayɛnwɛ fɔ, nakoma ŋa
wi ma gbɔw na tanri kanŋgala na,
nakoma ŋa pe ma gbo tokobi ni,
nakoma ŋa wila yaakara ta, wa ka
ka la wa wi go ki ni fɔ sanga pyew†.»
30 Pa Zhowabu naa wi nɔsepyɔ
Abishayi wi ni, pàa Abinɛri wi
gbo yɛɛn, katugu wìla pe nɔsepyɔ
Azayɛli wi gbo wa malaga ŋga pàa
gbɔn wa Gabawɔn ca ki ni†.
31 Kona, a Davidi wì si Zhowabu
wo naa leele mbele fuun pàa pye
wi ni pe pye fɔ: «Ye ye yaripɔrɔ ti
walagi, ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le,
ye Abinɛri wi kunwɔ pi gbele. Ye
keli gboo wi yɛgɛ.» A wunlunaŋa
Davidi wo nɛɛ tanri gboo kɛsu wi
puŋgo na.
32 Pàa Abinɛri wi le wa Eburɔn ca.
A wunlunaŋa Davidi wi nɛɛ gbele
ŋgbanga wa Abinɛri wi fanga ki na.
A leele pe ni fuun pe nɛɛ gbele fun.
33 A wunlunaŋa wì sigi kunwɔ
yurugo ŋga ki kɔ Abinɛri wi kan ma
yo fɔ:

«Mɛlɛ a Abinɛri wì si ku paa yɛgɛ
ŋga na tipege pyefɔ ma ku
we?
34 Pe sila ma kɛyɛn yi pɔ.
Pe sila sɔɔn le ŋgbɛɛrɛ na.
Ma sigi ta mà to paa yɛgɛ ŋga na lere
ma to lepeele kɛɛ we.»

Kona, a leele pe ni fuun pe nɛɛ
gbele Abinɛri wi kan naa fɔnŋgɔ.
35 Ko puŋgo na, a leele pe ni fuun
pè si fulo wa Davidi wi tanla maa
ŋgbanga ma yo wi ka sanni yɔnlɔ
ki sa to. Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si wugu
ma yo fɔ: «Na mi ka yaakaga le wa
na yɔn, nakoma mbe yaraga ka yɛgɛ
ka, na yɔnlɔ ki fa to, pa Yɛnŋɛlɛ li
jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»
36 Ŋga Davidi wìla pye, leele pe ni
fuun pàa ki logo mɛɛ yɛnlɛ ki na.

† **3:27 3.27:** 2 Sami 2.23 † **3:29 3.29:** 1 Wunlu 2.5-6,28-35 † **3:30 3.30:** 2 Sami 2.18-23

Wunlunaŋa wi kapyege ki ni fuun kìla leele pe ndanla.

37 Ki pilige ki ni, a leele pe ni fuun,
naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè
sigi jɛn ma yo wunlunaŋa wo ma
wìla konɔ kan, a pè Nɛri pinambyɔ
Abinɛri wi gbo.
38 A wunlunaŋa wì suu tunmby-
eele pe pye fɔ: «Ye sigi jɛn mbe yo
fɔ fanŋga fɔ naa togbɔɔ wa to nala
laga Izirayɛli tara wi le?
39 Mi wo na, ali mbege ta pè sinmɛ
kpoyi wo na na mala tɛgɛ wun-
luwɔ, na fanŋga kì kologo nala. Ki
leele mbele yɛɛn, Zeruya pinambiile
wele, pè wɛli ma wɛ na na, mi se ya
pe kala li ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li lepee
wi sara mbe yala wi tipewe pi ni.»

4

Pàa Ishiboshɛti wi gbo

1 Naa Sawuli pinambyɔ Ishi-
boshɛti wìla kaa ki logo ma yo
Abinɛri wì ku wa Eburɔn ca, a fyɛrɛ
gbɔrɔ si Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yigi.
2 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye teele
shyɛn la pye Sawuli pinambyɔ Ishi-
boshɛti wi yeri. Pàa pye na nuŋgba
yinri Baana, na sanŋa wi yinri Erek-
abu. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa
Irimɔ wo pinambiile la wɛlɛ ma yiri
wa Beerɔti ca ki ni. Beerɔti ca kìla
pye na jate Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
poro wogo,
3 katugu Beerɔti ca woolo pàa fe
ma saa cɛn wa Gitayimu ca. Pe
setirige piile pe yɛn wa fɔ ma pan
ma gbɔn nala.
4 Pinambyɔ nuŋgba la pye Sawuli
pinambyɔ Zhonatan wi yeri, pàa pye
naa yinri Mefiboshɛti. Wi tɔɔrɔ ti
shyɛn tìla pye ma jɔgɔ wi na. Pàa
Sawuli naa Zhonatan pe kunwɔ pi
sɛnrɛ logo sanga ŋa ni ma yiri wa
Zhizireyɛli ca, kìla yala Mefiboshɛti
wì ta yɛlɛ kaŋgurugo. Jɛlɛ ŋa wìla
pye wi gbegelefɔ, a wì suu lɛ mbe fe
wi ni, ɛɛn fɔ naa wìla pye na fyɛɛlɛ,
a pyɔ wì si shɔ ma to wi yeri, a wi
tɔɔrɔ tì si jɔgɔ†.
5 Beerɔti ca fɛnnɛ naŋa Irimɔ
wi pinambiile shyɛn Erekabu naa
Baana pè si kari wa Ishiboshɛti wi
go yɔnlɔfugo ki na. Wò la pye ma
sinlɛ na wogo.
6 Pàa ye ma kari fɔ wa go ki nan-
dogomɔ, maga pye ndɛɛ pe yaa sa
bile lɛ. A pè si Ishiboshɛti wi sun wa
wi lara ti na maa gbo. Ko puŋgo na,
a Erekabu naa wi nɔsepyɔ lenaŋa
Baana wi ni, pè si yiri ma fe.
7 Pàa ye wa go ki ni sanga ŋa
ni, Ishiboshɛti wìla pye ma sinlɛ na
wogo wa wi sinlɛyaraga ki na, wa
wi yumbyɔ ŋa wi maa sinlɛ wi ni. A
pè suu sun maa gbo, maa go ki kɔw,
mɛɛ ki lɛ ma Araba tara konɔ li lɛ,
ma tanga ki yembinɛ li ni fuun li ni.
8 A pè si kari Ishiboshɛti wi go
ki ni wunlunaŋa Davidi wi kan wa
Eburɔn ca, mɛɛ wi pye fɔ: «Wele,
ma jugu Sawuli ŋa wìla pye na
jaa mbɔɔn gbo, wi pinambyɔ Ishi-
boshɛti wi go ki ŋga. Wunlunaŋa,
na tafɔ, kapege ŋga Sawuli wìla pye
ma na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi fɔgɔ tɔn
wo naa wi setirige piile pe na nala.»
9 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si Beerɔti
ca fɛnnɛ naŋa Irimɔ wi pinambiile
Erekabu naa Baana pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo, lo lìlan shɔ jɔlɔgɔ ki ni fuun
ki ni.
10 Lere ŋa wìla pan ma Sawuli
wi kunwɔ pi yo na kan maga yan
wì sɛntanra yo na kan, mìla ti a
pòo yigi maa gbo wa Zikilagi ca. Ki
pyewe pi na ma, mùu sara ma yala
wi sɛntanra ti yowo pi ni†.
11 Na mì ko pye ma, ki yaa pye
mɛlɛ lepeele pele mbe si sa lesinŋɛ
wa gbo wa wi go, wi sinlɛyaraga ki
na, mi ka si ka wi kunwɔ pi fɔgɔ
yewe ye na, mbe ye tɔngɔ mbe ye
wɔ laga tara ti na?»
12 A Davidi wì si konɔ kan wi
lenambala pe yeri ma yo pe pe gbo.
A pè si pe kɛyɛn naa pe tɔɔrɔ ti
kɔɔnlɔ, mɛɛ saa pe toto wa Eburɔn

† **4:4 4.4:** 2 Sami 9.3 † **4:10 4.10:** 2 Sami 1.1-16

ca tɔnmɔ wege ki yɔn na. Ko puŋgo na, a pè si Ishiboshɛti wi go ki lɛ ma saa ki le wa Abinɛri fanga ki ni wa Eburɔn ca.

DAVIDI WILA PYE IZIRAYƐLI CƐNGƐLƐ KE NI FUUN KE WUNLUWƆ

5

5–6

Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa Davidi wi pye pe wunlunaŋa (1 Kuro 11.1-9; 14.1-7)

1 Kona, a Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun kè si kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa Eburɔn ca, ma suu pye fɔ: «Wele, we yɛn ma cɛnlɛ woolo, ma pye kasanwa nuŋgba ma ni.

2 Wagati ŋa wì toro wi ni, sanga ŋa ni Sawuli wìla pye we wunlunaŋa, mboro màa pye na Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sinni wa malaga na kee na paan pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ma pye fɔ: ‹Ma yaa kaa Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinni konaa mbe cɛn pe go na.› »

3 Kona, a Izirayɛli lelɛɛlɛ pè si kari wa Davidi wi yeri wa Eburɔn ca, a wì si yɔn finliwɛ le pe ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Eburɔn ca. A pè si sinmɛ kpoyi wo Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na.

4 Davidi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na.

5 Wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn naa yeŋge kɔgɔlɔni pye wunluwɔ pi na Zhuda cɛnlɛ li go na wa Eburɔn ca, mɛɛ yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca, Izirayɛli cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun naa Zhuda cɛnlɛ li go na†.

6 Wunlunaŋa Davidi wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pè si kari sa to Zhebusi† cɛnlɛ woolo pe na wa Zheruzalɛmu ca, poro pàa pye ma cɛn wa tara ti ni. A pè si Davidi wi pye fɔ: «Ma se ye laga we ca, katugu fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ poro yɛrɛ yaa ye purɔ mbe ye sɔngɔrɔ.» Ko la pye naga nari fɔ Davidi wi se ya ye wa ca ki ni fyew.

7 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si malaga sigeca ŋga wa Siyɔn yanwiga ki na ki shɔ maga ta, ko pe yinri Davidi ca ye.

8 Ki pilige ki ni, a Davidi wì sho fɔ: «Lere ŋa fuun wila jaa mbe ya Zhebusi cɛnlɛ woolo pe ni, tɔnmɔ pìla fuun tɔnmɔ foŋgologo ŋga ni wa tara ti nɔgɔ na yiin wa ca nawa, wi sa toro wa ki ni wi sanla mbɛnfɛnnɛ pe gbo, ki jejɔgɔlɔ fɛnnɛ naa ki fyɔɔnlɔ wele.» Kona, a pè sigi sɛnrɛ ti lɛ nari yuun fɔ: «Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ naa fyɔɔnlɔ pe se ye wa we Fɔ wi go ki ni.»

9 A Davidi wì si cɛn wa ki malaga sigeca ki ni, mɛɛ ki mɛgɛ taga naga yinri «Davidi ca». A wì si yinrɛ kan maga maga, maga lɛ wa Milo laga ki na ma kari wa ca nawa pi yeri.

10 Davidi wìla pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ suyi. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ làa pye wi ni.

11 Kona, a Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wì si leele torogo wa Davidi wi yeri, naa sɛdiri tire ni, naa tire tɛfɛnnɛ naa go sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ ni, a pè saa wunluwɔ go kan Davidi wi kan†.

12 Kona, a Davidi wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi gbegele maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na, konaa maa wunluwɔ pi mɛgɛ ki yirige Izirayɛli, li woolo wele pe kala na.

13 Davidi wi yiriŋgɔlɔ wa Eburɔn ca ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, a wì si jɛɛlɛ pele yɛgɛ lɛ ma tɛgɛ konaa ma pele pɔri wa Zheruzalɛmu ca. A wì si pinambiile naa sumborombiile pele yɛgɛ se naa.

14 Piile mbele wìla se wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti nda: Shamuwa, naa Shobabu, naa Natan, naa Salomɔ,

† **5:5 5.5:** 1 Wunlu 2.11; 1 Kuro 3.4; 29.27 † **5:6 5.6:** Zhozu 15.63; Kiti 1.21 † **5:11 5.11:** Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wo wìla pye wunlunaŋa koŋgbanŋa ŋa wìla yiri tara ta yɛgɛ ni ma yɛnlɛ Davidi wi wunluwɔ pi na; Eza 23.1.

15 naa Yibari, naa Elishuwa, naa
Nefɛgi, naa Yafiya,
16 naa Elishama, naa Eliyada
konaa Elifelɛti.

Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni

17 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa
ki logo ma yo pè sinmɛ kpoyi wo
Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ
Izirayɛli tara ti go na, a pe ni fuun
pè si yiri wi kɔrɔgɔ malaga ni. Naa
Davidi wìla kaa ki logo, a wì si pan
wa wi malaga sigeca ki ni†.
18 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari ma
saa jaraga wa Erefayi gbunlundɛgɛ
ki ni†.
19 Kona, a Davidi wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mbe ya
kari sa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na le?
Ma yaa pe le na kɛɛ le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Davidi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ta kee ma sa to
pe na, katugu mi yɛn na Filisiti tara
fɛnnɛ pe nii ma kɛɛ, kiga kaa ma
kɔɔn shyɛn.»
20 Kona, a Davidi wì si kari ma
saa gbɔn wa Baali Perazimu† laga ki
na, ma Filisiti tara fɛnnɛ pe tɔngɔ
wa ki laga ki ni, mɛɛ yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tulugo wɔ wa na juguye
pe ŋgbeleye yi ni wa na yɛgɛ, paa
yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa tɔnmɔ
foŋgologo wɔ we.» Ko kala na pège
laga ki mɛgɛ taga naga yinri Baali
Perazimu.
21 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si fe ma
pe yarisunndo ti yaga le ki laga ki
na. A Davidi naa wi woolo pe ni pè
siri lɛ ma kari ti ni.
22 Pilige ka naa, a Filisiti tara fɛnnɛ
pè si kari ma saa jaraga wa Erefayi
gbunlundɛgɛ ki ni.
23 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe naa ŋga wila daga mbe pye ki
ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Maga ka sin kpaara sa
to pe na. Ɛɛn fɔ, ma surugu ma toro
wa pe puŋgo na, ma sa yiri pe na wa
muriye tire ti yɛsinmɛ na.
24 Na maga kaa tangala nuru wa
ki muriye tire ti go na sanga ŋa ni,
pa kona ma yiri maa fyɛɛlɛ ma kee
ma sa to pe na, kona mà jɛn mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn na tanri ma
yɛgɛ mbe sa malaga gbɔn Filisiti tara
fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo
pe ni.»
25 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Davidi
wi kan, a wì sigi pye, mɛɛ ya Filisiti
tara fɛnnɛ pe ni, maga lɛ wa Geba†
ca fɔ ma saa gbɔn wa Gezɛri ca ki
na.

6

Pàa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca

1 Kona, a Davidi wì si Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun
pe gbogolo naa fɔnŋgɔ. Pàa pye
nambala waga nafa ma yiri kɛ (30
000).
2 A Davidi wo naa leele mbele
fuun pàa pye wi ni, pè si yiri wa
Baale ca†, wa Zhuda tara ma kari sa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe
pan wi ni, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki yɛn na
yinri wi na we; lo na li yɛn ma cɛn
wa sherubɛnye shyɛn pe sɔgɔwɔ wa
yɔn finliwɛ kɛsu wi go na we.
3 A pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi lɛ wa Abinadabu go ki ni,
kìla pye wa tinndi wi na, maa le
wotoro fɔnŋɔ wa ni ma kari wi ni.
Abinadabu wi pinambiile shyɛn Uza
naa Ayo poro pàa pye na wotoro
fɔnŋɔ wi yɛgɛ sinni na kee.
4 Pàa wi lɛ ma yiri wi ni wa
Abinadabu wi go wa tinndi wi na.
Uza wìla pye na tanri Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi kanŋgaga na na kee,
a Ayo wo nɛɛ tanri wa kɛsu wi yɛgɛ.

† **5:17 5.17:** 1 Sami 22.1; 1 Sami 23.14 † **5:18 5.18:** Zhozu 15.8; 18.16 † **5:20 5.20:** Eburuye sɛnrɛ ti ni maga logo Baali Perazimu ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tuuro wɔfɔ. Ye wele wa Eza 28.21laga ki na. † **5:25 5.25:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ pele ni, pe maa Geba ca ki yinri Gabawɔn (1 Kuro 14.16). † **6:2 6.2:** Ki yaa pye Baale ca ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Kiriyati Yeyarimu (Zhozu 15.60; 18.14; 1 Sami 6.21; 1 Sami 7.1; 1 Kuro 13.1-6).

5 Davidi naa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe ni pàa pye na yɔgɔri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, na
yarigbɔnrɔ nda pe gbegele sipirɛsi
tire ni ti cɛnlɛ pyew ta gbɔɔn, to ti
yɛn ŋgɔniye, konaa juruye, ma pinlɛ
pimbigile, naa shɛgɛshɛgɛye konaa
weere ni.
6 Naa pàa ka saa gbɔn wa Nakɔn
yarilire sunsaga ki na, a Uza wì
suu kɛɛ ki sanga ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi yigi, katugu nɛrɛ tìla
wɔnri wi ni.
7 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa
ŋgban Uza wi ni fɔ jɛŋgɛ. A lì suu
gbɔn wi wamalaga ki kala na, a wì
si ku le Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi tanla.
8 A Davidi wì si nawa ŋgban,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa
ŋgban ma Uza wi gbo. A pè sigi laga
ki mɛgɛ taga naga yinri Perɛzi Uza†
ali ma pan ma gbɔn nala.
9 A Davidi wì si fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ ki pilige ki ni, mɛɛ yo fɔ:
«Mɛlɛ mbee kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa na go?»
10 Wi sila yɛnlɛ mbe kari Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa
wi go, wa Davidi ca ki ni. Ɛɛn fɔ, a
wì si ti a pè kari ma saa wi tɛgɛ wa
Gati ca fɛnnɛ naŋa Obɛdi Edɔmu† wi
go.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wìla yeŋge taanri pye wa Gati ca
fɛnnɛ naŋa Obɛdi Edɔmu wi go. A
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Obɛdi
Edɔmu naa wi go woolo pe ni fuun
pe na.

Pàa ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Davidi ca

12 Kona, a pè si saa ki yo wunlu-
naŋa Davidi wi kan ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì duwaw Obɛdi Edɔmu go
woolo konaa wi kɛɛ yaara ti ni fuun
ti na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
ŋa wa wi go wi kala na.» Kona, a
Davidi wì si yiri ma konɔ li lɛ ma saa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa
Obɛdi Edɔmu wi go, na yɔgɔri ma
kari wi ni fɔ wa Davidi ca ki ni.
13 Leele mbele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi tugo, naa
pàa kaa tanga ma yɔngɔlɔ kɔgɔlɔni
kɔgɔlɔni pye, a pè si yere. A Davidi
wì si napɔlɔ nuŋgba wɔ saraga naa
napige ŋga kì tɔrɔ ki nuŋgba ni.
14 Davidi wìla pye na yoo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wi fanŋga ki
ni fuun ki ni. Efɔdilɛn jese woo la
pye wi na.
15 Davidi wo naa Izirayɛli woolo
pe ni, pa pàa kari Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni yɛɛn,
na jɔrɔgi nayinmɛ ni konaa na
mbaanra wiin.
16 Ɛɛn fɔ, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wìla kaa na yiin
wa Davidi ca sanga ŋa ni, a Sawuli
sumborombyɔ Mikali wì si wele wa
fenɛtiri wi ni, mɛɛ wunlunaŋa Da-
vidi wi yan wila yoo na yeni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kona, a wì
si Davidi wi tifaga wa wi kotogo ki
na.
17 Pàa kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi ni, mɛɛ saa wi tɛgɛ
wa wi tɛgɛsaga, wa paraga go ŋga
Davidi wìla kan wi kan ki nando-
gomɔ. A Davidi wì si saara sogoworo
naa nayinmɛ saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri.
18 Naa Davidi wìla kaa saara so-
goworo to naa nayinmɛ saara ti wɔ
ma kɔ, a wì si duwaw pye leele pe
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li mɛgɛ ki na.
19 A wì si buru nuŋgba nuŋgba,
naa kafɔrɔ† konaa ɛrɛzɛn piwara
shashara nuŋgba nuŋgba kankan
Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi
yeri, ki nambala naa ki jɛɛlɛ. Ko
puŋgo na, a leele pè si sɔngɔrɔ ma
kari pe yinrɛ.

† **6:8 6.8:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Perɛzi Uza ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Gbɔnrɔ nda tìla Uza gbɔn.
† **6:10 6.10:** Ki yaa pye Obɛdi Edɔmu wìla pye Levi cɛnlɛ woolo wo wa, ma yiri wa Gati Irimɔ ca, wa Dan cɛnlɛ woolo pe tara (1 Kuro 13.13; 15.18-24; 16.5; 26.4-8,15; 2 Kuro 25.24). † **6:19 6.19:** Eburuye sɛnrɛ ti ni ŋga kì kanŋga ma yo *kafɔrɔ* ki kɔrɔ wi woro ma filige; ki kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ tamari tige pire gato. † **6:20 6.19-20:** 1 Kuro 16.43

20 A Davidi wì si sɔngɔrɔ ma kari
wa wi go mbe sa duwaw pye wi
go woolo pe kan†. A Sawuli sum-
borombyɔ Mikali wì si yiri maa fili,
mɛɛ wi pye fɔ: «Nala wo ni, Izirayɛli
tara wunlunaŋa wi gbɔgɔwɔ ta fasi,
naa wùu yɛɛ pagala wi kulonambala
naa wi kulojaala pe yɛgɛ na we, paa
yɛgɛ ŋga na lere faa ma kaa wi yɛɛ
pagala we.»
21 A Davidi wì si Mikali wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na
lìlan wɔ, a na kala lì gbɔgɔ li yeri
ma wɛ ma to naa wi go woolo pe na,
mala tɛgɛ Izirayɛli, li woolo pe go na,
lo mì yɔ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
22 Mi yɛn na jaa mbanla yɛɛ go
sogo mbe wɛ ŋga ko na naa bere,
konaa mbanla yɛɛ tirige, ɛɛn fɔ
konaa ki ni fuun kulojaala mbele
maa para pe sɛnrɛ na, pe yaa lanla
gbogo.»
23 Kì pye ma, Sawuli sum-
borombyɔ Mikali wi sila pyɔ se fɔ
ma saa ku.

YƐNŊƐLƐ LAA YƆN FƆGƆLƆ LƐ DAVIDI WI YERI

7

7.1-29

Davidi wìla pye naga jate mbe shɛrigo gbɔgɔ kan Yɛnŋɛlɛ li kan

1 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa wun-
lunaŋa Davidi wi shɔ wi juguye
mbele fuun pàa pye maa maga pe
kɛɛ, a wì si cɛn wa wi wunluwɔ go
ki ni yɛyinŋge na.
2 Pilige ka, a wunlunaŋa wì si
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi
pye fɔ: «Wele, mi yɛn ma cɛn
wunlumbolo go tiyɔngɔ ni, ŋga pè
gbegele sɛdiri tire ni, ma si yala
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo yɛn
ma tɛgɛ paraga go ni.»
3 A Natan wì si wunlunaŋa wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ŋga fuun ma yɛn
na jate wa ma nawa, kari ma saga
pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma
ni.»
4 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para Natan wi ni maa
pye fɔ:
5 «Kari ma saga yo na tunm-
byee Davidi wi kan fɔ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pa mi yo yɛɛn: ‹Mboro ma
daga mbe go kan mi kan, mbe cɛn
wa ki ni le?
6 Mà jɛn maga lɛ mì Izirayɛli woolo
pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan
ma gbɔn nala, mi fa cɛn go kpɛ ni
gbɛn. Ɛɛn fɔ mìla pye na yanri na
toro Izirayɛli woolo pe ni, paraga go
kìla pye na cɛnsaga.
7 Mbanla ta wa Izirayɛli woolo
pe sɔgɔwɔ, pè tanga ma toro laga
ŋga fuun na, Izirayɛli cɛngɛlɛ teele
mbele mìla wɔ paa Izirayɛli, na
woolo pe yɛgɛ sinni, wiwiin mìla ki
yo wi kan fɔ wi sɛdiri go kan na kan
paa na gbogo wa ki ni?›
8 Koni, kari ma saga yo na tunm-
byee Davidi wi kan, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, lì yo fɔ:
‹Muwi mì saa ma lɛ wa yaayoro
kɔnrisaga ki ni, wa simbaala pe
puŋgo na, jaŋgo ma pye Izirayɛli, na
woolo wele, pe yɛgɛ sinvɔ†.
9 Mìla pye ma ni ma kapyegele ke
ni fuun ke ni. Mɔ̀ɔ juguye pe ni fuun
pe purɔ ma pe yirige wa ma yɛgɛ. Mi
yaa ma mɛgɛ ki gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga
na mɛgbɔgɔfɛnnɛ mbele pe yɛn laga
tara na pe wogo ki yɛn.
10 Mi yaa tara kan Izirayɛli, na
woolo pe yeri. Mi yaa pe gbegele
mbe pe tɛgɛ, jaŋgo pe cɛn wa ti ni.
Yaraga se ka fyɛrɛ wa pe na naa.
Lepeele pe se ka pe jɔlɔ naa paa yɛgɛ
ŋga pàa pye naga piin faa we,
11 paa wagati ŋa wì toro faa kìla
pye yɛgɛ ŋga na ki yɛn, a mì kiti
kɔnfɛnnɛ tɛgɛ Izirayɛli, na woolo pe
go na. Mi yaa ma shɔ ma juguye pe
ni fuun pe yeri, mbe wogosaga kan
ma yeri. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa
setirige piile kan ma yeri†.

† **7:8 7.8:** 1 Sami 16.11 † **7:11 7.11:** Mi yaa setirige piile kan ma yeri ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mi yaa ti ma setirige piile pe pye wunlumbolo.

12 Na ma kusanga wiga ka gbɔn,
a ma ku ma taga wa ma tɛlɛye pe
na, mi yaa mboro jate ma setirige
pyɔ wa wɔ mboo tɛgɛ wunluwɔ pi
na ma yɔnlɔ. Mi yaa wi wunluwɔ pi
kan yeresaga ni.
13 Wo wi yaa ka go kan na kan. Mi
yaa kaa wunluwɔ pi kan yeresaga ni
fɔ sanga pyew†.
14 Mi yaa ka pye wi to, wi yaa ka
pye na pinambyɔ. Na wiga kapege
pye, mi yaa wi koro leele pe korowo
pi na, mbe jɔlɔgɔ wa wi na paa yɛgɛ
ŋga na leele pe maa ki piin pe piile
pe na we†.
15 Ɛɛn fɔ mi se kanla kagbaraga ki
yaga wi kanŋgɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na
mìla ki yaga Sawuli wi kanŋgɔlɔ we,
wo ŋa mùu purɔ maa laga wa, ma
cɛnsaga kan ma yeri†.
16 Wunluwɔ pi se ka kɔ wa ma go
ki ni fɔ sanga pyew. Ma wunluwɔ
pi yaa yeresaga ta mbe koro wa fɔ
sanga pyew.› »
17 A Natan wì si saa ki sɛnrɛ ti ni
fuun konaa ki yariyanra ti ni fuun ti
yɛgɛ yo Davidi wi kan.

Davidi wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ

18 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si
kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
ma yo fɔ: «E we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mi yɛn ambɔ fɔ? Na go woolo pe
woro yaraga ka maga cɛnsaga ŋga
ki kan na yeri.
19 Ɛɛn fɔ, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ŋga mà pye makɔ ko sɔɔn yɛnlɛ tin
bere, fɔ a ma yɛn na para mi ŋa ma
tunmbyee na go woolo pe wagati ŋa
wila paan wa lege wi sɛnrɛ na. We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa sɛnwee, mà
yɛnlɛ naga kagala ke yuun na kan.
20 E we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi
Davidi mi yaa yiŋgi yo ma kan naa,
mbe sa wɛ ŋga ko na? Mboro jate,
mi ŋa ma tunmbyee, màla jɛn.
21 Ma sɛnrɛ to naa ma nandanwa
kala li kala na, màga kagbɔgɔlɔ
ŋgele ke pye ma ke naga mi ŋa ma
tunmbyee na na.
22 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ
pi yɛn ma woo. Katugu lere wo wa
woro wa paa ma yɛn. Yɛnŋɛlɛ lo la
yɛgɛ woro wa naa mboro puŋgo na,
paa yɛgɛ ŋga na wè yiri naga nuru
we.
23 Cɛnlɛ liliin li yɛn laga tara ti na,
na li yɛn paa Izirayɛli, ma woolo pe
yɛn? Yɛnŋɛlɛ, a mà pan ma pe go
shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe lejɔlɔgɔ
konaa pe yarisunndo ti kɛɛ, mbe
pe pye ma woolo. Mà pe mɛgɛ
ki yirige, mà kagbɔgɔlɔ pye pe kan
konaa kafɔnŋgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ni
wa ma tara ti ni†.
24 Mà fanŋga kan Izirayɛli, ma
woolo pe yeri, jaŋgo pe pye ma
woolo fɔ sanga pyew. Mboro jate,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, a mà pye pe Yɛnŋɛlɛ.
25 «Koni we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
sɛnrɛ nda mà yo mi ŋa ma tun-
mbyee na kanŋgɔlɔ konaa na go
woolo pe kanŋgɔlɔ, mari yigi fɔ
sanga pyew, maga kagala ke pye ma
yala ma sɛnyoro ti ni.
26 Jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe pye ma
woo fɔ sanga pyew konaa leele paa
ki yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, lo li yɛn Izirayɛli woolo
pe Yɛnŋɛlɛ le;› jaŋgo mi Davidi
ŋa ma tunmbyee, na go woolo pe
fanŋga ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
27 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ,
mboro jate màga kagala ke naga
mi ŋa ma tunmbyee na na, ma yo
fɔ: ‹Mi yaa wunlumbolo setirige kan
ma yeri.› Ko kala kì ti mì kotogo ta
maga yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri ma yeri.
28 «Koni we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ le. Ma
sɛnyoro ti yɛn kaselege. Mboro
màga yɔn fɔlɔ kɔn mbege kajɛŋgɛ

† **7:13 7.13:** 1 Wunlu 6 † **7:14 7.14:** 2 Korɛn 6.18; Ebu 1.5 † **7:15 7.15:** 1 Sami 15.28 † **7:23 7.23:** Eburuye sɛnrɛ ti ni ki vɛrise ŋa wi logowo pi yɛn ma ŋgban. Wi mbe ya kanŋga naa fɔ: A mà pan ma pe go shɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe lejɔlɔgɔ ki kɛɛ mbe pe pye ma woolo. Mà pe mɛgɛ ki yirige, mà kagbɔgɔlɔ pye pe kan konaa kafɔnŋgɔlɔ fyɛrɛ wogolo ni, jaŋgo mbe cɛngɛlɛ kele yɛgɛ purɔ koro naa ke yarisunndo ti ni, mbe ke yirige wa pe yɛgɛ (1 Kuro 17.21).

ŋga ki pye mi ŋa ma tunmbyee na kan.
29 Koni, ki yaga ma duwaw mi
ŋa ma tunmbyee na setirige ki na,
jaŋgo ki koro wa sanga pyew ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ; katugu we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mboro màga sɛnrɛ ti yo.
Ma duwaw wi fanŋga na, na setirige
ki yaa duwaw ta fɔ sanga pyew.»

DAVIDI WILA MALAGA LƐGƐRƐ GBƆN

8

8–10

Davidi wìla ya tara nda ti woolo pàa pye maa maga pe ni
(1 Kuro 18.1-17)

1 Ko puŋgo na, Davidi wìla malaga
gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni,
ma ti a pè go sogo maa kan, ma pe
kɛyɛn yi laga pe cagbɔgɔ ki na†.
2 Davidi wìla malaga gbɔn ma ya
Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni fun. Wìla
pe sinŋge koloyo koloyo, mɛɛ mana
tɛgɛ ma pe taanla. Wiga mana
yɛnlɛ shyɛn taanla, wi ma ko woolo
poro gbo, wiga mana yɛnlɛ nuŋgba
taanla, wi ma ko woolo poro yirige.
Mowabu† cɛnlɛ woolo pàa go sogo
ma Davidi wi kan na nizara woo wi
yeri.
3 Davidi wìla malaga gbɔn ma ya
Zoba† ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi
ni. Hadadezɛri wìla pye Erehɔbu
wo pinambyɔ. Ki sanga wi ni,
Hadadezɛri wìla pye na kee sa Efi-
rati gbaan yɔn tara ti shɔ mbe cɛn ti
go na naa.
4 Davidi wìla Hadadezɛri wi shɔn
lugufɛnnɛ waga kele naa cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (1 700) yigi, naa soro-
dasheele mbele pàa pye tɔɔrɔ na pe
waga nafa (20 000) ni. Davidi wìla
shɔnye mbele pàa pye na wotoroye
tile pe cɛnmɛ tɛgɛ wi yɛɛ kan, mɛɛ
sanmbala pe ni fuun pe pannda ti
kɔɔnlɔ pe na†.
5 Kona Siri tara fɛnnɛ mbele pàa
pye wa Damasi ca, pè si kari ma saa
Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi
saga. A Davidi wì si ya ki Siri tara
fɛnnɛ pe ni, ma lere waga nafa ma
yiri shyɛn (22 000) wo gbo pe ni.
6 Ko puŋgo na, a wì si
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa
Damasi ca wasege ki lagapyew, wa
Siri tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si go
sogo ma Davidi wi kan na nizara
woo wi yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
fanŋga kan Davidi wi yeri wa lara
nda fuun wìla malaga gbɔn ma toro
ti ni.
7 Davidi wìla wunlunaŋa
Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ pe
tugurɔn sigeyaara nda pàa gbegele
tɛ ni ti lɛ ma kari ti ni wa
Zheruzalɛmu ca.
8 Wunlunaŋa Davidi wìla
tuguyɛnrɛ lɛgɛrɛ ta ma lɛ fun wa
Beta ca konaa Berotayi ca ki ni; ki
cara tìla pye Hadadezɛri wo woro.
9 Naa Hamati† ca wunlunaŋa Toyi
wìla kaa ki logo ma yo Davidi wìla
ya Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye yi ni fuun yi ni,
10 a wì suu pinambyɔ Yoramu wi
torogo wa wunlunaŋa Davidi wi yeri
ma yo wi saa shari wuu sɔn malaga
ŋga wì gbɔn ma ya Hadadezɛri wi
ni ki kala na. Toyi wìla ko pye
ma, katugu Hadadezɛri wìla pye na
malaga gbɔɔn wi ni sanga pyew.
Yoramu wìla kari warifuwe yaara,
naa tɛ yaara konaa tuguyɛnrɛ yaara
ni Davidi wi kan.
11 A wunlunaŋa Davidi wì sigi
yaara ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ ŋgele wìla
malaga gbɔn ma ya ke ni, wìla ke
warifuwe naa ke tɛ wi kan li yeri we.

† **8:1 8.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe cagbɔgɔ,* ki sɛnpyɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Mbe yala 1 Kuro 18.1 wi ni, kì yo wa ma filige fɔ: Gati ca. Ki ca kìla pye Filisiti tara teele pe cagbɔgɔ ko ka nuŋgba. † **8:2 8.2:** Mowabu cɛnlɛ woolo pàa pye Lɔti setirige piile, Zhenɛ 19.37; Sawuli wìla malaga gbɔn pe ni faa (1 Sami 14.47). † **8:3 8.3:** 1 Sami 14.47 † **8:4 8.4:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni konaa 1 Kuro 18.4laga ki ni, maliŋgbɔɔnlɔ pe yɔn konaa malaga gbɔnwotoroye pe yɔn ki yɛn ki yɛ 2 Sami 8.4laga wogo ki ni. Wa ki lara ti ni, malaga gbɔnwotoroye pe yɛn wagakele (1 000), pe fevɛnnɛ poro yɛn waga kɔlɔshyɛn (7 000). † **8:9 8.9:** Eza 10.9; Zaka 9.2

12 Ki cɛngɛlɛ koro ke yɛn Siri tara fɛnnɛ, naa Mowabu cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Amalɛki setirige piile wele. Yaara nda wìla koli wa Erehɔbu pinambyɔ Hadadezɛri ŋa wìla pye Zoba ca wunlunaŋa wi yeri, wìla ti kan fun Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
13 Naa Davidi wìla kaa ya Siri tara fɛnnɛ pe ni sanga ŋa ni, wi sɔngɔrɔsaga, a wì si malaga gbɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma nambala waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000) gbo pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni. A wi mɛgɛ kì si yiri naa.
14 A wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa Edɔmu tara ti lagapyew ki ni. Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni fuun pàa go sogo maa kan. Davidi wìla malaga gbɔn ma toro lara nda fuun na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yawa kan wi yeri wi juguye pe na.

Davidi wi legbɔɔlɔ pe mɛrɛ (1 Kuro 18.14-17)

15 Davidi wìla cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe go na. Wìla pye na kasinŋge piin konaa na tanri kaselege na wi woolo pe ni.
16 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wo wìla pye wi maliŋgbɔɔnlɔ pe to. Ahiludi pinambyɔ Zhozafati wo wìla pye wunluwɔ kagala ke sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ we.
17 Ahitubu pinambyɔ Zadɔki, naa Abiyatari pinambyɔ Ahimelɛki poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele. Seraya wò la pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ.
18 Yehoyada pinambyɔ Benaya wo wìla pye Kɛrɛti cɛnlɛ woolo naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe go na†. Davidi wi pinambiile poro la pye wunluwɔ pi kagala ke yɛgɛ wɔfɛnnɛ†.

9

Davidi wìla kajɛŋgɛ pye Zhonatan pinambyɔ Mefiboshɛti wi kan

1 Pilige ka, a Davidi wì si yewe ma yo fɔ: «Lere wa koro yinwege na wa Sawuli sege ki ni le, jaŋgo mbe kajɛŋgɛ pye wi kan na wɔnlɔ Zhonatan wi kala na†?»
2 Ma si yala kulonaŋa wà la pye wa Sawuli wi go, pàa pye naa yinri Ziba. A pè si saa wi yeri ma pan wi ni wa Davidi wi yeri. A wunlunaŋa Davidi wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Ziba we le?»

A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi, ma tunmbyee we.»

3 A wunlunaŋa wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Lere wa si koro yinwege na wa Sawuli go ki ni, jaŋgo mbe kajɛŋgɛ pye wi kan Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ?»

A Ziba wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhonatan wi pinambyɔ nuŋgba yɛn wa bere, ŋa wi tɔɔrɔ shyɛn tì jɔgɔ wi na†.»
4 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Wi yɛn se yeri?»

A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi yɛn wa Amiyɛli pinambyɔ Makiri wi go, wa Lodebari ca†.»
5 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si leele tun wa Amiyɛli pinambyɔ Makiri wi go, wa Lodebari ca pe sa Mefiboshɛti wi yeri.
6 Zhonatan pinambyɔ Mefiboshɛti ŋa wìla pye Sawuli wi pishyɛnwoo, naa wìla kaa pan wa Davidi wi yeri, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma Davidi wi gbɔgɔ. A Davidi wì suu yeri ma yo fɔ: «Mefiboshɛti!»

A wì sigi shɔ ma yo fɔ: «Naw, mi ŋa ma tunmbyee mi ŋa.»
7 A Davidi wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ, katugu mila jaa mbe kajɛŋgɛ pye ma kan ma to Zhonatan wi kala na. Mi yaa ma tɛlɛ Sawuli wi tara lara ti ni fuun ti sɔngɔrɔ ma na. Ma yaa la nii na ni sanga pyew wa na lisaga.»

† **8:18 8.18:** Kɛrɛti cɛnlɛ woolo naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pàa pye tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma lɛ sara na. Poro pàa pye na wunluwɔ wi kɔrɔsi. † **8:18 8.18:** Ŋga kì yo fɔ *wunluwɔ kagala ke yɛgɛ wɔfɛnnɛ*, Eburuye sɛnlɛrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ saraga wɔfɛnnɛ. † **9:1 9.1:** 1 Sami 20.15-17 † **9:3 9.3:** 2 Sami 4.4 † **9:4 9.4:** Zhozu 13.25-26

8 A Mefiboshɛti wì si fɔli maa
gbɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Mi ŋa ma tun-
mbyee mi yɛn ambɔ fɔ, a ma nɛɛ ki
kajɛŋgɛ ŋga ki piin na kan? Mi ŋa
mi yɛn paa pyɔn kugo yɛn we.»
9 Kona, a wunlunaŋa wì si Sawuli
wi kulonaŋa Ziba wi yeri, ma suu
pye fɔ: «Yaara nda fuun tìla pye
ma tafɔ Sawuli wi yeri konaa wi go
woolo pe yeri, mi yɛn nari kaan wi
pishyɛnwoo Mefiboshɛti wi yeri.
10 Mboro, naa ma pinambiile
konaa ma tunmbyeele pe ni, ye yaa
la wi tara laga ki fali wi kan, mbaa
ki yarilire ti gbogolo wi kan, jaŋgo
ma tafɔ wi pishyɛnwoo wila yaakara
taa wila kaa. Ma tafɔ wi pishyɛnwoo
Mefiboshɛti wi yaa la nii na ni wa
na lisaga pilige pyew.» Ma si yala
pinambiile kɛ ma yiri kaŋgurugo,
naa kulonambala nafa pàa pye Ziba
wi yeri.
11 A Ziba wì si wunlunaŋa wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na
tafɔ, maga ŋga fuun yo mi ŋa ma
tunmbyee na kan, mi yaa ki pye.»
Kì pye ma, Mefiboshɛti wìla pye
na nii wunlunaŋa wi ni wa wi lisaga,
paa wunlunaŋa wi pinambyɔ yɛn.
12 Pinambile là la pye Mefiboshɛti
wi yeri pàa pye nali yinri Mika.
Leele mbele fuun pàa pye wa Ziba
wi go, pàa pye Mefiboshɛti wi tunm-
byeele.
13 Mefiboshɛti wìla saa cɛn wa
Zheruzalɛmu, ma ta na kee pilige
pyew ma saa na nii wa wunlunaŋa
wi lisaga. Wi tɔɔrɔ shyɛn tìla pye
ma jɔgɔ wi na.

10

Davidi wìla ya Amɔ cɛnlɛ woolo naa Siri tara fɛnnɛ pe ni (1 Kuro 19.1-9)

1 Ko puŋgo na, a Amɔ cɛnlɛ woolo
pe wunlunaŋa wì si ku. A wi
pinambyɔ Hanuni wì si cɛn wa wi
yɔnlɔ.
2 A Davidi wì suu yɛɛ pye fɔ: «Mi
yaa kajɛŋgɛ pye Nahashi pinambyɔ
Hanuni wi kan paa yɛgɛ ŋga na wi
to wìla kajɛŋgɛ pye na kan we.»
A Davidi wì suu tunmbyeele pele
torogo pe sa Hanuni wi to kunwɔ
pi shari. Naa Davidi wì tunmbyeele
pàa ka saa gbɔn wa Amɔ cɛnlɛ
woolo pe tara,
3 a Amɔ cɛnlɛ woolo pe teele pè
si pe tafɔ Hanuni wi pye fɔ: «Maa
ki jate ndɛɛ Davidi wila jaa mbɔɔn
to wi gbɔgɔ ko kì ti wì leele tun pe
pan poo kunwɔ pi shari wi le? Ma
sigi jɛn mbe yo fɔ wì pe tun pe pan
pe ca ki wele konaa mbege kagala
ke yewe mbe ke jɛn, jaŋgo mbe ta
mbege tɔngɔ?»
4 Kona, a Hanuni wì si Davidi wi
tunmbyeele pe yigi ma pe siyɔ wi
kanŋgɔlɔ nuŋgba nuŋgba kulu kulu
pe na, ma pe yaripɔrɔ ti kɔɔnlɔ pe
na wa nandogomɔ fɔ ma pan ma
gbɔn pe nanjegele ke na. Ko puŋgo
na, a wì si pe yaga, a pè kari.
5 A leele pèle si saa ŋga kìla pye ki
yɛgɛ yo Davidi wi kan. A wì si leele
torogo pe sa ki nambala pe fili wa
konɔ, katugu kìla fɛrɛ gbɔrɔ wa pe
na. Wunlunaŋa wìla yo pe pe pye
fɔ: «Ye koro wa Zheriko ca, fɔ ye
siyɔ sire ti sa yiri, ko puŋgo na ye
si sɔngɔrɔ ye pan ca.»
6 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa
kaa ki jɛn ma yo pè Davidi wi
kambɛngɛ pye, a pè si Siri tara fɛnnɛ
maliŋgbɔɔnlɔ lere waga nafa (20
000) sara ma yiri wa Bɛti Erehɔbu
ca naa Zoba ca, konaa ma lere waga
kele (1 000) sara ma yiri wa Maaka
ca wunlunaŋa wi yeri, naa lere
waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) ni,
ma yiri wa Tɔbu tara woolo pe ni.
7 Naa Davidi wìla kaa ki logo, a wì
suu maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wo
naa maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni
fuun pe torogo pe sa malaga gbɔn
pe ni.
8 A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri
ma saa yere malinjɛ wi na wa
ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na. Siri
tara fɛnnɛ mbele pàa yiri wa Zoba
ca, naa wa Bɛti Erehɔbu ca konaa
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa
Tɔbu tara naa Maaka ca, poro la saa

yere malinjɛ wi na pe yɛ wa wasege ki ni.

9 Naa Zhowabu wìla kaa ki yan fɔ
wi juguye pele yɛn wa wi yɛgɛ, pele
si yɛn wi puŋgo na, a wì si Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ mbele wɛlimbɛlɛ ma
wɛ pele wɔ, ma poro wa Siri tara
fɛnnɛ pe na.
10 A wì suu nɔsepyɔ lenaŋa
Abishayi wi tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ san-
mbala pe go na. A wo si saa pe
yerege malinjɛ wi na Amɔ cɛnlɛ
woolo pe na.
11 A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Na
Siri tara fɛnnɛ pe kaa fanŋga taa
na na, kona ma pan ma saga na na.
Ɛɛn fɔ, na Amɔ cɛnlɛ woolo pe kaa
fanŋga taa ma na, pa mi yaa sa saga
ma na.
12 Fanŋga le ma yɛɛ ni, we kotogo
ta, we malaga ki gbɔn we tara woolo
pe kala na, konaa we Yɛnŋɛlɛ li
cara ti kala na. Yawe Yɛnŋɛlɛ
lili nandanwa kala lo pye we kan.»

13 Kona, a Zhowabu naa
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pinlɛ wi
ni pè si kari sa to Siri tara fɛnnɛ pe
na. A poro si fe Zhowabu wi yɛgɛ.
14 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa
ki yan Siri tara fɛnnɛ paa fee sanga
ŋa ni, a poro fun pè si fe Abishayi
wi yɛgɛ ma saa ye wa pe ca. Kona, a
Zhowabu fun wì si malaga ki kɔ Amɔ
cɛnlɛ woolo pe ni, mɛɛ sɔngɔrɔ ma
pan wa Zheruzalɛmu ca.

15 Naa Siri tara fɛnnɛ pàa kaa ki
yan Izirayɛli woolo pè ya pe ni, a
pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo laga
nuŋgba.
16 Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye
ma cɛn wa Efirati gbaan wi puŋgo
na, a Hadadezɛri wì si leele tun pe
sa pe yeri. A pè si pan ma gbɔn
wa Helamu laga ki na. Hadadezɛri
wi maliŋgbɔɔnlɔ to Shobaki wo wìla
pye na pe yɛgɛ sinni.
17 A leele pèle si saa ki sɛnrɛ ti
yo Davidi wi kan. A wì si Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ
Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri ma
saa gbɔn wa Helamu laga ki na. A
Siri tara fɛnnɛ pè si yere malinjɛ
wi na mbe to Davidi wi na; a pè si
malaga gbɔn wi ni.
18 Ɛɛn fɔ, a Siri tara fɛnnɛ pè si
fe Izirayɛli woolo pe yɛgɛ. Davidi
wìla malaga gbɔn wotoroye fevɛnnɛ
cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700) gbo pe ni,
konaa ma shɔn lugufɛnnɛ waga nafa
shyɛn (40 000) gbo pe ni†. Wìla pe
maliŋgbɔɔnlɔ to Shobaki wi gbɔn
fun, a wì ku wa ki laga ki na.
19 Wunlumbolo mbele fuun pàa go
sogo wunlunaŋa Hadadezɛri wi kan,
naa pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo
pè ya pe ni, a pè si kari ma saa
yɛyinŋge lagaja Izirayɛli woolo pe
yeri, ma go sogo ma pe kan. Ko
puŋgo na, a Siri tara fɛnnɛ pe si fyɛ
mbe sa Amɔ cɛnlɛ woolo pe saga naa
malaga na.

DAVIDI WILA BATISHEBA WI LƐ WI JƆ

11

11–12

Davidi naa Batisheba pe kala

1 Ki yelapanna†, wunlumbolo pe
maa kee malaga na sanga ŋa ni,
naa wìla kaa gbɔn, a Davidi wì si
Zhowabu, naa wi tunmbyeele konaa
Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe
torogo pe sa Amɔ cɛnlɛ woolo pe
tɔngɔ. A pè si saa maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan Araba† ca ki tanla
mbege yɔn tɔn. Ɛɛn fɔ Davidi wo la
koro wa Zheruzalɛmu ca.

† **10:18 10.18:** Ŋga kì yo fɔ: *Malaga gbɔnwotoroye fevɛnnɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700) konaa shɔn lugufɛnnɛ waga nafa shyɛn (40 000),* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni konaa wa 1 Kuro 19.18 laga ki ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ *malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ waga kɔlɔshyɛn (7 000) konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn tɔɔrɔ na pe waga nafa shyɛn (40 000) ni.* † **11:1 11.1:** ***Ki yelapanna*** **ko yɛn na para sanga ŋa pe maa yarilire koŋgbannda ti kɔɔn wo sɛnrɛ na. Ko sanga wo yɛn nɛŋgɛ waga yeŋge naa mirigbose yeŋge ti sɔgɔwɔ pi ni.** † **11:1 11.1:** Araba ca ko kìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ ye; 1 Kuro 20.1.

2 Pilige ka, yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ka ni,
a Davidi wì si yiri wa wi sinlɛsaga
wi sɔnlɔ fugo wɔnlɔwɔ pi na, nɛɛ
yanriyanri wa wi wunluwɔ go ki
naayeri. Maa ta wa go ki naayeri,
a wì si jɛlɛ wa yan wila wunru. Ki
jɛlɛ wìla yɔn witige na fɔ jɛŋgɛ.
3 A Davidi wì si leele tun, a pè
saa yewe ki jɛlɛ wi wogo na. A
pè si pan maa pye fɔ: «Naŋa ŋa
pe yinri Eliyamu wi sumborombyɔ
Batisheba wo wi. Wi yɛn Hɛti cɛnlɛ
woolo naŋa Uri wo jɔ.»
4 A Davidi wì si leele torogo, a pè
saa jɛlɛ wi yeri wi kan. A wì si pan
wa Davidi wi yeri. A wì si sinlɛ wi
ni. Kìla yala teere jɛlɛ wi jogolo lì
kɔ, a wùu yɛɛ pye kpoyi ki sanga wi
ni. Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si sɔngɔrɔ
ma kari wi go.
5 A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ, mɛɛ tun wa
Davidi wi yeri maga yo wi kan fɔ wi
yɛn kugbɔ ni.
6 Kona, a Davidi wì si tun wa
Zhowabu wi yeri maa pye fɔ: «Hɛti
cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi torogo laga
na kan.»
Kì kaa pye ma, a Zhowabu wì si
Uri wi torogo wa Davidi wi yeri.
7 A Uri wì si pan wa Davidi wi yeri.
A Davidi wì suu yewe Zhowabu wi
kala li ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ pe kala
li ni konaa malaga ki wogo ki ni.
8 Ko puŋgo na, a Davidi wì suu
pye fɔ: «Koni, ta kee wa ma go, ma
sɔɔn tɔɔrɔ ti jogo ma wogo.» A Uri
wì si yiri wa wunlunaŋa wi go, a
wunlunaŋa wì si yarikanra torogo
pe sari kan wi yeri.
9 Ɛɛn fɔ Uri wi sila kari wa wi
go. Wìla sinlɛ le wunlunaŋa wi
go yɔn ki na, ma pinlɛ wi tafɔ wi
tunmbyeele sanmbala pe ni.
10 A pè sigi yo Davidi wi kan, maa
pye fɔ: «Uri wii kari wa wi go.»
Kona, a Davidi wì suu yeri maa
pye fɔ: «Mì yo mà yiri ca na ma pan,
yiŋgi na mɛɛ si kari wa ma go?»
11 A Uri wì si Davidi wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Yɔn finliwɛ kɛsu wo
naa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ poro naa
Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni, pe yɛn
wa na wɔnlɔ paara yinrɛ nɔgɔ, na
tafɔ Zhowabu wo naa na tafɔ ma
tunmbyeele pe ni, pe yɛn ma cɛn wa
wasege ki ni, mɛlɛ mbee kari wa na
go mbe sa li, mbe wɔ, mbe sinlɛ na
jɔ wi ni? Mì wugu ma kan, mbɔɔn
ta yinwege na, mi se ko pye fyew.»
12 A Davidi wì si Uri wi pye naa
fɔ: «Koro laga naa nala, pa goto mi
yaa ma yaga maa kee.» A Uri wì si
koro wa Zheruzalɛmu ca ki pilige ki
ni konaa ki goto.
13 Ko puŋgo na, a Davidi wì suu
yeri wa wi yɛɛ yeri wi sa li wi ni. A
wì suu kan, a wì wɔ ma tin sinmɛ
pi ni. Ɛɛn fɔ yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a Uri
wì si kari ma saa sinlɛ wa wi tafɔ wi
tunmbyeele pe ni; wi sila kari wa wi
go.
14 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Davidi
wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔ mboo torogo
Zhowabu wi kan, mɛɛ wi le Uri wi
kɛɛ wi saa kan wi yeri.
15 Wìla ki yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ wi ni
ma yo fɔ: «Uri wi torogo wa laga
ŋga malaga ki yɛn ma ŋgban jɛŋgɛ
we, ye laga wi na, ye lali wi ni, jaŋgo
poo gbɔn poo gbo.»
16 Kona, a Zhowabu wì si ca ki
wele, wìgi jɛn ma yo Mowabu tara
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pàa pye
laga ŋga na, a wì si saa Uri wi wa
wa ki laga ki ni.
17 A ca ki nambala pè si yiri ma
malaga gbɔn Zhowabu wi ni. Pàa
Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ pele gbo
naa wi tunmbyeele pele ni. Hɛti
cɛnlɛ woolo naŋa Uri wìla ku fun.
18 Kagala ŋgele fuun kàa pye wa
malaga gbɔnsaga, a Zhowabu wì si
lere tun pe sa ke yɛgɛ yo Davidi wi
kan.
19 Wìla ki yo pitunŋɔ wi kan maga
ŋgban ma yo fɔ: «Kagala ŋgele kè
pye laga malaga ki na, na maga ke ni
fuun nuŋgba nuŋgba ke yo mbe ke
filige wunlunaŋa wi kan sa kɔ sanga
ŋa ni,
20 na wunlunaŋa wiga nawa
ŋgban mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yè si
fulo wa ca ki tanla na malaga ki
gbɔɔn? Yee ki jɛn mbe yo pe ma

koro wa ca ki mbogo ki naayeri mbaa ye wɔnni wangala ke ni wi le?›
21 Na wiga yo naa fɔ: ‹Ambɔ wìla Yerubeshɛti pinambyɔ Abimelɛki wi gbo? Ye sigi jɛn mbe yo jɛlɛ wà la koro wa Tebɛzi ca mbogo ki naayeri ma tira sinndɛlimbyɔ wa wi na maa gbo wi le†? Yiŋgi na, a yè si fulo wa ca ki mbogo ki tanla?› Pa kona maa yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ma tunmbyee, Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wì ku fun.› »
22 Kì pye ma, a pitunŋɔ wì si kari. Naa wìla ka saa gbɔn wa, sɛnrɛ nda fuun Zhowabu wìla wi tun ti na, a wì siri yɛgɛ yo Davidi wi kan.
23 Wìla Davidi wi pye fɔ: «Ki leele pàa fanŋga ta we na. Pàa yiri ma saa to we na wa wasege ki ni, a wè si pe wɔnrɔgɔ ma saa gbɔn pe ni fɔ wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.
24 Kona, a sandira wɔnfɛnnɛ pè si koro wa mbogo ki go na mɔɔ tunmbyeele pe wɔn pe wangala ke ni. Wunlunaŋa, ma tunmbyeele pèle ku pe ni. Ma tunmbyee, Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wì ku fun.»
25 A Davidi wì si pitunŋɔ wi pye fɔ: «Maga yo Zhowabu wi kan fɔ ko kala lo ka kaa jori wa wi kotogo na, katugu tokobi wi ma gbo kɛɛ ŋga na, ma gbo fun kɛɛ ŋga na, fɔ wi malaga ki ŋgban ki ca woolo pe na, wi ca ki tɔngɔ. Mboro wo na, ma kotogo le wi ni.»
26 Naa Uri jɔ wìla kaa ki logo ma yo wi pɔlɔ wì ku, a wì suu kunwɔ pi gbele.
27 Naa kunwɔ gbelepiliye yìla kaa kɔ, a Davidi wì si tun, a pè saa jɛlɛ wi yeri ma pan wi ni wa wi go. A jɛlɛ wì si pye wi jɔ. A wì si pinambyɔ se wi kan.
Ɛɛn fɔ, kala na Davidi wìla pye, làa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn.

12

Natan wìla jɔlɔgɔ
ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa wa Davidi
wi na ki sɛnrɛ yo wi kan

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi tun wa Davidi wi yeri. A Natan wì si kari wa Davidi wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Nambala shyɛn pèle la pye ca ka ni. Nuŋgba la pye penjagbɔrɔ fɔ, a sanŋa wo pye fyɔnwɔ fɔ†.
2 Simbaala lɛgɛrɛ naa nɛrɛ lɛgɛrɛ la pye penjagbɔrɔ fɔ wi yeri.
3 Ɛɛn fɔ yaraga kpɛ sila pye fyɔnwɔ fɔ wi yeri kaawɔ simbasumboro nuŋgba. Wìla wo lɔ maa wa. Wìla pye na lee wa wi yeri, ma pinlɛ wi piile pe ni. Wìla pye na pinlɛlɛ na kaa naŋa wi ni, na woo wa wi wɔjɛnnɛ li ni, na sinlɛlɛ wa naŋa wi kotogo ki na. Ki simbasumboro wìla pye naŋa wi yeri paa wi sumborombyɔ yɛn.
4 Pilige ka, a nambanŋa wà si pan ma tugu penjagbɔrɔ fɔ wi na. Ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi sila pye na jaa mboo sumbyɔ nakoma wi nɛgɛ ka yigi mbege gbo mbe sɔgɔ nambanŋa ŋa wìla tugu wi na wi kan. A wì si saa fyɔnwɔ fɔ wi simbasumboro wi yigi, maa gbo, maa sɔgɔ nambanŋa ŋa wìla tugu wi na wi kan.»
5 A Davidi wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ ki penjagbɔrɔ fɔ wi kapyege ki kala na, mɛɛ Natan wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, lere ŋa wìgi kala li pye, wi daga poo gbo.
6 Wi daga mbe sumbyɔ wi yɔngɔ tijɛrɛ sɔngɔrɔ wi fɔ wi na wi yinriwɛ mbatawa naa wi nambewe pi kala na.»
7 Kì pye ma, a Natan wì si Davidi wi pye fɔ: «Mboro ma yɛn ki naŋa we! Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Muwi mì sinmɛ kpoyi wo ma na mɔɔ tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo pe go na konaa mɔɔ shɔ Sawuli wi kɛɛ.
8 Mɔ̀ɔ tafɔ Sawuli wi go woolo pe le ma kɛɛ, maa jɛɛlɛ pe kan ma yeri, mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli woolo naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na. Na kiga pye to sɔɔn bɔ bere, mi jɛn na ta yɛgɛ taga wa ti na ma kan.

† **11:21 11.21:** Kiti 9.50-54 † **12:1 12.1:** Yuuro 51.2

9 Yiŋgi na, a mà si mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na sɛnyoro ti tifaga, ma kala
na li yɛn kapege na yɛgɛ na li pye?
Mà Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi gbo
tokobi ni, maa jɔ wi lɛ maa pye ma
jɔ. Mboro maa kan, a Amɔ cɛnlɛ
woolo pòo gbo tokobi ni.
10 Koni legbogo ki se kɔ wa ma
go tokobi ni, katugu màla tifaga ma
Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi jɔ wi
lɛ maa pye ma jɔ.›
11 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo
yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ti jɔlɔgɔ mbe yiri
wa ma go woolo pe ni mbe to ma na.
Mi yaa ma yɛɛra jɛɛlɛ pe lɛ ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbe pe kan ma go lere wa
yeri. Wi yaa kaa sinlɛ pe ni funwa
na.
12 Mboro ki kala li pye larawa, ɛɛn
fɔ mi wo yaa na wogo ki pye funwa
na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
na.› »
13 Kona, a Davidi wì si Natan
wi pye fɔ: «Mì kapege pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na.»

A Natan wì suu pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn kapege ki kala yaga ma
na, ma se ku.
14 Ɛɛn fɔ, kapege ŋga mà pye ki
kala na, mà ti a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mbɛnfɛnnɛ pèli tifaga. Ki kala na,
pinambyɔ ŋa mà se, wi yaa ku.»
15 Ko puŋgo na, a Natan wì si
sɔngɔrɔ ma kari wi go.

Batisheba wi pinambyɔ wi kunwɔ kala

Kona Davidi wìla pyɔ ŋa se Uri jɔ
wi na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yama wa
wi na. Ki yama pìla ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
16 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri pyɔ wi kala na, ma yeŋge le.
Naa wìla kaa ye wa go, a wì si sinlɛ
le tara ti na.
17 A Davidi wi go lelɛɛlɛ pè si pan
maa ŋgbanga wi yiri le tara. Ɛɛn fɔ,
wi sila yɛnlɛ mbe yiri le tara, wìla je
wii pinlɛ mbe li pe ni.
18 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a
pyɔ wì si ku. Davidi wi tunmbyeele
pàa pye na fyɛ mbe pyɔ wi kunwɔ
pi yo wi kan, katugu pàa pe yɛɛ pye
fɔ: «Ma pyɔ wi ta go na sanga ŋa ni,
wàa para Davidi wi ni, wi sila logo
we yeri, koni we yaa ki yo wi kan
mɛlɛ fɔ pyɔ wì ku? Pa kona wi yaa
kapege pye wi yɛɛ na.»
19 A Davidi wì sigi wele maga yan
fɔ wi tunmbyeele paa para pe yɛɛ ni
yɔɔrɔ, a wì sigi jɛn ma yo pyɔ wì ku.
A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Pyɔ wi
ku le?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee,
wì ku.»
20 Kona, a Davidi wì si yiri le tara
ti na, ma saa woli ma sinmɛ nuwɔ
taan fa wi yɛɛ na, ma yaripɔrɔ ta
yɛgɛ le, mɛɛ kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
go ki ni, ma saa fɔli maa yɛgɛ ki jiile
wa tara mali gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a
wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go, ma saa
pe pye ma yo poo kan yaakara ni. A
wì si ka.
21 A tunmbyeele pè suu yewe ma
yo fɔ: «Ŋga mà pye yɛɛn ko kɔrɔ wo
yɛn mɛlɛ? Sanga ŋa ni pyɔ wi yɛn go
na, màa pye na yeŋge nii, na gbele
wi kala na. Ɛɛn fɔ koni wì kaa ku, a
mà si yiri ma li.»
22 A Davidi wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Sanga ŋa ni pyɔ wi yɛn go
na, mìla yeŋge le ma gbele, katugu
mìla na yɛɛ pye fɔ: ‹Ambɔ ki jɛn
kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na yinriwɛ
ta mbe pyɔ wi sagala.›
23 Koni wì kaa ku makɔ, mi yaa
yeŋge ko le yiŋgi kala na naa? Mbe
ya mboo pye wi sɔngɔrɔ wi pan le?
Ayoo! Muwi mi yaa ka kari wo
kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ, wo se sɔngɔrɔ mbe
pan laga mi kɔrɔgɔ.»

Salomɔ wi sege ye

24 Ko puŋgo, a Davidi wì suu jɔ
Batisheba wi kotogo ki sogo wi na.
A wì si ye wi kɔrɔgɔ ma sinlɛ wi ni.
A wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se,
a pòo mɛgɛ taga naa yinri Salomɔ.
Ki pyɔ wi kala làa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.
25 Yɛnŋɛlɛ làa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Natan wi tun, a wì saa pyɔ

† **12:25 12.25:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Yedidiya mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋa wì Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

wi mɛgɛ ki taga naa yinri Yedidiya†, katugu wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Davidi wìla Araba ca ki shɔ maga ta

26 Kona, a Zhowabu wì si saa to Araba ca ki na, ko ŋga ki yɛn Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunluwɔ ca ye, maga shɔ maga ta.
27 A wì si leele tun wa Davidi wi yeri maa pye fɔ: «Mì to Araba ca ki na, tɔnmɔ titɛgɛ ki yɛn ca ki kɛɛ ŋga na maga shɔ maga ta makɔ.
28 Koni leele sanmbala pe ni fuun pe gbogolo ma pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki yɔn na, maga shɔ maga ta, jaŋgo mi ka kaga shɔ na yɛ mbe mɛgɛ kan na yɛɛ yeri.»
29 A Davidi wì si leele pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ kari Araba ca ki kɔrɔgɔ, ma saa to ki na maga shɔ maga ta.
30 A wì si Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi tɛ wunluwɔ njala li kɔw wa wi go na. Ki wunluwɔ njala li nuguwɔ pi mbaa culo nafa ma yiri kɛ wo bɔ. Pàa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro maramara li na. A pè sili kan Davidi wi kan. Wìla yarilɛgɛrɛ koli wa ca ki ni ma kari ti ni.
31 Davidi wìla ki ca woolo pe koli ma saa pe wa kulowo tunndo na, a pele na tire walagi, pele na sinndɛɛrɛ tɛni, pele na tire kɔɔn gbɔɔnrɔ ni, pele na tofa kɔɔn tofa kɔnyaara ni. Wìla Amɔ cɛnlɛ woolo pe cara sannda ti pye ma fun. Ko puŋgo na, a Davidi wì si sɔngɔrɔ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni wa Zheruzalɛmu ca.

TIPERE TILA PYE NA LEGE WA DAVIDI WI GO KI NI

13

13–14

Aminɔ naa Tamari pe kala

1 Ko puŋgo na, kala na làa pye li na. Jɔnlɔ sumboro wà la pye Davidi wi pinambyɔ Abisalɔmu wi yeri, pàa pye naa yinri Tamari. Wìla pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Tamari wìla pye ma Davidi wi pinambyɔ Aminɔ wi ndanla.
2 Aminɔ wi jatere wìla piri wi na wi jɔnlɔ Tamari wi la ki kala na, fɔ maa tɛgɛ yaŋa. Tamari wi sila naŋa kala jɛn, a ko si Aminɔ wi kan wi saa ya fulo wi tanla mbe kala la kpɛ pye.
3 Ma si yala Aminɔ wi wɔnlɔnaŋa la pye wa, pàa pye naa yinri Yonadabu. Davidi wi ndɔ Shimeya wo pinambyɔ lawi. Yonadabu wìla jilige fɔ jɛŋgɛ.
4 A wì si Aminɔ wi yewe ma yo fɔ: «Wunlunaŋa pyɔ, yiŋgi na ma nɛɛ cogo na kee pilige pyew? Mɛɛ yaa ki go yo na kan?»

A Aminɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na to seyɛnlɛ Abisalɔmu wi jɔnlɔ sumboro Tamari wo wi yɛn mala ndanla.»
5 A Yonadabu wì suu pye fɔ: «Sinlɛ wa ma sinlɛyaraga ki na mɔɔ yɛɛ pye yaŋa. Na ma to wiga ka pan ma sharisaga maa pye fɔ: ‹Na to, mila ma yɛnri, maga yaga na jɔnlɔ sumboro Tamari wi pan wi yaakara kan na yeri mbe ka. Wi pan wi suro ti sɔgɔ na yɛgɛ na mbaa wi yaan; wiri lɛ wiri kan na yeri wi yɛ.› »
6 A Aminɔ wì si sinlɛ maa yɛɛ pye yaŋa.

A wunlunaŋa wì si pan maa wele. A Aminɔ wì suu pye fɔ: «Mila ma yɛnri, maga yaga na jɔnlɔ sumboro Tamari wi pan wi gato piile shyɛn wa na yɛgɛ na, wuu kan na yeri wi yɛ, jaŋgo mboo ka.»
7 A Davidi wì si tun, a pè saa ki yo Tamari wi kan wa wi go fɔ: «Ma yɛɛ yaga, ma kari wa ma ndɔ Aminɔ wi go ma sa sɔgɔ wi kan wi li.»
8 A Tamari wì si kari wa wi ndɔ Aminɔ wi go ma saa wi ta wi yɛn ma sinlɛ. A Tamari wì si muwɛ lɛ maa gbɔn ma gatoye gbegele wi yɛgɛ na, maa kala.
9 Kona, a wì si tugurɔn sikalaga ki lɛ ma gato wi kanŋga Aminɔ wi kan wi ka. Ɛɛn fɔ, a wì si je ma yo wi se ka. A Aminɔ wì sho fɔ: «Ye leele pe ni fuun pe yirige.» A leele pe ni fuun pè si yiri wa go ki ni.

10 Kona, a Aminɔ wì si Tamari wi
pye fɔ: «Gato wi lɛ ma kari wi ni wa
na yumbyɔ wi ni ma saa kan na yeri
mboo ka.» A Tamari wì si gato ŋa
wìla kala wi lɛ ma kari saa kan wi
yeri wa wi yumbyɔ wi ni.
11 Ɛɛn fɔ, naa Tamari wila kaa na
gato wi kaan wi yeri sanga ŋa ni,
a Aminɔ wì suu yigi wi kɛɛ ki na
maa pye fɔ: «Pan ma sinlɛ na ni na
jɔnlɔ!»
12 A Tamari wì suu pye fɔ: «Ayoo
na ndɔ, maga ka sinlɛ na ni fanŋga.
Ki kala cɛnlɛ lii daga mbe pye
laga Izirayɛli tara†. Maga kaga
kapegbɔgɔ ŋga ki pye.
13 Ko ka pye, mi we, mi yaa yɛgɛ
le se na fɛrɛ yɛgɛ ki ni? Mboro fun
ma yaa pye paa kapegbɔgɔ pyefɔ wa
yɛn laga Izirayɛli tara. Koni mila ma
yɛnri, ma sa para wunlunaŋa wi ni,
mala yɛnri wi yeri. Wi se je mbe yo
wi sanla kan ma yeri ma jɔ.»
14 Ɛɛn fɔ, Aminɔ wi sila yɛnlɛ mbe
logo wi jɔnlɔ wi yeri. Naa wi fanŋga
kìla wɛ wi na, a wì suu yigi ma sinlɛ
wi ni fanŋga na, maa jɔgɔ.
15 Ko puŋgo na, a Tamari wì si
Aminɔ wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ. Wìla wi
mbɛn ma wɛ ndanlawa mba wìla
pye maa ndanla koŋgbanŋga pi na.
A wì si Tamari wi pye fɔ: «Yiri maa
kee.»
16 A Tamari wì si Aminɔ wi pye fɔ:
«Ayoo, na maga na purɔ ki purɔwɔ
mba pi na, pa ko kapege ko yaa
gbɔgɔ mbe wɛ ŋga mà pye na na
makɔ ko na.»
Ɛɛn fɔ wi sila yɛnlɛ mbe logo wi
yeri.
17 A Aminɔ wì si lefɔnŋɔ ŋa wìla
pye wi tunmbyee wi yeri, maa pye
fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa wi purɔ maa yirige
wa funwa na, ma kɔrɔ ki sɔgɔ.»
18 Kìla yala Tamari wì deritɔnlɔgɔ
yɔɔnrɔ wogo ka le, katugu ko deere
cɛnlɛ tori wunlunaŋa wi sumborom-
biile pàa pye na nii, mbele pe fa
naŋa kala jɛn we. Kì pye ma, a
Aminɔ wi tunmbyee wì si Tamari wi
yirige wa funwa na ma kɔrɔ ki sɔgɔ.
19 Kona, a Tamari wì si cɔnrɔ lɛ
ma wo wa wi yɛɛra go ki na, maa
deritɔnlɔgɔ yɔɔnrɔ wogo ŋga wìla le
ki walagi mbege naga fɔ fɛrɛ to wi
na, mɛɛ wi kɛyɛn yi taga wa wi go
ki na na gbele ŋgbanga na kee.
20 A Tamari wi ndɔ Abisalɔmu wì
suu yewe ma yo fɔ: «Ma ndɔ Aminɔ
wì sinlɛ ma ni fanŋga na kɛ? Koni,
pyeri na jɔnlɔ. Maga kaga kala li
tɛgɛ wa ma kotogo na, ma ndɔ wi.»
Kì pye ma, a Tamari wì si saa cɛn wa
wi ndɔ Abisalɔmu wi go, ma pye paa
jɛlɛ ŋa pè yɔn wɔ wi kala.
21 Naa wunlunaŋa Davidi wìla kaa
ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo sanga ŋa ni,
a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
22 Abisalɔmu wi sila sɛnjɛndɛ
nakoma sɛnpere yo Aminɔ wi ni.
Ɛɛn fɔ wìla Aminɔ wi panra fɔ
jɛŋgɛ, katugu wìla wi jɔnlɔ sumboro
Tamari wi jɔgɔ.

Abisalɔmu wìla ti a pè Aminɔ wi gbo mɛɛ fe

23 Yɛlɛ shyɛn toroŋgɔlɔ, ma yala
simbaala sire kɔnfɛnnɛ la pye
Abisalɔmu wi yeri naa simbaala pe
sire ti kɔɔnlɔ wa Baali Hazɔri ca,
wa Efirayimu tara ti tanla, a wì
si wunlunaŋa wi pinambiile pe ni
fuun pe yeri wa ki fɛti wi na.
24 A Abisalɔmu wì si kari wunlu-
naŋa wi kɔrɔgɔ ma saa wi pye fɔ:
«Wele, mi ŋa ma tunmbyee, sim-
basire kɔnfɛnnɛ yɛn na yeri mbanla
simbaala pe sire ti kɔɔnlɔ nala; ki
yaga ma pan wa ki fɛti wi na mboro
naa ma tunmbyeele pe ni.»
25 A wunlunaŋa wì si Abisalɔmu
wi pye fɔ: «Ayoo na pinambyɔ, we
ni fuun we se ya kari wa, nakoma
we yaa sa tuguro ti gbɔgɔ ma go na.»
A Abisalɔmu wì suu yɛnri ŋgbanga,
ɛɛn fɔ wunlunaŋa wìla je wii kari
wa. A wì si duwaw pye wi kan.
26 A Abisalɔmu wì sho fɔ: «Na kaa
pye ma se kari wa, ki yaga na to
seyɛnlɛ Aminɔ wo mbe kari we ni.»
A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo
fɔ: «Yiŋgi na ma nɛɛ jaa wi kari ma
ni?»

† **13:12 13.12:** Dete 22.23-29

27 Ɛɛn fɔ, a Abisalɔmu wì suu yɛnri ŋgbanga. A wunlunaŋa wì si Aminɔ wi yaga, a wì kari wi ni konaa wunlunaŋa wi pinambiile sanmbala pe ni.
28 A Abisalɔmu wì sigi sɛnrɛ nda ti yo wi tunmbyeele pe kan fɔ: «Yaa Aminɔ wi kɔrɔsi, na wiga ka tin duvɛn wi ni mbaa yɔgɔri sanga ŋa ni, na mi ka ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye Aminɔ wi gbɔn yoo gbo›, kona yoo gbɔn yoo gbo. Yaga ka fyɛ. Yege jɛn muwi mìgi konɔ kan ye yeri. Ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta.»
29 Kì pye ma, a Abisalɔmu wi tunmbyeele pè si Aminɔ wi pye paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo pe kan we. Kona, a wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si yiri ma lugu pe sofilele worosoye pe na ma fe ma kari.
30 Ma pe ta wa konɔ paa sɔngɔrɔ, a Davidi wì sigi sɛnrɛ ti logo ma yo fɔ: «Abisalɔmu wì wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pe gbo, ali nuŋgba wo si koro pe ni.»
31 Kona, a wunlunaŋa wì si yiri maa yaripɔrɔ ti walagi wi yɛɛ na lawɔrɔ ti na, mɛɛ sinlɛ le tara. A wi tunmbyeele pe ni fuun pè si pan ma yere wi tanla pe yaripɔrɔ ti ni tì walagi pe na lawɔrɔ ti na†.
32 Kona, Davidi wi ndɔ Shimeya wi pinambyɔ Yonadabu wì sho fɔ: «Na tafɔ, maga kaga jate mbe yo fɔ pè wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pe gbo, Aminɔ wo nuŋgba wì ku. Katugu Abisalɔmu wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbege kala li pye malɛ pilige ŋga ni Aminɔ wìla sinlɛ wi jɔnlɔ Tamari wi ni fanŋga na.
33 Koni, wunlunaŋa, na tafɔ, maga kaa ki jate mbe yo wunlunaŋa wi pinambiile pe ni fuun pè ku. Aminɔ wo nuŋgba wì ku.»
34 A Abisalɔmu wì si fe.
Koni Davidi wi tunmbyee lefɔnŋɔ ŋa wìla pye naa laga ki kɔrɔsi, naa wìla kaa yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ lelɛgɛrɛ pele yan wa konɔ, wa yɔnlɔ tosaga yeri, wa wi puŋgo na, paa paan wa yanwiga ki tigiwɛn pi ni.
35 A Yonadabu wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wele, wunlunaŋa ma pinambiile pe mbele paa paan wa. Mi ŋa ma tunmbyee, mìgi yo ma kan yɛgɛ ŋga na, pa kì pye ma.»
36 Pa Yonadabu wila koo wi sɛnrɛ ti na, a wunlunaŋa wi pinambiile pè si gbɔn, mɛɛ to na gbele ŋgbanga. Wunlunaŋa wo fun naa wi tunmbyeele pe ni, pè si gbele fɔ jɛŋgɛ.
37 A Abisalɔmu wì si fe ma kari wa Amihudi pinambyɔ Talimayi† wi yeri, Geshuri ca wunlunaŋa we. Davidi wìla pye naa pinambyɔ wi kunwɔ pi gbele pilige pyew.
38 Naa Abisalɔmu wìla fe ma kari wa Geshuri ca, wìla koro wa ma lara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri.
39 A wunlunaŋa wì si Abisalɔmu wi purɔgɔ ki yaga†, katugu wi kotogo kìla sogo wi na wi pinambyɔ Aminɔ wi kunwɔ pi wogo na.

14

Abisalɔmu wìla sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca

1 Kona, Zeruya pinambyɔ Zhowabu wì sigi wele maga yan fɔ Abisalɔmu wi kala làa pye wunlunaŋa wi na.
2 A wì si leele tun wa Tekowa ca, a pè saa jɛlɛ tijinliwɛ fɔ wa yeri wi kan. A wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Mɔɔ yɛɛ pye ndɛɛ lere ku ma yeri, ma kunwɔ gbelege yaripɔrɔ le. Maga ka sinmɛ nuwɔ taan fa ma yɛɛ na. Mɔɔ yɛɛ pye paa jɛlɛ ŋa wi yɛn na lere wa kunwɔ gbele maga lɛ wa faa.
3 Ko puŋgo na, mɛɛ kari wa wunlunaŋa wi yeri ma saga sɛnrɛ nda ti yo wi kan.» A Zhowabu wì si sɛnrɛ nda jɛlɛ wi yaa sa yo ti le wi yɔn.
4 A Tekowa ca fɛnnɛ jɔ wì si kari ma saa para wunlunaŋa wi ni. Wìla

† **13:31 13.31:** Zhozu 7.6; 1 Wunlu 21.27; Ɛsitɛ 4.1; Zhɔbu 1.20 † **13:37 13.37:** Abisalɔmu wìla fe ma kari wa Geshuri ca wunlunaŋa Talimayi wi yeri, katugu Talimayi wìla pye wi tɛlɛ; 2 Sami 3.3. † **13:39 13.39:** Ŋga kì yo fɔ: *A wunlunaŋa wì si Abisalɔmu wi purɔgɔ ki yaga,* sɛwɛlɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: A wunlunaŋa wi nɛɛ ki jaa mbe sa Abisalɔmu wi yan.

to maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma wunlunaŋa wi gbɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Ee, wunlunaŋa, na shɔ!»

5 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi wa?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «E, mi yɛn naŋgunjɔ, na pɔlɔ wìla ku.

6 Pinambiile shyɛn pàa pye mi ŋa ma kulojɔ na yeri. Pilige ka, a pè si kaa win wa wasege ki ni. Lere sila pye wa mbe pe lagala. A nuŋgba si nuŋgba gbɔn maa gbo.

7 Koni, mi ŋa ma kulojɔ, na sege woolo pe ni fuun pè yiri na kɔrɔgɔ ma yo fɔ: ‹Ŋa wùu nɔsepyɔ wi gbo, wi le we kɛɛ. Waa jaa mboo gbo mboo nɔsepyɔ wi kunwɔ pi kayaŋga wɔ wi ni. Ki ka pye ma, kɔrɔgɔ lifɔ we yaa wi tɔngɔ mboo wɔ wa.› Na paga ko pye ma, kɛɛ kansaga jɛnri ŋga kì koro na yeri, pe yaa ki kɔ mbege wɔ wa. Kona, na pɔlɔ wi mɛgɛ ki yaa kɔ mbe wɔ laga tara ti na, setirige se koro wi yeri naa.»

8 A wunlunaŋa wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ta kee ma go, mi yaa tunŋgo kan ma wogo na pɔɔn pyɔ wi yaga.»

9 A Tekowa ca fɛnnɛ jɔ wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na tafɔ, mi naa na go woolo pe ni, woro wè wa ma la. Wunlunaŋa, mboro naa ma wunluwɔ pi ni, yoro ma ye wa ma la.»

10 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Na lere wa ka sɛnrɛ ta yo ma na ki wogo na, ma pan wi ni laga na yeri, pa kona wi yaa ma yaga yɛyinŋge na.»

11 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, mila ma yɛnri ma yere ki yerewe Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, jaŋgo ŋa wi yaa kufɔ wi kunwɔ pi kayaŋga wɔ, wiga kanla pinambyɔ wi gbo mbanla jɔlɔgɔ ki serege na na.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, ma pinambyɔ wi yinzige ka nuŋgba se to tara.»

12 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ki yaga mi ŋa ma kulojɔ mbe sɛnpyɔ nuŋgba yo ma kan.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ti yo.»

13 A jɛlɛ wì sho naa fɔ: «Koni, yiŋgi na, a mà sigi jatere cɛnlɛ ŋa wi pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kanŋgɔlɔ? Wunlunaŋa, sɛnrɛ nda mà yo fɔɔnfɔɔn ŋga na, ti yɛn naga nari fɔ mà wa ma la; katugu Abisalɔmu wì fe ma kari tara nda ni, ma suu yirige wa mbe pan wi ni.

14 Ki yɛn kaselege fɔ we yaa ka ku pilige ka, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ka wo tara pi se ya koli we. Yɛnŋɛlɛ li woro na jaa Abisalɔmu wi ku fɔɔnfɔɔn ŋga, ɛɛn fɔ li yɛn na jaa wo ŋa pè purɔ ma yirige, wi ka ka koro wa wi karisaga.

15 Koni wunlunaŋa, na tafɔ, màga yan mì pan mbege sɛnrɛ nda ti yo ma kan, leele poro pè fyɛrɛ wa na na. Ko mi ŋa ma kulojɔ mì yo fɔ: ‹Mi yaa sa para wunlunaŋa wi ni, kana wi mbe yɛnlɛ mbe mi ŋa wi kulojɔ na sɛnyoro ti tanga.›

16 Ee, wunlunaŋa, ma yaa logo mi ŋa ma kulojɔ na yeri, lere ŋa wila jaa mbanla gbo mi naa na pinambyɔ wi ni, mbe we wɔ wa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, ma yaa we shɔ wi kɛɛ.»

17 Mi ŋa ma kulojɔ, mì yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ma sɛnrɛ ti yaa yɛyinŋge kan na yeri. Katugu wunlunaŋa, na tafɔ ma yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn, ŋa wì kajɛŋgɛ naa kapege ki ni ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, lɔɔn saga!»

18 A wunlunaŋa wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Mi yaa ma yewe kala na ni, maga ka la kpɛ lara na na.»

A jɛlɛ wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ta para.»

19 Kona, a wunlunaŋa wì si yewe ma yo fɔ: «Zhowabu wo ma wigi sɛnrɛ nda ti le ma yɔn le?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, mbege ta ma yɛn yinwege na, sɛnrɛ nda fuun mà yo ti yɛn kaselege, lere se ya mberi kɛ mbe kari kalige na nakoma kamɛŋgɛ na. Kaselege yi, ma tunmbyee Zhowabu wo wìgi konɔ kan na yeri mbege sɛnrɛ ti yo.

Wo wìgi sɛnrɛ nda ti ni fuun ti le mi
ŋa ma kulojɔ na yɔn.
20 Ma tunmbyee Zhowabu wì ko
pye ma, jaŋgo mbe kala li wa mbeli
kanŋga yɛgɛ ka na. Ɛɛn fɔ, na tafɔ,
tijinliwɛ yɛn ma ni paa Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ yɛn; kagala ŋgele ke yɛn na
piin laga Izirayɛli tara, mà ke ni fuun
ke jɛn.»
21 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si
saa Zhowabu wi pye fɔ: «Wele, ŋga
mà yo, mila jaa mbege pye. Ki kala
na, kari ma sa lefɔnmbyɔ Abisalɔmu
wi lɛ ma pan wi ni.»
22 A Zhowabu wì si to maa yɛgɛ
ki jiile wa tara ma wunlunaŋa wi
gbɔgɔ, ma duwaw pye wi kan, ma
sho fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, mi
ŋa ma tunmbyee, mìgi jɛn nala
ma yo na kala li yɛn mɔɔ ndanla,
katugu wunlunaŋa, na tafɔ, mi ŋa
ma tunmbyee, mà yɛnlɛ mbe tanga
na sɛnyoro ti na.»
23 Kì pye ma, a Zhowabu wì si
yiri ma kari wa Geshuri ca ma saa
Abisalɔmu wi lɛ ma pan wi ni wa
Zheruzalɛmu.
24 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì sho fɔ:
«Abisalɔmu wi sa koro wa wi go,
wiga ka pan laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
Kona, a Abisalɔmu wì si kari wa wi
go, wi sila pan mbe wunlunaŋa wi
yan.

Davidi naa Abisalɔmu pe yɛɛ sɔgɔwɔ gbegewe kala

25 Lere kpɛ sila pye wa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe ni ma yɔn paa
Abisalɔmu wi yɛn. Lere pyew la pye
naa tiyɔnwɔ pi sɛnrɛ yuun. Mbege
lɛ wa wi tɔndanra ti na fɔ ma saa
gbɔn wa wi go ki na, jɛrɛgisaga sila
pye wi na.
26 Kìla pye yɛlɛ pyew, wi maa
go ki kulu, katugu wi yinzire ti
ma kaa nugu wi na. Wi yinzire
wiga ti kulu, pe kari pese ti nuguwɔ
pi maa kee culo shyɛn naa kɔngɔ
yeri, ma yala wunlunaŋa wi maa
taanlayaraga ŋga ni ki jatere wi ni.
27 Abisalɔmu wìla se pinambiile
shyɛn naa sumborombyɔ nuŋgba.
Pàa pye naa sumborombyɔ wi yinri
Tamari. Wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ.
28 Abisalɔmu wìla yɛlɛ shyɛn lo
pye wa Zheruzalɛmu ca, na wunlu-
naŋa wi fa yɛnlɛ wi saa yan.
29 Ko puŋgo na, a Abisalɔmu wì
si Zhowabu wi yeri mboo tun wa
wunlunaŋa wi yeri wi sa para wi
wogo na. Ɛɛn fɔ, a Zhowabu wì si
je, wii kari wa Abisalɔmu wi yeri.
Abisalɔmu wì suu yeri naa ki shyɛn
wogo na. A Zhowabu wì si je, wii
kari wa wi yeri naa.
30 Kona, a Abisalɔmu wì suu tunm-
byeele pe pye fɔ: «Ye wele, Zhowabu
wi kɛrɛ ti yɛn le na woro ti tanla,
ɔrizhi wi yɛn wa ti ni. Ye kari ye
sa kasɔn le ti ni.» A Abisalɔmu wi
tunmbyeele pè si saa kasɔn le kɛrɛ
ti ni.
31 Kona, a Zhowabu wì si yiri ma
kari teere wa Abisalɔmu wi yeri wa
wi go, ma saa wi yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ma tunmbyeele pè si saa
kasɔn le na kɛrɛ ti ni?»
32 A Abisalɔmu wì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Mìla lere tun wa ma yeri,
mɔɔ pye ma yo ma pan laga, a mà
je. Mìla pye na jaa mbɔɔn tun wa
wunlunaŋa wi yeri ma saa yewe fɔ:
‹Yiŋgi na, a mì si yiri wa Geshuri ca
ma pan? Ndɛɛ mìla koro wa, anmɛ
ko mbɔnrɔ na na.› Koni mi yɛn na
jaa mbe wunlunaŋa wi yan. Na kaa
pye mì kapege pye, pa wìlan gbo.»
33 Kì pye ma, a Zhowabu wì si kari
wa wunlunaŋa wi yeri ma saa ki
sɛnrɛ ti yo wi kan. Kona, a wunlu-
naŋa wì si tun, a pè saa Abisalɔmu
wi yeri. A Abisalɔmu wì si pan
wa wunlunaŋa wi yeri, mɛɛ fɔli wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ maa yɛgɛ ki jiile wa
tara maa gbɔgɔ. A wunlunaŋa wì si
kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ maa shari.

ABISALƆMU WILA YIRI MA JE

15

15.1–20.22

Abisalɔmu wìla pye na fanŋga ki jaa mbege shɔ

1 Ko puŋgo na, a Abisalɔmu wì si
wotoro nuŋgba naa shɔnye ta wi yɛɛ
kan, konaa nambala nafa shyɛn ma
yiri kɛ ni. Wi kaa kee laga ka na,
poro maa fee wi yɛgɛ.
2 Kìla pye, wi ma yiri pinliwɛ ni
faa, mbe sa yere wa konɔ na li
maa kee wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki
yeri li na. Na lere wa kaa kee wa
wunlunaŋa wi yeri sanga o sanga
kiti kɔnkala ni mbe sali yɛgɛ wɔ,
Abisalɔmu wi maa yeri mboo yewe
mbe yo fɔ: «Ma yiri ca kikiin?» Na
ki fɔ wi ka wi yɔn sogo mbe yo fɔ:
«Mi ŋa ma tunmbyee, mì yiri wa
Izirayɛli cɛnlɛ ca ŋga ko ni.»
3 Kona Abisalɔmu wi mɛɛ wi pye
fɔ: «Wele, ma kala lì yɔn, tanga
yɛn ma yeri. Ɛɛn fɔ lere woro wa
wunlunaŋa wi go, ŋa wi yaa logo ma
yeri.»
4 Ko puŋgo na, Abisalɔmu wi mɛɛ
yo naa fɔ: «Ndɛɛ ki pye muwi mi
ja pye ki tara nda ti kiti kɔnfɔ, lere
ŋa fuun ka pan na kɔrɔgɔ wi kiti
kɔnkala ni, nakoma kala la yɛgɛ ni
mbe yo mbeli yɛgɛ wɔ, pa mi yaa li
yɛgɛ wɔ wi kan kasinŋge ni.»
5 Mbe taga wa ko na, na lere wa ka
fulo Abisalɔmu wi tanla mbe yo wi
yaa fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mboo gbɔgɔ,
wi maa kɛɛ ki sanga wi kan, mboo
yigi, mbe si kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ.
6 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa
pye na paan wa wunlunaŋa wi yeri
kiti kɔnkala ni, pa Abisalɔmu wìla
pye naga piin ma suyi pe ni. Wìla
Izirayɛli woolo pe jatere wi kanŋga
pe na, a wì kala lì pe ndanla.

7 Yɛlɛ tijɛrɛ† toroŋgɔlɔ, a
Abisalɔmu wì si wunlunaŋa wi pye
fɔ: «Mìla yɔn fɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri, ki yaga mbe kari wa Eburɔn
ca sali tɔn mbeli yɔn fili.
8 Katugu mi ŋa ma tunmbyee,
mbanla ta wa Siri tara, wa Geshuri
ca, mìla ki yɔn fɔlɔ na li kɔn ma yo
fɔ: ‹Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka sɔngɔrɔ
na ni wa Zheruzalɛmu ca, pa mi yaa
sali gbɔgɔ wa Eburɔn ca.› »
9 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ:
«Ta kee yɛyinŋge na.» Kona, a
Abisalɔmu wì si yiri mɛɛ kari wa
Eburɔn ca.
10 Ko puŋgo na, a Abisalɔmu
wì si pitunmbolo torogo larawa
wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
yeri, ma yo pe saga yo pe kan fɔ:
«Na yaga ka mbanlaga magala li
logo sanga ŋa ni, kona ye yo fɔ
Abisalɔmu wì cɛn wunluwɔ pi na wa
Eburɔn ca.»
11 Nambala cɛnmɛ shyɛn (200)
pàa yiri wa Zheruzalɛmu ca, mbele
Abisalɔmu wìla yeri, a pè pinlɛ ma
kari wi ni. Pàa pinlɛ wi ni nawa
jɛmbɛ ni, ɛɛn fɔ pe sila pye kala la
jɛnmɛ wa ki wogo ki ni.
12 Ma Abisalɔmu wi ta wìla pye
na saraga ki woo sanga ŋa ni, a wì
si lere tun wa Gilo ca pe sa Gilo ca
fɛnnɛ naŋa Ahitofɛli wi yeri wi kan.
Ahitofɛli wìla pye Davidi wi yɛrifɔ.
Ki yɔn lemɛ pìla gbɔgɔ, katugu leele
mbele pàa pye na tari Abisalɔmu wi
na pàa pye na lege na kee yɛgɛ.

Davidi wìla fe ma yiri wa Zheruzalɛmu ca

13 Kona, a lere wà si pan maga yo
Davidi wi kan ma yo fɔ: «Izirayɛli
woolo pe ni fuun pè kanŋga ma taga
Abisalɔmu wi na.»
14 Kona, a Davidi wì suu tunmby-
eele mbele fuun pàa pye wi ni wa
Zheruzalɛmu ca pe pye fɔ: «Ye yiri
we fe nakoma we se shɔ Abisalɔmu
wi kɛɛ. Ye yiri fyaw waa kee. Wiga
ka pan mbe we ta na, mbe kapege
pye we na, mbe ca ki tɔngɔ tokobi
ni.»
15 A wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pè
suu pye fɔ: «Wunlunaŋa, we tafɔ,
woro mbele ma tunmbyeele kala o
kala lɔɔn ndanla, wè gbɛgɛlɛ mbeli
pye.»
16 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si
yiri, a wi go woolo pe ni fuun pè si
taga wi na. Ɛɛn fɔ, wìla wi cɛnfɛnnɛ

† **15:7 15.7:** Ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Yɛlɛ tijɛrɛ,* wa Eburuye sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *yɛlɛ nafa shyɛn.*

kɛ yaga wa, jaŋgo paa wi wunluwɔ go ki kɔrɔsi.

17 Wunlunaŋa wìla yiri na kee, a leele pe ni fuun pè si taga wi na. Naa pàa ka saa gbɔn wa go puŋgo wogo ki na sanga ŋa ni, a pè si yere.

18 Wunlunaŋa wi tunmbyeele pe ni fuun, naa Kɛrɛti cɛnlɛ woolo konaa Pelɛti cɛnlɛ woolo mbele fuun pàa pye wo jate wi piŋgbaanla, pàa pye na tanri wi tanla. Nambala cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) mbele pàa yiri wa Gati ca ma taga wi na, pè si toro na tanri Davidi wi yɛgɛ.

19 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe pinlɛ we ni? Sɔngɔrɔ ma sa koro wa wunlunaŋa fɔnŋɔ wi ni. Mà jɛn ma yɛn nambanŋa. Mà yiri wa ma tara ma pan ma lara lagamɛ.

20 Mà pan laga na yeri ki fa mɔ gbɛn. Nala mbe sɔɔn lɛ mbaa yanri ma ni la toro, mbe sigi ta mi jate mila kee laga ŋga na mi sigi jɛn. Sɔngɔrɔ maa kee mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pye ma kan konaa li koro sinnɛ ma ni.»

21 Ɛɛn fɔ, a Itayi wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, konaa wunlunaŋa, na tafɔ mbɔɔn ta go na, laga o laga ma yaa kari, na ma yaa ku o, nakoma ma yaa koro go na o, mi ŋa ma tunmbyee mi yaa pye wa ma ni fun.»

22 Kona, a Davidi wì si Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wi pye fɔ: «Toro yɛgɛ waa kee.» A Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wì si toro yɛgɛ wo naa wi woolo pe ni fuun pe ni, naa pe piile mbele fuun pàa pye wi ni pe ni.

23 Naa Davidi wo naa leele pe ni fuun pe ni pàa kaa na toro sanga ŋa ni, a ki tara woolo pe ni fuun pe nɛɛ gbele na jɔrɔgi ŋgbanga. A wunlunaŋa wì si saa Sedirɔn lɔgɔ gbunlundɛgɛ ki kɔn ma yiri. A leele pe ni fuun pè si taga wi na, mɛɛ konɔ na li maa kee wa gbinri wi ni li lɛ na kee.

24 Saraga wɔfɔ Zadɔki wìla pye wa fun, naa Levi setirige piile mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tungu pe ni. A poro si saa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tugu maa tɛgɛ tara. A saraga wɔfɔ Abiyatari wo nɛɛ saara woo fɔ leele pe ni fuun pe sa yiri wa ca ki ni pe kɔ.

25 A wunlunaŋa wì si Zadɔki wi pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa ca ki ni. Na na kala liga Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla, li yaa kanla sɔngɔrɔ mbe pan na ni, mbe ti mbe yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi tɛgɛsaga ki yan naa.

26 Ɛɛn fɔ na liga na pye fɔ: ‹Ma kala li woro mala ndanla;› kona mi ŋa na, ŋga kali ndanla, li ko pye na na.»

27 A wunlunaŋa wì si saraga wɔfɔ Zadɔki wi pye naa fɔ: «Wele, mboro ma ma maa yariyanra yaan? Sɔngɔrɔ maa kee yɛyinŋge na wa ca, mboro naa ma pinambyɔ Ahimaazi konaa Abiyatari naa wi pinambyɔ Zhonatan wi ni.

28 Ye wele, mi yaa sa koro wa gbinri wi funwa lara falafala ti ni, fɔ mbe ka sa ye yɔn sɛnrɛ logo.»

29 Kì pye ma, a Zadɔki naa Abiyatari pè si sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca ma saa koro wa.

30 Ɛɛn fɔ, a Davidi wo nɛɛ nuru oliviye tire yanwiga ki na na kee. Wìla pye na nuru na kee na gbele, maa go ki tɔn na tanri tɔwara. Leele mbele fuun pàa pye wi ni, pàa pe yinrɛ ti tɔnndɔ nɛɛ nuru na gbele na kee†.

31 A pè si pan maga yo Davidi wi kan fɔ: «Ahitofɛli wi yɛn wa Abisalɔmu wi ni ma pinlɛ mbele pè yɔn le pe ni.» Kona, a Davidi wì si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wi mbe yo ti pye go fu sɛnrɛ Abisalɔmu wi yeri.»

† **15:30 15.30:** Davidi wìla wi go ki tɔn na tanri tɔwara mbege naga fɔ wi jatere wi piri wi na fɔ ma toro (Ɛsitɛ 6.12; Eza 20.2,4; Zhere 14.3-4; Eze 24.17; Mishe 1.8).

32 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa
tinndi wi go na sanga ŋa ni, a wì
si fɔli ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ le.
Wi mbe wele, mɛɛ Ariki cɛnlɛ woolo
naŋa Hushayi wi yan wì pan naa
singi. Wi deritɔnlɔgɔ kìla pye ma
walagi wi na, a wi tara wo wa wi go
ki na (mbege naga fɔ Davidi wi kala
lùu jori).
33 A Davidi wì suu pye fɔ: «Na
maga pinlɛ na ni, ma yaa na yanra.
34 Ɛɛn fɔ, na maga sɔngɔrɔ mbe
kari ca, mbe sa Abisalɔmu wi pye
fɔ: ‹Wunlunaŋa, mi yaa pye ma
tunmbyee. Faa mìla pye ma to wi
tunmbyee, koni mila jaa mbe pye
mboro tunmbyee.› Na maga ko pye
ma, pa ma yaa na saga, Ahitofɛli wi
yaa la yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda kaan na
mɛgɛ ni mberi jɔgɔ.
35 Saraga wɔfɛnnɛ Zadɔki naa
Abiyatari pe yaa pye wa ma ni.
Maga sɛnrɛ nda fuun logo wa wun-
lunaŋa wi go, ma sari yɛgɛ yo pe
kan.
36 Pe pinambiile shyɛn pe yɛn wa
pe ni, Zadɔki wi pinambyɔ Ahi-
maazi wo naa Abiyatari pinambyɔ
Zhonatan wi ni. Na yaga kala o kala
logo wa, yege yo pe kan pe pan pege
yo na kan.»
37 Kona, a Davidi wi wɔnlɔnaŋa
Hushayi wì si sɔngɔrɔ ma kari
wa Zheruzalɛmu ca, ma yala
Abisalɔmu fun wìla pye na yiin wa
Zheruzalɛmu ca.

16

Davidi wo naa naŋa ŋa pàa pye na yinri Ziba pe kala

1 Naa Davidi wìla kaa yanwiga ki
go na wi toro jɛnri, wi mbe wele,
mɛɛ Mefiboshɛti wi tunmbyee Ziba
wi yan wì pan mboo fili sofilele
shyɛn ni. Wìla sofilele pe jɔnrɔ
ti taga pe na, konaa ma buru pyɔ
cɛnmɛ shyɛn (200) taga pe na, naa
ɛrɛzɛn piwara wofogolo cɛnmɛ ni,
naa figiye piwara cɛnmɛ ni konaa
sɛlɛgɛ kasha nuŋgba ni, ŋga kìla
pye ma yin duvɛn ni.
2 A wunlunaŋa wì si Ziba wi yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye ki
yaara nda ti ni?»
A Ziba wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Sofilele poro yaa pye wunlunaŋa
wi go woolo poro woolo paa nuru
pe na. Buru wo naa tige pire ti ni,
to yaa pye lefɔnmbɔlɔ pe yaakara.
Mbele pe yaa tanga wa gbinri wi ni
mbe te, poro yaa duvɛn wa wɔ mbe
pe wɔgɔ ki kɔ.»
3 A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo
fɔ: «Ma tafɔ Sawuli wi pinambyɔ wi
yɛn se yeri?»
A Ziba wì si wunlunaŋa wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Wì koro wa
Zheruzalɛmu ca, katugu wi yɛn naa
yɛɛ piin fɔ: ‹Nala, Izirayɛli woolo pe
yaa na tɛgɛ wunluwɔ pi na wa na
tɛlɛ Sawuli wi yɔnlɔ.› »
4 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa
wì si Ziba wi pye fɔ: «Wele, yaara
nda fuun ti yɛn Mefiboshɛti wi woro,
mìri kan ma yeri nala.»
A Ziba wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, na
tafɔ, mi yɛn na fɔli ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
nɔɔ gbogo. Yɛnŋɛlɛ sa ti na kala lɔɔn
ndanla!»

Shimeyi wìla Davidi wi daŋga

5 Naa wunlunaŋa Davidi wìla ka
saa gbɔn wa Bahurimu ca sanga ŋa
ni, a naŋa wà si yiri wa ca ki ni ma
pan. Wìla pye Sawuli wi sege woo
wo wa. Pàa pye naa yinri Shimeyi,
wi to wo lawi ŋa Gera. A wì si pan
nɛɛ Davidi wi daŋgi.
6 Ali mbege ta leele pe ni fuun, naa
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun
pàa pye ma wunlunaŋa wi maga wi
kalige naa wi kamɛŋgɛ ki na, wìla
pye na wunlunaŋa Davidi wo naa wi
tunmbyeele pe waa sinndɛɛrɛ ni.
7 Shimeyi wìla pye na Davidi wi
daŋgi na yuun fɔ: «Ta kee wa, ta kee
wa! Legbolere, lejaga fuwe!
8 Sawuli wi go woolo mbele mà
gbo ma cɛn wunluwɔ pi na pe yɔnlɔ,
ko fɔgɔ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na tɔnni ma na. Ko kì ti Yawe
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi shɔ ma yeri
maa kan ma pinambyɔ Abisalɔmu

wi yeri. Koni ma ŋa, maa jɔlɔ san, katugu ma yɛn legbolere.»
9 Kona, a Zeruya pinambyɔ Abishayi wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Yiŋgi na ki pyɔn kugo ŋga ki nɛɛ wunlunaŋa, na tafɔ wi daŋgi? Ki yaga mbe toro mbe saa go ki kɔw.»
10 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì si Abishayi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro Zeruya pinambiile wele, ye yiŋgi kala li yɛn wa ko ni? Na maga ki yan wi yɛn nala daŋgi, kona mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo wi kan fɔ: ‹Ta Davidi wi daŋgi.› Na kaa pye pa ki yɛn ma, ambɔ wi yaa wi pye fɔ: ‹Yiŋgi na, a ma nɛɛ ki piin yɛɛn?› »
11 Kona, a Davidi wì si Abishayi naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele, na pinambyɔ jate ŋa wi yɛn na pisee, wo yɛn nala gbosaga jaa, pee ka yo ki Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa ŋa wo. Yoo yaga wila na daŋgi, mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo wi kan.
12 Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na jɔlɔgɔ ki yan, mbe ki nala daŋga sɛnrɛ ti kanŋga, mbe kajɛŋgɛ pye na kan.»
13 Davidi naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, a pè si konɔ li lɛ na kee. A Shimeyi wi nɛɛ tanri na toro wa yanwiga ki kanŋgaga na Davidi wi tanla na kee. Wìla pye na Davidi wi daŋgi, naa waa sinndɛɛrɛ ni konaa na gbanŋgban wi yinrigi naa waa wi na.
14 A wunlunaŋa wo naa leele mbele fuun pàa pye wi ni pè si saa gbɔn wa pe gbɔnsaga. Pàa te fɔ jɛŋgɛ. A pè si cɛn ma wogo wa.

Hushayi wìla kari Abisalɔmu wi kɔrɔgɔ

15 Ko sanga wo ni, a Abisalɔmu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si pan ma ye wa Zheruzalɛmu ca. Ahitofɛli wìla pye Abisalɔmu wi ni fun.
16 Naa Davidi wi wɔnlɔnaŋa Hushayi ŋa wìla yiri wa Ariki ca wìla ka saa gbɔn wa Abisalɔmu wi na, a wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwege kan wunlunaŋa wi yeri! Yɛnŋɛlɛ sa yinwege kan wunlunaŋa wi yeri!»
17 A Abisalɔmu wì si Hushayi wi pye fɔ: «Ndanlawa mba pi yɛn ma ni ma wɔnlɔnaŋa Davidi wi kanŋgɔlɔ powi mba yɛɛn? Yiŋgi na mɛɛ si kari ma wɔnlɔnaŋa wi ni?»
18 A Hushayi wì si Abisalɔmu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, mii yɛnlɛ ko na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun, naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pè lere ŋa wɔ maa tɛgɛ wunluwɔ, wo mi yɛn wi ni. Wo mi yaa koro wi ni.
19 Mbe taga ko na, mi yaa la tunŋgo piin ambɔ kan? Na wɔnlɔnaŋa wi pinambyɔ wo ma le? Mì tunŋgo pye ma to wi kan yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa tunŋgo pye ma kan ma fun.»
20 Kì pye ma, a Abisalɔmu wì si Ahitofɛli wi pye fɔ: «Ye ye yɛɛ yan ye para ŋga we daga mbe pye ki na.»
21 A Ahitofɛli wì si Abisalɔmu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma to wi cɛnfɛnnɛ mbele wì toro laga paa wunluwɔ go ki kɔrɔsi, kari ma sa sinlɛ pe ni. Kona Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa ki jɛn mbe yo màga pye, a ma kala lɔ̀ɔn to wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ. Ki ka pye ma, mbele fuun pe yɛn ma ni, pe yaa fanŋga ta.»
22 A pè si paraga go ka kan wa wunluwɔ go ki biri wi naayeri, a Abisalɔmu wì si saa sinlɛ wi to wi cɛnfɛnnɛ pe ni Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na†.
23 Ki wagati wi ni, yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Ahitofɛli wìla pye na kaan tìla pye fanŋga ni paa yɛgɛ ŋga na pe ka Yɛnŋɛlɛ lo jate li yewe ti ma pye we. Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ tìla pye na jate ma fun Davidi wi yeri konaa Abisalɔmu wi yeri.

17

Hushayi wìla Ahitofɛli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti jɔgɔ

† **16:22 16.22:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wìla sɛnrɛ nda yo, pa tìla ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn (2 Sami 12.11-12).

1 Ko puŋgo na, a Ahitofɛli wì si
Abisalɔmu wi pye fɔ: «Ki yaga mbe
sa lenambala waga kɛ ma yiri shyɛn
(12 000) wɔ mbe taga Davidi wi
puŋgo na yembinɛ na li ni.
2 Mi yaa sa fo mbe to wi na mboo
ta wì te makɔ, a wi fanŋga kì kɔ.
Mi yaa ti wi fyɛ fɔ jɛŋgɛ. Pa kona
leele mbele fuun pe yɛn wi ni, pe
yaa fyɛ mbe fe mboo yaga wi yɛ.
Wunlunaŋa wo nuŋgba mi yaa gbo.
3 Pa kona mi yaa pan leele pe
ni fuun pe ni ma kɔrɔgɔ. Lere ŋa
maa jaa na wo ka ta mbe ku makɔ,
kona leele pe ni fuun pe yaa pan ma
kɔrɔgɔ. Pa leele pe ni fuun pe yaa
yɛyinŋge ta.»
4 A ki sɛnrɛ tì si Abisalɔmu wo naa
Izirayɛli woolo lelɛɛlɛ pe ni fuun pe
ndanla.
5 Ɛɛn fɔ, a Abisalɔmu wì sho fɔ:
«Ye ti we Hushayi ŋa wì yiri wa Ariki
ca wi yeri we pan woo woyoro ti
logo fun.»
6 A pè si Hushayi wi yeri, a wì
pan wa Abisalɔmu wi tanla. A
Abisalɔmu wì suu yewe ma yo fɔ:
«Wele, pa Ahitofɛli wì yo yɛɛn. Ŋga
wì yo we daga mbege pye lee we
daga mbege yaga? Ŋga maa jate ki
yo we kan.»
7 A Hushayi wì si Abisalɔmu wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɔnlɔ na lo na,
yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Ahitofɛli wì kan ti
woro ma yɔn.»
8 A Hushayi wì sho naa fɔ:
«Mboro jate mɔ̀ɔ to wo naa
wi lenambala pe jɛn, pe yɛn
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ. Pe yɛn
mara ni paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛ urusi
na kiga ki pyɔ wi la wa wasege ki
ni ki ma pye mara ni we. Ma to
wi yɛn malaga gbɔnfɔ lɛɛ, wi se
yɛnlɛ mbe sinlɛ wa leele sanmbala
pe sɔgɔwɔ yembinɛ na li ni. 9 Koni
maga yiri wi na yɛrɛ wi yɛn ma
lara waliwege ka ni nakoma laga
ka yɛgɛ ni. Malaga ki lɛsanga ŋa
wi ni, na Davidi woolo paga sa leele
pele gbo we ni, lere pyew wi yaa ki
sɛnrɛ ti logo mbaa yuun fɔ: ‹Pè ya
Abisalɔmu wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni.›
10 Kona ali maliŋgbɔɔnlɔ mbele
pe yɛn wɛlimbɛlɛ ma wɛ pe ni
fuun na, poro mbele pe yɛn ko-
togo ni paa jara yɛn, pa pe yaa
kotogo la; katugu Izirayɛli woolo
pe ni fuun pège jɛn ma yo ma to
wi yɛn maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ, konaa
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ si yɛn wa
wi ni fun.
11 Koni mi yɛn na ye yɛrɛgi ŋga
ni koyi ŋga yɛɛn fɔ: ‹Ma ti Izirayɛli
tara nambala pe ni fuun pe pan pe
gbogolo laga ma tanla wunlunaŋa,
mbege lɛ wa Dan ca fɔ sa gbɔn wa
Bɛrisheba ca†. Pe lɛgɛ jɛŋgɛ paa
kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Mboro
jate ma keli pe yɛgɛ ye sa malaga ki
gbɔn.
12 Kona wiga pye laga o laga ŋga
ni, we yaa saa tɔn wa ki laga ki na,
mbe to wi na paa yɛgɛ ŋga na fɔɔngɔ
ma kaa wo tara na we. Pa kona, wo
naa leele mbele pe yɛn wi ni, wa kpɛ
se shɔ pe ni.
13 Na wiga fe sa lara ca ka ni,
pa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe
yaa manda lɛ mbe kari ki ca ki
kɔrɔgɔ. We yaa saga ca ki ya mbege
sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti tilele mbe sari
wa wa lawege ŋga le ki tanla ki ni.
Ali sinndɛlɛgɛ nuŋgba ko se koro.› »
14 A Abisalɔmu wo naa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe ni pè sho fɔ:
«Ariki ca fɛnnɛ naŋa Hushayi wi
yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɔn ma wɛ Ahitofɛli
woro ti na.» Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
làa ki kɔn maga tɛgɛ mbe Ahitofɛli
wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti jɔgɔ, jaŋgo mbe
ti kapege mbe Abisalɔmu wi ta.

Davidi wìla Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma kari wa yɔnlɔ yirisaga yeri

15 Kona, a Hushayi wì si saa
ki yo saraga wɔfɛnnɛ Zadɔki naa
Abiyatari pe kan ma yo fɔ: «Yɛrɛwɛ
sɛnrɛ nda to Ahitofɛli wì yo
Abisalɔmu wo naa Izirayɛli lelɛɛlɛ

† **17:11 17.11:** Maga logo mbe lɛ wa Dan ca ki na, fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbege lɛ Izirayɛli tara ti go ŋga na mbe saga wa go ŋga na.

pe kan. Mi fun nda naa nda to mì yo pe kan.
16 Koni ye lere tun fyaw wa Davidi
wi yeri wi saa pye fɔ wiga ka wɔnlɔ
wa gbinri wi funwa lara ti ni, fɔ
ki daga wi gbaan wi kɔn wi kari
lege, jaŋgo wunlunaŋa wo naa leele
mbele fuun pe yɛn wi ni paga ka pe
yɛɛ kan pe pe tɔngɔ.»
17 Ko sanga wo ni, Zhonatan
naa Ahimaazi poro la pye wa Eni
Oroguwɛli pulugo ki tanla. Tunm-
byee jɛlɛ wa wila daga saga sɛnrɛ
ti yo pe kan pe sari yo wunlunaŋa
Davidi wi kan; katugu pe sila pye na
jaa lere mbe pe yan paa yiin wa ca
ki ni.
18 Ɛɛn fɔ, a lefɔnŋɔ wà si pe
yan, mɛɛ saa pe sɛnrɛ yo Abisalɔmu
wi kan. Kì pye ma, a Zhonatan
naa Ahimaazi, pe shyɛn pè si fyɛɛlɛ
ma saa gbɔn naŋa wa go na wa
Bahurimu ca. Kɔlɔ la pye wa ki naŋa
wi laga nawa. A pè si tigi wa ki kɔlɔ
wi ni ma lara.
19 A ki naŋa wi jɔ wì si tɔnparaga
lɛ maga sanga wa kɔlɔ wi yɔn ki na,
mɛɛ muwɛ jɛrɛgi wa ki na, jaŋgo
lere ka kaga jɛn.
20 A Abisalɔmu wi tunmbyeele
pèle si kari ma saa ye wa ki jɛlɛ
wi go, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ:
«Ahimaazi naa Zhonatan pe yɛn se
yeri?»

A jɛlɛ wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Pè lɔgɔ ki kɔn ma kari.»

Ɛɛn fɔ, a pè si pe lagaja pee
pe yan, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa
Zheruzalɛmu ca.
21 Abisalɔmu tunmbyeele pe
kariŋgɔlɔ, a Ahimaazi naa Zhonatan
pè si yiri wa kɔlɔ ma saa ki sɛnrɛ
ti yɛgɛ yo wunlunaŋa Davidi wi
kan. Pàa Davidi wi pye fɔ: «Ye
yiri ye fyɛɛlɛ, ye gbaan wi kɔn,
katugu yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda naa nda
to Ahitofɛli wì yo ye kanŋgɔlɔ.»
22 Kona, a Davidi wo naa leele
mbele fuun pàa pye wi ni, pè si yiri
ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri.
Sanni laga ki sa laga lere kpɛ wo sila
koro ŋa wi sila gbaan wi kɔn.
23 Naa Ahitofɛli wìla kaa ki yan
pee yɛnlɛ wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, a
wì suu sofile jɔngɔ ki pɔ wi sofile wi
na, mɛɛ yiri ma kari wi ca wa wi go.
Kona, a wì suu go kagala ke ni fuun
ke yɛgɛ wɔ. Ko puŋgo na, a wì si
yiri maa yɛɛ to. Pa Ahitofɛli wìla ku
yɛɛn. A pè si saa wi le wa wi to fanga
ki ni.

Davidi wìla saa gbɔn wa laga ŋga pe yinri Mahanayimu

24 Kona, a Davidi wì si saa gbɔn wa
Mahanayimu laga ki na. Ko la yala
fun Abisalɔmu wì Zhuridɛn gbaan
wi kɔn wo naa Izirayɛli nambala
mbele fuun pàa pye wi ni pe ni.
25 Ki sanga wi ni, Amasa
wo Abisalɔmu wìla tɛgɛ wi
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki go na
Zhowabu wi yɔnlɔ. Amasa wìla pye
Izirayɛli woolo naŋa ŋa pàa pye na
yinri Yitira wo pinambyɔ. Yitira
wìla Nahashi sumborombyɔ Abi-
gayili wi pɔri wi jɔ. Abigayili wìla
pye Zeruya wi nɔsepyɔ sumboro;
Zhowabu nɔ wo lawi ŋa Zeruya.
26 Abisalɔmu wo naa Izirayɛli
woolo pe ni pè si saa pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa
Galaadi tara ma cɛn.
27 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn
wa Mahanayimu laga ki na sanga ŋa
ni, Nahashi pinambyɔ Shobi ŋa wìla
yiri wa Araba ca, Amɔ cɛnlɛ woolo
pe ca ye, wo naa Amiyɛli pinambyɔ
Makiri ŋa wìla yiri wa Lodebari
ca konaa Galaadi tara fɛnnɛ naŋa
Barizilayi ŋa wìla yiri wa Orogelimu
ca,
28 pè si pan sinlɛyaara, naa
yaapire, naa cɔrɔ ni ma pan mari
kan Davidi wo naa leele mbele pàa
pye wi ni pe yeri; ma pinlɛ bile naa
ɔrizhi ni, naa muwɛ ni, naa yarilire
pikaara ni, naa yara ni, naa yara
yɛnrɛ ni konaa yarilire pikaara ta
yɛgɛ ni,
29 naa sɛnrɛgɛ ni, naa nɔnɔ nara
ni, naa simbaala konaa sikaala ni,
naa nɛrɛ nɔnɔ sinmɛ yinŋgele ni.
Pàa pan maga yaara ti ni fuun ti kan
Davidi wo naa leele mbele pàa pye

wi ni pe yeri peri ka; katugu pàa pe yɛɛ pye fɔ: «Maga yiri wa, ki leele mbele pe yɛn na jɔlɔ fuŋgo naa tege konaa wɔgɔ ki kɛɛ wa gbinri wi ni.»

18

Davidi woolo pàa ya Abisalɔmu wi ni maa gbo

1 Kona, a Davidi wì si leele mbele pàa pye wi ni pe jiri, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele tɛgɛtɛgɛ leele waga keleŋgele (1 000) go na, ma pele tɛgɛtɛgɛ leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na.
2 A Davidi wì si leele pe kɔn, a pè yiri tɛgɛsaga taanri. A wì si tɛgɛsaga nuŋgba kan Zhowabu wi yeri, ma shyɛn wogo ki kan Zeruya pinambyɔ Abishayi wi yeri, Zhowabu wi nɔsepyɔ we, mɛɛ taanri wogo ki kan Gati ca fɛnnɛ naŋa Itayi wi yeri. Kona, a wunlunaŋa wì sho fɔ: «Mi fun mi yaa pinlɛ mbe kari ye ni wa malaga.»
3 Ɛɛn fɔ, a maliŋgbɔɔnlɔ pè sho fɔ: «Maga ka kari we ni wa malaga. Katugu na woro ka fe we mbɛnfɛnnɛ pe yɛgɛ, pe se ko jate kala. Ali na paga we walaga gbo, pe se ko jate kala. Ɛɛn fɔ mboro nuŋgba mboro wɛ woro lenambala waga kɛ na (10 000). Ki kala na, ki yɛn ma yɔn ma koro laga ca ki ni, maa leele torogi pe saa we sari.»
4 A wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga yaa jate ki yɛn ma yɔn, ko mi yaa pye.» Kona, a wunlunaŋa wì si saa yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, ma yala leele pe ni fuun pàa pye na tooro na yinrigi leele cɛnmɛ cɛnmɛ, konaa leele waga keleŋgele (1 000).
5 A wunlunaŋa wì sigi sɛnrɛ nda ti yo maga ŋgban Zhowabu, naa Abishayi konaa Itayi pe ni ma yo fɔ: «Mi yɛn na ye yɛnri yege pye mi kala na, yaa lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi kɔrɔsi, yaga ka kapege pye wi na.» Sɛnrɛ nda wunlunaŋa wìla yo ma ŋgban maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni Abisalɔmu wi kanŋgɔlɔ, leele pe ni fuun pàa ti logo.
6 A Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ pè si yiri ma kari sa to Izirayɛli woolo pe na. A pè si malaga ki gbɔn wa Efirayimu tara kɔlɔgɔ ki ni.
7 Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa ya Izirayɛli woolo pe ni wa ki laga ki ni. Ki pilige ki ni, pàa ya pe ni fɔ jɛŋgɛ, ma lere waga nafa (20 000) wo gbo pe ni.
8 Malaga kìla jaraga ma gbɔn tara ti lagapyew ki ni. Leele mbele pàa puŋgo ma ku wa kɔlɔgɔ ki ni pe yɛ, poro la lɛgɛ ma wɛ mbele pàa gbo tokobi ni poro na.

Zhowabu wìla Abisalɔmu wi gbo

9 Malaga gbɔnsanga wi ni, a Abisalɔmu wì si saa fo ma yiri Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pe na. Abisalɔmu wìla pye ma lugu sofile woroso na. A sofile woroso wì si fe ma ye tigbɔgɔ ka nɔgɔ, ki njere tìla pye ma migi ti yɛɛ ni. A Abisalɔmu wi go kì si yanra wa terebɛnti tige njere ti ni. A sofile woroso wì si fe ma wɔ wa wi nɔgɔ nɛɛ kee maa yaga wi yɛn ma yanra na yɔlɔ wa naayeri wo naa tara ti sɔgɔwɔ pi ni.
10 A naŋa wà si saa ki yan ma, mɛɛ pan maga yo Zhowabu wi kan fɔ: «Wele, mi Abisalɔmu wi yan wì yanra na yɔlɔ terebɛnti tige ka ni.»
11 A Zhowabu wì si naŋa ŋa wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun wi kan wi pye fɔ: «Ma yo mɛlɛ? Mboro wi yan? Yiŋgi na mɛɛ suu gbo le teere? Mi jɛn nɔɔ kan warifuwe pyɔ kɛ ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ kurusijara ni.»
12 Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si Zhowabu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na maga na kan warifuwe pyɔ waga kele (1 000) ni, mi se yɛnlɛ mbe kɛɛ taga wunlunaŋa wi pinambyɔ wi na mboo gbo; katugu sɛnrɛ nda wunlunaŋa wìla yo ma ŋgban mboro naa Abishayi konaa Itayi ye ni, wàa ti logo. Wìla yo fɔ: ‹Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi kɔrɔsi, yaga ka kapege pye wi na.›
13 Ndɛɛ ki pye mùu gbo larawa, ki mɔnɔ o mɔnɔ, ki kala li se jɛn na

lara wunlunaŋa wi na. Mboro jate ma jɛn na yiri na kɔrɔgɔ mbanla le kɛɛ.»
14 A Zhowabu wì sho fɔ: «Mi se cɛn mbaa na yɛɛ mɔni na ma tanla.» A wì si saa njanraya taanri lɛ ma saa Abisalɔmu wi yaga wee, mɛɛ wi sun yi ni wa wi kotogo ki na, maga ta wìla pye ma yanra wa terebɛnti tige ki ni.
15 Ko puŋgo na, lefɔnmbɔlɔ kɛ mbele pàa pye na Zhowabu wi maliŋgbɔnyaara ti lee, pè si wa ma Abisalɔmu wi maga, mɛɛ wi gbɔn maa gbo.
16 Kona, a Zhowabu wì si mbanlaga ki win mbe malaga ki yerege. A Davidi maliŋgbɔɔnlɔ pè si Abisalɔmu maliŋgbɔɔnlɔ pe purɔgɔ ki yaga, katugu Zhowabu wìla pe yerege.
17 A pè si Abisalɔmu gboo wi lɛ ma saa wi wa titɛgbɔgɔ ka ni wa kɔlɔgɔ ki nandogomɔ, mɛɛ sinndɛɛrɛ lɛgɛrɛ ta gbogolo wi na. Kì kaa pye ma, a Izirayɛli woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe ma kari pe yinrɛ.
18 Ma Abisalɔmu wi ta yinwege na, wìla sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ ka yerege maga pye nandowo yaraga wa wunlunaŋa gbunlundɛgɛ ki ni, katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Pinambyɔ woro na yeri mbe kanla mɛgɛ ki taga ki koro laga.» Kì pye ma, a wì suu yɛɛra mɛgɛ ki taga ki sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ ki na, a paa ki yinri Abisalɔmu nandowo sinndɛlɛgɛ, ali ma pan ma gbɔn nala.

Pàa Abisalɔmu wi kunwɔ pi yo Davidi wi kan

19 Kona, a Zadɔki pinambyɔ Ahimaazi wì si Zhowabu wi pye fɔ: «Ki yaga mbe fe mbe kari saga sɛntanra ti yo wunlunaŋa wi kan mboo pye fɔ: ‹Wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tanga kan ma yeri, mɔɔ shɔ ma juguye pe kɛɛ.› »
20 A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Ayoo, maga ka kari. Mboro ma ma yaa kari sa sɛntanra ti yo wunlunaŋa wi kan nala, ma yaa ka sari yo pilige ka yɛgɛ ni. Ɛɛn fɔ, nala ma, katugu wunlunaŋa wi pinambyɔ wì ku.»
21 Kona, a Zhowabu wì si Kushi tara fɛnnɛ naŋa wi pye fɔ: «Kari ma sa ŋga mà yan ki yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.» A Kushi tara fɛnnɛ naŋa wì si fɔli Zhowabu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ, mɛɛ fe ma kari saga yo.
22 A Zadɔki pinambyɔ Ahimaazi wì si Zhowabu wi pye fɔ: «Ki ka sa yiri yinriwɛ o yinriwɛ, mi yɛn ki ni; ki yaga mbe fe mbe taga Kushi tara fɛnnɛ naŋa wi na mbe sa tunŋgo ki yo!»

A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe fe mbe kari wa na pinambyɔ? Ki sɛnrɛ nda ti se sa pye tɔnli ni ma kanŋgɔlɔ.»
23 A Ahimaazi wì sho fɔ: «Ki ka sa yiri yinriwɛ o yinriwɛ, koyi. Mila jaa mbe fe mbe kari.» A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Ta fee maa kee.» Kì kaa pye ma, a Ahimaazi wì si funwa laga falafala konɔ li lɛ, ma fe ma saa Kushi tara fɛnnɛ naŋa wi toro.
24 Ki wagati wi ni, Davidi wìla pye ma cɛn yeyɔngɔ ŋga wa funwa yeri konaa yeyɔngɔ ŋga wa nawa yeri ti shyɛn sɔgɔwɔ pi ni. A ca ki kɔrɔsifɔ wì si lugu wa yeyɔngɔ ki biri wi gona, wa mbogo ŋga wa ki na, wa ki namunjɔ wi na. Wi mbe ka wele, a wì si naŋa wa yan wi yɛn na fee na paan wa wi nuŋgba.
25 A ca ki kɔrɔsifɔ wì si para ŋgbanga maga wogo ki yo wunlunaŋa wi kan. A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Na kaa pye wi yɛn wi nuŋgba, kona wi yɛn na paan mbe sɛntanra yo we kan.» A naŋa wi nɛɛ paan na yɔngɔ pe ni jɛɛnnjɛnri.
26 Ko puŋgo na, a ca ki kɔrɔsifɔ wì si naŋa wa yɛgɛ yan wila fee na paan wa naa. A wì si para ŋgbanga maga yo ca ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɔ wi kan, ma yo fɔ: «Wele, naŋa wa yɛgɛ yɛn na paan wa wi nuŋgba.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Wo fun wi yɛn na paan mbe sɛntanra yo we kan.»

27 A ca ki kɔrɔsifɔ wì sho fɔ: «Mi
na yanwa po ni, lere koŋgbanŋa
wi felɔmɔ pì yiri Zadɔki pinambyɔ
Ahimaazi wi felɔmɔ po kɔrɔgɔ.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ki naŋa
wi yɛn lejɛnŋɛ, wi yɛn na paan mbe
sɛntanra yo we kan.»
28 Kona, a Ahimaazi wì si pan
ma gbɔn, mɛɛ para ŋgbanga maga
yo wunlunaŋa wi kan fɔ: «Ki yɛn
yinŋge.» A wì si to maa yɛgɛ ki
jiile tara wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
maa gbɔgɔ ma sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li woo;
wunlunaŋa, na tafɔ, lo lì leele mbele
pàa yiri ma kɔrɔgɔ pe le ma kɛɛ.»
29 A wunlunaŋa wì suu yewe ma
yo fɔ: «Lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi
yɛn ŋgbaan le?»
A Ahimaazi wì si wunlunaŋa wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Sanga ŋa ni
Zhowabu wì ja mi naa ma tunmbyee
wi ni we tun, mì ja janwa gbɔlɔ la
yan li yɛn na tinmɛ gbɔɔ pa tinni,
ɛɛn fɔ mi si jaga go jɛn.»
30 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Toro
ma yere na kanŋgaga na.» A Ahi-
maazi wì si toro ma yere kanŋgaga
na, na singi.
31 Kona, a Kushi tara fɛnnɛ naŋa
wì si fe ma pan ma gbɔn, mɛɛ
wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wunlunaŋa,
na tafɔ, sɛntanra yɛn na yeri mbe
yo ma kan. Mbele fuun pàa yiri ma
kɔrɔgɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tanga kan
ma yeri pe na, mɔɔ shɔ pe kɛɛ nala.»
32 A wunlunaŋa wì si Kushi
tara fɛnnɛ naŋa wi yewe ma yo
fɔ: «Lefɔnmbyɔ Abisalɔmu wi wa
ŋgbaan le?»
A Kushi tara fɛnnɛ naŋa wì suu
pye fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, ma
juguye poro naa mbele fuun pè yiri
ma kɔrɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ sa ti pe pye paa
ki lefɔnŋɔ wi yɛn.»

19

Davidi wìla wi pinambyɔ Abisalɔmu wi kunwɔ pi gbele

1 Kona, a wunlunaŋa wi jatere wì
si piri wi na, a wi nɛɛ seri. A wì
si lugu ma kari wa yumbyɔ naayeri
woo wi ni, wa ca ki mbogo yeyɔngɔ
ki go na, ma saa gbele wa. Wìla pye
na tanri na gbele na yuun fɔ: «E, na
pinambyɔ Abisalɔmu, na pinambyɔ!
E, na pinambyɔ Abisalɔmu! Ndɛɛ
ki pye mi ku ma yɔnlɔ, ko mbe
ja mbɔnrɔ. E, Abisalɔmu, na
pinambyɔ, na pinambyɔ!»
2 A pè si saa ki yo Zhowabu wi kan
ma yo fɔ: «Wele, wunlunaŋa wi wa
na gbele na kunwɔ kayaŋga sɛnrɛ
yuun Abisalɔmu wi kunwɔ pi kala
na.»
3 Kì pye ma, yawa mba Izirayɛli
woolo pàa ya ki pilige ki ni, pì si
kanŋga ma pye kunwɔ kayaŋga pe
ni fuun pe yeri, katugu leele pe ni
fuun pàa ki logo ki pilige ki ni fɔ
wunlunaŋa wi jatere wìla piri wi na
fɔ jɛŋgɛ wi pinambyɔ wi kunwɔ pi
kala na.
4 Ki pilige ki ni, leele pe ni fuun
pàa lara ma ye wa ca ki ni paa yɛgɛ
ŋga na leele mbele fe pe maliwiinle
yɛgɛ ma pan ma ye wa ca fɛrɛ ni.
5 Wunlunaŋa wìla wi yɛgɛ ki
tɔn nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun
fɔ: «E, na pinambyɔ Abisalɔmu!
Abisalɔmu, na pinambyɔ, na
pinambyɔ!»

6 Kona, a Zhowabu wì si kari
ma saa ye wa go wunlunaŋa wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ wi pye fɔ: «Mà fɛrɛ
wa ma tunmbyeele pe ni fuun pe na
nala, poro mbele pè mboro naa ma
pinambiile, naa ma sumborombiile,
naa ma jɛɛlɛ konaa ma cɛnfɛnnɛ pe
ni ye go shɔ we.
7 Mbele pe yɛn mɔɔ panra, poro
pe yɛn mɔɔ ndanla. Mbele ma
yɛn ma ndanla, a poro yɛn nɔɔ
mbɛngɛ; katugu màga naga nala fɔ
ma maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa ma
tunmbyeele pe ni, pe woro yaraga
ka ma yɛgɛ na. Koni mìgi jɛn ma
yo ndɛɛ ki pye we ni fuun we ku, a
Abisalɔmu wo koro yinwege na, ko
ki jɛn na tanla ma ni.
8 Koni yiri ma kari wa funwa na,
ma sa para ma tunmbyeele pe ni ma
pe kotogo ki sogo pe na. Katugu mì

wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na ma kan, fɔ na mɛɛ yiri sa para pe ni, ali lere nuŋgba wo se koro laga ma ni yembinɛ na li ni. Pa kona kapege ŋga ki yaa ma ta, ki yaa wɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun kì gbɔn ma na maga lɛ wa ma punwɛ pi na fɔ ma pan ma gbɔn nala ki na†.»
9 Kona, a wunlunaŋa wì si yiri ma saa cɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na. A pè sigi yo leele pe ni fuun pe kan fɔ: «Ye wele, wunlunaŋa wi yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.» A leele pe ni fuun pè si pan wa wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Davidi wìla sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca

Ma si yala, ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa fe ma kari pe yinrɛ.
10 Koni wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, leele pe ni fuun pàa pye na kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Wunlunaŋa Davidi wo wì we shɔ we juguye pe kɛɛ. Wo wì we shɔ Filisiti tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Kooŋga koni wì fe Abisalɔmu wi yɛgɛ ma wɔ laga tara ti ni.
11 Ɛɛn fɔ, Abisalɔmu ŋa wàa sinmɛ pi wo wi na maa tɛgɛ we wunluwɔ wì ku wa malaga ki ni. Koni yiŋgi waa singi mbe wunlunaŋa Davidi wi pye wi pan?»

12 Wunlunaŋa Davidi wo na, wìla tunŋgo torogo wa saraga wɔfɛnnɛ Zadɔki naa Abiyatari pe yeri ma pe pye fɔ: «Ye sa para Zhuda tara lelɛɛlɛ pe ni, ye pe pye fɔ: ‹Yiŋgi na leele pele yɛgɛ yaa si keli ye na mbe sa wunlunaŋa wi pye wi sɔngɔrɔ wa wi go?› » Katugu sɛnrɛ nda Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye na yuun, tìla gbɔn wa wunlunaŋa wi na.
13 Wìla yo pege yo pe kan naa fɔ: «Yoro ye yɛn na sefɛnnɛ, ma pye kasanwa nuŋgba na ni. Yiŋgi na leele pele yɛgɛ yaa si keli ye na mbe sa wunlunaŋa wi pye wi sɔngɔrɔ wa wi go?
14 Yege yo fun Amasa wi kan fɔ: ‹Mi naa mboro we woro sege nuŋgba woolo, ma pye kasanwa nuŋgba wi le? Na mi sɔɔn tɛgɛ na maliŋgbɔɔnlɔ pe to Zhowabu wi yɔnlɔ, kona Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.› »
15 Kì pye ma, a Davidi wì si Zhuda tara fɛnnɛ pe ni fuun pe jatere wi kanŋga pe na paa lere nuŋgba yɛn. A pè si tunŋgo torogo ma yo pe saga yo wunlunaŋa wi kan fɔ: «Sɔngɔrɔ ma pan mboro naa ma tunmbyeele pe ni fuun pe ni.»

16 Kona, a wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ, mɛɛ pan ma gbɔn le Zhuridɛn gbaan wi na. A Zhuda tara fɛnnɛ pè si kari wa Giligali ca mbe saa fili mbe Zhuridɛn gbaan wi kɔn wi ni†.

Davidi wìla Shimeyi naa Mefiboshɛti pe kala yaga

17 Kona, a Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Gera wi pinambyɔ Shimeyi ŋa wìla yiri wa Bahurimu ca wì si fyɛɛlɛ ma pinlɛ Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni mbe sa wunlunaŋa Davidi wi fili.
18 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo nambala waga kele (1 000) la pinlɛ wi ni ma kari, naa Ziba ŋa wìla pye Sawuli wi go tunmbyee wi ni, ma pinlɛ Ziba wi pinambiile kɛ ma yiri kaŋgurugo pe ni konaa wi tunmbyeele nafa pe ni. Pàa saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi na wunlunaŋa wi yɛgɛ.
19 Tɔnmɔkɔrɔ ŋga pàa tɛgɛ wunlunaŋa wo naa wi go woolo pe mɛgɛ ni, kìla gbaan wi kɔn ma gbɔn wa wi kɛɛ ŋga na. Naa wunlunaŋa Davidi wìla kaa gbaan wi kɔn ma yiri sanga ŋa ni, a Gera pinambyɔ Shimeyi wì si pan ma to le tara wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ,
20 mɛɛ wunlunaŋa wi pye fɔ: «Na tafɔ, maga kanla kapege ki jate na go na. Wunlunaŋa, na tafɔ, màa pye na yinrigi wa Zheruzalɛmu ca pilige ŋga ni, mi ŋa ma tunmbyee kapege ŋga mìla pye ma na, maga ka nawa

† **19:8 19.8:** 2 Sami 15.13; 20.1 † **19:16 19.16:** 2 Sami 16.5-13

to ki na. Wunlunaŋa maga kaga jate naa.
21 Katugu mi ŋa ma tunmbyee
mìgi jɛn fɔ mì kapege pye. Ko kala
na mì pye lere koŋgbanŋa ma yiri
wa Zhozɛfu sege woolo pe ni fuun pe
ni, mbe pan mbɔɔn fili wunlunaŋa,
na tafɔ.»
22 Ɛɛn fɔ, a Zeruya pinambyɔ
Abishayi wì sho fɔ: «Ŋga Shimeyi
wìla pye ki daga poo gbo ki kala na,
katugu wìla lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wi
daŋga.»
23 Ɛɛn fɔ, a Davidi wì sho fɔ:
«Yoro Zeruya pinambiile wele, ye
yiŋgi kala li yɛn wa ki wogo ŋga
ki ni? Yiŋgi na, a ye nɛɛ ye yɛɛ
piin na winfɛnnɛ nala? Yege yan
Izirayɛli woolo wa daga poo gbo
nala le? Mìgi jɛn nala fɔ muwi mi
yɛn Izirayɛli woolo pe wunlunaŋa
we.»
24 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si
Shimeyi wi pye fɔ: «Ma se ku», mɛɛ
wugu ki na maa kan.
25 Sawuli pishyɛnwoo Mefiboshɛti
wìla kari ma saa wunlunaŋa wi fili
fun. Maga lɛ wa wunlunaŋa wi
yiripilige ki na wa Zheruzalɛmu ca
fɔ ma saa gbɔn wi sɔngɔrɔpilige ki
na ma pan wa yɛyinŋge na, Mefi-
boshɛti wi sila wi tɔɔrɔ ti jogo, wi
sila wi siyɔ wi kulu, wi sila suu
yaripɔrɔ ti jogo†.
26 Naa wìla ka saa gbɔn wa wun-
lunaŋa wi na wa Zheruzalɛmu ca
sanga ŋa ni, a wunlunaŋa wì suu
yewe ma yo fɔ: «Mefiboshɛti, yiŋgi
na ma sila si pinlɛ na ni mbe kari?»
27 A wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «E, wunlunaŋa na tafɔ, na
tunmbyee wo wìla na fanla; katugu
mi ŋa ma tunmbyee, mìla yo fɔ mi
yaa na sofile jɔngɔ ki taga na sofile
wi na mbe lugu wi na, jaŋgo mbe
pinlɛ wunlunaŋa wi ni mbe kari, ma
jɛn mi ŋa ma tunmbyee na tɔɔrɔ tì
jɔgɔ na na.
28 Kona, a wì si kari ma saa mi
ŋa ma tunmbyee na mɛgɛ ki jɔgɔ
wunlunaŋa, na tafɔ wa ma yeri. Ɛɛn
fɔ wunlunaŋa, na tafɔ ma yɛn paa
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn; ki kala na
ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye na na.
29 Katugu na tɛlɛ Sawuli wi go
woolo pe ni fuun pe ni, lere wo wa
kpɛ sila pye wa, ŋa wi sila daga poo
gbo wunlunaŋa, na tafɔ ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Konaa ki ni fuun, mi ŋa
ma tunmbyee, mà cɛnsaga kan na
yeri wa mbele pe maa nii wa ma
lisaga pe ni. Yiŋgi kajɛŋgɛ mila jaa
wunlunaŋa ma yeri naa mbe sa wɛ
ko ŋga ko na?»
30 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Ki
sɛnlɛgɛrɛ nda to yo kala? Mìgi yo
ma kan ma yo fɔ mboro naa Ziba wi
ni, yɔɔn tɛlɛ wi tara laga ki yɛɛlɛ ye
yɛɛ na†.»
31 Kona, a Mefiboshɛti wì si wunlu-
naŋa wi pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko si
ŋgban. Wunlunaŋa, na tafɔ mà kaa
sɔngɔrɔ ma pan yɛyinŋge na makɔ,
Ziba wi tara laga ki ni fuun ki lɛ.»

Davidi wìla Barizilayi wi gbɔgɔ

32 Kona, Galaadi tara fɛnnɛ naŋa
Barizilayi ŋa wìla yiri wa Orogelimu
ca wì si pan mbe Zhuridɛn gbaan
wi kɔn fun wunlunaŋa wi ni, mboo
yaga wa gbaan wi puŋgo na wila
kee.
33 Barizilayi wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ, wìla
ta yɛlɛ nafa tijɛrɛ. Ma wunlunaŋa
wi ta wa Mahanayimu ca sanga ŋa
ni, Barizilayi wìla wi kala li ni fuun
li yɔn; katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi.
34 A wunlunaŋa wì si Barizilayi wi
pye fɔ: «Pan we gbaan wi kɔn ma
pinlɛ na ni we kari, mi yaa sa yere
ma kala li ni wa Zheruzalɛmu ca.»
35 Ɛɛn fɔ, a Barizilayi wì si wun-
lunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
yinwege ki koro jori naa, mbee
pinlɛ mbe kari wunlunaŋa ma ni wa
Zheruzalɛmu?

† **19:25 19.25:** Mefiboshɛti wi sila wi tɔɔrɔ ti jogo, wi sila wi siyɔ wi kulu, wi sila suu yaripɔrɔ ti jogo: Wìla ko kagala koro pye mbege naga fɔ naa wunlunaŋa wìla yiri wa Zheruzalɛmu ca, kìla cɛn wi yeri ndɛɛ lere wi ku wi yeri. † **19:30 19.30:** 2 Sami 16.3-4

36 Koni mì lɛ ma ta yɛlɛ nafa
tijɛrɛ. Mi se ya mbe yaritanga naa
yaripɛngɛ ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ
ni. Mi ŋa ma tunmbyee, mi se
ya mbe yaakara nda mi yaa la kaa
konaa yaara nda mi yaa la woo ti
tanwa pi jɛn mboo wɔ pi yɛɛ ni.
Mi se ya mbaa yurukɔɔlɔ nambala
naa jɛɛlɛ pe magaŋgala ke nuru naa
jɛŋgɛ. Wunlunaŋa, na tafɔ, mi ŋa
ma tunmbyee, yiŋgi na mbee kari
mbe sɔɔn yanra?
37 Wunlunaŋa na tafɔ, mi ŋa ma
tunmbyee, mi yaa Zhuridɛn gbaan
wo kɔn mbe sɔɔn torogo jɛnri. Yiŋgi
na wunlunaŋa ma nɛɛ ki gbɔgɔwɔ
mba pi kaan na yeri yɛrɛ?
38 Ki yaga mi ŋa ma tunmbyee
mbe sɔngɔrɔ mbe kari, jaŋgo mbe sa
ku wa na ca, panla le wa na to fanga
naa na nɔ fanga ki tanla. Wele,
ma tunmbyee Kimihamu wi ŋa, na
pinambyɔ we†. Wi yaa gbaan wi kɔn
mbe kari wunlunaŋa na tafɔ ma ni.
Ŋga fuun kɔɔn ndanla, ma ko pye
wi kan.»
39 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Mì
yɛnlɛ ki na; Kimihamu wi pan we
kari. Ŋga fuun kɔɔn ndanla ko mi
yaa la piin wi kan. Ma kaa ŋga fuun
jaa na yeri, mi yaa ki pye ma kan.»
40 A leele pe ni fuun pè si Zhuridɛn
gbaan wi kɔn ma yiri; kona, a
wunlunaŋa wì si gbaan wi kɔn ma
yiri fun, mɛɛ kɛyɛn wa wa Barizilayi
wi yɔlɔgɔ maa shari. Ko puŋgo na,
a Barizilayi wì si sɔngɔrɔ ma kari wi
ca.
41 A wunlunaŋa wì si kari wa
Giligali ca ki yeri. Kimihamu wìla
pinlɛ wi ni.

Zhuda cɛnlɛ woolo naa Izirayɛli woolo pe maara sɛnrɛ

Zhuda cɛnlɛ woolo poro naa
Izirayɛli woolo sanmbala pe walaga
ni pàa gbaan wi kɔn wunlunaŋa wi
ni.
42 Kona Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe nɛɛ paan wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ,
nɛɛ wi piin fɔ: «Yiŋgi na we sefɛnnɛ
Zhuda cɛnlɛ woolo pè si pan mɔɔ yu
ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma ni,
mboro naa ma go woolo konaa ma
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni?»
43 A Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni fuun
pè si Izirayɛli woolo pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Wè ko pye ma, katugu wì
yɔngɔ we ni sege kologo ki ni. Yiŋgi
na, a ko si yoro nawa po ŋgban? Ye
nawa po ni wunlunaŋa wo wi maa
we yɔn suro ti woo wi le? Nakoma
yarikanra wila kaan we yeri wi le?»
44 Kona, a Izirayɛli woolo pè si
Zhuda cɛnlɛ woolo pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Wè wunlunaŋa wi ta tasaga
kɛ ma wɛ ye na†. Ee, ŋga ki yɛn
we wogo Davidi wi kanŋgɔlɔ kì wɛ
ye wogo ki na. Yiŋgi na, a yè si
we tifaga yɛɛn? Ye sigi jɛn mbe
yo woro wàa keli maga yo ma yo
fɔ wunlunaŋa wi sɔngɔrɔ wi pan?»
Ɛɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo pe sɛnyoro
tìla ŋgban ma wɛ Izirayɛli woolo pe
woro ti na.

20

Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Sheba wìla yiri ma je Davidi wi na

1 Naŋa lejaga wà la pye wa, pàa
pye naa yinri Sheba. Pàa pye naa to
wi yinri Bikiri. Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woo
lawi. A wì si kaa mbanlaga win mɛɛ
yo fɔ:
«We kala woro Davidi wi ni.
Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni,
kɔrɔgɔ limɛ kpɛ woro we
sɔgɔwɔ.
Izirayɛli woolo, ye ni fuun yaa kee
ye yinrɛ†.»
2 Kona, a Izirayɛli woolo nambala
pe ni fuun pè si laga Davidi wi na,
ma taga Bikiri pinambyɔ Sheba wi
na. Ɛɛn fɔ, a Zhuda cɛnlɛ woolo
nambala poro si koro pe wunlunaŋa

† **19:38 19.38:** Ŋga kì yo fɔ: Na pinambyɔ we, pa ko yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni; 1 Wunlu 2.7. † **19:44 19.44:** Izirayɛli woolo pàa yo pè wunlunaŋa wi ta tasaga kɛ ma wɛ, katugu wa pe gbogolomɔ pi ni, pàa pye cɛnlɛ kɛ, ma si yala Zhuda cɛnlɛ lo la pye cɛnlɛ nuŋgba pe. † **20:1 20.1:** 1 Wunlu 12.16; 2 Kuro 10.16

wi ni ma taga wi puŋgo na, ma yiri wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na ma saa wi torogo ma gbɔn fɔ wa Zheruzalɛmu ca.
3 A Davidi wì si saa ye wa wi go ki ni wa Zheruzalɛmu ca. Wunlunaŋa wi cɛnfɛnnɛ kɛ mbele wìla toro wa paa wi wunluwɔ go ki kɔrɔsi, a wì si pe lɛ ma saa pe le go ka ni pe yɛ, a paa pe kɔrɔsi. Yaraga ŋga fuun pe mbaa jori ki kala wìla pye na ki ni fuun ki kaan pe yeri. Ɛɛn fɔ, wi sila sinlɛ wa kpɛ ni pe ni naa. Pàa koro pe yɛ wa ki go ki ni paa naŋgunjaala yɛn fɔ ma saa gbɔn pe kunwɔ pi na†.

Zhowabu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Amasa wi gbo

4 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si Amasa† wi pye fɔ: «Zhuda tara nambala pe yeri ma pe gbogolo laga na yeri sanni sa gbɔn piliye taanri, mboro fun ma pye laga.»
5 A Amasa wì si kari sa Zhuda tara woolo pe yeri mbe pe gbogolo. Ɛɛn fɔ wagati ŋa wunlunaŋa wìla naga, a wì saa toro wi na, na wi fa pan.
6 Kona, a Davidi wì si Abishayi wi pye fɔ: «Koni Bikiri pinambyɔ Sheba wo yaa kapege pye we na mbe wɛ Abisalɔmu wo na. Ki kala na, yiri ma mi ŋa ma tafɔ na tunmbyeele pe lɛ, ye Sheba wi purɔ yoo yigi, jaŋgo wiga ka sa ye cara nda pe malaga sigemboro kan mari maga ka ni mbe shɔ we yeri.»
7 A Zhowabu wi lenambala pè si yiri ma pinlɛ wi ni, naa Kɛrɛti tara fɛnnɛ pe ni, naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe ni, konaa lenambala wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pe ni. A pè si yiri wa Zheruzalɛmu ca ma taga Bikiri pinambyɔ Sheba wi na naa puro†.
8 Naa pàa ka saa gbɔn wa Gabawɔn ca sinndɛligbɔgɔ laga ki na, a Amasa wì si kɔn ma yiri pe na. Zhowabu wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ yaripɔrɔ ti le, mari pɔ kurusijara ni. Tokobi wà la pye wa wi wofogo ki ni pɔsaga kurusijara wi na wa wi sɛnnɛ. Naa Zhowabu wìla kaa na tanri na kee, a tokobi wì si wɔ wa wi wofogo ki ni ma to†.
9 A Zhowabu wì si Amasa wi pye fɔ: «Yiŋgi kala yɛn wa na sefɔ?» A wì suu kalige ki tɛgɛ ma Amasa wi siyɔ wi yigi mbe kɛyɛn wa wi yɔlɔgɔ mboo shari.
10 Ɛɛn fɔ, Amasa wi sila tokobi ŋa wìla pye wa Zhowabu wi kamɛŋgɛ ki ni wi kɔrɔsi. A Zhowabu wì si Amasa wi sun wi ni wa wi lara ti na. A wi latiire tì si wɔ ma toori le tara. Zhowabu wi sila wi sun naa shyɛn wogo na. A Amasa wì si ku.

Ko puŋgo na, a Zhowabu naa wi jɔnlɔ Abishayi wi ni pè si taga Bikiri pinambyɔ Sheba wi na naa purɔ.
11 Lefɔnmbɔlɔ mbele pàa pye Zhowabu wi ni, a wo wà nuŋgba si yere wa Amasa wi tanla, mɛɛ yo fɔ: «Zhowabu wi kala li yɛn ma lere ŋa ndanla konaa lere ŋa wi yɛn Davidi wi kɔrɔgɔ, ko fɔ wo mbe taga Zhowabu wi na.»
12 Ki wagati wi ni, Amasa wìla pye na pinligi wa wi kasanwa pi ni wa konɔ li nandogomɔ. Naa lefɔnŋɔ wìla kaa ki yan leele pe ni fuun pàa pye na yeregi le, a wì si Amasa gboo wi tilele maa wɔ wa konɔ ma kari wi ni kɛrɛ ta ni, mɛɛ yaripɔgɔ tɛgɛ maa tɔn, katugu wìla ki wele maga yan fɔ leele mbele fuun pàa pye na paan, pàa pye na yeregi le.
13 Naa wìla kaa wi wɔ wa konɔ makɔ, a leele pe ni fuun pè si taga Zhowabu wi na nɛɛ Bikiri pinambyɔ Sheba wi puro.
14 Kona, a Zhowabu wì si Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke tara ti yanri ma toro fɔ ma saa gbɔn wa Abɛli Bɛti

† **20:3 20.3:** 2 Sami 15.16; 16.21-22 † **20:4 20.4:** 2 Sami 17.25; 19.4 † **20:7 20.7:** 2 Sami 8.18
† **20:8 20.8:** ***Zhowabu wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ yaripɔrɔ ti le, mari pɔ kurusijara ni. Tokobi wà la pye wa wi wofogo ki ni pɔsaga kurusijara wi na wa wi sɛnnɛ. Naa Zhowabu wìla kaa na tanri na kee, a tokobi wì si wɔ wa wi wofogo ki ni ma to,*** **ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Ki yaa pye tokobi jɛɛlɛ wà la pye ma pɔ wa Zhowabu wi kurusijara wi na, ŋa wi mbaa ya nɛgɛ mbe wɔ mboo yigi wa wi kɛɛ, jaŋgo lere ka kaga jɛn.** † **20:14 20.14:** 1 Wunlu 15.20; 2 Wunlu 15.29; 2 Kuro 16.4

Maaka[†] ca ki na konaa wa Berimu cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe na. A Berimu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma pe yɛɛ gbogolo ma taga wi na fun.

15 A pè si saa Sheba wi tɔn wa Abɛli Bɛti Maaka ca, mɛɛ yere maga maga. A pè si tara ta gbogolo ca ki mbogo ki na maga pye lugusaga fɔ ma saa gbɔn wa ki naayeri. Leele mbele fuun pàa pye Zhowabu wi ni, pàa pye na ca ki mbogo ki nɔgɔna wi tunru mbege jan.

16 Kona, a jɛlɛ tijinliwɛ fɔ wà si koro wa ca ki ni ma para ŋgbanga ma yo fɔ: «Ye nuŋgbolo jan ye logo, ye nuŋgbolo jan ye logo. Mila ye yɛnri yege yo Zhowabu wi kan wi fulo laga, mi yɛn na jaa mbe para wi ni.»

17 A Zhowabu wì si fulo wa jɛlɛ wi tanla. A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Zhowabu we le?»

A Zhowabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi.»

A jɛlɛ wì sho fɔ: «Mi ŋa ma kulojɔ, ta nuru na yeri.»

A Zhowabu wì suu pye fɔ: «Ta para mila nuru ma yeri.»

18 Kona, a jɛlɛ wì sho fɔ: «Faa, na kala là ka pye wa, leele pe kataraga layi na yuun fɔ: ‹Yoo kari we sa Abɛli ca woolo pe yewe pe yɛrɛwɛ kan we yeri.› Ki ka pye ma, ki kala li ma yɛgɛ wɔ.

19 We ca ki yɛn yɛyinŋge ca konaa ma pye ca ŋga pe yɛn ma taga ki leele pe na laga Izirayɛli tara. Ɛɛn fɔ mboro yɛn na jaa mbe ca ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn laga Izirayɛli tara ka tɔngɔ. Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ ki tɔngɔ?»

20 A Zhowabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ ko pyewe ni! Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbaa ki jate mbe yaraga ka tɔngɔ nakoma mbe yaraga ka jɔgɔ.

21 Ko ma waa jate mbe pye. Ɛɛn fɔ naŋa nuŋgba kala li yɛn we na. Wì yiri wa Efirayimu yanwira tara ti ni, pe maa wi yinri Sheba, Bikiri pinambyɔ we. Wì yiri ma je wunlunaŋa Davidi wi na. Ye wo nuŋgba wo le we kɛɛ. Pa we yaa kari mbe laga ca ki na.»

A jɛlɛ wì si Zhowabu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa wi go ki kɔw mbege wa ma kan wa ca ki mbogo ki puŋgo na.»

22 Kona, a jɛlɛ wì si saa para ca woolo pe ni fuun pe ni tijinliwɛ ni. A pè si saa Bikiri pinambyɔ Sheba wi go ki kɔw maga wa wa Zhowabu wi kan. A Zhowabu wì si mbanlaga ki win. A leele pè si jaraga ma laga ca ki na. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si kari pe yinrɛ. A Zhowabu wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca, wa wunlunaŋa wi yeri.

DAVIDI WILA TI A PE SAWULI WI SETIRIGE PIILE PE GBO

20.23–21.22

Davidi wi legbɔɔlɔ pe mɛrɛ

23 Zhowabu wo wìla pye Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe to. Yehoyada pinambyɔ Benaya wo wìla pye Kɛrɛti tara fɛnnɛ naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe to.

24 Adoramu wo wìla pye kulowo tunndo ti go na. Ahiludi pinambyɔ Zhozafati wo wìla pye wunluwɔ ka-gala ŋgele pàa pye na yɔnlɔgi ke sɛwɛɛrɛ ti tɛgɛfɔ.

25 Sheva wo wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ. Zadɔki naa Abiyatari poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele.

26 Yayiiri setirige pyɔ Ira wìla pye fun Davidi wi saraga wɔfɔ[†].

21

Yɛlɛ taanri fuŋgo ŋga kìla to konaa Sawuli setirige piile pe kunwɔ

1 Ma Davidi wi ta wunluwɔ pi na sanga ŋa ni, a fuŋgo kà si to fɔ ma

[†] **20:26 20.26:** Saraga wɔfɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni konaa ŋa wi sɛnrɛ tì yo wa 2 Sami 8.17laga ki ni pe woro ja; katugu ŋa sɛnrɛ tì yo lagamɛ, wo la pye Davidi wo saraga wɔfɔ, wi sila pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ poro ni, poro mbele pàa pye Levi setirige piile wele. Ki kɔrɔ wi mbe ya logo fɔ wìla pye Davidi wi yɛrifɔ.

saa gbɔn yɛlɛ taanri. A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe ki wogo ki ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki fuŋgo ŋga kì to Sawuli naa wi go woolo pe legbogo ko kala na, naa pàa Gabawɔn ca fɛnnɛ pe gbo we.»

2 A wunlunaŋa wì si Gabawɔn ca fɛnnɛ pe yeri ma para pe ni. Gabawɔn ca fɛnnɛ pe sila pye Izirayɛli woolo poro pele, ɛɛn fɔ Amɔri† cɛnlɛ woolo mbele pàa koro poro pele la wɛlɛ. Izirayɛli woolo pàa wugu ma pe kan ma yo pe se pe gbo†. Konaa ki ni fuun Sawuli wìla pye na jaa mbe pe tɔngɔ naa Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo pe kala làa gbɔgɔ wi yeri ki kala na.

3 A Davidi wì si Gabawɔn ca fɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi mi daga mbe pye ye kan? Yiŋgi mi yaa pye mbe tipege ŋga kì pye ye na ki kala yagawa ja, jaŋgo yaa duwaw piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ ki kan, ko ŋga ki yɛn li woolo wele?»

4 A Gabawɔn ca fɛnnɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kala na lì ye woro naa Sawuli naa wi go woolo pe sɔgɔwɔ, warifuwe naa tɛ se ya mbeli yɛgɛ wɔ. Ki kologo woro we yeri we lere wa gbo laga Izirayɛli tara.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»

5 A pè si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mà jɛn Sawuli wìla pye na jaa mbe we tɔngɔ, mbe we kɔ, mbe we wɔ laga Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni.

6 Ki kala na, yoo setirige piile nambala kɔlɔshyɛn kan we yeri, we yaa pe to tige na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Gibeya, Sawuli wi ca ye; wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi wɔ wunluwɔ we.»

A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Mi yaa pe le ye kɛɛ.»

7 Kì pye ma, a wunlunaŋa Davidi wì si Zhonatan pinambyɔ Mefiboshɛti ŋa wìla pye Sawuli wi pishyɛnwoo wo yaga wi suu kan, wuguro nda wo naa Sawuli pinambyɔ Zhonatan wi ni pàa wugu ma pe yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ti kala na†.

8 Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa pàa pye na yinri Aya wi sumborombyɔ Irizipa wìla pinambiile shyɛn mbele se Sawuli wi kan, Arimoni naa Mefiboshɛti, a wunlunaŋa wì si poro yigi konaa Sawuli wi sumborombyɔ Mikali wi pinambiile kaŋgurugo mbele wìla se Mehola ca Barizilayi pinambyɔ Adiriyɛli wi kan pe ni.

9 A wunlunaŋa wì si pe le Gabawɔn ca fɛnnɛ pe kɛɛ. A pè si saa pe to tige na wa yanwiga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pe ni fuun kɔlɔshyɛn pàa pinlɛ ma ku ja. Pàa pe gbo yarilire kɔnsanga wi piliye koŋgbanya yi ni, ɔrizhi kɔngɔ ki lɛsanga wi ni.

10 Kona, a Aya sumborombyɔ Irizipa wì si kasa lɛ ma saa ki jan wa walaga ki na, ma cɛn wa gboolo pe tanla na pe kɔrɔsi maga lɛ yarilire kɔnsanga wi na fɔ ma saa gbɔn tisara ti saa na paan pe na. Wìla pye na sannjɛrɛ ti puro pe na sɔnlɔ na, na yanyaara ti puro pe na yembinɛ.

11 Aya sumborombyɔ Irizipa, wo ŋa wìla pye Sawuli wi cɛnfɔ, ŋga wìla pye, a pè si saa ki yo Davidi wi kan.

12 Kì pye ma, a Davidi wì si kari ma saa Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kajeere ti lɛ wa Yabɛshi ca fɛnnɛ pe yeri, wa Galaadi tara. Yabɛshi ca fɛnnɛ poro pàa saa Sawuli naa Zhonatan pe gboolo pe lɛ larawa wa Bɛti Shani ca katogo ki ni, wa laga ŋga Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe gboolo pe to tige ki na we, naa pàa ya Sawuli wi ni wa Gilibowa yanwiga ki na we†.

13 Davidi wìla saa Sawuli naa wi pinambyɔ Zhonatan pe kajeere ti lɛ ma kari ti ni. Leele kɔlɔshyɛn mbele pàa gbo ma pe gboolo pe to tige ki na, a wì si ti a pè pe kajeere ti koli

† **21:2 21.2:** Zhenɛ 15.16; Zhozu 24.18 † **21:2 21.2:** Zhozu 9.3-27 † **21:7 21.7:** 1 Sami 20.14-16,42; 2 Sami 9.1-13 † **21:12 21.12:** 1 Sami 31.8-13

fun.
14 A pè si saa Sawuli naa wi
pinambyɔ Zhonatan pe kajeere ti
le wa Zela ca, wa Bɛnzhamɛ tara,
wa Sawuli wi to Kishi wi fanga ki
ni. Sɛnrɛ nda fuun wunlunaŋa wìla
yo, a leele pè si tanga ma yala
ti ni. Ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pì si sogo li na tara
woolo pe kanŋgɔlɔ.

Filisiti tara fɛnnɛ pàa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni

15 Kona, a malaga kà si kaa to naa
Filisiti tara fɛnnɛ naa Izirayɛli woolo
pe sɔgɔwɔ. A Davidi wì si kari wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni ma saa malaga
gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. A
Davidi wì si te.
16 Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa
yinri Yishibi Benɔbu; wìla pye Arafa
setirige pyɔ. A wo sigi jate mbe
Davidi wi gbo. Tuguyɛnrɛ njanraga
la pye wi yeri. Ki njanraga pyɔ wi
nuguwɔ pìla pye na kee culo taanri
yeri. Tokobi fɔnŋɔ wà la pye wi yeri
pɔsaga wa wi kurusijara wi na.
17 Ɛɛn fɔ, a Zeruya pinambyɔ
Abishayi wì si pan ma Davidi wi
saga ma Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wi
gbɔn tokobi ni maa gbo. Kona, a
Davidi woolo pè si wugu maa kan
ma yo fɔ: «Ma se pinlɛ mbe kari
we ni naa malaga gbɔnsaga, jaŋgo
mboro ŋa ma yɛn Izirayɛli woolo pe
yanwa, maga ka ti ki yanwa pi kɔ†.»
18 Ko kala lo toroŋgɔlɔ, a malaga
kà si yiri naa Filisiti tara fɛnnɛ pe
ni wa Gɔbu ca. Kona, a Sibekayi ŋa
wìla yiri wa Husha ca wì si Safu wi
gbo. Safu wìla pye Arafa setirige pyɔ
wo wa.
19 A malaga kà si kaa yiri naa
wa Gɔbu ca Filisiti tara fɛnnɛ pe
ni. Kona Yaare Oregimu pinambyɔ
Ɛlihana ŋa wìla yiri wa Betilɛɛmu
ca wì si Goliyati ŋa wìla yiri wa
Gati ca wi gbo. Goliyati wi njanraga
kanŋgaga ki gbemɛ pìla pye paa
gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn.
20 A malaga kà si kaa yiri naa wa
Gati ca. Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wà
la pye wa titɔnlɔwɔ, wi kɛyɛn naa wi
tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ kàa pye kɔgɔlɔni
kɔgɔlɔni. Wi kɛyɛn yombɛgɛlɛ naa
wi tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ ke ni fuun kàa
pye nafa ma yiri tijɛrɛ. Wo fun wìla
pye Arafa setirige pyɔ wo wa.
21 Wìla pye na Izirayɛli woolo pe
tifaga. Ɛɛn fɔ Davidi wi nɔsepyɔ
lenaŋa Shimeya wi pinambyɔ
Zhonatan wì sigi naŋa wi gbo.
22 Kì Filisiti tara fɛnnɛ nambala
tijɛrɛ pàa pye Arafa setirige piile
ma yiri wa Gati ca. Davidi naa wi
tunmbyeele pe ni pàa pe gbo.

DAVIDI WILA YƐNŊƐLƐ LI SHARI

22

22.1–23.7

Yurugo ŋga Davidi wìla kɔ ma Yɛnŋɛlɛ li sɔn

1 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa Davidi
wi shɔ wi juguye pe ni fuun pe kɛɛ,
konaa Sawuli wi kɛɛ, a Davidi wì sigi
yurugo ŋga ki kɔ mali sɔn ma yo fɔ:
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na walaga
yɛn, naa na malaga sigeca yɛn
konaa na shɔfɔ.
3 Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa walaga yɛn na
kan, ŋga ni mi yɛn ma lara.
Li yɛn paa na tugurɔn sigeyaraga
yɛn nala go singi konaa
fanŋga gbɔgɔ ŋga ki yɛn nala
shoo.
Lo li yɛn paa na malaga sigembogo
yɛn mala maga, konaa na
larasaga.
Ee, na shɔfɔ, ma maa na shoo
lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.
4 Mi yɛn na jɔrɔgi na yuun fɔ: Sɔnmɔ
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo.
Lìlan shɔ na juguye pe kɛɛ.

† **21:17 21.17:** Pàa wugu ma ko yo ma, katugu pe sila pye na jaa lere wa mbe Davidi wi gbo malaga ka na mbege kan yɛgɛ sinvɔ ka ka pye wunluwɔ pi na, paa yɛgɛ ŋga fitanla ka figi, lere na la yaan we.

5 Kunwɔ pìla gbɔn na na paa kɔgɔje
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun pi yɛn,
na fyɛrɛ waa na na paa lafogo ŋga
ki maa jɔgɔwɔ piin ki yɛn.
6 Kuulo tara ti maŋgala kàa migili
na ni makɔ. A kunwɔ pi mɛrɛ
tìlan yigi.

7 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla
gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
Na Yɛnŋɛlɛ mìla li yeri lilan saga.
Mali ta wa li gbɔgɔgo ki ni, làa na
magala li logo.
Li nuŋgbolo la pye na gbelege ki na.

8 Kona, a tara tì si tigile, ma
yɛgɛyɛgɛ.
Naayeri wi yɛn ma cɛn yaara nda na
tìla yɛgɛyɛgɛ.
Tìla tigile katugu Yɛnŋɛlɛ li nawa
pìla ŋgban.
9 Wirige la pye na yinrigi wa li
numawegele ke ni na kee wa
naayeri.
Kasɔn la pye na yinrigi wa li yɔn na
sori.
A kasɔn naŋganra na janri na yin-
rigi wa ki ni.
10 Làa naayeri wi tirige tɔɔn mɛɛ tigi
ma pan.
Kambaaga wɔgɔ kà la pye wa li
tɔɔrɔ ti nɔgɔ.
11 Làa pye ma lugu sherubɛnye wa
na, ma yiri sire na.
Làa pan tifɛlɛgɛ ki na.
12 Làa wɔwɔ pi tɛgɛ mali yɛɛ fo.
Làa pye ma tɔn kambaaga wɔgɔ ni,
ŋga kìla pye ma yin tɔnmɔ
lɛgɛrɛ ni.
13 Yanwa mba pìla pye li yɛgɛ,
kasɔn naŋganra la pye na yinrigi wa
pi ni.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbanla ŋgbanga
wa naayeri.
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na
làa li magala li yirige ma tin.
15 Làa wangala wɔn, a na juguye pè
gbɔn ma jaraga,
ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yirige, a pè fe
ma jaraga.
16 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naa mɔ̀ɔ juguye
pe figiri,
naa mɔ̀ɔ naŋgbanwa tifɛlɛgɛ ki
wɔn, a pè kɔgɔje wi nɔgɔna
tara ti yan.
A dunruya wi nɔgɔna cɛnyaara tì
yiri funwa na.

17 Làa koro wa naayeri mali kɛɛ ki
sanga mala yigi,
mala tile mala wɔ wa tɔnŋgbɔɔ pi
ni.
18 Làa na shɔ na mbɛnfɔ ŋa wi yɛn
fanŋga ni wi kɛɛ,
mala shɔ na panrafɛnnɛ pe kɛɛ, poro
mbele pè ŋgban ma wɛ na na
we.
19 Na jɔlɔgɔ pilige ki ni, pàa pan ma
to na na.
Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na
kɛɛ kansaga ye.
20 Làa na yirige wa jorowo laga ki ni,
ma wogosaga kan na yeri.
Làa na shɔ, katugu na kala li yɛn
mali ndanla.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yigi ma yala mi
yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ko ni;
lìlan sara ma yala na kɛyɛn yi yɛn
fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na ki ni;
22 katugu mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li
koŋgolo ke yigi jɛŋgɛ na tanri
ke na.
Mi fa nambewe pye mbe laga na
Yɛnŋɛlɛ li na.
23 Li kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na yɛgɛ
sɔgɔwɔ, a mila tanri ke na.
Mi fa kɛ mbe laga li ŋgasegele ke
na.
24 Mi yɛn jɛrɛgisaga fu li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Mìlan yɛɛ yingiwɛ jɛn jaŋgo mi ka
ka kapege pye.
25 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan sara
ma yala mi yɛn ma sin yɛgɛ
ŋga na ki ni,
konaa mi yɛn fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na
li yɛgɛ sɔgɔwɔ ki ni.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa ka pye
sinŋɛ ma ni, ma ma pye sinŋɛ
wi ni.

Lere ŋa ka pye jɛrɛgisaga fu ma ni,
ma mɔɔ yɛɛ naga jɛrɛgisaga
fu wi ni.
27 Lere ŋa ka pye fyɔngɔ fu, ma mɔɔ
yɛɛ naga fyɔngɔ fu wi na.
Ɛɛn fɔ ma ma lembasinŋɛ wi sara
mbe yala wi mbasinmɛ pi ni.
28 Leele mbele pe yɛn fyɔnwɔ ni, ma
ma pe shɔ.
Ɛɛn fɔ, mbele pe maa pe yɛɛ gbogo,
ma yɛgɛ yɛn pe na, ma ma pe
tirige.
29 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn
na yanwa we.
Ma mɔɔ yanwa pi yirige mbe wɔwɔ
mba pi yɛn na ni pi kɔ.
30 Mboro fanŋga na, mi ma fyɛɛlɛ
ma saa to maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege na.
Na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, mi ma ya
ma mbogo kaanla.
31 Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yɛn ma yɔn
fili.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn kase-
lege.
Mbele fuun pe ma pe yɛɛ karafa li
na,
li ma pye paa pe tugurɔn sigeyaraga
yɛn na pe go singi.

32 Ambɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo ma?
Ambɔ wi yɛn paa walaga yɛn na we
go singi, na we Yɛnŋɛlɛ lo ma?
33 Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na malaga
sigeca yɛn, ŋga ki yɛn fanŋga
ni.
Lo li maa na yɛgɛ sinni wa kozinnɛ
li ni.
34 Lì ti a mì feŋge jɛn paa lufaa yɛn.
Li mala lurugo mala shɔ wa tinndiye
mbele pè yagara pe go na†.
35 Li maa na nari malaga gbɔngɔ ki
ni,
fɔ na kɛɛ ki ma ya na tuguyɛnrɛ
sandiga ki waa.
36 Ma tugurɔn sigeyaraga ŋga ki ma
lere shɔ màga kan na yeri.
Ma kajɛŋgɛ ŋga mà pye na kan kì
gbɔgɔwɔ kan na yeri.
37 Ma fanŋga ki na, mi maa fee
fyɛlɛgɛ na.
Na yɔngɔlɔ ke se wa mbe la fyew.
38 Mi mala juguye pe purɔ mbe pe
tɔngɔ.
Mila sɔngɔrɔ mbe pan, na mi fa pe
tɔngɔ mbe pe kɔ.
39 Mi ma pe tɔngɔ ma pe kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro, paa ya yiri
naa.
Pe ma toori na jegele sɔgɔwɔ.
40 Ma ma fanŋga le na ni malaga
gbɔngɔ ki na.
Ma mala winfɛnnɛ pe kunnu na
nɔgɔ.
41 Ma ma ti na juguye pe maa fee na
yɛgɛ.
Mi yaa na panrafɛnnɛ pe tɔngɔ.
42 Pe maa wele na pe yɛɛ mari,
sagafɔ na yiri pe na.
Pe ma gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ɛɛn fɔ laa pe yɔn sogo.
43 Mi ma pe tire paa taambugɔ yɛn.
Mi ma pe purugu ma pe tangala paa
konɔ fɛnrɛgɛ yɛn.

44 Màla shɔ na tara woolo mbele pè
yiri ma je pe kɛɛ,
màla tɛgɛ cɛngɛlɛ ke go na.
Leele mbele mi sila jɛn, poro yɛn na
tunŋgo piin na kan.
45 Tara ta yɛgɛ woolo ma pan ma go
sogo na kan.
Mi ka para mbe nda yo, pe mari lɛ.
46 Tara ta yɛgɛ woolo kɛɛ kansaga na
koo pe yeri na kee.
Pe yɛn na seri na yinrigi wa pe
malaga sigeca ki ni fyɛrɛ ti
kala na.

47 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo.
Lo na li yɛn paa na walaga yɛn nala
go singi, sɔnmɔ yɛn li woo!
Lo na li yɛn paa na walaga yɛn nala
shoo, gbɔgɔwɔ yɛn li woo!
48 Lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa na
kayaŋga ki woo na juguye pe
ni.
Lo li maa cɛngɛlɛ ke go sogo na kan.
49 Lo li mala shɔ na juguye pe kɛɛ.
Ee, we Fɔ, màla yirige na winfɛnnɛ
pe go na.
Màla shɔ lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.

† **22:34 22.34:** Aba 3.19

50 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi
yaa kaa ma gbogo cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa yuuro koo mbaa ma
mɛgɛ ki sɔnni.
51 Li maa kagbɔgɔlɔ piin na wun-
luwɔ ŋa lì wɔ wi sari.
Ŋa lì sinmɛ pi wo wi na maa
tɛgɛ wunluwɔ pi na, li maa
kajɛŋgɛ piin wi kan.
Li maa ko piin mi Davidi na kan,
konaa na setirige piile mbele
pe yaa ka yiri puŋgo na pe
kan
fɔ sanga pyew.

23

Davidi wi sɛnrɛ puŋgo woro

1 Davidi wi sɛnyoro puŋgo woro ti
nda:
Zhese pinambyɔ Davidi wi sɛnrɛ
yeri logo,
Naŋa ŋa pòo yirige naayeri wi
sɛnyoro† re.
Wo ŋa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ
kpoyi wo wi na maa tɛgɛ wun-
luwɔ, wi yɛn Izirayɛli woolo
pe yurukɔɔ jɛnŋɛ.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì para wa na
yɔn.
Lìli sɛnrɛ ti le wa na yɔn mberi yo.
3 Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì para.
Izirayɛli woolo pe go sigefɔ wìlan
pye fɔ:
«Lere ŋa wi maa wi wunluwɔ pi
piin na leele pe yɛgɛ sinni
kasinŋge ni,
lere ŋa wi maa wi wunluwɔ pi piin
na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
4 ki fɔ wi yɛn paa lalaaga yɔn yanwa
yɛn, na yɔnlɔ ki kaa yinrigi
fɔnŋgɔ we.
Wi yɛn paa pinliwɛ yɔn yanwa yɛn,
mba kambaaga kila pi yɛgɛ
tɔn.
Tisaga ki panŋgɔlɔ ki yanwa pi ma
ti yan ki ma fi.»
5 Pa Yɛnŋɛlɛ lìlan sege ki pye ki
pyelɔmɔ pi na ma.
Katugu lì yɔn finliwɛ le na ni mba pi
yɛn kɔsaga fu.
Lùu gbegele maa yɔn fili kala li ni
fuun ni konaa maa yigi.
Ee, li maa na shoo kala li ni fuun ni;
li maa na kandanlaŋgala ke ni fuun
ke piin na kan.

6 Ɛɛn fɔ lepeele pe ni fuun pe yɛn
paa wuuro yɛn, nda pe ma wa
lege.
Lere nari lɛ kɛɛ ni yɛrɛ.
7 Lere ŋa kaa jaa mberi lɛ,
wi mari lɛ tugurɔn yaraga ni
nakoma njanraga kanŋgaga
ni.
Pe mari sogo kasɔn ni le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni.

DAVIDI WI MALIŊGBƆƆNLƆ WELE

23.8-39

Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe mɛrɛ ti nda (1 Kuro 11.40-47)

8 Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ pe mɛrɛ ti nda: Yoshɛbu
Bashebɛti ŋa wìla yiri wa Take-
moni ca, wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ taanri to. Wo wìla
lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800) gbo wi
njanraga ki ni laga nuŋgba.
9 Ŋa wìla taga wo na, wo lawi
ŋa Eleyazari. Ahohi pinambyɔ
Dodo wo pinambyɔ lawi. Eleyazari
wìla pye Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ taanri poro wa nuŋgba.
Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe yɛɛ
gbogolo malaga ki na sanga ŋa ni,
Davidi wo naa ki nambala taanri pe
ni, poro pàa yere ma Filisiti tara
fɛnnɛ pe tifaga, ma si yala Izirayɛli
maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pàa fe ma
kari.
10 Eleyazari wo wìla yiri ma to
Filisiti tara fɛnnɛ pe na ma pe gbo
tokobi ni, fɔ a wi kɛɛ kì saa te ma
koro ma tokobi kombogo ki yigi ma
sheli ki na. Ki pilige ki ni, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Izirayɛli woolo pe

† **23:1 23.1:** Sɛnyoro nda paa piin laga ki laga ŋga ki ni, ki sɛnrɛ ti yɛn Yɛnŋɛlɛ lo yɔn sɛnyoro.

Filisiti tara fɛnnɛ pe ya fɔ jɛŋgɛ. Puŋgo na maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pàa sɔngɔrɔ ma taga Eleyazari wi na, mbe gboolo poro san mbe pe yaara to koli ko cɛ.

11 Ŋa wìla taga wo na, wo lawi ŋa
Age pinambyɔ Shama, ma yiri wa
Harari ca. Ki wagati wi ni, Filisiti
tara fɛnnɛ pàa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe
gbogolo wa Lehi laga ki na. Kɛrɛ tà
la pye wa ki laga ki na, yara yɛnrɛ
la pye wa ti ni lagapyew. A Izirayɛli
woolo pè si fe Filisiti tara fɛnnɛ pe
yɛgɛ.
12 Ɛɛn fɔ, a Shama wì si yiri ma
yere wa kɛrɛ ti nandogomɔ nari
singi, mɛɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe
gbo. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Izirayɛli
woolo pe Filisiti tara fɛnnɛ pe ya fɔ
jɛŋgɛ.

13 Yarilire kɔnsanga wa ni,
maliŋgbɔɔnlɔ teele nafa ma yiri kɛ
mbele pàa pye Davidi wi ni, a taanri
si yiri wa pe ni ma kari Davidi wi
kɔrɔgɔ wa Adulamu† ca waliwege ki
ni. Kìla yala Filisiti tara fɛnnɛ pè
pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
wa Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni.
14 Ki wagati wi ni Davidi wìla pye
wa wi larasaga ki ni. Filisiti tara
fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pèle la pye ma
cɛn wa Betilɛɛmu ca.
15 A wɔgɔ si kaa Davidi wi yigi fɔ
jɛŋgɛ, a wì sho fɔ: «Kɔlɔ ŋa wi yɛn
wa Betilɛɛmu ca yesaga ki na, ambɔ
wi mbe ya saa tɔnmɔ pa ko na kan
mboo wɔ?»
16 Kona, a ki nambala wɛlimbɛlɛ
taanri pè si saa Filisiti tara fɛnnɛ
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki pari ma
saa Betilɛɛmu ca yesaga kɔlɔ tɔnmɔ
pa ko ma saa pi kan Davidi wi yeri.
Ɛɛn fɔ, Davidi wi sila yɛnlɛ mboo
wɔ. A wì suu wo tara maa pye
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
17 ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan
shɔ ko kala na lo pyewe ni! Ki
nambala mbele pè pe yɛɛ go pɛrɛ
ma kari, pe kasanwa po ma le?» Kì
pye ma, Davidi wi sila yɛnlɛ mbege
tɔnmɔ pi wɔ. Ki nambala wɛlimbɛlɛ
taanri pàa ŋga pye koyi yɛɛn.

18 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi
jɔnlɔ lenaŋa Abishayi wo wìla pye ki
nambala taanri pe go na. Wìla lere
cɛnmɛ taanri (300) gbo wi njanraga
ki ni. Wi mɛgɛ kìla yiri ki nambala
taanri pe sɔgɔwɔ.
19 Ki nambala taanri pe ni, wo pàa
pye na jate ma wɛ. Wo wìla pye pe
go na, ɛɛn fɔ wi sila yala nambala
koŋgbanmbala taanri poro ni.

20 Kabiseyɛli ca fɛnnɛ naŋa Yehoy-
ada wi pinambyɔ Benaya wo wìla
taga wo na. Wìla pye maliŋgbɔɔn
wɛliwɛ. Wìla kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye.
Wìla Mowabu cɛnlɛ woolo nambala
shyɛn gbo, pàa pye kotogo ni fɔ
jɛŋgɛ paa jara yɛn. Nɛzhi wo pilige
ka ni, ma yala were tìla kuun jɛŋgɛ,
wo wìla tigi wege ka ni, jara la pye
wa, maa gbɔn maa gbo.
21 Wo wìla si Ezhipiti tara fɛnnɛ
nandɔnlɔgɔ fanŋga fɔ wa gbo. Njan-
raga la pye ki naŋa wi kɛɛ, ɛɛn fɔ, a
Benaya wì si saa to wi na kanŋgaga
ni ma njanraga ki shɔ wi yeri, mɛɛ
wi sun njanraga ki ni maa gbo.
22 Kagala ŋgele Yehoyada
pinambyɔ Benaya wìla pye koro
wɛlɛ yɛɛn. Wìla mɛgɛ ta jɛŋgɛ ki
nambala taanri pe sɔgɔwɔ.
23 Wìla mɛgɛ ta ma wɛ nambala
nafa ma yiri kɛ sanmbala pe na. Ɛɛn
fɔ wi sila yala nambala wɛlimbɛlɛ
koŋgbanmbala taanri poro ni. A Da-
vidi wì suu le maliŋgbɔɔnlɔ mbele
pàa pye na wo jate wi kɔrɔsi pe ni.

24 Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa
Azayɛli wìla pye ki nambala nafa ma
yiri kɛ pe ni, naa Betilɛɛmu ca fɛnnɛ
naŋa Dodo wi pinambyɔ Ɛlihana wi
ni;
25 naa Shama ŋa wìla pye Harɔdi
ca fɛnnɛ woo konaa Elika ŋa wìla
pye fun Harɔdi ca fɛnnɛ woo wi ni,
26 naa Pelɛti ca fɛnnɛ naŋa Helɛzi
wi ni, naa Tekowa ca fɛnnɛ naŋa
Ikɛshi wi pinambyɔ Ira wi ni;

† **23:13 23.13:** 1 Sami 22.1

27 naa Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa
Abiyezɛri wi ni, naa Husha ca fɛnnɛ
naŋa Mebunayi wi ni;
28 naa Ahohi setirige pyɔ Zalimɔ
wi ni, naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa
Maharayi wi ni;
29 naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Baana
wi pinambyɔ Helɛbu wi ni, naa
Iribayi pinambyɔ Itayi wi ni, ma yiri
wa Gibeya ca, wa Bɛnzhamɛ tara;
30 naa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Be-
naya wi ni, naa Naale Gaashi ca
fɛnnɛ naŋa Hidayi wi ni;
31 naa Bɛti Araba ca fɛnnɛ naŋa
Abi Alibɔn wi ni, naa Barihumu ca
fɛnnɛ naŋa Azimavɛti wi ni;
32 naa Shaalibɔn ca fɛnnɛ naŋa
Eliyaba wi ni, naa Bene Yashɛni
konaa Zhonatan;
33 naa Harari ca fɛnnɛ naŋa
Shama wi ni, naa Arari ca fɛnnɛ
naŋa Sharari wi pinambyɔ Ahiyamu
wi ni,
34 naa Maaka ca fɛnnɛ naŋa Aha-
sibayi wi pinambyɔ Elifelɛti wi ni,
naa Gilo ca fɛnnɛ naŋa Ahitofɛli wi
pinambyɔ Eliyamu wi ni;
35 naa Karimɛli ca fɛnnɛ naŋa
Hɛzirayi wi ni, naa Arabu ca fɛnnɛ
naŋa Paarayi wi ni;
36 naa Zoba ca fɛnnɛ naŋa Natan
wi pinambyɔ Igali wi ni, naa Gadi
ca fɛnnɛ naŋa Bani wi ni;
37 naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa
Zelɛki wi ni, naa Beerɔti ca fɛnnɛ
naŋa Naharayi wi ni. Wo wìla pye
na Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi
maliŋgbɔnyaara ti tungu;
38 naa Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Ira naa
Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Garɛbu wi ni,
39 konaa Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri
wi ni. Pe ni fuun pàa pye lere nafa
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn.

LEELE PE JINRIWƐ KONAA TIFƐLƐGƐ YAMA PI PANGA YE

24

24.1-25

Davidi wìla ti
a pè Izirayɛli woolo pe jiri
(1 Kuro 21.1-27)

1 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban naa Izirayɛli woolo pe
ni. A lì si Davidi wi yirige maa wa pe
na, maa pye fɔ: «Yiri ma sa Izirayɛli
woolo naa Zhuda tara woolo pe jiri.»
2 Kona, a wunlunaŋa wì
si Zhowabu ŋa wìla pye wi
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to konaa
ma pye le wi tanla wi pye fɔ: «Yiri
ma Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
yanri ma toro, mbege lɛ wa Dan ca
fɔ sa gbɔn wa Bɛrisheba ca, ma leele
pe ni fuun pe jiri mbe ta mbe pe yɔn
ki jɛn.»
3 A Zhowabu wì si wunlunaŋa wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ti Izirayɛli woolo pe lɛgɛ pe sa
wɛ lɛgɛsaga cɛnmɛ na, jaŋgo wun-
lunaŋa, na tafɔ maga yan yɛnlɛ ni.
Ɛɛn fɔ yiŋgi na, wunlunaŋa, na tafɔ,
ma nɛɛ jaa mbege kala cɛnlɛ na li
pye?»
4 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wi sɛnrɛ
tìla fanŋga ta Zhowabu woro ti na
konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe woro
ti na. Kì pye ma, a Zhowabu wo naa
maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni, pè si yiri
wa wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe
kari sa Izirayɛli woolo pe jiri.
5 A pè si saa Zhuridɛn gbaan wi
kɔn ma yiri mɛɛ saa pe paara yinrɛ
ti kan ma cɛn wa Aroyɛri ca ki
tanla, wa ca ŋga kìla pye wa Gadi
tara gbunlundɛgɛ ki nandogomɔ ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, ko
puŋgo na mɛɛ kari wa Yayezɛri ca.
6 A pè si yiri lema mɛɛ kari
wa Galaadi tara, naa wa Tahitimu
Hodishi tara, kona mɛɛ kari wa Dan
Yaani laga ki na konaa wa Sidɔn ca
ki kanŋgara na lara ti ni.
7 A pè yiri lema ma kari wa Tiri ca,
ko ŋga pàa malaga sigembogo kan
maga maga, mɛɛ kari wa Hɛvi cɛnlɛ
woolo pe cara ti ni fuun ti ni konaa
Kana tara fɛnnɛ pe woro ti ni fuun
ti ni. Pàa saa ki kɔ wa Zhuda tara
ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, wa
Bɛrisheba ca ki na.

8 Pa pàa tara ti ni fuun ti yanri
yɛɛn ma saa ti kɔ yeŋge kɔlɔjɛrɛ naa
piliye nafa ni, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari
wa Zheruzalɛmu ca.
9 A Zhowabu wì si pan ma leele
mbele pàa jiri pe yɔn ki naga
wunlunaŋa wi na. Izirayɛli woolo
nambala mbele pe mbaa ya malaga
gbɔn tokobi ni pàa pye lere waga
cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800 000). Zhuda
tara nambala poro la pye lere waga
cɛnmɛ kaŋgurugo (500 000).

Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo pe na Davidi wi kajɔɔgɔ ki kala na

10 Leele pe jiriŋgɔlɔ, a Davidi wi
sunndo wi nɛɛ kɔɔn wi na. A wì si
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Kala na mì
pye yɛɛn, kapegbɔgɔ mì pye. Koni
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma mi ŋa ma
tunmbyee na kajɔɔgɔ ki kala yaga na
na, katugu mì tijinliwɛ fu kala pye.»
11 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Davidi
wìla kaa yiri, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
para li yɔn sɛnrɛ yofɔ Gadi wi ni,
wo ŋa wìla pye na yariyanra yaan
Davidi wi kan, maa pye fɔ:
12 «Kari ma saga yo Davidi wi kan
fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo
yɛɛn fɔ: ‹Mi yɛn na jɔlɔgɔ kagala
taanri nari ma na, ma nuŋgba wele
ma wɔ, mi yaa li wa ma na.› »
13 Kona, a Gadi wì si kari wa
Davidi wi yeri ma saa ki sɛnrɛ ti
yɛgɛ yo wi kan, ma yo fɔ: «Maa jaa
fuŋgo mbe to laga ma tara sa gbɔn
yɛlɛ kɔlɔshyɛn† ni lee, nakoma ma
juguye paa ma puro maa fee pe yɛgɛ
sa gbɔn yeŋge taanri, nakosima
tifɛlɛgɛ yama mbe to laga ma tara
fɔ sa gbɔn piliye taanri? Koni jatere
pye ki kagala ke na, ma ka yo mbe
saga yo ŋa wìlan tun wi kan.»
14 A Davidi wì si Gadi wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Na nawa pì piri na na fɔ
jɛŋgɛ. We we yɛɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo kɛɛ li we jɔlɔ ko mbɔnrɔ, katugu
li yinriwɛ taga ki yɛn ma gbɔgɔ. Ɛɛn
fɔ kii daga mbe ye leele poro kɛɛ.»
15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
tifɛlɛgɛ yama wa wa Izirayɛli tara
ti ni, maga lɛ le ki pinliwɛ pi ni fɔ
ma saa gbɔn wagati ŋa làa kɔn ma
tɛgɛ wi na. Maga lɛ wa Dan ca fɔ ma
saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na, lere
waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000)
wo wìla ku Izirayɛli woolo pe ni.
16 Naa mɛrɛgɛ wìla kɛɛ ki yirige
maga sanga wa Zheruzalɛmu ca ki
go na mbege tɔngɔ sanga ŋa ni, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili jatere wi kanŋga
leele pe tɔngɔwɔ wogo ki na. A lì sigi
yo mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na jɔgɔwɔ pi
piin wa leele pe sɔgɔwɔ wi kan fɔ:
«Yere ma! Jɔgɔwɔ pi yerege!» Kìla
yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla
pye wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa
Aravina wi yarilire sunsaga ki tanla.
17 Naa Davidi wìla kaa mɛrɛgɛ wi
yan wila leele pe tɔnri, a wì si para
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni ma yo fɔ: «Wele,
muwi mì kapege ki pye. Muwi mì
jɔgɔwɔ pi pye. Ɛɛn fɔ ki leele mbele
yiŋgi pe pye? Ma kɛɛ ki yirige ma
jɔlɔgɔ wa mi naa na go woolo woro
na.»
18 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Gadi
wì si kari wa Davidi wi yeri ma
saa wi pye fɔ: «Yiri ma kari wa
Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Aravina
wi yarilire sunsaga ki na, ma sa
saraga wɔsaga kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan.»
19 Kì pye ma, a Davidi wì si yiri ma
kari, ma yala Gadi wi sɛnyoro ti ni,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
yo wi kan we.
20 A Aravina wì suu yɛgɛ ki yirige
ma wele, mɛɛ wunlunaŋa wo naa wi
tunmbyeele pe yan paa paan wa wi
yeri. A Aravina wì si yiri ma kari
wa wunlunaŋa wi tanla, mɛɛ to maa
yɛgɛ ki jiile wa tara wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
maa gbɔgɔ.
21 Kona, a Aravina wì sho fɔ:
«Yiŋgi na wunlunaŋa, na tafɔ, ma

† **24:13 24.13:** Ŋga kì yo fɔ: *Fuŋgo mbe to laga ma tara sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, ko naa wa 1 Kuroniki 21.12 laga ki ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *fuŋgo mbe to laga ma tara sa gbɔn yɛlɛ taanri.*

nɛɛ paan laga mi ŋa ma tunmbyee na yeri?»

A Davidi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì pan mbɔɔn yarilire sunsaga ki lɔ ma yeri mbe saraga wɔsaga kan wa ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, jaŋgo tifɛlɛgɛ yama mba pi yɛn leele pe na pi ta pi kɔ pi laga pe na.»

22 A Aravina wì si Davidi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, yarilire sunsaga ki lɛ, konaa yaraga ŋga kɔɔn ndanla maga wɔ saraga ki ni. Wele, nɛrɛ nda to yaa pye saara sogoworo, yarilire sunkanŋgaga† ko naa nɛrɛ tunŋgo pyetire ti ni, ti yaa pye ki sogokanŋgirɛ. 23 Ee, wunlunaŋa, mi Aravina mila ki yaara ti ni fuun ti kaan ma yeri.» A Aravina wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnlɛ ma na nayinmɛ ni.»

24 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì si Aravina wi pye fɔ: «Ayoo, mila jaa mberi lɔ ma yeri ki sɔnŋgɔ ki na win. Mii penjara wɔ yaraga ŋga na, mi se yɛnlɛ fyew mbege wɔ saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yeri.» A Davidi wì si yarilire sunsaga ko naa nɛrɛ ti lɔ Aravina wi yeri warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ na.

25 A Davidi wì si saraga wɔsaga kan wa ki laga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mɛɛ saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ wa ki na li yeri. A Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si sogo li na tara woolo pe kanŋgɔlɔ, a tifɛlɛgɛ yama pì si kɔ ma laga Izirayɛli woolo pe na.

† **24:22 24.22:** Yarilire sunkanŋgaga ki ma pye papagapa, pe maga tɛ maga pye ŋgundɔ ŋgundɔ, mbe sigi pɔ nɛrɛ shyɛn na, ti maa ki tilele wa yarilire ti ni, nari suun, nari pire ti woo.

WUNLUMBOLO
sɛwɛ koŋgbanŋa

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɛn na para Izirayɛli woolo pe wunluwɔ sɛnrɛ to na, to nda tì peli wa Samiyɛli sɛwɛɛlɛ pe ni. Wunlumbolo sɛwɛ pàa wi kɔn shyɛn paa Samiyɛli sɛwɛ wi yɛn, katugu wi saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni.

Wa wunlumbolo sɛwɛ wi ni, pe wunlumbolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yinwege ki cancan ma wele, ma yala pe yɛn sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni yɛgɛ ŋga na ko ni. Tara tìla pye na yɔngɔ na kee yɛgɛ, ma yala tara woolo pàa pye na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛgɛ ŋga ni ko ni. Ɛɛn fɔ pe yarisunndo gbɔgɔwɔ po naa pe mbalogowo po maga kan pe juguye pe ma ya pe ni. Yɛnŋɛlɛ làa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ fanŋga fɛnnɛ torogo paa Eli yɛn, pe pan pe wunlumbolo pe nawa to ŋga laa jaa paa piin ki ni.

Wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri.

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–2) ko yɛn na para wunlunaŋa Davidi wi yɛgɛlɛ puŋgo wogolo koro sɛnrɛ na. Wi pinambyɔ Salomɔ wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Wa wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (3–11), Salomɔ wi wunluwɔ pi sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wa. Wìla penjagbɔrɔ ta, a wi mɛgɛ kì yiri. Wìla shɛrigo gbɔgɔ kan wa Zheruzalɛmu ca. Konaa ki ni fuun, wa Salomɔ wi yinwege ki kɔsaga yeri, wìla kaa pye mbasinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li ni na wi jɛɛlɛ pe yarisunndo ti gbogo. A Salomɔ wì si kaa ku, a wi pinambyɔ Orobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (12–22), Izirayɛli tara tì kɔn shyɛn. Nda pàa pye na yinri Zhuda tara to la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, nda pàa pye na yinri Izirayɛli tara to la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Izirayɛli tara wunlumbolo pe ni fuun pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Ɛɛn fɔ Zhuda tara wunlumbolo pe gbɔwɔ la taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Salomɔ wìla cɛn wunluwɔ pi na wa Davidi wi yɔnlɔ *1–2*
Salomɔ wi wunluwɔ sanga *3–11*
Salomɔ wi wunluwɔ pi lɛsanga fɛɛ wi ni *3–4*
Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kan *5.15–8.66*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ lɛ Salomɔ wi yeri *9.1-28*
Saba tara wunlunjɔ wìla saa Salomɔ wi shari *10.1-29*
Salomɔ wi mbasinmɛ konaa wi kunwɔ *11.1-43*
Izirayɛli tara wunluwɔ pìla kɔn shyɛn *12–22*
Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Orobowamu wi na *12.1-33*
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa para ma wa Yerobowamu wi na *13.1-34*
Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo *14–16*
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi wagati *17–19*
Wunlunaŋa Ashabu wo naa wunlunjɔ Yezabɛli *20.1–22.40*
Zhozafati naa Ahaziya pe kala *22.41-54*

SALOMƆ WILA CƐN WUNLUWƆ PI NA WA DAVIDI WI YƆNLƆ

1–2

Wunlunaŋa Davidi wi lelɛwɛ kala

1 Wunlunaŋa Davidi wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ ma yinwetɔnlɔgɔ ta. Pàa pye naa tɔnni paritɔnŋgɔ ni, ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, ko na ya mbe were ti laga wi na.

2 A wi tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Wunlunaŋa, we tafɔ, ki yaga we sa sumboro naŋa mbajɛɛn wa lagaja ma kan, wi pan wila tunŋgo piin ma kan konaa wila ma kɔrɔsi. Ki sumboro naŋa mbajɛɛn wi yaa la

sinlɛ ma tanla, pa kona wunlunaŋa, we tafɔ, ma were ti yaa laga ma na.»
3 A pè si saa yanri wa Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni mbe sumboro tiyɔɔn wa lagaja. A pè si saa Sunɛmu ca fɛnnɛ sumboro Abishagi wi yan, mɛɛ pan wi ni wa wunlunaŋa wi yeri.
4 Ki sumborombyɔ wìla pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na wunlunaŋa wi kɔrɔsi, na tunŋgo piin wi kan. Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wi sila wi jɛn jɛlɛ.

Adoniya wìla pye na jaa mboo yɛɛ pye wunluwɔ

5 Ki wagati wi ni, Davidi wìla pinambyɔ ŋa se wi jɔ Hagiti wi na, Adoniya we, wi nɛɛ wi yɛɛ gbogo na yuun fɔ: «Muwi mi yaa cɛn wunluwɔ pi na.» Wìla wotoro ŋa shɔn maa tilele wa lagaja, naa shɔn lugufɛnnɛ ni konaa nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ ni, a poro na fee wi yɛgɛ†.
6 Wi yinwege piliye yi ni, wi to wi sila wi yɛri nakoma mbe sɛnŋgbanra yo wi ni mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?» Adoniya wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ. Wo pàa se ma taga Abisalɔmu wi na.
7 A Adoniya wì si saa para Zeruya pinambyɔ Zhowabu† wi ni konaa saraga wɔfɔ Abiyatari wi ni. A poro si gbogolo wi ni mboo saga.
8 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɔ Zadɔki, naa Yehoyada pinambyɔ Benaya†, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Shimeyi naa Ereyi konaa Davidi wi lenambala wɛlimbɛlɛ pe ni, poro sila gbogolo Adoniya wi ni.
9 Pilige ka, a Adoniya wì si simbaala naa sikaala, naa nɛrɛ konaa napire nda tì tɔrɔ ta wɔ saraga wa Zohelɛti sinndɛlɛgɛ ki tanla†, ko ŋga ki yɛn wa Eni Oroguwɛli pulugo ki tanla we. A wì suu to seyɛɛnlɛ, wunlunaŋa wi pinambiile wele, pe ni fuun pe yeri wa ki saraga suro liwɛn pi na, konaa Zhuda tara nambala pe ni fuun pe ni, wunlunaŋa wi tunmbyeele wele.
10 Ɛɛn fɔ wi sila yɛnlɛ mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Benaya, naa lenambala wɛlimbɛlɛ poro naa wi to seyɛnlɛ Salomɔ wi ni poro yeri.

Natan naa Batisheba pàa saa para Davidi wi ni

11 Kona, a Natan wì si saa Salomɔ wi nɔ Batisheba† wi pye fɔ: «Mɛɛ ki logo mbe yo fɔ Hagiti pinambyɔ Adoniya wùu yɛɛ pye wunluwɔ, ma si yala we tafɔ Davidi wi woro ki jɛnmɛ?
12 Koni, ta nuru na yeri, mi yaa ma yɛri sɛnrɛ ta ni, jaŋgo mɔɔ yɛɛ go shɔ konaa mbɔɔn pinambyɔ Salomɔ wi go shɔ fun.
13 Kari wa wunlunaŋa Davidi wi yeri ma saa pye fɔ: ‹E, wunlunaŋa, na tafɔ, mboro ma màa wugu mi ŋa ma kulojɔ na kan ma yo fɔ na pinambyɔ Salomɔ wo wi yaa ka pye wunluwɔ ma puŋgo na le? Fɔ wo wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ? Mɛlɛ, a Adoniya wo si pye wunluwɔ?
14 Wele, mbɔɔn ta maa para wunlunaŋa wi ni sanga ŋa ni, mi jate mi yaa ye wa mbɔɔn sɛnrɛ ti kan fanŋga ni.› »
15 Kona, a Batisheba wì si kari wa wunlunaŋa wi yumbyɔ wi ni. Ma si yala wunlunaŋa wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ, a Sunɛmu ca fɛnnɛ sumboro Abishagi wi nɛɛ tunŋgo piin wi kan.
16 A Batisheba wì si sogo maa kanŋguuro ti kan wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa?»
17 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na tafɔ, màa wugu mi ŋa ma kulojɔ na kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na ma yo fɔ ma pinambyɔ Salomɔ wo wi yaa pye wunluwɔ ma

† **1:5 1.5:** 1 Sami 3.4 † **1:7 1.7:** Zhowabu wìla pye Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi to. † **1:8 1.8:** Benaya wìla pye Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ wo wa; puŋgo na wo wi mbaa ka pye maliŋgbɔɔnlɔ pe to wa Zhowabu wi yɔnlɔ. † **1:9 1.9:** Adoniya wìla yaayoro ti wɔ saraga mbege naga fɔ wo wi yaa cɛn wunluwɔ pi na. † **1:11 1.11:** 2 Sami 12.24

puŋgo na, mbe cɛn wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ.
18 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun,
Adoniya wùu yɛɛ pye wunluwɔ
koni, ma si yala wunlunaŋa, na tafɔ,
ma woro ki jɛnmɛ.
19 Wì nɛrɛ naa napire nda tì tɔrɔ
konaa simbaala lɛgɛrɛ wɔ saraga.
Wì wunlunaŋa wi pinambiile pe ni
fuun pe yeri ki suro liwɛn pi na,
naa saraga wɔfɔ Abiyatari wi ni
konaa maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wi
ni. Ɛɛn fɔ wii ma tunmbyee Salomɔ
wo yeri.
20 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa, na tafɔ,
mboro Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yɛn na wele, jaŋgo lere ŋa wi
yaa cɛn wunluwɔ pi na, na tafɔ ma
yɔnlɔ, maga yo maga filige pe kan.
21 Nakoma, wunlunaŋa, na tafɔ,
na maga ka ku mbe taga wa ma
tɛlɛye pe na, pa kona pe yaa ka mi
naa na pinambyɔ Salomɔ wi ni we
jɔlɔ paa kapege pyefɛnnɛ yɛn.»

22 Maga ta Batisheba wìla pye
na para wunlunaŋa wi ni bere, a
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wì si
gbɔn teere.
23 A pè sigi yo wunlunaŋa wi kan
ma yo fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Natan wì pan laga.» A Natan
wì si ye wa wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ,
mɛɛ fɔli maa yɛgɛ ki jiile wa tara
wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa
gbɔgɔ.
24 Ko puŋgo na, a Natan wì sho
fɔ: «E, wunlunaŋa, na tafɔ, ki cɛn
mboro màa ki yo ma yo fɔ Adoniya
wi yaa ka pye wunluwɔ ma puŋgo
na, mbe cɛn wunluwɔ pi na ma
yɔnlɔ kɛ!
25 Katugu nala wì yiri ma kari
sa nɛrɛ, naa napire nda tì tɔrɔ
konaa simbaala naa sikaala lɛgɛrɛ
wɔ saraga. Wì wunlunaŋa wi tun-
mbyeele pe ni fuun pe yeri ki suro
liwɛn pi na, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele
poro naa saraga wɔfɔ Abiyatari wi
ni. Pe mbele wa, pe yɛn na nii, na
woo wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ na yuun fɔ:
‹Yɛnŋɛlɛ sa ti wunlunaŋa Adoniya
wi yinwetɔnlɔgɔ ta!›
26 Ɛɛn fɔ, mi ŋa ma tunmbyee wii
na yeri, wii saraga wɔfɔ Zadɔki naa
Yehoyada pinambyɔ Benaya pe yeri;
wii si ma tunmbyee Salomɔ wi yeri
fun.
27 Naga yɛn ma, pa ko kapyege ŋga
ko yiri wa wunlunaŋa, na tafɔ wi
yeri wi le? Ma si yala, wunlunaŋa,
na tafɔ, lere ŋa wi daga mbe cɛn
wunluwɔ pi na ma puŋgo na, mɛɛ
suu naga mi ŋa ma tunmbyee na
na.»
28 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye Batisheba wi
yeri wa na kan.» A pè suu yeri, a wì
si ye wa go ma saa yere wunlunaŋa
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
29 A wunlunaŋa wì si wugu ma yo
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege
wolo, lo na lìlan shɔ jɔlɔgɔ ki ni fuun
ki ni we.
30 Mìla wugu ma kan yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li na ma yo fɔ ma pinambyɔ
Salomɔ wi yaa ka pye wunluwɔ na
puŋgo na, mbe cɛn wunluwɔ pi na
na yɔnlɔ, pa mi yaa ki pye ma mbege
yɔn fili nala.»
31 Kona, a Batisheba wì si fɔli maa
yɛgɛ ki jiile wa tara, ma kanŋguuro
kan wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa
gbɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa ti
wunlunaŋa, na tafɔ Davidi, ma yin-
wetɔnlɔgɔ ta fɔ sanga pyew.»

Davidi wìla Salomɔ wi wɔ wi cɛn wunluwɔ wa wi yɔnlɔ

32 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa
Davidi wì sho fɔ: «Ye sa saraga
wɔfɔ Zadɔki wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Natan konaa Yehoyada
pinambyɔ Benaya pe yeri na kan.»
A pè si saa pe yeri, a pè pan wa
wunlunaŋa wi yeri.
33 A wunlunaŋa wì si pe pye
fɔ: «Mi ŋa ye tafɔ, yanla tunmby-
eele pe lɛ ye kari pe ni, ye sanla
pinambyɔ Salomɔ wi lurugo wa na
sofile woroso wi na, ye kari wi ni wa
Giyɔn pulugo ki yɔn na.
34 Wa ki laga ki na, saraga wɔfɔ
Zadɔki wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ

yofɔ Natan wi ni, pe yaa sa sinmɛ kpoyi wo wi na mboo wɔ wi pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa. Ye yaa kaa mbanlaga ki wiin mbaa yuun fɔ: ‹Yɛnnŋɛlɛ sa ti wunlunaŋa Salomɔ wi yinwetɔnlɔgɔ ta sanga pyew.›

35 Ko puŋgo na, ye yaa taga wi puŋgo na, wi yaa pan mbe cɛn wa na wunluwɔ jɔngɔ ki na, mbe pye wunluwɔ wa na yɔnlɔ. Wo mì tɛgɛ wi pye Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo pe yɛgɛ sinvɔ.»

36 A Yehoyada pinambyɔ Benaya wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Anmiina. Yawe Yɛnnŋɛlɛ, wunlunaŋa, na tafɔ wi Yɛnnŋɛlɛ le, li ti ma sɛnrɛ ti pye kaselege.

37 Yawe Yɛnnŋɛlɛ li pye Salomɔ wi ni paa yɛgɛ ŋga na làa pye wunlunaŋa, na tafɔ Davidi wi ni we. Li ti wi wunluwɔ pi gbɔgɔ pi wɛ wunlunaŋa, na tafɔ Davidi wi woo pi na.»

38 Kona, saraga wɔfɔ Zadɔki, naa Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Yehoyada pinambyɔ Benaya, naa Kɛrɛti tara fɛnnɛ konaa Pelɛti cɛnlɛ woolo† mbele pàa pye wunlunaŋa wi piŋgbaanla pè si Salomɔ wi lurugo maa teŋge wa wunlunaŋa Davidi wi sofile woroso wi na, ma kari wi ni wa Giyɔn pulugo ki yɔn na.

39 A saraga wɔfɔ Zadɔki wì si yɛnnɛ na làa pye ma yin sinmɛ pi ni li lɛ wa Yɛnnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni, mɛɛ pi wo wa Salomɔ wi go ki na maa tɛgɛ wunluwɔ. A pè si mbanlaga ki win, a leele pe ni fuun pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yɛnnŋɛlɛ sa ti wunlunaŋa Salomɔ wi yinwetɔnlɔgɔ ta!»

40 A leele pe ni fuun pè si taga wi puŋgo na na kee. Pàa pye na wegele wiin, na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ, fɔ a tara tila tigile pe jɔrɔgɔmɔ pi kala na.

Adoniya wìla wi yɛɛ go sogo ma Salomɔ wi kan

41 Adoniya wo naa leele mbele fuun pàa pye wi ni wa lisaga, pè sigi tinmɛ pi logo, maga ta pàa pye na koo lige ki na. Zhowabu wìla mbanlaga ki magala li logo mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi tinmɛ gbɔɔ pila yinrigi wa ca ki ni yɛɛn?»

42 Ma pe ta pàa pye na para bere, a saraga wɔfɔ Abiyatari wi pinambyɔ Zhonatan wì si pan ma gbɔn. A Adoniya wì suu pye fɔ: «Pan laga, katugu ma yɛn lere ŋa wi yɛn sɔbɛ fɔ. Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ma yɛn na paan mbe sɛntanra yo mbe we kan.»

43 A Zhonatan wì si Adoniya wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, sɛntanra ma. Ɛɛn fɔ wunlunaŋa, we tafɔ Davidi wì ti a pè Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ.

44 Wì saraga wɔfɔ Zadɔki wo naa Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan, naa Yehoyada pinambyɔ Benaya, naa Kɛrɛti tara woolo konaa Pelɛti cɛnlɛ woolo pe pinlɛ Salomɔ wi ni, a pòo lurugo maa teŋge wa wunlunaŋa wi sofile woroso wi na.

45 Saraga wɔfɔ Zadɔki wo naa Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi ni, pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wunluwɔ wa Giyɔn pulugo ki yɔn na. A pè si yiri le ma sɔngɔrɔ wa ca nayinmɛ ni. A ca woolo pe ni fuun pe nɛɛ yɔgɔri. Ko tinmɛ po yè logo we.

46 Mbe taga wa ko na, Salomɔ wì yɛrɛ cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na.

47 A wunlunaŋa wi tunmbyeele pè pan ma duwaw pye wunlunaŋa, we tafɔ Davidi wi kan ma yo fɔ: ‹Ma Yɛnnŋɛlɛ li Salomɔ wi mɛgɛ ki yirige ki wɛ ma wogo ki na! Luu wunluwɔ pi gbɔgɔ pi wɛ ma woo pi na!› A wunlunaŋa wì si fɔli wa wi sinlɛyaraga ki na ma Yɛnnŋɛlɛ li gbɔgɔ,

48 ma sho fɔ: ‹Mi yɛn na Yawe Yɛnnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnnŋɛlɛ li sɔnni. Lo na lì lere wa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa na yɔnlɔ, ma ti a mùu yan yɛnlɛ ni.› »

49 Kì pye ma, Adoniya wìla leele

† **1:38 1.38:** Kɛrɛti tara fɛnnɛ naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pàa pye tara ta yɛgɛ woolo. Pàa pye wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ naa kɔrɔsi.

mbele yeri, pe ni fuun pe nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na. A pè si yiri ma kari pe yɛ pe yɛ.
50 Adoniya wìla fyɛ jɛŋgɛ Salomɔ wi yɛgɛ, a wì si yiri ma fe ma saa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke yigi ma karafa Yɛnŋɛlɛ li na.
51 A pè si saa ki yo Salomɔ wi kan ma yo fɔ: «Wele, Adoniya wi yɛn na fyɛ wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ, fɔ a wì fe ma saa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke yigi ma karafa Yɛnŋɛlɛ li na; ma yo fɔ: ‹Mi se yiri laga ki laga ŋga ki ni, fɔ ndɛɛ wunlunaŋa Salomɔ wi wugu na kan nala, fɔ wi sanla gbo tokobi ni.› »
52 A Salomɔ wì sho fɔ: «Na wiga wi yɛɛ pye lejɛnŋɛ, ali wi yinzige nuŋgba ko se to tara. Ɛɛn fɔ na wiga kambasinŋge pye, pa wi yaa ku.»
53 Kona, a wunlunaŋa Salomɔ wì si leele torogo, a pè saa wi yigi maa laga wa saraga wɔsaga ki na. A wì si pan ma fɔli wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ. Kona, a Salomɔ wì suu pye fɔ: «Ta kee ma go.»

2

Davidi wi kusanga wi ni, sɛnrɛ nda wìla yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan

1 Naa Davidi wi kusanga wila kaa na yɔngɔ, a wì sigi sɛnrɛ nda ti yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan ma yo fɔ:
2 «Mi wo na, sanni jɛnri mi yaa kari wa we ni fuun karisaga ki ni. Koni kotogo le ma yɛɛ ni, ma pye lenaŋa.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yigi, maa tanri li koŋgolo ke na, mali kondɛgɛŋgɛlɛ, naa li ŋgasegele, naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ, naa li nagawa sɛnrɛ ti yigi maa tanri ti na, paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni we. Pa kona laga o laga ma mbe kari, ma kapyegele ke ni fuun ke yaa la yɔngɔ.
4 Na ki ka pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo na kanŋgɔlɔ, li yaa ti yɔn fili†. Làa ki yo na kan fɔ: ‹Na ma setirige piile pe kaa pe tangalɔmɔ pi kɔrɔsi, mbe pye tagawa ni na yɛgɛ sɔgɔwɔ pe kotogo ki ni fuun ni, naa pe nawa pi ni fuun ni, kona leele yaa kaa taa wa ma setirige piile pe ni mbaa cɛɛn Izirayɛli tara wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew.›
5 «Kala na Zeruya pinambyɔ Zhowabu wìla pye na na, màli jɛn. Ŋga wìla pye Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ teele shyɛn, Nɛri pinambyɔ Abinɛri naa Yetɛri pinambyɔ Amasa pe na, màga jɛn. Wìla pe gbo yɛyinŋge sanga ni ma mbe yo malaga gbɔnsanga wi. Wìla pe gbogo ki go kala li lɛ wi yɛ†.
6 Ma wi kala li yɛgɛ wɔ ma yala ma tijinliwɛ pi ni. Maa kaa yaga wi ku yɛyinŋge na wa wi lelɛwɛ pi ni.
7 «Barizilayi ŋa wì yiri wa Galaadi tara, ma kajɛŋgɛ pye wi pinambiile pe kan. Leele mbele pe yaa kaa nii wa ma tabali wi na, pe yaa ka pye pe ni; katugu sanga ŋa ni mìla pye na fee mbe shɔ ma ndɔ Abisalɔmu wi yeri, pàa kajɛŋgɛ pye na kan†.
8 «Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Gera ŋa wì yiri wa Bahurimu ca, maga ka fɛgɛ wi pinambyɔ Shimeyi wi na. Pilige ŋga ni mìla pye na kee sa karafa wa Mahanayimu ca, wo wìla yiri na kɔrɔgɔ ma daŋga sɛnrɛ yo ma wa na na. Ɛɛn fɔ na sɔngɔrɔsaga, wìla pan mala fili wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na. A mì si wugu maa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na ma yo mi soo gbo tokobi ni.
9 Ɛɛn fɔ koni, maga kaa yaga mbajɔlɔwɔ, katugu ma yɛn lere ŋa wi yɛn ma jilige. Ŋga ma daga mbe pye wi na, màga jɛn. Ali mbege ta wì lɛ, ma yaa ka ti poo gbo.»

Davidi wi kunwɔ

10 Ko puŋgo na, a Davidi wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi wi wunluwɔ ca ki ni.

† **2:4 2.4:** 2 Sami 7.11-16 † **2:5 2.5:** 2 Sami 3.27; 20.10 † **2:7 2.7:** 2 Sami 17.27-29

11 Yɛlɛ nafa shyɛn Davidi wìla pye
wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe
go na. Wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn pye wa
Eburɔn ca, ma yɛlɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri taanri pye wa Zheruzalɛmu
ca†.
12 A Salomɔ wì si cɛn wunluwɔ pi
na wa wi to Davidi wi yɔnlɔ. A wi
wunluwɔ pì si yeresaga ta fɔ jɛŋgɛ†.

Pàa Adoniya wi gbo

13 Pilige ka, a Hagiti pinambyɔ
Adoniya wì si kari wa Salomɔ wi nɔ
Batisheba wi yeri. A Batisheba wì
suu yewe ma yo fɔ: «Ma pan tanga
ni le?»
A Adoniya wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ee, mì pan tanga ni.»
14 A Adoniya wì sho naa fɔ: «Mi
yɛn na jaa mbe para ma ni.»
A wì sho fɔ: «Ta para.»
15 A Adoniya wì sho fɔ: «Màga
jɛn ma yo wunluwɔ pila daga mbe
kan mi yeri. Muwi Izirayɛli woolo
pe ni fuun pàa pye na wele mbe
tɛgɛ wunluwɔ pi na. Ɛɛn fɔ, a
wunluwɔ pì si kaa kanŋga ma kan
na jɔnlɔ Salomɔ wi yeri, katugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lùu kan wi yeri.
16 Koni mi yaa ma yɛnri kala
nuŋgba ni, maga ka je li na.»
A Batisheba wì sho fɔ: «Ti yo.»
17 A Adoniya wì sho fɔ: «Mi yɛn
nɔɔ yɛnri, ma saga yo wunlunaŋa
Salomɔ wi kan fɔ wi Abishagi ŋa wì
yiri wa Sunɛmu ca wi kan na yeri na
jɔ, katugu mì taga ki na ma yo wi se
je ma yɛnrɛgɛ ki na.»
18 A Batisheba wì sho fɔ: «Mìgi
logo. Mi jate mi yaa sɔɔn kala li yɛgɛ
yo wunlunaŋa wi kan.»
19 A Batisheba wì si kari wa wun-
lunaŋa Salomɔ wi yeri mbe sa para
wi ni Adoniya wi kanŋgɔlɔ. A
wunlunaŋa wì si yiri ma saa wi
nɔ wi fili, ma fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
maa gbɔgɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma cɛn wi
wunluwɔ jɔngɔ ki na. A wì si ti a
pè wunluwɔ jɔngɔ ka tɛgɛ wi nɔ wi
kan, a wi nɔ wì si cɛn ki na wa wi
kalige kɛɛ ki na.
20 A nɔfɔ wì sho fɔ: «Mi yɛn na
jaa mbɔɔn yɛnri kala jɛɛlɛ nuŋgba
ni, maga ka je li na.»
A wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na nɔ, ki kala li yɛnri, mi se
je li na.»
21 A nɔfɔ wì sho naa fɔ: «Ki yaga
ma Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ Abishagi wi
kan ma ndɔ Adoniya wi yeri wi jɔ.»
22 A wunlunaŋa Salomɔ wì suu
nɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Kì pye
mɛlɛ, a ma nɛɛ Sunɛmu ca fɛnnɛ
sumboro Abishagi wi yɛnri Adoniya
wi kan? Sin ma wunluwɔ po yɛnri
wi kan teere ni, katugu Adoniya wi
yɛn na ndɔ! Wunluwɔ pi yɛnri teere
wo naa saraga wɔfɔ Abiyatari konaa
Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi ni pe
kan.»
23 Kona, a wunlunaŋa Salomɔ wì
si wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na,
ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ
wa na na, na mi si ti pe Adoniya wi
gbo yɛnrɛgɛ ŋga wi yɛnri na yeri ki
kala na.
24 Koni mbege ta Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛn yinwege wolo, lo na lìlan
tɛgɛ wunluwɔ pi na na to Davidi wi
yɔnlɔ, ma yeresaga kan na wunluwɔ
pi yeri, konaa ma wunluwɔ pi kan
mi naa na setirige piile we yeri,
ma yala yɔn fɔlɔ na làa kɔn li ni,
mì wugu li mɛgɛ ki na fɔ pe yaa
Adoniya wi gbo nala yɛrɛ.»
25 A wunlunaŋa Salomɔ wì si
Yehoyada pinambyɔ Benaya wì tun,
a wì saa Adoniya wì gbɔn maa gbo.
Pa Adoniya wìla ku yɛɛn.

Pàa Abiyatari wi purɔ maa laga wa saraga wɔgɔtunŋgo ki na konaa ma Zhowabu wi gbo

26 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì
sigi yo saraga wɔfɔ Abiyatari wi kan
ma yo fɔ: «Kari ma sa cɛn wa ma
tara laga ki ni, wa Anatɔti ca, mà
jɛn mboro fun ma daga mbe ku. Ɛɛn
fɔ mi sɔɔn gbo nala, katugu mà we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi tugo na to Davidi wi yɛgɛ konaa

† **2:11 2.11:** 2 Sami 5.4; 1 Kuro 3.4 † **2:12 2.12:** 1 Kuro 29.23 † **2:26 2.26:** 1 Sami 22.20-23; 2 Sami 15.27

jɔlɔgɔ ŋga fuun wìla jɔlɔ màa koro wi ni†.»
27 Pa Salomɔ wìla Abiyatari wi
laga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔgɔtunŋgo ki na yɛɛn. Kì pye ma,
sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wa
Silo ca Eli go woolo pe wogo na, a tì
si ti yɛɛ yɔn fili†.
28 Naa Zhowabu wìla kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a wì si fe ma kari wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li paraga go ki ni ma saa
saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ ke yigi
ma karafa Yɛnŋɛlɛ li na, katugu wìla
gbogolo Adoniya wi ni, ɛɛn fɔ wi sila
gbogolo Abisalɔmu wo ni.
29 A pè si saa ki yo wunlunaŋa
Salomɔ wi kan ma yo fɔ Zhowabu
wi fe ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
paraga go ki ni, fɔ wi yɛn ma lara
wa saraga wɔsaga ki tanla. Kona,
a Salomɔ wì si Yehoyada pinambyɔ
Benaya wi tun ma yo fɔ: «Kari ma
saa gbɔn maa gbo.»
30 A Baneya wì si kari wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li paraga go ki ni, ma saa
Zhowabu wi pye fɔ: «Wunlunaŋa wì
yo ma yiri laga ki laga ŋga ki ni.»
Ɛɛn fɔ, a Zhowabu wì si Benaya wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, pa mi yaa
ku lagamɛ.»
A Benaya wì si sɔngɔrɔ ma saa
Zhowabu wi sɛnyoro ti yo wunlu-
naŋa wi kan.
31 A wunlunaŋa wì si Benaya wi
pye fɔ: «Ŋga wì yo, kari ma saga
pye ma. Kari ma saa gbo, maa le.
Ki ka pye ma, leele mbele Zhowabu
wì gbo go fu, pa ma yaa ki kapege ki
laga mi naa na go woolo we go na.
32 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wi leg-
bogo ki fɔgɔ tɔn wo jate wi na,
katugu wìla nambala shyɛn gbo
tokobi ni, mbele pàa pye sinmbele
konaa jɛrɛgisaga fu. Pàa pye ma sin
ma wɛ wo jate wi na. Ma si yala na
to Davidi wi sila pye pe gbokala li
jɛnmɛ. Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ
to Nɛri wi pinambyɔ Abinɛri naa
Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ to Yetɛri
wi pinambyɔ Amasa poro la wɛlɛ.
33 Zhowabu wo naa wi setirige
piile pe ni poro pe yaa ki legbogo ki
go kala li lɛ. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa yɛyinŋge kan Davidi naa wi
setirige piile, naa wi go woolo konaa
wi wunluwɔ pi yeri fɔ sanga pyew.»
34 Kona, a Yehoyada pinambyɔ
Benaya wì si yiri ma kari ma saa
Zhowabu wi gbɔn maa gbo. A pè si
saa Zhowabu wi le wa wi yɛɛra tara
laga ki ni, wa gbinri wi ni.
35 A wunlunaŋa wì si Yehoy-
ada pinambyɔ Benaya wi tɛgɛ
maliŋgbɔɔnlɔ to wa Zhowabu wi
yɔnlɔ, mɛɛ saraga wɔfɔ Zadɔki wi
tɛgɛ wa Abiyatari wi yɔnlɔ.

Pàa Shimeyi wi gbo

36 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa
wì si Shimeyi wi yeri maa pye
fɔ: «Shimeyi, go ka kan laga
Zheruzalɛmu ca ma cɛn wa ki ni.
Maga ka yiri mbe kari laga ka kpɛ
ni.
37 Ma cɛn ki cɛnwɛ fɔ pilige o
pilige maga yiri laga ca ki ni mbe
Sedirɔn lafogo ki kɔn mbe yiri, ma
yaa ku ki pilige ki ni. Pa kona ma
kunwɔ pi yaa pye mboro yɛɛra go
kala.»
38 A Shimeyi wì si wunlunaŋa wi
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga mà yo mìgi
logo. Mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa
tanga mbe yala wunlunaŋa, na tafɔ
ma sɛnyoro ti ni.» A Shimeyi wì si
cɛn ma mɔ wa Zheruzalɛmu ca.
39 Ɛɛn fɔ yɛlɛ taanri toroŋgɔlɔ, a
Shimeyi wi kulolo shyɛn si fe wa wi
yeri ma kari wa Maaka pinambyɔ
Akishi ŋa wìla pye Gati† ca wun-
lunaŋa wi yeri. A pè si saa ki yo
Shimeyi wi kan fɔ: «Ma kulolo pe
yɛn wa Gati ca.»
40 Kì pye ma, a Shimeyi wì si yiri
maa sofile jɔngɔ ki taga wi sofile wi
na, mɛɛ kari wa Gati ca, wa Akishi
wi yeri ma saa wi kulolo pe lagaja.
A wì si sɔngɔrɔ ma pan pe ni wa
Zheruzalɛmu ca.
41 A pè si saa ki yo Salomɔ
wi kan fɔ Shimeyi wìla yiri wa

† **2:27 2.27:** 1 Sami 2.27-36 † **2:39 2.39:** 1 Sami 21.11; 27.2

Zheruzalɛmu ca ma kari wa Gati ca,
ma sɔngɔrɔ ma pan.
42 Kona, a wunlunaŋa wì si
Shimeyi wi yeri maa pye fɔ: «Mi sila
ti a mà wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki na fɔ ma se yiri laga ca ki ni le?
Mi yo mìla ki yo maga ŋgban ma ni
ma yo fɔ ma cɛn ki cɛnwɛ fɔ pilige
o pilige maga yiri laga ca ki ni, mbe
kari laga ka na, ma yaa ku? A màla
yɔn sogo ma yo fɔ ŋga mì yo kɔ̀ɔn
ndanla, fɔ ma yaa ki pye ma.
43 Yiŋgi na koni wuguro nda màa
wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na,
mɛɛ siri jate? Yiŋgi na sɛnrɛ nda
mìla yo ma kan mɛɛ si tanga ti na?»
44 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì
si Shimeyi wi pye fɔ: «Kapege ŋga
fuun mà pye na to Davidi wi na
màga jɛn, ki si yɛn wa ma nawa.
Ki kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma
tipewe pi fɔgɔ tɔn ma na.
45 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa Salomɔ wo
yaa duwaw ta, Davidi wunluwɔ pi
yaa yeresaga ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ†.»
46 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si
konɔ kan Yehoyada pinambyɔ Be-
naya wi yeri ma yo wi saa gbo. A
wo si yiri ma saa Shimeyi wi gbɔn
maa gbo.

Ko puŋgo na, a wunluwɔ pì si
yeresaga ta Salomɔ wi kɛɛ.

SALOMƆ WI WUNLUWƆ SANGA

3

3–11

Salomɔ wìla Ezhipiti tara wunlunaŋa wi sumboro wa pɔri

1 Kona, a Salomɔ wì si Ezhipiti
tara wunlunaŋa Farawɔn wi sum-
borombyɔ wa pɔri, ma yɔn finliwɛ
le wi ni ki pɔrɔgɔ ki fanŋga na. A
wì si kari wi jɔ wi ni wa Davidi ca
ki ni, sanni wi sa wi yɛɛra go ki kan,
naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
konaa Zheruzalɛmu ca mbogo ki ni.
2 Ki wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔsara nda tìla pye wa tinndiye
pe na, pa leele pàa pye na saara ti
woo wa ti na, wa tara ti ni, katugu
kìla yala pe fa shɛrigo gbɔgɔ kan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na gbɛn.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Salomɔ wi
ndanla, a wila tanri wi to Davidi
wi sɛnyoro ti na. Ɛɛn fɔ wo
fun pa wìla pye na saara ti woo,
na wusuna nuwɔ taan wi sori wa
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsara wa tinndiye pe
na ti na.

Salomɔ wìla tijinliwɛ yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri

4 Pilige ka, a wunlunaŋa wì si kari
wa Gabawɔn ca sa saara wɔ, katugu
ko Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ko kìla pye na
jate Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga gbɔgɔ ma wɛ
ti ni fuun ti na. A Salomɔ wì si
yaayoro waga kele (1 000) gbo mari
pye saara sogoworo wa ki na.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga
Salomɔ wi na wɔɔnrɔ na ki yembinɛ
li ni, wa Gabawɔn ca maa pye fɔ:
«Yaraga ŋga maa jaa, ki yɛnri na
yeri, pa mi yaa ki kan ma yeri.»
6 A Salomɔ wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mà kajɛŋgɛ gbɔgɔ
pye ma tunmbyee Davidi, na to we,
wi kan, katugu wìla tanga ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ kaselege ni, ma pye sinŋɛ
konaa ma koro nawa jɛmbɛ ni. A
mà ki kajɛŋgɛ gbɔgɔ ki pye wi kan
ma pinambyɔ kan wi yeri, ŋa wì cɛn
wunluwɔ pi na paa yɛgɛ ŋga na ki
yɛn nala we.
7 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ,
mi ŋa ma tunmbyee, mboro màla
tɛgɛ wunluwɔ wa na to Davidi wi
yɔnlɔ. Ma si yala mi yɛn lefɔnmbile
jɛɛlɛ. Mi sigi tunŋgo ŋga ki pyewe
jɛn.
8 Mi ŋa ma tunmbyee, mi yɛn laga
ma woolo mbele mà wɔ ma yɛɛ kan
pe sɔgɔwɔ; poro mbele pe yɛn ma
lɛgɛ, pe se ya jiri, pe yɔn ki se si ya
jɛn pe lɛgɛwɛ ndorogo ki kala na we.
9 Ki kala na, ma tijinliwɛ kan
mi ŋa ma tunmbyee na yeri, jaŋgo

† **2:45 2.45:** 2 Sami 7.13-16

mbaa ma woolo pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo, mbe kajɛŋgɛ konaa kapege ki ni ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni; nakoma ambɔ wi mbe ya mbaa ma woolo, poro mbele pe yɛn ma lɛgɛ yɛɛn pe yɛgɛ sinni?»

10 Kì pye ma, yɛnrɛgɛ ŋga Salomɔ wìla yɛnri, a kì si we Fɔ wi ndanla.

11 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Kì kaa pye ko mà yɛnri na yeri, mɛɛ yinwetɔnlɔgɔ yɛnri ma yɛɛ kan, mɛɛ penjagbɔrɔ yɛnri ma yɛɛ kan, mɛɛ si yɛnri ma juguye poro mbe ku, ɛɛn fɔ tijinliwɛ mà yɛnri na yeri, jaŋgo mbaa kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo kaselege ni,

12 wele, ŋga mà yɛnri, mi yaa ki pye ma kan. Mi yaa kajɛnmɛ naa tijinliwɛ kan ma yeri, mba mbele pè keli ma yiri ma na pe fa ta gbɛn konaa mbele pe yaa ka yiri ma puŋgo na, pe se ka ta fyew.

13 Mbe taga wa ko na, ŋga mɛɛ yɛnri mi yaa ki kan ma yeri fun. Mi yaa penjagbɔrɔ to naa gbɔgɔwɔ pi kan ma yeri. Ma yinwege piliye yi ni fuun yi ni wunluwɔ wa se ka yiri mbe pye paa ma yɛn.

14 Na ma kaa tanri na koŋgolo ke na, mbanla lasiri koŋgolo koro naa na ŋgasegele ke yigi la tanri ke na, paa yɛgɛ ŋga na ma to Davidi wìla ki pye we, pa mi yaa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri.»

15 A Salomɔ wì si yɛn ma yiri ki wɔɔnrɔ ti ni wa wi jatere wi na, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca. A wì si saa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ li yeri, mɛɛ sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ pe ni fuun pe kan.

Salomɔ wìla jɛɛlɛ shyɛn pele kiti kɔnkala yɛgɛ wɔ

16 Pilige ka, a nanjaala shyɛn pèle si pan wa wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, ma saa yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

17 Ki jɛɛlɛ shyɛn pe ni, a nuŋgba sho fɔ: «Ki yaga na tafɔ, ma logo na yeri. Mi naa ki jɛlɛ ŋa wi ni we yɛn ma cɛn go nuŋgba ni. A mì si kaa se le wi tanla wa go.

18 Ɛɛn fɔ, na seŋgɔlɔ ki pilige taanri wogo ki na, a ki jɛlɛ ŋa fun wì si se. Woro cɛ wàa pye wa go ki ni. Lere wa kpɛ sila pye wa we ni naa, kaawɔ woro leele shyɛn.

19 Ma si yala yembinɛ li ni, ki jɛlɛ ŋa wi pinambyɔ wì si ku, katugu wìla sinlɛ wi na.

20 A wì si yiri yindɛgɛ ki na ma yala mìla wɔnlɔ, ma mi ŋa ma tunmbyee na pinambyɔ wi lɛ le na tanla ma saa wi sinŋge maa mara wi yɛɛ na, mɛɛ wi pinambyɔ ŋa wì ku wi lɛ ma saa wi sinŋge maa mara na na.

21 Ki goto pinliwɛ pi ni, mì kaa yiri mbanla pyɔ wi kan wi wɔnri sanga ŋa ni, mbe ka wele, mɛɛ wi yan wì ku. Naa laga kìla kaa laga, a mì suu wele jɛŋgɛ, mɛɛ ki yan fɔ pinambyɔ ŋa mìla se wo ma.»

22 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ sanŋa wì sho fɔ: «Kaselege ma. Na pinambyɔ wo wi yɛn wee we. Ma woo wo wì ku.»

Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ koŋgbanŋa wì sho fɔ: «Kaselege ma. Ma pinambyɔ wo wì ku, na woo wo wi yɛn wee we.»

Pa pàa pye na para yɛɛn wunlunaŋa wi kan.

23 Kona, a wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye ni, nuŋgba ma yo fɔ: ‹Na pinambyɔ wo wi yɛn wee we, ma woo wo wì ku.› Sanŋa wi ma yo fɔ: ‹Ayoo, ma pinambyɔ wo wì ku, na woo wo wi yɛn wee we.› »

24 A wunlunaŋa wì sho naa fɔ: «Ye pan tokobi ni na kan.» A pè si pan tokobi wa ni wunlunaŋa wi kan.

25 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Pyɔ ŋa wi yɛn wee yoo kɔn shyɛn, ye kɔngɔ nuŋgba kan nuŋgba yeri, ye kɔngɔ sanŋga ki kan sanŋa wi yeri.»

26 Kona, jɛlɛ ŋa wi pinambyɔ wìla pye wee, a pyɔ wi yinriwɛ suu ta fɔ ma saa toro. A wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Na tafɔ, ki yaga we pyɔ ŋa wi yɛn wee wi kan wi yeri, yaga ka ti poo gbo.»

Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ sanŋa wì sho fɔ: «Ye pyɔ wi kɔn shyɛn. Mi soo ta, mboro fun ma soo ta.»
27 Kona, a wunlunaŋa wì si sɛnrɛ ti lɛ ma yo fɔ: «Ye pyɔ wee wi kan jɛlɛ koŋgbanŋa wi yeri, yaga kaa gbo. Wo wi yɛn pyɔ wi nɔ we.»
28 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si kiti ŋa wunlunaŋa wìla kɔn wi wogo ki logo. A leele pe ni fuun pe nɛɛ fyɛ wi yɛgɛ naa gbogo, katugu pàa ki jɛn ma yo pa wi tijinliwɛ pì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, wila kiti wi kɔɔn.

4

Salomɔ wi legbɔɔlɔ wele

1 Wunlunaŋa Salomɔ wìla cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na.
2 Wi tara legbɔɔlɔ pe mɛrɛ ti nda: Zadɔki pinambyɔ Azariya ŋa wìla pye saraga wɔfɔ,
3 naa Shiba pinambiile Elihorɛfu naa Ahiya, poro la pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ; naa Ahiludi pinambyɔ Zhozafati, wo la pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ.
4 Naa Yehoyada pinambyɔ Benaya, wo la pye maliŋgbɔɔnlɔ pe togbɔɔ; naa Zadɔki naa Abiyatari poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele.
5 Naa Natan pinambyɔ Azariya, wo la pye janmaratigiye pe to; naa Natan pinambyɔ Zabudi, wo la pye saraga wɔfɔ konaa wunlunaŋa wi yɛrifɔ.
6 Naa Ahishari, wo la pye wunlunaŋa wi go woolo poro go na; naa Abida pinambyɔ Adoniramu, wo la pye pɔrɔtɔya tunndo to go na.

Wunlunaŋa Salomɔ wi janmaratigiye wele

7 Janmaratigiye kɛ ma yiri shyɛn Salomɔ wìla tɛgɛ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na. Poro pàa pye na wunlunaŋa wo naa wi go woolo pe yaakara wogo ki yɛgɛ woo. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ma wunlunaŋa wi yaakara ti wɔ ma saa gbɔn yeŋge nuŋgba yɛlɛ li ni.
8 Ki janmaratigiye pe mɛrɛ ti nda: Huri pinambyɔ wo la pye ma cɛn Efirayimu yanwira tara to go na.
9 Dekɛri pinambyɔ wo la pye ma cɛn Makazi ca, naa Shaalibimu ca, naa Bɛti Shɛmɛshi ca, naa Elɔn ca konaa Bɛti Hana ca tara to go na.
10 Hesɛdi pinambyɔ wo la pye ma cɛn Arubɔti ca, naa Soko ca konaa Efɛri ca tara ti ni fuun ti go na.
11 Abinadabu pinambyɔ wo la pye ma cɛn Dɔri ca tara ti ni fuun ti go na. Salomɔ sumborombyɔ Tafati wo wìla pye wi jɔ we.
12 Ahiludi pinambyɔ Baana wo wìla pye ma cɛn Taanaki ca naa Megido ca tara ti go na, naa Bɛti Sheyan ca tara ti ni fuun ti go na, ko ŋga ki yɛn wa Zaritan ca ki tanla, wa Zhizireyɛli ca ki nɔgɔna kɛɛ yeri; mbege lɛ wa Bɛti Sheyan ca ki na fɔ sa gbɔn wa Abɛli Mehola ca ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Yokineyamu ca ki puŋgo na.
13 Gebɛri pinambyɔ wo la pye ma cɛn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki go na. Wo wìla pye fun Manase pinambyɔ Yayiiri wi kapire ti go na, wa Galaadi tara. Wo wìla pye fun Arigɔbu tara ti go na, wa Bazan tara. Cagbɔrɔ nafa taanri tìla pye wa ki tara ti ni, a pè malaga sigemboro kan mari maga konaa ma tuguyɛnrɛ kɔɔrɔ le ti yeyɔnrɔ ti na.
14 Ido pinambyɔ Ahinadabu wo la pye ma cɛn Mahanayimu ca tara ti go na.
15 Ahimaazi wo la pye ma cɛn Nɛfitali tara ti go na. Wo fun wìla Salomɔ wi sumborombyɔ Basimati wi pɔri wi jɔ.
16 Hushayi pinambyɔ Baana wo la pye ma cɛn Asɛri tara to naa Beyalɔti ca ki go na.
17 Paruwa pinambyɔ Zhozafati wo la pye ma cɛn Isakari tara ti go na.
18 Ela pinambyɔ Shimeyi wo la pye ma cɛn Bɛnzhamɛ tara ti go na.
19 Uri pinambyɔ Gebɛri wo la pye ma cɛn Galaadi tara ti go na. Wo wìla pye Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi tara ti go na konaa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi tara ti

go na. Janmaratigi nuŋgba wìla pye ki tara ti ni fuun ti go na.

20 Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo pàa lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Pàa pye na kaa na tinni, na woo konaa na yɔgɔri.

5

Salomɔ wi wunluwɔ pìla gbɔgɔ

1 Kì pye ma, maga lɛ wa Efirati gbaan wi na, fɔ ma saa gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti na konaa ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, Salomɔ wìla fanŋga ta ko wunluwɔ tara pyew to na. A ki woolo pàa nizara woo wi yeri, ma go sogo maa kan wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni†.

2 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew Salomɔ naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, pe yaakara tìla pye muwɛ tiyɔɔn tɔni kɔlɔjɛrɛ konaa muwɛ mba pi yɛn lere pyew woo pi tɔni kɛ ma yiri kɔlɔtaanri,

3 naa nɛrɛ kɛ ni, nda tì tɔrɔ, naa nɛrɛ nda pe maa kɔnri ti nafa ni, naa simbaala cɛnmɛ ni; mbe taga wa to na, naa wolowoye, naa lufaala ni, naa sawɔɔlɔ ni konaa sannjɛrɛ nda tì tɔrɔ ta ni.

4 Tara nda fuun tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga yeri, maga lɛ wa Tifisa ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca ki na, Salomɔ wìla pye ki wunlumbolo pe ni fuun pe go na. A tara tì si yɛyinŋge ta lagapyew ki ni.

5 Salomɔ wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pye yɛyinŋge na pɔw, maga lɛ wa Dan ca fɔ ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wìla pye ma cɛn yɛyinŋge na wa wi ɛrɛzɛn tirige naa wi figiye tige ki nɔgɔ†.

6 Shɔn jasaala waga nafa shyɛn (40 000) pàa pye Salomɔ wi yeri, ki shɔnye pàa pye na malaga gbɔnwotoroye tilele. Shɔn lugufɛnnɛ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) pàa pye wi yeri†.

7 Janmaratigiye poro pàa pye na wunlunaŋa Salomɔ wo naa wi go woolo pe ni fuun pe yaakara wogo ki yɛgɛ woo. Janmaratigiye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe yaakara kanyeŋge yɛlɛ li ni, pe sila ti yaraga ka kpɛ mbe pe la.

8 Pàa pye na paan ɔrizhi pyɔ konaa yan ni wa wunlunaŋa wi yeri, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe pansanga nari kaan shɔnye mbele pàa pye na wotoroye pe tilele poro naa shɔnye sanmbala pe yeri.

Salomɔ wi tijinliwɛ kala

9 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si tijinliwɛ naa kajɛnmɛ gbɔɔ konaa kagala kɔrɔ jɛnmɛ gbɔɔ lɛgɛrɛ kan Salomɔ wi yeri paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn.

10 Salomɔ wi tijinliwɛ pìla gbɔgɔ ma wɛ tara nda wa Kana tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ti tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni fuun pe woo pi na, konaa Ezhipiti tara tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni fuun pe woo pi na.

11 Wi tijinliwɛ pìla gbɔgɔ ma wɛ leele sanmbala pe ni fuun pe woo pi na. Pìla gbɔgɔ ma wɛ Ezirahi setirige pyɔ Etan wi woo pi na, naa Mahɔli pinambiile Hema, naa Kakɔli konaa Darida pe woo pi na. Salomɔ wi mɛgɛ kìla yiri fɔ ma saa gbɔn wa tara nda fuun tìla pe maga ti woolo pe na†.

12 Wìla yomiyɛgɛlɛ waga taanri (3 000) wa konaa ma yuuro waga kele naa kaŋgurugo (1 005) kɔ†.

† **5:1 5.1:** Zhenɛ 15.18; 2 Kuro 9.26 † **5:5 5.5:** ***Lere nuŋgba nuŋgba pyew wìla pye ma cɛn yɛyinŋge na wa wi ɛrɛzɛn tirige naa wi figiye tige ki nɔgɔ:*** **Ko yɛn naga nari ma yo yɛyinŋge naa nayinmɛ la pye wa tara ti ni lagapyew konaa kaŋgbanga saa ya gbɔn leele pe na.** † **5:6 5.6:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, yɔn ŋga kì naganaga lagamɛ, kì yiri ki yɛ ŋga kì naganaga wa pe ni ki ni (1 Wunlu 10.26; 2 Kuro 1.14; 9.25). † **5:11 5.11:** Yuuro 89.1 † **5:12 5.12:** Yomi 1.1; 10.1; 25.1; Yurutan 1.1

13 Wìla para tire ti wogo na, maga lɛ wa Liban tara sɛdiri tige ki na fɔ ma saa ki wa yizɔpi wɛrɛ nda ti ma fi mbogo na ti na. Wìla para fun yanyaara naa yaayoro, naa sannjɛrɛ, naa yaara nda ti maa fulolo lara na konaa ŋgbanra ti wogo na.
14 Leele pàa pye na yinrigi tara ti lagapyew, ma pan na Salomɔ wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti nuru. Dunruya wunlumbolo mbele fuun pàa wi sɛnrɛ logo, pàa pye na leele torogi, a pe saa na nuru wi yeri.

Salomɔ wìla yɔn finliwɛ le Tiri ca wunlunaŋa wi ni

15 Naa Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wìla kaa ki logo ma yo pè sinmɛ kpoyi wo Salomɔ wi na maa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to Davidi wi yɔnlɔ, a wì si pitunmbolo torogo, a pè kari wa Salomɔ wi yeri (mbe saa shari), katugu wi to Davidi wìla pye ma Hiramu wi ndanla sanga pyew.
16 Kona, a Salomɔ wì si pitunmbolo torogo wa Hiramu wi yeri ma yo fɔ:
17 «Mboro jate màa na to Davidi wi jɛn fɔ wi sila ya mbe shɛrigo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li kan, katugu malaga kìla ŋgban wi na kɛɛ ki ni fuun na; a wì malaga ki gbɔn, fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì saa yawa kan na yeri wi juguye pe na.
18 Ɛɛn fɔ koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛyinŋge kan na yeri kɛɛ ki ni fuun ki na. Lere woro na wiin na ni, jɔlɔgɔ kpɛ si woro wa naa.
19 Wele, koni mila jaa mbe shɛrigo kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na to Davidi wi kan maa pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ ŋa mi yaa ka tɛgɛ wunluwɔ pi na wa ma yɔnlɔ, wo wi yaa ka shɛrigo kan na kan†.›
20 Koni, ki yaga ma konɔ kan leele pe yeri pe Liban sɛdiri tire ta kɔn na kan. Na tunmbyeele pe yaa sa taga ma woolo pe na mbaa pe sari. Mi yaa kɔɔn tunmbyeele pe sara mbe yala yɔn ŋga ma yaa naga ko ni; katugu màga jɛn ma yo lere woro laga we ni, ŋa wi tire kɔngɔ ki jɛn paa yoro Sidɔn ca fɛnnɛ ye yɛn.»

21 Naa Hiramu wìla kaa Salomɔ wi sɛnyoro ti logo, a kì suu nawa pi yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo nala; lo na lì pinambyɔ tijinliwɛ fɔ kan Davidi wi yeri, jaŋgo wila ki Izirayɛli woolo janwa gbɔlɔ na li yɛgɛ sinni.»

22 Kona, a Hiramu wì si tunŋgo torogo naa wa Salomɔ wi yeri, maa yɔn sogo ma yo fɔ: «Tunŋgo ŋga mà torogo laga na yeri mìgi logo. Mi yaa ŋga fuun maa jaa ki pye ma kan. Mi yaa sɛdiri tire konaa sipirɛsi tire nda maa jaa ti kan ma yeri.
23 Na tunmbyeele pe yaa yiri tire ti ni wa Liban tara mbe kari ti ni wa kɔgɔje wi yɔn na. Mi yaa ti peri pɔpɔ ti yɛɛ na pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ mberi torogo ma kan tɔnmɔ pi na, fɔ sa gbɔn wa laga ŋga ma yaa ka naga we. Pa mi yaa ti peri sangala ti yɛɛ na wa ki laga ki na, kona ma yaa ti lɛ. Mboro wo na, ma yaa la yaakara kaan na go woolo pe yeri, mbe yala ŋga kìlan ndanla ki ni.»

24 Kì pye ma, sɛdiri tire naa sipirɛsi tire nda fuun Salomɔ wìla jori ti kala na, a Hiramu wì siri kan wi yeri.
25 Salomɔ wo na, yɛlɛ pyew wìla pye na bile tɔni waga kɔgɔlɔni (6 000) kaan Hiramu wi yeri konaa oliviye tige pire sinmɛ piiri po litiri waga kɔlɔjɛrɛ ni (9 000) mbaa wi go woolo pe baro. Ki yaara nda to Salomɔ wìla pye na kaan Hiramu wi yeri yɛlɛ pyew.
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tijinliwɛ kan Salomɔ wi yeri paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn wi yeri we. Yɛyinŋge la pye Hiramu wo naa Salomɔ pe sɔgɔwɔ. A pè si yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni.

† **5:19 5.19:** 2 Sami 12.13; 1 Kuro 17.11-12

Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki gbɛgɛlɛ

27 Wunlunaŋa Salomɔ wìla pɔrɔtɔɔlɔ wɔ Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni. Pàa pye lere waga nafa ma yiri kɛ (30 000).
28 Wìla pye na pe torogi lere waga kɛ kɛ (10 000) wa Liban tara, na pe sunru yeŋge pyew. Mbele ka kari poro ma saa yeŋge nuŋgba pye wa Liban tara, mbe si sɔngɔrɔ mbe pan mbe yeyɛn shyɛn pye wa pe yeri. Adoniramu wo wìla pye pe kɔrɔsifɔ.
29 Tuguro lɛfɛnnɛ waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) pàa pye Salomɔ wi yeri konaa sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ waga nafa tijɛrɛ (80 000) ni, mbaa ti tɛni wa yanwira ti na.
30 Tunndo teele waga taanri naa cɛnmɛ taanri (3 300) la pye Salomɔ wi yeri fun, a pàa pɔrɔtɔɔlɔ pe tunndo ti kɔrɔsi. Salomɔ wi janmaratigiye poro la pye ko tunndo teele poro go na.
31 A wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo pe sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ ta wɔ peri tɛ, to mbe tɛgɛ ti shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le.
32 A Salomɔ wi tunmbyeele, naa Hiramu tunmbyeele poro naa Gebali ca nambala pe ni, pè si sinndɛɛrɛ ti tɛ, ma tire ti kɔn konaa ma go kansinndɛɛrɛ ti gbɛgɛlɛ.

6

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa sɛnrɛ

1 Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa tijɛrɛ (480) wolo li ni, ki yeŋge shyɛn wogo ki na, ko ŋga pe maa yinri Zivu† yeŋge ye, a Salomɔ wì sigi lɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki kanni, wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni Izirayɛli woolo pe go na.
2 Go ŋga wunlunaŋa Salomɔ wìla kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.
3 Pàa ndɔgɔrɔ wɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ yeri. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yala shɛrigo gbɔgɔ ki gbemɛ pi ni. Ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo.
4 Wunlunaŋa wìla fenɛtiriye wɔ shɛrigo gbɔgɔ ki na, ma tugurɔn mɛrɛ lele pe na.
5 Wìla sanŋgazoye kan ma shɛrigo gbɔgɔ konaa ki lajɛŋgɛ kpoyi ki maga. Pàa pe kan ma mara shɛrigo gbɔgɔ ki na, ma yumbiile wɔ wa pe ni.
6 Sanŋgazo wi nɔgɔna go ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, wi nandogomɔ go ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri, wi taanri wogo ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri naa kɔngɔ; katugu pàa ka taga shɛrigo gbɔgɔ mbogo gbemɛ pi na ki funwa kɛɛ ki na, jaŋgo sanŋgazo wi biritire ti tagataga ko lara to na, tiga ka ye wa shɛrigo gbɔgɔ mbogo jate ki ni.

7 Shɛrigo gbɔgɔ ki kansanga wi ni, sinndɛɛrɛ nda pàa tɛ makɔ wa ti tɛsaga to pàa lɛ maga kan ti ni. Ki kala na, pe sila marito nakoma gbɔnlɔgɔ nakoma tugurɔn tunŋgo pyeyaraga ka kpɛ tinmɛ logo ki kansanga wi ni.

8 Sanŋgazo wi nɔgɔna go yeyɔngɔ kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na. Pe ma ye lema mbe lugu lugusara ta na, mbe kari wa sanŋgazo go nandogomɔ wogo ki ni, mbe si lugu lugusara ta na, mbe kari wa sanŋgazo wi naayeri go ki ni.
9 Shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgɔlɔ, a Salomɔ wì sho fɔ pege gona wi biritire papara papara naa sɛdiri tire tiyapaara ni.
10 Sanŋgazoye mbele pàa kan ma mara shɛrigo gbɔgɔ ki na maga maga, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. A pè si sɛdiri tire tɛgɛ ma sanŋgazoye pe biri ma pe mara shɛrigo gbɔgɔ ki na.

† **6:1 6.1:** Eburuye yɛlɛ li ni, zivu yeŋge ki ma saa yala mɛ yeŋge ki ni.

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
Salomɔ wi ni ma yo fɔ: «Ki go ŋga
maa kanni yɛɛn,
12 na ma kaa tanri na
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, na ma kaa
na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke piin konaa
mbanla ŋgasegele ke ni fuun ke yigi
mbaa tanri ke na, kona sɛnrɛ nda
mìla yo ma to Davidi wi kan, mi
yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili ma
kanŋgɔlɔ.
13 Mi yaa pan mbe cɛn wa Izirayɛli
woolo pe sɔgɔwɔ. Mi se ka laga na
woolo, Izirayɛli woolo wele, pe na
fyew.»

Shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pìla gbegele yɛgɛ ŋga na

14 Koni Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ
ki kan maga kɔ.
15 Wìla sɛdiri tire papara papara lɛ
mari maramara go ki nawa mbogo
ki na maga tɔn, maga lɛ wa ki
nɔgɔna fɔ ma saa gbɔn wa ki naay-
eri. A wì si sipirɛsi tire papara
papara lɛ mari jan ma go nawa tara
ti yɛgɛ tɔn.
16 Yumbyɔ ŋa wìla pye wa
shɛrigo gbɔgɔ ki puŋgo kɛɛ yeri wi
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Wìla
sɛdiri tire papara papara lɛ mari
maramara mbogo ki na maga tɔn,
maga lɛ wa tara fɔ ma saa gbɔn wa
ki naayeri. Kona, a pè sigi yumbyɔ
wi gbegele, ma wo pye shɛrigo gbɔgɔ
ki lajɛŋgɛ kpoyi.
17 Shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mba pì
koro wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, pi
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa.
18 Sɛdiri tire papara papara nda
pàa tɛgɛ ma lajɛŋgɛ kpoyi ki nawa
mbogo ki tɔn, pàa kolokɛnti tirige
pire yanlɛrɛ gbegele ti na konaa
yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ni, nda tì pɛlɛgi.
Go ki nawa mbogo ki ni fuun kìla
pye ma tɔn sɛdiri tire papara papara
ni, ali ki sinndɛlɛgɛ ka kpɛ sila pye
na yaan funwa na.
19 Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki
lajɛŋgɛ kpoyi ki gbegele mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ
wa ki ni.
20 Ki lajɛŋgɛ kpoyi ki titɔnlɔwɔ
pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki yagawa pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ. Pàa tɛ piiri wo ki nawa
mbogo ki lagapyew ki na maga tɔn.
Pàa saraga wɔsaga ka gbegele sɛdiri
tire ni, ma tɛ piiri wo ki lagapyew ki
na maga tɔn.
21 Salomɔ wìla tɛ piiri wo shɛrigo
gbɔgɔ nawa pi ni fuun pi na maa
tɔn. Wìla tɛ yɔngɔwɔ gbegele maa
pɔpɔ lajɛŋgɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na.
Lajɛŋgɛ kpoyi ki lagapyew kìla pye
ma tɔn tɛ piiri ni.
22 Wìla tɛ piiri wo shɛrigo gbɔgɔ
ki nawa pi lagapyew ki na maga
tɔn. Saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa
lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ†, wìla tɛ piiri
wo ki lagapyew ki na maga tɔn.

23 Pàa sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛn
gbegele oliviye tire yan woro ni,
mbe pe tɛgɛ wa lajɛŋgɛ kpoyi ki
ni. Pe yagawa pìla pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo kaŋgurugo.
24 Ki sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe
kanwira ti nuŋgba nuŋgba pyew
ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. Mbege
lɛ kanwiga ŋga ki numaga ki na
saga wa sanŋga ki numaga ki
na, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo.
25 Sherubɛn yanlɛɛ shyɛn woo wi
kanwira ti titɔnlɔwɔ pìla pye fun
mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki sherubɛnye
yanlɛɛlɛ shyɛn pe titɔnlɔwɔ po naa
pe cɛnlɔmɔ pi ni, pìla pye ja.
26 Ki sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe yagawa
pìla pye ja, pìla pye mɛtɛrɛ
kaŋgurugo kaŋgurugo.
27 Salomɔ wìla sherubɛnye
yanlɛɛlɛ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ
ki lajɛŋgɛ kpoyi ki nandogomɔ. Pe
kanwira tìla pye ma sangasanga.
Koŋgbanŋa wi kanwiga nuŋgba
numaga la gbɔn wa go mbogo ki na.

† **6:22 6.22:** Saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, ko ki yɛn saraga wɔsaga ŋga pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori ki na we; Ɛki 30.1-3.

A shyɛn woo wi kanwiga nuŋgba numaga gbɔn wa go mbogo sanŋga ki na. Pe shyɛn pe kanwira sannda ti numara tìla pye na jiinri ti yɛɛ na wa go ki nandogomɔ.

28 Salomɔ wìla tɛ wo sherubɛnye yanlɛɛlɛ pe lagapyew ki na†.

29 Kona, a Salomɔ wì si sherubɛnye yanlɛɛlɛ keregi keregi wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mbogo naa ki funwa mbogo ki na, naa sɛngɛndire yanlɛrɛ ni konaa yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ni, nda tì pɛlɛgi.

30 A wì si tɛ wo shɛrigo gbɔgɔ ki nawa tara lara ti ni fuun ti na mari tɔn ma pinlɛ lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.

31 A wì si kɔrɔ piile shyɛn gbegele oliviye tire yan woro ni, mberi le lajɛŋgɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na mbaa ki tɔnni. Kɔrɔ ki naayeri tige naa ki kanŋgara na tire ti ni, ti gbemɛ pìla yala mbogo ki walisaga kaŋgurugo wogo ki ni.

32 Ki kɔrɔ piile shyɛn pàa pe gbegele oliviye tire yan woro ni. A wì si ti a pè sherubɛnye yanlɛɛlɛ, naa sɛngɛndire yanlɛrɛ konaa yarifyɛɛnrɛ, nda tì pɛlɛgi ta yanlɛrɛ gbegele kɔrɔ piile shyɛn pe na, ma tɛ wo pe na. A pè si tɛ gbɔn ma taga sherubɛnye yanlɛɛlɛ naa sɛngɛndire yanlɛrɛ ti na.

33 A wì sigi nuŋgba ki pye ma fun shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ wogo ki na. Wìla ti a pè kɔrɔ ki kanŋgara na tire ti gbegele oliviye tire ni. Ti gbemɛ pìla yala mbogo ki walisaga tijɛrɛ wogo ki ni. A pè si kɔrɔ piile pe gbegele sipirɛsi tire ni.

34 Pàa kɔrɔ piile shyɛn pe gbegele sipirɛsi tire ni. Pàa kɔrɔ piile shyɛn pe gbegele tire papara papara shyɛnzhyɛn ni, ma tugurɔn ta gbegele kiiri kiiri ma kɔrɔ piile pe lele ti na.

35 A wì si ti a pè sherubɛnye yanlɛɛlɛ, naa sɛngɛndire yanlɛrɛ konaa yarifyɛɛnrɛ, nda tì pɛlɛgi ta yanlɛrɛ gbegele kɔrɔ piile pe na mari kerikeri, ma tɛ wo ti ni fuun ti na, ma tɛ wi gbɔn maa yɔn yala ti na.

36 Ko puŋgo na, a wì si sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ti koŋgolo taanri wa ti yɛɛ go na, konaa sɛdiri tire kologo nuŋgba ni ti go na, ma loŋgo ki maga.

37 Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki nɔgɔ le Salomɔ wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo lo ni, Zivu yeŋge ki ni.

38 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li ni, yeŋge kɔlɔtaanri wogo ki na, ko ŋga pe yinri Buli† yeŋge ye, a shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa pi ni fuun pì si kɔ naa ki tunmbigile ke ni fuun ke ni, paa yɛgɛ ŋga na kìla daga mbe pye we. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn Salomɔ wìla pye maga kan maga kɔ.

7

Salomɔ wi wunluwɔ go ki kanwa

1 Salomɔ wìla wi wunluwɔ go ki kan fun. Yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wìla pye maga kan maga kɔ.

2 Wìla keli ma wunluwɔ go ŋga pe yinri Liban kɔlɔgɔ go ko kan gbɛn. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ki go kìla pye ma cɛn sɛdiri tire tiyagala koloyo tijɛrɛ na; pàa ki gona wi biri sɛdiri tiyapaara ni.

3 Pàa sɛdiri tire tipaara paragi tiyapaara ti na koŋgolo taanri. Kologo nuŋgba ki tipaara tìla pye kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ki koloyo taanri tipaara tìla pye nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo. Ti ni fuun tìla pye ma cɛn tiyagala ke na.

4 Fenɛtiriye koloyo taanri yìla pye go ki kɛɛ ki ni fuun ki na. Kologo nuŋgba la pye nɔgɔna, kologo nuŋgba la pye nandogomɔ; kologo nuŋgba la pye wa naayeri. Fenɛtiriye pàa pye yɛsinmɛ nuŋgba na.

† **6:28 6.23-28:** Ɛki 25.18-20 † **6:38 6.38:** Eburuye yɛlɛ li ni, Buli yeŋge ki ma saa yala ɔkitɔburu naa novamburu yende ti ni.

5 Go ki kɔɔrɔ ti ni fuun naa
fenɛtiriye pe ni fuun pe ni, ti
titɔnlɔwɔ naa ti gbemɛ pìla pye ma
yala. Fenɛtiriye pàa pye yɛsinmɛ
nuŋgba na. Pàa pye koloyo taanri.
6 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si go
ka yɛgɛ kan naga yinri tiyagala go.
Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa
ma yiri kaŋgurugo. Ki gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.
Pàa ndɔgɔrɔ wɔ ki na maga biri wi
tɔgɔtɔgɔ tiyagala ni, mari yɛgɛ kɛɛ
ki tɔnlɔ.
7 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si
go ka kan naa, naga yinri wunluwɔ
jɔngɔ go. Pàa pye naga yinri fun kiti
kɔngo. Pa wìla pye na leele pe kiti
wi kɔɔn wa ki ni. Pàa sɛdiri tire
maramara ki go ki lagapyew ki na,
maga lɛ wa nɔgɔna fɔ ma saa gbɔn
wa ki naayeri.
8 Salomɔ wìla wi yɛɛra wɔnlɔgo ki
kan laga ka yɛgɛ ni, maga lali Liban
kɔlɔgɔ go ki ni. Ɛɛn fɔ, ki kanlɔmɔ
pìla pye ja sannda ti ni.

Salomɔ wìla Farawɔn sum-
borombyɔ ŋa pɔri† wìla go ŋga kan
wi kan, ki kanlɔmɔ pìla pye paa
wunlunaŋa wi go ki kanlɔmɔ pi yɛn.
9 Ki yinrɛ ti ni fuun, naa yinrɛ
nda pàa kan wa funwa na konaa
loŋgogbɔgɔ ki mbogo ki ni, mbege
lɛ wa ki mboro ti nɔgɔna, fɔ sa gbɔn
wa naayeri pàa ti kan sinndɛɛrɛ
tiyɔnrɔ ni, nda pàa tɛ. Pàa ki
sinndɛɛrɛ ti kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi tɛ
sinndɛɛrɛ tɛgbenɛ ni, mayi yɔn yala.
10 Sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ
tari pàa lɛ ma pye go ki nɔgɔ
lesinndɛɛrɛ. Ki sinndɛɛrɛ ta
titɔnlɔwɔ la pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo
kaŋgurugo; ta titɔnlɔwɔ la pye
tijɛrɛ tijɛrɛ.
11 Pàa sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda pè
taanla ma tɛtɛ ta tagataga sinndɛɛrɛ
tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ ti go na ma pinlɛ
sɛdiri tire ni.
12 Wunluwɔ go ki loŋgo mbogo
pàa ki kan maga maga sinndɛɛrɛ
nda pè tɛtɛ ti kologo taanri ni, naa
sɛdiri tire tiyara kologo nuŋgba ni,
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo mbogo naa
ki ndɔgɔrɔ mbogo pàa ki kan we.

Salomɔ wìla Hiramu wi yeri wi pan wi shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo pyeyaara ti gbegele (2 Kuro 2.12-13)

13 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa
Salomɔ wì si tun wa Tiri ca, a pè saa
tunmbyee wa yeri wi kan, ŋa pàa
pye na yinri Hiramu.
14 Hiramu wìla pye naŋgunjɔ wa
pinambyɔ, ma yiri wa Nɛfitali cɛnlɛ
li ni. Wi to wìla pye Tiri ca fɛnnɛ
woo. Hiramu wìla pye tuguyɛnrɛ
tunŋgo pyefɔ. Wìla pye tijinliwɛ fɔ
konaa kajɛnŋɛ; wìla ya na kapyɔ
tunndo cɛnlɛ pyew ti piin tuguyɛnrɛ
ni. A wì si pan wa wunlunaŋa
Salomɔ wi yeri, maa tunndo ti ni
fuun ti pye.

Tuguyɛnrɛ tiyagala ke gbegelelɔmɔ (2 Kuro 3.15-17)

15 Hiramu wìla tuguyɛnrɛ tiyagala
shyɛn gbegele. Li koŋgbanna li
yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. Li
gbemɛ mbeli maga mbeli fili pìla pye
mɛtɛrɛ kaŋgurugo naa kɔngɔ. Pa
tiyala shyɛn wolo làa pye ma fun.
16 A wì si tuguyɛnrɛ yan ma tiya-
gala ke gona tɔnyaara shyɛn gbegele
mberi jiile tiyagala ke go na. Ki
gona tɔnyaara ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ.
17 A wì si tuguyɛnrɛ ta gbegele
paa mɛrɛ yɛn konaa ma yɔngɔwɔ
yaŋgala gbegele, mɛɛ ti lele tiyagala
ke gona tɔnyaara ti na mari fere.
Ki yaara ti kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn tìla
pye tiyagala ke gona tɔnyaara ti
nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
18 A Hiramu wì si girenadi tige
pire yanlɛrɛ gbegele koŋgolo shyɛn,
ma mɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti
lele ti na, mari maga mari fili, ma
tiyagala ke gona wi fere.
19 Pàa tiyagala ke gona tɔnyaara
ta gbegele ndɔgɔrɔ tiyagala ke go
na. Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti

† **7:8 7.8:** 1 Wunlu 3.1

yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn. Pàa ti gbegele paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn.
20 Gona tɔnyaara nda tìla pye tiyagala shyɛn ke go na, pàa girenadi tige pire yanlɛrɛ cɛnmɛ shyɛn (200) gbegele mari maga mari fili wa naayeri, le gbuŋgbunɔ na làa pye wa mɛrɛ ti naayeri li tanla.
21 Hiramu wìla tiyagala shyɛn ke kan wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ. Wìla nuŋgba kan kalige kɛɛ ki na, mali mɛgɛ taga nali yinri Yakini†; ma nuŋgba kan kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, mali mɛgɛ taga nali yinri Bowazi.
22 A wì si masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ gbegele mari tagataga tiyagala ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke go na. Pa tiyagala ke gbegewe pìla kɔ yɛɛn.

Jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegelelɔmɔ
(2 Kuro 4.2-5)

23 Ko puŋgo na, a Hiramu wì si tuguyɛnrɛ yan ma jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegele. Kìla pye kiiri. Ki yɛgɛ pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Mbege gbemɛ pi maga mbege fili, ki mana li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.
24 Wìla kolokɛnti tirige pire yanlɛrɛ gbegele jogoyaraga gbegbeŋge ki yɔn kɛɛrɛ ki nɔgɔ, maga maga fili; mɛtɛrɛ kɔngɔ nuŋgba nuŋgba pyew kolokɛnti pire yanlɛrɛ kɛ tìla pye wa, ma jogoyaraga ki maga maga fili. Kolokɛnti pire yanlɛrɛ tìla pye koloyo shyɛn maga fili. Pàa tuguyɛnrɛ yan ma ti ni fuun ti pinlɛ mari gbegele nuŋgba jogoyaraga gbegbeŋge ki ni.
25 Jogoyaraga kìla pye ma tɛgɛ tuguyɛnrɛ napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn na. Napɛnɛ taanri la pye ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. A taanri yɛgɛ wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. A taanri yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. A taanri yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Pe ni fuun pàa pye ma puŋgo wa pe yɛɛ yeri wa jogoyaraga gbegbeŋge ki nɔgɔ.
26 Jogoyaraga ki liriwɛn pìla pye paa kɛndala gbemɛ yɛn. Wìla ki yɔn ki gbegele paa wɔjɛnnɛ wogo yɛn, ma yiri masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ kɔrɔgɔ. Litiri waga nafa shyɛn (40 000) si wìla pye na yiin wa ki ni.

Tuguyɛnrɛ wotoroye pe gbegelelɔmɔ

27 Kona, a Hiramu wì si tuguyɛnrɛ wotoro kɛ gbegele. Ki wotoroye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn, pe gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn, a pe yagawa pì pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba naa kɔngɔ.
28 Pàa ki wotoroye pe gbegele yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Pàa tuguyɛnrɛ gbɔn papara papara ma pe kanŋgara na tijɛrɛ tijɛrɛ ti gbegele, mɛɛ ta gbɔn papara papara ma to tɛgɛ mari yigiyigi wa ti yɛngɛlɛ ke na.
29 A wì si jaraye yanlɛɛlɛ, naa napɛnɛ yanlɛɛlɛ konaa sherubɛnye yanlɛɛlɛ gbegele wotoroye pe kanŋgara na tuguyɛnrɛ papara papara ti na, konaa pe yɛgɛ kɛɛ naa pe puŋgo kɛɛ ki na. A wì si yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ta gbegele wa jaraye poro naa napɛnɛ pe go na konaa wa pe nɔgɔna, a tila yɔlɔ.
30 Tuguyɛnrɛ ŋgeere tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye wotoroye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na. Pàa ŋgeere ti lele tugurɔn kanŋgagala ŋgele ni, pàa ke gbegele tuguyɛnrɛ ni fun. Ki tuguyɛnrɛ kanŋgagala kàa pye ma ye tuguyɛnrɛ tɔgɔyaara tijɛrɛ ni, wa wotoro wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na. Ki tuguyɛnrɛ kanŋgagala koro naa wotoro wi tugurɔn ti ni, pàa ti pinlɛ mari gbegele mari mara ti yɛɛ na. Ɛɛn fɔ ke titɔnlɔwɔ pi sila toro yarifyɛɛnrɛ ti titɔnlɔwɔ pi na.
31 Wa wotoro nuŋgba nuŋgba pyew wi go na, pàa wege ka kɔn wa

† **7:21 7.21:** *Yakini* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ li maa fanŋga kaan. *Bozazi* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Fanŋga ki yɛn Yɛnŋɛlɛ lo ni.

kiiri. Ki tijuguwo pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki nawa pi pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ. Ko kìla pye yaara lesaga ye. Ki wege laga ŋga kìla pye wa go na, yɛngɛlɛ tijɛrɛ la pye ki na. Ke sila pye kiiri. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi ni fuun pìla pye ja. Hiramu wìla yaara ta yanlɛrɛ keregi keregi ki na maga fere.

32 Wotoroye pe ŋgeere tijɛrɛ tìla pye wa tuguyɛnrɛ papara papara ti nɔgɔna. Ŋgeere tìla pye ma ye tugurɔn kanŋgagala ŋgele ni, kàa pye ma kan wa wotoroye pe nɔgɔ ki na. Ŋgeere ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ.

33 Pàa ki wotoroye pe ŋgeere ti gbegele paa wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe woro ti yɛn. Ŋgeere tìla pye ma ye tugurɔn kanŋgagala ŋgele ni, naa ŋgeere ti zandiye pe ni, naa ɛrɛyɔnye pe ni konaa muwayoye pe ni, pàa ti gbegele tuguyɛnrɛ ni.

34 Tugumbogoŋgolo ŋgele kàa pye ma kurukuru wa wotoro nuŋgba nuŋgba pyew wi yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, koro naa wotoroye pe tugurɔn sannda pyew ti ni, tìla pye ma mara ti yɛɛ na.

35 Wege ŋga kìla pye wa wotoro nuŋgba nuŋgba pyew wi go na, pàa yaraga ka gbegele kiiri maga maga. Ki yaraga kiiri ki nawa pi pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Wotoro wìla pye ma cɛn tugurɔn nda na, naa wi kanŋgara na tuguyɛnrɛ papara papara ti ni konaa naayeri tugurɔn ti ni, tìla pinlɛ ma gbegele nuŋgba wotoro wi ni.

36 Wotoroye pe tugurɔn naa pe tuguyɛnrɛ papara papara ti lara nda pe sila yaraga keregi wa ti na, Hiramu wìla sherubɛnye, naa jaraye konaa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ keregi keregi ki lara ti na, mɛɛ yarifyɛɛnrɛ gbegele mari maga.

37 Wotoroye kɛ pe ni fuun pe gbegelelɔmɔ pìla pye ja. Tugurɔn wìla yan ma pe ni fuun pe gbegele. Pe ni fuun pe titɔnlɔwɔ, naa pe gbemɛ naa pe yagawa konaa pe cɛnlɔmɔ pìla pye nuŋgba.

38 Ko puŋgo na, a Hiramu wì si jogoyaara kɛ gbegele tuguyɛnrɛ ni. Jogoyaraga ki nuŋgba nuŋgba pyew ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn. Litiri waga kele ŋgele naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (1 600) si wi mbaa ya ye ti nuŋgba nuŋgba pyew ki ni. Jogoyaraga nuŋgba la pye ma taga wotoroye kɛ pe nuŋgba nuŋgba pyew pe na.

39 Wìla wotoroye pe kaŋgurugo tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, ma pinlɛ pe jogoyaara ti ni, mɛɛ kaŋgurugo sanmbala pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, ma pinlɛ pe jogoyaara ti ni. A wì si jogoyaraga gbegbeŋge ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ yirisaga sɔgɔwɔ pi ni.

Shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo pyeyaara (2 Kuro 4.11–5.1)

40 Kona, a Hiramu wì si tasaala, naa cɔnrɔ koliyaara konaa wɔjɛŋgɛlɛ ke gbegele.

Kì pye ma, yaara nda fuun Hiramu wìla daga mbe gbegele wunlunaŋa Salomɔ wi kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì siri gbegele mari kɔ. Tori nda yɛɛn:

41 Tiyagala shyɛn, naa ke gona tɔnyaara shyɛn nda ti yaa jiile wa ke go na ti ni, konaa mɛrɛ shyɛn nda ti yaa tɛgɛ mbe gona tɔnyaara ti tɔn ti ni;

42 naa girenadi tige pire yanlɛrɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ti ni, to nda ti yaa pye mbe yanŋga yanŋga wa mɛrɛ shyɛn ti na. Girenadi tige pire yanlɛrɛ koloyo shyɛnzhyɛn yi yaa pye mɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na, wa tiyagala ke tɔnyaara ti go na;

43 naa wotoroye kɛ pe ni, naa jogoyaara kɛ nda pàa tɛgɛ wa wotoroye pe nawa ti ni;

44 naa jogoyaraga gbegbeŋge ki ni, ko ŋga ki cɛnlɛ làa pye li yɛ, konaa

kìla pye ma tɛgɛ napɛnɛ yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele na pe ni,
45 naa cɔrɔ ti ni, naa cɔnrɔ koliyaara ti ni konaa wɔjɛŋgɛlɛ ke ni. Hiramu wìla ki yaara nda ti ni fuun ti gbegele wunlunaŋa Salomɔ wi kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ko woro. Wìla ti ni fuun ti gbegele tuguyɛnrɛ ni, nda ti yɛn ma wɔlɔgɔ.
46 Wunlunaŋa wìla ti a pège tuguyɛnrɛ ti yan wa Zhuridɛn gbaan wi funwa laga falafala ki ni, wa Sukɔti naa Zaritan cara ti sɔgɔwɔ pi ni.
47 Salomɔ wìla ti a pège yaara ti ni fuun ti gbegele, pee tuguyɛnrɛ ti culo yɔn ki jate, katugu tìla lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
48 Kona, a Salomɔ wì si ti a pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaara sannda pyew ti gbegele. Tori nda yɛɛn: Saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tɛ ni, naa tɛ tabali wi ni, wo ŋa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri pàa pye naa teri wi na we†;
49 naa fitanladagaye mbele pàa gbegele tɛ piiri ni pe ni, ma pe tɛgɛ wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ. Kaŋgurugo la pye kalige na, kaŋgurugo la pye kamɛŋgɛ na; naa yarifyɛɛnrɛ yanlɛrɛ ti ni, naa fitanladagaye pe ni, naa pe yɔn yirigeyaara nda tìla pye tɛ woro ti ni†;
50 naa tasaala pe ni, naa gbeŋgele ke ni, naa leyaara ti ni, naa wɔjɛŋgɛlɛ ke ni, naa naŋganra wɔyaara ti ni, pàa ti gbegele tɛ piiri ni. Shɛrigo gbɔgɔ nawa kɔɔrɔ, to nda ti yɛn lajɛŋgɛ kpoyi ki kɔɔrɔ re, ti sanriyɛnye poro naa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔɔrɔ woolo pe ni, pàa pe ni fuun pe gbegele tɛ ni.
51 Tunŋgo ŋga fuun wunlunaŋa Salomɔ wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pa kìla kɔ yɛɛn. Ko puŋgo na, wi to Davidi wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan†, warifuwe, naa tɛ konaa yaapire ti ni, a wì siri lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.

8

Pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (2 Kuro 5.2–6.2)

1 Kona, a wunlunaŋa Salomɔ wì si Izirayɛli tara lelɛɛlɛ, naa cɛngɛlɛ teele konaa sege teele pe ni fuun pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla, wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo pe kari wa Davidi ca†, ko ŋga pe yinri fun Siyɔn we, pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.
2 A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wunlunaŋa Salomɔ wi tanla Etamu† yeŋge ki ni fɛti wagati wi ni. Ko yeŋge ko ki yɛn yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ye.
3 Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pàa pan. A saraga wɔfɛnnɛ pè si yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.
4 Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ naa filisaga paraga go ki ni konaa yaara nda fuun tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan wa ki ni ti ni. Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, poro pàa ti lɛ ma kari ti ni.
5 Wunlunaŋa Salomɔ wo naa Izirayɛli woolo mbele fuun pàa gbogolo wa wi tanla, pè si yere yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa simbaala naa nɛrɛ lɛgɛrɛ wɔ saraga. Tìla lɛgɛ fɔ lere saa ya mberi jiri mberi yɔn jɛn.
6 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ pè si kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni, ma saa wi tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, fɔ wa sherubɛnye pe kanwira ti nɔgɔ.
7 Katugu sherubɛnye pe kanwira tìla pye ma jaraga wa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛsaga ki go na. Sherubɛnye pe kanwira tìla pye

† **7:48 7.48:** Ɛki 25.23-30; 30.1-3 † **7:49 7.49:** Ɛki 25.31-40; 26.35 † **7:51 7.51:** 2 Sami 8.11; 1 Kuro 18.11 † **8:1 8.1:** 2 Sami 6.12-16; 1 Kuro 15.25-29 † **8:2 8.2:** Eburuye yɛlɛ li ni, Etamu yeŋge ki ma saa yala sɛpitamburu naa ɔkitɔburu yende ti ni (Levi 23.33-34).

ma yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi lɛkanŋgagala ke tɔn.
8 Pàa wi lɛkanŋgagala ke pye, a kè tɔnlɔ, fɔ lere ma ya ma koro wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, na ke yaan. Ɛɛn fɔ lere saa ya koro wa funwa na mbe ke yan. Tìla koro ma tɛgɛ wa ki laga ki ni fɔ ma pan gbɔn nala.
9 Yaraga ka kpɛ sila pye wa yɔn finliwɛ kɛsu wi ni, kaawɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn to cɛ. Moyisi wo wìla ti le wa wi ni wa Horɛbu† yanwiga ki na, sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni, pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara we.
10 Naa saraga wɔfɛnnɛ pàa kaa yiri wa laga kpoyi ki ni sanga ŋa ni, a kambaaga kà si pan ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yin.
11 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila ya koro wa mbaa pe tunŋgo ki piin kambaaga ki kala na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla li shɛrigo gbɔgɔ ki yin†.
12 Kona, a Salomɔ wì sho fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa ka cɛn
kambaaga wɔgɔ ni, wa wɔwɔ
pi ni.
13 Koni mì go kan ma kan,
ŋga ma yaa cɛn wa ki ni fɔ sanga
pyew.

Salomɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn (2 Kuro 6.3-12)

14 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kanŋga ma yɛgɛ wa, wa Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi yeri ma duwaw pye pe kan. Janwa wi ni fuun wìla yiri ma yere.
15 A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo. Lo jate làa sɛnrɛ nda yo wa li yɔn, ma yɔn fɔlɔ na lɛ na to Davidi wi yeri, lì ki yɔn fɔlɔ li yɔn fili li yawa pi fanŋga na. Làa yo fɔ:
16 ‹Maga lɛ pilige ŋga ni mìla na woolo, Izirayɛli woolo wele, pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, mi fa ca ka kpɛ wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ la kpɛ ni, jaŋgo pe go kan wa ki ni mbaa na yɛɛ nari wa ki ni. Ɛɛn fɔ mìla Davidi wi wɔ wi pye Izirayɛli, na woolo wele, pe yɛgɛ sinvɔ†.›
17 «Ma sigi ta, na to Davidi wìla ki kɔn maga tɛgɛ wa wi nawa mbe go kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
18 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan to Davidi wi pye fɔ: ‹Kì kaa pye màga tɛgɛ wa ma nawa mbe go kan na kan, ki jatere wi yɛn ma yɔn.
19 Ɛɛn fɔ mboro ma ma yaa go ki kan na kan. Ma pinambyɔ, wo ŋa wi yɛn ma yɛɛra pisee, wo wi yaa go kan na kan†.›
20 «A Salomɔ wì sho naa fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn, lìli pye mali yɔn fili. Mì kaa cɛn wa na to Davidi wi yɔnlɔ. Mì cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe go na, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we. Mìgi go ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.›
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma tɛgɛ kɛsu ŋa ni, mì yɛrɛ laga ka gbɛgɛlɛ wi kan wa go ki ni. Ko yɔn finliwɛ po làa le we tɛlɛye pe ni, naa làa pe yirige wa Ezhipiti tara we.»

Wunlunaŋa Salomɔ wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ (2 Kuro 6.12-41)

22 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri ma yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki yɛgɛ, Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, maa kɛyɛn shyɛn yi yirige wa naayeri, mɛɛ yo fɔ:
23 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na, nakoma laga nɔgɔna, laga tara ti na paa ma yɛn. Ma tunmbyeele mbele pe maa tanri na yala ma nandanwa kala li ni pe kotogo ki ni fuun ni, ma ma koro yɔn finliwɛ na pe ni konaa na kajɛŋgɛ piin pe kan.
24 Yɔn fɔlɔ na màa lɛ ma tunmbyee, na to Davidi wi yeri, màga

† **8:9 8.9:** Ɛki 25.16; 40.20; Dete 10.5 † **8:11 8.11:** Ɛki 40.34-35 † **8:16 8.16:** 2 Sami 7.4-11; 1 Kuro 17.3-10 † **8:19 8.19:** 2 Sami 7.12-13; 1 Kuro 17.11-12

kala li pye. Sɛnrɛ nda mboro jate màa yo, màri tanga mari yɔn fili nala ma yawa pi fanŋga na.
25 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔlɔ sanna na màa lɛ na to Davidi wi yeri, li pye mali yɔn fili. Màa wi pye fɔ: ‹Ma setirige piile wa yaa la taa wa pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na na yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew, Izirayɛli woolo pe go na. Ko yaa pye, na pe kaa pe tangalɔmɔ pi kɔrɔsi, mbaa tanri la yala na nandanwa kala li ni, paa yɛgɛ ŋga na mboro jate mà tanga na yɛgɛ sɔgɔwɔ we†.›
26 Ki kala na, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, koni ki yaga, yɔn fɔlɔ na mà lɛ na to Davidi, ma tunmbyee wi yeri, mali pye mali yɔn fili.

27 «Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li mbe pan mbe cɛn laga tara ti na okɛ? Ali yɛrɛ naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun pì kologo ma na, si ka logo go ŋga mì kan ma kan ko.
28 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma mi ŋa ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ pi logo. Mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo. Mi ŋa ma tunmbyee, gbelege ŋga mila gbele nɔɔ yɛnri nala pilige ŋga ki na, ki logo.
29 Maa ki go ŋga ki kɔrɔsi yɔnlɔ naa yembinɛ; katugu mboro jate, màa ki yo ki laga ŋga ki wogo na ma yo fɔ: ‹Pa mi yaa lanla yɛɛ nari laga ki laga ŋga ki ni.› Mi ŋa ma tunmbyee, yɛnrɛgɛ ŋga mi yɛn na yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, maga logo†!
30 Mi ŋa ma tunmbyee konaa Izirayɛli, ma woolo pe ni, na waga pan mbɔɔn yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, mɔɔ yɛɛ yaga ma pe yɛnrɛwɛ pi logo. Ee, mbɔɔn ta wa ma cɛnsaga wa naayeri, ma we yɛnrɛwɛ pi logo ma we kapere ti kala yaga we na.

31 «Na lere wa ka kapege pye wi lewee yɛnlɛ wa na, na paga wi ŋgbanga mbe yo wi pan wi wugu ki wogo ki na wa ma saraga wɔsaga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, laga ki go ŋga ki ni,
32 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, maga kala li logo, mali yɛgɛ wɔ, mɔɔ tunmbyeele pe kiti wi kɔn, ma kapere pyefɔ wi le jɔlɔgɔ mbe yala wi kapyere ki ni, mbe tanga ki kan ŋa wì sin wi yeri mbe yala wi yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ki ni.
33 «Na ma woolo, Izirayɛli woolo wele, paga kari malaga na, pe juguye pe ya pe ni, katugu pè kapege pye ma na, na paga sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ, mbe pan mbɔɔn gbɔgɔ, mbɔɔn yɛnri, na paga ma yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri laga ki go ŋga ki ni,
34 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma logo pe yeri; mɔɔ woolo, Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yaga pe na. Tara nda màa kan pe tɛlɛye pe yeri, ma sɔngɔrɔ ma pan pe ni wa ti ni.
35 «Na tisaga wegele kaga tɔn wa naayeri, mbe ti tisaga kiga kaa paan naa, katugu ma woolo pè kapege pye ma na, na paga ma yɛnri laga ki laga ŋga ki ni, mbɔɔn gbɔgɔ konaa mbe pe kapere ti yaga, mbe pan ma kɔrɔgɔ, na maga pe jɔlɔ mbe kɔ,
36 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma logo pe yeri, mɔɔ tunmbyeele, Izirayɛli woolo wele, pe kapere ti kala yaga pe na. Konɔ na pe daga mbaa tanri li na, mali naga pe na. Konaa ma tisaga ki yaga ki pan wa tara ti ni, to nda màa kan pe yeri ti pye pe woro we.
37 «Na fuŋgo ka ka to wa tara ti ni, na tifɛlɛgɛ yama ka ka to wa tara ti ni, na yarilire tiga kaa waga mbaa fɔnri yere na, na gbatɔ wo naa kambɛɛrɛ ti ni tiga ka pan mbe yarilire ti jɔgɔ, na pe juguye paga ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan wa pe tara, wa pe cara nda pè malaga sigemboro kan mari maga ti tanla mbe pe yɔn tɔn, na jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew konaa yama cɛnlɛ pyew ka ka to pe na,
38 na lere o lere kɔɔn yɛnri, mbɔɔn yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, nakoma na ma woolo, Izirayɛli woolo wele, pe ni

† **8:25 8.25:** 1 Wunlu 2.4 † **8:29 8.29:** Dete 12.11

fuun paga ŋga kì pe nawa pi tanga ki jɛn mbege yaga, mbe pe kɛyɛn yi yirige mbe wa wa ki go ŋga ki yeri mbɔɔn yɛnri,
39 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga, ma logo pe yeri, ma pe kapere ti kala yaga pe na. Ma pe ni fuun pe sara mbe yala pe kapyege ki ni, katugu mboro nuŋgba ma sɛnwee piile pe ni fuun pe nawa kala li jɛn.
40 Ki ka pye ma, pa pe yaa la fyɛ ma yɛgɛ wagati ŋa fuun pe yaa pye laga tara ti ni, to nda mà kan we tɛlɛye pe yeri we.
41 «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, nambanŋa ŋa wi woro Izirayɛli woo, ma woolo wo wa, na wiga ka yiri taleere ta ni mbe pan ma mɛgɛ ni,
42 katugu pe yaa kaga logo mbe yo ma mɛgɛ kì gbɔgɔ, fanŋga yɛn ma ni naa yawa ni. Na ki nambanŋa wiga ka pan mbɔɔn yɛnri laga ki go ŋga ki ni,
43 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga ki ni, ma logo wi yeri, ma ŋga fuun wì yɛnri ma yeri ki pye wi kan, jaŋgo dunruya woolo pe ni fuun pɔɔn mɛgɛ ki jɛn paa fyɛ ma yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli, ma woolo pe yɛn. Ko pe yaa ki jɛn mbe yo fɔ go ŋga mì kan, ki yɛn mboro wogo.
44 «Na ma woolo paga ka yiri mbe sa malaga gbɔn pe juguye pe ni, na ki ka ka pye laga ŋga fuun na, na paga yɛgɛ wa wa ca ŋga mà wɔ konaa go ŋga mì kan ma mɛgɛ ni ki yeri, mbɔɔn yɛnri,
45 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na wa ma cɛnsaga, ma pe yɛnrɛwɛ po naa pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe kala li ni.
46 «Na Izirayɛli woolo paga kapege pye ma na, ma jɛn lere wo wa woro wa, ŋa wila kapege pye. Na maga nawa ŋgban pe ni, mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, na pe juguye paga pe koli mbe kari pe ni kulowo wa pe tara, taleere ni nakoma tara tɔɔn ni,
47 pè pe koli ma kari pe ni tara nda ni, mbe pe ta wa ti ni, na paga pe jatere wi kanŋga mbe sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ, mbɔɔn yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, mbe yo fɔ: ‹Wè kapege pye, ma jɔgɔwɔ pye, ma kambas-inŋge pye.›
48 Pe juguye pè pe koli ma kari pe ni tara nda ni, mbe pe ta wa ti ni, na paga sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun ni konaa pe nawa pi ni fuun ni, mbe yɛgɛ wa wa tara nda màa kan pe tɛlɛye pe yeri ti yeri, naa wa ca ŋga mà wɔ ki yeri konaa go ŋga mì kan ma mɛgɛ ni ki yeri,
49 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga ki ni, ma pe yɛnrɛwɛ naa pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo ma yere pe kala li ni.
50 Mɔɔ woolo pe kapere ti kala yaga pe na naa pe kambasinnde ti ni. Ma ti pe yinriwɛ mbe pye pe kolifɛnnɛ pe na, jaŋgo pe pe yinriwɛ ta.
51 Katugu Izirayɛli woolo pe yɛn ma woolo konaa ma kɔrɔgɔ. Poro mbele mà yirige wa Ezhipiti tara ma pe wɔ wa fugufugu kasɔn gbɔgɔ ki ni we†.
52 «Ma yɛnlɛ mi ŋa ma tunm-byee na yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi na konaa Izirayɛli, ma woolo pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi na, mbaa nuru pe yeri sanga o sanga paga ma yɛnri we.
53 Katugu we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màa pe wɔ dunruya woolo sanmbala pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, jaŋgo pe pye ma kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na màa ki yo ma tunmbyee Moyisi wi kan, a wìgi yo we, sanga ŋa ni màa we tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara we.»

Salomɔ wìla duwaw pye Izirayɛli woolo janwa wi kan

54 Naa Salomɔ wìla kaa kɔ ki yɛnrɛwɛ pi ni fuun pi na konaa yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, a wì si yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu pa wìla pye maa kanŋguuro

† **8:51 8.51:** Dete 4.20

ti kan le ki laga ki na maa kɛyɛn yi yirige wa naayeri na yɛnri.
55 Maa ta yeresaga, a wì suu magala li yirige ma duwaw pye Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi kan, ma yo fɔ:
56 «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì yɛyinŋge kan Izirayɛli, li woolo pe yeri, ma yala sɛnrɛ nda fuun làa yo ti ni. Sɛnjɛndɛ nda fuun làa yo li tunmbyee Moyisi wi kan mbe kajɛŋgɛ ŋga fuun pye we kan, ta kpɛ si koro nda tii ti yɛɛ yɔn fili†.
57 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li pye we ni paa yɛgɛ ŋga na làa pye we tɛlɛye pe ni we. Liga ka we wa, liga si ka je we na.
58 Ɛɛn fɔ li ti we jatere wi kanŋga mbe pan we ni li yɛɛ kɔrɔgɔ, jaŋgo waa tanri li koŋgolo ke ni fuun ke na, mbaa tanri li ŋgasegele, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ konaa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele làa kan we tɛlɛye pe yeri ke na.
59 Sɛnrɛ nda fuun mì yo ma naga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na konaa yɛnrɛwɛ gbɔɔ mba mì yɛnri, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, laa jatere piin pi na yɔnlɔ naa yembinɛ. Laa mi ŋa li tunmbyee na sari konaa Izirayɛli, li woolo pe ni pilige nuŋgba nuŋgba pyew.
60 Pa kona dunruya woolo pe ni fuun pe yaa ki jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ le. Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa lo puŋgo na.
61 Ki kala na, yoro wo na, ye daga mbe taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li na ye kotogo ki ni fuun ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn nala we; yaa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, yeli ŋgasegele ke lɛ yaa tanri ke na.»

Saara nda pàa wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri (2 Kuro 7.4-10)

62 Kona, a wunlunaŋa wo naa Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye wa wi ni pè si saara wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
63 Salomɔ wìla nayinmɛ saraga wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Yaayoro nda wìla wɔ tìla pye nɛrɛ waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) konaa simbaala naa sikaala waga cɛnmɛ naa nafa (120 000). Ko saraga ko wunlunaŋa wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa wɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn yɛngɛ.
64 Ki pilige nuŋgba ki ni, a wunlunaŋa wì si shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nandogomɔ laga ki pye kpoyi, ko ŋga ki yɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ yeri we. A wì si saara sogoworo, naa muwɛ saara konaa nayinmɛ saara ti yanlaga ki sogo wa ki laga ki na, katugu tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, kìla kaa kologo paa saara sogoworo, naa muwɛ saara konaa nayinmɛ saara ti yanlaga ki sori wa ki na.
65 Salomɔ wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa fɛti wi pye ki wagati wi ni. Janwa gbɔlɔ làa yiri tara ti lagapyew ma pan, maga lɛ wa Hamati ca wasege ki na fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo yɔn ki na. Pàa pan ma gbogolo ma fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ piliye kɔlɔshyɛn ni. A pè si piliye kɔlɔshyɛn ya yɛgɛ pye naa, a yi ni fuun yì pye piliye kɛ ma yiri tijɛrɛ.
66 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a wunlunaŋa wì si leele pe yaga ma yo paa kee. A pè si duwaw pye wunlunaŋa wi kan mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari pe cara. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kajɛŋgɛ ŋga fuun pye li tunmbyee Davidi wi kan konaa Izirayɛli, li woolo pe kan, pe ni fuun pe nawa pìla yinŋgi, a paa yɔgɔri ki kala na.

9

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga Salomɔ wi na ki shyɛn wogo na (2 Kuro 7.11-22)

1 Naa Salomɔ wìla kaa kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki na, naa wunlunaŋa go ki ni konaa yinrɛ nda fuun wìla pye na jaa mbe kan ti ni sanga ŋa ni,

† **8:56 8.56:** Dete 12.10; Zhozu 21.44-45

2 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga
Salomɔ wi na naa ki shyɛn wogo na,
paa yɛgɛ ŋga na làa li yɛɛ naga wi
na wa Gabawɔn ca we†.
3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li suu pye fɔ:
«Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ naa ma yɛnrɛwɛ
gbɔɔ pi logo. Go ŋga mà kan, mì
yere ki na mbege pye kpoyi mbaa na
yɛɛ nari wa ki ni sanga pyew. Mi yaa
laga kɔrɔsi konaa mbaa jatere piin
ki na sanga pyew.
4 Mboro wo na, na ma kaa tanri
nawa nuŋgba ni naa kaselege ni
paa ma to Davidi wi yɛn, mbaa ŋga
fuun mì yo ma kan ki piin konaa
mbaa tanri na ŋgasegele koro naa
na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
5 pa kona mi yaa yeresaga kan ma
wunluwɔ pi yeri Izirayɛli tara ti go
na fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na
mìla ki yo ma to Davidi wi kan ma
yo fɔ: ‹Ma setirige piile wa se ka la
wa wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go
na†.›
6 Ɛɛn fɔ na yoro naa ye pinambiile
pe ni, yaga laga na na, na yee yɛnlɛ
mbaa tanri na ŋgasegele koro naa
na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, na ye kaa
kee mbe saa yarisunndo ta yɛgɛ
gbogo, mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ,
7 kona tara nda mì kan yoro
Izirayɛli woolo ye yeri, mi yaa ye kɔ
mbe ye wɔ wa ti ni. Go ŋga mì pye
kpoyi na yɛɛ mɛgɛ ni, mi yaa je ki
na. Kona tara woolo pe yaa la tɛgɛ
ye na mbaa ki la koo ye na.
8 Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga konaa ki
gbɔgɔwɔ pi ni fuun ni, na leele
mbele ka kaa toro le ki tanla, pe
yaa la kawa mbaa wofegele wiin
mbaa yuun fɔ: ‹Kì pye mɛlɛ, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi tara nda konaa
ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki tɛgɛ ki
tɛgɛlɔmɔ mba pi na ma†?›
9 Pa kona leele pe yaa ka pe
yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Ko pye ma,
katugu Izirayɛli woolo pè laga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa
pe tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara
we. Pè taga yarisunndo ta yɛgɛ na,
na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo
konaa na tunŋgo piin ti kan. Ko kì
ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi jɔlɔgɔ ŋga ki ni
fuun ki wa pe na.› »

Salomɔ wìla cara nda laga ma kan wunlunaŋa Hiramu wi yeri
(2 Kuro 8.1-2)

10 Yɛlɛ nafa Salomɔ wìla pye ma
yinrɛ shyɛn ti kan: Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ konaa wunluwɔ go ki
ni.
11 Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wìla
sɛdiri tire naa sipirɛsi tire, naa tɛ
lɛgɛrɛ kan Salomɔ wi yeri paa yɛgɛ
ŋga na Salomɔ wìla pye naga jaa we.
Kì kaa pye ma, a Salomɔ wì si Galile
tara ca nafa laga ma kan Hiramu wi
yeri.
12 A Hiramu wì si yiri wa Tiri ca
ma pan ma cara nda Salomɔ wìla
kan wi yeri ti wele. Ɛɛn fɔ ki cara
ti sila Hiramu wi ndanla.
13 A Hiramu wì si Salomɔ wi pye
fɔ: «E, na sefɔ, cara nda mà ta
ma kan mi yeri tori nda yɛɛn?» A
Hiramu wì siri mɛgɛ taga nari yinri
Kabuli†. Ko mɛgɛ ko ki yɛn ti na, fɔ
ma pan ma nala.
14 Ma si yala, tɛ tɔni taanri naa
kɔngɔ Hiramu wìla kan wunlunaŋa
Salomɔ wi yeri.

Salomɔ wi kapyegele sanŋgala
(2 Kuro 8.3-18)

15 Wunlunaŋa Salomɔ wìla leele
pe wa pɔrɔtɔya tunndo nda na, a
pèri pye tori nda yɛɛn: Pàa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan, naa
wi wunluwɔ go ki ni, ma Milo laga ki
gbegele, ma Zheruzalɛmu ca mbogo
ki kan, naa Hazɔri ca ki ni, naa
Megido ca konaa Gezɛri ca ki ni.
16 Farawɔn, Ezhipiti tara wunlu-
naŋa we, faa wìla saa to Gezɛri
ca ki na maga shɔ, ma Kana tara
fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa pe
gbo ma ca ki sogo. Ko puŋgo na,

† **9:2 9.2:** 1 Wunlu 3.7-15; 1 Kuro 1.7 † **9:5 9.5:** 2 Sami 7.12-16; 1 Wunlu 2.4; 8.25 † **9:8 9.8:** 2 Wunlu 25.9; 2 Kuro 36.19 † **9:13 9.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Kabuli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa ki woro yaraga ka.

naa wi sumborombyɔ wìla kaa pɔri Salomɔ wi yeri, a wì sigi ca ki kan wi sumborombyɔ wi yeri wi pɔrɔgɔ yarikanga.
17 Salomɔ wìla Gezɛri ca ki kan naa fɔnŋgɔ, naa Bɛti Horɔn ca ŋga wa nɔgɔna ki ni;
18 naa Baalati ca konaa Tamari ca ŋga wa tara ti gbinri wi ni ti ni;
19 naa cara nda fuun wìla pye naa kɛɛ yaara ti teri wa ti ni, naa cara nda wìla pye naa wotoroye pe teri wa ti ni, naa nda wìla pye naa shɔnye pe teri wa ti ni; yaraga ŋga fuun wìla pye na jaa mbe kan wa Zheruzalɛmu ca, naa wa Liban tara konaa wi tara lara ti ni fuun ti ni, wìla ti ni fuun ti kan.
20 Cɛngɛlɛ kèle yɛgɛ la pye wa tara ti ni, koro sila pye Izirayɛli woolo. Koro la wɛlɛ Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo wele.
21 Ki cɛngɛlɛ ke setirige piile pàa koro wa tara ti ni, katugu Izirayɛli woolo pe sila ya mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Poro wɛlɛ Salomɔ wìla lɛ ma wa pɔrɔtɔya tunndo ti na. Pe yɛn ki wogo ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala.
22 Ɛɛn fɔ Salomɔ wi sila Izirayɛli woo wo wa pye kulo. Poro la pye wi maliŋgbɔɔnlɔ. Wìla pele pye wi tara ti legbɔɔlɔ, ma pele pye wi maliŋgbɔɔnlɔ teele, ma pele pye wi malaga gbɔnwotoroye pe fevɛnnɛ konaa wi shɔn lugufɛnnɛ pe teele.
23 Teele mbele pàa pye Salomɔ wi tunmbyeele pe go na pàa pye lere cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (550). Poro pàa pye na tunmbyeele pe tunŋgo ki wele.
24 Farawɔn sumborombyɔ wìla kaa yiri wa Davidi ca ma ye wa wunluwɔ go ŋga Salomɔ wìla kan wi kan ki ni; kona, a Salomɔ wì si Milo laga ki gbegele.
25 Salomɔ wìla saraga wɔsaga ŋga kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, wìla pye na saara sogoworo naa nayinmɛ saara woo wa ki na yɛlɛ pyew wɔsaga taanri. Wìla pye na wusuna nuwɔ taan sori fun wa saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ki na. Pa shɛrigo gbɔgɔ kìla kan ma kɔ yɛɛn†.
26 Wunlunaŋa Salomɔ wìla tɔnmɔkɔɔrɔ gbegele wa Eziyɔn Gebɛri ca, wa Eyilati ca ki tanla, wa Kɔgɔje yɛɛn wi yɔn na, wa Edɔmu tara.
27 Wunlunaŋa Hiramu wìla wi tunmbyeele pele torogo Salomɔ wi kan ki tɔnmɔkɔɔrɔ ti na, pe pan pe Salomɔ wi woolo pe saga. Pàa pye ma tɔnmɔkɔɔrɔ tunŋgo ki jɛn fɔ jɛŋgɛ.
28 A pè si kari tɔnmɔkɔɔrɔ ti na wa Ofiri tara ma saa tɛ tɔni kɛ ma yiri shyɛn naa ki puŋgo lɛ ma pan wi ni wunlunaŋa Salomɔ wi kan.

10

Seba tara wunlunjɔ wìla kari ma saa wunlunaŋa Salomɔ wi shari

1 Saba tara wunlunjɔ wìla ki logo fɔ Salomɔ wi mɛgɛ kì yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi kala na. A wì si yiri wa wi tara ma pan mboo wa mbe wele nandaleŋgele ni.
2 Ki wunlunjɔ wìla pan wa Zheruzalɛmu ca lelɛgɛrɛ ni wi puŋgo na, naa yɔngɔmɛye ni, naa nuwɔ taanyaara ni, naa tɛ lɛgɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni. Pàa ki tuguro ti taga yɔngɔmɛye poro na. Wìla pan wa Salomɔ wi yeri ma pan ma sɛnrɛ nda fuun tìla pye wa wi nawa ti yo maa kan.
3 Yewige ŋga fuun wìla yewe, wunlunaŋa Salomɔ wìla wi yɔn sogo ki ni fuun ki na. Yewige ka kpɛ sila pye ma ŋgban wunlunaŋa wi yeri, ŋga wi sila ya mboo yɔn sogo ki na.
4 Kona, Saba tara wunlunjɔ wì sigi wele maga yan fɔ tijinliwɛ gbɔɔ la pye Salomɔ wi yeri; Salomɔ wìla go ŋga kan, wìla ki yan fun,
5 naa yaakara nda pàa pye na kaa wa wi go ti ni, naa legbɔɔlɔ pe yinrɛ ti ni, naa pe tunŋgo pyewe pi ni.

† **9:25 9.25:** Ɛki 23.17; 34.23; Dete 16.16

Tunmbyeele mbele pe maa yaakara to naa yaara nda pe maa woo ti kaan leele pe yeri, wìla pe yaripɔrɔ ti yan, ma saara sogoworo nda wi maa woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti yan. A kì si to wi yɔn na.

6 A wì si wunlunaŋa wì pye fɔ: «Mala ta wa na tara, sɛnrɛ nda mì logo ma kapyegele ke wogo na naa ma tijinliwɛ pi wogo na, jaga ti ni fuun ti yɛn kaselege.

7 Sanga ŋa ni mi fa pan mbege yan na yɛ, sɛnrɛ nda fuun pàa pye na yuun, mi sila taga ti na. Kagala ŋgele mì yan yɛnlɛ ni, pe sila koro walaga sɛnrɛ yo na kan yɛrɛ. Ma tijinliwɛ gbɔɔ po naa ma yarijɛndɛ tawa pì wɛ nda mìla logo ma kanŋgɔlɔ ti na.

8 Fɛrɛwɛ yɛn ma go woolo pe woo! Fɛrɛwɛ yɛn ma tunmbyeele pe woo, poro mbele pe yɛn ma ni sanga pyew nɔɔ tijinliwɛ sɛnrɛ ti nuru we!

9 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì kajɛŋgɛ pye ma kan, mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunluwɔ we. Izirayɛli woolo pe yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla fɔ sanga pyew, ko kì ti lɔ̀ɔn tɛgɛ pe wunluwɔ, jaŋgo maa pe kagala ke yɛgɛ woo kasinŋge naa kaselege ni.»

10 Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wì si tɛ tɔni taanri naa kɔngɔ kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, naa nuwɔ taanyaara lɛgɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni. Saba tara wunlunjɔ wìla pan ma nuwɔ taanyaara nda kan Salomɔ wi yeri, lere fa pan mbe yaara ta kan wa Izirayɛli tara mbe wɛ to na†.

11 Wunlunaŋa Hiramu wi tɔnmɔkɔɔrɔ nda tìla pan tɛ wi ni ma yiri wa Ofiri tara, tìla pan fun santali† tire lɛgɛrɛ naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni.

12 Wunlunaŋa wìla ki tire ta pye tiyagala wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nawa, konaa wa wi yɛɛra wunluwɔ go ki ni. Pàa ta tɛgɛ ma ŋgɔniye naa juruye gbegele yurukɔɔlɔ pe kan. Mbe wɔ ko ni, pe fa pan ki tire cɛnlɛ ta ni wa Zheruzalɛmu ca, pe fa si ta yan, ali ma pan ma gbɔn nala.

13 Kona, yaraga ŋga fuun Saba tara wunlunjɔ wìla pye na jaa konaa yaraga ŋga fuun wìla yɛnri, Salomɔ wìla ki ni fuun ki kan wi yeri. Mbe taga wa ko na, wunlunaŋa wìla wi kan yarikanra ni, ma yala wi wunluwɔ pì gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na ki ni. Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wo naa wi tunmbyeele pe ni, pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa pe tara.

Wunlunaŋa Salomɔ wìla pye penjagbɔrɔ fɔ

14 Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew, tɛ tɔni nafa wìla pye na paan na kaan Salomɔ wi yeri.

15 Safari wafɛnnɛ konaa pɛrɛfɛnnɛ pàa pye na lambo ŋa sara wi yeri, naa Larabuye wunlumbolo konaa tara ti janmaratigiye pàa pye na nizara ŋa woo na kaan wi yeri, to ni sila pye wa.

16 Wunlunaŋa Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ cɛnmɛ shyɛn (200) gbegele tɛ ni. Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nuguwɔ pìla pye culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni.

17 Wìla tugurɔn sigeyaara tumɔɔrɔ cɛnmɛ taanri (300) gbegele tɛ ŋa pè gbɔn wa ni. Ki tugurɔn sigeyaara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti nuguwɔ pìla pye tɛ culo nuŋgba nuŋgba naa walaga. A wì si saa ti tɛgɛ wa wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki ni.

18 A wunlunaŋa Salomɔ wì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋge ka gbegele solo ŋgangala ni, mɛɛ tɛ piiri wo ki na maga tɔn.

19 Pàa lugusaga gbegele ki wunluwɔ jɔngɔ ki na, naa tɔɔrɔ tagasaga kɔgɔlɔni ni. Jɔngɔ ki tɛlɛgɛsaga kìla pye kiiri. Kɛyɛn tagasara la pye ki kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Pàa jara yanlɛɛlɛ shyɛn tɛ ma pe yerege

† **10:10 10.10:** Mati 12.42; Luki 11.31 † **10:11 10.11:** Santali tige kìla pye tige jɛŋgɛ ŋga pàa pye na kapyɔ tunndo lɛgɛrɛ gbegele ki ni.

yerege kɛyɛn tagasara ti nuŋgba nuŋgba ti tanla.
20 Pàa jara yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn gbegele ma pe yerege yerege jɔngɔ ki tɔɔrɔ tagasaga kɔgɔlɔni ti kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Ki jɔngɔ cɛnlɛ ka fa gbegele wunluwɔ pa yɛgɛ ni gbɛn.
21 Wunlunaŋa Salomɔ wi wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun kàa pye tɛ wogolo. Wi wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki yaapire ti ni fuun tìla pye tɛ piiri woro. Yaraga ko ka sila pye wa ti ni warifuwe wogo, katugu Salomɔ wagati wi na pe sila pye na warifuwe wi jate.
22 Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ la pye wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, nda tìla pye na tangaŋgala piin kɔgɔje wi na to naa wunlunaŋa Hiramu wi woro ti ni. Yɛlɛ taanrindaanri pyew ki tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ tìla pye na paan tɛ naa warifuwe ni, naa solo ŋgangala ni, naa kana ni konaa sannjɛrɛ nda pe yinri pan ta ni.
23 Wunlunaŋa Salomɔ wi mɛgɛ kìla yiri ma wɛ dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe na wi yarijɛndɛ tawa naa wi tijinliwɛ pi kala na.
24 Leele pe ni fuun pàa pye naga jaa mbe wunlunaŋa Salomɔ wi yan, jaŋgo mbe tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ li kan wi yeri pi sɛnrɛ ta logo.
25 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na paan yarikanra ni wi kan, to ti yɛn warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yaripɔrɔ, naa maliŋgbɔnyaara, naa nuwɔ taanyaara, naa shɔnye konaa sofilele worosoye ni. Ko la pye na piin ma yɛlɛ pyew.
26 Salomɔ wìla malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ gbogolo wi yɛɛ kan. Malaga gbɔnwotoroye pàa pye waga kele naa cɛnmɛ tijɛrɛ (1 400); shɔn lugufɛnnɛ pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000). Wi malaga gbɔnwotoroye pàa pye cara nda ni, wìla pele tɛgɛ wa ti ni konaa ma pele tɛgɛ wa wo wunlunaŋa wi yɛɛ tanla wa Zheruzalɛmu ca†.
27 Wunlunaŋa Salomɔ wìla ti a warifuwe wì lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca paa sinndɛɛrɛ ti yɛn. Wìla ti a sɛdiri tire tì lɛgɛ fun wa tara ti ni, paa yɛgɛ ŋga na sikomɔri tire ti yɛn ma lɛgɛ wa yanwira tigiwɛn tara ti ni we†.
28 Wunlunaŋa Salomɔ wi shɔnye pàa pye na yinrigi pe ni wa Ezhipiti tara. Wunlunaŋa wi safari wafɛnnɛ poro pele wɛlɛ pàa pye na kee ma saa na pe loo ŋgbeleye ŋgbeleye na paan pe ni. Pe sɔnŋgɔ kìla pye ma jɛn ma tɛgɛ.
29 Malaga gbɔnwotoroye mbele pàa pye na yinrigi wa Ezhipiti tara, wi nuŋgba nuŋgba pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600), shɔn nuŋgba nuŋgba pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150). Ki safari wafɛnnɛ pàa pye na paan wotoroye naa shɔnye pele ni fun, na pe pɛrɛ Hɛti cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo pe yeri konaa Siri tara fɛnnɛ wunlumbolo pe yeri.

11

Salomɔ wìla jɛɛlɛ lɛgɛrɛ lɛ ma kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na (2 Kuro 11.8–12.1)

1 Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ma wunlunaŋa Salomɔ wi ndanla ma yiri tara ta yɛgɛ ni, a wì pe pɔri ma taga Farawɔn wi sumborombyɔ wi na. Poro la wɛlɛ Mowabu cɛnlɛ jɛɛlɛ, naa Amɔ cɛnlɛ jɛɛlɛ, naa Edɔmu cɛnlɛ jɛɛlɛ, naa Sidɔn ca jɛɛlɛ konaa Hɛti cɛnlɛ jɛɛlɛ wele.
2 Ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Izirayɛli woolo pe ni ki cɛngɛlɛ ke wogo na ma yo fɔ: «Yaga kaa pe sumbonɔ pe pori, yaga si ka ti paa ye sumbonɔ pe pori ye yeri. Nakoma pe yaa ka ye jatere wi kanŋga ye na, yaa kee ye saa pe yarisunndo ti gbogo.» Ɛɛn fɔ, ki cɛngɛlɛ ke jɛɛlɛ

† **10:26 10.26:** 1 Wunlu 5.6; Dete 17.16-17 † **10:27 10.27:** Amɔ 7.14; 1 Kuro 27.28 † **11:2 11.2:** Ɛki 34.15-16; Dete 7.3-4

paa Salomɔ wi ndanla, a wì mara pe na†.
3 Wi japɔrimbɔlɔ pàa pye cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700), pàa pye wunlumbolo piile. Wi cɛnfɛnnɛ poro la pye cɛnmɛ taanri (300). Ki jɛɛlɛ wele, pàa wi jatere wi kanŋga wi na†.
4 Naa Salomɔ wìla kaa lɛ, a wi jɛɛlɛ pè suu jatere wi kanŋga wi na ma kari pe yarisunndo ti yeri. Ki kala na, wi sila taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li na wi nawa pi ni fuun ni paa yɛgɛ ŋga na wi to Davidi wìla ki pye we.
5 Salomɔ wìla pye na Sidɔn ca fɛnnɛ yarisunŋgo jɛlɛ Asitarite ki gbogo, na Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Milikɔmu ki gbogo.
6 Salomɔ wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li kambɛngɛ pye. Wi sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li tanga wi kotogo ki ni fuun ni, paa yɛgɛ ŋga na wi to Davidi wìla ki pye we.
7 Kì pye ma, tinndi ŋa wi yɛn wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔ yirisaga yeri, Salomɔ wìla sunsaga kan wa wi na Mowabu cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Kemɔshi ki kan, ma ka kan fun Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Molɔki† ki kan.
8 Wìla ki nuŋgba ki pye ma fun jɛɛlɛ mbele fuun wìla lɛ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pe kan, jaŋgo paa wusuna nuwɔ taan sori pe yarisunndo ti kan, paa saara woo ti yeri.
9 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Salomɔ wi ni, katugu wìla wi jatere wi kanŋga ma laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa li yɛɛ naga wi na fɔ nagasaga shyɛn we†.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para wi ni ki kala li wogo na ma yo fɔ wiga ka taga yarisunŋgo ka kpɛ na. Ɛɛn fɔ Salomɔ wi sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Salomɔ wi pye fɔ: «Kì kaa pye pa mà tanga yɛɛn, ma silan yɔn finliwɛ pi yigi, ŋgasegele ŋgele mìla kan ma yeri, mɛɛ si tanga ke na, ma taga ki na fɔ mi yaa wunluwɔ pi shɔ ma yeri mboo kan ma tunmbyee wa yeri.
12 Ɛɛn fɔ ma to Davidi wi kala na, mi sege kala li pye mbɔɔn ta go na. Mi yaa ka wunluwɔ pi shɔ ma pinambyɔ wi sanga wo ni.
13 Konaa ki ni fuun, mi se ka wunluwɔ pi ni fuun pi shɔ wi yeri. Ɛɛn fɔ mi yaa ka cɛnlɛ nuŋgba yaga wi kan na tunmbyee Davidi wi kala na konaa Zheruzalɛmu ca ŋga mì wɔ na yɛɛ kan ki kala na.»

Yɛnŋɛlɛ làa leele pele yirige ma wa Salomɔ wi na

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jugu wa yirige maa wa Salomɔ wi na. Wo wìla pye Edɔmu cɛnlɛ woolo naŋa Hadadi we. Wìla pye Edɔmu tara wunlunaŋa wo setirige pyɔ.
15 Wagati ŋa ni Davidi wìla pye na malaga ki gbɔɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, wi maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wì si kari sa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa ku wa malaga pe gboolo pe le, mɛɛ saa Edɔmu cɛnlɛ nambala pe ni fuun pe gbo.
16 Zhowabu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pàa koro wa Edɔmu tara ma saa gbɔn fɔ yeŋge kɔgɔlɔni, fɔ a wì saa Edɔmu cɛnlɛ nambala pe ni fuun pe tɔngɔ ma pe kɔ.
17 Ki wagati wi ni Hadadi wìla pye lefɔnmbile. A wì si fe wo naa wi to wi tunmbyeele mbele pàa pye Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, ma kari wa Ezhipiti tara.
18 Pàa yiri wa Madiyan tara ma kari wa Paran gbinri wi ni, ma Paran tara nambala pele lɛ ma taga pe yɛɛ na. Ko puŋgo na, a pè si kari wa Ezhipiti tara, wa Farawɔn wi yeri, Ezhipiti tara wunlunaŋa we. A Farawɔn wì si go kan wi yeri, naa yɔn suro ti woo konaa ma tara laga ka kan wi yeri.
19 Hadadi wi kala làa Farawɔn wi ndanla, fɔ a wùu jɔ wi jɔnlɔ

† **11:3 11.3:** Dete 17.17 † **11:7 11.7:** Nɔmbu 21.29; Zhere 48.7,13,16 † **11:9 11.9:** 1 Wunlu 3.4-15; 9.1-9

sumboro wi kan Hadadi wi yeri jɛlɛ. Wunlunjɔ Tapenɛsi wo jɔnlɔ sumboro lawi.
20 Tapenɛsi wi jɔnlɔ sumboro wìla pinambyɔ se Hadadi wi kan, a pòo mɛgɛ taga naa yinri Genubati. Tapenɛsi wìla wi lɛ maa koro wa Farawɔn wi go. Kì pye ma, Genubati wìla cɛn wa Farawɔn wi go ki ni ma pinlɛ Farawɔn wi pinambiile pe ni.
21 Ma Hadadi wi ta wa Ezhipiti tara, a wì sigi logo ma yo fɔ Davidi wìla ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, fɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ to Zhowabu wìla ku fun. Kì pye ma, a wì sigi yo Farawɔn wi kan ma yo fɔ: «Ki yaga mbe sɔngɔrɔ wa na tara.»
22 A Farawɔn wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kɔɔn la laga na yeri, fɔ a maa ki jaa mbe sɔngɔrɔ wa ma tara?»
A Hadadi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaraga ko ka kpɛ silan la, ɛɛn fɔ ki yaga mbe kari san.»
23 Yɛnŋɛlɛ làa jugu wa yɛgɛ yirige maa wa wunlunaŋa Salomɔ wi na naa; wo lawi ŋa Eliyada pinambyɔ Erezɔn we. Erezɔn wìla fe wa wi tafɔ Hadadezɛri wi yeri, Zoba ca wunlunaŋa we.
24 Wagati ŋa ni Davidi wìla Erezɔn wi tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ pe tɔngɔ, a Erezɔn wì si leele pele kɔn ma taga wi yɛɛ na ma pye pe to. A pè si kari wa Damasi ca, ma saa cɛn wa, ma cɛn ki laga woolo pe go na.
25 Erezɔn wìla pye Izirayɛli woolo pe jugu Salomɔ wi yinwege piliye yi ni fuun ni. Ki wagati nuŋgba wi ni Hadadi fun wìla pye na kapege piin Izirayɛli woolo pe na. Ma Erezɔn wi ta wìla pye Siri tara ti wunluwɔ, wìla pye ma Izirayɛli woolo pe panra fɔ jɛŋgɛ.

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe wunluwɔ pi kan Yerobowamu wi yeri

26 Kona, a Nebati pinambyɔ Yerobowamu wì si yiri fun wunlunaŋa Salomɔ wi kɔrɔgɔ. Wìla pye Efirayimu cɛnlɛ woo ma yiri wa Zereda ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Zeruya; wìla pye naŋgunjɔ. Yerobowamu wìla pye Salomɔ wi tunmbyee.
27 Wìla yiri wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Ki wagati wi ni Salomɔ wìla pye na Milo laga ki gbegele, konaa wi to Davidi wi ca mbogo kìla jɛɛnri laga ŋga na, naga tɔnni.
28 Yerobowamu wìla pye lefɔnŋɔ fanŋga fɔ ma pye kotogo ni. Naa wunlunaŋa Salomɔ wìla kaa wi tunmbyege ki yan, a wì suu tɛgɛ Zhozɛfu setirige piile mbele fuun pàa pye na pɔrɔtɔya tunŋgo piin pe go na, a wila pe kɔrɔsi.
29 Pilige ka, Yerobowamu wì si yiri wa Zheruzalɛmu ca ma saa fili Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca wi ni wa konɔ. Derigbɔgɔ fɔnŋgɔ kà la pye Ahiya wi na. Poro leele shyɛn pàa pye wa wasege ki ni cɛ.
30 Derigbɔgɔ fɔnŋgɔ ŋga kìla pye Ahiya wi na, a Ahiya wì sigi yigi maga walagi, a kì yiri parisanyɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn.
31 Kona, a wì si Yerobowamu wi pye fɔ: «Parisanyɛɛrɛ kɛ lɛ ma ta. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa wunluwɔ pi shɔ Salomɔ wi yeri, mbe cɛngɛlɛ kɛ kan ma yeri ma cɛn ke go na.
32 Ɛɛn fɔ cɛnlɛ nuŋgba mi yaa yaga wi kan na tunmbyee Davidi wi kala na, konaa Zheruzalɛmu ca ki kala na, ko ŋga mì wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke cara ti sɔgɔwɔ we.
33 Mi yaa ko pye ma, katugu Izirayɛli woolo pè laga na na ma saa na fɔli Sidɔn ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo jɛlɛ Asitarite ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga gbogo, naa Mowabu cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo Kemɔshi ki ni konaa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo Milikɔmu ki ni, katugu pee tanga na koŋgolo ke na, mbe ŋga ki yɛn ma sin na yɛgɛ na ki pye. Pee tanga na ŋgasegele naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na paa Salomɔ wi to Davidi wi yɛn.

34 Ɛɛn fɔ mi se ka wunluwɔ pi ni
fuun pi shɔ Salomɔ wi yeri. Mi yaa
wi yaga wa wunluwɔ pi na, fɔ sa
gbɔn wi kupilige ki na, na tunmbyee
Davidi ŋa mìla wɔ wo kala na,
katugu wìla tanga na ŋgasegele naa
na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
35 Mi yaa ka wunluwɔ pi shɔ wi
pinambyɔ wo yeri mbe cɛngɛlɛ kɛ
kan mboro Yerobowamu ma yeri ma
cɛn ke go na.
36 Mi yaa cɛnlɛ nuŋgba yaga Sa-
lomɔ wi pinambyɔ wi kan, jaŋgo
na tunmbyee Davidi wi setirige pi-
ile wa mbaa taa pe ni wila cɛɛn
wunluwɔ pi na, na yɛgɛ sɔgɔwɔ wa
Zheruzalɛmu ca sanga pyew, ko ŋga
mì wɔ mbaa na yɛɛ nari wa ye
sɔgɔwɔ we.
37 Mboro wo na Yerobowamu, mi
yaa ma lɛ mbɔɔn tɛgɛ wunluwɔ pi
na paa yɛgɛ ŋga na kɔ̀ɔn ndanla we.
Ma yaa pye wunluwɔ Izirayɛli tara ti
go na.
38 Na ma kaa na sɛnyoro nda
fuun mila yuun ma kan ti nuru,
na ma kaa tanri na koŋgolo ke na,
na ma kaa ŋga ki yɛn sinŋge na
yɛgɛ na ki piin, na ma kaa tanri na
kondɛgɛŋgɛlɛ naa na ŋgasegele ke
na paa yɛgɛ ŋga na na tunmbyee
Davidi wìla ki pye we, pa kona mi
yaa pye ma ni, mbe setirige kan ma
yeri ŋga ki yaa yeresaga ta paa yɛgɛ
ŋga na mìla ki pye Davidi wi kan
we. Mi yaa ka Izirayɛli tara ti kan
ma yeri.
39 Mi yaa ki pye ma mbe Davidi
setirige piile pe go sogo, ɛɛn fɔ ki se
koro ma sanga pyew.› »
40 Ko puŋgo na, a Salomɔ wi nɛɛ
ki lagajaa mbe Yerobowamu wi gbo.
Kona, a Yerobowamu wì si fe ma
kari wa Ezhipiti tara, ma saa karafa
Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wi
na. Wìla koro wa fɔ a Salomɔ wì saa
ku†.

Wunlunaŋa Salomɔ wi kunwɔ

41 Salomɔ wi kagala sanŋgala, naa
wi kapyegele ke ni fuun konaa wi
tijinliwɛ pi ni, ti ni fuun ti yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Salomɔ wi kapyegele
sɛwɛ wi ni.
42 Salomɔ wìla yɛgɛlɛ ŋgele pye
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni
fuun ti go na wa Zheruzalɛmu ca,
kàa pye nafa shyɛn.
43 Ko puŋgo na, a wì si ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa
wi to Davidi wi ca. A wi pinambyɔ
Orobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi
na wa wi yɔnlɔ.

IZIRAYƐLI TARA WUNLUWƆ PILA KƆN SHYƐN

12

12–22

Orobowamu wìla je mbe logo Izirayɛli woolo pe yeri (2 Kuro 10.1-14)

1 Kona, a Orobowamu wì si yiri
ma kari wa Sishɛmu ca, katugu
Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa pan
ma gbogolo wa mboo tɛgɛ wunluwɔ.
2 A Nebati pinambyɔ Yerobowamu
wì sigi logo, maga ta wìla pye bere
wa Ezhipiti tara, to nda wìla fe
wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ ma saa
lara wa we. Pa Yerobowamu wìla
pye ma cɛn wa Ezhipiti tara.
3 A pè si leele tun, a pè saa wi
yeri ma pan wi ni. Kona, a wo
naa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni
fuun pe ni, pè si kari ma saa para
Orobowamu wi ni ma yo fɔ:
4 «Ma to wìla tugugbɔrɔ taga we
go na. Koni mboro wo na, na
maga yɛnlɛ mbe pɔrɔtɔya tunndo
naa tugugbɔrɔ nda ma to wìla taga
we go na ti tifaga we na, pa we yaa
la tunŋgo piin ma kan.»
5 A Orobowamu wì si pe pye fɔ:
«Ye sɔngɔrɔ gbɛn, mi yaa jatere pye.
Piliye taanri toroŋgɔlɔ ye pan laga
na yeri.» A leele pè si sɔngɔrɔ ma
kari.
6 Kona lelɛɛlɛ mbele pàa
pye na tunŋgo piin wunlunaŋa
Orobowamu wi to Salomɔ wi ni wi
yinwege sanga wi ni, a wì si saa pe
gbogolo ma pe yewe ma yo fɔ: «Yoro

† **11:40 11.40:** 1 Wunlu 14.25-26

naga jaa mbe ki leele mbele pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»

7 A lelɛɛlɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala na ma kaa tunŋgo piin ki leele mbele pe kan, mbe pe yɛnrɛgɛ ki logo, mbe pe yɔn sogo sɛnjɛndɛ ni, kona pe yaa pye ma tunmbyeele fɔ sanga pyew.»

8 Ɛɛn fɔ Orobowamu wi sila lelɛɛlɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ. Wo naa lefɔnmbɔlɔ mbele pàa yiri ma lɛ ja, poro mbele pàa pye le wi tanla, a wì si poro yewe.

9 Wìla pe pye fɔ: «Ki leele mbele pè pan mala pye ma yo tugugbɔrɔ nda na to wìla taga pe go na, mberi tifaga pe na. Yaa jaa mbe pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»

10 A wi yɛnlɛzaga lefɔnmbɔlɔ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki leele mbele pè pan ma sɛnrɛ nda yo ma kan ma yo fɔ ma to wìla tugugbɔrɔ nda taga pe go na mari tifaga pe na, pa ma yaa pe yɔn sɔn sogo yɛɛn, mbe yo fɔ: ‹Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na†.›

11 Yè yo na to wì tugugbɔrɔ taga ye go na, nda mi wo yaa taga ye go na to yaa nugu na to wo woro to na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni†.»

12 Pilige taanri wogo ki na, a Yerobowamu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pè si pan wa Orobowamu wi yeri, paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla ki yo pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ ye pan laga na yeri piliye taanri ni.»

13 A wunlunaŋa wì si leele pe yɔn sogo sɛnŋgbanra ni. Lelɛɛlɛ pàa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo wi kan, wi sila ti lɛ.

14 Wìla leele pe yɔn sogo ma yala lefɔnmbɔlɔ pàa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo to ni. Wìla pe pye fɔ: «Na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na, ɛɛn mi fun, mi yaa ka taga ki tugugbɔrɔ ti na naa ye go na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni.»

15 Kì pye ma, wunlunaŋa wi sila logo leele pe yeri; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ko pye ma, jaŋgo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca, sɛnrɛ nda làa yo wi kan, a wìri yo Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi kan, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.

Izirayɛli tara woolo mbele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pàa yiri ma je (2 Kuro 10.16-19)

16 Naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kaa ki yan wunlunaŋa wii yɛnlɛ mbe logo pe yeri, a pè suu pye fɔ:
«We kala woro Davidi wi ni.
Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni, kɔrɔgɔ liwɛn woro we sɔgɔwɔ.
Izirayɛli woolo ye yiri yaa kee ye yinrɛ.
Koni, mboro Davidi setirige pyɔ, ta jaan ma go woolo pe ni†.»

Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si yiri ma kari pe yinrɛ.

17 Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara ti ni poro wɛlɛ Orobowamu wìla pye wunluwɔ pe go na.

18 Kona, a wunlunaŋa Orobowamu wì si Adoramu ŋa wìla pye pɔrɔtɔya tunndo pyefɛnnɛ pe go na wi tun wa Izirayɛli woolo pe yeri. Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè suu wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo.

† **12:10 12.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Fanŋga yɛn na yeri ma wɛ na to wi fanŋga ki na. Faa Izirayɛli woolo pàa pye na sɛnnɛ li jate paa sɛnwee wi fanŋga ki go yɛn, yombɛnjo wo la pye na sɛnwee wi fanŋgɔgɔ ko nari. Kì cɛn ndɛɛ Orobowamu wìla ki naga ma yo wo fanŋgɔgɔ ye, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ wi to wi fanŋga ki na.
† **12:11 12.11:** Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni: Ko naga nari ma yo tege ŋga Orobowamu wi yaa taga Izirayɛli woolo pe na, ko yaa wɛ ŋga wi to wìla taga pe na ko na. Naala mbele pe sɛnrɛ tì yo tugurɔn kandɔgɔŋgɔlɔ jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kele la wɛlɛ. Kìla pye pe ma ke pɔpɔ wa gbatorogo ki numaga ki na; na paga lere gbɔn ki ni pe maga tile, kandɔgɔŋgɔlɔ ke mɛɛ ye wi ni maa kɔɔnlɔ pɔyi pɔyi. † **12:16 12.16:** 2 Sami 20.1

Wunlunaŋa Orobowamu wo la bala ma fyɛɛlɛ ma ye wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni ma fe ma kari wa Zheruzalɛmu ca.
19 Kì pye ma, Izirayɛli woolo sanmbala pè si yiri ma je Davidi wunluwɔ go woolo pe na, fɔ ma pan ma gbɔn nala.
20 Naa Izirayɛli woolo sanmbala pàa kaa ki logo ma yo Yerobowamu wìla sɔngɔrɔ ma pan, a pè si janwa wi gbogolo maa yeri ma pan maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe go na. Zhuda cɛnlɛ lo cɛ làa koro ma mara Davidi go woolo pe na.

Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ Izirayɛli woolo pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni

21 Naa Orobowamu wìla kaa sɔngɔrɔ ma ye wa Zheruzalɛmu ca, a wì si saa Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe gbogolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180 000). A pè sho fɔ pe yaa sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, jaŋgo mbe Izirayɛli tara wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo kan Salomɔ pinambyɔ Orobowamu wi yeri.
22 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wi ni, ma yo fɔ:
23 «Ki yo Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi kan, wo ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa we, naa Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni fuun naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe kan konaa leele sanmbala pe ni fuun pe kan fɔ:
24 ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Yaga ka yiri mbe sa to ye sefɛnnɛ Izirayɛli woolo pe na malaga ni. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sɔngɔrɔ yaa kee ye yinrɛ, katugu ki kala na lì yiri mi yeri.› »

A leele pè si logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari pe yinrɛ ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

Yerobowamu wìla yarisunndo gbegele ma Izirayɛli woolo pe puŋgo

25 Kona, a Yerobowamu wì si malaga sigembogo kan ma Sishɛmu ca ki maga, ko ŋga ki yɛn wa Efirayimu yanwira tara ti ni, mɛɛ cɛn wa ki ni. Ko puŋgo na, a wì si yiri ma saa malaga sigembogo kan fun ma Penuwɛli† ca ki maga.
26 A Yerobowamu wì suu yɛɛ pye fɔ: «Konaa ki ni fuun, wunluwɔ pi mbe ya sɔngɔrɔ mbe pye Davidi go woolo pe woo pilige ka.
27 Ma jɛn ki leele mbele, na paga koro la kee wa Zheruzalɛmu ca mbe saa saara woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pa pe jatere wi yaa kanŋga mbe sɔngɔrɔ pe tafɔ Orobowamu wi yeri naa, wo ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa we. Ki ka pye ma, pe yaa kanla gbo mbe si sɔngɔrɔ mbe taga Orobowamu wi na.»
28 Kona, a wunlunaŋa wì si jatere pye ki wogo ki na. Ko puŋgo na, a wì si napire yanlɛrɛ shyɛn gbegele tɛ ni, mɛɛ leele pe pye fɔ: «Izirayɛli woolo, ye Zheruzalɛmu ca karaga ki yaga ma! Ye yarisunndo ti nda! To tì ye yirige wa Ezhipiti tara†.»
29 A wì si saa nuŋgba tɛgɛ wa Betɛli ca, mɛɛ saa sanŋga ki tɛgɛ wa Dan ca.
30 Ɛɛn fɔ ki wogo kìla ki kan, a leele pè kapege pye, katugu leele pàa pye na kee fɔ wa Dan ca ma saa na ki napire yanlɛrɛ ka nuŋgba gbogo.
31 Yerobowamu wìla yarisunndo gbɔgɔyinrɛ kankan wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, mɛɛ leele pele wɔ wa tara woolo pe ni, ma poro tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ, poro sila pye Levi setirige piile poro pele†.

† **12:25 12.25:** Zhenɛ 32.31; Kiti 8.8,17 † **12:28 12.28:** Ɛki 32.4 † **12:31 12.31:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pàa daga mbe yiri wa Levi sege ko ni. Ɛɛn fɔ ko wagati wo ni, Levi setirige woolo pàa pye Orobowamu wi puŋgo na wa Zhuda tara.

32 A Yerobowamu wì si fɛti wa tɛgɛ
yɛlɛ li yeŋge kɔlɔtaanri wogo, ki
pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki
na, paa fɛti ŋa wi maa piin wa Zhuda
tara wi yɛn. A wo jate wì si saara ta
wɔ wa saraga wɔsaga ki na. Pa wila
ki pye ma wa Betɛli ca, ma saara wɔ
napire yanlɛrɛ nda wìla gbegele ti
yeri. Sunzara nda wìla gbegele wa
Betɛli ca, wìla saraga wɔfɛnnɛ tɛgɛ
paa saara woo wa ti na.
33 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔtaanri wogo,
ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo
ki na, a wì si kari wa saraga wɔsaga
ŋga wìla kan wa Betɛli ca ki laga ki
na. Wo wìla ki pilige ki kɔn maga
tɛgɛ wi yɛ. A wì sigi pilige ki pye
fɛti pilige Izirayɛli woolo pe kan. Ki
pilige ki ni, a wo jate wì si lugu
wa saraga wɔsaga ki na ma wusuna
nuwɔ taan sogo wa ki na saraga†.

13

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la Yerobowamu wi jɛrɛgi

1 Ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li lere
wà la yiri wa Zhuda tara ma kari
wa Betɛli ca, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti ni. Wìla saa gbɔn wa
ma Yerobowamu wi ta yeresaga wa
saraga wɔsaga ki na, wila jaa mbaa
wusuna nuwɔ taan wi sori makɔ.
2 A Yɛnŋɛlɛ li lere wì si para
ŋgbanga ma wa saraga wɔsaga ki
na, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro
ti ni, ma yo fɔ: «Mboro saraga
wɔsaga ŋga, mboro saraga wɔsaga
ŋga, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Wele, pe yaa ka pinambyɔ wa
se wa Davidi go ki ni, mboo mɛgɛ
taga laa yinri Zhoziyasi. Yarisunndo
sunzara ti saraga wɔfɛnnɛ mbele pe
maa wusuna nuwɔ taan wi sori laga
ma na, wi yaa ka pe gbo mbe pe wɔ
saraga wa ma na. Pe yaa ka leele
kajeere sogo wa ma na†.› »
3 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si kacɛn wa naga
ma yo fɔ: «Ye wele, kacɛn ŋa wi yaa
kaga naga fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì para
wi ŋa: ‹Ki saraga wɔsaga ŋga ki yaa
ka jɛnw, cɔnrɔ nda ti yɛn wa ki na ti
yaa ka wo.› »
4 Naa wunlunaŋa Yerobowamu
wìla kaa sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li lere
wìla yo ma wa Betɛli ca saraga
wɔsaga ki na ti logo, a wì suu kɛɛ
ki yirige wa saraga wɔsaga ki go na,
ma yo fɔ: «Yoo yigi na kan.» Ɛɛn
fɔ kɛɛ ŋga Yerobowamu wìla yirige
Yɛnŋɛlɛ li lere wi na, a kì si waga ma
sheli wi na, wii ya mbege tirige naa.
5 Ki wagati nuŋgba wi ni, a saraga
wɔsaga kì si jɛnw, cɔnrɔ nda tìla pye
wa ki na, a tì si wo tara ma yala
Yɛnŋɛlɛ li lere wìla kacɛn ŋa sɛnrɛ
yo wi ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti ni.
6 Kona, a wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ
li lere wi pye fɔ: «Ki yaga ma para
ma Yɛnŋɛlɛ li ni, mali yɛnri na kan,
jaŋgo mbe ya mbanla kɛɛ ki tirige.»
A Yɛnŋɛlɛ li lere wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a wunlunaŋa wì si
ya maa kɛɛ ki tirige, a kì sɔngɔrɔ wa
ki yɔn lɛlɛ li ni.
7 A wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ li lere
wi pye fɔ: «Shokari wa na go ma sa
li. Ko puŋgo na, mi yaa yarikanga
kan ma yeri.»
8 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ li lere wì si
wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ali na maga ma go yaara ti walaga
nuŋgba kan na yeri, mi se kari wa
ma go, mi se yaakaga ka wa, mi se
si tɔnmɔ wɔ wa,
9 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
tunŋgo ŋga ki kan na yeri ma yo fɔ:
‹Maga ka yaakaga ka wa, maga si ka
tɔnmɔ wɔ wa. Konɔ na ma yaa lɛ
mbe kari, maga ka sɔngɔrɔ lo ni.› »
10 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li lere wì
si konɔ la yɛgɛ lɛ ma sɔngɔrɔ. Konɔ
na wìla lɛ ma kari wa Betɛli ca wi
sila sɔngɔrɔ lo ni.

Pitunŋɔ wà yɛgɛ la Yɛnŋɛlɛ lere wi fanla maa puŋgo
(1 Wunlu 20.35-36; Gala 1.6-8)

11 Ma si yala, ki sanga wi ni,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wà la

† **12:33 12.33:** Levi 23.33-34; 2 Wunlu 23.15-16

† **13:2 13.2:** 2 Wunlu 23.15-20

pye ma cɛn wa Betɛli ca. Kagala ŋgele fuun Yɛnŋɛlɛ li lere wìla pye wa Betɛli ca konaa sɛnrɛ nda fuun wìla yo wunlunaŋa wi kan, ki naŋa lelɛɛ wi pinambyɔ wà si pan maga sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi kan ki pilige ki ni. Naa pinambiile pàa kaa ki yo pe to wi kan,

12 a pe to wì si pe yewe ma yo fɔ: «Konɔ liliin ki naŋa wi lɛ?» Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wìla yiri wa Zhuda tara, konɔ na wìla lɛ, a naŋa lelɛɛ wi pinambiile pè sili naga pe to wi na.

13 A pe to wì si pe pye fɔ: «Ye sofile jɔngɔ ki taga wa sofile wi na na kan.» A pè si sofile jɔngɔ ki taga wa sofile wi na. A wì si lugu ma cɛn sofile wi na,

14 mɛɛ lɛ ma taga Yɛnŋɛlɛ li lere wi na, ma saa wi ta wì cɛn terebɛnti tige ka nɔgɔ. A wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wì yiri wa Zhuda tara le?»

A Yɛnŋɛlɛ li lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi.»

15 Kona, a wì si Yɛnŋɛlɛ li lere wi pye fɔ: «Pan we kari wa na go ma sa li.»

16 A Yɛnŋɛlɛ li lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi se ya sɔngɔrɔ mbe kari ma ni, mi se ya kari wa ma go; mi se yaakaga ka, mi se si tɔnmɔ wɔ ma ni laga ki laga ŋga ki ni;

17 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìgi yo na kan ma yo fɔ: ‹Maga ka yaakaga ka wa, maga si ka tɔnmɔ wɔ wa ki laga ki ni. Konɔ na mà lɛ ma kari, maga ka lo lɛ mbe sɔngɔrɔ.› »

18 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wì suu pye fɔ: «Mi fun, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ paa ma yɛn. Mɛrɛgɛ wà pan ma para na ni, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yo na kan ma yo fɔ: ‹Kari ma sa ki naŋa ŋa wi sɔngɔrɔ ma kari wi ni wa ma go, wi sa yaakaga ka, wi tɔnmɔ wɔ.› » Ɛɛn fɔ ki sɛnrɛ tìla pye yagbolo.

19 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li lere wì si sɔngɔrɔ ma pinlɛ naŋa wi ni, ma saa li ma wɔ wa wi go.

20 Naa paa kaa na nii sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wi ni, wo ŋa wìla saa Yɛnŋɛlɛ li lere wi sɔngɔrɔ ma pan wi ni wa wi go we.

21 A wì si para ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wìla yiri wa Zhuda tara wi ni ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yo yɛɛn fɔ: ‹Mà je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, lì ŋgasegele ŋgele yo ma kan, mɛɛ tanga ke na.

22 Laga ŋga làa yo fɔ ma se ka yaakara ka wa, ma se si ka wɔ wa, mà sɔngɔrɔ ma saa li konaa ma wɔ wa ki laga ki na. Ki kala na, ma gboo wi se ka le wa ma tɛlɛye pe fanga ki ni.› »

23 Naa Yɛnŋɛlɛ li lere wìla kaa li ma wɔ makɔ sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ ŋa wìla wi yeri ma sɔngɔrɔ wi ni, a wì suu sofile jɔngɔ ki taga wa sofile wi na wi kan.

24 A Yɛnŋɛlɛ li lere wì si lɛ na kee. A wì si saa fili jara wa ni wa konɔ. A jara wì si to wi na maa gbo. Wi gboo wìla koro le tara wa konɔ. Sofile wìla pye ma yere le gboo wi tanla, a jara fun wì yere le gboo wi kanŋgaga na.

25 Kona, a torofɛnnɛ pèle si pan ma gboo wi yan tosaga wa konɔ, ma jara wi yan yeresaga le wi tanla. A pè si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wi ca.

26 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ ŋa wìla saa Yɛnŋɛlɛ li lere wi sɔngɔrɔ ma pan wi ni wa wi go, a wì sigi sɛnrɛ ti logo, mɛɛ yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li lere ŋa wì je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na wowi. Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jara wa wi na, a wùu kɔɔnlɔ maa gbo ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ti ni.»

27 Kona, a wì suu pinambiile pe pye fɔ: «Ye sofile jɔngɔ ki taga na sofile wi na na kan.» A pè si sofile jɔngɔ ki taga wi na.

28 A wì si lugu wi na ma kari, ma saa gboo wi yan tosaga wa konɔ. Sofile wo naa jara wi ni pàa pye ma yere le wi tanla. Jara wi sila gboo wi ka, wi sila si sofile wi gbo fun.

29 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ
wì si Yɛnŋɛlɛ li lere wi gboo wi lɛ
maa taga wa wi sofile wi na, ma
sɔngɔrɔ wi ni wa wi ca, mbe sa
kunwɔ pi gbele mboo le.
30 A wì si saa wi gboo wi le wa wi
yɛɛra fanga ki ni. A pè si kunwɔ pi
gbele ma yo fɔ: «E, we sefɔ.»
31 Naŋa wi leŋgɔlɔ, a Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ lelɛɛ wì suu pinambiile
pe pye fɔ: «Na mi ka ka ku, Yɛnŋɛlɛ
li lere pòo le fanga ŋga ni, yanla le
wa ki ni fun. Yanla kajeere ti tɛgɛ
wa wi kajeere ti tanla†.
32 Katugu sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa le wi yɔn, a wì yo ma wa Betɛli ca
saraga wɔsaga ki na konaa Samari
tara yarisunndo sunzara yinrɛ ti na,
ki yɛn kaselege fɔ ki sɛnrɛ ti yaa ti
yɛɛ yɔn fili.»

Yerobowamu wi sila wi kapege pyege ki yaga (1 Wunlu 4.7-10; 15.25-30)

33 Ki kagala ke pyeŋgɔlɔ, konaa
ki ni fuun, Yerobowamu wi sila wi
kombege ki yaga. Wìla leele pele
wɔ naa fɔnŋɔ leele pe ni fuun pe
sɔgɔwɔ, ma pe tɛgɛ yarisunndo sun-
zara ti saraga wɔfɛnnɛ. Mbele fuun
saraga wɔgɔtunŋgo kìla pe ndanla,
wìla pe tɛgɛ yarisunndo sunzara ti
saraga wɔfɛnnɛ.
34 Ki wogo ŋga kìla pye Yer-
obowamu go woolo pe kapege. Ko
kala na pàa kɔ pew ma wɔ wa. Pàa
pe tɔngɔ ma pe kɔ laga tara ti na.

14

Yerobowamu pinambyɔ Abiya wi kunwɔ

1 Ki wagati nuŋgba wi ni, a Yer-
obowamu wi pinambyɔ Abiya wì si
to na yaa.
2 A Yerobowamu wì suu jɔ wi pye
fɔ: «Ki yaga ma yiri ma yaripɔrɔ ta
le, mɔɔ cɛnlɔmɔ pi kanŋga, jaŋgo
paga kaga jɛn fɔ mboro ma yɛn mi
Yerobowamu na jɔ we; ma lɛ ma
kari wa Silo ca. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Ahiya wi yɛn wa. Wo wìla ki
yo na kan ma yo mi yaa ka pye ki
tara woolo mbele pe wunluwɔ.
3 Buru kɛ lɛ maa le ma yɛɛ go na,
naa gato ni konaa sɛnrɛgɛ kugbogo
nuŋgba ni, ma kari wa wi yeri. Na
maga sa gbɔn wa, ŋga ki yaa pyɔ wi
ta wi yaa ki yo ma kan.»
4 A Yerobowamu wi jɔ wì sigi pye
ma. Wìla yiri ma kari wa Silo ca,
wa Ahiya wi go. Ki wagati wi ni,
Ahiya wi sila pye na yaan, katugu wi
yɛngɛlɛ kàa te wi lelɛwɛ pi kala na.
5 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi
yo Ahiya wi kan fɔ: «Wele, Yer-
obowamu jɔ wi yɛn na paan laga ma
yeri mbɔɔn yewe wi pinambyɔ wi
wogo na, katugu wi yɛn na yaa. Na
wiga pan sɛnrɛ nda, naa sɛnrɛ nda
to ma yaa yo wi kan. Na wiga ka sa
gbɔn wa ma na, wi yaa wi yɛɛ pye
fɔ wi yɛn lere wa yɛgɛ.»
6 Naa Ahiya wìla kaa jɛlɛ wi tan-
gala tinmɛ pi ta sanga ŋa ni wa
yeyɔngɔ ki na, a wì sho fɔ: «Yer-
obowamu jɔ, ye go. Yiŋgi na, a mà
sɔɔn yɛɛ pye lere wa yɛgɛ? Pànla
tun ma yeri mbe sɛnŋgbanra yo ma
kan.
7 Sɔngɔrɔ ma saga yo Yer-
obowamu wi kan fɔ pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn: ‹Mɔ̀ɔ tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na
leele sanmbala pe sɔgɔwɔ. Mɔ̀ɔ tɛgɛ
to Izirayɛli, na woolo pe go na.
8 Mì wunluwɔ pi shɔ Davidi go
woolo pe yeri maa kan ma yeri. Ɛɛn
fɔ, na tunmbyee Davidi wìla pye
yɛgɛ ŋga na mboro woro ma. Wìla
tanga na ŋgasegele ke na, ma taga
na na wi kotogo ki ni fuun ni, na
ŋga fuun ki yɛn sinŋge na yɛgɛ na
ki piin.
9 Mà kapege pye ma wɛ mbele
fuun pè keli ma yɛgɛ pe na. Mà
saa yarisunndo gbegele mɔɔ yɛɛ
kan. Mà tuguron yan ma yarisun-
ndo yanlɛrɛ gbegele mbaa ti gbogo,
jaŋgo mbanla nawa pi ŋgban. Mà
puŋgo le na ni.
10 Ki kala na, mi yaa jɔlɔgɔ wa

† **13:31 13.31:** 2 Wunlu 23.16-18

Yerobowamu go woolo pe na. Mi yaa lenambala mbele fuun pe yɛn wi kɛɛ woolo pe tɔngɔ, kulolo mbe pinlɛ leseele pe ni laga Izirayɛli tara. Mi yaa ma setirige piile pe ni fuun pe pɛ mbe pe kɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kayangara pɛ mberi kɔ we†.

11 Yerobowamu wi go woo ŋa ka ku wa ca nawa, pyɔɔnlɔ pe yaa wo ka. Ŋa ka ku wa yan naay-eri sannjɛrɛ ti yaa wo yɔli. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo ma.›

12 «Mboro wo na, yiri maa kee ma go. Na maga sa ma yɔnlɔ li wa wa ca sanga ŋa ni, pyɔ wi yaa ku.

13 Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa kaa kunwɔ pi gbele mbe gboo wi le. Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe ni, ko pyɔ wo nuŋgba gboo wi yaa ka le fanga ni; katugu Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe ni, wo nuŋgba Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ yan wi ni.

14 Ko puŋgo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wunlunaŋa fɔnŋɔ tɛgɛ Izirayɛli woolo pe go na li yɛɛ kan. Wo wi yaa ka Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe tɔngɔ mbe pe kɔ. Ki pilige ki wa na paan, kì yɛrɛ gbɔn makɔ.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe gbɔn mbe pe koro, fɔ pe yaa la yɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na gbagara ma kaa na yɛgɛ tɔnmɔ go na we. Tara tiyɔnrɔ nda làa kan pe tɛlɛye pe yeri, li yaa Izirayɛli woolo pe purɔ mbe pe yirige wa ti ni, mbe pe jaraga wa Efirati gbaan wi puŋgo na, katugu pè yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki tiyagala kele kan naga gbogo ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.

16 Yerobowamu wì kapere nda pye konaa ma Izirayɛli woolo pe puŋgo, a pè kapere nda pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa je pe na ti kala na.»

17 A Yerobowamu jɔ wì si yiri ma kari, mɛɛ saa gbɔn wa Tiriza ca. Pa wila gbɔɔn le yeyɔngɔ ki na, a pyɔ wì si ku.

18 A Izirayɛli woolo pè suu le. Pàa wi kunwɔ pi gbele paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki le wa li tunmbyee, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya wi yɔn, a wìgi yo we.

Yerobowamu wi kunwɔ

19 Yerobowamu wi kapyegele sanŋgala, naa malaga ŋga fuun wìla gbɔn konaa wi wunluwɔ wìla pi pye yɛgɛ ŋga na, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

20 Yerobowamu wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn wa wunluwɔ pi na. Kona, a wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi pinambyɔ Nadabu wì si cɛn wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Orobowamu wi sanga (2 Kuro 11.5–12.15)

21 Salomɔ pinambyɔ Orobowamu wìla cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na. Wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca ki ni, ki ca ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa li yɛɛ nari wa. Orobowamu nɔ pàa pye naa yinri Naama ma yiri wa Amɔ cɛnlɛ li ni.

22 Kona, Zhuda cɛnlɛ woolo pè si ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki pye. Kapere nda pàa pye ma yenjaga yirige li ni, tì wɛ kapere nda pe tɛlɛye pàa pye ti na.

23 Poro fun pàa yarisunndo sun-zara kan wa tinndiye pe na pe yɛɛ kan, ma sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ yerege yerege nari gbogo, konaa ma yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki tiyagala kele kankan wa tinndiye pe ni fuun pe na konaa wa tire tipiire ti nɔgɔ†.

24 Nambala naa jɛɛlɛ pàa pye na yarisunndo gbɔgɔsara nanjara† piin

† **14:10 14.10:** 1 Wunlu 15.29 † **14:23 14.23:** 2 Wunlu 17.9-10 † **14:24 14.24:** Nambala jajara pyefɛnnɛ pa pàa pye na ki jajara ti piin wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Pa jɛɛlɛ pàa pye na kee ki nambala pe kɔrɔgɔ wa, ki wogo kìla pye yarisunndo ti ŋgasele la (Dete 23.18).

wa tara ti ni yɛrɛ. Cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa purɔ ma ke yirige wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe yɛgɛ ke kapyere tijangara ti ni fuun to pàa pye na fɔrɔgi.
25 Orobowamu wi yɛlɛ kaŋgurugo wolo li ni wa wunluwɔ pi na, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wì si pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na.
26 Wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ ti lɛ konaa wunlunaŋa wi go yarijɛndɛ ti ni. Wìla ti ni fuun ti lɛ ma kari ti ni konaa tugurɔn sigeyaara tɛ woro nda Salomɔ wìla gbegele ti ni fun†.
27 A wunlunaŋa Orobowamu wì si tugurɔn sigeyaara ta gbegele tuguyɛnrɛ ni nda pàa lɛ ti yɔnlɔ, mɛɛ ti le wunlunaŋa wi go kɔrɔsifɛnnɛ teele pe kɛɛ paa ti kɔrɔsi, poro mbele pàa pye na wunlunaŋa wi go yeyɔngɔ ki kɔrɔsi we.
28 Wunlunaŋa wi kaa kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni sanga o sanga, kɔrɔsifɛnnɛ pe ma saa tugurɔn sigeyaara ti lɛ ma pan ti ni wa. Ko puŋgo na pe mɛɛ ti lɛ mbe sɔngɔrɔ ti ni wa kɔrɔsifɛnnɛ pe go ki ni.
29 Orobowamu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
30 Malaga la pye Orobowamu naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ sanga pyew.
31 Ko puŋgo na, a Orobowamu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla wa Davidi ca. Pàa pye na Orobowamu wi nɔ wi yinri Naama ma yiri wa Amɔ cɛnlɛ li ni. A wi pinambyɔ Abiyamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

15

Zhuda tara wunlunaŋa Abiyamu wi sanga
(2 Kuro 13.1-14)

1 Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a Abiyamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara ti go na.
2 Wìla yɛlɛ taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Maaka. Maaka wìla pye Abishalɔmu† wo sumborombyɔ.
3 Kapere nda fuun wi to wìla pye faa, wìla ti cɛnlɛ nuŋgba ti pye fun. Wi sila wi kotogo ki ni fuun ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yeri paa yɛgɛ ŋga na wi tɛlɛ Davidi wìla wi kotogo ki ni fuun ki kan li yeri we.
4 Ɛɛn fɔ Davidi wi kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, làa setirige pyɔ kan wi yeri wi cɛn wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca wi yɔnlɔ, jaŋgo wunluwɔ pi koro wa wi setirige ki ni konaa Zheruzalɛmu ca ki fanŋga ta;
5 katugu ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko Davidi wìla pye. Sɛnrɛ nda fuun làa yo wi kan wi sila ta kpɛ kɛ wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, kaawɔ Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi kala lo†.
6 Orobowamu wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, malaga la pye wo naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ.
7 Abiyamu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni. Malaga la pye Abiyamu wo naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ suyi.
8 Ko puŋgo na, a Abiyamu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na; a pè suu le wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Asa wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi sanga
(2 Kuro 15.16–16.1)

9 Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa

† **14:26 14.26:** 1 Wunlu 10.16-17; 2 Kuro 9.15-16 11
† **15:2 15.2:** 2 Kuro 11.20 † **15:5 15.5:** 2 Sami

wolo li ni, a Asa wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.
10 Wìla yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi mama pàa pye naa yinri Maaka. Abishalɔmu sumborombyɔ lawi.
11 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko Asa wìla pye, paa wi tɛlɛ Davidi wi yɛn.
12 Wìla nambala naa jɛɛlɛ mbele pe maa yarisunndo gbɔgɔsaga nan-jara piin pe purɔ ma pe wɔ wa tara ti ni. Wi tɛlɛye pàa yarisunndo nda gbegele wìla ti jɔgɔ mari wɔ wa tara ti ni†.
13 Asa wìla wi mama Maaka wi laga yɛrɛ wa wunlunaŋa nɔ cɛnsaga ki na, katugu wo la yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ka gbegele wi yɛɛ kan. Asa wìla ki yarisunŋgo ki gbɔn maga jaanri, maga lɛ ma saa ki sogo wa Sedirɔn lafoŋgologo ki ni.
14 Ɛɛn fɔ ali mbege ta Asa wìla wi kotogo ki ni fuun ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, yarisunndo sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, ti sila ya kɔ mbe wɔ wa tara ti ni.
15 Wi to wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan konaa wo jate wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, warifuwe, naa tɛ konaa yaara ta yɛgɛ ni, wìla ti lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
16 Malaga la pye Asa naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha pe sɔgɔwɔ pe wunluwɔ sanga wi ni fuun wi ni.
17 Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wìla saa to Zhuda tara ti na malaga ni. Wìla malaga sigembogo kan ma Arama ca ki maga, jaŋgo leele paga ka ya mbaa yinrigi nakoma mbaa yiin wa Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi tara.
18 Kì pye ma, warifuwe naa tɛ ŋa fuun wìla koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, a Asa wì si wi ni fuun wi lɛ maa kan wi legbɔɔlɔ pe yeri ma yo pe saa kan Bɛni Hadadi wi yeri. Bɛni Hadadi wìla pye Hɛziyɔn pinambyɔ Tabirimɔ wo pinambyɔ. Wìla pye Siri tara ti wunlunaŋa ma cɛn wa Damasi ca. Wunlunaŋa Asa wìla yo pe saa pye fɔ:
19 «Ki yaga mi naa mboro ni we yɔn finliwɛ le we yɛɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na we teele pàa yɔn finliwɛ le pe yɛɛ sɔgɔwɔ we. Wele, mi yɛn naga warifuwe ŋa wo naa ki tɛ ŋa wi torogi ma kan yarikanga. Yɔn finliwɛ mba pi yɛn mboro naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wi ni ye sɔgɔwɔ, mila jaa maa jɔgɔ, jaŋgo wi kari wi laga na na.»
20 A Bɛni Hadadi wì si yɛnlɛ wun-lunaŋa Asa wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele pele torogo, a pè saa to Izirayɛli tara cara ti na. Pàa ya Iyɔn ca ki ni, naa Dan ca ki ni, naa Abɛli Bɛti Maaka ca ki ni, naa Kinerɛti tara ti ni fuun ti ni konaa Nɛfitali tara ti ni fuun ti ni.
21 Naa Bayesha wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si Arama ca mbogo kanga ki yaga mɛɛ saa koro wa Tiriza ca.
22 Kona, a wunlunaŋa Asa wì si Zhuda tara woolo pe ni fuun pe yeri; wi sila lere wo wa yaga na wì suu yeri. Bayesha wìla pye na Arama ca mbogo ki kanni sinndɛɛrɛ naa tire nda ni, a wì si ti a leele pè saa ti koli ma pan ti ni. A wunlunaŋa Asa wì siri lɛ ma saa Geba ca ki kan wa Bɛnzhamɛ tara konaa Mizipa ca ki ni.
23 Asa wi kapyegele sanŋgala ke ni fuun, naa wi kotogo kagala ke ni fuun, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa cara nda wìla kan, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni. Ɛɛn fɔ naa wìla kaa lɛ, a tɔɔrɔ yama si to wi na.
24 A Asa wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Zhozafati wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

† **15:12 15.12:** 2 Kuro 15.8-15

Izirayɛli tara wunlunaŋa Nadabu wi sanga

25 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, a
Yerobowamu pinambyɔ Nadabu wì
si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti
go na. Wìla yɛlɛ shyɛn pye wunluwɔ
pi na Izirayɛli tara ti go na.
26 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wi to
wìla tanga konɔ na na, lo wìla tanga
li na maa yɛɛ kan kapege pyewe
pi yeri ma ti a Izirayɛli woolo pe
kapege pye.
27 Kona, Ahiya pinambyɔ Bayesha
ŋa wìla yiri wa Isakari cɛnlɛ li ni, wì
si yɔn le Nadabu wi na. Ma Nadabu
wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe ta pàa pan ma maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan wa Gibetɔn ca ki tanla
mbege yɔn tɔn, a Bayesha wì si saa
Nadabu wi gbɔn maa gbo. Gibetɔn
ca kìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro
wogo.
28 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni ko
Bayesha wìla Nadabu wi gbo, mɛɛ
cɛn wa wi yɔnlɔ.
29 Naa Bayesha wìla kaa cɛn wun-
luwɔ pi na sanga ŋa ni, a wì si
Yerobowamu wi go woolo pe ni fuun
pe gbo. Wi sila Yerobowamu wi
go lere wa kpɛ yaga go na. Wìla
pe ni fuun pe tɔngɔ pew, ma yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo li
tunmbyee Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo
ca wi kan ti ni†.
30 Ko la pye ma, katugu Yer-
obowamu wìla kapege pye ma ti a
Izirayɛli woolo pè kapege pye fun
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.
31 Nadabu wi kapyegele sanŋgala
koro naa kagala ŋgele fuun wìla pye
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara
wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
32 Malaga la pye Asa wo naa
Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha pe
sɔgɔwɔ pe yinwege piliye yi ni fuun
yi ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wi sanga

33 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a
Ahiya pinambyɔ Bayesha wì si cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na
wa Tiriza ca. Wìla pye yɛlɛ nafa ma
yiri tijɛrɛ wunluwɔ pi na.
34 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye.
Yerobowamu wìla tanga koŋgolo
ŋgele na, koro wìla tanga ke na maa
yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri ma ti
a Izirayɛli woolo pe kapege pye.

16

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Hanani
pinambyɔ Yehu wi ni ma yo wigi yo
Bayesha wi kan fɔ:
2 «Mɔ̀ɔ yirige mɔɔ wɔ wa taam-
bugɔ ki ni mɔɔ tɛgɛ Izirayɛli, na
woolo pe yɛgɛ sinvɔ. Ɛɛn fɔ mà
tanga wa Yerobowamu wi konɔ li ni,
ma ti a Izirayɛli, na woolo pè kapege
pye, mala nawa pi ŋgban pe kapere
ti kala na.
3 Ki kala na, mi yaa Bayesha naa
wi go woolo pe kɔ pew mbe pe wɔ
wa. Mi yaa wi go woolo pe pye paa
yɛgɛ ŋga na mìla Nebati pinambyɔ
Yerobowamu wi go woolo pe pye we.
4 Bayesha wi go woo ŋa ka ku wa
ca nawa, pyɔɔnlɔ pe yaa wo ka. Ŋa
ka ku wa yan, naayeri sannjɛrɛ ti
yaa wo yɔli.»
5 Bayesha wi kapyegele sanŋgala,
naa kagala ŋgele wì pye konaa wi
kotogo kagala ke ni, ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli wunlumbolo pe
wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
6 Ko puŋgo na, a Bayesha wì si ku
ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè
suu le wa Tiriza ca. A wi pinambyɔ
Ela wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para yɛrɛ li
yɔn sɛnrɛ yofɔ Yehu wi ni, Hanani
pinambyɔ we, ma yo wi para
Bayesha naa wi go woolo pe ni
pe kapere nda fuun pè pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ti kala na,

† **15:29 15.29:** 1 Wunlu 14.10

katugu wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban wi kapyere ti ni, paa Yerobowamu go woolo pe yɛn konaa ma Yerobowamu go woolo pe ni fuun pe tɔngɔ ma pe kɔ pew.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Ela wi sanga

8 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɔgɔlɔni wolo li ni, a Bayesha pinambyɔ Ela wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Tiriza ca.
9 Ela wi tunmbyee Zimiri ŋa wìla pye malaga gbɔnwotoroye pe walaga nuŋgba go na, a wo si kaa yɔn le wi na. Pilige ka, Ela wìla pye wa Tiriza ca, wa wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ Ariza wi go. Wìla pye na sinmɛ woo na sinndire piin.
10 A Zimiri wì si pan ma ye wa maa gbɔn maa gbo. Ki kala làa pye Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wolo lo ni. A Zimiri wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
11 Naa wìla kaa ta ma pye wunluwɔ, ma cɛn wa wunluwɔ pi na, a wì si Bayesha wi go woolo pe ni fuun pe gbo. Wi sila lere kpɛ wo yaga go na; wi sila wi sege woo nakoma wi wɔnlɔ wa kpɛ yaga go na.
12 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Yehu wi kan Bayesha wi kanŋgɔlɔ, a wìri yo Bayesha wi kan, Zimiri wìla Bayesha wi go woolo pe ni fuun pe tɔngɔ ma yala ki sɛnrɛ ti ni.
13 Ki kagala kàa pye Bayesha naa wi pinambyɔ Ela pe kapere nda fuun pàa pye to kala na konaa pàa ti a Izirayɛli woolo pè kapere pye ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi ni.
14 Ela wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Zimiri wi sanga

15 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Zimiri wì si cɛn wunluwɔ pi na, ma piliye kɔlɔshyɛn pye pi na wa Tiriza ca. Ki wagati wi ni, kìla yala Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pàa saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Gibetɔn ca ki tanla mbege yɔn tɔn, ko ŋga ki yɛn Filisiti tara fɛnnɛ pe wogo.
16 Naa leele pàa kaa koro wa maga logo ma yo Zimiri wìla yɔn le wunlunaŋa wi na maa gbo, a pè si maliŋgbɔɔnlɔ to Omiri wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli woolo pe go na.
17 Kona, a Omiri wo naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, pè si yiri wa Gibetɔn ca, ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Tiriza ca ki tanla maga yɔn tɔn.
18 Naa Zimiri wìla kaa ki yan pè gbɛrɛ mbe ca ki shɔ mbege ta sanga ŋa ni, a wì si kari ma saa ye wa wunluwɔ go ki yumbyɔ larawa woo wi ni, mɛɛ kasɔn le wunluwɔ go ki ni, ma pinlɛ ma sogo go ki ni.
19 Zimiri wìla ku wi kapere to kala na, katugu ŋga kìla pye kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wìla tanga wa Yerobowamu wi tulugo ki ni, maa yɛɛ kan kapege ki yeri, ko ŋga Yerobowamu wìla pye ma ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye we.
20 Zimiri wi kapyegele sanŋgala konaa yɔn ŋga wìla le, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
21 Kona, a Izirayɛli woolo pè si kɔn shyɛn. Leele pe walaga nuŋgba la taga Ginati pinambyɔ Tibini wi puŋgo na, maa tɛgɛ wunluwɔ; a walaga sanŋga ko si taga Omiri wo puŋgo na.
22 Ɛɛn fɔ mbele pàa taga Omiri wi puŋgo na poro la ya Ginati pinambyɔ Tibini wi woolo pe ni. A Tibini wì si ku, a Omiri wo si cɛn

wunluwɔ pi na.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Omiri wi sanga

23 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma
yiri nuŋgba wolo li ni, a Omiri wì
si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara
ti go na. Wìla pye yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn wa wunluwɔ pi na. Wìla keli
ma yɛlɛ kɔgɔlɔni lo pye wa Tiriza ca
gbɛn.
24 A wì si saa Samari tara yanwiga
laga ka lɔ naŋa ŋa pàa pye na yinri
Shemɛri wi yeri warifuwe pyɔ waga
kɔgɔlɔni (6 000) na. A wì si ca ka
kan wa maga mɛgɛ taga naga yinri
Samari ma yala yanwiga laga ki fɔ
Shemɛri wi mɛgɛ ki ni.
25 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko Omiri wìla pye.
Wìla kapege pye ma wɛ mbele fuun
pàa keli ma cɛn wunluwɔ pi na wi
yɛgɛ pe na.
26 Wìla tanga wa Nebati pinambyɔ
Yerobowamu wi konɔ li ni fuun li ni,
maa yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri,
ko ŋga wìla pye ma ti a Izirayɛli
woolo pè kapege pye ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
li nawa pi ŋgban pe yarisunndo
gbɔgɔwɔ pi ni.
27 Omiri wi kapyegele sanŋgala,
naa kagala ŋgele wìla pye konaa
wi kotogo kagala ŋgele wìla pye,
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara
wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
28 Ko puŋgo na, Omiri wì si kaa
ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè
suu le wa Samari ca. A wi pinambyɔ
Ashabu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa
wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi sanga

29 Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri kɔlɔtaanri wolo li na, a
Omiri pinambyɔ Ashabu wì si cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go
na. Wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn
Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca.
30 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko Omiri
pinambyɔ Ashabu wìla pye. Wì
kapege kìla wɛ mbele pàa keli ma
cɛn wunluwɔ pi na wi yɛgɛ pe woro
ti na.
31 Nebati pinambyɔ Yerobowamu
wìla kapere nda pye ti cɛnlɛ nuŋgba
to wìla pye, ɛɛn fɔ ko yɛrɛ suu
yɛnlɛ tin bere, fɔ a wì saa Sidɔn ca
fɛnnɛ wunlunaŋa Etibaali wi sum-
borombyɔ Yezabɛli wi pɔri wi jɔ
konaa na tunŋgo piin yarisunŋgo
Baali ki kan, na fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ
naga gbogo.
32 A wì si saraga wɔsaga kan
yarisunŋgo Baali ki kan wa Samari
ca, wa yarisunŋgo gbɔgɔgo ŋga wìla
kan Baali wi kan ki ni.
33 Ashabu wìla yarisunŋgo jɛlɛ
Ashera ki tiyala la kan mbaa ki
gbogo. Wìla kapere lɛgɛrɛ ta yɛgɛ
pye naa ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban. Wi
kapere tìla wɛ Izirayɛli tara wun-
lumbolo mbele fuun pàa keli ma cɛn
wunluwɔ pi na wi yɛgɛ pe woro ti
na.
34 Ashabu wi wagati wi na, a
Betɛli ca fɛnnɛ naŋa Hiyɛli wì si yiri
ma Zheriko ca ki kan naa. Wìla
tunŋgo ki nɔgɔ lɛ pilige ŋga ni, a
wi pinambyɔ koŋgbanŋa Abiramu
wì si ku. Wi yaa ca ki mbogo
yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti le pilige ŋga ni, a
wi pinambyɔ puŋgofɔ Segubu wì si
ku. Kìla pye ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti ni, to nda làa yo Nuni
pinambyɔ Zhozuwe wi kan we†.

17

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wìla yo wawa yaa yere wa Izirayɛli tara

1 Naŋa wà la pye wa Tishibe ca,
wa Galaadi tara, pàa pye naa yinri
Eli. Pilige ka, a wì si saa wunlunaŋa
Ashabu wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo, Izirayɛli woolo

† **16:34 16.34:** Zhozu 6.26

Yɛnŋɛlɛ na mi yɛn na tunŋgo piin li kan li mɛgɛ ki na, sɛnrɛ nda mi yɛn na yuun ti nda: ‹Yɛgɛlɛ ŋgele kaa paan ke ni, fɔɔngɔ se wo laga tara ti na, tisaga se si pan laga tara ti na, kaawɔ mi mbe ka pan mbege yo fɔ ki to[†].› »

Eli wìla saa cɛn wa Keriti lafogo yɔn ki na

2 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni ma yo fɔ:
3 «Yiri laga ki laga ŋga ki ni, ma kari wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma sa lara wa Keriti lafogo ki tanla, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
4 Maa lafogo tɔnmɔ pi woo. Mìgi konɔ kan kaankaanye pe yeri pe saa yaakara kaan ma yeri wa ki laga ki na.»
5 A Eli wì si yiri ma kari ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni. Wìla saa cɛn wa Keriti lafogo ki yɔn na, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
6 Kaankaanye pàa pye na paan na buru naa kara kaan wi yeri pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ. A wi nɛɛ lafogo tɔnmɔ pi woo.
7 Ɛɛn fɔ sanni sa gbɔn wagati wa ni, a lafogo tɔnmɔ pì si waga, katugu tisaga kpɛ sila pan wa tara ti ni.

Eli wìla kari wa Sarɛpita ca naŋgunjɔ wa yeri

8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni maa pye fɔ:
9 «Yiri ma kari wa Sarɛpita ca, wa Sidɔn tara ma sa cɛn wa. Wele, mìgi konɔ kan naŋgunjɔ wa yeri wila ma kaan maa kaa.»
10 Kì pye ma, a Eli wì si yiri ma kari wa Sarɛpita ca. Naa wìla ka saa gbɔn wa ca ki yesaga sanga ŋa ni, a wì si naŋgunjɔ wa yan wi yɛn na kanŋgirɛ wulowulo. A Eli wì suu yeri maa pye fɔ: «Mila ma yɛnri, ki yaga ma sa tɔnmɔ ko na kan leyaraga ka ni, jaŋgo mbe ta mbe wɔ.»
11 A jɛlɛ wì si kari sa tɔnmɔ pa ko wi kan, a Eli wì suu yeri naa maa pye fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ki yaga ma sa buru kɔngɔ lagaja ma pan ki ni na kan.»
12 A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, yaakaga kpɛ woro laga, ŋga kì sɔgɔ. Ɛɛn fɔ, muwɛ kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba pi yɛn na yeri cɔlɔ la ni, naa sinmɛ jɛnri ni sinmɛ cɔpile la ni. Mɛɛ na yan mi yɛn na kanŋgirɛ jɛnri wulowulo? Po mi yaa sɔngɔrɔ sa sɔgɔ mi naa na pinambyɔ wi ni we ka. Na waga to ka mbe kɔ, kona wee cɛn waa kunwɔ pi singi.»
13 A Eli wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ. Kari ma saga pye paa yɛgɛ ŋga na màga yo. Ɛɛn fɔ keli ma sa buru wa gbegele na kan jɛɛlɛ ma pan wi ni na kan gbɛn. Ko puŋgo na, mɛɛ sa mboro naa ma pinambyɔ wi ni ye woo wi gbegele.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Muwɛ pi se ka kɔ wa cɔlɔ li ni, sinmɛ pi se si ka kɔ wa sinmɛ cɔpile li ni, fɔ pilige ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti tisaga ki pan laga tara ti na.› »
15 A jɛlɛ wì si kari ma saa ki pye paa yɛgɛ ŋga na Eli wìla ki yo wi kan we. Jɛlɛ wo naa wi pinambyɔ wi ni, naa Eli wi ni pàa pye na yaakara taa na kaa fɔ ma saa gbɔn wagati titɔnlɔwɔ ni.
16 Katugu muwɛ pi sila kɔ wa cɔlɔ li ni, sinmɛ fun pi sila kɔ wa sinmɛ cɔpile li ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni Eli wi kan, a wìgi yo we.

Eli wìla naŋgunjɔ wi pinambyɔ wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

17 Ki kagala ke puŋgo na, naŋgunjɔ ŋa wìla Eli wi yaara wɔ, a wi pinambyɔ wì si to na yaa. Wi yama pìla ŋgban fɔ a wi wɔnwɔn pì yere.
18 Kona, a jɛlɛ wì si Eli wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li lere, yiŋgi ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ? Kì cɛn ma

[†] **17:1 17.1:** Zhaki 5.17

pan laga na yeri mbe pan mbe ti na kapere ti fɔgɔ mbe tɔn na na konaa mbe ti na pinambyɔ wi ku wi le?»
19 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma pinambyɔ wi kan na yeri.» A Eli wì si pyɔ wi shɔ wi nɔ wi kɛɛ. Wo jate wìla pye na wɔnlɔ sanŋgazo wi yumbyɔ ŋa ni, a wì si lugu ma kari pyɔ wi ni wa wi ni, ma saa wi sinŋge wa wi sinlɛyaraga ki na.
20 Ko puŋgo na, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma mbe yɛnlɛ kaselege mbe jɔlɔgɔ wa ki naŋgunjɔ ŋa wìlan yaara wɔ laga wi go wi na mboo pinambyɔ wi gbo le?»
21 Kona, a Eli wì si sinlɛ ma sanga pyɔ wi na ma saa ta yɔnlɔ taanri, mɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, maga yaga ma yinwege wɔnwɔn pi sɔngɔrɔ maa le ki pinambyɔ ŋa wi ni naa.»
22 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Eli wi yɛnrɛwɛ pi logo, mɛɛ yinwege wɔnwɔn pi sɔngɔrɔ maa le pyɔ wi ni, a wì si sɔngɔrɔ ma pye yinwege na naa.
23 A Eli wì si pyɔ wi lɛ ma yiri wi ni wa sanŋgazo yumbyɔ wi ni, ma tigi wi ni wa go nawa, maa kan wi nɔ wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Wele, ma pinambyɔ wi yɛn yinwege na.»
24 Kona, a jɛlɛ wì si Eli wi pye fɔ: «Koni mìgi jɛn fɔ ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda maa yuun ti yɛn kaselege.»

18

Eli wìla kari
wa wunlunaŋa Ashabu wi yeri

1 Naa wagati titɔnlɔwɔ wà la kaa toro, wawa mba pìla yere pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Eli wi ni maa pye fɔ: «Yiri ma kari wa Ashabu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, kona mi yaa ti tisaga ki pan laga tara ti ni.»
2 A Eli wì si yiri ma kari wa Ashabu wi yeri.
Kìla yala fuŋgo kì ŋgban wa Samari tara fɔ jɛŋgɛ.
3 A Ashabu wì suu wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ Abidiyasi wi yeri, a wì pan wa wi yeri. Ma si yala Abidiyasi wìla pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ;
4 katugu sanga ŋa ni Yezabɛli wìla pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe tɔngɔ, Abidiyasi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ cɛnmɛ lɛ ma saa pe kɔn shyɛn ma pe lara waliwere ta ni lere nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ, nɛɛ pe kaan yaakara naa tɔnmɔ ni.
5 A Ashabu wì si Abidiyasi wi pye fɔ: «Yiri ma sa tara ti yanri ma toro, ma puluyo yi ni fuun naa laforo ti ni fuun ti wele. Kana ma yaa sa yantipirige yan wa laga ka na mbaa ki kaan we shɔnye naa we sofilele worosoye pe yeri paa kaa, jaŋgo pe koro yinwege na, waga ka pe gbo jorowo na.
6 A pè si tara ti wali pe yɛɛ kan mberi yanri mbe toro. Ashabu wìla konɔ la lɛ ma kari wi yɛ, a Abidiyasi wì konɔ la yɛgɛ lɛ ma kari wi yɛ.»

7 Ma Abidiyasi wi ta wa konɔ wila kee, a wì si saa fo ma fili Eli wi ni. A Abidiyasi wì suu jɛn. A wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Na tafɔ Eli, mboro wi yɛɛn le?»

8 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, muwi. Kari ma saga yo na tafɔ Ashabu wi kan fɔ: ‹Wele, Eli wi yɛn wa.› »

9 A Abidiyasi wì sho fɔ: «Yiŋgi kapege mì pye, fɔ a ma yɛn na mi ŋa ma tunmbyee na nii Ashabu wi kɛɛ wilan gbo?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, mì wugu ma kan fɔ cɛnlɛ lo la woro wa nakoma wunluwɔ tara to ta woro wa, nda na tafɔ Ashabu wii leele tun pe sɔɔn lagaja wa. Ɛɛn fɔ, na ki woolo paga pan mbe yo fɔ pe sɔɔn yan wa pe yeri, wi ma ti ki cɛnlɛ woolo nakoma ki wunluwɔ tara woolo pe ma wugu mbege naga fɔ pe sɔɔn yan wa.

11 Koni, a mbòro sho fɔ: ‹Kari ma
saga yo na tafɔ wi kan fɔ: Wele, Eli
wi yɛn wa.›
12 Mbe sigi ta, na mi ka yiri na
ma tanla fɔɔnfɔɔn ŋga na mbe kari,
Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa ma lɛ mbe
kari ma ni laga ŋga mii jɛn. Na mi
ka sɔɔn sɛnrɛ yo Ashabu wi kan, na
wi sɔɔn yan pa wi yaa na gbo. Ma
si yala mi ŋa ma tunmbyee mi maa
fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ maga lɛ wa
na punwɛ sanga wi ni.
13 «Na tafɔ, sanga ŋa ni Yezabɛli
wìla pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kuun, ŋga mìla
pye pe sila ki wogo ki yɛgɛ yo ma
kan wi le? Mìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ cɛnmɛ lɛ ma saa pe lara
waliwege ka ni nambala nafa shyɛn
ma yiri kɛ kɛ, na pe kaan yaakara
naa tɔnmɔ ni na pe baro.
14 Koni, a mbòro sho fɔ: ‹Kari ma
saga yo ma tafɔ Ashabu wi kan fɔ:
Wele, Eli wi yɛn wa.› Pa wi yaa na
gbo.»
15 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, naa yinwege wolo li mɛgɛ ki na,
lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan
we, ma taga ki na fɔ nala mi jate mi
yaa kari wa Ashabu wi yeri.»

Eli wìla wi yɛɛ naga Ashabu wi na

16 Kona, a Abidiyasi wì si kari ma
saa Ashabu wi fili maga sɛnrɛ ti yɛgɛ
yo wi kan. A Ashabu wì si kari wa
Eli wi yeri.
17 Naa Ashabu wìla kaa Eli wi yan,
a wì sho fɔ: «Ma ŋa san, mboro ŋa
maa jɔlɔgɔ ki waa Izirayɛli woolo pe
na we!»
18 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Mi ma mila jɔlɔgɔ ki waa Izirayɛli
woolo pe na. Ɛɛn fɔ mboro naa ma
to go woolo pe ni yoro wɛlɛ, katugu
yè je mbaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke na, ma taga yarisun-
ndo Baali ti na nari gbogo.
19 Koni leele torogo pe sa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe yeri pe pe
gbogolo wa na tanla wa Karimɛli
yanwiga ki na, naa yarisunŋgo Baali
ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ cɛnmɛ tijɛrɛ
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450)
pe ni konaa yarisunŋgo Ashera ki
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400)
pe ni, poro mbele pe maa nii wa
wunlunjɔ Yezabɛli wi go we.»

Eli wo naa yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kala

20 Kona, a Ashabu wì si leele
torogo Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yeri, mɛɛ yarisunŋgo Baali ki
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbogolo wa
Karimɛli yanwiga ki na.
21 Kona, a Eli wì si fulo wa leele pe
ni fuun pe tanla mɛɛ pe pye fɔ: «Ye
yaa la yewile la kanni kanŋgɔlɔyɔ
shyɛn yi na fɔ sa gbɔn wagati wi
wiwiin? Na ki ka pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ, ye taga li na ye.
Ɛɛn fɔ na ki ka si pye yarisunŋgo
Baali ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ, ye taga ki
na kɛ.» Ɛɛn fɔ leele pe sila wi yɔn
sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni.
22 A Eli wì si leele pe pye fɔ: «Mi
nuŋgba mì koro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yofɔ, ma si yala yarisunŋgo
Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
lere cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma
yiri kɛ (450).
23 Ye pan napɛnɛ shyɛn ni we kan.
Baali yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nuŋgba
wɔ pe yɛɛ kan, poo gbo, poo kɔɔnlɔ,
poo taga wa kanŋgirɛ ti go na mboo
pye saraga, paga ka kasɔn le ti ni. Mi
fun mi yaa sanŋa wi lɛ mboo gbɛgɛlɛ
mboo taga wa kanŋgirɛ ti go na, mi
se kasɔn le wa ti ni.
24 Ko puŋgo na, ye ye yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, mi fun mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri. Na ŋa Yɛnŋɛlɛ kaa yɔn
sogo kasɔn ni, pa kona lo li yaa pye
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le.»

A leele pe ni fuun pè si Eli wi yɔn
sogo ma yo: «Wège logo.»

25 A Eli wì si Baali yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye keli ye napɔlɔ
wa wɔ yoo gbɛgɛlɛ, katugu yoro ye
yɛn ma lɛgɛ. Kona ye ye yarisunŋgo
ki yɛnri, ɛɛn fɔ yaga ka kasɔn le
kanŋgirɛ ti ni.»

26 A pè si napɔlɔ ŋa pàa kan
pe yeri wi lɛ maa gbɛgɛlɛ, mɛɛ
yarisunŋgo Baali ki yɛnri maga
lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa gbɔn
yɔnlɔfugo ki na. Pàa pye na yuun
fɔ: «Baali, we yɔn sogo.» Ɛɛn fɔ,
pe sila magala logo, pe sila si pe yɔn
sogo sɛnpyɔ ni. Saraga wɔsaga ŋga
pàa kan, a pe nɛɛ yeni na kanni naga
mari.
27 Naa yɔnlɔfugo kìla kaa gbɔn, a
Eli wì si to na tɛgɛ pe na, na yuun
fɔ: «Yaa jɔrɔgi ŋgbanga, ki kaa pye
Baali wi yɛn yɛnŋɛlɛ we. Kana wi
yɛn na jatere piin kala la na, nakoma
wi kɛɛ yɛn ma yanra, nakoma wi
kari ca na, nakoma wi yɛn na wɔnlɔ;
ye daga mboo yɛn.»
28 Kona, a pe nɛɛ jɔrɔgi ŋgbanga
naa ma wɛ, na pe yɛɛ wire ti kɔɔnlɔ
pe tokobiye naa pe njaanra ti ni, ma
yala pe kalɛgɛ ki ni, fɔ a kasanwa
pila yinrigi na fuun pe na.
29 Naa yɔnlɔ kìla kaa pari, a pe nɛɛ
Baali wi yɔn sɛnrɛ yuun fɔ ma saa
gbɔn yɔnlɔkɔgɔ saraga wɔsanga wi
na. Ɛɛn fɔ pe sila magala logo, pe
sila pe yɔn sogo, pe sila si logo pe
yeri.

30 Kona, a Eli wì si leele pe ni fuun
pe pye fɔ: «Ye fulo laga na tanla.»
A leele pe ni fuun pe si fulo wa
wi tanla. Kona, a Eli wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ŋga kìla to
ki gbegele naa fɔnŋgɔ.
31 A wì si sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri
shyɛn lɛ ma yala Zhakɔbu pinam-
biile pe cɛngɛlɛ ke yɔn ki ni, ki
Zhakɔbu wo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
wi kan ma yo fɔ: «Pe yaa lɔɔn yinri
Izirayɛli†.»
32 A wì sigi sinndɛɛrɛ ti tɛgɛ ma
saraga wɔsaga ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ni. Wìla wege wɔ ma saraga
wɔsaga ki maga; tɔnmɔ litiri nafa
ma yiri kɛ mbaa ya mbe ye wa ki
wege ki ni.
33 A wì si kanŋgirɛ ti tagala wa
saraga wɔsaga ki na, mɛɛ napɔlɔ wi
kɔɔnlɔ maa taga wa ti go na.
34 Ko puŋgo na, a wì sho fɔ: «Ye
cɔgbɔrɔ tijɛrɛ yin tɔnmɔ ni yoo wo
saraga sogowogo konaa kanŋgirɛ ti
na.» A pè sigi pye ma. A Eli wì sho
fɔ: «Yege pye naa shyɛn wogo na.»
A pè sigi pye ma. A wì sho naa fɔ:
«Yege pye naa taanri wogo na.» A
pè sigi pye ma.
35 Tɔnmɔ pìla wo ma fo saraga
wɔsaga ki kanŋgara ti lagapyew ma
wege ki yin.
36 Naa yɔnlɔkɔgɔ saraga wɔsanga
wìla kaa gbɔn, a Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Eli wì si fulo wa saraga
wɔsaga ki tanla ma sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Abirahamu, naa Izaki
konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ, ti leele pege
jɛn nala fɔ mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
laga Izirayɛli tara, fɔ muwi mi yɛn
ma tunmbyee we, fɔ mìgi kagala
ŋgele ke ni fuun ke pye ma sɛnrɛ to
fanŋga na.
37 Na yɔn sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
yɔn sogo, jaŋgo ki leele mbele pege
jɛn fɔ mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le, fɔ maa jaa pe
sɔngɔrɔ pe pan ma kɔrɔgɔ pe kotogo
ki ni fuun ni.»
38 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li kasɔn kì
si yiri wa naayeri ma tigi, ma saraga
sogowogo ki sogo, naa kanŋgirɛ ti
ni, naa sinndɛɛrɛ to naa tara ti ni
konaa ma tɔnmɔ mba pìla pye wa
wege ki ni pi waga.
39 Naa leele pe ni fuun pàa kaa ki
wogo ki yan ma, a pè si to ma pe yɛrɛ
ti jiile wa tara nɛɛ yuun fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le! Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le!»
40 A Eli wì sho fɔ: «Ye Baali yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yigi na kan. Yaga
ka ti lere kpɛ mbe fe wi shɔ pe ni.»
A pè si pe yigi wi kan. A Eli wì si ti
a pè kari pe ni wa Kishɔn lafogo ki
yɔn na ma saa pe kɔnlɔgi wa.

Tisaga kìla pan wa tara ti ni naa

41 Kona, a Eli wì si Ashabu wi pye
fɔ: «Yiri maa kee ma sa li ma wɔ,
katugu mi yɛn na tisaga ki tinmɛ
taa.»

† **18:31 18.31:** Zhenɛ 32.29; 35.10; Zhozu 4.8

42 A Ashabu wì si kari sa li mbe
wɔ. Ɛɛn fɔ, a Eli wì si lugu wa
Karimɛli yanwiga ki go na, ma saa
fɔli maa yɛgɛ ki le wa wi kanŋguuro
ti sɔgɔwɔ, maga jiile wa tara ma
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
43 A Eli wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ
wi pye fɔ: «Kari ma sa wele wa
kɔgɔje kɛɛ ki yeri.» A wi tunmbyee
wì si kari ma saa wele wa, mɛɛ
sɔngɔrɔ ma pan ma yo fɔ: «Mi si
yaraga ka yan wa.» Eli wìla wi tun
ma yo wi sa wele wa fɔ ma saa ta
welesaga kɔlɔshyɛn.
44 Welesaga kɔlɔshyɛn wogo ki na,
a wi tunmbyee wì sho fɔ: «Na yɛgɛ
yɛn kambaaga jɛɛlɛ la na laa yinrigi
wa kɔgɔje kɛɛ yeri, li gbemɛ pi yɛn
paa kɛndala yɛn.» Kona, a Eli wì
suu pye fɔ: «Kari ma saga yo Ashabu
wi kan fɔ wuu wotoro ŋa shɔn maa
tilele wi gbɛgɛlɛ wi yiri wila kee,
nakoma tisaga ki yaa wi yɔn tɔn
laga.»
45 Ko puŋgo na, a yɛnŋɛlɛ lì si
wɔ lagapyew. A tifɛlɛgɛ kì si yiri
na gbɔɔn. A tisagbɔgɔ kà si pan fɔ
jɛŋgɛ. Ashabu wìla lugu wi wotoro
ŋa shɔn maa tile wi na ma kari wa
Zhizireyɛli ca†.
46 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fanŋga le Eli
wi ni. A wì suu kurusijara wi pɔ
wa wi sɛnnɛ, nɛɛ fee Ashabu wi
wotoro wi yɛgɛ fɔ ma saa gbɔn wa
Zhizireyɛli ca yesaga ki na.

19

Eli wìla fe ma lara Yezabɛli wi na

1 Eli wìla kagala ŋgele fuun pye
konaa wìla Baaliyɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe gbo tokobi ni yɛgɛ ŋga na,
Ashabu wìla saa ki ni fuun ki yɛgɛ
yo Yezabɛli wi kan.
2 A Yezabɛli wì si lere tun wa Eli
wi yeri wi saa pye fɔ: «Goto anmɛ
yɛgɛ, na mi sɔɔn gbo paa yɛgɛ ŋga
na mà Baali yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
gbo, kona yarisunndo ti jɔlɔgɔ gbɔgɔ
wa na na.»
3 A Eli wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ
yiri ma fe mbe ta mboo yɛɛ go shɔ.
A wì si saa gbɔn wa Bɛrisheba ca,
wa Zhuda tara, mɛɛ wi tunmbyee
lefɔnŋɔ wi toro lema.
4 A Eli wo si kari wa gbinri wi
ni ma pilige nuŋgba tangala tanga.
A wì si saa cɛn tipige ka nɔgɔ nɛɛ
kunwɔ pi lagajaa ma yo fɔ: «E, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, yiŋgɔ wo ni ki kala na lì
toro li da wi na. Ma ti mbe ku teere,
katugu mii mbɔnrɔ na tɛlɛye pe na.»
5 Ko puŋgo na, a wì si sinlɛ le
tipige ki nɔgɔ mɛɛ wɔnlɔ. Le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mɛrɛgɛ wà
si pan ma jiri wi na maa yɛn, mɛɛ
wi pye fɔ: «Yiri ma ka.»
6 A wì si yiri ma wele, mɛɛ gato wa
yan tɛgɛsaga wa wi go kɛɛ ki yeri
konaa tɔnmɔ kugbogo ni. Ki buru
cɛnlɛ pe maa fɔ sinndɛlɛgɛ ŋga kì
wɛri ko ka na. A wì si ka ma wɔ,
mɛɛ sɔngɔrɔ ma sinlɛ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
pan ma jiri naa Eli wi na ki shyɛn
wogo na, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiri ma
ka, katugu ma kondangala li yɛn ma
tɔnlɔ.»
8 A wì si yiri ma ka ma wɔ. Ki
yaakara tìla fanŋga kan wi yeri. A
wì si yiri ma tanga piliye nafa shyɛn
ni, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ, fɔ ma
saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki
na, ko ŋga ki yɛn Horɛbu yanwiga
ye.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga Eli wi na

9 Ma Eli wi ta wa Horɛbu yanwiga
ki na, a wì si ye wa yanwiga ki wege
ka ni ma wɔnlɔ wa. A Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si para Eli wi ni maa yewe ma
yo fɔ: «Eli, yiŋgi ma yɛn na piin
lagamɛ?»
10 A Eli wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo
ma yo fɔ: «Mì jan leele pe ni na
fanŋga ki ni fuun ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
mɛgɛ ki kala na; katugu yɔn fin-
liwɛ mba màa le Izirayɛli woolo pe
ni, pòo jɔgɔ, mɔɔ saraga wɔsara ti
jaanri, mɔɔ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
gbo tokobi ni. Mi nuŋgba mì koro,

† **18:45 18.45:** Zhaki 5.18 † **19:10 19.10:** Ɔrɔmu 11.3

kooŋga pe yɛn naga jaa mbanla gbo fun†.»

11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Eli wi pye fɔ: «Yiri ma sa yere wa yanwiga ki na mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ.» Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ toro. A tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa yanwiga ki na, fɔ na yanwira ti walagi, na waara ti jɛɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye wa tifɛlɛgɛ ki ni. Tifɛlɛgɛ ki toroŋgɔlɔ, a tara tì si yɛgɛ, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye wa tara ti yɛgɛwɛ pi ni.

12 Tara ti yɛgɛŋgɔlɔ, a kasɔn si pan. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye wa kasɔn ki ni. Kasɔn ki toroŋgɔlɔ, a magala jɛɛlɛ tanla la nɛɛ yinrigi.

13 Naa Eli wìla kaa ki magala li logo, a wì suu yɛgɛ ki fo wi derigbɔgɔ ki ni, mɛɛ yiri ma yere wa waliwege ki yɔn na. A magala là suu pye fɔ: «Eli yiŋgi maa piin lagamɛ?»

14 A Eli wì sho fɔ: «Mì jan leele pe ni na fanŋga ki ni fuun ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki na; katugu yɔn finliwɛ mba màa le Izirayɛli woolo pe ni, pòo jɔgɔ, mɔɔ saraga wɔsara ti jaanri, mɔɔ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo tokobi ni, kooŋga pe yɛn naga jaa mbanla gbo fun.»

15 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: «Yiri ma gbinri konɔ li lɛ ma sɔngɔrɔ ma kari fɔ wa Damasi ca. Na maga sa ye wa, ma sa sinmɛ kpoyi wo Hazayɛli wi na maa tɛgɛ Siri tara ti wunlunaŋa†.

16 Ko puŋgo na, ma sa sinmɛ kpoyi wo Nimishi pinambyɔ Yehu wi na maa tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunlunaŋa. Shafati pinambyɔ Elize ŋa wì yiri wa Abɛli Mehola ca, ma sa sinmɛ kpoyi wo wi na fun maa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ma yɛɛ yɔnlɔ†.

17 Kona lere ŋa fuun ka fe mbe shɔ Hazayɛli wi tokobi wi kɛɛ, Yehu wi yaa wo gbo. Ŋa fuun ka fe mbe shɔ Yehu wi tokobi wi kɛɛ, Elize wi yaa wo gbo.

18 Ɛɛn fɔ mi yaa lere waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo yaga na yɛɛ kan laga Izirayɛli tara, poro mbele pee kanŋguuro kan yarisunŋgo Baali ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ, konaa mbe kɛyɛn wa ki yɔlɔgɔ mbege gbɔgɔ†.»

Eli wìla Elize wi yeri wi pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa wi yɔnlɔ

19 Kona, a Eli wì si yiri le ki laga ki na ma kari, mɛɛ saa Shafati pinambyɔ Elize wi yan. Wìla pye na fali kɛrɛ falinɛrɛ capire ni. Nɛrɛ shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga kɛ ma yiri shyɛn tìla pye wi yeri. Wo jate wìla pye na tunŋgo piin tɛgɛsaga kɛ ma yiri shyɛn woro ti ni. A Eli wì si fulo wa wi tanla maa derigbɔgɔ ki wɔ maga wa wi na†.

20 Kì pye ma, a Elize wì suu nɛrɛ ti yaga le, ma fe Eli wi puŋgo na ma saa wi pye fɔ: «Ki yaga mbe sa kɛyɛn wa na to naa na nɔ pe yɔlɔgɔ mbe sara pe na, mbe si jɛn mbe pan mbe taga ma na.»

A Eli wì suu pye fɔ: «Kari ma pan, ŋga mì pye ma na ki kala na.»

21 A Elize wì si yiri le Eli wi tanla ma kari, mɛɛ saa falinɛrɛ ti shyɛn yigi mari gbo. A wì si falinɛrɛ capire tire ti tɛgɛ maga kara ti sɔgɔ mari kan wi woolo pe yeri, a pèri ka. Ko puŋgo na, a wì si yiri ma taga Eli wi na ma pye wi tunmbyee.

20

Bɛni Hadadi naa Ashabu pe malaga koŋgbanŋga

1 Kona, a Siri tara wunlunaŋa Bɛni Hadadi wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbogolo. Wunlumbolo nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn poro la saga

† **19:15 19.15:** 2 Wunlu 8.7-13 † **19:16 19.16:** 2 Wunlu 9.1-6 † **19:18 19.18:** Ɔrɔmu 11.4 † **19:19 19.19:** Eli wìla wi derigbɔgɔ ki wɔ maga wa Elize wi na ko kapyege ko la pye naga nari ma yo wìla Elize wi yeri wi pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.

wi na, naa shɔnye ni konaa malaga gbɔnwotoroye ni. A wì si kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Samari ca ki tanla maga yɔn tɔn.
2 A wì si pitunmbolo torogo wa ca ki ni wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi yeri ma yo pe saa pye fɔ:
3 «Bɛni Hadadi wì yo fɔ ma warifuwe naa ma tɛ wi yɛn wi woo. Ma jɛɛlɛ naa ma pinambiile mbele pè yɔn ma wɛ pe ni fuun na, pe yɛn wi woolo.»
4 A Izirayɛli wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na tafɔ, sɛnrɛ nda mà yo tori. Mi yɛn ma woo naa na kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni.»
5 Ko puŋgo na, a Bɛni Hadadi wi pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma kari ma saa Ashabu wi pye naa fɔ: «Bɛni Hadadi pa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Mì pitunmbolo torogo wa ma yeri pe saga yo ma kan fɔ mɔɔ warifuwe, naa ma tɛ, naa ma jɛɛlɛ konaa ma pinambiile pe kan na yeri.
6 Ɛɛn, goto anmɛ yɛgɛ, mi yaa na tunmbyeele pe torogo wa ma yeri. Pe yaa sɔɔn go ki san konaa ma legbɔɔlɔ pe yinrɛ ti ni. Yaara nda fuun ti yɛn sɔnŋgbanga woro ma yɛgɛ na, pe yaa ti ni fuun ti lɛ mbe pan ti ni na kan.› »
7 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si tara ti lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe pye fɔ: «Yoro jate yege jɛn ye filige ki na fɔ ki naŋa ŋa wi yɛn na kapege jate we ni; katugu wìla leele torogo laga na yeri ma yo mbanla jɛɛlɛ, naa na pinambiile pe kan wi yeri konaa na warifuwe naa na tɛ wi ni. Mi sila je ki na.»
8 A lelɛɛlɛ pe ni fuun konaa leele sanmbala pe ni fuun pè si Ashabu wi pye fɔ: «Maga ka logo wi yeri, maga ka yɛnlɛ ŋga wì yo ki na.»
9 Kona, a Ashabu wì si Bɛni Hadadi wi pitunmbolo pe pye fɔ: «Ye kari ye saga yo na tafɔ wunlunaŋa wi kan fɔ: ‹Ŋga wìla keli ma yɛnri, mi ŋa wi tunmbyee na yeri koŋgbanŋga ki na, mì yere ki na mbe ki ni fuun ki pye. Ɛɛn fɔ, ŋga wì yo yɔnlɔ na lo na, mi se ya ko pye.› »

A Pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Bɛni Hadadi wi kan.
10 A Bɛni Hadadi wì si tunŋgo torogo naa wa Ashabu wi yeri ma yo fɔ: «Samari ca na ki ka ka tɔngɔ, maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn na puŋgo na, na ki mbogo tara tiga pe ni fuun pe kɛndagala ke yinyin, pa kona na yarisunndo ti jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na!»
11 Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si pitunmbolo pe pye fɔ: «Ye saga yo wi kan fɔ lere ŋa wila kee wa malaga gbɔnsaga wo si daga mbaa wi yɛɛ sɔnni paa yɛgɛ ŋga na ŋa wì yiri wa malaga gbɔnsaga na paan wi yɛn!»
12 Naa Bɛni Hadadi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo maa ta wi yɛn na sinmɛ woo wo naa wi wunlumbolo yɛɛnlɛ nafa ma yiri kɛ pe ni, wa pe paara yinrɛ ti ni, a wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pe pye fɔ: «Ye yiri ye yere wa ye yeresara!» A pè si yiri ma yere ma yɛgɛ wa Samari ca ki yeri.
13 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà si pan Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi kɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na ma woro nali yaan? Mi yaa pe ni fuun pe le ma kɛɛ nala. Pa kona ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le!› »
14 A Ashabu wì suu yewe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe le kɛɛ ambɔ fanŋga na?»

A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Janmaratigiye pe yaa ka lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ, li yaa pe le kɛɛ poro fanŋga na.› »

A Ashabu wì sho naa fɔ: «Ambɔ wi yaa keli sa to malaga ki na?»

A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì sho fɔ: «Mboro wi.»
15 Kona, janmaratigiye pàa tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ, a Ashabu wì si pe jiri. Pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri kɛ

ma yiri shyɛn (232). Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe jiri. Poro la pye lere waga kɔlɔshyɛn (7 000).
16 A pè si yiri mbe sa to pe na yɔnlɔ fuŋgbanga ki na. Kìla yala Bɛni Hadadi naa wunlumbolo nafa ma yiri kɛ mbele pàa pye wi ni pe yɛn na sinmɛ woo na sinndire piin wa pe paara yinrɛ ti ni.
17 Janmaratigiye pàa tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ poro pàa keli ma saa to malaga ki na. A Bɛni Hadadi wì si leele pele torogo pe sa ŋga kila piin wa ki wele. A pè si sɔngɔrɔ ma pan maga yo wi kan fɔ: «Leele pele yɛn na yinrigi wa Samari ca na paan.»
18 A Bɛni Hadadi wì sho fɔ: «Na ki ka pye paa paan mbe yɛyinŋge lagaja, ye pe yigi weele yaa paan pe ni. Na ki ka si pye paa paan mbe to we na malaga ni, ye pe yigi weele yaa paan pe ni.»
19 Ma si yala janmaratigiye pàa tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ mbele wɔ pàa yiri wa ca ki ni. A Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pè si yiri ma taga pe na.
20 A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si saa to maliwiinle nuŋgba nuŋgba na ma pe gbɔn ma pe gbo. Kì kaa pye ma, a Siri tara fɛnnɛ pè si fe. A Izirayɛli woolo pè si taga pe na, na pe puro. Siri tara wunlunaŋa Bɛni Hadadi wì si lugu shɔn wa na ma fe ma shɔ wo naa wi shɔn lugufɛnnɛ pele ni.
21 Ki pyelɔmɔ pi na ma, Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla malaga gbɔn Siri tara fɛnnɛ pe ni, ma pe shɔnye pe gbo, ma pe malaga gbɔnwotoroye pe jɔgɔ konaa ma pe ya fɔ jɛŋgɛ.

Bɛni Hadadi naa Ashabu pe malaga shyɛn wogo

22 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà si pan wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi yeri maa pye fɔ: «Bala ma kotogo le ma yɛɛ ni, ma jatere pye jɛŋgɛ, ma ŋga ma yaa pye ki jɛn; katugu yelapanna anmɛ yɛgɛ Siri tara wunlunaŋa wi yaa pan mbe to ma na malaga ni.»
23 Siri tara wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pè si kaa wi pye fɔ: «Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwira yɛnŋɛlɛ, ko ki ti pè ya we ni. Ɛɛn fɔ koni, ye ti we sa malaga ki gbɔn pe ni wa funwa laga falafala ki ni. Pa kona we yaa ya pe ni, ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.
24 Ŋga ma daga mbe pye naa ki ŋga: Ma wunlumbolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe laga wa wunluwɔ pi na, mɛɛ teele pele yɛgɛ tɛgɛ wa pe yɔnlɔ.
25 Pè ya maliŋgbɔɔnlɔ mbele ni, mboro jate, maliŋgbɔɔnlɔ pele yɛgɛ wɔ naa lɛgɛrɛ pe yɔnlɔ, naa shɔnye ni mbele pè gbo pe yɔnlɔ konaa malaga gbɔnwotoroye ni, mbele pè jɔgɔ pe yɔnlɔ. Ko puŋgo na, we yaa sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni wa funwa laga falafala ki ni. Pa kona, we yaa ya pe ni, ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.»

A Bɛni Hadadi wì si logo pe yeri, ma ŋga pàa yo wi kan ki pye.

26 Ki yelapanna, a Bɛni Hadadi wì si Siri tara fɛnnɛ pe jiri naa, mɛɛ pe lɛ ma kari wa Afɛki ca ki yeri mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe ni.
27 A Ashabu wì si Izirayɛli woolo pe jiri fun, mɛɛ yaakara kan pe yeri fun. Ko puŋgo na, a pè si kari mbe sa fili Siri tara fɛnnɛ pe ni. Pàa saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan ma yɛgɛ wa Siri tara fɛnnɛ pe yeri. Izirayɛli woolo pàa pye jɛgɛlɛ paa sikaŋgbeleye jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ shyɛn yɛn; ma si yala Siri tara fɛnnɛ poro la tara ti yin lagapyew.

28 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si pan naa wa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri, maa pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye Siri tara fɛnnɛ pè yo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn yanwira yɛnŋɛlɛ, fɔ mi woro funwa laga falafala ko Yɛnŋɛlɛ, mi yaa pe maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na li ni fuun li le ye kɛɛ.

Pa kona, ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

29 Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga shyɛn kìla yere ma yɛgɛ wa ki yɛɛ yeri fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a pè si to malaga ki na. Ki pilige nuŋgba ki ni, a Izirayɛli woolo pè si maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye tɔɔrɔ na pe waga cɛnmɛ (100 000) gbo Siri tara fɛnnɛ pe ni.

30 A Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pè si fe ma kari wa Afɛki ca. Ɛɛn fɔ, a ca ki mbogo kì si toori lere waga nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (27 000) na ma pe gbo.

Ashabu wìla yɔn finliwɛ le Siri tara wunlunaŋa wi ni

Bɛni Hadadi wìla fe fun ma kari wa ca nawa, ma saa na lara yumbiile pe ni na toro†.

31 A wi tara legbɔɔlɔ pè suu pye fɔ: «Wele, wège logo ma yo fɔ Izirayɛli tara wunlumbolo pe yɛn leele yinriwɛ tafɛnnɛ. Ki yaga we jatere piriwɛn yaripɔrɔ lele we yɛɛ na, we manda pɔpɔ wa we yinrɛ ti na†, we kari wa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri we saa yɛnri, kana wi yaa ma yaga yinwege na.»

32 A pè si jatere piriwɛn yaripɔrɔ lele pe yɛɛ na, ma manda pɔpɔ wa pe yinrɛ ti na, mɛɛ lɛ ma kari wa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Ma kulonaŋa Bɛni Hadadi wì pan nɔɔ yɛnri fɔ maa yaga yinwege na.»

A Ashabu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Wi yɛn yinwege na bere? Ɛɛn! Koni wi yaa pye na sefɔ.»

33 A ki leele pè sigi wele maga yan fɔ ki sɛnrɛ ti yɛn sɛnjɛndɛ. A pè si fyɛɛlɛ ma sɛnrɛ ti shɔ wi yɔn na ma yo fɔ: «A, Bɛni Hadadi wi yɛn ma sefɔ!»

A Ashabu wì sho naa fɔ: «Ye saa yeri ye pan wi ni na kan.» A Bɛni Hadadi wì si yiri wa wi larasaga ma pan wa Ashabu wi yeri. A Ashabu wì si ti a wì lugu wa wi wunluwɔ wotoro ŋa shɔnye maa tilele wi ni.

34 A Bɛni Hadadi wì sho fɔ: «Cara nda na to wìla shɔ ma to wi yeri mi yaa ti sɔngɔrɔ ma na. Ma mbe ya sa pɛrɛsara ta kan wa Damasi ca fun paa yɛgɛ ŋga na, na to wìla saa ta kan wa Samari ca we.»

A Ashabu wì sho fɔ: «Mi wo na, mi yaa yɔn finliwɛ le ma ni mbɔɔn yaga maa kee.» A Ashabu wì si yɔn finliwɛ le Bɛni Hadadi wi ni, maa yaga a wì sɔngɔrɔ ma kari.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la Ashabu wi jɛrɛgi

35 Pilige ka, wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ gbogolomɔ pi ni, pe fɔrɔgɔfɔ wà sigi yo wi fɔrɔgɔfɔ yɛnlɛ wa kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mala gbɔn mala wɛlɛgɛ.» Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si je ma yo wi soo gbɔn mboo wɛlɛgɛ.

36 Kona, ŋa wì yo poo gbo, a wì suu nimbye wi pye fɔ: «Mà kaa je Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, na maga ka yiri na na tanla mbaa kee, jara yaa sa to ma na mbɔɔn gbo.» Naa wi nimbye wìla kaa yiri le wi tanla na kee, a jara si saa to wi na teere maa gbo.

37 A ki lere nuŋgba wì si kari ma saa wi nimbye wa yɛgɛ yan ma suu pye fɔ: «Na gbɔn mala wɛlɛgɛ.» A wo suu gbɔn maa wɛlɛgɛ.

38 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɔ wì suu yɛgɛ ki pɔ parisanga ni, maa yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga, mɛɛ kari ma saa yere wa konɔ na wunlunaŋa wi mbaa lɛ li yɔn na naa singi.

39 Naa wunlunaŋa wìla kaa na toro, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɔ wì suu yeri ŋgbanga ma yo fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee mìla pye wa malaga gbɔnsaga. Ma we

† **20:30 20.30:** Ŋga kì yo fɔ: *Ma saa na lara yumbiile pe ni na toro* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fɔ ma saa lara wa go ki logologo wa ni. † **20:31 20.31:** Kìla pye mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ ti le ko la pye naga nari fɔ lere wa fanŋga ta ma na, a mà go sogo maa kan. Manda to na, kìla pye pe mari pɔpɔ kasopiile pe kanmishoolo pe na, mari pɔpɔ wa pe yinrɛ ti na.

ta wa malaga ki na, a naŋa wà si yiri wa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, ma pan ma kasopyɔ wa kan na yeri, mɛɛ na pye fɔ: ‹Ta ki naŋa ŋa wi wele na kan. Na wi ka fe, mboro ma yaa kɔ ki ni wa wi yɔnlɔ nakoma ma yaa na kan warifuwe pyɔ waga taanri (3 000) ni.›

40 Ɛɛn fɔ, mi ŋa ma tunmbyee, maga ta na yɛgɛ kìla pye ma wɛri lagapyew, a naŋa wì si fe.»

A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Mboro jate mà kiti wi kɔn ma yɛɛ na makɔ.»

41 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si parisanga ki sanga maga laga wa wi yɛgɛ ki na. A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu yan maa jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wo wa wi.

42 Kona, a wì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Naŋa ŋa mìla tɛgɛ wi yɛ mboo tɔngɔ, màa yaga wi kari mɛɛ wi gbo. Koni mboro ma yaa ku wi yɔnlɔ, ma tara woolo pe yaa ku wi tara woolo pe yɔnlɔ.› »

43 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ jatere piriwɛn naa yɛsanga ni ma kari wi ca, wa Samari.

21

Pàa Nabɔti wi gbo

1 Ki kagala ke puŋgo na, kala na làa pye li na: «Naŋa wà la pye wa Zhizireyɛli ca, pàa pye naa yinri Nabɔti. Ɛrɛzɛn kɛrɛ la pye wi yeri wa Zhizireyɛli ca. Ki kɛrɛ tìla pye ma mara Samari tara wunlunaŋa Ashabu wi wunluwɔ go ki na.»

2 Pilige ka, a Ashabu wì si Nabɔti wi pye fɔ: «Ma ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan na yeri, mi yaa ti pye sɛgɛ kɛrɛ, katugu ti yɛn le na go ki tanla. Mi yaa ɛrɛzɛn kɛrɛ ta yɛgɛ kan ma yeri nda ti yɔnlɔ, nda tì yɔn ma wɛ. Na ko sɔɔn ndanla pa mi yaa ti sɔnŋgɔ ki kan ma yeri penjara.»

3 Ɛɛn fɔ, a Nabɔti wì si Ashabu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Laga ŋga na tɛlɛye pè kan na yeri kɔrɔgɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan shɔ mbe sa ko kan mboro yeri†.»

4 A Ashabu wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go jatere piriwɛn naa yɛsanga ni Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wìla sɛnrɛ nda yo ti kala na. Nabɔti wìla wi pye ma yo fɔ: «Na tɛlɛye pè laga ŋga kan na yeri kɔrɔgɔ, mi sege kan ma yeri.» A wì si saa sinlɛ wa wi sinlɛyaraga ki na ma yɛgɛ wa wa mbogo ki yeri; wi sila yaraga kpɛ ko ka.

5 A wi jɔ Yezabɛli wì si pan le wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kɔɔn nawa pi tanga ma na fɔ a mà je yaakara ti na?»

6 A wì suu jɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì saa para Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi ni maa pye fɔ: ‹Ma ɛrɛzɛn kɛrɛ ti pɛrɛ na yeri, nakosima na ki kɔɔn ndanla mi yaa ta yɛgɛ kan ma yeri ti yɔnlɔ.› Ɛɛn fɔ, a wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi sanla ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan ma yeri.› »

7 Kona, a wi jɔ Yezabɛli wì suu pye fɔ: «Mboro ma ma yɛn Izirayɛli tara wunlunaŋa we le? Yiri ma li, maa yɔgɔri. Mi jate mi yaa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi ɛrɛzɛn kɛrɛ ti kan ma yeri.»

8 A Yezabɛli wì si sɛwɛɛlɛ yɔnlɔgɔ Ashabu wi mɛgɛ na, mɛɛ Ashabu wi mɛgɛ ki tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga ki tagataga pe na, mɛɛ pe torogo Nabɔti wi ca lelɛɛlɛ naa kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe yeri. 9 Wìla ki yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo fɔ: «Ye pilige ka tɛgɛ yege yo lagapyew, fɔ lere pyew wi yeŋge le. Ye Nabɔti wi tɛgɛ ki kapyege ki yɛgɛ na.

10 Ye lejagala shyɛn tɛgɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe baga wi na pe yo fɔ wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ma wunlunaŋa wi mɛgɛ ki jɔgɔ. Ko puŋgo na, ye saa wa sinndɛɛrɛ ni yoo gbo†.»

11 Nabɔti wi ca woolo, naa wi ca lelɛɛlɛ konaa kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni, poro mbele pàa pye wi ni

† **21:3 21.3:** Levi 25.23 † **21:10 21.10:** Levi 24.10-16

wa ca nuŋgba ki ni, a pè sigi pye paa yɛgɛ ŋga na Yezabɛli wìla ki yo pe kan we. Sɛnrɛ nda wìla le wa sɛwɛɛlɛ pe ni ma torogo pe kan, a pè sigi pye ma.
12 A pè si pilige tɛgɛ yeŋge lege ki na, mɛɛ Nabɔti wi tɛgɛ wi pye ki gbogolomɔ pi yɛgɛ.
13 A ki lejagala shyɛn pè si pan ma cɛn Nabɔti wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ baga wi na janwa wi yɛgɛ na ma yo fɔ: «Nabɔti wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ma wunlunaŋa wi mɛgɛ ki jɔgɔ.» Kì kaa pye ma, a pè si kari wi ni wa ca ki puŋgo na, ma saa wi wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo.
14 Ko puŋgo na, a pè si leele torogo wa Yezabɛli wi yeri ma yo fɔ pè Nabɔti wi wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo.
15 Naa Yezabɛli wìla kaa ki logo ma yo fɔ pè Nabɔti wi wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo, a wì si Ashabu wi pye fɔ: «Yiri ma sa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi ɛrɛzɛn kɛrɛ ti lɛ mari ta, to nda wìla je ti na ma yo wi seri pɛrɛ ma yeri we; katugu Nabɔti wi woro go na, wì ku.»
16 Naa Ashabu wìla kaa ki logo ma yo Nabɔti wì ku, a wì si yiri ma kari sa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi ɛrɛzɛn kɛrɛ ti lɛ mberi pye wi woro.

Eli wìla Ashabu naa Yezabɛli pe jɛrɛgi

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wi ni maa pye fɔ:
18 «Yiri ma sa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi fili, wo ŋa wa Samari ca we. Wowi ŋa yɛɛn wa Nabɔti ɛrɛzɛn kɛrɛ ti ni, wì kari sari lɛ mberi pye wi woro.
19 Ma saga yo wi kan fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mà lere gbo, mɛɛ pan naa mboo yarijɛndɛ ti lɛ mberi pye ma woro!› Maga yo wi kan naa fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Pyɔɔnlɔ pè Nabɔti wi kasanwa pi laala laga ŋga na, pe yaa kɔɔn woo pi laala le ki laga nuŋgba ki na.› »
20 Naa Ashabu wìla kaa Eli wi yan, a wì sho fɔ: «E, na mbɛnfɔ mà pan na kɔrɔgɔ lagamɛ naa?»
A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mì pan ma kɔrɔgɔ, katugu mɔ̀ɔ yɛɛ kan kapege ki yeri ma kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
21 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Wele, mi yaa ti jɔlɔgɔ gbɔgɔ mbe to ma na; mbe mboro naa ma setirige piile pe ni ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew. Nambala mbele fuun pe yɛn Ashabu wi go woolo, kulolo naa leseele, mi yaa pe ni fuun pe kɔ mbe pe wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni.
22 Mi yaa ma go ki pye paa Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi go ki yɛn, konaa paa Ahiya pinambyɔ Bayesha wi go ki yɛn, katugu màla nawa pi ŋgban, naa mà ti Izirayɛli woolo pè kapege pye we.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para fun Yezabɛli wi wogo na ma yo fɔ: «Pyɔɔnlɔ pe yaa ka Yezabɛli gboo wi ka wa Zhizireyɛli ca mbogo ki tanla†.
24 Ashabu wi go lere ŋa fuun ka ku wa ca nawa, pyɔɔnlɔ pe yaa wo ka. Ŋa fuun ka si ku wa wasege, naayeri sannjɛrɛ ti yaa wo yɔli.»
25 Lere wo wa fa yiri mboo yɛɛ kan kapege ki yeri mbaa kapege piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na paa Ashabu wi yɛn. Wi jɔ Yezabɛli wo la pye naa sunnu naa nii kapege ki ni.
26 Wìla katijangara pye jɛŋgɛ, maa yɛɛ kan yarisunndo gbɔgɔwɔ pi yeri, paa yɛgɛ ŋga na Amɔri cɛnlɛ woolo pàa pye naga piin we; poro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe purɔ ma pe yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ we†.

Ashabu wìla wi yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ

27 Naa Ashabu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi maga naga fɔ wi jatere wì piri wi na, mɛɛ jatere piriwɛn yaripɔrɔ le wi yɛɛ na, ma je yaakara

† **21:23 21.23:** 2 Wunlu 9.36 † **21:26 21.26:** Zhenɛ 15.16; Ɛki 23.23; Dete 1.17

ti na. Wìla pye na sinlɛlɛ ki jatere piriwɛn yaripɔrɔ ti ni konaa na yinrigi na tanri ti ni yɔɔrɔ.
28 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wi ni ma yo fɔ:
29 «Ashabu wùu yɛɛ tirige na yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, ma sigi yan? Kì kaa pye wùu yɛɛ tirige na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi se jɔlɔgɔ ki wa wi go woolo pe na wi yinwege sanga wo ni. Ɛɛn fɔ mi yaa kaga wa pe na wi pinambyɔ wi wunluwɔ sanga wo ni†.»

22

Ashabu wìla pye na jaa mbe sa Aramɔti ca ki shɔ mbege ta

1 Yɛgɛlɛ taanri koro la toro, malaga si yiri Izirayɛli woolo naa Siri tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
2 Yɛlɛ taanri wolo li ni, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wì si kari wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi yeri.
3 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Ndɛ yege jɛn ma yo Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki yɛn woro wogo? Ma sigi ta we woro na yaraga ka piin mbege shɔ Siri tara fɛnnɛ wunlunaŋa wi yeri.»
4 A wì si Zhozafati wi yewe ma yo fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni we sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni le?»
A Zhozafati wì si Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mi yaa kari ma ni. Mi naa mboro ni we yɛn leele nuŋgba, na woolo poro naa ma woolo pe ni pe yɛn nuŋgba, na shɔnye poro naa ma shɔnye pe ni pe yɛn nuŋgba.»
5 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si Izirayɛli tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe gbɛn.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Mishe wìla Ashabu wi yɛri
(2 Kuro 18.2-27)

6 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbogolo. Pàa pye na kee lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yɔn ko yeri. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Mi daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma mii daga mbe kari?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma mbe ya mbe kari. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe le wunlunaŋa ma kɛɛ.»
7 Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si yewe ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yɛgɛ woro laga naa ŋa we mbe ya sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri?»
8 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa nuŋgba wa yɛn wa, ŋa we mbe ya sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri. Ɛɛn fɔ wi kala li silan ndanla, katugu wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo mbe sɛntanra yo na kanŋgɔlɔ, na sɛnpere ma. Yimila pinambyɔ Mishe wowi.»
A Zhozafati wì sho fɔ: «Wunlunaŋa maga kaga yo ma.»
9 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu wunluwɔ go tunmbyeele pe yɛgɛfɔ wa yeri maa pye fɔ: «Kari ma sa Yimila pinambyɔ Mishe wi yeri wi pan laga fyaw.»
10 Kìla yala Izirayɛli tara wunlunaŋa wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi ni pè pe wunluwɔ yaripɔrɔ ti lele ma cɛncɛn wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na wa finliwɛ pyesaga ki ni, wa Samari ca mbogo yeyɔngɔ ki tanla. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wìla tugurɔn yɛnŋgɛlɛ kele gbegele wi yɛɛ kan. Wìla wunlunaŋa wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ma yaa Siri tara fɛnnɛ pe gbɔn ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele ke ni fɔ mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.› »
12 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye naga sɛnrɛ nuŋgba

† **21:29 21.29:** 2 Wunlu 10.1-11

ti yuun ma fun fɔ: «Yiri ma kari Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔgɔ. Ma yaa ya ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le mboro wunlunaŋa ma kɛɛ.»

13 Pitunŋɔ ŋa wìla kari sa Mishe wi yeri, a wo si Mishe wi pye fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pè yɔn wa nuŋgba na sɛnjɛndɛ yuun wunlunaŋa wi kan. Ma ti ma woyoro ti pye nuŋgba pe woro ti ni. Ma sɛnjɛndɛ yo wi kan.»

14 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ liga sɛnrɛ nda yo na kan, to mi yaa yari leele pe kan.»

15 Naa Mishe wìla ka saa gbɔn wa wunlunaŋa wi na, a wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Mishe, we daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma we daga mbege yaga?»

A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ta kee fasi! Ma yaa cew ta. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le wunlunaŋa ma kɛɛ.»

16 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Mi daga mbege yo ma kan yosaga jori fɔ ma wugu, maga ka yaraga ka kpɛ yo na kan na kaselege ko cɛ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na?»

17 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:

«Mì Izirayɛli woolo pe yan pè jaraga
wa yanwira ti na paa simbaala yɛn mbele kɔnrifɔ woro
pe na.
Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Ki
leele mbele, to woro pe na.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
sɔngɔrɔ yɛyinŋge na wa pe
yinrɛ†.› »

18 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi sigi yo na ma kan? Wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo na kanŋgɔlɔ ti pye sɛnjɛndɛ, kaawɔ ti tipere to cɛ wi ma yo.»

19 Kona, a Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo: ‹Mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan lì cɛn wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, naayeri maliŋgbɔɔnlɔ† pe ni fuun pe yɛn ma yere li tanla, li kalige kɛɛ naa li kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: Ambɔ wi yaa kari sa Ashabu wi fanla mbe ti wi sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na, wi kɔ wa malaga ki ni?› » A naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pè si pe woyoro yo, a tì yiri ti yɛ ti yɛ.

21 Kona, a yinnɛ là si pan ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Mi yaa saa fanla.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yewe ma yo fɔ: «Ma yaa ki pye mɛlɛ?»

22 A yinnɛ lì sho fɔ: «Mi yaa yiri mbe sa yagbogowo sɛnrɛ le wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «A, mboro wo na, ma mbe ya mboo fanla mboo puŋgo. Yiri ma saga pye ma.»

23 A Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yagbogolo yinnɛ le ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pe yɛn laga pe nawa; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa ma na.»

24 Kona, a Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wì si yiri ma fulo wa Mishe wi tanla maa nuŋgbolo li gbɔn, mɛɛ yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li wɔmɔ wɔ mɛlɛ mi ni mɛɛ saa ye mboro ni na para?»

25 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ŋga ni maga kaa yiin yumbiile pe ni mbaa lara la toro kona ma yaa ki jɛn.»

26 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si konɔ kan wi tunmbyee wa yeri ma yo fɔ: «Mishe wi lɛ ma kari wi ni wa cafɔ Amɔ wi yeri konaa wa na pinambyɔ Zhowasi wi yeri.

27 Maga yo pe kan fɔ: ‹Wunlunaŋa wì yo yege naŋa ŋa wi le wa kaso,

† **22:17 22.17:** Nɔmbu 27.17; Mati 9.36; Maki 6.34

† **22:19 22.19:** Naayeri maliŋgbɔɔnlɔ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye wele.

yaa yaakara jɛnri naa tɔnmɔ jɛnri kaan wi yeri ko cɛ, fɔ mbe ka sa yiri wa malaga ki na mbe sɔngɔrɔ yɛyinŋge na.› »

28 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga sɔngɔrɔ mbe pan yɛyinŋge na, kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li para na ni, a mìgi yo.» A wì sho naa fɔ: «Yoro sanmbala pyew, yege sɛnrɛ nda ti logo.»

Pàa Ashabu wi gbo malaga na (2 Kuro 18.28-34)

29 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi ni pè si yiri ma kari sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na.

30 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi yaa yaripɔrɔ ta yɛgɛ le mbanla cɛnlɔmɔ pi kanŋga mbe kari wa malaga. Ɛɛn fɔ mboro wo na, mɔɔ wunluwɔ yaripɔrɔ ti le ma yɛɛ na.» Kona, a Izirayɛli wunlunaŋa wì suu yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma kari wa malaga.

31 Ma si yala Siri tara wunlunaŋa wìla konɔ kan wi malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ teele nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pe yeri ma yo fɔ: «Yaga ka to lepile nakoma legbɔɔ na, ɛɛn fɔ ye sa to Izirayɛli tara wunlunaŋa wo nuŋgba na.»

32 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ teele pàa kaa Zhozafati wi yan, a pè sho fɔ: «Kaselege ko na Izirayɛli tara wunlunaŋa wowi ŋa we.» A pè si go gbɔn wi na mbe to wi na, a Zhozafati wì si gbele ŋgbanga na sagafɔ jaa.

33 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ teele pàa kaa ki yan Izirayɛli tara wunlunaŋa wo ma, a pè si sɔngɔrɔ wi puŋgo na.

34 A naŋa wà si kaa wanla la wɔn jaga ma wele. A wanla lì si saa Izirayɛli tara wunlunaŋa wì sun wa wi malaga gbɔnderege ki yɔnrɔ filisaga ka na. A wunlunaŋa wì suu malaga gbɔnwotoro fevɔ wi pye fɔ: «Wotoro wi yɛgɛ kaw ma wɔ na ni laga malaga gbɔnsaga, katugu mì wɛlɛgɛ.»

35 Malaga kìla ŋgban ki pilige ki ni fɔ jɛŋgɛ. Pàa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yigi maa yerege wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, maa yɛgɛ ki wa wa Siri tara fɛnnɛ pe yeri. A wì si ku ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni. Kasanwa pìla yiri wa wi wɛlɛgɛsaga ki ni ma fo wa malaga gbɔnwotoro wi ni.

36 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a pè si kɔnnɔ wa maga yari wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ma yo fɔ: «Lere nuŋgba nuŋgba pyew wila kee wi ca, wila kee wi tara.»

37 Pa Izirayɛli wunlunaŋa wìla ku yɛɛn. A pè si pan wi gboo wi ni wa Samari ca, maa le wa.

38 Naa pàa ka saa na malaga gbɔnwotoro wi jogo wa Samari ca lambaaga ki ni, a pyɔɔnlɔ pè si pan na Ashabu wi kasanwa pi laala. Nanjaala pèle la pye na wunru wa ki tɔnmɔ pi ni. Ki kagala kàa pye paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we†.

39 Ashabu wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye, naa go ŋga wìla kan solo ŋgangala ni konaa cara nda fuun wìla kan, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

40 Ashabu wìla ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi sanga (2 Kuro 20.31–21.1)

41 Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, a Asa pinambyɔ Zhozafati wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

42 Zhozafati wìla cɛn wunluwɔ pi na maga ta wì ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo. Wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo wunluwɔ pi

† **22:38 22.38:** 1 Wunlu 21.19

na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Azuba, naa nɔ wi to wi yinri Shilishi†.

43 Wi to Asa wìla tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, wi sila kɛ mbe wɔ wa li ni. Kala na li yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na lo wìla pye na piin.

44 Konaa ki ni fuun sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, ti sila kɔ wa tara ti ni. Leele pàa pye na saara ti woo konaa na wusuna nuwɔ taan yaara ti sori bere wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na.

45 Zhozafati wìla pye yɛyinŋge na Izirayɛli tara wunlunaŋa wi ni.

46 Zhozafati wi kapyegele sanŋgala, naa kotogo kagala ŋgele wìla pye wa wi kapyegele ke ni konaa malaga ŋga wìla gbɔn, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

47 Leele mbele pàa pye na yarisun-ndo gbɔgɔsara nanjara piin, poro mbele pàa koro wa tara ti ni maga lɛ wi to Asa wi wagati wi na, wìla pe ni fuun pe yirige wa tara ti ni.

48 Wunlunaŋa sila pye wa Edɔmu tara. Ɛɛn fɔ, Zhozafati wi legbɔɔ wo wawi wìla tɛgɛ wa ki tara ti go na.

49 Zhozafati wìla Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ta gbegele jaŋgo mbaa kee ti ni mbe saa tɛ lagajaa wa Ofiri tara. Ɛɛn fɔ ki tangala li sila ka yiri, katugu tìla saa jɔgɔ wa Eziyɔn Gebɛri ca.

50 Kona, a Ashabu wi pinambyɔ Ahaziya wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Ki yaga na tunmbyeele poro naa ma woolo pe ni, pe pinlɛ pe kari tɔnmɔkɔɔrɔ ti na.» Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si je.

51 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa pe tanla, wa wi tɛlɛ Davidi wi ca. A wi pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahaziya wi sanga

52 Ashabu pinambyɔ Ahaziya wìla cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca; kila yala Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wì ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wa wunluwɔ pi na. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na.

53 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wi to naa wi nɔ pàa tanga konɔ na na lo wìla tanga li na, konaa ma tanga wa Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi wolo li na, wo ŋa wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye we.

54 Wìla tunŋgo pye yarisunŋgo Baali ki kan, na fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga gbogo, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban paa yɛgɛ ŋga na wi to wìla ki pye we.

† **22:42 22.42:** 2 Kuro 20.31

WUNLUMBOLO
sɛwɛ shyɛn woo
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wunlumbolo sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn na para na kee yɛgɛ Zhuda tara wunluwɔ naa Izirayɛli tara wunluwɔ po sɛnrɛ n, to nda tì lɛ wa wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni we. Wunlumbolo sɛwɛ pàa wi kɔn shyɛn, katugu wi saa ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni.

Wunlumbolo sɛwɛ shyɛn woo wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn.

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1-17), Izirayɛli wunluwɔ pìla kɔn shyɛn yɛgɛ ŋga na ko sɛnrɛ to ti yɛn na yuun na kee bere. Izirayɛli tara, to nda ti yɛn yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ we, Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma ye wa ti ni, mari tɔn muŋga; ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri shyɛn (722) toro na Zhezu wi fa se. Pàa wunluwɔ cagbɔgɔ Samari ki tɔngɔ, ma ca woolo pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (18-25), yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ po la fanŋga ta ma yere fɔ ma saa gbɔn wagati ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla kaa pan ma ye wa ti ni, mari tɔn muŋga; ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (586) toro na Zhezu wi fa se. Pàa Zheruzalɛmu cagbɔgɔ ki tɔngɔ pew, ma ca woolo pe lɛgɛrɛ yigi kulolo, ma kari pe ni wa Babilɔni tara. Ɛɛn fɔ wa ki wagati ŋgbaan wi kɔsaga yeri, a Babilɔni tara fɛnnɛ pè si yɛnlɛ ki na ma wunluwɔ ŋa pàa yigi ma kari wi ni wi wɔ wa kaso.

Wunlumbolo sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn naga nari we na, yiŋgi na pàa si Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti tɔngɔ. Ali maga ta Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pye na leele pe yɛrɛgi, leele wele, konaa wunlumbolo poro tende, pàa je mbe taga Yɛnŋɛlɛ li na ma saa na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Zheruzalɛmu ca ki tolo li yɛn jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ ŋgele kè Yɛnŋɛlɛ woolo pe ta, lo la nuŋgba. Sɛwɛ wi yɛn naga yɛgɛ yuun we kan fɔ: «Ki kagala ke ni fuun kàa pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Zheruzalɛmu ca woolo naa Zhuda tara woolo pe ni» (2 Wunlu 24.20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe kala *1–17*
- Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wo naa wunlunaŋa Ahaziya pe kala *1*
- Elize wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *2.1–8.15*
- Izirayɛli tara wunlumbolo puŋgo woolo naa Zhuda tara wunlumbolo pele ni *8.16–16.20*
- Juguye pàa ya Samari ca ki ni *17.1-41*

Zhuda tara wunlumbolo puŋgo woolo pe kala *18–25*
- Ezekiyasi wi wunluwɔ konaa Asiri tara fɛnnɛ pe panga mbe to wi tara ti na *18–20*
- Manase naa Amɔ pe wunluwɔ sanga *21.1-26*
- Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara mɛɛ kanŋguwa le wa tara ti ni *22.1–23.30*
- Zhuda tara wunlumbolo puŋgo woolo wele *23.31–24.20*

Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ *25.1-30*

ZHUDA TARA NAA IZIRAYƐLI TARA WUNLUMBOLO PE KALA

1–17

Wunlunaŋa Ahaziya wi kapege naa wi yama kala

1 Wunlunaŋa Ashabu wi kuŋgɔlɔ, a Mowabu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Izirayɛli woolo pe na.

2 Ma si yala, pilige ka, Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahaziya wìla pye wa wi sanŋgazo yumbyɔ wa ni wa Samari

ca, a wì si kaa yiri wa fenɛtiri wi ni ma to, mɛɛ wi yɛɛ wɛlɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Kona, a wì si leele tun, ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa Ekirɔn† ca yarisunŋgo Baali Zebubu† ki yewe na kaa pye mi yaa sagala ki yama mba pi na.»

3 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si pan maga yo Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wi kan, ma yo fɔ: «Yiri ma sa Samari ca wunlunaŋa wi pitunmbolo pe fili wa konɔ ma pe pye fɔ: ‹Kì cɛn Yɛnŋɛlɛ lo la li woro laga Izirayɛli tara ti ni, fɔ a yè yiri na kee sa Ekirɔn ca yarisunŋgo Baali Zebubu ki yewe wi le?›

4 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ma yɛn ma sinlɛ yama sorondo nda na, ma se yiri wa ti na, katugu ma yaa ku kaselege.› »

Ko puŋgo na, a Eli wì si kari.

5 A pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma pan Ahaziya wi kɔrɔgɔ. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si sɔngɔrɔ ma pan fyaw?»

6 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa wa wì pan ma fili we ni, mɛɛ yo fɔ: ‹Ye sɔngɔrɔ ye kari wa wunlunaŋa ŋa wì ye tun wi yeri, yoo pye fɔ: Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Kì cɛn Yɛnŋɛlɛ lo la li woro laga Izirayɛli tara, fɔ a mà leele torogo pe sa Ekirɔn ca yarisunŋgo Baali Zebubu ki yewe kɛ? Ki kala na, ma yɛn ma sinlɛ yama sorondo nda na, ma se yiri wa ti na, katugu ma yaa ku kaselege.› »

7 A Ahiziya wì si pe yewe ma yo fɔ: «Naŋa ŋa wì pan ma ye fili maga sɛnrɛ nda ti yo ye kan, wi cɛnlɔmɔ pi yɛn mɛlɛ?»

8 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaayogo ka sire yaripɔgɔ kìla pye ki naŋa wi na, naa sɛlɛgɛ kurusijara ni wùu pɔ wa wi sɛnnɛ.» Kona, a Ahaziya wì sho fɔ: «Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli wowi†.»

Wunlunaŋa Ahaziya wìla leele torogo pe sa Eli wi yigi wi kan

9 Kona, a Ahaziya wì si maliŋgbɔɔnlɔ to wa torogo, ŋa wi yɛn maliŋgbɔɔnlɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ ŋgbelege go na, wo naa wi lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni, ma yo pe sa Eli wi yigi. A ki maliŋgbɔɔnlɔ to wì si kari, mɛɛ saa Eli wi ta wi yɛn ma cɛn wa yanwiga ki go na, ma suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere, wunlunaŋa wì yo ma tigi ma kari wa.»

10 A Eli wì si maliŋgbɔɔnlɔ to wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na kaa pye mi yɛn Yɛnŋɛlɛ lere, kasɔn mbe yiri wa naayeri kɔɔn sogo mboro naa ma lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni.» Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kasɔn si yiri wa naayeri ma tigi ma maliŋgbɔɔnlɔ to wo naa wi lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe sogo.

11 A Ahaziya wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wa yɛgɛ torogo naa wi lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni wa Eli wi yeri. A ki maliŋgbɔɔnlɔ to wì si saa Eli wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere, wunlunaŋa wì yo ma fyɛɛlɛ ma tigi ma kari wa.»

12 A Eli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na kaa pye mi yɛn Yɛnŋɛlɛ lere, kasɔn mbe yiri wa naayeri kɔɔn sogo mboro naa ma lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni.» Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kasɔn kì si yiri wa naayeri ma tigi ma maliŋgbɔɔnlɔ to wi sogo wo naa wi lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni.

13 A Ahaziya wì si nuru ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to taanri

† **1:2 1.2:** Ekirɔn ca kìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro wogo, ki mbaa wɛ culo nafa taanri yɔn ko na Zheruzalɛmu ca ki ni. † **1:2 1.2:** ***Baali Zebubu* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa tishɔnrɔ ti tafɔ. Ki mɛgɛ pàa ki kan Ekirɔn ca yarisunŋgo ko yeri, mbe ta mbaa tɛgɛ ki na, ko ŋga pàa pye na yinri wunluwɔ pyɔ Baali.** † **1:8 1.8:** Ŋga kì yo fɔ: *Yaayogo ka sire yaripɔgɔ kìla pye ki naŋa wi na,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fɔ ki naŋa wìla pye sire ni. Ki laga ŋga ki yaa pye ki yɛn na para naŋa wi yaripɔgɔ ko sɛnrɛ na. Zhan Batisi wi yɛɛ pɔwɔ pìla yiri jɛnri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi kɔrɔgɔ; Mati 3.4; Maki 1.6.

woo torogo naa wi lenambala nafa shyɛn ma yiri kɛ pe ni. Naa ki maliŋgbɔɔnlɔ to wìla ka saa gbɔn wa Eli wi tanla, a wì si kanŋguuro kan wi nɔgɔ maa yɛnri, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lere, mila ma yɛnri, maga yaga na yinwege konaa ki leele nafa shyɛn ma yiri kɛ mbele pe yinwege ki kala li gbɔgɔ ma yeri.

14 Mìgi jɛn fɔ kasɔn yiri wa naayeri ma maliŋgbɔɔnlɔ teele koŋgbanmbala shyɛn pe sogo, poro naa pe lenambala nafa shyɛnzhyɛn ma yiri kɛ kɛ pe ni. Ɛɛn fɔ koni, mila ma yɛnri, maga yaga na yinwege ki kala li gbɔgɔ ma yeri.»

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si Eli wi pye fɔ: «Tigi ma pinlɛ wi ni ma kari. Maga ka fyɛ.» A Eli wì si tigi ma pinlɛ wi ni ma kari wa wunlunaŋa wi yeri.

16 Naa pàa ka saa gbɔn wa, a Eli wì si wunlunaŋa wì pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mà leele tun pe sa Ekirɔn ca yarisunŋgo Baali Zebubu ki yewe ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ la woro laga Izirayɛli tara pe sali yewe. Ki kala na, ma yɛn ma sinlɛ yama sorondo nda na, ma se yiri wa ti na, katugu ma yaa ku kaselege.› »

Wunlunaŋa Ahaziya wi kunwɔ

17 Kona, a Ahaziya wì si ku ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda làa yo Eli wi kan ti ni. Pinambyɔ sila pye wi yeri, kì pye ma, a wi nɔsepyɔ lenaŋa Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Kìla pye Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo lo ni.

18 Ahaziya wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

2

Yɛnŋɛlɛ làa Eli wi lɛ ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Eli wi lɛ tifɛlinjolo la ni ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na sanga ŋa ni, kìla yala Eli wo naa Elize wi ni pàa pinlɛ ma yiri wa Giligali ca na kee.

2 Kona, a Eli wì si Elize wi pye fɔ: «Ki yaga ma koro laga, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun fɔ wa Betɛli ca.»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, konaa mboro jate mbɔɔn ta yinwege na, mi se laga ma na.» Kì kaa pye ma, a pè si pinlɛ ma kari wa Betɛli ca.

3 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Betɛli ca, pè si yiri ma saa Elize wi fili, ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma tafɔ wi lɛ mbe kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na nala, ma sigi jɛn le?»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mìgi jɛn fun. Ɛɛn fɔ yoro mbe pyeri san.»

4 A Eli wì si Elize wi pye naa fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma koro lagamɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun wa Zheriko ca.»

Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo naa, ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na konaa mboro jate mbɔɔn ta yinwege na, mi se laga ma na.» Kì kaa pye ma, a pè si pinlɛ ma kari wa Zheriko ca.

5 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔfɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Zheriko ca, pè si fulo Elize wi tanla maa pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma tafɔ wi lɛ nala mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na, ma sigi jɛn le?»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, mìgi jɛn fun. Ɛɛn fɔ, yoro mbe pyeri san.»

6 A Eli wì si Elize wi pye naa fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma koro lagamɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na.»

Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na konaa mboro jate mbɔɔn ta yinwege na, mi se laga ma na.» A pe shyɛn pè si pinlɛ ma konɔ li lɛ na kee.

7 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, a lere nafa shyɛn
ma yiri kɛ si lɛ ma taga pe puŋgo
na, ma saa yere pe yɛsinmɛ na, ma
lali pe ni jɛnri. A Eli naa Elize wi ni
pe shyɛn pè si saa yere wa Zhuridɛn
gbaan wi yɔn na.
8 Kona, a Eli wì suu derigbɔgɔ ki
wɔ maga migi, mɛɛ gbaan wi tɔnmɔ
pi gbɔn ki ni, a pì si kɔn shyɛn. A
pe shyɛn pè si tanga tawara na ma
gbaan wi kɔn ma yiri.
9 Naa pàa kaa gbaan wi kɔn ma
yiri, a Eli wì si Elize wi pye ma yo
fɔ: «Ŋga maa jaa mbe pye ma kan,
ki yɛnri na yeri sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sa pan lilan lɛ na ma tanla.»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma ti yinnɛ na li
yɛn ma ni, li si shyɛn mbe ye na ni†.»
10 A Eli wì suu pye fɔ: «Yaraga
ŋga mà yɛnri, ki pyewe pi yɛn ma
ŋgban. Ɛɛn fɔ na Yɛnŋɛlɛ li ka ka
pan mbanla lɛ na ma tanla wagati
ŋa ni, na maga na yan karisaga,
kona ŋga mà yɛnri ki yaa pye ma
kan. Ɛɛn fɔ, na mɛɛ na yan karisaga,
ki se pye ma kan.»
11 Ma pe ta paa tanri na para na
kee, pe mbe ka wele, mɛɛ malaga
gbɔnwotoro kasɔn woo yan, ŋa
shɔnye kasɔn woolo la pye naa tilele,
a pè si pan ma ye pe sɔgɔwɔ ma pe
laga pe yɛɛ na. A tifɛlinjolo là si
pan ma Eli wi lɛ ma kari wi ni wa
yɛnŋɛlɛ na.
12 A Elize wi nɛɛ wi wele wila
kee, nɛɛ gbele na yuun fɔ: «Na
to, na to, mboro ŋa màa pye
fanŋga ni, paa Izirayɛli woolo pe
malaga gbɔnwotoroye naa pe shɔn
lugufɛnnɛ pe yɛn!» Ko puŋgo na,
Elize wii Eli wi yan naa. A wì suu
yɛɛra yaripɔrɔ ti yigi mari walagi
shyɛn yɛsanga ki kala na†.
13 Kona, Eli wìla wi derigbɔgɔ ŋga
yaga, a kì to tara, a Elize wì sigi lɛ.
Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma saa
yere le Zhuridɛn gbaan wi yɔn na.
14 Eli wi derigbɔgɔ ŋga kìla to,
Elize wì sigi tɛgɛ ma tɔnmɔ pi gbɔn
ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Eli wi
Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?» Elize fun
wìla tɔnmɔ pi gbɔn, a pì kɔn shyɛn
ma pa yaga kɛɛ ŋga na, a pà koro
kɛɛ ŋga na. A Elize wì si tanga ma
toro.
15 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye wa
Zheriko ca, pè si Elize wi yan wa pe
yɛɛ yɛgɛ, mɛɛ pe yɛɛ pye fɔ: «Yinnɛ
na làa pye Eli wi ni, lo lì ye Elize
wi ni.» A pè si kari ma saa wi fili,
mɛɛ fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.
16 A pè suu pye fɔ: «Wele, woro
mbele ma tunmbyeele, lenambala
kotogofɛnnɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ
yɛn laga we ni. Ki yaga pe kari pe
sɔɔn tafɔ wi lagaja ma kan. Kana
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lùu lɛ ma saa
wi wa yanwiga ka go na nakoma
yanwira sɔgɔwɔ pa ni.»

A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, yaga ka pe torogo wa.»
17 Ɛɛn fɔ, a pè si yanra sɛnrɛ
nuŋgba ti na, fɔ a Elize wì saa yɛnlɛ,
mɛɛ pe pye fɔ: «Ye pe torogo.» Kona,
a pè sigi nambala nafa shyɛn ma yiri
kɛ pe torogo, a pè saa Eli wi lagaja
ma saa gbɔn fɔ piliye taanri, pe suu
yan.
18 A pè si sɔngɔrɔ ma pan Elize wi
kɔrɔgɔ wa Zheriko ca, maga ta wi
yɛn wa bere. A wì si pe pye fɔ: «Mìla
ki yo ye kan ma yo yaga ka kari wa.»

Elize wìla Zheriko ca tɔnmɔ pi pye kpoyi

19 Pilige ka, a Zheriko ca woolo pè
sigi yo Elize wi kan fɔ: «We ca ki
cɛnsaga ki yɛn ma yɔn paa yɛgɛ ŋga
na na tafɔ ma yɛn naga yaan we.
Ɛɛn fɔ, ki tɔnmɔ pi woro ma yɔn, ki
tara fun ti woro ma tanla.»

† **2:9 2.9:** Kìla pye faa wa Izirayɛli tara ti ni, pe kaa jaa mbe kɔrɔgɔ ki li, pinambyɔ lɛrɛfɔ wo ma daga mbe tasaga shyɛn ta wa kɔrɔgɔ ki ni. Mbe yala shɛrɛgɛ konɔ li ni, Elize wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi pinambyɔ lɛrɛfɔ. Wìla pye naga yɛnri Eli wi yeri mbe cɛn wa wi yɔnlɔ; Dete 21.17.
† **2:12 2.12:** 2 Wunlu 13.14

20 A Elize wì si pe pye fɔ: «Ye pan
yanla kan tasa kpakpalakpa fɔnŋɔ
ni, ye kɔ le wa wi ni.» A pè si pan
maa kan wi yeri.
21 Kona, a Elize wì si yiri ma kari
wa laga ŋga pulugo ki yɛn, ma saa
kɔ wi wa wa tɔnmɔ pi ni, mɛɛ yo fɔ:
«Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ki ŋga fɔ:
‹Mìgi tɔnmɔ mba pi pye kpoyi. Pi se
ya mbe lere gbo naa, pi se si tara ti
kan ti pɛn naa†.› »
22 Kona, a tɔnmɔ pì si kanŋga ma
pye kpoyi fɔ ma pan ma gbɔn nala,
ma yala sɛnrɛ nda Elize wìla yo ti ni.

Betɛli ca piile pèle la Elize wi tɛgɛlɛ

23 A Elize wì si kaa yiri wa Zheriko
ca na kee wa Betɛli ca. Maa ta wa
konɔ wila kee, a lefɔnmbɔlɔ pèle si
yiri wa ca ki ni ma pan na tɛgɛ wi na,
na yuun fɔ: «Ta kee wa, yumbɛgɛ fɔ;
ta kee wa, yumbɛgɛ fɔ.»
24 A Elize wì si kanŋga ma pe wele,
mɛɛ pe daŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki na. A cɛnrɛ urusiye shyɛn si yiri
wa kɔlɔgɔ ki ni, ma to ki lefɔnmbɔlɔ
nafa shyɛn ma yiri shyɛn pe na, ma
pe kɔɔnlɔ yuroyuroyuro.
25 A Elize wì si yiri le ma kari wa
Karimɛli yanwiga ki na, ko puŋgo
na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa
Samari ca.

3

Izirayɛli tara wunlunaŋa Yoramu wi sanga

1 Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati
wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri wolo li ni, a Ashabu
pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wun-
luwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Pa
wìla pye ma cɛn wa Samari ca. Yɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn wìla pye wunluwɔ
pi na.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ,
wi kapege ki sila wi to naa wi nɔ
pe wogo ki bɔ, katugu wi to wìla
sinndɛlɛgɛ ŋga yerege yarisunŋgo
Baali ki mɛgɛ ni, wìla ki jaanri maga
wɔ wa†.
3 Ɛɛn fɔ Nebati pinambyɔ Yer-
obowamu wìla kapege ŋga pye ma ti
a Izirayɛli woolo pè kapege pye, ko
kapege cɛnlɛ nuŋgba ko wila koro
na piin. Wi sila yɛnlɛ mbe laga ki
na.

Izirayɛli woolo pàa malaga gbɔn Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni

4 Mowabu tara wunlunaŋa Mesha
wìla pye simbaala korofɔ. Kìla pye
yɛlɛ pyew simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ
waga cɛnmɛ (100 000), naa sim-
bapɛnɛ waga cɛnmɛ (100 000) konaa
pe sire nda pè kɔn to wìla pye na
kaan Izirayɛli tara wunlunaŋa wi
yeri wi nizara sɔnŋgɔ.
5 Ɛɛn fɔ Ashabu wi kuŋgɔlɔ, a
Mowabu tara wunlunaŋa Mesha wì
si yiri ma je Izirayɛli tara wunlu-
naŋa Yoramu wi na.
6 Kona, a wunlunaŋa Yoramu wì
si yiri wa Samari ca ma saa Izirayɛli
tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe jiri.
7 A wì si yiri mɛɛ leele tun wa
Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi
yeri ma yo fɔ: «Mowabu tara wun-
lunaŋa wì yiri ma je na na, ma mbe
yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni we sa malaga
gbɔn Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni le?»
A Zhozafati wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni mbe kari. Mi
naa mboro ni we yɛn leele nuŋgba,
na woolo poro naa ma woolo pe
ni pe yɛn nuŋgba, na shɔnye poro
naa ma shɔnye pe ni pe yɛn yaraga
nuŋgba.»
8 A Zhozafati wì suu yewe naa ma
yo fɔ: «We yaa ka toro konɔ liliin
mbe si sa to pe na?»
A Yoramu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Pa we yaa ka toro wa Edɔmu
tara gbinri konɔ li ni.»
9 Kì pye ma, Izirayɛli tara wun-
lunaŋa, naa Zhuda tara wunlunaŋa
konaa Edɔmu tara wunlunaŋa wi ni,
pè si lɛ ma kari. Naa pàa kaa piliye
kɔlɔshyɛn tangala tanga, a tɔnmɔ pì

† **2:21 2.21:** Ŋga kì yo fɔ: *Pi se si tara ti kan ti pɛn naa,* sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pi sege kan yaayoro naa sɛnweele paga kaa siin. † **3:2 3.2:** 1 Wunlu 16.33

si kɔ leele pe yeri; tɔnmɔ sila ta fun yaayoro nda tìla pinlɛ pe ni ti kan.
10 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì sho fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì woro wunlumbolo taanri mbele we yeri, mbe pan mbe we le Mowabu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ win!»
11 Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si yewe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa woro laga, ŋa wi mbe ya Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe we kan?»
A Izirayɛli tara wunlunaŋa wi tunmbyee wà sho fɔ: «Shafati pinambyɔ Elize ŋa wìla pye na tɔnmɔ wuun Eli wi kɛyɛn yi na, wo wi yɛn laga†.»
12 A Zhozafati wì sho fɔ: «Ki naŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ jate to wila yuun.» Kì pye ma, a Izirayɛli tara wunlunaŋa, naa Zhuda tara wunlunaŋa konaa Edɔmu tara wunlunaŋa wi ni pè si kari wa Elize wi yeri.
13 A Elize wì si Izirayɛli tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Yiŋgi ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ? Kari ma sɔɔn to naa ma nɔ pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro yewe ni.»
A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Elize wi pye fɔ: «Ayoo, katugu woro wunlumbolo taanri mbele yɛɛn, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì we yeri mbe pan mbe we le Mowabu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ.»
14 A Elize wì sho naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo konaa yawa pi ni fuun fɔ li mɛgɛ ki na, lo na mi maa tunŋgo piin li kan we, ndɛɛ ki pye Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wo ja ma mila jate, mi se jɛn na yɛgɛ tɛgɛ ma yeri, mi se si jɛn nɔɔ jate yɛrɛ.
15 Ɛɛn fɔ koni, ye pan ŋgɔni gbɔnfɔ wa ni na kan.» Naa ŋgɔni gbɔnfɔ wìla kaa na ŋgɔni wi gbɔɔn, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kì si ye Elize wi ni.
16 A Elize wì sho fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye were lɛgɛrɛ wɔ wa ki latɛgɛ waga ŋga ki ni.› »
17 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye se ka tifɛlɛgɛ tinmɛ ta, ye se si ka tisaga yan kila paan. Ɛɛn fɔ ki latɛgɛ ŋga ye yaa sigi yan ki yin tɔnmɔ ni. Ye yaa wɔ, yoro naa ye nɛrɛ, naa ye simbaala naa sikaala konaa ye yaayoro sannda pyew ti ni.
18 Ɛɛn fɔ, ko wogo ŋga ko woro yaraga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Li yaa Mowabu cɛnlɛ woolo pe le ye kɛɛ.
19 Pe cara nda fuun pè malaga sigemboro kan mari maga konaa pe cagbɔrɔ nda fuun ti yɛn kagbɔgɔ yɔn, ye yaa ti ni fuun ti yaari. Ye yaa pe tire tiyɔnrɔ ti ni fuun ti kɔɔnlɔ mberi jaanri, mbe pe puluyo yi ni fuun yi tɔnndɔ tara ni mberi fanri, konaa mbe sinndɛɛrɛ wa wa pe kɛɛrɛ kɔnsara tiyɔnrɔ ti ni mberi jɔgɔ.»
20 Ki goto pinliwɛ pi ni, wagati ŋa pe ma pinliwɛ saraga ki wɔ wi ni, pe mbe wele, mɛɛ tɔnmɔ pa yan pì yiri wa Edɔmu tara yeri, ma pan ma wasege ki ni fuun ki yin.
21 Naa Mowabu cɛnlɛ woolo pàa kaa ki logo ma yo fɔ wunlumbolo taanri paa paan mbe to pe na malaga ni, a pè si pe woolo mbele fuun pe yɛlɛ yɔn kìla gbɔn mbe malaga gbɔn pe yeri konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni yɛrɛ. A pè si kari ma saa yere wa pe tara kɔnlɔ li na.
22 Ki goto yirifaga ki na, naa Mowabu cɛnlɛ woolo pàa kaa yiri sanga ŋa ni, kìla yala yɔnlɔ kìla yiri na yɛngɛlɛ wa tɔnmɔ pi ni. A pè si tɔnmɔ pi yan pì yanlaga paa kasanwa yɛn.
23 A pè sho fɔ: «Kasanwa wi! Maga yiri wa, wunlumbolo poro pe pe yɛɛ gbɔn tokobi ni ma pe yɛɛ gbo. Koni Mowabu cɛnlɛ woolo, yoo kari we sa pe san we pe kɛɛ yaara ti koli.»
24 Kì pye ma, a pè si yiri ma kari wa Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè si yiri pe kɔrɔgɔ ma malaga gbɔn pe ni, fɔ a pè fe pe yɛgɛ.

† **3:11 3.11:** Ŋga kì yo fɔ: *Elize ŋa wìla pye na tɔnmɔ wuun Eli wi kɛyɛn yi na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Elize wìla pye Eli wi sagafɔ jɛnŋɛ.

A Izirayɛli woolo pè si pe purɔ ma saa ye wa Mowabu tara, ma pe gbo.
25 A pè si Mowabu tara cagbɔrɔ ti jaanri. A pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si sinndɛɛrɛ wulo ma wa wa pe kɛɛrɛ kɔnsara tiyɔnrɔ ti ni ma lagapyew ki tɛgɛ sinndɛɛrɛ ni. Pàa pe puluyo yi ni fuun yi tɔnndɔ mayi fanri, ma pe tire tiyɔnrɔ ti ni fuun ti kɔɔnlɔ mari jaanri; kaawɔ Kiri Haresɛti ca ko nuŋgba kìla koro pe sila to ki na. Ɛɛn fɔ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye gbafuuro wafɛnnɛ, pè si pan ma yere ma ca ki maga, mɛɛ ki gbɔn ma ya ki ni.
26 Naa Mowabu tara wunlunaŋa wìla kaa ki yan malaga kì wɛ pe fanŋga ki na, a wì si maliŋgbɔɔnlɔ tokobi fɛnnɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700) lɛ ma taga wi yɛɛ na ma yo pe konɔ yɛngɛ wi kan fɔ sa gbɔn wa Edɔmu tara wunlunaŋa wi na. Ɛɛn fɔ, pe sila ya mbege pye.
27 Kì kaa pye ma, wi pinambyɔ koŋgbanŋa ŋa wila daga mbe ka cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ, a wì suu wɔ saraga sogowogo wa ca ki mbogo ki go na. Naa Izirayɛli woolo pàa kaa ki wogo ki yan ma, a kì si pe nawa pì ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ†. A pè si sɔngɔrɔ Mowabu tara wunlunaŋa wi puŋgo na, ma kari pe tara.

4

Elize wìla naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wa saga

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ wa jɔ la pan Elize wi kɔrɔgɔ, ma pan ma gbele maa yɛnri ma yo fɔ: «Na pɔlɔ we, wo ŋa wìla pye ma tunmbyee wì ku. Mboro jate màga jɛn ma yo ma tunmbyee wìla pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Kooŋga wìla penjara jin naŋa wa yeri, wo pan ma yo wi yaa na piile shyɛn pe yigi mbe sa pe pye wi kulolo.»
2 A Elize wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi mbe ya mbe pye ma kan? Yaraga ŋga ki yɛn ma yeri wa ma go, ki yo na kan.»
A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi ŋa ma kulojɔ, yaraga ko ka kpɛ woro na yeri wa na go, kaawɔ sinmɛ cɔpile nuŋgba.»
3 Kona, a Elize wì suu pye fɔ: «Kari ma sa leyaara yɛnri ma cɛnyɛɛnlɛ pe ni fuun pe yeri lɛgɛrɛ. Mari yɛnri lɛgɛrɛ.
4 Ko puŋgo na, ma sa ye wa ma go, mboro naa ma piile pe ni, ye kɔɔrɔ ti tɔnndɔ ye yɛɛ na. Ma sila sinmɛ pi kanŋgi wa ki leyaara ti ni fuun ti ni; nda ka yin mari tɛgɛ kanŋgaga na.»
5 A jɛlɛ wì si yiri le ma kari, mɛɛ saa ye wa go, wo naa wi pinambiile pe ni, ma go ki tɔn pe yɛɛ na. A wi pinambiile pe nɛɛ leyaara ti kaan wi yeri, a wi nɛɛ ti yinni sinmɛ pi ni.
6 Naa leyaara ti ni fuun tìla kaa yin, a jɛlɛ wì suu pinambyɔ wi pye fɔ: «Leyaraga ka fulo laga na kan naa.» Ɛɛn fɔ, a pyɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Leyaraga ka yɛgɛ woro wa naa.» Kona, a sinmɛ pì si yere.
7 A jɛlɛ wì si yiri ma saa ki yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ lere wi kan. A Yɛnŋɛlɛ lere wì sho fɔ: «Kari ma sa sinmɛ pi pɛrɛ mɔɔ fɔgɔ ki tɔn ki penjara ti ni. Nda ka koro, mboro naa ma pinambiile pe ni, yaa ye yɛɛ kala yɔngɔ ti ni.»

Elize wìla Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wa pinambyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

8 Pilige ka Elize wìla pye na toro wa Sunɛmu ca. Ma si yala, jɛlɛ yarijɛndɛ tafɔ wà la pye wa ki ca ki ni; a wo si Elize wi yɛnri ŋgbanga ma yo wi sa li wa wi go. Maga lɛ le ko pilige ko na, sanga o sanga Elize wi kaa toro le ki ca ki ni, wi ma yere le ma saa li wa jɛlɛ wi go.
9 A jɛlɛ wì si kaa wi pɔlɔ wi pye fɔ: «Wele, mìgi jɛn ma yo ki naŋa ŋa wi maa toro laga we yeri sanga pyew, wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere kpoyi.
10 Ki yaga we yumbyɔ jɛɛlɛ wa kan wi kan wa we sanŋgazo wi go

† **3:27 3.27:** Ŋga kì yo fɔ: *A kì si pe nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

na. We sinlɛyaraga, naa tabali, naa jɔngɔ konaa fitanla tɛgɛ wa wi kan. Pa kona wiga pan laga we yeri sanga o sanga, wi yaa wɔnlɔ wa wi ni.»

11 Pilige ka, a Elize wì si kari wa Sunɛmu ca, mɛɛ saa ye wa ki yumbyɔ wi ni wa sanŋgazo wi go na ma sinlɛ wa.
12 A Elize wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ Gehazi wi pye fɔ: «Kari ma sa ki Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ ŋa wi yeri wa na kan.» A Gehazi wì si kari ma saa wi yeri wi kan. A jɛlɛ wì si pan ma yere Elize wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
13 A Elize wì si Gehazi wi pye fɔ: «Ki yo jɛlɛ wi kan fɔ wùu yɛɛ te maga kajɛŋgɛ ŋga ki ni fuun ki pye we kan. Koni yiŋgi wila jaa we pye wi kan? Wila jaa we sa para wi sɛnrɛ na wunlunaŋa wi ni lee nakoma maliŋgbɔɔnlɔ to wi ni?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ayoo, mi yɛn ma cɛn yɛyinŋge na laga na woolo pe sɔgɔwɔ makɔ.»

14 Kona, a Elize wì si Gehazi wi yewe ma yo fɔ: «Kì kaa pye yɛɛn, yiŋgi we mbe ya pye wi kan?»

A Gehazi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, pinambyɔ woro wi yeri. Wi pɔlɔ wi si ŋa wì lɛ makɔ.»
15 A Elize wì sho fɔ: «Wi yeri wa na kan.» A Gehazi wì suu yeri. A jɛlɛ wì si pan ma yere le yeyɔngɔ ki na.
16 A Elize wì suu pye fɔ: «Yelapanna anmɛ yɛgɛ, ma yaa pinambyɔ yigi wa ma kɛyɛn yi ni.»

A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ayoo, na tafɔ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lere, maga ka mi ŋa ma tunmbyee na fanla.»

17 Konaa ki ni fuun, a ki jɛlɛ wì si kaa kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se ki yelapanna, ki wagati nuŋgba wi ni, paa yɛgɛ ŋga Elize wìla ki yo wi kan we.
18 Kona, a pyɔ wì si yiri ma lɛ. Pilige ka, a wì si yiri ma kari wi to wi kɔrɔgɔ wa yarilire kɔnfɛnnɛ pe tanla.
19 A wì si kaa fo ma gbele maa to wi pye fɔ: «Yɛyi na go! Yɛyi na go!»

A tofɔ wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Wi lɛ ma saa kan wi nɔ wi yeri.»
20 A tunmbyee wì si pyɔ wi lɛ ma saa wi kan wi nɔ wi yeri. Pyɔ wìla koro ma cɛn wa wi nɔ wi kanŋguuro ti na, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔfugo ki na, mɛɛ ku.
21 Kona, a jɛlɛ wì si lugu pyɔ wi ni wa sanŋgazo wi go na, ma saa wi sinŋge wa Yɛnŋɛlɛ lere wi sinlɛyaraga ki na, mɛɛ kɔrɔ ki tɔn wi na ma yiri.
22 A wì suu pɔlɔ wi yeri maa pye fɔ: «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, maga yaga ma tunmbyee lefɔnŋɔ nuŋgba torogo laga na kan konaa sofile nɔ nuŋgba ni. Mi yaa kari fyaw wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri mbe pan.»
23 A wi pɔlɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ kee wa wi yeri nala? Nala woro yevɔnŋgɔ fɛti nakoma cɛnpilige.»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaraga ka woro wa.»
24 A jɛlɛ wì si ti a pè sofile jɔngɔ ki taga sofile nɔ wi na. A wì si lugu ma cɛn, mɛɛ wi tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Ta fyɛɛlɛ maa kee na ni. Na mi sigi yo ma kan mbe yo ma yere, maga ka yere na ni konɔ.»
25 A jɛlɛ wì si kari wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri wa Karimɛli yanwiga ki na.

Naa Yɛnŋɛlɛ lere wìla kaa wi yan wa lege wila paan, a wì suu tunmbyee Gehazi wi pye fɔ: «Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wi ŋa!
26 Koni fe ma saa fili maa yewe ma yo fɔ: ‹Yiŋgi kala yɛn wa? Ma pɔlɔ wo naa ma pyɔ wi ni pe yɛn ŋgbaanla le?› » (A Gehazi wì si saa jɛlɛ wi yewe).

A jɛlɛ wì si Gehazi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, pe yɛn wa ŋgbaanla.»
27 Naa jɛlɛ wìla ka saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ lere wi tanla wa Karimɛli yanwiga ki na, a wì si tigi ma Yɛnŋɛlɛ lere wi tɔɔrɔ ti yigi. A Gehazi wì si fulo wi tanla na jaa mboo wɔnrɔgɔ mboo laga wa. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lere wì sho fɔ: «Wi

yaga yɛw, katugu wi nawa pi yɛn
ma tanga wi na, ma si yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi wogo ki lara na na, li
sigi naga na na.»
28 Kona, a jɛlɛ wì sho fɔ: «Na tafɔ,
mìla yo mi yɛn na pinambyɔ jaa ma
yeri le? Mi sila ki yo ma kan ma yo
maga kanla fanla le?»
29 A Elize wì si Gehazi wi pye fɔ:
«Ma kurusijara wi pɔ wa ma sɛnnɛ,
mala kanŋgala li lɛ ma kɛɛ, ma kari
wa Sunɛmu ca. Na maga fili lere
ni wa konɔ, maga kaa shari. Lere
wa ka sɔɔn shari fun, maga ka shɔ
wi yeri. Na maga sa gbɔn wa, mala
kanŋgala li taga wa pinambyɔ wi
yɛgɛ ki na.»
30 A pyɔ wi nɔ wì sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki
na konaa mboro jate mbɔɔn ta go
na, mi se kari mbɔɔn yaga.» Kona,
a Elize wì si yiri ma pinlɛ wi ni ma
kari.
31 Kìla yala Gehazi wìla keli pe
yɛgɛ ma saa gbɔn wa. A wì si
kanŋgala li taga wa pinambyɔ wi
yɛgɛ ki na. Ɛɛn fɔ yaraga ko ka kpɛ
sila pye. Pe sila magala logo. Pyɔ wi
sila si tigile. A wì si sɔngɔrɔ ma pan
ma Elize wi fili, mɛɛ ki yo maa kan
ma yo pyɔ wii yɛn mbe yiri.
32 Naa Elize wìla ka saa gbɔn wa
go sanga ŋa ni, pyɔ wi gboo wìla pye
sinlɛsaga wa wi sinlɛyaraga ki na.
33 Wi yeŋgɔlɔ wa go, a wì si kɔrɔ ki
tɔn pe yɛɛ na poro leele shyɛn, mɛɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
34 A wì si lugu wa sinlɛyaraga ki
na ma sinlɛ pyɔ wi na, maa yɔn ki
taga pyɔ wi yɔn ki na, maa yɛngɛlɛ
ke taga pyɔ wi yɛngɛlɛ ke na, konaa
maa kɛyɛn yi taga pyɔ wi kɛyɛn yi
na. Maa ta wìla pye ma fɔli wa pyɔ
wi go na, a pyɔ wi wire tì sigi lɛ na
weri.
35 Ko puŋgo na, a Elize wì si yiri
na yanriyanri wa go nawa, mɛɛ
sɔngɔrɔ ma saa sinlɛ pyɔ wi na naa.
Kona, a pyɔ wì si jiri ma saa ta
jirisaga kɔlɔshyɛn, mɛɛ wi yɛngɛlɛ
ke yɛngɛ.
36 A Elize wì si Gehazi wi yeri
maa pye fɔ: «Kari ma sa Sunɛmu
ca fɛnnɛ jɔ wi yeri wa na kan.» A
Gehazi wì si saa wi yeri. A jɛlɛ wì si
pan le Elize wi tanla. A Elize wì suu
pye fɔ: «Ma pinambyɔ wi lɛ!»
37 A jɛlɛ wì si saa to Elize wi jegele,
maa yɛgɛ ki jiile wa tara maa gbɔgɔ,
mɛɛ jɛn ma yiri maa pyɔ wi lɛ ma
yiri wi ni.

Elize wìla yaakara nda ti woro kaworo ta pye a tì tanla

38 Kona, a Elize wì si sɔngɔrɔ ma
kari wa Giligali ca. Kìla yala ki
wagati wi ni, fuŋgo ki yɛn wa tara
ti ni. A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si pan ma gbogolo
wa Elize wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wì
suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ:
«Yiri ma nɛgɛdaga gbeŋɛ wi taga
ma yaakara sɔgɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan.»
39 Kona, pe ni, a nuŋgba si yiri
ma kari wa wasege ki ni mbe sa
sɛgɛwɛrɛ lagaja. A wì si saa yan-
tirige ka yan, mɛɛ ki pire ta cɔ maa
derege ki yin. Naa wìla kaa sɔngɔrɔ
ma pan ca, a pè siri kɔɔnlɔ kporo
kporo mari le wa nɛgɛdaga wi ni
yaakara sɔgɔworo ti na. Ɛɛn fɔ, lere
kpɛ sila ki yaara ti cɛnlɛ li jɛn.
40 Ti peŋgɔlɔ, a pè siri ko mari kan
leele pe yeri pe ka. Naa pàa kaa ti
nɛnɛ sanga ŋa ni, a pè si jɔrɔgɔ ma
yo fɔ: «E, Yɛnŋɛlɛ lere, legboyaraga
ki yɛn wa nɛgɛdaga wi ni.» Kì pye
ma, pe sila ya mberi ka.
41 Kona, a Elize wì sho fɔ: «Ye pan
muwɛ ni na kan.» Pè kaa pan pi ni,
a wì si pa ko ma le wa nɛgɛdaga wi
ni, mɛɛ yo fɔ: «Yaa yaakara ti kaan
leele pe yeri paa kaa.» Kì pye ma,
yaakara nda tìla pye wa nɛgɛdaga
wi ni, yaripege sila pye wa ti ni naa.

Elize wìla yaakara kan lere cɛnmɛ yeri

42 Pilige ka, a naŋa wà si yiri wa
Baali Shalisha ca ma pan yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda ni Yɛnŋɛlɛ lere
wi kan. Tìla pye buru pyɔ nafa, ŋa

pè gbegele ɔrizhi muwɛ ni, naa bile fɔnŋɔ ni wa wi kasha ki ni. A Elize wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi pye fɔ: «Ki yaakara nda ti yɛɛlɛ leele pe na peri ka.»

43 Ɛɛn fɔ, a wi tunmbyee wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ki yaakara nda ti yɛɛlɛ mɛlɛ lere cɛnmɛ na?»

Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ti yɛɛlɛ ki leele mbele pe na peri ka; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Leele pe yaa ka mbe tin, yaakara ta yaa si koro.› »

44 A tunmbyee wì si yaakara ti tɛgɛ leele pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè ka ma tin, a tà koro paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we.

5

Elize wìla Siri tara fɛnnɛ naŋa Naama wi sagala

1 Siri† tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ to pàa pye naa yinri Naama. Naama wi tafɔ, wunlunaŋa we, wìla pye naa jate konaa naa gbogo fɔ jɛŋgɛ; katugu Naama wo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tɛgɛ ma Siri tara fɛnnɛ pe shɔ. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa wìla pye maliŋgbɔɔn kotogofɔ, yayɛnwɛ la pye wi na.

2 Ma si yala, wagati wa ni, Siri tara fɛnnɛ pèle la yiri ma saa to Izirayɛli woolo pe na, mɛɛ sumborombyɔ wa yigi kasopyɔ ma kari wi ni. A pè si saa ki sumborombyɔ wi kan Naama wi jɔ wi yeri wi tunmbyee.

3 Pilige ka, a wì suu tafɔ jɛlɛ wi pye fɔ: «E! Ndɛɛ ki pye na tafɔ Naama wi mbe ja ya kari wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa wa Samari ca wi yeri, wi mbe ja ya mboo yayɛnwɛ pi kɔ wi na.»

4 A Naama wì si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wi tafɔ wunlunaŋa wi kan ma yo fɔ: «Sumborombyɔ ŋa wì yiri wa Izirayɛli tara, sɛnrɛ nda naa sɛnrɛ nda to wì yo na kan.»

5 Kona, a Siri tara wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa Samari ca. Mi yaa sɛwɛ wa torogo Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kan (mbɔɔn sɛnrɛ yo wi kan).»

Kì pye ma, a Naama wì si lɛ ma kari warifuwe culo cɛnmɛ taanri naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (350) ni, naa tɛ culo nafa taanri ma yiri kɛ ni, konaa bunduye kɛ ni.

6 A Naama wì si kari ki sɛwɛ wi ni ma saa wi kan Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri. Kìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «Na ki sɛwɛ ŋa maga wi ta, maga jɛn ma yo fɔ muwi mìlan tunmbyee Naama wi torogo wa ma yeri, jaŋgo maa yayɛnwɛ pi kɔ wi na.»

7 Naa Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla kaa sɛwɛ wi kara ma kɔ, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti yigi mari walagi jatere piri ndorogo ki na, ma sho fɔ: «Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le le? Mi mbe ya ti lere mbe ku nakoma mbe yinwege kan lere yeri le, fɔ a wì tun na yeri ma yo mbege naŋa ŋa wi yayɛnwɛ pi kɔ wi na? Yege kala na li wele, yege jɛn ye yo fɔ wi yɛn nala yɔn jaa, mbe malaga gbɔn na ni win.»

8 Naa Yɛnŋɛlɛ lere Elize wìla kaa ki logo ma yo fɔ Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla wi yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi, a wì si tun wa wunlunaŋa wi yeri ma yo pe saa yewe fɔ: «Yiŋgi na, a mà sɔɔn yaripɔrɔ ti walagi? Yege naŋa wi torogo laga na kan. Pa wi yaa ki jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn laga Izirayɛli tara.»

9 Kona, a Naama wì si pan wi shɔnye naa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni, ma pan ma yere wa Elize wi go yɔn ki na.

10 A Elize wì si lere tun ma yo wi saga yo wi kan fɔ wi kari wi sa woli wa Zhuridɛn gbaan wi ni wolisaga kɔlɔshyɛn, pa wi yaa sagala mbe pye kpoyi.

11 Naa pàa kaa ki yo Naama wi kan, a wì si nawa ŋgban, mɛɛ lɛ na kee wi tara, na yuun fɔ: «Mì jaga yan ndɛɛ ki naŋa ŋa wo jate wi yaa

† **5:1 5.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni Siri tara to nuŋgba to pàa pye na yinri Aramu tara.

yiri mbe pan na kɔrɔgɔ, mbe yere na na tanla, mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan, mboo kɛɛ ki tagataga wa na yama lara ti na mbanla yayɛnwɛ pi kɔ na na.

12 Naga yɛn ma, Damasi gbaanla wele, Amana gbaan naa Paripari gbaan, poro si mbɔnrɔ Izirayɛli tara gbaanla pe ni fuun pe na wi le? Ki cɛn mi se jɛn na ya sa woli wo wa ni mbe sagala kɛ?» A wì si sɔngɔrɔ ma kari naŋgbanwa ni.

13 Ɛɛn fɔ, a wi tunmbyeele pè si fulo wi tanla ma para wi ni, ma yo fɔ: «Na to, ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yo ma sa kaŋgbanga ka pye, ma se jɛn naga pye le? Pee ka logo wì yo fɔ na maga sa woli ma yaa pye kpoyi.»

14 Kona, a Naama wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, ma saa woli wa wi ni wolisaga kɔlɔshyɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lere wìla ki yo wi kan we. A wi wire tì si kanŋga ma pye paa lefɔnmbile wire yɛn. A wì si sagala ma pye kpoyi†.

15 Kì pye ma, a wì si sɔngɔrɔ ma pan wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri wo naa mbele fuun pàa pinlɛ wi ni pe ni. Naa wìla ka saa gbɔn wa, a wì si saa yere Yɛnŋɛlɛ lere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Wele, koni mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro laga dunruya wi laga ka kpɛ ni na Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ lo ma. Koni mi ŋa ma kulonaŋa, mi yɛn naga yarikanra nda ti kaan ma yeri, mɔɔ yɛɛ yaga mari shɔ.»

16 Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan li mɛgɛ ki na, mi se yaraga ko ka kpɛ shɔ ma yeri.»

A Naama wì suu yɛnri ŋgbanga ma yo wi yɛnlɛ ti na. Ɛɛn fɔ, a Elize wì si je.

17 Kona, a Naama wì sho fɔ: «Kì kaa pye ma se yɛnlɛ mbe yaraga ka kpɛ shɔ na yeri, ki yaga pe ye tara ti taambugɔ ka koli mi ŋa ma kulonaŋa na kan, ki sofilele worosoye shyɛn tuguro bɔ; katugu mi ŋa ma kulonaŋa, mi woro na jaa mbe saraga sogowogo nakoma nayinmɛ saraga wɔ yarisunndo ta yɛgɛ yeri, kaawɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo cɛ yeri.

18 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mi ŋa ma kulonaŋa na kala yaga ki kala na li ni: ‹Na na tafɔ, wunlunaŋa we, wi kaa yiin wa wi yarisunŋgo Irimɔ ki gbɔgɔgo ki ni mbe fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ, na kɛɛ ko wi ma jiige ki na; kona mi fun mi ma fɔli wa yarisunŋgo Irimɔ ki gbɔgɔgo ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li mi ŋa ma kulonaŋa na kala yaga, na mi ka ka sa fɔli wa yarisunŋgo Irimɔ ki gbɔgɔgo ki ni we.› »

19 A Elize wì suu pye fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na.»

Kapege ŋga Gehazi wìla pye

Naa Naama wìla kaa yiri le Elize wi tanla ma kari, ma lali jɛnri,

20 a Yɛnŋɛlɛ li lere Elize wi tunmbyee lefɔnŋɔ Gehazi wì suu yɛɛ pye fɔ: «Wele, ki Siri tara fɛnnɛ naŋa Naama wì pan yaara nda ni, na tafɔ wii yɛnlɛ mbe yaraga ko ka kpɛ shɔ wi yeri, wì ti ni fuun ti yaga wi kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, mi yaa yiri mbe fe ki naŋa ŋa wi puŋgo na mbe sa yaraga ka shɔ wi yeri.»

21 Kona, a Gehazi wì si lɛ ma taga Naama wi puŋgo na. Naa Naama wìla kaa wi yan wila fee na paan wi kɔrɔgɔ, a wì si fyɛɛlɛ ma yiri wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni ma tigi ma saa wi fili, mɛɛ Gehazi wi yewe ma yo fɔ: «Ki yɛn wa yinŋge le?»

22 A Gehazi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, ki yɛn wa yinŋge. Na tafɔ wo wìlan tun ma yo mbe pan mbege yo ma kan, fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ lefɔnmbɔlɔ shyɛn yiri wa Efirayimu yanwiga tara ti ni ma pan wa wi

† **5:14 5.1-14:** Luki 4.27

yeri fɔɔnfɔɔn ŋga na, fɔ ma warifuwe culo nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo naa bunduye shyɛn kan wi yeri.»
23 A Naama wì sho fɔ: «Ma yɛɛ yaga ma warifuwe culo nafa taanri ma yiri kɛ shɔ.» Naama wìla wi yɛnri ŋgbanga ma yo wi yɛnlɛ wiri shɔ. A wì si warifuwe culo nafa taanri ma yiri kɛ wi le yɛrɛ kasha shyɛn ni mari kan wi yeri konaa bunduye shyɛn pe ni. Wìla ti kan wi tunmbyeele shyɛn yeri, a pèri tugo ma keli Gehazi wi yɛgɛ.
24 Naa Gehazi wìla ka saa gbɔn wa yanwiga ki na, a wì si yaara ti shɔ pe yeri mari tɛgɛ wa go, mɛɛ ki tunmbyeele pe sɔngɔrɔ ma yo paa kee.
25 Ko puŋgo na, a wo jate wì si kari wa wi tafɔ Elize wi yeri. A Elize wì suu yewe ma yo fɔ: «Gehazi, ma yiri se yeri?»
A Gehazi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, mii kari laga ka kpɛ ni.»
26 Ɛɛn fɔ, a Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sanga ŋa ni ki naŋa wì yiri wa wi wotoro wi ni ma tigi ma pan mɔɔ fili, na yinnɛ li pye na ye yaan na. Ma yɛgɛ na penjara jasanga, naa yaripɔrɔ, naa oliviye tire kɛrɛ, naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ, naa simbaala, naa nɛrɛ, naa kulonambala konaa kulojaala jasanga wo wì gbɔn kɛ?
27 Ŋga mà pye yɛɛn ki kala na, Naama wi yayɛnwɛ pi yaa sɔngɔrɔ mbe mara mboro naa ma setirige piile ye na fɔ sanga pyew.»
A Gehazi wì si yiri le Elize wi tanla, yayɛnwɛ pi ni pùu filige lagapyew paa para yɛn.

6

Elize wìla ti a gbɔnlimbyɔ wì yiri tɔnmɔ pi go na

1 Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si Elize wi pye fɔ: «Wele, laga ŋga we maa we yɛɛ gbogolo ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, kì kologo we na koni.
2 Ki yaga we kari wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we sa tire nuŋgba nuŋgba kɔn, we laga ka kan wa, we cɛn wa ki ni.»
A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa kee.»
3 Ɛɛn fɔ pe ni, a nuŋgba si Elize wi yɛnri ma yo fɔ: «Ki yaga ma pinlɛ woro mbele ma tunmbyeele we ni.»
4 A Elize wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ye ni mbe kari.» A wì si pinlɛ pe ni ma kari. Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhuridɛn gbaan wi yɔn na, a pè si tire ti kɔn.
5 Maga ta nuŋgba la pye naa tige ki kɔɔn, a wi gbɔnlimbyɔ wì si fori ma to wa tɔnmɔ pi ni. A wì si gbele ma yo fɔ: «E, na tafɔ, mìgi gbɔnlɔgɔ ŋga ki yɛnri lere wa yeri.»
6 A Yɛnŋɛlɛ lere wì suu yewe ma yo fɔ: «Gbɔnlimbyɔ wi to se yeri?»
A naŋa wì suu tosaga ki naga wi na. Kona, a Elize wì si kanŋgaga kɔn maga wa le ki laga nuŋgba ki na. A gbɔnlimbyɔ wì si yiri tɔnmɔ pi go na teere.
7 Ko puŋgo na, a Elize wì si naŋa wi pye fɔ: «Gbɔnlimbyɔ wi lɛ.» A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga maa lɛ.

Elize wìla Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ pe yigi kasopiile

8 Ki wagati wi ni, Siri tara wunlunaŋa wìla pye malaga na Izirayɛli woolo pe ni. A wì si para wi tunmbyeele pe ni ma yo fɔ: «Pa mi yaa na maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa laga ŋga nakoma wa laga ŋga ko ni.»
9 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lere wì si tun wa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yeri ma yo fɔ: «Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga ka toro wa laga ŋga ko na, katugu Siri tara fɛnnɛ pe yɛn na kee wa.»
10 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si leele torogo ma yo pe sa laga ŋga Yɛnŋɛlɛ lere wìla naga ki kɔrɔsi. Yɛnŋɛlɛ lere wìla Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yɛri, a ki pyesaga dama ko ta.

11 A ki wogo kì saa Siri tara fɛnnɛ
wunlunaŋa wi nawa pi wɔ wi na fɔ
jɛŋgɛ. A wì suu tunmbyeele pe yeri
ma pe yewe, ma yo fɔ: «Kopiire fɔ
yɛn laga we ni, ŋa wi yɛn Izirayɛli
tara wunlunaŋa wi puŋgo na. Ye
woro na jaa mboo naga na na wi le?»
12 A wi tunmbyeele nuŋgba suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa,
na tafɔ, lere kpɛ ma we ni. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize ŋa wa
Izirayɛli tara, wo wi ma sɛnrɛ nda
fuun ma ma yo wa ma wɔnlɔgo ki
ni ti yo Izirayɛli tara wunlunaŋa wi
kan.»
13 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye
kari, wi yɛn laga ŋga na ye saga
wele yege jɛn. Pa mi yaa leele torogo
pe saa yigi.»

A ki leele pè si kari, mɛɛ pan maa
pye fɔ: «Elize wi yɛn wa Dotan ca.»
14 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si
shɔnye, naa malaga gbɔnwotoroye
konaa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ torogo
wa. Poro la saa gbɔn wa ca ki ni
yembinɛ li ni, mɛɛ wa ma ca ki
maga.
15 Ki goto pinliwɛ pi ni, yirifaga
ki na, a Yɛnŋɛlɛ lere wi tunmbyee
wì si yiri laga funwa na. Wi
mbe wele, mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ
pele yan, naa shɔnye konaa malaga
gbɔnwotoroye ni, pè ca ki maga. A
tunmbyee lefɔnŋɔ wì si gbele ma
Yɛnŋɛlɛ lere wi pye fɔ: «E, na tafɔ,
we yaa ki pye mɛlɛ?»
16 A Elize wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Maga ka fyɛ, katugu leele
mbele pe yɛn we ni pè lɛgɛ ma wɛ
pe woolo pe na.»
17 A Elize wì si Yɛnŋɛlɛ yɛnri
ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga
mala tunmbyee wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
jaŋgo wila yaan.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si tunmbyee lefɔnŋɔ wi yɛngɛlɛ
ke yɛngɛ wi na. Wi mbe wele,
mɛɛ yanwiga ki yan kì yin lagapyew
shɔnye, naa malaga gbɔnwotoroye
kasɔn woolo pe ni ma Elize wi maga.
18 A Siri tara fɛnnɛ pè si tigi na
paan wa Elize wi yeri. A Elize
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma
yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga
ma yɛnfyɔnrɔ wa ki maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ŋga ki na.» A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si yɛnfyɔnrɔ wa ki leele
pe na, ma yala Elize wi sɛnyoro ti
ni.
19 A Elize wì si pe pye fɔ: «Konɔ
li woro lagamɛ, ca ŋga yaa lagajaa
ko ma ŋga lagamɛ. Ye taga na na,
mi yaa sa ye torogo wa naŋa ŋa yaa
lagajaa wi yeri.» A Elize wì si kari
pe ni wa Samari ca.

20 Naa pàa ka saa ye wa Samari
ca, a Elize wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ki leele mbele pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
jaŋgo paa yaan.» A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, a pè si pe yɛɛ
yan wa Samari ca ki nandogomɔ.

21 Naa Izirayɛli tara wunlunaŋa
wìla kaa pe yan, a wì si Elize wi
yewe ma yo fɔ: «Na to, mi daga mbe
pe gbo le? Mi daga mbe pe gbo le?»

22 A Elize wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Maga ka pe gbo. Na maga kari
malaga na ma tokobi nakoma ma
sandiga ki ni mbe sa leele mbele yigi
kasopiile, ma ma poro gbo le? Koni
yaakara naa tɔnmɔ kan pe yeri pe ka
pe wɔ; ko puŋgo na, ma pe yaga pe
sɔngɔrɔ pe kari pe tafɔ wi kɔrɔgɔ.»
23 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si
sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ pe kan, a pè li ma
wɔ. Ko puŋgo na, a wì si pe yaga ma
yo paa kee. A pè si sɔngɔrɔ ma kari
pe tafɔ wi kɔrɔgɔ. Maga lɛ le kona,
Siri tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe sila
pye na paan naa wa Izirayɛli tara.

Fuŋgo la to wa Samari ca ki na

24 Wagati wa ni naa, a Siri tara
wunlunaŋa Bɛni Hadadi wì suu
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbo-
golo, mɛɛ kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan wa Samari ca ki tanla
maga yɔn tɔn.
25 A fuŋgo kà si to wa Samari ca
ki ni. Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo
pàa mɔ le ca ki tanla fɔ maga kan

sofile wi go† nuŋgba jate pàa pye naga pɛrɛ warifuwe pyɔ nafa tijɛrɛ. Ketenɛ fire† ti kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba làa pye warifuwe pyɔ kaŋgurugo.

26 Pilige ka, Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla pye na toro wa ca ki mbogo ki go na, a jɛlɛ wà si gbele ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, na tafɔ, na shɔ.»

27 A wunlunaŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo sɔɔn shɔ, mi wo yaa ma shɔ yiŋgi ni? Yarilire ti yɛn na yeri wa yarilire sunsaga nakoma ɛrɛzɛn tɔnmɔ pi yɛn na yeri wa ɛrɛzɛn tɔnmɔ wɔsaga mbe kan ma yeri le?»

28 A wunlunaŋa wì suu pye naa fɔ: «Yiŋgi kɔɔn ta?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wele, ki jɛlɛ ŋa wìlan pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ wi kan woo ka nala, goto mbee na woo wi kan woo ka.›

29 Kì kaa pye ma, a mì silan pinambyɔ wi sɔgɔ, a wòo ka. Ki goto, a mì suu pye fɔ: ‹Pan ma pinambyɔ wi ni woo ka†.› Ɛɛn fɔ, a wì suu pinambyɔ wi lara.»

30 Naa wunlunaŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo jɛlɛ wi yeri, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi†, ma si yala wìla pye na toro wa mbogo ki go na. A leele pè suu kɔrɔsi maga yan fɔ jatere piriwɛn yaripɔrɔ wìla le wa wi wunluwɔ yaripɔrɔ ti nɔgɔna.

31 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Na mi si Shafati pinambyɔ Elize wi go ki kɔw nala, Yɛnŋɛlɛ li jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa na na.»

32 Ki wagati wi ni, kìla yala Elize wi yɛn ma cɛn wa wi go, ca lelɛɛlɛ pe ni pe yɛn ma cɛn wa wi tanla. A wunlunaŋa wì si leele tun wa wi yeri. Ɛɛn fɔ, sanni pitunŋɔ wi sa gbɔn wa pe na, a Elize wì si lelɛɛlɛ pe pye fɔ: «Ye wele, ki legbolere ŋa wì lere tun wi pan wilan go ki kɔw. Yaa kɔrɔsiri piin, na ki pitunŋɔ wiga pan mbe gbɔn na, ye kɔrɔ ki tɔn, yaga kaa yaga wi ye laga go. Mi yɛn naa tafɔ wi tangala tinmɛ pi nuru wila paan wa wi puŋgo na makɔ.»

33 Ma Elize wi ta wìla pye na para bere, a wunlunaŋa wì si gbɔn wa pe na†; ma sho fɔ: «Na ki ka pye ki jɔlɔgɔ kala na pa li yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe ya mbanla jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mɛlɛ naa?»

7

Elize wìla yo fuŋgo ki yaa kɔ

1 A Elize wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti logo. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Goto anmɛ yɛgɛ, wa Samari ca mbogo yeyɔngɔ ki na, muwɛ mba pì jɛlɛ pe yaa pi culo kɛ wi pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na, mbe ɔrizhi culo nafa wi pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na fun.› »

2 Wunlunaŋa wi kɔrɔsifɔ ŋa wi maa pinlɛlɛ wi ni, a wo si Yɛnŋɛlɛ lere wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka wegele yɛngɛ wa naayeri mbe yarilire tirige, ki kala cɛnlɛ na li mbe ya pye mɛlɛ?»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma yaa ki yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ, ma sege yaara ta ka win.»

Siri tara fɛnnɛ pàa fe ma pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yaga

3 Ki wagati wi ni, yayɛnwɛ fɛnnɛ tijɛrɛ la pye wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki tanla. A poro si pe yɛɛ pye fɔ: «Yiŋgi na wee koro laga yɛɛn fɔ we sa ku?

4 Na waga yo we ye wa ca nawa, we yaa sa ku wa, katugu fuŋgo ki yɛn wa ca. Na waga si koro lagamɛ, we yaa ku fun. Ki kala na, ye pan we sa we yɛɛ le Siri tara fɛnnɛ pe

† **6:25 6.25:** Sofile wìla pye fyɔngɔ yaraga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na (Levi 11.2-8; Dete 14.4-8); pe sila daga mbaa wi kara ti kaa. Fuŋgo ŋga kìla to ki kala na, pe sila pye na tanri ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke na naa. Pe yɛrɛ la pye na sofile go ŋga kila pye kara ni ki pɛrɛ sɔnŋgbanga na. † **6:25 6.25:** ***Ketenɛ fire, yaakara ta lari pe yeri, nda ti sila leele pe ndanla.*** † **6:29 6.29:** Dete 28.57 † **6:30 6.30:** Wunlunaŋa wìla wi yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi mbege naga fɔ wi nawa pì tanga wi na. † **6:33 6.33:** Ŋga kì yo fɔ: *Wunlunaŋa wì si gbɔn wa pe na,* sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: A pitunŋɔ wì si gbɔn wa pe na.

kɛɛ teere. Na paga we yaga koyi. Na paga si we gbo fun kì kɔ.»
5 A pè si yiri yɔnlɔ ki tosanga wi
ni mbe kari wa Siri tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. Naa
pàa ka saa gbɔn wa Siri tara fɛnnɛ
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki na, pe mbe
wele, ali lere nuŋgba wo sila pye wa.
6 We Fɔ wìla ti a Siri tara fɛnnɛ
pè malaga gbɔnwotoroye tinmɛ
logo, naa shɔnye tinmɛ konaa
maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ tinmɛ ni wa
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni. Kì
pye ma, a Siri tara fɛnnɛ pè si
pe yɛɛ pye fɔ: «Ye wele, Izirayɛli
tara wunlunaŋa wo wì saa Hɛti
cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa naa
Ezhipiti tara wunlunaŋa konaa pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛ, ma pe sara pe
pan pe to we na.»
7 A pè si yiri ma fe yɔnlɔ ki tosanga
wi ni, ma pe paara yinrɛ, naa pe
shɔnye konaa pe sofilele pe yaga wa
cɛnsaga ki ni cɛ, paa yɛgɛ ŋga na
kìla pye, mbe ta mbe pe yɛɛ go shɔ.
8 Naa yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa ka saa
gbɔn wa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki
yɔn na, a pè si ye paraga go ka ni ma
ka ma wɔ. A pè si warifuwe, naa tɛ
konaa yaripɔrɔ lɛ ma kari ti ni ma
saa ti lara. A pè si sɔngɔrɔ naa ma
pan, ma ye paraga go ka yɛgɛ ni ma
yaara ta lɛ wa, ma saa ti lara.

Yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa saa ki yo Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kan fɔ Siri tara fɛnnɛ pè fe

9 Ko puŋgo na, a yayɛnwɛ fɛnnɛ
pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Kala na we yɛn
na piin, li woro ma yɔn. Sɛntanra
ti yɛn we yeri mbe yo ki nala pilige
ŋga ki na. Na waga pyeri, na wee ki
yo fɔ sa gbɔn goto lalaaga na, jɔlɔgɔ
yaa to we na. Koni yoo kari we saga
yɛgɛ yo wunlunaŋa wi go woolo pe
kan.»
10 A pè si kari ma saa ca ki yeyɔngɔ
kɔrɔsifɔ wa yeri maga kagala ke
yɛgɛ yo wi kan ma yo fɔ: «Wè kari
wa Siri tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga ki ni, ma saa ki yan lere kpɛ
wo woro wa. Wee lere magala logo,
shɔnye poro naa sofilele poro cɛ pe
yɛn wa pɔsara, konaa paara yinrɛ ti
ni wa ti yɔngɔlɔ ke ni.»
11 A ca ki yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pè
si lere wa yeri wa ca nawa ma yo wi
saga kagala ke yɛgɛ yo wunlunaŋa
wi go woolo pe kan.
12 Naa wunlunaŋa wìla kaa ki
logo, a wì si yiri yembinɛ li ni maga
yo wi legbɔɔlɔ pe kan fɔ: «Siri tara
fɛnnɛ pe yɛn na ŋga piin we na, mi
yaa ki yɛgɛ yo ye kan. Naa pège jɛn
ma yo fuŋgo to we na, ko pè yiri wa
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma
saa lara wa yan na singi, ma pe yɛɛ
pye fɔ: ‹Na paga ka yiri wa ca ki ni,
we yaa pe yigi weele mbe ye pe ni
wa ca.› »
13 A wi legbɔɔlɔ nuŋgba suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Shɔnye mbele pè
koro go na, ye ti we kaŋgurugo lɛ
pe ni, we leele pele tun wa ca. Pe
kari o, pee kari o, ki ni fuun ki yɛn
ja, katugu pe yɛn paa Izirayɛli woolo
mbele pe yɛn go na pe yɛn. Pe yɛn
kunwɔ pi yɔn na paa ca woolo pe ni
fuun pe yɛn. Ye ti we leele pele tun
ki shɔnye pe na, pe sa ŋga ki yɛn wa
ki wele.»
14 Kì pye ma, a pè si malaga
gbɔnwotoroye shyɛn gbɛgɛlɛ naa pe
shɔnye pe ni. A wunlunaŋa wì si
leele pele tun pe sa Siri tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki wele. Wìla
pe pye fɔ: «Ye kari ye saga kala li
wele.»
15 A pè si taga Siri tara
maliŋgbɔɔnlɔ pe na, fɔ ma saa gbɔn
wa Zhuridɛn gbaan wi na. Pe mbe
wele, mɛɛ konɔ li yan lì yin yaripɔrɔ
naa yaara nda Siri tara fɛnnɛ pàa
fyɛɛlɛ ma fe ma wa ti ni. Kì pye ma,
a pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma saa
ki yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.
16 Kona, a leele pè si yiri ma kari
wa Siri tara fɛnnɛ pe cɛnsaga ki ni
ma saa ki san ma yaara ti koli. Kì
pye ma, muwɛ mba pì jɛlɛ pi culo
kɛ pàa pye naa pɛrɛ warifuwe pyɔ
nuŋgba na, na ɔrizhi culo nafa wi
pɛrɛ fun warifuwe pyɔ nuŋgba na,
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti

ni.
17 Wunlunaŋa wi kɔrɔsifɔ ŋa wi
maa pinlɛlɛ wi ni, wo wunlunaŋa
wìla tɛgɛ wila ca ki yeyɔngɔ ki
kɔrɔsi. Ɛɛn fɔ, naa leele pàa kaa na
gbinri wa yeyɔngɔ ki na, a pè suu
tangala maa gbo, ma yala Yɛnŋɛlɛ
lere wìla sɛnrɛ nda yo ti ni, naa
wunlunaŋa wìla kari wa wi yeri we.
18 Ki sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ lere
wìla wunlunaŋa wi pye fɔ: «Goto
anmɛ yɛgɛ, muwɛ mba pì jɛlɛ pe
yaa pi culo kɛ wi pɛrɛ warifuwe pyɔ
nuŋgba na, mbe ɔrizhi culo nafa wi
pɛrɛ warifuwe pyɔ nuŋgba na fun,
wa Samari ca ki mbogo yeyɔngɔ ki
na.»
19 Ma si yala wunlunaŋa wi
kɔrɔsifɔ wìla Yɛnŋɛlɛ lere wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ali Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ka wegele yɛngɛ wa naayeri mbe
yarilire tirige, ko kala cɛnlɛ na lo
mbe ya pye mɛlɛ?» Koyi Elize wìla
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma yaa ki
yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ ma sege yaara
ta ka.»
20 Ko kala lo làa pan ma naŋa wi
ta kaselege, katugu ca woolo pàa wi
tangala wa ca ki yeyɔngɔ ki na maa
gbo.

8

Sunɛmu ca fɛnnɛ jɔ wi yaara tìla sɔngɔrɔ ma kan wi yeri

1 Kona, Elize wìla jɛlɛ ŋa
pinambyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ
pi ni†, a Elize wì si para wi ni maa
pye fɔ: «Yiri mboro naa ma go woolo
pe ni, ye kari ye sa cɛn laga ŋga ka
ye ndanla; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa fuŋgo wa laga tara ti ni. Fuŋgo
ki yaa to laga tara ti ni fɔ sa gbɔn
yɛlɛ kɔlɔshyɛn.»
2 Kì kaa pye ma, a jɛlɛ wì si yiri
maga pye ma yala Yɛnŋɛlɛ lere wi
sɛnyoro ti ni. Wìla yiri ma kari wo
naa wi go woolo pe ni ma saa cɛn
wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara, ma saa
gbɔn fɔ yɛlɛ kɔlɔshyɛn.
3 Yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ke toroŋgɔlɔ, a
jɛlɛ wì si yiri wa Filisiti tara fɛnnɛ
pe tara ma pan wa pe tara. A wì
si kari ma saa wunlunaŋa wi yɛnri
wuu saga, jaŋgo poo go konaa wi
kɛrɛ ti sɔngɔrɔ wi na.
4 Kìla yala wunlunaŋa wìla pye
na para Yɛnŋɛlɛ lere wi tunmbyee
lefɔnŋɔ Gehazi wi ni na yuun fɔ:
«Kagbɔgɔlɔ ŋgele fuun Elize wì pye
ke yɛgɛ yo na kan.»
5 Ma Gehazi wi ta wìla pye naga
yɛgɛ yuun wunlunaŋa wi kan yɛgɛ
ŋga na Elize wìla gboo wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni, le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, jɛlɛ ŋa Elize wìla
wi pinambyɔ wi yɛn maa yirige wa
kunwɔ pi ni, a wì si pan ma wunlu-
naŋa wi yɛnri wuu saga, jaŋgo poo
go naa wi kɛrɛ ti sɔngɔrɔ wi na.
A Gehazi wì sho fɔ: «Wunlunaŋa,
na tafɔ, jɛlɛ wowi ŋa yɛɛn. Wi
pinambyɔ ŋa Elize wìla wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni wowi ŋa yɛɛn
fun.»
6 A wunlunaŋa wì si jɛlɛ wi yewe,
a jɛlɛ wì sigi kagala ke yɛgɛ yo wi
kan. A wunlunaŋa wì suu tunmbyee
wa pinlɛ jɛlɛ wi ni, maa pye fɔ:
«Kari, ma ti yaraga ŋga fuun ki yɛn
ki jɛlɛ ŋa wi wogo ki sɔngɔrɔ wi na,
konaa tɔnli ŋa fuun wì yiri wa kɛrɛ
ti ni, maga lɛ pilige ŋga ni wì yiri
laga tara ti ni fɔ ma pan ma gbɔn
nala na.»

Hazayɛli wìla pye Siri tara ti wunlunaŋa

7 Ko puŋgo na, a Elize wì si kari
wa Damasi ca. Kìla yala Siri tara
wunlunaŋa Bɛni Hadadi wi yɛn na
yaa. A pè si saa ki yo wi kan fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ lere wì pan laga.»
8 A Siri tara wunlunaŋa wì si
Hazayɛli wi pye fɔ: «Yarikanga lɛ
ma kari wa Yɛnŋɛlɛ lere wi yeri, ma
saa pye wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe na
kan na kaa pye mi yaa yiri ki yama
mba pi na.»
9 Kì kaa pye ma, a Hazayɛli wì
si yiri ma kari wa Elize wi yeri.
Wìla Damasi ca yarijɛndɛ ta lɛ mbe
sa kan Elize wi yeri. Wìla ti taga

† **8:1 8.1:** 2 Wunlu 4.8-37

yɔngɔmɛye nafa shyɛn na ma kari ti ni. Naa wìla ka saa gbɔn wa Elize wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, a wì sho fɔ: «Ma tunmbyee Bɛni Hadadi, Siri tara wunlunaŋa wo wìlan tun laga ma yeri, fɔ mbe pan mbɔɔn yewe na kaa pye wi yaa yiri wi yama mba pi na.»

10 A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kari ma saga yo wi kan fɔ ki woro nala kɔɔn shyɛn, wi yaa sagala. Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na fɔ wi yaa ku.»

11 Ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lere wì suu yɛngɛlɛ ke kan Hazayɛli wi na maa wele ma mɔ, fɔ a kì fɛrɛ wa Hazayɛli wi na; kona, a Yɛnŋɛlɛ lere wi nɛɛ gbele.

12 A Hazayɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, na tafɔ ma nɛɛ gbele?»

A Elize wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn na gbele, katugu kapege ŋga ma yaa ka pye Izirayɛli woolo pe na mìgi jɛn. Ma yaa ka kasɔn le pe cagbɔrɔ nda pè malaga sigemboro kan mari maga ti ni, mbe pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni, mbe pe piile tumɔmbɔlɔ pe tɔngɔ konaa mbe pe kugbɔrɔ fɛnnɛ pe lara ti walagi pe na†.»

13 A Hazayɛli wì sho fɔ: «Mi ŋa ma tunmbyee, mi yɛn ambɔ fɔ mbe sigi kagbɔlɔ na li pye? Mi ŋa mi woro yaraga ka, ndɛɛ pyɔn bɔkɔ.»

A Elize wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na fɔ ma yaa ka pye Siri tara ti wunlunaŋa†.»

14 Kona, a Hazayɛli wì si yiri le Elize wi tanla ma sɔngɔrɔ wa wi tafɔ wi yeri. A wi tafɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi Elize wì yo ma kan?»

A Hazayɛli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wì yo fɔ ma yaa yiri ma yama pi na.»

15 Ki goto, a Hazayɛli wì si paritɔnŋgɔ lɛ maga le tɔnmɔ, mɛɛ wunlunaŋa wi yɛgɛ ki tɔn ki ni maa wɔnwɔn pi kɔn wi na, a wì si ku. Kì pye ma, a Hazayɛli wì si cɛn wunluwɔ wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi sanga
(2 Kuro 21.1-20)

16 Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kaŋgurugo wolo li ni, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

17 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.

18 Izirayɛli tara wunlumbolo pàa tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, paa yɛgɛ ŋga na Ashabu go woolo pàa ki pye we, katugu Ashabu sumborombyɔ wo wawi wìla pɔri wi jɔ. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye.

19 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye na jaa mbe Zhuda tara ti tɔngɔ wi tunmbyee Davidi wi kala na, katugu làa yɔn fɔlɔ kɔn wi yeri mbe ti wi setirige piile wa mbaa taa pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na sanga pyew†.

20 Yoramu wi wunluwɔ sanga wi ni, a Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Zhuda tara fanŋga ki na, ma wunluwɔ wa tɛgɛ pe yɛɛ go na†.

21 A Yoramu wì si yiri ma kari wi malaga gbɔnwotoroye pe ni fuun pe ni wa Zayiri ca. Ki yembinɛ li ni, a wì si saa to Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na ma malaga gbɔn pe ni. Ɛɛn fɔ, a poro si pan ma wa maa maga, wo naa wi malaga gbɔnwotoroye teele pe ni. Kona, a Yoramu wi maliŋgbɔɔnlɔ pè si fe ma kari pe tara.

22 Maga lɛ le ko na, Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Zhuda tara woolo pe fanŋga ki na, ali ma pan ma gbɔn nala. Ki wagati nuŋgba wi ni, Libina ca woolo pàa yiri ma je fun.

† **8:12 8.12:** 2 Wunlu 10.32-33; 13.3-7,22-23 † **8:13 8.13:** 1 Wunlu 19.15 † **8:19 8.19:** 1 Wunlu 11.36 † **8:20 8.20:** Zhenɛ 27.40

23 Yoramu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
24 Ko puŋgo na, a Yoramu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa wi tɛlɛye pe fanga ki ni wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi sanga
(2 Kuro 22.1-6)

25 Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a Yoramu pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.
26 Ahaziya wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara ti go na. Yɛlɛ nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Atali. Atali wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa Omiri wo pishyɛnwoo.
27 Ashabu go woolo pàa tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, ma ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ki pye paa Ashabu go woolo pe yɛn; katugu wìla yɔn finliwɛ le Ashabu wi ni maa go woo wa pɔri.
28 Ahaziya wìla pinlɛ ma kari Ashabu pinambyɔ Yoramu wi ni ma saa malaga gbɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni, wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si Yoramu wi wɛlɛgɛ.
29 Siri tara fɛnnɛ pàa Yoramu wi wɛlɛgɛ lara nda na, naa wìla pye na malaga ki gbɔɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni wa Arama ca, a Yoramu wì si sɔngɔrɔ wa Zhizireyɛli ca ma saa ti fɔfɔ. Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi pinambyɔ Ahaziya wì si kari ma saa Ashabu pinambyɔ Yoramu wi wele wa Zhizireyɛli ca, katugu wìla pye na jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.

9

Pàa sinmɛ kpoyi wo Yehu wi na maa tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunlunaŋa

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ wa yeri maa pye fɔ: «Yiri ma yaripɔrɔ le mɔɔ kurusijara wi pɔ†, maga sinmɛ kugbolo na li lɛ, ma kari wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara.
2 Na maga sa gbɔn wa, ma kari wa Nimishi pinambyɔ Zhozafati wi pinambyɔ Yehu wi yeri, ma saa yeri ma yiri wi ni wa wi nimbiile pe sɔgɔwɔ, ma kari wi ni yumbyɔ wa ni ye yɛ.
3 Kona, ma sinmɛ kugbolo li lɛ maa wo wa wi go ki na, ma sho fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo li yɛn naga sinmɛ mba pi wuun ma go ki na mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli tara ti wunluwɔ. Ko puŋgo na, ma kɔrɔ ki yɛngɛ ma fe ma yiri, maga ka mɔ wa.› »
4 A lefɔnŋɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si yiri ma kari wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara.
5 Naa wìla ka saa gbɔn wa, wi mbe wele mɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yan pè gbogolo na finliwɛ piin. A wì sho fɔ: «Na to, sɛnrɛ yɛn na yeri mbe yo ma kan.»

A Yehu wì sho fɔ: «We ni ambɔ maa piin?»

A wì sho fɔ: «Mboro mi yɛn na piin na to.»
6 A Yehu wì si yiri ma ye wi ni wa go. A lefɔnŋɔ wì si sinmɛ pi wo wa wi go ki na, mɛɛ wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yɛn naga sinmɛ mba pi wuun ma go ki na mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli woolo pe wunluwɔ, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na woolo pe wunluwɔ†.

† **9:1 9.1:** Yiri ma yaripɔrɔ le mɔɔ kurusijara wi pɔ: Ko kɔrɔ wo yɛn mɔɔ yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe ŋga ma daga mbe pye ki pye. † **9:6 9.6:** 1 Wunlu 19.6

7 Ma yaa kɔɔn tafɔ Ashabu wi go
woolo pe gbo. Ki ka pye ma, mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
naa na tunmbyeele sanmbala mbele
fuun Yezabɛli wìla gbo, mi yaa pe
gbokala li kayaŋga ki wɔ pe ni.
8 Ashabu wi go woolo pe ni fuun
pe yaa ku mbe wɔ wa. Nambala
mbele fuun pe yɛn Ashabu wi go
woolo, leseele naa kulolo, mi yaa pe
ni fuun pe tɔngɔ mbe pe wɔ laga
Izirayɛli tara.
9 Mi yaa Ashabu go woolo pe pye
paa Nebati pinambyɔ Yerobowamu
wi go woolo pe yɛn, konaa paa Ahiya
pinambyɔ Bayesha wi go woolo pe
yɛn†.
10 Pyɔɔnlɔ pe yaa ka Yezabɛli gboo
wi ka wa Zhizireyɛli ca kɛrɛ ti ni.
Lere se ka ta mboo gboo wi le.› »
Ko puŋgo na, a lefɔnŋɔ wì si kɔrɔ ki
yɛngɛ, mɛɛ fe ma kari†.
11 Naa Yehu wìla kaa sɔngɔrɔ
ma saa gbɔn wa wi tafɔ wi
maliŋgbɔɔnlɔ teele pe na, a pè suu
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi wa? Ki yarafɔ
ŋa wì pan laga ma yeri yiŋgi wogo
na?»

A Yehu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yoro yɛrɛ yège lere cɛnlɛ ŋa wi jɛn
naa wi sɛnyoro ti ni.»

12 Ɛɛn fɔ, a pè si Yehu wi pye naa
fɔ: «Kaselege ma. Ŋga ki yɛn wa,
ki yo we kan!»

Kona, a Yehu wì sho fɔ: «Sɛnrɛ
nda naa nda to ki lefɔnŋɔ wì yo na
kan. Wìlan pye ma yo fɔ: Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun na kan fɔ:
‹Mi yɛn naga sinmɛ mba pi wuun wa
ma go ki na mbɔɔn tɛgɛ Izirayɛli tara
ti wunluwɔ.› »
13 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a
maliŋgbɔɔnlɔ teele pè si pe de-
rigbɔrɔ ti wɔwɔ mari jan Yehu wi
jegele wa yeyɔngɔ ki lugusara ti
na, a wì si lugu ma yere ti na. Ko
puŋgo na, a pè si mbanlaga ki win
mɛɛ jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Wunlunaŋa
Yehu.»

Yehu wìla yiri Yoramu naa Ahaziya pe kɔrɔgɔ

14 Kona, a Zhozafati pinambyɔ
Yehu ŋa wìla pye Nimishi wi
pishyɛnwoo wì si yɔn le Yoramu wi
na. Ki wagati wi ni, kìla yala Yoramu
wo naa Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni fuun pàa pye na Aramɔti ca
ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔsi Siri
tara wunlunaŋa Hazayɛli wi kala na.
15 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa Yoramu wo
la sɔngɔrɔ ma kari wa Zhizireyɛli
ca mbe saa wɛlɛgɛsara ti fɔ, to nda
Siri tara fɛnnɛ pàa wi wɛlɛgɛ, naa
wìla pye na malaga ki gbɔɔn Siri
tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni we.
Ko Yehu wìla ki yo wi
maliŋgbɔɔnlɔ teele yɛɛnlɛ pe kan
fɔ: «Na ki ka pye yaa jaa mbe pye
wunluwɔ, lere wa kpɛ ka ka yiri laga
ca mbe saga sɛnrɛ nda ti yari wa
Zhizireyɛli ca.»
16 Ko puŋgo na, a Yehu wì si
yiri ma lugu wi wotoro ŋa shɔn
maa tilele wi na, ma kari wa
Zhizireyɛli ca, katugu Yoramu wìla
pye wa yaŋa. Zhuda tara wun-
lunaŋa Ahaziya wìla kari wa sa
Yoramu wi wele.
17 Ca ki kɔrɔsifɔ ŋa wìla pye wa
Zhizireyɛli ca sanŋgazo wi go na na
laga ki kɔrɔsi, naa wìla kaa wele,
mɛɛ janwa wa yan wìla paan wa
Yehu wi ni. A wì sho fɔ: «Na yɛgɛ
yɛn janwa wa na wila paan.» A
Yoramu wì sho fɔ: «Ye shɔn fevɔ wa
tun wi sa pe fili wi pe yewe fɔ: ‹Ye
yɛn na paan yɛyinŋge panga le?› »
18 Kì pye ma, a shɔn fevɔ wì si
kari ma saa Yehu wi fili, mɛɛ wi pye
fɔ: «Wunlunaŋa wì yo fɔ ma yɛn na
paan yɛyinŋge panga le?»
A Yehu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yɛyinŋge ko yaa yiŋgi yɔn mboro
kan? Toro ma taga na puŋgo na.»
A ca ki kɔrɔsifɔ wì sigi yo wunlu-
naŋa wi kan fɔ: «Shɔn fevɔ wì kari
ma saa gbɔn wa pe na, ɛɛn fɔ wii
sɔngɔrɔ mbaa paan.»
19 A Yoramu wì si shɔn fevɔ wa
yɛgɛ tun wa pe yeri naa. A wo si

† **9:9 9.9:** 1 Wunlu 15.29; 16.11-12 † **9:10 9.10:** 1 Wunlu 21.23

kari ma saa gbɔn wa pe na, ma sho fɔ: «Wunlunaŋa wì yo fɔ ye yɛn na paan yɛyinŋge panga le?»

A Yehu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛyinŋge ko yaa yiŋgi yɔn mboro kan? Toro ma taga na puŋgo na waa kee.»

20 A ca ki kɔrɔsifɔ wì sho naa fɔ: «Wì kari ma saa gbɔn wa pe na. Ɛɛn fɔ wii sɔngɔrɔ mbaa paan. Janwa wi yɛgɛ sinfɔ wi wotoro felɔmɔ pì yiri Nimishi pishyɛnwoo Yehu wi wotoro felɔmɔ pi kɔrɔgɔ; katugu wi yɛn naa fee paa go yirifɔ yɛn.»

21 Kona, a Yoramu wì sho fɔ: «Yanla malaga gbɔnwotoro ŋa shɔn maa tilele wi gbɛgɛlɛ na kan.» A pè suu gbɛgɛlɛ wi kan. A Izirayɛli tara wunlunaŋa Yoramu, naa Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si yiri ma lugu wa wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe ni ma kari sa Yehu wi fili. A pè si saa wi ta wa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi kɛrɛ†.

22 Naa Yoramu wìla kaa Yehu wi yan sanga ŋa ni, a wì sho fɔ: «Yehu, maa paan yɛyinŋge panga gbari?»

A Yehu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛyinŋge le? Yiŋgi yɛyinŋge yi ko? Ko ka woro wa, mbege ta ma nɔ Yezabɛli wi yɛn na yarisunndo gbogo konaa na lekara kapyere ti piin bere we?»

23 Kona, a Yoramu wì suu wotoro wi yɛgɛ kaw na fee, mɛɛ Ahaziya wi pye fɔ: «Ma yɛɛ yigi Ahaziya, pè we fanla.»

24 Ɛɛn fɔ, a Yehu wì suu sandiga ki lɛ ma Yoramu wi wɔn wa wi puŋgo na, wa wi pajoro ti filisaga ki na. A wanla lì suu sunndo wi furu ma yiri. A Yoramu wì si wɔ ma to wa wi wotoro wi ni.

25 A Yehu wì suu tunmbyee Bidikari wi pye fɔ: «Wi gboo wi wɔ maa wa wa Zhizireyɛli ca fɛnnɛ naŋa Nabɔti wi kɛrɛ ti ni, mɛɛ ma yɛɛ nawa to ki na, wagati ŋa ni mi naa mboro wàa pye we yɛɛ ni wa wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni wi to Ashabu wi puŋgo na, ki jɔlɔgɔ sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ma wa wi na, fɔ:

26 ‹Yunmbaan mìla Nabɔti naa wi pinambiile pe kasanwa pi yan. Mi yaa ki kala cɛnlɛ nuŋgba li pye ma na wa ki kɛrɛ nuŋgba ti ni. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma†.› Ki kala na, wi lɛ maa wa wa kɛrɛ nawa mbe yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.»

27 Naa Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wìla kaa ki yan ma, a wì si Bɛti Hagani laga konɔ li lɛ ma fe ma kari. A Yehu wì si taga wi na naa puro, mɛɛ ki yo wi woolo pe kan ma yo poo wɔn wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni. A pè suu wɔn maga ta wi yɛn wa Guri laga ki na, wa Yibileyamu ca ki tanla. A wì si fe ma kari wa Megido ca ma saa ku wa.

28 A wi tunmbyeele pè suu gboo wi lɛ maa le wotoro ŋa shɔn maa tilele wa ni, ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca. Pàa saa wi le wa wi fanga ki ni, ma pinlɛ wi tɛlɛye pe ni, wa Davidi ca.

29 Ashabu pinambyɔ Yoramu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li ni, a Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

Yehu wìla Yezabɛli wi gbo

30 Kona, a Yehu wì si saa ye wa Zhizireyɛli ca. Naa Yezabɛli wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si yiri ma kale le, maa go ki gbegele, mɛɛ saa yere wa wi sanŋgazo fenɛtiri wi tanla na wele.

31 Naa Yehu wìla ka saa gbɔn wa ca ki yeyɔngɔ ki na, a Yezabɛli wì suu pye fɔ: «Ma yɛn na paan yɛyinŋge na gbari, mboro Zimiri fɔnŋɔ ŋa we? Mboro ŋa mɔ̀ɔ tafɔ wi gbo we.»

32 A Yehu wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele wa fenɛtiri wi yeri, mɛɛ yo fɔ: «Ambɔ wi yɛn wa naayeri ma pye na ni? Ambɔ fɔ?» Kona, a wunluwɔ go tunmbyeele shyɛn nakoma taanri si pan ma fɛlɛgɛ ma Yehu wi wele wa fenɛtiri wi ni laga tara.

† **9:21 9.21:** 1 Wunlu 21.1-16 † **9:26 9.26:** 1 Wunlu 21.19

33 A Yehu wì si pe pye fɔ: «Yoo
wɔnrɔgɔ yoo jan wa fenɛtiri wi ni.»
A pè si Yezabɛli wi wɔnrɔgɔ maa jan
laga tara na. A wi kasanwa pì si
janri ma wo ca mbogo ki na konaa
shɔnye pe na. A Yehu wì si lugu wi
na wotoro wi ni, maa tangala ma
toro.
34 Kona, a Yehu wì si ye wa ca ma
saa li ma wɔ. Ko puŋgo na, a wì suu
woolo pe pye fɔ: «Ye kari ye sa ki
jɛlɛ daŋga fɔ ŋa wi kala li yɛgɛ wɔ,
yoo le, katugu wi yɛn wunlunaŋa wo
sumborombyɔ†.»
35 A pè si yiri ma kari saa le. Ɛɛn
fɔ, pe sila sa yaraga ka yan wa,
kaawɔ wi yuŋgɔrɔgɔ, naa wi tɔɔrɔ
konaa wi kɛndagala koro pàa yan.
36 A pè si sɔngɔrɔ ma saa ki yo
Yehu wi kan. A Yehu wì sho fɔ:
«Ko sɛnrɛ to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo li
tunmbyee Tishibe ca fɛnnɛ naŋa Eli
wi kan ma yo fɔ: ‹Pyɔɔnlɔ pe yaa
ka Yezabɛli wi wire kara ti ka wa
Zhizireyɛli ca kɛrɛ ti ni†.
37 Yezabɛli gboo wi yaa ka pye
paa fyɔngɔ yɛn wa tara ti na, wa
Zhizireyɛli ca kɛrɛ ti ni, fɔ yɛrɛ
leele pe se ka ya mbaa ki yuun fɔ:
Yezabɛli wi ŋa.› »

10

Yehu wìla Ashabu go woolo pe gbo

1 Ashabu wi setirige pinambiile
nafa taanri ma yiri kɛ la pye ma cɛn
wa Samari ca. A Yehu wì si sɛwɛɛlɛ
yɔnlɔgɔ ma pele torogo wa Samari
ca, ma pele torogo wa Zhizireyɛli
ca teele pe yeri, ma pele torogo wa
ca lelɛɛlɛ pe yeri konaa ma pele
torogo wa Ashabu wi setirige piile
pe gbegelefɛnnɛ pe yeri. Kìla pye
ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo
fɔ:
2 «Koni ye tafɔ wunlunaŋa wi
pinambiile pe yɛn wa ye ni, naa
wotoroye poro naa shɔnye pe ni,
malaga sigemboro yɛn ma ye ca ki
maga, maliŋgbɔnyaara yɛn wa ye
yeri fun. Ki kala na, na ki sɛwɛ ŋa
wi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni,
3 ye ye tafɔ wi setirige pinambiile
pe wele, yaga ŋa yan jɛnŋɛ konaa
ma kala jɛn pe ni fuun na, yoo tɛgɛ
wunluwɔ pi na wi to wi yɔnlɔ. Kona
ye sila malaga gbɔɔn ye tafɔ wi go
woolo pe kan.»
4 Ki sɛwɛ wi karaŋgɔlɔ, a pè si
fyɛ fɔ jɛŋgɛ mɛɛ yo fɔ: «Ye wele,
wunlumbolo shyɛn† poro si ya yere
mboo sige, woro wo mbe ya yere
mboo sige mɛlɛ?»
5 Kona ŋa wi yɛn ma cɛn wun-
lunaŋa wi go ki go na, naa cafɔ
wi ni, naa ca lelɛɛlɛ pe ni konaa
wunlunaŋa wi piile pe gbegelefɛnnɛ
pe ni, pè si tunŋgo torogo wa Yehu
wi yeri ma yo fɔ: «We yɛn ma
tunmbyeele, maga sɛnrɛ nda fuun
yo we kan, to we yaa tanga ti na. We
se lere wa tɛgɛ wunluwɔ, ŋga kɔɔn
ndanla ma ko pye.»
6 A Yehu wì si sɛwɛ shyɛn woo
torogo wa pe yeri ma yo fɔ: «Na kaa
pye ye yɛn na ni, na kaa pye yaa jaa
mbe tanga na sɛnrɛ ti na, ye ye tafɔ
wi setirige pinambiile pe ni fuun pe
yinrɛ ti kɔlɔgi ye pan ti ni na kan
laga Zhizireyɛli ca goto anmɛ yɛgɛ.»
Ma si yala wunlunaŋa wi setirige
pinambiile nafa taanri ma yiri kɛ
pàa pye wa ca ki legbɔɔlɔ pe sɔgɔwɔ,
a paa pe koro.
7 Naa sɛwɛ wìla kaa gbɔn wa pe
na, a pè si wunlunaŋa wi pinambiile
nafa taanri ma yiri kɛ pe yigi ma pe
kɔnlɔgi, mɛɛ pe yinrɛ ti kɔlɔgi mari
le kanjara ni, ma kari ti ni wa Yehu
wi yeri wa Zhizireyɛli ca.
8 A pitunŋɔ wì si pan maga yɛgɛ yo
Yehu wi kan fɔ pè pan wunlunaŋa
wi setirige pinambiile pe yinrɛ ti ni.
Kona, a Yehu wì sho fɔ: «Ye sa pe
yinrɛ ti tɛgɛ tɛgɛsaga shyɛn wa ca ki
mbogo yeyɔngɔ ki na fɔ sa gbɔn goto
pinliwɛ ni.»
9 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Yehu
wì si yiri ma yere janwa wi yɛgɛ

† **9:34 9.34:** 1 Wunlu 16.31 † **9:36 9.36:** 1 Wunlu 21.23 † **10:4 10.4:** Wunlumbolo shyɛn mbele paa piin Yoramu naa Ahaziya poro la wɛlɛ (2 Wunlu 9.22-28).

sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Yoro wo na, ye yɛn lesinmbele. Mi wo na, mì yɔn le na tafɔ wi na maa gbo. Ɛɛn fɔ ambɔ wi mbele poro pe ni fuun poro gbo?
10 Koni ye daga mbege jɛn fɔ sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo ma wa Ashabu wi go woolo pe na, ta se koro na ti siri yɛɛ yɔn fili. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo li tunmbyee Eli wi kan, a wìri yo, tìri yɛɛ yɔn fili†.»
11 Ashabu wi go woolo mbele fuun pàa koro wa Zhizireyɛli ca, Yehu wìla pe ni fuun pe gbo, naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa wi jɛnfɛnnɛ konaa wi saraga wɔfɛnnɛ pe ni. Ali lere nuŋgba wi sila wo yaga†.
12 Ko puŋgo na, a Yehu wì si yiri ma kari wa Samari ca. Maa ta wa konɔ, a wì si saa gbɔn wa Bɛti Ekɛdi ca, ko ŋga ki yɛn yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe finliwɛ pyesaga ye.
13 A Yehu wì si saa Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi go woolo pele yan wa; a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɛnɛ wɛlɛ yoro?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yɛn Ahaziya wo go woolo. Wè pan mbe wunlunaŋa wo naa wunlunjɔ† wi ni pe pinambiile pe shari.»
14 A Yehu wì sho fɔ: «Ye pe yigi weele na kan!» A pè si pe yigi weele ma pe kɔnlɔgi, mɛɛ saa pe wa wa Bɛti Ekɛdi ca tɔnmɔ wege ki ni. Pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri shyɛn, ali nuŋgba Yehu wi sila wo yaga wi shɔ.
15 Kona, a Yehu wì si yiri le ma kari, mɛɛ saa fili Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi ni wila paan wi kɔrɔgɔ. A Yehu wì suu shari maa yewe ma yo fɔ: «Na nawa pi yɛn ma filige ma ni yɛgɛ ŋga na pa ma nawa pi yɛn ma filige na ni ma le?»

A Yonadabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee, na nawa pi yɛn ma filige ma ni.»

A Yehu wì sho naa fɔ: «Na kaa pye pa ki yɛn ma, ma kɛɛ ki le na kɛɛ.» A Yonadabu wì suu kɛɛ ki le Yehu wi kɛɛ. Kona, a Yehu wì si ti a wì lugu ma yere le wi tanla wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni†.
16 A wì si Yonadabu wi pye fɔ: «Pan we kari, mì bala Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ki na yɛgɛ ŋga na, ma yaa ki yan.» A Yehu wì si kari wi ni wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni.
17 Naa wìla ka saa gbɔn wa Samari ca, a wì si Ashabu go woolo sanmbala mbele fuun pàa pye wa pe gbo ma pe kɔ pew, ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Eli wi kan ti ni.

Yehu wìla yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe gbo

18 Ko puŋgo na, a Yehu wì si leele pe ni fuun pe gbogolo ma pe pye fɔ: «Ashabu wo la yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔ jɛnri, ɛɛn fɔ, mi wo na, mi yaa ki gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
19 Koni ye yarisunŋgo Baali ki yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun, naa mbele fuun pe maa tunŋgo piin ki kan konaa ki saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe yeri pe gbogolo laga na tanla. Lere kpɛ ka ka la wa pe ni, katugu mi yɛn na jaa mbe saraga gbɔgɔ wɔ Baali wi yeri. Lere ŋa fuun ka la wa saraga ki wɔsaga, wo se koro yinwege na.» Yehu wìla pye naga wogo ki piin tijinliwɛ pee ni, jaŋgo mbe mbele pe maa tunŋgo piin yarisunŋgo Baali ki kan pe gbo.
20 A Yehu wì sho fɔ: «Ye leele pe yeri pe pan pe finliwɛ gbɔɔ pye yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni mbege gbɔgɔ.» A pè sigi yari leele pe kan.
21 A Yehu wì si pitunmbolo torogo wa Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni. A Baali tunmbyeele pe ni fuun pè si pan, ali nuŋgba wo sila koro. A pè si

† **10:10 10.10:** 1 Wunlu 21.20-24,29 † **10:11 10.11:** Oze 1.4 † **10:13 10.13:** Wunlunjɔ ŋa sɛnrɛ tì yo wo wi yɛn Yezabɛli we. † **10:15 10.15:** Erekabu setirige piile pe tɛlɛ wo lawi ŋa Erekabu. Erekabu setirige piile pèle la pye wa bere Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi sanga wi na (Zhere 35.6,8). Pàa pye na yanri na cɛɛn na toro paa yaayoro korofɛnnɛ yɛn; pe sila pye na sinmɛ wɛlɛwɛ woo. Pa pàa yiri wa Keni setirige ki ni, ko ŋga Moyisi wi nafɔ Zhetiro wìla yiri wa ki ni we (Kiti 4.11; 1 Kuro 2.55).

ye wa Baali gbɔgɔgo ki ni maga yin, maga lɛ yɛnlɛ na na fɔ ma saa ki wa yɛnlɛ sanna li na.
22 Naŋa ŋa wìla pye na Baali sunvɛnnɛ pe yaripɔrɔ kala li yɛgɛ woo, a Yehu wì suu pye fɔ: «Yaripɔrɔ ta lɛ ma kan mbele fuun pe maa tunŋgo piin Baali wi kan pe yeri.» A naŋa wì si yaripɔrɔ ta lɛ ma kan pe yeri.
23 Kona, a Yehu wì si saa ye wa Baali gbɔgɔgo ki ni wo naa Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi ni. A wì si mbele paa tunŋgo piin Baali wi kan pe pye fɔ: «Ye wele laga go ki lagapyew ki ni, yege jɛn na kiga pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔfɛnnɛ pele woro laga, ɛɛn fɔ yoro mbele yaa tunŋgo piin Baali wi kan yoro cɛ ye yɛn laga.»
24 Ko puŋgo na, a pè si ye wa saraga ki wɔsaga mbe nayinmɛ saara naa saara sogoworo ti wɔ. Ma si yala Yehu wìla nambala nafa tijɛrɛ yerege wa funwa na, ma pe pye fɔ: «Leele mbele mila nii ye kɛɛ, na lere ŋa fuun ka wa yaga wiga fe mbe shɔ wi yeri, ko fɔ wo yaa gbo ŋa wì shɔ wi yɔnlɔ.»
25 Naa pàa kaa kɔ saraga so-gowogo ki wɔmɔ pi na, a Yehu wì si yiri ma saa ki yo piŋgbaanla poro naa piŋgbaanla teele pe kan fɔ: «Ye ye wa pe kɔrɔgɔ ye pe gbo, ali lere nuŋgba wo ka ka fe mbe shɔ ye yeri.» A pè si ye wa pe kɔrɔgɔ ma pe gbo tokobi ni, mɛɛ pe gboolo pe lɛ ma pe wa laga funwa na. Ko puŋgo na, a pè si ye wa Baali wi gbɔgɔgo yumbyɔ jate wi ni.
26 Sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pàa yerege yerege Baali wi mɛgɛ ni, a pè siri lɛ wa Baali gbɔgɔgo ki ni ma yiri ti ni mari sogo.
27 Baali yanlɛɛ pàa wi gbegele sinndɛlɛgɛ ŋga na, a pè sigi yaari, ma Baali gbɔgɔgo ki jaanri, maga pye koŋgaraga pyesaga fɔ ma pan ma gbɔn nala.
28 Pa Yehu wìla yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔwɔ tunŋgo ki kɔ wa Izirayɛli tara yɛɛn.

Yehu wi wunluwɔ sanga

29 Konaa ki ni fuun, Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pe kapere nda pye, Yehu wi sila ya mberi yaga. Yerobowamu wìla napire yanlɛrɛ gbegele tɛ ni ma ka tɛgɛ wa Betɛli ca, ma saa ka tɛgɛ wa Dan ca, ma ti a Izirayɛli woolo pe saa nari gbogo†.
30 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yehu wi pye fɔ: «Kì kaa pye ŋga ki yɛn ma sin na yɛgɛ na màga pye, ma ŋga fuun mìla pye na jaa mbe pye Ashabu go woolo pe na ki pye, mi yaa ti ma setirige piile paa cɛɛn Izirayɛli tara wunluwɔ pi na fɔ sa gbɔn pe yirisaga tijɛrɛ wogo ki na.»
31 Konaa ki ni fuun, Yehu wi sila tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li lasiri konɔ li na wi kotogo ki ni fuun ni. Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pe kapere nda pye, wi sila laga ti na.
32 Ki wagati wi ni, ko Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki lɛ na ka kɔɔn Izirayɛli tara ti na. A Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wì si pan ma Izirayɛli woolo pe gbɔn ma pe purɔ ma pe yirige wa pe tara kɔngɔlɔ ke ni fuun ke na.
33 Wìla Zhuridɛn gbaan yɔnlɔ yirisaga tara ti shɔ, maga lɛ wa Aroyɛri ca ŋga wa Arinɔ lafogo ki yɔn na, fɔ ma saa gbɔn wa Galaadi tara naa Bazan tara ti na; ko kɔrɔ wo yɛn Gadi cɛnlɛ woolo, naa Urubɛn cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe tara ti ni fuun.
34 Yehu wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa wi kotogo kagala ke ni fuun ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
35 Ko puŋgo na, a Yehu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Samari ca. A wi pinambyɔ Yowahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

† **10:29 10.29:** 1 Wunlu 12.28-30

36 Yehu wìla pye yɛlɛ nafa ma yiri
kɔlɔtaanri wunluwɔ pi na Izirayɛli
tara ti go na wa Samari ca.

11

Atali wìla cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara
(2 Kuro 22.2-3,10-12; 24.7)

1 Naa Ahaziya wi nɔ Atali wìla kaa
ki yan pòo pinambyɔ wi gbo, a wì
si yiri ma Zhuda tara wunlunaŋa wi
setirige piile pe ni fuun pe gbo.
2 Ɛɛn fɔ, pe gbosanga wi ni, wun-
lunaŋa Yoramu wi sumborombyɔ
Yehosheba ŋa wìla pye Ahaziya wi
nɔsepyɔ sumboro wìla Ahaziya wi
pinambyɔ Zhowasi wi lɛ larawa
wa wunlunaŋa wi pinambiile mbele
pàa pye na kuun pe sɔgɔwɔ, ma saa
wo naa jɛlɛ ŋa wìla pye wi gbegelefɔ
pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yumbyɔ
ŋa pe maa wɔnlɔ wa wi ni. Pa pàa
wi lara yɛɛn Atali wi na, pe suu ta
mboo gbo.
3 Wìla koro wa larasaga wa ki jɛlɛ
wi ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ
kɔgɔlɔni. Kìla yala Atali wi yɛn
wunluwɔ pi na wa tara ti ni.

Pàa Zhowasi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na
(2 Kuro 23)

4 Ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, a
saraga wɔfɔ Yehoyada wì si tun,
a pè saa Kari tara† maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnmɛ cɛnmɛ teele naa piŋgbaanla
sanmbala pe yeri. A wì si ti a pè pan
wa wi yeri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki
ni. A wì si yɔn finliwɛ le pe ni, ma ti
a pè wugu wi kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li go ki ni. Ko puŋgo na, a wì si
wunlunaŋa wi pinambyɔ wi naga pe
na.
5 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Ŋga
ye yaa pye ki ŋga: ‹Cɛnpilige
ni, yoro mbele ye yaa tunŋgo ki
lɛ, ye yɛɛ wali ŋgbeleye taanri.
Ŋgbelege nuŋgba yaa la wunluwɔ
go ki kɔrɔsi.
6 Ŋgbelege shyɛn wogo ki yaa sa
yere wa go ki yeyɔngɔ ŋga pe yinri
Suri ki na mbaa ki kɔrɔsi. Ŋgbelege
taanri wogo ko yaa sa yere wa
yeyɔngɔ ŋga wa piŋgbaanla pe
puŋgo na ki na. Ki ŋgbeleye taanri
leele pe yaa la shɛrigo gbɔgɔ ki
kɔrɔsi laga waa la pe yɛɛ kaan.
7 Ye maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
shyɛn sannya yan yi woolo pe ni
fuun pe se tunŋgo pye cɛnpilige ki
na, poro yaa kari saa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li go ki kɔrɔsi mbaa wunlunaŋa wi
go singi.
8 Ye yaa wunlunaŋa wi maga la-
gapyew ye maliŋgbɔnyaara ti ni ye
kɛɛ. Lere ŋa fuun ka yo wi yaa
toro mbe ye wa ye sɔgɔwɔ, yoo gbo.
Wunlunaŋa wi kaa kee laga ŋga
fuun na, ye pye wi tanla, mbaa wi
kɔrɔsi.› »
9 Saraga wɔfɔ Yehoyada wìla sɛnrɛ
nda yo, maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele
pàa pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na
pè si tanga ti ni fuun ti na. Pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛlɛ. Mbele pe
mbaa tunŋgo ki lɛ cɛnpilige ki ni
konaa mbele pàa tigi tunŋgo ki na
pè si kari wa saraga wɔfɔ Yehoyada
wi yeri.
10 Kona, wunlunaŋa Davidi wi
njaanra naa wi tuguron sigeyaara
nda tìla pye tɛgɛsaga wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, a saraga wɔfɔ wì
siri kan maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ
teele pe yeri.
11 Piŋgbaanla pàa yere ma wun-
lunaŋa wi maga, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe maliŋgbɔnyaara ti ni
pe kɛɛ, wa saraga wɔsaga konaa
shɛrigo gbɔgɔ ki tanla, maga lɛ wa
go ki kalige kɛɛ ki na ma saa ki wa
wa ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
12 Kona, a saraga wɔfɔ Yehoyada
wì si pan wunlunaŋa Ahaziya wi

† **11:4 11.4:** Kari tara fɛnnɛ pàa pye tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma lɛ sara na poro pele. Pe tara tìla pye Azi tara ti laga ko ka. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma lɛ sara na poro pele paa Kɛrɛti cɛnlɛ woolo pe yɛn wunlunaŋa Davidi wi sanga wi na (2 Sami 8.18).

pinambyɔ wi ni, ma wunluwɔ njala li kan wi kan; yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn sɛwɛ ŋa ni, a wì suu le wi kɛɛ. A pè si sinmɛ kpoyi wo wi na maa tɛgɛ wunluwɔ. A leele pe nɛɛ kɛɛ gbɔɔn na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwege kan wunlunaŋa wi yeri!»

13 Naa Atali wìla kaa piŋgbaanla poro naa leele pe tinmɛ ta, a wì si pan wa janwa wi tanla wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni ma pan ma wele.

14 Wi mbe wele, mɛɛ wunlunaŋa Zhowasi wi yan yeresaga wa Yɛnŋɛlɛ go ki ndɔgɔrɔ ti ni, ma yala pe kalɛgɛ ki ni. Maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa mbaanra winfɛnnɛ pàa pye wa wi tanla. Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri, na mbaanra ti wiin. Naa Atali wìla kaa ki yan ma, a wì suu yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi kala na, mɛɛ yo fɔ: «Pè yɔn le na na! Pè yɔn le na na!»

15 Maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, na maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ sinni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si pe pye fɔ: «Yoo yigi ye yiri wi ni wa funwa na ŋgbeleye yi sɔgɔwɔ. Na lere ŋa fuun ka taga wi na, yoo gbo tokobi ni.» Katugu saraga wɔfɔ wìla yo fɔ kii daga poo gbo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

16 A pè si konɔ li wa wi kan, yeyɔngɔ ŋga shɔnye pe maa yiin wa ki ni, mɛɛ toro ma saa gbɔn wi ni wa ki na, wa wunluwɔ go ki ni, mɛɛ wi gbo le ki laga ki na.

17 A Yehoyada wì si ti a yɔn finliwɛ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa wunlunaŋa wi ni konaa leele pe sɔgɔwɔ; ki yɔn finliwɛ pìla pye naga nari ma yo leele pe daga mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo. A wì si ti a yɔn finliwɛ ye wunlunaŋa wo naa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ fun.

18 Kona, a tara woolo pe ni fuun pè si kari ma saa to yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔgo ki na maga jaanri. A pè sigi saraga wɔsara to naa ki yaara yanlɛrɛ ti ni fuun ti yaari, ma Baali saraga wɔfɔ Matan wi gbo wa saara wɔsara ti tanla. A saraga wɔfɔ Yehoyada wì si leele pele tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni paa ki kɔrɔsi.

19 Ko puŋgo na, maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, a wì si pe yeri, naa Kari tara fɛnnɛ pe ni, naa piŋgbaanla konaa tara woolo pe ni fuun pe ni. A pè si yiri wunlunaŋa wi ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma toro wa piŋgbaanla pe yeyɔngɔ ki ni, ma kari wa wunluwɔ go ki ni. Kona, a Zhowasi wì si saa cɛn wunluwɔ jɔngɔ ki na.

20 Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri; ca fun kìla pye yɛyinŋge na, katugu pàa Atali wi gbo tokobi ni wa wunluwɔ go ki nawa.

12

Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi sanga
(2 Kuro 24.1-16)

1 Zhowasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na.

2 Yehu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Zhowasi wì si cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Zibiya, ma yiri wa Bɛrisheba ca.

3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko Zhowasi wìla pye na piin wagati wi ni fuun ni, mbege ta wìla pye na saraga wɔfɔ Yehoyada wi nagawa sɛnrɛ ti nuru we.

4 Konaa ki ni fuun, sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, wi sila ti wɔ wa tara ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma saa na saara woo konaa na wusuna nuwɔ taan sori wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na.

Zhowasi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele
(2 Kuro 24.1-16)

5 Pilige ka, a Zhowasi wì si saraga wɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Leele pe maa paan penjara nda ni, ko kɔrɔ wo yɛn

pe yɛɛ go shɔgɔ penjara† re, mbe yala yɔn ŋga kì naga ki ni, naa pe yɔn fɔlɔ tɔn penjara ti ni, konaa pe nayinmɛ saraga penjara nda pe ma pan ma kan saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, yaa ki penjara ti gbogolo ti yɛɛ na.

6 «Penjara shɔfɛnnɛ paa ti shoo paa ti kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri; peri lɛ, na paga shɛrigo gbɔgɔ ki lara nda yan tì jɔgɔ, paa ti gbegele.»

7 Ɛɛn fɔ maga lɛ fɔ ma saa gbɔn wunlunaŋa Zhowasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri taanri wolo li na, saraga wɔfɛnnɛ pe sila shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ka gbegele.

8 A wunlunaŋa Zhowasi wì si saraga wɔfɔ Yehoyada wi yeri naa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na ye fa si shɛrigo gbɔgɔ ki lara nda tì jɔgɔ ti gbegele? Koni penjara shɔfɛnnɛ pe maa penjara nda kaan ye yeri, yaga kaa ti teri naa; ɛɛn fɔ yaa ti kaan paa shɛrigo gbɔgɔ ki gbegele ti ni.»

9 A saraga wɔfɛnnɛ pè si yɛnlɛ ki na ma yo pe saa penjara ti shoo naa leele pe yeri; pe se sila shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele fun.

10 A saraga wɔfɔ Yehoyada wì si kɛsu wa lɛ maa katɔnŋgɔ ki furu, mɛɛ saa wi tɛgɛ wa saraga wɔsaga ki tanla, wa kalige kɛɛ ki na, wa laga ŋga leele pe maa toro na yiin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yeyɔngɔ ki kɔrɔsi, penjara nda fuun leele pàa pye na paan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa pye nari nii wa kɛsu wi ni.

11 Na paga kaga yan penjara nda ti yɛn wa kɛsu wi ni tì lɛgɛ sanga ŋa ni, wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wo naa saraga wɔfɛnnɛ to wi ni pe mɛɛ kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma saa ti jiri mbe siri le kasha ka ni.

12 Ko puŋgo na, penjara nda pè jiri pe mɛɛ saa ti kan mbele pe yɛn shɛrigo gbɔgɔ ki tunndo pyefɛnnɛ pe go na pe yeri. Pe mɛɛ ki penjara ti tɛgɛ na tire tɛfɛnnɛ naa mbele pàa pye na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki na pe sara ti ni,

13 naa go wafɛnnɛ poro naa sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ pe ni; konaa mbe ta tɛgɛ mbaa tire loo naa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ni, nda tìla daga mbe lɛ mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele, konaa yaraga ŋga fuun kila daga mbe lɔ go ki jɔgɔsara gbegewe pi mɛgɛ ni.

14 Ɛɛn fɔ penjara nda leele pàa pye na paan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe sila ta tɛgɛ mbe warifuwe tasaala gbegele, nakoma gbeŋgele, nakoma wɔjɛŋgɛlɛ, nakoma mbaanra, nakoma mbe yaraga ka yɛgɛ gbegele tɛ ni nakoma warifuwe ni.

15 Pàa pye naga penjara ti kaan mbele pàa pye na tunŋgo ki piin poro yeri, jaŋgo peri lɛ paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki gbegele ti ni†.

16 Pàa pye na penjara ti kaan leele mbele yeri paa tunmbyeele pe sara, pe sila pye na pe yewe mbe yo paa penjara ti yelɔmɔ wogo ki yɛgɛ yuun, katugu pàa taga ki leele pe na.

17 Ɛɛn fɔ penjara nda leele pàa pye na woo kajɔɔgɔ gbegewe saraga konaa kapere ti kala yagawa jasaraga, pe sila pye na paan to ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɛsu wi ni. To la pye saraga wɔfɛnnɛ poro woro.

Zhowasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ

18 Ki wagati wi ni, a Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wì si pan ma to Gati ca ki na maga shɔ; ko puŋgo na, a wi nɛɛ jaa sa to Zheruzalɛmu ca ki na.

19 Kona, yaara nda fuun pàa tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wì siri lɛ; wi tɛlɛye, Zhozafati, naa Yoramu konaa

† **12:5 12.5:** Izirayɛli tara pinambiile koŋgbanmbala pàa daga mbe penjara yɔn ka kan Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe pe yɛɛ go shɔ; Ɛki 30.11-16; Levi 27.1-8. † **12:15 12.15:** 2 Wunlu 22.7

Ahaziya, poro mbele pàa pye Zhuda tara wunlumbolo pàa nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, naa nda fuun wo jate wìla tɛgɛ ti yɛ, wìla to ti ni fuun to lɛ, naa tɛ ŋa fuun wìla pye ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni wi ni, konaa tɛ ŋa wìla pye wa wunlunaŋa jate wi go ki ni wi ni. Wìla ti ni fuun ti lɛ mari torogo Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi kan. Kì kaa pye ma, a Hazayɛli wì si kari ma laga Zheruzalɛmu ca ki na.

20 Zhowasi wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

21 Wi legbɔɔlɔ pàa yiri ma je wi na, ma yɔn le wi na. Pàa saa wi gbo wa Bɛti Milo laga ki na, wa konɔ na li maa kee wa Sila laga tigiwɛn pi yeri.

22 Wi legbɔɔlɔ wele, Shimeyati pinambyɔ Yozabadi, naa Shomɛri pinambyɔ Yozabadi poro pàa wi gbɔn maa gbo. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Amaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

13

Izirayɛli tara wunlunaŋa Yowahazi wi wunluwɔ sanga

1 Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi pinambyɔ Zhowasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri taanri wolo li ni, a Yehu pinambyɔ Yowahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wìla pye wunluwɔ pi na.

2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, ko kapere nuŋgba to wìla pye na piin. Wi sila laga ti na fyew.

3 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ. A lì si pe le Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi kɛɛ, ko puŋgo na, ma pe le Hazayɛli wi pinambyɔ Bɛni Hadadi wi kɛɛ pe wunluwɔ sanga wi ni fuun wi ni.

4 Ɛɛn fɔ, a Yowahazi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lili yɛɛ yaga. A lì suu yɛnrɛwɛ pi logo, katugu Siri tara wunlunaŋa wìla pye na Izirayɛli woolo pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na làa ki yan.

5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si lere wa kan Izirayɛli woolo pe yeri, a wì pye pe shɔfɔ. A pè si ta ma shɔ Siri tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si yɛyinŋge ta ma cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we.

6 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, Yerobowamu go woolo pàa ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, pe sila ti yaga. Ko konɔ nuŋgba lo pàa pye na tanri li na naga kapere cɛnlɛ nuŋgba ti piin. Yarisunŋgo Ashera ki tiyala làa pye kansaga bere wa Samari ca.

7 Lere sila koro Yowahazi wi yeri wa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, kaawɔ shɔn lugufɛnnɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ, naa malaga gbɔnwotoroye kɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn tɔɔrɔ na poro waga kɛ (10 000); katugu Siri tara wunlunaŋa wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pe tɔngɔ ma pe pye paa yarilire sugo gbanŋgban yɛn.

8 Yowahazi wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa wi kotogo kagala ke ni ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

9 A Yowahazi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na; a pè suu le wa Samari ca. A wi pinambyɔ Zhowasi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wi sanga

10 Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Yowahazi pinambyɔ Zhowasi wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na.

11 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye na
piin. Nebati pinambyɔ Yerobowamu
wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere
nda pye, wi sila laga ti na, ko konɔ
nuŋgba lo wìla pye na tanri li na.
12 Zhowasi wi kapyegele
sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun
wìla pye, naa wi kotogo kagala
konaa malaga ŋga wìla gbɔn Zhuda
tara wunlunaŋa Amaziya wi ni,
ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.
13 A Zhowasi wì si kaa ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na. A Yerobowamu
wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ. A pè si Zhowasi wi le wa
Samari ca, wa Izirayɛli tara wun-
lumbolo pe tanla.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize wi kunwɔ wogo

14 Yama mba pìla Elize wi gbo, naa
pìla kaa to wi na, a Izirayɛli tara
wunlunaŋa Zhowasi wì si kari wa
wi yeri, mɛɛ saa fɔli ma gbele wa wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Na to, na
to, mboro ŋa ma yɛn fanŋga ni paa
Izirayɛli tara malaga gbɔnwotoroye
naa pe shɔn lugufɛnnɛ pe yɛn†.»
15 A Elize wì suu pye fɔ: «Kari
ma sa sandiga lɛ naa wangala ni.»
A Zhowasi wì si saa sandiga naa
wangala lɛ.
16 Kona, a Elize wì si wunlunaŋa
wi pye fɔ: «Ma sandiga ki tile.» Naa
wìla kaa ki tile, a Elize wì suu kɛyɛn
yi taga wunlunaŋa wi kɛyɛn yi na,
17 ma sho fɔ: «Fenɛtiri ŋa wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri wi yɛngɛ.»
A Zhowasi wì suu yɛngɛ. A Elize
wì suu pye fɔ: «Wanla li wɔn.» A
wì sili wɔn. A Elize wì sho fɔ:
«Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yawa tawa wanla
loli yɛɛn, wanla na li yaa ka ya Siri
tara fɛnnɛ pe ni we. Ma yaa ka ya
Siri tara fɛnnɛ pe ni wa Afɛki ca fɔ
mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.»
18 A Elize wì suu pye naa fɔ:
«Wangala ke lɛ!» A wunlunaŋa wì
si ke lɛ. A Elize wì suu pye fɔ: «Tara
ti wɔn.» A wunlunaŋa wì si tara ti
wɔn wɔnsaga taanri mɛɛ yere.
19 A Yɛnnŋɛlɛ lere wì si nawa
ŋgban wi ni ma suu pye fɔ:
«Ma daga na mberi wɔn wɔnsaga
kaŋgurugo nakoma kɔgɔlɔni. Kona
ma jɛn na ya Siri tara fɛnnɛ pe ni fɔ
mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew. Ɛɛn fɔ
koni, ma yaa ya pe ni yasaga taanri
ko cɛ.»
20 A Elize wì si ku, a pòo le. Ki
yelapanna, a Mowabu tara beŋganri
pyefɛnnɛ pèle si pan ma to Izirayɛli
tara ti na.
21 Pilige ka, leele pàa pye na naŋa
wa gboo nii, pe mbe ka wele, mɛɛ
ki beŋganri pyefɛnnɛ ŋgbelege ka
yan kila paan. Kì pye ma, pàa Elize
wi le fanga ŋga ni, a pè sigi gboo wi
wa wa ki ni fyɛlɛgɛ na mɛɛ fe. Naa
gboo wìla ka saa jiri Elize wi kajeere
ti na, a wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ
pi ni, mɛɛ yiri ma yere wi tɔɔrɔ ti
na.

Wunlunaŋa Zhowasi wìla ya Siri tara fɛnnɛ pe ni

22 Yowahazi wi wunluwɔ sanga wi
ni fuun wi ni, Siri tara wunlunaŋa
Hazayɛli wìla Izirayɛli woolo pe jɔlɔ.
23 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si kaa
pe yinriwɛ ta, a pe yuŋgbɔgɔrɔ li ta.
A lì jatere pye pe na yɔn finliwɛ mba
làa le Abirahamu, naa Izaki konaa
Zhakɔbu† ni pi kala na. Ki wagati wi
ni, li sila yɛnlɛ mbe pe tɔngɔ pew; li
sila si pe purɔ pe kari taleere ta ni
pe lali li ni.
24 Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli
wì si kaa ku, a wi pinambyɔ Bɛni
Hadadi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa
wi yɔnlɔ.
25 Cara nda Hazayɛli wìla shɔ
Zhowasi to Yowahazi wi yeri, a
Zhowasi wì siri shɔ Hazayɛli wi
pinambyɔ Bɛni Hadadi wi yeri.
Zhowasi wìla malaga gbɔn Bɛni
Hadadi wi ni ma ya wi ni fɔ yasaga

† **13:14 13.14:** 2 Wunlu 2.12 † **13:23 13.23:** Ɛki 2.24; Levi 26.42; 1 Wunlu 18.36

taanri, ma Izirayɛli tara cara ti shɔ wi yeri.

14

Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi sanga

1 Izirayɛli tara wunlunaŋa Yowahazi wi pinambyɔ Zhowasi† wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, a Zhowasi pinambyɔ Amaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.
2 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na; wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yehowadan, ma yiri wa Zheruzalɛmu ca.
3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, wi sila ki pye mbege yɔn fili paa wi tɛlɛ Davidi wi yɛn. Wìla tanga wa wi to Zhowasi wi tulugo ki ni wa wi kapyegele ke ni fuun ke ni.
4 Konaa ki ni fuun, sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, wì sila ti wɔ wa tara ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma saa na saara woo wa ti na konaa na wusuna nuwɔ taan sori wa ti na.
5 Naa Amaziya wi wunluwɔ pìla kaa yeresaga ta wi kɛɛ sanga ŋa ni, legbɔɔlɔ mbele pàa wi to, ŋa wìla pye wunlunaŋa wi gbo, a wì si pe gbo.
6 Ɛɛn fɔ, wi sila ki legboleele pe pinambiile poro gbo paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgasele na li kan wa, ma yo fɔ: «Pe se ka teele gbo pe pinambiile kala na. Pe se si ka pinambiile gbo pe teele kala na. Ɛɛn fɔ lere nuŋgba nuŋgba pyew wi daga mbe gbo wi yɛɛra kapere to kala na†.»
7 Amaziya wìla saa malaga gbɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma lere waga kɛ (10 000) wo gbo pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni. Malaga ki gbɔnsanga wi ni, wìla Sela ca ki shɔ pe yeri maga mɛgɛ taga naga yinri Yokiteyɛli. Ko mɛgɛ ko kì koro ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala.
8 Ko puŋgo na, a Amaziya wì si pitunmbolo torogo wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wi yeri; wo ŋa wìla pye Yowahazi pinambyɔ naa Yehu wi pishyɛnwoo. Wìla wi pye fɔ: «Pan we fili we malaga gbɔn we yɛɛ ni.»
9 Kì pye ma, a Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si tun ma yo pe saga yo Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi kan fɔ: «Pilige ka, Liban tara wuuro tipile la si tun ma yo pe saga yo Liban tara sɛdiri tigbɔgɔ ka kan, ma yo fɔ: ‹Ma sumborombyɔ wi kan na pinambyɔ wi yeri wuu pɔri wi jɔ.› Ɛɛn fɔ, a Liban tara woŋgbɔ wà si pan ma wuuro tipile li tangala ma toro.»
10 A Zhowasi wì sho naa fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ mà ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, a ko ma kan ma yɛn nɔɔ yɛɛ gbogo. Ta yɔgɔri wa ma gbɔgɔwɔ pi ni, ma koro wa ma tara. Yiŋgi na, a ma nɛɛ jaa mbe go le ki jɔlɔgɔ kala na li ni, lo na ma yaa kɔ wa li ni, Zhuda tara woolo fun pe yaa kɔ wa li ni we?»
11 Ɛɛn fɔ, Amaziya wi sila yɛnlɛ mbe logo wi yeri. Kona, a Izirayɛli wunlunaŋa Zhowasi wì si kari sa malaga ki gbɔn. Wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, pè si saa fili wa Bɛti Shɛmɛshi ca, wa Zhuda tara ma to yɛɛ na.
12 A Izirayɛli woolo pè si ya Zhuda tara woolo pe ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe ma kari wa pe yinrɛ.
13 A Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si Zhuda tara wunlunaŋa wi yigi maa le kaso wa Bɛti Shɛmɛshi ca. Amaziya wìla pye Zhowasi wo pinambyɔ naa Ahaziya wo pishyɛnwoo. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Zheruzalɛmu ca ma saa ki mbogo laga ka ya ŋga ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn (200),

† **14:1 14.1:** Zhowasi ŋa mɛgɛ kì yeri lagamɛ Zhowasi wa yɛgɛ wi wo. † **14:6 14.6:** Dete 24.16

maga lɛ wa Efirayimu yeyɔngɔ ki na, fɔ ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa mbogo ki yɛnlɛ li na ki na.
14 Wìla tɛ wi ni fuun lɛ, naa warifuwe wi ni fuun, naa yarijɛndɛ nda fuun tìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni. Wìla leele pele yigi fun ma sɔngɔrɔ pe ni wa Samari ca.
15 Zhowasi wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele wìla pye, naa wi kotogo kagala ke ni konaa malaga ŋga wìla gbɔn Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
16 A Zhowasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Samari ca, wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe tanla. A wi pinambyɔ Yerobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
17 Yowahazi pinambyɔ Zhowasi ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kuŋgɔlɔ, a Zhowasi pinambyɔ Amaziya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wì si yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo pye naa yinwege ki na.
18 Amaziya wi kapyegele sanŋgala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
19 Pàa yɔn le Amaziya wi na wa Zheruzalɛmu ca, a wì si fe ma kari wa Lakishi ca. Ɛɛn fɔ, a pè si taga wi na maa purɔ ma saa wi gbo wa Lakishi ca.
20 A pè suu gboo wi lɛ shɔnye na ma saa wi le wa Zheruzalɛmu ca, wa wi tɛlɛye pe tanla, wa Davidi ca.
21 Kona, a Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si Amaziya wi pinambyɔ Azariya wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ pi na, wa wi to wi yɔnlɔ. Kìla yala Azariya wì ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.
22 Wo wìla Eyilati ca ki shɔ naa maga pye Zhuda tara wogo, mɛɛ ki kan naa fɔnŋgɔ, wi to, wo ŋa wìla pye wunlunaŋa wi kuŋgɔlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu shyɛnwoo wi sanga

23 Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi pinambyɔ Amaziya wi yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo li ni wa wunluwɔ pi na, a Zhowasi pinambyɔ Yerobowamu† wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa Samari ca. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na.
24 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda pye, wì sila laga ki kapere ta kpɛ na.
25 Izirayɛli tara lara nda leele pàa shɔ, wìla ti shɔ, ma tara ti kɔngɔlɔ ke wɔ naa fɔnŋgɔ, maga lɛ wa Hamati ca yesaga ki na, fɔ ma saa gbɔn wa Kɔgɔje kuwo wi na. Ko la pye ma yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa yo li tunmbyee wi kan, a wìri yo ti ni; wo wìla pye Amitayi pinambyɔ Zhonasi, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ we†, ma yiri wa Gati Efɛri ca.
26 Katugu jɔlɔgɔ ndorogo ŋga Izirayɛli woolo pàa pye na jɔlɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yan. Leseele poro naa kulolo pe ni, pe ni fuun pàa pye ja. Lere kpɛ wo sila pan mbe Izirayɛli woolo pe saga.
27 Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ki kɔn mbege tɛgɛ mbe Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ laga tara ti na. Ki kala na, a lì si Zhowasi pinambyɔ Yerobowamu wi tɛgɛ ma pe shɔ.
28 Yerobowamu wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye, naa wi kotogo kagala wa malaga ŋga wìla gbɔn ki ni, konaa yɛgɛ ŋga na wìla Damasi naa Hamati cara ti shɔ mari pye Izirayɛli tara woro, ma sigi ta ki cara shyɛn tìla pye Zhuda tara woro, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara

† **14:23 14.23:** Yerobowamu ŋa mɛgɛ kì yeri lagamɛ wi yɛn Yerobowamu wa yɛgɛ. † **14:25 14.25:** Zhona 1.1

wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
29 Ko puŋgo na, a Yerobowamu wì
si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na,
poro mbele pàa pye Izirayɛli tara
wunlumbolo wele. A wi pinambyɔ
Zakari wì si cɛn wunluwɔ pi na wa
wi yɔnlɔ.

15

Zhuda tara wunlunaŋa Azariya wi sanga

1 Izirayɛli tara wunlunaŋa Yer-
obowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa
ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a
Amaziya pinambyɔ Azariya† wì si
cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.
2 Wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni,
mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wìla
pye wunluwɔ pi na. Wìla pye ma
cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa
pye naa yinri Yekoliya ma yiri wa
Zheruzalɛmu ca.
3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun
ni paa yɛgɛ ŋga na wi to Amaziya
wìla ki pye we.
4 Konaa ki ni fuun, wi sila sunzara
nda wa tinndiye pe na ti wɔ wa tara
ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma
saa na saara woo wa ti na konaa na
wusuna nuwɔ taan sori wa ti na.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kaa yayɛnwɛ
wa wunlunaŋa wi na, a pì koro wi
na fɔ ma saa gbɔn wi kupilige ki
na. Wìla pye ma cɛn go ka ni wi yɛ.
Wi pinambyɔ Yotamu wo wìla cɛn
wunluwɔ go ki go na, na tara woolo
pe kagala ke yɛgɛ woo.
6 Azariya wi kapyegele sanŋgala
konaa kagala ŋgele fuun wìla pye,
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara
wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
7 A Azariya wì si kaa ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa
wi tɛlɛye pe tanla wa Davidi ca ki
ni. A wi pinambyɔ Yotamu wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ†.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Zakari wi sanga

8 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya
wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a
Yerobowamu pinambyɔ Zakari wì
si cɛn wunluwɔ pi na, ma yeŋge
kɔgɔlɔni pye pi na Izirayɛli tara ti go
na; pa wìla pye ma cɛn wa Samari
ca.
9 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ
ŋga na wi tɛlɛye pàa ki pye we.
Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla
ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda
pye wi sila laga ti na.
10 A Yabɛshi pinambyɔ Shalumu
wì si yɔn le wi na maa gbɔn maa
gbo leele pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
11 Zakari wi kapyegele sanŋgala
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara
wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
12 Ki kala làa pye ma yala sɛnrɛ
nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Yehu wi
kan ti ni, ma yo fɔ: «Ma setirige piile
pe yaa la cɛɛn Izirayɛli tara wun-
luwɔ pi na, fɔ sa gbɔn ma setirige
piile yirisaga tijɛrɛ wogo ki na.» Pa
kìla si pye ma†.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Shalumu wi sanga

13 Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi
wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a
Yabɛshi pinambyɔ Shalumu wì si
cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge nuŋgba
ko wìla pye wunluwɔ pi na; pa wìla
pye ma cɛn wa Samari ca.
14 A Gadi pinambyɔ Menahɛmu
wì si yiri wa Tiriza ca ma pan wa
Samari ca, ma to Yabɛshi pinambyɔ
Shalumu wi na maa gbɔn maa gbo,
mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
15 Shalumu wi kapyegele sanŋgala
konaa wi yɔn lemɛ kagala ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlum-
bolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

† **15:1 15.1:** Pàa pye na Azariya wi yinri fun Oziyasi (2 Wunlu 15.13). † **15:7 15.7:** 2 Kuro 26
† **15:12 15.12:** 2 Wunlu 10.30

16 Ki wagati wi ni, ko Menahɛmu
wìla yiri wa Tiriza ca ma saa to
Tifisa ca ki na ma leele mbele fuun
pàa pye wa pe tɔngɔ ma pinlɛ ki
kanŋgara na cara ti ni, fɔ ma saa
gbɔn wa Tiriza ca ki na. Wìla to ca
ki na, katugu ca woolo pe sila yɛnlɛ
mbe ca ki yeyɔngɔ ki yɛngɛ wi kan
wi ye. Wìla ti a pè jɛɛlɛ mbele pàa
pye kugbɔrɔ ni pe lara ti walagi.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Menahɛmu wi sanga

17 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya
wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a
Gadi pinambyɔ Menahɛmu wì si cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na.
Wìla yɛlɛ kɛ pye wa wunluwɔ pi na,
wìla pye ma cɛn wa Samari ca.
18 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye.
Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla
ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda
pye, Menahɛmu wi yinwege piliye
yi ni fuun yi ni wi sila laga ti na.
19 Ki wagati wi ni, a Asiri
tara wunlunaŋa Puli† wì si pan
wa Izirayɛli tara mberi shɔ. A
Menahɛmu wì si warifuwe tɔni nafa
ma yiri kɛ kan Puli wi yeri, jaŋgo
wuu saga wi wunluwɔ pi yeresaga
ta.
20 Menahɛmu wìla ki penjara ti
shɔ Izirayɛli tara penjagbɔrɔ fɛnnɛ
poro yeri mari kan Asiri tara wun-
lunaŋa wi yeri. Warifuwe pyɔ nafa
shyɛn ma yiri kɛ kɛ wìla shɔshɔ pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Kì
kaa pye ma, a Asiri tara wunlunaŋa
wì si sɔngɔrɔ ma kari, wii koro wa
tara ti ni.
21 Menahɛmu wi kapyegele
sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun
wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.
22 A Menahɛmu wì si kaa ku ma
taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi
pinambyɔ Pekaya wì si cɛn wun-
luwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Pekaya wi sanga

23 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya
wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn ma
yiri kɛ wolo li ni, a Menahɛmu
pinambyɔ Pekaya wì si cɛn wun-
luwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, wa
Samari ca. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wa
wunluwɔ pi na.
24 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye.
Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla
ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda
pye, wi sila laga ti na.
25 Eremaliya pinambyɔ Peka ŋa
wìla pye wi kɔrɔsifɔ, wì si kaa yɔn
le wi na, ma to wi na maa gbɔn
maa gbo wa wunluwɔ go ki yumbyɔ
wa ni, wa Samari ca, ma pinlɛ
Arigɔbu naa Ariye pe ni fun. Galaadi
tara nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ
wìla lɛ ma pan ma to pe na. Pa
wìla Pekaya wi gbo yɛɛn, mɛɛ cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
26 Pekaya wi kapyegele sanŋgala
konaa kagala ŋgele fuun wìla pye
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara
wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa Peka wi sanga

27 Zhuda tara wunlunaŋa Azariya
wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn ma
yiri kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a
Eremaliya pinambyɔ Peka wì si cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na,
wa Samari ca. Yɛlɛ nafa wìla pye wa
wunluwɔ pi na.
28 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye.
Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla
ti a Izirayɛli woolo pè kapere nda
pye, wi sila laga ti na.
29 Izirayɛli tara wunlunaŋa Peka
wi sanga wi na, a Asiri tara wunlu-
naŋa Tigilati Pilezɛri wì si pan ma
to Izirayɛli tara ti na ma Iyɔn ca
ki shɔ, naa Abɛli Bɛti Maaka ca ki
ni, naa Yanowa ca, naa Kedɛshi ca,

† **15:19 15.19:** Asiri tara wunlunaŋa Puli wo nuŋgba wo pàa pye na yinri fun Tigilati Pilezɛri (2 Wunlu 15.29).

naa Hazɔri ca, naa Galaadi tara, naa Galile tara konaa Nɛfitali tara ti ni fuun ti ni. Wìla ki lara ti leele pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara.

30 A Ela pinambyɔ Oze wì si yɔn le Eremaliya pinambyɔ Peka wi na maa gbɔn maa gbo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ, Oziyasi pinambyɔ Yotamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li ni.

31 Peka wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Zhuda tara wunlunaŋa Yotamu wi sanga

32 Eremaliya pinambyɔ Peka ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, a Oziyasi pinambyɔ Yotamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

33 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na, wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yerusha; Zadɔki sumborombyɔ lawi.

34 Kala na li yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na lo wìla pye. Wìla tanga wa wi to Oziyasi wi tulugo ki ni kala li ni fuun ni.

35 Konaa ki ni fuun, wi sila sunzara nda wa tinndiye pe na ti wɔ wa tara ti ni. Leele pàa pye na kee bere ma saa na saara woo wa ti na konaa na wusuna nuwɔ taan sori wa ti na. Yotamu wo wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa gona ki wa.

36 Yotamu wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

37 Ki wagati wi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi lɛ na Siri tara wunlunaŋa Erezɛn, naa Eremaliya pinambyɔ Peka pe yinrigi na pe waa Zhuda tara woolo pe na.

38 A Yotamu wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa wi tɛlɛ Davidi wi ca ki ni. A wi pinambyɔ Ahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

16

Zhuda tara wunlunaŋa Ahazi wi sanga
(2 Kuro 28.1-27)

1 Eremaliya pinambyɔ Peka wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li ni, a Yotamu pinambyɔ Ahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara.

2 Wìla ta yɛlɛ nafa mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na, wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wi tɛlɛ Davidi wìla ki pye yɛgɛ ŋga na, wo sila ki pye ma.

3 Ɛɛn fɔ wìla tanga wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe tulugo ki ni, fɔ yɛrɛ ma saa wi pinambyɔ wi sogo maa pye saraga yarisunŋgo yeri†, ma yala katijangara nda cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa piin ti ni, koro ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ we.

4 Wìla pye na yaayoro saara naa wusuna nuwɔ taan saara woo wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, naa tinndiye pe na konaa wa tire tipiire nda fuun ti yɛn wɛrɛ ni ti nɔgɔ.

Ahazi wo naa Siri tara wunlunaŋa wi ni pe kala

5 Kona, a Siri tara wunlunaŋa Erezɛn naa Izirayɛli tara wunlunaŋa Peka ŋa wìla pye Eremaliya pinambyɔ wi ni, pè si kari mbe sa to Zheruzalɛmu ca ki na malaga ni. Pàa saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki tanla ma Ahazi wi yɔn tɔn wa ca ki ni. Ɛɛn fɔ pe sila ya wi ni†.

6 Ki sanga nuŋgba wi ni, ko Siri tara wunlunaŋa Erezɛn wìla Eyilati ca ki shɔ maga pye Siri tara fɛnnɛ

† **16:3 16.3:** Levi 20.2-5; Dete 12.31; 18.10 † **16:5 16.5:** Eza 7.1-17; 2 Kuro 28.16-21

wogo, ma Zhuda tara fɛnnɛ pe purɔ ma pe yirige wa ki ni. A Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si pan ma cɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.

7 A Ahazi wì si pitunmbolo torogo wa Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pilezɛri wi yeri maa pye fɔ: «Mi yɛn ma tunmbyee konaa ma pinambyɔ. Ki yaga ma pan mala shɔ Siri tara wunlunaŋa wo naa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi ni pe kɛɛ, pè pan mbe to na na.»

8 Penjara naa tɛ ŋa wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, a Ahazi wì siri lɛ mari torogo Asiri tara wunlunaŋa wi kan yarikanga.

9 A Asiri tara wunlunaŋa wì si yɛnlɛ Ahazi wi sɛnrɛ ti na. A wì si yiri ma saa to Damasi ca ki na maga shɔ, ma ca woolo pe koli kulolo ma kari pe ni wa Kiri ca, mɛɛ Erezɛn wi gbo.

10 Ko puŋgo na, a Ahazi wì si kari wa Damasi ca mbe sa Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pilezɛri wi fili. Saraga wɔsaga ŋga ki yɛn wa Damasi ca, naa Ahazi wìla ka saa ki yan, a wì si tunŋgo torogo wa saraga wɔfɔ Uri wi yeri wa Zheruzalɛmu ca, maga cɛnlɔmɔ naa ki kanlɔmɔ pi kan wi yeri konaa maga gbegelelɔmɔ pi ni fuun pi yɛgɛ yo wi kan, jaŋgo wi ka gbegele paa ki yɛn.

11 Wunlunaŋa Ahazi wìla cɛnlɔmɔ mba naga ma yiri wa Damasi ca, a saraga wɔfɔ Uri wì si saraga wɔsaga ka kan ma yala ki cɛnlɔmɔ pi ni cɛ. Wìla ki kan maga kɔ maga ta wunlunaŋa wi fa yiri wa Damasi ca mbe pan.

12 Naa wunlunaŋa wìla kaa yiri wa Damasi ca ma sɔngɔrɔ ma pan, a wì si saraga wɔsaga ki yan, mɛɛ fulo wa ki tanla ma lugu ki na.

13 A wì suu saraga sogowogo ki sogo wa ki na, maa muwɛ saraga ki wɔ wa ki na konaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki ni. A wì suu nayinmɛ saraga yaayoro ti kasanwa pi wo wa saraga wɔsaga ki na.

14 Tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ, a wì sigi wɔ wa ki tɛgɛsaga, wa shɛrigo gbɔgɔ konaa saraga wɔsaga fɔnŋgɔ ki ni ti sɔgɔwɔ pi ni; a wì si saa ki tɛgɛ wa saraga wɔsaga ki kanŋgaga na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri†.

15 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Ahazi wì si konɔ kan saraga wɔfɔ Uri wi yeri ma yo fɔ: «Koni, pa ma yaa la pinliwɛ saraga sogowogo naa yɔnlɔkɔgɔ muwɛ saraga ki woo wa saraga wɔsaga gbɔgɔ ki na, naa wunlunaŋa wi saraga sogowogo naa wi muwɛ saraga ki ni, naa tara woolo pe ni fuun pe saara sogoworo naa pe muwɛ saara ti ni. Maa pe duvɛn saara ti woo wa ki na. Maa pe saara sogoworo ti kasanwa po naa pe saraga yaayoro sannda ti kasanwa pi ni fuun pi yanragi wa ki na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ko na, mi yaa ko kala lo yɛgɛ wɔ na yɛ†.»

16 A saraga wɔfɔ Uri wì si tanga ma yala sɛnrɛ nda fuun wunlunaŋa Ahazi wìla yo ti ni.

17 A wunlunaŋa Ahazi wì si nuru naa ma shɛrigo gbɔgɔ wotoroye pe kanŋgara na tuguyɛnrɛ papara papara ti kɔɔnlɔ mari lagala, ma yaara kiiri kiiri nda tìla pye pe na ti lagala pe na. Jogoyaraga gbegbeŋge kiiri ŋga kìla pye ma taga tuguyɛnrɛ napɛnɛ pe na, a wì sigi laga pe na, maga tɛgɛ sinndɛɛrɛ nda pàa tɛgɛ ma yɔn yala ta na le tara†.

18 Ko puŋgo na, Asiri tara wunlunaŋa wi kala na, mbogo ŋga pàa kan gbata wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naga yinri cɛnpilige gbata, a wì sigi jan maga wɔ wa konaa wunlumbolo pàa pye na yiin

† **16:14 16.14:** 1 Wunlu 8.64; 2 Kuro 4.1 † **16:15 16.15:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa ko kala lo yɛgɛ wɔ na yɛ,* sɛwɛɛlɛ pele ni, pège kanŋga ma yo fɔ mi yaa ki pye na kagala yewesaga. † **16:17 16.17:** 1 Wunlu 7.27-39; 2 Kuro 4.2-6

yeyɔngɔ ŋga ni wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki ni maga tɔn.

19 Ahazi wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

20 A Ahazi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Ezekiyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

17

Izirayɛli tara wunlunaŋa puŋgo woo Oze wi sanga

1 Zhuda tara wunlunaŋa Ahazi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a Ela pinambyɔ Oze wì si cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na. Wìla pye ma cɛn wa Samari ca. Yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na.

2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun wi kapege ki sila Izirayɛli tara wunlumbolo mbele pàa keli ma toro wi na pe kapere ti bɔ.

3 A Asiri tara wunlunaŋa Salimanazari wì si pan ma to Oze wi na ma malaga gbɔn wi ni. A Oze wì si go sogo maa kan, na nizara woo wi yeri.

4 Ɛɛn fɔ, a Asiri tara wunlunaŋa wì si kaa ki yan fɔ Oze wì yɔn le wi na ma pitunmbolo torogo wa Ezhipiti tara wunlunaŋa So wi yeri ma yo wuu saga; katugu wìla je wi sila kaa na nizara wi woo naa Asiri tara wunlunaŋa wi yeri yɛlɛ pyew. Naa Asiri tara wunlunaŋa wìla kaa ki wogo ki jɛn ma, a wì si Oze wi yigi maa le kaso.

5 Ko puŋgo na, a Asiri tara wunlunaŋa wì si pan ma Izirayɛli tara ti ni fuun ti yanri, mɛɛ kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Samari ca ki tanla maga yɔn tɔn, fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, mbe malaga gbɔn ki ni.

6 Oze wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, a Asiri tara wunlunaŋa wì si Samari ca ki shɔ maga ta, mɛɛ Izirayɛli woolo pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara. A wì si ti a pèle saa cɛn wa Hala ca, a pèle saa cɛn wa Habɔri gbaan wi yɔn na, wa Gozan tara, konaa wa Medi tara cara ti ni.

Izirayɛli woolo pe kapyere tijangara

7 Ki jɔlɔgɔ kagala ŋgele kàa gbɔn Izirayɛli woolo pe na, katugu pàa kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, ma pe shɔ Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi jɔlɔgɔ ki kɛɛ. Mbe taga wa ko na, pàa pye na yarisunndo gbogo fun.

8 Cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ, ke kalɛgɛlɛ koro pàa pye na tanri ke na konaa koŋgolo ŋgele Izirayɛli wunlumbolo pàa tɛgɛ ke ni.

9 Izirayɛli woolo pàa kagala kele pye larawa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ŋgele ke sila daga pyewe ni. Pàa sunzara kan wa tinndiye pe na pe cara ti ni fuun ti ni, maga lɛ kapire ti na fɔ ma saa ki wa pe cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga ti na.

10 Pàa sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ yerege yerege, ma tiyagala kankan tinndiye pe ni fuun pe go na konaa tire tipiire ti ni fuun ti nɔgɔ yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki kan†.

11 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, pàa wusuna nuwɔ taan sogo wa ti ni fuun ti na paa cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa pe yɛgɛ ke yɛn. Pàa kafaara pye fɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban.

12 Pàa pye na yarisunndo gbogo, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan ma yo paga kaa ki piin.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo naa Zhuda tara fɛnnɛ pe yɛri ŋgbanga li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe

† **17:10 17.9-10:** 1 Wunlu 14.23

ni fuun naa yariyanra yanfɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn, ma yo fɔ: «Ye ye koŋgolo tipegele ke wa, yaa tanri na ŋgasegele naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, ki lasiri sɛnrɛ nda fuun mì kan ye tɛlɛye pe yeri konaa mari yo na tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan, a pèri yo ye kan we.»
14 Ɛɛn fɔ pe sila logo li yeri, pàa pe nuŋgbogolo ke ŋgban paa pe tɛlɛye pe yɛn, poro mbele pe sila taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li na we.
15 Pàa je Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yɔn finliwɛ mba làa le pe ni, pàa pi jɔgɔ. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda làa yo ma ŋgban pe ni, pe sila ti lɛ. Pàa taga yarisunndo nda ti yɛn kayɔngɔ fu to na, fɔ a poro yɛrɛ jate pè kanŋga ma pye kayɔngɔ fu. Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga ke kalɛgɛlɛ koro pàa pye na tanri ke na, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan ma yo paga kaa ki cɛngɛlɛ ke kapyere ti fɔrɔgi.
16 Pàa je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na. Pàa tuguron yan ma napire yanlɛrɛ shyɛn gbegele pe yɛɛ kan nari gbogo. Pàa tiyagala kan yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki mɛgɛ ni naga gbogo. Pàa pye na fɔli yanwa yirigeyaara nda fuun ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo, konaa na yarisunŋgo Baali ki gbogo†.
17 Pàa pe pinambiile naa pe sumborombiile pe kan a pè pe sogo ma pe pye saraga yarisunndo yeri†. Pàa pye na jɛɛrɛ piin konaa na lekara piin, ma pe yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, jaŋgo mbeli nawa pi ŋgban.
18 Ko kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ, ma pe purɔ ma pe yirige wa li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, kaawɔ Zhuda cɛnlɛ woolo poro cɛ pàa koro wa pe tara†.
19 Ɛɛn fɔ ali Zhuda tara woolo poro fun pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke lɛ mbaa tanri ke na. Izirayɛli woolo pe kondɛgɛŋgɛlɛ koro Zhuda tara woolo pàa pye na tanri ke na fun.
20 Ko kala kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je Izirayɛli setirige piile pe ni fuun pe na, ma pe tifaga, ma pe le beŋganri pyefɛnnɛ pe kɛɛ, fɔ ma pe purɔ ma pe yirige li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe wa lege.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe laga Davidi go woolo pe na sanga ŋa ni, Nebati pinambyɔ Yerobowamu wo Izirayɛli woolo pàa wɔ maa tɛgɛ wunluwɔ pe yɛɛ go na. Wo wìla Izirayɛli woolo pe puŋgo ma pe laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, ma ti a pè kapegbɔgɔ pye†.
22 Kapere nda fuun Yerobowamu wìla pye, Izirayɛli woolo pàa pe yɛɛ kan ki kapere cɛnlɛ nuŋgba ti yeri nari piin. Pe sila laga ti na,
23 fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kaa Izirayɛli woolo pe purɔ ma pe yirige wa li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ ma pe wa lege, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo li tunmbyeele mbele pe yɛn li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan, a pèri yo we. Pàa Izirayɛli woolo pe koli wa pe tara ma kari pe ni lege kulowo ni wa Asiri tara. Pe yɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Cɛngɛlɛ kèle la pan ma cɛn wa Samari tara

24 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì si ti a leele pèle yiri wa Babilɔni ca, naa Kuta ca, naa Ava ca, naa Hamati ca konaa wa Sefarivayimu ca ki ni, ma pan ma cɛn wa Samari tara cara ti ni, wa Izirayɛli woolo pe yɔnlɔ. Pàa Samari tara ti shɔ mari ta mɛɛ cɛn wa cara ti ni.
25 Naa pàa kaa ki lɛ na cɛɛn wa ki cara ti ni, pe sila pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jaraye yirige ma pe wa pe na, a poro na pe kuun.
26 A pè si saa ki yo Asiri tara wunlunaŋa wi kan fɔ: «Leele mbele ma koli ma saa pe tɛgɛ wa Samari tara cara ti ni, pee ki tara ti yɛnŋɛlɛ na pe maa gbogo li gbɔgɔlɔmɔ pi

† **17:16 17.16:** 1 Wunlu 12.28 † **17:17 17.17:** Levi 18.21; Dete 18.10 † **17:18 17.18:** 1 Wunlu 11.31-32 † **17:21 17.21:** 1 Wunlu 12

jɛn. Ki kala na, ki tara ti yɛnŋɛlɛ lì jaraye yirige ma pe wa pe na, a paa pe kuun, katugu leele pee ki tara ti yɛnŋɛlɛ na pe maa gbogo li gbɔgɔlɔmɔ pi jɛn.»

27 Ki sɛnrɛ ti logoŋgɔlɔ, a Asiri tara wunlunaŋa wì sigi konɔ kan ma yo fɔ: «Leele mbele yè koli ma yiri wa ki tara ti ni, ye ti ki saraga wɔfɔ wa mbe sɔngɔrɔ wi kari wi sa cɛn wa, wila leele pe nari tara ti yɛnŋɛlɛ na pe maa gbogo li gbɔgɔlɔmɔ pi ni.»

28 Kì kaa pye ma, saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa koli ma yiri wa Samari tara, a nuŋgba si sɔngɔrɔ ma saa cɛn wa Betɛli ca na leele pe nari yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

29 Ɛɛn fɔ ki cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba, a kè si ke tara yarisunndo gbegele ke yɛɛ kan. Ki cɛngɛlɛ kàa pye ma cɛn ca nuŋgba nuŋgba ŋga fuun ni, yinrɛ nda Samari tara fɛnnɛ pàa kankan wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na, a pè sigi yarisunndo ti tɛgɛtɛgɛ wa ki yinrɛ ti ni.

30 Mbele pàa yiri wa Babilɔni ca poro la yarisunŋgo ŋga pe yinri Sukɔti Benɔti ki gbegele. Mbele pàa yiri wa Kuti ca, poro la yarisunŋgo ŋga pe yinri Nɛrigali ki gbegele. Mbele pàa yiri wa Hamati ca, poro la yarisunŋgo ŋga pe yinri Ashima ki gbegele.

31 Mbele pàa yiri wa Ava ca poro la yarisunndo nda pe yinri Nibihazi naa Taritaki ti gbegele. Mbele pàa yiri wa Sefarivayimu ca poro la pye na pe pinambiile pe sori na pe woo saraga pe yarisunndo Adiramelɛki naa Anamelɛki ti yeri nari gbogo. To tìla pye Sefarivayimu ca fɛnnɛ pe yarisunndo re.

32 Pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo fun. Konaa ki ni fuun, poro jate pàa saraga wɔfɛnnɛ pele wɔ tara ti lagapyew ma pe tɛgɛ pe yɛɛ kan, a paa saara woo pe yɛɛ kan wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na. Ki saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti yinrɛ ti ni.

33 Kì pye ma, pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa na pe yɛɛra yarisunndo ti gbogo fun, ma yala pàa pe koli ma yiri tara nda ni ti kalɛgɛlɛ ke ni.

34 Ki cɛngɛlɛ ke yɛn na tanri bere pe kalɛgɛlɛ ke na, ali ma pan ma gbɔn nala. Ke woro na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Ke woro na tanri koro jate ke kondɛgɛŋgɛlɛ naa ke kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa lasiri naa ŋgasegele konaa sɛnrɛ nda fuun yo Zhakɔbu setirige piile pe kan, wo ŋa làa wi mɛgɛ taga naa yinri Izirayɛli, ki cɛngɛlɛ ke sila pye naga koŋgolo ke tanri†.

35 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni ma yo fɔ: «Yaga kaa yarisunndo gbogo, yaga kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo, yaga kaa tunŋgo piin ti kan, yaga si kaa saara woo ti yeri†.

36 Ɛɛn fɔ yaa fyɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ. Mi ŋa mì ye yirige wa Ezhipiti tara yawa gbɔɔ naa fanŋga gbɔgɔ ni. Mi nuŋgba ye daga mbaa fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa na gbogo konaa mbaa saara woo na yeri†.

37 Kondɛgɛŋgɛlɛ, naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ, naa lasiri koŋgolo konaa ŋgasegele ŋgele mì yɔnlɔgɔ ye kan, ye ke yigi yaa tanri ke na pilige pyew. Yaga kaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.

38 Yɔn finliwɛ mba mì le ye ni, yaga ka fɛgɛ pi na. Yaga kaa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.

39 Ɛɛn fɔ yaa fyɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ, pa kona mi yaa ye shɔ ye juguye pe ni fuun pe kɛɛ.»

40 Ɛɛn fɔ ki cɛngɛlɛ ke sila yɛnlɛ mbe logo. Pe kalɛgɛlɛ koro pàa koro ma mara ke na.

41 Ki cɛngɛlɛ kàa pye na Yawe

† **17:34 17.34:** Zhenɛ 32; 35.10 † **17:35 17.35:** Ɛki 20.5; Dete 5.9 † **17:36 17.36:** Dete 6.13

Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa na pe yarisunndo ti gbogo fun. Pe pinambiile poro naa pe pishyɛnwoolo pe ni, pa pe yɛn na tanri ma ali ma pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa pye na tanri we.

ZHUDA TARA WUNLUMBOLO PUŊGO WOOLO PE KALA

18

18–25

Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi sanga
(2 Kuro 29.1-2)

1 Ela pinambyɔ Oze wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni Izirayɛli tara ti go na, a Ahazi pinambyɔ Ezekiyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.
2 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Abi; Zakari sumborombyɔ lawi.
3 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ ŋga na wi tɛlɛ Davidi wìla ki pye we.
4 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na wìla ti jɔgɔ mari wɔ wa, ma sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ ti yaari, ma yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ. Moyisi wìla tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ŋga gbegele wìla ki gbɔn maga kaari kaari, katugu maga lɛ wa, fɔ ma pan ma gbɔn ki wagati wi na, Izirayɛli woolo pàa pye na wusuna nuwɔ taan sori wa ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa pye naga yinri Nehushitan†.
5 Ezekiyasi wìla wi jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li na. Zhuda tara wunlumbolo mbele pàa yiri wi puŋgo na konaa mbele pàa keli ma yiri wi na, wa kpɛ sila pye jɛnŋɛ pe ni paa wi yɛn.
6 Wìla koro ma mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Wi sila laga li na. Ŋgasegele ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi wi yeri, wìla ke lɛ na tanri ke na.
7 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni, a wi kagala ke ni fuun kaa yɔngɔ wi kan. Wìla yiri ma je Asiri tara wunlunaŋa wi na, wi sila go sogo wi kan naa.
8 Wìla malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, ma pe purɔ fɔ ma saa gbɔn wa Gaza ca, ma ca ki tɔngɔ naa ki kanŋgara na cara ti ni, maga lɛ pe cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga ti na, fɔ ma saa ki wa maliŋgbɔɔnlɔ pe kapire ti na.

Asiri tara fɛnnɛ pàa Samari ca ki shɔ
9 Ezekiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, kìla yala Ela pinambyɔ Oze wì ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn wa wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na, a Asiri tara wunlunaŋa Salimanazari wì si pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Samari ca ki tanla maga yɔn tɔn.
10 Sanni sa gbɔn yɛlɛ taanri, a wì si ca ki shɔ maga ta. Ko la saa yala Ezekiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li ni. Izirayɛli tara wunlunaŋa Oze wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, ko pàa Samari ca ki shɔ.
11 A Asiri tara wunlunaŋa wì si Izirayɛli woolo pe koli ma kari pe ni wa Asiri tara. Wìla saa pele tɛgɛ wa Hala ca, ma saa pele tɛgɛ wa Habɔri gbaan yɔn ki na, wa Gozan tara konaa wa Medi tara fɛnnɛ pe cara ti ni.
12 Ki kagala kàa pye pe na, katugu pe sila Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Pàa li yɔn finliwɛ pi jɔgɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla sɛnrɛ nda fuun yo pe kan pe sila ti logo, pe sila si tanga ti na.

Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma Zhuda tara ti yin mbe malaga gbɔn pe ni

† **18:4 18.4:** Nehushitan mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa tuguyɛnrɛ; Nɔmbu 21.8-9.

13 Wunlunaŋa Ezekiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li ni, a Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wì si pan ma to Zhuda tara cara nda fuun pè malaga sigemboro kan mari maga ti na mari shɔ.
14 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa wì si tunŋgo torogo, a pè saa ki yo Asiri tara wunlunaŋa wi kan wa Lakishi ca ma yo fɔ: «Mì wa ma la. Maga ka malaga gbɔn na ni naa. Maga penjara yɔn ŋga wa na na, mi yaa laga kaan ma yeri.»

Kì pye ma, a Asiri tara wunlunaŋa wì sigi yo ma yo ki daga Ezekiyasi wila warifuwe tɔni kɛ naa tɛ tɔni nuŋgba kaan wi yeri.
15 A Ezekiyasi wì si warifuwe ŋa fuun wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni wi lɛ ma saa wi kan wi yeri.
16 Ki wagati wi ni, tɛ ŋa pàa wo Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ naa yeyɔngɔ ki naayeri tire ti na mari tɔn, Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wìla wi ni fuun wi lagala fun maa kan Asiri tara wunlunaŋa wi yeri.

Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma Zheruzalɛmu ca ki maga mbege shɔ

17 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì suu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye togbɔɔ, naa wi maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ konaa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi ni pe tun wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri wa Zheruzalɛmu ca, ma yiri wa Lakishi ca, ma maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pinlɛ pe ni. Naa pàa ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca, tɔnmɔ wege ŋga wa gona kɛɛ yeri, a pè si saa yere wa ki lafoŋgologo ki tanla, wa Jogofɛnnɛ kɛrɛŋgonɔ li ni.
18 Kona, a pè si yeri ŋgbanga mbe para wunlunaŋa wi ni. A Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala ke yɛgɛ wɔfɔ wì si yiri ma kari wa pe tanla, wo naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina wi ni konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni.
19 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe pye fɔ: «Ye saga sɛnrɛ nda ti yo Ezekiyasi wi kan fɔ wunlunaŋa gbɔɔ, Asiri tara wunlunaŋa we, pa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Mɔ̀ɔ jigi wi taga yiŋgi na ma?
20 Mà yo fɔ na lere kaa jaa mbe malaga gbɔn, ki daga malaga gbɔngɔ tijinliwɛ naa fanŋga mbe pye wi ni. Ɛɛn fɔ to ti ni fuun yɛn go fu sɛnrɛ. Ma jigi wi yɛn ambɔ na ma, fɔ a ma saa yiri ma je na na?
21 Wele, mìgi jɛn ma yo mɔ̀ɔ jigi wi taga Ezhipiti tara to na, to nda ti yɛn paa gbagara kanŋgaga yɛn, ŋga kì kaw we. Lere ŋa fuun wi maa jigi wi taga ki na ma jiige ki na, ki maa kɛɛ ki sun maga furu. Pa Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wi yɛn ma. Leele mbele fuun pe ma pe jigi wi taga wi na, pa wi yɛn ma pe kanŋgɔlɔ.›
22 «Kana ye yaa na pye mbe yo fɔ ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lo na. Ɛɛn fɔ mì yo ko Yɛnŋɛlɛ lo Ezekiyasi wìla li gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na to naa li saara wɔsara ti kɔ mari wɔ wa tara ti ni, maga yo Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan, ma yo fɔ saraga wɔsaga ŋga wa Zheruzalɛmu ca, pe pan paa fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ paa li gbogo wa.
23 Koni, yɔn kan na tafɔ wi yeri, Asiri tara wunlunaŋa we. Ki ka pye ma, pa mi yaa shɔnye waga shyɛn (2 000) kan ma yeri, na kaa pye ma mbe shɔn lugufɛnnɛ pele ta paa nuru pe na we.
24 Ma yaa ki pye mɛlɛ mbe si ya mbanla tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele wa nuŋgba kan wi fe, ali na kaa pye wo wi yɛn pe pe ni fuun jɛɛ we? Mɔ̀ɔ jigi wi taga Ezhipiti tara to na, ma yo fɔ pe yaa malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ kan ye yeri.
25 Koni maa ki jate ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ja ma, mbe ja ya pan mbe to ki tara nda ti na mberi tɔngɔ wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ

lo lìlan pye fɔ: ‹Yiri ma sa to ki tara nda ti na mari tɔngɔ.› »
26 Kona, a Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu, naa Shebina konaa Yowa wi ni, pè sigi yo Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi kan fɔ: «Ki yaga maa para we ni Aramuye sɛnrɛ ni, katugu we maa ti nuru. Maga kaa para we ni Eburuye sɛnrɛ ni, mbe ti leele mbele pe yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo ki na paa nuru we yeri.»
27 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa ki jate ndɛɛ na tafɔ wìlan tun mbe pan mbege sɛnrɛ nda ti yo mboro naa ma tafɔ wi ni, yoro cɛ kan wi le? Ki sɛnrɛ ti yɛn ki leele mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa ca ki mbogo ki na pe woro, poro mbele pe yaa ka jori mbaa pe koŋgaraga ki kaa konaa mbaa pe finriwɛ pi woo mbe pinlɛ ye ni we.»
28 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si yiri ma yere, mɛɛ para ŋgbanga wi fanŋga ki ni fuun ki ni Eburuye sɛnrɛ ni ma yo fɔ: «Ye wunlunaŋa gbɔɔ wi sɛnyoro ti logo, Asiri tara wunlunaŋa we.
29 Pa wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye fanla, katugu wi se ya mbe ye shɔ na kɛɛ.
30 Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye puŋgo mbe ye kan ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe yo fɔ: Kaselege ko na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ, ki ca ŋga ki se le Asiri tara fɛnnɛ wunlunaŋa wi kɛɛ.
31 Yaga ka logo Ezekiyasi wi yeri, katugu pa Asiri tara wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ: Ye yɛyinŋge le na ni, ye ye yɛɛ kan na yeri, kona ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa la ye ɛrɛzɛn naa ye figiye tire pire ti kaa konaa mbaa ye kɔlɔye tɔnmɔ pi woo;
32 fɔ mbe ka sa pan mbe ye lɛ mbe kari ye ni tara ta ni paa ye woro ti yɛn, tara nda bile naa duvɛn yɛn wa ti ni, tara nda yaakara naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ yɛn wa ti ni, tara nda oliviye tire yɛn wa ti ni mbaa ti pire ti sinmɛ pi woo konaa sɛnrɛgɛ ni. Kona ye yaa koro wa yinwege na, ye se ku. Ki kala na, yaga ka logo Ezekiyasi wi yeri, katugu wi mbe ya ye fanla mbe yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ.
33 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ya ma ke shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ le?
34 Hamati ca naa Aripadi ca yarisunndo ti ya ma yiŋgi pye? Sefarivayimu ca, naa Hena ca konaa Iva ca yarisunndo tìla koro se yeri? Ki yarisunndo tila ya ma Samari ca ki shɔ na kɛɛ le?
35 Ki tara nda ti yarisunndo ti ni fuun ti ni, titiin tila ya ma ti tara woolo pe sho na kɛɛ? Ko Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yaa ka Zheruzalɛmu ca ko shɔ na kɛɛ.› »
36 A leele pe ni fuun pè si pyeri dinw, pe sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni, katugu wunlunaŋa Ezekiyasi wìla konɔ kan ma yo paga kaa yɔn sogo.
37 Ko puŋgo na, Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi tanla. Pàa pe yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi jatere piriwɛn pi kala na. Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla sɛnrɛ nda yo, a pè siri yɛgɛ yo Ezekiyasi wi kan.

19

Ezekiyasi wìla saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi yewe wi tijinliwɛ kan wi yeri (Eza 37.1-7)

1 Naa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ yiri ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
2 Ko puŋgo na, a wì si Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala

yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa saraga wɔfɛnnɛ lɛɛlɛ pe tun wa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yeri. Jatere piriwɛn yaripɔrɔ la pye pe ni fuun pe na.

3 Pàa Ezayi wi pye fɔ: «Ezekiyasi wì yo wege yo ma kan fɔ: ‹Ki nala pilige ŋga ki yɛn jatere pirindorogo pilige, naa jɔlɔgɔ konaa fɛrɛ pilige. We yɛn paa kugbɔrɔ fɛnnɛ yɛn, mbele pe selara tì yiri pe ni, ɛɛn fɔ fanŋga woro pe ni pe ya pe se.

4 Asiri tara wunlunaŋa wùu laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi tun, a wì pan ma wi tafɔ wunlunaŋa wi sɛnrɛ nda fuun yo ma Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tɛgɛlɛ, kana Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ki tɛgɛlɛ sɛnrɛ ti logo mberi fɔgɔ tɔn wi na. Ki kala na, woro mbele wè koro yinwege na, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri we kan.› »

5 Kona, a wunlunaŋa Ezekiyasi wi tunmbyeele pè si saa gbɔn wa Ezayi wi na,

6 A Ezayi wìla pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye saga yo ye tafɔ wi kan fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà logo, Asiri tara wunlunaŋa wi tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ pè pan mala tɛgɛlɛ sɛnrɛ nda ni we, maga ka fyɛ ti yɛgɛ.

7 Wele, wi yaa ka sɛnrɛ ta logo. Ti logoŋgɔlɔ mi yaa wi jatere wi kanŋga mbe ti wi sɔngɔrɔ wa wi tara. Pa kona mi yaa ti poo gbo tokobi ni wa wi tara.› »

Senakeribu wìla sɛwɛ wa torogo Ezekiyasi wi kan (Eza 37.8-13)

8 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì sigi logo ma yo fɔ wunlunaŋa wì yiri wa Lakishi ca ma saa to Libina ca ki na. Kì pye ma, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi kɔrɔgɔ wa.

9 A Asiri tara wunlunaŋa wì si kaa sɛnrɛ ta logo Etiyopi† tara wunlunaŋa Tiraka wi kanŋgɔlɔ ma yo fɔ wi yɛn na paan mbe to wi na malaga ni. Kona, a wì si pitunmbolo torogo naa fɔnŋgɔ wa Ezekiyasi wi yeri maa pye fɔ:

10 «Ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi kan fɔ: ‹Mɔ̀ɔ jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ na na, maga kɔɔn yɛɛ yaga lɔɔn fanla mbe yo fɔ Asiri tara wunlunaŋa wi se ya mbe Zheruzalɛmu ca ki shɔ.

11 Asiri tara wunlumbolo pè ŋga pye tara sannda pyew ti na, mboro jate màga logo. Pèri tɔngɔ pew, a mboro nɛɛ ki jate ndɛɛ ma yaa shɔ na yeri?

12 Na tɛlɛye pàa cɛngɛlɛ ŋgele tɔngɔ, ke yarisunndo tila ya ma ke shɔ le? Koro ŋgele kàa pye wa Gozan ca, naa Haran ca, naa Erezɛfu ca konaa Edɛn setirige piile mbele pàa pye ma cɛn wa Telasari ca ki ni we†.

13 Hamati ca, naa Aripadi ca, naa Sefarivayimu ca, naa Hena ca konaa Iva ca ki ni, ti wunlumbolo pe pye mɛlɛ?› »

Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ (Eza 37.14-20)

14 Kona, a Ezekiyasi wì si sɛwɛ wi shɔ Asiri tara pitunmbolo pe yeri maa kara. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma saa wi yɛngɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

15 A Ezekiyasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wa Sherubɛnye pe go na, mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ dunruya wunluwɔ pi ni fuun pi go na. Mboro mà naayeri wo naa tara ti da†.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ ke yɛngɛ ma wele! Senakeribu wi sɛnyoro ti logo, wo ŋa wùu laga

† **19:9 19.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Etiyopi tara re,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ko tara to pe yinri Kushi tara re. Kushi tara lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **19:12 19.12:** Zhenɛ 11.31; 12.5; 2 Wunlu 17.6,24; 18.11,34 † **19:15 19.15:** Ɛki 25.22

kɔrɔsifɛnnɛ to wi torogo, a wì pan
ma mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo ma tɛgɛlɛ we.
17 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yɛn kase-
lege fɔ Asiri tara wunlumbolo pè
cɛngɛlɛ sanŋgala koro naa ke tara
ti tɔngɔ,
18 ma ke yarisunndo ti wa kasɔn
mari sogo. Ɛɛn fɔ ko yarisunndo to
sila pye Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le. Sɛnwee
kɛɛ tunndo lari, nda pàa tire naa
sinndɛɛrɛ tɛgɛ mari gbegele. Ki kala
na, pàa ya mari jɔgɔ.
19 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ,
we shɔ Senakeribu wi kɛɛ, jaŋgo
tara na wunluwɔ pi ni fuun pigi jɛn
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro nuŋgba ma
yɛn Yɛnŋɛlɛ le.»

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyasi wi yɛnrɛwɛ pi logo
(Eza 37.21-38)

20 Kona, a Amɔzi pinambyɔ Ezayi
wì si leele tun ma yo pe saga yo
Ezekiyasi wi kan fɔ: «Pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛnrɛgɛ ŋga mà
yɛnri na yeri Asiri tara wunlunaŋa
Senakeribu wi wogo na, mìgi logo.›
21 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
ma wa wi na, ti nda fɔ:
Siyɔn ca ŋga ki yɛn paa sumboro
naŋa mbajɛɛn yɛn,
ki yɛn nɔɔ tifaga, ki yɛn na tɛgɛ ma
na;
Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn paa
sumboro yɛn,
ki yɛn na go yangara na tɛgɛ ma kala
na.
22 Ambɔ ma tɛgɛlɛ ma?
Ambɔ ma sɛnjagara yo wi na ma?
Muwi ma soro na para na ni ma?
Mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
le, muwi ma yɛgɛ le na ni na
para ma?
23 Mɔ̀ɔ pitunmbolo pe tun, a pè pan
ma mi ŋa ye Fɔ na tɛgɛlɛ.
A mà sho fɔ: ‹Mi Senakeribu,
na malaga gbɔnwotoroye pe
lɛgɛwɛ pi kala na,
mi yaa lugu wa yanwira ti go na,
mbe sa gbɔn fɔ wa Liban tara ti
nandogomɔ,
mbe sa Liban tara sɛdiri tire nda tì
tɔnlɔndɔnlɔ ma wɛ ti ni fuun
na ti kɔɔnlɔ
naa sipirɛsi tire nda tì yɔn ma wɛ ti
ni fuun na ti ni.
Mi yaa sa gbɔn wa yanwiga puŋgo
wogo ki go na fun,
mbe sa gbɔn wa ki kɔwɔgɔ ki nawa.›
24 A mà yo fɔ mà kɔlɔye wɔ tara ta
yɛgɛ ni, ma ki tara woolo pe
tɔnmɔ pi wɔ,
fɔ ma yaa Ezhipiti tara Nili gbaan
njere tɔnmɔ pi ni fuun pi
waga ma tɔndanra ti ni.

25 «Ɛɛn fɔ Senakeribu, ma faga logo
fɔ muwi mìgi kagala ŋgele ke
gbɛgɛlɛ maga lɛ wa faa,
fɔ mìgi kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ
maga lɛ wa wagati ŋa wì toro
wi ni?
Koni ŋga kì kɔn ma tɛgɛ, ko mi yɛn
na piin na yɔn finli.
Mìla ki kɔn maga tɛgɛ fɔ cagbɔrɔ
nda malaga sigemboro yɛn
mari maga, mboro ma yaa
kari tɔngɔ mberi pye katara.
26 Ki cara ti woolo pe fanŋga kì kɔ
pe ni,
paa fyɛ, fɛrɛ pe yigi.
Pe yɛn paa kɛrɛ yan yɛn,
paa yanmɔli yɛn,
paa yan ŋga ki ma fi wa go ki go na
ki yɛn,
paa bile ŋa wì fi ma waga, na wi fa
tinnɛ wɔ wi yɛn.
27 Mɔ̀ɔ kapyege ki ni fuun ki jɛn.
Mɔ̀ɔ cɛnsanga wi jɛn naa ma
yirisanga wi ni,
naa ma yesanga wi ni konaa ma ma
yiri na kɔrɔgɔ sanga ŋa ni.
28 Ee, mà yiri na kɔrɔgɔ,
ma yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ nda mà yo,
mìri logo.
Ki kala na, mi yaa ma numala li furu
mbe kannjinɛ le wa,
mbanla karafe wi le wa ma yɔn mbe
ta mbaa ma yɛgɛ sinni,

† **19:28 19.28:** 2 Wunlu 19.28; Eza 37.29

mbɔɔn pye ma sɔngɔrɔ ma toro wa
konɔ na mà lɛ ma pan li ni†.
29 «Ezekiyasi, mboro wo na,
kacɛn ŋa wi yaa ki naga fɔ na sɛnrɛ
ti yɛn kaselege wi ŋa:
‹Yarilire pire nda tì to ma fi ti yɛ, ko
yarilire to ye yaa ka yɛlɛ na.
Yelapanna nda ti yaa ka fi ti yɛ, to ye
yaa ka ka.
Ɛɛn fɔ yɛlɛ taanri wolo lo ni,
yoro jate ye ye yariluguro ti lugu, ye
kari kɔn yaa ti kaa.
Ye ye ɛrɛzɛn tiire sanri, ye kaa ti pire
ti kaa.›
30 Ki ka pye ma, Zhuda cɛnlɛ woolo
mbele pe yaa ka koro go na,
pe yaa ka pye paa tige yɛn,
ŋga ki yɛn na ninde fɔnndɔ kanni
na yiin wa tara, ma sɛ wa
naayeri.
31 Ee, leele pele yɛgɛ yaa ka yiri bere
wa Zheruzalɛmu ca;
leele pele yaa ka shɔ mbe koro wa
Siyɔn yanwiga ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
kala na li yaa ka pye ye kan
mbe yiri wa li ndanlawa gbɔɔ
pi ni, loli yɛɛn†.
32 «Ki kala na, sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo Asiri tara wunlunaŋa
wi wogo na, ti nda:
‹Asiri tara wunlunaŋa wi se ye wa
ca ki ni.
Wi se ka lere wɔn wanla ni wa ca ki
ni;
wi se ka tugurɔn sigeyaraga lɛ mbe
to ca ki na,
wi se ka lugusaga gbegele ca ki mɛgɛ
ni mbe ye wa ki ni mbe to ki
na.
33 Konɔ na wì lɛ ma pan lo wi yaa ka
lɛ mbe sɔngɔrɔ.
Wi se ka ye laga ki ca ŋga ki ni.›
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma.
34 ‹Mi yaa la ki ca ŋga ki go singi,
mbege shɔ wi kɛɛ
na yɛɛra mɛgɛ ki gbɔgɔwɔ pi kala na
konaa na tunmbyee Davidi wi
kala na.› »

Yɛnŋɛlɛ làa Zhuda tara woolo pe shɔ

35 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ
li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ
wì si pan wa Asiri tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, ma lere
waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri
kaŋgurugo (185 000) wo gbo pe ni.
Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa
yiri, pe mbe wele, mɛɛ pe ni fuun
pe yan pè pye gboolo.
36 Kì pye ma, a Asiri tara
wunlunaŋa Senakeribu wì suu
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yirige, mɛɛ
sɔngɔrɔ ma kari ma saa cɛn wa
Ninive ca.
37 Pilige ka, maa ta wa wi
yarisunŋgo Nisirɔki ki gbɔgɔgo ki
ni wila ki gbogo, a wi pinambiile
shyɛn, Adiramelɛki naa Sarezɛri pè
suu gbɔn maa gbo tokobi ni, mɛɛ
fe ma kari wa Ararati tara. A wi
pinambyɔ Azari Hadɔn wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

20

Ezekiyasi wi yama naa wi sagalama sɛnrɛ (Eza 38.1-8,21-22)

1 Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si
to na yaa fɔ na kee mbe ku. A Amɔzi
pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si pan wa wi yeri
ma suu pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda ma yaa yo ma
go woolo pe kan ti yo pe kan, katugu
ma yaa ku, ma se yiri ki yama mba
pi na.› »
2 Kona, a Ezekiyasi wì si kanŋga
ma yɛgɛ wa mbogo ki yeri ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, ma yo fɔ:
3 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma
nawa to ki na fɔ mì tanga ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ tagawa ni konaa na kotogo
ki ni fuun ni. Kala na lɔ̀ɔn ndanla,
lo mì pye.» Kona, a Ezekiyasi wì si
gbele fɔ jɛŋgɛ.
4 Kìla Ezayi wi ta wì yiri wa go ki
ni, ɛɛn fɔ wi fa ta mbe yiri wa loŋgo
ki nawa gbɛn. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
para wi ni maa pye fɔ:

† **19:31 19.31:** Abi 17; Zhowɛ 3.5.

5 «Sɔngɔrɔ ma saga yo Ezekiyasi,
na woolo pe yɛgɛ sinvɔ wi kan fɔ:
‹Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi tɛlɛ Davidi
wi Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo yɛɛn fɔ:
Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo, mɔɔ yɛntunwɔ
pi yan. Wele, mi yaa ma sagala.
Pilige taanri wogo ki na, ma yaa yiri
mbe kari wa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
6 Mi yaa yɛlɛ kɛ ma yiri
kaŋgurugo taga wa ma yinwege ki
na. Mi yaa mboro naa ki ca ŋga
ki ni ye shɔ Asiri tara wunlunaŋa
wi kɛɛ. Mi yaa la ki ca ŋga ki go
singi na mɛgɛ ko kala na konaa na
tunmbyee Davidi wo kala na.› »
7 Kona, a Ezayi wì sho fɔ pe pan
figiye tige pire shashaga nuŋgba
ni. A pè si pan ki ni maga pire
ti tire mari taga wa Ezekiyasi wi
naŋgbanga ki na. A Ezekiyasi wì si
sagala.
8 Ezekiyasi wìla Ezayi wi yewe ma
yo fɔ: «Kacɛn wiwiin wi yaa ki
naga na na fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
na sagala konaa mbe ti pilige taanri
wogo ki na mbe kari wa li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni?»
9 Kona, a Ezayi wì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Kacɛn ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka pye mbege naga fɔ li yaa
li sɛnyoro ti tanga mberi yɔn fili,
wi ŋa. Wa go ki yeyɔngɔ lugusaga
ki na, maa jaa yinmɛ pi kari yɛgɛ
sa gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na lee
nakoma pi sɔngɔrɔ puŋgo na sa
gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na?»
10 A Ezekiyasi wì sho fɔ: «Yinmɛ pi
kari yɛgɛ sa gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ
na, ko pyewe yaa pye mbe tanla. Ki
kala na, mila jaa pi sɔngɔrɔ puŋgo
na sa gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na.»
11 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Ezayi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a
lì si ti a yinmɛ pì sɔngɔrɔ puŋgo na,
fɔ ma saa gbɔn tɔɔrɔ tagasaga kɛ na,
wa Ahazi go ki lugusaga ki na†, ko
ŋga yinmɛ pìla tigi wa ki na makɔ
we.

Babilɔni tara fɛnnɛ pitunmbolo pèle la pan wa Ezekiyasi wi yeri (Eza 39.1-8)

12 Ki wagati nuŋgba wi ni, Bal-
adan pinambyɔ Berodaki Baladan
ŋa wìla pye Babilɔni tara wunlu-
naŋa, wì si pitunmbolo torogo sɛwɛ
naa yarikanra ni wa Ezekiyasi wi
yeri, katugu wìla ki logo ma yo
Ezekiyasi wi woro ŋgbaan.
13 A Ezekiyasi wì si wagati kan,
a wo naa pitunmbolo pe ni pè cɛn
ma para. Yaara nda fuun tìla pye
wa wi yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro
ti tɛgɛsaga ki ni, a wì siri naga pe
na: Warifuwe naa tɛ, naa nuwɔ
taanyaara konaa sinmɛ sɔnŋgbanga
woo, naa wi maliŋgbɔnyaara konaa
yaara nda fuun tìla pye wa wi
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ti ni. Yaraga ko
ka sila koro ŋga Ezekiyasi wi sila
naga pe na wa wi wunluwɔ go ki ni
konaa wa wi wunluwɔ tara ti ni.
14 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Ezayi wì si kari wa wunlunaŋa
Ezekiyasi wi yeri ma saa wi yewe,
ma yo fɔ: «Ki leele mbele pe pan ma
yo mɛlɛ ma kan? Pe yiri se ma pan
laga ma yeri?»
A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Pè yiri taleere ta ni, fɔ wa
Babilɔni tara ma pan.»
15 Kona, a Ezayi wì sho naa fɔ:
«Yiŋgi naa yiŋgi pe yan laga ma go?»
A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yaraga o yaraga ki yɛn laga na
go, pège yan. Yaraga ko ka si koro
wa na yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, na
mi si ŋga naga pe na.»
16 Kona, a Ezayi wì si Ezekiyasi wi
pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti
logo.
17 Wele, piliye ya wa na paan,
yaara nda fuun ti yɛn laga ma go
konaa yaara nda fuun ma tɛlɛye pàa
tɛgɛ wa, fɔ ma pan ma gbɔn nala,
pe yaa kari koli mbe kari ti ni wa
Babilɔni tara. Ka kpɛ se ka koro wa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

† **20:11 20.11:** Pa leele pàa pye na yinmɛ pi cɛnlɔmɔ pi wele wa go ki lugusaga ki na, jaŋgo mbe sɔnlɔ ki gbɔn yɛgɛ ŋga na ki jɛn. † **20:17 20.17:** 2 Wunlu 24.13; 2 Kuro 36.10

18 Pe yaa kɔɔn setirige piile pele
koli, mboro jate piseele, mbe kari
pe ni, mbe sa pe san, mbe pe pye
Babilɔni tara wunlunaŋa wi tunm-
byeele wa wunluwɔ go ki ni†.»
19 A Ezekiyasi wì si Ezayi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ nda mà yo na kan, ti yɛn
sɛnjɛndɛ.» A wì sho naa fɔ: «Ɛɛn fɔ
mbanla ta go na, mì yo yɛyinŋge ki
yaa pye laga tara ti ni konaa we yaa
pye mbe cɛn pɔw!»
20 Ezekiyasi wi kapyegele
sanŋgala, naa wi kotogo kagala ke
ni fuun, naa tɔnmɔ wege ŋga wìla
wɔ konaa ma tɔnmɔ foŋgologo ŋga
wɔ wa tara ti nɔgɔ, ma tɔnmɔ pi
tile ma pan pi ni wa Zheruzalɛmu
ca, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Zhuda tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.
21 A Ezekiyasi wì si kaa ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na. A wi pinambyɔ
Manase wì si cɛn wunluwɔ pi na wa
wi yɔnlɔ.

21

Zhuda tara wunlunaŋa Manase wi sanga
(2 Kuro 33.1-25)

1 Manase wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na.
Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri
kaŋgurugo wìla pye wunluwɔ pi na
wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ
wi yinri Hefiziba.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ko wìla pye. Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ ŋgele purɔ ma
ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ
kàa pye na katijangara nda piin, to
wìla pye na piin.
3 Wi to Ezekiyasi wìla sunzara nda
jaanri wa tinndiye pe na mari wɔ
wa tara ti ni, Manase wìla ti kan
naa fɔnŋgɔ. Wìla saraga wɔsara
kan yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni, ma
tiyala kan yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki
mɛgɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli
tara wunlunaŋa Ashabu wìla ki pye
we. Wìla pye na fɔli naayeri yanwa
yirigeyaara ti ni fuun ti yɛgɛ sɔgɔwɔ
konaa nari gbogo.
4 Wìla saara wɔsara ta yɛgɛ kan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
fɔ pa li yaa la li yɛɛ nari wa ki laga
ki ni, wa Zheruzalɛmu ca.
5 Wìla saara wɔsara ta kan yanwa
yirigeyaara nda wa naayeri ti ni
fuun ti mɛgɛ ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki londo shyɛn ti ni.
6 Wìla wi pinambyɔ wi wɔ saraga
maa sogo. Wìla pye na jɛɛrɛ piin
konaa na kajɛnmɛ kagala piin. Wìla
leele pele tɛgɛ, a paa kuulo pe yinri
na pe yewe, na kagala ŋgele kaa
paan wa yɛgɛ ke yuun. Ŋga ki yɛn
kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko
wìla pye na piin na kee yɛgɛ suyi,
jaŋgo mbeli nawa pi ŋgban.
7 Wìla yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki
yanlɛɛ gbegele ma saa ki tɛgɛ wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ma si yala, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Davidi wi kan, ma
kaa ki yo wi pinambyɔ Salomɔ wi
kan ma yo fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga
konaa ki Zheruzalɛmu ca ŋga ki ni,
to mì wɔ laga Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke sɔgɔwɔ mbaa na yɛɛ nari
laga ti ni sanga pyew.
8 Ŋgasegele naa lasiri sɛnrɛ nda
fuun mì yo Izirayɛli woolo pe kan,
na paga ti ni fuun ti logo mberi
lɛ, konaa mbaa tanri na tunmbyee
Moyisi wìla lasiri sɛnrɛ nda kan pe
yeri ti ni fuun ti na, kona mi se ti pe
yiri laga tara nda mìla kan pe tɛlɛye
pe yeri ti ni mbaa yanri mbaa toro†.»
9 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe sila logo
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Manase wìla pe
puŋgo maga kan, a pè kapege pye
ma wɛ cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa tɔngɔ ma ke kɔ wa pe yɛgɛ ke na.
10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
li tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yɔn, ma yo fɔ:
11 «Kì kaa pye Zhuda tara wunlu-
naŋa Manase wìgi katijangara nda
ti pye, kì kaa pye kapere nda wì pye

† **20:18 20.18:** 2 Wunlu 24.14; Dani 1.1-7 † **21:8 21.8:** 1 Wunlu 9.3-5; 2 Kuro 7.12-18

tì tijanga ma wɛ Amɔri cɛnlɛ woolo mbele pàa pye ma cɛn laga tara ti ni faa pe woro ti na, ma ti a Zhuda tara woolo pè kapege pye wi yarisunndo gbɔgɔwɔ pi kala na,
12 ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa jɔlɔgɔ wa Zheruzalɛmu ca konaa Zhuda tara ti na, fɔ lere ŋa fuun kaga wogo ki logo, ki yaa to wi yɔn na.
13 Mi yaa ti kala na làa pye Samari ca ki na konaa kala na mìla pye Ashabu go woolo pe na, ki kala nuŋgba la mbe pye Zheruzalɛmu ca ki na. Mi yaa Zheruzalɛmu ca ki pɛ, mbe ca woolo pe yirige pew paa yɛgɛ ŋga na pe ma tasa nawa sulu mbe suu jiile wi jogoŋgɔlɔ we.
14 Na woolo mbele pe yaa ka koro, mi yaa kɛɛ laga pe na, mbe pe le pe juguye pe kɛɛ. Pe juguye pe ni fuun pe yaa kaa tuun pe na mbaa pe kɛɛ yaara ti shoo, mbaa ti koli pe yeri;
15 katugu ŋga ki yɛn kapege na yɛgɛ na, ko paa piin ma koro nala nawa pi ŋgbanni, maga lɛ wa pilige ŋga ni mì pe tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn nala.› »
16 Manase wìla Zhuda tara woolo pe le kapege pyewe pi ni, ma ti a pè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mbe taga wa ko na, wìla lelɛgɛrɛ gbo, mbele pàa pye jɛrɛgisaga fu, fɔ a pe kasanwa pì wo ma Zheruzalɛmu ca ki yin, maga lɛ go ŋga na ma saa ki wa go ŋga na.
17 Manase wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun wìla pye konaa kapege ŋga wìla pye, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
18 A Manase wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi wunluwɔ go laga ki naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, ko ŋga pàa pye na yinri Uza naŋgɔ kɔlɔgɔ. A wi pinambyɔ Amɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Amɔ wi sanga

19 Amɔ wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na, wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Meshulemɛti. Naŋa ŋa pàa pye na yinri Haruzi wo sumborombyɔ lawi, ma yiri wa Yotiba ca.
20 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa yɛgɛ ŋga na wi to Manase wìla ki pye we.
21 Wìla tanga wa wi to wi tulugo ki ni fuun ki ni. Yarisunndo nda wi to wìla gbɔgɔ to wo fun wìla gbɔgɔ konaa ma fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mari gbɔgɔ.
22 Wìla laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na. Wi sila tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li na.
23 A Amɔ wi legbɔɔlɔ pè si kaa yɔn le wi na, mɛɛ wi gbo wa wi wunluwɔ go ki ni.
24 Ɛɛn fɔ, a ki tara woolo pè si yiri ma legbɔɔlɔ mbele pàa yɔn le wunlunaŋa Amɔ wi na pe tɔngɔ. A pè suu pinambyɔ Zhoziyasi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
25 Amɔ wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.
26 A pè suu le wa wi fanga ki ni, wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Uza wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni. A wi pinambyɔ Zhoziyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

22

Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi sanga
(2 Kuro 34.1-2)

1 Zhoziyasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yedida.

† **22:1 22.1:** Zhere 3.6

Yedida to wo lawi ŋa Adaya, ma yiri
wa Bozikati ca†.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na ko wìla pye. Wìla tanga
wa wi tɛlɛ Davidi wi tulugo ki ni
fuun ki ni. Wi sila kɛ mbe kari kalige
na nakoma kamɛŋgɛ na.

Pàa lasiri sɛwɛ wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (2 Kuro 34.8-28)

3 Zhoziyasi wi yɛlɛ kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri wolo li ni wa wunluwɔ
pi na, pilige ka, a wì si sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ Shafan wi yeri maa tun
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni. Shafan wi to wo lawi ŋa Azaliya.
Azaliya to wo lawi ŋa Meshulamu.
Zhoziyasi wìla wi tun ma yo fɔ:
4 «Yiri ma kari wa saraga wɔfɛnnɛ
to Hilikiya wi yeri, ma saga yo wi
kan fɔ leele pè pan penjara nda ni
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, to nda yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pè
shɔ pe kɛɛ, wiri jiri.
5 Pege penjara ti kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ jɔgɔsara
gbegelefɛnnɛ teele pe yeri. Poro
mbaa ti kaan tunmbyeele mbele pe
yɛn na shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti
gbegele pe yeri.
6 Pe yaa la tire tɛfɛnnɛ, naa go ki
tunŋgo pyefɛnnɛ konaa go wafɛnnɛ
pe sara ti ni, mbe tire naa sinndɛɛrɛ
tugbɔɔrɔ nda pè tɛtɛ mbe go ki
gbegele ti lɔ ta ni.
7 Ɛɛn fɔ penjara nda fuun pe yaa
kan pe yeri, pe se ka pe yewe ti
yelɔmɔ pi ni, katugu pe yɛn leele
mbele pè taga pe na.»
8 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to Hi-
likiya wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan
wi pye fɔ: «Mì lasiri sɛwɛ wi yan wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.»
A Hilikiya wì suu kan Shafan wi yeri.
A wì suu kara.
9 Ko puŋgo na, a sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
Shafan wì si kari wa wunlunaŋa wi
yeri ma saa wi pye fɔ: «Penjara nda
ti yɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, ma tunmbyeele pèri kan
shɛrigo gbɔgɔ jɔgɔsara gbegelefɛnnɛ
teele pe yeri.»
10 A sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wì sigi
sɛnrɛ nda ti yo naa wunlunaŋa wi
kan fɔ: «Saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya
wì sɛwɛ wa kan na yeri.» A wì suu
kara wunlunaŋa wi yɛgɛ na.
11 Naa wunlunaŋa wìla kaa lasiri
sɛwɛ sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì
suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ
ti kala na.
12 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa
wì si saraga wɔfɔ Hilikiya wi yeri,
naa Shafan pinambyɔ Ahikamu, naa
Mishe pinambyɔ Akibɔri, naa sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ Shafan konaa wunlunaŋa
wi tunmbyee Asaya wi ni ma pe pye
fɔ:
13 «Ye kari ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe na kan, naa leele pe kan konaa
Zhuda tara woolo pe ni fuun pe kan
ki sɛwɛ ŋa wè yan wi nawa sɛnrɛ
ti wogo na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa pì gbɔgɔ. Lì nawa
ŋgban we ni fɔ jɛŋgɛ; katugu we
tɛlɛye pe sila tanga ki sɛwɛ ŋa wi
sɛnrɛ ti na. Kagala ŋgele ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa wi ni, pe sila tanga mbe
yala ke ni.»

Wunlunaŋa wìla leele tun, a pè saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hulida wi yewe

14 Kona, a saraga wɔfɔ Hilikiya,
naa Ahikamu, naa Akibɔri, naa
Shafan konaa Asaya wi ni, pè si kari
wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hul-
ida wi yeri. Hulida wìla pye Tikiva
pinambyɔ Shalumu wo jɔ konaa ma
pye Harikasi pishyɛnwoo. Shalumu
wìla pye shɛrigo gbɔgɔ yaripɔrɔ ti
tɛgɛfɔ. Hulida wìla pye ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca laga fɔnŋgɔ ko ni.
A pè si para wi ni.
15 A Hulida wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye saga
yo lere ŋa wì ye tun laga na yeri wi
kan fɔ:
16 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa ki ca ŋga
konaa ca woolo pe na, mbe yala
sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
ki sɛwɛ ŋa Zhuda tara wunlunaŋa
wì kara ti ni.

17 Kì kaa pye pè laga na na ma saa
na wusuna nuwɔ taan sori yarisun-
ndo ta yɛgɛ kan, jaŋgo mbanla nawa
pi ŋgban pe kapyere ti ni, ki kala na,
mì nawa ŋgban ki ca ŋga ki ni fɔ
jɛŋgɛ; ki naŋgbanwa pi se kɔ.›
18 Ɛɛn fɔ ye saga yo Zhuda tara
wunlunaŋa wi kan, wo ŋa wì ye tun
ye pan ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe, yoo
pye fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà logo, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa
lì yo yɛɛn ti wogo na, fɔ:
19 Jɔlɔgɔ naa daŋga kala na mì yo
mi yaa wa ki ca ŋga konaa ca woolo
pe na mbe pe pye fyɔnwɔ fɛnnɛ,
kì kaa pye ki sɛnrɛ nda mà logo
tɔ̀ɔn jɔlɔ wa ma kotogo ki na, a mɔ̀ɔ
yɛɛ go sogo mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mɔ̀ɔ yɛɛra yaripɔrɔ ti
walagi mbege naga fɔ mɔ̀ɔ yɛɛ tirige
konaa ma gbele na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi
fun, mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo.› Mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi mì yo ma.
20 Ki kala na, mi yaa ka ti ma ku
ma kari ma tɛlɛye pe kɔrɔgɔ. Pe yaa
kɔɔn le yɛyinŋge na wa ma fanga
ka ni. Jɔlɔgɔ ŋga fuun mi yaa wa
ki laga ŋga ki na, ma sege yan yɛnlɛ
ni.»
A pitunmbolo pè si saa ki sɛnrɛ ti
yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.

23

Zhoziyasi wìla yɔn finliwɛ le naa Yɛnŋɛlɛ li ni
(2 Kuro 34.29-32)

1 Kona, a wunlunaŋa Zhoziyasi
wì si Zhuda tara lelɛɛlɛ konaa
Zheruzalɛmu ca lelɛɛlɛ pe ni fuun pe
yeri ma pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla.
2 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì
si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, naa Zhuda tara woolo
pe ni fuun pe ni, naa Zheruzalɛmu
ca woolo pe ni fuun pe ni, naa
saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni konaa leele
pe ni fuun pe ni, maga lɛ piile pe na
fɔ ma saa ki wa lelɛɛlɛ pe na. Kona,
yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa pàa yan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, a wì suu sɛnrɛ ti ni fuun ti kara
janwa wi ni fuun wi kan.
3 Wunlunaŋa wìla pye ma yere
wa ndɔgɔrɔ ti ni, a wì si yɔn
finliwɛ le naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni,
maga kɔn maga tɛgɛ mbe taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na mbaa tanri
li ŋgasegele, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ
konaa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na wi
kotogo ki ni fuun ni, naa wi jatere wi
ni fuun ni; jaŋgo yɔn finliwɛ sɛnrɛ
nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi
ni, mberi lɛ mbaa tanri ti na. A leele
pe ni fuun pè si yɛnlɛ ki yɔn finliwɛ
pi na.

Zhoziyasi wìla shɛrɛgɛ konɔ li gbegele mali tɛgɛ naa fɔnŋgɔ wa Zhuda tara
(2 Kuro 34.3-5,33)

4 Kona, a wunlunaŋa wì si konɔ
kan saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wi
yeri, naa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala
poro naa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ pe yeri ma yo fɔ yaara
nda fuun tìla gbegele yarisunŋgo
Baali ki kan, naa yarisunŋgo Ashera
ki kan konaa yanwa yirigeyaara nda
wa naayeri ti kan, peri wɔ wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A pè
siri lɛ ma yiri ti ni, ma saa ti sogo
wa Zheruzalɛmu ca ki puŋgo na, wa
Sedirɔn lara ti na, mɛɛ ki cɔnrɔ ti lɛ
ma kari ti ni wa Betɛli ca.
5 Zhuda tara wunlumbolo pàa
saraga wɔfɛnnɛ mbele tɛgɛ faa, a
paa wusuna nuwɔ taan wi sori wa
sunzara nda wa tinndiye pe na ti
na, wa Zhuda tara cara ti ni, naa
wa Zheruzalɛmu ca ki kanŋgara
na cara ti ni, konaa mbele pàa
pye na wusuna nuwɔ taan wi sori
yarisunŋgo Baali ki kan, naa yɔnlɔ,
naa yeŋge, naa wɔnŋgɔlɔ konaa
naayeri yanwa yirigeyaara ti ni fuun
ti kan, Zhoziyasi wìla pe ni fuun pe
purɔ ma pe wɔ wa.
6 Yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki tiyala
na làa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì sili kɔw
ma kari li ni wa Zheruzalɛmu ca ki
puŋgo na, wa Sedirɔn gbunlundɛgɛ
ki yeri, ma saa li sogo wa Sedirɔn

gbunlundɛgɛ ki ni mali pye cɔnrɔ. A pè sigi cɔnrɔ ti koli ma saa ti wo wa gboolo lesaga ŋga ki yɛn lere pyew wogo ki ni†.

7 Jajaala mbele pe yinrɛ tìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Zhoziyasi wìla ti jaanri, to nda jɛɛlɛ pàa pye na yaripɔrɔ tiin wa ti ni yarisunŋgo jɛlɛ Ashera ki kan naga gbogo we.

8 Ko puŋgo na, a Zhoziyasi wì si Zhuda tara saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe yeri ma pe gbogolo. Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori sunzara nda na wa tinndiye pe na, a wì si ti ni fuun ti jɔgɔ mari tɛgɛ fyɔngɔ ni, maga lɛ wa Geba ca fɔ ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na†. Sunzara nda tìla pye wa ca ki yeyɔnrɔ ti tanla, wìla ti jɔgɔ. Ŋga kìla pye wa cafɔ Zhozuwe jate wi yeyɔngɔ ki tanla, ma wa ca ki yeyɔngɔ ki kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wìla ki jɔgɔ fun.

9 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na saara ti woo wa ti na, pe sila yɛnlɛ ki na poro mbaa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin naa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, wa Zheruzalɛmu ca. Ɛɛn fɔ pàa pye na leve fu buru wo kaa ja pe sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni.

10 Sunzaga ŋga pàa pye na piile woo saraga na pe sori wa ki na, ko ŋga pàa pye na yinri Tofɛti, wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni, Zhoziyasi wìla ki jɔgɔ maga tɛgɛ fyɔngɔ ni, jaŋgo lere kpɛ ka ka pan mboo pinambyɔ nakoma wi sumborombyɔ wɔ saraga mboo sogo wa ki na yarisunŋgo Molɔki ki kan†.

11 Zhuda tara wunlumbolo pàa shɔnye mbele tɛgɛ pe yɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki tanla, mbaa yɔnlɔ ki gbogo pe ni, Zhoziyasi wìla pe wɔ wa. Ki shɔnye pàa pye wa ca ki yɛkelewe Netan Melɛki wi wɔnlɔgo ki tanla, wa shɛrigo gbɔgɔ laga nawa ki kanŋgara na yinrɛ ti ni. Malaga gbɔnwotoroye mbele pàa tɛgɛ na yɔnlɔ ki gbogo pe ni, wìla pe sogo fun.

12 Zhuda tara wunlumbolo pàa saraga wɔsara nda kan wa Ahazi wi go ki biri wi go na konaa saraga wɔsara nda Manase wìla kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ londo shyɛn ti ni, wunlunaŋa wìla ti jaanri. Naa wìla kaa ti yaari maga tara ti koli ma kɔ, a wì si saa ti wa wa Sedirɔn gbunlundɛgɛ ki ni†.

13 Izirayɛli tara wunlunaŋa Salomɔ wìla sunzara nda kankan wa tinndiye pe na wa yanwiga ŋga pe yinri Jɔgɔwɔ yanwiga ki kalige kɛɛ ki na, wa Zheruzalɛmu ca ki yɛsinmɛ na, Zhoziyasi wìla ki sunzara ti jɔgɔ mari tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ki sunzara nda wa tinndiye pe na tìla kan Sidɔn ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo tijaanga jɛlɛ Asitarite ko kan, naa Mowabu cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo tijaanga Kemɔshi ko kan konaa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo fyɛrɛ wogo Milikɔmu ko kan†.

14 Sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pàa yerege yerege na sunnu ti na, Zhoziyasi wìla ti gbɔn mari yaari, ma yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ŋgele pàa kan naga sunnu ke kɔɔnlɔ; tìla pye lara nda na, a wì si leele kajeere wa wa mari tɔn mari tɛgɛ fyɔngɔ ni.

Zhoziyasi wìla shɛrɛgɛ konɔ li gbegele mali tɛgɛ naa fɔnŋgɔ wa Izirayɛli tara (1 Wunlu 13.1-2,29-32; Yuuro 69.10)

15 Mbe taga wa kona, Nebati pinambyɔ Yerobowamu wìla saraga wɔsaga ŋga kan wa Betɛli ca konaa ma sunzaga ŋga kan wa tinndi wi na ma ti a Izirayɛli woolo pè kapege pye, Zhoziyasi wìla ti jaanri, ma

† **23:6 23.6:** 2 Wunlu 21.3; 2 Kuro 33.3 † **23:8 23.8:** Maga lɛ wa Geba ca fɔ ma saa gbɔn wa Bɛrisheba ca ki na, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tara ti lagapyew. † **23:10 23.10:** Levi 18.21; Zhere 7.31; 19.1-6; 32.35 † **23:12 23.12:** 2 Wunlu 21.5; 2 Kuro 33.5 † **23:13 23.13:** 1 Wunlu 11.7 † **23:15 23.15:** 1 Wunlu 12.33

sunzaga konaa yarisunŋgo Ashera ki tiyala li ni ti sogo mari pye cɔnrɔ†.
16 A Zhoziyasi wì si kaa welewele mɛɛ fanra nda tìla pye wa yanwiga ki na ti yan. A wì si leele tun, a pè saa gboolo kajeere ta wɔ wa ki fanra ti ni, a wì pan mari sogo wa saraga wɔsaga ki na maga tɛgɛ fyɔngɔ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa kan, a wìri yo ki kagala ke wogo na, kìla pye ma yala ko sɛnrɛ to ni†.
17 A Zhoziyasi wì si yewe ma yo fɔ: «Nandowo sinndɛlɛgɛ kikiin mi yɛn na yaan wamɛ?» A ca woolo pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kagala ŋgele mà pye ki Betɛli ca saraga wɔsaga ŋga ki na, Yɛnŋɛlɛ lere ŋa wìla yiri wa Zhuda tara ma pan maga sɛnrɛ ti yo ma wa ki na wi fanga koyi†.»
18 Kona, a Zhoziyasi wì sho fɔ: «Ye ko fanga ko yaga wa. Lere kpɛ ka ka jiri wi kajeere ti na.» Kì pye ma, ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo naa ŋa wìla yiri wa Samari tara ma pan†, a pè si poro kajeere to yaga wa.
19 Yinrɛ nda fuun Izirayɛli tara wunlumbolo pàa kan wa sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na ti na, wa Samari tara cara ti ni na sunnu wa ti ni, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban, Zhoziyasi wìla ti jaanri mari wɔ wa. Ŋga wìla pye Betɛli ca woro ti na ko nuŋgba ko wìla pye Samari ca woro ti na.
20 Sunzara nda tìla pye wa tinndiye pe na, saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na tunŋgo piin wa ti na, a wì si pe ni fuun pe kɔnlɔgi wa saraga wɔsara ti na, ma leele kajeere sogo wa ti na mari tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca.

Paki fɛti wi pyewe (2 Kuro 35.1-19)

21 Kona, a wunlunaŋa wì sigi yo leele pe ni fuun pe kan ma yo fɔ: «Ye Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni†.»
22 Ki Paki fɛti ŋa pàa pye, pe fa wa pye paa wi yɛn, maga lɛ wa sanga ŋa ni kiti kɔnfɛnnɛ pàa pye na Izirayɛli tara ti yɛgɛ sinni konaa sanga ŋa fuun wunlumbolo pàa pye Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti go na wi ni.
23 Ɛɛn fɔ Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, ko a pè sigi Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni wa Zheruzalɛmu ca.
24 Mbe taga wa ko na, leele mbele pàa pye na kuulo pe yewe konaa jɛlɛfɛnnɛ pe ni, Zhoziyasi wìla pe ni fuun pe purɔ. Go nawa yarisunndo, naa yarisunndo ta yɛgɛ ni konaa yaara tijangara nda fuun pàa pye na yaan wa Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca ki ni, wìla ti ni fuun ti wɔ wa tara ti ni; jaŋgo mbe ti lasiri sɛwɛ ŋa saraga wɔfɔ Hilikiya wìla yan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, leele paa tanri ti na.
25 Wunlumbolo mbele pàa keli ma yiri Zhoziyasi wi yɛgɛ wa kpɛ sila sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ wi kotogo ki ni fuun ni, naa wi nawa pi ni fuun ni konaa wi fanŋga ki ni fuun ni paa Zhoziyasi wi yɛn, mbe tanga mbe yala Moyisi lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti ni. Wo puŋgo na, wunlunaŋa wa kpɛ sila si yiri paa wi yɛn.

26 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ mba pìla pye Zhuda tara woolo pe ni, ki naŋgbanwa pi sila sogo li na, kagala ŋgele fuun Manase wìla pye mali nawa pi ŋgban ke kala na.
27 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mi yaa Zhuda tara woolo pe purɔ mbe pe wɔ wa na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na mìla Izirayɛli woolo pe purɔ ma pe wɔ wa na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mi yaa je ki ca ŋga ki na, ki Zheruzalɛmu ca ŋga mìla wɔ we,

† **23:16 23.16:** 1 Wunlu 13.2 † **23:17 23.17:** 1 Wunlu 13.30-32 † **23:18 23.18:** 1 Wunlu 13.29-31
† **23:21 23.21:** Dete 16.1-8 † **23:27 23.27:** 1 Wunlu 8.29

konaa mbe je shɛrigo gbɔgɔ ki na, ko ŋga mìla yo mi yaa nala yɛɛ nari wa ki ni we†.»
28 Zhoziyasi wi kapyegele sanŋgala konaa kagala ŋgele fuun wìla pye, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

Zhoziyasi wi kunwɔ (2 Kuro 35.20-27)

29 Zhoziyasi wi wunluwɔ sanga wi ni, a Ɛzhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn Neko wì si kaa yiri ma kari sa malaga gbɔn Asiri tara wunlunaŋa wi ni wa Efirati gbaan wi yɔn na. Kona, a wunlunaŋa Zhoziyasi wì si yiri ma saa Farawɔn wi fili mbe malaga gbɔn wi ni. Ɛɛn fɔ naa Farawɔn wìla kaa wi yan, a wì suu gbo wa Megido ca†.
30 A wi legbɔɔlɔ pè suu gboo wi lɛ malaga gbɔnwotoro wa ni ma yiri wi ni wa Megido ca ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca, ma saa wi le wa wi fanga ki ni. A Zhuda tara woolo pè si sinmɛ kpoyi wo Zhoziyasi wi pinambyɔ Yowahazi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Yowahazi wi sanga (2 Kuro 36.2-4)

31 Yowahazi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri taanri mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Hamutali. Zheremi ŋa wìla yiri wa Libina ca wo sumborombyɔ lawi†.
32 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko Yowahazi wìla pye kala li ni fuun ni paa wi tɛlɛye pe yɛn.
33 Farawɔn Neko wìla wi pɔ yɔngɔwɔ ni wa Iribila ca, wa Hamati tara, jaŋgo wiga kaa wunluwɔ pi piin wa Zheruzalɛmu ca naa. A Neko wì si lambo wa Zhuda tara woolo pe na ma yo paa warifuwe tɔni taanri naa culo cɛnmɛ tijɛrɛ konaa tɛ culo nafa ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ kaan wi yeri.
34 A Farawɔn Neko wì si Zhoziyasi pinambyɔ Eliyakimu wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ. A wì suu mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Yehoyakimu. A wì si Yowahazi wi yigi ma kari wi ni wa Ɛzhipiti tara. Pa wìla saa ku wa†.
35 Farawɔn wìla warifuwe naa tɛ ŋa sɛnrɛ yo, Yehoyakimu wìla ti kan wi yeri. Ɛɛn fɔ mbe ta mbege penjara ti kan Farawɔn wi yeri, wìla tara woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe penjatara ti jate, ma warifuwe naa tɛ yɔn ka shɔ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri ma yala pe penjatara ti ni. Ko wìla pye mɛɛ ta ma Farawɔn Neko wi penjara ti ta mari kan wi yeri.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi sanga (2 Kuro 36.5-8)

36 Yehoyakimu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Zebuda. Uruma ca fɛnnɛ naŋa Pedaya wo sumborombyɔ lawi†.
37 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa wi tɛlɛye pe yɛn kala li ni fuun ni.

24

1 Yehoyakimu wi wunluwɔ sanga wi ni, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan ma to Zhuda tara ti na. A Yehoyakimu wì si go sogo maa kan ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ taanri. Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, a wì si yiri ma je Babilɔni tara wunlunaŋa wi na naa fɔnŋgɔ†.

† **23:29 23.29:** Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla yiri ma saa Farawɔn wi fili mbe malaga gbɔn wi ni mboo yɛgɛ kɔn, jaŋgo wiga ka sa malaga gbɔn Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni mbe ya pe ni, ko puŋgo na mbe pan mbe to Zhuda tara ti na mbe ya ti ni; 2 Kuro 35.20-24. † **23:31 23.31:** 2 Wunlu 23.31; 2 Kuro 36.2 † **23:34 23.34:** Zhere 22.10-12 † **23:36 23.36:** Zhere 22.18-19; 26.1-6; 35.1-19 † **24:1 24.1:** Zhere 25.1-38; Dani 1.1-2

2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti
a beŋganri pyefɛnnɛ pèle yiri wa
Kalide tara, naa wa Siri tara, naa
wa Mowabu cɛnlɛ li ni konaa wa
Amɔ cɛnlɛ li ni ma pan mbe to
Yehoyakimu wi na. Yɛnŋɛlɛ làa
pe yirige ma pe wa Zhuda tara ti
na, jaŋgo mbe pe tɔngɔ pew mbe
yala sɛnrɛ nda làa yo li tunmbyeele,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan ti
ni.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ti, a ki jɔlɔgɔ
kagala kè gbɔn pe na, katugu làa
pye na jaa mbe Zhuda tara woolo pe
purɔ mbe pe wɔ li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ
kapere nda fuun Manase wìla pye ti
kala na.
4 Mbe taga wa ko na naa, Manase
wìla lelɛgɛrɛ gbo mbele pàa pye
jɛrɛgisaga fu, a pe kasanwa pì wo
ma Zheruzalɛmu ca ki yin lagapyew.
Ki kala na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye
na jaa mbe pe kala yaga†.
5 Yehoyakimu wi kapyegele
sanŋgala, naa kagala ŋgele fuun
wìla pye ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Zhuda tara wunlumbolo pe wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni.
6 A Yehoyakimu wì si kaa ku ma
taga wa wi tɛlɛye pe na. A wi
pinambyɔ Yehoyakini wì si cɛn wun-
luwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
7 Ki wagati wi ni, Ezhipiti tara
wunlunaŋa wi sila pye na yinrigi wa
wi tara mbe saa malaga gbɔɔn pe ni,
katugu tara nda fuun wìla shɔ ma
ta, Babilɔni tara wunlunaŋa wìla ti
ni fuun ti shɔ, maga lɛ wa Ezhipiti
tara lafogo ki na, fɔ ma saa gbɔn wa
Efirati gbaan wi na.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi sanga (2 Kuro 36.9-10)

8 Yehoyakini wìla ta yɛlɛ kɛ ma
yiri kɔlɔtaanri mɛɛ cɛn wunluwɔ pi
na. Yeŋge taanri wìla pye wunluwɔ
pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye
naa nɔ wi yinri Nehushita. Wìla pye
Ɛlinatan sumborombyɔ, ma yiri wa
Zheruzalɛmu ca.
9 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na ko wìla pye kala li ni fuun
ni paa wi to wi yɛn.

Pàa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn ma ca woolo pe koli

10 Yehoyakini sanga wi ni, Babilɔni
tara wunlunaŋa Nebukanezari
wi maliŋgbɔɔnlɔ teele naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pè si pan mbe
to Zheruzalɛmu ca ki na, mɛɛ
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ca ki
tanla maga yɔn tɔn.
11 Ma maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ta wa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni wa ca
ki tanla, a Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wo jate wì si pan wa
ca ki yɛsinmɛ na.
12 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa
Yehoyakini wì si yiri wa ca ki ni,
ma saa wi yɛɛ kan Babilɔni tara
wunlunaŋa wi yeri, wo naa wi nɔ,
naa wi maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa wi
tara teele konaa wi legbɔɔlɔ pe
ni. A Babilɔni tara wunlunaŋa wì
si pe yigi kasopiile. Ko la yala
wunlunaŋa Nebukanezari wi yɛlɛ
kɔlɔtaanri wolo li ni wa wunluwɔ pi
na†.
13 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ yarijɛndɛ ti ni fuun naa wun-
luwɔ go yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli.
Izirayɛli tara wunlunaŋa Salomɔ
wìla yaapire nda fuun gbegele tɛ ni
ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, wìla ti ni fuun ti gbɔn
mari yaari paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo we†.
14 Wìla Zheruzalɛmu ca woolo pe
ni fuun pe koli naa tara teele pe ni,
naa maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa kapyɔ
jɛnfɛnnɛ konaa fɛɛnlɛ pe ni fuun pe
ni. Pe ni fuun pàa pye lere waga kɛ
(10 000); kaawɔ ca ki fyɔnwɔ fɛnnɛ
poro cɛ pàa koro wa ca ki ni.
15 Wìla Yehoyakini wi yigi ma kari
wi ni wa Babilɔni tara. Wìla wun-
lunaŋa wi nɔ, naa wi jɛɛlɛ, naa wi
legbɔɔlɔ konaa tara ti fanŋga fɛnnɛ

† **24:4 24.4:** 2 Wunlu 21.10-16 † **24:12 24.12:** Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2 † **24:13 24.13:** 2 Wunlu 20.17

pe yigi wa Zheruzalɛmu ma kari pe ni wa Babilɔni tara†.
16 Babilɔni tara wunlunaŋa wìla maliŋgbɔɔnlɔ waga kɔlɔshyɛn (7 000) pe ni fuun pe yigi ma kari pe ni wa Babilɔni, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ naa fɛɛnlɛ poro waga kele (1 000) ni, konaa nambala kotogofɛnnɛ mbele pe mbaa ya malaga gbɔn pe ni fuun pe ni.
17 Kona, a Babilɔni tara wunlunaŋa wì si Mataniya wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ wa Yehoyakini wi yɔnlɔ; Mataniya wìla pye Yehoyakini wi to jɛɛ. A wì suu mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Sedesiyasi†.

Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi sanga (Zhere 52.1-3)

18 Sedesiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Hamutali. Libina ca fɛnnɛ naŋa Zheremi wo sumborombyɔ lawi†.
19 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa Yehoyakimu wi yɛn.
20 Ki kagala ke ni fuun kàa pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Zheruzalɛmu ca woolo naa Zhuda tara woolo pe ni, fɔ a lì saa pe purɔ ma pe lali li yɛɛ ni. Ko puŋgo na, a Sedesiyasi wì si kaa yiri ma je Babilɔni tara wunlunaŋa wi na.

25

Babilɔni tara fɛnnɛ pàa pan ma Sedesiyasi wi yigi wa Zheruzalɛmu ca ma kari wi ni (Zhere 52.3-11)

1 Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, yeŋge kɛ wogo ki pilige kɛ wogo ki na, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni mbe pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na. A wì si maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa ca ki tanla, ma mboro ta wa lugusara ma ca ki maga†.
2 Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kìla koro wa Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn, fɔ ma saa gbɔn Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li na.
3 Ki yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, ma yala fuŋgo kì ŋgban wa ca ki ni, yaakara woro leele pe yeri wa tara ti ni,
4 a Babilɔni tara fɛnnɛ pè si ca ki mbogo ki furu ma torosaga wɔ wa ki ni. A Zhuda tara wunlunaŋa wì si yiri ki yembinɛ li ni wo naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, ma toro wa yeyɔngɔ ŋga ki yɛn wa mboro shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni ki ni, wa wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki tanla, mɛɛ Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala konɔ li lɛ ma kari. Ma si yala Kalide tara fɛnnɛ†† poro la pye ma ca ki maga.
5 Ɛɛn fɔ, a Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si taga wunlunaŋa wi na maa purɔ ma saa wi yigi wa Zheriko funwa laga falafala ki ni. A wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pè si fe ma jaraga.
6 A pè si wunlunaŋa wi yigi ma kari wi ni, ma saa wi kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca. A pè si kiti kɔn wi na.
7 Sedesiyasi wi pinambiile poro na, pàa pe kɔnlɔgi wi yɛgɛ na, ma wo jate wi yɛngɛlɛ ke yaari wi na, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni maa lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni ca†.

Babilɔni tara fɛnnɛ pàa Zhuda tara woolo sanmbala pe koli ma kari pe ni (Zhere 52.12-33)

8 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, yeŋge kaŋgurugo wogo, ki pilige

† **24:15 24.15:** Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2; Eze 17.12 † **24:17 24.17:** Zhere 37.1; Eze 17.13 † **24:18 24.18:** Zhere 27.1-22; 28.1-17 † **25:1 25.1:** Zhere 21.1-10; 34.1-5; Eze 24.2 † **25:4 25.4:** Kalide tara fɛnnɛ poro nuŋgba poro pàa pye na yinri Babilɔni tara fɛnnɛ. † **25:4 25.4:** Eze 33.21 † **25:7 25.7:** Eze 12.13

kɔlɔshyɛn wogo ki na, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to ma pye wi tara ti legbɔɔ wa, wì si pan wa Zheruzalɛmu ca.
9 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki sogo, naa wunluwɔ go ki ni, naa Zheruzalɛmu ca yinrɛ ti ni fuun ti ni. Go ŋga fuun kìla pye go jɛŋgɛ wìla ki sogo†.
10 Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi ni, a pè si Zheruzalɛmu ca mbogo ki jaanri.
11 Leele sanmbala mbele pàa koro wa ca ki ni, naa mbele pàa keli ma pe yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri, konaa leele sanmbala pe ni fuun pe ni, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe koli ma kari pe ni.
12 Konaa ki ni fuun, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla ti a Zhuda tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pèle koro wa tara ti ni, jaŋgo paa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti fali paa kɛɛrɛ kɔɔn.
13 Tuguyɛnrɛ tiyagala ŋgele kàa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa tuguyɛnrɛ wotoroye pe ni konaa tuguyɛnrɛ jogoyaraga gbegbeŋge ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Kalide tara fɛnnɛ pàa ti gbɔn mari yaari, mɛɛ ki tuguyɛnrɛ ti lɛ ma kari ti ni wa Babilɔni ca†.
14 Tuguyɛnrɛ nɛgɛdagala, naa cɔnrɔ koliyaara, naa gbeŋgele, naa wɔjɛŋgɛlɛ konaa tuguyɛnrɛ yaara nda fuun pàa pye na gbegele ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa ti lɛ ma kari ti ni fun†.
15 Naŋganra leyaara to naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti ni, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla ti lɛ fun ma kari ti ni, yaraga ŋga fuun kìla pye tɛ wogo konaa yaraga ŋga fuun kìla pye warifuwe wogo wìla ki lɛ†.
16 Tuguyɛnrɛ tiyagala shyɛn, naa jogoyaraga gbegbeŋge konaa wotoroye mbele Salomɔ wìla gbegele ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, lere saa ya mbege tuguyɛnrɛ ti nuguwɔ pi jɛn mboo kɔ.
17 Ki tiyagala ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. Pàa gona tɔnyaara gbegele ke na tuguyɛnrɛ ni. Ti nuŋgba nuŋgba pyew ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba naa kɔngɔ. Pàa tuguyɛnrɛ mɛrɛ naa girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele mari le gona tɔnyaara ti na mari fere ti ni. Ti ti ni fuun tìla pye tuguyɛnrɛ. Tiyagala ke shyɛn kàa pye cɛnlɔmɔ nuŋgba ma pinlɛ ke mɛrɛ ti ni.
18 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla saraga wɔfɛnnɛ to Seraya wi yigi, naa saraga wɔfɔ Sofoni ŋa wìla pye wi kɛɛ yigifɔ wi ni konaa saraga wɔfɛnnɛ taanri mbele pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pe ni.
19 Wìla ca ki legbɔɔ wa yigi wa ca ki ni, wo la pye maliŋgbɔɔnlɔ pe go na, naa Zhuda tara wunlunaŋa wi yɛrifɛnnɛ kaŋgurugo mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ ŋa wìla pye na leele pe lee na pe nii maliŋgbɔɔnlɔ pe ni wi ni, konaa Zhuda tara nambala nafa taanri mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni.
20 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla pe yigi ma kari pe ni, ma saa pe kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca.
21 A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si ti a pè pe gbɔn ma pe gbo wa Iribila ca, wa Hamati tara. Pa Zhuda tara woolo pàa pe koli ma yiri pe ni, wa pe tara ma kari pe ni wa kulowo pi ni yɛɛn.

Nebukanezari wìla Gedaliya wi tɛgɛ Zhuda tara ti go na (Zhere 40.7-9; 41.1-3)

† **25:9 25.9:** 1 Wunlu 9.8 † **25:13 25.13:** 1 Wunlu 7.15-26; 2 Kuro 3.15-17; 4.2-5 † **25:14 25.14:** 1 Wunlu 7.45; 2 Kuro 4.16 † **25:15 25.15:** 1 Wunlu 7.45-51

22 Kona, Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wìla leele mbele yaga
wa Zhuda tara, a wì si Ahikamu
pinambyɔ Gedaliya wi tɛgɛ pe go
na. Gedaliya wìla pye Shafan wi
pishyɛnwoo.
23 Naa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ
teele poro naa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe
ni pàa kaa ki logo ma yo Babilɔni
tara wunlunaŋa wìla Gedaliya wi
tɛgɛ Zhuda tara ti go na, a pè
si kari wa Gedaliya wi yeri wa
Mizipa ca. Poro la wɛlɛ Netaniya
pinambyɔ Ishimayɛli, naa Kareya
pinambyɔ Yohana, naa Tanihumɛti
pinambyɔ Seraya ŋa wìla yiri wa
Netofa ca wi ni, naa Maaka setirige
pyɔ Yaazaniya wi ni konaa nambala
mbele pàa pinlɛ pe ni.
24 A Gedaliya wì si wugu ma
ki maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa pe
woolo pe kan ma yo fɔ: «Yaga kaa
fyɛ Kalide tara teele pe yɛgɛ mbe yo
pe yaa kala la pye ye na. Ye koro laga
tara ti ni, yaa tunŋgo piin Babilɔni
tara wunlunaŋa wi kan, kona ye yaa
yɛyinŋge ta†.»
25 Ɛɛn fɔ, yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn
wogo ki na, Zhuda tara wunlunaŋa
wi setirige piile pe ni, Netaniya
pinambyɔ Ishimayɛli ŋa wìla pye
Elishama pishyɛnwoo, wì si lere kɛ
lɛ ma taga wi yɛɛ na, mɛɛ pan ma
to Gedaliya wi na maa gbɔn maa
gbo, wo naa Zhufuye naa Kalide tara
fɛnnɛ mbele fuun pàa pye wi ni wa
Mizipa ca pe ni†.
26 Kona, Zhuda tara fɛnnɛ pe ni
fuun, maga lɛ lepigile ke na fɔ ma
saa ki wa legbɔɔlɔ pe na, konaa
maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni, a pè si
yiri ma fe ma kari wa Ezhipiti tara,
katugu pàa pye na fyɛ Kalide tara
fɛnnɛ pe yɛgɛ†.

Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Yehoyakini wi wɔ wa kaso wi ni (Zhere 52.31-34)

27 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoy-
akini wi yigiŋgɔlɔ ma kari wi ni wa
kulowo pi ni, ki yɛlɛ nafa ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge
kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki pilige
nafa ma yiri kɔlɔshyɛn wogo ki na,
Babilɔni tara wunlunaŋa Evili Mero-
daki wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna
li ni, a wì si kagbaraga pye Zhuda
tara wunlunaŋa Yehoyakini wi kan
maa wɔ wa kaso wi ni.
28 A wì si sɛntanra yo wi ni. Wun-
lumbolo sanmbala mbele fuun pàa
yigi, a pè saa koro wa Babilɔni tara
wunlunaŋa wi ni wa Babilɔni, wìla
Yehoyakini wi tɛgɛ poro pe ni fuun
go na.
29 Wìla ti a pè Yehoyakini wi kaso
yaripɔrɔ ti wɔ wi na. Yehoyakini
wìla pye na nii wi ni suyi wi yinwege
piliye sannya yi ni fuun yi ni.
30 Babilɔni tara wunlunaŋa wìla
pye na Yehoyakini wi kala li yɔngɔ
wi kan pilige pyew wi yinwege piliye
sannya yi ni fuun yi ni.

† **25:24 25.22-24:** Zhere 40.7-9 † **25:25 25.25:** Zhere 41.1-3 † **25:26 25.26:** Zhere 43.5-7

Wunlumbolo pe kagala sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa pe yinri
KURONIKI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wo naa Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi ni pàa pye sɛwɛ lomboŋɔ nuŋgba. Ki sɛwɛ pàa wi kɔn, a wì yiri shyɛn, katugu wi kɔnrɔ shyɛn ti sila ya kɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi nuŋgba ni. Kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Samiyɛli sɛwɛɛlɛ naa wunlumbolo sɛwɛɛlɛ pe ni, Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wo naa Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi ni pe yɛn na para ki kagala ke gbɔwɔ na. Ɛɛn fɔ Zhufuye mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca, Kuroniki sɛwɛ wì yɔnlɔgɔ ma kan poro yeri. Wi sɛnrɛ ti gbɔwɔ yɛn na para Zhuda tara wunluwɔ po wogo na.

Kuroniki sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1-9) ki yɛn na setirige piile yirisaga ŋga kì yiri ma toro ko mɛrɛ to nari, mbege lɛ Adama wi na fɔ sa gbɔn wunlunaŋa Sawuli wi na. Sɛwɛ wi go kɛwogo (10) ki yɛn na para Sawuli wi kunwɔ wogo ko na. Sɛwɛ wi sɛnrɛ sannda to yɛn na para Davidi sɛnrɛ na, wo kala lo sɛwɛ wì para li na ma wɛ. Davidi wìla pye wunluwɔ, mɛɛ Zheruzalɛmu ca ki gbegele maga tɛgɛ wi wunluwɔ ca gbɔgɔ (11-12). Wìla ti a pè pan yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca (13-16). Wi wunluwɔ kapyegele pè ke yɔnlɔgɔ (17-20), ma pinlɛ wìla wi yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe shɛrigo gbɔgɔ ki kan yɛgɛ ŋga na ki ni (21-29). Wi pinambyɔ Salomɔ wo wìla kaa ki kan wi kuŋgɔlɔ (2 Kuroniki).

Wa Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, wunlunaŋa Davidi wi kala li yɛn yɛgɛ nagawa. Wìla pye lere wa, ŋa wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na nali gbogo paa yɛgɛ ŋga na ki daga we. Wìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ jɛnŋɛ we. Wìla yo fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ, naa yawa, naa tiyɔnwɔ, naa gbɔgɔwɔ yanwa konaa tegere ti yɛn ma woro;

katugu yaara nda fuun ti yɛn wa naayeri konaa nda fuun ti yɛn laga tara na, ti yɛn ma woro.

Wunluwɔ pi yɛn ma woo Yawe Yɛnŋɛlɛ.

Mboro ma yɛn yaraga pyew ki go na (1 Kuro 29.11).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Adama wi setirige piile fɔ sa gbɔn wunlunaŋa Sawuli wi na *1–9*

Davidi wi wunluwɔ sanga *10–29*

Sawuli naa wi pinambiile pe kunwɔ *10.1-14*

Davidi wìla pye wunluwɔ *11.1-12*

Davidi wìla pan yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca *13–16*

Salomɔ wi yaa ka shɛrigo gbɔgɔ ki kan *17.1-27*

Davidi wìla yawa ta *18–20*

Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki gbɛgɛlɛ *21–28*

Leele pàa yarikanra kan *29.1-20*

Pàa Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ *29.21-25*

Davidi wi kunwɔ *29.26-30*

ADAMA WI SETIRIGE PIILE FƆ SA GBƆN SAWULI WI NA

1–9

Mbege lɛ Adama na
fɔ sa gbɔn Abirahamu na
(Zhenɛ 5.1-32; 10.1-32; 11.10-26)

1 Adama wo wìla Sɛti se. A Sɛti wo
Enɔsi se.
2 A Enɔsi wo Kena se. A Kena wo
Mahalaleyɛli se. A Mahalaleyɛli wo
Yerɛdi se.
3 A Yerɛdi wo Enɔki se. A Enɔki
wo Matusalɛmu se. A Matusalɛmu
wo Lemɛki se.
4 A Lemɛki wo Nowe se.

A Nowe wo Sɛmu se, naa Kamu, naa Zhafɛti.

5 Zhafɛti pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Gomɛri, naa Magɔgi, naa Ma-
dayi, naa Yavan, naa Tubali, naa
Meshɛki konaa Tirasi.
6 Gomɛri pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Ashikenazi, naa Difati konaa
Togarima.
7 Yavan pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Elisha, naa Tarisisi, naa Kitimu
konaa Orodanimu.
8 Kamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Kushi, naa Mizirayimu, naa Puti
konaa Kana.
9 Kushi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Seba, naa Havila, naa Sabita, naa
Arayema konaa Sabiteka. Arayema
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Saba
konaa Dedan.
10 Kushi wo wìla Nimirɔdi se.
Nimirɔdi wo wìla keli ma cɛn
fanŋga ki na laga tara ti na.
11 Mizirayimu wo wìla pye Ludi
cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ, naa Anɛmu
cɛnlɛ woolo, naa Leyabi cɛnlɛ
woolo, naa Nafitu cɛnlɛ woolo,
12 naa Paturusi cɛnlɛ woolo, naa
Kasiluhi cɛnlɛ woolo konaa Kafitɔri
cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we. Pa Filisiti
tara fɛnnɛ pàa yiri wa Kasiluhi cɛnlɛ
li ni.
13 Kana wo wìla Sidɔn se, wi
pinambyɔ koŋgbanŋa we, mɛɛ Hɛti
taga.
14 Kana wo wìla pye Zhebusi cɛnlɛ
woolo pe tɛlɛ, naa Amɔri cɛnlɛ
woolo, naa Girigasi cɛnlɛ woolo,
15 naa Hɛvi cɛnlɛ woolo, naa Ariki
cɛnlɛ woolo, naa Sini cɛnlɛ woolo,
16 naa Arivadi cɛnlɛ woolo, naa
Zemari cɛnlɛ woolo konaa Hamati
cɛnlɛ woolo pe tɛlɛ we.

17 Sɛmu pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Elamu, naa Asuri, naa Aripakisadi,
naa Ludi, naa Aramu, naa Uzi, naa
Huli, naa Getɛri konaa Meshɛki.
18 Aripakisadi wo wìla Shela se. A
Shela wo Hebɛri se.
19 Pinambiile shyɛn Hebɛri wìla
se. Pàa pye na nuŋgba yinri Pelɛgi,
ko kɔrɔ wo ŋa mbe kɔn yɛɛ na,
katugu wi sanga wi ni ko tara woolo
pàa kɔn pe yɛɛ na. Pàa pye naa
pinambyɔ sanŋa wi yinri Yokitan.

20 Yokitan wi pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Alimodadi, naa Shelɛfu, naa
Hazarimavɛti, naa Yera,
21 naa Hadoramu, naa Uzali, naa
Dikila,
22 naa Ebali, naa Abimayɛli, naa
Saba,
23 naa Ofiri, naa Havila konaa
Yobabu. Poro pe ni fuun mbele poro
la pye Yokitan wi pinambiile.
24 Sɛmu wo wìla Aripakisadi se. A
Aripakisadi wo Shela se.
25 A Shela wo Hebɛri se. A Hebɛri
wo Pelɛgi se. A Pelɛgi wo Erewu se.
26 A Erewu wo Serugi se. A Serugi
wo Nahɔri se. A Nahɔri wo Tera se.
27 A Tera wo Abiramu se, wo ŋa
pàa kaa na yinri Abirahamu.

Abirahamu pinambiile pe mɛrɛ

Ishimayɛli setirige piile pe mɛrɛ (Zhenɛ 25.12-16)

28 Abirahamu pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Izaki wo naa Ishimayɛli.
29 Pe setirige piile pe mɛrɛ ti nda:
Ishimayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa
pàa pye naa yinri Nebayɔti, mɛɛ
Kedari taga, naa Adibeyɛli, naa
Mibisamu,
30 naa Mishima, naa Duma, naa
Masa, naa Hadadi, naa Tema,
31 naa Yeturi, naa Nafishi konaa
Kedima. Poro pe ni fuun mbele poro
pàa pye Ishimayɛli wi setirige piile
wele.

Abirahamu wi cɛnfɔ Ketura wi pinambiile pe mɛrɛ

32 Abirahamu wi cɛnfɔ Ketura
wìla pinambiile mbele se pe mɛrɛ
ti nda: Zimiran, naa Yokishan, naa
Medan, naa Madiyan, naa Ishibaki
konaa Shuwa. Yokishan pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Saba konaa Dedan.
33 Madiyan pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Efa, naa Efɛri, naa Hanɔki,
naa Abida konaa Ɛlidaa. Poro pe ni
fuun mbele poro pàa pye Ketura wi
setirige piile wele.

Izaki pinambiile pe mɛrɛ (Zhenɛ 36.1-19)

34 Abirahamu wo wìla Izaki se. A
Izaki wo Ezawu naa Zhakɔbu se.

35 Ezawu pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Elifazi, naa Erewuwɛli, naa
Yehushi, naa Yalamu konaa Kora.
36 Elifazi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Tema, naa Omari, naa Zefi, naa
Gatamu, naa Kenazi, naa Timina
konaa Amalɛki.
37 Erewuwɛli pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Nahati, naa Zera, naa Shama
konaa Miza.

Edɔmu tara fɛnnɛ

Seyiri setirige piile pe mɛrɛ (Zhenɛ 36.20-30)

38 Seyiri† pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Lotan, naa Shobali, naa
Zibewɔn, naa Ana, naa Dishɔn, naa
Ezɛri konaa Dishan.
39 Lotan pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Hɔri konaa Homamu. Lotan wi
nɔsepyɔ sumboro la pye wa pàa pye
naa yinri Timina.
40 Shobali pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Aliyan naa Manahati, naa
Ebali, naa Shefi konaa Onamu.
Zibewɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Aya konaa Ana.
41 Ana wi pinambyɔ pàa pye naa
yinri Dishɔn. Dishɔn pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Hamiran, naa Eshiban,
naa Yitiran konaa Keran.
42 Ezɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Bilihan, naa Zaavan konaa Yaakan.
Dishan pinambiile poro la wɛlɛ Uzi
konaa Aran.

Edɔmu tara wunlumbolo (Zhenɛ 36.31-43)

43 Wunlumbolo mbele pàa cɛn
wunluwɔ pi na Edɔmu tara ti go na
maga ta wunluwɔ fa cɛn Izirayɛli
tara ti go na gbɛn pe mɛrɛ ti nda:
Bewɔri pinambyɔ Bela. Wi ca pàa
pye naga yinri Dinaba.
44 Bela wi kuŋgɔlɔ, a Bozira ca
fɛnnɛ naŋa Zera wi pinambyɔ Yob-
abu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ.
45 Yobabu wi kuŋgɔlɔ, Hushamu
ŋa wìla yiri wa Tema setirige piile
pe tara, a wì si cɛn wunluwɔ pi na
wa wi yɔnlɔ.
46 Hushamu wi kuŋgɔlɔ, a Bedadi
pinambyɔ Hadadi wì si cɛn wun-
luwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Wo wìla
malaga gbɔn Madiyan cɛnlɛ woolo
pe ni, ma ya pe ni wa Mowabu tara
wasege ki ni. Wi ca pàa pye naga
yinri Aviti.
47 Hadadi wi kuŋgɔlɔ, a Masireka
ca fɛnnɛ naŋa Samila wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
48 Samila wi kuŋgɔlɔ, Sawuli ŋa
wìla yiri wa Erehobɔti gbaan yɔn
tara ti ni, wì si cɛn wunluwɔ pi na
wa wi yɔnlɔ.
49 Sawuli wi kuŋgɔlɔ, a Akibɔri
pinambyɔ Baali Hana wì si cɛn wun-
luwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
50 Baali Hana wi kuŋgɔlɔ, a
Hadadi wì si cɛn wunluwɔ pi na
wa wi yɔnlɔ. Wi ca pàa pye
naga yinri Payi. Pàa pye naa jɔ
wi yinri Metabeyɛli. Mezahabu
sumborombyɔ Matirɛdi wo sum-
borombyɔ lawi.
51 Hadadi wi kuŋgɔlɔ, seye teele
pàa pye na cɛɛn Edɔmu tara ti go na,
pe mɛrɛ ti nda: Sege to Timina, naa
sege to Aliva, naa sege to Yetɛti,
52 naa sege to Oholibama, naa sege
to Ela, naa sege to Pinɔ,
53 naa sege to Kenazi, naa sege to
Tema, naa sege to Mibizari,
54 naa sege to Magidiyɛli konaa
sege to Iramu. Poro mbele poro pàa
pye Edɔmu tara teele wele.

2

Zhakɔbu pinambiile pe mɛrɛ konaa Zhuda setirige piile

1 Izirayɛli† pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Urubɛn, naa Simeyɔn, naa
Levi, naa Zhuda, naa Isakari, naa
Zabulɔn,
2 naa Dan, naa Zhozɛfu, naa
Bɛnzhamɛ, naa Nɛfitali, naa Gadi
konaa Asɛri.

† **1:38 1.38:** Seyiri wo naa wi pinambiile pe ni pàa pye Edɔmu cɛnlɛ woolo pe cɛnyɛɛnlɛ; Zhenɛ 36.20. † **2:1 2.1:** Izirayɛli wo nuŋgba wo pe maa yinri fun Zhakɔbu (Zhenɛ 35.22-26; Ɛki 1.1-6). † **2:3 2.3:** Zhenɛ 38.2-7; 46.12; Nɔmbu 26.19

Zhuda wi setirige piile wele

3 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Ɛri, naa Ona konaa Shela†. Wìla ki
pinambiile taanri pe se Kana tara
fɛnnɛ jɔ Shuwa wo sumborombyɔ
na. Zhuda wi pinambyɔ koŋgbanŋa
Ɛri wìla pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
A lì si ti a wì ku.
4 Zhuda wi pijɔ Tamari wìla Perɛzi
naa Zera poro se Zhuda wi na†.
Zhuda wi pinambiile pe ni fuun pàa
pye kaŋgurugo.
5 Perɛzi pinambiile poro la wɛlɛ
Hɛzirɔn konaa Hamuli.
6 Zera pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Zimiri, naa Etan, naa Hema, naa
Kalikɔli konaa Dara. Pe ni fuun pàa
pye kaŋgurugo.
7 Karimi pinambyɔ wo lawi ŋa
Akari†. Yaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ pew
Yɛnŋɛlɛ li kan, wo wìla ta lɛ, ma ti a
jɔlɔgɔ to Izirayɛli woolo pe na.
8 Etan pinambyɔ wo lawi ŋa
Azariya.

Hɛzirɔn pinambiile wele

9 Hɛzirɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yerameyɛli, naa Aramu konaa
Kelubayi†.
10 Aramu wo wìla Aminadabu
se. A Aminadabu wo Naashɔn se.
Naashɔn wo wìla pye Zhuda cɛnlɛ
woolo pe go na.
11 A Naashɔn wo Salima se. A
Salima wo Bowazi se.
12 A Bowazi wo Obɛdi se. A Obɛdi
wo Zhese se.
13 A Zhese wì suu pinambyɔ
koŋgbanŋa Eliyabu wi se, naa wi
shyɛnwoo Abinadabu wi ni, naa wi
taanri woo Shimeya wi ni,
14 naa wi tijɛrɛ woo Netaneyɛli wi
ni, naa wi kaŋgurugo woo Aradayi
wi ni,
15 naa wi kɔgɔlɔni woo Ozɛmu wi
ni, mɛɛ Davidi taga kɔlɔshyɛn woo.
16 Pe nɔsepiile sumbonɔ poro la
wɛlɛ Zeruya naa Abigayili. Zeruya
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Abishayi,
naa Zhowabu konaa Azayɛli. Pe ni
fuun pàa pye lere taanri.
17 A Abigayili wo si Amasa se.
Amasa to wo lawi ŋa Yetɛri. Yetɛri
wìla pye Ishimayɛli setirige pyɔ.

Hɛzirɔn pinambyɔ Kalɛbu wi setirige piile wele (Ɛki 31.1-5; Nɔmbu 32.39-42)

18 Hɛzirɔn wi pinambyɔ Kalɛbu
wìla piile se wi jɔ Azuba wi na konaa
Yeriyɔti wi na. Pinambiile mbele
wìla se Azuba wi na pe mɛrɛ ti nda:
Yeshɛri, naa Shobabu konaa Aridɔn.
19 Naa Azuba wìla kaa ku, a
Kalɛbu wì si Efirata lɛ wi jɔ. A
Efirata wì si Huri se wi kan.
20 A Huri wo Uri se. A Uri wo
Bezaleyɛli se.
21 Ko puŋgo na, a Hɛzirɔn wì si saa
Galaadi to Makiri wi sumborombyɔ
wi lɛ wi jɔ. Hɛzirɔn wìla wi lɛ maga
ta wo jate wì ta yɛlɛ nafa taanri. A
wì si Segubu wì se wi kan.
22 A Segubu wo si Yayiiri se. Ca
nafa ma yiri taanri tìla pye Yayiiri
wi yeri wa Galaadi tara†.
23 Ɛɛn fɔ, a Geshuri tara fɛnnɛ
naa Siri tara fɛnnɛ pè si kaa Yayiiri
kapire ti shɔ wi setirige piile pe
yeri mari ta, naa Kenati ca konaa
ki kanŋgara na kapire ti ni. Ti ni
fuun tìla pye ca nafa taanri. Leele
mbele fuun pàa pye ma cɛn wa ki
cara ti ni pàa pye Galaadi to Makiri
wo setirige piile.
24 Hɛzirɔn wi kuŋgɔlɔ wa Kalɛbu
Efirata ca, a wi jɔ Abiya wì si
pinambyɔ se wi kan, a paa wi yinri
Ashihuri, wo wìla pye Tekowa ca ki
kanfɔ we.

Hɛzirɔn pinambyɔ Yerameyɛli wi setirige piile wele

25 Hɛzirɔn pinambyɔ koŋgbanŋa
Yerameyɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo
lawi ŋa Aramu, mɛɛ Buna taga, naa
Orɛni, naa Ozɛmu konaa Ahiya.
26 Jɛlɛ wà yɛgɛ la pye Yerameyɛli
wi yeri, pàa pye naa yinri Atara; wo
wìla pye Onamu wi nɔ we.

† **2:4 2.4:** Zhenɛ 38.24-30 † **2:7 2.7:** Akari wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Akan (Zhozu 7.1-25).
† **2:9 2.9:** Kelubayi wo pàa pye na yinri fun Kalɛbu. † **2:22 2.22:** Nɔmbu 32.41; Dete 3.13-14; Zhozu 13.30; Kiti 10.4; 1 Wunlu 4.13

27 Yerameyɛli wi pinambyɔ koŋgbanŋa Aramu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Maazi, naa Yamini konaa Ekɛri.
28 Onamu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Shamayi konaa Yada. Shamayi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Nadabu konaa Abishuri.
29 Abishuri wi jɔ pàa pye naa yinri Abihayili. Wìla Ahiban naa Molidi pe se wi kan.
30 Nadabu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Selɛdi konaa Apayimu. Selɛdi wo sila pinambyɔ se mɛɛ ku.
31 Apayimu wo wìla Yisheyi se. A Yisheyi wo Sheshan se. A Sheshan wo Alayi se.
32 Shamayi wi nɔsepyɔ Yoda wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yetɛri konaa Zhonatan. Yetɛri wìla ku wi sila pyɔ se.
33 Zhonatan wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Pelɛti konaa Zaza. Poro mbele poro pàa pye Yerameyɛli wi setirige piile wele.
34 Sheshan wo sila pinambyɔ se, ɛɛn fɔ sumborombiile wìla se. Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wà la pye Sheshan wi yeri kulo, pàa pye naa yinri Yariha.
35 A Sheshan wì suu sumborombyɔ wa kan wi kulonaŋa Yariha wi yeri wi jɔ. A wo si pinambyɔ se wi kan, a paa wi yinri Atayi.
36 A Atayi wo Natan se. A Natan wo Zabadi se.
37 A Zabadi wo Efilali se. A Efilali wo Obɛdi se.
38 A Obɛdi wo Yehu se. A Yehu wo Azariya se.
39 A Azariya wo Helɛzi se. A Helɛzi wo Elasa se.
40 A Elasa wo Sisimayi se. A Sisimayi wo Shalumu se.
41 A Shalumu wo Yekamiya se. A Yekamiya wo Elishama se.

Hɛzirɔn pinambyɔ Kalɛbu wi setiriye ye

42 Yerameyɛli wi nɔsepyɔ Kalɛbu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Mesha; wo wìla pye Zifu to we, mɛɛ Maresha taga. Wo wìla pye Eburɔn to we.
43 Eburɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Kora, naa Tapuwa, naa Erekɛmu konaa Shema.
44 A Shema wo Yorikeyamu to Arahamu wi se. A Erekɛmu wo Shamayi se.
45 Shamayi pinambyɔ wo lawi ŋa Mawɔn. Mawɔn wo wìla pye Bɛti Zuri to we.
46 Kalɛbu wi cɛnfɔ Efa wìla pinambiile mbele se wi kan pe mɛrɛ ti nda: Haran, naa Moza konaa Gazɛzi. A Haran wo Gazɛzi se.
47 Yadayi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Eregemu, naa Yotamu, naa Geshan, naa Pelɛti, naa Efa konaa Shaafu.
48 Kalɛbu wi cɛnfɔ Maaka wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Shebɛri konaa Tirihana.
49 Ko puŋgo na, a wì si Madimana to Shaafu wi se konaa Makibena naa Gibeya pe to Sheva wi ni. Kalɛbu wi sumborombyɔ pàa pye naa yinri Akisa.
50 Kalɛbu wi setirige piile pele yɛgɛ mbele: Kalɛbu wi jɔ Efirata wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Huri. Huri pinambyɔ wo lawi ŋa Shobali. Shobali wo wìla pye Kiriyati Yeyarimu to we,
51 naa Salima ŋa wìla pye Betilɛɛmu ca ki kanfɔ, konaa Harɛfu ŋa wìla pye Bɛti Gadɛri ca ki kanfɔ we.
52 Kiriyati Yeyarimu to Shobali wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Haroye konaa Hazi Menuhɔti.
53 Kiriyati Yeyarimu seye yoyi yan: Yetɛri sege woolo, naa Puti sege woolo, naa Shumati sege woolo konaa Mishirayi sege woolo pe ni. Zoreya sege woolo naa Ɛshitawɔli sege woolo pa pè yiri wa ki seye yan yi ni.
54 Salima setirige piile poro pàa pye Betilɛɛmu ca woolo, naa Netofa ca woolo, naa Atirɔti Bɛti Zhowabu ca woolo, naa Hazi Manati tara woolo, naa Zoreya ca woolo pe ni,
55 naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe seye yan yìla pye ma cɛn wa Yabɛzi ca

yi ni, naa Tireyati sege woolo, naa Shimeyati sege woolo konaa Sukati ca woolo pe ni. Poro mbele poro pàa pye Keni cɛnlɛ woolo wele, ma yiri wa Hamati setirige ki ni. Hamati wo wìla pye Erekabu setirige piile pe tɛlɛ we.

3

Wunlunaŋa Davidi wi setirige piile wele (2 Sami 3.2-5)

1 Davidi wi pinambiile mbele wìla se maa ta wa Eburɔn ca pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Aminɔ. Wi jɔ Ahinowamu ŋa wìla yiri wa Zhizireyɛli ca wo wìla wi se. Wi pinambyɔ shyɛnwoo wo lawi ŋa Daniyɛli. Wi jɔ Abigayili ŋa wìla yiri wa Karimɛli ca wo wìla wi se.
2 Wi pinambyɔ taanri woo wo lawi ŋa Abisalɔmu. Wi jɔ Maaka ŋa wìla pye Geshuri ca wunlunaŋa Talimayi wi sumborombyɔ wo wìla wi se. Wi pinambyɔ tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Adoniya. Wi jɔ Hagiti wo wìla wi se.
3 Wi pinambyɔ kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Shefatiya. Wi jɔ Abitali wo wìla wi se. Wi pinambyɔ kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Yitireyamu. Wi jɔ Egila wo wìla wi se.
4 Ki pinambiile kɔgɔlɔni mbele Davidi wìla pe se maa ta wa Eburɔn ca. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn naa yeŋge kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Eburɔn ca, ko puŋgo na, a wì si saa yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca†.
5 Pinambiile mbele Davidi wìla se maa ta wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti nda: Shimeya, naa Shobabu, naa Natan konaa Salomɔ. Amiyɛli sumborombyɔ Bati Shuwa wo wìla ki pinambiile tijɛrɛ pe se†.
6 Wìla pinambiile pele yɛgɛ se naa, poro la wɛlɛ Yibari, naa Elishama, naa Elifelɛti,
7 naa Noga, naa Nefɛgi, naa Yafiya,
8 naa Elishama, naa Eliyada konaa Elifelɛti. Pàa pye kɔlɔjɛrɛ.
9 Poro pe ni fuun mbele poro pàa pye Davidi wi pinambiile wele. Pe nɔsepyɔ sumboro wo lawi ŋa Tamari. Davidi wi cɛnfɛnnɛ pàa pinambiile pele se wi kan fun.

Zhuda wunlumbolo pe mɛrɛ

10 Salomɔ wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ Orobowamu wo pinambyɔ lawi ŋa Abiya. Abiya pinambyɔ wo lawi ŋa Asa. Asa pinambyɔ wo lawi ŋa Zhozafati.
11 Zhozafati pinambyɔ wo lawi ŋa Yoramu. Yoramu pinambyɔ wo lawi ŋa Ahaziya. Ahaziya pinambyɔ wo lawi ŋa Zhowasi.
12 Zhowasi pinambyɔ wo lawi ŋa Amaziya. Amaziya pinambyɔ wo lawi ŋa Azariya. Azariya pinambyɔ wo lawi ŋa Yotamu.
13 Yotamu pinambyɔ wo lawi ŋa Ahazi. Ahazi pinambyɔ wo lawi ŋa Ezekiyasi. Ezekiyasi pinambyɔ wo lawi ŋa Manase.
14 Manase pinambyɔ wo lawi ŋa Amɔ. Amɔ pinambyɔ wo lawi ŋa Zhoziyasi.
15 Zhoziyasi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa yinri Yohana, na shyɛn woo wi yinri Yehoyakimu, na taanri woo wi yinri Sedesiyasi, na tijɛrɛ woo wi yinri Shalumu.
16 Yehoyakimu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yekoniya konaa Sedesiyasi.

Yekoniya wi setirige piile wele

17 Yekoniya ŋa pàa yigi kasopyɔ wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Sheyalitiyɛli,
18 naa Malikiramu, naa Pedaya, naa Shenazari, naa Yekamiya, naa Hoshama konaa Nedabiya.
19 Pedaya pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zorobabɛli konaa Shimeyi. Zorobabɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Meshulamu konaa Hananiya;

† **3:4 3.4:** 2 Sami 5.4-5; 1 Wunlu 2.11; 1 Kuro 29.27 † **3:5 3.5:** 2 Sami 11.3

pe nɔsepyɔ sumboro wo lawi ŋa Shelomiti.
20 Pinambiile pèle yɛgɛ la pye wa
naa kaŋgurugo, pe mɛrɛ ti nda:
Hashuba, naa Ohɛli, naa Berekiya,
naa Hasadiya, naa Yushabu konaa
Hesɛdi.
21 Hananiya setirige piile pe mɛrɛ
ti nda: Pelatiya konaa Ezayi, naa
Erefaya pinambiile pe ni, naa Arina
pinambiile, naa Abidiyasi pinambi-
ile konaa Shekaniya pinambiile pe
ni.
22 Shekaniya pinambyɔ wo lawi
ŋa Shemaya. Shemaya pinambiile
pe mɛrɛ ti nda: Hatushi, naa Igali,
naa Bariya, naa Neyariya konaa
Shafati. Pàa pye kɔgɔlɔni.
23 Neyariya pinambiile pàa pye
taanri. Pe mɛrɛ ti nda: Eliyohenayi,
naa Ezekiyasi konaa Azirikamu.
24 Eliyohenayi pinambiile pàa pye
kɔlɔshyɛn. Pe mɛrɛ ti nda: Ho-
daviya, naa Eliyashibu, naa Pelaya,
naa Akubu, naa Yohana, naa Delaya
konaa Anani.

4

Zhuda setirige piile pele yɛgɛ

1 Zhuda pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Perɛzi, naa Hɛzirɔn, naa Karimi†,
naa Huri konaa Shobali.
2 Shobali pinambyɔ Erewaya wo
wìla Yahati se. A Yahati wo Ahumayi
konaa Lahadi se. Poro mbele poro
pàa pye Zoreya seye woolo pe tɛlɛye
wele.
3 Etamu to wi setirige piile pe mɛrɛ
ti nda: Zhizireyɛli, naa Yishima
konaa Yidiba. Pe nɔsepyɔ sumboro
pàa pye naa yinri Hazelɛliponi.
4 Gedɔri to wo lawi ŋa Penuwɛli.
Husha to wo lawi ŋa Ezɛri.
Poro mbele poro pàa pye Efirata
pinambyɔ koŋgbanŋa Huri wi
pinambiile wele. Huri wo wìla pye
Betilɛɛmu ca ki kanfɔ we.
5 Ashihuri ŋa wìla pye Tekowa ca
ki kanfɔ, jɛɛlɛ shyɛn pàa pye wi yeri.
Pàa pye na nuŋgba yinri Heleya nɛɛ
sanŋa wi yinri Naara.
6 Naara wìla pinambiile mbele se
wi kan, pe mɛrɛ ti nda: Ahuzamu,
naa Efɛri, naa Temeni konaa
Ahashitari. Poro mbele poro pàa
pye Naara wi pinambiile wele.
7 Heleya pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Zerɛti, naa Zohari konaa Ɛtina.
8 Kozi wo wìla Anubu konaa Ha-
zobeda pe se. Wo wìla pye Haramu
pinambyɔ Ahareyɛli wi seye woolo
pe tɛlɛ we.
9 Pàa pye na Yabɛzi wi jate ma wɛ
wi nɔsepiile sanmbala pe na. Wi nɔ
wìla wi mɛgɛ taga naa yinri Yabɛzi,
katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Mì jɔlɔ
mɛɛ wi se.»
10 A Yabɛzi wì si kaa Izirayɛli
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «E
Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma duwaw na na,
ma ka taga na tara ti gbemɛ pi na,
ma pye na ni, ma kapege ki lali na
ni, mala shɔ jɔlɔgɔ ki ni.» A Yɛnŋɛlɛ
lì si ŋga wìla yɛnri ki pye wi kan.

Setiriye ya yɛgɛ woolo

11 Shuha wi nɔsepyɔ lenaŋa
Kelubu wo wìla Mehiri se. Mehiri
wo wìla pye Ɛshitɔn to we.
12 Ɛshitɔn wo wìla Bɛti Arafa se,
naa Paseya konaa Tehina. Tehina
wo wìla pye Nahashi ca ki kanfɔ we.
Poro mbele poro pàa pye Ereka ca
fɛnnɛ wele.
13 Kenazi pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Otiniyɛli konaa Seraya.
Otiniyɛli pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Hatali,
14 konaa Mewonotayi. A Mewono-
tayi wo Ofira se. A Seraya wo
Zhowabu se. Zhowabu wo wìla pye
kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe gbunlundɛgɛ laga
ki kanfɔ we, katugu pàa pye kapyɔ
jɛnfɛnnɛ.
15 Yefune pinambyɔ Kalɛbu wi
pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Iru, naa
Ela konaa Naamu. Ela wo wìla pye
Kenazi wi to we.
16 Yehaleleyɛli pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Zifu, naa Zifa, naa Tiriya
konaa Asareyɛli.

† **4:1 4.1:** Naŋa ŋa pàa pye na yinri Kalɛbu wo nuŋgba wo pàa pye na Karimi fun (1 Kuro 2.9,18).

17 Ɛsidirasi pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yetɛri, naa Merɛdi, naa Efɛri
konaa Yalɔn. Merɛdi wi jɔ nuŋgba
pinambiile la pye Miriyamu, naa
Shamayi, konaa Yishiba. Yishiba wo
wìla pye Ɛshitemowa ca ki kanfɔ
we.
18 Farawɔn wi sumborombyɔ
Bitiya ŋa Merɛdi wìla pɔri wi
pinambiile poro la wɛlɛ yɛɛn.
Merɛdi wìla Zhuda tara jɛlɛ ŋa
pɔri wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Yerɛdi, wo wìla pye Gedɔri ca ki
kanfɔ we, naa Hebɛri, wo wìla
pye Soko ca ki kanfɔ we, konaa
Yekutiyɛli, wo wìla pye Zanowa ca
ki kanfɔ we.
19 Hodiya jɔ wi pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Garini, wo wìla pye Keyila
ca ki kanfɔ we, konaa Maaka, wo
wìla pye Ɛshitemowa ca ki kanfɔ
we. Hodiya jɔ wi nɔsepyɔ sumboro
lawi ŋa Nahamu.
20 Simɔ pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Aminɔ, naa Irina, naa Bɛni Hana
konaa Tilɔn. Yisheyi pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Zohɛti konaa Bɛni
Zohɛti.

Shela setirige piile wele

21 Zhuda pinambyɔ Shela wi se-
tirige piile pe mɛrɛ ti nda: Ɛri, wo
wìla pye Leka ca ki kanfɔ we, naa
Layeda, wo wìla pye Maresha ca ki
kanfɔ we, konaa seye yan yi woolo
pàa pye na lɛn jese paara ti tiin wa
Bɛti Ashibeya ca pe ni.
22 Shela wìla pye fun Yokimu
naa Kozeba ca fɛnnɛ pe tɛlɛ, naa
Zhowasi konaa Sarafu pe tɛlɛ. Poro
mbele poro pàa pye ma cɛn Mowabu
cɛnlɛ woolo pe go na konaa Yashubi
Lehɛmu ca woolo pe go na. Ki
kagala ke yɛn kalɛgɛlɛ.
23 Ki leele pàa pye cɔrɔ fanrifɛnnɛ,
ma cɛn wa Netayimu ca ki ni konaa
wa Gedera ca, wa wunlunaŋa wi
tanla, jaŋgo mbaa tunŋgo piin wi
kan.

Simeyɔn setirige piile wele

24 Simeyɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Nemuwɛli, naa Yamini, naa
Yaribu, naa Zera konaa Sawuli.
25 Sawuli pinambyɔ wo lawi ŋa
Shalumu. Shalumu pinambyɔ wo
lawi ŋa Mibisamu. Mibisamu
pinambyɔ wo lawi ŋa Mishima.
26 Mishima pinambyɔ wo lawi ŋa
Hamuwɛli. Hamuwɛli pinambyɔ wo
lawi ŋa Zakuri. Zakuri pinambyɔ
wo lawi ŋa Shimeyi.
27 Shimeyi wi pinambiile pàa pye
kɛ ma yiri kɔgɔlɔni konaa sum-
borombiile kɔgɔlɔni. Wi nɔsepiile
nambala poro sila pinambiile lɛgɛrɛ
se. Ki kala na, pe seye woolo pe sila
se mbe lɛgɛ paa Zhuda setirige piile
pe yɛn.
28 Simeyɔn setirige piile pàa pye
ma cɛn wa Bɛrisheba ca, naa Molada
ca, naa Hazari Shuwali ca,
29 naa Biliha ca, naa Azɛmu ca,
naa Tola ca,
30 naa Betuwɛli ca, naa Ɔrima ca,
naa Zikilagi ca,
31 naa Bɛti Marikabɔti ca, naa
Hazari Susimu ca, naa Bɛti Bireyi
ca, konaa wa Shaarayimu ca. Pe
cagbɔrɔ to lari yɛɛn fɔ ma saa gbɔn
Davidi wi wunluwɔ sanga wi na.
32 Pe Kapire to lari nda Etamu, naa
Ayini, naa Irimɔ, naa Tokɛn konaa
Ashan; tìla pye ca kaŋgurugo,
33 naa ki cara ti kanŋgara na
kapire ti ni fuun ti ni fɔ saa gbɔn
wa Baali ca ki na. Pe cɛnsara naa
pe setirige piile poro la wɛlɛ yɛɛn.

34 Simeyɔn setirige piile pe
seye teele pe mɛrɛ ti nda:
Meshobadi, naa Yamilɛki, naa
Amaziya pinambyɔ Yosha,
35 naa Zhowɛli, naa Yehu. Yehu
to wo lawi ŋa Yoshibiya. Yoshibiya
to wo lawi ŋa Seraya. Seraya to wo
lawi ŋa Aziyɛli;
36 mɛɛ Eliyohenayi taga, naa
Yaakoba, naa Yeshohaya, naa Asaya,
naa Adiyɛli, naa Yesimiyɛli, naa Be-
naya,
37 naa Shifeyi pinambyɔ Ziza wi ni.
Shifeyi to wo lawi ŋa Alɔn. Alɔn to
wo lawi ŋa Yedaya. Yedaya to wo
lawi ŋa Shimiri. Shimiri to wo lawi
ŋa Shemaya.
38 Ki leele mbele pe mɛrɛ tì yeri

yɛɛn, pàa pye seye teele. A pe seye woolo pè lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
39 Pàa cɛn ma jaraga ma kari wa Gedɔri ca ki yeri, fɔ ma saa gbɔn ki laga ki gbunlundɛgɛ ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, jaŋgo mbe yaayoro kasara lagaja pe simbaala naa pe sikaala pe kan.
40 Pàa saa laga ka ta yaayoro kasaga tiyɔngɔ, ŋga yan lɛgɛrɛ la pye wa ki ni. Ki tara tìla pye ma gbɔgɔ, a ti cɛnwɛ tanla, ma pye yɛyinŋge laga. Kamu setirige piile poro pele pàa pye ma cɛn wa faa.
41 Leele mbele pe mɛrɛ tì yɔnlɔgɔ yɛɛn, pàa pan wa ki tara ti ni Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi wunluwɔ sanga wo ni, ma mbele pàa pye wa pe paara yinrɛ naa pe cɛnsara ti jaanri, ma leele pe tɔngɔ ma pe kɔ pew, fɔ ma pan ma gbɔn nala. A pè si cɛn wa tara ti ni pe yɔnlɔ, katugu yaayoro kasara la pye wa pe simbaala naa sikaala pe kan.
42 Simeyɔn setirige piile pèle la kari fun ma saa cɛn wa Seyiri yanwira tara ti ni. Pàa pye lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500). Mbele pàa pye pe go na, pe mɛrɛ ti nda: Pelatiya, naa Neyariya, naa Erefaya konaa Uziyɛli. Yisheyi pinambiile la wɛlɛ.
43 Pàa Amalɛki setirige piile sanmbala mbele pàa koro pee ta mbe ku pe gbo, mɛɛ cɛn wa tara ti ni fɔ ma pan ma gbɔn nala.

5

Urubɛn setirige piile pe mɛrɛ

1 Izirayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Urubɛn. Ɛɛn fɔ wìla wi to fuuro ti tanga†. Ki kala na, lelɛwɛ tɔnli wìla shɔ wi yeri ma kan Izirayɛli pinambyɔ Zhozɛfu wi pinambiile pe yeri. Kì pye ma, pe sila Urubɛn wi mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ paa pinambyɔ koŋgbanŋa yɛn.
2 Zhuda wo la fanŋga ta kaselege ko na wi nɔsepiile pe sɔgɔwɔ. Kì pye ma, wunluwɔ la kaa yiri wa wi setirige ki ni. Ɛɛn fɔ lelɛwɛ tɔnli wo la kan Zhozɛfu sege ko yeri†.
3 Izirayɛli pinambyɔ koŋgbanŋa Urubɛn† wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hanɔki, naa Palu, naa Hɛzirɔn konaa Karimi.
4 Zhowɛli pinambyɔ wo lawi ŋa Shemaya. Shemaya pinambyɔ wo lawi ŋa Gɔgi. Gɔgi pinambyɔ wo lawi ŋa Shimeyi.
5 A Shimeyi wo Mika se. A Mika wo Erewaya se. A Erewaya wo Baali se.
6 A Baali wo Beera se. Beera wìla pye Urubɛn setirige piile pe to. Asiri tara wunlunaŋa Tigilati Pilinezɛri wìla wi yigi kasopyɔ ma kari wi ni.
7 Beera wi nɔsepiile pe mɛrɛ ti nda, mbe yala pe seye yi ni, paa yɛgɛ ŋga na pe setirige piile pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ we. Koŋgbanŋa wo lawi ŋa Yeyiyɛli, a Zakari si taga,
8 konaa Azazi pinambyɔ Bela. Azazi to wo lawi ŋa Shema. Shema to wo lawi ŋa Zhowɛli. Pàa pye ma cɛn wa Aroyɛri ca, ma kari ma saa gbɔn fɔ wa Nebo yanwiga ki na konaa wa Baali Meyɔn ca ki na.
9 Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pàa pye ma cɛn maga lɛ wa gbinri wi yɔn na, fɔ ma saa gbɔn wa Efirati gbaan wi yɔn na, katugu yaayoro lɛgɛrɛ la pye pe yeri wa Galaadi tara ti ni.
10 Sawuli wagati wi ni, pàa malaga gbɔn Hagari cɛnlɛ woolo pe ni, ma ya pe ni, mɛɛ saa cɛn wa pe paara yinrɛ ti ni wa Galaadi tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki ni fuun ki na.

Gadi setirige piile pe mɛrɛ

11 Gadi setirige piile† pàa pye ma cɛn Urubɛn woolo pe yɛsinmɛ na, wa Bazan tara fɔ ma saa gbɔn wa Salika ca, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
12 Zhowɛli sege ko kìla gbɔgɔ ma wɛ yi ni fuun yi na, mɛɛ Shafamu sege ki taga, naa Yanayi sege ki ni, konaa Shafati sege ki ni; pa pàa pye wa Bazan tara ti ni.
13 Pe nɔsepiile pe mɛrɛ ti nda mbe yala pe seye yi ni: Mikayɛli, naa

† **5:1 5.1:** Zhenɛ 35.22; 49.4 † **5:2 5.2:** Zhenɛ 49.5-6 † **5:3 5.3:** Zhenɛ 46.9; Nɔmbu 26.5-6 † **5:11 5.11:** Nɔmbu 26.15-17

Meshulamu, naa Sheba, naa Yorayi,
naa Yakan, naa Ziya konaa Hebɛri.
Pàa pye kɔlɔshyɛn.
14 Poro mbele poro pàa pye Abi-
hayili pinambiile wele. Abihayili
to wo lawi ŋa Huri. Huri to wo
lawi ŋa Yarowa. Yarowa to wo lawi
ŋa Galaadi. Galaadi to wo lawi ŋa
Mikayɛli. Mikayɛli to wo lawi ŋa
Yeshishayi. Yeshishayi to wo lawi ŋa
Yado. Yado to wo lawi ŋa Buzi.
15 Abidiyɛli pinambyɔ Ahi ŋa wìla
pye Guni pishyɛnwoo wo wìla pye ki
seye yi to we.
16 Gadi setirige piile pàa pye ma
cɛn wa Galaadi tara, naa wa Bazan
tara konaa ti kanŋgara na cara ti ni
konaa wa Sarɔn laga yaayoro kasaga
ki ni fɔ ma saa gbɔn wa ki tara ti
kɔnlɔ li na.
17 Pàa ki cɛnlɛ woolo pe ni fuun pe
mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa setirige piile pe
mɛrɛ yɔnlɔgɔsɛwɛ wi ni, Zhuda tara
wunlunaŋa Yotamu wo naa Izirayɛli
tara wunlunaŋa Yerobowamu† pe
wunluwɔ wagati wi ni.

18 Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi
cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ
li walaga woolo pe ni, nambala
kotogofɛnnɛ la pye pe ni, mbele
pe mbaa ya malaga gbɔn tugurɔn
sigeyaara ni, naa tokobi ni konaa
mbe sandiga wɔn. Poro mbele
pàa malaga gbɔngɔ ki yɛgɛ jɛn pàa
pye lere waga nafa shyɛn ma yiri
tijɛrɛ, naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa
nafa taanri (44 760). Poro pe ni fuun
mbaa ya sa malaga gbɔn.
19 Pàa malaga gbɔn Hagari cɛnlɛ
woolo pe ni, naa Yeturi setirige pi-
ile, naa Nafishi setirige piile konaa
Nodabu setirige piile pe ni.
20 Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, ma ti a pè
ya Hagari cɛnlɛ woolo poro naa pe
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni fuun pe ni, katugu
ki malaga ki nɔgɔ, pàa gbele ma
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo li pe saga. A
lì si pe yɛnrɛwɛ pi logo, katugu pàa
pe jigi wi taga li na.
21 Pàa pe yaayoro ti ni fuun ti shɔ
pe yeri. Tìla pye yɔngɔmɛye waga
nafa shyɛn ma yiri kɛ (50 000), naa
simbaala konaa sikaala waga cɛnmɛ
shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250
000) konaa sofilele waga shyɛn (2
000) ni. Mbe taga wa ko na, pàa
lere waga cɛnmɛ (100 000) yigi fun
kasopiile.
22 Pàa lelɛgɛrɛ gbo fɔ jɛŋgɛ,
katugu Yɛnŋɛlɛ lo làa pye ki malaga
ki gbɔnfɔ we. Kona, a pè si cɛn wa
pe yɔnlɔ, fɔ ma pan ma gbɔn wagati
ŋa pàa leele pe koli ma kari pe ni wa
kulowo pi ni wi na.

Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe setirige piile mbele wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri

23 Manase cɛnlɛ li walaga woolo
pàa pye ma cɛn tara nda ni, tìla lɛ
wa Bazan tara ti na fɔ ma saa gbɔn
wa Baali Ɛrimɔ ca ki na, naa Seniri†
yanwiga konaa Ɛrimɔ yanwiga ki
na. Pàa pye ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
24 Mbele pàa pye seye teele pe
mɛrɛ ti nda: Efɛri, naa Yisheyi, naa
Eliyɛli, naa Aziriyɛli, naa Zheremi,
naa Hodaviya konaa Yadiyɛli.
Pàa pye nambala maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ, a pe mɛrɛ tì yiri fɔ jɛŋgɛ;
poro pàa pye teele wa pe seye yi ni.
25 Ɛɛn fɔ puŋgo na, ki cɛngɛlɛ
kàa kaa sɔngɔrɔ ma pye mbasinm-
bele pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li ni; katugu
cɛngɛlɛ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ ma
wɔ wa tara ti ni pe yɛgɛ, koro
yarisunndo to pàa pye na fɔli ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo.
26 Kì pye ma, a Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ lì
si Asiri tara wunlunaŋa Puli ŋa pàa
pye na yinri fun Tigilati Pilinezɛri
wi sun maa wa Urubɛn cɛnlɛ woolo
pe na, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa
Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe na.
A Tigilati Pilinezɛri wì si pe koli ma
kari pe ni wa Hala tara, naa wa
Habɔri gbaan wi yɔn na, naa wa

† **5:17 5.17:** 2 Wunlu 14.23-29, Yerobowamu shyɛn woo ŋa wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa wo sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki ni. † **5:23 5.23:** Dete 3.8-9; 4.8 † **5:26 5.26:** 2 Wunlu 17.6

Hara tara ti ni konaa wa Gozan ca gbaan yɔn tara ti ni†. Pa pàa koro ma cɛn wa fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Levi setirige piile pe mɛrɛ

27 Levi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔn, naa Kehati konaa Merari.
28 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
29 Amiramu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Arɔn konaa Moyisi, naa wi sumborombyɔ Miriyamu. Arɔn pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Nadabu, naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Itamari.
30 Eleyazari wo la Fineyasi se. A Fineyasi wo Abishuwa se.
31 A Abishuwa wo Buki se. A Buki wo Uzi se.
32 A Uzi wo Zeraya se. A Zeraya wo Merayɔti se.
33 A Merayɔti wo Amariya se. A Amariya wo Ahitubu se.
34 A Ahitubu wo Zadɔki se. A Zadɔki wo Ahimaazi se.
35 A Ahimaazi wo Azariya se. A Azariya wo Yohana se.
36 A Yohana wo Azariya se. Ko Azariya wo wìla saraga wɔgɔtunŋgo ki pye wa shɛrigo gbɔgɔ ŋga Salomɔ wìla kan wa Zheruzalɛmu ca ki ni.
37 A Azariya wo Amariya se. A Amariya wo Ahitubu se.
38 A Ahitubu wo Zadɔki se. A Zadɔki wo Shalumu se.
39 A Shalumu wo Hilikiya se. A Hilikiya wo Azariya se.
40 A Azariya wo Seraya se. A Seraya wo Yehozadaki se.
41 Wagati ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti a Nebukanezari wì Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe koli ma kari pe ni kulowo, pàa Yehozadaki wi yigi ma kari wi ni fun.

6

Levi setirige piile sanmbala

1 Levi pinambiile pe mɛrɛ to lari nda: Gɛrishɔmu, naa Kehati konaa Merari.
2 Gɛrishɔmu pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Libini konaa Shimeyi.
3 Kehati pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amiramu, naa Yizehari, naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
4 Merari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mahali konaa Mushi. Levi setirige piile pe seye yi yan mbe yala pe tɛlɛye pe mɛrɛ ti ni.
5 Gɛrishɔmu setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Gɛrishɔmu wo pinambyɔ lawi ŋa Libini. Libini wo pinambyɔ lawi ŋa Yahati. Yahati pinambyɔ wo lawi ŋa Zima.
6 Zima pinambyɔ wo lawi ŋa Yowa. Yowa pinambyɔ wo lawi ŋa Ido. Ido pinambyɔ wo lawi ŋa Zera. Zera pinambyɔ wo lawi ŋa Yeyatirayi.
7 Keyati setirige piile pe mɛrɛ ti nda. Kehati pinambyɔ wo lawi ŋa Aminadabu. Aminadabu pinambyɔ wo lawi ŋa Kore. Kore pinambyɔ wo lawi ŋa Asiri.
8 Asiri pinambyɔ wo lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana pinambyɔ wo lawi ŋa Ebiyasafu. Ebiyasafu pinambyɔ wo lawi ŋa Asiri.
9 Asiri pinambyɔ wo lawi ŋa Tahati. Tahati pinambyɔ wo lawi ŋa Uriyɛli. Uriyɛli pinambyɔ wo lawi ŋa Uziya. Uziya pinambyɔ wo lawi ŋa Sawuli.
10 Ɛlikana pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Amasayi konaa Ahimɔti.
11 Ɛlikana wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Ɛlikana pinambyɔ wo lawi ŋa Zofayi. Zofayi pinambyɔ wo lawi ŋa Nahati.
12 Nahati pinambyɔ wo lawi ŋa Eliyabu. Eliyabu pinambyɔ wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu pinambyɔ wo lawi ŋa Ɛlikana.
13 Samiyɛli wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Zhowɛli†, mɛɛ Abiya taga.
14 Merari setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Merari pinambyɔ wo lawi ŋa Mahali. Mahali pinambyɔ wo lawi ŋa Libini. Libini pinambyɔ wo lawi

† **6:13 6.13:** Zhowɛli mɛgɛ ki woro wa Eburuye sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ wi ni (1 Sami 8.2; 1 Kuro 6.18).

ŋa Shimeyi. Shimeyi pinambyɔ wo lawi ŋa Uza.
15 Uza pinambyɔ wo lawi ŋa Shimeya. Shimeya pinambyɔ wo lawi ŋa Hagiya. Hagiya pinambyɔ wo lawi ŋa Asaya.

Levi setirige piile pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

16 Pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni sanga ŋa ni, Davidi wìla Levi setirige piile mbele tɛgɛ yurukɔgɔ ki go na, pe mɛrɛ ti nda.
17 Pàa pye na yurukɔgɔ tunŋgo ki piin wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go konaa filisaga paraga go ki yɛgɛ, sanni Salomɔ wi sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye na tunŋgo piin ma yala kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele pàa kan pe yeri koro ni.
18 Mbele pàa pye naga tunŋgo ki piin mbe pinlɛ pe pinambiile pe ni, pe mɛrɛ ti nda: Kehati setirige piile poro la wɛlɛ yurukɔɔ Hema. Hema to wo lawi ŋa Zhowɛli. Zhowɛli to wo lawi ŋa Samiyɛli.
19 Samiyɛli to wo lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana to wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu to wo lawi ŋa Eliyɛli. Eliyɛli to wo lawi ŋa Towa.
20 Towa to wo lawi ŋa Zufu. Zufu to wo lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana to wo lawi ŋa Mahati. Mahati to wo lawi ŋa Amasayi.
21 Amasayi to wo lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana to wo lawi ŋa Zhowɛli. Zhowɛli to wo lawi ŋa Azariya. Azariya to wo lawi ŋa Sofoni.
22 Sofoni to wo lawi ŋa Tahati. Tahati to wo lawi ŋa Asiri. Asiri to wo lawi ŋa Ebiyasafu. Ebiyasafu to wo lawi ŋa Kore.
23 Kore to wo lawi ŋa Yizehari. Yizehari to wo lawi ŋa Keyati. Kehati to wo lawi ŋa Levi. Levi to wo lawi ŋa Izirayɛli.
24 Hema wi nɔsepyɔ lenaŋa Asafu wìla pye na yeregi wa Hema wi kalige kɛɛ ki na. Asafu to wo lawi ŋa Berekiya. Berekiya to wo lawi ŋa Shimeya.
25 Shimeya to wo lawi ŋa Mikayɛli. Mikayɛli to wo lawi ŋa Baazeya. Baazeya to wo lawi ŋa Malikiya.
26 Malikiya to wo lawi ŋa Etini. Etini to wo lawi ŋa Zera. Zera to wo lawi ŋa Adaya.
27 Adaya to wo lawi ŋa Etan. Etan to wo lawi ŋa Zima. Zima to wo lawi Shimeyi.
28 Shimeyi to wo lawi ŋa Yahati. Yahati to wo lawi ŋa Gɛrishɔmu. Gɛrishɔmu to wo lawi ŋa Levi.
29 Pe nɔsepiile mbele pàa pye Merari setirige piile pe ni, Etan wo wìla pye na yeregi wa Hema wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. Etan to wo lawi ŋa Kishi. Kishi to wo lawi ŋa Abidi. Abidi to wo lawi ŋa Maluki.
30 Maluki to wo lawi ŋa Hashabiya. Hashabiya to wo lawi ŋa Amaziya. Amaziya to wo lawi ŋa Hilikiya.
31 Hilikiya to wo lawi ŋa Amizi. Amizi to wo lawi ŋa Bani. Bani to wo lawi ŋa Shemɛri.
32 Shemɛri to wo lawi ŋa Mahali. Mahali to wo lawi ŋa Mushi. Mushi to wo lawi ŋa Merari. Merari to wo lawi ŋa Levi.
33 Pe nɔsepiile, Levi setirige piile sanmbala wele, poro la pye na tundo ti ni fuun ti piin wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki ni.

Arɔn wi setirige piile wele

34 Arɔn wo naa wi pinambiile pe ni poro pàa pye na saara ti woo wa saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki na, na wusuna nuwɔ taan saara ti woo wa wusuna nuwɔ taan wi ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki na. Poro pàa pye na lajɛŋgɛ kpoyi ki tunŋgo ki ni fuun ki piin, na kapere ti kala yagawa ja kapyege ki piin Izirayɛli woolo pe kan, ma yala ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo ki ni.
35 Arɔn setirige piile pe mɛrɛ ti nda: Arɔn pinambyɔ wo lawi

ŋa Eleyazari. Eleyazari pinambyɔ wo lawi ŋa Fineyasi. Fineyasi pinambyɔ wo lawi ŋa Abishuwa.
36 Abishuwa pinambyɔ wo lawi ŋa Buki. Buki pinambyɔ wo lawi ŋa Uzi. Uzi pinambyɔ wo lawi ŋa Zeraya.
37 Zeraya pinambyɔ wo lawi ŋa Merayɔti. Merayɔti pinambyɔ wo lawi ŋa Amariya. Amariya pinambyɔ wo lawi ŋa Ahitubu.
38 Ahitubu pinambyɔ wo lawi ŋa Zadɔki. Zadɔki pinambyɔ wo lawi ŋa Ahimaazi.

Cara nda tìla kan Levi setirige piile pe yeri

39 Tara lara nda pàa kan Arɔn setirige piile pe yeri, mbe yala pe cɛnsara, naa ti kanŋgara na lara ti ni konaa ti kɔngɔlɔ ke ni ti nda. Arɔn setirige pyɔ Kehati wi sege woolo poro wɛlɛ pɛtɛ gbɔngɔ kìla keli ma wɔ, a pè pe kan.
40 Eburɔn ca ko naa ki kanŋgara na lara to pàa kan pe yeri, wa Zhuda tara ti ni.
41 Ɛɛn fɔ ca ki kɛɛrɛ lara to naa ti kanŋgara na kapire ti ni, pàa to kan Yefune pinambyɔ Kalɛbu wo yeri†.
42 Eburɔn ca, ko ŋga kìla pye karafari ca†, pàa ki kan Arɔn setirige piile pe yeri konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Libina ca ko naa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Yatiri ca, naa Ɛshitemowa ca konaa ti kanŋgara na lara ti ni,
43 naa Hilɛn ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Debiri ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
44 naa Ashan ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Bɛti Shɛmɛshi ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
45 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni, pàa Geba ca naa ki kanŋgara na lara ti kan pe yeri, naa Alemɛti ca naa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Anatɔti ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni. Pe cara ti ni fuun tìla pye ca kɛ ma yiri taanri ma yala pe seye yi ni†.
46 Pàa pɛtɛ wi gbɔn ma ca kɛ kan Kehati setirige piile sanmbala pe yeri. Ki cara tìla pye wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Dan cɛnlɛ woolo pe tara, konaa wa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe tara.
47 Gɛrishɔmu setirige piile pàa cara nda ta ma yala pe seye yi ni, tìla pye ca kɛ ma yiri taanri. Ki cara tìla pye wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe tara konaa wa Manase cɛnlɛ walaga woolo pe tara ti ni, wa Bazan tara.
48 Pàa pɛtɛ wi gbɔn ma ca kɛ ma yiri shyɛn kan Merari setirige piile pe yeri ma yala pe seye yi ni. Ki cara tìla pye wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Gadi cɛnlɛ woolo pe tara konaa wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara†.
49 Izirayɛli woolo pàa ki cara to naa ti kanŋgara na lara ti kan Levi setirige piile pe yeri.
50 Cara nda ti mɛrɛ ti keli ma yeri wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara konaa wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara, pàa pɛtɛ gbɔn mari kan pe yeri.
51 Kehati setirige piile pe seye woolo sanmbala pàa cara nda ta wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara ti nda:
52 Sishɛmu ca ŋga kìla pye karafari ca, pàa ki kan pe yeri naa ki kanŋgara na lara ti ni, wa Efirayimu yanwira tara ti ni, naa Gezɛri ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
53 naa Yokineyamu ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Bɛti Horɔn ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
54 naa Ayalɔn ca konaa ki kanŋgara lara ti ni, naa Gati Irimɔ ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
55 Wa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe tara, cara nda pàa kan

† **6:41 6.41:** Zhozu 14.13-14 † **6:42 6.42:** Kìla pye, na lere ka lere gbo, na wi sigi siligi wi ma ya ma fe ma saa lara wa karafari ca ki ni (Nɔmbu 35.9-34; Zhozu 21.5-39). † **6:45 6.45:** Zhozu 21.10-19 † **6:48 6.48:** Zhozu 21.5-8

pe yeri ti nda: Anɛri ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Bileyamu ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni. Ki cara nda to pàa kan Kehati setirige piile pe seye woolo sanmbala pe yeri.

56 Pàa cara ta kan Gɛrishɔmu setirige piile pe yeri, wa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe tara ti ni, tori nda: Golan ca ŋga wa Bazan tara konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Ashitarɔti ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
57 Wa Isakari cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa ta ti nda: Kedɛshi ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Dabirati ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
58 naa Aramɔti ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Anɛmu ca naa ki kanŋgara na lara ti ni.
59 Wa Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa ta ti nda: Mashali ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Abidɔn ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
60 naa Hukɔki ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Erehɔbu ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
61 Wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa ta ti nda: Kedɛshi ca ŋga wa Galile tara konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Hamɔ ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Kiriyatayimu ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
62 Levi setirige piile mbele pàa koro, poro mbele pàa pye Merari wi setirige piile, cara nda pàa kan pe yeri ti nda: Wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara, pàa Irimono ca ki kan pe yeri konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Tabɔri ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
63 Wa Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara, wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na, Zheriko ca ki yɛsinmɛ na, wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pàa cara ta kan pe yeri fun. Ti mɛrɛ to lari nda: Bezɛri ca ŋga wa gbinri wi ni konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Yaza ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
64 naa Kedemɔti ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Mefaati ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni.
65 Wa Gadi cɛnlɛ woolo pe tara, cara nda pàa ta ti nda: Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Mahanayimu ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni,
66 naa Ɛshibɔn ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni, naa Yayezɛri ca konaa ki kanŋgara na lara ti ni†.

7

Isakari setirige piile pe mɛrɛ

1 Isakari pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Tola, naa Puwa, naa Yashubu konaa Shimirɔn. Pàa pye pinambiile tijɛrɛ.
2 Tola pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Uzi, naa Erefaya, naa Yeriyɛli, naa Yamayi, naa Yibisamu konaa Samiyɛli. Poro mbele poro pàa pye seye teele, ma yiri wa Tola setirige ki ni. Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ wa pe seye yi ni. Davidi sanga wi ni, pàa pye nambala waga nafa ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (22 600).
3 Uzi pinambyɔ wo lawi ŋa Yiziraya. Yiziraya pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Mikayɛli, naa Abidiyasi, naa Zhowɛli konaa Yishiya. Pe ni fuun pàa pye seye teele kaŋgurugo.
4 Mbe yala pe setirige ki ni konaa pe seye yi ni, nambala mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ, pàa pye lere waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (36 000); katugu pe jɛɛlɛ naa piile pàa lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 Isakari seye woolo sanmbala pe ni fuun mbele pàa jiri, pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (87 000)†.

Bɛnzhamɛ setirige piile pe mɛrɛ

6 Bɛnzhamɛ pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Bela, naa Bekɛri konaa Yediyayɛli. Pàa pye pinambiile taanri.

† **6:66 6.51-66:** Zhozu 21.20-29 † **7:5 7.1-5:** Zhenɛ 46.13; Nɔmbu 1.28; 26.23-25

7 Bela pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Ɛzibɔn, naa Uzi, naa Uziyɛli,
naa Yerimɔti konaa Iri. Pàa pye
seye teele kaŋgurugo, ma pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ. Pàa pe
seye woolo pe jiri ma pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ wa setirige piile sɛwɛ wi
ni, pàa pye lere waga nafa ma yiri
shyɛn naa nafa ma yiri kɛ ma yiri
tijɛrɛ (22 034).
8 Bekɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Zemira, naa Yowashi, naa Eliyezɛri,
naa Eliyohenayi, naa Omiri, naa
Yeremɔti, naa Abiya, naa Anatɔti
konaa Alemɛti. Poro pe ni fuun
mbele poro la pye Bekɛri wi pinam-
biile.
9 Ki seye teele pe seye woolo pàa
pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa
setirige piile sɛwɛ wi ni, pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga nafa
naa cɛnmɛ shyɛn (2 200).
10 Yediyayɛli pinambyɔ wo lawi ŋa
Bilihan. Bilihan pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Yehushi, naa Bɛnzhamɛ, naa
Ehudi, naa Kenaana, naa Zetan, naa
Tarisisi konaa Ahishahari.
11 Poro pe ni fuun mbele pàa
pye Yediyayɛli wi pinambiile ma pye
seye teele; pe seye woolo pe ni,
nambala kotogofɛnnɛ waga kɛ ma
yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ shyɛn (17
200) la pye pe ni, mbele pe mbaa ya
sa malaga gbɔn.
12 Shupimu naa Hupimu poro la
pye Iri pinambiile. Hushimu wo la
pye Ahɛri pinambyɔ†.

Nɛfitali setirige piile pe mɛrɛ

13 Nɛfitali pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yaziyɛli, naa Guni, naa Yezɛri,
konaa Shalumu; pàa pye Biliha wi
setirige piile†.

Manase setirige piile pe mɛrɛ

14 Manase pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Asiriyɛli, Siri tara fɛnnɛ jɔ ŋa
wìla pye wi cɛnfɔ wo wìla wi se wi
kan konaa Galaadi to Makiri wi ni.
15 Makiri wìla jɛlɛ pɔri maa kan
Hupimu wi yeri konaa ma wa pɔri
maa kan Shupimu wi yeri. Wi
nɔsepyɔ sumboro la pye wa, pàa
pye naa yinri Maaka. Makiri wi
pinambyɔ shyɛn woo pàa pye naa
yinri Zelofadi. Sumborombiile Zelo-
fadi wo la se.
16 Makiri wi jɔ Maaka wìla
pinambyɔ wa se wi kan maa mɛgɛ
taga naa yinri Pɛrɛshi. Pɛrɛshi wi
jɔnlɔ pàa pye naa yinri Sherɛshi.
Sherɛshi pinambiile pe mɛrɛ ti nda:
Ulamu, naa Erekɛmu.
17 Ulamu pinambyɔ wo lawi ŋa
Bedan. Poro mbele poro pàa pye
Galaadi setirige piile wele. Galaadi
to wo lawi ŋa Makiri. Makiri to wo
lawi ŋa Manase.
18 Galaadi wi nɔsepyɔ sumboro
Hamolekɛti wìla piile mbele se, pe
mɛrɛ ti nda: Ishɔdi, naa Abiyezɛri
konaa Mala.
19 Shemida pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Ahiyan, naa Sishɛmu, naa
Likihi konaa Aniyamu†.

Efirayimu setirige piile pe mɛrɛ

20 Efirayimu pinambyɔ wo lawi ŋa
Shutela. Shutela pinambyɔ wo lawi
ŋa Berɛdi. Berɛdi pinambyɔ wo lawi
ŋa Tahati. Tahati pinambyɔ wo lawi
ŋa Eleyada. Eleyada pinambyɔ wo
lawi ŋa Tahati.
21 Tahati pinambyɔ wo lawi ŋa
Zabadi. Zabadi pinambyɔ wo lawi
ŋa Shutela. Efirayimu wi pinambiile
sanmbala Ezɛri naa Eleyadi poro na,
Gati ca woolo mbele pàa pye ki tara
ti piseele, pàa yiri ma pe shyɛn pe
gbo, katugu pàa kari sa ca woolo pe
yaayoro ti shɔ pe yeri fanŋga na.
22 Pe to Efirayimu wìla pe kunwɔ
pi gbele ma mɔ. A wi nɔsepiile pè si
pan maa kotogo ki sogo wi na.
23 Ko puŋgo na, a wì si saa sinlɛ
wi jɔ wi ni. A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ ma
pinambyɔ se wi kan. A wì suu mɛgɛ
taga naa yinri Beriya; katugu wìla
yo fɔ jɔlɔgɔ to wa wi go ki ni.
24 Efirayimu wi sumborombyɔ wo
lawi ŋa Sheera. Sheera wo wìla Bɛti

† **7:12 7.12:** Zhenɛ 46.2; Nɔmbu 26.38-39; 1 Kuro 8.1-2 † **7:13 7.13:** Zhenɛ 46.24 † **7:19 7.14-19:** Nɔmbu 26.29-34; Zhozu 17.1-18

Horɔn ca ŋga wa nɔgɔna, naa Bɛti Horɔn ca ŋga wa gona ki kan konaa Uzɛn Sheera ca ki ni.
25 Beriya pinambyɔ wo lawi ŋa Erefa. Erefa pinambyɔ wo lawi ŋa Ereshɛfu. Ereshɛfu pinambyɔ wo lawi ŋa Tela. Tela pinambyɔ wo lawi ŋa Tahan.
26 Tahan pinambyɔ wo lawi ŋa Layedan. Layedan pinambyɔ wo lawi ŋa Amihudi. Amihudi pinambyɔ wo lawi ŋa Elishama.
27 Elishama pinambyɔ wo lawi ŋa Nuni. Nuni pinambyɔ wo lawi ŋa Zhozuwe.
28 Lara nda tìla kan Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yeri, a tì pye pe woro naa pe cɛnsaga, to lari nda: Betɛli ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Naaran ca ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, naa Gezɛri ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Sishɛmu ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, fɔ ma saa gbɔn wa Aya ca konaa ki kanŋgara na kapire ti na.
29 Manase setirige piile pe cara to lari nda: Bɛti Sheyan ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Taanaki ca konaa ki kanŋgara kapire ti ni, naa Megido ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Dɔri ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni. Izirayɛli pinambyɔ Zhozɛfu wi setirige piile, pa pàa pye ma cɛn wa ki cara nda ti ni†.

Asɛri setirige piile pe mɛrɛ

30 Asɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yimina, naa Yishiva, naa Yishivi konaa Beriya. Pe nɔsepyɔ sumboro wo lawi ŋa Sera.
31 Beriya pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Hebɛri konaa Malikiyɛli. Malikiyɛli wo wìla pye Barizaviti to we.
32 Hebɛri wo la Yafilɛti se, naa Shomɛri, naa Hotamu konaa pe nɔsepyɔ sumboro Shuwa wi ni.
33 Yafilɛti pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Pasaki, naa Bimali konaa Ashivati, poro mbele poro pàa pye Yafilɛti wi pinambiile wele.
34 Shomɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ahi, naa Orohega naa Uba konaa Aramu
35 Shomɛri wi nɔsepyɔ lenaŋa Helɛmu wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Zofa, naa Yimina, naa Shelɛshi konaa Amali.
36 Zofa pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Suwa, naa Harinefɛri, naa Shuwali, naa Beri, naa Yimira,
37 naa Bezɛri, naa Hodi, naa Shama, naa Shilisha, naa Yitiran konaa Beera.
38 Yetɛri pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Yefune, naa Pisipa konaa Ara.
39 Ula pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Ara, naa Haniyɛli konaa Iriziya.
40 Ki leele mbele pe ni fuun pàa pye Asɛri setirige piile. Poro pàa pye pe seye teele wele. Pàa pye nambala fanŋga fɛnnɛ naa kotogofɛnnɛ. Pàa pye seye teele pe go na. Nambala mbele pàa jiri wa pe setirige ki ni, mbele pe mbaa ya sa malaga gbɔn pàa pye lere waga nafa ma yiri kɔgɔlɔni (26 000)†.

8

Bɛnzhamɛ setirige piile sanmbala mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

1 Bɛnzhamɛ pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa Bela, wi shyɛn woo wo lawi ŋa Ashibɛli, wi taanri woo wo lawi ŋa Ahira,
2 wi tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Noha, wi kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Arafa.
3 Bela pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Adari, naa Gera, naa Abihudi,
4 naa Abishuwa, naa Naama, naa Ahowa,
5 naa Gera, naa Shefufan konaa Huramu†.
6 Ehudi pinambiile mbele pàa pye seye teele wa Geba ca woolo pe sɔgɔwɔ poro wɛlɛ yɛɛn. Pàa pe koli ma kari pe ni wa Manahati ca.

† **7:29 7.20-29:** Nɔmbu 26.35; Zhozu 16–17 † **7:40 7.30-40:** Zhenɛ 46.17; Nɔmbu 26.44-46 † **8:5 8.1-5:** 1 Kuro 7.2-12; Zhenɛ 46.21-22; Nɔmbu 26.38-41

7 Poro la wɛlɛ Naama, naa Ahiya
konaa Gera. Gera wo wìla pe koli ma
kari pe ni. Wi pinambiile pe mɛrɛ to
lari nda: Uza konaa Ayihudi.
8 Shaharayimu wìla pinambiile
pele yɛgɛ se, maa ta wa Mowabu
tara wasege ki ni, wi jɛɛlɛ shyɛn
Hushimu naa Baara pe waŋgɔlɔ.
9 Wìla jɛlɛ wa yɛgɛ lɛ, ŋa pàa pye
na yinri Hodɛshi, mɛɛ Yobabu, naa
Zibiya, naa Mesha, naa Malikamu,
10 naa Yehuzi, naa Sakiya konaa
Mirima pe se wi na. Wi pinambiile
poro la wɛlɛ yɛɛn. Pàa pye seye
teele.
11 Wi pinambiile mbele wìla se wi
jɔ Hushimu wi na, pe mɛrɛ ti nda:
Abitubu konaa Elipaali.
12 Elipaali pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Hebɛri, naa Misheyamu, naa
Shemɛri. Shemɛri wo wìla Ono ca,
naa Lɔdi ca konaa ti kanŋgara na
kapire ti kan.
13 Beriya naa Shema poro pàa pye
sege teele wa Ayalɔn ca woolo pe
sɔgɔwɔ. Poro pàa Gati ca woolo pe
purɔ.
14-16 Beriya pinambiile poro la
wɛlɛ Ayo, naa Shashaki, naa
Yeremɔti, naa Zebadiya, naa Aradi,
naa Edɛri, naa Mikayɛli, naa Yishifa
konaa Yoha.
17-18 Elipaali pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Zebadiya, naa Meshulamu, naa
Hiziki, naa Hebɛri, naa Yishimerayi
konaa Yobabu.
19-21 Shimeyi pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Yakimu, naa Zikiri, naa
Zabidi, naa Eliyenayi, naa Zilitayi,
naa Eliyɛli, naa Adaya, naa Beraya
konaa Shimirati.
22-25 Shashaki pinambiile pe mɛrɛ
ti nda: Yishipan, naa Hebɛri, naa
Eliyɛli, naa Abidɔn, naa Zikiri, naa
Hana, naa Hananiya, naa Elamu,
naa Antotiya, naa Yifideya konaa
Penuwɛli.
26-27 Yerohamu pinambiile pe
mɛrɛ ti nda: Shamisherayi, naa She-
hariya, naa Ataliya, naa Yaareshiya,
naa Eliya konaa Zikiri.
28 Ki nambala mbele pe ni fuun
pàa pye seye teele ma yala pe se-
tiriye yi ni. Pàa pye ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca.

Sawuli setirige piile pe mɛrɛ

29 Gabawɔn ca ki kanfɔ† wìla pye
ma cɛn wa Gabawɔn ca ki ni; pàa
pye naa jɔ wi yinri Maaka.
30 Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa
pye naa yinri Abidɔn, mɛɛ Zuri taga,
naa Kishi, naa Baali, naa Nadabu,
31 naa Gedɔri, naa Ayo konaa
Zekɛri.
32 Mikilɔti wo la Shimeya se.
Poro fun pàa pye ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca, ma pinlɛ pe sege
woolo pe ni.
33 Nɛri wo la Kishi se. A Kishi wo
Sawuli se. A Sawuli wo Zhonatan se,
naa Malikishuwa, naa Abinadabu
konaa Eshibaali.
34 Zhonatan pinambyɔ wo lawi ŋa
Meribu Baali. A Meribu Baali wo
Mishe se.
35 Mishe pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Pitɔn, naa Melɛki, naa Tay-
ereya konaa Ahazi.
36 Ahazi wo la Yehowada se. A
Yehowada wo Alemɛti se, naa Azi-
mavɛti konaa Zimiri. A Zimiri wo
Moza se.
37 A Moza wo Bineya se. Bineya
pinambyɔ wo lawi ŋa Arafa. Arafa
pinambyɔ wo lawi ŋa Elasa. Elasa
pinambyɔ wo lawi ŋa Azɛli.
38 Azɛli pinambiile pàa pye
kɔgɔlɔni, pe mɛrɛ ti nda: Azirikamu,
naa Bokiru, naa Ishimayɛli, naa
Sheyariya, naa Abidiyasi konaa
Hana. Poro pe ni fuun mbele poro
la pye Azɛli wi pinambiile.
39 Azɛli wi nɔsepyɔ lenaŋa Eshɛki
wi pinambiile pe mɛrɛ ti nda: Wi
pinambyɔ koŋgbanŋa wo lawi ŋa
Ulamu, wi shyɛnwoo wo lawi ŋa
Yehushi, wi taanri woo wo lawi ŋa
Elifelɛti.
40 Ulamu pinambiile pàa pye nam-
bala maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ konaa
sandiga wɔnfɛnnɛ. Pàa pinambiile
naa pishyɛnwoolo nambala lɛgɛrɛ

† **8:29 8.29:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, kì yo wa ma wali fɔ Gabawɔn ca ki kanfɔ pàa pye naa yinri Yeyiyɛli (1 Kuro 9.35).

ta. Pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150).

Poro pe ni fuun mbele poro pàa pye Bɛnzhamɛ wi setirige piile wele.

9

Leele mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

1 Pàa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni†. Zhuda tara woolo pàa pe koli ma kari pe ni kulowo wa Babilɔni tara pe mbasinmɛ pi kala na.

2 Pe sɔngɔrɔsaga ma yiri wa kulowo pi ni, leele mbele pàa keli ma sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa pe tara lara ti ni, wa pe cara ti ni, poro pàa pye Izirayɛli woolo wele, naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Levi setirige piile poro naa Netiniyɛnye† pàa pye tunmbyeele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni pe ni.

3 Mbe taga wa ko na, Zhuda cɛnlɛ woolo pèle la pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pele ni, naa Efirayimu cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pele ni†.

4 Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, mbele pàa yiri wa Perɛzi sege ki ni poro la wɛlɛ Utayi. Utayi to wo lawi ŋa Amihudi. Amihudi to wo lawi ŋa Omiri. Omiri to wo lawi ŋa Imiri. Imiri to wo lawi ŋa Bani.

5 Wa Silo sege ki ni, Asaya wo naa wi pinambiile pe ni poro pàa pye wa. Asaya wo wìla pye wi to wi pinambyɔ koŋgbanŋa we.

6 Wa Zera setirige ki ni, Yewuwɛli wo wìla yiri wa naa wi sefɛnnɛ sanmbala pe ni. Pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ (690).

7 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni, Meshulamu pinambyɔ Salu wìla pye wa. Meshulamu to wo lawi ŋa Hodaviya. Hodaviya to wo lawi ŋa Hasenuwa.

8 Yerohamu pinambyɔ wo lawi ŋa Yibineya. Uzi pinambyɔ wo lawi ŋa Ela. Uzi to wo lawi ŋa Mikiri. Shefatiya pinambyɔ wo lawi ŋa Meshulamu. Shefatiya to wo lawi ŋa Erewuwɛli. Erewuwɛli to wo lawi ŋa Yibiniya.

9 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, ma yala pe setiriye yi ni, pàa pye nambala cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (956). Pe ni fuun pàa pye seye teele wa pe seye yi ni.

Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

10 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca, poro la wɛlɛ Yedaya, naa Yehoyaribu, naa Yakini,

11 konaa Hilikiya pinambyɔ Azariya. Hilikiya to wo lawi ŋa Meshulamu. Meshulamu to wo lawi ŋa Zadɔki. Zadɔki to wo lawi ŋa Merayɔti. Merayɔti to wo lawi ŋa Ahitubu. Azariya wo wìla pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kagala ke yɛgɛ sinvɔ.

12 Adaya wìla pye pe ni fun. Adaya to wo lawi ŋa Yerohamu. Yerohamu to wo lawi ŋa Pashuri. Pashuri to wo lawi ŋa Malikiya; mɛɛ Masayi taga. Masayi to wo lawi ŋa Adiyɛli. Adiyɛli to wo lawi ŋa Yazera. Yazera to wo lawi ŋa Meshulamu. Meshulamu to wo lawi ŋa Meshilemiti. Meshilemiti to wo lawi ŋa Imɛri.

13 Mbe pinlɛ pe sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (1 760). Pe ni fuun pàa pye seye teele, ma pye fanŋga fɛnnɛ, na tunŋgo piin wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

† **9:1 9.1:** 2 Sami 24.2konaa mbe kari yɛgɛ. † **9:2 9.2:** ***Netiniyɛnye:*** **Poro pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni (Ɛsidi 2.43,70; Nehe 7.72).** † **9:3 9.3:** Ɛsidi 2.27; Nehe 7.72

Levi setirige piile mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

14 Levi setirige piile mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca,
poro la wɛlɛ Shemaya. Shemaya to
wo lawi ŋa Hashubu. Hashubu to
wo lawi ŋa Azirikamu. Azirikamu
to wo lawi ŋa Hashabiya. Pàa pye
Merari wi setirige piile.
15 Bakibakari la pye pe ni fun, naa
Herɛshi, naa Galali, naa Mataniya.
Mataniya to wo lawi ŋa Mishe.
Mishe to wo lawi ŋa Zikiri. Zikiri to
wo lawi ŋa Asafu;
16 mɛɛ Abidiyasi taga. Abidiyasi
to wo lawi ŋa Shemaya. Shemaya
to wo lawi ŋa Galali. Galali to wo
lawi ŋa Yedutun; mɛɛ Berekiya taga.
Berekiya to wo lawi ŋa Asa. Asa to
wo lawi ŋa Ɛlikana. Ɛlikana wìla
pye ma cɛn wa Netofa ca woolo pe
tara ti ni.

Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca

17 Shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa sɔngɔrɔ ma
pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca,
poro la wɛlɛ Shalumu, naa Akubu,
naa Talimɔ, naa Ahima konaa pe
sefɛnnɛ sanmbala pe ni. Shalumu
wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ.
18 Ali ma pan ma gbɔn nala, wi
setirige piile poro pe maa shɛrigo
gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri ki kɔrɔsi, ko ŋga
pe maa yinri Wunlunaŋa yeyɔngɔ.
Poro mbele poro pàa pye yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ Levi setirige piile pe ni.
19 Shalumu to wo lawi ŋa Kore.
Kore to wo lawi ŋa Ebiyasafu.
Ebiyasafu to wo lawi ŋa Kore wa
yɛgɛ. Shalumu naa wi sefɛnnɛ san-
mbala pe ni, poro mbele pàa pye
Kore wi setirige piile wele, poro pàa
pye filisaga paraga go yeyɔngɔ ki
kɔrɔsifɛnnɛ wele, paa yɛgɛ ŋga na
pe tɛlɛye pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li woolo pe paara yinrɛ cɛnsaga ki
yeyɔngɔ ki kɔrɔsi we.
20 Faa Eleyazari pinambyɔ
Fineyasi wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ
we, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wi
ni†.
21 Meshelemiya pinambyɔ Zakari
wìla pye filisaga paraga go ki
yeyɔngɔ kɔrɔsifɔ wa fun.
22 Leele mbele pàa wɔ, a pè pye
yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ, pàa pye lere
cɛnmɛ shyɛn naa kɛ ma yiri shyɛn
(212). Pàa pe jiri ma pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ wa setirige piile sɛwɛ wi ni
ma yala pe cara ti ni. Davidi wo
naa Samiyɛli ŋa wìla pye yariyanra
yanfɔ wi ni, poro pàa pe tɛgɛ pe
tunŋgo ki na. Pe tagawa pi kala na.
23 Poro naa pe setirige piile pe
ni, pe tunŋgo ko layi ŋga, mbaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki
kɔrɔsi, ko ŋga ki yɛn filisaga paraga
go ye.
24 Yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa pye fil-
isaga paraga go ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ
yi ni fuun yi na. Pèle la pye wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, pèle la pye
wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, pèle la pye
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
pèle la pye wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri.
25 Pe sefɛnnɛ sanmbala mbele pàa
pye ma cɛn wa pe cara ti ni, pàa pye
na paan pe kɔrɔgɔ wagati wagati na
tunŋgo piin pe ni yapelege nuŋgba
nuŋgba.
26 Katugu yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ
mbele pàa pye yɛkeele, pàa pye
tijɛrɛ wa Levi setirige piile pe ni.
Pàa pye na tunŋgo piin sanga pyew.
Poro pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yumbiile sanmbala poro
naa ki yarijɛndɛ tɛgɛsara ti kɔrɔsi.
27 Poro pàa pye na wɔnlɔ
wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
kanŋgara na lara ti ni, katugu poro
pàa daga mbaa ki kɔrɔsi konaa
mbaa ki kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ pinliwɛ
pyew.

Levi setirige piile sanmbala

† **9:20 9.20:** Ɛki 6.25; Nɔmbu 25.7

pe kala

28 Shɛrigo gbɔgɔ yaapire pàa ti le
Levi setirige piile pele kɛɛ paa ti
kɔrɔsi. Kìla pye, pe kaa yinrigi ti ni,
pe mari jiri, pe ka sila sɔngɔrɔ ti ni,
pe mari jiri.
29 Pèle yɛgɛ la pye na lajɛŋgɛ
kpoyi ki yaapire naa ki tunŋgo
pyeyaara ti kɔrɔsi, naa muwɛ tiyɔɔn
pi ni, naa duvɛn ŋa pe ma wɔ saraga
ma wo wi ni, naa sinmɛ mba pe ma
wɔ saraga pi ni, naa wusuna nuwɔ
taan konaa nuwɔ taanyaara ti ni.
30 Ɛɛn fɔ saraga wɔfɛnnɛ poro pele
wɛlɛ pàa pye na nuwɔ taanyaara
nda ti ma pinlɛ ti yɛɛ ni ti gbegele
pe yɛ.
31 Wɔn ŋa pàa pye na waa tugurɔn
sikalaga ni, Shalumu pinambyɔ
koŋgbanŋa Matitiya ŋa wìla pye
Levi setirige pyɔ, ma yiri wa Kore
sege ki ni, wo wìla pye na wo
gbegele†.
32 Levi setirige piile pe sefɛnnɛ
mbele pàa pye Keyati sege woolo,
pèle la pye na buru ŋa pe ma kan
Yɛnŋɛlɛ yeri wi gbegele cɛnpilige
pyew†.
33 Levi setirige piile mbele pàa pye
seye teele, a pè pe pye yurukɔɔlɔ,
pàa yinrɛ ta kan pe yeri, ma pe kɛɛ
laga tunndo sannda ti na, katugu
pàa pye na pe yurukɔgɔ tunŋgo ki
piin yɔnlɔ naa yembinɛ.
34 Poro mbele poro pàa pye Levi
setirige piile pe seye teele ma yala
pe setiriye yi ni. Pàa pye ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca.

Wunlunaŋa Sawuli wi tɛlɛye
naa wi setirige piile kala
(1 Kuro 8.29-38)

35 Gabawɔn ca ki kanfɔ pàa pye
naa yinri Yeyiyɛli, pa wìla pye ma
cɛn wa Gabawɔn ca. Wi jɔ pàa pye
naa yinri Maaka.
36 Wi pinambyɔ koŋgbanŋa pàa
pye naa yinri Abidɔn, mɛɛ Zuri taga,
naa Kishi, naa Baali, naa Nɛri, naa
Nadabu,
37 naa Gedɔri, naa Ayo, naa Zakari
konaa Mikilɔti.
38 Mikilɔti wo la Shimeyamu se.
Poro fun pàa pye ma cɛn wa pe
sefɛnnɛ pe tanla. Pàa pye ma cɛn
wa Zheruzalɛmu ca, ma pinlɛ pe
sefɛnnɛ sanmbala pe ni.
39 Nɛri wo la Kishi se. A Kishi wo
Sawuli se. A Sawuli wo Zhonatan se,
naa Malikishuwa, naa Abinadabu
konaa Eshibaali.
40 Zhonatan pinambyɔ wo lawi ŋa
Meribu Baali. A Meribu Baali wo
Mishe se.
41 Mishe pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Pitɔn, naa Melɛki konaa
Tareya.
42 Ahazi wo la Yayera se. A Yayera
wo Alemɛti se, naa Azimavɛti konaa
Zimiri. A Zimiri wo Moza se.
43 A Moza wo Bineya se. Bineya
pinambyɔ wo lawi ŋa Erefaya. Ere-
faya pinambyɔ wo lawi ŋa Elasa.
Elasa pinambyɔ wo lawi ŋa Azɛli.
44 Azɛli pinambiile pàa pye
kɔgɔlɔni, pe mɛrɛ ti nda: Azirikamu,
naa Bokiru, naa Ishimayɛli, naa
Sheziriya, naa Abidiyasi konaa
Hana. Poro mbele poro pàa pye
Azɛli wi pinambiile wele.

DAVIDI WI WUNLUWƆ SANGA

10

10–29

Sawuli wi kunwɔ
(1 Sami 31.1-13)

1 Pilige ka, Filisiti tara fɛnnɛ pàa
saa to Izirayɛli woolo pe na malaga
ni wa Gilibowa yanwiga ki na. A
Izirayɛli woolo pè si fe pe yɛgɛ. Pàa
Izirayɛli woolo pe lɛgɛrɛ gbo wa.
2 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si taga
Sawuli wo naa wi pinambiile pe na
na pe puro, mɛɛ saa Zhonatan naa
Abinadabu konaa Malikishuwa pe
gbo, Sawuli wi pinambiile wele.
3 Kona, a malaga kì si ŋgban
Sawuli wo na koni†. A sandiga

† **9:31 9.31:** Levi 2.5 † **9:32 9.32:** Levi 24.5-8 † **10:3 10.3:** Ŋga kì yo fɔ: *A malaga kì si ŋgban Sawuli wo na koni,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Sawuli wìla wɛlɛgɛ.

wɔnfɛnnɛ pè si saa wi yan, a wì si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ na seri pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
4 Kona, a Sawuli wì suu maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wi pye fɔ: «Ma tokobi wi kɔw wa wi wofogo ki ni mala gbo, jaŋgo ki leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ paga ka pan mbaa na jɔlɔ mbaa tɛgɛ na na.» Ɛɛn fɔ, a wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wì si je, katugu wìla pye na fyɛ fɔ jɛŋgɛ. Kona Sawuli wo jate wì suu tokobi wi lɛ wi yɛ, mɛɛ yew ma kan wi na, maa yɛɛ gbo.
5 Naa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara lɛfɔ wìla kaa ki yan Sawuli wì ku, a wì si yew ma kan wi yɛɛra tokobi wi na fun, mɛɛ ku.
6 Sawuli wo naa wi pinambiile taanri pe ni, naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, pa pàa ku yɛɛn wagati nuŋgba wi ni.
7 Kì kaa pye ma, Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye ma cɛn wa gbunlundɛgɛ laga ki ni, naa pàa kaa ki yan leele paa fee konaa maga yan fɔ Sawuli naa wi pinambiile pe ni pè ku, a pè si yiri wa pe cara ti ni ma fe. A filisiti tara fɛnnɛ pè si pan ma cɛn wa ki cara ti ni.
8 Ki goto, Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari mbe sa gboolo pe san. A pè si saa Sawuli wo naa wi pinambiile taanri pe yan pè toori ma ku wa Gilibowa yanwiga ki na.
9 A pè si Sawuli wi san, mɛɛ wi go ki kɔw ma kari ki ni konaa wi maliŋgbɔnyaara ti ni. Ko puŋgo na, a pè si tun, a pè saa ki sɛntanra ti yari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti lagapyew ki ni, konaa maga yari pe yarisunndo ti kan naa tara woolo pe kan.
10 A pè si saa Sawuli wi maliŋgbɔnyaara ti tɛgɛ wa pe yarisunŋgo go ki ni, mɛɛ Sawuli wi go ki yanŋga wa pe yarisunŋgo Dagɔn ki gbɔgɔgo ki ni.
11 Yabɛshi ca ŋga wa Galaadi tara, naa ki ca woolo pàa kaa ŋga fuun Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye Sawuli wi na ki logo,
12 a nambala kotogofɛnnɛ pe ni fuun pè si yiri ma saa Sawuli gboo wo naa wi pinambiile pe gboolo pe lɛ, ma kari pe ni wa Yabɛshi ca. A pè si saa pe kajeere ti le wa terebɛnti tige ki nɔgɔ, wa Yabɛshi ca. A pè si yeŋge le piliye kɔlɔshyɛn ni.
13 Sawuli wìla ku wi mbasinmɛ kagala ŋgele wìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na ke kala na. Wi sila yɛnlɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ. Ɛɛn fɔ leele mbele pe maa kuulo pe yewe, poro wìla saa jɛlɛ pe yeri.
14 Wi sila yɛnlɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe li nandanwa kala li ni. Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a pòo gbo, mɛɛ wunluwɔ pi kan Zhese pinambyɔ Davidi wi yeri.

11

Davidi wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa
(2 Sami 5.1-5)

1 Kona, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si saa gbogolo wa Davidi wi tanla wa Eburɔn ca, ma suu pye fɔ: «Wele, we yɛn ma cɛnlɛ woolo ma pye kasanwa nuŋgba ma ni.
2 Wagati ŋa wì toro wi ni, sanga ŋa ni Sawuli wìla pye wunluwɔ, mboro màa pye na Izirayɛli woolo pe yɛgɛ sinni wa malaga na kee na paan pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ làa ma pye fɔ: ‹Ma yaa kaa Izirayɛli, na woolo wele, pe yɛgɛ sinni, mbe cɛn pe go na.› »
3 Kona, a Izirayɛli lelɛɛlɛ pe ni fuun pè si pan wa Davidi wi yeri wa Eburɔn ca. A Davidi wì si yɔn finliwɛ le pe ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè si sinmɛ kpoyi wo Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na, paa yɛgɛ ŋga na Samiyɛli wìla ki yo, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

Davidi wìla Zheruzalɛmu ca ki shɔ maga ta
(2 Sami 5.6-10)

4 Kona, Davidi wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si yiri sa to Zheruzalɛmu ca ki na, ko ŋga pàa pye na yinri fun Zhebusi ca. Zhebusi

cɛnlɛ woolo mbele pàa pye wa tara ti ni, pa pàa pye ma cɛn wa†.
5 A Zhebusi ca woolo pè si Davidi
wi pye fɔ: «Ma se ye laga we ca.»
Ɛɛn fɔ, a Davidi wì si malaga sigeca
ŋga wa Siyɔn yanwiga ki na ki shɔ
maga ta, ko pe yinri Davidi ca ye.
6 Davidi wìla ki yo wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe kan ma yo fɔ:
«Lere ŋa ka keli mbe sa to Zhebusi
cɛnlɛ woolo pe na mbe ya pe ni, ko
fɔ wo yaa pye to naa maliŋgbɔɔnlɔ
pe to.» Kì pye ma, a Zeruya
pinambyɔ Zhowabu wì si keli ma
yiri ma saa to pe na. A pè suu tɛgɛ
maliŋgbɔɔnlɔ pe to.
7 A Davidi wì si saa cɛn wa ki
malaga sigeca ki ni. Ko kala na, pàa
ki mɛgɛ taga naga yinri Davidi ca.
8 A Davidi wì si yinrɛ kan ma ca ki
maga, maga lɛ wa Milo laga ki na fɔ
ma saa gbɔn wa ca ki mbogo ki na.
A Zhowabu wo si ca ki lara sannda
ti gbegele.
9 Davidi wìla pye na fanŋga taa
na kee yɛgɛ suyi. Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ làa pye wi ni.

Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe mɛrɛ
(2 Sami 23.8-39)

10 Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ mbele pàa pye teele, pe
mɛrɛ ti nda. Poro naa Izirayɛli
woolo pe ni fuun pe ni, poro pàa
Davidi wi saga maa tɛgɛ fanŋga ki
na, ma yeresaga kan wi wunluwɔ
pi yeri, ma yala sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa yo Izirayɛli woolo pe
wogo na ti ni.
11 Ki maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ
poro la wɛlɛ yɛɛn, mbe yala
pe yɔn ki ni: Hakimoni se-
tirige pyɔ Yashobeyamu† wìla pye
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ taanri†
wo wa. Wo wìla lere cɛnmɛ taanri
(300) gbo wi njanraga ki ni malaga
gbɔnsaga nuŋgba na.
12 Ŋa wìla taga wo na, wo lawi
ŋa Eleyazari. Ahohi pinambyɔ Dodo
wo pinambyɔ lawi. Eleyazari wìla
pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ taanri
wo wa.
13 Wo wìla pye Davidi wi ni wa
Pasi Damimu laga ki ni, sanga ŋa
Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo
malaga ki na we. Kɛrɛ tà la pye wa
ki laga ki na, ɔrizhi lɛgɛrɛ la pye wa
ti ni. A Izirayɛli woolo pe nɛɛ fee
Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ.
14 Poro pàa saa yere wa kɛrɛ ti
nandogomɔ nari go singi, mari shɔ,
mɛɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe gbo. Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Izirayɛli woolo pè
Filisiti tara fɛnnɛ pe ya gbɔlɔ ya.
15 Pilige ka, wa maliŋgbɔɔnlɔ teele
nafa ma yiri kɛ pe ni, a taanri si
yiri ma kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa
Adulamu ca waliwege ki ni. Kìla
yala Filisiti tara fɛnnɛ pàa pan ma
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa
Erefayi gbunlundɛgɛ ki ni.
16 Ki sanga wi ni, Davidi wìla
pye wa wi larasaga ki ni, wa wali-
wege ki ni. Filisiti tara fɛnnɛ pe
maliŋgbɔɔnlɔ pèle la pan ma cɛn wa
Betilɛɛmu ca.
17 A wɔgɔ si kaa Davidi wi yigi fɔ
jɛŋgɛ. A wì sho fɔ: «Kɔlɔ ŋa wi yɛn
wa Betilɛɛmu ca yesaga ki na, ambɔ
wi mbe ya saa tɔnmɔ pa ko na kan
mboo wɔ?»
18 Kona, a ki maliŋgbɔɔnlɔ teele
taanri pè si saa Filisiti tara fɛnnɛ
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki pari ma
saa Betilɛɛmu ca yesaga kɔlɔ tɔnmɔ
pa ko ma pan maa kan Davidi wi
yeri. Ɛɛn fɔ, Davidi wi sila yɛnlɛ
mboo wɔ. A wì suu wo tara maa pye
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
19 ma sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lilan
shɔ ki kala na li pyewe ni! Na
mi kaga pye, kona kì cɛn ndɛɛ ki
nambala mbele pè pe yɛɛ go ki pɛrɛ
ma kari ma saa tɔnmɔ pi ko pe
kasanwa po mì wɔ, katugu pè pe yɛɛ

† **11:4 11.4:** Zhozu 15.63; Kiti 1.21 † **11:11 11.11:** 1 Kuro 27.2 † **11:11 11.11:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, naa sɛwɛ ŋa pe yinri Siriyaki konaa ŋa pe yinri vuligati wi ni, ŋga kì yo fɔ: *Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ taanri wo wa,* ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe ni ma yo fɔ: Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ nafa ma yiri kɛ wo wa.

go ki pɛrɛ mɛɛ pan ki tɔnmɔ pi ni.» Kì pye ma, Davidi wi sila yɛnlɛ mboo wɔ. Ki nambala kotogofɛnnɛ taanri, ŋga pàa pye koyi yɛɛn.
20 Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa Abishayi wo wìla pye ki nambala taanri pe go na. Wo wìla lere cɛnmɛ taanri (300) gbo wi njanraga ki ni. Wi mɛgɛ kìla yiri ki nambala taanri pe sɔgɔwɔ.
21 Ŋgbelege shyɛn wogo ki nambala taanri pe ni, wo pàa pye na jate ma wɛ. Wo wìla pye pe go na. Ɛɛn fɔ wi sila yala nambala koŋgbanmbala taanri poro ni.
22 Kabiseyɛli ca fɛnnɛ naŋa Yehoyada wi pinambyɔ Benaya wo wìla taga wo na. Wìla pye maliŋgbɔɔn kotogofɔ. Wìla kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye. Wìla Mowabu cɛnlɛ woolo nambala shyɛn gbo mbele pàa pye kotogofɛnnɛ paa jara yɛn. Nɛzhi wopilige ka ni, ma yala were tìla pye na kuun jɛŋgɛ, wo wìla tigi tɔnmɔ wege ka ni, jara la pye wa, maa gbɔn maa gbo.
23 Wo wìla si Ezhipiti tara fɛnnɛ naŋa wa gbo, ŋa wi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Njanraga la pye ki naŋa wi kɛɛ, ŋga ki kanŋgaga ki gbemɛ pìla pye paa gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn. Ɛɛn fɔ, a Benaya wì si saa to ki naŋa wi na kanŋgaga ni, ma njanraga ki shɔ wi yeri, mɛɛ wi gbo ki ni.
24 Kagala ŋgele Yehoyada pinambyɔ Benaya wìla pye koro wɛlɛ yɛɛn. Wìla mɛgɛ ta jɛŋgɛ nambala kotogofɛnnɛ taanri pe sɔgɔwɔ.
25 Wìla mɛgɛ ta ma wɛ nambala nafa ma yiri kɛ sanmbala pe na. Ɛɛn fɔ wi sila yala nambala kotogofɛnnɛ koŋgbanmbala taanri poro ni. A Davidi wì suu tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye na wo jate wi kɔrɔsi pe go na.
26 Maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ sanmbala pe mɛrɛ ti nda: Zhowabu wi jɔnlɔ lenaŋa Azayɛli, naa Betilɛɛmu ca fɛnnɛ naŋa Dodo wi pinambyɔ
27 naa Shamɔti ŋa wìla pye Harɔri ca fɛnnɛ woo wi ni, naa Helɛzi ŋa wìla pye Pelɔn ca fɛnnɛ woo wi ni;
28 naa Tekowa ca fɛnnɛ naŋa Ikɛshi wi pinambyɔ Ira wi ni, naa Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa Abiyezɛri wi ni;
29 naa Husha ca fɛnnɛ naŋa Sibekayi wi ni, naa Ahohi ca fɛnnɛ naŋa Ilayi wi ni;
30 naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Maharayi wi ni, naa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Baana wi pinambyɔ Helɛdi wi ni;
31 naa Iribayi pinambyɔ Itayi wi ni, ma yiri wa Gibeya ca, Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ca ye, naa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Benaya wi ni;
32 naa Nahale Gaashi ca fɛnnɛ naŋa Hurayi wi ni, naa Bɛti Araba ca fɛnnɛ naŋa Abiyɛli wi ni;
33 naa Bahurimu ca fɛnnɛ naŋa Azimavɛti wi ni, naa Shaalibɔn ca fɛnnɛ naŋa Eliyaba wi ni;
34 naa Gizɔn ca fɛnnɛ naŋa Bene Hashumu wi ni, naa Harari ca fɛnnɛ naŋa Shage wi pinambyɔ Zhonatan wi ni;
35 naa Harari ca fɛnnɛ naŋa Sakari wi pinambyɔ Ahiyamu wi ni, naa Uri pinambyɔ Elifali wi ni;
36 naa Mekera ca fɛnnɛ naŋa Efɛri wi ni, naa Pelɔn ca fɛnnɛ naŋa Ahiya wi ni;
37 naa Karimɛli ca fɛnnɛ naŋa Heziro wi ni, naa Ezibayi pinambyɔ Naarayi wi ni;
38 naa Natan wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhowɛli wi ni, naa Hagari pinambyɔ Mibihari wi ni;
39 naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Zelɛki wi ni, naa Berɔti ca fɛnnɛ naŋa Naharayi wi ni, wo wìla pye na Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi maliŋgbɔnyaara ti lee;
40 naa Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Ira wi ni, naa Yetɛri ca fɛnnɛ naŋa Garɛbu wi ni;
41 naa Hɛti cɛnlɛ woolo naŋa Uri wi ni, naa Alayi pinambyɔ Zabadi wi ni;
42 naa Urubɛn cɛnlɛ woolo naŋa

Shiza wi pinambyɔ Adina wi ni. Wo wìla pye Urubɛn cɛnlɛ woolo pe go na, Maliŋgbɔɔnlɔ nafa ma yiri kɛ la pye wi ni;
43 naa Maaka pinambyɔ Hana wi ni, naa Mitini ca fɛnnɛ naŋa Zhozafati wi ni;
44 naa Ashitarɔti ca fɛnnɛ naŋa Uziya wi ni, naa Aroyɛri ca fɛnnɛ naŋa Hotamu wi pinambiile Shama konaa Yeyiyɛli pe ni;
45 naa Shimiri pinambyɔ Yediyayɛli wi ni, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Yoha wi ni ma yiri wa Tizi ca;
46 naa Mahavimu ca fɛnnɛ naŋa Eliyɛli wi ni, naa Elinaamu pinambiile Yeribayi konaa Yoshaviya pe ni, naa Mowabu cɛnlɛ woolo naŋa Yitima wi ni;
47 naa Eliyɛli, naa Obɛdi konaa Yaasiyɛli Mezobaya.

12

Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye Davidi wi ni Sawuli wagati wi ni

1 Wagati ŋa ni Davidi wìla pye na lara Kishi pinambyɔ Sawuli wi na wa Zikilagi ca, nambala mbele pàa yiri ma saa taga wi na, pe mɛrɛ tori nda yɛɛn, maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ mbele pàa Davidi wi saga wa malaga, poro pele la wɛlɛ.
2 Pàa pye sandiga wɔnfɛnnɛ. Kìla pye pe ma ya ma sinndɛlɛgɛ wa gbafurugo ni pe kalige naa pe kamɛŋgɛ ki ni, konaa ma ya ma sandiga ki wɔn fun. Poro naa Sawuli wi ni pàa pye sege nuŋgba woolo, ma pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo.
3 Ŋa wìla pye pe go na, wo lawi ŋa Ayezɛri. A Shemaa pinambyɔ Zhowasi wì si taga ma yiri wa Gibeya ca, naa Azimavɛti pinambiile Yeziyɛli konaa Pelɛti, naa Beraka, naa Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa Yehu;
4 naa Gabawɔn ca fɛnnɛ naŋa Yishimayeya. Wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ nafa ma yiri kɛ pe ni ma pye pe to wa;
5 naa Zheremi, naa Yahaziyɛli, naa Yohana, naa Gedera ca fɛnnɛ naŋa Yozabadi;
6 naa Eluzayi, naa Yerimɔti, naa Beyaliya, naa Shemariya, naa Harɔfu ca fɛnnɛ naŋa Shefatiya;
7 naa Ɛlikana, naa Yishiya, naa Azareyɛli, naa Yoyezɛri konaa Yashobeyamu, poro la yiri wa Kore setirige ki ni;
8 naa Gedɔri ca fɛnnɛ naŋa Yerohamu wi pinambiile Yohela konaa Zebadiya.

Nambala mbele pàa yiri wa Gadi cɛnlɛ li ni ma saa taga Davidi wi na

9 Gadi cɛnlɛ li ni, maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pèle la laga Sawuli wi na, ma saa taga Davidi wi na wa wi larasaga ki ni, wa gbinri wi ni. Pàa malaga gbɔngɔ ki jɛn jɛŋgɛ tuguron sigeyaara naa njaanra ni. Pàa ŋgban paa jaraye yɛn, mɛɛ sagala paa lufaala yɛn wa yanwira ti na.
10 Ezɛri wo wìla pye pe go na, a Abidiyasi wo pye shyɛn woo. A Eliyabu wo pye taanri woo.
11 A Mishamana wo pye tijɛrɛ woo. A Zheremi wo pye kaŋgurugo woo.
12 A Atayi wo pye kɔgɔlɔni woo. A Eliyɛli wo pye kɔlɔshyɛn woo.
13 A Yohana wo pye kɔlɔtaanri woo. A Elizabadi wo pye kɔlɔjɛrɛ woo.
14 A Zheremi wo pye kɛ woo. A Makibanayi wo pye kɛ ma yiri nuŋgba woo.
15 Ki Gadi cɛnlɛ woolo mbele pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ teele. Ŋa wi fanŋga kìla kologo pe ni fuun na, wi mbaa ya malaga gbɔn nambala cɛnmɛ ni; ŋa wi fanŋga kìla gbɔgɔ pe ni fuun na, wi mbaa ya malaga gbɔn nambala waga kele (1 000) ni.
16 Poro mbele poro pàa Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki ni; kìla yala gbaan wì yin ma jaraga kɛɛ ki ni fuun ki na. Leele mbele pàa pye ma cɛn wa ki gbunlundɛgɛ lara ti ni,

wa yɔnlɔ yirisaga yeri konaa yɔnlɔ tosaga yeri, poro mbele poro pàa saa pe purɔ ma pe yirige wa.

Nambala mbele pàa yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ naa Zhuda cɛnlɛ li ni ma saa taga Davidi wi na

17 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa Zhuda cɛnlɛ woolo pèle la kari wa Davidi wi yeri wa wi larasaga ki ni.
18 A Davidi wì si yiri ma pan ma yere pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ para pe ni ma yo fɔ: «Na kaa pye yè pan na kɔrɔgɔ yɛyinŋge ni konaa mbanla saga, pa mi yaa gbogolo ye ni nuŋgba. Ɛɛn fɔ na kaa pye yè pan mbanla fanla mbanla le na juguye pe kɛɛ, mbe sigi ta mi woro na kapege jate lere ni, pa kona we tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ li pye sɛrɛfɔ we sɔgɔwɔ, ligi kiti wi kɔn.»
19 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye Amasayi wi ni, wo ŋa wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ nafa ma yiri kɛ go na. A wì sho fɔ:
«We yɛn ma ni Davidi,
we yɛn ma ni Zhese pinambyɔ.
Yɛyinŋge, ee, yɛyinŋge mbe pye ma wogo!
Mbele pe yɛn nɔɔ sari yɛyinŋge mbe pye pe wogo,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lɔ̀ɔn saga!»
Kì pye ma, a Davidi wì si yɛnlɛ pe na, mɛɛ pe tɛgɛ teele wa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni.

Nambala mbele pàa yiri wa Manase cɛnlɛ li ni ma saa taga Davidi wi na

20 Sanga ŋa ni Davidi wìla saa pinlɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni mbe sa malaga gbɔn Sawuli wi ni, Manase cɛnlɛ woolo pèle la saa taga wi na. Ɛɛn fɔ Davidi wo naa wi woolo pe ni, pe sila ta mbe pinlɛ Filisiti tara fɛnnɛ pe ni mbe malaga ki gbɔn; katugu Filisiti tara teele pàa kaa pe yɛɛ yan, ma Davidi wi sɔngɔrɔ ma yo wila kee. Pàa yo fɔ: «Davidi wi yaa ka sa kanŋga mbe taga wi tafɔ Sawuli wi na mbe yiri we kɔrɔgɔ mbe we gbo†.»
21 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma kari wa Zikilagi ca, Manase cɛnlɛ woolo mbele pàa taga wi na, pe mɛrɛ ti nda: Adina, naa Yozabadi, naa Yediyayɛli, naa Mikayɛli, naa Yozabadi, naa Elihu konaa Zilitayi. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, wa Manase cɛnlɛ li ni.
22 Pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ, pàa Davidi naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe saga. Pàa pe tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele wa Davidi wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni.
23 Pilige pyew leele pèle la pye na paan na tari Davidi wi na, naa sari. Ki kala na, wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa kaa lɛgɛ paa Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ li yɛn.

Izirayɛli woolo mbele pàa kari Davidi wi kɔrɔgɔ wa Eburɔn ca

24 Nambala mbele pe mbaa ya malaga gbɔn, poro mbele pàa kari wa Eburɔn ca mbe sa Sawuli wi wunluwɔ pi shɔ mboo kan Davidi wi yeri, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo ti ni, pe yɔn koyi ŋga yɛɛn.
25 Zhuda cɛnlɛ woolo pàa pye nambala waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kɔlɔtaanri (6 800). Tugurɔn sigeyaara naa njaanra la pye pe yeri, pàa gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
26 Simeyɔn cɛnlɛ woolo pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ (7 100), ma gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
27 Levi setirige piile pàa pye nambala waga tijɛrɛ naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (4 600);
28 naa Yehoyada ni, wo la pye Arɔn setirige piile pe go na. Nambala waga taanri naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (3 700) pàa pye wo puŋgo na;
29 naa Zadɔki ni, wìla pye lefɔnŋɔ maliŋgbɔɔn kotogofɔ, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele nafa ma yiri shyɛn ni, ma yiri wa wi sege ki ni.
30 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni, poro mbele pàa pye Sawuli wi

† **12:20 12.20:** 1 Sami 29.1-5

sefɛnnɛ, pàa pye nambala waga taanri (3 000); katugu maga lɛ wa fɔ ma pan ma gbɔn ki sanga wi na, ki cɛnlɛ woolo pe lɛgɛrɛ la koro ma mara Sawuli wi go woolo pe na.

31 Efirayimu cɛnlɛ woolo pàa pye nambala kotogofɛnnɛ waga nafa naa cɛnmɛ kɔlɔtaanri (20 800). Pe ni fuun pe mɛrɛ tìla yiri pe setiriye yi ni.

32 Manase cɛnlɛ li walaga woolo mbele pàa pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, nambala mbele pàa pe mɛrɛ ti yeri, ma pe wɔ ma pe torogo pe sa Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ, pàa pye lere waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000).

33 Isakari cɛnlɛ woolo pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ teele cɛnmɛ shyɛn (200) naa pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa pye na poro yɛgɛ sinni. Pàa pye tijinliwɛ fɛnnɛ, na kagala ŋgele Izirayɛli woolo paa daga mbaa piin konaa ke pyesanga wi jɛnni naa yɛgɛ nari.

34 Zabulɔn cɛnlɛ woolo pàa pye nambala waga nafa shyɛn ma yiri kɛ (50 000). Pàa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ maga jɛn. Maliŋgbɔnyaara cɛnlɛ pyew tà la pye pe yeri. Pàa gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn jatere nuŋgba ni.

35 Nɛfitali cɛnlɛ woolo pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ teele waga kele (1 000) naa maliŋgbɔɔnlɔ waga nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (37 000) ni pe puŋgo na. Pàa pye tuguɾɔn sigeyaara konaa njaanra ni.

36 Dan cɛnlɛ woolo mbele pàa gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn, pàa pye nambala waga nafa ma yiri kɔlɔtaanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (28 600).

37 Asɛri cɛnlɛ woolo mbele pàa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ maga jɛn, ma gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn, pàa pye nambala waga nafa shyɛn (40 000).

38 Wa Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, Urubɛn cɛnlɛ woolo mbele pàa pye wa, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe ni, pàa pye nambala waga cɛnmɛ naa nafa (120 000). Maliŋgbɔnyaara cɛnlɛ pyew tà la pye pe yeri.

39 Ki nambala mbele pe ni fuun pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ, ma gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn. Pàa pan wa Eburɔn ca ma tagala pe yɛɛ na, kotojɛŋgɛ ni mbe Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na. Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pàa yɔn wa nuŋgba mbe wunluwɔ pi kan Davidi wi yeri.

40 Pàa piliye taanri yo pye wa Davidi wi ni, na nii na woo, katugu pe sefɛnnɛ pàa yaakara gbɛgɛlɛ pe kan.

41 Tara woolo mbele pàa pye ma cɛn wa pe tanla, ali Isakari cɛnlɛ woolo wele, naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo konaa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe ni, pàa pye na paan yaakara ni sofilele na, naa yɔngɔmɛye na, naa sofilele worosoye na konaa nɛrɛ na, nari kaan. Pàa pan muwɛ ni, naa figiye pire wara shashara ni, naa ɛrɛzɛn pire wara ni, naa duvɛn ni, naa sinmɛ ni, naa nɛrɛ konaa simbaala naa sikaala lɛgɛrɛ ni, katugu yɔgɔrimɔ pìla pye wa Izirayɛli tara ti ni.

13

Davidi wìla kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca (2 Sami 6.1-11)

1 Kona, a Davidi wì suu maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe yeri konaa kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe ni ma para pe ni.

2 Ko puŋgo na, a wì si para Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe ni, ma yo fɔ: «Na kaa pye ki kala na li yɛn ma yɔn ye yɛgɛ na, na kaa si pye ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala, ye ti we tunŋgo torogo Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni we sefɛnnɛ mbele pè koro wa pe yeri, naa saraga wɔfɛnnɛ poro naa levi setirige piile pe yeri wa pe cara

ti ni konaa ti kanŋgara na lara ti ni, jaŋgo pe pan pe taga we na.
3 Kona we yaa sa we Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ mbe pan wi ni laga we yɛɛ tanla, katugu Sawuli wi wunluwɔ wagati wi ni, we sila ki kala li jate saa lɛ.»
4 A janwa wi ni fuun wì sigi sɛnrɛ ti yan fɔ ti yɛn ma yɔn, a pe ni fuun pè si yɛnlɛ ti na.

5 Kona, a Davidi wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo, maga lɛ wa Ezhipiti tara lafogo yɔn woolo pe na, fɔ ma saa gbɔn wa Lebo Hamati ca yesaga woolo pe na, fɔ pe sa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Kiriyati Yeyarimu ca pe pan wi ni†.
6 Kì pye ma, a Davidi wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si kari wa Baala ca, ko nuŋgba ko pe yinri Kiriyati Yeyarimu ca ye, wa Zhuda tara, mbe sa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma cɛn wa sherubɛnye pe sɔgɔwɔ, a li mɛgɛ ki yɛn na yinri wi na we†.
7 A pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Abinadabu wi go maa le wotoro fɔnŋɔ ni, ŋa nɛrɛ maa tilele. Uza naa Ayo poro pàa pye na wotoro wi yɛgɛ sinni.
8 Davidi wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pàa pye na ŋgɔniye gbɔɔn, naa juruye ni, naa pimbigile ni, naa weere† ni konaa na mbaanra wiin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ pe fanŋga ki ni fuun ni, na yuuro koo.

9 Naa pàa ka saa gbɔn wa Kidɔn yarilire sunsaga ki na, a Uza wì suu kɛɛ ki sanga ma yɔn finliwɛ kɛsu wi yigi, katugu nɛrɛ tìla wɔnri wi ni.
10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Uza wi ni fɔ jɛŋgɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu gbɔn maa gbo, katugu wìla wi kɛɛ ki sanga ma jiri yɔn finliwɛ kɛsu wi na. Uza wìla ku le Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 A Davidi wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Uza wi ni maa gbo. A pè sigi laga ki mɛgɛ taga naga yinri Perɛzi Uza† ali ma pan ma gbɔn nala.
12 A Davidi wì si fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki pilige ki ni, mɛɛ yo fɔ: «Mɛlɛ mbee kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa na go?»
13 Kì pye ma, wi sila yɛnlɛ mbe kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa wi go, wa Davidi ca ki ni. Ɛɛn fɔ, a wì si ti a pè kari ma saa wi tɛgɛ wa Gati ca fɛnnɛ naŋa Obɛdi Edɔmu wi go.
14 Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla yeŋge taanri ko pye wa Gati ca fɛnnɛ naŋa Obɛdi Edɔmu wi go. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw Obɛdi Edɔmu naa wi go woolo pe na konaa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti na.

14

Yɛnŋɛlɛ làa Davidi wunluwɔ pi kan yeresaga ni (2 Sami 5.11-16)

1 Kona, a Tiri ca wunlunaŋa Hiramu wì si leele torogo wa Davidi wi yeri sɛdiri tire ni, naa sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ konaa tire tɛfɛnnɛ ni, pe sa wunluwɔ go ki kan Davidi wi kan.
2 Kì pye ma, a Davidi wì sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi gbegele maa tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti go na, konaa maa wunluwɔ pi mɛgɛ ki yirige Izirayɛli, li woolo pe kala na.
3 Davidi wìla jɛɛlɛ pele yɛgɛ lɛ naa wa Zheruzalɛmu ca ma pinambiile konaa sumborombiile pele yɛgɛ se.
4 Piile mbele wìla se wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti nda: Shamuwa, naa Shobabu, naa Natan, naa Salomɔ,
5 naa Yibari, naa Elishuwa, naa Elifelɛti,
6 naa Noga, naa Nefɛgi, naa Yafiya,
7 naa Elishama, naa Beeliyada konaa Elifelɛti.

† **13:5 13.5:** 1 Sami 7.1-2 † **13:6 13.6:** Ɛki 25.22 † **13:8 13.8:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5 † **13:11 13.11:** Maga logo Eburuye sɛnrɛ ti ni Perɛzi Uza ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Gbɔnrɔ nda tìla Uza gbɔn.

Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni (2 Sami 5.17-25)

8 Naa Filisiti tara fɛnnɛ pàa kaa
ki logo ma yo pè sinmɛ kpoyi wo
Davidi wi na maa tɛgɛ wunluwɔ
Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na, a pe
ni fuun pè si yiri wi kɔrɔgɔ malaga
ni. Naa Davidi wìla kaa ki wogo ki
logo, a wì si yiri mbe sa pe fili.
9 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si pan ma
jaraga wa Erefayi gbunlundɛgɛ laga
ki ni.
10 Kona, a Davidi wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yewe ma yo fɔ: «Mbe ya
kari sa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na le?
Ma yaa pe le na kɛɛ le?»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Davidi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ta kee ma sa to pe
na, mi yaa pe le ma kɛɛ.»

11 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si kari ma
saa gbɔn fɔ wa Baali Perazimu laga
ki na; a Davidi wì si malaga gbɔn ma
ya pe ni wa ki laga ki na. Kona, a wì
sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tulugo wɔ
wa na juguye pe ŋgbeleye yi ni na
kɛɛ ki fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na
tɔnmɔ ma kaa tɔnmɔ foŋgologo wɔ
we.» Ki kala na, pège laga ki mɛgɛ
taga naga yinri Baali Perazimu.
12 A Filisiti tara fɛnnɛ pè si fe ma
kari ma pe yarisunndo ti yaga le ki
laga ki na. A Davidi wì si konɔ kan
ma yo peri sogo.

13 Pilige ka naa, a Filisiti tara fɛnnɛ
pè si kari ma saa jaraga wa Erefayi
gbunlundɛgɛ ki ni.
14 A Davidi wì si Yɛnŋɛlɛ li yewe
naa ŋga wìla daga mbe pye ki ni.
A Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Maga ka taga pe puŋgo na mbe sa
to pe na. Ɛɛn fɔ ma surugu ma toro
ma lali pe ni, ma sa yiri pe na wa pe
yɛgɛ, wa muriye tire ti yɛsinmɛ na.
15 Na maga kaa tangala nuru
wa muriye tire ti go na sanga ŋa
ni, pa kona ma yiri ma sa to pe
na, kona mà jɛn mi ŋa Yɛnŋɛlɛ,
muwi mi yɛn na tanri ma yɛgɛ mbe
sa malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga woolo pe ni.»
16 Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo Davidi wi
kan, a wì sigi pye ma. A wi
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yì si to Fil-
isiti tara fɛnnɛ pe na malaga ni, ma
ya pe ni, maga lɛ wa Gabawɔn ca fɔ
ma saa gbɔn wa Gezɛri ca ki na.
17 Davidi wi mɛgɛ kìla yiri tara ti
ni fuun ti ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si ti,
a cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa fyɛ Davidi
wi yɛgɛ.

15

Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu (2 Sami 6.12-23)

1 Kona, a Davidi wì si ti, a pè yinrɛ
kan wi kan wa Davidi ca ki ni. A
wì si laga ka gbɛgɛlɛ ma paraga go
kan wa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu
wi kan.
2 Ko puŋgo na, a Davidi wì sho
fɔ: «Levi setirige piile poro cɛ pe
daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
kɛsu wi tungu, katugu poro wɛlɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ paa wi tungu
konaa mbege pye pe tunŋgo fɔ
sanga pyew.»
3 A Davidi wì si Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe gbogolo wa Zheruzalɛmu
ca, jaŋgo mbe kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa laga ŋga
wìla gbegele wi kan ki ni.
4 A wì si Arɔn pinambiile poro
naa Levi setirige piile pe yeri ma pe
gbogolo.
5 Kehati setirige piile pe ni, Uriyɛli
wo wìla pye to; wi sefɛnnɛ nambala
cɛnmɛ naa nafa (120) la pye wi ni.
6 Merari setirige piile pe ni, Asaya
wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nam-
bala cɛnmɛ shyɛn naa nafa (220) la
pye wi ni.
7 Gɛrishɔmu setirige piile pe ni,
Zhowɛli wo wìla pye pe to; wi
sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ naa nafa
ma yiri kɛ (130) la pye wi ni.
8 Elizafan setirige piile pe ni, She-
maya wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ
nambala cɛnmɛ shyɛn (200) la pye
wi ni.

9 Eburɔn setirige piile pe ni, Eliyɛli
wo wìla pye pe to; wi sefɛnnɛ nam-
bala nafa tijɛrɛ la pye wi ni.
10 Uziyɛli setirige piile pe ni, Am-
inadabu wo wìla pye pe to; wi
sefɛnnɛ nambala cɛnmɛ naa kɛ ma
yiri shyɛn (112) la pye wi ni.
11 Davidi wìla saraga wɔfɛnnɛ
Zadɔki konaa Abiyatari pe yeri, naa
Levi setirige piile Uriyɛli, naa Asaya,
naa Zhowɛli, naa Shemaya, naa
Eliyɛli konaa Aminadabu pe ni.
12 A wì si pe pye fɔ: «Yoro ye
yɛn Levi setirige piile pe seye teele
wele. Ye ye yɛɛ pye kpoyi, yoro
naa ye sefɛnnɛ pe ni, jaŋgo ye Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ, ye kari wi ni
wa laga ŋga mì gbɛgɛlɛ wi kan ki ni.
13 Mà jɛn yɔnlɔ koŋgbanna li na,
ye sila pye wa we ni. Ki kala
na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ làa
nawa ŋgban jɛŋgɛ ma wa gbo we ni,
katugu we sila sa yɔn finliwɛ kɛsu
wi lɛ mbe yala ki kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke ni.»
14 Kì pye ma, a saraga wɔfɛnnɛ
poro naa Levi setirige piile pe ni pè
si pe yɛɛ pye kpoyi mbe kari sa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.
15 Levi setirige piile pàa saa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ pe
pajoro ti na wi lɛkanŋgagala ke ni,
paa yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla ki yo
ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni†.
16 A Davidi wì sigi yo fun Levi
setirige piile pe yɛkeele pe kan ma
yo fɔ pe sefɛnnɛ mbele pe yɛn yu-
rukɔɔlɔ pe pele wɔ pe ni, pe pe
yarigbɔnrɔ ti lɛ; to ti yɛn juruye,
naa ŋgɔniye konaa weere ni†, paa
ti gbɔɔn jɛŋgɛ mbege naga fɔ paa
yɔgɔri.
17 Kì pye ma, a Levi setirige
piile pè si yurukɔɔlɔ pe wɔ.
Poro la wɛlɛ Zhowɛli pinambyɔ
Hema, naa wi nɔsepyɔ Berekiya
wi pinambyɔ Asafu wi ni, konaa
Kushaya pinambyɔ Etan wi ni, ma
yiri wa Merari sege ki ni.
18 Pàa Levi setirige piile mbele
pàa pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe wɔ
ma pe taga pe na paa pe sari.
Pe mɛrɛ ti nda: Zakari, naa Bɛni,
naa Yaaziyɛli, naa Shemiramɔti, naa
Yehiyɛli, naa Uni, naa Eliyabu, naa
Benaya, naa Maaseya, naa Matitiya,
naa Elifelehu, naa Mikineya, naa
Obɛdi Edɔmu konaa Yeyiyɛli.
19 Yurukɔɔlɔ Hema, naa Asafu
konaa Etan poro pàa pye na
tuguyɛnrɛ weere ti gbɔɔn.
20 Zakari, naa Aziyɛli, naa Shemi-
ramɔti, naa Yehiyɛli, naa Uni, naa
Eliyabu, naa Maaseya konaa Benaya
poro la pye na juruye gbɔɔn, mbele
pàa pye magaŋgbanla ni.
21 Matitiya, naa Elifelehu, naa
Mikineya, naa Obɛdi Edɔmu, naa
Yeyiyɛli konaa Azaziya poro pàa pye
na ŋgɔniye mbele pàa pye maŋgala
kɔlɔtaanri kɔlɔtaanri ni pe gbɔɔn na
yurukɔɔlɔ pe yɛgɛ sinni.
22 Kenaniya ŋa wìla pye Levi se-
tirige piile pe to, wo wìla pye na
yurukɔgɔ ki yɛgɛ sinni, katugu wìla
ki tunŋgo ki yɛgɛ jɛn fɔ jɛŋgɛ.
23 Berekiya konaa Ɛlikana poro
pàa pye na yɔn finliwɛ kɛsu wi
kɔrɔsi.
24 Saraga wɔfɛnnɛ Shebaniya,
naa Zhozafati, naa Netaneyɛli, naa
Amasayi, naa Zakari, naa Benaya
konaa Eliyezɛri poro pàa pye na
mbaanra ti wiin wa Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ. Obɛdi Edɔmu
konaa Yehiya poro la pye fun yɔn
finliwɛ kɛsu wi kɔrɔsifɛnnɛ.

Pàa ye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa Zheruzalɛmu ca (2 Sami 6.12-19)

25 Kona, a Davidi wo naa Izirayɛli
tara lelɛɛlɛpe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ
teele mbele pàa pye lere waga
keleŋgele (1 000) go na pe ni, pè si
yiri ma kari sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Obɛdi Edɔmu

† **15:15 15.15** Ɛki 25.14 † **15:16 15.16:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

go mbe yiri wi ni. Pàa pye na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ.
26 Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, Levi setirige piile pàa ya ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tugo. A pè si napɛnɛ kɔlɔshyɛn naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn wɔ saraga li yeri.
27 Davidi wìla lɛn jese derigbɔgɔ le. Levi setirige piile mbele pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi tugo to tari pàa le fun, naa yurukɔɔlɔ pe ni konaa Kenaniya ŋa wìla pye yurukɔɔlɔ pe to wi ni. Mbe taga wa ko na, efɔdi lɛ jese woo la pye Davidi wi na fun.
28 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kari ma saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ, konaa na simbaala yɛɛnrɛ mbaanra naa tuguyɛnrɛ mbaanra wiin, na weere, naa ŋgɔniye konaa juruye gbɔɔn.
29 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wìla kaa na yiin wa Davidi ca ki ni sanga ŋa ni, a Sawuli sumborombyɔ Mikali wì si wele wa fenɛtiri wi ni, mɛɛ wunlunaŋa Davidi wi yan wila yoo na yeni nayinmɛ pi kala na. Kona, a Mikali wì si Davidi wi tifaga wa wi kotogo ki na.

16

1 Naa pàa kaa kari Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni, a pè si saa wi tɛgɛ wa paraga go ŋga Davidi wìla kan wi kan ki nandogomɔ. A pè si saara sogoworo naa nayinmɛ saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.
2 Naa Davidi wìla kaa saara sogoworo, naa nayinmɛ saara ti wɔ makɔ, a wì si duwaw pye leele pe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na.
3 Ko puŋgo na, a wì si buru nuŋgba nuŋgba, naa kafɔrɔ konaa ɛrɛzɛn piwara shashara nuŋgba nuŋgba kankan Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri, ki nambala naa ki jɛɛlɛ.
4 A wì si Levi setirige piile pele wɔ ma pe tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tunŋgo ki na, paa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, paa li gbogo konaa paa li sɔnni.
5 Asafu wo wìla pye pe to, a Zakari si taga, naa Yeyiyɛli, naa Shemiramɔti, naa Yehiyɛli, naa Matitiya, naa Eliyabu, naa Benaya, naa Obɛdi Edɔmu konaa Yeyiyɛli. Yarigbɔnrɔ la pye pe yeri, to ti yɛn juruye naa ŋgɔniye. Asafu wo wìla pye na weere† ti gbɔɔn.
6 Saraga wɔfɛnnɛ Benaya konaa Yahaziyɛli poro la pye na mbaanra ti wiin suyi Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Ko pilige koyi Davidi wìla ki peli ma Asafu naa wi sefɛnnɛ pe tɛgɛ paa yuuro koo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.

Yurugo ŋga pàa kɔ (Yuuro 105.1-15)

8 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yaa li mɛgɛ ki yinri.
Yaa li kagbɔgɔlɔ pyewe pi sɛnrɛ yuun cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
9 Yaa yuuro koo li kan, yaa sɔnmɔ yuuro koo yaa li gbogo.
Yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari.
10 Yaa ye yɛɛ gbogo li mɛgɛ kpoyi ki kala na.
Mbele fuun pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, paa yɔgɔri.
11 Yaa wele Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri, yaa li fanŋga ki lagajaa.
Yaa li lagajaa sanga pyew.
12 Yaa ye yɛɛ nawa tuun kajɛŋgɛ kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye ke na.
Yaa ye yɛɛ nawa tuun li kafɔnŋgɔlɔ naa li kiti kɔnkagala ke na,
13 yoro Izirayɛli setirige piile, yoro mbele li tunmbyeele wele,
yoro Zhakɔbu pinambiile, yoro mbele lì wɔ we.

14 Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le.
Lo li yɛn fanŋga ki na tara ti lagapyew ki ni.

† **16:5 16.5:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

15 Yaa nawa tuun li yɔn finliwɛ pi na
sanga pyew,
li sɛnrɛ nda lì kan setirige piile
yirisaga lɛgɛrɛ yeri ti na.
16 Làa ki yɔn finliwɛ pi le Abirahamu
wi ni,
ma wugu pi wogo na ma Izaki wi
kan.
17 Làa ki yɔn finliwɛ pi gbegele maa
le naa Zhakɔbu wi ni,
maa pye kondɛgɛlɛ wi kan,
maa pye yɔn finliwɛ mbakɔɔ, wo ŋa
Izirayɛli wi kan†.
18 Làa yo fɔ: «Mi yaa Kana tara ti
kan ye yeri,
ti yaa pye ye kɔrɔgɔ, ŋga kì kan ye
yeri†.»

19 Ki wagati wi ni, pàa pye jɛgɛlɛ, pe
sila lɛgɛ.
Pàa pye nambanmbala ma cɛn wa ki
tara ti ni.
20 Pàa pye na yanri cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ na toro,
pe ma yiri wunluwɔ tara ta ni mbe
kari ta ni.
21 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila yere ki na
lere wa mbege kan pe na mbe
pe jɔlɔ.
Làa para wunlumbolo pele na pe
kala na,
22 ma yo fɔ: «Mbele mì wɔ na yɛɛ
kan,
yaga ka jiri pe na.
Yaga ka kapege pye na yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe na†.»

23 Yoro dunruya woolo ye ni fuun,
yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
Yaa ki yari pilige pyew, fɔ lo li yɛn
shɔfɔ we.
24 Yaa li gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ ti yɛgɛ
yuun cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
Yaa li kajɛŋgɛ kagbɔgɔlɔ ke sɛnrɛ
yuun leele pe ni fuun pe
sɔgɔwɔ.
25 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ,
li daga paa li sɔnni.
Ki daga paa fyɛ li yɛgɛ mbe wɛ
yarisunndo ti ni fuun ti na;
26 katugu yarisunndo nda cɛngɛlɛ
sanŋgala ke maa gbogo, ti
woro yaraga ka,
ma sigi ta Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri
wi da.
27 Gbɔgɔwɔ yanwa naa wunluwɔ pi
yɛn li woo.
Fanŋga naa yɔgɔrimɔ maa taa wa li
cɛnsaga ki ni.

28 Cɛngɛlɛ ŋgele laga tara na, yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
Yaa li gbɔgɔwɔ yanwa naa li fanŋga
ki sɛnrɛ yuun.
29 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
gbogo,
li daga ki wogo ki ni.
Yaa paan ye yarikanra ti ni li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Ye ye yɛɛ pye kpoyi, yaa fɔli li yɛgɛ
sɔgɔwɔ yaa li gbogo.
30 Dunruya woolo ye ni fuun yaa fyɛ
yaa seri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
Tara ti yɛn yeresaga wa ti yɔngɔlɔ ke
ni, ti se wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni
fyew.
31 Naayeri yaara yaa yɔgɔri, tara na
yaara ti pye nayinmɛ ni.
Paa ki yuun cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wun-
luwɔ.»
32 Kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun tila tinmɛ gbɔɔ yinrigi!
Yan nawa naa yanyaara ti ni fuun
tila yɔgɔri!
33 Kɔlɔgɔ tire tila jɔrɔgi nayinmɛ ni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu wila paan mbe kiti sinŋɛ kɔn
laga tara ti na†.

34 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
katugu li yɛn jɛnnɛ, katugu li kag-
baraga ki yɛn kɔsaga fu†.
35 Yaa ki yuun fɔ: «E, Yɛnŋɛlɛ, we
shɔfɔ, we shɔ.
Ma we gbogolo, ma we shɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
jaŋgo waa ma mɛgɛ ŋga ki yɛn
kpoyi ki sɔnni.

† **16:17 16.17:** Zhenɛ 12.7; 26.3; 28.13; Yuuro 105.10 † **16:18 16.17-18:** Yuuro 105.11 † **16:22 16.21-22:** Zhenɛ 20.3-7; Yuuro 105.15 † **16:33 16.33:** Yuuro 96 † **16:34 16.34:** 2 Kuro 5.13; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 107.1; 118.1,29; 136.1; Zhere 33.11

Waa yɔgɔri waa ma gbogo.
36 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li woo sanga wi
ni fuun fɔ tetete!»
Kona, a leele pe ni fuun pè sigi
shɔ ma yo fɔ: «Anmiina, sɔnmɔ yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo†.»

Shɛrɛgɛ ki pyelɔmɔ

37 Kona, a Davidi wì si Asafu naa
wi sefɛnnɛ pe yaga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
jaŋgo paa pe tunŋgo ki piin yɔn
finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga
pyew, mbe yala ki daga mbaa piin
yɛgɛ ŋga na pilige pyew ki ni.
38 Wìla Yedutun pinambyɔ Obɛdi
Edɔmu, naa Hosa naa pe sefɛnnɛ
nafa taanri ma yiri kɔlɔtaanri poro
wɔ, ma pe tɛgɛ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ.
39 Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga kìla pye
wa Gabawɔn ca, wìla saraga wɔfɔ
Zadɔki naa wi sefɛnnɛ sanmbala
pe tɛgɛ paa tunŋgo piin wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ŋga
kìla pye wa ki ni,
40 jaŋgo paa saara sogoworo woo
wa saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na ki na suyi,
pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ, ŋga fuun ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa kan Izirayɛli woolo pe
yeri mbaa ki yɔn finli.
41 Hema naa Yedutun poro la pye
pe ni, konaa leele mbele fuun pàa
wɔ pe ni. Pàa pe mɛrɛ ti yeri, jaŋgo
poro mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
katugu li yinriwɛ tawa pi yɛn kɔsaga
fu.
42 Hema naa Yedutun poro pàa
pye na mbaanra ti wiin, na weere ti
gbɔɔn, konaa na yarigbɔnrɔ sannda
ti gbɔɔn na yala yuuro nda pàa
pye na koo na Yɛnŋɛlɛ gbogo ti ni.
Yedutun wi pinambiile poro pàa pye
yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ wele.
43 Ko puŋgo na, a leele pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pè si kari pe yinrɛ.
A Davidi wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go
mbe sa duwaw pye wi go woolo pe
kan†.

17

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe duwaw Davidi wo naa wi setirige piile pe na (2 Sami 7.1-17)

1 Naa Davidi wìla ka saa cɛn wa wi
wunluwɔ go ki ni sanga ŋa ni, pilige
ka, a wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Natan wi pye fɔ: «Wele, mi yɛn ma
cɛn wunluwɔ go tiyɔngɔ ni, ŋga pè
kan sɛdiri tire ni, ma si yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wo yɛn
ma tɛgɛ paraga go ni.»
2 A Natan wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ŋga fuun maa jate wa ma nawa
ki pye, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
ma ni.»
3 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ
lì si para Natan wi ni ma yo fɔ:
4 «Kari ma saga yo na tunm-
byee Davidi wi kan fɔ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Mboro
ma, ma daga mbe go kan mi kan
mbe cɛn wa ki ni.
5 Mà jɛn maga lɛ mì Izirayɛli woolo
pe yirige wa Ezhipiti tara fɔ ma pan
ma gbɔn nala, mi fa cɛn go ni gbɛn.
Ɛɛn fɔ, mìla pye na cɛɛn paraga go
na toro, mbe yiri cɛnsaga ka ni mbe
kari ka ni.
6 Mbanla ta wa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe sɔgɔwɔ pè tanga ma toro
laga ŋga fuun na, Izirayɛli woolo
teele mbele mìla wɔ paa Izirayɛli, na
woolo pe yɛgɛ sinni, wiwiin mìla ki
yo wi kan fɔ wi go kan na kan sɛdiri
tire ni paa na gbogo wa ki ni?›
7 Koni, kari ma saga yo na tunm-
byee Davidi wi kan, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Muwi mì saa ma lɛ wa
yaayoro kɔnrisaga ki ni wa simbaala
pe puŋgo na, jaŋgo ma pye Izirayɛli,
na woolo wele, pe yɛgɛ sinvɔ†.
8 Laga o laga màa kari, mìla pye
ma ni ma kapyegele ke ni fuun ke
na. Mɔ̀ɔ juguye pe ni fuun pe purɔ
ma pe yirige wa ma yɛgɛ. Mi yaa
ma mɛgɛ ki gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na

† **16:36 16.34-36:** Yuuro 106.1,47-48 † **16:43 16.43:** 2 Sami 6.19-20 † **17:7 17.7:** 1 Sami 16.11

mɛgbɔgɔfɛnnɛ mbele laga tara na pe woro ti yɛn.
9 Mi yaa tara kan Izirayɛli na woolo pe yeri. Mi yaa pe gbegele mbe pe tɛgɛ, jaŋgo pe cɛn wa ti ni. Yaraga ka kpɛ se ka fyɛrɛ wa pe na naa. Lepeele pe se ka pe jɔlɔ naa, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye naga piin faa we,
10 paa yɛgɛ ŋga na wagati ŋa wì toro faa kìla pye we, a mì kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛ Izirayɛli, na woolo wele, pe go na. Mi yaa ma juguye pe go sogo ma kan. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa setirige piile kan ma yeri.
11 Na ma kusanga wiga ka gbɔn, a ma ku ma taga wa ma tɛlɛye pe na sanga ŋa ni, mi yaa mboro jate ma setirige pyɔ wa wɔ mboo tɛgɛ wunluwɔ pi na ma yɔnlɔ, wi yaa pye mboro yɛɛra pinambyɔ. Mi yaa wi wunluwɔ pi kan yeresaga ni†.
12 Wo wi yaa ka go kan na kan. Mi yaa kaa wunluwɔ pi kan yeresaga ni fɔ sanga pyew†.
13 Mi jate mi yaa ka pye wi to, wi yaa ka pye na pinambyɔ. Mi se kanla kagbaraga ki yaga wi kanŋgɔlɔ, paa yɛgɛ ŋga na ŋa wì keli ma cɛn wunluwɔ pi na ma yɛgɛ mìla ki yaga wi kanŋgɔlɔ we†.
14 Mi yaa kaa tɛgɛ na go woolo poro naa na wunluwɔ tara ti go na fɔ sanga pyew. Wi wunluwɔ pi yaa yeresaga ta fɔ sanga pyew.› »
15 A Natan wì si saa ki sɛnrɛ ti ni fuun konaa ki yariyanra ti ni fuun ti yɛgɛ yo Davidi wi kan.

Davidi wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ (2 Sami 7.18-29)

16 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ mi yɛn ambɔ fɔ? Na go woolo pe woro yaraga ka, maga cɛnsaga ŋga ki kan na yeri.
17 E, Yɛnŋɛlɛ, ki cɛn ŋga mà pye makɔ ko sɔɔn yɛgɛ tin bere, fɔ a ma yɛn na para mi ŋa ma tunmbyee, na go woolo pe wagati ŋa wila paan wa lege wi sɛnrɛ na? E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ ma yɛn mala yigi paa mɛgbɔgɔfɔ yɛn.
18 Mi yaa yiŋgi sɛnrɛ yo ma kan naa, mi Davidi, mbe sa wɛ gbɔgɔwɔ mba mà kan mi ŋa ma tunmbyee na yeri po na? Mboro jate mà mi ŋa ma tunmbyee na jɛn.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa ma tunmbyee, mi yɛn mɔɔ ndanla ko kala na màga kagbɔgɔlɔ ŋgele ke ni fuun ke pye, ma yala ma nandanwa kala li ni, jaŋgo mbɔɔn gbɔgɔwɔ pi naga.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere wo wa woro wa paa ma yɛn. Yɛnŋɛlɛ lo la yɛgɛ woro wa mboro puŋgo na, mbe yala ŋga wè yiri na nuru ki ni.
21 Cɛnlɛ liliin li yɛn laga tara na paa Izirayɛli, ma woolo pe yɛn, Yɛnŋɛlɛ, a mà kari ma saa pe go shɔ mbe pe pye ma woolo? Mà kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ fyɛrɛ wogolo pye, mɔ̀ɔ yɛɛ mɛgɛ ki yirige; mɔ̀ɔ woolo pe go shɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara, ma cɛngɛlɛ kele yɛgɛ purɔ ma ke yirige wa pe yɛgɛ.
22 Izirayɛli, ma woolo wele, mà pe pye ma woolo fɔ sanga pyew. Mboro jate Yawe Yɛnŋɛlɛ, a mà pye pe Yɛnŋɛlɛ.

23 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, koni sɛnrɛ nda mà yo mi ŋa ma tunmbyee na kanŋgɔlɔ konaa na go woolo pe kanŋgɔlɔ, ma ti ki sɛnrɛ ti pye kaselege woro, fɔ sanga pyew. Maga pye ma yala ma sɛnyoro ti ni.
24 Ki yɔn fɔlɔ na mà lɛ, ma ti li pye kaselege wolo, jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe pye ma woo fɔ sanga pyew, konaa leele paa ki yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lo li yɛn Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ le kaselege.› Ma ti mi Davidi ŋa ma tunmbyee, na setirige ki yeresaga ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
25 E, na Yɛnŋɛlɛ, mboro jate mboro màga naga mi ŋa ma tunmbyee na

† **17:11 17.11:** 2 Sami 7.12; 1 Kuro 22.9 † **17:12 17.12:** 2 Sami 7.13 † **17:13 17.13:** 2 Sami 7.14-15; 2 Korɛn 6.18; Ebu 1.5

na, fɔ ma yaa setirige kan na yeri. Ko kì ti mi ŋa ma tunmbyee mì kotogo ta naga yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
26 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ le. Mboro mà yɔn fɔlɔ kɔn mbege kajɛŋgɛ ki pye mi ŋa ma tunmbyee na kan.
27 Koni mà yɛnlɛ ki na mbe duwaw mi ŋa ma tunmbyee na setirige ki na, jaŋgo ki koro wa sanga pyew ma yɛgɛ sɔgɔwɔ; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mboro ka duwaw yaraga ŋga na, ko ma duwaw ta fɔ sanga pyew.»

18

Davidi wìla ya tara nda ti woolo pàa pye maa maga pe ni
(2 Sami 8.1-14)

1 Ko puŋgo na, a Davidi wì si malaga gbɔn ma ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, a pè go sogo maa kan. Wìla Gati ca konaa ki kanŋgara na kapire ti shɔ pe yeri.
2 Wìla malaga gbɔn ma ya Mowabu cɛnlɛ woolo pe ni, a pè si go sogo maa kan, na nizara woo wi yeri.
3 Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi ni, wa Hamati ca ki yeri. Ki sanga wi ni Hadadezɛri wìla pye na kee sa Efirati gbaan yɔn tara ti shɔ mbe cɛn ti go na.
4 Davidi wìla Hadadezɛri wi malaga gbɔnwotoroye waga kele (1 000) yigi, naa shɔn lugufɛnnɛ waga kɔlɔshyɛn (7 000) konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele tɔɔrɔ fɛnnɛ pe waga nafa (20 000) ni. Wìla shɔnye mbele pe maa wotoroye tilele pe cɛnmɛ tɛgɛ wi yɛɛ kan, mɛɛ sanmbala pe ni fuun pe pannda ti kɔɔnlɔ pe na.
5 Kona Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye wa Damasi ca, pè si kari ma saa saga Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi na. A Davidi wì si ya pe ni, ma lere waga nafa ma yiri shyɛn (22 000) wo gbo pe ni.
6 Ko puŋgo na, a Davidi wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa Damasi ca wasege ki lagapyew ki ni, wa Siri tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si go sogo maa kan, na nizara woo wi yeri. Laga o laga Davidi wìla malaga gbɔn ma toro, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cew kan wi yeri ki lara ti woolo pe na.
7 Davidi wìla tɛ tugurɔn sigeyaara nda tìla pye Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri ti shɔ pe yeri ma saa ti tɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca.
8 Davidi wìla tuguyɛnrɛ lɛgɛrɛ lɛ wa Tibati ca naa Kuni ca ki ni. Ki cara tìla pye Hadadezɛri wo woro. Wunlunaŋa Salomɔ wìla kaa ki tuguyɛnrɛ ti lɛ ma shɛrigo gbɔgɔ ki jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegele, naa tiyagala ke ni konaa tuguyɛnrɛ tunŋgo pyeyaara sannda ti ni†.
9 Naa Hamati ca wunlunaŋa Tohu wìla kaa ki logo ma yo Davidi wìla ya Zoba ca wunlunaŋa Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni,
10 a wì suu pinambyɔ Hadoramu wi torogo wa wunlunaŋa Davidi wi yeri ma yo wi saa shari wuu sɔn malaga ŋga wìla gbɔn ma ya Hadadezɛri wi ni ki kala na. Tohu wìla ko pye ma, katugu wo naa Hadadezɛri wi ni pàa pye malaga na. Hadoramu wìla kari tɛ yaara, naa warifuwe yaara konaa tuguyɛnrɛ yaara ti cɛnlɛ pyew ta ni Davidi wi kan.
11 A wunlunaŋa Davidi wì sigi yaara ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma pinlɛ warifuwe naa tɛ ŋa wìla shɔ cɛngɛlɛ ŋgele fuun wìla ya ke ni ke yeri; koro ke yɛn Edɔmu cɛnlɛ woolo naa Mowabu cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Amalɛki setirige piile wele.
12 Zeruya pinambyɔ Abishayi wìla ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma lere waga kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (18 000) gbo pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni†.
13 A wì si maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ wa Edɔmu tara. A Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni fuun pè si go

† **18:8 18.8:** 1 Wunlu 7.40-47; 2 Kuro 4.11-18 † **18:12 18.12:** Yuuro 60.2

sogo ma Davidi wi kan. Laga o laga Davidi wìla malaga gbɔn ma toro, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cew kan wi yeri ki lara ti woolo pe na.

Davidi wi legbɔɔlɔ pe mɛrɛ (2 Sami 8.15-18)

14 Davidi wìla cɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe go na. Wìla pye na kasinŋge piin konaa na tanri kaselege na wi woolo pe ni fuun pe go na.
15 Zeruya pinambyɔ Zhowabu wo wìla pye wi maliŋgbɔɔnlɔ pe to. Ahiludi pinambyɔ Zhozafati wo wìla pye wunluwɔ kagala ke sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ.
16 Ahitubu pinambyɔ Zadɔki wo naa Abiyatari pinambyɔ Abimelɛki poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele. Shavoha wo wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ we.
17 Yehoyada pinambyɔ Benaya wo wìla pye Kɛrɛti† cɛnlɛ woolo naa Pelɛti† cɛnlɛ woolo pe go na. Davidi wi pinambiile poro pàa pye wunluwɔ kagala ke yɛgɛ wɔfɛnnɛ wele.

19

Amɔ cɛnlɛ woolo pàa fɛrɛ wa Davidi wi pitunmbolo pe na (2 Sami 10.1-5)

1 Ko puŋgo na, a Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Nahashi wì si ku, a wi pinambyɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
2 A Davidi wì sho fɔ: «Mi yaa kajɛŋgɛ pye Nahashi pinambyɔ Hanuni wi kan, katugu wi to wìla kajɛŋgɛ pye na kan.» A Davidi wì si pitunmbolo torogo pe sa Hanuni wi to kunwɔ pi shari poo kotogo ki sogo wi na. A Davidi wi tunmbyeele pè si saa gbɔn wa Hanuni wi na, wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara, mboo to wi kunwɔ pi shari.
3 Ɛɛn fɔ, a Amɔ cɛnlɛ woolo teele pè si pe tafɔ Hanuni wi pye fɔ: «Maa ki jate ndɛɛ Davidi wila jaa mbɔɔn to wi gbɔgɔ ko ki ti wì leele torogo pe pan pɔɔn to wi kunwɔ pi shari wi le? Ma sigi jɛn mbe yo wi tunmbyeele pè pan mbe tara ti yanri mberi wele, mberi kagala ke yewe mbe ke jɛn, jaŋgo mberi tɔngɔ wi le?»
4 Kona, a Hanuni wì si Davidi wi tunmbyeele pe yigi, ma ti a pè pe siyɔɔlɔ pe kulu pe na, ma pe yaripɔrɔ ti kɔɔnlɔ pe na wa nandogomɔ fɔ ma pan ma gbɔn wa pe nanjegele ke na. Ko puŋgo na, a wì si pe wa, a pè kari.
5 Ŋga kìla pye ki nambala pe na, a leele pèle si saa ki yɛgɛ yo Davidi wi kan. A wì si leele torogo ma yo pe sa ki nambala pe fili wa konɔ, katugu kìla fɛrɛ gbɔrɔ wa pe na. Wunlunaŋa wìla yo pe sa pe pye fɔ: «Ye koro wa Zheriko ca fɔ ye siyɔ sire ti sa yiri, ko puŋgo na, ye si sɔngɔrɔ ye pan ca.»

Davidi wìla malaga gbɔn ma ya Amɔ cɛnlɛ woolo naa Siri tara fɛnnɛ pe ni (2 Sami 10.6-19)

6 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa ki jɛn ma yo pàa Davidi wi kambɛngɛ pye, a Hanuni wo naa Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni, pè si warifuwe tɔni nafa ma yiri kɛ wɔ ma torogo Siri tara fɛnnɛ mbele wa Mezopotami tara pe yeri, naa mbele wa Maaka† ca konaa wa Zoba ca pe yeri, jaŋgo mbe pe malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ pele sara mbe taga pe yɛɛ na.
7 Pàa malaga gbɔnwotoroye waga nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (32 000) lɛ sara na, naa Maaka ca wunlunaŋa wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni. A pè si kari ma saa pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Medeba ca ki tanla. A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri wa pe cara ti ni, ma saa pe yɛɛ gbogolo ma kari sa malaga ki gbɔn.
8 Naa Davidi wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si Zhowabu wo naa wi

† **18:17 18.17:** Kɛrɛti cɛnlɛ woolo naa Pelɛti cɛnlɛ woolo pàa pye tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ, mbele pe ma lɛ sara na. Poro pàa pye na wunluwɔ wi kɔrɔsi. † **19:6 19.6:** 2 Sami 10.6

maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni fuun pe torogo pe sa malaga gbɔn pe ni.
9 A Amɔ cɛnlɛ woolo pè si yiri ma saa yere malinjɛ wi na wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na. Wunlumbolo mbele pàa pan mbe pe saga, a poro si saa yere malinjɛ wi na pe yɛ wa wasege ki ni.
10 Naa Zhowabu wìla kaa ki yan wi yaa malaga ki gbɔn kanŋgɔlɔyɔ shyɛn ni, wi juguye pele yɛn wa wi yɛgɛ, pele yɛn wa wi puŋgo na, a wì si Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn kotogofɛnnɛ ma wɛ pele wɔ, mɛɛ yere malinjɛ wi na pe ni, ma yɛgɛ wa Siri tara fɛnnɛ pe yeri.
11 A wì suu nɔsepyɔ lenaŋa Abishayi wi tɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pe go na. A poro si yere malinjɛ wi na mbe to Amɔ cɛnlɛ woolo poro na.
12 A Zhowabu wì si Abishayi wi pye fɔ: «Na maga kaga yan Siri tara fɛnnɛ paa fanŋga taa na na, kona ma pan ma saga na na. Na mi ka sigi yan Amɔ cɛnlɛ woolo paa fanŋga taa ma na, pa mi yaa sa saga ma na.
13 Fanŋga le ma yɛɛ ni, we kotogo ta, we malaga ki gbɔn we tara woolo pe kala na konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li cara ti kala na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lili nandanwa kala lo pye we kan!»
14 Kona, a Zhowabu wo naa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pinlɛ wi ni, pè si kari sa to Siri tara fɛnnɛ pe na. A poro si fe pe yɛgɛ.
15 Naa Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kaa ki yan Siri tara fɛnnɛ paa fee, a poro fun pè si fe Zhowabu wi nɔsepyɔ lenaŋa Abishayi wi yɛgɛ ma ye wa pe ca ki ni. A Zhowabu wì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca.
16 Naa Siri tara fɛnnɛ pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo pe ya pe ni, a pè si pitunmbolo torogo wa Siri tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Efirati gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na pe yeri, pe sa pe gbogolo. Wunlunaŋa Hadadezɛri wi maliŋgbɔɔnlɔ to Shofaki wo wìla pye pe go na.
17 A leele pèle si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo Davidi wi kan. A wì si Izirayɛli woolo pe ni fuun pe gbogolo, ma Zhuridɛn gbaan wi kɔn ma yiri, ma saa gbɔn wa pe tanla, mɛɛ yere malinjɛ wi na mbe malaga gbɔn pe ni. Wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yerege malinjɛ wi na mbe to Siri tara fɛnnɛ pe na. A Siri tara fɛnnɛ pè si to pe na.
18 Ɛɛn fɔ pe sila ya Izirayɛli woolo pe ni, mɛɛ fe pe yɛgɛ. Davidi wìla malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ waga kɔlɔshyɛn (7 000) gbo pe ni konaa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn tɔɔrɔ na pe waga nafa shyɛn (40 000) ni. Wìla pe maliŋgbɔɔnlɔ to Shofaki wi gbo fun.
19 Wunlumbolo mbele pàa go sogo Hadadezɛri wi kan, naa pàa kaa ki yan Izirayɛli woolo pe ya pe ni, a pè si kari ma saa yɛyinŋge lagaja Davidi wi yeri, ma go sogo maa kan. Ko puŋgo na, Siri tara fɛnnɛ pe sila yɛnlɛ mbe sa Amɔ cɛnlɛ woolo pe saga naa malaga na.

20

Zhowabu wìla Araba ca ki shɔ maga ta
(2 Sami 11.1; 12.26-31)

1 Ki yelapanna, wunlumbolo pe maa kee malaga na sanga ŋa ni, naa wìla kaa gbɔn, a Zhowabu wì si keli maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pele yɛgɛ ma saa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti tɔngɔ, mɛɛ kari ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan wa Araba† ca ki tanla maga yɔn tɔn. Ɛɛn fɔ Davidi wo la koro wa Zheruzalɛmu ca. A Zhowabu wì si malaga ki gbɔn ma ya Araba ca woolo pe ni, mɛɛ ca ki tɔngɔ.
2 A Davidi wì si kari ma saa Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi wunluwɔ njala li kɔw wa wi go na, ma sigi yan fɔ li yɛn tɛ njala. Li nuguwɔ pìla pye culo nafa ma yiri kɛ. Pàa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro maramara li na. A pè sili

† **20:1 20.1:** 2 Sami 12.26-29; Araba ca ko kìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ ye

kan Davidi wi kan. Davidi wìla yarilɛgɛrɛ koli wa ca ki ni ma kari ti ni.
3 Ca woolo poro na, Davidi wìla pe koli ma kari pe ni ma saa pe wa kulowo tunndo na. Pèle la pye na tire walagi, a pele na sinndɛɛrɛ tɛni, a pele na kɔɔn gbɔɔnrɔ ni. Pa wìla Amɔ cɛnlɛ woolo pe cara sannda pyew ti pye ma fun. Ko puŋgo na, a Davidi wì si sɔngɔrɔ wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni wa Zheruzalɛmu ca.

Izirayɛli woolo pàa ya Filisiti tara fɛnnɛ pe ni (2 Sami 21.15-22)

4 Ko puŋgo na, a malaga kà si yiri naa wa Gezɛri ca Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Kona, Sibekayi ŋa wìla yiri wa Husha ca wì si Erefayi setirige pyɔ Sipayi wi gbo. A Filisiti tara fɛnnɛ pè si go sogo.
5 A malaga kì si kaa yiri naa Filisiti tara fɛnnɛ pe ni. Kona, a Yayiiri pinambyɔ Ɛlihana wì si Goliyati wi nɔsepyɔ Lami ŋa wìla yiri wa Gati ca wi gbo. Njanraga ŋga kìla pye wi yeri ki gbemɛ pìla pye paa gbɛrɛ baŋgɔlɔma yɛn†.
6 A malaga kà si kaa yiri naa wa Gati ca. Filisiti tara fɛnnɛ naŋa wà la pye wa titɔnlɔwɔ. Wi kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ kaa pye kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni. Ke ni fuun kàa pye nafa ma yiri tijɛrɛ. Wo fun wìla pye Arafa setirige pyɔ wo wa.
7 Wìla Izirayɛli woolo pe tifaga, na pe yinri mbe malaga gbɔn pe ni. Ɛɛn fɔ, a Davidi wi nɔsepyɔ lenaŋa Shimeya wi pinambyɔ Zhonatan wì suu gbo.
8 Ki nambala pàa pye Arafa setirige piile, ma yiri wa Gati ca. Davidi naa wi tunmbyeele pe ni pàa pe gbo.

21

Davidi wìla ti a pè Izirayɛli woolo pe jiri (2 Sami 24.1-9)

1 Pilige ka, a Sɔtanla wì si yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ. A wì sigi le wa Davidi wi nawa ma yo fɔ wi Izirayɛli woolo pe jiri.
2 Kona, a Davidi wì sigi yo Zhowabu wo naa Izirayɛli tara teele pe kan fɔ: «Ye yiri ye sa Izirayɛli woolo pe jiri, mbege lɛ wa Bɛrisheba ca fɔ sa gbɔn wa Dan ca ki na. Ye sɔngɔrɔ ye pan yege yɛgɛ yo na kan, jaŋgo mbe ta mbe pe yɔn ki jɛn.»
3 A Zhowabu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti li woolo pe lɛgɛ pe sa wɛ lɛgɛsaga cɛnmɛ na. E, wunlunaŋa, na tafɔ, ki leele mbele pe ni fuun pe woro ma tunmbyeele wi le? Ɛɛn fɔ, na tafɔ, yiŋgi na ma nɛɛ jaa mbege kala cɛnlɛ na li pye, mbe ti Izirayɛli woolo pe kapege pye?»
4 Ɛɛn fɔ, wunlunaŋa wi sɛnrɛ tìla fanŋga ta Zhowabu wi woro ti na. Kì pye ma, a Zhowabu wì si yiri ma saa Izirayɛli tara ti ni fuun ti yanri ma leele pe jiri, maa sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca.
5 A Zhowabu wì si pan ma leele mbele pàa jiri pe yɔn ki naga Davidi wi na. Izirayɛli woolo nambala mbele pe mbaa ya malaga gbɔn tokobi ni, pàa pye lere miliyɔn nuŋgba naa waga cɛnmɛ (1 100 000). Zhuda tara woolo poro la pye lere waga cɛnmɛ tijɛrɛ na nafa taanri ma yiri kɛ (470 000).
6 Zhowabu wi sila Levi setirige piile naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro jiri mbe pe pinlɛ wa, katugu wunlunaŋa wi tunŋgo kìla Zhowabu wi mbɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo pe na Davidi wi kajɔɔgɔ ki kala na (2 Sami 24.10-17)

7 Tunŋgo ŋga Davidi wìla pye, kìla Yɛnŋɛlɛ li mbɛn. A lì si jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo pe na.
8 A Davidi wì si Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Kala na mì pye yɛɛn, kapegbɔgɔ mì pye. Koni Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma mi

† **20:5 20.5:** 1 Sami 17

ŋa ma tunmbyee na kajɔɔgɔ ki kala yaga na na, katugu mì tijinliwɛ fu kala pye.»

9 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li yɔn sɛnrɛ yofɔ Gadi wi ni, wo ŋa wìla pye na yariyanra yaan Davidi wi kan, maa pye fɔ:

10 «Kari ma saga yo Davidi wi kan, fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yɛn na jɔlɔgɔ kagala taanri nari ma na, ma nuŋgba wele ma wɔ, mi yaa li wa ma na.› »

11 Kona, a Gadi wì si kari wa Davidi wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

12 ‹Ki kagala taanri ŋgele, la wele ma wɔ: Maa jaa fuŋgo mbe to wa ma tara fɔ sa gbɔn yɛlɛ taanri ni lee, nakoma ma juguye pe ya ma ni, pe pele gbo ye ni tokobi ni fɔ sa gbɔn yeŋge taanri, nakosima Yawe Yɛnŋɛlɛ li ye gbɔn li tokobi wi ni, li tifɛlɛgɛ yama wa wa tara ti ni piliye taanri ni? Ki piliye taanri yi ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yaa jɔgɔwɔ pye Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni.› Koni jatere pye, ma ka yo na kan, mbe saga yo ŋa wìlan tun wi kan.»

13 A Davidi wì si Gadi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na nawa pì piri na na fɔ jɛŋgɛ. Mbanla yɛɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ lilan jɔlɔ ko mbɔnrɔ na yeri, katugu li yinriwɛ taga ki yɛn ma gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, kii daga mbanla yɛɛ le leele poro kɛɛ.»

14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tifɛlɛgɛ yama wa wa Izirayɛli tara, ma lere waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) gbo pe ni.

15 A Yɛnŋɛlɛ lì si mɛrɛgɛ wa torogo wi sa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ. Naa mɛrɛgɛ wìla kaa na ki tɔnri sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi yan, mɛɛ li jatere wi kanŋga jɔlɔgɔ ŋga kìla to ca ki na ki wogo na. A lì sigi yo mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na jɔgɔwɔ pi piin wi kan fɔ: «Yere ma. Jɔgɔwɔ pi yerege ma!» Kìla yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla pye wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Ɔrina wi yarilire sunsaga ki tanla.

16 Naa Davidi wìla kaa wi yɛgɛ ki yirige ma wele, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yan wì yere tara to naa naayeri wi sɔgɔwɔ pi ni, wi tokobi wi ni wi kɛɛ, wùu kɔw wa wi wofogo ki ni, maa yirige maa yɛgɛ ki sin wa Zheruzalɛmu ca ki yeri. A Davidi wo naa Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe ni, pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara; pàa jatere piriwɛn yaripɔrɔ le.

17 A Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Muwi mì yo pe leele pe jiri. Mi nuŋgba mì kapege ki pye konaa ma jɔgɔwɔ pi pye. Ɛɛn fɔ ki leele mbele yiŋgi pè pye? Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma kɛɛ ki yirige ma jɔlɔgɔ wa mi naa na go woolo woro na. Ɛɛn fɔ maga ka jɔlɔgɔ wa ma woolo poro na.»

Davidi wìla saraga wɔsaga kan Yɛnŋɛlɛ li kan
(2 Sami 24.18-25)

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wìla ki yo Gadi wi kan ma yo wi sa para Davidi wi ni, fɔ wi kari wa Zhebusi cɛnlɛ woolo naŋa Ɔrina wi yarilire sunsaga ki ni, wi sa saraga wɔsaga kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

19 Kì pye ma, a Davidi wì si yiri ma kari, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Gadi wi kan, a wìri yo wi kan ti ni.

20 Naa Ɔrina wìla kaa kanŋga ma wele, mɛɛ mɛrɛgɛ wi yan. A wo naa wi pinambiile tijɛrɛ mbele pàa pye wa wi ni, pè si lara. Kìla yala wìla pye na bile suun.

21 Naa Davidi wìla ka saa gbɔn wa Ɔrina wi tanla, a Ɔrina wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ Davidi wi yan. A wì si yiri wa yarilire sunsaga ki na, ma saa sogo maa yɛgɛ ki jiile tara Davidi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ.

22 A Davidi wì si Ɔrina wi pye fɔ: «Ma yarilire sunsaga ki pɛrɛ na yeri, jaŋgo mbe saraga wɔsaga kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, jaŋgo tifɛlɛgɛ yama mba pi yɛn leele pe na, pi kɔ pi laga pe na. Ki pɛrɛ na yeri ma yala ki penjara yɔn ki ni.»

23 A Ɔrina wì si Davidi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Laga ki lɛ. Wun-
lunaŋa, na tafɔ, yaraga ŋga kɔɔn
ndanla, ma ko pye. Wele, mi yɛn
na tunŋgo pyenɛrɛ ti kaan ma yeri
ti pye saraga sogowogo, naa yarilire
sunkanŋgaga† ki ni, ki pye saraga
ki sogokanŋgirɛ konaa bile wi ni,
wi pye muwɛ saraga. Mi yɛn na ki
yaara ti ni fuun ti kaan ma yeri.»
24 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa Davidi
wì si Ɔrina wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, mila jaa mberi lɔ ma yeri
ti sɔnŋgɔ ki na win, mbege penjara
ti kan; katugu mi se yaraga ŋga ki
yɛn ma wogo ka lɛ mbege wɔ saraga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Mii penjara wɔ
yaraga ŋga na, mi se yɛnlɛ mbege
wɔ saraga sogowogo li yeri.»
25 A Davidi wì si yarilire sunsaga
ki lɔ Ɔrina wi yeri tɛ pyɔ cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (600) na.
26 A Davidi wì si saraga wɔsaga
kan wa ki laga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan, mɛɛ saara sogoworo naa
nayinmɛ saara wɔ wa ki na li yeri. A
wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo kasɔn ni.
Kasɔn kìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma
pan ma to saara sogoworo ti ma sogo
saraga wɔsaga ŋga na ki na.
27 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
mɛrɛgɛ wi ni, a wì suu tokobi wi le
wa wi wofogo ki ni.
28 Ki wagati wi ni, naa Davidi
wìla kaa ki yan Yawe Yɛnŋɛlɛ lùu
yɛnrɛwɛ pi logo wa Zhebusi cɛnlɛ
woolo naŋa Ɔrina wi yarilire sun-
saga ki na, a wi nɛɛ saara woo wa
ki laga ki na.
29 Ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
cɛnsaga paraga go ŋga Moyisi wìla
gbegele konaa saara sogoworo ti ma
sogo saraga wɔsaga ŋga na, tìla pye
wa Gabawɔn ca Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga
ki ni.
30 Ɛɛn fɔ, Davidi wi saa ya kari
wa ki saraga wɔsaga ki na mbe sa
Yɛnŋɛlɛ li yewe, katugu wìla fyɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi tokobi wi
yɛgɛ.

22

1 Kona, a Davidi wì sho fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, pa li shɛrigo ki
yaa ka pye lagamɛ. Izirayɛli woolo
pe saara sogoworo ti ma sogo saraga
wɔsaga ŋga na, pa ki yaa ka pye
lagamɛ.»

Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kanyaara ti gbɛgɛlɛ (1 Kuro 29.1-5)

2 Davidi wìla yo fɔ nambanmbala
mbele fuun pàa pye ma cɛn wa
Izirayɛli tara, pe pe ni fuun pe yeri,
pe pe gbogolo. A wì si sinndɛɛrɛ
tɛfɛnnɛ wɔ pe ni, jaŋgo sinndɛɛrɛ
nda ti yaa ka tɛgɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki kan peri tɛ.
3 Wìla tugurɔn lɛgɛrɛ lagaja fun
ma tɛgɛ, nda pe yaa ka pye pɔndiile
mbe yeyɔnrɔ kɔrɔpiile pe kan pe ni,
konaa mbe ta pye kɔɔrɔ ti gbaseere.
Wìla tuguyɛnrɛ lagaja fun lɛgɛrɛ, a tì
lɛgɛ fɔ pe saa ya mberi taanla mberi
nuguwɔ pi jɛn,
4 konaa sɛdiri tire lɛgɛrɛ ni, nda
ti yɔn ki sila jɛn; katugu Sidɔn ca
fɛnnɛ naa Tiri ca fɛnnɛ pàa pan
sɛdiri tire lɛgɛrɛ ni mari kan Davidi
wi yeri.
5 Davidi wìla pye na yuun fɔ:
«Na pinambyɔ Salomɔ wi yɛn pyɔ
jɛɛ bere, wii tara ki tunŋgo ŋga ki
pyewe ni. Ma si yala go ŋga ki yaa
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki daga
mbe pye go tiyɔngɔ jɛŋgɛ, mbe pye
gbɔgɔwɔ ni, ki mɛgɛ ki yiri tara ti ni
fuun ti ni. Ki kala na, mi yaa yaara
ta gbɛgɛlɛ mbe tɛgɛ wi kan.» Kì pye
ma, a Davidi wì si yarilɛgɛrɛ gbɛgɛlɛ
ma tɛgɛ sanni wi sa ku.

Davidi wìla para Salomɔ wi ni shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na

6 Kona, a Davidi wì suu pinambyɔ
Salomɔ wi yeri maga yo wi kan, fɔ

† **21:23 21.23:** Yarilire sunkanŋgaga ki ma pye papagapa, pe maga tɛ maga pye ŋgundɔ ŋgundɔ, mbe sigi pɔ nɛrɛ shyɛn na, ti maa ki tilele wa yarilire ti ni, nari suun, nari pire ti woo.

wi shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.

7 Wìla Salomɔ wi pye fɔ: «Na
pinambyɔ, kìla pye na nawa mbe
shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ li kan.

8 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
para na ni ma yo fɔ: ‹Mà malaga
tugbɔɔrɔ lɛgɛrɛ gbɔn, mà lelɛgɛrɛ
gbo. Mà lelɛgɛrɛ gbo na yɛgɛ sɔgɔwɔ
laga tara na, ki kala na, mboro ma
ma yaa shɛrigo gbɔgɔ kan na kan.

9 Wele, ma yaa ka pinambyɔ se,
wi yaa ka pye yɛyinŋgefɔ. Mi yaa
ka yɛyinŋge kan wi yeri, mboo shɔ
wi juguye mbele pe yɛn maa maga
pe yeri. Ki kala na, pe yaa kaa wi
yinri Salomɔ†. Wi yinwege sanga
wi ni, mi yaa yɛyinŋge kan Izirayɛli
woolo pe yeri mbe ti kaŋgbanga ka
ka gbɔn pe na.

10 Wo wi yaa ka go kan na kan. Wi
yaa ka pye na pinambyɔ, mi yaa ka
pye wi to. Mi yaa ka yeresaga kan wi
wunluwɔ pi yeri wa Izirayɛli tara fɔ
sanga pyew†.› »

11 A Davidi wì sho naa fɔ: «Koni
na pinambyɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye
ma ni, jaŋgo ma kapyegele ke yɔn
ma kan, ma ya ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
Yɛnŋɛlɛ li go ki kan paa yɛgɛ ŋga na
làa ki yo ma kanŋgɔlɔ we.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagala kɔrɔ
jɛnmɛ naa tijinliwɛ kan ma yeri,
jaŋgo na liga kɔɔn tɛgɛ wunluwɔ pi
na Izirayɛli tara ti go na, ma ya maa
tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li
lasiri konɔ li na.

13 Kondɛgɛŋgɛlɛ naa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Moyisi
wi yeri Izirayɛli woolo pe kan, na
maga ke yigi mbaa tanri ke na, pa
ma kagala ke yaa la yɔngɔ. Fanŋga
le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta, maga ka
fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma
na†.

14 Mìgi ŋgbanga ma yaara nda
gbɛgɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki kanga wogo ki na ti nda:
Tɛ tɔni waga taanri (3 000), naa
warifuwe tɔni waga nafa ma yiri
kɛ (30 000), naa tuguyɛnrɛ konaa
tugurɔn lɛgɛrɛ ni, nda ti se ya jiri
mbe jɛn. Mì tire naa sinndɛɛrɛ
gbɛgɛlɛ fun. Ma mbe ka ya mbe ta
taga ti na.

15 Tunmbyeele lɛgɛrɛ yɛn ma
ni, poro yɛn sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ,
naa mbele pe maa yaara yanlɛrɛ
keregi keregi sinndɛɛrɛ naa tire na,
konaa kapyɔ tunŋgo cɛnlɛ pyew ki
pyefɛnnɛ pe ni.

16 Tɛ, naa warifuwe, naa
tuguyɛnrɛ konaa tugurɔn nda tì
gbɛgɛlɛ, ti se ya jiri mberi yɔn
jɛn. Yiri ma to tunŋgo ki na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li pye ma ni.»

17 Ko puŋgo na, a Davidi wì si
konɔ kan Izirayɛli tara teele pe yeri
ma yo fɔ poo pinambyɔ Salomɔ wi
saga.

18 Wìla pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni. Lo lì
yɛyinŋge kan ye yeri ye tara ti kɛɛ
ki ni fuun ki na. Mà jɛn leele mbele
pàa pye ma cɛn laga tara ti ni faa,
lì pe le na kɛɛ. Koni tara woolo
sanmbala pe yɛn ma go sogo Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo naa li woolo pe kan.

19 Koni, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li lagajaa ye kotogo naa ye
nawa pi ni fuun pi ni. Ye yiri ye
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li laga
kpoyi ki kan, jaŋgo ye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn finliwɛ kɛsu wo naa yaara nda
ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan ti
lɛ ye pan ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ŋga
ki yaa kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki
ni.»

23

Levi setirige piile pe jinriwɛ naa pe tunndo

1 Davidi wìla lɛ fɔ ma yin-
wetɔnlɔgɔ ta. A wì suu pinambyɔ
Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli
tara ti go na†.

† **22:9 22.9:** Salomɔ mɛgɛ yerege kì yiri sɛnpyɔ ŋa pe ma yo yɛyinŋge Eburuye sɛnrɛ ti ni wi kɔrɔgɔ.
† **22:10 22.7-10:** 2 Sami 7.1-16; 1 Kuro 17.1-14 † **22:13 22.13:** Dete 31.7-8; Zhozu 1.6-9 † **23:1 23.1:** 1 Wunlu 1.1-40

2 Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli tara
teele pe ni fuun, naa saraga wɔfɛnnɛ
konaa Levi setirige piile pe gbogolo.
3 A pè si Levi setirige piile pe jiri
nuŋgba nuŋgba, maga lɛ mbele pàa
ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ kɛ pe na
konaa pe yɛgɛfɛnnɛ pe ni. Pàa pye
lere waga nafa ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri (38 000).
4 A Davidi wì sho fɔ lere waga
nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) mbe yiri
wa pe ni, mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti piin, lere
waga kɔgɔlɔni (6 000) poro mbe
pye kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ naa kiti
kɔnfɛnnɛ, lere waga tijɛrɛ (4 000)
poro mbe pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ,
5 konaa lere waga tijɛrɛ (4 000)
ni poro mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
yarigbɔnrɔ nda mì gbegele mbaa li
sɔnni ti ni.
6 A Davidi wì si pe walagi
ŋgbeleye ŋgbeleye, ma yala Levi
wi pinambiile taanri pe ni, Gɛrishɔn
sege woolo, naa Kehati sege woolo
konaa Merari sege woolo.
7 Gɛrishɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Layedan konaa Shimeyi.
8 Layedan pinambiile pàa pye
taanri. Wi pinambyɔ koŋgbanŋa
wo lawi ŋa Yehiyɛli, mɛɛ Zetamu
taga konaa Zhowɛli ni.
9 Shimeyi pinambiile pàa pye
taanri: Shelomiti, naa Haziyɛli
konaa Aran. Poro mbele poro pàa
pye Layedan seye teele wele.
10 Shimeyi wi pinambiile tijɛrɛ
pele yɛgɛ la wɛlɛ Yahati, naa Ziza,
naa Yehushi konaa Beriya.
11 Yahati wo wìla pye pinambyɔ
koŋgbanŋa, a Ziza wo pye
shyɛnwoo. Yehushi naa Beriya poro
sila pinambiile lɛgɛrɛ se. Ki kala na,
pàa pe gbogolo ma pe jiri paa sege
nuŋgba yɛn.
12 Kehati pinambiile pàa pye tijɛrɛ,
poro la wɛlɛ Amiramu, naa Yizehari,
naa Eburɔn konaa Uziyɛli.
13 Amiramu pinambiile poro la
wɛlɛ Arɔn konaa Moyisi. Pàa Arɔn
wo naa wi pinambiile poro tɛgɛ pe
yɛ Yɛnŋɛlɛ kan mbe pye kpoyi fɔ
sanga pyew, jaŋgo paa tunŋgo piin
wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, paa wusuna
nuwɔ taan wi sori Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa tunŋgo piin li
kan konaa mbaa duwaw piin leele
pe kan li mɛgɛ ki na fɔ sanga pyew†.
14 Moyisi wo na, wìla pye Yɛnŋɛlɛ
li lere. Pàa wi pinambiile pe jiri ma
pe pinlɛ Levi cɛnlɛ woolo pe ni.
15 Moyisi pinambiile poro la wɛlɛ
Gɛrishɔmu konaa Eliyezɛri.
16 Gɛrishɔmu pinambyɔ koŋgbanŋa
wo lawi ŋa Shebuwɛli.
17 Eliyezɛri wìla se pinambyɔ
nuŋgba, wo lawi ŋa Erehabiya. Wi
sila pinambiile pele yɛgɛ se naa. Ɛɛn
fɔ Erehabiya wo pinambiile poro la
lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
18 Yizehari pinambyɔ koŋgbanŋa
wo lawi ŋa Shelomiti.
19 Eburɔn pinambyɔ koŋgbanŋa
wo lawi ŋa Yeriya, wi shyɛn woo wo
lawi ŋa Amariya, wi taanri woo wo
lawi ŋa Yahaziyɛli, wi tijɛrɛ woo wo
lawi ŋa Yekameyamu.
20 Uziyɛli pinambyɔ koŋgbanŋa
wo lawi ŋa Mishe, a Yishiya pye
shyɛn woo.
21 Merari pinambiile poro la wɛlɛ
Mahali konaa Mushi. Mahali pinam-
biile poro la wɛlɛ Eleyazari konaa
Kishi.
22 Eleyazari wo la ku wi sila
pinambiile se. Ɛɛn fɔ sumborombi-
ile wìla se pe yɛɛ na. A pe sefɛnnɛ,
Kishi pinambiile wele, pè si pe pɔri
pe jɛɛlɛ.
23 Mushi pinambiile pàa pye
taanri, poro la wɛlɛ Mahali, naa
Edɛri konaa Yeremɔti.
24 Poro mbele poro pàa pye Levi
setirige piile wele, ma yala pe seye
yi ni konaa pe seye teele pe ni.
Pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ leele
pe jirisanga wi ni. Pàa pe tɛgɛ
paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
tunŋgo ki piin, maga lɛ mbele pàa
ta yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛfɛnnɛ
pe ni.

† **23:13 23.13:** Ɛki 28.1

25 Katugu Davidi wìla yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ lì yɛyinŋge kan li woolo
pe yeri; lo jate li yaa cɛn wa
Zheruzalɛmu ca fɔ sanga pyew.
26 Kona Levi setirige piile pe se kaa
yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi tunŋgo
pyeyaara ti tungu la yanri ti ni naa.»
27 Levi setirige piile mbele pàa ta
yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛfɛnnɛ
pe ni, pàa pe jiri ma yala Davidi wi
sɛnrɛ puŋgo woro ti ni.
28 Pe tunŋgo ko layi ŋga mbaa
Arɔn setirige piile pe sari Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti
na. Poro pàa pye na londo to naa
yumbiile pe kɔrɔsi, yaara nda fuun
tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, nari piin
kpoyi konaa na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ tunndo sannda pyew ti piin†.
29 Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ
yeri, poro pàa pye naa gbegele, naa
muwɛ tiyɔɔn mba pe ma pye muwɛ
saraga pi ni, naa leve fu wɔn wi
ni, naa gato ŋa pe ma wa tugurɔn
sikalaga ni wi ni konaa ŋa pe ma fɔ
wi ni. Poro pàa pye naa tiwiyaara
naa titɔnlɔwɔ taanlayaara ti kɔrɔsi†.
30 Mbe taga wa ko na, pinliwɛ
pyew naa yɔnlɔkɔgɔ pyew, paa daga
mbaa kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbe saa yuuro koo mbaa li
sɔnni.
31 Paa daga mbaa saara sogoworo
ti sori Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
cɛnpiliye yi ni, naa yevɔnndɔ fɛtiye
pe na konaa fɛti piliye yi na; lere
yɔn ŋga kìla naga pe na, ma yala
lasiri konɔ li ni, ko kila daga mbaa
ki tunŋgo ki piin.
32 Poro pàa pye na filisaga paraga
go konaa laga kpoyi ki ni ti kɔrɔsi;
pe sefɛnnɛ Arɔn setirige piile wele,
na pe ka sɛnrɛ nda fuun yo pe
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
tunŋgo wogo ki na, ko pe ma pye.

24

Pàa saraga wɔfɛnnɛ pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye

1 Pàa Arɔn wi setirige piile pe
walagi ŋgbeleye ŋgbeleye. Arɔn
wi pinambiile poro la wɛlɛ Nadabu,
naa Abiyu, naa Eleyazari konaa Ita-
mari.
2 Nadabu naa Abiyu poro la keli
ma ku pe to wi na maga ta pe fa
pinambiile se. Eleyazari naa Itamari
poro pàa pye na saraga wɔgɔtunŋgo
ki piin†.
3 Puŋgo na, Davidi wo naa Zadɔki
ŋa wìla pye Eleyazari setirige pyɔ
wi ni, naa Ahimelɛki ŋa wìla pye
Itamari setirige pyɔ wi ni, pè si Arɔn
setirige piile pe walagi ŋgbeleye
ŋgbeleye ma yala pe tunndo ti ni.
4 Pàa kaa ki yan fɔ sege teele
lɛgɛrɛ la pye Eleyazari setirige piile
pe ni ma wɛ Itamari setirige piile
pe na. Kì pye ma, a pè si Eleyazari
setirige piile pe walagi, a pè yiri seye
teele kɛ ma yiri kɔgɔlɔni, ma Itamari
setirige piile pe walagi, a pè yiri seye
teele kɔlɔtaanri†.
5 Pàa pɛtɛ gbɔn ma ki setiriye
shyɛn piile pe walagi, katugu mbele
pàa daga mbe pye teele wa laga
kpoyi ki ni konaa mbele paa daga
mbe pye Yɛnŋɛlɛ go ki tunŋgo teele,
pèle la yiri wa Eleyazari setirige
piile pe ni, a pèle yiri wa Itamari
setirige piile pe ni.
6 Levi setirige pyɔ Netaneyɛli wi
pinambyɔ Shemaya wo wìla pye
sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ we. Wìla pe mɛrɛ
ti yɔnlɔgɔ wunlunaŋa wi yɛgɛ na,
naa tara ti legbɔɔlɔ, naa saraga wɔfɔ
Zadɔki, naa Abiyatari pinambyɔ
Ahimelɛki, naa saraga wɔfɛnnɛ poro
naa Levi setirige piile pe seye teele
pe ni fuun pe yɛgɛ na. Kìla pye, na
paga Eleyazari setirige pyɔ wa wɔ,
pe ma Itamari setirige pyɔ wa wɔ.

† **23:28 23.28:** Nɔmbu 3.5-9 † **23:29 23.29:** Levi 24.5-9; Nɔmbu 3.5-9 † **24:2 24.2:** Levi 10.1-2
† **24:4 24.4:** Davidi wìla saraga wɔfɛnnɛ pe walagi, a pè yiri ŋgbeleye nafa ma yiri tijɛrɛ paa Levi setirige piile pe yɛn. Kìla pye, ŋgbelege nuŋgba nuŋgba pyew kìla pye na paan na tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni yapeleye shyɛnzhyɛn pyew naga waa na pe yɛɛ kaan.

7 Lere koŋgbanŋa ŋa pɛtɛ gbɔngɔ
kìla wɔ wo lawi ŋa Yehoyaribu; wi
8 shyɛn woo wo lawi ŋa Yedaya;
taanri woo wo lawi ŋa Harimu;
9 tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Seworimu;
kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Ma-
likiya; kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa
10 Miyamini;
kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa
Hakɔzi; kɔlɔtaanri woo wo lawi ŋa
11 Abiya;
kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi ŋa
Zhozuwe; kɛ woo wo lawi ŋa
12 Shekaniya;
kɛ ma yiri nuŋgba woo wo lawi
ŋa Eliyashibu; kɛ ma yiri shyɛn woo
13 wo lawi ŋa Yakimu;
kɛ ma yiri taanri woo wo lawi
ŋa Hupa; kɛ ma yiri tijɛrɛ woo wo
14 lawi ŋa Yeshebeyamu;
kɛ ma yiri kaŋgurugo woo wo
lawi ŋa Biliga; kɛ ma yiri kɔgɔlɔni
15 woo wo lawi ŋa Imɛri;
kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn woo wo
lawi ŋa Heziri; kɛ ma yiri kɔlɔtaanri
16 woo wo lawi ŋa Hapizɛzi;
kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi
ŋa Petaya; nafa woo wo lawi ŋa
17 Ezekiyɛli;
nafa ma yiri nuŋgba woo wo
lawi ŋa Yakini; nafa ma yiri shyɛn
18 woo wo lawi ŋa Gamuli;
nafa ma yiri taanri woo wo lawi
ŋa Delaya; nafa ma yiri tijɛrɛ woo
wo lawi ŋa Maaziya.

19 Pa pàa pe walagi walagi yɛɛn
ma yo paa tunŋgo piin, jaŋgo paa
yiin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni mbaa pe tunŋgo ki
piin, ma yala pe tɛlɛ Arɔn wi
kakɔnndɛgɛlɛ li ni, paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan we.

Levi setirige piile sanmbala pe mɛrɛ

20 Levi setirige piile seye teele san-
mbala pe mɛrɛ ti nda. Wa Amiramu
sege woolo pe ni Shubayɛli wo wìla
pye to. Wa Shubayɛli sege woolo pe
ni Yedeya wo wìla pye to.
21 Wa Erehabiya sege woolo pe ni,
Yishiya wo wìla pye to.
22 Wa Yizehari setirige piile pe ni,
Shelomɔti wo wìla pye to. Shelomɔti
sege woolo pe ni, Yahati wo wìla pye
to.
23 Eburɔn pinambiile pe mɛrɛ ti
nda: Yeriya wo wìla pye pinambyɔ
koŋgbanŋa; Amariya wo wìla pye
shyɛn woo; Yahaziyɛli wo wìla pye
taanri woo; Yekameyamu wo wìla
pye tijɛrɛ woo.
24 Uziyɛli pinambyɔ Mishe wi sege
woolo pe ni, Shamiri wo wìla pye to.
25 Mishe wi nɔsepyɔ lenaŋa
Yishiya wi sege woolo pe ni, Zakari
wo wìla pye to.
26 Merari wi pinambiile poro la
wɛlɛ Mahali, naa Mushi konaa wi
pinambyɔ Yaaziya wi pinambiile pe
ni.
27 Merari wi pinambyɔ Yaaziya
wi setirige piile pe mɛrɛ ti nda:
Shohamu, naa Zakuri konaa Ibiri.
28 Mahali setirige ki ni, Eleyazari
wo wìla pye to, wi sila pinambyɔ se.
29 Kishi setirige ki ni, wi pinambyɔ
Yerameyɛli wo wìla pye to.
30 Mushi pinambiile pe mɛrɛ to
lari nda: Mahali, naa Edɛri konaa
Yerimɔti. Poro mbele poro pàa pye
Levi setirige piile wele, ma yala pe
tɛlɛye seye yi ni.
31 Poro fun pàa pɛtɛ gbɔn ma pe
wɔ paa pe sefɛnnɛ mbele pàa pye
Arɔn setirige piile pe yɛn. Kìla pye
wunlunaŋa Davidi wo naa Zadɔki pe
yɛgɛ na, naa Ahimelɛki, naa saraga
wɔfɛnnɛ pe seye teele konaa Levi
setirige piile pe seye teele pe yɛgɛ
na. Kì pye ma, kala nuŋgba lo làa
pye seye yi ni fuun nuŋgba nuŋgba
yi kan, ndɔfɔ wi sege o, jɔnlɔfɔ wi
sege o.

25

Yurukɔɔlɔ pe gbogolomɔ

1 Davidi wo naa shɛrigo gbɔgɔ
tunmbyeele teele pele ni, pàa Asafu
setirige piile, naa Hema setirige pi-
ile, konaa Yedutun setirige piile pele
wɔ ma pe tɛgɛ pe yɛ, a paa Yɛnŋɛlɛ

li yɔn sɛnrɛ yuun nari koo yuuro, na juruye, naa ŋgɔniye konaa weere† gbɔɔn. Ki tunŋgo pàa ki le mbele kɛɛ pe mɛrɛ ti nda:

2 Asafu pinambiile pe ni, mbele pàa wɔ poro la wɛlɛ Zakuri, naa Zhozɛfu, naa Netaniya konaa Asarela. Pàa pye Asafu wo pinambiile. Asafu wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun nari koo yuuro, ma yala wunlunaŋa wi sɛnyoro ti ni.

3 Yedutun pinambiile pe ni, mbele pàa wɔ poro la wɛlɛ Gedaliya, naa Zeri, naa Ezayi, naa Hashabiya, naa Matitiya konaa Shimeyi. Pàa pye lere kɔgɔlɔni. Pe to Yedutun wo wìla pye pe yɛgɛ sinvɔ. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun nari koo yuuro, na ŋgɔni gbɔɔn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo nali sɔnni.

4 Hema pinambiile pe ni, mbele pàa wɔ poro la wɛlɛ Bukiya, naa Mataniya, naa Uziyɛli, naa Shebuwɛli, naa Yerimɔti, naa Hananiya, naa Hanani, naa Eliyata, naa Gidaliti, naa Oromamiti Ezɛri, naa Yoshibekasha, naa Maloti, naa Hotiri konaa Mahaziyɔti.

5 Poro pe ni fuun mbele poro la pye Hema wi pinambiile. Hema wìla pye wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti taa nari yuun wunlunaŋa wi kan, jaŋgo mbaa li yawa pi gbogo. Pinambiile kɛ ma yiri tijɛrɛ Yɛnŋɛlɛ làa kan Hema wi yeri konaa sumborombiile taanri ni.

6 Ki leele mbele pe ni fuun pe to wo wìla pye na pe yɛgɛ sinni yurukɔgɔ ki na, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Weere, naa juruye konaa ŋgɔniye la pye pe yeri mbaa pe gbɔɔn, a paa pe tunŋgo ki piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wunlunaŋa wo wìla pye na Asafu, naa Yedutun konaa Hema poro yɛgɛ sinni.

7 Ki yurukɔɔlɔ poro naa pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔyuuro ti kara mari jɛn jɛŋgɛ nari koo, pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔtaanri (288).

8 Pàa pɛtɛ gbɔn ma pe tunndo ti yɛgɛ naganaga pe na, lepigile naa legbɔɔlɔ, nagafɛnnɛ naa fɔrɔgɔfɛnnɛ, pe sila lere wɔ lere ni.

9 Lere koŋgbanŋa ŋa pɛtɛ gbɔngɔ kìla wɔ, wo lawi ŋa Zhozɛfu ma yiri wa Asafu sege ki ni. Wi shyɛn woo wo lawi ŋa Gedaliya, naa wi sefɛnnɛ nambala konaa wi pinambiile pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

10 Lere taanri woo wo lawi ŋa Zakuri, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

11 Lere tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Yizɛri, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

12 Lere kaŋgurugo woo wo lawi ŋa Netaniya, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

13 Lere kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa Bukiya, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

14 Lere kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa Yeshareyela, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

15 Lere kɔlɔtaanri woo wo lawi ŋa Ezayi, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

16 Lere kɔlɔjɛrɛ woo wo lawi ŋa Mataniya, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

17 Lere kɛ woo wo lawi ŋa Shimeyi, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.

18 Lere kɛ ma yiri nuŋgba woo wo lawi ŋa Azareyɛli, naa wi pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.

† **25:1 25.1:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
19 Lere kɛ ma yiri shyɛn woo wo
lawi ŋa Hashabiya, naa wi pinambi-
ile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
20 Lere kɛ ma yiri taanri woo wo
lawi ŋa Shubayɛli, naa wi pinambi-
ile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
21 Lere kɛ ma yiri tijɛrɛ woo wo
lawi ŋa Matitiya, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
22 Lere kɛ ma yiri kaŋgurugo woo
wo lawi ŋa Yeremɔti, naa wi pinam-
biile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe
ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
23 Lere kɛ ma yiri kɔgɔlɔni woo wo
lawi ŋa Hananiya, naa wi pinambi-
ile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
24 Lere kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn woo
wo lawi ŋa Yoshibekasha, naa wi
pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nam-
bala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri
shyɛn.
25 Lere kɛ ma yiri kɔlɔtaanri woo
wo lawi ŋa Hanani, naa wi pinambi-
ile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
26 Lere kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ woo wo
lawi ŋa Maloti, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
27 Lere nafa woo wo lawi ŋa Eliy-
ata, naa wi pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ nambala pe ni. Pàa pye lere
kɛ ma yiri shyɛn.
28 Lere nafa ma yiri nuŋgba woo
wo lawi ŋa Hotiri, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
29 Lere nafa ma yiri shyɛn woo wo
lawi ŋa Gidaliti, naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
30 Lere nafa ma yiri taanri woo wo
lawi ŋa Mahaziyɔti, naa wi pinambi-
ile konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni.
Pàa pye lere kɛ ma yiri shyɛn.
31 Lere nafa ma yiri tijɛrɛ woo
wo lawi ŋa Oromati Ezɛri, naa wi
pinambiile konaa wi sefɛnnɛ nam-
bala pe ni. Pàa pye lere kɛ ma yiri
shyɛn.

26

Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ

1 Pàa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ pe walagi ŋgbeleye
ŋgbeleye yɛgɛ ŋga na ki ŋga. Wa
Kore wi setirige piile pe ni, Kore
wi pinambyɔ Meshelemiya wìla pye
wa, ma yiri wa Asafu† sege ki ni.
2 Meshelemiya pinambiile pe
mɛrɛ to lari nda: Wi pinambyɔ
koŋgbanŋa wo lawi ŋa Zakari, wi
shyɛn woo wo lawi ŋa Yediyayɛli,
taanri woo wo lawi ŋa Zebadiya,
tijɛrɛ woo wo lawi ŋa Yatiniyɛli,
3 kaŋgurugo woo wo lawi ŋa
Elamu, kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa
Yohana, kɔlɔshyɛn woo wo lawi ŋa
Eliyohenayi.
4 Obɛdi Edɔmu pinambiile pe
mɛrɛ to lari nda: Wi pinambyɔ
koŋgbanŋa wo lawi ŋa Shemaya,
wi shyɛn woo wo lawi ŋa Yozabadi,
taanri woo wo lawi ŋa Yowa, tijɛrɛ
woo wo lawi ŋa Sakari, kaŋgurugo
woo wo lawi ŋa Netaneyɛli,
5 kɔgɔlɔni woo wo lawi ŋa
Amiyɛli, kɔlɔshyɛn woo wo lawi
ŋa Isakari, kɔlɔtaanri woo wo lawi
ŋa Pewulitayi; katugu Yɛnŋɛlɛ làa
duwaw Obɛdi Edɔmu wi na maga
pinambiile pe kan wi yeri†.
6 Obɛdi Edɔmu wi pinambyɔ She-
maya wìla pinambiile pele se; poro
pàa pye pe sege ki teele wele, katugu
pàa pye nambala kotogofɛnnɛ.
7 Shemaya pinambiile pe mɛrɛ
to lari nda: Otini, naa Erefayɛli,
naa Obɛdi, naa Elizabadi konaa pe
sefɛnnɛ nambala sanmbala mbele
pàa pye kotogofɛnnɛ pe ni, Elihu naa
Samakiya.

† **26:1 26.1:** Asafu ŋa wi mɛgɛ kì yeri laga ki laga ŋga ki ni, wi yɛn wi yɛ Asafu ŋa wìla pye yurukɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni wi ni. † **26:5 26.4-5:** 2 Sami 6.11; 1 Kuro 13.14

8 Poro pe ni fuun mbele poro la
pye Obɛdi Edɔmu wi setirige piile,
poro naa pe pinambiile konaa pe
sefɛnnɛ pe ni. Pàa pye nambala
kotogofɛnnɛ, na pe tunŋgo ki piin
fanŋga ni. Pàa pye nambala nafa
taanri ma yiri shyɛn.
9 Meshelemiya wi pinambiile naa
wi sefɛnnɛ pe ni, pàa pye nambala
kotogofɛnnɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
10 Hosa ŋa wìla pye Merari se-
tirige pyɔ wìla pinambiile se. Pe
ni Shimiri wo wìla pye to, ali
mbege ta wo ma wìla pye pinambyɔ
koŋgbanŋa we. Wi to wìla wi tɛgɛ
sanmbala pe go na.
11 Wi pinambyɔ shyɛn woo wo
lawi ŋa Hilikiya, taanri woo wo lawi
ŋa Tebaliya, tijɛrɛ woo wo lawi ŋa
Zakari. Hosa pinambiile konaa wi
sefɛnnɛ pe ni fuun pàa pye lere kɛ
ma yiri taanri.
12 Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ ŋgbeleye, naa ki
ŋgbeleye yi teele pe ni, konaa leele
sanmbala pe ni pàa pye na pe
tunŋgo ki piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
13 Pàa pɛtɛ gbɔn ma yeyɔnrɔ nda
pe yaa la kɔrɔsi ti naganaga pe na
ma yala pe seye yi ni, sege kì kologo
o, kì gbɔgɔ o, pe sila lere wɔ lere ni.
14 Pɛtɛ gbɔngɔ kìla Shelemiya wi
wɔ, jaŋgo wo mbaa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi. A pɛtɛ gbɔngɔ
kì suu pinambyɔ Zakari ŋa wìla
pye wunlunaŋa wi yɛrifɔ jɛnŋɛ wi
wɔ, jaŋgo wo mbaa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi.
15 Pɛtɛ gbɔngɔ kìla yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki wɔ Obɛdi
Edɔmu wo kan wila ki kɔrɔsi. A pè
si pɛtɛ gbɔn ma yaara tɛgɛsaga yinrɛ
ti kan wi pinambiile poro yeri paa ti
kɔrɔsi.
16 Pɛtɛ gbɔngɔ kìla yɔnlɔ tosaga
yeyɔngɔ ŋga pe yinri Shalɛki ki wɔ
Shupimu naa Hosa poro kan paa ki
kɔrɔsi. Shalɛki yeyɔngɔ kìla pye wa
tinndi konɔ li yɛsinmɛ na. Yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ pe cɛnsara tìla pye ma
yɛgɛ wa ti yɛɛ yeri.
17 Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ
ki na, Levi setirige piile kɔgɔlɔni pàa
pye na cɛɛn wa naga kɔrɔsi pilige
nuŋgba nuŋgba pyew. Leele tijɛrɛ
la pye na yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pilige nuŋgba
nuŋgba pyew. A leele tijɛrɛ na
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki
kɔrɔsi pilige nuŋgba nuŋgba pyew.
A leele tijɛrɛ na yaara tɛgɛsaga yinrɛ
ti kɔrɔsi, pàa pe walagi shyɛnzhyɛn
ma pe tɛgɛ cɛnsara shyɛn ni.
18 Laga nawa yinrɛ to na, wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri, leele tijɛrɛ pàa pye
na yeyɔngɔ ŋga wa koŋgbɔgɔ kɛɛ
yeri ki kɔrɔsi, a leele shyɛn na laga
nawa yinrɛ ti kɔrɔsi.
19 Shɛrigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ
kɔrɔsifɛnnɛ ŋgbeleye yo layi yɛɛn.
Pàa pe wɔwɔ wa Kore naa Merari
setirige piile pe ni.

Levi setirige piile pe tunndo sannda

20 Levi setirige piile poro pele wɛlɛ
pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki kɔrɔsi konaa
yaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan
ti tɛgɛsaga ki ni. Ahiya wìla pye wo
wa.
21 Poro pàa pye Layedan wi se-
tirige piile, ma yiri wa Gɛrishɔn
setirige ki ni. Pàa pye pe tɛlɛye seye
yi teele. Poro la wɛlɛ Yehiyɛli,
22 naa wi pinambiile Zetamu naa
wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhowɛli wi ni. Pa
pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki le poro kɛɛ paa
ki kɔrɔsi.
23 Amiramu sege woolo, naa Yize-
hari sege woolo, naa Eburɔn sege
woolo konaa Uziyɛli sege woolo
poro na,
24 Moyisi wi pinambyɔ Gɛrishɔmu
wi setirige pyɔ Shebuwɛli wo
wìla pye yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki
kɔrɔsifɛnnɛ pe to.
25 Wi sefɛnnɛ poro la wɛlɛ
Eliyezɛri sege woolo wele. Eliyezɛri
pinambyɔ wo lawi ŋa Erehabiya,
Erehabiya pinambyɔ wo lawi ŋa
Ezayi, Ezayi pinambyɔ wo lawi ŋa
Yoramu, Yoramu pinambyɔ wo lawi

ŋa Zikiri, Zikiri pinambyɔ wo lawi ŋa Shelomiti.

26 Wunlunaŋa Davidi wo naa seye teele pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pàa yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, Shelomiti wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, poro pàa pye nari kɔrɔsi.

27 Pàa malaga gbɔn pe juguye pe ni ma yaara nda koli, pàa ta wɔ wa ti ni mari tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki gbegele ti ni.

28 Samiyɛli ŋa wìla pye na yariyanra yaan, naa Kishi pinambyɔ Sawuli wi ni, naa Nɛri pinambyɔ Abinɛri konaa Zeruya pinambyɔ Zhowabu wi ni, pàa yaara nda fuun tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan konaa mbele fuun pàa yaara ta tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, Shelomiti naa wi sefɛnnɛ pe ni poro pàa pye nari kɔrɔsi.

29 Wa Yizehari sege ki ni, Kenaniya naa wi pinambiile poro pàa pye Izirayɛli tara ti kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ. Poro pàa pye fanŋga fɛnnɛ konaa kiti kɔnfɛnnɛ.

30 Wa Eburɔn sege ki ni, Hashabiya naa wi sefɛnnɛ pe ni, poro mbele pàa pye nambala kotogofɛnnɛ waga kele naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (1 700), poro pàa pye na Izirayɛli woolo pe tara nda wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti kɔrɔsi, ma wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ yeri, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunndo to naa wunlunaŋa wi tunndo ti yɛgɛ woo.

31 Eburɔn sege woolo pe ni, Yeriya wo wìla pye pe go na ma yala pe tɛlɛye seye yi ni. Davidi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa shyɛn wolo li ni, a pè si yewe yewe ki sege woolo konaa pe setirige piile pe wogo ki na; a pè sigi yan fɔ nambala kotogofɛnnɛ pèle la pye pe ni wa Yayezɛri ca, wa Galaadi tara.

32 Yeriya wi sefɛnnɛ pàa pye nambala kotogofɛnnɛ waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (2 700). Pàa pye seye teele. Wunlunaŋa Davidi wìla pe tɛgɛtɛgɛ Urubɛn cɛnlɛ woolo, naa Gadi cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ li walaga woolo pe go na, jaŋgo paa Yɛnŋɛlɛ li tunndo to naa wunlunaŋa wi tunndo ti yɛgɛ woo.

27

Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ teele pe gbɛgɛlɛlɔmɔ

1 Izirayɛli woolo mbele pàa pye seye teele, naa mbele pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na konaa tara ti yɛkeele mbele pàa pye na wunlunaŋa wi sari maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi kagala ke yɛgɛ wɔmɔ pi ni, pe mɛrɛ ti nda. Ki ŋgbeleye yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yìla pye na tunŋgo piin yeŋge nuŋgba nuŋgba pyew naga waa na pe yɛɛ kaan yɛlɛ li ni. Ŋgbelege nuŋgba nuŋgba pyew kìla pye nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000).

2 Zabidiyɛli pinambyɔ Yashobeyamu wo wìla pye ŋgbelege koŋgbanŋga ki go na yeŋge koŋgbanŋga ki ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

3 Yashobeyamu wìla pye Perɛzi setirige pyɔ. Wo wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pe go na yeŋge koŋgbanŋga ki ni.

4 Dodayi ŋa wìla pye Ahohi ca fɛnnɛ woo, wo wìla pye ŋgbelege shyɛn wogo ki go na, yeŋge shyɛn wogo ki ni. Mikilɔti wo wìla pye ki ŋgbelege ki yɛgɛ sinvɔ. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

5 Maliŋgbɔɔnlɔ to ŋa wìla pye ŋgbelege taanri wogo ki go na yeŋge taanri wogo ki ni, wo lawi ŋa saraga wɔfɛnnɛ to Yehoyada wi pinambyɔ Benaya we. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

6 Ki Benaya wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ nafa ma yiri kɛ poro wa nuŋgba. Wo wìla pye ki

maliŋgbɔɔnlɔ nafa ma yiri kɛ pe go na. Wi pinambyɔ Amizadabu wìla pye wi maliŋgbɔɔnlɔ to wo wa.

7 Maliŋgbɔɔnlɔ to tijɛrɛ woo ŋa wìla pye yeŋge tijɛrɛ wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Zhowabu wi nɔsepyɔ lenaŋa Azayɛli. Wi pinambyɔ Zebadiya wo wìla taga wi na. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

8 Maliŋgbɔɔnlɔ to kaŋgurugo woo ŋa wìla pye yeŋge kaŋgurugo wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Shamehuti ŋa wìla yiri wa Yizira ca. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

9 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔgɔlɔni woo ŋa wìla pye yeŋge kɔgɔlɔni wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Ikɛshi pinambyɔ Ira ŋa wìla yiri wa Tekowa ca. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

10 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔlɔshyɛn woo ŋa wìla pye yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ŋgbelege ki go na wo, lawi ŋa Pelɔn ca fɛnnɛ naŋa Helɛzi, ma yiri wa Efirayimu setirige piile pe ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

11 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔlɔtaanri woo ŋa wìla pye yeŋge kɔlɔtaanri wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Husha ca fɛnnɛ naŋa Sibekayi, ma yiri wa Zera sege ki ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

12 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɔlɔjɛrɛ woo ŋa wìla pye yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Abiyezɛri, ma yiri wa Anatɔti ca. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

13 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɛ woo ŋa wìla pye yeŋge kɛ wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Maharayi, ma yiri wa Zera sege ki ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

14 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɛ ma yiri nuŋgba woo ŋa wìla pye yeŋge kɛ ma yiri nuŋgba wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Piratɔn ca fɛnnɛ naŋa Benaya, ma yiri wa Efirayimu setirige piile pe ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

15 Maliŋgbɔɔnlɔ to kɛ ma yiri shyɛn woo ŋa wìla pye yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo ki ŋgbelege ki go na, wo lawi ŋa Netofa ca fɛnnɛ naŋa Hɛlidayi, ma yiri wa Otiniyɛli sege ki ni. Nambala waga nafa ma yiri tijɛrɛ (24 000) pàa pye wa wi ŋgbelege ki ni.

Cɛngɛlɛ teele pe mɛrɛ

16 Izirayɛli cɛngɛlɛ teele pe mɛrɛ ti nda: Zikiri pinambyɔ Eliyezɛri wo wìla pye Urubɛn cɛnlɛ woolo pe to. Maaka pinambyɔ Shefatiya wo wìla pye Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe to.

17 Kemuwɛli pinambyɔ Hashabiya wo wìla pye Levi setirige piile pe to. Zadɔki wo wìla pye Arɔn setirige piile pe to.

18 Elihu wo wìla pye Zhuda cɛnlɛ woolo pe to, wìla pye Davidi wi nɔsepiile nambala wo wa nuŋgba. Mikayɛli pinambyɔ Omiri wo wìla pye Isakari cɛnlɛ woolo pe to.

19 Abidiyasi pinambyɔ Yishi-mayeya wo wìla pye Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe to. Aziriyɛli pinambyɔ Yerimɔti wo wìla pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe to.

20 Azaziya pinambyɔ Oze wo wìla pye Efirayimu cɛnlɛ woolo pe to. Pedaya pinambyɔ Zhowɛli wo wìla pye Manase cɛnlɛ li walaga woolo mbele pàa pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri pe to.

21 Zakari pinambyɔ Yido wo wìla pye Manase cɛnlɛ li walaga woolo mbele pàa pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri pe to, wa Galaadi tara. Abinɛri pinambyɔ Yaasiyɛli wo wìla pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe to.

22 Yerohamu pinambyɔ Azareyɛli
wo wìla pye Dan cɛnlɛ woolo pe to.
Poro mbele poro pàa pye Izirayɛli
cɛngɛlɛ ke teele wele.
23 Mbege lɛ leele mbele pàa ta
yɛlɛ nafa nafa pe na konaa pe
puŋgofɛnnɛ pe ni, Davidi wi sila
poro jiri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
ki yo ma yo fɔ li yaa ti Izirayɛli
woolo pe lɛgɛ paa naayeri wɔnŋgɔlɔ
ke yɛn†.
24 Zeruya pinambyɔ Zhowabu
wìla Izirayɛli woolo pe jirige ki lɛ
naga piin, ɛɛn fɔ wi sila kɔ ki tunŋgo
ki na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
nawa ŋgban Izirayɛli woolo pe ni.
Ki kala na, leele pe jinriwɛ yɔn ki
sila yɔnlɔgɔ wa wunlunaŋa Davidi
wi wagati kapyegele sɛwɛ wi ni†.

Wunlunaŋa Davidi wi yarijɛndɛ ti yɛgɛ wɔfɛnnɛ

25 Adiyɛli pinambyɔ Azimavɛti wo
wìla pye wunlunaŋa wi yarijɛndɛ
tɛgɛsara ti go na. Yarijɛndɛ nda
pàa tɛgɛtɛgɛ wa tara ti ni, naa wa
cagbɔrɔ to naa kapire ti ni konaa
wa malaga sigecara ti ni, Oziyasi
pinambyɔ Zhonatan wo wìla pye ti
go na.
26 Kɛrɛ kɔnfɛnnɛ mbele pàa pye
na fali wa tara ti ni, Kelubu
pinambyɔ Eziri wo wìla pye pe go
na.
27 Shimeyi ŋa wìla yiri wa Arama
ca wo wìla pye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti go
na. Duvɛn tɛgɛsara nda tìla pye wa
ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni, Zabidi ŋa wìla yiri
wa Shefamu ca wo wìla pye ti go na.
28 Oliviye tire kɛɛrɛ, naa sikomɔri
tire kɛɛrɛ nda tìla pye wa yanwira
tigiwɛn tara ti ni, Gedɛri ca fɛnnɛ
naŋa Baali Hana wo wìla pye ti go
na. Yowashi wo wìla pye sinmɛ
tɛgɛsara ti go na.
29 Nɛrɛ nda tìla pye wa Sarɔn ca
yaayoro kɔnrisara ti ni, Sarɔn ca
fɛnnɛ naŋa Shitirayi wo wìla pye ti
go na. Adilayi pinambyɔ Shafati wo
wìla pye nɛrɛ nda pàa pye na kɔnri
wa Sarɔn ca funwa lara falafala ti ni
ti go na.
30 Ishimayɛli setirige pyɔ Obili
wo wìla pye yɔngɔmɛye pe go na.
Meronɔti ca fɛnnɛ naŋa Yedeya wo
wìla pye sofilele pe go na.
31 Yazizi ŋa wìla yiri wa Hagari
setirige ki ni, wo wìla pye simbaala
naa sikaala pe go na. Poro pe
ni fuun mbele yɛɛn poro pàa pye
wunlunaŋa Davidi wi yarijɛndɛ ti
yɛgɛ wɔfɛnnɛ wele.

Wunlunaŋa Davidi wi yɛrifɛnnɛ wele

32 Zhonatan ŋa wìla pye Davidi
to wi nɔsepyɔ lenaŋa, wìla pye
wunlunaŋa Davidi wi yɛrifɔ. Wìla
pye ma jilige fɔ jɛŋgɛ konaa ma
pye sɛwɛ jɛnfɔ. Hakimoni pinambyɔ
Yehiyɛli wo wìla pye wunlunaŋa wi
pinambiile pe nagafɔ.
33 Ahitofɛli wìla pye wunlunaŋa
wi yɛrifɔ. Ariki cɛnlɛ woolo naŋa
Hushayi wo la pye wunlunaŋa wi
wɔnlɔ.
34 Benaya pinambyɔ Yehoyada wo
wìla kaa cɛn wa Ahitofɛli wi yɔnlɔ
wo naa Abiyatari. Zhowabu wo wìla
pye wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe
go na.

28

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Davidi wìla yo wi pinambyɔ Salomɔ wi kan shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na

1 Kona, a Davidi wì si Izirayɛli
tara teele pe ni fuun pe gbogolo
wa Zheruzalɛmu ca, naa cɛngɛlɛ
teele pe ni, naa wunlunaŋa wi
tunmbyeele ŋgbeleye teele pe ni,
naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa
pye maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele
(1 000) go na, naa mbele pàa pye
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na
pe ni, naa teele mbele pàa pye
wunlunaŋa wi yarijɛndɛ konaa wo
naa wi pinambiile pe yaayoro ti go
na pe ni, naa wunlunaŋa wi go
legbɔɔlɔ pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ

† **27:23 27.23:** Zhenɛ 15.5; 22.17; 26.4 † **27:24 27.24:** 2 Sami 24.1-5; 1 Kuro 21.1-14

kotogofɛnnɛ konaa leele mbele fuun pàa pye mɛgɛ fɛnnɛ pe ni.

2 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Davidi wì si yiri ma yere mɛɛ para pe ni, ma yo fɔ: «Na sefɛnnɛ, naa na woolo, ye logo na yeri. Kìla pye na nawa mbe go kan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa ki ni, ki pye we Yɛnŋɛlɛ li tɔɔrɔ tagasaga. Mìla pye nala yɛɛ gbɛgɛlɛ mbege go ki kan.

3 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: ‹Mboro ma, ma yaa go kan na kan, katugu ma yɛn maliŋgbɔɔn, mà leele gbo.›

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ na to go woolo pe ni fuun pe sɔgɔwɔ, jaŋgo mbe pye Izirayɛli tara ti wunluwɔ fɔ sanga pyew; katugu Zhuda cɛnlɛ lo làa wɔ ma yɛkeere ti kan pe yeri. Wa ki cɛnlɛ li ni, a lì silan to sege ki wɔ, ko puŋgo na, a kì sili ndanla, a lìlan wɔ na to wi pinambiile pe sɔgɔwɔ mala tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pinambiile lɛgɛrɛ kan na yeri, ɛɛn fɔ, na pinambiile pe ni fuun pe ni, na pinambyɔ Salomɔ wo lì wɔ mboo tɛgɛ wunluwɔ pi na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe go na, Izirayɛli tara re.

6 «Làa na pye fɔ: ‹Ma pinambyɔ Salomɔ wo wi yaa kanla go ki kan konaa ki londo ti ni; katugu mùu wɔ wi pye na pinambyɔ, mi jate mi yaa pye wi to.

7 Na wiga bala mbanla ŋgasegele koro naa na kakɔnndɛgɛlɛ ke lɛ mbaa tanri ke na, paa yɛgɛ ŋga na wila ki piin nala, pa kona mi yaa yeresaga kan wi wunluwɔ pi yeri fɔ sanga pyew.› »

8 A Davidi wì sho naa fɔ: «Koni, yoro Izirayɛli woolo ye ni fuun ye yɛgɛ na, yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo ye ni fuun, konaa we Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na nuru we yeri li yɛgɛ na, mi yɛn na ye yɛnri ŋgbanga, fɔ yaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na ye ke yɔn fili, jaŋgo ki tara tiyɔnrɔ nda ti pye ye woro, yoro puŋgo na yeri yaga kɔrɔgɔ ye setirige piile pe kan fɔ sanga pyew.

9 «Mboro wo na, na pinambyɔ Salomɔ, mi ŋa ma to, bala mala Yɛnŋɛlɛ li jɛn maa li gbogo ma kotogo ki ni fuun ki ni konaa jatere jɛŋɛ ni. Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa sɛnwee wi nawa kagala ke cancan. Li yɛn ma kala na fuun li yɛn wa sɛnwee wi jatere wi na li jɛn. Na ma kaa li lagajaa, li mali yɛɛ naga ma na. Ɛɛn fɔ, na maga laga li na, lo fun li yaa je ma na fɔ sanga pyew.

10 Koni, ki daga maga jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wɔ, jaŋgo ma go kan li kan, ki pye li gbɔgɔsaga. Ki kala na, fanŋga le ma yɛɛ ni, ma tunŋgo pye.»

Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kanlɔmɔ pi naga Salomɔ wi na

11 Davidi wìla shɛrigo gbɔgɔ ndɔgɔrɔ ti kanlɔmɔ po naa ki kanŋgara na yinrɛ ti kanlɔmɔ pi naga Salomɔ wi na, naa yarijɛndɛ tɛgɛsaga yumbiile pe ni, naa ki sanŋgazo yumbiile pe ni, naa go nawa yumbiile pe ni, konaa yɔn finliwɛ kɛsu wi yaritɔnŋgɔ ŋga ki yɛn kapere ti kasulugo pyesaga ki yumbyɔ wi ni.

12 Yaraga ŋga fuun kìla pye wa wi jatere wi ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ londo ti wogo na, naa ki kanŋgara na yinrɛ ti ni fuun ti ni, naa shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsara ti ni, konaa yarijɛndɛ kpoyi ti tɛgɛsara ti ni, wìla ti ni fuun ti kanlɔmɔ pi kan Salomɔ wi yeri.

13 Wìla saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ŋgbeleye yi naga wi na, naa tunŋgo ŋga fuun kila daga mbe pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo pyeyaara ti ni fuun ti ni.

14 Yaraga o yaraga ki mbaa gbegele tɛ ni mbe pye tunŋgo ŋga fuun pyeyaraga, wìla ki tɛ wi nuguwɔ pi naga wi na; yaraga o yaraga ki mbaa gbegele warifuwe ni mbe pye

tunŋgo ŋga fuun pyeyaraga, wìla ki warifuwe wi nuguwɔ pi naga wi na.
15 Wìla fitanladagaye poro naa pe fitanlaye pe tɛ wi nuguwɔ pi naga, konaa ma fitanladaga nuŋgba nuŋgba pyew naa wi fitanlaye pe warifuwe wi nuguwɔ pi naga, ma yala fitanladagaye pe ni fuun pe tunŋgo ki ni.
16 Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri, pe maa wi teri tabaliye mbele na, tɛ ŋa wìla daga mbe tɛgɛ mbe pe gbegele wìla wi nuguwɔ pi naga wi na, ma warifuwe ŋa wìla daga mbe tɛgɛ mbe warifuwe tabaliye pe gbegele wi nuguwɔ pi naga†.
17 Kara wɔwangala, naa tasaala, naa cɔpigile ŋgele kaa daga mbe gbegele tɛ piiri ni, wìla ti gbegelelɔmɔ pi naga wi na, naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke tɛ nuguwɔ pi ni, konaa warifuwe wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke warifuwe nuguwɔ pi ni†.
18 Wusuna nuwɔ taan pe maa wi sori saraga wɔsaga ŋga na wìla ki gbegelelɔmɔ pi naga, naa tɛ piiri ŋa wi mbaa tɛgɛ mbege gbegele wi nuguwɔ pi ni. Wìla wotoro wi gbegelelɔmɔ pi naga wi na fun, ko ki yɛn tɛ sherubɛnye yanlɛɛlɛ mbele pe kanwira tìla pye ma sanga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi tɔn we.
19 A Davidi wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yɔnlɔgɔ ma ke kan na yeri, jaŋgo tunŋgo ŋga fuun ki daga mbe pye mbe yala ki yaara nda ti cɛnlɔmɔ pi ni, mberi kɔrɔ jɛn.»
20 Kona, a Davidi wì suu pinambyɔ Salomɔ wi pye fɔ: «Fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta, ma tunŋgo ki pye. Maga ka fyɛ, ma sunndo wiga si ka kɔn ma na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ le, li yaa pye ma ni. Li se laga ma na, li se si je ma na fɔ ma sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo ki ni fuun ki pye ki sa kɔ†.
21 Wele, saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ŋgbeleye yi yɛn laga ma ni. Pe yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti ni fuun ti pye. Leele pe ni fuun pe yɛn laga ma ni fun, mbele pe yaa ki wɔ pe yɛɛ nawa mbe tunndo ti ni fuun ti pye, poro mbele pe yɛn kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbe ya mbe tunŋgo cɛnlɛ pyew ki pye. Tara teele konaa leele pe ni fuun pe yɛn laga, maga ŋga yo, pe yaa ki pye.»

29

Yarikanra nda leele pàa kan mbe shɛrigo gbɔgɔ ki kan

1 Kona, a wunlunaŋa Davidi wì sigi yo janwa wi ni fuun wi kan, ma yo fɔ: «Na pinambyɔ Salomɔ wo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, wi si yɛn pyɔ jɛɛ bere, wii tara ki tunŋgo ŋga ki pyewe ni. Ma si yala tunŋgo ki yɛn ma gbɔgɔ, katugu ki go ŋga ki woro na kanni lere kan, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yɛnŋɛlɛ lo go yi.
2 Mìgi ŋgbanga na fanŋga ki ni fuun ki ni, mala Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanyaara ti gbɛgɛlɛ; tunŋgo ŋga ki daga mbe pye tɛ ni ko mbe pye tɛ ni, ŋga ki daga mbe pye warifuwe ni ko mbe pye warifuwe ni, ŋga ki daga mbe pye tuguyɛnrɛ ni ko mbe pye tuguyɛnrɛ ni, ŋga ki daga mbe pye tugurɔn ni ko mbe pye tugurɔn ni, ŋga ki daga mbe pye tire ni ko mbe pye tire ni; ɔnikisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti yɛn wa fun, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe ma maramara ma yaraga fere ti ni, naa sinndɛɛrɛ nda ti maa yɛngɛlɛ, a ti yɛgɛ cɛnwɛ pì lɛgɛ ta ni, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ta ni, konaa maribiri sinndɛɛrɛ fire fire lɛgɛrɛ ni†.
3 Mbe taga wa ko na, yarijɛndɛ nda ti yɛn mi jate woro, na tɛ wo naa na warifuwe wi ni, mi yɛn nari kaan

† **28:16 28.16:** Levi 24.5-9 † **28:17 28.17:** Ɛki 27.3 † **28:20 28.20:** 1 Kuro 22.13; Dete 31.7-8; Zhozu 1.6-9 † **29:2 29.2:** 1 Kuro 22.5

na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa wogo ki na, mbe taga nda mì gbɛgɛlɛ makɔ Yɛnŋɛlɛ li go kpoyi ki kanwa wogo ki mɛgɛ ni, katugu na Yɛnŋɛlɛ li go ki kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.

4 Mi yɛn na Ofiri tara tɛ tɔni cɛnmɛ kaan, naa warifuwe piiri tɔni cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ni (250) mboo wo shɛrigo gbɔgɔ mboro ti na mberi tɔn.

5 Tunŋgo ŋga ki daga mbe pye tɛ ni ko mbe pye tɛ ni, ŋga ki daga mbe pye warifuwe ni ko mbe pye warifuwe ni konaa tunndo nda fuun kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe daga mbe pye ti ni. Koni, ye ni, ambɔ wila jaa mboo kɛɛ yaraga kan mbe yala wi yɛɛra nandanwa kala li ni konaa wi kotogo ki ni fuun ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo wogo ki na?»

6 Kona, a seye teele, naa Izirayɛli cɛngɛlɛ teele, naa teele mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na, konaa wunlunaŋa wi tunndo teele pe ni, pè si yarikanra kan ma yala pe nandanwa kala li ni.

7 Pàa tɛ tɔni cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ (170) kan Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na, naa tɛ pyɔ waga kɛ (10 000) ni, naa warifuwe tɔni cɛnmɛ taanri (300) naa ki puŋgo ni, naa tuguyɛnrɛ tɔni cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) si ni, konaa tugurɔn tɔni waga taanri (3 000) naa ki puŋgo ni.

8 Sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro la pye mbele yeri, a pè si pan mari kan Gɛrishɔn setirige pyɔ Yehiyɛli wi yeri, mberi tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.

9 Leele pàa pye na yɔgɔri yarikanra nda pàa kan ma yala pe nandanwa kala li ni ti wogo ki kala na, katugu pàa ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri pe kotogo ki ni fuun ni, ma yala pe nandanwa kala li ni. Wunlunaŋa Davidi wi nawa pìla yinŋgi fun fɔ jɛŋgɛ.

Davidi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

10 Kona, a Davidi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari janwa wi ni fuun wi yɛgɛ na, ma yo fɔ:

«Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛ Izirayɛli wi Yɛnŋɛlɛ li woo sanga pyew fɔ tetete.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ, naa yawa, naa tiyɔnwɔ, naa gbɔgɔwɔ yanwa konaa tegere ti yɛn ma woro;

katugu yaara nda fuun ti yɛn wa naayeri konaa nda fuun ti yɛn laga tara na, ti yɛn ma woro.

Wunluwɔ pi yɛn ma woo Yawe Yɛnŋɛlɛ. Mboro ma yɛn yaraga pyew ki go na†.

12 Yarijɛndɛ tawa naa gbɔgɔwɔ, pa pi maa yinrigi wa ma yeri.

Mboro ma yɛn yaraga pyew ki go na. Fanŋga naa yawa pi yɛn mboro yeri.

Fanŋga yɛn ma ni mbe lere wi yirige mbe yeresaga kan wi yeri.

13 Koni we Yɛnŋɛlɛ, we yɛn nɔɔ sɔnni nɔɔ mɛgɛ ki tiyɔnwɔ pi gbogo.

14 Mi yɛn ambɔ fɔ, na woolo pe yɛn ambɛnɛ, we si ya wege wɔ we yɛɛ nawa wege yarikanra nda ti cɛnlɛ kan ma yeri?

Ti ti ni fuun pa tì yiri wa ma yeri.

Yaara nda wè kan ma yeri, mboro màri kan we yeri.

15 We yɛn nambanmbala naa to-rofɛnnɛ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na we tɛlɛye pàa pye.

We yinwege piliye laga tara ti na, yi yaa toro paa yɛgɛ ŋga na yinmɛ ma kaa toro we, jigi tagasaga woro wa.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, ki yarijɛndɛ lɛgɛrɛ nda fuun wè gbɛgɛlɛ mbe go kan ma kan, ki pye ma wogo, ma mɛgɛ kpoyi ki mɛgɛ ni, pa tì yiri wa ma yeri.

Yaara ti ni fuun ti yɛn ma woro.

† **29:11 29.11:** Mati 6.13

17 E, na Yɛnŋɛlɛ, mìgi jɛn fɔ ma
maa sɛnwee wi nawa jatere
wi cancan.
Kasinŋge ko ki yɛn mɔɔ ndanla.
Ki kala na, mìgi yarikanra nda ti
ni fuun ti kan ma yeri nawa
jatere jɛnŋɛ ni, ma yala na
nandanwa kala li ni.
Koni mìgi yan fun fɔ ma woolo
mbele pe yɛn laga, pe yɛn na
pe yarikanra ti kaan ma yeri
yɔgɔrimɔ ni.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Abi-
rahamu, naa Izaki konaa
Izirayɛli pe Yɛnŋɛlɛ, ma ti ki
kapyege ŋga konaa ki jatere
jɛnŋɛ ŋa wi koro wa ma
woolo pe kotogo na sanga
pyew,
ma ti pe jatere wi pye ma na.
19 Sunndo jɛnŋɛ kan na pinambyɔ
Salomɔ wi yeri, jaŋgo
wɔɔn ŋgasegele, naa ma
kondɛgɛŋgɛlɛ konaa ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi wila
tanri ke na,
jaŋgo go kpoyi ŋga mìgi kanyaara ti
gbɛgɛlɛ, wigi kan.»

Pàa Salomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ

20 Kona, a Davidi wì si janwa wi ni
fuun wi pye fɔ: «Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!» A janwa wi
ni fuun wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe
tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li sɔn. A pè si fɔli
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ
konaa wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
maa gbɔgɔ.
21 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè
si saara, naa saara sogoworo wɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pàa napɛnɛ
waga kele (1 000) wɔ saraga, naa
simbapɛnɛ waga kele (1 000) ni, naa
simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ waga kele
(1 000) ni, ma pinlɛ duvɛn saara nda
pe ma wo ti ni. Pàa saara lɛgɛrɛ
ta yɛgɛ wɔ nda ti mbaa ya Izirayɛli
woolo pe kan pe ka pe tin.
22 Ki pilige ki ni, a pè si li ma
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
nayinmɛ gbɔɔ ni.
A pè si Davidi wi pinambyɔ Sa-
lomɔ wi tɛgɛ wunluwɔ pi na naa ki
yɔnlɔ shyɛn wogo na. Pàa sinmɛ
kpoyi wo wi na maa wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi pye pe
yɛgɛ sinvɔ, ma sinmɛ kpoyi wo
Zadɔki wi na maa wɔ maa tɛgɛ fun
saraga wɔfɔ†.
23 A Salomɔ wì si cɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma
pye wunluwɔ wi to Davidi wi yɔnlɔ.
Wìla ya wi wunluwɔ pi ni, fɔ a
Izirayɛli woolo pe ni fuun paa nuru
wi yeri†.
24 Tara teele pe ni fuun, naa
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun konaa yɛrɛ
Davidi wi pinambiile sanmbala pe ni
fuun pe ni, pàa go sogo wunlunaŋa
Salomɔ wi kan.
25 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Salomɔ wi
yirige maa gbɔgɔ Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. Làa wi
wunluwɔ pi kan gbɔgɔwɔ ni jɛŋgɛ.
Wunlunaŋa wo wa sila cɛn Izirayɛli
tara ti go na wi yɛgɛ, ŋa wi wunluwɔ
pìla pye gbɔgɔwɔ ni maa woo pi bɔ.

Wunlunaŋa Davidi wi kunwɔ

26 Zhese pinambyɔ Davidi wìla cɛn
wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni
fuun ti go na.
27 Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wun-
luwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na.
Wìla yɛlɛ kɔlɔshyɛn pye wa Eburɔn
ca, mɛɛ yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
taanri pye wa Zheruzalɛmu ca.
28 Wi lelɛwɛ pìla yɔn, a wì tin
yinwege ki na, ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ta naa gbɔgɔwɔ ni. A wì si ku.
A wi pinambyɔ Salomɔ wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
29 Wunlunaŋa Davidi wi
kapyegele wele, mbege lɛ ke
koŋgbanŋgala ke na, mbe saga
wa puŋgo wogolo ke na, ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa yariyanra yanfɔ
Samiyɛli wi sɛwɛ wi ni, naa wa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi

† **29:22 29.22:** 1 Wunlu 1; 1 Kuro 23.1. † **29:23 29.23:** 1 Wunlu 2.12

sɛwɛ wi ni konaa wa yariyanra yanfɔ Gadi wi sɛwɛ wi ni.
30 Wi wunluwɔ wagati kagala ke ni fuun, naa wi kotogo kagala ke ni fuun, naa kagala ŋgele kè pye wa wo jate wi yinwege ki ni, naa wa Izirayɛli tara nakoma wa wunluwɔ tara sannda pyew ti ni, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛɛlɛ pe ni.

Wunlumbolo pe kagala sɛwɛ shyɛn woo ŋa pe yinri
KURONIKI
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn na para na kee yɛgɛ Izirayɛli tara sɛnlɛrɛ to ni, to nda tì peli wa Kuroniki sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni we. Kagala ŋgele ke yɛn wa wunlumbolo sɛwɛ koŋgbanŋa naa shyɛn woo wi ni koro lɛgɛrɛ Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi yɛn na sɔngɔrɔ na yuun naa. Ɛɛn fɔ, sɛwɛ wìla yɔnlɔgɔ ma kan Zhufuye mbele pàa yiri wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca poro yeri, ki kala na wi sɛnrɛ ti gbɔwɔ yɛn na para Zhuda tara wunluwɔ po wogo na.

Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi sɛnrɛ tìgi peli Salomɔ wi wunluwɔ po na fɔ ma saa gbɔn wi kunwɔ pi na (1-9). Salomɔ wo pe naga wa wi ni, paa yɛgɛ ŋga na wunluwɔ daga mbe pye. Wìla shɛrigo gbɔgɔ kan wa Zheruzalɛmu ca, ma ti a paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa ki laga ki ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (10-36), cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye wa tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri kàa yiri ma je, a wunluwɔ pì kɔn shyɛn. Izirayɛli tara wunluwɔ po la pye wa tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kee yeri, Zhuda tara wunluwɔ po la pye wa tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Izirayɛli tara wunluwɔ woolo pàa puŋgo le Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni. Kì pye ma, pe woro na para poro sɛnrɛ na naa. Ma si yala pè para Zhuda tara wunluwɔ kagala ke sɛnrɛ na ma ke wɔ ke yɛɛ ni. Ezekiyasi naa Zhoziyasi pàa pye leele mbele pàa taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, na leele pe yɛgɛ sinni, a paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, pàa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ, ma Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni kulowo; ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (586) toro na Zhezu wi fa se. Konaa ki ni fuun, jigi tagasaga jɛnri la koro bere. Wa sɛnrɛ ti kɔsaga, a wunlunaŋa Sirusi wì sigi yo maga naga fɔ Zhuda tara woolo pe mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa Zheruzalɛmu ca. Wo wìla Babilɔni tara ti shɔ mari ta; kìla pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ (539) toro na Zhezu wi fa se.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Salomɔ wi wunluwɔ sanga *1–10*
- Salomɔ wi wunluwɔ pi lɛsaga *1.1-17*
- Wunlunaŋa Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ki kan *2.1–7.10*
- Wunlunaŋa Salomɔ wi wunluwɔ pi kɔyɛgɛ sɛnrɛ *7.11–9.31*

Zhuda tara wunlumbolo pe kagala *10–36*
- Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ pìla yiri ma je *10.1-19*
- Zhuda tara wunlumbolo pe kapyegele ma tagala pe yɛɛ na *11.1–36.10*
- Zhuda tara wunluwɔ pi kɔwɔ *36.11-21*
- Sirusi wìla Zhufuye pe yaga pè sɔngɔrɔ ma kari pe tara *36.22-23*

SALOMƆ WI WUNLUWƆ SANGA

1–9

Wunlunaŋa Salomɔ
wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri tijinliwɛ ni,
mbe ya mbaa wi woolo
pe yɛgɛ sinni
(1 Wunlu 3.1-15)

1 Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi wunluwɔ pìla yeresaga ta. Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, làa pye wi ni maa mɛgɛ ki yirige fɔ jɛŋgɛ.

2 A Salomɔ wì si kaa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yeri. Poro la wɛlɛ maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye lere waga keleŋgele (1 000) go na, naa mbele pàa pye lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na, naa kiti

kɔnfɛnnɛ, konaa Izirayɛli tara teele pe ni, poro mbele pàa pye seye teele wele.
3 A Salomɔ wì si kari janwa wi ni fuun wi ni wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga kìla pye wa Gabawɔn ca ki ni, katugu Yɛnŋɛlɛ li filisaga paraga go ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla gbegele wa gbinri wi ni pa kìla pye wa Gabawɔn ca†.
4 Ɛɛn fɔ Davidi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ wa Kiriy-ati Yeyarimu ca ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca, ma saa wi tɛgɛ wa laga ŋga wìla gbegele wi kan ki ni, katugu wìla paraga go gbegele wi kan wa Zheruzalɛmu ca†.
5 Tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga Bezaleyɛli wìla gbegele kìla pye wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki yɛgɛ sɔgɔwɔ fun. Bezaleyɛli to wo lawi ŋa Uri, Uri to wo lawi ŋa Huri. Salomɔ wo naa janwa wi ni pa pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa ki laga ki na†.
6 A Salomɔ wì si lugu wa tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa filisaga paraga go ki ni, ma saara sogoworo waga kele (1 000) wɔ wa ki na Yɛnŋɛlɛ li yeri.
7 Ki pilige ki yembinɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ naga Salomɔ wi na, maa pye fɔ: «Yaraga ŋga maa jaa, ki yɛnri na yeri, pa mi yaa ki kan ma yeri.»
8 A Salomɔ wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ: «Mà kajɛŋgɛ gbɔgɔ pye na to Davidi wi kan, konaa màla tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.
9 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ, sɛnrɛ nda mà yo na to Davidi wi kan, ma ti tiri yɛɛ yɔn fili. Mà jɛn màla tɛgɛ wunluwɔ cɛnlɛ la go na, na li leele pè lɛgɛ paa taambugɔ ki yɛn†.
10 Ki kala na, ki yaga ma tijinliwɛ naa kagala kɔrɔ jɛnmɛ kan na yeri, jaŋgo mi yaa la tanri yɛgɛ ŋga na mbanla ta ki leele mbele pe go na mbege jɛn, nakoma ambɔ wi mbe ya mbaa ma woolo mbele pè lɛgɛ yɛɛn pe yɛgɛ sinni?»
11 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si Salomɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Kì kaa pye ko ki yɛn wa ma kotogo na, kì kaa pye mɛɛ penjagbɔrɔ yɛnri na yeri, mɛɛ yarijɛndɛ yɛnri na yeri, mɛɛ gbɔgɔwɔ yɛnri ma yɛɛ kan, mɛɛ yɛnri ma panrafɛnnɛ poro mbe ku, ma yɛrɛ si yɛnri mbe yinwetɔnlɔgɔ ta, ɛɛn fɔ, kì kaa pye tijinliwɛ naa kagala kɔrɔ jɛnmɛ mà yɛnri ma yɛɛ kan, jaŋgo na woolo mbele mɔ̀ɔ tɛgɛ wunluwɔ pe go na, mbe ya mbaa pe yɛgɛ sinni,
12 wele, tijinliwɛ po naa kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi ni mìri kan ma yeri. Mbe taga wa ko na, mi yaa penjagbɔrɔ, naa yarijɛndɛ konaa gbɔgɔwɔ pi kan ma yeri. Wunlum-bolo mbele pè keli ma yiri ma na wa fa ti cɛnlɛ ta ta, mbele pe yaa ka yiri ma puŋgo na, wa se ka ti cɛnlɛ ta ta.»
13 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ŋga kìla pye wa Gabawɔn ca ki ni, ko ŋga filisaga paraga go kìla pye wa we, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca, ma saa naa wunluwɔ pi piin Izirayɛli woolo pe go na.

Salomɔ wi penjagbɔrɔ tawa naa wi gbɔgɔwɔ

(1 Wunlu 10.26-29; 2 Kuro 9.25-28)

14 Salomɔ wìla malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufɛnnɛ gbogolo wi yɛɛ kan. Malaga gbɔnwotoroye waga kele naa cɛnmɛ tijɛrɛ (1 400) konaa shɔn lugufɛnnɛ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) pàa pye wi yeri. Wìla pele tɛgɛtɛgɛ wa cara nda malaga gbɔnwotoroye pàa pye ti ni konaa ma pele tɛgɛ wo wunlunaŋa wi yɛɛ tanla wa Zheruzalɛmu†.
15 Wunlunaŋa wìla ti, a wari-fuwe wo naa tɛ wi ni tì lɛgɛ wa

† **1:3 1.3:** Ɛki 36.8-38 † **1:4 1.4:** 2 Sami 6.1-17; 1 Kuro 13.5-14; 15.25–16.1 † **1:5 1.5:** Ɛki 38.1-7 † **1:9 1.9:** Zhenɛ 13.16; 28.14 † **1:14 1.14:** 1 Wunlu 5.6; 10.26-29 † **1:15 1.15:** Dete 17.17; 1 Wunlu 10.27

Zheruzalɛmu ca paa sinndɛɛrɛ ti yɛn†, ma ti a sɛdiri tire tì lɛgɛ wa fun paa yɛgɛ ŋga na sikomɔri tire ti yɛn ma lɛgɛ wa yanwira tigiwɛn tara ti ni we.

16 Salomɔ wi shɔnye pàa pye na yinrigi pe ni wa Ezhipiti tara na paan pe ni†. Wunlunaŋa wi safari wafɛnnɛ poro pele wɛlɛ pàa pye na kee ma saa na pe loo ŋgbeleye ŋgbeleye na paan pe ni. Pe sɔnŋgɔ kìla pye ma jɛn ma tɛgɛ†.

17 Pàa pye na kee ma saa na malaga gbɔnwotoroye mbele loo wa Ezhipiti tara na paan pe ni, wi nuŋgba nuŋgba pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600), shɔn nuŋgba nuŋgba pyew wi sɔnŋgɔ kìla pye warifuwe pyɔ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150). Safari wafɛnnɛ pàa pye na paan pele ni fun na pe pɛrɛ Hɛti cɛnlɛ woolo konaa Siri tara wunlumbolo pe yeri.

Salomɔ wìla wi yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe shɛrigo gbɔgɔ ki kan (1 Wunlu 5.15-30; 7.13-14)

18 Salomɔ wìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni konaa mbe wunluwɔ go kan wi yɛɛ kan.

2

1 Salomɔ wìla nambala waga nafa taanri ma yiri kɛ (70 000) wɔ poro mbe pye tuguro lɛfɛnnɛ naa nambala waga nafa tijɛrɛ (80 000) ni, poro mbaa sinndɛɛrɛ tɛni wa yanwiga ki na, konaa nambala waga taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (3 600) ni poro mbe pye tunmbyeele pe kɔrɔsifɛnnɛ.

2 A Salomɔ wì si pitunmbolo torogo wa Tiri ca wunlunaŋa Huramu† wi yeri ma yo fɔ: «Ŋga màa pye na to Davidi wi kan ma sɛdiri tire kan wi yeri, jaŋgo wi ta wi wunluwɔ go kan wi yɛɛ kan, mi yɛn nɔɔ yɛnri maga nuŋgba ki pye na kan fun.

3 Wele, mila jaa mbe go kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege kan li yeri, mbaa wusuna nuwɔ taan sori wa ki ni li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa buru ŋa pe ma kan li yeri wi teri wa sanga pyew, mbaa saara sogoworo woo wa ki ni pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ, naa cɛnpiliye yi ni, naa yevɔnndɔ fɛti piliye yi na konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li fɛti piliye sannya yi na; ki ŋgasegele ke yɛn ma tɛgɛ Izirayɛli woolo pe kan fɔ sanga pyew.

4 Shɛrigo ŋga mila jaa mbe kan ki daga mbe gbɔgɔ, katugu we Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ma wɛ yarisunndo ti ni fuun ti na.

5 Ɛɛn fɔ, ambɔ wi mbe ya mbe go kan li kan? Kì kaa pye naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun ni, wi yɛn ma kologo li na we. Mi yɛn ambɔ fɔ mbe si ya mbe go kan li kan? Ɛɛn fɔ ŋga mbe ya pye koyi ŋga, mbe laga ka kan li kan, paa li gbogo wa ki ni, mbaa wusuna nuwɔ taan sori wa ki ni li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

6 Koni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma kapyɔ jɛnfɔ wa torogo laga na kan, ŋa wi ma ya na tɛ tunŋgo ki piin jɛŋgɛ, naa warifuwe, naa tuguyɛnrɛ, naa tugurɔn, naa pariyɛnrɛ, naa ŋganra paara, naa kondoro paara tunŋgo ki ni, konaa yaara yanlɛrɛ keregimɛ tunŋgo pyew ki ni, jaŋgo wila tunŋgo piin ja na kapyɔ jɛnfɛnnɛ mbele laga na yeri laga Zhuda tara konaa laga Zheruzalɛmu ca pe ni, poro mbele na to Davidi wìla wɔ we.

7 Ki yaga ma sɛdiri tire, naa sipirɛsi tire konaa santali† tire torogo na kan mbe yiri wa Liban tara, katugu mìgi jɛn ma yo fɔ ma tunmbyeele pè Liban tara tire ti kɔngɔ ki jɛn. Wele, na tunmbyeele

† **1:16 1.16:** Dete 17.16 † **1:16 1.16:** Pa pàa pye na yinrigi shɔnye pe ni wa Ezhipiti tara naa Silisi tara ti ni na paan pe ni Salomɔ wi kan; 1 Wunlu 10.28. † **2:2 2.2:** 1 Kuro 14.1. Wa 1 Kuro 14.1konaa 1 Wunlu 5.15Huramu mɛgɛ pège yɔnlɔgɔ Hiramu. † **2:7 2.7:** Sipirɛsi tige naa santali tire tìla pye tire jɛndɛ nda pàa pye na kapyɔ tunndo lɛgɛrɛ gbegele ti ni. Pa santali tire tìla pye na yinrigi wa Ɛndi tara.

pe yaa la tunŋgo piin ma woolo pe ni ja.
8 Mila jaa pe tire lɛgɛrɛ gbɛgɛlɛ na
kan, katugu shɛrigo ŋga mi yaa kan,
ki yaa pye mbe gbɔgɔ konaa mbe
yɔn.
9 Ma tunmbyeele mbele pe yaa tire
ti kɔɔnlɔ mberi jaanri, mi yaa ka
pe kan bile tɔni waga kɔgɔlɔni (6
000) ni, naa ɔrizhi tɔni waga tijɛrɛ (4
000) ni, naa duvɛn litiri waga cɛnmɛ
kɔlɔjɛrɛ (900 000) ni konaa sinmɛ
litiri waga cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ (900 000)
ni.»
10 Kì kaa pye ma, a Tiri ca wunlu-
naŋa Huramu wì si sɛwɛ torogo ma
Salomɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woolo pèli ndanla, ko kala
kì ti lɔ̀ɔn tɛgɛ wunluwɔ pe go na.»
11 A Huramu wì sho naa fɔ:
«Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì naay-
eri wo naa tara ti da; katugu lì
pinambyɔ kan Davidi wi yeri, ŋa
wi yɛn kajɛnŋɛ, naa jatere jɛnŋɛ
fɔ konaa tijinliwɛ fɔ, wo wi yaa
shɛrigo gbɔgɔ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan konaa mbe wunluwɔ go kan wi
yɛɛ kan.
12 Koni mi yaa naŋa kapyɔ jɛnfɔ
naa tijinliwɛ gbɔɔ fɔ wa torogo ma
kan, ŋa pe maa yinri Huramu Abi.
13 Wi yɛn Dan cɛnlɛ woolo jɔ wo
wa pinambyɔ. Wi to wo yɛn Tiri ca
fɛnnɛ woo. Wi yɛn ma tɛ, naa war-
ifuwe, naa tuguyɛnrɛ, naa tugurɔn,
naa sinndɛɛrɛ konaa tire ti tunŋgo
ki jɛn fɔ jɛŋgɛ. Wì pariyɛnrɛ, naa
kondoro paara, naa ŋganra paara
konaa lɛn jese paara ti gbegewe jɛn.
Wì yaara yanlɛrɛ keregimɛ tunŋgo
pyew ki jɛn. Na paga tunŋgo o
tunŋgo kan wi yeri, wi mbe ya
mbe ki ni fuun ki pye. Wi yaa
ka saa tunŋgo piin ma yɛɛra kapyɔ
jɛnfɛnnɛ, konaa na tafɔ Davidi wi
kapyɔ jɛnfɛnnɛ pe ni ja.
14 Koni na tafɔ, bile naa ɔrizhi,
naa sinmɛ konaa duvɛn ŋa màa
sɛnrɛ yo, ti torogo woro mbele ma
tunmbyeele we kan.
15 Woro wo na, we yaa tire nda
fuun mà jori ti kala ti kɔn wa Liban
tara, mberi pɔpɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ,
mberi torogo ma kan kɔgɔje wi na,
fɔ sa gbɔn wa Zhafa ca. Kona mɛɛ
pan mari lɛ lema ma kari ti ni wa
Zheruzalɛmu ca.»
16 Salomɔ wìla nambanmbala
mbele fuun pàa pye wa Izirayɛli tara
pe jiri, poro mbele fuun wi to Davidi
wìla keli ma pe jiri faa we. Pàa pye
lere waga cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ
ma yiri taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni
(153 600).
17 A wì si lere waga nafa taanri
ma yiri kɛ (70 000) wɔ ma poro
pye tuguro lɛfɛnnɛ, ma lere waga
nafa tijɛrɛ (80 000) wɔ ma poro pye
sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ wa yanwira ti na,
mɛɛ lere waga taanri naa cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (3 600) wɔ ma poro pye tun-
mbyeele pe ni fuun pe kɔrɔsifɛnnɛ,
mbe ti paa pe tunŋgo ki piin.

3

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa sɛnrɛ (1 Wunlu 6.1-38)

1 Kona, a Salomɔ wì sigi lɛ na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanni
wa Zheruzalɛmu ca, wa Moriya† yanwiga ki na, wa laga ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wi to Da-
vidi wi na we, wa laga ŋga Davidi
wìla gbɛgɛlɛ wa Zhebusi cɛnlɛ woolo
naŋa Ɔrina wi yarilire sunsaga ki na
we.
2 Wìla shɛrigo gbɔgɔ kanwa pi lɛ
wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li
yeŋge shyɛn wogo ki pilige shyɛn
wogo ko na.
3 Salomɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li go ki kan
yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Ki titɔnlɔwɔ
pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ, ma
yala pàa pye na titɔnlɔwɔ pi taanla
faa yɛgɛ ŋga na ki ni; ki gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ kɛ.

† **3:1 3.1:** Moriya yanwiga ko nuŋgba ko ki yɛn Siyɔn yanwiga ye, pa Abirahamu wìla kari wa mbe saa pinambyɔ Izaki wi wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri; Zhenɛ 22.2. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga fun wa Davidi wi na; 2 Sami 24.16-17; 1 Kuro 21.15–22.1.

4 Ndɔgɔrɔ nda tìla pye wa go ki
yɛgɛ kɛɛ yeri ti titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ, ma yala shɛrigo gbɔgɔ ki
gbemɛ pi ni. Ki yagawa pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ. Salomɔ wìla tɛ piiri wo
go ki nawa pi ni fuun pi na maa tɔn.
5 Wìla sipirɛsi tire tɛgɛ ma
yuŋgbɔgɔ ki nawa mboro ti tɔn,
ma tɛ piiri wo ti na mari tɔn, mɛɛ
sɛngɛmbanra naa yɔngɔwɔ yanlɛrɛ
keregi keregi wa mboro ti na.
6 A wì si sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro maramara go ki na maga fere.
Parivayimu laga ki tɛ piiri wo wawi
pàa tɛgɛ maga fere.
7 Wìla tɛ wo go ki lagapyew ki
na maga tɔn, ko yɛn fɔ go ki nawa,
naa ki tiyagala, naa yeyɔnrɔ shɔnye,
naa ki mboro konaa yeyɔnrɔ ti kɔrɔ
piile pe ni. A Salomɔ wì si ti, a pe
sherubɛnye yanlɛɛlɛ keregi keregi
wa mboro ti na.

Lajɛŋgɛ kpoyi ki gbegelemɛ

8 Kona, a Salomɔ wì si lajɛŋgɛ
kpoyi ki yumbyɔ wi kan wa shɛrigo
gbɔgɔ ki nawa. Wi titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ kɛ, ma yala shɛrigo
gbɔgɔ ki gbemɛ pi ni. Wi gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Tɛ piiri tɔni nafa
wìla wo yumbyɔ wi nawa mboro ti
na mari tɔn†.
9 Tɛ pɔndiile mbele pàa gbegele,
pe nuguwɔ pìla pye giramu cɛnmɛ
kɔgɔlɔni (600). Wìla tɛ wo sanŋgazo
go lara ti na mari tɔn fun.
10 A wì si sherubɛnye yanlɛɛlɛ
shyɛn gbegele wa lajɛŋgɛ kpoyi ki
yumbyɔ wi ni, ma tɛ wo pe lagapyew
ki na ma pe tɔn.
11 Ma sherubɛnye pe kanwira
ti ta tì sanga ma kan ti yɛɛ
na, ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
kɛ. Sherubɛn nuŋgba wi kanwiga
nuŋgba ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga na
gbɔɔn go mbogo ki kɛɛ nuŋgba
na. Wi kanwiga sanŋga kìla pye
mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga
na gbɔɔn sherubɛn shyɛn woo wi
kanwiga ki numaga ki na.
12 Sherubɛn shyɛn woo fun wi
kanwiga nuŋgba kìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga na
gbɔɔn wa go mbogo ki kɛɛ sanŋga ki
na. Wi kanwiga sanŋga fun kìla pye
mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ma sanga
na gbɔɔn wa sherubɛn koŋgbanŋa
wi kanwiga ki numaga ki na.
13 Ki sherubɛnye pe kanwira mari
ta tì sanga ma kan ti yɛɛ na, ti
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Pàa
pye ma yere pe tɔɔrɔ ti na ma yɛgɛ
wa wa go nawa pi yeri.
14 A Salomɔ wì si paraga ŋga ki
yaa pɔ mbe shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi
kɔn shyɛn ki ti ŋganra jese ni, naa
kondoro jese, naa jese yɛɛn kpanyi
konaa lɛn jese ni, mɛɛ sherubɛnye
yanlɛɛlɛ gbegele wa ki na†.

Tuguyɛnrɛ tiyagala koro naa saraga wɔsaga ki ni ti gbegelemɛ

(1 Wunlu 7.15-22)

15 Kona, a Salomɔ wì si ti, a pè tiya-
gala shyɛn gbegele wa shɛrigo gbɔgɔ
ki yɛgɛ kɛɛ ki na. Ke yagawa pìla
pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn.
Ke gona tɔnyaara ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔngɔ.
16 A wì si ti a pè yɔngɔwɔ gbegele
maa taga wa tiyagala ke go na,
paa Yɛnŋɛlɛ li yuŋgbɔgɔ woo pi
yɛn, ma ti a pè girenadi tige pire
yanlɛrɛ cɛnmɛ gbegele mari tondo
wa yɔngɔwɔ pi na.
17 Wìla tiyagala ke kan wa shɛrigo
gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ ki na, nuŋgba la
pye kalige na, sanna li yɛn kamɛŋgɛ
na. A wì si kalige wolo li mɛgɛ taga
nali yinri Yakini†, ma kamɛŋgɛ wolo
li mɛgɛ taga nali yinri Bowazi.

4

Tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga

† **3:8 3.8:** Ɛki 29.37; 1 Wunlu 6.16,20. Shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi kìla pye ma gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go wogo ki na. † **3:14 3.14:** Ɛki 25.23-30 † **3:17 3.17:** Yakini mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ wì yeresaga ta. Bowazi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ fanŋga yɛn wi ni.

konaa jogoyaraga gbegbeŋge ti gbegelemɛ
(1 Wunlu 7.23-51)

1 Kona, a Salomɔ wì si tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ki gbegele. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ, ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo†.

2 A wì si tuguyɛnrɛ yan ma jogoyaraga gbegbeŋge ki gbegele. Ki yɛgɛ pyɛlɛwɛ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki cɛnlɔmɔ pìla pye kiiri. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Mbege yɔn ki maga mbege fili, ki mana li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo.

3 Wa jogoyaraga gbegbeŋge ki yɔn kɛɛrɛ ki nɔgɔna, pàa napɛnɛ yanlɛɛlɛ gbegele koŋgolo shyɛn maga maga, maga fili. Pàa pe pinlɛ ma pe gbegele nuŋgba jogoyaraga gbegbeŋge ki ni. Mɛtɛrɛ kɔngɔ nuŋgba nuŋgba pyew napɛnɛ kɛ pe ma pye le ki fogo ki ni†.

4 Jogoyaraga gbegbeŋge kìla pye ma tɛgɛ tuguyɛnrɛ napɛnɛ yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn na. Taanri la pye ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a taanri yɛgɛ wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, a taanri yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, a taanri yɛgɛ wa wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Pe ni fuun pàa pye ma puŋgo wa pe yɛɛ yeri.

5 Ki jogoyaraga ki liriwɛn pìla pye paa kɛndala yɛn. Ki yɔn kɛɛrɛ pàa ki gbegele paa wɔjɛnnɛ wogo yɛn, ma yiri masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ kɔrɔgɔ. Litiri ŋa wi mbaa ya ye wa ki ni wi mbaa waga nafa shyɛn (40 000) yɔn ko tin.

6 Wìla jogoyaara kɛ gbegele naa, ma kaŋgurugo tɛgɛ shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, ma kaŋgurugo tɛgɛ ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, jaŋgo paa jogo wa ti ni. Yaapire nda pàa pye na saara sogoworo ti wɔmɔ tunŋgo ki piin wa ti ni, pàa pye nari jori wa ti ni. Jogoyaraga gbegbeŋge ko la tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ poro mbaa pe yɛɛ jogo wa ki ni†.

Shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo pyeyaara
(1 Wunlu 7.40-51)

7 Kona, a wì si ti a pè tɛ fitanladagaye kɛ gbegele ma yala gbegelelɔmɔ mba pìla yɔnlɔgɔ ma naga pi ni, mɛɛ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa kaŋgurugo tɛgɛ kalige kɛɛ ki na, ma kaŋgurugo sanmbala pe tɛgɛ kamɛŋgɛ kɛɛ ki na†.

8 A wì si tabaliye kɛ gbegele ma pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wìla kaŋgurugo tɛgɛ kalige kɛɛ ki na, ma kaŋgurugo tɛgɛ kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. Tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi wìla pi leyaara cɛnmɛ gbegele tɛ ni†.

9 A wì si saraga wɔfɛnnɛ pe loŋgo ki gbegele konaa loŋgo gbɔgɔ ki ni. Wìla ki kɔɔrɔ ti gbegele ma tuguyɛnrɛ yan ma wo kɔrɔ piile pe na ma pe tɔn.

10 A wì si jogoyaraga gbegbeŋge ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.

11 A Huramu wì si cɔnrɔ koliyaara, naa naŋganra wɔyaara konaa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti gbegele. Kì pye ma, tunŋgo ŋga wunlunaŋa Salomɔ wìla kan Huramu wi yeri wi pye wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo ki ni, a wì si kɔ ki na.

12 Ki yaara to lari nda: Tiyagala shyɛn naa ke gona tɔnyaara shyɛn nda ti mbaa jiile wa ke na ti ni, naa mɛrɛ shyɛn nda ti mbaa gona tɔnyaara ti tɔn wa tiyagala ke go na ti ni,

13 naa girenadi tige pire yanlɛrɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) nda pe mbaa

† **4:1 4.1:** Ɛki 27.1-2. Ki saraga wɔsaga kìla gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go wogo ki na. † **4:3 4.3:** Wa 1 Wunlu 7.24laga ki ni, pe yɛn na para kolokɛnti tirige pire yanlɛrɛ sɛnrɛ na, ma si yala laga ki laga ŋga ki ni, pe yɛn na para napɛnɛ yanlɛɛlɛ sɛnrɛ na. † **4:6 4.6:** Ɛki 30.17-21 † **4:7 4.7:** Ɛki 25.31-40. Wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki ni, fitanladaga nuŋgba wìla pye wa njegele kɔlɔshyɛn ni, ɛɛn fɔ lagamɛ fitanladagaye kɛ sɛnrɛ tì yo. † **4:8 4.8:** Ɛki 25.23-30

tondo mɛrɛ shyɛn ti na ti ni. Mɛrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew girenadi tige pire yanlɛrɛ koŋgolo shyɛn kàa pye ti na, mbe tiyagala ke gona tɔnyaara ti tɔn wa tiyagala ke go na,
14 naa wotoroye kɛ pe ni konaa jogoyaara kɛ nda pàa le wa wotoroye pe nawa ti ni,
15 naa jogoyaraga gbegbeŋge ki ni, ko ŋga ki cɛnlɛ làa pye li yɛ we, naa napɛnɛ yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele kìla pye ma tɛgɛ pe na pe ni,
16 naa cɔnrɔ koliyaara ti ni, naa naŋganra wɔyaara ti ni konaa kara wɔwangala ke ni. Ki yaara nda fuun Huramu Abi wìla gbegele Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan, ma yala wunlunaŋa Salomɔ wi sɛnyoro ti ni, wìla ti gbegele tuguyɛnrɛ nda tì wɔlɔgɔ to ta ni.
17 Wunlunaŋa wìla ti a pège tuguyɛnrɛ ti yan wa joro laga ki ni, wa Zhuridɛn gbaan wi funwa laga falafala ki ni, wa Sukɔti naa Zereda cara ti sɔgɔwɔ pi ni.
18 Salomɔ wìla ki yaara ti gbegele, a tì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, fɔ pe sila ya mbege tuguyɛnrɛ ti culo yɔn ki jate.
19 Salomɔ wìla ti a pè Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaara sannda ti gbegele. To tìla pye wusuna nuwɔ taan saraga wɔsaga ŋga kìla gbegele tɛ ni, naa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ma tɛgɛ tabaliye mbele na pe ni,
20 naa tɛ piiri fitanladagaye poro naa pe fitanlaye pe ni, poro mbele paa daga mbaa muni wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yɛgɛ, mbe yala lasiri konɔ làa ki naga yɛgɛ ŋga na ki ni we,
21 naa pe yarifyɛɛnrɛ ti ni, naa pe fitanlaye, naa pe yɔn yirigeyaara ti ni, tìla gbegele tɛ piiri ni;
22 naa gbeŋgele ke ni, naa leyaara ti ni, naa tasaala pe ni, naa tɛ piiri naŋganra wɔyaara ti ni, naa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe ni, poro mbele pe yɛn wa lajɛŋgɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na we, konaa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe ni. Pàa pe gbegele tɛ ni.

5

1 Tunŋgo ŋga fuun Salomɔ wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni pa kìla kɔ yɛɛn. Ko puŋgo na, wi to Davidi wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan, warifuwe, naa tɛ konaa yaapire ti ni fuun ti ni, a wì siri lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni†.

Pàa kari yɔn finliwɛ kɛsu wi ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
(1 Wunlu 8.1-9)

2 Kona, a Salomɔ wì si Izirayɛli tara lelɛɛlɛ, naa cɛngɛlɛ teele pe ni fuun konaa Izirayɛli seye teele pe gbogolo wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo pe kari wa Davidi ca, ko ŋga pe yinri Siyɔn ca ye, pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ†.
3 A Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wunlunaŋa wi tanla mbe shɛrɛgɛ fɛti wi pye, wo ŋa wi ma pye yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni we†.
4 A Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe ni fuun pè si pan. A Levi setirige piile pè si yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ.
5 Pàa yɔn finliwɛ kɛsu wi lɛ, naa filisaga paraga go ki ni konaa yaara nda fuun tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan wa ki ni ti ni. Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, poro pàa ti lɛ ma kari ti ni.
6 Wunlunaŋa Salomɔ wo naa Izirayɛli woolo mbele fuun pàa gbogolo wa wi tanla pè si yere yɔn finliwɛ kɛsu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pàa simbaala naa nɛrɛ lɛgɛrɛ wɔ saraga. Tìla lɛgɛ fɔ lere saa ya mberi jiri mberi yɔn jɛn.
7 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ pè si kari Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi ni ma saa wi tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa, wa lajɛŋgɛ

† **5:1 5.1:** 2 Sami 8.11; 1 Kuro 19.11 † **5:2 5.2:** 2 Sami 6.12-15; 1 Kuro 15.25-28 † **5:3 5.3:** Fɛti ŋa wi sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, wo wi yɛn Gbataala nɔgɔ fɛti we (Levi 23.33-43; Nɔmbu 29.12-38; 1 Wunlu 8.2).

kpoyi ki ni, fɔ wa sherubɛnye pe kanwira ti nɔgɔ.
8 Sherubɛnye pe kanwira tìla pye ma jaraga wa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛsaga ki go na; tìla pye ma yɔn finliwɛ kɛsu wo naa wi lɛkanŋgagala ke tɔn.
9 Pàa wi lɛkanŋgagala ke pye, a kè tɔnlɔndɔnlɔ fɔ lere ma ya ma koro lege yɔn finliwɛ kɛsu wi ni na ke numagala ke yaan wa laga kpoyi ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ lere saa ya koro wa funwa na mbe ke yan. Yɔn finliwɛ kɛsu wìla koro ma tɛgɛ wa ki laga ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala.
10 Yaraga ka kpɛ sila pye wa yɔn finliwɛ kɛsu wi ni kaawɔ sinndɛɛrɛ papara papara shyɛn to cɛ. Moyisi wo wìla ti le wa wi ni wa Horɛbu yanwiga† ki na, sanga ŋa ni Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Izirayɛli woolo pe ni, pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara we.
11 Kì pye ma, a saraga wɔfɛnnɛ pè si yiri wa laga kpoyi ki ni, katugu poro saraga wɔfɛnnɛ mbele fuun pàa pye le, pàa pe yɛɛ pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ali ŋgbeleye yan saraga wɔgɔtunŋgo ki pyewagati wi sila gbɔn yi na o.
12 Levi setirige piile mbele fuun pàa pye yurukɔɔlɔ, Asafu, naa Hema, naa Yedutun, naa pe pinambiile konaa pe sefɛnnɛ pe ni, pàa pye ma yere wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri lɛn yaripɔrɔ ni pe na, naa weere†, naa juruye konaa ŋgɔniye ni pe kɛɛ. Saraga wɔfɛnnɛ cɛnmɛ naa nafa (120) la pye le pe tanla na mbaanra wiin.
13 Mbaanra winfɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ pe ni, pàa gbogolo ja ma pe magala li wa nuŋgba, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo nali sɔnni. Pàa pye na mbaanra ti wiin, na weere ti gbɔɔn konaa yarigbɔnrɔ sannda ti ni, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:
«Katugu li yɛn jɛnnɛ,
li kagbaraga ki yɛn wa fɔ sanga pyew.»

Ki wagati nuŋgba wi ni, a kambaaga kà si pan ma shɛrigo gbɔgɔ ki yin, Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ye.
14 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila ya mbe koro wa go ki ni mbe pe saraga wɔgɔtunŋgo ki pye kambaaga ki kala na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye na Yɛnŋɛlɛ li go ki yinni.

6

1 Kona, a Salomɔ wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ li yaa cɛn wa diwi gbɔlɔ li ni†.
2 Mì wo na, mì go kan ma kan ki pye ma cɛnsaga, laga ŋga ma yaa cɛn wa ki ni fɔ sanga pyew.»

Salomɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn

3 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wa Izirayɛli woolo janwa wi ni fuun wi yeri, ma duwaw pye pe kan. Janwa wi ni fuun wìla yiri ma yere.
4 A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo. Lo jate làa sɛnrɛ nda yo ma yɔn fɔlɔ na lɛ na to Davidi wi yeri, lìli yɔn fili li yawa pi fanŋga na. Làa yo fɔ:
5 ‹Maga lɛ pilige ŋga ni mìla na woolo pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, mi fa ca ka kpɛ wɔ Izirayɛli cɛngɛlɛ la kpɛ ni, jaŋgo pe shɛrigo gbɔgɔ kan wa ki ni panla mɛgɛ ki taga ki na. Mi fa si lere wa kpɛ wɔ mbe yo wi pye Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinvɔ.
6 Ɛɛn fɔ mìla Zheruzalɛmu ca ki wɔ mbaa na yɛɛ nari wa ki ni, ma Davidi wi wɔ wi pye Izirayɛli, na woolo pe go na.›
7 «Ma si yala, na to Davidi wìla ki kɔn maga tɛgɛ wa wi nawa mbe go kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.

† **5:10 5.10:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Sinayi yanwiga. † **5:12 5.12:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5
† **6:1 6.1:** Fenɛtiri sila pye lajɛŋgɛ kpoyi ki na yanwa mbaa yiin wa ki ni (Ɛki 19.9; 20.21; 1 Wunlu 8.12).

8 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan to
Davidi wi pye fɔ: ‹Kì kaa pye màga
jate wa ma nawa mbe go kan na kan,
ki jatere wi yɛn ma yɔn.
9 Ɛɛn fɔ mboro ma, ma yaa go ki
kan na kan. Ma pinambyɔ, wo ŋa wi
yɛn ma yɛɛra pisee, wo wi yaa ka go
ki kan na kan†.›
10 «Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ na kɔn, lìli pye mali yɔn
fili. A mì kaa yiri ma cɛn wa na to
Davidi wi yɔnlɔ, ma cɛn wunluwɔ
pi na Izirayɛli woolo pe go na, paa
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo
we. Mìgi go ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
11 Yɔn finliwɛ kɛsu, wo ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn
ma tɛgɛ wa wi ni, mùu tɛgɛ wa ki
ni; ko yɔn finliwɛ po làa le Izirayɛli
woolo pe ni.»

Wunlunaŋa Salomɔ wi yɛnrɛwɛ sɛnrɛ (1 Wunlu 8.22-53)

12 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa
Salomɔ wì si yiri ma yere wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki yɛgɛ, ma
yɛgɛ wa Izirayɛli woolo janwa wi
yeri, maa kɛyɛn yi yirige wa naayeri
mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
13 Katugu Salomɔ wìla yeresaga ka
gbegele maga yagara tuguyɛnrɛ ni,
maga tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo
ki nandogomɔ. Ki titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ, ki
yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa
kɔngɔ. A wì si saa lugu wa ki na
ma kanŋguuro kan, ma yɛgɛ wa
Izirayɛli woolo janwa wi yeri, maa
kɛyɛn yi yirige wa naayeri
14 ma yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ la
yɛgɛ woro wa yɛnŋɛlɛ na, nakoma
laga tara na paa ma yɛn. Ma tunm-
byeele mbele pe maa tanri na yala
ma nandanwa kala li ni pe kotogo ki
ni fuun ni, ma ma koro yɔn finliwɛ
na pe ni konaa na kajɛŋgɛ piin pe
kan.
15 Kì pye ma, yɔn fɔlɔ na màa lɛ
ma tunmbyee, na to Davidi wi yeri,
màga kala li pye. Sɛnrɛ nda mboro
jate màa yo, màri tanga mari yɔn fili
nala ma yawa pi fanŋga na.
16 «Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔlɔ sanna na
màa lɛ ma tunmbyee, na to Davidi
wi yeri, li pye mali yɔn fili. Màa wi
pye fɔ: ‹Ma setirige piile wa yaa kaa
taa wa pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ
pi na na yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew
Izirayɛli woolo pe go na. Ko yaa
pye ma, na pe kaa pe tangalɔmɔ pi
kɔrɔsi, mbaa tanri la yala na lasiri
wi ni, paa yɛgɛ ŋga na mboro jate
mɔ̀ɔ yinwege ki pye na yɛgɛ sɔgɔwɔ
we†.›
17 «Ki kala na, koni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔlɔ na
màa lɛ ma tunmbyee, na to Davidi
wi yeri, li pye mali yɔn fili.
18 «Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ
li mbe pan mbe cɛn laga tara ti na
sɛnwee wi ni okɛ? Wele ali yɛrɛ
naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun
pì kologo ma na, si ka logo go ŋga
mì kan ma kan ko.
19 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
na Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma mi ŋa
ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ pi logo,
mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo. Mi
ŋa ma tunmbyee, gbelege ŋga mila
gbele nɔɔ yɛnri, maga logo.
20 Ki yaga maa ki go ŋga ki kɔrɔsi
yɔnlɔ naa yembinɛ, katugu mboro
jate màa ki yo ki laga ŋga ki wogo na
ma yo fɔ: ‹Pa mi yaa lanla yɛɛ nari
laga ki laga ŋga ki ni.› Mi ŋa ma
tunmbyee, yɛnrɛwɛ mba mila yɛnri
laga ki laga ŋga ki ni, pi logo†.
21 Mi ŋa ma tunmbyee konaa
Izirayɛli, ma woolo pe ni, na waga
pan mbe yɛgɛ wa laga ki laga ŋga
ki yeri mbɔɔn yɛnri, maga yaga ma
we yɛnrɛwɛ pi logo. Ee, mbɔɔn ta
wa ma cɛnsaga ki ni wa naayeri, ma
we yɛnrɛwɛ pi logo, ma we kapere
ti kala yaga we na.

† **6:9 6.4-9:** 2 Sami 7.1-13; 1 Kuro 17.1-12 † **6:16 6.16:** 2 Wunlu 2.4 † **6:20 6.20:** Dete 12.11

22 «Na lere wa ka kapege pye
wi lewee yɛnlɛ wa na, na paga wi
ŋgbanga mbe yo wi pan wi wugu ki
wogo ki na wa ma saraga wɔsaga ki
yɛgɛ sɔgɔwɔ, laga ki go ŋga ki ni,
23 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, maga
kala li logo, mali yɛgɛ wɔ, mɔɔ tun-
mbyeele pe kiti wi kɔn, ma kapere
pyefɔ wi le jɔlɔgɔ mbe yala wi
kapyege ki ni, mbe tanga kan ŋa wì
sin wi yeri mbe yala wi yɛn ma sin
yɛgɛ ŋga na ki ni†.
24 «Na ma woolo, Izirayɛli woolo
wele, paga kari malaga na, a pe
juguye pè ya pe ni, katugu pè kapege
pye ma na, na paga sɔngɔrɔ mbe
pan ma kɔrɔgɔ, mbe pan mbɔɔn
gbɔgɔ, mbɔɔn yɛnri, na paga ma
yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri laga ki go ŋga
ki ni,
25 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, ma
logo pe yeri, mɔɔ woolo, Izirayɛli
woolo pe kapere ti kala yaga pe na.
Tara nda màa kan pe yeri konaa pe
tɛlɛye pe yeri, ma sɔngɔrɔ ma pan
pe ni wa ti ni.
26 «Na tisaga wegele ke ka ka
tɔn wa naayeri mbe ti tisaga ki ka
kaa paan naa, katugu ma woolo pè
kapege pye ma na, na paga ma yɛnri
laga ki laga ŋga ki ni, mbɔɔn gbɔgɔ
konaa mbe pe kapere ti yaga, mbe
pan ma kɔrɔgɔ, katugu mà pe jɔlɔ
ma kɔ,
27 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na,
ma logo pe yeri, mɔɔ tunmbyeele,
Izirayɛli woolo pe kapere ti kala
yaga pe na. Pe daga mbaa tanri konɔ
jɛnnɛ na na, mali naga pe na. Ma
tisaga ki yaga ki pan laga tara ti ni,
to nda màa kan ma woolo pe yeri
we.
28 «Na fuŋgo ka ka to wa tara ti
ni, na tifɛlɛgɛ yama ka ka to wa
tara ti ni, na yarilire tiga kaa waga
mbaa fɔnri yere na, na gbatɔ wo
naa kambɛɛrɛ ti ni tiga ka pan mbe
yarilire ti jɔgɔ, na juguye paga ka
pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan
wa ma woolo pe tara, wa pe cara
nda pè malaga sigemboro kan mari
maga ti tanla mbe pe yɔn tɔn, na
jɔlɔgɔ cɛnlɛ pyew konaa yama cɛnlɛ
pyew ka ka to pe na,
29 na lere o lere ka kɔɔn yɛnri,
mbɔɔn yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, nakoma
na ma woolo, Izirayɛli woolo wele,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paga
ŋga kì pe nawa pi tanga konaa pe
tege ki ni ti jɛn mberi yaga, na paga
pe kɛyɛn yi yirige mbe wa wa ki go
ŋga ki yeri mbɔɔn yɛnri,
30 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na wa ma
cɛnsaga ki ni, ma logo pe yeri, ma
pe kapere ti kala yaga pe na, ma
lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara
ma yala wi kapyege ki ni, katugu mà
lere nuŋgba nuŋgba pyew wi nawa
kala li jɛn; katugu mboro ma sɛnwee
wi nawa kala li jɛn.
31 Ki ka pye ma, pe yaa la fyɛ ma
yɛgɛ konaa mbaa tanri ma koŋgolo
ke na wagati ŋa fuun pe yaa pye laga
tara ti ni wi ni, to nda màa kan we
tɛlɛye pe yeri we.
32 «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na,
nambanŋa ŋa wi woro Izirayɛli tara
woo, ma woolo wo wa, na wiga
ka yiri taleere ta ni mbe pan ma
mɛgbɔgɔ ki kala na, naa ma fanŋga
konaa ma yawa pi kala na, na wiga
ka pan mbɔɔn yɛnri laga ki go ŋga
ki ni,
33 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma
cɛnsaga ki ni, ma logo ki nambanŋa
wi yeri, ma ŋga fuun wi yɛnri ma
yeri ki pye wi kan, jaŋgo dunruya
woolo pe ni fuun pɔɔn mɛgɛ ki jɛn
paa fyɛ ma yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na
Izirayɛli, ma woolo pe yɛn. Ko pe
yaa ki jɛn mbe yo go ŋga mì kan ki
yɛn mboro wogo.
34 «Na ma woolo paga ka yiri mbe
sa malaga gbɔn pe juguye pe ni, mbe
yala konɔ na ma yaa ka kan pe yeri

† **6:23 6.23:** Kìla pye, pe ka baga lere wa na mbe yo wì kapege, na yaraga ka si ta wa mbege naga fɔ ki fɔ wi yɛn kapege pyefɔ nakoma wi yɛn ma sin, pe ma ti ki fɔ wi ma pan wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, mbe pan mbe wugu mbe daŋga sɛnrɛ yo mbe wa wi yɛɛ na ki wogo ki na. Salomɔ wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, laa piin laa yala ki wogo ki ni (1 Wunlu 8.31-32).

li ni, na paga yɛgɛ wa wa ca ŋga mà
wɔ konaa go ŋga mì kan ma mɛgɛ
ni ki yeri mbɔɔn yɛnri,
35 mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na, wa ma
cɛnsaga ki ni, ma pe yɛnrɛwɛ naa
pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe
kala li na.
36 «Na Izirayɛli woolo paga kapege
pye ma na, katugu lere wo wa woro
wa ŋa wila kapege pye. Na maga
nawa ŋgban pe ni, mbe pe le pe
juguye pe kɛɛ, na pe juguye paga pe
koli mbe kari pe ni kulowo ni tara
ta ni, taleere nakoma tara nda ti yɛn
tɔɔn ta ni,
37 pè pe koli ma kari pe ni tara
nda ni, mbe pe ta wa ti ni, na paga
pe jatere wi kanŋga mbe sɔngɔrɔ
mbe pan ma kɔrɔgɔ, na paga ma
yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri wa tara nda pè
pe koli ma kari wa ti ni, mbe yo fɔ:
‹Wè kapege pye, ma jɔgɔwɔ pye, ma
kambasinŋge pye,›
38 mbe pe ta wa tara nda pe yɛn
wa kulowo pi ni ti ni, to nda pè
pe koli ma kari pe ni wa, na paga
sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ pe
kotogo ki ni fuun ki ni konaa pe
nawa pi ni fuun pi ni, mbe yɛgɛ wa
wa tara nda màa kan pe tɛlɛye pe
yeri ti yeri, naa wa ca ŋga mà wɔ ki
yeri konaa go ŋga mì kan ma mɛgɛ
ni ki yeri,
39 kona mbɔɔn ta wa yɛnŋɛlɛ na,
wa ma cɛnsaga ki ni, ma pe yɛnrɛwɛ
naa pe yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo, ma
yere pe kala li ni. Mɔɔ woolo pe
kapere nda pè pye ma na ti kala yaga
pe na.
40 «Koni, na Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ
ke yɛngɛ ma nuŋgbolo jan, yɛnrɛwɛ
mba mɔ̀ɔ yɛnri laga ki laga ŋga ki
ni, maa logo!
41 Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa
Yɛnŋɛlɛ, yiri ma pan ma cɛn
laga laga ŋga ki yɛn ma
wogosaga ki ni.
Ta paan mboro naa ma yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni,
wo ŋa ma yawa pi maa pi yɛɛ nari
wa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ, ki
yaga ma saraga wɔfɛnnɛ pe
shɔwɔ pi ta, paa yɛgɛ ŋga na
lere ma kaa wi yɛɛ fere we.
Mbele pè taga ma na, paa yɔgɔri
nayinmɛ gbɔɔ ni.
42 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ,
wunluwɔ ŋa mà sinmɛ kpoyi
wo wi na maa wɔ, maga kaa
wa.
Yinmɛ kagala ŋgele mà pye ma
tunmbyee Davidi wi kan, ki
yaga ma jatere pye ke na†.»

7

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla shɛrigo gbɔgɔ ki yin (1 Wunlu 8.62-66; Ɛsidi 6.15-18)

1 Naa Salomɔ wìla kaa kɔ wi
yɛnrɛwɛ pi na, a kasɔn si yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma to wa saraga so-
gowogo ki na, maga sogo pew konaa
saara sannda ti ni. Kona, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan
ma shɛrigo gbɔgɔ ki yin†.
2 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila ya ye
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pìla shɛrigo gbɔgɔ ki yin.
3 Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa
kasɔn kì yan kì yiri wa naayeri
konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pi ni na tinri wa shɛrigo
gbɔgɔ ki na. Kona, a pè si fɔli
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara, wa laga
nawa mba pè wɔlɔgɔ ki na, ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ mali sɔn ma yo fɔ:
«Ee, li yɛn jɛnnɛ,
Ee, li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
4 Kona, wunlunaŋa wo naa leele
pe ni fuun pe ni, pè si saara wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
5 Wunlunaŋa Salomɔ wìla nɛrɛ
waga nafa ma yiri shyɛn (22 000)
konaa simbaala naa sikaala waga
cɛnmɛ naa nafa (120 000) wɔ saraga.
Pa wunlunaŋa wo naa leele pe ni
fuun pe ni, pàa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye yɛɛn.

† **6:42 6.41-42:** Yuuro 132.8-10 † **7:1 7.1:** Levi 9.23-24

6 Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye wa pe
tunŋgo ki na. Levi setirige piile pàa
pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yarigbɔnrɔ
ti gbɔɔn, to nda wunlunaŋa Davidi
wìla gbegele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni yuuro ni paa yuun fɔ: «Ee,
li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.» Da-
vidi wo wìla ki konɔ kan pe yeri
ma yo paa ki yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn,
paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. Saraga
wɔfɛnnɛ pàa pye na mbaanra ti wiin
pe yɛsinmɛ na. Izirayɛli woolo pe ni
fuun pàa pye ma yere wa.

7 Kona, a Salomɔ wì si shɛrigo
gbɔgɔ loŋgo ki nandogomɔ pi pye
kpoyi, ko ŋga ki yɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ
yeri we. A wì si saara sogoworo to
naa nayinmɛ saara ti yanlaga ki wɔ
mari sogo wa ki laga ki na, katugu
tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ŋga Sa-
lomɔ wìla gbegele kìla kologo ki
saara ti na, saara sogoworo, naa
muwɛ saara konaa nayinmɛ saara ti
yanlaga ki ni, ti saa kun wa ki na.

8 Ki wagati wi ni, Salomɔ wo naa
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pàa
fɛti wi pye fɔ ma saa gbɔn pilige
kɔlɔshyɛn. Janwa gbɔlɔ làa yiri tara
ti lagapyew ki ni ma pan, maga lɛ
wa Hamati ca wasege ki na fɔ ma
saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo ki
yɔn na†.

9 Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a
pè si gbogolo ma shɛri, katugu pàa
saraga wɔsaga ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi
pye ma saa gbɔn pilige kɔlɔshyɛn,
mɛɛ fɛti wi pye naa piliye kɔlɔshyɛn
ya yɛgɛ ni.

10 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo
ki pilige nafa ma yiri taanri wogo
ki na, a Salomɔ wì si leele pe yaga
ma yo paa kee wa pe paara yinrɛ.
Pàa kari yɔgɔrimɔ naa nayinmɛ ni
wa pe kotogo na, kajɛŋgɛ ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pye Davidi wi kan, naa
Salomɔ konaa Izirayɛli, li woolo pe
kan ki kala na.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga Salomɔ wi na ki shyɛn wogo na (1 Wunlu 9.1-9)

11 Kona, a Salomɔ wì si kɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kanga
konaa wunluwɔ go kanga ki na. Kì
pye ma, tunŋgo ŋga fuun wìla pye
na jaa mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki kanga naa wun-
luwɔ go ki kanga wogo ki na kì si
kɔ.

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɛɛ
naga Salomɔ wi na yembinɛ la ni,
ma yo fɔ: «Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo.
Mìgi laga ŋga ki wɔ ki pye go ŋga
pe yaa la saara woo wa ki ni na yeri.

13 Na mi ka ka tisaga wegele ke
tɔn wa naayeri mbe ti tisaga ki ka
kaa paan naa, na mi ka ka konɔ kan
kambɛɛrɛ ti yeri mbe yo ti yaara ti
ka laga tara ti ni, na mi ka ka tifɛlɛgɛ
yama wa na woolo pe na,

14 kona na woolo poro mbele na
mɛgɛ ki yɛn na yinri pe na, na
paga pe yɛɛ tirige, mbanla yɛnri,
mbanla lagaja, na paga puŋgo wa
pe kombegele ke ni, mbanla ta wa
yɛnŋɛlɛ na, mi yaa logo pe yeri, mbe
pe kapere ti kala yaga pe na, mbe pe
tara ti jɔlɔgɔ ki kɔ.

15 Koni na yɛgɛ yaa pye pe na,
mi yaa nuŋgbolo jan mbaa yɛnrɛwɛ
mba pila piin laga ki laga ŋga ki ni
pi nuru.

16 Koni mìgi go ŋga ki wɔ maga
pye kpoyi, jaŋgo mbaa na yɛɛ nari
wa ki ni sanga pyew. Mi yaa la wele
ki na konaa na jatere wi yaa pye ki
na sanga pyew.

17 Mboro wo na, na ma kaa tanri
na yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na ma
to Davidi wì tanga na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbaa ŋga fuun mì yo ma kan ki
piin, mbanla kondɛgɛŋgɛlɛ naa na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ mbaa tanri
ke na,

18 pa kona mi yaa yeresaga kan
ma wunluwɔ pi yeri mbe yala yɔn
finliwɛ mba mìla le ma to Davidi wi

† **7:8 7.8:** ***Maga lɛ wa Hamati ca wasege ki na fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo ki yɔn na,*** **ko kɔrɔ wo yɛn maga lɛ tara ti go ŋga na wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma saa ki wa tara ti go ŋga na wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.**

ni pi ni; mìla wi pye fɔ: ‹Leele yaa kaa taa ma setirige piile pe ni mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti go na†.›

19 Ɛɛn fɔ na yaga puŋgo wa na yeri, mbe je na kondɛgɛŋgɛlɛ konaa na ŋgasegele ŋgele mì kan ye yeri ke na, na yaga kari mbe saa tunŋgo piin yarisunndo ta yɛgɛ kan konaa mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo,

20 kona tara nda mì kan ye yeri, mi yaa ye yirige mbe ye wɔ wa ti ni. Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga mì pye kpoyi, mbaa na yɛɛ nari wa ki ni, mi yaa je ki na mbege lali na yɛɛ ni. Pa mi yaa ti cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa ki la koo ye na, kaa tɛgɛ ye na ki wogo ki na.

21 «Ali mbege ta ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yaa pye gbɔgɔwɔ ni yɛgɛ o yɛgɛ, leele mbele fuun pe yaa kaa tooro le ki tanla, ki yaa ka to pe yɔn na, paa pe yɛɛ yewe mbaa yuun fɔ: ‹Kì pye mɛlɛ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi tara nda to naa ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ni ti tɛgɛ tɛgɛlɔmɔ mba pi na ma†?›

22 Pa kona leele pe yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Ko pye ma, katugu pè laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa pe yirige wa Ezhipiti tara we. Pè taga yarisunndo ta yɛgɛ na, na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo konaa na tunŋgo piin ti kan. Ko kì ti lìgi jɔlɔgɔ ŋga ki ni fuun ki wa pe na.› »

8

Salomɔ wìla cara ta yɛgɛ kan (1 Wunlu 9.10-28)

1 Yɛlɛ nafa Salomɔ wìla pye ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ konaa wi yɛɛra go ki ni ti kan.

2 Kona, Tiri ca wunlunaŋa Huramu wìla cara nda kan wi yeri, a wì si sɔngɔrɔ mari kan naa fɔnŋgɔ, mɛɛ Izirayɛli woolo pele pye, a pè saa cɛn wa ti ni.

3 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri ma saa to Hamati Zoba ca ki na maga shɔ maga ta.

4 A wì si Tadimɔri ca ki kan naa fɔnŋgɔ wa gbinri wi ni konaa cara nda fuun wìla kan wa Hamati tara mbaa wi yarilire ti teri wa ti ni.

5 A wì si Bɛti Horɔn ca ŋga wa gona konaa Bɛti Horɔn ca ŋga wa nɔgɔna ti kan. Malaga sigecara lari, pàa malaga sigemboro kan mari maga, kɔɔrɔ la pye ti na naa sɔgɔyaara ni mari tɔnndɔ.

6 Baalati ca naa cara nda fuun tìla pye Salomɔ wi woro, naa cara nda fuun wìla pye naa malaga gbɔnwotoroye pe teri konaa cara nda fuun wìla pye naa shɔnye pe teri, wìla ti kan. Yaraga ŋga fuun wìla pye na jaa mbe kan wa Zheruzalɛmu ca, naa wa Liban tara konaa wi fanŋga kìla pye tara ti laga ŋga fuun go na, wìla ki kan.

7 Leele pèle la pye wa tara ti ni, poro sila pye Izirayɛli woolo, poro la wɛlɛ Hɛti cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ woolo, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Zhebusi cɛnlɛ woolo.

8 Ki cɛngɛlɛ ke setirige piile mbele pàa koro wa tara ti ni, poro mbele Izirayɛli woolo pe sila pe tɔngɔ mbe pe kɔ, poro wɛlɛ Salomɔ wìla lɛ ma wa pɔrɔtɔya tunndo ti na; pe yɛn ki wogo ki na ali ma pan ma gbɔn nala.

9 Ɛɛn fɔ Salomɔ wi sila Izirayɛli woo wo wa pye kulo wa tunndo ti ni, katugu poro la pye wi maliŋgbɔɔnlɔ. Wìla pele pye maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa wi malaga gbɔnwotoroye teele konaa wi shɔn lugufɛnnɛ teele.

10 Teele cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) wunlunaŋa Salomɔ wìla wɔ ma tɛgɛ tunmbyeele pe go na paa pe kɔrɔsi.

11 Salomɔ wìla ti a Farawɔn wi sumborombyɔ wì yiri wa Davidi ca ki ni, ma kanŋga wa go ŋga wìla kan wi kan ki ni; katugu wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Kii daga na jɔ wi cɛn wa Davidi wi wunluwɔ go ki ni, Izirayɛli

† **7:18 7.18:** 1 Wunlu 2.4 † **7:21 7.21:** 2 Kuro 36.19

tara wunlunaŋa we; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu pòo tɛgɛ laga ŋga na, ki yɛn kpoyi.»

Shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki yɛgɛ wɔmɔ

12 Kona Salomɔ wi nɛɛ saara so-
goworo woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
wa li saraga wɔsaga ki na, ko ŋga
wìla kan li kan wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ndɔgɔrɔ ti yɛgɛ we.
13 Wìla pye na saara ti woo ki na
ma yala Moyisi wìla ŋga yo pilige
nuŋgba nuŋgba pyew saraga wɔgɔ
wogo ki na ki ni, naa cɛnpiliye woro
ti ni, naa yevɔnndɔ woro ti ni konaa
shɛrɛgɛ fɛtiye taanri mbele pe maa
piin yɛlɛ li ni pe woro ti ni, poro la
wɛlɛ leve fu buru fɛti, naa Pantikɔti
fɛti konaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi ni†.
14 Wìla saraga wɔfɛnnɛ ŋgbeleye
yi tɛgɛ pe tunndo ti na, ma yala wi
to Davidi wìla ki kɔn maga tɛgɛ yɛgɛ
ŋga na ki ni. Wìla Levi setirige
piile pe tɛgɛ pe tunŋgo ki na. Ko
la pye mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
konaa mbaa tunŋgo piin saraga
wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe yala
pilige nuŋgba nuŋgba pyew tunŋgo
pyelɔmɔ pi ni. Wìla yeyɔngɔ
kɔrɔsifɛnnɛ ŋgbeleye yi tɛgɛtɛgɛ
yeyɔnrɔ ti na; katugu Yɛnŋɛlɛ li lere
Davidi pa wìla ki yo ma†.
15 Ŋgasele na wunlunaŋa wìla
kan saraga wɔfɛnnɛ naa Levi se-
tirige piile pe wogo na konaa
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki wogo na, pe
sila li kɛ.
16 Pa Salomɔ wi tunndo ti ni fuun
tìla kɔ yɛɛn, maga lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li go nɔgɔ lepilige ki na fɔ ma saa
gbɔn ki kɔpilige ki na. Kona, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ li go ki kanga kì si kɔ.
17 Kona, a Salomɔ wì si yiri ma
kari wa Eziyɔn Gebɛri ca konaa wa
Eyilati ca, wa Edɔmu tara.
18 Wunlunaŋa Huramu wìla
tɔnmɔkɔɔrɔ torogo, mari le wi yɛɛra
tunmbyeele poro naa tunmbyeele
mbele pe kɔgɔje wi jɛn pe kɛɛ, pe
sari kan Salomɔ wi yeri. A pè si saa
gbɔn wa Ofiri tara poro naa Salomɔ
wi tunmbyeele pe ni, mɛɛ sɔngɔrɔ
ma pan tɛ tɔni kɛ ma yiri kaŋgurugo
si ni wunlunaŋa Salomɔ wi kan.

9

Seba tara wunlunjɔ wìla kari ma saa wunlunaŋa Salomɔ wi shari
(1 Wunlu 10.1-13)

1 Saba tara wunlunjɔ wìla ki logo
ma yo Salomɔ wi mɛgɛ kì yiri,
a wì si pan wa Zheruzalɛmu ca,
mbe pan mboo wa mbe wele nan-
daleŋgele ni. Wìla pan lelɛgɛrɛ ni
wi puŋgo na, naa yɔngɔmɛye ni
mbele tuguro la pye pe na, to la pye
nuwɔ taanyaara, naa tɛ lɛgɛrɛ konaa
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro. Wìla
pan wa Salomɔ wi yeri, ma pan ma
sɛnrɛ nda fuun tìla pye wa wi nawa
ti yo maa kan.
2 Yewige ŋga fuun wìla yewe, Sa-
lomɔ wìla wi yɔn sogo ki ni fuun
ki na. Yewige ka kpɛ sila pye ma
ŋgban Salomɔ wi yeri, ŋga wi saa
ya mboo yɔn sogo ki na.
3 Kona, a Saba tara wunlunjɔ wì
sigi wele maga yan fɔ tijinliwɛ gbɔɔ
la pye Salomɔ wi yeri. Salomɔ wìla
go ŋga kan wìla ki yan fun,
4 naa yaakara nda pàa pye na kaa
wa wi go ti ni, naa wi legbɔɔlɔ pe
yinrɛ ti ni, naa wi tunmbyeele pe
tunŋgo pyelɔmɔ konaa pe yaripɔrɔ
ti ni, naa tunmbyeele mbele pàa
pye yaara nda pe maa woo ti yɛgɛ
wɔfɛnnɛ konaa pe yaripɔrɔ ti ni,
konaa saara sogoworo nda wìla pye
na woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni ti ni. A kì si to wi yɔn na
fɔ jɛŋgɛ.
5 Kona, a wì si wunlunaŋa wi pye
fɔ: «Mala ta wa na tara, sɛnrɛ nda
mì logo ma kapyegele ke wogo na
konaa ma tijinliwɛ pi wogo na, jaga
ti yɛn kaselege.
6 Sanga ŋa ni mi fa pan mbege yan
na yɛ, sɛnrɛ nda fuun pàa pye na
yuun, mi sila taga ti na. Wele, ma

† **8:13 8.13:** Ɛki 23.14-17; 34.22-23; Levi 23; Nɔmbu 28.17-31; 29.12-39; Dete 16.16 † **8:14 8.14:** 1 Kuro 26

tijinliwɛ gbɔɔ pe sila pi walaga sɛnrɛ yo na kan yɛrɛ. Ma mɛgɛ kì yiri yɛgɛ ŋga na, a mì logo, mà wɛ ko na.
7 Fɛrɛwɛ yɛn ma go woolo pe woo! Fɛrɛwɛ yɛn ma tunmbyeele pe woo, poro mbele pe yɛn ma ni nɔɔ tijinliwɛ sɛnrɛ ti nuru we!
8 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lì kajɛŋgɛ pye ma kan mɔɔ tɛgɛ wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, jaŋgo ma pye wunluwɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na! Mà jɛn Izirayɛli woolo pɔ̀ɔn Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a laa jaa pe koro wa fɔ sanga pyew. Ko kì ti lɔ̀ɔn tɛgɛ pe wunlunaŋa, jaŋgo maa pe kagala ke yɛgɛ woo kasinŋge naa kaselege ni.»
9 Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wì si tɛ tɔni taanri naa kɔngɔ kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, naa nuwɔ taanyaara lɛgɛrɛ ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni. Saba tara wunlunjɔ wìla pan ma nuwɔ taanyaara nda kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, lere fa pan mbe nuwɔ taanyaara ta kan wa Izirayɛli tara mbe wɛ to na†.
10 Huramu wi tunmbyeele naa Salomɔ wi tunmbyeele mbele pàa pan tɛ wi ni ma yiri wa Ofiri tara, pàa pan fun santali tire ni konaa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni†.
11 Wunlunaŋa wìla santali tire ta tɛgɛ ma lugusaga gbegele, mbaa yiin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki ni, ma ta tɛgɛ ma ŋgɔniye naa juruye gbegele yurukɔɔlɔ pe kan. Pe fa ki tire cɛnlɛ ta yan wa Zhuda tara faa.
12 Kona, yaraga ŋga fuun Saba tara wunlunjɔ wìla pye na jaa konaa ŋga fuun wìla yɛnri, Salomɔ wìla ki ni fuun ki kan wi yeri. Wìla yarilɛgɛrɛ kan wunlunjɔ wi yeri ma wɛ nda wìla pan ma kan wunlunaŋa Salomɔ wi yeri ti na. Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wo naa wi tunmbyeele pe ni pè si sɔngɔrɔ ma kari pe tara.

Wunlunaŋa Salomɔ wìla pye penjagbɔrɔ fɔ (1 Wunlu 10.14-25; 1 Kuro 1.14-17)

13 Yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew tɛ tɔni nafa pàa pye na paan na kaan Salomɔ wi yeri.
14 Mbe taga wa ko na, safari wafɛnnɛ, naa pɛrɛfɛnnɛ konaa Larabu tara wunlumbolo pàa pye na lambo sara wi yeri; tara ti janmaratigiye pàa pye na nizara woo wi yeri, na paan tɛ naa warifuwe ni wi kan.
15 Wunlunaŋa Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ cɛnmɛ shyɛn (200) gbegele tɛ ŋa pè gbɔn wa ni. Tɛ culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni pàa tɛgɛ ma ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti gbegele.
16 A wì tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ cɛnmɛ taanri (300) gbegele tɛ ŋa pè gbɔn wa ni. Tɛ culo taanrindaanri pàa tɛgɛ ma ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti gbegele. A wunlunaŋa wì si saa ti tɛgɛ wa wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki ni†.
17 A wunlunaŋa wì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋgbeŋge ka gbegele solo ŋgangala ni, mɛɛ tɛ piiri wo ki na maga tɔn.
18 Pàa lugusara kɔgɔlɔni gbegele ki wunluwɔ jɔngɔ ki na, naa tɔɔrɔ tagasaga tɛ wogo nuŋgba ni ki na. Kɛyɛn tagasaga la pye jɔngɔ ki kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Pàa jara yanlɛɛlɛ shyɛn tɛ ma pe yerege yerege kɛyɛn tagasara ti nuŋgba nuŋgba ti tanla.
19 Pàa jara yanlɛɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn gbegele ma pe yerege yerege jɔngɔ ki lugusara kɔgɔlɔni ti kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na. Ki jɔngɔ cɛnlɛ ka fa gbegele wunluwɔ pa yɛgɛ ni gbɛn.
20 Wunlunaŋa Salomɔ wi wɔjɛŋgɛlɛ ke ni fuun kàa pye tɛ wogolo. Wi wunluwɔ go ŋga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ

† **9:9 9.1-9:** Luki 11.31 † **9:10 9.10:** 1 Wunlu 5.6 † **9:16 9.16:** 1 Wunlu 7.2

go ki yaapire ti ni fuun tìla pye tɛ piiri woro. Yaraga ko ka sila pye wa warifuwe wogo, katugu Salomɔ wagati wi na, pe sila pye na warifuwe wi jate.

21 Katugu tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ la pye wunlunaŋa Salomɔ wi yeri, nda tìla pye na kee wa Tarisisi ca; Huramu woolo poro pàa pye ti tunmbyeele. Yɛlɛ taanrindaanri pyew tìla pye na paan tɛ, naa warifuwe, naa solo ŋgangala, naa kana konaa sannjɛrɛ nda pe yinri pan ti ni.

22 Wunlunaŋa Salomɔ wi mɛgɛ kìla yiri ma wɛ dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe na wi yarijɛndɛ tawa po naa wi tijinliwɛ pi kala na.

23 Dunruya wunlumbolo pe ni fuun pàa pye naga lagajaa mbe wunlunaŋa Salomɔ wi yan, jaŋgo mbe tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ li kan wi yeri pi sɛnrɛ ta logo.

24 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na paan pe yarikanra ni wi kan, to lari nda warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yaripɔrɔ, naa maliŋgbɔnyaara, naa nuwɔ taanyaara, naa shɔnye konaa sofilele worosoye ni. Ko la pye na piin ma yɛlɛ pyew.

25 Shɔnye naa malaga gbɔn wotoroye tɛgɛsara waga tijɛrɛ (4 000) tìla pye Salomɔ wi yeri, naa shɔn lugufɛnnɛ waga kɛ ma yiri shyɛn (12 000) ni. Wi malaga gbɔn wotoroye pàa pye cara nda ni, wìla pele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni konaa ma pele tɛgɛ wa wo wunlunaŋa wi yɛɛ tanla wa Zheruzalɛmu.

26 Maga lɛ wa Efirati gbaan wi yɔn na fɔ ma saa gbɔn wa Filisiti tara fɛnnɛ pe tara ti na konaa ma kari ma saa gbɔn fɔ wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, Salomɔ wìla pye ko wunlumbolo poro pe ni fuun go na†.

27 Wunlunaŋa wìla ti, a warifuwe wì lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca paa sinndɛɛrɛ yɛn, ma ti a sɛdiri tire tì lɛgɛ wa fun paa yɛgɛ ŋga na sikomɔri tire ti yɛn ma lɛgɛ wa yanwira tigiwɛn tara ti ni we†.

28 Pàa pye na yinrigi shɔnye pe ni wa Ezhipiti tara konaa tara sannda ti ni na paan pe ni Salomɔ wi kan†.

Salomɔ wi kunwɔ (1 Wunlu 11.41-43)

29 Salomɔ wi kapyegele sanŋgala, koŋgbanŋgala koro naa puŋgo wogolo ke ni, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wi kapyegele sɛwɛ wi ni, naa wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti ni, konaa wa yariyanra yanfɔ Yedo wi yariyanra sɛwɛ wi ni, wo ŋa wìla yɔnlɔgɔ ma para Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi wogo na we.

30 Salomɔ wìla yɛgɛlɛ ŋgele pye wunluwɔ pi na Izirayɛli tara ti ni fuun ti go na wa Zheruzalɛmu ca kàa pye nafa shyɛn.

31 Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi to Davidi wi ca. A wi pinambyɔ Orobowamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

ZHUDA TARA WUNLUMBOLO PE KAGALA

10

10–36

Orobowamu wìla je mbe logo Izirayɛli woolo pe yeri (1 Wunlu 12.1-15)

1 Kona, a Orobowamu wì si yiri ma kari wa Sishɛmu† ca, katugu Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa gbogolo wa mboo tɛgɛ wunluwɔ.

2 A Nebati pinambyɔ Yerobowamu wì sigi wogo ki logo maga ta wìla pye bere wa Ezhipiti tara, to nda wìla fe wunlunaŋa Salomɔ wi yɛgɛ ma saa lara wa we. A wì si yiri wa Ezhipiti tara ma sɔngɔrɔ wa Izirayɛli tara.

3 A pè si leele tun, a pè saa wi yeri ma pan wi ni. Kona, a wo naa

† **9:26 9.26:** Zhenɛ 15.18; 1 Wunlu 4.20 † **9:27 9.27:** Dete 17.17; 1 Wunlu 10.27; 1 Kuro 1.15
† **9:28 9.28:** Dete 17.17 † **10:1 10.1:** 1 Wunlu 12.1

Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pè si kari ma saa para Orobowamu wi ni, ma yo fɔ:

4 «Ma to wìla tugugbɔrɔ taga we go na. Koni, na maga pɔrɔtɔya tunndo naa tugugbɔrɔ nda ma to wìla taga we go na ti tifaga we na, pa we yaa la tunŋgo piin ma kan.»

5 A Orobowamu wì si pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ gbɛn, mi yaa jatere pye. Piliye taanri toroŋgɔlɔ ye pan laga na yeri.» A leele pè si sɔngɔrɔ ma kari.

6 Kona lelɛɛlɛ mbele pàa pye na tunŋgo piin wunlunaŋa Orobowamu wi to Salomɔ wi ni wi yinwege sanga wi ni, a wì si saa pe gbogolo ma pe yewe ma yo fɔ: «Yoro naga jaa mbe ki leele mbele pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»

7 A lelɛɛlɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga pye jɛnŋɛ ki leele mbele pe ni, na maga kajɛŋgɛ pye pe kan mbe pe yɔn sogo sɛnjɛndɛ ni, pa pe yaa pye ma tunmbyeele sanga pyew.»

8 Ɛɛn fɔ Orobowamu wi sila lelɛɛlɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ. Wo naa lefɔnmbɔlɔ mbele pàa yiri ma lɛ ja, poro mbele pàa pye le wi tanla, a wì si poro yewe.

9 Wìla pe pye fɔ: «Ki leele mbele pè pan mala pye ma yo tugugbɔrɔ nda na to wìla taga pe go na, mberi tifaga pe na, yaa jaa mbe pe yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?»

10 A wi yɛnlɛzaga lefɔnmbɔlɔ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki leele mbele pè pan ma sɛnrɛ nda yo ma kan ma yo fɔ ma to wìla tugugbɔrɔ taga pe go na, mari tifaga pe na, pa ma yaa pe yɔn sogo mbe yo yɛɛn fɔ: ‹Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na[†].

11 Koni yè yo fɔ na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na, nda mi wo yaa taga ye go na, to yaa nugu na to wo woro to na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni[†].› »

12 Pilige taanri wogo ki na, a Yerobowamu wo naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni pè si sɔngɔrɔ ma pan wa wunlunaŋa Orobowamu wi yeri, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ ye pan laga na yeri pilige taanri wogo ki na.»

13 A wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo sɛnŋgbanra ni. Wi sila lelɛɛlɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ.

14 Wìla pe yɔn sogo ma yala lefɔnmbɔlɔ pàa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo to ni. Wìla pe pye fɔ: «Na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na; ɛɛn mi fun, mi yaa ka taga ki tugugbɔrɔ ti na naa ye go na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye gbɔɔn mbaa ye yɛrɛgi naala ni.»

15 Kì pye ma, wunlunaŋa wi sila logo leele pe yeri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa ko pye ma, jaŋgo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Ahiya ŋa wìla yiri wa Silo ca, sɛnrɛ nda làa yo wi kan, a wìri yo Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi kan, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili[†].

Izirayɛli tara wunluwɔ pìla kɔn shyɛn (1 Wunlu 12.16-20)

16 Naa Izirayɛli woolo pe ni fuun pàa kaa ki yan wunlunaŋa Orobowamu wii yɛnlɛ mbe logo pe yeri, a pè suu pye fɔ:

[†] **10:10 10.10:** Ŋga kì yo: *Na yombɛnjo wì gbɔgɔ ma wɛ na to wi sɛnnɛ li na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Fanŋga yɛn na yeri ma wɛ na to wi fanŋga ki na. Faa Izirayɛli woolo pàa pye na sɛnnɛ li jate paa sɛnwee wi fanŋga ki go yɛn, yombɛnjo wo la pye na sɛnwee wi fanŋgɔgɔ ko nari. Kì cɛn ndɛɛ Orobowamu wìla ki naga ma yo wo fanŋgɔgɔ ye, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ wi to wi fanŋga ki na. [†] **10:11 10.11:** Ŋga kì yo fɔ: *Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yɛrɛgi gbatooro ni, mi wo yaa la ye yɛrɛgi naala ni,* ko yɛn naga nari ma yo tege ŋga Orobowamu wi yaa taga Izirayɛli woolo pe na, ko yaa wɛ ŋga wi to wìla taga pe na ko na. Naala mbele pe sɛnrɛ tì yo, tugurɔn kandɔgɔŋgɔlɔ jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kele la wɛlɛ. Kìla pye pe ma ke pɔpɔ wa gbatorogo ki numaga ki na; na paga lere gbɔn ki ni pe maga tile, kandɔgɔŋgɔlɔ ke mɛɛ ye wi ni maa kɔɔnlɔ pɔyi pɔyi. [†] **10:15 10.15:** 1 Wunlu 11.29-39, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa Salomɔ wi go woolo pe na wi kapege ko kala na.

«We kala woro Davidi wi ni.
Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni, kɔrɔgɔ liwɛn woro we sɔgɔwɔ.
Izirayɛli woolo ye yiri yaa kee ye yinrɛ.
Koni, mboro Davidi setirige pyɔ, ta jaan ma go woolo pe ni.»

Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si yiri ma kari pe yinrɛ.

17 Izirayɛli woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara ti ni, poro wɛlɛ Orobowamu wìla pye wunluwɔ pe go na.

18 Kona, a wunlunaŋa Orobowamu wì si Hadoramu ŋa wìla pye pɔrɔtɔya tunndo pyefɛnnɛ pe go na wi tun wa Izirayɛli woolo pe yeri. Ɛɛn fɔ, a Izirayɛli woolo pè suu wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. A Orobowamu wo si bala ma ye wa wi wotoro ŋa shɔn maa tile wi ni ma fe ma kari wa Zheruzalɛmu ca.

19 Kì pye ma, Izirayɛli woolo mbele wa tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, pè si yiri ma je Davidi wi wunluwɔ go woolo pe na fɔ ma pan ma gbɔn nala.

11

Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ Izirayɛli woolo pe malaga gbɔn pe yɛɛ ni
(1 Wunlu 12.21-24)

1 Naa Orobowamu wìla kaa sɔngɔrɔ ma ye wa Zheruzalɛmu ca, a wì si Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe gbogolo. Pàa pye nambala maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180 000), jaŋgo mbe sa malaga gbɔn Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, mbe ta mbe Izirayɛli tara wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo kan Orobowamu wi yeri.

2 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wi ni, ma yo fɔ:

3 «Ki yo Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi kan, wo ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa we, naa Izirayɛli woolo mbele fuun pe yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe kan ma yo fɔ:

4 ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Yaga ka yiri mbe sa to ye sefɛnnɛ pe na malaga ni. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sɔngɔrɔ yaa kee ye yinrɛ, katugu ki kala na pa lì yiri mi yeri.›»

A leele pè si logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari, ma malaga ki yaga Yerobowamu wi ni.

Orobowamu wìla malaga sigemboro kan ma cara ta maga

5 Kona, a Orobowamu wì si cɛn wa Zheruzalɛmu ca. A wì si malaga sigemboro kan ma cara ta maga wa Zhuda tara ti ni.

6 Ki cara to lari nda Betilɛɛmu ca, naa Etamu ca naa Tekowa ca,

7 naa Bɛti Zuri ca, naa Soko ca, naa Adulamu ca,

8 naa Gati ca, naa Maresha ca, naa Zifu ca,

9 naa Adorayimu ca, naa Lakishi ca, naa Azeka ca,

10 naa Zoreya ca, naa Ayalɔn ca konaa Eburɔn ca ki ni. Ki cara nda ti ni fuun pa tìla pye wa Zhuda tara konaa wa Bɛnzhamɛ tara ti ni. Wìla malaga sigemboro kan ma ki cara ti maga.

11 Wìla ki malaga sigemboro ti gbegele mari kan jɛŋgɛ. Kona, a wì si teele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni, ma yarilire tɛgɛsara gbegele wa, naa sinmɛ konaa duvɛn tɛgɛsara ni.

12 Tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa njaanra la pye wa ki cara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ni. Wìla ti a ki cara tì fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ. Zhuda tara naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara tìla pye wo kɛɛ na.

Saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pàa pan ma taga Orobowamu wi na

13 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile mbele pàa pye wa Izirayɛli tara ti lagapyew ki ni, pè si yiri wa pe tara ti ni fuun ti ni ma pan ma taga Orobowamu wi na.

14 Levi setirige piile pàa yiri wa pe cara ti ni konaa ti kanŋgara na lara nda pàa ta pe woro ti ni, ma pan wa

Zhuda tara konaa wa Zheruzalɛmu ca, katugu Yerobowamu naa wi pinambiile pe ni pàa pe yɛgɛ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔgɔtunŋgo ki na.
15 Yerobowamu wìla leele pele wɔ wi yɛ ma pe tɛgɛ saraga wɔfɛnnɛ wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti go na, a poro na sikapɛnɛ yanlɛɛlɛ konaa napɛnɛ mbele wìla gbegele pe gbogo†.
16 Kona, Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo mbele fuun pàa pye na jaa mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbogo pe kotogo ki ni fuun ni, pè si taga Levi setirige piile pe na ma kari wa Zheruzalɛmu, mbe saa saara woo Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yeri.
17 Kì pye ma, pàa yeresaga kan Zhuda tara wunluwɔ pi yeri konaa ma fanŋga kan Salomɔ pinambyɔ Orobowamu wi yeri fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri; katugu wìla tanga wa Davidi naa Salomɔ pe tulugo ki ni yɛlɛ taanri ni.

Orobowamu wi go woolo

18 Orobowamu wìla Yerimɔti sumbombyɔ Mahalati wi pɔri wi jɔ. Yerimɔti wìla pye Davidi pinambyɔ. Mahalati nɔ wo lawi ŋa Abihayili. Abihayili to wo lawi ŋa Eliyabu. Eliyabu wìla pye Zhese pinambyɔ.
19 Orobowamu wi jɔ wìla pinambiile se wi kan, poro la wɛlɛ Yehushi, naa Shemariya konaa Zahamu.
20 Ko puŋgo na, a wì si Abisalɔmu† sumbombyɔ Maaka wi lɛ wi jɔ. A Maaka wì si piile pele se wi kan, poro la wɛlɛ Abiya, naa Atayi, naa Ziza konaa Shelomiti.
21 Abisalɔmu sumbombyɔ Maaka wìla Orobowamu wi ndanla ma wɛ wi jɛɛlɛ sanmbala naa wi cɛnfɛnnɛ pe ni fuun pe na. Wi japɔrimbɔlɔ pàa pye kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Wi cɛnfɛnnɛ poro la pye nafa taanri. Wi pinambiile pàa pye nafa ma yiri kɔlɔtaanri, wi sumborombiile pàa pye nafa taanri.
22 Kona, a Orobowamu wì si yɛkeere ti kan Maaka pinambyɔ Abiya wi yeri, maa tɛgɛ wi to seyɛɛnlɛ pe go na, katugu wìla pye na jaa wo mbe ka pye wunluwɔ.
23 Wìla tijinliwɛ ta maa pinambiile pe ni fuun pe jaraga wa Zhuda tara naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara cagbɔrɔ ti ni, to nda pàa malaga sigemboro kan mari maga we. Wìla yarilire lɛgɛrɛ kan pe yeri konaa ma jɛɛlɛ lɛgɛrɛ lagaja pe kan fɔ jɛŋgɛ.

12

Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wìla pan ma to Zhuda tara ti na (1 Wunlu 14.25-28)

1 Naa Orobowamu wi wunluwɔ pìla kaa yeresaga ta, a wo jate wì fanŋga ta wa wunluwɔ pi na, a wì si je Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si taga wi na.
2 Orobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kaŋgurugo wolo li ni, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wì si pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na malaga ni, katugu pàa pye mbasinmbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni.
3 Malaga gbɔnwotoroye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn (1 200) pàa pye wi yeri konaa shɔn lugufɛnnɛ waga nafa taanri (60 000) ni. Wìla yiri wa Ezhipiti tara ma pan maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni, mbele pe yɔn ki saa ya jɛn mbe jiri. Poro la wɛlɛ Libi tara fɛnnɛ, naa Suki cɛnlɛ woolo konaa Kushi tara fɛnnɛ pe ni†.
4 A wì si Zhuda tara cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga ti shɔ fɔ ma saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca.
5 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wì si kari wa Orobowamu wo naa Zhuda tara teele pe yeri wa Zheruzalɛmu ca, poro mbele pàa saa gbogolo wa, naa Shishaki wila kaa

† **11:15 11.15:** Levi 17.7 † **11:20 11.20:** 2 Sami 3.3; 1 Kuro 3.2 † **12:3 12.3:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni.

na yɔngɔ pe ni we. A wì si pe pye fɔ: Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Yè je na na, ki kala na mi fun mì je ye na mbe ye le Shishaki wi kɛɛ.»

6 Kì pye ma, a Izirayɛli tara teele poro naa wunlunaŋa wi ni pè si pe yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin!»

7 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan pè pe yɛɛ tirige, a lì si para Shemaya wi ni naa ma yo fɔ: «Kì kaa pye pè pe yɛɛ tirige, mi se pe tɔngɔ. Sanni jɛnri mi yaa pe shɔ. Mi se ti Shishaki wilan naŋgbanwa gbɔɔ pi kayaŋga wɔ Zheruzalɛmu ca ki ni.

8 Konaa ki ni fuun, pe yaa la tunŋgo piin wi kan. Ki ka pye ma, mbaa tunŋgo piin mi kan nakoma mbaa tunŋgo piin tara sannda ti wunlumbolo pe kan ki yɛn yɛgɛ ŋga na, pa pe yaa ki jɛn.»

9 Kona, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Shishaki wì si saa to Zheruzalɛmu ca ki na, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ to naa wunluwɔ go yarijɛndɛ ti koli. Wìla ti ni fuun ti koli. Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara nda gbegele tɛ ni, wìla ti lɛ ma kari ti ni†.

10 A wunlunaŋa Orobowamu wì si tuguyɛnrɛ woro gbegele mari tɛgɛ wa nda ti yɔnlɔ. Wìla ti kan wunluwɔ go yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe yeri.

11 Sanga o sanga wunlunaŋa wi kaa kee wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, laga kɔrɔsifɛnnɛ pe ma pan mari lɛ ma kari ti ni; ko puŋgo na pe mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan mari tɛgɛ wa kɔrɔsifɛnnɛ pe go ki ni.

12 Naa Orobowamu wìla kaa wi yɛɛ tirige, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si sogo li na wi kanŋgɔlɔ, kì pye ma, li sila wi tɔngɔ pew. Mà jɛn yarijɛndɛ la pye wa Zhuda tara ti ni bere.

Wunlunaŋa Orobowamu wi kunwɔ
(1 Wunlu 14.21-24,29-31)

13 Wunlunaŋa Orobowamu wìla yeresaga kan wi wunluwɔ pi yeri wa Zheruzalɛmu ca, a wila wi wunluwɔ pi piin na kee yɛgɛ. Wìla ta yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ† Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa li yɛɛ nari wa we. Orobowamu nɔ pàa pye naa yinri Naama, ma yiri wa Amɔ cɛnlɛ li ni.

14 Ŋga ki yɛn kapege ko Orobowamu wìla pye, katugu wi sila yɛnlɛ mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa wi kotogo ki ni fuun ni.

15 Orobowamu wi kapyegele koŋgbanŋgala koro naa puŋgo wogolo ke ni, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wo naa yariyanra yanfɔ Ido pe kapyegele sɛwɛ wi ni, wo ŋa setirige piile pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni we. Malaga la pye Orobowamu wo naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ sanga pyew.

16 A Orobowamu wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi ca ki ni†. A wi pinambyɔ Abiya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

13

Zhuda tara wunlunaŋa Abiya wi sanga
(1 Wunlu 15.1-8)

1 Yerobowamu wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a Abiya wì si cɛn wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.

2 Wìla yɛlɛ taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Mikaya. Mikaya wìla pye Uriyɛli sumborombyɔ ma yiri wa Gibeya ca.

Malaga la pye Abiya naa Yerobowamu pe sɔgɔwɔ.

3 Abiya wìla saa to malaga ki na maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga

† **12:9 12.9:** 1 Wunlu 10.16-17; 2 Kuro 9.15-16 6.6 † **12:16 12.16:** 2 Sami 7.5

† **12:13 12.13:** Dete 12.5; 1 Wunlu 11.36; 2 Kuro

cɛnmɛ tijɛrɛ (400 000) ni, mbele pè malaga gbɔngɔ ki jɛn. A Yerobowamu wì saa yere malinjɛ wi na mbe to wi na maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800 000) ni, mbele pè malaga gbɔngɔ ki jɛn.

4 A Abiya wì si yiri ma yere wa Zemarayimu yanwiga ki na, ko ŋga ki yɛn Efirayimu tara yanwiga ka, mɛɛ yo fɔ: «Yerobowamu naa Izirayɛli woolo pe ni fuun ye logo na yeri.
5 Ye mbe ya mbe yo ye sigi jɛn mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa wunluwɔ pi kan Davidi naa wi setirige piile pe yeri fɔ sanga pyew wi le? Làa yɔn finliwɛ le ki wogo ki na, mba pi se ya kanŋga.
6 Ɛɛn fɔ Nebati pinambyɔ Yerobowamu ŋa wìla pye Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi tunmbyee, a wì si yiri ma je wi tafɔ wi na.
7 Leele mbele pe yɛn kayɔngɔ fu ma pye lejagala, a poro pèle si saa taga Yerobowamu wi na, mɛɛ je Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi na. Orobowamu wìla pye lefɔnmbyɔ, wi kotogo ki sila pye ma yere wi na, wi sila ya mbe yere mbe pe sige.
8 Koni ye yɛn naga yaan ndɛɛ ye yaa ya Yawe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni wi le, po mba lì kan Davidi wi setirige piile pe yeri we? Ye yɛn ma lɛgɛ jɛŋgɛ, Yerobowamu wìla napire yanlɛrɛ nda gbegele tɛ ni ye kan, to ti yɛn ye yeri ye yarisunndo†.
9 Arɔn setirige piile mbele pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, a yè pe purɔ, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ pele yɛgɛ wɔ ma pe tɛgɛ ye yɛ paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ ke maa ki piin tara sannda ti ni. Lere ŋa fuun ka ya pan napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn ni, jaŋgo poo le saraga wɔgɔtunŋgo ki ni, ye ma ko fɔ wo pye saraga wɔfɔ, wila tunŋgo piin ye yarisunndo nda ti woro Yɛnŋɛlɛ ti kan.
10 «Woro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le. Wee je li na. Saraga wɔfɛnnɛ mbele paa tunŋgo piin li kan poro pe yɛn Arɔn setirige piile wele†. Levi setirige piile poro pe yɛn pe sagafɛnnɛ tunŋgo ki na.
11 We maa saara sogoworo woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri pilige pyew pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ, na wusuna nuwɔ taan wi sori li kan. Buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri, we maa wi teri li kan wa tabali kpoyi wi na†. Yɔnlɔkɔgɔ pyew we ma tɛ fitanladaga wi fitanlaye pe mu; katugu we yɛn na tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, ma si yala yoro wo je ti na.
12 Ye wele, Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni ma pye we go na. Mbaanra nda ti maa magala yinrigi† ti yɛn laga li saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, pe yɛn ma gbɛgɛlɛ mberi win mbe malaga kɔnnɔ li wa ye mɛgɛ ni. Izirayɛli woolo, yaga ka malaga gbɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li ni, katugu ye se cew ta wa ki kala na li ni.»
13 Ki sanga wi ni, a Yerobowamu wì suu maliŋgbɔɔnlɔ pele torogo, a pè saa lara wa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pe puŋgo na, a sanmbala poro si koro ma yɛgɛ wa pe yeri, ma Zhuda tara woolo pe wa nandogomɔ.
14 Kona, a Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe yɛɛ yan pè pe wa njolo, na malaga gbɔɔn pe ni, pele yɛn pe yɛgɛ, pele yɛn pe puŋgo na. Kì kaa pye ma, a pè si gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. A saraga wɔfɛnnɛ pè si mbaanra ti win.
15 A Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si koro le ma malaga kɔnnɔ li wa. Ma pe ta paa jɔrɔgi, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Yerobowamu wo naa Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbɔn wa Abiya naa Zhuda tara woolo pe yɛgɛ.
16 A Izirayɛli woolo pè si fe Zhuda tara woolo pe yɛgɛ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ

† **13:8 13.8:** 1 Wunlu 12.28 † **13:10 13.10:** Ɛki 28.1; Levi 8 † **13:11 13.11:** Levi 24.5-9 † **13:12 13.12:** Nɔmbu 10.9

lì si Izirayɛli woolo pe le Zhuda tara woolo pe kɛɛ.
17 Abiya naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa Izirayɛli woolo pe ya fɔ jɛŋgɛ. Pàa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ kaŋgurugo (500 000) poro gbo pe ni.
18 Ki wagati wi ni, Izirayɛli woolo poro la go sogo, a Zhuda tara woolo poro fanŋga ta, katugu pàa pe jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na.
19 Abiya wìla taga Yerobowamu wi na maa purɔ, ma cara ta shɔ wi yeri. To ti yɛn Betɛli ca naa ki kanŋgara na kapire ti ni, naa Yeshana ca naa ki kanŋgara na kapire ti ni konaa Efirɔn ca naa ki kanŋgara na kapire ti ni.
20 Abiya wi wunluwɔ sanga wi ni fuun wi ni, Yerobowamu wi sila fanŋga ta naa. Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu gbɔn, a wì si ku.
21 Ɛɛn fɔ, a Abiya wi wunluwɔ pì si yeresaga ta. Wìla pɔri jɛɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ, mɛɛ se pinambiile nafa ma yiri shyɛn naa sumborombiile kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.
22 Abiya wi kapyegele sanŋgala, naa kagala ŋgele wìla pye konaa sɛnrɛ nda wìla yo ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ido wi nandowo sɛnrɛ sɛwɛ wi ni.
23 A Abiya wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Asa wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Asa wi wunluwɔ sanga (1 Wunlu 15.9-12)

Asa wi wunluwɔ sanga wi ni tara tìla pye yɛyinŋge na.

14

1 Ŋga ki yɛn ma yɔn konaa ma sin ko Asa wìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
2 Wìla yarisunndo nda tìla pye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woro ti saraga wɔsara ti kɔ mari wɔ wa tara ti ni konaa sunzara nda wa tinndiye pe na ti ni. Wìla sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pàa yerege yerege ti gbɔn mari yaari konaa ma yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ†.
3 Wìla ki yo Zhuda tara woolo pe kan ma yo fɔ pe mara Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na, konaa paa tanri li lasiri naa li ŋgasegele ke na.
4 Wìla sunzara nda wa tinndiye pe na to naa wusuna nuwɔ taan saara wɔsara† ti jɔgɔ mari wɔ wa Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni. A tara tì si yɛyinŋge ta wi wunluwɔ sanga wi na.
5 Ma tara ti ta ki yɛyinŋge sanga wi na, a wì si malaga sigecara kan wa Zhuda tara. Malaga kpɛ sila to pe na ki sanga wi ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wogosaga kan wi yeri.
6 Asa wìla Zhuda tara woolo pe pye fɔ: «Ye pan wege cara nda ti kan, we malaga sigemboro kan weri maga, naa sanŋgazoye ni mbaa ti kɔrɔsi, we kɔɔrɔ lele yeyɔnrɔ ti na tugurɔn sɔgɔyaara ni ti na. Tara ti nda we yɛgɛ sɔgɔwɔ ma kari, katugu wè Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li lagaja. A lì yɛyinŋge kan we yeri kɛɛ ki ni fuun ki na.»

Kì pye ma, a pè si to tunŋgo ki na, ma ya ma cara ti kan cew ni.

Asa wìla ya Kushi tara fɛnnɛ pe ni

7 Asa maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye Zhuda tara nambala pàa pye waga cɛnmɛ taanri (300 000). Pe ni fuun pàa pye tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ konaa njaanra ni. Wi maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pàa pye nambala waga cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ (280 000). Tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ la pye pe yeri. Pe ni fuun pàa pye sandiga wɔnfɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ.

† **14:2 14.2:** 1 Wunlu 15.13 † **14:4 14.4:** Levi 26.30 † **14:8 14.8:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **14:8 14.8:** Ki yaa pye Zera wìla pye Ezhipiti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe togbɔɔ wo wa.

8 Kona, a Kushi tara† fɛnnɛ naŋa Zera† wì si yiri mbe sa to pe na maliŋgbɔɔnlɔ miliyɔn nuŋgba (1 000 000) ni, naa malaga gbɔnwotoroye cɛnmɛ taanri (300) ni. Wìla kari fɔ ma saa gbɔn wa Maresha ca ki na.
9 A Asa wì si yiri maa fili mbe to wi na. A ki maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye shyɛn yì si saa yere malinjɛ wi na wa Zefata gbunlundɛgɛ ki ni, wa Maresha ca ki tanla.
10 Kona, a Asa wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere wo wa kpɛ se ya mbe lere ŋa wi fanŋga kì kologo wi shɔ fanŋga fɔ wi yeri na mboro ma. Ki kala na, pan ma we saga we Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, katugu mboro ma yɛn we kɛɛndagaserege. Ma mɛgɛ ko fanŋga na wè pan mbe to ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na li na. Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn we Yɛnŋɛlɛ. Maga ka ti sɛnwee mbe fanŋga ta ma na.»

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kushi tara fɛnnɛ pe gbɔn wa Asa naa Zhuda tara fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Kushi tara fɛnnɛ pè si fe.
12 Asa naa wi woolo pe ni pàa taga pe na ma pe purɔ fɔ wa Gerari ca. Kushi tara fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la toori ma ku, wa kpɛ sila shɔ mbe koro yinwege na, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li maliŋgbɔɔnlɔ pe ni pàa pe tɔngɔ. Asa naa wi woolo pe ni pàa yarilɛgɛrɛ koli ma kari ti ni.
13 Pàa ya Gerari ca ki kanŋgara na cara ti ni fuun ti ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa fyɛrɛ gbɔrɔ wa ki cara ti woolo pe na. A pè sigi cara ti ni fuun ti san maga yaara ti koli. Mà jɛn yarilɛgɛrɛ la pye wa ti ni nda pe mbaa ya koli.
14 Pàa yaayoro ŋgbeleye yi paara yinrɛ ti jaanri fun, ma simbaala naa sikaala lɛgɛrɛ koli konaa yɔngɔmɛye lɛgɛrɛ ni. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca.

15

Asa wìla shɛrɛgɛ konɔ li gbegele mali tɛgɛ naa fɔnŋgɔ (1 Wunlu 15.13-15)

1 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi ma ye Obɛdi pinambyɔ Azariya wi ni.
2 A wì si yiri ma kari wa Asa wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Asa, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun konaa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ye logo na yeri. Na yaga pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, li yaa pye ye ni. Na yaga li lagaja, ye yaa li yan. Ɛɛn fɔ, na yaga je li na, li yaa je ye na.
3 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ sila pye Izirayɛli woolo pe yeri. Saraga wɔfɔ sila pye pe yeri mbaa pe kara, lasiri sila pye pe yeri†.
4 Ɛɛn fɔ ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, pè sɔngɔrɔ ma pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pèli lagaja, a lì ti pèli yan.
5 Ki wagati wi ni, mbele fuun pàa pye na kee lara na, na sɔngɔrɔ na paan, pe sila pye yɛyinŋge kpɛ na, katugu jɔlɔgɔ la pye tara woolo pe ni fuun pe na.
6 Malaga kìla pye na gbɔɔn la-gapyew. Cɛnlɛ la ma cɛnlɛ la tɔngɔ, ca ka ma ca ka tɔngɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye na pe jɔlɔ jɔlɔgɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni.
7 Ɛɛn fɔ yoro wo na, ye gbɛgɛlɛ ye yere jɛŋgɛ, yaga ka ti ye wire ti fanla ye na, katugu kapyere nda yaa piin ti tɔnli wi yaa ka kan ye yeri.»
8 Naa wunlunaŋa Asa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azariya ŋa wìla pye Obɛdi pinambyɔ wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti logo, a wì si kotogo ta. A wì si yarisunndo tijangara ti wɔ wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni naa Bɛnzhamɛ tara ti ni, konaa wa cara nda wìla malaga gbɔn mari shɔ wa Efirayimu tara yanwira ti na ti ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki

† **15:3 15.3:** Ki yaa pye ki laga ŋga ki yɛn na para kiti kɔnfɛnnɛ pe wagati wo sɛnrɛ na (Kiti 2.10-23).

ndɔgɔrɔ ti yɛgɛ, a wì sigi gbegele naa fɔnŋgɔ.
9 Kona, a wì si Zhuda cɛnlɛ woolo
nambala pe ni fuun naa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo nambala pe gbogolo,
naa Efirayimu cɛnlɛ woolo nambala
pe ni, naa Manase cɛnlɛ woolo nam-
bala konaa Simeyɔn cɛnlɛ woolo
nambala mbele pàa yiri wa Izirayɛli
woolo pe ni ma pan pe ni. Poro pe ni
fuun mbele poro la saa taga wi na,
katugu pàa ki yan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ,
wi Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni.
10 Pàa pe yɛɛ gbogolo wa
Zheruzalɛmu ca wunlunaŋa Asa
wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri
kaŋgurugo wolo li yeŋge taanri
wogo ki ni.
11 Ki pilige ki ni, a pè si saara
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yiri
wa yaara nda pàa koli ti ni. To
la pye nɛrɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (700),
naa simbaala konaa sikaala waga
kɔlɔshyɛn (7 000).
12 Kona, a pè sigi yɔn fɔlɔ
kɔn mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ li lagajaa pe kotogo ki ni
fuun ni konaa pe jatere wi ni fuun
ni†.
13 Pàa yo fɔ: Na lere ŋa fuun
woro na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, wi yɛn
pyɔ nakoma lelɛɛ o, wi yɛn naŋa
nakoma jɛlɛ o, wi daga poo gbo.
14 A pè si wugu ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan magaŋgbɔlɔ ni, ma jɔrɔgɔ,
konaa ma mbaanra naa simbapɛnɛ
yɛɛnrɛ mbaanra ti win.
15 Zhuda tara woolo pe ni fuun
pàa pye na yɔgɔri ki wuguro ti kala
na, katugu pàa ki wuguro ti pye
pe kotogo ki ni fuun ni. Pàa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li lagaja nandanwa ni, a lì ti
a pèli yan. A lì si wogosaga kan pe
yeri kɛɛ ki ni fuun na.
16 Wunlunaŋa Asa wìla wi mama
Maaka wi laga yɛrɛ wa wun-
lunjɔ cɛnsaga ki na, katugu wo la
yarisunŋgo Ashera ka gbegele wi
yɛɛ kan. Asa wìla ki yarisunŋgo ki
gbɔn maga jaanri maga pye muwɛ,
maa lɛ ma saa pi sogo wa Sedirɔn
lafogo gbunlundɛgɛ ki ni.
17 Ɛɛn fɔ, ali mbege ta Asa wìla
wi kotogo ki ni fuun ki kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yinwege piliye yi
ni fuun yi ni, yarisunndo sunzara
nda tìla pye wa tinndiye pe na, ti sila
kɔ mbe wɔ wa Izirayɛli tara ti ni.
18 Wi to wìla yaara nda tɛgɛ ti yɛ
Yɛnŋɛlɛ li kan konaa wo jate wìla
yaara nda tɛgɛ ti yɛ li kan, warifuwe,
naa tɛ konaa yaara ta yɛgɛ ni, wìla
ti lɛ ma saa ti tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
19 Malaga kpɛ sila pye naa wa
tara ti ni fɔ ma saa gbɔn Asa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma
yiri kaŋgurugo wolo li ni.

16

Asa wìla yiri mbe malaga gbɔn Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha wi ni (1 Wunlu 15.17-22)

1 Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wolo li ni,
a Izirayɛli tara wunlunaŋa Bayesha
wì si saa to Zhuda tara ti na malaga
ni. Wìla malaga sigembogo kan ma
Arama ca ki maga, jaŋgo leele paga
ka ya mbaa yinrigi nakoma mbaa
yiin wa Zhuda tara wunlunaŋa wi
tara.
2 Kì pye ma, a Asa wì si warifuwe
naa tɛ wa wɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga
konaa wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ
tɛgɛsaga ki ni, maa torogo Siri tara
wunlunaŋa Bɛni Hadadi wi kan, wo
ŋa wìla pye ma cɛn wa Damasi ca,
maga yo wi kan fɔ:
3 «Ki yaga mi naa mboro we yɔn
finliwɛ le we yɛɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ
ŋga na ma to wo naa na to wi ni
pàa ki pye we. Wele, mi yɛn naga
warifuwe naa ki tɛ ŋa wi torogi ma
kan yarikanga. Yɔn finliwɛ mba pi
yɛn mboro naa Izirayɛli tara wunlu-
naŋa Bayesha wi ni ye sɔgɔwɔ, ma
kari ma saa jɔgɔ, jaŋgo wi kari wi
laga na na.»

† **15:12 15.12:** Dete 4.29

4 A Bɛni Hadadi wì si yɛnlɛ wun-
lunaŋa Asa wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ wi
maliŋgbɔɔnlɔ teele pele torogo, a
pè saa to Izirayɛli tara cara ti na.
Pàa ya Iyɔn ca ki ni, naa Dan ca
ki ni, naa Abɛli Mayimu ca ki ni
konaa Nɛfitali tara cara nda tìla pye
yarilire tɛgɛsara ti ni.
5 Naa Bayesha wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si Arama ca mbogo ki yaga
maa tunndo ti yerege.
6 Kona Bayesha wìla pye na Arama
ca mbogo ki kanni sinndɛɛrɛ naa
tire nda ni, a wunlunaŋa Asa wì
si Zhuda tara woolo pe ni fuun pe
gbogolo ma yo pe sari koli pe pan
ti ni. A wì siri tɛgɛ ma Geba naa
Mizipa cara ti kan ti ni.

7 Ki wagati wi ni, a yariyanra
yanfɔ Hanani wì si kari wa Zhuda
tara wunlunaŋa Asa wi yeri, ma
saa wi pye fɔ: «Kì kaa pye
Siri tara wunlunaŋa wo mà pye
ma kɛɛndagaserege, mɛɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lo pye ma
kɛɛndagaserege, ki kala na, Siri tara
maliŋgbɔɔnlɔ pè shɔ ma yeri.
8 Ma yɛɛ nawa to ki na
fɔ Kushi tara fɛnnɛ naa Libi
tara fɛnnɛ pàa maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege fanŋga wogo gbɛgɛlɛ, naa
malaga gbɔnwotoroye konaa shɔn
lugufɛnnɛ lɛgɛrɛ ni. Ma si yala Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa pe le ma kɛɛ, katugu
màa li pye ma kɛɛndagaserege.
9 Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa tara
ti lagapyew ki wele na toro; mbele
fuun pè pe yɛɛ kan li yeri pe kotogo
ki ni fuun ni, li maa yeresaga kaan
pe yeri. Mà tijinliwɛ fu kala pye wa
ki kala na li ni. Ki kala na mbege lɛ
yiŋgɔ wo ni, malaga ki se kɔ ma na.»
10 A wunlunaŋa Asa wì si nawa
ŋgban yariyanra yanfɔ wi ni jɛŋgɛ,
a wì si ti a pòo yigi maa le kaso, wi
tɔɔrɔ ti ni ŋgbɛɛrɛ na, katugu sɛnrɛ
nda wìla yo wi na, tìla kɔnrɔ leŋge
wi ni. Ki wagati wi ni, a wunlunaŋa
Asa wì sigi kan tara woolo pele na,
na pe jɔlɔ.

Wunlunaŋa Asa wi kunwɔ (1 Wunlu 15.23-24)

11 Asa wi kapyegele, ke
koŋgbanŋgala naa puŋgo wogolo,
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara
naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe
sɛwɛ wi ni.
12 Asa wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma
yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo li ni,
a yambewe pà si to wi tɔɔrɔ ti na.
Tìla pye naa yaa fɔ jɛŋgɛ. Konaa ki
ni fuun, ali mboo ta ki yama pi na,
wi sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja, ɛɛn
fɔ wɛrɛ pyefɛnnɛ poro wìla pye na
yewe.
13 A Asa wì si kaa ku ma taga wa
wi tɛlɛye pe na. Wi wunluwɔ pi yɛlɛ
nafa shyɛn ma yiri nuŋgba wolo li
ni ko wìla ku.
14 A pè suu le fanra nda wìla
wɔ ka nuŋgba ni† wa Davidi ca
ki ni†. Pàa wi sinŋge sinlɛyaraga
ka na, ŋga pàa latikɔrɔ nuwɔ taan
naa sinmɛ nuwɔ taanyaara lɛgɛrɛ
wo wa ki na. Tìla gbegele ma
yala nuwɔ taanyaara gbegelefɛnnɛ
pe gbegelelɔmɔ pi ni. A pè si kasɔn
gbɔgɔ gbɛri wi mɛgɛ ni maa gbɔgɔ.

17

Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi sanga

1 Kona, a Asa wi pinambyɔ
Zhozafati wì si cɛn wunluwɔ pi na
wa wi yɔnlɔ. Wìla fanŋga kan wi
wunluwɔ pi yeri Izirayɛli woolo pe
mɛgɛ ni.
2 Zhuda tara cara nda fuun
pàa malaga sigemboro kan mari
maga, wìla maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
tɛgɛtɛgɛ wa ti ni, ma maliŋgbɔɔnlɔ
tɛgɛtɛgɛ wa Zhuda tara ti lagapyew
ki ni konaa wa cara nda wi to Asa
wìla shɔ wa Efirayimu tara ti ni†.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye Zhozafati
wi ni, katugu wìla tanga ma yala wi
tɛlɛ Davidi wi tangalɔmɔ pi ni wa wi
wunluwɔ pi lɛsanga wi ni. Wi sila

† **16:14 16.14:** Kìla pye faa wunlunaŋa ka ku wa Izirayɛli tara, pe ma kasɔn gbɔgɔ gbɛri wi mɛgɛ ni maa gbɔgɔ. † **16:14 16.14:** 2 Sami 5.7 † **17:2 17.2:** 2 Kuro 15.8

yɛnlɛ mbe mara yarisunndo Baali ti na.
4 Ɛɛn fɔ wìla pye ma mara wi tɛlɛ
wi Yɛnŋɛlɛ li na, na tanri na yala li
ŋgasegele ke ni. Wi sila ki pye paa
yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pàa pye
naga piin.
5 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu
wunluwɔ pi kan yeresaga ni. Zhuda
tara woolo pe ni fuun pàa pye na
kee yarikanra ni Zhozafati wi kan.
Wìla yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta konaa ma
mɛgbɔgɔ ta jɛŋgɛ.
6 Wìla kotogo le wi yɛɛ ni mbaa
tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke na.
Kì pye ma, a wì si sunzara nda wa
tinndiye pe na to naa yarisunŋgo
Ashera ki tiyagala ke wɔ wa Zhuda
tara ti ni.
7 Zhozafati wi wunluwɔ pi yɛlɛ
taanri wolo li ni, a wì suu legbɔɔlɔ
pele torogo wa Zhuda tara cara ti ni
pe saa leele pe kara; poro la wɛlɛ
Bɛni Hayili, naa Abidiyasi, naa Za-
kari, naa Netaneyɛli konaa Mikaya.
8 Wìla Levi setirige piile pele pinlɛ
pe ni, poro la wɛlɛ Shemaya, naa Ne-
taniya, naa Zebadiya, naa Azayɛli,
naa Shemiramɔti, naa Zhonatan,
naa Adoniya, naa Tobiya, konaa
Tobu Adoniya. Saraga wɔfɛnnɛ El-
ishama naa Yoramu pàa pinlɛ pe ni
fun.
9 Pàa saa na leele pe kara wa
Zhuda tara ti ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lasiri sɛwɛ wo wìla pye pe yeri. Pàa
Zhuda tara cara ti ni fuun ti yanri na
leele pe kara.

Zhozafati wìla fanŋga ta

10 Wunluwɔ tara nda fuun tìla pye
ma Zhuda tara ti maga ti woolo pàa
pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Ki
kala na, pe sila yɛnlɛ mbe malaga
gbɔn Zhozafati wi ni.
11 Filisiti tara fɛnnɛ pèle la pye
na paan yarikanra ni Zhozafati wi
kan konaa na lambo sara wi yeri
penjara ni. Larabuye pàa pye
na paan simbaala naa sikaala ni
wi kan, simbapɛnɛ waga kɔlɔshyɛn
naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn (7 700) konaa
sikapɛnɛ waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ
kɔlɔshyɛn (7 700).
12 Zhozafati wìla pye na fanŋga
taa na kee yɛgɛ. A wì si wunluwɔ
yinrɛ kan wa Zhuda tara cara ti ni
konaa ma cara kan mbaa wi kɛɛ
yaara ti teri wa ti ni.
13 Wìla tunŋgo gbɔgɔ pye wa
Zhuda tara cara ti ni†. Maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ la pye wi yeri ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca.
14 Ki maliŋgbɔɔnlɔ pe yɔn ko
layi ŋga, ma yala pe setiriye yi
ni. Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, mbele
pàa pye teele maliŋgbɔɔnlɔ waga
keleŋgele (1 000) go na poro la wɛlɛ
yɛɛn: Maliŋgbɔɔnlɔ to Adina. Wìla
pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga
cɛnmɛ taanri (300 000) go na.
15 A maliŋgbɔɔnlɔ to Yohana wì
si taga wo na. Wìla pye nambala
waga cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ
(280 000) go na.
16 A Zikiri pinambyɔ Amaziya wì si
taga wo na. Kìla wi ndanla, a wùu
yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki
yeri. Wìla pye nambala kotogofɛnnɛ
waga cɛnmɛ shyɛn (200 000) go na.
17 Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni,
Eliyada wìla pye maliŋgbɔɔn koto-
gofɔ. Nambala waga cɛnmɛ shyɛn
(200 000) pàa pye wi ni sandira naa
tugurɔn sigeyaara ni pe yeri.
18 A Yehozabadi si taga wo na.
Nambala waga cɛnmɛ naa nafa
tijɛrɛ (180 000) pàa pye wi ni, ma
gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
19 Poro mbele poro pàa pye na
tunŋgo piin wunlunaŋa wi kan.
Poro la pye pe yɛ mbele wunlunaŋa
wìla tɛgɛtɛgɛ wa Zhuda tara cara
nda fuun malaga sigemboro la pye
mari maga ti woolo pe ni.

18

Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wìla yɔn finliwɛ le Izirayɛli

† **17:13 17.13:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ: *Wìla tunŋgo gbɔgɔ pye wa Zhuda tara cara ti ni* ki mbe ya logo fun fɔ yarilire lɛgɛrɛ la pye wi yeri wa Zhuda tara cara ti ni.

tara wunlunaŋa Ashabu wi ni
(1 Wunlu 22.1-28)

1 Zhozafati wìla yarijɛndɛ lɛgɛrɛ naa gbɔgɔwɔ gbembe ta. Wìla pɔrɔgɔ pye ma yɔn finliwɛ le Ashabu wi go woolo pe ni†.
2 Yɛgɛlɛ kele toroŋgɔlɔ, a Zhozafati wì si kari wa Ashabu wi yeri wa Samari ca. A Ashabu wì si simbaala lɛgɛrɛ naa nɛrɛ lɛgɛrɛ gbo Zhozafati wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe kan. Ko puŋgo na, a wì suu sun ma yo wi pinlɛ wi ni pe sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na†.
3 A Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wì si Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi yewe ma yo fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe pinlɛ na ni we sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na le?»
A Zhozafati wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa pinlɛ ma ni mbe kari, na woolo pe yaa pinlɛ ma woolo pe ni mbe kari. We yaa kari ma ni ja sa malaga ki gbɔn.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Mishe wìla Ashabu wi yɛri

4 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si Izirayɛli tara wunlunaŋa wi pye fɔ: «Koni, ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe gbɛn.»
5 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri ma pe gbogolo. Pàa pye na kee lere cɛnmɛ tijɛrɛ (400) wo yeri. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «We daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma mii daga mbe kari?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma mbe ya mbe kari. Yɛnŋɛlɛ li yaa pe le wunlunaŋa ma kɛɛ.»
6 Ɛɛn fɔ, a Zhozafati wì si yewe ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yɛgɛ woro laga naa, ŋa we mbe ya sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri?»
7 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa nuŋgba yɛn wa, ŋa we mbe ya sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe wa wi yeri. Ɛɛn fɔ wi kala li silan ndanla, katugu wila Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo mbe sɛntanra yo na kanŋgɔlɔ, na sɛnpere ma. Yimila pinambyɔ Mishe wowi.»
A Zhozafati wì sho fɔ: «Wunlunaŋa, maga ka yo ma.»
8 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu go tunmbyeele pe yɛgɛfɔ wa yeri maa pye fɔ: «Kari ma sa Yimila pinambyɔ Mishe wi yeri wi pan laga fyaw.»
9 Kìla yala Izirayɛli tara wunlunaŋa wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi ni pè pe wunluwɔ yaripɔrɔ ti lele ma cɛncɛn wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na, wa finliwɛ pyesaga ki ni, wa Samari ca mbogo yeyɔngɔ ki tanla. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun wa pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wìla yɛnŋgɛlɛ gbegele tugurɔn ni wi yɛɛ kan, ma sho fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ma yaa Siri tara fɛnnɛ pe gbɔn ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele ke ni fɔ mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ yɛɛn pew.› »
11 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pàa pye naga sɛnrɛ nuŋgba ti yuun fun fɔ: «Yiri ma kari Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔgɔ. Ma yaa ya ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ca ki le mboro wunlunaŋa ma kɛɛ.»
12 Pitunŋɔ ŋa wìla kari sa Mishe wi yeri, a wo si Mishe wi pye fɔ: «Mishe, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè yɔn wa nuŋgba na sɛnjɛndɛ yuun wunlunaŋa wi kan. Ma ti ma sɛnyoro ti pye nuŋgba pe woro ti ni. Ma sɛnjɛndɛ yo wi kan.»
13 Ɛɛn fɔ, a Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, na Yɛnŋɛlɛ liga sɛnrɛ nda yo na kan to mi yaa yari leele pe kan.»
14 Naa Mishe wìla ka saa gbɔn wa wunlunaŋa wi na, a wunlunaŋa

† **18:1 18.1:** Zhozafati wi pinambyɔ wìla Ashabu sumborombyɔ Atali wi pɔri wi jɔ. † **18:2 18.2:** 1 Wunlu 22.3

wì suu yewe ma yo fɔ: «Mishe, we daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma we daga mbege yaga?»

A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ta kee fasi! Ma yaa cew ta. Ca woolo pe yaa le ye kɛɛ.»

15 Ɛɛn fɔ, a wunlunaŋa wì suu pye fɔ: «Mi daga mbege yo ma kan sa gbɔn yosaga jori fɔ ma wugu, maga ka yaraga ka kpɛ yo na kan, na kaselege ko cɛ ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na?»

16 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yan pè jaraga wa yanwira ti na paa simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ† woro pe na. Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Ki leele mbele, to woro pe na. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sɔngɔrɔ yɛyinŋge na wa pe yinrɛ.› »

17 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi sigi yo na ma kan? Wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo na kanŋgɔlɔ ti pye sɛnjɛndɛ, kaawɔ tipere to cɛ wi ma yo.»

18 Kona, a Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo: ‹Mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan lì cɛn wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yɛn ma yere li tanla, li kalige kɛɛ naa li kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.›

19 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: ‹Ambɔ wi yaa kari sa Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi fanla mbe ti wi sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na, wi kɔ wa malaga ki ni?› A naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe woyoro yo, a tì yiri ti yɛ ti yɛ.

20 Kona, a yinnɛ là si pan ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo fɔ: ‹Mi yaa saa fanla.› A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yewe ma yo fɔ: ‹Ma yaa ki pye mɛlɛ?›

21 A yinnɛ lì sho fɔ: ‹Mi yaa yiri sa yagbogowo sɛnrɛ le wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn.› A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: ‹A, mboro wo na, ma mbe ya mboo fanla mboo puŋgo. Yiri ma saga pye ma.› »

22 A Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, koni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yagbogolo yinnɛ le ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pe yɛn laga pe ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa ma na.»

23 Kona, a Kenaana pinambyɔ Sedesiyasi wì si yiri ma fulo wa Mishe wi tanla maa nuŋgbolo li gbɔn, mɛɛ yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì wɔmɔ wɔ mi ni mɛlɛ mɛɛ saa ye mboro ni na para?»

24 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ŋga ni maga kaa yiin yumbiile pe ni mbaa lara la toro, kona ma yaa ki jɛn.»

25 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye Mishe wi lɛ ye kari wi ni wa cafɔ Amɔ wi yeri konaa wa na pinambyɔ Zhowasi wi yeri.

26 Yege yo pe kan fɔ: ‹Wunlunaŋa wì yo yege naŋa ŋa wi le kaso, yaa yaakara jɛnri naa tɔnmɔ jɛnri kaan wi yeri ko cɛ, fɔ mbe ka sa yiri wa malaga ki na mbe sɔngɔrɔ yɛyinŋge na.› »

27 A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga sɔngɔrɔ mbe pan yɛyinŋge na, kona Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li para na ni, a mìgi yo.» A wì sho naa fɔ: «Yoro sanmbala pyew, yege sɛnrɛ nda ti logo.»

Pàa Ashabu wi gbo malaga na (1 Wunlu 22.29-35)

28 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wi ni pè si yiri ma kari sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na.

29 A Izirayɛli tara wunlunaŋa wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi yaa yaripɔrɔ ta yɛgɛ le, mbanla cɛnlɔmɔ pi kanŋga mbe kari wa malaga. Ɛɛn fɔ mboro wo na, mɔɔ wunluwɔ yaripɔrɔ ti yaga ma yɛɛ na.» Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa wì suu

† **18:16 18.16:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17; Eze 34.5; Mati 9.36; Maki 6.34

yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma kari wa malaga.
30 Ma si yala, Siri tara wunlunaŋa wìla konɔ kan wi malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ teele pe yeri, ma yo fɔ: «Yaga ka to lepile nakoma legbɔɔ na, ɛɛn fɔ ye sa to Izirayɛli tara wunlunaŋa wo nuŋgba na.»
31 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ teele pàa kaa Zhozafati wi yan, a pè sho fɔ: «Izirayɛli tara wunlunaŋa wo wi ŋa we.» A wì si gbele ŋgbanga na sagafɔ jaa. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu saga. Yɛnŋɛlɛ làa Siri tara fɛnnɛ pe laga wi na.
32 Naa malaga gbɔnwotoro fevɛnnɛ teele pàa kaa ki yan Izirayɛli tara wunlunaŋa wo ma, a pè si sɔngɔrɔ wi puŋgo na.
33 Kona, a naŋa wà si kaa wanla la wɔn jaga ma wele. A wanla lì si saa Izirayɛli tara wunlunaŋa wì sun wa wi malaga gbɔnderege ki yɔnrɔ ti filisaga ka na. A wunlunaŋa wì suu malaga gbɔnwotoro fevɔ wi pye fɔ: «Wotoro wi yɛgɛ kaw ma wɔ na ni laga malaga gbɔnsaga ki ni, katugu mì wɛlɛgɛ.»
34 Ɛɛn fɔ, malaga kìla ŋgban ki pilige ki ni fɔ jɛŋgɛ. Pàa Izirayɛli tara wunlunaŋa wi yigi maa yerege wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, maa yɛgɛ wa wa Siri tara fɛnnɛ pe yeri, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na. A wì si ku ki yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ki ni.

19

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Yehu wìla sɛnŋgbanra yo Zhozafati wi na

1 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go yɛyinŋge na, wa Zheruzalɛmu ca.
2 A Hanani pinambyɔ Yehu ŋa wìla pye yariyanra yanfɔ wì si saa wunlunaŋa Zhozafati wi fili maa pye fɔ: «Maga yan ki daga pe lepee wi saga le? Nakoma mbele pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li panra pe kala li daga mbɔɔn ndanla le? Ki wogo ŋga mà pye ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban ma ni fɔ jɛŋgɛ.
3 Konaa ki ni fuun, lì kajɛŋgɛ yan wa ma ni bere, katugu yarisunŋgo Ashera mà ki tiyagala ke ni fuun ke sogo ma ke wɔ laga tara ti ni, mà Yɛnŋɛlɛ li lagaja ma kotogo ki ni fuun ni.»

Zhozafati wìla kanŋguwa le wa kiti kɔnlɔmɔ pi ni

4 Zhozafati wìla koro ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Ko puŋgo na, a wì si kaa yiri ma tara ti yanri, maga lɛ wa Bɛrisheba ca ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na fɔ ma saa gbɔn wa Efirayimu yanwira tara ti na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, jaŋgo mbe Izirayɛli woolo pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
5 A wì si kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ Zhuda tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro kan mari maga ti ni.
6 A wì sigi kiti kɔnfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yaa kɔrɔsiri piin ŋga ye yaa kaa piin ki ni, katugu ye se kaa kiti kɔngɔ ki piin leele mɛgɛ na, ɛɛn fɔ ye yaa kaa ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ na. Li yaa ka pye ye ni mbaa ye sari na ye kaa kiti wi kɔɔn we.
7 Ki kala na, koni, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li jate jɛŋgɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn wa ye kapyere ti ni fuun ti ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ laa mbasinmɛ pi kala yaga, laa si yɛnlɛ yarikanra na mbe tɔn kaselege na.»
8 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi ni, Zhozafati wìla Levi setirige pi-ile, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa Izirayɛli seye teele pele tɛgɛtɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca paa kasinŋge konɔ li tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, konaa mbaa ca woolo pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo pe sɔgɔwɔ.
9 Sɛnrɛ nda wìla yo ma ŋgban pe ni tori nda fɔ: «Yaa ye kiti kɔngɔ ki piin, yaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Yaa ki piin jatere jɛnŋɛ ni konaa ye kotogo ki ni fuun ki ni.

10 Ye sefɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn
wa pe cara ti ni, na paga pan kiti
kɔnkala la ni ye kɔrɔgɔ, li yɛn lere
gbokala o, nakoma lasiri jɔgɔkala o,
nakoma ŋgasele jɔgɔkala o, nakoma
kondɛgɛlɛ jɔgɔkala o, nakoma
kakɔnndɛgɛlɛ jɔgɔkala o, ye pe yɛri,
jaŋgo paga ka pye jɔgɔfɛnnɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe ti Yawe
Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban ye ni konaa
ye sefɛnnɛ pe ni. Yaa ye tunŋgo ki
piin ki pyelɔmɔ pi na ma, pa ye yaa
pye jɛrɛgisaga fu.
11 Ye wele, saraga wɔfɛnnɛ to
Amariya wo wi yaa pye ye go na
mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele
ke ni fuun ke yɛgɛ woo. Ishi-
mayɛli pinambyɔ Zebadiya ŋa wi
yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo pe go na, wo
wi yaa pye ye go na mbaa wunluwɔ
kagala ke ni fuun ke yɛgɛ woo. Levi
setirige piile pele yaa pye laga ye ni
paa kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ yɛn. Ye
kotogo le ye yɛɛ ni, yaa ki kagala
ke piin. Ŋa kaa kajɛŋgɛ piin, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li pye wi ni!»

20

Mowabu naa Amɔ cɛngɛlɛ
woolo pàa yiri mbe sa to
Zhuda tara ti na;
Zhozafati wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

1 Ko puŋgo na, Mowabu cɛnlɛ
woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, mbe
pinlɛ Mawɔn cɛnlɛ woolo pele ni,
pè si kari mbe sa malaga gbɔn
Zhozafati wi ni.
2 A lere wà si pan maga sɛnrɛ
ti yo Zhozafati wi kan, ma yo
fɔ: «Maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ la
na paan mbe to ma na, ma yiri
wa kɔgɔje kuwo wi kɛɛ ŋga na,
wa Edɔmu tara. Pè yɛrɛ gbɔn le
Hazazɔn Tamari ca, ko kɔrɔ wo yɛn
Eni Gedi ca ye.»
3 Kì pye ma, a Zhozafati wì si fyɛ,
mɛɛ ki kɔn maga tɛgɛ mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yewe. A wì sigi yari Zhuda
tara woolo pe ni fuun pe kan ma yo
pe yeŋge le.
4 A Zhuda tara woolo pe ni fuun
pè si gbogolo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, li pe saga. Leele pàa yiri
Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni ma
pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li pe
saga.
5 Kona, a Zhozafati wì si yiri ma
yere wo naa Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo gbogolomɔ
pi ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, ma yɛgɛ wa wa loŋgo
fɔnŋgɔ ki yeri.
6 A wì si yɛnri ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ,
mboro ma ma yɛn Yɛnŋɛlɛ wa naay-
eri wi le? Mboro ma ma yɛn tara na
cɛngɛlɛ ke wunluwɔ pi go na wi le?
Fanŋga naa yawa woro ma ni wi le?
Lere kpɛ se ya yere mbɔɔn sige.
7 E, we Yɛnŋɛlɛ, mbele pàa pye
ma cɛn laga ki tara nda ti ni faa,
mì yo mboro màa pe purɔ Izirayɛli,
ma woolo pe yɛgɛ, mɛɛ ti kan poro
mbele pe yɛn Abirahamu ŋa màa
pye maa ndanla wi setirige piile pe
yeri ti pye pe woro fɔ sanga pyew?
8 A pè si cɛn laga ti ni, mɛɛ laga
kpoyi kan laga ti ni ma mɛgɛ ki na,
ma sho fɔ:
9 ‹Na jɔlɔgɔ ka to we na, nakoma
malaga, nakoma kaŋgbanga,
nakoma tifɛlɛgɛ yambewe, nakoma
fuŋgo, pa we yaa pan mbe yere laga
ki go ŋga ki yɛgɛ sɔgɔwɔ konaa ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu ma maa ma
yɛɛ nari laga ki laga kpoyi ŋga ki ni.
Mbe we ta wa we jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni,
we yaa gbele mbɔɔn yɛnri ma we
saga. Pa kona ma yaa logo we yeri
mbe we shɔ.›
10 Koni, wele, Amɔ cɛnlɛ woolo,
naa Mowabu cɛnlɛ woolo konaa
mbele pe yɛn ma cɛn wa Seyiri
yanwira tara ti ni, pè pan mbe to we
na. Naa Izirayɛli woolo pàa yiri wa
Ezhipiti tara na paan sanga ŋa ni,
ma sila yɛnlɛ ki na pe ki leele pe tara
ti pari pe toro; ɛɛn fɔ pàa ti sɔlɔgɔ
ma toro, pe sila ti tɔngɔ†.
11 Wele, yɛgɛ ŋga na pe yɛn na
we sara we! Tasaga ŋga mà kan we

† **20:10 20.10:** Nɔmbu 20.14-21; Dete 2.1-9

yeri, pè pan mbe we purɔ wa ki ni.
12 E, we Yɛnŋɛlɛ, ma sɔɔn kiti
sinŋɛ wi kɔn pe na wi le? Katugu
we yɛn fanŋga fu ki maliŋgbɔɔnlɔ
janwa gbɔlɔ na laa paan mbe to we
na li yɛgɛ sɔgɔwɔ. We yaa ki pye
yɛgɛ ŋga na wee jɛn. Ɛɛn fɔ mboro
we yɛn na wele ma we saga.»

Yɛnŋɛlɛ làa cew kan Zhuda tara woolo pe yeri

13 Zhuda tara woolo pe ni fuun
pàa yiri ma yere Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ, poro naa pe piile
tunmɔmbɔlɔ, naa pe jɛɛlɛ konaa pe
pinambiile pe ni.
14 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ
lì si ye Yahaziyɛli wi ni. Yahaziyɛli
wìla pye Levi setirige pyɔ ma yiri
wa Asafu sege ki ni†. Wìla pye
Zakari pinambyɔ. Zakari to wo lawi
ŋa Benaya. Benaya to wo lawi ŋa
Yeyiyɛli. Yeyiyɛli to wo lawi ŋa
Mataniya.
15 A Yahaziyɛli wì sho fɔ: «Zhuda
tara woolo, naa Zheruzalɛmu ca
woolo konaa mboro wunlunaŋa
Zhozafati ma ni, ye nuŋgbolo jan ye
logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si
ka kɔn ye na ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa
gbɔlɔ na li kala na, katugu ki malaga
ŋga yoro ma ye yaa ki gbɔn, ɛɛn fɔ
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi na wogo yi.
16 Goto, ye yiri ye sa to pe na. Pe
yaa ka lugu wa Zizi tinndi wi na
mbe pan. Ye yaa ka sa pe yan wa
yanwira ti sɔgɔwɔ tɔnmɔ foŋgologo
ki kɔsaga ki na, wa Yeruwɛli gbinri
wi yɛsinmɛ na.
17 Yoro se ka malaga ko ka gbɔn
yɛrɛ. Ye kari ye sa yere wa ko cɛ.
Ye koro le ye yere yɛw. Mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ye shɔ yɛgɛ ŋga na,
pa ye yaa ki yan†. Zhuda tara woolo
naa Zheruzalɛmu ca woolo, yaga ka
fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na.
Goto ye yiri ye sa to pe na, mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa pye ye ni.› »
18 A Zhozafati wì si sogo maa yɛgɛ
ki jiile wa tara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ. A Zhuda tara
woolo pe ni fuun naa Zheruzalɛmu
ca woolo pe ni, pè si to ma pe yɛɛ
go sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
mali gbɔgɔ.
19 Kona, Levi setirige piile mbele
pàa pye Kehati sege woolo konaa
mbele paa pye Kore sege woolo†, pè
si yiri ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li sɔn magaŋgbɔlɔ ni.
20 Ki goto, a pè si yiri faa, mɛɛ lɛ na
kee wa Tekowa ca gbinri wi ni. Naa
paa kaa na kee, a Zhozafati wì si yiri
ma yere, ma sho fɔ: «Ye logo na yeri
Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu
ca woolo: ‹Ye taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na, pa ye yaa fanŋga ta. Ye taga li
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na, pa ye yaa
yawa ta.› »
21 Ko puŋgo na, a pè si yo ma
yan pe yɛɛ yeri wo naa leele pe
ni. Kona, a wì si yurukɔɔlɔ pele
wɔ. Poro la fereyaara nda tìla tɛgɛ
ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ta lele†, nɛɛ tanri
maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ, na yuuro koo
na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:
«Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, katugu
li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
22 Naa leele pàa kaa ki lɛ na yuuro
koo na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, Amɔ cɛnlɛ
woolo, naa Mowabu cɛnlɛ woolo
konaa Seyiri yanwira tara woolo
mbele pàa pan mbe to Zhuda tara
woolo pe na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe
kala li gbɔn mali piri, fɔ a Zhuda tara
woolo pè ya pe ni.
23 Amɔ cɛnlɛ woolo poro naa
Mowabu cɛnlɛ woolo pàa yiri ma to
Seyiri yanwira tara woolo pe na ma
pe tɔngɔ ma pe kɔ pew. Naa pàa kaa
Seyiri yanwira tara woolo pe tɔngɔ
ma pe kɔ, a pè si to pe yɛɛ na, na pe
yɛɛ kuun.

† **20:14 20.14:** Asafu sege woolo pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (1 Kuro 9.15-16; 15.17; 16.37,41-42). † **20:17 20.17:** Ɛki 14.13; Dete 20.1-4; 1 Sami 12.16 † **20:19 20.19:** 1 Kuro 6.16-23 † **20:21 20.21:** Ŋga kì yo fɔ: *Poro la fereyaara nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ta lele,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, poro la pye naga gbogo.

24 Naa Zhuda tara woolo pàa ka saa gbɔn wa laga ŋga lere ma ya ma wele mbe yan wa gbinri wi ni, a pè si kanŋga ma wele wa pe juguye pe kɛɛ yeri; pe mbe wele, mɛɛ gboolo pe yan pè toori tara ti na, ali lere nuŋgba wo sila shɔ.
25 A Zhozafati naa wi woolo pe ni pè si pan ma gboolo pe san. Pàa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta wa ki gboolo pe sɔgɔwɔ, naa yaripɔrɔ† ni konaa yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ni. Pàa yaara lɛgɛrɛ koli fɔ pee ya mbe ti ni fuun ti lɛ mbe kari ti ni. Pàa yaara ti koli fɔ ma saa gbɔn piliye taanri ti lɛgɛwɛ pi na.
26 Ki pilige tijɛrɛ wogo ki na, a pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa Beraka† gbunlundɛgɛ ki ni ma Yawe Yɛnnŋɛlɛ li sɔn. Ko kala na pe maa ki laga ki yinri Beraka gbunlundɛgɛ ali ma pan ma gbɔn nala.
27 Ko puŋgo na, Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe ni, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca yɔgɔrimɔ ni. Zhozafati wo wìla pye pe yɛgɛ. Pàa pye nayinmɛ gbɔɔ ni, katugu Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.
28 Pàa juruye naa ŋgɔniye gbɔn konaa ma mbaanra win ma ye wa Zheruzalɛmu ca, wa Yawe Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
29 Naa tara sannda pyew ti wunluwɔ woolo pàa kaa ki logo ma yo Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa malaga gbɔn Izirayɛli woolo pe juguye pe ni, a fyɛrɛ gbɔrɔ si pe yigi.
30 Kì pye ma, a Zhozafati wi wunluwɔ pì si yɛyinŋge ta. A wi Yɛnnŋɛlɛ lì si wogosaga kan wi yeri kɛɛ ki ni fuun ki na.

Zhozafati wi wunluwɔ pi kɔwɔ (1 Wunlu 22.41-51)

31 Zhozafati wìla pye wunluwɔ Zhuda tara ti go na. Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. A wì si yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Azuba, naa nɔ wi to wi yinri Shilishi.
32 Wi to Asa wìla tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, wi sila kɛ mbe wɔ wa li ni. Kala na li yɛn ma sin Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ na, lo wìla pye na piin.
33 Konaa ki ni fuun sunzara nda wa tinndiye pe na ti sila kɔ wa tara ti ni. Tara woolo pe sila mara bere pe tɛlɛye Yɛnnŋɛlɛ li na pe kotogo ki ni fuun ni.
34 Zhozafati wi kapyegele sanŋgala, ke koŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Hanani pinambyɔ Yehu wi kapyegele sɛwɛ wi ni. Ke si yɛn ma yɔnlɔgɔ fun wa Izirayɛli woolo pe wunlumbolo sɛwɛ wi ni.
35 Ko puŋgo na, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wì si saa yɔn finliwɛ le Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahaziya wi ni, wo ŋa wi tangalɔmɔ pi sila yɔn we.
36 A pè si gbogolo ma tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ gbegele mbaa kee ti ni wa Tarisisi ca. Pa pàa saa ki tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti gbegele wa Eziyɔn Gebɛri ca.
37 Kona, a Dodava pinambyɔ Eliyezɛri ŋa wìla yiri wa Maresha ca wì si Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa Zhozafati wi na, ma yo fɔ: «Kì kaa pye mà gbogolo Ahaziya wi ni ja, Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yaa ma tunŋgo ki jɔgɔ.» Kì pye ma, tɔnmɔkɔɔrɔ tìla jɔgɔ ti sila ya mbe kari Tarisisi naa†.

21

1 A Zhozafati wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Yoramu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

† **20:25 20.25:** Ŋga kì yo fɔ: *Naa yaripɔrɔ ni,* Yɛnnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn Eburuye sɛnrɛ ni pele yɛgɛ ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Naa gboolo ni. Yarijɛndɛ nda tì naganaga, gboolo pe se ya pye ki yarijɛndɛ to ta mbe yala yarijɛndɛ sannda ti ni. † **20:26 20.26:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, maga logo Beraka ko kɔrɔ wo ŋa fɔ sɔnmɔ. † **20:37 20.37:** 1 Wunlu 10.22

Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi sanga (2 Wunlu 8.16-24)

2 Nɔsepiile nambala la pye Yoramu wi yeri. Poro la wɛlɛ Azariya, naa Yehiyɛli, naa Zakari, naa Azariya, naa Mikayɛli konaa Shefatiya. Pe ni fuun pàa pye Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhozafati wo pinambiile†.

3 Pe to wìla yarikanra lɛgɛrɛ kan pe yeri, to lari nda warifuwe, naa tɛ konaa yaara sɔnŋgbanga woro ni. Mbe taga wa to na, Zhuda tara cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, wìla ta kan pe yeri. Ɛɛn fɔ wìla wunluwɔ po kan Yoramu wo yeri, katugu wo wìla pye pinambyɔ koŋgbanŋa we.

4 Naa Yoramu wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ sanga ŋa ni, ma kaa yeresaga ta, a wì suu nɔsepiile nambala pe ni fuun pe gbo tokobi ni, ma pinlɛ Izirayɛli tara teele pe ni.

5 Yoramu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca†.

6 Izirayɛli tara wunlumbolo pàa tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, paa yɛgɛ ŋga na Ashabu go woolo pàa ki pye we, katugu Ashabu wi sumborombyɔ wo wa wìla pɔri wi jɔ. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye†.

7 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye na jaa mbe Davidi wi go woolo pe tɔngɔ mbe pe kɔ yɔn finliwɛ mba làa le Davidi wi ni pi kala na, katugu làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma yo fɔ li yaa ti pele mbaa taa wa wi setirige piile pe ni, mbaa cɛɛn wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew†.

8 Yoramu wi wunluwɔ sanga wi ni, a Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Zhuda tara fanŋga ki na, mɛɛ wunluwɔ wa tɛgɛ pe yɛɛ go na†.

9 Kona, a Yoramu wì si yiri ma kari wi maliŋgbɔɔnlɔ teele konaa wi malaga gbɔnwotoroye pe ni fuun pe ni. Ki yembinɛ li ni, a wì si saa to Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na. Kìla yala poro wa maa maga makɔ. A Yoramu wì si ya pe ni wo naa wi malaga gbɔnwotoroye teele pe ni.

10 Maga lɛ le ko na, a Edɔmu cɛnlɛ woolo pè si yiri ma je Zhuda tara woolo pe fanŋga ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki wagati nuŋgba wi ni, Libina ca fɛnnɛ fun pè si yiri ma je Yoramu wi fanŋga ki na, katugu wìla je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na†.

11 Yoramu wìla sunzara kankan yɛrɛ wa Zhuda tara yanwira ti na. Ki pyelɔmɔ pi na, wìla ti Zheruzalɛmu ca woolo pè yɛgɛ wali ma yiri yarisunndo ti kɔrɔgɔ, nari gbogo konaa ma ti a Zhuda tara woolo pè puŋgo.

12 Kì kaa pye ma, a pè si pan ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEli wi sɛwɛ wi kan Yoramu wi yeri, ma yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma tɛlɛ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye mɛɛ tanga wa ma to Zhozafati wi tulugo ki ni, mɛɛ si tanga wa ma tɛlɛ Asa ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi tulugo ki ni,

13 ɛɛn fɔ pa mà tanga wa Izirayɛli wunlumbolo pe tulugo ki ni ma ti a Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pè yɛgɛ wali ma yiri yarisunndo ti kɔrɔgɔ nari gbogo, paa yɛgɛ ŋga na Ashabu go woolo pàa ki pye†. Mbe taga wa ko na, ma to seyɛɛnlɛ mbele pe yɛn ma to go woolo, mà yɛrɛ pe gbo, poro mbele pàa mbɔnrɔ ma na we.

14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yambewe wa ma tara woolo pe na, naa ma pinambiile, naa ma jɛɛlɛ, konaa ma yarijɛndɛ ti ni fuun ti na.

15 Mboro wo na, li yaa yambewe wa ma na, ki yama pi yaa pye lara

† **21:2 21.2:** 2 Kuro 11.18-22; 1 Kuro 25.5 † **21:5 21.5:** 2 Wunlu 1.17; 3.1 † **21:6 21.6:** 1 Wunlu 12.26-28 † **21:7 21.7:** 1 Wunlu 11.36; 1 Kuro 17.10-14; 2 Kuro 6.16; 7.18 † **21:8 21.8:** Zhenɛ 27.40 † **21:10 21.10:** 2 Wunlu 8.22; 2 Kuro 12.2 † **21:13 21.13:** 1 Wunlu 16.30-33; 2 Wunlu 8.18,27

yama. Pi yaa kaa seregi ma na pilige pyew, fɔ ma latiire ti sa yiri funwa na yama pi kayaŋga ki kala na.› »

16 Kona, Filisiti tara fɛnnɛ naa Larabuye mbele pàa pye ma cɛn wa Kushi tara fɛnnɛ pe tanla, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si pe yirige ma pe wa Yoramu wi na, jaŋgo pe malaga gbɔn wi ni.

17 A pè si pan ma to Zhuda tara woolo pe na. Pàa ye wa tara ti ni, ma yarijɛndɛ nda tìla pye wa wunluwɔ go ki ni ti koli, ma pinlɛ wunlunaŋa wi pinambiile konaa wi jɛɛlɛ pe ni ma kari pe ni kasopiile. Kaawɔ wi pinambyɔ puŋgofɔ Yowahazi wo nuŋgba wìla koro wi yeri.

18 Ko kagala koro ke ni fuun puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si lara yama wa Yoramu wi na, mba pi saa ya mbe kɔ.

19 A yama pi nɛɛ seregi na kee yɛgɛ pilige pyew. Wi yama pi yɛlɛ shyɛn wolo li kɔsaga, a Yoramu wi latiire tì si yiri funwa na yama pi kayaŋga ki kala na. A yama pi jɔlɔgɔ ndorogo kì suu gbo. Wi tara woolo pè si kasɔn gbɔgɔ gbɛri wi mɛgɛ ni maa gbɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na pàa ki pye wi tɛlɛye pe kan we†.

20 Yoramu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi kunwɔ pi sila lere kpɛ wo jori. A pè suu le wa Davidi ca. Ɛɛn fɔ pe sila wi le wa wunlumbolo pe fanra ti ni.

22

Zhuda tara wunlunaŋa Ahaziya wi sanga
(2 Wunlu 8.25-29; 9.27-29)

1 Kona, a Zheruzalɛmu ca woolo pè si Yoramu wi pinambyɔ puŋgofɔ Ahaziya wi tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ, katugu maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kà la pan wa Zhuda tara woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni Larabuye ni, ma wi pinambiile lɛrɛfɛnnɛ pe ni fuun pe gbo. Kì pye ma, a Zhuda tara wunlunaŋa wi pinambyɔ Ahaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na.

2 Ahaziya wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Atali. Atali wo wìla pye Omiri wi pishyɛnwoo.

3 Ashabu go woolo pàa tanga konɔ na na, lo Ahaziya wìla tanga li na fun, katugu wi nɔ wìla pye naa yɛrɛgi wila tipege piin.

4 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa Ashabu go woolo pe yɛn. Wi to wi kuŋgɔlɔ, ki woolo poro pàa pye Ahaziya wi yɛrifɛnnɛ maa puŋgo.

5 Pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti kala na, a wì pinlɛ Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi pinambyɔ Yoramu wi ni, ma saa malaga gbɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni wa Aramɔti ca, wa Galaadi tara. A Siri tara fɛnnɛ pè si Yoramu wi wɛlɛgɛ.

6 Siri tara fɛnnɛ pàa Yoramu wi wɛlɛgɛ lara nda na, naa wìla pye na malaga ki gbɔɔn Siri tara wunlunaŋa Hazayɛli wi ni wa Arama ca, a wì si sɔngɔrɔ wa Zhizireyɛli ca mbe sari fɔfɔ. Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Yoramu wi pinambyɔ Ahaziya wì si kari ma saa Ashabu pinambyɔ Yoramu wi shari wa Zhizireyɛli ca, katugu wìla pye na jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.

7 Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Ahaziya wì kari wa Yoramu wi yeri wi sharisaga, jaŋgo mbe Ahaziya wi gbo. Naa wìla ka saa gbɔn wa, a wo naa Yoramu wi ni pè si yiri ma kari wa Nimishi pinambyɔ Yehu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wi Ashabu go woolo pe tɔngɔ we.

8 Maga ta Yehu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnkala li piin Ashabu go woolo pe na, a Yehu wì si saa Zhuda tara teele pe yan konaa Ahaziya wi sefɛnnɛ pele ni. Poro la

† **21:19 21.19:** 2 Kuro 16.14; Zhere 34.5 † **22:8 22.8:** 2 Wunlu 10.13-14

pye na tunŋgo piin Ahaziya wi kan. Kona, a wì si pe gbo†.

9 Ko puŋgo na, a wi nɛɛ Ahaziya wi lagajaa. A pè si saa wi yigi wa Samari ca, wa laga ŋga wìla pye ma lara we. A pè si pan wi ni wa Yehu wi yeri, a Yehu wì suu gbo. A pè suu gboo wi le wi tɛlɛ Zhozafati wo kala na, katugu wo la pye ma mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na wi kotogo ki ni fuun ki ni. Ko pyeŋgɔlɔ, lere kpɛ sila koro wa Ahaziya wi go woolo pe ni, ŋa wi mbaa ya cɛn wunluwɔ pi na.

Atali wìla cɛn wunluwɔ pi na wa Zhuda tara
(2 Wunlu 11.1-3)

10 Naa Ahaziya wi nɔ Atali wìla kaa ki yan pòo pinambyɔ wi gbo, a wì si yiri ma saa Zhuda tara wunlunaŋa wi setirige piile pe ni fuun pe gbo.

11 Ɛɛn fɔ pe gbosanga wi ni, wunlunaŋa wi sumborombyɔ Yehoshabeyati ŋa wìla pye Ahaziya wi nɔsepyɔ sumboro, wì si Ahaziya wi pinambyɔ Zhowasi wi lɛ larawa, wa wunlunaŋa wi pinambiile mbele pàa pye na kuun pe sɔgɔwɔ, ma saa wo naa jɛlɛ ŋa wìla pye wi gbegelefɔ pe tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yumbyɔ ŋa pe maa wɔnlɔ wa ni. Wunlunaŋa Yoramu wi sumborombyɔ Yehoshabeyati ŋa wìla pye saraga wɔfɔ Yehoyada wi jɔ pa wìla Zhowasi wi lara yɛɛn Atali wi na, wi suu ta mboo gbo.

12 Wìla koro pe ni wa larasaga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni. Kìla yala Atali wi yɛn wunluwɔ pi na wa tara ti ni.

23

Pàa Zhowasi wi tɛgɛ wunluwɔ pi na
(2 Wunlu 11.4-16)

1 Ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si kotogo le wi yɛɛ ni, mɛɛ yɔn finliwɛ le maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ teele pe ni. Poro la wɛlɛ Yerohamu pinambyɔ Azariya, naa Yohana pinambyɔ Ishimayɛli, naa Obɛdi pinambyɔ Azariya, naa Adaya pinambyɔ Maaseya konaa Zikiri pinambyɔ Elishafati.

2 Kona, a poro si yiri ma Zhuda tara ti yanri ma Levi setirige piile mbele pe yɛn Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni pe yeri ma pe gbogolo konaa Izirayɛli woolo seye teele pe ni. A pè si saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca.

3 A ki janwa wi ni fuun wì si yɔn finliwɛ le wunlunaŋa wi ni wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni. Yehoyada wìla pe pye fɔ: «Ye wele, wunlunaŋa wi pinambyɔ wi ŋa. Wo wi yaa cɛn wunluwɔ pi na, mbe yala yɔn fɔlɔ na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn Davidi wi setirige piile pe wogo na li ni†.

4 Ŋga ye yaa pye ki ŋga: ‹Cɛnpilige ŋga kila paan ki ni, yoro mbele ye yaa tunŋgo ki lɛ, saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ni, ye yɛɛ walagi ŋgbeleye taanri. Ŋgbelege nuŋgba yaa la yeyɔnrɔ ti kɔrɔsi,

5 ŋgbelege shyɛn wogo ki sa yere kila wunluwɔ go ki kɔrɔsi. Ŋgbelege taanri wogo ki sa yere wa Yesɔdi† yeyɔngɔ ki na mbaa ki kɔrɔsi. Leele sanmbala pe ni fuun pe yaa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi ni.

6 Lere kpɛ si daga mbe ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, kaawɔ saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile mbele pe yaa pye tunŋgo ki na poro cɛ. Poro wo na, pe mbe ya mbaa yiin wa, katugu pe yɛn kpoyi. Ɛɛn fɔ leele sanmbala poro yaa pye mbe yere wa shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi ni.

7 Levi setirige piile pe yaa wunlunaŋa wi maga kɛɛ ki ni fuun ki na, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe maliŋgbɔnyaara ti ni pe kɛɛ. Lere ŋa fuun kaa jaa mbe ye wa shɛrigo

† **23:3 23.3:** 1 Kuro 17.10-14; 2 Kuro 6.16; 7.18; 2 Kuro 21.7; 2 Sami 7.12-16 † **23:5 23.5:** 2 Wunlu 11.6

gbɔgɔ ki ni, poo gbo. Wunlunaŋa wi kaa kee laga ŋga fuun na, ye pye wi ni mbaa wi kɔrɔsi.› »

8 Saraga wɔfɔ Yehoyada wìla sɛnrɛ nda fuun yo, a Levi setirige piile naa Zhuda tara woolo pè si tanga ti ni fuun ti na. Teele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pe maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛlɛ, mbele pe mbaa tunŋgo ki lɛ cɛnpilige ki na konaa mbele pe mbaa tigi tunŋgo ki na pe ni; katugu saraga wɔfɔ Yehoyada wi sila ŋgbelege ka kpɛ yaga ki kari†.

9 Kona wunlunaŋa Davidi wi njaanra naa wi tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele wìla tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì siri kan teele mbele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnmɛ cɛnmɛ go na pe yeri†.

10 Ko puŋgo na, a wì si leele pe yerege yerege ma wunlunaŋa wi maga, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe maliŋgbɔnyaara ti ni pe kɛɛ, wa saraga wɔsaga konaa shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti tanla, maga lɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na fɔ ma saa gbɔn wa ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

11 Kona, a pè si yiri wunlunaŋa wi pinambyɔ wi ni, ma wunluwɔ njala li kan wi kan, mɛɛ yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi le wi kɛɛ. A Yehoyada naa wi pinambiile pe ni pè si sinmɛ kpoyi wo wi na maa tɛgɛ wunluwɔ. A leele pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan wunlunaŋa wi yeri!»

12 Kona, a Atali wì si leele pe tinmɛ ta paa fee na toro, na wunlunaŋa wi sɔnni. A wì si pan wa janwa wi tanla, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tanla.

13 Wi mbe wele, mɛɛ wunlunaŋa wi yan yeresaga wa ndɔgɔrɔ† ti ni, wa yeyɔngɔ ki na. Maliŋgbɔɔnlɔ teele poro naa mbaanra winfɛnnɛ pe ni, pàa pye wa wi tanla. Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri na mbaanra ti wiin; a yurukɔɔlɔ paa pe yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn na yuuro ti yɛgɛ sinni. Naa Atali wìla kaa ko yan ma, a wì suu yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi kala na, mɛɛ yo fɔ: «Pè yɔn le na na! Pè yɔn le na na!»

14 Kona maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leele cɛnmɛ go na, na maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ sinni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si pe pye fɔ: «Yoo yigi ye yiri wi ni wa funwa na ŋgbeleye yi sɔgɔwɔ. Lere ŋa fuun ka taga wi na, yoo gbo tokobi ni.» Katugu saraga wɔfɔ wìla yo fɔ kii daga poo gbo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni†.

15 A pè si konɔ li wa wi kan, yeyɔngɔ ŋga shɔnye pe maa yiin wa ki ni†, mɛɛ toro ma saa gbɔn wi ni wa ki na, mɛɛ kari wa wunluwɔ go ki ni, ma suu gbo le ki laga ki na.

Yehoyada wìla kanŋguwa fɔnmbɔ le wa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni (2 Wunlu 11.17-20)

16 Kona, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si yɔn finliwɛ le wo naa leele pe ni konaa wunlunaŋa wi ni. Ki yɔn finliwɛ pìla pye naga nari ma yo fɔ leele pe daga mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo.

17 Kona, a leele pe ni fuun pè si kari ma saa ye wa yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔgo ki ni maga jaanri. A pè sigi saara wɔsara to naa ki yaara yanlɛrɛ ti yaari, ma Baali saraga wɔfɔ Matan wi gbo wa saara wɔsara ti tanla.

18 Kona, a Yehoyada wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki le Levi setirige piile mbele saraga wɔfɛnnɛ pe kɛɛ paa ki kɔrɔsi. Poro wɛlɛ Davidi wìla walagi ŋgbeleye ŋgbeleye

† **23:8 23.8:** Pàa saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye, a ki ŋgbeleye yila tunŋgo ki piin naga waa na yi yɛɛ kaan (1 Kuro 24.19; 25.8; 26.1). † **23:9 23.9:** 2 Sami 8.7-12 † **23:13 23.13:** Ŋga kì yo fɔ: *Wa ndɔgɔrɔ ti ni,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: Wa tiyala li tanla (2 Wunlu 11.14). † **23:14 23.14:** Ndɛɛ pàa Atali wi gbo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe mbaa ki tɛgɛ fyɔngɔ ni (Nɔmbu 19.11-16; 2 Wunlu 23.14). † **23:15 23.15:** 2 Wunlu 11.16

paa tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, jaŋgo paa saara sogoworo ti woo li yeri, mbe yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni ki ni. Paa ki piin nayinmɛ ni, Davidi wìla yuuro nda gbɛgɛlɛ, paa ti koo.

19 A wì si yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe tɛgɛtɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti na, jaŋgo lere ŋa fuun wi yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ki fyɔngɔ ki yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, wo wa kpɛ ka ka ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

20 Kona, maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leele cɛnmɛ cɛnmɛ go na, poro naa legbɔɔlɔ pe ni, naa tara woolo pe ni fuun, a Yehoyada wì si pe yeri ma pe gbogolo. A wì si ti a pè yiri wunlunaŋa wi ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma toro wa yeyɔngɔ gbɔgɔ ki ni, ma saa ye wa wunluwɔ go ki ni. A pè si wunlunaŋa Zhowasi wi teŋge wa wunluwɔ jɔngɔ ki na.

21 Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri. Ca fun kìla pye yɛyinŋge na, katugu pàa Atali wi gbo tokobi ni.

24

Zhuda tara wunlunaŋa Zhowasi wi sanga
(2 Wunlu 12.1-4)

1 Zhowasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔshyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Zibiya ma yiri wa Bɛrisheba ca.

2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko Zhowasi wìla pye na piin saraga wɔfɔ Yehoyada wi yinwege sanga wi ni fuun wi ni.

3 Yehoyada wìla jɛɛlɛ shyɛn pɔri Zhowasi wi kan, a Zhowasi wì si pinambiile naa sumborombiile se.

Zhowasi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele
(2 Wunlu 12.5-17)

4 Ko puŋgo na, a Zhowasi wì sigi kɔn maga tɛgɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele.

5 A wì si saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe gbogolo, ma pe pye fɔ: «Ye kari wa Zhuda tara cara ti ni, ye saa penjara shoo Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pe yeri yɛlɛ pyew, jaŋgo mbaa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele. Yege kala li pye fyɛlɛgɛ na.» Ɛɛn fɔ Levi setirige piile pe sila ki kala li pye fyaw.

6 A wunlunaŋa wì si saraga wɔfɛnnɛ to Yehoyada wi yeri maa yewe, ma yo fɔ: «Lambo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe daga mbaa woo Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki wogo na, ko ŋga yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ wa ki ni, yiŋgi na mɛɛ sigi yo Levi setirige piile pe kan paa ki lambo wi shoo Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri†?»

7 Katugu kafaara pyefɔ Atali wo naa wi woolo pe ni pè Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔ, ma yaara nda tì tɛgɛ ti yɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti lɛ ma saa na tunŋgo piin ti ni yarisunŋgo Baali ki kan.

8 Kona, a wunlunaŋa wì si ti, a pè kɛsu wa gbegele ma saa wi tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki na, wa funwa na.

9 Kona, a pè sigi yari Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan ma yo fɔ lambo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayɛli woolo pe daga mbaa woo ma pe ta wa gbinri wi ni, paa wi woo paa paan wi ni.

10 A teele pe ni fuun naa tara woolo pe ni fuun pè si yɔgɔri ki wogo ki na. A pe nɛɛ paan lambo penjara ti ni nari nii wa kɛsu wi ni, fɔ a wì saa yin.

11 Levi setirige piile pe ma kari kɛsu wi ni wunlunaŋa wi saa wele sanga ŋa ni, na wi ka gbɔn, na pe kaa wele mboo yan penjalɛgɛrɛ

† **24:6 24.6:** Ɛki 30.12-16

yɛn wa wi ni, wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wo naa saraga wɔfɛnnɛ to wi kagala yɛgɛ wɔfɔ wi ni, pe mɛɛ penjara ti wɔ wa kɛsu wi ni. Ko puŋgo na, Levi setirige piile pe mɛɛ kɛsu wi lɛ ma sɔngɔrɔ ma saa wi tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga. Pàa pye naga piin ma pilige pyew fɔ ma saa penjara lɛgɛrɛ gbogolo ti yɛɛ na.

12 Kona wunlunaŋa wo naa Yehoyada wi ni, pe mɛɛ ti kan mbele pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo pyefɛnnɛ pe go na pe yeri paa ki jɔgɔsara ti gbegele. A pe nɛɛ sinndɛɛrɛ tɛfɛnnɛ naa tire tɛfɛnnɛ pe lee sara na, jaŋgo pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele; konaa, a pè ta tɛgɛ na tugurɔn tunŋgo pyefɛnnɛ naa tuguyɛnrɛ tunŋgo pyefɛnnɛ pe sara mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele.

13 A tunmbyeele pè si to tunŋgo ki na naga piin. A go ki jɔgɔsara ti nɛɛ gbegele na kee yɛgɛ pe tunŋgo pyewe pi fanŋga na. Pàa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki gbegele maga kɔ maga kan fanŋga ni.

14 Naa pàa kaa kɔ tunŋgo ki na, a pè si saa penjara sannda ti kan wunlunaŋa wo naa Yehoyada pe yeri. A pè siri tɛgɛ ma yaapire gbegele ti ni tunŋgo ŋga ki yaa la piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni ki mɛgɛ ni, ki yaapire tà la pye shɛrɛgɛ pye woro, tà la pye saara sogoworo ti woro, naa wɔjɛŋgɛlɛ ni, naa yaapire ta yɛgɛ ni nda ti yɛn tɛ woro konaa warifuwe woro. Yehoyada wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni pàa pye na saara sogoworo woo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni suyi.

Yehoyada wi kunwɔ

15 Yehoyada wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ ma tin yinwege ki na, mɛɛ jɛn ma ku. Wi kusanga wi ni, wìla ta yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ (130).

16 Pàa wi le wa Davidi ca, wa wunlumbolo pe tanla, katugu wìla kajɛŋgɛ pye Izirayɛli woolo pe kan, ma kajɛŋgɛ pye Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ konaa li shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgɔlɔ fun.

Zhowasi wìla laga Yɛnŋɛlɛ li na na yarisunndo gbogo

17 Yehoyada wi kuŋgɔlɔ, a Zhuda tara teele pè si pan ma fɔli wunlunaŋa Zhowasi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ. A wunlunaŋa wì si logo pe yeri.

18 Kì pye ma, a Izirayɛli woolo pè si je Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki na, ma saa na tunŋgo piin yarisunŋgo Ashera konaa yarisunndo ta yɛgɛ kan. Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni pe kajɔɔgɔ ki kala na.

19 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele torogo wa pe yeri, jaŋgo mbe pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan li kɔrɔgɔ. A poro pe yɛri, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo pe yeri.

20 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye saraga wɔfɔ Yehoyada wi pinambyɔ Zakari wi ni. A wì si kari wa leele pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mɛɛ pe pye fɔ: «Pa Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke jogo? Ye kapyege ka kpɛ se yɔn ye kan, katugu yè laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Lo fun li yaa laga ye na.› »

21 Ɛɛn fɔ, a leele pè si yɔn le Zakari wi na paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla ki yo pe kan we, mɛɛ wi wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki ni[†].

22 Kajɛŋgɛ ŋga Zakari wi to Yehoyada wìla pye wunlunaŋa Zhowasi wi kan, Zhowasi wìla fɛgɛ ki na, ma Yehoyada pinambyɔ wi gbo. Ɛɛn fɔ naa Zakari wila kaa na kuun sanga ŋa ni, a wì sho fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋga ki yɛn na piin ki wele, ligi fɔgɔ yewe ma na.»

Zhowasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ (2 Wunlu 12.18-22)

23 Yɛlɛ li filisaga, a Siri tara fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pè si pan ma to

† **24:21 24.21:** Mati 23.35; Luki 11.51

Zhowasi wi na. Pàa pan ma Zhuda tara ti shɔ konaa Zheruzalɛmu ca ki ni. Pàa tara teele pe ni fuun pe tɔngɔ, mɛɛ yaara nda fuun pàa koli ti torogo wa Damasi ca pe wunlunaŋa wi kan.

24 Siri tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pan pe sila lɛgɛ. Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pe le pe kɛɛ, katugu pàa laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na. Kì pye ma, Siri tara fɛnnɛ poro pàa jɔlɔgɔ wa Zhowasi wi na†.

25 Naa Siri tara fɛnnɛ pàa kaa kari ma laga wi na, maa ta wìla pye na jɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, a wi legbɔɔlɔ pè si yɔn le wi na saraga wɔfɔ Yehoyada pinambyɔ ŋa wìla gbo wi kunwɔ pi kala na†. A pè suu gbɔn maa gbo wa wi sinlɛyaraga ki na. Wìla ku, a pòo le wa Davidi ca ki ni. Ɛɛn fɔ pe sila wi le wa wunlumbolo pe fanra ti ni.

26 Mbele pàa yɔn ki le wi na maa gbo, poro la wɛlɛ Zabadi naa Yozabadi. Zabadi wìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo jɔ Shimeyati wo pinambyɔ. Yozabadi wo la pye Mowabu cɛnlɛ woolo jɔ Shimiriti wo pinambyɔ.

27 Zhowasi wi pinambiile pe mɛrɛ to na, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ lɛgɛrɛ nda tìla yo ma wa wi na, konaa wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele yɛgɛ ŋga na, ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ ŋa wi maa wunlumbolo pe kagala ke yɛgɛ yuun wi ni. A wi pinambyɔ Amaziya wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

25

Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi sanga
(2 Wunlu 14.1-7)

1 Amaziya wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yehowadan, ma yiri wa Zheruzalɛmu ca.

2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye. Ɛɛn fɔ wi sila ki pye wi kotogo ki ni fuun ni.

3 Naa wunluwɔ pìla kaa yeresaga ta Amaziya wi kɛɛ na sanga ŋa ni, legbɔɔlɔ mbele pàa wi to, wunlunaŋa we wi gbo, a wì si pe gbo.

4 Ɛɛn fɔ wi sila pe pinambiile poro gbo. Wìla ko pye ma, ma yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri wi ni, wa Moyisi sɛwɛ wi ni ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgasele na li kan ma yo fɔ: «Pe se ka teele gbo pe pinambiile kala na. Pe se ka pinambiile gbo pe teele kala na. Ɛɛn fɔ lere nuŋgba pyew wi daga mbe gbo wi yɛɛra kapere to kala na†.»

5 Kona, a Amaziya wì si Zhuda tara nambala pe yeri ma pe gbogolo laga nuŋgba, ma pele tɛgɛ teele lere waga keleŋgele (1 000) go na, ma pele tɛgɛ lere cɛnmɛ cɛnmɛ go na ma yala pe tɛlɛye setiriye yi ni, ko yɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe ni fuun. A wì si leele pe jiri, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa pe na konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni. A wì sigi yan fɔ pàa pye nambala waga cɛnmɛ taanri (300 000) mbele pe mbaa ya sa malaga gbɔn njanraga naa tuguron sigeyaraga ni.

6 A wì si Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ waga cɛnmɛ (100 000) sara warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ ni ma taga wa mbele pe na.

7 Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lere wà si pan maa pye fɔ: «E, wunlunaŋa, maga ka ti Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pele mbe pinlɛ ma ni mbe sa malaga gbɔn, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro Izirayɛli woolo pe ni, poro mbele pe yɛn Efirayimu cɛnlɛ woolo wele.

8 Ali na maga si kari pe ni, mbe sa malaga ki gbɔn ma fanŋga ki

† **24:24 24.24:** Ɛki 12.12; Dete 28.25; Eze 5.10,15; 11.19 † **24:25 24.25:** 2 Wunlu 12.21; wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yehoyada pinambiile; ɛɛn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yehoyada pinambyɔ. † **25:4 25.4:** Dete 24.16; 2 Wunlu 14.6

ni fuun ki ni yɛgɛ o yɛgɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma le ma juguye pe kɛɛ, katugu yawa yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni mbe lere saga nakoma mboo jan.»

9 A Amaziya wì si Yɛnŋɛlɛ lere wi pye fɔ: «Warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ ŋga mì kan Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri, ko wogo ko yaa pye mɛlɛ?»

A Yɛnŋɛlɛ lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa to lɛgɛrɛ kan ma yeri naa mbe wɛ ko na.»

10 Kì pye ma, a Amaziya wì si laga maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa Efirayimu cɛnlɛ li ni pe na. A wì si pe yaga ma yo paa kee pe yeri. Ɛɛn fɔ, a pè si nawa ŋgban Zhuda tara woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari pe yeri naŋgbanwa gbɔɔ ni.

11 Kona, a Amaziya wì si kotogo le wi yɛɛ ni, mɛɛ keli wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ ma kari pe ni wa Kɔ gbunlundɛgɛ ki ni, ma saa malaga gbɔn Seyiri tara fɛnnɛ pe ni ma lere waga kɛ (10 000) gbo pe ni.

12 Zhuda tara woolo pàa lere waga kɛ (10 000) yigi pe ni weele, ma lugu ma kari pe ni walaga ka namunjɔ na, mɛɛ saa pe wɔnrɔgɔ ma pe jaanri wa titɛgɛ ki ni ma pe ni fuun pe gbo.

13 Ɛɛn fɔ ki sanga wi ni, Izirayɛli tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele Amaziya wìla sɔngɔrɔ ma yo paga ka pinlɛ wi ni mbe kari wa malaga, a poro si saa to Zhuda tara cara ti na, maga lɛ wa Samari ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Bɛti Horɔn ca ki na. Pàa lere waga taanri (3 000) wo gbo ki cara woolo pe ni, ma yarilɛgɛrɛ koli ma kari ti ni.

Izirayɛli tara wunlunaŋa wìla malaga gbɔn ma ya Amaziya wi ni
(2 Wunlu 14.8-14)

14 Naa Amaziya wìla kaa ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni ma sɔngɔrɔ ma pan, wìla pan Seyiri setirige piile pe yarisunndo ti ni, ma pan mari pye wi yɛɛra yarisunndo. Wìla pye na fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo, na wusuna nuwɔ taan sori ti kan.

15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nawa ŋgban Amaziya wi ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa torogo wa wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma si saa ki cɛnlɛ na li yarisunndo ti lagaja, to nda tii ya mberi woolo pe shɔ ma kɛɛ we?»

16 Maga ta Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla pye na para bere, a Amaziya wì si sɛnrɛ ti kɔn wi yɔn na, ma suu pye fɔ: «Mɔɔ tɛgɛ ma pye wunlunaŋa wi yɛrifɔ le? Yiri na ki laga ŋga ki ni. Maga ka ti mbɔɔn gbo dɛ!»

A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì si sɛnrɛ ti kɔn, ma sho fɔ: «Mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ mbɔɔn tɔngɔ, katugu màga kala na li pye, ma je mbanla yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti logo.»

17 Kona, a Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wì suu yɛrifɛnnɛ poro yɛrɛwɛ sɛnrɛ to logo. A wì si pitunmbolo torogo wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wi yeri, wo ŋa wìla pye Yowahazi wi pinambyɔ konaa Yehu pishyɛnwoo, ma yo pe saa pye fɔ: «Pan we fili we malaga gbɔn we yɛɛ ni.»

18 Kì pye ma, a Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ka, a Liban tara wuuro tipile là si tun ma yo pe saga yo Liban tara sɛdiri tigbɔgɔ ka kan ma yo fɔ: ‹Ma sumborombyɔ wi kan na pinambyɔ wi yeri wuu pɔri wi jɔ.› Ɛɛn fɔ, a Liban tara woŋgbɔ wà si pan ma wuuro tipile li tangala ma toro.»

19 A Zhowasi wi sho naa fɔ: «Màa ki yuun wa ma nawa fɔ mà ya Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni, a ko ma kan maa ma yɛɛ nari, nɔɔ yɛɛ gbogo. Koni koro wa ma tara. Yiŋgi na ma nɛɛ jaa mbe go le ki jɔlɔgɔ kala na li ni, lo na ma yaa kɔ wa li ni, Zhuda tara woolo pe kɔ wa li ni we?»

20 Ɛɛn fɔ, Amaziya wi sila yɛnlɛ mbe logo wi yeri, katugu ki kala pa làa yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, làa pye

na jaa mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, katugu pàa kanŋga ma taga Edɔmu tara yarisunndo ti na.

21 Kona, a Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si yiri ma kari sa malaga ki gbɔn. A wo naa Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi ni, pè si saa fili wa Bɛti Shɛmɛshi ca, wa Zhuda tara, ma to pe yɛɛ na.

22 A Izirayɛli woolo pè si ya Zhuda tara woolo pe ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si fe ma kari pe paara yinrɛ.

23 A Izirayɛli tara wunlunaŋa Zhowasi wì si Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi yigi maa le kaso wa Bɛti Shɛmɛshi ca. Amaziya wìla pye Zhowasi pinambyɔ konaa ma pye Yowahazi pishyɛnwoo. A wunlunaŋa Zhowasi wì si kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca ma saa ca ki mbogo laga ka ya, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn (200), maga lɛ wa Efirayimu yeyɔngɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa mbogo ki yɛnlɛ li na ki na†.

24 Wìla tɛ wi ni fuun wo naa warifuwe wi lɛ, yarijɛndɛ nda fuun tìla pye wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni Obɛdi Edɔmu wi kɛɛ na, wìla ti lɛ, ma pinlɛ nda tìla pye wa wunluwɔ go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni ti ni. Wìla leele pele yigi fun, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari wa Samari ca.

Pàa yɔn le ma Amaziya wi gbo (2 Wunlu 14.15-20)

25 Yowahazi pinambyɔ Zhowasi ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kuŋgɔlɔ, a Zhowasi pinambyɔ Amaziya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wì si yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo pye yinwege ki na naa.

26 Amaziya wi kapyegele, ke koŋgbanŋgala naa puŋgo wogolo ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe wagati kapyegele sɛwɛ wi ni.

27 Naa Amaziya wìla kaa laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, a pè si yɔn le wi na wa Zheruzalɛmu ca. A wì si fe ma kari wa Lakishi ca. Ɛɛn fɔ, a pè si taga wi na, maa purɔ ma saa wi gbo wa Lakishi ca.

28 Ko puŋgo na, a pè suu gboo wi lɛ shɔn na ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga ki yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo pe ca ye, ma saa wi le wa wi tɛlɛye pe tanla.

26

Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi wi sanga (2 Wunlu 14.21-22; 15.1-3)

1 Kona, a Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si Oziyasi† wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ wi to Amaziya wi yɔnlɔ. Kìla yala wì ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.

2 Wo wìla Eyilɔti ca ki kan naa fɔnŋgɔ, maga sɔngɔrɔ maga kan Zhuda tara woolo pe yeri wunlunaŋa Amaziya wi kuŋgɔlɔ ma taga wa wi tɛlɛye pe na.

3 Oziyasi wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni sanga ŋa ni wìla cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yekoliya ma yiri wa Zheruzalɛmu ca.

4 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa yɛgɛ ŋga na wi to Amaziya wìla ki pye we.

5 Zakari† ŋa wìla pye na leele pe nari paa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi yinwege sanga wi ni, Oziyasi wìla koro ma mara Yɛnŋɛlɛ li na. Ma Oziyasi wi ta wìla koro ma mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, Yɛnŋɛlɛ làa pye naa kagala ke yɔngɔ wi kan.

6 A Oziyasi wì si yiri ma saa to Filisiti tara fɛnnɛ pe na, ma Gati ca malaga sigembogo ki jaanri, naa Yabine ca malaga sigembogo konaa

† **25:23 25.23:** 2 Wunlu 14.13 † **26:1 26.1:** Oziyasi wo nuŋgba wo pàa pye na yiri Azariya (2 Wunlu 14.21-22; 15.1-7). † **26:5 26.5:** Zakari ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ wi yɛn wi yɛ Yehoyada setirige pyɔ Zakari wi ni. Ki yaa pye ndɛɛ wo wìla pye Oziyasi wi yɛrifɔ we.

Asidɔdi ca malaga sigembogo ki ni. A wì si cara ta kan wa Asidɔdi ca wasege ki ni konaa wa Filisiti tara fɛnnɛ sanmbala pe sɔgɔwɔ.

7 Yɛnŋɛlɛ làa wi saga, a wì malaga gbɔn Filisiti tara fɛnnɛ pe ni, ma malaga gbɔn Larabuye mbele pàa pye ma cɛn wa Guri Baali ca konaa wa Mawɔn ca pe ni.

8 Amɔ cɛnlɛ woolo pàa pye na nizara woo Oziyasi wi yeri. Wi mɛgɛ kìla yiri fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, katugu wìla fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ.

9 A Oziyasi wì si sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kan wa Zheruzalɛmu ca, wa yeyɔngɔ ŋga wa ca ki yɛnlɛ na ki na, naa wa gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki na, konaa wa ca mbogo ki yɛnlɛ li na. Wìla sanŋgazoye pe kan, a pè pye fanŋga ni.

10 Wìla sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kan kɔrɔsiri pyewoolo wa gbinri wi ni, ma tɔnmɔ were lɛgɛrɛ wɔ wa, katugu yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ la pye wi yeri wa yanwira tigiwɛn tara ti ni konaa wa funwa lara falafala ti ni. Kɛrɛ kɔnfɛnnɛ naa ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔnfɛnnɛ la pye wi yeri wa yanwira ti na konaa wa Karimɛli yanwiga ki na, katugu kɛrɛ tunŋgo kìla pye maa ndanla fɔ jɛŋgɛ.

11 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege la pye Oziyasi wi yeri mbele pe mbaa ya malaga gbɔn. Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Yeyiyɛli wo naa fanŋgafɔ Maaseya poro pàa pye na pe jinri, na pe mɛrɛ ti yɔnlɔgi, na pe walagi ŋgbeleye ŋgbeleye paa kee wa malaga. Hananiya ŋa wìla pye wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ teele wo wa, wo wìla pye na pe yɛgɛ sinni.

12 Seye teele waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (2 600) pàa pye ki maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe go na.

13 Ki seye teele pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ mbele go na, pàa pye lere waga cɛnmɛ taanri ma yiri kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ kaŋgurugo (307 500). Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ, ma pye fanŋga ni. Pàa pye na wunlunaŋa wi sari na malaga gbɔɔn wi juguye pe ni.

14 Oziyasi wìla tugurɔn sigeyaara, naa njaanra, naa tugurɔn njagala, naa malaga gbɔndeere, naa sandira konaa gbafuuro sinndɛɛrɛ kankan maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yeri.

15 Wìla ti a kapyɔ jɛnfɔ wa maliŋgbɔnyaara ta gbegele wa Zheruzalɛmu ca, mari tɛgɛtɛgɛ wa sanŋgazoye pe go na konaa ca ki mbogo yɛngɛlɛ ke na, jaŋgo mbaa wangala wɔnni ti ni konaa mbaa sinndɛliŋgbɔrɔ waa ti ni. Kì pye ma, a wi mɛgɛ kì si yiri ma kari fɔ lege, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi saga ma fanŋga gbɔgɔ kan wi yeri, a kì pye kafɔnnɔ sagawa.

Yɛnŋɛlɛ làa yayɛnwɛ wa Oziyasi wi na

16 Ɛɛn fɔ, naa Oziyasi wìla kaa fanŋga ta sanga ŋa ni, a wi nɛɛ wi yɛɛ gbogo fɔ ma saa kapege pye. Wìla kaa pye mbasinŋɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li ni. Wìla ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, saraga wɔsaga ŋga pe maa wusuna nuwɔ taan wi sori ki na, mbe sa wusuna nuwɔ taan sogo wa ki na†.

17 A saraga wɔfɔ Azariya wì si ye wa wi kɔrɔgɔ wo naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ nafa tijɛrɛ ni, mbele pàa pye kotogo ni.

18 A pè si yiri wunlunaŋa Oziyasi wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Oziyasi, mboro ma, ma daga mbe wusuna nuwɔ taan wi sogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ ki tunŋgo kì kan saraga wɔfɛnnɛ mbele Arɔn setirige piile poro yeri. Pè pe tɛgɛ pe yɛ mbaa ki tunŋgo ki piin. Toro ma yiri wa laga kpoyi ki ni, katugu mà kambasinŋge pye. Ki kapyege ki se gbɔgɔwɔ kan ma yeri Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

19 Koni wusuna nuwɔ taan le-yaraga kìla pye Oziyasi wi kɛɛ, a wì si nawa ŋgban saraga wɔfɛnnɛ pe

† **26:16 26.16:** Kìla pye saraga wɔfɛnnɛ poro cɛ paa daga mbaa wusuna nuwɔ taan wi sori Yɛnŋɛlɛ li kan (Nɔmbu 3.10; 17.5; 18.7; 1 Kuro 23.13).

ni. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yayɛnwɛ pì si to wi na wa wi walɛgɛ ki na le saraga wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa wusuna nuwɔ taan pe maa wi sori saraga wɔsaga ŋga na ki tanla†.

20 A saraga wɔfɛnnɛ to Azariya wo naa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni pè suu wele, mɛɛ yayɛnwɛ pi yan pì to wa wi walɛgɛ ki na. A pè suu yirige wa funwa na fyɛlɛgɛ na. A wo jate wì si fyɛɛlɛ ma yiri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi gbɔn.

Oziyasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ (2 Wunlu 15.5-7)

21 Wunlunaŋa Oziyasi wìla koro yayɛnwɛ fɔ, fɔ ma saa gbɔn wi kupilige ki na. Wi yayɛnwɛ pi kala na, wìla pye go ka ni wi yɛ; katugu wi saa ya mbe ye naa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wi pinambyɔ Yotamu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ wo wìla pye na tara woolo pe yɛgɛ sinni.

22 Oziyasi wi kapyegele sanŋgala, ke koŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo, Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla ke yɔnlɔgɔ.

23 A Oziyasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa wi tɛlɛye pe tanla, wa wunlumbolo pe gboolo lesaga ki ni, naa wìla pye yayɛnwɛ fɔ ki kala na, pe sila wi le wa wunlunaŋa wi fanga ko ni. A wi pinambyɔ Yotamu wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

27

Zhuda tara wunlunaŋa Yotamu wi sanga (2 Wunlu 15.32-38)

1 Yotamu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yerusha. Zadɔki sumborombyɔ lawi.

2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye, ma tanga paa yɛgɛ ŋga na wi to Oziyasi wìla ki pye kala li ni fuun ni. Konaa ki ni fuun, wi sila ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ki pye kapege wi go na. Ɛɛn fɔ leele poro la koro na kapege ki piin.

3 Yotamu wo wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa gona ki wa. Wìla Ofɛli laga mbogo ki tunndo ti lɛgɛrɛ pye.

4 Wìla cara kan wa Zhuda yanwira tara ti ni, ma malaga sigecara naa sanŋgazoye kankan wa kɔɔrɔ ti ni.

5 Wìla malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa wi ni ma ya pe ni. Ki pye ma, ki yɛlɛ li ni, Amɔ cɛnlɛ woolo pàa lambo sara wi yeri maa kan warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ, naa bile tɔni tijɛrɛ naa kɔngɔ konaa ɔrizhi tɔni tijɛrɛ naa kɔngɔ. Ko yaara to yɔngɔ Amɔ cɛnlɛ woolo pàa kan wi yeri yɛlɛ shyɛn wolo naa taanri wolo li ni.

6 Yotamu wìla fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ, katugu wìla pye naa yinwege ki piin sinŋge Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

7 Yotamu wi kapyegele sanŋgala, malaga ŋga fuun wìla gbɔn konaa tunndo nda fuun wìla pye, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo naa Zhuda tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.

8 Wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.

9 A Yotamu wì si ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Ahazi wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

28

Zhuda tara wunlunaŋa Ahazi wi sanga (2 Wunlu 16.1-20)

1 Ahazi wìla ta yɛlɛ nafa, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na

† **26:19 26.19:** Levi 13.14; Nɔmbu 5.2

wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wi tɛlɛ Davidi wìla ki pye yɛgɛ ŋga na, wo sila ki pye ma.

2 Ɛɛn fɔ wìla tanga wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe tulugo ki ni. Wì yɛrɛ la ti, a pè tugurɔn yan ma yaara yanlɛrɛ gbegele yarisunndo Baali ti gbɔgɔwɔ pi mɛgɛ ni.

3 Wìla pye na wusuna nuwɔ taan sori wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni. Wìla wi yɛɛra pinambiile pe sogo ma pe pye saraga yarisunndo yeri, ma yala katijangara nda cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa piin ti ni, koro ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ we.

4 Wìla pye na yaayoro saara naa wusuna nuwɔ taan saara woo wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, naa tinndiye pe na konaa wa tire tipiire nda fuun ti yɛn wɛrɛ ni ti nɔgɔ†.

5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, lì suu le Siri tara wunlunaŋa wi kɛɛ. A Siri tara fɛnnɛ pè si malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni, ma lelɛgɛrɛ yigi kasopiile ma kari pe ni wa Damasi ca. A lì suu le fun Izirayɛli tara wunlunaŋa wi kɛɛ, a wì malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni fɔ jɛŋgɛ.

6 Pilige nuŋgba ka ni, a Eremaliya pinambyɔ Peka wì si Zhuda tara nambala waga cɛnmɛ naa nafa (120 000) gbo pe ni, pe ni fuun nambala kotogofɛnnɛ, katugu pàa laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na.

7 Maliŋgbɔɔn kotogofɔ ŋa pàa pye na yinri Zikiri, ma yiri wa Efirayimu tara, wìla wunlunaŋa wi pinambyɔ Maaseya wi gbo, naa Azirikamu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ wi ni, konaa Ɛlikana ŋa wìla pye mɛgbɔgɔ fɔ ma taga wunlunaŋa wi na wi ni.

8 Izirayɛli woolo pàa lere waga cɛnmɛ shyɛn (200 000) yigi pe sefɛnnɛ Zhuda tara woolo pe ni kasopiile, poro la wɛlɛ jɛɛlɛ, naa pinambiile konaa sumborombiile; pàa yarilɛgɛrɛ koli wa pe yeri ma kari ti ni wa Samari ca.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la yɛrɛwɛ sɛnrɛ kan Izirayɛli woolo pe yeri

9 Wa Samari ca, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Obɛdi. A wì si yiri ma saa Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ pe fili pe pansaga wa Samari ca, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Zhuda tara woolo pe ni, ma pe le ye kɛɛ. A yè pe tɔngɔ naŋgbanwa ni fɔ a ki tinmɛ pì gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na.

10 Koni ye yɛn naga yuun ma yo fɔ ki Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo mbele yɛɛn, poro ye yaa sa pye ye kulonambala naa ye kulojaala. Ɛɛn fɔ yoro jate, ye woro kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wi le?

11 Koni ye logo na yeri. Ye sefɛnnɛ mbele yè yigi kasopiile, ye pe wa paa kee, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban ye ni fɔ jɛŋgɛ.»

12 Kì pye ma, maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa Zhuda tara woolo pe yigi, a Efirayimu cɛnlɛ woolo teele pèle si yiri pe kɔrɔgɔ, poro la wɛlɛ Yohana pinambyɔ Azariya, naa Meshilemɔti pinambyɔ Berekiya, naa Shalumu pinambyɔ Ezekiyasi konaa Hadilayi pinambyɔ Amasa wi ni.

13 Pàa maliŋgbɔɔnlɔ pe pye fɔ: «Ki leele mbele yè yigi kasopiile yɛɛn, yaga ka ye laga pe ni, katugu yaa jaa mbe we pye kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yaa jaa mbe ka taga we puŋguwɔ naa we kapere ti ni. Ma si yala we yɛn kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ makɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi yɛn woro Izirayɛli woolo we ni makɔ.»

14 Kona, a maliŋgbɔɔnlɔ pè si leele mbele pàa yigi kasopiile pe yaga konaa yaara nda pàa koli ti ni le

† **28:4 28.4:** Dete 12.2

teele poro naa janwa wi ni fuun wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 Ki nambala mbele pè pe mɛrɛ ti
yeriyeri, a poro si kasopiile pe kala
li yɔn pe kan. Pàa yaripɔrɔ ta lagala
wa yaara nda tìla koli ti na mari
kankan pe yeri konaa sawira ni, a
pèri le. A pè pe kan, a pè li ma wɔ.
A pè si mbele pàa wɛlɛgɛ pe fɔfɔ,
ma sinmɛ fafa pe wɛlɛgɛsara ti na
mari pɔpɔ†. Mbele pe saa ya tanga,
a pè si pe ni fuun pe luguro sofilele
na ma sɔngɔrɔ pe ni wa Zheriko ca,
ko ŋga ki yɛn sɛngɛndire ca ye, ma
kari pe ni wa pe sefɛnnɛ pe tanla. Ko
pyeŋgɔlɔ, a pè si sɔngɔrɔ wa Samari
ca.

Wunlunaŋa Ahazi wìla Asiri tara wunlunaŋa wi yɛnri wuu saga
(2 Wunlu 16.7-20)

16 Ki wagati wi ni, a wunlunaŋa
Ahazi wì si tunŋgo torogo wa Asiri
tara wunlunaŋa wi yeri ma yo wuu
saga.
17 Katugu Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa
pan naa, ma malaga gbɔn Zhuda
tara woolo pe ni ma ya pe ni, ma
pele yigi kasopiile ma kari pe ni.
18 Ki wagati nuŋgba wi ni, Filisiti
tara fɛnnɛ pàa saa Zhuda tara cara
nda wa yanwira tigiwɛn tara ti ni
ti shɔ konaa nda wa Negɛvu tara ti
ni. To tìla pye Bɛti Shɛmɛshi ca, naa
Ayalɔn ca, naa Gederɔti ca, naa Soko
ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni,
naa Timina ca konaa ki kanŋgara na
kapire ti ni, naa Gimizo ca konaa ki
kanŋgara na kapire ti ni. A pè si cɛn
wa ki cara ti ni.
19 Ko la pye ma, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa Zhuda tara woolo pe go
sogo Izirayɛli tara wunlunaŋa Ahazi
wi kala na. Mà jɛn Ahazi wìla Zhuda
tara woolo pe le kapege pyege ki ni
konaa ma kambasinŋge pye Yɛnŋɛlɛ
li na.
20 A Asiri tara wunlunaŋa Tigilati
Pilinezɛri wì si pan ma to Ahazi
wi na malaga ni, maa pye paa wi
maliwee yɛn, wi sila wi saga.
21 Ahazi wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ ti lɛ, naa
wunluwɔ go yarijɛndɛ ti ni konaa
wi legbɔɔlɔ pe yinrɛ yarijɛndɛ ta
ni, mari pye yarikanra Asiri tara
wunlunaŋa wi yeri. Ɛɛn fɔ ki wogo
ki sila sagawa kpɛ kan wi yeri.

Wunlunaŋa Ahazi wi kunwɔ

22 Ma wunlunaŋa Ahazi wi ta wìla
pye wa ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, wìla
koro na kambasinŋge piin Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na.
23 Wìla yaayoro wɔ saraga Damasi
ca yarisunndo ti yeri, a to si ya wi
ni. Wìla wi yɛɛ pye fɔ: «Kì kaa pye
Siri tara wunlumbolo pe yarisunndo
tì pe saga, mi fun mi yaa saara wɔ ti
yeri ti ta tilan saga.» Ɛɛn fɔ ti sila
yaraga ka kpɛ yɔn wi kan, kaawɔ
maa jan wo naa Izirayɛli woolo pe
ni fuun pe ni.
24 A Ahazi wì si Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ yaapire ti ni fuun ti gbogolo,
mari gbɔn mari yaari. Wìla Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ ti
tɔnndɔ, ma ti a pè saara wɔsara
kankan wi kan wa Zheruzalɛmu ca
yɛngɛlɛ ke ni fuun ke na.
25 Wìla sunzara kankan wa tin-
ndiye pe na wa Zhuda tara cara ti ni
fuun nuŋgba nuŋgba ti ni, mbe ta
mbaa wusuna nuwɔ taan sori wa ti
na yarisunndo ta yɛgɛ kan. Kì pye
ma, wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

26 Ahazi wi kapyegele sanŋgala,
naa tunndo nda fuun wìla pye,
koŋgbanŋgala naa puŋgo wogolo,
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara
naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe
sɛwɛ wi ni.
27 A Ahazi wì si kaa ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa
Zheruzalɛmu ca. Ɛɛn fɔ pe sila wi
le wa Izirayɛli tara wunlumbolo pe
fanra ti ni. A wi pinambyɔ Ezekiyasi
wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ.

† **28:15 28.14-15:** Luki 10.25-37

29

Wunlunaŋa Ezekiyasi wìla shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi (2 Wunlu 18.1-3)

1 Ezekiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma
yiri kaŋgurugo, mɛɛ cɛn wunluwɔ
pi na. Yɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ wìla
pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu
ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Abiya;
Zakari sumborombyɔ lawi.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ko wìla pye kala li ni fuun
ni paa wi tɛlɛ Davidi wi yɛn.
3 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna
li yeŋge koŋgbanŋga ki na, a wì si
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ
ti yɛngɛlɛ mari gbegele.
4 A wì si saraga wɔfɛnnɛ naa Levi
setirige piile pe yeri, ma pe gbogolo
wa laga nawa pi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri.
5 A wì si pe pye fɔ: «Yoro Levi
setirige piile, ye logo na yeri. Ye
ye yɛɛ pye kpoyi, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
pye kpoyi. Yaara nda fuun ti yɛn
fyɔngɔ ni wa laga kpoyi ki ni, yeri
wɔ wa.
6 Katugu we tɛlɛye pàa kambas-
inŋge pye, ma ŋga ki yɛn kapege
Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na ki pye. Pè laga li na, ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga ki yaga, ma
puŋgo le li ni.
7 Pè yɛrɛ la shɛrigo gbɔgɔ ndɔgɔrɔ
kɔɔrɔ ti tɔnndɔ, ma fitanlaye pe
figi. Pe sila wusuna nuwɔ taan wɔ
saraga konaa mbe saraga sogowogo
wɔ Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri wa
laga kpoyi ki ni.
8 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
nawa ŋgban Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe ni. A lì si
jatere piriwɛn wa pe na, naa jɔlɔgɔ
ni konaa ma pe pye titɛgɛrɛ yaraga
paa yɛgɛ ŋga na yaa ki yaan yɛnlɛ
ni we.
9 Ye wele, pàa we tɛlɛye pe gbo
tokobi ni, ma we pinambiile, naa
we sumborombiile konaa we jɛɛlɛ
pe yigi ma kari pe ni kulolo ki wogo
ŋga ki kala na.
10 «Koni mìgi kɔn maga tɛgɛ wa
na nawa mbe yɔn finliwɛ le Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
ni, jaŋgo li naŋgbanwa gbɔɔ pi kɔ
we ni.
11 Koni na pinambiile, yaga ka
pye sambalawa ni, katugu yoro wɛlɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wɔ yaa yeregi li yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa tunŋgo piin li kan,
konaa mbe pye li tunmbyeele mbaa
wusuna nuwɔ taan sori li kan.»
12 Kona, a Levi setirige piile pè
si yiri ma yere; poro la wɛlɛ
Amasayi pinambyɔ Mahati, konaa
Azariya pinambyɔ Zhowɛli ma yiri
wa Kehati setirige piile pe ni; naa
Abidi pinambyɔ Kishi konaa Yehale-
leyɛli pinambyɔ Azariya ma yiri
wa Merari setirige piile pe ni; naa
Zima pinambyɔ Yowa, konaa Yowa
pinambyɔ Edɛn ma yiri wa Gɛrishɔn
setirige piile pe ni;
13 naa Shimiri konaa Yeyiyɛli ma
yiri wa Elizafan setirige piile pe ni;
naa Zakari konaa Mataniya ma yiri
wa Asafu setirige piile pe ni;
14 naa Yehiyɛli konaa Shimeyi ma
yiri wa Hema setirige piile pe ni; naa
Shemaya konaa Uziyɛli ma yiri wa
Yedutun setirige piile pe ni.
15 A pè si pe sefɛnnɛ sanmbala pe
gbogolo ma pe yɛɛ pye kpoyi. Ko
puŋgo na, a pè si pan mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi
paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla ki
yo pe kan, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti ni.
16 A saraga wɔfɛnnɛ pè si ye wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
nawa mbege pye kpoyi. Yaara nda
fuun pàa yan fyɔngɔ woro wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa ti
ni fuun ti lɛ ma yiri ti ni, mari tɛgɛ
wa laga nawa. A Levi setirige piile
poro siri lɛ ma yiri ti ni wa funwa
na, ma saa ti wa wa Sedirɔn lafogo
gbunlundɛgɛ ki ni.
17 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige koŋgbanŋga ki na, a pè sigi
lɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki piin kpoyi.
Yeŋge ki pilige kɔlɔtaanri wogo ki
na, a pè si ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li

go ki ndɔgɔrɔ ti ni. Piliye kɔlɔtaanri pàa pye ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki pye kpoyi. Yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wogo ki na, a pè si kɔ ki tunŋgo ki na.

18 Kona, a pè si kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Wè saa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni fuun ki pye kpoyi, naa saara sogoworo ti ma sogo saraga wɔsaga ŋga na ki ni konaa ki yaapire ti ni fuun ti ni, naa buru ŋa pe ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi ma tɛgɛ tabali ŋa na wi ni, konaa wi yaapire ti ni fuun ti ni.

19 Wunlunaŋa Ahazi wi wunluwɔ sanga wi ni, wìla yaapire nda fuun tɛgɛ fyɔngɔ ni wi mbasinmɛ sanga wi ni, wè ti ni fuun ti gbegele mari pye kpoyi. Ti yɛn ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki yɛgɛ.»

Ezekiyasi wìla shɛrɛgɛ konɔ lo naa saraga wɔmɔ tunŋgo ki gbegele maga tɛgɛ

20 Ki goto yirifaga ki na, a wunlunaŋa Ezekiyasi wì si yiri ma ca ki teele pe yeri ma pe gbogolo, mɛɛ kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

21 A pè si kari napɛnɛ kɔlɔshyɛn ni, naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ kɔlɔshyɛn konaa sikapɛnɛ kɔlɔshyɛn ni mberi pye kapere kala yagawa jasaara wunluwɔ tara ti kan, naa laga jɛŋgɛ kpoyi ki kan konaa Zhuda tara woolo pe kan. A wunlunaŋa wì si konɔ kan saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye Arɔn setirige piile pe yeri, ma yo peri wɔ saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na.

22 A saraga wɔfɛnnɛ pè si napɛnɛ pe kɔnlɔgi ma kasanwa pi tɔgɔ maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, ma simbapɛnɛ pe kɔnlɔgi ma kasanwa pi tɔgɔ maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, ma simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ pe kɔnlɔgi ma kasanwa pi tɔgɔ maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na.

23 Ko puŋgo na, pe yaa kapere ti kala yagawa ja sikapɛnɛ mbele ni, a pè si pan pe ni wa wunlunaŋa wo naa janwa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wunlunaŋa wo naa janwa wi ni pè si pe kɛyɛn yi taga sikapɛnɛ pe na.

24 A saraga wɔfɛnnɛ pè si sikapɛnɛ pe kɔnlɔgi ma pe kasanwa pi tɔgɔ, maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, maa pye kapere ti kala yagawa jasaraga, mbe ta mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye Izirayɛli woolo pe kan; katugu wunlunaŋa wìla ki yo ma yo fɔ saraga sogowogo konaa kapere kala yagawa jasaraga ki ni, ti yaa wɔ Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kan.

25 A wì si Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni weere† ni pe yeri, naa juruye konaa ŋgɔniye ni, ma yala Davidi naa Gadi ŋa wìla pye wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan pàa ŋgasele na tɛgɛ li ni. Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ŋgasele lali, làa li kan li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, a pèli yo.

26 A Levi setirige piile pè si toro ma yere yarigbɔnrɔ nda Davidi la gbegele ti ni pe kɛɛ, konaa saraga wɔfɛnnɛ pe ni fun pe mbaanra ti ni pe kɛɛ.

27 A Ezekiyasi wì si konɔ kan ma yo pe saraga sogowogo ki wɔ wa saraga wɔsaga ki na. Naa pàa kaa ki lɛ na saraga ki woo sanga ŋa ni, ki sanga nuŋgba wi ni, a pè sigi lɛ fun na yuuro koo, na mbaanra ti wiin, na Izirayɛli tara wunlunaŋa Davidi wi yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

28 Kona, a janwa wi ni fuun wì si fɔli, a pe nɛɛ yuuro ti koo na mbaanra ti wiin, fɔ a saraga sogowogo ki saa wɔ ma kɔ.

29 Naa pàa kaa saraga sogowogo ki wɔ ma kɔ, a wunlunaŋa wo naa

† **29:25 29.25:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5

mbele fuun pàa pye wi ni pè si fɔli ma kanŋguuro kan ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
30 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Ezekiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, pè sigi yo Levi setirige piile pe kan ma yo fɔ yuuro nda Davidi wìla wɔ wo naa yariyanra yanfɔ Asafu wi ni, paa ti koo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ti ni. A pè sili sɔn nayinmɛ gbɔɔ ni, ma fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara mali gbɔgɔ.
31 Kona, a Ezekiyasi wì sho naa fɔ: «Koni yè kaa ye yɛɛ le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, ye fulo laga yaa paan saraga yaayoro naa nayinmɛ saara ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.» A janwa wì si pan saraga yaayoro naa nayinmɛ saara ni. Mbele fuun pàa pye nandanwa ni pàa saara sogoworo wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri fun.
32 Saara sogoworo nda janwa wìla wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, tìla pye napɛnɛ nafa taanri ma yiri kɛ, naa simbapɛnɛ cɛnmɛ konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ cɛnmɛ shyɛn (200). Pàa ki yaayoro ti ni fuun ti wɔ saara sogoworo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
33 Mbe taga wa to na, pàa nɛrɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni (600) naa simbaala waga taanri (3 000) tɛgɛ ti yɛ saraga Yɛnŋɛlɛ li kan.
34 Ɛɛn fɔ saraga wɔfɛnnɛ pe sila lɛgɛ, ki kala na, pe sila ya mbe yaayoro nda tìla pye saara sogoworo ti ni fuun ti sɛɛrɛ wɔ. Pe sefɛnnɛ Levi setirige piile pè si pan ma pe saga fɔ ma saa tunŋgo ki kɔ, fɔ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe sa pe yɛɛ pye kpoyi; katugu kìla pye Levi setirige piile pe kotogo na pe pe yɛɛ pye kpoyi mbe wɛ saraga wɔfɛnnɛ pe na.
35 Mbe taga wa saara sogoworo lɛgɛrɛ ti na, nayinmɛ saara ti yanlaga kìla pye wa, ma pinlɛ duvɛn saraga ŋga ki ma taga saraga sogowogo ki na ti ni.

Pa pàa shɛrɛgɛ konɔ tunŋgo ki gbegele maga tɛgɛ naa fɔnŋgɔ yɛɛn, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
36 A Ezekiyasi wo naa leele pe ni fuun pe ni pè si yɔgɔri Yɛnŋɛlɛ làa ki kala li yɛgɛ sin yɛgɛ ŋga na ki kala na, katugu ki kala li sila mɔ pyewe ni.

30

Wunlunaŋa Ezekiyasi wìla Paki fɛti wi gbɛgɛlɛ

1 Kona, a Ezekiyasi wì si pitunmbolo torogo Izirayɛli tara ti lagapyew konaa Zhuda tara ti ni, ma sɛwɛɛlɛ yɔnlɔgɔ fun ma pe torogo Efirayimu cɛnlɛ woolo naa Manase cɛnlɛ woolo pe yeri, jaŋgo pe pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbe pan mbe Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
2 Wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa janwa wi ni fuun wi ni, pàa gbogolo wa Zheruzalɛmu ca ma yo ma yan pe yɛɛ yeri, maga kɔn maga tɛgɛ mbe Paki fɛti wi pye yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki na†.
3 Pe sila ya mbe Paki fɛti wi pye wi wagati wi na, katugu saraga wɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ sila pe yɛɛ pye kpoyi, mbe taga wa ko na, leele pe sila pe yɛɛ gbogolo fun wa Zheruzalɛmu ca.
4 Ki Paki fɛti wi pyekala làa wunlunaŋa wo naa janwa wi ni fuun wi ndanla.
5 A pè sigi kɔn maga tɛgɛ mbege wogo ki yari wa Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni, mbege lɛ wa Bɛrisheba ca, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na fɔ sa gbɔn wa Dan ca, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, jaŋgo leele pe pan wa Zheruzalɛmu ca pe pan pe Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni; katugu lelɛgɛrɛ sila kaa na Paki fɛti wi piin naa, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ we.
6 Wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni pàa sɛwɛɛlɛ mbele pye, a

† **30:2 30.2:** Ɛki 12.1-12; Nɔmbu 9.2-3,10-11

pitunmbolo pè si kari pe ni wa Izirayɛli tara ti lagapyew konaa Zhuda tara ti ni. Mbe yala wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni, pàa pye na yuun fɔ: «Yoro Izirayɛli woolo wele, yoro mbele yè koro ma ta ma shɔ Asiri tara wunlumbolo pe kɛɛ†, ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, jaŋgo li sɔngɔrɔ li pan ye kɔrɔgɔ fun.

7 Yaga ka pye paa ye tɛlɛye naa ye sefɛnnɛ pe yɛn, poro mbele pàa kambasinŋge pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na we. Ko kala kì ti Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na laga tara ti ni paa yɛgɛ ŋga na yaa ki yaan we.

8 Koni, yaga ka pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ paa ye tɛlɛye pe yɛn. Ye ye yɛɛ tirige Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Yaa paan wa li laga kpoyi ki ni, ko ŋga lì pye kpoyi fɔ sanga pyew. Yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan, jaŋgo lili naŋgbanwa gbɔɔ pi kɔ ye ni.

9 Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, pa kona mbele pàa ye sefɛnnɛ naa ye pinambiile pe yigi ma kari pe ni kulowo, pe yaa pe yinriwɛ ta mbe pe yaga pe sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti ni naa, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinmɛ kanfɔ konaa yinriwɛ tafɔ†. Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ, li se puŋgo wa ye ni fyew.»

10 Kona, a pitunmbolo pè si saa na yanri na toro cara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ni, wa Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara konaa Manase cɛnlɛ woolo pe tara, fɔ ma saa gbɔn wa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pe tara naga sɛnrɛ ti yuun. Ɛɛn fɔ leele pàa pye na pe tifaga, na tɛgɛ pe na.

11 Konaa ki ni fuun, Asɛri cɛnlɛ woolo, naa Manase cɛnlɛ woolo konaa Zabulɔn cɛnlɛ woolo pèle la pe yɛɛ go sogo, ma kari wa Zheruzalɛmu ca.

12 Wa Zhuda tara, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa tunŋgo pye leele pe ni, ma ti a pè pe jatere wi wa nuŋgba, ma tanga wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe tunŋgo ki na, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti ni.

Wunlunaŋa Ezekiyasi wìla Paki fɛti wi pye

13 Kona, a janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa Zheruzalɛmu ca mbe leve fu buru fɛti wi pye yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki ni. Ki janwa wìla gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.

14 Saara wɔsara nda tìla pye wa Zheruzalɛmu ca konaa wusuna nuwɔ taan pàa pye naa sori saara wɔsara nda na, a pè siri jaanri mari wɔ wa ca ki ni ma saa ti wa wa Sedirɔn lafogo ki ni.

15 Ko puŋgo na, a pè si Paki fɛti yaayoro ti gbo yɛlɛ li yeŋge shyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na. Fɛrɛ la saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ta, naa pe sila pe yɛɛ pye kpoyi ki kala na. A pè si pe yɛɛ pye kpoyi, mɛɛ saara sogoworo wɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

16 A pè si pe cɛnsara ti lɛlɛ ma yala Yɛnŋɛlɛ lere Moyisi wi lasiri konɔ li ni†. Levi setirige piile pàa pye na saraga yaayoro ti kasanwa pi kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, a paa pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na.

17 Wa janwa wi ni, lelɛgɛrɛ la pye wa, mbele pe sila pe yɛɛ pye kpoyi. Kì pye ma, a Levi setirige piile pè si Paki fɛti saraga yaayoro ti gbo mbele fuun pe sila pye kpoyi pe kan, jaŋgo mbe pe le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ.

18 Lelɛgɛrɛ la pye wa janwa wi ni, mbele pe sila pe yɛɛ pye kpoyi, ma yiri wa Efirayimu cɛnlɛ li ni, naa Manase cɛnlɛ, naa Isakari cɛnlɛ konaa Zabulɔn cɛnlɛ li ni. Poro la Paki fɛti yaakara ti ka ma sigi ta pe sila ki pye mbe yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ki wogo na ki ni. Kì pye ma, a Ezekiyasi wì si yɛnri pe kan ma yo

† **30:6 30.6:** 2 Wunlu 17 † **30:9 30.9:** Ɛki 34.6 † **30:16 30.16:** Zhozu 8.31; 1 Wunlu 2.3; 2 Wunlu 14.6; Ɛsidi 3.2

fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn jɛnŋɛ, ma pe kala yaga;
19 mbele fuun pège ŋgbanga pe kotogo ki ni fuun ni ma mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ, mɔɔ lagaja, ki yaga ma pe kapere ti kala yaga pe na; ali mbege ta pee pe yɛɛ pye kpoyi, mbe yala kapyege ŋga ki ma pye mbe si pye kpoyi ki ni.»
20 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Ezekiyasi wi yɛnrɛwɛ pi logo ma leele pe yaga mbajɔlɔwɔ.
21 Kì pye ma, Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa Zheruzalɛmu ca, pè si leve fu buru fɛti wi pye fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, yɔgɔrimɔ gbɔɔ ni. Pilige nuŋgba nuŋgba pyew Levi setirige piile poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, pàa pye na yuuro koo na yarigbɔnrɔ ti gbɔɔn ŋgbanga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
22 Levi setirige piile mbele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li jate, Ezekiyasi wìla para pe ni ma pe kotogo ki kan pe na. Pàa fɛti yaakara ti ka ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn, ma nayinmɛ saara wɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li sɔn.
23 A janwa wi ni fuun wì si yere ki yerewe mbe piliye kɔlɔshyɛn ya yɛgɛ taga wa Paki fɛti piliye yi na. A pè sigi piliye yi pye yɔgɔrimɔ ni,
24 katugu Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wìla napɛnɛ waga kele (1 000) wɔ naa simbaala konaa sikaala waga kɔlɔshyɛn (7 000) ni ma kan janwa wi yeri. A wi legbɔɔlɔ poro napɛnɛ waga kele (1 000) wɔ, naa simbaala konaa sikaala waga kɛ (10 000) ni ma kan janwa wi yeri. Saraga wɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pe yɛɛ pye kpoyi.
25 Zhuda tara woolo janwa wi ni fuun, naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Levi setirige piile pe ni, naa leele mbele fuun pàa yiri wa Izirayɛli wunluwɔ tara ti ni ma pan, naa nambannjɛɛnlɛ mbele pàa yiri wa Izirayɛli wunluwɔ tara ti ni ma pan, nakoma ma pye cɛnfɛnnɛ wa Zhuda tara ti ni, pàa pye na yɔgɔri.
26 Yɔgɔrimɔ gbɔɔ la pye wa Zheruzalɛmu ca ki ni. Maga lɛ wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi sanga wi na ki yɔgɔrimɔ cɛnlɛ pa fa pye wa Zheruzalɛmu ca.
27 Ki kɔsaga, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, pè si yiri ma duwaw pye leele pe kan. A pe yɛnrɛwɛ pì si gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li na wa li cɛnsaga kpoyi ki ni, wa yɛnŋɛlɛ na. A lì suu logo.

31

Ezekiyasi wìla shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki gbegele maga tɛgɛ naa fɔnŋgɔ

1 Naa pàa kaa kɔ fɛti wi na, Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye wa, pè si yiri ma kari wa Zhuda tara cara ti ni, ma saa sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ titɔɔnrɔ nda pàa yerege yerege ti gbɔn mari yaari, ma yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ, ma sunzara nda wa tinndiye pe na ti jaanri konaa saara wɔsara ti ni wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni, naa wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, naa Efirayimu cɛnlɛ woolo konaa Manase cɛnlɛ woolo pe tara ti ni. Ko puŋgo na, a Izirayɛli woolo pe ni fuun pè si sɔngɔrɔ ma kari pe cara, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba ma kari wa pe yinrɛ ti ni.
2 A Ezekiyasi wì si saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ naa ŋgbeleye ŋgbeleye, ma yala pe ŋgbeleye yi ni. Wìla tunndo kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri. Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, poro pàa pye na saara sogoworo naa nayinmɛ saara ti woo, na shɛrɛgɛ tunŋgo ki piin, na yuuro koo na Yɛnŋɛlɛ li gbogo konaa nali sɔnni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti na.
3 A wunlunaŋa wo fun wì suu yarijɛndɛ ta kan, a pèri pye saara sogoworo, pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ saara sogoworo, naa cɛnpiliye saara

sogoworo, naa yevɔnŋgɔ saara sogoworo konaa shɛrɛgɛ fɛtiye sanmbala pe saara sogoworo, ma yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni ki ni†.

4 A wunlunaŋa wì sigi yo Zheruzalɛmu ca woolo pe kan ma yo fɔ yaara nda ti daga mbaa kaan saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe yeri, paa ti kaan pe yeri, jaŋgo pe pe yɛɛ kan pew Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki yeri.

5 Naa ki sɛnrɛ pàa kaa ti yari sanga ŋa ni, a Izirayɛli woolo pè si pan pe yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti lɛgɛrɛ ni ma yiri wa pe bile, naa pe duvɛn, naa sinmɛ, naa sɛnrɛgɛ konaa pe kɛɛrɛ yaara ti ni fuun ti ni ma pan mari kan. Pàa pan pe yarilire ti ni fuun ti yaga wi ni; tìla pye ma lɛgɛ†.

6 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara woolo mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara cara ti ni, a pè si pan pe nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala yaga wi ni, naa yarikanra nda tìla tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li kan ti yaga wi ni. Pàa ki yaara ti gbogolo gbogolo ti yɛɛ na.

7 Pàa ki lɛ na yaara ti gbogolo ti yɛɛ na yɛlɛ li yeŋge taanri wogo ki ni, ma saa ti gbogolomɔ pi kɔ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni.

8 A Ezekiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni pè si pan ma yaara nda pàa gbogolo ti wele. A pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari konaa li woolo pe ni, Izirayɛli woolo wele.

9 A Ezekiyasi wì si saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe yewe yaara nda tìla gbogolo gbogolo ti wogo na.

10 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to Azariya ŋa wìla yiri wa Zadɔki sege ki ni, wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga lɛ leele pège lɛ na paan yarikanra ti ni laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, waa taa na kaa na tinni, fɔ a ta yɛn na korogi lɛgɛrɛ fɔ jɛŋgɛ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì duwaw li woolo pe na. Wele, nda tì koro to tì gbogolo na yɛɛn.»

11 A Ezekiyasi wì si konɔ kan ma yo pe yumbiile pele gbɛgɛlɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A pè si pe gbɛgɛlɛ.

12 A pè si pan yarikanra to naa yaga wi ni konaa yarikanra nda ti yɛn kpoyi ti ni, mari tɛgɛ wa tagawa ni. Levi setirige pyɔ Konaniya wo wìla pye ki wogo ki yɛgɛ wɔfɔ, a wi nɔsepyɔ lenaŋa Shimeyi wì pye wi sagafɔ.

13 Yehiyɛli, naa Azariya, naa Nahati, naa Azayɛli, naa Yerimɔti, naa Yozabadi, naa Eliyɛli, naa Yisimakiya, naa Mahati konaa Benaya poro pàa pye Konaniya naa wi nɔsepyɔ Shimeyi pe sagafɛnnɛ, ma yala wunlunaŋa Ezekiyasi wo naa saraga wɔfɛnnɛ to Azariya ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki go na pàa ŋga kɔn ma tɛgɛ ki ni.

14 Levi setirige pyɔ Yimina wi pinambyɔ Kore, ŋa wìla pye yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɔ, wo pàa tɛgɛ nayinmɛ yarikanra nda pàa pye na kaan Yɛnŋɛlɛ yeri ti go na, jaŋgo yarikanra nda paa kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wila ti yɛɛlɛ konaa yarikanra nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti ni.

15 Wa saraga wɔfɛnnɛ pe cara ti ni, wìla pye leele mbele go na poro la wɛlɛ Edɛn, naa Miniyamini, naa Zhozuwe, naa Shemaya, naa Amariya konaa Shekaniya. Poro pàa tɛgɛ paa yaakara ti yɛɛlɛ pe sefɛnnɛ sanmbala pe na tagawa ni, legbɔɔlɔ naa lepigile ke na mbe yala pe ŋgbeleye yi ni.

16 Nambala mbele fuun pàa jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ wa saraga wɔfɛnnɛ pe jirige sɛwɛ wi ni, maga lɛ mbele pàa ta yɛlɛ taanrindaanri konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ pe ni, poro cɛ ma pàa pye na yaakara ti yɛɛlɛ pe na; ɛɛn fɔ mbele fuun pàa pye na paan pilige nuŋgba nuŋgba pyew

† **31:3 31.3:** Nɔmbu 28–29 † **31:5 31.4-5:** Nɔmbu 18.12-13,21

wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni na tunŋgo piin ma yala pe tunndo naa pe ŋgbeleye yi ni, pàa pye nari yɛɛlɛ pe na fun.

17 Pàa saraga wɔfɛnnɛ pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma yala pe setiriye yo ni, ma Levi setirige piile mbele pàa ta yɛlɛ nafa nafa naa ki puŋgo pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma yala pe tunndo naa pe ŋgbeleye yi ni.

18 Pàa ki janwa wi leele pe ni fuun pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ ma pinlɛ pe go woolo pe mɛrɛ ti ni, pe jɛɛlɛ, naa pe pinambiile konaa pe sumborombiile pe ni. Ki wogo kìla pye ma fun saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ni fuun pe kan, katugu kapyere nda ti maa piin mbe ta mbe pye fyɔngɔ fu pàa pye nari piin tagawa ni mbe ta mbe pye kpoyi.

19 Arɔn setirige piile mbele saraga wɔfɛnnɛ pàa pye ma cɛn wa saraga wɔfɛnnɛ pe cagbɔrɔ ti kanŋgara na lara nda ni, pàa nambala pele mɛrɛ yeriyeri wa ki cara ti nuŋgba nuŋgba pyew ti ni, jaŋgo poro mbaa yaakara ti yɛɛlɛ saraga wɔfɛnnɛ nambala pe ni fuun pe na konaa Levi setirige piile mbele fuun pàa pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ pe na.

20 Pa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla ki pye ma wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni. Wìla kajɛŋgɛ naa kasinŋge pye konaa ma tanga kaselege na Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

21 Kala o kala wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki ni, naa lasiri wi wogo na konaa ŋgasegele ke wogo na, wìla ki lagaja na Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo piin. Wìla ki kagala ke pye wi kotogo ki ni fuun ki ni, a kè si yɔn maa kan†.

32

Asiri tara fɛnnɛ pàa pan ma Zhuda tara ti tɔn muŋga mbe malaga gbɔn ti ni
(2 Wunlu 18.13; Eza 36.1)

1 Kagala ŋgele Ezekiyasi wìla pye maa tagawa pi naga Yɛnŋɛlɛ li na ke puŋgo na, a Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wì si pan ma ye wa Zhuda tara ti ni. Cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, a wì si maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsara kan ti tanla, jaŋgo mbe ye wa ti ni mberi shɔ fanŋga na.

2 Naa Ezekiyasi wìla kaa ki yan Senakeribu wìla pye na jaa mbe to Zheruzalɛmu ca ki na,

3 a wo naa wi legbɔɔlɔ poro naa wi maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe ni pè si pe yɛɛ yan, jaŋgo mbe puluyo yan wa ca ki puŋgo na yi tɔnndɔ. A pè suu saga ki wogo ki na.

4 Kona, a lelɛgɛrɛ si gbogolo mboo saga; a pè si puluyo yi ni fuun yi tɔnndɔ ma pinlɛ lafogo ŋga ki maa fuun wa tɔnmɔ foŋgologo ŋga wa tara ti nɔgɔna ki ni†. Pàa pe yɛɛ pye fɔ: «Kii daga Asiri tara wunlumbolo pe pan pe tɔnmɔ lɛgɛrɛ ta laga.»

5 Ko puŋgo na, a Ezekiyasi wì si kotogo le wi yɛɛ ni ma ca ki mbogo ki jɔgɔsara ti wa naa fɔnŋgɔ, ma mbogo ki yagara fɔ ma saa gbɔn sanŋgazoye pe na. A wì si mbogo ka yɛgɛ kan wa ŋga ki puŋgo na, ma Milo laga ki wa naa fɔnŋgɔ wa Davidi ca ki ni. A wì si maliŋgbɔnyaara lɛgɛrɛ gbegele konaa tugurɔn sigeyaara ni.

6 A wì si maliŋgbɔɔnlɔ teele tɛgɛtɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ pe go na, mɛɛ pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, ma para ma kotogo le pe ni, ma yo fɔ:

7 «Ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta. Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na† Asiri tara wunlunaŋa wo naa maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ mbele pe yɛn wi ni pe yɛgɛ; katugu ŋa wi yɛn we ni wi yɛn fanŋga ni ma wɛ wi wogo ki na.

8 Sɛnweele maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn wo yeri, ɛɛn fɔ woro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, lo li yɛn we

† **31:21 31.21:** 2 Wunlu 18.5-7 † **32:4 32.4:** 1 Wunlu 1.33; 2 Wunlu 20.20 † **32:7 32.7:** Dete 31.6-8; Zhozu 1.6-9; 1 Kuro 22.13; 28.20; Zhan 14.1

ni. Li yaa pan mbe we saga mbe malaga ki gbɔn we kan.» Kona, a leele pè si taga Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi sɛnyoro ti na.

Sɛnrɛ nda Senakeribu wìla yo Zheruzalɛmu ca woolo pe na (2 Wunlu 18.17-37; Eza 36.2-22)

9 Ko puŋgo na, kìla yala Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wìla pye wa Lakishi ca ki tanla wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, a wì si leele tun wa Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri konaa Zhuda tara woolo mbele fuun pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe yeri, ma pe pye fɔ:

10 «Pa Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye ye jigi wi taga ambɔ na ma, ma si koro laga Zheruzalɛmu ca ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni†?

11 Ye sigi jɛn mbe yo fɔ Ezekiyasi wi yɛn na ye fanla mbe ti ye ku fuŋgo konaa wɔgɔ ki kɛɛ, naa wì yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ we?

12 Naga yɛn ma ko Ezekiyasi wo ma wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na to naa saara wɔsara ti kɔ mari wɔ wa tara ti ni, maga yo Zhuda tara woolo, naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ pe pan paa fɔli saraga wɔsaga nuŋgba yɛgɛ sɔgɔwɔ paa wusuna nuwɔ taan sori wa ki na?

13 Mi naa na tɛlɛye pe ni ŋga wè pye tara sannda ti woolo pe na ye sigi jɛn wi le? Ki tara ti woolo pe yarisunndo tila ya ma pe tara ti shɔ na kɛɛ le?

14 Ki cɛngɛlɛ ŋgele na tɛlɛye pè tɔngɔ ke yarisunndo ti ni fuun ti ni, kikiin ki ya ma ki woolo pe shɔ pe kɛɛ? Ye Yɛnŋɛlɛ li mbe ya ye shɔ na kɛɛ mɛlɛ?

15 Koni, yaga ka ti Ezekiyasi wi ye fanla, wi ye puŋgo ki pyelɔmɔ mba pi na. Yaga ka ye jigi wi taga wi na, katugu cɛnlɛ la kpɛ yarisunŋgo nakoma wunluwɔ pa kpɛ yarisunŋgo si ya mbe ki woolo pe shɔ na kɛɛ nakoma na tɛlɛye pe kɛɛ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye Yɛnŋɛlɛ li se ya mbe ye shɔ na kɛɛ.› »

16 Senakeribu wi pitunmbolo pàa pye na sɛnpere yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo na li yɛn Yɛnŋɛlɛ li na konaa li tunmbyee Ezekiyasi wi na.

Senakeribu wìla Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛlɛ (2 Wunlu 19.14-19; Eza 37.14-20)

17 Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wìla sɛwɛ yɔnlɔgɔ fun ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛlɛ wa ma yo fɔ: «Yɛgɛ ŋga na tara sannda ti woolo pe yarisunndo ti sila ya mberi woolo pe shɔ na kɛɛ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ li se ya mbeli woolo pe shɔ na kɛɛ.»

18 A Senakeribu wi pitunmbolo pè si para ŋgbanga Eburuye sɛnrɛ ni, mbe ta mbe fyɛrɛ naa sunndo kɔngɔ wa Zheruzalɛmu ca woolo pe na, poro mbele pàa pye wa ca ki mbogo ki go na we, jaŋgo mbe ta mbe ca ki shɔ.

19 Pàa para Zheruzalɛmu ca Yɛnŋɛlɛ li wogo na paa tara na cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo ti yɛn, to nda sɛnwee kɛɛ kìri gbegele we†.

Asiri tara fɛnnɛ pàa fe; Senakeribu wi kunwɔ (2 Wunlu 19.15,35-37; Eza 37.15,36-38)

20 Kona, a wunlunaŋa Ezekiyasi wo naa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi ni pè sigi lɛ na yɛnri ki wogo ki na, ma gbele ma Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga†.

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si mɛrɛgɛ wa torogo, a wì pan wa Asiri tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni ma saa maliŋgbɔɔnlɔ

† **32:10 32.10:** Ŋga kì yo fɔ: Ma si koro laga Zheruzalɛmu ca ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni, sɛwɛɛlɛ pele ni pège kanŋga ma yo fɔ: Ma si koro laga Zheruzalɛmu ca ŋga pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ki tanla mbege yɔn tɔn ki ni. † **32:19 32.19:** 2 Wunlu 18.35 † **32:20 32.20:** 2 Wunlu 19.15-34; Eza 37.15-35

wɛlimbɛlɛ pe ni fuun, naa tara teele konaa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe gbo. Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ wa wi tara fɛrɛ ti ni wi yɛgɛ na. Pilige ka, a wì si saa ye wa wi yarisunŋgo ki gbɔgɔgo ki ni mbege gbɔgɔ, a wi yɛɛra pinambiile pè si saa wi gbɔn wa, maa gbo tokobi ni†.

22 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyasi wo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe shɔ yɛɛn Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wi kɛɛ konaa leele sanmbala pe ni fuun pe kɛɛ. Làa yɛyinŋge kan pe yeri pe tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na.

23 Lelɛgɛrɛ la pye na paan wa Zheruzalɛmu ca yarikanra ni nari kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri konaa na yarikanra sɔnŋgbanga woro kaan Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri. Maga lɛ le ko sanga wo na, a cɛngɛlɛ sanŋgala ke nɛɛ wi jate fɔ jɛŋgɛ.

Ezekiyasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ (2 Wunlu 20.1-11; Eza 38.1-22)

24 Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si to na yaa fɔ na kee kusaga. A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. A lì suu yɔn sogo ma kacɛn wa naga wi na fɔ wi yaa sagala.

25 Ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ ŋga Yɛnŋɛlɛ làa pye Ezekiyasi wi kan wi sila ki jɛn li na; katugu wìla wi yɛɛ gbɔgɔ, fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban wi ni, naa Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni.

26 Kona, ma Ezekiyasi wi ta wa wi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni, a wì suu yɛɛ tirige ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca woolo pe ni. Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila li naŋgbanwa kala li wa pe na Ezekiyasi wi yinwege sanga wi ni.

27 Ezekiyasi wìla yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta konaa gbɔgɔwɔ ni. A wì si yarijɛndɛ tɛgɛsara gbegele wi yɛɛ kan mboo penjara, naa tɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro, naa nuwɔ taanyaara, naa tugurɔn sigeyaara† konaa yaara sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ti tɛgɛ wa ti ni.

28 Wìla yinrɛ ta kan wi yɛɛ kan yarilire tɛgɛsara mbaa wi bile, naa wi duvɛn konaa wi sinmɛ pi teri wa. Wìla yaayoro tɛgɛsaga gbegele wi yaayoro ti cɛnlɛ pyew ti kan ma naŋgbondo kan wi yaayoro ŋgbeleye yi kan.

29 Wìla cagbɔrɔ gbɔrɔ kan wi yɛɛ kan, ma sikaala naa simbaala konaa nɛrɛ ŋgbeleye lɛgɛrɛ ta wi yɛɛ kan; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan wi yeri.

30 Ezekiyasi wo wìla Giyɔn pulugo ki tɔn wa naayeri ma tɔnmɔ foŋgologo ki kɛ, ma ti a pila fuun na kee nɔgɔna wa Davidi ca ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Tunndo nda fuun Ezekiyasi wìla lɛ tìla yɔn wi kan.

31 Kafɔnnɔ kala na làa pye wa tara ti ni, Babilɔni tara teele pàa leele torogo pe sa Ezekiyasi wi yewe li wogo ki ni, mbe ta mbeli jɛn†. A Yɛnŋɛlɛ lì si laga wi na maa yaga wi yɛ wa ki kala li ni, mbe ta mboo wa mbe wele.

32 Ezekiyasi wi kapyegele sanŋgala koro naa kagala ŋgele wìla pye tagawa ni ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yariyanra sɛwɛ wi ni† konaa wa Zhuda tara naa Izirayɛli tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.

33 A Ezekiyasi wì si kaa ku ma taga wa wi tɛlɛye pe na, a pè suu le wa Davidi setirige piile pe fanwege ŋga wa gona kɛɛ yeri ki ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalɛmu ca woolo pè si pan maa gbɔgɔ jɛŋgɛ wi kunwɔ pi nɔgɔ. A wi pinambyɔ Manase wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

33

Zhuda tara wunlunaŋa Manase wi sanga (2 Wunlu 21.1-18)

† **32:21 32.21:** 2 Wunlu 19.35-37; Eza 37.36-38 † **32:27 32.27:** 1 Wunlu 10.16-17 † **32:31 32.31:** 2 Wunlu 20.12-19 † **32:32 32.32:** Ezayi go 36 mbe sa gbɔn go 39

1 Manase wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na.
Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri
kaŋgurugo wìla pye wunluwɔ pi na
wa Zheruzalɛmu ca.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na ko wìla pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa cɛngɛlɛ ŋgele purɔ ma ke yirige
wa Izirayɛli woolo pe yɛgɛ pàa pye
na katijangara nda piin, to wìla pye
na piin.
3 Manase wi to Ezekiyasi wìla sun-
zara nda wa tinndiye pe na ti jaanri
mari wɔ wa tara ti ni, Manase wìla ti
kan naa fɔnŋgɔ. Wìla saara wɔsara
kan yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni, ma
tiyagala kan yarisunŋgo Ashera ki
gbɔgɔwɔ pi mɛgɛ ni. Wìla pye na fɔli
naayeri yanwa yirigeyaara ti ni fuun
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ konaa nari gbogo†.
4 Wìla saara wɔsara ta yɛgɛ kan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki
sɛnrɛ nda ti yo ma yo fɔ: «Pa mi
yaa lanla yɛɛ nari laga ki laga ŋga
ki ni, laga Zheruzalɛmu ca fɔ sanga
pyew†.»
5 Wìla saara wɔsara kan yanwa
yirigeyaara nda wa naayeri ti
gbɔgɔwɔ pi mɛgɛ ni, wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki londo
shyɛn ti ni.
6 Wìla wi pinambiile pe wɔ saraga
ma pe sogo wa Bɛni Hinɔmu gbun-
lundɛgɛ ki ni. Wìla pye na jɛɛrɛ
piin, na kajɛnmɛ kagala piin konaa
na lekara piin. Wìla leele tɛgɛ, a paa
kuulo pe yinrigi na pe yewe, ma pele
tɛgɛ, a paa kagala ŋgele kaa paan
wa yɛgɛ ke yuun. Ŋga ki yɛn kapege
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye
na piin na kee yɛgɛ suyi, jaŋgo mbeli
nawa pi ŋgban.
7 Wìla yarisunŋgo yanlɛgɛ ka tɛ
ma saa ki tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ làa ki
yo Davidi wi kan, ma kaa ki yo
wi pinambyɔ Salomɔ wi kan ma yo
fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga konaa
ki Zheruzalɛmu ca ŋga ko mì wɔ
laga Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
sɔgɔwɔ mbaa na yɛɛ nari laga sanga
pyew.
8 Ŋgasegele ke ni fuun, naa lasiri
sɛnrɛ ti ni fuun, naa kondɛgɛŋgɛlɛ
konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mìla
yo Moyisi wi kan, a wì kan Izirayɛli
woolo pe yeri, na paga ke yigi mbaa
tanri ke na, pa kona tara nda mìla
kan pe tɛlɛye pe yeri, mi se ti pe yiri
laga ti ni mbe kari lege†»
9 Ɛɛn fɔ Manase wìla Zhuda tara
woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe
puŋgo, ma ti a pè kapege pye ma
wɛ cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
tɔngɔ ma ke wɔ wa Izirayɛli woolo
pe yɛgɛ ke na.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Manase
naa wi woolo pe ni, ɛɛn fɔ pe sila pe
yɛɛ yingiwɛ jɛn.
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Asiri
tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ
teele pe yirige ma pe wa pe na. A
pè si pan ma Manase wi yigi maa
le tuguɾɔn ŋgbɛɛrɛ na, mɛɛ wi pɔ
tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni ma kari wi ni
wa Babilɔni ca.
12 Maa ta wa jɔlɔgɔ ki ni, a wì si
Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
maa yɛɛ tirige lo na li yɛn wi tɛlɛye
pe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
13 Wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì suu yinriwɛ ta, mɛɛ wi
yɛnrɛgɛ ki logo, ma ti a wì sɔngɔrɔ
wa Zheruzalɛmu ca, wa wi wunluwɔ
tara ti ni. Kona, a Manase wì sigi
jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le.
14 Ko kagala koro puŋgo na, a
Manase wì si mbogo ka kan wa
Davidi ca ki puŋgo na, ma toro ki
ni wa Giyɔn puluyo yi yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri. Kìla toro wa Sedirɔn
gbunlundɛgɛ ki ni, fɔ ma saa gbɔn
wa Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ ki na, ma
Ofɛli laga ki maga. Wìla mbogo ki
kan maga yagara fɔ jɛŋgɛ. Zhuda
tara cara nda fuun pàa malaga

† **33:3 33.3:** 1 Sami 9.12; 1 Wunlu 3.2; 1 Wunlu 14.15; 2 Wunlu 21.3 † **33:4 33.4:** Dete 12.5,11; 2 Sami 7–13; 1 Wunlu 11.13; 2 Kuro 5.13-14; 7.16 † **33:8 33.7-8:** 1 Wunlu 9.3-5; 2 Kuro 7.12-18

sigemboro kan mari maga, wìla maliŋgbɔɔnlɔ teele tɛgɛtɛgɛ wa ti ni.
15 Tara sannda ti yarisunndo to
naa yarisunŋgo yanlɛgɛ ŋga kìla
pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, wìla ti wɔ wa. Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn
yanwiga ŋga na, saara wɔsara nda
wìla kankan wa ki na konaa wa
Zheruzalɛmu ca ki ni, wìla ti jaanri
mari wɔ wa fun, mɛɛ ti koli ma saa
ti wa wa ca ki puŋgo na.
16 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔsaga ki kan naa fɔnŋgɔ, ma nay-
inmɛ saara wɔ wa ki na li yeri konaa
saara ta yɛgɛ ni mali shari. A wì
sigi yo Zhuda tara woolo pe kan ma
yo fɔ paa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan†.
17 Konaa ki ni fuun leele pàa pye
na saara ti woo bere wa Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na ti
na, ɛɛn fɔ pàa pye nari woo Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba yeri.

18 Manase wi kapyegele sanŋgala,
naa yɛnrɛgɛ ŋga wìla yɛnri wi
Yɛnŋɛlɛ li yeri konaa sɛnrɛ nda
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo
wi kan ma yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara
wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.
19 Manase wi yɛnrɛwɛ konaa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa wi yɛnrɛwɛ pi
logo, naa wi kapere konaa wi kam-
basinnde nda wìla pye Yɛnŋɛlɛ li
na, naa lara nda wìla sunzara nda
wa tinndiye pe na ti kankan wa ti
na, naa lara nda wìla yarisunŋgo
Ashera ki tiyagala ke kankan wa ti
na konaa ma yarisunndo yanlɛrɛ ti
tɛgɛ wa ti na, mɛɛ kaa jɛn maa yɛɛ
tirige Yɛnŋɛlɛ li kan, ki kagala ke
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Hozayi sɛwɛ wi
ni.
20 A Manase wì si kaa ku ma taga
wa wi tɛlɛye pe na. A pè suu le wa
wi wunluwɔ go ki ni. A wi pinambyɔ
Amɔ wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi
yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Amɔ wi sanga
(2 Wunlu 21.19-26)

21 Amɔ wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri
shyɛn mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ
shyɛn wìla pye wunluwɔ pi na wa
Zheruzalɛmu ca.
22 Ŋga ki yɛn kapege Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko wìla pye paa
yɛgɛ ŋga na wi to Manase wìla ki
pye we. Wi to Manase wìla yaara
yanlɛrɛ nda gbegele, wìla saara wɔ
ti yeri mari gbɔgɔ.
23 Wi sila wi yɛɛ tirige Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga
na wi to Manase wìla ki pye we. Ɛɛn
fɔ Amɔ wìla pye na kapere ti piin na
kee yɛgɛ.
24 A Amɔ wi legbɔɔlɔ pè si kaa yɔn
le wi na mɛɛ wi gbo wa wi wunluwɔ
go ki ni.
25 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pàa yɔn le
wunlunaŋa Amɔ wi na, a tara woolo
pè si yiri pe kɔrɔgɔ ma pe gbo. A
pè suu pinambyɔ Zhoziyasi wi tɛgɛ
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

34

Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi sanga
(2 Wunlu 22.1-2; 23.4-20)

1 Zhoziyasi wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri,
mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ nafa
ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye
wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
2 Ŋga ki yɛn ma sin Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na ko wìla pye. Wìla tanga
wa wi tɛlɛ Davidi wi tulugo ki ni, wi
sila kɛ mbe kari kalige na nakoma
kamɛŋgɛ na.
3 Wi yɛlɛ kɔlɔtaanri wolo li ni wa
wunluwɔ pi na, maga ta wìla pye
pyɔ bere, a wì sigi lɛ na wi tɛlɛ
Davidi wi Yɛnŋɛlɛ li lagajaa. Wi
yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni
wa wunluwɔ pi na, a wì sigi lɛ
na Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca
ki piin kpoyi, na sunzara nda wa
tinndiye pe na ti woo wa tara ti ni,
naa yarisunŋgo Ashera ki tiyagala

† **33:16 33.15-16:** 2 Wunlu 23.4-12

ke ni, naa yarisunndo yanlɛrɛ nda pàa tɛ konaa yarisunndo nda pàa tugurɔn yan mari gbegele ti ni.
4 Pàa yarisunŋgo Baali ki saara wɔsara ti jaanri wi yɛgɛ na. Wusuna nuwɔ taan sogosara nda tìla pye wa Baali saara wɔsara ti go na, a wì siri gbɔn mari jaanri. Wìla yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke kɔɔnlɔ, ma yarisunndo yanlɛrɛ nda pàa tɛ to naa nda pàa tugurɔn yan mari gbegele† ti gbɔn mari yaari, mari pye muwɛ, mɛɛ pi koli ma saa pi wo wa mbele pàa saara ti wɔ yarisunndo ti yeri pe fanra ti ni.
5 Wìla yarisunndo ti saraga wɔfɛnnɛ pe kajeere ti sogo wa pe saara wɔsara ti na mari tɛgɛ fyɔngɔ ni. Pa wìla Zhuda tara to naa Zheruzalɛmu ca ki ni ti pye kpoyi yɛɛn†.
6 Ko puŋgo na, a wì si kari wa Manase cɛnlɛ, naa Efirayimu cɛnlɛ, naa Simeyɔn cɛnlɛ woolo pe tara cara ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe cara ti na, maga kala nuŋgba li pye wa ti ni konaa wa katara nda tìla pe maga ti ni fun†.
7 Wìla saara wɔsara ti gbɔn mari jaanri naa yarisunŋgo Ashera ki tiyagala ke ni, ma yarisunndo yanlɛrɛ ti gbɔn mari yaari mari pye muwɛ. Wìla wusuna nuwɔ taan sogosara ti ni fuun ti jaanri mari wɔ wa Izirayɛli tara ti ni. Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca ki ni.

Saraga wɔfɛnnɛ to wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi yan naa (2 Wunlu 22.3-10)

8 Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, maga ta wìla pye na tara to naa Zheruzalɛmu ca ki piin kpoyi, pilige ka, a wì si Azaliya pinambyɔ Shafan wi tun, naa cafɔ Maaseya wi ni konaa Yowahazi pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni ma yo pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele.
9 A ki nambala taanri pè si kari wa saraga wɔfɛnnɛ to Hilikiya wi yeri, ma saa penjara nda leele pàa pan wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti kan wi yeri. Ko penjara to Levi setirige piile mbele pàa pye yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa shɔ Manase cɛnlɛ woolo pe yeri, naa Efirayimu cɛnlɛ woolo, naa Izirayɛli woolo sanmbala pe ni fuun pe yeri, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri.
10 A pè sigi penjara ti kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegelefɛnnɛ teele pe yeri. A poro siri kan tunmbyeele mbele pàa pye na shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti piin naga jɔgɔsara ti gbegele pe yeri.
11 Pàa pye naga penjara ti kaan tire tɛfɛnnɛ, naa go wafɛnnɛ pe yeri, konaa mbaa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ nda pè tɛtɛ ta loo ti ni, naa go kantire konaa tiyapaara ni, jaŋgo yinrɛ nda Zhuda tara wunlumbolo pàa yaga tì jɔgɔ mberi gbegele.
12 Ki leele pàa pye na pe tunŋgo ki piin nawa sinmbe ni. Mbele pàa pye pe go na poro la wɛlɛ Levi setirige piile Yahati, naa Abidiyasi ma yiri wa Merari sege ki ni, naa Zakari konaa Meshulamu ma yiri wa Kehati sege ki ni. Poro pàa pye na tunndo ti kɔrɔsi. Ki Levi setirige piile pe ni fuun pàa yarigbɔnrɔ gbɔnwɔ pi yɛgɛ jɛn fɔ jɛŋgɛ.
13 Pàa pye tuguro lɛfɛnnɛ pe go na. Tunmbyeele pàa pye na tunndo cɛnlɛ nda fuun piin poro pàa pye na pe yɛgɛ sinni wa ti ni. Levi setirige piile pèle yɛgɛ la pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ, naa teele konaa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ.
14 Leele pàa kari penjara nda ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa pàa kaa ti wɔ wa kɛsu wi ni

† **34:4 34.4:** 2 Kuro 33.3-7; 2 Wunlu 21.3-7 † **34:5 34.5:** 1 Wunlu 13.2 † **34:6 34.6:** Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ, Asiri tara fɛnnɛ pàa pan mari tɔngɔ, a tì pye katara, ki yɛlɛ cɛnmɛ toroŋgɔlɔ, a Zhoziyasi wì si cɛn wunluwɔ pi na. † **34:14 34.14:** 2 Wunlu 22.8

ma yiri ti ni sanga ŋa ni, a saraga wɔfɔ Hilikiya wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ† wi yan wa, wo ŋa làa kan Moyisi wi yeri we.
15 Kona, a Hilikiya wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wi pye fɔ: «Mì lasiri sɛwɛ wi yan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.» A Hilikiya wì si sɛwɛ wi kan Shafan wi yeri.
16 A Shafan wì si kari ma saa sɛwɛ wi kan wunlunaŋa wi yeri, mɛɛ tunŋgo ŋga kì pye ki yɛgɛ yo wi kan fun, ma yo fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele tunŋgo ŋga fuun màa kan we yeri, wège pye.
17 Penjara nda tìla ta wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni pè saa ti kan leele mbele pe yɛn tunmbyeele pe go na pe yeri konaa mbele pe yɛn na tunndo ti piin pe yeri.»
18 A sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan wì si wunlunaŋa wi pye naa fɔ: «Saraga wɔfɔ Hilikiya wì sɛwɛ wa kan na yeri.» Kona, a Shafan wì sigi lɛ naa kara wunlunaŋa wi kan.

Zhoziyasi wìla ti a pè saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hulida wi yewe wi kan (2 Wunlu 22.11-20)

19 Naa wunlunaŋa wìla kaa lasiri sɛwɛ sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ ti kala na†.
20 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si Hilikiya, naa Shafan pinambyɔ Ahikamu, naa Mishe pinambyɔ Abidɔn, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shafan konaa wunlunaŋa wi tunmbyee Asaya wi ni pe pye fɔ:
21 «Ye kari ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe na kan, naa leele mbele pè koro laga Izirayɛli tara konaa Zhuda tara ti ni pe kan ki sɛwɛ ŋa wì yan wi nawa sɛnrɛ ti wogo na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì gbɔgɔ we ni. Li naŋgbanwa pi yɛn we ni, katugu we tɛlɛye pe sila tanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Ŋga fuun ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ ŋa wi ni, pe sila tanga mbe yala ki ni.»
22 Hilikiya wo naa leele mbele wunlunaŋa wìla wɔ ma tun, pè si kari wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Hulida wi yeri. Hulida wìla pye Tokehati pinambyɔ Shalumu wo jɔ konaa ma pye Hasira pishyɛnwoo. Shalimu wìla pye shɛrigo gbɔgɔ yaripɔrɔ ti tɛgɛfɔ. Hulida wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca laga fɔnŋgɔ ki ni. A pè si para wi ni paa yɛgɛ ŋga na pàa yo ma yan pe yɛɛ yeri we.
23 A Hulida wì si pe pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye kari ye saga yo lere ŋa wì ye tun na yeri wi kan fɔ:
24 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Wele, mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa wa ki laga ŋga ki ni konaa ki laga woolo pe na. Daŋga kagala ŋgele ke yɛn wa sɛwɛ ŋa pè kara Zhuda tara wunlunaŋa wi yɛgɛ na, mi yaa ke wa pe na†.
25 Kì kaa pye pè laga na na ma saa na wusuna nuwɔ taan sori yarisunndo ta yɛgɛ kan, ma ta mala nawa pi ŋgban pe kapyere ti ni fuun ti ni, ki kala na, mì nawa ŋgban ki laga ŋga ki woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ; ki naŋgbanwa pi se si kɔ†.
26 Ɛɛn fɔ, ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa wi kan, wo ŋa wì ye tun ye pan ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe. Yoo pye fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn sɛnrɛ nda mà logo ti wogo na fɔ:
27 Sɛnrɛ nda tì yo ki laga ŋga konaa ki woolo pe wogo na, kì kaa pye tɔ̀ɔn jɔlɔ wa ma kotogo na, a mɔ̀ɔ yɛɛ go sogo mì ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, kì kaa pye mɔ̀ɔ yaripɔrɔ ti walagi ma yɛɛ na mbege naga fɔ mɔ̀ɔ yɛɛ tirige konaa ma gbele na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mi fun mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
28 Ki kala na, mi yaa ka ti ma ku ma kari ma tɛlɛye pe kɔrɔgɔ. Pe yaa kɔɔn le yɛyinŋge na wa ma fanga ki

† **34:19 34.19:** Zhenɛ 37.34 † **34:24 34.24:** Dete 27.15-26; 28.15-68 † **34:25 34.25:** 2 Wunlu 22.17

ni. Jɔlɔgɔ ŋga fuun mi yaa ka wa ki laga ŋga konaa ki woolo pe na, ma sege yan yɛnlɛ ni†.› »

A pitunmbolo pè si saa ki sɛnrɛ ti yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.

Zhoziyasi wìla yɔn finliwɛ le naa fɔnŋgɔ Yɛnŋɛlɛ li ni (2 Wunlu 23.1-3)

29 Kona, a wunlunaŋa Zhoziyasi wì si Zhuda tara lelɛɛlɛ konaa Zheruzalɛmu ca lelɛɛlɛ pe ni fuun pe yeri ma pe gbogolo wa wi yɛɛ tanla.
30 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wo naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Zheruzalɛmu ca woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile konaa leele pe ni fuun pe ni, maga lɛ lelɛɛlɛ pe na fɔ ma saa ki wa piile pe na. Kona yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa pàa yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì suu sɛnrɛ ti ni fuun ti kara janwa wi ni fuun wi kan.
31 Wunlunaŋa wìla pye ma yere wa ndɔgɔrɔ ti ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a wì si yɔn finliwɛ le naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni, maga kɔn maga tɛgɛ mbe taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbaa tanri li ŋgasegele, naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na wi kotogo ki ni fuun konaa wi jatere wi ni fuun ni†, jaŋgo sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɔn finliwɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, mberi lɛ mbaa tanri ti na.
32 Leele mbele fuun pàa pye wa Zheruzalɛmu ca konaa wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe tara, a wunlunaŋa wì si ti, a pège yɔn finliwɛ nuŋgba pi le fun. Kona, a Zheruzalɛmu ca woolo pè si tanga ma yala Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ ti ni.
33 Ko puŋgo na, a Zhoziyasi wì si yarisunndo tijangara ti ni fuun ti wɔ wa Izirayɛli woolo pe tara ti lagapyew ki ni. Leele mbele fuun pàa pye wa Izirayɛli tara, a wì si pe ŋgbanga, a paa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li kan. Zhoziyasi wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, leele pe sila laga Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li na.

35

Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla Paki fɛti wi pye (2 Wunlu 23.21-23)

1 Wunlunaŋa Zhoziyasi wìla Paki fɛti wi pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni wa Zheruzalɛmu ca. Pàa Paki fɛti yaayoro ti gbo yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ko ni†.
2 Wìla saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛ wa pe tunŋgo ki na, ma kotogo le pe ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tunŋgo wogo ki na.
3 Levi setirige piile, poro mbele pàa pye ma tɛgɛ pe yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan konaa na Izirayɛli woolo pe ni fuun pe nari, a wì si para pe ni ma pe pye fɔ: «Davidi wi pinambyɔ Salomɔ ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa, wìla shɛrigo gbɔgɔ ŋga kan, ye sa yɔn finliwɛ kɛsu wi tɛgɛ wa ki ni. Koni ye se kaa wi tungu naa wa ye pajoro ti na. Yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kan konaa Izirayɛli, li woolo wele, pe kan.
4 Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ ye ye yɛɛ walagi mbe yala ye setirige naa ye ŋgbeleye yi ni, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli tara wunlunaŋa Davidi wo naa wi pinambyɔ Salomɔ wi ni pàa ki yɔnlɔgɔ we†.
5 Ye sa yere wa laga kpoyi ki ni mbe yala ye sefɛnnɛ sanmbala mbele pe yɛn Izirayɛli woolo pe setiriye yi ni konaa mbe yala Levi setirige piile pe seye yi ŋgbeleye yi ni.
6 Ye Paki fɛti yaayoro ti gbo. Ye ye yɛɛ pye kpoyi, ye Paki fɛti wi gbɛgɛlɛ ye sefɛnnɛ, Izirayɛli woolo pe kan, mbe yala sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Moyisi wi kan, a wìri yo ti ni.»

† **34:28 34.28:** 2 Wunlu 22.20; 2 Kuro 35.24-25 † **34:31 34.31:** Dete 4.29; 1 Kuro 22.19 † **35:1 35.1:** Ɛki 12.1-28; Levi 23.5 † **35:4 35.4:** 2 Kuro 8.14

7 A Zhoziyasi wì si simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ naa sikapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ waga nafa ma yiri kɛ (30 000) kan Izirayɛli woolo sanmbala pe yeri, jaŋgo pe Paki fɛti wi pye, ma pinlɛ napɛnɛ waga taanri (3 000) ni. Ki yaara pa tìla yiri wa wunlunaŋa wi yarijɛndɛ ti ni.

8 Wi legbɔɔlɔ pàa nandanwa yarikanra kan tara woolo pe yeri, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pe yeri. Hilikiya naa Zakari konaa Yehiyɛli, poro mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki teele, pè si simbaala waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (2 600) kan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, jaŋgo pe Paki fɛti wi pye, ma pinlɛ nɛrɛ cɛnmɛ taanri (300) ni.

9 Konaniya, naa wi nɔsepiile nambala Shemaya konaa Netaneyɛli, naa Hashabiya, naa Yeyiyɛli konaa Yozabadi poro pàa pye Levi setirige piile pe teele wele. Pàa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ naa sikapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ waga kaŋgurugo (5 000) kan Levi setirige piile pe yeri, jaŋgo pe Paki fɛti wi pye, ma pinlɛ nɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ni.

10 Pàa tunŋgo ki pyelɔmɔ pi gbɛgɛlɛ. A saraga wɔfɛnnɛ pè si saa yere wa pe tunŋgo pyesara ti ni. A Levi setirige piile pè pe yɛɛ walagi fun ma yala pe ŋgbeleye yi ni, paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wìla ki yo we.

11 Ko puŋgo na, a pè si Paki fɛti yaayoro ti gbo. A Levi setirige piile pe nɛɛ kasanwa pi kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, a paa pi yanragi saraga wɔsaga ki na. A Levi setirige piile pè sigi yaayoro ti kɔɔnlɔ.

12 A pè si yaayoro nda tìla daga mbe pye saara sogoworo ti tɛgɛ ti yɛ mbe kari kan Izirayɛli woolo setiriye ŋgbeleye yi yeri, jaŋgo peri wɔ saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni we. Ko nuŋgba ko pàa pye nɛrɛ ti wogo ki na fun.

13 A pè si Paki fɛti yaayoro ti fɔ kasɔn na, ma yala ki kakɔnndɛgɛlɛ li ni, mɛɛ yarikanra nda ti yɛn kpoyi to sɔgɔ nɛgɛdagala ni, naa cɔrɔ ni konaa tugurɔn sikaara ni. Kona, a pè si fyɛɛlɛ ma kara ti wɔwɔ mari yɛɛlɛ Izirayɛli woolo pe ni fuun pe na†.

14 Ko puŋgo na, a Levi setirige piile pè si Paki fɛti yaakara pe yɛɛra woro sɔgɔ konaa saraga wɔfɛnnɛ pe woro ti ni, katugu saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn setirige piile wele, pe kɛɛ la pye ma yanra saara sogoworo to naa yanlaga lara ti wɔmɔ pi na fɔ ma saa gbɔn ki yembinɛ li ni. Ko kì ti Levi setirige piile pàa Paki fɛti yaakara pe woro sɔgɔ konaa ma saraga wɔfɛnnɛ, Arɔn setirige piile wele, pe woro sɔgɔ.

15 Yurukɔɔlɔ, Asafu setirige piile wele, pàa koro yeresaga wa pe tunŋgo ki na ma yala Davidi, naa Asafu, naa Hema konaa wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ Yedutun pe sɛnyoro ti ni. Yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa pye ma yere yeyɔngɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki na. Pe sila pe tunŋgo ki yerege, katugu pe sefɛnnɛ, Levi setirige piile wele, pàa pe Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ pe kan†.

16 Ki pilige ki ni, pa pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni fuun ki yɛgɛ wɔ yɛɛn, mbe Paki fɛti wi pye konaa mbe saara sogoworo ti wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa saraga wɔsaga ki na, ma yala wunlunaŋa Zhoziyasi wi sɛnyoro ti ni.

17 Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa, pàa Paki fɛti wi pye ki sanga wi ni konaa Leve fu buru fɛti wi ni fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn†.

18 Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Samiyɛli wi sanga wi na, pe faga Paki fɛti ŋa wa pye gbɛn wa Izirayɛli tara. Paki fɛti ŋa Zhoziyasi wìla pye wo naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Levi setirige piile pe ni, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Izirayɛli woolo mbele pàa pye wa fɛti wi na

† **35:13 35.13:** Ɛki 12.8-9 † **35:15 35.15:** 2 Kuro 25.1 † **35:17 35.17:** Ɛki 12.1-20

pe ni konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni, Izirayɛli tara wunlumbolo wa kpɛ fa ki fɛti ŋa wa pye paa wo yɛn.
19 Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a pè sigi Paki fɛti wi pye.

Zhoziyasi wi kunwɔ (2 Wunlu 23.28-30)

20 Ki kagala ke puŋgo na, maga ta Zhoziyasi wìla Yawe Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele makɔ, pilige ka, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Neko wì si kaa yiri ma kari sa malaga gbɔn wa Karikemishi ca, wa Efirati gbaan wi yɔn na. A Zhoziyasi wì si yiri ma saa wi fili mbe malaga gbɔn wi ni.
21 Ɛɛn fɔ, a Neko wì si pitunmbolo torogo wa Zhoziyasi wi yeri maa pye fɔ: «Zhuda tara wunlunaŋa, yiŋgi ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ? Mi woro na paan mboro kɔrɔgɔ nala malaga ni. Ɛɛn fɔ go ka yɛgɛ woolo mi yɛn na paan pe kɔrɔgɔ malaga ni. Yɛnnŋɛlɛ lìgi yo na kan ma yo mbege pye fyaw. Maga ka yiri mbe je Yɛnnŋɛlɛ li na, katugu li yɛn na ni, nakoma li yaa ma tɔngɔ.»
22 Ɛɛn fɔ Zhoziyasi wi sila yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe kari mboo yaga. A wì suu yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga mbe sa malaga gbɔn Neko wi ni. Wi sila yɛnlɛ mbe Neko wi sɛnyoro ti logo, ma si yala Yɛnnŋɛlɛ lo làa ki sɛnrɛ ti le Neko wi yɔn. A Zhoziyasi wì si pan mbe malaga gbɔn wi ni wa Megido ca gbunlundɛgɛ ki ni.
23 Kona, a sandiga wɔnfɛnnɛ pe si wunlunaŋa Zhoziyasi wi wɔn. A wunlunaŋa wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yanla lɛ ye kari na ni, katugu mì wɛlɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.»
24 A wi tunmbyeele pè suu wɔ wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, maa le wi magala gbɔnwotoro wa yɛgɛ ni, mɛɛ kari wi ni wa Zheruzalɛmu ca. A wì si ku, a pè suu le wa wi tɛlɛye pe fanga ki ni. A Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pè si Zhoziyasi wi kunwɔ pi gbele.
25 Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla kunwɔ yurugo kɔ Zhoziyasi wi kunwɔ pi na†. Maga lɛ le ko na, yurukɔɔlɔ, nambala naa jɛɛlɛ pe ni fuun pè para Zhoziyasi wi sɛnrɛ na wa pe kunwɔ yuuro ti ni fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki wogo kì pye kalɛgɛ wa Izirayɛli tara. Ki yuuro ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa kunwɔ yuuro sɛwɛ wi ni.
26 Zhoziyasi wi kapyegele sanŋgala naa kagala ŋgele wì pye tagawa ni, ma yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yawe Yɛnnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi ni,
27 wi kapyegele ke koŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo, ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo konaa Zhuda tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni.

36

Zhuda tara wunlunaŋa Yowahazi wi sanga (2 Wunlu 23.30-34)

1 Kona, a Zhuda tara woolo pè si Zhoziyasi wi pinambyɔ Yowahazi wi lɛ maa tɛgɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ, wa Zheruzalɛmu ca.
2 Yowahazi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri taanri, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
3 Katugu Ezhipiti tara wunlunaŋa Neko wìla wi laga wa wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca, mɛɛ lambo wɔgɔ wa tara woolo pe na ma yo paa warifuwe culo waga taanri naa cɛnmɛ tijɛrɛ (3 400) konaa tɛ culo nafa ma yiri kɛ kaan wi yeri.
4 Ko puŋgo na, a Ezhipiti tara wunlunaŋa wì si Yowahazi wi nɔsepyɔ lenaŋa Eliyakimu wi tɛgɛ wunluwɔ pi na Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca woolo pe go na. A wì si Eliyakimu wi mɛgɛ ki kanŋga naa yinri Yehoyakimu. A wunlunaŋa Neko wì si Eliyakimu wi

† **35:25 35.25:** Zhere 22.15-16 † **36:4 36.4:** Zhere 22.11-12

nɔsepyɔ lenaŋa Yowahazi wi yigi ma kari wi ni wa Ezhipiti tara†.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi sanga (2 Wunlu 23.36-37)

5 Yehoyakimu wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye†.
6 Kona, a Babilɔni ca wunlunaŋa Nebukanezari wì si yiri ma saa to wi na malaga ni, maa yigi maa pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni, mɛɛ kari wi ni wa Babilɔni ca†.
7 Nebukanezari wìla kari fun Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaapire ta ni ma saa ti tɛgɛ wa wi wunluwɔ go ki ni, wa Babilɔni ca.
8 Yehoyakimu wi kapyegele sanŋgala, katijangara nda wìla pye konaa ŋga kìla pye wi na, ki kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli tara wunlumbolo konaa Zhuda tara wunlumbolo pe sɛwɛ wi ni. A wi pinambyɔ Yehoyakini wì si cɛn wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi sanga (2 Wunlu 24.8-17)

9 Yehoyakini wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri†, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yeŋge taanri naa pilige kɛ wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca. Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye.
10 Ki yelapanna, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si ti, a pè Yehoyakini wi lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni ca, ma pinlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti ni. A wì si Yehoyakini wi nɔsepyɔ lenaŋa Sedesiyasi wi tɛgɛ wunluwɔ Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe go na†.

Sedesiyasi wi wunluwɔ sanga (2 Wunlu 24.18-20; Zhere 52.1-3)

11 Sedesiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma yiri nuŋgba, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca†.
12 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ko wìla pye. Wi sila wi yɛɛ go sogo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔZheremi wi kan, wo ŋa wìla pye na para wi ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na we.
13 Mbe taga wa ko na, wìla yiri ma je yɛrɛ wunlunaŋa Nebukanezari wi na. A wo si ti a wì wugu Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na mbe pye sinŋɛ wi kan. Ɛɛn fɔ, a wì si kaa je pew, maa yɛɛ pye nuŋgboŋgbanla fɔ. Wii yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ†.
14 Saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni fuun naa leele pe ni fuun pàa koro na kambasinnde ti piin na kee yɛgɛ, na katijangara nda fuun cɛngɛlɛ sanŋgala kàa pye na piin ti piin. Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga làa pye kpoyi li yɛɛ kan wa Zheruzalɛmu ca, a pè sigi tɛgɛ fyɔngɔ ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa pitunmbolo torogo pe yeri ma pe yɛri yɛrisaga lɛgɛrɛ na, katugu poro mbele li woolo pe yinriwɛ la pye li na, ma pinlɛ li cɛnsaga ki ni.
16 Ɛɛn fɔ pàa pye na tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li pitunmbolo pe na, nali sɛnyoro ti tifaga konaa na tɛgɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na†, fɔ a Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì saa toro li woolo pe ni, yaraga kpɛ saa ya mboo sogo.

† **36:5 36.5:** 2 Wunlu 23.36–24.7; Zhere 22.18-19; 26.1-6; 35.1-19; 36 † **36:6 36.6:** 2 Wunlu 24.1; Zhere 25.1-38; 36.1-32; 45.1-5; Dani 1.1-2 † **36:9 36.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Wìla ta yɛlɛ kɔlɔtaanri* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni pe ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri; ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa 2 Wunlu 24.8 laga ki ni. † **36:10 36.10:** Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2; 37.1; Eze 17.13 † **36:11 36.11:** Zhere 27.1-22; 28.1-17 † **36:13 36.13:** Eze 17.15 † **36:16 36.16:** Zhuda tara fɛnnɛ pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti tifaga, fɔ wìla pe yɛri kagala ŋgele wogo na, a kè kaa pan ma pe ta.

Zhuda tara wunluwɔ pìla kɔ (2 Wunlu 25.1-21; Zhere 52.3b-11)

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Kalide† tara fɛnnɛ wunlunaŋa wi yirige maa wa Zhuda tara fɛnnɛ pe na. A wì pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni fɔ wa laga kpoyi ki ni. Wi sila lefɔnŋɔ, nakoma sumboro, nakoma lelɛɛ nakoma yinzifire fɔ wa kpɛ yaga yinwege na†.

18 Nebukanezari wìla Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaara, tugbɔɔrɔ to naa tumɔɔrɔ ti ni fuun ti lɛ ma kari ti ni wa Babilɔni tara, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ ti ni konaa wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe yarijɛndɛ ti ni.

19 A Kalide tara fɛnnɛ pè si Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki sogo konaa ma Zheruzalɛmu ca mbogo ki jan. Pàa kasɔn le wunluwɔ yinrɛ ti ni fuun ti ni mari sogo konaa ma yaara sɔnŋgbanga woro ti ni fuun ti tɔngɔ†.

20 Ko pyeŋgɔlɔ, mbele pàa shɔ tokobi wi kɛɛ, a Nebukanezari wì si pe koli ma kari pe ni wa Babilɔni ca, ma saa pe pye wo naa wi pinambiile pe kulolo fɔ ma saa gbɔn sanga ŋa Pɛrisi tara fɛnnɛ pàa kaa wunluwɔ pi shɔ wi yeri wi na.

21 Ki pyelɔmɔ pi na ma, sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo wa li yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔn, a tì siri yɛɛ yɔn fili. Wìla yo fɔ: «Tara ti yaa koro waga fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ, ti yaa wogo wagati ŋa ni fɔ wi sa kɔ, ki wogowo wagati ŋa wìla toro pe sila ti yaga ti wogo we.»

Sirusi wìla konɔ kan ma yo Zhufuye pe sɔngɔrɔ wa pe tara (Ɛsidi 1.1-3)

22 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jatere jɛnŋɛ tirige wi kotogo na, jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda le li yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔn, a wìri yo ti ta tiri yɛɛ yɔn fili. A Sirusi wì si ti, a pège sɛnrɛ nda ti yari yɔn ni konaa mari yɔnlɔgɔ sɛwɛ na wa wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni, ma yo fɔ:

23 «Pa Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, lì tara na wunluwɔ pi ni fuun pi kan na yeri. Lìlan pye ma yo mbe sa go kan li kan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara. Ye ni, yoro mbele fuun ye yɛn li woolo, ye sɔngɔrɔ ye kari wa Zheruzalɛmu ca. Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni!› »

† **36:17 36.17:** Kalide tara to nuŋgba to pe maa yinri Babilɔni tara. † **36:17 36.17:** Zhere 21.1-10; 34.1-5 † **36:19 36.19:** 1 Wunlu 9.8

ƐSIDIRASI
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Wa Kuroniki sɛwɛ shyɛn woo wi kɔsaga yeri, Zhufuye mbele pàa koli ma kari pe ni kulowo wa Babilɔni tara, kì yo wa fɔ Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi yaa pe yaga pe sɔngɔrɔ wa pe tara, mbe konɔ kan pe yeri pe sa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa wa Zheruzalɛmu ca.

Ɛsidirasi sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1-6) kì sɔngɔrɔ ma para ki sɛnrɛ ti na konaa Zhufuye pàa sɔngɔrɔ yɛgɛ ŋga na maga yɛgɛ yo. Ali maga ta kaŋgbangala lɛgɛrɛ la Zhufuye pe ta, shɛrigo gbɔgɔ kìla kan ma kɔ; ko la pye yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa kɛ ma yiri kaŋgurugo (515) wolo li ni na Zhezu Kirisi wi fa se.

Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (7-10) ko yɛn na para ŋga kìla kaa pye puŋgo na wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni ko na. Ki wunlunaŋa wo wìla Zhufuye saraga wɔfɔ wa yeri, ŋa pàa pye na yinri Ɛsidirasi, maa pye fɔ: «Mi wunlunaŋa, mi naa na yɛrifɛnnɛ pe ni wɔ̀ɔn tun ma sa Zhuda tara to naa Zheruzalɛmu ca kala li wele, na kaa pye pe yɛn na tanri ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo ŋa wi sɛwɛ wi yɛn ma kɛɛ, a màa jɛn we» (Ɛsidi 7.14). Saraga wɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pinlɛ ma kari Ɛsidirasi wi ni wa Zheruzalɛmu ca. Ko la pye yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (450) wolo li ni na Zhezu Kirisi wi fa se. Wìla para leele pe na, katugu pe sila pye na tanri Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na. Leele pàa pe kapere ti jɛn mari yaga, a Ɛsidirasi wì si Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Kì pye ma, a konɔ fɔnnɔ si tɛgɛ naa kagala ke yɛgɛ wɔmɔ pi na Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ.

Ɛsidirasi sɛwɛ wi sɛnrɛ sannda ti yɛn wa Nehemi sɛwɛ wi ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Izirayɛli woolo mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ Zorobabɛli wi ni *1–6*
Zhufuye pe sɔngɔrɔkala ma yiri wa kulowo pi ni *1–2*
Pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ *3–6*
Ɛsidirasi wi kapyegele *7–10*
Ɛsidirasi wìla sɔngɔrɔ ma kari Zhufuye pe ni wa Zheruzalɛmu ca *7–8*
Ɛsidirasi wìla ki yo maga ŋgban fɔ jɛɛlɛ mbele Zhufuye pè lɛ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pe pe wa *9–10*

IZIRAYƐLI WOOLO MBELE PAA YIRI WA KULOWO PI NI MA SƆNGƆRƆ ZOROBABƐLI WI NI

1–6

Sirusi wìla kologo kan ma yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa
(2 Kuro 36.22-23)

1 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si jatere jɛnŋɛ tirige wa wi kotogo na, jaŋgo Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda le wa li yɔn sɛnrɛ yofɔZheremi† wi yɔn, a wìri
yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili. A Sirusi wì si ti, a pège sɛnrɛ nda ti yari yɔn ni
konaa mari yɔnlɔgɔ sɛwɛ na wa wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni, ma yo fɔ:
2 «Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi pa wì yo yɛɛn fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, lì tara na wunluwɔ pi ni fuun pi kan na yeri.
Lìlan pye ma yo mbe sa shɛrigo gbɔgɔ kan li kan wa Zheruzalɛmu
ca, wa Zhuda tara†.
3 Ye ni, yoro mbele fuun ye yɛn li woolo, ye sɔngɔrɔ ye kari wa
Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara. Ye sa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa. Lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn wa

† **1:1 1.1:** Zhere 25.11; 29.10 † **1:2 1.2:** Eza 44.28

Zheruzalɛmu ca we. Ye Yɛnŋɛlɛ li pye ye ni!
4 Izirayɛli woolo mbele pè koro go na, pe yɛn ma cɛn laga o laga ŋga na, ki laga woolo pe daga mbe warifuwe, naa tɛ, naa yarijɛndɛ, naa yaayoro kan pe yeri, konaa mbe nayinmɛ yarikanra kan pe yeri Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanwa wogo ki na, ko ŋga ki yɛn wa Zheruzalɛmu ca we.› »

5 Kì pye ma, Zhuda cɛnlɛ naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ seye teele, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pe ni, poro mbele fuun Yɛnŋɛlɛ làa ki jatere wi tirige wa pe kotoro na, pè si yiri mbe kari sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki kan naa, ko ŋga ki yɛn wa Zheruzalɛmu ca.
6 Mbele fuun pàa pye ma pe maga, pè si pe saga ma warifuwe yaara, naa tɛ yaara, naa yarijɛndɛ, naa yaayoro konaa yaara sɔnŋgbanga woro kan pe yeri, to la pye ti yɛ nayinmɛ yarikanra sannda pyew to ni.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li go yaapire nda wunlunaŋa Nebukanezari wìla lɛ wa Zheruzalɛmu ca ma saa ti tɛgɛ wa wi yarisunŋgo gbɔgɔgo ki ni, a Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wì siri sɔngɔrɔ pe na†.
8 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìla ki yo wi yarijɛndɛ tɛgɛfɔ Mitiredati wi kan ma yo wigi yaapire ti yirige, wiri jiri, wiri kan Zhuda tara to Sheshibazari wi yeri.
9 Ki yaapire ti yɔn ki ŋga: warifuwe tasaala waga kele (1 000), naa gbeŋgele nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ†,
10 naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ nafa ma yiri kɛ, naa warifuwe wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele pe ma wa kɛɛ na ke cɛnmɛ tijɛrɛ naa kɛ (410) ni, konaa yaapire ta yɛgɛ ni waga kele (1 000)†.
11 Tɛ yaapire to naa warifuwe yaapire ti ni fuun tìla pye waga kaŋgurugo naa cɛnmɛ tijɛrɛ (5 400). Sanga ŋa ni leele mbele pàa koli pàa yiri wa Babilɔni tara ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca, a Sheshibazari wì si ti, a pè sɔngɔrɔ ma kari ti ni fuun ti ni.

2

Zhuda tara woolo mbele pàa sɔngɔrɔ ma pan wa pe tara pàa pe jiri (Nehe 7.6-72)

1 Zhuda tara woolo mbele Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla koli ma kari pe ni wa Babilɔni tara, poro mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ ma pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba, a pè si saa cɛn wa pe cara, poro la wɛlɛ yɛɛn.
2 Pàa sɔngɔrɔ ma pinlɛ ma pan Zorobabɛli ni, naa Zhozuwe, naa Nehemi, naa Seraya, naa Ereelaya, naa Maridoshe, naa Bilishan, naa Misipari, naa Bigivayi, naa Erehumu konaa Baana ni, poro pàa pye na pe yɛgɛ sinni.

Izirayɛli woolo nambala pe yɔn ko layi yɛɛn:
3 Parewɔshi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (2 172).
4 Shefatiya setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (372).
5 Ara setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (775).
6 Pahati Mowabu setirige piile mbele pàa pye Zhozuwe naa Zhowabu pe setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa kɛ ma yiri shyɛn (2 812).
7 Elamu setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).

† **1:7 1.7:** 2 Wunlu 25.13-15; Dani 1.2; 5.2 † **1:9 1.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Gbeŋgele nafa ma yiri kɔlɔjɛrɛ,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **1:10 1.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Warifuwe wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele pe ma wa kɛɛ na ke cɛnmɛ tijɛrɛ naa kɛ (410) ni,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

8 Zatu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (945).
9 Zakayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (760).
10 Bani setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri shyɛn (642).
11 Bebayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri taanri (623).
12 Azigadi setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri shyɛn (1 222).
13 Adonikamu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni (666).
14 Bigivayi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (2 056).
15 Adini setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (454).
16 Atɛri setirige piile mbele pàa pye Ezekiyasi sege woolo pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.
17 Bezayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri taanri (323).
18 Yora setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ naa kɛ ma yiri shyɛn (112).
19 Hashumu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri taanri (223).
20 Gibari setirige piile pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo.

21 Betilɛɛmu ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri taanri (123).
22 Netofa ca fɛnnɛ pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni.
23 Anatɔti ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128).
24 Azimavɛti ca fɛnnɛ pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri shyɛn.
25 Kiriyati Arimu ca fɛnnɛ, naa Kefira ca fɛnnɛ konaa Beerɔti ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn ma yiri taanri (743).
26 Arama ca naa Geba ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri nuŋgba (621).
27 Mikimashi ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri shyɛn (122).
28 Betɛli ca naa Ayi ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa ma yiri taanri (223).
29 Nebo ca fɛnnɛ pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn.
30 Magibishi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (156).
31 Elamu sanŋa wi setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).
32 Harimu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa (320).
33 Lɔdi ca fɛnnɛ, naa Hadidi ca fɛnnɛ konaa Ono ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kaŋgurugo (725).
34 Zheriko ca fɛnnɛ pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (345).
35 Senaa ca fɛnnɛ pàa pye lere waga taanri naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri kɛ (3 630).

36 Saraga wɔfɛnnɛ poro na, Yedaya setirige piile mbele pàa pye Zhozuwe wi go woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri (973).
37 Imɛri setirige piile pàa pye lere waga kele naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (1 052).
38 Pashuri setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɔlɔshyɛn (1 247).
39 Harimu setirige piile pàa pye lere waga kele naa kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (1 017).

40 Levi setirige piile poro na, Zhozuwe naa Kadimiyɛli pe setirige

piile wele, poro mbele pàa pye Hodaviya sege woolo pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ.

41 Yurukɔɔlɔ poro na, Asafu setirige piile wele, pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128).

42 Yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe setirige piile poro na, Shalumu setirige piile, naa Atɛri setirige piile, naa Talimɔ setirige piile, naa Akubu setirige piile, naa Hatita setirige piile, konaa Shobayi setirige piile pe ni, pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ (139).

43 Netiniyɛnye† mbele pàa pye tunmbyeele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni poro pàa pye Ziha setirige piile wele, naa Hasufa setirige piile, naa Tabawɔti setirige piile,

44 naa Kerɔsi setirige piile, naa Siyaha setirige piile, naa Padɔn setirige piile,

45 naa Lebana setirige piile, naa Hagaba setirige piile, naa Akubu setirige piile,

46 naa Hagabu setirige piile, naa Shamilayi setirige piile, naa Hana setirige piile,

47 naa Gidɛli setirige piile, naa Gahari setirige piile, naa Erewaya setirige piile,

48 naa Erezɛn setirige piile, naa Nekoda setirige piile, naa Gazamu setirige piile,

49 naa Uza setirige piile, naa Paseya setirige piile, naa Besayi setirige piile,

50 naa Asina setirige piile, naa Mewunimu setirige piile, naa Nefusimu setirige piile,

51 naa Bakibuki setirige piile, naa Hakufa setirige piile, naa Harihuri setirige piile,

52 naa Baziluti setirige piile, naa Mehida setirige piile, naa Harisha setirige piile,

53 naa Barikɔsi setirige piile, naa Sisera setirige piile, naa Tama setirige piile,

54 naa Neziya setirige piile konaa Hatifa setirige piile.

55 Salomɔ† tunmbyeele pe setirige piile poro la pye Sotayi setirige piile wele, naa Soferɛti setirige piile, naa Peruda setirige piile,

56 naa Yaala setirige piile, naa Darikɔn setirige piile, naa Gidɛli setirige piile,

57 naa Shefatiya setirige piile, naa Hatili setirige piile, naa Pokerɛti Hazebayimu setirige piile konaa Ami setirige piile.

58 Netiniyɛnye poro naa Salomɔ tunmbyeele pe ni, pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (392).

59 Leele mbele pàa yiri wa Tɛli Mela ca, naa Tɛli Harisha ca, naa Kerubu Adan ca konaa wa Imɛri ca ma sɔngɔrɔ ma pan, pe sila ya mbe pe seye, naa pe cɛngɛlɛ ke jɛn mbe wali ke na, mbege naga fɔ pe yɛn Izirayɛli woolo poro pele, poro la wɛlɛ yɛɛn:

60 Delaya setirige piile, naa Tobiya setirige piile, konaa Nekoda setirige piile; pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (652).

61 Saraga wɔfɛnnɛ pe ni, mbele pàa pye ki cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na, poro la pye Hobaya setirige piile wele, naa Hakɔzi setirige piile, naa Barizilayi† setirige piile. Ko Barizilayi wo la Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Barizilayi wi sumborombyɔ pɔri wi jɔ, a pè sigi mɛgɛ ki taga wi na.

62 Pàa pe mɛrɛ ti lagaja wa pe tɛlɛye setirige sɛwɛ wi ni, ɛɛn fɔ pe sila ti yan. A pe nɛɛ pe jate leele mbele pe yɛn fyɔngɔ ni, a pè pe wɔ saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.

† **2:43 2.43:** ***Netiniyɛnye:*** **Poro pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni.**
† **2:55 2.55:** Nehe 7.57,60; 11.3 † **2:61 2.61:** 2 Sami 17.27; 19.32-35 † **2:63 2.63:** Levi 6.22; 7.1; Nɔmbu 27.21

63 A gboforonɛri wì si pe pye ma yo paga kaa yaara nda ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan† ti kaa, fɔ saraga wɔfɔ wa mbe ka sa Yɛnŋɛlɛ li yewe yaara nda pe yinri Urimu naa Tumimu† ti ni pe wogo na.

64 Leele pe gbogolomɔ pi ni fuun pi yɔn kìla pye lere waga nafa shyɛn ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa taanri (42 360).

65 Pe kulonambala naa pe kulojaala pe sila poro jiri mbe pe taga wa, poro la pye lere waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (7 337). Nambala yurukɔɔlɔ naa jɛɛlɛ yurukɔɔlɔ cɛnmɛ shyɛn (200) la pye pe ni.

66 Pe shɔnye pàa pye cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (736). Pe sofilele worosoye pàa pye cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (245).

67 Pe yɔngɔmɛye pàa pye cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (435). Pe sofilele pàa pye waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa (6 720).

68 Naa pàa kaa saa gbɔn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki na wa Zheruzalɛmu ca, a seye teele pe lɛgɛrɛ si nayinmɛ yarikanra kan Yɛnŋɛlɛ li yeri shɛrigo gbɔgɔ ki wogo na, jaŋgo pege kan naa wa ki titɛlɛgɛ ki ni.

69 Pàa tɛ pyɔ waga nafa taanri ma yiri nuŋgba (61 000) kan tunndo ti mɛgɛ ni, naa warifuwe pyɔ waga kaŋgurugo (5 000) ni, konaa saraga wɔmɔ tunŋgo yaripɔrɔ cɛnmɛ ni, ma yala pe mbaa ya kan yɛgɛ ŋga na ki ni.

70 A saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa tara woolo sanmbala pele ni, naa yurukɔɔlɔ, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ, konaa Netiniyɛnye pe ni pè si saa cɛn wa pe cara ti ni. A Izirayɛli woolo pe ni fuun pè saa cɛn wa pe cara ti ni.

3

Pàa saraga wɔsaga ki kan naa konaa ma shɛrɛgɛ ki lɛ naa naga piin

1 Naa yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn† wogo kìla kaa pan ma gbɔn, Izirayɛli woolo pàa pye ma cɛn wa pe cara ti ni. Kona, a leele pè si pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu ca ma yɔn wa nuŋgba.

2 Kona Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, poro mbele pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele, naa Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli† wo naa wi sefɛnnɛ pe ni, pè si yiri ma Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki kan mbaa saara sogoworo woo wa ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ lere Moyisi wi lasiri wi ni we†.

3 Ali mbege ta pàa pye na fyɛ ki tara woolo pe yɛgɛ, pàa saraga wɔsaga ki kan wa ki titɛlɛgɛ ki ni. A pè si saara sogoworo wɔ wa ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, pinliwɛ saara sogoworo to naa yɔnlɔkɔgɔ saara sogoworo ti ni.

4 Kona, a pè si Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ we, mɛɛ pilige pyew saara sogoworo ti wɔ ma yala yɔn ŋga kì tɛgɛ mbaa woo pilige pyew ki ni†.

5 Ko puŋgo na, a pe nɛɛ pilige pyew saraga sogowogo ki woo, naa yevɔnndɔ saara sogoworo ti ni, naa shɛripiliye yan yì tɛgɛ yi yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan yi saara ti ni, konaa nayinmɛ yarikanra nda lere ŋa fuun la pye na paan na kaan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ti ni†.

† **2:63 2.63:** Urimu naa Tumimu tìla pye yaara shyɛn ta, nda wee jɛn nala. Kana kanŋgagala la wɛlɛ nakoma yaanŋgumbigile. Pàa ti tɛgɛ na we Fɔ wi yewe ke ni, mbe ta mbaa wi nawa kagala ke jɛnni. Ye wele wa (Nɔmbu 27.21; Nehe 7.65) lara ti ni! † **3:1 3.1:** Kìla pye yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ma saa to ma yala sɛpitamburu yeŋge naa ɔkitɔburu yeŋge ko ni. Shɛrɛgɛ fɛtiye la pye na piin ki yeŋge sanga wi ni (Levi 23.23-43). † **3:2 3.2:** Zorobabɛli wìla pye wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ (Mati 1.12-13; Luki 3.27). † **3:2 3.2:** Ɛki 27.1 † **3:4 3.4:** Ɛki 23.16; Nɔmbu 29.12-38 † **3:5 3.5:** Nɔmbu 28.11–29.39

6 Mbege lɛ yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn
wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, a
pè sigi lɛ na saara sogoworo ti woo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma sigi ta pe
fa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
nɔgɔ le gbɛn.
7 A pè si penjara kan sinndɛɛrɛ
tɛfɛnnɛ konaa tire tɛfɛnnɛ pe yeri,
ma yarilire, naa yaara nda pe maa
woo konaa sinmɛ torogo Sidɔn ca
fɛnnɛ pe kan konaa Tiri ca fɛnnɛ pe
kan, jaŋgo pe pan Liban tara sɛdiri
tire ta ni kɔgɔje wi na fɔ wa Zhafa
ca, mbe yala Pɛrisi tara wunlunaŋa
Sirusi wìla sɛnrɛ nda yo pe kan ti ni.
8 Naa pàa ka saa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ
li go ki na wa Zheruzalɛmu ca,
ki yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge shyɛn
wogo ki na, Sheyalitiyɛli pinambyɔ
Zorobabɛli, naa Yozadaki pinambyɔ
Zhozuwe, konaa pe sefɛnnɛ sanm-
bala pe ni, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa
Levi setirige piile pe ni konaa mbele
fuun pàa yiri wa kulowo pi ni ma
pan wa Zheruzalɛmu ca, a pè sigi lɛ
na tunŋgo ki piin, ma Levi setirige
piile pe tɛgɛtɛgɛ, maga lɛ mbele pè ta
yɛlɛ nafa nafa konaa pe yɛgɛ fɛnnɛ
pe ni, paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki
kanwa kagala ke yɛgɛ woo.
9 Zhozuwe, naa wi pinambiile pe
ni konaa wi sefɛnnɛ pe ni, naa
Kadimiyɛli konaa wi pinambiile pe
ni, poro mbele pàa pye Zhuda cɛnlɛ
woolo wele, naa Henadadi pinam-
biile poro naa pe pinambiile pe ni
konaa pe sefɛnnɛ mbele Levi setirige
piile pe ni, pe ni fuun pè si pe yɛɛ
gbɛgɛlɛ ja mbaa mbele pàa pye na
tunŋgo piin wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go
ki ni pe kɔrɔsi.
10 Naa tunmbyeele pàa kaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ
le sanga ŋa ni, a pè si saraga
wɔfɛnnɛ pe yerege wa ki laga ki
ni pe mbaanra ti ni pe kɛɛ. Pe
saraga wɔgɔ yaripɔrɔ tìla pye pe
na. Levi setirige piile mbele pàa pye
Asafu wi setirige piile, pàa pye ma
yere wa fun tuguyɛnrɛ weere† ni,
jaŋgo mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
mbe yala kondɛgɛlɛ na Izirayɛli tara
wunlunaŋa Davidi wìla tɛgɛ li ni†.
11 Pàa pye na yuuro koo nari shoo
pe yɛɛ yɔn na, na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni, nali shari na yuun fɔ:
«Katugu li yɛn jɛnnɛ,
Li kagbaraga ki yaa koro Izirayɛli
woolo pe ni fɔ sanga pyew.»
A leele pe ni fuun pe nɛɛ jɔrɔgi
ŋgbanga yɔgɔrimɔ ni na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, katugu pàa pye nali
shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ nii†.
12 Ɛɛn fɔ saraga wɔfɛnnɛ, naa
Levi setirige piile, naa seye teele
mbele pàa pye pe ni lelɛŋgbaara,
poro mbele pàa shɛrigo gbɔgɔ
koŋgbanŋga ki yan, a poro nɛɛ
gbele ŋgbanga sanga ŋa ni pàa pye
na go ki nɔgɔ ki nii naa fɔnŋgɔ pe
yɛgɛ na we. Ma si yala lelɛgɛrɛ la
pye na jɔrɔgi ŋgbanga nayinmɛ ni,
13 fɔ lere saa ya mbe yɔgɔrimɔ tinmɛ
naa gbeere tinmɛ pi jɛn mboo wɔ pi
yɛɛ ni, mà jɛn leele pàa pye na jɔrɔgi
ŋgbanga, fɔ a paa ki tinmɛ pi nuru
lege.

4

Zhufuye pe juguye pàa yiri ma je ma yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kanga ki yerege

1 Kona, Zhuda cɛnlɛ woolo naa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe juguye, a
pè sigi logo ma yo mbele pàa koli
ma kari wa kulowo pi ni pè pan na
shɛrigo gbɔgɔ kanni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan.
2 Kì pye ma, a pè si pan Zorobabɛli
naa seye teele pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye
fɔ: «Waa jaa mbe ye saga shɛrigo
gbɔgɔ ki kanga ki na. Mà jɛn woro
fun, ye Yɛnŋɛlɛ lo we maa yɛnri paa
yɛgɛ ŋga na ye maa ki piin we. We
maa saara woo li yeri maga lɛ wa
Asiri tara wunlunaŋa Azari Hadɔn

† **3:10 3.10:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Nehe 12.27; Yuuro 150.5 † **3:10 3.10:** 1 Kuro 25.1 † **3:11 3.11:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 17.3; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11 † **4:2 4.2:** 2 Wunlu 17.24-41

wi wagati wi na, wo ŋa wìla pan we ni lagamɛ we†.»

3 Ɛɛn fɔ, a Zorobabɛli, naa Zhozuwe konaa Izirayɛli tara seye teele pe ni, pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kii daga woro naa yoro we pinlɛ we we Yɛnŋɛlɛ li go ki kan; woro cɛ we yaa ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li kan, paa yɛgɛ ŋga na Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìgi yo maga ŋgban we ni we.»

4 Kona, a ki tara woolo pè si Zhuda tara woolo pe wire ti fanla pe na, ma pe figiri pe ta pe go ki kanga ki yerege.

5 A pè si yɛrifɛnnɛ pele lɛ sara na, jaŋgo pe go ki kanga ki yerege. A pè ya maga pye ma Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wagati wi ni fuun wi na, fɔ ma saa gbɔn Pɛrisi tara wunlunaŋa Dariyusi wi wagati wi na.

6 Wunlunaŋa Sɛrisɛsi† wi wagati wi na, wi wunluwɔ pi lɛsaga, a pè si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe le kɛɛ.

7 Ko puŋgo na, Aritasɛrisɛsi† wi wunluwɔ wagati wi ni, a Bishilamu, naa Mitiredati, naa Tabeyɛli konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ sanmbala pe ni pè si sɛwɛ wa pye maa torogo Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi kan. Ki sɛwɛ pàa wi yɔnlɔgɔ Aramuye sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ na, Aramuye sɛnrɛ ni.

8 Tara ti gboforonɛri Erehumu wo naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi wi ni, poro pàa ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi kan Zheruzalɛmu ca ki mɛgɛ ni, ma yo fɔ:

9 «Sɛwɛ pyefɛnnɛ poro wɛlɛ tara ti gboforonɛri Erehumu, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi, naa pe pinlɛyɛɛnlɛ sanmbala mbele pè yiri wa Dɛn ca, naa Afarisataki cɛnlɛ woolo, naa Taripɛli cɛnlɛ woolo, naa Afarasi cɛnlɛ woolo, naa Erɛki ca fɛnnɛ, naa Babilɔni tara fɛnnɛ, naa Suzi ca fɛnnɛ, naa Deha cɛnlɛ woolo, naa Elamu tara fɛnnɛ,

10 naa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni, koro ŋgele Osinapari ŋa wi yɛn mɛgbɔgɔfɔ naa fanŋga fɔ wìla pan ke ni ma pan ma ke tɛgɛ wa Samari ca konaa lara ta yɛgɛ ni, wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri we.»

11 Sɛwɛ ŋa pàa yɔnlɔgɔ ma torogo wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi kan wi nawa sɛnrɛ to lari yɛɛn: «Ma tunmbyeele wele, poro mbele ma woolo mbele pe yɛn ma cɛn wa gbaan wi kɛɛ ŋga na, pɔ̀ɔn shari.

12 Wunlunaŋa, ki jɛn ma yo fɔ Zhufuye mbele pè yiri wa ma yeri, pè gbɔn laga we na laga Zheruzalɛmu ca. Pe yɛn na ki ca pege ŋga kì yiri ma je ki kanni naa fɔnŋgɔ. Pe yɛn na mbogo ŋga ki yɛn maga maga ki kanni† naa fɔnŋgɔ, naga nɔgɔ ŋga kìla le ki gbegele.

13 Wunlunaŋa, ki jɛn ma yo fɔ na ki ca ŋga ki ka kan naa fɔnŋgɔ, na ki mbogo kiga kan mbe yirige, pe saa lambo wi sara, mbaa nizara wi woo konaa mbaa tara kɔnlɔ kɔnsaga penjara ti sara wunlunaŋa wi yeri. Ki kɔsaga ki yaa pye kala na wunlunaŋa wi yaa to li ni.

14 Ki kala na, maga we yɛn na tunŋgo piin ma kan konaa a wège yan fɔ ki woro yalaga pɔɔn tifaga wunlunaŋa, kì pye ma, we yɛn na ki kagala ke torogi ma kan wunlunaŋa, ma ta ma ke jɛn,

15 jaŋgo ma ti pege lagaja wa ma tɛlɛye pe nandowo kagala sɛwɛ wi ni, ma yaa ki yan wa wi ni mbege

† **4:6 4.6:** Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Sɛrisɛsi; Aritasɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Eburuye sɛnrɛ ni. Sɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Girɛki sɛnrɛ ni. Ki yaa pye ndɛɛ Aritasɛrisɛsi wo wìla pye wunlunaŋa Sɛriseri Koŋgbanŋa we. Ki yɛn ndɛɛ wo wìla pye Pɛrisi tara ti wunlunaŋa maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa tijɛrɛ ma kɔgɔlɔni (486) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na, na Zhezu wi fa se (Ɛsitɛ 1.1). † **4:7 4.7:** Aritasɛrisɛsi wìla pye Pɛrisi tara ti wunlunaŋa maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri tijɛrɛ (424) wolo li na, na Zhezu Kirisi wi fa se. † **4:12 4.12:** Eza 58.12-14

jɛn fɔ ki ca ŋga ki yɛn ca ŋga ki maa yinrigi na jege, fɔ kìla pye na wunlumbolo poro naa tara ti kindaye kagala ke jogo. Maga lɛ wa wagati ŋa wì toro faa wi ni, ki ca woolo pe maa yinrigi na jege suyi. Ko kì ti ki ca ŋga pàa ki ya.

16 We yɛn naga yuun wunlunaŋa ma kan fɔ na ki ca ŋga ki ka kan naa fɔnŋgɔ, mbogo ŋga kìgi maga na ki ka kan mbe yiri, kona ma se tasaga ta naa wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri.»

Yɔn sogomɔ sɛnrɛ nda wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wìla yo

17 Kona, a wunlunaŋa wì sigi yɔn sogomɔ sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ mari torogo tara ti gboforonɛri Erehumu wi kan, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Samari ca pe kan konaa lara ta yɛgɛ ni wa gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, ma yo fɔ: «Mì ye shari.

18 Sɛwɛ ŋa yè torogo we kan pòo kara na kan maa filige.

19 Mì konɔ kan ma yo pege lagaja; a pège yan fɔ maga lɛ wa faa, ki ca ŋga ki maa yinrigi na jege wunlumbolo pe na, fɔ ki maa yinrigi na jege na malaga yinrigi sanga pyew.

20 Wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ la yiri wa Zheruzalɛmu ca, mbele pàa cɛn tegere ti na tara nda fuun ti yɛn wa gbaan wi puŋgo na wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti go na. Pàa pye na lambo wi sara pe yeri, na nizara wi woo pe yeri konaa na tara kɔnlɔ kɔnsaga penjara ti sara pe yeri.

21 Ki kala na, yege konɔ kan fɔ ki leele pe pe tunndo ti yerege, jaŋgo ki ca ki ka ka kan naa, fɔ mbe ka saga konɔ kan pe yeri.

22 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka yaraga ka pye sambalawa ni wa ki kala na li ni, jaŋgo kapege naa jɔgɔwɔ ka ka wunlumbolo pe ta.»

23 Naa pàa kaa wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi sɛwɛ wi kara Erehumu, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shimishayi naa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe yɛgɛ na, a pè si kari fyɛlɛgɛ na wa Zhufuye pe yeri wa Zheruzalɛmu ca, ma saa pe ŋgbanga ma pe tunndo ti yerege ŋgbanga konaa fanŋga na.

24 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo kì si yere wa Zheruzalɛmu ca. Kìla yere fɔ ma saa gbɔn Pɛrisi tara wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li na.

5

Pàa ki lɛ na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanni naa fɔnŋgɔ

1 Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zakari ŋa wìla pye Ido wi pishyɛnwoo pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo Zhufuye mbele pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara konaa wa Zheruzalɛmu ca pe kan Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni†.

2 Kì pye ma, a Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli naa Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe† wi ni pè si yiri ma to Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki na naga kanni naa wa Zheruzalɛmu. Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye wa pe ni na pe sari.

3 Ki wagati nuŋgba wi ni, tara nda tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Tatinayi ŋa wìla pye ti janmaratigi wo naa Shetari Bozinayi konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pè si pan wa Zhufuye pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi konɔ kan ye yeri yege go ŋga ki kan naa konaa mbege mboro nda ti kan mberi yirige?»

4 A pè si yewe naa ma yo fɔ: «Mbele pe yɛn naga go ŋga ki kanni, pe maa pe yinri mɛlɛ?»

5 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ làa pye na Zhufuye leleelɛ pe kɔrɔsi na pe sari. Pe sila pe yɛgɛ kɔn mbe pe tunŋgo

† **5:1 5.1:** Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ shyɛn pàa para Zhuda tara woolo pe ni ma pe kotogo ki kan pe na, ma yo pe sɔngɔrɔ pege lɛ paa shɛrigo gbɔgɔ ki kanni naa. † **5:2 5.2:** Azhe 1.12; Zaka 3.4; 4.6-9

ki yerege sanni pe sa keli pe sɛwɛ torogo wa Dariyusi wi yeri ki wogo na, wo mbe pe yɔn sogo ki kala li na.

6 Kona tara nda tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti janmaratigi Tatinayi, naa Shetari Bozinayi, konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, poro mbele pàa pye tara nda tìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti teele, pàa sɛwɛ ŋa pye ma torogo wunlunaŋa Dariyusi wi kan, wowi ŋa yɛɛn.

7 Pa pàa sɛwɛ wi torogo wi kan yɛɛn ma yo fɔ:

«Wunlunaŋa Dariyusi, yɛyinŋge jɛŋgɛ mbe pye ma wogo!

8 «Waa jaa wunlunaŋa maga jɛn fɔ wàa kari wa Zhuda kinda wi ni, ma saa gbɔn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ki shɛrigo gbɔgɔ ki na. Pe yɛn naga kanni sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ta ni, na tire ti tari mboro ti na makɔ†. Tunŋgo ki yɛn na piin tiyɔngɔ, ki nɛɛ kee yɛgɛ pe kɛɛ.

9 Kì pye ma, a wè si lelɛɛlɛ pe yewe, ma para pe ni ma yo fɔ: ‹Ambɔ wi konɔ kan ye yeri ma yo yege go ŋga ki kan naa konaa yege mboro ti gbegele yeri yirige?›

10 A wè si pe yewe fun pe mɛrɛ ti ni, jaŋgo mbe mbele pe yɛn teele pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ mberi torogo ma kan mbe pe naga ma na.

11 «Ki leele pè we yɔn sogo sɛnrɛ nda ni tori nda yɛɛn. Pàa yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri konaa laga tara ti na, we yɛn lo tunmbyeele. Shɛrigo ŋga kìla kan faa ko we yɛn na kanni naa. Kì yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ yɔn ka tin, Izirayɛli tara wunlunaŋa gbɔɔ wà laga kan maga kɔ†.

12 Ɛɛn fɔ, a we tɛlɛye pè si kaa Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li nawa pi ŋgban, a lì si pe le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ, wo ŋa wìla pye Kalide tara fɛnnɛ woo. A wo sigi shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki jan, mɛɛ leele pe koli ma kari pe ni kulowo wa Babilɔni tara†.

13 Konaa ki ni fuun, Babilɔni tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì si konɔ kan ma yo pe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kan naa.

14 Wunlunaŋa Nebukanezari wìla tɛ yaapire naa warifuwe yaapire nda lɛ ma yiri ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Zheruzalɛmu ca ma saa ti tɛgɛ wa Babilɔni ca shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wunlunaŋa Sirusi wìla ti lɛ ma yiri ti ni yɛrɛ wa ki shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mari le Shɛshibazari wi kɛɛ, wo ŋa wìla tɛgɛ wi pye tara ti janmaratigi.

15 A wì sigi yo wi kan ma yo wigi yaapire ti lɛ wi kari wi sari tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni wa Zheruzalɛmu ca, ma nuru ma yo fɔ pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa ki titɛlɛgɛ ki ni.

16 Kì pye ma, a Shɛshibazari wì si pan laga, ma pan ma Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le laga Zheruzalɛmu ca. Maga lɛ wa ko wagati wo na fɔ ma pan ma gbɔn nala, ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yɛn na kanni, ki fa kɔ gbɛn.›

17 «Koni, wunlunaŋa na maga ki yan ki yɛn ma yɔn, ma ti pege saga ja wunluwɔ kapyegele sɛwɛɛlɛ pe ni wa Babilɔni ca, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye wunlunaŋa Sirusi wìla ki konɔ kan ma yo pe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kan laga Zheruzalɛmu ca. Ko puŋgo na, wunlunaŋa, mɔɔ nandanwa kala li yo we kan wa ki kala na li ni.»

6

Wunlunaŋa Dariyusi wìla yɔn sogomɔ sɛnrɛ nda yo

1 Kona, a wunlunaŋa Dariyusi wì si konɔ kan ma yo pe wunluwɔ kapyegele sɛwɛɛlɛ pe saga ja wa sɛwɛɛrɛ tɛgɛsaga ki ni, wa laga ŋga pàa pye na yarijɛndɛ ti teri, wa Babilɔni ca.

2 A pè si saa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa yan wa Medi kinda wi

† **5:8 5.8:** 1 Wunlu 6.14-18,36; 7.12 † **5:11 5.11:** 1 Wunlu 6 † **5:12 5.12:** 2 Wunlu 25.8-12; 2 Kuro 36.17-20; Zhere 52.12-16

ni, wa cagbɔgɔ Akibatani ki ni. Ki nandowo sɛnrɛ nda to tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ:

3 «Wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì si konɔ kan Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga wa Zheruzalɛmu ca ki wogo na ma yo fɔ: ‹Ki daga pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ, ki pye laga ŋga pe yaa la saara woo wa. Ki nɔgɔ pege le ki liri. Ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ.

4 Pe yaa sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ti koloyo taanri pye ki na, naa tire nda pè walagi ti kologo nuŋgba ni†. Penjara nda ti yaa tɛgɛ mbege kan, pa ti yaa yiri wa wunlunaŋa wi go penjara ti ni.

5 Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki tɛ yaapire naa warifuwe yaapire nda Nebukanezari wìla lɛ ma yiri ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni wa Zheruzalɛmu ca ma kari ti ni wa Babilɔni ca, ti daga mbe sɔngɔrɔ sa tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa tɛgɛsaga ŋga tìla pye we, wa Zheruzalɛmu ca. Peri tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.›

6 «Ɛɛn koni, mboro Tatinayi, mboro ŋa ma yɛn tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti janmaratigi, naa Shetari Bozinayi konaa ye pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, yoro mbele ye yɛn tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti teele wele, ye kɛɛ wɔ ki kala li ni.

7 Ye Yɛnŋɛlɛ li go ki kanga tunŋgo ki yaga kila piin kila kee yɛgɛ. Zhufuye janmaratigi wo naa pe lelɛɛlɛ pe ni pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa ki titɛlɛgɛ ki ni.

8 Konɔ na mi yɛn na kaan ye yeri ŋga ye yaa pye mbe Zhufuye lelɛɛlɛ pe saga shɛrigo gbɔgɔ ki kanga wogo ki na, loli na fɔ: Ki leele, penjara nda ti yaa pe kala li yɔn, ti daga mbaa woo wa wunlunaŋa wi yarijɛndɛ ti ni mbaa kaan pe yeri suyi, to nda ti maa taa wa nizara ŋa pe maa shoo tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti woolo pe yeri we.

9 Pe jorowo yɛn yaraga o yaraga na mbege pye saraga sogowogo Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yeri, yaa ki kaan pe yeri pilige pyew, ki ka ka pye sambalawa ni, mbe yala Zheruzalɛmu ca saraga wɔfɛnnɛ pe sɛnyoro ti ni, to ti yɛn napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ, naa simbapɛnɛ, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ, naa yarilire nda pe yinri furoma, naa kɔ naa duvɛn konaa sinmɛ ni;

10 jaŋgo paa nuwɔ taan saara woo Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yeri konaa paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wunlunaŋa wo naa wi pinambiile pe kan pe yinwege ta.

11 Ki sɛnrɛ nda, lere o lere kari kɛ, mila ki konɔ na li kaan wi wogo na fɔ: Pe tige ka tile pe wɔ wa wi go ki ni, pege numaga ki filige, pege kan poo nɔri wa ki na. Poo go ki pye kayege.

12 Wunluwɔ o wunluwɔ, naa cɛnlɛ o cɛnlɛ li mbe kɛɛ yirige mbe yo li yaa ki sɛnrɛ nda ti kanŋga mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga wa Zheruzalɛmu ca ki jan, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali yɛɛ nari wa ki ni we, Yɛnŋɛlɛ li ki fɛnnɛ pe tɔngɔ. Mi Dariyusi, muwi mìgi konɔ na li kan. Peli sɛnrɛ ti tanga ti kologo ki na cɛ.»

13 Kì pye ma, tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti janmaratigi Tatinayi, naa Shetari Bozinayi konaa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, pè si wunlunaŋa Dariyusi wi sɛnyoro ti tanga ti kologo ki na cɛ, to nda wìla torogo pe kan we.

Pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan maga kɔ konaa maga yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye

14 Kona, a Zhufuye lelɛɛlɛ pe nɛɛ shɛrigo gbɔgɔ ki kanni na kee ki ni yɛgɛ, a tunŋgo kì saa pye ma yɔn, ma yala Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wo naa Ido pinambyɔ Zakari pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti ni. A pè go ki kan maga kɔ ma

† **6:4 6.4:** 1 Wunlu 6.36

yala konɔ na Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa kan li ni, konaa ma yala konɔ na Sirusi, naa Dariyusi konaa Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi ni pàa kan li ni.

15 Go ki kanga kìla kɔ Adari† yeŋge ki pilige taanri wogo ko ni, wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li ni.

16 Izirayɛli woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile konaa mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan pè si Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye nayinmɛ ni†.

17 Mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye, pàa napɛnɛ cɛnmɛ wɔ saraga, naa simbapɛnɛ cɛnmɛ shyɛn (200) konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) ni; mɛɛ sikapɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn pye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kapere ti kala yagawa jasaraga, ma yala Izirayɛli woolo pe cɛngɛlɛ ke yɔn ki ni†.

18 A pè si saraga wɔfɛnnɛ pe tɛgɛtɛgɛ ma yala pe ŋgbeleye yi ni, ma Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ ma yala pe ŋgbeleye yi ni Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo pyege ki na wa Zheruzalɛmu ca, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi sɛwɛ wi ni†.

Zhufuye pàa Paki fɛti wi pye

19 Kona, mbele pàa yiri wa kulowo pi ni, pè si Paki fɛti wi pye yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na†.

20 Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni pàa pinlɛ ma pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu, a pe ni fuun pè pye fyɔngɔ fu. A pè si Paki fɛti yaayoro ti kɔnlɔgi mbele pàa yiri wa kulowo pi ni pe mɛgɛ ni, naa pe sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ pe mɛgɛ ni konaa pe yɛɛ mɛgɛ ni.

21 Izirayɛli woolo mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan, pè si Paki fɛti yaakara ti ka ma pinlɛ leele mbele pàa pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu ma laga cɛngɛlɛ sanŋgala ke fyɔngɔ kapyere ti na pe ni, poro mbele pàa taga pe na, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li lagajaa we.

22 A pè si leve fu buru fɛti wi pye nayinmɛ ni piliye kɔlɔshyɛn ni, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔgɔrimɔ kan pe yeri, ma Asiri† tara wunlunaŋa wi jatere wi kanŋga pe kanŋgɔlɔ, a wì pe saga Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanga tunŋgo ki na.

ƐSIDIRASI WI KAPYEGELE

7

7–10

Ɛsidirasi wìla kari wa Zheruzalɛmu ca

1 Ki kagala ke puŋgo na, Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni, naŋa ŋa pàa pye na yinri Ɛsidirasi wì si pan wa Zheruzalɛmu ca. Ɛsidirasi wìla pye Seraya pinambyɔ. Seraya to wo lawi ŋa Azariya. Azariya to wo lawi ŋa Hilikiya.

2 Hilikiya to wo lawi ŋa Shalumu. Shalumu to wo lawi ŋa Zadɔki. Zadɔki to wo lawi ŋa Ahitubu.

3 Ahitubu to wo lawi ŋa Amariya. Amariya to wo lawi ŋa Azariya. Azariya to wo lawi ŋa Merayɔti.

4 Merayɔti to wo lawi ŋa Zeraya. Zeraya to wo lawi ŋa Uzi. Uzi to wo lawi ŋa Buki.

5 Buki to wo lawi ŋa Abishuwa. Abishuwa to wo lawi ŋa Fineyasi. Fineyasi to wo lawi ŋa Eleyazari.

† **6:15 6.15:** Adari yeŋge ki ma saa to ma yala feviriye yeŋge naa marisi yeŋge ki ni. Yɛlɛ cɛnmɛ naa kɛ ma yiri tijɛrɛ (514) wolo li ni maga ta Zhezu Kirisi wi fa se, kìla yala Izirayɛli woolo pe juguye pàa pan ma shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ makɔ; ko puŋgo na, yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ toroŋgɔlɔ shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔŋgɔlɔ, Adari yeŋge ki ni, a pè si nuru maga kan naa fɔnŋgɔ. † **6:16 6.16:** 1 Wunlu 8.63 † **6:17 6.17:** 2 Sami 6.13; 2 Kuro 29.21; 30.24 † **6:18 6.18:** Nɔmbu 3.6-9; 18.1-7; 1 Kuro 24.1-19 † **6:19 6.19:** Ɛki 12.1-20 † **6:22 6.22:** Asiri tara wunlunaŋa ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ wo nuŋgba wo wi yɛn Pɛrisi tara wunlunaŋa ŋa pàa pye na yinri Dariyusi.

Eleyazari to wo lawi ŋa saraga wɔfɛnnɛ to Arɔn we.
6 Ki Ɛsidirasi wì si yiri wa Babilɔni ca ma pan wa Zheruzalɛmu ca. Wìla pye lasiri sɛwɛ jɛnfɔ, ma Moyisi lasiri wi kɔrɔ wi jɛn fɔ jɛŋgɛ; ko lasiri wo Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa kan li woolo pe yeri. Yaraga ŋga fuun wìla pye na jaa, wunlunaŋa wìla ki ni fuun ki kan wi yeri, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni.
7 Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni, Izirayɛli woolo pèle la pan fun wa Zheruzalɛmu ca, pàa pye saraga wɔfɛnnɛ poro pele, naa Levi setirige piile pele ni, naa yurukɔɔlɔ pele ni, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pele ni, konaa Netiniyɛnye pele ni.
8 Ɛsidirasi wìla pan ma gbɔn wa Zheruzalɛmu ca pe ni, wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge kaŋgurugo wogo ki na.
9 Wìla tangala li lɛ ma yiri wa Babilɔni ca yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ki na ma saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca yeŋge kaŋgurugo wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, katugu wi Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni na wele wi na tiyɔngɔ.
10 Katugu Ɛsidirasi wìla wi jatere wi ni fuun wi tɛgɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti kara na tanri ti na, na Izirayɛli woolo pe nari lasiri wi kondɛgɛŋgɛlɛ naa wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.

Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wìla sɛwɛ kan Ɛsidirasi wi yeri

11 Sɛwɛ ŋa wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wìla kan saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wi yeri, wo ŋa wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele naa li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele làa kan Izirayɛli woolo pe yeri ke kara ma ke jɛn ma wali ke na, ki sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ tori nda yɛɛn:
12 «Aritasɛrisɛsi ŋa wi yɛn wunlumbolo pe wunluwɔ, wo wila ki sɛwɛ ŋa wi kaan saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wi yeri, Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, wo ŋa wìli lasiri wi jɛn ma wali wi na we.
13 «Izirayɛli woolo pe ni fuun, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile mbele pe yɛn ma cɛn laga na wunluwɔ tara ti ni, nɛɛ ki jaa mbe kari wa Zheruzalɛmu ca, mì konɔ kan ma yo pe pe yaga pe pinlɛ ma ni paa kee.
14 Ki kala na, mi wunlunaŋa, mi naa na yɛrifɛnnɛ kɔlɔshyɛn pe ni, wɔ̀ɔn tun ma sa Zhuda tara to naa Zheruzalɛmu ca kala li welewele na kaa pye pe yɛn na tanri ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo ŋa wi sɛwɛ wi yɛn ma kɛɛ, a màa jɛn we.
15 Maa kee warifuwe naa tɛ ŋa mi naa na yɛrifɛnnɛ pe ni wè kan nandanwa ni Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri wi ni, lo na li cɛnsaga ki yɛn wa Zheruzalɛmu ca we.
16 Warifuwe naa tɛ ŋa fuun ma yaa ta laga Babilɔni kinda wi ni fuun wi ni, konaa nandanwa yarikanra nda leele poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kan pe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki mɛgɛ ni wa Zheruzalɛmu, yaa kee ti ni fun.
17 Ki kala na, ma sa ki penjara ti tɛgɛ ma napɛnɛ lɔ ti ni yɛtogowo ni, naa simbapɛnɛ konaa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ ni, naa muwɛ ni mba pi yaa wɔ saraga, konaa duvɛn ŋa pe ma wo saraga, ma sari wɔ saraga wa saraga wɔsaga ŋga wa ye Yɛnŋɛlɛ li go ki ni ki na, wa Zheruzalɛmu ca.
18 Warifuwe naa tɛ ŋa wi yaa koro, yaraga o yaraga ki yɛn ma yɔn mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni ye yɛgɛ na, yoo tɛgɛ yege pye wi ni mbe yala ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni.
19 Yaapire nda tì kan ma yeri ma Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo ki kala na, ma sari tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ wa Zheruzalɛmu ca.
20 Ma jorowo ka pye mbe yaara ta yɛgɛ lɔ ma Yɛnŋɛlɛ li go ki mɛgɛ ni, maga penjara ti wɔ wa wunlunaŋa wi go ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.
21 «Mi wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi, penjara tɛgɛfɛnnɛ mbele pe yɛn wa

tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri ti ni, mi yɛn na konɔ kaan ye ni fuun ye yeri fɔ saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi ŋa wì Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li lasiri wi jɛn ma wali wi na, na wi kaa yaraga o yaraga jaa yege kan wi yeri.

22 Yoo kan ye sa gbɔn fɔ warifuwe culo waga taanri naa cɛnmɛ kaŋgurugo (3 500), naa bile culo waga nafa ma yiri kɛ (30 000), naa duvɛn litiri waga tijɛrɛ naa cɛnmɛ kaŋgurugo (4 500) konaa kɔ ni nandanwa ni.

23 Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri lì konɔ kan ŋga fuun wogo na li go ki wogo na, ki daga ki wogo ki gbegele ki yala cɛcɛcɛ, jaŋgo liga ka nawa ŋgban na wunluwɔ po naa na setirige pinambiile pe ni.

24 Ki kala na, we yɛn naga yuun ye kan fɔ lambo, naa nizara konaa tara kɔnlɔ kɔnsaga penjara si daga mbaa shoo saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa yurukɔɔlɔ, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ konaa Netiniyɛnye naa shɛrigo gbɔgɔ tunmbyeele pe yeri.

25 «Mboro wo na Ɛsidirasi, mbe yala Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ mba mà ta pi ni, ma kundigile naa kiti kɔnfɛnnɛ tɛgɛtɛgɛ, paa kiti sinŋɛ kɔɔn mbele fuun pe yɛn wa tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri pe kan, poro mbele pɔ̀ɔn Yɛnŋɛlɛ li lasiri koŋgolo ke jɛn we, konaa ma ti paa lasiri koŋgolo ke nari mbele pee ke jɛn pe na.

26 Na lere ŋa fuun woro na tanri ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na konaa wunlunaŋa wi lasiri konɔ li na, wo daga pe kiti kɔn wi na poo gbo, nakoma poo purɔ poo wɔ pe yɛɛ sɔgɔwɔ, nakoma pe yigile wa wi na, nakosima poo le kaso.»

Ɛsidirasi wìla Yɛnŋɛlɛ li shari

27 Kona, a Ɛsidirasi wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li woo, lo na lìgi le wa wunlunaŋa wi kotogo na wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki gbɔgɔ ki gbɔgɔlɔmɔ mba pi na wa Zheruzalɛmu ca we.

28 Lì kajɛŋgɛ pye na kan, ma ti a na kala lì wunlunaŋa wi ndanla, naa wi yɛrifɛnnɛ, konaa wi legbɔɔlɔ mbele fanŋga fɛnnɛ pe ni. Kì pye ma, a mì si fanŋga ta, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ làa pye na ni nala kɔrɔsi. A mì si Izirayɛli woolo teele pe gbogolo, jaŋgo pe pinlɛ na ni pe kari.»

8

Izirayɛli woolo mbele pàa pinlɛ Ɛsidirasi wi ni ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca

1 Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni, seye teele mbele pàa yiri wa Babilɔni ca ma pinlɛ na ni ma kari wa Zheruzalɛmu ca, pe mɛrɛ tori yɛɛn ma yala pe setiriye yi ni:

2 Gɛrishɔmu ma yiri wa Fineyasi setirige piile pe ni; naa Daniyɛli ma yiri wa Itamari setirige piile pe ni; naa Hatushi ma yiri wa Davidi setirige piile pe ni;

3 naa Zakari ma yiri wa Shekaniya setirige piile naa Parewɔshi setirige piile pe ni, nambala cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150) la pinlɛ wi ni, mbele pàa pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ;

4 naa Zeraya pinambyɔ Eliyohenayi ma yiri wa Pahati Mowabu setirige piile pe ni, nambala cɛnmɛ shyɛn (200) la pinlɛ wi ni;

5 naa Mahaziyɛli pinambyɔ wi ni ma yiri wa Shekaniya setirige piile pe ni, nambala cɛnmɛ taanri (300) la pinlɛ wi ni;

6 naa Zhonatan pinambyɔ Ebɛdi wi ni ma yiri wa Adini setirige piile pe ni, nambala nafa shyɛn ma yiri kɛ la pinlɛ wi ni;

7 naa Ataliya pinambyɔ Ezayi ma yiri wa Elamu setirige piile pe ni, nambala nafa taanri ma yiri kɛ la pinlɛ wi ni;

8 naa Mikayɛli pinambyɔ Zebadiya ma yiri wa Shefatiya setirige piile pe ni, nambala nafa tijɛrɛ la pinlɛ wi ni;

9 naa Yehiyɛli pinambyɔ Abidiyasi
ma yiri wa Zhowabu setirige piile pe
ni, nambala cɛnmɛ shyɛn ma yiri kɛ
ma yiri kɔlɔtaanri (218) la pinlɛ wi
ni;
10 naa Yosifiya pinambyɔ wi ni ma
yiri wa Shelomiti setirige piile pe
ni, nambala cɛnmɛ naa nafa taanri
(160) la pinlɛ wi ni;
11 naa Bebayi pinambyɔ Zakari ma
yiri wa Bebayi setirige piile pe ni,
nambala nafa ma yiri kɔlɔtaanri la
pinlɛ wi ni;
12 naa Hakatan pinambyɔ Yohana
ma yiri wa Azigadi setirige piile pe
ni, nambala cɛnmɛ ma yiri kɛ (110)
la pinlɛ wi ni;
13 Adonikamu setirige piile, poro
mbele pe yɛn puŋgo woolo wele, pe
mɛrɛ tori nda yɛɛn: Elifelɛti, naa
Yeyiyɛli, konaa Shemaya, nambala
nafa taanri la pinlɛ pe ni;
14 naa Utayi konaa Zakuri ma yiri
wa Bigivayi setirige piile pe ni, nam-
bala nafa taanri ma yiri kɛ la pinlɛ
pe ni†.

15 Kona, a mì si pe gbogolo wa
gbaan ŋa wi maa fuun na kee wa
Ahava ca ki yeri wi yɔn na. A
wè si paara yinrɛ kan ma cɛn le
piliye taanri. A mì si leele poro naa
saraga wɔfɛnnɛ pe welewele, mii
Levi setirige pyɔ yan wa pe ni.
16 Kì pye ma, a mì si tun, a
pè saa kundigile pe yeri, Eliyezɛri,
naa Ariyɛli, naa Shemaya, naa
Ɛlinatan, naa Yaribu, naa Ɛlinatan,
naa Natan, naa Zakari konaa Meshu-
lamu, ma taga lasiri nagafɛnnɛ
Yoyaribu konaa Ɛlinatan pe ni.
17 A mì si konɔ kan pe yeri ma yo
pe kari wa kundigi Ido wi yeri, wo
ŋa wìla pye ma cɛn wa Kasifiya ca
we, ma sɛnrɛ le pe yɔn pe sari yo
Ido wo naa wi sefɛnnɛ mbele pàa
pye Netiniyɛnye pe kan, poro mbele
pàa pye wa Kasifiya ca we, jaŋgo
paa paan tunmbyeele ni we kan we
Yɛnŋɛlɛ li go tunŋgo ki mɛgɛ ni.

18 Maga ta Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye
na we kɔrɔsi ki kala na, a pè si
pan Sherebiya ni we kan, wìla pye
naŋa tijinliwɛ fɔ ma yiri wa Mahali
setirige piile pe ni. Mahali wìla
pye Levi wi pinambyɔ konaa ma
pye Izirayɛli wi pishyɛnwoo. Shere-
biya wìla pan wo naa wi pinambiile
konaa wi sefɛnnɛ pe ni, pàa pye lere
kɛ ma yiri kɔlɔtaanri;
19 konaa Hashabiya, naa Ezayi ma
yiri wa Merari setirige piile pe ni,
naa wi sefɛnnɛ konaa wi pinambiile
pe ni, pàa pye lere nafa;
20 pàa pan fun Netiniyɛnye cɛnmɛ
shyɛn naa nafa (220) ni. Davidi wo
naa kundigile pe ni pàa Netiniyɛnye
mbele kan, jaŋgo paa Levi setirige
piile pe sari, pàa pye poro setirige pi-
ile. Pàa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe mɛrɛ ti yeri.
21 Kona, a mì sigi yari wa Ahava
gbaan yɔn tara ti ni, ma yo we yeŋge
le we we yɛɛ tirige we Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo mbeli yɛnri li ti
we tanga yinŋge, woro naa we piile
konaa we kɛɛ yaara ti ni fuun ti ni.
22 Ki mbaa pye na yeri fɛrɛ ni
mbe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege konaa
shɔn lugufɛnnɛ yɛnri wunlunaŋa wi
yeri paa we go singi we juguye pe
na kondangala li na; katugu wàa
wunlunaŋa wi pye ma yo fɔ we
Yɛnŋɛlɛ li maa mbele fuun pe maa li
lagajaa pe go singi, na kajɛŋgɛ piin
pe kan, ɛɛn fɔ mbele pe ma je li na,
li ma nawa ŋgban pe ni fɔ tipege.
23 Kì pye ma, a wè si yeŋge le ma
we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ki wogo ki na. A
lì si logo we yeri.

24 Kona, a mì si kundigile kɛ ma
yiri shyɛn wɔ saraga wɔfɛnnɛ teele
pe ni, poro la wɛlɛ Sherebiya, naa
Hashabiya konaa pe sefɛnnɛ leele kɛ
ni.
25 A mì si warifuwe, naa tɛ konaa
yarijɛndɛ nda pàa kan ti taanla mari
kan pe yeri, to nda wunlunaŋa wo
naa wi yɛrifɛnnɛ, naa wi kundigile,

† **8:14 8.1-14:** Nambala mbele pàa jiri laga ki laga ŋga ki ni, pe ni fuun pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa kɛ ma yiri shyɛn (1 712); jɛɛlɛ naa piile pe sila poro jiri mbe pe pinlɛ wa.

konaa Izirayɛli woolo mbele fuun pàa pye wa tara ti ni pàa kan we Yɛnŋɛlɛ li go ki mɛgɛ ni we.
26 Kì pye ma, a mì si warifuwe tɔni nafa kan pe yeri, naa warifuwe yaara tɔni taanri, naa tɛ tɔni taanri,
27 naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ nafa ni ŋgele kàa tɛ pyɔ waga kele (1 000) yɔn tin konaa tuguyɛnrɛ cɔrɔ tiyɔnrɔ shyɛn ni, nda tìla pye ma yɔn paa tɛ yɛn.

28 Kona, a mì si pe pye fɔ: «Ye yɛn ma tɛgɛ ye yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki yaara nda fun ti yɛn ma tɛgɛ ti yɛ li kan. Ki warifuwe ŋa naa ki tɛ ŋa wi yɛn nandanwa yarikanra nda tì kan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yeri.
29 Yaa ki yaara nda ti kɔrɔsi, yeri yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ fɔ ye ka sari taanla saraga wɔfɛnnɛ teele pe yɛgɛ na, naa Levi setirige piile konaa Izirayɛli tara teele pe yɛgɛ na wa Zheruzalɛmu ca, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgaga na yinrɛ ti ni.»
30 Warifuwe, naa tɛ konaa yaara nda pàa taanla, a saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pè siri shɔ mbe kari ti ni wa Zheruzalɛmu ca, wa we Yɛnŋɛlɛ li go ki ni.

31 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige kɛ ma yiri shyɛn wogo ki na, a wè si yiri wa Ahava gbaan wi yɔn na mbe kari wa Zheruzalɛmu ca. We Yɛnŋɛlɛ làa pye we ni na we kɔrɔsi, ma we go sige we juguye poro naa beŋganri pyefɛnnɛ pe na we kondangala li na.
32 Naa wàa ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca, a wè si wogo piliye taanri ni.
33 Pilige tijɛrɛ wogo ki na, a wè si warifuwe, naa tɛ konaa yaapire ti taanla wa we Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, mari le Uri pinambyɔ Meremɔti ŋa wìla pye saraga wɔfɔ wi kɛɛ. Fineyasi pinambyɔ Eleyazari wìla pye wa wi ni. Levi setirige piile pàa pye wa pe ni, naa Zhozuwe pinambyɔ Yozabadi konaa Binuyi pinambyɔ Nowadiya.
34 Naa pàa kaa ti ni fuun ti jiri mari taanla, a pè si ti nuguwɔ pi yɔn ki yɔnlɔgɔ ki wagati jate wi ni.
35 Kulolo mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan, a pè si saara sogoworo wɔ Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yeri Izirayɛli woolo pe ni fuun pe kala na. To la pye napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn, naa simbapɛnɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni, naa simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, konaa sikapɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn ma poro pye kapere ti kala yagawa jasaraga. Pàa ti ni fuun ti wɔ saara sogoworo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
36 A pè si wunlunaŋa wi ŋgasegele ke kan wunlunaŋa wi kundigile pe yeri konaa wi gboforonɛriye mbele pe yɛn wa tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri pe yeri. A poro si leele pe saga Yɛnŋɛlɛ li go ki kanga wogo ki na.

9

Zhufuye pàa cɛngɛlɛ kele yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri

1 Ki kagala ke ni fuun ke toroŋgɔlɔ, a kundigile pèle si fulo na tanla mala pye fɔ: «Izirayɛli woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa Levi setirige piile pee yɛnlɛ mbe laga ki tara nda ti woolo poro naa pe katijangara ti na, to nda Kana tara fɛnnɛ pe maa piin, naa Hɛti cɛnlɛ woolo pe ni, naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Mowabu cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi cɛnlɛ woolo, naa Ezhipiti tara fɛnnɛ konaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe ni.
2 Katugu pè ki cɛngɛlɛ ke sumborombiile pele pɔri pe jɛɛlɛ konaa pe pinambiile pe jɛɛlɛ. Ki pyelɔmɔ pi na ma, poro mbele cɛnlɛ na li yɛn kpoyi pè pe yɛɛ pinlɛ tara ti cɛngɛlɛ ke ni. Kundigile poro naa yɛkeele pe ni, poro pàa pye koŋgbanmbala maga kapege ki pye.»
3 Naa mìla kaa ki logo sanga ŋa ni, a mì silan yaripɔrɔ to naa na derigbɔgɔ ki ni ti tilele mari walagi,

mala yinzire to naa na siyɔ sire ti tilele mari kɔlɔgi jatere pirindorogo ki na mɛɛ cɛn.
4 Kì pye ma, mbele fuun pàa pye
na fyɛ Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti yɛgɛ, mbele pàa yiri wa
kulowo pi ni pe mbasinmɛ pi kala
na, a pè si pe yɛɛ gbogolo wa na
tanla. Mìla koro ma cɛn le yɛsanga
ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ
saraga wɔsanga wi na.

Ɛsidirasi wìla yɛnri mbele pe sila pye ma sin pe kan

5 Yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ saraga wɔsanga
wi ni, mìla pye ma cɛn yɛsanga
ni laga ŋga na, a mì si yiri le na
yaripɔrɔ to naa na derigbɔgɔ ki ni
tì walagi na na. A mì si kanŋguuro
kan, mala kɛyɛn yi yirige ma wa wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yeri,
6 ma yo fɔ: «Na Yɛnŋɛlɛ, na jatere
wì piri na na, a fɛrɛ na ta, mi se ya
mbanla yɛgɛ ki yirige mbɔɔn wele,
e, na Yɛnŋɛlɛ. We kambasinnde tì
lɛgɛ fɔ ma we tɔn, a we kajɔgɔrɔ tì
tanli ti yɛɛ na fɔ ma saa gbɔn wa
yɛnŋɛlɛ na.
7 Maga lɛ wa we tɛlɛye pe sanga
wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala, we
yɛn kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ. We
kambasinnde ti kala na, woro naa
we wunlumbolo konaa we saraga
wɔfɛnnɛ pe ni pàa we le tara woolo
pe wunlumbolo pe kɛɛ pe we gbo
tokobi ni, pe we koli pe kari we ni
kulowo, pe we kɛɛ yaara ti koli we
yeri konaa fɛrɛ mbe we ta paa yɛgɛ
ŋga na ki yɛn nala we.
8 Ɛɛn fɔ koni, ki fa mɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, màa yɔn we na
ma we pele yaga wè koro yinwege
na, ma larasaga kan we yeri we cɛn
wa ma tara nda ti yɛn kpoyi ti ni;
kì pye ma, we Yɛnŋɛlɛ mà yanwa
yirige we kan konaa ma yinwege
jɛnri kan we yeri wa we kulowo pi
ni.
9 Katugu we yɛn kulolo, ɛɛn fɔ we
Yɛnŋɛlɛ lii we yaga wa we kulowo
pi ni. Lì ti a Pɛrisi tara wunlumbolo
pè kajɛŋgɛ pye we kan ma we yaga,
a waa we yinwege ki piin naa, jaŋgo
we we Yɛnŋɛlɛ li go ki kan naa,
wege jɔgɔsara ti gbegele konaa mbe
larasaga kan we yeri wa Zhuda tara
konaa wa Zheruzalɛmu ca.
10 «E, we Yɛnŋɛlɛ, koni yiŋgi we
yaa yo ŋga kì pye yɛɛn ko puŋgo na?
Mà jɛn wè je ma ŋgasegele ke na,
11 koro ŋgele màa yo ma tunmby-
eele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
kan, a pè ke kan we yeri we, ma yo
fɔ: ‹Tara nda ye yaa sa ye wa ti ni
mberi shɔ mberi ta ti pye ye woro,
ki tara ti yɛn fyɔngɔ ni tara woolo
pe fyɔngɔ kapyere ti kala na; pèri
yin pe katijangara ti ni, maga lɛ ti
go ŋga na fɔ ma saa ki wa ti go ŋga
na†.
12 Ki kala na, yaga kaa ye sum-
borombiile pe kaan pe pinambiile
pe yeri pe jɛɛlɛ, yaga si kaa pe sum-
borombiile pe kaan ye pinambiile
pe yeri pe jɛɛlɛ. Yaga kaa ki jaa
pe yɛyinŋge ta nakoma mbaa pe
yɔnwɔ jaa. Ki ka pye ma, pa ye
yaa fanŋga ta, mbaa tara ti yarilire
tiyɔnrɔ ti kaa konaa mberi yaga ti
pye kɔrɔgɔ sanga pyew ye piile pe
kan†.
13 We Yɛnŋɛlɛ, ŋga fuun ki wè ta
ko yiri we kapyere tijangara naa we
kajɔɔgɔ gbɔgɔ ko yeri, ali konaa ki
ni fuun, mɛɛ we le jɔlɔgɔ mbe yala
we kapere ti ni, a mà pele jɛnri yaga
pè koro go na we ni.
14 Mɛlɛ wee nuru naa waa ma
ŋgasegele ke jogo la pɔrɔgɔ piin ki
cɛngɛlɛ ŋgele ke maa katijangara
piin ke ni? Ki ka pye ma, mɛɛ yaa
nawa ŋgban we ni jɛŋgɛ fɔ mbe we
tɔngɔ mbe we kɔ ali pele se koro go
na we ni, pele se si shɔ we ni?
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ, katugu woro
we yɛn leele jɛnri mbele pè koro go

† **9:11 9.11:** Ki laga ŋga ki yɛn na para na kee Kana tara fɛnnɛ pe yarisunndo gbɔgɔwɔ po yeri, konaa kɛɛnrɛ limɛ kapyere nda pàa pye na piin na tari wa ti ni (Levi 18.3; 2 Kuro 29.5; Eze 7.20; 36.18). † **9:12 9.12:** Ɛki 34.11-16; Dete 7.1-5; 11.8; 23.7

na, ma shɔ nala. Wele, we mbele ma yɛgɛ sɔgɔwɔ we kajɔɔgɔ ki ni, mbe sigi ta, wa ko cɛnlɔmɔ mba po ni, we se ya koro go na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.› »

10

Zhufuye pàa jɛɛlɛ mbele pɔri cɛŋgɛlɛ kele yɛgɛ ni pàa pe wa

1 Ma Ɛsidirasi wi ta wìla pye na gbele ma kanŋguuro kan wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ, naga yɛnrɛwɛ mba pi yɛnri naga nari ma yo pè kapege pye, a Izirayɛli woolo janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa wi tanla, nambala, naa jɛɛlɛ konaa piile pe ni. Leele pàa gbele ma yɛntunwɔ lɛgɛrɛ wɔ.

2 Kona, Yehiyɛli pinambyɔ Shekaniya ŋa wìla pye Elamu setirige pyɔ wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ Ɛsidirasi wi pye fɔ: «Wè kapege pye we Yɛnŋɛlɛ li na ma cɛngɛlɛ kele yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri. Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, jigi tagasaga yɛn Izirayɛli woolo pe yeri wa ki kala li ni.

3 Mbege lɛ yiŋgɔ wo ni, ye ti we yɔn finliwɛ le we Yɛnŋɛlɛ li ni mbege naga fɔ we yaa ki jɛɛlɛ mbele pe ni fuun poro naa pe piile pe ni pe yaga paa kee, mbe yala na tafɔ Ɛsidirasi wi sɛnyoro ti ni konaa mbele pe maa fyɛ we Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yɛgɛ pe sɛnyoro ti ni. Ki pye ki yala ŋgasegele ke ni.

4 Yiri, katugu mboro ma mbe ya mbege kala na li yɛgɛ wɔ. We yaa pye ma ni. Fanŋga le ma yɛɛ ni, maga kala li yɛgɛ wɔ.»

5 Kì pye ma, a Ɛsidirasi wì si yiri, mɛɛ ki ŋgban saraga wɔfɛnnɛ teele pe na, naa Levi setirige piile konaa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe na ma yo pe wugu pege naga fɔ ŋga kì yo pe yaa ki pye. A pè si wugu ki na.

6 Ko puŋgo na, a Ɛsidirasi wì si yiri le Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ, mɛɛ kari ma saa ye wa Eliyashibu pinambyɔ Yohana wi yumbyɔ wi ni. Naa wìla ka saa ye wa, wii li, wii si wɔ, katugu kìla pye kunwɔ kayaŋga wi yeri mbele pàa yiri wa kulowo pi ni pe kapege ki kala na.

7 Kona, a pè sigi yari wa Zhuda tara konaa wa Zheruzalɛmu ca ma yo fɔ mbele pè yiri wa kulowo pi ni, pe ni fuun pe pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu ca.

8 Mbege lɛ sa gbɔn piliye taanri, lere ŋa fuun si pan mbe yala kundigile poro naa lelɛɛlɛ pe sɛnyoro ti ni, pe yaa ki fɔ wi kɛɛ yaara ti shɔ wi yeri mboo purɔ mboo wɔ wa mbele pe yiri wa kulowo pi ni pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.

9 Kì pye ma, a Zhuda tara naa Bɛnzhamɛ tara nambala pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu ca piliye taanri fogo ni. Ko la pye yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki pilige nafa wogo ki na. Janwa wi ni fuun wìla saa yere wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nawa pi ni. Pàa pye na seri ki kala li kala na, konaa katugu tisaga la pye na paan fun.

10 Ko puŋgo na, a saraga wɔfɔ Ɛsidirasi wì si yiri ma yere, mɛɛ leele pe pye fɔ: «Yè kapege pye ma tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri, ma ti a kà taga Izirayɛli woolo pe kajɔɔgɔ ki na.

11 Koni, yege yo fɔ yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ye sila pye na li nandanwa kala li piin. Ye ye yɛɛ laga tara ti cɛngɛlɛ ke na konaa jɛɛlɛ mbele yè lɛ cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni pe na.»

12 A gbogolomɔ woolo pe ni fuun pè suu yɔn sogo magaŋgbɔlɔ ni ma yo fɔ: «Ee, we yaa ki pye paa yɛgɛ ŋga na màga yo we.»

13 «Ɛɛn fɔ leele pè lɛgɛ, tisaga wagati si wi, we se ya koro funwa na. Mbe si taga wa ko na, ki kala na li se ya yɛgɛ wɔ pilige nuŋgba, nakoma piliye shyɛn, katugu we lɛgɛrɛ wè kapege pye wa ki kala na li ni.

14 Ki kala na, ki daga we kundigile poro mbe koro laga gbogolomɔ woolo pe yɔnlɔ. We cara ti ni, mbele fuun pè tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri, poro naa pe lelɛɛlɛ pe ni, naa pe kiti kɔnfɛnnɛ pe ni, paa yinrigi

ca nuŋgba nuŋgba pyew ki ni paa paan pe kɔrɔgɔ wagati ŋa wi yaa kɔn mbe tɛgɛ pe kan wi ni, jaŋgo we shɔ we Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni wa ki kala na li ni we kanŋgɔlɔ.»

15 Azayɛli pinambyɔ Zhonatan wo naa Tikiva pinambyɔ Yaziya poro cɛ pàa je ki sɛnrɛ ti na. A Meshulamu naa Levi setirige pyɔ Shabetayi poro pe saga.

16 Ɛɛn fɔ mbele pàa yiri wa kulowo pi ni, a pè si ŋga kìla yo ki pye. A pè si saraga wɔfɔ Ɛsidirasi wo naa seye teele pele wɔ ma yala pe setiriye yi ni. Pàa pe ni fuun pe mɛrɛ ti yeriyeri. A ki leele pè si gbogolo yɛlɛ li yeŋge kɛ wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na mbege kala li yɛgɛ wɔ.

17 Yɛfɔnnɔ li yeŋge koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga ki na, nambala mbele fuun pàa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri, a pè si kɔ ki woolo pe kala li yɛgɛ wɔmɔ pi ni.

Zhufuye mbele pàa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri pe mɛrɛ re

18 Wa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, mbele pàa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri poro wɛlɛ yɛɛn. Yozadaki pinambyɔ Zhozuwe wi setirige piile pe ni konaa wi sefɛnnɛ nambala pe ni, poro la wɛlɛ Maaseya, naa Eliyezɛri, naa Yaribu konaa Gedaliya.

19 A pè si yere ki yerewe mbe pe jɛɛlɛ pe wa konaa mbe simbapɔlɔ wɔ saraga mbe pe kajɔɔgɔ ki gbegele.

20 Wa Imɛri setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Hanani konaa Zebadiya.

21 Wa Harimu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Maaseya, naa Eliya, naa Shemaya, naa Yehiyɛli konaa Oziyasi.

22 Wa Pashuri setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Eliyohenayi, naa Maaseya, naa Ishimayɛli, naa Netaneyɛli, naa Yozabadi konaa Eleyasa.

23 Levi setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Yozabadi, naa Shimeyi, naa Kelaya, wo ŋa pàa pye na yinri fun Kelita, naa Petaya, naa Zhuda, konaa Eliyezɛri.

24 Wa yurukɔɔlɔ pe ni, wo lawi ŋa Eliyashibu. Wa yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe ni, poro la wɛlɛ Shalumu, naa Telɛmu konaa Uri.

25 Izirayɛli woolo sanmbala pe ni, wa Parewɔshi setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Aramiya, naa Yiziya, naa Makiya, naa Miyamini, naa Eleyazari, naa Malikiya konaa Benaya.

26 Wa Elamu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Mataniya, naa Zakari, naa Yehiyɛli, naa Abidi, naa Yeremɔti konaa Eliya.

27 Wa Zatu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Eliyohenayi, naa Eliyashibu, naa Mataniya, naa Yeremɔti, naa Zabadi konaa Aziza.

28 Wa Bebayi setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Yohana, naa Hananiya, naa Zabayi konaa Atilayi.

29 Wa Bani setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Meshulamu, naa Maluki, naa Adaya, naa Yashubu, naa Sheyali konaa Yeramɔti.

30 Wa Pahati Mowabu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Adina, naa Kelali, naa Benaya, naa Maaseya, naa Mataniya, naa Bezaleyɛli, naa Binuyi konaa Manase.

31 Wa Harimu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Eliyezɛri, naa Yishiya, naa Malikiya, naa Shemaya, naa Simeyɔn,

32 naa Bɛnzhamɛ, naa Maluki konaa Shemariya.

33 Wa Hashumu setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Matinayi, naa Matata, naa Zabadi, naa Elifelɛti, naa Yeremayi, naa Manase konaa Shimeyi.

34 Wa Bani setirige piile pe ni, poro la wɛlɛ Maadayi, naa Amiramu, naa Uwɛli,

35 naa Benaya, naa Bediya, naa Keluhi,

36 naa Vaniya, naa Meremɔti, naa Eliyashibu,

37 naa Mataniya, naa Matinayi,
naa Yaasayi,
38 naa Bani, naa Binuyi, naa
Shimeyi,
39 naa Shelemiya, naa Natan, naa
Adaya,
40 naa Makinadibayi, naa
Shashayi, naa Sharayi,
41 naa Azareyɛli, naa Shelemiya,
naa Shemariya,
42 naa Shalumu, naa Amariya
konaa Zhozɛfu.
43 Wa Nebo setirige piile pe ni,
poro la wɛlɛ Yeyiyɛli, naa Matitiya,
naa Zabadi, naa Zebina, naa Yadayi,
naa Zhowɛli konaa Benaya.
44 Poro pe ni fuun mbele poro la
tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri. Pe lɛgɛrɛ la
piile se ki jɛɛlɛ pe na.

NEHEMI
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Nehemi sɛwɛ wi yɛn na para na kee yɛgɛ sɛnlɛrɛ nda tì peli wa Ɛsidirasi sɛwɛ wi ni to na. Nehemi wìla pye Zhufuye mbele pàa koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni wo wa. Wìla pye na tunŋgo piin Pɛrisi tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wo kan. Naa Nehemi wìla kaa ki logo ma yo Zheruzalɛmu ca mbogo kì jɔgɔ, a wì si saa wunlunaŋa wi yɛnri wuu yaga wi sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca. A wunlunaŋa wì suu tɛgɛ Zhuda tara ti gboforonɛri. A wì si kari ma saa ca ki mbogo waga tunŋgo ki yɛgɛ sin.

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki yɛn na para Nehemi wi sɔngɔrɔmɔ wa Zhuda tara ko sɛnrɛ na. Wi kɔnsaga shyɛn wogo ko yɛn naga nari yɛgɛ ŋga na leele pàa ya ma ca ki mbogo ki wa naa fɔnŋgɔ. Ali maga ta wagati lɛgɛrɛ na, leele pèle la yiri pe kɔrɔgɔ, mbe pe yɛgɛ kɔn mbogo ki waga wogo ki na, konaa ki fuun, pàa ya maga wa, a kì kɔ. Ko la pye yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (445) wolo li ni na Zhezu Kirisi wi fa se. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni, ca woolo pàa gbogolo mbe logo saraga wɔfɔ Ɛsidirasi wi yeri wi Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara pe kan. Ki sɛnrɛ tìla leele pe sun wa pe kotogo na. A pè si pe kapere ti jɛn mari yaga, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Pàa yere ki yerewe mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na. Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Nehemi wìla leele pe kajɔgɔrɔ ta gbegele konaa ma tara nawa kagala ke gbegele ma ke tɛgɛ naa fɔnŋgɔ.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Nehemi wùu yɛɛ naga fɔ wìla pye lere wa, ŋa wìla pye tagawa ni. Ɛɛn fɔ wìla pye fun lere wa, ŋa wìla pye gbegelefɔ. Pàa yiri wi kɔrɔgɔ pyelɔmɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, ɛɛn fɔ wìla pɔ ki na ma fanŋga ta ma kalɛgɛrɛ pye mari yɔn fili Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Nehemi wìla sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca *1–2*
Pàa Zheruzalɛmu ca mboro ti wa naa fɔnŋgɔ *3–7*
Ɛsidirasi wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi kara *8.1-18*
Leele pàa pe kapere ti yo mari filige *9.1-37*
Leele pàa yɔn finliwɛ le naa fɔnŋgɔ Yɛnŋɛlɛ li ni *9.37–10.40*
Nehemi wìla tara nawa kagala ke lɛgɛrɛ gbegele naa fɔnŋgɔ *11–13*

Pàa Zheruzalɛmu ca ki sɛnrɛ yo Nehemi wi kan

1 Hakaliya pinambyɔ Nehemi wi sɛnyoro ti nda.

Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi† wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li ni, Kisilevu† yeŋge ki ni, mi Nehemi mala ta wa wunluwɔ ca Suzi ki ni,

2 Hanani ŋa wìla pye na nɔsepiile wo wa, a wo naa leele pele ni pè si yiri wa Zhuda tara ma pan wa Suzi ca. A mì si pe yewe Zhufuye mbele pàa koro go na pe wogo na, poro mbele pàa yiri wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara ma sɔngɔrɔ wa Zhuda tara ti ni we, konaa ma yewe Zheruzalɛmu ca ki wogo na.

3 A pè silan yɔn sogo ma yo fɔ mbele pàa koro go na ma yiri wa kulowo pi ni, pe yɛn wa Zhuda kinda wi ni, wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ konaa fɛrɛ ti ni. Zheruzalɛmu ca mbogo kì toori fun, a ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì sogo†.

Nehemi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Zhufuye pe kan

† **1:1 1.1:** Aritasɛrisɛsi: Ki yaa pye ndɛɛ Aritasɛrisɛsi Koŋgbanŋa wo lawi, wìla wi wunluwɔ pi pye maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri tijɛrɛ (424) wolo li na, na Zhezu Kirisi wi fa se. † **1:1 1.1:** Kisilɛvu yeŋge ki ma saa to ma yala novamburu yeŋge naa desamburu yeŋge ki ni. † **1:3 1.3:** 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.19; Zhere 52.12-14

4 Naa mìla kaa ki sɛnrɛ ti logo
sanga ŋa ni, a mì si cɛn ma gbele.
Na nawa pìla tanga na na ma piliye
lɛgɛrɛ ta. A mì si yeŋge le ma
Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yɛnri ma
yo fɔ:
5 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na wa
naayeri, Yɛnŋɛlɛ ma yɛn ma gbɔgɔ,
ma yɛn fyɛrɛ ni. Ma yɛn ma mbele
ndanla, a pɔ̀ɔn ŋgasegele ke lɛ na
tanri ke na, ma ma koro ma yɔn
finliwɛ pi na pe ni, konaa ma koro
sinŋɛ pe ni.
6 Mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma yɛgɛ wa
na yeri, ma nuŋgbolo jan, mi ŋa ma
tunmbyee yɛnrɛwɛ mba mila yɛnri
ma yeri, maa logo. Mi yɛn nɔɔ yɛnri
sɔnlɔ naa yembinɛ, ma tunmbyeele,
Izirayɛli woolo pe kan. Mì yere woro
Izirayɛli woolo we kapere ti wogo ki
na, to nda wè pye ma na we. Mi naa
na go woolo pe ni wè kapere pye ma
na.
7 Wè kapegbɔgɔ pye ma na,
katugu wee ma ŋgasegele, naa
ma kondɛgɛŋgɛlɛ konaa ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri
ke na, koro ŋgele màa kan ma
tunmbyee Moyisi wi yeri we.
8 Sɛnrɛ nda màa yo ma tunmbyee
Moyisi wi kan, a wìri yo, mila ma
yɛnri ma jatere pye ti na; màa yo
fɔ: ‹Na yaga ka pye mbasinmbele
na ni, mi yaa ye purɔ mbe ye jaraga
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ†.
9 Ɛɛn fɔ na yaga sɔngɔrɔ mbe
pan na kɔrɔgɔ, mbanla ŋgasegele
ke yigi mbaa tanri ke na, kona ali
na kaa pye yè jaraga ma kari wa
dunruya wi kɔsaga ki na, mi yaa sa
ye gbogolo wa ki laga ki na, laga ŋga
mì wɔ mbaa na yɛɛ nari wa ki ni, mi
yaa ye lɛ mbe pan ye ni wa ki ni†.› »
10 «Pe yɛn ma tunmbyeele ma pye
ma woolo. Mboro mà pe shɔ ma
yawa gbɔɔ po naa ma fanŋga ki ni.
11 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ
yɛnri, maga yaga ma nuŋgbolo jan
ma mi ŋa ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ
pi logo. Ma tunmbyeele mbele
pè yɛnlɛ na fyɛ ma yɛgɛ, ma pe
yɛnrɛwɛ pi logo fun. Kala na mila
jaa mbe pye nala, ki yaga, ma ti li
yɔn na kan, jaŋgo wunlunaŋa wi
kajɛŋgɛ pye na kan.»
Ma si yala, ki sanga wi ni, wun-
lunaŋa wìla pye na yaara nda woo,
muwi mìla pye ti kanfɔ wi yeri.

2

Wunlunaŋa wìla konɔ kan Nehemi wi yeri, a wì sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca

1 Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li ni,
nisan† yeŋge ki ni, pilige ka, a mì
si duvɛn ŋa pàa pan wunlunaŋa wi
kan wi lɛ maa kan wi yeri. Maga lɛ
wa mi fa yɛgɛ san wi yɛgɛ na gbɛn,
na ko pilige ko ma.
2 A wunlunaŋa wì silan yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi na, a mà si yɛgɛ san,
ma si yala ma woro na yaa? Yaraga
ka kpɛ ma, ma nawa po pì piri ma
na.»
Kona, a mì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
3 A mì si wunlunaŋa wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa
yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Ki yaa
pye mɛlɛ mi se si yɛgɛ san? Na tɛlɛye
pe fanra ti yɛn ca ŋga ni kì tɔngɔ, a
kasɔn ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti sogo†.»
4 Kona, a wunlunaŋa wì silan
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe
pye ma kan?»
A mì si Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li
yɛnri,
5 mɛɛ wunlunaŋa wi yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na kaa pye kɔɔn ndanla
wunlunaŋa, na kaa pye mi ŋa ma
tunmbyee na kala lɔɔn ndanla, konɔ
kan na yeri mbe kari wa Zhuda
kinda wi ni, wa ca ŋga na tɛlɛye pe
fanra ti yɛn we, jaŋgo mbe saga kan
naa fɔnŋgɔ.»
6 Ma wunlunjɔ wi ta wìla pye
ma cɛn le wunlunaŋa wi tanla, a
wunlunaŋa wì silan yewe ma yo

† **1:8 1.8:** Levi 26.33; Dete 4.27; 28.64; 30.1-4 † **1:9 1.9:** Dete 30.2,4,8; 1 Sami 7.3; 1 Wunlu 8.47
† **2:1 2.1:** Nisan yeŋge ki ma saa to ma yala marisi yeŋge naa avirili yeŋge ki ni. † **2:3 2.3:** 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.19; Zhere 52.12-14

fɔ: «Wagati jori ma yaa pye wa ki kondangala li na? Ma yaa sɔngɔrɔ mbe pan sanga wiwiin ni?» A kì si wunlunaŋa wi ndanla, a wì si konɔ kan na yeri. A mì silan pansanga wi naga wi na.

7 Ko puŋgo na, a mì si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Na kaa pye kɔɔn ndanla wunlunaŋa, tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, ki yaga ma sɛwɛɛlɛ kan na yeri mbe sa pe kan ti gboforonɛriye pe yeri, jaŋgo panla yaga mbe toro fɔ sa gbɔn wa Zhuda tara.

8 Ma sɛwɛ wa kan na yeri fun mbe saa kan Asafu wi yeri, wo ŋa wi yɛn wunlunaŋa wi kɔlɔgɔ ki welefɔ, jaŋgo wi tire kan na yeri. Mi yaa ti tɛgɛ mbe malaga sigego ŋga wa shɛrigo gbɔgɔ ki tanla ki kɔɔrɔ ti gbegele ti ni, naa ca ki mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti ni, konaa mi jate na wɔnlɔgo ki ni.» A wunlunaŋa wì sigi sɛwɛɛlɛ pe kan na yeri, katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye nala go singi.

9 Kona gboforonɛriye mbele pàa pye wa tara nda wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, a mì si saa wunlunaŋa wi sɛwɛɛlɛ pe kan pe yeri. Wunlunaŋa wìla maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa shɔn lugufɛnnɛ pinlɛ na ni pe sanla torogo†.

10 Sanbala ŋa wìla yiri wa Horɔn ca wo naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Tobiya ŋa wìla pye wunlunaŋa wi kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa pàa kaa ki logo ma yo fɔ lere wà pan mbe kajɛŋgɛ pye Izirayɛli woolo pe kan, a kì si pe mbɛn fɔ jɛŋgɛ.

Nehemi wìla Zheruzalɛmu ca mbogo ki cɛnlɔmɔ pi wele

11 Naa mìla kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu ca, a mì si wogo piliye taanri.

12 Ko puŋgo na, a mì si yiri yembinɛ la ni mi naa leele pele ni jɛnri. Ɛɛn fɔ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa le wa na nawa mbe pye wa Zheruzalɛmu ca, mi sila ki yo lere kpɛ kan. Yaayogo ka yɛgɛ sila pye wa na yeri kaawɔ sofile ŋa mi maa nuru wi na wo cɛ.

13 Mìla yiri yembinɛ li ni ma toro wa Gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki ni, mɛɛ kari wa Yarifɛlɛgɛ gbeg-beŋge pulugo ki yeri, konaa ma kari wa Kayege yeyɔngɔ ki yeri, ma Zheruzalɛmu ca mbogo ki wele jɛŋgɛ ma toro. Mbogo ki lara tà la toori lagapyew, a ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì sogo.

14 Kona, a mì si kari yɛgɛ naa, ma saa Pulugo yeyɔngɔ ki wele konaa wunlunaŋa wi tɔnmɔ wege ki ni. Ɛɛn fɔ mìla pye sofile ŋa na, wi sila torosaga ta wa ki laga ki na.

15 Ki yembinɛ nuŋgba li ni, a mì si saa toro wa Sedirɔn lafoŋgologo ki ni ma mbogo ki wele. Ko puŋgo na, a mì si sɔngɔrɔ ma saa ye wa Gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki ni ma kari na go.

16 Ca ki teele pe sila na karisaga ki jɛn konaa ŋga mìla pye na piin ki ni, katugu ali ma pan ma gbɔn ki wagati wi na, mi sila yaraga ka kpɛ yo Zhufuye pe ni, nakoma saraga wɔfɛnnɛ, nakoma legbɔɔlɔ, nakoma ca ki teele, nakoma leele mbele fuun pàa pye na tunŋgo ka yɛgɛ piin pe ni.

17 Kona, a mì si pe pye fɔ: «Jɔlɔgɔ ŋga we na, yege wele! Zheruzalɛmu ca kì tɔngɔ, a kasɔn kìgi yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti sogo. Ye yiri we Zheruzalɛmu ca mbogo ki kan naa fɔnŋgɔ, jaŋgo mbege fɛrɛ kala li laga we yɛɛ na.»

18 Na Yɛnŋɛlɛ làa tɔn na na yɛgɛ ŋga na konaa wunlunaŋa wìla sɛnrɛ nda yo na kan, a mì siri yɛgɛ yo pe kan. Kona, a pè sho fɔ: «Ye yiri wege kan!» Kì pye ma, a pè si kotogo le pe yɛɛ ni mbege tunŋgo jɛŋgɛ ki pye.

19 Ɛɛn fɔ, Sanbala ŋa wìla yiri wa Horɔn ca, wo naa Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Tobiya ŋa wìla pye wun-lunaŋa wi kagala yɛgɛ wɔfɔ, konaa Larabuye naŋa Geshɛmu wi ni, naa pàa kaa ki wogo ki logo, a pe nɛɛ tɛgɛ we na, na we tifaga, ma sho fɔ:

† **2:9 2.9:** Dete 30.1-5

«Yiŋgi yaa piin yɛɛn? Yaa jaa mbe yiri mbe je wunlunaŋa wi na wi le?»
20 A mì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri, li yaa we saga mbe we tunŋgo ki yɔn. Woro mbele li tunmbyeele, we yaa yiri mbe to mbogo ki na mbege kan. Yoro wo na, ye tasaga woro wa Zheruzalɛmu ca ki ni, fanŋga kpɛ woro ye ni ki ca ŋga ki go na, pe se ka nawa to ye na laga ki ni fyew.»

3

Zhufuye pàa Zheruzalɛmu ca mbogo ki kan naa

1 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to Eliyashibu wo naa wi sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni, pè si yiri ma Simbaala yeyɔngɔ mbogo ki kan, maga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ, mɛɛ ki kɔrɔ piile pe le. A pè si mbogo ki kan naa fɔ ma saa gbɔn Meya sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi na, maga le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ fun, fɔ ma saa gbɔn Hananeyɛli sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi na.
2 A Zheriko ca fɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma taga Eliyashibu wi na. A Imiri pinambyɔ Zakuri wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
3 A Senaa setirige piile poro si Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ mbogo ki kan, maga gona wi biri, ma kɔɔrɔ le ki na, mɛɛ sɔgɔyaara naa gbaseere le ki na.
4 Uri pinambyɔ Meremɔti ŋa wìla pye Hakɔzi pishyɛnwoo, a wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
Berekiya pinambyɔ Meshulamu ŋa wìla pye Meshezabeyɛli pishyɛnwoo, a wì si mbogo laga ka kan ma taga wo na.
A Baana pinambyɔ Zadɔki wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
5 A Tekowa ca fɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma taga wo na. Ɛɛn fɔ Tekowa ca fɛnnɛ pe yɛkeele pe sila yɛnlɛ mbe pe yɛɛ tirige tunŋgo teele pe kan mbe tunŋgo ki pye.
6 Paseya pinambyɔ Yoyada, naa Besodiya pinambyɔ Meshulamu, a poro si Yeyɔngɔ lɛgɛ ki gbegele, maga gona wi biri, ma kɔɔrɔ le ki na, naa ki sɔgɔyaara konaa ki gbaseere ti ni.
7 Gabawɔn ca fɛnnɛ naŋa Melatiya, naa Meronɔti ca fɛnnɛ naŋa Yadɔn, naa Gabawɔn ca fɛnnɛ poro naa Mizipa ca fɛnnɛ pe ni, a poro si mbogo laga ka kan ma taga poro na. Gboforonɛri ŋa wìla pye wa Efirati gbaan wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, pa ki woolo pàa pye wa wi kinda wi ni.
8 Haraya pinambyɔ Uziyɛli ŋa wìla pye tɛ gbɔnfɛnnɛ pe ni, a wì si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
Hananiya ŋa wìla pye nuwɔ taanyaara gbegelefɔ, a wì si mbogo laga ka kan ma taga le wo na. Pàa tunŋgo ki pye fɔ ma saa gbɔn wa laga ŋga Zheruzalɛmu ca mbogo kìla pye ma liri ki na.
9 A Huri pinambyɔ Erefaya wì si kan ma taga le wo na. Wìla pye Zheruzalɛmu ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ.
10 A Harumafu pinambyɔ Yedaya wì si mbogo laga ka kan ma taga wo na, le wi yɛɛra go ki yɛsinmɛ pi na.
A Hashabiniya pinambyɔ Hatushi wì si kan ma taga le wo na.
11 Harimu pinambyɔ Malikiya naa Pahati Mowabu pinambyɔ Hashubu poro la mbogo ki laga ka kan ma pinlɛ Yira sanŋgazo laga ki ni.
12 Halohɛshi pinambyɔ Shalumu ŋa wìla pye Zheruzalɛmu ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ, a wo naa wi sumborombiile pe ni pè si mbogo laga ka kan ma taga poro na.
13 Hanuni naa Zanowa ca woolo pè si Gbunlundɛgɛ konɔ yeyɔngɔ ki gbegele. Pàa ki kan maga kɔɔrɔ ti le, ma sɔgɔyaara konaa gbaseere le ki na. Mbe taga wa ko na, pàa mbogo ka kan mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) fɔ ma saa gbɔn wa Kayege yeyɔngɔ ki na.
14 Erekabu pinambyɔ Malikiya ŋa wìla pye Bɛti Hakɛrɛmu ca kinda wi yɛgɛfɔ, a wì si Kayege yeyɔngɔ ki gbegele. Wìla ki kan maga kɔɔrɔ ti

le, ma sɔgɔyaara konaa gbaseere le ki na.

15 Kɔli Hoze pinambyɔ Shalumu ŋa wìla pye Mizipa ca kinda wi yɛgɛfɔ, a wì si Pulugo yeyɔngɔ ki gbegele. Wìla ki kan maga gona wi biri, maga kɔɔrɔ ti le, ma sɔgɔyaara konaa gbaseere le ki na. Kona mbogo ŋga kìla pye na kee wa Silowe pulugo ki yeri, wa wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki tanla, a wì sigi kan fɔ ma saa gbɔn wa lugusara nda ti maa tinri na yiin wa Davidi ca ki ni ti na.

16 Ŋa wìla tunŋgo pye ma taga wo na, wo lawi ŋa Azibuki pinambyɔ Nehemi. Wìla pye Bɛti Zuri ca kinda walaga ki yɛgɛfɔ. Wìla mbogo ki gbegele fɔ ma saa gbɔn wa Davidi wi gboolo lesaga ki yɛsinmɛ na, fɔ ma saa gbɔn wa tɔnmɔ wege ki na konaa wa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe go ki na.

17 A Levi setirige piile pèle si mbogo laga ka kan ma taga wo na. Poro la wɛlɛ Bani pinambyɔ Erehumu; a Hashabiya si tunŋgo pye ma taga wo na. Wo wìla pye Keyila ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ.

18 Wa wo puŋgo na, Henadadi pinambyɔ Bavayi ŋa wìla pye pe sefɔ wì si kan ma taga wi na. Wìla pye Keyila ca kinda wi walaga nuŋgba yɛgɛfɔ.

19 A Zhozuwe pinambyɔ Ezɛri wì si tunŋgo pye ma taga le wo na. Wìla pye Mizipa cafɔ. Wìla mbogo ki laga ka yɛgɛ kan. Kìla pye wa maliŋgbɔnyaara tɛgɛsaga ki yɛsinmɛ na fɔ ma saa gbɔn wa mbogo ki yɛnlɛ li na.

20 Wa wo puŋgo na, a Zabayi pinambyɔ Baruki wì si bala ma mbogo laga ka kan ma taga le wo na, maga lɛ le mbogo ki yɛnlɛ li na fɔ ma saa gbɔn wa saraga wɔfɛnnɛ to Eliyashibu wi go yeyɔngɔ ki na.

21 Wa wo puŋgo na, Uri pinambyɔ Meremɔti ŋa wìla pye Hakɔzi pishyɛnwoo wì si mbogo laga ka kan ma taga le wo na, maga lɛ le Eliyashibu go yeyɔngɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa wi go ki kɔsaga ki na.

22 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca ki kanŋgara na lara ti ni, a poro si kan ma taga le wo na.

23 Wa poro puŋgo na, a Bɛnzhamɛ naa Hashubu pè si kan pe yɛɛra yinrɛ ti yɛsinmɛ na ma taga le pe na. A Maaseya pinambyɔ Azariya ŋa wìla pye Ananiya pishyɛnwoo wì si kan ma taga le pe na wa wi go ki yɛsinmɛ na.

24 Wa wo puŋgo na, a Henadadi pinambyɔ Binuyi wì si mbogo laga ka kan ma taga le wi na, maga lɛ le Azariya go ki na fɔ ma saa gbɔn wa mbogo ki yɛnlɛ li na, wa logologo wi ni.

25 A Uzayi pinambyɔ Palali wì si kan wa mbogo ki yɛnlɛ lo naa sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi yɛsinmɛ na, ma yɛgɛ wa wunlunaŋa go ki yeri, wa kaso go ki tanla. A Parewɔshi pinambyɔ Pedaya wì si mbogo laga ka kan ma taga le wo na.

26 Netiniyɛnye† poro mbele pàa pye tunmbyeele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni pàa pye ma cɛn wa Ofɛli tinndi wi na, a poro si mbogo ki kan fɔ ma saa gbɔn wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki yɛsinmɛ na, ma wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi yɛsinmɛ na.

27 A Tekowa ca fɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma taga le poro na, maga lɛ le sanŋgazo gbɔɔ titɔnlɔwɔ wi yɛsinmɛ pi na fɔ ma saa gbɔn wa Ofɛli tinndi mbogo ki na.

28 Maga lɛ le Shɔnye yeyɔngɔ ki na, a saraga wɔfɛnnɛ pè si mbogo laga ka kan ma kari, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa kan pe yinrɛ ti yɛsinmɛ na.

† **3:26 3.26:** ***Netiniyɛnye:*** **Poro pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni (Ɛsidi 2.43).**

29 Wa poro puŋgo na, a Imɛri
pinambyɔ Zadɔki wì si mbogo laga
ka kan ma taga poro na le wi
yɛɛra go ki yɛsinmɛ na. Shekaniya
pinambyɔ Shemaya ŋa wìla pye
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki
kɔrɔsifɔ, a wì si mbogo laga ka kan
ma taga wo na.
30 Wa poro puŋgo na, Shelemiya
pinambyɔ Hananiya naa Zalafu
pinambyɔ kɔgɔlɔni woo Hanuni wi
ni, pè si mbogo laga ka kan ma
taga poro na. A Berekiya pinambyɔ
Meshulamu wì si mbogo laga ka kan
ma taga le poro na, wa wi go ki
yɛsinmɛ na.
31 Wa wo puŋgo na, Malikiya ŋa
wìla pye tɛ gbɔnfɛnnɛ wo wa, a wì
si mbogo laga ka kan ma taga wo
na, fɔ ma saa gbɔn wa Netiniyɛnye
naa pɛrɛfɛnnɛ pe yinrɛ ti na, wa
Mifikadi yeyɔngɔ ki yɛsinmɛ pi na,
fɔ ma saa gbɔn wa sanŋgazo ŋa wa
mbogo ki yɛnlɛ li na wi na.
32 Mbogo ŋga kìla pye sanŋgazo
ŋa wa mbogo ki yɛnlɛ li na wo naa
Simbaala yeyɔngɔ ki sɔgɔwɔ pi ni, a
tɛ gbɔnfɛnnɛ poro naa pɛrɛfɛnnɛ pe
ni, pè sigi mbogo ki kan.

Zhufuye pe juguye pàa pye naga jaa mbe pe tunŋgo ki yerege

33 Naa Sanbala wìla kaa ki logo
ma yo fɔ we yɛn na Zheruzalɛmu ca
mbogo ki kanni sanga ŋa ni, a kì suu
mbɛn, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
Kona, a wì nɛɛ tɛgɛ Zhufuye pe na†.
34 Wìla ki yo wi ca woolo poro naa
Samari ca maliŋgbɔɔnlɔ pe kan, ma
yo fɔ: «Ki Zhufuye fanŋgɔgɔ fɛnnɛ
mbele yɛɛn, yiŋgi tunŋgo paa piin
yɛɛn? Paa ki yaan ndɛɛ we yaa pe
yaga pe pe tunŋgo ki kɔ konaa mbe
saraga wɔ pe Yɛnŋɛlɛ li yeri wi le?
Pe mbe ya mbe mbogo ki kan mbege
kɔ pilige nuŋgba wi le? Sinndɛɛrɛ
nda kasɔn kìri sogo, a tì tɔn wa
taambugɔ ki ni, poro mbe ya mberi
yirige funwa na naa, mbe mbogo ki
kan ti ni naa kɛ?»
35 Amɔ cɛnlɛ woolo naŋa Tobiya
wìla pye le wi tanla, a wo sho fɔ:
«Ye pe yaga pege kan san! Ali
na tafɔlɔyan ka yew mbe to pe
sinndɛɛrɛ mbogo ŋga ki na, ki yaa
toori.»
36 Kona, a mì sho fɔ: «E, we
Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo we
yeri, katugu pe yɛn na we tifaga. Pe
yɛn na we tifaga yɛgɛ ŋga na, ki
yaga ki tifagawa kala li sɔngɔrɔ poro
yɛrɛ jate pe na. Ma pe le tara ta yɛgɛ
woolo kɛɛ, pe pe koli pe kari pe ni
kulolo tara ta yɛgɛ ni.
37 Maga ka pe kajɔɔgɔ ki kala
yaga pe na. Maga ka pe kapere ti
kɔ mberi wɔ wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu woro mbele we yɛn na
mbogo ki kanni pè we tɛgɛlɛ.»
38 Kì pye ma, a wè si mbogo ki
kan maga fili. Wàa ki wa maga
yirige ma gbɔn fɔ wa ki yagawa pi
nandogomɔ, katugu leele pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pàa tunŋgo ki lɛ pe
kotogo ki ni fuun ki ni.

4

1 Ɛɛn fɔ, naa Sanbala, naa Tobiya,
naa Larabuye, naa Amɔ cɛnlɛ woolo
poro naa Asidɔdi ca fɛnnɛ pe ni pàa
kaa ki logo sanga ŋa ni ma yo fɔ
Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanga ki
yɛn na kee yɛgɛ, mbogo ki lara nda
tì toori, a ti yɛn na tɔnni na kee, a pè
si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
2 A pe ni fuun pè si yɔn le mbe kari
sa to Zheruzalɛmu ca ki na, jaŋgo
mbege gbɔn mbege piri.
3 Kì pye ma, a wè si we Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri, mɛɛ kɔrɔsiri pyefɛnnɛ
tɛgɛtɛgɛ paa laga ki kɔrɔsi sɔnlɔ naa
yembinɛ mbaa we go singi pe na.
4 Konaa ki ni fuun, Zhuda tara
woolo pàa pye na yuun fɔ: «Mbele
paa tunŋgo ki piin, pe fanŋga kila
koo, ma si yala sinndɛɛrɛ gbo-
golosara ti yɛn ma lɛgɛ bere. We se
ya mbege mbogo ŋga ki kan.»

† **3:33 3.33:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki sɛwɛ ŋa wi go tijɛrɛ wogo pa ki ma lɛ le konɔ nafa ma yiri kɛ ma yiri taanri wolo li lɛsaga.

5 We juguye poro na, pàa pye naga
yuun ma yo fɔ pe yaa ka pan mbe
gbɔn laga we sɔgɔwɔ, we se ka pye
ki jɛnmɛ, we se ka yaraga ka yan, fɔ
pe yaa ka pan mbe gbɔn laga mbe
we gbo mbe tunŋgo ki yerege.

Nehemi wìla maliŋgbɔnyaara kan tunmbyeele pe yeri

6 Ma si yala Zhufuye mbele pàa
pye ma cɛn wa we juguye pe ni,
pàa pan pansaga kɛ ma pan ma we
kɔgɔri fɔ: «Yaga kanŋga kɛɛ ŋga
fuun na, pe yaa pan mbe to ye na.»
7 Ki kala na, mbogo kìla pye ma
were lara nda na, a mì si leele pele
tɛgɛtɛgɛ wa ti puŋgo na, ma pinlɛ ti
lara nda tìla pye kpeŋgele ti ni. Mìla
pe tɛgɛtɛgɛ seye seye, tokobiye, naa
njaanra konaa sandira ni pe kɛɛ.
8 Naa mìla kaa pe wele ma toro
ma kɔ, a mì si legbɔɔlɔ, naa tara
teele konaa leele sanmbala pe pye
fɔ: «Yaga ka fyɛ pe yɛgɛ. Ye nawa
to we Fɔ wi na, wo ŋa wì gbɔgɔ ma
pye fyɛrɛ ni. Ye malaga ki gbɔn ye
sefɛnnɛ, naa ye pinambiile, naa ye
sumborombiile, naa ye jɛɛlɛ konaa
ye yinrɛ ti kan.»

9 Naa we juguye pàa kaa ki logo
ma yo fɔ pè we kɔgɔri, a Yɛnŋɛlɛ lì
ŋga pàa kɔn mbe pye ki jɔgɔ, kona,
a wè si sɔngɔrɔ ma saa na mbogo ki
kanni, we ni fuun nuŋgba nuŋgba
naa we tunŋgo.
10 Maga lɛ le ko pilige ko na, we
woolo pe walaga la pye na tunŋgo
piin, walaga sanŋga ko la pye ma
gbɛgɛlɛ njaanra ni pe kɛɛ, naa
tugurɔn sigeyaara ni, naa sandira ni
konaa malaga gbɔndeere ni pe na.
Mbele pàa pye teele pàa pye ma yere
wa Zhuda tara woolo pe ni fuun pe
puŋgo na.
11 Mbele pàa pye na mbogo ki waa
konaa mbele pàa pye na tuguro ti
lee nakoma nari tungu, pàa pye na
tunŋgo ki piin kɛɛ nuŋgba ni, ma
maliŋgbɔnyaara ti yigi kɛɛ sanŋga
ki ni.
12 Mbogo wafɛnnɛ pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pàa pye pe toko-
biye pe ni pè pɔpɔ wa pe sɛnŋgɛlɛ
ke na nɛɛ tunŋgo ki piin. Mbanlaga
winfɔ wìla pye ma yere le na tanla.
13 A mì sigi yo legbɔɔlɔ, naa teele
konaa leele sanmbala pe kan fɔ:
«Tunŋgo ki yɛn ma gbɔgɔ, ki fogo
ki yɛn ma tɔnlɔ, we si yɛn ma yere
mbogo ki tanla ma lalilali we yɛɛ ni.
14 Ki kala na, na yaga ka mbanlaga
winmɛ pi logo mbe ye ta laga ŋga
fuun ni, ye pan ye gbogolo laga we
tanla. We Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga ki
gbɔn we kan†.»
15 Pa wàa pye na tunŋgo ki piin
ki pyelɔmɔ mba pi na ma. We ni,
walaga nuŋgba la pye na tunŋgo
piin njaanra ti ni pe kɛɛ, mbege lɛ
lalaaga ki na fɔ sa gbɔn wɔnŋgɔlɔ
ke sa yiri yembinɛ.
16 Ki wagati wi ni, mìla ki yo leele
pe kan naa ma yo fɔ pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe saa wɔnlɔ wa
Zheruzalɛmu ca poro naa pe tunŋgo
pyeyɛɛnlɛ pe ni, jaŋgo yembinɛ waa
ca ki go singi, sɔnlɔ na we sila
tunŋgo ki piin.
17 Mi naa na sefɛnnɛ nambala pe
ni, naa na tunmbyeele konaa laga
kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa pye na ni,
we sila we yaripɔrɔ ti wɔ we yɛɛ
na. We ni fuun nuŋgba nuŋgba we
maliŋgbɔnyaara to naa we tɔnmɔ
po cɛ pìla pye we yeri†.

5

Nehemi wìla Zhufuye pe kambasinnde ti yɛgɛ wɔ

1 Ki wagati wi ni, a nambala pèle
si yiri wa janwa wi ni poro naa pe
jɛɛlɛ, nɛɛ para pe sefɛnnɛ Zhufuye
pe na.
2 Pèle la pye na yuun fɔ: «Woro
naa we pinambiile naa we sum-
borombiile wè lɛgɛ. Waa jaa pe bile

† **4:14 4.14:** Ɛki 14.14; 2 Sami 5.24; 2 Kuro 13.15

† **4:17 4.17:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yo wa ma yo fɔ: We ni fuun nuŋgba nuŋgba we maliŋgbɔnyaara tìla pye we kɛɛ fɔ ndɛɛ na we kaa kee sa woli ko we mari tɛgɛ.

wa kan we yeri, jaŋgo waa kaa we ta we pɔgɔ.»

3 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Fuŋgo sanga ni, we ma we kɛɛrɛ, naa we ɛrɛzɛn kɛɛrɛ konaa we yinrɛ ti kan yɛrɛ jorowo na mbe bile ta mbaa kaa, puŋgo na mbe tɔnli taga wa peri sɔngɔrɔ we na.»

4 Pèle yɛgɛ la pye na yuun fɔ: «We daga mbe we kɛɛrɛ konaa we ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti kan mbe penjara jin, puŋgo na mbe tɔnli taga wa peri sɔngɔrɔ we na, jaŋgo mbe ta mbe wunlunaŋa wi lambo wi sara.

5 Ma si yala woro naa we tara woolo pe ni we yɛn cɛnlɛ nuŋgba woolo. We piile poro naa pe piile pe ni pe yɛn nuŋgba. Konaa ki ni fuun, wè jori fɔ na we pinambiile poro naa we sumborombiile pe kaan kulolo. We sumborombiile pèle pye kulolo makɔ. Fanŋga si koro we ni naa, katugu we kɛɛrɛ naa we ɛrɛzɛn kɛɛrɛ tì pye pele woro.»

6 Naa mìla kaa pe jɔlɔgɔ kala lo naa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a na nawa pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

7 A mì sigi kɔn maga tɛgɛ mbe sɛnŋgbanra yo legbɔɔlɔ poro naa tara teele pe na. Mìla pe pye fɔ: «Mɛlɛ, a ye nɛɛ ye sefɛnnɛ pe jinni yaara ni nɛɛ tɔnli jaa pe go na†?» Kì pye ma, a mì si finliwɛ gbɔɔ pa pye mbege kala li yɛgɛ wɔ.

8 A mì si pe pye fɔ: «We mbe ya ŋga pye, wège pye ma we sefɛnnɛ Zhufuye mbele pàa pe yɛɛ pɛrɛ kulolo cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri pe go shɔ. Koni yoro yɛrɛ ye yɛn na ye sefɛnnɛ pe pɛrɛ. Ye si yɛn na pe pɛrɛ yɛrɛ we tara woolo poro yeri.» Ɛɛn fɔ, a pè si pyeri, pe sila na yɔn sogo?

9 Ko puŋgo na, a mì sho naa fɔ: «Ŋga ye yɛn na piin ki woro ma yɔn. Ye ja daga mbaa tanri mbaa fyɛ we Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, jaŋgo we juguye, poro mbele pe yɛn cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo paga ka fɛrɛ wa we na.

10 Mi fun, mi naa na sefɛnnɛ pe ni, naa na tunmbyeele pe ni, wè pele jin penjara naa yarilire ni. Koni ye ti wege fɔgɔ ki kala yaga pe na†.

11 Mila ye yɛnri fɔ ye pe kɛɛrɛ, naa pe ɛrɛzɛn kɛɛrɛ, naa pe oliviye tire konaa pe yinrɛ ti sɔngɔrɔ pe na nala. Penjara, naa bile, naa duvɛn fɔnŋɔ konaa sinmɛ mba yè shɔ pe yeri ye tɔnli, yeri sɔngɔrɔ pe na fun.»

12 A pè silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga mà yo, we yaa ki pye. We yaa ti ni fuun ti sɔngɔrɔ pe na. We se yaraga ka kpɛ shɔ pe yeri naa.» Kona, a mì si saraga wɔfɛnnɛ pe yeri, ma ti a leele pè wugu pe yɛgɛ na mbe tanga sɛnrɛ nda pàa yo ti na.

13 Ko puŋgo na, a mì silan derigbɔgɔ jufa wi yangara ma sho fɔ: «Na lere ŋa fuun si tanga wi sɛnyoro ti na, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi yangara ki yangaralɔmɔ mba pi na fun, mboo wɔ wa wi go woolo pe sɔgɔwɔ, wuu kɛɛ yaara ti la, wi kɛwaga mbe yiri.» A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Anmiina.» A pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn. A leele pè si tanga ma yala pe sɛnyoro ti ni.

14 Maga lɛ pilige ŋga ni wunlunaŋa wìla na tɛgɛ Zhuda kinda wi go na, ko kɔrɔ wo yɛn maga lɛ wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa wolo li na fɔ ma saa gbɔn pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wolo li na, ki yɛgɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke ni, nizara ŋa wi maa woo wunlunaŋa wi yeri, mi naa na sefɛnnɛ pe ni we sila wa kpɛ shɔ leele pe yeri wi pye we yɔn suro.

15 Teele mbele pè keli ma cɛn na yɛgɛ, pàa pye na leele pe tege, na yaakara naa duvɛn shoo pe yeri konaa warifuwe pyɔ nafa shyɛnzhyɛn ni. Ki teele pe tunmbyeele pàa pe tegere ti ŋgban leele pe

† **5:7 5.7:** Ɛki 22.25; Levi 25.35-37; Dete 23.19-20 † **5:10 5.10:** Moyisi lasiri wìla ki naga ma yo lere si daga mbaa nii wi tara woo wa go na, mbaa wi yɛɛ yɔngɔ fyɔnwɔ mba pì to wi tara woo wi na po kala na (Yuuro 119.36; Eza 56.9-12; 57.17; Zhere 6.13; 8.10; 22.13-17; Eze 22.12-13; 33.31). Naa Nehemi wìla kaa ki wogo ki yan ma tara woolo pe na, a wì sho fɔ pe fyɔnwɔ fɛnnɛ pe fɔrɔ ti kala yaga pe na.

na. Ɛɛn fɔ, mi wo na, Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, mi sigi wogo ŋga ka pye.
16 Ɛɛn fɔ, mi jate mì mbogo ki kanga tunŋgo ki pye. Na tunmbyeele pe ni fuun pàa tunŋgo ki pye. Wee kɛrɛ kpɛ lɔ lere yeri.
17 Mbe taga wa ko na, Zhufuye poro naa legbɔɔlɔ mbele pàa pye na nii wa na tabali wi na, pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150); poro la pye pe yɛ mbele pàa pye na yinrigi we kanŋgara na cɛngɛlɛ ke ni na paan we kɔrɔgɔ pe ni.
18 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, napɔlɔ nuŋgba wi ma yiri wa na yeri mbe gbo mbe sɔgɔ, naa simbaala jɛmbɛlɛ kɔgɔlɔni konaa sannjɛrɛ lɛgɛrɛ ni. Piliye kɛ kɛ pyew, pàa pye na duvɛn cɛnlɛ lɛgɛrɛ gbegele na kan ma yala ŋa wìla daga wi ni. Konaa ki ni fuun, tasaga ŋga kìla daga mbaa kaan tara ti to wi yeri, mi sila pye naga shoo leele pe yeri, katugu mbogo tunŋgo kìla pye ma gbɔgɔ leele pe go na ma toro.
19 E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na, ma kajɛŋgɛ pye na kan, ŋga fuun mì pye ki leele mbele pe kan ki kala na.

6

Zhufuye pe juguye pàa yiri pe kɔrɔgɔ naa

1 Kona, Sanbala, naa Tobiya, naa Larabuye naŋa Geshɛmu konaa we juguye sanmbala pe ni pè sigi logo ma yo fɔ mì mbogo ki kan makɔ, fɔ ki lara nda tìla toori ka sila koro wa naa. Ki sanga wi ni, yeyɔnrɔ kɔɔrɔ to cɛ tìla koro mi sila le.
2 Kona, a Sanbala naa Geshɛmu ni pè si tunŋgo torogo wa na yeri mala pye ma yo fɔ mbe kari wa, mi naa poro ni, we sa we yɛɛ yan wa Kefirimu ca, wa Ono gbunlundɛgɛ ki ni. Pàa pye naga jate mbe kapege pye na na.
3 Ɛɛn fɔ, a mì si pitunmbolo torogo wa pe yeri pe sa pe yɔn sogo pe yo fɔ: «Tunŋgo gbɔgɔ yɛn na na mbe pye, ki kala na, mi se ya kari wa ye yerege ki na. Na mi ka yiri mbe kari wa ye yeri, pa tunŋgo ki yaa yere.»
4 Ɛɛn fɔ, a pè sigi tunŋgo nuŋgba ki tun na yeri fɔ ma saa gbɔn tunsaga tijɛrɛ. A mi fun mì si pe yɔn sogo ki sɛnrɛ nuŋgba nda ti ni.
5 Ki yɔnlɔ kaŋgurugo wolo li na, a Sanbala wì suu tunmbyee lefɔnŋɔ wi torogo wa na yeri ki sɛnrɛ nuŋgba ti ni, sɛwɛ wà la pye wi kɛɛ ŋa wìla pye yɛnlɛgɛ.
6 Kìla pye ma yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi ni fɔ: «Pe yɛn naga yuun wa cɛngɛlɛ ŋgele kè ye maga ke sɔgɔwɔ, fɔ mboro naa Zhufuye pe ni yaa jaa mbe yiri mbe je wunlunaŋa wi na. A Geshɛmu fun wìgi wogo nuŋgba ki yo maga filige na kan. Fɔ ko kì ti mà mbogo ki kan naa fɔnŋgɔ. Pe yɛrɛ naga yuun fun fɔ maa jaa mbe pye pe wunlunaŋa.
7 Fɔ mà yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele wɔ pege yari wa Zheruzalɛmu ca ma wogo na, fɔ wunlunaŋa yɛn laga Zhuda tara. Koni ki sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti se koro na tii gbɔn wa wunlunaŋa wi na. Ki kala na, ma pan we yɛɛ yan.»
8 Kona, a mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun ta kpɛ woro wa kaselege. Mboro màri jate mari yo ma yɛ.»
9 Ki leele mbele pe ni fuun pàa pye na jaa mbe we kan waa fyɛ. Pàa pye naga jate fɔ ki sɛnrɛ ti yaa we wire ti fanla we na, mbe ti we tunŋgo ki yerege.
E, Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma fanŋga le na ni koni mbe tunŋgo pye!
10 Ko puŋgo na, pilige ka, Delaya pinambyɔ Shemaya ŋa wìla pye Metabeyɛli pishyɛnwoo, a mì si kari wi kɔrɔgɔ wa wi go. Mìla saa wi ta wì go ki tɔn wi yɛɛ na. A wì silan pye fɔ: «Pan we kari wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wa shɛrigo gbɔgɔ ki laga kpoyi ki ni we sa we yɛɛ yan. We kɔɔrɔ ti tɔn we yɛɛ na, katugu leele pele yɛn na jaa mbe pan mbɔɔn gbo. Pe yaa si pan mbɔɔn gbo yembinɛ.»
11 Ɛɛn fɔ, a mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi woro ko lere wo wa, ŋa wi

ma fe. Lere wiwiin wi yɛn paa mi yɛn wi sa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, poo yaga yinwege na? Mi se ye wa fyew.»

12 A mì sigi wele maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ lo ma làa wi tun na yeri, ɛɛn fɔ Sanbala naa Tobiya poro pàa wi kan penjara ni, a wì si pan maga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo na wogo na.
13 Pàa ki penjara ti kan wi yeri, jaŋgo wi pan wilan pye mbe fyɛ, mbe ta mbe yɛnlɛ wi sɛnyoro ti na, mbe kapege ka pye. Kona wi mbaa ko kala lo lɛ mbanla mɛgɛ ki jɔgɔ, mbe fɛrɛ wa na na†.
14 E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye Tobiya naa Sanbala pe na, ma pe sara ma yala pe kapyegele ke ni, ma jatere pye fun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ Nowadiya wi na konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sanmbala pe na, poro mbele pàa pye na jaa mbanla pye mbaa fyɛ we.

15 Kì pye ma, mbogo ki kanga kìla kɔ Eluli† yeŋge ki pilige nafa ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Pàa ki tunŋgo ki pye piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn ni.
16 Naa we juguye pe ni fuun konaa cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma we maga, pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si fyɛ, ma fɛrɛ shɔ fɔ jɛŋgɛ, katugu pàa ki jɛn ma yo fɔ ki tunŋgo kìla pye ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni.
17 Ki wagati wi ni, Zhuda tara legbɔɔlɔ pèle la pye na sɛwɛɛlɛ torogi Tobiya wi kan, a wo fun wila pele torogi pe kan.
18 Ko la pye ma, katugu Zhuda tara woolo pe lɛgɛrɛ la wugu ma yɔn kan Tobiya wi yeri mbe pye wi ni, mà jɛn wìla pye Zhufuye naŋa Ara wi pinambyɔ Shekaniya wi nafɔ. Tobiya wi yɛɛra pinambyɔ Yohana wìla Berekiya pinambyɔ Meshulamu wi sumborombyɔ wi pɔri wi jɔ.
19 Pè yɛrɛ la pye na Tobiya wi mɛtanga yinri na yɛgɛ sɔgɔwɔ konaa na kee ma saa nala sɛnrɛ yuun wi kan fun. Tobiya wìla pye na sɛwɛɛlɛ torogi na kan, jaŋgo mbanla kan mbaa fyɛ.

7

Pàa pye na Zheruzalɛmu ca ki go singi

1 Naa mbogo kìla kaa kan ma kɔ, a mì sigi yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti lele. A wè si yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ konaa Levi setirige piile pe tɛgɛtɛgɛ wa pe tunndo ti na.
2 A mì si Zheruzalɛmu ca kagala ke go le na nɔsepyɔ Hanani wo naa Hananiya pe kɛɛ, wo ŋa wìla pye malaga sigego ki go na we, katugu wìla pye lesinŋɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ma wɛ lelɛgɛrɛ na.
3 A mì sigi yo pe kan fɔ Zheruzalɛmu ca kɔɔrɔ tii daga mbaa yɛngɛlɛ fɔ sa gbɔn yɔnlɔ ki sa ŋgban. Yɔnlɔkɔgɔ kɔɔrɔ ti daga mbe tɔnndɔ mbe sɔgɔsɔgɔ sanni yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe sa tigi tunŋgo ki na paa kee. Zheruzalɛmu ca woolo paa ca ki kɔrɔsi paa ki waa paa pe yɛɛ kaan. Pele mbe yere wa ca ki kɔrɔsiri pyesara ti ni. Pele mbe yereyere wa pe yinrɛ ti yɛsinmɛ na.
4 Zheruzalɛmu ca nawa pìla pye ma pyɛɛlɛ konaa ma gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ leele pe sila pye ma lɛgɛ wa ki ni, ki yinrɛ ti sila si ta mbe kan naa fɔnŋgɔ.

Zhufuye koŋgbanmbala mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma sɔngɔrɔ ma pan pe tara (Ɛsidi 2.1-70)

5 Kona, a na Yɛnŋɛlɛ lì sigi le wa na nawa fɔ mbe legbɔɔlɔ, naa tara teele konaa leele sanmbala pe yeri mbe pe gbogolo mbe pe jiri. Leele mbele pàa keli ma yiri wa kulowo

† **6:13 6.12-13:** Ŋga lasiri wì yo lere si daga mbe pye, naa Shemaya wìla pye na jaa Nehemi wigi pye, ko ki yɛn naga nari ma yo Shemaya wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo (Dete 13.3; 18.20; Eza 8.19-20). † **6:15 6.15:** Eluli yeŋge ki ma saa to ma yala uti yeŋge naa sɛpitamburu yeŋge ko ni. Mbogo ki kanga kìla kɔ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (445) wolo lo ni, eluli yeŋge ki ni, na Zhezu Kirisi wi fa se.

pi ni ma pan, pàa pe jiri ma pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ ŋa ni, a mì suu yan. A mì si wele wa wi ni, maga yan wa fɔ:

6 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla Zhuda kinda woolo mbele koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni, mbele pàa kaa sɔngɔrɔ ma yiri wa kulowo pi ni ma pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda kinda wi ni, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba wa pe cara ti ni, pe mɛrɛ ti nda:

7 Zorobabɛli, naa Zhozuwe, naa Nehemi, naa Azariya, naa Araamiya, naa Nahamani, naa Maridoshe, naa Bilishan, naa Misiperɛti, naa Bigivayi, naa Nehumu konaa Baana poro pàa pe yɛgɛ sin ma pan pe ni.

Izirayɛli woolo nambala pe yɔn koyi ŋga yɛɛn:

8 Parewɔshi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (2 172).

9 Shefatiya setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (372).

10 Ara setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (652).

11 Pahati Mowabu setirige piile, poro mbele pàa yiri wa Zhozuwe naa Zhowabu seye yi ni, pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa lere kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (2 818).

12 Elamu setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).

13 Zatu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (845).

14 Zakayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa taanri (760).

15 Binuyi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɔlɔtaanri (648).

16 Bebayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (628).

17 Azigadi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri shyɛn (2 322).

18 Adonikamu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri kɔlɔshyɛn (667).

19 Bigivayi setirige piile pàa pye lere waga shyɛn naa nafa taanri ma yiri kɔlɔshyɛn (2 067).

20 Adini setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (655).

21 Atɛri setirige piile mbele pàa yiri wa Ezekiyasi sege ki ni, pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri.

22 Hashumu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (328).

23 Bezayi setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri tijɛrɛ (324).

24 Harifu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ naa kɛ ma yiri shyɛn (112).

25 Gabawɔn ca woolo pàa pye lere nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo.

26 Betilɛɛmu ca woolo, naa Netofa ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔlɔtaanri (188).

27 Anatɔti ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔtaanri (128).

28 Bɛti Azimavɛti ca woolo pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri shyɛn.

29 Kiriyati Yeyarimu ca woolo, naa Kefira ca woolo konaa Beerɔti ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn ma yiri taanri (743).

30 Arama ca woolo konaa Geba ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa ma yiri nuŋgba (621).

31 Mikimashi ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri shyɛn (122).

32 Betɛli ca woolo konaa Ayi ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa ma yiri taanri (123).

33 Nebo ca sanŋga ki woolo pàa pye lere nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn.

34 Elamu sanŋa wi setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ (1 254).
35 Harimu setirige piile pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa (320).
36 Zheriko ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (345).
37 Lɔdi ca, naa Hadidi ca konaa Ono ca woolo pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri nuŋgba (721).
38 Senaa ca woolo pàa pye lere waga taanri naa cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ (3 930).
39 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye Yedaya setirige piile, ma yiri wa Zhozuwe sege ki ni, pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri taanri (973).
40 Imɛri setirige piile pàa pye lere waga kele naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (1 052).
41 Pashuri setirige piile pàa pye lere waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɔlɔshyɛn (1 247).
42 Harimu setirige piile pàa pye lere waga kele naa kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (1 017).
43 Levi setirige piile mbele pàa pye Zhozuwe, naa Kadimiyɛli pe seye woolo ma yiri wa Hodiva setirige ki ni, pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri tijɛrɛ.
44 Yurukɔɔlɔ mbele pàa pye Asafu setirige piile, pàa pye lere cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɔlɔtaanri (148).
45 Yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ mbele pàa pye Shalumu setirige piile, naa Atɛri setirige piile, naa Talimɔ setirige piile, naa Akubu setirige piile, naa Hatita setirige piile konaa Shobayi setirige piile, pàa pye lere cɛnmɛ na nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri (138).
46 Netiniyɛnye poro la wɛlɛ Ziha setirige piile, naa Hasufa setirige piile, naa Tabahɔti setirige piile,
47 naa Kerɔsi setirige piile, naa Siya setirige piile, naa Padɔn setirige piile,
48 naa Lebana setirige piile, naa Hagaba setirige piile, naa Salimayi setirige piile,
49 naa Hana setirige piile, naa Gidɛli setirige piile, naa Gahari setirige piile,
50 naa Erewaya setirige piile, naa Erezɛn setirige piile, naa Nekoda setirige piile,
51 naa Gazamu setirige piile, naa Uza setirige piile, naa Paseya setirige piile,
52 naa Besayi setirige piile, naa Mewunimu setirige piile, naa Nefisimu setirige piile,
53 naa Bakibuki setirige piile, naa Hakufa setirige piile, naa Harihuri setirige piile,
54 naa Baziliti setirige piile, naa Mehida setirige piile, naa Harisha setirige piile,
55 naa Barikɔsi setirige piile, naa Sisera setirige piile, naa Tama setirige piile,
56 naa Neziya setirige piile konaa Hatifa setirige piile pe ni.
57 Salomɔ tunmbyeele pe setiriye piile poro la wɛlɛ Sotayi setirige piile, naa Soferɛti setirige piile, naa Perida setirige piile,
58 naa Yaala setirige piile, naa Darikɔn setirige piile, naa Gidɛli setirige piile,
59 naa Shefatiya setirige piile, naa Hatili setirige piile, naa Pokerɛti Hazebayimu setirige piile konaa Amɔ setirige piile pe ni.
60 Netiniyɛnye poro naa Salomɔ tunmbyeele pe setiriye piile pe ni fuun pàa pye lere cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (392).
61 Leele mbele pàa yiri wa Tɛli Mela ca, naa Tɛli Harisha ca, naa Kerubu Adɔn ca konaa wa Imɛri ca, poro mbele pe sila pe tɛlɛye setiriye yi jɛn konaa pe cɛngɛlɛ ke ni, mbege naga fɔ pe yɛn Izirayɛli woolo poro pele, pe mɛrɛ tori yɛɛn:

62 Delaya setirige piile, naa Tobiya setirige piile konaa Nekoda setirige piile. Pàa pye lere cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa shyɛn ma yiri shyɛn (642).

63 Saraga wɔfɛnnɛ pèle la pye ki cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na fun. Poro la wɛlɛ Hobaya setirige piile, naa Hakɔzi setirige piile konaa Barizilayi setirige piile. Ki Barizilayi wìla Galaadi tara fɛnnɛ naŋa Barizilayi wi sumborombiile wa pɔri wi jɔ, kì pye ma, a pè sigi mɛgɛ ki taga wi na.

64 Pàa pe tɛlɛye setirige mɛrɛ sɛwɛ wi lagaja, pe sila wi yan. Kì pye ma, a pe nɛɛ pe jate fɔ pe yɛn fyɔngɔ ni; a pè si pe wɔ wa saraga wɔgɔtunŋgo ki ni.

65 A gboforonɛri wì si pe pye ma yo fɔ paga kaa yaara nda ti yɛn kpoyi ti kaa, fɔ saraga wɔfɔ wa mbe ka sa ta wi Yɛnŋɛlɛ li yewe Urimu naa Tumimu wi ni gbɛn, mbege kala li yɛgɛ jɛn†.

66 Izirayɛli woolo mbele fuun pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan, pàa pye lere waga nafa shyɛn ma yiri shyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa taanri (42 360).

67 Pe sila pe kulonambala naa pe kulojaala poro jiri mbe pe pinlɛ wa. Poro la pye lere waga kɔlɔshyɛn naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn (7 337). Yurukɔɔlɔ nambala naa jɛɛlɛ la pye pe ni, pàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (245). Shɔnye cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (736) naa sofile worosoye cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (245) la pye pe yeri,

68 naa yɔngɔmɛye cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (435) ni konaa sofilele waga kɔgɔlɔni naa cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa (6 720) ni.

69 Seye teele lɛgɛrɛ la yarikanra kan mbogo ki kanga wogo ki na. Gboforonɛri wìla tɛ pyɔ waga kele (1 000) kan, naa wɔjɛŋgɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ konaa saraga wɔmɔ tunŋgo yaripɔrɔ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa ma yiri kɛ (530) ni.

70 Seye teele pàa yarikanra nda kan tunŋgo ki wogo ki na, tìla pye tɛ pyɔ waga nafa (20 000) konaa warifuwe culo waga kele naa cɛnmɛ (1 100) ni.

71 Izirayɛli woolo sanmbala poro la tɛ pyɔ waga nafa (20 000) kan, naa warifuwe culo waga kele (1 000) konaa saraga wɔfɛnnɛ yaripɔrɔ nafa taanri ma yiri kɔlɔshyɛn ni.

72 Kona saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ, naa leele sanmbala pe ni, naa Netiniyɛnye konaa Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ni, pè si saa cɛn wa pe cara ti ni.

Ɛsidirasi wìla Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara janwa wi kan

Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo kìla gbɔn maga ta Izirayɛli woolo pe cɛn wa pe cara ti ni makɔ.

8

1 Kona, laga ŋga ki yɛn wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki yɛgɛ, a janwa wi ni fuun wì si yɔn wa nuŋgba ma saa pe yɛɛ gbogolo wa ki na. A pè sigi yo lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wi kan ma yo wi pan Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni, wo ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan Izirayɛli woolo pe yeri we.

2 Kona, yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na†, Ɛsidirasi we, wo ŋa wìla pye fun saraga wɔfɔ wì si pan sɛwɛ wi ni janwa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, nambala naa jɛɛlɛ, konaa mbele fuun pe mbaa ya mbe sɛnrɛ ti logo mberi kɔrɔ jɛn.

† **7:65 7.65:** Ɛki 28.30; Dete 33.8 † **8:2 8.2:** Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, ko yeŋge ko ki ma saa yala ɔkitɔburu yeŋge ki ni. Wagati ŋa wì naga laga ki laga ŋga ki ni wi toroŋgɔlɔ, ki yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (445) wolo li ni, a pè si jɛn ma Zhezu Kirisi wi se. Nala ko pilige ko kì pan ma pye Zhufuye pe yeri yɛlɛ li yeŋge ki pilige koŋgbanŋga ye. Ki fɛti pilige ki ka gbɔn pe ma mbaanra win ki nɔgɔ (Levi 23.24).

3 A wì si sɛwɛ wi kara pe kan
maga lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa
gbɔn yɔnlɔfugo ki na. Wìla pye ma
yere wa laga ŋga kìla pye wa Tɔnmɔ
yeyɔngɔ ki yɛgɛ ki na, wa nambala,
naa jɛɛlɛ konaa mbele fuun pe mbaa
ya mbe sɛnrɛ logo mberi kɔrɔ jɛn pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ nari kara.
4 Pàa yeresaga ka gbegele tire ni
ki kala li mɛgɛ na. Pa lasiri sɛwɛ
jɛnfɔ Ɛsidirasi wìla pye ma lugu ma
yere ki na. Matitiya, naa Shema, naa
Anaya, naa Uri, naa Hilikiya konaa
Maaseya poro la pye ma yere wi
tanla wa wi kalige kɛɛ ki na; Pedaya,
naa Mishayɛli, naa Malikiya, naa
Hashumu, naa Hashibadana, naa
Zakari konaa Meshulamu poro la
pye ma yere wa wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki
na.
5 A Ɛsidirasi wì si sɛwɛ wi yɛngɛ
janwa wi ni fuun wi yɛgɛ na, katugu
wìla pye ma yere yeresaga ki na
leele pe ni fuun pe go na. Naa wìla
kaa sɛwɛ wi yɛngɛ sanga ŋa ni, a
leele pe ni fuun pè si yiri ma yere.
6 A Ɛsidirasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔn, Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ye. Kona, a
leele pe ni fuun pè sigi shɔ mɛɛ pe
kɛyɛn yi yirige wa naayeri ma yo fɔ:
«Anmiina, anmiina!» Ko puŋgo na,
a pè si fɔli ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali
gbɔgɔ.
7 Kona Zhozuwe, naa Bani, naa
Sherebiya, naa Yamini, naa Akubu,
naa Shabetayi, naa Hodiya, naa
Maaseya, naa Kelita, naa Azariya,
naa Yozabadi, naa Hana, naa Pelaya
konaa Levi setirige piile sanmbala
pe ni, pe nɛɛ lasiri sɛnrɛ ti kɔrɔ wi
yuun leele pe kan, ma pe ta wa pe
yeresara ti na.
8 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ
sɛnrɛ ti kara nari finligi na kee, nari
kɔrɔ wi yuun, jaŋgo nda pè kara
leele peri logo pe wali ti na.
9 Naa janwa wi ni fuun wìla kaa
lasiri sɛwɛ sɛnrɛ ti logo paa ti kara,
a pe ni fuun pe nɛɛ gbele. Kona
Nehemi ŋa wìla pye gboforonɛri wo
naa Ɛsidirasi ŋa wìla pye saraga
wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ konaa
Levi setirige piile mbele pàa pye na
leele pe nari pe ni, pè si leele pe pye
fɔ: «Ki nala pilige ŋga ki yɛn ma
tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
li kan. Ki kala na yaga ka yɛgɛ san
mbaa gbele.»
10 Ko puŋgo na, a Ɛsidirasi wì si
pe pye naa fɔ: «Yaa kee ye yinrɛ ye
sa yaakara jɛndɛ ka, ye sinmɛ taan
wɔ. Yaakara woro mbele yeri ma
gbɛgɛlɛ, ye ta kan pe yeri, katugu
ki pilige ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki yɛ
we Fɔ wo kan. Yaga ka pye yɛsanga
ni, mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nayinmɛ
mba kan po pi yɛn ye fanŋga ye.»
11 Levi setirige piile pàa pye na
leele pe kotogo ki sogo pe na na
yuun fɔ: «Ye pyeri, yaga ka yɛgɛ san,
katugu ki pilige ŋga ki yɛn ma tɛgɛ
ki yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan.»
12 Kona, a leele pe ni fuun pè si
kari pe yinrɛ mbe sa li mbe wɔ,
mbe yaakara kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yeri konaa mbe yɔgɔrimɔ gbɔɔ pye,
katugu sɛnrɛ nda pàa kara mari
yɛgɛ yo pe kan, pàa ti logo.

Pàa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye

13 Pilige shyɛn wogo ki na, a
Izirayɛli woolo seye teele pe ni fuun,
naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni konaa
Levi setirige piile pe ni, pè si saa
pe yɛɛ gbogolo wa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ
Ɛsidirasi wi tanla, jaŋgo mbe lasiri
sɛwɛ sɛnrɛ ti cancan jɛŋgɛ.
14 Ki lasiri sɛwɛ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa kan Moyisi wi yeri, a wùu kan
Izirayɛli woolo pe yeri, a pè sigi yan
ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni fɔ fɛti ŋa
wi maa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn
wogo ki ni wi nɔgɔ, Izirayɛli woolo
pe daga mbaa cɛɛn gbataala nɔgɔ†.
15 Fɔ ki daga pege wogo ki yari
cara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti ni
konaa wa Zheruzalɛmu ca mbe yo
fɔ: «Ye yiri ye kari wa yanwira ti
na, ye sa oliviye tire nda pè sanri ti
njere ta kɔn ye pan ti ni, naa yan
oliviye tire njere ta ni, naa miriti

† **8:14 8.14:** Nɔmbu 29.12-39

tipire njere ta ni, naa sɛngɛmbanra ni konaa tire nda tì fun ti njere ta ni, ye pan ye gbataala kan ti ni mbe yala ki yɛn ma yɔnlɔgɔ yɛgɛ ŋga na ki ni†.»
16 Kona, a leele pè si yiri ma kari ma saa tire njere ti kɔn ma pan ti ni, mɛɛ gbataala kankan wa pe biriyinrɛ ti go na, naa wa pe lara nawa, naa wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ londo ti ni, naa wa Tɔnmɔ yeyɔngɔ laga ki na konaa wa Efirayimu yeyɔngɔ laga ki na.
17 Leele mbele fuun pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan, pàa gbataala kan ma cɛn wa ti ni. Maga lɛ wa Nuni pinambyɔ Zhozuwe wi wagati wi na fɔ ma pan ma gbɔn ki pilige ki na, Izirayɛli woolo pe sila ki fɛti cɛnlɛ wa pye mbe yan gbɛn. Pàa yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ.
18 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ sɛnrɛ ti kara pilige nuŋgba nuŋgba pyew, maga lɛ fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na fɔ ma saa gbɔn pilige puŋgo wogo ki na. Pàa fɛti wi pye fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyɛn. Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a pè si gbogolo ma Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ ma yala ki lasiri konɔ li ni†.

9

Izirayɛli woolo pàa yere pe kapere ti na mari yo Yɛnŋɛlɛ li kan

1 Kona ki yeŋge nuŋgba ki ni, ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a Izirayɛli woolo pè si gbogolo ma yeŋge le. Pàa jatere piriwɛn yaripɔrɔ le konaa ma tara wo pe yɛɛ na mbege naga fɔ pè pe yɛɛ tirige.
2 Leele mbele pàa pye Izirayɛli woolo piseele pè si laga mbele fuun pàa pye nambanmbala pe na ma cɛn pe yɛ. A pè sigi yo maga naga fɔ pè kapere pye poro naa pe tɛlɛye pe ni.
3 A pè si yiri ma yere ma koro wa pe yeresara, a pè Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛwɛ wi kara pe kan fɔ ma saa gbɔn lɛri taanri. Ko puŋgo na, a pè si lɛri taanri pye naa ma pe kapere ti yo, konaa ma fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ.
4 Kona, a Zhozuwe, naa Bani, naa Kadimiyɛli, naa Shebaniya, naa Buni, naa Sherebiya, naa Bani konaa Kenani pè si lugu ma yere wa yeresaga ŋga pàa gbegele Levi setirige piile pe kan ki na, ma gbele ŋgbanga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
5 Ko puŋgo na, Levi setirige piile wele, Zhozuwe, naa Kadimiyɛli, naa Bani, naa Hashabiniya, naa Sherebiya, naa Hodiya, naa Shebaniya konaa Petaya pè sho fɔ: «Ye yiri ye yere, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wagati wi ni fuun konaa sanga pyew.»

Levi setirige piile pàa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

Yawe Yɛnŋɛlɛ, ti leele paa ma mɛgɛ
ŋga kì gbɔgɔ ki sɔnni,
ko ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ duwaw wi ni
fuun naa sɔnmɔ pi ni fuun pi
na we.
6 Mboro nuŋgba ma yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
Mboro mà naayeri wo naa wi gbemɛ
pi ni fuun pi da, ma wɔnŋgɔlɔ
ke da.
Mà tara to naa yaara nda fuun ti yɛn
laga ti ni ti da,
naa kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti
ni fuun ti ni.
Mboro ma maa yinwege ki kaan ki
yaara ti ni fuun ti yeri.
Naayeri fanŋga yaara ti maa fɔli ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ nɔɔ gbogo.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màa Abiramu wi wɔ.
Mboro màa wi yirige wa Uri ca, wa
Kalide tara,
màa wi mɛgɛ ki taga naa yinri Abirahamu†.
8 Màa ki yan fɔ wi yɛn ma sin wa wi
kotogo ki na ma ni;
kì pye ma, a mà si yɔn finliwɛ le wi
ni

† **8:15 8.15:** Levi 23.37-40 † **8:18 8.18:** Dete 31.10-11 † **9:7 9.7:** Zhenɛ 11.31-32; 12.1; 17.5

mbe Kana tara fɛnnɛ, naa Hɛti
cɛnlɛ woolo, naa Amɔri cɛnlɛ
woolo,
naa Perɛzi cɛnlɛ woolo, naa Zhebusi
cɛnlɛ woolo konaa Girigasi
cɛnlɛ woolo pe tara ti kan wi
setirige piile pe yeri†.
A mɔ̀ɔ sɛnyoro ti tanga mari yɔn fili,
katugu ma yɛn sinŋɛ.
9 Màa we tɛlɛye pe jɔlɔgɔ ki yan wa
Ezhipiti tara.
Màa pe gbeere ti logo wa Kɔgɔje
yɛɛn wi yɔn na†.
10 Màa kacɛn kagala naa kagbɔgɔlɔ
pye Farawɔn wi na,
naa wi legbɔɔlɔ pe ni fuun pe na
konaa wi tara woolo pe ni fuun pe
na,
katugu wa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni pàa
we tɛlɛye pe jɔlɔ yɛgɛ ŋga na
màga jɛn.
Kona, a mà si ti a ma mɛgɛ kì
yiri jɛŋgɛ fɔ ma pan ma gbɔn
nala†.
11 Màa kɔgɔje tɔnmɔ pi kɔn shyɛn
wa we tɛlɛye pe yɛgɛ,
a pè tanga ma toro tawara na wa wi
nandogomɔ.
Ɛɛn fɔ mbele pàa taga pe na na pe
puro,
màa pe jaanri wa kɔgɔje wi latijugo
ki ni
paa yɛgɛ ŋga na sinndɛlɛgɛ ma kaa
tigi tɔnŋgbɔɔ nɔgɔ we†.
12 Yɔnlɔ na, màa pye na pe yɛgɛ
sinni kambaaga titɔnlɔgɔ
yerege ka ni,
yembinɛ na pe yɛgɛ sinni kasɔn
titɔnlɔgɔ yerege ka ni
na yanwa yinrigi pe kan wa konɔ na
pe mbaa lɛ li ni†.
13 Màa tigi wa Sinayi yanwiga ki na.
Màa koro wa naayeri ma para pe ni.
Màa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ sinŋgele kan
pe yeri,
naa lasiri sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege
woro,
naa kondɛgɛŋgɛlɛ ni konaa
ŋgasegele tiyɔngɔlɔ ni.
14 Màa pe naga ma cɛnpiligekpoyi ki
wogo ki ni.
Màa ŋgasegele, naa kondɛgɛŋgɛlɛ
konaa lasiri kan pe yeri ma
tunmbyee Moyisi wi yɔn†.
15 Sanga ŋa ni fuŋgo kìla pe yigi,
màa yaakara kan pe yeri ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma pe fuŋgo ki kɔ.
Sanga ŋa ni wɔgɔ kìla pe yigi,
màa ti a tɔnmɔ janri ma yiri wa
walaga ki ni ma pe wɔgɔ ki kɔ.
Tara nda màa wugu pe kan ti wogo
na, mbe kan pe yeri,
màa ki yo pe kan fɔ pe sa ye wa peri
shɔ peri ta†.
16 Ɛɛn fɔ poro wele, we tɛlɛye wele,
pàa pe yɛɛ gbɔgɔ, ma pe yɛɛ pye
nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ.
Pe sila tanga ma ŋgasegele ke na.
17 Pàa je mbe logo ma yeri, ma fɛgɛ
kagbɔgɔlɔ ŋgele màa pye pe
kan ke na.
Pàa pe yɛɛ pye nuŋgboŋgbanla
fɛnnɛ,
ma yiri ma je fɔ pe yɛn na to wa jaa
mbe tɛgɛ pe yɛɛ go na, mbe
sɔngɔrɔ wa pe kulowo pi ni
wa Ezhipiti tara.
Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
na li maa leele kala yari.
Ma yɛn yinriwɛ tafɔ ma pye
yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ.
Maa nawa ŋgban jaga jaga, ma
kagbaraga kì gbɔgɔ.
Ki kala na, ma sila je pe na†.
18 Ali sanga ŋa ni pàa tugurɔn ti yan
ma napige yanlɛgɛ ki gbegele
pe yɛɛ kan,
ma yo fɔ: «We Yɛnŋɛlɛ li na,
lo na lì we yirige wa Ezhipiti tara!»
Pàa ki pye ma, ma kapegbɔrɔ pye
ma na†.
19 Mboro wo na, wa ma yinriwɛ
tawa gbɔɔ pi ni,
ma sila laga pe na wa gbinri wi ni.
Kambaaga titɔnlɔgɔ yerege kìla pye
na pe yɛgɛ sinni na konɔ li
nari pe na yɔnlɔ na,

† **9:8 9.8:** Zhenɛ 15.18-21 † **9:9 9.9:** Ɛki 3.7; 14.10-12 † **9:10 9.10:** Ɛki 7.3–12.32 † **9:11 9.11:** Ɛki 14.21-29; 15.4-5 † **9:12 9.12:** Ɛki 13.21; 14.19 † **9:14 9.13-14:** Ɛki 19–23 † **9:15 9.15:** Ɛki 16.14-15; 17.1-7; Dete 1.21 † **9:17 9.16-17:** Nɔmbu 14.1-14; Dete 1.26-33 † **9:18 9.18:** Ɛki 32.1-6

ki sila pe yɛgɛ sinmɛ pi yaga.
Yembinɛ, kasɔn titɔnlɔgɔ yerege kìla koro na yanwa yinrigi pe kan
wa konɔ na pe mbaa lɛ li ni†.
20 Màa ma yinnɛ jɛnnɛ li kan pe yeri,
jaŋgo paa kagala kɔrɔ jɛnni.
Ma sila je mbaa manɛ wi kaan pe yeri paa kaa.
Màa tɔnmɔ kan pe yeri ma pe wɔgɔ ki kɔ.
21 Yɛlɛ nafa shyɛn na pàa pye wa gbinri wi ni li ni, màa pe kala li yɔn pe kan.
Pe sila yaraga ka kpɛ la.
Pe yaripɔrɔ ti sila lɛ mbe kɔɔnlɔ, pe tɔɔrɔ ti sila tinndi pe na†.
22 Màa ti a pè ya wunluwɔ tara lɛgɛrɛ naa cɛngɛlɛ ni.
A mà si ki woolo pe tara ti kan pe yeri peri yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
fɔ ma saa gbɔn wa ti kɔngɔlɔ ke na.
Pàa Ɛshibɔn ca wunlunaŋa Sihɔn wi tara
to naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi tara ti shɔ mari ta†.
23 Màa setirige piile lɛgɛrɛ kan pe yeri paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke yɛn.
Tara nda màa yo pe tɛlɛye pe sari shɔ peri ta,
màa kari pe ni wa ti ni†.
24 Pe setirige piile pàa saa ye wa ti ni mari shɔ mari ta.
Kona mbele pàa pye ma cɛn wa tara ti ni, Kana tara fɛnnɛ wele,
a mà si ki Kana tara fɛnnɛ pe go sogo pe kan,
ma pe le pe kɛɛ,
ma pinlɛ ki tara ti wunlumbolo konaa ki tara woolo pe ni,
jaŋgo ki ka pe ndanla pe pe yigi yɛgɛ ŋga na, pe pe yigi ma†.
25 Cara nda pè malaga sigemboro kan mari maga,
pàa ti shɔ mari ta konaa tara nda ti yɛn tanra ti ni.
Yinrɛ nda tìla pye ma yin yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew ta ni,
pàa ti shɔ mari ta,
naa tɔnmɔ were ni nda pàa wɔ makɔ,
naa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ni, naa oliviye tire kɛɛrɛ ni
konaa tire nda ti maa sɛni ti lɛgɛrɛ ni.
Ma kajɛŋgɛ gbɔgɔ ki kala na, pè li ma tin, fɔ ma tugbɔlɔ;
pàa pye na pe yinwege ki piin wa tanwa pi ni†.
26 Ɛɛn fɔ pe sila logo ma yeri, pàa yiri ma je ma na.
Pàa puŋgo le ma lasiri wi ni.
Ma yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa pye na pe ŋgbanga ma yo pe sɔngɔrɔ ma kɔrɔgɔ pàa pe gbo.
Pàa kapegbɔrɔ pye ma na.
27 Kì pye ma, a mà si pe le pe juguye pe kɛɛ,
a pè pe jɔlɔ jɛŋgɛ.
Ɛɛn fɔ ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni,
pàa gbele mɔɔ yeri ma pe saga.
Mboro wo na, mɔɔ ta wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na, màa pe gbelege ki logo.
Wa ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni, a mà si shɔfɛnnɛ torogo,
a pè pan ma pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.
28 Ɛɛn fɔ naa pàa kaa wogosaga ta,
a pè sigi lɛ naa na kapege piin ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kona, a mà si pe le naa pe juguye pe kɛɛ,
a pè pe jɔlɔ.
Ɛɛn fɔ, a pè si gbele mɔɔ yeri naa fɔnŋgɔ ma pe saga.
Mboro wo na, mɔɔ ta wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na,
a mà si pe gbelege ki logo.
Wa ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni, màa pe shɔ shɔsaga lɛgɛrɛ na†.
29 A mà si pe ŋgbanga ma yo pe sɔngɔrɔ pe pan
paa tanri ma lasiri wi na.
Ɛɛn fɔ pàa pe yɛɛ gbɔgɔ, pe sila yɛnlɛ mbɔɔn ŋgasegele sɛnrɛ ti logo.
Pàa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ,

† **9:19 9.19:** Nɔmbu 9.15-23; Dete 8.2-4 † **9:21 9.21:** Dete 2.7; 8.4; 29.5 † **9:22 9.22:** Nɔmbu 21.21-35 † **9:23 9.23:** Zhenɛ 15.5; 22.17; Zhozu 3.14-17 † **9:24 9.24:** Zhozu 11.23 † **9:25 9.25:** Dete 6.10-12; 8.7; Zhozu 24.13 † **9:28 9.26-28:** Kiti 6.3-6

ma sigi ta koro ke ma yinwege kan
mbele pe maa tanri ke na pe
yeri.
Pàa yiri ma je ma pe yɛɛ pye
nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
pe sila yɛnlɛ mbe logo†.
30 Màa pe kala li kun ma yɛɛ ni
yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni.
Màa ma yinnɛ li le ma yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe ni,
a poro pe yɛri.
Ɛɛn fɔ pe sila nuŋgbolo jan mbe
logo.
Kona, a mà si pe le cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
kɛɛ†.
31 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, wa ma
yinriwɛ tawa gbɔɔ pi ni,
ma sila pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew,
ma sila si je pe na,
katugu ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa
yinmɛ kaan konaa na leele
yinriwɛ taa.
32 Koni, we Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
ŋgbɔgɔ, yawa yɛn ma ni,
a mà pye fyɛrɛyaraga.
Mà koro sinŋɛ wa ma yɔn finliwɛ pi
ni konaa ma koro na kajɛŋgɛ
piin we kan;
jɔlɔgɔ ŋga kì we ta,
woro naa we wunlumbolo, naa we
tara teele,
naa we saraga wɔfɛnnɛ, naa we
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ,
naa we tɛlɛye konaa tara woolo pe
ni fuun pe ni,
maga lɛ wa Asiri tara wunlumbolo
pe wagati wi na fɔ ma pan ma
gbɔn nala,
maga ka ki jɔlɔgɔ ki jate kala jɛɛlɛ†.
33 Kala na fuun màa ti, a lì we ta,
tanga yɛn ma yeri ki wogo ki ni fuun
ki ni,
katugu ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.
Ɛɛn fɔ woro wo na, wè kapege pye.
34 We wunlumbolo, naa we tara
teele,
naa we saraga wɔfɛnnɛ konaa we
tɛlɛye pe ni,
pe sila tanga ma lasiri wi na;
pe sila ma ŋgasegele ke yigi,
yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda màa yo pe kan pe
sila ti logo.
35 Sanga ŋa ni pàa pye wa pe wun-
luwɔ tara ti ni,
màa kajɛŋgɛ gbɔgɔ pye pe kan,
ma pe ta pàa pye na yɔgɔri wa ki
kajɛŋgɛ ki ni,
konaa tara gbende tanra nda màa
kan pe yeri,
ma pe ta wa ki tara ti ni,
pe sila ma gbɔgɔ,
pe sila si laga pe kapyere tijangara ti
na.
36 Nala, we mbele wè pye kulolo.
Tara nda màa kan we tɛlɛye pe yeri,
jaŋgo paa ti kɛrɛ yarilire naa ti
yarijɛndɛ ti kaa,
wè pye kulolo laga ti ni.
37 Wunlumbolo mbele mà we le pe
kɛɛ,
we kapere ti kala na,
poro pe yɛn na ki tara ti yarilire
lɛgɛrɛ ti tɔnli wi nii.
Pe yɛn na we piin yɛgɛ ŋga na kì pe
ndanla,
ma pinlɛ we yaayoro ti ni.
We yɛn jɔlɔgɔ na.

10

Leele pàa yere ki yerewe mbaa tanri lasiri wi na

1 Kagala ŋgele fuun kè we ta ke kala na, wège kɔn maga tɛgɛ maga ŋgban, maga sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ na. We tara teele, poro naa Levi setirige piile mbele laga we sɔgɔwɔ konaa we saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pè pe kɛɛ yɔnlɔ taga ki sɛwɛ wi na.
2 Leele mbele pàa pe kɛɛ yɔnlɔ li taga ki sɛwɛ wi na, pe mɛrɛ to lari nda: Hakaliya pinambyɔ Nehemi ŋa wìla pye gboforonɛri, naa Sedesiyasi,
3 naa Seraya, naa Azariya, naa Zheremi,
4 naa Pashuri, naa Amariya, naa Malikiya,
5 naa Hatushi, naa Shebaniya, naa Maluki,

† **9:29 9.29:** Levi 18.5 † **9:30 9.30:** 2 Wunlu 17.13-18; 2 Kuro 36.15-21 † **9:32 9.32:** 2 Wunlu 15.19,29; 17.3-6; 18.9,13; 24.10-17; 25.1-22; Ɛsidi 4.1-7

6 naa Harimu, naa Meremɔti, naa Abidiyasi,
7 naa Daniyɛli, naa Ginetɔn, naa Baruki,
8 naa Meshulamu, naa Abiya, naa Miyamini,
9 naa Maaziya, naa Biligayi konaa Shemaya. Poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ wele.
10 Mbele pàa pye Levi setirige piile poro wɛlɛ Azaniya pinambyɔ Zhozuwe, naa Binuyi ma yiri wa Henadadi setirige ki ni, naa Kadimiyɛli,
11 naa pe sefɛnnɛ Shebaniya, naa Hodiya, naa Kelita, naa Pelaya, naa Hana,
12 naa Mika, naa Erehɔbu, naa Hashabiya,
13 naa Zakuri, naa Sherebiya, naa Shebaniya,
14 naa Hodiya, naa Bani konaa Beninu.
15 Tara teele mbele pàa pe kɛɛ yɔnlɔ li taga sɛwɛ wi na poro la wɛlɛ Parewɔshi, naa Pahati Mowabu, naa Elamu, naa Zatu, naa Bani,
16 naa Buni, naa Azigadi, naa Bebayi,
17 naa Adoniya, naa Bigivayi, naa Adini,
18 naa Atɛri, naa Ezekiyasi, naa Azuri,
19 naa Hodiya, naa Hashumu, naa Bezayi,
20 naa Harifu, naa Anatɔti, naa Nebayi,
21 naa Magipiyashi, naa Meshulamu, naa Heziri,
22 naa Meshezabeyɛli, naa Zadɔki, naa Yaduwa,
23 naa Pelatiya, naa Hana, naa Anaya,
24 naa Oze, naa Hananiya, naa Hashubu,
25 naa Halohɛshi, naa Piliha, naa Shobɛki,
26 naa Erehumu, naa Hashabina, naa Maaseya,
27 naa Ahiya, naa Hana, naa Ana,
28 naa Maluki, naa Harimu konaa Baana.
29 Mbe taga wa poro na, Izirayɛli woolo sanmbala, naa saraga wɔfɛnnɛ pele ni, naa Levi setirige piile pele ni, naa yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ, naa yurukɔɔlɔ, naa Netiniyɛnye konaa leele mbele fuun pàa laga tara sannda ti cɛngɛlɛ ke na ma mara Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, naa pe jɛɛlɛ, naa pe pinambiile, naa pe sumborombiile, mbele fuun pàa jilige konaa ma kala jɛn,
30 pàa taga pe sefɛnnɛ mbele pàa pye na jate pe ni ma wɛ pe na. Pàa yɔn fɔlɔ lɛ ma wugu ma taga wa mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo ŋa làa kan li tunmbyee Moyisi wi yeri, a wùu kan pe yeri we; konaa pàa yo fun fɔ pe yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ we, wi ŋgasegele ke ni fuun ke yigi mbaa tanri ke na, naa wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa wi kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
31 Pàa yo naa fɔ: «Wè yɔn fɔlɔ lɛ fɔ we saa we sumborombiile pe kaan cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yeri paa pe pori, we se sila pe sumborombiile pele kaan we pinambiile pe yeri paa pe pori pe jɛɛlɛ†.
32 «Na ki cɛngɛlɛ woolo paga pan pe yaripɛɛrɛ ti ni, nakoma yarilire cɛnlɛ nda fuun ni mbe pan mberi pɛrɛ cɛnpilige ni nakoma shɛrɛgɛ fɛti pilige ni†, we se lɔ pe yeri. Yɛlɛ kɔlɔshyɛn kɔlɔshyɛn pyew, we yaa tara ti yaga ti wogo yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni†.
33 «Wège ŋgban we yɛɛ na ma ŋgasele tɛgɛ fɔ we yaa la warifuwe giramu tijɛrɛ tijɛrɛ kaan yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti wogo na†;
34 jaŋgo mbaa buru ŋa wi ma kan Yɛnŋɛlɛ yeri wi gbegele, naa muwɛ saraga konaa saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige pyew ki ni, naa saraga ŋga ki maa woo cɛnpilige ki na, naa yevɔnndɔ fɛti piliye yi

† **10:31 10.31:** Ɛki 34.15-16; Dete 7.3 † **10:32 10.32:** Yaripɛɛrɛ nda ti sɛnrɛ tì yo to wogo ko na, ye wele wa Ɛki 20.8-11; Dete 5.12-15lara ti ni. † **10:32 10.32:** Wogoyɛlɛ sɛnrɛ yeri wele wa Ɛki 23.10-11; Levi 25.1-7; Dete 15.1-2. † **10:33 10.33:** Ɛki 30.11-16

na, naa fɛti piliye sannya yi na, naa yarikanra nda tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ti ni, naa saara nda ti ma wɔ mbe Izirayɛli woolo pe kapere ti kala yagawa ja ti ni konaa tunŋgo ŋga fuun ki maa piin wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, we yaa la ki warifuwe wi kaan ko kala na.

35 Woro saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile konaa leele sanmbala pe ni, wàa pɛtɛ gbɔn mbe ta mbege jɛn wagati ŋa ni we seye yi nuŋgba nuŋgba pyew yi daga mbaa paan yɛlɛ pyew kanŋgirɛ ni yarikanra wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbaa ti sori wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni we.

36 «Wège yɔn fɔlɔ lɛ mbaa paan we kɛɛrɛ yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti ni konaa we tige pire koŋgbannda ti ni fuun ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni†.

37 «We yaa la paan we pinambiile koŋgbanmbala pe ni wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni konaa we yaayoro ti pinambire koŋgbannda ti ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni we; konaa mbaa paan we nɛrɛ, naa simbaala konaa sikaala pe pinambire koŋgbannda ti ni saraga wɔfɛnnɛ pe kan, poro mbele pe yɛn na tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni we†.

38 «We yaa la paan we yarilire fɔnndɔ koŋgbannda ti muwɛ pi ni, naa yarikanra nda we ma lagala we yarilire ti na, naa we tige pire ti ni fuun ta ni, naa we duvɛn fɔnŋɔ konaa we sinmɛ pi ni saraga wɔfɛnnɛ pe kan wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yumbiile pe ni.

«We yaa la we kɛɛrɛ yarilire ti yaga wi kaan Levi setirige piile pe yeri. We yɛn ma cɛn cara nda fuun ni na fali, Levi setirige piile poro jate poro pe yaa la kee saa ki yaga wi shoo we yeri wa ki cara ti ni†.

39 Na Levi setirige piile pe kaa kee saa yaga wi shoo sanga ŋa ni, saraga wɔfɔ ŋa wi yɛn Arɔn setirige pyɔ wa daga mbe pinlɛ pe ni. Na paga yaga wi shɔ, Levi setirige piile pe daga mbe yaga wi yaga wɔ mbe kari wi ni wa we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa yarijɛndɛ tɛgɛsara ti ni†.

40 Katugu Izirayɛli woolo naa Levi setirige piile pe ni, pe daga mbaa paan pe bile yarikanra, naa pe duvɛn fɔnŋɔ yarikanga konaa pe sinmɛ yarikanra ti ni wa ki yarijɛndɛ tɛgɛsara ti ni. Laga kpoyi ki yaapire ti yɛn ma tɛgɛ wa ki yumbiile pe ni fun. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe maa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin, naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ konaa yurukɔɔlɔ pe ni pa pe maa cɛɛn wa ki yumbiile pe ni.

«Ki pyelɔmɔ pi na ma, we se we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yigi sambalawa ni.»

11

Zhufuye mbele pàa pan ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca (1 Kuro 9.3-17)

1 Kona, a tara ti teele pè si saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Leele sanmbala, a poro si pɛtɛ gbɔn ma leele nuŋgba nuŋgba wɔwɔ leele kɛ kɛ tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew ki ni, poro mbe sa cɛn wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga ki yɛn kpoyi we. Leele kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ sanmbala poro mbe sa cɛn wa cara sannda ti ni.

2 Leele mbele pàa ki wɔ pe yɛɛ nawa mbe sa cɛn wa Zheruzalɛmu ca, a janwa wì si duwaw pye pe kan.

3 Izirayɛli woolo, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige piile, naa Netiniyɛnye, konaa Salomɔ tunmbyeele pe setirige piile pe ni, pè si saa cɛn wa Zhuda tara cara ti ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa saa cɛn wa tara lara nda pàa ta kɔrɔgɔ ti ni, wa pe yɛɛra cara ti ni. Kinda teele

† **10:36 10.36:** Ɛki 23.19; 34.26; Dete 26.2 † **10:37 10.37:** Ɛki 13.2 † **10:38 10.38:** Nɔmbu 18.21
† **10:39 10.39:** Nɔmbu 18.26 † **11:3 11.3:** Nehe 7.7

mbele pàa saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca poro la wɛlɛ yɛɛn†.
4 Zhuda cɛnlɛ woolo naa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pèle la saa
cɛn wa Zheruzalɛmu ca. Zhuda
cɛnlɛ woolo mbele pàa saa cɛn wa
pe mɛrɛ ti nda: Oziyasi pinambyɔ
Ataya. Ataya to wo lawi ŋa
Zakari. Zakari to wo lawi ŋa
Amariya. Amariya to wo lawi ŋa
Shefatiya. Shefatiya to wo lawi ŋa
Mahalaleyɛli, ma yiri wa Perɛzi sege
ki ni;
5 naa Baruki pinambyɔ Maaseya.
Baruki to wo lawi ŋa Kɔli Hoze. Kɔli
Hoze to wo lawi ŋa Hazaya. Hazaya
to wo lawi ŋa Adaya. Adaya to wo
lawi ŋa Yoyaribu. Yoyaribu to wo
lawi ŋa Zakari. Zakari to wo lawi
ŋa Shiloni.
6 Perɛzi setirige piile mbele pàa
saa cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe ni
fuun pàa pye nambala kotogofɛnnɛ
cɛnmɛ.
7 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe mɛrɛ
ti nda: Meshulamu pinambyɔ Salu.
Meshulamu to wo lawi ŋa Yowɛdi.
Yowɛdi to wo lawi ŋa Pedaya.
Pedeya to wo lawi ŋa Kolaya. Kolaya
to wo lawi ŋa Maaseya. Maaseya to
wo lawi ŋa Itiyɛli. Itiyɛli to wo lawi
ŋa Ezayi.
8 Salu wo puŋgo na, a Gabayi si
taga, naa Salayi; pe ni fuun pàa pye
lere cɛnmɛ kɔlɔjɛrɛ naa nafa ma yiri
kɔlɔtaanri (928).
9 Zikiri pinambyɔ Zhowɛli wo wìla
pye pe go na. Hasenuwa pinambyɔ
Zhuda wo wìla pye ca ki to shyɛn
woo.
10 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa saa
cɛn wa Zheruzalɛmu pe mɛrɛ ti
nda: Yoyaribu pinambyɔ Yedaya,
naa Yakini,
11 naa Hilikiya pinambyɔ Seraya.
Hilikiya to wo lawi ŋa Meshulamu.
Meshulamu to wo lawi ŋa Zadɔki.
Zadɔki to wo lawi ŋa Merayɔti.
Merayɔti to wo lawi ŋa Ahitubu.
Ahitubu wo wìla pye Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki go na,
12 poro naa pe sefɛnnɛ mbele pàa
pye na shɛrigo gbɔgɔ tunndo ti piin;
pàa pye lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa
nafa ma yiri shyɛn (822); naa Adaya,
Adaya to wo lawi ŋa Yerohamu.
Yerohamu to wo lawi ŋa Pelaliya.
Pelaliya to wo lawi ŋa Amizi. Amizi
to wo lawi ŋa Zakari. Zakari to wo
lawi ŋa Pashuri. Pashuri to wo lawi
ŋa Malikiya,
13 naa wi sefɛnnɛ mbele pàa pye
seye teele poro cɛnmɛ shyɛn naa
nafa shyɛn ma yiri shyɛn (242) ni,
naa Azareyɛli pinambyɔ Amashisayi
wi ni. Azareyɛli to wo lawi ŋa
Ahizayi. Ahizayi to wo lawi ŋa
Meshilemɔti. Meshilemɔti to wo
lawi ŋa Imɛri;
14 naa wi sefɛnnɛ nambala ko-
togofɛnnɛ wɛlimbɛlɛ pele ni, pàa
pye nambala cɛnmɛ naa nafa ma
yiri kɔlɔtaanri (128). Gedolimu
pinambyɔ Zabidiyɛli wo wìla pye pe
go na.

15 Levi setirige piile mbele pàa saa
cɛn wa Zheruzalɛmu ca pe mɛrɛ ti
nda: Hashubu pinambyɔ Shemaya.
Hashubu to wo lawi ŋa Azirikamu.
Azirikamu to wo lawi ŋa Hashabiya.
Hashabiya to wo lawi ŋa Buni;
16 naa Shabetayi konaa Yozabadi,
poro la pye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
laga nawa tunndo ti yɛgɛ wɔfɛnnɛ.
Pàa pye Levi setirige piile poro pele;
17 naa Mataniya, Mataniya to wo
lawi ŋa Mishe. Mishe to wo lawi ŋa
Zabidi. Zabidi to wo lawi ŋa Asafu.
Asafu wo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li
sɔnmɔ yuuro ti yɛgɛ sinni Yɛnŋɛlɛ
yɛnrisanga wi ni; a Bakibukiya si
taga wo na ma yiri wa wi sefɛnnɛ pe
ni, naa Shamuwa pinambyɔ Abida
wi ni. Shamuwa to wo lawi ŋa
Galali. Galali to wo lawi ŋa Yedutun.
18 Levi setirige piile mbele pàa pye
ma cɛn wa ca kpoyi ki ni, pàa pye
lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ ma
yiri tijɛrɛ (284).

19 Yeyɔnrɔ kɔrɔsifɛnnɛ Akubu,
naa Talimɔ konaa pe sefɛnnɛ mbele
pàa pye na yeyɔnrɔ ti kɔrɔsi, pàa
pye lere cɛnmɛ naa nafa taanri ma
yiri kɛ ma yiri shyɛn (172).

20 Izirayɛli woolo sanmbala, naa
saraga wɔfɛnnɛ, naa Levi setirige
piile sanmbala pe ni pàa pye ma cɛn
wa Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba wa tara
lara nda pàa ta ta kɔrɔgɔ ti ni.
21 Netiniyɛnye poro la saa cɛn wa
Zheruzalɛmu ca laga ŋga pe yinri
Ofɛli† ki ni. Ziha naa Gishipa poro
pàa pye pe go na.
22 Levi setirige piile mbele pàa pye
wa Zheruzalɛmu ca, pe yɛgɛ sinvɔ
wo lawi ŋa Uzi. Uzi to wo lawi ŋa
Bani. Bani to wo lawi ŋa Hashabiya.
Hashabiya to wo lawi ŋa Mataniya.
Mataniya to wo lawi ŋa Mishe, ma
yiri wa Asafu sege ki ni†. Poro pàa
pye yurukɔɔlɔ wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni.
23 Wunlunaŋa wìla kala la kɔn ma
tɛgɛ yurukɔɔlɔ pe wogo na, na pe
pilige nuŋgba nuŋgba pyew kala li
yɛgɛ woo.
24 Meshezabeyɛli pinambyɔ
Petaya wo wìla pye na wunlunaŋa
wi sari leele pe kagala ke yɛgɛ wɔmɔ
pi na. Wìla pye Zhuda pinambyɔ
Zera wo setirige pyɔ.

Zhufuye mbele pàa saa cɛn cara ta yɛgɛ ni

25 Zhuda cɛnlɛ woolo pèle la saa
cɛn wa kapire to naa ti kanŋgara na
lara ti ni; to tìla pye Kiriyati Ariba
ca† konaa ki kanŋgara na kapire ti
ni, naa Dibɔn ca konaa ki kanŋgara
na kapire ti ni, naa Yekabizeyɛli ca
konaa ki kanŋgara na kapire ti ni,
26 naa Yeshuwa ca, naa Molada ca,
naa Bɛti Palɛti ca,
27 naa Hazari Shuwali ca, naa
Bɛrisheba ca konaa ki kanŋgara na
kapire ti ni,
28 naa Zikilagi ca, naa Mekona ca
konaa ki kanŋgara na kapire ti ni,
29 naa Eni Irimɔ ca, naa Zoreya ca,
naa Yarimuti ca,
30 naa Zanowa ca, naa Adulamu ca
konaa ki kanŋgara na kapire ti ni,
naa Lakishi ca konaa ki kɛɛrɛ lara ti
ni, naa Azeka ca konaa ki kanŋgara
na kapire ti ni. Pàa cɛn maga lɛ wa
Bɛrisheba ca ki na fɔ ma saa gbɔn
wa Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki na†.
31 Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro la
cɛn maga lɛ wa Geba ca, naa Miki-
mashi ca ki ni, naa Aya ca, naa Betɛli
ca konaa ki kanŋgara na kapire ti ni;
32 naa Anatɔti ca, naa Nɔbu ca, naa
Ananiya ca,
33 naa Hazɔri ca, naa Arama ca,
naa Gitayimu ca,
34 naa Hadidi ca, naa Zeboyimu ca,
naa Nebalati ca,
35 naa Lɔdi ca konaa Ono ca ki ni,
ko laga ko pe yinri kapyɔ jɛnfɛnnɛ
gbunlundɛgɛ.
36 Levi setirige piile gbogolomɔ pà
la yiri wa Zhuda cɛnlɛ woolo pe
sɔgɔwɔ ma saa cɛn wa Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo pe ni.

12

Saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile mbele pàa yiri wa kulowo pi ni ma pan wa Izirayɛli tara (Ɛsidi 2.36-42)

1 Saraga wɔfɛnnɛ naa Levi se-
tirige piile mbele pàa pinlɛ Sheyal-
itiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli wo naa
Zhozuwe wi ni ma pan pe mɛrɛ
ti nda: Seraya, naa Zheremi, naa
Ɛsidirasi,
2 naa Amariya, naa Maluki, naa
Hatushi,
3 naa Shekaniya, naa Erehumu,
naa Meremɔti,
4 naa Ido, naa Ginetoyi, naa Abiya,
5 naa Miyamini, naa Maadiya, naa
Biliga,
6 naa Shemaya, naa Yoyaribu, naa
Yedaya,
7 naa Salu, naa Amɔki, naa Hi-
likiya konaa Yedaya. Poro mbele
poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ teele,
poro naa pe sefɛnnɛ saraga wɔfɛnnɛ
sanmbala pe ni, Zhozuwe wagati wi
na†.

† **11:21 11.21:** Nehe 3.26 † **11:22 11.22:** 1 Kuro 9.15-16; 15.17; 16.37,41-42 † **11:25 11.25:** Zhenɛ 23.2; Zhozu 15.54 † **11:30 11.28-30:** Zhozu 15.31,33,35,39 † **12:7 12.1-7:** 1 Kuro 24.1-19

8 Levi setirige piile mbele pàa pan
pe mɛrɛ ti nda: Zhozuwe, naa Bin-
uyi, naa Kadimiyɛli, naa Sherebiya,
naa Zhuda konaa Mataniya ŋa wìla
pye na Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ti
yɛgɛ sinni, ma pinlɛ wi sefɛnnɛ pe
ni.
9 Pe sefɛnnɛ sanmbala Bak-
ibukiya, naa Uni poro la pye na
yeregi pe yɛsinmɛ na, na yuuro ti
shoo pe yɔn na.
10 Zhozuwe wo wìla Yoyakimu se.
A Yoyakimu wo Eliyashibu se. A
Eliyashibu wo Yoyada se.
11 A Yoyada wo Zhonatan se. A
Zhonatan wo Yaduwa se.
12 Yoyakimu wagati wi na, saraga
wɔfɛnnɛ mbele pàa pye seye teele
pe mɛrɛ ti nda: Wa Seraya sege ki
ni, Meraya wìla pye sege to. Wa
Zheremi sege ki ni, Hananiya wìla
pye sege to.
13 Wa Ɛsidirasi sege ki ni, Meshu-
lamu wìla pye sege to. Wa Amariya
sege ki ni, Yohana wìla pye sege to.
14 Wa Meluki sege ki ni, Zhonatan
wìla pye sege to. Wa Shebaniya sege
ki ni, Zhozɛfu wìla pye sege to.
15 Wa Harimu sege ki ni, Adina
wìla pye sege to. Wa Merayɔti sege
ki ni, Helikayi wìla pye sege to.
16 Wa Ido sege ki ni, Zakari wìla
pye sege to. Wa Ginetɔn sege ki ni,
Meshulamu wìla pye sege to.
17 Wa Abiya sege ki ni, Zikiri wìla
pye sege to. Wa Miniyamini naa
Mowadiya sege ki ni, Pilitayi wìla
pye sege to.
18 Wa Biliga sege ki ni, Shamuwa
wìla pye sege to. Wa Shemaya sege
ki ni, Zhonatan wìla pye sege to.
19 Wa Yoyaribu sege ki ni, Matinayi
wìla pye sege to. Wa Yedaya sege ki
ni, Uzi wìla pye sege to.
20 Wa Salayi sege ki ni, Kalayi wìla
pye sege to. Wa Amɔki sege ki ni,
Hebɛri wìla pye sege to.
21 Wa Hilikiya sege ki ni,
Hashabiya wìla pye sege to. Wa
Yedaya sege ki ni, Netaneyɛli wìla
pye sege to.
22 Saraga wɔfɛnnɛ Eliyashibu, naa
Yoyada, naa Yohana konaa Yaduwa
pe wagati wi na, pàa Levi setirige
piile pe seye teele poro naa saraga
wɔfɛnnɛ pe seye teele pe mɛrɛ ti
yɔnlɔgɔ. Pàa pe mɛrɛ ti yɔnlɔgɔ fɔ
ma saa gbɔn Pɛrisi tara wunlunaŋa
Dariyusi wi wagati wi na.
23 Levi setirige piile pe seye teele
pe mɛrɛ pàa ti yɔnlɔgɔ wa wagati
kapyegele sɛwɛ wi ni fɔ ma pan ma
gbɔn Eliyashibu pishyɛnwoo Yohana
wi wagati wi na.
24 Hashabiya, naa Sherebiya, naa
Kadimiyɛli pinambyɔ Yeshuwa wi
ni, poro mbele pàa pye Levi setirige
piile pe seye teele, poro naa pe
sefɛnnɛ sanmbala pe ni, pàa pye na
yeregi na yɛgɛ waa pe yɛɛ yeri, na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro naa li
gbɔgɔ yuuro ti koo naga waa pe yɛɛ
kan gbogolomɔ gbogolomɔ, ma yala
Yɛnŋɛlɛ lere Davidi wi sɛnyoro ti ni†.
25 Mataniya, naa Bakibukiya,
naa Abidiyasi†, naa Meshulamu,
naa Talimɔ konaa Akubu pàa pye
yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ. Pàa pye na
yaara tɛgɛsara ti kɔrɔsi wa shɛrigo
gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti tanla.
26 Poro pàa pye tunŋgo ki na
Zhozuwe pinambyɔ Yoyakimu ŋa
wìla pye Yozadaki pishyɛnwoo wi
wagati wi na, naa Nehemi ŋa wìla
pye gboforonɛri konaa Ɛsidirasi ŋa
wìla pye saraga wɔfɔ naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɔ pe wagati wi na.

Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanga ki puŋgo na fɛti ŋa pàa pye

27 Zheruzalɛmu ca mbogo ki kanga
ki puŋgo na, naa ki yɔn yɛɛngɛ fɛti
wìla kaa gbɔn, a pè si ti, a Levi
setirige piile pè yiri wa lara nda
fuun pàa pye ma cɛn, ma pan wa
Zheruzalɛmu ca; jaŋgo pe pan pe
mbogo ki yɔn yɛɛngɛ fɛti wi pye
yɔgɔrimɔ ni, pe yuuro kɔ pe Yɛnŋɛlɛ

† **12:24 12.24:** Ɛki 15.20-21; 1 Sami 18.7; Ɛsidi 3.11 † **12:25 12.25:** Mbe yala Nehe 11.17; 12.8-9lara ti ni, Mataniya, naa Bakibukiya, naa Abidiyasi pàa pye yurukɔɔlɔ. † **12:27 12.27:** 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Yuuro 150.5

li sɔn weere† ni, naa juruye konaa ŋgɔniye ni.
28 Yurukɔɔlɔ pàa pe yɛɛ gbogolo ma yiri wa Zheruzalɛmu ca kanŋgara na kapire ti ni, naa Netofa ca ki kanŋgara na kapire ti ni,
29 naa wa Bɛti Giligali ca, naa wa Geba ca konaa wa Azimavɛti ca tara ti ni; katugu yurukɔɔlɔ pàa kapire ta kan pe yɛɛ kan wa Zheruzalɛmu ca ki kanŋgara lara ti ni.
30 Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe ni, pàa pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu, ma tara woolo pe pye fyɔngɔ fu, ma yeyɔnrɔ to naa mbogo ki ni ti pye fyɔngɔ fu.
31 Kona, a mì si ti, a Zhuda tara teele pè lugu wa mbogo ki go na. A mì si yurukɔɔlɔ ŋgbeleye tugbɔlɔyɔ shyɛn gbɛgɛlɛ. Ŋgbelege koŋgbanŋga kìla pye na tanri na toro wa mbogo ki na, wa ki kalige kɛɛ yeri, ma wa wa Kayege yeyɔngɔ ki yeri.
32 Hoshaya naa Zhuda tara teele pe walaga la taga pe puŋgo na na tanri,
33 naa Azariya, naa Ɛsidirasi, naa Meshulamu,
34 naa Zhuda, naa Bɛnzhamɛ, naa Shemaya konaa Zheremi.
35 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ pèle si taga pe na mbaanra ni pe kɛɛ. Poro la wɛlɛ Zakari, Zakari to wo lawi ŋa Zhonatan, Zhonatan to wo lawi ŋa Shemaya, Shemaya to wo lawi ŋa Mataniya, Mataniya to wo lawi ŋa Mikaya, Mikaya to wo lawi ŋa Zakuri, Zakuri to wo lawi ŋa Asafu;
36 naa Zakari wi tunmbyee yɛɛnlɛ Shemaya, naa Azareyɛli, naa Milalayi, naa Gilalayi, naa Maayi, naa Netaneyɛli, naa Zhuda konaa Hanani; Yɛnŋɛlɛ li lere Davidi wi yarigbɔnrɔ tìla pye pe yeri paa ti gbɔɔn. Lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Ɛsidirasi wo wìla pye pe yɛgɛ.
37 Kona, a pè si saa gbɔn wa Pulugo yeyɔngɔ ki na, mɛɛ kari yɛsinmɛ na ma saa gbɔn konɔ na li ma lugu ma kari wa Davidi ca ki yeri li na. A pè si lugu lugusara nda ti yɛn mbogo ki na ma kari wa ki go na, ma saa gbɔn wa Davidi wunluwɔ go ki go na. Ko puŋgo na, a pè si saa gbɔn Tɔnmɔ yeyɔngɔ ki na, wa ca ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.
38 Yurukɔɔlɔ ŋgbelege shyɛn wogo ko la kari mbogo ki kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Mi Nehemi, a mì si taga pe puŋgo na na tanri, mi naa leele pe walaga sanŋga ki ni wa mbogo ki go na. Wàa saa toro wa Yira sanŋgazo wi tanla mɛɛ saa gbɔn wa laga ŋga mbogo kì liri ki na.
39 A wè si saa toro wa Efirayimu yeyɔngɔ ki go na, naa wa ca ki yeyɔngɔ lɛgɛ ki go na, naa wa Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ ki go na, ma saa toro Hananeyɛli sanŋgazo wi tanla konaa Meya sanŋgazo wi tanla, mɛɛ saa gbɔn wa Simbaala yeyɔngɔ ki na. Kona, wè si saa yere wa kaso go yeyɔngɔ ki na.
40 A yurukɔɔlɔ pe ŋgbeleye shyɛn yì si saa yere wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni. A mi naa tara teele mbele pàa pye na ni wè si ye ma yere fun,
41 naa saraga wɔfɛnnɛ Eliyakimu, naa Maaseya, naa Miniyamini, naa Mikaya, naa Eliyohenayi, naa Zakari, naa Hananiya, pe mbaanra tìla pye pe kɛɛ,
42 naa Maaseya, naa Shemaya, naa Eleyazari, naa Uzi, naa Yohana, naa Malikiya, naa Elamu konaa Ezɛri. Yurukɔɔlɔ pàa pye na yuuro ti koo ŋgbanga, Yizirahiya wìla pye na pe yɛgɛ sinni.
43 Ki pilige ki ni, leele pàa saara lɛgɛrɛ wɔ, ma yɔgɔri jɛŋgɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa nayinmɛ gbɔɔ kan li woolo pe yeri. Jɛɛlɛ poro naa piile pe ni pàa yɔgɔri fun. Pàa pye na Zheruzalɛmu ca woolo pe nayinmɛ tinmɛ pi taa fɔ lege.

Pàa yaga wo naa yarikanra ti wɔlɔmɔ pi gbegele maa tɛgɛ

44 Ki wagati wi ni, yarikanra nda pe ma lagala yarilire ti na, naa yarilire fɔnndɔ nda pe ma pye yarikanra to naa yaga wi ni, pe maa ti teri yinrɛ nda ni, pàa nambala

pele wɔ ma pe tɛgɛ paa ti kɔrɔsi. Mbe yala lasiri wi ni, tasaga ŋga kìla daga mbaa kaan saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile pe yeri, mbaa yinrigi wa kɛɛrɛ nda ti cara tì maga ti yarilire ti ni, ki nambala poro pàa tɛgɛ fun paa ki yaara ti shoo. Zhuda tara woolo pàa pye na yɔgɔri maga yan fɔ saraga wɔfɛnnɛ naa Levi setirige piile pe ni, pàa pye na pe tunŋgo ki piin.

45 Pàa pye na pe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki piin konaa na kagala ŋgele ke ma lere pye fyɔngɔ fu ke piin. Yurukɔɔlɔ naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pàa pye na pe tunŋgo ki piin, ma yala Davidi naa wi pinambyɔ Salomɔ pàa ki kɔn maga tɛgɛ yɛgɛ ŋga na ki ni†;

46 katugu faa Davidi naa Asafu pe wagati wi na, yurukɔɔlɔ teele la pye wa. Pàa pye na yuuro koo na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni konaa nali shari.

47 Zorobabɛli wagati wi na konaa Nehemi wagati wi na, Izirayɛli tara woolo pàa pye na yurukɔɔlɔ naa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe tasaga ki kaan pe yeri pilige nuŋgba nuŋgba pyew. Pàa pye na yaara nda ti yɛn kpoyi ti kaan Levi setirige piile pe yeri. Levi setirige piile poro mɛɛ tasaga ŋga ki daga mbe kan Arɔn setirige piile pe yeri ki kan pe yeri.

13

Izirayɛli woolo pàa pe yɛɛ laga cɛngɛlɛ sanŋgala ke woolo pe na

1 Ki wagati wi ni, pàa pye na Moyisi lasiri sɛwɛ wi kara leele pe yɛgɛ na. Pilige ka, a pè sigi yan ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ Amɔ cɛnlɛ woolo poro naa Mowabu cɛnlɛ woolo pee daga mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ woolo pe ni†;

2 katugu faa, pe sila pan yaakara naa tɔnmɔ ni mbe Izirayɛli woolo pe fili. Ɛɛn fɔ pàa Balaamu wi sun maa wa pe na ma yo wi pe daŋga. Ɛɛn fɔ, we Yɛnŋɛlɛ làa ki daŋga ki kanŋga maga pye duwaw†.

3 Naa leele pàa kaa lasiri sɛwɛ wi sɛnrɛ ti logo, a pè si nambanmbala pe ni fuun pe wɔ wa Izirayɛli gbogolomɔ woolo pe ni.

4 Sanni ko mbe sa pye, saraga wɔfɔ Eliyashibu pàa wo tɛgɛ wila we Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yumbiile pe kɔrɔsi. Eliyashibu wìla pye Tobiya† wi sege woo wo wa.

5 Ki kala na, wìla shɛrigo gbɔgɔ yumbyɔ gbeŋɛ wa kan Tobiya wi yeri. Faa yarilire nda pàa pye na woo yarikanra, pàa pye nari teri wa wi ni, naa wusuna nuwɔ taan wi ni, naa shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo pyeyaara ti ni, naa bile wi yaga, naa duvɛn fɔnŋɔ wi yaga konaa sinmɛ pi yaga wi ni; ki yaara tìla daga mbaa kaan Levi setirige piile, naa yurukɔɔlɔ konaa yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ pe yeri, konaa ta la daga mbaa kaan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri.

6 Wagati ŋa ni ko ki ni fuun ko la pye na piin, mi sila pye wa Zheruzalɛmu ca, katugu mìla sɔngɔrɔ wa Babilɔni tara wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi† wi tanla wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni. La kee wa yɛlɛ li kɔsaga ki yeri, a mì si wagati wa yɛnri naa wunlunaŋa wi yeri,

7 ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca. Kona, kajɔɔgɔ ŋga Eliyashibu wìla pye ma yumbyɔ wa kan Tobiya wi yeri wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a mì sigi yan.

8 A kì silan mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A mì si Tobiya wi yaara ti ni fuun ti yirige mari wa wa funwa na.

9 Ko puŋgo na, a mì si ti a pè yumbiile pe pye fyɔngɔ fu. A mì si ti a pè Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo pyeyaara ti sɔngɔrɔ mari tɛgɛ wa, naa yarikanra ti ni konaa wusuna nuwɔ taan wi ni.

† **12:45 12.45:** 1 Kuro 25.1-8; 26.1-12 † **13:1 13.1:** Dete 23.4-6 † **13:2 13.2:** Nɔmbu 22.1-6; Dete 23.6 † **13:4 13.4:** Tobiya wìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo wo wa. † **13:6 13.6:** Aritasɛrisɛsi: Ye wele wa Nehe 1.1laga ki ni konaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ni wa ki sɛwɛ pyɔ wi nɔgɔ.

Shɛrigo gbɔgɔ tunmbyeele pe yaakara wogo ki yɛgɛ wɔmɔ

10 Mìla ki logo fun fɔ Levi setirige
piile pe tasaga ki sila kaa na kaan
pe yeri. Ki kala na, Levi setirige
piile naa yurukɔɔlɔ mbele pàa pye
na tunŋgo piin wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pàa fe ma saa cɛn wa pe
tara lara ti ni.
11 Kona, a mì si sɛnŋgbanra yo
tara teele pe na ki wogo ki na,
ma pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a yè si
yɔn wɔ Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni.» A mì si Levi setirige piile
naa yurukɔɔlɔ pe gbogolo, mɛɛ pe
tɛgɛtɛgɛ pe tunndo ti na naa.
12 Kì pye ma, a Zhuda tara woolo
pe ni fuun pè si pan pe bile yaga, naa
pe duvɛn yaga konaa pe sinmɛ yaga
wi ni wa yarilire tɛgɛsara ti ni†.
13 A mì si saraga wɔfɔ Shelemiya,
naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Zadɔki konaa
Levi setirige pyɔ Pedaya pe tɛgɛ paa
yarilire tɛgɛsara yumbiile pe kɔrɔsi;
Zakuri pinambyɔ Hana ŋa wìla pye
Mataniya wi pishyɛnwoo mìla wi
taga pe na wila pe sari, katugu pàa
pye leele mbele pè taga pe na. Poro
pàa tɛgɛ paa yaakara ti yɛɛlɛ pe
sefɛnnɛ pe na.
14 E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na
wa ki kala na li ni. Kagala ŋgele
mì pye tagawa ni na Yɛnŋɛlɛ ma
shɛrigo gbɔgɔ wogo ki na konaa ma
tunŋgo wogo ki na, maga ka fɛgɛ ki
na.

Nehemi wìla para Zhuda tara woolo pe ni cɛnpilige ki wogo na

15 Ki wagati wi ni, a mì sigi wele
maga yan, fɔ wa Zhuda tara leele
pele na ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ woo
wa ti tɔnmɔ wɔsara ti ni cɛnpilige
ki na. Pèle la pye na pe bile wi
tungu sofilele na, naa pe duvɛn wi
ni, naa pe ɛrɛzɛn pire ti ni, naa pe
figiye pire konaa tuguro cɛnlɛ pyew
ta ni na paan ti ni wa Zheruzalɛmu
ca cɛnpilige ki ni†. Pilige ŋga ni pàa
pye na pe yaripɛɛrɛ ti pɛrɛ, mìla
para pe ni ma pe yɛri ŋgbanga ki
wogo ki na.
16 Tiri ca fɛnnɛ pèle la pye ma
cɛn fun wa Zheruzalɛmu ca. Pàa
pye na paan ŋgbanra ni, konaa
yaripɛɛrɛ cɛnlɛ pyew ta ni nari pɛrɛ
Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu
ca woolo pe yeri cɛnpilige ki na.
17 Mìla sɛnŋgbanra yo Zhuda tara
teele pe na, ma pe pye fɔ: «Ki kapege
ŋga yaa piin yɛɛn na cɛnpilige ki
jogo, ki go ko yɛn kikiin?
18 Pa ye tɛlɛye pe sila ki pye yɛɛn,
ma ti a Yɛnŋɛlɛ ligi jɔlɔgɔ kagala
ŋgele ke ni fuun ke wa we na, konaa
ki ca ŋga ki na? Ko yoro pan nali
cɛnpilige ki jogo naa, na ka tari wa
li naŋgbanwa pi na Izirayɛli woolo
pe ni.»
19 Maga lɛ le ko na, a mì si konɔ
kan ma yo fɔ yembinɛ li kaa woo
pe Zheruzalɛmu ca kɔɔrɔ ti tɔnndɔ
cɛnpilige ki yɛgɛ. Paga si kari
yɛngɛlɛ na cɛnpilige ki fa toro. A
mì silan tunmbyeele pele tɛgɛtɛgɛ
yeyɔnrɔ ti tanla paa ti kɔrɔsi, jaŋgo
tuguro kpɛ ka ka toro mbe ye wa
cɛnpilige ki ni.
20 Kona, a safari wafɛnnɛ naa
yaara cɛnlɛ pyew ti pɛrɛfɛnnɛ
pè si pan ma wɔnlɔsaga nuŋgba
naa wɔnlɔsaga shyɛn si wɔnlɔ wa
Zheruzalɛmu ca mbogo ki puŋgo na.
21 A mì si pe yɛri ki sɛnrɛ nda ti ni,
ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pan na
wɔnlɔ laga ca ki mbogo ki tanla? Na
yaga nuru mbe ka pye naa, mi yaa
ti pe ye yigi.» Maga lɛ le ko pilige ko
na, pe sila pan le naa cɛnpilige ka ni.
22 Kona, a mì sigi yo Levi setirige
piile pe kan ma yo pe pe yɛɛ pye
kpoyi, pe pan paa yeyɔnrɔ ti kɔrɔsi,
jaŋgo cɛnpilige ki ta kila jate kpoyi.
«E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na ki
kagala ŋgele ke kala na! Na yinriwɛ
ta ma kajɛŋgɛ pyewe gbɔɔ pi kala
na.»

Nehemi wìla Zhufuye pe jɛrɛgi jɛɛlɛ mbele pàa pɔri ma yiri tara ta yɛgɛ ni pe wogo na

† **13:12 13.12:** Mishe 3.10 † **13:15 13.15:** Ɛki 20.8-11; Dete 5.12-14; Zhere 17.21-22; Nehe 10.32

23 Ki wagati nuŋgba wi ni, a
mì sigi wele maga yan fɔ Zhuda
tara fɛnnɛ pèle la Asidɔdi ca jɛɛlɛ,
naa Amɔ cɛnlɛ woolo jɛɛlɛ konaa
Mowabu cɛnlɛ woolo jɛɛlɛ pele pɔri
pe jɛɛlɛ.
24 Pe piile pe walaga la pye na
Asidɔdi ca fɛnnɛ sɛnrɛ yuun, pe sila
Zhufuye sɛnrɛ ti jɛn. Cɛngɛlɛ kele
sɛnrɛ pàa jɛn na yuun.
25 A mì si para ki Zhuda tara fɛnnɛ
pe na, ma pe daŋga. Mì yɛrɛ la
nambala pele gbɔn pe ni, ma pe
yinzire ta kɔlɔgi pe na. Ko puŋgo
na, a mì si ti, a pè wugu Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki na, ma yo fɔ: «Ye se kaa ye
sumborombiile pe kaan cɛngɛlɛ kele
yɛgɛ pinambiile yeri paa pe pori,
nakoma mbaa ke sumborombiile pe
kaan ye pinambiile pe yeri paa pe
pori†.»
26 A mì si pe pye fɔ: «Ki pɔrɔgɔ
cɛnlɛ ŋga ko ka ma ki ti Izirayɛli
tara wunlunaŋa Salomɔ wìla kapege
pye? Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke ni fuun ke
wunlumbolo pe ni, wi yɔngɔ sila pye
wa. Wìla pye maa Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
a lì suu tɛgɛ wunluwɔ Izirayɛli tara
ti ni fuun ti go na. Konaa ki ni fuun,
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ jɛɛlɛ la ti, a wì
kapege pye†.
27 We woro na jaa mbege logo ye
kanŋgɔlɔ fɔ ye yɛn naga kapegbɔgɔ
ŋga ka piin, ma cɛngɛlɛ kele yɛgɛ
jɛɛlɛ pɔri ma pye mbasinmbele we
Yɛnŋɛlɛ li ni.»
28 Saraga wɔfɛnnɛ to Eliyashibu
wi pinambyɔ Yehoyada wi pinambi-
ile pe ni, wà la Horɔn ca fɛnnɛ naŋa
Sanbala wi sumborombyɔ pɔri wi jɔ.
Kì pye ma, a mì si wo purɔ maa lali
na yɛɛ ni.
29 «E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye ki
nambala pe na, katugu pè saraga
wɔgɔtunŋgo ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ma
yɔn finliwɛ mba màa le saraga
wɔfɛnnɛ poro naa Levi setirige piile
pe ni, pòo jɔgɔ.»
30 Kì pye ma, mì pe pye kpoyi ma
nambanmbala pe ni fuun pe wɔ wa
pe sɔgɔwɔ, ma saraga wɔfɛnnɛ naa
Levi setirige piile pe tunŋgo wogo ki
yɛgɛ wɔ, jaŋgo pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba paa pe tunŋgo ki piin.
31 Kanŋgirɛ nda ti yaa la woo
yarikanra, mìri wogo ki yɛgɛ wɔ fun,
jaŋgo tila kaan mbe yala wagati ŋa
wì kɔn ma tɛgɛ wi ni, konaa yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda nda ti yaa la
kaan yarikanra ti ni.
«E, na Yɛnŋɛlɛ, jatere pye na na,
ma kajɛŋgɛ pye na kan.»

† **13:25 13.23-25:** Ɛki 34.11-16; Dete 7.3 † **13:26 13.26:** 2 Sami 12.24-25; 1 Wunlu 11.1-8; 2 Kuro 1.11-12

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para ƐSITƐRI wi sɛnrɛ na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ɛsitɛri sɛwɛ wi yɛn na para jasumboro wa sɛnrɛ na, ŋa wìla wi yɛɛ go ki pɛrɛ, jaŋgo mboo woolo pe shɔ.

Ki kagala kàa pye Pɛrisi tara wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ sanga wi ni. Zhufuye pe gbɔwɔ la sɔngɔrɔ ma kari pe tara. Ɛɛn fɔ pèle la koro wa Pɛrisi tara bere. Ki Pɛrisi tara wunluwɔ po pìla saa Babilɔni tara wunluwɔ pi jan. Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla wi jɔ wi wa, mɛɛ Ɛsitɛri wi pɔri wi jɔ. Ɛsitɛri wìla pye Zhufuye jɔ ŋa wìla pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ki sanga wi ni, tara ti togbɔɔ shyɛn woo ŋa pàa pye na yinri Hama, a wì si yɔn le Zhufuye pe na mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew. A Ɛsitɛri wi ndojɛ Maridoshe wì si yiri ki yɔn lemɛ pi kɔrɔ na. Kona, a Ɛsitɛri wo naa Maridoshe wi ni pè si gbogolo, ma ŋgbeli, ma pe woolo pe shɔ.

Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ kii yeri wa sɛwɛ wi ni, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe shɔ yɛgɛ ŋga na, sɛwɛ wi yɛn na para ko na. Ɛsitɛri wi ndojɛ wìla wi pye fɔ:

> Ambɔ ki jɛn na kaa pye ki wagati ŋa wi kala lo ma li ti mà pye wunlunjɔ (Ɛsitɛ 4.14b).

Zhufuye pe fɛti ŋa pe yinri «Purimu», ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na wi yirisaga konaa wi kɔrɔ wi yɛgɛ yuun we kan fun.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Ɛsitɛri wìla pye wunlunjɔ *1–2*
Hama wìla pye na jaa mbe Zhufuye pe gbo *3.1-15*
Maridoshe wìla Ɛsitɛri wi yɛnri wi pe saga *4.1-17*
Wunlunaŋa wìla Maridoshe wi gbɔgɔ *5–6*
Pàa Hama wi gbo *7.1-10*
Zhufuye pàa pe juguye pe gbo *8.1–9.19*
Pàa Purimu fɛti wi pye *9.20-32*
Sɛrisɛri naa Maridoshe pàa fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ *10.1-3*

Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi tara woolo pe kan

1 Ki kagala ŋgele laga, kè pye wunlunaŋa Sɛrisɛsi† wi sanga wo ni. Sɛrisɛsi wìla pye naa wunluwɔ pi piin kinda cɛnmɛ naa nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (127) go na, maga lɛ wa Ɛndi tara ti na fɔ ma saa ki wa Kushi† tara ti na.

2 Ki wagati wi ni, wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla pye ma cɛn wa wi wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa wi wunluwɔ ca Suzi† ki ni.

3 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, a wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi tara teele pe ni fuun poro naa wi legbɔɔlɔ pe kan. Pɛrisi tara naa Medi tara maliŋgbɔɔnlɔ teele, naa legbɔɔlɔ konaa tara teele pàa pye wa wi ni.

4 A wì suu wunluwɔ pi yarijɛndɛ tawa pi gbɔgɔwɔ po naa wi wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pi naga pe na piliye lɛgɛrɛ ni, ko yɛn fɔ piliye cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ (180) ni.

5 Ko piliye yo kɔŋgɔlɔ, a wunlunaŋa wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ piliye kɔlɔshyɛn ni wi wunluwɔ ca Suzi woolo pe ni fuun pe kan, legbɔɔlɔ ma pinlɛ lepigile ke ni, wa wi wunluwɔ go laga naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni.

6 Lɛn jese paritiyɔnrɔ fire fire naa ŋganra woro la pye ma pɔ, ma yanŋga yanŋga wa. Pàa ti pɔpɔ

† **1:1 1.1:** Wunlunaŋa Aritasɛrisɛsi wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Sɛrisɛsi; Aritasɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Eburuye sɛnrɛ ni. Sɛrisɛsi mɛgɛ ko yɛn Girɛki sɛnrɛ ni. Ki yaa pye ndɛɛ Sɛrisɛsi wo wìla pye wunlunaŋa Sɛrisɛri Koŋgbanŋa we. Ki yɛn ndɛɛ wo wìla pye Pɛrisi tara ti wunlunaŋa maga lɛ yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (486) wolo li na ma saa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa taanri ma yiri tijɛrɛ (464) wolo li na, na Zhezu wi fa se (Ɛsidi 4.6). † **1:1 1.1:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni. † **1:2 1.2:** Nala wo ni Suzi ca pa ki yɛn wa Iran tara.

maribiri sinndɛɛrɛ tiyagala na lɛn maŋgala figile figile naa yɛngɛlɛ yɛngɛlɛ ni, ŋgele pàa lele warifuwe vegembele ni. A pè si tɛ naa warifuwe sinlɛyaara† tɛgɛtɛgɛ tara laga ŋga pàa wɔlɔgɔ ki na; ko la pye pɔrifiri sinndɛɛrɛ yɛnrɛ ni, naa maribiri sinndɛɛrɛ fire, naa nakiri sinndɛɛrɛ konaa maribiri sinndɛɛrɛ wɔrɔ ni.

7 Pàa pye na leele pe kaan paa woo tɛ wɔjɛŋgɛlɛ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni. Pàa pye na paan wunlunaŋa wi duvɛn wi ni lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ, ma yala wìla wi kɛɛ ki sanga yɛgɛ ŋga na ko ni.

8 Jorowo sila pye wa, ma daga mbe wɔ mbe gbɔn yɛgɛ ŋga na ki wogo na; katugu wunlunaŋa wìla ki yo wi go tunmbyeele pe ni fuun pe kan ma yo paa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi kaan, mbe yala ŋga wila jaa ko ni.

9 Wunlunjɔ Vasiti wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ fun jɛɛlɛ pe kan wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ go ki ni.

Wunlunjɔ wi sila logo wunlunaŋa wi yeri, a wunlunaŋa wùu wa

10 Pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, ma wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi ta wi nawa pì yinŋgi wi na duvɛn ŋa wìla wɔ wi kala na, nambala kɔlɔshyɛn mbele pàa san, a pè pye wi yɛɛra tunmbyeele: Mehuma, naa Bizita, naa Haribona, naa Bigita, naa Abagita, naa Zetari konaa Karikasi, a wì si tunŋgo yo pe kan,

11 ma yo pe sa wunlunjɔ Vasiti wi pye wi pan wi yere wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi wunluwɔ njala li ni wa wi go na, jaŋgo mboo tiyɔnwɔ pi naga janwa wo naa legbɔɔlɔ pe na, katugu wìla pye ma yɔn jate.

12 Ɛɛn fɔ, a wunlunjɔ Vasiti wì si je, wii yɛnlɛ mbe pan mbe yala wunlunaŋa wi sɛnrɛ ti ni, to nda wìla yo nambala mbele pàa san, a pè pye wi yɛɛra tunmbyeele pe kan, a pè saa ti yo wi kan we. Kì pye ma, a kì si wunlunaŋa wi ya fɔ jɛŋgɛ, maa nawa pi ŋgban wi na fɔ jɛŋgɛ.

13 Kona, a wunlunaŋa wì si para tijinliwɛ fɛnnɛ mbele pàa wagati wi jɛn pe ni, katugu kìla pye wi ma wunluwɔ kala li yɛgɛ wɔ, wo naa ŋgasegele jɛnfɛnnɛ konaa kiti kɔngɔ jɛnfɛnnɛ pe ni,

14 poro mbele pàa pye wi tanla we. Poro la wɛlɛ Karishena, naa Shetari, naa Adimata, naa Tarisisi, naa Merɛsi, naa Marisena konaa Memukan. Ki nambala kɔlɔshyɛn poro pàa pye Pɛrisi tara naa Medi tara teele wele, ma yɔngɔ wunlunaŋa wi ni. Poro pàa pye wunluwɔ pi cɛnsara koŋgbannda ti na.

15 Wìla pe pye fɔ: «Yiŋgi we daga mbe pye wunlunjɔ Vasiti wi na mbe yala lasiri koŋgolo ke ni? Mà jɛn mi wunlunaŋa Sɛrisɛsi, tunŋgo ŋga mì yo na tunmbyeele pe kan, a pè saa yo wi kan, wii yɛnlɛ mbege pye.»

16 A Memukan wì sigi yo wunlunaŋa wo naa tara teele pe yɛgɛ na ma yo fɔ: «Wunlunjɔ Vasiti wì kajɔɔgɔ pye, ɛɛn fɔ wi sigi pye wunlunaŋa wo nuŋgba na, wìgi pye tara teele pe ni fuun pe na, naa leele mbele fuun pe yɛn wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara kindaye pe ni fuun pe ni pe na.

17 Mà jɛn wunlunjɔ wì ŋga pye, pe yaa ki yo jɛɛlɛ pe ni fuun pe kan. Kona pe yaa la pe pɛnɛ pe tifaga, mbaa yuun fɔ: ‹Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla tunŋgo kan ma yo wunlunjɔ Vasiti wi pan wi yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, ɛɛn fɔ wi sila yɛnlɛ mbe pan.›

18 Mbege lɛ nala wo na, Pɛrisi tara teele naa Medi tara teele pe jɛɛlɛ pe ni fuun pe yaa ŋga wunlunjɔ Vasiti wì pye ki logo mbaa ki sɛnrɛ nuŋgba ti yuun wunlunaŋa wi tara teele pe na. Pa pe yaa la pe pɛnɛ pe tifaga mbaa kayaŋga nii pe ni.

19 Na kaa pye ki wunlunaŋa wi ndanla, wi kondɛgɛlɛ la tɛgɛ, peli yɔnlɔgɔ wa Pɛrisi tara naa Medi

† **1:6 1.6:** Kìla pye faa, liwɛn gbɔɔ na, leele mbele pè yeri pe ma sinlɛ ma sangasanga sinlɛyaara na sila kaa (Amɔ 6.4).

tara fɛnnɛ pe lasiri sɛwɛ wi ni,
jaŋgo liga ka ya mbe kanŋga, mbege
naga fɔ Vasiti wii daga mbe pan
mbe yere wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ naa. Wunlunaŋa wi
wunlunjɔ cɛnsaga ki shɔ wi yeri wigi
kan jɛlɛ wa yɛgɛ yeri, ŋa wì mbɔnrɔ
Vasiti wi na.
20 Wunlunaŋa, na ma kondɛgɛlɛ li
sɛnrɛ tiga ka gbɔn ma wunluwɔ tara
ti laga ki ni fuun ki ni, pa jɛɛlɛ pe yaa
la pe pɛnɛ pe gbogo, legbɔɔlɔ mbe
pinlɛ lepigile ke ni.»
21 A ki sɛnrɛ tì si wunlunaŋa wo
naa wi tara teele pe ndanla. A
wunlunaŋa wì si tanga Memukan wi
yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na.
22 A wì si sɛwɛ torogo wi wunluwɔ
tara lagapyew ki ni. Wìla lara
pyew ti sɛwɛɛlɛ pe yɔnlɔgɔ ma yala
pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ po ni konaa
cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn wa ke
sɛnrɛ to ni. Kìla yo wa ki sɛwɛɛlɛ
pe ni fɔ nambala pe ni fuun pe daga
mbe pye pe yinrɛ ti go na, paa pe
cɛngɛlɛ ke sɛnrɛ to yuun.

2

Pàa Ɛsitɛri wi wɔ maa pye wunlunjɔ

1 Ki kagala ke puŋgo na, a wun-
lunaŋa Sɛrisɛsi wi naŋgbanwa pì si
sogo wi na. A wì si nawa to Vasiti
wi na, naa ŋga wìla pye wi na ki
na, konaa ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ wi
kanŋgɔlɔ ki na.
2 Kì pye ma, nambala mbele pàa
pye na tunŋgo piin wunlunaŋa wi
kan pè sho fɔ: «Ye ti we sa sumbonɔ
naŋa mbajɛɛnlɛ mbele pe yɔnyɔn
jɛŋgɛ pele lagaja wunlunaŋa wi kan.
3 Wunlunaŋa wi teele pele
tɛgɛtɛgɛ wi wunluwɔ tara ti la-
gapyew ki ni, poro mbe sumbonɔ
naŋa mbajɛɛnlɛ mbele pè yɔnyɔn
pe ni fuun pe gbogolo laga nuŋgba
wa wunluwɔ ca Suzi ki ni, wa jɛɛlɛ
go ki ni. Pe pe le wunlunaŋa wi go
tunmbyee Hegayi ŋa pè san wi kɛɛ
wila wele pe na, wo ŋa pè tɛgɛ wila
jɛɛlɛ pe kɔrɔsi we. Wila pe wire
gbegelesinmɛ yaara ti kaan pe yeri.
4 Sumboro ŋa kala ka ka wunlu-
naŋa wi ndanla, wo yaa pye wun-
lunjɔ Vasiti wi yɔnlɔ.»

A ki wogo kì si wunlunaŋa wi
ndanla, a wì sigi pye ma.

5 Zhufuye naŋa wà la pye wa
wunluwɔ ca Suzi ki ni, pàa pye naa
yinri Maridoshe. Pàa pye naa to wi
yinri Yayiiri, na Yayiiri to wi yinri
Shimeyi, nɛɛ Shimeyi to wi yinri
Kishi ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li
ni.
6 Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wìla leele mbele koli
wa Zheruzalɛmu ca ma kari pe ni
wa kulowo pi ni, ma pinlɛ Zhuda
tara wunlunaŋa Yekoniya wi ni,
Maridoshe wìla pye pe ni†.
7 Wo wìla Hadasa† ŋa pe yinri
Ɛsitɛri wi gbegele. Ki sumboro wìla
pye Maridoshe wi to wi nɔsepyɔ
lenaŋa wo pyɔ. Wi to naa wi nɔ
pàa ku. Sumboro wìla yɔn fɔ jɛŋgɛ.
Ɛsitɛri wi to naa wi nɔ pe kuŋgɔlɔ,
a Maridoshe wì suu lɛ maa gbegele
paa wi yɛɛra sumborombyɔ yɛn.

8 Kì pye ma, naa pàa kaa wun-
lunaŋa wi konɔ kanga naa wi
kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ ti yari, a pè si
sumbonɔ lɛgɛrɛ gbogolo wa wun-
luwɔ ca Suzi ki ni, ma pe le Hegayi
wi kɛɛ wila wele pe na. Pàa kari
Ɛsitɛri wi ni fun wa wunlunaŋa wi
go ma saa wi le jɛɛlɛ pe kɔrɔsifɔ
Hegayi wi kɛɛ.
9 A sumboro wi kala lì si Hegayi
wi ndanla, a wila kajɛŋgɛ piin wi
kan. A wì si fyɛɛlɛ ma wi wire
gbegelesinmɛ yaara ti kan wi yeri,
naa yaakara nda ti daga mbe kan
wi yeri ti ni, konaa sumbonɔ tunm-
byeele kɔlɔshyɛn mbele pàa wɔ wa
wunlunaŋa wi go mbe kan wi yeri
pe ni. A wì si cɛnsaga ŋga kì yɔn ma
wɛ ki ni fuun na wa jɛɛlɛ pe go ki ni

† **2:6 2.6:** 2 Wunlu 24.10-16; 2 Kuro 36.10 † **2:7 2.7:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, Ɛsitɛri mɛgɛ koyi ŋga Hadasa. Ɛsitɛri mɛgɛ ko yɛn Babilɔni tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni, ŋga pàa taga sumboro wi na.

ko kan Ɛsitɛri wo naa wi sumbonɔ tunmbyeele pe yeri.
10 Ɛsitɛri wi sila wi cɛnlɛ naa wi go woolo pe naga lere na, katugu Maridoshe wìla ki yo wi kan ma yo wiga kaga yo lere kan.
11 Pilige pyew Maridoshe wìla pye na yanri na torotoro le jɛɛlɛ pe go yeyɔngɔ ki na, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye Ɛsitɛri wi yɛn ŋgbaan konaa paa wi piin yɛgɛ ŋga na.
12 Sumbonɔ pe ni fuun paa daga mbe pe yɛɛ gbegele yeŋge kɛ ma yiri shyɛn ni, mbe yala ŋga kìla tɛgɛ jɛɛlɛ pe yɛɛ gbegewe mbe yɔn ki wogo ki ni, katugu ko wagati wo wìla kɔn ma tɛgɛ pe yɛɛ gbegewe pi mɛgɛ ni. Yeyɛn kɔgɔlɔni yo pe ma pye ma pe yɛɛ gbegele sinmɛ mba pe yinri miiri pa ni, mbe si yeyɛn kɔgɔlɔni sannya yi pye mbe pe yɛɛ gbegele nuwɔ taanyaara naa jɛɛlɛ wire yɔnsinmɛ yaara ni. Ko puŋgo na, ki mɛɛ gbɔn sumboro nuŋgba nuŋgba pyew wi na wi ye wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi kɔrɔgɔ.
13 Na sumboro wi kaa kee wa wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ sanga ŋa ni, yaraga ŋga fuun wila jaa, pe maga kan wi yeri, jaŋgo wi yiri ki ni wa jɛɛlɛ pe go ki ni mbe kari wa wunlunaŋa wi go ki ni.
14 Wi ma ye wa yɔnlɔkɔgɔ mbe si yiri wa ki goto pinliwɛ ni, mbe si sa ye wa jɛɛlɛ go shyɛn wogo ki ni, mbe pye Shaashigazi wi kɛɛ na, wunlunaŋa wi go tunmbyee ŋa wìla pye wunlunaŋa wi cɛnfɛnnɛ pe kɔrɔsifɔ we. Ko sumboro wo na sɔngɔrɔ wa wunlunaŋa wi yeri naa, kaawɔ wi kala mbe pye wunlunaŋa wi na konaa wuu mɛgɛ yeri.
15 Maridoshe wi to wi nɔsepyɔ lenaŋa Abihayili wi sumborombyɔ Ɛsitɛri ŋa Maridoshe wìla lɛ ma gbegele, naa kìla kaa gbɔn wi na wi ye wa wunlunaŋa wi go ki ni, wi sila yaraga ko ka kpɛ yɛnri mbe taga wa nda Hegayi wìla ti sɛnrɛ yo wi kan ti na, wo ŋa wìla pye wunlunaŋa wi go tunmbyee konaa ma pye jɛɛlɛ pe kɔrɔsifɔ. Ɛsitɛri wi kala làa mbele fuun pàa wi yan pe ndanla.
16 Pàa kari Ɛsitɛri wi ni wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi yeri wa wunluwɔ go ki ni, yɛlɛ li yeŋge kɛ wogo ki ni, ko ŋga pe yinri Tebɛti† yeŋge ye; ko la pye wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li ni.
17 A Ɛsitɛri wì si wunlunaŋa wi ndanla ma wɛ jɛɛlɛ sanmbala pe ni fuun pe na. A wì kajɛŋgɛ naa kagbaraga pye wi kan ma wɛ sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe ni fuun pe na. A wì si wunluwɔ njala li kan Ɛsitɛri wi kan, maa tɛgɛ wunlunjɔ Vasiti wi yɔnlɔ.
18 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ naa wi tunmbyeele pe ni fuun pe kan Ɛsitɛri wi gbɔgɔwɔ pi kala na, ma kɔn lambo wi na wa wi wunluwɔ tara kindaye pe ni, ma yarikanra lɛgɛrɛ torogo leele pe kan, ma yala wi kɛɛ ki mbe ya sanga yɛgɛ na ŋga ni ki ni.

Maridoshe wìla wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi shɔ pe suu gbo

19 Naa pàa kaa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe gbogolo ki shyɛn wogo ki na†, Maridoshe wìla pye ma cɛn wa wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na.
20 Ɛsitɛri wo na, wi sila wi go woolo naa wi cɛnlɛ woolo pe naga wunlunaŋa wi na, ma yala yɛgɛ ŋga na Maridoshe wìla ki yo maga ŋgban wi ni ki ni. Ɛsitɛri wìla pye na nuru Maridoshe wi yeri paa yɛgɛ ŋga na wìla pye na nuru wi yeri sanga ŋa ni wìla wi lɛ naa gbegele we.
21 Ki piliye yi ni, ma Maridoshe wi ta wìla pye na cɛɛn le wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na, a wunlunaŋa wi yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ shyɛn, Bigitan naa Terɛshi, pè si nawa ŋgban

† **2:16 2.16:** Tebɛti yeŋge ki ma saa yala desamburu yeŋge naa zhanviye yeŋge ki ni. † **2:19 2.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Naa pàa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe gbogolo ki shyɛn wogo ki na:* Ki mbe ya logo fɔ: Naa pàa kaa sumbonɔ naŋa mbajɛɛnlɛ pe gbogolo wa jɛɛlɛ pe go shyɛn wogo ki ni.

wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi kala na, nɛɛ pyelɔmɔ jaa mboo gbo.
22 A Maridoshe wì sigi wogo ki logo. A wì sigi yo maga naga wunlunjɔ Ɛsitɛri wi na. A Ɛsitɛri wì si saa ki yo wunlunaŋa wi kan Maridoshe wi mɛgɛ na.
23 A pè sigi kala li cancan ma wele, maga jɛn ma yo li yɛn kaselege. Kì pye ma, a pè si ki nambala shyɛn pe to tige na. A pè sigi wogo ki yɔnlɔgɔ wa wagati kapyegele sɛwɛ wi ni wunlunaŋa wi yɛgɛ na.

3

Maridoshe wìla Hama wi nawa pi ŋgban

1 Ko kagala koro puŋgo na, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì si Agagi† setirige pyɔ Hamedata wi pinambyɔ Hama wi gbɔgɔ. Wìla wi yirige maa tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na ma wɛ tara teele sanmbala mbele pàa pye wi tanla pe na.
2 Wunlunaŋa wi tunmbyeele mbele fuun pàa pye na cɛɛn le wunluwɔ go ki yeyɔngɔ ki na, pàa pye na kanŋguuro kanni na go sogo Hama wi nɔgɔ naa gbogo, katugu wunlunaŋa wo wìla ki konɔ kan ma yo kila piin ma wi kan. Ɛɛn fɔ, Maridoshe wi sila yɛnlɛ mbaa kanŋguuro kanni konaa mbaa go sogo Hama wi nɔgɔ mbaa wi gbogo.
3 Wunlunaŋa wi tunmbyeele mbele pàa pye na cɛɛn le wunluwɔ go ki yeyɔngɔ ki na, a pè si Maridoshe wi yewe ma yo fɔ: «Konɔ na wunlunaŋa wì kan, yiŋgi na, a mà si je li na?»
4 Pàa pye naga wogo ki yuun wi ni pilige pyew. Ɛɛn fɔ wii logo pe yeri. Puŋgo na, a pè si kaa ki wogo ki yo Hama wi kan, jaŋgo mbege jɛn na kaa pye Maridoshe, wo ŋa wìla pe pye ma yo wi yɛn Zhufuye woo, wi yaa koro mbaa ki piin ma.
5 A Hama wì sigi wele maga yan fɔ Maridoshe wii yɛnlɛ mbaa kanŋguuro kanni konaa mbaa go sogo wi nɔgɔ, mbaa wi gbogo, a kì suu ya fɔ jɛŋgɛ.
6 Mbe Maridoshe wo nuŋgba gbo Hama wìla ki jate fɔ ko suu yɛnlɛ tin. Mà jɛn Maridoshe wìla pye cɛnlɛ ŋa woo, pàa ki yo wi kan. Kì pye ma, Zhufuye mbele fuun pàa pye wa wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, a Hama wi nɛɛ jaa mbe pe gbo, katugu Maridoshe wìla pye ki cɛnlɛ woolo wo wa.
7 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki na, ko ŋga ki yɛn Nisan yeŋge ye, wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wolo li ni, a pè si Puri† wi wa, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ a pè si pɛtɛ gbɔn Hama wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, piliye yo naa yɛlɛ li yeyɛn yi ni fuun yi wogo na. A pɛtɛ gbɔngɔ kì si yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo ko wɔ, ko ŋga ki yɛn Adari† yeŋge ye.

Hama wìla pye na jaa mbe Zhufuye pe ni fuun pe gbo

8 Kona, a Hama wì sigi yo wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi kan fɔ: «Cɛnlɛ la woolo yɛn ma jaraga laga ma wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke sɔgɔwɔ. Pe yɛn pe yɛ. Pe lasiri koŋgolo ke yɛn ke yɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke wogolo ke ni. Pe woro na tanri wunlunaŋa wi lasiri wi na. Mbe ki leele pe yaga yɛyinŋge na, wunlunaŋa wi tɔnli kpɛ woro wa ki ni.
9 Na kaa pye ki wunlunaŋa wi ndanla, we sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ fɔ pe daga mbe tɔngɔ. Kona mi yaa warifuwe tɔni cɛnmɛ taanri naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (375) taanla mboo kan wunluwɔ kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ pe yeri pe saa le wa wunlunaŋa wi yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.»
10 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì suu vegeŋɛ wi wɔ wa wi yɛɛra yombɛlɛ

† **3:1 3.1:** Amalɛki setirige piile pe wunlunaŋa Agagi wìla pye Izirayɛli woolo pe wunlunaŋa Sawuli wi jugu (1 Sami 15). † **3:7 3.7:** Puri ko kɔrɔ wo yɛn mbe pɛtɛ gbɔn. Kìla pye faa pe ma pɛtɛ gbɔn kala la na. † **3:7 3.7:** Adari yeŋge ki ma saa yala feviriye naa marisi yeŋge ko ni.

li na maa kan Zhufuye pe winfɔ Hama wi yeri, Agagi setirige pyɔ Hamedata wi pinambyɔ we.

11 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì sigi yo Hama wi kan fɔ: «Mìgi warifuwe wi yaga ma kan konaa ki leele pe ni, ŋga kɔɔn ndanla, ma ko pye pe na.»

12 Kona, a pè si wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe yeri yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ki na. Sɛnrɛ nda fuun Hama wìla yo, a pè siri yɔnlɔgɔ mari torogo wunluwɔ tara teele pe yeri, naa kindaye teele konaa cɛngɛlɛ teele pe yeri. Wunluwɔ tara ti lara nuŋgba nuŋgba pyew pe sɛwɛ wìla yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ po ni. Cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke woro tìla yɔnlɔgɔ ma yala ke sɛnrɛ to ni. Pàa sɛwɛɛlɛ pe yɔnlɔgɔ wunlunaŋa Sɛrisɛsi wo mɛgɛ na, mɛɛ tɛgɛrɛ tɛgɛ pe na wunlunaŋa wi yombɛlɛ vegeŋɛ† wi ni.

13 Pàa ki sɛwɛɛlɛ pe kan pitunmbolo mbele pè wege poro yeri pe sa pe kan wunlunaŋa wi tara ti kinda nuŋgba nuŋgba pyew wi ni, ma yo pe Zhufuye pe ni fuun pe gbo, pe pe tɔngɔ pe pe kɔ pe pe wɔ wa pilige nuŋgba ki ni, piile naa lelɛɛlɛ, naa jɛɛlɛ konaa piyɛngɛlɛ ke ni. Pege wogo ki pye yɛlɛ li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo ko ni; ko ki yɛn Adari yeŋge ye. Fɔ pe pe kɛɛ yaara ti koli fun.

14 Pàa sɛwɛ wi sɛnrɛ nuŋgba ti yɔnlɔgɔ mari torogo tara ti kinda nuŋgba nuŋgba pyew wi ni, maga kala li yari leele pe ni fuun pe kan, jaŋgo pe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ ki pilige ki mɛgɛ ni.

15 Pitunmbolo mbele pè wege, a pè si yiri ma fyɛɛlɛ ma kari ma yala wunlunaŋa wi sɛnyoro ti ni. A pè sigi kondɛgɛlɛ li yari fun wa wunluwɔ ca Suzi ki ni. A wunlunaŋa wo naa Hama wi ni pè si cɛn na woo. Ma si yala Suzi ca woolo poro la pye na gbele.

4

Maridoshe wìla Ɛsitɛri wi yɛnri sagawa ni

1 Naa Maridoshe wìla kaa ŋga fuun kìla pye ki wogo ki jɛn, a wì suu yaripɔrɔ ti walagi, ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ cɔnrɔ wo wi yɛɛ na. A wì si kari wa ca ki nandogomɔ, wi nawa pìla pye ma tanga wi na, a wila kɔnŋgɔlɔ waa.

2 A wì si kari ma saa yere fɔ wa wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na, katugu ki sila daga lere mbe ye wa wunlunaŋa wi laga nawa jatere piriwɛn yaripɔrɔ ni wi na.

3 Wunlunaŋa wi sɛnyoro to naa wi sɛwɛ wi ni tìla gbɔn kinda ŋa fuun ni, kìla pye kunwɔ kayaŋga Zhufuye pe yeri. A pe nɛɛ yeŋge nii, na yanli, na gbele. Pe lɛgɛrɛ la pye na sinlɛlɛ jatere piriwɛn yaripɔrɔ na konaa wa cɔnrɔ ti ni.

4 Kala na làa pye, a Ɛsitɛri wi tunmbyeele jɛɛlɛ naa wi go tunmbyeele nambala pè si pan mali yɛgɛ yo Ɛsitɛri wi kan. A kì si wunlunjɔ wi jatere wi piri wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì si yaripɔrɔ torogo wa Maridoshe wi yeri ma yo wi jatere piriwɛn yaripɔrɔ ti wɔ wi yɛɛ na, wi ko yaripɔrɔ to le. Ɛɛn fɔ, a Maridoshe wì si je.

5 Kì pye ma, a Ɛsitɛri wì si tunmbyeele mbele wunlunaŋa wìla kan wi yeri paa tunŋgo piin wi kan nuŋgba yeri, pàa pye naa yinri Hataki. A wì suu tun ma yo wi sa Maridoshe wi yewe ki wogo ki go ki ni.

6 A Hataki wì si yiri ma kari wa Maridoshe wi yeri wa katogo, wa wunlunaŋa wi go yeyɔngɔ yɛsinmɛ pi na.

† **3:12 3.12:** Ki yombɛlɛ vegeŋɛ wìla pye na wunlunaŋa wi yawa po nari. Wunlunaŋa wi yɛɛra tɛgɛrɛ to tìla pye wa vegeŋɛ wi na. Kìla pye pe maa tɛgɛ ma wunlunaŋa wi tɛgɛrɛ ti tɛgɛ sɛwɛɛlɛ pe na. Kìla pye, ki vegeŋɛ wi ka pye lere ŋa yeri, wi ma ya na gbegele wunlunaŋa wi mɛgɛ na.

7 A Maridoshe wì si kagala ŋgele
fuun kàa pye wi na ke yɛgɛ yo wi
kan konaa penjara yɔn ŋga Hama
wìla yo wi yaa le wa wunluwɔ go
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni ti ni, jaŋgo
mbe Zhufuye pe ni fuun pe gbo.
8 Wunlunaŋa wi kondɛgɛlɛ na pàa
yari Zhufuye pe tɔngɔwɔ wogo ki
na wa wunluwɔ ca Suzi ki ni, a
Maridoshe wì sigi kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ
ti sɛwɛ wa kan Hataki wi yeri fɔ
wi saa naga Ɛsitɛri wi na, wiri yɛgɛ
yo wiri filige wi kan, fɔ wi kari
wa wunlunaŋa wi yeri wi saa yɛnri
ŋgbanga fɔ wi yɔn wi woolo pe na.
9 Kì pye ma, a Hataki wì si sɔngɔrɔ
ma saa Maridoshe wi sɛnrɛ ti yɛgɛ
yo Ɛsitɛri wi kan.
10 Ɛɛn fɔ, a Ɛsitɛri wì si tunŋgo
kan Hataki wi yeri ma yo wi saga
yɛgɛ yo Maridoshe wi kan fɔ:
11 «Wunlunaŋa wi tunmbyeele pe
ni fuun, naa wi wunluwɔ tara ti
kindaye woolo pe ni fuun pège jɛn
ma yo naŋa nakoma jɛlɛ ŋa fuun
ka ye wa wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ
wa wi laga nawa, na pe suu yeri,
lasiri konɔ nuŋgba yɛn wa, na lìgi
naga ma yo ki lerefɔ wi daga poo
gbo, ki lasiri konɔ li yɛn lere pyew
wolo; kaawɔ wunlunaŋa wi kaa tɛ
gbɔtangala li sanga mbeli kan ŋa
yeri wo wi ma koro mbagbowo. Ma
si yala, mi wo na, nala yɛn ki pilige
nafa ma yiri kɛ, na pe fanla yeri mbe
kari wa wunlunaŋa wi yeri.»

12 A pè si saa Ɛsitɛri wi sɛnrɛ ti yo
Maridoshe wi kan.
13 Kona, a Maridoshe wì si ti, a pè
saa Ɛsitɛri wi yɔn sogo ma yo fɔ:
«Maga kaa ki jate ndɛɛ naa mà kaa
pye wa wunluwɔ go ki ni, mboro
nuŋgba ma yaa shɔ Zhufuye pe ni
fuun pe sɔgɔwɔ.
14 Katugu nala, na maga pyeri
wa ki kala na li ni, Zhufuye pe
yaa sagawa naa shɔwɔ ta mbe yiri
laga ka yɛgɛ ni†, ɛɛn fɔ mboro naa
ma to go woolo pe ni, pe yaa ye
tɔngɔ. Ambɔ ki jɛn na kaa pye ki
wagati ŋa wi kala lo ma li ti ma pye
wunlunjɔ?»
15 Kona, a Ɛsitɛri wì si ti, a pè saa
Maridoshe wi yɔn sogo ma yo fɔ:
16 «Kari ma sa Zhufuye mbele
fuun pe yɛn wa wunluwɔ ca Suzi
ki ni pe gbogolo ye yeŋge le na
kan. Yaga ka li, yaga si ka wɔ fɔ
sa gbɔn pilige taanri, ki sɔnlɔ naa
ki yembinɛ. Mi jate, mi naa na
tunmbyeele jɛɛlɛ pe ni we yaa yeŋge
le fun. Ko puŋgo na, mi yaa ye wa
wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ, ali mbege ta
ki yɛn lasiri konɔ li jɔgɔwɔ. Na kiga
yere mbe ku wi yo, pa mi yaa ku.»
17 Kì pye ma, a Maridoshe wì si
kari ma saa ŋga fuun Ɛsitɛri wìla yo
ki pye.

5

Ɛsitɛri wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wunlunaŋa wo naa Hama pe kan

1 Naa pilige taanri wogo kìla kaa
gbɔn, a Ɛsitɛri wì suu wunluwɔ
yaripɔrɔ ti le, ma saa ye ma yere
wa wunlunaŋa wi laga nawa, wa
wunlunaŋa wi go ki yɛsinmɛ na.
Wunlunaŋa wìla pye ma cɛn wa wi
wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa wunluwɔ
go ki ni, ma yɛgɛ wa wa yeyɔngɔ ki
yeri.
2 Naa wunlunaŋa wìla kaa wun-
lunjɔ Ɛsitɛri wi yan yeresaga wa
laga nawa sanga ŋa ni, a wì si
kajɛŋgɛ pye Ɛsitɛri wi kan. A wì
suu tɛ gbɔtangala na làa pye wi kɛɛ
li sanga mali kan Ɛsitɛri wi yeri.
A Ɛsitɛri wì si fulo wa, mɛɛ jiri tɛ
gbɔtangala li numala li na.
3 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ:
«Yiŋgi maa jaa, wunlunjɔ Ɛsitɛri?
Yiŋgi maa jaa mbe yɛnri? Ali na ma
kaa wunluwɔ pi walaga nuŋgba jaa,
mi yaa pi kan ma yeri.»
4 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na kaa pye kɔɔn ndanla
wunlunaŋa, mì sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ

† **4:14 4.14:** Ŋga kì yo fɔ *Zhufuye pe yaa sagawa naa shɔwɔ ta mbe yiri laga ka yɛgɛ ni* ki yɛn na jate ma yo sagawa naa shɔwɔ pi yaa yiri wa Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

ma yo mboro naa Hama ye sa li wa na yeri nala.»

5 A wunlunaŋa wì si tunŋgo torogo ma yo pe sa Hama wi pye wi pan fyaw, jaŋgo pe kari Ɛsitɛri wi yerege ki na.

Kì pye ma, sɔgɔlɔ gbɔlɔ na Ɛsitɛri wìla sɔgɔ, a wunlunaŋa wo naa Hama wi ni pè si kari wa ki liwɛn pi na.

6 Ma pe ta pàa pye na duvɛn wi woo, a wunlunaŋa wì si Ɛsitɛri wi pye fɔ: «Maga yaraga ŋga fuun yɛnri, ki yaa kan ma yeri. Yiŋgi maa jaa? Ali na kaa pye wunluwɔ po walaga yi, pi yaa kan ma yeri.»

7 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaraga ŋga mila yɛnri, yaraga ŋga mila jaa we?

8 Na kaa pye na kala lɔɔn ndanla wunlunaŋa, na kaa pye ma mbe yɛnlɛ mbe ŋga mila yɛnri ma yeri ki kan na yeri, mbe ŋga mila jaa ki pye, mi yaa sɔgɔlɔ gbɔlɔ la sɔgɔ naa goto, wunlunaŋa, mboro naa Hama wi ni, ye pan ye li naa. Kona wunlunaŋa, mi yaa ma yɔn sogo mbe yala ma sɛnrɛ ti ni.»

Hama wìla pye na jaa mbe Maridoshe wi gbo

9 Ki pilige ki ni, a Hama wì si yiri wa wunlunjɔ wi yeri nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ ni. Ɛɛn fɔ, a wì si saa Maridoshe wi yan wi yɛn ma cɛn le wunluwɔ go ki yeyɔngɔ ki na. Maridoshe wii yɛnlɛ mbe yiri wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mboo gbɔgɔ, wii si seri wi kala na. A wì si nawa ŋgban Maridoshe wi ni fɔ jɛŋgɛ.

10 Konaa ki ni fuun, a wì sigi kun wi yɛɛ ni, mɛɛ kari wi go. Wì ka saa gbɔn, a wì si ti, a pè saa wi wɛnnɛ poro naa wi jɔ Zerɛshi wi ni pe yeri wi kan.

11 Kona, a wì suu penjagbɔrɔ tawa pi sɛnrɛ yo pe kan, naa wi piile pe lɛgɛwɛ wogo ki ni konaa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wùu yirige maa gbɔgɔ ma wɛ wi tara teele naa wi wunluwɔ go tunmbyeele pe na ki wogo ki ni fuun ki ni.

12 A wì si pe pye naa fɔ: «Mbe taga wa ko na, wunlunjɔ Ɛsitɛri wì sɔgɔlɔ gbɔlɔ na sɔgɔ, wii lere wa yeri wì pinlɛ wunlunaŋa wi ni li na, kaawɔ mi nuŋgba. Wì yɛrɛ mi naa wunlunaŋa wi ni we yeri naa goto wa wi yɛɛ yeri.

13 Ɛɛn fɔ ko ka woro na yɛgɛ na yaraga ka, na mi ka Zhufuye naŋa Maridoshe wi yan cɛnsaga sanga o sanga le wunlunaŋa wi yeyɔngɔ ki na we.»

14 Kona, a wi jɔ Zerɛshi wo naa wi wɛnnɛ pe ni fuun pè suu pye fɔ: «Ti pe tige titɔnlɔgɔ ka gbegele, pege kan ki titɔnlɔwɔ pi mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo bɔ. Goto pinliwɛ ni, ma saga yɛnri wunlunaŋa wi yeri fɔ wigi yaga pe Maridoshe wi nɔri wa ki na. Ko puŋgo na, ma yaa pinlɛ mbe kari wunlunaŋa wi ni nayinmɛ coli wa liwɛn gbɔɔ pi na.»

A ki sɛnrɛ tì si tanla Hama wi ni. A wì si ti, a pè tige titɔnlɔgɔ ki gbegele maga kan.

6

Hama wìla go sogo Maridoshe wi yɛgɛ sɔgɔwɔ

1 Ki pilige ki yembinɛ li ni, wunlunaŋa wi sila ya mbe wɔnlɔ. A wì sho fɔ pe pan wagati kapyegele sɛwɛ wi ni, wo ŋa pàa pye na wunluwɔ tara ti kapyegele ke yɔnlɔgi wa wi ni we. A pè pan maa kara wunlunaŋa wi kan.

2 A pè sigi yan wa wi ni fɔ wunlunaŋa wi yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ shyɛn, Bigitan naa Terɛshi, pàa yɔn le wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi na mboo gbo, fɔ a Maridoshe wìgi wogo ki logo maga yo†.

3 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si yewe ma yo fɔ: «Gbɔgɔwɔ pipiin wè Maridoshe wi gbɔgɔ konaa ma tɔnli wiwiin kan wi yeri ki wogo ki na?»

A wunlunaŋa wi tunmbyeele pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaraga ka si pye wi kan.»

† **6:2 6.2:** Ɛsitɛ 2.21-22

4 A wunlunaŋa wì si yewe ma yo
fɔ: «Ambɔ wi yɛn wa laga nawa?»
Ko la yala Hama wì pan le wun-
luwɔ go yeyɔngɔ ki na mbe pan
mbege yɛnri wunlunaŋa wi yeri fɔ
pe Maridoshe wi yigi poo nɔri wa
tige titɔnlɔgɔ ŋga wìla gbɛgɛlɛ wi
mɛgɛ ni ki na.
5 Wunlunaŋa wi tunmbyeele nam-
bala pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Hama wi yɛn wa laga nawa.»
A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye ti wi
ye laga.»
6 Kona, a Hama wì si ye. A
wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ:
«Wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa ŋa
gbɔgɔ, yiŋgi ki daga mbe pye wi
kan?»
A Hama wì suu yɛɛ pye fɔ: «Wun-
lunaŋa wila jaa mbe ambɔ gbɔgɔ, na
mi ma?»
7 A Hama wì si wunlunaŋa wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa wila jaa
mbe naŋa ŋa gbɔgɔ,
8 ki daga pe pan derigbɔgɔ ŋga
wunlunaŋa wì le ka ni, naa wunlu-
naŋa wì lugu shɔnye mbele na wa
ni pe wunluwɔ njala kan ki shɔn wi
kan.
9 Pe derigbɔgɔ konaa shɔn wi kan
wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ wa yeri, ŋa
wi yɛn mɛgɛfɔ. Wo mbe derigbɔgɔ
ki le wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa
ŋa gbɔgɔ wi na, wuu luguro wa shɔn
wi na, wi fefe wi ni wa ca ki katogo
ki ni, mbaa jɔrɔgi ŋgbanga wi yɛgɛ,
mbaa yuun fɔ: ‹Wunlunaŋa wila jaa
mbe naŋa ŋa gbɔgɔ, pa ki yɛn na
piin wi kan yɛɛn.› »
10 A wunlunaŋa wì si Hama wi
pye fɔ: «Fyɛɛlɛ ma ki derigbɔgɔ
konaa ki shɔn wi ni ti lɛ paa yɛgɛ
ŋga na màga yo we. Zhufuye naŋa
Maridoshe ŋa wi yɛn ma cɛn le
wunluwɔ go yeyɔngɔ ki na, maga
pye ma wi kan cɛ. Ŋga fuun mà yo,
maga ka ka yaga mbapyewe.»
11 Kì pye ma, a Hama wì si saa
derigbɔgɔ ki lɛ naa shɔn wi ni, ma
derigbɔgɔ ki le Maridoshe wi kan,
maa luguro shɔn wi na, ma fefe
wi ni wa ca ki katogo ki ni, na
jɔrɔgi ŋgbanga wi yɛgɛ, na yuun
fɔ: «Wunlunaŋa wila jaa mbe naŋa
ŋa gbɔgɔ, pa ki yɛn na piin wi kan
yɛɛn.»
12 Ko puŋgo na, a Maridoshe wì si
sɔngɔrɔ ma kari wa wunlunaŋa wi
yeyɔngɔ ki na, ɛɛn fɔ, a Hama wì si
fyɛɛlɛ ma kari wi go yɛsanga ni, maa
go ki tɔn fɛrɛ ti kala na.
13 Ŋga fuun kìla pye Hama wi na,
a wì sigi yɛgɛ yo wi jɔ Zerɛshi konaa
wi wɛnnɛ pe ni fuun pe kan. A wi
yɛrifɛnnɛ poro naa wi jɔ wi ni pè
suu pye fɔ: «Ki Maridoshe ŋa wi yɛn
Zhufuye woo, kì kaa pye ma tolo lì lɛ
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma se ya fanŋga ta
wi na. Tolo lo na, ma yaa to pew wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
14 Ma pe ta pàa pye na para
Hama wi ni bere, a wunlunaŋa wi
tunmbyeele pè si gbɔn wa, mɛɛ kari
Hama wi ni fyɛlɛgɛ na wa Ɛsitɛri
wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ na sɔgɔ li laga ki
na.

7

Hama wi gbokala

1 Kì pye ma, a wunlunaŋa wo naa
Hama wi ni pè si kari wa wunlunjɔ
Ɛsitɛri wi go sa liwɛn gbɔɔ pi li.
2 Ki pilige shyɛn wogo ki na, ma pe
ta pàa pye na duvɛn wi woo, a wun-
lunaŋa wì si nuru naa ma Ɛsitɛri wi
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe
yɛnri wunlunjɔ Ɛsitɛri? Ki yaa kan
ma yeri. Yiŋgi maa jaa? Ali na kaa
pye wunluwɔ pi walaga yi, pi yaa
kan ma yeri.»
3 Kona, a wunlunjɔ Ɛsitɛri wì suu
yɔn sogo ma yo fɔ: «E, wunlunaŋa,
na kaa pye na kala lɔɔn ndanla,
na kaa pye kɔɔn ndanla, ŋga mila
yɛnri, ko yɛn mala yaga yinwege na,
ŋga mila jaa koyi ŋga fɔ na woolo
pe koro go na;
4 katugu mi naa na woolo pe ni pè
we pɛrɛ, jaŋgo pe we tɔngɔ, pe we
gbo pe we kɔ. Ndɛɛ pè we pɛrɛ we
pye kulonambala naa kulojaala, mi
se jɛn na para ki na; katugu go se

jɛn na pye ki na, mbaa wunlunaŋa ma tege ki kala na li ni†.»

5 Kì pye ma, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ wunlunjɔ Ɛsitɛri wi yewe ma yo fɔ: «Ambɔ fɔ wi? Lere ŋa wì kotogo ta maga kala cɛnlɛ na li jate, wi yɛn se yeri?»

6 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We winfɔ naa we jugu wo wi yɛn ki lepee Hama ŋa we.»

Kì pye ma, a Hama wi sunndo wì si kɔn wi na fɔ jɛŋgɛ wunlunaŋa wo naa wunlunjɔ wi ni pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

7 A wunlunaŋa wì si yiri le liwɛn lisaga naŋgbanwa gbɔɔ ni, mɛɛ kari wa wunluwɔ go laga nawa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, a Hama wì si koro wa na wunlunjɔ Ɛsitɛri wi yɛnri, jaŋgo wuu go shɔ, katugu wìla ki yan fɔ wunlunaŋa wi yaa kapege pye wi na.

8 A wunlunaŋa wì si sɔngɔrɔ ma yiri wa wunluwɔ go laga nawa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni ma pan wa lisaga ki ni. Ɛsitɛri wìla pye sinlɛyaraga ŋga na ma sinlɛ ma sanga, a wì si pan ma Hama wi ta wì to wa ki na.

Kona, a wunlunaŋa wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Wì yɛrɛ to wunlunjɔ wi na naa lagajaa jɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ laga na go ki ni yɛrɛ?» Naa wunlunaŋa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo laga ŋga na, a pè si Hama wi yɛgɛ ki tɔn†.

9 Haribona ŋa wìla pye wunlunaŋa wi go tunmbyeele wa, a wo si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Wele, Hama wo jate wì tige titɔnlɔgɔ ka gbɛgɛlɛ mbe Maridoshe wi nɔri wa ki na, wo ŋa wi sɛnyoro tìla yɔn wunlunaŋa wi na we. Ki tige ki yɛn kansaga wa Hama wi go yɔn ki na, ki titɔnlɔwɔ pi yɛn mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.»

Kona, a wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye sa Hama wi nɔri wa ki na.»

10 Kì pye ma, tige titɔnlɔgɔ ŋga Hama wìla gbegele Maridoshe wi mɛgɛ ni, a pè si saa Hama wi nɔri wa ki na. Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wi naŋgbanwa pì si sogo wi na.

8

Wunlunaŋa wìla cɛnsagbɔgɔ kan Maridoshe wi yeri konaa ma kondɛgɛlɛ tɛgɛ mbe yɔn Zhufuye pe na

1 Ki pilige nuŋgba ki ni, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì si Zhufuye pe winfɔ Hama wi go ki kan wunlunjɔ Ɛsitɛri wi yeri. Ko pyeŋgɔlɔ, a Maridoshe wì si kari wa wunlunaŋa wi yeri, katugu Ɛsitɛri wìla ki yo wi kan ma yo Maridoshe wi yɛn wi go lere.

2 Kona, a wunlunaŋa wì suu vegeŋɛ wi wɔ maa kan Maridoshe wi yeri, katugu wìla wi shɔ Hama wi yeri. A Ɛsitɛri wì si Maridoshe wi tɛgɛ Hama wi go ki go na.

3 Ɛsitɛri wi sila ki yaga ko na. A wì si saa para naa wunlunaŋa wi ni, ma to wi jegele sɔgɔwɔ, maa yɛnri na gbele wuu yinriwɛ ta, jaŋgo Agagi setirige pyɔ Hama wìla kapege naa kala na kɔn ma tɛgɛ Zhufuye pe mɛgɛ ni, wunlunaŋa wigi sa.

4 A wunlunaŋa wì suu tɛ gbɔtangala li sanga mali kan Ɛsitɛri wi yeri. A Ɛsitɛri wì si yiri ma yere wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,

5 mɛɛ yo fɔ: «Wunlunaŋa, na kaa pye kɔɔn ndanla, na kaa pye ma mbe kajɛŋgɛ pye na kan, na kaa pye ki yala wunlunaŋa ma yɛgɛ na, a na kala lɔɔn ndanla, sɛwɛɛlɛ mbele Hamedata pinambyɔ Hama, ŋa wi yɛn Agagi setirige pyɔ, wìla yɔnlɔgɔ ma torogo wunlunaŋa wi tara kindaye pe ni fuun pe ni, ma yo pe Zhufuye mbele pe yɛn wa pe gbo, wunlunaŋa wigi yaga wi sɛwɛɛlɛ pele yɛgɛ yɔnlɔgɔ wigi katɛɛgɛ ki sa.

† **7:4 7.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Katugu go se jɛn na pye ki na, mbaa wunlunaŋa ma tege ki kala na li ni,* ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi woro ma jɛn ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Sɛwɛɛlɛ pele ni kì yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Ɛɛn fɔ, we jugu wì tɔnli ŋa kan, wunlunaŋa wi yaa bɔnlɔ yaraga ŋga na, ki tɔnli wi se ya mbege yɔngɔ sɔngɔrɔ wi na. † **7:8 7.8:** Pàa Hama wi yɛgɛ ki tɔn mbege naga fɔ wila daga poo gbo.

6 Katugu jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to na
woolo pe na, mi yaa ki yan mbe si
ya mbege kun na yɛɛ ni mɛlɛ? Mbe
ya mbe pye na woolo pe gbowo pi
sɛrɛ mbe sigi kun na yɛɛ ni mɛlɛ?»
7 Kona, a wunlunaŋa Sɛrisɛsi wì
sigi yo wunlunjɔ Ɛsitɛri wo naa
Zhufuye naŋa Maridoshe wi kan fɔ:
«Wele, mì Hama wi go ki kan Ɛsitɛri
wi yeri. A pè Hama wi nɔri wa
tige titɔnlɔgɔ ki na, katugu wìla yiri
Zhufuye pe kɔrɔgɔ.
8 Yoro wo na, koni, yaraga o
yaraga ki ye ndanla Zhufuye pe
yɔnwɔ pi kala na, yege yɔnlɔgɔ
wunlunaŋa wi mɛgɛ na. Ye wun-
lunaŋa wi vegeŋɛ tɛgɛrɛ ti taga wi
na. Katugu katɛɛgɛ sɛwɛ ŋa pe
ma yɔnlɔgɔ wunlunaŋa wi mɛgɛ na,
mboo tɛgɛrɛ ti taga wi na, wi sɛnrɛ
ti se ya kanŋga.»
9 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, yɛlɛ
li yeŋge taanri wogo ki pilige nafa
ma yiri taanri wogo ki na, ko ŋga
pe yinri Sivan yeŋge ye, a pè si
wunlunaŋa wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɛnnɛ
pe ni fuun pe yeri. A pè si sɛwɛɛlɛ
pele yɔnlɔgɔ ma yala Maridoshe
wìla sɛnrɛ nda yo ti ni, ma pe
torogo Zhufuye, naa tara teele, naa
fanŋga fɛnnɛ, naa kindaye cɛnmɛ
naa nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (127)
teele pe kan, maga lɛ wa Ɛndi
tara fɔ ma pan ma gbɔn wa Kushi
tara. Tara nuŋgba nuŋgba pyew
ti sɛwɛɛlɛ pàa pe yɔnlɔgɔ ma yala
pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ pi ni. Cɛnlɛ
nuŋgba nuŋgba pyew li sɛwɛɛlɛ pàa
pe yɔnlɔgɔ ma yala pe sɛnrɛ to ni.
Zhufuye pe sɛwɛɛlɛ pàa pe yɔnlɔgɔ
ma yala pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ pi ni
konaa pe sɛnrɛ ti ni.
10 Pàa sɛwɛɛlɛ pe yɔnlɔgɔ wunlu-
naŋa Sɛrisɛsi wi mɛgɛ ki na, maa
tɛgɛrɛ ti taga pe na, mɛɛ pe kan
pitunmbolo mbele pe maa shɔnye
fee pele yeri, a poro kari pe ni wun-
lunaŋa wi shɔnye pele na, mbele pè
wege.
11 Wunlunaŋa wìla konɔ kan wa
ki sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo Zhufuye
pe yɛn ca ŋga fuun ni, pe pe yɛɛ
gbogolo laga nuŋgba wa ki laga ki
na, paa pe yɛɛ go singi. Wunluwɔ
tara ti ni cɛnlɛ na fuun woolo konaa
kinda ŋa fuun woolo ka yiri mbe to
Zhufuye pe na maliŋgbɔnyaara ni,
Zhufuye pe pe tɔngɔ, pe pe gbo pe
pe kɔ, mbe pinlɛ pe piile naa pe jɛɛlɛ
pe ni, pe pe yaara ti koli.
12 Pege wogo ki pye pilige nuŋgba
ki ni wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi tara
lagapyew ki ni, yɛlɛ li yeŋge kɛ ma
yiri shyɛn wogo, ki pilige kɛ ma yiri
taanri wogo ki na, ko ŋga ki yɛn
Adari yeŋge ye†.
13 Pàa ki sɛwɛ cɛnlɛ nuŋgba wi
yɔnlɔgɔ maa torogo cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke kan kinda wi ni fuun wi ni,
a kì pye kondɛgɛlɛ jaŋgo Zhufuye pe
pe yɛɛ gbɛgɛlɛ ki pilige ki na mbe pe
kayaŋga wɔ pe juguye pe ni.
14 Pitunmbolo pàa lugu wunlu-
naŋa wi shɔnye mbele pè wege pe
na, ma fyɛɛlɛ ma kari fyɛlɛgɛ na
wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni. Ki
kondɛgɛlɛ li sɛnrɛ pàa ti yari fun wa
wunluwɔ ca Suzi ki ni.
15 A Maridoshe wì si yiri wa wun-
lunaŋa wi yeri wunluwɔ yaripɔrɔ
ni wi na, nda tìla pye ŋganra woro
konaa ma filige, naa tɛ wunluwɔ
njala ni, konaa derigbɔgɔ ni ŋga ki
yɛn fige naa yɛngɛ ni. Suzi ca woolo
pàa pye na tinni konaa na yɔgɔri
nayinmɛ ni.
16 Zhufuye pe yɛgɛ welewe pìla
tanla, a kì pye yɔgɔrimɔ, naa nay-
inmɛ konaa cew tawa.
17 Kinda o kinda, naa ca o ca konaa
laga o laga wunlunaŋa wi sɛnyoro
naa wi kondɛgɛlɛ li ni ti sɛnrɛ tìla
gbɔn wa, kìla pye Zhufuye pe yeri
nayinmɛ, naa yɔgɔrimɔ, naa liwɛn
gbɔɔ konaa fɛti pilige. Tara woolo pe
lɛgɛrɛ la taga Zhufuye pe na, katugu
pàa pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ.

9

Zhufuye pàa pe juguye pe gbo

† **8:12 8.12:** Ki pilige ko Hama wìla ki konɔ kan, maga naga ma yo pe Zhufuye pe tɔngɔ; Ɛsitɛ 3.13.

1 Yɛlɛ li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn
wogo, ko ŋga ki yɛn Adari yeŋge
ye, ki pilige kɛ ma yiri taanri wogo
ki na, a wunlunaŋa wi sɛnyoro naa
wi kondɛgɛlɛ li pyesanga wì si gbɔn.
Zhufuye pe juguye pàa pye naga
jate pe yaa fanŋga ta Zhufuye pe
na. Ɛɛn fɔ, a kala lì si wa ma
kanŋga, a Zhufuye poro si fanŋga
ta pe winfɛnnɛ pe na.
2 Zhufuye pàa pe yɛɛ gbogolo wa
pe cagbɔrɔ ti ni, wunlunaŋa Sɛrisɛsi
wi wunluwɔ tara kindaye pe ni fuun
pe ni, jaŋgo mbele pàa pye naga jaa
mbe kapege pye pe na, pe malaga
gbɔn pe ni. Lere kpɛ wo sila ya yere
mbe pe sige, katugu leele pe ni fuun
pàa fyɛ pe yɛgɛ.
3 Tara teele pe ni fuun, naa tara
ti legbɔɔlɔ, naa kindaye teele konaa
legbɔɔlɔ mbele pe ma pye le wunlu-
naŋa wi tanla, pàa Zhufuye pe saga,
katugu pàa pye na fyɛ Maridoshe wi
yɛgɛ.
4 Mà jɛn Maridoshe wìla kaa pye
legbɔɔ wa wunluwɔ go ki ni. Wi
mɛgɛ kìla yiri tara ti lagapyew ki ni.
Wìla pye na fanŋga taa na kee yɛgɛ.
5 Kì pye ma, Zhufuye pàa pe
juguye pe gbɔɔ gbɔn tokobi ni, ma
pe gbo, ma pe tɔngɔ, ma ŋga kì
pe ndanla ki pye poro mbele pe
winfɛnnɛ pe na.

6 Zhufuye pàa lere cɛnmɛ
kaŋgurugo (500) wo gbo wa wun-
luwɔ ca Suzi ki ni,
7 ma pinlɛ Parishandata ni, naa
Dalifɔn, naa Asipata,
8 naa Porata, naa Adaliya, naa
Aridata,
9 naa Parimashita, naa Arizayi,
naa Aridayi konaa Vayezata.
10 Ki leele kɛ poro pàa pye Hame-
data pinambyɔ Hama ŋa wìla pye
Zhufuye pe winfɔ wi pinambiile
wele. Ɛɛn fɔ Zhufuye pe sila pe kɛɛ
yaara ti koli.

11 Leele mbele pàa gbo wa wun-
luwɔ ca Suzi ki ni, pàa pe yɔn
ki naga wunlunaŋa wi na ki pilige
nuŋgba ki ni.

12 A wunlunaŋa wì si wunlunjɔ
Ɛsitɛri wi pye fɔ: «Zhufuye pè lere
cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wo gbo laga
wunluwɔ ca Suzi ki ni konaa Hama
wi pinambiile kɛ pe ni. Yiŋgi pe pye
wunluwɔ tara ti lara sannda ti ni?
Ɛɛn fɔ yiŋgi maa jaa mbe yɛnri naa?
Mi yaa ki pye ma kan. Yiŋgi maa jaa
ki pye ma kan naa? Ki yaa kan ma
yeri.»

13 A Ɛsitɛri wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na kaa pye kɔɔn ndanla
wunlunaŋa, Zhufuye mbele pe yɛn
laga wunluwɔ ca Suzi ki ni, ŋga pè
pye nala pege yɔngɔ pye naa goto, pe
Hama wi pinambiile kɛ pe gboolo pe
nɔrɔgi tiye titɔnlɔyɔ ya na.»
14 A wunlunaŋa wì si konɔ kan
ma yo ki pye ma. A pè sigi
kondɛgɛlɛ li yari wa wunluwɔ ca
Suzi ki lagapyew ki ni. A pè si
Hama wi pinambiile kɛ pe nɔrɔgi
tiye titɔnlɔyɔ ya na.
15 Zhufuye mbele pàa pye wa Suzi
ca ki ni, pè si pe yɛɛ gbogolo naa
fɔnŋgɔ Adari yeŋge ki pilige kɛ ma
yiri tijɛrɛ wogo ki na, mɛɛ lere
cɛnmɛ taanri (300) wo gbo wa Suzi
ca ki ni; ɛɛn fɔ pe sila pe kɛɛ yaara
to ta kpɛ koli.

16 Zhufuye sanmbala mbele pàa
pye wunluwɔ tara ti lara sannda ti
ni, a pè si pe yɛɛ gbogolo, jaŋgo
mbe malaga gbɔn mbe pe yɛɛ go shɔ
konaa mbe pe yɛɛ tanga pe juguye
pe na. Pàa pe juguye lere waga nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo
(75 000) gbo pe ni, ɛɛn fɔ pe sila pe
kɛɛ yaara to koli.
17 Ko la pye Adari yeŋge ki pilige
kɛ ma yiri taanri wogo ki na. Ki
pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na,
a pè si cɛn ma wogo, mɛɛ ki pilige ki
pye liwɛn gbɔɔ naa nayinmɛ pilige.
18 Zhufuye mbele pàa pye wa Suzi
ca poro na, pàa pe yɛɛ gbogolo
yeŋge ki pilige kɛ ma yiri taanri
wogo naa tijɛrɛ wogo ki na, mɛɛ
cɛn ma wogo pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo wogo ki na ma ko pye
liwɛn gbɔɔ naa nayinmɛ pilige.

19 Ko kì ti Zhufuye mbele pe yɛn
ma cɛn wa yan nawa cara ti ni,
pè Adari yeŋge ki pilige kɛ ma yiri
tijɛrɛ wogo ki tɛgɛ, a kì pye nayinmɛ,
naa liwɛn gbɔɔ, konaa fɛti pilige,
ŋga ni pe maa yaakara torogi pe yɛɛ
kan.

Nandowo fɛti ŋa pe yinri Purimu wi lɛsaga

20 Kona, a Maridoshe wì sigi
kagala ke ni fuun ke yɔnlɔgɔ
sɛwɛɛlɛ na, mɛɛ pe torogo Zhufuye
mbele fuun pàa pye wa wunlunaŋa
Sɛrisɛsi wi wunluwɔ tara kindaye
pe ni fuun pe ni pe yeri, mbele pè
yɔngɔ konaa mbele pè lali pe yeri,
21 maga yo pe kan fɔ pe Adari
yeŋge ki pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo
naa pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo
wogo ki tɛgɛ, yi pye fɛti piliye yɛlɛ
nuŋgba nuŋgba pyew.
22 Katugu Zhufuye pàa ya pe
juguye pe ni ma wogosaga ta ko
piliye yo ni. Ki yeŋge ki ni, a pe
jɔlɔgɔ kì kanŋga ma pye nayinmɛ;
a pe kunwɔ kayaŋga ki kanŋga ma
pye yɔgɔrimɔ. Kì pye ma, a wì
sho fɔ pege piliye yi tɛgɛ yi pye
liwɛn gbɔɔ naa nayinmɛ piliye, paa
yaakara torogi pe yɛɛ kan konaa
paa yarikanra kaan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yeri.
23 Ki fɛti ŋa Zhufuye pàa nɔgɔ lɛ
ma pye konaa kagala ŋgele Mari-
doshe wìla yɔnlɔgɔ, pàa ke tɛgɛ
kalɛgɛ.
24 Katugu Agagi setirige pyɔ Hame-
data wi pinambyɔ Hama ŋa wìla pye
Zhufuye pe winfɔ, wìla ki kɔn maga
tɛgɛ mbe Zhufuye pe tɔngɔ. Wìla
Puri wi wa, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wìla
pɛtɛ gbɔn mbe pe jɔlɔ konaa mbe pe
tɔngɔ.
25 Ɛɛn fɔ, naa Ɛsitɛri wìla kaa
kari wa wunlunaŋa wi yeri, a wì si
konɔ kan maga yɔnlɔgɔ ma yo fɔ
kapege ŋga Hama wìla jate mbe pye
Zhufuye pe na, ki sɔngɔrɔ ki to wo
jate wi na. Poo nɔri wa tige titɔnlɔgɔ
ki na wo naa wi pinambiile pe ni.
26 Ko kì ti pe maa ki fɛti piliye yi
yinri Purimu† ma yala Puri mɛgɛ ki
ni. Kì pye ma, kagala ŋgele fuun
kàa pye ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ ŋa
Maridoshe wìla torogo wi ni, konaa
poro jate ŋga pàa yan yɛnlɛ ni naa
ŋga kìla pye pe na ki ni,
27 a Zhufuye pè si ko pye kalɛgɛ
maga tɛgɛ pe yɛɛ kan, naa pe setirige
piile pe kan konaa mbele fuun ka
mara pe na pe kan, fɔ pe yaa la ki
piliye shyɛn fɛti wi piin yɛlɛ pyew,
mbe yala ŋga kì yɔnlɔgɔ ki ni konaa
wagati ŋa wì tɛgɛ wi ni.
28 Fɔ pe setirige piile mbele fuun
pe yaa ka yiri puŋgo na, paa nawa
tuun ki piliye shyɛn fɛti wi na paa wi
piin go pyew ki ni, naa kinda pyew
wi ni konaa ca pyew ki ni. Ki Purimu
fɛti piliye yiga ka sa Zhufuye pe yeri,
pe setirige piile paga ka fɛgɛ yi na.
29 Wunlunjɔ Ɛsitɛri, Abihayili
sumborombyɔ we, a wì si sɛwɛ
wa yɔnlɔgɔ ma pinlɛ Zhufuye naŋa
Maridoshe wi ni, pe fanŋga ki ni
fuun ni, jaŋgo mbe Purimu sɛwɛ
shyɛnwoo wi kala li yo mbeli filige.
30 Kona, a pè si sɛwɛɛlɛ torogo
Zhufuye pe ni fuun pe yeri Sɛrisɛsi
wi wunluwɔ tara kindaye cɛnmɛ
naa nafa ma yiri kɔlɔshyɛn (127) pe
ni. Yɛyinŋge naa kaselege sɛnrɛ tìla
pye ma yɔnlɔgɔ wa pe ni.
31 A pè si Purimu fɛti piliye wogo
ki yo maga filige pe kan fɔ paa wi
piin wagati ŋa wì tɛgɛ wi ni, paa
yɛgɛ ŋga na Zhufuye naŋa Mari-
doshe wo naa wunlunjɔ Ɛsitɛri wi ni
pàa ki kɔn maga tɛgɛ we; konaa yɛgɛ
ŋga na kìla kɔn ma tɛgɛ Zhufuye
poro naa pe setirige piile pe kan,
ma yala pe yeŋge lege wogo naa pe
kunwɔ gbelege wogo ki ni we.
32 Kì pye ma, Ɛsitɛri wi sɛnyoro
tìla yeresaga kan Purimu fɛti wogo
ki yeri; ki woro ti yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa sɛwɛ wi ni.

10

Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wo naa

† **9:26 9.26:** Ɛsitɛ 3.7

Maridoshe pe gbɔgɔwɔ kala

1 Wunlunaŋa Sɛrisɛsi wìla nizara
wɔgɔ wa wi wunluwɔ tara woolo pe
na, naa leele mbele pàa pye lɔgɔ
furo nda wa kɔgɔje wi nandogomɔ
pe na.
2 Wìla yawa ta ma kagala ŋgele
pye, naa wi kotogo kagala ke ni
konaa wìla Maridoshe wi yirige maa
tɛgɛ cɛnsagbɔgɔ na yɛgɛ ŋga na,
ki kagala ke ni fuun ke yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Medi tara naa Pɛrisi tara
wunlumbolo pe wagati kapyegele
sɛwɛ wi ni.
3 Mà jɛn Zhufuye naŋa Maridoshe
wo wìla pye fanŋga fɔ ma taga
wunlunaŋa Sɛrisɛsi wi na. Wìla
pye legbɔɔ Zhufuye pe sɔgɔwɔ. Wi
kala làa pye maa sefɛnnɛ pe ndanla.
Wìla pye naa woolo pe yɔnwɔ pi jaa
konaa na para poro mbele wi cɛnlɛ
woolo pe yɛyinŋge wogo ki na.

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para ZHƆBU wi sɛnrɛ Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhɔbu sɛwɛ wi yɛn na para naŋa wa sɛnrɛ na, ŋa pàa pye na yinri Zhɔbu. Wìla pye ma sin konaa a wi nawa pì filige wi na. Ali mbege ta kaŋgbanra lɛgɛrɛ la gbɔn wi na, wìla koro ma taga Yɛnŋɛlɛ li na.

Pilige ka, a Sɔtanla wì si kari wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma saa na baga Zhɔbu wi na, ma yo fɔ wì taga Yɛnŋɛlɛ li na tɔnli ŋa wila taa wo kala na. Sɔtanla wìla ki naga ma yo fɔ Zhɔbu wì taga Yɛnŋɛlɛ li na katugu lì duwaw wi na. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti, a Sɔtanla wì Zhɔbu wi wa ma wele, maa kɛɛ yaara ti ni fuun ti jɔgɔ. Wi piile pàa ku konaa wi yaayoro ti ni; wi yarijɛndɛ ti ni fuun tìla kɔ. A yambewe pà si kaa to Zhɔbu wi na. Ɛɛn fɔ wa ki jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke ni, Zhɔbu wi sila wi jɔlɔgɔ ki go jɛn. Kala na làa kɔn ma tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li laga ki na, wi sila li jɛn.

Wɛnnɛ taanri la pye Zhɔbu wi yeri; a poro si pan wa wi yeri, mbe pan mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri. Ki sanga wi ni, leele pàa pye naga jate ma yo mbele pe maa kajɛŋgɛ piin, Yɛnŋɛlɛ li ma duwaw pe na sanga pyew; mbele pe maa kapege piin, li ma jɔlɔgɔ wa pe na sanga pyew. Kì pye ma, mbe yala Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri pe jatere wi ni, Zhɔbu wi jɔlɔgɔ kìla pye naga nari ma yo wì kapege pye. Ɛɛn fɔ mbe yala Zhɔbu jatere wo ni, ki kala li yɛgɛ yowo pi yɛn le kpɛgɛri ma toro. Ki jɔlɔgɔ cɛnlɛ na lo si daga wi ni, katugu wi tangalɔmɔ pìla pye sinmbe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Wii jɛn yiŋgi na, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti, a ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga kì si to wi na. A wì sigi yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo ligi yo ligi filige fɔ wi yɛn sinŋɛ.

Yewige ŋga Zhɔbu wìla yewe, Yɛnŋɛlɛ li sila yɔn sogomɔ kan wi yeri le teere, ɛɛn fɔ làa li yɛɛ naga wi na. Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki naga Zhɔbu wi na sɛnyoro fanŋga woro ni, fɔ lo na Yɛnŋɛlɛ li maa ŋga piin, sɛnwee piile pe se ya mbege pye. Pe se si ya mbege kɔrɔ jɛn fyew yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ kala na lo pye nakoma mbe na lo pye. Kona ma Zhɔbu wi ta wa wi dafɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, wìla wi yɛɛ tirige ma yere ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn ma gbɔgɔ konaa ma kala jɛn. Kìla pye naa kɔɔn shyɛn Yɛnŋɛlɛ li wogo ki na yɛgɛ ŋga na, a wì sigi kapege ki jɛn maga yaga.

Wa sɛwɛ wi go kaaga sɛnrɛ ti ni, Yɛnŋɛlɛ làa sɔngɔrɔ ma Zhɔbu wi tɛgɛ wa wi yɔn lɛlɛ li ni. Yaara nda tìla jɔgɔ wi yeri, làa ti yɔngɔ shyɛnzhyɛn kan wi yeri. Zhɔbu wi wɛnnɛ pe sila tanga ta. Zhɔbu wi sila wi jɔlɔgɔ ki kɔrɔ jɛn fyew, ɛɛn fɔ wìla koro ma taga Yɛnŋɛlɛ li na ma yo fɔ:

Ɛɛn fɔ, mi wo na, mìgi jɛn ma yo na
go shɔfɔ wi yɛn yinwege na,
wo wi yaa ka pye puŋgofɔ mbe yiri
mboo yɛɛ naga laga tara ti na.
Ali na na wire ti ka jɔgɔ sa kɔ,
mi jate mi yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan
yɛnlɛ ni (19.25-26).

Zhɔbu sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ (1–2) konaa wi go kaaga sɛnrɛ ti ni (42.7-17), to ti yɛn wa sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti nandogomɔ. Sɛnrɛ nda Zhɔbu wo naa wi wɛnnɛ pe ni pàa pye na waa na pe yɛɛ kaan, konaa nda Zhɔbu wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni pàa pye na waa na pe yɛɛ kaan, ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yala yuuro kɔlɔmɔ ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ*1–3*
Zhɔbu wi kɛɛ yaara ti ni fuun tìla jɔgɔ *1–2*
Zhɔbu wìla wi jɔlɔgɔ ki sɛnrɛ yo *3.1-26*
Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ *4–26*
Sɛnrɛ koŋgbannda *4–14*

Sɛnrɛ shyɛn woro *15–21*
Sɛnrɛ taanri woro *22–26*
Zhɔbu wi sɛnyoro puŋgo woro *27–31*
Zhɔbu wìla wugu maga naga fɔ wi yɛn jɛrɛgisaga fu *31.1-40*
Elihu wìla para Zhɔbu wi ni *32–37*
Yɛnŋɛlɛ làa Zhɔbu wi yɔn sogo *38.1–42.6*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ: Yɛnŋɛlɛ làa duwaw Zhɔbu wi na *42.7-17*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1–3

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhɔbu wìla pye ma sin,
a wi nawa pì filige wi na

1 Naŋa wà la pye wa Uzi† tara, pàa
pye naa yinri Zhɔbu. Ki naŋa wi
nawa pìla pye ma filige wi na konaa
ma pye lesinŋɛ. Wìla pye na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, maa yɛɛ laga kapege
pyege ki na.
2 Pinambiile kɔlɔshyɛn naa sum-
borombiile taanri wìla se.
3 Simbaala waga kɔlɔshyɛn (7 000)
pàa pye wi yeri, naa yɔngɔmɛye
waga taanri (3 000) ni, naa nɛrɛ
nda ti maa fali ti shyɛnzhyɛn
tɛgɛsaga cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ni,
naa sofilele nɛɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo
(500) ni konaa tunmbyeele lɛgɛrɛ ni.
Ki naŋa pàa pye naa jate ma wɛ
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ tara woolo pe ni
fuun pe na.
4 Zhɔbu wi pinambiile pàa koro na
tooro pe yɛɛ yinrɛ ti ni na sɔgɔlɔ
gbɔlɔ sori na nii. Pàa pye na pe
nɔsepiile sumbonɔ pe yinri fun na
nii na woo ja pe ni.
5 Ɛɛn fɔ na ki liwɛn piliye yi ka
toro sanga ŋa ni, Zhɔbu wi maa piile
pe yeri mbe pan mbe pe pye kpoyi.
Wi ma yiri faa pinliwɛ ni mbe saraga
sogowogo wɔ pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe mɛgɛ ni; katugu wìla pye
naa yɛɛ piin fɔ: «Kana ki mbe ya
pye na piile pè kapege pye, kana pè
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ wa pe kotogo
na.» Pa Zhɔbu wìla pye naga piin
ma sanga pyew.

Zhɔbu wi jɔlɔgɔ koŋgbanŋga

6 Ma si yala, pilige ka, a Yɛnŋɛlɛ
li mɛrɛgɛye pè si kari wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ; a Sɔtanla†
fun wì si pan ma yere wa pe sɔgɔwɔ.
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi
yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»
A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mì saa tara ti maga,
mari yanriyanri ma toro.»
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi
yewe ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, mala
tunmbyee Zhɔbu wi kala li kɔrɔsi
mali yan? Lere kpɛ woro wa tara
na paa wi yɛn. Wi yɛn lere ŋa wi
nawa pi yɛn ma filige wi na konaa
ma pye lesinŋɛ. Wi maa fyɛ mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ, maa yɛɛ laga lali
kapege pyege ki ni?»
9 A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sogo ma yo fɔ: «Naga yɛn ma,
ma yo fɔ Zhɔbu wi yɛn na fyɛ mboro
Yɛnŋɛlɛ ma yɛgɛ jaga wi le?
10 Mboro ma ma yɛn naa go singi,
wo naa wi go woolo konaa wi kɛɛ
yaara ti ni fuun ti ni wi le? Màa kɛɛ
tunŋgo ki ni fuun ki yɔn, wi yaayoro
tì jaraga laga tara ti lagapyew ki ni.
11 Ɛɛn fɔ ma kɛɛ ki yirige wi kɛɛ
yaara to naa wi go woolo pe na ma
wele; mì taga ki na ma yo wi yaa ma
mɛgɛ ki jɔgɔ kpeŋgbeleŋgbe.»
12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Sɔtanla wi pye fɔ: «Wele, mùu kɛɛ
yaara ti ni fuun ti yaga ma kɛɛ na.
Ɛɛn fɔ maga ka jiri wo na.» Kona, a
Sɔtanla wì si yiri le Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ ma kari.
13 Pilige ka, maga ta Zhɔbu wi
pinambiile poro naa wi sumborom-
biile pe ni pàa pye na nii na duvɛn
woo wa pe ndɔ lɛrɛfɔ wi go ki ni,

† **1:1 1.1:** Uzi tara tìla pye wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ konaa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa Edɔmu tara wasege ki ni, wa Larabuye tara ti ni (Zhenɛ 36.28; Zhere 25.20; Yuŋgbɔ 4.21).
† **1:6 1.6:** Sɔtanla mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋa wi maa baga leele na, nakoma ŋa wi maa leele waa na wele, nakoma leele winfɔ.

14 a pitunŋɔ wà si pan ma gbɔn
wa Zhɔbu wi na, mɛɛ wi pye fɔ:
«Falinɛrɛ tì pye na tunŋgo piin wa
kɛrɛ, a sofile nɛɛlɛ paa nii le pe
tanla.
15 A Sabe tara fɛnnɛ† pèle si pan
ma to we na fyɛlɛgɛ na, ma yaayoro
ti yigi ma kari ti ni, mɔɔ tunmbyeele
pe ni fuun pe gbo tokobi ni. Mi
nuŋgba mì fe ma shɔ mbe pan
mbege yo ma kan.»
16 Maa ta wìla pye na para bere, a
pitunŋɔ wà yɛgɛ si pan naa, ma yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ gbanlaga kasɔn kì yiri
wa naayeri ma to ma simbaala naa
sikaala konaa tunmbyeele pe na, ma
pe sogo ma pe kɔ pew. Mi nuŋgba
mì fe ma shɔ mbe pan mbege yo ma
kan.»
17 Maa ta wìla pye na para bere, a
pitunŋɔ wà yɛgɛ si pan naa, ma yo
fɔ: «Kalide tara fɛnnɛ† pèle pe yɛɛ
kɔn ma yiri gbogolomɔ taanri, ma
pan ma to yɔngɔmɛye pe na, ma pe
yigi ma kari pe ni, ma tunmbyeele
pe ni fuun pe gbo tokobi ni. Mi
nuŋgba mì fe ma shɔ mbe pan
mbege yo ma kan.»
18 Maa ta wìla pye na para bere,
a pitunŋɔ wà yɛgɛ si pan naa, ma
yo fɔ: «Ma pinambiile poro naa ma
sumborombiile pe ni, pè pye na nii
na duvɛn woo wa pe ndɔ lɛrɛfɔ wi
go ki ni,
19 le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri wa gbinri kɛɛ
ki yeri, ma pan ma go ki yɛngɛlɛ
tijɛrɛ ke gbɔn ŋgbanga ma ke jaanri.
Go kì toori ma piile pe na, a pè ku.
Mi nuŋgba mì fe ma shɔ mbe pan
mbege yo ma kan.»
20 Kona, a Zhɔbu wì si yiri ma
yere, maa derigbɔgɔ ki yigi maga
wali, maa go ki kulu mbege naga fɔ
kunwɔ kayaŋga gbɔn wi na; a wì si
to tara maa yɛgɛ ki jiile wa tara ma
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
21 A wì sho fɔ:
Mìla yiri wa na nɔ wi lara ma pan
kɛwara,
mi yaa si ka sɔngɔrɔ mbe kari
kɛwara.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì sigi shɔ.
Waa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ko sɔnni!

22 Wa ki kagala ŋgele ke ni fuun
ke ni, Zhɔbu wi sila kapege pye. Wi
sila yo mbe ye Yɛnŋɛlɛ li ni.

2

Zhɔbu wi jɔlɔgɔ shyɛn wogo

1 Pilige ka naa, a Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛye pè si pan ma yere Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Sɔtanla
fun wì pan ma yere wa pe nando-
gomɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Sɔtanla wi yewe ma yo fɔ: «Ma yiri
se yeri?»
A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì saa tara ti
maga mari yanriyanri ma toro.»
3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
«Mala tunmbyee Zhɔbu wi kala li
kɔrɔsi mali yan kɛ? Lere wo wa
woro wa tara na paa wi yɛn. Wi
yɛn lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige
wi na, ma pye sinŋɛ. Wi maa fyɛ
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ. Wùu yɛɛ
laga lali kapege pyege ki ni. Wì yere
ŋgbanga ma koro wi nawa pi ni pì
filige wi na. Ɛɛn fɔ, a mboro nɛɛ na
sunnu nala waa wi na mboo jɔgɔ go
fu.»
4 A Sɔtanla wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sogo ma yo fɔ: «Sɛnwee wi wire
to ti ma tɛgɛ ma sɛnwee wi wire ti
sara† sɛnwee wi mbe ya mboo kɛɛ

† **1:15 1.15:** Sabe tara fɛnnɛ pàa pye beŋganri pyefɛnnɛ pele, mbele pàa pye na yinrigi wa Larabu tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma pan na tuun leele pe na wa gbinri wi ni. † **1:17 1.17:** Kalide tara fɛnnɛ pàa pye leele pele, mbele pàa pye na yanri na cɛɛn na toro wa gbinri wi ni, mbele pàa pye na yinrigi wa Larabu tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. † **2:4 2.4:** Sɛnwee wi wire to ti ma tɛgɛ ma sɛnwee wi wire ti sara, ki yaa pye ki sɛnrɛ nda, yomiyɛlɛ lali, na li kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ sɛnwee wi ma kala li ni fuun li pye, jaŋgo mboo yɛɛ go shɔ. Nakosima, na sɛnwee wi wire ti ka jɔlɔgɔ ta, wi mbe ya sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li na.

yaara ti ni fuun ti kan, jaŋgo mboo yɛɛ go shɔ.
5 Ɛɛn fɔ ma kɛɛ ki taga wi na maa
wire ti jɔlɔ jɛnri ma wele, ki woro
na lere kɔɔn shyɛn, wi yaa ma mɛgɛ
ki jɔgɔ kpeŋgbeleŋgbe.»
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Sɔtanla wi
pye fɔ: «Wele, wi wire mìri le ma
kɛɛ, ɛɛn fɔ maga kaa gbo.»
7 Kona, a Sɔtanla wì si yiri le Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ kari. A
wì si saa sagbanra tipere wa Zhɔbu
wi na lagapyew, maga lɛ wa wi
tɔndagala ke na fɔ ma saa gbɔn wa
wi go ki na.
8 A Zhɔbu wì si tisɛlɛgɛ lɛ naa yɛɛ
gbori ki ni, mɛɛ koro ma cɛn cɔnrɔ
ni.
9 A wi jɔ wì suu pye ma yo fɔ: «Ma
yɛn ma pɔ ki na bere ma nawa pi
koro pi filige ma na! Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki jɔgɔ ma ku ye!»
10 A Zhɔbu wì suu jɔ wi yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ma yɛn na para paa jɛlɛ
lembige yɛn. Naga yɛn ma, kajɛŋgɛ
we yaa la taa Yɛnŋɛlɛ li yeri, we se
ka tipege ta li yeri wi le?»
Wa ki kagala ke ni fuun ke ni,
Zhɔbu wi sila sɛnrɛ ta kpɛ yo mbe
kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na.

Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri la saa wi kɔn ma wele

11 Wɔnlɔ nambala taanri la pye
Zhɔbu wi yeri. Pàa pye na nuŋgba
yinri Elifazi ma yiri wa Tema† ca, na
wa yinri Bilidadi ma yiri wa Shuwa
tara, na wa yinri Zofari ma yiri wa
Naama tara ti ni. A pè si kaa jɔlɔgɔ
kagala ŋgele fuun kàa Zhɔbu wi
ta ke logo. A pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pè si yiri wa pe tara ti ni,
ma yɔn wa nuŋgba ma pinlɛ mbe
sa para Zhɔbu wi ni mboo kotogo ki
sogo wi na.
12 Ma pe ta wa lege, a pè si pe yɛrɛ
ti yirige ma Zhɔbu wi yan, pe suu
jɛn, mɛɛ pe magaŋgala ke yirige ma
gbele ŋgbanga. A pè si pe derigbɔrɔ
ti walagi, na taambugɔ koli naga
waa wa naayeri, naga wuun wa pe
yinrɛ ti na jatere pirindorogo ki na.
13 Kona, a pè si saa cɛn le tara wi
tanla piliye kɔlɔshyɛn naa yembinɛ
kɔlɔshyɛn; lere kpɛ sila ya mbe
sɛnpyɔ yo wi ni, katugu paa wi
jɔlɔgɔ ki yan kì gbɔgɔ wi na ma toro.

3

Zhɔbu wìla wi sepilige ki daŋga

1 Ko puŋgo na, a Zhɔbu wì si sɛnrɛ
ti lɛ ma para maa sepilige ki daŋga†.
2 Wìla para ma yo fɔ:
3 Yɛnŋɛlɛ sa ti na sepilige ki kɔ ki wɔ
wa,
konaa yembinɛ na ni pège yo ma yo
fɔ pè pinambyɔ wa kugbɔ lɛ,
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki yembinɛ li kɔ
li wɔ wa!
4 Ki pilige ye, Yɛnŋɛlɛ sa ti ki kanŋga
diwi,
mbe Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri, liga ka
jatere tɛgɛ ki pilige ki na naa
fyew.
Yanwa ka ka yiri ki pilige ki ni!
5 Diwi gbɔlɔ mbe ye ki pilige ki ni
konaa kunwɔ pi diwi wi tɔn
ki na,
kambaara wɔrɔ mbe tɔn ki na,
diwi fyɛrɛ woo mbe ye ki yɔnlɔ ki
na!
6 Diwi gbɔlɔ mbe ye mbege pilige ki
tɔn pew,
yɔgɔrimɔ kpɛ ka ka pye ki yembinɛ
li ni yɛlɛ li piliye sannya yi
sɔgɔwɔ,
ki yembinɛ paga kali jiri mbeli pinlɛ
yende piliye sannya yi ni!
7 Ee, ki yembinɛ li ni, jɛlɛ ka ka ya
yere kugbɔ ni,
yɔgɔrimɔ tinmɛ kpɛ ka ka logo ki
yembinɛ li ni!

8 Yɛnŋɛlɛ sa ti mbele pe maa piliye yi
daŋgi pege yembinɛ li daŋga,
poro mbele pe ma ya ma yarifɛlɛgɛ
Leviyatan ki pye mbege yirige
we!

† **2:11 2.11:** Tema ca pàa pye naga yinri tijinliwɛ fɛnnɛ ca (Zhere 49.7). Shuwa naa Naama, ki yaa pye cara lari nakoma tara lari; lere sigi cara ti saga jɛn. † **3:1 3.1-19:** Zhere 20.14-18

9 Ki yembinɛ li yindogo yɔn wɔnŋgɔlɔ ke pye diwi,
li lalaaga yanwa pi sige sa te, piga ka pan,
liga ka lalaaga yɔn yanwa pi yan!
10 Katugu lara nda tìla na kugbɔ ki lɛ,
ki yembinɛ li sila kala la pye mbe ti paga kanla se,
mbe ti mi ka kaa ki jɔlɔgɔ ŋga ki yaan yɛnlɛ ni.

11 Yiŋgi na mi sila si ku wa na nɔ wi lara na sesaga?
Yiŋgi na na sesaga ma yiri wa na nɔ wi lara, wɔnwɔn pi sila si shɔ na yeri?
12 Yiŋgi na lere la si ta mala teŋge wa wi tɔɔrɔ ti na?
Yiŋgi na yinnɛ la si ta ma kan na yeri, a mi wɔnri?
13 Ndɛɛ ko sila pye, anmɛ mi yɛn ma sinlɛ ma pye yɛyinŋge na wa fanga ki ni,
anmɛ mi yɛn wa kunwɔ pi wɔnlɔwɔ pi ni na wɔnlɔ, anmɛ mi yɛn na wogo.
14 Mi jɛn na pye wa wunlumbolo poro naa tara ti legbɔɔlɔ pe ni,
poro mbele pe maa wunlumbolo yinrɛ kanni pe yɛɛ kan we.
15 Mi jɛn na pye wa wunlumbolo piile pe ni, poro mbele tɛ la pye pe yeri,
a pè pe yinrɛ ti yinyin warifuwe ni.
16 Nakoma mi se jɛn na pye laga, mi jɛn na pye
paa pyɔ ŋa wì ku wa wi nɔ lara, a pè suu se wi yɛn,
paa pipigile yɛn, ŋgele kè ku ke sila yɔnlɔ yanwa pi yan.

17 Wa ko laga ko ni, lepeele pe se ya mbe kapege pye lere na,
mbele pe yɛn tege na ma pye fanŋga fu fɛnnɛ, pe yɛn na wogo wa ki laga ki ni.
18 Kasopiile pe yɛn wa yɛyinŋge na,
pe woro na pe jɔlɔfɛnnɛ pe magala li nuru naa.
19 Lepigile naa legbɔɔlɔ pe yɛn ja,
kulo wì shɔ wi tafɔ wi fanŋga ki kɛɛ.
20 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ mbele pe yɛn na jɔlɔ pe yaga pe ma yanwa pi yan?
Yiŋgi na mbele pe nawa pì tanga pe na, li mɛɛ pe yaga yinwege na?
21 Pe maa kunwɔ pi singi, ɛɛn fɔ pila pan mbe pe lɛ,
pe maa kunwɔ pi lagajaa ma wɛ penjagbɔrɔ jawa na†.
22 Ndɛɛ ki pye pe fanra ti ta, a pe pe le,
pe jɛn na yin nayinmɛ ni mbaa yɔgɔri jɛŋgɛ.
23 Mi yɛn lere wa, ŋa wi suu karisaga ki jɛn,
ŋa Yɛnŋɛlɛ lùu yɔn tɔn kɛɛ ki ni fuun ki na,
yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li silan yaga yinwege na naa?

24 Katugu jɛngɛ ŋga mila jɛɛn ko ki pye na yaakara re,
na kayaŋga gbelege ki yɛn na yinrigi kɔnlɔ fu.
25 Ŋga mi yɛn na fyɛ ki yɛgɛ, ko ki mala ta,
ŋga kila na sunndo wi kɔɔn na na, ko kì gbɔn na na.
26 Mi woro na yɛɛ kan, yɛyinŋge woro na na, wogosaga si woro na na;
ɛɛn fɔ yɛwɛrɛgɛ ko ki yɛn na na.

ZHƆBU NAA WI WƐNNƐ TAANRI PE SƐNYORO

4

4–26

Elifazi wi sɛnyoro koŋgbannda: Wì yo Yɛnŋɛlɛ li daga mbe sɛnwee wi koro

1 Kona, Elifazi ŋa wìla yiri wa Tema ca wì si sɛnrɛ ti lɛ ma Zhɔbu wi pye fɔ:
2 Na lere wa ka yo wi yaa para ma ni, ki yaa pye ma yeri tɛgɛ le?
Ɛɛn fɔ ambɔ wi mbe si ya pyeri mboo sɛnrɛ ti yaga mbayoro?
3 Wele, mboro mà nagawa kan lelɛgɛrɛ yeri,
mbele pe fanŋga kì kɔ pe ni, a mà fanŋga kan pe yeri.

† **3:21 3.21:** Naga 9.6

4 Kìla pye, lere ŋa ka kurugo mbe to,
ma yɔn sɛnrɛ ti ma ki fɔ wi kan wi ma yiri,
mbele pàa pye tege ni, màa pe saga ma pe kan fanŋga ni.
5 Koni jɔlɔgɔ kì to mboro jate na, a ma wire tì si fanla ma na!
Koni kì gbɔn mboro na, ma sunndo wila kɔɔn ma na.
6 Ma Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ fyɛrɛ to ma ti daga mbe pye ma kɛɛ kansaga wi le?
Ma nawa mba pì filige ma na, po ma pi daga mbe pye ma jigi tagasaga wi le?
7 Jatere pye ki wogo ŋga ki na, lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, wiwiin ma yan wi tɔngɔ ma wɔ wa?
Lesinmbele wiwiin ma yan wi kɔ ma wɔ wa?
8 Mi wo na, mìgi wele maga yan fɔ mbele pe maa kambasinnde ti piin,
konaa na tipege ki sanri paa yariluguro yɛn, pe yaa kaga tɔnli wi ta.
9 Yɛnŋɛlɛ li ma pe fɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki ni ma pe tɔngɔ,
li naŋgbanwa tifɛlɛgɛ ki ma pe kɔ ma pe wɔ wa.
10 Kunruwɔ mba pe yɛn na kuunru paa jaraye yɛn, konaa na jɛngɛri paa cɛnrɛ yɛn, Yɛnŋɛlɛ li maga kɔ,
li ma ki jara yirifɔnmbɔlɔ pe ŋgangala ke kaari.
11 Jara wi ma ku kara lawa kala na,
jara piile pe ma gbɔn ma jaraga.

12 Sɛnlaara tari tì ye na nuŋgbolo,
ki kalɛgɛrɛ sɛnrɛ, na nuŋgbogolo kèri logo.
13 Yembinɛ, sanga ŋa ni sɛnwee wi jatere wi ma gbɔn ma piri wɔɔnrɔ na,
sanga ŋa ni sɛnwee wi ma wɔnlɔ ma ku,
14 ki wagati wi ni, a fyɛrɛ naa sunndo kɔngɔ silan yigi;
fɔ a na wire ti ni fuun tila seri na na.
15 A tifɛnɛ yinnɛ là silan fɛ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
a na wire ti ni fuun tì si tɔ na na suu.
16 Yaraga kà la pye ma yere le ki laga ki na, ɛɛn fɔ mi saa ya mbege cɛnlɔmɔ pi jɛn mbe wali pi na;
yaraga ka cɛnlɔmɔ la pye ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
A mì si magala jɛɛlɛ la logo ma yo fɔ:
17 «Naga yɛn ma, sɛnwee ŋa wi yɛn kufɔ, wo mbe ya mbe pye sinŋɛ mɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na?
Naga yɛn ma, sɛnwee wi mbe ya pye fyɔngɔ fu mɛlɛ wi dafɔ wi yɛgɛ na?
18 Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lii taga li tunmbyeele pe na,
kì kaa pye poro mbele li mɛrɛgɛye lì puŋgosara yan pe na,
19 li yaa taga sɛnwee piile mbele pe wire ti yɛn joro poro na mɛlɛ?
Poro mbele pè taambugɔ tɛgɛ ma pe gbegele,
poro mbele pe mbe ya mbe pe purugu wa tara paa fyɛngɛ yɛn we.
20 Mbege lɛ pinliwɛ ni sa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ, pe ma tɔngɔ ma wɔ wa,
pe ma kɔ ma wɔ wa, lere kpɛ na la jatere piin pe na naa.
21 Pe yinwege mana li ma kɔn†,
pe ma ku mbege ta pe fa kajɛnmɛ ta gbɛn.»

5

Elifazi wì yo Zhɔbu wi jɔlɔgɔ kì yiri wo jate yeri

1 Koni yeri ma wele! Ambɔ wi yaa ta mbɔɔn yɔn sogo?
Mɛrɛgɛkpoyi wiwiin ma yaa yeri wi pan wɔɔn saga?
2 Naŋgbanwa pi ma lembige ki gbo,
kɔnrɔ tandorogo ki ma kambajɛnŋɛ wi gbo.
3 Mìla lembige ki yan kila jiti na kee yɛgɛ,
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì sigi sege woolo pe daŋga ma yo fɔ:
4 Yɛnŋɛlɛ sa ti sagafɔ ka ka ta ki piile pe na,

† **4:21 4.21:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe yinwege mana li ma kɔn,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ pe paraga go ki maŋgala pè ke kɔɔnlɔ.

kiti mbe to pe na, lere ka ka ta mbe
yere pe ni mbe pe shɔ!
5 Yarilire nda pè kɔn, Yɛnŋɛlɛ sa ti
fuŋgo yɛn mbele na, pe pan
peri ka pew!
Ali yarilire nda wa wuuro ti sɔgɔwɔ,
pe ti ni fuun ti koli!
Yɛgɛ mbatinwɛ fɛnnɛ poo kɛɛ yaara
ti koli!

6 Jɔlɔgɔ kila fi mbe yiri wa tara paa
tige yɛn,
tege ŋga sɛnwee wi na, kila fi wa
tara paa yan yɛn.
7 Ɛɛn fɔ sɛnwee wi ma se mbaa jɔlɔ,
paa yɛgɛ ŋga na kasɔn ma fugu
kparira ma yiri wa naayeri.

8 Mi wo na, ndɛɛ mi ja pye mboro,
mi jɛn nala kala li le Yɛnŋɛlɛ
lo kɛɛ;
mi jɛn nala kala li yɛgɛ yo lo kan.
9 Yɛnŋɛlɛ li maa kagbɔgɔlɔ piin,
ŋgele kè toro sɛnwee wi
jatere pyege na;
li maa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele piin ke se
ya jɛn mbe kɔ.
10 Lo li ma ti tisaga ki ma pan laga
tara ti na,
lo li ma ti tɔnmɔ pi ma pan mbe
wasege ki yinŋgi.
11 Li ma mbele pè pe yɛɛ tirige pe
yirige naayeri,
li ma mbele yɛsanga gbɔn pe na pe
yirige mbe pe shɔ.
12 Tijinliwɛ pee fɛnnɛ pè kagala
ŋgele kɔn mbe pye, li ma ke
jɔgɔ;
ŋga fuun pè yɔn kɔn na piin ki ma
jɔgɔ pe kɛɛ.
13 Li ma kajɛnmbɛlɛ pe yigi pe yɛɛra
tijinliwɛ pee pi ni,
mbe nambara fɛnnɛ pe kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke jɔgɔ fyɛlɛgɛ na†.
14 Diwi wi ma ye pe na yɔnlɔ na;
yɔnlɔ ŋgbanga na, pe maa talitali na
toro ma mbe yo yembinɛ li.
15 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma fyɔnwɔ fɔ wi
shɔ ki leele pe yɔn sɛnpere ti
kɛɛ,
mbe pe shɔ mbe pe wɔ wa fanŋga
fɛnnɛ pe kɛɛ.
16 Li ma jigi tagasaga kan ŋa wi
fanŋga kì kɔ wi yeri,
ɛɛn fɔ li ma tipere pyefɛnnɛ pe
yɔnrɔ ti tɔn pe na.

17 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li ka lere ŋa
jɛrɛgi mboo le konɔ, fɛrɛwɛ
yɛn ki fɔ wi woo;
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ maga
ka je li yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na†.
18 Katugu lo li ma sɛnwee wi wɛlɛgɛ,
lo li mɛɛ wi sagbanra ti fɔ;
lo li maa pye wi maa yaa, lo li mɛɛ
wi sagala.
19 Jorowo kagala kɔgɔlɔni mbe gbɔn
ma na, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa
ma shɔ ke ni fuun ke ni;
ali na li kɔlɔshyɛn wolo ka pan, la
mbe taga lo na, jɔlɔgɔ se gbɔn
ma na.
20 Fuŋgo sanga ni, li yaa ma shɔ
kunwɔ pi kɛɛ,
malaga sanga ni, li yaa ma shɔ
tokobi wi kɛɛ.

21 Yɛnŋɛlɛ li yaa ma shɔ lepeele pe
lesangara sɛnrɛ ti kɛɛ,
na jɔgɔwɔ ka pan sanga ŋa ni, ma se
ka fyɛ.
22 Ma yaa kaa tɛgɛ jɔgɔwɔ sanga naa
fuŋgo sanga ni, mbege yan fɔ
ki woro yaraga ka,
ma se kaa fyɛ yan woŋgaala pe yɛgɛ;
23 katugu sinndɛɛrɛ se ka pye wa ma
kɛɛrɛ ti ni,
yan woŋgaala pe yaa ka pye
yɛyinŋge na ma ni.
24 Ma yaa kaga yan fɔ yɛyinŋge ki
yɛn wa ma go,
na maga ka sa ma yaayoro ti wele
wa ti kasaga, ma yaa ki yan fɔ
ka kpɛ si la wa ti ni.
25 Ma yaa kaga yan fɔ ma setirige
piile pe yɛn na lege,
fɔ ma sege woolo pe yɛn na lege paa
yan ŋga wa wasege ki yɛn.
26 Ma yaa ka lɛ mbe tin yinwege ki
na si jɛn mbe ku pɔɔn le wa
fanga ki ni,

† **5:13 5.13:** 1 Korɛn 3.19 † **5:17 5.17:** Yomi 3.11-12; Ebu 12.5-6

paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yarilire pɔgɔlɔ gbogolo yarilire kɔnsanga ni.

27 Wele, wè ki kala li cancan jɛŋgɛ
mali wele, pa li si yɛn ma.
Mboro ma daga mbege logo, mbɔɔn
yɛɛ kala yɔn li ni.

6

Zhɔbu wìla yɔn sogomɔ kan maa wɛnnɛ pe jɛrɛgi

1 Kona, a Zhɔbu wì si Elifazi wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
2 E, ndɛɛ ki pye pe mbe ja ya mbanla
jɔlɔgɔ ki taanla culo na mbege
jɛn!
Ndɛɛ ki pye pe mbe ja ya mbanla
tege kagala ke ni fuun ke taga
taanlayaraga na mbe ke jɛn!
3 Kaselege ko na, na jɔlɔgɔ ki jɛn
na nugu mbe wɛ kɔgɔje yɔn
taambugɔ ki na,
ko kì ti mi yɛn na para nala yɛɛ
tooro.
4 Katugu Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lìlan wɔn li jɔlɔgɔ wangala
ke ni,
ke shɔnrɔ pere tì ye na wire ti
lagapyew ki ni.
Sunndo kɔngɔ kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ
li maa waa sɛnweele pe na, kè
yere malinjɛ wi na na mɛgɛ ni.

5 Naga yɛn ma, yan sofile wi mbe
ya mbaa gbele yan wogo na
mboo ta wi yɛn ma yere le yan
tipirige ki tanla le?
Naga yɛn ma, nɛgɛ ki mbe ya mbaa
gbele mbege ta ki yɛn ma yere
le ki yaakara ti tanla le?
6 Naga yɛn ma, tanwa woro yaakara
nda ni, lere mbe ya mberi ka
kɔ fu le?
Naga yɛn ma, ŋgojɛnɛ tipinnɛ tanwa
ma pye wa li nawa lafige ki ni
le?
7 Ki yaakara nda mi sila pye na jaa
mbe jiri ti na,
to tì pan ma pye na yaakara re, ali
mbege ta ti yɛn mala mbɛn.

8 E, ŋga mi yɛn na yɛnri Yɛnŋɛlɛ li
yeri, ndɛɛ ki pye ki mbe ja ya
pye na kan!
Na jigi wi yɛn yaraga ŋga na, ndɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li mbe jaga kan na
yeri!
9 Mila jaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnlɛ ki na lilan
tɔngɔlɔ,
lili kɛɛ ŋga kila na go singi ki laga
na na, lilan laba teere!
10 Pa kona, na kotogo ki jɛn na sogo
na na,
mi jɛn naa yeni mbaa kanni nay-
inmɛ ni, ali wa ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ
ŋga ki ni,
katugu mii je Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi
li sɛnrɛ ti na.

11 Ɛɛn fɔ fanŋga si koro na ni naa
mbaa ki kɔsaga tanga singi,
mi yaa kɔ kɔwɔ mba na po yɛn yiŋgi
mbe sigi kun na yɛɛ ni?
12 Naga yɛn ma, na fanŋga ki yɛn
paa sinndɛlɛgɛ fanŋga yɛn wi
le?
Na witige ki yɛn paa tuguyɛnrɛ yɛn
wi le?
13 Sagafɔ kpɛ woro na na naa,
ali yɛrɛ yirisaga jɛɛlɛ lo si koro na
yeri naa.

14 Lere ŋa wi yɛn na jɔlɔ, wi daga wi
wɛnnɛ pe kagbaraga ki ni,
ali na kaa pye wìgi yaga, wi woro na
fyɛ naa Yafɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
15 Na wɛnnɛ pànla java paa lafogo
ma kaa lere java we,
pànla java paa yanwira lafogo ka
yɛn, ŋga ki lapyɔ wì waga
pew.
16 Were sanga wi kɔsaga, tɔnmɔ mba
pì simbi po naa nɛzhi wi ni ti
kaa yanni,
ti tɔnmɔ pi maga yin ma gbɔn ma
piri.
17 Ɛɛn fɔ kanga na, ki ma waga,
kafugo sanga ni, tɔnmɔ na pye wa ki
ni.
18 Yɔngɔmɛ fɛnnɛ mbele pe maa
tooro wa gbinri wi ni, pe ma
koro na tɔnmɔ lagajaa fɔ ma
pe konɔ li wa,

pe ma ye ma kari wa gbinri wi ni ma
saa kɔ wa.
19 Tema ca tangafɛnnɛ mbele pe
maa tooro yɔngɔmɛye na wa
gbinri wi ni, pe ma pe yɛrɛ ti
yirige na ki tɔnmɔ pi lagajaa,
Saba tara tangafɛnnɛ pe ma pe jigi
wi taga ki tɔnmɔ pi na.
20 Ɛɛn fɔ pe jigi ŋa pàa taga pi na,
a wì kanŋga ma pye fɛrɛ pe
yeri,
katugu naa pàa ka saa gbɔn wa, a pe
jigi wì si kɔn pe na.

21 Koni, yoro fun pa ye wogo ki yɛn
ma na yeri.
Naa yànla jɔlɔgɔ ki yan, a yè si fyɛ.
22 Naga yɛn ma, mi ye yɛnri ma yo
ye yaraga ka kan na yeri le?
Mi ye pye ma yo ye yarikanra ta
lagala wa ye yarijɛndɛ ti na
mberi kan na kala na le?
23 Mi ye pye ma yo yanla shɔ na jugu
wi kɛɛ le?
Nakoma yanla shɔ lewɛlɛwɛ wi kɛɛ
le?

24 Yege naga na na, pa kona mi yaa
pyeri,
na puŋgosaga yege naga na na!
25 Kaselege sɛnrɛ ti maa yaa,
ɛɛn fɔ ye sɛnŋgbanra yogo ki yaa
yiŋgi yɔn na kan?
26 Naga yɛn ma, yaa jaa mbanla
jɛrɛgi na sɛnyoro ti kala na wi
le?
Mbe lere ŋa wi jigi wì kɔn wi na wi
sɛnrɛ ti jate go fu sɛnrɛ wi le?
27 Ye mbe yɛnlɛ mbe pɛtɛ gbɔn
pijiriwe go na mbe ta mboo
tafɔ wi jɛn le?
Ye mbe yɛnlɛ mbe ye wɔnlɔnaŋa wi
pɛrɛ kɛ?
28 Koni ye ye yɛngɛlɛ ke kan na na
yaa na wele,
yege yan mi yɛn na finlɛlɛ ye yɛgɛ
sɔgɔwɔ wi le?
29 Ye ye jatere wi kanŋga, yaga ka
kambasinŋge pye;
ye ye jatere wi kanŋga, yege jɛn ye
yo fɔ na kala li yɛn ma sin.
30 Naga yɛn ma, ye sɛnrɛ mbasinnde
logo na yɔn le?
Naga yɛn ma, na yɔn ki se ya mbe
kapege sɛnrɛ ti jɛn mberi wɔ
ti yɛɛ ni wi le?

7

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wi yɛn naa kayaŋga
ki yɛgɛ yuun Yɛnŋɛlɛ li kan

1 Sɛnwee wi yinwege laga tara ti
na, ki yɛn ma ŋgban paa
sorodashe tunŋgo yɛn;
wi yinwege piliye yi yɛn jɔlɔgɔ ni
paa tunmbyee ŋa pe maa sara
wi woyo yi yɛn.
2 Wi yɛn paa kulo yɛn wa yɔnlɔ ki
na, ŋa wi yɛn na yinmɛ jɛnri
lagajaa,
wi yɛn paa tunmbyee yɛn, ŋa wì jori
wi sara wi na naa singi.

3 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na
tasaga ki pye jɔlɔgɔ maga lɛ
yeyɛn lɛgɛrɛ ni,
yembinɛ o yembinɛ tege ki yɛn na
na.
4 Na mi ka sinlɛ yembinɛ, mi mala
yɛɛ yewe fɔ: «Mi yaa yiri
wagati wiwiin?»
Yembinɛ li ma tɔnlɔ na yɛgɛ na,
mi ma koro na waa na kanŋgi wa
na sinlɛsaga fɔ mbe sa laga ki
laga.
5 Fyɛnrɛ ye na wire ti lagapyew ki ni,
mari kurukuru paa fɛnrɛgɛ
waga yɛn,
na witige kila kɔɔnlɔ sagbanra na
finriwɛ yinrigi.
6 Na yinwege ki yɛn na koo fyɛlɛgɛ
na paa yɛgɛ ŋga na gbɛrɛ tifɔ
wi lola wi maa tooro we,
ki yɛn na koo, jigi tagasaga fun ki
yɛn na koo!
7 E, Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ ki
na fɔ na yinwege ki yɛn paa
tifɛlɛgɛ yɛn;
mi se fɛrɛwɛ po yan yɛnlɛ ni naa
fyew.
8 Mboro ŋa maa na wele, ma yɛngɛlɛ
ke se kanla yan naa;
ma yaa kaa na lagajaa ma yɛngɛlɛ
ke ni, ɛɛn fɔ ma se kanla yan.

9 Yɛgɛ ŋga na kambaaga ki ma toro
ma kɔ saw,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere
na kari wa kuulo tara mbe
sɔngɔrɔ naa.
10 Wi se ka sɔngɔrɔ mbe pan wa wi
go naa,
wìla pye ma cɛn mbele ni, pe ma
fɛgɛ wi na.

11 Ki kala na, mi se ya mbanla yɔn ki
tɔn;
mbanla ta na jatere wì piri na na, mi
daga mbe para,
mbanla ta na nawa pì tanga na na,
mi yaa na kayaŋga ki sɛnrɛ
yo.
12 Naga yɛn ma, muwi mi yɛn
kɔgɔje we lee nakoma kɔgɔje
wi yarifɛlɛgɛ ye†,
fɔ a ma nɛɛ na kɔrɔsi ma saa gbɔn
ma?
13 Na mi ka sinlɛ mi maa ki sɔnri
wɔnlɔwɔ po yaa na kotogo ki
sogo na na,
fɔ wa na sinlɛsaga, na kayaŋga ki
mbe mbɔnrɔ na na.
14 Kona, ma ma fyɛrɛ wa na na
wɔɔnrɔ tijangara ni,
mbe yariyanra naga na na, nda ti
maa na sunndo wi kɔɔn.
15 Ki kala na, ndɛɛ mala sere wa
na yɔlɔgɔ ma wɔnwɔn pi kɔn
na na, mala gbo ko mbe ja
mbɔnrɔ na na,
kunwɔ po mbɔnrɔ na na, na kajeere
ti ni fuun ti yiri funwa na yɛɛn
ko na.
16 Yinwege ki la kì kɔ na na ma, mi
se koro yinwege na fɔ sanga
pyew!
Na yaga yɛyinŋge na ma, katugu na
yinwege piliye yi woro yaraga
ka.

17 Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, a wi kala li
si gbɔgɔ ma yeri ma,
yiŋgi na, a ma nɛɛ jatere piin wi
wogo na ma†?
18 Fɔ pinliwɛ pyew ma ma pan mboo
kɔn mbe wele,
konaa wagati pyew ma maa wa ma
wele mboo kala li jɛn.
19 Ma yaa ma yɛgɛ ki laga na na
wagati wiwiin?
Ma yaa na yaga mbe wogosaga jɛnri
ta mbe cɛnrɛ yɔli wagati wi-
wiin?
20 Na kaa pye mi kapege pye, yiŋgi
mi pye ma na, sɛnwee piile
welefɔ?
Yiŋgi na, a ma nɛɛ na gbɔɔn?
Na kala li yɛn tuguro ma go na wi
le?
21 Yiŋgi na ma se si ya mbanla
kapere ti kun ma yɛɛ ni,
konaa mbanla kajɔɔgɔ ki kala yaga
na na?
Sanni jɛnri mi yaa ku mbe sinlɛ wa
taambugɔ ki ni,
ma yaa kanla lagaja, ɛɛn fɔ mi se pye
wa naa.

8

Bilidadi wi sɛnyoro koŋgbannda:
Wì yo ki mɔnɔ o mɔnɔ,
kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ ki ma tɔn

1 Kona, Bilidadi ŋa wìla yiri wa
Shuwa tara wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ
Zhɔbu wi pye fɔ:
2 Ma yaa koro mbaa ki sɛnrɛ cɛnlɛ
nda ti yuun fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Ma yɔn sɛnyoro wara nda ti yɛn
paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn, ti yaa kɔ
wagati wiwiin?
3 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li yaa ŋga kì
sin ki kanŋga wi le?
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yaa kaselege konɔ li
kanŋga wi le?
4 Kana ki mbe ya pye fɔ ma pinam-
biile pè kapege pye ma ye
Yɛnŋɛlɛ li ni,
ko a lì si pe kapere ti go kala li wa
pe na.

† **7:12 7.12:** Ki wagati wi ni, leele pèle la pye naga jate ma yo fɔ kɔgɔje wo naa wi yarifɛlɛgɛ ki ni, tìla pye yaara nda pe maa gbogo to ta; fɔ pe yarisunŋgo kìla ya ma malaga gbɔn ma ya kɔgɔje wo naa wi yarifɛlɛgɛ ki ni, mari pɔ mari wa. Ye Eza 27.1naa Yuuro 74.13lara ti kara ye wele. † **7:17 7.17:** Yuuro 8.5; 144.5

5 Ɛɛn fɔ mboro wo na, na ma kaa
Yɛnŋɛlɛ li lagajaa,
na ma kaa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yɛnri lɔɔn yinriwɛ
ta,
6 na ma ka pye jɛrɛgisaga fu konaa
mbe pye sinŋɛ,
kona li se mɔ li yaa la wele ma na,
mbe yɛyinŋge le wa ma go ki ni naa,
mbe yala ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ
ŋga na ki ni.
7 Pa kona ma cɛnlɔmɔ koŋgbanmba,
ma se po jate naa yaraga ka,
ɛɛn fɔ ma cɛnlɔmɔ fɔnmbɔ, po yaa
yɔn mbe wɛ faa woo po na.

8 Faafɛnnɛ pe yewe ma wele,
ŋga pe tɛlɛye pàa cancan ma jɛn,
mɔɔ jatere wi tɛgɛ ki na.
9 Katugu pè woro se yunmbaan, wee
yaraga ka jɛn,
laga dunruya wi ni, we yinwege
piliye yi ma toro paa tige
yinmɛ yɛn.
10 Faafɛnnɛ poro pe yaa ma naga,
poro pe yaa ka yo ma kan;
ŋga ki yɛn wa pe nawa, pe yaa ki
wogo ka yo ma kan fɔ:
11 «Gbagara wi mbe ya mbe yiri, na
wi woro lɔgɔ yɔn na le?
Lɔgɔ yɔn yan ki mbe ya mbe fi, na
ki woro tɔnmɔ laga na le?
12 Na tɔnmɔ woro ki nɔgɔ, ki tipirige
ki ma waga fyaw ma yan
sanŋga ki yaga,
mbege ta kì fyɛɛnrɛ yiri, na pe faga
kɔn gbɛn.»

13 Mbele pe ma fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li na, pa
pe kala li ma pye ma;
pa lepee wi jigi tagasaga ki yaa ka kɔ
ma.
14 Wi kɛɛndagaserege ki ma jɔgɔ ma
wɔ wa,
wi jigi tagasaga ki ma tifaga paa
sipee mɛrɛ yɛn.
15 Wì yo wi yaa jiige wi go ki na, ɛɛn
fɔ, a go kì si to;
wì yo wi yaa ki yigi mbe mara ki na,
ɛɛn fɔ kii ya yere.
16 Wi yɛn paa tige yɛn, ŋga kìgi yɛɛ
ta wa yɔnlɔ ki na;
ki njere tì jaraga ma naŋgɔ kɔlɔgɔ
tire sannda ti tɔn.
17 Ki ma ki ninde ti migili ti yɛɛ ni ma
ye fɔ wa sinndɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ;
ki ma yesaga lagaja ma kari fɔ wa
waara ti nɔgɔ.
18 Ɛɛn fɔ pilige ŋga ni paga ki kɔw
mbege wɔ wa laga ŋga kìla
pye,
ki cɛnsaga ki ma je ki na, maga pye
fɔ: «Mi sɔɔn jɛn fyew.»
19 Wele, nayinmɛ mba ki lerefɔ wi
ma ta laga dunruya wi ni, pi
kɔ pow yɛɛn!
Tige ka yɛgɛ mɛɛ fi ma yiri naa wa
titɛgɛ lɛgɛ ki ni.

20 Lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige
wi na, Yɛnŋɛlɛ laa je wo na
fyew,
laa si kɛɛ le kapere pyefɛnnɛ pe ni
mbe pe saga.
21 Li yaa ka ti ma tɛgɛ naa wa ma
yɔn,
mbe ti maa yɔgɔrimɔ yuuro koo wa
ma yɔn.
22 Mbele fuun pɔ̀ɔn panra, pe yaa ka
fɛrɛ shɔ;
lepeele pe yinrɛ ti yaa ka jɔgɔ mbe
wɔ wa.

9

Zhɔbu wìla Bilidadi wi yɔn sogo:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
fanŋga ni ma wɛ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Bilidadi wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
2 Kaselege ko na, mìgi jɛn ma yo ŋga
mà yo, pa ki yɛn ma;
ɛɛn fɔ sɛnwee wì mbe ya mbe sin
mɛlɛ Yɛnŋɛlɛ lo yɛgɛ na?
3 Na maga yo ma yaa kendige wɔ
Yɛnŋɛlɛ li ni,
na li ka yewige waga kele (1 000)
yewe, lere se ya mbe yɔn
sogomɔ nuŋgba kan yɛrɛ.
4 Kajɛnmɛ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woo,
yawa si yɛn li ni fɔ jɛŋgɛ;
ambɔ wi mbe ya yere mbeli sige
mbe koro mbajɔlɔwɔ?

5 Lo li ma yanwira ti kɔlɔgi wa ti yɔngɔlɔ ke ni, ti yɛrɛ naga jɛn,
na li ka nawa ŋgban, li mari jaanri.
6 Li ma tara ti tigile mari yirige wa ti nɔgɔ ki na,
li mari nɔgɔna cɛnyaara ti yɛgɛyɛgɛ.
7 Li ma para yɔnlɔ ki ni mbe yo kiga ka yiri, yɔnlɔ kila yiri;
li ma wɔnŋgɔlɔ ke yɔn tɔn kaa ya yiri.
8 Lo nuŋgba li ma naayeri fowaga ki sanga maga jaraga;
li maa tanri kɔgɔje wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pi go na.
9 Lo lì wɔnŋgɔlɔ ke cɛnlɛ pyew ke da;
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wɔnŋgɔlɔ, naa wɔnndaanla pe ni,
naa Ŋgonɔ gbɔgɔ pire konaa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wɔnŋgɔlɔ ke ni.
10 Li maa kagbɔgɔlɔ piin, ŋgele sɛnwee jatere se ya jɛn;
li maa kafɔnŋgɔlɔ piin, ŋgele ke se ya jiri mbe kɔ.

11 Wele, li ma toro na tanla, ɛɛn fɔ mi seli yan,
li ma yiri le na tanla ma kari, mila pye ki jɛnmɛ.
12 Li ka yaraga ŋga yigi fanŋga na, ambɔ wi mbe ya mbege shɔ?
Ambɔ wi mbe ya mbeli pye fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»

13 Na Yɛnŋɛlɛ li ka nawa ŋgban, lere se ya mbeli naŋgbanwa pi sogo;
kɔgɔje nawa yaripere† to naa ti pinlɛyɛɛnlɛ sanmbala pe ni, ti maa ti yɛɛ go sogo li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
14 Mi wo na, mbe ya mbeli yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?
Sɛnrɛ titiin mi yaa ta mbe yo li ni?
15 Ali na mi ka pye sinŋɛ, mi se ya mbeli yɔn sogo;
lo na li yɛn na kiti kɔnfɔ, mbe ya mbeli yɛnri lilan yinriwɛ ta ko cɛ.
16 Na mi kali yeri, ali na li kanla yɔn sogo,
mi se ya taga ki na yɛrɛ mbe yo li nuŋgbolo jan ma logo na yeri.

17 Li yɛn nala tɔngɔlɔ li tifɛliŋgbɔgɔ ki ni,
li yɛn na jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ waa na na go fu.
18 Li woro nala yari mbe wɔn mbe tigi;
li yɛn nala nawa pi tanga na na fɔ jɛŋgɛ.
19 Na mi ka yo mi yaa ki pye fanŋga kala, lo fanŋga ko ki yɛn ma gbɔgɔ;
na mi ka yo mi yaa kari li ni kiti kɔnsaga, ambɔ wi yaa we yeri ki kiti wi na?
20 Ali na kaa pye mi yɛn ma sin, na yɔn ko ki yaa kiti wi jan na na;
ali na kaa pye na nawa pi yɛn ma filige na na, na yɔn sɛnrɛ ti yaa na jɛrɛgi.
21 Naga yɛn ma, na nawa pi yɛn ma filige na na kaselege le? Mi si jɛn yɛrɛ.
Na yinwege ki la kì kɔ na na.

22 Ki ni fuun ki yɛn na yɛgɛ na nuŋgba, ki kala na mì yo fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li ma lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na wo naa lepee wi ni pe tɔngɔ tɔngɔlɔmɔ nuŋgba na.»
23 Na kapege ka ka fo mbe to lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa na mboo gbo,
Yɛnŋɛlɛ li maa tɛgɛ wi yɛsanga kala li na.
24 Na tara ta ka ye lepee wa kɛɛ wi cɛn ti go na, Yɛnŋɛlɛ lo li ma ti kiti kɔnfɛnnɛ pe ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn kaselege ki na.
Na lo ma, ambɔ mbe ya mbe ko pye?

† **9:13 9.13:** Ŋga kì yo fɔ kɔgɔje nawa yaripere, Eburuye sɛnrɛ ti ni ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *Arahavu.* Wa Izirayɛli tara kɛɛ ki na, leele pàa pye naga jate ma yo Arahavu, yarifɛlɛgɛ kayi, ŋga pàa pye na gbogo; ye wele wa Zhɔbu 7.12 laga ki ni.

25 Na yinwege piliye yi yɛn na tooro
na fyɛɛlɛ ma wɛ fevɔ ŋa wì
wege wi na,
na yinwege ki yɛn na koo, na mi fa
fɛrɛwɛ pi yan yɛnlɛ ni.
26 Na yinwege piliye yi yɛn na
tooro fyaw fyaw paa gbɛgɛwɛ
tɔnmɔkɔrɔ yɛn, ŋga kì tifaga,
paa yɔn yɛn, ŋa wi ma tigi fyɛlɛgɛ
na yaraga ŋga wi yaa lɛ ki na.

27 Ali na mi ka yo fɔ mi yaa fɛgɛ na
kayaŋga ki na,
mbanla yɛsanga ki yaga, mbaa
yɔgɔri,
28 na jɔlɔgɔ ki maa fyɛrɛ waa na na;
katugu mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ
li sege jate mbe yo mi yɛn
jɛrɛgisaga fu.
29 Muwi mi yaa pye jɔgɔfɔ we;
yiŋgi na mbe sila na yɛɛ tege jaga?
30 Ali na mi ka woli nɛzhi ŋa wì yan
wi tɔnmɔ pa ni,
mbanla kɛyɛn yi jogo tafilan ni yi
laga,
31 konaa ki ni fuun, ma yaa kanla
piligi naa wa fɛnrɛgɛ ki ni,
mi yaa pye mbe tijanga na yaripɔrɔ
ti yeri.

32 Yɛnŋɛlɛ li woro sɛnwee paa mi
yɛn,
jaŋgo mbeli yɔn sogo,
mi se ya mbeli yeri kiti kɔnsaga.
33 Kasuluwo woro mi naa lo ni we
sɔgɔwɔ,
ŋa wi yaa kɛɛ taga we nii shyɛn we
na mbe we kala li yɛgɛ wɔ.
34 Yɛnŋɛlɛ ligi yaga lilan gbɔnrɔ ti
yaga ma li kanŋgala li ni,
fyɛrɛ kagala ŋgele li yɛn na waa na
na, ke ka kaa na sunndo wi
kɔɔn naa.
35 Kona mi jɛn na ya mbaa para li ni,
mi se jɛn naa fyɛ li yɛgɛ;
ɛɛn fɔ ki woro ma, mi koro na yɛ.

10

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ làa wi da mboo tɔngɔ
1 Yinwege kì la ki kɔ na na!
Koni mi yaa na kayaŋga ki yɛgɛ yo,
mi yaa para mbe yala na nawa pì
tanga yɛgɛ ŋga na ki ni.
2 Mi yaa ki yo Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ maga
ka kiti kɔn na na mbanla le
jɔlɔgɔ,
ɛɛn fɔ maa na jɛrɛgi go ŋga na ki yo
na kan!
3 Naga yɛn ma, mbaa na jɔlɔ ko ki
yɛn mɔɔ ndanla wi le?
Mbe je yaraga ŋga mà gbegele ma
kɛɛ ki ni,
konaa mbe ti lepeele pe kɛɛ tunndo
tila yɔngɔ pe kan, ko ki yɛn
mɔɔ ndanla.
4 Naga yɛn ma, sɛnwee yɛngɛlɛ ke
yɛn ma na wi le?
Naga yɛn ma, ma yaara yanlɔmɔ po
naa sɛnwee yanlɔmɔ pi ni, pi
yɛn ja wi le?
5 Naga yɛn ma, ma yinwege piliye yi
were paa sɛnwee woyo yi yɛn
wi le?
Ma yɛgɛlɛ yɔn kì were paa sɛnwee
wogo ki yɛn wi le?
6 Yiŋgi na, a ma nɛɛ na puŋgosaga
ki jaa mbege jɛn?
Yiŋgi na, a ma nɛɛ na kapege ki
sɛgɛsɛgɛ mbege jɛn?
7 Ma si yala maga jɛn makɔ ma yo fɔ
mi woro jɔgɔfɔ,
fɔ lere kpɛ se ya mbanla shɔ ma kɛɛ.

8 Yɛnŋɛlɛ, mboro màla da, ma kɛyɛn
yo yìlan wire lombondo ti
fanri;
ɛɛn fɔ koni ma yɛn na jaa mbanla
tɔngɔ!
9 Ki yaga mɔɔ jatere wi tɛgɛ ki na
fɔ màla fanri paa pe ma kaa
yaraga ka fanri joro ni we;
naga yɛn ma, ma yɛn na jaa mbanla
tɔngɔ mbanla sɔngɔrɔ wa
taambugɔ ki ni wi le?
10 Màa na fyɛnli paa nɔnɔ yɛn mala
gbegele,
a mà ti mì simbi paa nɔnɔ nara yɛn.
11 Kona, a mà si sɛlɛgɛ naa wire kara
le na ni,
mɛɛ na sogolo yɛɛ na kajeere naa
kapannda ni.
12 Mà yinwege kan na yeri, ma
kagbaraga pye na kan,

mɔ̀ɔ jatere wi tɛgɛ na na, nala yin-
wege ki go singi.

13 Ma si yala, ma yɛn na larawa kala
la lara wa ma kotogo na,
ɛɛn fɔ ŋga ki yɛn wa ma nawa, mìgi
jɛn.
14 Màa pye na jaa mbaa na kɔrɔsi
mbe ta mbanla yigi kapege
pyege ka go na;
kona ma se yɛnlɛ mbanla puŋguwɔ
pi kala yaga na na.
15 Na kaa pye mi yɛn jɔgɔfɔ, jɔlɔgɔ
yɛn na wogo!
Na kaa si pye mi yɛn sinŋɛ, mi se ya
mbanla go ki yirige,
fɛrɛ tìlan yigi matoro, na fyɔnwɔ pì
kɛɛ toro.
16 Na mi ka yo mi yaa na go ki yirige,
ma maa na puro paa jara yɛn;
ma maga ŋgban na na jɛŋgɛ ma
fanŋga fyɛrɛ wogo ki ni.
17 Ma yɛn na yinrigi na kɔrɔgɔ naga
tagala ki yɛɛ na,
ma naŋgbanwa pi yɛn na seregi na
ni;
ma maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn na tuun na
na naga waa na pe yɛɛ kaan.

18 Yiŋgi na màa si ti, a mì yiri wa na
nɔ wi lara?
Ndɛɛ mìla ku, lere kpɛ se jɛn nala
yan yɛnlɛ ni.
19 Mi jɛn na pye paa lere ŋa wi sila
yiri laga dunruya wi ni;
na nɔ wi mbaa na se mì ku, pe sila
kee na ni teere wa fanga ki ni.

20 Na yinwege piliye yì koro jɛnri.
Koni Yɛnŋɛlɛ lilan yaga ma.
Li laga na na, mbe ta mbe wɔn mbe
tigi jɛnri;
21 sanni mbe sa kari wa laga ŋga mi
se sɔngɔrɔ mbe pan naa,
wa tara nda diwi gbɔlɔ lo naa kunwɔ
pi diwi wi yɛn.
22 Diwi gbɔlɔ tara ri, ki laga kì wɔ
conjonjo paa yembinɛ wɔlɔ
yɛn;
kunwɔ pi diwi wowi, laga ŋga kala
pyew lì gbɔn ma piri wa;
ki laga ki yɔnlɔ yanwa pi yɛn paa
yembinɛ wɔlɔ yɛn.

11

Zofari wi sɛnyoro koŋgbannda:
Wì yo Zhɔbu wi sɔngɔrɔ
wi pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

1 Kona, Zofari ŋa wìla yiri wa
Naama tara wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ
Zhɔbu wi pye fɔ:
2 Naga yɛn ma, yɔn sogomɔ si daga
mbe kan ki sɛnlɛgɛrɛ nda tì yo
ti na wi le?
Naga yɛn ma, yɔn tangawa po mbe
ya mbe tanga kan lere yeri wi
le?
3 Naga yɛn ma, ma sɛnlɛgɛrɛ to kala
na leele pe daga mbe pyeri wi
le?
Ma yɛn naga lakoo leele sanmbala
poro na, ko lere ka ka mboro
tifaga wi le?

4 Mà yɛrɛ ki yo maga filige ma yo ma
nagawa sɛnrɛ ti yɛn ma sin,
fɔ ma yɛn fyɔngɔ fu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.

5 E! Ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li mbe ja yɛnlɛ
mbe para,
ndɛɛ li mbe ja yɛnlɛ mbeli yɔn ki
yɛngɛ mbɔɔn yɔn sogo,
6 ndɛɛ li mbe ja li kajɛnmɛ larawa
kagala ke naga ma na,
koro ŋgele kè wɛ sɛnwee tijinliwɛ pi
na,
pa ma jɛn naga jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lɔɔn
kajɔgɔrɔ ta yan, mari kala
yaga ma na.

7 Naga yɛn ma, ma mbe ya mbe
Yɛnŋɛlɛ li larawa kagala ke
sɛgɛsɛgɛ mbe ke jɛn wi le?
Ma mbe ya mbe lo na yawa pi ni
fuun fɔ li kagala ke ni fuun ke
jɛn mbe ke kɔ wi le?
8 Ke yɛn ma yagara ma wɛ naayeri
wi na, yiŋgi ma mbe ya pye?
Ke yɛn ma jugo ma wɛ kuulo tara ti
tijuguwo pi na, yiŋgi ma mbe
ya jɛn wa ko ni?
9 Ke titɔnlɔwɔ pi wɛ tara ti titɔnlɔwɔ
pi na,

ke gbemɛ pì wɛ kɔgɔje wi gbemɛ pi na.

10 Na Yɛnŋɛlɛ li kaa tooro, mbe si
lere wa yigi mbeli le kaso,
na li ka lere wa yeri kiti kɔnsaga,
ambɔ wi mbe ya mbeli yɛgɛ kɔn?
11 Katugu lì leele fanlafɛnnɛ pe jɛn,
li ma kambasinŋge ki yan, laa cɛn
laga saga jaa tetete.
12 Ɛɛn fɔ lembige ki se ya mbe
kajɛnmɛ ta fyew,
fɔ ndɛɛ pilige ŋga ni yan sofile wi ka
ca sofile se ko lembige ki yaa
kajɛnmɛ ta†.

13 Mboro wo na, na maga ma jatere
wi kanŋga mboo wa Yɛnŋɛlɛ
li na,
na maga ma kɛyɛn yi yirige wa
naayeri mbeli yɛnri,
14 na maga ma kɛɛ ki wɔ kapege
pyege ki ni,
na mɛɛ yere ki na kambasinŋge ki
koro wa ma go,
15 pa kona ma yaa ma yɔlɔgɔ ki
yirige caw, jɛrɛgisaga se pye
ma na;
ma yaa yeresaga ta, ma saa fyɛ
yaraga ka na.
16 Pa ma yaa fɛgɛ ma tege ki na;
ma yaa la nawa tuun ki na paa yɛgɛ
ŋga na tɔnmɔ ma kaa fo ma
kari we.
17 Ma yinwege ki yaa ka yanwa
ta mbe laga mbe wɛ
yɔnlɔfunŋgbanga yanwa pi
na;
diwi wi yaa pye paa lalaaga yanwa
yɛn ma kan.
18 Pa ma yaa taga ma yɛɛ na, katugu
jigi tagasaga yaa pye ma yeri;
kala li ni fuun li yaa yɔn ma kan,
ma yaa la sinlɛlɛ yɛyinŋge na
pɔw.
19 Ma yaa ka sinlɛ mbaa wogo, lere
kpɛ se pan mbɔɔn jɔlɔ;
lelɛgɛrɛ yaa kaa paan mbaa ma
yɛnri ma pe saga.
20 Ɛɛn fɔ lepeele pe yaa ka wele mbe
te, yɛngɛlɛ ke sa wɔ sagawa
wogo na;
larasaga kpɛ se ka ta pe na,
jigi tagasaga nuŋgba ŋga ki yaa ka
koro pe yeri, ko ki yaa pye
kunwɔ we.

12

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ: Ŋga ka Yɛnŋɛlɛ li ndanla ko li ma pye

1 Kona, a Zhɔbu wì si Zofari wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
2 Kaselege ko na, sɛnwee piile pe
jɛnmɛ pi ni fuun pi yɛn yoro
yeri,
na yoro ka ku, kona kajɛnmɛ po pì
ku.
3 Konaa ki ni fuun, mi fun tijinliwɛ
yɛn na ni paa ye yɛn,
ye woro ma mbɔnrɔ na na,
nda yè yo, lere pyew ti jɛn.

4 Mì pye titɛgɛrɛ yaraga na wɛnnɛ pe
yeri,
mi ŋa mi ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo
lilan yɔn sogo,
mi ŋa mi yɛn lesinŋɛ, a na nawa pi
yɛn ma filige na na,
mì pye pe yeri titɛgɛrɛ yaraga.
5 Lere ŋa wi yɛn tege na, wo wi ma
tifagawa ta,
ko ki yɛn lere ŋa wi yɛn fɛrɛwɛ na
wi sɔnrimɔ we.
Lere ŋa ka kurugo mbe to, ko fɔ wo
daga mbe tifagawa ta.
6 Ma si yala beŋganri pyefɛnnɛ poro
yɛn yɛyinŋge na wa pe yinrɛ
ti ni;
mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li yinjere jaa,
poro yɛn ma cɛn yɛyinŋge na
pɔw,
poro mbele pe ma pe yɛɛra fanŋga
ki pye pe yɛnŋɛlɛ le.

† **11:12 11.12:** Ŋga kì yo fɔ: *Fɔ ndɛɛ pilige ŋga ni yan sofile wi ka ca sofile se ko lembige ki yaa kajɛnmɛ ta,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun fɔ: *Lere ŋa kajɛnmɛ woro wa wi go ki ni, wi se ya pye kajɛnŋɛ paa yɛgɛ ŋga na yan sofile se ya mbe sɛnwee se we.*

7 Ɛɛn fɔ yaayoro ti yewe, ti yaa ma naga;
naayeri sannjɛgɛlɛ ke yewe, ke yaa ka yo ma kan.
8 Para tara na yaara ti ni, ti yaa ma kara,
kɔgɔje ŋgbanra ti yaa ki yɛgɛ yo ma kan.
9 Ki yaara nda ti ni fuun ti ni, kikiin ki sigi jɛn
mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kagala ŋgele ke pye?
10 Yaara yɛnwere ti ni fuun ti yinwege ki yɛn lo kɛɛ,
sɛnwee wi yinwege wɔnwɔn pi yɛn lo kɛɛ.

11 Pe maa ki sɛnrɛ nda ti yuun ma yo fɔ:
«Nuŋgbolo li ma sɛnrɛ ti logo ma wali ti na,
paa yɛgɛ ŋga na yɔn ki ma suro ti tanwa pi jɛn maa wɔ pi yɛɛ ni we.
12 Kajɛnmɛ yɛn lelɛŋgbaara ti yeri,
kagala kɔrɔ jɛnmɛ yɛn yinwetɔnlɔgɔ fɛnnɛ pe yeri.»

13 Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ naa fanŋga to yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woro,
mbe kala kɔn mbeli tɛgɛ mbeli yɔn konaa tijinliwɛ, to yɛn li woro.
14 Yɛnŋɛlɛ li ka yaraga ŋga jɔgɔ, lere se ya mbege gbegele naa,
na li ka kɔrɔ ki tɔn lere ŋa na, lere se ya mbege kɔrɔ ki yɛngɛ wi na.
15 Na li ka tisaga ki yerege, yaraga pyew ki ma waga,
na li ka tɔnmɔ pi yaga pila paan, pi ma tara ti jɔgɔ.
16 Fanŋga naa kapyɔ jɛnmɛ pi yɛn lo ni;
lere ŋa wì puŋgo konaa lere ŋa wì pele puŋgo, pe ni fuun pe yɛn li woolo.

17 Li ma ti tara ti yɛgɛfɛnnɛ pe maa tanri tɔɔrɔ wara†,
li ma tara teele pe jatere wi jɔgɔ pe na.
18 Li ma wunlumbolo pe kurusi-jaraye mbele mɛgbɔgɔ woolo pe sangala pe na,
mbe si pe pɔ kulowo maŋgala ni wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na†.
19 Li ma ti saraga wɔfɛnnɛ pe maa tanri tɔɔrɔ wara,
mbele pe fanŋga ki gbegele ma cɛn, li ma pe fanŋga ki jan le yɔnlɔ nuŋgba li ni.
20 Leele pe jigi wi yɛn leele mbele na, li ma sɛnrɛ ti kɔ wa pe yɔn,
mbe kagala yɛgɛ jɛnmɛ pi shɔ lelɛŋgbaara ti yeri.
21 Li ma tifagawa kan mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe yeri,
mbe fanŋga fɛnnɛ pe fanŋga ki kɔ le yɔnlɔ nuŋgba li ni.
22 Li ma diwi kagala ŋgele ke yɛn ma lara ke yirige funwa na,
mbe kunwɔ pi diwi wi yirige funwa na.
23 Li ma cɛngɛlɛ ke jiti, kona mbe si ke tɔngɔ,
li ma ti cɛngɛlɛ ke ma lɛgɛ, ko puŋgo na, li mɛɛ ke jaraga.
24 Li ma tijinliwɛ pi shɔ tara woolo pe teele pe yeri,
mbe pe yaga paa yanri paa toro faa wa gbinri wi ni, wo ŋa konɔ woro wa.
25 Pe maa talitali na tooro wa diwi wi ni yanwa fu;
li ma pe yaga pe maa gbali na tooro paa sinndire fɛnnɛ yɛn.

13

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ mbe kari yɛgɛ:
Wila jaa wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni pe para pe yɛɛ ni

1 Ee, kaselege yi, ki kagala mì ke ni fuun ke yan yɛnlɛ ni,
mì ke logo ma wali ke na wa na nuŋgbogolo ke ni.
2 Ŋga yè jɛn, mi fun mìgi jɛn;
ye woro ma mbɔnrɔ na na.

† **12:17 12.17:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ: Li ma tara ti yɛgɛfɛnnɛ pe kajɛnmɛ pi shɔ pe yeri, nakoma li ma tara ti yɛgɛ fɛnnɛ pe le kulowo ni. † **12:18 12.18:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Li ma wunlumbolo pe fanŋga ki shɔ pe yeri, mbe si pe le kulowo ni.

3 Ɛɛn fɔ mila jaa mbe para yawa pi
ni fuun fɔ wo ni,
mila jaa mbe para mbanla yɛɛ shɔ
Yɛnŋɛlɛ lo yɛgɛ na.
4 Yoro wo na, ye yɛn na finlɛlɛ na
tɔnni kaselege ki na;
ye yɛn wɛrɛ pyefɛnnɛ mbele pe se
ya yaraga ka yɔn.
5 Ndɛɛ ki pye ye ja pyeri yee para,
ko jɛn na pye ye yeri kajɛnmɛ.

6 Ye logo na yeri, mi yaa para mbanla
yɛɛ shɔ,
sɛnrɛ nda mi yaa yo wa na yɔn, ye
nuŋgbolo jan yeri logo!
7 Naga yɛn ma, ye mbe yɛnlɛ mbe
sɛnrɛ mbasinnde yo Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ni wi le?
Naga yɛn ma, ye mbe ya mbaa
yagbogolo finlɛlɛ mbe si yo
Yɛnŋɛlɛ lo yaa sari wi le?
8 Yaa ki jate mbe gbogolo Yɛnŋɛlɛ li
ni wi le?
Yaa ki jaa mbe para mbeli shɔ wi le?
9 Na Yɛnŋɛlɛ li ka ye sɛgɛsɛgɛ mbe
wele, ki mbe yɔn ye na?
Ye se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li fanla paa
yɛgɛ ŋga na pe ma lere fanla.
10 Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pa li
yaa ye jɛrɛgi,
na kaa pye ye yɛn na leele pele
mbɔnrɔgi leele pele na larawa
we.
11 Naga yɛn ma, li gbɔgɔwɔ pi se ka
fyɛrɛ wa ye na wi le?
Naga yɛn ma, ye se kaa fyɛ li yɛgɛ
wi le?
12 Ye lelɛɛlɛ sɛnyoro nda yè yo, ti yɛn
kayɔngɔ fu paa cɔnrɔ yɛn;
yànla yɔn sogo sɛnrɛ nda ni ti yɛn
fanŋga fu paa joro yɛn.

13 Ye pyeri wa, yanla yaga mi yaa
para!
Ŋga ki yaa pye na na, ko mbe pye.
14 Mì cɛn kala li ni fuun li cɛnwɛ,
ali mbanla go ki pɛrɛ.
15 Ki ka Yɛnŋɛlɛ li ndanla lilan gbo,
jigi tagasaga ka yɛgɛ woro na
yeri naa.
Ɛɛn fɔ mi yaa para mbanla yɛɛ shɔ
li yɛgɛ na, fɔ na tangalɔmɔ pi
yɛn jɛrɛgisaga fu.
16 Na mi ka ko pye ma, ko mbe ya
mbanla shɔ;
katugu lere ŋa wila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, wi se yɛnlɛ mbe yere li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.

17 Ye logo na yeri, yanla sɛnrɛ ti logo
jɛŋgɛ!
Ye nuŋgbolo jan ye nda mi yaa yo ti
logo!
18 Ye wele, mì gbɛgɛlɛ mbege yɛgɛ
naga fɔ mi yɛn kaselege ko na;
mìgi jɛn ma yo tanga yɛn na yeri.
19 Ambɔ wila jaa mbe baga na na?
Na ko ka pye, pa mi yaa pyeri mbe
ku.

20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri,
maga kagala shyɛn ŋgele ke
pye na kan,
kona mi se lara ma na naa.
21 Ma kɛɛ ŋga kila na tege, ki laga na
na,
maga ka ti ma fyɛrɛ kagala kaa na
sunndo wi kɔɔn naa.
22 Ko puŋgo na, ma para, pa mi yaa
ma yɔn sogo,
nakosima mi ka para, mboro
mbanla yɔn sogo.
23 Kambasinnde naa puŋguwɔ jori
mi pye?
Na puŋgosara naa na kapere ti naga
na na!
24 Yiŋgi na, a ma nɛɛ ma yɛɛ lara na
na,
nala jate paa ma jugu yɛn?
25 Naga yɛn ma, wɛwaga ŋga tifɛlɛgɛ
kìgi lɛ na kee ki ni, ko ma mbe
yɛnlɛ mbaa wiin ki ni wi le?
Ma mbe yɛnlɛ mbe taga yan waga
na mbaa ki puro le?
26 Ma yɛn na jɔlɔgɔ kaŋgbangala
yɔnlɔgi na mɛgɛ ni;
kajɔgɔrɔ nda mì pye na lefɔnrɔ
sanga wi ni, màri go kala li wa
na.
27 Màla tɔɔrɔ ti le tugurɔn ŋgbɛɛrɛ
na,
ma yɛn nala kapyegele ke ni fuun ke
kɔrɔsi;
mà kɔngɔlɔ gbɔn na torosara ti na.

28 Ma si yala na yinwege ki yɛn na jogo
paa yɛgɛ ŋga na kambuguwo ma kaa ye tige ni maga fɔngɔ we,
paa yɛgɛ ŋga na yaawere ma kaa ye paara ni mari jɔgɔ we.

14

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ puŋgo woo:
Wì yo sɛnwee wi yinwege
ki yɛn tege ni

1 Sɛnwee, wo ŋa jɛlɛ wì se,
wi yinwege ki yɛn ma were, ma yin jɔlɔgɔ ni yɛgɛ ki ni fuun ni.
2 Wi yɛn paa yarifyɛɛnrɛ yɛn, ti ma pɛlɛgi, sanni jɛnri mbe si fanla;
wi ma toro paa tige yinmɛ yɛn, pila mɔ.
3 Yɛnŋɛlɛ, ko lere wo ma yɛngɛlɛ ke yɛn wi na naa kɔrɔsi,
màla yigi na kee na ni sa kiti kɔn na ni win!

4 Ambɔ wi mbe ya mbe yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ fu ka wɔ wa yaraga ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ki ni?
Ko lere woro wa.
5 Kì kaa pye mà sɛnwee wi yinwege piliye yɔn ki kɔn maga tɛgɛ,
kì kaa pye mà yinwege yeyɛn yɔn ki tɛgɛ,
kì kaa pye mà kɔnlɔ gbɔn wi yinwege ki kan, ŋga wi se ya toro ki na,
6 ki kala na, ma yɛgɛ ki laga wi na, jaŋgo wi wogosaga ta jɛnri,
jaŋgo wi nawa pi yinŋgi paa yɛgɛ ŋga na tunmbyee ŋa pe maa sara, yɔnlɔkɔgɔ wi kaa sara wi ta wi nawa pi ma yinŋgi we.
7 Jigi tagasaga yɛrɛ yɛn tige ki yeri,
na paga ki kɔn, ki ma fun naa,
ki ma koro na njere fɔnndɔ yinrigi.
8 Ali ki ninde ti ka lɛ wa tara ti ni,
ali na ki yunŋgɔngɔ ki ka cɛn ndɛɛ ki ku wa tara ti ni,
9 na tɔnmɔ ka gbɔn ki na ma kɔ, ki ma fun naa,
ki ma njere yirige naa paa tige yirifɔnŋgɔ yɛn.
10 Ɛɛn fɔ na lere wi ka ku, wi fanŋga ki ma kɔ pew;
na sɛnwee wi yinwege wɔnwɔn pi ka kɔ wi ni, wi ma pye yiŋgi?
11 Lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi mbe ya waga,
gbaanla tɔnmɔ pi mbe ya kɔ mbe waga,
12 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na sɛnwee wi ka sinlɛ wa kunwɔ pi wɔnlɔwɔ pi ni, wi se yiri naa;
wi se yɛn mbe yiri, fɔ naayeri wi ka sa kɔ wi wɔ wa,
wi se yɛn mbe yiri wɔnlɔwɔ pi na.
13 E, Yɛnŋɛlɛ, ndɛɛ ki pye ma mbe ja yɛnlɛ mbanla lara wa kuulo tara,
mbanla yaga wa larasaga fɔ ma naŋgbanwa pi sa sogo na ni,
mbe wagati wa kɔn mbe tɛgɛ na kan, ŋa ni ma yaa kɔɔn jatere wi tɛgɛ na na, ki jɛn nala ndanla!
14 Naga yɛn ma, na sɛnwee wi ka ku, wi mbe ya yiri mbe pye yinwege na naa wi le?
Ndɛɛ ki mbe ja ya pye, mi jɛn naga kun na yɛɛ ni, mbaa singi na tege tunŋgo wagati wi ni fuun wi ni,
fɔ na wagati wi ka sa gbɔn, wa mbe cɛn wa na yɔnlɔ.
15 Kona ma jɛn nala yeri, pa mi jɛn nɔɔ yɔn sogo;
mi ŋa màla da, na la ki jɛn nɔɔ yigi maa ki jaa mbanla yan.
16 Ma si yala koni, ma yɛn nala yɔngɔlɔ ke jinri,
ma se jɛn naa na kapege ki wele naa.
17 Ma jɛn nala kapere ti le kasha ka ni, mberi lara, mbege yɔn ki pɔ ti na,
ma jɛn nala kajɔgɔrɔ ti tɔn.

18 Konaa ki ni fuun, yanwiga ki ma to ma jaraga,
walaga ki ma jɛɛnri ma wɔ wa ki yɔnlɔ li ni.
19 Tɔnmɔ pi maa fuun sinndɛlɛgɛ ki na naga mugu,
pi maa fuun na kee tara ti ni yɛgɛ ŋga na,
mboro fun pa ma ma sɛnwee wi jigi tagasaga ki jɔgɔ ma.

20 Ma ma to wi na yɔnlɔ nuŋgba, ma
ya wi ni, wi ma toro;
ma maa yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga, ko
puŋgo na, ma maa purɔ.
21 Wi pinambiile pe yaa ka gbɔgɔwɔ
ta laga wi puŋgo na o, wi se
ko jɛn;
pe yaa kaa pe tifaga wi yo, wi se pye
ko jɛnmɛ.
22 Tege ŋga ki ma pye wa wi yɛɛra
wire ti ni ko wi ma jɛn,
wi yinnɛ li ma pye kunwɔ kayaŋga
na wi yɛɛ wogo na.

15

Elifazi wi sɛnyoro shyɛn woro:
Wì yo lepee wi yaa jɔlɔgɔ ta

1 Kona Elifazi ŋa wìla yiri wa
Tema ca, wì si sɛnrɛ ti lɛ ma Zhɔbu
wi pye fɔ:
2 Naga yɛn ma, ki yɛn ma yala
kajɛnŋɛ wi lere yɔn sogo
jɛnmɛ ni, mba pi yɛn go fu paa
tifɛlɛgɛ yɛn le?
Naga yɛn ma, wi maa fuŋgbolo li yin
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ
ko ni, mbe sila para wi le†?
3 Naga yɛn ma, wi maa para mboo
yɛɛ shɔ tɔnli fu sɛnrɛ ni wi le,
nakoma sɛnwara ni wi le?
4 Mboro wo na, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, ko mboro yɛn na jogo,
leele paa jatere piin Yɛnŋɛlɛ wogo ki
na yɛnrɛwɛ ni, ko ma yɛn na
jogo.
5 Ma kajɔgɔrɔ to tɔ̀ɔn yɔn ki le ki
sɛnrɛ nda ti yowo pi ni;
tijinliwɛ pee fɛnnɛ pe sɛnrɛ yolɔmɔ
po mà fɔrɔgɔ mbaa para.
6 Ma yɛɛra yɔn ko kila ma jɛrɛgi, mi
ma!
Ma yɛɛra yɔn sɛnrɛ to tì sɛnrɛ ti jan
ma na.

7 Naga yɛn ma, mboro pe keli ma se
sɛnwee piile pe ni fuun pe na
wi le?
Pe keli ma mboro se, mɛɛ kaa jɛn ma
tinndiye poro da wi le?
8 Naga yɛn ma, maa pye Yɛnŋɛlɛ li
ni wa li gbogolomɔ pi ni, mali
ŋgundo kagala ke logo wi le?
Mà kajɛnmɛ pi ni fuun pi shɔ maa
ta ma yɛɛ nuŋgba woo wi le?

9 Yiŋgi ma jɛn, na woro sigi jɛn?
Kagala yɛgɛ jɛnmɛ pipiin pi yɛn ma
yeri, na pi woro we yeri?
10 Yinzifire fɛnnɛ yɛn we ni,
lelɛŋgbaara yɛn we ni,
mbele pè lɛ jɛŋgɛ ma to wi na.
11 Kotogo sogowo mba Yɛnŋɛlɛ lì kan
ma yeri,
konaa sɛnjɛndɛ nda fuun tì yo ma
kan, to sɔɔn yɛnlɛ ti bere!

12 Yiŋgi na, a mà si nawa ŋgban ma?
Yiŋgi na, a ma nɛɛ we kanli ma?
13 Mà kɔnrɔ ta Yɛnŋɛlɛ li ni,
fɔ maga sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti yirige wa
ma yɔn!

14 Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, mbe suu
yɛɛ pye mbe yo wi yɛn kpoyi?
Wo ŋa jɛlɛ wì se, wi mbe ya pye
sinŋɛ mɛlɛ?
15 Wele, Yɛnŋɛlɛ lii taga li mɛrɛgɛye
kpoyi pe na yɛrɛ,
ali naayeri wi woro kpoyi li yɛgɛ na
yɛrɛ,
16 pee ka logo sɛnwee pyɔ, ŋa wi yɛn
yaritijaanga, ma jɔgɔ,
wo ŋa wi maa kambasinŋge ki piin
maga pye paa wi tɔnwɔɔ yɛn.

17 Koni logo na yeri, mi yaa ta yɛgɛ
yo ma kan!
Ŋga mì jɛn, mi yaa ki sɛnrɛ yo ma
kan.
18 Ŋga kajɛnmbɛlɛ pè yo,
ko ŋga pè logo pe tɛlɛye pe yeri, pee
ka lara wa ki ni.
19 Ki sanga wi ni Yɛnŋɛlɛ làa tara ti
kan poro nuŋgba yeri;
nambanŋa kpɛ sila pan mbe pinlɛ pe
ni gbɛn, mbe pe go jɔgɔ.

20 Lepee wi maa yinwege ki ni fuun
ki pye wa jɔlɔgɔ ki ni;

† **15:2 15.2:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wo wi ŋa fɔ: Ki woro ma yala kajɛnŋɛ wila go fu sɛnrɛ naa sɛnwara yuun.

yɛgɛlɛ ŋgele kè kan lepee wɛlɛwɛ wi yeri, ke yɔn ki yɛn ma jiri ma jɛn.
21 Magaŋgala ŋgele ke maa fyɛrɛ waa, koro ke maa yiin wa wi nuŋgbogolo ke ni;
yɛyinŋge sanga ni, jɔgɔwɔ pyefɔ wa yaa to wi na.
22 Wi se taga ki na mbe yo fɔ wi mbe ya shɔ, mbe wɔ wa ki diwi wi ni,
tokobi wi yɛn naa pɛɛlɛ mboo gbo.
23 Wi maa yanri na toro faa, naa yaakara ti lagajaa†,
wìgi jɛn ma yo pilige ka yɛn ma tɛgɛ naa singi.
24 Jɔlɔgɔ naa jatere piriwɛn yɛn na sunndo kɔngɔ waa wi na,
ti yɛn na fanŋga taa wi na,
paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa wa naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ma gbɛgɛlɛ mbe sa to malaga na;
25 katugu wùu kɛɛ ki yirige Yɛnŋɛlɛ li na,
wì soro ma yere ma Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li sige.
26 Wùu go ki liri ma yiri na kee sa to Yɛnŋɛlɛ li na,
naa yɛɛ go singi wi tugurɔn sige-yaraga lirige ki ni.
27 Wìla tɔrɔ, fɔ a wi yɛgɛ kila yɛngɛlɛ,
wìla gbɔgɔ fɔ ma liri.
28 Ɛɛn fɔ cara nda tì jɔgɔ, pa wi yaa ka sa cɛn wa ti ni,
mbaa wɔnlɔ wa yinrɛ nda lere woro wa ti ni, nda tila tuunri we.

29 Ki lerefɔ wi se koro mbe pye penjagbɔrɔ fɔ fyew,
wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti se yere;
wi kɛɛ yaara ti se lɛgɛ mbe jaraga mbe gbɔn tara ti lagapyew.
30 Wi se ka shɔ mbe wɔ wa kunwɔ pi diwi wi ni;
wi yaa pye paa tige yɛn, ŋga kasɔn yinnɛ ki njere tunmɔɔrɔ ti waga,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki yaa wi lɛ mbe kari wi ni lege.

31 Wiga kaa jigi wi taga nambara wi na mboo yɛɛ puŋgo;
katugu nambara wo wi yaa ka sɔngɔrɔ wi na, mbe pye wi tɔnli.
32 Ki kagala ke yaa pye mbe yɔn fili sanni wi kupilige ki sa gbɔn;
wi yaa pye paa tige njege yɛn, ŋga ki se fun naa fyew.
33 Wi yaa pye paa ɛrɛzɛn tirige pire mbalɛndɛ yɛn, nda tila kɔɔn na tuun;
nakoma paa oliviye tige yɛn, ŋga ki fyɛɛnrɛ tila kaanla na tuun.

34 Lere ŋa wila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi go ki yaa koro waga piile fu;
leele mbele pe maa yarikanra shoo leele pe yeri na nii, kasɔn ki yaa ka pe yinrɛ ti sogo.
35 Pe ma tipege ki jate wa pe nawa,
mbe kambasinŋge pye,
ko maga kan pe ma pe yɛɛ puŋgo.

16

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo ŋa wi yɛn wi sɛrɛfɔ
wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na

1 Kona, a Zhɔbu wì si Elifazi wi pye fɔ:
2 Mìgi sɛnrɛ cɛnlɛ nda ti lɛgɛrɛ logo faa;
yoro ye ni fuun yɛn yɛrifɛnnɛ mbele pe yɛn leele tefɛnnɛ.
3 Ye yaa ki go fu sɛnrɛ ti yowo pi yaga sanga wiwiin?
Yiŋgi kɔɔn nawa pi tanga ma na, a ma silan yɔn sogo yɛɛn?

4 Ŋga kì gbɔn na na, ndɛɛ ko ki ja gbɔn ye na,
mi jɛn na ya mbe para paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn na para we.
Mi jɛn na sɛnrɛ ta gbogolo mbe yo ye na,

† **15:23 15.23:** Ŋga kì yo fɔ: Wi maa yanri na toro faa naa yaakara ti lagajaa, wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn girɛki sɛnrɛ ni wi ni, kì yo wa ma yo fɔ: Pɛtɛɛlɛ pe yaa wi wire kara ti yɔli.

mi jɛn na go yangara ye na yinriwɛ
tawa ni.
5 Na yɔn sɛnrɛ ti jɛn na fanŋga kan
ye yeri,
sɛnjɛndɛ nda mi jɛn na yo, ti jɛn na
ye kotoro ti sogo ye na.

6 Koni, na mi ka para, ki se ka kɔn
na jɔlɔgɔ ki na,
na mi ka si pyeri, ko mbe ya mbanla
jɔlɔgɔ ko laga na na wi le?
7 Koni wo na, Yɛnŋɛlɛ lìlan fanŋga
ki kɔ na ni pew!
Yɛnŋɛlɛ, màla go woolo pe ni fuun
pe tɔngɔ.
8 Màla yigi kala li tijanga, a ko
pye sɛrɛya naga nari fɔ tanga
woro na yeri;
na cɔgɔrɔ ti yɛn naga nari fɔ mì pye
jɔgɔfɔ.
9 Wa li naŋgbanwa pi ni, Yɛnŋɛlɛ
lìlan kɔɔnlɔ paa yɛgɛ ŋga na
cɛngɛ ma ki kagboro pye we,
ma to na na,
li yɛn nala puro nali ŋgangala ke
kaa na mɛgɛ ni;
na jugu wi yɛn nala wele yɛnpele ni.
10 Leele pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ na mɛgɛ
ni mbanla figiri,
pe yɛn nala feele nala tifaga.
Pe ni fuun pè gbogolo ma yiri na
kɔrɔgɔ.
11 Yɛnŋɛlɛ lìlan le lembasinmbele pe
kɛɛ,
lìlan wɔnrɔgɔ mala wa wa lepeele
pe kɛɛ.

12 Mìla pye yɛyinŋge na, ɛɛn fɔ
Yɛnŋɛlɛ lì pan mala yangara,
mala gbɔn mala piri,
lìlan yigi wa na kɔnɔ li na mala
wɔnrɔgɔ, mala jan, mala
kaari kaari;
lìli wangala ke yɛgɛ sin na na mala
wɔn.
13 Li wangala ke yɛn na yinrigi kɛɛ
ki ni fuun ki na, nala sugulo;
lìlan wɔn na sɛnnɛ li na mali furugu,
ali yɛrɛ lii yinriwɛ ta,
lìlan tisoolo li furu mali wo tara.
14 Li yɛn na gbinri na tuun na na paa
maliŋgbɔɔn yɛn,
mala wɛlɛgɛ lagapyew.

15 Kunwɔ kayaŋga yaripɔrɔ mì yɔli
na nii nala wire ti tɔnni,
mìlan go ki piligi wa tara ti ni.
16 Na yɛngɛlɛ kè yanlaga gbelege ki
kala na,
kunwɔ pi diwi wi yɛn wa na yɛngɛlɛ
ke ni.
17 Ma sigi ta, mi si kapege pye,
na nawa pi yɛn ma filige na na wa
na Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni.

18 E, mboro tara, maga kanla
kasanwa mba pì wo pi tɔn,
jaŋgo na gbelege ki logo lagapyew†.
19 Koni na sɛrɛfɔ wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ
na makɔ,
ŋa wi yɛn na para na yɔnlɔ, wi yɛn
wa naayeri lara ti ni.

20 Na wɛnnɛ pe yɛn naga lakoo na
na,
ɛɛn fɔ mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
yɛntunwɔ ni.
21 Ki yɛn ma yala na sɛrɛfɔ wi pye
kala li yɛgɛ wɔfɔ leele poro
naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ,
wili yɛgɛ wɔ sɛnwee wo naa wi
sɛnwee yɛnlɛ pe sɔgɔwɔ.
22 Katugu na yinwege piliye yi yɛn
na kee kɔsaga;
mi yaa konɔ na lɛ mbe kari, lere
na kari wa mbe sɔngɔrɔ mbe
pan.

17

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ
mbe kari yɛgɛ:
Wì yo wi wɛnnɛ
pòo jigi wi kɔn wi na

1 Na wɔnwɔn pi yɛn na koo na kee,
na yinwege kì gbɔn ki kɔsaga,
fanga ko ki yɛn nala singi.
2 Mbele pe maa kala lakoo leele na,
poro pe yɛn mala maga;

† **16:18 16.18:** Leele pàa pye naga jate ma yo na pe ka lere wa gbo, na pe suu kasanwa pi tɔn tara ni, ki kasanwa pi gbelege ki ma gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li na, naga yɛnri ligi kayaŋga wɔ legbolere wi ni; Zhenɛ 4.10; Eze 24.7-8.

mila ya mbanla yɛngɛlɛ ke tɔn mbe
wɔnlɔ, tɛgɛlɛ na paa tegele li
kala na.

3 E, Yɛnŋɛlɛ, yere na kala li ni le ma
yɛɛ tanla;
na mboro ma, ambɔ wi yaa ta mbe
yere na kala li ni?
4 Katugu mà pe jatere wi shɔ pe yeri,
jaŋgo paga ka tijinliwɛ ta,
ki kala na, ma se pe yaga pe cew ta.
5 Pe yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wùu
wɛnnɛ yeri lige na†,
ma si yala, fuŋgo ki yɛn na wo jate
wi piile pe gbɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ.

6 Leele pànla le yurugo ni,
mi yɛn lere ŋa pe yɛn na cɛnrɛ
sunrugu wa wi yɛgɛ ki na.
7 Na yɛngɛlɛ kè wɔ na na, na nawa
mba pì tanga na na pi kala na;
na wire tì waga na na ma pye paa
yaraga ka yinmɛ yɛn.
8 Lesinmbele paga na kala li wele, ki
ma to pe yɔn na;
mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu, pe ma
yiri mbele paa la fyɛ Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ pe kɔrɔgɔ.
9 Konaa ki ni fuun, lesinŋɛ wi maa
ki piin papaga ni, ma koro wa
wi konɔ li ni;
leele mbele pe kapyere ti yɛn ma
filige, ka maa tari pe fanŋga
ki na na kee yɛgɛ.

10 Yoro wo na, ye ni fuun ye sɔngɔrɔ
ye sɛnyoro ti na naa ye!
Mi si kajɛnŋɛ nuŋgba yan wa ye
sɔgɔwɔ.
11 Na yinwege piliye yì kɔ, kagala
ŋgele mì kɔn ma tɛgɛ, kè jɔgɔ,
konaa kagala ŋgele kànla ndanla
wa na kotogo na ke ni.
12 Pe ma yembinɛ li lɛ nali jate ma
yo yɔnlɔ yi,
pe ma yo yanwa pi laga si lali, mbe
sigi ta diwi wo wi yɛn na
paan.
13 Cɛnsaga ŋga mi yɛn na singi, ko ki
yɛn kuulo tara re;
mi yaa sanla sinlɛsaga ki gbegele wa
ki laga ki diwi wi ni.
14 Mi yɛn na jɔrɔgi na fanga ki yinri
na yuun fɔ: «Mboro ma yɛn
na to we!»
Mi yɛn naga yuun fyɛnrɛ ti kan fɔ:
«Yoro ye yɛn na nɔ konaa na
nɔsepiile jɛɛlɛ wele.»
15 Na jigi tagasaga ko yɛn se san?
Ambɔ wi yɛn nala jigi tagasaga ki
yaan naa?
16 Ki yaa pinlɛ mbe tigi na ni, mbe
kari wa kuulo tara,
na waga ka pinlɛ mbe ye wa tara ti
ni, mbe saa wogo we.

18

Bilidadi wi sɛnyoro shyɛn woro:
Wì yo lepee wi kɔwɔ pi ma tijanga

1 Kona, Bilidadi ŋa wìla yiri wa
Shuwa tara wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ
zhɔbu wi pye fɔ:
2 Ye yaa ki sɛnlɛgɛrɛ nda ti yowo pi
yaga sanga wiwiin?
Ye jatere ta, ko puŋgo na, wee jɛn
we para.

3 Yiŋgi na we sila we yɛɛ piin paa
yaayoro yɛn?
Yiŋgi na ye sila ki yaan ndɛɛ we yɛn
lembire?
4 Zhɔbu, mboro ŋa mà nawa ŋgban,
fɔ a ki naŋgbanwa pila ma
jɔlɔ,
naga yɛn ma, mboro yɛn naga jaa
dunruya wo mbe koro waga
mboro kala na wi le?
Konaa walaga ki yiri wa ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni wi le?

5 Ee, lepee wi fitanla yanwa pi yaa
ka figi,
wi gbɔngɔlɔ kasɔn yinnɛ li yaa figi.
6 Yanwa pi yaa kɔ wa wi go ki ni,
wi fitanla ŋa wi maa yanwa yinrigi
wi kan, wi yaa figi.

7 Wìla pye na tanri fanŋga ni, koni
wi tangala li yaa yinŋgi;

† **17:5 17.5:** Ŋga kì yo fɔ pe yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wùu wɛnnɛ yeri lige na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pe yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wùu wɛnnɛ fanla tɔnli kala na.

kagala ŋgele wì kɔn ma tɛgɛ mbe
pye, koro ke yaa wi jan.
8 Katugu mɛrɛ yaa wi tɔɔrɔ ti yigi,
wi yɛn na kee saa yɛɛ le wa mɛrɛ ti
ni tuu yigi.
9 Pɛnɛ yaa wi yigi wi yeŋgbele li na,
mana yaa wi tɔlɔgɔ ki yigi mbege
gbɛrɛ.

10 Wi yigimana li yɛn ma pɛri ma
lara wa tara ti ni,
pɛnɛ yɛn ma pɛri wa wi konɔ li ni.
11 Fyɛrɛ kagala yaa kaa sunndo
kɔngɔ waa wi na kɛɛ ki ni
fuun ki na,
koro ke yɛn naa tuuro tɔnri.
12 Fuŋgo ki yaa wi fanŋga ki kɔ,
jɔlɔgɔ ki yɛn le wi tanla.
13 Yama pi yɛn naa sɛlɛgɛ ki nii na
kee;
yambewe yɛn naa wire ti ni fuun ti
nii na kee.

14 Wi yɛn ma cɛn wi paraga go ŋga
ni yɛyinŋge na, pe yaa kaa
tilele mboo wɔ wa ki ni,
pe yaa kaa tilele mbe kari wi ni
wa wunluwɔ ŋa wi maa fyɛrɛ
waa† wi yeri.
15 Wi paraga go ki yaa koro waga,
lere wa yɛgɛ wi yaa ye wa ki
ni,
pe yaa kiribi wo wi cɛnsaga ki na.
16 Kona wi yaa pye paa tige yɛn, ŋga
kì ku, a ki ninde tì waga wa
tara,
a njere tì waga wa naayeri.

17 Lere se ka nawa to wi na naa laga
tara ti ni,
wi mɛgɛ ki se ka yeri laga ka kpɛ ni
naa.
18 Pe yaa wi wɔnrɔgɔ mboo wɔ wa
yanwa pi ni, mboo wa wa diwi
ni,
pe yaa wi purɔ mboo wɔ laga dun-
ruya wi ni.
19 Pyɔ nakoma pishyɛnwoo se ka
koro wi puŋgo na, wa wi
woolo pe sɔgɔwɔ,
wi lere wa kpɛ se ka koro yinwege
na wa wi go ki ni.

20 Yɔnlɔ tosaga kɛɛ woolo pe yaa kaa
kawa wi tɔngɔkala li wogo na,
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe yaa kaa
fyɛ mbaa seri.
21 Pa lepee wi go ki ma kɔ yɛɛn;
lere ŋa wii Yɛnŋɛlɛ jɛn, pa wi laga
ki ma cɛn yɛɛn.

19

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ lo li yaa kaa go shɔ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Bilidadi wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
2 Ye yɛn nala nawa pi tanga na na
yɛgɛ ŋga na,
konaa nala sugulo ye sɛnrɛ ti ni yɛgɛ
ŋga na, ye yaa koro mbaa
ki piin ma fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
3 Wele, yànla tɛgɛlɛ yɔnlɔ lɛgɛrɛ na!
Naa yaa na jɔlɔ yɛɛn, ki fɛrɛ woro
ye na wi le?

4 Ali na kaa pye kaselege yi mì
puŋgo,
ki puŋguwɔ pi yɛn mi nuŋgba go
kala.
5 Ɛɛn fɔ na kaa pye yaa jaa mbege
naga fɔ ye mbɔnrɔ na na,
mbe koro mbaa na jɛrɛgi na tifa-
gawa kala li wogo na,
6 kona ye daga mbege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ
lo jate lìlan wogo ki pɛn,
lo lìlan yigi wa li mɛrɛ ti ni.

7 Ali na mi ka jɔrɔgɔ mbe yo fɔ: «Pe
yɛn nala jɔlɔ,»
lere woro wa mbanla yɔn sogo.
Na mi ka yeri mbe yo panla shɔ,
lere na ta mbanla tanga ki yo.
8 Yɛnŋɛlɛ lì konɔ li tɔn na na, mi se
ya toro,
lì diwi le wa na torokonɔ li ni.
9 Lìlan gbɔgɔwɔ pi shɔ na yeri,
mala wunluwɔ njala li kɔw wa na go
na.

† **18:14 18.14:** Ŋga kì yo fɔ: *Wunluwɔ ŋa wi maa fyɛrɛ waa,* ko yɛn na para kunwɔ po sɛnrɛ na. Kunwɔ po pi yɛn kuulo pe go na.

10 Lìlan jɔgɔ kɛɛ ki ni fuun ki na,
mbanla wogo ki kɔ;
lìlan jigi tagasaga ki kɔ na yeri paa
pe ma kaa tige kɔw we.
11 Lì nawa ŋgban na ni fɔ jɛŋgɛ,
mala pye paa li jugu wa yɛn.
12 Li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yì
pinlɛ na paan,
pè konɔ yɛngɛ fɔ ma pan ma gbɔn
laga na na;
pè pe cɛnsaga ki kan mala paraga go
ki maga.

13 Lìlan sefɛnnɛ pe laga lali na ni,
na jɛnfɛnnɛ pè laga na na.
14 Mbele pè yɔngɔ na ni, pè laga na
na,
na wɔnlɔŋgbaala pè fɛgɛ na na.
15 Na laga woolo poro naa na tunm-
byeele jɛɛlɛ pe ni, paa na piin
paa nambanŋa yɛn;
mì pye pe yeri paa letelewe yɛn.
16 Mi mala tunmbyee wi yeri, wila
shɔ na yeri;
ali na mi kaa yɛnri ŋgbanga o.
17 Na nuwɔ pì la kɔ na jɔ wi na,
na la kì kɔ na piile pe na.
18 Ali yɛrɛ piile pe yɛn nala tifaga,
na mi ka yiri, pe maa tɛgɛ na na.
19 Mbele mìla pye na wɔnlɔŋgbaala,
mì pye pe yeri yaritijaanga;
mbele pe kala làa na ndanla, pè yiri
na kɔrɔgɔ.
20 Mì cɔgɔ fɔ a na kajeere tì yiri
funwa na;
kì koro jɛnri mi se jɛn naga go li.

21 Yanla yinriwɛ ta, na wɛnnɛ, yanla
yinriwɛ ta,
katugu Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ kì gbɔn na na!
22 Yiŋgi na yoro fun ye nɛɛ na jɔlɔ
paa Yɛnŋɛlɛ li yɛn?
Na jɔlɔgɔ ŋga yaa jɔlɔ ki fa ye yɛnlɛ
tin bere?
23 E, ndɛɛ na sɛnrɛ peri yɔnlɔgɔ, ki
jɛn na tanla na ni!
Ndɛɛ pe mbe ja ya mberi yɔnlɔgɔ
sɛwɛ wa ni!
24 Ndɛɛ ki pye pe mbe ja ya mberi
keregi keregi walaga ki na
tugurɔn wanga konaa sunmu ni,
jaŋgo ti koro wa fɔ sanga pyew!
25 Ɛɛn fɔ, mi wo na, mìgi jɛn ma yo
na go shɔfɔ wi yɛn yinwege
na,
wo wi yaa ka pye puŋgofɔ mbe yiri
mboo yɛɛ naga laga tara ti na.
26 Ali na na wire ti ka jɔgɔ sa kɔ,
mi jate mi yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan
yɛnlɛ ni.
27 Mi jate mi yaa ka li yan,
na yɛngɛlɛ ke yaa ka li yan, ki se ka
pye lere wa yɛgɛ yɛngɛlɛ ni;
mi yɛn naga wagati wi singi ma saa
jori wi kala.

28 Yoro mbele ye yɛn naga yuun fɔ:
«We yaa taga wi na mbaa wi
puro mɛlɛ san?
Yiŋgi kala we yaa yan wi na, mbe ta
mboo kiti?»
29 Yaa fyɛ tokobi wi yɛgɛ, wiga ka
gbɔn ye na,
katugu yege ŋgban na na yɛgɛ ŋga
na, ki mbe ya mbe tokobi
kunwɔ kan ye yeri,
kona ye yaa ki jɛn fɔ kiti kɔngɔ yɛn
na ye singi.

20

Zofari wi sɛnyoro shyɛn woro:
Wì yo lepee wi kɛɛ yaara
tila mɔ wi kɛɛ

1 Kona, Zofari ŋa wìla yiri wa
Naama tara wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ
Zhɔbu wi pye fɔ:
2 Koni jatere ŋa wi yɛn na ni, wi
yɛn nala wɔnrɔgi mbe yɔn
sogomɔ kan,
na nawa mba pì tanga na na mi se
ya mbege kun na yɛɛ ni.
3 Mì jɛrɛgi sɛnrɛ ta logo, nda ti yɛn
nala tifaga,
ɛɛn fɔ tijinliwɛ jatere ŋa wi yɛn na
yeri, mi yaa yɔn sogomɔ kan
ma yeri wo ni.

4 Ki daga maga jɛn fɔ maga lɛ wa
fafafa,
maga lɛ Yɛnŋɛlɛ lì sɛnwee wi da laga
tara ti na,
5 lepeele pe cew tawa pila mɔ,

lere ŋa wila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ
wi nayinmɛ pi ma pye wagati
jɛnri ni.

6 Ali na wi ka tɔnlɔ fɔ sa gbɔn wa
yɛnŋɛlɛ na,
ali na wi go ki kaa jiinri wa kam-
baara ti na,
7 wi yaa ka kɔ mbe wɔ wa paa wi
yɛɛra koŋgaraga ki yɛn,
kona mbele pàa pye naa yaan, pe
yaa kaa yuun fɔ: «Wi yɛn se
yeri?»

8 Wi yaa ka toro paa wɔɔnrɔ yɛn, wi
se ka yan naa,
wi yaa ka kɔ mbe wɔ wa, paa yɛgɛ
ŋga na lere ma kaa yariyanra
yan yembinɛ we.
9 Mbele pàa pye naa yaan, pe se kaa
yan naa,
wi cɛnsaga woolo pe se kaa yan naa.

10 Wi pinambiile, ki pe ndanla ma pe
mbɛn, pe yaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
kɛɛ yaara ti sɔngɔrɔ pe na;
yarijɛndɛ nda wìla ta, wo jate wi kɛɛ
ki yaa ti sɔngɔrɔ pe na.
11 Wi kajeere tìla pye fanŋga ni paa
wi lefɔnrɔ sanga wi yɛn,
konaa ki ni fuun, ti yaa ka pinlɛ mbe
ye wi ni wa fanga, wa tara ti
ni.

12 Tipege kìla tanla wa wi yɔn,
fɔ wi maga tɛgɛ wa wi ŋgaɣinnɛ li
nɔgɔ.
13 Wi maga tɛgɛ ki ma mɔ, wila yɛnlɛ
mbege yaga,
wi maga yigi maga yaga wa wi yɔn.
14 Ɛɛn fɔ ki yaakara ti yaa kanŋga,
mbe fɔngɔ wa wi lara ti ni;
ti yaa kanŋga mbe pye wɔɔgɔ
shɔnrɔ wa wi nawa.

15 Yarijɛndɛ lɛgɛrɛ nda wì li leele pe
yeri, wi yaa kari tuguru;
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti ni fuun ti yirige
mberi wɔ wa wi lara.
16 Wɔɔgɔ shɔnrɔ wìla pye na mugu,
ki kala na, mɛrɛgɛ ki yaa kaa nɔ
mboo gbo.

17 Wi se ka sɛnrɛgɛ naa nɔnɔ lɛgɛrɛ
yan tila fuun naa,
paa gbaan tɔnmɔ nakoma lafogo
tɔnmɔ yɛn.

18 Yaraga o yaraga wì ta, wi yaa
kaga sɔngɔrɔ mbege kan, wi
se kaga li;
safari ŋa wila waa, wi se ka ki tɔnli
wi tanwa pi li.
19 Katugu wìla fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
tɔnyɔgɔ, fɔ ma pe kɛyɛn yi
yaga waga,
wìla pe yinrɛ ti shɔ pe yeri fanŋga,
wii ka kan nuŋgba.

20 Kìla pye yaraga naa yɛnlɛ tin,
ɛɛn fɔ wi se ya yaraga ŋga ki wogo
kì gbɔgɔ wi yeri ki shɔ jɔgɔwɔ
pi yeri.
21 Wi yɛgɛmbatinwɛ pi kala na, wi
sila yaraga ka kpɛ yaga kuu
toro;
ki kala na, wi fɛrɛwɛ pi se mɔ.

22 Ali mbege ta yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
yɛn wi yeri, nandangawa yaa
gbɔn wi na;
jɔlɔgɔ ki cɛnlɛ pyew ka yaa to wi na.
23 Na wi kaa wi fuŋgbolo li yinni
sanga ŋa ni,
ko sanga wo ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa pye
naŋgbanwa gbɔɔ ni wi ni,
pi yaa to wi na paa tisaga yɛn, mbe
pye wi yaakara.

24 Na wi ka fe mbe shɔ tugurɔn
maliŋgbɔnyaara ti kɛɛ,
sandiga tuguyɛnrɛ wanla yaa wi sun
mboo furu.
25 Na wi ka ki wanla li tile mbeli kɔw
wa wi pɔgɔlɔ,
na wi ka ki wanla numala pyembye
wolo li tile mbeli kɔw wa wi
lara ti na,
kona sunndo kɔngɔ kunwɔ wogo
yaa to wi na.

26 Diwi gbɔlɔ li yɛn ma tɛgɛ wi kan,
mboo yarijɛndɛ ti jɔgɔ;
kasɔn yaa wi sogo, ŋga sɛnwee ma
wigi gbɛri.

Yaraga o yaraga kì koro wa wi go
ki ni, kasɔn yaa ki ni fuun ki
sogo.
27 Wi kolomɔ pi yaa jɛn wa yɛnŋɛlɛ
na,
tara ti yaa yiri wi kɔrɔgɔ mbe yo wi
yɛn jɔgɔfɔ.
28 Wi go yarijɛndɛ ti yaa ka pɛ mbe
wɔ wa,
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki na,
pe yaa kari koli mbe kari ti ni.

29 Ko ki yɛn tasaga ŋga Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na kaan lepee wi yeri,
ko kɔrɔgɔ ko Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ma tɛgɛ
wi kan.

21

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo lepee wi kala li maa yɔngɔ
na kee yɛgɛ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Zofari wi yɔn
sogo ma yo fɔ:
2 Ye nuŋgbolo jan, yanla sɛnrɛ ti
logo jɛŋgɛ,
yege yaga ye ko kala nuŋgba lo pye
yanla kotogo ki sogo na na!
3 Yanla kala li kun ye yɛɛ ni, jaŋgo
mbe para,
na mi ka para mbe kɔ, yaa ki lakoo
na na.

4 Naga yɛn ma, na kayaŋga ki yɛn
sɛnwee wo ni wi le?
Yiŋgi na mi se si kɔnrɔ ta?
5 Ye kanŋga yanla kala li wele, ki yaa
to ye yɔn na,
fɔ ye yaa kɛɛ taga yɔn na mbe pyeri.
6 Na mi kaa sɔnri na yɛɛ kala li na,
na sunndo wi maa kɔɔn na na,
fɔ na wire ti maa seri na na fɔ jɛŋgɛ.

7 Yiŋgi na lepeele pe si yɛn yinwege
na?
Yiŋgi na pe mɛɛ lɛ fɔ ma fanŋga ta?
8 Pe setirige piile pe ma yiri ma
fanŋga ta pe yɛgɛ na, ma pye
le pe ni;
pe pishyɛnwoolo pe ma yiri ma lɛ pe
yɛgɛ na.
9 Yɛyinŋge ki yɛn wa pe yinrɛ ti ni,
fyɛrɛ kpɛ woro pe na;
Yɛnŋɛlɛ li leele gbɔngbɛgɛ kila gbɔn
pe na.

10 Pe napɛnɛ pe ma pye fanŋga ni,
na siin nanɛɛlɛ pe na;
pe nanɛɛlɛ pe maa siin, wa kugbɔ na
jɔgɔ.
11 Pe ma pe piile tumɔmbɔlɔ pe
yaga pe maa fee na mari paa
simbaŋgbelege yɛn;
pe piile pe maa jinrigi na yeni na
kanni.
12 Pe maa yuuro koo na pimbigile
naa juruye gbɔɔn,
na yɔgɔri wegele winmɛ ni.
13 Pe ma pe yinwege ki pye wa
fɛrɛwɛ pi ni,
ko puŋgo na, pe ma tigi ma kari yɛw
wa kuulo tara.

14 Ma sigi ta, poro pàa pye naga yuun
Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Ma yɛɛ
laga lali we ni,
we woro na jaa mbɔɔn koŋgolo ke
jɛn.
15 Ambɔ wi yɛn yawa pi ni fuun fɔ
wo, we sila wi gbogo?
Na we kaa li yɛnri, yiŋgi we yaa ta
wa ki ni?»

16 Mbe sigi ta, ki leele pe fɛrɛwɛ pi
woro poro jate kɛɛ.
Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe taga ki lep-
eele pe kagala ŋgele pè kɔn
mbe pye ke na!
17 Naga yɛn ma, ki yɛn kaselege fɔ
lepeele pe yinwege fitanla wi
ma figi fyaw le?
Naga yɛn ma, jɔgɔwɔ maa tuun pe
na wi le?
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
kala li yaa to pe na wi le?
18 Leele pe maa ki yuun ma yo fɔ
ki daga pe pye paa yan waga
yɛn, ŋga tifɛlɛgɛ ki maga lɛ,
nakoma paa yan sigire yɛn, nda
tisaga tifɛliŋgbɔgɔ ki mari lɛ
mbe kari ti ni.
19 Ye maa ki yuun ma yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka lepee wi kapere ti fɔgɔ
tɔn wi piile pe na;

ɛɛn fɔ ki ja daga Yɛnŋɛlɛ ligi fɔgɔ tɔn
wo yɛrɛ jate wi na, jaŋgo wigi
jɛn ki yɛn yɛgɛ ŋga na.
20 Ki ja daga lepee wuu yɛɛra jɔlɔgɔ
kagala ke yan yɛnlɛ ni,
Yawa pi ni fuun fɔ wi naŋgbanwa
kala li daga mbe to wo na.
21 Na wi yinwege kiga ka kɔ mbe wɔ
wa,
wi kala la na pye wi go woolo pe ni
naa wi puŋgo na.

22 Lere se ya mbe jɛnmɛ naga
Yɛnŋɛlɛ li na,
lo na li maa mɛrɛgɛye pe kiti wi
kɔɔn we.
23 Lere wa ma ku mboo ta wi witige
fanŋga ki ni bere,
wi ma ku yɛyinŋge na konaa jatere
wi ni wi yɛn ma cɛn wi na.
24 Wi ma gbɔgɔ ma liri wi kanŋgaya
yi na,
wi kajeere ti ma pye ma yinyin
sɔmbɛ ni.
25 Lere wa yɛgɛ ma ku wi nawa pi ni
pì tanga wi na,
wila fɛrɛwɛ kpɛ ta.
26 Ɛɛn fɔ ki leele shyɛn pe ni fuun pe
ma ye wa fanga ki ni,
fyɛnrɛ ma ye pe ni fuun shyɛn pe ni.

27 Ye wele, mì ye nawa jatere wi jɛn,
ye yɛn na tipege ŋga sɔnri na ni,
mìgi jɛn.
28 Ye maa ki yuun ma yo fɔ: «Ki naŋa
fanŋga fɔ wi go ki yɛn se yeri
yiŋgɔ?
Ki lepee wìla pye ma cɛn paraga go
ŋga ni, ki yɛn se yeri?»
29 Naga yɛn ma, ye sila kondorowolo
pe yewe wi le?
Ŋga pàa yan ma yo ye kan, ye woro
na jaa mbe yɛnlɛ ki na wi le?

30 Jɔlɔgɔ ki panmbilige, lepee wi ma
shɔ ki kɛɛ,
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki na,
yaraga ka na pye wi na.
31 Ambɔ wi mbe ya yere wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ mboo jɛrɛgi?
Ambɔ wi yaa ta mboo kapege ki fɔgɔ
tɔn wi na?
32 Na wi ka ku, pe maa gboo wi lɛ
ma kari wi ni wa fanra ti ni,
pe maa wele wi fanga ki na.
33 Leele pe ni fuun pe ma taga wi
gboo wi puŋgo na,
janwa gbɔlɔ ma keli wa gboo wi yɛgɛ
na tanri,
fanga ki kanimboro ti ma tifaga wi
na.

34 Naga yɛn ma, ye mbe ya mbanla
kotogo ki sogo mɛlɛ ye
sɛnwara ti ni?
Sɛnrɛ nda fuun yè yo mala yɔn sogo,
ti yɛn leele fanlasɛnrɛ.

22

Elifazi wi sɛnyoro taanri woro:
Wì yo Zhɔbu wi yɛn
kaselege ko na jɔgɔfɔ

1 Kona, Elifazi ŋa wìla yiri wa
Tema ca wì si Zhɔbu wi yɔn sogo ma
yo fɔ:
2 Sɛnwee wi mbe ya mbe yiŋgi yɔn
Yɛnŋɛlɛ li kan?
Kajɛnŋɛ wi kayɔngɔ ki ma pye wi
yɛɛ wogo.
3 Na ma ka pye mbe sin ko yaa yiŋgi
yɔn Yawa pi ni fuun fɔ wi
kan?
Na ma nawa pi ka pye mbe filige ma
na, yiŋgi tɔnli wi yaa ta wa ko
ni?

4 Ma nawa po ni, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
jɔlɔgɔ waa ma na konaa na
kiti kɔɔn ma na,
naa ma yɛn na fyɛ li yɛgɛ ko kala na
le?
5 Ma tipere lɛgɛrɛ to kala li,
ma kajɔgɔrɔ ti se ya mbe jiri mbe kɔ.

6 Màa pye na yaara shoo ma sefɛnnɛ
pe yeri go fu nari teri fɔgɔ yɔn
na,
màa pye na pe yaripɔrɔ ti shoo pe
yeri na pe yari witiwaga.
7 Mbele wɔgɔ la pye pe na, ma sila
wɔtɔnmɔ kan pe yeri,
mbele fuŋgo la pye pe na, màa je
mbe yaakara kan pe yeri.
8 Màa tara ti yaga, a lewɛlimbɛlɛ pèri
shɔ,

ma mbele pe yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ ni pe
tɛgɛ ti go na.
9 Màa pye na naŋgunjaala pe yari
paa kee kɛɛ wara,
na pijiriwele pe fanŋga ki koo pe ni.
10 Ko kì ti ki pɛŋgɛlɛ ŋgele kè le mɔɔ
maga kɛɛ ki ni fuun ki na;
fyɛrɛ gbɔrɔ to ma na go nuŋgba nɔɔ
sunndo wi kɔɔn.

11 Diwi wì ye ma na fɔ ma se ya yan
naa,
tɔnŋgbɔɔ pɔ̀ɔn li.

12 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li woro wa
naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na wi le?
Wɔnŋgɔlɔ ke wele wa naayeri, paa
yɛgɛ ŋga na ke yɛn ma lali we!
13 A mbòro sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo yiŋgi
jɛn?
Naga yɛn ma, li mbe ya koro wa
kambaara diwi wi ni mbe kiti
kɔn lere na wi le?
14 Kambaara tìli tɔn, li woro na
yaraga ka yaan,
li maa yanri na mari naayeri wi go
na.»

15 Naga yɛn ma, kolɛlɛ lo maa jaa
mbaa tanri li na wi le,
kapege pyefɛnnɛ pàa tanga konɔ na
na we?
16 Pàa kari ma wɔ wa, na pe wagati
wi fa gbɔn,
paa yɛgɛ ŋga na lɔgbɔgɔ tɔnmɔ ma
kaa fo ma kari mbogo ni.
17 Ki leele pàa pye naga yuun
Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Ma yɛɛ
laga lali we ni.
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li mbe
ya mbe yiŋgi pye we kan?»
18 Ma sigi ta Yɛnŋɛlɛ lo làa pe yinrɛ
ti yinyin yarijɛndɛ ti ni;
Yɛnŋɛlɛ sanla shɔ mbe taga ki lep-
eele pe kagala ŋgele pè kɔn
mbe pye ke na!
19 Lesinmbele pe yaa ka pe
tɔngɔkala li yan, mbaa yɔgɔri,
mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu pe yaa
kaa ki lakoo pe na, mbaa yuun
fɔ:
20 «We winfɛnnɛ pe mbele pè tɔngɔ
ma wɔ wa,
kasɔn kì pe kɛɛ yaara ti sogo wɛlɛ
wɛlɛ wɛlɛ.»

21 Ki kala na, ki yaga ma yɔn wa
nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni, pa ma
yaa yɛyinŋge ta;
ki ka pye ma, ma wogo ki yaa yɔn.
22 Nagawa sɛnrɛ nda li yɛn na kaan,
yɛnlɛ ti na,
li sɛnyoro ti tɛgɛ wa ma kotogo na.
23 Na ma ka sɔngɔrɔ mbe pan Yawa
pi ni fuun fɔ wi kɔrɔgɔ, wi yaa
ma tɛgɛ wa ma yɔnlɛlɛ li ni;
ma yɛɛ laga lali kambasinŋge ki ni.
24 Ma tɛ wi wa wa taambugɔ ki ni,
mɔɔ Ofiri tara tɛ† wi wa wa yanwira
laforo sinndɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ.
25 Kona Yawa pi ni fuun fɔ wo wi yaa
pye ma tɛ we,
mbe pye ma yeri ma warifuwe
lɛgɛwɛ.

26 Kona Yawa pi ni fuun fɔ wo wi yaa
pye ma nayinmɛ kala le,
ma mbe ya mbɔɔn yɛgɛ ki yirige
mbaa Yɛnŋɛlɛ li wele.
27 Maga li yɛnri, li yaa ma yɔn sogo;
pa ma yaa yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mà lɛ li
yeri ke yɔn fili.
28 Maga kala o kala na kɔn mbe pye,
li yaa yɔn ma kan;
yanwa yaa yiri ma kan wa ma
koŋgolo ke ni.
29 Na lere wa ka go sogo, mboro ma
yaa kaa yirige;
katugu lere ŋa wùu yɛɛ go sogo,
Yɛnŋɛlɛ li maa saga.
30 Ali yɛrɛ ŋa wi yɛn jɔgɔfɔ, li yaa wi
shɔ tipege ki kɛɛ;
li yaa ma shɔ ma kɛyɛn yan fyɔngɔ
fu yi kapyere ti kala na.

23

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ lì je mbe para wi ni
1 Kona, a Zhɔbu wì si Elifazi wi yɔn
sogo ma yo fɔ:

† **22:24 22.24:** Ofiri tara tɛ wo wìla pye ma yɔn tɛ wi ni fuun wi na (1 Wunlu 9.28).

2 Ali ma pan ma gbɔn, na kayaŋga
ki yɛn na seregi na kee yɛgɛ,
jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ lì taga na na, kì
wɛ jɛngɛ ŋga mila jɛɛn ki na.

3 Ɛnhɛn! Ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ li yɛn
laga ŋga na migi jɛn,
mi jɛn na kari fɔ wa li cɛnsaga!
4 Mi jɛn na kari sanla kala li yɛgɛ yo,
mbanla tanga ki naga,
mi jɛn na sa sɛnlɛgɛrɛ yo na tanga
ki wogo na.
5 Sɛnrɛ nda li jɛn na yo mbanla yɔn
sogo, mi jɛn nari jɛn;
mi jɛn nali woyoro ti kɔrɔ jɛn.

6 Naga yɛn ma, li yaa li fanŋga ki ni
fuun ki tɛgɛ mbe win na ni wi
le?
Ayoo dɛ! Ɛɛn fɔ lo na, li yaa
nuŋgbolo jan mbe logo na
yeri.
7 Li jɛn naga jɛn fɔ lesinŋɛ wawi wi
yɛn na para li ni;
lo na li yɛn na kiti kɔnfɔ, li jɛn
na tanga ki kan na yeri sanga
pyew.

8 Ɛɛn fɔ na mi ka kari wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri, li woro wa
ma,
na mi ka kari wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ
yeri, mi seli yan wa ma.
9 Naga yɛn ma, li kɛɛ yɛn ma
yanra tunŋgo ka na wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri wi le? Ayoo mi seli yan
wa ma.
Li saa lara wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri wi le? Na yɛnlɛ li se
taga li na?

10 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na tanri
konɔ na na, lìli jɛn;
na li kanla wa mbe wele, pa mi yaa
yiri kpoyi paa tɛ yɛn.
11 Katugu mi yɛn na tanri wa li
tulugo ki ni suyi;
mi yɛn na tanri li konɔ li na, mii kɛ
mbe wɔ wa li ni.
12 Mii je mbaa tanri li ŋgasegele ke
na;
mìlan nandanwa kala li yaga wa, ma
tanga ma yala li yɔn sɛnyoro
ti ni.

13 Ɛɛn fɔ na li ka kala na kɔn mbe
tɛgɛ, ambɔ wi mbe ya mbeli
kanŋga.
Kala na kali ndanla, lo li ma pye.
14 Ŋga lì kɔn ma tɛgɛ na kanŋgɔlɔ,
ko li yaa pye,
lì ko kagala koro cɛnlɛ lɛgɛrɛ gbɛgɛlɛ
ma tɛgɛ na kan.
15 Ki kala na, na sunndo wi yɛn na
kɔɔn na na wa li yɛgɛ sɔgɔwɔ;
na mi kaa sɔnri li wogo ki na, mi
maa fyɛ.
16 Yɛnŋɛlɛ lo lìlan fanŋga ki kɔ na
ni,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lìlan
sunndo wi kɔn na na.
17 Konaa ki ni fuun, ali mbege ta
diwi ye na na, kii na yɔn ki
tɔn na na;
ali mbege ta diwi gbɔlɔ na tɔn.

24

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wì yo Yɛnŋɛlɛ li ma kapege pyefɔ
wi yaga wi yɛɛ na

1 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lii si piliye ya tɛgɛ
mbaa kiti kɔɔn yi ni;
yiŋgi na mbele pèli jɛn, pe si woro
nali yaan laa kala la piin?
2 Leele pe ma pe kɛrɛ ŋgɔngɔlɔ ke kɛ
ma ye pe lewee yɛɛnlɛ pe ni,
mbe ka taga pe yɛɛra kɛɛrɛ ti
na†;
pe ma saa yaayoro yu ma saa nari
kɔnri nari kaan tila kaa.
3 Pe ma pijiriwe wi sofile wi shɔ wi
yeri ma kari wi ni,
pe ma naŋgunjɔ wi nɛgɛ ki shɔ wi
yeri mbege tɛgɛ fɔgɔ ŋga pè
le wi na ki yɔnlɔ.

4 Pe maga pye, ma mbele pe yɛn tege
ni pe wɔ wa konɔ li ni,

† **24:2 24.2:** Mbe yala Izirayɛli woolo pe lasiri wi ni, kɔngɔlɔ ŋgele kàa gbɔn kɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ, lere kpɛ sila daga mbe ki kɔngɔlɔ ke kanŋga jaŋgo mbe ka taga wi yɛɛra kɛrɛ ti na; Dete 19.14; Oze 5.10; Yomi 22.28.

pe maga ŋgban tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe ni fuun pe na, fɔ pe maa lara.
5 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yɛn paa yan
sofilele yɛn wa gbinri wi ni;
pe ma yiri pinliwɛ ni faa, ma kari pe
tunŋgo ki na, mbe sa yaakara
lagaja;
pa pe ma yaakara ta wa funwa laga
falafala ki ni mbe kan pe piile
pe yeri.

6 Pe ma saa yaayoro yan kɔn wa yan,
mbe sa lepee wi ɛrɛzɛn pire ti cɔ wi
kan.
7 Pe ma sinlɛ witiwaga yembinɛ,
paraga lama pi kala na,
paritɔnŋgɔ woro pe yeri mbe pe yɛɛ
tɔn were ti na.
8 Tisara tugbɔɔrɔ nda ti maa paan
wa yanwira ti na, ti ma pe
gbɔn,
pe ma tɛlɛgɛ yanwira sinndɛɛrɛ ta
na, naa larasaga woro pe yeri
ki kala na.

9 Lepeele pe ma pijiriwe wi tile maa
shɔ wi nɔ wi yeri fanŋga na,
pe ma yaraga ka shɔ ŋa wi yɛn
yuŋgbɔgɔrɔ ni wi yeri, mbege
tɛgɛ fɔgɔ ŋga pè le wi na ki
yɔnlɔ.
10 Pe maga ŋgban pe na, pe maa
yanri na toro witiwaga.
Pe ma pe yaga fuŋgo ki ni, mbe pe
ŋgbanga mbe yo paa yarilire
pɔgɔlɔ ke tungu wa kɛrɛ.
11 Pe maa oliviye tire pire sinmɛ
pi woo wa ti wɔsara ti ni pe
tafɛnnɛ pe kan;
pe maa ɛrɛzɛn pire ti tangala nari
tɔnmɔ pi woo wa ti wɔsara
pe kan, mbe sigi ta wɔgɔ yɛn
poro yɛrɛ jate pe na.

12 Leele mbele pe yɛn na kuun jɔlɔgɔ
ki kɛɛ, pe gbelege ki yɛn na
yinrigi wa ca nawa,
mbele pè wɛlɛgɛ pe yɛn na gbele na
sagawa jaa;
ɛɛn fɔ ki kambapyere nda tila piin
pe na, Yɛnŋɛlɛ li woro nari
jate.

13 Lepeele pe ma yiri ma je yanwa pi
na,
yanwa yɛn koŋgolo ŋgele ni, paa
koro lɛ,
paa la tanri wa ko koŋgolo koro ni.
14 Legbolere wi ma yiri yirifaga na,
wi ma fyɔnwɔ fɔ ŋa wi yɛn tege na
wi gbo;
na yembinɛ li ka wɔ, wi ma kanŋga
ma pye yoo.
15 Naŋa jataa wi maa yɔnlɔ ki singi
ki kɔ;
wi ma yo fɔ: «Lere kpɛ sanla yan!»
Wi maa yɛɛ go ki tɔn paraga ni.
16 Yembinɛ, wa wɔwɔ pi ni, yoolo pe
ma kɔrɔ ki kaw ma ye;
ɛɛn fɔ yɔnlɔ na, pe ma pe yɛɛ tɔn wa
pe yinrɛ ti ni ma koro wa,
paa yɔnlɔ yanwa pi jɛn.
17 Pinliwɛ pi ma pye ki leele pe yɛgɛ
na paa kunwɔ pi diwi wi yɛn,
katugu kunwɔ pi diwi wi maa sun-
ndo kɔngɔ ŋga kaan, pège
jɛn.

18 Ɛɛn fɔ ye maa yuun fɔ: «Lepee wi
yɛn ma tifaga, na paga wi wa
tɔnmɔ go na, pi yaa kari wi ni
fyaw!
Wi tasaga ki yɛn ma daŋga wa tara
ti ni.
Wi soo ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ konɔ li lɛ
naa.
19 Wawa po naa yɔnlɔ tufunwɔ pi
ni, ti ma nɛzhi wi yan maa kɔ
yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ku-
ulo tara diwi wi ma kapere
pyefɛnnɛ pe tɔn saw.
20 Pe nɔsee wi ma fɛgɛ pe na,
pe ma pye fanga fyɛnrɛ ti yaakara
tanra;
lere na la nawa tuun pe na naa,
kambasinŋge ki yaa ka tɔngɔ, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa tige
kɔn maga jan we.»

21 Ki leele poro pàa pye na jambasee,
jɛlɛ ŋa pyɔ woro wi yeri, wi
kɛɛ yaara ti shoo wi yeri;
pe sila naŋgunjɔ wi yigi kala li yɔn.

22 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma lewɛlimbɛlɛ
pe purɔ li yawa pi fanŋga na†;
na li ka yiri pe kɔrɔgɔ, paa taga ki
na mbe yo pe yaa koro go na.
23 Yɛnŋɛlɛ li ma pe yaga, pe maga
yan ndɛɛ pe yɛn ma cɛn
yɛyinŋge na pɔw,
ɛɛn fɔ li yɛgɛ yɛn pe tangalɔmɔ pi
na.
24 Pe ma yiri wagati jɛnri ni, ko
puŋgo na mbe si kɔ mbe wɔ
wa;
pe ma to paa yɛgɛ ŋga na
yarifyɛɛnrɛ ma kaanla ma
toori we,
pe ma kɔn ma to, paa yɛgɛ ŋga na
pe ma yarilire sheshegele kɔn
we.
25 Ambɔ wi mbe ya mbanla yɔn
kanŋga mbe yo nda mì yo ti
yɛn yagbolo, kaselege ma?
Ambɔ wi yaa ta mbanla sɛnrɛ ti
kanŋga sɛnwara?

25

Bilidadi wi sɛnyoro taanri woro:
Wì yo sɛnwee wi se ya pye kpoyi
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na

1 Kona, Bilidadi ŋa wìla yiri wa
Shuwa tara, wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ
Zhɔbu wi pye fɔ:
2 «Tegere ti yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woro, a
li yɛn sunndo kɔngɔ yaraga;
li ma ti yɛyinŋge ma pye wa naayeri
lara ti ni.
3 Naga yɛn ma, ambɔ wi mbe
ya mbeli maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye yi jiri?
Ambɔ wi yɛn laga, ŋa li yanwa pi
woro na gbɔɔn wi na?
4 Sɛnwee pyɔ wo mbe ya mbe sin
mɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na?
Sɛnwee ŋa jɛlɛ wì se, wo mbe ya pye
kpoyi mɛlɛ?
5 Wele, yeŋge ki yɛrɛ woro ma filige
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
wɔnŋgɔlɔ ke yɛrɛ woro fyɔngɔ fu li
yɛgɛ na;
6 pee ka logo sɛnwee pyɔ, wo ŋa wi
yɛn paa fyɛngɛ yɛn,
sɛnwee wi woro yaraga ka, na
ndɔŋgɔ ma.»

26

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ:
Wì yo lere se ya mbe Yɛnŋɛlɛ
li kapyegele ke kɔrɔ jɛn

1 Kona, a Zhɔbu wì si Bilidadi wi
yɔn sogo ma yo fɔ:
2 E, lere ŋa fanŋga woro wi ni, maa
sagalɔmɔ pi jɛn fasi!
Lere ŋa wi yɛn fanŋga fu fɔ, maa
shɔlɔmɔ pi jɛn dɛ!
3 Ma kambajɛnŋɛ wi yɛrilɔmɔ pi jɛn
dɛ!
Ma yɛn nɔɔ jɛnmɛ pi nari gbɔgɔ dɛ!
4 Maa ki sɛnrɛ nda ti yuun ambɔ fɔ
kan ma?
Ambɔ wigi sɛnrɛ nda ti le ma yɔn
ma?

5 Kuulo pe yɛn na seri
wa kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti
nɔgɔ.
6 Kuulo tara ti yɛn ma yɛngɛ
kpeŋgbeleŋgbe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na,
wege tijugo ki woro ma lara li na.

7 Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki
tɛgɛ wa fowaga ki go na,
lì tara ti yerege, ma sigi ta li siri
yerege yaraga na.
8 Li ma tɔnmɔ pi gbogolo pi yɛɛ na
wa li kambaara ti ni,
ɛɛn fɔ kambaara tila si walagi tɔnmɔ
pi nuguwɔ pi kala na.
9 Li ma li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ tɔn,
li ma kambaara ti tɛgɛ mali wun-
luwɔ jɔngɔ ki tɔn.

10 Lì perege kacɛn wogo kɔn wa
kɔgɔje wi na,

† **24:22 24.22:** Ŋga kì yo fɔ: *Yɛnŋɛlɛ li ma lewɛlimbɛlɛ pe purɔ li yawa pi fanŋga na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li ma lewɛlimbɛlɛ pe yinwege piliye yi lɛgɛ li yawa pi fanŋga na.

ma ko pye yanwa po naa diwi wi ni
ti filisaga.
11 Na li ka gbanla,
naayeri wi nɔgɔna cɛnyaara ti ma
tigile fɔ ma yɛgɛyɛgɛ.

12 Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi tigile li
yawa pi fanŋga na,
li ma kɔgɔje yarifɛlɛgɛ Arahavu† ki
tɔngɔ li kajɛnmɛ pi fanŋga na.
13 Li yɔn tifɛlɛgɛ ki ma yɛnŋɛlɛ li pɛ
mali sulu coyi,
li kɛɛ ki ma wɔɔgɔ pepege† ŋga kila
fee ki furugu.
14 Ma si yala, ko wogo ŋga ko yɛn
Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke ke ni
fuun jɛɛlɛ le.
Tinmɛ jɛnri wè logo cɛ wa ki kagala
ke ni;
na liga ka li yawa pi naga paa
yɛnŋɛlɛ gbaanra yɛn, ambɔ
wi mbe ya mberi jɛn mbe wali
ti na?

ZHƆBU WI SƐNYORO PUŊGO WORO

27

27–31

Zhɔbu wi yɔn sogomɔ sanmba:
Wì yo wi yɛn jɛrɛgisaga fu

1 Kona, a Zhɔbu wì si ka taga wi
lelɛɛlɛ sɛnyogo ki na, ma yo fɔ:
2 Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, mì wugu
li mɛgɛ ki na, lo na lì je
mbanla tanga ki yo,
lo na yawa pi ni fuun fɔ ŋa wìlan
nawa pi tanga na na,
3 mbanla ta yinwege na sanga ŋa
fuun ni,
mbege ta Yɛnŋɛlɛ li wɔnwɔn tifɛlɛgɛ
ki yɛn na yinrigi wa na nu-
mawegele ke ni sanga ŋa fuun
ni,
4 mi se sɛnrɛ mbasinnde yo,
mi se si java sɛnrɛ yo wa na yɔn.
5 Mi kɔnli se tanga kan ye yeri fyew!
Fɔ sa gbɔn na kunwɔ pi na, mi yɛn
jɛrɛgisaga fu, mi se je ki na.
6 Mì taga ki na ma yo mi yɛn sinŋɛ,
mi se ki wogo ki yaga;
na nawa pii na jɛrɛgi kala la kpɛ na,
na yinwege ki ni.

7 Ŋga ki ma pye lepee wi na, ko mbe
pye na jugu wi na,
lere ŋa wi woro ma sin, ŋga ki ma
pye wi na, ko mbe pye na
winfɔ wi na.
8 Jigi tasaga kikiin ki yaa koro ŋa wi
woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ wi
kan naa,
na wi yinwege ki ka ka kɔ,
a Yɛnŋɛlɛ lùu ni wi wɔ we?
9 Naga yɛn ma, na jɔlɔgɔ ki ka gbɔn
wi na sanga ŋa ni,
Yɛnŋɛlɛ li maa wi gbelege ki nuru wi
le?
10 Naga yɛn ma, wi mbe yɔgɔrimɔ ta
yawa pi ni fuun fɔ wi yeri naa
wi le?
Naga yɛn ma, wi mbe koro mbaa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga wi ni
fuun wi le?

11 Koni, mi yaa ye naga Yɛnŋɛlɛ li
yawa kapyegele ke ni,
mi se yawa pi ni fuun fɔ wi nawa
kagala ke lara ye na.
12 Ye ni fuun yège yan yɛnlɛ ni;
naga yɛn ma, yiŋgi ki yɛn na ye nii
ki jatere fu sɛnrɛ nda ti yowo
pi ni?

13 Wele, tasaga ŋga lì tɛgɛ lepee wi
kan koyi yɛɛn;
kɔrɔgɔ ŋga yawa pi ni fuun fɔ wila
kaan lepee wɛlɛwɛ wi yeri
koyi we†.
14 Na wi ka piile lɛgɛrɛ ta, tokobi wi
yaa pe gbo,
wi setirige piile pe se kaa yaakara
taa mbaa tinni.
15 Mbele ka shɔ mbe koro go na,
tifɛlɛgɛ yama yaa ka poro gbo,

† **26:12 26.12:** Sɛnrɛ nda tì yo kɔgɔje yarifɛlɛgɛ Arahavu ki wogo na, yege sɛnrɛ ti wele wa Zhɔbu 7.12; 9.13lara ti ni. † **26:13 26.13:** Ki wɔɔgɔ pepege ki sɛnrɛ tì yo fun wa Eza 27.1laga ki ni. † **27:13 27.13:** Mbege lɛ konɔ 13 sa gbɔn 23, sɛnrɛ nda tì yo le ki laga ki ni, tì yiri Zhɔbu wi wɛnnɛ pe sɛnyoro ti kɔrɔgɔ. Ki kala na, pele yɛn naga jate ndɛɛ Zofari wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ taanri woro tori.

pe naŋgunjaala pe se ka ya mbe pe
kunwɔ pi gbele.
16 Ali na paga warifuwe lɛgɛrɛ gbo-
golo pe yɛɛ kan paa taambugɔ
yɛn,
ali na paga yaripɔrɔ lɛgɛrɛ gbogolo
ti yɛɛ na paa joro yɛn,
17 ye pe yaga paa ti gbogolo, ɛɛn fɔ
lesinŋɛ wa wi yaa kaa ti nii;
ki warifuwe wi yaa ka pye lere ŋa wi
yɛn jɛrɛgisaga fu wo wa woo.

18 Lepee wi ma go ŋga kan, ki ma
tifaga paa fyɛngɛ forogo yɛn;
ki maa yɛgɛ paa kɛrɛ welefɛnnɛ
gbata yɛn.
19 Wi ma sinlɛ na wɔnlɔ paa pen-
jagbɔrɔ fɔ yɛn, ɛɛn fɔ ki mɛɛ
pye ko ki yɛn wi kɔsaga ye;
na wi ka ka yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, yaraga
kpɛ na koro wi kɛɛ naa.
20 Fyɛrɛ gbɔrɔ ma fo maa yigi paa
yɛgɛ ŋga na tɔnŋgbɔɔ ma kaa
fo ma yaraga lɛ;
tifɛlinjolo maa lɛ ma kari wi ni
yembinɛ.
21 Yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ ki
maa lɛ ma kari wi ni lege,
ki maa lɛ fanŋga na maa wɔ wa wi
cɛnsaga ki ni.

22 Yɛnŋɛlɛ li maa wɔn wangala ke ni,
laa wi yinriwɛ ta,
wo wi ma bala ma fe, jaŋgo mboo
yɛɛ shɔ ke kɛɛ.
23 Pe maa kɛndagala gbɔɔn wi tolo li
kala na,
wìla pye ma cɛn laga ŋga na, pe
maa ki wele na kawa, fɔ na
wofegele wiin.

28

Kajɛnmɛ pi ma ta se yeri

1 Warifuwe wi wɔsaga yɛn wa,
tɛ wi ma jogo ma cɔnri laga ŋga na
ki yɛn wa.
2 Pe maa tugurɔn ti woo wa tara ti
ni,
pe ma yaanŋguro ti yan ma
tuguyɛnrɛ ti wɔ.
3 Leele pe ma ye kasɔn yanwa ni wa
tara ti nɔgɔ, ma diwi wi kɔ
maa wɔ wa,
pe maa tara ti tunru nari, sanni ma
tigi fɔ wa nɔgɔna,
pe ma saa na sinndɛɛrɛ wɔrɔ ti
lagajaa wa diwi wi ni, wa diwi
wɔlɔ li ni.
4 Pe ma were ti wɔ mari jugo, mari
laga lali leele pe cɛnsara ti ni,
lara nda sɛnwee se ya yere wa tɔɔrɔ
na;
pe ma manda pɔ mari yigi na yɔlɔ ti
na wa ki were ti ni, to nda ti
ma pye ma lali leele pe ni.
5 Sɛnwee wi yaakara ti maa taa na
yinrigi tara nda ni,
pe ma ki tara ti nɔgɔna wi tugu, mari
pagala, mari wa mari kanŋga,
maga tɛgɛ ndɛɛ kasɔn yaraga sogo.
6 Pa pe maa safiri sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ti taa wa
ki yaanŋguro ti ni,
pa pe maa tɛ muwɛ pi taa wa fun.

7 Kara kasannjɛrɛ ti sigi konɔ li saga
jɛn,
pɛtɛɛlɛ pe faga konɔ li yan yɛnlɛ ni.
8 Yan yaara ti wunluwɔ wi fa gbɔn
wa gbɛn;
jara wi fa gbɔn wa ki laga ki na gbɛn.

9 Sɛnwee piile pe ma saa to walaga
ki na mbege ya,
pe ma yanwiga ki pagala fɔ wa ki
nɔgɔ ki na.
10 Pe ma walaga ki ya ma torosaga
wɔ wa ki nawa;
pe ma tara ti nɔgɔna yarijɛndɛ ti ni
fuun ti yan yɛnlɛ ni.
11 Pe ma tɔnmɔ wegele ke tɔn ma ke
fanri,
ma yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara wa
ti lɛ ma yiri ti ni funwa na.

12 Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi maa taa se yeri?
Tijinliwɛ pi tasaga ki yɛn se yeri?
13 Sɛnwee wi se ya mboo sɔnŋgɔ ki
jɛn,
katugu pila la taa mbele pe yɛn
yinwege na laga tara na poro
sɔgɔwɔ.

14 Tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pì yo fɔ: «Pi
woro laga mi ni!»
Kɔgɔje wì yo fɔ: «Pi woro laga mi
yeri!»

15 Lere se ya mbe kajɛnmɛ pi suru tɛ
piiri na,
lere se ya mboo lɔ warifuwe ni.
16 Ofiri tara tɛ ŋa wì yɔn ma wɛ, wi
se ya taanla pi ni,
ɔnikisi sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo nakoma safiri sinndɛlɛgɛ
sɔnŋgbanga wogo ki se ya
taanla pi ni.
17 Tɛ nakoma duwale sɔnŋgbanga
woo† wi se ya taanla pi ni,
pe se ya mboo suru tɛ piiri cɔlɔ yɛnlɛ
na.
18 Sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro
nda pe yinri Korayi† nakoma
Kirisitali ti woro yaraga le pi
tanla;
kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ somu
sɔnŋgbanga woo na.
19 Etiyopi tara topazi sinndɛlɛgɛ
sɔnŋgbanga wogo ki se ya
taanla pi ni,
tɛ piiri wi se ya taanla pi ni.

20 Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi maa yinrigi se
yeri?
Tijinliwɛ pi tasaga ki yɛn se yeri?
21 Pi yɛn ma lara yaraga yɛnwege
pyew ki na,
pi yɛn ma lara naayeri sannjɛrɛ ti
na.
22 Kuulo tara to naa kunwɔ pi ni, tì
yo fɔ:
«We nuŋgbogolo kàa pi sɛnrɛ logo
jate.»
23 Yɛnŋɛlɛ lo lì pi konɔ li saga jɛn,
lo nuŋgba lì pi laga ki saga jɛn;
24 katugu lo li maa wele na gbɔɔn fɔ
wa tara ti kɔsaga ki na,
yaraga o yaraga ki yɛn laga tara na,
li yɛgɛ yɛn ki ni fuun ki na.
25 Sanga ŋa ni làa tifɛlɛgɛ ki nuguwɔ
pi kɔn maa tɛgɛ,
sanga ŋa ni làa tɔnmɔ pi lɛgɛwɛ pi
jate maa tɛgɛ,
26 sanga ŋa ni làa ŋgasele kɔn ma
tɛgɛ tisaga ki kan,
ma koŋgolo wɔ yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ
naa yɛnŋɛlɛ gbaanra ti kan,
27 ko sanga wowi làa kajɛnmɛ pi yan,
ma para pi wogo na,
maa gbegele maa tɛgɛ, maa cancan
jɛŋgɛ ma pi lɔmɔ pi naga.
28 Ko puŋgo na, a lì si sɛnwee wi pye
fɔ:
«Wele, mbaa fyɛ we Fɔ wi yɛgɛ, ko
ki yɛn kajɛnmɛ we!
Mbɔɔn yɛɛ laga kapege ki na, ko ki
yɛn tijinliwɛ we!»

29

Zhɔbu wìla para wi faa yinwege ki sɛnrɛ na

1 Kona, a Zhɔbu wì si ka taga wi
lelɛɛlɛ sɛnyogo ki na naa, ma yo fɔ:
2 E, ndɛɛ ki pye mbe ja ya sɔngɔrɔ
mbe pye paa wagati ŋa wì
toro faa wi yɛn,
mbe pye paa wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa
pye na wele na na wi yɛn!
3 Wagati ŋa ni li fitanla wìla pye na
yiin na go na,
a li yanwa pìla na yɛgɛ sinni wa diwi
wi ni.

4 E, ndɛɛ ki pye mbe ja ya pye paa
yɛgɛ ŋga na mìla pye wa na
lefɔnrɔ sanga wi ni;
ki wagati wi ni, Yɛnŋɛlɛ làa pye
wɛɛnrɛ na na ni, na wele na
go ki go na.
5 Ki wagati wi ni, Yawa pi ni fuun fɔ
wìla pye na ni,
na piile pe ma cɛn mala maga.
6 Ki wagati wi ni, kìla pye ma tanla, a
mila na tɔɔrɔ ti jogo wa nɔnɔ
wi ni,

† **28:17 28.17:** Kìla pye faa, duwale wi tawa sila tanla, ki kala na wìla pye yaraga sɔnŋgbanga wogo. † **28:18 28.18:** ***Korayi,* sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn yɛɛn nakoma fuwe?** † **29:6 29.6:** Mbe tɔɔrɔ ti jogo wa nɔnɔ wi ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ nɛrɛ lɛgɛrɛ la pye wi yeri; oliviye tige pire sinmɛ lɛgɛrɛ la pye na fuun na yinrigi wa walaga ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi kɛɛrɛ tìla pye na yɔngɔ fɔ jɛŋgɛ.

oliviye tige pire sinmɛ lɛgɛrɛ la pye
na fuun na yinrigi wa walaga
ki ni na kan†.

7 Kìla pye, na mi kaa kee wa
lelɛɛlɛ pe gbogolosaga wa ca
ki mbogo yeyɔngɔ ki na,
mbe sa cɛn wa finliwɛ pyesaga, wa
katogo,
8 na lefɔnmbɔlɔ pe kanla yan mila
paan, pe ma yiri wa, ma laga
ki kan na yeri,
lelɛŋgbaara ti ma yiri ma yere
mbanla gbɔgɔ.
9 Ca ki fanŋga fɛnnɛ pe ma pe sɛnrɛ
ti yerege,
mbe kɛɛ taga yɔn na, mbe pyeri
mbanla gbɔgɔ.
10 Ca ki teele pe ma pe magaŋgala
ke sogo,
pe ŋgayinŋgele ke ma mara wa pe
yɔnrɔ ti naayeri.

11 Lere ŋa wìla pye na nuru na yeri,
wo la pye na yuun fɔ fɛrɛwɛ
yɛn na woo;
lere ŋa wìla pye nala yaan, wo la pye
nala mɛtanga yinri;
12 katugu kìla pye, mi ma fyɔnwɔ fɔ
ŋa wìla pye na sagawa jaa wi
shɔ,
sagafɔ sila pye pijiriwe ŋa na, mi
maa saga.
13 Kìla pye, lere ŋa kaa jaa mbe ku
wi ma duwaw pye na kan;
mìla pye na naŋgunjaala pe nawa
pi yinŋgi pe na.

14 Mbe pye mbe sin kìla pye na yeri
paa yaripɔrɔ yɛn na na,
na kaselege ko kìla pye paa de-
rigbɔgɔ yɛn na yeri konaa paa
gbɔgɔwɔ njala yɛn.
15 Muwi mìla pye fyɔɔn wi yɛngɛlɛ
wele, mbaa wi yɛgɛ sinni,
konaa jejɔgɔlɔ fɔ wi jegele wele
mbaa wi sari.
16 Muwi mìla pye fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
to we, na pe go sinni,
kìla pye mi ma nambanmbala pe
kala li cancan jɛŋgɛ mbe yere
pe ni.
17 Ɛɛn fɔ kìla pye mi ma lembasinm-
bele pe tugbilala pe kaari pe
na,
mbe yaara nda pè shɔ ti tile mberi
wɔ wa pe yɔn.

18 Ki wagati wi ni, mìla pye nala yɛɛ
piin fɔ mi yaa ka ku yɛyinŋge
na wa na go,
fɔ na yinwege piliye yi yaa lɛgɛ paa
kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn.
19 Mi yɛn paa tige yɛn, ŋga ki niŋge
kì ye ma gbɔn wa tɔnmɔ pi na,
yembinɛ fɔɔngɔ ki ma wo na njere
tunmɔɔrɔ ti na.
20 Kona mi yaa koro mbaa gbɔgɔwɔ
fɔnmbɔ taa suyi,
na sandiga ki yaa koro mbaa fanŋga
taa na kɛɛ sanga pyew.

21 Ki wagati wi ni, pàa pye na nuru
na yeri, nala singi,
pe ma pyeri mbe ta mbanla yɛrɛwɛ
sɛnrɛ ti logo.
22 Na mi ka para mbe kɔ, lere nala
sɛnrɛ ti kɛ;
na sɛnrɛ tìla pye na yiin pe ni, na
taan pe ni paa yɛgɛ ŋga na
fɔɔngɔ ma kaa na wuun we.
23 Leele pàa pye nala singi, paa yɛgɛ
ŋga na pàa pye na tisaga ki
singi,
pàa pe yɔn ki yɛngɛ na singi, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa na
tisaga koŋgbanŋga singi.
24 Na pe kɛɛ ka kɔn pe na sanga ŋa
ni, mi maa tɛgɛ pe ni fuwɛɛ
mbe nayinmɛ kan pe yeri,
yaraga ka nala yɛgɛ kɔn mbe
kajɛŋgɛ pye pe kan.
25 Mìla pye na konɔ na pe yaa lɛ li
nari pe na, mìla pye pe yɛgɛ
sinvɔ;
mìla pye pe sɔgɔwɔ paa yɛgɛ
ŋga na wunluwɔ ma pye wi
maliŋgbɔɔnlɔ sɔgɔwɔ,
paa lere ŋa wi maa mbele pe jatere
wì piri pe na pe kotogo ki sogo
pe na.

30

Zhɔbu wi sɛnrɛ puŋgo woro sannda:
Wi yɛn na para wi nala yinwege ki sɛnrɛ na

1 Ɛɛn fɔ koni, mbele pe yɛn na kɔrɔgɔ jɛɛnlɛ, poro pe yɛn na tɛgɛ na na,
poro mbele pe teele mi sila pye na pe jate yaraga ka,
mi sila yɛnlɛ yɛrɛ mbe pe pinlɛ na pyɔɔnlɔ pe ni pe taga na yaayoro ti puŋgo na, mbaa ti kɔrɔsi.
2 Naga yɛn ma yɛrɛ, yiŋgi ki leele pe fanŋga kɛɛ ki mbe ya yɔn na kan san?
Poro mbele pe fanŋga kìla kɔ pe ni makɔ we.
3 Fyɔnwɔ po naa fuŋgo ki ni, tìla pe fanŋga ki kɔ pe ni,
pàa pye na yanri na yaakara jaa wa lawaga ki ni,
wa tara nda tɔnmɔ woro wa, konaa laga ŋga ki yɛn ma tijanga.
4 Pàa pye na yanwɛrɛ ti kologi wa tipire ti nɔgɔ,
tipigile ninde to tìla pye pe yaakara re.

5 Pàa pe purɔ ma pe yirige wa pe woolo pe sɔgɔwɔ,
pàa pye na jɔrɔgi pe na, paa yɛgɛ ŋga na pe maa jɔrɔgi yoo na.
6 Kìla pye, pe ma saa koro yanwira were ta ni,
naa waliwere konaa tara were ta ni.
7 Leele pàa pye na pe gbeere ti nuru wa tipire ti sɔgɔwɔ,
pe ma saa gbogolo pe yɛɛ na wa wuuro ti sɔgɔwɔ.
8 Pàa pye lejagala naa lewee cɛnlɛye,
mbele pàa gbɔn, ma pe purɔ, ma pe yirige wa tara ti ni.

9 Koni, muwi paa na mɛgɛ ki koo wa pe yuuro ti ni,
pe yɛn nala sɛnrɛ yuun wa pe baro pyege ki ni.
10 Mi la kɔ pe na, fɔ a pè pe yɛɛ laga na nà,
pe yɛrɛ na singi mbe cɛnrɛ surugu wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìlan sandiga maŋga ki sanga mala go sogo;
leele pee pe yɛɛ yigi na ni naa.

12 Lejagala pèle yiri na kɔrɔgɔ mbe ta mbe baga na na,
pe yɛn nala jele li lee mbe ta mbanla jan,
pe yɛn na tuun na na mbe ta mbanla tɔngɔ.
13 Pè konɔ pyew li tɔn na na,
pe yɛn nala tɔngɔsaga jaa,
pe ni wa kpɛ woro na sagawa jaa.
14 Mbogo ŋga kìla pye mala maga nala go singi, pège furu,
pè toro wa ki wege ki ni mbogo sinndɛɛrɛ nda tì toori ti na, na paan na kɔrɔgɔ.
15 Fyɛrɛ gbɔrɔ yɛn nala yinri;
na gbɔgɔwɔ pì kɔ paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma kaa kari yaraga ni we,
na fɛrɛwɛ pì kari ma wɔ wa paa kambaara yɛn.

16 Koni, mila kee kusaga,
jɔlɔgɔ piliye gbɔn na na.
17 Yembinɛ, yama pi maa na kaa fɔ wa na kajeere ti na,
yama pila na kaa win, pila ya sinlɛ.
18 Yɛnŋɛlɛ lìlan yigi na yaripɔgɔ ki na li fanŋga ki ni fuun ki ni,
lìlan yɔlɔgɔ ki fyɛnri na na paa derege ŋga ki yɔlɔgɔ ma lere yigi ki yɛn.
19 Lìlan jan wa fɛnrɛgɛ ki ni,
mì pye paa gbanŋgban naa cɔnrɔ yɛn.

20 E Yɛnŋɛlɛ, mi maa gbele nɔɔ yinri mala saga, ɛɛn fɔ maa na yɔn sogo;
mi ma yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ mbɔɔn yɛnri, ɛɛn fɔ maa yɛnlɛ mbanla wele.
21 Mà pe na ni fɔ tipege,
mà to na na ma fanŋga ki ni fuun ki ni.
22 Mà ti a tifɛlɛgɛ kìlan lɛ ma kari na ni,
a tisaga tifɛlɛgɛ kìlan lɛ na mari na ni kɛɛ ki ni fuun ki na.

23 Mìgi jɛn ma yo ma yɛn na kee na
ni wa kunwɔ pi ni,
wa lere pyew wi karisaga ki ni.

24 Ɛɛn fɔ lere ŋa wila kee kuwele,
wii daga mboo kɛɛ ki yirige
mbɔɔn yɛnri wi le?
Naga yɛn ma, lere ŋa jɔlɔgɔ gbɔn
wi na, wo si daga mbɔɔn yeri
maa saga wi le?
25 Naga yɛn ma, mi sila pye na gbele
ja mbele pàa pye na jɔlɔ pe ni
wi le?
Naga yɛn ma, na nawa pi sila pye ma
tanga na na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
kala na wi le?
26 Mìla pye na fɛrɛwɛ singi, ɛɛn fɔ, a
kapege si pan;
mìla pye naga singi yanwa mbe yiri
na na, ɛɛn fɔ, a diwi si tɔn na
na.

27 Na nawa pì wɔ na na kɔnlɔ fu,
maga lɛ ki jɔlɔgɔ ŋga kì to na na.
28 Mi yɛn na tanri na nawa pi ni
pì tanga na na, yɔnlɔ yanwa
woro wa mbe nayinmɛ kan na
yeri;
mi ma kaa yiri ma yere wa janwa wi
sɔgɔwɔ, mbe gbele ŋgbanga
mbe yo panla saga.
29 Na jatere piriwɛn gbeere ti kala
na, mì pye paa dabaala pe sefɔ
yɛn,
konaa ma pye paa kɔnrɔsogolo wi
pinlɛyɛnlɛ yɛn†.
30 Na wire tì wɔ na na tititi fɔ na
fogolo,
witiwɛrɛwɛ pìlan kajeere ti gbo na
na.
31 Na ŋgɔni wì koro koni na gbɔɔn
kunwɔ yuuro na,
na wele lì koro na wiin kunwɔ
gbelefɛnnɛ yuuro na.

31

Zhɔbu wi sɛnrɛ
puŋgo woro sannda:
Wi yɛn na tanga kaan wi yɛɛ yeri

1 Mìla yɔn fɔlɔ kɔn na yɛnmbigile ke
kan,
ma yo fɔ mi se sumboro wele mbe
yɛgɛ yirige wi na.
2 Na ki yɛn yɛɛn, tasaga kikiin
Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ na kan wa
yɛnŋɛlɛ na?
Kɔrɔgɔ kikiin Yawa pi ni fuun fɔ wi
yaa kan na yeri wa yɛnŋɛlɛ
na?
3 Naga yɛn ma, jɔgɔwɔ pi woro ma
gbɛgɛlɛ ma tɛgɛ lepee wi kan
wi le?
Naga yɛn ma, jɔlɔgɔ ki woro
ma gbɛgɛlɛ ma tɛgɛ kapere
pyefɛnnɛ poro kan wi le?
4 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li woro nala
tangalɔmɔ pi yaan wi le?
Naga yɛn ma, li woro nala yɔngɔlɔ
ke yaan wi le?

5 Naga yɛn ma, mì tanga yagbogolo
na wi le?
Naga yɛn ma, mila jele li le nambara
kapyere ni wi le?
6 Ki yɛn ma yala Yɛnŋɛlɛ lìlan taanla
wa li culo ŋa wì yala wi na!
Kona li yaa ki jɛn fɔ mi yɛn
jɛrɛgisaga fu.
7 Na kaa pye mì kɛ ma wɔ wa
kozinnɛ li ni,
na kaa pye na yɛngɛlɛ ke yɛn na ŋga
yaan pa na jatere wi yɛn ki na,
na kaa pye mi kala la pye na kɛyɛn
yi ni, na lìlan tɛgɛ fyɔngɔ ni,
8 kona yariluguro nda mì lugu, lere
wa yɛgɛ mbe ki yarilire ti
kɔlɔgi wiri li,
na yariluguro nda tì fi, peri kɔlɔgi
peri wa.

9 Na kaa pye jɛlɛ wa na nɛgɛ, a mì
yɛgɛ yirige wi na,
na kaa pye mi saa lara na cɛnyɛnlɛ
wa yeyɔngɔ na naa jɔ wi singi,
10 kona Yɛnŋɛlɛ li ti na jɔ wi saa
muwɛ tire naŋa wa yɛgɛ kan†,
nambala pele yɛgɛ mbe sinlɛ wi ni.
11 Katugu ki jɛn na pye kapegbɔgɔ,

† **30:29 30.29:** Dabaala konaa kɔnrɔsogolo wi ni, ti maa gbele ti yɛ yɛgɛ ŋga na wa wasege ki ni, pa Zhɔbu wi wogo kì pan ma pye ma. † **31:10 31.10:** Na jɔ wi saa muwɛ tire naŋa wa yɛgɛ kan, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ti na jɔ wi pye naŋa wa yɛgɛ tunmbyee.

kambasinŋge yi ŋga ki daga kiti
kɔnfɛnnɛ pe kiti kɔn ki pyefɔ
wi na.
12 Kasɔn kayi ŋga ki jɛn na jɔgɔwɔ
pye mbe tigi fɔ wa kuulo tara,
ki mbe ya ti na kɛɛ yaara ti ni fuun
ti jɔgɔ na yeri.

13 Na kaa pye kiti kɔnkala la ye
mi naa na tunmbyee naŋa
nakoma tunmbyee jɛlɛ wa
sɔgɔwɔ, a mùu tanga ki tifaga,
14 kona na Yɛnŋɛlɛ li ka ka yiri ki
sɛnrɛ ti ni, yiŋgi mi yaa pye?
Na li ka kanla yewe ki kala li ni, mi
yaa li yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?
15 Yɛnŋɛlɛ na lìlan gbegele wa na nɔ
wi lara, lo ma lilan tunmbyee
wi gbegele fun wi le?
Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo ma li we ni fuun
shyɛn we fanri wa we nɛɛlɛ pe
lara wi le?
16 Naga yɛn ma, fyɔnwɔ fɛnnɛ panla
yɛnri yaraga ni, a mì je le?
Naga yɛn ma, naŋgunjɔ wilan wele
ma te mi suu saga wi le?
17 Naga yɛn ma, mila yaakara ti ka
na yɛ wi le?
Mi si pijiriwe wi tasaga kan wi yeri
wi le?
18 Katugu maga lɛ wa na lefɔnrɔ
sanga wi ni, mì pijiriwe wi
gbegele ma pye paa wi to yɛn;
maga lɛ pànla se, mi yɛn naŋgunjɔ
wi yɛgɛ sinvɔ.
19 Naga yɛn ma, lere ŋa wi yɛn tege
ni, mi wa yan yaripɔrɔ fu,
konaa ma fyɔnwɔ fɔ wa yan
paritɔnŋgɔ fu,
20 na mi silan simbaala pe sire nda
pè ti yaripɔrɔ ta kan ki fɔ wi
yeri wuu yɛɛ tɔn were ti na,
mbe ti wila duwaw piin na kan wi
le?
21 Na kaa pye mi pijiriwe wa figiri
kiti kɔnsaga na,
katugu kiti kɔnfɛnnɛ pe mbe ya
mbanla saga,
22 kona na kɛyɛn yi kɔɔnlɔ yi laga wa
na pajoro ti na,
na kɛyɛn yi kɔɔnlɔ wa na kan-
mishoolo pe na yi toori.
23 Katugu mìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
jɔlɔgɔ wa na na,
mi saa ya mbe yaraga ka pye
li gbɔgɔwɔ gbembe pi yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

24 Naga yɛn ma, mila na jigi wi taga
tɛ na wi le?
Naga yɛn ma, mila ki yo tɛ piiri wi
kan ma yo fɔ: «Pa na jigi wi
yɛn mboro na wi le?»
25 Na kaa pye mi yɛn na yɔgɔri na
penjagbɔrɔ tawa pi wogo na,
konaa na yarijɛndɛ ti lɛgɛwɛ pi kala
na,
26 na kaa pye mi yɔnlɔ ki yan kila
yinrigi ŋgbanga,
nakoma ma yeŋge ki yan kì pan na
finri,
27 na kaa pye na jatere wìlan fanla
mala puŋgo larawa,
na kaa pye mìlan kɛɛ ki taga wa na
yɔn ki na ki yaara ti mɛgɛ ni
mari gbɔgɔ,
28 ki pyewe pi na ma, ki jɛn na pye
kapege na na, ŋga kiti daga
mbe kɔn ki na,
kona mi jɛn na Yɛnŋɛlɛ na wa naay-
eri li java.

29 Naga yɛn ma, mila pye na yɔgɔri
na jugu wi jɔlɔgɔ ki wogo na
wi le?
Naga yɛn ma, mìla pye na yeni
nayinmɛ ni kapege ŋga kùu ta
ki kala na wi le?
30 Mi sila yɛnlɛ yɛrɛ na yɔn ki para
ki wa ki la,
mbe daŋga sɛnrɛ yo mbe wa wi na,
mbaa ki jaa wi ku.
31 Leele mbele pàa pye wa na go ki
ni, pàa pye na yuun fɔ:
«Ambɔ wi fa kara ka wa wi yeri mbe
tin?»
32 Nambanŋa na wɔnlɔ na yeri laga
funwa na;
na go kìla pye ma yɛngɛ ma nam-
banmbala pe kan.
33 Naga yɛn ma, mila kapere ti lara
paa sɛnwee piile sanmbala pe
yɛn wi le?
Mila kambasinnde ti tɔn wa na
nawa pi ni wi le?

34 Mi sila pye na fyɛ janwa wi sɛnyoro ti yɛgɛ,
leele paa na tifaga ki sila pye na sunndo kɔngɔ waa na na,
mbanla kan mbe pyeri mbe koro wa na go.

35 Ɛnhɛn, mi yaa ambɔ fɔ ta wi logo na yeri?
Na sɛnrɛ puŋgo woro tori yɛɛn.
Ki yɛn ma yala Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lilan yɔn sogo!
Sɛwɛ ŋa na winfɔ wì yɔnlɔgɔ na baga na na,
36 mi yaa wi lɛ wa na pajoro ti na,
mboo pye paa wunluwɔ njala yɛn, mbeli kan wa na go ki na.
37 Mi yaa na yɔngɔlɔ yɔn ki ni fuun ki yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan;
mi yaa fulo li tanla paa wunluwɔ pyɔ yɛn.

38 Na kaa pye na kɛɛrɛ ti yɛn na gbele na baga na na ma yo mìri yu,
na kaa pye na kɛɛrɛ palaye pe yɛn na yanli nala jɛrɛgi,
39 na kaa pye mì kɛɛrɛ ti yarilire ti li mi siri sara,
na kaa pye mì ti jɔlɔgɔ to ti tunmby-eele pe na mbaa pe kuun,
40 kona wuuro mbe fi wa kɛɛrɛ ti ni bile wi yɔnlɔ,
yanpege mbe fi wa ɔrizhi wi yɔnlɔ.

Zhɔbu wi sɛnrɛ pa tì kɔ namɛna.

ELIHU WI SƐNYORO

32

32–37

Elihu wi yɛn naga yɛgɛ yuun kɔrɔ ŋa wì ti wi daga mbe para

1 Kona, a ki nambala taanri pè si Zhɔbu wi yɔn sogomɔ pi yaga, katugu Zhɔbu wìla pye naa yɛɛ jate lesinŋɛ.
2 A ko si Barakɛli pinambyɔ Elihu wi ya fɔ jɛŋgɛ. Elihu wìla pye Buzi cɛnlɛ woo, ma yiri wa Aramu setirige ki ni. Wìla nawa ŋgban Zhɔbu wi ni fɔ jɛŋgɛ, katugu wìla pye naa yɛɛ piin ma yo wi yɛn ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
3 Wìla nawa ŋgban fun Zhɔbu wi wɛnnɛ taanri pe ni, katugu pe sila sɛnrɛ ta mbe Zhɔbu wi yɔn sogo, ɛɛn fɔ pàa pye naa jɛrɛgi.
4 Maga ta leele sanmbala pàa pye ma lɛ Elihu wi na, kì pye ma Elihu wìla sige gbɛn, mɛɛ kaa jɛn ma para Zhɔbu wi ni.
5 Naa Elihu wìla kaa ki yan sɛnrɛ sila ta ki nambala taanri pe yeri mbe Zhɔbu wi yɔn sogo, a wì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.
6 Kona, Barakɛli pinambyɔ Elihu ŋa wìla pye Buzi cɛnlɛ woo, wì si sɛnrɛ ti lɛ ma yo fɔ:
Muu yɛn pyɔ jɛɛ, yoro wo yɛn lelɛŋgbaara,
ki kala na, mi yɛn na fyɛ, a kila na kɔɔn shyɛn mbanla nawa jatere wi yɛgɛ yo ye kan.
7 Mìla pye nala yɛɛ piin ma yo fɔ yoro mbele yè lɛ, yoro ye daga mbe para,
yoro mbele yè yɛlɛ yɔn ka ta, yoro ye yaa kajɛnmɛ pi yɛgɛ naga.
8 Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lo li ma tijinliwɛ kan sɛnwee wi yeri,
Yawa pi ni fuun fɔ wi yɔn tifɛlɛgɛ ko ki ma jɛnmɛ kan wi yeri.
9 Yɛgɛlɛ yɔn lɛgɛrɛ ko ma ki ma sɛnwee wi pye kajɛnŋɛ,
lelɛwɛ po ma pi ma kaselege ki kɔrɔ jɛnmɛ pi kan sɛnwee wi yeri.
10 Ki kala na, mì yo ye logo na yeri,
mi fun mi yaa ŋga mì jɛn ki yɛgɛ yo.
11 Ye wele, mìla sige mbe ye woyoro ti logo,
mìla nuŋgbolo jan ma ye sɛnrɛ yolɔmɔ pi logo,
ma ye yaga, a yèri cancan fɔ ma saa gbɔn wa ye sɛnrɛ ti kɔsaga ki na.
12 Mìla na jatere wi tɛgɛ laga nuŋgba, ma logo ye yeri jɛŋgɛ,
ye ni, wa kpɛ si ya yo mbe sɛnrɛ ti kɔ wa Zhɔbu wi yɔn;
wa kpɛ si ya mbe yɔn sogomɔ kan wi sɛnyoro ti na.

13 Konaa ki ni fuun, yaga ka yo fɔ we
pye tijinliwɛ fɛnnɛ,
Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li mbe ya mbe
tanga ta Zhɔbu wi na, ɛɛn fɔ
sɛnwee se ya.
14 Ma si yala Zhɔbu wi suu sɛnrɛ ti
yo mberi sin mi na,
ki kala na, mi se ye sɛnyoro lɔmɔ po
lɛ mboo yɔn sogo.

15 Wele, kì to pe yɔn na, pee ya yɔn
sogomɔ kan naa,
sɛnrɛ tì kɔ wa pe yɔn.
16 Mìla pe sige pe para, ɛɛn fɔ kì kaa
pye pe woro na para naa,
kì kaa pye pè sɛnrɛ ti yerege, pe
woro na yɔn sogomɔ kaan
naa,
17 kì pye ma, mi fun mi yaa na yɔn
sogomɔ kan;
mi fun mi yaa ŋga mì jɛn ki yɛgɛ
naga.
18 Katugu sɛnlɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe
yo,
na nawa jatere wi yɛn nala wɔnrɔgi
mbe para.
19 Ki yɛn paa duvɛn yɛn, ŋa wi yɛn
na kanni wa na nawa,
paa sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ yɛn, nda
duvɛn wi yɛn na jaa mberi
walagi.
20 Ki kala na, mi yaa para mbe ta
mbanla yɛɛ ta,
mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe yɔn
sogomɔ kan.
21 Mi se para mbe lere wɔ lere ni,
mi se para mbe lere fanla.
22 Katugu mi si lefanlaga jɛn,
na mi kaga pye, na Dafɔ wi yaa na
wɔ laga fyɛlɛgɛ na.

33

Elihu wì yo Yɛnŋɛlɛ
li maa sɛnwee
wi nari jɔlɔgɔ sanga ni

1 Koni Zhɔbu, na sɛnrɛ ti logo na
yeri!
Nuŋgbolo jan mala sɛnrɛ ti ni fuun
ti logo!
2 Wele, mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe
para,
mi yaa na yɔn sɛnrɛ ti yo.
3 Kaselege ŋga ki yɛn wa na kotogo
na, ko mi yaa yo,
jɛnmɛ mba pi yɛn na ni, po sɛnrɛ mi
yaa yo wa na yɔn mboo filige.

4 Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lo lìlan gbegele,
Yawa pi ni fuun fɔ wi yɔn
tifɛlɛgɛ ko kìgi kan mi yɛn
yinwege na.
5 Na kaa pye ma mbe ya mbanla yɔn
sogo,
ma yɛɛ gbɛgɛlɛ ma yere na yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
mɔɔ woyoro ti yo!
6 Wele, mi naa mboro ni we yɛn ja
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
katugu mi fun joro pè tɛgɛ mala
fanri.
7 Ki kala na, kii daga ma sunndo
wila kɔɔn maa seri na yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
mi se ya mbanla fanŋga ki taga ma
na.

8 Mà para, na nuŋgbogolo yɛn ki
sɛnrɛ ti na,
ma sɛnyoro mìri logo.
9 Mà yo fɔ: «Mi yɛn kpoyi ma pye
kapege fu,
mi yɛn ma yala, kajɔɔgɔ kpɛ woro
na na.
10 Konaa ki ni fuun, Yɛnŋɛlɛ li yɛn
nala jɛrɛgisaga jaa,
li yɛn nala jate paa li jugu yɛn.
11 Lìlan tɔɔrɔ ti le ŋgbɛɛrɛ na,
li yɛn nala torosaga pyew ki kɔrɔsi.»
12 Mi yɛn nɔɔ yɔn sogo Zhɔbu naga
yuun ma kan fɔ tanga woro
ma yeri wa ki kala na li ni,
katugu Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ ma wɛ
sɛnwee wi na.
13 Yiŋgi na ma nɛɛ kendige woo li ni,
fɔ li woro na li kapyegele ke pyego
ki yuun lere kan?
14 Yɛnŋɛlɛ li ma para yɛgɛ ka na
wagati wa ni,
mbe ka para yɛgɛ ka yɛgɛ na wagati
wa ni, ɛɛn fɔ sɛnwee wo wila
laga kɔrɔsi.
15 Li ma para sɛnwee wi ni wɔɔnrɔ
na, naa yariyanra ni yembinɛ,
sanga ŋa ni sɛnwee wi ma wɔnlɔ ma
ku we,

sanga ŋa ni wi ma pye ma sinlɛ na
wɔnlɔ wa wi sinlɛyaraga ki na
we.
16 Ko sanga wowi li ma sɛnrɛ le
sɛnwee piile pe nuŋgbolo,
mbe nagawa kan pe yeri jɛŋgɛ;
17 jaŋgo mbe sɛnwee wi laga wi
kapyere tijangara ti na,
mboo shɔ yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɛɛ.
18 Ki ka pye ma, wi yaa wi yɛɛ shɔ
fanga ki kɛɛ,
konaa mboo yɛɛ shɔ sɔgbɔ kunwɔ pi
kɛɛ.

19 Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ li
ma yama tɛgɛ ma lere wa
koro, mboo ta sinlɛsaga wa wi
fuuro ti na;
kona wi wire ti maa seri wi na
wɛrɛwɛ pi kala na.
20 Yaakara tila tanla wi yɔn naa,
ali yaakara tanra ti la ma kɔ wi na.
21 Wi ma cɔgɔ ma cɛn kɛkɛlɛkɛ,
wi kajeere nda ti sila pye na yaan,
koni wi ma koro kajeere.
22 Ko sanga wo ni, wi ma yɔngɔ
fanga ki ni,
wi yinwege ki ma pye kunwɔ
mɛrɛgɛ wi kɛɛ na.

23 Ɛɛn fɔ, na ki ka pye mɛrɛgɛ wa yɛn
le ki naŋa wi tanla,
na mɛrɛgɛ nuŋgba pe ka yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye mbele ka-
sulumbolo pe waga kele (1
000) sɔgɔwɔ,
mbe kaselege konɔ li naga ki naŋa
wi na,
24 na ko mɛrɛgɛ wo kaa yinriwɛ ta,
mbe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:
«Wi shɔ wiga ka ta mbe tigi wa fanga
ki ni,
katugu mùu go shɔgɔ sara wi ta.»
25 Kona wi wire ti ma kanŋga ma
pye paa wi punwɛ sanga wire
ti yɛn,
wi ma sɔngɔrɔ ma pye paa wi
lefɔnrɔ sanga wi yɛn.
26 Wi ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li maa
yɛnrɛwɛ pi logo;
wi ma kari wa li yɛgɛ sɔgɔwɔ
yɔgɔrimɔ ni,
katugu Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɔngɔrɔ na
sɛnwee wi jate naa lesinŋɛ.
27 Ki lerefɔ wi maa yuuro koo leele
pe yɛgɛ na na yuun fɔ:
«Mìla kapege pye, mi sila tanga
kasinŋge ki na,
ɛɛn fɔ ŋga kila daga mbe pye na na,
Yɛnŋɛlɛ lii ko pye na na.
28 Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ, jaŋgo mi ka ka
tigi wa fanga ki ni,
kì pye ma, mi yɛn yinwege na, mi
yɛn na yanwa pi yaan.»

29 Wele, Yɛnŋɛlɛ lo li maa ko ki ni
fuun ŋga ko piin sɛnwee wi
kan,
li maga pye pyesaga shyɛn, maga
pye pyesaga taanri,
30 jaŋgo mbe sɛnwee wi yinwege ki
shɔ mbege wɔ wa fanga ki ni,
jaŋgo mbe weele pe yanwa pi yirige
wi kan.
31 Koni Zhɔbu, nuŋgbolo jan ma logo
na yeri,
pyeri maga yaga mi yaa para.
32 Na kaa pye sɛnrɛ yɛn ma yeri
mbanla yɔn sogo, ti yo!
Ma para, katugu ki yɛn mala ndanla
mbege yan ma tanga ta.
33 Na kaa si pye sɛnrɛ si woro ma
yeri, ma logo na yeri!
Ma pyeri mi yaa ma naga kajɛnmɛ
pi ni.

34

Elihu wì yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin

1 Kona, a Elihu wì si sɛnrɛ ti lɛ ma
yo fɔ:
2 Yoro kajɛnmbɛlɛ, yanla sɛnrɛ ti
logo!
Yoro mbele jɛnmɛ pi yɛn ye yeri,
ye nuŋgbogolo jan ye logo na
yeri!
3 Katugu nuŋgbolo li ma sɛnrɛ ti
sɛgɛsɛgɛ mari jɛn yɛgɛ ŋga
na,
pa yɔn ki ma yaakara ti nɛnɛ mari
tanwa pi jɛn ma fun.
4 Koni ŋga ki yɛn ma sin, we ko wɔ,
ŋga ki yɛn ma yɔn, waa ko jaa we
yɛɛ sɔgɔwɔ.

5 Zhɔbu wìgi yo ma yo fɔ: «Mi yɛn sinŋɛ,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lì je mbe tanga ki kan na yeri.
6 Ali mbege ta mi yɛn sinŋɛ, pe yɛn nala jate yagbogolo fɔ,
na wɛlɛgɛsaga yama pi woro na koo, ma sigi ta mii kapege pye.»

7 Lere wiwiin wi yɛn wa paa Zhɔbu wi yɛn,
wo ŋa wi maa yɛɛ nagawa sɛnrɛ yuun paa lere ma kaa na tɔnmɔ woo we?
8 Wo ŋa wì kapere pyefɛnnɛ pe pye wi tangayɛɛnlɛ,
ma lepeele pe pye wi pinlɛyɛɛnlɛ.
9 Katugu wi ma yo fɔ: «Na lere kaa ki jaa wi kala li Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
tɔnli woro ki ni.»

10 Ki kala na, ye logo na yeri, yoro kajɛnmbɛlɛ wele,
tipewe pi laga yɛn ma lali Yɛnŋɛlɛ li ni,
kambasinŋge ki laga yɛn ma lali Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li ni.
11 Li ma sɛnwee wi sara mbe yala wi kapyegele ke ni,
li ma lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi tangalɔmɔ pi ni.
12 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ laa tipege pye,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ laa kiti kɔn mbe kasinŋge ki kɛ.
13 Ambɔ wi tara ti tegere ti kan li yeri?
Ambɔ wi dunruya wi ni fuun wi le li kɛɛ?
14 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ làa pye na jatere piin li yɛɛra wogo ko cɛ na,
ndɛɛ ki pye lili yinnɛ lo naa li yinwege wɔnwɔn pi sɔngɔrɔ maa wɔ we ni,
15 yaara yɛnwere pyew ti jɛn na ku mbe wɔ wa yɔnlɔ nuŋgba,
sɛnwee pyɔ wi jɛn na sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni.
16 Zhɔbu, na kaa pye ma jilige, ma logo na yeri,
ma nuŋgbolo jan mala sɛnrɛ ti logo!
17 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya cɛn dunruya wi go na mbege ta li yɛn ma kasinŋge ko panra wi le?
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ na sinnɛ naa fanŋga fɔ, mboro mbe ya kiti kɔn wi to li na wi le?
18 Lo li maga yo wunluwɔ wa kan fɔ: «Ma woro yaraga ka,»
mbege yo fanŋga fɛnnɛ pe kan fɔ: «Ye yɛn lepeele!»
19 Yɛnŋɛlɛ laa fanŋga fɛnnɛ pe wɔ pe yɛ leele sanmbala pe ni,
laa si yarijɛndɛ tafɔ wi mbɔnrɔ fyɔnwɔ fɔ wi na,
katugu lo lì pe ni fuun shyɛn pe gbegele li kɛɛ ki ni.
20 Pe ma ku le yɔnlɔ nuŋgba li ni,
tara woolo pe ma yiri ma je yindɛgɛ na, kundigile pe ma tɔngɔ ma wɔ wa,
fanŋga fɛnnɛ pe ma kɔ ma wɔ wa, mbe sigi ta lere kɛɛ na gbɔn pe na.
21 Katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn sɛnwee wi tangalɔmɔ pi na,
li yɛn na sɛnwee wi yɔngɔlɔ ke ni fuun ke yaan.
22 Diwi wo wa woro wa nakoma kunwɔ pi diwi wo wa woro wa,
ŋa tipege pyefɛnnɛ pe mbe ya lara wa wi ni.
23 Yɛnŋɛlɛ lii jori mbe lere kala wele mbe mɔ,
mbe si ka jɛn mbe kiti kɔn wi na wa li yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.
24 Li ma fanŋga fɛnnɛ pe jan laa cɛn mbaa yewe pe wogo na,
mbe si pele yɛgɛ tɛgɛ wa pe yɔnlɔ;
25 katugu lì pe kapyegele ke jɛn,
li ma pe jan yembinɛ ma pe tɔngɔlɔ.
26 Li ma pe gbɔn lere pyew wi yɛgɛ na,
paa lepeele yɛn.
27 Katugu pàa pe yɛɛ laga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe sila yɛnlɛ mbe tanga li koŋgolo ke ni fuun ke na.

28 Pàa ti a fyɔnwɔ fɛnnɛ pe gbelege
mbe sagawa ja kì gbɔn wa li na,
a lì mbele pe yɛn tege ni pe gbelege
ki logo.

29 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pyeri lii yaraga
ka pye, ambɔ wi mbe ya mbeli
jɛrɛgi?
Na li ka li yɛgɛ ki lara, ambɔ wi mbe
ya mbeli yan?
Konaa ki ni fuun, li maa cɛngɛlɛ ke
kɔrɔsi yɛgɛ ŋga na, pa li maa
sɛnwee piile pe kɔrɔsi ma;
30 jaŋgo mbele pe woro na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbe pe yɛgɛ
kɔn wa ka ka cɛn fanŋga ki na,
konaa paga ka pye paa pɛnɛ yɛn tara
woolo pe na.

31 Ndɛɛ ki pye lere wa mbe ja ya
mbege yo Yɛnŋɛlɛ li kan mbe
yo fɔ:
«Mìlan kapege ki jɔlɔgɔ ki jɔlɔ
makɔ, mi se kapege pye naa.
32 Yaraga ŋga mi woro na yaan, ki
naga na na,
na kaa pye mi kambasinŋge pye, mi
se ka pye naa.»
33 Naga yɛn ma, mboro ŋa mà je
Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke na,
mbe yala ma jatere wi ni, li daga
mbe ki lerefɔ wi le jɔlɔgɔ wi
le?
Mboro ma daga mbe ka yo, mi ma.
Ŋga mà jɛn ki yo na kan!

34 Leele mbele pè jilige,
mbe pinlɛ kajɛnmbɛlɛ mbele pe yɛn
na nuru na yɔn na pe ni, pe
yaa kanla pye fɔ:
35 «Zhɔbu wi yɛn na para jɛnmɛ fu,
tijinliwɛ woro wa wi sɛnrɛ ti ni.
36 Ki kala na, ki daga Zhɔbu wi
wamawelewe pi pye wi na fɔ
sa gbɔn wa pi kɔsaga ki na,
katugu wùu yɔn sogomɔ pi kan paa
lepee yɛn.
37 Katugu wi yɛn na yinrigi na jege,
na ka tari wa wi kapege ki na,
wi yɛn na sɛnlɛgɛrɛ yuun Yɛnŋɛlɛ li
na, maga kan we jatere wi yɛn
na kɔɔn shyɛn we na.»

35

Elihu wì yo go fu sɛnrɛ
Zhɔbu wi yɛn na yuun

1 Kona, a Elihu wì si ka taga wa wi
sɛnrɛ ti na, ma yo fɔ:
2 Naga yɛn ma, maa ki sɔnri tanga
yɛn ma yeri wi le?
Naa mà yo fɔ: «Mi yɛn ma sin
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na we!»
3 Mà yo naa fɔ: «Na mii kapege pye,
yiŋgi tɔnli mi yaa ta wa ki ni?
Yiŋgi ki yaa yɔn na kan†?»

4 Muwi mi yaa ma yɔn sogo,
mboro naa ma wɛnnɛ pe ni.
5 Ma yɛngɛlɛ ke kan ma naayeri wi
wele jɛŋgɛ,
kambaara ti wele wa naayeri fɔ wa
lege!
6 Na maga kapege pye, ko yaa yiŋgi
jɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li na?
Na ma kapere ti ka lɛgɛ, ko yaa yiŋgi
pye Yɛnŋɛlɛ na?
7 Na maga pye mbe sin, ma yaa yiŋgi
kan Yɛnŋɛlɛ li yeri?
Yiŋgi li yaa ta ma yeri?
8 Ma lewee yɛɛnlɛ poro wɛlɛ ma
tipewe pi yaa la jɔlɔ;
maga pye mbe sin, ki yaa la ma
lewee yɛɛnlɛ poro kala yɔngɔ.

9 Leele pe maa gbele, na pe jɔlɔfɛnnɛ
paga jɔlɔgɔ taga pe na sa toro;
pe maa gbele na sagafɔ jaa wi pe shɔ
fanŋga fɛnnɛ pe kɛɛ.
10 Ɛɛn fɔ lere kpɛ na ta mbe yo fɔ:
«Na Dafɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn se
yeri,
lo na li ma ti sɛnwee wi maa sɔnmɔ
yuuro koo yembinɛ,
11 lo na li ma we naga ma we
pye tijinliwɛ fɛnnɛ ma wɛ yan
woŋgaala pe na,
ma we pye tijinliwɛ fɛnnɛ ma wɛ
naayeri sannjɛrɛ ti na.»

† **35:3 35.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Yiŋgi ki yaa yɔn na kan,* ki mbe ya logo fɔ: Yiŋgi ki yaa yɔn ma kan.

12 Leele pe maa gbele na sagafɔ
jaa, ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ laa pe yɔn
sogo,
lepeele pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kala na.
13 Kaselege ko na, pe yɛn na gbele
wagafe; Yɛnŋɛlɛ li woro na
nuru pe yeri,
Yawa pi ni fuun fɔ wi suu jatere wi
tɛgɛ pe na.

14 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ma yɔn sogo
mɛlɛ, mboro ŋa mà yo ma
woro nali yaan,
fɔ mɔ̀ɔ kala li le li kɛɛ, mali sige ma
saa te.
15 Hɛɛn koni, mbege ta li
naŋgbanwa pi woro na
yaraga ka piin lere na,
a kì cɛn ndɛɛ naa sɛnwee wi ma yiri
ma je li woro naga jate;
16 kì pye ma, Zhɔbu wùu yɔn ki
yɛngɛ na sɛnwara yuun,
wi yɛn na sɛnlɛgɛrɛ yuun, nda ti yɛn
jɛnmɛ fu.

36

Elihu wì yo Yɛnŋɛlɛ
li ma lere wi koro jɔlɔgɔ ni

1 Kona, a Elihu wì si para Zhɔbu
wi ni naa, ma yo fɔ:
2 Na sige naa jɛnri, mi yaa ma yɛgɛ
naga,
katugu sɛnrɛ yɛn na yeri bere mbe
yo ma kan Yɛnŋɛlɛ li wogo na.
3 Mi yaa na jɛnmɛ pi lagaja mbe yiri
fɔ lege,
mi yaa para mbe tanga kan na Dafɔ
wi yeri.
4 Kaselege ko na, na sɛnrɛ ti woro
yagbogowo sɛnrɛ;
lere ŋa wi jɛnmɛ pi yɛn jɛmbɛ ma
yɔn fili, wo wi yɛn na ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ yɛɛn.

5 Wele, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yafɔ, laa lere
tifaga;
li yawa pì gbɔgɔ li tijinliwɛ gbɔɔ pi
fanŋga na.
6 Laa yere ki na lepee wi yinwege ta;
ɛɛn fɔ mbele pe yɛn tege ni, li ma pe
tanga ki kan pe yeri.
7 Laa li yɛgɛ ki laga lesinmbele pe na
mbe puŋgo le pe ni,
li ma pe teŋge wunluwɔ jɔngɔ na
paa wunlumbolo yɛn;
li ma pe tɛgɛ wunluwɔ pi na fɔ sanga
pyew,
jaŋgo mbe pe yirige.
8 Na paga yɔngɔwɔ le pe na,
nakoma na jɔlɔgɔ ka to pe na,
9 kona Yɛnŋɛlɛ li ma pe kapyere ti
yirige funwa na mari naga pe
na,
mbe taga wa ko na, naa pè yiri ma
je pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kala na
we.
10 Li ma ti pe ma nuŋgbolo jan nali
yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru,
li maga yo pe kan fɔ pe kambasin-
nde ti yaga.
11 Na paga logo li yeri mbe yere li
wogo ki na,
pa pe yaa pe yinwege ki pye ki sa kɔ
wa fɛrɛwɛ pi ni,
pe yɛgɛlɛ yɔn ki yaa sa kɔ wa
yɔgɔrimɔ pi ni.
12 Ɛɛn fɔ na pee logo li yeri, li yaa ti
pe pe gbo sɔgbɔ ni,
pe yaa ku wa pe kambajɛnmɛ pi ni.

13 Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, pe ma nawa ŋgban li ni,
ali na Yɛnŋɛlɛ li ka pe pɔ li yɔngɔwɔ
pi ni, paa gbele mbeli yeri li
pe saga.
14 Ki kala na, pe ma ku wa pe lefɔnrɔ
sanga wi ni,
pe ma ku paa nambala jajara
pyefɛnnɛ yɛn†.
15 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma ŋa wi yɛn
tege ni wi tege ki tɛgɛ mboo
shɔ,
li ma jɔlɔgɔ ki tɛgɛ mboo yɛri.
16 Mboro fun, li yaa ma tile mbɔɔn
wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni,
mbɔɔn kɛɛ yaara ti lɛgɛ, yaraga ka
sɔɔn yanra,
mbe ti yaakara tanra ti lɛgɛ le ma
tanla.

† **36:14 36.14:** Nambala jajara pyefɛnnɛ pa pàa pye na ki jajara ti piin wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Pa jɛɛlɛ pàa pye na kee ki nambala pe kɔrɔgɔ wa, ki wogo kìla pye yarisunndo ti ŋgasele la (Dete 23.18; 1 Wunlu 14.24).

17 Ɛɛn fɔ koni, jɔlɔgɔ ŋga ki daga
mbe to lepeele pe na, ko kì to
ma na;
kiti wo naa jɔlɔgɔ ki ni, tì to ma na.
18 Ɛɛn fɔ maga ka ti naŋgbanwa
pɔɔn kan ma yiri ma je;
maga kaa ma yɛɛ fanla mbaa ki
sɔnri ndɛɛ ma yaa Yɛnŋɛlɛ li
go jɔgɔ yarikanra lɛgɛrɛ ni.
19 Naga yɛn ma, gbelege ŋga maa
gbele na sagafɔ jaa ki mbe ya
mbɔɔn shɔ jɔlɔgɔ ki ni wi le?
Ma yɛɛra fanŋga ki ni fuun ki se ya
mbɔɔn shɔ ki ni†.
20 Ma kaa ki yegeri yembinɛ li wɔ,
ki yembinɛ na cɛngɛlɛ ke yaa ka yiri
wa ke cɛnsara ti ni.
21 Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn, maga kɔɔn
yɛɛ kan kapege pyege ki yeri;
katugu ko kì ti ma yɛn na jɔlɔ.

22 Wele, Yɛnŋɛlɛ li yɛn fanŋga fɔ li
yawa pi fanŋga na;
ambɔ wi mbe ya mbe lere naga paa
lo yɛn?
23 Ambɔ wi mbe ya mbe konɔ na li
daga mbe tanga li naga li na?
Ambɔ wi mbe ya mbege yo li kan fɔ
li kambasinŋge pye?
24 Ma jatere wi tɛgɛ ki na, maa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo li kapyege ki
kala na,
ko ŋga sɛnwee piile pe maa ki sɔnni
yuuro ni.
25 Sɛnwee pyɔ pyew wi yɛn naga
yaan,
lere pyew wi ma koro lege naga wele
jɛŋgɛ.
26 Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ, li gbemɛ
pì toro we jatere wi kɔsaga ki
na;
lere se ya mbeli yɛgɛlɛ yɔn ki jiri
mbege jɛn.

27 Li ma tɔnmɔ pi tile jɛɛnnjɛnri ma
kari pi ni wa naayeri,
mbe suu kanŋga mboo pye tisaga
wa kambaara ti ni.
28 Kona kambaara ti mɛɛ tisaga ki
yaga ki ma tigi,
ki ma to sɛnwee piile janwa lɛgɛlɛ li
na.
29 Ambɔ wi mbe ya mbe kambaara
ti torolɔmɔ pi jɛn
konaa yɛnŋɛlɛ gbanlaga ki ma tin
yɛgɛ ŋga na wa yɛnŋɛlɛ na ki
ni?
30 Wele, Yɛnŋɛlɛ li ma yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ pye li kɛɛ ki ni
fuun ki na wa naayeri,
mbe kɔgɔje wi latijuro ti tɔn diwi ni.
31 Li ma ki kagala ke tɛgɛ ma kiti kɔn
cɛngɛlɛ ke na,
li ma yaakara lɛgɛrɛ kan ke yeri.
32 Li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi yigi
wa li kɛyɛn yi ni,
mbe suu torogo wa pi karisaga.
33 Li ma li yɛɛ naga wa yɛnŋɛlɛ
gbaanra ti ni,
yaayoro ti ma pye li panga ki jɛnmɛ.

37

Yɛnŋɛlɛ li kapyege ki yɛn ma gbɔgɔ

1 A Elihu wì sho naa fɔ:
Na sunndo wi yɛn na kɔɔn na na ki
kagala ŋgele ke kala na,
fɔ a wila suun na jaa mbe wɔ wa wi
yɔnlɔ li ni.

2 Ye pyeri ye logo, ye Yɛnŋɛlɛ li
gbanlaga magala li logo,
konaa gbaanra nda ti yɛn na yinrigi
wa li yɔn ti ni!
3 Li yɛn na yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ piin
naayeri wi lagapyew,
li yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi ma gbɔn fɔ
wa tara ti kɔsaga ki na.

4 Ko puŋgo na, pe ma Yɛnŋɛlɛ li
magala gbɔlɔ li logo,
li ma yɛnŋɛlɛ tinmɛ yirige ŋgbanga,
ko sanga wo ni li ma yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ pi torogo kɛɛ ki ni
fuun ki na.
5 Yɛnŋɛlɛ li ma tin ŋgbanga fɔ ki ma
pye kafɔnnɔ,
li maa kagbɔgɔlɔ piin, ŋgele we se
ya ke kɔrɔ jɛn.

† **36:19 36.19:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki vɛrise ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Naga yɛn ma, yarijɛndɛ ti mbe ya mbɔɔn shɔ jɔlɔgɔ ki ni wi le? Ma tɛ wo naa ma fanŋga ki ni fuun ki se ya mbɔɔn shɔ ki ni.

6 Li maga yo sinndɛɛrɛ tisaga ki kan
ma yo fɔ ki to laga tara ti na,
li ma tisaga ki pye ki ma pan, mbe
tisagbɔgɔ ki pye ki ma pan.
7 Ki pyewe pi na ma, li ma
sɛnwee pyɔ pyew wi tunŋgo
ki yerege,
jaŋgo pe ni fuun pege jɛn fɔ lo kɛɛ
tunŋgo yi.
8 Yan yaara ti ma ye wa ti were ti ni,
ti ma koro wa ti sinlɛsara ti ni.
9 Tisaga tifɛlɛgɛ ki maa paan na yin-
rigi wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri,
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tifɛlɛgɛ
ko maa paan were ni.
10 Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki ma
tɔnmɔ pi simbi,
tɔnmɔ pi gona wi ma simbi paa
sinndɛlɛgɛ yɛn.
11 Li ma kambaara ti yin tɔnmɔ pi
ni;
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ maa piin kam-
baara ti sɔgɔwɔ kɛɛ ki ni fuun
ki na.
12 Li ma ti ti maa kee na mari na yala
li nandanwa kala li ni,
jaŋgo ŋga fuun li yɛn na jaa, paa ki
piin laga tara ti na.
13 Na li ka yo li yaa tara ti gbɔn li
gbɛgɛ ki ni,
nakoma na li ka yo li yaa kagbaraga
pye,
ko yaara to li ma torogo†.

14 Zhɔbu, nuŋgbogolo jan ki kagala
ke yeri ma ke logo!
Ma yere jɛnri, ma sɔnri Yɛnŋɛlɛ li
kagbɔgɔlɔ ke na.
15 Yɛnŋɛlɛ li maa ki yaara ti yɛgɛ
sinni yɛgɛ ŋga na,
konaa li maa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi
piin yɛgɛ ŋga na wa kam-
baara ti sɔgɔwɔ, maga jɛn le?
16 Kambaara ti ma yere yɛgɛ ŋga
na wa naayeri fowaga ki ni,
maga jɛn le?
Ŋa wi jɛnmɛ pi yɛn ma yɔn fili wo
wi ma ko kafɔnnɔ tunŋgo ko
pye.
17 Na yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
tifɛlɛgɛ ki kaa gbɔɔn mbe tara
ti wɛri,
mboro ŋa ma yaripɔrɔ ti maa
kafugo waa ma na,
18 naga yɛn ma, mboro mbaa ya mbe
Yɛnŋɛlɛ li saga mbe naayeri
wi gbegele mboo jaraga le,
nakoma mboo pye wi sheli paa
duwale ŋa pè tugurɔn tɛgɛ
maa gbegele wi yɛn le?

19 Ŋga we daga mbe yo Yɛnŋɛlɛ li
kan ki naga we na,
woro se ka jɛn mbe yo, we yɛn wa
wɔwɔ pi ni.
20 Naga yɛn ma, sanni mbe sa para,
ki daga pege yo li kan wi le?
Naga yɛn ma, lere daga mbe Yɛnŋɛlɛ
li kɔgɔri kala la na, jaŋgo li ta
li ki kala li jɛn wi le†?
21 Yɔngɔlɔ ke ni, kambaara ti ma kaa
yɔnlɔ yanwa pi tɔn lere naa
yan,
ɛɛn fɔ tifɛlɛgɛ ka mɛɛ kaa pan mari
pɛ mari laga wa.
22 Yanwa pa na yinrigi wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, na yɛngɛlɛ paa tɛ yɛn;
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛn
fyɛrɛ ni dɛ.
23 Yɛnŋɛlɛ li yɛn yawa pi ni fuun fɔ,
we se ya gbɔn li na,
lì gbɔgɔ li yawa pi fanŋga na naa li
kasinŋge ki fanŋga na,
laa jɔlɔgɔ wa lesinŋɛ wi na.
24 Ki kala na sɛnwee piile pe daga
mbaa fyɛ li yɛgɛ;
ɛɛn fɔ mbele pe maa pe yɛɛ jate
kajɛnmbɛlɛ laa la pe jate.

YƐNŊƐLƐ LAA ZHƆBU WI YƆN SOGO

† **37:13 37.13** Ki vɛrise ŋa, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Na li ka yo li yaa jɔlɔgɔ wa tara ti na, nakoma mberi suguru tɔnmɔ ni, nakoma mbe duwaw ti na, ko yaara to li ma torogo. † **37:20 37.20:** Ŋga kì yo fɔ: Naga yɛn ma, lere daga mbe Yɛnŋɛlɛ li kɔgɔri kala la na, jaŋgo li ta li ki kala li jɛn wi le? Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Ambɔ wila jaa poo tɔngɔ?

38

38.1–42.6

Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa tara ti dakala li yɛgɛ yo Zhɔbu wi kan

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn
sogomɔ kan Zhɔbu wi yeri, mali ta
wa tisaga tifɛlɛgɛ ki nandogomɔ, ma
yo fɔ:
2 Ambɔ wi mboro, mboro ŋa maa na
kagala ŋgele mì kɔn mbe pye
ke tɔnni
ma kambajɛnmɛ sɛnrɛ ti ni we?
3 Ma kurusijara wi pɔ wa ma sɛnnɛ
paa lenaŋa kotogofɔ yɛn;
mi yaa ma yewe, mala naga.

4 Sanga ŋa ni mìla pye na tara ti nɔgɔ
nii, maa pye se yeri?
Ki yo na kan na kaa pye tijinliwɛ yɛn
ma ni.
5 Ambɔ wila tara ti gbemɛ naa ti
titɔnlɔwɔ pi kɔn maa tɛgɛ,
maa jɛn le?
Ambɔ wila mana li sanga mari
taanla?
6 Tara ti nɔgɔ ki yɛn ma teŋge yiŋgi
na?
Ambɔ wila ti yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ki tɛgɛ;
7 sanga ŋa lalaaga wɔnŋgɔlɔ kaa
pinlɛ na yɔgɔrimɔ yuuro koo,
a Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye paa yɔgɔri na
jɔrɔgi we?

8 Sanga ŋa ni kɔgɔje wìla janri ma
yiri ndɛɛ pòo se,
ambɔ wila saa kɔɔrɔ le wi na, maa
yɔn tɔn maa yerege?
9 Sanga ŋa ni mìla kambaara ti pye
wi yaripɔrɔ maa tɔn,
ma diwi gbɔlɔ lo pye wi paara maa
maga we?
10 Sanga ŋa ni mìla ŋgasegele tɛgɛ
wi na,
ma kɔɔrɔ le wi na maa yɔn tɔn, ma
sɔgɔyaara le wi na we?
11 A mì suu pye ma yo fɔ:
«Ma yaa pan mbe gbɔn fɔ namɛna,
ɛɛn fɔ mɛɛ daga mbe ko laga
ŋga ko kaanla,
katugu ma tɔnŋgbɔɔ mba pi
maa kɔɔn na tuun, pa pi
yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yaa yere
namɛna!»

12 Maga lɛ ma yɛn yinwege na, maa
ki yo lalaaga ki kan ma yo ki
laga le?
Maa lalaaga ki lagasanga wi naga ki
na le,
13 jaŋgo ki yanwa pi tara ti lagapyew
ki laga,
mbe lepeele pe purɔ le?
14 Ko wagati wo ni, tara ti yɛgɛ
cɛnwɛ pi ma kanŋga paa
joro yɛn, nda pè mɛgɛ tɛgɛrɛ
tɛgɛyaraga taga ti na,
ti ma pye ndɛɛ tiri yɛɛ fere yaripɔrɔ
ni.
15 Ɛɛn fɔ lepeele pe yanwa pi ma shɔ
pe yeri;
kɛɛ ŋga pàa yirige mbe gbɔnrɔ pye,
ki ma kaari.

16 Naga yɛn ma, ma ye ma gbɔn wa
kɔgɔje wi tɔnmɔ pi yirisaga ki
na le?
Ma ye maa latijuro ti yanri mari yan
le?
17 Pe kunwɔ pi yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti
yɛngɛlɛ mari naga ma na le?
Naga yɛn ma, ma kunwɔ pi diwi
yeyɔngɔ ki yan le?
18 Naga yɛn ma, ma tara ti gbemɛ pi
yan maa jɛn ma kɔ le?
Na kaa pye ma ki kagala ke ni fuun
ke jɛn, ki yo!

19 Yanwa pi ca konɔ li yɛn se yeri?
Diwi wi cɛnsaga ki yɛn se yeri?
20 Ma mbe ya yanri mberi wele fɔ wa
ti cɛnsaga,
na kaa pye pe ma gbɔn wa ti na yɛgɛ
ŋga na maga jɛn we?
21 Màga jɛn jate, katugu kìla yala
pɔ̀ɔn se makɔ,
ma yɛgɛlɛ yɔn kì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ!

22 Maa gbɔn wa nɛzhi wi tɛgɛsaga ki
na wi le?
Maa sinndɛɛrɛ tisaga ki tɛgɛsaga ki
yan wi le?

23 Mì ki yaara ti tɛgɛ wa pilipeye yo
kala na,
malaga gbɔnpilige naa malaga ko
kala na.
24 Yanwa pi ma toro konɔ liliin ni
mbe si gbɔn lagapyew ki ni?
Yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki ma yiri se
yeri mɛɛ tara ti tɔn?
25 Ambɔ wi ma konɔ yɛngɛ tisaga ki
kan?
Ambɔ wi ma konɔ wɔ yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ naa yɛnŋɛlɛ
gbaanra ti kan?
26 Tara nda lere woro ma cɛn wa ti
ni, ambɔ wi ma ti tisaga ki ma
to wa ti ni,
mbe ti ki ma to wa gbinri ŋa lere
woro wa wi ni,
27 jaŋgo mbe tara nda tì waga ma
jɔgɔ ti kan tɔnmɔ ni,
mbe ti yan mbe fi wa ki yiri?
28 Naga yɛn ma, to yɛn tisaga ki yeri
le?
Ambɔ wi fɔɔngɔ ŋga ki maa wuun
ki sɔɔlɔsaga nuŋgba nuŋgba
pyew ki da?
29 Tɔnmɔ mba pi ma simbi pi ma yiri
se yeri?
Ambɔ wi tisaga yaanŋgumbire ti
da?
30 Ko sanga wo ni, tɔnmɔ pi ma
simbi ma sheli paa sinndɛlɛgɛ
yɛn,
pi gona wi ma pinlɛ ma sheli ma pye
nuŋgba.

31 Wɔnŋgɔlɔ ke wele, mboro mbe ya
mbe Ŋgonɔ gbɔgɔ pire ti pɔ ti
yɛɛ na,
nakoma mbe wɔnndaanla pe san-
gala mbe pe lagala pe yɛɛ na?
32 Ma mbe ya ti yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ wɔnŋgɔlɔ kaa yinrigi ke
yirisanga wi ni le?
Ma mbe ya mbe konɔ wɔ
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
wɔnŋgɔlɔ naa ke wɔnmbigile
ke kan le?
33 Naga yɛn ma, ma naayeri
kondɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn wi le,
ke maa ŋga piin laga tara ti ni
mboro ma maa ki yɛgɛ nari ke
na wi le?

34 Naga yɛn ma, mboro mbe ya para
ŋgbanga kambaara ti ni,
mbe ti ti pan tisagbɔgɔ ni ma na wi
le?
35 Mboro ma ma ti yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ pi maa yinrigi na
kee wa pi karisaga wi le?
Naga yɛn ma, na maga pi yeri pi mɔɔ
pye mbe yo fɔ: «Mi ŋa» wi le?
36 Ambɔ wila kajɛnmɛ pi le wa
sɛnwee wi kotogo na,
ambɔ wila kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi le
wa wi tijinliwɛ pi ni†?
37 Ambɔ wi mbe ya wi kajɛnmɛ pi ni
mbe kambaara ti jiri?
Ambɔ mbe ya mbe naayeri tɔnmɔ
kugboro ti go sogo mbe ti
tisara ti pan,
38 mbe taambugɔ ki yinŋgi mbege
pye fɛnrɛgɛ,
mbe tara ti kanimboro ti mara ti yɛɛ
na?

39 Mboro ma ma kara lagaja mberi
kan jara nɔ wi yeri wi le?
Mboro ma ma yaakara kan jara piile
pe yeri mbe pe fuŋgo ki kɔ wi
le,
40 sanga ŋa ni ti ma pye ma sinlɛ wa
ti were ti ni,
nakoma sanga ŋa ni ti ma pye ma
lara wa kɔlɔgɔ ki ni na kara
singi mbe to ti na we?
41 Na kaankaan pire ti kaa gbele
mbaa Yɛnŋɛlɛ li yinri liri saga
sanga ŋa ni,
mbaa yanri la toro yaakara lama pi
kala na,
ambɔ wi ma ti yaakara ti kan ti yeri?

39

Yɛnŋɛlɛ li yɛn woŋgaala pe tafɔ

Likatɔlɔ

1 Likatɔlɔye pe ma pe piile pe se
sanga ŋa ni, maa jɛn le?

† **38:36 38.36:** Ki vɛrise ŋa, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Ambɔ wi kajɛnmɛ pi kan tɔnmɔ sannjɛgɛ ki yeri, konaa ma tijinliwɛ pi kan ŋgopɔlɔ wi yeri, a wi sigi jɛn ma yo gbaan wi yaa yin?

Lufanɛɛlɛ pe kaa siin sanga ŋa ni,
ma maa pe yaan le?
2 Pe ma yeyɛn yɔn ŋga pye kugbɔ ki
ni mbe si jɛn mbe se, ma maga
jɛn le?
Pe ma kaa pe piile pe se sanga ŋa ni,
maa jɛn le?
3 Pe ma sugulo, mɛɛ pe piile pe se;
kona pe mɛɛ shɔ pe sege jɔlɔgɔ ki
kɛɛ.
4 Pe piile pe ma fanŋga ta, ma lɛ wa
yan,
pe ma kaa lagala pe nɛɛlɛ pe na, paa
sɔngɔrɔ mbe pan pe kɔrɔgɔ
naa.

Yan sofile

5 Ambɔ wi yan sofile wi yaga wi yɛɛ
kan wila kee?
Ambɔ wi mana li sangala wi na maa
wa?
6 Tara nda ti yɛn ma waga, mìri pye
wi laga,
ma tara laga falafala ŋga ki yɛn kɔ
ni ki pye wi cɛnsaga.
7 Wi kala woro wa ca nawa tinmɛ pi
ni,
wotoroye mbele sofilele maa
tilele, wila la pe fevɛnnɛ pe
jɔrɔgɔmɔ mba pe maa jɔrɔgi
pe na pi nuru.
8 Wi maa yanri na toro wa yanwira
ti na naa yaakara ti lagajaa,
wi maa yan tipirige cɛnlɛ pyew ki
lagajaa.

Yannɔ

9 Naga yɛn ma, yannɔ wi mbe yɛnlɛ
mbaa tunŋgo piin ma kan le?
Wi mbe yɛnlɛ mbe sinlɛ wa
naŋgboŋgo ki ni le?
10 Ma mbe ya mboo le maŋga na
mbe yo wila fali ma kan le?
Wi mbe yɛnlɛ mbaa falinɛrɛ capire
ti tile ma puŋgo na, mbɔɔn
kɛrɛ laga ki yɔn yala wa gbun-
lundɛgɛ ki ni le?
11 Naga yɛn ma, mboro mbe yɛnlɛ
mbɔɔn jigi wi taga wi na, fɔ
wi yɛn fanŋga ni,
ki kala na ma yaa ma kɛrɛ tunndo ti
ni fuun ti le wi kɛɛ le?
12 Ma mbe yɛnlɛ mbe taga ki na fɔ
wi yaa ma yarilire ti shiye ma
kan,
mbe kari sari gbogolo wa ma
yarilire sunsaga ki na le?

Kɔnrɔsogolo

13 Kɔnrɔsogolo wi maa wi kanwira ti
gbɔɔn yɔgɔrimɔ ni,
ɛɛn fɔ wi se ya yiri sire na paa
jagapan yɛn.
14 Wi maa jɛnrɛwɛ pi se le tara, mbe
kari mboo toro le,
mbe ti taambugɔ ki tufunwɔ pi maa
wɛri.
15 Wi ma fɛgɛ ki na fɔ yaraga ka mbe
ya mboo tangala mboo yaari
tɔlɔgɔ ni,
wi ma fɛgɛ ki na fɔ woŋgbɔ wa
mbe ya mboo tangala mboo
purugu.
16 Wi yɛn ma wɛli wi piile pe ni, ndɛɛ
wo yɛɛra piile ma,
wila la wi pisege tege ko jate.
17 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii kajɛnmɛ kan wi
yeri,
lii si tijinliwɛ kan wi yeri.
18 Ɛɛn fɔ na wi ka yiri mbe yere
mbaa fee,
wi ma fe ma saa shɔn naa wi fevɔ
pe toro pew.

Shɔn

19 Naga yɛn ma, mboro ma fanŋga
kan shɔn wi yeri wi le?
Mboro ma mbɛlɛwɛ kan wi yeri maa
yɔlɔgɔ ki fere wi le?
20 Mboro ma ti wi ma ya na yeni paa
gbatɔ yɛn wi le?
Wi yɛɛ gbɔgɔwɔ gbelege ki maa
fyɛrɛ waa lere na.
21 Wi maa gbunlundɛgɛ tara ti gbɔɔn
wi yenjoro ti ni, na yɔgɔri wi
fanŋga ki kala na,
wi ma fe mbe sa maliŋgbɔɔnlɔ pe
fili.
22 Wila la fyɛrɛ ti jate yaraga ka,
yaraga ko ka kpɛ na sunndo
kɔngɔ wa wi na,
wila tokobi fɔ yan mbe sɔngɔrɔ
puŋgo na.
23 Sanŋgbɔ ŋa wi yɛn ma yanŋga wi
kanŋgaga ki na, wi maa tinni
wangala ke ni,

naa njanraga ŋga ki maa yɛngɛlɛ ki
ni konaa sɔgbɔ wi ni.
24 Wi maa wire mbaa fee mbaa kee
lagapyew,
na pe ka mbanlaga ki win, wi se ya
yere laga nuŋgba naa.
25 Na paga mbanlaga ki win, wi ma
gbele maga shɔ hanhan,
wi ma koro lege na malaga ki nuwɔ
taa,
wi maa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe
jɔrɔgɔmɔ pi nuru,
na maliŋgbɔɔnlɔ pe tinmɛ taa.

Gbinlɛ naa yɔn

26 Naga yɛn ma, mboro ma ma
tijinliwɛ pi kan gbinlɛ wi yeri,
wi mɛɛ ya ma yiri sire na wi
le?
Mboro ma ma, ti wi mɛɛ kan-
wira ti jaraga ma kari wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri
wi le?
27 Naga yɛn ma mboro ma ma konɔ
kan yɔn wi yeri wi mɛɛ yiri
wa naayeri wi le?
Mboro ma maga yo wi kan fɔ wi sa
sere ti pɔ lege wa naayeri wi
le?
28 Pa wi cɛnsaga ki ma pye wa waara
ti sɔgɔwɔ, pa wi maa wɔnlɔ
wa,
yanwiga titɔnlɔgɔ ki namunjɔ wo wi
ma pye wi larasaga ye.
29 Wi ma koro wa ki laga ki na, na
wi kagboro ti pɛɛlɛ,
wi ma koro wa lege nari yaan.
30 Wi piile pe ma kasanwa pi wɔ,
yarikugo ka pye laga ŋga na, pa wi
ma pye wa†.

40

Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhɔbu wili yɔn sogo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Zhɔbu
wi pye fɔ:
2 «Mboro ŋa ma yɛn na kendige woo
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ na ni, naga yɛn ma,
maa jaa mbe kiti kɔn na ni wi
le?
Mboro ŋa maa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na
jɛrɛgi, ma mbe ya mbe yɔn
sogomɔ kan yewige ŋga mì
yewe ki na le?»
3 Kona, a Zhɔbu wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sogo ma yo fɔ:
4 «Wele, mi woro yaraga ka, mi yaa
ma yɔn sogo mbe yo mɛlɛ?
Mi yaa na kɛɛ ki taga wa na yɔn ki
na mbe pyeri.
5 Mì para parasaga koŋgbanŋga na
makɔ, mi se yɔn sogomɔ kan
naa,
ma nuru ma para parasaga shyɛn
wogo na, mi se ta taga to na
naa.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo fanŋga woro Zhɔbu wi ni

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa koro wa tis-
aga tifɛliŋgbɔgɔ ki nandogomɔ ma
Zhɔbu wi yɔn sogo ma yo fɔ:
7 Kurusijara lɛ maa pɔ wa ma sɛnnɛ
paa lenaŋa kotogofɔ yɛn,
mi yaa ma yewe, ma nagawa kan na
yeri.
8 Naga yɛn ma, maa jaa na kiti kɔngɔ
kila lere kɔɔn shyɛn wi le?
Naga yɛn ma, ma yɛn na jaa mbanla
jɛrɛgi mbe tanga kan ma yɛɛ
yeri wi le?
9 Naga yɛn ma, ma fanŋga kɛɛ ki yɛn
paa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na wogo ki
yɛn wi le?
Naga yɛn ma, ma magala li maa
yɛnŋɛlɛ gbaanra yinrigi paa
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na woro ti yɛn
wi le?

10 Na kaa pye pa ki yɛn ma, ma yɛɛ
fere wunluwɔ naa gbemɛ ni;
ma gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ kan ma
yɛɛ yeri!
11 Ma naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa
leele pe na paa tɔnŋgbɔɔ yɛn,
mbele fuun pe maa pe yɛɛ gbogo, pe
wele ma pe tirige!
12 Mbele fuun pe maa pe yɛɛ gbogo,
pe wele ma pe go sogo!
Lepeele pe purugu yɔnlɔ nuŋgba!
13 Ki yaga pe ni fuun pe pinlɛ pe tigi
wa tara ti nɔgɔ yɔnlɔ nuŋgba,

† **39:30 39.30:** Ki sɛnrɛ nda tì yo fun wa (Mati 24.28; Luki 17.37).

ma pe yɔn tɔn wa kunwɔ pi kaso wi
ni.
14 Pa kona mi jate mi yaa ma shari
mbɔɔn sɔn,
katugu ma yɛɛra fanŋga ko kì cew
kan ma yeri.

Yɛnŋɛlɛ làa tɔnmɔ yaara ta sɛnrɛ yo Zhɔbu wi ni

Ŋgundurɔ

15 Ŋgundurɔ wi wele, mùu da paa
yɛgɛ ŋga na mɔ̀ɔ da we;
wi maa yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn.
16 Ɛɛn fɔ wi wele, fanŋga yɛn wa wi
sɛnnɛ li ni,
fanŋga yɛn wa wi lara kafyoolo pe
ni.
17 Wi maa naga ki yirige maga sheli
paa sɛdiri tige yɛn,
kapannda nda ti yɛn ma ti yɛɛ faara
wa wi jegbɔgɔlɔ ke ni, ti yɛn
fanŋga ni.
18 Wi kajeere tì sheli paa tuguyɛnrɛ
tugumbogoŋgolo yɛn,
wi kendiŋgaanra ti yɛn paa
tugumbiile yɛn.
19 Wi yɛn kafɔnnɔ yaraga yaara nda
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ mì da ti ni,
mi ŋa wi dafɔ mi nuŋgba mbe ya
fanŋga ta wi na.
20 Wi maa wi yaakara ti taa wa
yanwira ti na,
wa laga ŋga woŋgaala pe ni fuun pe
maa fee na jinrigi.
21 Wi ma saa sinlɛ wa lɔgɔ yɔn tire
ti nɔgɔ,
wi ma lara wa gbagara wi sɔgɔwɔ,
wa ŋgbɔrɔgɔ tɔnmɔ pi ni.
22 Lɔgɔ yɔn tire ti yinmɛ pi ma tɔn
wi na,
yanwira laforo yɔn sɔli tire ti ma pye
maa maga.
23 Ali na gbaan wi ka yin yɛgɛ o yɛgɛ,
wila la fyɛ wi yɛgɛ,
ali na Zhuridɛn gbaan wi ka yin mbe
gbɔn wa wi koŋgo ki na, wi
ma cɛn yɛyinŋge na pɔw.
24 Mboo yɛngɛlɛ ke ta ke yɛn ma
yɛngɛ, ambɔ wi mbe ya mboo
yigi?
Ambɔ wi mbe ya mboo yigi pɛnɛ ni
mboo numaga ki furu wanga
ni?

Yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki sɛnrɛ

25 Naga yɛn ma, ma mbe ya mbe
yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki yigi
njegenɛ ni le?
Ma mbe ya mbege ŋgayinnɛ li pɔ
mana ni le?
26 Naga yɛn ma, ma mbe ya mbe
mana le ki numaga ki na le?
Ma mbe ya mbege tugbila wi furu
wanga ni le?
27 Maa ki jate ki yaa ma yɛnri
ŋgbanga mbe yo maga yaga
wi le?
Nakoma maa ki jate ki yaa sɛntanra
yo ma ni wi le?
28 Ma nawa po ni ki yaa tanwa le ma
ni,
mbege yɛɛ pye ma kulo fɔ sanga
pyew wi le?
29 Naga yɛn ma, ma yaa la jinrigi ki
ni paa sannjɛlɛ yɛn wi le,
nakoma ma yaa ki pɔ mana ni ma
sumborombiile paa jinrigi ki
ni wi le?
30 Naga yɛn ma, ŋgbanra wɔfɛnnɛ
gbogolomɔ pi mbe ya mbege
yigi mbaa ki pɛrɛ wi le?
Pe mbe yɛnlɛ mbege kɔɔnlɔ mbege
yɛɛlɛ jawo pyefɛnnɛ pe na wi
le?
31 Ma mbe ya mbege wɔn wangala
ni mbege sɛlɛgɛ ki furugu la-
gapyew wi le,
nakoma ma mbe ya mbege go ki
furu laje ni wi le?
32 Ma kɛɛ ki taga ki na ma wele, na
ma kaa ki jate malaga ni,
ŋga ki yaa yiri wa, ma se ka ki shyɛn
wogo pye naa.

41

1 Wele, na maga ma jigi wi taga
ki na mbe yo fɔ ma yaa
ya yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki ni,
maa ma yɛɛ fanla wi;
na maga kaga yan le teere, ma mɛɛ
laga ma to sunndo kɔngɔ ki
kala na.

2 Lere se ya soro mbe yere mbege
yɔn ja.

Ko mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi mbe ya
yere mbanla sige?
3 Ambɔ wi fɔgɔ taga na na, jaŋgo
mbege tɔn wi yeri?
Yaraga ŋga fuun ki yɛn laga dun-
ruya wi ni, ki yɛn na wogo.

4 Koni mi se ya pyeri na mi si para
yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki witige
ki sɛnrɛ na,
naa ki fanŋga konaa ki witige
cɛnlɔmɔ pi tiyɔnwɔ pi sɛnrɛ
na.
5 Ambɔ wi mbe ya mbege sɛlɛgɛ ki
wɔ?
Ambɔ wi mbe ya ye wa ki ŋgangala
koŋgolo shyɛn sɔgɔwɔ pi ni?
6 Ambɔ wi ya maga yɔn ki yɛngɛ ma
wele?
Ki ŋgangala ke maa sunndo kɔngɔ
waa lere na.
7 Ki pɔgɔlɔ sɛlɛgɛ ki yɛn kɔɔrɔ ni, ma
tanli paa tugurɔn sigeyaara
yɛn naga go singi†.
Tì maramara ma ye ti yɛɛ ni paa
tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga yɛn.
8 Tì maramara ti yɛɛ na jɛŋgɛ,
ali yɛrɛ tifɛlɛgɛ se ya toro wa ti
sɔgɔwɔ pi ni.
9 Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yɛn
ma pɔ ti yɛɛ na, ma ti yɛɛ yigi,
ti yɛn mari yɛɛ yigi, ti se ya laga ti
yɛɛ na.

10 Na ki ka jiri, yanwa pi ma janri
ma yiri;
ki yɛngɛlɛ ke maa yɛngɛlɛ paa
lalaaga yɔnlɔ yanwa pi yɛn.
11 Kasɔn yinŋgele maa janri na yin-
rigi wa ki yɔn,
kasɔn njaanra maa yinrigi wa ki
yɔn.
12 Wirige maa yinrigi wa ki nu-
mawegele ke ni,
paa yɛgɛ ŋga na nɛgɛdaga nakoma
cɔgɔ gbeŋge ma kaa na kanni
kasɔn na, na tufunwɔ yinrigi.
13 Ki yɔn tifɛlɛgɛ ki yɛn ma wɛri fɔ ki
mbe ya mbe kasɔn naŋganra
fɛ mberi yigi,
kasɔn naŋganra maa janri na yin-
rigi wa ki yɔn.
14 Ki fanŋga ki yɛn wa surugubari
wo ni,
ki maa sunndo kɔngɔ waa mbele
fuun kaga yan pe na.
15 Ki witige lara pyew ti yɛn ma
sogolo ma pye ti yɛɛ ni,
tì fanri ma ye ti yɛɛ ni, ma sheli paa
tira pyɔ yɛn.
16 Ki sunndo wì sheli paa sinndɛlɛgɛ
yɛn,
wì sheli paa tira pyɔ yɛn.
17 Na ki ka yiri mbe yere, nambala
mbele kotogofɛnnɛ jɛmbɛlɛ
pe maa seri fyɛrɛ ti kala na;
sunndo kɔngɔ ki kala na, pe maa fee.
18 Ma kaga gbɔn tokobi ni, kila ya
yaraga ka kpɛ pye ki na,
njanraga nakoma wangala nakoma
sɔgbɔ, tila ya mbe yaraga ka
kpɛ pye.
19 Tugurɔn ti yɛn ki yɛgɛ na paa yan
waga yɛn,
tuguyɛnrɛ ti yɛn ki yɛgɛ na paa tige
fɔɔngɔ yɛn.
20 Sandiga wanla lo se ya ti ki fe,
gbafurugo sinndɛlɛgɛ ki yɛn ki yɛgɛ
na paa yan waga yɛn.
21 Ŋgbogo ki yɛn ki yɛgɛ na paa yan
waga yan;
njanraga ki kaa tinni la toro, ki kala
na pye wa.
22 Kɔɔrɔ nda ti yɛn wa ki fuŋgbogo
ki na, ti yɔnrɔ tì wɔwɔ ma
tanla;
ki ka toro wa fɛnrɛgɛ ki ni, ki ma pye
ndɛɛ falinɛrɛ capire kì fulo
ma toro.
23 Na ki ka tigile wa tɔnmɔ pi nɔgɔ,
ki ma latijugo tɔnmɔ pi yirige
paa yɛgɛ ŋga cɔgɔ tɔnmɔ ma
kaa na kanni kasɔn na we;
ki ma gbaan tɔnmɔ pi tɔngɔlɔ maa
tɛgɛ paa sinmɛ nuwɔ taan
cɔgɔ yɛn.

† **41:7 41.7:** Ŋga kì yo fɔ: Ki pɔgɔlɔ sɛlɛgɛ ki yɛn kɔɔrɔ ni, ma tanli paa tugurɔn sigeyaara yɛn naga go singi, ki kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ: Ki pɔgɔlɔ sɛlɛgɛ ki yɛn kɔɔrɔ ni, ma tanli paa tugurɔn sigeyaara yɛn; to ti maa ki yɛɛ gbɔgɔwɔ pi nari.

24 Ki torosaga tulugo tɔnmɔ pi maa
ŋgbɔrɔgɔ kɔɔn na yɛngɛlɛ ki
puŋgo na;
latijugo tɔnmɔ pi yɛgɛ ki ma filige
paa yinzifire yɛn.
25 Yaraga ko ka woro wa ŋga ki yɛn
ki to laga tara ti na;
pège da ki ka ka fyɛ yaraga ko ka
kpɛ na.
26 Yaara tugbɔɔrɔ nda fuun tì da, ki
maa ti tifaga;
ko ki yɛn woŋgaala mbele fuun
pe yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ ni pe
wunluwɔ.

42

Zhɔbu wìgi jɛn ma yo
wi yɛn kambajɛnŋɛ

1 Kona, a Zhɔbu wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogo ma yo fɔ:
2 Mìgi jɛn ma yo fɔ ma mbe ya kala
pyew li pye,
yaraga ko ka kpɛ se ya mbɔɔn
kakɔnndɛgɛlɛ li sa.

3 Màa ki yo na kan ma yo fɔ mi
yɛn nɔɔ kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
gbɔɔn na ke pinri na kam-
bajɛnmɛ sɛnyoro ti ni.
Kaselege yi, kagala ŋgele mii ke
kɔrɔ jɛn, koro sɛnrɛ mi yɛn na
yuun,
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè toro na jɛnmɛ
pi na, koro sɛnrɛ mì para ke
na†.

4 Màa na pye fɔ: «Ki yaga ma logo
na yeri, mi yaa para ma ni;
mi yaa ma yewe, mala naga†.»
5 Na nuŋgbolo làa ma sɛnrɛ logo,
ɛɛn fɔ koni mi yɛn nɔɔ yaan yɛnlɛ
ni.
6 Ki kala na, mi yɛn nala yɛɛ jɛrɛgi;
mìlan kapere ti jɛn mari yaga,
mala yɛɛ tirige ma cɛn wa taambugɔ
konaa cɔnrɔ ti ni.

SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ

42.7-17

Yɛnŋɛlɛ làa sɔngɔrɔ
ma Zhɔbu wi wogo ki yɔn naa

7 Naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kaa para
Zhɔbu wi ni ma saa kɔ, a lì si para
Elifazi ŋa wìla yiri wa Tema ca ki
ni, maa pye fɔ: «Mì nawa ŋgban
mboro naa ma wɛnnɛ shyɛn pe ni
fɔ jɛŋgɛ, katugu yee para na sɛnrɛ
na kaselege ni paa yɛgɛ ŋga na na
tunmbyee Zhɔbu wìgi pye we.
8 Ki kala na, ye sa napɛnɛ
kɔlɔshyɛn naa simbapɛnɛ kɔlɔshyɛn
lagaja, ye kari pe ni na tunmbyee
Zhɔbu wi kɔrɔgɔ; yeri wɔ saraga
sogoworo ye kajɔgɔrɔ ti kala na. Pa
wi yaa na yɛnri ye kan. Kona mi
yaa wi yɛnrɛwɛ pi logo, pa mi se
ye yigi mbe yala ye kambajɛnmɛ
pi ni, katugu yee para na sɛnrɛ
na kaselege ni paa yɛgɛ ŋga na na
tunmbyee Zhɔbu wìgi pye.»
9 Kona, Elifazi ŋa wìla yiri wa
Tema ca, naa Bilidadi ŋa wìla yiri
wa Shuwa tara konaa Zofari ŋa wìla
yiri wa Naama tara, pè si kari ma
saa ki pye paa yɛgɛ ŋga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa ki yo pe kan we. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ li si Zhɔbu wi yɛnrɛwɛ pi
logo.
10 Naa Zhɔbu wìla kaa yɛnri wi
wɛnnɛ pe kan ma kɔ, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si Zhɔbu wi sɔngɔrɔ maa
tɛgɛ wa wi faa cɛnlɔmɔ pi ni. Yaara
nda fuun tìla pye wi yeri faa, a lì siri
yɔngɔ shyɛnzhyɛn kan wi yeri.
11 Kona, Zhɔbu wi sefɛnnɛ nam-
bala naa jɛɛlɛ konaa mbele fuun pàa
wi jɛn faa, pè si pan maa shari. A pè
pinlɛ ma li wi ni wa wi go. Jɔlɔgɔ
kagala ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa ti, a kè gbɔn wi na, a pè si
para wi ni maa kotogo ki sogo wi
na ke wogo na. Ko puŋgo na, a
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si
warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba naa
tɛ kannjiŋgele nuŋgba nuŋgba kan
wi yeri yarikanra.
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si duwaw
Zhɔbu wi yinwege puŋgo wogo ki na
ma wɛ ŋga wìla pye faa ki na. Wìla
simbaala waga kɛ ma yiri tijɛrɛ (14
000) ta naa, naa yɔngɔmɛye waga

† **42:3 42.3:** Zhɔbu 38.2 † **42:4 42.4:** Zhɔbu 38.3

kɔgɔlɔni (6 000) ni, naa falinɛrɛ waga shyɛn (2 000) konaa sofile jɛɛlɛ waga kele (1 000) ni.

13 Wìla pinambiile kɔlɔshyɛn naa sumborombiile taanri se naa.

14 Wìla wi sumborombyɔ koŋgbanŋa wi mɛgɛ taga naa yinri Yemima, na shyɛn woo wi yinri Keziya, nɛɛ taanri woo wi yinri Kerɛni Hapuki†.

15 Tara ti ni fuun ti ni, jɛlɛ sila pye wa tiyɔɔn paa Zhɔbu sumborombiile pe yɛn. Wìla pe tasaga kan pe yeri wa wi kɔrɔgɔ ki ni ma yala pe nɔsepiile nambala pe ni.

16 Ko puŋgo na, a Zhɔbu wì si yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa shyɛn (140) pye naa. Wìla wi piile naa wi pishyɛnwoolo pe yan fɔ ma saa gbɔn wi setirige piile yirisaga tijɛrɛ wogo ki na.

17 Zhɔbu wìla lɛ ma tin yinwege ki na, mɛɛ jɛn ma ku.

† **42:14 42.14:** Yemima mɛgɛ ki kɔrɔ wo yɛn fɔ jɛndɛtuwa, Keziya mɛgɛ ki kɔrɔ wo yɛn fɔ yarifyɛɛnrɛ, Kerɛni Hapuki mɛgɛ ki kɔrɔ wo yɛn fɔ yɛngɛlɛ kale.

Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ
YUURO
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yuuro sɛwɛ wi yɛn Zhufuye poro Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro naa pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ sɛwɛ. Ki yuuro ti yɛn cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (150), ti wɔfɛnnɛ pe yɛn pe yɛ pe yɛ; ti wɔmɔ pòo pye yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni. Ko puŋgo na, a pè si kaa ti gbogolo ti yɛɛ na mari le sɛwɛ kaŋgurugo ni.

Ki yuuro ti yɛn na para sɛnrɛ yinrɛ lɛgɛrɛ na nda ti yɛn ti yɛ ti yɛ: Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔyuuro naa li sɔnmɔ woro wa. Mbeli yɛnri lɔɔn saga ko yuuro yɛn wa, laa ma go singi ko woro yɛn wa, lɔɔn shɔ nakoma lɔɔn kala yaga ko woro yɛn wa. Yɛnŋɛlɛ li sharaga yuuro yɛn wa li kajɛŋgɛ pyege ki kala na, konaa mbeli yɛnri li jɔlɔgɔ wa juguye pe na ko woro yɛn wa. Ki yɛnrɛwɛ yuuro ta yɛn na leele nuŋgba nuŋgba jatere nari, ta yɛn na gbogolomɔ woolo pe jatere wo nari, ma si yala, ta yɛn wa, to yɛn na Yɛnŋɛlɛ woolo pe ni fuun pe jorowo kagala koro nari konaa ŋga ki yɛn wa pe nawa ki ni.

Leele mbele pège yuuro nda ti wɔ, wee ka jɛn jɛŋgɛ pe wogo na. Wagati lɛgɛrɛ ni, wee jɛn yiŋgi na ki yurugo ŋga nakoma yurugo ŋga ko yɛn sɛwɛ ŋa nakoma sɛwɛ ŋa wo ni. Wagati wa ni, sɛnrɛ go jɛɛlɛ la ma pye yurugo ka lɛsaga na, na kala la yɛgɛ nari we na ki wogo na. Wa sɛwɛ koŋgbanŋa naa shyɛn woo wi ni, yuuro lɛgɛrɛ yɛn wa, pe yɛn na to kaan wunlunaŋa Davidi wo yeri (Yuuro 52-65; 67-71). Wa sɛwɛ taanri woo wi ni, yuuro ta yɛn wa to yɛn Kore go gbogolomɔ woolo poro woro (Yuuro 42-49; 84-88) konaa Asafu woro (Yuuro 73-83). Wa sɛwɛ tijɛrɛ woo wi ni, yuuro nda ti yɛn na para wunluwɔ wi sɛnrɛ na pa ti yɛn wa (Yuuro 93-99) ti ni. Wa sɛwɛ kaŋgurugo woo wi ni, yuuro nda tìla pye na shoo tangala gbɔgɔlɔ ke na mbe kari wa Zheruzalɛmu ca sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ, to ti yɛn wa (Yuuro 120-134) ti ni. Sɛwɛ wi nuŋgba nuŋgba pyew wi ma saa kɔ Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ koŋgbanŋa wi yuuro *1–41*
Sɛwɛ shyɛn woo wi yuuro *42–72*
Sɛwɛ taanri woo wi yuuro *73–89*
Sɛwɛ tijɛrɛ woo wi yuuro *90–106*
Sɛwɛ kaŋgurugo woo wi yuuro *107–150*

SƐWƐ KOŊGBANŊA

1

Yuuro 1–41

Konɔ sinnɛ na li maa fɛrɛwɛ kaan

1 Lere ŋa wi woro na tanri lepeele
pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na,
wii si kapere pyefɛnnɛ pe konɔ li lɛ,
wi si woro na cɛɛn mbele pe maa
tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na pe ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki lerefɔ wi woo!
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ to ti
yɛn maa ndanla,
wi maa jatere piin ki lasiri sɛnrɛ ti
na sɔnlɔ naa yembinɛ.

3 Ki lerefɔ wi yɛn paa tige yɛn, ŋga
pè sanri lafogo yɔn na,
ki maa sɛni ki sɛsanga wi na,
ki wɛrɛ tila fanla.
Kala o kala ki lerefɔ wi ma pye li ma
yɔn wi kan†.

4 Ɛɛn fɔ lepeele poro wogo ko woro
ma.
Pe yɛn paa yan sigire yɛn, ŋga
tifɛlɛgɛ ki maga lɛ ma kari ki
ni.
5 Ki kala na, lepeele pe se ka yere-
saga ta kiti kɔnpilige;
poro mbele kapere pyefɛnnɛ pe se
ka cɛnsaga ta wa lesinmbele
pe gbogolomɔ pi ni.

6 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wele
lesinmbele pe konɔ li na,
ɛɛn fɔ lepeele pe konɔ li yaa pe jɔgɔ
mbe pe wɔ wa.

† **1:3 1.3:** Zhere 17.8

2

Wunluwɔ ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ma tɛgɛ

1 Yiŋgi na cɛngɛlɛ kè si yiri ma je ma?
Yiŋgi na tara woolo pe nɛɛ yɔn nii wagafe ma?
2 Tara na wunlumbolo pe yɛn na pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn,
tara teele pe yɛn na pe yɛɛ gbogolo mbe yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
konaa wunlunaŋa ŋa lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wi kɔrɔgɔ†.
3 Pè yo fɔ: «Ye pan we pe manda ti kɔɔnlɔ we yɛɛ na,
yɔngɔwɔ mba pè le we na, woo kɔɔnlɔ kporo kporo kporo†.»

4 Ɛɛn fɔ ŋa wi yɛn ma cɛn wi wunluwɔ jɔngɔ ki na wa yɛnŋɛlɛ na, wi nɛɛ tɛgɛ pe na,
we Fɔ wi yɛn naga la koo pe na.
5 Kona, wi nɛɛ para pe ni naŋgbanwa ni,
a wi naŋgbanwa ndorogo ki nɛɛ pe sunndo wi kɔɔn pe na.
6 A wì sho fɔ: «Muwi mìlan wunlunaŋa wi tɛgɛ
wa Siyɔn yanwiga ki na, na yanwiga kpoyi ye.»

7 (A wunlunaŋa wì sho fɔ:)
«Mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li yari ye kan.
Lìlan pye fɔ: ‹Ma yɛn na pinambyɔ,
a mì pye ma to nala†.
8 Na yɛnri, pa mi yaa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan ma yeri kɔrɔgɔ,
pa dunruya wi ni fuun wi yaa pye ma woo.
9 Ma yaa ka ya pe ni tugurɔn kanŋgala ni,
ma yaa ka pe tɔngɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na cɔgɔ ma kaa yaari we†.› »

10 Koni yoro wunlumbolo wele, ye tijinliwɛ ta!
Ye yɛnlɛ ki na paa ye yɛrɛgi, yoro mbele tara ti teele wele!
11 Ye go sogo yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa fyɛ li yɛgɛ!
Yaa yɔgɔri yaa seri li yɛgɛ!
12 Yeli pinambyɔ wi kanŋguuro ti yigi yoo gbɔgɔ,
jaŋgo liga ka nawa ŋgban ye ni,
ye kɔ wa konɔ na yè lɛ li ni;
katugu li mbe ya mbe nawa ŋgban yɔnlɔ nuŋgba!

Mbele fuun pe mali pye pe larasaga, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

3

Juguye pe yɛn mala maga, Yɛnŋɛlɛ na shɔ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo, sanga ŋa ni wìla pye na fee mbe shɔ wi pinambyɔ Abisalɔmu wi kɛɛ†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na juguye pè lɛgɛ dɛ!
Lelɛgɛrɛ yiri na kɔrɔgɔ.
3 Lelɛgɛrɛ pe yɛn naga yuun na kanŋgɔlɔ fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li soo shɔ.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
†

4 Ɛɛn fɔ mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn paa na tugurɔn sigeyaraga yɛn nala go singi.
Mboro ma yɛn na gbɔgɔwɔ pi tago ye,

† **2:2 2.1-2:** Ki laga ŋga ki yɛn na para Izirayɛli tara wunlunaŋa wo sɛnrɛ na, kana ŋa pàa pye na yinri Davidi; puŋgo na tagafɛnnɛ pe kaa naga laga ŋga ki jate ma yo ki yɛn na para shɔfɔ Zhezu ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ wo sɛnrɛ na (Kapye 4.25-26). Kìla pye, pe kaa jaa mbe lere tɛgɛ wunluwɔ, pe ma sinmɛ kpoyi wo wa wi go ki na mbege naga fɔ pòo tɛgɛ wunluwɔ. † **2:3 2.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye pan we pe manda ti kɔɔnlɔ we yɛɛ na, yɔngɔwɔ mba pè le we na woo kɔɔnlɔ kporo kporo kporo* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye pan we je pe fanŋga ki na, we pe tegere ti laga we yɛɛ go na. † **2:7 2.7:** Kapye 13.33; Ebu 1.5; 5.5 † **2:9 2.9:** Naga 2.26-27; 12.5; 19.15 † **3:1 3.1:** 2 Sami 15.13–17.23 † **3:3 3.3:** Ŋga kì yo fɔ wɔnmatigiwɛn laga, Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnpyɔ wowi ŋa: Sela. Ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi woro ma jɛn ma filige; ɛɛn fɔ ki kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ mbe yarigbɔnrɔ ti yerege jɛnri mbege yaga yurugo kɔgɔ ko na, nakoma mbe yurugo ki yerege jɛnri mbege yaga yarigbɔnrɔ ti gbɔngɔ ko na.

màla yɔlɔgɔ ki yirige caw.
5 Mi ka gbele ŋgbanga mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri lilan saga,
mbeli ta wa li yanwiga kpoyi ki na,
li mala yɔn sogo.
Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Mi ma sinlɛ ma wɔnlɔ;
mi ma yɛn ma yiri, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì tɔgɔ na ni.
7 Janwa gbɔlɔ na lì gbogolo mala
maga lagapyew mbe to na na,
mi woro na fyɛ li yɛgɛ.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri!
Na Yɛnŋɛlɛ, na shɔ!
Katugu màla juguye pe ni fuun pe
feele pe mbateere ti na,
mà poro mbele lepeele pe ŋgangala
ke kaari.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma maa leele
pe shoo;
ki yaga ma duwaw ma woolo pe na!
Wɔnmatigiwɛn laga.

4

Yɛnŋɛlɛ lo li maa yɛyinŋge kaan

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi
yurugo.
2 E Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa màla pye
sinŋɛ,
na mi kɔɔn yeri mbe yo mala saga,
mala yɔn sogo!
Wa na jatere pirindorogo ki ni, ma
mala shɔ.
Na yinriwɛ ta, mala yɛnrɛwɛ pi logo!

3 Yoro sɛnwee piile wele, ye yaa
lanla gbɔgɔwɔ pi tifaga fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Ki yɛn ma ye ndanla mbaa na jɛrɛgi
jaga konaa mbaa yagbogolo
finlɛlɛ mbaa tari na na fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Wɔnmatigiwɛn laga.

4 Yege jɛn ye yo fɔ ŋa wi maa yɛɛ
kan, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wɔ
li yɛɛ kan.
Na mi ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li
ma logo na yeri.

5 Na yaga nawa ŋgban, yaga ka
kapege pye;
ɛɛn fɔ mbe ye ta wa ye sinlɛsaga
yembinɛ,
ye jatere pye, ye cɛn yɛw.

6 Saara nda tì yala yaa to woo,
ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.

7 Lelɛgɛrɛ maa yuun fɔ:
«Ambɔ wi yaa ti we fɛrɛwɛ ta?»
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma kajɛŋgɛ
pye we kan!
8 Pe yarilire to naa pe duvɛn wi ni,
na tiga lɛgɛ pe yeri sanga ŋa
ni,
pe ma nayinmɛ ta yɛgɛ ŋga na,
ma ma nayinmɛ kan na yeri ma wɛ
ko na.
9 Kona, mi ka sinlɛ le teere, mi ma
wɔnlɔ yɛyinŋge na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro
nuŋgba ma ma ti mi ma
pye yɛyinŋge na pɔw wa na
cɛnsaga.

5

Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ lere ŋa na,
wi yɛnrɛwɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na wegele wiin. Davidi
yurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala
sɛnyoro ti logo,
mi yɛn na jɛɛn yɛgɛ ŋga na maga
logo!
3 Mboro ŋa na wunluwɔ naa na
Yɛnŋɛlɛ,
gbelege ŋga mila gbele na sagawa
jaa ki logo!
Katugu mboro mi yɛn na yɛnri ma
yeri.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pinliwɛ ni, ma mala
yɛnrɛwɛ magala li logo;
pinliwɛ ni, mi mala yɛɛ gbɛgɛlɛ
mbe kari wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbaa ma singi.
5 Katugu ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na tipege
ki woro mali ndanla;

lepee wi se ya cɛnsaga ta wa ma
tanla.
6 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe se
ya yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ;
tipege pyefɛnnɛ pe kala li yɛn mɔɔ
mbɛn.
7 Ma ma yagboyoolo pe tɔngɔ ma pe
wɔ wa;
legboleele poro naa nambara
pyefɛnnɛ pe kala li yɛn ma
tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ ma yɛgɛ
na.

8 Ɛɛn fɔ mi wo na, ma kagbaraga
gbɔgɔ ki kala na, mbe ya ye
wa ma go ki ni;
mi yaa fɔli mbɔɔn gbɔgɔ wa ma
shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mbaa fyɛ ma yɛgɛ.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn
sinŋɛ, ki yaga maa na yɛgɛ
sinni, mbele pe yɛn nala pɛɛlɛ
pe kala na;
ma yɛn na jaa mbe konɔ na lɛ, li
gbɛgɛlɛ na kan!
10 Katugu lere se ya taga pe yɔn
sɛnrɛ ti na;
ŋga pe maa jate ko yɛn mbe jɔgɔwɔ
pye,
sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe yag-
botiire ti ni, ti yɛn ma tisaw
paa fanga yɛn, ŋga ki yɛn ma
yɛngɛ,
pe ma pe ŋgayinŋgele ke tɛgɛ na
leele lɛlɛ†.

11 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki naga pe na fɔ
pe yɛn kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ!
Kagala ŋgele paa kɔɔn mbe pye, ki
yaga ke sɔngɔrɔ pe na, ke pe
jan!
Pe purɔ pe kapere lɛgɛrɛ ti kala na,
katugu pè yiri ma je ma na!

12 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe pe yɛɛ
karafa ma na, pe yaa kaa
yɔgɔri,
pe yaa kaa jɔrɔgi nayinmɛ ni sanga
pyew,
katugu ma yɛn na pe go singi.

Ma mɛgɛ ki yɛn ma mbele ndanla,
pe yaa kaa yɔgɔri ma kala na.
13 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma
ma duwaw lesinŋɛ wi na;
ma kagbaraga pyege ki ma tɔn wi
na naa go singi, paa tugurɔn
sigeyaraga yɛn.

6

Yawe Yɛnŋɛlɛ na saga

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo,
ŋga pe maa koo na ŋgɔni maŋgala
kɔlɔtaanri woo gbɔɔn. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ maga kanla jɛrɛgi
naŋgbanwa ni!
Maga kanla le jɔlɔgɔ naŋgbanwa
gbɔɔ ni†!
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta,
katugu fanŋga si koro na ni!
Na sagala, katugu na wire lombondo
tila seri na na!
4 Na jatere wì piri na na fɔ ma saa
toro;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko yaa pye ma
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɔngɔrɔ ma pan
mala shɔ;
mala go yirige ma kagbaraga ki kala
na!
6 Katugu mbele pè ku, pe se ya mbaa
jatere piin ma na naa;
wa kuulo tara ambɔ wi yaa lɔɔn
sɔnni?

7 Na fanŋga kì saa kɔ, naa mì koro
na jɛɛn we;
yembinɛ pyew mi ma gbele fɔ mala
sinlɛyaraga ki yinŋgi pɔtɔɔ,
na yɛntunwɔ pi mala sinlɛsaga ki
yinŋgi pɔtɔɔ.
8 Na yɛgɛ kì tiletile jatere
pirindorogo ki na,
na yɛngɛlɛ ke woro na yaan naa
jɛŋgɛ na winfɛnnɛ pe ni fuun
pe kala na.

9 Ye laga na na tanla, yoro kapere
pyefɛnnɛ ye ni fuun,

† **5:10 5.10:** Ɔrɔmu 3.13 † **6:2 6.2:** Yuuro 38.2 † **6:9 6.9:** Mati 7.23; Luki 13.27

katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan gbelege
ki logo†.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yɛnrɛwɛ gbɔɔ
pi logo,
lì yɛnlɛ na yɛnrɛwɛ pi na.
11 Na juguye pe ni fuun pe yaa fɛrɛ
shɔ mbaa fyɛ fɔ jɛŋgɛ,
fɛrɛ ti yaa pe go sogo, pe sɔngɔrɔ
fyaw.

7

Yawe Yɛnŋɛlɛ, tanga kan na yeri

1 Davidi yuŋgbɔgɔrɔ yurugo. Wìla
ki kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan Bɛnzhamɛ
cɛnlɛ woolo naŋa Kushi† wi wogo
na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, mila yɛɛ
karafa ma na;
na shɔ mbele fuun paa na jɔlɔ pe
kɛɛ,
mala go yirige!
3 Nakoma pe yaa na kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro, paa yɛgɛ ŋga
na jara ma kaa ki pye,
lere se ta mbanla shɔ pe kɛɛ.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na kaa
pye ŋga pè yo pa mìgi pye ma,
na kaa pye mì kambasinŋge pye,
5 na kaa pye mi naa lere ŋa yɛyinŋge
yɛn we sɔgɔwɔ, mì kapege pye
wa na,
na kaa pye mìla winfɛnnɛ wa yaara
koli go fu,
6 pa kona ma ti na jugu wa mbanla
purɔ wi sanla yigi,
wilan jan wilan tangala mbanla pu-
rugu wee le tara,
wilan gbɔgɔwɔ pi jan wuu piligi wa
fɛnrɛgɛ ki ni!
Wɔnmatigiwɛn laga.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri naŋgbanwa ni!
Yiri na winfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
poro mbele pe yɛn ma yin
naŋgbanwa gbɔɔ ni we!
Yɛn ma yiri ma yere na ni, mboro
ŋa ma ma kasinŋge ki kɔn
mbege tɛgɛ we!
8 Ki yaga cɛngɛlɛ gbogolomɔ woolo
pe pan pe gbogolo pɔɔn maga,
ma cɛn pe go na, mbɔɔn ta wa
ma wunluwɔ jɔngɔ ki na, wa
naayeri!
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li maa kiti kɔɔn
cɛngɛlɛ ke na;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, kiti kɔn na na mbe
yala mi yɛn ma sin yɛgɛ ŋga
na konaa na nawa pi yɛn ma
filige yɛgɛ ŋga na ki ni.
10 Ma ti lepeele pe pe tipewe kapyere
ti yaga;
ma yeresaga kan lesinmbele pe yeri,
mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
ma sin, ma maa sɛnweele pe
jatere naa pe nawa kagala ke
cancan†!

11 Na tugurɔn sigeyaraga ŋga ki
yɛn nala go singi, ko ki yɛn
Yɛnŋɛlɛ le,
lo li maa lesinmbele pe shoo.
12 Yɛnŋɛlɛ li yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ,
ɛɛn fɔ li yɛn pilige pyew Yɛnŋɛlɛ na
li mbe ya nawa ŋgban.

13 Na lepee wii kanŋga,
wi maa tokobi wi yɔ,
wi maa sandiga wanla li taga mbe
taanla.
14 Wi ma mara yaara nda ti ma lere
gbo ta gbɛgɛlɛ wi yɛɛ kan;
wi ma wangala kasɔn wogolo
gbɛgɛlɛ.

15 Ye wele, lepee wi maa tipere
gbɛgɛlɛ,
wi maa kapege jate wa wi nawa mbe
pye, mbe sila kafaara piin.
16 Wi ma titɛgɛ wɔ maga jugo,
ɛɛn fɔ wo jate wi ma to wa ki pɛnɛ
na wì pɛri li ni.
17 Tipege ŋga wì gbɛgɛlɛ, ki yaa
sɔngɔrɔ mbe to wi na,
wi lewɛlɛwɛ kapyere wi yaa ti go
kala li lɛ.

† **7:1 7.1:** Ki Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo naŋa Kushi wi woro ma jɛn. Ki yaa pye ndɛɛ wìla pye Davidi wi jugu wa, ŋa wìla pye na tunŋgo piin wa wunlunaŋa Sawuli wi laga nawa. † **7:10 7.10:** Naga 2.23

18 Mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn, naa li
yɛn ma sin ki kala na;
mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li mɛgɛ ki sɔn
yurugo ni.

8

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa konaa sɛnwee wì gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na Gati ca ŋgɔni gbɔɔn.
Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ,
ma mɛgɛ kì gbɔgɔ laga tara ti la-
gapyew ki ni.

Ma gbɔgɔwɔ yanwa pì gbɔgɔ ma wɛ
naayeri wi gbemɛ pi na.
3 Màga pye, a piile poro naa
piyɛngɛlɛ ke ni pe yɛn nɔɔ
sɔnni wa pe yɔn†,
mbɔɔn yawa pi naga ma winfɛnnɛ
pe yɛgɛ na,
mbe sɛnrɛ ti kɔ wa ma juguye
tipeele pe yɔn.

4 Na mi ka naayeri wi wele, wo ŋa
wi yɛn ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo,
naa yeŋge konaa wɔnŋgɔlɔ ke ni, to
nda mà gbegele ma tɛgɛ we,
5 mi maa na yɛɛ yewe fɔ:
«Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa
jatere piin wi wogo na?
Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa
wi kɔrɔsi†?»
6 Ma si yala, màa da maa tirige jɛnri
ma wɛ mboro Yɛnŋɛlɛ ma yɛɛ
na†;
mà gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ kan wi yeri
paa wunluwɔ njala yɛn.
7 Màa tɛgɛ yaara nda mà da ti go na;
mà yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛgɛ
wi nɔgɔ†:
8 simbaala naa sikaala konaa nɛrɛ ti
ni,
ali yɛrɛ yan woŋgaala pe ni,
9 naa naayeri sannjɛrɛ to naa kɔgɔje
ŋgbanra ti ni,
konaa yaara nda fuun ti maa yanri
na toro wa tɔnmɔ ti ni.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ,
ma mɛgɛ kì gbɔgɔ laga tara ti la-
gapyew ki ni.

9

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ naa mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni pe shɔfɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na,
pe maa ki yinri pinambyɔ kunwɔ.
Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn sɔnni
na kotogo ki ni fuun ki ni,
mi yaa lɔɔn kafɔnŋgɔlɔ ke ni fuun
ke sɛnrɛ yuun†.
3 Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa yaara ti ni fuun
ti go na, mi yaa yin nayinmɛ
ni mbaa yɔgɔri ma kala na,
mi yaa lɔɔn mɛgɛ ki sɔnni yuuro ni.

4 Na na juguye paga puŋgo kanŋga
mbaa fee,
pe ma kurugo ma toori ma ku ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
5 Mà tanga ki kan na yeri, ma yere
na ni;
ma yɛn ma cɛn wa ma wunluwɔ
jɔngɔ ki na, mboro ŋa ma yɛn
kiti kɔnfɔ sinŋɛ.

6 Ma ma cɛngɛlɛ sanŋgala ke jɔlɔ,
mbe lepeele pe tɔngɔ;
ma ma pe mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ wa
sanga pyew fɔ tetete.
7 Juguye pè kɔ ma wɔ wa,
pè tɔngɔ ma kɔ pew fɔ sanga pyew.
Pe cara nda mà tɔngɔ, lere se ka
nawa to ti na naa.

† **8:3 8.3:** Mati 21.16 † **8:5 8.5:** Zhɔbu 7.17-18; Yuuro 144.3; Ebu 2.6-8 † **8:6 8.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Màa da maa tirige jɛnri ma wɛ mboro Yɛnŋɛlɛ ma yɛɛ na,* ki mbe ya logo fun fɔ: Màa da maa tirige jɛnri ma wɛ mɛrɛgɛye pe na. † **8:7 8.7:** Zhenɛ 1.28; 1 Korɛn 15.27; Efɛ 1.22; Ebu 2.8 † **9:2 9.2:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu, mbege lɛ go 9 ki na sa gbɔn go 10 ki na.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ fɔ
sanga pyew;
lìli wunluwɔ jɔngɔ ki gbegele maga
tɛgɛ mbe kiti kɔn.
9 Lo li yɛn na dunruya woolo pe yɛgɛ
sinni kasinŋge ni,
na kiti kɔɔn cɛngɛlɛ ke na kaselege
ni.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn larasaga lere
ŋa wi yɛn tege na wi kan,
li yɛn larasaga jɔlɔgɔ sanga ni.
11 Ki kala na, mbele pɔ̀ɔn jɛn, pè pe
jigi wi taga ma na,
katugu mbele paa ma lagajaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma se pe wa.

12 Yaa sɔnmɔ yuuro koo Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan,
lo na li yɛn ma cɛn wa Siyɔn ca ki ni
we!
Yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari wa cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ!
13 Katugu li yaa legboleele pe yewe
pe yɔn sɛnrɛ ni, pe legbogo ki
wogo na,
li maa jatere piin piile mbele pè gbo
pe na,
li se fɛgɛ jɔlɔgɔ fɛnnɛ pe gbelege ki
na.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta,
na panrafɛnnɛ pè jɔlɔgɔ ŋga wa na
na, ki wele!
Na shɔ kunwɔ pi ni,
15 jaŋgo mbaa ma sɔnni, mbaa ma
sɔnmɔ pi sɛnrɛ yuun leele
pe kan wa Siyɔn ca mbogo
yeyɔnrɔ ti na†.
Mi yaa kaa yɔgɔri, naa màla shɔ ki
kala na.

16 Cɛngɛlɛ sangala kè titɛgɛ ŋga wɔ,
kè toori wa ki ni,
mɛrɛ nda pè jan wa larawa, tì pe yigi
pe tɔɔrɔ ti na!
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ naga, li yɛn
na kasinŋge piin;
lepee wi yɛɛra pɛnɛ lì sɔngɔrɔ maa
yigi.

Wɔnmatigiwɛn laga.

18 Lepeele pe sɔngɔrɔ paa kee wa
kuulo tara,
ki cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke ma fɛgɛ
Yɛnŋɛlɛ li na we!
19 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li se fɛgɛ fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe na tatata,
mbele pe yɛn tege na, pe jigi
tagasaga ki se kɔ fɔ sanga
pyew.

20 Yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ti
sɛnwee pyɔ mbe cew ta ma
na!
Ki yaga kiti mbe kɔn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ!
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛrɛ gbɔrɔ wa ke
na!
Ki yaga cɛngɛlɛ sanŋgala kɔɔn jɛn
fɔ ke yɛn sɛnwee piile ko cɛ!

10

Yɛnŋɛlɛ li ma ŋa wi yɛn tege na wi shɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà sɔɔn
yɛɛ laga lali na ni?
Yiŋgi na jɔlɔgɔ sanga ni, ma mɛɛ ma
yɛɛ lara?
2 Lepeele, wa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni,
pe ma taga jɔlɔgɔ fɛnnɛ pe na na pe
tege.
Yɔn lemɛ mba pè le, pe ma pe yigi
wa pi ni
3 Lepee wi maa wi yɛɛ gbogo wa wi
jogopere ti ni,
lere ŋa wi maa tɔnli pee jaa fanŋga
na, wi maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tegele nali tifaga.

4 Lepee, wa wi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni, wi
maa yuun fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ woro wa. Li se lere le
jɔlɔgɔ.»
Wi jatere wi kɔ wowi yɛɛn.

† **9:15 9.15:** Wa Izirayɛli tara, kìla pye pe cagbɔgɔ pyew, pe ma mbogo kan maga maga, maga fili, jaŋgo mbe ta mbaa ca ki go singi pe juguye pe na. Kìla pye, ki mbogo ki ma liri ma yagara. Pa lelɛɛlɛ pàa pye na cɛɛn wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, na kagala ke yɛgɛ woo; Zhenɛ 19.1.

5 Wi kapyegele ke ni fuun ke maa yɔngɔ wi kan sanga pyew,
Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ kila gbɔn wi na;
wi ma wi juguye pe pɛ ma pe wɔ wa.

6 Wi maa wi yɛɛ piin fɔ: «Yaraga ko ka kpɛ silan ta,
jɔlɔgɔ ko ka kpɛ se gbɔn na na fɔ sanga pyew.»
7 Daŋga sɛnrɛ, naa lefanlaga sɛnrɛ konaa lewɛlɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn wa wi yɔn,
tipege naa mbasinmɛ sɛnrɛ ti maa yinrigi wa wi yɔn ki ni†.

8 Wi ma saa lara na singi le cara ti tanla,
wi ma lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi gbo larawa;
wi maa fanŋga fu fɔ wi wele tipege ni.
9 Wi ma lara na singi wa wi larasaga paa jara ma kaa pye wa wi wege,
wi ma lara na singi mbe to fyɔnwɔ fɔ wi na,
wi maa nɛgɛ mboo le wa wi mɛrɛ ti ni, mbe suu yigi.
10 Wi ma gbɔw, ma sogo,
ŋa wi yɛn tege na, wi mɛɛ to wa ki lepee wi fanŋga ki nɔgɔ.
11 Lepee wi mɛɛ wi yɛɛ pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɔn woro wa,
li woro na jaa mbe ka jɛn wa,
li woro na yaraga ka kpɛ yaan.»

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri! Yɛnŋɛlɛ, kala la pye!
Maga ka fɛgɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na!
13 Yiŋgi na lepee wi nɛɛ tɛgɛ ma na Yɛnŋɛlɛ,
nɛɛ ki yuun wa wi nawa fɔ ma se kaa yewe wi yɔn sɛnrɛ?

14 Yɛnŋɛlɛ, ŋa wi yɛn tege na, mboro maa wi jɔlɔgɔ naa wi tege ki yaan;
maa wi wele mboo kala li lɛ.
Ŋa wi yɛn tege na, wi maa kala li le mboro kɛɛ,
mboro ma yɛn pijiriwe wi sagafɔ we.

15 Lepee tipee we, maa fanŋga ki jɔgɔ!
Maa yewe tipege ŋga wì pye, wigi yɛgɛ naga,
jaŋgo ki tulugo kpɛ ka ka yan naa!
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ sanga pyew fɔ tetete;
cɛngɛlɛ sanŋgala kè kɔ ma wɔ wa li tara.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele pe yɛn tege na, ŋga paa jaa, ma maga logo,
ma ma kotogo kan pe yeri,
ma ma nuŋgbolo jan ma logo pe yeri,
18 mbe ta mbe tanga kan pijiriwe wi yeri konaa ŋa paa jɔlɔ wi yeri.
Kona sɛnwee pyɔ ŋa laga tara na, wo wa se lere kan wi sunndo wila kɔɔn wi na naa.

11

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn larasaga jɛŋgɛ ye

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Pa mìlan yɛɛ karafa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na.
Mɛlɛ, a ye nɛɛ ki yuun na kan fɔ:
«Yiri ma fe paa sannjɛlɛ yɛn, ma kari wa yanwira ti na (mbe sa lara)?»
2 Wele, lepeele pe yɛn na pe sandira ti tilele,
pè pe wangala ke taga sandira ti na na taanla,
jaŋgo mbe leele mbele pe yɛn sinmbele wa pe kotogo na pe wɔn wa wɔwɔ pi ni.
3 Na kagala ke nɔgɔ lɛsara to ka piri,
yiŋgi lesinŋɛ wo mbe ya pye naa?

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa li shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki ni,
li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn wa yɛnŋɛlɛ na;
li yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe na,
li maa pe kagala ke cancan.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa lesinŋɛ wo naa lepee wi ni pe kagala ke cancan,

† **10:7 10.7:** Ɔrɔmu 3.14

ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere ti yɛn ma
lere ŋa ndanla, wi kala li yɛn
mali mbɛn.
6 Li yaa kasɔn naŋganra konaa
kiribi kasɔn wo lepeele pe na,
tifɛlɛgɛ ŋga ki ma wɛri, ka yaa gbɔn
pe na;
ko ki yɛn pe tasaga ye.
7 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, kas-
inŋge ko ki yɛn mali ndanla;
lesinmbele poro pe yaa kali yan
gbɔgɔyi.

12

Mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lɔɔn saga

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo,
ŋga pe maa koo na ŋgɔni maŋgala
kɔlɔtaanri woo gbɔɔn. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma we shɔ,
katugu leele mbele pe maa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ pè kɔ!
Leele mbele pe yɛn tagawa ni pe
yɛn na koo sɛnwee piile pe
sɔgɔwɔ.
3 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe maa
yagbogolo finlɛlɛ na pe yɛɛ
kaan,
pe maa yɔn tangawa sɛnrɛ yuun na
yɛɛ fanla,
paa pe nawa pi filige pe yɛɛ kan.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele fuun pe maa
yɔn tangawa sɛnrɛ yuun na
leele fanla, pe tɔngɔ ma pe wɔ
wa;
mbele fuun pe maa yɛɛ gbɔgɔwɔ
sɛnrɛ yuun, pe tɔngɔ ma pe
wɔ wa,
5 konaa mbele pe yɛn na yuun fɔ:
«Wè yawa ta we yɔn sɛnrɛ to fanŋga
na,
wè sɛnrɛ jɛn,
ambɔ wi mbe ya cɛn we go na?»

6 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Kì kaa pye pe yɛn na fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe jɔlɔ,
mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni pe yɛn
na jɛɛn,
koni mi yaa yiri mbe pe shɔ, poro
mbele pe yɛn na jɔlɔ we.»
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma
filige,
ti yɛn paa warifuwe yɛn, ŋa pè yan
fugufugu kasɔn ni maa pye
kpoyi fɔ ma saa ta yansaga
kɔlɔshyɛn.
8 Mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ta we
go singi!
Maa we kɔrɔsi ki leele cɛnlɛ pe na fɔ
sanga pyew!
9 Lepeele pe yɛn na yanri na mari
lagapyew;
jɔgɔwɔ pi yɛn na kee yɛgɛ sɛnwee
piile pe sɔgɔwɔ.

13

We Fɔ ma yaa koro
mbaa fɛgɛ na na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa koro mbaa
fɛgɛ na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Ma yaa ma yɛɛ lara na na fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
3 Na jatere wi yaa pye mbe piri na
na fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Na nawa pi yaa pye mbe tanga na na
pilige pyew fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Na jugu wi yaa koro mbe fanŋga
ta na na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na wele
mala yɔn sogo!
Fanŋga le na ni, nakoma mi yaa ku!
5 Na ko ka si pye, pa na juguye pe
yaa yo pe ya na ni,
pa na winfɛnnɛ pe yaa la yɔgɔri na
tolo li kala na.

6 Ɛɛn fɔ mi wo na, mìlan jigi wi taga
ma kagbaraga ki na,
mi yɛn na yɔgɔri wa na nawa, naa
màla shɔ we.
Mi yaa la yurugo koo mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
katugu lì kajɛŋgɛ pye na kan.

14

Lesinmbele poro naa pe Yɛnŋɛlɛ laga dunruya ŋa wì jɔgɔ wi ni (Yuuro 53)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Tijinliwɛ fu fɔ wi maga yo wa wi nawa fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ woro wa.»
Pè pe yɛɛ jɔgɔ,
pe yɛn na katijangara piin;
kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro wa.
2 Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri,
lìli yɛgɛ ki sogo na sɛnwee piile pe wele,
jaŋgo mbege jɛn na kaa pye tijinliwɛ fɔ yɛn pe ni, ŋa wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.

3 Pe ni fuun pè puŋgo,
pe ni fuun pè pinlɛ ma jɔgɔ;
kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro pe ni, ali nuŋgba san†.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Naga yɛn ma, mbele fuun pe yɛn na kapere ti piin, pee kala jɛn wi le?
Pe yɛn nala woolo pe nii, paa yɛgɛ ŋga na pe maa suro nii we;
paa sila yɛnri mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri.»

5 Kooŋga fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka pe yigi fɔ paa seri,
katugu Yɛnŋɛlɛ li ma pye wa lesinmbele poro sɔgɔwɔ na pe sari.
6 Yaa jaa mbe fyɔnwɔ fɔ wi kagala ŋgele wì kɔn mbe pye ke jɔgɔ;
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wi larasaga ye.

7 Ambɔ wi yaa yiri wa Siyɔn ca mbe pan mbe Izirayɛli woolo pe shɔ, na lo ma?
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga kali woolo pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga,
poro mbele Zhakɔbu setirige piile pe yaa la yɔgɔri,
poro Izirayɛli woolo pe yaa yin nayinmɛ ni.

† **14:3 14.1-3:** Ɔrɔmu 3.10-12

15

Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbele pè taga li na pe yeri

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yaa ka sa cɛn wa ma shɛrigo gbɔgɔ ki ni?
Ambɔ wi yaa ka sa cɛn wa ma yanwiga kpoyi ki na mbɔɔn gbɔgɔ?
2 Ko fɔ wo wi yɛn lere ŋa wi tangala li yɛn jɛrɛgisaga fu,
a wila kasinŋge piin,
na kaselege yuun wi nawa pi ni fuun pi ni.
3 Wila lere mɛpege yeri wa wi yɔn,
wila tipege pye wi lewee yɛnlɛ na,
wila sila wi cɛnyɛɛnlɛ pe tegele.
4 Mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li na, pe yɛn maa mbɛn;
ɛɛn fɔ mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi maa pe gbogo.
Wi ka wugu mbe yo wi yaa kala na pye, wi mali pye, ali na li ka pye mbe ŋgban o.
5 Wi ka lere jin penjara ni, wila la tɔnli jaa ti go na;
wila yɛnlɛ mbe yarikanga shɔ mbe lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa le kɛɛ.

Lere ŋa kaa tanri ma, wi se to fyew.

16

Lesinŋɛ wi yaa tasaga ŋga ta Yɛnŋɛlɛ li yeri

1 Davidi yurugo.
Yɛnŋɛlɛ, ki yaga maa na go singi, katugu pa mìlan yɛɛ karafa ma na.
2 Mìgi yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Mboro ma yɛn na Fɔ we.
Pa na fɛrɛwɛ pi yɛn na taa mboro nuŋgba yeri.»

3 Mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi laga tara ti ni,

poro wo na, pe yɛn legbɔɔlɔ mbele
pe kala li yɛn mala ndanla fɔ
jɛŋgɛ.

4 Mbele pe yɛn na fee yarisunndo ta
yɛgɛ puŋgo na nari gbogo,
poro yɛn na ka tari pe jɔlɔgɔ ki na
na kee yɛgɛ.
Mi se ka saraga yaayoro wɔ mberi
kasanwa pi wo ti kan,
mi se ka ti ti mɛgɛ mbe yiri wa na
yɔn.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
kala li ni fuun, ma pye na
tasaga ye,
na goto kala li yɛn mboro kɛɛ.
6 Na tasaga ki yɛn ma yɔn jɛŋgɛ,
ŋga kì kan na yeri kɔrɔgɔ, ki yɛn ma
yɔn fɔ jɛŋgɛ.

7 Mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo
na li maa na yɛrɛgi;
ali yembinɛ, na nawa jatere wi mala
yɛri.
8 Na yɛgɛ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li na na
yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew,
kì kaa pye li yɛn na kalige kɛɛ ki na,
mi se wɔ mbe to†.

9 Ki kala na, na nawa pì yinŋgi na
na, a mila yɔgɔri wa na nawa,
mi yɛn yɛyinŋge na pɔw.
10 Katugu ma sanla yinnɛ li yaga
kuulo tara ti kan,
ma se yɛnlɛ ki na ma woo kpoyi wi
fɔngɔ†.

11 Ma yaa ka yinwege konɔ li naga
na na;
mi yɛn ma yin nayinmɛ gbɔɔ ni wa
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
fɛrɛwɛ mbakɔɔ maa taa wa ma
tanla†!

17

Lesinŋɛ ŋa wì Yɛnŋɛlɛ li yeri
luu shɔ wi juguye pe kɛɛ

1 Davidi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ sinmbe
pi logo!
Nuŋgbolo jan gbelege ŋga mila
gbele nɔɔ yɛnri ki yeri!
Nuŋgbolo jan yɛnrɛwɛ mba mila
yɛnri nawa jɛmbɛ ni maa
logo!
2 Kiti kɔn na na, mala tanga ki yo!
Ki yaga ma ŋga ki yɛn ma sin ki yan!
3 Ma mala nawa pi cancan,
mala wa ma wele yembinɛ.
Màla wa ma wele, ɛɛn fɔ mɛɛ
jɛrɛgisaga kpɛ yan na na.
Na jatere wo naa na yɔn sɛnrɛ ti ni,
ti yɛn nuŋgba.

4 Na mi ka sɛnweele pe kapyere ti
wele,
ma sɛnrɛ ti mala kan mi mala yɛɛ
yigi lewɛlimbɛlɛ pe koŋgolo
ke ni.
5 Mì yeresaga ta wa ma konɔ li ni,
mii kɛ mbe wɔ wa li ni.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yinri,
katugu ma mala yɔn sogo;
nuŋgbolo jan na yeri mala sɛnrɛ ti
logo!
7 Ma kagbaraga kafɔnnɔ wogo ki
naga na na!
Mbele pe ma pe yɛɛ karafa ma na,
mboro ma ma pe shɔ pe juguye pe
kɛɛ.

8 Tanla go singi, paa yɛgɛ ŋga na lere
maa wi yɛnmbyɔ wi go singi!
Na lara wa ma kanwira ti nɔgɔ,
9 mala shɔ lepeele mbele pe yɛn nala
jɔlɔ pe yeri,
konaa na juguye tipeele mbele pè
yiri mala maga pe yeri!

10 Paa lere yinriwɛ ta fyew,
yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ to pe maa yuun
wa pe yɔn.
11 Pe yɛn nala tuuro tɔnri, pè yɛrɛ
wa mala maga makɔ;
pe yɛn na pɛɛlɛ naga jaa mbanla jan.
12 Pe yɛn paa jara yɛn, ŋa wila jaa
mbe kara ka,
paa cɛngɛ yɛn, ŋga kì lara na singi.

13 Yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **16:8 16.8:** Kapye 2.25-28 † **16:10 16.10:** Kapye 13.35 † **16:11 16.8-11:** Kapye 2.25-28

ma to na juguye pe na, ma pe go sogo;
mala shɔ lepeele pe yeri ma tokobi wi ni!
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ ki leele mbele pe yeri ma yawa pi ni,
mala shɔ ki fɔnmɔ woolo pe yeri!
Ki dunruya yinwege ŋga ko mbe pye pe tasaga ye!
Pe kan pe ka ŋgbanga ŋgbanga, pe tin ŋga mà tɛgɛ pe kan ki ni,
pe piile pe ka pe tin pe sanŋga yaga pe pishyɛnwoolo pe kan!

15 Mi wo na, naa mi yɛn ma sin ki kala na, mi yaa kɔɔn yan gbɔgɔyi.
Na mi ka ka yɛn mbe yiri, mbaa ma wele, ko yaa na bɔ.

18

Wunlunaŋa wa cew taŋgɔlɔ,
wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li shari
(2 Sami 22.1-51)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Davidi wi yurugo. Davidi wìla ki yurugo ŋga ki kɔ ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn sanga ŋa ni làa wi shɔ wi juguye pe ni fuun pe kɛɛ konaa sawuli wi kɛɛ.
2 Wìla yo fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye,
ma yɛn mala ndanla.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na walaga yɛn, naa na malaga sigeca konaa na go shɔfɔ;
na Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa na walaga ŋga ki yɛn na larasaga,
li yɛn paa na tugurɔn sigeyaraga yɛn nala go singi konaa fanŋga gbɔgɔ ŋga ki yɛn nala shoo,
li yɛn na malaga sigembogo mala maga.

4 Mi yɛn na jɔrɔgi na yuun fɔ: Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Mìli yeri lilan saga,
a lìlan shɔ na juguye pe kɛɛ.

5 Kunwɔ pìla gbɔn na na, mala sere pi mana li ni,
na fyɛrɛ waa na na paa lafogo ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki yɛn.
6 Kuulo tara ti maŋgala kaa migili na ni makɔ,
a kunwɔ pi mɛrɛ tìlan yigi.
7 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
na Yɛnŋɛlɛ mìla li yeri lilan saga.
Mali ta wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, làa na magala li logo,
li nuŋgbolo la pye na gbelege ki na.

8 Kona, a tara tì si tigile, ma yɛgɛyɛgɛ,
yanwira ti yɛn ma cɛn yaara nda na, tìla yɛgɛyɛgɛ;
tìla tigile, katugu Yɛnŋɛlɛ li nawa pìla ŋgban.
9 Wirige la pye na yinrigi wa li numawegele ke ni na kee wa naayeri,
kasɔn la pye na yinrigi wa li yɔn na sori,
a kasɔn naŋganra na janri na yinrigi wa ki ni.

10 Làa naayeri wi tirige tɔɔn, mɛɛ tigi ma pan,
kambaaga wɔgɔ kà la pye wa li tɔɔrɔ ti nɔgɔ.
11 Làa pye ma lugu sherubɛnye wa na, ma yiri sire na,
làa pan tifɛlɛgɛ ki na.
12 Làa wɔwɔ pi tɛgɛ mali yɛɛ fo, ma lara wa ki yinmɛ pi ni,
làa pye ma tɔn kambaaga wɔgɔ ni, ŋga kìla pye ma yin tɔnmɔ lɛgɛrɛ ni.
13 Yanwa mba pìla pye li yɛgɛ,
kambaara, naa sinndɛɛrɛ tisaga konaa kasɔn naŋganra la pye na yinrigi wa pi ni.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbanla ŋgbanga wa naayeri,
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na lìli magala li yirige ma gbanla;
a sinndɛɛrɛ tisaga naa kasɔn naŋganra tigi.
15 Làa wangala wɔn, a na juguye pè gbɔn ma jaraga,

ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pye, a pè fe
ma jaraga.
16 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naa mɔ̀ɔ juguye
pe figiri,
naa mɔ̀ɔ naŋgbanwa tifɛlɛgɛ ki
wɔn, a pè kɔgɔje wi nɔgɔna
tara ti yan,
a dunruya wi nɔgɔna cɛnyaara tì
yiri funwa na.

17 Yɛnŋɛlɛ làa koro wa naayeri mali
kɛɛ ki sanga mala yigi,
mala tile mala wɔ wa tɔnŋgbɔɔ pi
ni.
18 Làa na shɔ na mbɛnfɔ ŋa wi yɛn
fanŋga ni wi kɛɛ,
mala shɔ na panrafɛnnɛ pe kɛɛ, poro
mbele pè ŋgban ma wɛ na na
we.
19 Na jɔlɔgɔ pilige ki ni, pàa pan ma
to na na;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa pye na
kɛɛ kansaga ye.
20 Làa na yirige wa jorowo laga ki ni,
ma wogosaga kan na yeri;
làa na shɔ, katugu na kala li yɛn mali
ndanla.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yigi ma yala mi
yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na ko ni;
lìlan sara ma yala na kɛyɛn yi yɛn
fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na ki ni;
22 katugu mì Yawe Yɛnŋɛlɛ li
koŋgolo ke yigi jɛŋgɛ na tanri
ke na;
mi fa nambewe pye mbe laga na
Yɛnŋɛlɛ li na.
23 Li kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yɛn
na yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mila tanri
ke na,
mi fa kɛ mbe laga li ŋgasegele ke
na.
24 Mi yɛn jɛrɛgisaga fu li yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
mìlan yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo mi ka
ka kapege pye.
25 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan sara
ma yala mi yɛn ma sin yɛgɛ
ŋga na ki ni,
konaa mi yɛn fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na
li yɛgɛ sɔgɔwɔ ki ni.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa ka pye
sinŋɛ ma ni, ma ma pye sinŋɛ
wi ni;
lere ŋa ka pye jɛrɛgisaga fu ma ni,
ma mɔɔ yɛɛ naga jɛrɛgisaga
fu wi na.
27 Lere ŋa ka pye fyɔngɔ fu, ma mɔɔ
yɛɛ naga fyɔngɔ fu wi na;
ɛɛn fɔ ma ma lembasinŋɛ wi sara
mbe yala wi mbasinmɛ pi ni.

28 Leele mbele pe yɛn fyɔnwɔ ni, ma
ma pe shɔ;
ɛɛn fɔ, mbele pe maa pe yɛɛ gbogo,
ma ma pe tirige.
29 Ee, mboro ma yɛn na yanwa mba
pi yɛn na yinrigi;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma mɔɔ
yanwa pi yirige, ma wɔwɔ
mba pi yɛn na ni pi kɔ.
30 Mboro fanŋga na, mi ma fyɛɛlɛ
ma saa to maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege na;
na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, mi ma ya
ma malaga sigembogo kaanla.

31 Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yɛn ma yɔn
fili,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn kase-
lege.
Mbele fuun pe ma pe yɛɛ karafa
li na, li maa pe go singi paa
tugurɔn sigeyaraga yɛn.
32 Ambɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo ma?
Ambɔ wi yɛn paa walaga yɛn na we
go singi, na we Yɛnŋɛlɛ lo ma?

33 Yɛnŋɛlɛ lo li maa fanŋga nii na ni;
lo li maa na yɛgɛ sinni wa kozinnɛ li
ni.
34 Lì ti, a mì feŋge jɛn paa lufaa yɛn;
li mala lurugo mala shɔ wa tinndiye
mbele pe yagara pe go na†.
35 Li maa na nari malaga gbɔngɔ ki
ni,
fɔ na kɛɛ ki ma ya na tuguyɛnrɛ
sandiga ki waa.

36 Ma tugurɔn sigeyaraga ŋga ki ma
lere shɔ, màga kan na yeri;

† **18:34 18.34:** Aba 3.19

ma fanŋga kɛɛ ki mala tɔgɔ.
Ma kajɛŋgɛ ŋga mà pye na kan, kì gbɔgɔwɔ kan na yeri.
37 Ma fanŋga ki na, mi maa fee fyɛlɛgɛ na,
na yɔngɔlɔ ke se wa mbe la fyew.

38 Mi mala juguye pe purɔ mbe sa pe yigi;
mila sɔngɔrɔ mbe pan, na mi fa pe tɔngɔ mbe pe kɔ.
39 Mi ma pe tɔngɔ, paa ya mbe yiri naa;
pe ma toori na jegele sɔgɔwɔ.
40 Ma ma fanŋga le na ni malaga gbɔngɔ ki na,
ma mala winfɛnnɛ pe kunnu na nɔgɔ.
41 Ma ma ti na juguye pe maa fee na yɛgɛ,
mi yaa na panrafɛnnɛ pe tɔngɔ.
42 Pe maa gbele na sagawa jaa, ɛɛn fɔ sagafɔ na yiri pe na;
pe ma gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, ɛɛn fɔ laa pe yɔn sogo.
43 Mi ma pe tire paa taambugɔ yɛn, ŋga tifɛlɛgɛ ki maga lɛ ma kari ki ni;
mi ma pe pɛ ma pe wɔ wa paa konɔ fɛnrɛgɛ yɛn.

44 Màla shɔ tara woolo mbele pè yiri ma je pe kɛɛ,
mala tɛgɛ cɛngɛlɛ ke go na;
leele mbele mi sila jɛn, poro yɛn na tunŋgo piin na kan.
45 Mi ka ya para mbe sɛnrɛ nda yo, pe mari lɛ.
Tara ta yɛgɛ woolo ma pan ma go sogo na kan.
46 Tara ta yɛgɛ woolo kɛɛ kansaga na koo pe yeri na kee,
pe yɛn na seri na yinrigi wa pe malaga sigeca ki ni, fyɛrɛ ti kala na.

47 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo.
Lo na li yɛn paa na walaga yɛn nala go singi, sɔnmɔ yɛn li woo!
Lo na li yɛn nala shoo, gbɔgɔwɔ yɛn li woo!
48 Lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa na kayaŋga ki woo na juguye pe ni,
lo li maa cɛngɛlɛ ke go sogo na kan.
49 Lo li mala shɔ na juguye pe kɛɛ;
ee, Yɛnŋɛlɛ, màla yirige na winfɛnnɛ pe go na,
màla shɔ lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.
50 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kaa ma gbogo cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ;
mi yaa kaa yuuro koo mbaa ma mɛgɛ ki sɔnni†.
51 Yɛnŋɛlɛ li maa kagbɔgɔlɔ piin na wunlunaŋa ŋa lì wɔ wi sari.
Ŋa lì sinmɛ kpoyi wo wi na maa tɛgɛ wunluwɔ pi na, li maa kagbaraga piin wi kan;
li maa ko piin mi Davidi na kan, konaa na setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe kan, fɔ sanga pyew.

19

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ma yan wa yaara nda lì da ti ni konaa wa li lasiri sɛnrɛ ti ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Naayeri wi ni fuun wi maa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi nari,
naayeri wi fowaga ki maa Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ tunŋgo ki nari.
3 Pilige ka ma ki yɛɛ wogo yari pilige ka yɛgɛ kan,
yembinɛ la ma li yɛɛ wogo yɛgɛ yo yembinɛ la yɛgɛ kan.
4 Ki woro na piin sɛnyoro ni, nakoma sɛnrɛ ni,
magala si ma li ma logo.
5 Konaa ki ni fuun, ŋga ti yɛn na yuun,
ki yɛn na gbɔɔn fɔ wa dunruya wi kɔsara ti na.

Yɛnŋɛlɛ lì paraga go ka kan wa naayeri yɔnlɔ ki kan†.

† **18:50 18.50:** Ɔrɔmu 15.9 † **19:5 19.5:** Ɔrɔmu 10.18

6 Pinliwɛ ni, yɔnlɔ ki ma yiri na paan
wa paa japɔlɔ yɛn, ŋa wì yiri
wa wi wɔnlɔgo ki ni;
ki ma ki konɔ li lɛ na kee yɔgɔrimɔ
ni paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ
yɛn.
7 Ki ma yiri tara ti go ŋga na,
mbe toro sa to wa ti go ŋga na;
yaraga ko ka na shɔ ki tufunwɔ pi
yeri.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma
yɔn fili, wi maa yinwege kaan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kondɛgɛŋgɛlɛ ke
yɛn kaselege,
ke maa tijinliwɛ kaan kambajɛnŋɛ
wi yeri.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li katɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn
ma sin, ke maa yɔgɔrimɔ kaan
sɛnwee wi yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yɛn
ma filige,
ke ma sɛnwee wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ.
10 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki
yɛn ma yɔn, ki wogo ki yaa
koro wa fɔ sanga pyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
yɛn kaselege, ke ni fuun ke
yɛn ma sin.
11 Ke yɛn ma yɔn ma wɛ tɛ na, ma
wɛ yɛrɛ tɛ piiri lɛgɛrɛ na.
Ke yɛn ma tanla ma wɛ sɛnrɛgɛ
na, ma wɛ yɛrɛ sɛnrɛgɛ tunwɔ
mba pi ma pye wa fanvan fiile
pe ni ki na.

12 Mi ŋa ma tunmbyee, mi maa
yɛrɛwɛ taa wa ke ni fun;
lere ŋa ka ke yigi mbaa tanri ke na,
wi ma tɔnli ta wa ke ni.
13 Lere wiwiin wi yɛn wa ŋa wi maa
puŋgosara ti jɛn mberi kɔ?
Puŋguro nda mì pye kambajɛnmɛ
na, mari kala yaga na na!
14 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga
mala shɔ mbele pe maa pe yɛɛ
gbogo pe kɛɛ;
maga ka ti pe cɛn na go na!
Pa kona mi yaa pye sinŋɛ konaa
jɛrɛgisaga fu kapegbɔgɔ
pyewe kanŋgɔlɔ.

15 Ki yaga ma yɛnlɛ na yɔn sɛnrɛ to
naa na nawa jatere wi na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn paa
na walaga yɛn konaa na go
shɔfɔ!

20

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
wunlunaŋa wi kan
jaŋgo wi cew ta wa malaga ki ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɔn sogo wunlu-
naŋa, ma nandangawa pilige
ki na!
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ† lo jate laa ma go
singi!

3 Mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni,
li pan lɔɔn saga!
Li pan lɔɔn tɔgɔ, mbeli ta wa Siyɔn
yanwira ti na we!

4 Li jatere wi koro ma yarikanra ti ni
fuun ti na,
li yɛnlɛ ma saraga sogoworo ti na!
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Ŋga maa jaa wa ma kotogo na, ligi
kan ma yeri!
Kagala ŋgele fuun mà kɔn ma tɛgɛ
mbe pye, li ke yɔn ma kan!

6 Kona we yaa yɔgɔri ma cew tawa
pi wogo na,
we yaa we dirapo wi yirige wa naay-
eri mbe we Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
gbɔgɔ.
Ŋga fuun maa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri, ligi pye ma kan!

7 Mìgi jɛn koni ma yo lere ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ kpoyi wo wi
na maa wɔ, li maa shɔ;
mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni wa
yɛnŋɛlɛ na, li ma wi yɛnrɛwɛ
pi logo,

† **20:2 20.2:** ***Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Izirayɛli woolo pe Yɛnŋɛlɛ le.**

li yaa wi shɔ li yawa gbɔɔ pi fanŋga na.

8 Pele ma pe jigi wi taga pe malaga gbɔnwotoroye poro na,
pele ma pe jigi wi taga pe malaga gbɔnshɔnye poro na;
ɛɛn fɔ woro wo na, wè we jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ko na.
9 Poro wo na, pe yɛn na gbali na woo na tuun;
ɛɛn fɔ woro wo na, we yɛn yeresaga ma koro ma yere kpanw.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, cew kan wunlunaŋa wi yeri!
Na waga wi yeri wi we saga sanga ŋa ni, wi we yɔn sogo!

21

Wunlunaŋa wi jigi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa wi yɛn na yɔgɔri ma fanŋga ko kala na.
Naa màa shɔ ki kala na, wi yɛn ma yin nayinmɛ ni.
3 Ŋga wìla pye na jaa wa wi nawa, màga kan wi yeri,
ŋga wìla pye na yɛnri ma yeri, ma sila je ki na.
Wɔnmatigiwɛn laga.

4 Màa pan wi kɔrɔgɔ mbe duwaw jɛnŋɛ lɛgɛrɛ tirige wi na;
mà tɛ piiri wunluwɔ njala kan wi kan.
5 Wìla ma yɛnri yinwege ki ni, a màga kan wi yeri,
mà yinwetɔnlɔgɔ kan wi yeri sanga pyew fɔ tetete.

6 Naa màa shɔ ki kala na, wi gbɔgɔwɔ gbembe ta;
màa fere gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ pi ni.
7 Màa pye duwaw pyɔ fɔ sanga pyew;
mà nayinmɛ kan wi yeri ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.

8 Ee, wunlunaŋa wùu jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na;
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li kagbaraga ki kala na, yaraga ko ka se wunlunaŋa wi ta.

9 E, wunlunaŋa, ma yaa kɔɔn juguye pe ni fuun pe yigi ma kɛɛ ki ni;
ma fanŋga kɛɛ ki yaa kɔɔn panrafɛnnɛ pe yigi.
10 Na maga kɔɔn yɛɛ naga, ma yaa ka pe sogo kasɔn ni paa yira kasɔn yɛn.
Wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, li yaa ka pe jɔgɔ,
kasɔn ki yaa ka pe sogo mbe pe kɔ.
11 Ma yaa ka pe setirige piile pe kɔ mbe pe wɔ laga tara ti ni,
ma yaa ka pe cɛnlɛ li kɔ mbeli wɔ sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ.
12 Na paga tipege jate ma ni,
na paga yɔn le ma na,
pe se ya yaraga ko ka kpɛ pye ma na,
13 katugu ma yaa ka pe wɔn ma wangala ke ni,
pe yaa ka fe ma yɛgɛ.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiri mɔɔ fanŋga ki naga!
Woro wo na, we yaa kaa yuuro koo mbaa ma sɔnni ma yawa pi kala na.

22

Na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma si je na na?

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na, pe maa ki yinri: «Pinliwɛ yɔn safuwe». Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma si je na na?
Yiŋgi na, a ma sɔɔn yɛɛ laga lali na ni?
Ma yɛn nala yuŋgbɔgɔrɔ gbelege ki nuru, ma si woro nala shoo†.

3 Na Yɛnŋɛlɛ, yɔnlɔ na mi ma gbele mbɔɔn yeri mala saga,
ɛɛn fɔ maa na yɔn sogo;

† **22:2 22.2:** Mati 27.46; Maki 15.34

yembinɛ fun, mila wogosaga ta.

4 Ma si yala mboro ŋa ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ kpoyi, ma yɛn ma cɛn
wa ma wunluwɔ jɔngɔ ki na;
a Izirayɛli woolo paa ma sɔnni yu-
uro ni suyi.
5 We tɛlɛye pa pàa pe jigi wi taga
mboro na;
pàa pe jigi wi taga ma na, a mà pe
shɔ.
6 Pàa gbele mɔɔ yeri ma pe saga, a
mà pe shɔ;
pàa pe jigi wi taga ma na, pe sila fɛrɛ
shɔ.

7 Mi wo na, mi yɛn paa fyɛngɛ yɛn,
mi si sɛnwee wo wa bɔ naa yɛrɛ.
Leele paa na tegele,
tara woolo paa na tifaga.
8 Mbele fuun paa na yaan, pe yɛn na
tɛgɛ na na;
pe maa ki yɔgɔri na na, na go
yangara na na†.
9 Pe maa yuun fɔ: «Wùu jigi wi taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
ɛɛn, luu shɔ ye!
Wi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
ɛɛn luu shɔ ye wege yan†!»

10 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mala
yirige wa na nɔ wi lara,
màa jigi kan na yeri mala ta na nɔ
wìlan lɛ wa wi kotogo ki na.
11 Maga lɛ pànla se, a pè silan karafa
ma na;
mala ta wa na nɔ wi lara, màa pye
na Yɛnŋɛlɛ.
12 Jɔlɔgɔ ki kaa yɔngɔ na ni sanga ŋa
ni, maga kɔɔn yɛɛ laga lali na
ni,
sagafɔ wa yɛgɛ woro na na naa!

13 Na winfɛnnɛ pe yɛn mala maga
paa napɛnɛ lɛgɛmbɛlɛ yɛn,
pè perege kɔn mala maga paa Bazan
tara napɛnɛ ŋgbaanla pe yɛn.
14 Pe yɛn paa jaraye yɛn, mbele pe
yɛn na kuunru,
mbele pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ mbe
nɔɔri mbe kɔɔnlɔ.

15 Na fanŋga ki yɛn na koo na kee
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma
kaa na fuun,
mi se ya yere na tɔɔrɔ ti na.
Kotogo ŋga ki yɛn na ni, ki yɛn paa
sɛnriŋguro yɛn na yanni wa
na lara.
16 Na fanŋga ki kɔ na ni mala waga
paa fɛnrɛgɛ yɛn,
na ŋgayinnɛ lì mara wa na yɔn ki
naayeri.
Mà ti kunwɔ pi wirige ki yɛn na
tɔnni na na.

17 Kapege pyefɛnnɛ ŋgbelege na
maga mala fili,
ki pyɔɔnlɔ wele, pee yirisaga yaga
na kan;
pànla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti pɔ†.
18 Mì cɔgɔ fɔ na kajeere tì yiri funwa
na, mbe ya mberi jiri.
Na winfɛnnɛ pè pe yɛngɛlɛ ke kan
na na nala wele.
19 Pànla yaripɔrɔ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
pè pɛtɛ gbɔn na derigbɔgɔ ki wogo
na†.

20 Mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
maga ka lali na ni!
Mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye,
fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
21 Na shɔ tokobi kunwɔ pi kɛɛ!
Na shɔ ki pyɔɔnlɔ tipeele pe
ŋgangala ke kɛɛ!
22 Na shɔ jaraye pe yɔn nɔŋgɔ ki kɛɛ,
mala shɔ yannɔ wi yɛnŋgɛlɛ ke kɛɛ!

Ee, màla yɔn sogo.
23 Mi yaa kaa ma sɛnrɛ yuun na
sefɛnnɛ pe kan,
mi yaa kaa ma sɔnni wa janwa wi
sɔgɔwɔ†.

† **22:8 22.8:** Mati 27.39; Maki 15.29; Luki 23.35 † **22:9 22.9:** Mati 27.43 † **22:17 22.17:** Ŋga kì yo fɔ: *Pànla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti pɔ*, wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Girɛkiye sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Pànla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti furugu.* † **22:19 22.19:** Mati 27.35; Maki 15.24; Luki 23.34; Zhan 19.24 † **22:23 22.23:** Ebu 2.12

24 Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa li sɔnni!
Yoro Zhakɔbu setirige piile ye ni
fuun yaa li gbogo!
Yoro Izirayɛli woolo, yaa seri fyɛrɛ ti
na li yɛgɛ sɔgɔwɔ!
25 Katugu ŋa wi yɛn na jɔlɔ, li soo
tifaga, li se je wi na jɔlɔgɔ
sanga ni.
Lii puŋgo wa wi yeri;
ɛɛn fɔ, na wi ka gbele mbeli yeri luu
saga sanga ŋa ni, li ma logo wi
yeri.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma fanŋga na,
mi yaa lɔɔn sɔnni wa janwa
gbɔlɔ li sɔgɔwɔ;
yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma yeri, mi
yaa ka ke tɔn mbe ke yɔn fili
mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
27 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa kaa kaa
mbaa tinni.
Mbele pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa, paa li sɔnni!
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe yinwetɔnlɔgɔ ta!
28 Mbele fuun pe yɛn wa tara ti
kɔsaga kɛɛ ki na, pe yaa
ka nawa to Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na, mbe sɔngɔrɔ mbe pan li
kɔrɔgɔ;
cɛngɛlɛ ke seye woolo pe ni fuun pe
yaa kaa fɔli mbaa pe yɛrɛ ti
jiile wa tara li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
29 Katugu wunluwɔ pi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo woo,
li yɛn ma cɛn cɛngɛlɛ ke go na.
30 Fanŋga fɛnnɛ mbele fuun laga
tara na, paa nii paa fɔli li yɛgɛ
sɔgɔwɔ fun, paa li gbogo!
Mbele fuun pe yɛn kufɛnnɛ mbe
sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni,
pe yaa kanŋguuro kan li yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
poro mbele pe se ya koro yinwege
na we.
31 Pe setirige piile pe yaa kaa tunŋgo
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
pe yaa kaa li sɛnrɛ yuun mbele pe
yaa ka yiri poro puŋgo na pe
kan.
32 Pe yaa kaa li kasinŋge wogo
ki yuun mbele pe yaa ka se
puŋgo na pe kan,
mbaa ŋga lì pye mali woolo pe shɔ
ki yari.

23

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na go sigefɔ paa yaayoro kɔnrifɔ yɛn

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kɔnrifɔ,
mi se yaraga ko ka kpɛ la.
2 Li ma ti mi ma sinlɛ na wogo
yantipirige laga na,
li ma kari na ni tɔnmɔ yɔn na, mba
pi yɛn yinmbe pɔw†.

3 Li maa fanŋga fɔnŋgɔ kaan na
yeri;
li maa na yɛgɛ sinni wa kozinnɛ li ni
li mɛgɛ gbɔgɔwɔ pi kala na.

4 Ali na mi kaa tanri la toro wa
kunwɔ pi gbunlundɛgɛ ki diwi
wi ni,
mi se ka fyɛ yaraga ko ka kpɛ na,
katugu ma yɛn na ni.
Ma maa na yɛgɛ sinni ma yaayoro
kɔnrikanŋgala li ni,
na kotogo nii na ni ma gbɔtangala li
ni.

5 Ma ma yaakara tiyɔnrɔ tɛgɛ na
yɛgɛ sɔgɔwɔ na winfɛnnɛ pe
yɛgɛ na;
ma mala yigi tiyɔngɔ, ma sinmɛ
nuwɔ taan wo na go ki na†
Ma mala wɔjɛnnɛ li yin fɔ li maa
wuun.

6 Ee, ma kajɛŋgɛ naa ma kagbaraga
pyege
ki yaa pye na ni na yinwege piliye yi
ni fuun yi ni;
mi yaa kaa sɔngɔrɔ mbaa paan wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni

† **23:2 23.2:** Naga 7.17 † **23:5 23.5:** Kìla pye, Zhufuye pe ka lere yeri liwɛn gbɔɔ na, pe ma sinmɛ nuwɔ taan wo wi go ki na maa gbɔgɔ (2 Sami 12.20; Dani 10.3).

na yinwege sanga wi ni fuun wi ni.

24

Yɛnŋɛlɛ li yaa ye
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun
ti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo woro;
dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun ti yɛn lo woro†.
2 Lo lì tara ti teŋge wa kɔgɔjeye pe
na,
ma ti a ti yere jɛŋgɛ wa gbaanla pe
na.

3 Ambɔ wi mbe ya lugu wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na?
Ambɔ wi yaa ka sa yere wa li
cɛnsaga kpoyi ki ni?
4 Wo wi yɛn lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu, a wi nawa pì filige wi na†,
wi suu yɛɛ kan yagbogowo pi yeri,
wila wugu yagbolo na.
5 Ko lerefɔ wo yaa duwaw ta Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
wi shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa laa jate
lesinŋɛ.
6 Ko woolo poro pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ
li lagajaa jɛŋgɛ;
poro pe maa Zhakɔbu wi Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa.
Wɔnmatigiwɛn laga.

7 Yoro yeyɔnrɔ kɔɔrɔ, ye yɛngɛlɛ!
Yeyɔnrɔ kɔɔrɔ nda wa maga lɛ wa
fafafa, ye yɛngɛlɛ tiyɔngɔ,
jaŋgo wunlunaŋa ŋa wi yɛn
gbɔgɔwɔ fɔ wi ye!
8 Ambɔ wi yɛn ki wunlunaŋa ŋa wi
yɛn gbɔgɔwɔ fɔ wo?
Wo wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na fanŋga
fɔ naa yafɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yafɔ wa
malaga ki ni.

9 Yoro yeyɔnrɔ kɔɔrɔ, ye yɛngɛlɛ!
Yoro yeyɔnrɔ kɔɔrɔ nda wa maga lɛ
wa fafafa, ye yɛngɛlɛ tiyɔngɔ,
jaŋgo wunlunaŋa ŋa wi yɛn
gbɔgɔwɔ fɔ wi ye!
10 Ambɔ wi yɛn ki wunlunaŋa ŋa wi
yɛn gbɔgɔwɔ fɔ wo?
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
loli.
Lo li yɛn wunlunaŋa ŋa wi yɛn
gbɔgɔwɔ fɔ we.
Wɔnmatigiwɛn laga.

25

Yɛnŋɛlɛ, konɔ na maa jaa mbe lɛ,
li naga na na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn na wele
mboro yeri†.
2 Na Yɛnŋɛlɛ, mìlan jigi wi taga
mboro na,
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ,
maga ka ti na juguye paa yɔgɔri na
na!
3 Mbele pè pe jigi wi taga ma na, wo
wa se fɛrɛ shɔ;
ɛɛn fɔ, mbele pè yiri ma je ma na go
fu, poro yaa ka fɛrɛ shɔ.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma koŋgolo ke naga
na na,
mala kara ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
5 Tanla yɛgɛ sinni wa ma kaselege
konɔ li ni, maa na nari;
katugu mboro ma yɛn na shɔfɔ
Yɛnŋɛlɛ le.
Na jigi wi yɛn mboro na pilige pyew.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, jatere pye ma yin-
riwɛ tawa naa ma kagbaraga
ki na,
katugu maga lɛ wa, ti yɛn kɔsaga fu.
7 Maga kaa jatere piin na lefɔnrɔ
sanga kajɔgɔrɔ to naa na
kapere ti na!
Ma kagbaraga ki kala na, ta nawa
tuun na na Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mboro ŋa ma yɛn ma yɔn!

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn, ma
pye sinnɛ;

† **24:1 24.1:** 1 Korɛn 10.26 † **24:4 24.4:** Mati 5.8 † **25:1 25.1:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

ko kala na li ma konɔ na li daga mbe
lɛ li naga kapere pyefɛnnɛ pe
na.
9 Leele mbele pè pe yɛɛ go sogo,
li maa pe yɛgɛ sinni wa kas-
inŋge ki ni,
na pe kara li konɔ li ni.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke maa
li kagbaraga naa kasinŋge ki
nari
mbele pe mali yɔn finliwɛ naa li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ na tanri ke
na pe na.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma mɛgɛ gbɔgɔwɔ
pi kala na, na kapere ti kala
yaga na na,
katugu ti yɛn ma lɛgɛ.
12 Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ,
konɔ na ki lerefɔ wi daga mbe lɛ, li
mali naga wi na.
13 Ki fɔ wi yaa wi yinwege ki pye wa
fɛrɛwɛ pi ni,
wi setirige piile pe yaa tara ti ta pe
kɔrɔgɔ.
14 Leele mbele pe maa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li ma li
ŋgundo kagala ke telege pe
na,
ma li yɔn finliwɛ pi naga pe na.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mi yɛn na wele
suyi,
katugu li yaa na tɔɔrɔ ti wɔ wa na
yigimɛrɛ ti ni.
16 We Fɔ, ki yaga ma yɛgɛ wa na yeri,
mala yinriwɛ ta,
katugu mì koro na yɛ, ma pye
fyɔnwɔ fɔ!
17 Na nawa pì tanga na na fɔ jɛŋgɛ.
Ki yaga mala shɔ na jatere piriwɛn
pi ni!
18 Na tege naa na jɔlɔgɔ ki wele,
mala kapere ti ni fuun ti kala yaga
na na!
19 Ki wele, yɛgɛ ŋga na na juguye pe
yɛn ma lɛgɛ we,
a pànla panra fɔ tipege.
20 Tanla go singi mala shɔ!
Mboro mìlan yɛɛ karafa ma na,
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ!
21 Ki yaga maa na go singi nawa
jɛmbɛ naa kasinŋge ki kala
na,
katugu mìlan jigi wi taga ma na.

22 E, Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo pe shɔ
pe jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni!

26

Lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, tanga kan na yeri,
katugu mi yɛn jɛrɛgisaga fu wa na
tangalɔmɔ pi ni!
Mìlan jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na,
mi se to fyew.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na sɛgɛsɛgɛ mala wa
ma wele!
Na jatere naa na nawa kagala ke
cancan ma wele!
3 Ma kagbaraga ki yɛn na yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
mi yɛn na tanri fun ma kaselege ki
na.
4 Mila la cɛɛn nambara fɛnnɛ pe ni,
mila sila pinlɛlɛ kopiire fɛnnɛ pe ni.
5 Kapere pyefɛnnɛ gbogolomɔ pi yɛn
mala mbɛn;
mila la cɛɛn lepeele pe ni ja.

6 Mi yaa na kɛyɛn yi jogo mbege
naga fɔ mi yɛn jɛrɛgisaga fu,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa yere wa
ma saraga wɔsaga ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ;
7 jaŋgo mbe ta mbɔɔn sɔn sharaga
ni,
konaa mbaa ma kafɔnŋgɔlɔ ke ni
fuun ke yɛgɛ yuun.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yɛn mala ndanla
mbe sa koro wa ma go,
wa laga ŋga ma gbɔgɔwɔ pi yɛn we.
9 Maga kanla yigi paa kapere
pyefɛnnɛ pe yɛn!
Maga kanla gbo mbe pinlɛ leg-
boleele pe ni!
10 Poro mbele pe kɛyɛn yi yɛn wa
katijangara ti ni;
pe kalire ti yɛn ma yin yarikanra ni
mbaa leele yinrɛ jogo.

11 Mi wo na, na yinwege ki yɛn
jɛrɛgisaga fu;
na yinriwɛ ta mala shɔ!
12 Mi yɛn na tanri wa kozinnɛ li ni.
Mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn wa
janwa wi sɔgɔwɔ.

27

Mi yɛn we Fɔ wi ni,
tipege se ya gbɔn na na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yanwa konaa
nala shoo,
mi yaa la fyɛ ambɔ fɔ yɛgɛ?
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na go sigefɔ,
na sunndo wi yaa la kɔɔn ambɔ fɔ
yɛgɛ?

2 Na lepeele pe kaa fulo na tanla
mbe yo pe yaa na kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro paa cɛnrɛ yɛn,
poro mbele na winfɛnnɛ naa na
juguye, poro pe yaa kurugo
mbe toori.

3 Na maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka pan
mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan mbanla yɔn tɔn,
na sunndo wi se kɔn na na.
Ali na paga yiri malaga ni na kɔrɔgɔ,
konaa ki ni fuun, na jigi wi yaa pye
mbe cɛn.

4 Yaraga nuŋgba mi yɛn na yɛnri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ko mi yɛn na jaa fɔ jɛŋgɛ.
Ko yɛn fɔ mila jaa mbe cɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li go ki ni na yinwege
piliye yi ni fuun yi ni,
jaŋgo mbaa li tiyɔnwɔ pi wele
konaa mbaa li nandanwa kala li jaa
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

5 Katugu li yaa lanla go singi wa li
paraga go ki ni jɔlɔgɔ pilige ki
na,
mbanla lara wa li cɛnsaga paraga go
ki logologo wi ni.
Li yaa kanla yerege walaga ka go na,
ŋga tipege se ya gbɔn na na.

6 Koni mbe ya mbanla yɔlɔgɔ ki
yirige caw na juguye mbele
pànla maga pe go na;
mi yaa kaa yɔgɔrimɔ saara woo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri wa li go
ki ni;
mi yaa kaa yuuro koo mbaa sɔnmɔ
yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri,
logo na yeri!
Ki yaga mala yinriwɛ ta, mala yɔn
sogo!
8 Sɛnrɛ nda mà yo, mi yɛn na jatere
piin ti na, fɔ: «Yaa na laga-
jaa!»
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ lagajaa!
9 Maga ka puŋgo wa na yeri,
maga ka je mi ŋa ma tunmbyee na
na naŋgbanwa ni!
Mboro ma yɛn na sagafɔ,
maga kanla wa, maga ka je na na,
na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ!
10 Ali na to wo naa na nɔ wi ni paga
je na na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro yaa na yigi.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma konɔ li naga na
na,
na yɛgɛ sin wa kozinnɛ li ni mbele
paa na pɛɛlɛ pe kala na!
12 Na winfɛnnɛ paa ŋga jaa, maga
kanla le ki kɛɛ,
katugu yagbogolo sɛrɛya yofɛnnɛ
naa lewɛlimbɛlɛ yiri na
kɔrɔgɔ.

13 Ndɛɛ na jigi wi sila pye ki na mbe
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege
ki yan,
mbe we ta yinwege na laga ki dun-
ruya ŋa wi ni, mbe ja pye
mɛlɛ?

14 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!
Fanŋga le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta!
Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!

28

Lere ŋa wì yɔngɔ kunwɔ pi ni wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na
yinri mala saga!
Mboro ŋa ma yɛn paa na walaga yɛn
nala go singi,
maga kɔɔn nuŋgbogolo ke tɔn na
yɛnrɛwɛ pi na!
Na maga pyeri, mɛɛ na yɔn sogo,
pa mi yaa pye paa lere wa yɛn, ŋa
wi wogo kì kɔ.
2 Na mi kɔɔn yeri mbe yo mala saga,
na mi kanla kɛyɛn yi yirige mbe
wa wa ma cɛnsaga ki lajɛŋgɛ
kpoyi ki yeri mbɔɔn yɛnri,
maga yaga mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi
logo!

3 Maga ka mi naa lepeele naa kapere
pyefɛnnɛ we le kasha nuŋgba
ni;
poro mbele pe maa yɛyinŋge sɛnrɛ
yuun pe lewee yɛɛnlɛ pe kan,
mbe sigi ta kapege ko ki yɛn wa pe
kotogo na.
4 Ma pe sara wi kan pe yeri mbe yala
pe kapyere ti ni,
mbe yala pe tipewe pi ni!
Ma pe sara wi kan pe yeri mbe yala
pe kɛɛ tunŋgo ki ni;
ŋga pè pye, maga yɔngɔ sɔngɔrɔ pe
na†!
5 Katugu pe woro na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kapyegele ke jate konaa li kɛɛ
tunndo ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pe tɔngɔ paga ka ya
yiri naa!

6 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Katugu lìlan yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga
naa na tugurɔn sigeyaraga ye.
Mìlan jigi wi taga li na na kotogo ki
ni fuun ni.
Nayinmɛ gbɔɔ yɛn na yeri wa na
kotogo na;
mi yaa yuuro kɔ mbeli sɔn.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn li woolo pe
fanŋga ye;
li yɛn paa malaga sigego yɛn mbe
wunluwɔ ŋa lì sinmɛ kpoyi
wo wi na maa wɔ wi shɔ.
9 We Fɔ, ma woolo pe shɔ, poro
mbele pe yɛn ma kɔrɔgɔ ye,
duwaw pe na!
Ki yaga ma pye pe yɛgɛ sinvɔ konaa
pe sagafɔ sanga pyew!

29

Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yoro naayeri fanŋga fɛnnɛ†, yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo!
Yaa li gbogo yaa li fanŋga ki sɔnni!
2 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbɔgɔ!
Ye fɔli ye ye yɛrɛ ti jiile wa tara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
yeli gbɔgɔ, li yɛn kpoyi yɛgɛ
ŋga na ki kala†!

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn na
yinrigi wa tɔnmɔ pi go na,
Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ wolo li yɛn na
yɛnŋɛlɛ gbaanra piin;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn tɔnŋgbɔɔ pi go
na.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn
fanŋga ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn
fanŋga gbɔgɔ ni.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma sɛdiri
tire ti walagi,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma Liban tara sɛdiri
tire ti walagi mari jaanri.
6 Li ma ti Liban tara yanwira ti maa
yeni na kanni paa napɛnɛ
yirifɔnmbɔlɔ yɛn;
li ma ti Ɛrimɔ yanwira ti maa
yeni na kanni paa yannɔ
yirifɔnmbɔlɔ yɛn.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li maa
kasɔn ŋgbanli janri na yin-
rigi.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li maa
gbinri wi tigile,

† **28:4 28.4:** Naga 22.12 † **29:1 29.1:** Naayeri fanŋga fɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye wele; Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ li pinambiile. † **29:2 29.1-2:** Yuuro 96.7-9

Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa Kadɛshi gbinri
wi tigile.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma sa-
fuwe wi ŋgbanga wi ma se†;
li magala li ma ti kɔɔrɔ ti ma koro
waga.
Wa li gbɔgɔgo ki ni, pe ni fuun pe
yɛn na yuun fɔ: «Gbɔgɔwɔ
yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo!»

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye wunluwɔ
tɔnŋgbɔɔ pi pansanga wi ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ fɔ
sanga pyew.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kan li
woolo pe yeri;
li duwaw pe na, li yɛyinŋge kan pe
yeri!

30

Yɛnŋɛlɛ, mboro màla kan yinwege ni

1 Yurugo ŋga kìla kɔ ma shɛrigo
gbɔgɔ ki le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ma sɔn,
katugu mala yirige mala wɔ wa
wetijugo† ki ni.
Mɛɛ yere ki na na juguye paa yɔgɔri
na kala na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ,
mìla gbele mɔɔ yeri mala saga, a
màla shɔ.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla wɔ wa kuulo
tara ti ni;
na jele nuŋgba la pye wa fanga ki
ni,
ɛɛn fɔ màla yinwege ki sɔngɔrɔ
maga kan na yeri.

5 Yoro mbele ye yɛn sinmbele Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ni,
yaa li sɔnni yuuro ni!
Li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, yaa ki
sɔnni!
6 Katugu li naŋgbanwa pi ma mɔ
wagati jɛnri ni mbe si kɔ,
ɛɛn fɔ li kagbaraga pyewe po yɛn wa
fɔ sanga pyew.
Ali na kaa pye yembinɛ, gbelege ma
pye wa,
pinliwɛ ni, yɔgɔrimɔ ma pan.

7 Mi wo na, mala ta mìla pye ma cɛn
pɔw, mìla pye na yuun fɔ:
«Kaŋgbanga kpɛ se ya gbɔn na na.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga pyege
ki kala na, mi yɛn yanwiga
ŋga na, màa fanŋga kan ki
yeri.
Ɛɛn fɔ màa puŋgo le na ni, a na
jatere wì piri na na.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìla gbele mɔɔ yeri
mala saga;
na Fɔ mboro mila yɛnri mala yin-
riwɛ ta.
10 Na mi ka ku, na mi ka tigi wa
fanga ki ni,
yiŋgi ma yaa ta san?
Lere ŋa wi yɛn gbanŋgban ko cɛ, wo
mbe ya mbaa ma sɔnni mɛlɛ?
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, wo mbe ya mbege yari
mɛlɛ?
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, logo na yeri mala
yinriwɛ ta!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, pan mala saga!

12 Na nawa mba pì tanga na na, màa
kanŋga maa pye yɔgɔrimɔ
kala;
jatere piriwɛn yaripɔrɔ nda na
na, màri wɔ na na, ma fɛti
yaripɔrɔ le na kan;
13 jaŋgo mbaa ma sɔnni yuuro ni wa
na kotogo na, mi ka ka pyeri
mbege yaga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa
lɔɔn sɔnni fɔ sanga pyew.

31

Yɛnŋɛlɛ mboro ma yɛn na go sigefɔ we

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.

† **29:9 29.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma safuwe wi ŋgbanga wi ma se,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li ma tigbɔrɔ gbɔrɔ ti tigile.* † **30:2 30.2:** Wetijugo ŋga ki sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, ki yɛn na para kuulo tara to sɛnrɛ na.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mìlan yɛɛ karafa
mboro na;
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ fyew!
Na shɔ, naa ma yɛn ma sin ko kala
na!
3 Nuŋgbolo jan ma logo na yeri,
fyɛɛlɛ ma pan mala shɔ!
Ki yaga ma pye walaga ŋga ki yɛn
na larasaga,
konaa malaga sigeca ŋga ki yɛn nala
shoo!
4 Ee, mboro ma yɛn na walaga ŋga
ki yɛn na larasaga, naa na
malaga sigeca nala shoo.
Ma mɛgɛ ko kala na, ki yaga maa
na kɔnri konaa maa na yɛgɛ
sinni!
5 Na wɔ wa mɛrɛ nda pè jan na na ti
ni,
katugu mboro ma yɛn na go sigefɔ
we.

6 Mi yɛn nala yinnɛ li nii ma kɛɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ na
kaselege wolo, na go shɔ†!

7 Mbele pe maa yarisunndo gbogo,
pe kala li yɛn mala mbɛn;
mi wo na, mìlan jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo na.

8 Mila jaa mbaa yɔgɔri jɛŋgɛ konaa
mbaa nayinmɛ nii ma kag-
baraga ki kala na;
katugu ma yɛgɛ yɛn na tege ki na,
na nawa pì tanga yɛgɛ ŋga na màga
jɛn.
9 Mɛɛ na le jugu wi kɛɛ,
ɛɛn fɔ màla yirige mala yerege na
tɔɔrɔ ti na, ma ti a mì koro na
yɛɛ kan.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta,
katugu na nawa pì tanga na na;
lawɔrɔ ti na, na yɛngɛlɛ kè jɔgɔ na
na,
na wire tì wɔ ti yɛɛ yɔnlɔ, a na jatere
wì piri na na.
11 Mi yɛn nala yinwege ki piin nan-
dangawa ni,
mi yɛn na jɛɛn wa jɔlɔgɔ ki ni na
yinwege piliye yi ni fuun ni.
Na fanŋga ki yɛn na koo na ni na
kajɔgɔrɔ ti kala na,
na kajeere ti yɛn na kuun na na.

12 Na juguye pe ni fuun pe yɛn nala
tegele lagapyew,
mì pye titɛgɛrɛ yaraga na cɛnyɛɛnlɛ
pe yeri fun;
mì pye fyɛrɛ yaraga na wɛnnɛ pe
yeri,
leele mbele ka fili na ni wa konɔ,
poro ma fe ma laga na na.
13 Pè fɛgɛ na na, paa yɛgɛ ŋga na pe
ma kaa fɛgɛ lere ŋa wì ku wi
na we;
mi yɛn paa yaapige ŋga kì jɔgɔ ki
yɛn.
14 Sɛnpere nda lelɛgɛrɛ yɛn na yuun
na na, mi yɛn nari nuru;
fyɛrɛ kapyere to ti yɛn mala maga
lagapyew.
Pe yɛn na pe yɛɛ yaan na mɛgɛ ni,
pe yɛn na yɔn nii na na mbanla gbo.

15 Ɛɛn fɔ mi wo na, mìlan jigi wi taga
ma na Yawe Yɛnŋɛlɛ;
mi yɛn na yuun fɔ: «Mboro ma yɛn
na Yɛnŋɛlɛ le!»
16 Na yinwege ki yɛn ma kɛɛ,
na shɔ na juguye poro naa na
jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ!
17 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala
wele kajɛŋgɛ ni!
Na shɔ ma kagbaraga ki kala na!

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na mi kɔɔn yɛnri
sanga ŋa ni, maga ka ti mbe
fɛrɛ shɔ;
lepeele poro mbe fɛrɛ shɔ,
pe tigi yɔnmboro wa kuulo tara!
19 Yagbogolo yofɛnnɛ pe yɔnrɔ ti tɔn
pe na,
poro mbele pe maa yɔn gbɔgɔwɔ
sɛnrɛ yuun lesinŋɛ wi na,
naga piin yɛɛ gbɔgɔwɔ ni
konaa leele tifagawa ni!

20 Ma kajɛŋgɛ pyege kì gbɔgɔ,
ma maa ki piin mbele pe maa fyɛ ma
yɛgɛ pe kan,

† **31:6 31.6:** Luki 23.46

naga piin mbele pe ma pe yɛɛ karafa
ma na pe kan sɛnwee piile pe
yɛgɛ na.
21 Ma ma pe lara ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbele pe maa pe jɔlɔ pe na.
Ma ma pe lara wa ma paraga go ki
ni, sɛnjagara nda ti maa yuun
ti na.

22 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Katugu lìli kagbaraga ŋga ki yɛn
kafɔnnɔ wogo ki naga na na,
mi ŋa mìla pye ndɛɛ ca yi, ŋga pè
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ki
tanla maga yɔn tɔn we.
23 Na jatere wìla piri na na, fɔ a mì
yo fɔ:
«Pànla purɔ mala wɔ wa ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.»
Ɛɛn fɔ, naa mìla kaa ma yɛnrɛwɛ
gbɔɔ yɛnri,
màa na yɛnrɛwɛ pi logo.

24 Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li lesinmbele,
ye ti li ye ndanla!
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa mbele pè taga
li na pe go singi,
ɛɛn fɔ mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, li
ma jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa poro na.
25 Yoro mbele fuun yè ye jigi wi taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
ye fanŋga le ye yɛɛ ni, ye kotogo ta!

32

Lere ŋa wi kapere ti kala yaga wi na, wi yɛn fɛrɛwɛ na

1 Davidi yurugo. Nagawa yurugo.
Lere ŋa wi kajɔɔgɔ kì kɔ ma wɔ wa,
a wi kapere ti kala yaga wi na,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
2 Lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro naa
kajɔɔgɔ ki jate wi go na naa,
wo ŋa nambara woro wa wi jatere
wi ni,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo†!

3 Sanga ŋa ni mìla na yɔn ki tɔn na
kapere ti na,
na fanŋga kìla pye na koo, a mila
jɛɛn sanga pyew;
4 katugu màa pye nala jɔlɔ sɔnlɔ naa
yembinɛ.
Na fanŋga kìla pye na koo paa tipile
ma kaa na yangara kanga na
we.

Wɔnmatigiwɛn laga.

5 Ɛɛn fɔ puŋgo na, mìla na kapege ki
yo ma kan,
mi sila na kajɔɔgɔ ki lara ma na.
Mìla yo fɔ: «Mì yere na kolomɔ pi
na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.»
Mboro wo na, a mà silan kajɔɔgɔ ki
kala yaga na na†.

Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Ki kala na, mbele pe yɛn sinmbele
ma ni, pe daga mbaa ma yɛnri
wagati jɛnŋɛ wi na;
kona, ali na kaŋgbanga kaa jaa mbe
pe ta, ki se gbɔn pe na.
7 Mboro ma yɛn na larasaga ye,
ma maa na shoo jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki kɛɛ;
màla maga nala shoo,
ki kala na, mi yɛn na yɔgɔrimɔ
yuuro koo.

Wɔnmatigiwɛn laga.

8 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mi yaa ma kara mbɔɔn naga konɔ
na ma daga mbe lɛ li ni;
mi yaa yɛrɛwɛ kan ma yeri, na yɛgɛ
yaa pye ma na.
9 Maga ka pye tijinliwɛ fu fɔ paa
shɔn nakoma sofile woroso
yɛn;
poro mbele pe ma karafe naa mana
le wa pe yɔnrɔ ti na, na pe
yeregi konaa na pe yɛgɛ sinni,
jaŋgo paa ma sɛnrɛ ti nuru†.»

10 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ yɛn ma gbɛgɛlɛ lepee
wi kan,
ɛɛn fɔ lere ŋa wùu jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, li yinriwɛ tawa
pi ma tɔn wi na.

† **32:2 32.1-2:** Ɔrɔmu 4.7-8 † **32:5 32.5:** 2 Sami 12.13 † **32:9 32.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Jaŋgo paa ma sɛnrɛ ti nuru,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: *Jaŋgo yaraga ka kpɛ ka kɔɔn ta.*

11 Yoro lesinmbele, yaa yɔgɔri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni!
Ye yin nayinmɛ ni, yaa yɔgɔrimɔ
yuuro koo, yoro mbele fuun
ye nawa pi yɛn ma sin we!

33

Yɛnŋɛlɛ na li yɛn dafɔ konaa shɔfɔ,
sɔnmɔ yɛn li woo

1 Yoro mbele ye yɛn lesinmbele,
yaa jɔrɔgi yaa yɔgɔri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni;
ki yɛn ma yala mbele pe nawa pi yɛn
ma filige paa li sɔnni.
2 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari ŋgɔni ni,
yaa juru maŋgala kɛ woo wi gbɔɔn
yaa li sɔnni!
3 Ye yurugo fɔnŋgɔ wɔ yege kɔ li
mɛgɛ ni,
ye ye yarigbɔnrɔ ti gbɔn yeri
kɛnlɛgi, ye ti magala li yirige
yeli sɔn!

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma sin,
lere mbe ya taga li kapyegele ke ni
fuun ke na.
5 Kasinŋge naa kaselege ko ki yɛn
mali ndanla;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga kì dun-
ruya wi lagapyew ki yin.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì naayeri wi da li
sɛnrɛ to fanŋga na;
naayeri wi nawa yaara tì da li yɔn
tifɛlɛgɛ ko fanŋga na.
7 Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi ni fuun pi
gbogolo laga nuŋgba,
li ma tɔnŋgbɔɔ pi gbogolo maa tɛgɛ
wa titɛgbɔrɔ ti ni.

8 Tara woolo, ye ni fuun yaa fyɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ!
Dunruya woolo, yaa seri fyɛrɛ ti na
li yɛgɛ!
9 Katugu li ka sɛnrɛ nda yo, ki kala
li ma pye;
li ka yo yaraga ŋga mbe pye, ko ki
ma pye.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma cɛngɛlɛ kè
kagala ŋgele kɔn mbe pye ke
sa;
lo li ma kagala ŋgele leele pe yɛn na
jate mbe pye ke jɔgɔ.
11 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala
ŋgele kɔn mbe pye ke yaa
koro wa ke yɔnlɔ li ni suyi;
li nawa kagala ŋgele lì kɔn ma tɛgɛ,
ke yaa koro wa ke yɔnlɔ li ni
sanga pyew fɔ tetete.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn cɛnlɛ na
woolo Yɛnŋɛlɛ, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo;
leele mbele lì wɔ li woolo, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo!

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma koro wa naay-
eri na wele,
li yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe ni fuun
pe na.

14 Mbeli ta wa li cɛnsaga ki ni, li yɛn
na tara woolo pe ni fuun pe
wele.
15 Lo li jatere pyelɔmɔ le sɛnwee
pyew wi ni;
li yɛn na pe kapyegele ke ni fuun ke
kɔrɔsi.

16 Maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛgɛwɛ po ma
pi ma wunlunaŋa wi shɔ wa
malaga,
maliŋgbɔɔn kotogofɔ wi fanŋga
gbɔgɔ ko ma ki maa shɔ.
17 Mbɔɔn jigi wi taga malaga
gbɔnshɔn na mbe yo wɔɔn
shɔ wa malaga, ko yɛn
wagafe,
shɔn wo naa wi fanŋga ki ni fuun
ni, wi se ya lere shɔ.
18 Ɛɛn fɔ mbele pe maa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li maa wele pe
na,
poro mbele pe ma pe jigi wi taga li
kagbaraga ki na we;
19 jaŋgo mbe pe shɔ kunwɔ pi kɛɛ,
mbe pe kala li yɔn pe kan fuŋgo
sanga ni.

20 Woro wo na, we jigi wi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo na;
lo li yɛn we sagafɔ konaa we tugurɔn
sigeyaraga na we go singi.
21 Ee, we yɛn na yɔgɔri wa we nawa
lo kala na,

wè we jigi wi taga lo na, Yɛnŋɛlɛ
kpoyi lo na.

22 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma kag-
baraga pye we kan,
katugu we jigi wi yɛn mboro na!

34

Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ na fyɛrɛ kagala ke ni fuun ke ni

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Da-
vidi wìla wi yɛɛ pye paa yarafɔ
yɛn wunlunaŋa Abimelɛki wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ. Naa wo la kaa wi purɔ maa
yirige wa wi yɛɛ yeri, a Davidi wì sigi
yurugo ŋga ki yɔnlɔgɔ†.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari
wagati wi ni fuun ni,
mi yaa la li sɔnni sanga wi ni fuun
ni wa na yɔn†.
3 Na nayinmɛ pi go koyi ŋga Yawe
Yɛnŋɛlɛ le;
yoro mbele yè ye yɛɛ tirige, ye logo
na yeri, ye ta yaa yɔgɔri!
4 Ye pan we pinlɛ waa ki yari fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ,
we pinlɛ waa li mɛgɛ ki gbogo!

5 Mìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, a lìlan
yɔn sogo,
làa na shɔ na fyɛrɛ kagala ke ni fuun
ke ni.
6 Mbele pe maa wele li yeri, nayinmɛ
maa yaan wa pe yɛgɛ ki na;
fɛrɛ se ka pe yigi.
7 Na fyɔnwɔ fɔ wi kaa gbele mbaa
sagawa jaa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
maga logo;
li maa shɔ wi jɔlɔgɔ kagala ke ni
fuun ke kɛɛ.
8 Mbele pe maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ† wi
maa wele pe na,
ma pe shɔ kaŋgbanga ki ni.
9 Ye pan yege nɛnɛ ye wele, yege jɛn
yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn ma yɔn;
lere ŋa wi maa yɛɛ karafa li na,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
10 Yoro mbele ye yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
li leele kpoyi, yaa fyɛ li yɛgɛ;
katugu mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ,
yaraga ko ka se pe la.
11 Ali yɛrɛ jara yirifɔnmbɔlɔ pe
ma kaa na jɔlɔ yaakara lama
konaa fuŋgo ki kɛɛ;
ɛɛn fɔ mbele pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa, poro na jori yarijɛŋgɛ
ko ka kpɛ na.

12 Yaa paan na piile, ye pan ye logo
na yeri;
mi yaa ye naga yɛgɛ ŋga na ye
daga mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ.
13 Yinwege ki yɛn ma ambɔ ndanla?
Ambɔ wila jaa mbe pye fɛrɛwɛ na wi
yinwege ki ni?
14 Ki fɔ wuu yɛɛ yigi sɛnpere yogo ki
ni;
wuu yɔn ki yigi yagbogowo sɛnyogo
ki ni.
15 Ki fɔ wuu yɛɛ laga lali kapege ki
ni, wila kajɛŋgɛ piin,
wila yɛyinŋge ki lagajaa wi mara ki
na.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn lesinm-
bele pe na,
li nuŋgbolo yɛn pe gbeere ti na.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma yiri kapege
pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
jaŋgo mbe pe tɔngɔ mbe pe mɛgɛ ki
kɔ mbege wɔ laga tara ti ni.
18 Na lesinmbele pe kaa gbele mbaa
sagafɔ jaa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
maga logo,
mbe pe shɔ mbe pe wɔ wa pe jɔlɔgɔ
ki ni.

† **34:1 34.1:** Ki kagala ŋgele pa ke yɛn wa 1 Sami 21.11-16laga ki ni. Wunlunaŋa Abimelɛki wo nuŋgba wo pàa pye na yinri Akishi, Filisiti tara fɛnnɛ wunlunaŋa we. Ki yaa pye pe sege kìla pye wunluwɔ tulugo. † **34:2 34.2:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. † **34:8 34.8:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ,* Yɛnŋɛlɛ lo jate lo laa li yɛɛ naga paa mɛrɛgɛ yɛn (Zhenɛ 16.7).

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pye mbele pe
nawa pì tanga pe na pe tanla,
li ma mbele pe jatere wì piri pe na
pe shɔ.

20 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ mbe ya gbɔn lesinŋɛ
wi na,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wi shoo
ki ni fuun ki ni.
21 Li maa wi witige lara ti ni fuun ti
kɔrɔsi,
pe se ka wi kajelege ka kpɛ kaw†.

22 Tipewe po pi ma kaa lepee wi gbo,
mbele pe ma lesinŋɛ wi panra, pe
yaa ka pe le jɔlɔgɔ.

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa li tunmby-
eele pe go shoo,
mbele pe ma pe yɛɛ karafa li na, wo
wa kpɛ se ka ye jɔlɔgɔ.

35

Lesinŋɛ ŋa wi yɛn na jɔlɔ
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma pye na winfɛnnɛ
pe winfɔ,
mbele pe yɛn na malaga gbɔɔn na
ni, maa malaga gbɔɔn pe ni!
2 Ma tugurɔn sigeyaraga jɛgɛ ki lɛ
konaa ma tugurɔn sigeyaraga
gbegbeŋge ki ni,
ma yiri ma pan mala saga malaga ki
na!
3 Sɔgbɔ wo naa njanraga ki ni, ti
yirige na jɔlɔfɛnnɛ pe na;
maga yo na kan fɔ mboro ma yɛn na
shɔfɔ we!

4 Mbele paa jaa mbanla gbo, ma ti pe
fɛrɛ shɔ konaa pe go sogo!
Mbele paa kapege jate na ni, ma ti
pe sɔngɔrɔ puŋgo, fɛrɛ mbe
pe yigi!
5 Pe pye paa yan waga yɛn, ŋga
tifɛlɛgɛ ki maga lɛ ma kari ki
ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi taga pe
na wila pe puro!

6 Diwi mbe ye wa pe konɔ li ni konaa
laa wɔnri;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wila pe
puro!

7 Pè baga na na go fu, ma titɛgɛ kɔn,
ma mɛrɛ jan ki na, na mɛgɛ
ni;
pè titɛgɛ wɔ go fu, jaŋgo mbe to wa
ki ni.
8 Ki daga jɔlɔgɔ mbe fo ki to pe na,
ŋga pee cɛn ki cɛnwɛ;
ki mɛrɛ ti pe yigi mbe pe tɔngɔ!

9 Mi wo na, mi yaa kaa yɔgɔri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na;
mi yaa kaa nayinmɛ nii li shɔwɔ
mba lìlan shɔ pi kala.
10 Mi yaa kaa ki yuun na nawa pi ni
fuun ni fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yɛn fanŋga
ni paa ma yɛn?
Mboro ma ma fyɔnwɔ fɔ wi shɔ wi
winfɛnnɛ mbele pe fanŋga kì
wɛ wi na pe kɛɛ;
ma ma fyɔnwɔ fɔ wo naa ŋa wi yɛn
tege na pe shɔ mbele pe yɛn
na nii pe go na pe kɛɛ.»

11 Sɛrɛfɛnnɛ yagboyoolo pèle yiri na
kɔrɔgɔ;
pe yɛn nala yewe kagala ŋgele mii
jɛn ke wogo na.
12 Kajɛŋgɛ ŋga mì pye, pe maga fɔgɔ
tɔn kapege ni;
leele pe je na na.

13 Ma si yala, mi wo na, sanga ŋa ni
pàa pye na yaa, mi ma jatere
piriwɛn yaripɔrɔ le pe wogo
na;
mi mala yɛɛ tirige ma yeŋge le,
mi ma koro na yɛnri pe kan suyi.
14 Mìla pye naga piin, paa yɛgɛ
ŋga na ma wɔnlɔ nakoma ma
nɔsepyɔ kala ma pye;
na jatere wìla piri na na, a mì yɛgɛ
san na toro shɔɔn, paa yɛgɛ
ŋga na lere nɔ ma kaa ku we.

† **34:21 34.21:** Ki sɛnrɛ nda tì yo Zhezu Kirisi wi wogo na wa (Ɛki 12.46; Nɔmbu 9.12; Zhan 19.36) lara ti ni.

15 Ɛɛn fɔ na jɔlɔgɔ ka to na na, pe ma
saa pe yɛɛ gbogolo na yɔgɔri;
pe ma saa pe yɛɛ gbogolo mbe yiri
na kɔrɔgɔ, mila pye ki jɛnmɛ;
pe maa gbele na na sanga pyew.
16 Na pe kanla yan mì kurugo, pe
maa tɛgɛ na na fɔ jɛŋgɛ,
fɔ na pe ŋgangala ke kaa nala
fingiri.

17 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa pyeri
laga kala li wele fɔ sa gbɔn
wagati wi wiin?
Na go shɔ ki jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pe kɛɛ;
na shɔ ki jaraye pe kɛɛ!
18 Kona, mi yaa kaa sharaga kaan
ma yeri wa janwa gbɔlɔ li
sɔgɔwɔ;
mi yaa kaa ma sɔnni wa lelɛgɛrɛ ti
sɔgɔwɔ.

19 Mbele pe yɛn nala wiin go fu,
maga ka ti paa tɛgɛ na na!
Mbele pànla panra go fu, maga ka ti
paa yɛngɛlɛ kɔɔn na na mbaa
na tegele!
20 Katugu paa la yɛyinŋge sɛnrɛ
yuun fyew,
mbele pe yɛn ma cɛn pɔw laga tara ti
ni, pe yɛn na lesangara sɛnrɛ
yuun pe mɛgɛ ni.
21 Pe yɛn na yɔngbɔgɔ yuun na na,
na yuun fɔ:
«Ɛnhɛɛn cɔ, wòo yan gbɔgɔyi we
yɛngɛlɛ ke ni.»

22 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga kì pye
màga yan, maga ka pyeri pe
na;
maga ka ma yɛɛ laga lali na ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ!
23 Yɛn ma yiri, yiri ma pan mala
tanga ki kan na yeri,
na Yɛnŋɛlɛ, na Tafɔ, yere na kala li
ni!
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na kiti
wi kɔn ma yala ma yɛn sinŋɛ
yɛgɛ ŋga na ki ni,
jaŋgo paga kaa yɔgɔri na kala na!
25 Paga kaa ki yuun mbe yo fɔ:
«Ɛnhɛɛn, ŋga wàa pye na jaa
koyi ŋga yɛɛn.»
Paga kaa ki yuun mbe yo fɔ: «Wòo
jɔgɔ pew!»

26 Mbele fuun pe yɛn na yɔgɔri na
jɔlɔgɔ ki kala na, fɛrɛ mbe pe
yigi, pe go sogo;
mbele pè yiri na kɔrɔgɔ, pe fɛrɛ shɔ,
pe go sogo!

27 Ɛɛn fɔ mbele paa ki jaa mbege yan
fɔ mi yɛn jɛrɛgisaga fu,
poro mbaa jɔrɔgi nayinmɛ ni paa
yɔgɔri;
pe yaa koro mbaa ki yuun suyi fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn ma
gbɔgɔ,
lo na li maa ki jaa li tunmbyee wi
pye yɛyinŋge na we!»
28 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ
yɛgɛ ŋga na, mi yaa la ki wogo
ki yɛgɛ yuun,
mbaa ma sɔnni sanga pyew.

36

Lere ŋa lepeele paa puro
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ,
jaŋgo laa wi go singi

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Davidi wi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Lepee wo ŋa wì yiri ma je Yɛnŋɛlɛ
li na, wi maa sɛnrɛ nda yuun
ti yɛn wa na nawa;
wi ma yo fɔ go woro ki na lere mbaa
fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
3 Katugu wi maa wi yɛɛ yaan ndɛɛ
wi si woro,
ki kala na, wila yere wi kapege ki ni,
mboo kapege ki panra.
4 Wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn mbasinnde ma
pye nambara ni;
mbaa kajɛŋgɛ piin ki yɛn go fu kala
wi yɛgɛ na.
5 Mboo ta wa wi sinlɛyaraga ki na
yembinɛ, kapege ko wi maa
sɔnri mbe pye;
konɔ na li woro ma yɔn lo wi ma
lɛ, wila yɛnlɛ mbe je kapege
pyege ki na.

6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga kì
gbɔgɔ maga lɛ laga tara na fɔ
wa yɛnŋɛlɛ na;
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ fɔ sa
gbɔn wa kambaara ti na.
7 Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, kì wɛ
yanwira nda tì yagara ti ni
fuun ti na;
kagala ŋgele mà kɔn mbe pye, ke
yɛn ma jugo paa tɔnŋgbɔɔ
tijuguwo pi yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma maa
sɛnwee piile pe shoo, naa
yanyaara konaa yaayoro ti ni.
8 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ ma kagbaraga ki
yɛn ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ!
Sɛnwee piile pe maa pe yɛɛ lara wa
ma kanwira ti nɔgɔ.
9 Ma mɔɔ go yarijɛndɛ ti kan pe yeri
fɔ ti ma pe yɛnlɛ tin;
ma maa ma kajɛŋgɛ ki piin pe kan
paa lafogo tɔnmɔ ma kaa na
fuun we.
10 Katugu yinwege pulugo ko yi
mboro we,
ma yanwa po pi ma ti we maa
yanwa pi yaan.

11 Mbele pɔ̀ɔn jɛn, ma koro maa ma
kagbaraga ki piin pe kan,
mbele pe nawa pi yɛn ma sin pe na,
ma koro sinŋɛ pe ni!
12 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, maga
ka ti pe gbɔn laga na na;
maga ka ti lepeele pe ya panla purɔ!
13 Lepeele poro wɛlɛ pe yɛn na tuun
yɛɛn,
pè to, pe se ya yiri naa.

37

Maga ka nawa ŋgban
lepee wi yaritara ti kala na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Maga ka nawa ŋgban lepeele pe
kala na,
maga kaa yɛgɛ yinrigi mbele pe yɛn
na kapere piin pe na†!
2 Pe yaa ka fanla fyaw paa yan yɛn,
pe yaa ka waga paa yantipirige ma
kaa ku we.

3 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
maa kajɛŋgɛ piin,
kona ma yaa cɛn laga tara ti ni,
mbaa ma yinwege ki piin
yɛyinŋge na.
4 Ma ti Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala lɔɔn
ndanla jɛŋgɛ mbe wɛ yaraga
ki ni fuun na,
pa kona li yaa yaraga ŋga maa jaa
wa ma kotogo na ki kan ma
yeri.

5 Ma kala li le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
mɔɔ jigi wi taga li na, lo li yaa ma
kala li yɛgɛ wɔ.
6 Ma yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, li yaa
ki yirige funwa na paa yanwa
yɛn,
mbɔɔn tanga ki yirige funwa na paa
yɔnlɔfunŋgbanga yɛn.

7 Pyeri maa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo wele,
maga kun ma yɛɛ ni maa li
singi,
leele mbele pe kagala kaa yɔngɔ
na kee yɛgɛ, maga ka nawa
ŋgban pe kala na,
maga ka kɔnrɔ ta katijangara
pyefɛnnɛ pe kala na!
8 Maga ka nawa ŋgban, naŋgbanwa
ndorogo ki yaga;
maga ka nawa ŋgban, nakoma ki
yaa ma le kapege.
9 Katugu kapere pyefɛnnɛ pe yaa ka
kɔ mbe wɔ wa,
ɛɛn fɔ mbele pè pe jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, pe yaa ka tara ti
ta pe woro.

10 Sanni wagati jɛnri ni, lepee wi se
yan naa,
ma yaa ka wele wa wi cɛnsaga ki ni,
ma soo yan naa.
11 Ɛɛn fɔ, leele mbele pè pe yɛɛ tirige,
poro pe yaa tara ti ta pe woro;
pe yaa ka yɛyinŋge gbɔgɔ ta mbaa
yɔgɔri.

† **37:1 37.1-39:** Ki yurugo ŋga ki vɛriseye pèle lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

12 Lepee wi ma yɔn le lesinŋɛ wi na,
wi maa wi ŋgangala ke kaa naa fingiri ke ni.
13 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na tɛgɛ kapege pyefɔ wi na,
katugu li yɛgɛ yɛn wi jɔlɔgɔ pilige ki na kila paan tɔɔn.

14 Lepeele pe yɛn na pe tokobiye pe kologi wa pe woforo ti ni,
pè pe sandira ti taga,
jaŋgo mbe lere ŋa wi yɛn tege ni konaa fyɔnwɔ fɔ wi ni pe wɔn mbe pe gbo,
mbe ta mbe mbele pe yɛn na tanri kozinnɛ li na pe kɔnlɔgi.
15 Ɛɛn fɔ, pe tokobiye pe yaa ka poro yɛrɛ jate pe sugulo wa pe sunndoolo pe na,
pe sandira ti yaa ka kaari.

16 Lesinŋɛ wi yarijɛndɛ jɛnri ta
ko mbɔnrɔ lepeele pe yarijɛndɛ tawa po na;
17 katugu lepee wi fanŋga ki yaa ka to,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma lesinmbele pe tɔgɔ.

18 Leele mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa jatere piin pe wogo na;
tara nda pè ta kɔrɔgɔ ti yaa ka koro pe kan fɔ sanga pyew.
19 Jɔlɔgɔ sanga ni, pe se ka fɛrɛ shɔ;
fuŋgo gbɔgɔ sanga ni, pe yaa kaa yaakara taa mbaa kaa mbaa tinni.

20 Ee, lepeele pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li juguye pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa paa yarifyɛɛnrɛ yɛn,
pe yaa ka kɔ saw, pe yaa ka kɔ saw paa wirige yɛn.

21 Lepee wi ma saa jin, ɛɛn fɔ wila ti sɔngɔrɔ mberi kan;
ɛɛn fɔ, lesinŋɛ wo maa leele yinriwɛ taa, nɛɛ kaan.

22 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka duwaw leele mbele na, poro yaa ka tara ti ta pe woro;
ɛɛn fɔ li ka leele mbele daŋga, poro yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

23 Lere ŋa wi tangalɔmɔ pi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
li ma yeresaga kan ki fɔ wi yinwege ki yeri.
24 Na wi ka kurugo, wila to,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yigi kɛɛ na.

25 Mìla pye pyɔ jɛɛ, koni mì lɛ ma pye lelɛŋgbaraga,
mi faga yan gbɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li je lesinŋɛ wi na,
nakoma wi setirige piile pe yɛn na yaakara yɛnri.
26 Lesinŋɛ wi maa sɛnwee yinriwɛ taa pilige pyew, na fɔrɔ tari leele pe na;
wi setirige piile pe yaa duwaw ta.

27 Ma yɛɛ laga lali tipege ki ni, maa kajɛŋgɛ piin,
pa ma yaa koro wa tara ti ni fɔ sanga pyew!
28 Katugu ŋga kì sin ko ki yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla;
laa li lesinmbele pe wa.

Li maa pe kɔrɔsi sanga pyew,
ɛɛn fɔ lepeele pe setirige piile pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa.
29 Lesinmbele pe yaa ka tara ti ta pe woro,
pe yaa ka cɛn wa tara ti ni fɔ sanga pyew.

30 Kajɛnmɛ sɛnrɛ ti maa yinrigi wa lesinŋɛ wi yɔn,
ŋga kì sin ko wi maa yuun.
31 Wi Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn wa wi kotogo na,
wa wi tangala li ni, wi se kurugo mbe to.

32 Lepee wi ma pɛri na lesinŋɛ wi wele,
wi maa ki lagajaa mboo gbo.

33 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ laa wi le wi kɛɛ;
na paga kari wi ni sa kiti kɔn wi na,
laa ti kiti wi to wi na mboo le jɔlɔgɔ.

34 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
maa tanri li konɔ li na,
li yaa kɔɔn yirige mbe tara ti kan ma yeri ti pye ma woro;
ma yaa ka lepeele pe yan pe yɛn na koo na woo wa.

35 Mì lepee wi yan wa wi lewɛlɛwɛ kapyere ti ni,
wi fanŋga kìla pye na gbogo na kee yɛgɛ paa tigbɔgɔ yɛn, ŋga kì fun.
36 Ɛɛn fɔ wì toro, wii yan naa,
mùu lagaja, ɛɛn fɔ mi suu yan naa.

37 Lere ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na, taa kɔrɔsi, ŋa wi yɛn ma sin maa wi wele;
ma yaa ki yan fɔ lere ŋa wi yɛn yɛyinŋgefɔ, wi yaa yin-wetɔnlɔgɔ ta!
38 Ɛɛn fɔ mbele pe ma yiri ma je, pe ni fuun pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa,
lepee wi goto kala li yaa ka pye jɔgɔwɔ.

39 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma lesinmbele pe shɔ,
lo li ma pye pe larasaga jɔlɔgɔ sanga ni.
40 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pe kɛɛ tɔgɔ, mbe pe shɔ;
li ma pe wɔ wa lepeele pe kɛɛ, mbe pe shɔ,
katugu pè pe yɛɛ karafa li na.

38

Lere ŋa wi yɛn na jɔlɔ,
wa yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
jaŋgo luu kala yaga

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Nandowo yurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà nawa ŋgban na ni, ɛɛn fɔ maga kanla jɛrɛgi;
ma yɛn naŋgbanwa gbɔɔ ni na ni, ɛɛn fɔ maga ka jɔlɔgɔ wa na na.
3 Katugu ma wangala kànla sugulo,
ma kɛɛ kì gbɔn na na.
4 Na wire ti ni fuun ti yɛn nala yaa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na,
yaraga ko ka kpɛ woro ma yɔn wa na kajeere ti ni, na kapege ki kala na.
5 Katugu na kambasinnde tì lɛgɛ ma gbogolo na go na,
ti yɛn paa tugugbɔrɔ yɛn na yiin na ni.
6 Na sagbanra tì fɔngɔ ma finriwɛ le,
ko pye ma, na lembigewe pi kala na.
7 Mì te, na fanŋga kì kɔ na ni pew fɔ mala kuru,
pilige nuŋgba nuŋgba pyew na jatere wi yɛn ma piri na na.
8 Na sɛnnɛ li yɛn nala sorogi fɔ jɛŋgɛ,
na wire ti ni fuun ti yɛn nala yaa.
9 Fanŋga si koro na ni naa, na wire ti ni fuun tì ku na na pew,
mi koro na jɛɛn, katugu mi yɛn na jɔlɔ wa na kotogo na.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga mi yɛn na jaa, maga jɛn;
ŋga ki yɛn mala nawa pi tanga na na, ki woro ma lara ma na.
11 Na sunndo wi yɛn na kɔɔn na na ŋgbanga, na fanŋga ki yɛn na koo,
na yɛngɛlɛ ke woro na yiin naa.
12 Na wɛnnɛ naa na pinlɛyɛɛnlɛ pè laga na na, na jɔlɔgɔ ki kala na;
na sefɛnnɛ pè pe yɛɛ laga lali na ni.
13 Mbele pe yɛn naga jaa mbanla gbo, pe yɛn na pɛŋgɛlɛ nii na na,
mbele pe yɛn na jaa kapege mbanla ta, pe yɛn nala jɔgɔsɛnrɛ yuun,
pilige ki lomboŋgo ki ni, pe ma koro na yɔn nii na na.

14 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn paa nuŋgbojili yɛn, mila logo;

mi yɛn paa bombo yɛn, mi sanla yɔn
ki yɛngɛ mbe sɛnpyɔ kpɛ yo.
15 Mi yɛn paa lere ŋa wi woro na
nuru,
ŋa wila lere yɔn sogo sɛnpyɔ ni.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mìlan jigi wi
taga ma na,
mboro ma yaa na yɔn sogo Yawe
Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ.
17 Ko mì yo fɔ: «Maga ka ti paa tɛgɛ
mbaa yɔgɔri, naa mì wɔnri ki
kala na;
maga ka ti paa pe yɛɛ gbogo na na,
na mi ka kurugo mbe to we.»
18 Katugu kì koro jɛnri, mi yaa to,
na jɔlɔgɔ ki si ŋga na na bere.
19 Ee, mì yere na kajɔgɔrɔ ti ni,
na kapege kìlan jatere wi piri na na.

20 Na juguye pe yɛn ŋgbaanla, ma
pye fanŋga ni,
mbele pànla panra go fu, pe yɛn ma
lɛgɛ.
21 Pe mala kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn
kapege ni,
pe maa na jɛrɛgi, katugu mi yɛn
naga lagajaa mbaa kajɛŋgɛ
piin.
22 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga kanla wa!
Na Yɛnŋɛlɛ, maga kɔɔn yɛɛ laga lali
na ni!
23 We Fɔ, na shɔfɔ, fyɛɛlɛ ma pan
mala saga!

39

Sɛnwee wi yinwege ki woro yaraga ka

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo,
Yedutun† yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 Mìla pye na yuun fɔ: «Mi yaa lanla
tangalɔmɔ pi kɔrɔsi,
jaŋgo mi ka ka kapege pye wa na
sɛnyoro ti ni;
na lepee wi ka pye na tanla sanga ŋa
ni, mi yaa na yɔn ki tɔn.»
3 Kì pye ma, a mì si pyeri, mi sila
para,
mìla pyeri, mi si sɛnpyɔ wo yo;
ɛɛn fɔ, a na jɔlɔgɔ ki nɛɛ gbogo na
seregi.
4 Na kotogo kìla pye nala sorogi,
na mi ka jatere pye, ki ma pye ndɛɛ
kasɔn ki yɛn wa na nawa;
a kìgi kan mìlan yɔn ki yɛngɛ na
para.

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinwege
kɔsanga wi naga na na;
na yinwege piliye yi koro jori;
jaŋgo mbege jɛn fɔ na yinwege ki
woro yaraga ka.
6 Wele, màla yinwege ki titɔnlɔwɔ pi
were paa kɛndala gbemɛ yɛn,
na yinwege piliye yi woro yaraga ka
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ;
ee, sɛnwee ŋa fuun wì yiri laga,
wi yinwege ki yɛn paa yɔn
tifɛlɛgɛ yɛn.
Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Ee, sɛnwee wi maa kee na paan paa
tige yinmɛ yɛn,
wi maa yɛɛ yɛgɛ ki wɛri, ɛɛn fɔ wi
ma kaa toro paa tifɛlɛgɛ yɛn;
wi maa yarijɛndɛ gbogolo wi yɛɛ
kan, ɛɛn fɔ wila ki jɛn ti yaa
ka pye ambɔ woro wi puŋgo
na.

8 Koni, we Fɔ, mi yaa na jigi wi taga
yiŋgi na san?
Pa na jigi wi yɛn mboro na.
9 Na shɔ na kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti kɛɛ,
maga ka ti kambajɛnŋɛ wila na
tifaga.
10 Mi yaa pyeri, mi sanla yɔn ki
yɛngɛ naa;
katugu mboro ma yɛn ki kagala ke
pyefɔ we.
11 Na gbɔnrɔ ti yaga ma,
gbɔnrɔ nda maa na gbɔɔn tì wɛ na
fanŋga ki na.
12 Ma ma sɛnwee wi koro mbe jɔlɔgɔ
wa wi na wi kajɔɔgɔ ki kala
na;
yaraga ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn wi
yeri, ma maga jɔgɔ paa yɛgɛ
ŋga na fyɛnrɛ ma kaa yaraga
jɔgɔ we.

† **39:1 39.1:** Yedutun wìla pye yurukɔɔlɔ to wo wa wunlunaŋa Davidi wi wagati wi ni (1 Kuro 25.1,3,6).

Ee, sɛnwee pyɔ wi woro yaraga ka,
kaawɔ tifɛlɛgɛ.
Wɔnmatigiwɛn laga.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛgɛ ki logo,
nuŋgbolo jan, mala yerege ki logo;
maga kɔɔn yɛngɛlɛ ke tɔn na gbelege
ki na,
katugu mi yɛn nambanŋa wa ma
yeri, mi yɛn nambanndorowo
paa na tɛlɛye pe yɛn.

14 Ma yɛgɛ ki laga na na, jaŋgo na
yɛgɛ welewe pi ta pi tanla,
sanni mbe sa kari mbe wɔ wa pew.

40

Yurugo mbe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛgɛ yo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Mìla na jigi wi ni fuun wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
a lì nuŋgbolo jan, mala yerege ki
logo.
3 Lìlan tile mala wɔ wa jɔgɔwɔ
wegbɔgɔ ki ni,
mala wɔ wa fɛnrɛgɛ ki ni, wa weti-
jugo ki ni;
lìlan yerege na tɔɔrɔ ti na wa
walaga ki na, mala jegele ke
yeregelɔmɔ pi yɔn.
4 Lì yurugo fɔnŋgɔ le wa na yɔn, a
mìgi kɔ,
a kì pye sɔnmɔ yurugo, mbege kɔ we
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni.
Lelɛgɛrɛ yaa ki wogo ki yan mbaa
fyɛ li yɛgɛ,
mbe pe jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na.
5 Lere ŋa kaa jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, fɛrɛwɛ yɛn wi
woo!
Wila yɛnlɛ mbe yɛgɛ wa mbele pe
maa pe yɛɛ gbogo pe yeri
konaa yagbogolo yofɛnnɛ pe
yeri.

6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ,
kagbɔgɔlɔ ŋgele mà pye we kan,
konaa kajɛŋgɛ ŋga fuun mà
kɔn ma tɛgɛ mbe pye we kan,
kè lɛgɛ;
yaraga ko ka kpɛ woro wa ma yala
ma ni.
Na mi ka yo fɔ mi yaa ke ni fuun ke
yo, mbe ke yari,
mi se ya mbege pye, katugu kè lɛgɛ
ma toro.

7 Saara to naa yarikanra to ma ti yɛn
mɔɔ ndanla,
mà ko sɛnrɛ to yo mari filige na kan
jɛŋgɛ.
Ma woro na saara sogoworo naa
kapere kala yagawa jasaara
jaa na yeri.
8 Kona, a mì sho fɔ: «Mi ŋa mi yɛn
na paan ma kɔrɔgɔ,
mi na kala li yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi
ni†.»

9 Na Yɛnŋɛlɛ, mila jaa mbaa ma
nandanwa kala li piin;
ma lasiri sɛnrɛ mìri tɛgɛ wa na
nawa.
10 Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na mi yɛn
naga sɛntanra ti yari wa ma
janwa gbɔlɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
Wele, mii na yɔn ki tɔn ki wogo ki
na;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro jate maga jɛn.
11 Mi woro nɔɔ kasinŋge ki lara wa
na kotogo na;
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na konaa ma shɔwɔ pi ni, mi
yɛn naga wogo ki yari;
mi woro nɔɔ kagbaraga konaa ma
kaselege ki lara wa ma janwa
gbɔlɔ woolo pe sɔgɔwɔ.

12 Mboro wo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma se
je mbanla yinriwɛ ta;
ma kagbaraga konaa ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki
yaa lanla go singi sanga pyew.
13 Jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ to na na mala maga,
yɔn woro ki jɔlɔgɔ ki na.

† **40:8 40.7-8:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhezu Kirisi wo sɛnrɛ na wa Eburuye sɛwɛ wi ni (Ebu 10.5-7).

Na kambasinnde ti go kala lì to na na,
mi se ya mbege kun na yɛɛ ni mbaa ti yaan.
Tì lɛgɛ ma wɛ na yinzire ti na,
na jigi wì kɔn na na pew.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mala shɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
15 Mbele fuun paa ki jaa mbanla gbo,
fɛrɛ mbe pe ta, pe go sogo!
Mbele paa ki jaa jɔlɔgɔ mbe to na na,
poro mbe gbɔgɔwɔ la fɔ mbaa sɔngɔrɔ puŋgo na!
16 Mbele pe yɛn na tɛgɛ na na kiyakiya kiyakiya,
fɛrɛ gbɔrɔ mbe pe yigi fɔ mbe pe yɔn ki tɔn pe na!

17 Ɛɛn fɔ mbele fuun pe yɛn nɔɔ lagajaa,
poro mbaa nayinmɛ nii paa yɔgɔri ma kala na!
Mboro ŋa ma yɛn shɔfɔ, ma yɛn ma mbele ndanla,
poro mbaa ki yuun suyi fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ!»
18 Mi wo na, mi yɛn tege na ma pye fyɔnwɔ fɔ,
ɛɛn fɔ we Fɔ wi yɛn na jatere piin na na.
Mboro ma yɛn na sagafɔ konaa na shɔfɔ;
na Yɛnŋɛlɛ, maga ka mɔ na sagawa pi ni!

41

Yaŋa wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ sɛnrɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Lere ŋa wi maa fyɔnwɔ fɔ wi jate,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
Jɔlɔgɔ sanga ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa shɔ.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wi go singi,
mboo yaga yinwege na,
li ma fɛrɛwɛ kan wi yeri laga tara ti na.
Laa wi le wi juguye pe kɛɛ.
4 Mboo ta wa wi yama fuuro ti na wila jɔlɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa saga;
li maa wi kala yɔngɔ wi yama sanga ni.

5 Mi wo na, mì yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mala yinriwɛ ta!
Na sagala, katugu mì kapege pye ma na!»
6 Na juguye pe yɛn na sɛnpere yuun na na fɔ:
«Wi yaa ku wagati wiwiin mbe wɔ wa, jaŋgo wi mɛgɛ ki ta ki kɔ ki wɔ wa?»
7 Na wa ka pan mbanla wele, wi maa tuun na tanla wa wi sɛnyoro ti ni,
wi ma jatere pere ti gbogolo wa wi nawa,
na wi ka ka yiri mbe kari, wi ma saa nari yuun.
8 Mi yɛn ma mbele fuun mbɛn, pe maa kalɛgɛrɛ sɛnrɛ yuun pe yɛɛ kan na kanŋgɔlɔ,
pe maa tipege jate na ni.
9 Pe ma yo fɔ: «Jɔlɔgɔ gbɔgɔ kì to wi na yɛɛn!
Wi ŋa wa wì sinlɛ, wi se ya yiri naa.»
10 Ali na wɔnlɔ jɛnŋɛ, wo ŋa mìla na jigi wi taga wi na,
wo ŋa wìla pye na nii ja na ni,
wì yiri na kɔrɔgɔ†.

11 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta, mala yirige,
jaŋgo mbanla kayaŋga ki wɔ pe ni.

12 Na na jugu wii cew ta na na,
pa kona mi yaa ki jɛn mbe yo fɔ na kala li yɛn mɔɔ ndanla.
13 Mi wo na, ma yɛn mala tɔgɔ, naa na nawa pi yɛn ma filige na na ki kala na;
màla tɛgɛ ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ na wele na na fɔ sanga pyew.

14 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li woo, sanga pyew fɔ tetete!

† **41:10 41.10:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ tì yo Zhezu Kirisi wo naa Zhudasi pe wogo na (Zhan 13.18).

Anmiina! Anmiina!

SƐWƐ SHYƐN WOO

42

Yuuro 42–72

Lere ŋa wila Yɛnŋɛlɛ li jaa,
wi jigi tagasaga ko ki yɛn
Yɛnŋɛlɛ le

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe nagawa yurugo†.
2 Safuwe ŋa wɔgɔ wì yigi wi maa
lafogo tɔnmɔ pi lagajaa yɛgɛ
ŋga na,
ee, na Yɛnŋɛlɛ, pa mi yɛn nɔɔ laga-
jaa ma.
3 Yɛnŋɛlɛ li la ki yɛn na na paa
tɔnmɔ wɔgɔ ma kaa lere yigi
we, Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
le.
Mi yaa ka ye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni wagati wiwiin mbe sa yere
li yɛgɛ sɔgɔwɔ?

4 Yɔnlɔ naa yembinɛ, yɛntunwɔ po
mi yɛn pi na suyi paa na suro
yɛn;
ma si yala, pe maa ki yuun na na
sanga pyew fɔ: «Ma Yɛnŋɛlɛ
lo yɛn na yiŋgi piin?»
5 Ma si yala, na mi ka nawa to ki
kagala ŋgele ke na,
ke mala jatere wi lɛgɛ na na, fɔ:
Faa, mìla pye na tanri wa janwa
gbɔlɔ li sɔgɔwɔ;
mi ma keli pe yɛgɛ na tanri na kee
wa Yɛnŋɛlɛ li go ki yeri,
wa yɔgɔrimɔ yuuro naa Yɛnŋɛlɛ li
sɔnmɔ yuuro ti sɔgɔwɔ;
maga ta janwa wìla pye na yɔgɔri
fɛti wi na fɔ jɛŋgɛ.

6 E, mi we, yiŋgi na mbe silan wire
ti fanla na yɛɛ na?
Yiŋgi na mbe sila yogo mbaa na yɛɛ
tooro na cɛnlɔmɔ pi kala na?
Mbanla jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na
ko mbɔnrɔ, katugu mi yaa li
shari mbeli sɔn naa,
lo li yɛn na shɔfɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ.
7 Na Yɛnŋɛlɛ, na nawa pì wɔ na na;
ki kala na, mbanla ta wa Zhuridɛn
gbaan yɔn tara ti ni, naa
wa Ɛrimɔ yanwira lara ti na,
konaa wa Mizeyari yanwira
lara ti na,
na jatere wi yɛn ma na.
8 Ma ma tɔnŋgbɔɔ pi pye pi maa
tinmɛ gbɔɔ yinrigi,
tɔnŋgbɔɔ pa ma taga tɔnŋgbɔɔ pa
yɛgɛ na, na fuun na tinni
ŋgbanga;
ma tɔnmɔ mba pila fuun konaa mba
pila yinrigi na tuun ŋgbanga,
mà ti a pì toro na go na, mala
li pew.

9 Yɔnlɔ na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma li
kagbaraga ki pye na kan,
yembinɛ mi yaa yurugo kɔ li mɛgɛ
ni;
Yɛnŋɛlɛ na lì ti mi yɛn yinwege na,
mi yaa lali yɛnri.
10 Mi yɛn na jaa mbege yo Yɛnŋɛlɛ
li kan, lo na li yɛn na walaga,
nala go singi fɔ:
«Yiŋgi na, a ma si fɛgɛ na na?
Yiŋgi na, mbe sila tanri mbaa tooro
nandangawa ni,
jɔlɔgɔ ŋga na juguye paa na jɔlɔ ki
kala na?»
11 Na winfɛnnɛ pe yɛn nala tifaga
fɔ mala wire ti gbo na na;
pe yɛn naga yuun na na sanga pyew
fɔ:
«Ma Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»

12 E, mi we, yiŋgi na, mbe silan wire
ti fanla na yɛɛ na?
Yiŋgi na mbe sila yogo mbaa na yɛɛ
tooro na cɛnlɔmɔ pi kala na?
Mbanla jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na
ko mbɔnrɔ, katugu mi yaa li
shari mbeli sɔn naa;
lo li yɛn na shɔfɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ.

43

1 E, Yɛnŋɛlɛ, na kiti wi kɔn, mala
tanga ki kan na yeri,
yere na kala li ni mbele pe woro na
fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ pe kanŋgɔlɔ;

† **42:1 42.1:** Kore naa wi setirige woolo poro fun pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (1 Kuro 6.17-22).

na shɔ leele fanlafɛnnɛ naa katijan-
gara pyefɛnnɛ pe kɛɛ.
2 Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ konaa na
go sigefɔ.
Yiŋgi na, a ma silan wa?
Yiŋgi na mbe sila tanri mbaa tooro
nandangawa ni,
jɔlɔgɔ ŋga na juguye paa na jɔlɔ ki
kala na?

3 Ma yanwa pi naga na na konaa ma
kaselege ki ni,
ti ta tila na yɛgɛ sinni mbe kari na
ni wa ma yanwiga kpoyi ki na,
wa ma cɛnsaga ki ni.
4 Kona, Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kari wa ma
saraga wɔsaga ki tanla, wa
Yɛnŋɛlɛ ma yeri,
mboro ŋa ma yɛn na nayinmɛ po
naa na yɔgɔrimɔ pi go ye;
mi yaa ka ŋgɔni gbɔn mbɔɔn sɔn,
mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ, na
Yɛnŋɛlɛ le!
5 E, mi we, yiŋgi na mbe silan wire
ti fanla na yɛɛ na?
Yiŋgi na mbe sila yogo mbaa na yɛɛ
tooro na cɛnlɔmɔ pi kala na?
Mbanla jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na
ko mbɔnrɔ, katugu mi yaa li
shari mbeli sɔn naa;
lo li yɛn na shɔfɔ konaa na Yɛnŋɛlɛ.

44

Mbaa yɛnri Yɛnŋɛlɛ laa ma go singi

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe nagawa yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, kagala ŋgele mà pye we
tɛlɛye pe sanga wi na,
maga lɛ wa fafafa,
wè ke logo we nuŋgbogolo ke ni;
we tɛlɛye pè ke yɛgɛ yo we kan.
3 Màa ma fanŋga ki tɛgɛ ma cɛngɛlɛ
kele purɔ, ma cɛnsaga kan we
tɛlɛye pe yeri laga tara ti ni;
màa cɛngɛlɛ kele tɔngɔ,
jaŋgo we tɛlɛye pe tara gbende ta pe
cɛn.
4 We tɛlɛye pe sila malaga gbɔn mbe
tara ti shɔ pe tokobiye poro ni,
pe yɛɛra fanŋga ko ma kila cew kan
pe yeri,
ɛɛn fɔ, ma fanŋga, naa ma yawa
konaa ma kagbaraga pyege ko
fanŋga na kìla pye,
katugu pe kala làa ma ndanla.

5 E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
wunlunaŋa we,
mboro màga kɔn maga tɛgɛ mbe
woro Zhakɔbu setirige piile
we shɔ we juguye pe kɛɛ.
6 Mboro fanŋga na, we ma we
juguye pe purɔ,
ma mɛgɛ ki fanŋga na, we ma we
winfɛnnɛ pe tɔngɔ.
7 Katugu na jigi wi woro na sandiga
ko na,
na tokobi wo ma wi yaa na shɔ.
8 Ɛɛn fɔ, mboro ma ma we shɔ we
juguye pe kɛɛ,
we yɛn ma mbele mbɛn, ma ma fɛrɛ
wa pe na.
9 Yɛnŋɛlɛ, we maa ma gbogo pilige
pyew,
we maa ma mɛgɛ ki sɔnni sanga
pyew.
Wɔnmatigiwɛn laga.

10 Konaa ki ni fuun ni, mà we wa,
mà fɛrɛ wa we na,
ma woro na pinlɛlɛ na kee we
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni naa wa
malaga gbɔnsaga.
11 Mà ti, a waa fee we juguye pe yɛgɛ,
we yɛn ma mbele mbɛn, pe yɛn na
we yaara ti koli paa yɛgɛ ŋga
na ki yɛn ma pe ndanla.
12 Ma wè le pe kɛɛ paa simbaala yɛn,
mbele pe yɛn na kee pe ni wa
pe gbosaga;
mà we jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala
ke sɔgɔwɔ.
13 Mɔ̀ɔ cɛnlɛ woolo pe pɛrɛ
sɔnndanga na,
ali yɛrɛ mɛɛ ya mbe pe sɔnŋgɔ ki
ŋgban jɛnri.
14 Mà ti we cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn na we
tifaga,
mbele pe yɛn ma we maga, pe yɛn
na tɛgɛ naga lakoo we na.
15 Mà ti a cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na
yomiyɛgɛlɛ waa we mɛgɛ ni;

tara woolo pe yɛn na go yangara na
tɛgɛ we na.

16 Fɛrɛ ti yɛn na na sanga pyew,
fɛrɛ tìlan go ki sogo na na;
17 katugu mi yɛn nala tɛgɛlɛ sɛnrɛ
naa na mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ ti nuru,
na yɛgɛ yɛn na jugu wi na, wi yɛn na
jaa mboo kayaŋga ki wɔ na ni.

18 Ki kagala ŋgele ke ni fuun ke yɛn
na gbɔɔn we na, konaa ki ni
fuun ni, wee si fɛgɛ ma na;
wee sɔɔn yɔn finliwɛ pi jɔgɔ.
19 Wee we jatere wi laga ma na,
wee sɔɔn konɔ li wa.
20 Ma si yala, mà we tɔngɔ ma
we cɛnsaga ki pye dabaala
cɛnsaga†;
mà we tɔn kunwɔ pi diwi wi ni.
21 Ndɛɛ kì pye we fɛgɛ ma na, we
Yɛnŋɛlɛ,
ndɛɛ ki pye we we kɛyɛn yi yirige
ma yarisunndo ta yɛgɛ yɛnri,
22 Yɛnŋɛlɛ, ma se jɛn naga jɛn wi le?
Katugu mà sɛnwee wi ŋgundo ka-
gala ke ni fuun ke jɛn.
23 Ɛɛn fɔ ma kala na, pe yɛn na we
kuun pilige pyew,
pe yɛn na we jate paa simbaala
mbele pe yɛn pe gbosaga.

24 We Fɔ, yiri! Yiŋgi na, a ma nɛɛ
wɔnlɔ?
Yɛn ma yiri! Maga ka we wa fɔ
sanga pyew.
25 Yiŋgi na, a ma sɔɔn yɛɛ lara we
na?
Yiŋgi na, a ma si fɛgɛ we tege naa
we jɔlɔgɔ ki na?
26 Ma si yala, wè to wa taambugɔ ki
ni ndɛɛ kunwɔ kayaŋga to we
na;
wè to ma mara tara ti na
kpanŋgbanŋgban.
27 Yiri ma pan ma we saga;
we shɔ ma kagbaraga ki kala na!

45

Wunlunaŋa wa jayire yurugo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ
na pe maa ki yinri «Masho pɔlɔ
yarifyɛɛnrɛ.» Kore pinambiile pe
nagawa yurugo. Ndanlawa yurugo
yi.
2 Na nawa pi yɛn ma yin sɛntanra ti
ni fɔ nala wire;
ko mì yo mi yaa na yurugo ki kɔ mbe
wunlunaŋa wi tanga.
Mila jaa na yɔn ki pye paa sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ jɛnŋɛ wi sɛwɛ
yɔnlɔgɔ kanŋgala yɛn.

3 Ma yɛn ma yɔn ma wɛ sɛnwee piile
pe ni fuun pe na;
ma yɔn sɛnrɛ ti yɛn ma tanla,
ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na
fɔ sanga pyew.

4 Mboro ŋa maliŋgbɔɔn kotogofɔ,
ma tokobi wi pɔ wa ma sɛnnɛ;
wi yɛn ma dɛŋgɛ konaa ma
gbɔgɔwɔ!
5 Wa ma gbɔgɔwɔ pi ni, ye wa ma
malaga gbɔnwotoro wi ni,
ma sa malaga gbɔn ma jugu wi ni
ma cew ta;
malaga ki gbɔn kaselege, naa nan-
danwa konaa kasinŋge ki
kala na.
Ma fanŋga kɛɛ ki ya ki maliŋgbɔngɔ
kagbɔgɔlɔ pye ma kan!
6 Ma wangala ke yɔnrɔ tì tanla;
ke yaa wunlunaŋa ma juguye pe
kotoro ti furugu,
tara woolo pe yɛn na tuun ma
fanŋga ki nɔgɔ.

7 E, Yɛnŋɛlɛ, ma wunluwɔ pi yaa
koro wa sanga pyew fɔ tetete;
ma yɛn nɔɔ wunluwɔ pi yɛgɛ sinni
kasinŋge ni.
8 Kasinŋge ki yɛn mɔɔ ndanla, a
tipewe pɔ̀ɔn mbɛn,
Ko kala kì ti, Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ
lɔ̀ɔn wɔ,

† **44:20 44.20:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe cɛnsaga kì jɔgɔ ma pye kataga. † **45:8 45.7-8:** Ki sɛnrɛ koŋgolo shyɛn ŋgele ke sɛnrɛ ti yɛn wa Ebu 1.8-9laga ki ni. Ki sɛnrɛ tì yo Zhezu Kirisi wo sɛnrɛ na.

ma sinmɛ kpoyi wo wa ma go ki
na, mba pi yɛn yɔgɔrimɔ woo,
mɔɔ kala li mbɔnrɔ ma wɛ ma
pinlɛyɛɛnlɛ pe na†.
9 Sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri mi-
iri, naa alowɛsi konaa kasi ti
nuwɔ taan pi yɛn ma yaripɔrɔ
ti na;
ma wunluwɔ go ŋga pè gbegele ma
fere solo ŋgangala ni,
yarigbɔnrɔ magaŋgala tangala na
yinrigi wa ki ni, na nayinmɛ
kaan ma yeri.
10 Wunlunaŋa sumborombiile yɛn
wa jɛɛlɛ mbele pɔ̀ɔn ndanla
pe ni;
wunlunjɔ wi yɛn ma yere wa ma
kalige kɛɛ ki na, wi yɛn maa
yɛɛ fere Ofiri tara tɛ piiri ni.

11 Na sumborombyɔ, logo na yeri!
Wele, ma nuŋgbogolo ke jan
ma logo na yeri;
maga kaa jatere piin ma cɛnlɛ woolo
naa ma to go woolo pe na!
12 Wunlunaŋa wi yɛgɛ yiri ma na ma
tiyɔnwɔ pi kala na;
wo wi yɛn ma tafɔ we, kanŋguuro
kan wi nɔgɔ maa gbɔgɔ.
13 Kona, Tiri cafɛnnɛ wele,
poro mbele leele mbele pe yɛn pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ ma wɛ,
pe yaa kaa paan yarikanra ni ma
kan,
jaŋgo mbe ti pe kala lɔɔn ndanla.

14 Wunlunaŋa sumborombyɔ wi yɛn
wa wunluwɔ go ki ni, wi yɛn
gbɔgɔwɔ ni lagapyew;
wi yaripɔrɔ pèri sɔgɔ tɛ ni.
15 Pè kari wi ni wa wunlunaŋa wi
yeri, wi yaripɔrɔ nda pè sɔgɔ
ti ni wi yɛɛ na.
Sumbonɔ pele yɛn wi puŋgo na, wi
wɔnlɔnjaala wele, pe yɛn na
kee pe ni wa wunlunaŋa ma
tanla.
16 Pe yɛn na kee pe ni wa yɔgɔrimɔ
naa nayinmɛ pi sɔgɔwɔ,
pè ye wa wunlunaŋa wi go ki ni.
17 Wunlunaŋa, pilige ka, ma pinam-
biile pe yaa ka cɛn wa ma
tɛlɛye pe yɔnlɔ,
ma yaa ka pe pye kundigile tara ti
lagapyew ki ni.
18 Mi wo na, mi yaa kaa ma mɛgɛ ki
yari setirige piile mbele fuun
pe yaa ka yiri puŋgo na pe
kan;
kona cɛngɛlɛ ke yaa lɔɔn gbogo
sanga pyew fɔ tetete.

46

Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo,
ŋga pe maa koo magambile ni.
2 Yɛnŋɛlɛ li yɛn we larasaga konaa
we kɛɛndagaserege;
li yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe we saga wa
we jɔlɔgɔ ki ni.
3 Ki kala na, we woro na fyɛ, ali na
tara ti kaa yɛgɛ,
ali na yanwira ti ka kɔlɔgi mbe sa
toori wa kɔgɔje wi latijugo ki
ni,
4 ali na kɔgɔje wi tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi kaa tinni
ŋgbanga mbaa ŋgbɔrɔgɔ
kɔɔn,
konaa mbaa yinrigi wa naayeri fɔ
mbaa yanwira ti yɛgɛyɛgɛ.
Wɔnmatigiwɛn laga.

5 Gbaan wa yɛn wa, ŋa wi njere ti
maa fuun na nayinmɛ kaan
Yɛnŋɛlɛ li ca woolo pe yeri,
ki ca ŋga ki yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara
ti ni fuun ti go na li cɛnsaga
kpoyi ye.
6 Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa ki ca ki ni, yaraga
ko ka kpɛ sege jan;
pa laga kila lari, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ pan
mbe pe saga.
7 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na tinni,
wunluwɔ pi yɛn na yɛgɛ;
Yɛnŋɛlɛ li ka li magala li yirige, tara
ti ma yan ma kɔ saw.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yɛn we ni,

Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn we
larasaga.
Wɔnmatigiwɛn laga.

9 Ye pan ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kapyegele ke wele,
lì jɔgɔwɔ gbɔɔ mba pye laga tara ti
na, ye pan yoo wele!
10 Lo li ma maara ti kɔ fɔ mbe sa
gbɔn wa tara ti go ŋga na,
li ma sandira ti kaari, mbe njaanra
ti kaari,
li ma kasɔn le malaga gbɔnwotoroye
pe ni mbe pe sogo.

11 We Fɔ wì yo fɔ: «Yege yerege ma,
yege jɛn ye yo fɔ muwi mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ le;
muwi mi yɛn cɛngɛlɛ ke go na,
muwi mi yɛn tara ti go na.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yɛn we ni,
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ le, li yɛn we
larasaga.
Wɔnmatigiwɛn laga.

47

*Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ dunruya
wi ni fuun wi go na*

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yoro cɛngɛlɛ woolo yaa kɛndagala
gbɔɔn,
yaa yɔgɔri yaa jɔrɔgi yaa Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni!
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na
yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn
fyɛrɛyaraga gbɔgɔ;
li yɛn wunluwɔ gbɔɔ tara ti ni fuun
ti go na.
4 Li ma tara woolo pe go sogo ma we
kan,
li ma tara na cɛngɛlɛ ke tirige we
jegele.
5 Lì we tara ti wɔ we kan kɔrɔgɔ,
ki yɛn we gbɔgɔwɔ pi go, woro
mbele Zhakɔbu woolo mbele
we yɛn mali ndanla we.

6 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na nuru na kee wa
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa li
woolo pe yɔgɔrimɔ jɔrɔgɔmɔ
pi sɔgɔwɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na nuru na
kee wa mbaanra winmɛ ma-
gaŋgala ke sɔgɔwɔ.

7 Ye yuuro kɔ ye Yɛnŋɛlɛ li sɔn, ye
yuuro kɔ yeli sɔn!
Ee, ye yuuro kɔ ye we wunlunaŋa
wi sɔn, ye yuuro kɔ yoo sɔn!
8 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn tara ti ni
fuun ti wunluwɔ we;
ye yurutanga shɔ yeli sɔn!
9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ cɛngɛlɛ ke
go na,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma cɛn wa li wun-
luwɔ jɔngɔ kpoyi ki na.
10 Cɛngɛlɛ teele pe yɛn na pe yɛɛ
gbogolo
na pinlɛlɛ Abirahamu Yɛnŋɛlɛ li
woolo pe ni,
katugu dunruya wunlumbolo pe yɛn
ma cɛn ma Yɛnŋɛlɛ lo kan.
Li yɛn yaara ti ni fuun ti go na.

48

*Zheruzalɛmu,
wunluŋgbɔɔ wi ca ye*

1 Yurugo. Kore pinambiile pe
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ, ki
daga paa li sɔnni jɛŋgɛ,
paa li sɔnni wa li ca ki ni, wa li
yanwiga kpoyi ki na.
3 Ki yanwiga ki cɛnlɔmɔ pi yɛn ma
yɔn;
ki yɛn na yɔgɔrimɔ kaan dunruya
woolo pe ni fuun pe yeri.
Ko ki yɛn Siyɔn yanwiga ye, Yɛnŋɛlɛ
li cɛnsaga ye;
wunluŋgbɔɔ wi ca koyi.
4 Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa Siyɔn ca wun-
luwɔ yinrɛ tugbɔɔrɔ ti ni,
pège jɛn ma yo lo li yɛn larasaga
jɛŋgɛ ye.

5 Wele, wunlumbolo pàa saa pe yɛɛ
gbogolo,
ma pinlɛ ma yiri ca ki kɔrɔgɔ.
6 Ɛɛn fɔ, naa pàa yɛgɛ taga we Fɔ wi
na sanga ŋa ni, kì si to pe yɔn
na,

a pe sunndo wì si kɔn pe na, a pè si
fe.
7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pe
nɛɛ seri le teere fyɛrɛ ti na,
paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa
yiri wi ni we;
8 paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ yirisaga
tifɛlɛgɛ ki ma kaa na gbɔɔn
mbaa Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ† ti kaari we.

9 Ŋga wàa logo, ko wè yan
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li ca ki ni,
wa we Yɛnŋɛlɛ li ca ki ni;
Yɛnŋɛlɛ li yaa yeresaga kan ca ki
yeri fɔ sanga pyew.

10 E Yɛnŋɛlɛ, mbe we ta wa ma
shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
we yɛn na jatere piin ma kagbaraga
ki na.
11 E, Yɛnŋɛlɛ, pe yɛn nɔɔ sɔnni fɔ wa
dunruya wi kɔsaga ki na,
ma mɛgɛ kì yiri dunruya wi kɛɛ ki
ni fuun ki na.
Kasinŋge ko ma maa piin ma
fanŋga kɛɛ ki ni.
12 Yaa yɔgɔri wa Siyɔn yanwiga ki
na,
Zhuda tara cara woolo ye yin nay-
inmɛ ni,
kiti ŋa mà kɔn wi kala na!

13 Ye yiri ye Siyɔn ca ki maga,
ye ki sanŋgazoye pe jiri!
14 Ye mbogo ŋga ki ca ki maga ki
wele,
ye wunluwɔ yinrɛ tugbɔɔrɔ ti wele
jɛŋgɛ,
jaŋgo ye kaga yege yɛgɛ yo setirige
piile mbele pe yaa ka yiri
puŋgo na pe kan;
15 fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ
sanga pyew fɔ tetete;
lo li yaa la we yɛgɛ sinni fɔ sa gbɔn
kunwɔ pi na.

49

Sɛnwee wi ka ku,
wila kari yaraga ka kpɛ ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yoro tara woolo ye ni fuun yege
wogo ŋga ki logo,
dunruya woolo ye ni fuun ye
nuŋgbolo jan ye logo,
3 yoro lepigile naa legbɔɔlɔ pe ni,
penjagbɔrɔ fɛnnɛ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe ni.
4 Mi yaa kajɛnmɛ sɛnrɛ yo wa na
yɔn,
katugu tijinliwɛ sɛnrɛ ti yɛn wa na
kotogo na.
5 Mi ma nuŋgbolo jan na
kajɛnmbɛlɛ pe yomiyɛgɛlɛ ke
nuru;
mi yaa la ke kɔrɔ wi yuun ŋgɔni
gbɔngɔ ni.

6 Ali na tipege ka gbɔn na na,
na na winfɛnnɛ paga na maga pe
kambasinnde ti ni sanga ŋa
ni,
yiŋgi na mbe sila fyɛ pe yɛgɛ?
7 Pe jigi wi yɛn pe yarijɛndɛ to na,
pe maa pe yɛɛ gbogo pe penjagbɔrɔ
lɛgɛrɛ to kala na.
8 Ma si yala, lere wa kpɛ se ya mboo
lewee yɛnlɛ wa go shɔ,
nakoma mboo yɛɛra go shɔgɔ sara
wi kan Yɛnŋɛlɛ li yeri.
9 Pe go shɔgɔ sara wi sɔnŋgɔ kì
ŋgban ma toro,
lere se ya mbege sara fyew.
10 Pe yɛn naga yaan ndɛɛ pe yaa koro
yinwege na suyi,
pe se ka ye wa fanga ki ni wi le?
11 We yɛn naga yaan fɔ kajɛnŋɛ wi
ma ku,
lembige ko naa tijinliwɛ fu fɔ wi ni
pe ma ku,
pe ma kari ma pe yarijɛndɛ ti yaga
pele yɛgɛ kan.
12 Pe maa ki sɔnri pe yinrɛ ti yaa
koro wa sanga pyew,
pe cɛnsara ti yaa koro wa sanga
pyew fɔ tetete,

† **48:8 48.8:** ***Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ,*** **ko kɔrɔ wo yɛn tɔnmɔkɔɔrɔ nda ti maa kee lege.**

fɔ pe mɛrɛ ti yaa tagataga pe tara
lara ti na.
13 Ɛɛn fɔ sɛnwee mboo ta wa wi
fɛrɛwɛ pi ni, wila ki jɛn mbe
yo fɔ wi se mɔ,
wi yɛn paa yaayoro yɛn, nda ti ma
ku.

14 Mbele pe ma pe jigi wi taga pe yɛɛ
na, pa pe kɔwɔ pi yaa ka pye
ma,
mbele pe maa jaa mbaa para paa
nuru pe yeri, pa pe kɔwɔ pi
yaa ka pye ma.
Wɔnmatigiwɛn laga.
15 Pe maa pe kɔnri paa sim-
baŋgbelege yɛn na kee pe ni
wa kuulo tara,
kunwɔ po pi yɛn pe kɔnrifɔ we.
Pinliwɛ yɛgɛ ni, lesinmbele pe yaa
cɛn pe go na,
pe tiyɔnwɔ pi yaa ka kɔ saw,
kuulo tara to ti yɛn pe cɛnsaga ye.
16 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa na go shɔ,
mbanla wɔ wa kuulo tara ti ni,
ee, li yaa na shɔ.
Wɔnmatigiwɛn laga.

17 Na lere wa ka pye penjagbɔrɔ fɔ,
kiga ka ma jatere wi piri ma
na,
na wi go woolo pe yarijɛndɛ ti kaa
lege la kee yɛgɛ, kiga ka ma
jatere wi piri ma na;
18 katugu na wiga ka ku, wi se ka
kari yaraga ka kpɛ ni,
wi yarijɛndɛ ti se taga wi na wa
fanga ki ni.
19 Mboo ta yinwege na sanga ŋa ni,
wi mbe ya mbe yo fɔ wi yɛn
fɛrɛwɛ na,
katugu na dunruya wi ka tanla ma
na, leele pe maa ma sɔnni.
20 Konaa ki ni fuun ni, wi yaa ka ku
mbe taga wa wi tɛlɛye pe na
wa pe karisaga,
poro mbele pe se ka sɔngɔrɔ mbe
pan mbe yanwa pi yan naa
fyew.
21 Ɛɛn fɔ sɛnwee mboo ta wa wi
fɛrɛwɛ pi ni, wila ki jɛn mbe
filige ki na,
fɔ wi yɛn paa yaayoro yɛn, nda ti ma
ku.

50

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ jɛmbɛ

1 Asafu† Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, lì para.
Lì tara woolo pe ni fuun pe yeri,
maga lɛ wa yɔnlɔ yirisaga fɔ
ma saa gbɔn wa yɔnlɔ tosaga
ki na.
2 Wa Siyɔn ca, ko ŋga ki tiyɔnwɔ pi
yɛn ma pi yɛɛ yɔn fili,
Yɛnŋɛlɛ lì li yɛɛ naga wa li gbɔgɔwɔ
yanwa pi ni.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na paan, li se
pyeri;
kasɔn ki yɛn na yaraga pyew ki sori
wa li yɛgɛ,
tifɛliŋgbɔgɔ ki yɛn na gbɔɔn mali
maga.
4 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na naayeri wi yinri
wa go na,
konaa na tara ti yinri ti pye sɛrɛfɔ
mbe kiti kɔn li woolo pe na.
5 Lì yo fɔ: «Yanla lesinmbele pe
gbogolo na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
poro mbele pè saraga wɔ na yeri ma
yɔn finliwɛ le na ni we.»
6 Naayeri wi yɛn naga yari fɔ
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
Yɛnŋɛlɛ lo jate, lo li yɛn kiti kɔnfɔ
we.

Wɔnmatigiwɛn laga.
7 «Na woolo, ye logo na yeri, sɛnrɛ
yɛn na yeri mbe yo ye kan;
Izirayɛli woolo, mi yaa ye jɛrɛgi!
Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le.
8 Mi woro na ye jɛrɛgi ye saara nda
ye maa woo to kala na,
ye maa saara sogoworo woo na yeri
suyi.
9 Mi se napɛnɛ shɔ mbe yiri wa ye
go ki ni,

† **50:1 50.1:** Asafu wìla pye yurukɔɔlɔ to wo wa wunlunaŋa Davidi wi wagati wi ni (1 Kuro 6.16-17,24; 25.1; 2 Kuro 35.15), ma taga naŋa ŋa pàa pye na yinri Hema wi ni (Yuuro 88.1); konaa Yedutun ni (Yuuro 39.1).

mi se ka sikapɛnɛ yigi mbe yiri wa
ye sikaala jasaala pe ni fun.
10 Katugu yan woŋgaala pe ni fuun
pe yɛn na woolo,
yaayoro waga lɛgɛrɛ nda wa yan-
wira ti na, ti yɛn na woro.
11 Sannjɛrɛ nda fuun ti yɛn wa naay-
eri, mìri jɛn,
yanyaara nda fuun ti yɛn wa yan, ti
yɛn na woro.
12 Ndɛɛ ki pye fuŋgo yɛn na na, mi
se jɛn naga yo ye kan,
katugu dunruya wo naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti yɛn na
woro.
13 Naga yɛn ma, mi maa napɛnɛ kara
kaa wi le?
Naga yɛn ma, mi maa sikapɛnɛ
kasanwa woo wi le?
14 Ŋga kìlan ndanla, ko yɛn fɔ ma
sharaga kan mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na
yeri paa saraga yɛn,
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti
go na, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mà lɛ
na yeri, ma ke tɔn ma ke yɔn
fili!
15 Kona ma jɔlɔgɔ pilige ki na, mala
yeri mbɔɔn saga,
pa mi yaa ma shɔ, ma sila na gbogo.»

16 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun
lepee wi kan fɔ:
«Ki tɔnli wo yɛn se? Mboro ŋa ma
maa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke kara,
ma koro naga yuun wa ma yɔn ko ni
ma yo mà yɔn finliwɛ le na ni.
17 Mbe sigi ta, na yɛrɛwɛ sɛnrɛ to yɛn
mɔɔ mbɛn;
a mà je na sɛnrɛ ti na.
18 Na maga yoo yan, ma maa pye ma
pinlɛyɛnlɛ,
jataala poro pe yɛn ma cɛnyɛɛnlɛ
wele.
19 Sɛnpere to ti yɛn wa ma yɔn ki ni,
lefanlaga sɛnrɛ to ti maa yinrigi wa
ma yɔn.
20 Na maga sa cɛn pele ni, ma maa
ma sefɔ wi sanga;
ma maa ma nɔsepyɔ ŋa wi yɛn nɔ
yinnɛ nuŋgba ma ni wi mɛgɛ
ki jogo.
21 Ko kapyere nda to maa piin, mi si
para ma ni,
ki pye ma, maa ki jate ndɛɛ mi yɛn
paa ma yɛn.
Ɛɛn fɔ koni, mi yaa ma jɛrɛgi, mbɔɔn
kolomɔ kapyere ti tanli ti yɛɛ
na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

22 «Yoro mbele ye yɛn na fɛgɛ mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na na, yanla sɛnrɛ
nda ti logo ye wali ti na,
nakoma mi yaa ye kɔɔnlɔ curo curo
curo, lere kpɛ se ya mbe ye
shɔ.
23 Lere ŋa wi ma sharaga kan na
yeri, ko ki yɛn saraga ŋga ki
maa na gbogo,
lere ŋa wi maa wi tangalɔmɔ pi
kɔrɔsi, mi yaa ki naga wi na
fɔ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ mi yɛn wi
shɔfɔ.»

51

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
mbe kapere kala yagawa ja
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Naa Davidi wìla sinlɛ Uri jɔ
Batisheba wi ni, ko puŋgo na, a
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Natan wì si
kari wa wi yeri ma saa para wi ni
ki kala li wogo na. A Davidi wì sigi
yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri†.

3 E, Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta ma kag-
baraga ko kala na;
ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi kala na,
na kambasinnde ti kɔ mari wɔ
wa.
4 Na woli mala kajɔɔgɔ ki laga na na
pew,
mala kapege ki kɔ mala pye fyɔngɔ
fu.

5 Katugu na kambasinnde mìri jɛn;
mi yɛn nala kapere ti yaan na yɛɛ
yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew.
6 Mboro nuŋgba pe, mboro mì
kapege pye ma na,
ŋga ki yɛn tipege ma yɛgɛ na, ko mì
pye.

† **51:2 51.2:** 2 Sami 11.1–12.15

Ki kala na, tanga yɛn ma yeri, na
maga ŋga fuun kɔn mbe tɛgɛ
na mɛgɛ ni;
ma yɛn jɛrɛgisaga fu wa ma kiti
kɔngɔ ki ni na na†.

7 Wele, pànla se wa kambasinŋge ki
ni.
Maga lɛ na nɔ wìlan kugbɔ ki lɛ, mi
yɛn wa kapege ki ni.
8 Ɛɛn fɔ ma maa ki jaa kaselege mbe
pye wa sɛnwee wi kotogo na.
Ki yaga ma kajɛnmɛ kan na yeri wa
na nawa pi ni fuun pi ni!

9 Na kapere ti laga na na yizɔpi†
wɛrɛ ni, pa mi yaa pye fyɔngɔ
fu.
Na woli pa mi yaa laga mbe filige
yege yege yege.
10 Ki yaga mbe nayinmɛ naa
yɔgɔrimɔ sɛnrɛ logo,
jaŋgo mi ŋa mà kaari, mbe
yɔgɔrimɔ ta naa!
11 Maga kanla kapere ti wele,
na kambasinŋge ki kɔ maga wɔ wa!

12 E, Yɛnŋɛlɛ, kotogo kpoyi kan na
yeri,
jatere jɛnŋɛ fɔnŋɔ le na ni, ŋa wi yaa
koro ma na!
13 Maga kanla wa lege mbanla lali
ma yɛɛ ni!
Maga kɔɔn yinnɛ na li yɛn kpoyi li
wɔ na ni!
14 Shɔwɔ mba màla shɔ ki yɔgɔrimɔ
pi kan na yeri naa fɔnŋgɔ,
ma kajɛŋgɛ pyege jatere le wa na
nawa!

15 Kona, mi yaa kaa leele mbele pè
yiri ma je ma na pe nari ma
koŋgolo ke ni,
pa kona kapere pyefɛnnɛ pe yaa
sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ.
16 E, Yɛnŋɛlɛ, na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, na
shɔ kasanwa mba mì wo ki
kapege ki kɛɛ,
pa kona ma yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na,
mi yaa laga yari nayinmɛ ni!
17 Na Fɔ, na yɔn ki yɛngɛ,
jaŋgo mbe ya mbaa ma sɔnni!

18 Saara ma ti yɛn mɔɔ ndanla mbe
wɔ ma yeri,
nakoma mi jɛn na ta wɔ ma yeri;
Saara sogoworo ma ti yɛn mɔɔ
ndanla.
19 Saraga ŋga ki yɛn mɔɔ ndanla
Yɛnŋɛlɛ,
ko ki yɛn lere ŋa wi kapege kì ye wi
go na.
Lere ŋa wi kapege kì ye wi go na,
maa nawa pi tanga wi na,
Yɛnŋɛlɛ, maa je ko fɔ wo na.

20 Wa ma kagbaraga pyege ki ni,
kajɛŋgɛ pye Siyɔn ca ki kan;
ko ŋga ki yɛn Zheruzalɛmu ca ye,
ma ti pege malaga sigembogo
ki kan naa fɔnŋgɔ mbege
maga!
21 Kona saara nda ti maa woo na
yala kasinŋge ki ni ti yaa pye
mbɔɔn ndanla,
to ti yɛn saara sogoworo to naa
yarikanra nda pe ma sogo
pew ti ni.
Kona pe yaa kaa napɛnɛ woo saraga
wa ma saraga wɔsaga ki na.

52

Yɛnŋɛlɛ li yaa lere ŋa
wi maa wi yɛɛ gbogo
na kapege piin wi tɔngɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi nagawa yurugo.
2 Wìla ki yurugo ki kɔ, naa Edɔmu
cɛnlɛ woolo naŋa Dowɛgi wìla kari
ma saa ki yo Sawuli wi kan ma
yo Davidi wìla kari wa saraga wɔfɔ
Ahimelɛki wi yeri we†.
3 Mboro ŋa fanŋga fɔ, yiŋgi na, a ma
nɛɛ ma yɛɛ gbogo ma kapege
pyege ki kala na?

† **51:6 51.6:** Ɔrɔmu 3.4 † **51:9 51.9:** ***Yizɔpi*** **tipile lali. Kìla pye pe mali wɛrɛ ta kɔn ma tɔnmɔ nakoma kasanwa mba pi ma yaraga nakoma lere pye fyɔngɔ fu pi yanragi yanragi ti ni.** † **52:2 52.2:** Ki laga ŋga ki yɛn na para ŋga Dowɛgi wìla pye ko sɛnrɛ na. Wìla Davidi wi fanla ma saraga wɔfɔ Ahimelɛki wi gbo (1 Sami 21–22.1-23).

Ma si yala Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛn wa fɔ sanga pyew.
4 Ma mɔɔ yɔn sɛnrɛ ti lɛ na legbogo kagala gbɛgɛlɛ mbe pye,
ma yɔn kì tanla paa yunŋguluwo yɛn,
ma yɛn nambara fɔ.
5 Kapege kɔɔn ndanla ma wɛ kajɛŋgɛ ki na,
yagbogowo pɔɔn ndanla ma wɛ kaselege ki na.
Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Lere jɔgɔsɛnrɛ to ti mɔɔ ndanla;
mboro ŋa ma maa lere fanla ma yɔn ki ni we.
7 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yaa kɔɔn jɔgɔ mbɔɔn wɔ wa fɔ sanga pyew,
li yaa ma yigi mbɔɔn tile mbɔɔn wɔ wa ma paraga go ki ni,
li yaa kɔɔn kɔlɔgi mbɔɔn wɔ laga leweele pe tara ti ni.
Wɔnmatigiwɛn laga.

8 Kona lesinmbele pe yaa kaga wogo ki yan mbaa fyɛ,
pe yaa kaa tɛgɛ wi na, mbaa yuun fɔ:
9 Ki naŋa fanŋga fɔ ŋa, yoo wele!
Wo ŋa wi sila Yɛnŋɛlɛ li pye wi go sigefɔ.
Wìla wi jigi wi taga wi penjagbɔrɔ to na.
Wìla pye naa yɛɛ jate fanŋga fɔ wi kapyere tijangara ti kala na†.

10 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn paa oliviye tige yɛn, ŋga kì fun ma wɛrɛ ta wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni;
mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki na sanga pyew fɔ tetete.

11 Mi yaa lɔɔn sɔnni sanga pyew ŋga mà pye ki kala na;
mi yaa na jigi wi taga ma na, mbele pè taga ma na pe yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu ma yɛn jɛnŋɛ.

53

Leele mbele
pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ,
pe yaa ka kɔ yɛgɛ ŋga na
(Yuuro 14)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, pe maa ki koo na wegele† wiin. Davidi nagawa yurugo.
2 Lembige ki maga yo wa ki nawa fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ woro wa.»
Pè pe yɛɛ jɔgɔ.
Pe yɛn na katijangara piin.
Kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro wa.
3 Ma Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri, lìli yɛgɛ ki sogo na sɛnwee piile pe wele,
jaŋgo mbege jɛn na kaa pye tijinliwɛ fɔ yɛn pe ni, ŋa wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
4 Pe ni fuun pè laga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe ni fuun pè pinlɛ ma jɔgɔ.
Kajɛŋgɛ pyefɔ kpɛ woro pe ni, ali nuŋgba san†.

5 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Naga yɛn ma, mbele fuun pe yɛn na kapere ti piin, pee kala jɛn wi le?
Pe yɛn nala woolo pe nii, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa na suro nii we.
Pe woro na yɛnri mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yeri.»

6 Kooŋga fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka pe yigi fɔ paa seri,
mbe sigi ta fyɛrɛ kala woro wa;
ee, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li woolo pe juguye pe tɔngɔ mbe pe ka-jeere ti jaraga lagapyew.
Fɛrɛ yaa ka pe yigi, katugu Yɛnŋɛlɛ lì je pe na.

7 Ambɔ wi yaa yiri wa Siyɔn ca mbe pan mbe Izirayɛli woolo pe shɔ, na lo ma?
Na Yɛnŋɛlɛ liga ka li woolo pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga,

† **52:9 52.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Wìla pye naa yɛɛ jate fanŋga fɔ wi kapyere tijangara ti kala na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Naa wìla pye penjagbɔrɔ fɔ, wìla pye naa yɛɛ jate fanŋga fɔ. † **53:1 53.1:** Ŋga kì yo fɔ, wegele ki sɛnpyɔ wi woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.
† **53:4 53.2-4:** Ɔrɔmu 3.10-12

poro mbele Zhakɔbu setirige piile pe
yaa kaa yɔgɔri,
poro mbele Izirayɛli woolo pe yaa ka
yin nayinmɛ ni.

54

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
lɔɔn shɔ juguye pe kɛɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi
nagawa yurugo.
2 Naa Zifu ca woolo pàa saa ki yo
wunlunaŋa Sawuli wi kan ma yo fɔ
Davidi wi yɛn ma lara wa pe yeri,
a Davidi wì sigi yurugo ki kɔ ma yo
fɔ†:

3 E, Yɛnŋɛlɛ, na shɔ ma mɛgɛ ko kala
na,
na kiti kala li yɛgɛ wɔ, ma tanga
kan na yeri ma yawa gbɔɔ pi
fanŋga na!
4 E, Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ pi logo!
Nuŋgbolo jan mala yɔn sɛnrɛ ti
logo!
5 Katugu nambanmbala† pèle yiri na
kɔrɔgɔ,
lewɛlimbɛlɛ pèle yiri nala lagajaa
mbanla gbo.
Ki leele pe woro na Yɛnŋɛlɛ li jate.
Wɔnmatigiwɛn laga.

6 Ɛɛn fɔ, wele, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na
sagafɔ we,
We Fɔ wo wi yɛn na kɛɛndagaserege
ye.
7 Yɛnŋɛlɛ sa ti jɔlɔgɔ ki sɔngɔrɔ ki to
na juguye pe na!
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, ki naga na na ma pe tɔngɔ
ma pe wɔ wa!
8 Mi yaa ka saara wɔ ma yeri nan-
danwa ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn mɛgɛ ki
sɔnni yuuro ni,
katugu ma yɛn ma yɔn.
9 Màla shɔ na jɔlɔgɔ kagala ke ni
fuun ke ni.
Koni mi yɛn naga yaan nayinmɛ ni
fɔ yawa ta na juguye pe na.

55

Lere ŋa pòo java
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi
nagawa yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala
yɛnrɛwɛ pi logo,
na mi kaa ma yɛnriŋgbanga yɛnri
sanga ŋa ni, maga ka ma yɛɛ
lara na na!
3 Logo na yeri mala yɔn sogo!
Na jatere wì piri na na, na nandan-
gawa pi kala na.
Mi yɛn na jɛɛn,
4 na juguye pe sɛnyoro ti kala na,
konaa jɔlɔgɔ ŋga lepeele pe yɛn na
tari na na ki kala na.
Pe yɛn na tipege piin na na,
pè yiri na kɔrɔgɔ naŋgbanwa ni.
5 Na sunndo wila kɔɔn na na,
kunwɔ pi fyɛrɛ tìlan yigi.
6 Fyɛrɛ gbɔrɔ na yigi, a mila seri;
sunndo kɔngɔ gbɔgɔ to na na.

7 Kona, a mì sho fɔ: «Ndɛɛ ki pye
mi kanwira ta paa jɛndɛtuwa
woro yɛn,
mi jɛn na yiri sire na mbe sa cɛn laga
ka yɛgɛ ni.
8 Pa kona mbe ja fe mbe kari fɔ lege,
mbe ja kari sa cɛn wa gbinri wi ni.
Wɔnmatigiwɛn laga.
9 Mi jɛn na fyɛɛlɛ mbe sa larasaga
lagaja,
mbe fyɛɛlɛ mbe lara tifɛliŋgbɔgɔ
konaa tisaga tifɛlɛgɛ ki na.»

10 E we Fɔ, na juguye pe yɔn sɛnrɛ
ti gbɔn mari piri, ma ti pe yɔn
ki yiri ki yɛ ki yɛ;
katugu lewɛlɛwɛ kapyere naa maara
to mila yaan laga ca ki ni.
11 Sɔnlɔ naa yembinɛ ko kapyere
to ti yɛn na piin wa ca ki
malaga sigembogo ki go na,
naga mari;
jɔlɔgɔ naa tege ko ki yɛn laga ca ki
ni.

† **54:2 54.2:** 1 Sami 23.15-28; 26.1 † **54:5 54.5:** Pele naga jate ma yo nambanmbala mbele pe sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, Zifu ca woolo poro la wɛlɛ. Pàa Davidi wi fanla.

12 Legbogo ko cɛ ki yɛn na piin wa
ca nawa pi ni;
wa katoro ti ni, lejɔlɔgɔ kapyere
naa nambara wo paa piin pe
lewee yɛɛnlɛ pe na.
13 Ndɛɛ ki pye na jugu wo wa wila
na tegele, pa mbe ja ya mbege
kun na yɛɛ ni;
ndɛɛ ki pye ŋa wìlan panra wo wa
wì yiri na kɔrɔgɔ, pa mbe ja
ya mbe lara wi na.
14 Ɛɛn fɔ mboro wi, mboro ŋa mi naa
mboro we yɛn ja, ma yɛn na
wɔnlɔ konaa na pinlɛyɛnlɛ.
15 Wàa tanla fɔ na ŋgundo sɛnrɛ
yuun we yɛɛ kan;
kìla pye mi naa mboro we ma pinlɛ
janwa wi ni mbe kari wa
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

16 Yɛnŋɛlɛ sa ti kunwɔ pilan juguye
pe fo pi to pe na,
pe tigi weele wa kuulo tara ti ni,
katugu tipewe po pi yɛn wa pe yinrɛ
ti ni, po pi yɛn wa pe kotoro
na!

17 Mi wo na, Yɛnŋɛlɛ lo mi yɛn na
yinri lilan saga,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa na shɔ.
18 Pinliwɛ, naa yɔnlɔfugo konaa
yɔnlɔkɔgɔ, mi maa yuŋgbɔgɔrɔ
sɛnrɛ yuun na jɛɛn,
ɛɛn fɔ li nuŋgbolo yɛn na magala li
na.
19 Malaga ŋga pè yiri ki ni na kɔrɔgɔ,
li yaa na shɔ ki kɛɛ, mbe
yɛyinŋge kan na yeri;
katugu mbele pè yiri na kɔrɔgɔ, pè
lɛgɛ.
20 Yɛnŋɛlɛ li yaa na yɛnrɛwɛ pi logo
mbe pe go sogo,
lo na li yɛn wunluwɔ fɔ sanga pyew.
Wɔnmatigiwɛn laga.
Pe se kanŋga fyew,
pe si woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
21 Na pinlɛyɛnlɛ lɛɛ wì yiri wi wɛnnɛ
pe kɔrɔgɔ,
ma yɔn finliwɛ mba wìla le pe ni pi
jɔgɔ.
22 Wi yɔn sɛnrɛ tì tanla ma wɛ
sɛnrɛgɛ na,
ɛɛn fɔ malaga ko ki yɛn wa wi
kotogo na.
Wi sɛnrɛ tì tanla ma cɛn pɔw ma wɛ
sinmɛ liwoo na,
ɛɛn fɔ ti yɛn paa tokobi yɛn, ŋa pè
kɔw mbe jɔgɔwɔ pye.

23 Ma jatere lɛgɛrɛ ti ni fuun ti le
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, pa li yaa
ma tɔgɔ;
li se yɛnlɛ mbe lesinŋɛ wi yaga wi
to.
24 Mboro wo na, Yɛnŋɛlɛ, ma yaa ti
ki leele pe ku pe tigi wa fanga
ki ni.
Poro mbele pe yɛn legboleele naa
nambara fɛnnɛ, pe se pe yin-
wege ki walaga pye.
Ɛɛn fɔ mi wo na, mìlan jigi wi taga
ma na.

56

*Mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na,
mi woro na fyɛ*

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na,
pe maa ki yinri: «Tigbɔrɔ nda wa
lege ti jɛndɛtuwa.» Davidi yurugo
yi, wìla ki kɔ sanga ŋa ni Filisiti tara
fɛnnɛ pàa pan maa yigi wa Gati ca†.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta, katugu
leele pe yɛn nala puro nala
tege;
pe yɛn na wiin na ni pilige pyew,
nala jɔlɔ.
3 Pilige pyew na juguye pe yɛn nala
puro nala tege,
pe yɛn ma lɛgɛ, poro mbele paa wiin
na ni yɛɛ gbɔgɔwɔ ni.
4 Ɛɛn fɔ fyɛrɛ ti kanla yigi sanga ŋa
ni,
pa mi mala jigi wi taga mboro na.
5 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li sɛnrɛ
ti kala na,
mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ lo na, mi
woro na fyɛ;
yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?
6 Pilige pyew pe maa na jɔlɔ pe sɛnrɛ
ti ni,
kapege ko cɛ pe maa jate na ni.

† **56:1 56.1:** 1 Sami 21.11-16

7 Pe ma yɔn le na na,
pe maa na torosara ti kɔrɔsi,
katugu paa jaa mbanla gbo.
8 Naga yɛn ma, pe mbe shɔ mbege
ta paa ki kambasinnde nda ti
piin le?
E, Yɛnŋɛlɛ, wa ma naŋgbanwa pi ni,
ki leele pe tɔngɔ!

9 Màla yɔngɔlɔ kansara ti jɛn, sanga
ŋa ni mìla pye na fee nala yɛɛ
go jaa we,
ta nawa tuun na yɛntunwɔ pi na
suyi;
naga yɛn ma, pi wɔmɔ kala li woro
ma yɔnlɔgɔ wa ma sɛwɛ wi ni
wi le?

10 Na mi kɔɔn yeri pilige ŋga ni mala
saga,
ko pilige ko ni, na juguye pe yaa
sɔngɔrɔ puŋgo na.
Mìgi jɛn fɔ mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ ma
yɛn na ni.
11 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li sɛnrɛ
ti kala na,
mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni li
sɛnrɛ ti kala na.
12 Mìlan jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, mi
woro na fyɛ,
yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?

13 E, Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì
kɔn ma yeri, mi yɛn na jaa
mbe ke tɔn mbe ke yɔn fili,
mi yaa ka nayinmɛ saara wɔ ma yeri
mbɔɔn shari,
14 katugu màla shɔ kunwɔ pi kɛɛ,
ma ti mii kurugo mbe to,
jaŋgo mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa na yinwege ki
piin wa yanwa pi ni.

57

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ lɔɔn saga

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na,
pe maa ki yinri: «Maga kaga tɔngɔ.»
Davidi yurugo yi, wìla ki kɔ sanga
ŋa ni wìla fe wunlunaŋa Sawuli wi
yɛgɛ ma saa lara wa waliwege ki ni†.
2 Na yinriwɛ ta, e Yɛnŋɛlɛ, na yin-
riwɛ ta!
Katugu mboro mìlan yɛɛ karafa ma
na.
Mì lara wa ma kanwira ti nɔgɔ, fɔ
jɔlɔgɔ sanga wi sa toro.
3 Mi yɛn na gbele na Yɛnŋɛlɛ na
yaara ti ni fuun ti go na li
yinri,
Yɛnŋɛlɛ na li ma kala li ni fuun li
pye na kan mbeli yɔn fili we.
4 Mbeli ta wa naayeri, li yaa na shɔ,
li yaa fɛrɛ wa mbele pe yɛn nala jɔlɔ
pe na.
Wɔnmatigiwɛn laga.
Yɛnŋɛlɛ li yaa li kagbaraga konaa li
yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ
ŋga na, ki pye mbege naga na
na.

5 Mi yɛn jaraye sɔgɔwɔ,
mi yɛn ma sinlɛ lewɛlimbɛlɛ
sɔgɔwɔ;
pe ŋgangala ke yɛn pyombyo paa
njaanra naa sandiga wangala
yɛn.
Pe yɔnrɔ ti yɛn ma pe paa shɔrina
taan yɛn.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbemɛ po mba pì
wɛ naayeri wi ni fuun wi na,
pi naga;
ki yaga ma gbɔgɔwɔ pi pye tara ti
lagapyew ki ni!

7 Pàa mɛrɛ jan wa na yɛgɛ mbe ta
mbanla jan,
na jatere wìla piri na na fɔ jɛŋgɛ;
pàa titɛgɛ kɔn wa na yɛgɛ,
ɛɛn fɔ poro yɛrɛ pè kaa to wa ki
titɛgɛ ki ni.

8 Na jatere wi yɛn ma cɛn na na, e
Yɛnŋɛlɛ, na jatere wi yɛn ma
cɛn na na;
mi yaa yurugo shɔ, mi yaa yu-
rugo shɔ mbe Yɛnŋɛlɛ li sɔn
yarigbɔnrɔ ni.
9 Na jatere, yɛn ma yiri!

† **57:1 57.1:** Waliwege ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ki mbe ya pye Adulamu ca waliwege koyi, 1 Sami 22.1-2; nakoma Ɛni Gedi ca waliwege koyi, 1 Sami 24.1-23.

Na juru naa na ŋgɔni, ye yɛn ye yiri;
mi yaa keli mbe yɛn lalaaga ki yɛgɛ,
mbe leele pe yɛn.

10 We Fɔ, mi yaa ma sɔn tara woolo
pe sɔgɔwɔ,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ;
11 katugu ma kagbaraga kì gbɔgɔ ma
gbɔn fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, kì yagara ma wɛ kam-
baara ti na.

12 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbemɛ po mba pì
wɛ naayeri wi ni fuun wi na,
pi naga;
ki yaga ma gbɔgɔwɔ pi pye tara ti
lagapyew ki ni!

58

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
li yɛn tara woolo
pe kiti kɔnfɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na,
pe maa ki yinri: «Maga kaga tɔngɔ.»
Davidi yurugo.
2 Yoro fanŋga fɛnnɛ wele, naga yɛn
ma, lere mbe ya mboo jigi
taga ye na kiti kɔnkala ni okɛ?
Naga yɛn ma, ye kaa sɛnwee piile
pe kiti wi kɔɔn, ye maa kɔn
kasinŋge ni okɛ?
3 Ayoo, ye maga siligi na kambas-
inŋge ki piin,
lewɛlɛwɛ kapyere to ye yɛn na piin
laga tara ti ni.

4 Lepee wi ma kombele li lɛ, mbege
lɛ le wi sepilige ki na,
yagboyoo wi maa yɛɛ puŋgo mbege
lɛ le wi sepilige ki na.
5 Shɔnrɔ nda ti yɛn pe ni, tì pe paa
wɔɔgɔ shɔnrɔ yɛn,
pe yɛn paa mɛrɛgɛ yɛn, ŋga ki
woro na nuru, ŋga kìgi
nuŋgbogolo ke tɔn;
6 jaŋgo ki ka ka ta mbe wɔɔrɔ
yigifɛnnɛ pe magala li logo,
ali kajɛnmɛ pyefɔ ŋa wì jilige ma
wɛ, kiga ka ta mboo magala li
logo†.

7 E Yɛnŋɛlɛ, ki lepeele pe ŋgangala
ke kaari wa pe yɔn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, poro mbele pe yɛn
paa jara yirifɔnmbɔlɔ yɛn, pe
tugbilala pe kaari pe na.
8 Ki yaga pe kɔ pe wɔ wa paa yɛgɛ
ŋga na tɔnmɔ ma kaa fo ma
kari we,
na paga pe sandira ti wɔn, pe wan-
gala ke ka ka yaraga ka yɔn!
9 Ki yaga pe pye paa ndɔŋgɔ yɛn,
ŋga ki maa tanri na kee mbe
sa koro wa mbe waga,
pe pye paa pyɔ yɛn, ŋa wi kugbɔ si
lɛ, a pè suu se, ŋa wii sɔnlɔ ki
yan.
10 Sanni pe wuuro ti sa yiri ti pye
yuguyugu,
ti yɛn tipire o, nakoma tì waga o, ko
yaa yala tifɛlinjolo li pan ma
poro mbele lepeele pe pɛ ma
kari pe ni.

11 Lesinŋɛ wi yaa yɔgɔri, katugu wi
yaa kaga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ lì
kayaŋga wɔ lepeele pe ni;
wi yaa kaa tɔɔrɔ ti jogo wa lepeele
pe kasanwa pi ni.
12 Kona, leele pe yaa kaa yuun fɔ:
«Kaselege ko na, tɔnli yɛn
lesinŋɛ wi woo.
Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa,
lo li yɛn na kiti wi kɔɔn laga
dunruya wi ni.»

59

Yɛnŋɛlɛ, na shɔ na juguye pe kɛɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na,
pe maa ki yinri: «Maga kaga tɔngɔ.»
Davidi yurugo yi, wìla ki kɔ sanga
ŋa ni wunlunaŋa Sawuli wìla leele

† **58:6 58.6:** Mbele pe maa taluguya piin mbe ta mbaa wɔɔrɔ ti piin, paa yɛgɛ ŋga na ki pe ndanla, ki laga ŋga ki yɛn na para ki leele poro sɛnrɛ na, ɛɛn fɔ ko kayi ki ma kaa wa nɔ maa gbo pe ni.
† **59:1 59.1:** 1 Sami 19.11-17

torogo, a pè saa Davidi wi go ki
maga, mbe ta mboo yigi mboo gbo†.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, na shɔ na juguye pe kɛɛ,
mbele pè yiri na kɔrɔgɔ, na go yirige
mala shɔ pe kɛɛ!
3 Na shɔ kambasinŋge pyefɛnnɛ pe
kɛɛ,
na shɔ legboleele pe kɛɛ!
4 Wele, pe saa lara nala singi mbanla
gbo,
lewɛlimbɛlɛ pè gbogolo mbe to na
na;
ma sigi ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi si
kajɔɔgɔ kpɛ pye,
mi si kapege pye.
5 Mi si kapege kpɛ pye,
ɛɛn fɔ pe yɛn na fee na pe yɛɛ
gbɛgɛlɛ mbe to na na.

Yɛn ma yiri, ma pan na kɔrɔgɔ, mala
saga!
6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ,
yiri ma win cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni,
maga ka ki javafɛnnɛ naa ki lembas-
inmbele wa kpɛ yinriwɛ ta.

Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Yɔnlɔkɔgɔ, pe ma sɔngɔrɔ ma pan,
pe maa wɛli paa pyɔɔnlɔ yɛn,
na ca ki mari na toro.
8 Wele, sɛnpere to ti maa yinrigi wa
pe yɔn,
pe yɔn sɛnrɛ ti maa sugulo paa
shɔrinaye yɛn,
pe maa yuun fɔ: «Ambɔ wi yɛn na
we magala li nuru?»

9 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma yɛn na tɛgɛ pe na?
Ma yɛn naga lakoo cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke na.
10 Mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye,
mboro mi yɛn na wele,
katugu Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
go sigefɔ we.

11 Yɛnŋɛlɛ, lo na li yɛn na kagbaraga
pyefɔ, li yaa pan na kɔrɔgɔ
mbanla saga,
li yaa ti mbaa na juguye pe tolo li
wele nayinmɛ ni.
12 Maga ka pe gbo fɔɔnfɔɔn ŋga na,
jaŋgo cew ŋa mà ta, na woolo
paga ka fɛgɛ wi na;
ɛɛn fɔ ma yawa pi tɛgɛ ma pe jaraga
ma pe tɔngɔ,
konaa ma pe jaanri;
we Fɔ, mboro ma yɛn we tugurɔn
sigeyaraga na we go singi.
13 Sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe yɔn
ki ni, ti yɛn kapege,
ki yaga pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi pye paa
pɛnɛ yɛn mbe pe yigi,
katugu daŋga sɛnrɛ naa yagbogowo
sɛnrɛ to pe maa yuun!
14 Wa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, pe
tɔngɔ,
pe tɔngɔ pe kɔ pe wɔ wa!
Jaŋgo pege jɛn fɔ sa gbɔn wa dun-
ruya wi kɔsaga, fɔ mboro
Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn wun-
luwɔ Zhakɔbu setirige piile†
pe go na.

15 Yɔnlɔkɔgɔ pe ma sɔngɔrɔ ma pan,
pe maa wɛli paa pyɔɔnlɔ yɛn,
na ca ki mari na toro.
16 Pe maa yanri na toro na pe
yaakara jaa,
na pee ka mbe tin, pe ma yembinɛ li
pye na kɔngɔri.

17 Mi wo na, mi yaa yurugo kɔ
mbɔɔn fanŋga ki wogo yo,
pinliwɛ ni, mi yaa ma kagbaraga
wogo ki yari.
Katugu ma yɛn paa na malaga sigeca
yɛn,
jɔlɔgɔ sanga ni, mi ma karafa ma na.
18 Mboro ŋa ma yɛn na fanŋga ye,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn,
katugu ma yɛn paa na malaga sigeca
yɛn,
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn kajɛŋgɛ pyefɔ na
kan.

† **59:14 59.14:** ***Zhakɔbu setirige piile*** **poro nuŋgba poro pe yɛn Izirayɛli woolo wele.**

60

Yɛnŋɛlɛ li mali woolo
pe yɛnrɛwɛ pi logo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ na,
pe maa ki yinri: «Sɛrɛya masho
pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ wogo na.» Davidi
yurugo.
2 Wìla ki yurugo ki kɔ sanga ŋa
ni, ko kìla yala wìla saa malaga
ki gbɔn Siri tara fɛnnɛ mbele pàa
pye wa Mezopotami tara konaa wa
Zoba tara pe ni. Ko puŋgo na, wi
maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ Zhowabu wì
si sɔngɔrɔ ma pan ma Edɔmu tara
fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ waga kɛ ma yiri
shyɛn (12 000) gbo pe ni wa Kɔ
gbunlundɛgɛ ki ni†.
3 E, Yɛnŋɛlɛ, mà we wa, mà ti a wè
gbɔn ma jaraga.
Mà nawa ŋgban we ni, ɛɛn fɔ ki
yaga ma yɛnlɛ we na naa!
4 Mà tara ti yɛgɛ, ma ti a tì jɛɛnri,
ki yaga mari jɛɛnrisara ti gbegele,
katugu ti yɛn na tigile!
5 Woro mbele ma woolo, mà ti a
kaŋgbanga we ta,
a ki cɛn ndɛɛ mà we ŋgbanga ma
duvɛn ŋa wi maa yɛgɛ kanŋgi
wa kan we yeri wè wɔ.
6 Mbele paa fyɛ ma yɛgɛ, mà dirapo
kan pe yeri paa kacɛn yɛn,
mbe pe yɛri,
jaŋgo paa fee pe shɔ pe juguye pe
wangala ke yeri.
Wɔnmatigiwɛn laga.
7 We yɔn sogo, ma we shɔ ma fanŋga
kɛɛ ki ni,
jaŋgo woro mbele we kala li yɛn
mɔɔ ndanla, we ta we shɔ†!

8 Yɛnŋɛlɛ lì para wa li cɛnsaga kpoyi
ki ni, ma yo fɔ: «Mi yaa cew
ta.
Mi yaa Sishɛmu ca ki yɛɛlɛ,
mbe Sukɔti gbunlundɛgɛ ki taanla
mana ni mbege kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ.
9 Galaadi tara ti yɛn na woro,
Manase tara ti yɛn na woro;
Efirayimu tara ti yɛn paa na tugurɔn
njala yɛn mala go ki tɔn;
Zhuda tara to yɛn paa na wunluwɔ
kanŋgala yɛn.
10 Mowabu tara to yɛn paa na
woliyaraga yɛn, ŋga mi maa
wunru wa ki ni,
Edɔmu tara tegere ti yɛn na yeri, mi
mala sawira ti wɔ mberi wa
wa;
mi yɛn na cew tawa kɔnnɔ waa
Filisiti tara ti mɛgɛ ni.»

11 Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yaa kari na ni
wa ca ŋga pè malaga sigem-
bogo kan maga maga ki ni?
Ambɔ wi yaa sanla torogo fɔ wa
Edɔmu tara?
12 Kaawɔ Yɛnŋɛlɛ mboro ma mbe ya
mbege pye, mboro ŋa màa we
wa we.
E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma sila pye na
pinlɛlɛ we maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
mbaa kee wa malaga.
13 Pan ma we saga, ma we shɔ we
winfɛnnɛ pe kɛɛ,
katugu sɛnwee piile pe sagawa pi
woro yaraga ka!
14 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pye we ni, we yaa
kagbɔgɔlɔ pye,
lo li yaa we winfɛnnɛ pe tɔngɔ.

61

Mila jaa mbe koro
wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni suyi

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Davidi
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, na gbelege ki logo,
nuŋgbolo jan mala yɛnrɛgɛ ki logo!
3 Mbanla ta wa tara ti kɔsaga ki na,
mi yɛn na gbele nɔɔ yinri,
katugu na jigi wì kɔn na na.
Walaga ŋga ki yɛn ma yagara ma
pye mi se ya gbɔn ki na,
na luguro wa ki na, maa wele na na;
4 katugu mboro ma yɛn na larasaga
ye,
ma yɛn paa malaga sigesanŋgazo
yɛn mbanla shɔ na juguye pe
yeri!

† **60:2 60.2:** 2 Sami 8.3-14; 1 Kuro 18.12 † **60:7 60.7:** Yuuro 108.7-14

5 Mila jaa mbe koro wa ma go ki ni
fɔ sanga pyew,
mbanla yɛɛ lara wa ma kanwira ti
nɔgɔ.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 Katugu Yɛnŋɛlɛ, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele
mì lɛ ma yeri kagala ŋgele
fuun na, mà ke pye ma ke yɔn
fili;
mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ, kɔrɔgɔ
ŋga mà tɛgɛ pe kan, ma yaa
ki kan na yeri.

7 Ki yaga ma ka taga wunlunaŋa wi
yinwege piliye yi na,
wi yinwetɔnlɔgɔ ta fɔ jɛŋgɛ!
8 Ki yaga wi koro wa wunluwɔ pi
na mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew!
Ma ti ma kagbaraga konaa ma yɛn
sinŋɛ yɛgɛ ŋga na tila wi
kɔrɔsi!
9 Pa kona mi yaa la yuuro koo mbaa
ma sɔnni sanga pyew,
yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma yeri, mi
yaa la ke tɔnni mbaa ke yɔn
fili pilige pyew.

62

Le Yɛnŋɛlɛ li tanla,
mbe ya pye yɛyinŋge na
1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, mbe
yala Yedutun† wi yurugo kɔlɔmɔ pi
ni. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Pa mi ma yɛyinŋge ta le Yɛnŋɛlɛ lo
nuŋgba tanla,
mi maa shɔwɔ pi taa lo nuŋgba yeri.
3 Lo nuŋgba li yɛn walaga nala go
singi naa na shɔfɔ,
li yɛn paa na malaga sigeca yɛn,
yaraga ko ka kpɛ sanla kan
mbe to.

4 Ye yaa koro mbaa gbogolo mbe
to lere na fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Ye maa wi jaa mboo gbo, paa yɛgɛ
ŋga na mbogo ŋga kì yɛri pe
ma gbogolo ki na mbege jan
we,
nakoma paa yɛgɛ ŋga na lere ma
jasa mbogo ŋga kì jɔgɔ ki jan
we.

5 Ye ma yɔn wa nuŋgba mbe ki
lerefɔ wi jan mboo laga wa wi
cɛnsagbɔgɔ ki na,
yagbogolo koro ke yɛn ma pe
ndanla.
Pe maa duwaw piin wa pe yɔn ko ni,
ɛɛn fɔ wa pe nawa po ni, pe maa na
daŋgi.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 Pa mi yaa yɛyinŋge ta le Yɛnŋɛlɛ
lo nuŋgba tanla,
katugu lo li yaa jigi tagasaga kan na
yeri.
7 Lo nuŋgba li yɛn walaga nala go
singi naa na shɔfɔ,
li yɛn paa na malaga sigeca yɛn,
yaraga ka kpɛ sanla kan mbe
to.
8 Pa na shɔwɔ po naa na gbɔgɔwɔ pi
ni, ti maa yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ
li yeri;
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn walaga ŋga ki yɛn
fanŋga ni nala go singi konaa
na larasaga.
9 Yoro sɛnwee piile wele, ye ye jigi
wi taga li na sanga pyew;
yaa ye nawa kagala ke yɛgɛ yuun,
yaa ke tanli li yɛgɛ sɔgɔwɔ;
katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we larasaga
ye.
Wɔnmatigiwɛn laga.
10 Ee, sɛnwee piile pe ma toro paa
tifɛlɛgɛ yɛn,
sɛnweele pe woro yaraga ka ndɛɛ
yagboyoolo.
Ali na ma ka pe ni fuun pe pinlɛ mbe
pe taga culo na,
pe ni fuun pe yaa tifaga mbe wɛ
tifɛlɛgɛ ki na.

11 Yaga ka ye jigi wi taga lewɛlɛwɛ
kapyere ti na,
yaga ka ye jigi wi taga yaara nda yè
shɔ fanŋga na ti na.
Na ye yarijɛndɛ ti kaa lege la kee
yɛgɛ,
yaga ka ye jigi wi taga ti na.

† **62:1 62.1:** Yuuro 39.1

12 Yɛnŋɛlɛ lì keli ma para ki
koŋgbanŋga na,
ma nuru ma para ki shyɛn wogo na
maga ŋgban, a mìgi logo;
lì yo fɔ: «Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, muwi mi
yɛn yawa pi ni fuun fɔ we.»
13 We Fɔ, mboro ma yɛn fun kag-
baraga fɔ we;
katugu ma yaa ka sɛnwee nuŋgba
nuŋgba pyew wi sara mbe
yala wi kapyegele ke ni†.

63

Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga ki tawa pì mbɔnrɔ yaraga pyew ki na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Wìla
ki kɔ sanga ŋa ni, wìla pye wa Zhuda
tara gbinri wi ni†.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
Yɛnŋɛlɛ le,
mi yɛn nɔɔ lagajaa, ma la ki yɛn na
na paa tɔnmɔ wɔgɔ yɛn;
na wire ti lombondo ti yɛn na tile
nɔɔ lagajaa
paa yɛgɛ ŋga na tara nda tì waga ma
jɛɛnri, ma pye tɔnmɔ woro ti
ni, tɔnmɔ kala li ma pye ti na
we.
3 Ki kala na, mbanla ta wa ma laga
kpoyi ki ni, mi yɛn nɔɔ wele
jɛŋgɛ,
mbe ta mbɔɔn yawa po naa ma
gbɔgɔwɔ pi yan.
4 Katugu ma kagbaraga ki tawa pì
mbɔnrɔ yinwege ki na,
ki kala na, mi yaa la yuuro koo mbaa
ma sɔnni.

5 Kì pye ma, mi yaa lɔɔn shari na
yinwege piliye yi ni fuun ni,
mi yaa lanla kɛyɛn yi yinrigi wa
naayeri ma mɛgɛ ni mbaa ma
yɛnri.
6 Ki yaa na yɛnlɛ ti, paa yɛgɛ ŋga na
lere ma kaa yaakara tanra ka,
nda ti yɛn yanlaga naa sɔmbɛ
ni;
mi yaa kaa ma sɔnni yɔgɔrimɔ gbɔɔ
ni.
7 Na mi ka pye wa na sinlɛsaga, na
jatere wi ma tigi ma na,
mi ma koro na jatere piin ma wogo
ki na yembinɛ li ni fuun ni,
8 katugu mboro ma yɛn na sagafɔ
we.
Mbanla ta larasaga wa ma kanwira
ti nɔgɔ, mi yɛn na jɔrɔgi nay-
inmɛ ni.
9 Mì mara ma na na kotogo ki ni fuun
ni,
ma kalige kɛɛ ki yɛn mala tɔgɔ.

10 Ɛɛn fɔ, mbele paa ki jaa mbanla
gbo,
ki yaga pe tigi wa tara ti nɔgɔ, wa ti
latijugo ki ni!
11 Ki yaga pe pe gbo tokobi ni,
pe pye dabaala pe yaakara!
12 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wi yaa
yɔgɔrimɔ ta Yɛnŋɛlɛ li kala
na;
lere o lere wi ma wugu Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ki na, wo yaa ka
gbɔgɔwɔ ta,
katugu yagboyoolo pe yɔn ki yaa ka
tɔn pe na.

64

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa sɛnpere yofɛnnɛ pe na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, mila jɛɛn na gbelege
ŋga gbele, ki logo;
na go shɔ na juguye pe yeri, poro
mbele mila fyɛ pe yɛgɛ we!
3 Na shɔ lepeele pe yɔn lemɛ pi na,
konaa mala shɔ kapege pyefɛnnɛ pe
du lemɛ pi na!

4 Pe yɔnrɔ tì tanla paa tokobi yɛn ŋa
pè yɔ;
pe sɛnrɛ tì pe na sugulo, paa wan-
gala yɛn ŋgele pè gbɛgɛlɛ.
5 Pe ma lara mbe lere ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu wi wɔn ke ni;
pe ma fo maa wɔn, pe yɛrɛ na fyɛ.
6 Pe maa fanŋga nii pe yɛɛ ni kapege
pyewe pi na,

† **62:13 62.13:** Zhɔbu 34.11; Zhere 17.10; Mati 16.27; Ɔrɔmu 2.6; Naga 2.23 † **63:1 63.1:** 1 Sami 23.14

pe maa para pɛŋgɛlɛ ŋgele pe yaa
sa le larawa ke wogo na,
pe maa yuun fɔ: «Lere kpɛ se kala
la jɛn wa ki wogo ki ni.»
7 Kapege ko pe maa jate mbe pye,
pe ma yo fɔ: «We yɔn lemɛ pì
gbɛgɛlɛ ma yala dɛ!»
Kaselege kona, sɛnwee wi nawa ka-
gala naa kagala ŋgele ke yɛn
wa wi kotogo na, ke yɛn paa
wetijugo yɛn, ŋga ki tijuguwo
pi se jɛn.

8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa pe wɔn
wangala ni,
ke yaa pe ta, mbe pe fo, mbe pe
jaanri.
9 Pe yɛɛra yɔn sɛnrɛ to ti yaa pe yigi
mbe pe jan,
lere o lere ka pe yan, wi yaa la go
fingi mbaa tɛgɛ pe na.
10 Lere pyew wi yaa ka fyɛ,
pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke
yɛgɛ yuun,
mbe kagala ŋgele lì pye ke kɔrɔ jɛn.
11 Lesinmbele pe yaa kaa yɔgɔri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyege ki
kala na,
mbe pe yɛɛ karafa li na;
leele mbele fuun pe nawa pi yɛn ma
filige pe na, pe yaa kaa yɔgɔri
ki kala na.

65

Yɛnŋɛlɛ li daga waa li sɔnni
yarijɛndɛ nda li yɛn na kaan
we yeri ti kala na

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, ma daga paa ma sɔnni
wa Siyɔn ca,
leele pè yɔn fɔgɔlɔ ŋgele kɔn ma
yeri, pe yaa ka ke yɔn fili.
3 Mboro ŋa ma maa yɛnrɛwɛ pi
nuru,
leele pe ni fuun pe yaa la paan ma
kɔrɔgɔ mbaa ma gbogo.
4 We kajɔgɔrɔ ti go kala lì wɛ we na,
ɛɛn fɔ mboro mbe ya mbe we kapere
ti kala yaga we na.
5 Yɛnŋɛlɛ, lere ŋa ma ma wɔ, mboo
fulo ma yɛɛ tanla,
mbe ti wi koro wi cɛn wa ma go ki
ni, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
Yaritiyɔnrɔ nda ti yɛn wa ma go ki
ni, ki yɛn ma we ndanla waa
ti tanwa pi nii,
ma shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki tanwa we.
6 We shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma
kafɔnŋgɔlɔ pye ma we yɔn
sogo, wa ma kasinŋge ki ni,
leele pe ni fuun pe jigi wi yɛn ma
na, mbe sa gbɔn fɔ wa tara ti
kɔsaga ki na,
fɔ sa gbɔn wa kɔgɔje wi kɔsaga ki
na!

7 Yɛnŋɛlɛ lo lì yanwira ti teŋge li
fanŋga ki ni,
yawa yɛn li ni.
8 Li ma kɔgɔjeye pe tinmɛ pi yerege,
mbe kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi tinmɛ pi
yerege,
mbe cɛngɛlɛ ke tinmɛ gbɔɔ pi
yerege.
9 Leele mbele pe yɛn ma cɛn fɔ
wa dunruya wi kɔsaga ki na,
ma kafɔnŋgɔlɔ ke yɛn na pe
sunndo wi kɔɔn pe na,
ma ma ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo
naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ woolo pe
ma yin nayinmɛ ni.
10 Ma maa jatere piin tara ti wogo
na, na tisaga kaan ti yeri;
ma ma tara ti pye ti ma tanla;
Yɛnŋɛlɛ ma mɔɔ lafogo ki yin tɔnmɔ
pi ni;
ma maa yarilire ti yɔngɔ sɛnweele
pe kan,
katugu mà tara ti gbɛgɛlɛ ko kala na.
11 Ma ma kɛɛrɛ ti sɔnyɔ yi suguru
tɔnmɔ ni jɛŋgɛ,
mbe ti kanimboro ti ma pe ma yɔn
yala;
ma ma ti tisara ti ma tara ti pe pugɔ,
ma ma fanŋga kan yariluguro ti yeri
ti ma fi.
12 Ma yarijɛndɛ ti kala na, ma ma ti
yɛlɛ li lombonɔ li ma kɔ tanga,
maga toro laga o laga, ko yaara to
ma yɔn.
13 Naniwɛ mba wa gbinri wi ni, pi
maa yɔngɔ na kee yɛgɛ,

yɔgɔrimɔ gbeere yɛn na yinrigi wa
tinndiye pe na lagapyew.
14 Simbaala naa sikaala pè naniwɛ pi
yin lagapyew,
kɛɛrɛ nda wa gbunlundɛrɛ ti ni tì yin
yarilire ti ni,
ti ni fuun ti yɛn na yɔgɔri na yuuro
koo paa sɛnwee yɛn.

66

Ye we shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li sɔn

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Yu-
rugo. Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni yɔgɔrimɔ gbɔɔ
ni, yoro dunruya woolo wele!
2 Yaa yuuro koo yaa li mɛgɛ ki
gbɔgɔwɔ pi yari,
yaa li sɔnni yaa li gbogo!
3 Yege yo Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: «Ma
kapyegele ke yɛn fyɛrɛ gbɔrɔ
ni,
ma yawa gbɔɔ pi kala na, ma juguye
pe yɛn na kanŋguuro kanni
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
4 Dunruya woolo pe ni fuun pe yɛn
na fɔli ma yɛgɛ sɔgɔwɔ nɔɔ
gbogo,
na yuuro koo nɔɔ gbogo,
na yuuro koo nɔɔ mɛgɛ ki gbogo.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Ye pan ye Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke
wele,
kagala ŋgele li yɛn na piin sɛnwee
piile pe kan ke yɛn fanŋga ni!
6 Lì kɔgɔje wi waga ma tawara
yirige,
ma ti a leele pè tanga tɔɔrɔ na maa
kɔn ma yiri.
Ki kala na, we yɛn na yɔgɔri li
kapyegele ke kala na†.
7 Li yɛn tegere ti na yaraga pyew ki
go na fɔ sanga pyew, li yawa
pi fanŋga na;
li yɛgɛ yɛn cɛngɛlɛ ke na, na ke
kɔrɔsi,
jaŋgo mbele pè yiri ma je, paga ka
pe yɛɛ yirige.
Wɔnmatigiwɛn laga.
8 Yoro cɛngɛlɛ woolo, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shari!
Ye ye magaŋgala ke yirige yaa li
sɔnni!
9 Lo fanŋga na we yɛn yinwege na,
lii yere ki na we to.

10 E, Yɛnŋɛlɛ, mà we wa ma wele,
mà we wa ma wele, paa yɛgɛ ŋga na
pe ma warifuwe wa mbe wele
kasɔn mboo pye kpoyi.
11 Mà we le mɛrɛ ni,
mà jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa we na.
12 Mà ti we juguye pè pe shɔnye pe
fe ma lugu we yinrɛ ti na ma
toro;
a wè jɔlɔ ndɛɛ wè kasɔn naa tɔnmɔ
kɔn ma yiri,
ɛɛn fɔ mà we tile ma we wɔ wa
ki kagala ke ni ma we kan
wogosaga ni.

13 Mi yaa kari wa ma shɛrigo gbɔgɔ
ki ni mbe sa saara sogoworo
wɔ ma yeri,
mi yaa yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mìla kɔn
ma yeri ke tɔn.
14 Ki yɔn fɔgɔlɔ koro wɛlɛ mìla kɔn
na yɔn sɛnrɛ ti ni,
sanga ŋa ni mìla pye na jɔlɔ we.
15 Mi yaa yaayoro nda tì tɔrɔ ta wɔ
ma yeri saara sogoworo,
naa simbapɛnɛ konaa wusuna nuwɔ
taan saara ni;
mi yaa napɛnɛ konaa sikapɛnɛ wɔ
ma yeri saraga.
Wɔnmatigiwɛn laga.
16 Yoro mbele fuun ye maa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ye pan ye
logo,
ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye na kan, mi yaa ki
yɛgɛ yo ye kan!
17 Mì gbele mali yeri lilan saga,
a mì ya mali sɔn wa na yɔn.
18 Ndɛɛ ki pye mì kapege yaga wa na
nawa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li se jɛn na logo na
yeri.
19 Ɛɛn fɔ, ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
logo na yeri,
lì nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ pi
logo.
20 Sɔnmɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo,

† **66:6 66.6:** Ɛki 14.21-22; Zhozu 3.14-17

katugu lii je na yɛnrɛwɛ pi na;
lii si je mbeli kagbaraga ki pye na kan!

67

Cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 Yɛnŋɛlɛ sa we yinriwɛ ta, li duwaw we na!
Laa we wele kajɛŋgɛ ni!
Wɔnmatigiwɛn laga.
3 Jaŋgo laga tara na, leele pɔɔn kapyege ki jɛn,
cɛngɛlɛ ke ni fuun kege jɛn fɔ mboro ma yɛn shɔfɔ we!

4 E, Yɛnŋɛlɛ, ki yaga cɛngɛlɛ kaa ma sɔnni!
Ki yaga cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa ma sɔnni!
5 Tara woolo paa yɔgɔri paa nay-inmɛ yuuro koo;
katugu ma maa kiti wi kɔɔn cɛngɛlɛ ke na kasinŋge ni.
Ma maa tara woolo pe yɛgɛ sinni laga tara na.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 E, Yɛnŋɛlɛ, ki yaga cɛngɛlɛ kaa ma sɔnni!
Ki yaga cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa ma sɔnni!

7 Tara na yarilire ti maa yɔngɔ.
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, ma maa duwaw we na.
8 Ee, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw we na!
Leele pe ni fuun paa fyɛ li yɛgɛ fɔ sa gbɔn wa dunruya wi kɔsaga ki na!

68

Mbe yurugo kɔ mbe Yɛnŋɛlɛ na cew tafɔ li sɔn

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 Yɛnŋɛlɛ lì yiri, a li juguye pè gbɔn ma jaraga,
mbele pèli panra, pè fe li yɛgɛ.
3 Yɛgɛ ŋga na wirige ki ma jaraga ma kɔ saw, pa li ma pe jaraga pe ma kɔ ma;
yɛgɛ ŋga na kasɔn ma sɛnriŋguro yan,
pa lepeele pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma.
4 Ɛɛn fɔ, lesinmbele pe yaa kaa yɔgɔri,
pe yaa kaa nayinmɛ nii jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
pe yaa ka yin nayinmɛ ni fɔ jɛŋgɛ.
5 Yaa yuuro koo Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro koo, yeli mɛgɛ ki gbɔgɔ;
yeli fili yeli gbɔgɔ, lo na li ma kambaara ti pye paa li malaga gbɔnwotoro yɛn na paan ti na!
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ, yaa yɔgɔri li yɛgɛ sɔgɔwɔ!
6 Lo li yɛn pijiriwele pe to we, konaa li ma yere naŋgunjaala pe ni kiti kɔngɔ na.
Yɛnŋɛlɛ pa li yɛn ma, mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni.
7 Leele mbele pè koro pe nuŋgba nuŋgba, Yɛnŋɛlɛ lì pe pye leele fɛnnɛ,
lo li ma kasopiile pe yirige, mbe pe yaga yɛyinŋge na, mbe nayinmɛ kan pe yeri.
Ɛɛn fɔ mbele pè yiri ma je li na, poro pe yaa ka cɛn wa tara lara nda tì waga ti ni.
8 E, Yɛnŋɛlɛ, naa màa yiri ma keli ma woolo pe yɛgɛ sanga ŋa ni,
naa màa kari wa gbinri wi ni sanga ŋa ni,

Wɔnmatigiwɛn laga
9 tara tìla yɛgɛ, a naayeri wì tisaga ki yaga kì pan;
ko la pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, Yɛnŋɛlɛ na lìli yɛɛ naga wa Sinayi yanwiga ki na we;
ko la pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le†.
10 E, Yɛnŋɛlɛ, mà tisagbaraga ki kan we yeri jɛŋgɛ,

† **68:9 68.9:** Ɛki 19.18

ma tara tìla waga, a mà yinmɛ tirige
ti na.
11 Pa ma woolo pè cɛn wa ki laga ki
na.
E, Yɛnŋɛlɛ, ma kajɛŋgɛ ki kala na,
màga laga ki gbɛgɛlɛ mbele
pe yɛn tege na pe kan.

12 We Fɔ wì para,
jɛɛlɛ mbele ki sɛntanra ti yarifɛnnɛ,
pè pan ma pye janwa gbɔlɔ.
13 Juguye pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye
naa pe wunlumbolo pe yɛn na
fee, pe yɔngɔlɔ kè wege;
jɛɛlɛ mbele pè koro wa yinrɛ ti ni, pe
yɛn na juguye pe kɛɛ yaara ti
yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
14 Ali ye ni, yoro mbele yè koro
ma sinlɛ wa simbaŋgbondo ti
sɔgɔwɔ,
jɛndɛtuwaye yanlɛɛlɛ yɛn wa, mbele
pè warifuwe wo pe kanwira ti
na mari tɔn,
ma tɛ piiri wo pe kanwira sire ti na
mari tɔn†.
15 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ làa wunlumbolo pe
gbɔn ma pe jaraga,
kìla cɛn ndɛɛ fɔɔngɔ kila wuun wa
Zalimɔ yanwiga ki na.

16 Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ye, Bazan tara
yanwiga ye,
yanwiga ŋga ki yinrɛ ti yɛn ma lɛgɛ,
Basan tara yanwiga ye.
17 Yɛnŋɛlɛ lì yanwiga ŋga wɔ mbege
pye li cɛnsaga,
yiŋgi na yoro yanwira nda ye yinrɛ
ti yɛn ma lɛgɛ, kì si yenjaga
yirige ye ni?
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ki pye li cɛnsaga
fɔ sanga pyew.

18 Yɛnŋɛlɛ li malaga gbɔnwotoroye
pe yɛn wagaye yɔn lɛgɛrɛ,
pe yɛn wagaye yɔn lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pan pe ni, ma yiri
wa Sinayi yanwiga ki na, ma
ye wa li lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.
19 Mà lugu ma kari wa naayeri,
mà pele yigi kasopiile ma kari pe ni.
Mà yarikanra shɔ leele pe yeri, ali
leele mbele pè yiri ma je pe
yeri†;
jaŋgo mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
ki Siyɔn yanwiga ki pye ma
cɛnsaga.

20 Ki daga waa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari
pilige pyew!
Lo li yɛn ma yere we go kala li ni,
we shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ loli.
Wɔnmatigiwɛn laga.
21 Ko Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ,
na we shoo;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ we, pyelɔmɔ
yɛn wi yeri mbe we shɔ
kunwɔ pi kɛɛ.
22 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa kali juguye
pe yinrɛ ti yaari;
mbele pè koro na kapere ti piin na
kee yɛgɛ, li yaa ka pe yinrɛ ti
yaari mbe pinlɛ pe yinzire ti
ni.

23 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa sɔngɔrɔ
mbe pan ye juguye pe ni, mbe
yiri wa Bazan yanwiga ki na;
mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan pe ni, mbe
yiri fɔ wa kɔgɔje wi nɔgɔ;
24 jaŋgo ye ye tɔɔrɔ ti jogo wa pe
kasanwa pi ni,
ye pyɔɔnlɔ pe pe tasaga ta wa ye
juguye pe kasanwa pi ni poo
laala.»

25 E, Yɛnŋɛlɛ, pɔ̀ɔn cew tawa tangala
li yan ma woolo pe ni,
ma tangala lɔmɔ pòo yan ma ye wa
laga kpoyi ki ni, mboro ŋa na
Yɛnŋɛlɛ naa na wunluwɔ.
26 Yurukɔɔlɔ poro pàa keli yɛgɛ, a
yarigbɔnrɔ fɛnnɛ pè si taga pe
na;

† **68:14 68.14:** Ki jɛndɛtuwaye yanlɛɛlɛ pe mbe ya pye Izirayɛli woolo pe juguye pe kɛɛ yaara nda pè shɔ pe yeri to ta. Ki yaa pye ndɛɛ ki laga ŋga ki yɛn na para malaga ka sɛnrɛ na, ŋga Yɛnŋɛlɛ làa cew kan li woolo pe yeri pe juguye pe na, a jɛɛlɛ pè juguye pe kɛɛ yaara ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na. Ki malaga ki sɛnrɛ ti woro ma yɔnlɔgɔ wa Bibulu wi ni. † **68:19 68.19:** Efɛ 4.8

sumborombiile poro la pye wa nan-
dogomɔ na pimbigile gbɔɔn.

27 Yaa Yɛnŋɛlɛ li shari wa janwa wi
gbogolosara ti ni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari, yoro
mbele yè yiri wa Izirayɛli se-
tirige ki ni.
28 Bɛnzhamɛ ŋa wi yɛn pe pe ni fuun
jɔnlɔ, wi cɛnlɛ woolo poro pe
yɛn koŋgbanmbala wele;
a Zhuda cɛnlɛ woolo teele pè si
taga, naa pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki ni,
naa Zabulɔn cɛnlɛ woolo teele pe
ni konaa Nɛfitali cɛnlɛ woolo
teele pe ni.

29 Ma Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan ma yo
ma fanŋga ta†.
E, Yɛnŋɛlɛ ŋga mà pye we kan,
yeresaga kan ki yeri!
30 Mbɔɔn ta wa ma shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ko ŋga kì yiri Zheruzalɛmu
ca ki go na,
wunlumbolo pe yaa kaa paan
yarikanra ni wa ma kan.
31 Sɛnŋgbanra yo Ezhipiti tara ti na,
to nda ti yɛn paa wojɔn yɛn
wa gbagara wi sɔgɔwɔ;
sɛnŋgbanra yo cɛngɛlɛ ke na, koro
ŋgele ke yɛn paa napɛnɛ
ŋgbelege yɛn mbe pinlɛ ki
napire ti ni.
Poro mbele pe ma pan na
kanŋguuro kanni na wari-
fuwe kaan ma yeri;
malaga ki yɛn ma cɛngɛlɛ ŋgele
ndanla, ma ke purɔ ma ke
jaraga!
32 Legbɔɔlɔ† yiri wa Ezhipiti tara na
paan;
Etiyopi tara fɛnnɛ pè pe kɛyɛn yi
yirige fyɛlɛgɛ na wa Yɛnŋɛlɛ
li yeri mbeli yɛnri.

33 Dunruya wunluwɔ pyew yaa yu-
uro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan;
yaa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro koo we Fɔ
wi kan.

Wɔnmatigiwɛn laga.
34 Lì lugu naayeri wi na paa shɔn
yɛn, naayeri ŋa wì da maga lɛ
wa fafafa;
ye wele, li yɛn nali magala li yinrigi,
li yɛn nali magala na yawa
wolo li yinrigi.
35 Yege jɛn ye yo fɔ yawa pi yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo yeri,
li tegere ti yɛn Izirayɛli woolo pe go
na,
li yawa pi yɛn naayeri wi lagapyew.
36 E, Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn fyɛrɛ ni,
mbɔɔn ta wa ma cɛnsaga
kpoyi ki ni!
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo li ma
fanŋga naa yawa kan poro
mbele li woolo pe yeri.
Sɔnmɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo!

69

Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee wi shɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ
na, pe maa ki yinri «Masho pɔlɔ
yarifyɛɛnrɛ.» Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ na shɔ,
katugu tɔnmɔ pìlan li ma gbɔn fɔ wa
na yɔlɔgɔ.
3 Mì tigi wa fɛnrɛgɛ ki ni fɔ wa
nɔgɔna,
mi si yeresaga ta na yɛɛ na.
Mì tigi wa tɔnmɔ pi latijugo ki ni,
tɔnmɔ mba pi yɛn na fuun pìlan li.
4 Mi yɛn na gbele na sagawa jaa, fɔ
a na magala lì wɔ;
mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li wele konɔ, fɔ a
na yɛngɛlɛ ke saa te welege ki
na.

5 Leele mbele pànla panra go fu pè
lɛgɛ ma wɛ na yinzire ti na,
mbele paa ki jaa mbanla gbo, pe
fanŋga kì gbɔgɔ;
pe yɛn na baga na na wi.

† **68:29 68.29:** Ŋga kì yo fɔ: *Ma Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan ma yo ma fanŋga ta,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛlɛɛlɛ mbele pe yɛn Girɛki sɛnrɛ ni konaa ŋa pe yinri Siriyaki wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *E, Yɛnŋɛlɛ, ma yawa pi naga.* † **68:32 68.32:** Ŋga kì yo fɔ *legbɔɔlɔ,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

Mii yaraga ŋga lɛ, pe ma yo mbe ko
yɔngɔ kan.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, màla kambajɛnmɛ pi
jɛn,
na kajɔgɔrɔ ti woro ma lara ma na.
7 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa
yawa pi ni fuun fɔ,
mbele pè pe jigi wi taga ma na, maga
ka ti pe fɛrɛ shɔ na kala na!
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ,
mbele pe yɛn nɔɔ lagajaa, maga ka
ti pe fɛrɛ shɔ na kala na!
8 Katugu mboro kala na, pe yɛn nala
tegele, mìgi kun na yɛɛ ni;
mboro kala na, fɛrɛ tìlan go sogo.
9 Mì pye nambanŋa na sefɛnnɛ pe
yeri,
mì pye cɛnlɛ la yɛgɛ woo na
nɔsepiile pe yɛgɛ na.
10 Ma go ki yɛn mala ndanla ndan-
lawa mba ni, pi yɛn paa kasɔn
yɛn nala sori wa na kotogo
na†;
mbele pe yɛn nɔɔ tegele, pe tɛgɛlɛ lì
to na na†.
11 Mi mala yɛɛ tirige ma yeŋge le,
ko maga kan pe maa na tegele.
12 Na mi ka jatere piriwɛn yaripɔrɔ
le,
pe mala mɛgɛ ki lɛ maga le yomiyɛlɛ.
13 Mbele pe maa cɛɛn wa ca ki
mbogo yeyɔngɔ ki na, pe maa
baro piin nala sanga,
sinwɔɔlɔ pànla mɛgɛ ki le yurugo.

14 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi
yɛn na yɛnri;
wagati ŋa wo wì yala mɔɔ kag-
baraga ki pye.
E, Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga kì gbɔgɔ,
ki kala na, na yɔn sogo;
na shɔ mbe yala ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki
ni!
15 Na tile mala wɔ wa fɛnrɛgɛ ki ni,
jaŋgo mi ka ka liwi wa ki ni
naa,
na shɔ na panrafɛnnɛ pe kɛɛ;
na tile mala shɔ tɔnŋgbɔɔ pi yeri!
16 Maga ka ti tɔnmɔ mba pila fuun
pi kari na ni,
maga ka ti tɔnmɔ pi latijugo kilan li,
maga ka ti fanga kilan yɔn tɔn.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɔn sogo, katugu
ma kagbaraga ki yɛn ma yɔn;
ma yinriwɛ tawa gbɔɔ pi kala na, ki
yaga ma kanŋga ma yɛgɛ wa
na yeri mala saga!
18 Mi ŋa ma tunmbyee, maga ka
puŋgo wa na yeri!
Tege yɛn na na, ki yaga mala yɔn
sogo fyaw!
19 Fulo na tanla mala go shɔ,
pan mala shɔ na juguye pe kɛɛ!
20 Pànla tifaga, ma fɛrɛ ti wa na na
konaa mala go sogo yɛgɛ ŋga
na, màga jɛn;
ma yɛgɛ yɛn na winfɛnnɛ pe ni fuun
pe na.
21 Tɛgɛlɛ na paa na tegele, lìlan
nawa pi tanga na na fɔ mala
pye yaŋa;
mìla pye naga sɔnri ndɛɛ lere wa
yaa na yinriwɛ ta, ɛɛn fɔ lere
sila na yinriwɛ ta;
mìla pye naga sɔnri ndɛɛ lere wa
yaa ta mbanla kotogo ki sogo
na na, ɛɛn fɔ lere sila ta.
22 Pè shɔnrɔ le wa na yaakara ti ni,
wɔgɔ la pye na na, a pànla kan
duvɛn tangara ni mbe wɔ†.
23 Yɛnŋɛlɛ sa ti pe liwɛn pi pye paa
pɛnɛ yɛn wa pe yɛgɛ,
pe fɛrɛwɛ pi pye paa mɛrɛ yɛn mbe
pe yigi.
24 Pe yɛngɛlɛ ke wɔ pe na binriw
paga kaa yaan naa,
pe sɛnŋgɛlɛ ke kurukuru pe na fɔ
sanga pyew!
25 Ma ti naŋgbanwa gbɔɔ mbe pye
ma ni pe ni,
ma naŋgbanwa ndorogo ki gbɔn pe
na!
26 Ma ti pe cɛnsara ti jɔgɔ ti wɔ wa
pew,
lere kpɛ ka ka cɛn wa pe paara yinrɛ
ti ni naa†!

† **69:10 69.10:** Zhan 2.17 † **69:10 69.10:** Ɔrɔmu 15.3 † **69:22 69.22:** Ki sɛnrɛ nda tìla yo Zhezu wi wogo na (Mati 27.48; Maki 15.36; Luki 23.36; Zhan 19.28-29). † **69:26 69.26:** Kapye 1.20

27 Katugu mboro jate mà jɔlɔgɔ wa
lere ŋa na makɔ, pe maa wi
jɔlɔgɔ ki seregi wi na naa;
lere ŋa ma kɛɛ kì gbɔn wi na, wi
jɔlɔgɔ ko sɛnrɛ pe maa yari na
toro.
28 Pe kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti taga pe go
na,
maga ka pe yigi paa lesinmbele yɛn!
29 Pe mɛrɛ ti gbo mari wɔ wa yin-
wege sɛwɛ wi ni,
maga kaa pe jate mbe pe pinlɛ
lesinmbele pe ni†.

30 Mi wo na, mi yɛn fyɔnwɔ fɔ na
jɔlɔ,
e, Yɛnŋɛlɛ, na shɔ mala yirige!
31 Mi yaa la yuuro koo mbaa Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni,
mi yaa la li gbogo mbaa li shari.
32 Paa ma sɔnni Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko
yɛn mɔɔ ndanla ma wɛ pe
nɛgɛ wɔ ma yeri saraga ko na;
konaa ma wɛ napɔlɔ ŋa wì yɛnŋgɛlɛ
yiri ma pye yenjoro ni wi na.
33 Leele mbele pè pe yɛɛ tirige,
pe yaa ki wogo ki yan mbaa
yɔgɔri;
yoro mbele ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ
li lagajaa, Yɛnŋɛlɛ sa yin-
wetɔnlɔgɔ kan ye yeri!
34 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa nuru
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri,
li woolo mbele kasopiile li se pe
tifaga.

35 Naayeri wo naa tara ti ni, ti daga
mbaa li sɔnni,
kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun ti daga mbaa li sɔnni!
36 Katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa Siyɔn ca ki
shɔ,
li yaa ti pe Zhuda tara cara ti kan
naa fɔnŋgɔ,
li woolo pe yaa ka cɛn wa ti ni naa,
mberi pye pe woro.
37 Li tunmbyeele pe setirige piile pe
yaa ka ki tara ti ta pe kɔrɔgɔ,
li yɛn ma leele mbele ndanla, ti yaa
ka pye pe cɛnsaga.

† **69:29 69.29:** Ɛki 32.32; Naga 3.5; 13.8; 17.8

70

Yawe Yɛnŋɛlɛ,
pan mala saga fyaw
(Yuuro 40.14-18)

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yu-
rugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Nandowo yurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ na shɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala
saga!
3 Mbele paa ki jaa mbanla gbo,
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe fɛrɛ shɔ, pe
go ki sogo pe na!
Mbele paa ki jaa tipege mbanla ta,
Yɛnŋɛlɛ sa ti pe tifaga fɔ paa
sɔngɔrɔ puŋgo na!
4 Mbele paa tɛgɛ na na kiyakiya
kiyakiya,
paa sɔngɔrɔ puŋgo na fɛrɛ nda tì pe
yigi ti kala na!
5 Mbele fuun pe yɛn nɔɔ lagajaa,
poro mbe yin nayinmɛ ni, paa yɔgɔri
ma kala na!
Mboro ŋa ma yɛn shɔfɔ, ma yɛn ma
mbele ndanla,
poro mbaa ki yuun suyi fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
lì gbɔgɔ.»
6 Mi wo na, mi yɛn tege na, ma pye
fyɔnwɔ fɔ.
E, Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
Mboro ma yɛn na sagafɔ konaa na
shɔfɔ;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka mɔ na
sagawa pi ni!

71

Lelɛɛ wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mìlan yɛɛ
karafa ma na;
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ!
2 Mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ, na shɔ,
mala saga!
Nuŋgbolo jan ma logo na yeri, mala
shɔ!
3 Pye paa walaga yɛn na kan, ŋga ki
yɛn na larasaga,
laga ŋga mbe ya sa lara wa sanga
pyew mbe shɔ.
Ee, màga kɔn maga tɛgɛ mbanla shɔ,

katugu ma yɛn paa walaga yɛn na
kan konaa malaga sigeca yɛn
nala go singi.

4 E, na Yɛnŋɛlɛ, na shɔ lepeele pe
kɛɛ,
na shɔ ki lembasinmbele naa
lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.
5 Katugu na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mboro ma yɛn na jigi tagasaga
ye;
mboro mìlan jigi wi taga ma na
maga lɛ wa na punwɛ pi ni.
6 Maga lɛ pànla se, mi yɛn ma kɛɛ
kan mboro na,
maga lɛ wa na sepilige ki na, ma yɛn
na wele na na.
Ki kala na, go yɛn ki na mbaa ma
sɔnni suyi.

7 Mì pye paa kafɔnnɔ yaraga yɛn
lelɛgɛrɛ yeri,
ɛɛn fɔ mboro ma yɛn na larasaga
jɛŋgɛ ye.
8 Ma sɔnmɔ yuuro ti se kɔ wa na yɔn,
mi yaa lɔɔn gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ yuun
pilige pyew.

9 Na lelɛwɛ sanga ni, maga kanla wa,
na na fanŋga ki ka kaa koo na ni
sanga ŋa ni, maga ka je na na!
10 Katugu na juguye pe maa para na
sɛnrɛ na,
mbele pe yɛn nala pɛɛlɛ, pe yɛn na
yɔn nii na na.
11 Pe yɛn na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì
laga wi na;
ye pan woo purɔ woo yigi,
lere woro wa mboo shɔ.»

12 E, Yɛnŋɛlɛ, maga kɔɔn yɛɛ laga lali
na ni!
Mboro ŋa na Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ ma pan
mala saga!
13 Mbele pe yɛn na baga na na, poro
mbe fɛrɛ shɔ pe kɔ pe wɔ wa!
Mbele paa ki jaa mbe tipege pye na
na, fɛrɛ mbe pe yigi, pe go ki
sogo pe na!

14 Mi wo na, na jigi wi yɛn ma na
sanga pyew,
mi yaa koro mbaa ma sɔnni suyi.
15 Mi yaa laga yɛgɛ yuun yɛgɛ ŋga
na ma yɛn sinŋɛ,
mbaa ma shɔwɔ pi sɛnrɛ yuun,
katugu ma kajɛŋgɛ pyege ki se ya jɛn
mbe kɔ.
16 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa
kari wa ma yeri saa ma yawa
kagbɔgɔlɔ ke sɛnrɛ yuun;
mi yaa lɔɔn kasinŋge ki sɛnrɛ yuun,
mboro nuŋgba wogo ye.

17 E, Yɛnŋɛlɛ, màla naga maga lɛ wa
na punwɛ pi ni,
ali ma pan ma gbɔn nala, mi yɛn nɔɔ
kagbɔgɔlɔ ke sɛnrɛ yuun.
18 E, Yɛnŋɛlɛ, ali na mi ka ka lɛ, na
yinzire ti ka filige,
maga kanla wa,
pa kona mi yaa lɔɔn fanŋga ki
sɛnrɛ yuun nala pilige woolo
pe kan,
mbaa ma yawa pi sɛnrɛ yuun se-
tirige piile mbele fuun pe yaa
ka yiri puŋgo na pe kan!
19 E, Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma sin yɛgɛ
ŋga na, kì yiri ma gbɔn fɔ wa
naayeri,
katugu mà kagbɔgɔlɔ pye.
E, Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yɛn paa ma
yɛn?
20 Mboro kala na, tege lɛgɛrɛ naa
jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ gbɔn na na,
ɛɛn fɔ, ma yaa pan mbe yinwege kan
na yeri naa;
ma yaa kanla yirige mbanla wɔ wa
wegbɔgɔ tijugo ki ni.
21 Ki yaga mala gbɔgɔwɔ pi kan na
yeri naa fɔnŋgɔ,
mala kotogo ki sogo na na naa
fɔnŋgɔ.

22 Kona mi wo na, mboro ŋa
na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn
sɔnni ŋgɔni ni, ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki
kala na.
Mboro ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi le, mi yaa la juru gbɔɔn
mbaa ma gbogo.
23 Na mi ka kaa yarigbɔnrɔ gbɔɔn
mbaa ma gbogo, mi yaa la
jɔrɔgi nayinmɛ ni;

mi yaa la yuuro koo mbaa ma sɔnni,
katugu màla go shɔ.
24 Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, mi yaa
laga sɛnrɛ yuun wa na yɔn
pilige pyew,
katugu mbele pàa pye naga jaa
tipege mbanla ta, pè fɛrɛ shɔ,
a pe go kì sogo pe na.

72

Mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
li duwaw wunlunaŋa wi na

1 Wunlunaŋa Salomɔ wi yurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa wi naga ma
kiti kɔnlɔmɔ pi ni,
ma kasinŋge jatere wi kan wunlu-
naŋa pinambyɔ wi yeri!
2 Ki ka pye ma, wi yaa la kiti wi kɔɔn
ma woolo pe na kasinŋge ni,
mbaa ma woolo mbele pe yɛn tege
na pe kiti wi kɔɔn mbe yala
kaselege ki ni.
3 Yanwira ti yaa ka pan yɛyinŋge ni
leele pe kan,
tinndiye fun pe yaa ka pan yɛyinŋge
ni leele pe kan kasinŋge ki
fanŋga na.
4 Wi woolo pe ni, mbele pe yɛn
fyɔnwɔ fɛnnɛ, wi yaa ka pe
tanga ki kan pe yeri,
mbe mbele pe yɛn tege na pe shɔ,
mbe mbele pe yɛn na pe jɔlɔ pe
tɔngɔ.

5 Kona mbe yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni
ti ta ti yɛn na yinrigi fɔ mbe
sa dunruya wi kɔ,
leele pe yaa la fyɛ ma yɛgɛ fɔ sanga
pyew.
6 Wunlunaŋa wi yaa pye paa tisaga
yɛn, ŋga ki ma pan yariluguro
yirifɔnndɔ na,
paa tisafoŋgo yɛn, ŋga ki ma tara ti
yinŋgi jɛŋgɛ.
7 Kasinŋge ki yaa fanŋga ta wi
wunluwɔ sanga wi ni,
mbe yeŋge ki ta ki yɛn na yinrigi fɔ
sa dunruya wi kɔ, yarijɛndɛ ti
yaa la lege mbaa kee yɛgɛ.

8 Wi yaa ka cɛn tara ti ni fuun ti go
na,
mbege lɛ Efirati gbaan wi na fɔ sa
gbɔn wa tara ti kɔsaga ki na.
9 Mbele pe yɛn ma cɛn wa gbinri
wi ni, pe yaa kaa kanŋguuro
kanni wi yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa
wi gbogo,
wi juguye pe yaa kaa taambugɔ ki
mugu (mbege naga fɔ wì ya pe
ni).
10 Tarisisi tara wunlumbolo konaa
lɔgɔ furo nda wa kɔgɔje wi ni
wa lege, ti wunlumbolo pe yaa
kaa paan mbaa boyan yaara
kaan wi yeri;
Saba tara wunlumbolo naa Seba
tara wunlumbolo pe yaa kaa
paan yarikanra ni wi kan†.
11 Wunlumbolo pe ni fuun pe yaa ka
pan mbaa fɔli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbaa wi gbogo,
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka go sogo
mboo kan.
12 Katugu mbele pe yɛn tege na, na
gbele naa yinri wi pe saga, wi
yaa ka pe shɔ,
mbe fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele sagafɔ
woro pe na pe shɔ.
13 Wi yaa ka fanŋgɔgɔ fɛnnɛ poro
naa mbele pe yɛn tege na pe
yinriwɛ ta;
wi yaa ka fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go shɔ.
14 Wi yaa ka pe shɔ pe jɔlɔfɛnnɛ poro
naa lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ,
katugu pe yinwege wogo ki yɛn ma
gbɔgɔ wi yeri fɔ jɛŋgɛ.
15 Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan
wunlunaŋa wi yeri!
Leele mbaa yinrigi tɛ ni wa Saba
tara, paa paan wi ni wi kan!
Leele mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi kan
sanga pyew,

† **72:10 72.10:** Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, Saba tara ki yaa pye tìla pye wa Larabu tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Seba tara ki yaa pye to la pye wa lewɔɔlɔ tara nda pe yinri nala pilige ki na Sudan wa ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Ki laga ŋga ki yɛn na para faa woolo pàa tara ti kɔngɔlɔ ke jɛn ma gbɔn lara nda ni to sɛnrɛ na. Efirati gbaan wo la pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, Saba naa Seba tara to la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, Tarisisi tara to la pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na.

mbaa duwaw piin wi kan pilige
pyew!
16 Yɛnŋɛlɛ sa ti yarilire tila yɔngɔ
jɛŋgɛ wa tara ti ni,
yarilire sheshere mbe pye fɔ wa
yanwira ti go na mbaa fige,
ti yɔn paa yɛgɛ ŋga na tire ti ma
kaa fyɛnwɛ wa Liban tara
yanwira ti na we.
Leele pe lɛgɛ wa cara ti ni, paa yɛgɛ
ŋga na yan ki yɛn wa wasege
ki ni!
17 Yɛnŋɛlɛ sa ti wi mɛgɛ ki koro wa
fɔ sanga pyew;
wi mɛgɛ ki ka ka kɔ paa yɛgɛ ŋga na
yɔnlɔ ki yɛn wa suyi.
Leele paa duwaw piin pe yɛɛ kan wi
mɛgɛ ki ni;
cɛngɛlɛ kaa ki yuun fɔ wi yɛn fɛrɛwɛ
na!

18 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
le, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li
woo,
lo nuŋgba pe, lo li maa kagbɔgɔlɔ
piin!
19 Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ wolo, sɔnmɔ
yɛn li woo fɔ sanga pyew!
Li gbɔgɔwɔ yanwa pi tara ti la-
gapyew ki yin!
Anmiina! Anmiina!

20 Zhese pinambyɔ Davidi wi
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ sɛnrɛ pa tì
kɔ lagamɛ.

SƐWƐ TAANRI WOO

73

73–89

Yɛnŋɛlɛ li maa kasinŋge piin

1 Asafu† Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ
Izirayɛli woolo pe ni,
li yɛn jɛnnɛ mbele pe nawa pi yɛn
ma filige pe na pe ni.
2 Ma si yala, mi wo na, kìla koro jɛnri
na tɔɔrɔ ti mbaa wɔnri,
kìla koro jɛnri anmɛ mila wɔ ma to;
3 katugu mbele pe maa pe yɛɛ gbogo,
yenjaga la pye na ni pe ni,
naa mìla pye na poro kapere
pyefɛnnɛ pe yaan pe kagala
kaa yɔngɔ na kee yɛgɛ we.
4 Ki leele kaŋgbanra kpɛ woro na
gbɔɔn pe na fɔ sa gbɔn kunwɔ
pi na,
pe yɛn ma yɔn wire na, ma tugbɔlɔ.
5 Jɔlɔgɔ ŋga ki maa sɛnweele pe taa
ko ka na gbɔn pe na;
kapege na pe ta paa leele sanmbala
pe yɛn.
6 Ki kala na, yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn pe
yeri paa fereyaraga yɛn wa pe
yɔlɔgɔ,
lewɛlɛwɛ kapyere ti yɛn pe yeri paa
yaripɔrɔ yɛn ma pe tɔn.
7 Pè tɔrɔ tɔrɔ fɔ a pe yɛngɛlɛ kaa
yɛngɛlɛ pe na,
jatere pere nda ti yɛn wa pe kotogo
na, ti yɛn kɔnlɔ fu.
8 Pe maa kala lakoo leele na,
na sɛnŋgbanra yuun mbe
kapege pye,
pe maa para na yɛgɛ tungu leele na,
mbaa pe jɔlɔ.
9 Pe ma para ma ye Yɛnŋɛlɛ na wa
naayeri li ni,
pe yɔn sɛnrɛ ti maa jɔgɔwɔ piin tara
ti lagapyew.
10 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ma
taga pe puŋgo na,
ma pe sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na, paa
yɛgɛ ŋga na pe maa tɔnmɔ
woo we.
11 Ki leele pe maa yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
li mbe ya mbege jɛn mɛlɛ?
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
li mbe ya mbege jɛn mɛlɛ?»
12 Pa lepeele pe kala li yɛn ma,
pe yɛn yɛyinŋge na, a pe koro na ka
tari pe yarijɛndɛ ti na na kee
yɛgɛ.

13 Kaselege ko na, ki cɛn ndɛɛ mìlan
nawa pi yaga pì filige na na
jaga win,
mìlan kɛyɛn yi jogo mbege naga fɔ
mi yɛn jɛrɛgisaga fu jaga win.
14 Katugu tege ki yɛn na na pilige
pyew,
pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew
jɔlɔgɔ ki ma gbɔn na na.

† **73:1 73.1:** Yuuro 50.1

15 Ndɛɛ mìla yo mi yaa la para paa
pe yɛn,
kona mi jɛn nɔɔ woolo pe fanla.

16 Kì pye ma, a mì si jatere pye ki
kala li na, mbe ta mbeli kɔrɔ
jɛn,
a mì sigi yan fɔ li yɛn ma ŋgban.
17 Fɔ naa mìla ka saa ye wa ma
shɛrigo gbɔgɔ ki ni pilige ŋga
ni,
lepeele pe yaa kɔ yɛgɛ ŋga na, a mì
si jɛn maga kɔrɔ jɛn.
18 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ, ma pe le
konɔ la ni, na li maa wɔnri,
jaŋgo mbe pe jan mbe pe tɔngɔ!
19 E, wele, pè tɔngɔ ma wɔ wa yɔnlɔ
nuŋgba!
Pè kɔ ma wɔ wa, fyɛrɛ gbɔrɔ tì pe
tɔngɔ pew.
20 We Fɔ, na maga yiri pe kɔrɔgɔ, pe
yaa kɔ saw,
paa yɛgɛ ŋga na lere ka wɔɔnrɔ
wɔnlɔ mbe yaara yan, wi ka
yɛn mbe yiri, ti ma kɔ wi yɛgɛ
na we.
21 Sanga ŋa ni na nawa pìla tanga na
na,
a kayaŋga kìlan jatere wi piri na na
fɔ ma saa toro,
22 mìla pye lembige, mi sila kala jɛn,
mìla pye tijinliwɛ fu fɔ paa yaayogo
yɛn ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

23 Konaa ki ni fuun, mi yɛn ma ni
sanga pyew,
màla yigi na kalige kɛɛ ki na.
24 Ma maa na yɛrɛgi nala yɛgɛ sinni
wa konɔ li ni,
ko puŋgo na, ma yaa kanla leŋge wa
ma gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.

25 Ambɔ wi yɛn na yeri wa yɛnŋɛlɛ
na mbanla saga, na mboro
ma?
Mi woro na yaraga ko ka jaa laga
tara ti ni, na mboro ma.
26 Na wire ti fanŋga ki mbe ya kɔ,
na jatere wi kɔ na na,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na
kɛɛndagaserege, naa na
tasaga fɔ sanga pyew!

27 Wele, mbele pe ma pe yɛɛ laga ma
na, pe ma puŋgo,
mbele pe woro sinmbele ma ni, ma
ma pe tɔngɔ ma pe wɔ wa.
28 Mi wo na, mbe koro mbe mara
ma na Yɛnŋɛlɛ, ko ki yɛn na
fɛrɛwɛ we,
pa mìlan jigi wi taga mboro na we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
jaŋgo mbe ya mbaa ma kapyegele ke
ni fuun ke yɛgɛ yuun.

74

Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si juguye pe yaga pè shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ

1 Asafu† nagawa yurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma si we wa
pew?
Woro mbele we yɛn ma sim-
baŋgbelege ŋga ma maa
kɔnri,
yiŋgi na, a ma si nawa ŋgban we ni?
2 Ki yaga ma jatere pye ma gbo-
golomɔ woolo pe na,
poro mbele màa wɔ ma yɛɛ kan
maga lɛ wa fafafa!
Ki cɛnlɛ na li yɛn ma woolo, a mà pe
go shɔ, jatere pye pe na;
jatere pye Siyɔn yanwiga ŋga ki yɛn
ma cɛnsaga ki na!

3 Kari ma sa jɔgɔwɔ mba pì pye, a kì
mɔ pi wele;
we juguye pè yaraga pyew ki jɔgɔ wa
ma laga kpoyi ki ni.
4 Ma winfɛnnɛ pè cew tawa kɔnnɔ
wa wa laga ŋga leele pe maa
finli ma ni ki ni yɛrɛ,
pè pe dirapoye pe pɔ wa, mbege
naga fɔ pè cew ta.
5 Pè pe yɛɛ naga paa tire janfɛnnɛ
yɛn,
mbele pè pe gbɔɔnrɔ ti yirige tire ti
na wa kɔlɔgɔ ki ni.
6 Yaara yanlɛrɛ nda tìla pye ma
shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi fere,
pèri gbɔn mari yaari gbɔɔnrɔ naa
maritoye pe ni.
7 Pè kasɔn le ma cɛnsaga kpoyi ki ni
maga sogo;

† **74:1 74.1:** 50.1; 73.1

ma mɛgɛ ki yɛn go ŋga na, pège jan
maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.
8 Pàa pye naga yuun wa pe yɛɛ nawa
fɔ: «We yaa pe ni fuun pe
pinlɛ mbe pe tɔngɔ pew.»
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsara nda fuun ti yɛn
wa tara ti ni, pè ti ni fuun ti
sogo.
9 We woro nɔɔ kacɛn kagala ke yaan
naa,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ woro wa
naa,
lere kpɛ woro we ni, ŋa wi yɛn ma
ki kala na li kɔsanga wi jɛn.
10 E, Yɛnŋɛlɛ, we winfɛnnɛ pe yaa
lɔɔn tegele fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Naga yɛn ma, pa we jugu wi yaa
koro mbaa ma tifaga yɛɛn wi
le?
11 Yiŋgi na, ma si woro na kala la
piin mbe we saga?
Ma kɛɛ ki yirige ma pe tɔngɔ!

12 E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
wunlunaŋa maga lɛ wa fafafa;
mboro ma maa leele pe shoo tara ti
lagapyew ki ni.
13 Mboro màa kɔgɔje tɔnmɔ pi kɔn
shyɛn ma yawa pi fanŋga na;
mboro màa yarifɛlɛyɛ yi yinrɛ ti
yaari wa tɔnmɔ pi ni.
14 Mboro màa yarifɛlɛgɛ Leviyatan†
ki yinrɛ ti yaari,
mɛɛ ki kara ti kan yanyaara ti yeri
yaakara wa gbinri wi ni.
15 Mboro mà puluyo naa laforo ti
yɔn yɛngɛ, a tila fuun,
gbaanla mbele pe tɔnmɔ pila waga,
mà ti a pè waga.
16 Yɔnlɔ ki yɛn ma wogo, yembinɛ li
yɛn ma wolo;
mboro mà yɔnlɔ naa yeŋge ki da.
17 Mboro mà tara ti kɔngɔlɔ ke ni
fuun ke gbɔn,
mboro mà kanga naa yɔnrɔ ti tɛgɛ.
18 Ma jatere wi tɛgɛ ki wogo ŋga
ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ, fɔ we
juguye pe yɛn nɔɔ tegele,
cɛnlɛ na li woolo pe yɛn tijinliwɛ fu
fɛnnɛ pe yɛn nɔɔ tifaga.
19 Ma woolo poro mbele pe yɛn
kagbɔgɔ yɔn ma yeri, maga ka
pe go pɛrɛ yan cɛnrɛ ti yeri†;
ma woolo mbele pe yɛn tege na,
maga ka fɛgɛ pe na fɔ sanga
pyew!
20 Ta jatere piin yɔn finliwɛ mba mà
le pe ni pi na;
katugu lewɛlimbɛlɛ pe yɛn na
lewɛlɛwɛ kapyere piin tara ti
lologoŋgolo ke ni fuun ke ni.
21 Maga ka ti lere ŋa wi yɛn tege na,
wi sɔngɔrɔ wi kari fɛrɛ ni;
Ma ti mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni
konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni paa
ma sɔnni!
22 E, Yɛnŋɛlɛ, yiri ma yere ma yɛɛ ni,
ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ tijinliwɛ fu
fɛnnɛ pe yɛn nɔɔ tegele pilige
nuŋgba nuŋgba pyew.
23 Kɔŋgɔlɔ ŋgele ma winfɛnnɛ paa
waa, maga ka fɛgɛ ke na;
mbele pè yiri ma kɔrɔgɔ pe yɛn
na tinmɛ gbɔɔ mba tinni suyi,
maga ka fɛgɛ pi na!

75

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn kiti kɔnfɔ we

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Pe
maa ki koo yurugo ŋga kɔlɔmɔ
na, pe maa ki yinri: «Maga kaga
tɔngɔ.» Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yurugo.
2 We yɛn nɔɔ sɔnni, e, Yɛnŋɛlɛ, we
yɛn nɔɔ sɔnni;
ma yɛn yɛgɛ ŋga na we yɛn naga
sɛnrɛ yuun.
We yɛn nɔɔ kagbɔgɔlɔ ke yari.

† **74:14 74.14:** ***Leviyatan,*** **yarifɛlɛgɛ tipege kayi, ŋga pàa pye na para ki sɛnrɛ na muŋgooro ni faa wa Izirayɛli tara kɛɛ ki yeri. Kìla pye ma taanla tipege fanŋga ko ni. Pàa pye naga jate yanyaraga cinjannji kayi, ŋga yinrɛ kɔlɔshyɛn la pye ki na, nakoma naga jate paa wɔɔgɔ nakoma wojɔn yɛn.** † **74:19 74.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Ma woolo mbele pe yɛn kagbɔgɔ yɔn ma yeri,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Ma jɛndɛtuwa.* Izirayɛli woolo poro pe yɛn ma taanla jɛndɛtuwa wi ni, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li jɛndɛtuwa ŋa wi kala li yɛn ma ŋgban li ni.

3 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Wagati ŋa mi yaa
ka kɔn mbe tɛgɛ, na wiga ka
gbɔn,
mi jate mi yaa ka kiti wi kɔn kas-
inŋge ni.
4 Tara ti kaa yɛgɛ to naa ti nawa
woolo pe ni fuun pe ni,
muwi mi mari yerege ti nɔgɔna
cɛnyaara ti na.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Mi yɛn naga yuun mbele pe maa
pe yɛɛ gbogo pe kan fɔ: «Yaga
kaa ye yɛɛ gbogo,»
naga yuun lepeele pe kan fɔ: «Yaga
kaa ye yɛɛ nari.»
6 «Yaga kaa ye yɛgɛ ki tungu ma,
yaga ka ye yɛgɛ ki waga mbaa yɛɛ
gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun.»
7 Katugu gbɔgɔwɔ tawa pila yiri wa
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
pila yiri wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
pila si yiri wa gbinri wi ni.
8 Mà jɛn Yɛnŋɛlɛ lo li ma kiti wi kɔn;
li ma lere wa tirige, mbe wa yirige.
9 Wɔjɛnnɛ la yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kɛɛ,
na li yɛn ma yin duvɛn wɛlɛwɛ ni,
ŋa wi yɛn ma pinlɛ wi yɛɛ ni
na ŋgbɔrɔgɔ kɔɔn.
Li yɛn naa kanŋgi lepeele mbele
fuun pe yɛn laga tara na pe
kan poo wɔ;
pe daga mboo wɔ fɔ mbe sa sindɛrɛ
ti ni fuun ti pinlɛ mberi wɔ.

10 Mi wo na, mi yaa laga wogo ki yari
suyi;
mi yaa la yuuro koo mbaa Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
11 Mi yaa ka lepeele pe yɛɛ gbɔgɔwɔ
pi kɔ mboo wɔ wa;
ma si yala, lesinmbele poro yɔlɔgɔ
ko yaa ka yiri caw.

76

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn cew tafɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na ŋgɔni gbɔɔn. Asafu
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurugo.
2 Zhuda tara woolo pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn,
li mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ wa Izirayɛli
tara ti ni.
3 Li paraga go ki yɛn ma kan wa
Salɛmu† ca;
li cɛnsaga ki yɛn wa Siyɔn ca.
4 Pa làa juguye pe sandiga wangala
kasɔn wogolo ke kaari wa ki
laga ki na,
naa pe tugurɔn sigeyaara ti
ni, naa tokobiye konaa
maliŋgbɔnyaara sannda ti ni.
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbɔgɔwɔ yanwa naa
ma tiyɔnwɔ pi ni,
tì wɛ yanwira tugbɔɔrɔ nda tì da
maga lɛ wa fafafa ti na†.
6 Yɛnŋɛlɛ lì maliŋgbɔɔnlɔ koto-
gofɛnnɛ pe kɛɛ yaara ti koli pe
yeri;
pe yɛn na wɔnlɔ, pe se ka yɛn naa.
Ki maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe ni
fuun wa kpɛ si ya mbe kɛɛ
yirige mbe kala la kpɛ pye.
7 Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ, naa mà pe figiri,
shɔn lugufɛnnɛ konaa shɔnye pè si
toori, fɔ a pe yɛgɛ wɔ pe na.

8 Mboro Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn fyɛrɛ
yaraga gbɔgɔ,
na ma nawa piga ŋgban, ambɔ wi
mbe ya yere ma yɛgɛ?
9 Mà koro wa yɛnŋɛlɛ na ma kiti wi
kɔn,
dunruya woolo pè fyɛ ma pyeri
dinw;
10 naa mboro Yɛnŋɛlɛ, mà yiri ma
kiti wi kɔn,
mbe mbele fuun pe yɛn tege ni laga
tara na pe shɔ we.
Wɔnmatigiwɛn laga.

† **76:3 76.3:** Zheruzalɛmu ca ko nuŋgba ko pe maa yinri Salɛmu. † **76:5 76.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Yanwira tugbɔɔrɔ nda tì da maga lɛ wa fafafa,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn girɛki sɛnrɛ ni wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Yarijɛndɛ kolifɛnnɛ yanwira.* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti woro ma filige. † **76:11 76.11:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti woro ma filige kpayi Eburuye sɛnrɛ ti ni.

11 Ali na sɛnwee wi nawa pi ka
ŋgban, ma ma ti wi maa ma
gbogo;
mbele pè shɔ ma naŋgbanwa pi kɛɛ,
ma ma pe mara ma yɛɛ na†.
12 Yaa yɔn fɔgɔlɔ kɔɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaa ke yɔn
fili;
yoro mbele fuun ye yɛn ma cɛn mali
maga, yaa paan yarikanra ni
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn fyɛrɛ wolo li
kan.
13 Li ma kundigile pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi
kɔ pe ni,
li maa fyɛrɛ gbɔrɔ waa dunruya
wunlumbolo pe na.

77

Wa na jɔlɔgɔ ki ni, mi maa
Yɛnŋɛlɛ ma kagbɔgɔlɔ
ke sɛnrɛ yuun

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, mbe
yala Yedutun† yurugo kɔlɔmɔ pi ni.
Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Mi yɛn nala magala li yinrigi na
gbele na Yɛnŋɛlɛ li yinri;
mi yɛn nala magala li yinrigi na
Yɛnŋɛlɛ li yinri, jaŋgo li
nuŋgbolo jan li logo na yeri.
3 Sanga ŋa ni mìla pye na jɔlɔ, mìla
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja.
Yembinɛ li ni, mìla na kɛyɛn yi
yirige wa naayeri na yɛnri li
yeri, mi sila te;
mi sila yere ki na lere mbanla kotogo
ki sogo na na.
4 Na mi kaa sɔnri Yɛnŋɛlɛ li wogo ki
na, mi maa jɛɛn;
na mi kaa jatere piin li wogo ki na,
na nawa pi ma tanga na na.
Wɔnmatigiwɛn laga.
5 Yɛnŋɛlɛ, mà ti a wɔnlɔwɔ pi
gbaanri na na;
na jatere wì piri na na, mi se ya mbe
para naa.
6 Mi yɛn na sɔnri piliye yan yì toro
faa yi wogo na;
konaa wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì toro
wa fafafa wi wogo na.
7 Yuuro nda mìla pye na koo, mi maa
nawa tuun ti na yembinɛ;
mi maa jatere piin ki kagala ke na
wa na nawa,
mi maa na yɛɛ yewe na yuun fɔ:
8 Naga yɛn ma, we Fɔ wì je we na fɔ
sanga pyew wi le?
Naga yɛn ma, we kala li soo ndanla
naa fɔnŋgɔ wi le?
9 Naga yɛn ma, wi kagbaraga ki kɔ
we kan wi le?
Naga yɛn ma, sɛnrɛ woro wi yeri wi
yo we kan naa, sanga pyew fɔ
tetete wi le?
10 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li fɛgɛ mbaa
we yinriwɛ taa wi le?
Naga yɛn ma, wa li naŋgbanwa pi
ni, li je mbaa we yinriwɛ taa
wi le?
Wɔnmatigiwɛn laga.
11 Kona, a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Ŋga
ki yɛn nala jɔlɔ,
ko yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun
ti go na, li woro na yaraga ka
kpɛ piin naa we kan.»

12 Mi yaa ka nawa to Yawe Yɛnŋɛlɛ
ma kagbɔgɔlɔ ke na,
mi yaa kaa jatere piin ma
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele màa pye
maga lɛ wa fafafa ke na.
13 Mi yaa ka ma kapyegele ke ni fuun
ke jatere wi lɛ,
mi yaa ka sɔnri ma kagbɔgɔlɔ ke na.

14 E, Yɛnŋɛlɛ, ma koŋgolo ke yɛn
kpoyi;
Yɛnŋɛlɛ liliin li yɛn ma gbɔgɔ paa
mboro Yɛnŋɛlɛ ma yɛn?
15 Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li maa
kafɔnŋgɔlɔ piin.
Mɔ̀ɔ yawa pi pye maa naga cɛngɛlɛ
sanŋgala pe na†.
16 Mɔ̀ɔ woolo pe shɔ ma fanŋga ki
ni,
poro mbele pe yɛn Zhakɔbu naa
Zhozɛfu pe setirige piile wele.
Wɔnmatigiwɛn laga.
17 E, Yɛnŋɛlɛ, tɔnmɔ pìla ma yan.
Tɔnmɔ pìla ma yan ma yiri ma tin;
latijugo tɔnmɔ pìla yɛgɛyɛgɛ†.

† **77:1 77.1:** Yuuro 39.1 † **77:15 77.15:** Ɛki 15.11 † **77:17 77.17:** Ɛki 14.21

18 Kambaara tìla tisaga lɛgɛrɛ kan fɔ
jɛŋgɛ;
Yɛnŋɛlɛ làa wɔ, a yɛnŋɛlɛ gbaanra
yiri,
ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pìla pye na
yɛngɛlɛ na kee paa wangala
yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na.
19 Ma yɛnŋɛlɛ gbaanra tìla yiri wa
tifɛlinjolo li sɔgɔwɔ,
yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pìla dunruya wi
filige lagapyew pow;
tara tìla tigile fɔ ma yɛgɛ.
20 Màa ma konɔ li wɔ wa kɔgɔje wi
nandogomɔ,
màa ma torosaga ki wɔ wa tɔnŋgbɔɔ
pi nandogomɔ;
ɛɛn fɔ ma toroŋgɔlɔ, ma tuuro si
yan.
21 Màa keli ma woolo pe yɛgɛ
na pe yɛgɛ sinni paa sim-
baŋgbelege yɛn,
Moyisi naa Arɔn poro màa pye pe
yɛkeele.

78

Yɛnŋɛlɛ làa kagala ŋgele pye fafafa
Izirayɛli woolo pe kan,
pee daga mbe fɛgɛ ke na

1 Asafu nagawa yurugo.
Na woolo, yanla nagawa sɛnrɛ ti
logo!
Ye nuŋgbogolo ke jan yanla yɔn
sɛnrɛ ti logo!
2 Mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe para
ye ni yomiyɛgɛlɛ ni;
larawa kagala ŋgele kè pye wa wa-
gati ŋa wì toro faa wi ni, mi
yaa ke yɛgɛ yo ye kan†.

3 Kagala ŋgele wè logo konaa ŋgele
wè jɛn,
koro ŋgele wè tɛlɛye pè ke yɛgɛ yo
we kan,
4 we se ke lara we piile pe na,
ɛɛn fɔ we yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kapyegele tugbɔŋgɔlɔ ke
yuun setirige piile mbele pe
yaa ka yiri puŋgo na pe kan;
we yaa kaa li yawa po naa kagbɔgɔlɔ
ŋgele lì pye ke sɛnrɛ yuun pe
kan.

5 Yɛnŋɛlɛ làa kondɛgɛlɛ kan
Zhakɔbu setirige piile pe yeri,
làa lasiri kan poro mbele Izirayɛli
woolo pe yeri.
Làa konɔ kan we tɛlɛye pe yeri ma
yo paa wi nari pe piile pe na;
6 jaŋgo setirige piile mbele pe yaa ka
yiri puŋgo na,
piile mbele pe yaa ka se mbe yiri
puŋgo na,
poro fun pe kaa jɛn,
pe ka sɔngɔrɔ poo yɛgɛ yo pe yɛɛra
piile pe kan.
7 Na ki ka pye ma, pe yaa ka pe jigi
wi taga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe se ka fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke
na;
pe yaa ka li ŋgasegele ke yigi mbaa
tanri ke na.
8 Pa pe se ka pye paa pe tɛlɛye pe
yɛn,
mbe pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ
konaa leele mbele pè yiri ma
je,
mbe pye leele mbele pe jatere wi
woro ma cɛn laga nuŋgba
konaa pe woro tagawa ni
Yɛnŋɛlɛ li na.

9 Efirayimu cɛnlɛ woolo maliŋgbɔɔnlɔ
mbele pàa pye sandira ti ni
kɛɛ,
pàa fe ma sɔngɔrɔ malaga
gbɔnpilige ki na.
10 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ mba le pe
ni, pe sila pi yigi mbaa tanri
pi na,
pàa je mbe tanga li lasiri wi na.
11 Pàa fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li kagbɔgɔlɔ ke
na,
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye, a pè yan,
pàa fɛgɛ ke na.
12 Làa kafɔnŋgɔlɔ pye pe tɛlɛye pe
yɛgɛ na†,
wa Ezhipiti tara, wa Zowan ca†
wasege ki ni.

† **78:2 78.2:** Mati 13.35 † **78:12 78.12:** Ɛki 7.8–12.32 † **78:12 78.12:** Zowan ca ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Aramisɛsi nakoma Tanisi. Kìla pye pe ka yo Zowan fun, ki maga naga ma yo Ezhipiti tara to paa piin.

13 Làa kɔgɔje wi kɔn shyɛn, ma ti a
pè toro wa wi nandogomɔ,
làa tɔnmɔ pi yerege maa gbogolo pi
yɛɛ na paa mbogo yɛn†.
14 Yɔnlɔ na, làa pye na pe yɛgɛ sinni
kambaaga ni,
yembinɛ na pe yɛgɛ sinni kasɔn
yanwa ni†.
15 Làa walaga ka wali wa gbinri wi
ni,
ma tɔnmɔ lɛgɛrɛ yirige wa ki ni pe
kan, a pè wɔ, ma mbe yo pì
yiri latijugo ni.
16 Làa ti a tɔnmɔ janri ma yiri wa
walaga ki ni na fuun,
pìla pye na fuun paa gbaan yɛn†.

17 Ɛɛn fɔ pàa koro na kapere piin
Yɛnŋɛlɛ li na na kee yɛgɛ,
pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li na, wa tara
nda ti yɛn ma waga ti ni.
18 Pàa Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele wa pe
kotogo na,
ma yaakara yɛnri li yeri ma yala ŋga
paa jaa ki ni.
19 Pàa sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li na ma
yo fɔ:
«Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ li mbe
ya yaakara kan we yeri laga
gbinri wi ni we ka?
20 Ki yɛn kaselege, làa walaga ko
gbɔn, a tɔnmɔ janri ma yiri
fɔ na fuun lɛgɛrɛ.
Ɛɛn fɔ naga yɛn ma, li mbe ya
yaakara ta kan fun,
konaa mbe kara kan woro mbele li
woolo we yeri?»

21 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi logo
mɛɛ nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ;
a lì si kasɔn ka mu ma wa poro
Zhakɔbu setirige piile pe na,
li naŋgbanwa pìla yiri poro Izirayɛli
woolo pe mɛgɛ ni;
22 katugu pe sila taga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe sila pe jigi wi taga li na fɔ li mbe
ya mbe pe shɔ.

23 Konaa ki ni fuun, làa para kam-
baara ti ni wa naayeri,
ma naayeri wegele ke yɛngɛ.
24 Làa manɛ wi tirige paa tisaga yɛn
poo pye pe yaakara,
làa naayeri yaakara kan pe yeri.
25 Pe ni fuun pàa mɛrɛgɛye yaakara
ka,
làa yaakara lɛgɛrɛ kan pe yeri, fɔ a
pè ka ma tin.

26 Ko puŋgo na, làa yɔnlɔ yirisaga
tifɛlɛgɛ ki yirige, a kila gbɔɔn
wa naayeri;
li yawa pi fanŋga na, làa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
tifɛlɛgɛ ki yirige, a kila gbɔɔn.
27 Làa kara tirige pe kan lɛgɛrɛ paa
gbanŋgban yɛn;
sannjɛrɛ lɛgɛrɛ naa ti mɛgɛ, paa
kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn.
28 Làa ti tirige wa pe paara yinrɛ
cɛnsaga ki ni,
ma pe paara yinrɛ ti maga.
29 Pàa ti ka ma tin fɔ jɛŋgɛ,
yaraga ŋga pàa pye na jaa, làa ki
kan pe yeri.
30 Ɛɛn fɔ maga ta ti la sila kɔ pe na
gbɛn,
ma yaakara ti ta bere wa pe yɔn,
31 a Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì si yiri
pe kɔrɔgɔ.
A lì si mbele fuun pàa pye fanŋga ni
pe gbo,
làa Izirayɛli woolo lefɔnmbɔlɔ pe
gbo ma pe jaanri tara†.

32 Konaa ki ni fuun, pàa koro na
kapere ti piin,
pe sila taga li kafɔnŋgɔlɔ ke na.
33 Ki kala na, làa ti a pe yinwege
piliye yì pye tɔnli fu,
ma sunndo kɔngɔ wa pe na wa pe
yinwege ki kɔsaga yeri.

34 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pele gbo pe
ni sanga ŋa ni, pe mɛɛ nali
lagajaa,

† **78:13 78.13:** Ɛki 14.21-22 † **78:14 78.14:** Ɛki 13.21-22 † **78:16 78.15-16:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **78:31 78.18-31:** Ɛki 16.2-15; Nɔmbu 11.4-23,31-35

pe ma pe kapere ti jɛn mari yaga nɛɛ
li lagajaa.
35 Kona pe mɛɛ nawa to ki na fɔ
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn pe walaga na
pe go singi,
fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na lo li yɛn pe go shɔfɔ we.
36 Ɛɛn fɔ pàa pye na ko ki ni fuun ko
piin ma, na Yɛnŋɛlɛ li fanla pe
yɔn sɛnrɛ ti ni;
pàa pye na finlɛlɛ li kan pe sɛnyoro
ti ni.
37 Pe sila pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri
pe kotogo ki ni fuun ni,
pe sila pye tagawa ni li yɔn finliwɛ
pi kanŋgɔlɔ.
38 Ɛɛn fɔ, lo na li yɛn yinriwɛ tafɔ,
ki kala na, làa pye na pe kapere ti
kala yari pe na,
li sila pye na pe tɔnri.
Wagati lɛgɛrɛ na, li ma li
naŋgbanwa pi sogo pe ni,
laa yɛnlɛ mbe li naŋgbanwa gbɔɔ
kala li wa pe na.
39 Li jatere wìla pye ki na fɔ pe yɛn
sɛnweele ko cɛ,
ma pye tifɛlɛgɛ ŋga ki ma toro, kila
sɔngɔrɔ naa.

40 Pàa yiri ma je li na wagati lɛgɛrɛ
ni wa gbinri wi ni,
pàa li nawa pi tanga li na wa tara
nda tɔnmɔ woro wa ti ni.
41 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn jaa
sanga pyew,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi pàa
pye na li nawa pi tanga li na.
42 Pe sila nawa to li yawa pi na,
konaa pilige ŋga ni làa pe shɔ pe
juguye pe kɛɛ ki na.
43 Pe sila nawa to kacɛn kagala ŋgele
làa pye wa Ezhipiti tara ke na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye wa
Zowan ca wasege ki ni ke na.
44 Làa pe Nili gbaan wi njere ti
tɔnmɔ pi kanŋga kasanwa,
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sila ya mbege
tɔnmɔ pa wɔ naa†.
45 Làa nakɔɔnrɔ shɔnrɔ woro yirige
ma wa pe na, a tì pe nɔɔri,
ma ŋgbeye yirige pe kɔrɔgɔ, a pè
yaraga pyew ki jɔgɔ†.
46 Làa pe yarilire ti kan kambɛɛrɛ ti
yeri, a tìri ka,
ma pe tunŋgo tɔnli wi kan gbatɔ wi
yeri†.
47 Làa pe ɛrɛzɛn tiire kɛɛrɛ ti jɔgɔ
sinndɛɛrɛ tisaga ki ni,
ma ti a were tì pan ma pe sikomɔri
tire ti gbo.
48 Làa ti a sinndɛɛrɛ tisaga kì pan
ma pe simbaala naa sikaala pe
gbo,
ma ti a yɛnŋɛlɛ gbaanra tì pe nɛrɛ ti
gbo†.
49 Làa li naŋgbanwa gbɔɔ pi naga pe
na,
naa li naŋgbanwa ndorogo ki ni,
naa li kɔnrɔ tandorogo ki ni,
konaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ni;
làa mɛrɛgɛye mbele pe maa jɔgɔwɔ
piin pe lɛgɛrɛ torogo pe
kɔrɔgɔ.
50 Làa kologo yaga li naŋgbanwa pi
kan;
li sila pe shɔ kunwɔ pi yeri,
ɛɛn fɔ làa yambewe wa pe na.
51 Làa Ezhipiti tara pinambiile
koŋgbanmbala pe ni fuun pe
gbo,
poro mbele pàa pye Kamu wi se-
tirige piile wele, mbele pàa se
pe fanŋga sanga wi ni†.

52 Kona, a lì si li woolo pe yirige ma
kari pe ni,
làa pe yɛgɛ sin wa gbinri wi ni, paa
yɛgɛ ŋga na simbaala kɔnrifɔ
maa wi simbaala kɔnri† we.
53 Làa pe yɛgɛ sin ma kari pe ni
yɛyinŋge na pɔw, pe sila pye
na fyɛ;
ɛɛn fɔ kɔgɔje wìla pe juguye pe li†.
54 Làa kari pe ni wa li tara kpoyi ti
yɔn na,
ma saa gbɔn fɔ wa yanwiga ki na, ko
ŋga làa shɔ li yawa pi ni we†.

† **78:44 78.44:** Ɛki 7.17-21 † **78:45 78.45:** Ɛki 8.20-24; 8.1-6 † **78:46 78.46:** Ɛki 10.12-15 † **78:48 78.47-48:** Ɛki 9.22-25 † **78:51 78.51:** Ɛki 12.29 † **78:52 78.52:** Ɛki 13.17-22 † **78:53 78.53:** Ɛki 14.26-28 † **78:54 78.54:** Ɛki 15.17; Zhozu 3.14-17

55 Làa cɛngɛlɛ kele purɔ ma ke yirige
wa pe yɛgɛ,
ma pɛtɛ gbɔn pe tara ti na, mari
yɛɛlɛ pe na ti pye pe kɔrɔgɔ;
làa Izirayɛli woolo pe tɛgɛ wa ki
cɛngɛlɛ ke paara yinrɛ ti ni†.

56 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, pàa
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti
go na li wa ma wele;
pàa yiri ma je li na, pe sila tanga li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
57 Pàa pe yɛɛ laga Yɛnŋɛlɛ li na, ma
pye javafɛnnɛ paa pe tɛlɛye pe
yɛn;
sandiga ŋga ki woro ma yɔn, ki
wanla li ma fɛngɛ ma konɔ li
wa yɛgɛ ŋga na,
pa pè kɛ ma konɔ li wa ma.
58 Pàa li nawa pi ŋgban pe yarisun-
ndo sunzara nda tìla pye wa
tinndiye pe na ti ni;
pàa yenjaga yirige li ni pe yaara
yanlɛrɛ nda pàa gbegele mbaa
gbogo ti kala na.

59 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yan ma, a
lì si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ je Izirayɛli woolo pe na pew.
60 A lì si cɛnsaga ŋga kìla pye wa Silo
ca ki yaga,
li cɛnsaga paraga go ŋga kìla pye wa
sɛnweele pe sɔgɔwɔ, a lì si je
ki na†.
61 Li yɔn finliwɛ kɛsu ŋa wi yɛn li
yawa pi kacɛn, làa wi yaga, a
pe juguye pòo lɛ ma kari wi
ni;
làa li gbɔgɔwɔ pi yaga juguye pe
kɛɛ†.
62 Làa li woolo pe yaga, a pè pe gbo
tokobi ni,
katugu làa nawa ŋgban pe ni.
63 Kasɔn la pe lefɔnmbɔlɔ pe sogo,
jayire yuuro sila ya mbe kɔ pe sum-
bonɔ pe kan.
64 Pàa pe saraga wɔfɛnnɛ pe gbo
tokobi ni,
pe naŋgunjaala pe sila ya mbe
kunwɔ pi gbele.

65 Ko puŋgo na, a we Fɔ wì si yiri,
ma mbe yo lere yɛn ma yiri
wɔnlɔwɔ na,
wìla pye paa yɛgɛ ŋga na duvɛn ma
kaa maliŋgbɔɔn yigi maa pye
lewɛlɛwɛ.
66 Wìla wi juguye pe gbɔn, a pè fe
ma sɔngɔrɔ puŋgo na;
wìla fɛrɛ wa pe na, nda kɔsaga woro
ti na.
67 Ɛɛn fɔ wìla je Zhozɛfu setirige
piile pe na,
wi sila yɛnlɛ mbe poro mbele Efiray-
imu† cɛnlɛ woolo pe wɔ naa.
68 Zhuda cɛnlɛ woolo poro wìla wɔ,
Siyɔn yanwiga ŋga wa, ko kìla wi
ndanla.
69 A wì suu cɛnsaga kpoyi ki kan wa,
ma yeresaga kan ki yeri paa
naayeri wi yɛn,
maga nɔgɔ ki teŋge paa tara ti yɛn,
ki koro wa ki yɔnlɔ fɔ sanga
pyew.

70 A wì suu tunmbyee Davidi wi wɔ
fun,
wìla wi lɛ maa wɔ wa simbaala
jasaala pe ni.
71 Wìla saa wi lɛ maa wɔ wa sim-
baala mbele pe yɛn piile fɛnnɛ
pe puŋgo na,
jaŋgo wi pan wi pye wi woolo
mbele Zhakɔbu setirige piile
pe kɔnrifɔ,
poro mbele pe yɛn Izirayɛli woolo
mbele pe yɛn wi kɔrɔgɔ ye†.
72 A Davidi wì si pe kɔnri wi nawa
pi ni pì filige wi na,
wìla pe kɔnri tijinliwɛ ni.

79

Lere ŋa wi jigi wì kɔn wi na wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.

† **78:55 78.55:** Zhozu 11.16-23 † **78:60 78.60:** Zhozu 18.1; Zhere 7.12-14; 26.6 † **78:61 78.61:** 1 Sami 4.4-22 † **78:67 78.67:** Efirayimu mɛgɛ na pe kaga yeri laga ka na, ki maga naga ma yo Zhozɛfu naa wi setirige piile poro wɛlɛ paa piin. Efirayimu wi yɛn ma taanla cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ ki na koro ni (Zhenɛ 48.1-20). † **78:71 78.70-71:** 1 Sami 16.11-12; 2 Sami 7.8; 1 Kuro 17.7

E, Yɛnŋɛlɛ, cɛngɛlɛ kèle yɛgɛ pan ma
tara nda ti yɛn ma woro ti tɔn
muŋga,
pɔ̀ɔn cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ
ni,
pè Zheruzalɛmu ca ki ya maga pye
kataga†.
2 Pɔ̀ɔn tunmbyeele pe gbo ma
pe gboolo pe kan naayeri
sannjɛrɛ ti yeri yaakara.
Poro mbele pe maa ma gbogo, pè pe
wire kara ti kan yan cɛnrɛ ti
yeri.
3 Pè pe kasanwa pi wo paa tɔnmɔ
yɛn ma Zheruzalɛmu ca ki
maga;
lere kpɛ sila ta mbe pe gboolo pe le
fanra ni.
4 We cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn na we tifaga,
cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma we maga,
ke yɛn na tɛgɛ we na, naga
lakoo we na.

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa koro mbe
nawa ŋgban we ni suyi fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Yenjaga ŋga ki yɛn ma ni we kala na
paa kasɔn yɛn, ki yaa koro wa
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
6 Ma kɔnrɔ tandorogo ki naga
cɛngɛlɛ sanŋgala koro na,
koro ŋgele kee ma jɛn we;
maga naga wunluwɔ tara nda ti
woolo pe woro nɔɔ gbogo
poro na.
7 Katugu pè Zhakɔbu setirige piile pe
tɔngɔ,
pè pe cɛnsaga ki jɔgɔ maga yaga
waga.

8 Maga ka ma jatere wi tɛgɛ we
kajɔgɔrɔ nda wè pye faa ti na,
ki yaga ma we yinriwɛ ta fyaw,
katugu we fanŋga kì kɔ fɔ ma toro!
9 We shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, pan ma we saga,
ma mɛgbɔgɔ ko kala na;
we shɔfɔ, ma we kapere ti kala yaga
we na ma mɛgɛ ko kala na!
10 Yiŋgi na ma yaa si ti cɛngɛlɛ
sanŋgala kaa ki yuun we na
fɔ:
«Pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»
Ma tunmbyeele mbele ki cɛngɛlɛ kè
gbo ma pe kasanwa pi wo, ki
kayaŋga ki wɔ pe ni;
jaŋgo woro yɛrɛ wege yan yɛnlɛ ni
konaa cɛngɛlɛ sanŋgala kege
jɛn.

11 Nuŋgbolo jan ma kasopiile pe
gbelege ki logo,
pège kɔn maga tɛgɛ mbe mbele gbo,
ki yaga ma pe shɔ ma yawa
gbɔɔ pi fanŋga na!
12 We Fɔ, we cɛnyɛɛnlɛ pɔ̀ɔn tifaga
yɛgɛ ŋga na,
ma ki tifagawa pi yɔngɔ kɔlɔshyɛn
sɔngɔrɔ pe na!
13 Ɛɛn fɔ, woro wo na, woro mbele
ma woolo, konaa ma pye ma
simbaŋgbelege,
we yaa lɔɔn gbogo suyi,
we yaa lɔɔn sɔnni wagati wi ni fuun
fɔ tetete.

80

Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa Izirayɛli woolo pe kɔnrifɔ, nuŋgbolo jan ma logo

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo,
ŋga pe maa yinri «Masho pɔlɔ
yarifyɛɛnrɛ.» Sɛrɛya. Asafu Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 Izirayɛli woolo kɔnrifɔ, nuŋgbolo
jan!
Mboro ŋa ma maa Zhozɛfu setirige
piile pe yɛgɛ sinni paa sim-
baŋgbelege yɛn, nuŋgbolo
jan ma logo!
Mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wunluwɔ
pi na sherubɛnye pe sɔgɔwɔ,
ma gbɔgɔwɔ yanwa pi naga†!
3 Ma fanŋga ki pye maga naga
Efirayimu cɛnlɛ woolo, naa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo konaa
Manase† cɛnlɛ woolo pe na,
ma pan ma we shɔ!

† **79:1 79.1:** 2 Wunlu 25.8-10; 2 Kuro 36.17-19; Zhere 52.12-14 † **80:2 80.2:** Ɛki 25.22 † **80:3 80.3:** Efirayimu konaa Manase pàa pye Zhozɛfu wi pinambiile (Zhenɛ 41.50-52; 48.1-22); a Bɛnzhamɛ wo pye wi nɔsepyɔ kpaw (Zhenɛ 30.22-24; 35.16-25).

4 E, Yɛnŋɛlɛ, we pye we sɔngɔrɔ ma
kɔrɔgɔ naa!
Ki yaga ma we wele kajɛŋgɛ ni, pa
we yaa shɔ!

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun
fɔ, ma yaa koro mbe nawa
ŋgban,
ma se yɛnlɛ mbɔɔn woolo pe
yɛnrɛwɛ pi logo fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
6 Mà ti pe yɛsanga yɛntunwɔ pì
kanŋga ma pye pe yaakara,
mà yɛntunwɔ lɛgɛrɛ kan pe yeri pi
pye pe tɔnwɔɔ.
7 Mà ti we cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn na
kendige woo pe yɛɛ ni we tara
ti go na,
we juguye pe yɛn naga lakoo we na.
8 E, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
we pye we sɔngɔrɔ ma kɔrɔgɔ
naa!
Ki yaga ma we wele kajɛŋgɛ ni, pa
we yaa shɔ!

9 Yɛnŋɛlɛ, màa ɛrɛzɛn tirige† ka kɔw
wa Ezhipiti tara ma pan ki ni;
màa cɛngɛlɛ kele purɔ ma ke yirige,
mɛɛ ki sanri wa ke tara ti ni.
10 Mà laga gbɛgɛlɛ ki kan jɛŋgɛ wa
ki yɛgɛ,
kì ndire kan ma ye tara ti ni fɔ ma
tara ti yin lagapyew.
11 Ki yinmɛ pìla yanwira ti tɔn,
ki njere tìla pye paa Yɛnŋɛlɛ li sɛdiri
tire tugbɔɔrɔ ti njere ti yɛn.
12 Ki njere tìla tɔnlɔndɔnlɔ ma saa
gbɔn fɔ wa kɔgɔje wi na,
a ki njere tunmɔɔrɔ tì saa gbɔn fɔ
wa Efirati gbaan wi na.

13 Yiŋgi na mbogo ŋga kìgi maga, a
ma sigi jan,
maga kan torofɛnnɛ pe ni fuun pe
yɛn naga pire ti yuun.
14 Yan cɛlɛ wi yɛn naga kaa naga
jogo,
woŋgaala pe yɛn na paan naga kaa.
15 Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
sɔngɔrɔ ma pan we kɔrɔgɔ!
Mbɔɔn ta wa naayeri, ma yɛgɛ ki
sogo ma wele, ma ki ɛrɛzɛn
tirige ki shɔ!
16 Mboro jate ŋga mà sanri, taga go
singi!
Ki pinambyɔ ŋa mà wɔ, ma fanŋga
kan wi yeri!
17 Kasɔn kì ɛrɛzɛn tirige ki sogo, a
pège kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ,
pe tɔngɔ ma pe wɔ wa ma kayaŋga
gbɔgɔ ki ni!
18 Lere ŋa mà wɔ, wi yɛn wa ma
kalige kɛɛ ki na,
kɛɛ taga wi na maa wele wi na;
ki lere ŋa mà fanŋga kan wi yeri,
kɛɛ taga wi na maa wele wi na.
19 Ki ka pye ma, we se laga ma na
fyew,
fanŋga fɔnŋgɔ le we ni, pa we yaa
lɔɔn sɔnni!
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, we pye we sɔngɔrɔ
ma kɔrɔgɔ naa!
Ta we wele kajɛŋgɛ ni, pa we yaa
shɔ!

81

Sɛnwee wi daga
mbaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, pe
maa ki koo na Gati ca fɛnnɛ ŋgɔni
gbɔɔn. Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yaa yuuro koo Yɛnŋɛlɛ li kan
yɔgɔrimɔ ni,
katugu lo li maa fanŋga kaan we
yeri!
Yaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ma-
gaŋgbɔlɔ ni!
3 Yaa yuuro koo, yaa pimbigile
gbɔɔn,
yaa ŋgɔni magandanla woo gbɔɔn
konaa juru ni.
4 Yaa mbanlaga ki wiin yevɔnŋgɔ
fɛti wi na,

† **80:9 80.9:** Ɛrɛzɛn tirige ŋga sɛnrɛ tì yo ko yɛn ma taanla Izirayɛli woolo poro ni, Yɛnŋɛlɛ li woolo wele (Eza 3.14; 5.1-7; Zhere 2.21; 12.10; Eze 17.6-8; 19.10-14; Oze 10.1; 14.8; Mishe 7.1). † **81:4 81.4:** Zhufuye pàa pye na yevɔnŋgɔ fɛtiye piin, (Ɛki 28.11-15; Amɔ 8.5). Na yeŋge kiga ka wali, pe ma gbogolo fun ma fɛti wa yɛgɛ pye (Levi 23.24,34; Nɔmbu 29.12-39).

na yeŋge kiga ka wali, ye mbanlaga
win we fɛti pilige ki na†.
5 Katugu ki yɛn kondɛgɛlɛ ma
Izirayɛli woolo pe kan,
ki yɛn Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ lo
kakɔnndɛgɛlɛ.
6 Ki yɛn ŋgasele na làa kan Zhozɛfu
setirige piile pe yeri,
sanga ŋa ni làa yiri Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ we.

Mìla magala la logo, na mi sila jɛn,
ma yo fɔ:
7 «Mì tuguro ti tugu mari laga wa ye
pajoro ti na,
ma ye kɛyɛn yi wɔ tunŋgbanra ti
kanjapige lɛmɛ pi ni.
8 Wagati ŋa ni yàa ye wa jɔlɔgɔ ki
ni, yàa gbele mala yeri, a mì
ye shɔ.
Mala ta wa yɛnŋɛlɛ gbaanra ti
sɔgɔwɔ, mìla ye yɔn sogo,
mìla ye wa ma wele wa Meriba
tɔnmɔ laga ki ni†.
Wɔnmatigiwɛn laga.
9 Na woolo, yaa nuru na yeri, mi yaa
yɛrɛwɛ kan ye yeri!
E, Izirayɛli woolo, ndɛɛ ki pye ye
mbe ja yɛnlɛ mbaa nuru na
yeri, ki mbe jaga jɛn!
10 Yarisunŋgo ka yɛgɛ si daga mbe
yan wa ye yeri,
yaga ka kanŋguuro kan cɛnlɛ la
yɛgɛ yarisunŋgo yɛgɛ sɔgɔwɔ
mbege gbɔgɔ†.
11 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le,
na lì ye yirige ma ye wɔ wa Ezhipiti
tara;
ye ye yɔn ki yɛngɛ jɛŋgɛ, mi yaa ye
kan ye tin.

12 «Ɛɛn fɔ, na woolo pee logo na yeri,
Izirayɛli woolo pee yɛnlɛ na na.
13 Kona, a mì si pe yaga wa pe
nuŋgboŋgbanla li ni,
a pe nɛɛ tanri pe yɛɛra nandanwa
koŋgolo ke na.
14 «E, ndɛɛ ki pye na woolo pe mbe
ja yɛnlɛ mbaa nuru na yeri,
ndɛɛ Izirayɛli woolo pe mbe ja yɛnlɛ
mbaa tanri na koŋgolo ke na,
15 mi jɛn na pe juguye pe go sogo pe
kan le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni,
mi jɛn nala kɛɛ ki yirige pe winfɛnnɛ
pe na.
16 Kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma
mbele mbɛn, pe jɛn naa fɔli li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Pa ko ki jɛn na kɔn mbe tɛgɛ pe kan
fɔ sanga pyew†.
17 Yɛnŋɛlɛ li jɛn naa pe baro bile wi
ni fuun tiyɔɔn wo ni,
mbe waliwege sɛnrɛgɛ kan pe yeri
pe ka pe tin jɛŋgɛ.»

82

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kiti kɔɔn dunruya kiti kɔnfɛnnɛ pe na

1 Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma cɛn wa li kiti
kɔnfɛnnɛ janwa wi sɔgɔwɔ,
li yɛn na kiti wi kɔɔn wa yɛngɛŋgɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
2 Lì yo fɔ: «Naga yɛn ma, ye
yaa koro mbaa kiti mbasinŋɛ
kɔɔn,
mbaa tanga ki kaan lepeele pe yeri
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Wɔnmatigiwɛn laga.
3 Yaa mbele pe yɛn tege ni poro naa
pijiriwele pe tanga ki kaan pe
yeri,
yaa fyɔnwɔ fɛnnɛ poro naa
yuŋgbɔgɔrɔ fɛnnɛ pe kiti wi
kɔɔn kasinŋge ni.
4 Yaa mbele pe yɛn tege ni poro naa
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe shoo,
yaa pe shoo lepeele pe kɛɛ.

5 «Ɛɛn fɔ, pee yaraga ka kpɛ jɛn, pee
kala la kɔrɔ jɛn;
pe yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni,

† **81:8 81.8:** Ɛki 17.7; Nɔmbu 20.13 † **81:10 81.10:** Ɛki 20.2-3; Dete 5.6-7 † **81:16 81.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Pa ko ki jɛn na kɔn mbe tɛgɛ pe kan fɔ sanga pyew,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Pa kona Izirayɛli woolo pe jɛn na fɛrɛwɛ ta fɔ sanga pyew.*

katugu dunruya wi ni, kasinŋge ki nɔgɔna cɛnyaara ti yɛn na yɛri na woo wa ti yɔnlɔ li ni.
6 Mìla ki yo ye kan fɔ ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ kele,
ye ni fuun ye yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li piile†.
7 Konaa ki ni fuun, ye yaa ka ku paa sɛnwee piile pe yɛn,
ye yaa ka sinlɛ paa dunruya teele sanmbala pe yɛn.»

8 E, Yɛnŋɛlɛ, yiri ma kiti kɔn dunruya woolo pe na,
katugu cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛn ma wogolo!

83

Izirayɛli woolo pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li yiri pe juguye pe kɔrɔgɔ

1 Yurugo. Asafu Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 E, Yɛnŋɛlɛ, maga ka koro na mɛɛ para,
maga ka pyeri,
maga ka koro kapyegele fu.
3 Wele, ma juguye pe yɛn na tinni mbe kala la pye,
ma yɛn ma mbele mbɛn, pe yɛn na yɛgɛ tungu.
4 Pe yɛn na yɔn lemɛ tipee nii ma woolo pe na,
pe yɛn na pe yɛɛ gbogolo na pe yɛɛ yaan ma woolo mbele ma yɛn na pe go singi pe na.
5 Pe yɛn na pe yɛɛ piin fɔ: «Ye pan we pe tɔngɔ we pe wɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
jaŋgo lere ka ka nawa to Izirayɛli mɛgɛ ki na naa.»
6 Pe yɛn na yɔn nii jatere nuŋgba ni,
na yɔn finliwɛ nii pe yɛɛ ni ma mɛgɛ ni.
7 Poro pe yɛn Edɔmu cɛnlɛ woolo, naa Ishimayɛli setirige piile pe ni,
naa Mowabu tara woolo, naa Hagari setirige piile pe ni,
8 naa Gebali cɛnlɛ woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo, naa Amalɛki setirige piile,
naa Filisiti tara fɛnnɛ konaa Tiri ca fɛnnɛ pe ni.
9 Asiri tara fɛnnɛ pè taga wa pe na fun,
poro fun pàa Lɔti setirige piile pe saga.
Wɔnmatigiwɛn laga.
10 Ki yaga ma pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Madiyan tara fɛnnɛ pe pye we,
paa yɛgɛ ŋga na màa Sisera naa Yabini pe pye wa Kishɔn lafogo ki yɔn na we†!
11 Màa pe tɔngɔ wa Eni Dɔri wasege ki ni,
ma pe gboolo pe pye fyɔngɔ wa tara ti na.
12 Pe fanŋga fɛnnɛ pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Orɛbu naa Zɛɛbu pe pye we;
pe kundigile pe ni fuun pe pye paa yɛgɛ ŋga na màa Zeba naa Salimuna pe pye we†!
13 Poro wɛlɛ pàa pye na yuun fɔ: «We yaa Yɛnŋɛlɛ li tara laga ki shɔ
mbege pye we yɛɛ wogo!»

14 E, na Yɛnŋɛlɛ, pe pye paa tifɛlinjolo gbanŋgban yɛn,
pe pye paa yan sigire yɛn, nda tifɛlɛgɛ ki mari lɛ ma kari ti ni we!
15 Yɛgɛ ŋga na kasɔn ma kaa to kɔlɔgɔ maga sogo,
yɛgɛ ŋga na kasɔn yinnɛ maa yanwira lara sori,
16 tisaga tifɛlɛgɛ ki yirige ma pe purɔ ma,
ma tifɛliŋgbɔgɔ yirige ma sunndo kɔngɔ wa pe na!
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, fɛrɛ gbɔrɔ wa pe na,
jaŋgo paa ma lagajaa!
18 Ti fɛrɛ mbe pe yigi, pe sunndo wila kɔɔn pe na sanga pyew,
ti pe fɛrɛ shɔ, pe tɔngɔ pe wɔ wa!
19 Pege jɛn fɔ ma mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ,

† **82:6 82.6:** Zhan 10.34 † **83:10 83.10:** Kiti 4.6-22; 7.1-23 † **83:12 83.12:** Kiti 7.25; 8.12

fɔ mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na
tara ti laga ki ni fuun ni.

84

Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki yɛn
mali woolo pe ndanla

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo, ŋga
pe maa koo na Gati ca fɛnnɛ ŋgɔni
gbɔɔn. Kore pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ,
ma go ki yɛn mala ndanla!
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma shɛrigo gbɔgɔ
londo nawa pi la kìlan yigi fɔ
mala fanŋga ki kɔ na ni,
mi yɛn na yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa na
kotogo naa na wire ti ni fuun
ni Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li
kala na.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, na wunluwɔ konaa na
Yɛnŋɛlɛ,
ali yɛrɛ karikana le, li ma cɛnsaga
ta,
ndinɛ li ma sere pɔ mbeli piile pe
tɛgɛ wa, wa ma saraga wɔsara
ti kanŋgara na.
5 Mbele pe yɛn ma cɛn wa ma
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo!
Katugu pe yaa lɔɔn sɔnni suyi.
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 Mbele pe maa pe fanŋga ki taa na
yinrigi wa ma yeri,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
Ma shɛrigo gbɔgɔ konɔ tangala li
yɛn ma mbele ndanla mbaa
kee wa,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
7 Ali na pe kaa Baka gbunlundɛgɛ† ki
kɔɔn mbe yiri,
ki ma pye puluyo na tɔnmɔ yinrigi
wa pe puŋgo na,
kanga tisaga ki ma pan fun ma
yinmɛ tirige ki na.
8 Mbe pe ta paa kee, ka maa tari pe
fanŋga ki na suyi,
fɔ sa gbɔn wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
wa Siyɔn ca.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, ki yaga mala
yɛnrɛwɛ pi logo,
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma
logo na yeri!
Wɔnmatigiwɛn laga.
10 E, Yɛnŋɛlɛ, wunlunaŋa wi wele
kajɛŋgɛ ni, wo ŋa wi yɛn paa
we tugurɔn sigeyaraga yɛn na
we go singi;
wo ŋa mà wɔ ma sinmɛ fa wi na, wi
yigi jɛŋgɛ!

11 Mbe pilige nuŋgba pye wa ma
shɛrigo gbɔgɔ londo ti nawa,
ko mbɔnrɔ mbe sa pilige wagakele
(1 000) pye laga ka yɛgɛ ni ko
na;
mbe yere le na Yɛnŋɛlɛ li go yeyɔngɔ
shɔn wi na,
ko na ndanla ma wɛ mbe sa cɛn
ja lepeele pe ni wa pe paara
yinrɛ ti ni ko na.
12 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
le, li yɛn paa yɔnlɔ yɛn, paa
tugurɔn sigeyaraga yɛn mbaa
lere go singi.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kagbaraga naa
gbɔgɔwɔ kaan lere yeri;
mbele pe maa tanri pe nawa pi ni pì
filige pe na,
laa je mbe kajɛŋgɛ pye pe kan.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ,
lere ŋa wi maa jigi wi taga ma na,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!

85

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yɛyinŋge
sɛnrɛ yuun li woolo pe ni

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Kore
pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà kajɛŋgɛ pye ma
tara woolo pe kan,
Zhakɔbu setirige piile mbele pàa yigi
kasopiile, mà sɔngɔrɔ ma pan
pe ni.

† **84:7 84.7:** Baka gbunlundɛgɛ ki yɛn wasege ka, ŋga ki yɛn ma waga, tɔnmɔ na pye wa, mbe tanga mbe toro wa ki ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

3 Mɔ̀ɔ woolo pe kajɔgɔrɔ ti laga pe
go na,
mà pe kapere ti ni fuun ti kala yaga
pe na.

Wɔnmatigiwɛn laga.
4 Mɔ̀ɔ naŋgbanwa gbɔɔ pi ni fuun pi
sogo we ni,
mɔ̀ɔ kɔnrɔ tandorogo ki kɔ we ni.

5 We shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, sɔngɔrɔ ma we
lɛ naa,
mɔɔ naŋgbanwa pi kɔ we kanŋgɔlɔ!
6 Naga yɛn ma, ma yaa koro mbe
nawa ŋgban we ni suyi wi le?
Naga yɛn ma, ma yaa koro mbɔɔn
naŋgbanwa pi tɛgɛ we ni
sanga pyew fɔ tetete wi le?
7 Naga yɛn ma, mboro ma ma yaa
sɔngɔrɔ mbe pan mbe fanŋga
fɔnŋgɔ le we ni,
jaŋgo woro mbele ma woolo, waa
yɔgɔri ma ni wi le?
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga ki pye
we kan,
ma we shɔ!

9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga yuun, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga yuun,
mi yaa ki logo;
li yɛn na yɛyinŋge sɛnrɛ yuun li
woolo pe ni, poro mbele pè pe
yɛɛ kan li yeri pe ni;
jaŋgo paga ka sɔngɔrɔ naa wa pe
tijinliwɛ fu kapyere ti ni.
10 Kaselege ko na, mbele pe maa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li shɔwɔ pi
yɛn ma yɔngɔ pe ni,
jaŋgo sanni jɛnri, li gbɔgɔwɔ yanwa
pi pan pi koro laga we tara ti
ni.

11 Kagbaraga konaa kaselege ki ni,
tìri yɛɛ fili,
kasinŋge konaa yɛyinŋge ki ni tìri
yɛɛ yigi.
12 Kaselege ki ma yiri laga tara ti
ni paa yɛgɛ ŋga na yariluguro
ma fi;
kasinŋge ko ma yiri wa naayeri ma
tigi laga tara na.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa fɛrɛwɛ
kan we yeri,
kona tara ti yarilire ti yaa la yɔngɔ.
14 Kasinŋge ki yaa pye wa we Fɔ wi
yɛgɛ,
mbaa wi konɔ li gbɛgɛlɛ wi kan.

86

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
mba pi ma pye jɔlɔgɔ sanga
1 Davidi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ nuŋgbolo jan na yeri,
mala yɔn sogo,
katugu mi yɛn fyɔnwɔ fɔ, ma pye
yuŋgbɔgɔrɔ ni!
2 Tanla go singi, katugu mìlan yɛɛ
kan ma yeri!
Mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le,
mi ŋa ma tunmbyee, na shɔ, mìlan
jigi wi taga ma na!
3 We Fɔ, na yinriwɛ ta,
katugu mboro mi yɛn na gbele na
yinri pilige pyew!
4 Ki yaga ma nayinmɛ kan mi ŋa ma
tunmbyee na yeri,
katugu na jatere wi yɛn ma tɛgɛ
mboro na we Fɔ!
5 Ee, ma yɛn jɛnŋɛ we Fɔ, ma maa
kapere ti kala yari.
Ma kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ
mbele fuun pe maa gbele nɔɔ
yinri pe kan.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala
yɛnrɛwɛ pi logo,
mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!
7 Mi kaa jɔlɔ sanga ŋa ni, mi ma
gbele mbɔɔn yeri mala saga,
katugu ma mala yɔn sogo.

8 We Fɔ, yarisunndo ti ni, ka woro
wa paa mboro yɛn,
yaraga ka kpɛ se ya mbe ŋga mà pye
ki pye.
9 Cɛngɛlɛ ŋgele fuun mà da,
ke yaa kaa paan mbaa kanŋguuro
kanni ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, we Fɔ,
mbaa ma mɛgɛ ki gbogo.
10 Katugu ma yɛn ma gbɔgɔ, ma maa
kagbɔgɔlɔ piin,
mboro nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ le.

11 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na naga ma konɔ
li ni!
Pa mi yaa la tanri ma kaselege ki na;

na jatere wi pye nuŋgba, mbaa fyɛ
ma yɛgɛ.
12 We Fɔ, na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn
sɔnni na kotogo ki ni fuun ni,
mi yaa lɔɔn mɛgɛ ki gbogo wagati wi
ni fuun ni.
13 Katugu ma kagbaraga kì gbɔgɔ na
kanŋgɔlɔ,
màla shɔ kunwɔ pi wetijugo ki kɛɛ.

14 E, Yɛnŋɛlɛ, mbele pe maa pe yɛɛ
gbogo, pèle yiri na kɔrɔgɔ,
lewɛlimbɛlɛ pele yɛn naga jaa
mbanla gbo,
pe woro na jatere piin ma wogo ki
na.
15 Ɛɛn fɔ mboro wo na we Fɔ, ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinriwɛ tafɔ
konaa yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ,
maa la nawa ŋgbanni jaga jaga, ma
kagbaraga kì gbɔgɔ, a ma yɛn
sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.
16 Ki yaga ma yɛgɛ wa na yeri mala
yinriwɛ ta,
ma fanŋga ki le mi ŋa ma tunmbyee
na ni,
mi ŋa ma tunmbyee jɛlɛ wi
pinambyɔ, na shɔ!
17 Kacɛn wa pye maga naga na na fɔ
ma yaa kajɛŋgɛ pye na kan,
jaŋgo na juguye pe ki kacɛn wi yan,
ki fɛrɛ wa pe na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro màla
saga, mala kotogo ki sogo na
na!

87

Siyɔn ca ko ki yɛn cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke cagbɔgɔ ye

1 Kore pinambiile pe Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo. Yurugo.
Yɛnŋɛlɛ lì Zheruzalɛmu ca ki nɔgɔ le
wa yanwira kpoyi ti go na.
2 Siyɔn ca ki yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla ma wɛ Zhakɔbu se-
tirige piile pe cara sannda ti ni
fuun ti na.
3 E, mboro Yɛnŋɛlɛ ca ye,
ŋga ki yɛn na yuun ma wogo na, ki
yɛn ma gbɔgɔwɔ kala.
Wɔnmatigiwɛn laga.
4 Na jɛnfɛnnɛ pe ni, mi yɛn na
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe mɛgɛ
yinri, naa Babilɔni tara fɛnnɛ,
ma pinlɛ Filisiti tara fɛnnɛ, naa Tiri
ca fɛnnɛ konaa Etiyopi tara
fɛnnɛ pe ni;
ki woolo pa pè se wa ki tara ti ni.
5 Siyɔn ca ko na, ki daga paa ki yuun
ki wogo na fɔ:
«Pa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè
se laga ki ni.
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
lo lì ca ki kan yeresaga ni.»
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na cɛngɛlɛ ke
jinri na ke mɛrɛ ti yɔnlɔgi,
naga yuun ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba ke wogo na fɔ: «Pa
cɛnlɛ na lì se laga Siyɔn ca ki
ni.»
Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Yurukɔɔlɔ naa yɔfɛnnɛ pe yɛn
naga yuun Siyɔn ca ki wogo
na fɔ:
«Pa na fɛrɛwɛ pyew pì yiri laga ma
ni.»

88

Lere ŋa wi yɛn na kee kuwele
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yurugo. Kore pinambiile pe
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Yurukɔɔlɔ to
wi sɛwɛ yurugo, pe maa ki koo na
wegele wiin. Ezirahi setirige pyɔ
Hema wo nagawa yurugo yi.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ,
mi yɛn na gbele ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
yɔnlɔ naa yembinɛ fɔ mala
saga.
3 Ki yaga na yɛnrɛwɛ pi gbɔn wa ma
na,
nuŋgbolo jan mala gbelege ki logo!
4 Katugu jɔlɔgɔ kìlan sɛn,
mì yɔngɔ kunwɔ pi ni tɔɔn.
5 Pe yɛn nala jate makɔ kufɛnnɛ pe
ni,
mi yɛn paa lere ŋa fanŋga kɔ wi ni.
6 Mi yɛn sinlɛsaga wa gboolo pe
sɔgɔwɔ,
paa leele mbele pè ku makɔ, a pè pe
sinŋge wa fanra ti ni pe yɛn,
poro mbele ma jatere wi woro pe na
naa,

ma woro na yaraga ka kpɛ piin pe
kan naa.
7 Màla wa wetijugo ka ni,
màla wa wa diwi gbɔlɔ li ni, wa
wege ki nɔgɔna.
8 Ma naŋgbanwa gbɔɔ pì gbɔn na
na,
ma pye paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi
maa yinrigi na tuun pi yɛn
mala yɔn tɔn.
Wɔnmatigiwɛn laga.
9 Màla jɛnfɛnnɛ pe laga na na,
mala pye paa yaritijaanga yɛn pe
yɛgɛ na.
Màla yɔn tɔn jɔlɔgɔ ki ni, yirisaga
woro na na.
10 Jɔlɔgɔ kìlan yɛngɛlɛ ke wɔ na na
binriw.
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pilige nuŋgba
nuŋgba pyew mi ma gbele
mbɔɔn yeri mala saga,
mi mala kɛyɛn yi yirige ma wa wa
ma yeri nɔɔ yɛnri.

11 Naga yɛn ma, ma yaa ma
kafɔnŋgɔlɔ ke pye kuulo poro
kan wi le?
Naga yɛn ma, kuulo pe mbe ya yiri
naa mbɔɔn sɔn wi le?
Wɔnmatigiwɛn laga.
12 Naga yɛn ma, mbe pe ta wa fanra
ti ni, pe yaa ma kagbaraga ki
sɛnrɛ yo wa wi le?
Naga yɛn ma, ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ yɛgɛ ŋga na, pe yaa ki
yɛgɛ yo wa kuulo tara wi le?
13 Ambɔ wi yaa ma kagbɔgɔlɔ koro
jɛn wa kunwɔ pi diwi wi ni?
Ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ambɔ wi
yaa ko jɛn wa fɛgɛrɛ tara ti ni?

14 Ɛɛn fɔ, mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mboro mi yɛn na gbele nɔɔ
yinri mala saga,
pinliwɛ ni mi mɔɔ yɛnri.
15 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma
silan je?
Yiŋgi na, a ma sɔɔn yɛɛ lara na na?
16 Maga lɛ na puwɛn pi ni, mi yɛn
na jɔlɔ, ma yɔngɔ kunwɔ pi ni
tɔɔn,
mà fyɛrɛ gbɔrɔ wa na na fɔ mala jigi
wi kɔn na na.
17 Ma naŋgbanwa kayaŋga kì to na
na,
fyɛrɛ kagbɔgɔlɔ ŋgele mà wa na na,
kànla yinwege ki jɔgɔ pew.
18 Ke yɛn mala maga pilige pyew paa
tɔnŋgbɔɔ yɛn,
mala tɔn kɛɛ ki ni fuun na.
19 Màla wɛnnɛ naa na cɛnyɛɛnlɛ pe
laga na na,
diwi wo cɛ wì koro na cɛnyɛnlɛ we.

89

We Fɔ, yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mà kɔn
wunlunaŋa Davidi wi yeri,
ke koro se yeri?

1 Ezirahi setirige pyɔ Etan wi na-
gawa yurugo†.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li kag-
baraga ki koo yurugo ni sanga
pyew,
mà yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, mi yaa laga yari sanga
pyew fɔ tetete.
3 Mi yɛn naga yuun fɔ ma kagbaraga
ki yɛn wa fɔ sanga pyew,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, mà yeresaga kan ki yeri
wa yɛnŋɛlɛ na.

4 We Fɔ, màa ki yo ma yo fɔ: «Mì yɔn
finliwɛ le na tunmbyee Davidi
ŋa mì wɔ wi ni,
mìla wugu maa kan ma yo fɔ:
5 ‹Mi yaa yeresaga kan ma setirige
piile pe yeri fɔ sanga pyew,
mi yaa yeresaga kan ma wunluwɔ
pi yeri sanga pyew fɔ tetete†.›
»
Wɔnmatigiwɛn laga.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, naayeri wo naa wi
nawa yaara ti ni ti yɛn nɔɔ
sɔnni ma kagbɔgɔlɔ ke kala
na,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, mbele pe yɛn kpoyi† pe
yaa laga wogo ki yari.

† **89:1 89.1:** 1 Wunlu 5.11 † **89:5 89.4-5:** 2 Sami 7.12-16; 1 Kuro 17.11; Yuuro 132.11; Kapye 2.30
† **89:6 89.6:** Ŋga kì yo fɔ *mbele pe yɛn kpoyi* ko yɛn na para mɛrɛgɛye poro sɛnrɛ na.

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ambɔ wi yɛn wa
naayeri, ŋa wi mbe ya mboo
yɛɛ taanla ma ni?
Yɛngɛŋgɛlɛ ke ni, liliin li yɛn wa paa
mboro yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ?
8 Yɛnŋɛlɛ li yɛn fyɛrɛ yaraga wa
mbele pe yɛn kpoyi pe gbo-
golomɔ pi sɔgɔwɔ,
li yɛn fyɛrɛ ni ma wɛ mbele fuun pe
yɛn mali maga pe na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, yawa yɛn
ambɔ ni paa mboro yɛn, Yawe
Yɛnŋɛlɛ?
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ mɔɔ yɛɛ
maga kɛɛ ki ni fuun na.
10 Kɔgɔje wi ka yiri mbaa tinni,
mboro ma maa pye wi ma
sinlɛ,
na wi tɔnmɔ pi kaa yinrigi mbaa
tuun, mboro ma maa sinŋge.
11 Mboro mà kɔgɔje yaripege Ara-
havu† ki purugu maga pye
gboo,
màa ma juguye pe gbɔn ma pe
jaraga ma yawa gbɔɔ pi ni.
12 Naayeri wi yɛn ma woo, tara ti yɛn
ma woro fun,
mboro mà dunruya wo naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti da.
13 Mboro ma yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ naa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ ki ni ti da,
Tabɔri yanwiga naa Ɛrimɔ yanwiga
ki ni, ti yɛn na jɔrɔgi na yɔgɔri
ma mɛgɛ ni.
14 Fanŋga yɛn ma kɛɛ ki ni fɔ jɛŋgɛ,
yawa yɛn ma kɛɛ ki ni,
ma fanŋga kɛɛ ki yɛn ma yiri wa
naayeri.
15 Kasinŋge ko naa kaselege ki ni, to
tɔ̀ɔn wunluwɔ pi teŋge,
kagbaraga konaa mbe pye sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ, to ti maa yaan
wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbaa ma sɔnni
yuuro ni, cɛnlɛ na li woolo pe
yɛn maga jɛn, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo!
Pe yaa la tanri ma yɛgɛ, wa ma
yanwa pi ni.
17 Pe yaa la yɔgɔri suyi ma mɛgɛ ki
kala na,
ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ki maa
gbɔgɔwɔ kaan pe yeri.
18 Katugu mboro ma yɛn pe gbɔgɔwɔ
naa pe fanŋga ye,
ma kagbaraga ko fanŋga na we ma
cew ta.
19 Kaselege ko na, we tugurɔn sige-
yaraga ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
mboro kɛɛ na,
mboro Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
le, we wunlunaŋa wi yɛn
mboro kɛɛ.

20 Pilige ka, màa ma yɛɛ naga
yariyanga† ni, mbele pè pe yɛɛ
kan ma yeri, ma para pe ni,
ma yo fɔ:
Mì maliŋgbɔɔn kotogofɔ wa saga,
mì lefɔnŋɔ wa wɔ wa janwa wi
sɔgɔwɔ.
21 Mìlan tunmbyee Davidi wi ta,
mìla sinmɛ kpoyi pi wo wi na maa
wɔ†.
22 Mi jate mi yaa kɛɛ le wi ni mboo
tɔgɔ,
na yawa pi yaa fanŋga le wi ni.
23 Wi jugu wi se ya pan mboo fo,
lepee wi se ya mbe fanŋga ta wi na.
24 Mi yaa kaa winfɛnnɛ pe tɔngɔlɔ
wa wi yɛgɛ,
mbe win wi panrafɛnnɛ pe ni.
25 Mi yaa pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ wi
ni mbe kagbaraga pye wi kan,
wi wunluwɔ fanŋga ki yaa la gbogo
mbaa kee yɛgɛ na mɛgɛ ko
kala na.
26 Mi yaa kɔgɔje wi le wi kɛɛ,
mboo tɛgɛ gbaanla pe go na†.
27 Wo na, wi yaa kaa na yɛnri mbaa
yuun fɔ:

† **89:11 89.11:** Faa, Babilɔni tara fɛnnɛ pe muŋgooro nda ti maa para dunruya wì da yɛgɛ ŋga na ki na, wa ti ni, yaripege ŋga pe yinri Arahavu ki yɛn ma taanla kɔgɔje wo ni. Laga ki laga ŋga ki ni, ki yaa pye Arahavu wi yɛn ma taanla Ezhipiti tara to ni. † **89:20 89.20:** 2 Sami 7.4-17; 1 Kuro 17.1-15 † **89:21 89.21:** 1 Sami 13.14; 16.12; Kapye 13.22 † **89:26 89.26:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa wi tɛgɛ tara lombondo ti go na.

«Na to, na Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn
walaga ŋga kìlan shɔ.»
28 Mi wo na, mi yaa kaa pye na
pinambyɔ koŋgbanŋa,
mboo yirige mbe wɛ dunruya wun-
lumbolo pe ni fuun pe na†.
29 Mi yaa ti na kagbaraga ki koro wi
ni fɔ sanga pyew,
mi yaa ti na yɔn finliwɛ mba mì le
wi ni pi yeresaga ta wi ni.
30 Mi yaa ti setirige piile mbaa yin-
rigi wi puŋgo na suyi,
mbe ti wi wunluwɔ pi koro wa suyi
paa yɛgɛ ŋga na naayeri wi
yɛn wa we.

31 «Na wi setirige piile paga na lasiri
wi wa,
na pe woro na tanri mbaa yala na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni,
32 na paga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ,
na pee na ŋgasegele ke lɛ mbaa
tanri ke na,
33 pa kona mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ
kanŋgaga ni mbe pe jɔlɔ pe
mbalogowo pi kala na;
mbe yiri pe kɔrɔgɔ mbe pe gbɔn pe
mbasinmɛ pi kala na.
34 Ɛɛn fɔ mi se na kagbaraga ki yaga
wi kanŋgɔlɔ,
mi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, mi sege wogo ki sa wi ni.
35 Mi se na yɔn finliwɛ pi jɔgɔ wi ni,
mi se na yɔn sɛnrɛ ti kanŋga wi
kanŋgɔlɔ.
36 Mìla wugu wugusaga nuŋgba ki
wogo na, mi yɛn kpoyi yɛgɛ
ŋga na ki na,
fɔ mi se Davidi wi fanla.
37 Setirige piile yaa la yinrigi wi
puŋgo na suyi,
wi wunluwɔ pi yaa mɔ na yɛgɛ
sɔgɔwɔ paa yɔnlɔ ki yɛn.
38 Pi yaa yeresaga ta fɔ sanga pyew
paa yeŋge ki yɛn,
ko ŋga ki yɛn sɛrɛfɔ ŋa wi yɛn
kaselege fɔ wa kambaara ti
puŋgo na.»

Wɔnmatigiwɛn laga.

39 Ɛɛn fɔ, we Fɔ, konaa ki ni fuun,
mà je wunluwɔ ŋa mà sinmɛ
kpoyi wo wi na maa wɔ wi na,
màa wa,
mà nawa ŋgban wi ni.
40 Yɔn finliwɛ mba màa le ma tunm-
byee wi ni, màa jɔgɔ,
màa wunluwɔ njala li kɔw wa wi
go na mali wa tara mali tɛgɛ
fyɔngɔ ni.
41 Màa malaga sigemboro ti ni fuun
ti jaanri,
ma malaga sigecara ti tɔngɔ.
42 Torofɛnnɛ pe ni fuun pòo yaara ti
koli,
wi cɛnyɛɛnlɛ pe yɛn naa tifaga.
43 Wi winfɛnnɛ mà pe kotogo ki kan
pe na,
mà yɔgɔrimɔ kan wi juguye pe ni
fuun pe yeri.
44 Màa ti wi tokobi wii ya kala la yɔn,
ma suu saga malaga ki na.
45 Wi wunluwɔ gbɔgɔwɔ màa kɔ,
màa wunluwɔ jɔngɔ ki jan tara.
46 Màa wi lefɔnrɔ piliye yi were,
ma fɛrɛ gbɔrɔ wa wi na.

Wɔnmatigiwɛn laga.

47 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa koro mbaa
ma yɛɛ lara fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Ma naŋgbanwa pi yaa koro mbaa
yiin paa kasɔn yɛn fɔ sa gbɔn
wagati wiwiin?
48 Ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ na
yinwege ki woro sa,
ma kaga wele, ma maga yan sɛnwee
piile mà pe da pe kɔ pe wɔ wa.
49 Lere wiwiin wi yɛn wa, wi yaa
koro yinwege na wi se ka ku?
Ambɔ wi mbe ya mboo yɛɛ shɔ
kunwɔ pi kɛɛ?

Wɔnmatigiwɛn laga.

50 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, kagbaraga ŋga
màa pye na piin fafafa, ki kari
se yeri?
Màa wugu mbe kagbaraga ŋga pye
Davidi wi kan mbe yala ma
yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ
ŋga na ki ni, ki koro se yeri?

† **89:28 89.28:** Naga 1.5

51 E, we Fɔ, leele pe yɛn nɔɔ tunm-
byeele pe tifaga yɛgɛ ŋga na,
ma jatere wi tɛgɛ ki na,
ma jatere wi tɛgɛ ki na fun fɔ
ki janwa gbɔlɔ na, pa li go
tuguro ti yɛn mi go na.
52 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ
ki na fɔ ma juguye pe yɛn nala
tifaga,
lere ŋa mà sinmɛ pi wo wi na maa
wɔ, ma juguye pe yɛn naa
tuuro lee naa tifaga.

53 Sɔnmɔ mbe pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
woo fɔ sanga pyew!
Anmiina, anmiina.

SƐWƐ TIJƐRƐ WOO

90

Yuuro 90–106

Yɛnŋɛlɛ li yɛn kɔsaga fu,
ɛɛn fɔ sɛnwee wi yɛn torofɔ

1 Yɛnŋɛlɛ li lere Moyisi wi Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ.
We Fɔ, mboro ma yɛn we larasaga
sanga wi ni fuun, fɔ tetete.
2 Sanni ma sa yanwira ti da,
sanni ma sa dunruya wi da,
mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ sanga pyew
fɔ tetete.
3 Mboro ma ma ti sɛnwee wi ma
sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni,
ma maa pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ,
sɔngɔrɔ wa tara ti ni†.»
4 Katugu yɛlɛ wagakele (1 000) li yɛn
ma yɛgɛ na paa yunmbaan
pilige ŋga kì toro ki yɛn,
nakoma paa yembinɛ lɛri yɔn ka
yɛn†.

5 Ma ma sɛnwee piile pe yinwege ki
pɛ mbege wɔ wa,
ki ma kɔ paa wɔnlɔwɔ jɛnri ma kaa
kɔ pinliwɛ yɔn na we,
ki ma kɔ paa yan yɛn.
6 Pinliwɛ ni, yan ki ma fyɛnwɛ, ma
pɛlɛgi,
yɔnlɔkɔgɔ ki ma fanla, mɛɛ waga.
7 Ma naŋgbanwa pì we jɔgɔ,
ma naŋgbanwa gbɔɔ pi yɛn na we
sunndo wi kɔɔn we na.
8 Ma yɛgɛ yɛn we kajɔgɔrɔ ti na,
mà we kagala ŋgele ke yɛn ma lara
ke yirige funwa na, ma ke tɛgɛ
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
9 We yinwege ki yɛn na were na kee
ma naŋgbanwa pi kala na,
we yɛgɛlɛ yɔn ki ma kɔ paa yɔn
tifɛlɛgɛ wɔnsaga nuŋgba yɛn.
10 We yinwege piliye yi mbe ya yɛlɛ
nafa taanri ma yiri kɛ yɔn ko
tin,
na leele mbele ka pye fanŋga ni,
poro mbe ya mbe yɛlɛ nafa
tijɛrɛ ta.
Ɛɛn fɔ wa ko yinwege ko ni, tege naa
jɔlɔgɔ ki yɛn wa;
dunruya yinwege ki ma kɔ fyaw,
woro fun waa toro na kee win.
11 Ambɔ wɔɔn naŋgbanwa pi kɔsaga
jɛn?
Ma naŋgbanwa gbɔɔ mba pi ma ti
leele pe maa ma fyɛ, ambɔ
wuu kɔsaga jɛn?
12 We naga wege jɛn fɔ we yinwege
piliye yi yɛn ma jiri,
jaŋgo we ya we kajɛnmɛ ta wa we
kotogo na!

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa nawa
ŋgban we ni fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Sɔngɔrɔ ma pan we kɔrɔgɔ,
ma we yinriwɛ ta!
14 Pinliwɛ ni, ma kagbaraga ki pye
we kan ma we yɛgɛ tin,
pa we yaa la jɔrɔgi nayinmɛ ni we
yinwege piliye yi ni fuun ni.
15 Mà fɛrɛ ti wa we na ma saa gbɔn
piliye yɔn ŋga na, nayinmɛ
kan we yeri mbe yala ki piliye
yɔn ki ni;
wè jɔlɔ ma saa gbɔn yɛlɛ yɔn ŋga
na, yɔgɔrimɔ kan we yeri mbe
yala ki yɛlɛ yɔn ki ni!
16 Ki yaga mɔɔ kapyegele ke naga
woro mbele ma tunmbyeele
we na,
mɔɔ gbɔgɔwɔ yanwa pi naga we
setirige piile pe na!

† **90:3 90.3:** Zhenɛ 3.19 † **90:4 90.4:** 2 Pyɛ 3.8

17 We Fɔ, we Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma
yinmɛ pi tɔn we na!
Ma ti we kɛɛ tunndo tila yɔngɔ tila
kee yɛgɛ!
Ee, ma ti we kɛɛ tunndo tila yɔngɔ
tila kee yɛgɛ!

91

Yɛnŋɛlɛ li yɛn li woolo pe larasaga

1 Lere ŋa fuun wi maa yɛɛ lara wa
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti
go na li tanla,
wo ma wogosaga ta wa lo na yawa
pi ni fuun fɔ li yinmɛ pi ni.

2 Wi ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ: «Ma
yɛn na larasaga, ma pye na
malaga sigeca,
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na mìlan jigi wi taga
li na.»

3 Katugu lo li mɔɔ shɔ mɛrɛ janfɔ wi
mɛrɛ ti kɛɛ,
mɔɔ shɔ yambewe mba pi maa
jɔgɔwɔ piin pi kɛɛ.
4 Li yaa tɔn ma na paa yɛgɛ ŋga na
ŋgolo ma kaa wi piile tɔn wi
kanwira sire ti nɔgɔ,
ma yaa ma yɛɛ lara wa li yeri paa
yɛgɛ ŋga na ŋgolo ma kaa wi
piile lara wi kanwira nɔgɔ.
Li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ
ŋga na, ki yɛn paa tugurɔn
sigeyaraga yɛn nakoma paa
malaga gbɔnderege yɛn nɔɔ
go singi.
5 Kona yaara nda ti maa fyɛrɛ waa
lere na yembinɛ, ma se ka fyɛ
ko ka na,
nakoma wangala ŋgele pe mbe ya
mbɔɔn wɔn ke ni yɔnlɔ na;
6 nakoma yambewe mba pi maa
tooro wa diwi wi ni mbe sa to
lere na,
nakoma kapege ŋga ki ma to lere na
mboo gbo yɔnlɔ ŋgbanga na,
ma se ka fyɛ ko ka na.
7 Ali na lere wagakele (1 000) ka to
mbe ku le ma tanla,
lere wagakɛ (10 000) mbe to wi ku
wa ma kalige kɛɛ ki na,
yaraga kpɛ se mboro ta.
8 Mboro wo na, ma yɛngɛlɛ ke kan
maa wele,
ma yaa ki yan yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
li yaa lepeele pe sara.

9 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
laga ŋga mà saa karafa wa,
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na,
màli pye ma larasaga.
10 Kapege kpɛ se gbɔn ma na,
yambewe kpɛ se gbɔn ma go woolo
pe na;
11 katugu li yaa konɔ kan li mɛrɛgɛye
pe yeri,
mbe yo paa wele ma na wa ma
koŋgolo ke ni fuun ke ni†.
12 Pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi
ni, jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki
kurugo sinndɛlɛgɛ ka na†.

13 Ma yaa ka jara wi tangala mbe
toro, mbe mɛrɛgɛ ki tangala
mbe toro,
ma yaa ka jara yirifɔnŋɔ wi tangala
mbe toro, mbe wɔɔgɔ pege ki
tangala mbe toro, yaraga ka se
pye ma na†.
14 We Fɔ wì yo fɔ: «Kì kaa pye mi yɛn
maa ndanla, mi yaa wi shɔ ti
yeri,
mi yaa laa go singi, katugu wìlan jɛn.
15 Na wi kanla yeri mboo saga, pa mi
yaa wi saga;
wi jɔlɔgɔ sanga ni, mi jate mi yaa
pye wi ni,
mi yaa wi shɔ mbe gbɔgɔwɔ kan wi
yeri.
16 Mi yaa ka yinwetɔnlɔgɔ kan wi
yeri mboo yɛnlɛ tin,
mi yaa ki naga wi na fɔ muwi mi yɛn
shɔfɔ we.»

† **91:11 91.11:** Mati 4.6; Luki 4.10 † **91:12 91.12:** Mati 4.6; Luki 4.11 † **91:13 91.13:** Luki 10.19

92

Ki yɛn ma yɔn
mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo. Cɛnpilige yurugo.
2 Ki yɛn ma yɔn mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li gbogo,
mbaa yuuro koo mbaa lo na yaara
ti ni fuun ti go na li mɛgɛ ki
sɔnni;
3 mbaa ma kagbaraga ki sɛnrɛ yuun
pinliwɛ ni,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, mbaa ki yari yembinɛ;
4 mbaa ki piin ŋgɔni maŋgala kɛ
woo ni,
naa juru ni konaa ŋgɔni gbɔngɔ ni.

5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, kapyegele ŋgele
mà pye, kè yɔgɔrimɔ kan na
yeri,
mi yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ ni ma kɛɛ
tunŋgo ki kala na.
6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kapyegele kè
tugbɔlɔ,
ma jatere wi yɛn ma jugo.
7 Kambajɛnŋɛ wila kala lo la jɛn wa
ki ni,
lembige kila tijinliwɛ ta mbege kɔrɔ
jɛn.
8 Ali na lepeele paga yiri mbe jiti paa
yan yɛn,
ali na kapere pyefɛnnɛ pe kagala ke
kaa yɔngɔ la kee yɛgɛ,
pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa pew.

9 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ,
ma yɛn yaara ti ni fuun ti go na fɔ
sanga pyew.
10 E, ma juguye pe wele Yawe
Yɛnŋɛlɛ,
ma juguye pe wele pe yɛn na koo na
woo wa,
mbele fuun pe yɛn na kambasinnde
ti piin, ma yaa pe gbɔn mbe
pe jaraga.

11 Ma ma fanŋga kan na yeri paa
yannɔ wogo yɛn,
mà sinmɛ nuwɔ taan fɔnmbɔ wo na
na mala nawa pi yinŋgi.
12 Mi yɛn nala winfɛnnɛ pe tolo li
yaan,
mbele pe yɛn na yinrigi na kɔrɔgɔ
mbe kapege pye na na, na
nuŋgbolo yɛn pe gbelege ki
na.

13 Ɛɛn fɔ lesinmbele pe kagala ke
maa yɔngɔ na kee yɛgɛ paa
sɛngɛndige ma kaa na tɔnlɔ
we,
pe maa fanŋga taa na kee yɛgɛ paa
Liban tara sɛdiri tire ti yɛn.
14 Pe yɛn paa tige yɛn ŋga pè sanri
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni,
pe ma yiri ma yɔn wa we Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ londo nawa pi
ni.
15 Ali mbege ta pè lɛ, pe maa siin,
pe yɛn tɔnmɔ ni na funnu;
16 ki ka pye ma, ki maga naga fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
lo li yɛn na walaga mbaa na go singi,
kambasinŋge kpɛ woro li ni.

93

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ,
gbɔgɔwɔ pi yɛn mali fere paa
yaripɔrɔ yɛn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ fere jate,
fanŋga yɛn li ni mali maga
paa kurusijara yɛn.
Ki kala na, dunruya wi yɛn ma
gbegele ma cɛn, wi se ya wɔ
wa wi yɔnlɔ.

2 We Fɔ, ma wunluwɔ pi yɛn ma
gbegele ma tɛgɛ maga lɛ wa
fafafa,
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ, maga lɛ wa fafafa
fɔ tetete.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, gbaanla tɔnmɔ pi
yɛn na tinmɛ yinrigi,
gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na tinni,
gbaanla tɔnmɔ pi yɛn na kunlu
ŋgbanga.
4 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yaara
ti ni fuun ti go na wa naayeri
lara ti ni.
Li fanŋga kì gbɔgɔ ma wɛ tɔnŋgbɔɔ
tinmɛ na,

kì gbɔgɔ ma wɛ kɔgɔje tɔnmɔ mba pi
maa yinrigi na tuun pi fanŋga
ki na.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke
yɛn kaselege piiri,
mbe dunruya wi ta wa sanga ŋa
fuun ni, ma shɛrigo gbɔgɔ ki
daga mbe pye kpoyi.

94

Leele pe kambasinnde
ti kayaŋga wɔ pe ni, Yɛnŋɛlɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, kayaŋga wɔfɔ
Yɛnŋɛlɛ,
kayaŋga wɔfɔ Yɛnŋɛlɛ, ma yɛɛ
naga!
2 Mboro ŋa dunruya kiti kɔnfɔ, yiri
ma yere,
mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma pe
sara ma yala pe kapyegele ke
ni!

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, lep-
eele pe yaa koro mbaa yɔgɔri
fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Ɛnhɛn, pe yaa koro mbaa yɔgɔri fɔ
sa gbɔn wagati wiwiin?
4 Pe maa yɔngbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun na
leele pe tifaga,
ki tipere pyefɛnnɛ pe ni fuun pe maa
pe yɛɛ gbogo.
5 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe yɛn nɔɔ woolo
pe jɔlɔ,
poro mbele ma kɔrɔgɔ ye, pè pe
yigilɔmɔ pi tisaw.
6 Pe yɛn na naŋgunjaala naa nam-
bannjɛɛnlɛ pe kuun,
na pijiriwele pe kuun.
7 Pe ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro
na yaraga ka yaan.
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ lii kala la kpɛ jɛn
wa ki ni.»

8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yoro lembire
re,
yoro tijinliwɛ fu fɛnnɛ, ye yaa tijin-
liwɛ ta wagati wiwiin?
9 Yɛnŋɛlɛ na lì nuŋgbolo li kan
sɛnwee wi yeri, naga yɛn ma,
laa la nuru wi le?
Yɛnŋɛlɛ na lì yɛnmbyɔ wi gbegele
sɛnwee wi na, laa la yaan wi
le?
10 Yɛnŋɛlɛ na li maa cɛngɛlɛ ke koro
na ke nii konɔ, naga yɛn ma,
li se ka ye le jɔlɔgɔ wi le?
Lo na li maa leele pe nari jɛnmɛ pi
ni, li mbe ya pye tijinliwɛ fu
fɔ wi le?
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnweele pe jatere
wi jɛn,
lìgi jɛn ma yo wi yɛn wagafe.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ka lere ŋa
koro mboo le konɔ, fɛrɛwɛ
yɛn ki fɔ wi woo,
na maga ma lasiri wi naga lere ŋa
na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
13 Na jɔlɔgɔ sanga ka gbɔn wi na, ma
maa kotogo ki sogo wi na,
ma si yala, wege ki yɛn na kɔɔn
lepee wo mɛgɛ ni.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ laa li woolo
pe wa,
poro mbele pe yɛn li kɔrɔgɔ ye, laa
si je pe na.
15 Kiti wi yaa kaa kɔɔn naa kaselege
ni,
mbele fuun pe nawa pi yɛn ma sin
pe na, pe yaa yɛnlɛ wi na.

16 Ambɔ wi yaa yere na kala li ni
lepeele pe yɛgɛ na, wa kiti
kɔnsaga?
Ambɔ wi yaa taga na puŋgo na mbe
yiri ki kapege pyefɛnnɛ mbele
pe kɔrɔgɔ?
17 Ndɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila na saga,
anmɛ mìla ku makɔ.
18 Sanga o sanga mìla yo fɔ: «Na
tɔɔrɔ ti yɛn na wɔnri;»
ko sanga wo ni, ma kagbaraga ki ma
fanŋga le na ni Yawe Yɛnŋɛlɛ.
19 Na na jatere wi ka lɛgɛ na na
sanga ŋa ni,
ma mala kotogo ki sogo na na, mbe
nayinmɛ kan na yeri.

20 Naga yɛn ma, mboro mbe yɛnlɛ
mbe gbogolo ki kiti kɔnfɛnnɛ
legboleele pe ni,

poro mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke wa, mbe si
jɔlɔgɔ wa leele pe na?
21 Pe ma pe yɛɛ gbogolo ma yiri
lesinŋɛ wi kɔrɔgɔ,
pe ma kiti wi kɔn mboo jan lere
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi na,
mboo gbo jaga.
22 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn paa
na malaga sigeca yɛn nala go
singi,
na Yɛnŋɛlɛ li yɛn walaga ŋga ki yɛn
na larasaga.
23 Li yaa ti pe kapere ti go kala li to
pe na,
li yaa pe tɔngɔ pe tipewe pi kala na.
Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka pe tɔngɔ.

95

Leele pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ
li gbogo konaa mbaa li sɔnni

1 Ye pan waa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni;
waa yuuro koo nayinmɛ ni, mbaa
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn paa we
walaga yɛn konaa we shɔfɔ li
sɔnni!
2 Ye pan we kari wa li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
we sharaga kan li yeri,
waa yuuro koo nayinmɛ ni waa li
sɔnni!
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ye,
li yɛn wunluwɔ gbɔɔ yarisunndo ti
ni fuun ti go na.
4 Tara ti latijuguwo lara ti yɛn li kɛɛ,
yanwira titɔɔnrɔ ti namunjɔye pe
yɛn li woolo.
5 Kɔgɔje wi yɛn li woo, lo lùu da;
tara fun lo kɛɛ tunŋgo yi.

6 Ye pan we go sogo, we fɔli li yɛgɛ
sɔgɔwɔ weli gbɔgɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì we da, we
kanŋguuro kan li nɔgɔ mbeli
gbɔgɔ!
7 Katugu lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ le,
we yɛn li woolo mbele li yɛn na
kɔrɔsi,
we yɛn paa simbaŋgbelege yɛn,
ŋga lo jate li yɛn na kɔnri.

Ki kala na, na ye ka li magala li logo
nala,
8 yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ
na, paa yɛgɛ ŋga na kìla pye
wa Meriba laga ki na,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye wa Masa† laga ki na, wa gbinri wi ni†.
9 Wa ki laga ki na, ye tɛlɛye pàa na
wa ma wele,
pàa na yɔn ja wa ki lara ti na, ali
maga ta pàa na kapyegele ke
yan o†.
10 Maga yigi fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ
nafa shyɛn, ki cɛnlɛ woolo pe
la kìla kɔ na na;
a mì sho fɔ: «Pe yɛn cɛnlɛ woolo
mbele pè wa ma la wa pe
kotogo na,
pe fanla koŋgolo ke jɛn.»
11 Ki kala na, wa na naŋgbanwa pi
ni, mì wugu ma yo fɔ:
«Pe se ye wa na wogosaga ki ni
fyew†.»

96

Ki daga dunruya woolo
paa yurugo koo
paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
(1 Kuro 16.23-33)

1 Ye yurugo fɔnŋgɔ kɔ ye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔn!
Dunruya woolo ye ni fuun yaa yu-
uro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan!
2 Yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
yaa li sɔnni,
yaa ki sɛntanra ti yari pilige nuŋgba
nuŋgba pyew fɔ lo li yɛn
shɔfɔ we.
3 Yaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi sɛnrɛ
yuun dunruya cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ,
yaa li kagbɔgɔlɔ ke yɛgɛ yuun
tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
woolo pe kan.

† **95:8 95.8:** *Meriba* naa *Masa* wogo ko na, ye wele wa Ɛkizɔdi 17.7; 20.13 lara ti ni ki lara shyɛn ti wogo na. † **95:8 95.7-8:** Ebu 3.15; 4.7 † **95:9 95.9:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **95:11 95.11:** Nɔmbu 14.20-23; Dete 1.34-36; 12.9-10; Ebu 4.3,5

4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma
gbɔgɔ, li daga paa li sɔnni fɔ
jɛŋgɛ;
li yɛn fyɛrɛ yaraga ma wɛ yarisun-
ndo ti ni fuun ti na.
5 Katugu yarisunndo nda fuun
cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa
gbogo ti woro yaraga ka,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi
da.
6 Gbɔgɔwɔ yanwa naa tiyɔnwɔ pi
yɛn li woo,
fanŋga naa tiyɔnwɔ pi yɛn wa li
cɛnsaga kpoyi ki ni.

7 Cɛngɛlɛ ŋgele laga tara na, yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yaa li gbɔgɔwɔ yanwa naa li yawa pi
sɛnrɛ yuun!
8 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbogo,
yaa paan ye yarikanra ti ni yaa yiin
wa li shɛrigo gbɔgɔ londo ti ni.
9 Ye fɔli ye ye yɛrɛ ti jiile wa tara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
yeli gbɔgɔ, li yɛn kpoyi yɛgɛ
ŋga na ki kala na†!
Dunruya woolo ye ni fuun yaa fyɛ
yaa seri li yɛgɛ!

10 Yaa ki yuun wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
wunluwɔ we!»
Ko kì ti tara ti yɛn wa ti yɔngɔlɔ
ke ni, ti se yɛri mbe wɔ wa ti
yɔngɔlɔ ke ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn
cɛngɛlɛ ke na kasinŋge ni.
11 Naayeri yaara, yaa yɔgɔri, tara na
yaara, ye yin nayinmɛ ni,
kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun, yaa tinmɛ gbɔɔ yinrigi!
12 Yan nawa naa yanyaara ti ni fuun
yaa yɔgɔri!
Kɔɔrɔ tire ti ni fuun yaa jɔrɔgi
nayinmɛ ni!
13 Yaa ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu li yɛn na
paan,
li yɛn na paan mbe kiti sinŋɛ kɔn
tara woolo pe na,
li yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na
mbe yala kasinŋge ki ni,
li yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ ke na mbe
yala li kaselege ki ni.

97

Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ dunruya wi go na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ
we,
tara na woolo yaa yɔgɔri,
lɔgɔ furo janwa woolo† ye yin nay-
inmɛ ni!

2 Kambaaga naa diwi wɔlɔ yɛn mali
maga,
kasinŋge ko naa kaselege ki ni, to
tɔɔn wunluwɔ pi teŋge.
3 Kasɔn maa yiin wa li yɛgɛ,
ŋga ki maa wi juguye pe sorogi kɛɛ
ki ni fuun ki na.
4 Li yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pi ma yanwa
yirige dunruya wi kan,
tara woolo pe maga yan nɛɛ seri
fyɛrɛ ti kala na.
5 Yanwira ti yɛn na yanni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ paa
sɛnriŋguro yɛn
ti yɛn na yanni Yɛnŋɛlɛ na dunruya
wi ni fuun tafɔ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
6 Li yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, naayeri
wi yɛn naga wogo ki sɛnrɛ
yuun,
dunruya woolo pe ni fuun paa li
gbɔgɔwɔ yanwa pi yaan.

7 Mbele fuun pe maa yaara yanlɛrɛ
nda pè tɛ ti gbogo,
poro mbele pe maa pe yɛɛ gbogo
yarisunndo ti kala na,
pe yaa ka fɛrɛ shɔ;
yarisunndo sannda pyew yaa
kanŋguuro kanni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa
li gbogo!

8 Siyɔn ca woolo pe yaa ki wogo ki
logo mbe yin nayinmɛ ni,

† **96:9 96.9:** Yuuro 29.1-2 † **97:1 97.1:** Lɔgɔ furo janwa woolo ko kɔrɔ wo yɛn fɔ cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn fɔ wa lege.

Zhuda tara cara ti woolo pe yɛn na
yɔgɔri kiti ŋa mà kɔn wi kala
na.
9 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma
yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na laga tara ti ni
fuun ti ni,
ma yɛn yarisunndo sannda pyew ti
go na pew.

10 Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
ma ye ndanla, ye ti kapege ki
ye mbɛn;
mbele pè pe yɛɛ kan li yeri li maa pe
yinwege ki kɔrɔsi,
li ma pe shɔ lepee wi kɛɛ.
11 Yɛnŋɛlɛ li ma li kajɛŋgɛ yanwa pi
yirige lesinŋɛ wi kan,
mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe
na, li ma nayinmɛ kan pe yeri.
12 Yoro lesinmbele wele, yaa yɔgɔri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na,
ye yuuro kɔ yeli sɔn li yɛn kpoyi
yɛgɛ ŋga na ki kala na!

98

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn dunruya wi go na

1 Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Ye yurufɔnŋgɔ kɔ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔn,
katugu lì kagbɔgɔlɔ pye!
Lì cew ta li fanŋga kɛɛ ko naa li
yawa kpoyi pi fanŋga na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi naga dunruya
woolo pe na fɔ lo li yɛn shɔfɔ
we,
li yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, lìgi naga
cɛngɛlɛ ke na.
3 Li jatere wi yɛn li kagbaraga ki
na konaa li yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ yɛgɛ ŋga na ki na
Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ;
dunruya wi kɛɛ ki ni fuun ki na,
leele pège yan fɔ we Yɛnŋɛlɛ
lo li yɛn shɔfɔ we.

4 Dunruya woolo ye ni fuun yaa
jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni, yaa yuuro
koo yaa li sɔnni!
5 Yaa yuuro koo ŋgɔni ni yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yaa li sɔnni ŋgɔni magala naa yuuro
shɔgɔ ni!
6 Yaa li sɔnni mbaanra winmɛ konaa
simbapɛnɛ yɛɛnrɛ mbaanra
winmɛ ni,
yaa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni wunlunaŋa
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
le!
7 Kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti ni
fuun, tila tinmɛ gbɔɔ yinrigi,
tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun,
tila tinmɛ gbɔɔ yinrigi!
8 Ŋgbaanla tɔnmɔ pila kɛndagala
gbɔɔn,
yanwira ti pinlɛ pi ni tila jɔrɔgi
nayinmɛ ni!
9 Tila ki piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, katugu li yɛn na paan
mbe kiti kɔn dunruya woolo
pe na!
Li yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na
mbe yala kasinŋge ki ni,
li yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ ke na mbe
yala kaselege ki ni.

99

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ,
dunruya woolo pe yɛn na seri
li yɛgɛ sɔgɔwɔ fyɛrɛ ti kala na;
li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn ma tɛgɛ wa
Sherubɛnye pe go na, tara ti
yɛn na yɛgɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ wa
Siyɔn ca ki ni,
li yɛn wa naayeri dunruya woolo pe
ni fuun pe go na.

3 Ki daga leele paa ma sɔnni, mboro
ŋa ma mɛgɛ kì gbɔgɔ, a ma
yɛn fyɛrɛ yaraga;
Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi.
4 Mboro ma yɛn wunluwɔ, ki daga
paa ma yawa pi sɔnni,
kaselege ki yɛn mɔɔ ndanla,
ma ma kasinŋge ki kan yeresaga ni,
mboro ma ma kaselege naa kas-
inŋge ki le wa Zhakɔbu se-
tirige piile pe sɔgɔwɔ.

5 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
ye fɔli ye ye yɛrɛ ti jiile wa tara le li tɔɔrɔ ti nɔgɔ!
Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi.

6 Moyisi naa Arɔn pàa pye li saraga wɔfɛnnɛ poro pele,
Samiyɛli wìla pye li yɛnrifɛnnɛ wo wa;
pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe saga, a lì pe yɔn sogo.
7 Làa pye na para pe ni wa kambaaga titɔnlɔgɔ ki ni;
pàa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na tanri ke na,
ma li kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele làa kan pe yeri ke tanga ma ke yɔn fili.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, mboro màa pe yɔn sogo;
màa pye pe Yɛnŋɛlɛ, na làa pye na pe kala yari,
ɛɛn fɔ màa pye na pe kambasinnde ti fɔgɔ tɔnni pe na.

9 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yaa fɔli yaa li gbogo wa li yanwiga kpoyi ki yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi!

100

Leele pe ni fuun pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo

1 Yurugo mbe Yɛnŋɛlɛ shari.
Dunruya woolo ye ni fuun yaa yɔgɔri yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni!
2 Yaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan yɔgɔrimɔ ni!
Yaa paan li yɛgɛ sɔgɔwɔ nayinmɛ yuuro ni!
3 Yege jɛn ye yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
Lo lì we da, we yɛn lo woolo.
We yɛn li woolo ma pye paa li simbaŋgbelege yɛn ŋga li yɛn na kɔnri.

4 Yaa yiin wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni yaa li shari yuuro ni!
Yaa yiin wa li shɛrigo gbɔgɔ londo ti ni yaa li sɔnni yuuro ni!
Yaa li sɔnni yaa li mɛgɛ ki gbogo!

5 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn,
li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.
Li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ wagati wi ni fuun ni fɔ tetete.

101

Wunlunaŋa wì yere ki yerewe mbaa tanri kasinŋge ki na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Mi yaa la yuuro koo mbaa Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga naa li kasinŋge ki wogo yuun;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa la yuuro koo mbaa ma gbogo.

2 Mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na, mi yaa bala mbaa tanri pe konɔ li na;
Yɛnŋɛlɛ, ma yaa pan na kɔrɔgɔ wagati wiwiin ni?
Mi yaa la tanri nawa jɛmbɛ ni na go woolo pe sɔgɔwɔ.
3 Mi se yere ki na tipege mbaa piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ;

mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe tangalɔmɔ pi yɛn mala mbɛn,
mi se gbogolo pe ni ki wogo ki na.
4 Mi yaa na yɛɛ laga lali nambewe fɔ wi ni,
mi se kapege kpɛ pye.

5 Lere o lere wi maa wi lewee yɛnlɛ wi mɛgɛ jogo larawa, mi yaa wi tɔngɔ mboo wɔ wa;
mbele pe maa yɛgɛ tungu leele na konaa mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, mi se pe kala li kun na yɛɛ ni.
6 Na yɛgɛ ki yaa pye lesinmbele mbele laga tara ti ni pe na,
mbe ti pe ka cɛn le na tanla.
Leele mbele pe nawa pi yɛn ma filige pe na, lere o lere kaa tanri pe konɔ li na, wo yaa la tunŋgo piin na kan.

7 Lere o lere wi maa nambara piin,
wo wa se ka cɛn wa na go ki ni,
lere o lere wi maa finlɛlɛ,
wo wa se ka yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

8 Pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew,
mi yaa yiri mbe lepeele mbele laga
tara ti ni pe tɔngɔ mbe pe wɔ
wa,
jaŋgo mbe kapege pyefɛnnɛ pe ni
fuun pe kɔ,
mbe pe wɔ laga Yawe Yɛnŋɛlɛ li ca
ki ni.

102

Lere ŋa wi yɛn na jɔlɔ wa yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri luu saga

1 Jɔlɔgɔfɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ,
mbege ta wi fanŋga kìla kɔ wi ni,
a wì si yɛnri maa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ
ti yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ pi logo,
yerege ŋga mila ma yinri mala saga,
ki yaga ki gbɔn wa ma na!
3 Na mi kaa jɔlɔ pilige ŋga ni, maga
kɔɔn yɛɛ lara na na!
Nuŋgbolo jan ma logo na yeri!
Na mi ka gbele mbɔɔn yeri mala
saga, mala yɔn sogo fyaw!
4 Katugu na yinwege piliye yi yɛn na
koo na kee paa wirige yɛn.
Na fanŋga kì kɔ paa yɛgɛ ŋga na
kasɔn naŋganra ma kaa sogo
ma kɔ we.
5 Na jatere wì kɔ na yeri, ma koro
paa yan yɛn ŋga pè kɔn kila
waga.
Mi ma fɛgɛ yɛrɛ na yaakara ti na.
6 Mì koro na jɛɛn,
fɔ mì saa cɔgɔ ma koro kajeere.
7 Mi yɛn paa lɔgɔ sumbyɔ yɛn, ŋa wi
ma pye wa gbinri wi ni.
Mi yɛn paa kuwegbɔgɔ ma kaa pye
ki yɛ yumbara na.
8 Wɔnlɔwɔ pì gbaanri na na.
Mi yɛn paa sannjɛlɛ nuŋgbanna
yɛn, na li yɛn ma cɛn go go na.
9 Na juguye pe yɛn nala tifaga pilige
pyew.
Poro mbele na winfɛnnɛ pe yɛn na
tɛgɛ na na,
na leele pe daŋgi pe cɛnlɔmɔ pi pye
paa na woo pi yɛn.
10 Cɔnrɔ to tì pye na yaakara wa suro
ti yɔnlɔ.
Na yɛntunwɔ pi ma pinlɛ na tɔnwɔɔ
pi ni.
11 Ko yɛn na piin ma, ma kɔnrɔ tan-
dorogo naa ma naŋgbanwa
gbɔɔ pi kala na,
katugu màla lɛ mala wa fɔ lege.
12 Na yinwege piliye yi yɛn na tooro
paa yɔnlɔkɔgɔ yinmɛ yɛn.
Mi yɛn paa yan yɛn, ŋga ki yɛn ma
waga.

13 Ɛɛn fɔ, mboro wo na Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn wunluwɔ fɔ
sanga pyew.
Wagati ŋa fuun wila paan wi woolo
pe yaa lɔɔn mɛgɛ ki yinri fɔ
ma yɛn Yɛnŋɛlɛ.
14 Ma yaa ka yiri mbe Siyɔn ca ki
yinriwɛ ta;
katugu wagati wì gbɔn mbe yinmɛ
tirige ki na,
wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ ki pyewe
na wì gbɔn.
15 Woro mbele ma tunmbyeele,
Siyɔn ca ki sinndɛɛrɛ ti yɛn
ma we ndanla.
Ki kataga ki yinriwɛ yɛn na we taa.
16 Pa kona cɛngɛlɛ ke yaa la fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
Tara na wunlumbolo pe ni fuun pe
yaa kɔɔn gbɔgɔwɔ yanwa pi
jɛn.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Siyɔn ca ki
kan naa fɔnŋgɔ,
li yaa kali yɛɛ naga wa li gbɔgɔwɔ
yanwa pi ni.
18 Li ma mbele pe yɛn tege na pe
yɛnrɛwɛ pi logo.
Li se je pe yɛnrɛwɛ pi na.
19 Ki wogo yege yɔnlɔgɔ yege tɛgɛ
mbele pe yaa ka yiri puŋgo na
pe kan.
Cɛnlɛ fɔnnɔ na li yaa ka yiri puŋgo
na li ta laa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbogo.
20 Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ta wa yɛnŋɛlɛ
na, lì go sogo na wele;

mali ta wa li laga kpoyi ki ni, lì go
sogo na wele laga tara na.
21 Lì ko pye, jaŋgo kasopiile pe yɛn
na jɛngɛ ŋga jɛɛn mbege logo,
konaa mbe mbele kunwɔ pi gbɛrɛ
gbɔn pe na pe shɔ;
22 jaŋgo paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
yari wa Siyɔn ca,
paa li sɔnni yuuro ni wa ko ŋga ki
yɛn Zheruzalɛmu ca ki ni;
23 ko sanga wo ni, cɛngɛlɛ naa
wunlumbolo pe yaa ka pe yɛɛ
gbogolo,
mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

24 Yɛnŋɛlɛ lìlan fanŋga ki kɔ mala
yaga konɔ;
lì ka kɔn na yinwege piliye yi na.
25 Ki kala na, mì yo fɔ: «Na Yɛnŋɛlɛ,
mboro ŋa ma yɛn wa fɔ sanga
pyew,
maga kanla lɛ mbanla yinwege ki
kɔn shyɛn!»
26 Mà tara ti da maga lɛ wa fafafa.
Naayeri wi yɛn ma kɛɛ yɔnlɔ
tunŋgo.
27 Ti yaa ka kɔ, ɛɛn fɔ mboro yaa
koro wa fɔ sanga pyew.
Ti ni fuun ti yaa ka lɛ paa yaripɔrɔ
yɛn.
Ma yaa kari kanŋga paa yɛgɛ ŋga na
pe ma yaripɔrɔ kanŋga we;
pa ti yaa si kanŋga.
28 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ma yaa koro
wa ma cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na.
Ma yɛgɛlɛ ke se kɔ†.
29 Ma tunmbyeele pe piile pe yaa ka
cɛnsaga ta.
Pe setirige piile pe yaa ka yeresaga
ta ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.

103

Mila jaa mbaa Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn yinmɛ kanfɔ li shari

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni,
mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
kpoyi ki sɔnni na nawa pi ni
fuun ni.
2 Ee, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni,
mi se fɛgɛ li kajɛŋgɛ pyege ka kpɛ
na.

3 Lo li mɔɔ kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti kala
yaga ma na,
lo li mɔɔ sagala ma yama pi ni fuun
pi ni.
4 Lo li mɔɔ go shɔ wetijugo ki ni,
mbe kagbaraga pye ma kan konaa
mbɔɔn yinriwɛ ta fɔ jɛŋgɛ.
5 Lo li ma fɛrɛwɛ kan ma yeri ma
lelɛwɛ pi ni,
mɔɔ pye lefɔnŋɔ caricari, mbe
fanŋga fɔnŋgɔ kan ma yeri
paa yɔn yɛn.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kasinŋge piin,
pe yɛn na mbele fuun jɔlɔ, li ma
tanga kan pe yeri.
7 Làa li koŋgolo ke naga Moyisi wi
na,
mali kagbɔgɔlɔ ke pye ma ke naga
Izirayɛli woolo pe na.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinriwɛ tafɔ
naa yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ,
laa la nawa ŋgbanni jaga jaga.
Li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ.
9 Li se koro mbaa leele jɛrɛgi sanga
pyew,
Laa si gbu tɛgɛ lere ni kudɛyi.
10 Laa we yigi mbe yala we kapere ti
ni,
laa si we sara mbe yala we kajɔgɔrɔ
ti ni.
11 Tara to naa naayeri wi ni ti fogo
ki yɛn ma gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na,
pa Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ki yɛn ma
gbɔgɔ ma mbele pe maa fyɛ li
yɛgɛ pe kan.
12 Yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ yirisaga ki yɛn
ma lali yɔnlɔ tosaga ki ni,
pa li ma we kajɔgɔrɔ ti laga lali we
ni ma.
13 Yɛgɛ ŋga na tofɔ maa wi piile
yinriwɛ taa,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li maa mbele pe maa
fyɛ li yɛgɛ pe yinriwɛ taa.
14 Katugu yaraga ŋga lì tɛgɛ ma we
gbegele lo yɛrɛ lìgi jɛn.

† **102:28 102.28:** Ebu 1.10-12

Li jatere wi yɛn ki na fɔ we yɛn
taambugɔ.

15 Sɛnwee wi yinwege piliye yi yɛn
paa yan yɛn;
ki ma gbɔgɔwɔ ta paa yan fyɛɛnrɛ
yɛn.
16 Na tifɛlɛgɛ jɛnri ka ka gbɔn ti na,
ti ma waga saw, tila yan naa.
Tìla pye laga ŋga na, ko na jɛn naa.
17 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga
ki yɛn kɔsaga fu mbele pe
maa fyɛ li yɛgɛ pe kan sanga
pyew naa wagati wi ni fuun;
li yaa koro sinnɛ pe piile poro naa
pe piile pe ni,
18 naa mbele pe yaa koro mbeli yɔn
finliwɛ pi yigi,
mbaa nawa tuun li katɛgɛŋgɛlɛ ke
na mbaa tanri ke na pe ni.

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli wunluwɔ jɔngɔ
ki tɛgɛ wa yɛnŋɛlɛ na,
li yɛn wunluwɔ pi na yaraga pyew
ki go na.
20 Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛye, yaa li sɔnni!
Yoro mbele fanŋga gbɔgɔ yɛn ye ni,
a yaa tanri li sɛnrɛ ti na nari yɔn
finli, na nuru li yeri.
21 Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔɔnlɔ, yaa
li sɔnni!
Yoro mbele ye yɛn na tunŋgo piin
li kan konaa nali nandanwa
kala li piin we.
22 Yoro mbele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
da,
li tegere tì gbɔn laga ŋga fuun ni,
yaa li sɔnni!

Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni!

104

Ki daga yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì da tila li sɔnni

1 E, mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn
ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ;
gbɔgɔwɔ naa tiyɔnwɔ pi yɛn mali
fere paa yaripɔrɔ yɛn.
2 Mà yanwa pi tɛgɛ mɔɔ yɛɛ fo paa
derigbɔgɔ yɛn,
mà naayeri wi sanga maa jaraga paa
paraga go yɛn.
3 Mɔ̀ɔ cɛnsaga ki gbegele maga tɛgɛ
wa naayeri tɔnmɔ pi go na,
kambaara to ti yɛn ma malaga
gbɔnwotoro we,
ma maa tanri tifɛlɛgɛ ko na.
4 Ma ma tifɛɛrɛ ti pye ma pitunm-
bolo,
mbe kasɔn yinŋgele ke pye ma tun-
mbyeele†.
5 Mà tara ti teŋge wa ti nɔgɔna
cɛnyaara ti na,
ti se ya yɛri mbe wɔ wa ti yɔnlɔ
fyew.
6 Màa tara ti tɔn tɔnŋgbɔɔ pi ni paa
paraga yɛn,
tɔnmɔ pìla yiri ma saa gbɔn fɔ wa
yanwira ti namunjɔye pe na.
7 Ɛɛn fɔ màa gbanla pi na, a pì fe ma
tigi,
màa yɛnŋɛlɛ gbaanra ti yirige sanga
ŋa ni, a pì si fyɛɛlɛ ma kari
pew.
8 Pìla lugu yanwira ti na ma kari, ma
tigi wa yanwira gbunlundɛrɛ
ti ni,
ma saa koro wa pi yeresara nda màa
gbegele pi kan ti ni.
9 Mà kɔngɔlɔ gbɔn tɔnmɔ pi kan, pii
daga mbe koro kaanla,
jaŋgo piga ka sɔngɔrɔ mbe tara ti
tɔn naa.
10 Ma ma ti puluyo yi ma pulo, na
fuun, na yiin wa laforo ti ni,
yi maa fuun na toro wa yanwira ti
sɔgɔwɔ pi ni.
11 Yan woŋgaala pe ni fuun pe ma
pan na woo wa yi ni,
yan sofilele pe ma pan na woo wa yi
ni.
12 Naayeri sannjɛrɛ ti ma pan ma ti
sere ti pɔ wa ki tɔnmɔ pi yɔn
na,
ti ma koro na gbele wa tire wɛrɛ ti
sɔgɔwɔ.

† **104:4 104.4:** Ebu 1.7

13 Ma ma koro wa ma cɛnsaga ki ni
wa yɛnŋɛlɛ na, mbe ti tisaga
ki ma pan wa yanwira ti na,
ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo tɔnli wì tara ti
yin.
14 Ma ma ti yan ki ma fi yaayoro ti
kan,
ma ma ti yariluguro ti ma fi
sɛnweele pe kan,
jaŋgo paa pe yɔn suro ti taa paa
yinrigi wa tara ti ni;
15 konaa duvɛn ni, ŋa wi ma nay-
inmɛ kan sɛnwee wi yeri,
naa sinmɛ fawoo ni mba pi ma yɛgɛ
ki kan ki maa yɛngɛlɛ,
konaa yaakara nda ti maa fanŋga
kaan wi yeri.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tigbɔrɔ gbɔrɔ ti
ma tɔnmɔ ta fɔ ma tin pi na,
Liban tara sɛdiri tire nda lì sanri, ti
ma tɔnmɔ ta.
17 Pa sannjɛrɛ ti ma pan mari sere ti
pɔ wa,
jagapan wi maa sere ti pɔ wa sipirɛsi
tigbɔrɔ ti ni.
18 Yanwira nda ti yagara to yɛn
likatɔlɔye poro cɛnsara,
waara to yɛn damaye† poro
larasaga.

19 Mboro mà yeŋge ki gbegele, jaŋgo
mbaa wagati wi nari mbaa wi
woo wi yɛɛ ni,
yɔnlɔ fun kìgi tosanga wi jɛn.
20 Ma ma ti diwi wi ma ye, yembinɛ
li ma wɔ,
ko wagati wo ni, kɔlɔgɔ woŋgaala
pe ma yiri na yanri.
21 Jara yirifɔnmbɔlɔ pe maa gbele pe
yaakara ti puŋgo na,
pe maa pe yaakara ti yɛnri Yɛnŋɛlɛ
li yeri.
22 Ɛɛn fɔ pa yɔnlɔ kila yinrigi, pe
mɛɛ sɔngɔrɔ
ma saa sinlɛ wa pe were ti ni.
23 Ko sanga wo ni, sɛnwee wi mɛɛ
yiri ma kari wi tunŋgo yeri,
wi ma koro wa wi tunŋgo ki na fɔ
sa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ.

24 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kapyegele kè
lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ,
mà ke ni fuun ke pye ma kajɛnmɛ po
ni;
tara ti yɛn ma yin yaara nda mà da
ti ni.
25 Kɔgɔje wi wele, pa wì gbɔgɔ ma
jaraga ma kari pya!
Yaara yɛnwere nda ti yɛn wa wi ni
na yanri na mari, ti yɔn ki se
jɛn mbe kɔ,
ti tunmɔɔrɔ naa ti tugbɔɔrɔ.
26 Tɔnmɔkɔɔrɔ gbende ti maa yanri
wa wi ni,
naa yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki ni, ko
ŋga mà da jaŋgo kila jinrigi
wa wi ni†.

27 Kì yaara ti ni fuun ti yɛn na wele
mboro yeri,
jaŋgo maa ti yaakara ti kaan ti yeri
ti kasanga wi na.
28 Ma mari kan ti yeri, ti mari shɔ,
ma mɔɔ kɛɛ ki sanga na kaan, ti mɔɔ
yarijɛndɛ ti ta fɔ ti mari yɛnlɛ
tin.

29 Ɛɛn fɔ na ma kɔɔn yɛɛ lara ti na,
ti sunndo wi ma kɔn ti na,
na ma kɔɔn yinwege wɔnwɔn pi shɔ
ti yeri, ti ma ku,
ti ma sɔngɔrɔ ma pye naa taambugɔ.
30 Ɛɛn fɔ na ma kɔɔn yinwege
wɔnwɔn pi kan ti yeri, ta ma
se naa fɔnndɔ,
kona yaraga pyew ki ma pye
yarifɔnŋgɔ laga tara ti na.

31 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ti ma gbɔgɔwɔ
yanwa pi koro wa fɔ sanga
pyew!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ta yɔgɔri ma
kapyegele ke kala na!
32 Na maga tara ti wele, ti maa seri;
na maga jiri yanwira ti na, ti maa
wirige yinrigi.

33 Mbanla ta yinwege na, mi yaa
la yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan,

† **104:18 104.18:** Damaye pe yɛn ma yiri polo kɔrɔgɔ. † **104:26 104.26:** Zhɔbu 40.25; Yuuro 74.14; Eza 27.1

mbanla ta go na, mi yaa lanla
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
34 Ki yaga na sɔnrimɔ pɔɔn ndanla;
mi wo na, mi yaa la yɔgɔri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kala na!
35 Ki yaga kapere pyefɛnnɛ pe kɔ pe
wɔ laga tara ti ni,
lepeele paga ka pe yan naa!

Mi we, mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

105

Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ li yɔn finliwɛ pi kanŋgɔlɔ
(1 Kuro 16.8-22)

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yaa li
mɛgɛ ki yinri!
Yaa li kagbɔgɔlɔ pyewe pi sɛnrɛ
yuun cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ!
2 Yaa yuuro koo li kan, yaa sɔnmɔ
yuuro koo yaa li gbogo;
yaa li kagbɔgɔlɔ ke ni fuun ke yari!
3 Yaa ye yɛɛ gbogo li mɛgɛ kpoyi ki
kala na,
mbele fuun pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ
li lagajaa, paa yɔgɔri!
4 Yaa wele Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri, yaa
li fanŋga ki lagajaa,
yaa li lagajaa sanga pyew!

5 Yaa ye yɛɛ nawa tuun kajɛŋgɛ
kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye ke na,
yaa ye yɛɛ nawa tuun li kafɔnŋgɔlɔ
naa li kiti kɔnkagala ke na,
6 yoro Abirahamu setirige piile, yoro
mbele li tunmbyeele wele,
yoro Zhakɔbu setirige piile, yoro
mbele lì wɔ we!

7 Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
le.
Lo li yɛn fanŋga ki na tara ti la-
gapyew ki ni.

8 Li jatere wi yɛn li yɔn finliwɛ pi na
sanga pyew,
li sɛnrɛ nda lì kan setirige piile
yirisaga lɛgɛrɛ yeri we.

9 Làa ki yɔn finliwɛ pi le Abirahamu
wi ni,
ma wugu pi wogo na ma Izaki wi
kan†.
10 Làa ki yɔn finliwɛ pi gbegele maa
le naa Zhakɔbu wi ni, maa pye
kondɛgɛlɛ wi kan,
maa pye yɔn finliwɛ mbakɔɔ wo ŋa
Izirayɛli wi kan.
11 Làa yo fɔ: «Mi yaa Kana tara ti
kan ye yeri,
ti yaa pye ye kɔrɔgɔ ŋga ki kan ye
yeri†.»

12 Ki wagati wi ni, pàa pye jɛgɛlɛ, pe
sila lɛgɛ,
pàa pye nambanmbala ma cɛn wa
tara ti ni.
13 Pàa pye na yanri cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ na toro,
pe ma yiri wunluwɔ tara ta ni mbe
kari ta ni.
14 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila yere ki na
lere wa mbege kan pe na mbe
pe jɔlɔ,
làa para wunlumbolo pele na pe
kala na.
15 Làa pe pye fɔ: «Mbele mì wɔ na
yɛɛ kan, yaga ka jiri pe na,
yaga ka kapege pye na yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe na†.»

16 Làa fuŋgo wa wa tara ti ni,
a yarilire tì kɔ leele pe yeri pew†.
17 Làa lere wa torogo wa pe yɛgɛ,
wo wi yɛn Zhozɛfu we, wo ŋa pàa
pɛrɛ, a wì pye kulo†.
18 Pàa wi tɔɔrɔ ti pɔ yɔngɔwɔ ni,
ma tugurɔn ŋgbɛɛrɛ le wa wi
yɔlɔgɔ,
19 fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga ni sɛnrɛ
nda wìla yo, a tì saa ti yɛɛ yɔn
fili;
a Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì tanga kan
wi yeri†.

† **105:9 105.9:** Zhenɛ 12.7; 17.8; 26.3 † **105:11 105.10-11:** Zhenɛ 28.13 † **105:15 105.15:** Zhenɛ 20.3-7 † **105:16 105.16:** Zhenɛ 41.53-57 † **105:17 105.17:** Zhenɛ 37.28; 45.5 † **105:19 105.18-19:** Zhenɛ 39.20–40.23

20 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si
konɔ kan ma yo poo wa,
wo ŋa tara ti kundigi wì sho fɔ poo
wɔ wa kaso†.
21 A wunlunaŋa wì suu tɛgɛ to wi go
ki go na,
maa tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti
go na†;
22 jaŋgo wila wunlunaŋa wi
legbɔɔlɔ pe nari, mbe yala wi
yɛɛra nandanwa kala li ni,
wila lelɛɛlɛ pe nari kajɛnmɛ ni.

23 Ko puŋgo na, a Izirayɛli wì si kari
wa Ezhipiti tara,
wo ŋa Zhakɔbu, a wì si saa cɛn wa
to nda ti yɛn Kamu tara ti ni†.
24 Yɛnŋɛlɛ làa ti, a li woolo pè se ma
lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ fanŋga kan pe yeri ma wɛ pe
juguye pe na.
25 Puŋgo na, a lì si kaa Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe jatere wi kanŋga pe
na,
ma ti a Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kala li pe
mbɛn;
a paa poro mbele Yɛnŋɛlɛ li tunm-
byeele pe java†.
26 Kona, a lì sili tunmbyee Moyisi wi
tun wa pe yeri,
konaa Arɔn ni, wo ŋa làa wɔ we†.
27 Pàa kacɛn kagbɔgɔlɔ pye Yɛnŋɛlɛ
li fanŋga na wa Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ,
ma kafɔnŋgɔlɔ pye wa to nda ti yɛn
Kamu tara ti ni.

28 Yɛnŋɛlɛ làa diwi wi leŋge wa
tara ti ni, a diwi wì ye tara ti
lagapyew ki ni;
lere kpɛ sila je li sɛnrɛ ti na†.
29 Làa pe lɔrɔ tɔnmɔ pi kanŋga
kasanwa,
ma pe ŋgbanra ti gbo†.
30 Pe tara tìla yin ŋgbeye pe ni
lagapyew,
fɔ ma saa ye wa pe wunlumbolo pe
wɔnlɔ yinrɛ ti ni†.
31 Yɛnŋɛlɛ làa para, a nakɔɔnrɔ
nda ti yɛn shɔnrɔ ni to naa
namara pan,
ma tara ti tɔn lagapyew†.
32 Làa ti, a sinndɛɛrɛ tisaga pan
tisaga jɛŋgɛ ki yɔnlɔ,
ma ti a yɛnŋɛlɛ gbanlaga kasɔn ki to
wa tara ti ni.
33 Làa pe ɛrɛzɛn tiire naa figiye tire
ti jɔgɔ,
ma pe tara tire ti kaari kaari†.
34 Làa para, a kambɛɛrɛ pan,
a gbatɔ lɛgɛrɛ pan, ŋa wi saa ya mbe
jiri;
35 tìla pe tara yan ki ni fuun ki ka,
ma pe tara yarilire ti ka pew†.
36 Làa pe pinambiile koŋgbanmbala
pe ni fuun pe gbo,
poro mbele pàa pye pe fanŋga ki ni
fuun ki yaraga koŋgbanŋga
ye†.
37 Làa ti, a li woolo pè yiri wa
Ezhipiti tara warifuwe naa tɛ
ni,
pe cɛngɛlɛ ke ni, wa kpɛ sila te mbe
koro puŋgo na.
38 Pe yinriwɛ wa tara ti ni kìla
yɔgɔrimɔ kan Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe yeri,
katugu pe kala làa sunndo kɔngɔ wa
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na†.

39 Yɛnŋɛlɛ làa kambaaga yirige ma li
woolo pe tɔn,
ma kasɔn mu na yanwa yinrigi pe
kan†.
40 Pàa li yɛnri kara ni, a lì si
siriŋgbangala torogo pe kan,
ma yaakara kan pe yeri ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na, a pè ka ma tin†.
41 Làa walaga ki yɔn yɛngɛ, a tɔnmɔ
pì yiri na fuun,
pìla yiri na fuun paa gbaan yɛn wa
gbinri† wi ni.

† **105:20 105.20:** Zhenɛ 41.14 † **105:21 105.21:** Zhenɛ 41.39-41 † **105:23 105.23:** Zhenɛ 46.6; 47.11. Ezhipiti tara to pe maa yinri fun Kamu tara. † **105:25 105.25:** Ɛki 1.7-14 † **105:26 105.26:** Ɛki 3.1–4.17 † **105:28 105.28:** Ɛki 10.21-23 † **105:29 105.29:** Ɛki 7.17-21 † **105:30 105.30:** Ɛki 7.26–8.1 † **105:31 105.31:** Ɛki 8.12-13,16-20 † **105:33 105.32-33:** Ɛki 9.22-25 † **105:35 105.34-35:** Ɛki 10.12-15 † **105:36 105.36:** Ɛki 12.29 † **105:38 105.37-38:** Ɛki 12.33-36 † **105:39 105.39:** Ɛki 13.21-22 † **105:40 105.40:** Ɛki 16.2-15 † **105:41 105.41:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13

42 Katugu li jatere wìla pye li sɛnrɛ kpoyi nda làa yo ti na,
konaa li tunmbyee Abirahamu wi na.
43 Làa li woolo pe yirige wa tara ti ni yɔgɔrimɔ ni,
poro mbele li woolo làa pe yirige nayinmɛ gbɔɔ ni.
44 Làa cɛngɛlɛ kele yɛgɛ tara kan pe yeri,
ma leele pele yɛgɛ kɛɛ tunŋgo tɔnli kan pe yeri†,
45 jaŋgo paa tanri li kondɛgɛŋgɛlɛ ke na
konaa pe lasiri sɛnrɛ ti lɛ paa tanri ti na.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

106

Izirayɛli woolo
pe sɛnrɛ mbalogowo
konaa Yɛnŋɛlɛ
li kagbaraga pyege

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari yaa li sɔnni,
katugu li yɛn ma yɔn;
li kagbaraga ki yɛn wa fɔ sanga pyew†.
2 Ambɔ wi mbe ya mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbɔgɔlɔ ke yɛgɛ yo?
Ambɔ wi mbe ya mbeli sɔnmɔ kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo?
3 Mbele pe maa tanri kaselege ki na, konaa mbele pe maa kasinŋge piin,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na ma kaa kagbaraga piin ma woolo pe kan sanga ŋa ni, ma jatere pye na na;
ma kaa pe shoo sanga ŋa ni, mala shɔ fun,
5 jaŋgo ma woolo mbele mà wɔ, mbe pe yan pe yɛn na fɛrɛwɛ taa,
na yɔlɔgɔ ki yiri caw ma kɔrɔgɔ woolo pe sɔgɔwɔ.
6 Wè kapere pye paa we tɛlɛye pe yɛn,
we kajɔgɔrɔ pye, ma tipere pye.
7 Ma we tɛlɛye pe ta wa Ezhipiti tara, pe sila ma kafɔnŋgɔlɔ ke kɔrɔ jɛn,
kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ ŋga màa pye pe kan, pe sila nawa to ki na,
pàa yiri ma je wa kɔgɔje wi tanla, wa Kɔgɔje yɛɛn wi tanla†.
8 Ɛɛn fɔ làa pe shɔ li yɛɛra mɛgɛ ko kala na,
mbe ta mbeli yawa pi naga.
9 Làa para ŋgbanga Kɔgɔje yɛɛn wi na, a wì waga le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a lì si ti li woolo pè tanga ma toro wa lawege ki ni
ndɛɛ pe yɛn na tanri na toro wa gbinri wi ni†.
10 Làa pe shɔ pe mbɛnfɛnnɛ pe yeri,
ma pe tile ma pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.
11 Tɔnmɔ pìla pe winfɛnnɛ pe li,
ali lere nuŋgba wo sila shɔ mbe to pe ni.
12 Kona, a pè si taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na,
ma yuuro kɔ mali sɔn†.

13 Ɛɛn fɔ sanni jɛnri, a pè si fɛgɛ li kapyegele ke na,
pe sila ya mbege kun pe yɛɛ ni, mbe kagala ŋgele lì kɔn mbe pye ke sige,
mbe ke kɔsaga ki yan.
14 Ma pe ta wa gbinri wi ni, jogo pege la yiri pe ni,
ma pe ta wa wasege ŋga tɔnmɔ woro wa ki ni, pàa Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele.
15 A Yɛnŋɛlɛ lì si yaraga ŋga pàa yɛnri ki kan pe yeri,
ɛɛn fɔ ko puŋgo na, a lì si yambewe wa pe na†.

16 Ma pe ta wa paara yinrɛ cɛnsaga ki ni, pàa pye na yenjaga piin Moyisi wi ni,

† **105:44 105.44:** Zhozu 11.16-23 † **106:1 106.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; Ɛsidi 3.11; Yuuro 105; 107.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11 † **106:7 106.7:** Ɛki 14.10-12 † **106:9 106.9-12:** Ɛki 14.21-31 † **106:12 106.12:** Ɛki 15.1-21 † **106:15 106.14-15:** Nɔmbu 11.4-34

konaa Arɔn wi ni, wo ŋa wìla pye
kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan we.
17 Kona, a tara tì si jɛnw ma Datan
wi yɔli,
tìla Abiramu naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe
tɔn.
18 Kasɔn kìla pe gbogolomɔ woolo pe
sogo,
kasɔn yinnɛ làa poro kapere
pyefɛnnɛ pe sogo†.

19 Pàa napige yanlɛgɛ gbegele pe yɛɛ
kan wa Horɛbu yanwiga ki
tanla,
ki yarisunŋgo ŋga pàa tugurɔn yan
maga gbegele,
pàa pye na fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ naga
gbogo.
20 Pàa nɛgɛ yanlɛgɛ gbegele, ko ŋga
ki maa yan kaa,
ma ko tɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn pe
gbɔgɔwɔ li yɔnlɔ.

21 Pàa fɛgɛ Yɛnŋɛlɛ li na, pe Shɔfɔ
we,
lo na làa kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhipiti
tara we;
22 lo na làa kafɔnŋgɔlɔ pye wa to
nda Kamu tara ti ni,
konaa ma kagbɔgɔlɔ fyɛrɛ wogolo
pye wa Kɔgɔje yɛɛn wi ni we.
23 Làa para ma yo li yaa pe tɔngɔ,
kaawɔ Moyisi wo nuŋgba, wo ŋa làa
wɔ we;
wo wìla yiri ma yere lo naa poro ni
pe sɔgɔwɔ,
jaŋgo mbeli naŋgbanwa gbɔɔ pi
sogo li na, liga ka ta mbe pe
tɔngɔ.

24 Pàa ki tara tiyɔnrɔ ti kala li tifaga,
katugu pe sila taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
ti na.
25 Pàa pye na kɔngɔri wa pe paara
yinrɛ ti ni,
pe sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
26 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si kɛɛ yirige ma
wugu pe kan,
ma yo li yaa ti pe ku wa gbinri wi
ni†,
27 mbe ti pe setirige piile pe jaraga pe
kari tara sannda pyew ti ni,
mbe ti pe ku wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ†.

28 Ko puŋgo na, pàa pe yɛɛ kan
na yarisunŋgo Baali Pewɔri ki
gbogo,
saara nda pàa pye na woo kuulo
yeri, pàa pye nari kaa.
29 Pàa Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban pe
kapyere ti ni,
kì pye ma, a yambewe pà si to pe na.
30 Ɛɛn fɔ Fineyasi wìla pye wa, a wo
si yiri maga kala li yɛgɛ wɔ,
a yambewe pì si yere.
31 A Yɛnŋɛlɛ lì suu jate lesinŋɛ ki
kapyege ki kala na,
sanga pyew fɔ tetete†.

32 Pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa ŋgban
fun wa Meriba tɔnmɔ lara ti
ni,
ma ti a Moyisi wi jɔlɔgɔ ta pe kala
na;
33 katugu pàa Moyisi wi jatere wi
piri wi na,
maga kan a wì para wii jatere pye†.

34 Cɛngɛlɛ ŋgele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo pe ke tɔngɔ,
pe sila ke tɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na làa
ki yo we.
35 Pàa pe yɛɛ pinlɛ ki cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni,
ma pe kapyere ti fɔrɔgɔ nari piin.
36 Pàa pye na ki woolo pe yarisun-
ndo ti gbogo,
a tì pye pɛnɛ ma pe yigi†.
37 Pàa pe pinambiile naa pe sum-
borombiile pe wɔ saraga
ma pe kan gboshugulo yeri†.
38 Pàa leele mbele pàa pye jɛrɛgisaga
fu pe gbo,
ko kɔrɔ wo yɛn pàa pe pinambiile
naa pe sumborombiile pe gbo,
ma pe wɔ saraga ma pe kan Kana
tara yarisunndo ti yeri;
a ki legbogo ki tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni†.

† **106:18 106.16-18:** Nɔmbu 16.1-35 † **106:26 106.24-26:** Nɔmbu 14.1-35 † **106:27 106.27:** Levi 26.33 † **106:31 106.28-31:** Nɔmbu 25.1-13 † **106:33 106.32-33:** Nɔmbu 20.2-13 † **106:36 106.36:** Kiti 2.1-3; 3.5-6 † **106:37 106.37:** 2 Wunlu 17.17 † **106:38 106.38:** Nɔmbu 35.33

39 Pe kapyere tìla pe tɛgɛ fyɔngɔ ni,
pe kapyere ti kala na, pè pye ka-
likalawa pyefɛnnɛ.

40 Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
pì si yiri li woolo pe kɔrɔgɔ
paa kasɔn yɛn,
poro mbele li woolo, a pè sili mbɛn.
41 Làa pe le cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kɛɛ,
pe mbɛnfɛnnɛ pàa cɛn pe go na.
42 Pe juguye pàa pe jɔlɔ,
a pè go sogo pe juguye pe nɔgɔ.
43 Wagati lɛgɛrɛ na Yɛnŋɛlɛ làa pe
shɔ,
ɛɛn fɔ pàa pe yɛɛ pye leele mbele pè
yiri ma je,
na ka tari pe kajɔgɔrɔ ti na, na kee
yɛgɛ.
44 Ɛɛn fɔ pàa pye na gbelege ŋga
gbele nali yinri, naa làa kaa ki
logo,
a lì si pe jɔlɔgɔ ki wele maga yan.
45 Làa li jatere wi tɛgɛ li yɔn finliwɛ
pi na pe kanŋgɔlɔ,
ma pe yinriwɛ ta li kagbaraga gbɔgɔ
ki kala na.
46 Mbele fuun pàa pe yigi kulolo ma
kari pe ni, làa ti, a pe yinriwɛ
ki woolo pe ta†.

47 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, we
shɔ!
We yirige wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
sɔgɔwɔ ma we gbogolo,
jaŋgo waa ma shari waa ma sɔnni
ma mɛgɛ kpoyi ki kala na;
konaa we yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go ko mbe
pye mbaa ma sɔnni.

48 Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li woo sanga
pyew fɔ tetete!
Leele pe ni fuun pege yo fɔ: «Anmi-
ina†.»

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

SƐWƐ KAŊGURUGO WOO

107

107–150

Waa Yɛnŋɛlɛ li shari li kajɛŋgɛ ki kala na

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari katugu li
yɛn jɛnnɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu†.
2 Leele mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe go
shɔ paa ki wogo ki yuun,
poro mbele lì shɔ pe winfɛnnɛ pe
kɛɛ we;
3 poro mbele lì pe gbogolo ma yiri
tara pyew ti ni,
ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri,
naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ naa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
yeri.

4 Pèle la puŋgo na yanri na toro wa
gbinri wi ni,
pe sila konɔ ta mbe kari ca ka kpɛ
ni, ŋga pe mbaa ya sa cɛn wa
ki ni.
5 Fuŋgo naa wɔgɔ ki ni tìla pe yigi,
pe fanŋga kìla pye na koo.
6 Ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si
gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
li pe saga,
a lì si pe shɔ ma pe wɔ wa pe
kaŋgbanga ki ni.

7 Làa pe yɛgɛ sin wa kozinnɛ li ni,
mbe ta mbe kari ca ka ni, ŋga pe
mbaa ya cɛn wa ki ni.
8 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shari paa li sɔnni li kagbaraga
ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye
sɛnweele pe kan ke kala na!
9 Katugu wɔgɔ la pye mbele na, làa
pe wɔgɔ ki kɔ,
fuŋgo la pye mbele na, làa pe kan
yarijɛndɛ ni ma pe yɛnlɛ tin.

10 Pèle la pye ma cɛn wa kunwɔ pi
diwi wɔlɔ li ni,
pàa pye wa kaso na jɔlɔ, a pè pe pɔ
yɔngɔwɔ ni,

† **106:46 106.40-46:** Kiti 2.14-18 † **106:48 106.47-48:** 1 Kuro 16.35-36 † **107:1 107.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 7.3; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 118.1; 136.1; Zhere 33.11

11 katugu pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti na,
ma lo na li yɛn yaara ti ni fuun ti go
na li tifaga.
12 Ko kala na làa tege wa pe na ma
pe go sogo,
pàa kurugo ma to, lere kpɛ sila ta
mbe pe saga.
13 Ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si
gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
li pe saga,
a lì si pe shɔ ma pe wɔ wa pe
kaŋgbanga ki ni.

14 Làa pe yirige ma pe wɔ wa kunwɔ
pi diwi wɔlɔ li ni,
ma manda nda tìla pye ma pe pɔ ti
kɔɔnlɔ pe na.
15 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shari paa sɔnni li kagbaraga
ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye
sɛnweele pe kan ke kala na!
16 Katugu lì tuguyɛnrɛ kɔɔrɔ ti kaari,
ma ti sɔgɔyaara nda ti yɛn tugurɔn
woro ti kaari mbeli woolo pe
shɔ†.

17 Tijinliwɛ fu fɛnnɛ pèle la pye na
kapere piin,
fɔ a pe kajɔgɔrɔ tì tege wa pe na ma
pe jɔgɔ.
18 Yaakara cɛnlɛ pyew ti la kìla kɔ pe
na,
pàa pye ma yɔngɔ kunwɔ pi ni tɔɔn.
19 Ma pe ta wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si
gbele ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
li pe saga,
a lì si pe shɔ ma pe wɔ wa pe
kaŋgbanga ki ni.

20 Naa làa kaa para, a li sɛnrɛ tì si pe
sagala,
a lì si pe shɔ kunwɔ pi kɛɛ.
21 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shari paa sɔnni li kagbaraga
ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye
sɛnweele pe kan ke kala na!
22 Pe daga mbe nayinmɛ saara wɔ
Yɛnŋɛlɛ li yeri mbeli shari,
mbaa jɔrɔgi nayinmɛ ni mbaa li
kapyegele ke yɛgɛ yuun.

23 Pèle la pye na tangala piin
wa kɔgɔje wi na, ma ye
tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni,
pàa pye na safari waa wa tɔnmɔ pi
go na.
24 Ki woolo pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kapyegele ke yan,
ma li kagbɔgɔlɔ ŋgele lì pye wa
latijuguwo pi ni ke yan.

25 Làa para, ma ti a tifɛliŋgbɔgɔ kà
yiri na gbɔɔn,
kìla ti, a kɔgɔje tɔnmɔ pi yɛn na
yinrigi na tuun.
26 Pe tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ tìla pye
na yinrigi wa naayeri, na
sɔngɔrɔ na tinri wa tɔnmɔ pi
ni,
pe sunndo wìla kɔn pe na fɔ ma pe
jatere wi piri pe na.
27 Yɛkanŋguwa la pye pe na, a paa
tanri na gbali ndɛɛ sinwɔɔlɔ
wɛlɛ;
pe kajɛnmɛ pyew pìla kɔ pe yeri.

28 Wa pe jɔlɔgɔ ki ni, a pè si gbele
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li pe
saga,
a lì si pe wɔ wa pe kaŋgbanga ki ni.
29 Làa tifɛliŋgbɔgɔ ki yerege,
ma ti tɔnmɔ mba pi yɛn na yinrigi
na tuun, a pì sinlɛ.
30 Naa laga kìla kaa yere ma pyeri
dinw, a kì si yɔgɔrimɔ kan pe
yeri,
làa pe yɛgɛ sin fɔ ma saa gbɔn wa
pe yeresaga.
31 Ki daga leele paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shari paa li sɔnni li kagbaraga
ki kala na,
konaa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele lì pye
sɛnweele pe kan ke kala na!
32 Ki daga paa li gbogo wa li gbo-
golomɔ woolo pe sɔgɔwɔ,
paa li sɔnni wa lelɛɛlɛ pe finliwɛ
pyesaga ki ni!

† **107:16 107.16:** Eza 45.1-2

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma gbaanla pe
waga mbe pe kanŋga gbinri,
mbe puluyo yi kanŋga mbeyi pye
tawara.
34 Li ma tara nda tì tanla ti kanŋga
mberi pye gbanŋga tara,
mbele pe yɛn ma cɛn wa tara ti ni
pe tipewe pi kala na.
35 Li ma gbinri wi kanŋga fun mboo
pye lambaaga,
mbe tawara laga ki kanŋga mbege
pye puluyo laga.

36 Li ma ti fuŋgo yɛn mbele na pe
ma cɛn wa,
mbe ti pe ma ca kan mbe cɛn wa ki
ni.
37 Li ma ti pe ma kɛɛrɛ kɔn ma
yariluguro lugu,
mbe ɛrɛzɛn tiire sanri, nda ti maa
pire lɛgɛrɛ sɛni.
38 Li ma duwaw pe na, pe ma se ma
lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ,
ka na kɔn wa pe yaayoro lɛgɛwɛ pi
na.

39 Ɛɛn fɔ pele yɔn la pye na kologi na
kee, fɔ a pe go kì sogo pe na,
tege naa jɔlɔgɔ ŋga pàa taga pe na
ki kala na.
40 Yɛnŋɛlɛ lì ti, a fanŋga fɛnnɛ pè
tifagawa ta,
ma ti a paa yanri na toro faa wa
gbinri wi ni yirisaga fu.
41 Li ma fyɔnwɔ fɔ wi shɔ mboo wɔ
wa jɔlɔgɔ ki ni,
mbe pe seye woolo pe pye pe
ma se ma lɛgɛ paa yaayoro
ŋgbeleye yɛn.
42 Lesinmbele pe ma ki kagala ke
yan ma ke kɔrɔ jɛn, nɛɛ
yɔgɔri,
ɛɛn fɔ lepeele pe ni fuun pe yɔn ki
ma tɔn pe na.
43 Lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ wila ki
kagala ŋgele ke kɔrɔsi,
pa wi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga
ki jɛn.

† **108:6 108.2-6:** Yuuro 57.8-12

108

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mbe cew ta

1 Yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
2 Na jatere wi yɛn ma cɛn na na, e,
Yɛnŋɛlɛ;
mi yaa yurugo shɔ, mi yaa yu-
rugo shɔ mbe Yɛnŋɛlɛ li sɔn
yarigbɔnrɔ ni.
3 Na juru naa na ŋgɔni, ye yɛn ye
yiri!
Mi yaa keli mbe yɛn lalaaga ki yɛgɛ
mbe leele pe yɛn.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ma sɔn tara
woolo pe sɔgɔwɔ,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ;
5 katugu ma kagbaraga kì gbɔgɔ ma
gbɔn fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na, kì yagara ma wɛ kam-
baara ti na.

6 E, Yɛnŋɛlɛ, ma gbɔgɔwɔ po mba pì
wɛ naayeri wi ni fuun wi na,
pi naga,
ki yaga ma gbɔgɔwɔ yanwa pi pye
tara ti lagapyew ki ni†!
7 Na yɔn sogo, ma we shɔ ma fanŋga
ki ni,
jaŋgo woro mbele we kala li yɛn
mɔɔ ndanla we ta we shɔ!

8 Yɛnŋɛlɛ lì para wa li cɛnsaga kpoyi
ki ni ma yo fɔ: «Mi yaa cew
ta.
Mi yaa Sishɛmu ca ki yɛɛlɛ,
mbe Sukɔti gbunlundɛgɛ ki taanla
mana ni, mbege kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ.
9 Galaadi tara ti yɛn na woro,
Manase tara ti yɛn na woro;
Efirayimu tara ti yɛn paa na tugurɔn
njala yɛn mala go ki tɔn;
Zhuda tara to yɛn paa na wunluwɔ
kanŋgala yɛn.
10 Mowabu tara to yɛn paa na
woliyaraga yɛn, ŋga mi maa
wunru wa ki ni,

Edɔmu tara ti tegere ti yɛn na yeri,
mi mala sawira ti wɔ mberi wa wa;
mi yɛn na cew tawa kɔnnɔ waa Filisiti tara ti mɛgɛ ni.»

11 Ambɔ wi yaa kari na ni wa ca ŋga pè malaga sigembogo kan maga maga ki ni?
Ambɔ wi yaa sanla torogo fɔ wa Edɔmu tara?
12 Kaawɔ Yɛnŋɛlɛ mboro ma mbe ya mbege pye, mboro ŋa màa we wa we.
E, Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma sila pye na pinlɛlɛ we maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbaa kee wa malaga we.

13 Pan ma we saga, ma we shɔ we winfɛnnɛ pe kɛɛ,
katugu sɛnweele pe sagawa pi woro yaraga ka!
14 Na Yɛnŋɛlɛ li ka pye we ni, we yaa kagbɔgɔlɔ pye,
lo li yaa we winfɛnnɛ pe tɔngɔ†.

109

Lere ŋa wi yɛn tege ni
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
E, Yɛnŋɛlɛ, mboro mi maa sɔnni, maga ka pyeri na na!
2 Katugu lepeele naa nambara fɛnnɛ pè pe yɔn ki yɛngɛ na na, na baga na na,
pe yɛn na finlɛlɛ na tari na na.
3 Mbɛnwɛ sɛnrɛ to pe maa yuun na na lagapyew,
pe yɛn na wiin na ni go fu.
4 Ali mbege ta poro yɛn ma mi ndanla, pe yɛn mala panra,
ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn na yɛnri pe kan.
5 Pe mala kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn kapege ni,
mala ndanlawa mba pi yɛn na ni pe kan pi fɔgɔ tɔn mbɛnwɛ ni.
6 Pe yɛn na yuun fɔ: «Ki daga lepee wa mbe yiri wi kɔrɔgɔ mboo le kɛɛ,
ŋa wi yaa baga wi na, wa mbe yere wa wi kalige kɛɛ ki na.
7 Na pe ka kiti kɔn wi na, kiti wi to wi na,
wi yɛnrɛwɛ paa pi jate kapege wi go na.

8 «Ki daga wi yinwege piliye yi were,
lere wa yɛgɛ mbe cɛn tunŋgo ki na wa wi yɔnlɔ†!
9 Ki daga wi piile pe pye pijiriwele,
wi jɔ wi pye naŋgunjɔ.
10 Ki daga wi piile pe pye lejagala paa yaara yɛnri,
pe yiri wa pe yumbara ti ni, pe saa yaakara yɛnri fɔ lalerege na!
11 Ki daga fɔrɔ fɛnnɛ pe saa pe kɛɛ yaara ti ni fuun ti koli,
leele pele yɛgɛ mboo kɛɛ tunŋgo tɔnli wi lɛ!
12 Ki daga lere kpɛ ka ka kajɛŋgɛ pye wi kan,
lere kpɛ ka ka pijiriwele mbele wi yaa yaga wi yɛɛ puŋgo pe yinriwɛ ta!
13 Ki daga wi setirige piile pe tɔngɔ pe wɔ wa,
pe mɛgɛ ki kɔ ki wɔ wa setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe sɔgɔwɔ!
14 Ki daga Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi pye wi tɛlɛye pe kajɔgɔrɔ ti na,
wi nɔ wi kapere tiga ka kala yaga wi na!
15 Ki daga pe kapere ti pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew,
li pe mɛgɛ ki kɔ ligi wɔ laga tara ti ni!

16 «Ko yaa pye ma, katugu ki lerefɔ wi sila ki jate mbe kagbaraga pye lere kan,
wìla yiri fyɔnwɔ fɔ, naa yuŋgbɔgɔrɔ fɔ konaa ŋa wì jatere wi piri wi na pe kɔrɔgɔ, ma pe jɔlɔ mbe pe gbo.

† **108:14 108.7-14:** Yuuro 60.7-14 † **109:8 109.8:** Kapye 1.20

17 Mbaa leele daŋgi ko kìla wi ndanla,
koni daŋga mbe wo jate wi yigi!
Mbaa duwaw piin leele kan, ki sila wi ndanla,
koni duwaw wi laga mbe lali wo yɛrɛ jate wi ni!
18 Wìla pye na leele pe daŋgi suyi, koni ki daga daŋga kuu le derege,
ki ye wa wi nawa paa tɔnmɔ yɛn,
ki ye wi kajeere ti ni paa sinmɛ yɛn.
19 Daŋga ki pye paa yaripɔrɔ yɛn mboo tɔn,
ki pye wi na suyi paa wi kurusijara yɛn.»

20 Mbele pe yɛn na baga na na konaa mbele pe yɛn na sɛnpere yuun na na,
ko kagala koro Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe pe sara ke ni.

21 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Fɔ, na saga ma mɛgɛ ko kala na,
na shɔ, katugu ma kagbaraga kì yɔn!
22 Mi yɛn yuŋgbɔgɔrɔ fɔ naa fyɔnwɔ fɔ,
na nawa pì tanga na na.
23 Mi yɛn na koo na kee paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔkɔgɔ yinmɛ ma kaa kɔ ma kari,
pe yɛn nala yangara nala puro paa gbatɔ yɛn.
24 Na kanŋguuro ti yɛn na seri na na yeŋge lemɛ pi kala na,
fɔ a mì cɔgɔ ma waga.
25 Ki leele pe yɛn nala tifaga,
na paga na yan pe maa pe yinrɛ ti fingi na tɛgɛ na na†.

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na saga!
Na shɔ ma kagbaraga ki kala na!
27 Na juguye pege jɛn fɔ ma yawa po pì ko pye ma,
pege jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro jate màga pye.
28 Ali na poro kaa na daŋgi, mboro wo na, ma yaa duwaw na na,
na paga yiri na kɔrɔgɔ, pe yaa fɛrɛ shɔ;
kona mi ŋa ma tunmbyee, mi yaa la yɔgɔri.
29 Mbele pe yɛn na baga na na, poro mbe tifaga,
fɛrɛ mbe pe yigi mbe pe tɔn paa derigbɔgɔ yɛn!
30 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari mbaa li sɔnni magaŋgbɔlɔ ni,
mi yaa lali sɔnni wa li janwa woolo pe sɔgɔwɔ;
31 katugu li ma yere fyɔnwɔ fɔ wi tanla mboo saga,
mboo shɔ mbele pe yɛn na wi jɛrɛgi pe kɛɛ.

110

Ŋa wi yɛn wunlunaŋa naa saraga wɔfɔ

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo maga ŋgban na tafɔ wi ni, ma yo fɔ:
«Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na
fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga, mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga†.»
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ma wunluwɔ fanŋga ki lɛ le Siyɔn ca ki na, mbe kari fɔ lege;
ma yaa cɛn ma juguye mbele pɔ̀ɔn maga pe gɔ na.
3 Pilige ŋga ni ma kaa ma maliŋgbɔɔnlɔ pe gbogolo,
ma woolo pe yaa pan kotogo ni, mbe pinlɛ ma ni.
Wa yanwira kpoyi ti na, ma lefɔnmbɔlɔ pe yɛn na paan ma kɔrɔgɔ,
paa pinliwɛ yɔn fɔɔngɔ yɛn.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wugu ki na, li se yɔn sɔngɔrɔ naa fyew, ma yo fɔ:
«Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew,

† **109:25 109.25:** Mati 27.39; Maki 15.29 † **110:1 110.1:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ tì yo wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi lara ti lɛgɛrɛ ni (Mati 22.44; Maki 12.36; Luki 20.42-43; Kapye 2.34-35; 1 Korɛn 15.25; Efɛ 1.20-22; Kolɔ 3.1; Ebu 1.13; 8.1; 10.12-13). † **110:4 110.4:** Zhenɛ 14.18; Ebu 5.6; 6.20; 7.17,21

paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla
pye†.»
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa ma kalige
kɛɛ ki na nɔɔ sari,
li yaa wunlumbolo pele tɔngɔlɔ li
naŋgbanwa pilige ki na.
6 Li yɛn na kiti kɔɔn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na, gboolo pè wo
pe yɛɛ na lagapyew.
Li yɛn na teele mbele pe yɛn laga
tara ti lagapyew ki ni pe
tɔngɔlɔ.

7 Mbe wunlunaŋa wi ta wa konɔ, wi
yaa wɔ wa lafogo ki ni,
kona wi yɔlɔgɔ ki yaa pye wi na caw.

111

Leele pe daga
mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari
mbaa li sɔnni na kotogo ki ni
fuun ni,
wa lesinmbele pe finliwɛ pi na,
wa janwa wi gbogolomɔ pi
sɔgɔwɔ†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke yɛn
ma tugbɔlɔ,
ke yɛn ma mbele ndanla pe maa
sɔnri ke na.
3 Tiyɔnwɔ naa gbɔgɔwɔ yɛn wa li
kapyegele ke ni,
li yɛn ma sin fɔ sanga pyew.

4 Li yɛn na jaa leele paa nawa tuun
li kafɔnŋgɔlɔ ke na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ konaa ma
pye leele yinriwɛ tafɔ.
5 Mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, li maa pe
yɔn suro ti kaan pe yeri,
li jatere wi yɛn li yɔn finliwɛ pi na
fɔ sanga pyew.
6 Lìli fanŋga ki naga li woolo pe na
wa li kapyegele ke ni,
ma cɛngɛlɛ sanŋgala ke tara ti shɔ
mari kan pe yeri.
7 Li kapyegele ke ni fuun ke yɛn naga
nari fɔ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ konaa ma sin,
lere mbe ya taga li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke ni fuun ke na.
8 Ke yɛn ma gbegele ma tɛgɛ mbe
koro wa sanga pyew fɔ tetete,
ke nɔgɔ ki yɛn ma cɛn kaselege naa
kasinŋge ko na.
9 Lìli woolo pe go shɔ,
ma yɔn finliwɛ mbakɔɔ le pe ni;
li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi, ma
pye fyɛrɛ yaraga.
10 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko
ki yɛn kajɛnmɛ pi lɛsaga ye,
mbele fuun pe maa yigi na tanri pi
na, poro yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ.
We Fɔ wi daga paa wi sɔnni fɔ sanga
pyew†!

112

Lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo
1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ,
ma li ŋgasegele ke yigi na tanri ke
na nayinmɛ ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo†!
2 Wi setirige piile pe yaa fanŋga ta
laga tara ti ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw lesinmbele pe
setirige piile pe na.
3 Ki lerefɔ wi ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
naa penjagbɔrɔ ta wa wi go,
Wi maa kasinŋge piin sanga pyew.
4 Wa diwi wi ni, yanwa pi maa
yinrigi lesinmbele pe kan,
lesinŋɛ wi maa kajɛŋgɛ piin, na leele
yinriwɛ taa.

5 Lere ŋa wi maa leele yinriwɛ taa,
na fɔrɔ tari pe na,

† **111:1 111.1:** Ki yurugo ŋga ki sɛnyoro nuŋgba nuŋgba pyew tì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. † **111:10 111.10:** Zhɔbu 28.28; Yomi 1.7; 9.10
† **112:1 112.1:** Ki yurugo ŋga ki sɛnyoro nuŋgba nuŋgba pyew ti lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

naa kapyegele ke piin na yala kase-
lege ki ni,
ki lerefɔ wi yɛn jɛnŋɛ.
6 Ki lerefɔ wi se fige mbe wɔ wa wi
yɔnlɔ fyew,
leele pe yaa la nawa tuun lesinŋɛ wi
na fɔ sanga pyew.
7 Wila la fyɛ mbe sɛnpere logo,
wi jatere wi ma pye ma cɛn wi na,
wi maa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na.
8 Wi kotogo ki ma pye ma kan wi na,
wila la fyɛ,
ki kɔsaga wi yaa kaa yɛngɛlɛ ke kan
wi winfɛnnɛ pe na, mbaa pe
tolo li wele.

9 Wi kɛɛ ki yɛn ma sanga, wi maa
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kaan,
wi yaa koro sinŋɛ fɔ sanga pyew,
wi yaa la fanŋga taa gbɔgɔwɔ ni†.
10 Lepee wi maa yan, ki maa wi yaa,
wi maa wi ŋgangala ke kaa yenjaga
ki na, fɔ mboo yɛɛ fanŋga ki
kɔ;
lepeele pe maa ŋga jaa mbe pye ki
ma yiri waga.

113

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔngɔ woro wa

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni†!

Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmby-
eele yaa li sɔnni,
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki sɔnni!
2 Ki daga paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki sɔnni,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew!
3 Mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri
fɔ saga wa wa yɔnlɔ tosaga
kɛɛ ki na,
ki daga paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
sɔnni!

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke go na,
li gbɔgɔwɔ pì gbɔn fɔ wa naayeri wi
go na.
5 Ambɔ wi yɛn paa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li yɛn?
Lo na li yɛn ma cɛn wa naayeri wi
go na.
6 Ɛɛn fɔ li ma li yɛgɛ ki sogo
ma naayeri wo naa tara ti wele.
7 Li ma ŋa wi yɛn tege ni wi yirige
wa tara ti na mboo yerege,
mbe fyɔnwɔ fɔ wi yirige mboo wɔ
wa fyɔngɔ ki ni;
8 mbe pe kan cɛnsaga ni wa legbɔɔlɔ
pe sɔgɔwɔ,
wa li woolo pe legbɔɔlɔ pe sɔgɔwɔ.
9 Li ma go woolo kan jambasee wi
yeri,
mboo pye nɔfɔ ŋa wi nawa pì yinŋgi
wi piile pe sɔgɔwɔ.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

114

*Yɛnŋɛlɛ làa kagbɔgɔlɔ ŋgele pye
Izirayɛli woolo pe yirisanga wi ni
wa Ezhipiti tara*

1 Sanga ŋa ni Izirayɛli woolo pàa yiri
wa Ezhipiti tara,
sanga ŋa ni poro Zhakɔbu setirige
piile pàa yiri wa ki cɛnlɛ
woolo mbele nambanmbala
pe sɔgɔwɔ†;
2 Zhuda tara tìla kanŋga ma pye we
Fɔ wi cɛnsaga kpoyi,
a Izirayɛli tara tì pye wi tara.

3 Naa kɔgɔje wìla Yɛnŋɛlɛ li woolo
pe yan sanga ŋa ni, a wì si fe
ma wɔ wa,
a Zhuridɛn gbaan tɔnmɔ pì sɔngɔrɔ
puŋgo na†.
4 Yanwira tìla pye na yeni na kanni
paa simbapɛnɛ yɛn,
a tinndiye paa yeni na kanni paa
simbapiile yɛn.

† **112:9 112.9:** 2 Korɛn 9.9 † **113:1 113.1:** Mbege lɛ go 113 ki na sa gbɔn go 118 ki na, pe maa ki yuuro ti yinri Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔn. Pàa pye na ki yuuro ti koo Zhufuye Paki fɛti wo na. Kìla pye go woolo pe ma keli mbe go 113 mbe sa gbɔn 114 ko yuuro to kɔ gbɛn, mbe si jɛn mbe fɛti yaakara ti ka. Paga ka li mbe kɔ, pe mɛɛ go 115 mbe sa gbɔn 118 ki yuuro ti kɔ (Mati 26.30; Maki 14.26).
† **114:1 114.1:** Ɛki 12.51 † **114:3 114.3:** Ɛki 14.21; Zhozu 3.16

5 Kɔgɔje, mboro wo feŋgala ma wɔ wa?
Zhuridɛn gbaan, mboro wo sɔngɔrɔkala puŋgo na?
6 Yanwira, yoro yewile kala na kanni paa simbapɛnɛ yɛn?
Tinndiye, yoro yewile kala na kanni paa simbapiile yɛn?

7 Tara, mboro mbaa seri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
maa seri Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ!
8 Lo na li ma walaga ki kanŋga mbege pye lambaaga,
mbe waliŋguŋgo ki kanŋga mbege pye pulugo†.

115

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li daga mbaa gbogo

1 Woro ma we daga mbe gbɔgɔwɔ ta, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro ma we daga mbe gbɔgɔwɔ ta,
ɛɛn fɔ gbɔgɔwɔ kan ma yɛɛ mɛgɛ ki yeri,
ma kagbaraga konaa ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki kala na.
2 Yiŋgi na cɛngɛlɛ sanŋgala ke sila yuun fɔ:
«Pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»
3 We Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa yɛnŋɛlɛ na,
kala o kala kali ndanla, lo li ma pye.

4 Pe yarisunndo ti yɛn warifuwe naa tɛ woro,
sɛnwee kɛɛ kìri gbegele.
5 Yɔn yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa para,
yɛngɛlɛ yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa yaan.
6 Nuŋgbogolo yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa nuru,
numagala yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila la nuwɔ taa.
7 Kɛyɛn yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbe yaraga yigi,
tɔɔrɔ yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbe tanga,
magala kpɛ na ya yiri wa ti yag-bowegele ke ni.
8 Ti gbegelefɛnnɛ poro naa mbele pe ma pe jigi wi taga ti na,
poro naa ki yarisunndo ti ni pè yala†.

9 Izirayɛli woolo ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na!
Lo li yɛn ye sagafɔ konaa ye tugurɔn sigeyaraga na ye go singi.
10 Yoro Arɔn setirige piile ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!
Lo li yɛn ye sagafɔ konaa ye tugurɔn sigeyaraga na ye go singi.
11 Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na!
Lo li yɛn ye sagafɔ konaa ye tugurɔn sigeyaraga na ye go singi.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi yɛn we na, li yaa duwaw we na;
li yaa duwaw Izirayɛli woolo pe na,
li yaa duwaw Arɔn setirige piile pe na.
13 Lo na Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, li yaa duwaw pe na,
lepigile mbe pinlɛ legbɔɔlɔ pe ni†.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ye seye woolo pe lɛgɛ,
yoro naa ye piile pe ni ye lɛgɛ!
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da we!

16 Naayeri wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba woo,
ɛɛn fɔ lì tara to kan sɛnwee piile poro yeri.

17 Kuulo poro ma pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
mbele pè tigi wa kuulo tara, poro ma pe maa li sɔnni.
18 Ɛɛn fɔ woro we yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

† **114:8 114.8:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.2-13 † **115:8 115.4-8:** Yuuro 135.15-18; Naga 9.20 † **115:13 115.13:** Naga 11.18; 19.5

116

Lere ŋa wì shɔ kunwɔ pi kɛɛ wi Yɛnŋɛlɛ sharaga

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn mala ndanla,
katugu na mi ka gbele mbeli yeri,
mbeli yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, li
ma logo na yeri.
2 Li ma nuŋgbolo jan ma logo na
yeri,
mi yaa la li yɛnri na yinwege piliye
yi ni fuun yi ni.

3 Kunwɔ pìla gbɔn na na, mala sere
pi mana li ni,
kuulo tara ti jatere pirindorogo kìla
gbɔn na na,
jɔlɔgɔ naa lawɔrɔ ndorogo gbɔn na
na.
4 Ɛɛn fɔ, a mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki yeri, ma yo fɔ:
«E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ!»

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yinmɛ kaan,
li yɛn ma sin;
we Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinriwɛ tafɔ.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wele mbele pè
pe yɛɛ tirige pe na;
mìla pye tege na, a lìlan shɔ.
7 Na jatere, sɔngɔrɔ ma cɛn yɛw laga
nuŋgba,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ pye
na kan!
8 Kaselege yi, màla shɔ kunwɔ pi
kɛɛ,
ma yɛntunwɔ pi kɔ wa na yɛgɛ ki na,
màla shɔ mii kurugo mbe to.
9 Koni mi yaa la tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
laga ki leweele tara nda ti ni.
10 Mìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, ali sanga
ŋa ni mìla pye na yuun fɔ:
«Mi yɛn tege na ma toro†.»
11 Na jatere pirindorogo ki kala na,
mìla pye na yuun fɔ:
«Sɛnweele pe ni fuun pe yɛn yag-
boyoolo.»

12 Yiŋgi mbe ya kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri
kajɛŋgɛ ŋga fuun lì pye mala kan ki
kala na?
13 Mi yaa wɔjɛnnɛ li yirige li pye na
shɔwɔ pi kacɛn†,
mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yeri
mbeli shari.
14 Mi yaa kanla yɔn fɔgɔlɔ ke tɔn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
li gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe
yɛgɛ na.

15 Mbele pè taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
pe kunwɔ wogo ki yɛn ma ŋgban li
na.
16 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn ma tun-
mbyee,
kaselege yi, mi yɛn ma tunmbyee,
mi yɛn ma tunmbyee jɛlɛ wo
pinambyɔ.
Mboro màla pɔmanda ti sangala
mala shɔ.
17 Ki kala na, mi yaa saraga wɔ ma
yeri mbɔɔn shari,
mi yaa mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma
mɛgɛ ki yeri mbɔɔn shari.
18 Mi yaa kanla yɔn fɔgɔlɔ ke tɔn
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
li gbogolomɔ woolo pe ni fuun pe
yɛgɛ na.
19 Mi yaa ka ko pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li londo nawa pi ni,
wa mboro Zheruzalɛmu ca nando-
gomɔ pi ni.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

117

Leele pe ni fuun pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Cɛngɛlɛ woolo ye ni fuun yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yoro dunruya woolo ye ni fuun yaa
li gbogo!
2 Katugu li kagbaraga pyege we kan
kì gbɔgɔ jɛŋgɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ sanga pyew.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

† **116:10 116.10:** 2 Korɛn 4.13 † **116:13 116.13:** Wɔjɛnnɛ na li sɛnrɛ tì yo lagamɛ, lo yɛn wɔjɛnnɛ na kìla pye pe ma duvɛn le wa li ni, mboo wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbege naga fɔ pe yɛn nali shari li kajɛŋgɛ pyege ki kala na.

118

Mi yaa lanla yinwege ki piin mbaa Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke sɛnrɛ yuun

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari yaa li sɔnni, katugu li yɛn jɛnnɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
2 Izirayɛli woolo pe daga mbaa ki yuun fɔ:
«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
3 Arɔn setirige piile pe daga mbaa ki yuun fɔ:
«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»
4 Mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pe daga mbaa ki yuun fɔ:
«Li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.»

5 Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lilan saga,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yɔn sogo, ma wogosaga kan na yeri.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ni, mi woro na fyɛ yaraga ko ka yɛgɛ.
Yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na†?
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ni, lo li yɛn na sagafɔ we;
mi yaa kanla juguye pe tolo li yan.
8 Mɔɔ yɛɛ karafa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
kò mbɔnrɔ mɔɔ jigi wi taga sɛnwee na ko na.
9 Mɔɔ yɛɛ karafa Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
kò mbɔnrɔ mɔɔ jigi wi taga legbɔɔlɔ na ko na.

10 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun kàa wa mala maga,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki fanŋga na, mìla pe tɔngɔ.
11 Pàa wa mala maga, mala wa njolo,
ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki fanŋga na, mìla pe tɔngɔ.
12 Pàa wa mala maga paa sɛnrɛgɛ yɛn,
ɛɛn fɔ pàa ku ma wɔ wa paa wuuro kasɔn ma kaa figi we;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki fanŋga na, mìla pe tɔngɔ.

13 Pàa na wɔnrɔgɔ ŋgbanga mbe ta mbe to,
ɛɛn fo, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan saga.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga ye, mi maa yuuro koo nali gbogo.
Lo li yɛn na shɔfɔ we†.

15 Lesinmbele pe yɛn na jɔrɔgi nay-inmɛ ni,
na cew tawa kɔŋgɔlɔ waa wa pe paara yinrɛ ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kɛɛ ki yɛn na kagbɔgɔlɔ piin.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli fanŋga kɛɛ ki yirige mbe cew kan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kɛɛ ki yɛn na kagbɔgɔlɔ piin.

17 Mi se ku, ɛɛn fɔ mi yaa koro go na,
jaŋgo mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagala ke yɛgɛ yuun.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jɔlɔgɔ wa na na fɔ jɛŋgɛ,
ɛɛn fɔ li silan yaga kunwɔ pi kan.

19 Ye kasinŋge go kɔɔrɔ† ti yɛngɛlɛ na kan,
jaŋgo mbe ye mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari mbeli sɔn.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li go yeyɔngɔ koyi ŋga yɛɛn,
pa lesinmbele pe maa yiin wa ki ni.
21 We Fɔ, mi yaa ma shari mbɔɔn sɔn, katugu màla yɔn sogo,
mboro ma yɛn na shɔfɔ we.

22 Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na, ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye†.
23 Pa ko wogo ŋga kò yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na†.

† **118:1 118.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; 7.3; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 136.1; Zhere 33.11 † **118:6 118.6:** Ebu 13.6 † **118:14 118.14:** Ɛki 15.2; Eza 12.2 † **118:19 118.19:** Kasinŋge go kɔɔrɔ to ti yɛn Zheruzalɛmu ca shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔnrɔ re. † **118:22 118.22:** Luki 20.17; Kapye 4.11; 1 Pyɛ 2.7 † **118:23 118.22-23:** Mati 21.42; Maki 12.10-11

24 Ko pilige ŋga yɛɛn, ko Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ma tɛgɛ,
ye pan waa yɔgɔri waa nayinmɛ nii
ki ni!
25 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma we
shɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga we cew ta!

26 Ŋa wila paan Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw
wi na!
Mbe we ta wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, we yaa
duwaw pye ye kan†!
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le,
li maa yanwa yinrigi we kan!
Ye pan wa gbogolomɔ pi ni fɛti wi
na, tige njere ni wa ye kɛyɛn
yi ni,
fɔ sa gbɔn wa saraga wɔsaga ki
yɛnŋgɛlɛ ke tanla!

28 Mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le,
mi yaa lɔɔn shari mbaa ma
sɔnni,
na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn sɔnni.
29 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shari yaa li
sɔnni, katugu li yɛn jɛnnɛ,
li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu.

119

Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn

1 Leele mbele pe tangalɔmɔ pi yɛn
ma sin,
poro mbele pe maa tanri na yala
Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo†!
2 Leele mbele fuun pe ma li
kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ na tanri
ke na,
konaa naga lagajaa mbaa li nan-
danwa kala li piin pe kotogo
ki ni fuun ni,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
3 Poro na la kambasinŋge piin,
Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo koro pe maa
tanri ke na.
4 We Fɔ, mɔ̀ɔ katɛgɛŋgɛlɛ ke naga
we na,
jaŋgo we ke yigi waa tanri ke na
tiyɔngɔ.
5 Ki yaga na tangalɔmɔ pi pye pi sin,
jaŋgo mbe ya mbɔɔn katɛgɛŋgɛlɛ ke
yigi mbaa tanri ke na!
6 Pa kona mi se ka fɛrɛ shɔ,
na mi kaa ma ŋgasegele ke ni fuun
ke jate we.
7 Mi yaa lɔɔn shari lɔɔn sɔnni kotogo
sinŋge ni,
mbe koro mbaa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke kara, koro ŋgele ke yɛn ma
sin we.
8 Mi yaa ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
mbaa tanri ke na,
ki kala na, maga kanla wa pew!

9 Lefɔnŋɔ wi mbe ya mboo tan-
galɔmɔ pi pye fyɔngɔ fu mɛlɛ?
Kaawɔ wɔɔn sɛnrɛ to yigi wila tanri
ti na.
10 Mi yɛn nɔɔ lagajaa na kotogo ki ni
fuun ni,
maga ka ti mbe wa mbe la ma
ŋgasegele ke na!
11 Mɔ̀ɔ sɛnyoro ti tɛgɛ wa na kotogo
na,
jaŋgo mi ka ka kapege pye ma na.
12 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ
sɔnni!
Na naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
13 Kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele fuun mà
yo wa ma yɔn,
mi yɛn na ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba ke yɛgɛ yuun.
14 Mbaa tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke
na, ki ma nayinmɛ kan na
yeri,
ma pye ndɛɛ mì yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
15 Mi yɛn na sɔnri ma katɛgɛŋgɛlɛ ke
na,
konaa màla jatere wi tɛgɛ ma
koŋgolo ke na.

† **118:26 118.25-26:** Mati 21.39; Maki 11.9; Luki 13.5; 19.38; Zhan 12.13 † **119:1 119.1:** Ki yurugo ŋga ki koŋgolo kɔlɔtaanri tɛgɛsaga nuŋgba nuŋgba pyew kì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu. Ki koŋgolo ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɛn na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo mɛgɛ yinri, ke ni fuun kè lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni.

16 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala ndanla,
mi se fɛgɛ ma sɛnrɛ ti na.

17 Kajɛŋgɛ pye mi ŋa ma tunmbyee na kan,
jaŋgo mbe koro yinwege na mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi mbaa tanri ti na!
18 Na yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
jaŋgo kagbɔgɔlɔ ŋgele wa ma lasiri wi ni, mbe ke yan!
19 Mi yɛn nambanŋa laga tara ti na,
maga kɔɔn ŋgasegele ke lara na na!
20 Ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke la yɛn na na sanga pyew,
fɔ a ke wogo kì ŋgban na ni wa na kotogo na.
21 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, ma ma sɛnŋgbanra yo pe na,
poro mbele pe yɛn ma daŋga we,
poro mbele pè pe yɛɛ puŋgo ma lali ma ŋgasegele ke ni we.
22 Na shɔ tɛgɛlɛ na paa na tegele konaa tifagawa mba paa na tifaga pi kɛɛ,
katugu mi yɛn na tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
23 Ali na kundigile paga cɛn mbe yɔn le na mɛgɛ ni,
mi ŋa ma tunmbyee, mi wo yaa la jatere piin ma kondɛgɛŋgɛlɛ koro na.
24 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala ndanla,
koro ke yɛn na yɛrifɔ we.

25 Mi ŋa mì sinlɛ tara, wa taambugɔ ki ni,
yinwege kan na yeri naa, mbe yala ma sɛnrɛ ti ni!
26 Mìlan kagala ke yɛgɛ yo ma kan, a màla yɔn sogo;
ki yaga mɔɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke naga na na!
27 Ma katɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na konɔ na nari, ki yaga mbeli jɛn mbe wali li na,
jaŋgo mbaa sɔnri ma kafɔnŋgɔlɔ ke na!
28 Jatere pirindorogo kìlan nawa pi tanga na na,
na yirige mala saga, mbe yala ma sɛnrɛ ti ni!
29 Yagbogolo konɔ li laga lali na ni;
ɛɛn fɔ ki yaga ma yɔn na na, ma ti mbɔɔn lasiri koŋgolo ke jɛn mbaa tanri ke na!
30 Kaselege konɔ lo mì lɛ,
mi yɛn na tanri na yala ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
31 Mi yaa koro mbe mara ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ti fɛrɛ mbanla ta!
32 Mi yɛn na fogolo mbaa tanri wa ma ŋgasegele konɔ li ni,
katugu màla jatere wi yɛngɛ na kan.

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni,
jaŋgo mbaa tanri ke na fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga!
34 Tijinliwɛ kan na yeri, jaŋgo mbe ya mbaa tanri ma lasiri wi na,
mboo yigi mbaa tanri wi na, na kotogo ki ni fuun ni!
35 Na yɛgɛ sin mbaa tanri wa ma ŋgasegele konɔ li ni,
katugu ki wogo ki yɛn mala ndanla!
36 Ma ti na jatere wi pye ma kondɛgɛŋgɛlɛ koro na,
wiga ka kari na yɛɛra tɔnli jawa po yeri!
37 Ma ti na yɛgɛ ki wɔ wa yaara nda ti yɛn go fu ti yeri,
ma ti mbaa tanri wa ma konɔ li ni!
38 Yɔn fɔlɔ na mà kɔn mbele pe maa fyɛ ma yɛgɛ pe yeri,
li yɔn fili mi ŋa ma tunmbyee na kanŋgɔlɔ!
39 Mi yɛn na fyɛ tifagawa sɛnrɛ nda yɛgɛ, ti laga lali na ni,
katugu ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma yɔn!
40 Wele, ma katɛgɛŋgɛlɛ ke la yɛn na na fɔ jɛŋgɛ,
yinwege kan na yeri ma kasinŋge ki fanŋga na!

41 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mɔɔ kag-baraga ki pye na kan;
na shɔ, mbe yala ma yɔn fɔlɔ na mà kɔn li ni!

42 Ki ka pye ma, mbele pe yɛn nala
tegele, mbe ya mbe pe yɔn
sogo,
katugu mì taga ma sɛnrɛ ti na.
43 Maga ka ti kaselege sɛnrɛ ti kɔ wa
na yɔn,
katugu na jigi wi yɛn ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ koro na.
44 Mi yaa la tanri ma lasiri koŋgolo
ke na suyi,
mbe koro ki na fɔ tetete.
45 Mi yaa la tanri yɛyinŋge na yin-
wege ki ni,
katugu mi yɛn naga lagajaa mbaa
tanri ma katɛgɛŋgɛlɛ koro na.
46 Mi yaa lɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛgɛ
yuun wunlumbolo pe kan,
ki se pye na yeri fɛrɛ ni.
47 Ma ŋgasegele ke kala li yɛn mala
ndanla,
ke yɛn mala ndanla.
48 Mìlan kɛyɛn yi yirige ma
ŋgasegele ke yeri nɔɔ yɛnri,
katugu ke yɛn mala ndanla;
mila jaa mbaa sɔnri ma kondɛgɛŋgɛlɛ
ke na.

49 Sɛnrɛ nda mà yo mi ŋa ma tunm-
byee na kanŋgɔlɔ, ma jatere
wi tɛgɛ ti na,
to ti yɛn na jigi tagasaga kaan na
yeri.
50 To ti maa na kotogo ki sogo na na
jɔlɔgɔ sanga ni,
katugu yɔn fɔlɔ na mà lɛ na yeri, li
yɛn na yinwege kaan na yeri.
51 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe
yɛn naga lakoo na na,
ɛɛn fɔ mi se kɛ mbe wɔ wa ma lasiri
konɔ li ni.
52 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ŋgele mà kan we yeri maga lɛ
wa faa, na mi ka nawa to ke
na,
ki mala kotogo ki sogo na na.
53 Kayaŋga gbɔgɔ ma pye na ni,
na mi ka lepeele pe yan pè je ma
lasiri wi na we.
54 Mi yɛn nɔɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke koo
yurugo,
mbanla ta laga ki tara nda ti ni paa
nambanŋa yɛn.
55 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi maa jatere
piin ma wogo ki na yembinɛ,
mɔ̀ɔ lasiri konɔ li yigi na tanri li na.
56 Ŋga ki yɛn na tasaga ye,
ko yɛn fɔ mbɔɔn katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
mbaa tanri ke na.

57 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga ki yɛn na
tasaga ye, mi yaa sɔngɔrɔ
mbege yo,
ko ki yɛn mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi mbaa
tanri ti na.
58 Mi yɛn naga jaa na kotogo ki ni
fuun ni, na kala lɔɔn ndanla,
yinmɛ tirige na na, mbe yala ma
sɛnyoro ti ni!
59 Mìlan tangalɔmɔ pi cancan ma
wele,
mila jaa mbe sɔngɔrɔ mbaa tanri ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
60 Mi woro na mɔlɔ, mila fyɛɛlɛ,
mbɔɔn ŋgasegele ke yigi mbaa
tanri ke na.
61 Lepeele pànla yigi pe mɛrɛ ti ni,
ɛɛn fɔ, mii fɛgɛ ma lasiri wi na.
62 Mi ma yiri yindɛgɛ na mɔɔ sɔn,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke kala na,
koro ŋgele ke yɛn ma sin we.
63 Mbele fuun pe maa fyɛ ma yɛgɛ,
konaa mbele pe maa tanri ma
katɛgɛŋgɛlɛ ke na, mi yɛn pe
wɔnlɔ.
64 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga kì
tara ti yin,
ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke naga na na!

65 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma maa kajɛŋgɛ
piin mi ŋa ma tunmbyee na
kan,
ma yala ma sɛnrɛ ti ni.
66 Na naga mbaa kagala ke jɛnni
mbaa ke woo ke yɛɛ ni konaa
kajɛnmɛ ni,
katugu mì taga ma ŋgasegele ke na!
67 Sanni ma sanla le jɔlɔgɔ, mìla
puŋgo,
ɛɛn fɔ koni, mɔ̀ɔ sɛnyoro ti yigi na
tanri ti na.
68 Ma yɛn jɛnŋɛ, ma maa kajɛŋgɛ
piin;
ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke naga na na!
69 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pe
yɛn na finlɛlɛ na tari na na;

εεn fɔ mi wo na, mi yεn na tanri ma
katεgεŋgεlε ke na, na kotogo
ki ni fuun ni.
70 Pe jatere wì tɔn pe na,
εεn fɔ mi wo na, ma lasiri wi yεn
mala ndanla.
71 Naa màla le jɔlɔgɔ, kì pye
katiyɔngɔ na yeri,
katugu kìlan kan mila ma
kondεgεŋgεlε ke kara.
72 Lasiri sεnrε nda tì yiri wa ma yɔn,
tì mbɔnrɔ na yeri
ma wε tε naa warifuwe yaara waga
lεgεrε na.

73 Ma kεyεn yo yìlan fanri mala
gbegele,
tijinliwε kan na yeri, jaŋgo mbɔɔn
ŋgasegele ke kara mbe ke
jεn.
74 Mbele pe maa fyε ma yεgε, pe yaa
na yan mbaa yɔgɔri,
katugu pe yaa ki yan fɔ na jigi wi
yεn ma sεnrε to na.
75 E, Yawe Yεnŋεlε, mìgi jεn ma yo
ma kakɔnndεgεŋgεlε ke yεn
ma sin,
mà jɔlɔgɔ wa na na, ma yala ma
kaselege ki ni.
76 Ma kagbaraga kìlan kotogo ki sogo
na na,
ma yala ma sεnyoro ti ni mi ŋa ma
tunmbyee na kan.
77 Ki yaga mala yinriwε ta, jaŋgo
mbe yinwege ta,
katugu ma lasiri wi kala li yεn mala
ndanla!
78 Mbele pe maa pe yεε gbogo nala
jɔlɔ go fu, fεrε mbe pe yigi!
Mi wo na, mi yεn na jatere piin ma
katεgεŋgεlε ke na.
79 Mbele pe maa fyε ma yεgε,
poro mbe sɔngɔrɔ pe pan na
kɔrɔgɔ,
konaa mbele pɔ̀ɔn kondεgεŋgεlε ke
jεn pe ni.
80 Ti mbaa tanri ma kondεgεŋgεlε ke
na nawa jεmbε ni,
pa kona mi se fεrε shɔ.

81 Ma shɔwɔ pi la yεn na na fɔ ma
saa toro, fɔ nala tege;
εεn fɔ na jigi wi yεn ma sεnrε ti na.
82 Ma sεnyoro mìri kapyege ki wele
konɔ, fɔ a yεngεlε kè saa te,
ko mila na yεε yewe fɔ: «Ma yaa na
kotogo ki sogo na na wagati
wiwiin ni?»
83 Mi yεn paa sεlεgε kasha yεn
wirige go na, ŋga ki se ya
yaraga ka yɔn,
εεn fɔ mii fεgε ma kondεgεŋgεlε ke
na.
84 Mi ŋa ma tunmbyee, na yinwege
piliye yi koro jori?
Mbele pe yεn nala jɔlɔ, ma yaa kiti
wi kɔn pe na wagati wiwiin ni
mbe pe jɔlɔ?
85 Mbele pe maa pe yεε gbogo, pele
yεn na wege kɔɔn wa na yεgε
mbanla yigi,
mbe sigi ta ki woro ma yala ma lasiri
konɔ li ni.
86 Ma ŋgasegele ke ni fuun ke yεn
kaselege,
pe yεn nala jɔlɔ go fu, ki yaga mala
saga!
87 Kìla koro jεnri anmε paa na gbo
mala wɔ laga tara ti ni,
εεn fɔ mi wo na, mii je ma
katεgεŋgεlε ke na.
88 Ma kagbaraga ki kala na, yinwege
kan na yeri,
jaŋgo sεrεya sεnrε nda tì yiri wa ma
yɔn mbaa tanri ti na!

89 E, Yawe Yεnŋεlε, ma sεnrε ti yεn
wa fɔ sanga pyew,
ti yεn kɔsaga fu wa yεnŋεlε na.
90 Ma yεn sεnrε nuŋgba yofɔ sanga
pyew fɔ tetete,
mà tara ti gbegele mari teŋge, ti yεn
wa ti yɔngɔlɔ ke ni.
91 Ma kakɔnndεgεŋgεlε koro fanŋga
na yaara ti ni fuun ti yεn wa
nala,
katugu yaraga pyew ki yεn na
tunŋgo piin mboro kan.
92 Ndεε ki pye ma lasiri wi kala li sila
na ndanla,
anmε mìla ku wa na jɔlɔgɔ ki ni.
93 Mi se fεgε ma katεgεŋgεlε ke na
fyew,

katugu koro fanŋga na, mà yinwege
ki kan na yeri.
94 Mi yɛn mboro woo, na shɔ,
katugu mi yɛn na jaa mbaa tanri ma
katɛgɛŋgɛlɛ koro na.
95 Lepeele pe yɛn nala singi mbanla
gbo,
ɛɛn fɔ ma kondɛgɛŋgɛlɛ koro mi yɛn
na nuru.
96 Mìgi yan fɔ yaraga pyew kɔsaga
yɛn ki na,
ɛɛn fɔ ma ŋgasegele ke yɛn kɔnlɔ
fu.

97 Wele, ma lasiri wi yɛn mala
ndanla fɔ jɛŋgɛ,
mi maa sɔnri wi na pilige pyew.
98 Ma ŋgasegele kànla kan kajɛnmɛ
ni ma wɛ na juguye pe na,
katugu ke yɛn na ni wagati wi ni
fuun ni.
99 Kagala kɔrɔ jɛnmɛ yɛn na yeri ma
wɛ na nagafɛnnɛ pe na,
katugu mi maa sɔnri jɛŋgɛ ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
100 Tijinliwɛ yɛn na yeri ma wɛ
lelɛŋgbaara ti na,
katugu mɔ̀ɔ katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na
tanri ke na.
101 Mi mala jele li kɔrɔsi kombele li
ni,
jaŋgo mbe ya mbɔɔn sɛnrɛ ti yigi
mbaa tanri ti na.
102 Mi se laga ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke na fyew,
katugu mboro màla naga ke ni.
103 Ma sɛnrɛ ti yɛn ma tanla wa na
yɔn,
tì tanla na ni ma wɛ sɛnrɛgɛ na.
104 Ma katɛgɛŋgɛlɛ kè tijinliwɛ kan
na yeri,
ki kala na, yagbogolo koŋgolo ke yɛn
mala mbɛn.

105 Ma sɛnrɛ ti yɛn paa fitanla yɛn
wa na tɔɔrɔ ti nɔgɔ,
ti yɛn paa yanwa yɛn wa na konɔ li
ni.
106 Mì wugu ki na, mi yaa sigi pye
mbege yɔn fili,
fɔ mi yaa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
yigi mbaa tanri ke na, koro
ŋgele ke yɛn ma sin we.
107 Màla le jɔlɔgɔ mala go ki sogo na
na fɔ jɛŋgɛ;
Yawe Yɛnŋɛlɛ, yinwege kan na yeri
mbe yala ma sɛnrɛ ti ni!
108 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yɛnrɛgɛ ŋga
mila yɛnri maga pye paa
saraga yɛn ma yeri, yɛnlɛ ki
na!
Mala kara ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
ni!
109 Na yinwege ki yɛn kunwɔ pi yɔn
na sanga pyew,
ɛɛn fɔ mi se fɛgɛ ma lasiri wi na.
110 Lepeele pè pɛŋgɛlɛ le na na,
ɛɛn fɔ, mi se ka laga ma katɛgɛŋgɛlɛ
ke na.
111 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na
kɔrɔgɔ tiyɔngɔ fɔ sanga pyew,
ti maa yɔgɔrimɔ kaan na yeri wa na
kotogo na.
112 Mìgi kɔn wa na kotogo na mbaa
tanri ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
wagati wi ni fuun ni, fɔ sa gbɔn wa
ki kɔsaga.

113 Leele mbele pe nawa pi yɛn pe
na shyɛnzhyɛn, pe kala lìlan
mbɛn,
ma lasiri wo wi yɛn mala ndanla.
114 Mboro ma yɛn na larasaga naa
na tugurɔn sigeyaraga mbaa
na go singi,
na jigi wi yɛn ma sɛnrɛ to na.
115 Yoro lepeele wele, ye ye yɛɛ laga
lali na ni,
jaŋgo mbaa tanri na Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke na!
116 Na tɔgɔ ma yigi na ni, mbe yala
ma sɛnyoro ti ni, jaŋgo mbe
go ta;
maga ka ti mbe fɛrɛ shɔ na jigi
tagasaga wogo ki na!
117 Na tɔgɔ ma yigi na ni, jaŋgo mbe
ta mbe shɔ,
jaŋgo na yɛgɛ ki koro ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na fɔ sanga
pyew!
118 Mbele fuun pe ma pe yɛɛ puŋgo
ma laga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke
na, ma ma je poro na;
katugu pe nambara kapyere ti yɛn
yagbogowo.

119 Lepeele mbele fuun pe yɛn laga
tara ti na, ma ma pe wa paa
tugurɔn fire yɛn;
ki kala na, ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn
mala ndanla.
120 Mi yɛn na fyɛ ma yɛgɛ fɔ na seri,
mi yɛn na fyɛ ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke yɛgɛ.

121 Mi yɛn na tanri kaselege konaa
kasinŋge na,
maga kanla le na jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ!
122 Mi ŋa ma tunmbyee, yere na ni
mala wogo ki yɔn,
maga ka ti mbele pe maa pe yɛɛ
gbogo panla yigi tijaanga!
123 Ma sagawa po naa shɔwɔ mba
màa pi yɔn fɔlɔ lɛ mbanla shɔ,
mì wele ma saa te pi wogo na.
124 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala
yigi ma yala ma kagbaraga ki
ni,
mala naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
125 Mi yɛn ma tunmbyee, tijinliwɛ
kan na yeri,
jaŋgo mbɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn!
126 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wagati wì gbɔn ma
kala la pye;
katugu leele pɔ̀ɔn lasiri wi jɔgɔ.
127 Mi wo na, ma ŋgasegele ke yɛn
mala ndanla,
ke yɛn mala ndanla ma wɛ tɛ na, ma
wɛ tɛ piiri na.
128 Ki kala na, ma katɛgɛŋgɛlɛ ke ni
fuun ke yɛn ma sin na yɛgɛ na,
yagbogolo konɔ pyew li yɛn mala
mbɛn.

129 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn yari-
tiyɔngɔ,
ki kala na, mi yaa ti yigi mbaa tanri
ti na.
130 Ma sɛnrɛ ti jɛnmɛ pi ma yanwa
yirige lere kan,
ti ma tijinliwɛ kan kambajɛnnɛ wi
yeri.
131 Ma sɛnrɛ ti la kìlan yigi jɛŋgɛ,
ma ŋgasegele ke la yɛn na na fɔ
jɛŋgɛ.
132 Surugu ma yɛgɛ wa na yeri, mala
yinriwɛ ta,
paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn ma mbele
ndanla, màga kɔn maga tɛgɛ
pe kan we!
133 Yeresaga kan na tangalɔmɔ pi
yeri, mbe yala ma sɛnrɛ ti ni,
maga ka ti tipege ka kpɛ mbe fanŋga
ta na na!
134 Na shɔ leele pe jɔlɔgɔ ki kɛɛ,
jaŋgo mbɔɔn katɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
mbaa tanri ke na!
135 Mi ŋa ma tunmbyee, ki yaga mala
wele kajɛŋgɛ ni,
mala naga ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
136 Mi yɛn na gbele na yɛntunwɔ
lɛgɛrɛ woo,
katugu leele pe woro na tanri ma
lasiri konɔ li na.

137 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma sin,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin.
138 Mɔ̀ɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke kan kas-
inŋge ni,
konaa ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
yɛgɛ ŋga na ki ni.
139 Kayaŋga gbɔgɔ yɛn na ni fɔ
jɛŋgɛ,
katugu na winfɛnnɛ pè fɛgɛ ma
sɛnrɛ ti na.
140 Ma sɛnyoro tìri yɛɛ naga fɔ ti yɛn
kaselege fɔ jɛŋgɛ,
mi ŋa ma tunmbyee ti yɛn mala
ndanla.
141 Mì kologo, leele pe woro nala jate,
ɛɛn fɔ mi se fɛgɛ ma katɛgɛŋgɛlɛ ke
na.
142 Ma kasinŋge ki yɛn kasinŋge
ŋga ki yɛn kɔsaga fu,
ma lasiri wi yɛn kaselege.
143 Jɔlɔgɔ naa jatere piriwɛn yɛn na
na,
konaa ki ni fuun, ma ŋgasegele ke
maa nayinmɛ kaan na yeri.
144 Ma kondɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin
fɔ sanga pyew,
tijinliwɛ kan na yeri, mberi jɛn mbe
wali ti na, jaŋgo mbe go ta!

145 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri
na kotogo ki ni fuun ni mala
saga, na yɔn sogo,
jaŋgo mbɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke lɛ
mbaa tanri ke na!
146 Mi yɛn nɔɔ yinri fɔ mala shɔ,

jaŋgo mbɔɔn kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi
mbaa tanri ke na.
147 Mi ma keli lalaaga ki yɛgɛ mɔɔ
yeri mala saga,
katugu na jigi wi yɛn ma sɛnrɛ to na.
148 Yembinɛ sanga wi ni fuun wi ni,
mila la wɔnlɔ,
mi maa jatere piin ma sɛnyoro ti na.
149 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mala
yerege ki logo ma kagbaraga
ki kala na,
ki yaga mbe koro go na, mbe yala
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
150 Mbele pe maa tipege gbɛgɛlɛ mbe
pye, pe yɛn na fulo na tanla,
pe yɛn na pe yɛɛ laga lali ma lasiri
wi ni.
151 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma
yɔngɔ na ni,
ma ŋgasegele ke ni fuun ke yɛn
kaselege.
152 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni,
mìgi jɛn
ma yo ma kondɛgɛŋgɛlɛ màa ke kan
ke koro wa fɔ sanga pyew.

153 Na jɔlɔgɔ kagala ke wele, mala
shɔ,
katugu mi se fɛgɛ ma lasiri wi na!
154 Yere na kala li ni, mala go shɔ,
na yaga go na, mbe yala ma sɛnyoro
ti ni!
155 Shɔwɔ pi laga yɛn ma lali lepeele
pe ni,
katugu pe woro nɔɔ kondɛgɛŋgɛlɛ
ke lagajaa.
156 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yinriwɛ tawa
pi yɛn ma gbɔgɔ,
na yaga go na ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke fanŋga na!
157 Na jɔlɔfɛnnɛ naa na winfɛnnɛ pe
yɛn ma lɛgɛ,
ɛɛn fɔ mi se kɛ mbe laga ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
158 Mì leele javafɛnnɛ pe yan, fɔ a pe
la kì kɔ na na,
poro mbele pe sɔɔn sɛnyoro ti yigi
mbaa tanri ti na.
159 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki jɛn maga jɛn fɔ
ma katɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn mala
ndanla,
ki yaga mbe go ta ma kagbaraga ki
kala na!
160 Ma sɛnrɛ ti go ko yɛn kaselege,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma sin
fɔ sanga pyew.

161 Kundigile pèle yiri nala jɔlɔ go fu,
ɛɛn fɔ, ma sɛnrɛ to nuŋgba ti maa
fyɛrɛ waa na na.
162 Mi yɛn na yɔgɔri ma sɛnyoro ti
kala na,
ma mbe yo fɔ lere ŋa yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ta.
163 Yagbogowo pi yɛn mala mbɛn, pi
yɛn ma tijanga na yeri,
ɛɛn fɔ ma lasiri wi yɛn mala ndanla.
164 Mi mɔɔ sɔn sɔnsaga kɔlɔshyɛn
pilige nuŋgba ki ni,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke yɛn
ma sin ke kala na.
165 Ma lasiri wi yɛn ma mbele
ndanla, yɛyinŋge gbɔgɔ yɛn
pe wogo,
yaraga ka kpɛ se ya mbe pe kan pe
kurugo pe to.
166 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na jigi wi yɛn
ma na mala shɔ,
ma ŋgasegele koro mi yɛn na tanri
ke na.
167 Mɔ̀ɔ kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na
tanri ke na, na kotogo ki ni
fuun ni,
ti yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
168 Mɔ̀ɔ katɛgɛŋgɛlɛ koro naa ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi na tanri
ke na,
katugu ma yɛgɛ yɛn na kapyegele ke
ni fuun ke na.

169 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga na yɛnrɛgɛ
gbelege ki gbɔn wa ma na,
tijinliwɛ kan na yeri mbe yala ma
sɛnrɛ ti ni.
170 Ki yaga na yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi gbɔn
wa ma na,
na shɔ mbe yala ma sɛnyoro ti ni!
171 Ki yaga mbaa ma sɔnni lɛgɛrɛ,
katugu ma yɛn nala nari ma
kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni!
172 Ki yaga mbaa ma sɛnyoro ti koo
yurugo wa na yɔn,
katugu ma ŋgasegele ke yɛn ma sin!
173 Na saga ma kɛɛ ki ni,
katugu ma katɛgɛŋgɛlɛ koro mì wɔ
mbaa piin!

174 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki la ki yɛn na
na mala shɔ,
ma lasiri wi yɛn mala ndanla.
175 Ki yaga mbe koro go na mbaa ma
sɔnni,
ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke pye na
sagawa!
176 Mi yɛn na yanri na toro paa
simbapyɔ yɛn, ŋa wì puŋgo,
yiri ma mi ŋa ma tunmbyee
na lagaja;
katugu mii fɛgɛ ma ŋgasegele ke
na!

120

Lere ŋa pè baga wi na
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Mala ta wa na jɔlɔgɔ ki ni, mìla gbele
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri lilan
saga,
a lìlan yɔn sogo.
2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ yagboy-
oolo pe kɛɛ,
na shɔ leele fanlafɛnnɛ pe kɛɛ!

3 Yoro leele fanlafɛnnɛ, yiŋgi ki yaa
ka pye ye sara we?
Yiŋgi tɔnli wi yaa ka kan ye yeri?
4 Malaga gbɔnwangala ŋgele pè ke
le naŋganra kasɔn ni ma ke
yɔnrɔ ti wɔwɔ,
koro ke yaa ka pye ye sara we.

5 Jɔlɔgɔ yɛn na wogo, katugu mì saa
cɛn wa Meshɛki tara ti ni,
katugu mì saa cɛn wa Kedari tara
cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ†.
6 Ki leele mbele yɛyinŋge ki yɛn ma
pe mbɛn,
mì cɛn ma mɔ wa pe sɔgɔwɔ matoro.
7 Yɛyinŋge mi wo yɛn na jaa,
ɛɛn fɔ na mi ka ya para ki wogo na,
poro ma yo malaga.

121

Na go sigefɔ wo wi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Mìlan yɛgɛ ki yirige ma wele wa
yanwira ti kɛɛ yeri,
na sagawa pi yaa yiri se yeri?
2 Na sagawa pa pi yaa yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da.

3 Li se ti ma tɔlɔgɔ ki wɔnri.
Ŋa wi yɛn nɔɔ go singi wi se wɔnlɔ.
4 Ye wele, Izirayɛli woolo pe go sigefɔ
wila wɔnlɔ mbe tigi,
wila si wɔnlɔ.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn nɔɔ go singi,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinmɛ ma go
na nɔɔ go singi, ma pye le ma
tanla.
6 Yɔnlɔ na, yɔnlɔ ki sɔɔn ya,
yesogo ki se sɔɔn jɔlɔ yembinɛ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa lɔɔn go singi
kapege ki ni fuun ki na,
li yaa lɔɔn yinwege ki go singi.
8 Ma karisaga naa ma sɔngɔrɔsaga,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa lɔɔn go
singi,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew!

122

Yaa yɛnri Zheruzalɛmu ca
ki yɛyinŋge ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Na paga na pye mbe yo fɔ:
«Yaa shokari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go
ki ni,»
ki ma pye na yeri yɔgɔrimɔ ni!

2 Zheruzalɛmu ca, wè pan ma yere
koni na ma yeyɔnrɔ ti na.
3 Zheruzalɛmu, ma yɛn ca ŋga ki yɛn
ma kan ma yɔn,
malaga sigembogo yɛn ma kan mɔɔ
maga.

† **120:5 120.5:** Ki laga ŋga ki yɛn naga nari ma yo sɛnrɛ ti yofɔ wìla pye ma cɛn laga ŋga na, ki leele pàa pye paa Meshɛki tara naa Kedari tara fɛnnɛ pe yɛn. Ki leele pàa pye kababaara pyefɛnnɛ konaa legboleele.

4 Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo pa pe maa kee wa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li cɛngɛlɛ woolo wele,
jaŋgo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
paa yɛgɛ ŋga na làa ki kondɛgɛlɛ li kan Izirayɛli woolo pe yeri paa ki piin we.

5 Davidi naa wi setirige piile pa pe wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn wa,
pa pe maa cɛɛn wa mbaa leele pe kiti wi kɔɔn.

6 Yaa yɛnri Zheruzalɛmu ca ki yɛyinŋge ta.
Zheruzalɛmu, ma yɛn ma mbele ndanla, Yɛnŋɛlɛ sa ti pe cɛn pɔw!
7 Yɛyinŋge mbe pye wa ca ki ni,
tanwa mbe pye wa wunluwɔ yinrɛ ti ni!
8 Na sefɛnnɛ naa na wɛnnɛ pe kala na,
mi yɛn na jaa yɛyinŋge mbe pye wa ma ni!
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le, li go ŋga ki yɛn mala ndanla ki kala na,
mi yɛn na jaa fɛrɛwɛ mbe pye ma woo!

123

Yawe Yɛnŋɛlɛ, we yinriwɛ ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Mìlan yɛgɛ ki yirige na wele wa ma yeri,
mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na wa yɛnŋɛlɛ na.

2 Yɛgɛ ŋga na kulonambala maa wele pe tafɔ naŋa yeri, wi yere pe ni,
yɛgɛ ŋga na kulojaala maa wele pe tafɔ jɛlɛ yeri, wi yere pe ni,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, woro fun we yɛn na wele wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, fɔ li ka sa yinmɛ kan we yeri.
3 Yinmɛ kan we yeri Yawe Yɛnŋɛlɛ, yinmɛ kan we yeri;
katugu tifagawa mba pè we tifaga pì saa kɛɛ toro.
4 Leele mbele pe maa pe yɛɛ nari, pè tɛgɛ we na ma ta ma,
mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pè we tifaga ma ta ma.

124

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ we

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye we ni,
Izirayɛli woolo pege yo fɔ:
2 Ndɛɛ ki pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila pye we ni,
sanga ŋa ni leele pàa yiri we kɔrɔgɔ,
3 naa pàa nawa ŋgban we ni,
pe mbaa we kɔ mbe we wɔ wa weele.
4 Pa kona tɔnmɔ pi mbaa we li,
lafogo tɔnmɔ pi mbaa fo mbe toro we go na.
5 Tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun ŋgbanga pi mbaa fo
mbe toro we go na.

6 Ɛɛn fɔ sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo!
Lo na lii yɛnlɛ ki na mbe we le we juguye pe kɛɛ, paa pe kagboro yɛn.
7 Wè shɔ pe kɛɛ, paa yɛgɛ ŋga na sannjɛlɛ ma fegele mali yɛɛ shɔ sannjɛgɛlɛ yigifɔ wi mɛrɛ ti kɛɛ we;
mɛrɛ tìla kɔɔnlɔ, a wè fe ma shɔ.
8 We sagawa pa pi ma yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da we.

125

Mbele pè pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na li maa pe kɔrɔsi

1 Tangala yurugo mbe kari wa Zheruzalɛmu ca.
Mbele pè pe jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na
pe yɛn paa Siyɔn yanwiga ki yɛn;
ki se yɛgɛyɛgɛ fyew,
ki yɛn wa ki yɔnlɔ li ni fɔ sanga pyew.

2 Yanwira ti yɛn ma Zheruzalɛmu ca
ki maga yɛgɛ ŋga na,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn mali woolo
pe maga ma fun,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.
3 Lepeele pe se ka koro mbe cɛn
fanŋga ki na lesinmbele pe
tara ti go na,
jaŋgo lesinmbele paga kaa tilele
mbe saa kapege piin.

4 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, kajɛŋgɛ pye
lejɛmbɛlɛ pe kan,
konaa mbele pe nawa pi yɛn ma sin
pe na pe ni!
5 Ɛɛn fɔ mbele pe yɛn na tanri wa
koŋgolo ŋgele kè koolo ke ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe pɛ mbe pe
wɔ wa,
mbe pinlɛ kambasinnde pyefɛnnɛ
pe ni.

Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge kan Izirayɛli
woolo pe yeri!

126

Yɛnŋɛlɛ sa ti li woolo
pe yɛsanga ki sɔngɔrɔ
ki pye yɔgɔrimɔ

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɔngɔrɔ ma pan
mbele pàa yigi kasopiile pe ni
wa Siyɔn ca sanga ŋa ni,
kìla pye we yeri paa wɔɔnrɔ yɛn.
2 Ki sanga wi ni, wàa koro na tɛgɛ fɔ
jɛŋgɛ,
wàa pye na jɔrɔgi nayinmɛ ni.
Cɛngɛlɛ sanŋgala kàa pye naga
yuun fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagbɔgɔlɔ pye pe
kan haan!»
3 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagbɔgɔlɔ pye
we kan,
ki kala na, we yɛn na yɔgɔri.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we wogo ki sɔngɔrɔ
maga yɔn naa,
paa yɛgɛ ŋga na laforo nda tì waga
wa Negɛvu tara ti ni, ma ma ti
ti maa fuun!

5 Mbele pe maa yariluguro ti nuru
yɛntunwɔ ni,
pe ma kaa yarilire ti kɔn yɔgɔrimɔ
ni.
6 Mbele pe maa yanli yariluguro ni
pe kɛɛ na kee sari lugu,
pe ma kaa sɔngɔrɔ nayinmɛ gbɔɔ ni
yarilire pɔgɔlɔ ni pe kɛɛ ma
pan.

127

Yɛnŋɛlɛ lo li ma go pyew ki pye go

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Salomɔ Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na go ŋga
kanni,
mbele pe yɛn naga kanni, poro yɛn
na pe yɛɛ tege jaga.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na ca ŋga
kɔrɔsi,
mbele pe yɛn naga kɔrɔsi, poro yɛn
na wɔnlɔwɔ gbaanri pe yɛɛ na
jaga.
2 Ye ma yɛn ma yiri faa, yaa si sinlɛ
faa,
na ye yɛɛ tege jaga na ye yɔn suro ti
jaa;
ma si yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa
ti nuŋgba ti kaan li yɛn ma
mbele ndanla pe yeri, ali mbe
pe ta pe yɛn na wɔnlɔ.

3 Ye wele, piile pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo yarikanga wa sege ki ni,
pisege ki yɛn li duwaw.
4 Wangala ke ma pye yɛgɛ ŋga na wa
maliŋgbɔɔn wi kɛɛ,
piile mbele naŋa wi ma se wa wi
lefɔnrɔ sanga wi ni, pa pe ma
pye ma wi kɛɛ.
5 Lere ŋa wi ma ke ta maa sanŋgbɔ
wi yin, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
Na wi kaa para wi juguye pe ni wa
kiti kɔnsaga wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na, wi se fɛrɛ shɔ.

128

Mbele pe maa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri,
pe yaa fɛrɛwɛ ta

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.

Lere o lere wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ konaa na tanri li
koŋgolo ke na,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
2 Ma yaa kɔɔn kɛɛ tunŋgo tɔnli wi li,
ma yaa pye fɛrɛwɛ na, ma kapyere ti
ni fuun ti yaa la yɔngɔ la kee
yɛgɛ.
3 Ma jɔ wi yaa pye wa ma go paa
ɛrɛzɛn tirige yɛn,
ŋga ki maa pire lɛgɛrɛ sɛni;
ma piile pe yaa cɛn mbɔɔn maga wa
lisaga
paa oliviye tire yirifɔnndɔ yɛn.
4 Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ,
pa li yaa duwaw wi na yɛɛn.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa koro wa Siyɔn
ca mbe duwaw ma na,
kona mbɔɔn ta yinwege na sanga ŋa
fuun ni, ma yaa Zheruzalɛmu
ca fɛrɛwɛ pi yan.
6 Ma yaa kɔɔn piile pe piile pe yan
yɛnlɛ ni.

Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge kan Izirayɛli
woolo pe yeri!

129

Pànla jɔlɔ,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Pànla jɔlɔ jɛŋgɛ maga lɛ wa na
punwɛ sanga wi ni.
Izirayɛli woolo pe daga mbege yo
ma!
2 Pànla jɔlɔ jɛŋgɛ maga lɛ wa na
punwɛ sanga wi ni,
ɛɛn fɔ pee cew ta na na.
3 Pànla gbɔn ma sagbanra tuuro
kɔɔnlɔ wa na pɔgɔlɔ,
paa yɛgɛ ŋga na kɛkɔɔnlɔ ma kaa
palaye wari we.
4 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin,
lì lepeele pe manda ti sangala na na.

5 Siyɔn ca ki yɛn ma mbele fuun
mbɛn,
fɛrɛ mbe pe ta fɔ paa sɔngɔrɔ puŋgo
na.
6 Pe pye paa yan ŋga ki ma fi wa
birigo ki go na ki yɛn,
ko ŋga ki ma waga sanni ki sa yiri
ki lɛ.
7 Kila ki kɔlɔgifɔ wi kɛɛ ki yin,
ki pɔfɔ wila ki pɔlɔ ta mbege lɛ
mboo kanŋgaga ki yin ki ni.
8 Torofɛnnɛ pe se ka pe pye mbe yo
fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ye na!
We yɛn na duwaw piin ye kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ na!»

130

Wa jɔlɔgɔ ki ni,
Yɛnŋɛlɛ li mali woolo pe saga

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Mbanla ta wa wegbɔgɔ tijugo ki ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yinri mala
saga!
2 We Fɔ, na yerege ki logo,
nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi
logo!

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ndɛɛ ki pye ma yɛn
na we kajɔgɔrɔ ti jate,
ambɔ wi jɛn na koro yinwege na?
4 Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma maa
kapere ti kala yari,
ki kala na leele pe daga mbaa fyɛ ma
yɛgɛ!

5 Mìlan kɛɛ ki kan Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
na,
mìlan kɛɛ ki kan lo na kaselege,
na jigi wi yɛn li sɛnrɛ ti na.
6 Yɛgɛ ŋga na ca welefɛnnɛ pe maa
yindogo ki singi ki gbɔn,
yɛgɛ ŋga na pe maa lalaaga ki singi
ki gbɔn,
mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li singi lilan
saga ma wɛ poro na.

7 Yoro Izirayɛli woolo, ye ye jigi wi
taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
katugu kagbaraga ki ma ta lo yeri;
li ma sɛnwee wi go shɔ pyelɔmɔ
lɛgɛrɛ ni.

† **130:8 130.8:** Yuuro 25.22; 111.9; Mati 1.21; Tite 2.14; Mati 1.21

8 Lo li yaa Izirayɛli woolo pe go shɔ
pe kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti ni†.

131

Na jigi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo na,
ki woro nala kɔɔn shyɛn

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, yɛɛ gbɔgɔwɔ woro
wa na kotogo na,
mila la yɛgɛ tungu leele na.
Mila la sɔnri kagbɔgɔlɔ pyewe na
konaa kagala ŋgele kè wɛ na na ke
na.

2 Ɛɛn fɔ mì pyeri ma cɛn yɛw,
paa pyɔ ŋa wì wɔnri ma tin ma cɛn
wi nɔ tɔɔrɔ na wi yɛn,
na jatere wì cɛn na na, paa pyɔ ŋa
wì wɔnri ma tin ma cɛn wi nɔ
tɔɔrɔ na wi yɛn.
3 Izirayɛli woolo, ye kɛɛ kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew!

132

Siyɔn ca ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga
konaa Davidi wi ca

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ
Davidi wi wogo ki na,
ma jatere wi tɛgɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun wì
jɔlɔ ki na.
2 Wìla ki wuguro nda ti wugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan,
ma ki yɔn fɔlɔ na li lɛ lo na li yɛn
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ na fanŋga
gbɔgɔfɔ li yeri ma yo fɔ:
3 «Mi se ye wa na paraga go ki ni
fyew,
mi se sinlɛ na sinlɛyaraga ki na
fyew,
4 mi se ti wɔnlɔwɔ mbanla yigi,
mi se ti wɔnlɔwɔ pilan yɛngɛlɛ ke
tɔn na na,
5 fɔ mbe ka sa laga ka ta Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan li wogo,
fɔ mbe ka sa cɛnsaga ta Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ li
kan.»

6 Wele, wè yɔn finliwɛ kɛsu wi sɛnrɛ
logo wa Efirata ca,
wàa saa wi yan wa Yahari† ca
wasege ki ni.
7 Yoo kari wa li cɛnsaga ki ni,
we fɔli we we yɛrɛ ti jiile wa tara li
tɔɔrɔ ti nɔgɔ†.

8 Yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma pan wa ma
wogosaga ki ni,
ma pan mboro naa ma yɔn finliwɛ
kɛsu wi ni, wo ŋa wi yɛn nɔɔ
yawa pi nari we!
9 Ma saraga wɔfɛnnɛ pe pye sin-
mbele, ki sinmɛ pi pye paa
derege yɛn pe na,
mbele pè pe yɛɛ kan ma yeri, paa
yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa!
10 Davidi ŋa wìla pye ma tunmbyee
wi kala na,
wunlunaŋa ŋa mà wɔ, maga ka je wi
na†!

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wugu Davidi wi
kan kaselege ko na, li se yɔn
sɔngɔrɔ;
làa yo fɔ: «Ma setirige pyɔ wo wa
mi yaa ka tɛgɛ wunluwɔ pi na
wa ma yɔnlɔ†.
12 Na ma piile paga na yɔn finliwɛ
pi yigi konaa na sɛrɛya sɛnrɛ
ti ni,
mbaa tanri ti na, to nda mì naga pe
na we,
pa kona pe setirige piile fun,
pe yaa la cɛɛn wunluwɔ pi na fɔ
sanga pyew.»

13 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
Siyɔn ca ki wɔ,
ko laga ko kì li ndanla mbege pye li
cɛnsaga.

---

† **132:6 132.6:** Ŋga kì yo fɔ *Yahari*, ki yaa pye Kiriyati Yeyarimu ca mɛgɛ ko pàa yeri maga were, ki ca kìla pye wa Zheruzalɛmu ca ki tanla. † **132:7 132.7:** Yuuro 99.5 † **132:10 132.8-10:** 2 Kuro 6.41-42 † **132:11 132.11:** 2 Sami 7.12-16; 1 Kuro 17.11-14; Yuuro 89.4-5; Kapye 2.30

14 Làa yo fɔ: «Ki laga ŋga ko ki
yɛn na wogosaga ye, fɔ sanga
pyew;
pa mi yaa cɛn wa ki ni, katugu ki
kala li yɛn mala ndanla.
15 Mi yaa duwaw pe yarilire ti na fɔ
jɛŋgɛ,
mbe yaakara kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yeri pe ka pe tin.
16 Mi yaa ca ki sagara wɔfɛnnɛ
pe shɔ, ki shɔwɔ pi pye paa
derege yɛn pe na,
ca ki woolo mbele pè pe yɛɛ kan ma
yeri, yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ
waa.
17 Ko laga koyi mi yaa ka Davidi
fanŋga ki kan ki gbɔgɔ,
wunluwɔ ŋa mì wɔ, wi yaa koro paa
fitanla yɛn, ŋa wi yɛn na yiin†.
18 Mi yaa ka fɛrɛ wa wi juguye pe na,
ti pye pe na paa derege yɛn,
ɛɛn fɔ mi yaa ka wunluwɔ njala kan
wo kan, na li yɛn na yɛngɛlɛ.»

133

Ki yɛn ma yɔn
sefɛnnɛ pe pye laga nuŋgba

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca. Davidi Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyurugo.
Kaselege ko na, sefɛnnɛ paa ki taa pe
yɛɛ yeri pe cɛn laga nuŋgba,
ki yɛn ma yɔn, ki si yɛn ma tanla.
2 Ki yɛn paa sinmɛ nuwɔ taan yɛn,
mba pè wo wa Arɔn wi go ki
na,
a pì fo ma tigi wa wi siyɔ wi na,
ma fo ma tigi fɔ wa Arɔn wi siyɔ wi
na,
ma tigi ma gbɔn fɔ wa wi yaripɔrɔ
ti yɔlɔgɔ ki na†.
3 Ki yɛn paa Ɛrimɔ yanwiga fɔɔngɔ
ŋga
ki maa tinri wa Siyɔn yanwira ti na
ki yɛn;
katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa
duwaw leele pe na wa ki laga
ki na,
konaa na yinwege ki kaan fɔ sanga
pyew.

134

Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele
pe daga mbaa li sɔnni

1 Tangala yurugo mbe kari wa
Zheruzalɛmu ca.
Yoro mbele fuun ye yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, yaa li
sɔnni!
Yoro mbele fuun ye maa tunŋgo piin
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni
yembinɛ li ni fuun ni, yaa li
sɔnni!
2 Ye ye kɛyɛn yi yirige ye wa wa li
laga kpoyi ki yeri,
yaa li sɔnni!
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li koro wa Siyɔn ca
li duwaw ma na,
lo na lì naayeri wo naa tara ti da we!

135

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
li yawa pi kala na

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki sɔnni!
Yoro mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmby-
eele, yaa li sɔnni,
2 yoro mbele ye maa tunŋgo piin wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni we,
wa we Yɛnŋɛlɛ li go londo ti ni we!

3 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, katugu
li yɛn ma yɔn,
yaa yuuro koo yaa li mɛgɛ ki sɔnni,
katugu li yɛn nandanwa ni.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Zhakɔbu setirige
piile pe wɔ li yɛɛ kan,
lì poro Izirayɛli woolo pe wɔ ma pe
pye li yɛɛ woolo.

5 Kaselege ko na, mìgi jɛn ma yo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma gbɔgɔ,
fɔ we Fɔ wì wɛ yarisunndo ti ni fuun
ti na.
6 Kala o kala li yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla, li mali pye,
wa yɛnŋɛlɛ na konaa laga tara na,
wa kɔgɔjeye pe ni konaa wa pe
wetijuro ti ni.

† **132:17 132.17:** 1 Wunlu 11.36 † **133:2 133.2:** Kìla pye faa, pe ma sinmɛ nuwɔ taan wo saraga wɔfɔ wi go ki na mboo pye kpoyi, mboo tɛgɛ wi yɛ wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan.

7 Li ma kambaara ti yirige mbege lɛ
fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yirige mbe
ti tisaga ki ma pan;
li ma ti tifɛlɛgɛ ki ma yiri wa ki
cɛnsaga na funlu.

8 Làa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinam-
biile koŋgbanmbala pe gbo,
maga lɛ sɛnwee piile pe na fɔ ma saa
ki wa yaayoro ti na.
9 Làa kacɛn kagala naa kafɔnŋgɔlɔ
pye wa mboro Ezhipiti tara
ma ni,
ma ke pye Farawɔn wo naa wi
tunmbyeele pe ni fuun pe na.

10 Làa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tɔngɔ,
ma wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ gbo.
11 Poro wɛlɛ Amɔri cɛnlɛ woolo pe
wunlunaŋa Sihɔn,
naa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi,
konaa Kana tara wunlumbolo pe ni.
12 Làa pe tara ti kan kɔrɔgɔ li woolo
pe yeri,
làa ti kan kɔrɔgɔ Izirayɛli, li woolo
pe yeri.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma mɛgɛ ki yaa
koro wa fɔ sanga pyew,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, leele pe jatere wi
yaa pye ma mɛgɛ ki na sanga
pyew fɔ tetete.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li
woolo pe na, mbe tanga ki kan
pe yeri,
li yaa li tunmbyeele pe yinriwɛ ta.

15 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo ti
yɛn warifuwe naa tɛ woro,
sɛnwee kɛɛ kìri gbegele.
16 Yɔn yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa
para,
yɛngɛlɛ yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila ya mbaa
yaan.
17 Nuŋgbogolo yɛn ti na, ɛɛn fɔ tila
ya mbaa nuru,
yɔn tifɛlɛgɛ kpɛ na la yinrigi wa ti
yɔn.

18 Ti gbegelefɛnnɛ poro naa mbele
fuun pe ma pe jigi wi taga ti
na,
poro naa ki yarisunndo ti ni pè yala†.

19 Yoro Izirayɛli cɛngɛlɛ woolo, yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yoro Arɔn setirige piile, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
20 Yoro Levi setirige piile, yaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Yoro mbele ye maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni!
21 Ki daga paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
wa Siyɔn yanwiga ki na,
lo na lì Zheruzalɛmu ca ki pye li
cɛnsaga!

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

136

Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga
ki yɛn kɔsaga fu

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
katugu li yɛn ma yɔn,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu†!
2 Yɛnŋɛlɛ na lì wɛ yarisunndo ti ni
fuun ti na, yaa li sɔnni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu!
3 Lo na li yɛn tafɛnnɛ pe ni fuun Fɔ,
yaa li sɔnni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu!

4 Lo nuŋgba lo li maa kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ piin,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu!
5 Lo lì naayeri wi gbegele tijinliwɛ ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu†!
6 Lo lì tara ti gbegele mari tɛgɛ
tɔnŋgbɔɔ pi go na,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu†!
7 Lo lì yanwa yirigeyaara tugbɔɔrɔ ti
gbegele,

† **135:18 135.15-18:** Yuuro 115.4-8; Naga 9.20 † **136:1 136.1:** 1 Kuro 16.34; 2 Kuro 5.13; Ɛsidi 3.11; Yuuro 100.5; 106.1; 107.1; 108.1; Zhere 33.11 † **136:5 136.5:** Zhenɛ 1.1 † **136:6 136.6:** Zhenɛ 1.2

katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
8 Lo lì yɔnlɔ ki gbegele, jaŋgo ki cɛn pilige ki go na,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu;
9 ma yeŋge ko naa wɔnŋgɔlɔ ke gbegele, jaŋgo ke cɛn yembinɛ li go na,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!

10 Lo làa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
11 Lo làa Izirayɛli woolo pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
12 Làa ki pye li fanŋga ko naa li yawa po ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
13 Làa Kɔgɔje yɛɛn wi tɔnmɔ pi kɔn shyɛn,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu;
14 ma ti a Izirayɛli woolo pè tanga ma kɔgɔje wi kɔn wa wi nandogomɔ ma yiri,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
15 Ɛɛn fɔ làa Farawɔn wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe jaanri wa Kɔgɔje yɛɛn wi ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!

16 Lo làa li woolo pe yɛgɛ sin wa gbinri wi ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
17 Lo làa wunlumbolo tugbɔmbɔlɔ tɔngɔ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
18 Lo làa wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
19 Lo làa Amɔri cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Sihɔn wi gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†.
20 Lo làa Bazan tara wunlunaŋa Ɔgi wi gbo,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu†!
21 Làa pe tara ti shɔ mari kan li woolo pe yeri kɔrɔgɔ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
22 Làa ti kan Izirayɛli woolo, li tunmbyeele pe yeri kɔrɔgɔ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!

23 Lo làa jatere pye we na sanga ŋa ni wàa pye wa we jɔlɔgɔ ki ni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
24 Lo làa we shɔ we jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
25 Lo li maa yaakara kaan yaara nda fuun tì da ti yeri,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!
26 Yaa Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li sɔnni,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga fu!

137

Izirayɛli woolo pe jɔlɔgɔ ma pe ta pe yɛn ma cɛn wa Babilɔni tara gbaanla pe yɔn na

1 Ma we ta wàa pye ma cɛn wa Babilɔni tara gbaanla pe yɔn na,
wa ki laga ki na, a Siyɔn ca wogo kì si tigi wa we kotogo na,
a we nɛɛ gbele.
2 Tipire nda tìla pye wa ki laga ki na,
wàa we ŋgɔniye pe yanŋga yanŋga wa ti ni.
3 Ma we ta wa ki laga ki na, mbele pàa we yigi kasopiile,

† **136:9 136.7-9:** Zhenɛ 1.16 † **136:10 136.10:** Ɛki 12.29 † **136:11 136.11:** Ɛki 12.51 † **136:15 136.13-15:** Ɛki 14.21-29 † **136:19 136.19:** Nɔmbu 21.21-30 † **136:20 136.20:** Nɔmbu 21.31-35

pàa pye naga yuun we kan ma yo
waa yuuro koo;
we jɔlɔfɛnnɛ pàa pye na we piin ma
yo we yuuro kɔ we pe nawa
pi yinŋgi.
Pàa yo fɔ: «Ye Siyɔn ca yuuro ta kɔ
we kan ye!»
4 Naga yɛn ma, we mbe ya mbaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yuuro ti koo
tara ta yɛgɛ ni mɛlɛ san?
5 E, Zheruzalɛmu ca, na mi ka fɛgɛ
ma na,
pa kona, na kalige kɛɛ ki shɔ na na!
6 Na mi woro na nawa tuun ma na,
na mi woro na Zheruzalɛmu ca ki
jate mbe wɛ na yɔgɔrimɔ ka-
gala ke ni fuun ke na,
pa kona na ŋgayinnɛ li mara wa na
yɔn ki naayeri!

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga Edɔmu cɛnlɛ
woolo pàa pye we na, ma
jatere wi tɛgɛ ki na,
pilige ŋga ni Babilɔni tara fɛnnɛ pàa
Zheruzalɛmu ca ki shɔ we;
poro pàa pye naga yuun fɔ: «Ye ca
ki ya, ye ca ki ya,
fɔ sa gbɔn wa yinrɛ ti nɔrɔ nda pè
le ti na†!»
8 Mboro Babilɔni tara, sanni jɛnri pe
yaa ma tɔngɔ;
tipege ŋga mà pye we na, lere o lere
wi yaa ki yɔngɔ pye ma na,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo†!
9 Lere o lere wi yaa ma piile pe yigi,
mbe pe gbɔn mbe pe tɔngɔlɔ
wa walaga ki na,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!

138

Lere pyew wi daga
mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni
wi nawa pi ni fuun pi ni

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ
sɔnni na kotogo ki ni fuun ki
ni,
mi yaa la yuuro koo mbaa ma sɔnni
mɛrɛgɛye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ†.
2 Mi yaa fɔli mbe yɛgɛ wa wa
ma shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki yeri
mbɔɔn gbɔgɔ,
mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni ma kag-
baraga konaa ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki
kala na;
katugu ŋga mà pye, kì wɛ ŋga mà
yɔn fɔlɔ kɔn mbe pye ki na,
ma wɛ ŋga waa singi ma yeri ki na.
3 Pilige ŋga ni mìla ma yeri mala
saga, màa na yɔn sogo;
màa kotogo le na ni, ma fanŋga kan
na yeri.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, tara na wunlumbolo
pe yaa lɔɔn sɔnni,
na paga ma yɔn sɛnyoro ti logo we!
5 Pe yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele
ke koo yuuro,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pì gbɔgɔ.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa naayeri,
ɛɛn fɔ li yɛgɛ yɛn leele mbele
pè pe yɛɛ tirige pe na;
leele mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, li
ma koro wa lege ma pe jɛn.

7 Ali na mi ka pye wa jɔlɔgɔ ki ni, ma
mala shɔ,
ma mɔɔ kɛɛ ki sanga mbanla shɔ na
juguye pe naŋgbanwa pi kɛɛ,
ma mala shɔ ma fanŋga kɛɛ ki ni.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, li yaa kala li ni fuun
li pye mbeli yɔn fili na kan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma kagbaraga ki yɛn
kɔsaga fu!
Ma yɛɛra kɛɛ tunŋgo maga kaga wa!

139

Yɛnŋɛlɛ lì sɛnwee
wi nawa kala li ni fuun li jɛn

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla jatere wi can-
can ma wele,

† **137:7 137.7:** Eza 63.1-4; Zhere 49.7-22; Eze 25.8,12-14; 35; Abi 11-14 † **137:8 137.8:** Naga 18.6
† **138:1 138.1:** Ŋga kì yo fɔ *mɛrɛgɛye,* pa ki yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Girɛki sɛnrɛ ni wi ni, wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ sanmbala pe ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ *tara na wunlumbolo* nakoma *kiti kɔnfɛnnɛ.*

mala nawa kala li jɛn.
2 Ma mala cɛnsanga naa na
yirisanga wi jɛn,
mbɔɔn ta wa lege màla jatere wi jɛn.
3 Na mi kaa tanri konaa na mi ka
sinlɛ, ma maga jɛn,
màla kala pyew li jɛn.
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, sanni
sɛnpyɔ mbe sa yiri wa na yɔn,
ki ma yala sɛnrɛ nda mi yaa yo,
mboro to ti ni fuun to jɛn
makɔ.
5 Ma yɛn na puŋgo na, ma yɛn na
yɛgɛ,
mɔɔ kɛɛ ki taga na na nala go singi.
6 Ki jɛnmɛ mba màla jɛn pi yɛn
kagbɔgɔ ma toro na jatere wi
na,
pì toro na kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi na
pew.

7 Mbe ya kari se mbe lali ma ni?
Mbe ya fe mbe kari se, na ma woro
nala yaan?
8 Na mi ka lugu mbe kari wa naayeri,
ma yɛn wa;
na mi ka tigi mbe kari wa kuulo tara,
ma yɛn wa.
9 Na mi ka yiri sire na mbe kari fɔ
wa yɔnlɔ yirisaga ki kɔsaga ki
na,
mbe sa cɛn fɔ wa kɔgɔje wi kɔsaga ki
na, wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
10 ali mbanla ta wa ki laga ki na, ma
yaa nala yɛgɛ sinni ma kɛɛ ki
ni,
ma fanŋga kɛɛ ki sanla wa fyew.
11 Na mi ka yo fɔ diwi wi ye wilan
tɔn,
kona yembinɛ li ma kanŋga yɛrɛ ma
pye yɔnlɔ yanwa mala maga.
12 Ali yɛrɛ diwi wila ya pye diwi ma
yɛgɛ na;
yembinɛ li maa yanwa yinrigi paa
yɔnlɔ yɛn,
diwi wi yɛn paa yanwa yɛn ma yɛgɛ
na.

13 Mboro màla nawa lagapyew ki da,
mboro màla gbegele mala sogolo na
yɛɛ na wa na nɔ lara.
14 Mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni,
katugu màla da mala pye
yarigbɔgɔ kafɔnnɔ wogo,
yaara nda fuun mà da ti yɛn
yarijɛndɛ tiyɔnrɔ;
mi jate mìgi jɛn ma wali ki na.
15 Na witige laga ka kpɛ woro ma
lara ma na,
sanga ŋa ni màa pye nala wire ti
gbegele wa larawa we,
sanga ŋa ni màa na witige lara ti
sogolo ti yɛɛ na wa na nɔ lara
we.
16 Ali sanga ŋa ni na wire ti fa
gbegele mbe kɔ, màa pye nala
yaan.
Piliye yɔn ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ na
kan,
kìla yɔnlɔgɔ makɔ wa ma sɛwɛ wi
ni,
ma si yala, ki piliye ka kpɛ fa gbɔn
gbɛn.

17 E, Yɛnŋɛlɛ, ma sɔnrimɔ kagala ke
kɔrɔ jɛnmɛ pi yɛn ma ŋgban
na yeri,
ke yɔn ki se ya jɛn mbe kɔ.
18 Na mi ka yo mi yaa ke jiri,
kè lɛgɛ ma wɛ kɔgɔje yɔn taambugɔ
ki na.
Na mi ka yɛn sanga o sanga,
mi naa mboro we ma pye we yɛɛ ni
bere†.

19 E, Yɛnŋɛlɛ, ndɛɛ ki pye ma mbe
ja yɛnlɛ mbe lepee wi gbo, ki
mbe jaga jɛn!
Yoro legboleele, ye ye yɛɛ laga lali na
ni!
20 Pe maa para ma kanŋgɔlɔ tipege
ni,
pe maa ma mɛgɛ ki yinri mbe ta
mbaa finlɛlɛ, ma winfɛnnɛ
wele.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma mbele
mbɛn pe yɛn mala mbɛn;
mbele pè yiri ma kɔrɔgɔ, pe kala li
yɛn mala mbɛn.
22 Pànla mbɛn fɔ jɛŋgɛ,
pè pye mi jate na juguye.

† **139:18 139.18:** Ŋga kì yo fɔ *na mi ka yɛn sanga o sanga, mi naa mboro we ma pye we yɛɛ ni bere,* ki mbe ya logo fun fɔ: Ali ndɛɛ ki pye mi ya ma ke jiri ma ke yɔn jɛn, mi se ya mbɔɔn kɔrɔ jɛn mbe sa yiri.

23 E, Yɛnŋɛlɛ, na cancan ma wele,
mala jatere wi jɛn,
mala wa ma wele mala nawa kagala
ke jɛn.
24 Ki wele, na kaa pye mi yɛn
kombele ni,
mala yɛgɛ sin wa ma konɔ na li yɛn
kɔsaga fu li ni!

140

Yɛnŋɛlɛ li ma lere
ŋa pe maa mɛgɛ ki jɔgɔ wi shɔ

1 Yurukɔɔlɔ to wi sɛwɛ yurugo. Da-
vidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ lepeele pe
kɛɛ,
na go sige lewɛlimbɛlɛ pe na.
3 Kapege ko cɛ pe maa jate wa pe
kotogo na mbaa piin,
pe maa maara kɔɔn pilige pyew.
4 Pe maa pe ŋgayinŋgele ke yin-
rigi na ke piin pyembye paa
wɔɔgɔ yɛn,
pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa mɛrɛgɛ
shɔnrɔ yɛn.

Wɔnmatigiwɛn laga.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ lepeele pe
kɛɛ,
na go sige lewɛlimbɛlɛ pe na,
poro mbele pe yɛn naga jaa mbanla
jan we.
6 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, pè
pɛnɛ le na na, ma mana
yanŋga na na,
pè mɛrɛ jan na na konɔ yɔn ki na;
pè leele lara paa na singi.

Wɔnmatigiwɛn laga.

7 Mìgi yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ:
«Mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ
le.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan mala
yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo!
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Fɔ, mboro ma
yɛn fanŋga fɔ ŋa wìlan shɔ,
mboro ma mala go sige malaga
gbɔnpilige ki na.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka ti ŋga lepee
wi yɛn na jaa ki pye!
Maga ka ti kagala ŋgele wì kɔn ma
tɛgɛ mbe pye ke yɔn,
nakoma wi yaa la wi yɛɛ nari!

Wɔnmatigiwɛn laga.

10 Na juguye mbele pànla maga,
tipege sɛnrɛ nda pè gbɛgɛlɛ na mɛgɛ
ni,
ki tipege ki sɔngɔrɔ ki to poro jate
pe na.
11 Kasɔn naŋganra mbe wo pe na,
pe pe wa kasɔn ka ni,
wetijuro ta ni, nda pe se ya yiri wa
ti ni naa fyew!
12 Lere ŋa wi maa sɛnpere yuun,
wiga ka yeresaga ta laga tara
ti ni,
jɔlɔgɔ ki taga lewɛlɛwɛ wi puŋgo na
sanga pyew!

13 Mìgi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka mbele pe yɛn tege na
pe kiti wi kɔn, mbe ŋga kì sin
ki yo;
mbe tanga ki kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yeri.
14 Kaselege ko na, lesinmbele pe yaa
lɔɔn shari mbaa ma sɔnni,
leele mbele pe nawa pì filige pe na,
pe yaa ka cɛn wa ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

141

Yɛnŋɛlɛ, tanla kɔrɔsi

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma
fyɛɛlɛ ma pan mala saga!
Na mi kɔɔn yeri mala saga, ma
nuŋgbolo jan ma logo na yeri!
2 Ma ti na yɛnrɛwɛ pi tanla ma ni
paa wusuna nuwɔ taan yɛn;
na mi kanla kɛyɛn yi yirige wa ma
yeri mbɔɔn yɛnri, ki tanla ma
ni paa yɔnlɔkɔgɔ saraga yɛn.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, tanla yɔn ki kɔrɔsi
sɛnpere yogo ki na,
na yɔn ki yingiwɛ jɛn sɛnpere yogo
ki na!
4 Maga ka ti na jatere wila na tilele
mbaa kee kapege pyege ki
kɔrɔgɔ,
maga ka ti mbe kɛɛ le katijangara
pyege ni,

mbanla jele li migi kambasinŋge
pyefɛnnɛ pe ni,
maga ka ti mbe pe liwɛn gbɔɔ suro
ta li!

5 Lesinŋɛ wo mbanla gbɔn, ko yɛn
kagbaraga na yeri;
na wi kanla jɛrɛgi mbanla le konɔ
kona kì cɛn ndɛɛ wì sinmɛ
nuwɔ taan wo wa na go ki na;
mi se je ki sinmɛ pi wogo na wa na
go ki na.
Ɛɛn fɔ sanga pyew mi yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lepeele pe
kapyere tijangara ti jɔgɔ.
6 Yɛnŋɛlɛ sa ti pe pe kiti kɔnfɛnnɛ pe
wɔnrɔgɔ pe pe jaanri walaga
ka na!
Na ki ka pye ma, pa pe yaa na
sɛnyoro ti logo, mbege jɛn
mbe yo ti yɛn ma tanla.
7 Yɛgɛ ŋga na kɛrɛ kɔnfɔ wi kaa
palaye pe wari wi ma tara ti
walagi mberi jaraga,
pa pe kajeere ti yaa ka jaraga ma
wa fanga ki yɔn na wa kuulo
tara†.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Fɔ, mboro mi yɛn
na wele,
pa mìlan yɛɛ karafa mboro na; maga
kanla yaga mbe ku!

9 Pɛnɛ na pè le na na, na shɔ li ni,
mala shɔ kambasinnde pyefɛnnɛ
mbele pè lara nala singi pe
kɛɛ!
10 Yɛnŋɛlɛ sa ti lepeele pe yɛɛra mɛrɛ
ti pe yigi,
ɛɛn fɔ, mi wo na, mbe shɔ pe yeri!

142

Lere ŋa paa jɔlɔ,
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wi larasaga ye

1 Davidi nagawa yurugo, sanga ŋa ni
wìla pye ma lara wa waliwege ki ni.
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ†.
2 Mi yɛn na gbele ŋgbanga na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yinri lilan saga,
mìlan magala li yirige na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ gbɔɔ
yɛnri.
3 Mi yɛn nala nawa kala li yɛgɛ yuun
li kan,
mi yɛn nala jɔlɔgɔ kagala ke yɛgɛ
nari li na.
4 Na na jatere wi ka piri na na,
mboro ma mala torosaga ki
jɛn;
pè mɛrɛ jan na na wa konɔ na mì lɛ
na kee li ni.
5 Wele mala maga,
ma yaa ki yan fɔ lere woro wa, ŋa
wi yɛn na nawa tuun na na;
larasaga si koro na yeri,
na kala lii lere kpɛ jori.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na
gbele na yinri, mì yo fɔ:
«Mboro ma yɛn na larasaga
ye;
mboro ma yɛn na tasaga ye, laga ki
dunruya ŋa sɛnweele pe yɛn
laga wi ni.»
7 Nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ
gbelege ki logo, katugu mi yɛn
tege na fɔ jɛŋgɛ!
Na shɔ mbele paa na puro pe kɛɛ,
katugu pe fanŋga kì wɛ na
wogo ki na.
8 Na shɔ mala wɔ wa kaso wi ni,
jaŋgo mbaa ma shari mbaa
ma sɔnni!
Lesinmbele pe yaa ka pan mbanla
maga, katugu mà kajɛŋgɛ pye
na kan.

143

Yɛnŋɛlɛ, maga ka kiti kɔn na na

1 Davidi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛnrɛwɛ pi logo,
nuŋgbolo jan mala yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi
logo!
Na yɔn sogo, naa ma yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ konaa ma pye
sinŋɛ ki kala na!

† **141:7 141.7:** Mbege lɛ vɛrise kaŋgurugo mbe pan mbe gbɔn kɔlɔshyɛn, ki laga ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni, ti kɔrɔ wi logowo pi yɛn ma ŋgban. † **142:1 142.1:** 1 Sami 22.1; 24.1-4 † **143:2 143.2:** Ɔrɔmu 3.20; Gala 2.16

2 Mi ŋa ma tunmbyee, maga ka ti kiti
kɔnkala mbe ye mi naa mboro
we sɔgɔwɔ,
katugu sɛnwee wo wa woro wa, ŋa
wi yɛn sinŋɛ ma yɛgɛ na†.

3 Na jugu wì taga na na nala jɔlɔ,
wìlan jan tara nala tunrugu makɔ,
wìlan wa wa diwi gbɔlɔ li ni,
paa yɛgɛ ŋga na mbele pè ku maga
lɛ wa faa pe yɛn.
4 Na jatere wì piri na na,
na jigi wì kɔn na na pew.

5 Mi yɛn na nawa tuun wagati ŋa wì
toro wa faa wi na,
mi yɛn na jatere piin ma kapyegele
ke ni fuun ke na,
mi yɛn na sɔnri ma kɛɛ tunndo ti na.
6 Mìlan kɛyɛn yi yirige ma wa wa ma
yeri na yɛnri,
ma la kìlan yigi paa yɛgɛ ŋga na
tɔnmɔ kala ma pye tawara na
we.
Wɔnmatigiwɛn laga.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ, fyɛɛlɛ mala yɔn
sogo,
tɔtɔgɔtɔ wo si koro na ni naa!
Maga kɔɔn yɛɛ lara na na,
nakoma mi yaa pye paa mbele pe
ma tigi wa fanga pe yɛn.
8 Pinliwɛ ni, ma ti mbɔɔn kagbaraga
ki yan,
katugu mìlan jigi wi taga ma na!
Konɔ na mi daga mbaa tanri li na, li
naga na na,
katugu mboro mi yɛn na wele ma
yeri!

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na shɔ mala wɔ wa
na juguye pe kɛɛ!
Mi yɛn nala yɛɛ lara le ma tanla!
10 Na kara mbaa ma nandanwa kala
li piin,
katugu mboro ma yɛn na Yɛnŋɛlɛ le!
Ki yaga ma yinnɛ jɛnnɛ laa na yɛgɛ
sinni wa konɔ na li yɛn ma
yɔn yala li ni!

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma yinwege
kan na yeri ma mɛgɛ ko kala
na;
naa ma yɛn sinŋɛ ki kala na, na tile
mala wɔ wa na jɔlɔgɔ ki ni!
12 Ma kagbaraga ki kala na, ma yaa
na juguye pe kɔ mbe pe wɔ
wa,
mbanla winfɛnnɛ pe ni fuun pe
tɔngɔ mbe pe wɔ wa,
katugu mi yɛn ma tunmbyee.

144

Wunlunaŋa wa na Yɛnŋɛlɛ li shari
cew ŋa lì kan wi yeri
wi juguye pe na wi wogo na
1 Davidi wogo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn paa
na walaga yɛn nala go singi,
sɔnmɔ yɛn ma woo!
Lo lìlan kɛyɛn yi fɔrɔgɔ malaga
gbɔngɔ ki ni,
mala yombɛgɛlɛ ke naga malaga
gbɔnlɔmɔ pi ni.

2 Lo li yɛn na kajɛŋgɛ pyefɔ konaa
na go sigefɔ,
naa na malaga sigeca, ŋga ni mìlan
yɛɛ karafa konaa na shɔfɔ;
lo li yɛn na tugurɔn sigeyaraga nala
go singi konaa na larasaga,
lo lì ti, a na woolo pe go sogo na kan.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɛnwee wi yɛn yiŋgi
fɔ a maa jatere piin wi wogo
na?
Lere wi yɛn yiŋgi fɔ a maa sɔnri wi
wogo na?
4 Sɛnwee wi yɛn paa tifɛlɛgɛ yɛn,
wi yinwege piliye yi yɛn paa yinmɛ
yɛn, mba pi ma toro ma kɔ.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga mɔɔ naayeri
wi tirige tɔɔn, ma tigi laga,
ma jiri yanwira ti na, jaŋgo tila
wirige yinrigi!
6 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yirige mala
juguye pe gbɔn ma pe jaraga,
pe wɔn ma wangala ke ni ma pe
jaraga!
7 Mbɔɔn ta wa naayeri, ma kɛɛ ki
sanga mala shɔ,
mala tile mala shɔ wa tɔnŋgbɔɔ
tijuguwo pi ni,

na shɔ cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kɛɛ!
8 Poro mbele pe maa finlɛlɛ wa pe yɔn we,
pe ma pe kalige kɛɛ ki yirige, mbe wugu yagbolo li na.
9 E, Yɛnŋɛlɛ, mi yaa yurugo fɔnŋgɔ shɔ ma kan mbɔɔn gbɔgɔ,
mi yaa yurugo kɔ mbɔɔn sɔn ŋgɔni maŋgala kɛ woo ni.
10 Mboro ma maa wunlumbolo pe shoo,
mboro mɔ̀ɔ tunmbyee Davidi wi shɔ tokobi ŋa wi ma lere gbo wi kɛɛ.

11 Na shɔ, mala wɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kɛɛ,
poro mbele pe maa finlɛlɛ wa pe yɔn we,
pe ma pe kalige kɛɛ ki yirige, mbe wugu yagbolo li na.

12 Yɛnŋɛlɛ sa ti we pinambiile pe pye paa tire yɛn, nda ti yirilɔmɔ pì yɔn maga lɛ wa ti yirifɔnmɔ pi ni,
we sumborombiile pe pye paa tiyagala yɛn, ŋgele pè tɛ ma yerege wa wunluwɔ go ki ni maga fere.
13 We bondoolo pe yinyin,
pe yin yarilire cɛnlɛ pyew ta ni!
We simbaala naa we sikaala pe lɛgɛ pe pye wagaye lɛgɛrɛ,
pe lɛgɛ pe pye waga kɛ kɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ wa wasege ki ni!
14 We nɛrɛ ti tugbɔlɔ ti tɔrɔ!
We juguye paga ka ya pan mbe to we na naa, mbe we yigi kasopiile mbe kari we ni naa;
paga ka jɔlɔgɔ gbelege logo wa we katoro ti ni naa!
15 Cɛnlɛ na ka pye ko cɛnlɔmɔ mba po na, fɛrɛwɛ yɛn li woo!
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka pye cɛnlɛ na woolo Yɛnŋɛlɛ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

145

Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn kɔsaga fu

1 Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yurugo. Davidi wogo.
Na Yɛnŋɛlɛ, mi yaa lɔɔn gbogo, mboro ŋa na wunluwɔ,
mi yaa lɔɔn sɔnni sanga pyew fɔ tetete†.
2 Mi yaa lɔɔn shari pilige nuŋgba nuŋgba pyew,
mi yaa lɔɔn sɔnni sanga pyew fɔ tetete.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ, li daga paa li sɔnni fɔ jɛŋgɛ,
li gbɔgɔwɔ pi yɛn kɔnlɔ fu.

4 Sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga ŋga fuun ki yaa yiri, paa ma kapyegele ke sɛnrɛ yuun puŋgofɛnnɛ pe kan,
paa ma kagbɔgɔlɔ ke yɛgɛ yuun pe kan;
5 paa ma gbɔgɔwɔ gbembe naa ma tiyɔnwɔ pi sɛnrɛ yuun!
Mi yaa la jatere piin ma kapyegele kafɔnnɔ wogolo ke na.
6 Pe yaa kaa para ma fanŋga gbɔgɔ ki sɛnrɛ na, ko ŋga ki yɛn fyɛrɛ ni we;
mà gbɔgɔ yɛgɛ ŋga na, mi yaa kaa ki yɛgɛ yuun.
7 Pe yaa kaa nawa tuun ma kajɛŋgɛ gbɔgɔ ki na, mbaa ki sɛnrɛ yuun,
ma yɛn sinŋɛ yɛgɛ ŋga na mbaa ki wogo ki yuun yɔgɔrimɔ ni.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinriwɛ tafɔ naa yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ,
laa la nawa ŋgbanni jaga jaga, li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ lere pyew wi ni,
li maa yaara nda fuun lì da ti yinriwɛ taa.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ yaara nda fuun mà da, ti yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni,

† **145:1 145.1:** Ki yurugo ŋga ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

mbele pè pe yɛɛ kan ma yeri, pe yaa
lɔɔn sɔnni.
11 Pe yaa kaa ma wunluwɔ pi
gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ yuun,
mbaa ma yawa pi sɛnrɛ yuun.
12 Pe yaa ka ti leele pɔɔn kapyegele
tugbɔŋgɔlɔ ke jɛn
konaa mbɔɔn wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ
yanwa pi jɛn.
13 Ma wunluwɔ pi yɛn wa fɔ sanga
pyew,
ma fanŋga ki yɛn wa sanga pyew fɔ
tetete.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma li yɔn sɛnrɛ ti
tanga mari yɔn fili,
ŋga fuun li ma pye, ki maa li kajɛŋgɛ
ki nari†.

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma mbele fuun pe
yɛn na tuun pe tɔgɔ,
li ma mbele pè kurukuru pe yirige
mbe pe sin.

15 Lere pyew wi yɛn na wele mboro
yeri,
mboro ma maa pe yaakara ti kaan
pe yeri ti kansanga wi na.
16 Ma mɔɔ kɛɛ ki sanga mbe kan,
mbe yaraga ŋga fuun ki yɛn yin-
wege na ki kan mbege yɛnlɛ
tin.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin wa li
kagala ke ni fuun ke ni,
li maa li kapyegele ke ni fuun ke piin
kajɛŋgɛ ni.
18 Mbele fuun pe maa yɛnri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri, li ma pye pe
tanla tɔɔn,
poro mbele fuun pe maa li mɛgɛ ki
yinri kaselege ni we.
19 Mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ, li maa
pe kandanlaŋgala ke piin pe
kan,
li ma pe gbelege ki logo ma pe shɔ.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma mbele
fuun ndanla, li maa pe go
singi,
ɛɛn fɔ li ma lepeele pe ni fuun pe
tɔngɔ.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti mbaa li sɔnni
wa na yɔn,
yaraga ŋga fuun kì da, kila Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn kpoyi li sɔnni sanga
pyew fɔ tetete!

146

Mbele pe fanŋga kì kologo,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe sagafɔ

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Mi yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
2 Mi yaa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na
yinwege sanga wi ni fuun wi
ni,
mi yaa la yuuro koo mbaa na
Yɛnŋɛlɛ li gbogo, mbanla ta
yinwege na sanga ŋa ni.

3 Yaga ka ye jigi wi taga legbɔɔlɔ na,
yaga ka ye jigi wi taga sɛnwee na,
wo ŋa wi se ya mbe lere shɔ
we.
4 Na wi yinwege wɔnwɔn piga yere
pilige ŋga ni, wi ma sɔngɔrɔ
wa taambugɔ ki ni;
ki pilige nuŋgba ki ni, ŋga fuun wìla
pye na jate, ko ma kɔ saw.

5 Lere ŋa ka Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li pye
wi sagafɔ, fɛrɛwɛ yɛn wi woo;
lere ŋa ka wi jigi wi taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li na,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!
6 Lo lì naayeri wo naa tara ti da,
naa kɔgɔje wo naa wi nawa yaara ti
ni fuun ti ni;
li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ fɔ sanga
pyew.
7 Pe yɛn na mbele jɔlɔ, li ma pe tanga
ki kan pe yeri,
fuŋgo yɛn mbele na, li ma yaakara
kan pe yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma kasopiile pe shɔ.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma fyɔɔnlɔ pe
yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
mbele pè kurukuru, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ma pe yirige mbe pe sin,
lesinmbele pe yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ
li ndanla.

† **145:13 145.13:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ puŋgo woro ti woro Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn Eburuye sɛnrɛ ni pe ni fuun ni, ɛɛn fɔ pa ti yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ mbele pe yinri Sɛpitanti naa Siriyaki poro ni.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa nambanm-
bala pe go singi,
li maa pijiriwele poro naa
naŋgunjaala pe sari;
ɛɛn fɔ lepeele pè kagala ŋgele kɔn
mbe pye, li ma ke jɔgɔ.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn wunluwɔ fɔ
sanga pyew;
yoro Siyɔn ca woolo, lo li yɛn ye
Yɛnŋɛlɛ sanga pyew fɔ tetete.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

147

Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li daga paa li sɔnni

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Katugu ki yɛn ma yɔn waa yuuro
koo waa we Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
ki yɛn ma yɔn waa li sɔnni, konaa
ma yala!

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
Zheruzalɛmu ca ki kanni naa
fɔnŋgɔ;
Izirayɛli woolo mbele pàa koli ma
kari pe ni tara ta yɛgɛ ni, li yaa
pe gbogolo.
3 Mbele pe nawa pì tanga pe na, li
ma pe kotogo ki sogo pe na,
ma pe wɛlɛgɛsara ti fɔfɔ pe na.

4 Lì wɔnŋgɔlɔ ke yɔn ki jɛn,
lì mɛgɛ taga ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba ke na.
5 We Fɔ wi yɛn ma gbɔgɔ, wi fanŋga
ki yɛn ma gbɔgɔ,
wi tijinliwɛ pi yɛn kɔnlɔ fu.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma mbele pe yɛn
tege na pe tɔgɔ;
ɛɛn fɔ li ma lepeele pe go sogo fɔ wa
tara.

7 Ye yuuro kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
yeli sɔn,
ye yuuro kɔ ŋgɔni ni, ye we Yɛnŋɛlɛ
li sɔn!
8 Li ma kambaara ti yirige ma naay-
eri wi tɔn,
li ma tisaga ki gbɛgɛlɛ, ki ma pan
tara ti na,
li ma ti yan ki ma fi yanwira ti na.
9 Li maa yaakara kaan yaayoro ti
yeri;
na kaankaanye pire ti kaa gbele
fuŋgo ki kɛɛ sanga ŋa ni, li ma
ti yaakara ti kan ti yeri†.

10 Yɛnŋɛlɛ lii jori malaga gbɔnshɔn
fanŋga na,
sɛnwee fanŋga ki woro yaraga li
yɛgɛ na.
11 Ɛɛn fɔ mbele pe maa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, poro kala lo
li yɛn mali ndanla,
poro mbele pè pe jigi wi taga li
kagbaraga ki na we.

12 Yoro Zheruzalɛmu ca woolo, yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yoro Siyɔn ca woolo, yaa ye Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni!
13 Katugu li ma mbogo ŋga kì ca
ki maga ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti
sɔgɔyaara ti kan fanŋga ni,
lì duwaw ye piile pe na wa ki ni.
14 Li ma yɛyinŋge le wa tara ti ni,
li ma yarilire ti ni fuun tiyɔnrɔ ti kan
ye yeri, fɔ ye ma ka ma tin.

15 Li ma li yɔn sɛnrɛ ti torogo laga
tara ti ni,
li sɛnrɛ ti ma kari lagapyew ki ni
fyɛlɛgɛ na.
16 Li ma nɛzhi wi tirige wi ma filige
paa simbasire yɛn,
li ma ti fɔɔngɔ ki ma wo ma simbi
lagapyew, ma cɛn paa cɔnrɔ
yɛn.
17 Li ma ti sinndɛɛrɛ tisaga ki ma
pan;
ambɔ wi mbe ya yere mbeli were ti
sige?
18 Ɛɛn fɔ na li ka para, ki yaara ti ma
yan,
li ma li tifɛlɛgɛ ki pye ki maa gbɔɔn,
tɔnmɔ pi mɛɛ nɛɛ fuun.

19 Làa li sɛnrɛ ti yo Zhakɔbu setirige
piile pe kan,

† **147:9 147.9:** Kaankaan, sannjɛgɛ kayi, ŋga leele pàa pye na jate ma yo kila ki jatere wi tɛgɛ ki pire ti na.

ma li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke naga poro Izirayɛli woolo pe na.
20 Li sigi wogo ka pye cɛngɛlɛ sanŋgala la kpɛ kan,
ke sili kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

148

Yaara nda fuun tì da ti yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Yoro naayeri yaara, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yaa li sɔnni wa naayeri lara ti ni!
2 Yoro mbele li mɛrɛgɛye, ye ni fuun yaa li sɔnni!
Yoro naayeri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye† ye ni fuun, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
3 Yɔnlɔ naa yeŋge, yaa li sɔnni!
Yoro wɔnŋgɔlɔ ŋgele fuun ke maa yiin, yaa li sɔnni!
4 Naayeri lara to naayeri, yaa li sɔnni!
Tɔnmɔ mba pi yɛn wa naayeri wi go na, pila li sɔnni!
5 Ki yaara ti ni fuun tila Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Katugu làa para ma konɔ kan, a ki yaara tì si da.
6 Lìri tɛgɛ ti tɛgɛsaga, ti koro wa fɔ sanga pyew,
lì kondɛgɛlɛ tɛgɛ ti go na, na li se ya kanŋga.

7 Yoro tara na yaara, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!
Kɔgɔje nawa yaritugbɔɔrɔ, naa tɔnŋgbɔɔ tijuguwo pi ni, yaa li sɔnni,
8 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ naa sinndɛɛrɛ tisaga ki ni, naa nɛzhi wi ni, naa fɔɔngɔ ki ni,
konaa tisaga tifɛlɛgɛ ki ni, ko ŋga ki maa tanri li sɛnrɛ ti na we!
9 Yaa li sɔnni, yoro yanwira konaa tinndiye pe ni fuun,
naa tire nda ti maa pire sɛni konaa sɛdiri tire ti ni fuun ti ni,
10 naa woŋgaala konaa yaayoro ti ni,
naa yaara nda ti maa fulolo lara na konaa sannjɛrɛ ti ni!
11 Yaa li sɔnni, yoro dunruya wunlumbolo naa cɛngɛlɛ ke ni fuun,
naa fanŋga fɛnnɛ konaa dunruya kiti kɔnfɛnnɛ pe ni fuun,
12 naa lefɔnmbɔlɔ konaa sumbonɔ pe ni,
naa lelɛɛlɛ konaa piile pe ni!
13 Pe ni fuun paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki sɔnni,
katugu lo nuŋgba mɛgɛ ko ki yɛn ma gbɔgɔ,
li yawa pi yɛn naayeri wo naa tara ti go na!
14 Lì fanŋga le li woolo pe ni,
jaŋgo mbele pè pe yɛɛ kan li yeri, paa li sɔnni,
konaa Izirayɛli woolo pe ni, poro mbele pe yɛn cɛnlɛ na li wogo ki yɛn ma ŋgban li ni we.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

149

Yɛnŋɛlɛ li yaa cew kan li woolo pe yeri

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Ye yurugo fɔnŋgɔ kɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
ye yurugo shɔ yeli sɔn wa mbele pè pe yɛɛ kan li yeri pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ!
2 Izirayɛli woolo, yaa yɔgɔri ye dafɔ wi kala na,
Siyɔn ca woolo, ye yin yɔgɔrimɔ ni ye wunlunaŋa wi kala na!
3 Yaa wi mɛgɛ ki sɔnni yɔrɔ ni,
yaa yuuro koo yaa wi sɔnni, yaa pimbigile naa juruye gbɔɔn!
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛn mali ndanla,
li maa mbele pè pe yɛɛ tirige pe jate mbe pe shɔ.

† **148:2 148.2:** Mɛrɛgɛye poro pe yɛn naayeri maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye ye.

5 Mbele pè pe yɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri, paa yɔgɔri li gbɔgɔwɔ
pi kala na;
paa jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni, ali mbe pe ta
wa pe sinlɛyaara ti na!
6 Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro to mbe pye
wa pe yɔn,
tokobi yɔn shyɛn taan woo mbe pye
wa pe kɛɛ;
7 jaŋgo mbe kayaŋga wɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni,
mbe jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na;
8 mbe pe wunlumbolo pe pɔ
yɔngɔwɔ ni,
mbe pe fanŋga fɛnnɛ pe le tugurɔn
ŋgbɛɛrɛ na!
9 Kiti kɔngɔ ŋga kìla yɔnlɔgɔ pe
mɛgɛ ni, mbe ki kiti wi kɔn pe
na mbe yala ki ni!
Ko yaa gbɔgɔwɔ kan mbele fuun pè
pe yɛɛ kan li yeri pe yeri.

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

150

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni

1 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wa li laga
kpoyi ki ni!
Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni wa naay-
eri fowaga ki ni, wa laga ŋga
li maa li yawa pi nari we!
2 Yaa li sɔnni li kagbɔgɔlɔ pyewe pi
kala na!
Yaa li sɔnni mbe yala li gbɔgɔwɔ
gbembe pi ni!
3 Yaa li sɔnni mbanlaga winmɛ ni!
Yaa li sɔnni ŋgɔni naa juru gbɔngɔ
ni!
4 Yaa li sɔnni pimbile gbɔngɔ naa
yɔrɔ ni!
Yaa li sɔnni ŋgɔni gbɔngɔ naa
wegele winmɛ ni!
5 Yaa li sɔnni weere† magaŋgbɔlɔ
woro ni!
Yaa li sɔnni weere magaŋgbanla
woro ni!
6 Yaraga o yaraga ki maa wɔɔn, kila
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni!

† **150:5 150.5:** 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; 29.25; Ɛsidi 3.10; Nehe 12.27

YOMIYƐGƐLƐ
sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yomiyɛgɛlɛ sɛwɛ wi yɛn nagawa pa mba pì gbogolo pi yɛɛ na, ma pye yomiyɛgɛlɛ naa nandaleŋgele. Ki yomiyɛgɛlɛ kè lɛgɛrɛ ta ma yiri wa wunlunaŋa Salomɔ wi yeri (1-29), a kèle ta ma yiri wa Aguri wi yeri (30), a kèle ta ma yiri wa wunlunaŋa Lemuwɛli wi yeri (31).

Ki yomiyɛgɛlɛ ke yɛn naga nari we na yɛgɛ ŋga na we daga mbaa we yinwege ki piin pilige nuŋgba nuŋgba pyew. Ki yomiyɛgɛlɛ kele yɛn na para seye woolo pe yɛɛ sɔgɔwɔ kagala koro na, kele yɛn na para jawo kapyere na. Tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na cɛnwɛ pi ni, ke lɛgɛrɛ yɛn na ko nari fun, konaa ma daga mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn yɛgɛ ŋga na ki ni. Sɛnwee wi daga mboo yɛɛ go sogo yɛgɛ ŋga na, ke yɛn na para ki wogo ki na, naa mbaa kagala kunni yɛɛ ni, naa mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe jate konaa tagawa mba pi daga mbe pye wɛnnɛ sɔgɔwɔ pi wogo ki na. Yomiyɛgɛlɛ sɛwɛ wi yɛn naga nari fɔ sɛnweele pe daga mbaa ŋga ki daga sanmbala pe ni ki jate, mbe pye mbe go sogo, mbaa kasinŋge ki lagajaa, naa kaselege ki ni, konaa kajɛnmɛ pi ni. Sɛwɛ wi lɛsaga ki yɛn naga nari we na yɛgɛ ŋga na we daga mbege lɛ mbaa jaa, fɔ:

Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko
ki yɛn kajɛnmɛ pi lɛsaga ye
(Yomi 1.7).

Yomiyɛgɛlɛ ke gbɔɔ yɛn sɛnrɛ koŋgolo shyɛnzhyɛn, ŋgele ke ma pye ma yala. Mbe ke kara go ni mbe ke jɛn ki yɛn ma tanla. Wagati wa ni, pe ma yomiyɛgɛlɛ ke lɛgɛrɛ wa na para sɛnrɛ go ka na paa kajɛnmɛ konaa tijinliwɛ fu wogo yɛn (9.1-18), naa katiyɔngɔlɔ ŋgele ke ma pye jɛlɛ jɛnŋɛ ni (31.1-31) konaa sɛnrɛ yinrɛ ta yɛgɛ ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Kajɛnmɛ pi daga mbe lagaja *1–9*
Wunlunaŋa Salomɔ wi yomiyɛgɛlɛ *10–29*
Naŋa ŋa pàa pye na yinri Aguri wo naa Lemuwɛli pe sɛnyoro *30–31*
Aguri wi yomiyɛgɛlɛ *30.1-33*
Lemuwɛli wi nɔ wìla wi yɛri kagala ŋgele ni *31.1-31*

KAJƐNMƐ PI DAGA MBE LAGAJA

1–9

Sɛwɛ wì yɔnlɔgɔ go ŋga na

1 Davidi wi pinambyɔ Salomɔ ŋa wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa wi yomiyɛgɛlɛ wele†.

2 Ki yomiyɛgɛlɛ ke go ko yɛn mbaa kajɛnmɛ kaan sɛnwee wi yeri, mbaa wi nari,
konaa mbaa tijinliwɛ sɛnyoro ti kɔrɔ jɛnni;

3 mbaa wi nari wila tanri tijinliwɛ ni,
mbe pye sinŋɛ, mbe pye mbe yala, mbaa tanri kaselege ki na;

4 mbe kambajɛnmbɛlɛ pe kan pe jilige,
mbe jɛnmɛ naa jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ kan lefɔnmbɔlɔ pe yeri.

5 Kajɛnŋɛ wi kaa ke nuru, wi ma ka taga wi kajɛnmɛ pi na;
lere ŋa wi yɛn ma jilige, ke ma yɛgɛ sinmɛ kan wi yeri.

6 Ke ma ti sɛnwee wi maa yomiyɛgɛlɛ naa nandaleŋgele ke kɔrɔ jɛnni,
mbaa kajɛnmbɛlɛ pe sɛnrɛ to naa pe ŋgundo sɛnrɛ ti kɔrɔ jɛnni.

7 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn kajɛnmɛ pi lɛsaga ye,
ɛɛn fɔ lembire ti maa tijinliwɛ naa nagawa sɛnrɛ ti tifaga†.

Piile pe daga mbaa pe sevɛnnɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru

† **1:1 1.1:** 1 Wunlu 5.9-14 † **1:7 1.7:** Zhɔbu 28.28; Yuuro 111.10; Yomi 9.10

8 Na pinambyɔ, tɔɔn to wi yɛrɛwɛ
sɛnrɛ ti nuru,
maga ka si je ma nɔ wi nagawa sɛnrɛ
ti na;
9 katugu ti yɛn paa wunluwɔ njala
gbɔgɔwɔ wolo yɛn wa ma go
ki na,
ma pye paa fereyaara yɛn wa ma
yɔlɔgɔ.

10 Na pinambyɔ, na kapere pyefɛnnɛ
pe kaa jaa mbɔɔn fanla
mbɔɔn puŋgo,
maga ka yere ki na.
11 Na paga ma pye mbe yo fɔ:
«Shokari, we sa lara we lere
wa sige, woo gbo;
we sa mɛrɛ jan, we to lere ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu wa na go fu.
12 We pe tɔngɔ weele mbe pe kɔ, paa
yɛgɛ ŋga na kunwɔ ma kaa
leele kɔ ma kari pe ni kuulo
tara,
mbe pe kɔ mbe pe wɔ wa, paa yɛgɛ
ŋga na pe ma kaa gboo le
fanga we;
13 kona, pa we yaa yarijɛndɛ ti cɛnlɛ
pyew ta ta,
mberi koli mbe we yinrɛ ti yinyin ti
ni.
14 Mboro fun ma yaa ma tasaga ta
wa ti ni we ni,
ki penjara ti yaa pye we ni fuun
woro.»
15 Na pinambyɔ, maga kaa tanri ki
leele cɛnlɛ pe ni,
ma jele li wɔ wa pe konɔ li ni pew;
16 katugu pe yɔngɔlɔ kè wege kapege
pyege ki na,
pè wege legbogo ki na.
17 Mbe mɛrɛ ti jan sannjɛlɛ li na li
yɛgɛ na,
ko mɛrɛ to jan wagafe.
18 Ɛɛn fɔ ki leele mbele pe yɛn na
lara na leele singi mbe gbo,
poro yɛrɛ jate pe yaa pe gbo;
mɛrɛ nda pe yɛn na jaan, ti yaa ka
poro yɛrɛ jate pe yigi.
19 Mbele fuun pe maa tɔnli pee jaa,
pa pe wogo ki yaa ka kɔ yɛɛn;
tɔnli pee wi ma kaa wi tafɔ wi gbo.

Kajɛnmɛ pi maa we yɛrɛgi

20 Kajɛnmɛ pi yɛn na jɔrɔgi ŋgbanga
wa ca nawa koŋgolo ke ni,
pi magala li yɛn na yinrigi ŋgbanga
wa katoro ti ni.
21 Pi yɛn na jɔrɔgi ŋgbanga wa
janwa lara ti na,
pi yɛn naga yuun leele pe kan wa ca
ki mbogo yeyɔnrɔ ti na fɔ†:
22 «Yoro kambajɛnmbɛlɛ wele, kam-
bajɛnmɛ pi yaa ye ndanla fɔ
sa gbɔn wagati wiwiin?
Yoro mbele ye maa tɛgɛ leele na, ye
yaa la yɔgɔri wa ki titɛgɛrɛ ti
ni fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
Yoro lembire re, kajɛnmɛ pi yaa
ye mbɛn fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
23 Ye sɔngɔrɔ ye pan yanla yɛrɛwɛ
sɛnŋgbanra ti logo.
Ye wele, mi yaa na yinnɛ li tirige ye
na.
Mi yaa ti yanla sɛnrɛ ti jɛn.
24 Ɛɛn fɔ kì kaa pye mì ye yeri, a yè
je,
a mìlan kɛɛ ki sanga ye kan, lere kpɛ
sigi jate;
25 kì kaa pye yè je na yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti ni fuun ti na,
yee si yɛnlɛ na korowo sɛnrɛ ti na;
26 ki kala na mi fun, mi yaa kaa tɛgɛ
ye na, na jɔlɔgɔ ki ka ka to ye
na sanga ŋa ni we,
mi yaa kaa ki la koo ye na, na fyɛrɛ
gbɔrɔ ka ka ye yigi sanga ŋa
ni we.
27 Na fyɛrɛ gbɔrɔ ka ye yigi paa
tifɛliŋgbɔgɔ yɛn,
na jɔlɔgɔ ka to ye na paa tifɛlinjolo
yɛn,
na yɛsanga naa jatere piriwɛn ka ka
to ye na,
pa mi yaa kaa ki la koo ye na fun.
28 Kona pe yaa kanla yeri mbe pe
saga, ɛɛn fɔ mi se kaga shɔ;
pe yaa kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ pe se
kanla yan.
29 Katugu pè je kajɛnmɛ pi na,
pee yɛnlɛ mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ,
30 katugu pee yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti ni fuun ti na,

† **1:21 1.21:** Yomi 8.1-3

pànla korowo sɛnrɛ ti tifaga.
31 Ki kala na, pe yaa ka pe kapyere
ti tɔnli wi ta;
pe yɛɛra yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti tɔnli wo pe
yaa ka li mbe tin wi na,
32 katugu lembire ti ka puŋgo le
kajɛnmɛ pi ni, ki ma kaa ti
gbo,
kambajɛnmbɛlɛ pe jatere mbatawa
pi ma kaa pe tɔngɔ.
33 Ɛɛn fɔ lere ŋa kaa nuru na yeri,
wi yaa pye mbe cɛn yɛyinŋge
na pɔw;
wi yaa pye mbe cɛn pɔw, wi se fyɛ
tipege kpɛ yɛgɛ.»

2

Kajɛnmɛ pi ma lere shɔ kapege ki ni

1 Na pinambyɔ, na maga yɛnlɛ na
sɛnrɛ ti na,
na maga na ŋgasegele ke yigi mbaa
tanri ke na,
2 na maga nuŋgbolo jan mbaa
kajɛnmɛ sɛnrɛ ti nuru,
na maga ma kotogo ki yaga kila
jɛnmɛ pi jaa,
3 na maga tijinliwɛ pi yeri pɔɔn saga,
na maga ma magala li yirige mbe
kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi lagaja
pɔɔn saga,
4 na ma kaa pi lagajaa paa warifuwe
yɛn,
na ma kaa pi lagajaa jɛŋgɛ paa
yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara
ti yɛn,
5 kona, mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ pa ma yaa ki kɔrɔ jɛn,
konaa mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn.
6 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li maa
kajɛnmɛ pi kaan,
kajɛnmɛ naa jɛnmɛ pa pi maa taa na
yinrigi wa li yɔn sɛnrɛ ti ni.
7 Li ma shɔwɔ kan lesinmbele pe
yeri;
mbele pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin, li
yɛn pe tugurɔn sigeyaraga na
pe go singi.
8 Mbele pe maa tanri kaselege konɔ
li na, li maa wele pe na,
nali lesinmbele pe konɔ li kɔrɔsi.
9 Ki ka pye ma, pa ma yaa kasinŋge
ki kɔrɔ jɛn, naa ŋga kì yala ki
ni,
naa kaselege konaa koŋgolo ŋgele
ke ma lere wogo yɔn ke ni.
10 Kona, kajɛnmɛ pi yaa pan wa ma
kotogo na,
jɛnmɛ pi yaa ma ndanla wa ma
kotogo na.
11 Kagala ke cancan jatere pyelɔmɔ
jɛmbɛ pi yaa kɔɔn shɔ
punŋguwɔ pi ni,
kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi yaa lɔɔn go
singi.
12 Pi yaa ma shɔ kombele li ni,
mbɔɔn shɔ sɛnpere yofɛnnɛ pe kɛɛ,
13 mbɔɔn shɔ mbele pe ma kaselege
konɔ li wa pe kɛɛ,
naa mbele pe maa tanri wa diwi
konɔ li ni pe kɛɛ.
14 Poro mbele pe maa kapege ki piin
na yɔgɔri wa ki ni,
na kajagara ti piin na nayinmɛ nii
wa ti ni.
15 Ki leele wele, koŋgolo ŋgele ke
ma lere puŋgo koro pe ma lɛ,
pe maa tanri koŋgolo ŋgele na, ke
yɛn ma koolo koolo.

16 Ki ka pye ma, pa ma yaa ma yɛɛ
shɔ nanjaa wi kɛɛ,
ki jɛlɛ nambanŋa ŋa wi yɔn kì tanla
wi kɛɛ.
17 Wo ŋa wì je wi sumborowo sanga
pɔlɔ wi na,
ma fɛgɛ yɔn finliwɛ mba wìla le wi
Yɛnŋɛlɛ li ni pi na.
18 Wi go ki konɔ li yɛn na kee wa
kunwɔ pi yeri;
konɔ na wì lɛ, li yɛn na kee wi ni wa
kuulo tara.
19 Mbele fuun pe maa yiin wi kɔrɔgɔ,
wo wa kpɛ na sɔngɔrɔ mbe
pan naa,
wo wa kpɛ se yinwege konɔ li ta naa.
20 Ki kala na, maa tanri wa lejɛmbɛlɛ
pe kologo ki ni,
ma koro wa lesinmbele pe koŋgolo
ke ni.
21 Katugu lesinmbele poro pe yaa
cɛn laga tara ti ni,

mbele pe nawa pì filige pe na, poro
pe yaa ka koro wa ti ni.
22 Ɛɛn fɔ lepeele pe yaa ka pɛ mbe
wɔ laga tara ti ni,
mbasinmbele pe yaa ka kɔ mbe wɔ
laga ti ni.

3

Mbe kajɛnmɛ ta konaa mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ

1 Na pinambyɔ, maga ka fɛgɛ na
nagawa sɛnrɛ ti na,
na ŋgasegele ke tɛgɛ wa ma kotogo
na maa tanri ke na;
2 katugu ki sɛnrɛ ti yaa yinwetɔnlɔgɔ
kan ma yeri,
mbe ka taga ma yinwege piliye yi na,
mbe yɛyinŋge kan ma yeri.
3 Maga ka ti kagbaraga pyege konaa
mbe pye tagawa ni tɔɔn la,
mari pye fereyaara wa ma yɔlɔgɔ,
ma ti ti cɛnsaga ta wa ma kotogo na.
4 Kona, ma kala li yaa Yɛnŋɛlɛ
li ndanla mbe sɛnweele pe
ndanla,
pe yaa lɔɔn jate tijinliwɛ fɔ†.

5 Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na
ma kotogo ki ni fuun ni,
maga ka kɛɛ kan ma yɛɛra tijinliwɛ
po na.
6 Ma li wogo ki tɛgɛ wa ma jatere wi
na ma kapyege ki ni fuun ni,
ki ka pye ma, li yaa ma koŋgolo ke
yɔn yala ma kan.
7 Maga kaa ma yɛɛ jate kajɛnŋɛ,
ɛɛn fɔ ta fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
mɔɔ yɛɛ laga kapege pyege ki na†.
8 Ko ki yaa ma wire ti sagala,
mbɔɔn kajeere ti kan fanŋga ni.

9 Ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo ma kɛɛ
yaara ti ni,
maa li gbogo ma kɛɛrɛ yarilire pyew
ti koŋgbannda ti ni.
10 Pa kona ma bondoolo pe yaa
yinyin yarilire ti ni fɔ mbaa
wuun,
ma kopɛrɛ ti yaa yinyin ɛrɛzɛn pire
tɔnmɔ pi ni fɔ mbaa wuun.
11 Na pinambyɔ, maga ka Yawe
Yɛnŋɛlɛ li korowo pi tifaga,
maga ka ti li yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti pye tege
ni ma yeri†;
12 katugu ŋa wi yɛn ma Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla, li maa koro,
paa yɛgɛ ŋga na pyɔ ŋa wi yɛn maa
to ndanla wi maa wi koro we†.

Kajɛnmɛ pi tɔnli wi yɛn ma gbɔgɔ

13 Lere ŋa ka kajɛnmɛ pi ta, fɛrɛwɛ
yɛn wi woo,
lere ŋa ka tijinliwɛ pi ta, fɛrɛwɛ yɛn
wi woo!
14 Katugu pi tawa pì mbɔnrɔ ma wɛ
warifuwe tawa na,
tɔnli ŋa wi maa taa wa pi ni, wì wɛ
tɛ na.
15 Kajɛnmɛ pi sɔnŋgɔ kì ŋgban ma
wɛ somu sɔnŋgbanga woo
na;
yaraga ŋga fuun ma yɛgɛ maa yin-
rigi ki na, ko ka kpɛ woro
kayɔngɔ ni mboo bɔ.
16 Yinwetɔnlɔgɔ maa taa wa pi
kalige kɛɛ ki ni,
yarijɛndɛ naa gbɔgɔwɔ maa taa wa
pi kamɛŋgɛ kɛɛ ki ni.
17 Pi maa kee sɛnwee wi ni koŋgolo
ŋgele ni, ke tangala yɛn ma
tanla;
yɛyinŋge yɛn wa pi kombigile ke ni
fuun ke ni.
18 Pi yɛn yinwege tige ma mbele kaa
yigi pe kan,
mbele kaa yigi mbe koro pi na,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti nɔgɔ ki
teŋge kajɛnmɛ po fanŋga na;
tijinliwɛ po fanŋga na, lì naayeri wi
gbegele maa tɛgɛ.
20 Li jɛnmɛ po fanŋga na, tara
ti nɔgɔna tɔnmɔ were tì
yɛngɛlɛ;
po fanŋga na kambaara ti maa
fɔɔngɔ wuun.

Yɛnŋɛlɛ lo li maa kajɛnŋɛ wi go singi

21 Na pinambyɔ, tijinliwɛ po naa
jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ pi yigi
ma mara pi na,

† **3:4 3.4:** Luki 2.52 † **3:7 3.7:** Ɔrɔmu 12.16 † **3:11 3.11:** Zhɔbu 5.17 † **3:12 3.11-12:** Ebu 12.5-6; Naga 3.19

maga ka ti pi lali ma ni.
22 Ti yaa yinwege kan ma yeri,
mbe pye fereyaara wa ma yɔlɔgɔ.
23 Pa kona ma yaa la tanri wa ma
konɔ li ni yɛyinŋge na pɔw,
ma se kurugo yaraga ka kpɛ na.
24 Na maga sinlɛ, ma se ka fyɛ yaraga
ka kpɛ na,
na maga sinlɛ, ma yaa wɔnlɔ
yinŋge.
25 Fyɛrɛ kala kɔɔn fo, maga ka fyɛ;
nakoma na lepeele paga yiri ma
kɔrɔgɔ, maga ka fyɛ;
26 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pye
ma jigi tagasaga,
mbaa ma tɔlɔgɔ ki kɔrɔsi kiga ka ye
pɛnɛ.

Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla

27 Na kaa pye lere wa daga ma
kajɛŋgɛ pye wi kan,
na ki fanŋga ka pye ma ni, maga pye
wi kan,
maga ka je mbege kajɛŋgɛ ki pye wi
kan.
28 Maga kɔɔn lewee yɛnlɛ wi pye
mbe yo fɔ:
«Kari ma sɔngɔrɔ ma pan, goto mi
yaa ki kan ma yeri,»
mbe sigi ta yaraga yɛn ma yeri maa
kan.
29 Maga ka kapege jate ma lewee
yɛnlɛ wi ni,
wo ŋa wi yɛn ma cɛn le ma tanla,
maa jigi wi taga ma na we.
30 Maga ka win lere ni go fu,
ŋa wii kapege kpɛ pye ma na.
31 Maga ka yɛgɛ yirige lewɛlɛwɛ wa
na,
maga kaa tanri wi tangalɔmɔ pa kpɛ
na.
32 Katugu lepeele pe kala li yɛn ma
tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na;
ɛɛn fɔ li ma wɛɛnrɛ le lesinmbele
poro ni.
33 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma lepee wi go ki
daŋga,
ɛɛn fɔ li ma duwaw lesinŋɛ wi go ki
na.
34 Mbele pe maa tɛgɛ li na, li maa
tɛgɛ pe na fun,
ɛɛn fɔ mbele pè pe yɛɛ tirige, li yɛn
na yinmɛ kaan pe yeri†.
35 Kajɛnmbɛlɛ pe yaa gbɔgɔwɔ ta
kɔrɔgɔ,
ɛɛn fɔ lembire to yaa fɛrɛ gbɔrɔ shɔ.

† **3:34 3.34:** Zhaki 4.6; 1 Pyɛ 5.5

4

Pinambyɔ wi ma kajɛnmɛ ta wi to wi yeri

1 Na pinambiile, yaa ye to wi nagawa
sɛnrɛ ti nuru,
ye nuŋgbogolo jan yaa nuru, ye ta
ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ;
2 katugu mi yɛn na jɛnmɛ jɛmbɛ
kaan ye yeri,
ki kala na, yaga ka je na nagawa
sɛnrɛ ti na.
3 Mi fun, mìla pye pinambyɔ na to
wi yeri,
na kala làa na nɔ wi ndanla paa
pinuŋgbanna yɛn.
4 Na to wìla pye nala nari na yuun
fɔ:
«Na sɛnrɛ ti yigi mari tɛgɛ wa ma
kotogo na;
ta tanri na ŋgasegele ke na, pa ma
yaa yinwege ta.
5 Kajɛnmɛ pi lagaja, ma tijinliwɛ pi
lagaja,
maga ka fɛgɛ na yɔn sɛnyoro ti na,
maga si ka laga ti na.
6 Maga ka laga kajɛnmɛ pi na, pa pi
yaa la wele ma na;
pi yaga pɔɔn ndanla, pa pi yaa lɔɔn
go singi.
7 Kajɛnmɛ pi lɛsaga koyi ŋga fɔ ma
bala ma kajɛnmɛ pi lagaja;
ma yaritaga ki ni fuun ki ni, tijinliwɛ
pi lagaja.
8 Ta kajɛnmɛ pi jate kagbɔgɔ yɔn, pa
pi yaa ma mɛgɛ ki yirige;
na maga pi yigi kɛyɛn shyɛn, pa pi
yaa gbɔgɔwɔ kan ma yeri.
9 Pi yaa pye paa fereyaraga tiyɔngɔ
yɛn wa ma go ki na,
mbe pye paa wunluwɔ njala
gbɔgɔwɔ wolo yɛn wa ma go
ki na.»

Kajɛnmɛ pi yaa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri mbaa ma kɔrɔsi

10 Na pinambyɔ, nuŋgbolo jan mala
sɛnrɛ ti logo,
pa ma yaa yinwetɔnlɔgɔ ta.
11 Mɔ̀ɔ naga kajɛnmɛ konɔ li ni,
mɔ̀ɔ yɛgɛ sin wa kasinŋge konɔ li ni.
12 Na ma kaa tanri, yaraga ka sɔɔn
yɛgɛ kɔn;
na ma kaa fee, ma se kurugo mbe to.
13 Nagawa sɛnrɛ nda tì kan ma yeri,
ti yigi jɛŋgɛ, maga ka ti ti shɔ
ma yeri;
mari yigi tiyɔngɔ, katugu ma yaa
yinwege ta to fanŋga na.
14 Maga kaa tanri wa lepeele pe konɔ
li ni,
maga ka kapere pyefɛnnɛ pe tulugo
ki lɛ.
15 Ki konɔ li yan mali yaga wa, maga
ka toro wa li ni;
kɛ ma lali li ni, maa kee ma konɔ.
16 Katugu ki leele paa ya wɔnlɔ na
pe fa kapege pye,
wɔnlɔwɔ na pe yigi na pe fa tipege
pye lere wa na;
17 katugu tipewe pyewe po pi yɛn pe
yaakara re,
lewɛlɛwɛ kapyere pyege ki maa yin-
rigi pe ni paa duvɛn wɔgɔ yɛn.
18 Lesinmbele pe tangalɔmɔ pi yɛn
paa lalaaga yanwa yɛn;
ki yanwa pi maa yinrigi na kee yɛgɛ
fɔ mbe sa gbɔn yɔnlɔfugo na.
19 Lepeele pe tangalɔmɔ pi yɛn paa
diwi yɛn,
yaraga ŋga ki yaa pe kan pe kurugo
pe to paa ki jɛn.

Ma tangalɔmɔ pi yaga pi koro jɛmbɛ

20 Na pinambyɔ, tanla sɛnrɛ ti nuru
jɛŋgɛ,
nuŋgbolo jan mala sɛnyoro ti logo.
21 Maga ka ti ti fɛgɛ ma ni fyew,
ti tɛgɛ wa ma nawa pi ni;
22 katugu mbele fuun pe ma yɛnlɛ ti
na, ti ma yinwege kan pe yeri,
mbe ŋgbanwa kan pe yeri wa pe
wire ti ni.
23 Jatere ŋa wa ma kotogo na, taa
kɔrɔsi ma wɛ yaraga ki ni
fuun ki na,
katugu pa ma yinwege kagala ke
maa yinrigi wa ma kotogo ki
ni.
24 Ma yɔn ki yingiwɛ jɛn yagbogowo
sɛnrɛ ti ni,
ma lefanlaga sɛnrɛ ti lali ma yɔn ki
ni.
25 Ta wele wa ma yɛɛ yɛgɛ, maa kee,
ma yɛngɛlɛ ke kan maa wele wa ma
yɛɛ yɛgɛ.
26 Konɔ na ma yaa lɛ, li gbegele mali
yɔn yala,
pa kona ma koŋgolo ke ni fuun ke
yaa pye mbe sin†.
27 Maga ka kɛ mbe kari kalige na
nakoma kamɛŋgɛ na,
ma yɛɛ laga lali kapege ki ni.

5

Mbaa ma yɛɛ kɔrɔsi jɛlɛ kalikalifɔ wi ni

1 Na pinambyɔ, na kajɛnmɛ sɛnrɛ ti
logo,
ma nuŋgbolo jan mala tijinliwɛ
sɛnrɛ ti logo;
2 jaŋgo ma jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ ta,
kajɛnmɛ sɛnrɛ mbaa yinrigi wa ma
yɔn.
3 Katugu jɛlɛ kalikalifɔ wi yɔn sɛnrɛ
tì tanla ndɛɛ sɛnrɛgɛ yi;
ti ma wɔlɔgɔ paa sinmɛ fawoo yɛn.
4 Ɛɛn fɔ wa kala li kɔsaga, ti ma sori
paa kurugbɛgɛ yɛn,
wi yɔn sɛnrɛ ti maa sugulo paa
tokobi yɔn shyɛn fɔ yɛn.
5 Wi tangalɔmɔ pi maa kee wa
kunwɔ pi yeri,
wi yɔngɔlɔ ke ma sin na kee wi ni
wa kuulo tara.
6 Konɔ na li maa yinwege kaan, wila
lo lɛ,
wi ma puŋgo wi konɔ li na, wila sigi
jɛn.

7 Koni na pinambiile, yaa nuru na
yeri,
yaga ka je na yɔn sɛnrɛ ti na.
8 Ma konɔ li laga lali ki jɛlɛ cɛnlɛ wi
ni,
maga ka fulo wa wi go yeyɔngɔ ki
tanla.

† **4:26 4.26:** Ebu 12.13

9 Jaŋgo maga kɔɔn gbɔgɔwɔ pi kan leele pele yɛgɛ yeri,
mbe ti naŋa yinriwɛ mbataa wa mbɔɔn yinwege ki jɔgɔ ma yeri;
10 jaŋgo cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo ka ka pan mbe tege ŋga mà te ki yarijɛndɛ ti koli mberi ta;
ma tunŋgo ki tɔnli wi kari pele yɛgɛ yinrɛ ni.
11 Jaŋgo wa ma yinwege ki kɔsaga maga kaa jɛɛn,
na ma fanŋga kiga ka kɔ, a ma wire ti te ma na we.
12 Jaŋgo maga ka yo fɔ: «Ki pye mɛlɛ, a mi si je nagawa sɛnrɛ ti na?
Ki pye mɛlɛ, a yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti silan mbɛn?
13 Ki pye mɛlɛ mii si yɛnlɛ mbanla nagafɛnnɛ pe sɛnrɛ ti logo?
Mii si yɛnlɛ mbe nuŋgbolo jan, mbanla karafɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti logo?
14 Kì koro jɛnri anmɛ mi jɔgɔ ma kɔ ma wɔ wa pew,
wa na woolo pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ.»

Ma pye sinŋɛ ma jɔ wi ni konaa wɔɔn ndanla

15 Ma yɛɛra tɔnmɔ wege ta ko tɔnmɔ po woo,
tɔnmɔ mba pila pulo na yinrigi wa ma kɔlɔ wi ni, maa po woo†.
16 Yiŋgi na mɛɛ ma pulugo tɔnmɔ pi yaga, pila wuun funwa na jaga?
Yiŋgi na mɛɛ ma lɔgɔ tɔnmɔ pi yaga pila fuun, mbaa kee wa katoro ti ni†?
17 Ki tɔnmɔ pi daga mbe pye mboro nuŋgba woo,
pii daga mbe pye leele pele yɛgɛ woo.
18 Yɛnŋɛlɛ sa duwaw ma pulugo ki na,
jɛlɛ ŋa mà pɔri ma lefɔnrɔ sanga wi ni, ta yɔgɔri wi ni!
19 Wi yɛn ma yɔn paa lufanɔ yɛn, paa dagbɛ nɔ tiyɔɔn yɛn.
Wi tiyɔnwɔ pɔɔn yɛnlɛ tin fɔ sanga pyew,
wi ndanlawa pi nayinmɛ kan ma yeri fɔ sanga pyew.

20 Na pinambyɔ, yiŋgi na mɛɛ sa yɛgɛ yirige jɛlɛ kalikalifɔ wa na?
Yiŋgi na mɛɛ sa jɛlɛ wa yɛgɛ yinŋgele yigi?
21 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn sɛnwee wi koŋgolo ke na,
li maa wi koŋgolo ke ni fuun ke yaan.
22 Lepee wi yɛɛra kajɔgɔrɔ ti maa yigi paa pɛnɛ yɛn,
wi yɛɛra kapere ti ma pye maŋgala maa pɔ.
23 Wi yaa ku wi mbakorowo pi kala na,
mbe kɔ mbe wɔ wa, naa wi yɛn lembige ma toro ki kala na.

6

Na maga yɔn fɔlɔ kɔn mali tɔn

1 Na pinambyɔ, na maga yere ma lewee yɛnlɛ wa fɔgɔ kala ni, mbe yo ma yaa ki tɔn,
na maga kɛɛ le lere wa yɛgɛ kɛɛ, mbe yɔn kan wi yeri, mbe yere wi fɔgɔ kala li ni;
2 na ma yɔn sɛnrɛ tiga ma yigi wa ki kala li ni,
na ma sɛnyoro tiga ma pɔ;
3 na pinambyɔ, ma yaa ki pye yɛgɛ ŋga na mbɔɔn yɛɛ wɔ wa ki kala li ni, koyi ŋga yɛɛn:
Kì kaa pye mɔ̀ɔ yɛɛ le ma lewee yɛnlɛ wi kɛɛ makɔ,
kari wi kɔrɔgɔ, ma sɔɔn yɛɛ tirige wi nɔgɔ, maa yɛnri ŋgbanga.
4 Maga kaga yaga wɔnlɔwɔ mbɔɔn yigi,
maga kaga yaga wɔnlɔwɔ pɔɔn yɛngɛlɛ ke tɔn, na ki kala li fa yɛgɛ wɔ.
5 Ma yɛɛ shɔ wi yeri paa yɛgɛ ŋga na lufaa ma kaa wi yɛɛ shɔ koniyɛɛn yeri we,

† **5:15 5.15:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para naŋa naa wi japɔrɔwɔ poro sinlɛsaga wogo na. † **5:16 5.16:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn naga nari ma yo lere ŋa wì pɔrɔgɔ pye, wii daga mbe kari jɛlɛ nakoma naŋa wa yɛgɛ kɔrɔgɔ.

paa yɛgɛ ŋga na sannjɛlɛ ma fegele
mali yɛɛ shɔ li yigifɔ yeri we.

Ma yɛɛ yigi, maga ka pye tiyanŋa

6 Mboro tiyanŋa, kari ma sa mim-
bele pe wele;
ma pe tunmbyege ki wele, ma
kajɛnmɛ ta.
7 To woro pe go na,
tunŋgo welefɔ woro pe go na, yɛgɛfɔ
woro pe yeri.
8 Ɛɛn fɔ, pe ma pe yaakara ti wulo
mari tɛgɛ kanga na;
pe ma pe yaakara ti gbogolo yarilire
kɔnsanga ni.
9 Mboro tiyanŋa, ma yaa koro mbe
sinlɛ fɔ sa gbɔn wagati wi-
wiin?
Ma yaa ka yɛn mbe yiri wa wɔnlɔwɔ
pi na wagati wiwiin?
10 Mbe wɔnlɔ jɛnri, mbe wɔnlɔ mbe
tigi jɛnri,
mbɔɔn kɛyɛn yi migi yi yɛɛ ni, mbe
sinlɛ jɛnri.
11 Maga koro ko na, fyɔnwɔ pi yaa
ka pan mbɔɔn fo paa yoo ma
kaa lere fo we,
jɔlɔgɔ ki yaa pan mbɔɔn fo paa
maliŋgbɔɔn beŋganri pyefɔ
ma kaa lere fo we†.

Lepee wi wogo ki se yɔn

12 Lejaga ŋgbali, wo ŋa wi woro ma
sin,
wi maa yanri na toro yagbogowo
sɛnrɛ ti ni wa wi yɔn.
13 Wi maa wi yɛngɛlɛ ke
gbɔɔnŋgbɔɔn na sɛnrɛ ta
yuun,
na para tɔɔrɔ ni,
na kacɛn wa piin wi yombɛgɛlɛ ke
ni na sɛnrɛ ta yuun.
14 Nambara wi yɛn wa wi kotogo na,
kapege pyewe po wi maa jate sanga
pyew,
na leele pe pinri.
15 Ki kala na, jɔlɔgɔ ki yaa ka to wi
na le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni;
wi yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa yɔnlɔ
nuŋgba, wɛrɛ se ka pye ki na.

Kagala kɔlɔshyɛn ŋgele kee Yɛnŋɛlɛ li ndanla

16 Kagala kɔgɔlɔni yɛn wa, ŋgele ke
yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn;
ke yɛrɛ mbe kɔlɔshyɛn bɔ, ŋgele ke
yɛn ma tijanga li yɛgɛ na:
17 Lere ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele
na, yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ,
ŋa wi ma lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga
fu wi gbo,
18 lere ŋa wi kotogo ki maa kapege
gbɛgɛlɛ mbe pye,
lere ŋa wi yɔnlɔ lì wege kapege
pyege ki puŋgo na,
19 sɛrɛfɔ yagboyoo ŋa wi maa yagbo-
golo finlɛlɛ,
konaa ŋa wi maa leele pinri pe yɛɛ
ni.

Ma yɛɛ yigi kalikalawa pi ni

20 Na pinambyɔ, tɔɔn to wi yɛrɛwɛ
sɛnrɛ ti nuru,
maga ka si je ma nɔ wi nagawa sɛnrɛ
ti na.
21 Ki sɛnrɛ ti gbegele mari tɛgɛ wa
ma kotogo na sanga pyew,
mari pye fereyaara wa ma yɔlɔgɔ.
22 Na ma kaa tanri, ti yaa lɔɔn yɛgɛ
sinni,
na maga sinlɛ, ti yaa lɔɔn go singi,
na maga yɛn mbe yiri, ti yaa la para
ma ni.
23 Katugu ki yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn paa
fitanla yɛn,
ki nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa yanwa
yɛn,
yɛrɛwɛ mba pi maa taa wa ki ko-
rowo pi ni, pi yɛn yinwege
konɔ.
24 To ti yaa ma shɔ jɛlɛ kalikalifɔ wi
yeri,
mbɔɔn shɔ nambannjɔ yɔn tangafɔ
wi yeri.
25 Maga ka yɛgɛ yirige wi na wa ma
kotogo na wi tiyɔnwɔ po kala
na,
maga ka ti wi la mbɔɔn ta wi
welelɔmɔ po kala na.
26 Katugu nanjaa wi ma lere wi kɛɛ
yaara ti li mberi kɔ pew, mboo
yaga siŋgbele nuŋgba ni kɛɛ;
ɛɛn fɔ japɔrɔwɔ ŋa wi yɛn nandaa,
wo ma lere wi yinwege ŋga
ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ

† **6:11 6.10-11:** Yomi 24.33-34

yaraga ki ni fuun na ki le
jɔlɔgɔ.

27 Naga yɛn ma, lere mbe ya mbe
kasɔn le wa wi jufa wi ni,
na wi yaripɔrɔ tii sogo le?
28 Naga yɛn ma, lere mbe ya tanga
naŋganra na, na ti suu tɔɔrɔ
ti sogo le?
29 Lere ŋa wi ma fili wi lewee yɛnlɛ
wi jɔ wi ni, pa ki yɛn ma fun;
lere o lere ka jiri wi lewee yɛnlɛ wi jɔ
wi na, wi se koro mbajɔlɔwɔ.
30 Yoo ŋa fuŋgo wi yigi, a wì saa yu
ma ka fuŋgo ki kala na,
pe se ya mboo tifaga.
31 Konaa ki ni fuun, na paga wi yigi,
yaraga ŋga wì yu, wi yaa ki
yɔngɔ kɔlɔshyɛn sara,
wi yaa wi go yaara ti ni fuun ti kan.
32 Lere ŋa ka wa yɛgɛ jɔ ta, wi yɛn
tijinliwɛ fu fɔ;
lere ŋa wi maa ko piin, wo yɛn na
wi yɛɛ jogo.
33 Ki lerefɔ gbɔnrɔ naa fɛrɛ ti yɛn wi
woro,
ki fɛrɛ ti se kɔ wi na fyew.
34 Katugu yenjara ti ma japɔlɔ wi
naŋgbanwa pi yirige fɔ ma
toro;
wi kaa jaa mboo kayaŋga ki wɔ
pilige ŋga ni, wi se lere yin-
riwɛ ta.
35 Ali maa kan yiŋgi yarikanga ni, wi
sege jate;
ali ma yarikanra ti lɛgɛ yɛgɛ o yɛgɛ,
wi se yɛnlɛ ti na.

7

Jɛlɛ kɛɛnrɛ lifɔ wi ma lefɔnŋɔ wi fanla mboo le kapege

1 Na pinambyɔ, na sɛnrɛ ti lɛ,
mala ŋgasegele ke tɛgɛ wa ma ko-
togo na.
2 Maa tanri na ŋgasegele ke na, pa
ma yaa yinwege ta;
maa na nagawa sɛnrɛ ti kɔrɔsi jɛŋgɛ
paa ma yɛnmbyɔ wi yɛn.
3 Mari le wa ma yombɛgɛlɛ ke na paa
vegeŋɛ yɛn,
ma ti ti cɛnsaga ta wa ma kotogo na.
4 Maga yo kajɛnmɛ pi kan fɔ ma yɛn
na nɔsepyɔ sumboro,
ma tijinliwɛ pi pye ma wɔnlɔnjɔ;
5 jaŋgo pila ma go singi nanjaa wi
na,
mbɔɔn shɔ nambannjɔ yɔn tangafɔ
wi kɛɛ.

6 Pilige ka, mìla pye wa na go ki
fenɛtiri wi na,
mìla pye na wele wa fenɛtiri wi
tugurɔn nda tì paragi paragi
ti wegele ke ni.
7 A mì si lefɔnŋɔ wa yan wa lembire
ti sɔgɔwɔ,
ma lefɔnŋɔ tijinliwɛ fu fɔ wa yan wa
lefɔnmbɔlɔ pe sɔgɔwɔ.
8 Wìla pye na tooro wa ca nawa konɔ
li ni, le ki jɛlɛ cɛnlɛ wa laga
tanla;
a wì sigi jɛlɛ wi go konɔ li lɛ na kee.
9 Kìla pye yɔnlɔ tosanga wi ni,
yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni;
laga kìla pye na woo makɔ, a diwi
wila yiin.
10 Mbe ka wele, mɛɛ jɛlɛ wa yan wi
pan mboo fili;
wìla wi yɛɛ pɔ paa nanjaa yɛn, tijin-
liwɛ pee la pye wa wi kotogo
na.
11 Wìla pye wɛrɛwɛrɛfɔ naa
fɛrɛmbandaa;
wi nanjegele kaa kan wa wi go.
12 Sanni jɛnri wi ma pye wa ca nawa
koŋgolo ke ni, sanni jɛnri mbe
pye wa katoro ti ni;
wi maa yeregi koŋgɛgɛlɛ ke ni fuun
ke na, na nambala pe singi.
13 A ki jɛlɛ wì si yiri ma lefɔnŋɔ wi
yigi, ma magala wi ni,
mɛɛ ki yo wi kan wii fɛrɛ ta, ma yo
fɔ:
14 «Mila daga mbe nayinmɛ saraga†
wɔ mbanla yɔn fɔlɔ tɔn,
mìgi wɔ maga yɔn fɔlɔ li tɔn nala.
15 Ko kala na mì yiri ma pan mbɔɔn
fili,

† **7:14 7.14:** Kìla pye, pe ka nayinmɛ saraga yaayogo ki wɔ, pe maga kara ta sɔgɔ mbe ka. Jɛlɛ wìla yiri ma saa lefɔnŋɔ wi fili mboo yeri ko yaakara to na. Mbe sigi ta wìla pye na finlɛlɛ win (Levi 7.11-21).

mìla pye naga jaa mbɔɔn yan,
kooŋga mɔ̀ɔ yan.
16 Mì yarisinlɛɛrɛ ti jan mala
sinlɛsaga ki gbegele maga yɔn
makɔ;
mì Ezhipiti tara lɛn jese yarisinlɛɛrɛ
tiyɔnrɔ ta jan wa ti na.
17 Mì nuwɔ taanyaara wo wa na
sinlɛsaga ki na,
nuwɔ taanyaara nda pe yinri miiri,
naa alowɛsi konaa sinamɔmu.
18 Pan we sa ndanlawa kala li pye we
tin li na, we yɛgɛ kila kanŋgi
fɔ sa gbɔn goto pinliwɛ ni,
we we yɛɛ la kɔ jɛŋgɛ wa ndanlawa
pi ni.
19 Katugu na pɔlɔ wi woro ca,
wì kari ca na fɔ lege.
20 Wùu penjara bɔtɛlɛ li lɛ mali yin
penjara ni,
wi se sɔngɔrɔ mbe pan fɔ sa gbɔn
yevɔnŋgɔ ki nandogomɔ.»

21 A ki jɛlɛ wì si lefɔnŋɔ wi fanla, ma
fanŋga ta wi na wi yɔn sɛnrɛ
ti ni;
a wì suu tile wi yɔn tangawa sɛnrɛ
ti ni ma kari wi ni.
22 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
lefɔnŋɔ wì si yiri ma taga wi
na,
paa nɔ yɛn ŋa wi yɛn na kee wa
yaayoro gbosaga,
paa yarafɔ yɛn ŋa pè pɔ na kee wi
ni mbe saa gbɔn;
23 fɔ wanla la mbe ka pan luu sun-
ndo wi sun mboo furu,
paa sannjɛlɛ yɛn na lì gbinri ma saa
ye mɛrɛ ni,
katugu wi sigi jɛn mbe yo fɔ wi go ki
yaa kɔ wa ki ni.

24 Koni na pinambiile, yaa nuru na
yeri,
ye nuŋgbolo jan yanla sɛnrɛ ti logo!
25 Maga ka ma jatere wi yaga wɔɔn
tile mbe taga ki jɛlɛ cɛnlɛ ŋa
wa puŋgo na,
maga kaa tulugo ki lɛ mbɔɔn yɛɛ
puŋgo.
26 Katugu wì nambala lɛgɛrɛ jan ma
pe gbo;
mbele fuun wì si gbo, pàa pye
fanŋga ni fun.
27 Wi go ko ki yɛn kuulo tara konɔ
le,
li ma tigi ma kari lere wi ni wa
kunwɔ pi ca ki ni.

8

Kajɛnmɛ pi yɛn na para we ni naa

1 Kajɛnmɛ po ma pi yɛn na leele pe
yinri yɛɛn?
Tijinliwɛ pi magala lo ma li yɛn na
yinrigi yɛɛn?
2 Pi yɛn ma yere wa tinndiye pe na,
wa konɔ li yɔn na,
pi yɛn ma yere wa koŋgolo ke filis-
ara ti na.
3 Pi yɛn wa ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti
tanla, wa ca ki yeyɔngɔ shɔn
wi na;
pi yɛn wa yeyɔnrɔ nda pe maa tooro
na yiin wa ti ni ti tanla, na
jɔrɔgi na yuun fɔ†:
4 «Yoro leele wele, yoro mi yɛn na
jɔrɔgi na yinri;
yoro sɛnweele wele, yoro mi yɛn na
para ye ni!
5 Yoro lembire re, yaa kagala kɔrɔ
jɛnmɛ pi jaa.
Yoro tijinliwɛ fu fɛnnɛ wele, ye tijin-
liwɛ ta!
6 Yaa nuru, katugu kagala ŋgele ke
yɛn kagbɔgɔ yɔn, mi yaa ke
yo;
mi yaa na yɔn ki yɛngɛ mbe nagawa
kan ŋga ki yɛn ma sin ki wogo
na.
7 Katugu kaselege ko mi maa yuun
wa na yɔn,
ɛɛn fɔ sɛnpere to yɛn mala mbɛn wa
na yɔn.
8 Na yɔn sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛn ma
sin,
yagbogolo nakoma nambara kpɛ
woro wa na sɛnrɛ ti ni.
9 Ti ti ni fuun ti yɛn ma filige
tijinliwɛ fɔ wi kan,
konaa ma sin kajɛnŋɛ wi kan.
10 Yanla nagawa sɛnrɛ ti lɛ ye wɛ
penjara ti na,
kajɛnmɛ pi mbɔnrɔ ye yeri mbe wɛ
tɛ piiri wi na.

† **8:3 8.1-3:** Yomi 1.20-21

11 Katugu kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ somu
sɔnŋgbanga woo na,
yaraga ŋga fuun lere yɛgɛ maa yin-
rigi ki na, ko ka woro kayɔngɔ
ni mboo bɔ.»

Kajɛnmɛ pi yɛn na pi yɛɛ nari

12 Mi ŋa kajɛnmɛ we, mi naa tijin-
liwɛ pi ni, woro we yɛn ma
cɛn ja,
jɛnmɛ po naa jatere pyelɔmɔ jɛmbɛ
pi yɛn na yeri.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti yɛn
lere ŋa ni, kapege ki maa
mbɛn;
yɛɛ nagawa, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa
tangalɔmɔ pee konaa yɔn ŋga
ki maa finlɛlɛ ti yɛn mala
mbɛn.
14 Yɛrɛwɛ po naa jatere jɛnŋɛ wi ni,
ti yɛn na yeri;
muwi mi yɛn tijinliwɛ we, fanŋga ki
yɛn na yeri.
15 Wunlumbolo pe maa pe wunluwɔ
pi piin mi fanŋga na,
tara teele pe maa kondɛgɛŋgɛlɛ
sinŋgele teri mi fanŋga na.
16 Kundigile, naa legbɔɔlɔ konaa kiti
kɔnfɛnnɛ pe ni fuun pe maa
pe tegere ti piin mi fanŋga na.

17 Mi we, mi yɛn ma mbele ndanla
pe yɛn mala ndanla,
mbele pe yɛn nala lagajaa poro mala
yan.
18 Penjagbɔrɔ tawa naa gbɔgɔwɔ pi
maa taa mi yeri,
yarijɛndɛ nda ti ma mɔ konaa
fɛrɛwɛ pi maa taa mi yeri.
19 Tɔnli ŋa wi ma ta na ni, wì
mbɔnrɔ tɛ wi na, ali tɛ piiri wi
na;
tɔnli ŋa wi ma ta na ni, wì mbɔnrɔ
warifuwe wi ni fuun tiyɔɔn wi
na.

20 Mi yɛn na tanri konɔ na lì sin li
na,
mi yɛn na toro wa kaselege konɔ li
ni.
21 Jaŋgo mbe yarijɛndɛ wo mbele mi
yɛn ma ndanla pe na,
mbe pe yarijɛndɛ tɛgɛsara ti yinyin.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan gbegele li tun-
mbyege ki lɛsanga wi ni,
li kɛɛ tunndo koŋgbannda ti yɛgɛ†.
23 Pànla tɛgɛ maga lɛ wa fafafa;
maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, maga lɛ
wa tara ti dasanga wi yɛgɛ.
24 Mìla pan maga ta tɔnŋgbɔɔ ti-
juguwo pi woro wa gbɛn,
mìla pan maga ta puluyo tɔnŋgbɔɔ
pi woro wa gbɛn.
25 Mìla pan maga ta yanwira ti fa
tɛgɛ gbɛn,
mìla pan maga ta tinndiye pe fa tɛgɛ
gbɛn;
26 ko la yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li fa tara
to naa yan nawa pi da,
li fa ali dunruya tambyɔ koŋgbanŋa
wi da.

27 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ làa naayeri
wi gbegele maa tɛgɛ wa wi
yɔnlɔ, mìla pye wa;
sanga ŋa ni làa tɔnŋgbɔɔ tijuguwo
pi koŋgo ki wɔ,
28 sanga ŋa ni làa kambaara ti tɛgɛ
wa naayeri,
sanga ŋa ni làa ti, a tɔnŋgbɔɔ
tijuguwo pì janri ma yiri
fanŋga ni, mìla pye wa.
29 Sanga ŋa ni làa kɔgɔje koŋgo ki
wɔ,
jaŋgo wi tɔnmɔ piga ka toro wi
koŋgo ki na,
sanga ŋa ni làa tara ti nɔgɔ ki teŋge,
mìla pye wa.
30 Mìla pye le li tanla wa li tunŋgo
ki ni.
Mìla pye nali kandanlaga ki piin
pilige pyew,
na yɔgɔri li yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga
pyew.
31 Mìla pye na yɔgɔri laga li tara ti
na,
ma pye nayinmɛ ni sɛnwee piile pe
sɔgɔwɔ.

Lere ŋa wi maa nuru kajɛnmɛ pi yeri, fɛrɛwɛ yɛn wi woo

32 Koni, na pinambiile, yaa nuru na
yeri!
Mbele pe maa tanri na koŋgolo ke
na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!

† **8:22 8.22:** Naga 3.14

33 Yanla nagawa sɛnrɛ ti logo, ye ta
ye pye kajɛnmbɛlɛ,
yaga kari yigi sambalawa ni.
34 Lere ŋa wi maa nuru na yeri,
ŋa wi maa yeregi le na go yɔn ki na
na nuru pilige pyew,
ŋa wi maa na yeyɔngɔ ki kɔrɔsi,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
35 Katugu lere ŋa ka mi ta ko fɔ wo
yaa yinwege ta;
ki fɔ wi kala li yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.
36 Ɛɛn fɔ lere ŋa ka wa mbe la na
na, ko fɔ wo kapege pye wi yɛɛ
na;
mbele fuun pànla panra, kunwɔ po
pi yɛn ma poro ndanla.

9

Kajɛnmɛ pi yɛn
na leele pe yinri naa

1 Kajɛnmɛ pì tiyagala kɔlɔshyɛn tɛ,
ma go kan pi yɛɛ kan.
2 Pì yaayoro kɔnlɔgi sɔgɔlɔ gbɔlɔ
mɛgɛ ni,
ma pi duvɛn taan wi gbɛgɛlɛ.
Pì pi lisaga ki gbɛgɛlɛ ma kɔ.
3 Pì pi tunmbyeele jɛɛlɛ pe tun ma
yo pe saga yerege ŋga ki yari.
Pe yɛn wa ca ki tinndiye pe namunjɔ
wi na, naga yari fɔ:
4 «Lere o lere wi yɛn kambajɛnŋɛ,
wo mbe toro laga na yeri!»
Mbele tijinliwɛ woro pe ni, pi yɛn
naga yuun pe kan fɔ:
5 «Ye pan yanla suro ti li,
yanla duvɛn taan ŋa mì gbɛgɛlɛ wi
wɔ!
6 Ye kambajɛnmɛ kagala ke yaga wa,
pa ye yaa yinwege ta;
yaa tanri wa kagala kɔrɔ jɛnmɛ konɔ
lo ni!»

Kajɛnŋɛ wo
naa yɛɛ gbɔgɔwɔ fɔ wi ni pè jɛn
ma wɔ pe yɛɛ ni yɛgɛ ŋga na

7 Lere ŋa ka sɛnŋgbanra yo yɛɛ
gbɔgɔwɔ fɔ wi na mbe ta
mboo le konɔ, wi ma ti pe maa
tifaga;
lere ŋa kaa lepee wi yɛrɛgi, wo ma
kaa tɛgɛlɛ ta.
8 Maga ka lere ŋa wi maa kala lakoo
wi yɛri, nakoma wi yaa ma
panra;
ɛɛn fɔ kajɛnŋɛ wo yɛri, pa ma yaa
pye mboo ndanla.
9 Ta kajɛnŋɛ wi nari, pa ka yaa taga
wi kajɛnmɛ pi na;
lesinŋɛ wi kara jɛnmɛ pi ni, pa wi
yaa ka taga wi jɛnmɛ pi na.
10 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko
ki yɛn kajɛnmɛ pi lɛsaga ye;
mbe Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li jɛn ko ki yɛn
tijinliwɛ we†.
11 Ee, mi ŋa kajɛnmɛ we, mi yaa ka
taga ma yinwege piliye yi na;
ma yaa yinwetɔnlɔgɔ ta.
12 Na maga pye kajɛnŋɛ, mboro ma
yaa ma kajɛnmɛ tɔnli wi li ma
yɛ;
na maga sila kala lakoo, mboro ma
yaa ki go kala li lɛ ma yɛ.

Leele mbele pee jilige,
kambajɛnmɛ pi yɛn na pe yinri

13 Kambajɛnmɛ pi yɛn paa jɛlɛ
pyɛnpyɛnfɔ yɛn, ŋa wii kala
jɛn;
ŋa wii kala la kpɛ kɔrɔ jɛn.
14 Wi ma cɛn wa wi go yɔn ki na,
wi ma cɛn jɔngɔ na wa ca ki laga ŋga
kì yaraga ki go na,
15 mbaa jɔrɔgi la torofɛnnɛ pe yinri
ŋgbanga,
poro mbele pe ma sin na kee pe konɔ
li ni we.
16 Wi ma yo fɔ: «Lere o lere wi
yɛn kambajɛnŋɛ, wo mbe toro
laga na yeri;»
tijinliwɛ woro mbele ni wi yɛn na pe
piin fɔ:
17 «Tɔnmɔ mba mà yu ma wɔ, pi ma
tanla fɔ jɛŋgɛ,
yaakara nda mà lara ma ka, ti ma
tanla fɔ jɛŋgɛ†.»
18 Ɛɛn fɔ ki leele pe sigi jɛn mbe yo
fɔ pa kunwɔ pi yɛn wa ki laga
ki ni,

† **9:10 9.10:** Yuuro 111.10; Yomi 1.7 † **9:17 9.17:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para jɛɛlɛ kala naa nambala kala na li maa piin wa larawa, a Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tì je li na ko sɛnrɛ na.

fɔ leele mbele ki jɛlɛ wì yeri, pe yɛn na kee wa kuulo tara ti gbunlundɛgɛ ki ni.

WUNLUNAŊA SALOMƆ WI YOMIYƐGƐLƐ

10

10–29

Wunlunaŋa Salomɔ wìla yomiyɛgɛlɛ ŋgele wa

1 Wunlunaŋa Salomɔ wi yomiyɛgɛlɛ.

Pinambyɔ kajɛnŋɛ wi maa to wi nawa pi yinŋgi,
ɛɛn fɔ pinambyɔ ŋa wi yɛn lembige wi maa nɔ wi nawa pi tanga wi na.

2 Yarijɛndɛ nda tì ta nambara ni tila tɔnli kan lere yeri;
ɛɛn fɔ mbe pye sinŋɛ ki ma lere shɔ kunwɔ pi yeri.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa lesinŋɛ wi yaga fuŋgo mbe to wi na;
ɛɛn fɔ ŋga lepeele pe maa tilele na jaa, li maga laga lali pe ni.

4 Tiyanra ti maa paan fyɔnwɔ ni;
ɛɛn fɔ kɛyɛn yan yi maa tunŋgo piin jɛŋgɛ, yi ma lere pye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tafɔ.

5 Lere ŋa wi maa yarilire ti kɔn yarilire kɔnsanga ni mari gbogolo, wo yɛn tijinliwɛ fɔ;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma sinlɛ na wɔnlɔ yarilire kɔnsanga ni, wo maa fɛrɛ waa lere na.

6 Duwaw ma tigi lesinŋɛ wi na;
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere to ti ma pye ma lara wa lepee wi yɔn sɛnrɛ ti ni.

7 Mbe nawa to lesinŋɛ wi kala li na, ki ma pye duwaw ni leele pe yeri,
ɛɛn fɔ pe ma fɛgɛ lepee wo mɛgɛ ko na pew.

8 Lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ wa wi kotogo na, wi ma yɛnlɛ ŋgasegele ke na;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa para faa, wi ma wi yɛɛ jɔgɔ.

9 Lere ŋa wi maa tanri konɔ sinnɛ li na, wi maa tanri yɛyinŋge na pɔw;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa tanri koŋgolo ŋgele kè koolo ke na, wi kala li yaa ka yiri funwa na.

10 Lere ŋa wi maa yɛngɛlɛ ke gbɔnŋgbɔn mbe kaselege ki lara, wi ma jɔlɔgɔ wa sanmbala pe na;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa para faa, wi ma wi yɛɛ jɔgɔ.

11 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa pulugo tɔnmɔ yɛn, mba pi maa yinwege kaan;
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere to ti ma pye ma lara wa lepee wi yɔn sɛnrɛ ti ni.

12 Lepanraga ki maa paan maara ni;
ɛɛn fɔ ndanlawa pi maa kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti kala yari†.

13 Kajɛnmɛ maa taa wa tijinliwɛ fɔ wi yɔn sɛnrɛ ti ni;
ɛɛn fɔ lere ŋa tijinliwɛ woro wi ni, sanwiga ki ma pye wi pɔgɔlɔ ke na mboo koro.

14 Kajɛnmbɛlɛ pe maa jɛnmɛ pi taa na kee yɛgɛ;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ wi yɔn ko ki ma kaa wi jan fyaw.

15 Penjagbɔrɔ fɔ wi yarijɛndɛ ti maa wi go singi paa malaga sigembogo yɛn;
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe fyɔnwɔ po pi ma kaa pe jan.

16 Lesinŋɛ wi tunŋgo sara wi maa kan yinwege ni;

† **10:12 10.12:** Zhaki 5.20; 1 Pyɛ 4.8

ɛɛn fɔ lepee wi tunŋgo tɔnli wi maa
kan wi maa kapege piin.

17 Lere ŋa wi maa nagawa sɛnrɛ ti
nuru, wi ma pye wa yinwege
konɔ li ni,
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma je yɛrɛwɛ sɛnrɛ
ti na, wi maa yɛɛ puŋgo.

18 Lere ŋa wi maa lewee yɛnlɛ wi
panra larawa, wi maa yagbo-
golo finlɛlɛ,
lere ŋa wi maa leele mɛgɛ jogo na
toro, wi yɛn lembige.

19 Lere ŋa kaa para mbe sa toro, wi
ma puŋgo fyaw;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa yɔn ki yingiwɛ
jɛn wo yɛn tijinliwɛ fɔ.

20 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa
warifuwe piiri yɛn;
ɛɛn fɔ lepee wi jatere wi woro
kagbɔgɔ yɔn.

21 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti ma
lelɛgɛrɛ kala yɔn;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɛnnɛ pe yaa ku
pe tijinliwɛ lawa pi kala na.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw wo wi ma
lere pye yarijɛndɛ tafɔ,
lewee wi yɛɛra fanŋga ko se ya
yaraga ka kpɛ taga wa.

23 Mbaa kapege ki piin ki yɛn paa
jiire pyewe yɛn lembige ki
yeri;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fɔ wi kandanlaga ko
yɛn mbe yin kajɛnmɛ ni.

24 Ŋga lepee wi maa fyɛ, ko ki maa
ta;
ŋga lesinŋɛ wi maa jaa, ko ki ma pye
wi kan.

25 Na kaŋgbanga ka pan sanga ŋa
ni, lepee wi ma tɔngɔ ma wɔ
wa;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wo ma koro wa wi
yɔnlɔ li ni sanga pyew.

26 Tɔnndangara ti ma ŋgangala ke
tanga yɛgɛ ŋga na,
wirige ki maa yaa wa yɛngɛlɛ ke ni
yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa tiyanŋa
wi maa wi tafɔ wi jɔlɔ ma fun.

27 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
ki ma yinwetɔnlɔgɔ kan lere
yeri,
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma lepee wi yin-
wege ki were.

28 Lesinmbele pe jigi tagasaga ki ma
pe kan yɔgɔrimɔ ni;
ɛɛn fɔ lepeele pe jigi wi ma kɔn pe
na.

29 Mbaa tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ
li na, ki yɛn paa malaga sigeca
yɛn lere ŋa wi nawa pi yɛn ma
filige wi kan;
ɛɛn fɔ li ma mbele pe maa tipege
piin pe tɔngɔ.

30 Lesinŋɛ wo na fige mbe wɔ wa wi
yɔnlɔ fyew;
ɛɛn fɔ lepeele pe se koro mbe mɔ
laga tara ti na.

31 Lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti maa
kajɛnmɛ kaan,
ɛɛn fɔ yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ, ki
ŋgayinnɛ li daga mbe kɔn.

32 Lesinŋɛ wi yɔn ki ma sɛnyoro jɛn;
ɛɛn fɔ lepeele wele, lefanlaga sɛnrɛ
pe maa yuun.

11

1 Culo ŋa wi yɛn ma gbɔn maa piri,
wi kala li yɛn ma tijanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ puwakuru ŋa wì yala, wo yɛn
mali ndanla.

2 Mbaa ma yɛɛ nari ki maa lere
tifaga,
ɛɛn fɔ mbɔɔn yɛɛ go sogo ki maa
kajɛnmɛ kaan.

3 Lesinmbele pe nawa mba pì filige
pe na, pi maa pe yɛgɛ sinni;

ɛɛn fɔ nambara fɛnnɛ pe kambasinnde ti yaa ka pe jɔgɔ.

4 Kiti kɔnpilige, yarijɛndɛ ti se yaraga ka yɔn;
ɛɛn fɔ tangalɔmɔ sinmbe po pi ma lere shɔ kunwɔ pi yeri.

5 Lere ŋa wi nawa pì filige wi na wi kasinŋge ki maa le konɔ jɛnɛ ni;
ɛɛn fɔ lepee wi tipewe pi maa jan.

6 Lesinŋɛ wi kasinŋge ki maa shɔ kaŋgbanga ki ni;
ɛɛn fɔ nambara fɛnnɛ pe yɛgɛmbatinwɛ pi ma pye paa pɛnɛ yɛn mbe pe yigi.

7 Na lepee wi ka ku, wi jigi tagasaga ki ma kɔ;
wìla wi kɛɛ ki kan fanŋga ŋga na, ki ma kɔ ma wɔ wa.

8 Lesinŋɛ wi ma shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ;
ɛɛn fɔ lepee wo ma ye wa jɔlɔgɔ ki ni wi yɔnlɔ.

9 Lere ŋa wii Yɛnŋɛlɛ jɛn, wi maa jaa mboo lewee yɛnlɛ wi tɔngɔ wi yɔn sɛnrɛ ti ni;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe yaa shɔ jɛnmɛ po fanŋga na.

10 Na lesinmbele pe kala liga yɔn, ca woolo pe maa nayinmɛ nii;
ɛɛn fɔ lepee wi ka ku, pe maa yɔgɔri.

11 Lesinmbele pè duwaw ŋa ta wi fanŋga na, ca ki mɛgɛ ki ma yiri;
ɛɛn fɔ lepeele pe yɔn sɛnrɛ ti ma ca ki jɔgɔ.

12 Lere ŋa wi maa wi lewee yɛnlɛ wi tifaga wi yɛn tijinliwɛ fu fɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige wo ma pyeri.

13 Lere ŋa wi maa leele sanga na toro, wi maa leele pe ŋgundo kagala ke yinrigi funwa na;
ɛɛn fɔ lere ŋa pè taga wi na, wo ma ke tɛgɛ wa wi nawa.

14 Na yɛgɛ sinfɔ jɛnŋɛ woro cɛnlɛ na go na, ki cɛnlɛ woolo pe ma to;
ɛɛn fɔ na yɛrifɛnnɛ paga lɛgɛ, ki ma pan cew tawa ni.

15 Lere ŋa ka yɔn kan mbe yere wa fɔgɔ tɔnŋgɔ ni, wi yɛn na tege waa wi yɛɛ na;
ɛɛn fɔ lere ŋa si yɛnlɛ mbe yɔn kan mbe yere wa fɔgɔ tɔnŋgɔ ni, wo yaa koro wi yɛɛ kan.

16 Jɛlɛ ŋa wi nawa pi yɛn jɛmbɛ, wo wi ma gbɔgɔwɔ ta;
ɛɛn fɔ fanŋga fɔ, yarijɛndɛ lɛgɛrɛ wo ma ta cɛ.

17 Kagbaraga pyefɔ wi kagbaraga ki tɔnli wi ma pye wi woo;
ɛɛn fɔ, lewɛlɛwɛ wi maa tipege piin wi yɛɛ na.

18 Lepee wi maa tɔnli lagajaa wi yɛɛ kan, ŋa wi yɛn kayɔngɔ fu;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa kasinŋge piin wo yaa tɔnli jɛnŋɛ ta.

19 Mbaa tanri kasinŋge na, ki ma yinwege kan lere yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa yɛɛ kan kapege pyewe pi yeri, wi ma kunwɔ ta.

20 Mbele pe nawa pi woro ma filige pe na, pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ mbele pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin, pe kala li yɛn mali ndanla.

21 Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, lepee wi se ka koro mbajɔlɔwɔ;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe setirige piile pe yaa ka shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ.

22 Jɛlɛ tiyɔɔn tijinliwɛ fu fɔ
wi yɛn paa pe ma kaa tɛ vegeŋɛ le cɛlɛ numaga na we.

23 Lesinmbele pe sɔnrimɔ pi puŋgo
kala lo yɛn kagbaraga;
ɛɛn fɔ lepee wi jigi wi yaa ka sa kɔ
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ
po ni.

24 Wa kɛɛ ma pye ma sanga wi na,
ɛɛn fɔ wo maa jiti na kee yɛgɛ;
wa ma pye kɛŋgbanga ni fɔ ma saa
toro ki da wi na, ɛɛn fɔ wo
maa piin fyɔnwɔ fɔ na kee.

25 Lere ŋa wi maa kaan nandanwa
ni, wi yarijɛndɛ ti ma jiti;
lere ŋa wi maa tɔnmɔ kaan sanm-
bala pe yeri, wi wɔgɔ ki yaa
ka kɔ.

26 Lere ŋa wi ma je ma yo wi soo
yarilire ti pɛrɛ ti jasanga wi ni,
leele pe ma wo daŋga;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa yarilire ti pɛrɛ ti
jasanga wi ni, wo ma duwaw
ta.

27 Lere ŋa kaa ki jaa mbaa kajɛŋgɛ
piin, wi kala li ma Yɛnŋɛlɛ li
ndanla;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa ki jaa mbe tipege
pye, tipege ma kaa wi ta.

28 Lere ŋa kaa jigi wi taga wi pen-
jagbɔrɔ ti na, wi ma kaa to;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe yaa la yɔngɔ
mbaa kee yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga
na tige ma kaa fun ma wɛrɛ ta
we.

29 Lere ŋa wi ma jɔlɔgɔ wa wi yɛɛra
go ki na, wi kɛwaga yaa yiri;
tijinliwɛ fu fɔ wi ma pye kajɛnŋɛ wi
kulo.

30 Lesinŋɛ wi kapyere ti yɛn paa
tige yɛn, ŋga ki pire ti maa
yinwege kaan;
lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ wi ma leele
ta wi yɛɛ kan.

31 Ye wele, lesinŋɛ wi maa kapyere
ti sara wi ta laga dunruya wi
ni,
pee ka logo lepeele poro naa kapere
pyefɛnnɛ poro†.

12

1 Korowo pi yɛn ma lere ŋa ndanla,
jɛnmɛ pi yɛn maa ndanla fun;
ɛɛn fɔ yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn ma lere
ŋa mbɛn, wo yɛn lembige.

2 Kajɛŋgɛ pyefɔ wi kala li yɛn ma
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa kapege jatere piin,
li yaa ko fɔ wo jɛrɛgi.

3 Lere se ya yeresaga ta wi tipewe po
fanŋga na;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi ndire ti se ya kɔlɔgi
wa ti yɔnlɔ.

4 Jɛlɛ jɛnŋɛ wi yɛn paa wi pɔlɔ wi
wunluwɔ njala yɛn;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa fɛrɛ waa wi pɔlɔ
wi na, wo yɛn paa sagbanpan-
raga yɛn, ŋga ki maa kajelege
ki mugu.

5 Lesinŋɛ wi jatere wi ma pye kase-
lege ko na;
ɛɛn fɔ lepeele poro jatere wo ma pye
nambara cɛ.

6 Lepee wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa
beŋganri pyefɔ ma kaa lara
na singi mbe legbogo pye;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti ma lere
shɔ.

7 Na lepee wiga tɔngɔ mbe wɔ wa,
yaraga kpɛ na koro wi puŋgo
na;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe yinrɛ ti ma
koro wa suyi.

8 Pe ma lere wi sɔn wi tijinliwɛ po
kala na;
ɛɛn fɔ ŋa wi nawa pì pe wi na leele
pe maa wi tifaga.

9 Paa ma tifaga mbege ta tunmbyee
nuŋgba wi yɛn ma kɛɛ na,

† **11:31 11.31:** 1 Pyɛ 4.17-18

ko mbɔnrɔ maa ma yɛɛ gbogo mbe sigi ta yaakara woro ma yeri ko na.

10 Lesinŋɛ wi maa wi yɛɛra yaay-oro ti kala yɔngɔ nari kaan yaakara ni;
ɛɛn fɔ lepeele wele, lewɛlɛwɛ kapyere pe maa piin.

11 Lere ŋa wi maa wi kɛrɛ ti tunŋgo ki piin, wi ma yaakara lɛgɛrɛ ta;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa tɔnli fu kapyere piin, wo yɛn tijinliwɛ fu fɔ.

12 Yarijɛndɛ nda ti ma ta nambara wi fanŋga na, to lepeele pe maa yɛgɛ yinrigi ti na;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe ma ndire kan fɔ ma pye tɔnli ni.

13 Lepee wi yɔn sɛnpere ti ma pye paa pɛnɛ yɛn mboo yigi;
ɛɛn fɔ, lesinŋɛ wi ma shɔ ma wɔ wa kaŋgbanga ki ni.

14 Yɔn sɛnyogo jɛŋgɛ ki ma tɔnli kan lere yeri,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere wi kɛɛ tunŋgo ki sara wo wi ma ta.

15 Tijinliwɛ fu fɔ wo yɛgɛ na, wi konɔ li yɛn ma sin;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ na, wo wi yɛn kajɛnŋɛ we.

16 Tijinliwɛ fu fɔ wi maa naŋgbanwa pi naga le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige wi ma tɛgɛlɛ li kun wi yɛɛ ni.

17 Lere ŋa wi maa kaselege yuun, wi ma ŋga ki yɛn ma sin ki yɛgɛ yo;
ɛɛn fɔ sɛrɛfɔ yagboyoo wo maa leele fanla.

18 Lere ŋa wi maa para faa, wi sɛnrɛ ti maa sugulo paa tokobi yɛn;
ɛɛn fɔ kajɛnmbɛlɛ pe yɔn sɛnrɛ ti maa kotogo sogowo kaan.

19 Yɔn ŋga ki maa kaselege yuun, ki sɛnrɛ ti ma koro wa suyi;
ɛɛn fɔ yɔn ŋga ki maa yagbogowo yuun, ki sɛnrɛ ti mɔnɔ li yɛn mbe yɛnlɛ li gbɔn mbeli yɛngɛ.

20 Mbele pe maa kapege pyewe jatere piin, lefanlaga ko ki ma pye wa pe kotogo na;
ɛɛn fɔ mbele pe maa yɛrɛwɛ kaan yɛyinŋge wogo na, pe ma nay-inmɛ ta.

21 Tipege kpɛ na lesinŋɛ wi ta;
ɛɛn fɔ jɔlɔgɔ ki yɛn lepeele pe wogo.

22 Yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ ki yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ mbele pe maa tanri kaselege ki na, pe kala li yɛn mali ndanla.

23 Lere ŋa wì jilige wi maa jɛnmɛ pi lara;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi maa wi kam-bajɛnmɛ pi nari na toro.

24 Lere ŋa wi kɛyɛn yì ŋgban tunŋgo ki na, wo wi ma cɛn tegere ti na;
ɛɛn fɔ tiyanŋa wo ma kaa ye pɔrɔtɔya tunŋgo.

25 Sɛnwee wi jatere pirindorogo ki maa fanŋga ki kɔ;
ɛɛn fɔ sɛnjɛndɛ ti ma nayinmɛ kan sɛnwee wi yeri.

26 Lesinŋɛ wi maa wi lewee yɛnlɛ wi nii konɔ jɛnɛ;
lepee wi tangalɔmɔ pi maa puŋgo.

27 Koniyɛɛn tiyanŋa wi se ya kara gbo mbe ta fɔ;
ɛɛn fɔ mbaa tunŋgo piin jɛŋgɛ, tɔnli gbɔɔ yɛn ki ni.

28 Yinwege ki ma ta wa kasinŋge konɔ li ni,
kunwɔ woro wa ki konɔ li ni.

13

1 Pyɔ kajɛnŋɛ wi ma wi to wi nagawa sɛnrɛ ti logo;
ɛɛn fɔ pyɔ ŋa wi maa kala lakoo wila yɛrɛwɛ sɛnrɛ logo.

2 Lejɛnŋɛ wi sɛnyoro ti fanŋga na, wi ma yarijɛndɛ ta tɔnli;
ɛɛn fɔ lewɛlɛwɛ kapyere to javafɛnnɛ pe maa jaa mbaa piin.

3 Lere ŋa wi maa yɔn ki yingiwɛ jɛn, wi maa yɛɛ shɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi yɛn yɔngbɔgɔwɔ ni, wi maa yɛɛ jɔgɔ.

4 Tiyanŋa wi yɛgɛ maa yinrigi yaara na, wi se siri ta;
ɛɛn fɔ mbele pe maa tunŋgo piin jɛŋgɛ, poro ma yarilɛgɛrɛ ta.

5 Yagbogowo sɛnrɛ ti ma pye ma lesinŋɛ wi mbɛn;
ɛɛn fɔ lepee wi maa sanmbala pe tifaga na fɛrɛ waa pe na.

6 Lere ŋa wi tangalɔmɔ pi yɛn ma filige, kasinŋge ki maa shɔ;
ɛɛn fɔ lepee wi kapege ki maa jɔgɔ pew.

7 Wa maa yɛɛ pye penjara fɔ, mbe sigi ta yaraga woro wi yeri;
wa yɛgɛ maa yɛɛ pye fyɔnwɔ fɔ, mbe sigi ta penjagbɔrɔ yɛn wi yeri.

8 Wagati wa ni, penjara fɔ wi ma kaa wi penjara ta kan maa yɛɛ go shɔ;
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɔ wo na la fyɛ mbe yo pe yaa wi figiri.

9 Lesinmbele pe maa yɛngɛlɛ paa yanwa yɛn;
lepeele poro yɛn paa fitanla yɛn, ŋa wi yɛn na finri.

10 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pi maa maara kɔɔn; ɛɛn fɔ mbele pe maa yɛrɛwɛ sɛnrɛ nuru, poro yɛn kajɛnmbɛlɛ.

11 Penjagbɔrɔ nda ti ma ta fyaw, pa ti maa koo na kee fyaw ma;
ɛɛn fɔ nda ti maa taa jɛɛnnjɛnri ti ma kaa lɛgɛ.

12 Sɛnwee wi jigi wi yɛn yaraga ŋga na, na ki ka mɔ mbe toro, wi nawa pi ma tanga wi na;
yaraga ŋga ki la yɛn ma na, ki ka kan ma yeri, ki ma yinwege kan ma yeri.

13 Lere ŋa wi maa sɛnrɛ tifaga, ki fɔgɔ ki ma tɔn wi na;
lere ŋa wi maa tanri ŋgasegele ke na, wo yaa tɔnli ta.

14 Kajɛnŋɛ wi nagawa sɛnrɛ ti maa yinwege kaan lere yeri,
ti ma lere shɔ kunwɔ pi yanwa pi kɛɛ.

15 Tijinliwɛ jɛmbɛ pi ma ti lere kala ma leele pe ndanla;
ɛɛn fɔ nambara fɛnnɛ pe konɔ li yɛn ma ŋgban.

16 Leele mbele fuun pè jilige, pe maa pe kagala ke piin tijinliwɛ ni;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi maa kambajɛnmɛ pi naga lere pyew wi na.

17 Pitunŋɔ tipee wi ma ti jɔlɔgɔ ma pan;
ɛɛn fɔ pitunŋɔ ŋa pè taga wi na, wi ma kotogo sogowo kan lere yeri.

18 Lere ŋa wi ma je nagawa sɛnrɛ ti na, wi wogo ki yɛn fyɔnwɔ naa fɛrɛ;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma yɛnlɛ ki na poo jɛrɛgi, wo yaa gbɔgɔwɔ ta.

19 Ŋga sɛnwee wila jaa, wi kaga ta ki ma tanla wi ni;
Kambajɛnmbɛlɛ pe kapege ki yaga, ki ma pe mbɛn.

20 Lere ŋa wi maa tanri kajɛnmbɛlɛ
pe ni, wi ma kala jɛn;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma lembire ti pye
wi cɛnyɛɛnlɛ, wi ma tege ta.

21 Jɔlɔgɔ ko ki ma pye kapere
pyefɛnnɛ pe puŋgo na;
ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ ko ki yɛn lesinmbele
pe tɔnli we.

22 Lere jɛnŋɛ wi ma kɔrɔgɔ yaga wi
pishyɛnwoolo pe kan;
ɛɛn fɔ kapere pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ ki
yɛn ma tɛgɛ lesinmbele poro
kan.

23 Kɛrɛ nda fyɔnwɔ fɔ wì fali, ti
yarilire ti ma yɔn jɛŋgɛ;
ɛɛn fɔ lere wa woro ma jɔgɔ wi
mbasinmɛ pi kala na.

24 Lere ŋa wi ma korowo sanwiga
ki wa, wi pinambyɔ wi suu
ndanla;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi pinambyɔ wi
yɛn maa ndanla, wila la singi
mboo koro.

25 Lesinŋɛ wi ma li ma tin;
ɛɛn fɔ lepee wi fuŋgbolo li yaa koro
waga.

14

1 Jɛlɛ kajɛnŋɛ wi maa go ki kan;
ɛɛn fɔ jɛlɛ ŋa wi yɛn lembige, wi
maa go ki ya wi yɛɛra kɛyɛn
yi ni.

2 Lere ŋa wi maa tanri kozinnɛ li na,
wo maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa tanri koŋgolo
ŋgele kè koolo ke na, wo maa
li tifaga.

3 Kambajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn
paa gbɛgɛ yɛn, mboo gbɔn
mboo yɛɛ gbɔgɔwɔ pi laga wi
na;
ɛɛn fɔ kajɛnmbɛlɛ pe yɔn sɛnrɛ ti ma
pe shɔ.

4 Na falinɛrɛ woro wa, bondoolo pe
ma koro waga;
ɛɛn fɔ falinɛrɛ ti fanŋga na, yarilire
lɛgɛrɛ ma ta.

5 Sɛrɛfɔ sinŋɛ na yagbolo finlɛ;
ɛɛn fɔ sɛrɛfɔ tipee wo maa yagbo-
golo finlɛlɛ.

6 Ŋa wi maa tɛgɛ leele na, wi maa
kajɛnmɛ pi lagajaa, wi se suu
ta;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fɔ wi jɛnmɛ taga si
ŋgban.

7 Ma yɛɛ laga lali lembige ki ni,
katugu mɛɛ yaa jɛnmɛ ta mbe yiri
wa wi yɔn sɛnrɛ ti ni.

8 Lere ŋa wì jilige wi kajɛnmɛ pi
maa wi kologo ki yɛgɛ finligi
wi kan;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi kambajɛnmɛ
pi maa wi punŋgu.

9 Kambajɛnmbɛlɛ pe ma yo go woro
ki na mbe kajɔɔgɔ gbegele;
ɛɛn fɔ wa lesinmbele pe sɔgɔwɔ
kajɛŋgɛ ko ki ma pye wa.

10 Lere wi nawa pì tanga yɛgɛ ŋga
na, wo wi maga jɛn wa wi
nawa;
na nayinmɛ ka si pye wa, lere wa
yɛgɛ se ya mbege tanwa pi jɛn.
11 Lepee wi go ki yaa ka ya;
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi go ki yaa la jiti
mbaa kee yɛgɛ.

12 Konɔ la ma pye ma sin lere wa
yɛgɛ na,
ma si yala li puŋgo kala lo yɛn
kunwɔ konɔ.

13 Lere mbe ya mbaa tɛgɛ mbe sigi
ta wi nawa pi yɛn ma tanga
wi na;
nayinmɛ pi kɔsaga ki mbe ya pye
nandangawa.

14 Lere ŋa wi sɔ wi yɛn ma tijanga,
wi yaa kaa kapyere ti tɔnli wi
ta;

lejɛnŋɛ wi yaa kaa tɔnli wi ta mbe tin wi na.

15 Kambajɛnŋɛ wi ma taga sɛnrɛ nda fuun pe ma yo wi kan ti na;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige, wi maa wi tangalɔmɔ pi kɔrɔsi.

16 Kajɛnŋɛ wi maa fyɛ kapege pyewe pi na, mboo yɛɛ laga lali ki ni;
ɛɛn fɔ lembige kila ki yɛɛ yingiwɛ jɛn, katugu ki ma taga ki yɛɛ na.

17 Lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga jaga, wi maa kajagara piin;
lere ŋa wi maa tipege jaa mbe pye, leele pe maa panra.

18 Kambajɛnmbɛlɛ pe kɔrɔgɔ ko ki yɛn kambajɛnmɛ we;
ɛɛn fɔ jɛnmɛ po pi yɛn mbele pè jilige pe gbɔgɔwɔ we.

19 Lepeele pe yaa ka kanŋguuro kan lejɛmbɛlɛ pe nɔgɔ;
kapere pyefɛnnɛ pe yaa ka kanŋguuro kan wa lesinmbele pe go yeyɔnrɔ ti na mbe pe yɛnri.

20 Fyɔnwɔ fɔ wi cɛnyɛɛnlɛ yɛrɛ pe maa panra;
ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi wɛnnɛ pe ma pye ma lɛgɛ.

21 Lere ŋa wi maa cɛnyɛnlɛ wi tifaga, wi yɛn kapege pyefɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa lere ŋa wi yɛn tege na wi yinriwɛ taa, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!

22 Mbele pe maa kapege ki jate mbege pye, naga yɛn ma, paa la pe yɛɛ punŋgu wi le?
Mbele pe maa kajɛŋgɛ ki jate mbege pye, pe maa tanri kagbaraga pyege naa kaselege na.

23 Sɛnwee wi ma te tunŋgo ŋga fuun ni, tɔnli ma ta ki ni;
ɛɛn fɔ sɛnwara yogo ki maa paan fyɔnwɔ ni.

24 Penjagbɔrɔ tawa po pi yɛn kajɛnmbɛlɛ pe wunluwɔ njala le;
tijinliwɛ fu fɔ wi wogo ko ki yɛn tijinliwɛ fu kapyere re.

25 Sɛrɛfɔ ŋa wi maa kaselege yuun, wi ma lere shɔ;
ɛɛn fɔ sɛrɛfɔ ŋa wi yɛn yagboyoo, wi maa nambara piin.

26 Lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, jigi tagasaga gbɔgɔ yɛn wi yeri;
katugu li maa wi pinambiile pe go singi.

27 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ki ma yinwege kan lere yeri;
ki ma sɛnwee wi shɔ kunwɔ pi yanwa pi kɛɛ.

28 Na tara ti woolo paga lɛgɛ, ki ma gbɔgɔwɔ kan wunlunaŋa wi yeri;
ɛɛn fɔ na tara ti woolo paga pye mbe kologo, ki ma pye wunlunaŋa pyɔ wi towo.

29 Lere ŋa wila la nawa ŋgbanni jaga jaga, tijinliwɛ gbɔɔ yɛn wi yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga jaga, wo maa wi lembigewe pi nari.

30 Kotoyinŋge ki ma ŋgbanwa kan witige ki yeri;
ɛɛn fɔ yenjaga ko yɛn paa sagbanpanraga yɛn, ŋga ki maa witige ki nii.

31 Lere ŋa wi maa fyɔnwɔ fɔ wi jɔlɔ, wi maa ŋa wùu da wi tifaga;
ɛɛn fɔ lere ŋa ka fyɔnwɔ fɔ wi yinriwɛ ta, wo ma ŋa wùu da wi gbɔgɔ.

32 Lepee wi tipege ko ki maa jan;

ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi jigi wi ma koro ma cɛn wi na, ali sa gbɔn wi kunwɔ pi na.

33 Kajɛnmɛ pi ma pye wa tijinliwɛ fɛnnɛ pe kotogo na;
ɛɛn fɔ pi se ya jɛn wa lembire ti sɔgɔwɔ.

34 Mbaa kasinŋge piin wa tara ti ni, ki ma tara ti mɛgɛ ki yirige;
ɛɛn fɔ kapege pyege ko maa fɛrɛ waa tara woolo pe na.

35 Tunmbyee ŋa wì jilige wi kala li ma wunlunaŋa wi ndanla;
ɛɛn fɔ tunmbyee ŋa wi ma fɛrɛ wa wi na, wi ma nawa ŋgban wo ni.

15

1 Mbe lere wi yɔn sogo sɛntanra ni, ki ma naŋgbanwa gbɔɔ sinŋge;
ɛɛn fɔ sɛnjagara ti ma lere nawa ŋgban.

2 Kajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti maa jɛnmɛ pi tanwa nii lere ni;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ, lembigewe sɛnrɛ ti maa yinrigi wa wi yɔn.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa yaan lagapyew;
li maa lepeele naa lejɛmbɛlɛ pe wele.

4 Sɛnrɛ nda ti maa fanŋga kaan, ti yɛn paa tige yɛn, ŋga ki maa yinwege kaan;
ɛɛn fɔ sɛnpere to maa lere jɔlɔ wa wi kotogo na.

5 Kambajɛnŋɛ wila wi to wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, wo yɛn tijinliwɛ fɔ.

6 Yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ma pye wa lesinŋɛ wi go;
ɛɛn fɔ lepee wi tawa pi ma jɔlɔgɔ wa wi na.

7 Kajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti maa jɛnmɛ kaan lere yeri;
ɛɛn fɔ ko wogo ŋga ko ka se ya yiri wa lembige ki kotogo na.

8 Saraga ŋga lepeele pe ma wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki ma pye ma tijanga li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ li ma yɛnlɛ lesinmbele pe yɛnrɛwɛ pi na.

9 Lepee wi tangalɔmɔ pi yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ mbele pe maa kasinŋge piin, poro yɛn mali ndanla.

10 Lere ŋa wi ma kozinnɛ li wa, wo pe ma korowo gbɛgɛ ki lɛ wi na;
lere ŋa pe kaa yɛri sɛnŋgbanra ni ki maa mbɛn, wo yaa ku.

11 Kì kaa pye kuulo tara to naa kuulo ca ki ni, ki kala la si fun Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
lì sɛnwee wi nawa kala li jɛn pyew.

12 Lere ŋa wi maa kala lakoo, kila wi ndanla poo jɛrɛgi,
wila kari mbe sa kajɛnmbɛlɛ pe yewe poo yɛri.

13 Nayinmɛ ka pye lere ŋa ni, wi yɛgɛ welewe pi ma tanla;
ɛɛn fɔ lere ŋa nawa ka piri wi na, wi nawa pila tanla wi na.

14 Lere ŋa wì jilige, wi maa jɛnmɛ pi lagajaa;
ɛɛn fɔ lembige, tijinliwɛ fu kapyere to ti maa nayinmɛ kaan ki yeri.

15 Piliye yi ni fuun yi yɛn pilipeye lere ŋa wi yɛn tege na wi yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi yɛn fɛrɛwɛ na, wo maa nayinmɛ nii pilige pyew.

16 Tawa jɛnri mbe pye ma yeri, ma sila fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,

ko mbɔnrɔ penjagbɔrɔ mbe pye ma yeri, mɛɛ pye yɛwɛrɛgɛ na ko na.

17 Pe sɛgɛwɛrɛ sɔgɔ ma kan yaakara ndanlawa ni,
ko mbɔnrɔ pe nɔ kara tanra jɛndɛ sɔgɔ peri kan ma yeri mbɛnwɛ ni ko na.

18 Lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga jaga, wi maa maara kɔɔn;
lere ŋa wi maa kala kunni wi yɛɛ ni, wi ma malaga kɔ.

19 Tiyanŋa wi konɔ li yɛn ma yin wuuro yuguyugu ni;
ɛɛn fɔ lesinmbele pe konɔ li yɛn ma laga kpoyi.

20 Pyɔ kajɛnŋɛ wi maa to wi nawa pi yinŋgi;
ɛɛn fɔ pyɔ tijinliwɛ fu fɔ wi maa wi nɔ wi tifaga.

21 Lembigewe kapyere ti maa nayinmɛ kaan tijinliwɛ fu fɔ wi yeri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige, wi ma sin wa wi tangalɔmɔ pi ni.

22 Na yɛrifɛnnɛ woro wa mbe yo mbe yan pe yɛɛ yeri, kagala ŋgele kè kɔn ma tɛgɛ mbe pye, ke ma jɔgɔ;
na yɛrifɛnnɛ paga lɛgɛ, kagala ke maa yɔngɔ.

23 Lere ŋa wi ma lere yɔn sogo sɛnjɛndɛ ni, ki ma nayinmɛ kan wi yeri;
na sɛnrɛ ti ka yo ti yosanga na, ki ma pye ma yɔn.

24 Lere ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ, konɔ na li maa kee wa naayeri na yinwege kaan lere yeri, lo wi ma lɛ;
ɛɛn fɔ konɔ na li maa tinrigi wa nɔgɔna wa kuulo tara, wi maa yɛɛ shɔ li ni.

25 Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma pe yinrɛ ti tɔngɔ;
ɛɛn fɔ li maa wele naŋgunjɔ wi laga ki na.

26 Jatere pere ti yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ sɛnjɛndɛ ti ma pye ma laga li yɛgɛ na.

27 Lere ŋa wi yɛnlɛ na tin tɔnli pee jawa na, wi ma jɔlɔgɔ wa wi go woolo pe na;
ɛɛn fɔ lere ŋa yarikanra nambara woro ti yɛn maa mbɛn, wi yaa yinwege ta.

28 Lesinŋɛ wi ma jatere pye jɛŋgɛ gbɛn mbe si jɛn mbe yɔn sogomɔ kan lere yeri;
ɛɛn fɔ sɛnpere to ti maa yinrigi wa lepee wi yɔn.

29 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma lali lepeele pe ni;
ɛɛn fɔ li ma lesinmbele pe yɛnrɛwɛ pi logo.

30 Welelɔmɔ jɛmbɛ pi ma nayinmɛ kan lere yeri wa wi kotogo na,
sɛntanra logowo pi ma fanŋga le lere ni.

31 Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda ti ma lere le konɔ jɛnnɛ ni, lere ŋa kaa ti nuru,
wi yaa ka cɛn wa kajɛnmbɛlɛ pe sɔgɔwɔ.

32 Lere ŋa wi ma je yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, wi yɛɛra yinwege ki yɛn maa mbɛn;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnŋgbanra ti na, wo ma tijinliwɛ ta.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn fanŋga fɔ kala li ni fuun ni

33 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki maa kajɛnmɛ nari lere na;
gbɔgɔwɔ pi ma ta yɛɛ go sogowo po puŋgo na.

16

1 Sɛnwee wi ma kagala kele kɔn ma tɛgɛ wa wi nawa mbe pye;
ɛɛn fɔ ke pyewe po yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo wogo.

2 Sɛnwee wi kapyegele ke ni fuun ke yɛn ma yɔn wi yɛɛ yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li sɛnwee wi jatere pyelɔmɔ pi jɛn.

3 Ma kala li le Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
pa kagala ŋgele mà kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke yaa yɔn ma kan.

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti da go ka na;
ali yɛrɛ lepee lùu da jɔlɔgɔ pilige ko kala na.

5 Lere ŋa fuun wi maa wi yɛɛ gbogo, wi kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ;
ki woro na lere kɔɔn shyɛn, ki lerefɔ Yɛnŋɛlɛ li se kaa yaga mbajɔlɔwɔ.

6 Mbaa kajɛŋgɛ piin konaa mbe pye lere ŋa pè taga wi na, ki ma ti ma kajɔɔgɔ ki ma kala yaga ma na;
lere ŋa wi maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi ma kapege pyege ki yaga.

7 Na lere ŋa tangalɔmɔ ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
li ma tanwa le ki fɔ wo naa wi mbɛnfɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.

8 Ma yaara jɛnri ta kasinŋge ni,
ko mbɔnrɔ ma yarilɛgɛrɛ ta nambara ni ko na.

9 Sɛnwee wi ma kagala kɔn ma tɛgɛ mbe pye;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma ti ke ma pye.

Wunlumbolo pe kala

10 Wunlunaŋa wi sɛnyoro ti yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yɛn;
wi kaa kiti wi kɔɔn wii daga mbe puŋgo.

11 Culo kanŋgaga woo naa culo ŋa wì yala poro pe yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla;
puwakuruye mbele pe ma pye wa kasha ki ni, lo kɛɛ tunŋgo yi.

12 Kapege pyewe pi yɛn ma tijanga wunlumbolo pe yɛgɛ na,
katugu mbaa kasinŋge piin ko ki ma wunluwɔ pi kan yeresaga ni.

13 Mbele pe maa sɛnsinnde yuun, pe kala li yɛn ma wunlumbolo pe ndanla;
lere ŋa wi maa kaselege yuun, wi yɛn ma pe ndanla.

14 Wunlunaŋa wi ka nawa ŋgban, wi mbe ya ti pe lere gbo;
ɛɛn fɔ sɛnwee kajɛnŋɛ wi maa naŋgbanwa pi sogo wi na.

15 Wunlunaŋa wi yɛgɛ welewe pi ka tanla, leele pe ma yinwege ta;
wi kagbaraga pyege ki yɛn paa yɔnrɔ tisaga koŋgbanŋga yɛn.

Lerewe kapyere cacɛnwɛ pi ni

16 Mbe kajɛnmɛ ta kì mbɔnrɔ ma wɛ tɛ tawa na;
mbe tijinliwɛ ta kì mbɔnrɔ ma wɛ warifuwe tawa na.

17 Lesinmbele pe tangalɔmɔ po yɛn mbe yɛɛ laga kapege ki na;
lere ŋa wi maa wi tangalɔmɔ pi kɔrɔsi, wo maa wi yɛɛ yinwege ki kɔrɔsi.

18 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ma lere jɔgɔ;
yɛɛ nagawa pi ma lere jan.

19 Mbɔɔn yɛɛ tirige mbe pinlɛ mbele pe yɛn tege na pe ni,
ko mbɔnrɔ ma wɛ ma sa pinlɛ mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, na yaara nda pè koli na yɛɛlɛ pe yɛɛ na ko na.

20 Lere ŋa wi ma jatere pye kala na, wi wogo ki ma yɔn;

lere ŋa wi maa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!

21 Lere ŋa wì jilige wa wi kotogo na,
wo pe maa yinri tijinliwɛ fɔ;
sɛnjɛndɛ yogo ki ma fanŋga ta lere na.

22 Kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi ma yinwege kan mbele pè kala jɛn pe yeri;
ɛɛn fɔ lembire ti kambajɛnmɛ pi ma jɔlɔgɔ wa ti na.

23 Sɛnwee kajɛnŋɛ wi ma jatere pye gbɛn mbe si jɛn mbe para;
ko ki ma fanŋga kan wi yɔn sɛnrɛ ti yeri.

24 Sɛnjɛndɛ ti yɛn paa sɛnrɛgɛ yɛn,
ti ma kotoyinŋge kan sɛnwee wi yeri konaa maa wire ti pagala.

25 Konɔ la ma pye sinnɛ lere wa yɛgɛ na,
ɛɛn fɔ li kɔsaga ko ma pye kunwɔ.

26 Sɛnwee wi fuŋgbolo lo li maa le tunŋgo pyege ki ni;
wi yɔn suro jawa pi maa wa tunŋgo na.

27 Lejaga wi ma tipege ki gbɛgɛlɛ,
wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn ma pe paa kasɔn ŋgbanli yɛn.

28 Tijinliwɛ pee fɔ wi maa maara kɔɔn;
leele sangafɔ wi ma wɛnnɛ kɔn pe yɛɛ na.

29 Lewɛlɛwɛ wi maa lewee yɛnlɛ wi fanla mboo puŋgo,
mboo le kombege.

30 Lere ŋa wi maa yɛngɛlɛ ke tɔn na tipege jatere piin mbe pye, konaa mboo yɔngbasɛlɛgɛ ki nɔ ko jatere wo ni,
ki fɔ wì tipege pye makɔ.

31 Lelɛwɛ yinzifire ti yɛn gbɔgɔwɔ wunluwɔ njala,
mbele pe tangalɔmɔ pì sin poro pe mali ta.

32 Lere ŋa wila la nawa ŋgbanni jaga jaga, wì mbɔnrɔ maliŋgbɔɔn kotogofɔ na;
lere ŋa wi maa yɛɛ yingiwɛ jɛn, wì mbɔnrɔ lere ŋa wi ma malaga gbɔn ma ca shɔ ma ta wi na.

33 Leele pe ma pɛtɛ gbɔn mbe ta mbe kala la kɔn mbe tɛgɛ;
ɛɛn fɔ kala o kala li ma kɔn ma tɛgɛ, li ma yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

17

1 Ma yaakara wara jɛnri ta ma ka yɛyinŋge na,
ko mbɔnrɔ go kì yin kara ni maa kaa, mbe sigi ta maara yɛn wa ki ni ko na.

2 Kulo ŋa wi yɛn tijinliwɛ fɔ wi yaa ka cɛn wi tafɔ wi pinambyɔ lejaga wi go na;
wi yaa ka wi tasaga ta wa wi tafɔ wi pinambiile sanmbala pe kɔrɔgɔ ki ni.

3 Pe ma warifuwe wi yan wa fugufugu kasɔn ki ni, mbe tɛ wi yan wa yira kasɔn ki ni mberi pye kpoyi,
ki pyelɔmɔ nuŋgba fun, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee wi sunndo wi cancan mbe wele, mboo tiyɔnwɔ pi jɛn.

4 Kapege pyefɔ wo wi maa nuru sɛnpere yofɔ wi yeri;
yagbogolo fɔ wo wi ma nuŋgbolo jan sɛnjagara yofɔ wi yeri.

5 Lere ŋa wi maa tɛgɛ fyɔnwɔ fɔ wi na, wi dafɔ wo ki fɔ wi maa tifaga;
lere ŋa wi maa yɔgɔri lere wa jɔlɔgɔ wogo na, Yɛnŋɛlɛ li se ka ki fɔ wi yaga mbajɔlɔwɔ.

6 Pishyɛnwoolo pe yɛn paa wunluwɔ njagala yɛn lelɛŋgbaŋgala ke kan;
piile pe gbɔgɔwɔ po pi yɛn pe sevɛnnɛ wele.

7 Sɛnjɛndɛ ti woro ma yala wa lembige ki yɔn;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, yagbolo mbe yiri wa yɛkelewe wi yɔn kì tijanga ma wɛ.

8 Yarikanra nda ti ma kan larawa, ti yɛn paa sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn ti kanfɛnnɛ pe yɛgɛ na;
pe maa ki jate ma yo ti kanwa pi kala na, paga kɛɛ le kala o kala ni, li yaa yɔn.

9 Lere ŋa wi ma kajɔɔgɔ ŋga kì pye wi na ki kala yaga, wi maa ki jaa ndanlawa mbe pye pe sɔgɔwɔ;
ɛɛn fɔ, ŋa wi ma koro na kajɔɔgɔ ŋga kì pye ki sɛnrɛ yuun suyi, wi ma wɛnnɛ jɛmbɛlɛ kɔn pe yɛɛ na.

10 Lere ŋa wì jilige mboo jɛrɛgi, ki ma ye wi ni,
ma wɛ pe lembige gbɔn gbatorogo yɛnlɛ cɛnmɛ ni ki na.

11 Lepee wi maa ŋga jaa ko yɛn mbe yiri mbe je;
ɛɛn fɔ pitunŋɔ ŋa wila lere yinriwɛ ta, pe yaa ka wa torogo wa wi yeri.

12 Cɛngɛ urusi ŋga ki piile pè wɔ ki kɛɛ, a kì jangari, mbe sa fili ko ka ni,
ki mbɔnrɔ ma sa fili lembige ka ni, ŋga ki yɛn naga lembigewe kapyere piin ko na.

13 Lere ŋa wi ma kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn tipege ni,
tipege ki se kɔ wa ki fɔ wi go ki ni.

14 Mbe malaga kɔn ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na ma ma kaa lasulugo yɛngɛ we;
sanni maara ti sa yiri ti ŋgban, ma yɛɛ wɔ wa ti ni.

15 Lere ŋa wi ma tanga kan lepee wi yeri, konaa ŋa wi ma lesinŋɛ wi le jɔlɔgɔ,
pe ni fuun shyɛn pe kala li yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

16 Mbe penjara le lembige ki kɛɛ ki sa kajɛnmɛ lɔ,
ko yaa yiŋgi yɔn ki kan? Mà jɛn tijinliwɛ woro ki ni.

17 Wɛnnɛ pe ma pye ma pe yɛɛ ndanla wagati pyew,
nɔsepyɔ wo ma pye le mbɔɔn saga jorowo sanga ni.

18 Tijinliwɛ fu fɔ wo wi ma yɔn kan,
mbe yere wi lewee yɛnlɛ wa fɔgɔ ni mbege tɔn.

19 Lere ŋa maara yɛn maa ndanla, kapege ko ki yɛn maa ndanla;
lere ŋa wi maa wi yɛɛ nari, wi maa wi yɛɛ jɔgɔsaga jaa.

20 Lere ŋa wi nawa pi woro ma filige wi na, wi se fɛrɛwɛ ta;
lere ŋa wi yɔn kì pe wi na, jɔlɔgɔ yaa to wi na.

21 Lere ŋa wi ma lembige ki se, wi wogo yɛn jatere piriwɛn;
kambajɛnŋɛ wi to wila ya mbaa yɔgɔri.

22 Nayinmɛ pi maa yambagawa kaan;
ɛɛn fɔ jatere piriwɛn pi ma lere fanŋga kɔ.

23 Lepee wi ma yarikanra nambara woro shɔ larawa,
mbe kiti wi kɔn mbe tɔn ŋga ki yɛn ma sin ki na.

24 Tijinliwɛ fɔ wila puŋgo kajɛnmɛ
po na;
ɛɛn fɔ lembige ki yɛngɛlɛ ke ma pye
yaara nda ki se ya ta to na.

25 Pyɔ ŋa wi yɛn lembige, wi maa to
wi nawa pi tanga wi na;
mboo nɔ wi jatere wi piri wi na.

26 Ki woro ma yɔn pe wɔnɔ wa
lesinŋɛ wa na;
ki woro ma yala fun pe fanŋga fɔ
wi gbɔn wi kasinŋge pyewe pi
kala na.

27 Lere ŋa wi maa wi sɛnyoro ti
kɔrɔsi, wo yɛn ma kala jɛn;
lere ŋa wùu yɛɛ yingiwɛ jɛn, wo yɛn
tijinliwɛ fɔ.

28 Ali yɛrɛ tijinliwɛ fu fɔ, na wi ka
pyeri, pe maa ki jate ndɛɛ wi
yɛn kajɛnŋɛ;
na wi kaa yɔn ki tɔn, pe maga yan
ndɛɛ wi yɛn tijinliwɛ fɔ.

18

1 Lere ŋa wi maa cɛɛn wi yɛ, wi
yɛɛra tɔnli wo wi maa jaa;
paga yo pe yaa wi saga jatere jɛnŋɛ
ni, wi ma nawa ŋgban.

2 Ŋga ki yɛn ma lembige ki ndanla
ko ma ki yɛn tijinliwɛ we;
ɛɛn fɔ mboo yɛɛra nawa kala li naga,
ko ki yɛn maa ndanla.

3 Tipewe pi maa paan letifagawa ni;
mbe yɛɛ tifaga ki maa paan fɛrɛ ni.

4 Sɛnwee wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn ma jugo
paa kɔgɔje yɛn;
ti yɛn paa lafogo yɛn ŋga kì yin ma
jaraga, ti maa kajɛnmɛ kaan.

5 Ki woro ma yɔn pe gbogolo lepee
wi ni, pe tanga ki kan wi yeri;
mbe si kiti kɔn mbe tanga ki shɔ
lesinŋɛ wi yeri, ki woro ma
yɔn.

6 Lembige ki sɛnyoro ti maa maara
kɔɔn;
ki yɔn sɛnrɛ ti ma kaa wi kan pe maa
gbɔn.

7 Lembige ki sɛnyoro ti maga jɔgɔ,
ki yɛɛra yɔn sɛnrɛ ti maga yigi paa
pɛnɛ yɛn.

8 Leele sangafɔ wi sɛnrɛ ti yɛn paa
sutanra yɛn,
ti ma ye ma gbɔn fɔ wa sɛnwee wi
sunndo wi na.

9 Lere ŋa wi maa tiyanra piin wa wi
tunŋgo ki ni,
wo naa jɔgɔwɔ pyefɔ wi ni pe ni
fuun pe yɛn nuŋgba.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa malaga
sigesanŋgazo yɛn,
lesinŋɛ wi ma fe ma saa lara wa mbe
shɔ.

11 Penjagbɔrɔ fɔ wi penjara ti yɛn wi
yeri paa malaga sigeca yɛn;
wi maa ki jate ndɛɛ malaga sigem-
bogo yi, ŋga ki maa wi go
singi yaraga pyew ki na.

12 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ka pan wa sɛnwee
wi kotogo na, ki puŋgo kala li
yɛn jɔgɔwɔ;
ɛɛn fɔ mbe yɛɛ tirige, ki puŋgo kala
li yɛn gbɔgɔwɔ.

13 Lere ŋa wi ma yɔn sogowo kan
sɛnrɛ na, na wi fari logo mbe
wali ti na, ki fɔ wi yɛn tijin-
liwɛ fu fɔ,
fɛrɛ ti yɛn wi woro.

14 Sɛnwee wi jatere wi ka pye mbe
cɛn wi na, ki maga kan wi ma
ya yama pi ni;
ɛɛn fɔ jatere wi ka piri wi na, ambɔ
wi yaa fanŋga kan wi yeri?

15 Lere ŋa wì jilige wi ma yɛnlɛ mbe
jɛnmɛ ta,
kajɛnmbɛlɛ pe maa nagawa
sɛnjɛndɛ jaa mbe logo.

16 Yarikanra ti ma konɔ kan sɛnwee
wi yeri,

mbe ti wi ya wila gbɔɔn legbɔɔlɔ pe
na.

17 Lere ŋa wi ma keli ma wi kiti
kɔnkala li yɛgɛ yo, pe maga
yan ndɛɛ wo wogo ko ki tanla;
ɛɛn fɔ na wi maliwee wi ka ka pan
mboo woyoro ti yo, pe mɛɛ ti
sɛgɛsɛgɛ mbe sa yiri wa.

18 Mbe pɛtɛ gbɔn mbe kaselege ki
jɛn, ki ma malaga kɔ,
mbe kala la kɔn mbe tɛgɛ fanŋga
fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.

19 Sefɔ ŋa pè ye wi tɛgɛ, mbe fulo wi
tanla kì ŋgban ma wɛ, ma sa
to malaga sigeca na maga shɔ
ko na;
malaga ki kɔwɔ pì ŋgban ma wɛ
mbe wunluwɔ go ki sɔgɔyaara
ti kaari ko na.

20 Sɛnwee wi maa wi yɔn suro ti taa
wi yɔn sɛnrɛ to fanŋga na;
wi yɔn sɛnyoro ti fanŋga na, wi maa
kaa na tinni.

21 Sɛnwee wi sɛnyoro ti mbe ya ti wi
kunwɔ ta nakoma wi yinwege
ta,
yogo ki ka lere ŋa ndanla, wi ma kaa
ki tɔnli wi ta.

22 Lere ŋa wì jɛlɛ ta ma pɔri, fɛrɛwɛ
yɛn wi woo;
kagbaraga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pye ki fɔ
wi kan.

23 Fyɔnwɔ fɔ wi maa para go sogowo
ni,
ɛɛn fɔ penjagbɔrɔ fɔ wi maa yɔn
sogo sɛnŋgbanra ni.

24 Wɛnnɛ lɛgɛrɛ ka pye lere ŋa yeri,
wi mbe ya jɔlɔgɔ ta,
ɛɛn fɔ wɔnlɔ ŋgbarawa wi ma mara
ma na ma wɛ nɔsepyɔ na.

19

1 Fyɔnwɔ fɔ ŋa wi nawa pi yɛn ma
filige wi na,
wo mbɔnrɔ lembige ŋga ki maa
finlɛlɛ ko na.

2 Mbe ye kala li ni li mbajɛnmɛ, ko
si yɔn;
mbe fyɛɛlɛ mbe toro, ki ma lere
puŋgo.

3 Sɛnwee wi lembigewe pi maa le
kombege;
kona wi mɛɛ nawa ŋgban Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo ni.

4 Penjagbɔrɔ tawa pi ma sɛnwee wi
wɛnnɛ pe lɛgɛ;
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɔ wi wɛnnɛ pe ma
laga wi na.

5 Sɛrɛfɔ yagboyoo wi se ka koro
mbajɔlɔwɔ;
lere ŋa wi maa yagbogolo finlɛlɛ wi
se ka shɔ jɔlɔgɔ ki ni.

6 Lelɛgɛrɛ pe maa ki jaa pe kala li
legbɔɔ wi ndanla;
lere ŋa wi maa kaan, wi ma pye leele
pe ni fuun pe wɔnlɔ.

7 Fyɔnwɔ fɔ wi nɔsepiile pe ni fuun
pe maa panra;
wi wɛnnɛ poro wogo ko wɛ, pe ma
laga wi na;
ali na wi kaa jaa mbe para pe ni,
wila lere yan.

8 Lere ŋa wi maa ki jaa mbaa jatere
piin, wi yɛɛra kala li yɛn maa
ndanla;
lere ŋa wi ma kagala kɔrɔ jɛnmɛ pi
ta, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!

9 Sɛrɛfɔ yagboyoo wi se ka koro
mbajɔlɔwɔ;
lere ŋa wi maa yagbogolo finlɛlɛ wi
yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa.

10 Mbaa ma yinwege ki piin paa
legbɔɔ yɛn, kii daga lembige
ni;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kulo
wii daga mbe cɛn wunluwɔ
piile go na.

11 Lere ŋa wì jilige wi maa kala
kunni wi yɛɛ ni;

wi ma kajɔɔgɔ ŋga kì pye wi na ki kala yaga, ko ma pye wi gbɔgɔwɔ.

12 Wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛn fyɛrɛ ni paa jara gbelege yɛn;
ɛɛn fɔ wi kagbaraga ki yɛn paa fɔɔngɔ yɛn, ŋga kì wo yan na.

13 Pyɔ ŋa wi yɛn lembige, wi ma jɔlɔgɔ wa wi to wi na;
jɛlɛ maara kɔnfɔ wi ma pye paa tɔnmɔ sɔlɔsaga yɛn, ŋga ki maa sɔɔlɔ suyi.

14 Lere mbe ya mbe go naa pen-jagbɔrɔ ta kɔrɔgɔ wi teele pe yeri;
ɛɛn fɔ jɛlɛ ŋa wì jilige, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma wo kan lere yeri.

15 Tiyanra ti ma wɔnlɔwɔ gbɔɔ wa lere na,
lere ŋa wi ma koro tunŋgo mbapyege, fuŋgo ma to wi na.

16 Lere ŋa wi maa tanri ŋgasegele ke na, wi maa wi yɛɛra yin-wege ki kɔrɔsi;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi woro naa tan-galɔmɔ pi kɔrɔsi, wo yaa ku.

17 Lere ŋa ka kajɛŋgɛ pye fyɔnwɔ fɔ wi kan, ki fɔ wì fɔgɔ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na;
li yaa ka ki fɔ wi kajɛŋgɛ ki fɔgɔ tɔn wi yeri.

18 Ma pyɔ wi koro sanga ŋa ni ma jigi wi yɛn ki na mboo saga;
ɛɛn fɔ maga ka nawa ŋgban wi ni fɔ mbe saa wi gbosaga jaa.

19 Lere ŋa wì nawa ŋgban na lewɛlɛwɛ kapyere piin, wi daga mbe yariwɔndɔ wɔ;
nakoma ma kaa kala yaga, wi yaa nuru mbe ka pye naa.

20 Ta yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru, ma yɛnlɛ nagawa sɛnrɛ ti na;
jaŋgo ko puŋgo na, ma pye kajɛnŋɛ!

21 Kagala lɛgɛrɛ yɛn wa sɛnwee wi nawa mbe pye,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka ŋga kɔn mbe tɛgɛ ko ki yaa pye.

22 Ŋga pe maa jaa sɛnwee wi yeri ko yɛn fɔ wi pye lere ŋa pe taga wi na;
ma pye fyɔnwɔ fɔ ko mbɔnrɔ ma pye yagbogolo fɔ ko na.

23 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki ma yinwege kan lere yeri;
wi ma tin wi yɛɛ ni, ma cɛn yɛyinŋge na, tipege kpɛ se ya gbɔn wi na.

24 Tiyanŋa wi maa kɛɛ ko le wa sogbolo lo ni,
ɛɛn fɔ wila ya mbege sɔngɔrɔ yɛrɛ mbe kari ki ni wa wi yɔn ko yeri.

25 Lere ŋa wi maa kala lakoo, na ma kaa gbɔn, kambajɛnŋɛ wi kaga yan, wi ma tijinliwɛ ta;
na maga tijinliwɛ fɔ wi yɛri, ki ma ka taga wi jɛnmɛ pi na.

26 Pyɔ ŋa wi maa to wi wogo ki jɔgɔ, mboo nɔ wi purɔ,
wi yɛn pyɔ ŋa wi ma fɛrɛ wa lere na, ma letifagawa kala pye.

27 Na pinambyɔ, na mɛɛ yɛnlɛ mbaa nagawa sɛnrɛ ti nuru,
ma yaa ma yɛɛ laga lali jɛnmɛ pi ni.

28 Sɛrɛfɔ tipee wi maa tɛgɛ kaselege ki na;
kapege pyege ki yɛn ma lepee wi ndanla.

29 Jɔlɔgɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ na mbele pe maa kala lakoo pe singi;
gbɔnrɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ na lembige ki pɔgɔlɔ ke singi.

20

1 Duvɛn wi ma lere kan wi maa wi yɛɛ gbogo,

sinmɛ wɛlɛwɛ pi maa paan yogo lɛgɛrɛ ni;
lere o lere wi maa pi woo na tinni wo yɛn kambajɛnŋɛ.

2 Wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛn fyɛrɛ ni paa jara yirifɔnŋɔ ma kaa na gbele we;
lere ŋa ka wi nawa pi ŋgban, wi maa yɛɛ go ki pɛrɛ.

3 Mbɔɔn yɛɛ laga lali maara ti ni, ki ma gbɔgɔwɔ kan lere yeri;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wi maa maara kɔɔn.

4 Were ti kala na, tiyanŋa wila yɛnlɛ mbaa fali wa wi kɛrɛ,
na yarilire kɔnsanga wiga ka pan mbe gbɔn, wi maa ki jaa mbe yarilire kɔn,
ɛɛn fɔ wila yaraga ka kpɛ ta.

5 Kagala ŋgele sɛnwee wi ma kɔn ma tɛgɛ wa wi nawa ke yɛn ma lara paa latijugo tɔnmɔ yɛn,
ɛɛn fɔ lere ŋa wì jilige, wo wi ma ke yirige funwa na.

6 Lelɛgɛrɛ pe maa ki yuun ma yo pe yɛn leele mbele pe mbe ya taga pe na;
ɛɛn fɔ lere ŋa pe mbe ya taga wi na wo tawa si tanla.

7 Lesinŋɛ wi tangalɔmɔ pi yɛn ma filige,
wi puŋgo na, fɛrɛwɛ yɛn wi piile pe woo!

8 Na wunlunaŋa wi ka cɛn kiti kɔngɔ ki na sanga ŋa ni,
ŋga fuun ki yɛn tipege, wi maga yan teere.

9 Ambɔ wi mbe ya mbege yo mbe yo fɔ: «Mìlan nawa pi pye pì filige,
na kapere pyew tì laga na na mala pye kpoyi?»

10 Mbaa pɛrɛgɛ naa lɔnɔ piin puwakuruye cɛnlɛ shyɛn nakoma tiwiyaara cɛnlɛ shyɛn ni,
ki kagala shyɛn ke yɛn ma tijanga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

11 Ali yɛrɛ pyɔ jɛɛ wi kapyegele ke maga naga,
na kaa pye wi tangalɔmɔ pi yaa ka pye jɛrɛgisaga fu konaa mbe sin.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì nuŋgbogolo ke da mbaa nuru ke ni,
konaa ma yɛngɛlɛ ke da mbaa yaan ke ni.

13 Maga ka ti wɔnlɔwɔ pɔɔn ndanla mbe sa toro, jaŋgo maga ka pye fyɔnwɔ fɔ;
ɛɛn fɔ maa yinrigi faa, pa ma yaa la yaakara taa mbaa tinni.

14 Lɔfɔ wi maa gbele na yuun fɔ: «Ki woro ma yɔn! Ki woro ma yɔn!»
Na wiga ka lɔ mbaa kee, wi mɛɛ yo fɔ wì yɛrijɛgɛ ta.

15 Tɛ wi ma ta, somu sɔnŋgbanga woo wi lɛgɛrɛ ma ta,
ɛɛn fɔ lere ŋa jɛnmɛ sɛnrɛ maa yinrigi wa wi yɔn, wo yɛn yaraga ŋga ki yɛn sɔnŋgbanga wogo naa ma wɛ to na.

16 Na lere wa ka yere letelewe wa fɔgɔ go kala ni, ki fɔ wi derege ki shɔ wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ;
na wi ka yere nambanŋa wa fɔgɔ go kala ni, yaraga ka shɔ wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ.

17 Suro nda tì ta nambara ni, ti ma tanla wa sɛnwee wi yɔn;
ɛɛn fɔ puŋgo na, ti ma pye paa yɛlɛgɛ yɛn maa yɔn ki yin kanw.

18 Kagala ŋgele sɛnwee wì kɔn ma
tɛgɛ mbe pye, ke ma pye ma
yɔn fili yɛrɛwɛ po fanŋga na;
na ma kaa kee malaga, ma daga mbe
jatere pye ma kagala ke na.

19 Lere ŋa wi maa lesangara sɛnrɛ
yuun, wi ma ŋgundo kagala
ke yirige funwa na;
tɔɔn yɛɛ kɔrɔsi lere ŋa wi yɔn ki yɛn
forifori wi ni.

20 Lere ŋa wi maa to naa wi nɔ pe
tifaga,
wi yaa wi yɛɛ yinwege ki yan kila
koo paa fitanla yɛn, ŋa wi yaa
figi diwi wɔlɔ ni.

21 Penjagbɔrɔ nda tì ta fyɛlɛgɛ na wa
ki lɛsaga,
puŋgo na duwaw na pye ti ni.

22 Maga ka yo fɔ: «Kapege ŋga kì
pye na na, mi yaa ki fɔgɔ tɔn.»
Ma jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
pa li yaa ma shɔ.

23 Puwakuru ŋa pe ma gbɔn ma piri,
wi kala li yɛn ma tijanga Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na;
mbe culo wi nambara ki woro ma
yɔn.

24 Sɛnwee wi yinwege kala pyew li
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ;
sɛnwee yinwege ki yɛn na kee laga
ŋga na, wi mbe ya mbege jɛn
mɛlɛ?

25 Lere ŋa wi ma yɔn fɔlɔ kɔn fyɛlɛgɛ
na mbe yo wi yaa yaraga ka
kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ki yɔn fɔlɔ li lɛŋgɔlɔ mbe si jɛn
mbaa jatere piin, ki fɔ wi maa
yɛɛ le pɛnɛ.

26 Wunlunaŋa ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ, wi
ma lepeele pe pɛ ma pe wɔ
wa;
wi ma pe le jɔlɔgɔ, wila pe yinriwɛ
ta.

27 Sɛnwee wi jatere wo wi yɛn fitanla
yanwa mba Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan wi yeri,
jaŋgo mbaa wi nawa kagala ŋgele
ke yɛn ma jugo ke cancan mbe
ke jɛn.

28 Kagbaraga konaa mbe pye tagawa
ni, ko ki maa wunlunaŋa wi
go singi;
kagbaraga pyege ko ki maa wun-
luwɔ pi kan yeresaga ni.

29 Lefɔnmbɔlɔ pe fanŋga ko ki yɛn
paa pe fereyaraga yɛn;
lelɛɛlɛ pe yinzifire to ti yɛn pe
gbɔgɔwɔ we.

30 Gbɔnrɔ sagbanra to ti yɛn kapege
pyefɔ wi kapege ki wɛrɛ re;
gbɔnrɔ nda ti ma ye sɛnwee wi ni,
ti maa nawa jatere wi kanŋga
maa pye kpoyi.

21

1 Wunlunaŋa wi jatere wi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, na wi yɛgɛ
sinni paa lafogo tɔnmɔ yɛn,
laga ŋga ka li ndanla li ma pi yɛgɛ
sin wa ma.

2 Sɛnwee wi kapyegele ke ni fuun ke
yɛn ma yɔn wi yɛɛ yɛgɛ na;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee
wi jatere pyelɔmɔ pi jɛn.

3 Mbaa ŋga ki yɛn ma yala konaa ma
sin ki piin,
ko yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla
ma wɛ saraga wɔmɔ na li yeri
ko na.

4 Mbaa yɛɛ tungu leele na konaa
mbaa yɛɛ gbogo,
ki yɛn kagala ŋgele ke maa lepee wi
kapege ki nari.

5 Lere ŋa wi ma kagala kele kɔnkɔn
ma tɛgɛtɛgɛ wi tunŋgo ki
pyelɔmɔ pi na, wi ma kaa
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta;

ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma fo ma kɛɛ le kala ni, ki kɔsaga wi ma pye fyɔnwɔ fɔ.

6 Mbele pe ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta yagbogowo pi fanŋga na,
ki yɛn paa tifɛlɛgɛ torowogo yɛn, ŋga ki ma kunwɔ kan lere yeri.

7 Lepeele pe lewɛlɛwɛ kapyere ti yaa ka pe jɔgɔ mbe pe wɔ wa,
katugu paa yɛnlɛ mbaa kasinŋge piin.

8 Kajɔɔgɔ pyefɔ wi tangalɔmɔ pi yɛn ma kolo,
ɛɛn fɔ lere ŋa wi nawa pì filige wi na, wi tangalɔmɔ pi ma pye ma sin.

9 Maa wɔnlɔ wa birigo ki go na logologo wa ni,
ko mbɔnrɔ ma pye go nuŋgba ni jɛlɛ malinjagara winfɔ wi ni ko na.

10 Kapege pyege ki la ma pye lepee wi na,
wila wi wɔnlɔ jate wi yinriwɛ ta yɛrɛ.

11 Ŋa wi maa kala lakoo, na paga wi le jɔlɔgɔ, ki ma kajɛnmɛ kan kambajɛnŋɛ wi yeri;
na maga tijinliwɛ fɔ wi yɛgɛ naga, wi ma jɛnmɛ ta.

12 Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn ma sin, li yɛgɛ yɛn ŋga ki yɛn na piin wa lepee wi go ki na;
li ma jɔlɔgɔ wa lepee wi na fyaw.

13 Ŋa wi yɛn tege na wi kaa gbele mbaa sagawa jaa, lere ŋa wi maa nuŋgbogolo ke tɔn ki na,
wo fun wi yaa ka yeri mbe sagawa ja, ɛɛn fɔ pe se kaa yɔn sogo.

14 Mbe yarikanga kan naŋgbanwa fɔ wi yeri larawa, ki maa naŋgbanwa pi sogo wi na;
mbe yarikanga ki kan ŋgundo ni, ki maa naŋgbanwa gbɔɔ pi kɔ.

15 Mbaa tanri ŋga kì sin ki na, ki ma pye nayinmɛ lesinŋɛ wi yeri;
ɛɛn fɔ ki ma pye fyɛrɛ gbɔrɔ ni kapege pyefɔ wi yeri.

16 Lere o lere kaa yɛɛ laga tijinliwɛ konɔ li na,
sanni jɛnri wi yaa wi yɛɛ yan wa kuulo pe sɔgɔwɔ.

17 Katangala ke yɛn ma lere ŋa ndanla, wi ma kaa pye tege na;
duvɛn wo naa legbɔɔlɔ lige ki yɛn ma lere ŋa ndanla, wo se pye penjagbɔrɔ fɔ fyew.

18 Lepee wo wi yaa ka pye lesinŋɛ wi go shɔgɔ sara;
leele fanlafɔ wo wi yaa ka pye lejɛnŋɛ wi go shɔgɔ sara we.

19 Lere mbe sa cɛn wa gbinri wi ni wi yɛ,
ko mbɔnrɔ wi sa cɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn malinjagara fɔ naa cɛnŋgbanwa fɔ wi ni ko na.

20 Yarijɛndɛ tiyɔnrɔ naa sinmɛ liwoo ma pye wa kajɛnŋɛ wi go;
ɛɛn fɔ lembige ko ma ki woro ti ni fuun ti li yɔn.

21 Lere ŋa kaa kasinŋge naa kajɛŋgɛ jaa mbaa piin, ko fɔ wo yaa yinwege ta;
pe yaa wi yigi kasinŋge ni mbaa wi gbogo.

22 Kajɛnŋɛ wi ma ya ma ye, ma maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ ca shɔ maga ta;
pe jigi wi yɛn ca ki fanŋga laga ŋga na, wi maga tɔngɔ.

23 Lere ŋa wi maa yɔn konaa wi sɛnyoro ti yingiwɛ jɛn,
ko fɔ wo maa yɛɛ shɔ nandangawa kagala ke na.

24 Lere ŋa wi maa wi yɛɛ nari naa
yɛɛ gbogo, wo wi maa kala la
koo leele na;
wi maa wi kagala ke ni fuun ke piin
yɛɛ gbɔgɔwɔ ni.

25 Kagala ŋgele ke la yɛn tiyanŋa wi
na, ke mbapyewe po pi yaa
kaa gbo;
katugu wila yɛnlɛ mbaa tunŋgo piin
wi wire ti ni.

26 Pilige lomboŋgo ki ni, wi yɛgɛ
maa yinrigi yaara ti na, tila wi
yɛnlɛ tin;
ma si yala lesinŋɛ wo maa kaan wila
kɛɛ ŋgban.

27 Lepee wi saraga ki yɛn yariti-
jaanga,
pee ka logo wìgi wɔ nawa jatere pee
ni.

28 Yagbogolo sɛrɛya yofɔ wi yaa ka
tɔngɔ mbe wɔ wa;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma sɛnrɛ ti logo ma
wali ti na, wo wi ma yosaga ta
na para suyi.

29 Lepee wi maa go ki sheli na kagala
ke piin,
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi maa wi tangalɔmɔ
pi kɔrɔsi.

30 Sɛnwee wi kajɛnmɛ, naa wi tijin-
liwɛ,
konaa wi jatere pyewe po pa se
ya mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li nan-
danwa kala li kanŋga.

31 Sɛnwee wi ma shɔn gbɛgɛlɛ
malaga gbɔnpilige ki mɛgɛ ni,
ɛɛn fɔ cew tawa pa po ma yiri wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

22

1 Mɛtanga kì mbɔnrɔ yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ tawa na,
ma kala li ka leele pe ndanla ko
mbɔnrɔ warifuwe naa tɛ na.

2 Penjagbɔrɔ fɔ wo naa fyɔnwɔ fɔ wi
ni pe yɛn ja,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì pe ni fuun shyɛn
pe da.

3 Lere ŋa wì jilige, wi ka tipege ki
yan kila paan, wi ma lara;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wo ma tipege ki
yan, ma saa ye wa ki ni ma
jɔlɔgɔ wa wi yɛɛ na.

4 Mbɔɔn yɛɛ go sogo, konaa mbaa
fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
ki tɔnli wo wi yɛn penjagbɔrɔ
tawa, naa gbɔgɔwɔ konaa yin-
wetɔnlɔgɔ.

5 Wuuro naa pɛŋgɛlɛ ma pye wa
lembasinŋɛ wi konɔ li ni,
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa wi yɛɛ yin-
wege ki jaa, wi maa yɛɛ laga
lali li ni.

6 Konɔ jɛnnɛ na pyɔ wi daga mbaa
tanri li na, wi naga li ni,
ali na wi ka ka yiri mbe lɛ, wi se wɔ
wa li ni.

7 Penjagbɔrɔ fɔ wi ma cɛn fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe go na,
fɔgɔ kɔnfɔ wi ma pye fɔgɔ tagafɔ wi
kulo.

8 Lere ŋa kaa kambasinŋge piin,
tipege wi ma ta,
wi lewɛlɛwɛ kapyere wi maa ti piin
fanŋga ŋga ni, ki yaa ka kɔ.

9 Lere ŋa wi maa kajɛŋgɛ piin wi yaa
duwaw ta,
katugu wi maa wi yaakara ta kaan
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.

10 Lere ŋa wi maa tɛgɛ leele na, wi
purɔ, pa malaga ki yaa kɔ;
kendige wɔgɔ konaa mbaa ye yɛɛ
tifaga ki yaa kɔ fun.

11 Lere ŋa ki yɛn maa ndanla wi
nawa pi filige wi na, a wila
sɛnjɛndɛ yuun,
wi mbe ya pye wunlunaŋa wi wɔnlɔ.

12 Jɛnmɛ jɛmbɛ pi yɛn lere ŋa yeri,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa wele wi na;
ɛɛn fɔ li ma nambara fɔ wi sɛnrɛ to jɔgɔ.

13 Tiyanŋa wi ma yo fɔ: «Jara yɛn wa funwa na!
Na mi ka yiri, wi yaa na gbo wa konɔ!»

14 Jɛɛlɛ nandaala pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa wetijugo yɛn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka nawa ŋgban naŋa ŋa ni, wo wi ma to wa ki ni.

15 Tijinliwɛ fu kapyere to ti ma pye wa pyɔ wi kotogo na,
mboo gbɔn sanwiga ni mboo koro, ko ki maa wɔ ti ni.

16 Lere ŋa wi ma fyɔnwɔ fɔ wi jɔlɔ mbe ta mbe ka taga wi yarijɛndɛ ti na,
nakoma lere ŋa wi ma yarikanra kan penjagbɔrɔ fɔ wi yeri, ki lerefɔ wi ma kaa pye fyɔnwɔ fɔ.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ kagala kele na ke yɛ ke yɛ

17 Nuŋgbolo jan ma kajɛnmbɛlɛ pe sɛnrɛ ti logo,
ma jatere wi tɛgɛ jɛnmɛ sɛnrɛ nda mila yuun ti na.
18 Katugu ki yaa nayinmɛ kan ma yeri, na ma kari tɛgɛ wa ma nawa we;
ma gbɛgɛlɛ maa ti yuun na sɛnrɛ ka pan.
19 Mila jaa mbɔɔn naga nala,
jaŋgo mɔɔ jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
20 Mi yo mì yɛrɛwɛ sɛnrɛ nafa ma yiri kɛ yɔnlɔgɔ ma kan ma yeri,
mbaa ma yɛrɛgi konaa mbaa jɛnmɛ kaan ma yeri?
21 Jaŋgo mbe ŋga ki yɛn tagawa ni konaa kaselege ki ni, ti naga ma na;
ki ka pye ma, lere ŋa wɔ̀ɔn tun ma sa kaselege ki lagaja, ma ta ma yɔn sogomɔ jɛmbɛ kan wi yeri.

22 Maga ka fyɔnwɔ fɔ wi kɛɛ yaara ti shɔ wi yeri, katugu wi yɛn fyɔnwɔ fɔ;
lere ŋa wi yɛn tege na ma pye lere si yere wi ni, maga kaa jɔlɔ wa kiti kɔnsaga;
23 katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yere pe kala li ni,
pe kɛɛ yaara mbele pèri shɔ pe yeri, li yaa ka pe yinwege ki kɔ.

24 Maga ka wɛɛnrɛ le lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni jaga jaga wi ni,
maga kaa pinlɛlɛ lewɛlɛwɛ ni.
25 Nakoma ma yaa kaa wi tangalɔmɔ pi fɔrɔgi,
mbe ka sa ma yɛɛ le pɛnɛ.

26 Maga ka yere ki yerewe mbe yere lere wa go fɔgɔ ni,
maga ka yɔn kan mbe pye lere wa fɔgɔ sɛrɛfɔ.
27 Na kaa pye yaraga woro ma yeri ma fɔgɔ ki tɔn,
yiŋgi na ma yaa si ti pe pan pɔɔn sinlɛyaraga ki wɔ wa ma nɔgɔ, mbege shɔ ma yeri?

28 Ma tɛlɛye pàa sinndɛɛrɛ nda yerege maga lɛ wa fafafa, ma kɛɛrɛ ti kɔngɔlɔ ke gbɔn,
maga ka ka wɔ wa ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.

29 Maga lere o lere yan wì yɛgɛ to naa tunŋgo ki piin jɛŋgɛ,
ki kɔsaga wi ma ka saa na tunŋgo piin wunlumbolo kan;
wi se koro mbaa tunŋgo piin leele mbele pee pe mɛgɛ jɛn poro kan.

23

1 Na ma ka sa cɛn lisaga legbɔɔ wa ni,
lere ŋa wi yɛn ma cɛn ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, ta wi kɔrɔsi.
2 Na kaa pye ma yɛn mafɛ fɔ,
mɔɔ mafɛ suro lige ki yerege.

3 Ma yɛgɛ ka ka yiri wi yaakara tanra ti na,
pe yɛn nari kaan ma yeri nɔɔ lɛlɛ.

4 Maga kaa ma yɛɛ tege mbaa penjagbɔrɔ lagajaa,
maga kaa ki wogo ki jate yɛrɛ.
5 Ma yɛngɛlɛ kaa tuun penjagbɔrɔ ti na, ti mɛɛ kɔ le teere saw;
ki ma cɛn ndɛɛ ti kanwira kan ti yɛɛ na,
mbe yiri sire na paa yɔn yɛn, mbe kari lege wa naayeri.

6 Maga ka yɛnlɛ mbe sa lere ŋa wila ma wele tipege ni wi suro li;
ma yɛgɛ ka ka yiri wi yaakara tanra ti na;
7 katugu ŋga ki yɛn wa wi nawa konaa ŋga wi ma yo, ki woro nuŋgba;
wi ma yo fɔ: «Ta nii, ta woo,» mbe sigi ta ki woro na yiin wa wi nawa.
8 Ko puŋgo na, siŋgbele na mà li, ma yaa li tuguru;
sɛntanra nda mà yo wi ni, ti yaa yiri waga.

9 Maga ka sɛnrɛ yo lembige ki kan,
katugu ki yaa ma tijinliwɛ sɛnrɛ ti tifaga.

10 Sinndɛɛrɛ nda pè yerege maga lɛ wa fafafa, ma lara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn, maga kari wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni,
mbe kɛrɛ kɔn mbe ye wa pijiriwele pe lara ti ni;
11 katugu pe go shɔfɔ, fanŋga yɛn wi ni;
wi yaa ka yere pe go kala li ni mbe win ma ni.

12 Kara ŋa paa kaan ma yeri, ma yɛɛ kan wi yeri ma kotogo ki ni fuun ni,
ma nuŋgbolo jan ma jɛnmɛ sɛnrɛ ti logo!

13 Maga ka pyɔ wi yaga mbakorowo,
na ma kaa gbɔn sanwiga ni mboo koro, wi se ku.
14 Na ma kaa gbɔn sanwiga ni mboo koro,
ma yaa wi shɔ kunwɔ pi kɛɛ.

Yɛrɛwɛ mba teele pè kan pe pinambiile pe yeri

15 Na pinambyɔ, na kajɛnmɛ ka pye wa ma kotogo na,
pa mi fun mi yaa yɔgɔrimɔ ta wa na kotogo na.
16 Na ma kaa kaselege sɛnrɛ yuun,
mi yaa la yɔgɔri wa na nawa.

17 Maga kaa yɛgɛ yinrigi kapere pyefɛnnɛ pe na,
ɛɛn fɔ, maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ wagati wi ni fuun ni.
18 Ki ka pye ma, pa ma goto wi yaa yɔn,
ma jigi tagasaga ki se kɔ.

19 Na pinambyɔ mboro wo na, logo na yeri, ma pye kajɛnŋɛ,
mɔɔ jatere wi tɛgɛ kozinnɛ li na.
20 Maga ka pye sinwɔɔlɔ pe ni,
nakoma mbele pe wogo yɛn mbaa kara lɛgɛrɛ kaa pe ni;
21 katugu sinwɔɔlɔ poro naa sugbɔrɔ lifɛnnɛ pe ni, ki kɔsaga pe ma kaa pye fyɔnwɔ fɛnnɛ;
pe tiyanra ti kala na, pe yaa kaa yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ nii.

22 Ta nuru ma to wi yeri, wo ŋa wɔ̀ɔn se we;
maga ka ma nɔ wi tifaga, ali na wi ka ka lɛ.
23 Kaselege ki lagaja maga ta, maga ka ti ki shɔ ma yeri;
ma kajɛnmɛ naa nagawa konaa tijinliwɛ pi lagaja, maa ta fun!
24 Yɔgɔrimɔ yɛn lesinŋɛ wi to wi woo,
lere ŋa ka pyɔ kajɛnŋɛ se, nayinmɛ yɛn wi woo!
25 Ki yaga ma to naa ma nɔ wi ni paa yɔgɔri,
ki yaga ma nɔ ŋa wɔ̀ɔn se wi nayinmɛ ta!

26 Na pinambyɔ, ma jigi wi taga na na,

maga yaga na tangalɔmɔ pɔɔn ndanla!
27 Katugu nanjaa wi yɛn paa weti-
jugo yɛn,
jɛlɛ kalikali fɔ wi yɛn paa kɔlɔ yɛn,
ŋa wi wele li yɛn ma jori.
28 Wi ma lara na singi paa beŋganri
pyefɔ yɛn;
wi ma nambala lɛgɛrɛ le kalikalawa
pi ni.

Sinwɔɔlɔ pe kala

29 Ambɔ wi ma yo fɔ: «How?» Ambɔ
wi ma yo fɔ: «Ew?»
Ambɔ wi maa wiin suyi? Ambɔ wi
nawa yɛn ma tanga wi na?
Ambɔ pe maa gbɔɔn go fu naa
wɛlɛgi sanga pyew?
Ambɔ yɛngɛlɛ ke yɛn ma yanlaga wi
na?
30 Mbele pe maa cɛɛn na mɔni wa
duvɛn wɔgɔ ki na, poro wɛlɛ;
mbele pe maa duvɛn cɛngɛlɛ ke
pinlɛlɛ ke yɛɛ ni naa woo poro
wɛlɛ.
31 Maga kaa duvɛn wi yɛnwɛ
tiyɔnwɔ po wele mbaa yɛgɛ
yinrigi wi na,
maga kaa wi ŋgbɔrɔgɔ konaa wi
yɛn sooro yɛgɛ ŋga na wa
wɔjɛnnɛ li ni ki wele mbaa
yɛgɛ yinrigi wi na.
Wi tigiwɛn po yɛn ma tanla wa
sɛnwee wi yagbolo lo ni,
32 ɛɛn fɔ ki kɔsaga, wi ma kaa ma nɔ
paa wɔɔgɔ yɛn;
wi ma kaa ma nɔ paa firisho yɛn.
33 Kona ma yɛgɛ ki yaa la kanŋgi
maa yaara ta yɛgɛ yaan,
ma jatere wi yaa ma kan maa go fu
sɛnrɛ yuun.
34 Ma yaa pye paa lere wa yɛn, ŋa
wi yɛn ma sinlɛ wa kɔgɔje wi
nandogomɔ,
paa lere wa yɛn, ŋa wi yɛn ma
sinlɛ wa tiyala na li ma pye
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki go na li
naayeri, a laa fingi wi ni.
35 Ma yaa yo fɔ: «Pànla gbɔn, ɛɛn fɔ
kii na ya;
pànla faragi, ɛɛn fɔ mi sigi sanga jɛn;
na mi ka ka yɛn, mi yaa sa pa lagaja
mbe wɔ naa.»

24

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tì kan kajɛnŋɛ wo naa lepee wi yeri

1 Maga kaa yɛgɛ yinrigi lepeele pe
na,
maga kaa ki jaa mbe pye pe
pinlɛyɛɛnlɛ;
2 katugu lewɛlɛwɛ kapyere to pe
maa jate mbaa piin,
tipege ŋga pe yaa pye ko sɛnrɛ pe
maa yuun.

3 Kajɛnmɛ po fanŋga na lere ma ya
ma go kan,
tijinliwɛ po fanŋga na ki ma yere-
saga ta.
4 Jɛnmɛ pi fanŋga na, pe ma yumbi-
ile pe yinyin
yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ
pyew naa ti tiyɔnrɔ ta ni.

5 Sɛnwee kajɛnŋɛ wi ma pye fanŋga
ni,
lere ŋa wì jɛnmɛ ta wi maa ka tari
wi fanŋga ki na.
6 Kagala pyelɔmɔ jatere jɛnŋɛ wi ma
ti ma ma ya ma malaga gbɔn;
na yɛrifɛnnɛ paga lɛgɛ, ma ma cew
ta.

7 Kajɛnmɛ pi laga yɛn ma lali tijin-
liwɛ fu fɔ wi ni,
ki kala na wi se ya para wa kagala
yɛgɛ wɔsaga, wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na.

8 Lere ŋa wi maa ki sɔnri mbe
kapege pye,
pe maa ko fɔ wo yinri jɔgɔfɔ.
9 Tijinliwɛ fu fɔ, kapege ko wi maa
jate mbaa piin,
lere ŋa wi maa kala lakoo, wi kala li
ma tijanga leele pe yɛgɛ.

10 Na maga kotogo la kaŋgbanga
sanga ni,
kona ma fanŋga kì kologo fɔ jɛŋgɛ.

11 Pe yɛn na kee mbele ni sa pe gbo,
pe shɔ,
pe yɛn na mbele tilele na kee pe
gbosaga, pe shɔ.

12 Nakoma, na ma ka yo fɔ: «Mi sila ki jɛn!»
Kona ŋa wi maa sɛnwee wi nawa pi cancan na wele, wo sege yan wi le?
Ŋa wi yɛn nɔɔ yinwege ki kɔrɔsi, wo sege jɛn wi le?
Wi yaa ka sɛnwee nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni.

13 Na pinambyɔ, sɛnrɛgɛ ki ka, katugu ki yɛn ma yɔn;
sɛnrɛgɛ sheshege ki ma tanla wa ma yɔn.
14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ki jɛn ma yo fɔ kajɛnmɛ pi yɛn ma yɔn fun wa ma kotogo na,
na ma kaa ta, pi yaa ma wogo ki yɔn goto;
ma jigi wi se kɔn ma na.

15 Maga ka pye lepee mbe sa lara mbe lesinŋɛ wi sige wa wi go yɔn ki na;
maga si kaa cɛnsaga ki jɔgɔ wi yeri;
16 katugu lesinŋɛ wi mbe ya to sa gbɔn tosaga kɔlɔshyɛn, ɛɛn fɔ wi yaa si yiri ki ni fuun ki na,
ɛɛn fɔ na jɔlɔgɔ ka to lepee wi na, wi ma kɔ wa ki ni.

17 Na ma jugu wi ka to, maga kaa yɔgɔri wi na;
na wi ka si kurugo, ki ka kɔɔn nawa pi yinŋgi ma na.
18 Nakoma Yawe Yɛnŋɛlɛ li kaga yan ma, ki yaa li mbɛn;
pa kona, naŋgbanwa mba pìla pye li ni ma jugu wi ni, li yaa pi kɔ.

19 Maga ka nawa ŋgban kapege pyefɔ wi kala na,
maga kaa yɛgɛ yinrigi lepeele pe na;
20 katugu lepee wi goto wi se yɔn,
lepee wi yinwege ki yɛn paa fitanla yɛn, ŋa wi yaa ka figi.

21 Na pinambyɔ, ta fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ konaa wunlunaŋa wi yɛgɛ,
maga ka pinlɛ leele mbele pè yiri ma je pe ni;
22 katugu jɔgɔwɔ pi yaa fo mbe to pe na;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa wunlunaŋa wi ni pe yaa jɔlɔgɔ ŋga wa ma na, ambɔ wi mbe ya ko jɛn?
23 Sɛnrɛ ta yɛgɛ nda, ma yiri wa kajɛnmbɛlɛ pe yeri.

Mbe lere wa mbɔnrɔ wa na kiti kɔngɔ na,
ki woro ma yɔn.
24 Lere ŋa wi ma lepee wi pye fɔ: «Ma yɛn ma sin!»
Janwa wi yaa wi daŋga,
leele pe yaa wi mɛgɛ ki pɛn.
25 Ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma kapege pyefɔ wi jɛrɛgi, ki fɔ wi wogo ki yaa yɔn,
wi yaa duwaw naa mɛtanga ta leele pe yeri.

26 Mbe yɔn sogomɔ kan lere yeri nawa jɛmbɛ ni,
ko ki maga naga ma yo ma yɛn wɛɛnrɛ jɛndɛ na ki fɔ wi ni.

27 Ma tunndo ti gbɛgɛlɛ mari yala wa funwa na,
mɔɔ kɛɛrɛ tunndo ti gbɛgɛlɛ mari yala,
ko puŋgo na, ma mbe ya mbɔɔn go ki kan.

28 Maga ka sɛrɛya pee yo mbe taga ma lewee yɛnlɛ wi na go fu,
maga ka lere fanla mboo puŋgo ma sɛnrɛ ti ni.

29 Maga ka yo fɔ: «Ŋga wì pye na na, ko yɔngɔ mi yaa pye wi na fun;
mi yaa ŋga wì pye na na ki fɔgɔ tɔn wi na.»

Ŋga tiyanra ti maa piin

30 Mìla toro tiyanŋa wa kɛrɛ tanla,
konaa tijinliwɛ fu fɔ wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tanla.
31 Mbe ka wele, a mì si wuuro yan tì fi kɛrɛ ti lagapyew ki ni,
yan pege la fi ma lagapyew ki tɔn;

sinndɛɛrɛ mbogo ŋga pàa kan mari
maga, kìla toori.
32 Ŋga mìla yan, a mì si jatere pye ki
na jɛŋgɛ,
a kì si nagawa kan na yeri.
33 Mbe wɔnlɔ jɛnri, mbe wɔnlɔ mbe
tigi jɛnri,
mbe sinlɛ mbɔɔn kɛyɛn yi migi yi
yɛɛ ni,
34 na maga koro ko na, fyɔnwɔ pi yaa
ka to ma na mbɔɔn fo paa yoo
yɛn,
jɔlɔgɔ ki yaa ka pan mbɔɔn fo paa
beŋganri pyefɔ yɛn.

25

Ki daga paa wunluwɔ wi gbogo

1 Wunlunaŋa Salomɔ wi
yomiyɛgɛlɛ kele yɛgɛ ŋgele; Zhuda
tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɛnnɛ poro pàa ke gbogolo
ma ke yɔnlɔgɔ.

2 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ po yɛn mbe
kagala kele lara,
ɛɛn fɔ mbaa kagala ke cancan, ko
yɛn wunlunaŋa wi gbɔgɔwɔ.
3 Naayeri wi yagawa pi se ya jɛn mbe
kɔ,
tara ti tijuguwo pi se ya jɛn mbe kɔ;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, wun-
lunaŋa wi nawa jatere wi se
ya cancan mbe jɛn.

4 Na warifuwe wi fyɔngɔ ki ka jogo
mbe wɔ wi ni,
kona warifuwe gbɔnfɔ wi ma ya ma
leyaraga ka gbegele wi ni.
5 Na paga lepee wi purɔ mboo wɔ le
wunlunaŋa wi tanla,
wi wunluwɔ pi yaa yeresaga ta kas-
inŋge pyege ki fanŋga na.

6 Maga ka ma yɛɛ gbɔgɔ wunlunaŋa
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
maga ka ma yɛɛ tɛgɛ legbɔɔlɔ
cɛnsaga.
7 Pɔɔn yeri pe yo fɔ: «Yiri ma
pan ma cɛn laga yɛgɛ, laga
cɛnsagbɔgɔ ŋga ko ni,
ko mbɔnrɔ pɔɔn tifaga fanŋga fɔ wa
yɛgɛ na ko na.»

Pyelɔmɔ jɛmbɛ konaa sɛnrɛ yolɔmɔ jɛmbɛ

8 Ŋga mà yan ma yɛngɛlɛ ke ni,
maga ka fogolo mbe saga yo kiti
kɔnsaga.
Na lere wa yɛgɛ ka yiri mbege naga
fɔ tanga woro ma yeri,
pa ma yaa ki pye mɛlɛ san?

9 Na kala la ka ye mboro naa
ma lewee yɛnlɛ ye sɔgɔwɔ,
mali yɛgɛ wɔ mboro naa wo
sɔgɔwɔ;
ɛɛn fɔ maga ka lere wa yɛgɛ ŋgundo
sɛnrɛ yo.
10 Nakoma na ki fɔ wi ka kaga logo,
wi yaa ma tɛgɛlɛ,
ma mɛpɛngɛ ki yaa koro mbaa yinri.

11 Sɛnrɛ jɛndɛ nda tì yo ti yosanga
na,
ti yɛn kagbɔgɔ yɔn paa pɔmu tige
pire yanlɛrɛ yɛn, nda pè tɛ
tɛgɛ mari gbegele, mɛɛ ti fere
warifuwe ni.
12 Kajɛnŋɛ wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yɛn
kagbɔgɔ yɔn wa ti logofɔ wi
nuŋgbolo
paa tɛ nuŋgbolo naa tɛ fereyaara
yɛn.

13 Yarilire kɔnsanga ni, sanga ŋa ni
laga kì wɛri, tɔnyinmɛ pi ma
nayinmɛ kan yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
pitunŋɔ ŋa wùu tunŋgo ki pye
ki kologo ki na, pa wi ma pye
ma wi tunvɔ wi kan,
wi ma nayinmɛ kan wi kundigi wi
yeri.

14 Lere ŋa wi maa wi yɛɛ gbogo naga
yuun fɔ wi maa yarikanra
kaan leele yeri, mbe sigi ta wi
woro naga piin,
ko fɔ wo yɛn paa Yɛnŋɛlɛ wɔwɔ naa
tifɛlɛgɛ yɛn, nda tii pan tisaga
ni.

15 Na ma kaa kagala kunni ma yɛɛ
ni, ma mbe ya mbe fanŋga fɔ
wi jatere wi kanŋga wi na;

sɛntanra ti ma ya ma lere ŋa wùu kala li yerege laga nuŋgba wi nawa pi kanŋga.

16 Na maga sɛnrɛgɛ ta, ŋga ki yaa yala ma ni, ma ko ka;
nakoma, na maga ki ka mbe tin mbe toro, pa ma yaa ki tuguru.
17 Maga ka koro mbaa kee wa ma cɛnyɛnlɛ wi go sanga pyew†,
nakoma wi yaa ka te ma ni, maa mbɛn.

18 Lere ŋa wi ma yagbogowo sɛrɛya yo ma taga wi lewee yɛnlɛ na,
ki ma tipege pye paa simbinɛ, nakoma tokobi, nakoma wanga yɛn, ŋga pège yɔn ki wɔ.

19 Mbɔɔn jigi wi taga nambara fɔ na kaŋgbanga sanga ni,
ki yɛn tijinliwɛ fu kala paa yɛgɛ ŋga lere ma kaa na kaa wi ŋganla na li yɛn na yɛgɛyɛgɛ li ni, nakoma wi ma jiige wi jele na wi yɛn na sege li na.

20 Mbaa nayinmɛ yuuro koo lere ŋa wi nawa pì tanga wi na wi kan,
ki yɛn tijinliwɛ fu kala paa yɛgɛ ŋga na lere ma tondara wɔ wi yɛɛ na were sanga ni, nakoma mbe vinɛgiri wo sag-banga na†.

21 Na fuŋgo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi ka;
na wɔgɔ ka pye wi na, maa kan wi wɔ.
22 Na ma kaa ki piin ma, kona kì cɛn ndɛɛ ma yɛn na kasɔn naŋganra gbogolo wa wi go ki na†.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɔnli kan ma yeri.

23 Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tifɛlɛgɛ ki ma pan tisaga ki ni fyɛlɛgɛ na yɛgɛ ŋga na†,
yɔn ŋga ki maa finlɛlɛ larawa, pa ki maa leele nawa ŋgbanni ma.

24 Maa wɔnlɔ wa birigo ki go na logologo wa ni,
ko mbɔnrɔ ma pye go nuŋgba ni jɛlɛ malinjagara winfɔ wi ni ko na†.

25 Tɔnyinmɛ pi ma kajɛŋgɛ pye lere ŋa wɔgɔ wì yigi wi kan yɛgɛ ŋga na,
sɛntanra nda ti ma logo ma yiri taleere ni, pa ti ma pye ma.

26 Lesinŋɛ ŋa kaa yɛɛ yaga lepee wi fanŋga ta wi na,
wi ma pye paa pulugo tɔnmɔ mba pì tɔngɔlɔ pi yɛn, nakoma kɔlɔ tɔnmɔ mba pì jɔgɔ pi yɛn.

27 Mbe sɛnrɛgɛ ki ka mbe sa toro, ki woro ma yɔn;
mbaa ki lagajaa paa ma gbogo, ki woro ma yɔn.

28 Lere ŋa wila ya mboo yɛɛ yigi,
wi yɛn paa ca yɛn, ŋga ki yɛn yɛnlɛgɛ, malaga sigembogo woro maga maga.

26

Lembigewe kala

1 Were tii daga kafugo sanga ni,
tisaga kii daga yarilire kɔnsanga ni;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, gbɔgɔwɔ pii daga lembige ki ni paa ki gbogo.

2 Karikana li ma yiri ma kari yɛgɛ ŋga na,
nakoma ndinɛ li ma yiri sire na na toro yɛgɛ ŋga na,

† **25:17 25.17:** Wa Zhufuye pe yeri mbe koro mbaa kee wa ma cɛnyɛnlɛ wi go sanga pyew ki woro ma yɔn. † **25:20 25.20:** Ŋga kì yo fɔ: *Mbe vinɛgiri wo sagbanga na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ: Mbe vinɛgiri wo gbanŋga na. † **25:22 25.21-22:** Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fɛrɛ wa wi na (Ɔrɔmu 12.20). † **25:23 25.23:** Wa ki tara ti ni, tifɛlɛgɛ ki ma kaa fo ma yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ma pan tisaga ni, ŋga ki ma ya ma jɔgɔwɔ pye. † **25:24 25.24:** Yomi 21.9

ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, maga lere daŋga go fu, ki ma toro kila wi yigi.

3 Sapige ki daga shɔn wi ni, karafe wi daga sofile wi ni,
gbɔnkanŋgala li daga lembige ki pɔgɔlɔ ke ni mbege koro.

4 Maga ka lembige ki yɔn sogo mbe yala ki lembigewe sɛnyogo ki ni,
nakoma ma yaa ka pye mbe yala ki ni.
5 Lembige ki yɔn sogo mbe yala ki lembigewe pi ni,
nakoma ki yaa la ki yɛɛ jate kajɛnŋɛ.

6 Lere ŋa ka tijinliwɛ fu fɔ tun tunŋgo ni,
ki fɔ wì lembigewe kala pye, paa yɛgɛ ŋga lere ma kaa wi yɛɛra tɔlɔgɔ ki kɔn we,
katugu wi yɛn na kaŋgbanra lagajaa wi yɛɛ kan.

7 Jejɔgɔlɔ fɔ wi jele li ma pye fanŋga fu yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yomiyɛlɛ li woro fanŋga ni wa lembige ki yɔn.

8 Mbe lembige ki gbɔgɔ,
ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na lere ma sinndɛlɛgɛ pɔ gbafurugo na mbe si yo wi yaa ki wa.

9 Yomiyɛlɛ li ma pye wa lembige ki yɔn
paa wuuro sanwiga ma kaa pye sinwɔɔ wi kɛɛ mbe gbɔn.

10 Lere ŋa wi ma lembige ki lɛ tunŋgo na,
nakoma mbe torofɔ wa lɛ tunŋgo na,
wi yɛn paa sandiga fɔ yɛn, ŋa wi yɛn na lere pyew wi wɛlɛgi.

11 Yɛgɛ ŋga na pyɔn wi ma sɔngɔrɔ wi tuguro ti kɔrɔgɔ nari kaa†,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lembige ki ma sɔngɔrɔ mbaa ki lembigewe kapyere ti piin.

12 Na maga lere yan wi yɛn naa yɛɛ piin kajɛnŋɛ,
kona mɔɔ jigi wi taga lembige na ko mbɔnrɔ ma wɛ wo na.

Tiyanŋa kala

13 Tiyanŋa wi ma yo fɔ: «Cɛngɛ yɛn wa konɔ!
Jara yɛn wa ca nawa koŋgolo ke ni!»

14 Yɛgɛ ŋga na kɔrɔ pyɔ wi maa sunrugu sunrugu wa sariyɛnye pe na,
pa tiyanŋa wi maa sunrugu sunrugu wa wi sinlɛyaraga ki na ma.

15 Tiyanŋa wi maa kɛɛ ki le wa sogbolo li ni,
ɛɛn fɔ mbege sɔngɔrɔ mbe kari ki ni wa yɔn ki yeri, wi maga yan ki yɛn tege ni.

16 Tiyanŋa wi maa wi yɛɛ jate wi yɛn kajɛnŋɛ
ma wɛ leele kɔlɔshyɛn na, mbele pè yɔn sogomɔ kanga jɛn tijinliwɛ ni.

Maara kɔnfɔ wi kala

17 Torofɔ ŋa wi maa yɛɛ le malaga ka ni, ŋga ki woro wi wogo,
wi yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wi ma pyɔn yan wila toro, mbe si yo wi yaa wi yigi wi nuŋgbogolo ke na.

18 Yarafɔ wi maa kasɔn sumboyuro ti waa,
na wangala ke wɔnni, na legbogo kagala piin yɛgɛ ŋga na,
19 lere ŋa wi maa lewee yɛnlɛ wi fanla mboo puŋgo,
mbe si sɔngɔrɔ mbe yo fɔ: «Sagbasi mì pye na waa ma ni;» pa ki fɔ wi yɛn ma.

20 Na kanŋgirɛ ti ka kɔ wa kasɔn ki ni, ki ma figi;

† **26:11 26.11:** 2 Pyɛ 2.22

ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na lesangara fɔ woro wa, malaga ki ma kɔ.

21 Naŋganra ti kaa yiin ti ma pye kasɔn naŋganra,
kanŋgirɛ ti maa yiin ma pye kasɔn;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, maara kɔnfɔ wi maa malaga ki seregi.

22 Lesangara fɔ wi yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa sutanra yɛn,
nda ti ma tigi ma ni fɔ ma gbɔn wa latiire ti na.

23 Yɔn sɛntanra yofɔ ŋa wi nawa pi yɛn ma pe wi na,
wi yɛn paa pe ma kaa warifuwe ŋa fire ni wa yan mboo fa joro cɔgɔ na.

24 Lere ŋa wi maa leele panra, wi maga lara wi yɔn sɛnrɛ ti ni,
mbe sigi ta tipewe po pi yɛn wa wi kotogo na.
25 Ali na wi kaa yɔn sɛnrɛ ti tanla yɛgɛ o yɛgɛ, maga ka taga wi na;
katugu jatere tijangara lɛgɛrɛ ti yɛn wa wi nawa.
26 Wi mbe ya mboo lepanraga ki lara wi tijinliwɛ pee pi ni;
ɛɛn fɔ wi tipewe pi yaa ka yiri funwa na janwa wi yɛgɛ na.

27 Lere ŋa ka titɛgɛ wɔ lere mɛgɛ ni, wo jate wi ma kaa to wa ki ni;
lere ŋa kaa sinndɛlɛgɛ koŋgi mbege wa lere na, ki ma kaa sɔngɔrɔ ma to wo yɛɛ jate na.

28 Yagboyoo wi ma finlɛlɛ ma ye leele mbele ni, wi ma pe panra fun;
yɔn ŋga ki maa leele lɛlɛ, ki maa jɔgɔwɔ piin.

27

Yomiyɛgɛlɛ kele yɛgɛ

1 Ŋga ma yaa pye goto, maga kaa ma yɛɛ gbogo ki wogo na;
katugu ŋga ki yaa pye nala yɛrɛ, ma sigi jɛn†.

2 Ki yaga lere wa yɛgɛ mbaa ma sɔnni, mboro yɛrɛ ka kaa ma yɛɛ sɔnni;
lere wa yɛgɛ mbege pye, ki ka ka yiri wa mboro yɛrɛ jate ma yɔn.

3 Sinndɛlɛgɛ ki ma nugu, taambugɔ fun ki yɛn ma nugu;
ɛɛn fɔ tijinliwɛ fu fɔ wi ma gbu ŋa tɛgɛ lere ni, wi ma nugu ma wɛ ki yaara shyɛn ti na.

4 Kɔnrɔ tandorogo ki yɛn ma tijanga fɔ jɛŋgɛ, naŋgbanwa pi yɛn paa lafogo yɛn ŋga kì yin, ma jaraga;
ɛɛn fɔ ambɔ wi mbe ya yere mbe yenjaga winfɔ wi sige?

5 Lere mbɔɔn jɛrɛgi nawa jɛmbɛ ni,
ko mbɔnrɔ wɛɛnrɛ nda ti mɔɔ jɛrɛgisaga ki lara ma na to na.

6 Wɔnlɔ ŋa wi mɔɔ jɛrɛgi kaselege na, ko maga naga fɔ wi yɛn sinŋɛ ma ni;
ɛɛn fɔ ma jugu wi kɛɛ wa ma yɔlɔgɔ mbɔɔn shari, ko yɛn nambara wogo.

7 Lere ŋa wi yɛn ma tin, wi ma je sɛnrɛgɛ na;
ɛɛn fɔ fuŋgo fɔ wo na, yaraga pyew ki ma pye ma tanla, ali ŋga ki yɛn ma sori.

8 Lere ŋa wi ma yiri na yanri, ma lali wi to ca ki ni,
wi yɛn paa sannjɛlɛ na lì yiri ma kari lege, ma lali li sere ti ni li yɛn.

9 Sinmɛ nuwɔ taan naa wusuna nuwɔ taan yaara ti ma nay-inmɛ kan sɛnwee wi yeri;
ɛɛn fɔ wɛɛnrɛ ti tanwa pi ma nay-inmɛ kan ma wɛ ko na.
10 Maga ka ma wɔnlɔ wi wa, nakoma ma to wi wɔnlɔ we;

† **27:1 27.1:** Zhaki 4.13-16

kaŋgbanga ka gbɔn ma na sanga ŋa ni, maga ka kari ma nɔsepyɔ wi kɔrɔgɔ wa wi go;
katugu ma cɛnyɛnlɛ ŋa wì yɔngɔ ma ni, wi ma mbɔnrɔ ma nɔsepyɔ ŋa wi yɛn ma lali ma ni wi na.

11 Na pinambyɔ, pye kajɛnŋɛ mala nawa pi yinŋgi na na;
ki ka pye ma, lere ŋa kaa na tifaga, pa mbe ya mboo yɔn sogo.

12 Lere ŋa wì jilige, wi ka kapege ki yan kila paan, wi ma lara;
ɛɛn fɔ kambajɛnŋɛ wo ma kapege ki yan, ma saa ye wa ki ni, ma jɔlɔgɔ ta.

13 Na lere wa ka yere letelewe wa fɔgɔ go kala ni, ki lerefɔ wi derege ki shɔ wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ;
na wi ka yere nambannjɔ wa fɔgɔ go kala ni, yaraga ka shɔ ki lerefɔ wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ.

14 Na lere wa ka sa wi cɛnyɛnlɛ shari magaŋgbɔlɔ ni yirifaga na,
ki ma jate ndɛɛ daŋga yi.

15 Jɛlɛ malinjagara winfɔ wi yɛn paa go ŋga ki ma koro na sɔɔlɔ, na tisaga kaa paan we.
16 Na lere ŋa kaa jaa mboo yerege wi malinjagara ti na, ki ma cɛn ndɛɛ tifɛlɛgɛ ko wila jaa mbe yerege,
nakoma wila jaa mbe sinmɛ tɔnmɔ yigi wa wi kɛndala.

17 Tugurɔn to ti ma tugurɔn ti yɔ mberi yɔn ki tanla;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnwee wi ma wi sɛnwee yɛnlɛ wi kan tijinliwɛ ni.

18 Lere ŋa kaa wi figiye tige ki gbegele, wi ma kaa ki pyɔ wa ka;
lere ŋa kaa wi tafɔ wi gbegele, pe ma kaa wi gbɔgɔ.

19 Ma kaa wele tɔnmɔ, ma maa ma yɛɛ yɛgɛ ki yaan wa cɛ;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na maga ma sɛnwee yɛnlɛ wa nawa jatere cancan mbe wele, ma mɔɔ yɛɛra jogo wi jɛn.

20 Yɛgɛ ŋga na kuulo tara to naa wege tijugo ki ni, ti fa yin mbege yan,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnwee wi yɛgɛ na tin yaara welege na.

21 Pe ma warifuwe wo naa tɛ wi ni ti le kasɔn mberi yan mberi tiyɔnwɔ pi jɛn;
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɔnmɔ mba pe maa sɛnwee wi sɔnni, po pi maga naga wi yɛn yɛgɛ ŋga na.

22 Ali na ma ka kambajɛnŋɛ wi le sugulo mboo sun paa yarilire ti yɛn,
wi kambajɛnmɛ pi se ya laga wi na.

23 Ma daga mbɔɔn yaayoro ti cɛnlɔmɔ pi jɛn jɛŋgɛ,
ma jatere wi pye ma yaayoro ŋgbeleye yi na jɛŋgɛ;
24 katugu penjagbɔrɔ tila koro lere yeri fɔ sanga pyew,
wunluwɔ pila koro mbaa kaan se-tirige nuŋgba piile yeri.
25 Yan ki kɔn maga wo, na yan fɔnŋgɔ ki kaa yinrigi,
ma yaa yan waga ki koli wa yanwira ti na.
26 Ma mbe ya mbaa ma yaripɔrɔ ti gbegele ma simbaala pe sire ti ni,
mbaa ma sikapɛnɛ poro pɛrɛ, mbe kɛrɛ fɔnndɔ lɔ.
27 Nɔnɔ lɛgɛrɛ ŋa wi maa taa wa ma sikanɛɛlɛ pe ni, maa pye ma yaakara, naa ma go woolo pe yaakara,
konaa maa ma tunmbyeele jɛɛlɛ pe kala yɔngɔ wi ni.

28

1 Lepee wi maa fee ali mbege ta lere woro naa puro;

ɛɛn fɔ, lesinŋɛ wi ma taga wi yɛɛ na paa jara yirifɔnŋɔ yɛn.

2 Na tara woolo paga yiri mbe je, teele pe ma lɛgɛ,
ɛɛn fɔ na tijinliwɛ fɔ naa kagala kɔrɔ jɛnfɔ ka pye wa, tara ti ma yeresaga ta ma mɔ.

3 Kundigi ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, mɛɛ fyɔnwɔ fɔ wi yigi kala li tijanga,
wi yɛn paa tisagbɔgɔ ŋga ki ma pan ma yarilire ti jɔgɔ ki yɛn.

4 Leele mbele pe ma je Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, poro maa lepeele pe sɔnni;
ɛɛn fɔ mbele pe maa tanri lasiri wi na, poro maa wiin lepeele pe ni.

5 Lepeele paa kasinŋge ki kɔrɔ jɛn;
ɛɛn fɔ mbele pe maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, poro ma ki ni fuun ki kɔrɔ jɛn.

6 Fyɔnwɔ fɔ ŋa wi nawa pi yɛn ma filige wi na, wì mbɔnrɔ
penjagbɔrɔ fɔ ŋa wi yɛn na tanri konɔ na lì kolo li na wi na.

7 Pyɔ ŋa wi maa tanri Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi na, wo yɛn tijinliwɛ fɔ;
ɛɛn fɔ pyɔ ŋa wi maa yɛɛ pinlɛ kalikali pyefɛnnɛ pe ni, wi maa fɛrɛ waa wi to wi na.

8 Lere ŋa wi maa leele jinni penjara ni na tɔnli gbɔɔ jaa ti go na, jaŋgo mbe ka taga wi penjara ti lɛgɛwɛ pi na,
wi maa ti gbogolo, ti ma kaa pye lere wa yɛgɛ woro, ŋa wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yinriwɛ taa.

9 Lere ŋa wi maa nuŋgbogolo ke tɔn, jaŋgo wiga ka ta mbe lasiri wi sɛnrɛ ti logo,
ki fɔ wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ jate pi ma pye yaritijaanga.

10 Lere ŋa wi maa lesinmbele pe punŋgu na pe nii kombege,
ki fɔ wi yaa to wa wege ŋga wo jate wì kɔn ki ni;
ɛɛn fɔ, lesinmbele poro yaa ka fɛrɛwɛ ta kɔrɔgɔ.

11 Penjagbɔrɔ fɔ wi maa wi yɛɛ jate wi yɛn kajɛnŋɛ,
ɛɛn fɔ fyɔnwɔ fɔ tijinliwɛ fɔ wi mbe ya mboo fo furu.

12 Na lesinmbele paga cew ta, ki ma pye yɔgɔrimɔ gbɔɔ;
ɛɛn fɔ na lepeele poro ka fanŋga ki ta, lere pyew wi maa wi yɛɛ go jaa.

13 Lere ŋa wi maa wi kajɔgɔrɔ ti lara, wi kapyegele kaa la yɔngɔ;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi ma yere wi kajɔgɔrɔ ti na, mberi yo konaa mberi yaga, Yɛnŋɛlɛ li ma ki fɔ wi yinriwɛ ta.

14 Lere ŋa wi maa fyɛ mbe tipege pye, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
Ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa kotogo ki ŋgban wi yɛɛ na, jɔlɔgɔ yaa to wi na.

15 Na lepee ka cɛn tegere ti na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go na,
wi ma pye paa jara ŋa wi yɛn na kuunru wi yɛn, nakoma paa cɛngɛ urusi ŋga fuŋgo kì yigi ki yɛn.

16 Kundigi ŋa ka pye tijinliwɛ fu fɔ, wi kambasinnde to ti ma lɛgɛ;
ɛɛn fɔ tɔnli ŋa wi ma ta nambara ni, wi yɛn ma lere ŋa mbɛn, wo yaa yinwetɔnlɔgɔ ta.

17 Lere ŋa wì lere gbo, a kila wi jɔlɔ wa wi nawa,
wi maa fee mbe sa to wa wi yɛɛra fanga ki ni.
Lere kpɛ ka kaa yerege.

18 Lere ŋa kaa tanri wi nawa pi ni pì filige wi na, wi yaa shɔ;

ɛɛn fɔ lere ŋa kaa koŋgolo shyɛn tanri, ŋgele kè koolo koolo, ki kɔsaga wi yaa ka to nuŋgba ni.

19 Lere ŋa wi maa wi kɛrɛ ti fali, wi maa yaakara taa suyi;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa go fu kagala piin, fyɔnwɔ pi yaa to wo na suyi.

20 Lere ŋa pè taga wi na, wi yaa duwaw lɛgɛrɛ ta;
ɛɛn fɔ lere ŋa wila ki jaa mbe pye penjagbɔrɔ fɔ fyaw, wi se ka koro mbajɔlɔwɔ.

21 Mbe lere wa mbɔnrɔ wa na kiti kɔngɔ na, ki woro ma yɔn;
ma si yala pele ma kapege pye ki wogo ki na siŋgbele nuŋgba kala na.

22 Yɛgɛ mbatinwɛ fɔ wi maa gbinri penjara ti na,
ɛɛn fɔ wila ki jɛn mbe yo fɔ fyɔnwɔ yaa ka to wi na.

23 Na lere wa kaa lewee yɛnlɛ wa jɛrɛgi wi punŋguwɔ na,
ki lerefɔ wi kala li ma kaa sɔngɔrɔ maa ndanla ma wɛ ŋa wi maa wi lɛlɛ naa fanla wi na.

24 Lere ŋa wi maa to nakoma wi nɔ wi yu mbe sho fɔ kapege ma,
ki fɔ wi yɛn jɔgɔwɔ pyefɔ wi pinlɛyɛnlɛ.

25 Lere ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele na, wi maa maara kɔɔn;
ɛɛn fɔ lere ŋa kaa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, wi yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.

26 Lere ŋa wi maa jigi wi taga wi yɛɛra nawa jatere wi na, ki fɔ wi yɛn lembige;
ɛɛn fɔ ŋa wi maa tanri na yala kajɛnmɛ pi ni, wo yaa ka shɔ.

27 Lere o lere wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kaan, wo se ka yaraga ka la;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi woro na jaa mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaan, daŋga yaa wo yigi.

28 Na lepeele paga fanŋga ki ta, lere pyew wi maa wi yɛɛ go jaa;
ɛɛn fɔ, na paga laga wa fanŋga ki na, lesinmbele pe ma lɛgɛ.

29

1 Lere ŋa pè yɛri yɛrɛwɛ lɛgɛrɛ ni, a wùu nuŋgbolo li ŋgban ma je pi na,
ki fɔ wi yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa yɔnlɔ nuŋgba, wɛrɛ se ka ta wi kala li na.

2 Na lesinmbele paga lɛgɛ†, tara woolo pe maa yɔgɔri;
ɛɛn fɔ na lepeele paga cɛn fanŋga ki na, tara woolo pe maa jɛɛn jɔlɔgɔ ki kɛɛ.

3 Lere ŋa kajɛnmɛ pi yɛn maa ndanla, wi maa to wi nawa pi yinŋgi;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa kee nanjaala kɔrɔgɔ, wi maa yarijɛndɛ ti jɔgɔ.

4 Wunlunaŋa ŋa wi maa wi wunluwɔ pi piin na kasinŋge piin, wi tara ti ma yeresaga ta;
ɛɛn fɔ ŋa wi ma nizara wɔgɔ ki ŋgban tara woolo pe na, wo ma tara ti jɔgɔ.

5 Lere ŋa wi maa wi lewee yɛnlɛ wi lɛlɛ,
ki fɔ wi yɛn na mɛrɛ jaan wa wi yɛɛ yɛgɛ.

6 Lepee wi kajɔgɔrɔ ti ma pye pɛnɛ wi na,
ɛɛn fɔ lesinŋɛ wo maa nayinmɛ nii na yɔgɔri.

† **29:2 29.2:** Ŋga kì yo fɔ: *Na lesinmbele paga lɛgɛ,* Eburuye sɛnrɛ ti ni ki mbe ya logo fun fɔ: *Na lesinmbele paga cɛn fanŋga ki na.*

7 Lesinŋɛ wi ma ŋga ki daga fyɔnwɔ
fɔ wi ni ki jɛn;
ɛɛn fɔ lepee wila ko jɛnmɛ po ta.

8 Mbele pe maa tɛgɛ leele na, pe ma
ca ki gbɔn mbege piri;
ɛɛn fɔ mbele pè kala jɛn, poro ma ca
woolo pe naŋgbanwa pi sogo
pe na.

9 Na kiti kɔnkala ka ye kajɛnŋɛ
wo naa kambajɛnŋɛ wi ni pe
sɔgɔwɔ,
kambajɛnŋɛ wi mbe ya nawa ŋgban
nakoma mbaa tɛgɛ, ɛɛn fɔ wi
se yɛyinŋge ta wa ki kala li ni.

10 Lere ŋa wi nawa pi yɛn ma fil-
ige wi na, legboleele pe maa
panra;
ɛɛn fɔ lesinmbele poro maa pye pe
cɛnyɛnlɛ.

11 Lembige ki maga naŋgbanwa
kapyere ti ni fuun ti naga
kpeŋgbeleŋgbe;
ɛɛn fɔ kajɛnŋɛ wo maa naŋgbanwa
pi yingiwɛ jɛn mboo sogo.

12 To ŋa kaa yagbogolo sɛnrɛ nuru,
wi tara legbɔɔlɔ pe ni fuun pe ma
pye lepeele.
13 Fyɔnwɔ fɔ wo naa ŋa wi maa nii
fyɔnwɔ fɔ wi go na wi ni, kala
nuŋgba li yɛn ma pe pinlɛ, lo
yɛn fɔ:
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛngɛlɛ kan pe
ni fuun shyɛn pe yeri mbaa
yaan.

14 Wunlunaŋa ŋa wi maa fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe kiti wi kɔɔn na kas-
inŋge piin,
wi wunluwɔ pi ma yeresaga ta fɔ
sanga pyew.

15 Korowo gbɔnrɔ to naa yɛrɛwɛ
sɛnrɛ ti ni, ti ma kajɛnmɛ kan
lere yeri;
ɛɛn fɔ pyɔ ŋa ka koro wi yɛɛ na, wi
ma fɛrɛ wa wi nɔ wi na.

16 Na lepeele paga lɛgɛ, kapere pyege
ki ma lɛgɛ;
ɛɛn fɔ pilige ka, lesinmbele pe yaa
ka lepeele pe yan pe yɛn na
tuun.

17 Ma pyɔ wi koro jɛŋgɛ, pa kona wi
yaa ka yɛyinŋge kan ma yeri,
mbɔɔn nawa pi yinŋgi ma na.

18 Na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti kana-
gala woro wa (mbaa leele pe
yɛrɛgi),
tara woolo pe tangalɔmɔ pi ma piri;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa tanri lasiri
sɛnrɛ ti na, fɛrɛwɛ yɛn wi
woo!

19 Yɔn sɛnyoro to cɛ ma ti ma tɛgɛ
ma kulo wi koro,
katugu, ali na wi kari logo mbe wali
ti na, wila tanga ti na.

20 Na maga lere yan, ŋa wi ma para
wila jatere pye,
kona mɔɔ jigi wi taga lembige na ko
mbɔnrɔ ma wɛ wo na.

21 Lere ŋa kaga tanla wi kulo wi na
mbe sa toro, mbege lɛ wa wi
punwɛ sanga wi ni,
ki kɔsaga, wi ma kaa yo wi yɛn wi
tafɔ wo pyɔ.

22 Lere ŋa wi maa nawa ŋgbanni
jaga jaga, wi maa maara kɔɔn;
lere ŋa wi kotogo ki yɛn ma gbɔgɔ
wi na, wi maa kapere lɛgɛrɛ
piin.

23 Sɛnwee wi yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ma kaa
wi tifaga;
ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa yɛɛ tirige, wi
yaa ka gbɔgɔwɔ ta.

24 Lere ŋa ka yɔn wa nuŋgba yoo ni,
wi yɛɛ yinwege ko wì panra;
wi maa daŋga ŋga ki yaa to wi na ki
sɛnrɛ nuru, ɛɛn fɔ wila yɛnlɛ
mbe yoo wi naga.
25 Ma kaa fyɛ sɛnweele pe yɛgɛ, ki
ma pye pɛnɛ wa ma tɔɔrɔ ti
nɔgɔ;

ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa jigi wi taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, tipege se
gbɔn wo na.

26 Lelɛgɛrɛ pe maa ki jaa pe kala li
pe kundigi wi ndanla;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi kala
li cancan kasinŋge ni.

27 Leele mbele pee sin pe kala li yɛn
ma tijanga lesinmbele pe yɛgɛ
na;
lesinmbele pe kala li yɛn ma tijanga
lepeele pe yɛgɛ na.

AGURI WO NAA LEMUWƐLI PE SƐNYORO

30

30–31

Aguri wi sɛnrɛ

1 Yake pinambyɔ Aguri wi sɛnyoro
ti nda. Sɛnrɛ nda to ki naŋa wìla yo
Itiyɛli wi kan. Wìla ti yo Itiyɛli wo
naa Ukali pe kan.

2 Ee, mi yɛn lembige ma wɛ sɛnwee
pyew wi na;
sɛnwee tijinliwɛ woro na yeri.
3 Mi si kajɛnmɛ pi ta,
mba pi yaa ti mbe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
kpoyi li jɛn.

4 Ambɔ wi lugu ma kari wa yɛnŋɛlɛ
na, ma yiri wa ma tigi?
Ambɔ wila ya ma tifɛlɛgɛ ki yigi
maga kuru wa wi kɛndala li
ni?
Ambɔ wila ya ma tɔnmɔ pi fo wa wi
derigbɔgɔ ki ni?
Ambɔ wi tara ti kɔngɔlɔ ke gbɔn?
Ki fɔ wi mɛgɛ ko yɛn kikiin? Wi
pinambyɔ wi mɛgɛ ko yɛn
kikiin?
Na kaa pye maga jɛn, ki yo!

5 Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛn
kaselege,
li yɛn paa tugurɔn sigeyaraga yɛn
mbele fuun pe ma pe yɛɛ
karafa li na pe kan.

6 Maga ka yaraga ka taga li sɛnrɛ ti
na,
nakoma li yaa ma jɛrɛgi mbege naga
fɔ ma yɛn yagboyoo.

7 Yɛnŋɛlɛ, mi yɛn na kagala shyɛn
yɛnri ma yeri,
maga ka je mbe ke pye na kan sanni
mbe sa ku.
8 Nambara sɛnrɛ naa yagbogowo
sɛnrɛ ti laga lali na ni;
maga kanla pye fyɔnwɔ fɔ mbe sa
toro, maga si kanla pye pen-
jagbɔrɔ fɔ mbe sa toro,
ɛɛn fɔ yɔn suro nda ti yala na ni
mbaa na yinwege ki piin, ma
to kan na yeri.
9 Mà jɛn na mi ka pye penjagbɔrɔ fɔ
mbe sa toro mi yaa ka ya mbe
je ma na,
mbe yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yɛn
ambɔ fɔ?»
Nakosima na mi ka pye fyɔnwɔ fɔ
mbe sa toro, mi yaa ka ya
mbaa yuun,
mbe mboro ŋa na Yɛnŋɛlɛ ma mɛgɛ
ki jɔgɔ.

10 Maga ka sa tunmbyee wa mɛpege
yeri wi tafɔ wi kan;
nakoma wi yaa ma daŋga, ma yaa
sɔɔn kajɔɔgɔ ki go kala li lɛ.
11 Leele pele yɛn wa, pe ma pe teele
pe daŋga,
paa si sɛntanra yo pe nɛɛlɛ pe ni.
12 Leele pele yɛn wa, pe maa pe yɛɛ
jate pe yɛn fyɔngɔ fu,
mbe sigi ta pe fa pe kapere fyɔngɔ
ki jogo mbege laga wa.
13 Leele pele yɛn wa, pe maa pe yɛɛ
gbogo fɔ ma saa toro,
ali yɛrɛ pe maa leele pe wele taw.
14 Leele pele yɛn wa, pe ŋgangala ke
yɛn paa tokobiye yɛn,
pe tugbilala ŋgangala ke yɛn paa
gbeŋgele yɛn;
pe ma mbele pe yɛn tege na pe kɔ
mbe pe wɔ wa tara ti ni,
mbe fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kɔ mbe pe wɔ
wa sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ.

Yomiyɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn
na yaara yɔn nari

15 Sumbonɔ shyɛn yɛn kasanwa shɔnrindɔŋgɔ ki yeri,
mbele pe maa yuun fɔ: «Ki kan! Ki kan.»

Yaara taanri yɛn wa, nda ti yɛnlɛ na tin yaraga na,
ti yɛrɛ yɛn fɔ yaara tijɛrɛ, nda tila yo fɔ: «Ki yala ma!»
16 Kuulo tara re, naa jambasee,
naa tara nda tɔnmɔ nari labɔ,
konaa kasɔn ki ni, ko ŋga kila yo fɔ: «Ki yala ma!»

17 Lere ŋa wi maa tɛgɛ wi to na,
konaa mbe je mbaa nuru wi nɔ wi yeri,
yanwira laforo kaankaanye pe yaa kaa yɛngɛlɛ ke sugulo mbe ke wɔwɔ,
yɔn piile pe yaa kaa yɔli.

18 Yaara taanri wa, nda tì toro na jɛnmɛ pi na,
ti yɛrɛ yɛn fɔ yaara tijɛrɛ, nda mi siri kɔrɔ jɛn.
19 Yɔn wi torokonɔ wa naayeri,
naa wɔɔgɔ ki torokonɔ wa walaga ki na,
naa tɔnmɔkɔrɔ ki torokonɔ wa kɔgɔje wi nandogomɔ,
konaa naŋa wi torokonɔ mbe kari wa sumboro wi yeri†.

20 Nandaa wi maa piin yɛgɛ ŋga na koyi yɛɛn:
Wi ma li mboo yɔn ki turugo,
mbe sho fɔ: «Mii kapege pye†.»

21 Yaara taanri yɛn wa, nda ti ma ti tara ti ma yɛgɛyɛgɛ,
ti yɛrɛ yɛn yaara tijɛrɛ nda ti kala li se kun tara ti ni.
22 Kulonaŋa wi pye wunluwɔ,
tijinliwɛ fu fɔ wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta wi tin,
23 jɛlɛ ŋa wi jogo wii yɔn, wi naŋa ta wi pɔri wi yeri,
konaa kulojɔ wi cɛn wi tafɔ jɛlɛ wi yɔnlɔ.

24 Yaara yɛnwere tijɛrɛ yɛn laga tara ti na, nda ti yɛn ma tunmɔlɔ fɔ jɛŋgɛ,
ɛɛn fɔ kajɛnmɛ gbɔɔ si yɛn ti yeri jɛŋgɛ.
25 Mimbele pe yɛn yaara cɛnlɛ na fanŋga woro li ni,
ɛɛn fɔ pe ma pe yaakara ti wulo mari gbogolo yarilire kɔnsanga ni.
26 Yan yaara nda pe yinri damaye†,
pe yɛn yaara cɛnlɛ na fanŋga woro li ni,
ɛɛn fɔ pe ma saa pe sinlɛsara ti gbegele wa waliwere ti sɔgɔwɔ.
27 Wunluwɔ woro kambɛɛrɛ ti go na,
ɛɛn fɔ ti maa yinrigi ŋgbeleye ŋgbeleye na kee na yala.
28 Lere mbe ya faramandana li yigi kɛɛ,
ɛɛn fɔ li ma ye wa wunlumbolo pe wunluwɔ yinrɛ ti ni.

29 Yaara yɛnwere taanri wa, nda ti tangala lɔmɔ pi yɛn ma yɔn,
ti yɛrɛ yɛn yaara yɛnwere tijɛrɛ, nda ti karilɔmɔ pi yɛn ma yɔn.
30 Jara we, wo ŋa wi yɛn kotogo ni ma wɛ woŋgaala pe ni fuun pe na,
wila sɔngɔrɔ puŋgo yaraga ka kpɛ yɛgɛ.
31 Ŋgopɔlɔ we, wo ŋa wi ma yiri ma yere wi tɔɔrɔ ti na konaa sikapɔlɔ† wi ni;
naa wunlunaŋa ŋa wi ma keli maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛgɛ na tanri.

32 Na kaa pye kambajɛnmɛ pì toro ma ni, fɔ a mɔ̀ɔ yɛɛ gbɔgɔ,

† **30:19 30.19:** Ŋga kì yo fɔ: *Konaa naŋa wi torokonɔ mbe kari wa sumboro wi yeri* pele maa ki jate ma yo ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ naŋa naa jɛlɛ pe ma pe yɛɛ ndanla yɛgɛ ŋga na mbe sa gbɔn pe yɛɛ na. † **30:20 30.20:** ***Wi ma li mboo yɔn ki turugo,*** **ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na wi ka saa naŋgala li pye mbe kɔ, wi ma saa woli jaŋgo lere ka kaga jɛn.** † **30:26 30.26:** Dama wi yɛn ma yiri polo kɔrɔgɔ. † **30:31 30.31:** Sikapɔlɔ ŋa sɛnrɛ tì yo wi ma pye ma yagara ma tɔnlɔ, wi tangala lɔmɔ pi si yɛn ma yɔn.

nakoma na kaa pye mà jatere pee pye,
koni ma daga mbɔɔn yɔn ki tɔn mbe pyeri;
33 katugu na maga nɔnɔ ŋa wì tanga wi gbɔn, wi ma yiri nɔnɔ nara;
na maga ma numala li tɛrɛ, li ma kasanwa yiri;
na maga naŋgbanwa kala pye, ma ma maara kɔn.

31

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wunlunaŋa Lemuwɛli wi nɔ wìla kan wi yeri

1 Wunlunaŋa Lemuwɛli wi sɛnrɛ ti nda, wi nɔ wìla wi naga ma yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda yo wi kan tori yɛɛn.
2 Na pinambyɔ, mbe yiŋgi yo ma kan san?
Na latirige pyɔ, mbe yiŋgi yo ma kan?
Mboro ŋa mì yɔn fɔlɔ kɔn mɛɛ ma se, mbe yiŋgi yo ma kan?
3 Maga kɔɔn fanŋga ki kɔ jɛɛlɛ wogo na,
jɛɛlɛ mbele pe maa wunlumbolo pe punŋgu, maga kɔɔn yɛɛ le pe kɛɛ!
4 Lemuwɛli, duvɛn wii daga wunlumbolo pe ni,
fanŋga fɛnnɛ pee daga mbaa sinmɛ wɛlɛwɛ lagajaa mbaa woo.
Wunluwɔ si daga mbaa ko piin.
5 Nakoma na wi ka wɔ mbe tin, wi yaa fɛgɛ kondɛgɛŋgɛlɛ ke na,
mbe mbele fuun pe yɛn tege na pe tanga ki shɔ pe yeri.
6 Ye sinmɛ wɛlɛwɛ pi kan lere ŋa wi yɛn na kee kusaga wo yeri,
ye duvɛn wi kan lere ŋa wi nawa pì tanga wi na wo yeri.
7 Wi ta wuu wɔ wi fɛgɛ wi fyɔnwɔ pi na,
wi ta wi nawa wɔ wi tege ki na pew!
8 Mbele sɛnyogo ki yɛn ma ŋgban pe yeri, ma daga mbe para mbe yere pe ni,
pè je mbele na, ma daga mbe para mbe yere pe ni.
9 Ma daga mbaa para, mbaa kiti sinŋɛ kɔɔn,
mbe yere fyɔnwɔ fɛnnɛ naa yuŋgbɔgɔrɔ fɛnnɛ pe ni.

Jɛlɛ ŋa wi yɛn jɛnŋɛ

10 Ambɔ wi mbe ya mbe jɛlɛ jɛnŋɛ ta?
Wi sɔnŋgɔ kì wɛ lagba sɔnŋgbanga woo na[†].
11 Wi pɔlɔ wi ma taga wi na fɔ jɛŋgɛ,
yarijɛŋgɛ ko ka soo pɔlɔ wi la wa go ki ni.
12 Wi maa kajɛŋgɛ piin wi pɔlɔ wi kan,
wila tipege kpɛ pye wi na wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni.
13 Wi ma simbasire naa lɛn jese lagaja,
mberi tunŋgo pye wi yɛɛra kɛyɛn yi ni nayinmɛ ni.
14 Wi ma pye paa safari wafɛnnɛ pe tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti yɛn,
wi maa yinrigi wi yaakara ti ni lege na paan ti ni.
15 Wi ma yiri faa na laga ki fa laga gbɛn,
mbe yaakara gbegele wi go woolo pe kan,
mbe tunndo ti yɛɛlɛ wi tunmbyeele jɛɛlɛ pe na.
16 Wi ma jatere pye kɛrɛ ta wogo na, mbe siri lɔ,
wi ka tɔnli ŋa ta wa wi tunŋgo ki ni, wi maa lɛ ma ɛrɛzɛn tiire sanri.
17 Wi maa kurujara wi pɔ mbe fanŋga le wi yɛɛ ni,
mboo kɛyɛn yi ŋgban tunŋgo ki na.
18 Wi maga yan fɔ wi yɛn na tɔnli lɛgɛrɛ taa wa wi safari waga ki ni,
wi fitanla wila figi yembinɛ, (wi maa tunŋgo piin wi na).

[†] **31:10 31.10:** Mbege lɛ vɛrise kɛ woo wi na fɔ sa gbɔn vɛrise nafa ma yiri kɛ woo wi na, vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburu sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ wi sɛnpyɔ koŋgbanŋga wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

19 Wi ma kaande wi yigi mbaa pinli,
mbaa vaan wi sunrugu wi
yombɛgɛlɛ ke ni.
20 Wi maa kɛɛ ki sanga na fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe kaan;
wi maa kɛɛ ki sanga na mbele pe yɛn
tege na pe sari.
21 Were sanga ni, wila la fyɛ mbe yo
were yaa wi go woolo pe yigi,
katugu yaripɔrɔ liire yɛn pe ni fuun
pe yeri.
22 Wi ma danŋgoolo ti wi yɛɛ kan;
lɛn jese yaripɔrɔ naa kondoro
yaripɔrɔ tiyɔnrɔ yɛn wi yeri
fun.
23 Na wi pɔlɔ wi ka sa cɛn wa ca
lelɛɛlɛ pe ni, wa ca ki mbogo
yeyɔngɔ ki na,
leele pe maa wi jate.
24 Wi maa yaripɔrɔ tiin nari pɛrɛ,
na kurusijaraye gbegele na pe kaan
safari wafɛnnɛ pe yeri paa pe
pɛrɛ.
25 Fanŋga konaa gbɔgɔwɔ pi ni, to ti
yɛn wi fereyaara re;
wi maa sɔnri wi goto kala li na, na
tɛgɛ.
26 Wi maa para kajɛnmɛ ni,
yɛrɛwɛ sɛnrɛ jɛndɛ to ti maa yinrigi
wa wi yɔn.
27 Wi maa wi go kagala ke kɔrɔsi,
wila la tiyanra piin mbaa wi yɔn
suro ti taa.
28 Wi piile pe ma yiri naa mɛtanga
yinri,
wi pɔlɔ wi maa wi sɔnni na yuun fɔ:
29 «Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ yɛn wa, mbele pe
tangalɔmɔ pi yɛn ma yɔn,
ɛɛn fɔ mboro wogo ko wɛ pe ni fuun
pe wogo ki na.»

30 Wire ti ka pye sara ni ki maa lere
fanla, tiyɔnwɔ pi ma kaa kɔ,
ɛɛn fɔ jɛlɛ ŋa wi maa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wo pe yaa ka
sɔn.
31 Wi tunŋgo ki tɔnli wi daga yoo
kan wi yeri;
ca woolo pe daga mbaa wi gbogo wi
tunŋgo ki kala na.

YƐNNŊƐLƐ SƐNRƐ YOFƆ
wi sɛwɛ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi sɛwɛ mɛgɛ kì ta ma yiri wa Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpyɔ ŋa pe yinri «Kohelɛti» wo ni. Maga logo Kohelɛti ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Nagafɔ» nakoma «Leele gbogolofɔ.» Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na lere wa jatere yɛgɛ nari we na, ŋa wìla jatere pye jɛŋgɛ yinwege ki kɔrɔ wi na konaa tɔnli ŋa pe mbe ya ta wa ki ni wi na. Mbe yala jɛnmɛ pi ni, ki kajɛnŋɛ wi yɛn na yinwege kagala ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke cancan na wele konaa na ke kayɔngɔ ki taanla taanla na wele. Koro ke yɛn mbaa jɛnmɛ pi lagajaa, mbaa yarijɛndɛ gbogolo yɛɛ kan, konaa ki dunruya ŋa wi katangala ke ni. Wìgi sɛnrɛ ti go kaw ma yo fɔ to ti ni fuun to yɛn tifɛlɛgɛ. Ki sɛnpyɔ pe maa kanŋga ki gbɔɔ na mbe yala wi kɔrɔ koŋgbanŋa pe maa logo logowo mba na po ni, ko yɛn fɔ: «Ki woro pyewe.» Wìgi jɛn ma filige ki na ma yo yinwege ki yɛn ma were konaa kaŋgbangala yɛn wa ki ni; koro ke yɛn mbe yɛsanga wa lere na, naa jɔlɔgɔ konaa kam-basinnde.

Ki kagala ŋgele ke jɛnwɛ po naa ki ni fuun, kajɛnŋɛ wìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn wa. Zhɔbu wìla ki yo yɛgɛ ŋga na, wo fun wìgi yan ma fɔ sɛnwee wi se ya mbe ŋga Yɛnŋɛlɛ laa piin ki kɔrɔ jɛn, nakoma mbeli jatere wi tijuguwo pi kɔrɔ jɛn. Mbe kajɛnŋɛ wi ta wa ki kagala ke kɔrɔ mbajɛnmɛ pi ni, wì kala la wele ma yan, ma yo fɔ:

Mìgi jɛn fɔ sɛnwee pyɔ wila yɔgɔri, wila kajɛŋgɛ piin wi yinwege piliye yi ni, yaraga ka woro wa ma yɔn wi yeri mbe sa wɛ ko na. Lere o lere wi maa nii, na woo, na yɔgɔri wi tunndo ti ni fuun ti tɔnli wi kala na, ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li yarikanga (3.12-13).

Nagafɔ wìgi naga ma yo wo yɛrɛ jate wi yɛn na para, ɛɛn fɔ wagati wa ni, ki yɛn ma ŋgban mbe sɛnrɛ ti kɔnsara ti jɛn mberi wɔwɔ ti yɛɛ ni wa sɛwɛ wi ni. Wo jate wi yɛn na para kagala ŋgele na, kè pinlɛ yuuro jɛndɛ tanra ta ni (1.3-11; 3.1-8), naa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kele ni (4.7-8) konaa yomiyɛgɛlɛ ni, ŋgele ke yɛn ma gbogolo ke yɛɛ na (7.1-14; 10.1–11.6). Maga lɛ wa wagati ŋa wì toro wa fafafa wi ni, leele pè ki kajɛnŋɛ ŋa wi sɛnrɛ ti kɔrɔ wi logo logolɔmɔ lɛgɛrɛ na, mba pì yiri pi yɛ pi yɛ. Ɛɛn fɔ we daga mbege jɛn fɔ ki nagafɔ wùu sɛnrɛ ti go kaw ma sɛnrɛ nda yo, ti yɛn lere sagaworo ma wɛ ti se ya mbe lere saga ko na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Kajɛnŋɛ wi sɛnrɛ *1.1–6.9*
Go yɛn sɛnwee wi yinwege ki na le? *1–2*
Kala pyew naa li wagati *3.1-8*
Nagafɔ wi yɛn na jatere piin yinwege kagala kele na *3.9–6.9*
Nagafɔ wi Kajɛnmɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ *6.10–12.14*
Yinwege kagala ke yɛgɛ *6.10–8.15*
Yeresaga yɛn kajɛnmɛ pi na *8.16–9.10*
Kajɛnmɛ naa Yara kapyere *9.11–11.6*
Yaa Yɛnŋɛlɛ li jate yaa tanri li sɛnrɛ ti na 11.7-12

KAJƐNNŊƐ WI SƐNRƐ

1.1–6.9

Yiŋgi ki yɛn wa yinwege ki ni

1 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi sɛnyoro ti nda, Davidi wi pinambyɔ we,
wo ŋa wìla pye Zheruzalɛmu ca ki wunlunaŋa.
2 Wagafe naa wagafe, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wo wì yo ma,
wagafe naa wagafe, yaara ti ni fuun ti yɛn wagafe.

3 Sɛnwee pyɔ wi maa yɛɛ yɛgɛ ki
wɛri tunŋgo ŋga na laga dun-
ruya wi ni,
yiŋgi tɔnli wi ma kaa ta wa ki ni?
4 Sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga ka
ma yiri ma kari, sɛrɛ nuŋgba
woolo yirisaga ka yɛgɛ ma
pan,
ɛɛn fɔ tara ti yɛn wa ti yɔngɔlɔ ke ni
sanga pyew.
5 Yɔnlɔ ki ma yiri, yɔnlɔ ki ma saa
to,
ko puŋgo na, ki ma fyɛɛlɛ ma
sɔngɔrɔ wa ki yirisaga naa.
6 Tifɛlɛgɛ ki ma gbɔn ma kari
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri,
mbe gbɔn mbe kari yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri;
ki maa gbɔɔn na sunrugu sunrugu,
mbe si sɔngɔrɔ wa ki torosaga lɛgɛ
ki ni naa.
7 Gbaanla pe ni fuun pe maa fuun
ma saa na yiin wa kɔgɔje wi
ni,
ɛɛn fɔ kɔgɔje wi fa yin gbɛn;
ma sigi ta gbaanla pe maa fuun na
kee kɛɛ ŋga na,
pa pe koro na fuun na kee wa ki kɛɛ
ki na suyi.
8 Yaara pyew ti yɛn tege na;
lere se ya mbege wogo ki yo mbege
kɔ,
yɛnlɛ laa te welege na,
nuŋgbolo laa te logowo na.
9 Kagala ŋgele kàa pye wa faa, ke
yaa pan naa fɔnŋgɔ;
kagala ŋgele kàa pye ma toro wa
faa, ke yaa pye naa;
yaraga ko ka kpɛ woro fɔnŋgɔ laga
tara ti na.
10 Ali na lere wa ka yaraga ka
yan mbege yo ki wogo na fɔ:
«Ye wele, yaraga ŋga ko yɛn
fɔnŋgɔ,»
ma yaa saga yan fɔ ki kala làa pye
na piin faa, wagati titɔnlɔwɔ
ŋa wì toro wa fafafa we yɛgɛ
wi ni.
11 Kagala ŋgele kè pye ma toro wa
faa, lere se ya nawa to ke na
naa,
kagala ŋgele ke yaa pye puŋgo na,
mbele pe yaa ka yiri puŋgo
na, pe se ka nawa to ke na†.

Kajɛnmɛ pi yɛn wagafe

12 Mi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ mìla pye
Izirayɛli tara ti wunlunaŋa, ma cɛn
wa Zheruzalɛmu ca.
13 Kala o kala li yɛn na piin laga
tara ti na, mìla ki kɔn maga tɛgɛ
ma yewe jɛŋgɛ ke ni fuun ke wogo
na konaa ma ke cancan ma wele,
ma yala kajɛnmɛ pi ni. Ke yɛn tege
gbɔgɔ ka, ŋga Yɛnŋɛlɛ lì wa sɛnwee
piile pe na paa tege.
14 Koni mìgi wele maga yan fɔ kala
o kala li yɛn na piin laga tara
ti na, koro ke ni fuun yɛn
wagafe,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na
tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
15 Yaraga ŋga kì kuru ki se ya mbe
sin,
yaraga ŋga woro wa, pe se ya mbege
jiri.
16 Mìla na yɛɛ pye fɔ: «Wele, mì
kari yɛgɛ ma kajɛnmɛ gbɔɔ ta ma
wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn wun-
luwɔ pi na na yɛgɛ wa Zheruzalɛmu
ca pe na.» Mì kajɛnmɛ gbɔɔ naa
jɛnmɛ gbɔɔ ta†.
17 Mìla ki kɔn maga tɛgɛ wa na
kotogo na mbege lagaja mbege jɛn
yiŋgi ki yɛn kajɛnmɛ we, mbege jɛn
yiŋgi ki yɛn lembigewe konaa yara
kapyere ti ni. Ɛɛn fɔ mìgi wele maga
yan fɔ ko fun ki yɛn paa lere ma kaa
na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
18 Katugu na maga kajɛnmɛ gbɔɔ ta,
jatere piriwɛn gbɔɔ yɛn ma
woo;
maga jɛnmɛ gbɔɔ ta, tege gbɔgɔ ki
yɛn ma wogo.

† **1:11 1.11:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti mbe ya logo naa fɔ: Faa woolo mbele pè toro, lere se ya nawa to pe kagala ke na naa; mbele pe yaa yiri puŋgo na, pe kagala wele, mbele pe yaa ka yiri poro puŋgo na, pe se ka nawa to ke na. † **1:16 1.16:** 1 Wunlu 3.12; 5.9-14

2

Dunruya katangala naa yarijɛndɛ ti ma yiŋgi yɔn

1 Mìla na yɛɛ pye fɔ: «Koni, mi yaa yɔgɔrimɔ kapyere pye mbe wele, mbe katangala ke tanwa pi li mbe wele.»
Ɛɛn fɔ ko ki ni fuun ŋga ko yɛn wagafe.
2 A mì sho fɔ:
«Titɛgɛrɛ ti yɛn lembigewe kala,
yɔgɔrimɔ pila si kala yɔn.»
3 Kona, a mì sigi kɔn maga tɛgɛ wa na nawa fɔ mi yaa koro wa na tijinliwɛ konɔ li ni, mbanla yɛɛ kan duvɛn wɔgɔ ki yeri, konaa mbanla yɛɛ le lembigewe pi ni. Mìla pye na jaa mbege jɛn ki tunŋgo ŋga sɛnwee piile paa piin laga tara ti na pe yinwege piliye yi ni, ki ma kajɛŋgɛ ŋga pye pe kan.
4 Mì tunŋgbɔrɔ pye, ma yinrɛ kan na yɛɛ kan, ma ɛrɛzɛn tiire sanri na yɛɛ kan†.
5 Mì naŋgɔ kɔlɔyɔ kɔn, ma tire kɛɛrɛ sanri na yɛɛ kan; mì tire nda ti maa sɛni ti cɛnlɛ pyew ta sanri wa ti ni.
6 Mì tɔnmɔ were wɔ na yɛɛ kan, mbe ta mbaa tipire yirifɔnndɔ ti sugurun ti tɔnmɔ pi ni.
7 Mì kulonambala naa kulojaala lɔ na yɛɛ kan. A pè piile se wa na go ki ni. Mì nɛrɛ naa simbaala konaa sikaala lɛgɛrɛ ta ma wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn na na wa Zheruzalɛmu ca pe na†.
8 Mì warifuwe, naa tɛ gbogolo na yɛɛ kan fun, konaa wunlumbolo yarijɛndɛ naa tara ta yɛgɛ yarijɛndɛ ni. Mì yurukɔɔlɔ nambala naa jɛɛlɛ lagaja yurukɔgɔ ki na na yɛɛ kan. Mì jɛɛlɛ lɛgɛrɛ ta na yɛɛ kan fun, poro mbele pe yɛn nambala pe kandanlaga ye†.
9 Mìla pye legbɔɔ ma wɛ mbele fuun pàa keli ma cɛn na na wa Zheruzalɛmu ca pe na. Konaa ki ni fuun, na kajɛnmɛ pìla pye na ni†.
10 Yaraga ŋga fuun na yɛgɛ la yiri ki na, mi sila na yɛɛ kun ko ka kpɛ ni. Mi sila na yɛɛ kun yɔgɔrimɔ kala la kpɛ ni; katugu mìla pye na yɔgɔri na tunŋgo ki fanŋga na, ko kìla pye na tunŋgo tege ki ni fuun ki tɔnli we.
11 Ko puŋgo na, tunndo nda fuun mì pye konaa tege ŋga mì te mari pye, a mì si jatere pye ki na. A mì sigi yan fɔ ko ki ni fuun ko yɛn wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we. Tɔnli woro ko ka kpɛ ni laga tara ti na.

Lere pyew wi yɛn kufɔ

12 Kona, a mì sigi lagaja mbe kajɛnmɛ, naa kambajɛnmɛ konaa yara kapyere ti cancan mbe wele. A mì silan yɛɛ yewe fɔ lere ŋa wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na wunlunaŋa wi yɔnlɔ, yiŋgi wi yaa ka pye fɔnŋgɔ, ŋga ki fa pye faa gbɛn?
13 Kì pye ma, mìgi wele maga yan fɔ kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ ma wɛ lembigewe pi na, paa yɛgɛ ŋga na yanwa pì mbɔnrɔ ma wɛ diwi wi na we.
14 Kajɛnŋɛ wi maa karisaga ki jɛn;
ɛɛn fɔ lembige ki maa tanri wa diwi wi ni.
Konaa ki ni fuun, mìgi kɔrɔsi maga yan, fɔ pe pe ni fuun shyɛn pe kɔlɔmɔ pi yɛn nuŋgba.
15 A mì silan yɛɛ pye fɔ: «Lembige ki yaa ka kɔ yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa ka kɔ ma fun. Kì pye ma, na kajɛnmɛ pi tɔnli wo yɛn yiŋgi?» A mì silan yɛɛ pye ma yo fɔ ko fun ko yɛn wagafe.
16 Katugu leele pe se koro mbaa nawa tuun kajɛnŋɛ wi kala li na mbe mɔ mbe sa wɛ lembige ki kala li na. Sanni la kee wa yɛgɛ, leele pe ma fɛgɛ pe ni fuun shyɛn pe kala li na. Ɛnhɛn, kajɛnŋɛ wi ma ku, lembige ki ma ku fun.
17 Kì pye ma, yinwege kìlan mbɛn, katugu mi wo yeri, kagala ŋgele ke yɛn na piin laga tara ti na, ke yɛn jɔlɔgɔ; ko ki ni fuun ko yɛn wagafe

† **2:4 2.4-8:** 1 Wunlu 10.23-27; 2 Kuro 9.22-27 10.10,14-22 † **2:9 2.9:** 1 Kuro 29.25 † **2:7 2.7:** 2 Kuro 8.8-9 † **2:8 2.8:** 1 Wunlu

paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

Mbaa tunŋgo piin la tege ki tɔnli wo yɛn yiŋgi

18 Tunŋgo ŋga fuun mì pye ma te laga tara ti na, ki ni fuun kìlan mbɛn; katugu mi yaa ka kari mbege tɔnli wi yaga ŋa wi yaa ka pan na puŋgo na wo kan.
19 Ambɔ ki jɛn na kaa pye wi yaa ka pye kajɛnŋɛ nakoma lembige? Ma si yala mìlan yɛɛ te ma tunŋgo ŋga fuun pye na kajɛnmɛ pi ni laga tara ti na, ko fɔ wo wi yaa ka pye ki tɔnli wi tafɔ. Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn wagafe.
20 Kì pye ma, tunŋgo ŋga fuun mì pye laga tara ti na, a kì silan jatere wi piri na na.
21 Lere wa maa tunŋgo ki pye kajɛnmɛ ni, naa jɛnmɛ ni konaa mbe fanŋga ta ki ni. Ɛɛn fɔ wi ma kaa ki tɔnli wi yaga wa yɛgɛ kan, ŋa wi sigi tege ka te. Ko fun ko yɛn wagafe, ma pye kayaŋga gbɔgɔ.
22 Tunŋgo ŋga fuun sɛnwee wi maa piin na tege laga tara ti na, konaa tege ŋga fuun wi ma taga wi yɛɛ na wa ki ni, yiŋgi tɔnli wi yaa ka ta wa ki ni?
23 Wi yinwege piliye yi ni fuun yi ma pye tege ni, wi tunndo ti maa jatere wi piri wi na. Ali yɛrɛ yembinɛ wila wogosaga ta. Ko fun ko yɛn wagafe†.
24 Yaraga ko ka woro wa ma mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, kaawɔ mbe li mbe wɔ konaa mbaa yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli wi kala na. Ɛɛn fɔ ko fun mìgi wele maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ lo li ma ko pye sɛnwee wi kan†.
25 Ambɔ wi mbe ya mbaa nii mbaa yɔgɔri, na Yɛnŋɛlɛ li sigi kan wi yeri?
26 Katugu lere ŋa kala ka Yɛnŋɛlɛ li ndanla, li ma kajɛnmɛ, naa jɛnmɛ konaa yɔgɔrimɔ kan wi yeri. Ɛɛn fɔ li ma ti kapege pyefɔ wo maa tunŋgo piin na yarijɛndɛ gbogolo, mbe kari yaga ŋa wi kala li yɛn mali ndanla wo kan†. Ko fun ko yɛn wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

3

Kala li ni fuun naa li wagati

1 Kala li ni fuun naa li wagati,
kala pyew naa li pyesanga laga tara ti na.
2 Lere sesanga yɛn wa, kusanga yɛn wa.
Tire sanrisanga yɛn wa, ti kɔlɔgisanga yɛn wa.
3 Lere gbosanga yɛn wa, wi sagalama sanga yɛn wa.
Go jansanga yɛn wa, ki kansanga yɛn wa.
4 Gbelesanga yɛn wa, titɛgɛrɛ sanga yɛn wa.
Kunwɔ gbelesanga yɛn wa, yɔrɔ sanga yɛn wa.
5 Sinndɛɛrɛ wasanga yɛn wa, sinndɛɛrɛ gbogolosanga yɛn wa.
Mbe magala yɛɛ ni mbe shari ko sanga yɛn wa, yaga ka magala ye yɛɛ ni mbe shari ko sanga yɛn wa.
6 Yaraga jasanga yɛn wa, yaraga puŋgosanga yɛn wa.
Yaraga tɛgɛsanga yɛn wa, yaraga wasanga yɛn wa.
7 Paraga ki walisanga yɛn wa, ki yɔlisanga yɛn wa.
Lere wi pyerisanga yɛn wa, wi parasanga yɛn wa.
8 Ndanlawa sanga yɛn wa, lere panrasanga yɛn wa.
Malaga gbɔnsanga yɛn wa, yɛyinŋge sanga yɛn wa.
9 Tunmbyee wi ma tege ŋga te, yiŋgi tɔnli wi ma ta wa ki ni?
10 Tege ŋga Yɛnŋɛlɛ lì wa sɛnwee piile pe na mbe pe kuru, mìgi wele maga yan.
11 Lì kala pyew li pye ma li yɔn li sanga wi na. Lì yɛrɛ wagati kɔsaga fu woo wi jatere wi le wa sɛnwee wi kotogo na. Konaa ki ni fuun,

† **2:23 2.23:** Zhɔbu 5.7; 14.1 † **2:24 2.24:** Yofɔ 3.13; 5.17; 9.7; Eza 56.12; Luki 12.19; 1 Korɛn 15.32
† **2:26 2.26:** Zhɔbu 32.8; Yomi 2.6

tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye, mbege lɛ wa ki lɛsaga fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga, sɛnwee wi se ya mbege kɔrɔ wi jɛn mbe sa yiri wa.
12 A mì sigi jɛn fɔ kala lo la woro ma mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, kaawɔ mbaa yɔgɔri konaa mbaa katangala ke tanwa pi nii wi yinwege piliye yi ni.
13 Na lere o lere kaa nii, mbaa woo, mbaa wi kɛɛ tunndo ti tɔnli wi nii, wi daga mbege jɛn fɔ ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li yarikanga.
14 Mìgi kɔrɔsi maga yan fɔ yaraga ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ li ma gbegele, ki ma koro wa fɔ sanga pyew. Yaraga ka se ya taga ki na, yaraga ka se si ya kɔn ki na. Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo sɛnwee wila fyɛ li yɛgɛ.
15 Kala o kala li yɛn wa nala, làa pye
faa ma toro;
kala o kala li yaa ka pye puŋgo na,
lo la pye faa makɔ.
Kagala ŋgele kè toro makɔ, Yɛnŋɛlɛ
li ma ti ke ma sɔngɔrɔ ma pan.

Kala pyew li kɔsaga ko ki yɛn kunwɔ we

16 Mìgi wele maga yan laga tara ti na naa, fɔ kaselege ki ja daga mbe pye laga ŋga na, tipege ki maa piin wa ki yɔnlɔ; kasinŋge ki ja daga mbaa piin laga ŋga na, tipege ki maa piin wa ki yɔnlɔ.
17 Kona, a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn lesinŋɛ wo naa lepee wi na, katugu kala pyew naa li pyesanga, kapyege pyew naa ki pyesanga.»
18 A mì sigi yo na yɛɛ kan sɛnwee piile pe wogo na, fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe waa na wele, jaŋgo mbege naga pe na fɔ poro naa yaayoro ti ni pe yɛn yaraga nuŋgba.
19 Katugu sɛnwee wi kɔlɔmɔ po naa yaayogo ki kɔlɔmɔ pi ni pi yɛn nuŋgba. Sɛnwee wi ma ku, yaayogo ki ma ku fun. Yinwege wɔnwɔn nuŋgba po pi yɛn pe ni fuun shyɛn pe ni. Sɛnwee wii mbɔnrɔ yaayogo ki na kala la kpɛ ni, katugu kala pyew li yɛn wagafe.
20 Pe ni fuun pe yɛn na kee wa laga nuŋgba ki ni. Pa pe ni fuun pè yiri wa taambugɔ ki ni, pa pe ni fuun pe yaa ka sɔngɔrɔ wa taambugɔ ki ni naa.
21 Ambɔ ki jɛn na kaa pye sɛnwee ka ku wi yinnɛ li ma kari naayeri wa yɛnŋɛlɛ na, yaayogo ka ku ko yinnɛ lo ma tigi wa tara ti nɔgɔna.
22 Mìgi wele maga yan fɔ kala lo la woro ma mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, kaawɔ mbaa yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli wi kala na. Ko ki yɛn wi tasaga ye, katugu ŋga ki yaa kaa piin laga wi puŋgo na wi kuŋgɔlɔ, ambɔ wi yaa kaa sɔngɔrɔ laga dunruya na wi pan wigi yan?

4

Sɛnwee piile pe yɛɛ jɔlɔkala naa pe tege laga cɛnwɛ pi ni

1 Ko puŋgo na, jɔlɔgɔ ŋga fuun leele pe maa tari pe yɛɛ na laga tara ti na, a mì sigi wele maga yan fun.
Pe yɛn na mbele jɔlɔ, pe yɛn na
gbele, ɛɛn fɔ lere kpɛ woro wa
mbe pe kotogo ki sogo pe na.
Fanŋga ki yɛn pe jɔlɔfɛnnɛ pe yeri,
ɛɛn fɔ lere kpɛ woro wa mbe
pe kotogo ki sogo pe na.
2 Kona, a mì sigi yo ma yo fɔ mbele pè ku makɔ, poro wogo ko mbɔnrɔ weele poro na, poro mbele pe yɛn yinwege na we.
3 Ɛɛn fɔ lere ŋa pe fa se, wo ŋa wi fa tipere nda ti yɛn na piin laga tara na ti yan, wo mbɔnrɔ poro pe ni fuun shyɛn poro na.
4 Mìgi wele maga yan fun fɔ sɛnwee wi maa wi yɛɛ tege na wi tunŋgo ki piin kila yɔngɔ, katugu wi cɛnyɛɛnlɛ pe yaritara ti ma yenjara yirige wi ni. Ko fun ki yɛn wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.
5 Lembige ki maga kɛyɛn yi migi yi yɛɛ ni ma cɛn na wele, mbege yɛɛ jɔgɔ.
6 Ma kɛɛ yɛnlɛ nuŋgba ta konaa wogosaga jɛnri ni, ko mbɔnrɔ ma kɛɛ yɛnlɛ shyɛn ta konaa yɛwɛrɛgɛ ni ko na. Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na lere

ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

7 Mì kala la wele ma yan, na li yɛn wagafe laga tara ti na.
8 Lere wa ma pye wa, wi yɛn wi nuŋgba, lere wa yɛgɛ woro wi ni. Pyɔ woro wi yeri, nɔsepyɔ woro wi yeri. Ɛɛn fɔ wi maa tunŋgo piin sanga pyew. Wi yɛgɛ na tin yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa na. Konaa ki ni fuun, wi maa yɛɛ pye fɔ: «Mi yɛn naga tunŋgbɔlɔ na li piin, mala yɛɛ kun katangala ke ni ambɔ fɔ kan?» Ko fun ko yɛn wagafe, ma pye nandangawa kala.

9 Leele shyɛn mbe pye pe yɛɛ ni ko mbɔnrɔ lere nuŋgba na, katugu leele shyɛn tunŋgo tɔnli wo ma pye ma gbɔgɔ.
10 Pe shyɛn pe ni, na nuŋgba ka to, sanŋa wi maa yirige. Ɛɛn fɔ lere ŋa wi yɛn wi nuŋgba, tege yɛn ki fɔ wi wogo, na wi ka to, lere woro wa mboo yirige.
11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na leele shyɛn ka sinlɛ pe yɛɛ tanla, pe maa tufunwɔ nii pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa sinlɛ wi yɛ, wi yaa tufunwɔ po le wi yɛɛ ni mɛlɛ?
12 Lere nuŋgba mbe ya naŋa nuŋgba ni, ɛɛn fɔ nambala shyɛn poro mbe ya yere mboo sige. Mana na pè pili garipiile taanri ni, li kɔnwɔ na tanla.
13 Lefɔnŋɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ, wì mbɔnrɔ wunlunaŋa lelɛɛ ŋa wi yɛn lembige wi na, wo ŋa wila yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ na we.
14 Ali na ki ka pye ki lefɔnŋɔ wì yiri wa kaso wi ni, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na, nakoma ki pye poo se wa fyɔnwɔ pi ni wa wunluwɔ tara ti ni, ko mbɔnrɔ.
15 Mìgi wele maga yan fɔ sɛnwee piile mbele fuun pe yɛn yinwege na laga tara ti na, ko lefɔnŋɔ cɛnlɛ ŋa wi yaa cɛn wunluwɔ pi na wa wunlunaŋa lɛɛ wi yɔnlɔ, wo pe ma taga wi puŋgo na.
16 Leele mbele pàa taga ki wunlunaŋa wi puŋgo na, ki janwa wi yɔn ki saa jɛn. Ma si yala, setirige piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na, wi kala li se ka yɔgɔrimɔ kan poro yeri. Ko fun ko yɛn wagafe, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

Sɛnwee wi daga mbaa wi sɛnyoro ti kɔrɔsi

17 Na ma kaa yiin wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔgo ki ni, ma daga mbaa ma tangalɔmɔ pi kɔrɔsi. Ma fulo wa maa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko mbɔnrɔ ma sa saraga wɔ paa lembige saraga wɔmɔ yɛn ko na; katugu lembire to naga jɛn mbe yo kapege ti yɛn na piin.

5

1 Maga ka fyɛɛlɛ mbe sɛnrɛ ta yirige wa ma yɔn, maga ka fogolo mbe yɔn fɔlɔ lɛ Yɛnŋɛlɛ li yeri; katugu Yɛnŋɛlɛ lo yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, mboro wo yɛn laga tara ti na. Ki kala na, maga kɔɔn sɛnyoro ti lɛgɛ.
2 Jatere lɛgɛrɛ ti maa paan wɔɔnrɔ ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnlɛgɛrɛ maa yinrigi wa lembige ki yɔn.
3 Na maga yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri, maga ka mɔ mbeli yɔn fili, katugu lembire ti kapyege ki woro ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Ki kala na, na maga yɔn fɔlɔ kɔn, mali yɔn fili†.
4 Maga ka yɔn fɔlɔ kɔn ko mbɔnrɔ mali kɔn maga si kali tɔn ko na.
5 Maga ka ti ma yɔn kɔɔn le kapege. Maga kaga yo Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ† wi kan fɔ: «Mìla wa ma la maga yɔn fɔlɔ li kɔn win.» Ki ka pye ma, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa nawa ŋgban ma ni ma sɛnyoro ti kala na, mbɔɔn kɛɛ tunŋgo pyew ki jɔgɔ.
6 Yɛgɛ ŋga na wɔɔnrɔ ti ka lɛgɛ mbe toro, ti ma pye go fu, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnrɛ ti ka lɛgɛ mbe toro, ti ma pye go fu. Ki kala na, ma daga mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

† **5:3 5.3:** Yuuro 66.13-14 † **5:5 5.5:** Pitunŋɔ ŋa sɛnrɛ tì yo wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɔ we.

Fanŋga fɛnnɛ pe lejɔlɔgɔ

7 Na maga ki yan tara ta ni pe
yɛn na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe jɔlɔ, ma
je kaselege konaa kasinŋge ki na,
kiga ka to ma yɔn na; katugu fanŋga
fɔ wa ma pye fanŋga fɔ wa go na,
fanŋga fɔ wa yɛgɛ yɛn poro pe ni
fuun shyɛn poro go na.
8 Tara ti tɔnli wi ma pye lere pyew
wi woo. Ali wunlunaŋa wo jate wi
kala pyew pa li maa yinrigi wa kɛɛrɛ
ti ni†.

Penjagbɔrɔ ti yɛn toroyaraga

9 Lere o lere penjara ti yɛn maa
ndanla, wi yɛnlɛ na tin ti na. Lere
o lere yarijɛndɛ tawa pi yɛn maa
ndanla, wi tawa pila wi yɛnlɛ tin. Ko
fun ko yɛn wagafe.
10 Na ma yarijɛndɛ ti ka lɛgɛ, ti
lifɛnnɛ pe ma lɛgɛ fun. Naga yɛn
ma, ti tafɔ wo tɔnli wo yɛn yiŋgi?
Kaawɔ naa wìri yan yɛnlɛ ni ko cɛ.
11 Tunmbyee wi yaakara jɛnri ta
ma ka wi yo, nakoma wi yaakara
lɛgɛrɛ ta ma ka wi yo, wi ma
wɔnlɔndanwa ta yembinɛ. Ɛɛn fɔ
penjagbɔrɔ fɔ wi tawa gbɔɔ pi maga
kan wila ya mbe wɔnlɔ.
12 Mì kapege gbɔgɔ ka yan laga
tara ti na, ko yɛn fɔ: Penjagbɔrɔ
fɔ wi maa wi penjara ti gbogolo wi
yɛɛra jɔlɔgɔ ki mɛgɛ ni.
13 Ki penjagbɔrɔ ti ma kaa jɔgɔ wi
yeri kawaga ka ni. Ali na ki lerefɔ wi
ka ka pyɔ se, ki pyɔ wila ka yaraga
ka kpɛ ta wa ki penjara ti ni.
14 Ki naŋa wìla yiri wa wi nɔ wi
lara ma pan kɛwara yɛgɛ ŋga na, pa
wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe kari kɛwara
ma, wi se ka kari wi tunŋgo tɔnli wa
kpɛ ni wi kɛɛ†.
15 Ko fun ki yɛn kapege gbɔgɔ ka.
Sɛnwee wìla se ma pan waga yɛgɛ
ŋga na, pa wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe
kari waga ma. Kona yiŋgi tɔnli wì
ta wa wi tunŋgo ki ni? Wi tunŋgo
tɔnli wì yiri tifɛlɛgɛ.
16 Mbe taga wa ko na, wùu yin-
wege ki ni fuun ki pye wa yɛsanga ki
ni, naa jɔlɔgɔ ki ni, naa nandangawa
pi ni konaa kayaŋga ki ni.
17 Mìgi wele maga yan fɔ ŋga kì
mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye, ko
yɛn mbaa nii mbaa woo konaa mbaa
yɔgɔri wi tunŋgo tɔnli wi kala na, wi
yinwege piliye yan Yɛnŋɛlɛ lì kan wi
yeri yi ni. Ko ki yɛn wi tasaga ye.
18 Na Yɛnŋɛlɛ li ka penjagbɔrɔ
ti kan lere o lere yeri mboo pye
yarijɛndɛ tafɔ, mbe ti ki fɔ wila ti
tanwa pi nii, mbaa yɔgɔri wi tunŋgo
tɔnli wi kala na, ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li
yarikanga.
19 Ki lerefɔ wila la sɔnri wi yin-
wege kì were yɛgɛ ŋga na ki na
naa, katugu Yɛnŋɛlɛ lùu nawa pi yin
yɔgɔrimɔ ni.

6

Mbe yarijɛndɛ ta, maga ka ya mberi tanwa pi li

1 Mì kapege ka yɛgɛ yan laga tara
ti na, ŋga ki yɛn na sɛnwee piile pe
jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.
2 Lere wa yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ li
ma penjagbɔrɔ kan wi yeri, naa
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni konaa gbɔgɔwɔ
ni. Yaraga ŋga fuun ki la yɛn wi
na, wi maga ta. Konaa ki ni fuun,
Yɛnŋɛlɛ laa wi yaga wila ti tanwa pi
nii, ɛɛn fɔ lere wa yɛgɛ wi ma kaa
nari nii. Ko fun ki yɛn wagafe, ma
pye jɔlɔgɔ gbɔgɔ.
3 Lere wa mbe ya mbe pyɔ cɛnmɛ
se, mbe yinwetɔnlɔgɔ ta. Ali na
wi ka yinwetɔnlɔgɔ ta yɛgɛ o yɛgɛ,
mbe sigi ta wii yɔgɔrimɔ kpɛ ta wi
yarijɛndɛ ti ni, fanga yɛrɛ si ta mboo
gboo wi le, kona, mi wo yeri, pyɔ ŋa
pè se, a wì toro, wi wogo kì mbɔnrɔ
wi na.
4 Katugu ki pyɔ pòo se wagafe, wì
sɔngɔrɔ ma kari wa diwi wi ni. Wi
mɛgɛ kì koro wa larawa.

† **5:8 5.8:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ: *Ali wunlunaŋa wo jate wi kala pyew pa li maa yinrigi wa kɛɛrɛ ti ni* ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi logowo pi yɛn ma ŋgban. Pèle ki kanŋga ma yo fɔ: *Wunlunaŋa ŋa wi ma ti kɛɛrɛ tunŋgo wogo ki ma pye kagbɔgɔ yɔn, wo wi yɛn ma yɔn tara ti go na.* † **5:14 5.14:** Zhɔbu 1.21; Yuuro 49.18; 1 Timo 6.7

5 Ki pyɔ wii funwa pi yan, wii
si yinwege kala la kpɛ jɛn. Wo
yɛn yɛyinŋge na ma wɛ ŋa wì yin-
wetɔnlɔgɔ ta wi na.
6 Ali na lere wa ka yɛlɛ waga
keleŋgele tɛgɛsaga shyɛn ta yinwege
ki ni, mbe sigi ta wii fɛrɛwɛ ta, ko
yaa yiŋgi yɔn wi kan? Katugu pa pe
ni fuun paa kee wa laga nuŋgba ki
ni.

Sɛnwee wi yɛnlɛ na tin yaraga na

7 Sɛnwee wi maa tunŋgo piin na
tege wi yɔn suro to kala na; konaa
ki ni fuun, wi yɛgɛ na tin yaraga na.
8 Yiŋgi tɔnli kajɛnŋɛ wi ta ma saa
wɛ lembige ki na? Na fyɔnwɔ fɔ wi
ka wi yɛɛ yingiwɛ jɛn sɛnwee piile
pe sɔgɔwɔ, ko yaa yiŋgi yɔn wi kan?
9 Sɛnwee wi kaa yaraga ŋga yaan
yɛnlɛ ni, ko mbɔnrɔ ma wɛ wi jatere
wila wi tile wila kee wi yɛnlɛ yaara ti
kɔrɔgɔ ko na. Ko fun ki yɛn wagafe
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa na
tifɛlɛgɛ ki puro mbege yigi we.

NAGAFƆ WI KAJƐNMƐ YƐRƐWƐ SƐNRƐ

6.10–12.14

Kajɛnmɛ yɛrɛwɛ

10 Yaraga o yaraga ki yɛn laga
makɔ, ki mɛgɛ kì jɛn maga lɛ wa faa.
Sɛnwee wi yɛn yaraga ŋga cɛnlɛ, ki
yɛn ma jɛn. Wila ya mbe kendige wɔ
lere ŋa wi fanŋga kì wɛ wi wogo ki
na wi ni.
11 Na sɛnrɛ ti ka lɛgɛ, ti gbɔɔ ma
pye wagafe. Lere na tɔnli kpɛ ta wa
ti ni.
12 Sɛnwee wi yinwege piliye yi
woro yaraga ka. Wi yinwege ŋga
kì were, ki ma toro paa yinmɛ yɛn.
Yaraga ŋga kì yɔn sɛnwee wi kan,
ambɔ ki jɛn? Ŋga ki yaa ka pye laga
tara na wi puŋgo na, ambɔ wi mbe
ya mbege yo wi kan?

7

Ŋga kì yɔn sɛnwee wi kan wi yinwege ki ni

1 Mɛtanga tawa pì mbɔnrɔ sinmɛ
nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo
na,
sɛnwee wi kupilige kì mbɔnrɔ wi
sepilige ki na.

2 Mbe kari kunwɔ go ni
kì mbɔnrɔ mbe kari liwɛn gbɔɔ
lisaga ko na;
katugu kunwɔ po pi yɛn lere pyew
wi kɔsaga ye.
Sɛnwee piile pe daga mbaa sɔnri ki
wogo ki na jɛŋgɛ.

3 Yɛsanga kì mbɔnrɔ titɛgɛrɛ na,
katugu yɛsanga ki ma ti sɛnwee wi
ma jatere jɛnŋɛ ta.

4 Kajɛnŋɛ wi maa jatere piin kunwɔ
go wogo ki na,
ɛɛn fɔ lembige ko maa jatere piin
katangala pyege go ko na.

5 Mbe kajɛnŋɛ wi yɛrɛwɛ
sɛnŋgbanra ti logo,
ko mbɔnrɔ lembige ki yuuro logowo
po na.

6 Wuuro ti maa fuunru wa kasɔn ki
ni cɔgɔ ki nɔgɔ yɛgɛ ŋga na,
pa lembige ki titɛgɛrɛ ti ma pye ma
fun.
Ko fun ki yɛn wagafe.

7 Mbe jɔlɔgɔ ki taga kajɛnŋɛ wi na,
ki maa pye lembige,
yarikanra ti ma sɛnwee wi jatere
jɛnŋɛ wi jɔgɔ wi na.

8 Kala li kɔsaga kì mbɔnrɔ li lɛsaga
ki na,
mbaa kala kunni yɛɛ ni kì mbɔnrɔ
yɛɛ gbɔgɔwɔ na.

9 Maga kaa kɔnrɔ taa jaga jaga,
katugu naŋgbanwa pi ma pye lem-
bire to woo†.

10 Maga ka yewe mbe yo fɔ: «Yiŋgi
na faa wagati wo la si tanla
nala wo na?»

† **7:9 7.9:** Zhaki 1.19

Katugu ki yewige ki woro kajɛnmɛ
wogo.

11 Kajɛnmɛ pi yɛn ma yɔn paa
kɔrɔgɔ yɛn,
mbele fuun pe yɛn yinwege na, pe
maa tɔnli taa wa pi ni.
12 Kajɛnmɛ pi ma lere fɛrɛ tɔn paa
yɛgɛ ŋga na penjara ti ma lere
fɛrɛ tɔn we;
ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi kayɔngɔ ko yɛn fɔ
mbele kaa ta, pi ma yinwege
kan pe yeri.
Ki kala na, mboo jɛn ki yɛn tɔnli ni.

13 Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke wele!
Yaraga ŋga kì kuru, ambɔ wi mbe ya
mbege sin?
14 Fɛrɛwɛ pilige ka pan, maa yɔgɔri!
Ɛɛn fɔ jɔlɔgɔ pilige ka pan, maa
sɔnri!
Katugu Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kagala shyɛn
ke pye ma ke yala,
jaŋgo ŋga ki yaa ka pye sɛnwee wi
puŋgo na, wiga kaga jɛn.

Sɛnwee wi daga mbaa kasinŋge piin konaa mbe kajɛnmɛ ta

15 Na yinwege jɛnri ŋga mì pye
ki ni, ko ŋga ki woro yaraga ka,
mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yan.
Lesinŋɛ wa ma ku fyaw, ali mbege
ta wi yɛn ma sin; ma si yala lepee
wa ma yinwetɔnlɔgɔ ta wi tipewe po
naa ki ni fuun ni.
16 Maga kɔɔn yɛɛ pye lesinŋɛ
mbe sa toro, maga si kɔɔn yɛɛ pye
kajɛnŋɛ mbe sa toro. Yiŋgi na mɛɛ
ma yɛɛ jɔgɔ?
17 Maga ka pye lepee mbe sa toro,
maga si ka pye lembige fun. Yiŋgi
na ma yaa ti ma ku fyaw, na ma
kusanga wi fa gbɔn gbɛn?
18 Ki yɛn ma yɔn, maga yɛrɛwɛ
sɛnrɛ shyɛn nda ti yigi, maga ka
ti ta mbe shɔ ma yeri ti shyɛn ti
ni; katugu lere o lere wi maa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi yaa yigilɔmɔ ta
ki kagala shyɛn ŋgele ke na.
19 Kajɛnmɛ pi ma fanŋga kan
kajɛnŋɛ wi yeri mbe wɛ ca ki fanŋga
fɛnnɛ kɛ na.
20 Lere wo wa woro sinŋɛ laga
dunruya wi ni, ŋa wi maa kajɛŋgɛ
piin, wi fa wa mbe la mbe kapege
pye.
21 Maga kaa sɛnrɛ nda fuun leele
pe maa yuun ti nuru, nakoma ma
yaa kaga logo fɔ ma tunmbyee wi
yɛn na sɛnpere yuun ma kanŋgɔlɔ;
22 katugu mboro yɛrɛ jate màga
jɛn ma yo wagati lɛgɛrɛ na mà
sɛnpere yo pele yɛgɛ na.
23 Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke
cancan ma wele kajɛnmɛ pi fanŋga
na, a mì silan yɛɛ pye fɔ: «Mila jaa
mbe kajɛnmɛ ta.» Ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi
laga la lali na ni.
24 Yaraga ŋga ki yɛn wa, ki yɛn
ma lali, ki kɔrɔ wì jugo fɔ ma jugo.
Ambɔ wi mbe ya mbege jɛn mbe
wali ki na?
25 Kona, a mì silan yɛɛ kan na
kotogo ki ni fuun ki ni, jaŋgo mbe
kajɛnmɛ po naa kagala ke pyego
ki ni ti sagaja, mberi cancan mbe
wele, mberi kɔrɔ jɛn; a mì sigi wele
maga yan fɔ mbe pye lepee ki yɛn
lembigewe, fɔ kambajɛnmɛ pi yɛn
yara kapyere.
26 Mì kala la yɛgɛ wele ma yan, na
lì pe ma wɛ kunwɔ pi na. Lo yɛn
fɔ jɛlɛ ŋa wi yɛn paa pɛnɛ yɛn mbe
lere yigi, wi nawa pi yɛn paa mɛrɛ
yɛn, wi kɛyɛn yi yɛn paa yɔngɔwɔ
yɛn, mba pi ma lere pɔ. Lere ŋa wi
kala li yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wo
ma shɔ wi yeri. Ɛɛn fɔ wi ma kapege
pyefɔ wo yigi.
27 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wì yo fɔ: «Mì
kagala ke cancan nuŋgba nuŋgba
mbe ke pyego ki jɛn, ŋga mì yan wa
koyi ŋga.
28 Mi yɛn na yaraga nuŋgba ki
lagajaa ali ma pan ma gbɔn yiŋgɔ,
mi fa yɛgɛ ta ki na gbɛn. Mì naŋa
nuŋgba ta wa nambala wagakele
(1 000) sɔgɔwɔ; ŋa wi yɛn ki naŋa
sinŋɛ we; ɛɛn fɔ wa jɛɛlɛ pe ni fuun
pe sɔgɔwɔ, mii jɛlɛ nuŋgba yan wa,
ŋa wi yɛn ki jɛlɛ.
29 Kala nuŋgba mì yan wa, loli na
fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ lì sɛnwee wi da lesinŋɛ,

ɛɛn fɔ sɛnwee wo wì kapyere ti lagaja mari ŋgban wi yɛɛ na.› »

8

Mbaa wunlunaŋa wi gbogo, ko ki naga fɔ ma yɛn kajɛnŋɛ

1 Ambɔ wi yɛn kajɛnŋɛ jate wo?
Ambɔ wi mbe ya mbe kagala ke kɔrɔ jɛn?
Kajɛnmɛ pi ma ti sɛnwee wi yɛgɛ welewe pi ma tanla,
wi yɛsanga ki ma kɔ ma kanŋga yɔgɔrimɔ.
2 Mì yo fɔ: «Ta tanri wunlunaŋa wi sɛnyoro ti na,
wuguro nda mà wugu ki wogo ki na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na ti kala na.»
3 Maga ka fyɛɛlɛ mbe yiri le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ (mbe je wi fanŋga ki na).
Kapyege ŋga ki yɛn maa mbɛn, maga ka koro mbaa ki piin kapɔrɔ ni,
katugu kala o kala li wunlunaŋa wi ndanla, lo wi ma pye.
4 Ma jɛn wunlunaŋa wi sɛnyoro ti ma pye fanŋga ni,
ambɔ wi mbe ya mboo yɔn kanŋga, mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
5 Lere ŋa kaa tanri wi sɛnyoro ti na, kapege se gbɔn wo na;
ɛɛn fɔ kajɛnŋɛ wi maga jɛn fɔ kiti sinŋɛ kɔnsanga yɛn wa.
6 Katugu kala pyew naa li pyesanga konaa li pyelɔmɔ wi;
ɛɛn fɔ kapegbɔgɔ kayi ki yɛn sɛnwee pyɔ wi na.
7 Ŋga ki yaa ka pye puŋgo na, sɛnwee se ya mbege jɛn.
Ki yaa ka pye yɛgɛ ŋga na, ambɔ wi mbe ya mbege yo wi kan?
8 Sɛnwee pyɔ wo wa kpɛ yinwege woro wi kɛɛ mbe yo wi se ku,
lere se ya mbe fanŋga ta wi kupilige ki na;
lere kpɛ se ya mboo yɛɛ shɔ ki malaga ŋga ki ni.
Lepee wi tipewe fun pi se ya mboo shɔ.
9 Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yan, ma jatere pye jɛŋgɛ ŋga fuun ki yɛn na piin laga tara ti ni ki na. Wagati wa ni, lere wa maa fanŋga ki taga wi lewee yɛnlɛ wa na, mbe jɔlɔgɔ wa wi na.

Lere ŋa wi kapege kì koro mbajɔlɔwɔ ki ma pele kan pe ma puŋgo

10 Mìgi wele maga yan fun fɔ pe ma lepeele pe gboolo pe gbegele ma pe le tiyɔngɔ. Leele pàa pye na kee na paan na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki ni, na ki leele pe sɔnni wa ca ki ni, ki ca ŋga pàa pe kapere ti pye wa ki ni we†. Ko fun ko yɛn wagafe.
11 Kì kaa pye kapere nda tì pye ti fɔgɔ kila tɔn le teere ti pyefɔ wi na, ki kala na sɛnwee pyɔ wi kotogo ki yɛn ma yin kapege pyela ki ni.
12 Ali na kapege pyefɔ wiga kapege ki pye sa gbɔn fɔ kapege pyesaga cɛnmɛ, mbe si yinwetɔnlɔgɔ ta, konaa ki ni fuun, mìgi jɛn ma yo mbele pe maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, pe yaa ka fɛrɛwɛ ta pe Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na.
13 Ɛɛn fɔ lepee wi se fɛrɛwɛ ta; wi se yinwetɔnlɔgɔ ta, wi yaa ka toro paa yinmɛ yɛn, katugu wi woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
14 Kawaga ka yɛgɛ yɛn na piin laga tara ti na. Wagati wa ni, ma maga yan fɔ ŋga ki daga mbe pye lepeele pe na, ko ki ma pye lesinmbele pe na; ŋga ki daga lesinmbele pe ni, ko ki ma pye lepeele pe kan. Mi yɛn naga yuun fɔ ki wogo fun ki yɛn wagafe.
15 Ki kala na, mi yɛn naga yuun fɔ mbaa yɔgɔri ko ki yɛn ma yɔn; katugu kala lo la si mbɔnrɔ sɛnwee wi yeri mbe pye laga tara ti na,

† **8:10 8.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Leele pàa pye na kee na paan na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki ni, na ki leele pe sɔnni wa ca ki ni, ki ca ŋga pàa pe kapere ti pye wa ki ni we,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Leele pàa pye na kee na paan na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki ni, na ki leele pe sɔnni wa ca ki ni, ɛɛn fɔ pàa fɛgɛ mbele pàa pye na kasinŋge ki piin wa ca ki ni poro na.*

kaawɔ mbaa nii, mbaa woo konaa mbaa yɔgɔri ko cɛ. Ko wi daga mbaa piin mboo ta wa wi tunŋgo ki ni wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, yo yan Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye laga tara ti na we.

Yeresaga yɛn sɛnwee pyɔ wi kajɛnmɛ pi na

16 Naa mìla ki kɔn maga tɛgɛ wa
na kotogo na mbege lagaja mbege
jɛn yiŋgi yi kajɛnmɛ we, mbe jatere
pye sɛnwee piile pe kapyegele ke na
laga tara ti na, maga wele maga yan
fɔ pe se wɔnlɔ sɔnlɔ naa yembinɛ;
17 kona, a mì si Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo
ki ni fuun ki wele maga yan; kagala
ŋgele ke maa piin laga tara ti na,
lere se ya mbe ke kɔrɔ jɛn. Sɛnwee
wi maa wi yɛɛ tege na yaraga ŋga
jaa mbe jɛn, wi se ya mbege jɛn. Ali
na kajɛnŋɛ wa kaa ki jate mbe yo
wìgi jɛn, ma yaa saga yan fɔ wi se
ya mbege kɔrɔ jɛn mbe wali ki na.

9

Kunwɔ pi yaa gbɔn lere pyew wi na

1 Kona, a mì si jatere pye ki
kagala ŋgele ke ni fuun ke na.
Mìgi cancan maga yan fɔ lesinmbele
poro naa kajɛnmbɛlɛ pe ni, konaa
pe kapyegele ke ni fuun ke yɛn
Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ. Sɛnwee wi mbe ka
sa fili ndanlawa ni wi yo, nakoma
mbɛnwɛ ni wi yo, wi se ya mbe ko
jɛn.
2 Kala nuŋgba lo li ma lere pyew
wi ta. Kala na li ma lesinŋɛ wi ta, lo
nuŋgba lo li ma lepee wi ta fun; li
nuŋgba lo li ma lejɛnŋɛ wo naa ŋa
wi yɛn fyɔngɔ fu konaa ŋa wi yɛn
fyɔngɔ ni pe ta; li ma ŋa wi yɛn na
saraga woo wi ta mbe ŋa wi woro na
saraga woo wi ta; li ma lejɛnŋɛ wo
naa kapege pyefɔ wi ta; li ma lere ŋa
wi ma wugu mbe yɔn kan Yɛnŋɛlɛ
yeri konaa ŋa wi maa fyɛ mbe wugu
mbe yɔn kan li yeri wi ta.
3 Kapyere nda fuun ti maa piin
laga tara ti na, wa ti sɔgɔwɔ
kapegbɔgɔ kayi ŋga yɛɛn, fɔ kala
nuŋgba lo li ma sɛnwee piile pe ni
fuun pe ta. Mbe taga wa ko na,
sɛnwee wi kotogo ki yɛn ma yin
tipewe pi ni. Yara kapyere to ti yɛn
wa sɛnwee wi kotogo na wi yinwege
piliye yi ni. Ko puŋgo na, wi mɛɛ ku
ma taga wa kuulo pe na.
4 Lere ŋa wi yɛn yinwege na le-
weele pe sɔgɔwɔ, jigi tagasaga yɛn
wi yeri; pyɔn ŋa wi yɛn wee wo
mbɔnrɔ jara kugo na.
5 Leele mbele pe yɛn yinwege na,
pège jɛn ma yo fɔ pe yaa ka ku. Ɛɛn
fɔ kuulo poro si yaraga ka jɛn naa.
Tasaga si koro pe yeri naa, katugu
lere woro na nawa tuun pe na naa.
6 Pe ndanlawa, naa pe mbɛnwɛ
konaa pe yenjara ti ni tì kɔ ma wɔ
wa. Ŋga fuun ki yɛn na piin laga
tara ti na, tasaga ka kpɛ woro pe yeri
naa fyew wa ki ni.
7 Kari ma saa ma suro ti nii
yɔgɔrimɔ ni, maa ma duvɛn wi woo
nayinmɛ ni, katugu Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ
ma kapyegele ke na makɔ.
8 Maa yaripɔrɔ fire nii sanga
pyew, maga ka ti sinmɛ nuwɔ taan
pi kɔ wa ma go ki na.
9 Jɛlɛ ŋa wɔ̀ɔn ndanla, ta yɔgɔri
wi ni ma yinwege piliye jɛnri yi ni
fuun yi ni, yo yan Yɛnŋɛlɛ lì kan ma
yeri laga tara ti na we; ko ki yɛn ma
tasaga jɛŋgɛ ye laga dunruya wi ni,
mbɔɔn ta wa tege ŋga fuun ma yɛn
na tege laga tara ti na ki ni.
10 Tunŋgo o tunŋgo mà ta mbe
pye, ki pye fanŋga ŋga ki yɛn ma
ni ki ni; katugu ma yɛn na kee laga
ŋga na, ko ŋga ki yɛn kuulo tara re,
tunŋgo, naa jatere pyege, naa jɛnmɛ
konaa kajɛnmɛ woro wa.

Kunwɔ pi ma pan pila sara lere na

11 Mìgi wele maga yan naa laga
tara ti na, fɔ mbele pè feŋge ya poro
ma pe ma fe ma yiri koŋgbanmbala
kashara fenɛ li na; maliŋgbɔɔnlɔ
kotogofɛnnɛ poro ma pe ma cew
ta wa malaga; kajɛnmbɛlɛ poro ma
pe ma yaakara ta; tijinliwɛ fɛnnɛ
poro ma pe ma penjagbɔrɔ ta; jɛnmɛ
yɛn mbele yeri poro ma pe ma

gbɔgɔwɔ ta; katugu yɛnlindanga konaa yɛwɔgɔ ki ni, ti maa gbɔɔn pe ni fuun pe na.

12 Sɛnwee pyɔ wi suu kusanga wi jɛn. Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na ŋgbanra yigimɛrɛ ma ŋgbanla yigi li gbowo pi mɛgɛ ni, nakoma paa sannjɛgɛlɛ yɛn, ŋgele pɛnɛ ma ke yigi. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa kapɛnlɛ li ma fo mbe to sɛnwee wi na ma, mboo yigi.

Kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ fanŋga na

13 Mìgi wele maga yan naa kajɛnmɛ pi wogo na laga tara ti na, fɔ pi yɛn kagbɔgɔ yɔn na yɛgɛ na.

14 Capile là la pye wa, na li leele pe sila lɛgɛ. A wunlunaŋa fanŋga fɔ wà si pan ma to li na, ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma ca ki yɔn tɔn; mɛɛ lugusara gbegele ca ki mbogo ki na maga maga.

15 Naŋa fyɔnwɔ fɔ wà la pye wa ki ca ki ni, ŋa wìla pye kajɛnŋɛ. Wìla ki ca ki shɔ wi kajɛnmɛ pi fanŋga na. Ma si yala, lere kpɛ sila pye na nawa tuun ki naŋa wi na naa.

16 Kona, a mì sho fɔ:

Kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ fanŋga na;
ɛɛn fɔ pe maa fyɔnwɔ fɔ wi kajɛnmɛ pi tifaga,
lere na sila wi sɛnyoro ti nuru.

17 Kajɛnŋɛ ŋa wi maa para pɔw, mbaa wi sɛnrɛ ti nuru,
ko mbɔnrɔ to ŋa wi maa jɔrɔgi ŋgbanga wa lembire ti sɔgɔwɔ wi sɛnrɛ to na.

18 Kajɛnmɛ pì mbɔnrɔ ma wɛ maliŋgbɔnyaara na;
ɛɛn fɔ kapege pyefɔ wi kajɔɔgɔ nuŋgba ki ma kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ jɔgɔ.

10

Kajɛnmɛ pi fanŋga konaa sɛnwee wi yara kapyere ti ni

1 Tishɔnrɔ ti ka ku wa sinmɛ nuwɔ taan pi ni, ti maa jɔgɔ mboo nuwɔ pi ŋgban yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lembigewe jɛnri pi ma kajɛnmɛ pi jɔgɔ mbe sɛnwee wi gbɔgɔwɔ pi laga wi na.

2 Kajɛnŋɛ wi jatere wi maa kee wi ni kalige na,
ɛɛn fɔ lembige ki jatere wo maa kee ki ni kamɛŋgɛ na.

3 Ali na lembige ki kaa tanri la kee wa konɔ, tijinliwɛ na pye ki ni,
ki maa ki nari lere pyew wi na ma yo ki yɛn lembige†.

4 Na kundigi wi ka nawa ŋgban ma ni, ma koro le ma cɛnsaga,
katugu mbe pyeri yɛw, ki ma kajɔgɔrɔ lɛgɛrɛ kɔ.

5 Mì kapege ka yan laga tara ti na,
ko ki yɛn tara teele pe punŋguwɔ we.
6 Lembige ka ma kaa cɛnsagbɔgɔ ta,
ma si yala, mɛgbɔgɔ fɛnnɛ† poro yɛn ma cɛn wa nɔgɔna.
7 Mì kulolo pele yan pè lugu shɔnye na,
ma si yala, wunluwɔ piile pele yɛn na tanri tara paa kulolo yɛn.
8 Lere ŋa wi yɛn na titɛgɛ woo, ki fɔ wi mbe ya to wa ki ni;
lere ŋa wi yɛn na mbogo jaanri, ki fɔ wɔɔgɔ mbe ya mboo nɔ.
9 Lere ŋa wi yɛn na sinndɛɛrɛ woo, ki fɔ sinndɛlɛgɛ mbe ya mboo wɛlɛgɛ;
lere ŋa wi yɛn na kanŋgirɛ walagi, ki fɔ kaŋgbanga mbe ya mboo ta.
10 Na gbɔnlɔgɔ ki yɔn kiga pɛn, na lere sigi yɔn ki yɔ,
kona tunmbyee ŋa wila kɔɔn ki ni, wo wi daga mbe ka taga wi fanŋga ki na;

† **10:3 10.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Ki maa ki nari lere pyew wi na ma yo ki yɛn lembige,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: Ki maa ki yuun lere pyew wi kan ma yo pe yɛn lembire. † **10:6 10.6:** Ŋga kì yo fɔ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ, ki mbe ya kanŋga fun fɔ penjagbɔrɔ fɛnnɛ.

ɛɛn fɔ kajɛnmɛ pi maga kan tunŋgo
ki ma pye ma yɔn.
11 Sanni wɔɔrɔ yigifɔ wi saa jɛnmɛ
pi pye, na wɔɔgɔ ka lere wa
nɔ,
kona go woro ki na wɔɔrɔ yigifɔ
wuu jɛnmɛ pi pye naa.

Maga kaa para mbe sa toro

12 Kajɛnŋɛ wi yɔn sɛnrɛ ti ma ti leele
pe ma yɛnlɛ wi na;
ɛɛn fɔ lembige ki yɔn ki maga jɔgɔ.
13 Ki ma ki sɛnrɛ ti lɛ lembigewe
sɛnrɛ ni, mbe sari kɔ yara
tijangara sɛnrɛ ni.
14 Lembige ki maa sɛnrɛ ti lege na
kee.

Sɛnwee se ya mbe kala na laa paan
wa yɛgɛ li jɛn.
Ŋga ki yaa ka pye wi punŋgo na,
ambɔ wi mbe ya mbege yo wi
kan?

15 Lembige ki tunŋgo ki maga te
jaga,
ali yɛrɛ ki ca konɔ kila li jɛn mbeli
lɛ.

16 Tara nda ti wunlunaŋa wi yɛn pyɔ
jɛɛ,
to nda ti teele pe maga lɛ pinliwɛ ni
na liwɛn gbɔɔ nii,
jɔlɔgɔ yɛn ki tara ti wogo!
17 Ɛɛn fɔ tara nda ti wunlunaŋa wi
sege ki yɛn mɛgbɔgɔ fɛnnɛ
wogo,
to nda ti legbɔɔlɔ pe maa nii na yala
wagati ŋa wì yala wi ni, jaŋgo
mbe ta mbe fanŋga ta,
paa si sinmɛ wɔ mbe tin,
fɛrɛwɛ yɛn ki tara ti wogo!

18 Tiyanra to ti ma ti sɛnwee wi go
ki naayeri wi ma kɔn ma to;
na lere ŋa woro na tunŋgo piin,
tisaga ki maa yiin wa wi go.

19 Leele pe ma sɔgɔlɔ gbɔlɔ li sɔgɔ
mbe nayinmɛ li,
duvɛn wi ma yɔgɔrimɔ kan pe yeri,
penjara ti ma kala pyew li yɛgɛ wɔ.

20 Maga ka sɛnpere yo wunlunaŋa
wi na, ali yɛrɛ wa ma kotogo
na;
maga ka sɛnpere yo penjagbɔrɔ fɔ
wa na, ali yɛrɛ wa ma yumbyɔ
ŋa ma maa wɔnlɔ wi ni;
katugu sannjɛlɛ la mbe ya mbɔɔn
sɛnyoro ti lɛ mbe kari ti ni;
kanwira fɔ wa mbe ya mbe kari saga
sɛnrɛ ti yari lagapyew.

11

Mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn kaŋgbangala ke ni

1 Ma yaakara ti wa wa lɔgɔ tɔnmɔ pi
go na,
ki mɔnɔ o mɔnɔ, ma yaa kari ta
pilige ka†.
2 Ma kɛɛ yaara ta kan leele
kɔlɔshyɛn, nakoma leele
kɔlɔtaanri yeri yɛrɛ,
katugu jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to tara ti
na, lere si ko jɛn.

3 Na kambaara ti ka yin tɔnmɔ pi ni,
ti ma ti tisaga ki ma pan.
Na tige ki ka to mbe wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri, nakoma mbe
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeri,
kì to laga ŋga na, pa ki yaa koro le
ki laga ki na.
4 Lere ŋa kaa tifɛlɛgɛ ki gbɔnlɔmɔ po
kɔrɔsi, ko fɔ wo na yariluguro
lugu;
lere ŋa ka koro mbaa tisaga kam-
baara to wele, ko fɔ wo na
yarilire kɔn.
5 Yɛgɛ ŋga na mɛɛ tifɛlɛgɛ ki
torokonɔ li jɛn,
yɛgɛ ŋga na pyɔ wi wire ti ma
gbegele wa wi nɔ lara, ma sigi
jɛn,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kagala ke ni
fuun ke pyefɔ, ma se ya mbeli
kapyegele ke kɔrɔ jɛn.

† **11:1 11.1:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wo yɛn fɔ: Ma yɛɛ le kapyege ka ni, ko puŋgo na, ŋga ki ma ta wa, ma yaa kaga ta.

6 Tɔɔn yariluguro ti nuru pinliwɛ yɔn na,
maga ka wogosaga kan ma yɛɛ yeri yɔnlɔkɔgɔ yɔn na;
katugu nda ti yaa ka yɔn nakoma nda ti yaa ka jɔgɔ, ma sigi jɛn,
na kaa pye ti ni fuun ti yaa ka yɔn, ma sigi jɛn.

7 Yanwa pi yɛn ma yɔn,
sɛnwee wila yɔnlɔ yanwa pi yaan yɛngɛlɛ ni, ko yɛn yaritanga.
8 Na lere ŋa ka yinwetɔnlɔgɔ ta, wi daga mbaa yɔgɔri ki yɛgɛlɛ nuŋgba nuŋgba ke ni fuun ke ni;
ɛɛn fɔ wi daga mbaa nawa tuun ki na fɔ piliye tipeye lɛgɛrɛ yaa ka pan.
Ŋga fuun ki yaa ka pan mbe pye, ko yɛn wagafe.

Ta yɔgɔri ma lefɔnrɔ sanga wi ni, ɛɛn fɔ maga ka fɛgɛ ma dafɔ wi na

9 Mboro lefɔnŋɔ, ta yɔgɔri ma lefɔnrɔ sanga wi ni,
maa nayinmɛ nii wa ma kotogo na ma lefɔnrɔ piliye yi ni;
kala o kala kɔɔn ndanla, maa li piin,
ma yɛgɛ ki ka yiri kala o kala na, maa li piin.
Ɛɛn fɔ maga jɛn ma yo fɔ kiti kɔnpilige, Yɛnnŋɛlɛ li yaa ka sɔɔn yewe ki kagala ke ni fuun ke ni.
10 Ki kala na, yɛsanga kagala ke wɔ wa ma kotogo na,
kala na li yaa jɔlɔgɔ wa ma wire ti na, mali laga lali ma yɛɛ ni;
katugu lefɔnrɔ sanga wo naa wi fanŋga ki ni fuun ni, wi ma toro fyaw paa lalaaga yɔn yɛn.

12

1 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na ma lefɔnrɔ sanga wi ni,
sanni piliye tipeye yi sa gbɔn,
sanni yɛgɛlɛ yɔn ki sa koro jɛnri,
yɛgɛlɛ ŋgele ni mboro yɛrɛ jate ma yaa kaa yuun fɔ: «Yaraga ko ka kpɛ la woro na na naa.»
2 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na sanni yɔnlɔ konaa yanwa pi ni ti sa pye diwi,
sanni yesogo konaa wɔnŋgɔlɔ ke ni ti sa pye diwi,
sanni kambaara ta yɛgɛ mbe sa yiri ti pan naa tisaga ki panŋgɔlɔ†.

3 Ko sanga wo ni, go ki kɔrɔsifɛnnɛ pe yaa la seri,
nambala fanŋga fɛnnɛ pe yaa kurukuru,
muwɛ sunvɛnnɛ pe yaa sugo ki yaga, katugu pèle wɔ wa pe ni,
mbele pe maa wele wa fenɛtiri wi ni, pe yaa wɔ binriw†.
4 Yeyɔngɔ kɔrɔ piile shyɛn mbele pe yɛn yɛnlɛgɛ ma wa wa konɔ li yeri, pe yaa tɔn,
muwɛ sugo magala li yaa jerege,
sɛnwee wi ma yɛn sannjɛlɛ gbele-sanga ni,
yurukɔɔlɔ pe magala li yaa jerege†.
5 Ko sanga wo ni, sɛnwee wi maa fyɛ mbe lugu laga ŋga kì yagara ki na,
kondangala li sunndo kɔngɔ ma pye wi na;
amandi tige ki ma fyɛnwɛ ma filige pow,
kambɛrɛgɛ kila ya mbaa yeni naa†,
yaraga ko ka kpɛ tanwa na koro wi ni naa;
katugu pilige ka sɛnwee wi yɛn na kee wa wi cɛnsaga kɔsaga fu wogo ki ni,

† **12:2 12.1-2:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnpiile pe yɛn na kunwɔ pi kacɛn wo nari. † **12:3 12.3:** Go ki kɔrɔsifɛnnɛ poro pe yɛn sɛnwee wi kɛyɛn ye; na lelɛwɛ pi ka pan sɛnwee wi yeri, wi kɛyɛn yi maa seri. Nambala fanŋga fɛnnɛ poro pe yɛn jegele wele. Muwɛ sunvɛnnɛ poro pe yɛn ŋgangala wele. Mbele pè maa wele wa fenɛtiri wi ni poro pe yɛn yɛngɛlɛ wele. † **12:4 12.4:** Yeyɔngɔ kɔrɔ piile shyɛn mbele pe yɛn yɛnlɛgɛ, poro pe yɛn sɛnwee wi nuŋgbogolo wele. Muwɛ sugo magala naa yurukɔɔlɔ poro pe yɛn sɛnwee wi magala le. † **12:5 12.5:** Amandi tige ki ma fyɛnwɛ, ko ki yɛn sɛnwee wi lelɛwɛ yinzifire re. Kambɛrɛgɛ kila ya mbaa yeni, ko yɛn naga nari ma yo lere wi ka lɛ wi kala pyew li ma yinŋgi.

cɛnsaga ŋga wi yaa sa koro wa tetete
fɔ sanga pyew;
kunwɔ gbelefɛnnɛ pe yɛn na gbele
makɔ wa ca nawa koŋgolo ke
ni.
6 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na, sanni
warifuwe mana li sa kɔn,
sanni tɛ cɔlɔ li sa ya,
sanni kojɛnɛ li sa ya wa pulugo ki
yɔn na,
sanni mana li ma pɔ tugurɔn nda na,
ti sa kaw ti to wa kɔlɔ wi ni†.
7 Ta nawa tuun ma Dafɔ wi na, sanni
taambugɔ ki sa sɔngɔrɔ wa
tara ti ni,
paa yɛgɛ ŋga na kìla yiri wa tara ti
ni we,
sanni sɛnwee wi yinwege wɔnwɔn
pi sa sɔngɔrɔ wa pi kanfɔ
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
8 Wagafe naa wagafe, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
yofɔ wì yo ma,
yaara ti ni fuun ti yɛn wagafe.

Sɛnrɛ puŋgo woro

9 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi sila pye
kajɛnŋɛ ko cɛ, ɛɛn fɔ wìla leele pe
naga jɛnmɛ pi ni. Wìla yomiyɛgɛlɛ
lɛgɛrɛ cancan ma wele, ma ke kɔrɔ
wi lagaja, ma ke sogolo sogolo ke yɛɛ
na ma ke yɔnlɔgɔ.
10 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wìla ki
ŋgbanga ma sɛnjɛndɛ yo, mari
yɔnlɔgɔ mari yɔn, ma yala kaselege
ki ni.
11 Kajɛnŋɛ wi sɛnrɛ ti yɛn paa
yaayoro kɔnrikanŋgagala yɛn,
ŋgele pè ke numara ti yɔn wɔwɔ.
Wi yomiyɛgɛlɛ ke yɛn paa wangala
yɛn, ŋgele pè kan wa tara, a kè yere
kinw. Ki sɛnrɛ nda pa tì yiri wa
Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yeri, lo na li yɛn
simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ we.
12 Mbe taga wa ko na, na
pinambyɔ, ma yɛɛ yingiwɛ jɛn,
maga ka ka taga ki sɛnrɛ nda ti na.
Sɛwɛɛlɛ mbele sɛnwee pyɔ wi mbe
ya wɔ, yɔn woro pe na. Mbe kara wi
pye mbe sa toro, ki ma sɛnwee pyɔ
wi fanŋga ki kɔ.
13 Sɛnrɛ nda fuun tì yo, ti go kaaga
sɛnrɛ tori nda: Ta fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, maa tanri li ŋgasegele ke na.
Ko sɛnwee pyɔ wi daga mbaa piin.
14 Katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn
sɛnwee piile pe kapyegele ke ni fuun
ke na, ali ŋgele ke yɛn ma lara o,
kajɛŋgɛ konaa tipege ki ni.

† **12:6 12.6:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para kunwɔ po sɛnrɛ na. Sanga o sanga wi ka kunwɔ pi ndanla, pi mbe ya pan. Ko kì ti sɛnwee wi daga mbe wo naa Yɛnŋɛlɛ sɔgɔwɔ pi gbegele.

YUURO TI YURUTANGA
SƐWƐ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛwɛ ŋa pe maa wi yinri «Salomɔ yuuro ti yurugo,» ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «yurugo ŋga kì tanla ma wɛ yuuro ti ni fuun na» nakoma «yuuro ti ni fuun tiyɔngɔ.» Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pe maa wi yinri «Salomɔ yurugo,» katugu Eburuye sɛnrɛ ti ni, sɛwɛ wi yɛn na para na kee Salomɔ wo kanŋgɔlɔ (1.1).

Ki sɛwɛ ŋa, yuuro nakoma lelɛwɛ sɛnyogo yuuro ti yɛn wa wi ni; ti yɛn na para ndanlawa mba pi yɛn lefɔnŋɔ wa naa sumboro wa sɔgɔwɔ po sɛnrɛ na. Wagati wa ni, ki leele shyɛn mbele pe yɛn ma pe yɛɛ ndanla, pe maa para pe yɛɛ ni. Wagati wa ni, ki ma cɛn ndɛɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na para pe yɛ pe yɛ, nakoma pe yɛn na para gbogolomɔ woolo pele ni, pe ma yo fɔ: «Zheruzalɛmu ca sumbonɔ.»

Zhufuye poro na, pe yɛn naga jate ma yo nuŋgbanma mba pi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo naa li woolo pe sɔgɔwɔ, yuuro ti yɛn na ko wogo ko nari. Ma si yala, tagafɛnnɛ poro yɛn naga jate ma yo ndanlawa mba pi yɛn Kirisi wo naa wi legilizi woolo pe sɔgɔwɔ, ti yɛn na ko wogo ko nari. Pele yɛgɛ yɛn naga jate ma yo ndanlawa gbɔɔ mba pi ma pye naŋa naa jɛlɛ sɔgɔwɔ, ti yɛn na ko wogo ko nari. Wa ki yuuro ti ni, wège yan fɔ ndanlawa sɛnyogo yɛn ma lara wa kacɛn yaara ta ni, to ti yɛn tige pire, naa yarifyɛɛnrɛ konaa naniwɛ. Wagati wa ni, ki ma pye ma ŋgban mbe ya mbe sɛwɛ wi kɔɔnlɔ kɔnsara kɔnsara, nakoma mbe lere ŋa wi yɛn na para sɛwɛ wi laga ka ni wi jɛn. Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pe lɛgɛrɛ ni, lere ŋa wi yɛn na para pe maa naga sɛnrɛ ti karafɔ wi na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yurugo koŋgbanŋga 1.1–2.7
Yurugo shyɛn wogo 2.8–3.5
Yurugo taanri wogo 3.6–5.1
Yurugo tijɛrɛ wogo 5.2–6.3
Yurugo kaŋgurugo wogo 6.4–8.4
Yurugo kɔgɔlɔni wogo 8.5-14

1 Yurugo ŋga kì tanla ma wɛ yuuro ti ni fuun na; Salomɔ wìla ki yɔnlɔgɔ.

Mbele pè pe yɛɛ ndanla
pe baro pyege
(Sumboro wi sɛnyoro)

2 Tanla talitali, tanla talitali na witige
ki lagapyew!
Katugu ma ndanlawa pì tanla ma wɛ
duvɛn na.
3 Ma sinvawa pi nuwɔ pì tanla fɔ
jɛŋgɛ!
Ma mɛgɛ ki yɛn paa sinmɛ nuwɔ
taan yɛn, mba pi nuwɔ taan
pì jaraga lagapyew.
Ko kala na ma yɛn ma sumbonɔ pe
ndanla.
4 Na yigi mala taga ma yɛɛ puŋgo na,
we pinlɛ waa fee!
Wunlunaŋa, ye na ni wa ma go ki
ni!
Ti waa nayinmɛ nii waa yɔgɔri ma
kala na!
Wɔɔn ndanlawa pi tanwa pi li fɔ
mbe sa wɛ duvɛn wi na!
Sumbonɔ pe tanga yi ma yɛn ma pe
ndanla.

5 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, na wit-
ige ki yɛn ma wɔ, ɛɛn fɔ mi
yɛn ma yɔn,
paa Kedari cɛnlɛ woolo pe paara
yinrɛ ti yɛn,
paa Salomɔ wunluwɔ go ki yeyɔngɔ
tɔnpaara tiyɔnrɔ ti yɛn.
6 Yaga kaa na witige wɔmɔ po wele,
yɔnlɔ ko kìlan witige ki wɔ,
na nɔsepiile nambala pè nawa
ŋgban na ni,
mala tɛgɛ ma yo mbaa ɛrɛzɛn tiire
kɛɛrɛ singi.
Ɛɛn fɔ na yɛɛra ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ mi
woro na to singi.

7 Ɛnhɛn, mboro ŋa ma yɛn mala
ndanla, ki yo na kan san!
Ma ma saa nɔɔ yaayoro ti kɔnri, nari
kaan ti maa kaa se yeri?
Ma ma saa ti yerege se yeri, mari
yaga ti ma wogo yɔnlɔfugo
na?
Na mi kaga jɛn, mi se sa koro mbaa
yanri la toro ma pinlɛyɛɛnlɛ
yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe yaay-
oro ti puŋgo na.
(Simbaala kɔnrifɛnnɛ pe sɛnyoro)
8 Mboro ŋa ma yɛn ma yɔn ma wɛ
jɛɛlɛ pe ni fuun pe na, na ma
sigi saga jɛn,
ma yiri ma yaayoro ti tuuro tɔnri,
mɔɔ sikapigile ke kɔnri ma kari
ke ni ke saa nii wa yaay-
oro kɔnrifɛnnɛ pe segbara ti
tanla.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
9 E, na wɔnlɔnjɔ jɛnŋɛ, mi yɛn nɔɔ
tiyɔnwɔ pi taanla
shɔnye mbele pe maa Farawɔn wi
wunluwɔ wotoro wi tilele pe
ni.
10 Ma yɛgɛ ki yɛn ma yɔn wa
nuŋgbogolo ŋgele mà le ke
sɔgɔwɔ,
ma yɔlɔgɔ ki yɛn ma yɔn wa ma
yɔlɔgɔ somu wi ni.
(Simbaala kɔnrifɛnnɛ pe sɛnyoro)
11 We yaa tɛ nuŋgbogolo gbɔn ma
kan,
mbe ke kɛnlɛgi kɛnlɛgi warifuwe ni.
(Sumboro wi sɛnyoro)
12 Mbanla wunlunaŋa wo naa wi
cɛnyɛɛnlɛ pe ta wa cɛnsaga,
a na sinmɛ nuwɔ taan pi nuwɔ pi
nɛɛ jaragi lagapyew.
13 Na ndanlafɔ wi yɛn na yeri paa
nuwɔ taanyaara nda pe yinri
miiri ti wofolo yɛn,
wi yɛn ma sinlɛ wa na yinŋgele
shyɛn ke sɔgɔwɔ pi ni.
14 Na ndanlafɔ wi yɛn na yeri
paa jabi tire nuwɔ taan
yarifyɛɛnrɛ shashaga yɛn,
wa Eni Gedi tɔnmɔ lara ti ɛrɛzɛn
kɛɛrɛ ti sɔgɔwɔ.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
15 E, ma yɛn ma yɔn, na wɔnlɔnjɔ
jɛnŋɛ, ma yɛn ma yɔn!
Ma yɛnmbigile ke yɛn ma yɔn paa
jɛndɛtuwa yɛn.
(Sumboro wi sɛnyoro)
16 Mboro fun na ndanlafɔ, ma yɛn
ma yɔn, ma kala li yɛn mala
ndanla fɔ jɛŋgɛ.
We sinlɛyaraga kì gbegele ma yɔn,
ki yɛgɛ cɛnwɛ pi ni paa yan-
tipirige yɛn.
17 We go ki tiyapaara ti yɛn Sɛdiri
tire tiyɔnrɔ ni,
ki mbogo ki yɛn sipirɛsi tire tiyɔnrɔ
ni.

2

1 Mi wo na, mi yɛn ma yɔn
paa yarifyɛɛnrɛ yɛn wa Sarɔn
funwa laga falafala ki ni,
mi yɛn paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ
yɛn, nda ti ma fi wa yanwira
gbunlundɛrɛ ti ni.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
2 Yɛgɛ ŋga na masho pɔlɔ
yarifyɛɛnrɛ tiyɔnrɔ ma pye
wuuro sɔgɔwɔ,
pa na wɔnlɔnjɔ jɛnŋɛ wi yɛn ma
wa sumbonɔ sanmbala pe
sɔgɔwɔ.
(Sumboro wi sɛnyoro)
3 Yɛgɛ ŋga na pɔmu tige ki ma pye
wa kɔlɔgɔ tire ti sɔgɔwɔ,
pa na ndanlafɔ wi yɛn ma wa
lefɔnmbɔlɔ sanmbala pe
sɔgɔwɔ.
Ki yɛn mala ndanla mbaa cɛɛn wa
wi yinmɛ pi ni,
wi tige pire ti yɛn ma tanla wa na
yɔn.
4 Wì ye na ni wa nayinmɛ go ki ni,
wùu ndanlawa pi tɛgɛ mala go tɔn.
5 Ye ɛrɛzɛn piwara shashara kan na
yeri mbe ka mbe fanŋga ta,
ye pɔmu tige pire kan na yeri mbe
ka mbe fanŋga le na yɛɛ ni;
katugu ndanlawa kala lìlan tɛgɛ
yaŋa.
6 Wi kamɛŋgɛ ko mbanla go ki tɔgɔ,
wi kalige ko mbaa na talitali.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
7 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn
na ye yɛnri ŋgbanga,

lufaala naa safiile pe mɛgɛ ni†,
yaga kanla ndanlafɔ wi yirige,
yaga kaa yɛn mboo yirige
mbege ta wi faa ki jaa gbɛn.

Lefɔnŋɔ wi yɛn na paan
(Sumboro wi sɛnyoro)

8 Ye wele, na ndanlafɔ wi magala lo li.
Wi ŋa wila paan!
Wi yɛn na yeni wa yanwira ti na,
wi yɛn na yeni na kanni wa tinndiye pe na na paan!
9 Na ndanlafɔ wi yɛn ma yɔn paa lufaa yɛn,
nakoma paa safuwe pyɔ yɛn.
Ye wele, wi yɛn ma yere wa funwa na, wa we go mbogo ki puŋgo na.
Wi yɛn na wele wa fenɛtiri wi ni,
wì yɛgɛ le na wele wa fenɛtiri mɛrɛ wegele ke ni.

10 Na ndanlafɔ wì para na ni ma yo fɔ:
«Yiri, na wɔnlɔnjɔ, na sumboriŋgbarawa, ma pan laga!
11 Wele, were sanga wì toro,
tisara tì yere, tisara tì kari.
12 Yan yaara ti yɛn na fyɛnwɛ laga tara ti na;
yuuro kɔsanga wì gbɔn,
keteŋgele ke magaŋgala ke yɛn na yinrigi laga we tara ti ni.
13 Figiye tire pire koŋgbannda ti yɛn na yanlagi makɔ,
ɛrɛzɛn tiire tì fyɛnwɛ na nuwɔ taan yinrigi.
Yiri, na wɔnlɔnjɔ, na sumboriŋgbarawa, ma pan laga!
14 E, na Jɛndɛtuwa, mboro ŋa ma yɛn fɔ wa waliwere ti sɔgɔwɔ,
ma yɛn ma lara wa yanwira were ti ni.
Ki yaga mbɔɔn yɛgɛ ki yan,
ki yaga mbɔɔn magala li logo,
katugu ma magala li yɛn ma tanla, ma yɛgɛ ki yɛn ma yɔn.»
(Sumboro wi nɔ wi sɛnyoro)
15 Ye dabaala pe yigi we kan,
ki dabaala tunmɔmbɔlɔ mbele pe yɛn na ɛrɛzɛn tiire ti jogo we,
ma si yala, we ɛrɛzɛn tiire tì fyɛnwɛ.
(Sumboro wi sɛnyoro)
16 Na ndanlafɔ wi yɛn na woo, mi fun mi yɛn wi woo.
Wi maa wi yaayoro ti kɔnri tila kaa wa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ti sɔgɔwɔ.
17 Sanni yɔnlɔ ki sa tigi wa,
sanni tire yinmɛ pi sa to tara mbe kari yɛgɛ,
ma sɔngɔrɔ ma pan na ndanlafɔ;
maa fee maa paan paa lufaa yɛn,
nakoma paa safuwe pyɔ yɛn, ŋa wi yɛn wa Betɛri† yanwira ti na.

3

Sumboro wìla wɔɔnrɔ wɔnlɔ lefɔnŋɔ wi ni
(Sumboro wi sɛnyoro)

1 Mala ta wa na sinlɛyaraga ki na yembinɛ li ni,
ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na, mùu lagaja,
maa lagaja ma saa te, mi suu yan.
2 A mì si yiri ma ca ki yanri ma toro;
ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na, a mùu lagaja
wa ca nawa koŋgolo ke ni konaa wa katoro ti ni.
Mùu lagaja ma saa te, mi suu yan.
3 Ca ki go sigefɛnnɛ mbele pe yɛn na ca ki mari naga go singi,
a mì si saa fili pe ni.
A mì si pe yewe ma yo fɔ: «Ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na, yoo yan laga le?»
4 Pa mila pe tooro,
a mì si ŋa wi yɛn mala ndanla wa na kotogo na wi yan le teere.
A mì suu yigi kɛɛ na, mi soo wa naa,

† **2:7 2.7:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, lufaa mɛgɛ konaa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, ki mɛrɛ shyɛn ti yerewe pì kari pi yɛɛ kɔrɔgɔ; safuwe mɛgɛ konaa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, ki mɛrɛ shyɛn ti yerewe pì kari pi yɛɛ kɔrɔgɔ. Wa Izirayɛli tara kɛɛ ki yeri, kìla pye faa, lufaa wo naa safuwe wi ni pàa pye ndanlawa pi kacɛn. † **2:17 2.17:** Betɛri kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ yanwira nda tì lagala ti yɛɛ na nakoma yanwira nda tì tigitigi ma yiriyiri.

fɔ mbe ka sa ye wi ni wa na nɔ wi go,
wo ŋa wìlan se, wa wi go†.
5 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn na ye yɛnri ŋgbanga,
lufaala naa safiile pe mɛgɛ ni,
yaga kanla ndanlafɔ wi yirige,
yaga kaa yɛn mboo yirige,
mbege ta wi faa ki jaa gbɛn.
6 Ambɔ wi yɛn na yinrigi wa gbinri wi ni na paan ma,
paa wirige gbɔgɔ titɔnlɔgɔ yɛn?
Nuwɔ taanyaara nda pe yinri miiri, naa wusuna nuwɔ taan,
konaa nuwɔ taanyaara gbegelefɛnnɛ pe nuwɔ taanyaara ti ni fuun ti nuwɔ taan pa yɛn wi na.
7 Ye wele, wunlunaŋa Salomɔ pe maa wi lee sinlɛyaraga ŋga na koyi.
Maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ nafa taanri yɛn maa maga na tanri,
Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn pe pe ni fuun kotogofɛnnɛ poro wɛlɛ.
8 Pe ni fuun pe yɛn tokobiye ni,
pè malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgɔ maga jɛn jɛŋgɛ,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe tokobiye pe yɛn ma pɔpɔ wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na,
mbaa pe yɛɛ go singi kaŋgbangala ke na yembinɛ.

9 Wunlunaŋa Salomɔ pe maa wi lee sinlɛyaraga ŋga na,
wìla ki gbegele Liban tara tire tiyɔnrɔ ni.
10 Wìla ki jegele ke gbegele warifuwe ni,
ma ki tɛlɛgɛsaga ki gbegele tɛ ni,
ma ki cɛnsaga ki gbegele kondoro paraga tiyɔngɔ ni.
Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, pège nawa pi gbegele, maa sɔgɔ, maa yɔn ndanlawa pi kala na.
11 Siyɔn ca sumbonɔ, ye yiri, ye pan ye wunlunaŋa Salomɔ wi wele,
wunluwɔ njala li ni wa wi go na!
Lo wi nɔ wìla kan wi kan wi jayire pilige ki na.
Ko pilige ko kìla pye wi nayinmɛ pilige ye.

4

(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)

1 E, ma yɛn ma yɔn, na wɔnlɔnjɔ, ma yɛn ma yɔn fɔ jɛŋgɛ!
Ma yɛngɛlɛ ke yɛn ma yɔn paa jɛndɛtuwaye yɛn wa ma gbato wi nɔgɔ.
Ma yinzire ti yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ ma wɔ paa sikaŋgbelege yɛn,
ŋga ki yɛn na tinri ma yiri wa Galaadi tara yanwira ti na.
2 Ma ŋgangala kè filige pow paa simbafiile ŋgbelege yɛn,
mbele pè pe sire ti kɔɔnlɔ pe na, a pè yiri wa pe wolisaga na paan;
pe pe ni fuun naa pe waan yɛɛnlɛ,
wa kpɛ suu woo la.
3 Ma yɔngbasɛŋgɛlɛ kè yanlaga ma yɔn paa mana yɛnlɛ yɛn,
ma yɔn cɛnwɛ pi yɛn ma yɔn
ma kanŋguŋgolo ke ni fuun nuŋgba nuŋgba kè yanlaga ma yɔn paa girenadi tige pige walaga yɛn,
wa ma gbato wi nɔgɔ.
4 Ma yɔlɔgɔ ki yɛn ma tɔnlɔ ma yɔn, paa wunlunaŋa Davidi wi sanŋgazo kiiri tiyɔɔn wi yɛn,
wo ŋa pè kan maa pye maliŋgbɔnyaara tɛgɛsaga.
Tugurɔn sigeyaara waga kele (1 000) yɛn ma yanŋga wa wi nawa,
ti ni fuun ti yɛn maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ woro.
5 Ma yinŋgele shyɛn ke yɛn jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ma yɔn paa safuwe piile shyɛn yɛn,
ke yɛn paa lufanɔ piile waanla yɛn,
mbele pe yɛn na nii wa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ti sɔgɔwɔ.
6 Sanni tifɛnɛ li sa yinŋgi yɔnlɔkɔgɔ,
sanni yinmɛ pi sa kari,

† **3:4 3.4:** Ŋga kì yo fɔ: Wo ŋa wìlan se, wa wi go, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ wo ŋa wìlan kugbɔ ki lɛ, nakoma wa laga ŋga mbe ya mbe kugbɔ lɛ.

mi yaa lugu wa ki nuwɔ taanyaara
nda pe yinri miiri ti yanwiga
ki na,
mi yaa kari wa ki wusuna nuwɔ taan
tipire yanwiga ki na.

7 Na wɔnlɔnjɔ, ma yɛn ma yɔn fɔ
jɛŋgɛ,
tɛgɛlɛsaga kpɛ woro ma na.
8 Yiri wa Liban tara yanwira ti na ma
pan na kɔrɔgɔ, na katogo jɔ,
yiri wa Liban tara yanwira ti na ma
pan na kɔrɔgɔ.
Tigi ma yiri wa Amana yanwira ti
na, ma pan ma wele,
tigi ma yiri wa Seniri yanwira ti na,
ma pan ma wele,
tigi ma yiri wa Ɛrimɔ yanwira ti na,
ma pan ma wele,
wa jaraye pe were ti yɔn na,
wa ki yanwira nda ti yɛn kamɛɛlɛ pe
larasaga ye.
9 E, na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ,
ma kala lìlan kotogo ki yigi.
Naa màla wele welesaga nuŋgba ko
cɛ, ma kala lìlan kotogo ki
yigi.
Ma yɔlɔgɔ somu tinnɛ nuŋgba lo cɛ
lìlan kotogo ki yigi.
10 Na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ,
ma ndanlawa pì tanla na ni
dɛ;
ma ndanlawa pì tanla ma wɛ duvɛn
na.
Ma sinmɛ nuwɔ taan pi nuwɔ pì
tanla ma wɛ nuwɔ taanyaara
ti ni fuun ti na.

11 Na katogo jɔ, sɛnrɛgɛ yɛn na
sɔɔlɔ na yinrigi wa ma
yɔngbasɛŋgɛlɛ ke ni,
sɛnrɛgɛ naa nɔnɔ yɛn wa ma
ŋgayinnɛ li nɔgɔ.
Ma yaripɔrɔ ti nuwɔ pì tanla paa
Liban tara tire ti nuwɔ pi yɛn.
12 Na jɔnlɔ sumboro, na katogo jɔ,
ma yɛn paa naŋgɔ yɛn, ŋa pè
jasa le wi na na kan,
paa pulugo yɛn, ŋga pè jasa le ki na
na kan,
paa kɔlɔ yɛn, ŋa pòo yɔn ki sɔgɔ na
kan.
13 Ma yɛn paa girenadi tire kɛrɛ
tiyɔnrɔ yɛn,
nda ti maa pire jɛndɛ sɛni, ti pire ti
yɛn ma tanla;
jabi tire naa nari tire nuwɔ taan
woro yɛn wa ti ni.
14 Nari tire, naa safiran tire nuwɔ
taan woro yɛn wa ti ni,
naa gbagara kanŋgirɛ, naa
sinamɔmu tire
konaa tire nda fuun pe ma tɛgɛ na
wusuna nuwɔ taan wi gbegele
ti ni,
miiri tire naa alowɛsi tire
konaa nuwɔ taanyaara nda fuun ti
nuwɔ pì tanla ma wɛ ti ni†.
15 Ma yɛn paa pulugo yɛn wa naŋgɔ
kɔlɔgɔ ki nawa,
paa lɔgɔ yɛn, ŋga ki tɔnmɔ pi yɛn na
fuun,
mba pi yɛn na yinrigi fɔ wa Liban
tara yanwira ti na.
(Sumboro wi sɛnyoro)
16 Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tifɛlɛgɛ, yiri maa gbɔn!
Yɔnlɔ parawa kalige kɛɛ tifɛlɛgɛ, ta
gbɔɔn maa paan!
Ta gbɔɔn wa na naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
jaŋgo mbege nuwɔ taan pi yirige
mboo jaraga!
Mboro wo na, na ndanlafɔ, pan ma
ye laga ma naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
maga pire tanra ta cɔ ma ka!

5

(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
1 Mi yɛn na paan wa na naŋgɔ
kɔlɔgɔ ki ni, na jɔnlɔ sum-
boro, na katogo jɔ.
Mi yaa na miiri tipire ta cɔ konaa na
nuwɔ taanyaara sannda ta ni.
Mi yaa na sɛnrɛgɛ shashaga ki ka
naa ki tunwɔ pi ni;
mi yaa na duvɛn wo naa na nɔnɔ wi
wɔ.
(Wɛnnɛ pe sɛnyoro)
Na wɛnnɛ, yaa nii yaa woo, yaa
ndanlawa kala li piin fɔ li saa
ye yɛgɛ kanŋgi!

† **4:14 4.13-14:** Tire nda fuun tì mɛgɛ ki yeri laga ki vɛriseye shyɛn mbele pe ni, pe mari tɛgɛ na nuwɔ taanyaara muwɛ gbegele ti ni.

Sumboro wi sila yeyɔngɔ
ki yɛngɛ fyaw
(Sumboro wi sɛnyoro)
2 Mìla pye na wɔnlɔ, ɛɛn fɔ mi sila
wɔnlɔ mbe fɛgɛ.
Mìlan ndanlafɔ wi magala li logo, wi
yɛn na kɔrɔ ki gbɔɔn, ma yo
fɔ:
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
«Kɔrɔ ki yɛngɛ na kan, na jɔnlɔ
sumboro, na wɔnlɔnjɔ,
na jɛndɛtuwa tiyɔɔn, na jɔ ŋa wi yɛn
maa yɛɛ yɔn fili.
Fɔɔngɔ kì wo mala go ki yinŋgi,
yembinɛ fɔɔngɔ kì wo mala yinzire
ti yinŋgi.»
(Sumboro wi sɛnyoro)
3 Mìlan yaripɔrɔ ti wɔ na yɛɛ na
makɔ,
naga yɛn ma, mi yaa ti le naa wi le?
Mìlan tɔɔrɔ ti jogo makɔ,
naga yɛn ma, mi yaa ti tɛgɛ fyɔngɔ
ni naa wi le?
4 Na ndanlafɔ wùu kɛɛ ki le wa kɔrɔ
wele li ni,
a na jatere wì si piri na na wi kala
na.
5 A mì si yiri mbe sa kɔrɔ ki yɛngɛ
na ndanlafɔ wi kan;
ma si yala miiri sinmɛ nuwɔ taan
pìla pye na fuun na kɛyɛn yi
na,
miiri sinmɛ nuwɔ taan pìla pye na
yinrigi wa na yombɛgɛlɛ ke na
na sɔɔlɔ kɔrɔ ki sɔgɔyaraga ki yigis-
aga ki na.
6 A mì si kɔrɔ ki yɛngɛ na ndanlafɔ
wi kan,
ɛɛn fɔ, a kì si yala wì puŋgo le ma
kari makɔ.
Mi sila na yɛɛ yɛgɛ jɛn naa, wi
karaga ki kala na.
A mùu lagaja ma saa te, mi suu yan;
a mùu yeri ma saa te, wii na yɔn
sogo.
7 Ca ki go sigefɛnnɛ mbele pe yɛn na
ca ki mari, pè si saa fili na ni;
a pè silan gbɔn fɔ mala wɛlɛgɛ.
Poro mbele pe yɛn ca ki mbogo ki go
sigefɛnnɛ, a pè silan laŋgana
li shɔ na yeri.
8 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn
na ye yɛnri ŋgbanga,
na ye kanla ndanlafɔ wi yan,
ye yaa yo mɛlɛ wi kan san?
Yege yo wi kan fɔ wi ndanlawa pìlan
tɛgɛ yaŋa.
(Sumbonɔ pe sɛnyoro)
9 E, mboro ŋa ma yɛn jɛɛlɛ pe ni
fuun tiyɔɔn,
yiŋgi ki yɛn ma ndanlafɔ wi na ma
saa wɛ nambala sanmbala pe
na ma?
Yiŋgi ki yɛn ma ndanlafɔ wi na ma
saa wɛ nambala sanmbala pe
na ma,
fɔ a maa we yɛnri ŋgbanga ma?
(Sumboro wi sɛnyoro)
10 Na ndanlafɔ wì yanlaga ma yɔn,
wi wire ti yɛn na yɛngɛlɛ.
Wi yɔngɔ woro ali nambala waga kɛ
(10 000) sɔgɔwɔ.
11 Wi go ki yɛn paa tɛ piiri yɛn,
wi yinzire ti yɛn milɔnli milɔnli ma
tɔnlɔndɔnlɔ na yɔlɔ,
ti yɛn ma wɔ binriw paa kaankaan
sire yɛn.
12 Wi yɛnmbigile ke yɛn ma yɔn paa
lɔgɔ yɔn keteŋgele yɛn,
ŋgele kè woli nɔnɔ ni ma filige, ke
cɛnlɔmɔ pi yɛn ma yɔn.
13 Wi kanŋguŋgolo ke yɛn paa
naŋgɔ kɔlɔgɔ laga ŋga ki yɛn
yan wɛrɛ nuwɔ taan woro ni
ki yɛn,
ŋga wusuna nuwɔ taan tipire yɛn
wa ki ni.
Wi yɔngbasɛŋgɛlɛ ke yɛn ma yɔn
paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ
yɛn,
ŋgele miiri sinmɛ nuwɔ taan yɛn na
yinrigi wa ke ni.
14 Wi kɛyɛn yi yɛn paa tɛ kan-
njiŋgele kɛɛ wogolo yɛn,
ŋgele pè kɛnlɛgi kɛnlɛgi kirizoliti
sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo
ka ni.
Wi witige ki yɛn ma yɔn paa solo
ŋganla yɛn, na li yɛn ma
wɔlɔgɔ,
na pè safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo ka wo li na mali fo.
15 Wi jegele ke yɛn ma yɔn
paa maribiri sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro fire fire ti
yɛn,

nda pè yerege yerege tɛ piiri na.
Wi yɛgɛ yanwa pi yɛn ma yɔn paa Liban tara yanwira ti yɛn,
wi tiyɔnwɔ pi yɛn paa sɛdiri tige yɛn, ŋga ki yɔngɔ woro tire sannda ti sɔgɔwɔ.
16 Wi yɔn sɛnrɛ tì tanla,
wi lagapyew ki yɛn mala ndanla.
Pa na ndanlafɔ wi yɛn ma, pa na wɔnlɔ wi yɛn ma,
yoro Zheruzalɛmu ca sumbonɔ wele.

6

(Sumbonɔ pe sɛnyoro)

1 Mboro ŋa ma yɛn jɛɛlɛ pe ni fuun tiyɔɔn,
ma ndanlafɔ wi kari se yeri?
Ma ndanlafɔ wi kari kɛɛ kikiin na? Ki yo we kan wɔɔn saga woo lagaja.

(Sumboro wi sɛnyoro)

2 Na ndanlafɔ wì kari wa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
wa laga ŋga tipire nuwɔ taan woro ti yɛn;
jaŋgo mbe saa wi yaayoro ŋgbelege ki kɔnri kila kaa wa,
mbe masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ta kɔn wa.
3 Mi yɛn na ndanlafɔ wi woo,
na ndanlafɔ fun wi yɛn na woo;
wi yɛn naa yaayoro ti kɔnri tila kaa wa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ ti sɔgɔwɔ.

Sumboro wi tiyɔnwɔ sɛnrɛ
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)

4 E, na wɔnlɔnjɔ, ma yɛn ma yɔn dɛ, paa Tiriza ca tiyɔngɔ ki yɛn,
ma yɛn letiyɔɔn paa Zheruzalɛmu ca ki yɛn,
ma yɛn sunndo kɔngɔ ni paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege yɛn ki dirapoye pe ni.
5 Ma yɛgɛ ki laga na na,
katugu ma welege ki mala jatere wi piri na na.
Ma yinzire ti yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ ma wɔ paa sikaŋgbelege yɛn,
ŋga ki yɛn na tinri ma yiri wa Galaadi tara yanwira ti na.
6 Ma ŋgangala kè filige paa simbafi-ile ŋgbelege yɛn,
mbele pè yiri wa pe wolisaga na paan;
pe pe ni fuun naa pe waan yɛɛnlɛ,
wa kpɛ suu woo la.
7 Ma kanŋguŋgolo ke ni fuun nuŋgba nuŋgba kè yanlaga ma yɔn paa girenadi tige pige walaga yɛn,
wa ma gbato wi nɔgɔ.
8 Wunlunaŋa jɛɛlɛ pe mbe ya pye nafa taanri,
wi cɛnfɛnnɛ pè pye nafa tijɛrɛ,
konaa wi sumbonɔ pe yɔn kiga ka ya mbe jɛn.
9 Ɛɛn fɔ mi wo yeri, jɛlɛ nuŋgba pe wi yɛn laga dunruya wi ni,
wo wi yɛn na jɛndɛtuwa tiyɔɔn we, na jɔ ŋa wi yɛn maa yɛɛ yɔn fili.
Wo nuŋgba pe wi yɛn wi nɔ wi yeri,
wi kala li yɛn ma gbɔgɔ wi nɔsee wi yeri.
Sumbonɔ sanmbala pe kaa yan, pe maa ki yuun wi wogo na ma yo wi yɛn fɛrɛwɛ na.
Wunlunaŋa jɛɛlɛ poro naa wi cɛnfɛnnɛ pe ni pe kaa yan, pe maa wi sɔnni.

10 Jɛlɛ tiyɔɔn wiwiin wi yɛn na paan wa yɛɛn paa lalaaga yɔn yɛn?
Wi yɛn ma yɔn paa yeŋge ki yɛn,
wi yɛn na yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn;
wi yɛn sunndo kɔngɔ ni paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege yɛn ki dirapoye pe ni.

11 Mì tigi wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni, ko ŋga tire nda ti yɛn pire sɛworo ti yɛn wa we,
mbe sa yaara ti finmɛ pi wele wa gbunlundɛgɛ ki ni,
mbege wele na kaa pye ɛrɛzɛn tiire ti yɛn na funnu,
mbege wele na kaa pye girenadi tire ti yɛn na fyɛnwɛ.
12 Mi woro na kala lo la jɛnni naa, nayinmɛ pi kala na,

ma mbe yo fɔ lere ŋa yɛn na malaga
gbɔnwotoro fee mɛgbɔgɔfɔ
ni†.

7

(Jɛɛlɛ naa sumbonɔ pe sɛnyoro)

1 Sɔngɔrɔ maa paan, sɔngɔrɔ maa
paan, Sulamu ca sumboro!
Sɔngɔrɔ maa paan, sɔngɔrɔ maa
paan, jaŋgo wɔɔn wele jɛŋgɛ!
(Sumboro wi sɛnyoro)
Yiŋgi na ye sila Sulamu ca sumboro
wi wele jɛŋgɛ,
wo ŋa pòo fɔrɔgɔ leele gbogolomɔ
shyɛn yɔrɔ ni we†?
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
2 E, wunlunaŋa sumborombyɔ, ma
tɔɔrɔ tì yɔn wa ma sawira ti
ni dɛ!
Ma sɛnnɛ lì kɔn kiiri ma yɔn paa
yɔlɔgɔ somu yɛn,
ŋa wi yɛn kapyɔ jɛnfɔ kɛɛ tunŋgo.
3 Ma fuŋgbolo nɔgɔ kì kɔn kiiri ma
yɔn paa wɔjɛnnɛ yɛn,
na duvɛn nuwɔ taan na kɔ wa li ni;
ma fuŋgbolo li yɛn paa bile ŋa wi
yɛn ma gbogolo wi yɛn,
ŋa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn maa
maga.
4 Ma yinŋgele shyɛn ke yɛn jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ paa safuwe piile shyɛn
yɛn,
ke yɛn paa lufaa piile waanla yɛn.
5 Ma yɔlɔgɔ ki yɛn kiiri ma tɔnlɔ ma
yɔn paa sanŋgazo yɛn,
ŋa pè kan solo ŋgangala ni.
Ma yɛnmbigile ke yɛn na yɛngɛlɛ
paa Ɛshibɔn ca tɔnmɔ were ti
yɛn,
wa ca ki yeyɔngbɔgɔ ŋga pe yinri
Bati Arabimu ki tanla.
Ma numala li yɛn ma yɔn paa Liban
tara sanŋgazo wi yɛn,
ŋa wi yɛn ma kan ma yɛgɛ wa wa
Damasi ca ki yeri.
6 Ma go ki yɛn caw ma yɔn ma na
paa Karimɛli yanwiga ki yɛn,
ma go ŋga kì ti ki njegele ke yɛn ma
yɔn paa kondoro pariyɛɛgɛ
yɛn.
Ma go njegele ke tiyɔnwɔ pi mbe ya
mbe wunlunaŋa wi yigi mboo
jan.
7 E, ma yɛn ma yɔn dɛ, ma kala lìlan
ndanla jɛŋgɛ,
na ndanlafɔ, na lendanlawa.
8 Ma tɔnlɔ faraw ma yɔn paa
sɛngɛndige yɛn,
ma yinŋgele ke yɛn paa sɛngɛzhara
yɛn.
9 A mì sho fɔ mi yaa lugu wa
sɛngɛndige ki ni, mbe sa ki
shashara ti yigi.
Ki yɛn ma yala ma yinŋgele ke pye
lɛgɛlɛgɛ na yeri paa ɛrɛzɛn
shashaga yɛn.
Ki yɛn ma yala ma yɔn ki nuwɔ
pi pye pi tanla paa pɔmu tige
pire pende nuwɔ yɛn.
10 Ma yɔn ki pye ki tanla paa duvɛn
taan yɛn.
(Sumboro wi sɛnyoro)
E, ki duvɛn taan wi yɛn ma tɛgɛ na
ndanlafɔ wo kan,
wi maa fuun wa we yɔngbasɛŋgɛlɛ
ke na fɔ we ma ka saa wɔnlɔ.

Nayinmɛ mba pi ma pye wa,
na yaga ye yɛɛ ndanla
(Sumboro wi sɛnyoro)
11 Mi yɛn na ndanlafɔ wi woo,
na la ki yɛn wi na fɔ jɛŋgɛ.
12 Na ndanlafɔ, pan we kari wa
kɛɛrɛ ti ni,
we yaa sa wɔnlɔ wa kɛrɛ kapige ka
ni.
13 Pinliwɛ ni yirifaga na, we yaa kari
wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni
mbe sari wele na kaa pye ɛrɛzɛn
tiire tì fun, na kaa pye ti
fyɛnwɛ ma pɛlɛgi;
na kaa pye girenadi tire ti fyɛnwɛ.
Wa ki laga ki na, mi yaa ki naga ma
na fɔ ma yɛn mala ndanla.

† **6:12 6.12:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti woro ma filige. † **7:1 7.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Wo ŋa pòo fɔrɔgɔ leele gbogolomɔ shyɛn yɔrɔ ni,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **7:14 7.14:** Leele pàa pye naga jate ma yo yan wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri ti pire ti ma ti jɛlɛ wi ma pye sevɔ (Zhenɛ 30.13-14).

14 Yan wɛrɛ nda pe yinri madiragɔri† ti nuwɔ taan pì yiri ma jaraga lagapyew;
tige pire nda tì tanlandanla ti cɛnlɛ pyew ta yɛn le we yeyɔngɔ ki na,
tige pire fɔnndɔ nda tì cɔ to naa lɛrɛ ti ni.
Na ndanlafɔ, mìri tɛgɛ mboro kan.

8

1 E, ndɛɛ ki pye ma yɛn na nɔsepyɔ lenaŋa,
ŋa mi naa wo, wè nɔ yinnɛ nuŋgba li wɔnri ma we yɛɛ kan,
mi jɛn na yiri mbɔɔn fili wa funwa na, mbe kɛyɛn wa ma yɔlɔgɔ,
lere kpɛ se jɛn naa na tifaga.
2 Mi jɛn na kari ma ni, mbe sa ye ma ni wa na nɔ wi go,
ma jɛn nala naga ndanlawa kala li ni.
Mi jɛn na duvɛn taan kan ma yeri maa wɔ,
mbanla girenadi tige pire tɔnmɔ pa kan ma yeri.

3 Wi kamɛŋgɛ ko mbanla go ki tɔgɔ,
wi kalige ko mbaa na talitali.
4 Zheruzalɛmu ca sumbonɔ, mi yɛn na ye yɛnri ŋgbanga,
yaga kanla ndanlafɔ wi yirige,
yaga kaa yɛn mboo yirige
mbege ta wi faa ki jaa gbɛn.
(Sumbonɔ pe sɛnyoro)
5 Ambɔ wi yɛn ki jɛlɛ ŋa wi yɛn na yinrigi wa gbinri wi ni na paan,
ma tɛlɛgɛ wi ndanlafɔ wi na?

Ndanlawa pi yɛn fanŋga ni paa kunwɔ pi yɛn
(Sumboro wi sɛnyoro)
Mɔ̀ɔ yɛn mɔɔ yirige wa pɔmu tige ki nɔgɔ,
wa laga ŋga ma nɔ wìla ma kugbɔ ki lɛ,
wa laga ŋga wìla ma se we.
6 Na kala li tɛgɛ wa ma kotogo ki na paa tɛgɛrɛ yɛn,
na tɛgɛ ma yɛɛ tanla paa tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga yɛn wa ma kɛɛ ki na;
katugu ndanlawa pi yɛn fanŋga ni paa kunwɔ pi yɛn,
yenjaga kì pe paa kuulo tara ti yɛn.
Ndanlawa pi kasɔn ki yɛn paa kasɔn ŋgbanli yɛn,
paa yɛnŋɛlɛ gbanlaga kasɔn gbɔgɔ yɛn ma yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.
7 Tɔnŋgbɔɔ pi ni fuun pi se ya mbe ndanlawa pi kasɔn ki figi,
gbaanla tɔnmɔ pi se ya mbe ndanlawa pi tɔn.
Ali na lere wa ka wi go yarijɛndɛ ti ni fuun ti kan mbe yo wi yaa ndanlawa pi lɔ,
wi se yaraga ko ka ta, kaawɔ tifagawa.
(Sumboro wi nɔsepiile nambala pe sɛnyoro)
8 We jɔnlɔ sumboro wa yɛn wa,
wi fa yinŋgele yiri gbɛn.
Yiŋgi we yaa ka pye mbe we jɔnlɔ sumboro wi saga,
na paga kaa ki jaa mboo pɔri pilige ŋga ni we?
9 Ndɛɛ ki pye we jɔnlɔ wi yɛn paa malaga sigembogo yɛn,
we jɛn na warifuwe sanŋgazo kan wa wi go na mbaa wi go singi.
Ndɛɛ ki pye wi yɛn paa yeyɔngɔ yɛn,
we jɛn naga tɔn mbege fere sɛdiri tire papara papara fanŋga woro ni.
(Sumboro wi sɛnyoro)
10 Mi yɛn paa malaga sigembogo yɛn,
ɛɛn fɔ koni na yinŋgele ke yɛn paa sanŋgazoye yɛn.
Kì pye ma, mi wo na, mi yɛn na ndanlafɔ wi yeri paa yɛyinŋge ki kanfɔ yɛn wi yeri.
(Lefɔnŋɔ wi sɛnyoro)
11 Ɛrɛzɛn kɛɛrɛ la pye Salomɔ wi yeri wa Baali Hamɔ laga ki na,
a wì siri telege kɛrɛ welefɛnnɛ pele na paa ti wele.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa daga mbaa wi kaan warifuwe pyɔ waga kele ŋgele (1 000) ni wi tige pire ti sɔnŋgɔ.
12 Mi na ɛrɛzɛn kɛrɛ to yɛn laga na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Salomɔ, mboro mbaa kee ma wari-
fuwe pyɔ waga kele (1 000) wi
ni,
warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛnzhyɛn
(200) wo mbe pye kɛrɛ
welefɛnnɛ poro woo.

13 Mboro sumboro ŋa ma yɛn ma
cɛn wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
na pinlɛyɛɛnlɛ pèle nuŋgbogolo jan
naga jaa mbɔɔn magala li
logo.
Ki yaga mbɔɔn magala li logo san!
(Sumboro wi sɛnyoro)
14 Ta fee maa paan, na ndanlafɔ,
paa lufaa yɛn, nakoma paa safuwe
pyɔ yɛn,
ŋa wi yɛn na yeni na kanni wa
yanwira nda nuwɔ taan tipire
ti yɛn wa ti go na.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
EZAYI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ezayi wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ gbɔɔ wa, ŋa wìla wi yinwege ki pye wa Zheruzalɛmu ca. Wi mɛgɛ ko pè taga ki sɛwɛ ŋa wi na. Wi mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa leele shoo. Yɛnŋɛlɛ làa wi yeri wila li yɔn sɛnrɛ ti yuun, a ki yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn (740) yɔn ko tin Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ. Wìla wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo yɛlɛ nafa shyɛn ni. Ɛɛn fɔ kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga sɛwɛ wi ni, koro wagati wo tɔnlɔ ma wɛ, ke yɛn na kee yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200) yeri. Sɛwɛ wì kɔɔnlɔ ma yiri kɔnsara tugbɔɔrɔ taanri. Ki kɔnsara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti yɛn na para kagala ŋgele na, ke wagati wi yɛn wi yɛ wi yɛ.

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni, mbege lɛ go nuŋgba sa gbɔn go nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ (1–39), Ezayi wi yɛn naga yuun leele pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban lewɛlɛwɛ kapyere, naa kambasinnde konaa java kapyere nda ti yɛn na piin wa tara ti ni ti kala na. Yɛnŋɛlɛ li yɛn kpoyi, li si yɛn tara lombondo ti wunluwɔ. Li se li woolo pe kapere to naa cɛngɛlɛ sanŋgala ke kapere ti kala yaga, na lii pe jɔlɔ. Yɛnŋɛlɛ li yaa Asiri tara woolo naa Babilɔni tara woolo pe yirige mbe pe wa li woolo pe na. Ali mbege ta Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnŋgbanra ti yo, Yɛnŋɛlɛ lì yo li woolo pe mbe ya sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ. Wagati wa yɛn wa na paan, leele pe ni fuun pe yaa ka pye yɛyinŋge na.

Sɛwɛ wi go nafa shyɛn mbe sa gbɔn nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (40-55), ko yɛn na para wagati ŋa Zhuda tara woolo pàa pe gbɔɔ yigi kasopiile ma kari pe ni wa Babilɔni tara. Pè jigi wìla kɔn pe na, a pe fanŋga kì kɔ pe ni. A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì sigi yo pe kan ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa poro mbele li woolo pe shɔ mbe sɔngɔrɔ pe ni wa Zheruzalɛmu ca. Kagala ŋgele kè pye ma toro faa konaa ŋgele ke yɛn na piin, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ke fɔ we. Li yaa Izirayɛli woolo poro tɛgɛ mbe duwaw cɛngɛlɛ sanŋgala ke na. Wa ki kɔnsaga shyɛn wogo ŋga ki ni, lara ta yɛn wa ti yɛn na para «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee» sɛnrɛ na. Ki lara ti yɛn ma jɛn jɛŋgɛ wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni.

Sɛwɛ wi go nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni mbe sa gbɔn nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni (56-66), ko yɛn na para mbele pàa yigi kasopiile ma kari tara ta yɛgɛ ni, wagati ŋa pe gbɔɔ la sɔngɔrɔ ma pan wa pe tara wo sɛnrɛ na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn naga nari ma yo mbaa cɛnpilige ki cɛɛn, naa saara wɔmɔ konaa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni, ti yɛn kagbɔgɔ yɔn. Yɛnŋɛlɛ lìgi yo maga filige li woolo pe kan ma yo fɔ na paga koro sinmbele li kan, li yaa duwaw pe na. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi sila wi sɛnrɛ ti yo Zhuda tara to cɛ kan, wìla ti yo fun cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara na ke kan. Koro fun ke yaa ka ke tasaga ta wa naayeri fɔnŋɔ wo naa tara fɔnndɔ nda Yɛnŋɛlɛ li yaa ka da ti ni. Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ nda mi yaa ka da,
ti yaa mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na,
pa ye setirige piile konaa ye mɛgɛ ki ni, ti yaa koro mbe mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ ma fun.
Yevɔnŋgɔ o yevɔnŋgɔ, naa cɛnpilige o cɛnpilige,
sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa kaa paan mbaa fɔli na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa na gbogo (Eza 66.22-23).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga *1–39*

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Zhuda tara woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe jɛrɛgi *1–5*
Yɛnŋɛlɛ làa Ezayi wi yeri wi pye li yɔn sɛnrɛ yofɔ *6.1-13*
Zhuda tara ti yaa ka tɔngɔ konaa pe yaa ka sɔngɔrɔ mberi kan naa fɔnŋɔ *7–12*
Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke na *13–23*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cew ta *24–27*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn li woolo pe na *28–31*
Yɛnŋɛlɛ li yaa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe le jɔlɔgɔ, mbe duwaw Zheruzalɛmu ca woolo pe na *32–35*
Pàa Ezekiyasi wi tɛgɛ wunluwɔ *36–39*
Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo *40–55*
Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe shɔ *40–48*
Yɛnŋɛlɛ li yaa tunmbyee wa kan *49–53*
Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ na lɛ, li yaa li tɔn *54–55*
Sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo *56–66*
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pele fun *56.1-8*
Tara ti yɛkeele pe yaa ka jɔlɔgɔ ta *56.9–59.21*
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta *60–62*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka dunruya fɔnŋɔ da *63–66*

SƐWƐ WI KƆNSAGA KOŊGBANŊGA

1–39

1 Yariyanra nda to Amɔzi pinambyɔ Ezayi wìla yan Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca ki wogo na; kìla pye Zhuda tara wunlumbolo Oziyasi, naa Yotamu, naa Ahazi, konaa Ezekiyasi pe wagati wi na ma tagala pe yɛɛ na†.

Yɛnŋɛlɛ woolo pe kambajɛnmɛ we

2 Mboro naayeri, ta nuru. Mboro tara, nuŋgbogolo jan ma logo†!
Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para fɔ:
«Mì piile gbegele ma pe koro, ɛɛn fɔ pè yiri ma je na na.
3 Nɛgɛ kìgi tafɔ wi jɛn,
sofile wùu kayaraga ki jɛn wa wi tafɔ wi laga.
Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pee yaraga ka kpɛ jɛn,
na woolo pee kala la kɔrɔ jɛn.»

Yarijɛŋgɛ ka si koro naa wa Zhuda tara

4 Yoro cɛnlɛ woolo mbele kapere pyefɛnnɛ, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo!
Ye kajɔgɔrɔ ti yɛn ma lɛgɛ!
Yoro cɛnlɛ woolo mbele tipeele!
Yoro pijɔgɔmbɔlɔ wele!
Yè je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
yè Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ kpoyi li tifaga,
yè puŋgo le li ni.

5 Mi yaa ye gbɔn laga kikiin ni naa?
Naa ye koro na yinrigi na jege suyi we?
Ye go ki yɛn sagbanra ni lagapyew,
ye nawa pi yɛn ma tanga ye na.
6 Mbege lɛ wa ye tɔndanra ti na fɔ sa gbɔn wa ye go ki na,
ŋgbanwa laga ka kpɛ si koro;
lagapyew wɛlɛgɛsaga, naa gbɔnrɔ tuuro, naa sagbanra nda tì kɔɔnlɔ pɔyi pɔyi;
pee ti fɔ, sinmɛ si taga ti na, mberi pɔpɔ.
7 Ye tara tì tɔngɔ ma koro waga,
kasɔn ye cara ti sogo;
nambanmbala pele pè pan na ye tara ti tɔnli wi nii ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Tì tɔngɔ ma koro waga,
paa nambanmbala ma kaa laga ŋga jɔgɔ we.
8 Siyɔn ca kì koro ki yɛ
paa segbaga yɛn ɛrɛzɛn kɛrɛ ta nawa,

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 15.1-7; 15.32–16.20; 18.1-20; 2 Kuro 26.1-3; 27.1-9; 28.1-27; 29.1–32.33 † **1:2 1.2:** Ki sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li mari yo mbe naayeri wo naa tara ti pye paa sɛrɛfɛnnɛ shyɛn yɛn, mbeli woolo pe jɛrɛgi pe kapere ti wogo na. Ki sɛnrɛ ti yɛn fun wa Dete 4.26; 30.19; 31.28; 32.1lara ti ni.

paa gbata yɛn kɔnkɔnmburu kɛrɛ ta nawa,
paa ca yɛn ŋga pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ki tanla maga yɔn tɔn.
9 Ndɛɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li sila leele pele jɛnri yaga we ni yinwege na,
anmɛ we tɔngɔ paa Sodɔmu ca ki yɛn,
anmɛ we pye paa Gomɔri ca ki yɛn†.

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ mba pi sili ndanla

10 Yoro Sodɔmu ca teele ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
Yoro Gomɔri ca woolo†, ye nuŋgbolo jan ye Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti logo!
11 Ye saara lɛgɛrɛ nda ye yɛn na woo, ti yaa yiŋgi yɔn na kan?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mì tin ye simbapɛnɛ saara sogoworo ti na, naa ye napire saara yanlaga ki na.
Ye napɛnɛ, naa ye simbapiile konaa ye sikapɛnɛ pe kasanwa pì la kɔ na na.
12 Ye ma pan ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ambɔ wi maga konɔ kan ye yeri yaa tanri wa na shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi ni?
13 Ye kayɔngɔ fu yarikanra nda ye yɛn na kaan na yeri, yege yaga;
ye wusuna nuwɔ taan wi yɛn mala mbɛn.
Ye yevɔnndɔ fɛtiye, naa ye cɛnpilige shɛrɛgɛ konaa ye gbogolomɔ gbɔɔ mba ye ma pye mbanla gbɔgɔ, mi se yɛnlɛ ti na naa;
ye shɛrɛgɛ gbogolomɔ mba ye maa piin na pinlɛlɛ ye kapere tugbɔɔrɔ ti ni, mi woro nari jaa.
14 Ye yevɔnndɔ fɛtiye sanmbala pe yɛn mala mbɛn.
Pe yɛn paa tugugbɔrɔ yɛn na go na,
mi se ya mberi kun na yɛɛ ni naa.
15 Na yaga ye kɛyɛn yi yirige mbaa na yɛnri,
mi yaa na yɛgɛ ki lara ye na, jaŋgo mi ka ka ye yan.
Ali na ye kaa yɛnri lari lege yɛgɛ o yɛgɛ,
mi se logo ye yeri,
katugu ye kɛyɛn yi yɛn ma fa leg-bogo kasanwa pi ni.
16 Ye ye yɛɛ woli ye pye fyɔngɔ fu,
ye ye kapyere tijangara ti kɔ yeri wɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ye kapere pyege ki yaga.
17 Yaa kajɛŋgɛ pyege ki fɔrɔgi,
yaa kasinŋge ki lagajaa.
Pe yɛn na mbele jɔlɔ, yaa pe shoo,
yaa pijiriwele pe kiti wi kɔɔn kas-inŋge ni.
Ye yere naŋgunjaala pe ni.

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Koni, ye pan we yo we yan we yɛɛ yeri.
Ali na kaa pye ye kapere tì yanlaga kpanyi,
ti yaa filige pow paa nɛzhi yɛn.
Ali na kaa pye tì yanlaga fɔ ma saa na woo,
ti yaa filige pow paa simbasifire yɛn.
19 Na yaga yɛnlɛ mbaa nuru na yeri,
tara ti yarilire ti ni fuun tiyɔnrɔ to ye yaa la kaa.
20 Ɛɛn fɔ na yaga je mbe yo ye se logo, na yaga yiri mbe je na na,
kona tokobi wo wi yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì para wa li yɔn.»

Zheruzalɛmu ca ki kapere re

21 Ki cɛn mɛlɛ? Ca ŋga kìla pye ma sin,
ko kì sɔngɔrɔ ma pye paa nanjaa yɛn.
Kìla pye ma yin kaselege ki ni,
kasinŋge la pye na piin wa ki ni.

† **1:9 1.9:** Sodɔmu ca fɛnnɛ naa Gomɔri ca fɛnnɛ pàa kapere lɛgɛrɛ pye faa, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ làa ki cara ti tɔngɔ. Ki sɛnrɛ ti yɛn wa Zhenɛ 19.24-25laga ki ni. † **1:10 1.10:** Laga ki laga ŋga ki ni, Ezayi wìla Zhuda tara naa Izirayɛli tara teele pe taanla Sodɔmu naa Gomɔri cara teele pe ni; Sodɔmu naa Gomɔri tìla pye cara shyɛn ta, nda tìla tipege pye fɔ ma saa toro.

Ɛɛn fɔ koni, kì kanŋga ma pye legboleele cɛnsaga.
22 Zheruzalɛmu ca woolo, ye war-ifuwe wì kanŋga ma pye tugurɔn fire;
tɔnmɔ ye wa ye duvɛn taan wi ni maa pɛn.
23 Ye yɛkeele pe yɛn leele mbele pè yiri ma je;
yoolo poro pe yɛn pe pinlɛyɛɛnlɛ wele.
Yarikanra nda ti maa leele go jogo, to ti yɛn ma pe ni fuun pe ndanla,
boyan yaara to pe maa fee ti puŋgo na.
Paa kiti wi kɔn mbe pijiriwe wi tanga ki kan wi yeri;
naŋgunjɔ wi go kala lii pe jori.

24 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ, lo lì yo ma fɔ:
«E, mi yaa na kayaŋga ki fɔgɔ tɔn na winfɛnnɛ pe na;
mi yaa na kayaŋga ki wɔ na juguye pe ni.
25 Mi yaa na kɛɛ ki yirige mboro Zheruzalɛmu ca ma na naa,
mi yaa kasɔn tɛgɛ mbɔɔn pye kpoyi, mbɔɔn tugurɔn ti yan mberi fire ti wɔ wa ma ni,
paa yɛgɛ ŋga na gbanŋga maga pye we;
mi yaa fyɔngɔ pyew ki wɔ ma ni, mbɔɔn pye kpoyi.
26 Mi yaa kiti kɔnfɛnnɛ kan ma yeri naa, paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we,
mbe yɛrifɛnnɛ kan ma yeri naa, paa wagati ŋa wì toro faa wi yɛn.
Ko puŋgo na, pa pe yaa lɔɔn yinri ‹kasinŋge ca› konaa ‹ca ŋga ki yɛn sinŋge mi Yɛnŋɛlɛ na ni.› »

27 Siyɔn ca ki yaa go shɔsaga ta kaselege ko fanŋga na,
ca woolo na paga pe kapere ti jɛn mberi yaga, pe yaa go shɔsaga ta kasinŋge ko fanŋga na.
28 Ɛɛn fɔ mbele pè yiri ma je konaa kapere pyefɛnnɛ pe ni, poro yaa ka tɔngɔ,
mbele pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

29 Pa kona terebɛnti tire nda tì ye ndanla, a yaa sunnu wa ti nɔgɔ,
ye yaa fɛrɛ shɔ ti kala na;
naŋgɔ kɔɔrɔ nda yàa wele ma wɔ na sunnu wa ti nɔgɔ,
fɛrɛ yaa ye ta ti kala na.
30 Katugu ye yaa ka pye paa terebɛnti tige yɛn, ŋga ki wɛrɛ tì fanla;
mbe pye paa naŋgɔ kɔlɔgɔ yɛn, ŋga tɔnmɔ woro wa mbaa yaara ti suguru.
31 Naŋa ŋa wi yɛn ma ŋgban, wi yaa ka pye paa kanŋgewaga fɔɔngɔ yɛn,
wi kapyegele ke yaa ka pye paa kasɔn njaanra yɛn.
Pe ni fuun shyɛn pe yaa ka pinlɛ mbe sogo,
lere kpɛ se ka ta mbege kasɔn ki figi.

2

Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka kari wa Zheruzalɛmu

1 Kagala ŋgele koro Yɛnŋɛlɛ làa naga Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi na Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca ki wogo na.
2 Wagati wa yɛn wa na paan, Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn ma kan yanwiga ŋga na,
ko ki yaa ka pye yanwira ti ni fuun ti go na;
ki yaa ka yagara tinndiye pe ni fuun pe na.
Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa kaa gbinri mbaa paan wa ki na.
3 Tara lɛgɛrɛ woolo yaa kaa paan wa, mbaa yuun fɔ:
«Ye pan we lugu we kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na,
wa lo na Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
jaŋgo li we naga li koŋgolo ke ni,
waa tanri li koŋgolo ke na.

Katugu pa lasiri sɛnrɛ ti yaa ka yiri
wa Siyɔn ca ki ni,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa ka
yiri wa ko ŋga Zheruzalɛmu
ca ki ni.»
4 Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa kiti wi kɔɔn
cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
li yaa kaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo ka-
gala yɛgɛ woo.
Kona pe yaa ka pe tokobiye pe gbɔn
mbe pe pye falinɛrɛ capire,
mbe pe njaanra ti gbɔn mberi pye
mali kɔngbeŋgele.
Cɛnlɛ la se ka yiri cɛnlɛ la yɛgɛ
kɔrɔgɔ malaga ni naa,
pe se kaa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgi
naa†.

5 Yoro Zhakɔbu setirige piile,
ye pan waa tanri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yanwa pi ni.

Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige ki yɛn na paan

6 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà
je ma woolo, Zhakɔbu setirige
piile pe na,
katugu pe tara ti yɛn ma yin yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ woolo pe kalɛgɛlɛ
ke ni;
pe maa jɛɛrɛ kapyere piin paa Filisiti
tara fɛnnɛ pe yɛn;
pè pye tara ta yɛgɛ woolo
pinlɛyɛɛnlɛ.
7 Pe tara ti yɛn ma yin warifuwe naa
tɛ wi ni,
yɔn woro pe yarijɛndɛ tɛgɛsara
yarijɛndɛ ti na.
Pe tara ti yɛn ma yin shɔnye pe ni,
yɔn woro pe malaga gbɔn wotoroye
pe na.
8 Pe tara ti yɛn ma yin yarisunndo ti
ni.
Pe maa fɔli yaara nda poro yɛrɛ jate
pè gbegele ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari
gbogo;
pe maa fɔli pe yɛɛra kɛɛ tunndo ti
yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo.
9 Ki kala na, sɛnwee piile pe yaa ka
go sogo,
sɛnweele pe yaa ka fɛrɛ shɔ.
Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka pe
kala yaga!
10 Ye sa ye wa waliwere ti ni,
ye lara wa tara ti nɔgɔ†,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sunndo
kɔngɔ ŋga waa, ye lali ki ni,
konaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.

11 Lere ŋa wi maa yɛgɛ tungu leele
na, wi yaa ka go sogo,
lere ŋa wi maa wi yɛɛ mbɔnrɔgi
leele na, wi yaa ka fɛrɛ shɔ;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa
ka gbɔgɔwɔ ta ko pilige ko ni.
12 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, lì pilige ka
kɔn ma tɛgɛ,
mbe yiri mbele fuun pe maa yɛgɛ
tungu leele na konaa mbele pe
maa pe yɛɛ gbogo pe kɔrɔgɔ;
jaŋgo mbe pe tirige.
13 Li yaa ka yiri Liban tara sɛdiri tire
nda tì tɔnlɔndɔnlɔ ma yagara
ti ni fuun ti kɔrɔgɔ,
naa Bazan tara tigbɔrɔ ti ni fuun ti
kɔrɔgɔ.
14 Li yaa ka yiri yanwira titɔɔnrɔ ti
ni fuun ti kɔrɔgɔ,
konaa tinndiye mbele fuun pè ya-
gara pe kɔrɔgɔ;
15 mbe yiri malaga sigesanŋgazoye
titɔnlɔmbɔlɔ pe kɔrɔgɔ,
konaa malaga sigemboro nda tì liri
ti ni fuun ti kɔrɔgɔ;
16 mbe yiri Tarisisi tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ ti ni fuun ti kɔrɔgɔ,
konaa tɔnmɔkɔɔrɔ tiyɔnrɔ sɔnŋgbanga
woro ti ni fuun ti kɔrɔgɔ.
17 Sɛnwee pyɔ ŋa wi maa yɛgɛ tungu
leele na, wi yaa ka go sogo,
lere ŋa wi maa wi yɛɛ mbɔnrɔgi
leele na, wi yaa ka fɛrɛ shɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa
ka gbɔgɔwɔ ta ko pilige ko ni.

18 Yarisunndo ti ni fuun ti yaa ka kɔ
mbe wɔ wa.
19 Leele pe yaa ka ye wa waliwere ti
ni,
mbe ye fɔ wa tara ti nɔgɔ,

† **2:4 2.4:** Zhowɛ 4.10 † **2:10 2.10:** 2 Tesa 1.9; Naga 6.15

mbe lara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
sunndo kɔngɔ ŋga waa ki
yɛgɛ,
konaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛgɛ,
na liga ka yiri mbe fyɛrɛ wa tara
woolo pe na sanga ŋa ni we.
20 Ko pilige ko ni, warifuwe yarisun-
ndo konaa tɛ yarisunndo nda
sɛnwee piile pè gbegele,
na foli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo,
pe yaa kari wa ndagasɛnɛ naa ndiire
ti kan.
21 Leele pe yaa ka ye wa waliwere ti
ni,
mbe ye fɔ wa yanwira were ti ni,
mbe lara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
sunndo kɔngɔ ŋga waa ki
yɛgɛ,
konaa li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛgɛ,
na liga ka yiri mbe fyɛrɛ wa tara
woolo pe na sanga ŋa ni we.
22 Yaga ka ye jigi wi taga sɛnwee pyɔ
na,
katugu na wi yinwege wɔnwɔn po
ka ya yere, wi wogo ki ma kɔ.
Yiŋgi wi mbe ya yɔn naa?

3

Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca kagala kè gbɔn ma piri

1 Ye wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ,
li yaa Zheruzalɛmu ca woolo naa
Zhuda tara woolo pe sagawa
pi yirisaga ki ni fuun ki shɔ pe
yeri konaa pe kɛɛndagaserege
ki ni fuun ki ni,
li yaa pe yaakara tasara ti ni fuun
konaa pe tɔnmɔ tasara ti ni
fuun ti kɔ mberi wɔ wa;
2 naa nambala kotogofɛnnɛ konaa
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni,
naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni,
naa jɛlɛfɛnnɛ konaa lelɛɛlɛ pe ni;
3 naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pe
yɛn nambala nafa shyɛn ma
yiri kɛ kɛ go na
konaa legbɔɔlɔ pe ni,
naa yɛrifɛnnɛ konaa kapyɔ jɛnfɛnnɛ
pe ni,
naa lekara jɛnfɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe ni.
4 Mi yaa lefɔnmbɔlɔ kan pe yeri pe
pye pe teele;
piile pe yaa ka cɛn pe go na.
5 Tara woolo pe yaa kaa pe yɛɛ jɔlɔ,
wa yaa yiri wa kɔrɔgɔ,
cɛnyɛnlɛ wa yaa yiri wi cɛnyɛnlɛ wa
kɔrɔgɔ,
lefɔnŋɔ wi yaa yiri mbe je
lelɛgbaraga ki na,
lejaga wi yaa yiri mbe je legbɔɔ wi
na.
6 Ko wagati wo ni, lere wa yaa ka saa
nɔsepyɔ lenaŋa wa yigi
wa wi tosee wi go ki ni, mboo pye fɔ:
«Derigbɔgɔ nuŋgba yɛn mboro
yeri, pan ma pye we to!
Cɛn tegere ti na, maa ki katara nda
ti yɛgɛ sinni!»
7 Ɛɛn fɔ ko pilige ko ni, ki lerefɔ wi
yaa kaa yɔn sogo mbe yo fɔ:
«Mi woro lɔgɔtɔrɔ mbe ye yama pi
gbara!
Yarikara kpɛ woro wa na go,
yaripɔrɔ si woro wa;
yaga kanla tɛgɛ tara woolo pe to!»
8 Ee, Zheruzalɛmu ca teele pè ku-
rugo,
Zhuda tara teele pè toori,
katugu pè yiri ma je Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na wa pe sɛnyoro to naa pe
kapyere ti ni;
pè je li gbɔgɔwɔ pi na.
9 Poro jate pe yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn na
pe jɛrɛgi,
pe yɛn na pe kapere ti piin
kpeŋgbeleŋgbe paa Sodɔmu[†]
ca ki yɛn,
pe yɛrɛ woro nari lara.
Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo,
katugu pe yɛn na jɔlɔgɔ gbɛgɛlɛ pe
yɛɛ kan.

10 Ye mbe ya mbaa ki yuun fɔ lesinŋɛ
wi wogo kì yɔn,
katugu wi yaa kaa kapyere jɛndɛ ti
tɔnli wi ta.
11 Ɛɛn fɔ lepee wo na, jɔlɔgɔ ki yɛn
wi wogo, kapege ki yaa kaa ta,
katugu kapyere nda wì pye, ko sara
wo wi yaa ta.

[†] **3:9 3.9:** Ye Sodɔmu ca woolo pe kala li wele wa Eza 1.9laga ki ni.

12 Piile pe yɛn nala woolo pe jɔlɔ,
jɛɛlɛ pe yɛn ma cɛn pe go na.
Na woolo, ye yɛkeele pe yɛn na ye
punŋgu,
pe yɛn na ye nii kombele.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li woolo pe na

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yiri mbe leele pe
jɛrɛgi,
lì yiri ma yere mbe kiti kɔn li woolo
pe na.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na li woolo pe
lelɛɛlɛ poro naa teele pe yinri
kiti na,
lì yo fɔ: «Yoro yè ɛrɛzɛn kɛrɛ† ti jɔgɔ;
yè fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kɛɛ yaara ti shɔ
ma ye yinrɛ ti yin.
15 Yiŋgi na, ye nɛɛ na woolo pe jɔlɔ?
Yiŋgi na, ye nɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
tege?
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ làa yɛrɛwɛ kan Zheruzalɛmu ca jɛɛlɛ pe wogo na

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Siyɔn ca jɛɛlɛ pe maa yɛgɛ tungu
leele na,
pe ma pe yɔlɔgɔ ki yirige caw na
tanri,
na nambala pe nɛgɛnɛgɛ pe
welelɔmɔ pi ni.
Pe maa sumborowo tangala li tanri
yɔɔrɔ,
na pe tɔɔrɔ wenjanra ti tinni.
17 Ki kala na, we Fɔ wi yaa Siyɔn ca
jɛɛlɛ pe yinrɛ ti kulu;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe fɛrɛ ti yirige
funwa na.»
18 Ko pilige ko ni, we Fɔ wi yaa
ka pe fereyaara ti ni fuun ti wɔ pe
na, to ti yɛn pe tɔɔrɔ wenjanra, naa
gbatoye, naa yɔlɔgɔ somu kiiri kiiri
wi ni,
19 naa nuŋgbogolo, naa kɛɛ kan-
njiŋgele, naa pe go tɔnmbɔgɔlɔ ke
ni,
20 naa wunluwɔ njagala ŋgele pè
fere ke ni, naa pe tɔɔrɔ yɔngɔwɔ
pi ni, naa kurusijaraye, naa latikɔrɔ
nuwɔ taan kugbogolo ke ni, naa
tafoolo pe ni,
21 naa vegembele, naa numala
kannjiŋgele,
22 naa fɛti yaripɔrɔ, naa bunduye,
naa derigbɔrɔ, naa kɛɛ kashara,
23 naa duwaleele, naa yaripɔrɔ
nda ti yɛn milɛnmilɛn, naa gbɔgɔwɔ
njagala, konaa laŋganaye pe ni.
24 Pe sinmɛ nuwɔ taan pi yaa ka
kanŋga mbe pye yarifɔngɔ
nuwɔ,
manda ti yaa ka pye pe na kurusi-
jaraye pe yɔnlɔ,
go yinzire nda tì kɔlɔgi kɔlɔgi, to ti
yaa ka pye pe na yinrɛ nda tì
ti ma yɔn ti yɔnlɔ,
kunwɔ yaripɔrɔ ti yaa ka pye pe na
derigbɔrɔ tiyɔnrɔ ti yɔnlɔ,
pe witire tiyɔnwɔ pi yaa kanŋga
mbe tijanga.

Zheruzalɛmu ca jɛɛlɛ pe kɔlɔmɔ

25 Mboro Siyɔn ca, tokobi wi yaa ma
maliŋgbɔɔnlɔ pe gbo,
ma maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
yaa ku malaga.
26 Kona, ca woolo pe yaa kaa jɛɛn
mbaa kunwɔ gbelege gbele,
pe yaa ka koro kɛwara mbe cɛn tara.

4

1 Ko pilige ko ni, jɛɛlɛ kɔlɔshyɛn yaa
ka gbogolo naŋa nuŋgba na
mboo pye fɔ:
«We yaa yere we yɔn suro ti ni, mbe
yere we yaripɔrɔ wogo ki ni,
ɛɛn fɔ ki yaga ma we lɛ ma jɛɛlɛ,
jaŋgo mbe we fɛrɛ ti laga we na.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Zheruzalɛmu ca woolo pele yaga go na

2 Ko wagati wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka vile na yirige wa tara ti ni,
li yaa ka pye tiyɔnwɔ naa gbɔgɔwɔ
ni; li yaa ka tɔnli ŋa leŋge wa tara
ti ni, wi yaa ka gbɔgɔwɔ naa fɛrɛwɛ
kan Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka
koro yinwege na pe yeri.
3 Ko wagati wo ni, mbele pe yaa
ka koro yinwege na wa Siyɔn ca ki

† **3:14 3.14:** Ɛrɛzɛn kɛrɛ nda ti sɛnrɛ tì yo, ti yɛn ma taanla Izirayɛli tara to ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo wele; Eza 5.1-7.

ni, poro mbele pe yaa ka koro go na
wa ko ŋga Zheruzalɛmu ca ki ni, pe
yaa kaa pe yinri leele mbele pe yɛn
kpoyi; poro pe ni fuun poro mɛrɛ to
ti yaa yɔnlɔgɔ, mbaa pe yinwege ki
piin wa Zheruzalɛmu ca.
4 We Fɔ wi yaa ka Siyɔn ca jɛɛlɛ
pe fyɔngɔ ki jogo mbege laga pe
na; leele pè leele mbele gbo wa
ki Zheruzalɛmu ca ki ni, mbe pe
kasanwa pi jogo mboo wɔ wa ki ni
wi kiti sinŋɛ kɔngɔ konaa wi tifɛlɛgɛ
kasɔn ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki
fanŋga na.
5 Ko sanga wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka kambaaga naa wirige yirige
wa Siyɔn yanwiga ki lagapyew ki ni,
konaa janwa ŋa fuun wi ma gbogolo
wa ki na wi go na yɔnlɔ na, mbe
kasɔn yinnɛ gbɔlɔ yanwa yirige wa
ki go na yembinɛ; li gbɔgɔwɔ yanwa
po pi yaa ka tɔn yaara ti ni fuun ti
na†.
6 Ki yaa ka pye paa segbaga yɛn,
mbaa yinmɛ kaan yɔnlɔ tufunwɔ
sanga ni, mbe pye larasaga naa gona
tɔnyaraga tisaga tifɛliŋgbɔrɔ to naa
tisara ti na.

5

Yawe Yɛnŋɛlɛ li ɛrɛzɛn kɛɛrɛ kala

1 Yege yaga mbe yurugo kɔ na wɔnlɔ
wi kan,
mi yɛn na jaa mbege yurugo ki kɔ
na ndanlafɔ wi kan wi ɛrɛzɛn
kɛrɛ ti wogo na.
Ɛrɛzɛn kɛrɛ tà la pye na ndanlafɔ wi
yeri yanwiga tigiwɛn pa na,
tara tanra tà na.
2 A wì sigi laga ki tugu maga
sinndɛɛrɛ ti wɔ,
mɛɛ ɛrɛzɛn tiire jɛndɛ sanri wa ki ni.
A wì si kɛrɛ sigewe gbata titɔnlɔwɔ
wa kan wa kɛrɛ ti nando-
gomɔ,
ma wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire ti tɔnmɔ
wɔsaga ki gbegele wa.
Wìla pye naga sɔnri ndɛɛ kɛrɛ ti yaa
ɛrɛzɛn pire jɛndɛ sɛ wi kan,
ɛɛn fɔ, a tì si kaa ɛrɛzɛn pire tijan-
gara sɛ†.

3 Koni, yoro Zheruzalɛmu ca woolo
naa Zhuda tara woolo,
mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye kiti wi kɔn
mi naa na ɛrɛzɛn kɛrɛ ti ni we
sɔgɔwɔ.
4 Yiŋgi kì koro mbe pye na ɛrɛzɛn
kɛrɛ ti kan,
ŋga mi si pye ti kan?
Mìla pye naga sɔnri ma yo tila pire
jɛndɛ sɛni,
yiŋgi na, a tì si pire tijangara sɛ?

5 Koni ŋga mi yaa pye na ɛrɛzɛn kɛrɛ
ti na,
mi yaa ki yo ye kan.
Jasa ŋa mìla le mari maga, mi yaa
wi kɔlɔgi,
jaŋgo yaayoro tiri ka.
Mbogo ŋga ki yɛn mari maga, mi
yaa ki jan,
jaŋgo leele paa ti tangala.
6 Mi yaa ti jɔgɔ mberi yaga waga;
lere se ka ta mberi yaanla, mberi
nɔgɔ ki fali naa.
Yantiire naa wuuro ti yaa fi wa ti ni.
Mi yaa kaga yo kambaara ti kan fɔ
tiga ka ti tisaga mbe pan ti na.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li ɛrɛzɛn kɛrɛ to ti yɛn
Izirayɛli woolo wele;
Zhuda tara woolo poro pe yɛn
ɛrɛzɛn kɛrɛ nda ti yɛn mali
ndanla we.
Làa pye naga sɔnri pe yaa la tanri
kaselege na,
ɛɛn fɔ kambasinnde to pàa pye na
piin,
làa pye naga sɔnri pe yaa la tanri
kasinŋge na,
ɛɛn fɔ pe yɛn na mbele tege, pe
gbeere to ti yɛn na yinrigi wa†.

Jɔlɔgɔ yɛn kambasinnde pyefɛnnɛ pe wogo

8 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele ye
maa yinrɛ kanni nari tagala
yinrɛ na,

† **4:5 4.5:** Ɛki 13.21-22; 16.10; 24.17; 40.34-35 † **5:2 5.2:** Mati 21.33; Maki 12.1; Luki 20.9 † **5:7 5.1-7:** Ɛrɛzɛn kɛrɛ sɛnrɛ nda tì yo ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li woolo poro sɛnrɛ na; Eza 3.14; 27.2-7; Zhere 12.10; Eze 17.6; Oze 10.1; Yuuro 80.9-17; Mati 20.1; 21.33; Zhan 15

na kɛɛrɛ shoo nari tagala kɛɛrɛ na,
fɔ laga ka kpɛ si koro naa,
mbe ti yoro cɛ mbe cɛn laga tara ti ni.
9 Wuguro sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì le na nuŋgbolo ma yo fɔ:
«Ki woro nala kɔɔn shyɛn, ki yinrɛ lɛgɛrɛ nda ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa,
ki yinrɛ tugbɔɔrɔ tiyɔnrɔ nda ti yaa ka koro waga,
lere se ka pye mbe cɛn wa ti ni.
10 Ɛrɛzɛn kɛrɛ ɛkitari taanri, ki ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pe kaa wɔ, pi se toro litiri nafa shyɛn ma yiri kɛ na,
yariluguro ti culo cɛnmɛ pe kaa lugu, ki yarilire tiga ka kɔn, ti se toro culo kɛ na.»

11 Mbele pe ma yiri yirifaga na,
na fee sinmɛ wɛlɛwɛ pi puŋgo na,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo;
poro mbele yige ki ma saa lɛ mbe pe ta pe yɛn ma tin duvɛn wi ni we.
12 Pe maa pe sinndire ti piin na ŋgɔni, naa juru konaa pimbigile gbɔɔn, na wegele wiin,
na duvɛn wi woo wa pe liwɛn gbɔɔ lara ti ni.
Ɛɛn fɔ paa la Yawe Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke jate,
paa la li kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo ki yaan.
13 Ki kala na, pe yaa na woolo pe yigi mbe kari pe ni kulowo ni,
pe kambajɛnmɛ pi kala na.
Pe legbɔɔlɔ pe yaa kaa kuun fuŋgo ki kɛɛ,
wɔgɔ ki yaa kaa pe janwa woolo pe kuun.
14 Ki kala na, kuulo tara tìri yɔn ki yɛngɛ gbegbeŋge,
tìri yɔn ki yɛngɛ maga piyɛɛlɛ kɔnlɔ fu,
pe legbɔɔlɔ poro naa ca ki janwa woolo pe yaa tigi wa ti ni,
mbe pinlɛ pe tinmɛ gbɔɔ naa pe yɔgɔrimɔ pi ni.
15 Ki kala na, sɛnwee pyɔ wi yaa ka go sogo,
sɛnwee wi yaa ka tirige,
mbele pe maa yɛgɛ tungu leele na, pe yaa ka go sogo.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa ka gbɔgɔwɔ ta li kaselege ki fanŋga na,
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi, li yaa kaga naga fɔ li yɛn kpoyi kasinŋge ki fanŋga na.
17 Simbaala pele yaa ka saa kaa wa ca ki kataga ki ni paa yaayoro kasaga yɛn;
penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe lara nda tì tɔngɔ, to ti yaa pye sikapire ti kasara.

18 Leele mbele fuun pe ma yagbogowo pi pye paa maŋga yɛn ma pɔ kambasinŋge ki na,
na kapege ki tile pe yɛɛ puŋgo na, paa pe ma kaa wotoro pɔ shɔn na maŋgala ŋgbangala ni, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo.
19 Pe maa yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ligi pye fyaw ye,
lili kapyegele ke pye fyaw, jaŋgo we ke yan.
Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ kpoyi lì kagala ŋgele kɔn ma tɛgɛ mbe pye,
li ke pye li ke yɔn fili fyaw,
jaŋgo wege jɛn.»

20 Leele mbele pe maa kapege ki yinri kajɛŋgɛ,
na kajɛŋgɛ ki yinri kapege, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
Poro mbele pe ma yanwa pi pye diwi mbe diwi wi pye yanwa,
mbe yaritisorogo ki pye mbe yo kì tanla,
mbe yaritanga ki pye mbe yo kì sori.

21 Leele mbele pe maa pe yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ,
konaa na pe yɛɛ yaan tijinliwɛ fɛnnɛ, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!

22 Leele mbele pe maa pe yɛɛ jate pe yɔngɔ woro wa duvɛn wɔgɔ ki na,
mbele pe maa sinmɛ wɛlɛwɛ pi pinlɛlɛ pi yɛɛ ni, mbe pe yɛɛ wɛri, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!

23 Pe ma tanga ki kan jɔgɔfɔ wi yeri
yarikanga na,
mbe tanga ki shɔ lesinŋɛ wi yeri.
24 Ki kala na, kasɔn yinnɛ li ma yan
waga ki sogo yɛgɛ ŋga na,
kasɔn yinnɛ li ma yan sigire ti sogo
mberi kɔ yɛgɛ ŋga na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pè
ndire nda kan ti yaa ka fɔngɔ,
tifɛlɛgɛ yaa ka pe yarifyɛɛnrɛ ti lɛ
mbe kari ti ni paa gbanŋgban
yɛn;
katugu pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ li lasiri wi na,
pè Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li sɛnrɛ
ti tifaga.

25 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa
ŋgban li woolo pe ni fɔ jɛŋgɛ,
lìli kɛɛ ki yirige pe na ma pe gbɔn.
Yanwira tì tigile;
pe gboolo pe yɛn na tuunri wa
ca nawa koŋgolo ke ni paa
kayangara yɛn.
Konaa ki ni fuun, li naŋgbanwa pi
fa sogo li na gbɛn,
li kɛɛ ki yɛn ma yirige pe na bere.

Yɛnŋɛlɛ lì cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yeri ma wa Izirayɛli woolo pe na

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa dirapo
wa yirige mboo naga taleere
woolo pele na;
li yaa wofele win mbe pe yeri, mbe
yiri fɔ wa dunruya wi go ka
na.
Pe mbele pe yɛn na fyɛɛlɛ na paan.
27 Pe ni, wa kpɛ si te, wa kpɛ si
kurugo mbe to,
wa kpɛ woro na wɔnlɔ na tingi, wa
kpɛ woro na wɔnlɔ,
wa kpɛ suu kurusijara wi sanga,
wa kpɛ sawira manda si sangala.
28 Pè pe wangala ke yɔnrɔ ti wɔwɔ,
ma pe sandira ti ni fuun ti wangala
ke taga mbe wɔn;
pe shɔnye pe yenjoro tì sheli paa
sinndɛɛrɛ yɛn,
pe malaga gbɔnwotoroye pe ŋgeere
tì wege paa tifɛlinjolo yɛn.
29 Ti yɛn na tinmɛ yinrigi paa jara nɔ
ma kaa na kuunru we,
pe yɛn na gbele paa jara
yirifɔnmbɔlɔ yɛn;
pe yɛn na jɛngɛri, ma pe kagboro ti
yigi na kee ti ni,
lere se ya mberi shɔ pe yeri.

30 Ko pilige ko ni, tinmɛ gbɔɔ pa yaa
yiri ki tara nda ti go na,
paa kɔgɔje tinmɛ gbɔɔ pi yɛn.
Na maga ka tara ti wele, diwi naa
jɔlɔgɔ ma yaa yan;
kambaara wɔrɔ ta yaa ka pan, mbe
yanwa pi tɔn, mbe laga ki pye
diwi.

6

Yɛnŋɛlɛ làa Ezayi wi yeri

1 Wunlunaŋa Oziyasi wi kuyɛlɛ li
ni, a mì si we Fɔ wi yan wi yɛn
ma cɛn wunluwɔ jɔngɔ ka na, ŋga
kì yaraga wa naayeri fɔ jɛŋgɛ. Wi
wunluwɔ derege yɔnrɔ tìla shɛrigo
gbɔgɔ ki yin†.
2 Mɛrɛgɛye mbele pe yinri
Serafɛnye pèle la pye ma yere wa
wi go na. Kanwira kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni
tìla pye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe na. Pe ma shyɛn tɛgɛ ma pe
yɛrɛ ti tɔn, mbe shyɛn tɛgɛ mbe pe
tɔɔrɔ ti tɔn, mbe si shyɛn tɛgɛ mbaa
yinrigi sire na.
3 Pàa pye na para pe yɛɛ ni na yuun
fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ,
li yɛn kpoyi, kpoyi, kpoyi;
tara ti ni fuun ti yɛn ma yin li
gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.»
4 Pe jɔrɔgɔmɔ pi kala na, shɛrigo
gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti nɔgɔ leyaara tìla
pye na tigile, a wirige si shɛrigo
gbɔgɔ ki yin.
5 Kona, a mì sho fɔ: «E! Jɔlɔgɔ
yɛn na wogo, na wogo kì kɔ†, katugu
mi yɛn lere ŋa wi yɔn sɛnrɛ ti
yɛn fyɔngɔ ni. Mi yɛn ma cɛn
leele mbele sɔgɔwɔ pe yɔn sɛnrɛ ti

† **6:1 6.1:** Oziyasi wo nuŋgba wo pàa pye na yinri fun Azariya; 2 Wunlu 15.7. † **6:5 6.5:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele yɛgɛ ni, ŋga kì yo fɔ: *Na wogo kì kɔ*, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: *Mì puŋgo*.

yɛn fyɔngɔ ni fun, ma si yala, mì
wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ li yan yɛnlɛ ni.»
6 Ɛɛn fɔ mɛrɛgɛye mbele pe yinri
Serafɛnye, a nuŋgba si yiri sire na
ma pan na kɔrɔgɔ kasɔn naŋganga
ni wi kɛɛ; wìla ki wɔ wa saraga
wɔsaga ki na kamilan ni.
7 A wì sigi jiri na yɔn ki na, mɛɛ yo
fɔ:
«Koni naa ŋga kì jiri ma
yɔngbasɛɛrɛ ti na,
ma kajɔɔgɔ kì laga ma na,
ma kapege kì kala yaga ma na.»
8 Ko puŋgo na, a mì si we Fɔ wi
magala li logo ma yo fɔ:
«Ambɔ fɔ mi yaa tun?
Ambɔ wi yaa kari we tunŋgo ki na?»
A mì sigi shɔ ma yo fɔ: «Mi ŋa, na
tun!»
9 Kona, a wì sho fɔ:
«Kari ma saga yo ki leele mbele pe
kan fɔ:
‹Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ ye se
kaa ti kɔrɔ jɛnni,
ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ ye se
kaa yaan!›
10 Ma ti ki leele mbele pe kotogo ki
ŋgban pe na,
ma pe pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn pe na,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke
ni,
paga kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe
kotogo na,
jaŋgo paga ka kanŋga mbe pan
mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe ta
mbe sagala†.»
11 A mì si yewe ma yo fɔ: «Ko yaa
pye ma fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?»
A wì sho fɔ: «Ki yaa pye ma fɔ cara
ti sa tɔngɔ, lere ka ka pye wa ti ni
naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ ka ka pye go ka ni
naa,
fɔ pe tara ti sa tɔngɔ ti koro waga.
12 «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sɛnwee
piile pe purɔ mbe kari pe ni
fɔ lege,
lalɛgɛrɛ yaa ka koro waga wa tara ti
ni.
13 Ali na tara woolo pe kɔnsaga
kɛwogo ki leele paga koro wa
tara ti ni,
poro fun pe yaa ka tɔngɔ;
ɛɛn fɔ yɛgɛ ŋga na pe ka terebɛnti
tige kɔn nakoma pe ka tigbɔgɔ
kɔn, ki yunŋgɔngɔ ki ma koro
wa tara,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ki leele
pe yunŋgɔngɔ ki yaa setirige
piile yirige, mbele pe yaa pye
kpoyi.»

7

Yɛnŋɛlɛ làa Ezayi wi tun wa wunlunaŋa Akazi wi yeri

1 Oziyasi pinambyɔ Yotamu wi
pinambyɔ Ahazi wi wunluwɔ sanga
wi ni wa Zhuda tara ti ni, a Siri
tara wunlunaŋa Erezɛn wo naa Ere-
maliya pinambyɔ Peka ŋa wìla pye
Izirayɛli tara wunlunaŋa wi ni, pè si
kari sa to Zheruzalɛmu ca ki na, mbe
malaga gbɔn ki ni, ɛɛn fɔ pe sila ya
mbe ca ki shɔ.
2 A pè si saa ki sɛnrɛ ti yo Davidi wi
go woolo pe kan, ma yo fɔ: «Siri tara
fɛnnɛ maliŋgbɔɔnlɔ pè pan ma pe
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki kan wa Efi-
rayimu tara†.» A wunlunaŋa Akazi
wo naa wi woolo pe ni pe sunndo
wi nɛɛ suun pe na fyɛrɛ ti kala na,
paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma kaa na
kɔlɔgɔ tire fingi we.
3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
Ezayi wi pye fɔ: «Yiri mboro naa
ma pinambyɔ Sheyari Yashubu† wi
ni, ma sa Ahazi wi fili wa tɔnmɔ
foŋgologo ki kɔsaga ki na, ko ŋga
ki ma saa ye wa tɔnmɔ wege ŋga
wa ca ki go na ki ni we, wa konɔ

† **6:10 6.10:** Mbege lɛ konɔ kɔlɔjɛrɛ mbe gbɔn kɛ (9-10), ki sɛnrɛ tì yo wa Mati 13.14-15; Maki 4.12; Luki 8.10; Zhan 12.40; Kapye 28.26-27lara ti ni. † **7:2 7.2:** Efirayimu tara tìla pye Izirayɛli tara ti laga ŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na; ki laga ki sila lali Zheruzalɛmu ca ki ni. † **7:3 7.3:** ***Sheyari Yashubu* mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ leele pele jɛnri yaa ka koro, mbe sɔngɔrɔ mbe pan (10.21). Pinambiile shyɛn Ezayi wìla se. Ŋga ki mbaa pye Izirayɛli woolo pe na, pe mɛrɛ tìla pye na ko kɔrɔ wo nari.**

na li maa kee wa paara jogofɛnnɛ pe paara jogosaga ki ni.
4 Maga yo wi kan fɔ: ‹Ma jatere
wi tɛgɛ laga nuŋgba, maga ka fyɛ.
Ma sunndo wiga ka kɔn ma na,
ma wire tiga ka fanla ma na Siri
tara fɛnnɛ naŋa Erezɛn wo naa
Eremaliya pinambyɔ pe naŋgbanwa
pi kala na, poro mbele pe yɛn paa
sumboyuro shyɛn yɛn, nda ti yɛn na
wirige yinrigi.
5 Ki yɛn kaselege fɔ Siri tara fɛnnɛ,
naa Efirayimu tara fɛnnɛ konaa Ere-
maliya pinambyɔ wi ni, pège kɔn
maga tɛgɛ mbe kapege pye ma na.
Pe yɛn na yuun fɔ:
6 Yoo kari we sa to Zhuda tara ti
na, we sunndo kɔngɔ wa ca woolo
pe na, we pe tara ti shɔ, we Tabeyɛli
pinambyɔ wi tɛgɛ pe go na wun-
luwɔ.
7 Ɛɛn fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ:
Ki kala li se yere,
li se si pye.
8 Katugu Damasi ca ko ki yɛn Siri
tara ti cagbɔgɔ ye,
a Erezɛn wo pye Damasi ca ki to we;
sanni sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri
ma yiri kaŋgurugo Efirayimu
cɛnlɛ woolo pe yaa tɔngɔ,
pe se pye naa cɛnlɛ.
9 Samari ca ko ki yɛn Efirayimu tara
ti cagbɔgɔ ye,
a Eremaliya pinambyɔ wo pye
Samari ca ki to we.
Na yee yeresaga ta wa tagawa pi ni,
pa ye se fanŋga ta mbe yere.›
»

Pyɔ ŋa pe yaa ka se mboo mɛgɛ taga Emanuwɛli

10 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para naa
Ahazi wi ni, maa pye fɔ:
11 «Kacɛn wa yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma Yɛnŋɛlɛ li yeri luu naga ma na,
mbe yiri wa tara ti nɔgɔna, wa kuulo
tara, nakoma mbe yiri wa naayeri,
wa yɛnŋɛlɛ na.»
12 A Ahazi wì sho fɔ: «Mi se
yaraga ko ka kpɛ yɛnri, mi se si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele.»
13 Kona, a Ezayi wì sho fɔ: «Yaa
nuru, yoro Davidi go woolo wele!
Naa ye yɛn na leele pe tege, ko si
ye bɔ bere, fɔ a yaa jaa mbaa na
Yɛnŋɛlɛ li tege!
14 Ki kala na, we Fɔ wo jate wi
yaa ka kacɛn wa naga ye na, wo yɛn
fɔ sumboro ŋa wii naŋa kala jɛn,
wi yaa ka kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ
se, mboo mɛgɛ taga mbaa wi yinri
Emanuwɛli†.
15 Nɔnɔ nara naa sɛnrɛgɛ wi yaa
kaa kaa, fɔ wi sa kala jɛn, mbe je
kapege ki na, mbe kajɛŋgɛ ki jɛn
mbaa ki piin.
16 Ɛɛn fɔ sanni pyɔ wi sa kapege ki
jɛn mbe je ki na, mbe kajɛŋgɛ ki jɛn
mbaa ki piin, ki wunlumbolo shyɛn
mbele maa fyɛ pe yɛgɛ, pe tara ti yaa
jɔgɔ mbe koro waga.
17 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti
jɔlɔgɔ wagati wa mbe gbɔn mboro
naa ma tara woolo konaa ma go
woolo ye na; ki wagati wi yɔngɔ fa
pan gbɛn, maga lɛ Efirayimu tara
tì wali ma laga Zhuda tara ti na†.
Ki sɛnrɛ ti yɛn na para Asiri tara
wunlunaŋa wi sanga wo na.»

Asiri tara fɛnnɛ pe yaa ka ŋga pye Zhuda tara ti na

18 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka tishɔnrɔ nda wa Ezhipiti
tara Nili gbaan wi lago ki na ti
yeri wofele ni, mbe pan ti ni konaa
sɛnrimbire† nda wa Asiri tara ti ni.
19 Ti ni fuun ti yaa ka pan mbe
cɛncɛn wa yanwira tigiwɛn lawere
tijangara ti ni, naa wa waliwere ti
ni, naa wa kɔmbigile ke ni fuun ke
ni, konaa wa tɔnmɔ lara ti ni fuun ti
ni.

† **7:14 7.14:** Emanuwɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni. Ki sɛnrɛ tì yo wa Mati 1.23laga ki ni. † **7:17 7.17:** Ki laga ŋga ki yɛn na para wagati ŋa sɛnrɛ na, ki kala làa pye yɛgɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200) koro la toro Ezayi sanga wi yɛgɛ. † **7:18 7.18:** Tishɔnrɔ to naa sɛnrimbire kacɛn wi yɛn na para tara shyɛn nda tìla pye fanŋga ni ki sanga wi ni to sɛnrɛ na; ki tara shyɛn, Yɛnŋɛlɛ li yaa ti torogo ti sa to Zhuda tara ti na.

20 Ko pilige ko ni, we Fɔ wi yaa ka
yunŋguluwo wa lɛ sara na mbe yiri
wa Efirati gbaan wi kɛɛ sanŋga ki
na. Wo wi yɛn Asiri tara wunlunaŋa
we. Wi yaa ka ye yinrɛ ti kulu, naa
ye tɔɔrɔ sire to naa ye siyɔɔlɔ pe ni†.
21 Ko pilige ko ni, lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yaa kaa nasum-
boro nuŋgba naa simbanɛɛlɛ shyɛn
koro.
22 Nɔnɔ lɛgɛrɛ yaa kaa taa wa ki
yaayoro ti ni, fɔ nɔnɔ nara wo wi
yaa ka pye leele pe yaakara. Mbele
pe yaa ka koro go na wa tara ti ni,
nɔnɔ nara naa sɛnrɛgɛ ki yaa ka pye
pe yaakara†.
23 Ko pilige ko ni, ɛrɛzɛn tiire
wagakele (1 000) ka ka pye kɛrɛ nda
ni, kɛrɛ nda ti sɔnŋgɔ ki mbe ya mbe
warifuwe pyɔ wagakele (1 000) bɔ,
ti yaa ka koro wa yantiire to naa
wuuro ti sɔgɔwɔ.
24 Leele pe yaa kaa kee mbe saa
yanri wa sandira naa wangala ni,
katugu tara ti lagapyew ki yaa ka
pye yantiire naa wuuro ni.
25 Yanwira tigiwɛn lara nda leele
pàa pye na fali ti na capire ni, leele
pe se ka ya mbaa yiin wa ti ni,
yantiire to naa wuuro ti fyɛrɛ ti kala
na. Pe yaa ka nɛrɛ ti wa tila kaa wa,
mbe simbaala naa sikaala pe yaga
paa yanri wa.

8

Kapege ŋga Asiri tara fɛnnɛ pe yaa ka pye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na pye fɔ:
«Yiri ma walaga gbeŋɛ wa lagaja,
ma yɔɔnrɔ tugbɔɔrɔ ta yɔnlɔgɔ wi
na, ma yo fɔ: ‹Mahɛri Shalali Hashi
Bazi›, ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: ‹Ye fyɛɛlɛ ye
yaara ti koli, ye gbinri ye yarijɛndɛ
ti shɔ†!› »
2 A mì si leele pele lɛ ma pe pye
na sɛrɛfɛnnɛ jɛmbɛlɛ. Poro pàa pye
saraga wɔfɔ Uri konaa Yeberekiya
pinambyɔ Zakari.
3 Ko puŋgo na, a mì si ye Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ wi kɔrɔgɔ, wo
ŋa wi yɛn na jɔ we. A wì si
kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se. A Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Wi mɛgɛ ki
taga maa wi yinri: ‹Mahɛri Shalali
Hashi Bazi,› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: ‹Ye
fyɛɛlɛ ye yaara ti koli, ye gbinri ye
yarijɛndɛ ti shɔ!›
4 Katugu sanni pyɔ wi sa ya wi yo
fɔ: ‹Baba› nakoma ‹Nɔ,› Asiri tara
wunlunaŋa wi yaa pan mbe Damasi
ca yarijɛndɛ naa Samari ca fɛnnɛ pe
kɛɛ yaara ti koli mbe kari ti ni.»
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
naa, ma yo fɔ:
6 «Kì kaa pye ki tara nda ti woolo pè
je Silowe lawege tɔnmɔ pi na,
po mba pi ma yɛgɛ to na fuun yɔɔrɔ,
ma saa na yɔgɔri Erezɛn wo naa
Eremaliya pinambyɔ pe kala
na†,
7 ki kala na, ye wele, we Fɔ wi yaa
Efirati gbaan tɔnŋgbɔɔ mba
pi yɛn fanŋga ni pi yirige
mboo wa pe na;
po pi yɛn Asiri tara wunlunaŋa wo
naa wi fanŋga ki ni fuun.
Gbaan wi yaa yin fɔ mbe toro wi yɔn
koŋgo ki na, mbe jaraga mboo
kanŋgara lara ti ni fuun ti yin.
8 Wi yaa ka fo mbe ye wa Zhuda tara
ti ni,
wi yaa ka yin mbe fo mbe lagapyew
ki shɔ,

† **7:20 7.20:** Wi yaa ka ye yinrɛ ti kulu, naa ye tɔɔrɔ sire to naa ye siyɔɔlɔ pe ni: Ki kapyege kìla pye kacɛn wa, ŋa wìla pye naga nari fɔ fɛrɛ nakoma kunwɔ to leele mbele pàa kulu pe na, naga nari fun fɔ pè pe yigi malaga kasopiile. † **7:22 7.21-22:** Nɔnɔ, naa nɔnɔ nara konaa sɛnrɛgɛ ki ni, ti yɛn naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ li woolo jɛnri mbele pe yaa ka koro, li yaa ka kagbaraga pye pe kan, mbe yaakara lɛgɛrɛ kan pe yeri. † **8:1 8.1:** Sɛnrɛ nda tì yo fɔ: Ye fyɛɛlɛ ye yaara ti koli, ye gbinri ye yarijɛndɛ ti shɔ, ki sɛnrɛ ti yɛn na para Asiri tara fɛnnɛ poro sɛnrɛ na. Pe yaa ka pan mbe to Izirayɛli tara ti na mberi shɔ, mbe pe yarijɛndɛ ti koli mbe kari ti ni. † **8:6 8.6:** Erezɛn wìla pye Siri tara to wunlunaŋa konaa ma pye Eremeliya wi pinambyɔ; Peka wìla pye Izirayɛli tara ti wunlunaŋa; Eza 7.1.

tɔnmɔ pi yaa ka leele pe yigi yɔlɔgɔ†.
Pi yaa jaraga mbe kari fɔ lege,
mbɔɔn tara ti lagapyew ki yin,
Emanuwɛli.»

Emanuwɛli wi cew tawa kacɛn

9 Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, yaa
malaga kɔŋgɔlɔ waa;
fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka ye yigi.
Ye ni fuun ye nuŋgbogolo jan,
yoro taleere fɛnnɛ wele.
Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki na;
fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka ye yigi.
Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki na;
fyɛrɛ gbɔrɔ yaa ka ye yigi.
10 Ye kagala kele kɔn ye tɛgɛ mbe
pye;
ke yaa ka jɔgɔ.
Ye yo ye ye yɔn ki wa nuŋgba;
ki kala li se yɔn,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni.

We daga mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ lo yɛgɛ

11 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan
yɛɛn, sanga ŋa ni làa na yigi li kɛɛ ki
ni, mala yɛri ma yo mi ka kaa tanri
ki tara woolo pe tangalɔmɔ pi na.
12 Lì yo fɔ: «Yaraga ŋga ki leele
mbele pe maa yinri yɔnlemɛ,
yaga kaa ki yinri yɔnlemɛ.
Pe maa fyɛ yaraga ŋga yɛgɛ, yaga
kaa fyɛ ki yɛgɛ;
ki ka kaa ye sunndo wi kɔɔn ye na
fun.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo ye daga mbaa jate
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi,
lo ye daga mbaa gbogo,
lo ye daga mbaa fyɛ li yɛgɛ.
14 Li yɛn larasaga ŋga ki yɛn kpoyi,
ɛɛn fɔ li yaa ka pye sinndɛlɛgɛ ŋga
leele pe yaa kaa kunrugu ki
na;
li yaa ka pye walaga ŋga Izirayɛli
tara wunluwɔ shyɛn woolo pe
yaa kaa kunrugu ki na mbaa
tuunri,
mbe pye paa mɛrɛ naa pɛnɛ yɛn
Zheruzalɛmu ca woolo pe na.
15 Lelɛgɛrɛ yaa ka kurugo ki na,
pe yaa ka toori mbe pe yɛɛ kaari;
pe yaa ka pe yigi pɛnɛ ni, na pe se
ya wɔ wa li ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li singi

16 Ki sɛrɛya sɛnrɛ nda ti gbegele
mari tɛgɛ, ki nagawa sɛnrɛ nda ti
tɔn ma tɛgɛrɛ tɛgɛ ti na, mari tɛgɛ
na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan.
17 Mi yɛn na wele Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo yeri, lo na lìli yɛɛ lara Zhakɔbu
setirige piile pe na we; mìlan jigi wi
taga lo na.
18 Piile mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan
na yeri, mi ŋa pe ni. We yɛn kagala
ŋgele ke yɛn na paan ke kacɛn
konaa ma pye yaraga ŋga ki ma
lere nuŋgbolo kan laga Izirayɛli tara
ti ni; pa ki wogo kì yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
yeri, lo na li cɛnsaga ki yɛn wa Siyɔn
yanwiga ki na we.

19 Na leele pele ka ye pye mbe
yo fɔ leele mbele pe maa kuulo pe
yewe, ye kari ye sa pe yewe konaa
jɛlɛfɛnnɛ pe ni, poro mbele pe maa
kalɛgɛrɛ sɛnrɛ yuun, na kɔngɔri; na
paga yo fɔ: «Naga yɛn ma, cɛngɛlɛ
kee daga mbaa ke yarisunndo ti
gbogo wi le? Konaa mbaa kuulo pe
yewe weele pe kan wi le?» Kona ye
pe yɔn sogo fɔ:
20 «Yɛnŋɛlɛ li lasiri naa li sɛrɛya
sɛnrɛ to we daga mbaa tanri ti na.»
Na lere ŋa si para mbe yala ko sɛnrɛ
to ni, wo se ka lalaaga yanwa pi yan.
21 Pe yaa ka tara ti pari mbe toro,
tege naa fuŋgo ki ni; na fuŋgo
ki ka ka wɛri pe na, pe yaa ka
nawa ŋgban mbaa pe wunlunaŋa
wi daŋgi konaa mbaa pe yɛngɛŋgɛlɛ
ke daŋgi. Pe yaa ka pe yɛrɛ ti yirige
wa naayeri,
22 ko puŋgo na, mbe yɛrɛ ti sogo
mbaa tara ti wele. Pe se ka yaraga
ko ka yan, kaawɔ jatere piriwɛn, naa

† **8:8 8.8:** Tɔnmɔ pi ka leele pe yigi yɔlɔgɔ, go ŋga kì koro, ko yɛn ma taanla Zheruzalɛmu ca ko ni, Zhuda tara cagbɔgɔ ye; ko nuŋgba ki yaa ka koro juguye pe se ya mbege shɔ. Ki kala làa kaa pye ki yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔshyɛn ma yiri nuŋgba (701), na Zhezu wi fa se. Ye sɛwɛ wi yinrɛ 36-37 lara ti wele.

diwi konaa lawɔrɔ ndorogo. Pe Yaa
ka pye wa diwi wɔlɔ li ni.

Pè pyɔ se we kan

23 Ɛɛn fɔ koni, lawɔrɔ ti yɛn leele
pe na laga tara nda ni, diwi wi se
koro wa ki tara ti ni sanga pyew. Ali
mbege ta Zabulɔn tara naa Nɛfitali
tara tìla tifagawa ta wagati ŋa wì
toro faa wi ni, ɛɛn fɔ wa wagati ŋa
wila paan wi ni, gbɔgɔwɔ yaa ka
pye ki kɔgɔje konɔ yɔn tara ti na,
Zhuridɛn gbaan wi yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ tara ti na, konaa Galile tara nda
ti yɛn cɛngɛlɛ sanŋgala ke tara ti na.

9

1 Leele mbele pe yɛn na tanri wa
diwi wi ni,
pè yanwa gbɔɔ yan.
Mbele pàa pye ma cɛn wa kunwɔ ca
ki diwi wi ni,
yanwa yiri pe kan†.
2 We Fɔ, mà nayinmɛ gbɔɔ kan cɛnlɛ
woolo pe yeri,
ma yɔgɔrimɔ lɛgɛrɛ kan pe yeri.
Pe yɛn na yɔgɔri ma yɛgɛ sɔgɔwɔ
paa yɛgɛ ŋga na leele ma kaa na
yɔgɔri yarilire kɔnsanga ni
we,
nakoma paa yɛgɛ ŋga na
maliŋgbɔɔnlɔ ma kaa na
yɔgɔri yaara nda pè koli ti
yɛɛlɛsanga ni we.
3 Katugu nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga
kìla pye na yiin pe ni,
naa gbɔnrɔ kanŋgala na làa tɛgɛ na
pe gbɔɔn wa pe pɔgɔlɔ,
naa pe jɔlɔfɛnnɛ pàa pye na pe
gbɔɔn sanwiga ŋga ni,
màri kaari
paa yɛgɛ ŋga na màa ki pye
Madiyan tara fɛnnɛ pe sɔnlɔ
ki na, ma ya pe ni†.
4 Sawira nda fuun leele paa le ma
kari wa malaga gbɔnsaga,
derigbɔrɔ nda fuun pè piligi wa
kasanwa pi ni,
to ti ni fuun to yaa ka wa wa kasɔn
ki ni,
mbe sogo mbe kɔ.

5 Katugu pè pyɔ wa se we kan,
pinambyɔ kan we yeri.
Tegere ti yaa ka kan wi yeri,
pe yaa kaa mɛgɛ taga mbaa wi yinri
«Yɛrifɔ ŋa wi yɛn kafɔnnɔ pyefɔ,
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yafɔ,
To Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu,
Yɛyinŋge wunluwɔ.»
6 Wi fanŋga ki yaa ka gbɔgɔ mbe
kari yɛgɛ,
wi yaa ka yɛyinŋge mbakɔgɔ kan
Davidi wunluwɔ pi yeri konaa
wi wunluwɔ tara ti yeri.
Wi yaa ka yeresaga kan pi yeri,
mboo gbegele mboo teŋge
kaselege naa kasinŋge ki
fanŋga na,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yaa ko kala lo pye li
ndanlawa gbɔɔ pi kala na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli wunluwɔ pi na

7 We Fɔ wì sɛnrɛ ta yo Zhakɔbu
setirige piile pe na,
ki sɛnrɛ tì to Izirayɛli tara ti na.
8 Leele pe ni fuun pe yaa ka ki kala
li jɛn,
Efirayimu tara woolo naa Samari ca
fɛnnɛ wele,
poro mbele pe maa pe yɛɛ gbogo na
pe yɛɛ nari na yuun fɔ:
9 «Tofa mboro tì toori,
ɛɛn fɔ we yaa ti wa naa sinndɛɛrɛ
nda pè tɛtɛ to ta ni.
Sikomɔri tire tiyapaara tì kaari,
ɛɛn fɔ sɛdiri tire tiyapaara we yaa
tɛgɛ wa ti yɔnlɔ.»

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa cew kan
Erezɛn wi juguye pe yeri mbe
pe yirige mbe pe wa Izirayɛli
woolo pe na,

† **9:1 9.1:** Ki sɛnrɛ nda tì yo Zhezu Kirisi wi wogo na wa Mati 4.16naa Luki 1.79lara ti ni. † **9:3 9.3:** Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ti, a Zhedewɔn wì ya Madiyan tara fɛnnɛ pe ni ko pilige ko ni (Kiti 6–7). † **9:10 9.10:** Wunlunaŋa Erezɛn wi juguye poro pàa pye Asiri tara fɛnnɛ wele (2 Wunlu 16.8-9; Eza 7.1).

mbe poro mbele pe winfɛnnɛ pe sun
mbe pe wa pe na†.
11 Siri tara fɛnnɛ mbe yiri wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri,
Filisiti tara fɛnnɛ mbe yiri wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri;
pe yaa pan mbe Izirayɛli tara ti
tɔŋgɔ.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, li
naŋgbanwa pi woro na sogo
li na,
li yɛn mali kɛɛ ki yirige pe na bere.

12 Izirayɛli woolo pee sɔngɔrɔ mbe
pan pe gbɔnfɔ wi kɔrɔgɔ,
pee sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li
kɔrɔgɔ.
13 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
Izirayɛli tara ti go naa ti naga
ki kɔn mberi wɔ wa,
mbe sɛngɛmbanra to naa gbagara wi
ni, ti kɔn mberi wɔ wa pilige
nuŋgba ki ni†.
14 Lelɛɛlɛ poro naa mɛgbɔgɔ fɛnnɛ
pe ni, poro pe yɛn go ye,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboy-
oolo poro pe yɛn nɔgɔna we.
15 Ki leele mbele pe yɛkeele pe yɛn
na pe punŋgu,
mbele pè pe yɛɛ yaga pe yɛn na pe
yɛgɛ sinni, poro fun pè wa ma
la.
16 Ki kala na, we Fɔ wi nawa pi woro
ma yinŋgi pe lefɔnmbɔlɔ pe
ni,
wi se pe pijiriwele poro naa pe
naŋgunjaala pe yinriwɛ ta;
katugu pe ni fuun pe yɛn mbasinm-
bele ma pye lepeele,
sɛnfaara ti maa yinrigi wa pe ni
fuun pe yɔn.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, wi
naŋgbanwa pi woro na sogo
wi na, wi yɛn maa kɛɛ ki
yirige pe na bere.

17 Kaselege ko na, nambewe pi maa
jɔgɔwɔ piin paa kasɔn yɛn;
ki ma yantiire naa wuuro ti sogo
mari kɔ,
ki ma wirige gbɔgɔ yirige ma kari
wa naayeri pya.
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li naŋgbanwa gbɔɔ pi kala
na,
tara ti yɛn na sori.
Leele pe yɛn ndɛɛ kasɔn yɛn na pe
sori,
lere kpɛ woro naa nɔsepyɔ wi yin-
riwɛ taa.
19 Pe ma wa yigi pe kalige kɛɛ ki na
mbe ka,
ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, fuŋgo yɛn
pe na bere;
pe ma wa yigi pe kamɛŋgɛ kɛɛ ki na
mbe ka,
ɛɛn fɔ pe se si tin.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn
na pe lewee yɛɛnlɛ pe kaa.
20 Manase cɛnlɛ woolo pe yɛn na
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kaa,
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na
Manase cɛnlɛ woolo pe kaa;
poro pe ni fuun shyɛn poro gbogolo
ma saa to Zhuda cɛnlɛ woolo
pe na.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, li
naŋgbanwa pi woro na sogo
li na,
li yɛn mali kɛɛ ki yirige pe na bere.

10

Zhuda tara yɛkeele mbele
pe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yirige

1 Leele mbele pe ma kondɛgɛŋgɛlɛ
mbasinŋgele tɛgɛtɛgɛ,
poro mbele pe ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
tɛgɛ ma ke yɔnlɔgɔ,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
2 Pe ma ko pye ma, jaŋgo mbe mbele
pe yɛn tege ni pe tanga ki shɔ
pe yeri,
na woolo mbele pe yɛn fyɔnwɔ
fɛnnɛ, mbe ŋga ki daga pe ni
ki shɔ pe yeri.
Pe ma naŋgunjaala pe pye paa
yarijɛndɛ nda pè koli ti yɛn,

† **9:13 9.13:** Mbege lɛ konɔ 13 mbe gbɔn 16, ki laga ki yɛn na para tara woolo pe yɛkeele poro sɛnrɛ na. Sɛngɛmbanra to naa gbagara wi ni, ti yɛn yaara ta nda ti yɛn ma taanla legbɔɔlɔ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni (Eza 19.15; Dete 28.13,44).

mbe pijiriwele pe san mbe pe kɛɛ
yaara ti shɔ pe yeri.
3 Na ye kapere ti fɔgɔ tɔnpilige ki ka
ka gbɔn, yiŋgi ye yaa ka pye
san?
Na jɔlɔgɔ ki ka ka yiri wa lege mbe
pan mbe to ye na pilige ŋga
ni, yiŋgi ye yaa ka pye san?
Ye yaa ka fe mbe kari ambɔ fɔ
kɔrɔgɔ mbe yo wi ye shɔ?
Ye yaa ka ye yarijɛndɛ ti tɛgɛ se yeri?
4 Ye se ka ya mbe kala la yɛgɛ pye,
kaawɔ mbe gbɔw wa kasopi-
ile sanmbala pe sɔgɔwɔ,
mbe to tara leele mbele pe yaa gbo
pe ni.
Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, we Fɔ wi
naŋgbanwa pi woro na sogo
wi na,
wi yɛn maa kɛɛ ki yirige pe na bere.

Jɔlɔgɔ yɛn Asiri tara fɛnnɛ pe wogo

5 We Fɔ wì yo fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn Asiri
tara fɛnnɛ pe wogo,
poro mbele pe yɛn paa na
naŋgbanwa kanŋgaga yɛn.
Ŋgbologo ŋga ki yɛn pe kɛɛ,
ko yɛn nala kɔnrɔ tandorogo ki nari.
6 Mi ma pe yirige mbe pe wa cɛnlɛ na
li woro na fyɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na yɛgɛ li na,
cɛnlɛ na kanla nawa pi ŋgban, mi
ma pe yeri mbe pe wa ki cɛnlɛ
woolo pe na,
jaŋgo pe sa pe kɛɛ yaara ti koli, pe
pe san pe pe yarijɛndɛ ti shɔ
pe yeri,
mbe pe tangala paa ca nawa
koŋgolo fɛnrɛgɛ yɛn.

7 «Ɛɛn fɔ Asiri tara fɛnnɛ pe sigi jɛn
mbe wali ki na ma,
pee jatere pye ki na ma.
Ɛɛn fɔ poro jatere wo yɛn mbaa
jɔgɔwɔ piin,
mbe cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tɔngɔ.
8 Katugu pè yo fɔ: ‹Naga yɛn ma, we
kundigile pe ni fuun pe woro
wunlumbolo wi le?
9 Naga yɛn ma, we sila Kalino ca
ki pye paa yɛgɛ ŋga na wàa
Karikemishi ca ki pye wi le?
Ma Hamati ca ki pye paa yɛgɛ ŋga
na wàa Aripadi ca ki pye wi
le,
ma Samari ca ki pye paa yɛgɛ ŋga na
wàa Damasi ca ki pye wi le†?
10 Kì kaa pye wè ya ma kɛɛ taga wun-
luwɔ tara nda ti maa yarisun-
ndo gbogo ti na mari shɔ,
ma si yala, ki yarisunndo tì lɛgɛ
ma wɛ Zheruzalɛmu ca naa
Samari ca woro ti na,
11 kona ŋga wè pye Samari ca naa ki
yarisunndo ti na,
naga yɛn ma, we se ya mbege
nuŋgba ki pye Zheruzalɛmu
ca naa ki yarisunndo yanlɛrɛ
ti na wi le?› »
12 Ɛɛn fɔ na we Fɔ wi ka ka
wi kapyegele ke pye mbe ke yɔn
fili sanga ŋa ni wa Siyɔn yanwiga
ki na, konaa wa Zheruzalɛmu ca
ki ni, wi yaa yo fɔ: «Mi yaa yiri
Asiri tara wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ wi
yɛɛ gbɔgɔwɔ jatere konaa wi yɛɛ
nagawa mba wi maa piin na yɛgɛ
tungu pi kala na.
13 Katugu Asiri tara wunlunaŋa wì
yo fɔ:
‹Mì ki ni fuun ki pye na yɛɛra
fanŋga ki ni,
konaa na yɛɛra kajɛnmɛ pi ni,
katugu mì jilige;
mì cɛngɛlɛ sanŋgala ke tara kɔngɔlɔ
ke wɔ wa ke yɔngɔlɔ ke ni, ma
ka taga na tara ti na,
mì pe yarijɛndɛ ti shɔ pe yeri.
Mì wunlumbolo tirige ma pe laga wa
pe jɔnrɔ ti na,
paa lenaŋa kotogofɔ yɛn.
14 Mì leele pe yarijɛndɛ ti shɔ pe yeri
na kɛɛ ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kàa
sannjɛsere laga we;
mì tara woolo pe ni fuun pe
yarijɛndɛ ti koli pe yeri,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa
sannjɛlɛ jɛnrɛwɛ koli we.
Yaraga ka kpɛ si kanwiga gbɔn,

† **10:9 10.9:** Asiri tara fɛnnɛ pàa malaga gbɔn ki cara ti ni, ma ya ti ni.

nakoma mbe yɔn yɛngɛ, nakoma
mbe sɛnpyɔ yo.› »

15 Naga yɛn ma, gbɔnlɔgɔ ki maa ki
yɛɛ gbogo ŋa wila kɔɔn ki ni
wi na wi le?
Naga yɛn ma, tire kɔnsi wi maa yɛɛ
mbɔnrɔ ŋa wila kɔɔn wi ni wi
na wi le?
Ki yɛn ndɛɛ kanŋgaga ko ki yɛn na
ki yigifɔ wi kɛɛ ki yinrigi,
ki yɛn ndɛɛ ŋgbologo ko ki yɛn na
ki yigifɔ wi kɛɛ ki yinrigi.
16 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li yaa
cɔgɔrɔ yama wa Asiri tara
maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn
fanŋga ni pe na;
pe gbɔgɔwɔ kala li yaa ka sogo paa
yɛgɛ ŋga na kasɔn ma kaa na
yiin ma yaara sogo.
17 Yɛnnŋɛlɛ na li yɛn Izirayɛli woolo
pe yanwa, li yaa ka pye paa
kasɔn yɛn;
Izirayɛli woolo pe Yɛnnŋɛlɛ kpoyi li
yaa ka pye paa kasɔn yinnɛ
yɛn,
na li yaa yantiire naa wuuro pyew ti
sogo,
mberi kɔ pilige nuŋgba ki ni.
18 Li yaa ka pe kɔɔrɔ tiyɔnrɔ naa
pe tire kɛɛrɛ tiyɔnrɔ ti sogo
mberi kɔ pew,
ki yaa ka pye paa yaŋa yɛn, ŋa yama
pùu fanŋga ki kɔ.
19 Pe kɔɔrɔ tire nda ti yaa ka koro, ti
yaa ka pye jɛgɛlɛ,
fɔ pyɔ jɛɛ mbe ka ya mberi jiri mberi
yɔn jɛn.

Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka koro go na pe kala

20 Ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo
sanmbala mbele pe yaa ka koro
go na, poro Zhakɔbu setirige piile
mbele pe yaa ka shɔ mbe koro yin-
wege na, pe se ka kɛɛ kan mbele paa
pe gbɔɔn pe na naa. Ɛɛn fɔ pe yaa
ka kɛɛ kan Yawe Yɛnnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnnŋɛlɛ kpoyi lo na kaselege
ni.
21 Pe sanmbala mbele pe yaa ka
koro, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan,
poro Zhakɔbu setirige piile mbele pe
yaa ka koro, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan Yɛnnŋɛlɛ na fanŋga fɔ li kɔrɔgɔ.
22 E, Izirayɛli woolo, ali na yaga
lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki
yɛn, ye jɛnri ye yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan. Ye tɔngɔ kala lì kɔn ma tɛgɛ
makɔ. Ko yaa ti kasinŋge ki yaa la
kee yɛgɛ.
23 We Fɔ, Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, li tɔngɔwɔ kala na kɔn
ma tɛgɛ, li yaa li pye mbeli yɔn fili
tara ti lagapyew ki ni†.

Yɛnnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Asiri tara fɛnnɛ pe na

24 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn
fɔ: «Na woolo, yoro mbele ye yɛn
ma cɛn wa Siyɔn ca, yaga kaa fyɛ
Asiri tara fɛnnɛ pe yɛgɛ. Pe yɛn
na ye gbɔɔn kanŋgaga ni, ma pe
ŋgbologo ki yirige ye na paa yɛgɛ
ŋga na Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa pye
naga piin we.
25 Ɛɛn fɔ sanni wagati jɛnri ni, na
naŋgbanwa gbɔɔ pi yaa kɔ ye ni,
ɛɛn fɔ na kɔnrɔ tandorogo ki yaa
pye poro Asiri tara fɛnnɛ poro ni
mbe pe tɔngɔ.»
26 Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yaa yiri pe kɔrɔgɔ sapige
ni, paa yɛgɛ ŋga na làa ki pye
Madiyan tara fɛnnɛ pe na wa Orɛbu
walaga ki tanla we. Li yaa ka li
kanŋgala li yirige wa kɔgɔje wi go
na, paa yɛgɛ ŋga làa li yirige Ezhipiti
tara ti na we†.
27 Ko pilige ko ni, Asiri tara fɛnnɛ pe
tugugbɔrɔ nda wa ye pajoro ti
na,
ti yaa laga wa ti na;
pe nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga pè taga
wa ye yɔlɔgɔ ki na kila yiin ye
ni,
ki yaa ka laga wa;

† **10:23 10.23:** Ɔrɔmu 9.27-28 † **10:26 10.26:** Kiti 7.25; Ɛki 14.15-28 † **10:27 10.27:** Ŋga kì yo fɔ: Ye yaa ka tugbɔlɔ, fɔ mbege kaari mbege laga wa, ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni.

ye yaa ka tugbɔlɔ, fɔ mbege kaari
mbege laga wa†.

Juguye pè yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni

28 Juguye pè gbɔn wa Ayati ca ki na,
pè Migirɔn ca ki kɔn ma yiri,
pè saa pe tuguro ti tɛgɛ wa Miki-
mashi ca.
29 Ye wele, pe yɛn na tooro wa
yanwira ti sɔgɔwɔ kombile li
ni.
Pè yo fɔ: «Ye pan we sa wɔnlɔ wa
Geba ca!»
Arama ca woolo pe yɛn na seri fyɛrɛ
ti kala na;
Gibeya ca woolo, ko ŋga ki yɛn
Sawuli ca ye, pe yɛn na fee.
30 Yoro Galimu ca woolo, yaa jɔrɔgi!
Yoro Layisha ca woolo, yaa ye yɛɛ
kɔrɔsi!
Yoro Anatɔti ca woolo, jɔlɔgɔ yɛn ye
wogo!
31 Madimena ca woolo pè gbɔn ma
jaraga,
Gebimu ca woolo pe yɛn na fee na
larasaga jaa!
32 Nala yɛrɛ, juguye pe yaa sa yere
wa Nɔbu ca;
pe yaa pe kɛɛ ki yirige Siyɔn ca
woolo pe yanwiga ki mɛgɛ ni,
ko ŋga ki yɛn Zheruzalɛmu ca tinndi
we.

33 Ye wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ,
li yɛn na tige njere ti yaanla fanŋga
gbɔgɔ ni;
li yɛn na tire tugbɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ,
na tire titɔɔnrɔ tugbɔɔrɔ ti kɔɔnlɔ
nari jaanri.
34 Li yɛn na kɔlɔgɔ tire ti kɔɔnlɔ
gbɔnlɔgɔ ni nari jaanri,
paa yɛgɛ ŋga na Liban tara sɛdiri
tire tiyɔnrɔ ti yɛn na tuunri
tara we†.

11

Zhese setirige pyɔ wi wunluwɔ fɔnmbɔ

1 Koni, tige njege fɔnŋgɔ yaa yiri wa
Zhese wi tige yuŋgɔngɔ ki na,
vile fɔnnɔ yaa ka fi mbe yiri wa wi
ndire ti na†.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa ka pye
wi ni;
li yɛn yinnɛ na li yaa kajɛnmɛ naa
tijinliwɛ kan wi yeri,
yinnɛ na li yaa yɛrɛwɛ kajɛnmɛ naa
fanŋga kan wi yeri,
yinnɛ na li yaa Yɛnŋɛlɛ jɛnmɛ naa li
yɛgɛ fyɛrɛ ti kan wi yeri.
3 Mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko
ki yaa ka pye wi kandanlaga
gbɔgɔ ye.
Wi se kaa kiti wi kɔɔn mbaa leele
yɛgɛ wele;
wi se kaa kagala ke yɛgɛ woo, mbaa
yala nuŋgbolo li yɛn na nda
nuru to ni.
4 Ɛɛn fɔ wi yaa kaa fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe kiti wi kɔɔn mbe yala kas-
inŋge ko ni;
wi yaa kaa tara woolo mbele pe yɛn
tege ni pe kagala ke yɛgɛ woo,
mbaa yala kaselege ko ni.
Wi yɔn sɛnrɛ ti yaa kaa dun-
ruya woolo pe gbɔɔn paa
kanŋgaga yɛn,
wi yɔn sɛnyoro tifɛlɛgɛ ki yaa la
lepeele pe kuun†.
5 Kasinŋge ki yaa ka pye paa kurusi-
jara yɛn wa wi sɛnnɛ;
mbe pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ ki yaa
ka pye paa kurusijara yɛn wa
wi nandogomɔ†.

6 Kona, kombokaga konaa simbapyɔ
wi ni, ti yaa ka pinlɛ mbe cɛn
laga nuŋgba,
kamɔlɔ wo naa sikapile li ni, pe yaa
ka sinlɛ pe yɛɛ tanla.
Napige ko naa jara yirifɔnŋɔ wi ni,
naa yaayoro nda pè gbegele tì

† **10:34 10.34:** Eza 37.24; Nawu 1.1-4; Sofo 2.13-15 † **11:1 11.1:** Zhese wìla pye wunlunaŋa Davidi wo to. Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka lere wa yirige wa pe setirige piile pe sɔgɔwɔ, mboo pye Yɛnŋɛlɛ lere. Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma yɛgɛ sin we Fɔ Zhezu wo sɛnrɛ na (1 Sami 16.18-19; Naga 5.5; 22.16). † **11:4 11.4:** 2 Tesa 2.8 † **11:5 11.5:** Efɛ 6.14

tɔrɔ ti ni, ti yaa ka pye laga
nuŋgba;
lenambile lali li yaa kaa ti kɔnri.
7 Nanɔ wo naa cɛngɛ urusi ki ni, pe
yaa ka pinlɛ mbaa kaa laga
nuŋgba,
pe piile pe yaa kaa sinlɛlɛ pe yɛɛ
tanla;
jara wi yaa kaa yan ki kaa paa nɛgɛ
yɛn.
8 Piyɛnlɛ li yaa kaa jinrigi wa mɛrɛgɛ
ki wege ki yɔn na,
pyɔ ŋa wì laga yinnɛ na, wi yaa kaa
kɛɛ ki le wa firisho wi wege ki
ni kaŋgbanga fu.
9 Pe se ka tipege nakoma jɔgɔwɔ pye
wa Yɛnŋɛlɛ li yanwiga kpoyi
ki na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛnmɛ pi yaa
ka tara ti yin, paa yɛgɛ ŋga
na tɔnmɔ pi ma kɔgɔje wi yin
we†.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yeresaga ta

10 Ko pilige ko ni, Zhese setirige
pyɔ wi yaa ka yiri mbe yere, mbe
pye paa kacɛn yaraga yɛn, ŋga pè
yirige tara sannda ti woolo pe kan.
Cɛngɛlɛ ke yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan
wi kɔrɔgɔ. Wi yaa ka pye mbe
cɛn laga ŋga na, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pi yaa kaa yiin wa†.
11 Ko pilige ko ni, we Fɔ wi yaa kaa
kɛɛ ki sanga naa ki shyɛn wogo na,
mboo woolo mbele pè koro yinwege
na pe go shɔ, poro mbele pe yaa koro
go na wa Asiri tara, naa wa Ezhipiti
tara, naa wa Patirɔsi tara, naa wa
Etiyopi tara, naa wa Elamu tara, naa
wa Sineyari tara, naa wa Hamati ca
konaa wa lɔgɔ furo nda wa kɔgɔje
wi ni ti ni.
12 We Fɔ wi yaa kacɛn yaraga
ka yirige wa naayeri cɛngɛlɛ
sanŋgala ke kan;
wi yaa ka Izirayɛli woolo mbele
pè yigi malaga kasopiile pe
gbogolo naa,
mbe Zhuda tara woolo mbele pè
gbɔn ma jaraga tara ti go tijɛrɛ
ki na pe gbogolo pe yɛɛ na
naa.
13 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yenjaga
ki yaa ka kɔ Zhuda tara woolo
pe ni,
Zhuda tara woolo pe yaa ka pe
tipewe pi yaga Efirayimu
cɛnlɛ woolo pe ni.
14 Pe yaa ka gbogolo mbe gbinri sa
to Filisiti tara fɛnnɛ pe na wa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri,
mbe gbogolo mbe sa yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ tara woolo pe kɛɛ yaara ti
koli pe yeri.
Pe yaa ka Edɔmu tara naa Mowabu
tara ti shɔ mberi ta;
Amɔ cɛnlɛ woolo pe yaa ka go sogo
pe kan.

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Ezhipiti
tara kɔgɔje wi waga;
li yaa ka li kɛɛ ki yirige mbege fige
Efirati gbaan wi go na,
mbe tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige kila
gbɔɔn wi na,
mboo gbɔn mboo kɔɔnlɔ wi yiri
lɔpigile kɔlɔshyɛn,
ŋgele lere mbe ya mbe ke kɔn mbe
yiri wi sawira ti ni wi tɔɔrɔ
na.
16 Li woolo sanmbala mbele pe yaa
ka koro wa Asiri tara,
pe yaa ka konɔ ta mbe pan,
paa yɛgɛ ŋga na fafafa Izirayɛli
woolo pàa konɔ ta ma pan,
pilige ŋga ni pàa yiri wa Ezhipiti
tara we.

12

Yurugo ŋga kì kɔ mbe Yɛnŋɛlɛ na shɔfɔ li sɔn

1 Ko pilige ko ni, ma yaa kaga yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn nɔɔ sɔnni;
katugu màa nawa ŋgban na ni.
Ɛɛn fɔ ma naŋgbanwa pì kɔ na ni,
a màla kotogo ki sogo na na.
2 Ee, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na shɔfɔ we,
na jigi wi yɛn li na, mi woro na fyɛ
yaraga ko ka na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga ye,

† **11:9 11.9:** Aba 2.14 † **11:10 11.10:** Ɔrɔmu 15.12 † **12:2 12.2:** Ɛki 15.2; Yuuro 118.14

mi yaa la yurugo koo mbaa li sɔnni;
lo li yɛn na shɔfɔ we†.
3 Ye yaa kaa yɔgɔri mbe saa kori wa
shɔwɔ pulugo ki ni.»

4 Ko pilige ko ni, ye yaa kaa yuun fɔ:
«Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yaa li
mɛgɛ ki gbogo!
Yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari wa cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ,
yaa ke nawa tuun ki na fɔ li mɛgɛ ki
yɛn ma gbɔgɔ.
5 Yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan,
katugu lì katiyɔngɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ
pye.
Tara woolo pe ni fuun pe daga mbe
ke jɛn.»
6 Yoro Siyɔn ca woolo, yaa yɔgɔrimɔ
kɔŋgɔlɔ waa, yaa jɔrɔgi nay-
inmɛ ni,
katugu Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi na wa ye sɔgɔwɔ, li yɛn
ma gbɔgɔ.

13

Babilɔni tara ti tɔngɔkala

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ
làa naga Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi
na Babilɔni tara ti wogo na.
2 We Fɔ wì yo fɔ: «Ye kacɛn yaraga
ka yirige wa naayeri yanwiga
ka go na, ŋga ki yɛn waga!
Ye ye magala li yirige ye leele pe
yeri!
Ye kɛɛ wa pe yeri,
pe pan pe ye wa legbɔɔlɔ pe yeyɔngɔ
ki ni.
3 Nambala mbele pè tɛgɛ pe yɛ na
kan, mì konɔ kan pe yeri,
mìlan maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
yeri,
poro mbele mi yaa ti panla
naŋgbanwa pi kayaŋga wɔ
we;
poro mbele na gbɔgɔwɔ kala li yɛn
ma pe ndanla we.»

4 Tinmɛ gbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa
yanwira ti go na,
paa janwa gbɔlɔ tinmɛ yɛn!
Wunluwɔ tara woolo poro tinmɛ
gbɔɔ wi,
cɛngɛlɛ ŋgele kè gbogolo koro tinmɛ
gbɔɔ wi!
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yɛn nali maliŋgbɔɔnlɔ pe
jinri malaga ki mɛgɛ ni.
5 Pe yɛn na paan ma yiri taleere ta
ni,
ma yiri fɔ wa dunruya wi kɔsaga ki
na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li naŋgbanwa
pi kayaŋga wɔfɛnnɛ pe ni,
pe yaa ka ki tara nda ti ni fuun ti
tɔngɔ.

6 Yaa kunwɔ gbelege gbele,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì
yɔngɔ;
ki yɛn na paan, ko ki yɛn yawa pi
ni fuun fɔ wi jɔgɔwɔ pyepilige
gbɔgɔ ye†.
7 Ki kala na, leele pe ni fuun pe
kɛyɛn yì fanla pe na,
lere pyew wi sunndo wila kɔɔn wi
na.
8 Fyɛrɛ gbɔrɔ pe yigi,
jɔlɔgɔ naa tege yɛn pe na.
Pe yɛn na nagala jɔlɔgɔ ki kala na
paa jɛlɛ selara ma kaa yiri wi
ni we.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn
na pe yɛɛ wele lawɔrɔ ni;
pe yɛnlɛ lì yanlaga pe na.

9 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki
yɛn na paan,
ki yɛn pilipege, naa kɔnrɔ tandorogo
konaa naŋgbanwa gbɔɔ
pilige.
Li yaa ka tara ti tɔngɔ ti koro waga,
mbe kapere pyefɛnnɛ pe kɔ mbe pe
wɔ wa.
10 Naayeri wɔnŋgɔlɔ koro naa ke
wɔnŋgɔlɔ gbogolomɔ pi ni, ke
se kaa yanwa yinrigi naa.
Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi ki
yirisanga wi ni,
yeŋge ki se ka ki yanwa pi yirige†.
11 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa ka jɔlɔgɔ
wa dunruya woolo pe na pe
tipewe pi kala na,

† **13:6 13.6:** Zhowɛ 1.5 † **13:10 13.10:** Eze 32.7; Mati 24.29; Maki 13.24-25; Luki 21.25; Naga 6.12-13; 8.12

mbe lepeele pe jɔlɔ pe kapere ti kala
na.
Mi yaa ka mbele pe maa yɛgɛ tungu
leele na pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ,
mbe lewɛlimbɛlɛ pe yɛɛ nagawa pi
kɔ.
12 Mbe sɛnwee yan, mi yaa ka ti
ki ŋgban mbe wɛ tɛ piiri wi
yanga na,
mbe ti sɛnwee piile pe yanga ki
ŋgban mbe wɛ Ofiri tara tɛ wi
na.»

13 Ki kala na, mi yaa naayeri wi
tigile,
mbe tara ti yɛgɛ mberi fɛngɛ wa ti
nɔgɔna cɛnyaara ti na.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ na naŋgbanwa gbɔɔ
pi kala na,
pilige ŋga ni na kɔnrɔ tandorogo ki
yaa yiri we.
14 Kona, pe yaa pye paa lufaa yɛn, ŋa
pe yɛn na puro,
paa simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ
woro pe na mbe pe gbogolo.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
ka sɔngɔrɔ wa pe cɛnlɛ woolo
pe yeri,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
ka fe mbe kari pe tara.
15 Na paga ka mbele fuun yan, pe
yaa ka pe furugu wangala ni;
na paga ka mbele fuun yigi, pe yaa
ka poro gbo tokobi ni.
16 Pe yaa ka pe piile tunmɔmbɔlɔ
pe wa tara, mbe pe tɔngɔlɔ pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ;
pe yaa ka pe go nawa yaara ti koli,
mbe pe jɛɛlɛ pe yigi mbe sinlɛ pe ni
fanŋga na.
17 Wele, mi yaa Medi tara fɛnnɛ pe
sun mbe pe wa Babilɔni tara
fɛnnɛ pe na.
Poro woro na warifuwe wi jate,
pee si jori tɛ kala.
18 Pe yaa ka pe lefɔnmbɔlɔ pe wɔn
pe wangala ke ni, mbe pe
jaanri tara;
piile pe yuŋgbɔgɔrɔ se ka pye pe na,
pe se ka piile tunmɔmbɔlɔ pe yin-
riwɛ ta.
19 Kona, Babilɔni ca ŋga kìla pye
wunluwɔ tara pyew ti ca
tiyɔngɔ ye,
ko ŋga kìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ
pe yɛɛ fereyaraga konaa pe
yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go ye,
ki yaa pye paa Sodɔmu naa Gomɔri
cara nda Yɛnŋɛlɛ làa tɔngɔ ti
yɛn†.
20 Lere se ka pye mbe cɛn wa ki ni,
ki yaa ka koro waga sanga pyew fɔ
tetete.
Ali mbele pe maa yanri na cɛɛn pe
yaayoro ti ni na toro, pe se ka
pe paara yinrɛ ti kan wa,
yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe se ka cɛn wa
pe yaayoro ti ni tila wogo wa.
21 Ɛɛn fɔ yanyaara nda wa gbinri
wi ni to ti yaa kaga pye ti
sinlɛsaga,
kuwere to ti yaa ka ye wa pe yinrɛ
ti ni mberi yin.
Kɔnrɔsogoloye pe yaa kaga pye pe
cɛnsaga,
sikapɛnɛ pe yaa kaa yeni mbaa
kanni wa†.
22 Komboolo poro pe yaa kaa gbele
wa pe wunluwɔ yinrɛ ti ni,
dabaala poro pe yaa kaa gbele wa
pe yuŋgbɔrɔ ŋgbɔrɔ tiyɔnrɔ
ti ni.
Babilɔni ca ki kɔsanga wì gbɔn,
ka se taga wa ki piliye yɔn ki na naa.

14

Izirayɛli woolo pe yaa yiri wa kulowo pi ni mbe sɔngɔrɔ wa pe tara

1 Ki yɛn ma filige fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa Zhakɔbu setirige piile pe yin-
riwɛ ta naa, li yaa ka poro Izirayɛli
woolo pe wɔ naa. Li yaa ka sɔngɔrɔ
pe ni wa pe tara ti ni naa. Naman-
mbala yaa ka pan mbe taga pe na, pe
yaa ka pinlɛ mbe cɛn poro Zhakɔbu
setirige piile pe ni.
2 Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yaa ka
pe lɛ mbe kari pe ni wa Izirayɛli
tara. Izirayɛli woolo pe yaa ka
ki cɛngɛlɛ woolo pe pye pe kulon-
ambala naa pe kulojaala wa Yawe

† **13:19 13.19:** Zhenɛ 19.24 † **13:21 13.21:** Naga 18.2

Yɛnŋɛlɛ li tara ti ni. Cɛngɛlɛ woolo
mbele pàa Izirayɛli woolo pe yigi
malaga kasopiile, Izirayɛli woolo pe
yaa ka poro fun pe yigi malaga
kasopiile, mbele pàa pye ma cɛn
Izirayɛli woolo pe go na, Izirayɛli
woolo poro pe yaa ka cɛn poro go
na.

Babilɔni tara wunlunaŋa wi kunwɔ sɛnrɛ

3 Na Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka
wogosaga kan yoro Izirayɛli woolo
ye yeri sanga ŋa ni, ye tege naa ye
jɔlɔgɔ ki puŋgo na, konaa kulowo
tunŋgbanra nda tìla taga ye na ti
puŋgo na,
4 pa kona yege yurugo ŋga ki le
Babilɔni tara wunlunaŋa wi na, ye
yo fɔ:
E, kì pye mɛlɛ, leele jɔlɔfɔ wì wogo
kì si kɔ yɛɛn?
Wi fanŋga ŋga wìla taga leele pe na
kì kɔ.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì lepeele pe fanŋga
kanŋgala li kaari,
ma fanŋga fɛnnɛ tipeele pe wun-
luwɔ kanŋgala li kaari.
6 Wo wìla koro na tara sannda
ti woolo pe kuun wa wi
naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, na pe
kuun kɔnlɔ fu;
wa wi kɔnrɔ tandorogo ki ni, wìla
cɛngɛlɛ sanŋgala ke go sogo
fanŋga na,
ma jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na, ŋga
kɔsaga woro ki na.

7 Koni tara ti ni fuun ti yɛn yɛyinŋge
na na wogo;
leele pe yɛn na yɔgɔrimɔ yuuro koo.
8 Ali yɛrɛ sipirɛsi tire to naa Liban
tara sɛdiri tire ti yɛn na yɔgɔri
ma tolo li kala na.
Tì yo fɔ: «Maga lɛ mà to,
tire kɔnfɛnnɛ pe woro na paan
mbaa we kɔɔn.»
9 Kuulo tara ti yɛn na tinni wa
nɔgɔna, nɔɔ panga ki singi
mbɔɔn fili;
ti yɛn na kuulo pe yɛnni ma kala na,
mbele fuun pàa pye legbɔɔlɔ laga
dunruya wi ni we.
Ti yɛn na cɛngɛlɛ ke wunlumbolo
pe ni fuun pe yinrigi wa pe
wunluwɔ jɔnrɔ ti na ma kala
na.
10 Pe ni fuun pe yaa ka sɛnrɛ ti lɛ
mbɔɔn pye fɔ:
«Mboro fun ma pye fanŋga fu fɔ paa
we yɛn,
mboro fun mà pye paa we yɛn.»
11 Ma yɛɛ gbɔgɔwɔ pì tigi wa kuulo
tara ti ni,
konaa ma juruye magaŋgala ke ni;
fanga fyɛnrɛ to tì pye ma
sinlɛyaraga ye,
fyɛnrɛ tunmɔɔrɔ to tì pye ma
paritɔnŋgɔ ye.
12 E, yindogo wɔnnɔ, lalaaga wɔnnɔ!
Mboro mà yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to
yɛɛn?
Pɔ̀ɔn wa tara,
mboro ŋa màa fanŋga ta cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na we†.
13 Màa pye naga yuun wa ma nawa
fɔ:
«Mi yaa lugu mbe kari fɔ wa yɛnŋɛlɛ
na,
mi yaa sanla wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ
fɔ wa Yɛnŋɛlɛ li wɔnŋgɔlɔ ke
go na;
mi yaa sa cɛn fɔ wa yanwiga ŋga
yɛngɛŋgɛlɛ ke maa ke yɛɛ
gbogolo wa ki na,
fɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki
puŋgo na†.
14 Mi yaa lugu mbe kari fɔ wa
kambaara ti go na,
mi yaa pye paa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li yɛn†.»
15 Ɛɛn fɔ pɔ̀ɔn wɔnrɔgɔ mɔɔ tirige
wa kuulo tara ti ni,
fɔ wa wegbɔgɔ tijugo ki nɔgɔna.
16 Leele mbele kɔɔn yan, poro yaa
pe yɛngɛlɛ ke kan ma na lɔɔn
wele,
pe yaa lɔɔn kɔrɔsi jɛŋgɛ mbe yo fɔ:

† **14:12 14.12:** Naga 8.10; 9.1 † **14:13 14.13:** Fafafa Kana tara fɛnnɛ pàa pye naga sɔnri ndɛɛ pe yɛngɛŋgɛlɛ kàa pye na ke finliwɛ pi piin yanwiga ka na, fɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki puŋgo na, na dunruya kagala ke kɔɔn na ke teri. † **14:14 14.14:** Mati 11.23; Luki 10.15

«E, naŋa ŋa wìla pye na tara ti tigile,
wowi yɛɛn gbari?
Wo ŋa wìla pye na wunluwɔ tara
sannda ti yɛgɛyɛgɛ we.
17 Wo ŋa wìla pye na tara ti kanŋgi
nari piin gbinri na kee,
na cara ti tɔnri;
kìla pye, mbele wì yigi malaga ka-
sopiile, wila yɛnlɛ mbe wa wa
fyew.»
18 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke wunlumbolo
pe ni fuun,
ee, pe ni fuun pe yɛn ma sinlɛ
na wogo wa pe fanra ti ni
gbɔgɔwɔ ni.
19 Ɛɛn fɔ mboro wo na, pɔ̀ɔn wa wa
funwa na, mɔɔ laga lali ma
fanga ki ni.
Mà pye paa pyɔ ŋa wì ku wa wi nɔ
lara, a pè suu se;
ŋa wi kala li lakɔ leele pe na.
Pɔ̀ɔn yɔn tɔn wa leele mbele pè gbo
pe sɔgɔwɔ,
poro mbele pè pe gbo tokobi ni, ma
pe gboolo pe wa waliwege ka
ni wa sinndɛɛrɛ ti na.
Mà pye paa gboo yɛn, ŋa leele pòo
tangala.
20 Pe se kɔɔn le fanga ni paa wun-
lumbolo sanmbala pe yɛn,
katugu mɔ̀ɔ tara ti jɔgɔ,
mɔ̀ɔ tara woolo pe gbo.
Lepee wi cɛnlɛ li mɛgɛ ki se ka yeri
naa fyew.

21 Ye pe piile pe gbo kala li gbɛgɛlɛ,
pe teele pe kambasinnde ti kala na,
janŋgo paga ka yiri pilige ka mbe tara
ti shɔ mberi ta,
mbe pe cara ti kan lagapyew ki ni.
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lì yo ma fɔ: «Mi yaa ka
yiri pe kɔrɔgɔ. Mi yaa ka Babilɔni
ca ki tɔngɔ mbege mɛgɛ ki kɔ mbege
wɔ wa, naa leele jɛnri mbele pe yaa
ka koro wa ki ni pe ni, naa ki piile
konaa ki setirige piile pe ni. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
23 Mi yaa kaga pye njuguniye
pe cɛnsaga konaa mbege pye
laŋgɔrɔgɔ. Mi yaa kaga pɛ kambɛrɛ
nda ti maa jɔgɔwɔ piin ta ni.» Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Asiri tara ti wogo na

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lì wugu ma yo fɔ:
«Ŋga mì sɔnri mbe pye, ko ki yaa
pye.
Ŋga mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, ki yaa
pye mbe yɔn fili!
25 Mi yaa ka Asiri tara fɛnnɛ pe tɔngɔ
laga na tara ti ni,
mi yaa ka pe tangala wa na yanwira
ti na.
Nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga pè taga na
woolo pe na na pe tege, mi yaa
ki laga pe na,
tuguro nda pè taga pe na, mi yaa ti
laga wa pe pajoro ti na.»

26 Kala na we Fɔ wì kɔn ma tɛgɛ dun-
ruya lomboŋɔ wi wogo na, loli
na;
lìli kɛɛ ki yirige cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke na, mbe kala na pye ke na,
loli na.
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lìgi kala na li kɔn ma li
tɛgɛ;
ambɔ wi mbe ya mbeli sa?
Lìli kɛɛ ki yirige mbeli pye,
ambɔ wi mbe ya mbege yerege†?

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Filisiti tara ti wogo na

28 Wunlunaŋa Ahazi wìla ku yɛlɛ
na ni ko ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda
tìla yo, ma yo fɔ†:
29 Yoro Filisiti tara lombondo, yaga
kaa yɔgɔri
mbe yo fɔ ye gbɔnkanŋgaga kì
kaari;
katugu firisho yaa yiri wa wɔɔgɔ
kugo ki ni,

† **14:23 13.1–14.23:** Eza 47.1-15; Zhere 50.1–51.64 † **14:27 14.27:** Eza 10.5-34; Nawu 1.1-13; Sofo 2.13-15 † **14:28 14.28:** 2 Wunlu 16.20; 2 Kuro 28.27 † **14:29 14.29:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye gbɔnkanŋgaga* konaa *wɔɔgɔ pege ŋga ki yɛn kanwira wogo*, ki sɛnrɛ ti yɛn na para Asiri tara to naa ti wunlunaŋa wo sɛnrɛ na, poro mbele pe yɛn juguye wele.

ko yaa pyɔ ŋa se, wo yaa pye wɔɔgɔ
pege, ŋga ki yɛn kanwira
wogo†.
30 Pa kona, mbele pe yɛn tege na ma
wɛ pe ni fuun na, pe yaa la
yaakara taa mbaa kaa,
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa wogosaga ta
mbe pye yɛyinŋge na pɔw.
Ɛɛn fɔ yoro Filisiti tara fɛnnɛ, mi yaa
ye setirige piile pe gbo fuŋgo
ni,
ye woolo mbele fuun pe yaa ka koro
yinwege na, mi yaa ka pe gbo.

31 Mboro ca yeyɔngɔ, ta gbele!
Mboro cagbɔgɔ, ta jɔrɔgi;
yoro Filisiti tara lombondo, yaa seri
fyɛrɛ ti na,
katugu wirige ka yɛn na yinrigi wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri na paan,
wa ki leele pe maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki ni, lere wa kpɛ
si koro puŋgo na†.
32 Ki cɛnlɛ na li pitunmbolo, we yaa
pe yɔn sogo yiŋgi ni?
Fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì Siyɔn ca ki kan,
fɔ wa li woolo pe ni, mbele pe yɛn
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa larasaga
ta wa.

15

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Mowabu tara fɛnnɛ pe wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Mowabu
tara ti wogo na.

Ee, Ari ca ŋga wa Mowabu tara kì
tɔngɔ yembinɛ nuŋgba li ni!
Ee, Kiri ca ŋga wa Mowabu tara kì
tɔngɔ yembinɛ nuŋgba li ni†!
2 Dibɔn ca woolo pè kari wa pe
yarisunŋgo gbɔgɔgo ki ni,
pè kari wa pe sunzara nda wa tin-
ndiye pe na ti na, mbe sa gbele
wa.
Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na
kunwɔ gbelege gbele Nebo ca
naa Medeba ca ki kala na.
Pe ni fuun pè pe yinrɛ ti kulu, ma pe
siyɔɔlɔ pe kulu.
3 Pè jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe yɛɛ
na wa ca nawa koŋgolo ke ni;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn
na gbele,
pe yɛn na yɛntunwɔ woo
wa pe biriyinrɛ ti go na konaa wa pe
katoro ti ni.
4 Ɛshibɔn ca woolo naa Eleyale ca
woolo pe yɛn na jɔrɔgi na
sagawa jaa.
Pe jɔrɔgɔmɔ pi yɛn na gbɔɔn fɔ wa
Yahazi ca.
Ki kala na, Mowabu cɛnlɛ woolo
pe maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn na
kɔŋgɔlɔ waa,
pe sunndo wila kɔɔn pe na fɔ jɛŋgɛ.

5 Na nawa pì tanga na na Mowabu
cɛnlɛ woolo pe wogo na;
pe woolo mbele pe yɛn na fee
malaga ki yɛgɛ, pè saa gbɔn
wa Sowari ca,
fɔ ma saa gbɔn wa Egilati Shelishiya
ca.
Pe yɛn na gbele na nuru na kee wa
Luhiti ca ki yeri;
ma pe ta wa Horonayimu ca konɔ li
na paa kee, pe yɛn na kɔŋgɔlɔ
waa jɔgɔwɔ mba pì pye pe na
pi kala na.

6 Nimirimu ca tɔnmɔ lara tì waga,
yan kì waga,
wasege yan kì kɔ,
yan tipirige woro laga ka kpɛ ni.
7 Ki kala na, pe kɛɛ yaara nda tì koro
pe yeri,
konaa tɛgɛwɛ mba fuun pàa ya ma
tɛgɛ,
sɔli tire ti yɛn yanwira lafogo ŋga
ni, pe yɛn nari koli na kee ti
ni wa ki puŋgo na.
8 Katugu gbeere yɛn na yinrigi
Mowabu tara ti kɛɛ ki ni fuun
ki na,
pe gbelege ki yɛn na gbɔɔn fɔ wa
Egilayimu ca ki na,
na gbɔɔn fɔ wa Bɛri Elimu ca ki na.

† **14:31 14.29-31:** Zhere 47.1-7; Eze 25.15-17; Zhowɛ 3.4-5; Amɔ 1.6-8; Sofo 2.4-7; Zaka 9.5-7 † **15:1 15.1–16.14:** Eza 25.10-12; Zhere 48.1-47; Eze 25.8-11; Amɔ 2.1-3; Sofo 2.8-11

9 Dimɔ ca lɔrɔ tɔnmɔ pi ni fuun pì kanŋga kasanwa;
ɛɛn fɔ mi yaa ka jɔlɔgɔ kagala kele yɛgɛ taga Dimɔ ca wogolo ke na naa.
Mowabu cɛnlɛ woolo mbele pè shɔ ma koro go na, mbele pè koro wa tara ti ni,
mi yaa ti jara mbe yiri pe kɔrɔgɔ mbe to pe na.

16

Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛnri pe pe saga

1 Ye simbapɔlɔ yirifɔnŋɔ wa torogo tara ti wunlunaŋa wi kan yarikanga,
mbe yiri wi ni wa Sela ca mbe toro wa gbinri konɔ li ni,
mbe saa kan wi yeri fɔ wa Siyɔn yanwiga ki na.

2 Mowabu tara jɛɛlɛ pe yaa ka pye wa laga ŋga pe maa Arinɔ lafogo ki kɔɔn tɔɔrɔ na we,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa sannjɛlɛ purɔ mali yirige li sere ni, li maa mari na toro faa.
3 Pe yɛn naga yuun Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ: «Yaa yɛrɛwɛ kaan we yeri,
ye kala la kɔn ye tɛgɛ we wogo na;
ye pye yinmɛ ye tɔn we na yɔnlɔ fuŋgbanga na, paa yɛgɛ ŋga na diwi ma kaa ye laga ni we.
We woolo mbele pe yɛn na fee mbe shɔ, ye pe lara;
mbele pe yɛn na fee malaga ki yɛgɛ, yaga ka pe java.
4 Yege yaga Mowabu cɛnlɛ woolo mbele pè purɔ, pe sa karafa wa ye yeri,
ye pye pe larasaga mbe pe shɔ jɔgɔwɔ pyefɔ wi kɛɛ.»

Katugu pilige ka, lepee wi yaa ka kɔ mbe wɔ wa,
jɔlɔgɔ ki yaa ka kɔ,
jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa kɔ mbe wɔ wa tara ti ni.
5 Ko puŋgo na, wunlunaŋa wa yaa ka yiri mbe cɛn wunluwɔ pi na Davidi wi yɔnlɔ.
Wi wunluwɔ pi yaa ka yeresaga ta,
katugu wi yaa kaa leele pe yɛgɛ sinni kajɛŋgɛ ni konaa mbe pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ;
wi yaa kaa kiti wi kɔɔn kaselege ni,
mbaa fyɛɛlɛ kasinŋge pyege ki na.

Zheruzalɛmu woolo pe se ya mbe Mowabu cɛnlɛ woolo pe saga

6 Wè Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ logo,
naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ ndorogo ki ni,
naa pe yɛɛ nagawa po naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni,
naa pe yɔn gbɔgɔwɔ sɛnyoro ti ni konaa pe maa pe yɛɛ mbɔnrɔgi leele na, na sɛnwara nda yuun ti ni.
7 Ki kala na, Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na gbele Mowabu tara ti wogo na,
pe ni fuun pe yɛn na gbele.
Yaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele, ye jatere wi piri ye na,
katugu pe se ka ɛrɛzɛn gato gbegele wa Kiri Haresɛti ca naa.
8 Ɛshibɔn ca kɛɛrɛ tì waga,
naa Sibima ca ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni.
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke teele pè ki ɛrɛzɛn tiire njere ti kaari kaari,
to nda tìla jaraga ma kari fɔ wa Yayezɛri ca,
ma saa gbɔn fɔ wa gbinri wi ni.
Ti njere tìla fun ma tɔnlɔndɔnlɔ ma gbɔn fɔ wa Kɔgɔje kuwo wi puŋgo na.

9 Ki kala na, mi yɛn na gbele ja Yayezɛri ca fɛnnɛ pe ni
Sibima ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti wogo na;
e, Ɛshibɔn ca woolo! E, Eleyale ca woolo!
Mi yɛn na yɛntunwɔ lɛgɛrɛ woo na ye yinŋgi;
katugu malaga kɔŋgɔlɔ kele yɛn na yinrigi
ma ye yarilire kɔngɔ yɔgɔrimɔ po naa ye ɛrɛzɛn pire cɔgɔ yɔgɔrimɔ pi kɔ.

10 Yɔgɔrimɔ po naa nayinmɛ pi ni, ti kɔ wa ye tire kɛɛrɛ ti ni,
nayinmɛ yuuro woro na shoo wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni,
yɔgɔrimɔ tinmɛ woro wa naa.
Lere kpɛ woro na ɛrɛzɛn pire ti tangala mbaa ti tɔnmɔ pi woo wa ti pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni naa,
katugu mì ti, a pe nayinmɛ gbeere tì kɔ.
11 Ki kala na, na nawa pì tanga na na Mowabu cɛnlɛ woolo pe wogo na,
paa ŋgɔni yɛn, ŋa pe yɛn na gbɔɔn na yuŋgbɔgɔrɔ yuuro koo wi ni;
na jatere wì piri na na Kiri Haresɛti ca ki wogo na.

12 Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛn na pe yɛɛ tege na kee wa pe sunzara nda wa tinndiye pe na ti na,
pe yɛn na kee wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni, ma saa nari yɛnri wa,
ɛɛn fɔ ko se ya yaraga ka kpɛ yɔn.
13 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Mowabu cɛnlɛ woolo pe wogo na, maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni.
14 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Sanni yɛlɛ taanri ni, mbe yala tunmbyee ŋa pe maa sara wi maa yɛlɛ yɔn ki jinri yɛgɛ ŋga na ki ni, Mowabu tara gbɔgɔwɔ pi yaa kɔ, ali mbege ta janwa gbɔlɔ yɛn wa tara ti ni; leele jɛnri mbele pe yaa ka koro yinwege na, pe yaa ka kologo, pe se ka fanŋga ta.»

17

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Damasi ca naa Izirayɛli woolo pe wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Damasi ca ki wogo na.
Wele, Damasi ca ki se ka pye ca naa;
ki yaa ka tɔngɔ mbe pye kataga†.
2 Aroyɛri ca ki kanŋgara na cara ti yaa ka koro waga,
ti yaa ka pye yaayoro ŋgbeleye yi cɛnsaga,
ti yaa ka pye ti sinlɛsara,
lere kpɛ se kaa ti maga wa.
3 Malaga sigecara ti yaa ka kɔ mbe wɔ wa Efirayimu tara ti ni,
Damasi ca tara wunluwɔ pi yaa ka kɔ mbe wɔ wa,
Siri tara fɛnnɛ, jɛnri mbele pe yaa ka koro pe ni,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli tara woolo pe gbɔgɔwɔ pì kɔ ma wɔ wa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

4 Ko pilige ko ni, Zhakɔbu setirige piile pe gbɔgɔwɔ pi yaa ka kologo;
pe yaa ka cɔgɔ cɔgɔ, yanlaga ki kɔ ki wɔ wa pe witire ti ni.
5 Yarilire nda ti ma pye yere na, yarilire kɔnfɛnnɛ pe maa ti yinri kɛyɛn ni nari kɔɔn yɛgɛ ŋga na,
pa Izirayɛli woolo pe yaa ka pye ma;
pe yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na pe maa yarilire sheshegele wulowulo wa Erefayi gbun-lundɛgɛ ki ni.
6 Izirayɛli woolo jɛnri mbele pe yaa ka koro go na, pe yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na pe ma oliviye tige yangara mbege pire ti wo tara;
pe yaa ka pye paa tige pire shyɛn, nakoma taanri yɛn, nda tì koro wa tige namunjɔ wi na,
nakoma paa tige pire tijɛrɛ nakoma kaŋgurugo yɛn, nda tì koro wa njere nda ti maa sɛni jɛŋgɛ ti na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

7 Ko pilige ko ni, sɛnwee piile pe yaa ka kanŋga mbe yɛgɛ wa pe Dafɔ wi yeri, pe yaa kaa wele Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li yeri.

† **17:1 17.1:** Damasi ca ko kìla pye Siri tara ti cagbɔgɔ ye (Eza 10.9). Damasi ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ tì yo wa 2 Wunlu 16.9laga ki ni.

8 Pe se ka yɛgɛ wa saara wɔsara
nda pè gbegele pe kɛyɛn yi ni to
yeri naa; yaara nda pè gbegele pe
yɛɛra kɛyɛn yi ni, yarisunŋgo jɛlɛgɛ
Ashera ki tiyagala koro naa saara
wɔsara nda pe maa wusuna nuwɔ
taan wi sori ti na, pe se kaa to wele
naa.
9 Ko pilige ko ni, Izirayɛli woolo pe
malaga sigecara ti yaa ka koro waga,
paa yɛgɛ ŋga na cara nda tìla pye
katara wa kɔɔrɔ ti sɔgɔwɔ konaa wa
yanwira ti go na† fafafa ti yɛn, to nda
leele pàa fe mari yaga waga, sanga
ŋa ni Izirayɛli woolo pàa pan ma
to pe na mari shɔ we. Pa Izirayɛli
woolo pe cara ti yaa ka koro waga
ma.
10 Katugu yoro Izirayɛli woolo, yè
fɛgɛ ye shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li na,
yee nawa to ŋa wi yɛn paa ye walaga
yɛn na fanŋga kaan ye yeri wi
na.
Ki kala na yè tire kɛrɛ tiyɔnrɔ kɔn,
ma ɛrɛzɛn njere luguworo ti lugu
yarisunndo nambannda ta
mɛgɛ ni mbaa ti gbogo.
11 Pilige ŋga ni yèri lugu, ki pilige
nuŋgba ki ni, a yè siri yan tì
fi ma yiri;
ki goto pinliwɛ pi ni, a yè siri yan tì
fyɛnwɛ.
Ɛɛn fɔ yarilire kɔnsanga ni, yaraga
ka kpɛ se ta wa,
wɛrɛ woro ki jɔlɔgɔ ŋga ki na.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yere li woolo pe ni

12 E, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ tinmɛ yɛn na
yinrigi!
Ki tinmɛ pi yɛn paa kɔgɔje tinmɛ
yɛn.
Cɛngɛlɛ tugbɔŋgɔlɔ kunluwɔ yɛn na
yinrigi,
ki kunluwɔ pi yɛn paa tɔnŋgbɔɔ ma
kaa na kunlu.
13 Cɛngɛlɛ tugbɔŋgɔlɔ kele yɛn
na kunlu paa yɛgɛ ŋga na
tɔnŋgbɔɔ ma kaa na kunlu
we;
ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe figiri,
pe yaa ka fe mbe kari fɔ lege.
Li yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga
paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma
kaa yiri yanwira go na ma yan
waga fɛ ma kari ki ni we;
paa yɛgɛ ŋga na tisaga tifɛlɛgɛ
ma kaa gbanŋgban yirige
tifɛlinjolo ni we.
14 Yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni, fyɛrɛ gbɔrɔ ma
pe yigi,
ɛɛn fɔ sanni lalaaga yɛgɛ ni, pe ma
kɔ saw ma wɔ wa.
Mbele pe yɛn na we kɛɛ yaara ti koli
we yeri, ko ki yɛn pe tasaga
ye;
mbele pe yɛn na we sanni na we
yaara ti shoo, ko ki yɛn pe
tasaga ye.

18

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Etiyopi tara ti wogo na

1 E, jɔlɔgɔ yaa to mboro tara nda ma
na, tara nda kanwira tinmɛ
yɛn na yinrigi wa ti ni†,
tara nda ti yɛn wa Kushi† tara
gbaanla pe puŋgo na we.
2 Mboro tara nda ma yɛn na pitun-
mbolo tugbɔmbɔlɔ pe torogi
tɔnŋgbɔɔ pi na,
poro mbele pe ma ye tɔnmɔkɔɔrɔ
ni, nda pè gbegele gbagara
kanŋgirɛ ni we.
Yoro pitunmbolo mbele ye yɛn ma
wege,
yaa kee ki cɛnlɛ woolo mbele pe
kɔrɔgɔ,
poro mbele pe yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ,
a pe wire tì wɔlɔgɔ pe na;
poro cɛnlɛ woolo mbele pe maa
fyɛrɛ waa leele mbele pe yɛn
tɔɔn
konaa mbele pe yɛn wa lege pe na.
Cɛnlɛ woolo mbele pe yɛn fanŋga ni,

† **17:9 17.9:** Ŋga kì yo: Wa kɔɔrɔ ti sɔgɔwɔ konaa wa yanwira ti go na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Hɛvi cɛnlɛ woolo konaa Amɔri cɛnlɛ woolo pe cara. † **18:1 18.1:** Tinmɛ mba pi sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki ni, pi mbe ya pye gbatɔ tinmɛ nakoma tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ nda parigbɔrɔ ma pye ma pɔ ti na to ta tinmɛ. † **18:1 18.1:** Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni.

poro mbele pe ma yaraga pyew ki
tɔngɔlɔ tɔɔrɔ ni we.
Gbaanla pè pe tara ti pari ma yiri.

3 Yoro dunruya woolo ye ni fuun,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn laga tara
ti na,
na paga ka dirapo wi yirige wa
yanwira ti na sanga ŋa ni, yaa
wi wele!
Na paga ka mbanlaga ki win sanga
ŋa ni, yege logo!
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan
ma yo fɔ:
«Mi yaa koro wa na cɛnsaga mbaa
wele;
mi yaa cɛn yɛw
paa yɛgɛ ŋga na kafugo ma kaa na
wuun yɔnlɔfunŋgbanga na
tinmɛ fu,
paa yɛgɛ ŋga na kambaaga ma kaa
fɔɔngɔ wo yarilire kɔnsanga
ni kafugo wagati ni.»

5 Ma si yala, na ɛrɛzɛn wi ka ka
fyɛnwɛ mbe kɔ, ɛrɛzɛn wi
cɔsanga wi yɛgɛ,
na wi fyɛɛnrɛ tiga ka kanŋga mbe
pye shashara nda ti pire tì lɛ,
pe ma njere tunmɔɔrɔ fɔnndɔ ti
yaanla mari wɔ wa mali
kɔngbeŋgele ni,
mbe njewara ti kɔɔnlɔ mberi wɔ wa.
6 Pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ pe gboolo†
pe ni fuun pe yaga wa,
pe yaa ka pye kara kasannjɛrɛ nda
ti ma pye wa yanwira ti na to
woro,
mbe pye yan woŋgaala pe yaakara.
Kara kasannjɛrɛ ti yaa ka kafugbɔgɔ
sanga wi pye wa pe na,
yan woŋgaala pe ni fuun pe yaa ka
weresanga wi pye wa pe na.
7 Ko wagati wo ni, leele pe yaa
kaa paan yarikanra ni Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li kan, mbaa
yinrigi wa cɛnlɛ woolo mbele pè
tɔnlɔndɔnlɔ, a pe wire tì wɔlɔgɔ pe
na pe yeri. Cɛnlɛ woolo mbele pe
maa fyɛrɛ waa leele mbele pe yɛn
tɔɔn konaa leele mbele pe yɛn wa
lege pe na. Cɛnlɛ woolo mbele pe
yɛn fanŋga ni, poro mbele pe ma
yaraga pyew ki tɔngɔlɔ tɔɔrɔ ni we.
Poro mbele gbaanla pè pe tara ti
pari ma yiri we. Pe yaa kaa paan
yarikanra ni Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ li kan, wa laga ŋga li
mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na, wa Siyɔn
yanwiga ki na.

19

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Ezhipiti tara ti wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Ezhipiti
tara ti wogo na.
Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì lugu kam-
baaga ŋga kì wege ka na,
li yɛn na paan wa Ezhipiti tara.
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarisunndo
ti yɛn na seri li yɛgɛ sɔgɔwɔ
fyɛrɛ ti kala na.
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sunndo wi yɛn
na kɔɔn pe na.
2 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe sun
mbe pe wa pe yɛɛ na.
Nɔsepiile nambala pe yaa ka wiin pe
yɛɛ ni,
wɛnnɛ pe yaa kaa wiin pe yɛɛ ni,
cara ti yaa kaa wiin ti yɛɛ ni, wun-
luwɔ tara ti yaa kaa wiin ti yɛɛ
ni.
3 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ka ko-
togo la,
kagala ŋgele pè kɔn ma tɛgɛ mbe
pye mi yaa ka ke jɔgɔ.
Pa kona pe yaa ka saa jɛlɛ pe
yarisunndo fɛnnɛ pe yeri, naa
kajɛnmɛ pyefɛnnɛ pe yeri
naa kuulo yewefɛnnɛ konaa
jɛlɛfɛnnɛ pe yeri.
4 Mi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe le tafɔ
wɛlɛwɛ wa kɛɛ,
wunlunaŋa tipee wɛlɛwɛ wa wi yaa
ka cɛn pe go na.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lì yo ma.»

5 Kɔgɔje tɔnmɔ pi yaa ka waga,

† **18:6 18.6:** Gboolo mbele pe sɛnrɛ tì yo laga ki laga ki ni, pe mbe ya pye Asiri tara maliŋgbɔɔnlɔ pe gboolo poro pele.

Nili gbaan tɔnmɔ pi yaa ka kɔ.
6 Gbaanla tɔnmɔ pi yaa ka jɔgɔ,
Ezhipiti tara Nili gbaan njere tɔnmɔ
pi yaa ka tigi mbe waga;
gbagara wo naa yan ki ni, ti yaa ka
waga.
7 Yan ŋga fuun ki yɛn Nili gbaan wi
yɔn ki na ma kari, konaa wa
gbaan wi yesaga wa kɔgɔje wi
ni,
yaraga o yaraga pe ma lugu Nili
gbaan wi yɔn na, ki ni fuun
ki yaa ka waga,
tifɛlɛgɛ ki yaa kaga lɛ mbe kari ki ni,
mbege kɔ pew.
8 Ngbanra wɔfɛnnɛ pe yɛn na jɛɛn,
mbele pe maa njegeŋgele ke waa wa
Nili gbaan wi ni, pe yaa kaa
kunwɔ gbelege gbele,
mbele pe yɛn na mɛrɛ ti waa wa Nili
gbaan wi ni, pe jigi wi yaa ka
kɔn pe na.
9 Mbele pe maa lɛn jese tiyɔɔn wi
tunŋgo piin, pe jatere wi yaa
piri pe na;
jɛɛlɛ mbele pe maa jese wi cɔnri
konaa nambala mbele pe maa
parisanyɛɛrɛ fire fire ti tiin, pe
yaa ka fɛrɛ shɔ.
10 Pe gbɛrɛ tifɛnɛ pe jigi wi yaa ka
kɔn pe na,
mbele pe yɛn na tunŋgo piin sara
na, pe jatere wi yaa ka piri pe
na.

11 Zowan† ca teele pe yɛn lembire,
Farawɔn wi kajɛnmbɛlɛ mbele pe
yɛn wi yɛrifɛnnɛ, pe yɛn tijin-
liwɛ fu fɛnnɛ.
Ye mbe ya saga yo Farawɔn wi kan
mɛlɛ mbe yo fɔ:
«We yɛn kajɛnmbɛlɛ piile,
we yɛn wunlumbolo lɛɛlɛ piile?»
12 Ye kajɛnmbɛlɛ pe yɛn se san?
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lì kagala ŋgele kɔn ma tɛgɛ
Ezhipiti tara ti wogo na,
ye ti pe ke yo ye kan ye ke jɛn yiŋgɔ
ye!
13 Zowan ca teele pe jatere wì jɔgɔ
pe na,
Mɛfisi† ca teele pe yɛn na pe yɛɛ
fanla;
Ezhipiti tara cɛngɛlɛ teele paa Ezhip-
iti tara fɛnnɛ pe fanla na pe
punŋgu.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yɛkanŋguwa
yama wa pe na,
ma ti Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn na
punŋgu wa pe kapyere ti ni
fuun ti ni,
paa yɛgɛ ŋga na sinwɔɔ ma kaa
gbali ma to wa wi yɛɛra
tuguro ti ni we.
15 Lere kpɛ se ka ta wa Ezhipiti tara
mbe kala la yɔn tara ti kan
naa;
yɛkelewe se ka ya, puŋgofɔ se ka ya,
legbɔɔ se ka ya, lepile se ka ya†.

16 Ko pilige ko ni, Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe yaa ka pye paa jɛɛlɛ yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
na liga kali kɛɛ ki yirige pe na mbege
fige pe go na, pe yaa kaa seri fyɛrɛ
ti kala na.
17 Zhuda tara ti yaa ka pye sunndo
kɔngɔ yaraga Ezhipiti tara fɛnnɛ pe
yeri. Na lere wa ka ka Zhuda tara
mɛgɛ ki yeri pe yɛgɛ na sanga o
sanga, pe yaa la fyɛ kagala ŋgele
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye pe na ke kala
na.
18 Ko pilige ko ni, cara kaŋgurugo
yaa ka ta wa Ezhipiti tara, nda ti
woolo pe yaa kaa Eburuye sɛnrɛ
ti yuun. Pe yaa kaa wungu Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li
mɛgɛ ki na. Wa ki cara ti ni, pe yaa
kaa nuŋgba yinri Yɔnlɔ ca†.
19 Ko pilige ko ni, saraga wɔsaga
ka yaa ka pye wa Ezhipiti tara ti
nandogomɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ

† **19:11 19.11:** Zowan ca kìla pye Ezhipiti tara ca ko ka; kìla pye wa Nili gbaan wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Pàa pye naga ca ki yinri fun Tanisi. † **19:13 19.13:** Mɛfisi ca kìla pye Ezhipiti tara cagbɔgɔ ko ka; pàa pye naga yinri fun Nɔfu. † **19:15 19.15:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, yɛkelewe wo wi yɛn go ye, puŋgofɔ wo wi yɛn naga ye; legbɔɔ wo wi yɛn sɛngɛmbanra re; lepile lo li yɛn gbagara we. † **19:18 19.18:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo fɔ *Yɔnlɔ ca*, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Tɔngɔwɔ ca.

ni; pe yaa ka sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ ka yerege wa tara ti kɔnlɔ li na Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, mbege pye nandowo yaraga.

20 Ki yaa ka pye kacɛn naa sɛrɛya yaraga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li wogo na, mbege naga fɔ li yɛn wa Ezhipiti tara ti ni; na paga kaa gbele mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinri pe jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ sanga ŋa ni, pa li yaa ka shɔfɔ torogo pe kan, ŋa wi yaa ka yere pe go kala li ni, mbe pe shɔ pe juguye pe kɛɛ.

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li yɛɛ naga Ezhipiti tara fɛnnɛ pe na; Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn pe Yɛnŋɛlɛ ko pilige ko ni. Pe yaa kaa li gbogo saara wɔgɔ naa yarikanra ni. Pe yaa ka yɔn fɔgɔlɔ kɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe ke yɔn fili.

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jɔlɔ; li yaa ka pe jɔlɔ, ɛɛn fɔ li yaa ka pe sagala. Poro jate pe yaa ka sɔnrɔgɔ mbe pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Li yaa ka yɛnlɛ pe yɛnrɛwɛ pi na, mbe pe sagala.

23 Ko pilige ko ni, koŋgbɔgɔ ka yaa ka yiri wa Ezhipiti tara mbe kari wa Asiri tara. Asiri tara fɛnnɛ pe yaa kaa kee wa Ezhipiti tara, Ezhipiti tara fɛnnɛ paa paan wa Asiri tara. Ezhipiti tara fɛnnɛ poro naa Asiri tara fɛnnɛ pe ni, pe yaa ka pinlɛ mbaa tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan.

24 Ko pilige ko ni, Izirayɛli tara to ti yaa ka pye tara taanri woro mbe taga Ezhipiti tara naa Asiri tara ti na; ki tara taanri ti kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka duwaw dunruya woolo pe na.

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa ka duwaw pe na, mbe yo fɔ: «Fɛrɛwɛ yɛn Ezhipiti tara fɛnnɛ pe woo, poro mbele pe yɛn na woolo; fɛrɛwɛ yɛn Asiri tara fɛnnɛ pe woo, poro mbele mì da na kɛɛ ki ni we; fɛrɛwɛ yɛn Izirayɛli woolo pe woo, poro mbele pe yɛn na kɔrɔgɔ ye.»

20

Ezayi kala làa pye Ezhipiti tara fɛnnɛ naa Etiyopi tara fɛnnɛ pe tege ki kacɛn

1 Yɛlɛ na ni Asiri tara wunlu-naŋa Sarigɔn wìla wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye togbɔɔ wi torogo, a wì saa malaga gbɔn Asidɔdi ca ki ni maga shɔ,

2 ki wagati wi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi ni ma yo fɔ: «Jatere piriwɛn yaripɔrɔ nda ti yɛn ma na, kari ma sari wɔ mari tɛgɛ, mɔɔ sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na.» A Ezayi wì sigi pye ma, nɛɛ yanri witiwaga naa tɔwara†.

3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Na tunmbyee Ezayi wì tanga witiwaga naa tɔwara fɔ ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, a kì pye kacɛn konaa na kagala ŋgele ke yɛn na paan ke yɛgɛ nari Ezhipiti tara naa Etiyopi tara ti wogo na yɛgɛ ŋga na,

4 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Asiri tara wunlunaŋa wi yaa Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yigi malaga kasopiile, mbe Etiyopi tara fɛnnɛ pe koli mbe kari pe ni kulowo ni. Wi yaa kari lefɔnmbɔlɔ naa lelɛɛlɛ pe ni witiwaga naa tɔwara, konaa nawewara; ko yaa pye fɛrɛ gbɔrɔ Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yeri.

5 «Kona, mbele pàa pe jigi wi taga Etiyopi tara ti na, na pe yɛɛ gbogo Ezhipiti tara ti sagawa pi kala na, sunndo kɔngɔ naa fɛrɛ yaa pe ta.

6 Ko pilige ko ni, ki kɔgɔje yɔn tara fɛnnɛ pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Ye wele, wàa we jigi wi taga leele mbele na, poro mbele wàa pye we larasaga ma yo pe we saga, mbe we shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ, ŋga kì poro ta koyi yɛɛn; woro wo yaa shɔ mɛlɛ koni?› »

21

Babilɔni tara ti tolo kala

† **20:2 20.2:** Kìla pye pe ka lere wa yigi malaga kasopyɔ, wi maa yanri witiwaga naa tɔwara; Eza 3.24; 2 Kuro 28.15.

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo kɔgɔje
yɔn tara gbinri wi wogo na, fɔ:
Yɛgɛ ŋga na tifɛliŋgbɔgɔ ma yiri ma
pan ma Negɛvu tara ti pari ma
toro,
pa juguye pe yɛn na paan ma, ma
yiri wa gbinri wi ni,
ma yiri wa tara nda ti yɛn fyɛrɛ ni ti
ni.
2 Kaŋgbanga kayi kì naga na na
yariyanga ni.
Leele javafɔ wi yɛn na java wi piin,
jɔgɔwɔ pyefɔ wi yɛn na jɔgɔwɔ pi
piin.
Elamu tara maliŋgbɔɔnlɔ, ye yiri ye
sa to malaga ki na!
Medi tara† maliŋgbɔɔnlɔ ye sa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ye
ca ki yɔn tɔn!
We Fɔ wì yo fɔ: «Leele pe yɛn na
jɛngɛ ŋga jɛɛn, mi yaa ki ni
fuun ki kɔ.»

3 Ki kala na, na sɛnnɛ li yɛn nala yaa
jɛŋgɛ,
lara ti yɛn nala yaa paa yɛgɛ ŋga na
jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni.
Na jigi wì kɔn na na fɔ mi woro na
nuru naa,
sunndo kɔngɔ ki kala na, mi woro
na yaan naa.
4 Na jatere wì piri na na,
fyɛrɛ gbɔrɔ na yigi.
Mìla pye na yembinɛ li singi, mbe ta
mbe tifɛnɛ tanla ta,
ɛɛn fɔ lì kanŋga ma pye fyɛrɛ ni na
yeri.

5 Pe yɛn na lisaga ki gbɛgɛlɛ, na
paara ti jaan,
pe yɛn na nii, pe yɛn na woo.
Ɛɛn fɔ pe yaa ka fo mbege logo fɔ:
«Yoro maliŋgbɔɔnlɔ teele, ye yiri!
Ye sinmɛ fa ye tugurɔn sigeyaara ti
na!»

6 Katugu we Fɔ wìgi yo na kan fɔ:
«Kari ma sa kɔrɔsiri pyefɔ wa tɛgɛ
wila laga ki kɔrɔsi,
fɔ na wi ka yaraga ŋga yan wigi yo.»
7 Na wi ka malaga gbɔnwotoro yan
shɔnye shyɛn na tilele,
na wi ka leele pele yan pè lugu
sofilele na,
mbe pele yan pè lugu yɔngɔmɛye na,
wila kɔrɔsiri piin jɛŋgɛ,
wila kɔrɔsiri piin jɛŋgɛ tiyɔngɔ.
8 A kɔrɔsiri pyefɔ wì si kaa gbele
ŋgbanga paa jara yɛn, ma yo
fɔ:
«Na tafɔ, sanŋgazo ŋa pe maa
kɔrɔsiri piin wi na mì yere
wa wi go na, na kɔrɔsiri piin
pilige lomboŋgo ki ni;
mì koro ma yere wa na yeresaga na
wele yembinɛ li ni fuun li ni.
9 Ye wele, naŋa wa yɛn na paan wa,
malaga gbɔnwotoro na,
ŋa shɔnye shyɛn na tilele.
Wì sɛnrɛ ti lɛ na yuun fɔ:
‹Kì to, Babilɔni ca kì to!
Pe yarisunndo yanlɛrɛ tì toori tara,
ma yaari.› »

10 E, na woolo, yoro mbele pè ye
sun paa yarilire yɛn, wa na
yarilire sunsaga ki ni,
ŋga mì logo Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
koyi ŋga mì yo ye kan we.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Duma tara ti wogo na

11 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Duma†
tara ti wogo na.
Lere wa koro wa Seyiri† tara ma
gbele ŋgbanga mala yeri, ma
yo fɔ:
«Kɔrɔsiri pyefɔ, yembinɛ li yɛn
mɛlɛ?
Kɔrɔsiri pyefɔ, yembinɛ li yɛn
mɛlɛ?»
12 A kɔrɔsiri pyefɔ wì suu yɔn sogo
ma yo fɔ:

† **21:2 21.2:** Elamu tara fɛnnɛ naa Medi tara fɛnnɛ pe tara to tìla pye nala pilige Iran tara re. † **21:11 21.11:** Duma tara ti yɛn wa Larabuye tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, wa Babilɔni tara naa Siri tara ti shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni. Leele pele maa ki sɔnri ma yo Duma tara to ti yɛn Edɔmu tara re. Duma kɔrɔ wowi ŋa fɔ «pyerege.» † **21:11 21.11:** Seyiri tara to pe maa yinri fun Edɔmu.

«Lalaaga ki ma pan, yembinɛ fun li ma wɔ.
Na kaa pye ye yɛn na jaa mbe yewe, ye yewe;
ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ ye pan naa fɔnŋgɔ.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Larabu tara ti wogo na

13 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Larabu tara ti wogo na.
Yoro Dedan ca yɔngɔmɛ fɛnnɛ mbele tangafɛnnɛ,
ye yaa sa wɔnlɔ wa Larabu tara yan nawa pi ni.
14 Yoro Tema tara fɛnnɛ,
ye sa mbele wɔgɔ yɛn pe na pe fili, ye tɔnmɔ kan pe yeri.
Ye sa yaakara kan mbele paa fee mbe shɔ pe yeri.
15 Katugu pe yɛn na fee tokobi wi yɛgɛ,
tokobi ŋa pè kɔw wa wi wofogo ki ni, pe yɛn na fee wi yɛgɛ,
naa sandiga ŋga pe yɛn na tile pe na ki yɛgɛ,
naa malaga ki jɔlɔgɔ ki yɛgɛ.
16 Katugu pa we Fɔ wìgi yo na kan yɛɛn fɔ: «Sanni yɛlɛ nuŋgba, mbe yala tunmbyee ŋa pe maa sara wi tunŋgo pyeyɛlɛ li ni, mi yaa Kedari tara ti gbɔgɔwɔ pi kɔ pew.
17 Kedari tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn sandira wɔnfɛnnɛ jɛmbɛlɛ, pe yaa ka koro jɛgɛlɛ. Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

22

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Zheruzalɛmu ca ki wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo yariyanra gbunlundɛgɛ ki wogo na.
Zheruzalɛmu ca, ki cɛn mɛlɛ?
Yiŋgi na, a ca woolo pe ni fuun pè si lugu wa biriyinrɛ ti go na?
2 Mboro ca ŋga tinmɛ gbɔɔ maa yinrigi wa ma ni,
ca ŋga ki yɛn ma yin tinmɛ lɛgɛrɛ naa yɔgɔrimɔ ni we.
Ma woolo mbele pè ku, tokobi ma wi pe gbo,
pee pe gbo malaga gbɔnsaga na.
3 Ma maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pè pinlɛ ma fe,
sandiga wɔnfɛnnɛ pè pe yigi malaga kasopiile.
Pɔ̀ɔn ca woolo mbele fuun pe yan pe yigi malaga kasopiile,
ali mbele pàa fe ma kari lege pè pe yigi malaga kasopiile.

4 Ki kala na, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ:
«Ye ye yɛrɛ ti laga na na,
yanla yaga mbe gbele jɛŋgɛ.
Yaga kaa ye yɛɛ tege mbe yo fɔ ye yaa na kotogo ki sogo na na,
na woolo pe tɔngɔwɔ pi kala na.
5 Katugu ki nala pilige ŋga ki yɛn yɛwɛrɛgɛ pilige,
naa jatere piriwɛn pilige konaa lawɔrɔ pilige.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì ko wa we na wa yariyanra gbunlundɛgɛ ki ni.
Pe yɛn na ca ki malaga sigembogo ki jaanri,
jɔlɔgɔ gbeere yɛn na yinrigi wa yanwira kɛɛ yeri na sagawa jaa.
6 Elamu tara maliŋgbɔɔnlɔ pè pe sanŋgbɔye pe lɛ;
maliŋgbɔɔnlɔ yɛn wa pe malaga gbɔnwotoroye pe ni, a pèle lugu shɔnye na.
Kiri ca maliŋgbɔɔnlɔ pè pe tugurɔn sigeyaara ti yirige funwa na.
7 E, Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ, ye gbunlundɛrɛ nda tì yɔn ti ni fuun ti na, ti yɛn ma yin malaga gbɔnwotoroye pe ni!
Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn shɔn lugufɛnnɛ, pè pan ma yere malinjɛ wi na wa ye ca mbogo yeyɔngɔ ki na.
8 Pè Zhuda tara woolo pe go sigeyaara ti shɔ pe yeri.

Ko pilige ko ni, go ŋga pàa pye na yinri Kɔlɔgɔ go pa pe jigi wìla pye ki maliŋgbɔnyaara ti na.

9 Mbogo ŋga ki yɛn ma Davidi ca
ki maga, ki jɛɛnri sara lɛgɛrɛ
yèri yan;
yàa tɔnmɔ yɛtɛgɛwɛ tɛgɛ ye yɛɛ kan
wa nɔgɔna tɔnmɔ wege ki ni.
10 Yàa Zheruzalɛmu ca yinrɛ ti jiri
mari yɔn jɛn,
ma yinrɛ ta jaanri ti ni, mbe ta
mbe ka taga ca ki malaga
sigembogo ki liriwɛn pi na.
11 Yàa tɔnmɔ wege ka wɔ wa
mboro shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni,
jaŋgo mbe tɔnmɔ wege lɛgɛ ki
tɔnmɔ pi tile mboo le wa ki ni.
Ɛɛn fɔ ŋa wi yɛn ki kagala ŋgele ke
pyefɔ, ye sila pye na wo wele.
Ŋa wìgi kagala ke gbɛgɛlɛ maga lɛ
wa fafafa, ye sila wi jate.

12 Ko pilige ko ni, we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
làa ye yeri,
ma yo fɔ yaa gbele, yaa yuŋgbɔgɔrɔ
sɛnrɛ yuun,
ye ye yinrɛ ti kulu, ye jatere piriwɛn
yaripɔrɔ le ye yɛɛ na.
13 Ɛɛn fɔ, ye wele, ye yɛn nayinmɛ
na, na yɔgɔri!
Ye yɛn na nɛrɛ kuun, na simbaala
kɔnlɔgi,
na kara ti kaa, na duvɛn woo.
Ye yɛn na yuun fɔ: «Ye ti waa nii
waa woo,
katugu goto we yaa ku[†]!»
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lìgi sɛnrɛ nda ti le na
nuŋgbolo ma yo fɔ:
«Ki kajɔɔgɔ ŋga ki se kala yaga ye
na fɔ ye sa ku.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Shebina wi wogo na

15 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Yiri
ma kari wa Shebina wi yeri, wo ŋa
wi yɛn ma cɛn wunluwɔ go ki go na,
maga yo wi kan fɔ:
16 ‹Yiŋgi yaraga ki yɛn ma yeri
lagamɛ,
ma sege woo wiwiin wi yɛn ma yeri
lagamɛ,
fɔ a maa fanga woo ma yɛɛ kan
lagamɛ?
Ma yɛn na fanga woo ma yɛɛ kan wa
yanwira ti go na,
nɔɔ gboo wi sinlɛsaga ki tɛni wa
walaga ki ni mbege tɛgɛ.
17 Wele, mboro ŋa naŋa fanŋga fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ma yigi
mbɔɔn kunnu jɛŋgɛ,
mbɔɔn wa fanŋga ni fɔ lege.
18 Li yaa kɔɔn wa maa koŋgi, maa
koŋgi paa fuŋgɔrɔgɔ yɛn,
mbe kari tara ta ni, nda ti nawa pì
gbɔgɔ.
Pa ma yaa ka sa ku wa, ma malaga
gbɔnwotoroye mbele pe yɛn
gbɔgɔwɔ ni, pa pe yaa ka koro
wa,
mboro ŋa màa fɛrɛ wa ma tafɔ wi
go woolo pe na we.
19 Mi yaa kɔɔn purɔ mbɔɔn laga wa
ma tunŋgo ki na,
we Fɔ wo wì yo ma, fɔ mi yaa
kɔɔn tile mbɔɔn laga wa ma
cɛnsaga ki na.
20 Ko pilige ko ni, mi yaa kanla
tunmbyee wi yeri,
Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu we.
21 Mi yaa kɔɔn legbɔɔlɔ derigbɔgɔ ki
le wi kan,
mbɔɔn kurusijara wi pɔ wa wi
sɛnnɛ,
mbɔɔn fanŋga ki le wi kɛɛ.
Wi yaa ka pye Zheruzalɛmu ca
woolo pe to,
mbe pye Zhuda tara wunluwɔ pi to.
22 Mi yaa ka Davidi wi wunluwɔ go
lakile wi le wi kɛɛ.
Wi ka go ŋga yɛngɛ, lere kpɛ se ya
mbege tɔn.
Wi ka go ŋga tɔn, lere kpɛ se ya
mbege yɛngɛ[†].
23 Mi yaa kaa kan mboo yerege wa
tara ti na, paa tugumbolo yɛn
lashelege ka na;
wi wunluwɔ jɔngɔ ki yaa ka
gbɔgɔwɔ ta, mbe mɛgbɔgɔ
kan wi to go woolo pe yeri.›

[†] **22:13 22.13:** Pɔli wìla ki sɛnrɛ nda ti yo wa 1 Korɛn 15.32laga ki ni. [†] **22:22 22.22:** Mati 16.19; Naga 1.18; 3.7

24 «Wi go woolo pe ni fuun pe
yaa ka pye mbe yanŋga yanŋga
wi na, legbɔɔlɔ mbe pinlɛ lepigile
ke ni, paa yɛgɛ ŋga na pe ma
kaa yaapire yanŋga tugumbolo na,
mbege lɛ wɔjɛŋgɛlɛ ke na mbe saga
wa cɔgbɔrɔ ti na.»
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lì yo ma fɔ: «Ko pilige
ko ni, ki tugumbolo na pàa kan mali
yerege lashelege ka na, li yaa ka kɔw
mbe wɔ wa. Pe yaa kali kaari mbeli
jaanri. Tuguro nda fuun tìla pye ma
yanŋga yanŋga li na, ti yaa ka toori
mbe jɔgɔ.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

23

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Tiri naa Sidɔn cara ti wogo na

1 Sɛnŋgbanra nda tìla yo Tiri† ca
ki wogo na.
Yoro Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ, yaa yuŋgbɔgɔrɔ
gbelege gbele,
katugu Tiri ca kì tɔngɔ!
Yinrɛ woro wa naa, tɔnmɔkɔɔrɔ
yeresaga woro wa naa!
Pe yirisanga wi ni wa Shipiri lɔgɔ
fugo tara ti ni ma pan, pàa ki
sɛnrɛ ti yo pe kan.
2 Yoro kɔgɔje yɔn tara fɛnnɛ, ye
pyeri fyɛrɛ ti kala na,
yoro Sidɔn ca safari wafɛnnɛ, ye
pyeri,
yoro mbele ye pitunmbolo pe maa
yanri na kee na paan wa
kɔgɔje wi na.
3 Yariluguro nda pàa pye na nuru wa
Nili gbaan wi yɔn na,
ki yarilire nda pàa pye na kɔɔn wa
gbaan wi yɔn na,
to tìla pye Sidɔn ca fɛnnɛ pe
yarijɛndɛ tawa pi go ye.
Pe ca ko kìla pye cɛngɛlɛ sanŋgala
ke safari wasaga ye.
4 Mboro Sidɔn ca, ki yala fɛrɛ mbɔɔn
yigi,
mboro ŋa ma yɛn kɔgɔje yɔn tara
cagbɔgɔ ŋga ki yɛn fanŋga ni
we;
katugu pa kɔgɔje wì yo yɛɛn fɔ:
«Mi si selara yama jɛn, mi fa pyɔ se;
mi si pinambiile koro,
nakoma mbe sumborombiile
gbegele†.»
5 Na Ezhipiti tara fɛnnɛ paga ki sɛnrɛ
ti logo,
na paga Tiri ca tolo wogo ki logo,
pe yaa la seri fyɛrɛ ti kala na.

6 Ye kɔgɔje wi kɔn ye kari wa Tarisisi
ca,
yoro kɔgɔje yɔn tara woolo, yaa
yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele!
7 Ye ca ŋga kìla pye yɔgɔrimɔ ni, ko
ki cɛn yɛɛn gbari?
Ki ca ŋga kì kan maga lɛ wa fafafa
wa;
ca ŋga ki woolo pàa pye na tanri na
kee fɔ lege,
ma saa yinrɛ kan ma cɛn wa cɛngɛlɛ
kele yɛgɛ go na fanŋga na.

8 Ambɔ wìgi kala na li kɔn mali tɛgɛ
Tiri ca ki mɛgɛ ni ma?
Ca ŋga kìla pye na wunluwɔ njagala
ke kaan we,
ko ŋga ki safari wafɛnnɛ pàa pye na
jate paa fanŋga fɛnnɛ yɛn,
ko ŋga ki pɛrɛfɛnnɛ pàa pye
mɛgbɔgɔ fɛnnɛ laga dunruya
wi ni we.
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lìgi kala na li kɔn mali
tɛgɛ,
jaŋgo mbe leele mbele pe maa
pe yɛɛ gbogo, mbe pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kɔ,
mbe legbɔɔlɔ mbele fuun pe yɛn
laga dunruya wi ni pe tirige.

† **23:1 23.1:** Tiri naa Sidɔn cara tìla pye Fenesi tara ti cagbɔrɔ shyɛn to ta. Ki cara tìla pye wa kɔgɔje wi yɔn na. Tɔnmɔkɔɔrɔ yeresara la pye wa ki cara ti ni fun. Lelɛgɛrɛ tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ la pye na paan wa yarilɛgɛrɛ ni. † **23:4 23.4:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wo yɛn fɔ Fenesi tara fɛnnɛ pe se ka yarijɛndɛ ta naa tunŋgo ŋga paa piin wa kɔgɔje wi ni ki fanŋga na. Lagamɛ pè kɔgɔje wi taanla jɛlɛ ŋa pè pɔri wa ni, katugu ki leele pàa pye naga sɔnri ndɛɛ kɔgɔje wi yɛn pe cɛnlɛ woolo pe jɔ.

10 Yoro Tarisisi ca fɛnnɛ, ye yiri yaa
ye tara ti fali,
paa yɛgɛ ŋga na Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe maa Nili gbaan yɔn tara ti
fali we;
katugu tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga woro
wa ye yeri naa.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì li kɛɛ ki yirige
kɔgɔje wi na,
li yɛn na wunluwɔ tara pyew ti
tigile.
Lì konɔ kan leele pele yeri ma yo
pe Kana tara fɛnnɛ† pe malaga
sigeyinrɛ ti jaanri.
12 Lì yo fɔ: «Yoro Sidɔn ca woolo, ye
se ka yɔgɔri naa,
yoro mbele ye yɛn paa sumboro
naŋambajɛɛn yɛn, ŋa pè sinlɛ
wi ni fanŋga na.
Ye yiri ye kɔgɔje wi kɔn ye kari wa
Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni, ye
sa cɛn wa,
ɛɛn fɔ ali mbe ye ta wa ki laga ki na,
ye se wogosaga ta.»
13 Ye Kalide tara fɛnnɛ pe tara ti
wele,
pe cɛnlɛ lì kɔ ma wɔ wa.
Asiri tara fɛnnɛ pège laga ki shɔ
maga pye yanyaara ti cɛnsaga.
Pè lugusara gbegele ma Babilɔni ca
mbogo ki maga,
ma pe wunluwɔ yinrɛ ti jaanri, mari
pye kataga.
14 Yoro Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ
tugbɔɔrɔ, yaa yuŋgbɔgɔrɔ
gbelege gbele,
katugu pè ye malaga sigeca ki jaanri.
15 Ko wagati wo ni, leele pe yaa
ka fɛgɛ Tiri ca ki na, fɔ sa gbɔn
yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ; ko yɛn
wunlunaŋa nuŋgba yinwege yɛgɛlɛ
yɔn. Na ki yɛgɛlɛ nafa taanri ma yiri
kɛ ke ka ka ke yɛɛ yɔn fili, Tiri ca
kala li yaa ka pye paa nanjaa ŋa wi
sɛnrɛ ti yo wa yurugo ki ni, ma yo
fɔ:
16 «Mboro nanjaa ŋa leele pè fɛgɛ
ma kala,
ŋgɔni wa lɛ maa ca ki mari.
Maa ŋgɔni wi gbɔɔn jɛŋgɛ, maa
yuuro lɛgɛrɛ koo,
jaŋgo nambala pe ta pe nawa to ma
na naa.»
17 Na yɛgɛlɛ nafa taanri ma yiri
kɛ ke ka ka toro mbe kɔ, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa jatere pye Tiri ca ki
na naa. Pa ca ki yaa sɔngɔrɔ naa,
mbaa ki penjara mbasinnde woro ti
taa; ki yaa ka koro mbaa nanjara
piin wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni
laga tara ti na.
18 Ɛɛn fɔ ki tɔnli wo naa ki yaritara
nda ti yɛn fyɔngɔ woro, ti yaa ka
tɛgɛ ti yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Pe se
kari gbogolo ti yɛɛ na, pe se si kari
tɛgɛ naa. Mbele pe yɛn na tunŋgo
piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
ti yaa ka pye poro woro, jaŋgo paa
yaakara taa paa tinni, konaa paa
yaripɔrɔ tiyɔnrɔ taa paa nii.

24

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tara ti tɔngɔ

1 Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tara
ti tɔngɔ mberi yaga waga;
li yaa kari gbɔn mberi piri mbe leele
pe jaraga.
2 Ŋga ki yaa pye leele sanmbala pe
na, ko nuŋgba ko ki yaa pye
saraga wɔfɛnnɛ pe na,
ŋga ki yaa pye kulonaŋa wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye wi tafɔ
wi na,
ŋga ki yaa pye kulojɔ wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye wi tafɔ
jɛlɛ wi na,
ŋga ki yaa pye pɛrɛfɔ wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye lɔfɔ wi
na,
ŋga ki yaa pye leele jinfɔ wi na, ko
nuŋgba ko ki yaa pye ŋa wi
saa jin wi na,
ŋga ki yaa pye fɔgɔ kɔnfɔ wi na,
ko nuŋgba ko ki yaa pye fɔgɔ
tagafɔ wi na.
3 Tara ti yaa ka tɔngɔ pew mbe koro
waga;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi sɛnrɛ
nda ti yo.

† **23:11 23.11:** Fenisi tara fɛnnɛ pàa pye Kana tara fɛnnɛ poro pele (Zhenɛ 10.15), wagati wa ni, pàa pye na safari wafɛnnɛ pe yinri fun Kana tara fɛnnɛ.

4 Tara ti yɛn na kunwɔ gbelege gbele,
ti fanŋga kì kɔ,
tara woolo pe yɛn tege na, pe yɛn na
cogo,
dunruya legbɔɔlɔ pe yɛn na cogo.
5 Tara woolo pè tara ti tɛgɛ fyɔngɔ
ni,
katugu pè Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔ,
mali kondɛgɛŋgɛlɛ ke kanŋga,
mali yɔn finliwɛ mbakɔɔ pi jɔgɔ.
6 Ki kala na daŋga tara ti yigi nari
jogo,
tara woolo pe kajɔgɔrɔ ti go kala lì
to pe na.
Ki kala na tara woolo pe yɛn na koo
na kee,
leele jɛnri pè koro ko cɛ.

7 Duvɛn fɔnŋɔ wì kɔ pew,
ɛrɛzɛn tiire tì waga;
leele mbele fuun pàa pye nayinmɛ
na, pe yɛn na jɛɛn.
8 Pimbigile gbɔngɔ yɔgɔrimɔ pì kɔ,
leele pe yɔgɔrimɔ tinmɛ pì yere,
ŋgɔni magala tanla lì kɔ.
9 Lere woro na duvɛn woo na yuuro
koo naa;
sinmɛ wɛlɛwɛ pì sori wa pi wɔfɛnnɛ
pe yɔn.
10 Ca kì ya ma koro waga;
yinrɛ ti ni fuun ti yɛn ma tɔn,
lere kpɛ woro na yiin wa ti ni naa.
11 Leele pe yɛn na gbele wa ca nawa
koŋgolo ke ni,
katugu duvɛn wì jerege.
Yɔgɔrimɔ pì kɔ pew,
nayinmɛ pì kɔ laga tara ti ni.
12 Ca ki ni fuun kì tɔngɔ ma koro
waga,
ca ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tì kaari ma jɔgɔ.

13 Ŋga ki yaa ka pye laga tara ti ni,
konaa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
ki yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na pe
ma kaa oliviye tige ki yangara
mbege pire ti wo we,
konaa paa yɛgɛ ŋga na ɛrɛzɛn pire
ti cɔŋgɔlɔ, pe ma kaa ɛrɛzɛn
kɛrɛ ti san we.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛn na yɔgɔri, na yɔgɔrimɔ wagati wi fa gbɔn

14 Ɛɛn fɔ mbele pè shɔ, pè pe ma-
gaŋgala ke yirige na nayinmɛ
kɔŋgɔlɔ waa;
pe yɛn na yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa, na
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo, ma yiri
wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri.
15 Ki kala na, yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbogo wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
tara ti ni;
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki gbogo wa
lɔgɔ furo tara nda wa kɔgɔje
wi ni ti ni.
16 We yɛn na yuuro shɔgɔ nuru na
yinrigi wa dunruya wi kɔsaga
ki na, na yuun fɔ:
«Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
sinnɛ li woo!»
Ɛɛn fɔ, a mì sho fɔ: «E, na wogo kì
jɔgɔ! Na wogo kì jɔgɔ!
Jɔlɔgɔ yɛn na wogo!»
Java pyefɛnnɛ pe yɛn na java wi
piin! Java wo wi!
Java pyefɛnnɛ pe yɛn na java wi
piin!
17 Sunndo kɔngɔ, naa wetijugo
konaa mɛrɛ ti ni,
to ti yɛn wa ye yɛgɛ, yoro tara woolo
wele.
18 Lere ŋa kaa fee sunndo kɔngɔ
kagala ke yɛgɛ,
wo yaa sa to wa wetijugo ki ni,
lere ŋa ka yiri wa wetijugo ki ni,
mɛrɛ ti yaa wo yigi;
katugu naayeri wegele kè yɛngɛ,
tara ti nɔgɔna cɛnyaara ti yɛn na
yɛgɛyɛgɛ.
19 Tara tì jɛɛnri na lagala,
tara tì yaari fɔ na pagala,
tara ti yɛn na yɛgɛyɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
20 Tara ti yɛn na fingi paa sinndire
fɔ yɛn;
ti yɛn na yɛgɛ paa segbaga yɛn.
Ti kapere ti yɛn ma nugu ti go na;
ti yaa to, ti se ya yiri naa.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye wunluwɔ wa Zheruzalɛmu ca

21 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka naayeri fanŋga yaara ti fɔgɔ
tɔn ti na, mbe tara na wunlumbolo
pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na.

22 Pe yaa ka pe gbogolo pe yɛɛ na
paa kasopiile yɛn wege ka ni. Pe
yaa ka kaso go ki yɔn tɔn pe na; na
wagati titɔnlɔwɔ wa ka ka toro, pe
yaa ka pe le jɔlɔgɔ.
23 Yeŋge ki yaa ka go sogo,
yɔnlɔ ki yaa ka fɛrɛ shɔ;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yaa ka cɛn wunluwɔ
pi na wa Siyɔn yanwiga ki na
konaa wa Zheruzalɛmu ca.
Li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaa kaa
yɛngɛlɛ li tara lelɛɛlɛ pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

25

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe daga
mbaa li sɔnni
1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn na
Yɛnŋɛlɛ le.
Mi yaa lɔɔn sɔnni mbaa ma gbogo,
katugu mà kagbɔgɔlɔ pye.
Ŋga mà kɔn ma tɛgɛ, maga lɛ wa
wagati titɔnlɔwɔ ni, ki yaa
koro wa ki yɔnlɔ li ni, ki se
kanŋga.

2 Mà ca ki tɔngɔ maga pye kataga,
ko ŋga malaga sigeca, màga jɔgɔ
maga pye sinndɛɛrɛ gbo-
golosaga,
ko ŋga nambanmbala pe wunluwɔ
go gbɔgɔ ye, màga ya, pe se
kaga kan naa.
3 Ki kala na, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn
fanŋga ni ke yɛn nɔɔ gbogo;
cɛngɛlɛ woolo mbele pe yɛn
lewɛlimbɛlɛ pe cara ti yɛn na
fyɛ ma yɛgɛ.

4 Mboro ma yɛn fanŋga fɛnnɛ pe
larasaga ye,
mboro ma yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
larasaga pe jorowo sanga ni,
mboro ma yɛn pe larasaga ye tis-
agbɔgɔ wagati ni,
mboro ma yɛn paa pe yinmɛ yɛn
kafugo sanga ni,
katugu lewɛlimbɛlɛ pe naŋgbanwa
pi yɛn paa tisagbɔgɔ ma kaa
na paan na mbogo gbɔɔn we;
5 nakoma paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ
tufunwɔ pi ma tawara ti wɛri
we.
Mboro ma ma cɛngɛlɛ ke yɛɛ
gbɔgɔwɔ tinmɛ pi kɔ;
yɛgɛ ŋga na kambaara ti ma yɔnlɔ ki
tɔn mbege tufunwɔ pi yerege,
mboro fun pa ma ma lewɛlimbɛlɛ pe
yurukɔgɔ ki kɔ ma.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na liwɛn gbɔɔ gbɛgɛlɛ
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yɛn na liwɛn gbɔɔ gbɛgɛlɛ
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan,
wa Siyɔn yanwiga ki na.
Yanlaga kara naa duvɛn taan yɛn wa
pi ni,
naa kara nda ti sɔgɔlɔ lì yɔn konaa
ti sinmɛ pi ni,
konaa duvɛn taan ŋa pè fyɛnli
tiyɔngɔ!
7 Wa ki yanwiga nuŋgba ki na,
yɛsanga mbɔgbɔgɔ ŋga ki yɛn
ma tara na leele pe ni fuun pe
yɛgɛ ki tɔn, li yaa kaga walagi;
paritɔnŋgɔ ŋga ki yɛn ma cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke yɛgɛ ki tɔn, li yaa
kaga walagi†.
8 Li yaa ka kunwɔ pi fanŋga ki kɔ
pew,
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
yɛntunwɔ pi tulu wa pe ni
fuun pe yɛrɛ ti na†.
Tifagawa mba pìla pye li woolo pe
na, li yaa pi kɔ mboo laga pe
na tara ti lagapyew ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Izirayɛli woolo pe yaa yɛyinŋge
ta,
Mowabu tara woolo
poro yaa jɔlɔgɔ ta
9 Ko pilige ko ni, pe yaa ka yo fɔ:
«We Yɛnŋɛlɛ loli na yɛɛn,
wè we jigi wi taga lo na,
lo lì we shɔ.

† **25:7 25.7:** 1 Wunlu 19.13; Eza 29.10-12; 2 Korɛn 3.13-18 † **25:8 25.8:** 1 Korɛn 15.54; Naga 7.17; 21.4

Lo li yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na wè we jigi
wi taga li na;
ye ti waa yɔgɔri we yin nayinmɛ ni,
katugu lì we shɔ.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li kɛɛ ki taga
ki yanwiga ŋga ki na mbaa ki
go singi.»

Ɛɛn fɔ pe yaa ka Mowabu tara ti
tangala mberi tɔngɔlɔ yɔnlɔ
nuŋgba,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yan waga
kaari mbege le titɛgɛ mbege
fɔngɔ mbege pye fyɔngɔ.
11 Mbe pe ta wa ki titɛgɛ ki ni, pe
yaa kaa kɛyɛn yi yinrigi mbaa
yi fingi,
paa yɛgɛ ŋga na lɔgɔ gbɔnfɔ maa wi
kɛyɛn yi yinrigi na lɔgɔ gbɔɔn
wɛ;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kɔ
konaa pe fanŋga kagala ke ni.

12 Yoro Mowabu tara fɛnnɛ, ye
malaga sigemboro nda tì ya-
gara ma pye fanŋga ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kari yaari mberi
jaanri,
mberi sinŋge tara wa taambugɔ ki
ni.

26

Cagbɔgɔ ŋga ki yɛn fanŋga ni ki cew tawa yurugo

1 Ko pilige ko ni, pe yaa kaga yurugo
ŋga ki shɔ wa Zhuda tara mbe
yo fɔ:
«Malaga sigeca yɛn we yeri;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì nawa mboro
naa puŋgo mboro wa maga
maga,
jaŋgo mbe we shɔ.
2 Ye ca ki yeyɔnrɔ ti yɛngɛlɛ,
ye cɛnlɛ na li woolo pe yɛn ma sin
pe yaga pe ye,
ki cɛnlɛ na li woolo pe yɛn tagawa
ni we.
3 Lere ŋa wi jatere wi yɛn ma cɛn wi
na laga nuŋgba,
ma ma yɛyinŋge jɛŋgɛ kan wi yeri,
katugu wùu jigi wi taga ma na.
4 Ye ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na fɔ sanga pyew,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa
walaga yɛn na we go singi
wagati wi ni fuun.
5 Leele mbele pàa pye ma cɛn wa
yanwira ti go na yɛɛ gbɔgɔwɔ
ni, lì pe tirige,
lì cagbɔgɔ ŋga kìla pye fanŋga ni ki
jan tara,
maga jan maga sinŋge wa taambugɔ
ki ni.
6 Leele pe yɛn naga tangala tɔɔrɔ ni,
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yɛn naga tangala,
mbele pe yɛn tege na, pe yɛn naga
tangala.»

Yɛnŋɛlɛ jafɛnnɛ pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

7 Lesinŋɛ wi konɔ li yɛn sinnɛ;
we Fɔ, mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ, ma
ma lesinŋɛ wi konɔ li yɔn yala
wi kan.
8 Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn na
konɔ na nari, we yaa koro wa
li ni;
we yɛn na wele mboro yeri.
We nandanwa kala lo yɛn mbaa ma
mɛgɛ ki yinri konaa mbaa ma
gbogo.
9 Yembinɛ ma wogo ki ma pye wa na
jatere wi na;
mi maa ma lagajaa na kotogo ki ni
fuun ki ni.
Na ma kiti kɔnkala li ka to dunruya
woolo pe na sanga ŋa ni,
ko sɛnwee piile pe maa kasinŋge
konɔ li lagajaa.
10 Ali na pe ka lepee wi yinriwɛ ta,
wila kasinŋge konɔ li lagaja.
Wi ma koro na kapege ki piin wa
lesinmbele pe tara ti ni;
wila la Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi
jate.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mɔ̀ɔ kɛɛ ki yirige
lepeele pe na,
ɛɛn fɔ pe woro naga yaan.
Ŋga ma yaa pye ma woolo pe kan
ma ndanlawa gbɔɔ pi fanŋga
na,
pe yaa ki yan fɔ mbe fɛrɛ shɔ.

Kasɔn ŋga kì gbɛgɛlɛ ma juguye pe
mɛgɛ ni, ko ki yaa ka lepeele
pe sogo pew.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma maa yɛyinŋge
kaan we yeri;
katugu kala o kala we ka li nɔgɔ lɛ,
mboro ma mali pye mbeli yɔn
fili.
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ,
tafɛnnɛ pèle yɛgɛ cɛn we go
na, mbele pe yɛn pe yɛ mboro
ni,
ɛɛn fɔ, ma fanŋga na, mboro
nuŋgba pe, mboro mɛgɛ ko
we yɛn na gbogo.
14 Mbele pè ku makɔ, pe se ka yiri
mbaa pe yinwege ki piin naa;
kuulo pe se ka yiri naa.
Kì pye ma, mà yiri pe kɔrɔgɔ ma pe
tɔngɔ,
ma pe mɛgɛ ki kɔ maga wɔ wa leele
pe jatere wi ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, we cɛnlɛ woolo pe
pye pe lɛgɛ,
we cɛnlɛ li pye li lɛgɛ, mɔɔ gbɔgɔwɔ
pi naga;
ma we tara ti kɔngɔlɔ ke kanŋga ma
ka taga we tara ti gbemɛ pi na.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, sanga ŋa ni wàa
pye wa jɔlɔgɔ ki ni, wàa ma
lagaja;
sanga ŋa ni màa we le jɔlɔgɔ, wàa
ma yɛnri jɛŋgɛ ma yo ma we
saga.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wàa pye ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ
selara ma kaa yiri wi ni,
ŋa wi yɛn na gbele na nagala lara
yama pi kɛɛ.
18 Wàa kugbɔ lɛ, ma selara yama pi
jɛn,
ɛɛn fɔ tifɛlɛgɛ wàa kaa se.
Wee ya mbe kala la pye mbe tara
woolo pe shɔ,
wee ya mbe piile se mbe taga wa
dunruya woolo pe na.

Kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni

19 Na woolo, ye woolo mbele pè
ku pe yaa ka yɛn mbe pye
yinwege na,
ye kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa
kunwɔ pi ni.
Yoro mbele ye yɛn ma sinlɛ wa tara
ti nɔgɔna,
ye yɛn ye yiri wa kunwɔ pi ni, yaa
jɔrɔgi nayinmɛ ni;
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa li fɔɔngɔ ŋga
ki maa yanwa kaan ki tirige
tara ti na,
pa kona tara ti yaa ti leele mbele pè
ku pe sɔngɔrɔ pe yɛn pe yiri.

20 Na woolo, ye kari ye sa ye wa ye
yinrɛ ti ni,
ye kɔɔrɔ ti tɔn ye yɛɛ na,
ye lara wa wagati jɛnri ni,
sanni we Fɔ wi naŋgbanwa wagati
wi sa kɔ.
21 Katugu, ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na yinrigi wa li cɛnsaga ki
ni,
jaŋgo mbe tara na woolo pe kapere
ti fɔgɔ tɔn pe na.
Leele mbele pè gbo, tara ti yaa ka pe
kasanwa pi yirige funwa na;
leele mbele pè gbo, ti se ka pe lara
naa.

27

Pè cew ta yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki na

1 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka li tokobi pee, ŋa wi yɛn
gbegbeŋɛ, ma pye fanŋga ni wi lɛ
yarifɛlɛgɛ Leviyatan ki na, mbege le
jɔlɔgɔ; ko ŋga ki yɛn wɔɔgɔ ŋga ki
yɛn na fee we; yarifɛlɛgɛ Leviyatan,
ko ŋga ki yɛn wɔɔgɔ ŋga kì kuuro
kuuro we! Li yaa ka ki yarifɛlɛgɛ
ŋga wa kɔgɔje wi ni ki gbo.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li ɛrɛzɛn kɛrɛ kala

2 Ko pilige ko ni, ye yurugo shɔ
ye ɛrɛzɛn kɛrɛ nda ti maa duvɛn
taan kaan ti sɔn!
3 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn ti
welefɔ;
mi yaa lari suguru tɔnmɔ ni sanga
pyew.
Mi yaa lari go singi sɔnlɔ naa yem-
binɛ,
jaŋgo yaraga kpɛ ka ka pan mberi
jɔgɔ.

4 Naŋgbanwa kpɛ woro na ni naa;
ɛɛn fɔ, na mi ka wuuro naa yantiire wuuro yan wa ti ni,
kona mi yaa yiri ti kɔrɔgɔ mbe malaga gbɔn ti ni,
mbe ti ni fuun ti pinlɛ mberi sogo.
5 Kaawɔ panla pye pe larasaga,
pe yɛyinŋge le mi naa poro sɔgɔwɔ,
ee, pe yɛyinŋge le mi naa poro sɔgɔwɔ.

Izirayɛli woolo pe kapere
ti yaa ka kala yaga pe na

6 Wagati wa yɛn wa na paan, Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka ndire kan,
poro Izirayɛli woolo pe yaa ka njere fɔnndɔ yirige, mbe fyɛnwɛ,
fɔ mbe dunruya wi yin pe pire ti ni.
7 Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe gbɔn paa yɛgɛ ŋga na làa pe gbɔnfɛnnɛ pe gbɔn wi le?
Naga yɛn ma, làa pe gbo paa yɛgɛ ŋga làa pe gbofɛnnɛ pe gbo wi le?
8 Ayoo, lì pe kiti wi kɔn maa yala:
Lì pe purɔ ma kari pe ni kulowo ni tara ta yɛgɛ ni;
lì pe fɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ŋgbanga ki ni ma kari pe ni,
paa yɔnlɔ yirisaga tifɛliŋgbɔgɔ ki yiripilige ka yɛn.
9 Ki pyewe pi na ma, pa Zhakɔbu setirige piile pe kajɔgɔrɔ ti kasulugo ki yaa ka pye yɛɛn,
pe kapere ti ka kala yaga pe na ki puŋgo kala lo li na:
Pe yaa ka pe yarisunndo saara wɔsara sinndɛɛrɛ ti ni fuun ti yaari mberi pye muwɛ
paa pe ma kaa supugu purugu maa pye muwɛ we.
Yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera ki tiya-gala ŋgele pe ma kan naga gbogo konaa wusuna nuwɔ taan saara wɔsara ta se ka pye wa naa.

10 Ee, malaga sigeca gbɔgɔ kì pye kataga;
leele pe ni fuun pè kari maga yaga waga, a kì pye paa gbinri yɛn.
Napire to ti maa nii na sinlɛlɛ wa,
na tipire ti wɛrɛ ti kaa.
11 Na ti njere tiga ka waga, pe mari kaari kaari,
jɛɛlɛ pe ma saa ti lɛ mbe sa kasɔn gbɛri ti ni.
Ki cɛnlɛ woolo pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ,
ki kala na, pe dafɔ wi sila pe yinriwɛ ta,
ŋa wìla pe fanri pe yuŋgbɔgɔrɔ woro wi na.

Izirayɛli woolo mbele paa yigi
malaga kasopiile
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan

12 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yarilire tiire ti yangara,
mbege lɛ Efirati gbaan wi na fɔ saga wa Ezhipiti tara lafogo ki na.
Ɛɛn fɔ yoro Izirayɛli woolo wele, li yaa ka ye wulowulo nuŋgba nuŋgba.

13 Ko pilige ko ni, pe yaa ka mban-laga gbegbeŋge ki win;
kona mbele pàa puŋgo wa Asiri tara ti ni,
mbele pàa purɔ ma kari pe ni wa Ezhipiti tara,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan.
Pe yaa ka pan mbaa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa li gbogo,
wa li yanwiga kpoyi ki na wa Zheruzalɛmu ca.

28

Efirayimu tara ti yaa ka tɔngɔ

1 Jɔlɔgɔ yɛn Samari† ca ki wogo,
ki ca ŋga ki yɛn paa wunluwɔ njala yɛn,
ko ŋga ki yɛn ma cɛn wa gbun-lundɛgɛ tara tanra ti sɔgɔwɔ.
Ko Efirayimu tara sinwɔɔlɔ pe maa pe yɛɛ gbogo ki kala na.
Pe fereyaara ti yɛn yarifyɛɛnrɛ nda tì fanla ko cɛ wa pe sinwɔɔlɔ pe go na.

† **28:1 28.1:** Samari ca ko kìla pye Izirayɛli wunluwɔ tara nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ti cagbɔgɔ ye.

2 Ye wele, naŋa wà yiri wa we Fɔ wi yeri,
naŋa ŋa wi yɛn fanŋga ni ma pye kotogofɔ†;
wi yɛn na paan paa sinndɛɛrɛ tisaga yɛn,
paa tisaga tifɛliŋgbɔgɔ ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki yɛn,
paa tisagbɔgɔ yɛn, ŋga ki ma pan ma lɔrɔ ti fo.
Wi lewɛlɛwɛ kapyere ti yaa yaraga pyew ki jan tara.
3 Ki wunluwɔ njala na lì ti a Efiray-imu tara sinwɔɔlɔ pe nɛɛ pe yɛɛ gbogo,
leele pe yaa kali tangala tɔɔrɔ ni.
4 Ki yarifyɛɛnrɛ nda tì fanla, a pèri pye pe fereyaara,
to nda ti yɛn wa pe gbunlundɛgɛ tara tanra ti go na,
ti yaa ka pye paa figiye pige yɛn,
ŋga kì keli ma pe sannda ti na ti cɔsanga wi yɛgɛ.
Lere ŋa kaga yan, wi maga cɔ,
mbe sigi ka le teere.
5 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, li woolo sanmbala mbele pè koro go na, li yaa ka pye paa pe wunluwɔ njala gbɔgɔwɔ wolo yɛn, konaa mbe pye paa pe fereyaraga tiyɔngɔ yɛn.
6 Mbele pe yaa ka cɛn mbaa kiti wi kɔɔn, li yaa ka kasinŋge jatere kan pe yeri; mbele pe ma malaga kì gbɔn juguye pe ni, mbe pe wɔnrɔgɔ fɔ wa ca ki yeyɔngɔ ki na, li yaa kotogo le pe ni.

Sinwɔɔlɔ pe yɛn na tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na

7 Zhuda tara woolo poro fun pe yɛn na gbali duvɛn wi kala na,
sinmɛ wɛlɛwɛ pì pe puŋgo.
Saraga wɔfɛnnɛ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na gbali sinmɛ wɛlɛwɛ pi kala na,
pè tin duvɛn wi ni;
sinmɛ wɛlɛwɛ pì pe puŋgo,
pe kaa pe yariyanra ti sɛnrɛ yuun pe maa gbali,
pe maa fingi nɛɛ kiti wi kɔɔn.
8 Pe tabaliye pe ni fuun pe yɛn ma yin pe tuguro naa pe fyɔngɔ yaara ti ni,
laga ka si koro naa kpoyi wa tabaliye pe na.

9 Pe yɛn na yuun fɔ: «Ambɔ Ezayi wila jaa mbaa nari kajɛnmɛ ni okɛ?
Wila jaa mbaa kagala kɔrɔ jɛnmɛ kaan ambɔ yeri yɛrɛ?
Wi yɛn naga sɔnri ndɛɛ piile mbele pè laga yinnɛ na fɔnŋgɔ poro pele wɛlɛ woro wi le?
Piile mbele pè wɔ yinnɛ ni fɔɔnfɔɔn ŋga, we yɛn poro pele wi le?
10 Katugu wi yɛn na yuun fɔ: ‹Ye toro lagamɛ, ye ye lagamɛ,
yege pye yɛɛn, ye kari yɛɛn,
ye jɛnri pye lagamɛ, ye jɛnri pye wamɛ†.› »

11 Ki kala na, pe woro na leele mbele sɛnrɛ nuru,
to nda ti yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ woolo sɛnrɛ,
ko sɛnrɛ to Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbaa para pe ni.
12 Làa ki yo pe kan fɔ: «Lagamɛ wi yɛn wogosaga ye,
ye leele mbele pè te pe yaga pe cɛn pe wogo.
Wogosaga koyi yɛɛn.»
Ɛɛn fɔ pe sila yɛnlɛ mbe logo na yeri†.
13 Ki kala na, poro wo yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa pye fɔ:
«Ye toro lagamɛ, ye ye lagamɛ,
yege pye yɛɛn, ye kari yɛɛn,
ye jɛnri pye lagamɛ, ye jɛnri pye wamɛ.»
Kona, pe yaa gbali mbe to mbe jali pe sɛnnɛ li na, mbeli kɔn,
pe yaa ka ye pɛnɛ ni, li pe yigi.

Go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ

† **28:2 28.2:** Naŋa ŋa wi yɛn fanŋga ni ma pye kotogofɔ wo wi yɛn Asiri tara wunlunaŋa we.
† **28:10 28.10:** Ki sɛnrɛ cɛnlɛ nda leele pàa pye nari yuun mbege naga fɔ pe woro piile mbele pe yɛn na kara poro pele, jaŋgo mbaa tɛgɛ konaa mbaa ki lakoo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi na.
† **28:12 28.12:** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa 1 Korɛn 14.21laga ki ni.

14 Ki kala na, yoro mbele ye maa kala
lakoo leele na,
ma pye ma cɛn Zheruzalɛmu ca
woolo pe go na,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
15 Ye maa yuun fɔ: «Wè yɔn finliwɛ
le kunwɔ pi ni,
ma yɔn fɔlɔ lɛ kuulo tara ti yeri.
Ali na jɔlɔgɔ jɔgɔwɔ pyewogo ka
pan, ki se gbɔn we na;
katugu wè nambara wi pye we
larasaga,
ma yagbolo li tɛgɛ na we yɛɛ tɔnni.»

16 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yɛn na sinndɛlɛgɛ ka
teri mbege pye gonɔgɔ lege
sinndɛlɛgɛ wa Siyɔn ca;
Ki yɛn sinndɛlɛgɛ jɛŋgɛ,
go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga yi,
sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo
yi, go nɔgɔ lege sinndɛlɛgɛ
jɛŋgɛ yi.
Lere ŋa kaga pye wi kɛɛ nda-
gaserege, wi se ka fyɛ mbe fe†.
17 Mi yaa kaselege ki pye na taanla-
mana,
mbe kasinŋge ki pye na mbogo
sinmana.
Ye larasaga ŋga ki yɛn yagbogowo
we, sinndɛɛrɛ tisaga ki yaa ki
pɛ mbege wɔ wa;
tɔnŋgbɔɔ pa yaa pan mbe ye yagbo-
gowo mba pi yɛn ye larasaga
pi kɔ mboo wɔ wa.»
18 Kona, yɔn finliwɛ mba yè le
kunwɔ pi ni, pi yaa ka jɔgɔ
mbe wɔ wa,
yɔn fɔlɔ na yè kɔn kuulo tara ti yeri,
li se ka koro wa naa.
Jɔlɔgɔ ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin, na ka
ka pan,
ki yaa ka ye purugu mbe toro.
19 Na jɔlɔgɔ ki kaa toro sanga o
sanga, ki yaa gbɔn ye na;
katugu ki yaa kaa tooro pinliwɛ
pyew, naa yɔnlɔ pyew konaa
yembinɛ pyew;
ki sɛnrɛ ti logowo po cɛ ko yaa
sunndo kɔngɔ wa ye na.
20 Sinlɛyaraga ki yaa ka pye mbe
were, fɔ lere se ka ya mbe
sinlɛ ki na mbe sanga,
paritɔnŋgɔ ki yaa ka pye mbe kol-
ogo, fɔ lere se ka ya mboo yɛɛ
tɔn ki ni†.

Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye lepeele pe na

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yiri paa
yɛgɛ ŋga na làa yiri wa Per-
azimu yanwiga ki na we†;
li yaa ka nawa ŋgban paa yɛgɛ
ŋga na làa nawa ŋgban wa
Gabawɔn† ca gbunlundɛgɛ ki
ni we.
Li yaa ka li kapyege ki pye, kapyege
ŋga ki cɛnlɛ la fa pye;
li yaa kali tunŋgo ki pye, kafɔnnɔ
tunŋgo ŋga ki cɛnlɛ la fa pye.
22 Ki kala na koni, yaga ka koro
mbaa kala lakoo leele na,
jaŋgo ye pɔmaŋgala kaga ka ye sere
mbe ŋgban ye na;
katugu mìgi logo we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yeri fɔ tara ti ni fuun ti
tɔngɔkala lì kɔn ma tɛgɛ.

Kɛrɛ falifɔ wi tijinliwɛ konaa Yɛnŋɛlɛ li kajɛnmɛ kala

23 Koni ye nuŋgbolo jan ye logo na
yeri,
yanla sɛnrɛ ti logo ye wali ti na.
24 Naga yɛn ma, lere ŋa kaa laga fali
mbe yariluguro lugu, wi ma
koro na fali suyi wi le?
Naga yɛn ma, wi ma koro na palaye
wari, nakoma na tara ti yɔn
yala sanga pyew wi le†?
25 Na wi ka laga ki yɔn yala mbe kɔ,

† **28:16 28.16** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa Yuuro 118.22-23; Ɔrɔmu 9.33; 10.11; 1 Pyɛ 2.6. † **28:20 28.20:** Sinlɛyaraga naa paritɔnŋgɔ ŋga ki sɛnrɛ tì yo, to yɛn ma taanla sɛnwee piile pe yaara nda ki mbatagambala pè pe jigi wi taga ti na to sɛnrɛ na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn na tɛgɛ ko yaara to na. † **28:21 28.21:** 2 Sami 5.20 † **28:21 28.21:** Zhozu 10.10-11; 1 Kuro 14.16 † **28:24 28.24:** Yɛgɛ ŋga na falifɔ wila koro mbaa fali suyi, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnsanga wi yɛn ma tɛgɛ wa wagati wi ni.

ko puŋgo na, wi mɛɛ jɛn ma sɛrɛ yaara nda pe yinri nizhɛli ti pire ta yanragi wa, konaa mbe nda pe yinri kumɛ ti pire ta lugu wa;
ko puŋgo na, wi mɛɛ jɛn ma bile wi lugu koloyo koloyo,
mbe si ɔrizhi wi lugu kɛrɛ ti laga ka yɛgɛ ni,
mbe si jɛn mbe shɔgɔlɔ ke lugu mbe kɛrɛ ti maga.
26 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lùu naga ki pyelɔmɔ pi ni,
ma ki nagawa pi kan wi yeri.

27 Paa yarilire sunkanŋgaga pɔ nɛgɛ na mbaa sɛrɛ yaara nizhɛli ti suun mbaa ti pire ti woo;
paa lugu sɛrɛ yaara kumɛ ti na wotoro ŋgerege ni mbaa ti pire ti woo.
Ɛɛn fɔ pe ma nizhɛli wi sun simbinɛ ni mboo pire ti wɔ,
mbe kumɛ wi gbɔn kanŋgagala ni mboo pire ti wɔ.
28 Pe ma bile wi sun mboo muwɛ wɔ mboo pye buru,
ɛɛn fɔ paa koro mbaa wi suun mbaa wi pyɔ wi woo.
Pe ma lugu yarilire ti na wotoro ŋgeere naa nɛrɛ ni, nari tangala nari pire ti woo,
ɛɛn fɔ paa ti tangala mberi purugu†.
29 Ko wogo ŋga fun pa ko yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yeri,
kagala ŋgele lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke yɛn kafɔnnɔ wogolo,
li kajɛnmɛ pì gbɔgɔ.

29

Jɔlɔgɔ yɛn Zheruzalɛmu ca ki wogo

1 Jɔlɔgɔ yɛn Ariyɛli† laga ki wogo, jɔlɔgɔ yɛn Ariyɛli laga ki wogo!
Davidi wìla saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma ca ŋga yɔn tɔn we.
Yɛlɛ o yɛlɛ, ye maa ye shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin.
2 Konaa ki ni fuun, mi yaa Ariyɛli laga ki jori;
gbeere naa yɛntunwɔ pi yaa ka pye wa.
Mi yaa ka ca ki tɛgɛ paa saara sogoworo ti maa woo saraga wɔsaga ŋga na ki yɛn.
3 Mi yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe ye yɔn tɔn kɛɛ ki ni fuun na;
mi yaa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye tɛgɛtɛgɛ mbe ye maga,
mi yaa lugusara gbegele ca ki mbogo ki na mberi yagara ye mɛgɛ ni.
4 Ye yaa ka to bugu bugu bugu,
ye sɛnpaara ti yaa kaa yinrigi ndɛɛ ye yɛn tara;
ye sɛnyoro ti yaa kaa tigi ndɛɛ ti yɛn na yinrigi wa taambugɔ ki ni;
ye magala li yaa kaa yinrigi wa tara ti nɔgɔna paa gboo yinnɛ wolo yɛn,
ye sɛnyoro ti yaa kaa yinrigi wa tara ti nɔgɔna paa kalɛgɛrɛ sɛnrɛ yɛn.

5 Ye juguye janwa wi yaa ka pye paa gbanŋgban yɛn;
ki lewɛlimbɛlɛ janwa wi yaa ka pye paa yan waga yɛn, ŋga tifɛlɛgɛ ki maga lɛ.
Ki kagala ke yaa ka fo mbe pye yɔnlɔ nuŋgba li ni†.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa ka ye saga;
li yaa ka yɛnŋɛlɛ gbaanra pye, naa tara tigilemɛ ni, naa tinmɛ gbɔɔ ni,
naa tisagbɔgɔ konaa tifɛliŋgbɔgɔ ni, konaa kasɔn yinnɛ ni, na li yɛn na sorogi.

† **28:28 28.28:** Yɛgɛ ŋga na paa yarilire pire ti tangala mberi purugu, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pe se ka Yɛnŋɛlɛ li woolo pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew. † **29:1 29.1:** Maga logo lagamɛ Ariyɛli, Zheruzalɛmu ca ko pe yɛn na piin. Ariyɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ saraga wɔsaga ki gbɔngɔlɔ; ko laga koyi pàa pye na saara yaayoro ti sori wa ki na; 2 Sami 5.6-7. † **29:5 29.5:** Ki laga ŋga ki yɛn na para Asiri tara fɛnnɛ poro sɛnrɛ na, pe yaa ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn.

7 Cɛngɛlɛ woolo lɛgɛrɛ mbele pàa
pye na malaga gbɔɔn Ariyɛli
laga woolo pe ni,
poro mbele fuun pàa yiri ma to pe
na,
ma to poro naa pe malaga sigeyinrɛ
ti na ma pe jori,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa paa wɔɔnrɔ
yɛn, paa yariyanra yɛn yem-
binɛ†.

8 Ki yaa ka pye paa fuŋgo fɔ wa yɛn,
ŋa wi yɛn na wɔɔnrɔ wɔnlɔ
maga yan ndɛɛ wi yɛn na nii,
ɛɛn fɔ na wi ka ka yɛn, wi mɛɛ ki
yan fɔ wi lara ti yɛn waga.
Nakoma ki yaa ka pye paa lere wa
yɛn, ŋa wɔgɔ wì yigi, a wi nɛɛ
wɔɔnrɔ wɔnlɔ maga yan ndɛɛ
wi yɛn na woo,
ɛɛn fɔ na wi ka ka yɛn, wi mɛɛ wi
yɛɛ yan wi yɛn ma te wɔgɔ ki
kɛɛ, yagbolo lì waga wi na.
Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
cɛngɛlɛ woolo lɛgɛrɛ mbele pe
yɛn na malaga gbɔɔn Siyɔn
yanwiga ki ni,
pa pe yaa ka pye ma.

Yɛnŋɛlɛ woolo pe kagala kɔrɔ mbajɛnmɛ

9 Yaa kawa, ki to ye yɔn na;
ye pye fyɔɔnlɔ, yaga kaa yaan.
Pe yɛrɛ tila kanŋgi pe na, ma si yala
duvɛn ma pe wɔ;
pe yɛn na tanri na gbali, ma si yala
sinmɛ wɛlɛwɛ ma pe wɔ.
10 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye jatere
wi tɔn ye na;
lì yoro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ ye
yɛngɛlɛ ke tɔn ye na,
lì yoro yariyanra yanfɛnnɛ ye yɛrɛ ti
tɔn paraga ni.
11 Koni, kagala ŋgele fuun kè naga
ye na, ke yɛn ye yeri paa sɛlɛgɛ sɛwɛ
wa nawa sɛnrɛ yɛn, nda pè sɛlɛgɛ
sɛwɛ wi migili ti na, maa yɔn tɔn
maa mara tɛgɛrɛ ni. Na ma kaa kan
sɛwɛ jɛnfɔ wa yeri mbe yo wuu kara,
wi yaa ma yɔn sogo mbe yo fɔ: «Mi
se ya mboo kara, katugu wi yɔn ki
yɛn ma tɔn, ma mara tɛgɛrɛ ni.»
12 Nakoma, na pe ka ki sɛlɛgɛ sɛwɛ
wi kan sɛwɛ mbajɛɛn wa yeri mbe
yo fɔ: «Ki yaga maga sɛwɛ ŋa wi
kara.» Wi yaa ki fɔ wi yɔn sogo mbe
yo fɔ: «Mi si sɛwɛ jɛn.»
13 We Fɔ wì yo fɔ: «Ki leele mbele pe
maa fulo na tanla nala gbogo
pe yɔn ko ni win,
pe maa na gbogo pe yɔn sɛnrɛ to ni
win,
ɛɛn fɔ wa pe nawa jatere wo ni, pe
yɛn ma lali na ni.
Na yɛgɛ fyɛrɛ nda ti yɛn pe ni, to
ti yɛn ŋgasegele ŋgele pe ma
fɔrɔgɔ ma jɛn sɛnwee piile pe
yeri koro cɛ†.
14 Ki kala na, ye wele, mi yaa
koro mbaa kafɔnŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ piin,
mbe ti kaa tuun ki leele mbele pe
yɔn na;
kajɛnmbɛlɛ pe kajɛnmɛ pi yaa kɔ,
tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi yaa yiri
waga†.»

15 Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo,
leele mbele pe maa pe kagala ŋgele
pè kɔn ma tɛgɛ mbe pye ke
lara fɔ lege Yawe Yɛnŋɛlɛ li
na,
poro mbele pe maa pe kapyegele ke
piin wa diwi wi ni,
na yuun fɔ: «Ambɔ wi yɛn na we
yaan? Ambɔ wi we jɛn?»
16 Ye ta ma pye kagala pirifɛnnɛ!
Naga yɛn ma, ki daga paa cɔgɔ
fanrifɔ wi jate paa joro ti yɛn
wi le?
Naga yɛn ma, yaraga ŋga pè gbegele,
ki daga mbege gbegelefɔ wi
pye mbe yo fɔ: «Mboro ma
mala gbegele wi le?»
Nakoma cɔgɔ ki daga mbege yo ki
gbegelefɔ wi kan mbe yo fɔ:
«Tijinliwɛ woro ma ni wi le†?»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li woolo pe jatere wi kanŋga pe na

17 Naga yɛn ma, ye sigi jɛn wi le?

† **29:7 29.6-7:** Eza 36–37 † **29:13 29.13:** Mati 15.8-9; Maki 7.6-7 † **29:14 29.14:** 1 Korɛn 1.19
† **29:16 29.16:** Eza 45.9

Sanni wagati jɛnri ni, Liban tara ti
yaa kanŋga mbe pye tire kɛrɛ,
ki tire kɛrɛ ti yaa kanŋga mbe pye
kɔlɔgɔ.
18 Ko pilige ko ni, nuŋgbojiile pe yaa
kaa sɛwɛ wi sɛnrɛ ti nuru.
Fyɔɔnlɔ pe yaa ka yiri wa wɔwɔ pi
ni, wa diwi wɔlɔ li ni; pe yaa
kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni.
19 Mbele pè pe yɛɛ tirige, ka yaa ka
koro mbaa tari pe yɔgɔrimɔ pi
na Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na;
sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ, mbele pe
yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ ma wɛ, pe
yaa kaa nayinmɛ nii Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li kala
na.
20 Katugu lewɛlimbɛlɛ se ka pye wa
naa,
mbele pe maa tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na pe
yaa ka kɔ;
mbele pàa pye na leele pe pɛɛlɛ mbe
kapege pye pe na, pe yaa ka kɔ
mbe wɔ wa;
21 poro mbele pàa pye na baga leele
pe na ma yo pè kapege pye wa
kiti kɔnsaga,
na pɛŋgɛlɛ nii ca ki kiti kɔnfɛnnɛ
pe na, na pe punŋgu wa ca ki
mbogo yeyɔngɔ ki na,
na lesinmbele pe tanga ki shoo pe
yeri go fu.

22 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na làa
Abirahamu wi go shɔ,
pa lì yo yɛɛn Zhakɔbu setirige woolo
pe kan fɔ:
«Koni, Zhakɔbu setirige piile pe se
ka fɛrɛ shɔ naa,
pe se ka go sogo naa.»
23 Katugu na pe piile paga kanla kɛɛ
yɔnlɔ tunŋgo ki yan wa pe yɛɛ
sɔgɔwɔ sanga ŋa ni,
pa pe yaa lanla mɛgɛ ki jate fɔ ki yɛn
kpoyi,
mi ŋa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
kpoyi pe yaa lanla jate,
mbaa mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
na gbogo.
24 Mbele pe jatere wìla pye na pe
punŋgu, pe yaa tijinliwɛ ta;
mbele pàa pye na kɔngɔri, pe yaa
nagawa ta.

30

Ezhipiti tara sagawa pi se yaraga ka yɔn

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Piile mbele pè yiri ma je, jɔlɔgɔ yɛn
pe wogo,
pe ma pe kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ,
ma si yala kee yiri mi yeri.
Pe ma saa yɔn finliwɛ le, mba pi
woro na nandanwa kala,
ma koro na kapere ta tari kapere ta
na.
2 Pe ma konɔ li lɛ ma kari wa Ezhipiti
tara,
ma si yala paa na yewe,
pe ma saa pe yɛɛ karafa wa Farawɔn
wi fanŋga ki nɔgɔ,
mbe sa larasaga ja wa Ezhipiti tara
yinmɛ pi ni.
3 Ye larasaga wa Farawɔn wi yeri, ki
yaa ka sɔngɔrɔ mbe pye fɛrɛ
kala ye yeri;
ye larasaga wa Ezhipiti tara, ki yaa
ka sɔngɔrɔ mbe pye go so-
gowo kala ye yeri.
4 Ye yɛkeele pè ye wa Zowan ca
makɔ,
ye pitunmbolo gbɔɔlɔ pè gbɔn wa
Hanɛsi ca makɔ.
5 Ɛɛn fɔ pe ni fuun pe yaa ka fɛrɛ shɔ
Ezhipiti tara woolo pe wogo
na,
katugu pe yɛn cɛnlɛ woolo mbele pe
se ya yaraga ka yɔn lere kan,
pe se ka ya mbe pe saga,
nakoma mbe pe wogo ki yɔn;
ɛɛn fɔ Ezhipiti tara woolo pe kala
li yaa ka pye pe yeri fɛrɛ naa
tifagawa kala.»

6 Sɛnrɛ nda tì yo Negɛvu tara yaay-
oro ti wogo na ti nda fɔ:
«Tara nda jɔlɔgɔ naa lawɔrɔ yɛn wa
ti ni,
jara nɛɛlɛ naa jara pɛnɛ pe yɛn wa
ti ni,
mɛɛrɛ naa wɔɔgɔ pege ŋga ki maa
yinrigi sire na ti yɛn wa ti ni,
pe ma pe yarijɛndɛ tuguro ti taga
sofilele pe na,
ma pe yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro
ti taga yɔngɔmɛye pe na, ma
ki tara ti kɔn ma yiri,

mbe sa ki yarijɛndɛ ti kan cɛnlɛ la
yɛgɛ yeri, cɛnlɛ na li se ya
yaraga ka yɔn pe kan.
7 Ezhipiti tara sagawa pi yɛn wagafe,
pi se ya yaraga ka yɔn.
Ki kala na, mi yɛn naga yuun ki tara
ti wogo na fɔ:
‹Tinmɛ gbɔɔ yirigefɔ, mba pi se ya
yaraga ka pye.› »

Yɛnŋɛlɛ li woolo pè yiri ma je

8 Koni, yiri ma sa ki kagala ke
yɔnlɔgɔ pe yɛgɛ na sinndɛlɛgɛ
paparapa ka na;
ma ke yɔnlɔgɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma
migi wa na,
jaŋgo ke koro wa wagati ŋa wila
paan wa yɛgɛ wi kala na,
mbe pye paa sɛrɛfɔ yɛn sanga pyew
fɔ tetete.
9 Katugu pe yɛn cɛnlɛ na lì yiri ma
je,
pe yɛn piile mbele pe maa yagbogolo
finlɛlɛ,
pe yɛn piile mbele pe woro na jaa
mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri
sɛnrɛ ti nuru.
10 Pe maa ki yuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kan fɔ:
«Yaga kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun
naa.»
Pe maa ki yuun yariyanra yanfɛnnɛ
pe kan fɔ:
«Yaga kaa yariyanra kaselege woro
yuun we kan!
Yaa sɛntanra to cɛ yuun we kan,
yaa lefanlaga sɛnrɛ yuun we kan.
11 Ye kɛɛ wɔ wa konɔ jɛnɛ li ni,
ye kɛ ye kozinnɛ li wa!
Yaga kaa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi li sɛnrɛ yuun we yɛgɛ
sɔgɔwɔ naa.»

12 Ki kala na, pa Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi lì yo yɛɛn fɔ:
«Kì kaa pye yè je ki sɛnrɛ nda ti na,
ma ye jigi wi taga lewɛlɛwɛ kapyere
naa nambara wo na,
mari pye ye kɛɛndagaserege,
13 ki kala na, ki kambasinnde ti yaa
pye ye yeri
paa jɛnwsaga ma kaa pye mbogo
ŋga kì yaraga ki na, ma yɛri
we,
ki mbogo ki ma kaa fo ma to yɔnlɔ
nuŋgba.
14 Ki yaa ka to mbe yaari paa yɛgɛ
ŋga na joro cɔgɔ ma to ma
yaari we,
mbe yaari wɔngɔwɔngɔ fɔ yaraga se
koro wa ki ni,
tisɛgɛ se ta wa ki ni ŋga pe mbe ya
tɛgɛ mbaa kasɔn woo ki ni,
nakoma mbaa tɔnmɔ kori ki ni
tɔnmɔ wege ni.»

Ye koro yɛw ye taga Yɛnŋɛlɛ li na

15 Kona, a we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
lì sho fɔ:
«Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ, mbe ye
jatere wi tɛgɛ laga nuŋgba, pa
ye yaa shɔ.
Na yaga yɛgɛ to, mbe ye jigi wi taga
na na, pa ye yaa fanŋga ta.
Ɛɛn fɔ yee si yɛnlɛ ki na.
16 A ye sho fɔ: ‹Ayoo, we yaa lugu
shɔnye na mbe fe!›
Ɛɛn koni, yaa fee fasi!
A yè sho fɔ: ‹We yaa lugu shɔnye na,
mbele pè wege!›
Ki kala na, mbele pe yaa taga ye na
mbaa ye puro, pe yaa wege
mbe wɛ ye na.
17 Ye ni, nambala wagakele (1 000)
yaa ka fe ye juguye nuŋgba
yɛgɛ;
ye juguye kaŋgurugo yaa ti ye ni
fuun ye fe,
fɔ mbe ti ye sanmbala ye koro
nuŋgba nuŋgba paa pe ma
kaa tiyala kan yanwira go na,
paa dirapoye yɛn tinndi wa go na.»

Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kì gbɔgɔ

18 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛn na jaa mbe ye yinriwɛ ta,
ye yuŋgbɔgɔrɔ yɛn na jaa mbe pye
li na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn ma sin.
Mbele fuun pe maa wele li yeri,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo.

19 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ, yoro
mbele ye yɛn ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca,
ye se kaa gbele naa.
Na yaga ka gbele mbe Yɛnŋɛlɛ li
yeri, a lìgi logo,
li yaa ye yinriwɛ ta.
Na liga ka ye gbelege ki logo, li yaa
ye yɔn sogo.
20 We Fɔ wi yaa yaakara kan ye yeri
ye jorisanga wi ni,
mbe ye kan tɔnmɔ ni ye jɔlɔgɔ sanga
wi ni.
Ye nagafɛnnɛ pe se ka lara ye na naa;
ɛɛn fɔ ye yaa kaa pe yaan gbɔgɔyi.
21 Na ye kaa kee kalige kɛɛ yeri,
nakoma kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
ye yaa kaa ki sɛnrɛ nda ti nuru ye
puŋgo na fɔ:
«Konɔ li na, yaa tanri li na!»

22 Kona, warifuwe ŋa yè maramara
ye yaara yanlɛrɛ nda yè tɛ ti
na,
konaa tɛ ŋa yè gbɔn ma mara ye
yarisunndo nda yè gbegele
tugurɔn ni ti na,
ye daga mbaa ti jate fyɔngɔ ni.
Ye yaa ka ki yaara ti koli mbe sari
wa paa fyɔngɔ yaara yɛn,
mbe sigi yo ti kan fɔ: «Ye kari ye wɔ
laga!»
23 Pa ko na, yariluguro nda yè lugu
wa tara ti ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa tisaga ki yaga ki pan
ti na.
Yarilire nda ti yaa ka yiri wa tara ti
ni, ti yaa pye mbe yɔn, mbaa
fanŋga nii lere ni.
Ko wagati wo ni, ye yaayoro kasara
ti yaa ka pye mbe yɔn mbe
tugbɔlɔ.
24 Nɛrɛ to naa sofilele mbele pe maa
fali wa kɛrɛ ti ni,
pe yaakara ti yaa ka pye kɔ ni, mbe
tanla;
yan ŋga pe maa kaa, pe yaa
kaga fɛ mbege cɔnri yarilire
fɛkanŋgaga naa teli ni.
25 Ye juguye pe gbopilige ki na,
ki pilige ŋga sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔleele pe yaa kali fanŋga kɛɛ ki yan
pe yaa ka toori,
tɔnmɔ yaa kaa fuun lɛgɛrɛ mbaa
yinrigi wa yanwira nda tì ya-
gara ti ni fuun na ti go na,
konaa tinndiye mbele fuun pè ya-
gara pe go na.
26 Yawe Yɛnŋɛlɛ li ka kaa li woolo pe
sagbanra ti foo pilige ŋga ni,
mbaa pe wɛlɛgɛsara ti sagala pilige
ŋga ni,
pa yeŋge ki yanwa pi yaa ka gbɔgɔ
paa yɔnlɔ ki yanwa pi yɛn.
Yɔnlɔ ko yanwa po yaa ka gbɔgɔ
gbɔgɔsaga kɔlɔshyɛn,
mbe pye paa piliye kɔlɔshyɛn yɔnlɔ
yanwa yɛn, mba pì gbogolo pi
yɛɛ na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga gbɔn Asiri tara fɛnnɛ pe ni

27 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yɛrɛ jate
lì yiri taleere ta ni na paan,
li naŋgbanwa pi yɛn na sorogi ma
wɛli paa kasɔn yɛn.
Li yɛn na paan paa kambaaga wɔgɔ
gbeŋge yɛn;
li sɛnpaara ti yɛn na fyɛrɛ gbɔrɔ
waa,
li yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa kasɔn yɛn,
ŋga ki yɛn na sorogi.
28 Li yɔn tifɛlɛgɛ ki yɛn paa lafogo
yɛn ŋga kì yin ma jaraga,
ŋga ki tɔnmɔ pi ma lere yigi fɔ wa
wi yɔlɔgɔ;
li yaa ka cɛngɛlɛ ke jɛlɛ mbe ke
yuguyugu wa li jɔgɔwɔ pye
kɛnmɛ wi ni.
Li yaa ka karafe le wa cɛngɛlɛ woolo
pe yɔnrɔ ti na, mbe kari pe ni
wa laga ŋga pe woro na jaa.
29 Yoro Zheruzalɛmu ca woolo,
yoro wo na, ye yaa kaa yuuro koo,
paa yɛgɛ ŋga na ye maa ki piin
yembinɛ ye fɛtiye piliye yi na we. Ye
nawa pi yaa ka yinŋgi, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kaa na wegele wiin leele
mbele kan, pe yɛn na tanri na kee
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na,
wa Izirayɛli woolo pe go sigefɔ ŋa
wi yɛn paa walaga yɛn wi yeri.
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li wunluwɔ
magala li yirige mbe para,
ki yɛn na tinrigi pe na, mbe pe

gbɔn wa li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
naa li kasɔn yinnɛ na li yɛn na sorogi li ni,
naa tisagbɔgɔ ni, naa tisaga tifɛlɛgɛ ni, konaa sinndɛɛrɛ tisaga ni.
31 Kona, na Asiri tara fɛnnɛ paga ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li logo, pa pe yaa la seri fyɛrɛ ti kala na;
li yaa ka pe gbɔn li gbɛgɛ ki ni.
32 Gbɛgɛ gbɔnsaga nuŋgba nuŋgba ŋga fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe gbɔn mbe pe koro, pe yaa pimbigile naa ŋgɔni magala logo li woolo pe yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa ka malaga ki gbɔn pe ni li fanŋga kɛɛ ki ni.
33 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, kasɔn gbɔgɔ ka yɛn ma gbɛgɛlɛ makɔ,
ki yɛn ma gbɛgɛlɛ Asiri tara wunlu-naŋa wo mɛgɛ ni.
Ki yɛn ma jugo, ma pyɛɛlɛ,
kasɔn gbɔlɔ li, naa kanŋgirɛ lɛgɛrɛ ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ko ki yaa ki mu mbege pye paa kiribi kasɔn yinnɛ gbɔlɔ yɛn.

31

Mbele pè pe jigi wi taga Ezhipiti tara ti na, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo

1 Leele mbele pe yɛn na kee wa Ezhipiti tara, mbe sa sagawa lagaja wa, jɔlɔgɔ yɛn pe wogo!
Poro mbele pe ma pe kɛɛ ki kan ma sere Ezhipiti tara shɔnye pe na,
ma pe jigi wi taga malaga gbɔnwotoroye pe lɛgɛwɛ pi na,
konaa ma pe jigi wi taga shɔn lugufɛnnɛ pe fanŋga ki na;
ɛɛn fɔ paa la wele Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi lo yeri,
paa sila Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
2 Ma si yala lo fun, li yɛn ma jilige,
li ma jɔlɔgɔ wa lere na,
laa li yɔn sɛnrɛ ti kanŋga.
Li ma yiri lepeele pe gbogolomɔ pi kɔrɔgɔ,
li ma kambasinnde pyefɛnnɛ pe sagawa pi jɔgɔ.
3 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn sɛnwee piile, pe woro Yɛnŋɛlɛ;
pe shɔnye pe yɛn yaayoro ko cɛ, pe woro Yɛnŋɛlɛ yinnɛ.
Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kali kɛɛ ki yirige,
ŋa wila sagawa piin, wi yaa kurugo,
ŋa pe yɛn na sari wi yaa to.
Pe ni fuun shyɛn pe yaa pinlɛ mbe tɔngɔ mbe kɔ ja.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Zheruzalɛmu ca ki shɔfɔ

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo na kan fɔ:
«Jara nakoma jara yirifɔnŋɔ wi maa kuunru wi kagboro ti go na yɛgɛ ŋga na,
ali na paga yaayoro kɔnrifɛnnɛ lɛgɛrɛ yeri wi na,
pe tinmɛ pila fyɛrɛ wa wi na,
pe lɛgɛwɛ pila wi sunndo wi kɔn wi na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, li yaa ka tigi
mbe pan mbe malaga gbɔn wa Siyɔn yanwiga ki na, konaa wa ki tinndi wi na.
5 Yɛgɛ ŋga na sannjɛlɛ li ma li kanwira ti sanga mari jaraga mali piile pe tɔn,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yaa kaa Zheruzalɛmu ca ki go singi mbege shɔ,
li yaa kaga go yirige mbege wɔ kala.»
6 Koni, yoro Izirayɛli woolo wele, Yɛnŋɛlɛ na yè yiri ma je li na pew, ye sɔngɔrɔ ye pan li kɔrɔgɔ.
7 Ko pilige ko ni, ye warifuwe yarisunndo, naa ye tɛ yarisunndo nda yè gbegele ye kapere kɛyɛn yi ni, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa kari wa.
8 «Tokobi wa yaa ka Asiri tara fɛnnɛ pe gbo, ŋa wi woro lere woo;
tokobi ŋa wi woro sɛnwee pyɔ woo, wo wi yaa ka pe tɔngɔ.
Pe yaa ka fe ki tokobi wi yɛgɛ mbe ta mbe shɔ.

Pe juguye pe yaa ka pe lefɔnmbɔlɔ
pe yigi mbe kari pe ni kulowo
tunndo ni.
9 Ŋa wi yɛn pe lenaŋa fanŋga fɔ
jɛnŋɛ, wi yaa ka fe fyɛrɛ ti
kala na;
pe maliŋgbɔɔnlɔ teele pe yaa ka
fyɛ mbe fe mbe pe dirapo wi
yaga.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma,
lo na li kasɔn ki yɛn na yiin wa Siyɔn
ca,
lo na li kasɔn gbɔgɔ ki yɛn wa
Zheruzalɛmu ca.

32

Wunlunaŋa ŋa wi yɛn ma sin wi kala

1 Ye wele, wunlunaŋa wa yaa ka
cɛn mbaa wi wunluwɔ pi piin
kasinŋge ni†;
wi tara teele pe yaa kaa tara ti yɛgɛ
sinni kaselege ni.
2 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
yaa ka pye paa larasaga yɛn,
mbaa lere go singi tifɛlɛgɛ ki
na,
mbe pye paa go yɛn, ŋga ki ma lere
go tɔn tisaga tifɛlɛgɛ ki na,
mbe pye paa lafogo yɛn, ŋga ki yɛn
na fuun wa lawaga ki ni,
paa waliŋguŋgo gbeŋge ka yɛn, ŋga
ki yɛn na yinmɛ waa lawaga
tara ta na.
3 Leele mbele pe yɛn na yaan, pe
yɛngɛlɛ ke se ka wɔ pe na;
mbele pe yɛn na nuru, pe yaa ka
nuŋgbolo jan jɛŋgɛ.
4 Leele mbele jatere woro pe ni,
pe yaa ka tijinliwɛ ta mbaa
kagala kɔrɔ jɛnni;
mbele pe yɛn dagbara fɛnnɛ, pe yaa
kaa para pe sɛnrɛ ti laga.
5 Pe se ka lembige ki tɛgɛ mɛgbɔgɔ
na,
nakoma mbe nambara fɔ wi pye
legbɔɔ.

6 Lembige ki maa lembigewe sɛnrɛ
yuun,
kapege ko wi maa sɔnri wa wi ko-
togo na mbe pye;
wi maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifaga,
na para nali mɛgɛ jogo.
Wi ma lere ŋa fuŋgo yɛn wi na, wi
yaga lawara ni,
mbe lere ŋa wɔgɔ yɛn wi na, wi kun
tɔnmɔ pi ni.
7 Nambara fɔ wi kapyere ti ma pye
ma tisaw;
wi ma kapege ki gbɛgɛlɛ wa wi
nawa,
jaŋgo mbaa mbele pe yɛn tege na pe
jɔlɔ wi yagbogowo sɛnrɛ ti ni,
ali mbege ta fyɔnwɔ fɔ wi yɛn wi
tanga na wa ŋga wila yuun ki
ni.
8 Ɛɛn fɔ lejɛnŋɛ we, kajɛŋgɛ ko wi
maa sɔnri,
wi ma koro na kajɛŋgɛ piin.

Yɛrɛwɛ mba pìla kan Zheruzalɛmu ca jɛɛlɛ pe yeri

9 Yoro jɛɛlɛ mbele ye yɛn na ye
yinwege ki piin yɛyinŋge na,
ye yiri ye logo na yeri!
Yoro sumbonɔ mbele ye yɛn ma taga
ye yɛɛ na,
ye nuŋgbolo jan yanla sɛnrɛ ti logo!
10 Na yɛlɛ nuŋgba naa piliye jɛnri ka
toro mbe kɔ,
yoro mbele ye yɛn ma taga ye yɛɛ
na, ye yaa kaa seri;
katugu ɛrɛzɛn pire se ka ta mbe cɔ,
yarilire kɔngɔ se ka pye wa naa.
11 Yoro jɛɛlɛ mbele ye yɛn na ye
yinwege ki piin yɛyinŋge na,
ye sunndo wi yaa kaa kɔɔn ye
na!
Yoro mbele ye yɛn ma taga ye yɛɛ
na, yaa seri fyɛrɛ ti kala na!
Ye ye yaripɔrɔ ti wɔ ye yɛɛ na, ye
koro waga,
ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le ye yɛɛ
na.
12 Yaa ye kotoro ti gbɔɔn kayaŋga ki
kala na,
yaa gbele ye kɛɛrɛ tiyɔnrɔ ti kala na,
konaa ye ɛrɛzɛn kɛɛrɛ nda ti maa
sɛni jɛŋgɛ ti jɔgɔwɔ pi kala na.
13 Yaa gbele na woolo pe tara ti kala
na,

† **32:1 32.1:** Wunlunaŋa wa yaa ka cɛn mbaa wi wunluwɔ pi piin kasinŋge ni: Ki yaa pye ki wunlunaŋa wo wìla pye Ezekiyasi we.

to nda wuuro naa yantiire wuuro
yiri wa ti ni mari tɔn,
ali ma yiri fun wa pe yinrɛ ti ni fuun
ti ni, to nda nayinmɛ la pye wa
ti ni
konaa ma yiri wa ki ca ŋga kìla pye
ma yin yɔgɔrimɔ ni ki ni.
14 Katugu wunluwɔ go kì koro waga,
ca ŋga kìla pye na tinmɛ gbɔɔ yin-
rigi pège yaga waga.
Ofɛli laga tinndi wo naa malaga
sigesanŋgazo titɔnlɔwɔ wi ni,
ti yaa ka pye kataga fɔ sanga
pyew;
ti yaa ka pye yan sofilele pe yanris-
aga konaa mbe pye yaayoro ti
kasaga.

Kasinŋge ki tɔnli wi yaa pye yɛyinŋge

15 Ki yaa pye ma fɔ sa gbɔn pilige
ŋga ni Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yaa
ka yiri wa naayeri mbe tigi we
na;
kona gbinri wi yaa ka kanŋga mbe
pye tire kɛrɛ,
mbe tire kɛrɛ ti kanŋga mberi pye
kɔlɔgɔ.
16 Ko sanga wo ni, pe yaa kaa tanri
kasinŋge na wa gbinri wi ni,
kasinŋge yaa ka pye wa tire kɛrɛ ti
yɛn tara nda ni ti ni.
17 Kasinŋge ki tɔnli wi yaa ka pye
yɛyinŋge,
kasinŋge ki puŋgo kala li yaa ka pye
mbe koro ma yɛɛ kan
konaa mbe pye yɛyinŋge na pɔw fɔ
sanga pyew.
18 Na woolo pe yaa ka pye mbe cɛn
yɛyinŋge laga na,
wa yinrɛ nda kaŋgbanga se ya gbɔn
pe na we,
wa wogosara nda ti yɛn pɔw.
19 Sinndɛɛrɛ tisaga ki yaa ka kɔlɔgɔ
tire ti tɔngɔ,
mbe ca ki ya pew.
20 Ɛɛn fɔ yoro wo na, fɛrɛwɛ yɛn ye
woo,
yoro mbele ye maa yariluguro nuru
lɔrɔ yɔnrɔ ti lagapyew ki na,
mbe ye nɛrɛ naa ye sofilele pe sanga
mbe pe wa paa yanri pe yɛ.

33

Jɔgɔwɔ pyefɔ wi jɔlɔgɔ kala

1 Mboro ŋa ma yɛn na jɔgɔwɔ pi
piin, mbe sigi ta pe fɔɔn jɔgɔ
gbɛn,
mboro ŋa ma yɛn na java wi piin,
mbe sigi ta pe fɔɔn java gbɛn,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
Na maga ka jɔgɔwɔ pi pye mbe kɔ
sanga ŋa ni,
pe yaa kɔɔn jɔgɔ fun;
na maga ka java wi pye mbe sa kɔ
sanga ŋa ni,
pe yaa kɔɔn java fun.

2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we yinriwɛ ta,
we jigi wi yɛn mboro na.
Ki yaga maa fanŋga kaan we yeri
pilige pyew,
konaa maa we shoo we jɔlɔgɔ sanga
ni.

3 Na ma ka tinmɛ gbɔɔ yirige, leele
pe maa fee;
na ma ka yiri mbe yere, cɛngɛlɛ ke
ma gbɔn ma jaraga.
4 Juguye pe yɛn na pe kɛɛ yaara ti
koli pe yeri paa yɛgɛ ŋga na
gbatɔ ma kaa yarilire ka we,
pe yɛn na gbinri ti na paa kambɛɛrɛ
lɛgɛrɛ yɛn.

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn yaraga pyew
ki go na,
katugu li yɛn ma cɛn wa naayeri,
lì kaselege konaa kasinŋge ki ni ti
leŋge wa Siyɔn ca lagapyew ki
ni.
6 Yoro mbele ye yɛn we Fɔ wi woolo,
ye yinwege piliye yi ni fuun yi
ni, wi yaa la ye go singi;
tijinliwɛ po naa kajɛnmɛ pi ni, ti yɛn
yarijɛndɛ nda ti ma shɔwɔ
kan lere yeri;
mbaa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki
yɛn ye yarijɛndɛ sɔnŋgbanga
woro re.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe saga

7 Ye wele, nambala kotogofɛnnɛ pe
yɛn na jɔrɔgi wa ca nawa
koŋgolo ke ni,

pitunmbolo mbele pàa kari sa
yɛyinŋge ki lagaja pe yɛn na
paan na gbele ŋgbanga†.
8 Koŋgbɔrɔ tì koro waga,
lere kpɛ woro na toro wa koŋgolo ke
ni naa.
Jɔgɔwɔ pyefɔ wì yɔn finliwɛ pi jɔgɔ,
wì sɛrɛfɛnnɛ pe tifaga,
wii lere wo wa kpɛ jate.
9 Kunwɔ kayaŋga to wa tara ti ni, tì
tɔngɔ.
Liban tara tì fɛrɛ shɔ, tire ti yɛn na
waga,
Sarɔn tara tì pye paa gbinri yɛn,
Bazan tara tire naa Karimɛli yan-
wira tire ti ni tì yangara ma
wo.

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Koni mi
yaa yiri mbe kala la pye,
koni mi yaa yiri mbe yere,
ee, koni mi yaa na gbɔgɔwɔ pi naga.
11 Kagala ŋgele yè kɔn ma tɛgɛ mbe
pye, ke yɛn paa yan waga yɛn,
na kaga ka pye sanga ŋa ni, ke yaa
pye paa yan sigire yɛn;
ye yɔn tifɛlɛgɛ ki yaa pye paa kasɔn
yɛn mbe ye sogo.
12 Cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka sogo,
mbe pye paa cɔnrɔ fire yɛn,
nakoma paa wuuro yɛn nda pè kɔn
ma wa kasɔn, ti yɛn na sori.»

13 Yoro mbele ye yɛn wa lege, ye
nuŋgbolo jan ye kapyegele
ŋgele mì pye ke sɛnrɛ logo,
yoro mbele ye yɛn na tɔɔn, yawa
mba pi yɛn na ni ye daga
mboo jɛn.
14 Kapere pyefɛnnɛ pe sunndo wi
yɛn na kɔɔn pe na wa Siyɔn
ca,
mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
pe yɛn na seri fyɛrɛ ti kala na.
Pe yɛn na pe yɛɛ piin fɔ: «We ni,
ambɔ wi mbe ya koro le ki
kasɔn ŋgbanli ŋga ki se figi ki
tanla?»
15 Lere ŋa wi maa tanri kasinŋge ki
na,
lere ŋa wi maa kaselege sɛnrɛ yuun,
lere ŋa wi ma je tɔnli pee na,
lere ŋa wi ma je yarikanra nda pe
ma shɔ mbe tɔn kaselege ki na
ti na,
lere ŋa wi maa nuŋgbogolo ke tɔn,
jaŋgo wiga ka ta mbaa leg-
bogo sɛnrɛ nuru,
lere ŋa wi maa yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo wiga ka ta mbaa kapege
pyewe pi yaan yɛnlɛ ni,
16 ko lerefɔ wo wi yaa ka cɛn wa
naayeri lara ti ni,
waara lara nda ti yɛn fanŋga ni, to
ti yaa pye wi larasaga ye;
yaakara ti yaa la kaan wi yeri,
tɔnmɔ fun pi se kɔ wi yeri.

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka shɔ

17 Ye yaa ka wunlunaŋa wo naa wi
tiyɔnwɔ pi yan yɛngɛlɛ ni,
ye yaa ka tara ti yan naa ti gbemɛ pi
ni fuun pi ni.
18 Ye yaa ka nawa to ye fyɛrɛ kagala
ŋgele kè toro faa ke na.
Ye yaa kaa yewe mbaa yuun fɔ:
«Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ ŋa wi maa
nizara penjara ti jinri wi yɛn
se yeri?
Nizara shɔfɔ wi yɛn se yeri?
Sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kɔrɔsifɔ
wi yɛn se yeri?»
19 Ye se ka ki leele mbele pe yɛn yɛɛ
nagawa ni pe yan naa;
ki leele mbele pe sɛnrɛ ti logowo pi
yɛn ma ŋgban, ye se ya mberi
jɛn;
ki leele mbele pe sɛnrɛ ti yɛn ma
piri, ye se ya mberi logo mbe
wali ti na.

20 Ye Siyɔn ca ki wele, we maa we
shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin ca ŋga
ni koyi;
ye yaa ka Zheruzalɛmu ca ki yan, ki
ca ŋga ki yɛn pɔw we;
ki paara yinrɛ ti se ka kɔlɔgi mbe wɔ
wa ti yɔngɔlɔ ke ni,
paara yinrɛ ti kankanŋgagala ke se
ka kɔlɔgi naa,
ti pɔmanda ti se ka kɔɔnlɔ naa.
21 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li gbɔgɔwɔ
pi naga we na wa ki laga ki na;

† **33:7 33.7:** 2 Wunlu 18.13-37

ki yaa pye laga ŋga gbaanla
tugbɔmbɔlɔ yɛn wa konaa
laforo tugbɔɔrɔ ni.
Maliŋgbɔɔnlɔ tɔnmɔkɔɔrɔ se kaa
tooro wa,
tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ti se kaa tooro
wa fun.

22 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we
yɛgɛ sinvɔ we,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we yɛkelewe
we,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we wunluwɔ
we,
lo li yaa we shɔ.

23 Yoro Asiri tara fɛnnɛ wele, ye
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki manda
tì yɔgɔrɔ,
tɔnmɔkɔrɔ ki parigbɔgɔ ki ma pɔ
tiyala titɔɔnlɔ na na, manda ti
woro ma pɔ ma ŋgban li na,
tii ya mbaa tɔnmɔkɔrɔ ki parigbɔgɔ
ki tile naa, mbege kan ki
yɛngɛ tifɛlɛgɛ ki na.

Kì pye ma, pe yaa ka pe kɛɛ yaara ti
lɛgɛrɛ koli mberi yɛɛlɛ pe yɛɛ
na;
ali jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pe yaa ka sa yaara
ta koli fun.
24 Zheruzalɛmu ca woolo wa kpɛ se
ka yo fɔ: «Mi woro ŋgbaan.»
Leele mbele pe yɛn ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca, pe kam-
basinnde ti yaa ka kala yaga
pe na.

34

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn Edɔmu tara woolo pe na

1 Cɛngɛlɛ woolo ye fulo laga ye logo!
Tara nuŋgba nuŋgba pyew woolo,
ye nuŋgbolo jan ye logo!
Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun,
yaa nuru,
konaa dunruya wo naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti ni.
2 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa
ŋgban cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
ni,
li kɔnrɔ tandorogo ki yɛn ke
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni
fuun yi ni.
Li yaa ke tɔngɔ mbe ke wɔ wa,
li yaa ke kan pe ke gbogbɔlɔ gbo.
3 Pe woolo mbele pè gbo, pe yaa ka
pe wa wa tara ti na,
gboolo pe yaa kaa lugo, pe kasanwa
pi yaa kaa fuun wa yanwira ti
na.
4 Yaara nda fuun ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ
na, ti yaa ka yan,
naayeri wi yaa ka migili paa yɛgɛ
ŋga na pe ma sɛlɛgɛ sɛwɛ
migili we;
naayeri yaara ti ni fuun ti yaa ka
toori
paa yɛgɛ ŋga na ɛrɛzɛn tirige wɛrɛ
ma kaa fanla ma kaanla ma
toori,
paa yɛgɛ ŋga na figiye tige wɛrɛ ma
kaa fanla ma kaanla ma toori
we†.

5 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Na tokobi wì tin
kasanwa pi ni wa naayeri, fɔ
a wi yɛgɛ kila kanŋgi;
koni wi yɛn na tinrigi Edɔmu cɛnlɛ
woolo pe na,
ki leele mbele mìgi kɔn maga tɛgɛ
mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew
we.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tokobi wi yɛn ma
fa kasanwa pi ni lagapyew,
yanlaga ki yɛn ma fa wi na.
To ti yɛn simbapiile naa sikapɛnɛ
kasanwa we,
naa simbapɛnɛ pe jinŋgele yanlaga
ki ni;
katugu pe yaa saraga ka wɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri wa Bozira† ca,
pe yaa leele pe gbogbɔlɔ gbo wa
Edɔmu tara.
7 Ki wagati nuŋgba wi ni, yannɛrɛ ti
yaa ka toori,
naa napɛnɛ konaa nanɛɛlɛ pe ni;

† **34:4 34.4:** Naga 6.13-14 † **34:6 34.6:** Bozira ca kìla pye Edɔmu tara ca ko ka, ŋga yaayoro korowo pìla pye ma gbɔgɔ wa ki ni. Kìla pye wa Kɔgɔje kuwo wi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na mbe kari yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; ti sɔgɔwɔ pi mbaa culo nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo yɔn ko tin.

pe tara ti yaa ka kasanwa pi wɔ mbe
tin,
taambugɔ ki yaa kaa yanni yanlaga
ki ni†.
8 Katugu ki pilige ki yɛn kayaŋga
wɔpilige Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
konaa ma pye kapere ti fɔgɔ tɔn yɛlɛ,
mbe Siyɔn ca ki kayaŋga wɔ.

9 Edɔmu tara laforo tɔnmɔ pi yaa ka
kanŋga mbe pye ŋguro wɔrɔ
tɔnmɔ;
ti taambugɔ ki yaa kanŋga mbe pye
paa kiribi yɛn,
tara ti yaa ka pye paa ŋguro wɔrɔ
tɔnmɔ yɛn, mba pi yɛn na
sori.
10 Ki kasɔn ki se figi yɔnlɔ na, ki se
si figi yembinɛ;
ki wirige ki yaa la yinrigi sanga
pyew.
Edɔmu tara ti yaa ka koro kataga
sanga pyew fɔ tetete,
lere kpɛ se ka toro wa ti ni naa fyew.
11 Lɔgɔ simbaala naa njuguniye poro
pe yaa kari shɔ mberi ta;
gbinŋgbiinle naa kaankaanye poro
pe yaa kari pye pe cɛnsaga.
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔgɔwɔ pyemana
tɛgɛ mbe tara ti taanla mberi
tɔngɔ,
mbe mbogo sinmana tɛgɛ mberi
taanla mberi jɔgɔ.
12 Legbɔɔlɔ se ka pye wa pe ni mbe
wunluwɔ wa yɛgɛ tɛgɛ,
tara teele pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
13 Wuuro yuguyugu wi yaa ka fi wa
pe wunluwɔ yinrɛ ti ni,
yanpege naa wurufire yaa ka fi wa
pe malaga sigeyinrɛ ti ni.
Ti yaa ka pye kombokara ti cɛnsara
konaa kɔnrɔsogoloye pe larasaga.
14 Cɛnrɛ to naa komboolo pe ni, pe
yaa kaa pe yɛɛ finli wa;
likatɔlɔye pe yaa kaa pe yɛɛ yinri
wa,
gbinŋgbiinle† pe yaa kari pye pe
cɛnsaga,
katugu pe yaa ka wogosaga ta wa ti
ni.
15 Wɔɔgɔ ki yaa titɛgɛ kɔn wa mbege
jɛnrɛwɛ pi se wa,
mboo tɔn fɔ pi sa jiri, mbe sigi pire
ti gbogolo wa ki yɛɛ nɔgɔ.
Pɛtɛɛlɛ pe yaa kaa pe yɛɛ gbogolo
wa,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe
pinlɛyɛɛnlɛ.

16 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ sɛwɛ wi
sɛgɛsɛgɛ, yoo kara, ye yaa ki
yan wa fɔ:
Ki yanyaara nda ka kpɛ se la wa ti
ni,
ka kpɛ se kaga pinlɛyɛnlɛ wi la;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lìgi yo
wa li yɔn ki ni,
li yinnɛ lo lì ki yaara ti gbogolo.
17 Yɛnŋɛlɛ lo jate lì pɛtɛ gbɔn ma
ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti
tasaga kan ti yeri,
lo jate lo lì tara ti taanla mana ni
mari yɛɛlɛ ti na.
Ti yaa ka pye ti woro fɔ sanga pyew,
ti yaa ka cɛn wa ti ni sanga pyew fɔ
tetete.

35

Yɛnŋɛlɛ woolo pe sɔngɔrɔkala ma yiri wa kulowo pi ni

1 Gbinri wo naa tara nda tì waga ti
ni, ti yaa kaa yɔgɔri,
funwa laga falafala tara nda tì waga
ti yaa kaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ
waa,
tire yaa fi wa mbe yarifyɛɛnrɛ yirige
mbe yɔn, paa wasege yan yɛn.
2 Funwa laga falafala ki yaa ka
yarifyɛɛnrɛ yirige lagapyew,
lagapyew ki yaa kaa nayinmɛ nii,
mbaa yɔgɔrimɔ yuuro koo.
Liban tara yanwira ti gbɔgɔwɔ po
cɛnlɛ li yaa kan ti yeri,
Karimɛli yanwira to naa Sarɔn laga
falafala ki ni, ti tiyɔnwɔ po
cɛnlɛ li yaa kan ki yeri.

† **34:7 34.5-7:** Eza 63.2-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1-14; Mala 1.2-5
† **34:14 34.14:** Ŋga kì yo fɔ *Gbinŋgbiinle:* Eburuye sɛnrɛ ti ni pège yo ma yo fɔ Liliti. Pele yɛn naga sɔnri ma yo fɔ wa Babilɔni tara fɛnnɛ pe yeri, ki mɛgɛ kìla pye gbosho nɔ wo wa mɛgɛ.

Leele pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ yanwa pi yan,
pe yaa kali tiyɔnwɔ pi yan.

3 Leele mbele pè te, a pe kɛyɛn yì
fanla pe na, ye fanŋga le pe
ni;
mbele pe kanŋguuro tila seri pe na,
ye fanŋga le pe ni.
4 Mbele pe sunndo wila kɔɔn pe na,
yege yo pe kan fɔ:
«Ye kotogo le ye yɛɛ ni, yaga ka fyɛ.
Ye wele, ye Yɛnŋɛlɛ li na li yɛn na
paan mbe ye kayaŋga ki wɔ
ye kan,
mbe kapege ŋga ye juguye pè pye ye
na ki fɔgɔ tɔn pe na ye kan.
Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pan mbe ye
shɔ.»

5 Ko wagati wo ni, fyɔɔnlɔ pe yaa kaa
yaan,
nuŋgbojiile pe yaa kaa nuru.
6 Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pe yaa kaa yeni
mbaa kanni paa wolowo yɛn,
bomboolo pe yaa kaa yɔgɔrimɔ yu-
uro koo wa pe yɔn.
Katugu tɔnmɔ yaa ka janri mbe yiri
wa gbinri wi ni mbaa fuun,
laforo yaa kaa fuun wa lawaga tara
ti ni†.
7 Lawaga tara nda ti maa sorogi,
ti yaa ka kanŋga mbe pye
lambaaga,
tara nda tɔnmɔ woro wa ti yaa
kanŋga mbe pye puluyo ni.
Kombokara tìla pye na sinlɛlɛ lara
nda na, gbagara naa lɔgɔ yɔn
yan yaa ka fi wa ti ni.
8 Konɔ la yaa ka pye wa ki laga ki ni,
pe yaa kaa li yinri Konɔ kpoyi.
Lere ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni wa kpɛ se
ka toro wa li ni,
kaawɔ Yɛnŋɛlɛ li woolo poro cɛ pe
yaa ka toro wa li ni,
ali mbele pe yɛn lembire wa se sa
puŋgo wa li ni.
9 Jara se ka pye wa ki konɔ li ni,
cɛngɛ ŋga kì pe ka se ka yan wa ki
konɔ li ni;
pe se ka fili ki cɛnrɛ nda ka kpɛ ni
wa ki konɔ li ni.
Yɛnŋɛlɛ lì leele mbele go shɔ, poro
pe yaa kaa tanri wa li ni.
10 Ki pyewe pi na ma, leele mbele
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe go shɔ,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan,
mbe pan mbe ye wa Siyɔn ca ki ni
yɔgɔrimɔ yuuro ni paa koo.
Nayinmɛ mba pi yɛn kɔsagafu, pa
yaa ka pye wa pe go ki na paa
wunlunjala yɛn.
Nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ yaa ka pye
pe yeri,
yɛsanga konaa mbaa jɛɛn, ti yaa ka
kɔ mbe wɔ wa.

36

Asiri tara wunlunaŋa wìla pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na (2 Wunlu 18.13,17-37)

1 Wunlunaŋa Ezekiyasi wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ
wolo li ni, a Asiri tara wunlunaŋa
Senakeribu wì si pan ma to Zhuda
tara cara nda fuun pè malaga sigem-
boro kan mari maga ti na mari shɔ.
2 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa
wì suu laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi tun
wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi yeri wa
Zheruzalɛmu ca, ma yiri wa Lakishi
ca, ma maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pinlɛ wi
ni. A laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si saa
yere wa tɔnmɔ wege ŋga wa gona
kɛɛ yeri ki lafoŋgologo ki tanla, wa
Jogofɛnnɛ kɛrɛ ŋgonɔ li ni†.
3 Kona, a Hilikiya pinambyɔ
Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ
go ki kagala yɛgɛwɔfɔ wì si yiri
ma kari wa wi tanla, wo naa sɛwɛ
yɔnlɔgɔfɔ Shebina wi ni, konaa
Asafu pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye
sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni.
4 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga
kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe pye fɔ: «Ye
saga sɛnrɛ nda ti yo Ezekiyasi wi
kan fɔ wunlunaŋa gbɔɔ, Asiri tara
wunlunaŋa we, pa wì yo yɛɛn fɔ:
‹Mɔɔ jigi wi taga yiŋgi na ma?

† **35:6 35.6:** Mati 11.5; Luki 7.22 † **36:2 36.2:** Eza 7.3; 2 Wunlu 18.17

5 Mi yɛn naga yuun ma kan fɔ, na
kaa pye ma yɛn naga yuun ma yo fɔ
malaga gbɔngɔ tijinliwɛ, naa malaga
gbɔngɔ fanŋga yɛn ma ni, to yɛn
go fun sɛnrɛ. Koni mɔɔ jigi wi taga
yiŋgi na ma, mɛɛ yiri ma je na na?
6 Wele, mɔ̀ɔ jigi wi taga Ezhipiti
tara to na, to nda ti yɛn paa gbagara
kanŋgaga yɛn, ŋga kì kaw we. Lere
ŋa fuun wi maa jigi wi taga ki na ma
jiige ki na, ki maa kɛɛ ki sun maga
furu. Pa Ezhipiti tara wunlunaŋa
Farawɔn wi yɛn ma. Leele mbele
fuun pe ma pe jigi wi taga wi na, pa
wi yɛn ma pe kanŋgɔlɔ.›
7 «Kana ma yaa na pye mbe yo
fɔ yè ye jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ lo na. Ɛɛn fɔ, mì
yo ko Yɛnŋɛlɛ lo Ezekiyasi wìla li
gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na to
naa li saara wɔsara ti kɔ mari wɔ
wa tara ti ni, mɛɛ ki yo Zhuda tara
woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe
kan ma yo fɔ saraga wɔsaga ŋga wa
Zheruzalɛmu ca, pe pan paa fɔli ki
yɛgɛ sɔgɔwɔ paa li gbogo wa!
8 Koni, yɔn kan na tafɔ wi yeri,
Asiri tara wunlunaŋa we. Ki ka pye
ma, pa mi yaa shɔnye waga shyɛn
(2 000) kan ma yeri, na kaa pye
ma mbe shɔn lugufɛnnɛ pele ta paa
nuru pe na we.
9 Ma yaa ki pye mɛlɛ mbe si ya
mbanla tafɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele
wa nuŋgba kan wi fe, ali na kaa pye
wo wi yɛn pe pe ni fuun jɛɛ we? Mɔɔ
jigi wi taga Ezhipiti tara to na, ma yo
fɔ pe yaa malaga gbɔnwotoroye naa
shɔn lugufɛnnɛ kan ma yeri.
10 Koni maa ki jate ndɛɛ ki pye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo
ja ma, mbe ja ya pan mbe to ki tara
nda ti na mberi tɔngɔ wi le? Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lìlan pye fɔ: ‹Yiri ma sa
to ki tara nda ti na, mari tɔngɔ.› »
11 Kona, a Hilikiya pinambyɔ
Eliyakimu, naa Shebina konaa Yowa
wi ni, pè sigi yo Asiri tara wun-
lunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi
kan fɔ: «Ki yaga maa para we ni
Aramuye sɛnrɛ ni, katugu we maa ti
nuru. Maga kaa para we ni Eburuye
sɛnrɛ ni, mbe ti leele mbele pe yɛn
ma cɛn wa ca ki mbogo ki na, paa
nuru we yeri.»
12 A Asiri tara wunlunaŋa wi laga
kɔrɔsifɛnnɛ to wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yaa ki jate ndɛɛ na tafɔ
wìlan tun mbe pan mbege sɛnrɛ
nda ti yo mboro naa ma tafɔ wi ni,
yoro cɛ kan wi le? Ki sɛnrɛ nda ti
yɛn ki leele mbele fuun pe yɛn ma
cɛn wa ca ki mbogo ki na pe woro,
poro mbele pe yaa ka jori mbaa pe
koŋgaraga ki kaa konaa mbaa pe
finriwɛ pi woo mbe pinlɛ ye ni we.»
13 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa
wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si yiri ma
yere, mɛɛ para ŋgbanga wi fanŋga
ki ni fuun ni Eburuye sɛnrɛ ni,
ma yo fɔ: «Ye wunlunaŋa gbɔɔ wi
sɛnyoro ti logo, Asiri tara wunlu-
naŋa we.
14 Pa wunlunaŋa wì yo yɛɛn fɔ:
‹Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi wi ye
fanla, katugu wi se ya mbe ye shɔ.
15 Yaga ka ye yɛɛ yaga Ezekiyasi
wi ye puŋgo mbe ye kan ye ye jigi
wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na, mbe yo
fɔ: Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa we shɔ, ki ca ŋga ki se le Asiri
tara wunlunaŋa wi kɛɛ.
16 Yaga ka logo Ezekiyasi wi yeri,
katugu pa Asiri tara wunlunaŋa wì
yo yɛɛn fɔ: Ye yɛyinŋge le na ni, ye
ye yɛɛ kan na yeri, kona ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba ye yaa la ye ɛrɛzɛn
naa ye figiye tire pire ti kaa konaa
mbaa ye kɔlɔye tɔnmɔ pi woo;
17 fɔ mbe ka sa pan mbe ye lɛ mbe
kari ye ni tara ta ni, paa ye woro ti
yɛn, tara nda bile naa duvɛn yɛn wa
ti ni, tara nda yaakara naa ɛrɛzɛn
kɛɛrɛ yɛn wa ti ni.
18 Ki kala na, yaga ka ti Ezekiyasi
wi ye puŋgo, mbe yo fɔ: Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa we shɔ. Cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yarisunndo ti ni fuun
nuŋgba nuŋgba ti ya ma ke shɔ
Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ le?
19 Hamati ca naa Aripadi ca
yarisunndo ti ya ma yiŋgi pye? Se-
farivayimu ca yarisunndo tìla koro

se yeri? Ki yarisunndo tìla ya ma Samari ca ki shɔ na kɛɛ le?
20 Ki tara nda ti yarisunndo ti ni fuun ti ni, kikiin kila ya ma ki tara woolo pe shɔ na kɛɛ? Ko Yawe Yɛnŋɛlɛ lo yaa ka Zheruzalɛmu ca ko shɔ na kɛɛ!› »
21 A leele pè si pyeri dinw, pe sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni, katugu wunlunaŋa Ezekiyasi wìla konɔ kan ma yo paga kaa yɔn sogo.
22 Ko puŋgo na, Hilikiya pinambyɔ Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa Asafu pinambyɔ Yowa ŋa wìla pye sɛwɛɛrɛ tɛgɛfɔ wi ni, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa wunlunaŋa Ezekiyasi wi tanla. Pàa pe yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi jatere piriwɛn pi kala na. Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla sɛnrɛ nda yo, a pè siri yo Ezekiyasi wi kan.

37

Ezekiyasi wìla saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi yewe wi tijinliwɛ kan wi yeri
(2 Wunlu 19.1-7)

1 Naa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ lɛ ma le, mɛɛ yiri ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
2 Ko puŋgo na, a wì si Eliyakimu ŋa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yɛgɛ wɔfɔ, naa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Shebina konaa saraga wɔfɛnnɛ lɛɛlɛ pe tun wa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yeri. Jatere piriwɛn yaripɔrɔ tìla pye pe ni fuun pe na.
3 Pàa Ezayi wi pye fɔ: «Ezekiyasi wì yo wege yo ma kan fɔ: ‹Ki nala pilige ŋga ki yɛn jatere pirindorogo, naa jɔlɔgɔ konaa fɛrɛ pilige. We yɛn paa kugbɔrɔ fɛnnɛ yɛn, mbele pe selara yiri pe ni, ɛɛn fɔ fanŋga woro pe ni pe ya pe se.
4 Asiri tara wunlunaŋa wùu laga kɔrɔsifɛnnɛ to wi tun, a wì pan ma wi tafɔ wunlunaŋa wi sɛnrɛ nda yo ma Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tɛgɛlɛ, kana Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yaa ki tɛgɛlɛ sɛnrɛ ti logo mberi fɔgɔ tɔn wi na. Ki kala na, woro mbele wè koro yinwege na, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri we kan.› »
5 Kona, a wunlunaŋa Ezekiyasi wi tunmbyeele pè si saa gbɔn wa Ezayi wi na.
6 A Ezayi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye saga yo ye tafɔ wi kan fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà logo, Asiri tara wunlunaŋa wi tunmbyeele lefɔnmbɔlɔ pè pan mala tɛgɛlɛ sɛnrɛ nda ni we, maga ka fyɛ ti yɛgɛ.
7 Wele, wi yaa ka sɛnrɛ ta logo. Ti logoŋgɔlɔ mi yaa wi jatere wi kanŋga, mbe ti wi sɔngɔrɔ wa wi tara. Pa kona mi yaa ti poo gbo tokobi ni wa wi tara.› »

Senakeribu wìla sɛwɛ wa torogo Ezekiyasi wi kan
(2 Wunlu 19.8-13)

8 Kona, a Asiri tara wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì sigi logo ma yo fɔ wunlunaŋa wì yiri wa Lakishi ca ma saa to Libina ca ki na. Kì pye ma, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi kɔrɔgɔ wa.
9 A Asiri tara wunlunaŋa wì si kaa sɛnrɛ ta logo Etiyopi tara wunlunaŋa Tiraka wi kanŋgɔlɔ, ma yo fɔ wi yɛn na paan mbe to wi na malaga ni. Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si pitunmbolo torogo wa Ezekiyasi wi yeri, maa pye fɔ:
10 «Ye saga yo Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi kan fɔ: ‹Mɔ̀ɔ jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ na na, maga kɔɔn yɛɛ yaga lɔɔn fanla mbe yo fɔ Asiri tara wunlunaŋa wi se ya mbe Zheruzalɛmu ca ki shɔ.
11 Asiri tara wunlumbolo pè ŋga pye tara sannda pyew ti na, mboro jate maga logo. Pèri tɔngɔ pew, a mboro nɛɛ ki jate ndɛɛ ma yaa shɔ na yeri?
12 Na tɛlɛye paa cɛngɛlɛ ŋgele tɔngɔ, ke yarisunndo tila ya ma ke shɔ le? Koro ŋgele kàa pye wa

Gozan ca, naa Haran ca, naa Erezɛfu
ca konaa Edɛn setirige piile mbele
pàa pye ma cɛn wa Telesari ca ki ni
we.
13 Hamati ca, naa Aripadi ca, naa
Sefarivayimu ca, naa Hena ca konaa
Iva ca ki ni, ti wunlumbolo pe pye
mɛlɛ?› »

Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ (2 Wunlu 19.14-19)

14 Kona, a Ezekiyasi wì si sɛwɛ wi
shɔ Asiri tara pitunmbolo pe yeri
maa kara. Ko puŋgo na, a wì si kari
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ma saa wi yɛngɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 A Ezekiyasi wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri ma yo fɔ:
16 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ,
mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wa
Sherubɛnye pe go na, mboro
nuŋgba ma yɛn Yɛnŋɛlɛ dunruya
wunluwɔ pi ni fuun pi go na. Mboro
mà naayeri wo naa tara ti da†.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma
logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ
ke yɛngɛ ma wele! Senakeribu wi
sɛnyoro ti ni fuun ti logo, wo ŋa wì
lere torogo, a wì pan ma mboro ŋa
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo ma tɛgɛlɛ
we.
18 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yɛn kase-
lege fɔ Asiri tara wunlumbolo pè
cɛngɛlɛ sangala ke ni fuun koro naa
ke tara ti tɔngɔ,
19 ma ke yarisunndo ti wa wa
kasɔn mari sogo. Ɛɛn fɔ ko yarisun-
ndo to sila pye Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le.
Sɛnwee kɛɛ tunndo lari, nda pàa tire
naa sinndɛɛrɛ tɛgɛ mari gbegele. Ki
kala na, pàa ya mari jɔgɔ.
20 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ,
we shɔ Senakeribu wi kɛɛ, jaŋgo
tara na wunluwɔ pi ni fuun pigi jɛn
fɔ mboro nuŋgba mboro ma yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyasi wi yɛnrɛwɛ pi logo

21 Kona, a Amɔzi pinambyɔ Ezayi
wì si leele tun ma yo pe saga yo
Ezekiyasi wi kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lo na
màli yɛnri Asiri tara wunlunaŋa
Senakeribu wi wogo na, pa lì yo
yɛɛn.
22 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
ma wa wi na ti nda fɔ:
‹Siyɔn ca ŋga ki yɛn paa sumboro
naŋa mbajɛɛn yɛn, ki yɛn nɔɔ
tifaga, ki yɛn na tɛgɛ ma na;
Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn paa
sumboro yɛn, ki yɛn na go
yangara na tɛgɛ ma kala na.
23 Ambɔ ma tɛgɛlɛ ma?
Ambɔ ma sɛnjagara yo wi na ma?
Muwi ma soro na para na ni ma?
Mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
le, muwi ma yɛgɛ le na ni na
para ma?
24 Ma pitunmbolo mà pe tun, a pè
pan ma mi ŋa ye Fɔ na tɛgɛlɛ.
A mà sho fɔ: Mi Senakeribu,
na malaga gbɔnwotoroye pe
lɛgɛwɛ pi kala na,
mi yaa lugu wa yanwira ti go na,
mbe sa gbɔn fɔ wa Liban tara tì
nandogomɔ,
mbe sa Liban tara sɛdiri tire nda tì
tɔnlɔndɔnlɔ ma wɛ ti ni fuun
na ti kɔɔnlɔ
naa sipirɛsi tire nda tì yɔn ma wɛ ti
ni fuun na ti ni.
Mi yaa sa gbɔn wa yanwiga puŋgo
wogo ki go na fun,
mbe sa gbɔn wa ki kɔwɔgɔ ki nawa.›
25 A mà yo fɔ mà kɔlɔye wɔ tara ta
yɛgɛ ni, ma ki tara woolo pe
tɔnmɔ pi wɔ,
fɔ ma yaa Ezhipiti tara Nili gbaan
njege tɔnmɔ pi ni fuun pi
waga ma tɔndanra ti ni.»

26 Ɛɛn fɔ Senakeribu, ma faga logo
fɔ muwi mìgi kagala ŋgele ke
gbɛgɛlɛ maga lɛ wa faa,
fɔ mìgi kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ
maga lɛ wa wagati ŋa wì toro
wi ni?
Koni ŋga kì kɔn ma tɛgɛ, ko mi yɛn
na piin na yɔn finli.
Mìla ki kɔn maga tɛgɛ fɔ cagbɔrɔ
nda malaga sigemboro yɛn

† **37:16 37.16:** Ɛki 25.22

mari maga, mboro ma yaa
kari tɔngɔ mberi pye katara.
27 Ki cara ti woolo pe fanŋga kì kɔ
pe ni,
paa fyɛ, fɛrɛ pe yigi.
Pe yɛn paa kɛrɛ yan yɛn, paa
yanmɔli yɛn,
paa yan ŋga ki ma fi wa go ki gona
ki yɛn,
ko ŋga ki ma waga na ki fa tinnɛ wɔ.

28 Ɛɛn fɔ mɔ̀ɔ cɛnsanga wi jɛn,
naa ma yirisanga wi ni, naa ma
yesanga wi ni,
konaa ma ma yiri na kɔrɔgɔ sanga
ŋa ni wi ni.
29 Ee, mà yiri na kɔrɔgɔ,
ma yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ nda mà yo,
mìri logo.
Ki kala na, mi yaa ma numala li furu
mbe kannjinɛ le wa,
mbanla karafe wi le wa ma yɔn, mbe
ta mbaa ma yɛgɛ sinni,
mbɔɔn pye ma sɔngɔrɔ ma toro wa
konɔ na mà lɛ ma pan li ni.
30 «Ezekiyasi, mboro wo na,
kacɛn ŋa wi yaa ki naga fɔ na sɛnrɛ
ti yɛn kaselege wi ŋa:
‹Yariluguro nda tì to ma fi ti yɛ, ko
yarilire to ye yaa ka yɛlɛ na.
Yelapanna nda ti yaa ka fi ti yɛ, to ye
yaa ka ka.
Ɛɛn fɔ yɛlɛ taanri wolo lo ni,
yoro jate ye ye yariluguro ti lugu, ye
kari kɔn yaa ti kaa.
Ye ye ɛrɛzɛn tiire ti sanri, ye kaa ti
pire ti kaa.›
31 Na ki ka pye ma, Zhuda cɛnlɛ
woolo mbele pe yaa ka koro
go na, pe yaa ka pye paa tige
yɛn,
ŋga ki yɛn na ninde fɔnndɔ kanni
na yiin wa tara, ma sɛ wa
naayeri.
32 Ee, leele pele yɛgɛ yaa ka yiri bere
wa Zheruzalɛmu ca;
leele pele yaa ka shɔ mbe koro wa
Siyɔn yanwiga ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
kala na li yaa ka pye ye kan
mbe yiri wa li ndanlawa gbɔɔ
pi ni, loli yɛɛn.
33 «Ki kala na, sɛnrɛ nda Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo Asiri tara wunlunaŋa
wi wogo na ti nda:
‹Asiri tara wunlunaŋa wi se ye wa
ca ki ni.
Wi se ka lere wɔn wanla ni wa ca ki
ni,
wi se ka tugurɔn sigeyaraga lɛ mbe
to ca ki na,
wi se ka lugusaga gbegele ca ki mɛgɛ
ni, mbe ye wa ki ni, mbe to ki
na.
34 Konɔ na wì lɛ ma pan, lo wi yaa
ka lɛ mbe sɔngɔrɔ,
wi se ka ye laga ki ca ŋga ki ni.›
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma.
35 ‹Mi yaa la ki ca ŋga ki go singi,
mbege shɔ wi kɛɛ,
na yɛɛra mɛgɛ ki gbɔgɔwɔ pi kala na
konaa na tunmbyee Davidi wi
kala na.› »

Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa Zhuda tara woolo pe shɔ
(2 Wunlu 19.35-37)

36 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wì si pan wa Asiri tara fɛnnɛ
pe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni, ma
lere waga cɛnmɛ naa nafa tijɛrɛ ma
yiri kaŋgurugo (185 000) wo gbo pe
ni. Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa
yiri, pe mbe wele, mɛɛ pe ni fuun pe
yan pe pye gboolo.
37 Kì pye ma, a Asiri tara
wunlunaŋa Senakeribu wì suu
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yirige, mɛɛ
sɔngɔrɔ ma kari ma saa cɛn wa
Ninive ca.
38 Pilige ka, maa ta wa wi
yarisunŋgo Nisirɔki ki gbɔgɔgo ki
ni wila ki gbogo, a wi pinambiile
shyɛn, Adiramelɛki naa Sarezɛri pè
suu gbɔn maa gbo tokobi ni, mɛɛ
fe ma kari wa Ararati tara. A wi
pinambyɔ Azari Hadɔn wì si cɛn
wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

38

Ezekiyasi wi yama
naa wi sagalama sɛnrɛ
(2 Wunlu 20.1-11)

1 Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si
to na yaa fɔ na kee mbe ku. A Amɔzi

pinambyɔ Ezayi ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, wì si pan wa wi yeri ma suu pye fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda ma yaa yo ma go woolo pe kan, ti yo pe kan, katugu ma yaa ku, ma se yiri ki yama mba pi na.› »

2 Kona, a Ezekiyasi wì si kanŋga ma yɛgɛ wa mbogo ki yeri, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.

3 Wìla pye na yuun fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma nawa to ki na fɔ mì tanga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ tagawa ni konaa na kotogo ki ni fuun ni. Kala na lɔ̀ɔn ndanla, lo mì pye.» Kona, a Ezekiyasi wì si gbele fɔ jɛŋgɛ.

4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Amɔzi pinambyɔ Ezayi wi ni, ma yo fɔ:

5 «Kari ma saga yo Ezekiyasi wi kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ le, wi tɛlɛ Davidi wi Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo, mɔ̀ɔ yɛntunwɔ pi yan. Wele, mi yaa yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo taga wa ma yinwege ki na.

6 Mi yaa mboro naa ki ca ŋga ki ni ye shɔ Asiri tara wunlunaŋa wi kɛɛ. Mi yaa la ki ca ŋga ki go singi.

7 Kacɛn ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye ma kan, mbege naga fɔ li yaa li sɛnyoro ti tanga mberi yɔn fili, wi ŋa.

8 Wele, Ahazi go yeyɔngɔ lugusaga ŋga yɔnlɔ kì pye ki na, yinmɛ mba pì tigi ki na, mi yaa ti pi sɔngɔrɔ puŋgo na, mbe sa gbɔn fɔ tɔɔrɔ tagasaga kɛ na.› » Kì pye ma, yinmɛ pìla pye yeyɔngɔ lugusaga ŋga na, a yɔnlɔ kì si sɔngɔrɔ ki na naa, ma saa gbɔn fɔ tɔɔrɔ tagasaga kɛ na.

Ezekiyasi wi Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyurugo wi sagalama pi puŋgo na

9 Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wìla yurugo ŋga yɔnlɔgɔ wi yama po naa wi sagalama pi wogo na koyi ŋga fɔ:

10 «Mìla pye nala yɛɛ piin fɔ, mbanla ta mila na yinwege ki piin yɛyinŋge na,
mi daga mbe ku makɔ mbe kari wa kuulo tara,
mbe sanla yinwege sanŋga ki pye wama.
11 Mìla pye na yuun fɔ mi se ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan naa,
mi se ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan sɛnwee piile mbele pe yɛn yinwege na laga dunruya wi ni pe sɔgɔwɔ naa,
mi se ka sɛnwee pyɔ kpɛ yan laga dunruya woolo pe sɔgɔwɔ naa.
12 Mìla yo fɔ na yinwege kì wɔ na ni, ma kari lege, ma lali na ni,
paa yɛgɛ ŋga na simbaala kɔnrifɔ wi paraga go ki ma pye ma lali wi ni we.
Mìla yo fɔ na yinwege kì kɔn, paa yɛgɛ ŋga na gbɛrɛ tifɔ ma kaa pariyɛɛgɛ migi baŋgɔlɔma na, mbe si jɛn mbege kɔn jese piile pe na.
Mìla yo fɔ sanni yɔnlɔ ki sa kɔ mbe sa gbɔn yembinɛ li na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa kɔ na ni!
13 Mìlan jɔlɔgɔ ki kun na yɛɛ ni ma saa gbɔn lalaaga ki na.
Yɛnŋɛlɛ làa na kajeere ti yaari na na paa jara yɛn.
Mìla yo fɔ sanni yɔnlɔ ki sa kɔ mbe sa gbɔn yembinɛ li na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yaa kɔ na ni.
14 Mìla pye na gbele paa yɛgɛ ŋga na ndinɛ maa gbele na toro wa naayeri we;
mìla pye na jɛɛn paa jɛndɛtuwa yɛn.
Mìla pye na wele wa naayeri, fɔ a na yɛngɛlɛ ke saa wɔ binriw.
E, we Fɔ, mi yɛn na jɔlɔ; pan mala saga!

15 «Yiŋgi mbe ya yo koni?
Lìlan yɔn sogo, lo jate lo lìgi kagala ke pye.
Mi yaa la tanri go sogowo ni† na yinwege piliye yi ni fuun yi ni

† **38:15 38.15:** Ŋga kì yo fɔ: Mi yaa la tanri go sogowo ni, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Mi se ya mbe wɔnlɔ.

na nawa mba pì tanga na na
pi kala na.
16 E, we Fɔ, sɛnwee wi ma yinwege
ta ma kajɛŋgɛ kagala koro
fanŋga na,
koro kala na mi yɛn yinwege na
bere;
ma yɛn nala sagala, na yinwege
kaan na yeri.
17 Wele, na nandangawa pì kanŋga
ma pye yɛyinŋge;
mboro wo na, ma ndanlawa pi kala
na, màla tile mala wɔ wa
wegbɔgɔ tijugo ki ni,
màla kapere ti wa wa ma yɛɛ puŋgo
na.
18 Katugu kuulo tara fɛnnɛ poro ma
pe yaa kaa ma shari mbaa ma
gbogo,
kuulo poro ma pe yaa kaa ma sɔnni;
ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na,
mbele pè tigi wa kuulo tara, pe jigi
wi woro ki na naa.
19 Leele mbele pe yɛn yinwege na,
poro cɛ pe maa ma shari nɔɔ
gbogo,
paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn naga piin
nala we.
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga
na,
teele pe ma pe piile pe kara, pe ta
pege jɛn.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan shɔ!
We yaa la sɔnmɔ yuuro koo li kan
we yarigbɔnrɔ ti ni we yin-
wege piliye yi ni fuun ni,
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.»
21 Kona, a Ezayi wì sho fɔ pe pan
figiye tige pire shashaga nuŋgba ni,
peri tire peri taga wa naŋgbanga ki
na, pa Ezekiyasi wi yaa sagala.
22 A Ezekiyasi wì si Ezayi wi yewe
ma yo fɔ: «Kacɛn wiwiin wi yaa ki
naga na na fɔ mi yaa ka kari wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni
naa?»

39

Babilɔni tara pitunmbolo
pèle la pan wa Ezekiyasi wi yeri
(2 Wunlu 20.12-19)

1 Ki wagati nuŋgba wi ni, Bal-
adan pinambyɔ Berodaki Baladan
ŋa wìla pye Babilɔni tara wunlu-
naŋa, wì si pitunmbolo torogo sɛwɛ
naa yarikanra ni wa Ezekiyasi wi
yeri, katugu wìla Ezekiyasi wi yama
naa wi sagalama wogo ki logo.
2 A kì si tanla Ezekiyasi wi ni
fɔ jɛŋgɛ. Kì pye ma, yaara nda
fuun tìla pye wa wi yarijɛndɛ
sɔnŋgbanga woro ti tɛgɛsaga ki
ni, a wì siri naga pitunmbolo pe
na: Warifuwe, naa tɛ, naa nuwɔ
taanyaara, naa sinmɛ sɔnŋgbanga
woo, naa wi maliŋgbɔnyaara konaa
yaara nda fuun tìla pye wa wi
yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni ti ni. Yaraga
ko ka sila koro, ŋga Ezekiyasi wi sila
naga pe na wa wi wunluwɔ go ki ni
konaa wa wi wunluwɔ tara ti ni.
3 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔEzayi wì si kari wa wunlunaŋa
Ezekiyasi wi yeri, ma saa yewe ma
yo fɔ: «Ki leele mbele pè pan ma yo
mɛlɛ ma kan? Pè yiri se ma pan laga
ma yeri?»

A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Pè yiri taleere ta ni, fɔ wa
Babilɔni tara, ma pan mbanla yan.»

4 Kona, a Ezayi wì sho naa fɔ:
«Yiŋgi naa yiŋgi pè yan laga ma go?»

A Ezekiyasi wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yaraga o yaraga ki yɛn laga na
go, pège yan. Yaraga ko ka si koro
wa na yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, na
mi si ŋga naga pe na.»

5 Kona, a Ezayi wì si Ezekiyasi wi
pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li sɛnyoro ti logo!
6 Wele, piliye ya wa na paan, yaara
nda fuun ti yɛn laga ma go konaa
yaara nda fuun ma tɛlɛye pàa tɛgɛ
wa, fɔ ma pan ma gbɔn nala, pe yaa
kari koli mbe kari ti ni wa Babilɔni
tara. Ka kpɛ se ka koro wa. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
7 Pe yaa kɔɔn setirige piile pele
koli, mboro jate piseele, mbe kari
pe ni, mbe sa pe san mbe pe pye
Babilɔni tara wunlunaŋa wi tunm-
byeele wa wunluwɔ go ki ni.»

8 A Ezekiyasi wì si Ezayi wi yɔn
sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ nda mà yo na kan ti yɛn
sɛnjɛndɛ.» A wì sigi sɛnrɛ nda ti
taga wa naa fɔ: «Ɛɛn fɔ mbanla ta go
na, mì yo yɛyinŋge ki yaa pye laga
tara ti ni, konaa we yaa pye mbe cɛn
pɔw!»

SƐWƐ WI KƆNSAGA SHYƐN WOGO

40

40–55

Yɛnŋɛlɛ làa Zheruzalɛmu ca woolo pe kotogo ki sogo pe na

1 Ye pe kotogo ki sogo pe na, yanla
woolo pe kotogo ki sogo pe na,
ye Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
2 Ye para Zheruzalɛmu ca ki ni, yege
kotogo ki sogo ki na,
yege yari ki kan fɔ pe jɔlɔgɔ
tunŋgbanra tì kɔ,
fɔ pe kajɔgɔrɔ tì kala yaga pe na,
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ki kapere ti ni
fuun ti fɔgɔ ki tɔn ki na fɔ
tɔnsaga shyɛn.

3 Lere wa magala yɛn na yinrigi na
yuun fɔ:
«Ye konɔ li gbegele Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan wa gbinri wi ni,
ye koŋgbɔgɔ wɔ, yege yala we
Yɛnŋɛlɛ li kan wa ki tara nda
tì waga ti ni†.
4 Ye yanwira gbunlundɛrɛ ti ni fuun
ti yinyin,
ye yanwira to naa tinndiye pe ni ti
yaari yeri yɔn yala,
ye mbogolo ke jaraga ye ke pye
falafala,
ye tigiwɛn lara nda tì tijanga ti yɔn
yala.
5 Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pi yaa pi yɛɛ naga,
sɛnwee pyɔ pyew wi yaa kaa yan;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.»
6 Magala la yɛn na yuun fɔ: «Ta
jɔrɔgi!»
A mì sho fɔ: «Mi yaa la jɔrɔgi mbaa
yuun mɛlɛ?»
A magala lì sho fɔ: «Sɛnwee pyɔ
pyew wi yɛn paa yan yɛn,
pe tiyɔnwɔ pi yɛn paa yanfyɛɛnrɛ
yɛn wa wasege.
7 Na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki
ka yan ki fɛ,
ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma fanla.
Kaselege ko na, sɛnwee piile pe yɛn
paa yan yɛn.
8 Yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma
fanla,
ɛɛn fɔ we Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa koro
wa ti yɔnlɔ fɔ sanga pyew†.»

Sɛntanra nda ti daga mbe yari

9 Mboro Siyɔn ca, lugu yanwiga
titɔnlɔgɔ ka go na,
mboro ca ŋga ma maa sɛntanra ti
yari we.
Mboro Zheruzalɛmu ca, ma magala
li yirige ŋgbanga,
mboro ca ŋga ma maa sɛntanra ti
yari we.
Maga ka fyɛ, maga yo Zhuda tara
cara ti kan fɔ:
«Ye Yɛnŋɛlɛ li na!»
10 Wele, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na paan fanŋga gbɔgɔ ni,
li yɛn nali tegere ti piin li fanŋga kɛɛ
ki ni.
Li yɛn na paan li sara wi ni li kɛɛ,
li tunŋgo tɔnli wì keli li yɛgɛ†.
11 Li yaa kaa li woolo pe kɔrɔsi paa
simbaala kɔnrifɔ yɛn;
wi yaa ka simbapiile pe gbogolo wi
kɛɛ ki ni,
mbe pe lɛ mbe pe taga kotogo na.
Li yaa kaa simbanɛɛlɛ mbele piile na
wɔnri pe na pe kɔnri yɔɔrɔ†.

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ po naa li tijinliwɛ gbɔɔ

12 Ambɔ wila kɔgɔje tɔnmɔ pi taanla
wi kɛndala li ni?

---

† **40:3 40.3:** Mati 3.3; Maki 1.3; Zhan 1.23 † **40:5 40.5:** Luki 3.4-6 † **40:8 40.6-8:** Zhaki 1.10-11; 1 Pyɛ 1.24-25 † **40:10 40.10:** Ŋga kì yo fɔ li sara naa li tunŋgo tɔnli, ki mbe ya mbe pye Izirayɛli tara woolo poro, poro mbele Yɛnŋɛlɛ làa pe yirige ma pe wɔ wa Babilɔni tara fanŋga ki nɔgɔ, ma sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni. † **40:11 40.11:** Yuuro 23.1; 80.2; Zhan 10.11

Ambɔ wila naayeri wi taanla wi
kɛndala gbemɛ pi ni?
Ambɔ wila tara ti gbanŋgban wi ni
fuun wi le tiwiyaraga ni maa
taanla?
Ambɔ wila yanwira to naa tinndiye
pe nuguwɔ pi taanla culo na?
13 Ambɔ wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li nawa
jatere gbemɛ pi jɛn?
Ambɔ wi yɛn li yɛrifɔ mali naga†?
14 Laa yɛrɛwɛ pi lagaja ambɔ yeri,
jaŋgo mbe kagala kɔrɔ jɛnmɛ
pi ta?
Ambɔ wi kasinŋge konɔ tangala li
naga wi na?
Ambɔ wili naga jɛnmɛ pi ni,
ma kajɛnmɛ konɔ li naga li na?

15 Wele, cɛngɛlɛ ke yɛn li yɛgɛ na paa
tɔnmɔ sɔlɔsaga nuŋgba yɛn,
ma yiri kpoŋgbo ni,
ke yɛn paa tambyɔ nuŋgba yɛn culo
na;
lɔgɔfuro tara ti yɛn li yɛgɛ na paa
gbanŋgban yɛn wa naayeri.
16 Liban tara tire ti ni fuun ti
se ya mbeli saraga sogowo
kanŋgirɛ ti bɔ,
ti yaayoro ti se ka bɔ mbe pye li
saara sogoworo.
17 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke woro yaraga
ka li yɛgɛ na,
li yɛn na ke jate kayɔngɔ fu yaara,
ma pye wagafe.

Yɛnŋɛlɛ li yɔngɔ woro wa

18 Ye yɛn na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ li
taanla yiŋgi yaraga ni?
Yaraga yanlɛgɛ kikiin ye mbe
gbegele ki yiri li kɔrɔgɔ?
19 Kapyɔ jɛnfɔ wi ma tugurɔn ti yan
ma yaraga yanlɛgɛ ka gbegele,
tɛ gbɔnfɔ wi ma tɛ wi yan mboo wo
ki na,
mbe si warifuwe yɔngɔwɔ yaŋgala
kele tɛgɛ mbege fere.
20 Lere ŋa ka pye fyɔnwɔ fɔ mbe
sa toro, mbe pye wi se ya ko
wogo ŋga ko ka ta,
ko fɔ wo ma saa tige ka lagaja, ŋga
kambuguwo se ya mbege jɔgɔ.
Wi mɛɛ saa kapyɔ jɛnfɔ wa lagaja,
wo mbe yaraga yanlɛgɛ ka gbegele
yarisunŋgo, ŋga wi mbe ya
yerege, ki yere tiyɔngɔ.

21 Ye sigi jɛn wi le? Ye faga logo wi
le?
Pe faga yo ye kan maga lɛ wa fafafa
wi le?
Pe tara ti nɔgɔ ki teŋge yɛgɛ ŋga na,
ye sigi wogo ki jɛn mbe wali
ki na wi le?
22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ma cɛn wa
tara ti go na, to nda ti yɛn kiiri,
tara na woolo pe yɛn li yɛgɛ na paa
kambɛɛrɛ yɛn.
Lo lì naayeri wi jaraga paa
parigbɔgɔ fɛgɛfɛgɛ yɛn,
ma naayeri wi pye paa paraga go
yɛn, mbe cɛn wa ki nawa.
23 Li ma tara ti fanŋga fɛnnɛ pe pye
yarijagara,
mbe dunruya kiti kɔnfɛnnɛ pe pye
leele mbele pe woro yaraga
ka.
24 Na pè pe tɛgɛ, pa paa cɛɛn,
pe yɛrɛ fa ta mbe ndire kan wa tara,
a Yɛnŋɛlɛ lì si pe fɛ li yɔn tifɛlɛgɛ ki
ni, a pè si waga.
A tisaga tifɛlɛgɛ kì si pe lɛ paa yan
waga yɛn.

25 Yɛnŋɛlɛ na kpoyi lì yo fɔ:
«Ye yɛn na jaa mbanla taanla ambɔ
fɔ ni?
Mi naa ambɔ we yala?»
26 Ye ye yɛrɛ ti yirige ye wele wa
naayeri!
Ambɔ wigi yaara nda ti da?
Wo wi yɛn ŋa wi ma wɔnŋgɔlɔ ke
yirige ma ke tanli ke yɛɛ na
paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn,
wi maa ke ni fuun nuŋgba nuŋgba
ke yinri ke mɛrɛ ti na.
Wi fanŋga gbɔgɔ ko naa wi yawa
gbɔɔ pi kala na, ali nuŋgba lo
na la wa ke ni.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka fanŋga fɔnŋgɔ le fanŋga fu fɛnnɛ pe ni

† **40:13 40.13:** Ɔrɔmu 11.34; 1 Korɛn 2.16

27 Yoro Zhakɔbu setirige piile, yiŋgi
na, a ye nɛɛ ki sɛnrɛ nda ti
yuun?
Yoro Izirayɛli woolo wele, yiŋgi na,
a ye nɛɛ ki sɛnrɛ nda ti yuun
nari tagala ti yɛɛ na fɔ:
«We yinwege kala li yɛn ma lara
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
we daga mbe tanga ta laga ŋga na,
li woro naga jate.»
28 Ye sigi jɛn wi le?
Ye faga logo wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li
yɛn kɔsaga fu,
lo lì tara ti da ma gbɔn fɔ wa ti
kɔsaga ki na.
Li fanŋga ki se kɔ, li se te,
li tijinliwɛ pi se ya jɛn mbe kɔ.
29 Li ma fanŋga kan ŋa wì te wi yeri,
mbe fanŋga le ŋa wi fanŋga kì kɔ
wi ni.
30 Lefɔnmbɔlɔ yirifɔnmbɔlɔ pe ma
te, pe fanŋga ki ma kɔ pe ni;
ali lefɔnmbɔlɔ tugbɔmbɔlɔ pe ma
kurugo ma to.
31 Ɛɛn fɔ mbele pe maa wele Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
pe maa fanŋga taa.
Pe maa yinrigi sire na paa yɔn yɛn,
pe maa fee, paa te,
pe maa tanri, pe fanŋga kila kɔ.

41

Shɔfɔ ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì torogo

1 Yoro lɔgɔ furo tara woolo, ye pyeri
ye logo na yeri!
Cɛngɛlɛ woolo, ye fanŋga le ye yɛɛ
ni;
ye fulo laga na tanla ye para,
ye pan we pinlɛ we sa we kiti
kɔnkala li yɛgɛ wɔ.

2 Ambɔ wìgi cew tafɔ ŋa wi yeri
ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri,
wo ŋa wì kasinŋge ki lɛ naga piin
lagapyew?
Ambɔ wi cɛngɛlɛ ke le wi kɛɛ,
ma wunlumbolo pe go sogo wi nɔgɔ?
Wi tokobi wi yaa ka pe tɔngɔ, mbe
pe tɛgɛ paa taambugɔ yɛn,
wi wangala ke yaa ka pe gbɔn
mbe pe jaraga, paa yɛgɛ ŋga
na tifɛlɛgɛ ma kaa yan waga
jaraga we†.
3 Wi ma taga pe na ma pe purɔ, ma
toro na kee, yaraga naa ta,
wa konɔ na wi fa yɔnlɔ kan wa li ni
faa.
4 Ambɔ wigi kagala ŋgele ke pye ma
ke yɔn fili?
Ŋa wì wagati wi ni fuun woolo pe
yeri maga lɛ wa fafafa, wowi.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi ŋa mi yɛn
koŋgbanŋa konaa mi ŋa mi
yɛn puŋgofɔ, muwi.

5 Lɔgɔ furo tara woolo pàa ki wogo
ki yan ma fyɛ fɔ jɛŋgɛ;
mbele pe yɛn wa tara ti kɔsaga ki na,
pe yɛn na seri fyɛrɛ ti kala na,
pe yɛn na fulo na paan.
6 Pe yɛn na pe yɛɛ sari,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn
naga yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Ye
kotogo le ye yɛɛ ni.»
7 Kapyɔ jɛnfɔ wi maa kotogo nii tɛ
gbɔnfɔ wi ni,
ŋa wi ma tugurɔn ti wɔlɔgɔ marito
wi ni, wi maa kotogo nii ŋa
wi maa tunŋgo piin fɛɛnlɛ
sinndɛlɛgɛ na wi ni;
wi ma yo fɔ: «Tugurɔn ti maralɔmɔ
pì yɔn!»
Pe ma yarisunŋgo ki gbegele,
mbege kan pɔndiile ni, mbege
yerege, jaŋgo ki ka kaa
yɛgɛyɛgɛ.

Yaga kaa fyɛ koni

8 Ɛɛn fɔ yoro Izirayɛli woolo, yoro
mbele na tunmbyeele,
yoro Zhakɔbu setirige piile, yoro
mbele mì wɔ,

† **41:2 41.2:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɛn na para lere ŋa sɛnrɛ na wo wi yɛn Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi we. Wo wi mbaa ka malaga gbɔn Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni mbe pe fanŋga ki shɔ pe yeri. Wo wìla Izirayɛli woolo pe yaga, a pè sɔngɔrɔ wa pe tara, ma pan ma Zheruzalɛmu ca ko naa shɛrigo gbɔgɔ ki ni ti lɛ nari kanni (Ɛsidi 1.2; Eza 41.25; 44.28; 45.1).

yoro Abirahamu setirige piile mbele
na wɛnnɛ,
9 yoro mbele mì saa yigi kɛɛ na ma
yiri ye ni fɔ wa tara ti kɔsaga
ki na,
mì saa ye yeri ma yiri fɔ wa tara ti
lologoŋgolo ke ni.
Mìgi yo ye kan, ma yo fɔ yoro ye yɛn
na tunmbyeele wele,
mì ye wɔ, mi se je ye na.
10 Yaga kaa fyɛ, katugu mi yɛn ye ni,
ye jatere wiga ka piri ye na, katugu
muwi mi yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le.
Mi yaa fanŋga le ye ni mbe ye saga,
mi yaa la ye tɔgɔlɔ na yawa gbɔɔ
mba pi ma cew ta pi ni.

11 Ye wele, mbele fuun pàa nawa
ŋgban ye ni,
pe yaa ka fɛrɛ shɔ mbe go sogo;
mbele pe yɛn na wiin ye ni,
pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa pew.
12 Mbele pè yiri ye kɔrɔgɔ,
ye yaa ka pe lagaja, ɛɛn fɔ ye se ka
pe yan naa;
mbele pe yɛn na malaga gbɔɔn ye ni,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
13 Katugu muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le;
muwi mì ye yigi kɛɛ na, mɛɛ ye pye
ma yo fɔ:
«Yaga ka fyɛ, mi yaa ye saga.»
14 Yaga ka fyɛ, yoro Zhakɔbu setirige
piile wele, fanŋga fu fɛnnɛ
paa fyɛngɛ yɛn,
yoro Izirayɛli woolo mbele fanŋgɔgɔ
fɛnnɛ,
mi jate mi yaa ye saga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye go shɔfɔ we,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
le, lo lì yo ma.

15 Ye wele, mi yɛn na ye piin paa
yarilire sunkanŋgaga yɛn,
ŋga ki maa yarilire ti suun
nari pire ti woo,
ŋga ki yɛn fɔnŋgɔ, ma pye
ŋgangala ni, ŋgele ke yɔnrɔ
ti yɛn ma tanla.
Ye yaa ka yanwira ti walagi mberi
yaari,
mbe tinndiye pe jaraga mbe pe pye
paa yan waga yɛn†.
16 Ye yaa kari fɛ paa yarilire yɛn,
tifɛlɛgɛ ki yaa kari lɛ mbe kari
ti ni,
tisaga tifɛlɛgɛ ki yaa kari jaraga.
Ɛɛn fɔ yoro wo na, ye yaa ka
yɔgɔrimɔ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yeri,
ye yaa kaa ye yɛɛ gbogo Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi li fanŋga
na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka gbinri ŋa wì waga wi kanŋga mboo pye tɔnmɔ tara

17 Fyɔnwɔ fɛnnɛ poro naa fanŋgɔgɔ
fɛnnɛ pe yɛn na tɔnmɔ laga-
jaa,
ɛɛn fɔ pe woro na tɔnmɔ taa,
pe yagbogolo kè waga pe na wɔgɔ ki
kala na.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka pe
yɔn sogo,
mi ŋa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, mi
se je pe na.
18 Yanwira nda tire woro wa ti go na,
mi yaa ti gbaanla mbe janri
mbe yiri wa ti go na mbaa
fuun,
mbe ti puluyo yila fuun wa yanwira
gbunlundɛrɛ ti ni;
mi yaa gbinri wi kanŋga mboo pye
lambaaga,
mbe tara nda tì waga ti pye tɔnmɔ
mbaa fuun wa ti ni.
19 Mi yaa ti sɛdiri tire mbe fi wa
gbinri wi ni, naa akasiya tire
ni, naa miriti tire ni konaa
oliviye tire ni,
mi yaa ti sipirɛsi tire mbe fi wa tara
nda tì waga ti ni, naa pɛn tire
ni konaa buyisi tire ni, ti ni
fuun ti yaa fi wa ja;
20 jaŋgo leele pege yan pege jɛn,
pe jatere pye ki na, pege kɔrɔ jɛn,
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ ko kìgi kagala
ŋgele ke pye,

† **41:15 41.15:** Yɛgɛ ŋga na yarilire sunkanŋgaga ma yarilire sun mari pire ti wɔ, pa Izirayɛli woolo pe yaa ka pe juguye pe tɔngɔlɔ ma; Eza 28.27.

fɔ Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi lo lìri da.

Yarisunndo ti se ya yaraga ka yɔn

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Yoro
yarisunndo re, ye pan ye ye
yɛɛ go sɛnrɛ ti yo!»
Zhakɔbu setirige piile pe wunlu-
naŋa wo wì yo ma fɔ: «Ŋga
ki yɛn ye yeri, yege yo!»
22 Kala na li yɛn na paan wa yɛgɛ, ye
pan yeli yɛgɛ yo we kan.
Kagala ŋgele kè pye ma toro faa, ye
ke naga we na;
pa kona we yaa jatere pye ke na,
mbe ŋga ki yaa pye puŋgo na
ki jɛn,
nakosima kagala ŋgele ke yɛn na
paan goto, ye ke yo we kan.
23 Kagala ŋgele ke yɛn na paan wa
puŋgo na, ye ke yari we kan,
pa kona we yaa ki jɛn mbe yo
fɔ kaselege ko na, ye yɛn
yɛngɛŋgɛlɛ kele.
Ye kajɛŋgɛ nakoma kapege ka pye,
jaŋgo wege yan, ki ta ki to we yɔn
na.
24 Ye wele, ye woro yaraga ka.
Ye kapyegele ke yɛn wagafe!
Ki yɛn katijaanga lere wa mbe ye wɔ
paa wi yɛnŋɛlɛ yɛn.

25 Mì lere wa yirige wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
wì pan ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri;
na mɛgɛ ko wi yɛn na yinri.
Wi yɛn na tara teele pe tangala tɔɔrɔ
ni paa joro yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na cɔrɔ fanrifɔ wi maa
joro ti tangala we.
26 Ambɔ wigi kagala ke yan ma ke
yo maga lɛ wa faa, jaŋgo we
ke jɛn?
Ambɔ wìla keli ma ke sɛnrɛ yo we
kan, jaŋgo we yo fɔ kaselege
yi?
Lere kpɛ sila ki wogo ki yo, lere kpɛ
sila ki yari,
lere kpɛ sila yaraga ka logo ye yeri
ki wogo na.

27 Ɛɛn fɔ muwi mì pye koŋgbanŋa
maga yo Siyɔn ca ki kan fɔ:
«Wele, pe mbele paa paan!»
Mì sɛntanra yofɔ wa torogo wa
Zheruzalɛmu.

28 Ma si yala, na mi ka wele, mila
lere kpɛ yan;
yɛrifɔ kpɛ woro wa ki yarisunndo ti
sɔgɔwɔ.
Na mi ka yewe, ka woro wa mbe ya
mbanla yɔn sogo.
29 Ye wele, ti ti ni fuun ti woro yaraga
ka,
ti kapyegele ke yɛn wagafe.
Pe tugurɔn yarisunndo ti yɛn
tifɛlɛgɛ ma pye yarijagara.

42

Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi kala

Yurugo koŋgbanŋga

1 We Fɔ wì yo fɔ: «Na tunmbyee wi
ŋa,
wo ŋa mi yɛn ma tɔgɔ we;
wo wi yɛn ŋa mì wɔ,
wi kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Mìlan yinnɛ li le wi ni,
wi yaa kaa kasinŋge ki nari cɛngɛlɛ
woolo pe na.
2 Wi se ka jɔrɔgɔ, wi se kaa magala
li yirige ŋgbanga;
pe se kaa yogo logo wa ca nawa
koŋgolo ke ni.
3 Wi se ka gbagara kanŋgala na lì
kunnu li kaari,
wi se ka fitanla ŋa wi yɛn na finri wi
figi;
wi yaa kaa kiti wi kɔɔn mbaa yala
kaselege ki ni.
4 Wi fanŋga ki se ka kɔ wi ni, wi wire
ti se ka fanla wi na,
fɔ wi ka sa kasinŋge ki kan ki
yeresaga ta laga tara ti na.
Lɔrɔ furo tara fɛnnɛ pe yaa ka pe jigi
wi taga wi lasiri wi na†.»

Yanwa mba pì yiri
cɛngɛlɛ woolo pe kan

5 Yɛnŋɛlɛ le, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, lo lì
naayeri wi da maa sanga ma
kari,

† **42:4 42.4:** Mati 12.18-21

ma tara ti jaraga lagapyew, ma yaara nda ti ma fi ti yirige wa ti na,
ma yinwege kan tara woolo pe yeri,
ma yinwege wɔnwɔn pi le mbele pe maa yanri tara ti na pe ni†; lì yo fɔ:
6 «Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mɔ̀ɔ yeri, ma ta maa kasinŋge ki nari;
mi yaa kɔɔn yigi kɛɛ na, mbaa wele ma na.
Mi yaa kɔɔn tɛgɛ mbɔɔn pye na yɔn finliwɛ pi lefɔ mi naa leele pe sɔgɔwɔ,
mbɔɔn pye paa yanwa yɛn cɛngɛlɛ ke kan†,
7 jaŋgo mbe fyɔɔnlɔ pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ,
mbe kasopiile pe wɔ wa kaso wi ni,
mbe mbele pe yɛn ma tɔn wa diwi ni pe tile mbe pe wɔ wa wi ni†.

8 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, ko ki yɛn na mɛgɛ ye;
mi se na gbɔgɔwɔ pi kan wa yɛgɛ yeri,
sɔnmɔ mba pi daga paa na sɔnni, mi se ti poo kan yarisunndo tige woro yeri.
9 Ye wele, kagala ŋgele kàa keli ma yo faa, kè pye ma yɔn fili;
koni mi yɛn na kagala fɔnŋgɔlɔ yɛgɛ yuun ye kan,
sanni ke sa pye, mi yaa ti yege jɛn.»

Dunruya woolo pe ni fuun pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li cew tawa pi sɔnni

10 Ye yurugo fɔnŋgɔ shɔ ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ,
yaa li sɔnni fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
yoro mbele ye maa tangaŋgala piin tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni wa kɔgɔje wi na,
naa kɔgɔje nawa yaara ti ni fuun,
naa lɔgɔ furo tara to naa ti nawa fɛnnɛ pe ni.
11 Gbinri wo naa cara nda wa gbinri wi ni tiri magaŋgala ke yirige mbeli sɔn,
konaa Kedari cɛnlɛ woolo pe kapire ti ni.
Yoro Sela waara lara woolo yaa yɔgɔrimɔ yuuro koo;
ye koro wa yanwira ti go na yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa.
12 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
yoro lɔgɔ furo tara woolo yaa li sɔnni.

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinrigi paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn,
li yɛn nali kayaŋga ki yinrigi li yɛɛ ni paa maliŋgbɔɔn yɛn;
li yɛn na malaga kɔŋgɔlɔ waa, na magaŋgbɔlɔ yinrigi,
li yɛn na cew taa li juguye pe na.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali tunŋgo ki yɔn fili

14 We Fɔ wì yo fɔ: «Mìla pyeri ma mɔ;
mi sila para, mila na yɛɛ yingiwɛ jɛn.
Ɛɛn fɔ koni, mi yɛn na jɛɛn paa kugbɔfɔ selara ma kaa yiri wi ni we,
ŋa wi wɔnwɔn pì gbɔn ma piri wi na, a wila wɔɔn na kologi.
15 Mi yaa ka yanwira naa tinndiye pe tɔngɔ,
mbe yan tipirige naa tige tipirige pyew ki waga;
mi yaa ka gbaanla pe kanŋga mbe pe pye lawaga tara,
mbe lambaara ti waga.
16 Mi yaa ka ti fyɔɔnlɔ paa tanri konɔ la ni,
konɔ na pee jɛn;
konɔ na pee jɛn, pa mi yaa pe yɛgɛ le wa li ni.
Mi yaa ka diwi wi kanŋga mboo pye yanwa wa pe yɛgɛ,
mbe lara nda tì yagara yagara ti yɔn yala.
Ko kagala ŋgele koro mi yaa pye;
mi se ka ke yaga mbapyewe.

17 «Mbele pe ma pe jigi wi taga yarisunndo yanlɛrɛ nda pè tɛ ti na,
pe yaa ka sɔngɔrɔ puŋgo ni, mbe fɛrɛ shɔ fɔ jɛŋgɛ;

† **42:5 42.5:** Kapye 17.24-25 † **42:6 42.6:** Eza 49.6; Luki 2.32; Kapye 13.47; 26.25 † **42:7 42.7:** Luki 4.18

poro mbele pe maa ki yuun tugurɔn
yarisunndo ti kan fɔ:
‹Yoro ye yɛn we yarisunndo re!› »

Izirayɛli woolo pe yɛn nuŋgbojiile naa fyɔɔnlɔ

18 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Yoro
nuŋgbojiile, yaa nuru!
Yoro fyɔɔnlɔ, yaa wele, yaa yaan!
19 Ambɔ wi yɛn fyɔɔn wo, na na
tunmbyee wo ma?
Ambɔ wi yɛn nuŋgbojili wo paa na
yɛɛra pitunŋɔ ŋa mì tun wi
yɛn?
Ambɔ wi yɛn fyɔɔn wo paa ŋa wì
yɛyinŋge ta wi yɛn?
Ambɔ wi yɛn fyɔɔn wo paa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi yɛn?
20 Yè yarilɛgɛrɛ yan, ɛɛn fɔ ye siri
jate;
ye nuŋgbogolo ke yɛn ma yɛngɛ ye
na, ɛɛn fɔ yee yaraga ko ka
logo.»
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, ki kala
na,
làa pye na jaa mbe gbɔgɔwɔ kan li
lasiri wi yeri, mboo tiyɔnwɔ
pi naga.
22 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe mbele,
leele pèle pan ma to pe na,
ma pe kɛɛ yaara ti koli, ma pe san
mari shɔ pe yeri.
Pe ni fuun pè toori wegbɔgɔ ka ni, a
kì pye pɛnɛ ma pe yigi;
pàa pe yigi ma pe tɔn kaso.
Pàa pe kɛɛ yaara ti koli, lere kpɛ sila
ta mbe pe shɔ.
Pàa pe san ma pe yarijɛndɛ ti shɔ
pe yeri, ɛɛn fɔ lere kpɛ sila ta
mbe yo fɔ yeri sɔngɔrɔ pe na.
23 Ɛɛn fɔ ye ni, ambɔ wi yaa
nuŋgbolo jan ki kagala ke
yeri, mbe ke tɛgɛ wi nawa?
Ambɔ wi yaa nuŋgbolo jan, mbe
kagala ŋgele ke yɛn na paan
wa yɛgɛ ke logo?
24 Naga yɛn ma, ambɔ wi Zhakɔbu
setirige piile pe kɛɛ yaara ti le
mbele pè pe san mari shɔ pe
yeri pe kɛɛ?
Ambɔ wi pe yarijɛndɛ ti le mbele
pèri koli pe kɛɛ?
Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma
wi le? Lo na wè kapege pye li
na we.
Wee yɛnlɛ mbe tanga li konɔ li na,
wee yɛnlɛ mbeli lasiri sɛnrɛ ti logo.
25 Ki kala na, naŋgbanwa gbɔɔ yɛn
li ni Izirayɛli woolo pe ni,
a lì malaga wa pe na fɔ tipege.
Ki malaga kasɔn kìla pye na sori kɛɛ
ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ pe sila
kala la kɔrɔ jɛn;
ki kasɔn kìla pe sogo, ɛɛn fɔ pe sila
ki kala li yigi kala.

43

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ we

1 Koni, Zhakɔbu setirige piile, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na lì ye da,
lo na lì ye gbegele yoro Izirayɛli
woolo wele,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Yaga ka fyɛ,
katugu mì ye go shɔ;
muwi mì ye yeri ye mɛgɛ ki na, ye
yɛn na woolo.
2 Ali na ye kaa tɔnŋgbɔɔ kɔɔn mbe
yiri, mi yaa pye ye ni,
ali na yaga gbaan wi pari mboo kɔn
mbe yiri, wi se ye li;
ali na ye kaa tanri wa kasɔn ki
nandogomɔ, ki se ye sogo,
kasɔn yinnɛ li se ye sogo.

3 «Katugu muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le;
muwi mi yɛn yoro Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, ye shɔfɔ we.
Mi yaa Ezhipiti tara ti kan, ti pye ye
go shɔgɔ sara,
mbe Etiyopi tara naa Seba tara ti kan
ye yɔnlɔ, mbe ye shɔ.
4 Kì kaa pye ye kala li yɛn ma ŋgban
na ni,
ye kala li yɛn ma gbɔgɔ na yeri, ye
si yɛn mala ndanla,
ki kala na, leele pele yɛgɛ mi yaa kan
ye yɔnlɔ,
mbe cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kan mbe ye
go shɔ.

5 «Ki kala na, yaga ka fyɛ, katugu mi
yɛn ye ni.

Mi yaa ka ye setirige piile pe yirige
wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
mbe pan pe ni,
mbe ye yirige wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ
yeri, mbe pan mbe ye gbogolo.
6 Mi yaa kaga yo yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti kan fɔ:
‹Ye pe kan na yeri,›
mbege yo yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
tara ti kan fɔ: ‹Yaga ka pe
yaga wa ye yɛɛ yeri naa.›
Yanla pinambiile pe yirige wa
taleere ti ni, pe pan,
yanla sumborombiile pe yirige fɔ wa
tara ti kɔsaga ki na, pe pan.
7 Poro mbele fuun na mɛgɛ ki yɛn na
yinri pe na,
poro mbele fuun mì da paa na
gbogo,
poro mbele fuun mì fanri ma pe
gbegele we.»

Izirayɛli woolo poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛrɛfɛnnɛ wele

8 Ye ki leele mbele pe yaga paa paan,
poro mbele pe woro na yaan, ma si
yala yɛngɛlɛ yɛn pe na;
poro mbele pe woro na nuru, ma si
yala nuŋgbogolo yɛn pe na.
9 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke daga mbe
gbogolo,
leele pe ni fuun pe daga mbe pile pe
yɛɛ na.
Pe ni ambɔ wila ki kagala ke yan ma
ke yo?
Ambɔ wila kagala ŋgele kè pye ma
toro faa ke sɛnrɛ yo we kan?
Pe pan pe sɛrɛfɛnnɛ pe ni, pege naga
fɔ tanga yɛn pe yeri;
ki sɛrɛfɛnnɛ pe logo pe yeri, pege yo
pege filige fɔ: «Kaselege yi.»

10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Yoro
Izirayɛli woolo, yoro ye yɛn
na sɛrɛfɛnnɛ wele;
yoro ye yɛn na tunmbyeele mbele
mì wɔ,
jaŋgo yege jɛn; ye taga na na,
ki filige ye kan fɔ muwi mi yɛn
Yɛnŋɛlɛ le.
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ sila pye wa na yɛgɛ,
la yɛgɛ se si pan mi puŋgo na.
11 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le,
mbe wɔ mi wo ni, shɔfɔ wa yɛgɛ
woro wa naa.
12 Muwi mìla ki kagala ke yo, muwi
mì ye shɔ, muwi mìla ke yo
ma ke naga;
yarisunndo nambannda nda wa ye
sɔgɔwɔ ko ka ma.
Yoro ye yɛn na sɛrɛfɛnnɛ wele,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
13 Mi yɛn Yɛnŋɛlɛ wagati wi ni fuun
ni,
lere se ya yaraga ka shɔ na kɛɛ.
Mi ka kala na pye, ambɔ wi mbe ya
mbeli kanŋga?

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa sagafɔ torogo Izirayɛli woolo pe yeri

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ye go shɔfɔ
we, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Yoro kala na, mi yaa lere wa torogo
wa Babilɔni tara malaga ni,
wi sa Babilɔni tara fɛnnɛ pe tirige wi
pe jan;
pe yaa ka ye wa pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni
mbe fe,
to nda pàa pye na jɔrɔgi wa ti ni
nayinmɛ ni.
15 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ kpoyi le,
yoro Izirayɛli woolo dafɔ we, ye
wunlunaŋa we.»

16 Faa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo làa kologo wɔ
wa kɔgɔje wi ni,
ma torosaga wɔ wa tɔnŋgbɔɔ mba
pi yɛn fanŋga ni pi ni.
17 Lo làa malaga gbɔnwotoroye poro
naa shɔnye pe yirige, ma pe
torogo malaga ki na,
konaa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege naa
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
ni.
Pè toori ma sinlɛ sinlɛ, pe se ka yiri
naa,
pè figi paa fitanla maŋga yɛn†.

† **43:17 43.17:** Ki laga ŋga ki yɛn na nandowo kaan Moyisi sanga wo na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe shɔ Farawɔn wi kɛɛ, ma ti a pè Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri we (Ɛki 14.1-31).

18 Pa lì yo yɛɛn fɔ: «Yaga kaa nawa
tuun kagala ŋgele kè pye ma
toro faa ke na naa,
yaga kaa jatere piin faa kagala ke na
naa.
19 Ye wele, mi yaa kala fɔnnɔ la pye,
li yɛrɛ lɛ na piin makɔ, ye woro na
li yaan wi le?
Mi yaa konɔ wɔ wa gbinri wi ni,
mbe ti gbaanla mbaa fuun wa
lawaga tara ti ni.
20 Yan woŋgaala pe yaa kaa na
gbogo,
poro pe yɛn dabaala poro naa
kɔnrɔsogolo ye wele;
katugu mi yaa ka tɔnmɔ yirige wa
gbinri wi ni,
mbe ti gbaanla mbaa fuun wa
lawaga tara ti ni,
mbe ta mbe tɔnmɔ kan na woolo pe
yeri poo wɔ, poro mbele mì
wɔ we.
21 Leele mbele mì gbɛgɛlɛ na yɛɛ
kan,
pe yaa kaa na gbɔgɔwɔ wogo ki
yari.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na li woolo pe jɛrɛgi

22 «Konaa ki ni fuun, yoro Zhakɔbu
setirige piile, ye sila na mɛgɛ
ki yeri mbanla gbɔgɔ,
yoro Izirayɛli woolo yè te na ni.
23 Ye sila ye simbapiile pe wɔ na yeri
saraga sogowogo,
ye sila pye na ye saara ti woo mbaa
mi gbogo;
mi sila ye ŋgbanga mbe yo fɔ yaa
yarikanra kaan na yeri,
nakoma mbe ye te wusuna nuwɔ
taan saara wɔgɔ ni.
24 Ye sila penjara wɔ mbe gbagara
kanŋgirɛ nuwɔ taan woro lɔ
na kan,
ye sila na nawa pi yinŋgi ye yaayoro
saara yanlaga lara ti ni;
ɛɛn fɔ yàa ye kapere tuguro ti taga
na go na,
yàa na te ye kambasinnde ti ni.
25 Konaa ki ni fuun, mi jate, muwi
mi yɛn na ye kapere ti kala
yari ye na, na yɛɛra gbɔgɔwɔ
pi kala na;
mi se jatere pye ye kapere ti na naa.

26 «Yanla nawa to ŋga mì pye ki na,
we yo we yan we yɛɛ yeri;
yoro jate ye para yege naga fɔ ye
tanga ta.
27 Ye tɛlɛ koŋgbanŋa wìla kapege
pye,
a ye sɛnrɛ yofɛnnɛ pè yiri ma je na
na.
28 Ki kala na, mìla shɛrigo gbɔgɔ
kpoyi ki yɛkeele pe tifaga,
ma Zhakɔbu setirige piile pe tɔngɔ,
ma poro Izirayɛli woolo pe
kan paa tɛgɛ pe na.»

44

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yaa li woolo pe saga

1 Koni, yoro Zhakɔbu† setirige piile,
yoro mbele na tunmbyeele,
yoro Izirayɛli woolo, yoro mbele mì
wɔ, yaa nuru!
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì ye da, lo na lì
ye gbegele wa ye nɔ wi lara
sanni ye sa se,
lo na li yɛn ye sagafɔ we, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
«Yaga kaa fyɛ, Zhakɔbu setirige piile
yoro mbele na tunmbyeele,
yoro Yeshuruni† woolo, yoro mbele
mì wɔ we.
3 Mi yaa tɔnmɔ yirige pila fuun wa
tara nda tɔnmɔ woro wa ti ni,
mbe laforo yirige tila fuun wa
lawaga tara ti ni.
Mi yaa kanla yinnɛ li tirige ye se-
tirige piile pe na,
mbe duwaw ye piile pe na.
4 Pe yaa ka yiri mbe jiti paa lɔgɔ yɔn
yan yɛn,
paa laforo yɔn sɔli tire yɛn.
5 Lere wa yaa ka yo fɔ: ‹Mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woo!›

† **44:1 44.1:** Zhakɔbu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ lere ŋa wi maa leele fanla; Zhenɛ 27.36; Eza 41.8; 42.23. † **44:2 44.2:** Izirayɛli woolo poro pe maa yinri fun Yeshuruni. Ki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ mbe pye mbe sin, mbe pye tagawa ni; Dete 32.15; 33.5,26.

Wa yaa ka yo fɔ mi yɛn Zhakɔbu
setirige pyɔ.
Wa yɛgɛ yaa kaga yɔnlɔgɔ wa wi kɛɛ
ki na mbe yo fɔ: ‹Mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woo!›
Pe yaa kaa pe yɛɛ gbogo Izirayɛli
mɛgɛ ki kala na.»

Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ lo puŋgo na

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo wun-
lunaŋa we, lo na li yɛn na pe
go shoo,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Muwi mi yɛn koŋgbanŋa, muwi mi
yɛn puŋgofɔ,
mbe wɔ mi wo ni, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ
woro wa†.
7 Ambɔ wi yɛn paa na yɛn, ki fɔ wi
yiri wigi yo!
Ki fɔ wi para wigi filige, wigi yɛgɛ
naga na na,
kagala ŋgele kè pye maga lɛ na
woolo mì pe tɛgɛ wa fafafa;
kagala ŋgele ke yɛn na paan konaa
ŋgele ke yaa ka pye koro
puŋgo na, wi ke yo!

8 «Yoro mbele na woolo, yaga ka fyɛ,
yaga kaa seri fyɛrɛ ti kala na;
naga yɛn ma, mi sila ki kagala ke yo
ma ke naga ye na maga lɛ wa
faa wi le?
Yoro ye yɛn na sɛrɛfɛnnɛ wele:
Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ yɛn
wa mi puŋgo na le?
Walaga ka yɛgɛ woro wa, mi si ka
yɛgɛ jɛn†.»

Yarisunndo gbegelefɛnnɛ pe kala

9 Leele mbele pe maa yaara yanlɛrɛ
ti gbegele yarisunndo, pe
woro yaraga ka;
pe yarisunndo nda pè gbegele, wa ti
ni, ŋga ki yɔn ma wɛ ti ni fuun
na, ki yɛn wagafe.
Mbele pe yɛn ki yarisunndo ti
sɛrɛfɛnnɛ pe woro na yaan,
pee yaraga ko ka jɛn,
ki kala na, pe yaa ka fɛrɛ shɔ.
10 Mbe yarisunŋgo gbegele ma yɛɛ
kan nakoma mbe tugurɔn
yan mbe yaraga yanlɛgɛ ka
gbegele,
ko yaa yiŋgi yɔn lere kan, mbe sigi
ta tɔnli woro ki ni?
11 Wele, mbele fuun pe maa ki
yarisunndo ti gbogo, pe yaa ka
fɛrɛ shɔ;
yarisunndo gbegelefɛnnɛ pe yɛn
sɛnwee piile ko cɛ.
Ki daga pe ni fuun pe pan pe gbo-
golo, pe ni fuun pe pan pe
yere lagamɛ!
Pe ni fuun pe sunndo wi yaa ka kɔn
pe na, pe yaa fɛrɛ shɔ.

12 Fɛnlɛnaŋa wi ma tugurɔn ti kɔn
mberi le wa kasɔn ki ni,
mbe siri gbɔn marito ni, mbe
yarisunŋgo gbegele.
Wi maa ki tunŋgo ki piin wi kɛɛ
fanŋga ki ni fuun ki ni.
Ɛɛn fɔ na fuŋgo kaa yigi wi fanŋga
ki ma kɔ,
na wii tɔnmɔ ta mbe wɔ, wi ma te.

13 Tire tɛfɔ wi ma mana li sanga mbe
tige ki taanla,
mbe sigi tuuro ti kerikeri naŋganga
ni,
ko puŋgo na, wi mɛɛ kotɛnɛ li lɛ
mbege tɛ,
wi maa ki taanla taanlayaraga ki ni,
naga tɛni naga yɔn yala.
Wi maga tɛ maga pye paa lere yɛn,
mbege pye ki ma yiri sɛnwee kɔrɔgɔ,
ma yɔn,
mbe saga yerege go ka ni.

14 Wi ma sɛdiri tire ta kɔn,
nakoma wi ma sipirɛsi tire naa shɛni
tire ta cɔnri, mbe to yaga
ti tugbɔlɔ wa kɔlɔgɔ tire ti
sɔgɔwɔ;
nakosima wi ma pɛn tire ta sanri wi
yɛ,
tisara ti mɛɛ pan ti na mberi lɛ.
15 Ko tire nuŋgba to tari sɛnwee wi
ma pye kanŋgirɛ mbaa gbɛri,
wi ma ta le wa kasɔn ki ni mbaa ki
waga,

† **44:6 44.6:** Eza 48.12; Naga 1.17; 22.13 † **44:8 44.8:** Eza 17.10

mbe ta lɛ mbe kasɔn gbɛri, mbe
yaakara ti sɔgɔ ki na.
Wi ma ka gbegele mbege pye
yɛnŋɛlɛ, mbaa ki gbogo,
mbe ka gbegele yarisunŋgo, mbaa
fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ki
gbogo.
16 Wi ma tige ki walaga pye
kanŋgirɛ, mberi le kasɔn,
mbe kara sɔgɔ ki na;
wi ma kara ta fɔ ki na mbe ka mbe
tin.
Wi maa ki kasɔn ki waga fun mbe
sho fɔ:
«E, mi yɛn na waga jɛŋgɛ, kasɔn
yinnɛ li wele!»
17 Wi mɛɛ tige walaga sanŋga ki
lɛ mbege gbegele yɛnŋɛlɛ la,
mbege pye wi yarisunŋgo;
wi maa fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, naga
gbogo.
Wi maa ki yɛnri na yuun fɔ:
«Na shɔ, katugu mboro ma yɛn na
yɛnŋɛlɛ le!»

18 Ki leele pee kala jɛn, pee kala kɔrɔ
jɛn;
pe yɛngɛlɛ ke yɛn ma tɔn pe na,
jaŋgo paga kaa yaan,
pe jatere wi yɛn ma tɔn pe na, jaŋgo
paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni.
19 Lere kpɛ woro na jatere piin wa
wi nawa,
nakoma mbe kajɛnmɛ ta, nakoma
mbe tijinliwɛ ta mbe yo fɔ:
«Mì tige ki walaga pye kanŋgirɛ
mari le wa kasɔn,
ma yaakara sɔgɔ ki naŋganra ti na,
ma kara fɔ mari ka.
Yiŋgi na mi nɛɛ yarisunŋgo tijaanga
gbegele ki tige sanŋga ki ni?
Yiŋgi na mbe sila fɔli ki tikɔngɔ ki
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ki gbogo?»
20 Lere ŋa wi maa ki piin, wi yɛn
paa lere ŋa wi maa fee cɔnrɔ
puŋgo na,
wi jatere ŋa wì jɔgɔ wi na, wi maa
puŋgo.
Wi se ya mboo yɛɛ shɔ, wi se suu yɛɛ
pye fɔ:
«Yaraga ŋga ki yɛn na kɛɛ, ki yɛn
lere fanlayaraga.»

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe go shɔfɔ we

21 Yoro Zhakɔbu setirige piile, yaa
nawa tuun ki na;
yoro Izirayɛli woolo, yoro ye yɛn na
tunmbyeele wele.
Muwi mì ye gbegele, jaŋgo ye pye na
tunmbyeele;
yoro Izirayɛli woolo, mi se fɛgɛ ye
na.
22 Mì ye kapere ti jogo mari wɔ wa,
paa yɛgɛ ŋga na kambaaga
wɔgɔ ma kaa kɔ ma wɔ wa,
mì ye kajɔgɔrɔ ti jogo mari wɔ wa,
paa yɛgɛ ŋga na kambaaga
ma kaa kari ma wɔ wa.
Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ,
katugu mì ye go shɔ.

23 Mboro naayeri, ta yɔgɔri maa
jɔrɔgi,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kala na
li pye!
Tara ti nɔgɔna latijuro, yaa nayinmɛ
yuuro koo!
Yoro yanwira, yaa yɔgɔrimɔ
kɔŋgɔlɔ waa,
Yoro fun kɔlɔyɔ konaa tire ti ni fuun,
yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Zhakɔbu
setirige piile pe go shɔ,
mali gbɔgɔwɔ pi naga poro Izirayɛli
woolo pe na.

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ye go
shɔfɔ,
lo na làa ye gbegele wa ye nɔ wi lara
sanni ye sa se, lì yo fɔ:
«Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na
ki kagala ŋgele ke ni fuun ke
piin;
mi nuŋgba muwi mì naayeri wi
sanga maa jaraga,
mì nuŋgba muwi mì tara ti jaraga
lagapyew.
25 Mi ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
yagboyoolo pe kacɛn kagala
ke jɔgɔ,
mbe yara sɛnyogo le jɛlɛfɛnnɛ pe
yɔn;
mi ma kajɛnmbɛlɛ pe sɔngɔrɔ
puŋgo na,

mbe pe kajɛnmɛ pi kanŋga lembigewe.
26 Ɛɛn fɔ mi yɛn naga yuun naga finligi, fɔ na tunmbyee wi sɛnrɛ ti yɛn kaselege,
mi yɛn nala yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti piin nari yɔn finli.
Mi yɛn naga yuun Zheruzalɛmu ca ki wogo na fɔ: ‹Leele yaa ka cɛn wa ki ni naa,›
naga yuun Zhuda tara woolo pe cara ti wogo na fɔ:
‹Pe yaa kari kan naa fɔnŋgɔ,
mi yaa ka pe katara ti kan mberi yirige naa fɔnŋgɔ.›
27 Mi maga yo kɔgɔje wi latijugo ki kan fɔ: ‹Waga!
Mi yaa ma tɔnmɔ pi ni fuun pi waga!›
28 Mi maga yo Sirusi wi kan fɔ: ‹Wi yɛn na woolo pe kɔnrifɔ.
Wi yaa kanla nandanwa kagala ke ni fuun ke pye.
Wi yaa ka yo fɔ pe Zheruzalɛmu ca ki kan naa fɔnŋgɔ,
mbe yo fɔ pe shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le naa fɔnŋgɔ†.› »

45

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Sirusi wi wɔ ma tunŋgo kan wi yeri

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn Sirusi wi kan, wo ŋa wi yɛn lere ŋa lì wɔ we;
wo ŋa lì yigi kɛɛ na ma fanŋga le wi ni,
jaŋgo mbe cɛngɛlɛ sanŋgala ke go sogo wi fanŋga ki nɔgɔ,
mbe wunlumbolo pe fanŋga ki shɔ pe yeri,
mbe cara ti kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ wi kan,
tiga ka ya mbe tɔn naa†. Lì yo fɔ:
2 «Mi jate mi yaa keli ma yɛgɛ mbaa tanri,
mbe tinndiye pe yɔn yala mbe pe pye falafala,
mbe tuguyɛnrɛ kɔɔrɔ ti kaari,
mbe tugurɔn sɔgɔyaara ti kaari kaari.
3 Mi yaa ka yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara ti kan ma yeri,
mbe yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro nda ti yɛn wa larasaga ti kan ma yeri,
jaŋgo maga jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mɔ̀ɔ yeri ma mɛgɛ ki na,
muwi mi yɛn Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le.

4 «Na tunmbyeele, Zhakɔbu setirige piile pe kala na,
poro Izirayɛli woolo mbele mì wɔ pe kala na,
mɔ̀ɔ yeri ma mɛgɛ ki na,
ma mɛgbɔgɔ kan ma yeri, ma sigi ta ma silan jɛn.
5 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa,
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
Mì fanŋga kan ma yeri, ma sigi ta ma silan jɛn.
6 Ko pye ma, jaŋgo mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na mbe saga wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na,
leele pege jɛn fɔ mbe wɔ mi wo ni, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa;
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
7 Muwi mi ma yanwa pi pye pi ma yiri,
mbe diwi wi pye wi ma ye;
muwi mi ma yɛyinŋge ki pye ki ma pan,
mbe jɔlɔgɔ ki pye ki ma pan.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na ki kagala ke ni fuun ke piin.

8 «Naayeri wi ti kasinŋge ki tigi ki pan paa fɔngɔ yɛn,
kambaara ti ti kasinŋge ki pan paa tisaga yɛn;
tara tiri yɔn ki yɛngɛ, jaŋgo shɔwɔ pi pan fun,
kasinŋge ki fi ki pan.

† **44:28 44.28:** 2 Kuro 36.23; Ɛsidi 1.2; Eza 41.2
† **45:1 45.1:** Eza 41.1-4

Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn
na ki kagala ke ni fuun ke
piin.»

Yaara nda tì da to naa ti dafɔ

9 Lere ŋa wi maa kendige woo wi
dafɔ wi ni, daŋga yɛn wi
wogo,
ma sigi ta mboro jate ma yɛn
joro cɔgɔ wa cɔrɔ sannda ti
sɔgɔwɔ.
Naga yɛn ma, joro ti mbe ya mbege
yo cɔgɔ fanrifɔ wi kan fɔ:
«Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
Nakoma «Ma tunŋgo kii pye mbe
yɔn†.»
10 Lere ŋa wi maga yo wi to wi kan
fɔ: «Yiŋgi na ma sanla se?»
Nakoma mbege yo wi nɔ wi kan fɔ:
«Yiŋgi pyɔ ma se?»
Jɔlɔgɔ yɛn wi wogo.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi le, lo na li yɛn
pe dafɔ lì yo fɔ:
«Naga yɛn ma, na piile pe yaa ka
pye yɛgɛ ŋga na, yoro ye daga
mbanla yewe ko ni wi le?
Yoro ye daga mbanla kapyegele ke
naga na na wi le?
12 Muwi mì tara ti da,
ma sɛnwee piile pe da, ma pe tɛgɛ
wa ti ni.
Mi jate muwi mì naayeri wi sanga
maa jaraga na kɛyɛn yi ni,
muwi mi yɛn naayeri wi yanwa
yirigeyaara ti go na.»
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lì yo ma fɔ:
«Muwi mì Sirusi wi sun maa yirige
na kasinŋge pyege ki kala na;
mi yaa wi koŋgolo ke ni fuun ke yɔn
yala wi kan.
Wi yaa kanla Zheruzalɛmu ca ki kan
naa fɔnŋgɔ,
mbanla woolo mbele pàa yigi ma
kari pe ni pe yaga, pe sɔngɔrɔ
pe pan,
wi se ka go shɔgɔ sara shɔ pe yeri
nakoma yarikanra.»

Yɛnŋɛlɛ li yɛn
Izirayɛli woolo pe ni

14 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yaritara, naa
Etiyopi tara fɛnnɛ pe tɔnli wi
ni,
naa Seba tara fɛnnɛ mbele letitɔɔnrɔ
pe ni,
to ti ni fuun to yaa ka pan wa ye yeri,
mbe pye ye woro.
Ki cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka taga ye
puŋgo na, mbe pye mbe pɔ
yɔngɔwɔ ni.
Pe yaa kaa fɔli ye yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa
ye gbogo,
mbaa ye yɛnri mbaa yuun fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ li yɛn laga yoro cɛ yeri,
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa.
Yarisunndo ti yɛn wagafe.»

15 Kaselege ko na, mboro ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma lara;
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, mboro ma
yɛn shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ le.

16 Yarisunndo gbegelefɛnnɛ pè fɛrɛ
shɔ, a pe go kì sogo pe na;
pe ni fuun pe yɛn na sɔngɔrɔ na kee
fɛrɛ ti kala na.
17 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo poro na,
pè shɔwɔ mbakɔɔ ta Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga na.
Ye se ka fɛrɛ shɔ,
ye se ka go sogo fɔ sanga pyew.

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì naayeri wi da,
lo nuŋgba lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na lì tara
ti gbegele,
mari gbɛgɛlɛ, mari kan yeresaga ni.
Li siri da mberi yaga waga,
ɛɛn fɔ lìri da, jaŋgo leele mbe cɛn
wa ti ni,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le,
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi puŋgo
na.
19 Mi sila para larawa,
mi sila para tara ti diwi laga ka ni,
mi sila ki yo Zhakɔbu setirige piile
pe kan fɔ:
‹Yaa na lagajaa wagafe!›
Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga ki yɛn ma sin
ko mi maa yuun,

† **45:9 45.9:** Ɔrɔmu 9.20

ŋga ki yɛn kaselege ko mi maa yari.»

Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ka Yɛnŋɛlɛ li jɛn

20 Yoro cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele yè
koro yinwege na, ye gbogolo ye pan,
ye pinlɛ ye fulo laga!
Mbele pe ma pe yarisunndo tire
woro ti tugo na yanri ti ni, pee
kala la jɛn;
pe maa yɛnri yɛnŋɛlɛ la yeri, na li se
ya mbe pe shɔ.

21 Ye ye woyoro ti yo, ye kagala
ŋgele ke yɛn ye yeri ke yɛgɛ
naga.
Ye cɛn ye yo ye logo ye yɛɛ yeri!
Ambɔ wigi kagala ŋgele kè yo maga
lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni?
Ambɔ wi ke yɛgɛ yo maga lɛ wa faa?
Naga yɛn ma, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ mi
ma wi le?
Mbe wɔ mi ni, yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro
wa naa;
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa, na li yɛn
ma sin, na li ma lere shɔ;
mbe wɔ mi ni, la yɛgɛ woro wa naa.
22 Ye kanŋga ye yɛgɛ wa na yeri,
jaŋgo ye ta ye shɔ,
yoro mbele ye yɛn fɔ wa dunruya wi
kɔsaga ki na;
katugu muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le,
la yɛgɛ woro wa mi puŋgo na.
23 Mì wugu na yɛɛra mɛgɛ ki na,
sɛnsinnde ti maa yinrigi wa na yɔn,
sɛnrɛ nda ti se ya mbe kanŋga, fɔ:
«Sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa
ka kanŋguuro kan na yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
leele pe ni fuun pe yaa kaa wungu
na mɛgɛ ki na†.
24 Pe yaa kaa ki yuun na wogo na fɔ:
‹Kasinŋge naa fanŋga ki maa taa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
yeri.› »
Mbele fuun pàa nawa ŋgban li ni,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ
fɛrɛ ni pe na.
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga na,
Izirayɛli setirige piile pe ni
fuun pe yaa ka kasinŋge ta,
konaa mbaa pe yɛɛ tanga.

46

Babilɔni tara yarisunndo kala to naa Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li ni

1 Yarisunŋgo Bɛli kì kanŋguuro kan,
yarisunŋgo Nebo† ki fanŋga
kì kɔ;
pè ki yaara yanlɛrɛ ti pɔ mari taga
yaayoro nda ti maa tuguro lee
ta na.
Yàa pye na ki yarisunndo ti tungu
faa na kee ti ni,
tì pye tuguro nda ti yɛn ma nugu wa
yaayoro ti pɔgɔlɔ ke na, nari
tege.
2 Ki yarisunndo ti fanŋga kì kɔ, tì
kanŋguuro kan,
ti se ya mberi yɛɛ shɔ;
pè to jate ti yigi kasopiile na kee ti ni
tara ta yɛgɛ ni.

3 Yoro Zhakɔbu setirige piile, ye logo
na yeri,
yoro Izirayɛli woolo sanmbala
mbele fuun yè koro go na, ye
logo na yeri.
Yoro mbele mì yere ye go kala li ni
maga lɛ wa ye sesanga wi ni,
ma ye kala li lɛ maga lɛ wa ye
sepilige ki na.
4 Mi yaa koro ma ye ni fɔ sa gbɔn ye
lelɛwɛ sanga wi na;
mi yaa la ye sari fɔ ye yinzire ti ka
sa filige.
Muwi mì yere ye ni, mi yaa si yere
ye ni bere;
mi yaa ye go kala li lɛ mbe ye shɔ.

5 Ye yɛn na jaa mbanla taanla ambɔ
ni,
mbe yo fɔ mi naa ki fɔ wi ni we yɛn
ja?
Ye yɛn na jaa mbanla yala ambɔ ni,
mbe yo fɔ mi naa ki fɔ wi ni we yɛn
nuŋgba?

† **45:23 45.23:** Ɔrɔmu 14.11; Fili 2.10-11 † **46:1 46.1:** Bɛli naa Nebo pàa pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunndo.

6 Leele pele ma tɛ ŋa wa pe bɔtɛ pile
li ni wi wɔ,
mbe pe warifuwe wi taanla taanla-
yaraga ni,
pe mɛɛ tɛ gbɔnfɔ wa sara mberi kan
wi yeri, mbe yo wiri gbegele
pe kan yarisunŋgo,
kona pe mɛɛ la fɔli ki yɛgɛ sɔgɔwɔ
naga gbogo.
7 Pe maga lɛ pe pajogo ki na, mbe
kari ki ni,
mbe saga tɛgɛ ki tɛgɛsaga, ki ma
koro wa;
kila ya yiri wa ki yɔnlɔ li ni.
Ali na lere wa kaga yeri ŋgbanga,
kila ya mbege shɔ;
kila ya mbe lere shɔ mboo wɔ wa
jɔlɔgɔ ki ni.

8 Ye ye yɛɛ nawa to ki wogo ŋga ki
na, ye pye lenambala!
Yoro mbele yè yiri ma je, ye jatere
pye jɛŋgɛ!
9 Ye ye yɛɛ nawa to kagala ŋgele kè
pye ma toro faa ke na,
katugu muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le,
Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa mi
puŋgo na;
muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ le, la yɛgɛ
woro wa paa mi yɛn.
10 Kala na li yaa ka pye, mi mali yo
wa li lɛsaga
kagala ŋgele ke fa pye gbɛn, mì ke
yo maga lɛ wa fafafa.
Mì yo fɔ: «Kagala ŋgele mì kɔn ma
tɛgɛ mbe pye, ke yaa yeresaga
ta,
mi yaa na nandanwa kala li ni fuun
li pye mbeli yɔn fili.»

11 Mi yaa kara kasannjɛgɛ† ka yeri
mbe yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri,
naŋa wa wi, ŋa mi yaa yeri mbe yiri
fɔ taleere ta ni,
wi yaa kagala ŋgele mì kɔn ma tɛgɛ
mbe pye ke yɔn fili;
ŋga mì yo, mi yaa ti ki pye,
ŋga mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, mi yaa
ki pye mbege yɔn fili.

12 Yoro kotoŋgbanga fɛnnɛ, ye logo
na yeri,
yoro mbele ye yɛn ma lali kasinŋge
ki ni we.
13 Mi yɛn na paan na kasinŋge ki ni,
ki laga woro ma lali naa;
mi se mɔ ye shɔwɔ pi ni naa.
Mi yaa Siyɔn ca ki shɔ,
mbanla gbɔgɔwɔ yanwa pi kan
Izirayɛli woolo pe yeri.

47

Babilɔni ca ki yaa to

1 We Fɔ wì yo fɔ: «Yoro Babilɔni
ca woolo, ye tigi ye cɛn wa
taambugɔ ki ni!
Ye tigi ye cɛn tara, katugu wunluwɔ
jɔngɔ woro ye yeri naa, yoro
Kalide tara fɛnnɛ† wele.
Lere se kaa ye ca ki yinri naa fɔ: ‹Ca
tiyɔngɔ, ca ŋga ki yɛn fɛrɛwɛ
na!›
2 Ye yiri ye tirara shyɛn lɛ, ye muwɛ
pi tire.
Ye ye gbato wi laga wa ye go ki na,
ye ye deritɔnlɔgɔ ki yirige, ye ye
saanra ti yirige funwa na, ye
gbaan wi kɔn ye yiri.
3 Pe yaa ka ye witiwaga ki yan,
ye fɛrɛ laga ki yaa ka yiri funwa na.
Mi yaa kanla kayaŋga ki wɔ ye ni,
lere kpɛ se kanla yɛgɛ kɔn mbege
pye†.»

4 We go shɔfɔ pe maa wi yinri Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le.

5 «Babilɔni ca woolo, ye cɛn ye koro
ye pyeri,
ye ye wa diwi wi ni ye lara;
pe se kaa ye yinri naa cɛngɛlɛ ke
wunluwɔ ca.

† **46:11 46.11:** ***Kara kasannjɛgɛ:*** **Yɔn wìla pye wunlunaŋa Sirusi wi kacɛn yaraga. Mbe to tara na malaga ni mberi shɔ, Sirusi wìla pye ma wege ki pyewe pi na paa yɛgɛ ŋga na yɔn yɛn ma wege (Eza 8.8; Zhere 49.22).** † **47:1 47.1:** Kalide tara fɛnnɛ poro nuŋgba poro pe yɛn Babilɔni woolo wele. † **47:3 47.3:** Tunndo nda Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa la piin konaa tifagawa mba pe yaa ta, ti yaa pye kulolo woro.

6 Mìla nawa ŋgban na woolo pe ni
fɔ jɛŋgɛ,
poro mbele pe yɛn na kɔrɔgɔ ye,
mìla pe tifaga,
ma pe le ye kɛɛ.
Ɛɛn fɔ ye sila pe yinriwɛ ta,
yàa jɔlɔgɔ gbɔgɔ taga lelɛɛlɛ pe na.
7 Yàa pye na yuun fɔ: ‹We ca ki
yaa koro wunluwɔ ca fɔ sanga
pyew.›
Ye sila ki kagala ke yigi kala,
ki yaa ka sa kɔ yɛgɛ ŋga na, ye sila
sɔnri ki na.

8 «Koni yaa nuru na yeri, yoro
mbele katangala ke yɛn ma ye
ndanla.
Yoro mbele ye yɛn ma cɛn yɛyinŋge
na pɔw, naga yuun wa ye yɛɛ
nawa fɔ:
‹Woro wo na, we yɔngɔ woro wa!
We se ka pye naŋgunjaala fyew,
we se ka we piile pe la fyew!›
9 Ki jɔlɔgɔ kagala shyɛn ke yaa gbɔn
ye na yɔnlɔ nuŋgba ni, pilige
nuŋgba ki ni;
ye yaa ka ye piile pe la, mbe pye
naŋgunjaala.
Ki kagala ke yaa gbɔn ye na fɔ mbe
tijanga,
ye lekara kapyere to naa ki ni
fuun ni, konaa ye dobodobo
kapyere lɛgɛrɛ to naa ki ni
fuun ni.

10 «Yàa ye jigi wi taga ye kapere
pyege ko na;
yàa pye na yuun fɔ: ‹Lere kpɛ woro
na we yaan!›
Ye tijinliwɛ po naa ye kajɛnmɛ pì ye
puŋgɔ.
Yàa pye na ye yɛɛ piin fɔ: ‹Woro wo
na, we yɔngɔ woro wa.›
11 Jɔlɔgɔ ka yaa to ye na,
ye se kaga yigilɔmɔ pi jɛn;
jɔgɔwɔ pa yaa gbɔn ye na,
ye se ka ya shɔ pi kɛɛ.
Kapege ka yaa fo mbe to ye na,
sanni ye saga jɛn.

12 «Ye koro yaa ye dobodobo
kapyere ti piin san, konaa
lekara kapyere ti ni,
to nda yè ye yɛɛ kan ti tunŋgo ki
yeri, maga lɛ wa ye punwɛ pi
ni we.
Kana ye yaa ka tɔnli ta wa ti ni,
kana ti yaa ti paa fyɛ ye yɛgɛ.
13 Yè ye yɛɛ te wa jɛɛrɛ kapyere ti ni
san!
Koni mbele pe naayeri kacɛn kagala
ke kɔrɔ jɛn, mbele pe maa
jɛɛrɛ piin wɔnŋgɔlɔ ke kacɛn
wi ni,
mbele pe maa yevɔnndɔ kacɛn wi
wele na kagala ŋgele kaa
paan wa yɛgɛ ke yuun ye kan,
poro mbe yiri pe ye shɔ san!

14 «Wele, pe ni fuun pe yaa ka pye
paa yan waga yɛn,
ŋga kasɔn yaa ki sogo.
Pe se ya mbe pe yɛɛ shɔ ki kasɔn
yinnɛ li yeri.
Naŋganra kasɔn ŋga lere ma
yaakara sɔgɔ ki na, ko ka ma,
lere ma cɛn kasɔn ŋga tanla na
waga ko ka ma.
15 Ye wele, yàa pye na ye yɛɛ
tege mbele kala na, na
kanuŋgbaŋga piin pe ni,
poro mbele yàa pye na yewe, maga
lɛ wa ye punwɛ pi ni,
pe yaa ka pye yɛgɛ ŋga na, koyi ŋga
yɛɛn;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
ka gbɔn mbe jaraga, mbe kari
pe yɛ pe yɛ.
Lere kpɛ se ka ye shɔ.»

48

We Fɔ wi yɛn na kagala fɔnŋgɔlɔ kele sɛnrɛ yuun

1 Yaa nuru, yoro Zhakɔbu setirige
piile wele,
yoro mbele Izirayɛli mɛgɛ ki yɛn ye
na we,
yoro mbele yè yiri wa Zhuda sege ki
ni we,
yoro mbele ye maa wungu Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na we,
yoro mbele ye maa Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri;
ɛɛn fɔ ye woro naga piin kaselege
naa kasinŋge ni.

2 Ma sigi ta ye maa ye yɛɛ gbogo na
ye yɛɛ yinri ca kpoyi ki woolo,
ma ye kɛɛ ki kan Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ lo na,
lo na pe maa yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ.

3 Kagala ŋgele kè pye ma toro,
mìla ke sɛnrɛ yo ma ke naga, maga
lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni.
Ki sɛnrɛ tìla yiri wa na yɔn, a mìri
yo ye kan.
A mì si kaa ki pye le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni,
a kì pye ma ki yɛɛ yɔn fili.
4 Katugu mìgi jɛn ma yo yoro
Izirayɛli woolo, ye yɛn
nuŋgboŋgbangala fɛnnɛ,
ye yɔlɔgɔ kì sheli ye na paa tugurɔn
yɛn,
ye go kì liri ye na paa tugurɔn yɛn.
5 Mìla ki kagala ke yo ye kan maga
lɛ wa faa,
mìla ke sɛnrɛ yo ye kan sanni ke sa
gbɔn ye na,
jaŋgo yaga kaa ki yuun mbe yo fɔ
ye yarisunndo to tigi kagala
ke pye,
fɔ ye yaara yanlɛrɛ tire woro
nakoma tuguyɛnrɛ woro to
tìgi kagala ke kɔn ma ke tɛgɛ.
6 Nda mì yo yeri logo, yoro jate yège
yan fɔ ti ni fuun tìri yɛɛ yɔn
fili,
naga yɛn ma, ye se ki wogo ki yari
fun wi le?

Koni mi yaa ti ye kagala fɔnŋgɔlɔ
sɛnrɛ logo,
kagala ŋgele ke yɛn ma lara,
ŋgele ye sila ke jɛn faa.
7 Yiŋgɔ ko ke yaa pye, ke woro
kagala ŋgele kè toro wa faa;
fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ, ye fa ke
sɛnrɛ logo gbɛn;
jaŋgo yaga kaa ki yuun mbe yo fɔ
yàa ke jɛn faa!
8 Ye sila ki kagala ke sɛnrɛ logo, ye
sila kala la jɛn ke wogo na,
maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, ye
sila yɛnlɛ mbe logo.
Mìgi jɛn ma yo ye yɛn leele fan-
lafɛnnɛ ko cɛ,
maga lɛ wa ye sesanga wi na, pe maa
ye yinri leele mbele pè yiri ma
je.

9 Ɛɛn fɔ na mɛgɛ ki kala na, mìla
naŋgbanwa gbɔɔ pi sogo,
na gbɔgɔwɔ pi kala na, mìlan yɛɛ
yigi
jaŋgo mi ka ka ye tɔngɔ.
10 Ye wele, mì ye wa ma wele, ma ye
pye fyɔngɔ fu,
ɛɛn fɔ kii pye paa yɛgɛ ŋga na pe
ma warifuwe wi wa maa wele
kasɔn ni;
mì ye wa ma wele wa jɔlɔgɔ ki kasɔn
ki ni.
11 Mi yaa ko pye ma, na mɛgɛ ko kala
na, na yɛɛra mɛgɛ ko kala na,
katugu mi se yere ki na panla mɛgɛ
ki jɔgɔ.
Mi sanla gbɔgɔwɔ pi kan lere wa
yɛgɛ yeri.

Yɛnŋɛlɛ làa tunŋgo kan wunlunaŋa Sirusi wi yeri

12 Yoro Zhakɔbu setirige piile, ye
logo na yeri,
yoro Izirayɛli woolo, yoro mbele mì
yeri, ye logo na yeri!
Muwi mi yɛn koŋgbanŋa, muwi mi
yɛn puŋgofɔ†.
13 Na yɛɛra kɛɛ ko kì tara ti nɔgɔ ki
teŋge,
na kalige kɛɛ ko kì naayeri wi jaraga
ma kari lagapyew;
na mi kari yeri, ti ma pinlɛ ma pan.
14 Ye ni fuun ye pan ye gbogolo, ye
logo na yeri!
Ye ni ambɔ wi keli ma ki kagala ke
yo?
Lere ŋa wi yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, wi yaa li nandanwa
kala li pye Babilɔni tara ti na,
wi yaa wi kɛɛ ki yirige poro Kalide
tara fɛnnɛ pe na.
15 Mi kpaw, muwi mì para, muwi
mùu yeri;
muwi mùu pye wì pan, wi kagala ke
yaa si yɔn.

† **48:12 48.12:** Eza 41.4; 44.6; Naga 1.17; 2.8; 22.13

16 Ye fulo laga na tanla, yege sɛnrɛ
nda ti logo!
Maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, mii para
larawa.
Maga lɛ wa ki kagala ke lɛsaga ki na,
mìla pye wa.

Koni we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan tun
mali yinnɛ li tirige na na.

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ye go
shɔfɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le,
na li yɛn na ye nari ye tɔnli wo kala
na,
na ye yɛgɛ sinni wa konɔ na ye daga
mbaa tanri li ni.
18 Ndɛɛ kì pye yaa yɛnlɛ ma ye jatere
wi tɛgɛ na ŋgasegele ke na,
ye mbe ja yɛyinŋge ta ki pye paa
gbaan yɛn mbaa fuun,
kasinŋge ki jɛn na lɛgɛ ye sɔgɔwɔ
paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun pi yɛn.
19 Ye setirige piile pe jɛn na lɛgɛ paa
taambugɔ ki yɛn,
ye piile pe jɛn na lɛgɛ paa taayɛngɛ
ki yɛn.
Pe mɛgɛ ki se jɛn na kɔ nakoma mbe
tɔngɔ mbe kɔ mbe wɔ wa na
yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yiri wa Babilɔni ca

20 Ye yiri wa Babilɔni ca ki ni, ye
fe ye yiri wa poro Kalide tara
fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
Yaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa, yaa ki
wogo ŋga ki yari, mbe ti lere
pyew wigi logo;
yege sɛnrɛ ti jaraga fɔ wa dunruya
wi kɔsaga ki na,
yege yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì li tunm-
byeele Zhakɔbu setirige piile
pe go shɔ.

21 Lì pe yɛgɛ sin wa gbinri ŋa wì
waga wi ni, wɔgɔ si pe yigi;
lì ti tɔnmɔ janri ma yiri wa walaga
ki ni,
lì walaga ki jɛnw, a tɔnmɔ janri ma
yiri wa ki ni†.

22 Ɛɛn fɔ lepeele pe se yɛyinŋge ta
fyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

49

Yurugo shyɛn wogo: Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee

1 Yoro lɔgɔ furo tara fɛnnɛ, ye logo
na yeri!
Yoro taleere fɛnnɛ, ye nuŋgbolo jan
na yeri!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mala ta wa
na nɔ wi lara,
làa na mɛgɛ ki taga maga lɛ wa na
sesanga wi ni†.
2 Lìlan yɔn ki pye kì tanla, paa tokobi
yɔn tanga woo yɛn,
lìlan lara wa li kɛɛ ki nɔgɔ.
Lìlan pye paa wanla yɛn, na pèli yɔn
ki wɔ,
lìlan lara wa li sanŋgbɔ wi ni.
3 Lìgi yo na kan fɔ: «Mboro Izirayɛli
tara, mboro ma yɛn na tunm-
byee we,
mboro mi yaa tɛgɛ mbanla gbɔgɔwɔ
pi naga.»
4 Mi wo na, a mì silan yɛɛ pye fɔ:
«Mìlan yɛɛ te jaga,
mìlan fanŋga kì kɔ wagafe, tɔnli fu
kala na.
Ɛɛn fɔ ŋga ki daga na ni, ki yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo yeri,
na sara wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ lo yeri.»

5 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì para,
lo lìlan fanri maga lɛ wa na nɔ wi
lara, mala pye li tunmbyee,
jaŋgo mbe ti Zhakɔbu setirige piile
pe sɔngɔrɔ li kɔrɔgɔ,
mbe poro Izirayɛli woolo pe gbogolo
wa li tanla.
Mì gbɔgɔwɔ ta Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
na Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na fanŋga ye.
6 Làa na pye fɔ: «Mbɔɔn pye na
tunmbyee,
mbe ta mbe Zhakɔbu setirige piile
pe cɛnlɛ li yirige,

† **48:21 48.21:** Ɛki 17.1-7; Nɔmbu 20.1-13 † **49:1 49.1:** Zhere 1.5; Gala 1.15

mbe ta mbe poro Izirayɛli woolo
sanmbala mbele pè koro go na
pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan,
ki kɔ wo ma.
Ɛɛn fɔ mi yaa ma pye paa yanwa yɛn
cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan,
jaŋgo na shɔwɔ kala li gbɔn fɔ wa
tara ti kɔsaga ki na.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pan Izirayɛli woolo pe ni

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli
woolo pe go shɔfɔ, ma pye pe
Yɛnŋɛlɛ kpoyi le;
lere ŋa pe yɛn na tifaga,
a wì pye yaritijaanga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke yɛgɛ na,
ma pye fanŋga fɛnnɛ pe kulo,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na Izirayɛli woolo pe
go shɔfɔ, ma pye pe Yɛnŋɛlɛ
kpoyi le,
pa lì yo yɛɛn wi wogo na fɔ:
«Na wunlumbolo paga kɔɔn yan, pe
yaa yiri mbe yere;
na tara teele paga kɔɔn yan, pe yaa
fɔli ma yɛgɛ sɔgɔwɔ mbɔɔn
gbɔgɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ li kala na,
lo na li yɛn Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi na lɔ̀ɔn wɔ we.»

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mɔ̀ɔ
yɛnrɛwɛ pi logo na wagati
jɛnŋɛ wi ni,
mɛɛ ma saga shɔwɔ pilige ki ni.
Mi yaa lɔɔn go singi, mbɔɔn tɛgɛ ma
pye yɔn finliwɛ pi lefɔ mi naa
leele pe sɔgɔwɔ,
mbe tara ti yirige naa fɔnŋgɔ,
mbe kɔrɔgɔ tara nda tì jɔgɔ ma koro
waga ti yɛɛlɛ pe na naa;
9 mbege yo kasopiile pe kan fɔ: ‹Ye
yiri wa kaso,›
mbege yo mbele pe yɛn wa diwi wi
ni pe kan fɔ: ‹Ye yiri wa diwi
wi ni!›
Pa kona, pe yaa kaa taa mbaa nii
koŋgolo ke yɔn na,
mbaa yaakara taa mbaa kaa wa
tinndiye pe ni fuun pe na, paa
yaayoro ŋgbelege yɛn.
10 Fuŋgo se ka pe yigi naa, wɔgɔ se
ka pe yigi naa,
gbinri tifɛlɛgɛ tufunwɔ naa yɔnlɔ se
ka pe ya naa;
katugu ŋa wi yɛn na pe yinriwɛ taa,
wi yaa pe yɛgɛ sin,
mbe kari pe ni puluyo tɔnmɔ tanla.
11 Mi yaa koŋgolo wɔ wa na yanwira
ti ni fuun ti go na,
mbanla koŋgbɔrɔ ti yɔn yala.
12 Na woolo pe mbele paa paan ma
yiri fɔ lege,
pele mbele pè yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, konaa ma
yiri wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri;
pele mbele pe yɛn na paan ma yiri
wa Sinimu tara.»
13 Mboro naayeri, ta nayinmɛ
kɔŋgɔlɔ waa!
Mboro tara, ta yɔgɔri!
Yoro yanwira, yaa nayinmɛ yuuro
koo!
Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali
woolo pe kotogo ki sogo pe na,
li yɛn na li woolo mbele pe yɛn tege
na pe yinriwɛ taa.

Yɛnŋɛlɛ li se fɛgɛ li woolo pe na

14 Siyɔn ca woolo pàa pye na yuun
fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we wa,
we Fɔ wì fɛgɛ we na.»
15 Naga yɛn ma, jɛlɛ wi mbe ya
mbe fɛgɛ wi pyɔ ŋa wi yɛn na
wɔnri wi na, wi na le?
Naga yɛn ma, wi soo yɛɛra pisee wi
yinriwɛ ta wi le?
Ali na wi ka fɛgɛ wi na, mi wo se
fɛgɛ ye na fyew.
16 Wele, mboro Siyɔn ca, mɔ̀ɔ kerik-
eri wa na kɛndala paa tɛgɛrɛ
yɛn,
mbogo ŋga ki yɛn mɔɔ maga, ki yɛn
na yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga pyew.
17 Ma piile pe yɛn na fee na paan,
ma si yala, mbele pɔ̀ɔn tɔngɔ konaa
mɔɔ jɔgɔ mɔɔ pye kataga, pe
yaa kari mbe laga ma na.
18 Ma yɛgɛ ki yirige ma wele mɔɔ yɛɛ
maga,
ma piile pe ni fuun pe yɛn na pe yɛɛ
gbogolo na paan ma kɔrɔgɔ.
Mbege ta mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo,

mì wugu fɔ ma yaa ka pe pɔ ma yɛɛ
na paa fereyaara yɛn,
mbɔɔn yɛɛ fere pe ni paa pijɔ fɔnŋɔ
yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
19 Ma ca ŋga kì pye kataga, naa ma
lara nda tì koro waga,
konaa ma tara nda tì jɔgɔ ti ni,
ti yaa ka kologo ma woolo pe na.
Mbele pàa pye nɔɔ jogo, pe yaa ka
fe mbe kari mbe laga ma na.
20 Màa pye naga sɔnri mà la ma piile
mbele ni,
pe yaa kaa ki yuun wa ma nuŋgbolo
fɔ:
«Laga kì kologo we na, laga ka kan
we yeri we ta we cɛn wa ki
ni.»
21 Kona, ma yaa kaa ma yɛɛ piin fɔ:
«Ambɔ wigi piile mbele pe se na
kan?
Katugu mìla pye piile fu, ma pye
jambasee.
Pàa na yigi ma kari na ni kasopyɔ,
mala purɔ ma kari na ni tara ta yɛgɛ
ni.
Naga yɛn ma, ambɔ wigi piile mbele
pe gbegele?
Mì koro na yɛ, mbele yɛɛn poro la
pye se yeri?»

22 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Mi yaa na kɛɛ ki yirige mbe wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yeri,
mbanla dirapo wi yirige tara woolo
pe kan.
Kona, pe yaa ma pinambiile pe lɛ
kɛyɛn na, mbe pan pe ni,
mbɔɔn sumborombiile pe lɛ pajoro
na mbe pan pe ni.
23 Wunlumbolo poro pe yaa ka pye
teele mbele pe yɛn ma piile pe
nagafɛnnɛ,
wunlunjaala poro pe yaa ka pye
nɛɛlɛ mbele pe yɛn ma piile
pe gbegelefɛnnɛ;
pe yaa kaa fɔli ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbaa pe yɛrɛ ti jiile wa tara,
mbaa ma gbogo,
mbaa ma tɔɔrɔ gbanŋgban wi laala.
Pa kona, ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le,
fɔ mbele pè pe jigi wi taga na na, pe
se ka fɛrɛ shɔ.»

24 Naga yɛn ma, maliŋgbɔɔn koto-
gofɔ wì yaara nda koli wa
malaga,
ti mbe ya shɔ wi yeri le?
Naga yɛn ma, lewɛlɛwɛ wì lere ŋa
yigi kasopyɔ, wi mbe ya shɔ
wi yeri wi le?
25 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Maliŋgbɔɔn kotogofɔ wì yaara nda
koli wa malaga ki na, ti yaa ka
shɔ wi yeri,
lewɛlɛwɛ wì kasopyɔ ŋa yigi wa
malaga, wi yaa ka shɔ wi yeri.
Mi yaa ka malaga gbɔn ma winfɛnnɛ
pe ni,
mbɔɔn piile pe shɔ.
26 Mi yaa ka ti mbele pe yɛn nɔɔ jɔlɔ,
pe pe yɛɛra wire kara ti ka;
pe yaa ka pe yɛɛra kasanwa pi wɔ
paa duvɛn fɔnŋɔ yɛn, fɔ wila
pe yɛgɛ ki kanŋgi.
Pa kona lere pyew wi yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn ma shɔfɔ we,
naa ma go shɔfɔ, konaa Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ.»

50

Yɛnŋɛlɛ lii je li woolo pe na

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Pɔrɔgɔ jɔgɔsɛwɛ ŋa mì kan ye nɔ
ŋa wi yɛn Zheruzalɛmu ca ki
yeri, ma wi pɔrɔgɔ ki sa, wi
yɛn se yeri?
Ambɔ fɔgɔ kila pye na na, fɔ a mi ye
pɛrɛ ki fɔ wi yeri kulolo mala
fɔgɔ ki tɔn?
Ɛɛn fɔ yege jɛn ye yo fɔ pè ye pɛrɛ
ye kajɔgɔrɔ to kala na;
ye nɔ wi pɔrɔgɔ kì jɔgɔ, naa yè yiri
ma je ki kala na.
2 Naa mìla pan, yiŋgi na mi sila si
lere yan?
Mìla ye yeri, ɛɛn fɔ lere kpɛ sigi shɔ.
Naga yɛn ma, na kɛɛ ki were ma toro
mbe ye shɔ wi le?
Naga yɛn ma, fanŋga woro na ni
mbe ya mbe ye shɔ wi le?

Ma si yala, na mi ka gbanla nuŋgba
kɔgɔje wi na, wi ma waga,
mi ma gbaanla pe kanŋga ma pe pye
lawaga;
ŋgbanra ti ma fɔngɔ tɔnmɔ lama pi
kala na,
katugu wɔgɔ ki mari gbo.
3 Mi ma diwi wi le wa naayeri maa
fo paa paraga yɛn,
mbe naayeri lara ti tɔn paa lere ma
kaa jatere piriwɛn yaripɔrɔ le
wi yɛɛ na we.»

Yurugo taanri wogo:
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi kala

4 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan naga
sɛnrɛ yolɔmɔ pi ni,
jaŋgo lere ŋa wi yɛn tege na, mbe ya
mboo saga na sɛnyoro ti ni.
Pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew li
mala yɛn,
li mala yɛn, jaŋgo mbe nuŋgbolo
jan mbaa nuru paa fɔrɔgɔfɛnnɛ
yɛn.
5 Ee, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan
nuŋgbogolo ke yɛngɛ;
mii yiri mbe je, mii si sɔngɔrɔ puŋgo
na.
6 Mìla na pɔgɔlɔ ke kan na
gbɔnfɛnnɛ pe yeri,
mala mbatelege ki jan mbele pàa
pye nala siyɔ wi kologi pe kan;
mbele pàa pye nala tegele konaa na
cɛnrɛ ti surugun na na,
mi sila na yɛgɛ ki lara pe na.

7 Ɛɛn fɔ we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan
saga,
ki kala na, mi sila go sogo,
ki kala na, mìla na go ki sheli paa
sinndɛlɛgɛ yɛn;
katugu mìla ki jɛn ma yo mi se fɛrɛ
shɔ.
8 Ŋa wi yɛn na tanga ki kaan na yeri,
wi yɛn na tanla tɔɔn;
ambɔ wila jaa mbe kiti kɔn na na?
Ki lerefɔ wi pan we kari wa kiti
kɔnsaga.
Ambɔ wi yɛn na winfɔ wo?
Ki lerefɔ wi yiri wi pan na mɛgɛ ni.
9 Ee, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan saga,
ambɔ wi mbe ya mbe kiti kɔn mboo
jan na na?
Na winfɛnnɛ pe ni fuun pe yaa kɔn
mbe toori paa parisankɔnrɔ
kɔnrɔ yɛn,
fyɛnrɛ yaa ka ye pe ni mbe pe ka
mbe pe kɔ.

10 Ye ni, ambɔ wi maa fyɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
nali tunmbyee wi sɛnrɛ ti nuru?
Lere o lere wi yɛn na tanri wa wɔwɔ
pi ni;
yanwa kpɛ si woro wi yeri wa wi
konɔ li ni,
wo mboo jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na,
wuu kɛɛ ki kan wi Yɛnŋɛlɛ lo na.
11 Ɛɛn fɔ yoro mbele fuun ye yɛn na
kasɔn ki muni,
ma ye yɛɛ maga wangala kasɔn
wogolo ni,
yaa kee ye sa ye wa kasɔn ŋga yè
mu ye yɛ ki ni,
konaa wa ye wangala kasɔn wogolo
ke sɔgɔwɔ.
Muwi mi yaa ti ki wogo ŋga ki gbɔn
ye na,
ye yaa ka sinlɛ mbe ku wa jɔlɔgɔ ki
ni.

51

Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ pi yɛn kɔsaga fu

1 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Yoro mbele yè
taga kasinŋge ki na naga jaa,
yoro mbele ye yɛn na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li laga jaa,
ye logo na yeri!
Pè ye tɛ ma ye wɔ walaga ŋga ni,
yege walaga ki wele,
pè ye tile ma ye wɔ waliwege ŋga ni,
yege wele!
2 Ye ye tɛlɛ Abirahamu wi wele
konaa Sara ŋa wì ye se wi ni;
mìla Abirahamu wi yeri sanga ŋa ni,
kìla yala pyɔ woro wi yeri,
ɛɛn fɔ, a mì si duwaw wi na ma
setirige piile kan wi yeri†.»
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Siyɔn ca
woolo pe kotogo ki sogo pe na,

† **51:2 51.2:** Zhenɛ 12.2; Dete 7.12-14

mbe lara nda tì jɔgɔ ma koro waga
ti kotoro ti sogo ti na.
Li yaa ka gbinri wi kanŋga mboo
pye paa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki
yɛn.
Nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ yaa ka pye
wa ki ni,
naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro konaa
yuuro shɔgɔ ni.

4 «Yoro mbele na woolo, ye logo na
yeri,
yoro mbele cɛnlɛ na li yɛn na woolo,
ye nuŋgbolo jan na yeri!
Katugu pa lasiri sɛnrɛ ti yaa yiri laga
na yeri mbe kan ye yeri;
mi yaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ tɛgɛ, mbe
ta mbe yanwa yirige cɛngɛlɛ
ke kan.
5 Na kasinŋge wagati wì yɔngɔ,
na shɔwɔ wagati wì gbɔn makɔ;
mi jate mi yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na,
lɔgɔ furo tara woolo pe yaa ka pe jigi
wi taga na na,
mbe pe jigi wi taga na fanŋga ki na.
6 Ye ye yɛrɛ ti yirige ye naayeri wi
wele,
ye ye yɛrɛ ti sogo ye tara ti wele;
katugu naayeri wi yaa ka kɔ saw paa
wirige yɛn,
tara ti yaa ka lɛ mbe wɔ ti yɛɛ ni paa
parisankɔnrɔ kɔnrɔ yɛn,
tara woolo pe yaa ka ku paa tishɔnrɔ
yɛn.
Ɛɛn fɔ shɔwɔ mba mi yɛn na kaan,
pi yaa koro wa fɔ sanga pyew,
na kasinŋge ki se kɔ fyew.

7 «Yoro mbele ye yɛn ma kasinŋge
ki jɛn, ye logo na yeri,
yoro mbele na lasiri sɛnrɛ ti yɛn wa
ye kotogo na we!
Yaga ka fyɛ sɛnwee piile pe tifagawa
sɛnrɛ ti yɛgɛ,
ye sunndo wiga ka kɔn ye na pe
tɛgɛlɛ li kala na.
8 Yaawere yaa ka ye pe ni, mbe pe
ka paa paraga yɛn,
fyɛnrɛ yaa ka pe ka paa simbasire
yaripɔrɔ yɛn.

† **51:10 51.10:** Ɛki 14.21

Ɛɛn fɔ na kasinŋge ki yaa koro wa
fɔ sanga pyew;
na shɔwɔ mba mi yɛn na kaan, pi
yaa koro wa sanga pyew fɔ
tetete.»

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛnrɛwɛ pì pe saga

9 Yɛn ma yiri, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yɛn ma
yiri, mɔɔ fanŋga ki le ma yɛɛ
ni!
Yɛn ma yiri paa yɛgɛ ŋga na màa
pye naga piin fafafa we,
wa wagati ŋa wì toro faa wi ni.
Naga yɛn ma, mboro ma maa
yaripege Arahavu ki tɔngɔ wi
le?
Mboro ma maa kɔgɔje yarifɛlɛgɛ ki
gbo wi le?
10 Naga yɛn ma, mboro ma maa
kɔgɔje wi waga,
ma latijugo tɔnŋgbɔɔ pi waga wi le?
Naga yɛn ma, mboro ma maa
torosaga wɔ wa kɔgɔje wi
nandogomɔ,
ma woolo mbele mà pe go shɔ, ma
ti a pe toro wi le†?

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele lì pe
go shɔ, pa pe yaa ka sɔngɔrɔ
ma;
pe yaa ka pan mbe ye wa Siyɔn ca
yɔgɔrimɔ yuuro ni,
nayinmɛ mbakɔɔ yaa ka pye pe yeri
paa wunluwɔ njala yɛn pe go
na.
Yɔgɔrimɔ naa nayinmɛ yaa ka pye
pe yeri,
yɛsanga naa jɛngɛ ki ni, ti laga yaa
ka lali pe ni.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe daga mbaa fyɛ

12 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mi we, muwi mi
yaa ye kotogo ki sogo ye na;
yiŋgi na ye sila fyɛ sɛnwee yɛgɛ, wo
ŋa wi yɛn kufɔ we?
Yiŋgi na ye sila fyɛ sɛnwee pyɔ yɛgɛ,
wo ŋa wi yɛn paa yan yɛn we?
13 Ye pye mɛlɛ mɛɛ fɛgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, lo na li yɛn ye
dafɔ we?
Lo lì naayeri wi jaraga ma kari, ma
tara ti nɔgɔ ki teŋge.

Ye yɛn na fyɛ suyi ye jɔlɔfɔ wi yɛgɛ
pilige pyew,
fɔ wì gbɛgɛlɛ mbe pan mbe ye tɔngɔ.
Ɛɛn fɔ ye jɔlɔfɔ wi naŋgbanwa pi
yɛn se koni?
14 Sanni jɛnri, mbele pè pɔ ma le wa
kaso, pe yaa pe wa pe koro pe
yɛɛ kan;
pe se koro wa kaso go ki ni mbe ku,
pe se ka pe yɔnsuro ti la fun.
15 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le;
muwi mi ma ti kɔgɔje wi maa tinmɛ
yinrigi,
mbe ti wi tɔnmɔ mba pi maa yin-
rigi na tuun, pi maa kunlu
ŋgbanga.
Na mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ.
16 Mìlan sɛnrɛ ti le ma yɔn,
mala kɛɛ yinmɛ pi tɛgɛ mɔɔ tɔn.
Muwi mì naayeri wi jaraga ma kari
lagapyew, ma tara ti nɔgɔ ki
teŋge,
maga yo Siyɔn ca fɛnnɛ pe kan fɔ:
‹Yoro ye yɛn na woolo wele.›
»

Zheruzalɛmu ca, yɛn ma yiri

17 Yɛn ma yiri, Zheruzalɛmu ca, yɛn
ma yiri,
ma yiri ma yere.
Yoro mbele yàa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa wɔjɛnnɛ li shɔ li
kɛɛ ma li wɔ we.
Yàa li wɔ mali kɔ pew, fɔ ma saa
gbɔn sinndɛɛrɛ ti na, fɔ a ye
yɛgɛ kila kanŋgi.
18 Pàa piile mbele fuun se,
ali lere nuŋgba wo sila ta wa pe ni
mbe pe yɛgɛ sin;
pàa piile mbele fuun gbegele,
ali lere nuŋgba wo sila ta wa pe ni
mbe pe yigi kɛɛ na.
19 Jɔlɔgɔ kagala shyɛnzhyɛn gbɔn ye
na,
koro ke yɛn tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ,
naa fuŋgo konaa tokobi wi ni.
Ambɔ fɔ wi yaa gbele mbe ye kan?
Ambɔ fɔ wi yaa ye kotogo ki sogo ye
na?
20 Ye piile pe fanŋga kì kɔ pe ni,
pè toori, ma sinlɛ wa ca nawa
koŋgolo ke ni fuun ke yɔn na,
paa pe ma kaa woŋgoli yigi mɛrɛ ni
we.
Ko pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa gbɔɔ mba pi yɛn
li ni pe ni pi kala na,
konaa naa Yɛnŋɛlɛ lì yiri pe kɔrɔgɔ
we.

21 Ki kala na, ye logo na yeri, yoro
Zheruzalɛmu ca woolo mbele
yuŋgbɔgɔrɔ ni,
yoro mbele ye yɛgɛ ki yɛn na
kanŋgi, ma si yala duvɛn ma
ye wɔ.
22 Ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le,
lo na li yɛn ma yere yoro mbele li
woolo ye go kala li ni, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
«Ye wele, wɔjɛnnɛ na li yɛn ye kɛɛ,
lo na li duvɛn wi maa lere yɛgɛ
kanŋgi,
mi yaa li shɔ ye yeri.
Na naŋgbanwa wɔjɛnnɛ ye se wɔ
wa li ni naa.
23 Mi yaa li le ye jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ;
poro mbele pàa pye na ye piin fɔ:
‹Ye sinlɛ, we yaa lugu ye na, mbe ye
tangala mbe toro!›
Ko sanga wo ni, yàa ye pɔgɔlɔ ke pye
paa tara ti yɛn,
paa torokonɔ yɛn torofɛnnɛ pe kan.»

52

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka yiri naa fɔnŋgɔ

1 Yɛn ma yiri, yɛn ma yiri!
Siyɔn ca, yiri ma fanŋga le ma yɛɛ
ni!
Mboro Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn
kpoyi, ma yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ti
le ma yɛɛ na!
Katugu leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ
konaa leele mbele pe yɛn
fyɔngɔ ni, wo wa kpɛ se ka ye
wa ma ni naa.
2 Yiri ma gbanŋgban wi yangara,
maa lagala ma yɛɛ na,
ma pan ma cɛn wa ma cɛnsaga,
mboro Zheruzalɛmu ca ye!

Kulowo maŋga ŋga pè le wa ma yɔlɔgɔ, ki sanga,
mboro Siyɔn ca ŋga paa sumboro yɛn.
3 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye pàa ye pɛrɛ sɔnŋgɔ fu na, penjara se ka sara fun mbe ye go shɔ.»
4 Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Maga lɛ wa faa, na woolo pàa kari wa Ezhipiti tara ma saa cɛn wa; ko puŋgo na, a Asiri tara fɛnnɛ pè si pan ma baga pe na ma pe jɔlɔ go fu.»
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Koni yiŋgi mi daga mbe pye? Katugu pànla woolo pe yigi ma kari pe ni kulowo ni wagafe. Mbele pè cɛn pe go na fanŋga, pe yɛn na cew tawa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa. Pe yɛn nala mɛgɛ ki jogo pilige pyew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 Ki kala na, pilige ka, na woolo pe yaa kanla mɛgɛ ki jɛn. Ko pilige ko ni, pe yaa kaga jɛn fɔ muwi mì para. Mi kpaw muwi!»

Yɛnŋɛlɛ li yaa sɔngɔrɔ mbe pan wa Zheruzalɛmu ca

7 Mbele pe yɛn na paan sɛntanra ti ni mberi yo,
pe panlɔmɔ pi yɛn ma yɔn wa yanwira ti na,
poro mbele pe yɛn na yɛyinŋge sɛnrɛ ti yari,
na yarijɛndɛ sɛntanra ti yuun,
na shɔwɔ pi sɛnrɛ ti yari,
naga yuun Siyɔn ca ki kan fɔ: «Ye Yɛnŋɛlɛ lo lì yɛn wunluwɔ we†!»
8 Ye ca kɔrɔsifɛnnɛ pe magaŋgala ke yɛn na yinrigi,
pè pinlɛ na cew tawa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa;
katugu poro jate pe yɛn naga yaan yɛnlɛ ni
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɔngɔrɔ na paan wa Siyɔn ca.
9 Zheruzalɛmu katara woolo, ye pinlɛ yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Zheruzalɛmu ca woolo pe kotoro ti sogo pe na,
li yaa Zheruzalɛmu ca ki go shɔ.
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yawa po naa li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki naga cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛgɛ na;
leele pe ni fuun pe yaa ka we Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ pi yan sa gbɔn fɔ wa tara ti kɔsaga ki na.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe yirige wa Babilɔni tara

11 Yaa kee, yaa kee ye yiri laga ki laga ŋga ki ni!
Yaga ka jiri fyɔngɔ yaraga ka kpɛ na.
Ye yiri wa Babilɔni ca ki ni, ye ye yɛɛ pye kpoyi,
yoro mbele ye maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔyaara ti lee we†.
12 Yaga ka yiri wa fyɛlɛgɛ na,
yaga ka fe mbe yiri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka keli ye yɛgɛ,
lo na Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, li yaa ka pye ye puŋgo na.

Yurugo tijɛrɛ wogo: Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee wi jɔlɔgɔ kala

13 Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Wele, na tunmbyee wi kagala ke yaa kaa yɔngɔ mbaa kee yɛgɛ,
wi yɔlɔgɔ ki yaa ka yiri caw,
wi yaa ka gbɔgɔwɔ ta,
wi yaa ka yiri naayeri fɔ jɛŋgɛ.
14 Wìla pye fyɛrɛ yaraga lelɛgɛrɛ yeri,
katugu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla jɔgɔ ma piri, pi sila yiri sɛnwee woo kɔrɔgɔ,
wi cɛnlɔmɔ pi sila sɛnwee pyɔ woo lɛ.
15 Ki kala na, wi kala lì to cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yɔn na fun,
wunlumbolo pele yaa ka pyeri dinw wi yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu kala na pe fa li yɛgɛ yo pe kan faa, lo pe yaa yan.
Kala na pe fa logo faa, pe yaa li kɔrɔ jɛn.»

† **52:7 52.7:** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa Ɔrɔmu 10.15laga ki ni. † **52:11 52.11:** 2 Wunlu 24.13; 25.13-14

53

1 Sɛnrɛ nda tì yo we kan, ambɔ wi taga ti na?
Ambɔ wi Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki jɛn†?
2 Wìla yiri ma lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ paa tipile yirifɔnnɔ yɛn,
paa tige niŋge yɛn, ŋga kì fi ma yiri tawara na.
Tiyɔnwɔ kpɛ sila pye wi na, wi sila pye sara ni, jaŋgo leele paa wi wele;
gbɔgɔwɔ kpɛ sila pye wi na mbe ti lere mbaa yɛgɛ yinrigi wi na.
3 Leele pàa wi tifaga ma je wi na,
wìla pye tege na, ma tara wa jɔlɔgɔ ki ni.
Wìla pye lere ŋa lere kpɛ sila pye na jaa mbaa wi wele;
wàa wi tifaga, we sila pye naa jate.

4 Ma si yala, wìla we jɔlɔgɔ kagala ke lɛ we yɔnlɔ,
ma we tege ki go tugo.
A woro nɛɛ ki jate ma yo Yɛnŋɛlɛ lo lì jɔlɔgɔ wa wi na,
maa gbɔn maa tifaga.
5 Ɛɛn fɔ pàa wi furugu we kapere to kala na,
pàa wi gbɔn maa tɔngɔlɔ we kajɔgɔrɔ to kala na;
jɔlɔgɔ ŋga ki mbaa yɛyinŋge ki kan we yeri, kì to wo na,
wi wɛlɛgɛsara to fanŋga na wè sagala.
6 We ni fuun wàa puŋgo na yanri faa paa simbaala yɛn,
we ni fuun nuŋgba nuŋgba wàa pye na kee we yɛɛra koŋgolo koro ni;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa we ni fuun we kajɔgɔrɔ tuguro ti taga wi go na†.
7 Pàa wi jɔlɔ fɔ tipege, a wùu yɛɛ tirige pe kan,
wi suu yɔn ki yɛngɛ.
Wìla pye paa simbapyɔ yɛn, ŋa pè yigi na kee wi ni wa wi gbosaga,
paa sumbyɔ yɛn, ŋa wì pyeri wi sire kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ,
wi suu yɔn ki yɛngɛ.
8 Pàa wi yigi fanŋga ma kiti kɔn wi na, maa yigi ma kari wi ni.
Wi wagati woolo wi kala li sila wa kpɛ jori,
naa pàa wi yinwege ki kɔn, maa wɔ laga dunruya wi ni weele pe sɔgɔwɔ we.
Pàa wi gbo na woolo pe kapere to kala na†.
9 Pàa wi le wa lepeele pe sɔgɔwɔ,
wi kuŋgɔlɔ, pàa saa wi gboo wi le wa penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe gboolo pe lesaga ki ni;
ma si yala, wi sila lewɛlɛwɛ kapyege kpɛ pye,
lefanlaga sɛnrɛ kpɛ sila yiri wa wi yɔn.

10 Ɛɛn fɔ kìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li ndanla mbeli tunmbyee wi jɔlɔ, mboo tɔngɔlɔ.
Wùu yɛɛ kan ma pye kapere ti kala yagawa jasaraga.
Wi yaa ka setirige piile ta,
mbe yinwetɔnlɔgɔ ta;
wi yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li pye mbeli yɔn fili.
11 Wi jɔlɔgɔ gbɔgɔ ko puŋgo na, wi yaa yinwetanga ta fɔ kuu yɛnlɛ tin.
Naa lelɛgɛrɛ yaa kaa jɛn,
ki kala na, na tunmbyee sinŋɛ wi yaa ka ki leele pe jate lesinm-bele,
wi yaa ka yere pe kapere ti go kala li ni.
12 Ki kala na, mi yaa ka wi tasaga ki kan wi yeri wa legbɔɔlɔ pe sɔgɔwɔ,
wo naa mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe ni, pe yaa ka yarijɛndɛ nda tì koli ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na;
katugu wì yere ki na maa yɛɛ kan ma ku.
Pòo jate kapere pyefɛnnɛ wo wa;
ma si yala, wì lelɛgɛrɛ kapere tuguro lɛ,
ma yɛnri kajɔgɔrɔ pyefɛnnɛ pe kan†.

† **53:1 53.1:** Zhan 12.38; Ɔrɔmu 10.16 † **53:6 53.6:** 1 Pyɛ 2.24-25 † **53:8 53.8:** Kapye 8.32-33
† **53:12 53.12:** Maki 15.28; Luki 22.37

54

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta naa

1 «Mboro ŋa jambasee, ta yɔgɔri!
Mboro ŋa ma fa pyɔ se mbe yan,
ta nayinmɛ nii, maa yɔgɔrimɔ
kɔŋgɔlɔ waa!
Katugu jɛlɛ ŋa pè wa,
wi piile pe yaa ka lɛgɛ mbe wɛ jɛlɛ
ŋa wì pɔri naŋa yeri wi woolo
pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.»
2 Ka taga ma paraga go ki gbemɛ pi
na,
ma paraga go ki tɔnpaara ti sangala
jɛŋgɛ maga gbɔgɔ,
maga kaa ki sɔnŋgɔ ko jate.
Ma ka taga ki pɔmanda ti titɔnlɔwɔ
pi na,
ma ki kankanŋgagala ke kan ke
yere tiyɔngɔ.
3 Katugu ma piile pe yaa ka lɛgɛ mbe
jaraga mbe kari kɛɛ ki ni fuun
ki na.
Ma setirige piile pe yaa ka cɛngɛlɛ
sanŋgala ke tara ti shɔ ke yeri
mberi ta,
mbe cɛn wa ma cara nda tì koro
waga ti ni, mberi yin leele pe
ni naa.

4 Maga ka fyɛ, katugu ma se ka fɛrɛ
shɔ naa;
ma jatere wiga ka piri ma na, katugu
pe se kɔɔn tifaga.
Fɛrɛ nda tìla ma ta ma sumborowo
sanga wi ni, ma yaa ka fɛgɛ ti
na;
tifagawa mba màa ta ma
naŋgunjagara sanga wi ni,
ma se ka nawa to pi na naa.
5 Katugu ma Dafɔ wo wi yaa pye ma
nambɔrɔwɔ we;
wi mɛgɛ koyi ŋga «Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ.»
Ma go shɔfɔ wo wi yɛn Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi le;
li mɛgɛ koyi ŋga Tara ti ni fuun
Yɛnŋɛlɛ.

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nɔɔ yinri naa,
paa jɛlɛ yɛn ŋa wì pɔlɔ wi wa, a wi
jatere wì piri wi na.
Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ma lefɔnrɔ sanga
japɔrɔwɔ ma mbe ya mboo je
mɛlɛ?
7 Mìla ma je wagati jɛnri ni ko cɛ;
ɛɛn fɔ na yinriwɛ tawa gbɔɔ pi kala
na, mi yaa ma lɛ naa.
8 Wa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni ma
ni,
mìla na yɛgɛ ki lara ma na wagati
jɛnri ni;
ɛɛn fɔ wa na ndanlawa mba pi yɛn
kɔsaga fu pi ni,
mi yaa kɔɔn yinriwɛ ta naa.»
Ma go shɔfɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, lo lì
yo ma.

9 «Mi yaa ki pye paa yɛgɛ ŋga na
mìla ki pye Nowe† sanga wi ni.
Mìla wugu ma yo fɔ tɔnŋgbɔɔ po pa
se pan mbe tara ti li naa, paa
Nowe sanga woo pi yɛn.
Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mì wugu
ki na fɔ mi se ka nawa ŋgban
ma ni naa,
mi se ka yiri ma kɔrɔgɔ naa.
10 Ali na yanwira ti ka yiri wa ti
yɔngɔlɔ ke ni,
ali na tinndiye paga tigile,
na kagbaraga pyege ma kan ki se wɔ
wa ki yɔnlɔ li ni;
na yɛyinŋge yɔn finliwɛ mba mì le
ma ni, pi se kanŋga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn nɔɔ yinriwɛ
taa lo lì yo ma.»

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka kanŋga fɔnŋgɔ

11 E, mboro ca ŋga ki yɛn na jɔlɔ,
a tisaga tifɛlɛgɛ kɔ̀ɔn fige mɔɔ
jan,
lere kpɛ wo sila ta mbɔɔn kotogo ki
sogo ma na.
«Wele, sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro
mi yaa tɛgɛ mbɔɔn kan,
mbɔɔn nɔgɔ ki le safiri sinndɛɛrɛ ni.
12 Mi yaa ma naayeri mboro ti
wa mberi yirige urubisi
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro
ni,

† **54:1 54.1:** Ki sɛnrɛ nda tì yo fun wa Galasi sɛwɛ wi ni (Gala 4.27). † **54:9 54.9:** Zhenɛ 9.8-17

mbe ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti gbegele
ɛsikaribukili sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ni,
mbe mboro nda ti ca ki maga
maga fili ti wa sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ni†.

13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye ma
piile pe ni fuun pe nagafɔ,
ma piile pe yaa ka fɛrɛwɛ gbɔɔ ta.
14 Ma yaa ka yeresaga ta yɛyinŋge ki
fanga na,
ma yaa ka shɔ leele pe jɔlɔgɔ ki kɛɛ;
ma se kaa fyɛ yaraga ko ka kpɛ yɛgɛ,
ma yaa ka shɔ sunndo kɔngɔ kagala
ke kɛɛ,
sunndo kɔngɔ se ka gbɔn ma na naa.
15 Na lere wa ka yiri mbe to ma na
malaga ni,
ko se ka yiri mi yeri;
lere o lere wi yaa ka yiri mbe yo wi
yaa to ma na,
ki fɔ wi yaa to ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
16 Wele, fɛnlɛnaŋa wi ma naŋganra
kasɔn ki fɛ
mbe maliŋgbɔnyaraga ka gbegele
kala la mɛgɛ ni,
muwi mì wo da.
Ɛɛn fɔ jɔgɔwɔ pyefɔ ŋa wi ma
ki maliŋgbɔnyaraga ki jɔgɔ,
muwi mì wo fun wi da.
17 Maliŋgbɔnyaraga ŋga fuun pè
gbegele ma mɛgɛ ni,
ko ka se ka ya yaraga ka kpɛ yɔn;
lere o lere ka yiri ma kɔrɔgɔ, mbe yo
wi yaa kiti kɔn mboo jan ma
na kiti kɔnsaga,
kiti wi yaa to ko fɔ wo na.»
Ko ki yaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunm-
byeele pe tasaga ye,
pa mi yaa tanga ki kan pe yeri yɛɛn;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

55

Yɛnŋɛlɛ li ma li kajɛŋgɛ ki pye we kan waga

1 Yoro mbele fuun wɔgɔ yɛn ye na,
ye pan tɔnmɔ pi kɔrɔgɔ ye wɔ!
Ali yoro mbele penjara woro ye yeri,
ye pan ye lɔ ye ka.
Ye pan ye duvɛn naa nɔnɔ lɔ penjara
fu, penjara wɔmɔ woro wa.

2 «Yaraga ŋga ki se ya mbe ye baro,
yiŋgi na, a ye nɛɛ ye penjara
ti nii wa ko ni?
Yaraga ŋga ki se ya lere tin, yiŋgi na,
a ye nɛɛ ye yɛɛ tege ko kala
na?
Yaa nuru na yeri jɛŋgɛ, pa kona ye
yaa la yaakara jɛndɛ kaa,
ye yaa la yaakara tanra kaa.
3 Ye nuŋgbolo jan na yeri, ye pan na
kɔrɔgɔ!
Yaa nuru na yeri, pa ye yaa yinwege
ta.
Mi yaa yɔn finliwɛ mbakɔɔ le ye ni.
Kajɛŋgɛ ŋga mìla ki yɔn fɔlɔ lɛ mbe
pye Davidi wi kan, mi yaa ki
pye ye kan kasinŋge ni†.
4 Wele, mìla wi pye na kapyegele ke
sɛrɛfɔ wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
maa pye cɛngɛlɛ ke yɛgɛ sinfɔ konaa
ke fanŋga fɔ.
5 Wele, cɛnlɛ na yee jɛn, ye yaa ka ki
cɛnlɛ woolo pe yeri pe pan ye
kɔrɔgɔ;
cɛnlɛ na lii ye jɛn, ki cɛnlɛ woolo pe
yaa ka fe mbe pan ye kɔrɔgɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kala na,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
li kala na,
lo na lì gbɔgɔwɔ kan ye yeri we.»

Yɛnŋɛlɛ li ka yɔn fɔlɔ na lɛ, li ma li yɔn fili

6 «Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, sanga
ŋa ni ye mbe ya mbeli yan we,
yaa li yinri, sanga ŋa ni li yɛn ma
yɔngɔ ye ni we.
7 Lepee wi wɔ wa wi kombele li ni,
kapege pyefɔ wuu jatere pere ti
yaga;
wi sɔngɔrɔ wi pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
pa li yaa wi yinriwɛ ta;
katugu li maa kapere ti kala yari
lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ.

8 «Katugu na jatere wi woro paa ye
woo wi yɛn,

† **54:12 54.12:** Naga 21.18-21 † **55:3 55.3:** Kapye 13.34

na koŋgolo ke woro paa ye wogolo
ke yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Naayeri wi yɛn ma lali tara ti ni
yɛgɛ ŋga na,
pa na koŋgolo ke yɛn ma lali ye
wogolo ke ni ma,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, pa na
jatere wi yɛn ma lali ye woo
wi ni ma.

10 «Yɛgɛ ŋga na tisaga konaa nɛzhi
wi ni ti ma yiri wa naayeri ma
pan,
ɛɛn fɔ tila sɔngɔrɔ mbe kari, na tii
tara ti yinŋgi mberi pe,
mbe ti yariluguro ti fi ti yiri,
mbe yariluguro kan kɛrɛ kɔnfɔ wi
yeri,
konaa mbe ti ti fɛnnɛ pe ma pe yɔn
suro ti ta,
11 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, sɛnrɛ
nda ti ma yiri wa na yɔn pa ti
yɛn ma.
Tila sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ
wagafe,
na tii ŋga mila jaa ki pye mbege yɔn
fili,
na tii ŋga mìla kɔn ma tɛgɛ ki pye.

12 «Ee, ye yaa ka yiri wa Babilɔni
tara yɔgɔrimɔ ni mbe kari,
pe yaa ka keli ye yɛgɛ mbe kari ye
ni yɛyinŋge na;
yanwira to naa tinndiye pe ni, ti yaa
kaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa
wa ye yɛgɛ,
yan nawa tire ti ni fuun ti yaa kaa
kɛndagala gbɔɔn ye kan†.
13 Sipirɛsi tire tiyɔnrɔ yaa ka fi wa
wuuro yuguyugu wi yɔnlɔ,
miriti tire wɛtipiire woro yaa ka fi
wa yanpege ki yɔnlɔ;
ki yaa ka gbɔgɔwɔ kan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
mbe pye kacɛn ŋa wi yɛn kɔsaga fu,
ŋa wi se wɔ wa wi yɔnlɔ.»

SƐWƐ WI KƆNSAGA TAANRI WOGO

56

56–66

Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yaa ka pye cɛngɛlɛ ke ni fuun wogo

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yaa tanri kaselege ki na,
ŋga kì sin yaa ko piin;
katugu shɔwɔ mba mi yaa ye shɔ pì
gbɛrɛ pan,
na kasinŋge ki yaa ki yɛɛ naga
wagati ŋa ni wì yɔngɔ.
2 Lere ŋa kaa tanri ŋga mìla yuun ki
na,
sɛnwee pyɔ ŋa kaga yigi jɛŋgɛ, mbe
koro mbaa tanri ki na,
mbaa cɛnpilige ki cɛɛn, wiga kaa ki
jogo,
mbe kɛɛ wɔ kapege pyege cɛnlɛ
pyew ki ni,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!»

3 Nambanŋa ŋa fuun ka mara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na, wiga kaa ki jate
mbe yo fɔ:
«Ki woro nala kɔɔn shyɛn, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yaa na laga li woolo
pe na!»
Naŋa ŋa pè san wiga ka yo fɔ: «E,
mi wo yɛn paa tiwaga yɛn!»
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ki nambala mbele pè san, na pe
kaa na cɛnpilige ki cɛɛn,
mbaa na nandanwa kala li piin,
mbe koro mbe mara na yɔn finliwɛ
pi na,
5 pa mi yaa nandowo yaraga ka
gbegele pe mɛgɛ ni,
mbe mɛgbɔgɔ kan pe yeri wa na
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa na go
ki nawa,
mɛgɛ ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ pinam-
biile konaa sumborombiile
na.
Mi yaa mɛgɛ kan pe yeri, ŋga ki yɛn
kɔsaga fu,
mɛgɛ ŋga ki se ka kɔ mbe wɔ wa.»
6 Nambanmbala mbele pe yaa ka
mara Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,

† **55:12 55.12:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yiri wa Babɔlɔni tara, to nda ti yɛn pe juguye pe tara re, mbe sɔngɔrɔ wa pe yɛɛra tara ti ni. Ki yaa ka pye nayinmɛ konaa yɔgɔrimɔ lɛgɛrɛ ni.

mbaa tunŋgo piin li kan, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki pe ndanla,
mbe pye li tunmbyeele,
mbele fuun pe yaa kaa cɛnpilige ki
cɛɛn, pe se kaga jɔgɔ,
mbe koro mbe mara na yɔn finliwɛ
pi na,
7 pa mi yaa kari pe ni wa na yanwiga
kpoyi ki na,
mbe yɔgɔrimɔ kan pe yeri wa na
yɛnrigo ki ni.
Pe saara sogoworo to naa pe yaay-
oro saara nda pe maa woo na
yeri wa saraga wɔsaga ki na,
pa mi yaa yɛnlɛ ti na;
katugu na go pe yaa kaa ki yinri
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke Yɛnŋɛlɛ
yɛnrigo†.
8 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì Izirayɛli
woolo mbele pàa jaraga pe
gbogolo,
lo lì yo ma fɔ: «Na woolo mbele
mì gbogolo makɔ, mi yaa pele
yɛgɛ gbogolo mbe taga wa pe
na.»

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli tara teele pe jɛrɛgi

9 Yoro yan woŋgaala ye ni fuun yaa
paan,
yoro yanyaara nda fuun ti yɛn wa
kɔlɔgɔ ki ni, yaa paan ye ka!

10 Izirayɛli tara kɔrɔsifɛnnɛ pe ni
fuun pè pye fyɔɔnlɔ,
pee kala la kpɛ jɛn;
pe yɛn paa pyɔɔnlɔ bomboolo yɛn,
mbele pe se ya mbaa wɛli.
Pe ma sinlɛ na wɔnlɔ, na wɔɔnrɔ
wɔnlɔ;
wɔnlɔwɔ po pi yɛn ma pe ndanla.
11 Pe yɛn paa pyɔɔnlɔ yɛn, mbele pe
yɛn mafɛ ni, paa ka mbe tin;
pe yɛn simbaala kɔnrifɛnnɛ mbele
pee kala la kɔrɔ jɛn.
Pe pe ni fuun pe yɛn na tanri pe
yɛɛra koŋgolo koro na,
pe pe ni fuun pe yɛɛra tɔnli wo pe
yɛn na lagajaa†.
12 Pe ma yo fɔ:
«Ye pan we sa duvɛn lagaja we wɔ,
we sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ we tin, pila we
yɛrɛ ti kanŋgi;
goto we nuru wege pye ma naa,
katugu pi lɛgɛrɛ pi yɛn wa mbe wɔ.»

57

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe jɛrɛgi yarisunndo ta yɛgɛ wogo na

1 Lesinŋɛ wi ma ku,
ɛɛn fɔ lere kpɛ na laga wogo ki jate;
lejɛnŋɛ wi ma ku ma wɔ wa,
ɛɛn fɔ lere kpɛ naga kɔrɔ jɛn,
mbe yo fɔ lesinŋɛ wi ma ku mbe ta
mbe shɔ jɔlɔgɔ ko kɛɛ†.
2 Yɛyinŋge ki yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan,
mbele pe yɛn na tanri wa kozinnɛ li
ni,
pe yaa ka sinlɛ mbaa wogo yɛyinŋge
na.

3 Ɛɛn fɔ yoro wo na, ye fulo laga,
yoro lekaajɔ piile wele,
yoro cɛnlɛ woolo mbele kɛɛnrɛ piile
konaa nanjara piile.
4 Ye yɛn naga lakoo ambɔ na ma?
Ye yɛn na tɛgɛ ambɔ na ma, fɔ na ye
ŋgayinnɛ li yinrigi nali waa?
Naga yɛn ma, ye woro leele mbele pe
yiri ma je konaa yagboyoolo
wi le?
5 Nanjara la ki ma yiri ye ni wa
terebɛnti tire ti nɔgɔ
konaa wa tire nda fuun ti yɛn
wɛtipiire ni ti nɔgɔ;
ye maa ye piile pe kɔnlɔgi na pe piin
saraga,
wa yanwira laforo ti ni konaa wa
waliwere ti ni.

6 Yanwira laforo sinndɛŋgɛlɛ ŋgele
kè wɔlɔgɔ, koro ye pye
yarisunndo nda ye maa
gbogo;

† **56:7 56.7:** We Fɔ Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo wa (Mati 21.13; Maki 11.17) konaa (Luki 19.46) lara ti ni. † **56:11 56.11:** Simbaala kɔnrifɛnnɛ poro pe yɛn Izirayɛli tara teele wele. † **57:1 57.1:** Ŋga ki yo fɔ: Lesinŋɛ wi ma ku mbe ta mbe shɔ jɔlɔgɔ ko kɛɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Lesinŋɛ wi ma ku lepeele pe tipewe po kala na.

koro yè pye ye yaritara re.
Duvɛn saraga ŋga pe ma wo, pa ye
maa ki woo ki sinndɛŋgɛlɛ ke
yeri,
na ye yarilire saraga sogoworo ti
woo ke yeri.
Naga yɛn ma, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, mbaa
yarisunndo ti gbogo ki mbe ya
mbanla kotogo ki sogo mɛlɛ
na na?

7 Ye ma saa ye sinlɛyaraga ki gbɛgɛlɛ
yanwiga ŋga kì yaraga ka go
na kalikalawa pi mɛgɛ ni†;
ye ma lugu wa ti go na, ma saa na
ye saara ti woo wa fun.
8 Ye ma ye yarisunndo nandowo
woro ti yanŋga wa kɔɔrɔ ti
puŋgo na,
konaa wa yeyɔnrɔ kɔɔrɔ tire ti na.
Yè lara na na, ma ye yɛɛ pagala,
ma lugu wa ye sinlɛyaraga ki na,
ma ye yarisinlɛgɛ ki pyɛɛlɛ.
Ye yɛn na kɛɛnlɛ jaa ye yɛɛ kan,
poro mbele ki yɛn ma ye ndanla yaa
sinlɛlɛ pe ni,
yaa pe witiwaga ki wele.

9 Ye ma tangala tanga ma kari wa
wunluŋgbɔɔ† wi yeri;
ye ma saa wi gbɔgɔ sinmɛ nuwɔ
taan ni.
Yè pitunmbolo torogo fɔ wa lege,
yègɛ pye ma, ma tigi ma kari fɔ wa
kuulo tara.
10 Yè tanga fɔ ma saa te,
ɛɛn fɔ ye fa sho fɔ: «Ki yɛn go fu
kala.»
Yè fanŋga le ye yɛɛ ni naa,
kì pye ma, ye fanŋga kii kɔ.

11 «Kì pye ma, yaa fyɛ ambɔ yɛgɛ?
Ambɔ wila fyɛrɛ waa ye na, fɔ a
yànla java,
ma ye jatere wi laga na na,
mala kala li wɔ wa ye kotogo na?
Naga yɛn ma, naa mì pyeri maga lɛ
wa wagati titɔnlɔwɔ ni, ko kì
ti wi le?
Naga yɛn ma, ko kì ti ye woro na fyɛ
na yɛgɛ wi le?
12 Koni, mi yaa ye kasinŋge konaa
ye kapyegele ke yirige funwa
na;
ɛɛn fɔ ki kagala ke se yaraga ka yɔn
ye kan.
13 Na yaga kaa gbele mbaa sagafɔ jaa
sanga ŋa ni,
kona ye yarisunndo lɛgɛrɛ ti yiri ti
ye shɔ!
Tifɛlɛgɛ kayi ki yaa ka ti ni fuun ti lɛ
mbe kari ti ni,
tifɛlɛgɛ kayi ki yaa kari pɛ mbe kari
ti ni.
Ɛɛn fɔ lere ŋa kaa yɛɛ karafa na na,
wo yaa tara ti ta kɔrɔgɔ,
na yanwiga kpoyi ki yaa ka pye wi
wogo.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe yinriwɛ ta

14 We Fɔ wì yo fɔ:
«Ye konɔ li wɔ, ye konɔ li wɔ, yeli
yɛngɛ,
ye kurugosara ti ni fuun ti wɔ wa na
woolo pe konɔ li ni.»
15 Katugu Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun
ti go na,
lo na li cɛnsaga ki yɛn kɔsaga fu
wogo,
lo na li mɛgɛ ki yɛn kpoyi, lì yo fɔ:
«Mi yɛn ma cɛn wa naayeri lara to
naa laga kpoyi ki ni;
ɛɛn fɔ mi yɛn mbele pe yɛn tege na
pe ni konaa mbele pè pe yɛɛ
go sogo pe ni,
jaŋgo mbe mbele pè pe yɛɛ go sogo
pe yirige,
mbe mbele pe yɛn tege na pe yirige.
16 Mi se koro mbaa leele pe jɛrɛgi
sanga pyew;
nakoma mbe nawa ŋgban pe ni
sanga wi ni fuun ni;
na ko ka pye, sɛnwee piile mbele mì
da,
pe jɛn na pe yinwege wɔnwɔn pi la,
mbe ku mbe wɔ wa na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

† **57:7 57.7:** Pe ma saa pe sinlɛyaraga ki gbɛgɛlɛ nanjara ti mɛgɛ ni. Kìla pye faa, pe kaa yarisunndo ti gbogo, pe maa nanjara ti piin wa fun. Mbaa yarisunndo ti gbogo kìla pye katijangara Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na konaa ma pye paa nanjara yɛn. † **57:9 57.9:** Ŋga kì yo fɔ wunluŋgbɔɔ, ki yaa pye yarisunŋgo Molɔki ko pàa pye na yinri ma.

17 «Izirayɛli woolo pe yɛgɛ mbat-
inwɛ tipewe pi kala na,
mìla nawa ŋgban pe ni, ma jɔlɔgɔ
wa pe na;
na naŋgbanwa gbɔɔ pi na, mìla na
yɛɛ lara pe na.
Konaa ki ni fuun, pàa koro mbalo-
gombolo, na kee wa pe yɛɛra
nawa jatere koŋgolo koro ni.
18 Mì pe tangalɔmɔ pi yan,
ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mi yaa ka
pe sagala;
mi yaa ka keli pe yɛgɛ
mbe pe kotogo ki sogo pe na;
mbe pinlɛ pe woolo mbele pe yɛn
yɛsanga ni pe ni.
19 Mi yaa ka sɔnmɔ yuuro le wa pe
yɔn paa koo.
Yɛyinŋge naa yɛyinŋge mbe pye
ŋa wi yɛn wa lege wi wogo,
konaa ŋa wi yɛn tɔɔn wi
wogo!
Mi yaa ka pe sagala.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

20 Ɛɛn fɔ lepeele poro yɛn paa kɔgɔje
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na
tuun pi yɛn,
mba pi se ya sinlɛ yɛw.
Pi maa fɛnrɛgɛ konaa kayangara ti
yinrigi.
21 «Lepeele pe se yɛyinŋge ta fyew.»
Na Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

58

Yeŋge lege ŋga
ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

1 We Fɔ wì yo fɔ: «Ta jɔrɔgi ŋgbanga
ma yagbotirige ki ni fuun ki
ni,
maga ka pyeri;
ma magala li yirige paa mbanlaga
magala yɛn,
mala woolo pe kambasinnde ti naga
pe na,
ma poro Zhakɔbu setirige piile pe
kapere ti yo pe kan.
2 Pe yɛn nala lagajaa pilige pyew,
pe yɛn naga jaa mbanla koŋgolo ke
jɛn;
pè pe yɛɛ pye paa cɛnlɛ la yɛn, na li
yɛn na tanri kasinŋge ki na,
na lii je li Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ
na li yɛn ma sin li na.
Pe maa jaa mbaa pe kiti wi kɔɔn
mbaa yala kasinŋge ki ni,
pe maa jaa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ mbe fulo
pe tanla.

3 «Ɛɛn fɔ, pe maa yuun fɔ:
‹We yeŋge lege ki go ko yɛn kikiin,
mbege ta ma woro na we yaan we!
We yɛɛ tigiwɛn pi go ko yɛn kikiin,
mbege ta ma woro naga jate we?›
Kona, a mì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
Ye yeŋge lepilige ki na, ye nan-
danwa kagala koro ye maa
piin,
ye maga ŋgban ye tunmbyeele pe ni
fuun pe na.
4 Wele, na yaga yeŋge ki le,
kendige ye maa woo ye yɛɛ ni na
maara wiin,
na leele pe gbɔɔn ye kɛŋguŋgolo ke
ni tipewe pi kala na;
yeŋge lege cɛnlɛ ŋga yaa piin nala,
ye woro naga piin na yala ki
lelɔmɔ pi ni,
jaŋgo ye yɛnrɛwɛ pi logo wa yɛnŋɛlɛ
na.
5 Naga yɛn ma, yeŋge lege cɛnlɛ ŋga
ki yɛn mala ndanla pa ki yɛn
yɛɛn le?
Sɛnwee wi daga mboo yɛɛ tirige
yɛgɛ ŋga na koyi yɛɛn wi le?
Na sɛnwee wi kaa go ki sogo paa
gbagara kanŋgaga yɛn,
mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le wi
yɛɛ na,
mbe sa sinlɛ wa cɔnrɔ ti ni,
naga yɛn ma, ko ye maa yinri yeŋge
lege wi le?
Ko pilige ko mbe ya ti ye kala li Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla mɛlɛ?

6 «Yeŋge lege ŋga ki yɛn mala
ndanla koyi ŋga fɔ:
‹Yè yɔngɔwɔ pi le leele mbele na ye
tipewe pi kala, yoo sangala pe
na,
fanŋga ŋga yè taga leele pe na kila
dingi pe na, yege laga pe na,
leele mbele pe yɛn na jɔlɔ, ye pe wa
paa kee,

ye kulowo cɛnlɛ pyew pi laga leele
pe go na.
7 Fuŋgo yɛn mbele na, ye yaakara
kan pe yeri,
fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele sinlɛsaga woro
pe yeri, ye pe leŋge wa ye
yinrɛ ti ni.
Ye yaripɔrɔ le lere ŋa wi yɛn witi-
waga wi na,
yaga ka puŋgo le ye lewee yɛnlɛ wi
ni†.›

8 «Pa kona ki yaa pye yanwa, mbaa
yinrigi ye kan paa pinliwɛ yɔn
yɔnlɔ yɛn,
pa mi yaa ye yama pi kɔ le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni;
ye kasinŋge ki yaa ka pye paa ye
yɛkelewe yɛn,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yaa pye
ye puŋgo na, mbaa ye kɔrɔsi.
9 Pa kona yaga yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa ye yɔn sogo,
na yaga gbele mbeli yɛnri sagawa ni,
pa li yaa yo fɔ: ‹Mi ŋa!›

«Na yaga jɔlɔgɔ ŋga ye yɛn na tari
leele pe na ki yaga,
na yaga yombɛlɛ na ye maa nari pe
na konaa mbe sɛnpere nda ye
maa yuun pe na ti yaga.
10 Na ye kaa ye yɛɛra yaakara ta
kaan mbele fuŋgo yɛn pe na
pe yeri,
na ye kaa mbele pe yɛn tege na pe
kala li yɔngɔ,
pa kona yanwa yaa yiri ye kan wa
diwi wi ni;
ye yembinɛ li yaa kanŋga mbe pye
paa yɔnlɔ fuŋgbanga yanwa
yɛn.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye yɛgɛ
sinni sanga pyew,
li yaa la ye kala li yɔngɔ ali wa
lawaga tara ti ni,
mbe fanŋga le ye ni.
Ye yaa ka pye paa naŋgɔ kɛrɛ yɛn,
nda ti yɛn tɔnmɔ lɛgɛrɛ laga
na,
paa pulugo yɛn, ŋga ki tɔnmɔ pila
waga fyew.

12 Pa ye woolo pe yaa ka ye katara
lɛrɛ ti gbegele mberi kan naa
fɔnŋgɔ,
yinrɛ lɛrɛ nda ti nɔgɔ kìla le maga lɛ
wa faa, ye yaa ka ki mboro ti
kan mberi yirige naa.
Pe yaa ka ye mɛgɛ taga mbaa ye
yinri: ‹Mbogo ŋga kì jɛɛnri ki
gbegelefɛnnɛ›
konaa ‹koŋgolo gbegelefɛnnɛ jaŋgo
tara ti pye leele cɛnsaga naa.›
»

Cɛnpilige ŋga ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

13 «Na ye kaa cɛnpilige ki cɛɛn ye
woro naga jogo,
na ye woro na kee mbe saa ye nan-
danwa kagala piin na pilige
kpoyi ki ni,
na yaga cɛnpilige ki pye ye nan-
danwa pilige,
na yaga gbɔgɔwɔ taga Yawe Yɛnŋɛlɛ
li cɛnpilige kpoyi ki na,
na ye kaa ki gbogo mbe ye yɛɛra
koŋgolo ke yaga wa, ye woro
na tanri ye yɛɛra nandanwa
kagala ke na,
nakoma mbaa sɛnwara yuun,
14 pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li wogo ki
yaa yɔgɔrimɔ kan ye yeri,
mi yaa ka ye tara ti yirige tara
sannda pyew ti go na.
Ye tɛlɛ Zhakɔbu wìla tara nda ta
kɔrɔgɔ, mi yaa ti yeri tanwa
pi li.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

59

Leele pe kapere tì fogo le poro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ pi ni

1 Ayoo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ kii were
mbege kan liga ka ya mbe ye
shɔ;
li woro nuŋgbojili mbege kan liga ka
ya mbe logo ye yeri.
2 Ɛɛn fɔ ye kambasinnde to tì fogo le
yoro naa ye Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ
pi ni;
ye kapere to tìli yɛgɛ ki lara ye na,

† **58:7 58.7:** Mati 25.35

maga kan li se yɛnlɛ mbe logo ye yeri.
3 Leele mbele yè gbo pe kasanwa pì ye kɛyɛn yi tɛgɛ fyɔngɔ ni,
ye kapere tì ye yombɛgɛlɛ ke tɛgɛ fyɔngɔ ni;
ye maa yagbogolo finlɛlɛ wa ye yɔn ki ni,
ye ŋgayinŋgele ke maa sɛnrɛ mbasinnde yuun kalɛgɛrɛ ni.

4 Lere kpɛ woro na kiti wi kɔɔn kasinŋge ni,
lere kpɛ woro na kiti kɔngɔ ki piin kaselege ni.
Pe ma kɛɛ kan yagbogowo sɛrɛya na, na go fu sɛnrɛ yuun;
pe ma tipege ki sɔnri wa pe nawa, mɛɛ kapege ki pye.
5 Pe ma sinlɛ firisho jɛnrɛwɛ pi na maa jiri,
mbe mɛrɛ wa paa sipee mɛrɛ yɛn.
Lere ŋa ka ki wɔɔgɔ jɛnɛ la ka, wo yaa ku;
lere ŋa ka ki wɔɔgɔ jɛnɛ la jiri, mɛrɛgɛ ki ma yiri wa li ni.
6 Mɛrɛ nda pe ma wa paa sipee mɛrɛ yɛn, pe se ya mberi ti paraga,
pe se ya mbege tɛgɛ mbe pe yɛɛ tɔn ki ni;
pe kapyegele ke yɛn kapyegele tipegele,
lewɛlɛwɛ kapyere to cɛ pe maa piin pe kɛyɛn yi ni.
7 Pe maa fee kapege pyege ki puŋgo na,
pe maa fyɛɛlɛ mbe lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi gbo.
Pe sɔnrimɔ po yɛn mbaa kapege piin,
jɔgɔwɔ naa tɔngɔwɔ po pi yɛn wa pe torosara ti ni.
8 Pee yɛyinŋge konɔ li jɛn,
kasinŋge woro wa pe torosara ti ni;
koŋgolo ŋgele kè koolo koro pe maa tanri ke na,
lere o lere ka ki konɔ li lɛ, wo se yɛyinŋge ki yan yɛnlɛ ni.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pàa pe kapere ti jɛn ma yere ti na

9 Ko kì ti kasinŋge ki laga yɛn ma lali we ni,
shɔwɔ pi se gbɔn we na.
Wàa pye na yanwa pi singi,
ɛɛn fɔ diwi wo cɛ wì ye.
Wàa pye na lalaaga ki singi ki pan,
ɛɛn fɔ we yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni.
10 We yɛn na talitali paa fyɔɔn ma kaa na talitali na mbogo ka sɔlɔgi na kee;
we yɛn na talitali paa leele mbele yɛngɛlɛ woro pe na pe yɛn.
We yɛn na kunrugu yɔnlɔfunŋgbanga na ma mbe yo fɔ yembinɛ wɔ;
we yɛn ŋgbaanla, ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, we yɛn paa gboolo yɛn.
11 We ni fuun we yɛn na kuunru paa cɛnrɛ urusiye pe yɛn;
we yɛn na kɔngɔri paa keteŋgele yɛn.
Wàa pye naga sɔnri Yɛnŋɛlɛ li yaa pan mbe we shɔ, ɛɛn fɔ lii we shɔ.
Wàa pye naga sɔnri mbe shɔwɔ pi ta, ɛɛn fɔ pi laga lali we ni.

12 Katugu we lasiri jɔgɔwɔ pì lɛgɛ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ we Fɔ,
we kapere ti yɛn na we jɛrɛgi,
we kajɔgɔrɔ ti yɛn we na;
wè we kambasinnde ti jɛn.
13 Wè pye mbalogombolo ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanla,
wè puŋgo le we Yɛnŋɛlɛ li ni.
We yɛn na lewɛlɛwɛ kapyere sɛnrɛ yuun, ma yiri ma je li na,
we yɛn na yagbogowo sɛnrɛ sɔnri wa we nawa nari yuun.
14 Kì pye ma, ŋga ki yɛn ma yala kì puŋgo le we ni,
a kasinŋge kì laga lali we ni;
kaselege kii yeresaga ta wa we ka-toro ti ni,
ŋga ki yɛn ma sin kii yeresaga ta wa.
15 Kaselege kì kɔ ma wɔ wa;
lere ŋa kaa yɛɛ laga kapege ki na, pe ma wo kɛɛ yaara to koli wi yeri.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe shɔ

Ŋga ki yɛn ma yala ki woro na piin,
ki wogo ki Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbɛn.
16 Lìgi wele maga yan, fɔ ali lere kpɛ wo woro wa,

kì to li yɔn na fɔ lere kpɛ woro wa
na kasulugo piin.
Kì pye ma, a li yɛɛra kɛɛ kì pye li
sagawa,
a li kasinŋge kì pye li kɛɛndagaserege†.
17 Lì kasinŋge ki le li yɛɛ na paa
malaga gbɔnderege yɛn,
ma shɔwɔ pi pye paa tugurɔn njala
yɛn, mali kan wa li go ki na.
Lì li kayaŋga wɔmɔ pi pye paa
derege yɛn, maga le li yɛɛ na,
ma li lewɛlɛwɛ kapyere ti pye paa
derigbɔgɔ yɛn, maga le†.
18 Li yaa ka lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi sara mbe yala wi
kapyegele ke ni,
mbe pye naŋgbanwa gbɔɔ ni li
winfɛnnɛ pe ni.
Li yaa ka li juguye pe sara, mbe yala
ŋga ki daga pe ni ki ni,
mbe lɔgɔ fugo tara fɛnnɛ mbele wa
lege pe le jɔlɔgɔ, mbe yala ŋga
ki daga pe ni ki ni.

19 Ki ka pye ma, mbege lɛ wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri, pe yaa la fyɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yɛgɛ,
mbe sa gbɔn wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, pe yaa la fyɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pi yɛgɛ.
Li yaa ka pan paa tɔnŋgbɔɔ yɛn,
mba pi yɛn na fuun ŋgbanga,
mba Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn tifɛlɛgɛ
kùu wɔnrɔgɔ.
20 Go shɔfɔ wa yaa pan wa Siyɔn ca;
Zhakɔbu setirige piile mbele ka pe
kapere ti jɛn mberi yaga, wi
yaa ka poro go shɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mi wo
na, yɔn finliwɛ mba mi yaa le pe ni,
powi mba: ‹Na yinnɛ li yaa pye pe
ni, na sɛnrɛ nda mì le pe yɔn, ti se
ka shɔ pe yeri, ti se ka shɔ pe piile
pe yeri, ti se ka shɔ pe piile poro
piile pe yeri, mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga
pyew†.› Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

60

Zheruzalɛmu ca ki yaa gbɔgɔwɔ ta

1 «Zheruzalɛmu ca, yiri maa
yɛngɛlɛ, katugu ma yanwa pì
pan.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi
yɛn na yinrigi ma kan.
2 Wele, diwi wì tara ti tɔn muŋga,
diwi wɔlɔ lì ye ma cɛngɛlɛ ke yɔn
tɔn;
ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yaa yanwa yirige ma kan,
li gbɔgɔwɔ yanwa pi yaa la yinrigi
ma kan.
3 Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yaa kaa tanri
mbaa paan ma yanwa pi na,
yanwa mba pila yinrigi ma kan,
wunlumbolo pele yaa kaa
tanri, mbaa paan wa pi na.

4 «Ma yɛgɛ ki yirige ma wele mɔɔ
yɛɛ maga;
pe pe ni fuun pe yɛn na pe yɛɛ
gbogolo, mbe pan ma kɔrɔgɔ.
Ma pinambiile pè yiri fɔ lege na
paan,
pɔ̀ɔn sumborombiile pe lɛ pajoro na
na paan pe ni.
5 Na maga ka pe yan, ma nawa pi
yaa yinŋgi,
ma yaa la yɔgɔri fɔ sa toro ki da wi
na;
katugu pe yaa ka pan kɔgɔje wi
nawa yarijɛndɛ ti ni ma
kɔrɔgɔ,
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarijɛndɛ ti yaa
ka pan ma kɔrɔgɔ.

6 «Yɔngɔmɛye lɛgɛrɛ yaa ka pan
mbɔɔn tara ti yin,
Madiyan tara naa Efa tara
yɔngɔmɛye wele.
Pe ni fuun pe yaa ka yiri wa Saba
tara mbe pan;
pe yaa ka pan tɛ naa wusuna nuwɔ
taan ni,
pe yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ
kagala ke yari yuuro ni.

† **59:16 59.16:** Eza 63.5 † **59:17 59.17:** Efɛ 6.14-17; 1 Tesa 5.8 † **59:21 59.21:** Ezayi wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yari naa fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga na Zheremi naa Ezekiyɛli pàa keli maga pye we (Zhere 31.31-34; Eze 36.26-27).

7 Kedari tara yaayoro ŋgbeleye yi ni
fuun yi yaa ka yi yɛɛ gbogolo
wa ma tanla,
Nebayɔti cɛnlɛ woolo pe simbapɛnɛ
pe yaa ka pye ma kɛɛ na.
Pe yaa ka pye saraga sogoworo
wa na saraga wɔsaga ki
na, saraga ŋga ki yɛn mala
ndanla.
Mi yaa na gbɔgɔwɔ yanwa pi tɛgɛ
mbe gbɔgɔwɔ taga na shɛrigo
gbɔgɔ ki na†.

8 «Ambɛnɛ pe yiri na toro wa naay-
eri paa kambaara yɛn,
paa jɛndɛtuwaye yɛn, mbele pe yɛn
na kee pe sinlɛsaga?
9 Lɔgɔ furo tara fɛnnɛ mbele wa
kɔgɔje wi puŋgo na, pe jigi wi
yɛn mi na,
Tarisisi tara tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ to
ti yaa keli yɛgɛ,
ti yaa kɔɔn piile pe lɛ fɔ wa taleere
ti ni, mbe pan pe ni;
ti yaa pan pe warifuwe naa pe tɛ wi
ni,
pe yaa pan mbe gbɔgɔwɔ taga Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki na,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi na lì
gbɔgɔwɔ kan ma yeri we.

10 «Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yaa ka pan
mbɔɔn ca mboro ti kan,
pe wunlumbolo pe yaa kaa tunŋgo
piin ma kan;
na naŋgbanwa pi kala na mìla ma
gbɔn,
ɛɛn fɔ koni, na kajɛŋgɛ pyege ki kala
na, mi yaa ma yinriwɛ ta.
11 Ma ca mboro yeyɔnrɔ ti yaa koro
yɛlɛndɛ sanga pyew,
ti se ka tɔn yɔnlɔ na, ti se si ka tɔn
yembinɛ,
jaŋgo cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarijɛndɛ
ti pan ti ye laga ma ni,
pe wunlumbolo fun pe tanli pe yɛɛ
na, pe pan pe ye laga ma ni.
12 «Katugu cɛnlɛ nakoma wunluwɔ
tara nda ti woolo pee yɛnlɛ
mbaa tunŋgo piin ma kan,
poro yaa kɔ mbe wɔ wa,
ki cɛngɛlɛ ke yaa tɔngɔ pew.

13 «Liban tara gbɔgɔwɔ pi yaa ka
pan mbe pye ma woo,
mi yaa ti sipirɛsi tire, naa pɛn tire
konaa buyisi tire mbe pan wa
ma ni,
jaŋgo mberi tɛgɛ mbanla laga kpoyi
ki gbegele mbege fere ti ni,
mbe gbɔgɔwɔ kan na cɛnsaga ki
yeri.
14 Ma jɔlɔfɛnnɛ pe pinambiile pe yaa
ka pan, mbaa pe yɛɛ tinrigi
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ;
mbele pàa pye nɔɔ tifaga pe yaa ka
pan, mbaa fɔli ma jegele.
Pe yaa kaa ma yinri fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ca›,
konaa ‹Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi li ca Siyɔn.›

15 «Leele pàa je ma na, mɔɔ panra,
lere kpɛ sila pye na paan wa ma yeri
naa;
ɛɛn fɔ mi yaa ma yɔlɔgɔ ki yirige
caw fɔ sanga pyew,
mbe ti setirige piile mbele fuun pe
yaa ka yiri puŋgo na, paa
yɔgɔri ma kala na.
16 Ma yaa kaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
nɔnɔ wi woo,
wunlumbolo pe yaa kaa ma yɔn
suro ti woo, paa yɛgɛ ŋga na
jɛlɛ maa pyɔ kaan wi maa
wɔnri we.
Pa kona ma yaa ki jɛn mbe yo fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ma shɔfɔ we,
konaa ma go shɔfɔ, Zhakɔbu
Yɛnŋɛlɛ na fanŋga gbɔgɔfɔ
we.

17 «Mi yaa ka pan tɛ ni ma kan
tuguyɛnrɛ ti yɔnlɔ,
mbe pan warifuwe ni ma kan
tugurɔn ti yɔnlɔ,

† **60:7 60.6-7:** Cara nda fuun ti mɛrɛ tì yeri laga ki laga ki ni, tìla pye Larabu tara cara to ta.

mbe pan tuguyɛnrɛ ni ma kan tire ti yɔnlɔ,
mbe pan tugurɔn ni ma kan sinndɛɛrɛ ti yɔnlɔ.
Mi yaa ka yɛyinŋge ki kan kila ye go singi,
mbe kasinŋge ki pye ye kagala yɛgɛ wɔfɔ.
18 Pe se kaa beŋganri kapyere sɛnrɛ nuru wa ma tara naa,
jɔgɔwɔ nakoma tɔngɔwɔ sɛnrɛ se ka logo fɔ sa gbɔn wa ma tara kɔngɔlɔ ke na.
Ɛɛn fɔ ma yaa kɔɔn ca mboro ti mɛgɛ taga mbaa ti yinri Shɔwɔ,
mbe yeyɔnrɔ ti mɛgɛ taga mbaa ti yinri Yɛnŋɛlɛ li Sɔnmɔ.

19 «Yɔnlɔ na, yɔnlɔ ko ma ki yaa kaa yanwa yinrigi ma kan,
yembinɛ, yeŋge ko ma ki yaa kaa yanwa yinrigi ma kan;
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye yanwa ma kan fɔ sanga pyew,
ma Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye ma gbɔgɔwɔ yanwa we†.
20 Ma yɔnlɔ ki se ka to naa,
ma yeŋge ki se ka ye diwi naa;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa pye ma yanwa fɔ sanga pyew,
ma kunwɔ gbelege ki yaa ka kɔ.

21 «Ma woolo pe ni fuun pe yaa ka pye lesinmbele,
pe yaa ka tara ti ta ti pye pe woro fɔ sanga pyew;
katugu pe yɛn paa tige vige yɛn, ŋga mi sanri na yɛ,
na kɛyɛn yo yìgi tunŋgo ki pye, jaŋgo mbe gbɔgɔwɔ taga na yɛɛ na.
22 Ma woolo pe ni, sege ŋga kì kologo, poro yaa ka lɛgɛ mbe pye lere waga kele (1 000),
cɛnlɛ na lì kologo ma wɛ ke ni fuun na, lo yaa ka pye cɛnlɛ gbenɛ fanŋga wolo.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa fyɛɛlɛ mbe ki kagala ke pye mbe ke yɔn fili ke wagati wi na.»

61

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ wi tunŋgo konaa wi sɛnyoro

1 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ li yɛn na ni,
katugu lì sinmɛ kpoyi wo na na mala wɔ.
Lìlan tun mbe saa sɛntanra ti yuun fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan,
mbaa jigi kaan mbele pe jigi wì kɔn pe na pe yeri,
mbaa ki yari mbele pè yigi kulolo pe kan fɔ pe yaa ka koro pe yɛɛ kan,
mbaa ki yari kasopiile pe kan fɔ pe yaa ka pe wa,
2 mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyeyɛlɛ li wogo ki yari,
we Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li kayaŋga ki wɔ li juguye pe ni pilige ŋga ni, mbaa ki wogo ki yari fun.
Lìlan tun mbaa mbele fuun kunwɔ kayaŋga gbɔn pe na pe kotogo ki sogo pe na†.
3 Siyɔn ca woolo mbele kunwɔ kayaŋga gbɔn pe na, lìlan tun mbe pe pye pe pyeri,
mbe wunluwɔ njala kan pe yeri cɔnrɔ ti yɔnlɔ†,
mbe nayinmɛ sinmɛ nuwɔ taan wo pe yinrɛ ti na kunwɔ gbelege ki yɔnlɔ,
mbe sɔnmɔ yaripɔrɔ le pe kan yɛsanga ki yɔnlɔ.
Pa kona leele pe yaa kaa pe yinri kasinŋge ki terebɛnti tire,
ki tire nda Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sanri mbaa li gbɔgɔwɔ pi nari.
4 Pe yaa ka katara lɛrɛ ti kan mberi yirige naa fɔnŋgɔ;
yinrɛ nda tìla toori maga lɛ wa faa, pe yaa kari kan naa fɔnŋgɔ,
cara nda tìla tɔngɔ ma koro waga maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni,

† **60:19 60.19:** Naga 21.23; 22.5 † **61:2 61.1-2:** Eza 63.4; Luki 4.18-19 † **61:3 61.3:** Kìla pye faa, na jɔlɔgɔ gbɔgɔ nakoma yɛsanga kala ka gbɔn lere wa na, wi ma cɔnrɔ wo wa wi yɛɛra go ki na mbege naga fɔ yɛsanga gbɔn wi na.

pe yaa kari kan naa fɔnŋgɔ.

5 Nambanmbala pele yaa ka pan
mbaa ye simbaala naa sikaala
pe kɔnri,
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo pe yaa ka
pan mbaa ye kɛɛrɛ ti kɔɔn
ye kan konaa mbaa ye ɛrɛzɛn
tiire kɛɛrɛ ti fali ye kan.
6 Ɛɛn fɔ yoro wo na, pe yaa kaa ye
yinri: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔfɛnnɛ,»
leele pe yaa kaa ye yinri: «We
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele.»
Ye yaa kaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
yarijɛndɛ ti tanwa pi nii,
mbe pe gbɔgɔwɔ pi lɛ, mbe ye yɛɛ
fere pi ni.

7 Ye yaa gbɔgɔwɔ shyɛn ta fɛrɛ nda
tìla ye ta ti yɔnlɔ;
ye yaa yɔgɔrimɔ ta tifagawa mba
pìla gbɔn ye na pi yɔnlɔ.
Ye yaa ka ye tara ti gbemɛ pi yɔngɔ
shyɛnzhyɛn ta wa pe tara ti ni;
ye nayinmɛ pi se ka kɔ fyew.
8 «Katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
kaselege ko ki yɛn mala
ndanla,
ɛɛn fɔ beŋganri kapyere to naa
nambara wi ni ti yɛn mala
mbɛn;
mi yaa ka pe kajɛŋgɛ ki sara wi kan
pe yeri, mbe yala mi yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki
ni,
mi yaa ka yɔn finliwɛ mbakɔɔ le pe
ni.»
9 Pe yaa ka ye setirige piile pe jɛn
mbe pe wɔ pe yɛ wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
mbe ye piile pe jɛn mbe pe wɔ pe yɛ
wa tara sannda ti ni.
Leele mbele fuun ka ka pe yan,
pe yaa ki jɛn mbe yo fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì duwaw cɛnlɛ na na
lo li.

Zheruzalɛmu ca woolo pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li shari yurugo ni

10 Zheruzalɛmu ca kì yo fɔ:
«Mi yaa la nayinmɛ nii jɛŋgɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kala na,
mi yaa la yɔgɔri wa na nawa na
Yɛnŋɛlɛ li kala na;
katugu lì shɔwɔ pi le na na paa
yaripɔrɔ yɛn,
ma kasinŋge ki le na na paa de-
rigbɔgɔ yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na japɔlɔ ma kaa
nɔrɔmiri wi migi wa wi yɛɛ go
na, maa yɛɛ fere we,
paa yɛgɛ ŋga na pijɔ ma kaa wi
fereyaara le wi yɛɛ na we†.»
11 Tara ti ma ti yariluguro ti ma fi ma
yiri yɛgɛ ŋga na,
naŋgɔ kɛrɛ ti ma ti sɛgɛ yaara ti ma
fi ma yiri yɛgɛ ŋga na,
pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
kasinŋge konaa li sɔnmɔ pi ni
ti pye mberi yirige cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke yɛgɛ na ma.

62

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Zheruzalɛmu ca ki shɔ

1 Siyɔn ca ki yɛn mala ndanla yɛgɛ
ŋga na ki kala na, mi se ya
mbe pyeri;
Zheruzalɛmu ca ŋga kìlan ndanla ki
kala na, mi se wogosaga kan
na yɛɛ yeri,
fɔ Yɛnŋɛlɛ li ka sa pe kasinŋge ki
naga paa pinliwɛ yɔnlɔ yanwa
yɛn,
mbe pe shɔwɔ kala li filige paa
yangambɔlɔ kasɔn yanwa
yɛn.
2 Pa kona cɛngɛlɛ ke yaa ma kas-
inŋge ki yan,
wunlumbolo pe ni fuun pe yaa ma
gbɔgɔwɔ pi yan.
Pe yaa ka mɛgɛ fɔnŋgɔ taga ma na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa kaga
mɛgɛ ki yeri wa li yɔn.
3 Ma yaa ka pye paa wunluwɔ njala
gbɔgɔwɔ wolo yɛn wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ,
mbe pye paa gbɔgɔwɔ njala yɛn wa
ma Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ.
4 Pe se kaa ma yinri naa fɔ: «Ca ŋga
pè fe ma yaga.»

† **61:10 61.10:** Naga 21.2

Pe se kaa ma tara ti yinri naa fɔ:
«Tara nda tì koro waga.»
Ɛɛn fɔ pe yaa kaa ma yiri fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ li nandanwa laga,»
katugu ma kala li yaa ka Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla,
li yaa kɔɔn tara ti lɛ mberi pye li
woro.
5 Lefɔnŋɔ ma sumboro naŋa
mbajɛɛn pɔri yɛgɛ ŋga na,
pa ma piile pe yaa kɔɔn lɛ mbɔɔn
tɛgɛ ma;
pijɔ wi ma japɔlɔ wi nawa pi yinŋgi
yɛgɛ ŋga na,
pa ma yaa kɔɔn Yɛnŋɛlɛ li nawa pi
yinŋgi ma.

6 Zheruzalɛmu ca, mì kɔrɔsiri
pyefɛnnɛ tɛgɛ wa mbogo ŋga
kɔ̀ɔn maga ki go na;
pe se ka pyeri yɔnlɔ naa yembinɛ.
Yoro mbele ye maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki yinri, nali nawa tuun
Zheruzalɛmu ca ki wogo na,
yaga ka wogosaga kan ye yɛɛ yeri.
7 Yaga ka wogosaga yaga li kan, fɔ li
sa Zheruzalɛmu ca ki kan naa
fɔnŋgɔ,
mbe ti dunruya woolo pe ni fuun
paa ki gbogo.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli kalige kɛɛ ki
yirige,
lìli fanŋga kɛɛ ki yirige ma wugu ma
yo fɔ:
«Mi se kɔɔn bile wi kan ma juguye
pe yeri yaakara naa,
tara ta yɛgɛ woolo se kɔɔn ɛrɛzɛn
pire tɔnmɔ pa wɔ naa,
po mba mà te pi tunŋgo ki na we.
9 Ɛɛn fɔ mbele pe yaa ka yarilire ti
lugu mbe kari kɔn,
poro pe yaa kaa ti kaa mbaa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni;
mbele pe yaa ka ɛrɛzɛn tiire sanri
mbe kari pire ti cɔ,
poro pe yaa kaa ti tɔnmɔ pi woo wa
na laga kpoyi ki laga nawa pi
ni.»

10 Zheruzalɛmu ca woolo, ye yiri,
ye yiri fyaw wa ca ki mbogo
yeyɔnrɔ ti ni!
Ye konɔ yɛngɛ na woolo mbele paa
sɔngɔrɔ na paan pe kan!
Ye konɔ wɔ, ye konɔ wɔ yeli yɔn
yala!
Ye sinndɛɛrɛ ti wɔ wa konɔ li ni!
Ye kacɛn yaraga ka yirige wa naay-
eri cɛngɛlɛ ke kan!
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala li yɛn na
yinrigi na gbɔɔn wa dunruya
wi kɔsaga ki na, na yuun fɔ:
«Ye saga yo Siyɔn ca woolo pe kan
fɔ:
‹Ye Shɔfɔ wi yɛn na paan;
wi yɛn na paan wi sara wi ni wi kɛɛ,
wi yɛn na paan wi tunŋgo tɔnli wi
ni wi yɛgɛ†.› »
12 Pe yaa kaa ki leele pe yinri «Cɛnlɛ
na li yɛn kpoyi,
leele mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ lì pe go
shɔ.»
Mboro Zheruzalɛmu ca, mboro wo
na, pe yaa kaa ma yinri fɔ:
«Ca ŋga ki mɛgɛ kì tanla, ca ŋga kii
koro waga.»

63

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe kayaŋga ki wɔ

1 Ambɔ fɔ wì yiri wa Edɔmu tara na
paan yɛɛn?
Ambɔ fɔ wì yiri wa ti cagbɔgɔ Bozira
ki ni yaripɔrɔ yɛnrɛ ni wi na?
Ambɔ fɔ wi yaripɔrɔ gbɔgɔwɔ woro
le,
na tanri na paan wi yɔlɔgɔ ki ni caw,
wi fanŋga ki ni fuun ki ni?

«Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi, mi ŋa mi
yɛn na para na yala kasinŋge
ki ni,
mi ŋa ki fanŋga yɛn na yeri mbanla
woolo pe shɔ!»
2 Yiŋgi na, a ma deere tì si yanlaga,
a ma yaripɔrɔ tì cɛn paa lere ŋa wi
yɛn na ɛrɛzɛn pire tangala wa
ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga wi
woro ti yɛn?

† **62:11 62.11:** Eza 40.10; Naga 22.12

3 «Ee, mi nuŋgba mì ɛrɛzɛn pire ti
tangala wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ
wɔsaga ki ni;
cɛngɛlɛ ke ni, lere wa kpɛ sila pye
wa na ni.
Wa na naŋgbanwa pi ni, mìla leele
pe tangala,
wa na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mìla
pe tɔngɔlɔ;
pe kasanwa pìla janri ma wo na
yaripɔrɔ ti na,
mala deere ti ni fuun ti toŋgitoŋgi†.
4 Katugu mìla ki kɔn maga tɛgɛ
wa na kotogo na, mbanla
kayaŋga ki wɔ nala;
mi yaa na woolo pe go shɔ yɛlɛ na
ni lo lì gbɔn.
5 Mìla welewele, ɛɛn fɔ mi sila
sagafɔ yan;
kìla to na yɔn na maga yan fɔ lere
sila pye wa mbe saga na na.
Kì pye ma, a na yɛɛra kɛɛ kì silan
saga,
a na naŋgbanwa gbɔɔ pì tɔgɔ na ni†.
6 Wa na naŋgbanwa pi ni, mìla leele
pele tangala;
wa na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mìla
pe kan pè wɔ, fɔ a pe yɛgɛ kila
kanŋgi,
mìla pe kasanwa pi wo tara, fɔ a pila
fuun†.»

Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege li woolo pe kan

7 Mila jaa mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kajɛŋgɛ pyege ki yari,
konaa li kapyegele ŋgele ke daga
sɔnmɔ ni ke ni,
mbe yala kajɛŋgɛ ŋga fuun Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì pye we kan ki ni,
naa kajɛŋgɛ gbɔgɔ ŋga lì pye woro
Izirayɛli woolo we kan ki ni,
lìgi pye ma yala li yinriwɛ tawa
konaa li kagbaraga pyege ki ni.

8 Làa ki yo Izirayɛli woolo pe wogo
na ma yo fɔ: «Kaselege ko na,
pe yɛn na woolo,
pe yɛn na piile mbele pe se kanla
fanla.»
Kì pye ma, a lì si pye pe shɔfɔ.
9 Wa pe jorowo sanga wi ni fuun wi
ni, jorowo la gbɔn lo jate li na.
Li mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn le li tanla, wo
wìla pe shɔ;
lo yɛrɛ làa pe go shɔ li ndanlawa po
naa li yinriwɛ tawa pi kala na;
làa pe kala li lɛ ma yere pe go kala
li ni, wagati ŋa wì toro maga
lɛ wa faa wi ni fuun wi ni.
10 Ɛɛn fɔ pàa yiri ma je,
ma yɛsanga wa Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ
kpoyi li na;
a Yɛnŋɛlɛ lì kanŋga ma pye pe jugu,
a lo jate li yɛn na malaga gbɔɔn pe
ni.

11 Kona, a li woolo pè si nawa to
fafafa wagati ŋa wì toro wi na,
wagati ŋa ni Moyisi wìla pye pe ni
we.
A pè sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na làa ti, a
li woolo pè kɔgɔje wi kɔn ma
yiri,
ma ti a simbaala kɔnrifɛnnɛ poro
naa simbaŋgbelege ki ni pòo
kɔn ma yiri, li yɛn se yeri?
Yɛnŋɛlɛ na làa li yinnɛ kpoyi li tirige
wa pe sɔgɔwɔ li yɛn se yeri?
12 Yɛnŋɛlɛ làa pye Moyisi wi tanla,
naa sari li fanŋga kɛɛ ŋga ki yɛn
gbɔgɔwɔ ni ki ni;
làa kɔgɔje wi kɔn shyɛn wa pe yɛgɛ,
ma mɛgbɔgɔ kan li yɛɛ yeri, ŋga ki
yɛn kɔsaga fu†.
13 Làa toro pe ni wa tɔnŋgbɔɔ pi
latijugo ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na shɔn ma kaa gbinri
kɔn ma yiri we, pe sila kurugo
mbe to.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ làa kari pe
ni wogosaga na,
paa yɛgɛ ŋga na simbaŋgbelege
maa nii ma tigi gbunlundɛgɛ
ni we.»
Pa màa keli ma woolo pe yɛgɛ yɛɛn
we,
ma gbɔgɔwɔ gbembe kan ma yɛɛra
mɛgɛ ki yeri.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛnrɛwɛ

† **63:3 63.3:** Naga 14.20; 19.13,15 † **63:5 63.5:** Eza 59.16 † **63:6 63.1-6:** Eza 34.5-17; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1.1-14; Mala 1.2-5 † **63:12 63.12:** Ɛki 14.21

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbɔɔn ta wa
yɛnŋɛlɛ na, wa ma cɛnsaga
kpoyi ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni
ki ni,
ma yɛgɛ ki sogo ma wele!
Ma ndanlawa gbɔɔ po naa ma yawa
gbɔɔ pi kari se yeri?
Ma yinrindawa gbɔɔ po naa ma
yuŋgbɔgɔrɔ tawa gbɔɔ pi ni,
tì ti yɛɛ laga lali we ni.
16 Konaa ki ni fuun, mboro ma yɛn
we to we,
Abirahamu wì sila we jɛn,
Izirayɛli wi jatere wi sila pye we na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn we to
we;
maga lɛ wa fafafa mboro we maa
yinri we go shɔfɔ.

17 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a ma si
we yaga we puŋgo ma lali ma
koŋgolo ke ni?
Yiŋgi na, a ma si ti we kotoro ti
ŋgban we na, we woro na fyɛ
ma yɛgɛ?
Ma yɛɛ yaga, ma sɔngɔrɔ ma pan
woro mbele ma tunmbyeele
we kala na,
ma tara woolo pe kala na.
18 Woro mbele ma woolo kpoyi, tara
tìla koro we kɛɛ na wagati
jɛnri ni;
ko puŋgo na, a we juguye pè si pan
mɔɔ laga kpoyi ki tangala.
19 Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni,
wè pye paa leele mbele ma
woro pe go na,
paa leele mbele ma mɛgɛ ki woro na
yinri pe na.

E, ndɛɛ kì pye ma mbe ja yɛnlɛ mbe
naayeri wi jɛnw mbe tigi,
yanwira ti jɛn na tigile ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.

64

1 Kasɔn ki ma yimbiwara ti sogo
yɛgɛ ŋga na,
kasɔn ki ma ti tɔnmɔ mba pè taga pi
maa kanni yɛgɛ ŋga na,
pa ma juguye pe yaa ma mɛgɛ ki jɛn
ma,
mbe ti cɛngɛlɛ kaa fyɛ fɔ mbaa seri
ma yɛgɛ.
2 Sanga ŋa ni màa kagbɔgɔlɔ fyɛrɛ
wogolo ke pye ma we fo,
naa màa tigi, a yanwira tì si
yɛgɛyɛgɛ.

3 Lere kpɛ faga logo,
lere kpɛ nuŋgbolo faga logo,
lere faga yan yɛnlɛ ni,
mbe yo fɔ yarisunŋgo ka yɛgɛ yɛn
wa,
kaawɔ Yɛnŋɛlɛ mboro ŋa ma maa
kagbɔgɔlɔ piin mbele pe maa
wele ma yeri pe kan,
mboro nuŋgba ko cɛ.
4 Leele mbele pe maa kasinŋge ki
piin nayinmɛ ni,
mbele pe maa tanri ma koŋgolo ke
na, na jatere piin ma wogo ki
na,
ma ma poro fili.
Ɛɛn fɔ màa nawa ŋgban we ni,
katugu wàa kapege pye.
We yaa shɔ, na we kaa tanri ki faa
koŋgolo ke na we.
5 We ni fuun we yɛn leele mbele pe
yɛn fyɔngɔ ni;
we kasinŋge ŋga fuun wè pye, kì
kanŋga ma pye paa yaripɔrɔ
yɛn, nda ti yɛn fyɔngɔ ni.
We ni fuun wè pye paa wɛrɛ yɛn nda
tì fanla,
we kambasinnde ti yaa kari we ni
paa tifɛlɛgɛ yɛn.
6 Lere kpɛ woro nɔɔ mɛgɛ ki yinri
naa,
lere kpɛ si yiri mbe yere, mbe mara
ma na;
katugu mɔ̀ɔ yɛgɛ ki lara we na,
mà we yaga, a pè we tɔngɔ we
kajɔgɔrɔ ti kala na.

7 Konaa ki ni fuun, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mboro ma yɛn we To we;
woro we yɛn joro re, mboro ma yɛn
we fanrifɔ we.
We ni fuun we yɛn mboro kɛɛ yɔnlɔ
tunŋgo.
8 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga ka nawa
ŋgban we ni mbe sa toro,
maga ka ma jatere wi tɛgɛ we
kajɔgɔrɔ ti na fɔ sanga pyew;

ki yaga maa wele we na, we ni fuun
we yɛn ma woolo.

9 Ma cara kpoyi tì koro waga;
Siyɔn ca kì kanŋga ma pye gbinri,
Zheruzalɛmu ca kì kanŋga ma pye
kataga.
10 We shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ŋga kìla
pye gbɔgɔwɔ ni,
ko ŋga we tɛlɛye pàa pye nɔɔ sɔnni
wa ki ni,
kasɔn yinŋgele kè ki sogo.
Ki laga ŋga fuun kìla pye kagbɔgɔ
yɔn we yeri,
ki ni fuun kì kanŋga ma pye kataga.
11 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki kagala ŋgele
koro ke ni fuun puŋgo na,
ma yaa pyeri ma se kala la pye we
kan wi le?
Ma yaa pyeri mbe we yaga wa jɔlɔgɔ
ki ni,
fɔ sa toro ki da wi na wi le?

65

Kiti kɔngɔ ŋga ki yɛn na paan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Leele mbele pe sila pye na yaraga ka
yewe na wogo na,
mìla na yɛɛ naga pe na.
Leele mbele pe sila pye nala lagajaa,
mìla ti a pòro na yan.
Cɛnlɛ na li sila pye nala mɛgɛ ki
yinri,
mìla ki yo li kan ma yo fɔ: «Mi ŋa,
mi ŋa lagamɛ!»
2 Mìla na kɛyɛn yi sanga pilige lom-
boŋgo ki ni cɛnlɛ la woolo
kan, mbele pè yiri ma je,
mbele pe yɛn na tanri kombele na,
mbele pe yɛn na tanri na yala pe
yɛɛra nawa jatere wo ni†.
3 Pe yɛn cɛnlɛ na lìgi siligi nala
naŋgbanwa kagala ke piin na
yɛgɛ sɔgɔwɔ suyi;
pe ma saa na saara woo wa pe
naŋgɔ tire kɔlɔyɔ yi nawa,
na wusuna nuwɔ taan wi sori
sinndɛɛrɛ tofa wi na.
4 Pe ma saa na cɛɛn wa fanra ti
sɔgɔwɔ,
ma saa na wɔnlɔ wa waliwere ti ni.
Pe maa cɛlɛ kara ti kaa;
yaakara nda ti yɛn fyɔngɔ ni, to ti
yɛn ma pe leyaara ti yinyin.
5 Pe maa sanmbala pe piin fɔ: «Ye
fulo wa, yaga ka yɔngɔ we ni,
mbe jiri we na,
nakoma we yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na,
ki yaa ye gbo!»

Mi ka ki kagala ke yan, ke mala
nawa pi ŋgban, ma pye paa
wirige yɛn na yiin wa na nu-
mawegele ke ni,
ma pye paa kasɔn yɛn, ŋga ki yɛn
na sori suyi.
6 Ye wele, ye kapyegele ke ni fuun
ke yɛn ma yɔnlɔgɔ na yɛgɛ
sɔgɔwɔ;
mi se pyeri mbege yaga ma, fɔ
mbege fɔgɔ ki tɔn ye na.
Kaselege ko na, mi yaa pe kapere ti
sara wi kan pe yeri mboo yɔn
fili.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Mi yaa pe kajɔgɔrɔ to naa pe tɛlɛye
pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔn pe na,
katugu pàa pye na wusuna nuwɔ
taan sori yarisunndo kan wa
yanwira ti na,
pàa pye nala tifaga wa tinndiye pe
na.
Pe kapyere nda pè pye maga lɛ wa
faa, mi yaa ti fɔgɔ tɔn pe na,
mbege yɔn fili.»

8 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Na lere wa ka ɛrɛzɛn shashaga ka
yan ki pire ti yɛn tɔnmɔ ni wa
ɛrɛzɛn tirige ki na,
wi ma yo fɔ: «Yaga kaga jɔgɔ,
katugu duvɛn tiyɔɔn yaa yiri
wa ki ni.»
Ko nuŋgba ko mi yaa pye na tunm-
byeele pe wogo na,
jaŋgo mi ka ka pe ni fuun pe tɔngɔ.
9 Mi yaa ka setirige piile kan
Zhakɔbu wi yeri,
mbe piile yirige wa Zhuda cɛnlɛ li ni,
mbele pe yaa kanla yanwira ti
ta ti pye pe woro;
leele mbele mì wɔ ti yaa ka pye pe
woro,

† **65:2 65.1-2:** Ɔrɔmu 10.20-21

poro mbele na tunmbyeele, pe yaa
ka cɛn wa ti na.
10 Sarɔn laga falafala ki yaa ka
pye simbaala naa sikaala pe
kasaga,
Akɔri gbunlundɛgɛ ki yaa ka pye
nɛrɛ ti sinlɛsaga,
na woolo mbele paa na lagajaa, poro
pe yaa kaga laga ki ta†.

11 Ɛɛn fɔ yoro mbele yè je mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na na,
ma fɛgɛ na yanwiga kpoyi ki na,
ma saa na yaakara kaan yarisunŋgo
Gadi ki yeri saraga,
na duvɛn ŋa pè pinlɛ wi yɛɛ ni
wi kaan saraga yarisunŋgo
Mɛni† ki yeri,
12 mi yaa ti tokobi mbe ye gbo.
Ye ni fuun ye yaa ka kanŋguuro kan
pe ye kɔnlɔgi;
katugu mìla ye yeri, ɛɛn fɔ yee na
yɔn sogo,
mìla para ye ni, ɛɛn fɔ ye sila logo
na yeri.
Ŋga ki yɛn mala mbɛn, ko pàa pye,
ŋga ki woro mala ndanla, ko pàa
wele ma wɔ na piin.

13 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, na tunmbyeele pe yaa ka
yaakara ta mbe ka,
ɛɛn fɔ yoro wo na, fuŋgo yaa ka pye
ye na.
Ye wele, na tunmbyeele pe yaa ka
tɔnmɔ ta mbe wɔ,
ɛɛn fɔ yoro wo na, wɔgɔ yaa ka pye
ye na.
Ye wele, na tunmbyeele pe yaa kaa
yɔgɔri,
ɛɛn fɔ yoro wo na, ye yaa ka fɛrɛ
shɔ.
14 Ye wele, na tunmbyeele pe yaa kaa
jɔrɔgi yɔgɔrimɔ ni, mbe pye
nayinmɛ ni wa pe kotogo na,
ɛɛn fɔ yoro wo na, ye yaa kaa gbele
nandangawa ni,
ye yaa kaa jɔrɔgi yɛsanga ki kala na.
15 Na woolo mbele mì wɔ, pe yaa kaa
ye mɛgɛ ki yinri mbaa leele
daŋgi ki ni,
mbaa yuun fɔ: ‹We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ti ye ku paa lere
tisilan wi yɛn!› »
Ɛɛn fɔ na tunmbyeele poro na, mɛgɛ
fɔnŋgɔ ki yaa ka taga poro na.
16 Lere o lere kaa jaa mbe duwaw
pye lere wa kan laga tara ti na,
ki fɔ wi yaa ka ki duwaw wi pye
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kaselege
wolo li mɛgɛ ko na.
Lere o lere kaa jaa mbe wugu laga
tara ti ni,
ki fɔ wi yaa ka wugu Yɛnŋɛlɛ na li
yɛn kaselege wolo li mɛgɛ ko
na;
katugu jɔlɔgɔ ŋga kì pan ma toro
faa, pe yaa ka fɛgɛ ki na,
ki kagala ke yaa ka kɔ mbe wɔ wa
na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ

17 Ye wele, mi yaa naayeri fɔnŋɔ naa
tara fɔnndɔ da;
lere se ka nawa to kagala ŋgele kè
pye ma toro faa ke na,
lere jatere se ka pye ke na naa†.
18 Ki daga yaa yɔgɔri, yaa nayinmɛ
nii sanga pyew,
yaara nda mi yaa da ti kala na;
katugu mi yaa ka Zheruzalɛmu ca
ki kan naa fɔnŋgɔ, mbege kan
yɔgɔrimɔ ni,
mbe ca woolo pe pye pe yin nayinmɛ
ni.
19 Mi yaa kaa yɔgɔri Zheruzalɛmu ca
ki kala na,
mbaa nayinmɛ nii na woolo pe kala
na;
pe se kaa gbelege nakoma kɔŋgɔlɔ
nuru wa ki ni naa†.
20 Piyɛnlɛ se ka pye wa, na li yaa
piliye jɛnri pye mbe si ku;
lelɛɛ se ka pye wa, na wi suu yin-
wege piliye yi pye mbeyi yɔn
fili;

† **65:10 65.10:** Zhozu 7.24-26 † **65:11 65.11:** Faa wa Izirayɛli tara kɛɛ yeri, leele pàa pye naga jate ma yo, yarisunŋgo Gadi kìla pye na yɛrijɛgɛ kaan leele pe yeri, yarisunŋgo Mɛni ko ma yeresaga kan sɛnwee wi yinwege kala li yeri. † **65:17 65.17:** Eza 66.22; 2 Pyɛ 3.13; Naga 21.1 † **65:19 65.19:** Naga 21.4

katugu lere ŋa ka ka ku mbege ta wì
ta yɛlɛ cɛnmɛ, pe yaa ka yo fɔ
wì ku wa wi punwɛ pi ni.
Kapege pyefɔ ŋa ka ku mbege ta wi
fa yɛlɛ cɛnmɛ ta, pe yaa la ko
fɔ wo jate wì daŋga.

21 Pe yaa ka yinrɛ kan mbe cɛn wa
ti ni,
mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn mbaa ti pire ti
kaa.
22 Pe se ka yinrɛ kan, lere wa yɛgɛ
mbe cɛn wa ti ni,
pe se ka ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, lere
wa yɛgɛ mbe kaa ki pire ti
kaa;
katugu na woolo pe yaa ka yin-
wetɔnlɔgɔ ta paa tige yɛn;
poro mbele mì wɔ, pe yaa kaa pe
tunŋgo tɔnli wi nii.
23 Pe se kaa tege jaga naa,
pe se kaa piile siin mbaa pe yaan paa
kuun;
katugu pe yaa ka pye cɛnlɛ na li
woolo pe yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li
duwaw piile,
poro naa pe setirige piile pe ni.

24 Kona, sanni pe sanla yɛnri, pa mi
yaa pe yɔn sogo,
sanni pe sa yo pe para makɔ, pa mi
yaa logo pe yeri.
25 Kombokaga konaa simbapyɔ wi
ni, pe yaa ka pinlɛ mbaa kaa,
jara wi yaa kaa yan kaa paa nɛgɛ
yɛn;
wɔɔgɔ ko na, gbanŋgban wo wi yaa
pye ki yaakara re.
Kapege kpɛ nakoma jɔgɔwɔ kpɛ se
ka pye wa na yanwiga kpoyi
ki laga ka kpɛ ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

66

Yɛnŋɛlɛ li woolo pè kanŋga ma pye fɔnmbɔlɔ

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ jɛmbɛ

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Naayeri wi yɛn na wunluwɔ jɔngɔ,
tara ti yɛn na tɔɔrɔ tɛgɛsaga;
Yiŋgi go ye mbe ya kan na kan naa?
Laga kikiin ki yɛn wa mbe pye na
wogosaga†.
2 Ki yaara nda ti ni fuun, mìri
gbegele na kɛɛ ki ni,
ki yaara ti yɛn wa mi fanŋga na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Wele, lere ŋa wi kala li yɛn ma gbɔgɔ
na yeri,
wo wi yɛn fyɔnwɔ fɔ ŋa wùu yɛɛ
go sogo, wi nawa pi yɛn ma
tanga wi na,
ŋa wi maa fyɛ na sɛnrɛ ti yɛgɛ†.

3 «Lere ŋa wi ma nɛgɛ wɔ saraga,
wo nuŋgba wo wi ma lere gbo fun.
Lere ŋa wi ma sumbyɔ wɔ saraga,
wo nuŋgba wo wi ma pyɔn wi go ki
ya.
Lere ŋa wi ma muwɛ saraga ki wɔ,
wo nuŋgba wo wi ma cɛlɛ gbo mboo
kasanwa pi wɔ saraga.
Lere ŋa wi ma wusuna nuwɔ taan
wi sogo saraga,
wo nuŋgba wo wi maa yarisunndo
ti sunnu.
Ki leele mbele pe ni fuun pe yɛɛra
nandanwa koŋgolo koro wɛlɛ
pe wele ma wɔ,
pe katijangara to ti yɛn ma pe
ndanla.
4 Ki kala na, mi fun ki yaa na ndanla
mbe jɔlɔgɔ wa pe na,
jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yɛn na fyɛrɛ
waa pe na, koro mi yaa wa pe
na;
katugu mì pe yeri, ɛɛn fɔ lere kpɛ si
shɔ na yeri,
mì para pe ni, ɛɛn fɔ pee logo na
yeri.
Ɛɛn fɔ ŋga kìlan mbɛn, ko pè pye,
ŋga ki woro mala ndanla, ko pè wele
ma wɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe saga

5 Yoro mbele ye maa fyɛ na seri Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛgɛ,
yeli sɛnrɛ ti logo.
Ye sefɛnnɛ mbele pè ye panra,
poro mbele pè je ye na na mɛgɛ ki
kala na,

† **65:25 65.25:** Eza 11.6-9 † **66:1 66.1:** Mati 5.34-35; 23.22 † **66:2 66.2:** Kapye 7.49-50

pe yɛn naga yuun ye kanŋgɔlɔ fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ lili gbɔgɔwɔ pi naga,
jaŋgo we ye yɔgɔrimɔ pi yan ye!»
Ɛɛn fɔ poro yɛrɛ jate fɛrɛ yaa ka pe yigi.
6 Tinmɛ gbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa ca nawa,
magala gbɔlɔ la yɛn na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li magala loli,
li yɛn nali juguye pe kapere ti fɔgɔ ki tɔnni pe na.

Pe yaa ka Zheruzalɛmu ca ki tɛgɛ wa ki yɔnlɔ li ni

7 Sanni Siyɔn ca ki selara ti sa yiri ki ni, a kì si se!
Sanni selara yama pi sa yiri ki ni, a kì si pinambyɔ se!
8 Ambɔ wila ki wogo cɛnlɛ ŋga ka logo?
Ambɔ wila ki wogo cɛnlɛ ŋga ka yan?
Naga yɛn ma, pe mbe ya mbe tara lombondo se pilige nuŋgba ki ni le?
Naga yɛn ma, pe mbe ya mbe cɛnlɛ nuŋgba se yɔnlɔ nuŋgba ni le?
Ma si yala, pa selara ti yɛn na yinrigi Siyɔn ca ki ni,
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kì si piile se.
9 Mi ŋa mi ma ti jɛlɛ wi kugbɔ ki ma gbɔn ki sesanga wi na,
naga yɛn ma, muwi mi yaa ki yɛgɛ kɔn mbe yo wiga ka se le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi ŋa mi ma ti lere mɛɛ pyɔ se,
naga yɛn ma, muwi mi yaa sege ki yɛgɛ kɔn le?
Ma Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

10 Yoro mbele fuun Zheruzalɛmu ca ki yɛn ma ye ndanla,
yaa nayinmɛ nii ki kala na,
yege pye ye yɔgɔrimɔ pi go.
Yoro mbele fuun yaa pye na gbele Zheruzalɛmu ca ki kala na,
yaa yɔgɔri.
11 Katugu ki yaa ka kotogo sogowo kan ye yeri, mbe ye yɛnlɛ tin paa yɛgɛ ŋga na piyɛnlɛ ma yinnɛ wɔnri ma tin we,
jaŋgo ki gbɔgɔwɔ mba pi yɛn wa pi pi yɛɛ yɔn fili,
yoo tanwa pi jɛn ye wali pi na.

12 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi yaa yɛyinŋge kan Zheruzalɛmu ca ki yeri paa gbaan tɔnmɔ yɛn,
mbe cɛngɛlɛ ke yarijɛndɛ ti kan ki yeri lɛgɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na lafogo ma kaa yin ma jaraga.
Pa kona pe yaa ka ye lɛ mbaa yinriwɛ kaan ye yeri,
mbe ye taga tɔɔrɔ na mbaa ye tali-tali.
13 Pyɔ nɔ wi ma wi pyɔ wi kotogo ki sogo wi na yɛgɛ ŋga na,
pa mi yaa ka ye kotogo ki sogo ye na ma fun;
mi yaa ka ye kotogo ki sogo ye na wa Zheruzalɛmu ca.
14 Ye yaa kaga yan, ye nawa pi yaa yinŋgi ye na;
ye wire ti yaa ka pagala paa yan tipirige yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali fanŋga ki naga li tunmbyeele pe na,
ɛɛn fɔ li yaa ka pye naŋgbanwa ni li juguye pe ni.»

Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnkala

15 Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na paan wa kasɔn ki nandogomɔ,
li malaga gbɔnwotoroye mbele shɔnye maa titele pè wege paa tifɛlinjolo yɛn.
Li yɛn na paan mbeli juguye pe sara wa li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
mbe leele pe kambasinnde ti fɔgɔ tɔn pe na kasɔn yinŋgele ni.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na kasɔn ni;
li yaa ka kiti kɔn sɛnwee piile pe ni fuun pe na tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka mbele gbo, pe yaa ka lɛgɛ.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mbele pe ma pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu konaa mbe pe yɛɛ pye kpoyi

mbe kari wa naŋgɔ kɔlɔgɔ ki
ni mbe saa sunnu,
pe ma tagala pe yɛɛ na, ma saa
yereyere ma lere nuŋgba wa
nandogomɔ;
pe ma saa na cɛlɛ kara ti kaa, naa
yaritijangara to naa sacuulo
pe ni.
Ki leele pe ni fuun pe yaa ka tɔngɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yɛɛ naga cɛngɛlɛ woolo pe na

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mì pe
kapyegele koro naa pe nawa jatere
wi jɛn. Wagati wì gbɔn mi yaa
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke gbogolo naa,
naa sɛnrɛ pyew ti woolo pe ni. Pe
yaa ka pan mbanla gbɔgɔwɔ pi yan.
19 Mi yaa ka kacɛn wa pye wa pe
sɔgɔwɔ. Pe woolo mbele pe yaa ka
shɔ na kiti kɔngɔ ki kɛɛ mbe koro go
na, mi yaa ka poro pele tun cɛngɛlɛ
ke yeri wa Tarisisi tara, naa wa Puli
konaa Ludi tara. Ko leele poro pe
sandiga wɔnmɔ pi jɛn jɛŋgɛ. Mi
yaa ka pele tun wa Tubali tara naa
Yavan tara konaa wa lɔgɔ fugo tara
nda wa lege ti ni, poro mbele pe
fanla sɛnrɛ ti logo faa fyew, pe fa
silan gbɔgɔwɔ pi yan yɛnlɛ ni. Pe
yaa kaa na gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ yuun
ki cɛngɛlɛ ke kan†.
20 Pe yaa ka ye sefɛnnɛ pe ni
fuun pe lɛ wa cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke sɔgɔwɔ, mbe pan pe ni Yawe
Yɛnŋɛlɛ li kan paa saraga yɛn. Pe
yaa ka pele lɛ shɔnye na, mbe pele
lɛ wotoroye mbele shɔnye maa tilele
pele na, mbe pele lɛ mɛrɛ ni, mbe
pele lɛ sofilele worosoye na, mbe
pele lɛ yɔngɔmɛye na, mbe pan pe
ni wa na yanwiga kpoyi ki na, wa
Zheruzalɛmu ca. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma. Pe yaa ka pan paa yɛgɛ
ŋga na Izirayɛli woolo pe maa paan
yarikanra ni, leyaara nda ti yɛn
fyɔngɔ fu ta ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni we.
21 Mi yaa ka pele wɔ wa ki leele
pe ni, mbe poro pye saraga wɔfɛnnɛ
naa Levi setirige piile. Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.»

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ nda
mi yaa ka da,
ti yaa koro mbe mɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ
yɛgɛ ŋga na,
pa ye setirige piile konaa ye mɛgɛ ki
ni, ti yaa koro mbe mɔ na yɛgɛ
sɔgɔwɔ ma fun†.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yevɔnŋgɔ o yevɔnŋgɔ, naa
cɛnpilige o cɛnpilige,
sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa
kaa paan mbaa fɔli na yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa na gbogo.
24 Na leele paga ka yiri wa ca ki ni,
pe yaa leele mbele pàa yiri ma je na
na pe gboolo pe yan.
Fyɛnrɛ nda ti yaa kaa pe kaa, ti se
ka ku fyew;
kasɔn ŋga ki yaa kaa pe sori, ki se
ka figi.
Pe yaa ka pye yaritijaanga leele pe
ni fuun pe yeri†.»

† **66:19 66.19:** Tarisisi tara pa ti mbaa pye wa Ɛsipayin tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri; Puli tara naa Ludi tara to yɛn Lewɔɔlɔ tara lara to ta, ma mara wa Somali tara naa Libi tara ti na; Tubali tara to yɛn nala pilige Turiki tara laga ko ka; Yavan tara to ti yɛn Girɛsi tara naa ti lɔgɔ furo tara re. † **66:22 66.22:** Eza 65.17; 2 Pyɛ 3.13; Naga 21.1 † **66:24 66.24:** Maki 9.48

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ZHEREMI wi sɛwɛ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla ki yari fun paa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sanmbala pe yɛn, fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe na pe kapere naa pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi kala na. Ɛɛn fɔ Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yolɔmɔ pìla pye pi yɛ sanmbala pe woo pi ni, katugu wo la pye na leele pe yɛrɛgi ma yo pe pe yɛɛ go sogo pe juguye pe kan. Ki kala na, tara woolo pàa pye na Zheremi wi jate paa leele fanlafɔ yɛn. Kì pye ma, pàa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda fuun Zheremi wìla yo, ti kagala kàa kaa pye wi yɛgɛ na konaa tara woolo pe yɛgɛ na. Wunlunaŋa Nebukanezari wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yìla pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na, ma shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔ. Pàa Zhuda tara wunlunaŋa wo naa tara woolo pe lɛgɛrɛ yigi kasopiile, ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni.

Zheremi wìla pye lere wa, ŋa kala maa jori. Yɛnŋɛlɛ làa kiti kɔngɔ ŋga sɛnrɛ yo tara woolo pe kanŋgɔlɔ ma yo wiri yo pe kan, ki sɛnrɛ tìla wi jatere wi piri wi na. Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìla pye paa kasɔn yinnɛ yɛn, na sori wa wi kotogo ki na, wi saa ya mbe pyeri na wi woro nari yuun. Ŋga kìla pye sagawa po ni, ko yɛn fɔ Zheremi wi sila pye na jɔlɔgɔ sɛnrɛ to cɛ yuun. Wìla pye naga yari fun fɔ Zhuda tara woolo mbele pàa yigi kasopiile, ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan, mbe cɛn wa Zhuda tara naa fɔnŋgɔ. Wìla pye na para fun pilige ka wogo na, ŋga ni Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmbɔ le lo naa sɛnwee wi ni pe sɔgɔwɔ. Ki sɛnrɛ ti nda fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le Izirayɛli woolo pe ni, pow mba fɔ:
‹Mi yaa kanla lasiri sɛnrɛ ti le wa pe nawa,
mberi yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka pye na woolo› » (Zhere 31.33).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe na *1–26*
Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara ti na *1–12*
Zheremi wìla yo pe yaa Izirayɛli woolo pe yigi kulolo mbe kari pe ni *13–20*
Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe jɔlɔgɔ kagala *21–26*
Zheremi wìla yiri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe kɔrɔgɔ *27–29*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sɔngɔrɔ li woolo pe ni wa pe tara 30–33
Sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo Sedesiyasi wo naa Erekabu setirige piile pe kan *34–35*
Zheremi wìla jɔlɔ maga ta wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ 36–45
Pàa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ 36–42
Zheremi wi karaga wa Ezhipiti tara 43–44
Yɛnŋɛlɛ làa para Baruki wi ni 451.1-5
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke na 46–51
Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ ti yɛn na yuun naa 52.1-34

YƐNŊƐLƐ LI YAA JƆLƆGƆ WA ZHUDA TARA TI NA

1.1–12.17

Yɛnŋɛlɛ làa Zheremi wi yeri

1 Naŋa ŋa pàa pye na yinri Hi-
likiya wi pinambyɔ Zheremi wo

† **1:1 1.1:** Anatɔti ca kìla pye saraga wɔfɛnnɛ poro ca. Kìla pye wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; culo kaŋgurugo wìla pye ti sɔgɔwɔ pi ni.

sɛnrɛ ri nda. Hilikiya wìla pye
Anatɔti† ca saraga wɔfɛnnɛ wo wa,
ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo
pe tara ti ni.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti yo
Zheremi wi kan Zhuda tara wun-
lunaŋa Zhoziyasi wi wunluwɔ pi
yɛlɛ kɛ ma yiri taanri wolo li ni.
Zhoziyasi wìla pye Amɔ pinambyɔ.
3 Làa para wi ni naa Zhoziyasi wi
pinambyɔ Yehoyakimu wi wunluwɔ
sanga wi na Zhuda tara ti go na,
ma saa gbɔn Zhoziyasi wi pinambyɔ
Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma
yiri nuŋgba wolo li na Zhuda tara ti
go na, fɔ ma saa gbɔn ki yɛlɛ li yeŋge
kaŋgurugo wogo ki na, sanga ŋa ni
pàa Zheruzalɛmu ca woolo pe koli
ma kari pe ni kulowo ni we.
4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
na ni ma yo fɔ:
5 «Sanni mbe sɔɔn gbegele wa ma
nɔ wi lara, mìla ma jɛn;
sanni pe sɔɔn se, mìla ma wɔ mɔɔ
tɛgɛ ma yɛ na yɛɛ kan,
mɔɔ pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
cɛngɛlɛ ke kan.»
6 A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «E,
na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi si sɛnrɛ jɛn,
katugu mi yɛn pyɔ jɛɛ.»
7 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Maga ka yo ma yɛn pyɔ jɛɛ;
katugu mi yaa ma tun leele mbele
fuun yeri, ma yaa kari pe
kɔrɔgɔ,
nda fuun mi yaa yo ma kan, ma sari
yo pe kan.
8 Maga ka fyɛ pe yɛgɛ,
katugu mi yaa pye ma ni, mbaa ma
shoo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
9 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si li kɛɛ ki sanga ma jiri na yɔn ki
na, mɛɛ na pye fɔ:
«Wele, mìlan sɛnrɛ ti le ma yɔn.
10 Wele, mi yɛn nɔɔ teri nala cɛngɛlɛ
koro naa wunluwɔ tara pyew
ti go na,
jaŋgo ma pe kɔlɔgi ma pe jaanri,
ma pe jɔgɔ ma pe tɔngɔ,
ma pe yerege ma pe sanri.»

Amandi tige konaa nɛgɛdaga ŋa wi yɛn na kanni kasɔn na pe kala.

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
na ni ma yo fɔ: «Zheremi, yiŋgi ma
yɛn na yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
yɛgɛ yɛn amandi tige njege na†.»
12 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye
fɔ: «Màga yan ma wali ki na jate,
katugu na jatere wi yɛn na sɛnyoro
ti na mberi yɔn fili.»
13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
na ni ki shyɛn wogo na, mala pye fɔ:
«Yiŋgi ma yɛn na yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Na
yɛgɛ yɛn nɛgɛdaga wa na, ŋa wi yɛn
na kanni, ma wa wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.»
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Pa jɔlɔgɔ ki yaa ka yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri,
mbe pan mbe to tara woolo pe ni
fuun pe na.
15 Katugu mi yaa ka cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke yeri,
mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ wunluwɔ tara pyew ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yaa
ka pan,
mbe ke wunluwɔ jɔnrɔ ti tɛgɛtɛgɛ
wa Zheruzalɛmu ca yeyɔnrɔ ti
tanla,
mbe ca ki mbogo ki maga,
konaa mbe cɛn Zhuda tara cara ti ni
fuun ti tanla mbe to ti na.
16 Mi yaa na kiti wi kɔn mboo jan pe
na pe tipere ti ni fuun ti kala
na,
katugu pè je na na.
Pe saa na wusuna nuwɔ taan sori
yarisunndo ta yɛgɛ kan nari
gbogo,

† **1:11 1.11-12:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, amandi tige mɛgɛ yerege kì yiri sɛnpyɔ ŋa wi ma yo mbaa ki kɔrɔsi wi kɔrɔgɔ. Ki kologo ko na, kanga na, ki tige ki ma cɛn ndɛɛ ki yɛn na kɔrɔsiri piin, katugu ko ki ma keli ma fyɛnwɛ.

ki yarisunndo nda pe yɛɛra kɛyɛn
yìri gbegele, to pe maa fɔli ti
yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo.

17 «Mboro wo na Zheremi, yiri mɔɔ
kurusijara wi pɔ, ma gbɛgɛlɛ;
sɛnrɛ nda fuun mi yaa yo ma kan,
ma yiri ma sari yo pe kan.
Maga kaa fyɛ pe yɛgɛ,
nakoma pa mi jate mi yaa sunndo
kɔngɔ wa ma na, maa seri pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
18 Wele, mi wo na, mbege lɛ nala wo
na, mì fanŋga kan ma yeri,
paa ca ŋga malaga sigembogo yɛn
maga maga ki yɛn,
mɔɔ pye paa tugurɔn tiyala yɛn,
mɔɔ pye paa tuguyɛnrɛ mbogo yɛn,
mbe yiri Zhuda tara ti ni fuun ti
kɔrɔgɔ,
mbe yiri ti wunlumbolo naa ti
legbɔɔlɔ pe kɔrɔgɔ,
naa ti saraga wɔfɛnnɛ konaa tara
woolo pe kɔrɔgɔ.
19 Pe yaa ka malaga gbɔn ma ni,
ɛɛn fɔ pe se ka ya ma ni,
katugu mi yɛn ma ni mbɔɔn shɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

2

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye na Izirayɛli woolo pe kala yɔngɔ

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
na ni, ma yo fɔ:
2 «Yiri ma saga yari ŋgbanga
Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ:
‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Yàa pye ma mara na na ye punwɛ
sanga wi ni yɛgɛ ŋga na, na
jatere wi yɛn ki na,
sanga ŋa ni mìla pye ma ye ndanla,
paa yɛgɛ ŋga na pijɔ fɔnŋɔ wi
pɔlɔ wi maa ndanla we,
sanga ŋa ni yàa taga na puŋgo na
wa gbinri wi ni,
wa tara nda yaraga se ya lugu wa.
3 Ko sanga wo ni, Izirayɛli woolo yàa
pye ma tɛgɛ ye yɛ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na kan,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma yarilire
fɔnndɔ koŋgbannda tɛgɛ ti yɛ
na kan we.
Lere o lere ka ta ka, wi ma pye
kajɔɔgɔ pyefɔ;
jɔlɔgɔ ma to wi na.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Izirayɛli woolo pe tɛlɛye pàa kapere nda pye

4 «Yoro Zhakɔbu setirige piile, ye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, konaa
yoro mbele fuun ye yɛn Izirayɛli
seye woolo ye ni fuun.
5 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Naga yɛn ma, yiŋgi kambasinŋge
ye tɛlɛye pe yan na na,
ŋga kìgi kan, a pè si laga na na,
ma saa taga go fu yaara na,
fɔ a poro jate pè kanŋga ma pye go
fu yaara?›

6 «Pe sila yewe mbe yo fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?
Lo na làa we yirige wa Ezhipiti tara
ti ni,
lo na làa keli we yɛgɛ wa gbinri wi
ni,
wa tara nda ti yɛn ma waga naa
titɛrɛ lara ti ni,
wa ki lawaga tara ti ni, ki tara tipere
ti ni,
wa tara nda lere kpɛ na toro wa ti
ni,
wa laga ŋga sɛnwee pyɔ kpɛ woro
ma cɛn wa.›
7 Ma si yala, mì pan ye ni laga tara
nda tì tanla ti ni,
jaŋgo yaa ti yarilire ti kaa, yaa
yɔgɔri ti yarijɛndɛ ti kala na.
Ɛɛn fɔ naa yè pan ma ye wa, yànla
tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni,
mala kɔrɔgɔ tara ti pye yaritijaanga.
8 Saraga wɔfɛnnɛ pe sila yewe mbe
yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se
yeri,
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sila na jɛn.
Kundigile pàa yiri ma je na na,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pàa pye na para yarisunŋgo
Baali ko mɛgɛ na,
yaara nda ti se ya mbe pe kala yɔn,
to pè taga ti puŋgo na.› »

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na Izirayɛli woolo pe jɛrɛgi

9 «Ki kala na, mi yɛn na ye jɛrɛgi naa,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi yɛn na ye piile pe piile pe jɛrɛgi.
10 Ye kɔgɔje wi kɔn ye kari fɔ wa lege, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, wa lɔgɔ fugo ŋga pe yinri Kitimu ki na ye sa wele wa,
ye leele torogo pe sa yewe jɛŋgɛ wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, wa Kedari tara ti ni,
na kaa pye ŋga ye yɛn na piin laga ko nuŋgba ko pe yɛn na piin wa.
11 Naga yɛn ma, cɛnlɛ liliin li yɛn wa li mbe yɛnlɛ mbeli yarisunndo ti suru yarisunndo ta yɛgɛ na,
ali na kaa pye li yarisunndo ti woro yarisunndo jɛndɛ?
Ma sigi ta, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na woolo pe gbɔgɔwɔ, pànla suru yaraga ŋga ki yɛn tɔnli fu ka na.
12 Yoro naayeri yaara, ye ti ki to ye yɔn na,
ye wire ti fanla ye na yaa seri fyɛrɛ ti kala na fɔ jɛŋgɛ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
13 Kapere shyɛn na woolo pè pye:
Pè je na na, mi ŋa mi yɛn paa yinwege pulugo tɔnmɔ yɛn we,
ma saa tɔnmɔ were wɔ pe yɛɛ kan, nda tì jɛɛnri jɛɛnri,
nda tɔnmɔ se ya yere wa ti ni.»

Na ma ka je Yɛnŋɛlɛ li na ki yɛn ma tisaw

14 «Naga yɛn ma, Izirayɛli woolo pe yɛn kulolo mbele pè lɔ poro pele lee,
nakoma mbele pè se wa kulowo pi ni go ka ni poro pele?
Ɛɛn fɔ (na kaa pye pe woro kulolo) yiŋgi na, a pe juguye pe nɛɛ pe kɛɛ yaara ti koli pe yeri?
15 Pe yɛn na kuunru pe na paa jara yirifɔnmbɔlɔ yɛn,
na gbele pe na ŋgbanga,
pè pe tara ti jɔgɔ mari yaga waga,
pè pe cara ti sogo, lere woro ma cɛn wa ti ni.
16 Ali yɛrɛ Mɛfisi ca woolo konaa Tapanɛsi ca woolo pe ni,
pe yaa ka pan mbe ye yinrɛ ti kulu ye na†.
17 Ko kagala koro yɛn na piin ye na ma,
katugu yè je Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li na,
sanga ŋa ni làa pye na ye yɛgɛ sinni wa konɔ jɛnɛ li ni we.
18 Koni, ki yaa yiŋgi kan ye yeri, na yaga kari wa Ezhipiti tara,
mbe saa Nili gbaan tɔnmɔ pi woo?
Yiŋgi tɔnli ye yaa ta, na yaga kari wa Asiri tara,
mbe saa Efirati gbaan tɔnmɔ pi woo we?
19 Ye tipewe pi sara wi yaa kan ye yeri,
ye mbasinmɛ pi sara wi yaa jɔlɔgɔ wa ye na.
Kona ye yaa ki yan mbege jɛn fɔ ki yɛn nandangawa kala, ma pye ma tisaw,
na yaga je mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na na,
na ye woro na fyɛ na yɛgɛ we.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo pàa je mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ

20 We Fɔ wì yo fɔ: «Izirayɛli woolo, maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, yè yiri ma je na na,
ma we sɔgɔwɔ pi jɔgɔ.
Ye yɛn na yuun fɔ: ‹We woro na jaa mbe pye lere wa kulo naa.›
Ki kala na, ye yɛn na sinlɛlɛ paa nanjaala yɛn na nanjara piin wa tinndiye mbele pè yagara pe go na,

† **2:16 2.16:** Mɛfisi naa Tapanɛsi cara tìla pye Ezhipiti tara cara to ta. Kìla pye paga leele mbele yigi wa malaga kasopiile, pe ma pe yinrɛ ti kulu; Eza 7.20. † **2:20 2.20:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn naga nari ma yo Izirayɛli woolo pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na, na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo. Ko yɛn paa nanjara yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Oze 4.12-14. Ki yarisunndo tìla pye Kana tara fɛnnɛ poro woro. Ki yarisunndo ti gbɔgɔsara pa tìla pye wa tinndiye naa yanwira ti na, konaa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛtipiire ni ti nɔgɔ.

konaa wa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn
wɛtipiire ni ti nɔgɔ†.
21 Ma si yala, mìla ye sanri paa
ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ yɛn,
ŋga ki yɛn ɛrɛzɛn tirige tiyɔngɔ
jɛŋgɛ ko ka.
Kì pye mɛlɛ, a yè si wa ma kanŋga
ma pye paa ɛrɛzɛn tirige ti-
jaanga yɛn?
22 Ali na ye ka woli gbanŋga tɔnmɔ
ni,
mbe ye yɛɛ jogo tafilan lɛgɛrɛ ni,
ye kajɔgɔrɔ ti yaa koro ye na paa
tuuro yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
23 «Ye mbe ya mbege yo mɛlɛ mbe
yo fɔ ye woro fyɔngɔ ni,
fɔ yee taga yarisunŋgo Baali ki na
mbaa ki gbogo?
Ye sa ye yɔngɔlɔ ke wele wa gbun-
lundɛgɛ† ki ni yɛgɛ ŋga na
yègɛ pye we!
Ŋga yè pye, yege jɛn ye wali ki na.
Ye yɛn paa yɔngɔmɛ nɔ yɛn,
ŋa wi yɛn na fee na jiire lagapyew.
24 Ye yɛn paa yan sofile yɛn, ŋa wi
yɛn ma tara wa gbinri wi ni.
Na wi lugusanga wi ka gbɔn, wi
maa sofile pɛnɛ pe nuwɔ pi
lee tifɛlɛgɛ na.
Nambala kala li maa ta, ambɔ wi
mbe ya mbeli wogo ki sa wi
yeri?
Nambala mbele pe maa wi jaa mbe
lugu wi na, paa la pe yɛɛ tege
yɛrɛ,
katugu pe maa ta yɛɛn fyaw, wi
lugusanga wi ni.»

25 We Fɔ wì yo fɔ: «Izirayɛli woolo,
ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn!
Yaga ka ti ye tɔɔrɔ ti koro waga
sawira fu mbe ye yɛɛ wɛlɛgɛ.
Tɔnmɔ wɔgɔ kiga ka ye yagbolo li
waga ye na, ye yarisunndo
gbɔgɔwɔ pi kala ni!
Ɛɛn fɔ, a yè sho fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ, ma kaa
ma yɛɛ tege.
Yarisunndo nambannda to ti yɛn ma
we ndanla,
to waa jaa mbe taga ti na.› »

Izirayɛli woolo pe daga jɔlɔgɔ mbe to pe na

26 «Pe ka yoo yigi, fɛrɛ ti maa yigi
yɛgɛ ŋga na,
pa fɛrɛ ti yaa Izirayɛli woolo pe yigi
ma,
poro naa pe wunlumbolo pe ni, naa
pe tara teele pe ni,
naa pe saraga wɔfɛnnɛ konaa pe
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
ni.
27 Poro mbele pe maga yo tikɔngɔ ki
kan fɔ: ‹Mboro ma yɛn na to
we!›
Mbege yo sinndɛlɛgɛ ki kan fɔ:
‹Mboro ma yɛn na nɔ ŋa
wìlan se!›
Katugu pè puŋgo le na ni,
pee yɛgɛ wa na yeri.
Ɛɛn fɔ na jɔlɔgɔ ka to pe na sanga
ŋa ni,
pe mɛɛ na yeri mbe yo fɔ: ‹Yiri ma
pan ma we shɔ!›
28 Naga yɛn ma, ye yarisunndo nda
yè gbegele ye yɛɛ kan, to kari
se yeri?
Na kaa pye ti mbe ya, ti yiri ti ye shɔ
ye jɔlɔgɔ sanga wi ni!
Katugu yoro Zhuda tara woolo, ye
cara tì lɛgɛ yɛgɛ ŋga na,
pa ye yarisunndo tì lɛgɛ ma fun.

29 «Yiŋgi na ye nɛɛ na jɛrɛgi,
ma si yala, ye ni fuun ye yiri ma je
na na?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
30 Mì ye piile pe gbɔn ma saa te, kii
yaraga ka yɔn.
Pee yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na.
Yàa ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
gbo tokobi ni,
paa jara yɛn, ŋa wi maa jɔgɔwɔ piin.
31 Yoro nala pilige woolo, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ŋga yuun,
yege logo.

† **2:23 2.23:** Gbunlundɛgɛ ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ki yaa pye Hinɔmu gbunlundɛgɛ ko layi; pa kìla pye wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Leele pàa pye na pe piile pe woo wa saraga na pe sori kasɔn ni, konaa na katijangara ta yɛgɛ piin. To ti ni fuun nda to la pye Yɛnŋɛlɛ li kambɛngɛ, Zhere 7.31-32; 19.2-6; 32.35; 2 Wunlu 23.10.

Naga yɛn ma, mì pye paa gbinri yɛn,
nakoma paa diwi tara yɛn Izirayɛli
woolo pe yeri wi le?
Yiŋgi na, a na woolo pè sho fɔ: ‹Wè
koro we yɛɛ woolo,
we se sɔngɔrɔ li kɔrɔgɔ naa?›
32 Naga yɛn ma, sumborombyɔ wi
mbe fɛgɛ wi fereyaara ti na le?
Nakoma pijɔ wi mbe ya fɛgɛ wi pijɔ
paraga ki na le?
Ma sigi ta, na woolo poro na, pè fɛgɛ
na na,
maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni.

33 «Haan! Ye ma ye yɛɛ gbegele
tiyɔngɔ na ye ndanlafɛnnɛ pe
lagajaa dɛ!
Wa ye tangalɔmɔ pi ni, ye mbe ya
yɛrɛ mbaa jɛlɛ ŋa wì pe ma
wɛ jɛɛlɛ pe ni fuun na wi nari.
34 Fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele jɛrɛgisaga fu,
yè baga pe na ma pe gbo go fu,
pe kasanwa pi yɛn bere wa ye
yaripɔrɔ ti yɔnrɔ ti na,
ma si yala, ye sila pe yigi pe yɛn na
ye kɔrɔ ki kaari mbe yu.
35 Konaa ki ni fuun, ye ma yo fɔ: ‹We
yɛn jɛrɛgisaga fu!
Yɛnŋɛlɛ li yaa li naŋgbanwa pi laga
lali we ni.›
Ki kala na, mi yaa kiti kɔn ye na,
katugu yè yo fɔ yee kapege pye.
36 Yiŋgi na, a ye nɛɛ fogolo na ye
konɔ li kanŋgi?
Ye yaa ka sa fɛrɛ shɔ wa Ezhipiti
tara,
paa yɛgɛ ŋga na yàa fɛrɛ shɔ wa
Asiri tara we.
37 Ye yaa ka kɛyɛn taga wa ye yinrɛ
ti na fɛrɛ ti kala na,
mbe yiri wa ki laga ki ni;
katugu poro mbele yè ye jigi wi taga
pe na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je pe
na;
ye kala la kpɛ se yɔn wa pe yeri.»

3

Izirayɛli woolo
pàa je Yɛnŋɛlɛ li na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Na naŋa
wa kaa jɔ je,
na ki jɛlɛ wi ka sa naŋa wa yɛgɛ tɛgɛ,
naga yɛn ma, wi pɔlɔ lɛɛ wi mbe
yɛnlɛ mbege jɛlɛ wi lɛ naa le?
Ayoo, na ki ka pye ma, ki yaa ki tara
ti ni fuun ti tɛgɛ fyɔngɔ ni†.
Yoro fun yè yiri ma saa nanjara pye
nambala lɛgɛrɛ ni;
mɛlɛ, a yè sho fɔ ye yaa sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ?» Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
2 Ye ye yɛrɛ ti yirige ye wele wa
tinndiye pe na,
laga kikiin ki koro yee nanjara pye
wa ki na?
Ye ma saa cɛn wa koŋgolo ke yɔn
na, na ye nanjara pyeyɛɛnlɛ
pe singi,
paa yɛgɛ ŋga na beŋganri pyefɔ ma
lara na singi wa gbinri wi ni.
Yè tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni ye nanjara
naa tipege ŋga yè pye ki ni.
3 Ko kala na tisara tì yere,
tisara puŋgo woro tii pan.
Konaa ki ni fuun, yè ye yinrɛ ti liri
na ye nanjara ti piin, yee yere
ki na mbe yo fɔ ye fɛrɛ shɔ.

4 Koni ko yège jɛn na gbele nala
yinri, na yuun fɔ: «We to!
Mboro ma yɛn we wɔnlɔ, maga lɛ
wa we punwɛ sanga wi ni!»
5 Ye yɛn na yewe na yuun fɔ:
«Naga yɛn ma, li yaa nawa ŋgban
we ni sanga pyew wi le?
Naga yɛn ma, li yaa gbu tɛgɛ we ni
sanga pyew wi le?»
Ko sɛnrɛ to ye yɛn na yuun,
ɛɛn fɔ, a yè si koro na kapege ki piin
fanŋga ni na kee yɛgɛ.

Izirayɛli tara woolo naa Zhuda
tara woolo pe yɛn ma taanla
nɔsepiile sumbonɔ shyɛn ni,
mbele pe woro ma sin

6 Kona, wunlunaŋa Zhoziyasi wi
wagati wi na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si
para na ni ma yo fɔ: «Izirayɛli†

† **3:1 3.1:** Ye wele wa Dete 24.1-4laga ki ni. † **3:6 3.6:** Naa Izirayɛli tara wunluwɔ pìla kɔn shyɛn, lagamɛ Izirayɛli mɛgɛ ŋga ki yeri, ko yɛn na para yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ tara to sɛnrɛ na. Asiri tara woolo pàa pan ma pe koli ma kari pe ni kulolo wa Asiri tara; 2 Wunlu 17.

woolo mbasinmbele pè kala na pye, mali yan kɛ? Pè kari wa yanwira titɔɔnrɔ ti ni fuun ti go na, konaa ma kari wa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛtipiire ni ti nɔgɔ, ma saa na nanjara piin wa.»

7 Mìla na yɛɛ pye fɔ: «Ko kagala
ŋgele koro ke ni fuun pyeŋgɔlɔ, pe
yaa sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ.
Ɛɛn fɔ pee sɔngɔrɔ mbe pan na
kɔrɔgɔ. Pe nɔsepyɔ Zhuda tara
woolo javapyefɛnnɛ pàa pye ki ka-
gala ke sɛrɛfɛnnɛ fun.
8 Mì Izirayɛli woolo mbasinmbele
pe wa, ma pɔrɔgɔ jɔgɔ sɛwɛ kɔn ma
kan pe yeri pe nandara ti kala na.
Konaa ki ni fuun, mìgi wele maga
yan fɔ ko ka si fyɛrɛ wa pe nɔsepyɔ
Zhuda tara woolo javapyefɛnnɛ pe
na. Ɛɛn fɔ poro fun paa saa na
nanjara piin.
9 Izirayɛli woolo pè tara ti tɛgɛ
fyɔngɔ ni pe nanjara tipere ti
ni; pè kalikalawa pye yarisunndo
sinndɛɛrɛ woro konaa tire woro ti
ni.
10 «Konaa ki ni fuun, pe nɔsepyɔ
Zhuda tara woolo javapyefɛnnɛ pe
sila sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ pe
kotogo ki ni fuun ni. Ɛɛn fɔ pàa pye
naga piin kopiire ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.

11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa
fɔ: «Izirayɛli woolo mbasinmbele
poro pe yɛɛ naga ndɛɛ pè sin ma
wɛ Zhuda tara woolo java pyefɛnnɛ
poro na.
12 Yiri ma saga sɛnrɛ nda ti yari
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara
ti yeri fɔ:
‹Yoro Izirayɛli woolo mbasinmbele,
ye sɔngɔrɔ ye pan!›
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
‹Mi se yɛgɛ san ye ni naa,
katugu mi yɛn kagbaraga pyefɔ.›
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
‹Mila gbu tɛgɛ lere ni sanga pyew.
13 Ye ye kajɔɔgɔ ki jɛn ye yere ki na
ko cɛ,
yege jɛn ye yo fɔ yè yiri ma je mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ na
na.
Ye saa na yanri na toro yarisunndo
nambannda puŋgo na,
wa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛtipiire
ni ti nɔgɔ;
yee yɛnlɛ mbe logo na yeri.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na li woolo pe yinri pe sɔngɔrɔ pe pan li kɔrɔgɔ

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ, yoro
piile mbele yè yiri ma je,
katugu muwi mi yɛn ye tafɔ we.
Mi yaa ka nuŋgba nuŋgba lɛ ye ni,
mbe yiri cara ti ni,
mbe shyɛnzhyɛn lɛ ye ni, mbe yiri
seye yi ni,
mbe sɔngɔrɔ ye ni wa Siyɔn ca.
15 «Mi yaa ka kundigile tɛgɛ ye go
na mbe yala na nandanwa kala li
ni. Pe yaa kaa ye yɛgɛ sinni kajɛnmɛ
naa tijinliwɛ ni.
16 Na yaga ka lɛgɛ wa tara ti ni,
mbe piile lɛgɛrɛ se sanga ŋa ni, ki
wagati wi ni, pe se kaa para mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɔn finliwɛ kɛsu wi
wogo na naa. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma. Wi wogo ki se ka tigi lere nawa
naa, pe se ka nawa to wi na naa, pe
se si ka wa yɛgɛ gbegele naa.
17 Ko wagati wo ni, pe yaa
kaa Zheruzalɛmu ca ki yinri ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ›. Cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke yaa ka sa ke yɛɛ
gbogolo wa, wa Zheruzalɛmu ca
mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Pe se
koro mbaa tanri mbaa yala pe yɛɛra
nawa jatere pere to ni.
18 Ki wagati wi ni, Zhuda tara
woolo pe yaa ka pan mbe taga
Izirayɛli woolo pe na. Pe yaa
ka pinlɛ mbe yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti yeri, mbe
sɔngɔrɔ wa pe tara ti ni, tara nda
mìla kan pe tɛlɛye pe yeri ti pye pe
kɔrɔgɔ ye.»

Izirayɛli tara woolo pe sɔngɔrɔkala Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

† **3:13 3.13:** Ye wele wa Zhere 2.20laga ki ni.

19 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mìla pye nala yɛɛ piin ma yo
mìla jaa mbaa ye jate paa na piile yɛn,
mìla pye naga jaa mbe tara nda tì tanla ti kan ye yeri;
mbe tara laga tiyɔngɔ kan ye yeri, ŋga ki yɔngɔ woro cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
Mìla pye naga yuun fun fɔ ye yaa kaa na yinri we to,
fɔ ye se ka laga na na fyew.
20 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wii sin wi maa pɔlɔ wi java yɛgɛ ŋga na,
pa yoro Izirayɛli woolo yànla java ma.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

21 «Magaŋgala yɛn na yinrigi wa tinndiye pe na,
Izirayɛli woolo pe gbeere naa pe yɛnriŋgbanga ŋga pe yɛn na yɛnri koyi,
katugu pè kombele lɛ;
pè fɛgɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ na na.
22 Yoro piile mbele yè yiri ma je, ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ!
Pa mi yaa ye sagala, mbe ye shɔ ye kambasinnde ti ni.»

Kona, a leele pè sho fɔ: «We mbele, wè sɔngɔrɔ na paan ma kɔrɔgɔ,
katugu mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le.
23 Kaselege ko na, yarisunndo gbɔgɔwɔ mba pi yɛn na piin wa tinndiye pe na,
ki tinmɛ mba fuun pi yɛn na yinrigi wa yanwira ti na,
pe yɛn na we fanla wi wagafe.
Ɛɛn fɔ kaselege ko na, pa Izirayɛli woolo pe yaa shɔwɔ pi ta Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo yeri.»

24 «Maga lɛ wa we punwɛ sanga wi ni,
yarisunndo fɛrɛ woro nda we tɛlɛye pàa pye na gbogo, tì pe tunŋgo tɔnli wi li,
pe simbaala naa sikaala konaa pe nɛrɛ ti ni,
naa pe pinambiile konaa pe sumborombiile pe ni.
25 We daga mbe sinlɛ fɛrɛ ti ni,
we tifagawa pì pye paa we tɔnparaga yɛn;
katugu wè kapere pye Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lì na, woro naa we tɛlɛye pe ni,
maga lɛ wa we punwɛ sanga wi ni fɔ ma pan ma gbɔn nala.
Wee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lì yeri.»

4

Yɛnŋɛlɛ lì yo Izirayɛli woolo pe pe kapere ti jɛn peri yaga

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Izirayɛli woolo, na yaga sɔngɔrɔ mbe pan,
na yaga sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ,
na yaga ye yarisunndo tijangara ti kɔ mberi wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na yee koro mbaa yanri la kee kɛɛ ki ni fuun ki na,
2 na yaga wugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na mɛgɛ ki na,
na yaga ki pye kaselege ni, naa nawa lagawa ni konaa kasinŋge ni,
pa kona cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa nala yɛnri mbe duwaw ke na,
pa ke yaa gbɔgɔwɔ ta na fanŋga na.»
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ:
«Ye kɛrɛ fɔnndɔ kɔn ye yɛɛ kan,
yaga ka yariluguro lugu wa wuuro ti sɔgɔwɔ naa.
4 Yoro Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo,
ye ye yɛɛ kɛnrɛkɛnrɛ mbege naga fɔ yè pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na woolo,
ye ye kotoro ti pye kpoyi.
Nakoma na naŋgbanwa pi yaa yiri ye kɔrɔgɔ paa kasɔn yɛn,
mbaa sori ŋga lere se ya figi,
ye kapyere tijangara ti kala na.»

Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to Zhuda tara woolo pe na

5 «Ye saga wogo ŋga ki yari Zhuda tara woolo pe kan,
ye ti Zheruzalɛmu ca woolo pege wogo ki jɛn!
Ye mbanlaga win wa tara ti ni ye leele pe yɛri,
ye ye magaŋgala ke yirige yege yo fɔ leele pe pe yɛɛ gbogolo wa cara nda pè malaga sigem-boro kan mari maga ti ni.
6 Ye kacɛn yaraga ka pye yege yirige wa naayeri mbaa Siyɔn ca kɛɛ ki nari!
Yaa fee, yaga ka yere!
Katugu mi yaa ti jɔlɔgɔ mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri mbe pan,
ki yaa ka pye jɔgɔwɔ gbɔɔ.
7 Jara† wì yew ma yiri wa wi larasaga;
cɛngɛlɛ ke tɔngɔfɔ wi yɛn wa konɔ na paan.
Wì yiri wa wi cɛnsaga ki ni,
mbe pan mbe ye tara ti jɔgɔ mberi yaga waga;
ye cara ti yaa ka tɔngɔ mbe pye katara,
lere se ka pye wa ti ni.
8 Ki kala na, ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le ye yɛɛ na;
yaa kunwɔ gbele, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi se kɔ ye ni.»

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ko pilige ko ni, wunlumbolo naa kundigile pe ni, pe yaa ka kotogo la.
Saraga wɔfɛnnɛ pe jigi wi yaa ka kɔn pe na,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nawa pi yaa ka wɔ pe na.»

10 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
kì cɛn mà ki cɛnlɛ woolo mbele poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe fanla wi,
maga yo pe kan fɔ: ‹Ye yaa ka yɛyinŋge ta›,
ma si yala, tokobi wi yɛn wa pe yɔlɔgɔ ki na makɔ!»

11 Ko sanga wo ni, pe yaa kaga yo ki cɛnlɛ woolo poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ:
«Tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ ka yɛn na gbɔɔn na yinrigi wa gbinri wi ni, wa tinndiye pe na.
Ki yɛn na gbɔɔn na paan na woolo pe kɔrɔgɔ.
Ki woro na paan mbe yarilire sigire fɛ, nakoma mbe yarilire pyɔ fɛ.
12 Tifɛliŋgbɔgɔ kayi,
ŋga kì yiri wa na paan, mbe pan mbanla nandanwa kala li pye.
Koni mi jate mi yaa kiti wi kɔn pe na.»

13 Leele pe yɛn na yuun fɔ: «Wele, juguye pe yɛn na paan paa kambaara yɛn.
Pe malaga gbɔnwotoroye pe yɛn paa tifɛlinjolo yɛn;
pe shɔnye pè wege ma wɛ yɔnye na.
Jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu pè we tɔngɔ pew.»

14 «Zheruzalɛmu ca woolo, ye ye kotoro ti pye kpoyi, ye tipere pyew ti wɔ wa,
jaŋgo ye ta ye shɔ.
Ye yaa jatere pere ti yaga wa ye kotoro na
sa gbɔn fɔ wagati wiwiin?
15 Pe yɛn na sɛnrɛ ta nuru na yinrigi wa Dan tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
ti yɛn na jɔlɔgɔ panga wogo yari na yinrigi wa Efirayimu tara yanwira ti na.
16 Yege sɛnrɛ nda ti yo ye cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan,
ye ti Zheruzalɛmu ca woolo peri logo fɔ:

† **4:7 4.7:** Jara ŋa sɛnrɛ tì yo, wo wi yɛn Babilɔni tara re, to ti yɛn cɛngɛlɛ ke tɔngɔfɔ we.

Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe ma pan ma
ca ki yɔn tɔn mbege shɔ, pele
yɛn na paan, ma yiri taleere
ta ni.
Pe yɛn na malaga kɔŋgɔlɔ waa na
paan Zhuda tara cara ti mɛgɛ
ni.
17 Pe yaa pan mbe Zheruzalɛmu ca
ki maga mbege fili paa yɛgɛ
ŋga na kɛrɛ sigefɛnnɛ maa ki
piin we,
katugu pè yiri ma je na na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
18 Ye tangalɔmɔ pee po naa ye
kapere tijangara to tì ti
ki wogo ŋga kì gbɔn ye na.
Ye tipere ti tɔnli wowi,
kaselege yi, kì ye nawa pi tanga ye
na,
ki yɛn na ye jɔlɔ fɔ wa ye sunndo wi
na.»

Tara woolo pe kala làa Zheremi wi nawa pi tanga wi na

19 E, na nawa, na nawa!
Kayaŋga yɛn wa na kotogo na fɔ
jɛŋgɛ.
Na kotogo ki yɛn ma wɛri na na;
mi se ya mbe pyeri,
katugu mì mbanlaga winmɛ pi logo,
ma malaga kɔŋgɔlɔ ke logo.
20 Tɔngɔwɔ naa tɔngɔwɔ sɛnrɛ pe
yɛn na yari,
pè tara ti ni fuun ti tɔngɔ.
Pànla paara yinrɛ ti jaanri yɔnlɔ
nuŋgba,
mala wɔnlɔsara ti jɔgɔ go nuŋgba.
21 Mi yaa koro mbaa ki malaga
gbɔnkacɛn ŋa wi yaan fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Mi yaa koro mbaa ki mbanlaga ma-
gala li nuru fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?

22 «Kaselege ko na, na woolo pe yɛn
kambajɛnmbɛlɛ,
pee na jɛn;
pe yɛn piile mbele pe yɛn lembire,
tijinliwɛ woro pe ni.
Kapege pyege ko cɛ pè jɛn,
ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ pyege pee ko jɛn.»

Jɔgɔwɔ gbɔɔ pyesanga

23 Mì tara ti wele, mari yan ti woro
ma yala, ti yɛn waga!
Mì naayeri wi wele, mì si yanwa kpɛ
yan.
24 Mì yanwira ti wele, mɛɛ ti yan ti
yɛn na yɛgɛyɛgɛ!
Tinndiye pe ni fuun pe yɛn na tigile
tigile.
25 Mì wele, mi si sɛnwee pyɔ kpɛ yan
naa!
Naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun tì fe ma
kari.
26 Mì wele, mɛɛ tara ti kɛrɛ kɔnsara
tiyɔnrɔ ti yan tì kanŋga ma
pye gbinri ŋa wì waga!
Ki cara ti ni fuun tìla kanŋga ma pye
katara,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, li
naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na.

27 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Tara ti ni fuun ti yaa ka koro waga,
ɛɛn fɔ mi se ka ti ti ni fuun ti tɔngɔ
pew.
28 Ki kala na, tara ti yaa ka kunwɔ
gbele.
Wa naayeri, wa yɛnŋɛlɛ na, diwi wi
yaa ye;
katugu mìgi yo, maga kɔn maga
tɛgɛ.
Ki kala li se ye na go na,
mi se si yɔn kanŋga.»

Siyɔn ca ki tɔngɔkala

29 Shɔn lugufɛnnɛ naa sandira
wɔnfɛnnɛ pe tinmɛ pi kala na,
ca woolo pe ni fuun pè fe.
Pe yɛn na lara wa kɔɔrɔ ti ni.
Pè fe ma lugu wa waara ti na.
Cara ti ni fuun tì koro waga,
lere kpɛ si koro wa ca ki ni naa.
30 Mboro Zheruzalɛmu ca ŋga pè
tɔngɔ makɔ, yiŋgi ma yaa pye
san?
Ali na ma kaa pariyɛnrɛ
sɔnŋgbanga woro nii,
mbaa tɛ fereyaara nii,
mbaa kale nii wa ma yɛngɛlɛ ke ni,
maa ko piin nɔɔ yɛɛ gbegele wagafe.
Ma kɛɛnlɛ pè je ma na,
pe yɛn naga jaa ma ku.

31 Mi yɛn na jɔrɔgɔmɔ pa nuru paa
jɛlɛ ŋa wi selara yiri wi ni wi
jɔrɔgɔmɔ pi yɛn,
na jɔlɔgɔ jɛngɛ ka nuru paa jɛlɛ ŋa
wi yɛn na wi pyɔ koŋgbanŋa
siin wi yɛn.
Siyɔn ca woolo pe jɔrɔgɔmɔ powi;
pe yɛn na jɛɛn, na pe kɛyɛn yi yinrigi
wa naayeri na yuun fɔ:
«Ow! We wogo kì jɔgɔ!
We yɛn na kuun legboleele pe
gbɔnrɔ ti kɛɛ.»

5

Zheruzalɛmu ca woolo pe kapere tì saa toro ti da wi na

1 Ye Zheruzalɛmu ca ki yanri ye toro
wa ki nawa koŋgolo ke ni,
ye wele jɛŋgɛ, ye ca kagala ke yewe
ye ke jɛn;
ye wele wa katoro ti ni yege jɛn,
na kaa pye mbe lere nuŋgba ta wa,
lere nuŋgba pe, ŋa wi yɛn na kas-
inŋge ki piin,
ŋa wi yɛn naga jaa mbaa tanri
kaselege na;
pa kona mi yaa Zheruzalɛmu ca ki
kala yaga.
2 Ali na paga ki yo mbe yo fɔ: «Mì
wugu ki na Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo li mɛgɛ ki na,»
yagbogowo wuguro pe ma wugu.

3 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma,
kaselege ko ma ma yɛn na
lagajaa wi le?
Mà pe gbɔn, ɛɛn fɔ kii pe ya.
Mà pe tɔngɔ, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ ma
yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na.
Pè pe yɛrɛ ti waga ma wɛ walaga na,
pee yɛnlɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan ma
kɔrɔgɔ.

4 Mìla pye nala yɛɛ piin fɔ: «Ki leele
mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ,
tijinliwɛ woro pe ni;
katugu pee Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li
jɛn,
pee pe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li
jɛn.

5 Ki kala na, mi yaa kari wa pe
legbɔɔlɔ pe yeri,
mbe sa para pe ni;
ki woro nala kɔɔn shyɛn, poro wo
na, pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li konɔ li
jɛn,
pè pe Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li
jɛn.»
Ɛɛn fɔ poro fun, pè yiri ma je paa
yɛgɛ ŋga na falinɛrɛ ma kaa
ti tunŋgo pyetige ki kaw maga
laga ti yɛɛ na,
ma pe manda nda tìla pye ma pe pɔ
pe Yɛnŋɛlɛ li na ti sangala†.
6 Ki kala na, jara yaa yiri wa kɔlɔgɔ
ki ni mbe to pe na,
dabaaga yaa yiri wa funwa lara
falafala ti ni, mbe pan mbe pe
kɔɔnlɔ,
kamɔlɔ yaa pan mbe lara wa pe cara
ti tanla, mbaa pe singi.
Lere o lere ka yiri wa ca, wi
yaa to wo na mboo kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro;
katugu pe kajɔgɔrɔ tì lɛgɛ,
pe mbasinmɛ pì gbɔgɔ.

7 Zheruzalɛmu ca woolo, mi yaa
ye kapere ti kala yaga ye na
mɛlɛ?
Ye piile pè je na na;
yaara nda ti woro Yɛnŋɛlɛ,
to pe yɛn na wungu ti mɛgɛ ki na.
Mìla pe kala yɔn yaara ti ni fuun ti
kan pe yeri,
konaa ki ni fuun, pe yɛn na jatara
naa nandara piin.
Pe ma kari lɛgɛrɛ ma saa nanjaa wi
go ki yin kanw.
8 Pe yɛn paa shɔnye nambala yɛn,
mbele pè tin pe yɛɛ ni pe
lugusanga ni,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn
na gbele pe nambala yɛɛnlɛ
pe jɛɛlɛ pe puŋgo na.
9 Naga yɛn ma, mii daga mbe jɔlɔgɔ
wa pe na ki kagala ke mɛgɛ ni
wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

† **5:5 5.5:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na, ma poro naa Yɛnŋɛlɛ sɔgɔwɔ pi jɔgɔ.

Naga yɛn ma, mii daga mbanla
kayaŋga ki wɔ ki cɛnlɛ woolo
mbele pe cɛnlɛ li ni wi le?

10 Mbogo ŋga kì pe ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti
maga, yege kaanla ye ye wa ti
ni yeri jɔgɔ,
ɛɛn fɔ yaga kari tɔngɔ pew.
Ye ɛrɛzɛn tiire njere ti kɔɔnlɔ,
katugu ti woro mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na woro.
11 Kaselege ko na, Izirayɛli tara
woolo naa Zhuda tara woolo
pànla java wi;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kiti kala

12 Zhuda tara woolo pè finlɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li wogo na, ma yo fɔ:
«Li se ya yaraga ka pye we na!
Jɔlɔgɔ kpɛ se gbɔn we na!
Malaga se gbɔn we na, fuŋgo se si to
we na.
13 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
woro yaraga ka naa, kaawɔ
tifɛlɛgɛ ko cɛ;
pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn wagafe.
Jɔlɔgɔ kagala ŋgele pe yɛn na yari,
ke sɔngɔrɔ ke to pe na!»

14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
«Kì kaa pye ko sɛnrɛ nda to yè yo,
wele, mi yaa ti na sɛnrɛ ti pye paa
kasɔn yɛn wa mboro Zheremi
ma yɔn;
ki leele mbele pe yaa pye paa
kanŋgirɛ yɛn, nda ki kasɔn ki
yaa sogo.
15 Wele, yoro Izirayɛli woolo wele,
mi yaa cɛnlɛ la yirige mbe wa ye na,
mbe yiri fɔ wa lege;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Cɛnlɛ lali na li yɛn fanŋga ni,
cɛnlɛ na li yɛn wa maga lɛ wa fafafa;
cɛnlɛ na ye sili sɛnrɛ ti jɛn,
ye woro nali sɛnrɛ ti nuru.
16 Pe sanŋgbɔ wi yɛn paa fanga yɛn,
ŋga ki yɔn ki yɛn ma yɛngɛ;
pe ni fuun pe yɛn maliŋgbɔɔnlɔ
kotogofɛnnɛ.
17 Pe yaa ka ye yarilire naa ye
yaakara ti ka,
mbe ye pinambiile naa ye sum-
borombiile pe tɔngɔ,
mbe ye simbaala naa ye nɛrɛ ti ka,
mbe ye ɛrɛzɛn tiire naa ye figiye tire
ti jɔgɔ;
ye malaga sigecara nda yè ye jigi wi
taga ti na,
pe yaa kari tɔngɔ tokobi ni.»

18 «Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, ko
wagati wo ni, mi se ka ye tɔngɔ mbe
ye kɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
19 Na paga ka yewe mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ
lì si ki wogo ŋga ki ni fuun ki pye
we na?› Kona ma pe yɔn sogo, fɔ
mì yo fɔ: ‹Kì kaa pye yè je na na,
na yarisunndo ta yɛgɛ gbogo laga
ye tara, ki kala na, ye yaa ka saa
tunŋgo piin cɛnlɛ la yɛgɛ woolo kan
tara ta yɛgɛ ni, nda ti woro ye tara.›
»

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe yɛri
ma yo li yaa jɔlɔgɔ wa pe na

20 «Yege sɛnrɛ nda ti yari Zhakɔbu
setirige piile pe kan,
ye ti Zhuda tara woolo peri logo, fɔ:
21 ‹Yege sɛnrɛ nda ti logo,
yoro cɛnlɛ woolo mbele tijinliwɛ
fufɛnnɛ naa kambajɛnmbɛlɛ!
Yɛngɛlɛ yɛn ye na, ɛɛn fɔ ye woro na
yaan;
nuŋgbogolo yɛn ye na, ɛɛn fɔ ye
woro na nuru†.
22 Ye woro na fyɛ na yɛgɛ wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye woro na seri fyɛrɛ ti na na yɛgɛ
sɔgɔwɔ wi le?
Muwi mì taambugɔ ki tɛgɛ ma kɔnlɔ
gbɔn kɔgɔje wi kan,
maga pye kɔnlɔ na li yɛn kɔsagafu,
na wi se ya kaanla.
Kɔgɔje wi tɔnmɔ mba pi maa yin-
rigi na tuun, pi maa tinni
ŋgbanga, ɛɛn fɔ pi se ya
mbeli kaanla;
pi maa tinmɛ gbɔɔ yinrigi, ɛɛn fɔ pi
se ya toro kɔnlɔ lo na.›

† **5:21 5.21:** Ye ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti taanla Eza 6.9-10naa Maki 8.18lara ti ni.

23 Ɛɛn fɔ ki cɛnlɛ na li woolo pe yɛn
kotoŋgbanga fɛnnɛ, ma pye
leele mbele pè yiri ma je;
pè je na konɔ li na ma kari pe yɛɛ
konɔ.
24 Pe yɛrɛ woro naga yuun wa pe yɛɛ
nawa mbe yo fɔ:
‹Ye ti waa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ,
lo na li ma tisara ti kan we yeri ti
wagati wi na we,
tisara koŋgbannda naa puŋgo woro
ti ni,
mbe yapeleye ya kan we yeri
yarilire kɔnyapeleye.›
25 Ye kajɔgɔrɔ to tì ti ki kagala kè
gbɔn ma piri;
ye kapere to tì ti yè ki yarijɛndɛ ti la.

26 «Katugu lepeele yɛn wa na woolo
pe sɔgɔwɔ.
Pe ma lara na leele pe singi, paa
sannjɛgɛlɛ yigifɔ yɛn;
pe ma mɛrɛ jan wa leele pe yɛgɛ na
pe yinri.
27 Sannjɛgɛlɛ yigifɔ wi maa
ŋgonjogo ki yin sannjɛgɛlɛ ke
ni yɛgɛ ŋga na,
pa pè pe yinrɛ ti yin ma, yaara nda
pè ja nambara ni ti ni.
Pa pège pye ma, ma fanŋga ta konaa
ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
28 Pè tugbɔlɔ ma tɔrɔ na yɛngɛlɛ;
pe kapege pyewe pì kɛɛ toro.
Paa kiti wi kɔn kaselege na, mbe
pijiriwe wi tanga ki kan wi
yeri,
ɛɛn fɔ poro wogo ko yɛn na yɔngɔ
na kee yɛgɛ.
Paa yɛnlɛ mbe fyɔnwɔ fɔ wi tanga ki
kan wi yeri.
29 Naga yɛn ma, mii daga mbe ki
kagala ke fɔgɔ tɔn pe na wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mii daga mbanla
kayaŋga ki wɔ ki cɛnlɛ woolo
mbele pe cɛnlɛ li ni wi le?
30 Kapegbɔgɔ naa katijangara yɛn na
piin wa tara ti ni.
31 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn
na yagbogowo sɛnrɛ yuun,
saraga wɔfɛnnɛ pe yɛɛra tɔnli wo cɛ
pe yɛn na jaa.
Ki kagala koro ke yɛn mala woolo pe
ndanla!
Ɛɛn fɔ wa ki kagala ke kɔsaga, ye yaa
ki pye mɛlɛ san?»

6

Zheruzalɛmu ca juguye pe pan maga maga, maga fili

1 «Yoro Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ye fe
ye yiri wa Zheruzalɛmu ca ki
ni.
Ye mbanlaga ki win wa Tekowa ca.
Ye wirige ka yirige paa kacɛn yɛn wa
Bɛti Hakɛrɛmu ca;
katugu jɔlɔgɔ naa jɔgɔwɔ gbɔɔ
pà yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na paan.
2 Siyɔn ca tiyɔngɔ naa ki mɛgɛ, ko
ŋga ki yɛn dɛŋgɛ ni,
mi yaa ki tɔngɔ yɛɛn pew.
3 Leele pele yɛn na paan ca ki mɛgɛ
ni paa simbaala kɔnrifɛnnɛ
yɛn, naa pe simbaŋgbeleye
ni.
Pè pe maliŋgbɔɔnlɔ paara yinrɛ ti
kan maga maga;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sim-
baala pe yɛn na pe tasaga yan
ki kaa†.
4 Pe yɛn na yuun fɔ: ‹Ye ye yɛɛ
gbɛgɛlɛ ye sa to ca ki na!
Ye yiri we sa to ki na yɔnlɔ
fuŋgbanga na!
E, jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu yɔnlɔ
kila tuun makɔ,
yinmɛ pila tuun tara.
5 Ye yiri we sa to pe na yembinɛ,
we pe wunluwɔ yinrɛ ti jaanri.› »

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye tire kɔn ye lugusara gbegele
Zheruzalɛmu ca ki na.
Ca kayi ŋga ki daga jɔlɔgɔ mbe to ki
na;

† **6:3 6.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Simbaala kɔnrifɛnnɛ naa pe simbaŋgbeleye* ko yɛn na para wunlumbolo pele naa pe maliŋgbɔɔnlɔ sɛnrɛ na, mbele pe yaa pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na.

lewɛlɛwɛ kapyere to ti yɛn na piin
wa ki ni.
7 Pulugo tɔnmɔ maa pulo na yinrigi
yɛgɛ ŋga na,
pa ki ca ki tipere ti maa pulo ma.
Lewɛlɛwɛ kapyere naa jɔgɔwɔ
kapyere to cɛ ti yɛn na piin
wa ki ni.
Jɔlɔgɔ naa tege ki yɛn na yɛgɛ
sɔgɔwɔ sanga pyew.

8 «Zheruzalɛmu ca woolo, ye yɛnlɛ
na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na,
nakoma mi yaa na yɛɛ laga ye na,
mi yaa Zheruzalɛmu ca ki kanŋga
mbege pye laga ŋga ki yɛn
waga,
laga ŋga lere se ya cɛn wa ki ni.»

Izirayɛli woolo pè je
mbe logo Yɛnŋɛlɛ li yeri

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Izirayɛli woolo sanmbala mbele pè
koro go na,
ye pe wulowulo pyew paa yɛgɛ ŋga
na pe ma kaa ɛrɛzɛn pire cɔ
pew we;
ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ yeri san
paa yɛgɛ ŋga na ɛrɛzɛn pire
cɔfɔ wi ma kaa ɛrɛzɛn tiire ti
san we.»

10 Mi yaa para ambɔ ni?
Ambɔ mi yaa yɛrɛwɛ kan wi yeri wi
logo na yeri?
Wele, pe nuŋgbogolo kè jili pe na,
pe se ya jatere tɛgɛ na sɛnrɛ ti yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti pye pe yeri
tifagawa yaraga,
pe woro na tanwa kpɛ yaan wa ti ni.
11 Na nawa pì yin na na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni,
mi se ya mboo kun na yɛɛ ni naa.

Yɛnŋɛlɛ, ma naŋgbanwa kala li
wa piile pe na wa ca nawa
koŋgolo ke ni,
konaa lefɔnmbɔlɔ mbele pè gbogolo
pe na.
Pe yaa ka ki naŋgbanwa kala li wa
naŋa wo naa jɛlɛ wi na,
naa lelɛɛlɛ poro naa lelɛŋgbaŋgala
ke na.
12 Pe yinrɛ ti yaa ka pye leele pele
yɛgɛ woro,
naa pe kɛɛrɛ konaa pe jɛɛlɛ pe ni;
katugu mi yaa kɛɛ wa ki tara nda ti
woolo pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
13 Mbege lɛ piile pe na mbe saga wa
lelɛɛlɛ pe na,
pe ni fuun pe yɛɛra tɔnli wo pe yɛn
na jaa;
mbege lɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe na mbe saga wa saraga
wɔfɛnnɛ pe na,
pe ni fuun pe yɛn yagbogolo
yofɛnnɛ.
14 Pe woro na yɛgɛ teri na woolo pe
yama wogo ki yeri,
mbe pe wɛrɛ pye tiyɔngɔ.
Pe yɛn naga yuun wi cɛ fɔ:
«Yɛyinŋge pan, yɛyinŋge
pan!»
Ma si yala, yɛyinŋge woro wa.
15 Naga yɛn ma, fɛrɛ pe yigi pe
katijangara nda pè pye ti kala
na wi le?
Ayoo, ali yɛrɛ fɛrɛ yana lo si pe yigi,
pee fɛrɛ jɛn naa.
Ki kala na, pe yaa ka to mbe tɔngɔ,
mbe pinlɛ mbele pe yaa ka to mbe
tɔngɔ pe ni.
Na mi ka ka jɔlɔgɔ wa pe na sanga
ŋa ni,
pe yaa ka kurugo mbe to.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye
sa yere wa koŋgolo ke na, ye
welewele!
Ye yewe kolɛgɛlɛ ke wogo na,
ye konɔ jɛnnɛ li lagaja yaa tanri li
na.
Pa kona ye yaa yɛyinŋge ta.»
Ɛɛn fɔ, a yè sho fɔ: «We se tanga ki
konɔ li na.»
17 «Kona, a mì si kɔrɔsiri pyefɛnnɛ
tɛgɛ wa ye sɔgɔwɔ paa ye
yɛrɛgi,
yaa nuŋgbolo jaan mbanlaga mag-
ala li yeri.
Ɛɛn fɔ, a yè sho fɔ: ‹We se logo li
yeri!›
18 ‹Ki kala na, cɛngɛlɛ woolo, ye
nuŋgbolo jan ye logo!

Yoro janwa woolo, yege jɛn ye wali
ki na, kala na li yaa ka pe ta
we.
19 Tara woolo, yege sɛnrɛ nda ti logo!
Mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa ki leele
mbele pe na;
ko ki yɛn pe jatere pere tɔnli we;
katugu pee yɛnlɛ mbanla sɛnrɛ ti
jate,
pè je na lasiri sɛnrɛ ti na.
20 Wusuna nuwɔ taan ŋa wì yiri wa
Saba tara, mi yaa yiŋgi pye wo
ni?
Gbagara kanŋgirɛ nuwɔ taan woro
nda tì yiri wa taleere ti ni, mi
yaa yiŋgi pye to ni?
Ye saara sogoworo ti silan ndanla;
ye yaayoro saara ti la woro na na.›
»
21 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yaa kurugo yaraga tɛgɛ
wa konɔ, wa ki leele mbele pe
yɛgɛ pe kurugo ki na;
teele naa piile pe yaa kurugo ki na,
pe cɛnyɛɛnlɛ naa pe wɛnnɛ pe yaa
kurugo ki na,
pe ni fuun pe yaa ka tɔngɔ.»

Izirayɛli woolo pe juguye pe yɛn na paan

22 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, cɛnlɛ là yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti yeri na paan,
cɛnlɛ gbenɛ la na yinrigi fɔ wa tara
ti kɔsaga ki na na paan.
23 Sandira naa njaanra yɛn pe kɛɛ,
pèri yirige.
Pe yɛn lewɛlimbɛlɛ, paa lere yinriwɛ
ta.
Pe tinmɛ pi yɛn paa kɔgɔje tinmɛ
yɛn,
pe yɛn ma lugu shɔnye na.
Pè gbɛgɛlɛ malaga ki na paa lere
nuŋgba yɛn,
mbe pan mbe malaga gbɔn mboro
Siyɔn ca ma ni.»

24 «Naa wège sɛnrɛ ti logo,
a we wire tì si fanla we na;
we sunndo wì kɔn we na,
a waa jɔlɔ paa jɛlɛ selara ma kaa yiri
wi ni we.
25 Yaga ka yiri mbe kari wa wasege
ki ni dɛ,
yaga ka kari wa koŋgolo ke ni dɛ;
katugu juguye pe yɛn wa, tokobiye
pe yɛn pe kɛɛ,
sunndo kɔngɔ ki yɛn kɛɛ ki ni fuun
ki na.»

26 «Na woolo, ye jatere piriwɛn
yaripɔrɔ le ye yɛɛ na,
yaa koŋgi wa cɔnrɔ ti ni yɛsanga ki
kala na.
Yaa gbele paa yɛgɛ ŋga na lere ma
kaa na wi pinambyɔ nuŋgba
kunwɔ gbele we;
yaa gbele yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnlɛgɛrɛ
yuun,
katugu jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa ka pan
mbe fo mbe to ye na.»

Izirayɛli woolo pe jatere wi se ya kanŋga

27 «Zheremi, mɔ̀ɔ tɛgɛ wa na woolo
pe sɔgɔwɔ paa fɛnlɛ yɛn, ŋa
wì ma tugurɔn ti sɛgɛsɛgɛ ma
wele;
jaŋgo ma pe sɛgɛsɛgɛ ma pe tan-
galɔmɔ pi jɛn.
28 Pe ni fuun pe yɛn leele
mbele pè yiri ma je konaa
nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ,
pe yɛn leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ;
pe kotoro tì ŋgban pe na paa
tuguyɛnrɛ naa tuguwɔrɔ yɛn,
pe ni fuun pe yɛn jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ.
29 Fɛnlɛnaŋa wi fugufugu wi ma
kasɔn ki fɛ jɛŋgɛ,
kasɔn ki ma sunmu wi sogo mboo
yan;
ɛɛn fɔ wi maa wi yɛɛ tege jaga, ma
yo fɔ wi yaa tugurɔn ti yan
mberi fire ti wɔ ti ni,
katugu fire ti se ya wɔ ti ni.
30 Pe yaa kaa ki leele pe yinri wari-
fuwe ŋa wi yɛn tɔnli fu,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li je pe na.»

7

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔn na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnrɛ nda ti
yo Zheremi wi kan ma yo fɔ:

2 «Kari ma sa yere wa shɛrigo
gbɔgɔ ki yɔn na, maga sɛnrɛ nda
ti yo, ma yo fɔ: ‹Yoro Zhuda tara
woolo mbele fuun ye maa yiin laga
ki yeyɔnrɔ nda ti ni, ma saa na fɔli
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ nali
gbogo, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
logo.›
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Ye ye tangalɔmɔ naa ye
kapyere ti kanŋga. Na ki ka pye ma,
pa mi yaa ye yaga ye cɛn laga ki tara
nda ti ni.
4 Yaga ka ye jigi wi taga ki yag-
bogowo sɛnrɛ nda ti na, mbe koro
mbaa ki yuun fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn namɛna!
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn
namɛna! Ee, lagamɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn!
5 Na yaga ye tangalɔmɔ naa ye
kapyere ti kanŋga kaselege na, na ye
kaa leele pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ
woo kasinŋge ni,
6 na ye woro na nambannjɛɛnlɛ,
naa pijiriwele konaa naŋgunjaala
pe jɔlɔ, na ye woro na leele mbele
jɛrɛgisaga fu pe kuun laga tara ti
ni, na yee taga yarisunndo ta yɛgɛ
puŋgo na mbe jɔlɔgɔ wa ye yɛɛ na,
7 pa kona mi yaa ye yaga ye cɛn
laga ki laga ŋga ki ni, ki tara nda mì
kan ye tɛlɛye pe yeri, ti pye pe woro
sanga pyew fɔ tetete.›

8 «Ɛɛn fɔ ye wele, yè ye jigi wi taga
yagbogowo sɛnrɛ na, nda ti se ya
mbe yaraga ka yɔn ye kan.
9 Yiŋgi! Ye maa yuun, na leele
kuun, na nandara naa jatara piin, na
wungu yagbolo na; ye maa wusuna
nuwɔ taan sori yarisunŋgo Baali ki
kan, yè taga yarisunndo ta yɛgɛ na,
nda yee jɛn;
10 ko puŋgo na, ye mɛɛ pan ma
yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ laga ki go ŋga
ki ni, ko ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri
ki na, mbe sho fɔ yè shɔ, mbe si
yala ye yɛn naga katijangara nda ti
ni fuun ti piin bere.
11 Naga yɛn ma, ki go ŋga na mɛgɛ
ki yɛn na yinri ki na, yaa ki jate ki
yɛn beŋganri pyefɛnnɛ larasaga wi
le†? Ma si yala, mi wo yɛn naga yaan
ma. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 «Ye kari wa Silo ca, wa laga ŋga
na cɛnsaga kpoyi kìla pye we, ko ŋga
mìla keli mala mɛgɛ ki taga ki na we.
Ŋga mì pye ki laga ki na, Izirayɛli
woolo mbele na woolo pe kapere ti
kala na, ye saga wele†.
13 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma
fɔ: Kì kaa pye yè ki kagala ŋgele ke
ni fuun ke pye, kì kaa pye mì para
ye ni pilige pyew, ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ
mbe logo na yeri; kì kaa pye mì ye
yeri, ɛɛn fɔ yee shɔ na yeri,
14 ki kala na, ki go ŋga na mɛgɛ ki
yɛn na yinri ki na, ko ŋga yè ye jigi
wi taga ki na, ki laga ŋga mìla kan
ye tɛlɛye pe yeri, mi yaa ki go ŋga
ki pye paa yɛgɛ ŋga na mìla Silo ca
wogo ki pye we.
15 Mi yaa ye purɔ na yɛɛ yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mbe ye lali na yɛɛ ni, paa
yɛgɛ ŋga na mìla ye sefɛnnɛ, Efi-
rayimu setirige piile pe purɔ na yɛɛ
yɛgɛ sɔgɔwɔ we.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo li se logo Izirayɛli woolo pe yeri naa

16 «Mboro wo na Zheremi, maga
ka yɛnri ki leele mbele pe kan, maga
ka gbele mbanla yɛnri pe kan, maga
kanla yɛnriŋgbanga yɛnri pe kan,
katugu mi se logo ma yeri.
17 Ŋga pe yɛn na piin wa
Zhuda tara cara ti ni konaa wa
Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke
ni, ma woro naga yaan wi le?
18 Piile pe yɛn na kanŋgirɛ jaa,
teele pe yɛn na kasɔn gbɛri, jɛɛlɛ
pe yɛn na muwɛ gbɔɔn mbe wɔn

† **7:11 7.11:** Zhezu Kirisi wìla ki sɛnrɛ nda ti yo fun; Mati 21.13; Maki 11.17. † **7:12 7.12:** Silo ca ko kìla pye faa ca kpoyi ye, Zhozu 18.1; 1 Sami 1.3; 3.21; 4.3; Yuuro 78.60; Zhere 26.6. Ɛɛn fɔ leele pe kapere ti kala na, Yɛnŋɛlɛ làa yere ki na, a pège tɔngɔ. † **7:18 7.18:** Naayeri wunlunjɔ, Babilɔni tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ishitari ko pàa pye na yinri ma. Kìla pye pe kagbɔgɔ yɔn fɔ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na Kana tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo Asitarite kìla pye; 1 Sami 7.3.

wa mboo kan pe yarisunŋgo ŋga pe yinri ‹naayeri wunlunjɔ›† ki yeri. Pe yɛn na duvɛn ŋa pe ma wo saraga wa kaan yarisunndo ta yɛgɛ yeri mala naŋgbanwa pi yirige na ni.

19 Naga yɛn ma, mi na nawa po pe yɛn na ŋgbanni wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ayoo dɛ, pe yɛn naga piin pe yɛɛ na, mbe fɛrɛ wa pe yɛɛ na.»

20 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Wele, na naŋgbanwa naa na naŋgbanwa gbɔɔ kala li yaa to ki laga ŋga ki na, naa sɛnweele poro naa yaayoro ti na, naa yan nawa tire to naa kɛrɛ yarilire ti na. Pi yaa jɔgɔwɔ pye paa kasɔn yɛn, ŋga ki se figi.»

Izirayɛli woolo pè je mbe logo Yɛnŋɛlɛ li yeri

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ye ye saara sogoworo to naa ye yaayoro saara sannda ti taga ti yɛɛ na, yeri kara ti ka!

22 Katugu sanga ŋa ni mìla ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara, mi sila yaraga ka yo pe kan. Mi sila konɔ kan pe yeri saara sogoworo naa saara sannda ti wɔmɔ wogo na.

23 Ɛɛn fɔ sɛnrɛ nda mìla yo pe kan ti nda fɔ: ‹Yaa nuru na yeri, pa kona mi yaa pye ye Yɛnŋɛlɛ, yoro fun ye yaa pye na woolo. Konɔ na fuun mì kan ye yeri, yaa tanri li na, kona ye yaa fɛrɛwɛ ta.›

24 Ɛɛn fɔ pe sila logo na yeri, pe sila si nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri. Pè tanga ma yala pe yɛɛra nandanwa kala lo ni, pe yɛɛra jatere pere to ni. Kì pye ma, pee kari yɛgɛ, pè sɔngɔrɔ puŋgo na wi.

25 «Maga lɛ pilige ŋga ni ye tɛlɛye pè yiri wa Ezhipiti tara fɔ ma pan ma gbɔn nala, mìlan tunmbyeele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe torogo wa ye yeri. Mìla koro na pe tunnu ye yeri suyi pilige pyew.

26 Ɛɛn fɔ ye sila logo na yeri, ye sila nuŋgbolo jan na sɛnrɛ ti yeri. Yàa ye nuŋgbolo li ŋgban, ma kapere pye ma wɛ ye tɛlɛye pe na.

27 «Mboro Zheremi, na maga ka saga sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo pe kan, pe se logo ma yeri. Na maga pe yeri, pe se ma yɔn sogo.

28 Kona, maga yo pe kan, ma pe pye fɔ: ‹Ye yɛn cɛnlɛ woolo mbele pe woro na nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pee si yɛnlɛ yɛrɛwɛ sɛnrɛ na. Kaselege kì kɔ ma wɔ wa pew, kaselege sɛnrɛ woro wa pe yɔn naa.› »

Kapegbɔgɔ wagati

29 We Fɔ wì yo fɔ: «Yoro Zhuda tara woolo,
ye yinzire titɔɔnrɔ nda ti yɛn naga nari ma yo yè ye yɛɛ kan na yeri,
yeri kɔɔnlɔ yeri wa†.
Ye kari wa tinndiye pe go na ye saa kunwɔ yuuro koo,
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mì je ki leele mbele pe na,
mì pe wa, naa pànla naŋgbanwa pi yirige na ni we.»

30 «Zhuda tara woolo pè kapege pye na yɛgɛ sɔgɔwɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Go ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na, pè pe yarisunndo tijangara ti tɛgɛ wa ki ni maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.

31 Wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni, pè sunzaga kan wa, ŋga pe yinri Tofɛti, jaŋgo mbaa pe pinambiile naa pe sumborombiile pe piin saraga, mbaa pe sori kasɔn ni wa ki na. Ma si yala, mi sila ki wogo ŋga ki konɔ kan pe yeri, mi sila si sɔnri ki na yɛrɛ.»

32 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Pilige ka yɛn wa na paan, pe se kaa yuun naa fɔ Tofɛti, nakoma Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ; ɛɛn fɔ pe yaa kaa ki yinri fɔ: ‹Legbogo gbunlundɛgɛ.› Pe yaa

† **7:29 7.29:** Kìla pye Izirayɛli woolo pele ma pe yinzire ti yaga ti ma tɔnlɔndɔnlɔ, mbege naga fɔ pe yɛn ma tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ li kan; Nɔmbu 6.5,9; Kiti 13.5,7; 16.17; 1 Sami 1.11.

kaa gboolo pe nii wa Tofɛti laga ki ni, laga lama pi kala na†.
33 Ki leele mbele pe gboolo pe yaa ka pye naayeri sannjɛrɛ to naa yanyaara ti yaakara; lere se ka ta mberi purɔ.
34 Mi yaa ti nayinmɛ yuuro, naa yɔgɔrimɔ yuuro, naa japɛnɛ yuuro naa pijaala yuuro ti kɔ ti wɔ wa Zhuda tara cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni; katugu tara ti yaa ka koro kataga.»

8

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ko sanga wo ni, pe yaa ka Zhuda tara wunlumbolo pe kajeere ti wɔ wa fanra ti ni, naa tara teele pe woro ti ni, naa saraga wɔfɛnnɛ pe woro ti ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe woro ti ni konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe woro ti ni.
2 Pe yaa ka ki kajeere ti jaraga yɔnlɔ naa yeŋge konaa wɔnŋgɔlɔ ke ni fuun ke yɛgɛ sɔgɔwɔ; katugu ko yaara to tìla pe ndanla, a paa saara woo ti yeri, ma taga ti na, na jɛlɛ ti yeri konaa nari gbogo. Lere se ka ta mbe ki kajeere ti wɔ mberi le fanga ni naa; ti yaa ka pye fyɔngɔ wa tara ti na.
3 Mi yaa ka ki lepeele mbele pe purɔ mbe kari pe ni laga o laga ŋga ni, sanmbala mbele fuun pe yaa ka koro go na pe ni, kunwɔ po yaa ka mbɔnrɔ pe yeri mbe wɛ yinwege ko na. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa li woolo pe na pe kapere ti kala na

4 «Ki yo ki leele mbele pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Naga yɛn ma, na lere ka to wila yiri naa wi le?
Naga yɛn ma, na lere ka puŋgo mbe konɔ li wa, wila sɔngɔrɔ wa li ni naa wi le?
5 Yiŋgi na Zheruzalɛmu ca woolo pè si yiri ma je,
ma koro wa pe mbasinmɛ pi ni sanga pyew?
Yiŋgi na pè si koro na kee yɛgɛ wa pe kombele li ni,
ma je mbe sɔngɔrɔ mbe pan mi ŋa pe Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ?›
6 Mì nuŋgbolo jan ma logo pe yeri,
pe woro na sɛnsinnde yuun.
Wa kpɛ suu tipere ti yaga mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi mì pye yɛɛn?›
Pe ni fuun pe yɛn na fee na kee yɛgɛ go fu,
paa yɛgɛ ŋga na shɔn ma kaa na gbinri na kee malaga na we.
7 Ali yɛrɛ jagapan mboo ta wa naayeri, wuu pansanga wi jɛn;
ketenɛ, naa ndinɛ konaa kunaagbɛ wi ni, pè pe sɔngɔrɔsanga wi jɛn.
Ɛɛn fɔ na woolo poro na, pee mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɛn.»

8 «Mɛlɛ ye ma sila ye yɛɛ piin ma yo fɔ:
‹We yɛn kajɛnmbɛlɛ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn we yeri?
Ma si yala, kaselege ko na, lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sɛwɛ yɔnlɔgɔ kanŋgagala, yagbogowo sɛnrɛ ke maa yɔnlɔgi;
pè lasiri sɛnrɛ ti kanŋga mari pye yagbogowo sɛnrɛ.
9 Kajɛnmbɛlɛ pè fɛrɛ shɔ,
pe sunndo wila kɔɔn pe na, pɛnɛ pe yigi,
katugu pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti tifaga.
Naga yɛn ma, pe kajɛnmɛ pi yɛn se yeri?› »

10 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa pe jɛɛlɛ pe kan nambala pele yɛgɛ yeri,
mbe pe kɛɛrɛ ti kan ti shɔfɛnnɛ pe yeri;
katugu mbege lɛ piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ pe na mbe saga wa lelɛɛlɛ pe na,
pe ni fuun pe yɛɛra tɔnli wo pe yɛn na jaa;

† **7:32 7.32:** Mbege ta Tofɛti laga ko kìla pye pe sunzaga, pe sila daga mbaa gboolo pe nii wa ko laga ko ni, katugu ki wogo ki mbaa sunzaga ki jɔgɔ pe yeri.

mbege lɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe na mbe saga wa saraga
wɔfɛnnɛ pe na,
pe ni fuun pe yɛn yagbogolo
yofɛnnɛ.
11 Pe woro na yɛgɛ teri na woolo pe
yama wogo ki yeri
mbe pe wɛrɛ pye tiyɔngɔ.
Pe maa ki yuun wi cɛ ma yo fɔ:
‹Yɛyinŋge pan! Yɛyinŋge
pan!›
Ma si yala yɛyinŋge woro wa.
12 Naga yɛn ma, fɛrɛ pe yigi pe
katijangara nda pè pye ti kala
na wi le?
Ayoo, ali yɛrɛ fɛrɛ yanna lo si pe yigi,
pee fɛrɛ jɛn naa.
Ki kala na, pe yaa ka to mbe tɔngɔ
mbe pinlɛ mbele pe yaa ka to mbe
tɔngɔ pe ni,
na mi ka ka jɔlɔgɔ wa pe na sanga
ŋa ni,
pe yaa ka kurugo mbe to.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Mi yɛn na jaa mbe kɔ pe ni pew.
Ɛrɛzɛn pire kpɛ se ka yan ɛrɛzɛn
tiire na naa,
figiye tige pire kpɛ se ka yan figiye
tire na naa.
Ti wɛrɛ ti yaa ka fanla;
yaraga ŋga mìla kan pe yeri, mi yaa
kaga shɔ pe yeri.»

14 «Yiŋgi na we si koro we cɛn laga
nuŋgba?
Ye pan we gbogolo we kari malaga
sigecara ta ni we sa ku wa,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa
mbe we gbo;
lì shɔnrɔ tɔnmɔ kan we yeri ma yo
woo wɔ,
katugu wè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li na.
15 We jigi wìla pye mbe yɛyinŋge ta,
ɛɛn fɔ we si yaraga kpɛ yan;
we jigi wìla pye we jɔlɔgɔ ki kɔwɔ
po na, ɛɛn fɔ sunndo kɔngɔ ki
yɛn we na.
16 Pe yɛn na juguye pe shɔnye pe
tinmɛ pi nuru na yinrigi wa
Dan tara ti kɛɛ yeri,
pe shɔnye nambala pe gbelege ki
yɛn na tara ti ni fuun ti tigile.
Pe yɛn na paan na tara to naa ti
nawa yaara ti ni fuun ti nii,
konaa cara to naa mbele pe yɛn ma
cɛn wa ti ni pe ni.»

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ye wele, mi yaa wɔɔrɔ pere
yirige mbe wa ye na,
nda lere se ya mbe jɛnmɛ pye mberi
yigi;
ti yaa kaa ye nɔɔri.»

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe kapyere tìla Zheremi wi nawa pi tanga wi na

18 E, na nawa mba pì tanga, wɛrɛ se
ta mbege kɔ,
na jatere wì piri na na fɔ jɛŋgɛ.
19 Ye wele, mi yɛn nala woolo pe
gbeere ti nuru
na yinrigi taleere ta ni na sagafɔ jaa.
Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro
wa Siyɔn ca ki ni naa wi le?
Siyɔn ca ki wunlunaŋa wi woro wa
ca ki ni wi le?

Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Yiŋgi na, a pè
silan nawa pi ŋgban pe yaara
yanlɛrɛ nda paa gbogo ti ni,
ki yarisunndo go fu woro nda ti yɛn
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woro ti ni?»

20 Zheremi wì yo fɔ: «Yarilire
kɔnsanga wì toro makɔ, yɔnrɔ
tì kɔ,
ɛɛn fɔ ali ma pan ma gbɔn, we fa shɔ
gbɛn!»
21 Jɔlɔgɔ ŋga kì to na woolo pe na, ki
yɛn nala jɔlɔ wa na kotogo na
fɔ jɛŋgɛ;
yɛsanga gbɔn na na, sunndo kɔngɔ
na ta.
22 Naga yɛn ma, wɛrɛ faworo woro
wa Galaadi tara ti ni wi le?
Wɛrɛ pyefɔ woro wa naa wi le?
Yiŋgi na, na woolo pe yama pi si
woro na koo?
23 E, ndɛɛ ki pye na go ki ja kanŋga
ma pye lɔgɔ,

ndɛɛ ki pye na yɛngɛlɛ ke ja
kanŋga ma pye pulugo ma yin
yɛntunwɔ ni,
mi jɛn naa gbele yɔnlɔ naa yembinɛ,
na woolo pe gbogo ki kala na.

9

Yagbogowo pì tara ti yin

1 E, ndɛɛ ki pye mi jɛn na saga
ta wa gbinri wi ni paa
canakarifɛnnɛ pe yɛn,
mi jɛn na laga na woolo pe na, mbe
kari fɔ lege;
katugu pe ni fuun pe yɛn jataala naa
nandaala,
pe yɛn javapyefɛnnɛ.
2 Pè pe ŋgayinŋgele ke yirige ma ke
gbɛgɛlɛ mbaa finlɛlɛ
paa pe ma kaa sandiga maŋga tile
maga ŋgban mbe wɔn.
Pè fanŋga ta wa tara ti ni, ɛɛn fɔ kii
pye kaselege ko ni;
pe yɛn na kapege ki piin na ka tari
ki na suyi,
pe silan jɛn naa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

3 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè pe
yɛɛ yingiwɛ jɛn pe wɛnnɛ pe
ni,
lere kpɛ ka ka taga wi nɔsepyɔ wi
na;
katugu nɔsepiile pe ni fuun pe maa
pe yɛɛ fanla,
wɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn leele mɛgɛ
jɔgɔfɛnnɛ.
4 Pe yɛn na pe lewee yɛɛnlɛ pe fanla,
pe woro na kaselege yuun.
Pè pe yɔn ki tara yagbogolo yomɔ pi
ni,
pè bala na kapege ki piin fɔ ma pe
yɛɛ fanŋga ki kɔ.
5 Pe yɛn ma cɛn wa yagbogowo pi
sɔgɔwɔ;
pe yagbogowo pi kala na, pè je
mbanla jɛn pe Yɛnŋɛlɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

6 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yaa pe yan paa war-
ifuwe yɛn, mbe pe sɛgɛsɛgɛ
mbe wele.
Nakoma yiŋgi kala mi yaa pye na
woolo pe kapere ti wogo na
naa?
7 Pe ŋgayinŋgele ke yɛn paa lere
gbowangala yɛn, ŋgele pè ke
yɔnrɔ ti wɔ;
yagbogowo sɛnrɛ to cɛ ti maa yinrigi
wa pe yɔn.
Pe maa yɛyinŋge sɛnrɛ yuun wa pe
yɔn pe lewee yɛɛnlɛ pe ni,
ma si yala wa pe nawa po ni, pe maa
pɛŋgɛlɛ nii pe na.
8 Naga yɛn ma, mi si daga mbe pe le
jɔlɔgɔ pe kapere ti kala na wi
le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mii daga mbanla
kayaŋga ki wɔ ki cɛnlɛ woolo
mbele pe cɛnlɛ li ni wi le?»

Yɛnŋɛlɛ lì yo Zheruzalɛmu ca ki yaa ka pye kataga

9 Mi yaa la gbele mbaa jɛɛn yanwira
ti wogo na;
mi yaa la kunwɔ yuuro koo wa
gbinri wi ni yaayoro kasara ti
wogo na,
katugu tì sogo, lere woro na toro wa
ki lara ti ni naa.
Pe woro na yaayoro gbelege nuru
wa naa;
mbege lɛ sannjɛrɛ ti na saga wa yan
woŋgaala pe na, ti ni fuun tì
fe ma kari.

10 We Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa
Zheruzalɛmu ca ki pye kataga,
mbege pye kombokara ti larasaga.
Mi yaa Zhuda tara cara ti jɔgɔ mberi
yaga waga,
laga ŋga lere se ka cɛn wa ki ni naa.
11 Lere wiwiin wi yɛn kajɛnŋɛ,
ŋa wi mbe ya mbege kagala ke kɔrɔ
jɛn?
Yawe Yɛnŋɛlɛ ligi kagala ke yɛgɛ yo
ambɔ fɔ kan?
Ki lerefɔ wìgi yo we kan.
Yiŋgi na, a tara tì si jɔgɔ,
ma sogo ma cɛn paa gbinri yɛn,
ŋa lere woro na toro wa wi ni naa.»

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ko pye
ma, katugu lasiri ŋa mìla kan pe yeri
pè je wi na. Pee yɛnlɛ mbe logo na
yeri, pee tanga na sɛnyoro ti na.
13 Ɛɛn fɔ pè tanga ma yala pe yɛɛra
kotoŋgbanga jatere wo ni, ma taga
yarisunŋgo Baali ki puŋgo na, paa
yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa pe naga
ki ni we.
14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi
yaa yaritisorogo kan ki cɛnlɛ woolo
mbele pe yeri pe ka, mbe shɔnrɔ
tɔnmɔ kan pe yeri poo wɔ.
15 Mi yaa pe jaraga wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ, ŋgele poro naa pe tɛlɛye pe
ni pee ke jɛn. Mi yaa taga pe na
tokobi ni, fɔ mbe sa pe tɔngɔ mbe
pe kɔ.› »
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye jatere pye! Ye sa jɛɛlɛ mbele pe
maa kunwɔ gbele pe yeri pe
pan.
Jɛɛlɛ mbele pè kunwɔ gbelege ki
yɛgɛ jɛn, ye sa pele lagaja ye
pan.
17 Pe fyɛɛlɛ pe pan pe kunwɔ yuuro
kɔ we kala na,
fɔ we yɛngɛlɛ ke yin yɛntunwɔ ni,
yɛntunwɔ mbaa fuun pila yinrigi wa
we yɛngɛlɛ ke ni.»
18 Zheremi wì yo fɔ:
«Katugu kunwɔ gbelege yɛn na yin-
rigi wa Siyɔn ca na yuun fɔ:
‹Ow! We wogo kì jɔgɔ pew.
Fɛrɛ gbɔrɔ to we na.
We daga mbe yiri laga we tara ti ni,
pè we yinrɛ ti jaanri.› »

19 Yoro jɛɛlɛ wele, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ ti logo!
Ye ye nuŋgbogolo ke yɛngɛ ye ŋga
lì yo wa li yɔn ki logo.
Ye ye sumborombiile pe naga kunwɔ
gbelege ki ni,
yaa ye yɛɛ nari kunwɔ yuuro shɔgɔ
ki ni.
20 Katugu kunwɔ pì lugu ma ye wa
we fenɛtiriye pe ni,
pì ye wa wunluwɔ yinrɛ ti ni;
pi yɛn na piile pe kuun wa ca nawa
koŋgolo ke yɔn na,
na lefɔnmbɔlɔ pe kuun wa katoro ti
ni.
21 Zheremi, ki yo pe kan fɔ pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Sɛnwee piile pe gboolo pe yaa ka
jaraga tara ti na,
paa pe ma kaa fyɔngɔ le kɛrɛ we,
paa yɛgɛ ŋga na yarilire sheshegele
ma kaa toori yarilire
kɔnfɛnnɛ puŋgo na, lere na
ta mbe ke wulo.»

Mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn ko ki yɛn kajɛnmɛ jɛmbɛ we

22 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Kajɛnŋɛ wiga kaa wi yɛɛ gbogo wi
kajɛnmɛ pi kala na,
ŋa wi yɛn fanŋga ni wiga kaa wi yɛɛ
gbogo wi fanŋga ki kala na,
penjagbɔrɔ fɔ wiga kaa wi yɛɛ gbogo
wi penjagbɔrɔ ti kala na.
23 Ɛɛn fɔ lere ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ
gbogo,
wila wi yɛɛ gbogo, katugu wì tijin-
liwɛ ta mala jɛn,
maga jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le,
fɔ mi maa kagbaraga piin,
na tanri kaselege naa kasinŋge na
laga tara ti na;
katugu ko ki yɛn mala ndanla.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Cɛnlɛ na lii yɛnlɛ mbeli jogo wi kanŋga

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma
fɔ: «Wele, pilige ka yɛn wa na
paan, mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ wire ti
kanŋgɔlɔ mbe sigi ta pe nawa po si
kanŋga, mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ.
25 Poro wɛlɛ Ezhipiti tara fɛnnɛ
naa Zhuda tara fɛnnɛ, naa Edɔmu
tara woolo, naa Amɔ cɛnlɛ woolo
naa Mowabu cɛnlɛ woolo konaa
leele mbele pe yɛn ma cɛn wa gbinri
wi ni, poro mbele pe maa pe siyɔ

† **9:25 9.25** Cɛngɛlɛ kèle la pye na pe siyɔ wi kanŋgara ti kunlu ma yala pe yarisunndo ti kalɛgɛlɛ ke ni. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila yɛnlɛ ki na li woolo paa ki kalɛgɛlɛ ke fɔrɔgi.

wi kanŋgara ti kunlu†; katugu ki cɛngɛlɛ ke ni fuun kee kɛnrɛkɛnrɛ mbe ke jogo wi kanŋga, Izirayɛli tara woolo pee kɛnrɛkɛnrɛ mbe pe jogo wi kanŋga.»

10

Yarisunndo ti se ya taanla
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li ni

1 Yoro Izirayɛli woolo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ nda yuun na waa ye na, yeri logo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yaga kaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke kapyere ti fɔrɔgi;
kacɛn kagala ŋgele wa yɛnŋɛlɛ na, yaga kaa fyɛ ke yɛgɛ,
ali na kaa pye cɛngɛlɛ sanŋgala ke maa fyɛ ke yɛgɛ o.
3 Katugu cɛngɛlɛ sanŋgala ke kalɛgɛlɛ ke yɛn wagafe.
Pe ma saa tige ki kɔn wa kɔlɔgɔ ki ni,
kapyɔ jɛnfɔ wi maga tɛ kotɛnɛ ni yarisunŋgo.
4 Pe maga fere warifuwe naa tɛ ni,
pe ma marito tɛgɛ maga kan pɔndiile ni,
jaŋgo ki ta ki yere.
5 Ki yarisunndo ti yɛn paa kɛrɛ sigewe yɛn, ŋa wi maa fingifingi na sannjɛrɛ ti puro wa kɛrɛ nawa,
ti se ya para.
Lere wi mari lɛ,
katugu ti se ya mbe tanga.
Yaga kaa fyɛ ti yɛgɛ,
katugu ti se ya kapege pye,
ti se si ya fun mbe kajɛŋgɛ pye.»

6 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ ma yɔngɔ woro wa!
Ma yɛn ma gbɔgɔ, ma mɛgɛ kì gbɔgɔ ma yawa pi fanŋga na!
7 Ambɔ wi se fyɛ ma yɛgɛ, mboro ŋa cɛngɛlɛ ke wunluwɔ?
Ki daga paa fyɛ ma yɛgɛ,
katugu wa cɛngɛlɛ ke kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe ni, wa pe wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni,
ma yɔngɔ woro wa.

8 Pe ni fuun pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ naa lembire.
Pe yarisunndo ti se ya lere naga yaraga ko ka kpɛ ni, katugu ti yɛn tire ko cɛ.
9 Pe maa paan warifuwe ŋa pè gbɔn papara papara wi ni na yinrigi wa Tarisisi ca,
na paan tɛ ni fun na yinrigi wa Ufazi† tara.
Kapyɔ jɛnfɔ wi mari tunŋgo pye,
tɛ gbɔnfɔ wi mari gbegele.
Ki yarisunndo pe mari fere ŋganra yaripɔrɔ tiyɔnrɔ konaa kondoro yaripɔrɔ ni.
Ti ni fuun ti yɛn kapyɔ jɛnfɛnnɛ poro kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo.

10 Ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le;
li yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo konaa wunluwɔ fɔ sanga pyew.
Na li ka nawa ŋgban, tara ti maa yɛgɛyɛgɛ,
cɛngɛlɛ ke se ya yere mbeli kɔnrɔ tandorogo ki sige.
11 Ye yaa ki yo pe kan fɔ yarisunndo nda ti sila naayeri wo naa tara ti da, ti yaa ka kɔ mbe wɔ wa laga tara ti ni, ti yaa ka kɔ mbe wɔ laga dunruya wi ni.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti da li yawa pi fanŋga na,
ma dunruya wi da li kajɛnmɛ pi fanŋga na,
ma naayeri wi gbegele li tijinliwɛ pi fanŋga na.
13 Na li ka gbanla, tɔnmɔ pi ma gbogolo pi yɛɛ na wa yɛnŋɛlɛ na,
li ma ti kambaara ti ma yiri fɔ wa tara ti kɔsaga ma pan;

† **10:9 10.9:** Pa Tarisisi ca kìla pye wa Ɛsipayin tara, tɔnmɔkɔɔrɔ yeresagbɔgɔ la pye wa ki ca ki ni. Ufazi tara pàa to jɛn ti tɛ piiri wogo ki na.

li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pye mbe ti
tisaga ki ma pan,
li ma ti tifɛlɛgɛ ki ma yiri wa ki
cɛnsaga na gbɔɔn.

14 Sɛnwee piile pe ni fuun pe yɛn
tijinliwɛ fu fɛnnɛ, wa kpɛ si
kala jɛn;
tɛ gbɔnfɛnnɛ pe ma yarisunndo nda
gbegele, fɛrɛ ma kaa pe yigi ti
kala na;
katugu ki yaara yanlɛrɛ nda pe ma
gbegele, ti maa leele fanla,
yinwege wɔnwɔn kpɛ woro ti ni.
15 Ki yaara ti yɛn wagafe, ma pye
titɛgɛrɛ yaara;
na pe kiti kɔnwagati wiga ka gbɔn,
ti yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
16 Ɛɛn fɔ Zhakɔbu setirige piile
pe Yɛnŋɛlɛ li woro paa ki
yarisunndo ti yɛn;
katugu lo lì yaara ti ni fuun ti da.
Izirayɛli woolo poro pe yɛn cɛnlɛ na
li yɛn li kɔrɔgɔ ye.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ.

Jɔgɔwɔ pì yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni tɔɔn

Zheremi wi sɛnyoro

17 Zheruzalɛmu ca woolo, yoro
mbele pè maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan ma ye yɔn tɔn,
ye yiri ye ye tuguro ti koli wa tara ti
na.
18 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Wele, yiŋgɔ wo ni, mi yaa tara ti
woolo pe purɔ mbe pe wa fɔ
lege paa gbafurugo fuŋgɔrɔgɔ
yɛn;
mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na mbe pe jori,
jaŋgo pe juguye pe pe yigi.»

Zheruzalɛmu ca woolo pe sɛnyoro

19 E, jɔlɔgɔ to na na, pànla tɔngɔ;
na sagbanga kɔsaga woro ki na!
Mìla pye naga yuun ma yo fɔ: «Tege
gbɔn na na, ɛɛn fɔ mi yaa ki
kun na yɛɛ ni.
20 Na paraga go kì jɔgɔ, ki pɔmanda
ti ni fuun tì kɔɔnlɔ.
Na piile pe ni fuun pè kari mala
yaga, wa kpɛ woro wa naa.
Lere woro na yeri mbanla paraga go
ki kan naa fɔnŋgɔ,
mbanla wɔnlɔgo ki yirige naa.»

Zheremi wi sɛnyoro

21 Simbaala kɔnrifɛnnɛ† pè pye tijin-
liwɛ fu fɛnnɛ,
pee Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja;
ki kala na, pe tunŋgo kii yɔn,
pe simbaala pe ni fuun pè gbɔn ma
jaraga.
22 Ye tinmɛ pa logo! Pi yɛn na yinrigi
na yɔngɔ we ni!
Tinmɛ gbɔɔ pa yɛn na yinrigi
wa yɔnlɔparaga kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti ni.
Pe yaa Zhuda tara cara ti tɔngɔ
mberi pye tara nda ti yɛn
waga,
mberi pye kombokara ti cɛnsaga.

Zheremi wìla yɛnri wi cɛnlɛ woolo pe kan

23 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìgi jɛn ma yo
sɛnwee pyɔ wi yinwege kala
li woro wi yɛɛ kɛɛ,
sɛnwee wi se ya mbaa wi tangalɔmɔ
pi yɛgɛ sinni wa konɔ sinnɛ li
ni.
24 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na gbɔn mala le
konɔ, ɛɛn fɔ maga pye maga
yala;
maga kaga pye naŋgbanwa ni,
nakoma ma yaa na tɔngɔ pew.
25 Ma naŋgbanwa pi yirige cɛngɛlɛ
sanŋgala ŋgele kee ma jɛn
koro ni,
ki leele mbele pe woro nɔɔ mɛgɛ ki
gbogo we.
Katugu poro pe yɛn na Zhakɔbu
setirige piile pe tɔnri,
pe yɛn na pe tɔnri mbe pe kɔ, mbe
pe wɔ wa;
pè pe tara ti jɔgɔ mari yaga waga.

† **10:21 10.21:** ***Simbaala kɔnrifɛnnɛ:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ tara ti yɛkeele wele, pee ya mbe tara ti yɛgɛ si tiyɔngɔ.**

11

Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ mba le Izirayɛli woolo pe ni pàa pi jɔgɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛnrɛ nda ti
yo Zheremi wi kan ma yo fɔ:
2 «Ye ki yɔn finliwɛ sɛnrɛ nda ti
logo. Mari yo Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe kan.
3 Ki yo pe kan fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn
fɔ: Lere o lere wii yɛnlɛ mbe yɔn
finliwɛ sɛnrɛ ti yigi mbaa tanri ti na,
ko fɔ wo mbe daŋga.
4 Ki yɔn finliwɛ sɛnrɛ mìla ti kan
ye tɛlɛye pe yeri, sanga ŋa ni mìla
pe yirige wa Ezhipiti tara, wa yira
kasɔn ki ni; mìla pe pye fɔ: Yaa nuru
na yeri, ŋga fuun mì yo ma ye kan,
yaa ki ni fuun ki piin, kona ye yaa
pye na woolo, mi fun mi yaa pye ye
Yɛnŋɛlɛ.
5 Kona mìla wuguro nda wugu ye
tɛlɛye pe kan ma yo mi yaa tara kan
pe yeri, nda nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ maa
fuun wa ti ni, mi yaa ki kala li pye
mbeli yɔn fili; ki tara to ye yɛn laga
ti ni nala we.› »
Kona, a mì sigi shɔ ma yo fɔ:
«Anmiina, Yawe Yɛnŋɛlɛ!»
6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa
fɔ: «Kari ma saga sɛnrɛ nda ti ni
fuun ti yari wa Zhuda tara cara to
naa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo
ke ni, ma pe pye fɔ: ‹Ye ki yɔn
finliwɛ sɛnrɛ nda ti logo, yeri lɛ yaa
tanri ti na.
7 Katugu maga lɛ pilige ŋga ni mì
ye tɛlɛye pe yirige wa Ezhipiti tara
fɔ ma pan ma gbɔn nala, mì pe yɛri
yɛrisaga lɛgɛrɛ na ma yo fɔ: Yaa
nuru na yeri.
8 Ɛɛn fɔ pe sila logo na yeri, pe
sila nuŋgbolo jan na yeri; pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pè koro na tanri na
yala pe nawa jatere pere to ni pe
kotoŋgbanga ki kala na. Kì pye ma,
yɔn finliwɛ mba mìla le pe ni ma yo
paa tanri pi sɛnrɛ ti na, ɛɛn fɔ pee si
tanga ti na, mì pi jɔlɔgɔ kagala ke ni
fuun ke wa pe na.› »
9 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye
naa fɔ: «Zhuda tara woolo naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn na
yɔn lemɛ piin.
10 Pe tɛlɛye koŋgbanmbala pàa
kajɔgɔrɔ nda pye, to pè sɔngɔrɔ
na piin, poro mbele pàa je mbanla
sɛnrɛ ti logo we. Pàa taga yarisun-
ndo ta yɛgɛ na nari gbogo. Yɔn
finliwɛ mba mìla le pe tɛlɛye pe ni,
Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara
woolo pòo jɔgɔ.
11 «Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa jɔlɔgɔ ka
wa pe na, ŋga pe se ya mbe pe yɛɛ
shɔ ki ni. Pe yaa ka gbele mbanla
yeri mbe pe saga, ɛɛn fɔ mi se ka
logo pe yeri.
12 Kona, Zhuda tara cara sannda
woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo
pe ni, pàa pye na wusuna nuwɔ taan
wi sori yarisunndo nda kan, pe yaa
kaa gbele mbaa ti yinri ti pe saga,
ɛɛn fɔ ti se ka ya mbe pe shɔ wa pe
jɔlɔgɔ sanga wi ni.
13 Katugu yoro Zhuda tara woolo,
ye cara tì lɛgɛ yɛgɛ ŋga na pa ye
yarisunndo tì lɛgɛ ma fun. Yoro
Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ, ye ca nawa
koŋgolo kè lɛgɛ yɛgɛ ŋga na, pa yè
ye saara wɔsara nda ti yɛn fɛrɛ woro
ti kan mari lɛgɛ ma fun, ki saara
wɔsara nda yè kan mbaa wusuna
nuwɔ taan sori wa ti na yarisunŋgo
Baali ki kan we.›
14 «Mboro Zheremi, maga ka yɛnri
ki leele mbele pe kan naa; maga
kɔɔn magala li yirige mbe gbele
mbanla yɛnri pe kan, katugu na
paga gbele mbanla yɛnri pe jɔlɔgɔ
ki kala na, mi se logo pe yeri.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe tɔngɔ poro mbele pe yɛn paa oliviye tige yɛn

15 We Fɔ wì yo fɔ:
«Na lendanlambala pe yɛn na yiŋgi
piin naa laga na go ki ni,
ma si yala pe yɛn na nambara
kapyere lɛgɛrɛ piin?
Yaa ki jate ndɛɛ yɔn fɔgɔlɔ ŋgele
yaa kɔɔn konaa saara nda yaa

woo, ti mbe ya mbe ye shɔ
jɔlɔgɔ ki kɛɛ wi le?
Naga yɛn ma, ko mbe ya mbe yiris-
aga kan ye yeri wi le?»
16 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìla ye mɛgɛ
taga na ye yinri:
Oliviye tige ŋga wɛtipiire ni, pire
tiyɔnrɔ sɛfɔ!
Ɛɛn fɔ tinmɛ gbɔɔ pa yaa yiri,
mi yaa kasɔn le tige ki ni mbege
njere ti ni fuun ti jɔgɔ.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo làa ye sanri, lìgi kɔn
maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa ye na, yoro
Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara
woolo, kapere nda yè pye ti kala
na; katugu yeli nawa pi ŋgban, naa
ye saa na wusuna nuwɔ taan sori
yarisunŋgo Baali ki kan we.

Zheremi wi woolo pàa yɔn le wi na

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki naga na na,
a mìgi jɛn. Koni ma tì, a mì pe
kapyere tijangara ti yan.
19 Mìla pye paa simbapyɔ yɛn, ŋa
wi yɛn pɔw, a pòo yigi na kee wi ni
wa yaayoro gbosaga. Mi sila ki jɛn
mbe yo fɔ ye yɛn na yɔn nii na na,
ma yo fɔ: «Ye pan we tige ki tɔngɔ
konaa ki pire ti ni. Wege kɔw wege
wɔ laga sɛnweele pe dunruya wi ni.
Lere kpɛ ka ka nawa to ki mɛgɛ ki
na naa.»
20 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ,
li ma sɛnwee wi nawa kagala naa wi
jatere wi cancan mboo jɛn.
Yɛnŋɛlɛ, ma yaa ma kayaŋga ki wɔ
pe ni yɛgɛ ŋga na, ti mbege
yan yɛnlɛ ni;
katugu pa mìlan kala li le mboro
kɛɛ.
21 Ki kala na, sɛnrɛ nda to Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo Anatɔti ca fɛnnɛ pe na,
poro mbele pe yɛn nɔɔ gbosaga jaa,
na yuun fɔ: «Maga kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
na nakoma we yaa ma gbo.»
22 Kì pye ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ. Pe juguye pe
yaa pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni,
fuŋgo ki yaa ka pe pinambiile naa
pe sumborombiile pe gbo.
23 Wa se shɔ mbe to pe ni. Yɛlɛ na
ni mi yaa Anatɔti ca fɛnnɛ pe kapere
ti fɔgɔ ki tɔn pe na, mi yaa ka jɔlɔgɔ
gbɔgɔ wa pe na.»

12

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ li yewe kagala kele wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ wagati
wi ni fuun ni,
mbe ya mbe kendige wɔ ma ni mɛlɛ?
Konaa ki ni fuun, mila jaa mbɔɔn
yewe kiti kɔnkagala wogo na.
Yiŋgi na lepeele pe kapyegele ke ma
sila yɔngɔ pe kan?
Yiŋgi na java pyefɛnnɛ pe si yɛn
yɛyinŋge na?
2 Mà pe sanri paa tige yɛn, fɔ a pè
ndire kan;
pe yɛn na gbogo fɔ na pire sɛni.
Ma mɛgɛ ki yɛn wa pe yɔn wagati
pyew,
ma si yala, pe nawa jatere wi yɛn ma
lali ma ni.
3 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
màla jɛn, ma yɛgɛ yɛn na na;
màla nawa jatere wi cancan ma
wele, maga jɛn ma yo na
jatere wi yɛn mboro na.
Lepeele pe yigi paa simbaala yɛn,
mbele pe yɛn na kee pe ni wa
yaayoro gbosaga;
pe tɛgɛ pe yɛ pe gbopilige ki kan!

4 Tara woolo pe yaa koro mbaa
kunwɔ gbelege gbele fɔ sa
gbɔn wagati wiwiin?
Yan ki yaa koro mbe waga wa
wasege ki ni fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?
Tara woolo pe tipewe pi kala na,
woŋgaala naa sannjɛrɛ ti yɛn
na kuun;
katugu pe yɛn na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
lii we goto kala li jɛn.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn sogomɔ kan

5 Kì kaa pye mbaa fee tɔɔrɔ fɛnnɛ pe
ni kɔ̀ɔn te,
ma yaa pye mɛlɛ mbe si ya mbaa fee
shɔn lugufɛnnɛ poro ni?

Kì kaa pye tara ti ka yinmɛ ta ko
mboro ma pye yɛyinŋge na
pɔw,
koni na maga ka sa cɛn wa Zhuridɛn
gbaan tɔnmɔ tinmɛ gbɔɔ pi
sɔgɔwɔ, ma yaa ki pye mɛlɛ?
6 Katugu ali yɛrɛ ma nɔsepiile naa
ma go woolo pe ni, pe yɛn nɔɔ
java;
pe yɛn na pe magaŋgala ke yinrigi
na sɛnpere yuun ma na.
Ki kala na, maga ka taga pe na,
ali na pe kaa sɛntanra yuun ma ni o!

Yɛnŋɛlɛ lì je li shɛrigo gbɔgɔ konaa li woolo pe na

7 Mì je na gbɔgɔgo ki na,
mìlan woolo pe wa;
poro mbele pàa pye mala ndanla we,
mì pe le na juguye pe kɛɛ.
8 Na woolo pè kanŋga ma pye na
yeri paa jara yɛn wa kɔlɔgɔ ki
ni,
pe yɛn na kuunru na na;
ki kala na, pe yɛn mala mbɛn.
9 Ma yo mɛlɛ hɛn? Na woolo
pè kanŋga ma pye na yeri
paa sannjɛgɛ tiyɔngɔ yɛn, ŋga
kasanwa yɛn ki na,
kara kasannjɛrɛ tì pan maga maga
kɛɛ ki ni fuun na.
Ye sa woŋgaala pe ni fuun pe gbo-
golo,
pe pan liwɛn gbɔɔ pi na.
10 Yaayoro kɔnrifɛnnɛ lɛgɛrɛ pan
mala ɛrɛzɛn kɛrɛ ti jɔgɔ,
pànla kɛrɛ ti tangala ma toro;
pànla kɛrɛ tiyɔnrɔ ti jɔgɔ mari pye
laga ŋga ki yɛn waga, laga
ŋga kì tɔngɔ.
11 Pèri jɔgɔ mari yaga waga;
tì koro yɛsanga ni,
pèri tɔngɔ mari yaga waga na yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
«Tara ti ni fuun tì jɔgɔ ma koro
waga,
katugu lere kpɛ suu jatere wi tɛgɛ ti
na.
12 Jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pe yɛn na paan,
na yinrigi wa gbinri wi yanwira nda
fuun ti yɛn waga ti go na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li tokobi wi
yɛn na jɔgɔwɔ piin,
maga lɛ tara ti go ŋga na mbe saga
wa ti go ŋga na.
Lere kpɛ se yɛyinŋge ta.
13 Pè yariluguro lugu, ma kaa pan
ma wuuro kɔn wa yarilire ti
yɔnlɔ;
pè pe yɛɛ te pee tɔnli ta wa.
Ye yarilire kɔngɔ kì pye fɛrɛ ni ye
yeri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban
ye ni fɔ jɛŋgɛ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa yiri Izirayɛli woolo pe cɛnyɛɛnlɛ pe kɔrɔgɔ

14 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Tara nda mì kan Izirayɛli woolo,
na woolo pe yeri ti pye pe woro, na
cɛnyɛɛnlɛ tipeele mbele fuun ka kɛɛ
taga ti na, mi yaa ka pe ni fuun pe
purɔ mbe pe yirige wa pe tara ti ni,
mbe Zhuda tara woolo pe yirige mbe
pe wɔ wa pe sɔgɔwɔ fun.
15 Ɛɛn fɔ na mi ka ka pe purɔ mbe
pe yirige mbe kɔ, mi yaa ka sɔngɔrɔ
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe ni wa
pe tara ti ni.
16 Na paga ka yɛnlɛ mbanla woolo
pe tangalɔmɔ pi fɔrɔgɔ, mbaa tanri
pi ni, na pe kaa wungu na mɛgɛ ki
na mbaa yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li mɛgɛ ki na›
paa yɛgɛ ŋga na pàa na woolo pe
naga ma yo paa wungu yarisunŋgo
Baali ki mɛgɛ ki na, pa kona pe yaa
cɛnsaga ta wa na woolo pe sɔgɔwɔ.
17 Ɛɛn fɔ na cɛnlɛ na si yɛnlɛ mbe
logo na yeri, mi yaa ki cɛnlɛ li tɔngɔ
mbeli kɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.»

13

Izirayɛli woolo pe yɛn paa kurusijara yɛn ŋa wì fɔngɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni ma
yo fɔ: «Kari ma sa kurusijara lɔ, ŋa
pè gbegele lɛn jese ni, maa pɔ wa
ma sɛnnɛ. Ɛɛn fɔ maga kaa le tɔnmɔ
mboo jogo.»
2 Kona, a mì si saa kurusijara wa
lɔ ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro
ti ni na kan, maa pɔ wa na sɛnnɛ.

3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
naa ki shyɛn wogo na, ma yo fɔ:
4 «Kurusijara ŋa mà lɔ maa pɔ wa
ma sɛnnɛ, wi lɛ ma kari wi ni wa
Efirati gbaan wi kɛɛ yeri, ma saa lara
wa waliwege ka ni.»
5 A mì si kari ma saa wi lara wa
Efirati gbaan wi tanla, paa yɛgɛ ŋga
na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na kan
we.
6 Naa wagati titɔnlɔwɔ wà la kaa
toro, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa Efirati
gbaan wi yeri, kurusijara ŋa mìla yo
ma sa lara, ma saa lɛ.»
7 A mì si yiri ma kari wa Efirati
gbaan wii tanla, mìla kurusijara wi
lara laga ŋga na, a mì saa ki jɛrɛgi
maa wɔ. Ɛɛn fɔ, a mì sigi yan
fɔ kurusijara wì fɔngɔ, wi saa ya
yaraga ka yɔn naa.
8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni
naa, ma yo fɔ:
9 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì
yo yɛɛn fɔ: ‹Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na, pa mi yaa Zhuda tara
woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ yɛɛn,
konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ ndorogo ki ni.
10 Ki cɛnlɛ woolo tipeele pè je
mbanla sɛnrɛ ti logo, poro mbele pe
yɛn na tanri pe yɛɛra nawa jatere
wi na nuŋgboŋgbanla ni, ma taga
yarisunndo ta yɛgɛ na na tunŋgo
piin ti kan, konaa na fɔli ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo. Ki leele pe yaa
pye paa ki kurusijara ŋa wi se ya
yaraga ka yɔn wi yɛn.
11 Katugu yɛgɛ ŋga na lere maa
yɛɛ pɔ kurusijara ni wa wi sɛnnɛ, pa
mìla Izirayɛli tara woolo naa Zhuda
tara woolo pe ni fuun pe pɔ na yɛɛ
na ma. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;
jaŋgo pe pye na woolo, mbe ti na
mɛgɛ ki yiri, mbe pye na sɔnmɔ pi
go konaa na gbɔgɔwɔ yanwa. Ɛɛn
fɔ pee logo na yeri.› »

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa Izirayɛli woolo pe ni

12 Maga sɛnrɛ nda ti yo pe kan,
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Duvɛn
cɔgɔlɔ ke ni fuun ke daga mbe yin
duvɛn ni.» Kona pe yaa ma yɔn sogo
mbe yo fɔ: «Naga yɛn ma, we sigi
jɛn mbe yo fɔ duvɛn cɔgɔlɔ ke daga
mbe yin duvɛn ni wi le?
13 Kona ma pe pye ma yo fɔ, pa
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa
ki tara nda ti woolo pe ni fuun pe
kan pe wɔ pe tin; wunlunaŋa ŋa wi
yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na Davidi
wi yɔnlɔ, naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni,
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
ni, konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe
ni fuun pe ni, mi yaa pe ni fuun
pe kan pe wɔ pe tin fɔ pe yɛgɛ kila
kanŋgi.
14 Mi yaa pe gbɔn pe yɛɛ na mbe
pe purugu, teele poro naa piile pe ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi se ka
wa kpɛ yaga, mi se ka pe yinriwɛ ta,
wa yuŋgbɔgɔrɔ se kanla ta. Yaraga
ka se kanla yɛgɛ kɔn mbe pe tɔngɔ.› »

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ sanni ki kala li sa gbɔn

15 Yaa nuru, ye nuŋgbogolo jan ye
logo jɛŋgɛ,
yaga kaa ye yɛɛ nari, katugu Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na para.
16 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
shari,
sanni li sa diwi wi tirige ye na,
sanni ye ka sa kurugo yanwira ti na
yɔnlɔ tosanga diwi wi ni.
Ye yaa kaa yanwa pi yinri pi pan,
ɛɛn fɔ li yaa kaa kanŋga kunwɔ
diwi,
li yaa kaa pye diwi wɔlɔ conjonjo.
17 Na yee ki sɛnrɛ nda ti logo,
pa mi yaa sa lara mbe gbele ye yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kala na;
mi yaa yanli mbe yɛntunwɔ lɛgɛrɛ
wɔ,
katugu pe yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ
li simbaala ŋgbelege† ki yigi
mbe kari ki ni.

† **13:17 13.17** Simbaala ŋgbelege, ko kɔrɔ wo yɛn Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ wele, pe juguye pe yaa ka pan mbe pe koli mbe kari pe ni kulowo ni.

Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo wunlunaŋa wi go woolo pe kan

18 Maga yo wunlunaŋa wo naa
wunlunaŋa nɔ wi kan fɔ:
«Ye tigi ye cɛn tara,
katugu wunluwɔ njala gbɔgɔwɔ
wolo na làa pye wa ye go na,
lì kɔw ma to.
19 Negɛvu tara cara ti yeyɔnrɔ tì tɔn,
lere woro wa mbe ya mberi yɛngɛ.
Pè Zhuda tara woolo pe ni fuun pe
koli ma kari pe ni kulowo ni,
pè pe ni fuun pe koli ma kari pe ni
kulolo.»

Fɛrɛ yaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ta

20 «Zheruzalɛmu ca, ma yɛgɛ ki
yirige ma wele,
ma juguye mbele pè yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri na paan pe wele!
Simbaŋgbelege ŋga kìla kan ma
yeri, ki yɛn se yeri?
Ki simbaŋgbelege ŋga kìla pye na
gbɔgɔwɔ kaan ma yeri we.
21 Leele mbele mboro yɛrɛ jate mà
pe kara ma pe pye teele,
na paga ka yiri mbe cɛn ma go na,
ma yaa yo mɛlɛ san?
Naga yɛn ma, kayaŋga ma ki yaa ka
to ma na,
paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa
yiri wi ni wi le?
22 Na maga kɔɔn yɛɛ yewe mbe yo
fɔ:
‹Yiŋgi na ki kagala ŋgele ke nɛɛ
gbɔɔn na na?›
Ma kapere lɛgɛrɛ to kala na,
pɔ̀ɔn paraga ki yirige ma na ma kari
naayeri,
a pè to ma na fanŋga na.

23 «Naga yɛn ma, Etiyopi tara fɛnnɛ
woo mbe ya mboo witige
cɛnlɔmɔ pi kanŋga wi le?
Nakoma kamɔlɔ wi mbe ya mboo
witige yɔɔnrɔ ti kanŋga wi le?
Ayoo. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na,
yoro mbele yè tara kapege
pyege ki na,
ye mbe ya mbaa kajɛŋgɛ ko piin
mɛlɛ?
24 Mi yaa ka ye jaraga
paa yɛgɛ ŋga na gbinri tifɛlɛgɛ ki ma
yan waga ki lɛ maga jaraga
we.

25 «Ko ki yɛn ma tasaga ye,
ŋga mì kɔn ma tɛgɛ ma kan we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;
katugu mà fɛgɛ na na,
mà saa ma jigi wi taga yarisunndo
yagbogolo woro na.
26 Mi yaa ma paraga ki yirige ma na,
mbe sa gbɔn fɔ wa ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
jaŋgo pɔɔn fɛrɛ ti yan.
27 Mɔ̀ɔ nandara kapyere ti yan, naa
ma naŋgala gbelege ki ni,
naa ma nanjara fɛrɛ woro nda maa
piin wa tinndiye pe na konaa
wa wasege ki ni ti ni.
Mɔ̀ɔ yarisunndo tijangara ti yan.
E, Zheruzalɛmu, jɔlɔgɔ yɛn ma
wogo!
Mboro ŋa mɛɛ ma yɛɛ pye kpoyi, ma
yaa koro ma fɔ sa gbɔn wagati
wi wiin?»

14

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri tisaga wogo na wawa pa kala na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Zheremi wi kan wawa mba pìla to
pi wogo na, ti nda:
2 «Zhuda tara woolo pe yɛn kunwɔ
kayaŋga na,
pe cara ti yɛn na tuun na kee,
yɛsanga gbɔn leele pe na, pe yɛn ma
cɛn tara;
Zheruzalɛmu ca woolo pe gbelege ki
yɛn na yinrigi na sagawa jaa.
3 Legbɔɔlɔ pe ma pe tunmbyeele pe
tun pe sa tɔnmɔ ko pe kan,
pe ma lɛ ma kari wa tɔnmɔ were ti
yɔn na, ɛɛn fɔ paa sa tɔnmɔ
yan wa.
Pe ma sɔngɔrɔ ma pan pe koyaara ti
ni waga.
Pe jigi ŋa wì kɔn pe na konaa jatere
piriwɛn pi kala na, pe ma pe
yɛrɛ ti tɔn fɛrɛ ti na.
4 Tara tì waga fɔ ma jɛɛnri,

katugu tisaga woro na paan wa tara
ti ni.
Ki kala na, kɛrɛ kɔnfɛnnɛ pe jigi wì
kɔn pe na, fɔ a pè pe yɛrɛ ti
tɔn fɛrɛ ti na.
5 Ali yɛrɛ safuwe ŋa wa wasege ki ni,
wi ma se ma kari maa pyɔ wi
toro,
katugu yan woro wa.
6 Yan sofilele pe ma saa na yeregi wa
tinndiye pe go na,
na tifɛlɛgɛ ki shoo paa dabaala yɛn;
pe yɛngɛlɛ ke saa na woo pe na,
katugu yan woro wa pe ka.»

Tara woolo pe sɛnyoro re

7 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ali na kaa pye
we kajɔgɔrɔ ti yɛn na we
jɛrɛgi,
kala la pye ma we saga ma mɛgɛ ko
kala na!
Katugu we kambasinnde tì lɛgɛ,
wè kapege pye ma na.
8 Mboro ŋa ma yɛn Izirayɛli woolo
pe jigi tagasaga ye,
mboro ŋa pe shɔfɔ jɔlɔgɔ sanga ni,
yiŋgi na mɛɛ ma yɛɛ pye paa nam-
banŋa yɛn laga tara ti ni?
Nakoma paa canakarifɔ yɛn, ŋa
wi yaa pan mbe wɔnlɔsaga
nuŋgba wɔnlɔ mbe si kari?
9 Yiŋgi na mɛɛ ma yɛɛ pye paa lere
wa yɛn, ŋa wì fanŋga kì kɔ,
paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn, ŋa wi
se ya mbe lere shɔ?
Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn
laga we sɔgɔwɔ,
ma mɛgɛ ki yɛn we na;
maga ka we wa!»
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ
nda yuun ki leele mbele pe wogo na
ti nda: «Kaselege ko na, mbaa yanri
faa la toro ko ki yɛn ma pe ndanla.
Paa ya cɛn laga nuŋgba. Ki kala na,
pe kala li woro ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla. Koni li yaa li jatere wi tɛgɛ
pe kajɔgɔrɔ ti na, mbe pe kapere ti
fɔgɔ tɔn pe na.»
11 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa
fɔ: «Maga kanla yɛnri mbe yo mbe
kajɛŋgɛ pye ki leele mbele pe kan.
12 Ali na pe ka yeŋge le mbanla
yɛnri, mi se pe sagawa jagbelege ki
logo. Na pe ka saara sogoworo naa
muwɛ saara wɔ na yeri, mi se yɛnlɛ
ti na. Katugu mi yaa pe tɔngɔ tokobi,
naa fuŋgo konaa yambewe ni.»
13 A mì sho fɔ: «E, we Fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe yɛn naga yuun pe kan fɔ: ‹Tokobi
kpɛ se gbɔn ye na, fuŋgo se to ye na.
Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛyinŋge jɛŋgɛ
kan ye yeri laga ki laga ŋga ki ni.› »
14 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye naa
fɔ: «Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ,
yagbogolo sɛnrɛ pe yɛn na yuun na
mɛgɛ ki na. Mi si pe tun, mi sigi konɔ
kan pe yeri, mi si sɛnrɛ kpɛ le pe
yɔn. Yariyanra yagbogolo woro, naa
jɛɛrɛ kapyere konaa lefanlaga sɛnrɛ
nda ti yɛn na yinrigi wa pe yɛɛra
nawa jatere wi ni, to pe yɛn na yuun
ye kan ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ri.»
15 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi
yo ma yo fɔ: «Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yɛn na para na mɛgɛ
ni, naga yuun ma yo fɔ malaga naa
fuŋgo se to laga tara ti ni, ma si
yala, mi ma mi pe tun. Ki Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wele, tokobi naa
fuŋgo ki yaa pe gbo.
16 Pe yɛn na ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
ti yuun leele mbele kan, tokobi naa
fuŋgo ki yaa pe gbo fun mbe pe
jaanri wa Zheruzalɛmu ca nawa
koŋgolo ke ni. Lere se ka ta mbe
poro naa pe jɛɛlɛ, naa pe pinambiile
konaa pe sumborombiile pe gboolo
pe le. Mi yaa pe kapege ki yaga ki
sɔngɔrɔ ki to pe na.»

Zheremi wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li leele pe kapere ti kala yaga pe na

17 Ki sɛnrɛ nda ti yo leele pe kan fɔ:
«Na yɛntunwɔ pi yɛn na fuun yɔnlɔ
naa yembinɛ,
pi woro mbe yere,
katugu jɔlɔgɔ to na woolo mbele na
lendanlambala pe na,
pè wɛlɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
18 Na mi ka kari wa wasege ki ni,
tokobi wì leele mbele gbo, poro mi
ma yan wa;
na mi ka ye wa ca nawa,

fuŋgo ki yɛn na leele mbele jɔlɔ,
poro mi ma yan wa.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa
saraga wɔfɛnnɛ pe ni, pe yɛn
na tara ti yanri na toro,
ɛɛn fɔ pe woro na kala la kɔrɔ
jɛnni.»

Tara woolo pe sɛnyoro re

19 «Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, ma Zhuda
tara woolo pe wa pew wi le?
Naga yɛn ma, Siyɔn ca woolo pe lakɔ
ma na wi le?
Yiŋgi na, a ma si jɔlɔgɔ wa we na,
ŋga wɛrɛ woro ki na?
Wàa pye naga singi mbe yɛyinŋge
ta,
ɛɛn fɔ wee yaraga ka kpɛ yan;
wàa pye na we jɔlɔgɔ ki
mbɔnrɔsanga wi singi,
ɛɛn fɔ kì pan ma pye we yeri sunndo
kɔngɔ gbɔgɔ.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, wè yɛnlɛ we kapere
ti na,
we tɛlɛye pe kajɔɔgɔ wège jɛn;
katugu wè kapege pye ma na.
21 Ma mɛgɛ ki kala na, maga ka we
tifaga,
maga kɔɔn wunluwɔ jɔngɔ ŋga
gbɔgɔwɔ ni ki tifaga!
Yɔn finliwɛ mba mà le we ni, ma
jatere wi tɛgɛ pi na.
Maga kaa jɔgɔ.
22 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yarisunndo
nda ti woro yaraga ka, ti ni
fuun ti ni,
kikiin ki mbe ya mbe tisaga ki pye ki
pan?
Naga yɛn ma, naayeri wo cɛ wi ma
ti tisaga ki maa paan wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, mboro
ma, ma ma ti tisaga ki ma pan
wi le?
We jigi wi yɛn ma na,
katugu mboro ma yɛn ki kagala ke
ni fuun ke pyefɔ we.»

15

Jɔlɔgɔ yaa to Yɛnŋɛlɛ li woolo pe na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan
pye fɔ: «Ali Moyisi naa Samiyɛli pe
ka pan mbe yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbanla yɛnri ki leele mbele pe kan,
mi se yɛnlɛ pe na naa. Pe purɔ ma
pe wɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe yaga paa
kee!
2 Na pe kɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹We
yaa kari se yeri?› Ma pe yɔn sogo ma
yo fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mbele pe daga mbe ku, poro mbe
ku;
mbele pe daga tokobi mbe gbo,
tokobi mbe poro gbo;
mbele pe daga fuŋgo mbe to pe na,
fuŋgo mbe to poro na;
mbele pe daga mbe yigi mbe kari pe
ni kulowo ni, pe poro yigi pe
kari pe ni kulowo ni.› »
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Jɔlɔgɔ cɛnlɛ tijɛrɛ mi yaa wa pe na.
Pe yaa ka pe gbo tokobi ni, pyɔɔnlɔ
pe yaa kaa pe wire kara ti tilele
mbaa ti kɔɔnlɔ, sannjɛrɛ ti yaa ka
pe wire kara ti yɔli, cɛnrɛ ti yaa ka
pe ka mbe pe jɔgɔ.
4 Mi yaa ti pe kala laa fyɛrɛ
gbɔrɔ waa dunruya wunluwɔ pyew
pi na; mi yaa ko pye ma Ezekiyasi
pinambyɔ Manase ŋa wìla pye
Zhuda tara wunlunaŋa wi kapere to
kala na, to nda fuun wìla pye wa
Zheruzalɛmu we†.»

Zheruzalɛmu ca woolo, Yɛnŋɛlɛ li se ye yinriwɛ ta

5 «E, Zheruzalɛmu, ambɔ wi yaa ma
yinriwɛ ta san?
Ambɔ wi yaa ma kotogo ki sogo ma
na?
Ambɔ wi yaa laa yɛɛ tege mbe pan
mbaa ma kala yewe?
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
‹Mboro mà je mi na,
mà puŋgo le na ni;
ki kala na, mìlan kɛɛ ki yirige ma na
mbɔɔn tɔngɔ,
mì te ma yinriwɛ tawa pi ni.
7 Mi yaa na woolo pe fɛ mbe pe
yirige wa tara ti ni yarilire

† **15:4 15.4:** Manase kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ lara nda na, tori nda yɛɛn: 2 Wunlu 21.1-16; 2 Kuro 33.1-20.

fɛkanŋgaga ni, mbe pe jaraga;
mi yaa ti pe pe piile pe la.
Mi yaa pe tɔngɔ,
katugu pee pe tangalɔmɔ pi kanŋga.
8 Muwi mì ti, a pe naŋgunjaala pè si lɛgɛ ma wɛ kɔgɔje yɔn taambugɔ ki na.
Mi yaa jɔgɔwɔ pyefɔ wi torogo yɔnlɔ funŋgbanga na maliŋgbɔɔn lefɔnŋɔ wi nɔ wi kɔrɔgɔ,
mi yaa fo mbe fyɛrɛ naa sunndo kɔngɔ wa ye na.
9 Jɛlɛ ŋa wì pinambiile kɔlɔshyɛn se, wi fanŋga kì kɔ wi ni,
wi yinwege wɔnwɔn pì shɔ wi yeri.
Yembinɛ lì wɔ wi na ma yɔnlɔ ki yaga go na;
fɛrɛ tùu yigi fɔ maa go sogo.
Mbele ka koro yinwege na, mi yaa pe le juguye pe kɛɛ,
pe pe gbo tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa fanŋga le Zheremi wi tunŋgo ki ni

10 «E, na nɔ, jɔlɔgɔ yɛn na wogo, katugu màla se!
Muwi mì pye kendige wɔfɔ naa maara kɔnfɔ tara woolo pe ni fuun pe yeri.
Mi si fɔgɔ kɔn lere yeri, mi si fɔgɔ taga lere na,
ma si yala lere pyew wi yɛn nala daŋgi.»

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan yɔn sogo ma yo fɔ:
«Kaselege ko na, mi yaa ma shɔ ma jɔlɔgɔ sanga naa ma jorowo sanga wi ni;
ma juguye poro pe yaa ka pan mbaa ma yɛnri.
12 Naga yɛn ma, lere mbe ya mbe tugurɔn kaw le,
tugurɔn nda tì yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni, nakoma tuguyɛnrɛ le?»

We Fɔ wi sɛnyoro

13 «Mi yaa ti leele pe pan pe ye kɛɛ yaara naa ye yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli, pe se yaraga ka sara ye yeri;
ko yaa pye ma, ye kapere nda fuun yè pye to kala na, to nda yè pye laga tara ti lagapyew ki ni.
14 Mi yaa ti ye sa pye ye juguye pe kulolo, tara ta yɛgɛ ni, nda yee jɛn;
katugu na naŋgbanwa pì yiri na ni paa kasɔn yɛn,
ŋga ki yɛn na sori ye mɛgɛ ni.»

Zheremi wi sɛnyoro

15 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà kala pyew li jɛn,
ma jatere wi tɛgɛ na na, ma yere na kala li ni,
mala kayaŋga ki wɔ na jɔlɔfɛnnɛ pe ni;
maga kaa pe kala li kunni ma yɛɛ ni mbe ti panla gbo.
Ki jɛn ma yo fɔ mboro kala na, pe yɛn nala tifaga, a mìgi kun na yɛɛ ni.
16 Ma sɛnrɛ ti ka gbɔn na na sanga ŋa ni, mi mari yigi mari tɛgɛ wa na nawa;
ma sɛnrɛ tìlan nawa pi yinŋgi, ma yɔgɔrimɔ kan na yeri,
katugu ma mɛgɛ ko ki yɛn na yinri na na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.
17 Mi fa sa cɛn mbele pe maa kala lakoo leele na pe ni, mbaa tɛgɛ pe ni ja;
ma fanŋga kɛɛ kìlan jori, a mì koro na yɛ,
katugu mala nawa pi ŋgban na na jɛŋgɛ leele pe ni.
18 Yiŋgi na, a na jɔlɔgɔ ki nɛɛ seregi na kee yɛgɛ?
Yiŋgi na, na yama pì si panra na na, pi si woro na koo?
Naga yɛn ma, ma yɛn na jaa mbe pye na yeri kaselege ko na paa pulugo yɛn, ŋga ki maa lere fanla wi le,
pulugo ŋga lere se ya mboo jigi wi taga ki tɔnmɔ pi na wi le?»

19 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

«Na ma ka sɔngɔrɔ mbe pan na
kɔrɔgɔ,
mi yaa ma lɛ naa mbɔɔn pye na
tunmbyee.
Na ma ka yarijɛndɛ ti wɔ ti yɛ nda ti
yɛn kayɔngɔ fu ti ni,
pa kona ma yaa pye na yɔn sɛnrɛ
yofɔ.
Ɛɛn fɔ leele poro pe daga mbe
sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ,
mboro ma ma daga mbe sɔngɔrɔ
mbe kari poro kɔrɔgɔ.
20 Mi yaa ma tɛgɛ ki leele mbele
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ paa tuguyɛnrɛ
malaga sigembogo yɛn;
pe yaa malaga gbɔn ma ni,
ɛɛn fɔ pe se ya ma ni,
katugu mi yaa pye ma ni, jaŋgo
mbɔɔn shɔ mbɔɔn go yirige.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
21 «Mi yaa ma shɔ lepeele pe yeri,
mbɔɔn go shɔ lewɛlimbɛlɛ pe kɛɛ.»

16

Zheremi wì koro wi yɛ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni ma
yo fɔ:
2 «Maga ka jɛlɛ pɔri, maga ka
pinambiile nakoma sumborombiile
se laga ki laga ŋga ki ni.
3 Katugu pinambiile, naa sum-
borombiile mbele pe yaa se laga ki
laga ki ni, naa pe nɛɛlɛ poro naa pe
teele mbele pe yaa ka pe se pe ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn pe wogo
na fɔ:
4 ‹Yambewe pi yaa ka pe gbo, lere
se ka ta mbe pe kunwɔ pi gbele, pe
se ka pe gboolo pe le. Pe gboolo
pe yaa ka pye fyɔngɔ wa tara ti na.
Tokobi naa fuŋgo ko ki yaa ka pe
tɔngɔ mbe pe kɔ. Pe gboolo pe yaa
pye naayeri sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti
yaakara.› »
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na pye naa fɔ:
«Maga ka ye kunwɔ go ni, maga ka
kari kunwɔ na, maga ka lere kunwɔ
gbele, katugu mìla yɛyinŋge, naa na
yinriwɛ tawa konaa na kagbaraga
pyege ki ni ti kɔ mari wɔ wa ki leele
pe sɔgɔwɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 Legbɔɔlɔ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
yaa ka ku laga ki tara nda ti ni. Lere
se ka ta mbe pe gboolo pe le, lere se
ka pe kunwɔ pi gbele. Lere kpɛ se ka
wi witige jɛɛnri jɛɛnri nakoma mboo
go ki kulu mbege naga fɔ yɛsanga to
wi na pe kala na.
7 Lere se ka sɔgɔlɔ sɔgɔ mbe suro
kan kunwɔ fɔ wi yeri, mbe ta mboo
kotogo ki sogo wi na. Lere se ka
tɔnmɔ jɛnɛ ko kunwɔ fɔ wi kan, mbe
ta mboo kotogo ki sogo wi na wi to
nakoma wi nɔ kunwɔ pi wogo na.
8 «Maga ka sa ye liwɛn gbɔɔ go ka
ni, mbe sa cɛn mbaa nii mbaa woo
lifɛnnɛ pe ni.
9 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa nayinmɛ
yuuro, naa yɔgɔrimɔ yuuro, naa
japɛnɛ yuuro konaa pijaala yuuro ti
shɔgɔ ki kɔ laga ki laga ŋga ki ni ye
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ye wagati wi na.›
10 «Na maga saga sɛnrɛ nda ti ni
fuun ti yo ki leele mbele pe kan, na
paga ma yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi kɔn maga tɛgɛ
mbe jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki ni fuun ki
wa we na? Yiŋgi kapege we pye ma?
Yiŋgi kajɔɔgɔ we pye Yawe Yɛnŋɛlɛ,
we Yɛnŋɛlɛ li na ma?›
11 Kona ma pe yɔn sogo ma yo fɔ,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ko
pye ma, katugu ye tɛlɛye pàa je na
na, ma saa taga yarisunndo ta yɛgɛ
na, na tunŋgo piin ti kan, na fɔli
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ nari gbogo. Mi wo
na, pè je na na, pe woro na tanri na
lasiri sɛnrɛ ti na.
12 Yoro wo na, yè tipege pye ma wɛ
ye tɛlɛye pe na; ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba ye yɛn na tanri ye nawa
jatere pere to na, ye woro na nuru
na yeri.
13 Ki kala na, mi yaa ye purɔ mbe
ye yirige laga ki tara nda ti ni, mbe
sa ye wa tara ta yɛgɛ ni, nda yoro
naa ye tɛlɛye pe ni ye siri jɛn. Mbe
ye ta wa ki tara ti ni, ye yaa kaa
yarisunndo ta yɛgɛ gbogo sɔnlɔ naa
yembinɛ, katugu mi se ka ye yinriwɛ
ta naa.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti li woolo pe sɔngɔrɔ wa pe tara

14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma fɔ: «Piliye ya yɛn wa na paan,
pe se kaa ki yuun naa fɔ: ‹Mì wugu
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li
mɛgɛ ki na, lo na làa Izirayɛli woolo
pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara
we.›
15 Ɛɛn fɔ pe yaa kaa yuun fɔ:
‹Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li mɛgɛ ki na, lo na lì sɔngɔrɔ
ma Izirayɛli woolo pe yirige ma pe
wɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti ni, konaa tara sannda nda
fuun làa pe purɔ ma kari pe ni wa
we.› Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe
ni wa pe tara, to nda mìla kan pe
tɛlɛye pe yeri we.»
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Wele, mi yaa ka ŋgbanra wɔfɛnnɛ
lɛgɛrɛ torogo, poro yaa ka kari sa
pe yigi; ko puŋgo na, mi yaa ka
koniyɛɛnlɛ lɛgɛrɛ torogo, poro yaa
ka sa pe purɔ wa yanwira ti ni fuun
ti na konaa tinndiye pe ni fuun pe
na, fɔ mbe sa ye wa waliwere ti ni.
17 Katugu na yɛgɛ yɛn pe
kapyegele ke ni fuun ke na, pe
kala la kpɛ woro ma lara na na, pe
kajɔgɔrɔ ti se ya lara na na.
18 Mi yaa keli mbe pe kajɔgɔrɔ
to naa pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na
gbɛn fɔ tɔnsaga shyɛn, katugu pànla
tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni pe yarisunndo
yinwege fu woro ti ni, mala laga ki
yin pe yarisunndo tijangara ti ni.»
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn
na fanŋga, ma pye paa na
malaga sigeca yɛn
konaa na larasaga jɔlɔgɔ sanga ni.
Cɛngɛlɛ ke yaa kaa yinrigi fɔ wa
dunruya wi kɔsaga ki na
mbaa paan ma kɔrɔgɔ,
mbaa yuun fɔ: «We tɛlɛye pe
yɛngɛŋgɛlɛ ke sila pye
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ;
kàa pye yarisunndo nda ti yɛn wa-
gafe, nda ti se ya yaraga ka
yɔn.
20 Naga yɛn ma, sɛnwee pyɔ mbe
ya mbe yɛngɛŋgɛlɛ gbegele wi
yɛɛ kan le?
Ayoo, ki yaara nda wi ma gbegele, ti
se ya pye yɛngɛŋgɛlɛ!»

21 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yɔnlɔ na lo na, mi yaa na fanŋga
naa na yawa pi naga pe na,
pa kona pe yaa ki jɛn fɔ na mɛgɛ koyi
ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.»

17

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para Zhuda tara woolo pe na pe kapere ti wogo na

1 «Zhuda tara woolo pe kapere
ti yɛn paa yɔɔnrɔ yɛn,
nda pè yɔnlɔgɔ tugurɔn
yɔnlɔgɔkanŋgala ni,
nda pè yɔnlɔgɔ lulu pɔnde ni;
ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na,
konaa wa pe saara wɔsara ti
yɛnŋgɛlɛ ke na†.
2 Ki pyelɔmɔ pi na ma, pe pinambiile
pe yaa la nawa tuun pe saara
wɔsara ti na,
naa pe yarisunŋgo jɛlɛgɛ Ashera
ki tiyagala ŋgele pè kan na
sunnu ke na,
koro ŋgele pè kan wa tigbɔrɔ nda
ti yɛn wɛtipiire ni ti nɔgɔ na,
naa tinndiye mbele pè yagara
pe go na,
3 naa yanwira ti na, konaa wa
wasege ki ni.
Yoro Zhuda tara woolo, mi yaa ye
yarijɛndɛ naa ye kɛɛ yaara ti
ni fuun ti le leele pe kɛɛ, peri
koli pe kari ti ni,
mbe pinlɛ ye yarisunndo sunzara ti
ni!
Mi yaa ko pye, ye kapere nda yè pye
wa tara ti lagapyew ki ni, to kala na.
4 Tara nda mìla kan ye yeri, yoro jate
ye yaa ka ti peri shɔ ye yeri.
Mi yaa ka ti ye pye ye juguye pe
kulolo tara ta yɛgɛ ni, nda yee
jɛn;

† **17:1 17.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe kapere ti yɛn paa yɔɔnrɔ yɛn nda pè yɔnlɔgɔ tugurɔn yɔnlɔgɔkanŋgala ni, nda pè yɔnlɔgɔ lulu pɔnde ni,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki sɛwɛ yɔɔnrɔ ti se jɔgɔ mbe wɔ wa.

katugu yànla naŋgbanwa pi yirige
na ni paa kasɔn yɛn,
ŋga ki yɛn na sori fɔ sanga pyew.»

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn jigi tagasaga jɛŋgɛ ye

5 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Lere ŋa wi maa jigi wi taga sɛnwee
pyɔ na,
mbe sɛnwee wi pye wi kɛɛndagaserege,
mbe laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na na,
ki fɔ wi yɛn ma daŋga.
6 Ki lerefɔ wi yɛn paa tipile yɛn wa
gbinri ŋa wì waga wi ni,
wi se fɛrɛwɛ ta.
Wi yaa koro mbe cɛn wa tara nda tì
waga ti ni,
tara nda ti yɛn kɔ ni, lere woro wa
ti ni.

7 «Ɛɛn fɔ lere ŋa wi maa jigi wi taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
mboo kala pyew li le li kɛɛ,
fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!
8 Wi yɛn paa tige yɛn, ŋga ki yɛn ma
sanri lɔgɔ yɔn na,
ki ndire ti ma ye ma kari wa tɔnmɔ
pi yeri;
na kafugo sanga wi ka gbɔn, kila
yaraga ka kpɛ pye ki na,
ki wɛrɛ ti ma koro tipiire sanga
pyew.
Ali na wawa pi ka yere yɛlɛ na ni,
kila yaraga ka kpɛ pye ki na,
ki maa sɛni sanga pyew.»

9 «Sɛnwee wi nawa jatere wì tisaw
ma wɛ yaraga ki ni fuun ki na,
wɛrɛ woro wa mboo sagala.
Ambɔ wi mbe ya mboo nawa pi jɛn?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma sɛnwee wi
nawa jatere wi cancan mbe
wele,
mboo nawa kagala ke sɛgɛsɛgɛ mbe
ke jɛn,
jaŋgo mbe lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi sara mbe yala wi
tangalɔmɔ pi ni,
konaa mbe yala wi kapyere ti ni.

11 «Lere ŋa wi ma penjagbɔrɔ ti ta
kambasinnde ti fanŋga na,
wi yɛn paa sico yɛn, ŋa wì sinlɛ
jɛnrɛwɛ pa na, mba wo ma
wuu se.
Wi yinwege ki ka ka gbɔn nando-
gomɔ sanga ŋa ni, wi pen-
jagbɔrɔ ti mɛɛ fe maa wa,
wa wi kala li kɔsanga wi ni, wi ma
kaa pye lembige.

12 «We shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki yɛn
wunluwɔ jɔngɔ gbɔgɔwɔ
wogo,
ŋga ki yɛn ma yagara maga lɛ wa
dunruya wi dasanga wi ni.
13 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma
yɛn Izirayɛli woolo pe jigi
tagasaga,
lere o lere ka je ma na, ko fɔ wo yaa
fɛrɛ shɔ.
Mbele ka laga ma na, poro go ko yaa
kɔ wa taambugɔ ki ni;
katugu pè je yinwege pulugo tɔnmɔ
pi na, po mba pi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.»

Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

14 «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na sagala, pa
kona mi yaa sagala;
na shɔ, pa kona mi yaa shɔ.
Mboro mi maa sɔnni.
15 Wele, leele pe yɛn nala piin fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa ŋga pye,
kì koro se yeri?
Ligi pye kɛ!›
16 Ɛɛn fɔ, mi wo na, mi se je mbe
taga ma na, mbe pye simbaala
kɔnrifɔ ma kan.
Mi sila pye na jaa jɔlɔgɔ mbe gbɔn
pe na; mboro jate mà ko jɛn.
Sɛnrɛ nda fuun tì yiri wa na yɔn,
màri jɛn,
ta si fun ma na.
17 Maga ka pye fyɛrɛyaraga na yeri,
katugu jɔlɔgɔ sanga ni, mboro ma
yɛn na larasaga ye.
18 Ki yaga na jɔlɔfɛnnɛ pe fɛrɛ shɔ,
ɛɛn fɔ, mi wo ka ka fɛrɛ shɔ;
ki yaga pe sunndo wi kɔn pe na,
ɛɛn fɔ na sunndo wi ka ka kɔn na
na.
Jɔlɔgɔ wa pe na,
ma pe tɔngɔ tɔngɔsaga shyɛn.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo paa li cɛnpilige ki jate

19 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na
ni yɛɛn, ma yo fɔ: «Kari ma sa
yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ŋga
pe yinri Tara woolo pe yeyɔngɔ ki
na, Zhuda tara wunlumbolo pe maa
yiin na yinrigi yeyɔngɔ ŋga ni we,
konaa ma sa yere fun Zheruzalɛmu
ca yeyɔnrɔ sannda ti ni fuun ti na.
20 Maga yo leele pe kan fɔ: ‹Ye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, yoro
Zhuda tara wunlumbolo, naa Zhuda
tara woolo ye ni fuun konaa yoro
Zheruzalɛmu ca woolo ye ni fuun,
yoro mbele ye maa yiin na yinrigi
wa ki yeyɔnrɔ nda ti ni we.
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Ye ye yɛɛ
yingiwɛ jɛn, yaga kaa tuguro tungu
cɛnpilige ki na, yaga kaa yiin tuguro
ni laga Zheruzalɛmu ca ki ni.
22 Yaga ka tuguro lɛ mbe yiri ti
ni wa ye yinrɛ ti ni cɛnpilige ki na.
Yaga ka tunŋgo kpɛ pye, ɛɛn fɔ ye
cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na kan, paa
yɛgɛ ŋga na mìla ki yo ye tɛlɛye pe
kan we.›
23 «Ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo na
yeri, pee nuŋgbolo jan na yeri. Pàa
pe nuŋgbogolo ke ŋgban ma je mbe
logo na yeri, pe sila yɛnlɛ na yɛrɛwɛ
sɛnrɛ ti na.»
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Na yaga
yɛnlɛ mbaa nuru na yeri jɛŋgɛ, na
ye woro na tuguro tungu mbaa yiin
ti ni laga ki ca ŋga ki yeyɔnrɔ ti ni
cɛnpilige ki na, na yaga cɛnpilige ki
tɛgɛ ki yɛ na kan, na ye woro na
tunŋgo ka kpɛ piin ki pilige ki na,
25 pa kona wunlumbolo mbele pe
yaa kaa cɛɛn wunlunaŋa Davidi wi
wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yɔnlɔ, poro
naa pe legbɔɔlɔ pe ni, pe yaa kaa
tooro mbaa yiin laga ki ca ŋga ki
yeyɔnrɔ ti ni. Pe yaa ka pye pe
wotoroye mbele shɔnye maa tilele
pe na, konaa shɔnye na, poro naa pe
legbɔɔlɔ pe ni, naa Zhuda tara woolo
pe ni konaa Zheruzalɛmu ca woolo
pe ni. Leele yaa ka pye mbe cɛn laga
ki ca ŋga ki ni sanga pyew.
26 Pa kona leele pe yaa kaa yin-
rigi wa Zhuda tara cara ti ni, naa
wa Zheruzalɛmu kanŋgara na cara
ti ni, naa wa Bɛnzhamɛ tara ti
ni, naa wa yanwira tigiwɛn tara
ti ni, naa wa yanwira tara ti ni
konaa wa Negɛvu tara ti ni, mbe
pan mbaa saara sogoworo woo, naa
saara ta yɛgɛ ni, naa muwɛ saara
ni, naa wusuna nuwɔ taan ni konaa
nayinmɛ saara ni wa mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
27 Ɛɛn fɔ na yee yɛnlɛ mbe logo na
yeri, na yee cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na
kan, na ye kaa tuguro tungu mbaa
yiin wa Zheruzalɛmu ca yeyɔnrɔ ti
ni cɛnpilige ki na, pa kona mi yaa
kasɔn le ca ki yeyɔnrɔ ti ni; ki kasɔn
ki yaa Zheruzalɛmu ca wunluwɔ
yinrɛ ti sogo, ki kasɔn ki se si figi.»

18

Zheremi wìla kari cɔgɔ fanrifɔ wa yeri

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri, ma yo fɔ:
2 «Yiri ma kari wa cɔrɔ fanrifɔ wi
go, na maga sa gbɔn wa, sɛnrɛ nda
ti yɛn na yeri, mi yaa ti yo ma kan.»
3 Kona, a mì si kari wa cɔrɔ fanrifɔ
wi go, mɛɛ saa wi yan wila cɔgɔ ka
fanri wa cɔrɔ fanripɛlɛ li ni.
4 Cɔgɔ ŋga wìla pye na fanri joro
ti ni, a kì si jɔgɔ wi kɛɛ. A wì si cɔgɔ
ka yɛgɛ fanri ki joro nuŋgba ti ni,
paa yɛgɛ ŋga kùu ndanla we.
5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri ma yo fɔ:
6 «Yoro Izirayɛli woolo, naga yɛn
ma, ŋga ki cɔrɔ fanrifɔ ŋa wì pye,
mi se ya mbege kala nuŋgba li pye
ye na wi le?» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma fɔ: «Joro ti yɛn wa cɔrɔ fanrifɔ
wi kɛɛ yɛgɛ ŋga na, yoro Izirayɛli
woolo, pa ye yɛn na kɛɛ ma.
7 Sanga wa ni, mi ma para cɛnlɛ la
wogo na, nakoma wunluwɔ tara ta
wogo na mbe yo fɔ mi yaa pe yirige
wa pe yɔnlɔ, mbe pe gbɔn, mbe pe
tɔngɔ.
8 Ɛɛn fɔ ki cɛnlɛ na mi ma para li
wogo na, na li woolo paga pe kapege

ki jɛn mbege yaga, pa kona jɔlɔgɔ
ŋga mìla pye na jaa mbe wa pe na,
mi maga yaga.
9 Sanga wa ni fun, mi ma para
cɛnlɛ la wogo na, nakoma wunluwɔ
tara ta wogo na mbe yo fɔ mi yaa ti
gbegele mbe yeresaga kan ti yeri.
10 Ɛɛn fɔ na ki cɛnlɛ woolo pe kaa
ŋga ki yɛn mala mbɛn ki piin, na
pe woro na nuru na yeri, pa kona
kajɛŋgɛ ŋga mìla pye na jate mbe
pye pe kan, mi maga yaga.
11 «Koni, ki yo Zhuda tara woolo
pe kan konaa Zheruzalɛmu ca woolo
pe kan fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Mi yɛn na jɔlɔgɔ ka gbɛgɛlɛ
ye mɛgɛ ni, mi yɛn na kala la
kɔɔn na teri ye mɛgɛ ni. Ki kala
na, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, ye
sɔngɔrɔ ye yiri wa ye kombegele ke
ni, ye ye tangalɔmɔ naa ye kapyere
ti kanŋga.›
12 Ɛɛn fɔ pe yaa ma yɔn sogo mbe
yo fɔ: ‹Maga kaa ma yɛɛ tege! Ŋga
we yɛn na sɔnri, ko we yaa pye; we
ni fuun nuŋgba nuŋgba we yaa la
tanri mbaa yala we nawa jatere pere
to ni.› »

Izirayɛli woolo pè fɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li na

13 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ:
«Ye kari ye sa cɛngɛlɛ sanŋgala ke
yewe;
ambɔ wila ki kala cɛnlɛ na la logo
faa?
Izirayɛli woolo pè kapegbɔgɔ pye fɔ
ma toro.
14 Naga yɛn ma, yaa nɛzhi wi yan wi
kɔ wa Liban tara yanwira ti go
na, wa wasege ki ni wi le?
Naga yɛn ma, tɔnyinmɛ mba pi maa
yinrigi fɔ wa lege na fuun na
tinri, pi mbe ya waga wi le?
15 Ma si yala na woolo pè fɛgɛ na na,
pe saa na wusuna nuwɔ taan sori
yarisunndo nda ti yɛn wagafe
ti kan.
Tì pe kan pe yɛn na kunrugu wa pe
kondangala li ni;
pè kɛ ma wɔ wa pe kolɛlɛ li na,
ma koŋgolo kele yɛgɛ lɛ, ŋgele ke
woro ma yɔn.
16 Pège pye, a pe tara tì jɔgɔ ma koro
waga,
ma pye titɛgɛrɛ yaraga fɔ sanga
pyew.
Kì to torofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn na,
fɔ pe maa go fingi ti na.
17 Mi yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga
wa pe juguye pe yɛgɛ,
paa yɛgɛ ŋga na yɔnlɔ yirisaga
tifɛlɛgɛ ki ma yaara ti gbɔn
mberi jaraga we.
Pe jɔlɔgɔ sanga ni, mi yaa puŋgo wa
pe yeri,
mi se yɛgɛ wa pe yeri mbe pe saga.»

Leele pàa yɔn le Zheremi wi na, konaa Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

18 Leele pàa yo fɔ: «Ye pan we
yɔn le Zheremi wi na. We se saraga
wɔfɔ la, mbaa we nari Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wi ni, kajɛnŋɛ se la we yeri,
mbaa yɛrɛwɛ jɛmbɛ kaan we yeri,
we se Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ la,
mbaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yuun we kan.
Ye pan woo mɛgɛ ki jɔgɔ we yɔn
sɛnrɛ ti ni; waga kaa wi sɛnrɛ ti
jate.»
19 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, logo na yeri;
na winfɛnnɛ pe yɛn na sɛnrɛ nda
yuun, ti logo!
20 Naga yɛn ma, ki daga pe kajɛŋgɛ
ki fɔgɔ tɔn kapege ni le?
Ma si yala, pè titɛgɛ wɔ wa na yɛgɛ,
jaŋgo mbe to wa ki ni.
Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ ki na fɔ
mìla yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mɔɔ yɛnri ma kajɛŋgɛ pye na kan,
jaŋgo mbɔɔn naŋgbanwa pi laga
lali pe ni.
21 Ki kala na, ma ti fuŋgo mbe to pe
piile pe na;
pe pe gbo tokobi ni.
Pe jɛɛlɛ pe pe piile pe la, pe pye
naŋgunjaala;
ma ti yambewe mbe pe pɛnɛ pe gbo,
tokobi mbe pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo
malaga na.
22 Na maga ka pe fo mbe beŋganri
pyefɛnnɛ torogo pe yeri sanga
ŋa ni,

ma ti gbeere mbaa yinrigi wa pe
yinrɛ ti ni,
katugu pè titɛgɛ wɔ wa na yɛgɛ
mbanla yigi.
Pè mɛrɛ jan na na mbanla yigi.

23 «Ɛɛn fɔ, mboro wo na Yawe
Yɛnŋɛlɛ, yɔn lemɛ mba fuun
pè le na na mbe ta mbanla
gbo,
màa jɛn.
Maga ka pe kajɔɔgɔ ki kala yaga pe
na,
maga ka pe kapere ti kɔ mberi wɔ
wa ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Ma ti pe toori ma yɛgɛ sɔgɔwɔ,
na ma naŋgbanwa sanga wi ka
gbɔn, ma yiri pe kɔrɔgɔ.»

19

Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Zheremi wi kan ma yo wi cɔgɔ lɛ wigi ya

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni
ma yo fɔ: «Kari ma sa cɔgɔ ka lɔ
cɔgɔ fanrifɔ wa yeri, kona mɛɛ sa
ca lelɛɛlɛ poro naa saraga wɔfɛnnɛ
lelɛɛlɛ pele yeri ma pinlɛ ma yɛɛ ni.
2 Ye yiri ye kari wa Bɛni Hinɔmu
gbunlundɛgɛ ki ni, wa Cɔyaara
yeyɔngɔ † ki yɔn na. Na yaga sa gbɔn
wa, sɛnrɛ nda mi yaa yo ma kan,
mari yari ŋgbanga.
3 Ma pe pye fɔ: ‹Yoro Zhuda tara
wunlumbolo konaa Zheruzalɛmu ca
woolo, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le,
pa li yo yɛɛn fɔ: Mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ
ka wa ki laga ŋga ki na, lere o lere
wi yaa ki sɛnrɛ ti logo, ti yaa to wi
yɔn na mboo yɔn tɔn.
4 Katugu pè je na na, maga laga
ŋga ki kanŋga maga tɛgɛ tɛgɛlɔmɔ
pa na, ŋga lere sege yan mbege
jɛn. Pè wusuna nuwɔ taan sogo
yarisunndo ta yɛgɛ kan, nda poro
yɛrɛ jate, naa pe tɛlɛye pe ni, konaa
Zhuda tara wunlumbolo pe ni, pe
sila ti jɛn. Leele mbele pe yɛn
jɛrɛgisaga fu, pè baga pe lɛgɛrɛ na
ma pe gbo laga ki laga ŋga ki ni.
5 Pè sunzara kan yarisunŋgo Baali
ki kan, mbaa pe pinambiile pe sori
kasɔn ni, mbaa pe piin saara so-
goworo yarisunŋgo Baali ki yeri; ma
si yala, mi sila ki wogo ki konɔ kan
pe yeri, mi sila para ki wogo na, mi
sila si sɔnri ki na yɛrɛ.› »
6 «Ki kala na, ye wele, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige ka
yɛn wa na paan, pe se kaa ki laga
ŋga ki yinri naa Tofɛti, nakoma Bɛni
Hinɔmu gbunlundɛgɛ. Ɛɛn fɔ pe yaa
kaa ki yinri Legbogo gbunlundɛgɛ.
7 Mi yaa ka Zhuda tara woolo
poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ laga ki
laga ŋga ki ni. Mi yaa ti pe juguye pe
pe gbo tokobi ni, mi yaa pe le mbele
pe yɛn na pe gbosaga jaa pe kɛɛ.
Mi yaa pe gboolo pe kan naayeri
sannjɛrɛ naa yan cɛnrɛ ti yeri ti
yaakara.
8 Mi yaa ti ki ca ŋga ki jɔgɔ ki
koro waga, ki pye titɛgɛrɛ yaraga.
Torofɛnnɛ mbele ka gbɔn le ki tanla,
ki yaa to pe yɔn na, pe yaa la tɛgɛ ki
na ki jɔlɔgɔ ki ni fuun ki kala na.
9 Mi yaa ka ti paa pe pinambiile
naa pe sumborombiile pe wire kara
ti kaa. Pe yaa kaa pe yɛɛ wire kara
ti kaa; ko yaa ka yala pe juguye
mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa,
pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma pe
yɔn tɔn konaa ma pe jori fɔ jɛŋgɛ.›
10 «Ko puŋgo na, lelɛɛlɛ mbele pè
pinlɛ ma kari ma ni, ma yaa cɔgɔ ki
ya pe yɛgɛ na, mbe si pe pye fɔ:
11 ‹Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lì yo yɛɛn fɔ: Pa mi yaa ki
leele mbele poro naa ki ca ŋga ki
ni ti tɔngɔ yɛɛn, paa yɛgɛ ŋga na pe
ma cɔgɔ yaari, ŋga ki se ya gbegele
naa. Pe yaa kaa gboolo pe nii wa
Tofɛti laga ki na, gboolo lesaga lama
pi kala na†.
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Ki
wogo ŋga ko mi yaa pye ki laga ŋga

† **19:2 19.2:** Pa pàa pye na kayangara ti waa wa Cɔyaara yeyɔngɔ ki tanla. † **19:11 19.11:** Mbege ta Tofɛti laga ko kìla pye pe sunsaga, pe sila daga mbaa gboolo nii wa ko ni, katugu ki wogo ki mbaa sunzaga ki jɔgɔ pe yeri.

konaa ki woolo pe na. Mi yaa ki ca
ŋga ki pye paa Tofɛti laga ki yɛn.
13 Pàa pye na wusuna nuwɔ taan
wi sori saara Zheruzalɛmu ca yinrɛ
nda ni, konaa Zhuda tara wunluwɔ
yinrɛ nda fuun go na, na naayeri
yaara ti gbogo, konaa na duvɛn
saara nda pe ma wo ti woo yarisun-
ndo nda yeri, mi yaa ka ki yinrɛ ti
tɛgɛ fyɔngɔ ni paa Tofɛti laga ki yɛn.›
»
14 Ko puŋgo na, a Zheremi wì si
yiri wa Tofɛti laga ki na ma sɔngɔrɔ,
ko laga koyi Yɛnŋɛlɛ làa wi tun wa,
wi sa li yɔn sɛnrɛ ti yo we. A wì
si pan ma yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nawa, maga
yo leele pe ni fuun pe kan fɔ:
15 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le,
pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Jɔlɔgɔ ŋga fuun
mìla ki sɛnrɛ yo ma yo mi yaa ki wa
ki ca ŋga konaa ki kanŋgaga na cara
ti na, mi yaa ki wa ti na, katugu pè
pe nuŋgbogolo ke ŋgban, pee yɛnlɛ
mbanla sɛnrɛ ti logo.› »

20

Pàa Zheremi wi le kaso

1 Zheremi wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ nda yuun, Imɛri
pinambyɔ Pashuri ŋa wìla pye
saraga wɔfɔ konaa ma pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ welefɛnnɛ
to, wìla ki sɛnrɛ ti logo.
2 Kona, a Pashuri wì si Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi gbɔn,
ma saa wi le ŋgbɛɛrɛ na, maa le
kaso wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ yeyɔngɔ ŋga wa gona ki tanla,
ko ŋga pe maa yinri Bɛnzhamɛ
yeyɔngɔ.
3 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Pashuri wì
si Zheremi wi wɔ wa ŋgbɛɛrɛ ti na,
maa yirige wa kaso wi ni. A Zheremi
wì suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li saa
ma yinri naa Pashuri, ɛɛn fɔ li yaa
lɔɔn yinri Magɔri Misabibu, ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ ‹Sunndo kɔngɔ ki yɛn kɛɛ
ki ni fuun ki na.›
4 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa fyɛrɛ gbɔrɔ
wa ma na, mboro naa ma wɛnnɛ
pe ni fuun pe ni. Pe juguye pe yaa
pe gbo tokobi ni ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Mi yɛn na Zhuda tara ti ni fuun ti
nii Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ.
Wi yaa pe koli mbe kari pe ni wa
Babilɔni tara, mbe sa pe gbo tokobi
ni.
5 Ki ca ŋga ki yarijɛndɛ ti ni fuun,
naa ki tunŋgo tɔnli wi ni fuun, naa
yaara sɔnŋgbanga woro ti ni fuun
konaa Zhuda tara wunlumbolo pe
yarijɛndɛ ti ni fuun, mi yaa ti le pe
juguye pe kɛɛ. Pe yaa ti koli, mberi
lɛ, mbe kari ti ni wa Babilɔni tara.
6 Mboro Pashuri, mboro wo na, pe
yaa mboro naa ma go woolo ye ni
fuun ye yigi kulolo mbe kari ye ni.
Ma yaa kari wa Babilɔni tara. Pa
ma yaa ka ku wa, pɔɔn le wa, mboro
naa ma wɛnnɛ pe ni fuun pe ni, poro
mbele màa ma yagbogowo Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ ti yo pe kan we.› »

Jɔlɔgɔ ŋga kì taga Zheremi wi na mbege ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ

7 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màla nɛgɛ mala
fanla,
a mìlan yɛɛ yaga màla nɛgɛ mala
fanla.
Màla yigi fanŋga, mà cew ta na na.
Pilige pyew, leele pe yɛn na tɛgɛ na
na;
leele pe ni fuun pe yɛn naga lakoo
na na.
8 Katugu sanga o sanga mi kaa
para, mi ma daga mbaa gbele
ŋgbanga;
mi maa para ŋgbanga na leele
pe lewɛlɛwɛ kapyere to naa
jɔgɔwɔ mba paa piin pi sɛnrɛ
yuun.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda mila
yuun ti kala na, pe yɛn nala
tifaga konaa na tɛgɛ na na.
9 Na mi ka yo fɔ mi se para li sɛnrɛ
na naa,
fɔ mi se para li mɛgɛ ki na naa,
kona li sɛnrɛ ti ma pye paa kasɔn
yɛn nala sori wa na nawa,
ki ma pye ndɛɛ kasɔn ki ye na
kajeere ti ni nari sori;

mi maga ŋgbanga mbege kun na yɛɛ ni,
ɛɛn fɔ mila ya.

10 Janwa wi yɛn na sɛnpere nda yuun na na, mi yɛn nari nuru.
Pànla mɛgɛ taga nala yinri «Fyɛrɛ gbɔrɔ ti yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na!»
Pe yɛn na yuun fɔ: «Yoo sɛnrɛ yo! Ee, ye ti woo sɛnrɛ yo fanŋga fɛnnɛ pe kan!»
Na wɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn nala pɛɛlɛ na wele, na kaa pye mi yaa to.
Paa yuun fɔ: «Kana wi yaa wi yɛɛ yaga poo nɛgɛ poo fanla,
pa kona we yaa cew ta wi na,
mbe we kayaŋga ki wɔ wi ni.»

11 Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ni paa maliŋgbɔɔn kotogofɔ yɛn;
ki kala na, na jɔlɔfɛnnɛ pe yaa ka kurugo mbe to,
pe se cew ta.
Pe yaa ka fɛrɛ shɔ jɛŋgɛ mbege yan fɔ pee cew ta;
ki fɛrɛ ti yaa koro pe na fɔ sanga pyew,
lere se ka fɛgɛ ki fɛrɛ ti na fyew.

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, li ma lesinŋɛ wi kala li cancan ma wele,
li ma sɛnwee wi jatere naa wi nawa kagala ke jɛn.
Yɛnŋɛlɛ, na kayaŋga ki wɔ na juguye pe ni, ma ti mbege yan,
katugu mboro mìlan kala li le ma kɛɛ.

13 Yaa yuuro koo Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, yaa li sɔnni,
katugu li ma fyɔnwɔ fɔ wi go shɔ,
maa wɔ wa lepeele pe kɛɛ.

14 Yɛnŋɛlɛ sa ti na se pilige ki daŋga!
Na nɔ wìlan se pilige ŋga ni, Yɛnŋɛlɛ ka ka duwaw ki na!

15 Lere ŋa wìla saa na sege ki sɛnrɛ yo na to wi kan maa nawa pi yinŋgi,
ma yo fɔ: «Mà pinambyɔ se!»
Yɛnŋɛlɛ sa ki lerefɔ wi daŋga.
16 Ki lerefɔ wì pye paa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa cara nda tɔngɔ pew ti yɛn,
nda li sila ti yinriwɛ ta.
Pinliwɛ ni, wila gbeere nuru,
yɔnlɔ ŋgbanga na, wila maliŋgbɔɔnlɔ kɔŋgɔlɔ nuru!
17 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ li sila si ti mbe ku wa na nɔ wi lara?
Kona na nɔ wi lara to ti jɛn na pye na fanga ye,
mi jɛn na koro wa wi nawa fɔ sanga pyew.
18 Yiŋgi na, mìla si yiri wa na nɔ wi lara ti ni,
ma pan naga jɔlɔgɔ naa ki tege ŋga ki yaan,
konaa mbanla yinwege piliye yi pye mbeyi kɔ wa fɛrɛ ti ni?

21

Yɛnŋɛlɛ làa wunlunaŋa Sedesiyasi wi yɔn sogo

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zheremi wi kan wunlunaŋa Sedesiyasi† wi woro. Ki sanga wi ni, Wunlunaŋa wìla Malikiya pinambyɔ Pashuri wo naa saraga wɔfɔ Sofoni ŋa wìla pye Maaseya pinambyɔ pe torogo wa Zheremi wi yeri, ma yo pe saa pye fɔ:
2 «Ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li yewe we kan, katugu Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yɛn na malaga gbɔɔn we ni. Kana Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li kafɔnŋgɔlɔ la pye we kanŋgɔlɔ, jaŋgo wi kari wi laga we na†.»
3 Kona, a Zheremi wì si pitunmbolo pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye kari ye saga yo Sedesiyasi wi kan fɔ:
4 ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Ye yɛn

† **21:1 21.1:** Sedesiyasi wìla pye Zhoziyasi wi pinambyɔ taanri woo. Wo wìla pye Zhuda tara ti wunlunaŋa puŋgo woo wa Zheruzalɛmu ca; 2 Wunlu 24.17–25.7. † **21:2 21.2:** Zhuda tara woolo poro naa Babilɔni tara fɛnnɛ pe ni, pe malaga sɛnrɛ tì yo wa 2 Wunlu 25.1-11; 2 Kuro 36.17-21lara ti ni.

na malaga gbɔɔn Babilɔni tara wunlunaŋa wo naa Kalide tara fɛnnɛ pe ni ye maliŋgbɔnyaara ti ni ye kɛɛ, wa ca ki malaga sigemboro ti puŋgo na, katugu pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma ca ki yɔn tɔn; ɛɛn fɔ ye maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn na malaga ki gbɔɔn wa ca ki mboro ti puŋgo na, mi yaa pe ŋgbanga pe wa pe kanŋga pe yɛgɛ kan wa ca nawa pi yeri.

5 Mi jate mi yaa malaga gbɔn ye ni
na yawa naa na fanŋga ki ni, naa na
naŋgbanwa pi ni, naa na kɔnrɔ tan-
dorogo konaa na naŋgbanwa gbɔɔ
pi ni.
6 Mi yaa ca ŋga ki nawa yaara ti
ni fuun ti tɔngɔ, sɛnweele mbe pinlɛ
yaayoro ti ni; tifɛlɛgɛ yambewe pa
yaa pe gbo.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ko
puŋgo na, Zhuda tara wunlunaŋa
Sedesiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe
ni, naa tara woolo poro naa mbele
fuun pe yaa ka shɔ laga ki ca ŋga
ki ni tifɛlɛgɛ yambewe pi kɛɛ, naa
tokobi wo naa fuŋgo ki kɛɛ, mi yaa
ka pe le Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wi kɛɛ. Mi yaa pe le
pe juguye pe kɛɛ, poro mbele pe yɛn
na pe gbosaga jaa we. Nebukanezari
wi yaa ka pe gbo tokobi ni; wi se ka
pe yinriwɛ ta, wi se ka wa kpɛ yaga,
pe yuŋgbɔgɔrɔ se ka pye wi na.› »
8 Ki leele mbele poro na, ki yo pe
kan naa fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mì yinwege konɔ
lo naa kunwɔ konɔ li ni ke tɛgɛ ye
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
9 Lere o lere ka ka koro laga ki ca
ŋga ki ni, tokobi naa fuŋgo ki yaa
wo gbo, nakoma tifɛlɛgɛ yambewe.
Ɛɛn fɔ lere ŋa fuun ka yiri mbe
saa yɛɛ kan Kalide tara fɛnnɛ pe
yeri, poro mbele pè maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan ma ca ki yɔn tɔn, wo
yaa shɔ, wi yinwege ko ki yaa pye
wi tɔnli we.
10 Katugu mì yɛgɛ wali ma yiri ki
ca ŋga ki kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe kapege
pye ki na, kajɛŋgɛ ma mi yaa pye
ki kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi yaa ki ca ŋga ki le Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kɛɛ wigi sogo kasɔn
ni.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa wunlunaŋa wo naa wi go woolo pe na

11 Zhuda tara wunlunaŋa wi go
woolo,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
12 Yoro Davidi setirige piile, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yaa kiti wi kɔɔn yaa yala kasinŋge
ki ni pilige pyew.
Pe yɛn na mbele jɔlɔ, ye pe shɔ pe
jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ.
Jaŋgo na naŋgbanwa piga ka yiri ye
kɔrɔgɔ paa kasɔn yɛn, mbaa
sori,
ŋga lere se ya figi.
Ko yaa pye ye kapyere tijangara ti
kala na.»

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi naa yoro ni we yɛn we yɛɛ na,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa
gbunlundɛgɛ ki go na we,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa
walaga ki na, wa funwa laga
falafala ki ni we.
Yoro mbele ye yɛn na yuun fɔ:
‹Ambɔ wi mbe ya tigi mbe
pan mbe to we na?
Ambɔ wi mbe ya ye fɔ laga we
larasaga ki ni, mbe to we na?›
14 Mi yaa ye sara mbe yala ye
kapyegele ke ni.
Mi yaa kasɔn le wa ye tire kɔlɔgɔ ki
ni, mbe ye kanŋgara lara ti ni
fuun ti sogo†.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

22

Yɛnŋɛlɛ làa Zheremi wi tun wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go woolo pe yeri

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Zheremi
wi ni ma yo fɔ: «Kari wa Zhuda tara

† **21:14 21.14:** Wunluwɔ go ŋga kìla pye wa Zheruzalɛmu ca, a paa ki yinri Liban kɔlɔgɔ go, ki yaa pye ki laga ŋga ki yɛn na para ko sɛnrɛ na; 1 Wunlu 7.2.

wunlunaŋa wi go, ma saga sɛnrɛ
nda ti yo wi kan.
2 Maa pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na sɛnrɛ nda yuun ti logo, mboro
Zhuda tara wunlunaŋa, mboro ŋa
mà cɛn wa Davidi wunluwɔ jɔngɔ ki
na wi yɔnlɔ, mboro naa ma legbɔɔlɔ
pe ni, konaa ma woolo sanmbala pe
ni, poro mbele pe maa yiin laga ki
yeyɔnrɔ nda ti ni we.›
3 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Yaa tanri kaselege naa kasinŋge
na. Pe yɛn na mbele jɔlɔ, ye pe
shɔ pe jɔlɔfɛnnɛ pe kɛɛ. Yaga kaa
nambannjɛɛn wo naa pijiriwe konaa
naŋgunjɔ wi ni pe jɔlɔ. Yaga kaa
lewɛlɛwɛ kapyere piin pe na. Yaga
ka lere ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa
gbo laga ki laga ŋga ki ni.
4 Katugu kaselege ko na, na ye kaa
tanri ki sɛnrɛ nda ti na, pa kona
wunlumbolo yaa la taa mbaa cɛɛn
wa Davidi wunluwɔ jɔngɔ ki na wi
yɔnlɔ; pe yaa ka lugu wa wotoroye
mbele shɔnye maa tilele pe ni konaa
pe shɔnye pe na mbaa yiin laga ki
go ŋga ki yeyɔnrɔ ti ni, poro naa pe
legbɔɔlɔ konaa pe tara woolo pe ni.
5 Ɛɛn fɔ, na yee na sɛnrɛ ti logo,
mì wugu na yɛɛra mɛgɛ ki na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma, fɔ ki laga ŋga ki
yaa ka pye kataga.› »
6 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn Zhuda tara wunlunaŋa wi
wunluwɔ go ki wogo na fɔ:
«Ma yɛn ma yɔn na yɛgɛ na, paa
Galaadi tara ti yɛn,
paa Liban tara yanwira ti go na wi
yɛn;
konaa ki ni fuun, mi yaa kɔɔn pye
paa gbinri yɛn,
mbɔɔn pye paa ca yɛn, ŋga lere
woro wa ki ni.
7 Mi yɛn na jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ gbɛgɛlɛ
ma mɛgɛ ni,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
maliŋgbɔnyaara ti yɛn pe kɛɛ.
Pe yaa kɔɔn wunluwɔ go ki sɛdiri
tire tiyɔnrɔ ti kɔɔnlɔ mberi
wa wa kasɔn.
8 «Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo yaa kaa
tooro laga ki ca ŋga ki yɔn na; pe
yaa kaa pe yɛɛ yewe mbaa yuun
fɔ: ‹Yiŋgi na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi
cagbɔgɔ ŋga ki tɛgɛ ki tɛgɛlɔmɔ mba
pi na ma?›
9 Pa kona pe yaa pe yɔn sogo mbe
yo fɔ: ‹Katugu pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ,
pe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi na,
ma saa na fɔli yarisunndo ta yɛgɛ
sɔgɔwɔ nari gbogo.› »

Sɛnrɛ nda tìla yo wunlunaŋa Shalumu wi wogo na

10 Yaga kaa gbele ŋa wì ku wo kala
na,
yaga kaa wi kunwɔ pi gbele.
Ɛɛn fɔ ŋa pè yigi ma kari wi ni, yaa
gbele wo kala na,
katugu wi se sɔngɔrɔ naa,
pòo se tara nda ni, wi seri yan yɛnlɛ
ni naa.
11 Ki sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi
wi pinambyɔ Shalumu wi wogo na,
wo ŋa wìla cɛn wunluwɔ pi na wi
to Zhoziyasi wi yɔnlɔ. A pè si kaa
wi yigi ma kari wi ni, ma yiri laga
ki tara nda ti ni; lìgi yo ma yo wi se
sɔngɔrɔ laga naa fyew.
12 Pòo yigi ma kari wi ni tara nda
ni, pa wi yaa ku wa ti ni, wi sege tara
nda ti yan naa.

Sɛnrɛ nda tìla yo wunlunaŋa Yehoyakimu wi wogo na

13 Lere ŋa wi maa go ki kan kambas-
inŋge ki fanŋga na,
mboo sanŋgazo yumbiile pe wa,
wila sila tanri kaselege na,
wi lewee yɛnlɛ wi maa tunŋgo piin
wi kan, wila suu sara,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo!
14 Wo ŋa wi maa yɛɛ pye fɔ: «Mi yaa
yuŋgbɔgɔ ka kan na yɛɛ kan,
mbe ki naayeri yumbiile pe tugbɔlɔ,
mbe ki fenɛtiriye pe wɔ mbe pe yɔn,
mbe sɛdiri tire papara papara mara-
mara ki nawa mbogo ki na
mbege tɔn,
mbege fa penduru yɛɛn ni!
15 Naga yɛn ma, maa ki jate ndɛɛ na
maga ma wunluwɔ go ki kan
sɛdiri tire lɛgɛrɛ ni

ko ki yaa yeresaga kan ma wunluwɔ
pi yeri wi le?
Naga yɛn ma, ma to wi sila pye na nii
na woo paa leele sanmbala pe
yɛn wi le?
Konaa ki ni fuun, wìla pye na tanri
kaselege naa kasinŋge konɔ li
na;
ki kala na, wi kagala kàa pye na
yɔngɔ wi kan.
16 Wìla pye na fyɔnwɔ fɛnnɛ poro
naa mbele pe yɛn tege na pe
kiti wi kɔɔn naa yɔngɔ,
ki kala na, wi kagala kaa pye na
yɔngɔ wi kan.
Ko kapyege ŋga ko ki maa ki nari ma
yo ki lerefɔ wì mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na jɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

17 Ɛɛn fɔ mboro wo na, ma yɛgɛ
woro yaraga ka kpɛ na, ma
woro na yaraga ka kpɛ jate,
kaawɔ ma yɛɛra tɔnli wo cɛ,
konaa mbaa baga leele mbele pe yɛn
jɛrɛgisaga fu pe na mbaa pe
kuun,
mbaa leele pe jɔlɔ mbe pe yigilɔmɔ
pi tisaw.
18 Ki kala na, Zhoziyasi pinambyɔ
Yehoyakimu ŋa wi yɛn Zhuda tara ti
wunlunaŋa, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn wi wogo na fɔ:
«Lere se ka wi kunwɔ pi gbele paa
yɛgɛ ŋga na ki maa piin, mbe
yo fɔ:
‹E, na nɔsepyɔ lenaŋa!› Nakoma ‹E,
na nɔsepyɔ sumboro!›
Lere se ka wi kunwɔ pi gbele paa
yɛgɛ ŋga na ki maa piin, mbe
yo fɔ:
‹E, we tafɔ!› Nakoma ‹E, we wun-
luwɔ!›
19 Pe yaa kaa gboo wi le paa yɛgɛ
ŋga na pe ma kaa sofile gboo
le we;
pe yaa kaa fulolo mbe saa wa wa
Zheruzalɛmu ca ki puŋgo na.»

Jɔlɔgɔ yaa to Zheruzalɛmu ca ki na

20 Lugu wa Liban tara yanwiga ki na
ma jɔrɔgɔ!
Lugu wa Bazan tara yanwiga ki
go na mɔɔ magala li yirige
ŋgbanga!
Lugu wa Abarimu yanwira ti go na
ma jɔrɔgɔ!
Katugu ma ndanlafɛnnɛ pè tɔngɔ
ma wɔ wa.
21 Sanga ŋa ni màa pye kaŋgbanga
se gbɔn ma na, mìla ma yɛri;
ɛɛn fɔ màa pye na yuun fɔ: «Mi se
logo!»
Pa ma yɛn na tanri ma, maga lɛ wa
ma punwɛ sanga wi ni;
mɛɛ logo na yeri.
22 Tifɛlɛgɛ yaa ka kari ma simbaala
kɔnrifɛnnɛ pe ni fuun pe ni,
pe yaa kɔɔn ndanlafɛnnɛ pe koli
mbe kari pe ni tara ta yɛgɛ ni;
ko sanga wo ni, fɛrɛ ti yaa ma yigi fɔ
mbɔɔn go ki sogo ma na,
ma kapere ti ni fuun ti kala na.
23 Mboro ŋa ma yɛn ma cɛn wa
Liban tara†,
mɔɔ cɛnsaga ki gbegele sɛdiri tire
tiyɔnrɔ ti ni we.
Na jɔlɔgɔ ka ka gbɔn ma na sanga
ŋa ni,
jɔlɔgɔ ŋga ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na
jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni,
ma yaa kaa jɛɛn fɔ jɛŋgɛ.

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Yehoyakimu pinambyɔ Koniya wi na

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Mì wugu
mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na
yɛɛ mɛgɛ ki na, fɔ ali ndɛɛ ki pye
Yehoyakimu pinambyɔ Koniya† ŋa
wi yɛn Zhuda tara ti wunlunaŋa wi
ja pye paa vegeŋɛ yɛn wa na kalige
kɛɛ ki na, mi jɛn naa tile mboo wɔ
wa.

† **22:23 22.23:** Ŋga kì yo fɔ Liban tara, wunluwɔ go ŋga kìla pye wa Zheruzalɛmu ca, a paa ki yinri Liban kɔlɔgɔ go ko sɛnrɛ ti yɛn na yuun laga ki laga ŋga ki na; 1 Wunlu 7.2. † **22:24 22.24:** Koniya wo nuŋgba wo wìla pye Yekoniya we. Ki mɛgɛ ŋga kìla pye wunlunaŋa Yehoyakini wi mɛgɛ ko ka. Wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, ko pàa Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni wa Babilɔni tara; 2 Wunlu 24.8-16; 2 Kuro 36.8-10.

25 Mi yaa ma le mbele pe yɛn nɔɔ
gbosaga jaa pe kɛɛ, poro mbele ma
yɛn na fyɛ pe yɛgɛ we, Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wo naa
Kalide tara fɛnnɛ wele.
26 Mi yaa ka mboro naa ma nɔsee
wi ni ye purɔ mbe kari ye ni tara ta
yɛgɛ ni, nda pe sila ye se wa ti ni. Pa
ye yaa ka sa ku wa ma.
27 Ye tara ti la yaa ka ye ta fɔ yaa
ki jaa mbe sɔngɔrɔ wa ti ni, ɛɛn fɔ
ye se ka sɔngɔrɔ wa ti ni naa fyew.»
28 Leele pe yaa kaa yuun fɔ:
«Naga yɛn ma, Koniya wi yɛn paa
cɔgɔ ŋga kì ya ka yɛn, ŋga lere woro
naga jate wi le? Wi yɛn paa leyaraga
yɛn, ŋga lere woro ki kɔrɔgɔ naa wi
le? Yiŋgi na, a pe si wo naa wi piile
pe purɔ ma saa pe wa tara ta yɛgɛ
ni, nda pee jɛn?»
29 E, na tara, na tara, na tara, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!
30 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye ki naŋa ŋa wi mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ
ndɛɛ lere ŋa pyɔ woro wi yeri, ndɛɛ
lere ŋa wi wogo kì jɔgɔ wi yinwege
piliye yi ni; katugu wi setirige pyɔ
wa se ka ta mbe cɛn wi yɔnlɔ, wa
Davidi wunluwɔ jɔngɔ ki na, mbe
cɛn Zhuda tara ti go na.»

23

Simbaala kɔnrifɛnnɛ tipeele konaa simbaala kɔnrifɛnnɛ jɛmbɛlɛ kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Simbaala kɔnrifɛnnɛ† mbele pe
yɛn nala simbaŋgbelege ki punŋgu,
nala simbaala pe jaragi, jɔlɔgɔ yɛn
pe wogo!»
2 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, sɛnrɛ nda
to lì yo simbaala kɔnrifɛnnɛ mbele
pe yɛn nali woolo pe kɔrɔsi pe wogo
na, ma yo fɔ: «Yoro yànla simbaala
pe purɔ ma pe jaraga. Yee ye jatere
wi tɛgɛ pe na. Ki kala na, mi yaa ye
sara ye kapyere tijangara ti kala na.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
3 «Na simbaala mì pe purɔ ma kari
pe ni tara nda fuun ni, mbele pè
koro go na, mi jate mi yaa ka pe
gbogolo laga nuŋgba. Mi yaa ka
sɔngɔrɔ pe ni wa pe laga ki na, pe
yaa ka se mbe lɛgɛ jɛŋgɛ.
4 Mi yaa ka simbaala kɔnrifɛnnɛ
tɛgɛ na woolo pe go na, mbele pe
yaa la pe kɔrɔsi. Pe se kaa fyɛ naa,
pe sunndo wi se kaa kɔɔn pe na
naa; wa kpɛ se ka puŋgo pe ni naa.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

«Wele, piliye ya yɛn wa na paan,
mi yaa ka lesinŋɛ wa yirige wa
Davidi setirige ki ni,
ŋa wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na
mbaa wi wunluwɔ pi piin ti-
jinliwɛ ni.
Wi yaa kaa tanri kasinŋge naa kase-
lege na laga tara ti ni.
6 Wi wunluwɔ sanga wi na, Zhuda
tara woolo pe yaa ka shɔ,
Izirayɛli woolo pe yaa ka cɛn
yɛyinŋge na pɔw;
pe yaa kaa mɛgɛ taga mbaa wi yinri:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we
kasinŋge fɔ.› »

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ki kala na, piliye ya yɛn wa na
paan, leele pe se kaa ki yuun naa
fɔ: ‹Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo li mɛgɛ ki na, lo na
làa Izirayɛli woolo pe yirige ma pe
wɔ wa Ezhipiti tara we.›
8 Ɛɛn fɔ pe yaa kaa yuun fɔ:
‹Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li mɛgɛ ki na, lo na lì sɔngɔrɔ
ma Izirayɛli setirige piile pe yirige
ma pe wɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ tara† ti ni, konaa tara sannda
nda fuun làa pe purɔ ma kari pe ni
wa ti ni.› Pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn
wa pe tara ti ni naa.»

Sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ tipeele pe wogo na

† **23:1 23.1:** Simbaala kɔnrifɛnnɛ mbele pe sɛnrɛ tì yo, poro pe yɛn Izirayɛli tara wunlumbolo wele, simbaŋgbelege ko ki yɛn tara woolo wele. † **23:8 23.8:** Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara to ti yɛn Babilɔni tara re.

9 Sɛnrɛ da to tì yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe wogo na ma yo fɔ:
«Na nawa pi tanga na na,
fɔ a na wire ti ni fuun tila seri na na.
Mì cɛn paa lere ŋa sinmɛ wɔ ma tin,
paa lere ŋa sinmɛ wɔ pila wi yɛgɛ kanŋgi,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo naa li sɛnrɛ nda ti yɛn kpoyi ti kala na.
10 Katugu tara tì yin nandara naa jatara ti ni,
tara ti yɛn na kunwɔ gbelege gbele,
daŋga ŋga kì to ti na ki kala na.
Yaayoro kasara nda wa gbinri wi ni, tì waga.
Leele pe yɛn na fee kapege ki puŋgo na,
pe ma kotogo le pe yɛɛ ni na kambasinŋge ki piin.
11 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ naa saraga wɔfɛnnɛ pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ;
ali wa na shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mì pe tipere ti yan wa.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 Ki kala na, pe konɔ li yaa kaa wɔnri mbe pye diwi ni pe na.
Pe yaa ka pe wɔnrɔgɔ, pe yaa wɔ mbe toori;
katugu mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ sanga ŋa ni,
mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

13 «Mì kambapyere yan wa Samari tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri,
pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun yarisunŋgo Baali ki mɛgɛ ni,
pànla woolo, Izirayɛli woolo pe puŋgo.
14 Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ca Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro na, mì katijangara yan wa pe yeri;
pe yɛn na jatara naa nandara piin, na tanri yagbolo na.
Pe yɛn na kotogo nii kapere pyefɛnnɛ pe ni,
jaŋgo wa kpɛ ka kaa tipege pyege ki yaga.
Pe ni fuun pe yɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ paa Sodɔmu ca woolo pe yɛn,
Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn na yeri paa Gomɔri ca woolo pe yɛn†.»

15 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe wogo na fɔ:
«Wele, mi yaa pe kan yaritisorogo ni pe ka,
mbe tɔnmɔ mba pi yɛn shɔnrɔ ni pa kan pe yeri poo wɔ;
katugu Zheruzalɛmu ca Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro pè ti
leele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ tara ti lagapyew ki ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na sɛnrɛ nda yuun ye kan, yaga kaa ti nuru,
katugu pe yɛn na ye nɛgɛ ki sɛnwara ti ni.
Pe yɛn na yariyanra nda sɛnrɛ yuun ye kan, ti yɛn poro yɛɛra nawa jatere,
ki sɛnrɛ tii yiri mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɔn.
17 Pe ma soro naga yuun mbele pe maa na tifaga pe kan fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ ye yaa yɛyinŋge ta.›
Pe maa ki yuun mbele fuun pe yɛn na tanri pe yɛɛra nawa jatere wi na pe kan fɔ:
‹Jɔlɔgɔ kpɛ se gbɔn ye na!›
18 Naga yɛn ma, ambɔ wìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni wa ŋga làa kɔn ma tɛgɛ ki kɔnsaga?
Ambɔ wìla li yan mali sɛnrɛ ti logo?
Ambɔ wìla nuŋgbolo jan li sɛnrɛ ti yeri ma ta mari logo?»

Zheremi wi woyoro

19 «Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tisaga tifɛlɛgɛ ki yirige,

† **23:14 23.14:** Gomɔri naa Sodɔmu tìla pye fafafa cara ta, nda leele pàa kapere lɛgɛrɛ pye wa ti ni; Zhenɛ 19.1-29.

li naŋgbanwa po pì yiri;
pi yɛn paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn na gbɔɔn na sunrugu,
na funlu wa lepeele pe go na.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi se sogo li na,
fɔ li ka sa ŋga lì kɔn ma tɛgɛ wa li nawa ki pye mbege yɔn fili.
Wagati ŋa wila paan wa puŋgo na wi ni, ye yaa ka ki kagala ke kɔrɔ jɛn.»

Yɛnŋɛlɛ li woyoro

21 «Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, mi ma mi pe tun,
ɛɛn fɔ, a pè si fe ma kari mbe sa tunŋgo yo;
mi sila sɛnrɛ le pe yɔn,
ɛɛn fɔ, a pe saa nala yɔn sɛnrɛ yuun.
22 Ndɛɛ ki pye paa pye na ni wa ŋga mìla kɔn ma tɛgɛ ki kɔnsaga,
pe jɛn nala sɛnrɛ ti yo na woolo pe kan,
mbe ti pe sɔngɔrɔ pe wɔ wa pe kombele li ni,
mbe pe katijangara pyege ki yaga.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn lagapyew

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Naga yɛn ma, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn tɔɔn ko cɛ wi le?
Naga yɛn ma, mi woro Yɛnŋɛlɛ na li yɛn wa lege fun wi le?
24 Naga yɛn ma, lere wa mbe ya sa lara larasaga ka ni, ŋga mi soo yan le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Naga yɛn ma, mi woro ma naayeri wo naa tara ti yin lagapyew wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yarilire sigire to naa ti pyɔ wi ni ti ma jɛn ma wɔ ti yɛɛ ni

25 «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na sɛnrɛ nda yuun, mìri logo, poro mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun na mɛgɛ ki na, na finlɛlɛ na yuun fɔ: ‹Mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ, ee, mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ.›
26 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda yuun, na lefanlaga sɛnrɛ nda yuun na yala pe yɛɛra nawa jatere wi ni, pe yaa koro mbaa ti yuun fɔ sa gbɔn wagati wiwiin ni?
27 Pè koro na pe wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yuun pe yɛɛ kan, pe yɛn naga sɔnri ndɛɛ ko yaa ti na woolo pe fɛgɛ na mɛgɛ ki na, paa yɛgɛ ŋga na pe tɛlɛye pàa fɛgɛ na na yarisunŋgo Baali ki kala na we.
28 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa ka wɔɔnrɔ wɔnlɔ, wo mbaa wi wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yuun; ɛɛn fɔ na sɛnrɛ ti ka gbɔn lere ŋa na, wo mbaa na sɛnrɛ ti yuun kaselege ni.
Yiŋgi na yarilire sigire ti sila jate ti yɛn ja yarilire pyɔ† wi ni?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
29 Naga yɛn ma, na sɛnrɛ ti woro paa kasɔn yɛn wi le?
Naga yɛn ma, ti woro paa marito yɛn, ŋa wi ma walaga ki ya wi le?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
30 «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe mala sɛnrɛ ti yu pe yɛɛ yeri nari yɛgɛ yuun, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ.›
31 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe maa yɔn tangawa piin, na pe yɛɛra sɛnrɛ yuun ma yo fɔ: Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ.›
32 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun na yagbogowo wɔɔnrɔ yɛgɛ yuun, mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ. Poro mbele pe yɛn na pe wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yuun, nala woolo pe punŋgu pe yagbogowo sɛnrɛ naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ ti ni. Ma si yala, mi si pe tun, mi sigi konɔ kan pe yeri. Pe se yaraga ka yɔn na woolo pe kan.›
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa kiti kɔn li woolo pe na

33 Na ki leele mbele, nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa,

† **23:28 23.28:** Yarilire sigire to yɛn ma taanla yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ to ni, yarilire pyɔ wo yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ jate to ni.

nakosima saraga wɔfɔ wa kɔɔn yewe mbe yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to yɛn titiin? Yiŋgi tuguro li taga we go na?» Pa kona ma pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro jate yoro ye yɛn tuguro re, mi yaa ki tuguro ti laga na yɛɛ go na.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

34 Na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, nakoma saraga wɔfɔ wa, nakosima tara woolo wa ka yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na!» Pa kona mi yaa yiri ki fɔ wo naa wi go woolo pe kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ wa pe na.

35 Ki daga yaa ye cɛnyɛɛnlɛ nakoma ye nɔsepiile pe yewe fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì we yɔn sogo ma yo mɛlɛ? Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mɛlɛ?»

36 Ɛɛn fɔ yaga kaa ki yuun naa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na! Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn tuguro sɛnwee wi go na wi le? Ayoo! Na ye kaa ki yuun ma, kona ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li sɛnrɛ ti waa nari kanŋgi, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, we Yɛnŋɛlɛ le.»

37 Ye daga mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yewe mbe yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɔn sogo ma yo mɛlɛ?» Nakoma: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo mɛlɛ?»

38 Ɛɛn fɔ na yaga koro mbaa ki yuun fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na!» Kona pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye ye yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li tuguro tori nda we go na,› ma si yala, mì yɛrɛwɛ kan ye yeri ma yo yaga kaa ki yuun ma,

39 kì pye ma, mi yaa je ye na pew. Mi yaa yoro naa ye ca ki ni ye wa fɔ lege, mbe ye purɔ mbe ye laga na yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki ca ŋga mì kan ye yeri we, ko ŋga mìla kan yoro naa ye tɛlɛye pe yeri we.

40 Mi yaa fɛrɛ wa ye na, nda ti yɛn kɔsaga fu; fɛrɛ gbɔrɔ nda ti yaa ye go ki sogo ye na. Lere se ka fɛgɛ ti na fyew.»

24

Kanja pire shyɛn nda tìla pye ma yin figiye pire ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si kanja pire shyɛn naga na na, nda tìla pye ma yin figiye pire ni. Ki kanja pire tìla pye ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kìla pye ma yala Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla pan ma Yehoyakimu pinambyɔ Yekoniya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi yigi wa Zheruzalɛmu ca, ma kari wi ni wa Babilɔni tara, naa Zhuda tara teele pe ni, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ konaa tugurɔn tunŋgo pyefɛnnɛ pe ni†.

2 Kanja pige nuŋgba figiye pire la pye ma yɔn fɔ jɛŋgɛ, paa figiye pire koŋgbannda nda pe ma cɔ ti yɛn. Kanja pige sanŋga ki figiye pire to la pye ma tisaw, tìla tisaw fɔ lere saa ya mberi ka.

3 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan yewe ma yo fɔ: «Zheremi, yiŋgi maa yaan?»

A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn na figiye pire yaan. Ti tiyɔnrɔ tì yɔn fɔ jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ ti tisawira tì tisaw fɔ jɛŋgɛ, pe se ya mberi ka ti tisawima pi kala na.»

4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti yo na kan ma yo fɔ:

5 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga na ki ma tanla ma ni mbaa figiye pire tiyɔnrɔ ti wele, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yɛn na Zhuda tara woolo pe wele kajɛŋgɛ ni, poro mbele pàa pe koli ma kari pe ni, poro mbele mìla pe purɔ ma pe wɔ laga ki laga ŋga ki ni, ma kari pe ni wa Kalide tara we.

6 Mi yaa kaa pe wele kajɛŋgɛ ni, mbe ti pe sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti ni naa. Mi yaa ka pe kan pe yeresaga ta, mi se ka pe tɔngɔ naa; mi yaa ka pe yerege mbe pe sanri, mi se ka pe kɔlɔgi naa.

7 Mi yaa ka ti pege jɛn wa pe kotogo na fɔ muwi mi yɛn Yawe

† **24:1 24.1:** 2 Wunlu 24.12-16

Yɛnŋɛlɛ le. Pe yaa ka pye na woolo,
mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, katugu pe
yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ
pe kotogo ki ni fuun ki ni.›
8 «Ɛɛn fɔ figiye pire nda tì tisaw fɔ
jɛŋgɛ, to nda pe se ya mberi pire ti
ka ti tisawima pi kala na, pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn ti wogo na fɔ:
‹Pa mi yaa Zhuda tara wunlunaŋa
Sedesiyasi wi pye ma, wo naa wi
legbɔɔlɔ pe ni, naa Zheruzalɛmu ca
woolo sanmbala mbele pe yaa ka
koro go na pe ni, poro mbele pe yaa
ka pye laga ki tara nda ti ni konaa
mbele pe yaa ka pye mbe cɛn wa
Ezhipiti tara ti ni.
9 Mi yaa ka ti pe pye sunndo kɔngɔ
yaraga dunruya wunluwɔ pyew pi
yeri, mbe jɔlɔgɔ wa pe na. Mi yaa
ka pe purɔ mbe kari pe ni tara nda
fuun ni, ki lara woolo pe yaa kaa pe
tifaga, mbaa pe mɛrɛ ti nii wa pe
yomiyɛgɛlɛ ke ni, mbaa ki lakoo pe
na konaa mbaa pe daŋgi.
10 Mi yaa ka malaga, naa fuŋgo
konaa yambewe wa pe na, fɔ pe sa
tɔngɔ pe kɔ pe wɔ wa tara nda mìla
kan poro naa pe tɛlɛye pe yeri ti ni.›
»

25

Zheremi wìla Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ yo
leele pe kan ma saa gbɔn
yɛlɛ nafa ma yiri taanri

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
kan Zheremi wi yeri Zhuda tara
woolo pe ni fuun pe wogo na,
Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa
wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi
wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni;
ko la yala Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ
koŋgbanna li ni.
2 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wìla ki sɛnrɛ ti yo Zhuda tara woolo
naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni
fuun pe yɛgɛ na, ma yo fɔ:
3 «Maga lɛ wa Amɔ pinambyɔ
Zhoziyasi ŋa wìla pye Zhuda tara ti
wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ
ma yiri taanri wolo li ni fɔ ma pan
ma gbɔn nala, ki yɛlɛ nafa ma yiri
taanri wolo loli na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
li sɛnrɛ ti kan na yeri. A mì koro
nari yuun ye kan pilige pyew, ɛɛn fɔ
yee logo na yeri.
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli tunmbyeele pe
ni fuun pe torogo ye yeri, li yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ wele. Làa pye na pe
tunnu ye yeri suyi, ɛɛn fɔ ye sila logo
pe yeri, ye sila nuŋgbolo jan mbe
logo pe yeri.
5 Pàa pye naga yuun ye kan fɔ: ‹Ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye wɔ wa
ye kombegele ke ni, ye ye kapyere
tijangara ti yaga, pa kona tara nda
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan yoro naa ye
tɛlɛye pe yeri, ye yaa koro mbe cɛn
wa ti ni sanga pyew fɔ tetete.
6 Yaga ka taga yarisunndo ta
yɛgɛ na mbaa tunŋgo piin ti kan,
mbaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti
gbogo. Yaga kanla nawa pi ŋgban ye
yarisunndo nda yè gbegele ye yɛɛra
kɛyɛn yi ni ti ni, pa kona mi se
kapege kpɛ pye ye na.›
7 Ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ mbe logo na
yeri; Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Yàa
na nawa pi ŋgban ye yarisunndo
nda yè gbegele ye yɛɛra kɛyɛn yi ni
ti ni, ma jɔlɔgɔ wa ye yɛɛ na.
8 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Kì kaa pye yee na sɛnrɛ ti logo,
9 ye wele, mi yaa ka tun pe
sa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara
woolo pe yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma, mbe pinlɛ Babilɔni tara wun-
lunaŋa Nebukanezari ŋa wi yɛn na
tunmbyee wi ni. Mi yaa ti pe pan
ki tara nda to naa tara woolo pe
kɔrɔgɔ, konaa cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke
yɛn ma pe maga ke kɔrɔgɔ, jaŋgo
mbe pe tɔngɔ pew, mbe pe kala li
pye sunndo kɔngɔ kala konaa paa ki
lakoo pe na, mbe ti pe tara ti koro
kataga fɔ sanga pyew.
10 Mi yaa ti pe yɔgɔrimɔ yu-
uro, naa pe nayinmɛ yuuro, naa
japɛnɛ yuuro, naa pijaala yuuro
konaa muwɛ tire tinmɛ pi kɔ wa pe

sɔgɔwɔ, mbe pe fitanlaye yanwa pi figi†.
11 Ki tara nda ti ni fuun ti yaa
ka pye kataga mbe koro waga. Ki
cɛngɛlɛ ŋgele ke ni fuun ke yaa ka
go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi
kan fɔ sa gbɔn yɛlɛ nafa taanri ma
yiri kɛ.›
12 «Ɛɛn fɔ na ki yɛlɛ nafa taanri
ma yiri kɛ liga kali yɛɛ yɔn fili, mi
yaa yiri Babilɔni tara wunlunaŋa
wo naa wi tara woolo pe kɔrɔgɔ
pe kambasinnde ti kala na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma; mi yaa jɔlɔgɔ wa
poro Kalide tara fɛnnɛ pe na, mbe pe
tara ti pye kataga fɔ sanga pyew.
13 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun mìla
ke sɛnrɛ yo ki tara nda ti wogo na,
mi yaa ti ke to ti na; ki sɛnrɛ nda ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi
ni we, to nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wìla yo cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke na we.
14 Katugu cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn
fanŋga ni, koro naa wunlumbolo
tugbɔmbɔlɔ pele yaa ka yiri mbe
Babilɔni tara fɛnnɛ poro fun pe go
sogo pe yɛɛ kan. Mi yaa ka pe sara
mbe yala pe kapyere to naa tipege
ŋga fuun pè pye ki ni.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ki
wɔjɛnnɛ na li shɔ na kɛɛ, li yɛn
ma yin duvɛn ŋa ni, na naŋgbanwa
pow. Mi yɛn nɔɔ tunnu cɛngɛlɛ
ŋgele fuun yeri, maa kan ki woolo
pe yeri pe pa wɔ.
16 Pe yaa kaa wɔ mbe tin, mbaa
gbali, mbe pye ndɛɛ yarafɛnnɛ wɛlɛ,
tokobi ŋa mi yaa torogo wa pe
sɔgɔwɔ wi yanga ki kala na.»
17 Kona, a mì si wɔjɛnnɛ li shɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri; làa na tun
cɛngɛlɛ ŋgele fuun yeri, a mì saa li
kan ke yeri koo wɔ.
18 Mìla ki lɛ Zheruzalɛmu ca ki
na, naa Zhuda tara cara ti ni, naa
wunlumbolo poro naa legbɔɔlɔ pe
ni, ma pe kan pè wɔ, jaŋgo mbe
pe tɔngɔ mbe pe tara ti pye katara,
mberi yaga waga, mberi pye titɛgɛrɛ
yaraga, konaa mbe pe daŋga paa
yɛgɛ ŋga na ki yɛn nala we.
19 Mìla Ezhipiti tara wunlunaŋa
Farawɔn wi kan, a wì wɔ, wo naa wi
tunmbyeele pe ni, naa wi legbɔɔlɔ
konaa wi tara woolo pe ni fuun pe
ni;
20 naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn
ma cɛn wa pe ni ke ni, naa Uzi tara
wunlumbolo pe ni fuun pe ni, naa
Filisiti tara fɛnnɛ pe wunlumbolo pe
ni fuun pe ni, poro mbele pe yɛn
wa Asikalɔn ca, naa wa Gaza ca,
naa Ekirɔn ca, naa Asidɔdi ca woolo
sanmbala mbele pè koro pe ni;
21 naa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni,
naa Mowabu tara woolo pe ni, naa
Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni;
22 naa Tiri ca wunlumbolo pe ni
fuun pe ni, naa Sidɔn ca wunlum-
bolo pe ni fuun pe ni, naa wunlum-
bolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa
lɔgɔ furo ti ni wa kogɔje wi puŋgo
na pe ni;
23 naa Dedan ca woolo pe ni, naa
Tema ca woolo pe ni, naa Buzi ca
woolo pe ni, naa mbele fuun pe maa
pe siyɔ wi kanŋgara na lara ti kunlu
pe ni†;
24 naa Larabu tara wunlumbolo pe
ni fuun pe ni, naa cɛngɛlɛ ŋgele
ke yɛn ma cɛn wa gbinri wi ni ke
wunlumbolo pe ni;
25 naa Zimiri tara wunlumbolo
pe ni fuun pe ni, naa Elamu tara
wunlumbolo pe ni fuun pe ni, naa
Medi tara wunlumbolo pe ni fuun pe
ni;
26 naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara wunlumbolo pe ni fuun pe ni,
mbele pe yɛn ma yɔngɔ pe yɛɛ ni
konaa mbele pe yɛn ma lali pe yɛɛ
ni konaa wunluwɔ mba fuun pi yɛn

† **25:10 25.10:** Zhere 7.34; 16.9; Naga 18.22-23 † **25:23 25.23:** Mbele pe maa pe siyɔ wi kanŋgara na lara ti kunlu, ki sɛnrɛ ti wele wa Zhere 9.25laga ki ni. † **25:26 25.26:** Sheshaki, ko kɔrɔ wo yɛn Babilɔni tara re.

laga dunruya wi ni pi ni. Sheshaki† tara wunlunaŋa wo wi yaa ka wɔ pe ni fuun pe puŋgo na.

27 Maga yo pe kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yege duvɛn wi wɔ, ye tin, yaa tunguru, ye to tara yaga ka ya mbe yiri naa, tokobi ŋa mi yaa torogo wa ye sɔgɔwɔ wi yanga ki kala na.›

28 «Na paga je mbe yo pe se wɔjɛnnɛ li shɔ ma kɛɛ mbe pa wɔ, pa kona maga yo pe kan fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: Ye yaa pi wɔ kpa!

29 Ye wele, na mɛgɛ ki yɛn na yinri laga ki ca ŋga ni, pa mi yaa ki lɛ le ki na mbaa jɔgɔwɔ pi piin. Naga yɛn ma, yoro wo na, yaa ki jate mi yaa ye yaga mbajɔlɔwɔ wi le? Mi se ye yaga mbajɔlɔwɔ dɛ! Katugu mi yaa malaga yirige mbe wa dunruya woolo pe ni fuun pe na. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.› »

30 Mboro wo na Zheremi, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ki kagala ke ni fuun ke wogo na, ma pe pye fɔ:

«Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li ta wa naayeri,
li yɛn na gbanla paa cɛngɛ yɛn,
mali ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni, lìli magala li yirige;
li yɛn na gbanla li cɛnsaga woolo pe na paa cɛngɛ yɛn;
li yɛn na jɔrɔgi paa mbele pe ma pye wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga pe yɛn,
li yɛn na jɔrɔgi dunruya woolo pe ni fuun pe na.
31 Ki tinmɛ pi yɛn na gbɔɔn fɔ wa tara ti kɔsaga ki na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn kiti na cɛngɛlɛ ke ni,
li yɛn na kiti kɔɔn sɛnweele pe ni fuun pe na.
Li yaa lepeele pe ni fuun pe gbo tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

32 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:

«Ye wele, jɔlɔgɔ ka yɛn na paan,
ki yaa to cɛnlɛ la na, mbe yiri le ma mbe to cɛnlɛ la yɛgɛ na.
Tifɛliŋgbɔgɔ kà yiri fɔ wa dunruya wi kɔsaga na paan.»

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka mbele gbo ki pilige ki ni, pe gboolo pe yaa ka jaraga mbege lɛ tara ti go ka na mbe saga wa tara ti go ka na. Lere se ka ta mbe pe kunwɔ pi gbele; lere se ka ta mbe pe gboolo pe lɛ, pe se ka pe le. Pe yaa ka tɔngɔ mbe pye paa fyɔngɔ yɛn wa tara ti na.

34 Yaa gbele, yoro simbaala kɔnrifɛnnɛ† wele, yaa jɔrɔgi!
Ye to yaa koŋgi tara ti na, yoro simbaŋgbeleye teele wele;
katugu pe yaa ye kɔnlɔgi pilige ŋga ni kì gbɔn.
Ye yaa ka toori mbe yaari paa yɛgɛ ŋga na yaapige sɔnŋgbanga wogo ma to ma yaari we.

35 Larasaga se ka ta simbaala kɔnrifɛnnɛ pe na naa,
shɔsaga se ka pye simbaŋgbeleye teele pe na.
36 Yaa simbaala kɔnrifɛnnɛ pe gbelege ki nuru!
Yaa simbaŋgbeleye teele pe jɔrɔgimɔ pi nuru,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe yaayoro kɔnrisara ti tɔnri!
37 Pe yaayoro kɔnrisara nda tìla pye yɛyinŋge na, tì jɔgɔ ma koro waga,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa ndorogo ki fanŋga na.
38 Lì yiri wa li cɛnsaga ki ni paa yɛgɛ ŋga na jara yirifɔnŋɔ ma kaa yiri wi larasaga we;
katugu pe tara tì jɔgɔ ma koro waga,
jɔgɔwɔ pyefɔ wi naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na,
konaa we Fɔ wi naŋgbanwa ndorogo ki kala na.

† **25:34 25.34:** Simbaala kɔnrifɛnnɛ poro pe yɛn janwa wi yɛgɛ sinvɛnnɛ wele.

26

Zheremi wi juguye pàa pye na jaa mboo gbo

1 Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa
wi wunluwɔ pi lɛsanga wi ni, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti yo
Zheremi wi kan ma yo fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Yiri ma sa yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa pi ni;
leele mbele pe yɛn na yinrigi wa
Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni, na
paan nali gbogo laga li go ki ni, ma
sɛnrɛ nda fuun mì le ma yɔn ti yo
pe kan, maga ka sɛnpyɔ nuŋgba wɔ
wa ti ni.
3 Kana pe yaa ma sɛnrɛ ti logo,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa
sɔngɔrɔ mbe wɔ wa pe kombele li
ni; pa kona kapege ŋga mìla kɔn
ma tɛgɛ mbe pye pe na pe kapyere
tijangara ti kala na, pa mi yaa ki
yaga.›
4 Maga yo pe kan fɔ pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na ye woro
na nuru na yeri, mbaa tanri mbaa
yala na lasiri ŋa mì kan ye yeri wi
ni,
5 na yee na tunmbyeele mbele
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ
ti logo, poro mbele mìla pye na
tunnu ye yeri pilige pyew, a yè je
mbe logo pe yeri,
6 pa kona mi yaa ki go ŋga ki pye
paa yɛgɛ ŋga na mìla Silo ca ki pye
we†, mbege Zheruzalɛmu ca ŋga ki
pye ca ŋga pe yaa laga mɛgɛ yinri
mbaa leele daŋgi dunruya cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke yɛgɛ na.› »
7 Kì pye ma, saraga wɔfɛnnɛ, naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ konaa
tara woolo pe ni fuun pe ni, pàa ki
sɛnrɛ ti logo Zheremi wi yeri wila
ti yuun wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni.
8 Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa le Zheremi wi yɔn ma yo wiri
yo leele pe kan, naa wìla kaa ti yo
ma kɔ ti na, a saraga wɔfɛnnɛ, naa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ konaa
leele pe ni fuun pe ni, pè suu yigi
ma yo fɔ: «Ki daga pɔɔn gbo.
9 Yiŋgi na ma nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni,
ma yo fɔ ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yaa
ka pye paa yɛgɛ ŋga na Silo ca kìla
pye, fɔ ki ca ŋga ki yaa ka tɔngɔ mbe
koro waga, leele se ka pye mbe cɛn
laga ki ni?» Kona, a leele pe ni fuun
pè si gbogolo ma Zheremi wi maga
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.
10 Naa Zhuda tara teele pàa kaa
ki kagala ke logo, a pè si yiri wa
wunlunaŋa wi go ki ni ma kari wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ma saa cɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki na.
11 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ poro
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
ni, pè sigi yo tara teele poro naa leele
pe ni fuun pe kan fɔ: «Ki naŋa ŋa
ki daga poo gbo, katugu wì Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yo ma wa ki ca ŋga ki na.
Yoro jate yège sɛnrɛ ti logo wa ye
nuŋgbogolo ke ni.»

12 Kona, a Zheremi wì sigi yo tara
teele pe ni fuun poro naa leele pe
ni fuun pe kan fɔ: «Sɛnrɛ nda fuun
yè logo, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìlan tun
ma yo mbe pan mbege Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ ti yo mbe wa ki go ŋga konaa
ki ca ŋga ki na.
13 Koni ye ye tangalɔmɔ po naa ye
kapyere ti kanŋga, yaa nuru Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yeri; pa kona
kapege ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn
ma tɛgɛ mbe pye ye na, li yaa li
jatere wi kanŋga mbege wogo ki
yaga.
14 Mi wo na, mi yɛn ye kɛɛ, ŋga ka
ye ndanla, mbe pye sinŋge ye yɛgɛ
na, ye ko pye na na.
15 Ɛɛn fɔ yege jɛn ye yo fɔ na
yaga na gbo, kona yè lere ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu wa gbo ma ki kapege
ki go kala li lɛ, yoro naa ki ca
ŋga konaa ca woolo pe ni; katugu
kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìlan

† **26:6 26.6:** Zhozu 18.1; Yuuro 78.60; Zhere 7.12-14

tun ye yeri mbe pan mbege sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo ye kan.»
16 Kona tara teele poro naa leele pe ni fuun pe ni, pè si saraga wɔfɛnnɛ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa kii daga poo gbo, katugu wì para we ni Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo mɛgɛ ni.»
17 A tara ti lelɛɛlɛ pèle si yiri maga yo janwa wi ni fuun wi kan fɔ:
18 «Mishe ŋa wìla yiri wa Moreshɛti ca, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wi wagati wi na. Wìla pye naga yuun Zhuda tara woolo pe ni fuun pe kan fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
Pe yaa ka Siyɔn ca ki wari paa kɛrɛ yɛn,
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka pye kataga.
Shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn yanwiga ŋga na,
tire yaa ka fi wa mbe pye kɔlɔgɔ†.›
19 «Naga yɛn ma, Zhuda tara wunlunaŋa Ezekiyasi wo naa Zhuda tara woolo pe ni fuun pe ni, paa Mishe wi gbo wi le? Naga yɛn ma, Ezekiyasi wi sila pye na fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbeli yɛnri wi le? Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ ŋga wa pe na, a lì sili jatere wi kanŋga maga yaga. Na waga ki naŋa ŋa wi gbo, we yaa kapegbɔgɔ pye we yɛɛ na.»

Wunlunaŋa Yehoyakimu wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Uriya wi gbo

20 Naŋa wa yɛgɛ la pye wa, wo fun wila pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni. Pàa pye naa yinri Uriya, Shemaya pinambyɔ lawi, ma yiri wa Kiriyati Yeyarimu ca. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun na waa Zheruzalɛmu ca ki na konaa Zhuda tara ti na, paa yɛgɛ ŋga na Zheremi wìla ki pye we.
21 Wunlunaŋa Yehoyakimu, wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe ni fuun pe ni konaa wi tara teele pe ni pàa ki sɛnrɛ ti logo. A wunlunaŋa wi nɛɛ ki lagajaa mboo gbo. Naa Uriya wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si fyɛ, mɛɛ fe ma kari wa Ezhipiti tara.
22 Kona, a wunlunaŋa Yehoyakimu wì si nambala pele pinlɛ Akibɔri pinambyɔ Ɛlinatan wi ni, ma pe tun wa Ezhipiti tara.
23 A pè saa Uriya wi yigi wa Ezhipiti tara ma yiri wi ni, ma pan maa kan wunlunaŋa Yehoyakimu wi yeri. A wunlunaŋa wì si ti, a pe Uriya wi gbo tokobi ni, ma saa wi gboo wi wa wa lere pyew gboolo lesaga ki ni.
24 Ɛɛn fɔ Shafan pinambyɔ Ahikamu wìla Zheremi wi go sige, jaŋgo paga kaa le leele pe kɛɛ poo gbo.

ZHEREMI WILA YIRI YƐNNŊƐLƐ YƆN SƐNRƐ YOFƐNNƐ YAGBOYOOLO PE KƆRƆGƆ

27

27–29

Cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa ka go sogo mbe Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan

1 Zhuda tara wunlunaŋa Zhoziyasi wi pinambyɔ Yehoyakimu wi wunluwɔ pi lɛsanga wi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sigi sɛnrɛ nda ti yo Zheremi wi kan;
2 pa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni yɛɛn, ma yo fɔ: «Maŋgala pili konaa ma nɛrɛ tunŋgo pyetire gbegele ma yɛɛ kan, mari pɔ wa ma yɔlɔgɔ ki na†.
3 Ko puŋgo na, ma tunŋgo torogo wa Edɔmu cɛnlɛ wunlunaŋa wi yeri,

† **26:18 26.18:** Ki sɛnrɛ nda tì yo wa Mishe sɛwɛ wi ni; Mishe 3.12. † **27:2 27.2:** Nɛrɛ tunŋgo pyetige, ki yɛn kanŋgaga ka ŋga pe ma tɛ ki ma pye ma nugu, pe maga pɔ nɛrɛ shyɛn yɔɔrɔ na, ma cafalaga nakoma wotoro pɔ ti na ma ta nari kɔnri. Lagamɛ tunŋgo pyetire ti yɛn paa kacɛn yɛn na para Babilɔni tara fanŋga ko sɛnrɛ na.

naa Mowabu tara wunlunaŋa wi yeri, naa Amɔ cɛnlɛ wunlunaŋa wi yeri, naa Tiri ca wunlunaŋa wi yeri konaa Sidɔn ca wunlunaŋa wi yeri. Ki wunlumbolo pe pitunmbolo gbɔɔlɔ mbele pè pan wa Zheruzalɛmu ca, wa Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi yeri, maga tunŋgo ki le poro kɛɛ[†].

4 Maga yo pe kan fɔ tunŋgo ŋga mi yɛn na kaan, pe saga yo pe tafɛnnɛ pe kan cɛ, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lì yo pe saga yo pe tafɛnnɛ pe kan pe yo fɔ:

5 ‹Muwi mì tara ti da, ma sɛnwee piile poro naa yaayoro nda ti yɛn laga tara ti ni ti da. Mìri da na yawa gbɔɔ po naa na fanŋga gbɔgɔ ki ni. Lere ŋa kala kanla ndanla, mi ma tara ti kan wo yeri.

6 Koni mi yɛn naga tara nda ti ni fuun ti nii na tunmbyee Nebukanezari ŋa wi yɛn Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ. Mì yan woŋgaala pe le wi kɛɛ fun, jaŋgo pe go sogo wi kan.

7 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka go sogo mboo kan, mbe ka go sogo wi pinambyɔ wi kan, mbe ka go sogo wi pishyɛnwoo wi kan, fɔ wo jate wi tara ti wagati wi ka sa gbɔn fun, wagati ŋa ni cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ konaa wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ yaa ka yiri mboo go sogo fun.›

8 «Cɛnlɛ o cɛnlɛ, nakoma wunluwɔ tara o wunluwɔ tara ti woolo pee yɛnlɛ mbe go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kan, na pee yɛnlɛ wuu tunŋgo pyetige ki taga pe na, mi yaa yiri ko cɛnlɛ lo kɔrɔgɔ mbeli gbo tokobi ni, naa fuŋgo ni konaa yambewe ni, fɔ mbe ti Nebukanezari wigi cɛnlɛ li tɔngɔ wili kɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

9 Yoro wo na, yaga kaa nuru ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, naa ye jɛlɛfɛnnɛ pe yeri, naa ye wɔɔnrɔ kɔrɔ yofɛnnɛ pe yeri, naa ye kuulo yewe fɛnnɛ konaa taluguya pyefɛnnɛ pe yeri, poro mbele pe yɛn naga yuun ye kan ma yo fɔ ye se ka go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan we.

10 Katugu pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti yɛn yagbogowo sɛnrɛ, ti yaa ye kan pe ye purɔ mbe ye lali ye tara ti ni, mbe kari ye ni lege mbe ye tɔngɔ pew.

11 Ɛɛn fɔ na cɛnlɛ na ka yɛnlɛ Babilɔni tara wunlunaŋa wuu tunŋgo pyetige ki taga li na, mbe go sogo mboo kan, pa mi yaa yɛyinŋge kan ki cɛnlɛ woolo pe yeri wa pe tara ti ni, mbe ti pe cɛn wa ti ni paa ti fali. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

12 Kì pye ma, ko sɛnrɛ nuŋgba to mìla yo Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi kan, ma yo fɔ: «Ye yɛnlɛ ki na Babilɔni tara wunlunaŋa wuu tunŋgo pyetige ki taga ye na, ye go sogo wo naa wi tara woolo pe kan, pa kona ye yaa koro yinwege na.

13 Yiŋgi na mboro naa ma woolo pe ni ye yaa si ti tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe pi ni, ti ye gbo, paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo cɛnlɛ o cɛnlɛ na li se yɛnlɛ mbe go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan li wogo na we?

14 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn naga yuun ye kan ma yo fɔ: ‹Ye se ka go sogo mbe Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan,› yaga kaa poro sɛnrɛ to nuru. Katugu pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn yagbogowo.»

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Mi ma mi pe tun. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda pe yɛn na yuun na mɛgɛ ni, ti yɛn yagbogowo. Na ye kaa nuru pe yeri, mi yaa ye purɔ laga, ye

[†] **27:3 27.3:** Mbe yala Eburuye sɛnrɛ ti ni, pele yɛn naga jate ma yo tunŋgo pyetire to Zheremi wìla torogo wa ki wunlumbolo pe yeri, ɛɛn fɔ pele yɛn naga jate ma yo sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo, to Zheremi wìla yo pitunmbolo gbɔɔlɔ pe kan ma yo pe sari yo wunlumbolo pe kan. Ki yaa pye ndɛɛ ki pitunmbolo gbɔɔlɔ pàa pan ma yɛɛ yan mbe yɔn le Babilɔni tara wunlunaŋa wo na; ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì si li yɔn sɛnrɛ yofɔ wi torogo wa pe yeri ma yo paga kaga pye.

yaa tɔngɔ mbe kɔ pew, yoro naa ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn naga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun ye kan pe ni.»

16 Ko puŋgo na, mi Zheremi, a mì sigi sɛnrɛ nda ti yo saraga wɔfɛnnɛ poro naa ki leele mbele pe ni fuun pe kan fun ma yo fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na sɛnrɛ nda yuun ye kan, ma yo fɔ: ‹Ye wele, sanni jɛnri pe yaa yiri Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaapire ti ni wa Babilɔni tara mbe sɔngɔrɔ mbe pan ti ni!› Yaga kaa ki sɛnrɛ ti nuru, katugu pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda pe yɛn na yuun ti yɛn yagbogowo.

17 Yaga kaa nuru pe yeri, ɛɛn fɔ ye go sogo ye Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan, pa kona ye yaa koro yinwege na. Yiŋgi na, ye yaa si ti ki ca ŋga ki pye kataga?»

18 «Na kaa pye pe yɛn kaselege Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, na kaa pye Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn na para pe ni, pa kona pe Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yɛnri, jaŋgo yaapire sannda nda tì koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa nda tì koro wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go ki ni, konaa wa Zheruzalɛmu ca ki ni, Babilɔni tara fɛnnɛ paga ka pan mberi koli mbe kari ti ni wa Babilɔni tara.

19 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo yɛɛn ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki tiyagala ke wogo na, naa jogoyaraga gbegbeŋge, naa nɔgɔna cɛnyaara to naa yaapire sannda nda fuun tì koro laga ki ca ŋga ki ni ti wogo na;

20 ko yaara nda to Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi sila ta mbe koli mbe kari ti ni, sanga ŋa ni wìla Yehoyakimu pinambyɔ Yekoniya ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi yigi wa Zheruzalɛmu ca, ma kari wi ni wa Babilɔni tara, wo naa Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca legbɔɔlɔ pe ni fuun pe ni.

21 Yaapire nda tì koro wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go ki ni konaa wa Zheruzalɛmu ca ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn ti wogo na fɔ:

22 ‹Pe yaa ka ki yaara nda ti koli mbe kari ti ni wa Babilɔni tara; ti yaa sa koro wa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ni mi yaa ka yiri ti lɛmɛ pi mɛgɛ ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ko pilige ko ni, mi yaa ti lɛ mbe sɔngɔrɔ mbe pan ti ni laga ki laga ŋga ki ni.› »

28

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wìla yiri Zheremi wi kɔrɔgɔ

1 Ki yɛlɛ nuŋgba li ni, ko yɛlɛ lo làa pye Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo le, wi wunluwɔ pi lɛsanga wi ni, ki yɛlɛ li yeŋge kaŋgurugo wogo ki ni, pilige ka, a Azuri pinambyɔ Hananiya ŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, ma yiri wa Gabawɔn ca, wì sigi yo na kan wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, saraga wɔfɛnnɛ poro naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na ma yo fɔ:

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Babilɔni tara wunlunaŋa wì nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga taga ye na, mi yaa ki kaari mbege laga wa ye yɔlɔgɔ ki na!

3 Sanni yɛlɛ shyɛn ni, Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yaapire nda lɛ laga ki laga ŋga ki ni ma kari ti ni wa Babilɔni tara, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan ti ni laga ki laga ŋga ki ni naa.

4 Mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan Yehoyakimu pinambyɔ Yekoniya ŋa wi yɛn Zhuda tara wunlunaŋa wi ni laga ki laga ŋga ki ni, konaa Zhuda tara woolo mbele fuun pàa yigi ma kari pe ni kasopiile wa Babilɔni tara pe ni, katugu Babilɔni tara wunlunaŋa wì nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga

taga ye na, mi yaa ki kaari mbege laga wa ye yɔlɔgɔ ki na.› » Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

5 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wi yɔn sogo saraga wɔfɛnnɛ pe yɛgɛ na konaa leele mbele fuun pàa pye ma yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni pe yɛgɛ na.
6 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Anmiina! Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti ki pye ma! Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda mà yo, Yawe Yɛnŋɛlɛ li ti tiri yɛɛ yɔn fili, li ti li shɛrigo gbɔgɔ yaapire konaa leele mbele fuun pàa yigi ma kari pe ni kasopiile, pe yiri wa Babilɔni tara pe sɔngɔrɔ pe pan laga ki laga ŋga ki ni!
7 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, sɛnrɛ nda mi yaa le wa ma nuŋgbolo konaa leele pe ni fuun pe nuŋgbolo, ki sɛnrɛ ti logo.
8 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pè keli ma toro wa fafafa mi naa mboro we yɛgɛ, pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa tara lɛgɛrɛ na konaa wunluwɔ tara tugbɔɔrɔ na ma yo malaga, naa jɔlɔgɔ konaa yambewe yaa ka to pe na.
9 Ɛɛn fɔ na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka para yɛyinŋge wogo na, sɛnrɛ nda wì yo, na tiga ka ti yɛɛ yɔn fili, ko leele pe maga jɛn mbe yo kaselege wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li pitunŋɔ.»

10 Kona, nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga kìla pye wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔlɔgɔ ki na, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wì sigi laga wa maga kaari.
11 Kona, a Hananiya wì sigi yo leele pe ni fuun pe yɛgɛ na ma yo fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Sanni yɛlɛ shyɛn nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì taga wa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɔlɔgɔ ki na, pa mi yaa ki kaari yɛɛn mbege laga wa ki na.»

Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wì si toro maa konɔ lɛ ma kari.
12 Naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wìla kaa nɛrɛ tunŋgo pyetige ki laga wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɔlɔgɔ ki na, maga kaari sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Zheremi wi ni ma yo fɔ:
13 «Kari ma saga yo Hananiya wi kan fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mà ya ma nɛrɛ tunŋgo pyetige ko kaari, ɛɛn fɔ nɛrɛ tunŋgo pyetige tugurɔn wogo ma yaa tɛgɛ wa ki yɔnlɔ.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Mì nɛrɛ tunŋgo pyetige tugurɔn wogo taga wa ki cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɔlɔgɔ ki na, jaŋgo ke go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kan. Ke yaa si go sogo mbaa tunŋgo piin wi kan. Mi yɛn na yan woŋgaala pe nii wi kɛɛ fun.› »
15 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wi pye ma yo fɔ: «Hananiya, logo na yeri! Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔɔn tun. Konaa ki ni fuun, ma ti a ki leele mbele pè pe jigi wi taga yagbogowo sɛnrɛ na.
16 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa ma yirige mbɔɔn wɔ laga tara ti ni, ma yaa ku yɛlɛ na li ni; katugu mà yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na wa ma sɛnyoro ti ni.› »
17 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Hananiya wì si ku ki yɛlɛ nuŋgba li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki ni.

29

Zheremi wìla sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma torogo Zhufuye mbele pàa pye wa Babilɔni tara pe yeri

1 Nebukanezari wìla leele mbele fuun yigi kasopiile wa Zheruzalɛmu ca ma kari pe ni wa Babilɔni tara, lelɛɛlɛ mbele pàa koro yinwege na pe ni, poro naa saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ

konaa leele pe ni fuun pe ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla koro wa Zheruzalɛmu ma sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ maa torogo pe kan. Ki sɛwɛ wi sɛnrɛ tori nda yɛɛn.

2 Wìla ki sɛwɛ wi torogo maga ta wunlunaŋa Yekoniya wo naa wi nɔ, naa wunluwɔ go legbɔɔlɔ pe ni, naa Zhuda tara konaa Zheruzalɛmu ca teele pe ni, naa kapyɔ jɛnfɛnnɛ konaa tugurɔn tunŋgo pyefɛnnɛ pe ni pàa pe yigi kasopiile makɔ ma yiri pe ni wa Zheruzalɛmu ca.

3 Zheremi wìla ki sɛwɛ wi kan Shafan pinambyɔ Eleyasa wo naa Hilikiya pinambyɔ Gemariya poro yeri, katugu Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wìla pe tun wa Babilɔni tara, wa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri. Kìla yo wa sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

4 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro mbele fuun mì ti pè ye yigi kasopiile ma kari ye ni, yoro mbele fuun mì yirige laga Zheruzalɛmu ca ma kari wa Babilɔni tara,

5 ye yinrɛ kan ye cɛn wa ti ni, ye naŋgɔ kɛɛrɛ kɔn yaa ki naŋgɔ kɛɛrɛ yaara ti kaa.

6 Yaa jɛɛlɛ pori yaa pinambiile naa sumborombiile siin. Yaa jɛɛlɛ kaan ye pinambiile pe yeri, yaa ye sumborombiile pe kaan nambala yeri, jaŋgo pe pinambiile naa sumborombiile se. Ye ta yaa lege yaa kee yɛgɛ wa ki laga ki ni, yaga kaa kologi.

7 Mì ti pè ye yigi kasopiile ma kari ca ŋga ni, yaa yɛyinŋge jaa ki ca ki kan. Yaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yɛnri ki kan, katugu ki ka yɛyinŋge ta, yoro fun ye yaa yɛyinŋge ta.›

8 «Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaga ka ti ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa ye jɛlɛfɛnnɛ mbele pe yɛn wa ye sɔgɔwɔ pe ye fanla pe ye puŋgo. Yaga kaa wɔɔnrɔ nda ye maa wɔnlɔ ti jate.

9 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda pe maa yuun ye kan na mɛgɛ ni, ti ni fuun ti yɛn yagbogowo. Mi ma mi pe tun.› » Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

10 «Ɛɛn fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na Babilɔni tara wunluwɔ piga ka ta yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ sanga ŋa ni, pa kona mi yaa ye saga, sɛnjɛndɛ nda mìla yo ye wogo na, mi yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili, mbe sɔngɔrɔ mbe pan ye ni naa laga ki tara nda ti ni.

11 Katugu kagala ŋgele mì kɔn ma tɛgɛ mbe pye ye kan, mi jate mìgi jɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Yɛyinŋge mi yaa kan ye yeri, jɔlɔgɔ kala ma, jaŋgo mbe ye goto kala li yɔn, mbe jigi jɛnŋɛ kan ye yeri.

12 Pa kona, yaga na mɛgɛ ki yeri, mbanla yɛnri, pa mi yaa logo ye yeri.

13 Ye yaa kaa na lagajaa, pa ye yaa na yan, katugu ye yaa kaa na lagajaa ye kotogo ki ni fuun ni.

14 Mi yaa ka ti yanla yan. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ye woolo mbele pàa yigi kasopiile ma kari pe ni, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan pe ni. Mìla ye purɔ ma kari ye ni cɛngɛlɛ ŋgele fuun sɔgɔwɔ konaa laga ŋga fuun ni, mi yaa ka ye yirige wa ki lara ti ni, mbe pan mbe ye gbogolo laga naa; Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mìla ye purɔ ma ye yirige tara nda ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ye ni wa ti ni naa.› »

15 «Ma si yala, ye yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele yirige we kan wa Babilɔni tara.›

16 «Koni, wunlunaŋa ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunlunaŋa Davidi wi wunluwɔ jɔngɔ ki na wa wi yɔnlɔ, naa leele mbele fuun pe yɛn ma cɛn laga ki ca ŋga ki ni, konaa ye sefɛnnɛ mbele pe sila pe yigi kasopiile mbe kari pe ni wa Babilɔni tara, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn pe wogo na;

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa pe gbo tokobi ni, mbe fuŋgo konaa yambewe wa pe na, mbe pe

pye paa figiye tige pire fɔnrɔ yɛn, nda ti se ya ka, naa tì jɔgɔ ki kala na.
18 Mi yaa taga pe puŋgo na tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe ni. Mi yaa ti pe pye fyɛrɛ yaraga tara na wunluwɔ pyew pi yeri. Mi yaa ka pe purɔ mbe pe jaraga cɛngɛlɛ ŋgele fuun sɔgɔwɔ, mi yaa ka pe pye daŋga yaraga, naa sunndo kɔngɔ yaraga, naa laŋgɔgɔ yaraga konaa tifagawa yaraga wa ke yɛgɛ na,
19 katugu pee na sɛnrɛ ti logo; Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ma si yala, mìla na tunmbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe tun wa pe yeri. Mìla pye na pe tunnu wa pe yeri pilige pyew, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo na yeri.› Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
20 «Koni, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, yoro mbele fuun pè ye yigi kasopiile ma kari ye ni, yoro mbele mìla ye yirige laga Zheruzalɛmu ca ma kari ye ni wa Babilɔni tara we.
21 «Kolaya pinambyɔ Ashabu wo naa Maaseya pinambyɔ Sedesiyasi wi ni, poro mbele pe yɛn na yagbogowo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, pa lì yo yɛɛn pe wogo na fɔ: ‹Ye wele, mi yaa pe le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ, wi yaa pe gbo ye yɛgɛ na.›
22 Zhuda tara woolo mbele fuun pàa yigi kasopiile ma kari wa Babilɔni tara, pe yaa ki nambala shyɛn pe kala li lɛ, na pe kaa jaa mbe lere wa daŋga, mbaa pe mɛgɛ yinri mbaa yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn pye paa yɛgɛ ŋga na Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Sedesiyasi naa Ashabu pe sogo weele we.›
23 Katugu pè kapege tijaanga pye laga Izirayɛli tara, ma jatara pye na sinlɛlɛ pe sɛnwee yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe ni, na yagbogowo sɛnrɛ yuun na mɛgɛ ni, ma si yala mi sigi konɔ kan pe yeri. Mi jate mì pe kapyege ki jɛn, ma pye ki sɛrɛfɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Shemaya wìla sɛwɛ ŋa torogo Sofoni wi kan

24 Maga yo Shemaya ŋa wì yiri wa Nehelamu ca wi kan fɔ:
25 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mà sɛwɛɛlɛ pele torogo ma yɛɛ mɛgɛ ki na wa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe yeri, naa saraga wɔfɔ Maaseya wi pinambyɔ Sofoni wi yeri konaa wa saraga wɔfɛnnɛ sanmbala pe ni fuun pe yeri, ma yo fɔ:
26 Mboro Sofoni, mboro Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ saraga wɔfɔ wa saraga wɔfɔ Yehoyada wi yɔnlɔ, jaŋgo maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo ki kɔrɔsi; jaŋgo lere o lere ka yara leŋge wi yɛɛ ni mboo yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, maa le ŋgbɛɛrɛ na, maa le kaso.
27 Koni yiŋgi na mɛɛ si yaraga ka pye Anatɔti ca fɛnnɛ naŋa Zheremi wo na, wo ŋa wùu yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ye sɔgɔwɔ we?
28 Wì yɛrɛ sɛwɛ torogo we yeri laga Babilɔni tara ma yo fɔ: Ye yaa cɛn mbe mɔ wa Babilɔni tara ti ni, ki kala na, ye yinrɛ kan ye cɛn wa ti ni, ye naŋgɔ kɛɛrɛ kɔn yaa ki naŋgɔ kɛɛrɛ yaara ti kaa.› »
29 Kona, a saraga wɔfɔ Sofoni wì sigi sɛwɛ wi kara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yɛgɛ na.
30 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Zheremi wi ni ma yo fɔ:
31 «Tunŋgo torogo wa leele mbele pè yigi kasopiile ma kari pe ni pe yeri, fɔ pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn Nehelamu ca fɛnnɛ naŋa Shemaya wi wogo na fɔ: ‹Kì kaa pye Shemaya wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun wa ye sɔgɔwɔ, ma si yala, mi ma muu tun, ma ti a yè ye jigi wi taga yagbogowo sɛnrɛ na,
32 ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Mi yaa yiri Nehelamu ca fɛnnɛ naŋa Shemaya wo naa wi setirige piile pe kɔrɔgɔ. Wi lere wa kpɛ se ka koro go na wa ki leele mbele pe sɔgɔwɔ. Kajɛŋgɛ ŋga mi

yaa ka pye na woolo pe kan, wi lere wa kpɛ se kaga yan yɛnlɛ ni; Katugu wi sɛnrɛ tì ti, a leele pè yiri ma je na na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

YƐNŊƐLƐ LI YAA KA SƆNGƆRƆ IZIRAYƐLI WOOLO PE NI WA PE TARA

30

30–33

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe shɔ li juguye pe kɛɛ

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Zheremi wi kan; làa yo fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda
fuun mì yo ma kan, ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ
wa na.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
Piliye ya yɛn wa na paan, na
woolo, Izirayɛli woolo naa Zhuda
tara woolo wele, mi yaa ka sɔngɔrɔ
pe ni mbe yiri wa kulowo pi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Mi yaa
sɔngɔrɔ pe ni wa tara nda mìla kan
pe tɛlɛye pe yeri ti ni, peri lɛ ti pye
pe woro.› »
4 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo
Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti wogo
na tori nda.
5 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«We yɛn na sunndo kɔngɔ magala
nuru; fyɛrɛ kala li, yɛyinŋge
kala ma.
6 Ye yewe jɛŋgɛ yege jɛn,
na kaa pye naŋa ma kugbɔ lɛ ma pyɔ
se!
Yiŋgi na mi nɛɛ nambala pe ni fuun
pe yaan pe pe sɛnŋgɛlɛ ke
tɔgɔtɔgɔ
paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa
yiri wi ni we?
Yiŋgi na pe ni fuun pe si yɛgɛ san?
7 Jɔlɔgɔ ko kala li! Katugu ki pilige
ki yɛn pilipege!
Ki pilige ki yɔngɔ woro wa.
Ki yɛn jɔlɔgɔ wagati Zhakɔbu se-
tirige piile pe yeri.
Ɛɛn fɔ pe yaa ka shɔ mbe wɔ wa ki
ni.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lo lì yo ma fɔ: «Ko pilige ko ni, mi
yaa nɛrɛ tunŋgo pyetige ŋga ki yɛn
wa pe yɔlɔgɔ ki na ki kaari mbege
wɔ wa, mbe pe pɔmanda ti kɔɔnlɔ;
nambanmbala se ka pe pye kulolo
naa.
9 Pe yaa kaa tunŋgo piin mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ na kan konaa
pe wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ
ŋa mi yaa ka tɛgɛ pe go na wi kan.»
10 «Yoro Zhakɔbu setirige piile, yoro
mbele na tunmbyeele, yaga ka
fyɛ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Yoro Izirayɛli woolo, ye sunndo wiga
ka kɔn ye na;
katugu mi yaa ka ye shɔ mbe ye wɔ
wa taleere ti ni,
mbe ye setirige piile pe shɔ, mbe pe
wɔ wa tara nda pàa pe yigi
kasopiile ma kari wa pe ni ti
ni.
Zhakɔbu setirige piile ye yaa ka
sɔngɔrɔ mbe pan,
ye yaa kaa yɔgɔri wogosaga naa
yɛyinŋge ŋga ye yaa ta ki kala
na,
lere kpɛ se ka pan mbaa ye jɔlɔ naa.
11 Katugu mi yɛn ye ni, mbe ye shɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mìla ye jaraga ma kari ye ni cɛngɛlɛ
ŋgele fuun sɔgɔwɔ,
mi yaa ka ke ni fuun ke tɔngɔ pew;
ɛɛn fɔ yoro wo na, mi se ka ye tɔngɔ
pew.
Mi yaa ka ye jɔlɔ mbe yala kaselege
ki ni,
mi se ka ye yaga jɛrɛgisaga fu.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe sagala

12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye
yama pi yɛn ma tijanga,
ye jɔlɔgɔ ki kayaŋga kì gbɔgɔ.
13 Lere kpɛ se ta mbe yere ye kala li
ni, mbe ye sagbanra ti fɔ;
wɛrɛ tanra woro wa mbe ye yama pi
kɔ.
14 Yàa pye ma mbele fuun ndanla, pè
fɛgɛ ye na.
Pe woro na sɔnri ye wogo na naa;
katugu mì ye gbɔn paa yɛgɛ ŋga na
lere ma kaa wi jugu gbɔn we;

mì ye jɔlɔ ŋgbanga ye kajɔgɔrɔ nda
ti se jɛn mbe kɔ ti kala na,
ye kapere lɛgɛrɛ ti kala na.
15 Yiŋgi na ye nɛɛ gbele ye yama pi
kala na?
Ye kayaŋga ki woro kɔwogo.
Ye kajɔgɔrɔ nda ti se jɛn mbe kɔ to
naa ye kapere lɛgɛrɛ to kala
na,
mìgi jɔlɔgɔ ŋga ki wa ye na.
16 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mbele
fuun pe yɛn na ye tɔnri, mi
yaa ka pe tɔngɔ;
mbele fuun pe yɛn na ye jɔlɔ, pe yaa
ka pe yigi kasopiile mbe kari
pe ni.
Mbele pe yɛn na ye kɛɛ yaara ti shoo
ye yeri, pe yaa ka poro fun pe
kɛɛ yaara ti shɔ pe yeri;
mbele fuun pe yɛn na ye kɛɛ yaara
ti koli, mi yaa ka ti pe pe kɛɛ
yaara ti koli fun.
17 Katugu mi yaa ka ye sagala,
mbe ye yama pi kɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;
katugu leele pe yɛn na ye yinri
na yuun fɔ: ‹Leele mbele pè
purɔ,
Siyɔn ca woolo, poro mbele lere kpɛ
woro na pe lagajaa.› »

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, Zhakɔbu setirige piile
mbele pàa yigi kasopiile ma
kari pe ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ
mbe pan pe ni,
mi yaa ka pe yinrɛ ti yinriwɛ ta naa.
Cara ti yaa ka sɔngɔrɔ mbe kan naa
wa ti katara ti ni.
Wunluwɔ go ki yaa sɔngɔrɔ mbe
kan naa wa ki yɔnlɔ lɛlɛ li ni.
19 Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro naa
yɔgɔrimɔ tinmɛ yaa kaa yin-
rigi wa pe sɔgɔwɔ.
Mi yaa ka ti pe lɛgɛ, ka se ka kɔn pe
lɛgɛwɛ pi na;
mi yaa ka gbɔgɔwɔ kan pe yeri,
mi se ka pe tifaga.
20 Pe piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pye
paa yɛgɛ ŋga na pàa pye faa
we,
pe gbogolomɔ woolo pe yaa ka yere-
saga ta na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Mi yaa ka yiri mbele fuun pe yɛn na
pe jɔlɔ pe kɔrɔgɔ.
21 Pe yɛkelewe wi yaa ka yiri wa
poro yɛrɛ jate pe ni,
pe kundigi wi yaa ka yiri wa poro
yɛrɛ jate pe sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa fulo na yɛɛ tanla,
wo fun wi yaa pan na kɔrɔgɔ.
Nakoma ambɔ wi yaa soro mbe yo
wi yaa fulo na tanla wi yɛɛ
fanŋga?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
22 Ye yaa ka pye na woolo,
mi fun mi yaa ka pye ye Yɛnŋɛlɛ.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li tifɛliŋgbɔgɔ ye

23 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tifɛliŋgbɔgɔ kila paan,
li naŋgbanwa po pì yiri;
pi yɛn paa tisaga tifɛliŋgbɔgɔ yɛn na
gbɔɔn na sunrugu,
ki yɛn na funlu wa lepeele pe go na.
24 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ
pi se sogo li na,
fɔ li ka sa ŋga lì kɔn ma tɛgɛ wa li
nawa ki pye mbege yɔn fili.
Wagati ŋa wila paan wa puŋgo na
wi ni, ye yaa ka ki kagala ke
kɔrɔ jɛn.

31

Izirayɛli woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ wa pe tara ti ni

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ko sanga
wo ni, mi yaa ka pye Izirayɛli seye
woolo pe ni fuun pe Yɛnŋɛlɛ, poro
fun pe yaa ka pye na woolo.»
2 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Leele mbele pè shɔ tokobi wi kɛɛ,
poro wɛlɛ pe kala li yɛn ma mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na ndanla wa gbinri
wi ni.
Izirayɛli woolo pe yɛn na kee wa pe
wogosaga kɛɛ ki yeri.»
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ naga we na
maga lɛ wa faa, ma yo fɔ:
«Ye yɛn mala ndanla ndanlawa
mbakɔɔ ni,
ko kala kì ti mì koro ma mara ye na
wa na kagbaraga pyege ki ni.

4 Mi yaa ye tɛgɛ naa fɔnŋgɔ wa ye
cɛnsaga lɛgɛ ki ni, ye yaa si
koro mbe yeresaga ta,
yoro Izirayɛli woolo mbele na len-
danlambala!
Ye yaa ka ye pimbigile ke lɛ naa paa
ye yɛɛ fereyaara yɛn,
ye yaa ka yiri mbe pinlɛ mbaa yoo
yɔfɛnnɛ mbele paa yɔgɔri pe
ni.
5 Ye yaa ka ɛrɛzɛn tiire sanri naa wa
Samari yanwira ti na,
mbele pe yaa ti sanri pe yaa kaa ki
pire ti kaa.
6 Pilige ka yɛn wa na paan,
ca ki kɔrɔsifɛnnɛ pe yaa kaa kɔŋgɔlɔ
waa wa Efirayimu yanwira ti
na, mbe yo fɔ:
‹Ye yiri we kari wa Siyɔn ca,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li
yeri!› »

7 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
«Yaa jɔrɔgi nayinmɛ ni Zhakɔbu
setirige piile pe kala na;
yaa yɔgɔri nayinmɛ gbɔɔ ni pe cɛnlɛ
li kan,
lo na li yɛn cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
yɛgɛ we.
Ye ye magaŋgala ke yirige yaa
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni yaa yuun fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma woolo pe shɔ,
Izirayɛli woolo sanmbala
mbele pè koro go na we.›
8 Ye wele, mi yaa ka pe yirige wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti ni mbe sɔngɔrɔ pe ni;
mi yaa ka pe gbogolo mbe yiri fɔ wa
tara ti kɔsaga ki na.
Fyɔɔnlɔ na jejɔgɔlɔ fɛnnɛ yaa ka pye
pe ni,
naa kugbɔrɔ fɛnnɛ konaa jɛɛlɛ
mbele pe selara yiri pe ni;
janwa gbɔlɔ li yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan laga ki laga ŋga ki ni.
9 Pe yaa kaa paan mbaa gbele.
Mi yaa ka keli pe yɛgɛ mbe sɔngɔrɔ
pe ni, mbe pe ta pe yɛn nala
yɛnriŋgbanga yɛnri we.
Mi yaa ka kari pe ni laforo yɔn na,
mi yaa ka toro pe ni konɔ na li yɛn
ma yala la ni,
na pe se kurugo wa li ni;
katugu muwi mi yɛn Izirayɛli woolo
pe to we,
Efirayimu wo wi yɛn na pinambyɔ
koŋgbanŋa we.»

10 Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, ye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo,
ye kari ye saga sɛnrɛ ti yari wa lege,
wa lɔgɔ furo tara ti ni.
Yege yo fɔ: «Ŋa wìla Izirayɛli woolo
pe gbɔn ma pe jaraga, wo wi
yaa ka pe gbogolo naa;
wi yaa kaa pe kɔrɔsi paa yɛgɛ ŋga
na simbaala kɔnrifɔ ma kaa
naa simbaŋgbelege kɔrɔsi
we.
11 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na
Zhakɔbu setirige piile pe go
shoo;
ŋa wi yɛn fanŋga ni ma wɛ pe na, li
yɛn na pe shoo wi kɛɛ.
12 Pe yaa ka pan mbaa yɔgɔrimɔ
kɔŋgɔlɔ waa wa Siyɔn yan-
wira ti na;
pe yaa kaa gbinri mbaa paan Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yarijɛndɛ ti kɔrɔgɔ:
Bile, naa ɛrɛzɛn tɔnmɔ, naa sinmɛ
liwoo,
naa simbaala, naa sikaala konaa
nɛrɛ ni.
Pe yaa ka pye paa naŋgɔ kɛrɛ yɛn,
nda pe yɛn na suguru tɔnmɔ
ni jɛŋgɛ,
pe jatere wi se ka piri pe na naa.
13 Ko sanga wo ni, sumboro naŋa
mbajɛɛn wi yaa kaa yoo
yɔgɔrimɔ ni,
lefɔnmbɔlɔ naa lelɛŋgbaara ti ni, pe
yaa kaa yɔgɔri ja.
Mi yaa ka pe kunwɔ gbelege ki
kanŋga mbege pye yɔgɔrimɔ
kala,
mbe pe kotogo ki sogo pe na;
mi yaa pe nandangawa pi kɔ mbe
yɔgɔrimɔ kan pe yeri.
14 Mi yaa saraga wɔfɛnnɛ pe kan
saraga kara yanlaga woro ni
pe tin;
mi yaa na woolo pe kan pe tin na
yarijɛndɛ ti ni.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe yinriwɛ ta

15 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Paa gbeere nuru wa Arama ca,
nandangawa gbeere ri.
Arashɛli† wo wila wi piile pe kunwɔ pi gbele,
wi woro na jaa poo kotogo ki sogo wi na,
katugu pè ku.»
16 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye ye gbelege ki yaga, ye ye yɛntunwɔ pi tulu;
katugu ye yaa ye tunŋgo ki sara wi ta.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa pe juguye pe tara.
17 Ye setirige piile pe yaa ka jigi tagasaga ta.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Ye piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan laga pe yɛɛra tara ti ni.

18 «Mì Efirayimu† cɛnlɛ woolo pe yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ ti logo, pe yɛn na yuun fɔ:
‹Mà we koro, a wè koro
paa napige yɛn, ŋga ki fa koro gbɛn.
Sɔngɔrɔ ma pan we ni ma yɛɛ kɔrɔgɔ, pa we yaa sɔngɔrɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ,
katugu mboro ma yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ le.
19 Wàa laga ma na, ɛɛn fɔ koni wè we kapere ti jɛn mari yaga;
naa wè kaa ki wogo ki jɛn sanga ŋa ni,
ndajɛn we yigi, fɔ a waa we kotogo ki gbɔɔn.
Fɛrɛ tì we yigi, a wè go sogo;
katugu kapyere nda wè pye we punwɛ sanga wi ni, ki fɛrɛ ti yɛn we na.›
20 Efirayimu wi yɛn na pinambyɔ ŋa wi kala li yɛn ma gbɔgɔ na yeri,
pyɔ ŋa wi kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Sanga o sanga mi kaa para wi sɛnrɛ na,
mi maa jatere piin wi wogo na naa.
Ki kala na, wi wogo ki yɛn ma gbɔgɔ wa na kotogo ki na.
Mi yaa ka pe yinriwɛ ta naa fɔ jɛŋgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo ye sɔngɔrɔ ye pan

21 «Ye tɛgɛrɛ yaara tɛgɛ ye torokonɔ li yɔn na,
ye tire kankan tila konɔ li nari;
konɔ na yè lɛ yaa li kɔrɔsi jɛŋgɛ.
Ye sɔngɔrɔ ye pan, Izirayɛli woolo, yoro mbele ye yɛn na lendan-lambala,
ye sɔngɔrɔ ye pan wa ye ca ki ni.
22 Ye yaa koro mbaa mari la toro fɔ sa gbɔn wagati wiwiin,
yoro mbele ye yɛn paa sumboro ŋa wì yiri ma je we?
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kala fɔnnɔ pye laga tara ti ni.
Jɛlɛ wo wi yaa kaa naŋa wi laga-jaa†.»

Zhuda tara woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa pe yɔnlɔ li ni

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Zhuda tara woolo mbele pàa yigi kasopiile, na mi ka ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni sanga ŋa ni, kona wa Zhuda tara konaa ti cara ti ni, leele pe yaa kaa ki yuun fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li duwaw ma na,
mboro Siyɔn yanwiga kpoyi ye,
mboro ŋa kasinŋge ki cɛnsaga ye.›
24 «Kona Zhuda tara woolo poro naa Zhuda cara woolo pe ni fuun pe yaa ka cɛn wa ki laga ki ni, naa kɛrɛ kɔnfɛnnɛ poro naa mbele pe maa yanri na toro pe yaayoro ŋgbeleye yi ni.
25 Katugu mi yaa ka fanŋga kan mbele pè te pe yeri, mbe fanŋga

† **31:15 31.15:** Lagamɛ Arashɛli wi yɛn ma taanla Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni. Ki sɛnrɛ nda ti yo fun wa Matiye sɛwɛ wi ni, wa go 2.18 laga ki ni. † **31:18 31.18:** Laga ki laga ŋga ki ni, Efirayimu mɛgɛ ŋga ki yeri ko kɔrɔ wo yɛn Izirayɛli tara woolo wele. † **31:22 31.22:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ: Jɛlɛ wo wi yaa kaa naŋa wi go singi.

gbɔgɔ le mbele fuun pe fanŋga kì kɔ pe ni.
26 Ko sanga wo ni, a mì si yɛn ma
yiri wa na wɔnlɔwɔ pi na, a mì sigi
yan fɔ na wɔnlɔwɔ pì tanla.»
27 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Piliye ya yɛn wa na paan, mi yaa ka
Izirayɛli tara naa Zhuda tara ti yin
sɛnwee piile naa yaayoro ti ni, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yariluguro
yanragi kɛrɛ we.
28 Mìla yɛgɛ kan pe na ma pe
kɔlɔgi, ma pe jan, ma pe jɔgɔ, ma
pe tɔngɔ ma pe kɔ konaa ma kapege
pye pe na yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, mi yaa yɛgɛ kan
pe na mbe pe gbegele mbe pe tɛgɛ
konaa mbe yeresaga kan pe yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
29 Ko piliye yo ni, pe se kaa ki yuun
fɔ:
‹Teele pè ɛrɛzɛn pire tugbɔɔnrɔ ti
ka,
a piile pe ŋgangala kè tanga pe na.›
30 «Ɛɛn fɔ lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yaa ka ku wi yɛɛra kajɔgɔrɔ
to kala na. Lere o lere ka ɛrɛzɛn pire
tugbɔɔnrɔ ka, ko fɔ wo ŋgangala
koro ke yaa tanga wi na.»
31 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Wele, piliye ya yɛn wa na paan,
mi yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmbɔ le
Izirayɛli woolo poro naa Zhuda tara
woolo pe ni.
32 Ki yɔn finliwɛ pi se ka pye paa
yɔn finliwɛ mba mìla le pe tɛlɛye pe
ni pi yɛn, pilige ŋga ni mìla pe yigi
kɛɛ na ma yiri pe ni wa Ezhipiti tara
ti ni we; ki yɔn finliwɛ mba pàa jɔgɔ
we, ma sigi ta muwi mìla pye pe Fɔ
we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
33 Ɛɛn fɔ ko piliye yan yo puŋgo
na, yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le
Izirayɛli woolo pe ni pow mba yɛɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: Mi yaa
kanla lasiri sɛnrɛ ti le wa pe nawa,
mberi yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka
pye na woolo.
34 Lere se kaa wi lewee yɛnlɛ wi
kara naa, nakoma mbaa wi sefɔ wi
kara naa, mbaa yuun fɔ: ‹Ki daga
ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn.› Katugu
leele pe ni fuun pe yaa kanla jɛn,
mbege lɛ lepigile ke na mbe sa gbɔn
legbɔɔlɔ pe na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma. Mi yaa ka pe kajɔgɔrɔ ti kala
yaga pe na, mi se kanla jatere wi
tɛgɛ pe kapere ti na naa.»
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì yɔnlɔ ki
tɛgɛ, jaŋgo kila yanwa yinrigi
yɔnlɔ na,
lo na lìgi kɔn maga tɛgɛ yeŋge
konaa wɔnŋgɔlɔ ke kan,
jaŋgo kaa yanwa yinrigi
yembinɛ,
lo na li ma kɔgɔje wi yirige mbe ti
wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi
na tuun pila tinmɛ yinrigi,
lo na pe maa li yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
36 «Ki kagala ŋgele kè kɔn ma tɛgɛ,
na koro ka ya kɔ mbe wɔ wa
na yɛgɛ sɔgɔwɔ,
pa kona Izirayɛli setirige piile pe
mbe ya kɔ mbe wɔ wa na
yɛgɛ sɔgɔwɔ, pa pe se pye naa
cɛnlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
37 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ndɛɛ ki pye lere mbe ya mbe naay-
eri wi yagawa pi taanla,
ndɛɛ ki pye lere mbe ya mbe tara ti
tijuguwo pi taanla mbe gbɔn
fɔ wa ti nɔgɔna cɛnyaara ti na,
pa kona mi jɛn na je Izirayɛli setirige
piile pe ni fuun pe na,
kapyere nda fuun pè pye ti kala na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
38 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ye
wele, piliye ya yɛn wa na paan, pe
yaa ka Zheruzalɛmu ca ki kan naa
fɔnŋgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, mbege
lɛ le Hananeyɛli sanŋgazo wi na fɔ
sa gbɔn wa ca ki mbogo ki yɛnlɛ
yeyɔngɔ ki na.
39 Pe yaa ka taanlamana li wa
mbeli sin naa perew, mbe ca ki
kɔngɔlɔ ke gbɔn mbe kari sa gbɔn
fɔ wa Garɛbu tinndi wi na, kona
mbe sili kɛ mbe taanla mbe kari wa
Gowati laga kɛɛ ki yeri.

40 Pe maa gboolo pe nii konaa na cɔnrɔ ti waa gbunlundɛgɛ ŋga ni ki ni fuun, naa kɛɛrɛ lara ti ni fuun fɔ mbe sa gbɔn Sedirɔn lafogo ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa Shɔnye yeyɔngɔ ki yɛnlɛ li na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ko lara to ti ni fuun to yaa tɛgɛ ti yɛ mbe kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki lara ta kpɛ se ka jaanri naa, nakoma mbe tɔngɔ naa†.»

32

Zheremi wìla kɛrɛ ta lɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para Zheremi wi ni Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ wolo li ni. Kìla pye Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni.

2 Ki wagati wi ni, Babilɔni tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi pàa wi yigi maa le kaso wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go welefɛnnɛ pe laga nawa.

3 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wo wìla wi le kaso, ma yo yiŋgi na Zheremi wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun, ma yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ye wele, mi yaa ki ca ŋga ki le Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ, wi yaa sigi shɔ.

4 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi se shɔ mbe to Kalide† tara fɛnnɛ pe kɛɛ, ɛɛn fɔ mi yaa kaa le Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ. Wi yaa kaa yan gbɔgɔyi mbe para wi ni yɔn naa yɔn.

5 Pe yaa ka Sedesiyasi wi yigi mbe kari wi ni wa Babilɔni tara. Wi yaa ka sa koro wa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ni mi yaa yere wi kala li ni. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma. Na ye kaa malaga gbɔɔn Kalide tara fɛnnɛ pe ni, ye se ya pe ni.»

6 Zheremi wìla yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni ma yo fɔ:

7 ‹Wele, ma tojɛɛ Shalumu wi pinambyɔ Hanameyɛli wi yaa pan laga ma kɔrɔgɔ, mbe pan mbɔɔn pye mbe yo fɔ wi kɛrɛ nda wa Anatɔti ca, mari lɔ; katugu ti go shɔgɔ kologo ki yɛn ma yeri mberi lɔ, mberi pye ma woro†.› »

8 Kona, a na tojɛɛ wi pinambyɔ Hanameyɛli wì si pan na kɔrɔgɔ wa wunlunaŋa wi go welefɛnnɛ pe laga nawa pi ni, ma yala Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni. A wì silan pye fɔ: «Na kɛrɛ nda wa Anatɔti ca, wa Bɛnzhamɛ tara, mi yɛn nɔɔ yɛnri mari lɔ, katugu ti go shɔgɔ kologo ki yɛn ma yeri mberi lɔ, mberi pye ma woro.»

Kona, a mì sigi jɛn ma filige ki na ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate sɛnrɛ tì yo na kan.

9 Kì pye ma, a mì sigi kɛrɛ nda wa Anatɔti ca ti lɔ na tojɛɛ wi pinambyɔ Hanameyɛli wi yeri. A mì si warifuwe pyɔ kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn jiri ma kan wi yeri kɛrɛ ti sɔnŋgɔ.

10 A mì si kɛrɛ ti lɔsɛwɛ wi gbegele ma pe pye shyɛn, mɛɛ nuŋgba tɔn mala tɛgɛrɛ ti tɛgɛ wi na. Mìla sɛrɛfɛnnɛ yeri, a kì pye pe yɛgɛ na, a mì si warifuwe wi taanla culo na maa nuguwɔ pi jɛn.

11 Ko puŋgo na, kɛrɛ ti lɔsɛwɛ ŋa wìla pye ma tɔn, tɛgɛrɛ ti yɛn wi na, wo ŋa kɛrɛ ti lɔkala naa tì lɔ magala na ni, tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa wi ni, a mì suu lɛ, konaa sɛwɛ sanŋa ŋa wìla pye ma yɛngɛ wi ni.

12 A mì sigi kɛrɛ lɔsɛwɛ wi kan Neriya pinambyɔ Baruki wi yeri; Neriya to wo lawi ŋa Maseya. Mìla wi kan wi yeri na tojɛɛ wi pinambyɔ Hanameyɛli wi yɛgɛ na, naa sɛrɛfɛnnɛ mbele pàa pe kɛɛ yɔnlɔ li taga kɛrɛ lɔsɛwɛ wi na pe

† **31:40 31.40:** Ko sɛnrɛ nda to yɛn naga nari ma yo fɔ ka yaa ka taga ca ki gbemɛ pi na, konaa ki yaa ka pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ kan. † **32:4 32.4:** Kalide tara to pe maa yinri fun Babilɔni tara. † **32:7 32.7:** Kìla pye, na naŋa wa ka ku, na wi go lere ka pye wa lenaŋa, a ki yala kufɔ wìla wi yaraga ka kan fɔgɔ yɔn paa laga yɛn, ko naŋa wo ma ya maga lɔ naa mbege go shɔ, mbege yaga sege woolo pe kan; Levi 25.25-28.

yɛgɛ na, konaa Zhuda tara woolo mbele fuun pàa pye wa wunlunaŋa wi go welefɛnnɛ pe laga nawa pi ni pe yɛgɛ na.
13 A mì sigi konɔ na li kan Baruki wi yeri pe yɛgɛ na, ma yo fɔ:
14 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kɛrɛ ti lɔsɛwɛɛlɛ mbele pe lɛ, ŋa tɛgɛrɛ ti yɛn ma tɛgɛ wi na kona ŋa wi yɛn ma yɛngɛ wi ni, ma sa pe le cɔgɔ ŋga pè fanri ka ni, jaŋgo pe koro wa tɛgɛsaga mbe mɔ wa.›
15 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pe yaa ka yinrɛ, naa kɛɛrɛ konaa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ lɔ laga ki tara nda ti ni naa.› »

Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

16 Naa mìla kaa kɛɛrɛ ti lɔsɛwɛ wi kan Neriya pinambyɔ Baruki wi yeri sanga ŋa ni, a mì sigi yɛnrɛgɛ ŋga ki yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma yo fɔ:
17 «E, na Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, wele, mboro mà naayeri wo naa tara ti da ma yawa gbɔɔ po naa ma fanŋga gbɔgɔ ki ni. Yaraga ko ka woro wa ma ŋgban ma yɛgɛ na.
18 Ma mɔɔ kagbaraga ki pye sɛnwee wi kan fɔ mbe sa gbɔn wi setirige piile pe yirisaga waga lɛgɛrɛ na. Ɛɛn fɔ ma ma teele pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔn pe piile pe na, poro puŋgo na. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ konaa fanŋga fɔ, ma mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.
19 Ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yɛn ma tugbɔlɔ, ma maa ma kapyegele ke piin yawa ni. Ma yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe tangalɔmɔ pi ni fuun pi na. Ma ma lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi tangalɔmɔ pi ni konaa mbe yala wi kapyegele ke ni.
20 «Màa kacɛn kagala naa kafɔnŋgɔlɔ pye wa Ezhipiti tara; ali ma pan ma gbɔn nala, ma yɛn na ke piin Izirayɛli woolo poro naa sɛnwee piile pe kan. Mɔ̀ɔ yɛɛ mɛgɛ ki gbɔgɔ fɔ ma pan ma gbɔn nala.
21 Ma woolo, Izirayɛli woolo wele, màa pe yirige wa Ezhipiti tara kacɛn kagala ni, naa kafɔnŋgɔlɔ, naa fanŋga gbɔgɔ, naa yawa gbɔɔ ni, konaa ma fyɛrɛ gbɔrɔ wa leele pe na.
22 Màa wugu pe tɛlɛye pe kan mbege tara nda ti kan pe yeri, a mà pan mari kan pe yeri; to nda nɔnɔ wo naa sɛnrɛgɛ ki ni, ti yɛn na fuun wa ti ni we.
23 A pè si pan maga tara nda ti shɔ mari ta. Ɛɛn fɔ pe sila logo ma yeri, pe sila tanga ma lasiri wi na, ŋga fuun màa yo pe kan ma yo pe pye, pe sila ka kpɛ pye. Ko kala kì ti mà ki jɔlɔgɔ ŋga ki ni fuun ki wa pe na.
24 «Wele, Kalide tara fɛnnɛ pe yɛn na lugusara kanni na ca ki mbogo ki mari, mbe ca ki shɔ. Pè yiri ca ki kɔrɔgɔ, ki yaa ye pe kɛɛ tokobi naa fuŋgo konaa yambewe pi fanŋga na. Ŋga màa yo, koyi ŋga kì gbɔn yɛɛn, ma yɛn naga yaan.
25 Konaa ki ni fuun, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màa ki yo na kan ma yo fɔ mbe sa kɛrɛ ta lɔ penjara na, mberi sara sɛrɛfɛnnɛ yɛgɛ na, ma si yala, ca kì ye Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ.»

Yɛnŋɛlɛ làa Zheremi wi yɔn sogo

26 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri ma yo fɔ:
27 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, sɛnwee piile pe ni fuun pe Yɛnŋɛlɛ le. Naga yɛn ma, yaraga ka yɛn wa mala pari le?»
28 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Wele, mi yɛn naga ca ŋga ki nii Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, naga nii Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ. Wi yaa ki shɔ.
29 Kalide tara fɛnnɛ mbele pè pan ma to ki ca ŋga ki na, pe yaa ye wa ki ni, mbe kasɔn le ki ni, mbege sogo. Biriyinrɛ nda pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori yarisunŋgo Baali ki kan wa ti go na, na duvɛn saara ti woo yarisunndo ta yɛgɛ yeri wa ti go na, jaŋgo mbanla nawa pi ŋgban, pe yaa ka ki yinrɛ ti sogo.»
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Katugu maga lɛ wa pe punwɛ pi ni, Izirayɛli woolo naa Zhuda tara

woolo, na kambɛngɛ ko cɛ pè koro na piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Izirayɛli woolo pè koro nala nawa pi ŋgbanni pe kapyere ti ni.

31 Katugu maga lɛ wa ki ca ŋga ki kanpilige ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala, ki yɛn na naŋgbanwa po naa na kɔnrɔ tandorogo ki go. Ki kala na, mi yaa ki jɔgɔ mbege wɔ wa na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

32 Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo pè kapere pye na na mala nawa pi ŋgban, poro naa pe wunlumbolo pe ni, naa pe yɛkeele pe ni, naa pe saraga wɔfɛnnɛ pe ni, naa pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, naa Zhuda tara woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni.

33 Pe puŋgo wa na yeri, pee yɛgɛ wa na yeri; ma si yala mi yɛn na pe nari pilige pyew, ɛɛn fɔ pee yɛnlɛ mbe logo na yeri, pee silan yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti lɛ.

34 Go ŋga na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na, pàa pe yarisunndo tijangara ti tɛgɛ wa ki ni maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.

35 Pàa sunzara kan yarisunŋgo Baali ki kan wa Bɛni Hinɔmu gbunlundɛgɛ ki ni, jaŋgo mbaa pe pinambiile naa pe sumborombiile pe woo saraga, mbaa pe sori kasɔn ni yarisunŋgo Molɛki ki kan. Ma si yala, mi sila ki wogo ŋga ki konɔ kan pe yeri, mi sila si sɔnri ki na yɛrɛ, mbe yo fɔ pege katijangara cɛnlɛ li pye, mbe ti Zhuda tara fɛnnɛ pe pye kapere pyefɛnnɛ.»

36 «Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, ye yɛn naga yuun ki ca ŋga ki wogo na ma yo fɔ ki yaa ka le Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe po fanŋga na. Ɛɛn fɔ koni Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun ki ca ŋga ki wogo na, ma yo fɔ:

37 ‹Wele, mìla na woolo pe purɔ ma kari pe ni tara nda fuun ni na naŋgbanwa, naa na kayaŋga konaa na kɔnrɔ tandorogo ki kala na, mi yaa ka pe gbogolo mbe yiri wa pe ni, mbe pan pe ni laga ki laga ŋga ki ni, mbe ti pe cɛn laga yɛyinŋge na pɔw.

38 Pe yaa ka pye na woolo, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ.

39 Mi yaa ka pe jatere wi pye nuŋgba, mbe pe tangalɔmɔ pi pye nuŋgba, mbe ti paa fyɛ na yɛgɛ sanga pyew, jaŋgo pe wogo ki yɔn, poro naa pe piile mbele pe yaa ka yiri puŋgo na pe ni.

40 Mi yaa ka yɔn finliwɛ mbakɔɔ le pe ni. Mi se ka puŋgo wa pe yeri naa, mi yaa la kajɛŋgɛ piin pe kan. Mi yaa kanla yɛgɛ fyɛrɛ ti le wa pe kotogo na, jaŋgo paga ka pe yɛɛ laga na na.

41 Mi yaa kaa kajɛŋgɛ piin pe kan nayinmɛ ni; mi yaa yeresaga kan pe yeri jɛŋgɛ laga ki tara nda ti ni, na kotogo ki ni fuun ni konaa na nawa pi ni fuun ni.› »

42 «Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga na mìla ti, a ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga kì gbɔn ki leele mbele pe na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kajɛŋgɛ ŋga fuun mìgi sɛnrɛ yo, mi yaa ki ni fuun ki pye pe kan.

43 Ye yɛn naga yuun ki tara nda ti wogo na ma yo fɔ tì jɔgɔ ma koro waga, sɛnwee pyɔ woro wa ti ni, yaayoro woro wa ti ni, fɔ tì ye Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa ka kɛɛrɛ ta lɔ laga tara nda ti ni naa.

44 Pe yaa ka kɛɛrɛ lɔ penjara na, mbe kɛrɛ lɔsɛwɛɛlɛ pye, mbe tɛgɛrɛ tɛgɛ pe na, mbe sɛrɛfɛnnɛ lɛ ki pye pe yɛgɛ na. Ki yaa ka pye wa Bɛnzhamɛ tara ti ni, naa wa Zheruzalɛmu kanŋgara na lara ti ni, naa wa Zhuda tara cara ti ni, naa cara nda wa yanwira ti na ti ni, naa cara nda wa yanwira tigiwɛn tara ti ni konaa cara nda wa Negɛvu tara ti ni; katugu leele mbele pàa yigi kasopiile ma kari pe ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

33

Izirayɛli tara cara ti yaa ka kan naa fɔnŋgɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa ki shyɛn wogo
na, maa ta wi yɛn ma tɔn bere wa
kaso wi ni, wa wunlunaŋa wi go
welefɛnnɛ pe laga nawa, ma yo fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì tara ti da,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na lìri gbegele mari
yerege, lo na pe maa yinri Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
3 ‹Na yɛnri, mi yaa ma yɔn sogo.
Mi yaa kagbɔgɔlɔ sɛnrɛ yo ma kan,
kagala ŋgele ke yɛn ma lara, ŋgele
mɛɛ ke jɛn.›
4 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn ki
ca ŋga ki yinrɛ ti wogo na konaa
Zhuda tara wunlumbolo pe yinrɛ ti
wogo na. To nda pe yaa ka jaanri
mbege sinndɛɛrɛ ti tɛgɛ mbe ca ki
mbogo ki gbegele ti ni, jaŋgo pe
juguye mbele pè pan ma ca ki maga,
paga ka lugusara ta mbe ye wa ca ki
ni, mbe pe gbo tokobi ni.
5 Ki yaa pye mbege ta wagati ŋa
ni poro naa Kalide tara fɛnnɛ pe ni,
pe yɛn malaga na. Ki yinrɛ ti yaa
ka yin gboolo pe ni, poro mbele mi
yaa ka gbo na naŋgbanwa naa na
kɔnrɔ tandorogo ki kala we. Mi yaa
na yɛgɛ ki lara ki ca ŋga ki na pe
tipere nda pè pye ti kala na.
6 «Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mi yaa
ka pe wɛrɛ pye, mbe pe sagala; mi
yaa yɛyinŋge gbɔgɔ kan pe yeri, pe
koro pe yɛɛ kan kaŋgbanga fu.
7 Zhuda tara woolo mbele pàa yigi
kasopiile konaa Izirayɛli tara woolo
mbele pàa yigi kasopiile, mi yaa ka
sɔngɔrɔ mbe pan pe ni naa, mbe ti
pe pan pe cɛn laga pe tara ti ni, paa
yɛgɛ ŋga na pàa pye faa we.
8 Kajɔgɔrɔ nda fuun pè pye ma
kapege pye na na, mi yaa pe pye
kpoyi mberi laga pe na. Kajɔgɔrɔ
nda fuun pè pye ma yiri ma je na
na, mi yaa ti ni fuun ti kala yaga pe
na.
9 Ki Zheruzalɛmu ca ŋga ki yaa
kanla mɛgɛ ki yirige, mbe pye na
nayinmɛ pi go, naa na sɔnmɔ pi
go konaa na gbɔgɔwɔ pi go tara na
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; katugu
mi yaa kajɛŋgɛ ŋga fuun pye pe kan,
tara na cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa
kaga logo; kajɛŋgɛ naa yɛyinŋge
ŋga fuun mi yaa ka kan pe yeri,
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa kaga yan,
mbaa fyɛ fɔ mbaa seri.»
10 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye yɛn naga yuun ki laga ŋga ki
wogo na ma yo kì pye kataga, fɔ
leele woro wa ki ni, fɔ yaayoro woro
wa ki ni, fɔ Zhuda tara cara naa
Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo kè
koro waga, fɔ lere woro wa ti ni,
yaayoro si woro wa ti ni.
11 Ɛɛn fɔ pe yaa kaa yɔgɔrimɔ
tinmɛ taa, mbaa nayinmɛ yuuro
nuru wa naa, naa japɛnɛ yuuro, naa
pijaala yuuro ni, konaa mbele pe yaa
kaa nayinmɛ saara woo wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbaa
yuuro koo mbaa yuun fɔ:
‹Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ li shari yaa li sɔnni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn,
katugu li kagbaraga ki yɛn kɔsaga
fu.›
Katugu tara ti woolo mbele pàa yigi
kasopiile, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan
pe ni, mbe pan mbe pe tɛgɛ wa, paa
yɛgɛ ŋga na pàa pye faa we. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ki laga
ŋga kì koro waga yɛɛn, sɛnwee pyɔ
woro wa ki ni, yaayogo woro wa ki
ni, yaayoro kɔnrisara yaa ka pye wa
naa fɔnŋgɔ yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe
kan, wa ki cara ti ni fuun ti ni; pe
yaa kaa pe simbaala naa sikaala pe
kɔnri wa naa yembinɛ.
13 Cara nda ti yɛn wa yanwira ti
na, naa cara nda ti yɛn wa yanwira
tigiwɛn tara ti ni, naa cara nda ti
yɛn wa Negɛvu tara ti ni, naa nda ti
yɛn wa Bɛnzhamɛ tara ti ni, naa nda
ti yɛn wa Zheruzalɛmu kanŋgara
na lara ti ni konaa Zhuda tara cara
sannda ti ni, leele pe yaa kaa pe
simbaala naa pe sikaala pe jinri naa
fɔnŋgɔ wa ti ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li ka yɔn fɔlɔ na kɔn,
li ma li yɔn fili

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Wele, piliye ya yɛn wa na paan,
kajɛŋgɛ sɛnrɛ nda mìla yo Izirayɛli
tara woolo naa Zhuda tara woolo pe
wogo na, mi yaa ki pye mbege yɔn
fili.
15 Ko piliye yo ni, naa ki wagati
wi ni, mi yaa lesinŋɛ wa yirige wa
Davidi setirige ki ni, ŋa wi yaa ka ti
paa tanri kaselege konaa kasinŋge
na wa tara ti ni.
16 Ko piliye yo ni, Zhuda tara
woolo pe yaa ka shɔ, Zheruzalɛmu
ca woolo pe yaa ka pye yɛyinŋge na
pɔw. Pe yaa kaa Zheruzalɛmu ca ki
yinri yɛgɛ ŋga na ki ŋga fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we kasinŋge fɔ.› »
17 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Wa Davidi setirige ki ni,
lere yaa la taa mbaa cɛɛn wunluwɔ
pi na Izirayɛli woolo pe go na.
18 Saraga wɔfɛnnɛ, Levi setirige pi-
ile wele, pele yaa la taa sanga pyew
mbaa yeregi na yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbaa
saara sogoworo woo, mbaa muwɛ
saara woo mbaa ti sori, konaa mbaa
saara woo na yeri pilige pyew.»
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa ma yo fɔ:
20 «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Na kaa pye ye mbe ya mbe yɔn
finliwɛ mba pi yɛn mi naa yɔnlɔ ki
ni pi jɔgɔ, mbe yɔn finliwɛ mba pi
yɛn mi naa yembinɛ li ni pi jɔgɔ,
mbe ti yɔnlɔ ki ka ka yiri ki yirisanga
wi ni, mbe ti yembinɛ li ka ka wɔ li
wɔsanga wi ni,
21 pa kona yɔn finliwɛ mba mì le
na tunmbyee Davidi wi ni, po fun pi
mbe ya jɔgɔ; pinambyɔ se ta wa wi
setirige ki ni mbe cɛn wunluwɔ pi na
wa wi yɔnlɔ. Kona yɔn finliwɛ mba
mì le saraga wɔfɛnnɛ pe ni, poro
Levi setirige piile mbele pe yɛn na
tunŋgo piin na kan, pa pi yaa jɔgɔ
fun.
22 Yɛgɛ ŋga na lere se ya mbe
wɔnŋgɔlɔ ke jiri mbe ke yɔn jɛn,
yɛgɛ ŋga na lere se ya mbe kɔgɔje
yɔn taambugɔ ki jiri, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, mi yaa na tunm-
byee Davidi wi setirige piile pe lɛgɛ
konaa Levi setirige piile mbele pe
yɛn na tunŋgo piin na kan pe ni.›
»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa ma yo fɔ:
24 «Ki leele mbele pe yɛn na sɛnrɛ
nda yuun, ma woro nari nuru wi le?
Pe yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa seye shyɛn yan wɔ, lì je yi na.›
Pe yɛn naga piin ma, nala woolo pe
tifaga. Pe woro nala woolo pe jate
naa paa cɛnlɛ yɛn naa.»
25 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ndɛɛ mi sila na yɔn finliwɛ pi le
yɔnlɔ ki ni, mboo le yembinɛ li ni,
ndɛɛ mi sila ŋgasegele tɛgɛ naayeri
wo naa tara ti na,
26 kona mi jɛn na je Zhakɔbu se-
tirige piile pe na konaa na tunmbyee
Davidi wi setirige piile pe na; mi se
jɛn na wi setirige pyɔ wa wɔ wa
pe ni, mboo tɛgɛ tegere ti na Abi-
rahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu
setirige piile pe go na. Ki kala na, pe
woolo mbele pàa yigi kasopiile ma
kari pe ni, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe
pan pe ni, mbe pe yinriwɛ ta.»

SƐNRƐ NDA ZHEREMI WILA YO SEDESIYASI WO NAA EREKABU SETIRIGE PIILE PE KAN

34

34–35

Sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo
Sedesiyasi wi wogo na

1 Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ
pe ni fuun pe ni, naa wunluwɔ tara
nda fuun tìla pye wa wi fanŋga ki
nɔgɔ, naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun kàa
pye wa wi fanŋga ki nɔgɔ, pàa pye
na malaga gbɔɔn Zheruzalɛmu ca
konaa ki kanŋgara na cara ti ni
sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri ma yo
fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kari

ma saga yo Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi kan, maa pye fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: Wele, mi yɛn naga ca ŋga ki nii Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ, wi yaa ka kasɔn le ki ni mbege sogo.

3 Mboro jate ma se ka shɔ wi yeri;
pe yaa kɔɔn yigi fanŋga mbɔɔn le wi kɛɛ. Mboro naa Babilɔni tara
wunlunaŋa wi ni, ye yaa ka ye yɛɛ
yan gbɔgɔyi, mbe para ye yɛɛ ni yɔn
naa yɔn. Pe yaa ka kari ma ni wa
Babilɔni.›
4 «Ɛɛn fɔ mboro wo na, Zhuda
tara wunlunaŋa Sedesiyasi, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Yawe
Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn ma wogo na
fɔ: ‹Pe se kɔɔn gbo tokobi ni›
5 Ma yaa ka ku yɛyinŋge na.
Wunlumbolo lɛɛlɛ mbele pè keli ma
toro ma na, poro mbele ma tɛlɛye
wele, pàa wusuna nuwɔ taan sogo
pe gboolo pe kan yɛgɛ ŋga na, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mboro fun
pe yaa ka wusuna nuwɔ taan wa
sogo ma kan. Pe yaa kɔɔn kunwɔ
pi pye mbaa yuun fɔ: ‹E, we tafɔ
wì ku.› Muwi mìgi sɛnrɛ nda ti yo.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
6 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wìla saa ki sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yo
Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi
wi kan wa Zheruzalɛmu ca.
7 Ki wagati wi ni, Babilɔni tara
wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pàa
pye na malaga gbɔɔn Zheruzalɛmu
ca ki ni, naa Zhuda tara cara sannda
ti ni, Lakishi ca naa Azeka ca ye;
katugu ko cara shyɛn to tìla koro
malaga sigecara wa Zhuda tara cara
ti ni.

Kulolo pe tafɛnnɛ pàa pe kulolo pe wɔ wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ ma pe le naa wa pi ni

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri naa; ki wagati wi
ni, wunlunaŋa Sedesiyasi wìla yɔn
finliwɛ le Zheruzalɛmu ca woolo pe
ni, ma yo ki daga pege yari lagapyew
fɔ pe kulolo pe wɔ wa kulowo pi ni.
9 Leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
paa daga mbe pe kulonambala
nakoma kulojaala mbele Eburuye
woolo pe wɔ wa kulowo pi ni. Lere
kpɛ sila daga mboo sefɔ Eburuye
woo wa yaga wa wi yɛɛ yeri wa
kulowo pi ni naa.
10 Tara ti teele poro naa leele
sanmbala pe ni fuun mbele pàa ki
yɔn finliwɛ pi le, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pàa yere ki na mbe pe
kulonambala naa kulojaala pe wɔ
wa kulowo pi ni, jaŋgo paga ka koro
wa kulowo pi ni wa pe yɛɛ yeri. Pàa
tanga ki sɛnrɛ ti na ma pe kulolo pe
wɔ wa kulowo pi ni.
11 Ɛɛn fɔ puŋgo na, a pè si kaa
pe jatere wi kanŋga, pàa pe kulon-
ambala naa kulojaala mbele wɔ wa
kulowo pi ni, a pè si saa pe yigi naa,
ma pan ma pe le naa wa kulowo pi
ni.
12 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
sili sɛnrɛ ti kan naa Zheremi wi yeri,
ma yo fɔ:
13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige
ŋga ni mìla ye tɛlɛye pe yirige wa
Ezhipiti tara, wa kulowo tara ti ni,
mìla yɔn finliwɛ le pe ni ma pe pye
fɔ:
14 Ye sefɛnnɛ Eburuye mbele ka pe
yɛɛ pɛrɛ ye yeri, mbe pye ye kulolo,
pe kulowo pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li
ni, ye daga mbe pe wɔ wa kulowo pi
ni. Pe daga mbe tunŋgo pye ye kan
sa gbɔn yɛlɛ kɔgɔlɔni, ko puŋgo na,
pe pe wɔ wa kulowo pi ni paa kee
pe yinrɛ.› Ɛɛn fɔ ye tɛlɛye pe sila
logo na yeri, pe sila nuŋgbolo jan na
sɛnrɛ ti yeri.
15 Yoro wo na, nala ŋa wi na, yàa
ye tangalɔmɔ pi kanŋga, ma ŋga ki
yɛn ma sin na yɛgɛ na ki pye. Ye
cɛnyɛɛnlɛ mbele pe yɛn kulolo wa
ye yeri, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
yàa ki yari ma yo ye yaa pe wɔ wa
kulowo pi ni. Yoro jate yàa yɔn
finliwɛ le na yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa go ŋga
na mɛgɛ ki yɛn na yinri ki na ki ni.
16 Ɛɛn fɔ yè sɔngɔrɔ ma ye jatere
wi kanŋga, mala mɛgɛ ki jɔgɔ.
Ye kulonambala naa ye kulojaala
mbele yàa wɔ wa kulowo pi ni ma

yo pè koro pe yɛɛ kan, yè sɔngɔrɔ ma saa pe yigi ma pe ŋgbanga pe pye naa ye kulonambala naa ye kulojaala.»

17 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye yee yɛnlɛ mbe logo na yeri, ye sefɛnnɛ naa ye cɛnyɛɛnlɛ mbele pe yɛn kulolo, yee yɛnlɛ mbe pe wɔ wa kulowo pi ni, mi fun mi yaa ye le tokobi, naa yambewe konaa fuŋgo ki kɛɛ. Mi yaa ti ye kala laa fyɛrɛ gbɔrɔ waa dunruya wunluwɔ pi ni fuun pi na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

18 Ki leele mbele pàa yɔn fɔlɔ na kɔn na yeri ma sɔngɔrɔ mali jɔgɔ, poro mbele pàa yɔn fɔlɔ li kɔn na yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma napige wɔ saraga maga kɔn shyɛn, ma toro wa ki kɔnrɔ shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni†, ɛɛn fɔ pee si ka ki yɔn finliwɛ pi kala li pye mbeli yɔn fili, mi yaa ki leele pe le pe juguye pe kɛɛ.

19 Zhuda tara teele, naa Zheruzalɛmu ca teele, naa wunluwɔ go tunmbyeele teele pe ni, naa saraga wɔfɛnnɛ konaa tara woolo mbele fuun pè toro wa napige ki kɔnrɔkɔnrɔ shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni,

20 mi yaa pè le pe juguye pe kɛɛ, poro mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa pe kɛɛ. Pe gboolo pe yaa ka pye sannjɛrɛ to naa cɛnrɛ ti yaakara.

21 Mi yaa Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi naa wi tara teele pe le pe juguye pe kɛɛ, mi yaa pe le mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa pe kɛɛ. Mi yaa pe le Babilɔni tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe kɛɛ, poro mbele pè kari ma laga ye na we.»

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Wele, mi yaa konɔ kan pe yeri pe sɔngɔrɔ pe pan ki ca ŋga ki mɛgɛ ni naa. Pe yaa ka malaga gbɔn ca ki ni mbege shɔ, mbe kasɔn le ki ni mbege sogo. Mi yaa ka Zhuda tara cara ti pye katara, lere se ka pye wa ti ni.»

35

Zheremi naa Erekabu setirige piile pe kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri, Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi wagati wi ni, ma yo fɔ:

2 «Kari wa Erekabu setirige piile pe yeri ma sa para pe ni, ma pan pe ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma duvɛn kan pe yeri poo wɔ.»

3 Kona, Zheremi† pinambyɔ Yaazaniya ŋa wìla pye Habaziniya pishyɛnwoo, a wì si saa wi lɛ wo naa wi sefɛnnɛ nambala, naa wi pinambiile pe ni fuun pe ni, konaa Erekabu setirige piile sanmbala pe ni fuun pe ni.

4 A mì si kari pe ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Igi-dali pinambyɔ Hana wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe go ki ni, Hana wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Ki go kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ teele pe go ki tanla; kìla pye wa Shalumu pinambyɔ Maaseya wi yumbyɔ wi go na. Shalumu wìla pye shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɔ.

5 A mì si pan cɔgɔlɔ kele ni, ŋgele kè yin duvɛn ni konaa wɔjɛŋgɛlɛ ni, ma ke tɛgɛ le Erekabu setirige piile pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye duvɛn wa wɔ!»

6 Ɛɛn fɔ, a pè silan yɔn sogo ma yo fɔ: «We se duvɛn wɔ, katugu we tɛlɛ Yonadabu ŋa wìla pye Erekabu wi pinambyɔ wìla ki yo we kan ma yo fɔ: ‹Yoro naa ye piile pe ni, yaga ka duvɛn wɔ fyew.

7 Yaga ka yinrɛ kan, yaga ka kɛrɛ kɔn mbe yariluguro lugu, yaga ka ɛrɛzɛn tiire sanri, ki yaara ta si daga mbe pye ye yeri yɛrɛ. Ɛɛn fɔ ye yinwege piliye yi ni fuun yi ni, ye

† **34:18 34.18:** Kìla pye faa, na leele pe ka yɔn finliwɛ le pe yɛɛ sɔgɔwɔ, pe ma ki saraga cɛnlɛ ŋga ki wɔ mbege naga fɔ pè yɔn finliwɛ le pe yɛɛ ni, ma yere kagala kele na mbaa ke piin. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na lere ŋa si yɔn fɔlɔ na wì lɛ li yɔn fili, pe mbaa ya mbe ki fɔ wi gbo mboo pye yɛgɛ ŋga pàa yaayogo ki gbo maga kɔn shyɛn we (Zhenɛ 15.10). † **35:3 35.3:** Zheremi ŋa sɛnrɛ tì yo, Zheremi wa yɛgɛ lawi wo.

yaa la cɛɛn paara yinrɛ ni; pa kona ki tara nda ye yɛn ma cɛn wa ti ni paa nambanmbala yɛn, ye yaa yinwetɔnlɔgɔ ta wa ti ni.›

8 «We tɛlɛ Yonadabu ŋa wìla pye Erekabu wi pinambyɔ wìla sɛnrɛ nda fuun yo we kan, to we yɛn na tanri ti na. We yinwege piliye yi ni fuun yi ni, we woro na duvɛn woo, woro naa we jɛɛlɛ, naa we pinambi-ile konaa we sumborombiile pe ni.

9 We se yinrɛ kan mbe cɛn wa ti ni, ɛrɛzɛn kɛɛrɛ woro we yeri, kɛrɛ woro we yeri, tara woro we yeri we yariluguro lugu wa.

10 We maa cɛɛn paara yinrɛ nɔgɔ; sɛnrɛ nda fuun we tɛlɛ Yonadabu wìla yo we kan, to we yɛn na tanri ti na ti yɛgɛ ki na.

11 Wagati ŋa ni Babilɔni tara wun-lunaŋa Nebukanezari wìla pan ma to ki tara nda ti na malaga ni, a wè sho fɔ: ‹Ye pan we kari wa Zheruzalɛmu ca, we fe Kalide tara fɛnnɛ naa Siri tara fɛnnɛ pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi yɛgɛ.› Ko kì ti we yɛn ma cɛn laga Zheruzalɛmu ca.»

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri ma yo fɔ:

13 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kari ma saga yo Zhuda tara woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe kan fɔ: Naga yɛn ma, ye sanla sɛnrɛ ti logo mbaa tanri ti na wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

14 Erekabu pinambyɔ Yonadabu wìla ki yo wi piile pe kan ma yo paga ka duvɛn wɔ, a pège sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa duvɛn wɔ, katugu pe yɛn na tanri na yala pe tɛlɛ wi sɛnrɛ to ni. Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yɛn na para ye ni maga lɛ wa, mi yɛn na para ye ni pilige pyew, ɛɛn fɔ yee yɛnlɛ mbe logo na yeri.

15 Mìla na tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe tun wa ye yeri. Mìla pye na pe tunnu wa ye yeri sanga pyew, a pe saa naga yuun ye kan fɔ: Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, ye sɔngɔrɔ ye yiri wa ye kombegele ke ni, ye ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaga ka taga yarisunndo ta yɛgɛ na mbaa ti gbogo. Pa kona tara nda mì kan ye yeri, yoro naa ye tɛlɛye ye yeri, ye yaa koro wa ti ni. Ɛɛn fɔ ye sila nuŋgbolo jan na yeri, ye sila yɛnlɛ mbe logo na yeri.

16 Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi setirige piile pe yɛn na tanri na yala pe tɛlɛ wi sɛnrɛ ti ni, ɛɛn fɔ ki cɛnlɛ woolo mbele poro woro na nuru na yeri.› »

17 Kona, a Zheremi wì sho naa fɔ: «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, jɔlɔgɔ ŋga fuun mìgi sɛnrɛ yo ma yo mi yaa wa Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe na, mi yaa ki ni fuun ki wa pe na, katugu mì para pe ni, pee logo na yeri; mì pe yeri, pee shɔ na yeri.› »

18 Kona, a Zheremi wì sigi yo Erekabu setirige piile pe kan fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye yè ye tɛlɛ Yonadabu wi sɛnrɛ ti lɛ, ma tanga ma yala wi sɛnyoro ti ni fuun ti ni, ma ŋga fuun wì yo ye kan ki pye,

19 ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Lere yaa la taa wa Erekabu pinambyɔ Yonadabu wi setirige piile pe ni sanga pyew, mbaa tunŋgo piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ.› »

ZHEREMI WILA JƆLƆ MAGA TA WI YƐN YƐNŊƐLƐ YƆN SƐNRƐ YOFƆ

36

36–45

Wunlunaŋa Yehoyakimu wìla Zheremi wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ sɛwɛ wi sogo

1 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhoziyasi pinambyɔ wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì siri sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri, ma yo fɔ:

2 «Sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa lɛ, sɛnrɛ nda fuun mì yo ma kan Izirayɛli tara, naa Zhuda tara, konaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke wogo na, maga lɛ wa wunlunaŋa Zhoziyasi wi wagati wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala, ma ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ wa ki sɛwɛ wi ni†.

3 Kana kapege ŋga fuun mila sɔnri mbe pye Zhuda tara woolo pe na, na pe kaga sɛnrɛ ti logo, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa sɔngɔrɔ mbe yiri wa pe kombegele ke ni; pa kona mi yaa pe kajɔgɔrɔ to naa pe kapere ti kala yaga pe na.»

4 Kì pye ma, a Zheremi wì si Neriya pinambyɔ Baruki wi yeri. Sɛnrɛ nda fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Zheremi wi kan, a wì si ti ni fuun ti yo Baruki wi kan, a Baruki wì siri yɔnlɔgɔ wa ki sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi ni.

5 Ko puŋgo na, a Zheremi wì sigi konɔ na li kan Baruki wi yeri ma yo fɔ: «Pànla yigi mala jori lagamɛ, mi se ya kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

6 Ki kala na, mboro jate ma kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda mì yo ma kan, a màri yɔnlɔgɔ wa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi ni, ma sari kara leele pe yɛgɛ na yeŋge lege pilige ka ni. Mari kara fun Zhuda tara woolo mbele fuun pe yaa ka yiri wa pe cara ti ni mbe pan wa pe yɛgɛ na.

7 Kana ko yaa ki kan pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnriŋgbanga yɛnri, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sɔngɔrɔ pe yiri wa pe kombegele ke ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa naa li kɔnrɔ tandorogo ŋga ki sɛnrɛ tì yo ki leele mbele pe mɛgɛ ni, kì gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.»

8 Kala na fuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla yo Neriya pinambyɔ Baruki wi kan, wìla li pye. Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ ŋa pe ma migi wi ni, wìla ti kara wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

9 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhoziyasi pinambyɔ wi wunluwɔ pi yɛlɛ kaŋgurugo wolo li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, a pè si yeŋge lege pilige ka yari Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe kan, konaa Zhuda tara cara woolo mbele fuun pàa pan wa Zheruzalɛmu ca pe kan, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.

10 Ki sanga wi ni, a Baruki wì si Zheremi wi sɛnrɛ ti kara ma yiri wa sɛwɛ wi ni, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni leele pe ni fuun pe yɛgɛ na. Pa wìla pye wa Shafan pinambyɔ Gemariya wi go ki ni, Gemariya wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ; ki go kìla pye wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki naayeri, wa shɛrigo gbɔgɔ Yeyɔngɔ fɔnŋgɔ ki tanla.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda fuun tìla kara wa sɛwɛ wi ni, Gemariya pinambyɔ Mishe ŋa wìla pye Shafan pishyɛnwoo wìla ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo.

12 A wì si tigi ma kari wa wunluwɔ go ki ni, ma saa ye wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi go ki ni. Tara ti teele pe ni fuun pàa pye wa na finliwɛ piin. Elishama ŋa wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wìla pye wa, naa Shemaya pinambyɔ Delaya, naa Akibɔri pinambyɔ Ɛlinatan, naa Shafan pinambyɔ Gemariya, naa Hananiya pinambyɔ Sedesiyasi konaa tara teele sanmbala pe ni fuun pe ni.

13 Sanga ŋa ni Baruki wìla pye na sɛwɛ wi kara leele pe yɛgɛ na, sɛnrɛ nda fuun Mishe wìla logo, a wì si ti ni fuun ti yɛgɛ yo pe kan.

14 Kona, a tara teele pe ni fuun pè si Yehudi wi tun wa Baruki wi

† **36:2 36.2:** Ki wagati wi ni, pàa pye na yɔnlɔgi sɛlɛgɛ na, ŋga pe ma migi maga pɔ. Ko pàa pye na yinri sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi.

yeri, Yehudi to wo lawi ŋa Netaniya, Netaniya to wo lawi ŋa Shelemiya, Shelemiya to wo lawi ŋa Kushi; pàa wi pye ma yo wi saga yo Baruki wi kan fɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi, wo ŋa wì kara leele pe kan, wi pan wi ni. A Neriya pinambyɔ Baruki wì si saa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi shɔ ma kari wi ni pe kɔrɔgɔ.

15 A pè suu pye fɔ: «Cɛn ma sɛwɛ wi kara we kan.» A Baruki wì si cɛn maa kara pe kan.

16 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo sanga ŋa ni, a pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ pe yɛɛ welewele, ma si Baruki wi pye fɔ: «We yaa ki sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.»

17 Kona, a pè si Baruki wi yewe naa ma yo fɔ: «Maga sɛnrɛ nda ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ yɛgɛ ŋga na, ki yo we kan. Zheremi wo wìri yo ma kan wi le?»

18 A Baruki wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wìla pye naga sɛnrɛ ti ni fuun ti yuun yɔn ni na kan, a mi nɛɛ ti yɔnlɔgi laga ki sɛwɛ ŋa wi ni lankiri tɔnmɔ ni.»

19 A tara teele pè si Baruki wi pye fɔ: «Mboro naa Zheremi wi ni ye kari ye sa lara. Yaga ka ti lere mbe ye saga jɛn.»

20 Ko puŋgo na, a tara teele pè si kari wa wunlunaŋa wi laga. Pàa sɛwɛ wi yaga wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Elishama wi go, mɛɛ saa wi sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛgɛ yo wunlunaŋa wi kan.

21 Kona, a wunlunaŋa wì si Yehudi wi tun ma yo wi sa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi lɛ. A Yehudi wì si kari ma saa wi lɛ wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Elishama wi go, ma pan maa kara wunlunaŋa wi yɛgɛ na konaa tara teele mbele fuun pàa pye wa wunlunaŋa wi tanla pe yɛgɛ na.

22 Ki wagati wi ni, kìla yala wunlunaŋa wìla pye ma cɛn wa wi were sanga go ki ni; yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ko layi. Kasɔn la pye furunɛ wa ni le wunlunaŋa wi tanla.

23 Kìla pye, na Yehudi wi ka sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi go taanri nakoma go tijɛrɛ kara, wunlunaŋa wi ma ki kɛɛ ŋga kì sanga ma tigi ki kɔɔnlɔ sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi yunŋguluwo wi ni, maga wa wa furunɛ kasɔn ki ni. Wìla ki pye ma fɔ ma saa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wi ni fuun wi sogo maa kɔ pew.

24 Kì pye ma, wunlunaŋa wo naa wi tara teele mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo pe sila fyɛ, pe sila si pe yaripɔrɔ ti walagi mbege naga fɔ yɛsanga pe ta†.

25 Konaa ki ni fuun, Ɛlinatan, naa Delaya konaa Gemariya poro la wunlunaŋa wi yɛnri ŋgbanga ma yo paga ka sɛwɛ wi sogo; ɛɛn fɔ wi sila logo pe yeri.

26 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si konɔ kan wi pinambyɔ Yerameyɛli, naa Aziriyɛli pinambyɔ Seraya konaa Abideyɛli pinambyɔ Shelemiya pe yeri ma yo pe sa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Baruki wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi pe yigi pe pan pe ni. Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pe lara.

Jɔlɔgɔ sɛnrɛ nda tìla yo wunlunaŋa wi kanŋgɔlɔ

27 Sɛnrɛ nda fuun Zheremi wìla yo Baruki wi kan, a wìri yɔnlɔgɔ, naa wunlunaŋa wìla kaa ki sɛlɛgɛ sɛwɛ sɛnrɛ ti sogo sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri ma yo fɔ:

28 «Sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa yɛgɛ lɛ naa; sɛnrɛ nda fuun tìla pye wa sɛlɛgɛ sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, mari yɔnlɔgɔ wa wi ni, wo ŋa Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wìla sogo we.»

29 Ki yo Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi kan fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Mboro mà ki sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa wi sogo, ma yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a mà sigi sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ? Ma nuru ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa pan kaselege, mbe pan mbege tara nda

† **36:24 36.24:** 1 Wunlu 22.11

ti tɔngɔ, mbe sɛnwee piile poro naa
yaayoro ti tɔngɔ mberi wɔ wa!›
30 «Ki kala na, ŋga ko Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhuda tara wunlunaŋa
Yehoyakimu wi mɛgɛ ni, fɔ wi se-
tirige piile wa kpɛ se ka cɛn wa
Davidi wunluwɔ jɔngɔ ki na fyew;
yɔnlɔ na, wi gboo wi yaa ka pye mbe
wa wa yɔnlɔ ki na; yembinɛ wi yaa
pye wa were ti ni.
31 Mi yaa ka yiri wo naa wi setirige
piile pe kɔrɔgɔ konaa wi tara teele
pe kɔrɔgɔ, mbe pe sara pe kajɔgɔrɔ
ti kala na. Mìla para pe ni, ma
jɔlɔgɔ ŋga fuun sɛnrɛ yo pe kan, a
pè je mbe logo na yeri, mi yaa ka
ki jɔlɔgɔ ki ni fuun ki wa poro naa
Zheruzalɛmu ca woolo konaa Zhuda
tara woolo pe na.»
32 Kona, a Zheremi wì si sɛlɛgɛ
sɛwɛ ŋa pe ma migi wa yɛgɛ lɛ maa
kan Neriya pinambyɔ Baruki wi
yeri; wo ŋa wìla pye sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ
we. Zhuda tara wunlunaŋa Yehoy-
akimu wìla sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa sogo, a
Zheremi wì sigi sɛlɛgɛ sɛwɛ wi nawa
sɛnrɛ ti ni fuun ti yo yɔn ni Baruki
wi kan, a wìri yɔnlɔgɔ. Wìla sɛnrɛ ta
yɛgɛ yo naa lɛgɛrɛ ma taga wa, paa
ki woro cɛnlɛ nda ti yɛn.

37

Wunlunaŋa Sedesiyasi wìla leele tun pe sa Zheremi wi yewe

1 Kona, wunlunaŋa Sedesiyasi
ŋa wìla pye Zhoziyasi pinambyɔ
wì si cɛn wunluwɔ pi na wa
Yehoyakimu pinambyɔ Koniya† wi
yɔnlɔ. Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wo wìla wi tɛgɛ wun-
luwɔ pi na Zhuda tara ti go na.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda le
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi
yɔn, a wì yo, Sedesiyasi wo naa wi
tunmbyeele pe ni, konaa wi tara
woolo pe ni pe sila yɛnlɛ mbege
sɛnrɛ ti logo.
3 Konaa ki ni fuun, wunlu-
naŋa Sedesiyasi wìla Shelemiya
pinambyɔ Yehukali naa saraga wɔfɔ
Maaseya wi pinambyɔ Sofoni pe tun
wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wi yeri ma yo pe saga yo wi kan
fɔ: «Ki yaga ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri we kan.»
4 Kìla yala pe fa Zheremi wi le
wa kaso wi ni gbɛn. Wìla pye na
yanri na kee na paan tara woolo pe
sɔgɔwɔ.
5 Ki wagati wi ni, Ezhipiti
tara wunlunaŋa Farawɔn wi
maliŋgbɔɔnlɔ pàa yiri wa Ezhipiti
tara na paan. Kalide tara fɛnnɛ
mbele pàa pan ma maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan le Zheruzalɛmu ca
ki tanla maga yɔn tɔn, naa pàa
kaa ki finlɛwɛ kɔn, a pè si laga le
Zheruzalɛmu ca ki tanla.
6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wi yeri ma yo fɔ:
7 «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye saga
yo Zhuda tara wunlunaŋa wi kan,
wo ŋa wì ye tun ma yo ye pan yanla
yewe wi kan fɔ: Ye wele, Farawɔn
wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga kìla
yiri mbe pan mbe ye saga, ko ki yɛn
na sɔngɔri wa ki tara, wa Ezhipiti.
8 Kalide tara fɛnnɛ pe yaa sɔngɔrɔ
mbe pan naa, pe yaa pan mbe to
ki ca ŋga ki na, mbe kasɔn le ki ni
mbege sogo.›
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Yaga kaa
ye yɛɛ fanla mbaa yuun fɔ Kalide
tara fɛnnɛ pe yaa kari lege mbe laga
we na; katugu pe se kari mbe laga
ye na.
10 Kalide tara fɛnnɛ mbele pe yɛn
na malaga ki gbɔɔn ye ni, ali na
ye ka ya pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege
ki ni, ali na paga sa koro mbele pè
wɛlɛgɛ poro cɛ, pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe yaa ka yiri wa pe paara
yinrɛ ti ni mbe pan mbe kasɔn le ki
ca ŋga ki ni mbege sogo.› »

Pàa Zheremi wi le kaso

11 Sanga ŋa ni Kalide tara
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìla kari

† **37:1 37.1:** Koniya wo nuŋgba wo wi yɛn Yehoyakini we.

ma laga Zheruzalɛmu ca ki na Farawɔn wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki kala na,
12 a Zheremi wi nɛɛ ki jaa mbe yiri wa Zheruzalɛmu ca mbe kari wa Bɛnzhamɛ tara, mbe sa tara wi tasaga ta wa wi woolo pe sɔgɔwɔ.
13 Naa wìla ka saa gbɔn wa Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ ki na, kìla yala yeyɔngɔ kɔrɔsifɛnnɛ to ŋa pàa pye na yinri Yiriya wi yɛn le. Hananiya pinambyɔ Shelemiya wo pinambyɔ lawi. A wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yigi ma suu pye fɔ: «Ma yɛn na kee sa taga Kalide tara fɛnnɛ pe na win!»
14 A Zheremi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ma! Mi woro na kee sa taga Kalide tara fɛnnɛ pe na.» Ɛɛn fɔ Yiriya wi sila yɛnlɛ mbe logo Zheremi wi yeri. A wì suu yigi ma saa wi kan tara teele pe yeri.
15 A tara teele pè si nawa ŋgban Zheremi wi ni, mɛɛ wi yigi maa gbɔn, ma saa wi le kaso, wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Zhonatan wi go, katugu pàa ki go ki kanŋga maga pye kaso go.
16 Kì pye ma, pàa saa Zheremi wi le kaso, wa yumbyɔ ŋa wi yɛn wa tara ti nɔgɔ wa ni. Wìla koro wa ma mɔ.

Wunlunaŋa wìla saa Zheremi wi yewe sɛnrɛ ta ni larawa

17 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si lere tun ma yo pe sa Zheremi wi yirige pe pan wi ni, wa wi wunluwɔ go ki ni. A wunlunaŋa wì suu yewe larawa ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ ta yo ma kan we wogo na le?» A Zheremi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ee.» Kona, a wì sigi yo maga taga wa ma yo fɔ: «Pe yaa kɔɔn le Babilɔni tara wunlunaŋa wi kɛɛ.»
18 A Zheremi wì si wunlunaŋa Sedesiyasi wi pye naa fɔ: «Yiŋgi kapege mì pye ma na, naa tara teele konaa tara woolo pe na, fɔ a yànla yigi ma pan mala le kaso?
19 Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun ye kan ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wi se ka pan mbe to ye na, konaa mbe to ki tara nda ti na, pe yɛn se yeri?
20 Koni, wunlunaŋa, na tafɔ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma logo na yeri. Mi yɛn nɔɔ yɛnriŋgbanga ŋga yɛnri, ki yaga maga logo! Maga ka ti mbe sɔngɔrɔ naa wa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ Zhonatan wi go ki ni, jaŋgo mi ka ka ku wa!»
21 Kì pye ma, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si konɔ kan ma yo pe Zheremi wi tɛgɛ wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, paa buru nuŋgba nuŋgba kaan wi yeri pilige nuŋgba nuŋgba pyew, mbaa yinrigi wa buru fɔfɛnnɛ pe yeri, fɔ yaakara ti sa kɔ wa ca ki ni. Kì pye ma, a Zheremi wì si koro wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni.

38

Pàa Zheremi wi wa tɔnmɔ wege ka ni na jaa mboo gbo

1 Matan pinambyɔ Shefatiya, naa Pashuri pinambyɔ Gedaliya, naa Shelemiya pinambyɔ Yukali konaa Malikiya pinambyɔ Pashuri wi ni, pàa sɛnrɛ nda Zheremi wìla yo tara woolo pe ni fuun pe kan ti logo; wìla pye na yuun fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Lere o lere ka koro laga ki ca ŋga ki ni, tokobi, nakoma fuŋgo, nakoma yambewe pi yaa wo gbo. Ɛɛn fɔ lere o lere ka yiri mbe saa yɛɛ le Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, wo yaa shɔ; wi yinwege ko ki yaa pye wi yaritaga ye. Wi yaa koro yinwege na.› »
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: «Kaselege ko na, ki ca ŋga ki yaa le Babilɔni tara wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki kɛɛ; ki yaa ka ca ki shɔ.»
4 Kona, a tara teele pè si wunlunaŋa wi pye fɔ: «Ki naŋa ŋa ki daga poo gbo! Katugu maliŋgbɔɔnlɔ

mbele pè koro laga ki ca ŋga ki ni konaa leele pe ni fuun pe ni, wo wi yɛn na pe wire ti fanla pe na ki sɛnrɛ nda wila yuun ti ni. Ki naŋa ŋa wi woro na tara woolo pe yɔnwɔ po jaa, ɛɛn fɔ pe jɔlɔgɔ ko wi yɛn na jaa.»

5 Kona, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi ŋa, wi yɛn ye kɛɛ, mi yɛn wunluwɔ konaa ki ni fuun, mi se ya yaraga ka pye ye na.»

6 Kì pye ma, a pè si Zheremi wi yigi ma saa wi wa wa wunlunaŋa wi pinambyɔ Malikiya wi tɔnmɔ wege ki ni; ki tɔnmɔ wege kìla pye wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni. Pàa Zheremi wi tirige wa tɔnmɔ wege ki ni maŋgala ni. Tɔnmɔ sila pye wa ki ni, ɛɛn fɔ fɛnrɛgɛ la pye wa ki ni. Zheremi wìla tigi wa fɛnrɛgɛ ki ni.

7 Ma si yala, Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa wà la pye wa, ŋa pàa pye na yinri Ebɛdi Mɛlɛki. Wìla pye wunluwɔ go ki yɛkelewe wa; a wì sigi logo ma yo pàa Zheremi wi yigi maa tirige wa tɔnmɔ wege ki ni. Wunlunaŋa wìla pye ma cɛn wa Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ ki na.

8 A Ebɛdi Mɛlɛki wì si yiri wa wunluwɔ go ki ni, mɛɛ saa para wunlunaŋa wi ni ma yo fɔ:

9 «E, wunlunaŋa, na tafɔ, kagala ŋgele fuun ki leele mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi na, ki yɛn kapege. Pè saa wi wa wa tɔnmɔ wege ki ni. Fuŋgo ko ki yaa wi gbo wa, katugu yaakara tì kɔ laga ca ki ni.»

10 A wunlunaŋa wì sigi konɔ na li kan Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa Ebɛdi Mɛlɛki wi yeri, ma yo fɔ: «Nambala nafa ma yiri kɛ lɛ laga, ma kari pe ni ye sa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi wɔ wa tɔnmɔ wege ki ni, sanni wi sa ku.»

11 A Ebɛdi Mɛlɛki wì sigi nambala pe lɛ ma kari pe ni wa wunluwɔ go ki ni, ma ye yumbyɔ wa ni wa yarijɛndɛ tɛgɛsaga go ki nɔgɔna. A pè si parisankɔɔnrɔ naa yaripɔrɔ lɛrɛlɛrɛ ta lɛ, mari tirige wa Zheremi wi kɔrɔgɔ wa tɔnmɔ wege ki ni maŋgala ni.

12 A Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa Ebɛdi Mɛlɛki wì si Zheremi wi pye fɔ: «Ki parisankɔɔnrɔ naa yaripɔrɔ lɛrɛlɛrɛ nda ti le wa ma yanfoforo ti ni maŋgala ke na.» A Zheremi wì sigi pye ma.

13 A pè si Zheremi wi tile maŋgala ke ni, maa wɔ wa tɔnmɔ wege ki ni. A Zheremi wì si koro wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni.

Wunlunaŋa Sedesiyasi wìla saa Zheremi wi yewe ki puŋgo wogo na

14 Kona, a wunlunaŋa Sedesiyasi wì si tun, a pè saa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri wi kan. A wì si kari wi ni kanŋgaga na wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ taanri wogo ki yɔn na. A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Mila jaa mbɔɔn yewe kala la ni, ɛɛn fɔ maga ka yaraga ka lara na na.»

15 A Zheremi wì si Sedesiyasi wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Na mi ka kaselege ki yo ma kan, ma se na gbo wi le? Ali na mi ka yɛrɛwɛ kan ma yeri, ma se yɛnlɛ mbe logo na yeri.»

16 A wunlunaŋa Sedesiyasi wì si wugu larawa Zheremi wi kan ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, lo na li maa yinwege ki kaan we yeri li mɛgɛ ki na, mi sɔɔn gbo, mi se sɔɔn le mbele paa jaa mbɔɔn gbo pe kɛɛ.»

17 Kona, a Zheremi wì si Sedesiyasi wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na maga yiri mbe sɔɔn yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe yeri, pa ma yaa shɔ, ki ca ŋga fun pe sege sogo kasɔn ni, mboro naa ma go woolo pe ni ye yaa koro yinwege na.

18 Ɛɛn fɔ na mɛɛ yiri mbe sɔɔn yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe yeri, pa kona ki ca ŋga ki yaa le Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, pe

yaa ki sogo kasɔn ni, mboro fun ma se shɔ pe kɛɛ.› »

19 A wunlunaŋa Sedesiyasi wì si Zheremi wi pye fɔ: «Na jatere wì piri na na Zhuda tara fɛnnɛ mbele pè saa pe yɛɛ kan Kalide tara fɛnnɛ pe yeri pe wogo na. Mi yɛn na fyɛ paga kanla le pe kɛɛ panla jɔlɔ.»

20 A Zheremi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Babilɔni tara fɛnnɛ pe sɔɔn le pe kɛɛ, ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, to nda mila yuun ma kan we. Pa ma wogo ki yaa yɔn, ma yinwege ki yaa shɔ fun.

21 Ɛɛn fɔ, na ma ka je, mɛɛ yiri mbe sɔɔn yɛɛ kan pe yeri, ki sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo ma naga na na fɔ:

22 ‹Jɛɛlɛ mbele fuun pe yaa ka koro
wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go ki ni, pe yaa ka pe ni fuun pe yirige
mbe kari pe ni wa Babilɔni tara
wunlunaŋa wi tara teele pe yeri. Ki
jɛɛlɛ pe yaa kaa yuun fɔ:
Ma wɛnnɛ mbele pàa pye na
yɛyinŋge sɛnrɛ yuun ma ni,
pɔ̀ɔn fanla ma ya ma ni!
Naa ma tɔɔrɔ tì kaa yanra wa
fɛnrɛgɛ ki ni,
a pè si puŋgo le ma ni ma kari mɔɔ
toro le!›

23 «Pe yaa kɔɔn jɛɛlɛ pe ni fuun konaa ma piile pe lɛ mbe kari pe ni wa Kalide tara fɛnnɛ pe yeri; mboro fun ma se ka shɔ pe kɛɛ, katugu Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa kɔɔn yigi, pe yaa ka kasɔn le ca ki ni mbege sogo.»

24 Kona, a Sedesiyasi wì si Zheremi wi pye fɔ: «Maga ka ti lere mbege sɛnrɛ nda ti logo, pa kona ma se ku.

25 Na tara teele paga ki logo mbe yo fɔ mì para ma ni, na paga pan mbɔɔn yewe mbe yo fɔ: ‹Sɛnrɛ nda mà yo wunlunaŋa wi kan konaa wunlunaŋa wì nda yo ma kan, ti yo we kan, maga ka yaraga ka kpɛ lara we na, pa kona we sɔɔn gbo.›

26 Kona, ma pe yɛri fɔ: ‹Mì pye na wunlunaŋa wi yɛnriŋgbanga yɛnri, jaŋgo wiga ka ti mbe sɔngɔrɔ naa wa Zhonatan wi go ki ni, nakoma mi yaa ku wa.› »

27 Kì pye ma, a tara teele pe ni fuun pè si pan wa Zheremi wi yeri, ma pan maa yewe. A wì si pe yɔn sogo ma yala wunlunaŋa wìla ki yo wi kan yɛgɛ ŋga na ki ni. Kona, a pè si kari maa yaga yɛw, katugu sɛnrɛ nda wunlunaŋa wo naa Zheremi pàa yo pe yɛɛ kan, lere kpɛ sila ka jɛn wa ti ni.

28 Kì pye ma, Zheremi wìla koro wa wunluwɔ go kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga ni pàa kaa Zheruzalɛmu ca ki shɔ ki na.

39

Babilɔni tara fɛnnɛ pàa pan ma Zheruzalɛmu ca ki shɔ
(2 Wunlu 25.1-12; 2 Kuro 36.15-19; Zhere 52.4-16)

1 Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo li yeŋge kɛ wogo ki na, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si pan wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, ma pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn.

2 Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, a Babilɔni tara fɛnnɛ pe si ca ki malaga sigembogo ki furu ma torosaga wɔ wa ki ni.

3 Kona, Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe ni fuun pè si ye wa ca ki ni, ma saa cɛn wa ca ki mbogo Nandogomɔ yeyɔngɔ ki na. Poro la wɛlɛ Nɛrigali Sarezɛri, naa Samugari Nebu, naa Sarisekimu ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, naa Nɛrigali Sarezɛri ŋa wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ, konaa Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele sanmbala pe ni fuun pe ni.

4 Naa Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wo naa maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pàa kaa pe yan sanga ni, a pè si fe ma yiri wa ca ki ni yembinɛ

li ni. Wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ konɔ lo pàa lɛ; yeyɔngɔ ŋga ki yɛn wa mboro shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni, a pè si saa toro ma yiri wa ki ni, mɛɛ konɔ na li maa kee wa Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala ki ni li lɛ na kee.
5 Ɛɛn fɔ, a Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ pè si taga pe na, na pe puro, mɛɛ saa Sedesiyasi wi yigi wa Zheriko funwa laga falafala ki ni. A pè suu lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri, wa Iribila ca, wa Hamati tara. A Nebukanezari wì si kiti kɔn wi na wa.
6 Babilɔni tara wunlunaŋa wì si ti, a pè Sedesiyasi wi pinambiile pe kɔnlɔgi le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa Iribila ca. Wìla ti, a pè Zhuda tara teele pe ni fuun pe kɔnlɔgi fun.
7 A wì si ti, a pè Sedesiyasi wi yɛngɛlɛ ke yaari wi na, maa le tuguyɛnrɛ ŋgbɛɛrɛ na, mɛɛ kari wi ni wa Babilɔni tara.
8 Kalide tara fɛnnɛ pàa wunlunaŋa wi go ki sogo konaa ma leele pe yinrɛ ti sogo, mɛɛ Zheruzalɛmu ca mbogo ki jaanri.
9 Ko puŋgo na, leele sanmbala mbele pàa koro wa ca ki ni, naa leele mbele pàa yiri ma saa pe yɛɛ kan Nebukanezari wi yeri, konaa tara woolo sanmbala mbele pàa koro, wunlunaŋa laga ki kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla ki woolo pe yigi kasopiile ma kari pe ni wa Babilɔni tara.
10 Ɛɛn fɔ mbele pàa pye fanŋgɔgɔ fɛnnɛ wa leele pe sɔgɔwɔ, mbele yaraga sila pye pe yeri, wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla poro yaga wa Zhuda tara. A wì si ɛrɛzɛn kɛɛrɛ naa kɛɛrɛ kankan pe yeri ki wagati nuŋgba wi ni.

Pàa Zheremi wi wɔ wa kaso

11 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla konɔ kan wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wi yeri Zheremi wi wogo na ma yo fɔ:
12 «Kari ma saa lɛ maa wele wi na, maga ka kapege kpɛ pye wi na. Wi ka yaraga ŋga fuun yɛnri ma yeri, maga pye wi kan.»
13 Kona, wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan, naa go nawa tunmbyeele to Nebushaziban, naa Nɛrigali Sarezɛri ŋa wìla pye maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ konaa Babilɔni tara wunlunaŋa wi tara teele pe ni fuun,
14 pè si pitunmbolo torogo, a pè saa Zheremi wi lɛ ma yiri wi ni wa wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, ma saa wi karafa Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi na, ma yo wi kari wi ni wa wi go. Kì pye ma, a Zheremi wì si koro wa leele pe ni.

Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ lɛ mbaa Ebɛdi Mɛlɛki wi go singi

15 Sanga ŋa ni Zheremi wìla pye wa kaso wi ni, wa wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ pe laga nawa pi ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan wi yeri ma yo fɔ:
16 «Kari ma saga yo Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa Ebɛdi Mɛlɛki wi kan fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: Wele, sɛnrɛ nda mìla yo ki ca ŋga ki wogo na, mi yaa ti ki kala li pye ca ki na; ki yaa pye jɔlɔgɔ kala, ki se pye kajɛŋgɛ. Ki kala li yaa pye ki wagati wi ni ma yɛgɛ na.
17 Ɛɛn fɔ ki pilige ki ni, mi yaa ma shɔ; Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ma yɛn na fyɛ leele mbele yɛgɛ, ma se ka ye pe kɛɛ.
18 Mi yaa ti ma shɔ pe yeri, pe sɔɔn gbo tokobi ni. Ma yinwege ko ki yaa pye ma tasaga ye, katugu mà taga na na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

40

Zheremi wìla saa koro wa Gedaliya wi ni

1 Wunlunaŋa laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla Zheremi wi wɔ wa kaso maa yirige wa Arama ca sanga ŋa ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri. Pilige ŋga ni wìla kari ma saa wi wɔ wa

kaso wi ni, wìla saa Zheremi wi ta pòo pɔ yɔngɔwɔ ni wa Zheruzalɛmu woolo naa Zhuda tara woolo mbele pàa yigi kasopiile mbe kari pe ni wa Babilɔni tara pe sɔgɔwɔ.

2 A wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si ti, a pè Zheremi wi lɛ ma yiri wi ni wa leele pe sɔgɔwɔ, ma suu pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le, làa ki jɔlɔgɔ ŋga ki wogo ki yari ki laga ŋga ki wogo na.

3 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ŋga yo, koyi ŋga kì gbɔn, a lìgi kala li pye mali yɔn fili; katugu yè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ye sila logo li yeri. Ki kala na, ŋga làa yo, kì ye ta.

4 Koni, wele, yɔngɔwɔ mba wa ma kɛɛ ki na, mi yaa pi sangala ma na nala, mbɔɔn yaga. Na kaa pye ma yɛn na jaa mbe pinlɛ na ni mbe kari wa Babilɔni tara, ma pan we kari, mi yaa saa ma kɔrɔsi. Ɛɛn fɔ na ma si woro na jaa mbe pinlɛ na ni mbe kari wa Babilɔni tara, ma koro laga. Tara ti ni fuun ti nda ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, laga ŋga kɔɔn ndanla, mbe pye mbe yala ma yɛgɛ na, ma kari wa ma.»

5 Naa Zheremi wila kaa na mɔni mboo yɔn sogo, a Nebuzaradan wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ ma kari wa Gedaliya wi yeri, Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ we; wo ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa wì tɛgɛ Zhuda tara cara ti go na we. Kari ma sa koro wa wi ni, wa leele sanmbala pe sɔgɔwɔ; nakosima laga ŋga fuun kɔɔn ndanla, maa kee wa ma.» A wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wì si yarilire naa yarikanra kan Zheremi wi yeri, mɛɛ wi yaga wila kee.

6 A Zheremi wì si kari wa Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi yeri wa Mizipa ca, ma saa koro wa wi ni wa leele sanmbala mbele pàa koro wa tara ti ni pe sɔgɔwɔ.

Zhuda tara woolo pàa saa gbogolo wa Gedaliya wi tanla
(2 Wunlu 25.22-26)

7 Zhuda tara maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye wa wasege ki ni, poro naa nambala pe ni, a pè sigi logo ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi tɛgɛ tara ti go na, ma tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pe le wi kɛɛ wila pe kɔrɔsi, ki nambala naa ki jɛɛlɛ konaa piile pe ni, poro mbele pe sila yigi kasopiile mbe kari pe ni wa Babilɔni tara we.

8 Kì pye ma, a pè si kari Gedaliya wi kɔrɔgɔ wa Mizipa ca. Poro la wɛlɛ Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli, naa Kareya pinambiile Yohana naa Zhonatan, naa Tanihumɛti pinambyɔ Seraya, naa Efayi pinambiile pe ni ma yiri wa Netofa ca, naa Maaka setirige pyɔ Yezaniya konaa poro naa pe lenambala pe ni.

9 Gedaliya ŋa wìla pye Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ, a wì si wugu ma poro naa pe lenambala pe kan ma yo fɔ: «Yaga kaa fyɛ mbe ye yɛɛ go sogo Kalide tara fɛnnɛ pe kan; ye cɛn laga tara ti ni, ye go sogo Babilɔni tara wunlunaŋa wi kan, pa kona ye yaa fɛrɛwɛ ta.

10 Mi wo na, mi yaa koro laga Mizipa ca, Kalide tara fɛnnɛ mbele ka pan laga we yeri, mi yaa yere ye yɔnlɔ pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ yoro wo na, yaa ye ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pi woo, yaa ye tige pire ti coo, yaa ye sinmɛ liwoo pi woo, yaa ti nii leyaara ni yaa ti teri. Ye Yɛn ma cɛn cara nda ni, ye koro wa ki cara ti ni.»

11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Zhuda tara fɛnnɛ mbele fuun pàa pye wa Mowabu tara, naa wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara, naa wa Edɔmu tara konaa wa tara sannda pyew ti ni, a pè sigi logo ma yo fɔ Babilɔni tara wunlunaŋa wìla leele pele yaga wa Zhuda tara, ma Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi tɛgɛ pe go na.

12 Ki Zhuda tara fɛnnɛ pàa jaraga ma kari lara nda fuun ni, a pe ni fuun pè si yiri wa ki lara ti ni ma sɔngɔrɔ wa Zhuda tara, wa Gedaliya wi tanla, wa Mizipa ca. Pàa kɛɛrɛ

kɔn ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ lɛgɛrɛ ta konaa tige pire lɛgɛrɛ ni.

Pàa Gedaliya wi gbo kala li yo

13 Pilige ka, a Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye wa wasege ki ni, pè si yiri wa ma pan wa Gedaliya wi yeri wa Mizipa ca.
14 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Naga yɛn ma, ma sigi jɛn mbe yo fɔ Amɔ cɛnlɛ woolo pe wunlunaŋa Baalisi wi Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wi torogo wi pan wɔɔn gbo wi le?» Ɛɛn fɔ Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi sila taga pe sɛnrɛ ti na.
15 Ko puŋgo na, a Kareya pinambyɔ Yohana wì sigi yo Gedaliya wi kan larawa, ma pe ta wa Mizipa ca ma yo fɔ: «Ki yaga ma konɔ kan na yeri mbe sa Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wi gbo, lere kpɛ sege jɛn. Yiŋgi na ma yaa si ti pɔɔn gbo? Yiŋgi na ma yaa si ti Zhuda tara woolo mbele pè pan ma gbogolo laga ma tanla pe jaraga naa, konaa leele sanmbala mbele pè koro laga Zhuda tara pe tɔngɔ pe wɔ wa?»
16 Ɛɛn fɔ, a Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wì si Kareya pinambyɔ Yohana wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Maga kaga pye, katugu sɛnrɛ nda ma yɛn na yuun Ishimayɛli wi kanŋgɔlɔ, ti yɛn yagbolo.»

41

Ishimayɛli wìla Gedaliya wi gbo

1 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki na, Elishama pinambyɔ Netaniya wi pinambyɔ Ishimayɛli ŋa wìla pye wunluwɔ go setirige woo wa, wì si pan wunlunaŋa wi legbɔɔlɔ pele ni konaa nambala kɛ ni wa Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi yeri, wa Mizipa ca. A pè si pinlɛ ma li ja wa Mizipa ca.
2 Kona, a Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wì si yiri wo naa nambala kɛ mbele pàa pye wi ni pe ni, ma to Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi na, maa gbɔn maa gbo tokobi ni. Naŋa ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa wìla tɛgɛ Zhuda tara ti go na, pa Ishimayɛli wìla wi gbo yɛɛn.
3 Ko puŋgo na, Zhufuye mbele fuun pàa pye wa Gedaliya wi ni wa Mizipa ca, a Ishimayɛli wì si pe gbo fun konaa Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa pye wa pe ni.

Ishimayɛli wìla Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔfɛnnɛ nafa tijɛrɛ gbo

4 Gedaliya wi gboŋgɔlɔ, ki pilige shyɛn wogo ki na, maga ta lere kpɛ fa ki kala li jɛn gbɛn,
5 a nambala nafa tijɛrɛ si yiri wa Sishɛmu ca, naa Silo ca konaa wa Samari tara ma pan. Pàa pe siyɔɔlɔ pe kulu kulu, ma pe yaripɔrɔ ti walagi pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ wire ti kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ jatere piriwɛn pi na; pàa pan muwɛ saara, naa wusuna nuwɔ taan ni mbe pan mberi wɔ saraga wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
6 A Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wì si yiri wa Mizipa ca mbe sa pe fili. Wìla pye na tanri na gbele na kee pe kɔrɔgɔ. Naa wìla ka saa gbɔn wa pe na, a wì si pe pye fɔ: «Ye pan we kari wa Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi yeri.»
7 Ɛɛn fɔ naa pàa ka saa gbɔn wa ca nawa sanga ŋa ni, a Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wo naa nambala mbele pàa pye wi ni, pè si pe kɔnlɔgi, mɛɛ pe gboolo pe wa tɔnmɔ wege ka ni.
8 Ɛɛn fɔ, wa ki leele pe ni, nambala kɛ la pye wa, a poro si Ishimayɛli wi pye fɔ: «Maga ka we gbo, katugu we yɛn ma yarilire lara wa kɛɛrɛ ti ni: Bile, naa ɔrizhi, naa sinmɛ liwoo, konaa sɛnrɛgɛ ni.» Kì pye ma, a wì si poro yaga, wii poro pinlɛ mbe pe gbo pe sefɛnnɛ sanmbala pe ni.
9 Ishimayɛli wìla leele mbele gbo ma pinlɛ Gedaliya wi ni, wìla pe gboolo pe ni fuun pe wa tɔnmɔ wege ŋga ni, wunlunaŋa Asa wìla ki tɔnmɔ wege gbɔgɔ ki wɔ maga pye wi larasaga, sanga ŋa ni wìla pye na malaga gbɔɔn Izirayɛli tara

wunlunaŋa Bayesha wi ni. Ki tɔnmɔ wege ko Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla yin gboolo pe ni.
10 Ko puŋgo na, leele sanmbala mbele pàa koro wa Mizipa ca, Ishimayɛli wìla pe yigi kasopiile ma kari pe ni. Poro la wɛlɛ wunlunaŋa wi sumborombiile wele, konaa leele sanmbala mbele pàa koro wa Mizipa ca pe ni, poro mbele wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla le Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi kɛɛ we. Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla kari pe ni kasopiile wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara.

Yohana wìla leele mbele Ishimayɛli wìla yigi kasopiile pe shɔ

11 Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla kapege ŋga fuun pye, Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye wi ni, pàa ki sɛnrɛ ti logo.
12 A pè si pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe lɛ mbe kari sa to Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wi na. Pàa saa wi yigi wa Gabawɔn ca tɔnmɔ were tugbɔɔrɔ ti tanla.
13 Leele mbele fuun Ishimayɛli wìla yigi kasopiile ma pinlɛ wi yɛɛ ni, naa pàa kaa Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege teele pe ni fuun pe yan sanga ŋa ni, a pe nawa pì si yinŋgi pe na.
14 Kì pye ma, leele mbele fuun Ishimayɛli wìla yigi kasopiile wa Mizipa, pè si wa ma kanŋga, mɛɛ sɔngɔrɔ ma saa taga Kareya pinambyɔ Yohana wi na.
15 Ɛɛn fɔ Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wo naa wi lenambala kɔlɔtaanri pe ni, pè si fe ma shɔ Yohana wi yeri, mɛɛ kari wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yeri.
16 Ko puŋgo na, Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla leele mbele yigi kasopiile ma yiri wa Mizipa ca, Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi gboŋgɔlɔ, Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele fuun pàa pye wi ni, pè si ki leele pe lɛ ma pe taga pe yɛɛ na; wa pe ni, maliŋgbɔɔnlɔ la pye wa, naa jɛɛlɛ, naa piile konaa wunluwɔ go legbɔɔlɔ pe ni. Yohana wìla yiri pe ni wa Gabawɔn ca ma sɔngɔrɔ pe ni.
17 A pè si konɔ li lɛ na kee, mɛɛ saa yere wa Kimihamu nambanmbala tugugo laga ki ni, wa Betilɛɛmu ca ki tanla. Pàa pye naga sɔnri mbe kari wa Ezhipiti tara,
18 jaŋgo pàa pye na fyɛ Kalide tara fɛnnɛ mbele yɛgɛ, mbe ta mbe lali pe ni, katugu Netaniya pinambyɔ Ishimayɛli wìla Ahikamu pinambyɔ Gedaliya wi gbo, wo ŋa Babilɔni tara wunlunaŋa wìla tɛgɛ Zhuda tara ti go na we.

42

Zheremi wìla yo leele paga ka kari wa Ezhipiti tara

1 Kona, maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun, naa Kareya pinambyɔ Yohana, naa Hoshaya pinambyɔ Yezaniya konaa leele sanmbala pe ni fuun, maga lɛ lepigile ke na ma saa ki wa legbɔɔlɔ pe na, pè si kari
2 wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Yɛnriŋgbanga ŋga we yɛn nɔɔ yɛnri, ki yaga maga logo. Ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri woro sanmbala mbele wè koro we kan; katugu wàa pye ma lɛgɛ, koni wè koro jɛgɛlɛ, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn naga yaan we.
3 Konɔ na we daga mbe lɛ konaa ŋga we daga mbe pye, ma Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li yewe ligi naga we na.»
4 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mìgi logo, mi yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan, mbe yala yɛgɛ ŋga na yège yo ki ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ liga ka sɛnrɛ nda fuun yo, mi yaa ti yo ye kan, mi se ta kpɛ lara ye na.»

5 A pè si Zheremi wi pye fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li ka kɔɔn tun
we yeri, mbe sɛnrɛ nda fuun yo ma
kan, na wee tanga mbe yala ti ni ki
yɛgɛ ki na, pa kona Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yiri we kɔrɔgɔ, mbe pye sɛrɛfɔ jɛnŋɛ
konaa kaselege yofɔ.
6 Ki tanla o, ki pɛn o, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ na we yɛn nɔɔ
tunnu li yeri, li ka sɛnrɛ nda fuun
yo, we yaa tanga ti na; katugu we
yaa pye yɛyinŋge na, na we kaa
nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li
yeri we.»
7 Kì pye ma, piliye kɛ toroŋgɔlɔ,
a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan
Zheremi wi yeri.
8 A Zheremi wì si Kareya
pinambyɔ Yohana wi yeri, naa
maliŋgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye
wi ni pe ni, konaa leele sanmbala pe
ni fuun pe ni, maga lɛ lepigile ke na
ma saa ki wa legbɔɔlɔ pe na.
9 A wì si pe pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lo na yàa
na tun li yeri ma yo mbe ti ye
yɛnrɛgɛ ki gbɔn wa li na, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
10 ‹Na yaga koro mbe cɛn laga
ki tara nda ti ni, mi yaa yeresaga
kan ye yeri, mi se ye tɔngɔ; mi yaa
ye yerege mbe ye sanri, mi se ka
ye kɔlɔgi; katugu jɔlɔgɔ ŋga mì wa
ye na, mi yaa na jatere wi kanŋga
mbege wogo ki yaga.
11 Babilɔni tara wunlunaŋa ŋa yaa
fyɛ wi yɛgɛ, yaga kaa fyɛ wi yɛgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma, katugu mi
yɛn ye ni, mi yaa ye shɔ, mbe ye shɔ
wi kɛɛ.
12 Mi yaa ye yinriwɛ ta, mbe ti
wi ye yinriwɛ ta, mbe ye yaga ye
sɔngɔrɔ, ye pan ye cɛn wa ye tara
ti ni.› »
13 «Ɛɛn fɔ na yaga yo fɔ: ‹We se
cɛn laga ki tara nda ti ni,› na yee
yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
14 na yaga yo fɔ: ‹We se yɛnlɛ ki
na, we yaa kari wa Ezhipiti tara, wa
laga ŋga we se malaga yan, we se
maliŋgbɔɔnlɔ mbanlaga tinmɛ logo
wa, we se yaakara la wa, pa we yaa
sa cɛn wa ki laga ki ni.›
15 Ko ka pye ma, yoro Zhuda tara
woolo sanmbala mbele yè koro, ye
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Na yaga yere ki yerewe
mbe kari wa Ezhipiti tara, na yaga
kari mbe sa cɛn wa,
16 pa kona tokobi ŋa ye yɛn na fyɛ
wi yɛgɛ, wi yaa ye tɔn wa Ezhipiti
tara; ye jatere wì lɛgɛ ye na fuŋgo
ŋga wogo na, ki yaa to ye na wa
Ezhipiti tara. Pa ye yaa ku wa ki tara
ti ni.
17 Leele mbele fuun pe yaa ki kɔn
mbege tɛgɛ, mbe kari wa Ezhipiti
tara, mbe sa cɛn wa, tokobi, naa
fuŋgo konaa yambewe pi yaa poro
pe ni fuun poro gbo. Pe ni, wa kpɛ
se ka koro go na, jɔlɔgɔ ŋga mi yaa
wa pe na, wa kpɛ se ka shɔ ki kɛɛ.›
»
18 «Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga
na mìlan naŋgbanwa naa na kɔnrɔ
tandorogo kala li wa Zheruzalɛmu
ca woolo pe na, ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na fun, na yaga kari wa Ezhipiti
tara, na naŋgbanwa kala li yaa to
ye na. Ye yaa ka pye mɛjɔɔgɔ
yaraga, naa sunndo kɔngɔ yaraga,
naa daŋga yaraga konaa tifagawa
yaraga leele pe yɛgɛ na. Kona ye se
ka ki tara nda ti yan yɛnlɛ ni naa.› »
19 «Yoro Zhuda tara woolo sanm-
bala mbele yè koro, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo fɔ: ‹Yaga ka kari wa Ezhipiti tara.
Yege jɛn ye wali ki na fɔ mi yɛn na
ye yɛrɛgi nala.›
20 Yoro jate yè wa ma la, katugu
yàa na tun Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
li yeri, ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri we kan; na Yawe
Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li ka sɛnrɛ nda
fuun yo, mari yo we kan, we yaa ki
kala li pye.›
21 Koni, mìgi yo ye kan nala, ɛɛn
fɔ yee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yeri, sɛnrɛ nda fuun lì

yo na kan mbe yo ye kan, yee yɛnlɛ mberi logo.
22 Yege jɛn ye filige ki na koni, fɔ yaa jaa mbe kari sa cɛn laga ŋga na, tokobi naa fuŋgo konaa yambewe pi yaa ye gbo wa ki laga ki ni.»

43

Pàa Zheremi wi yigi ma kari wi ni wa Ezhipiti tara

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda fuun yo Zheremi wi kan ma yo wiri yo leele pe kan, naa wìla kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti ni fuun ti yo pe kan makɔ sanga ŋa ni,
2 kona, a Hoshaya pinambyɔ Azariya, naa Kareya pinambyɔ Yohana konaa ki leele mbele fuun pàa pye yɛɛ gbɔgɔwɔ ni, pè si Zheremi wi pye fɔ: «Sɛnrɛ nda mà yo, mà finlɛ; Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lo ma lɔɔn tun ma pan maga yo we kan, fɔ waga ka kari sa cɛn wa Ezhipiti tara.
3 Neriya pinambyɔ Baruki wo wi yɛn nɔɔ sunnu nɔɔ waa we na, jaŋgo mbe we le Kalide tara fɛnnɛ pe kɛɛ, pe ta pe we gbo nakoma pe we yigi kasopiile mbe kari we ni wa Babilɔni tara.»
4 Kona, Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pe ni, konaa leele mbele fuun pàa pye pe ni, pee yɛnlɛ mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo ti logo, mbe koro mbe cɛn wa Zhuda tara ti ni.
5 Kona, a Kareya pinambyɔ Yohana wo naa maliŋgbɔɔnlɔ teele pe ni fuun pè si Zhuda tara woolo sanmbala pe ni fuun pe lɛ, poro mbele fuun pàa pe gbɔn ma pe jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, a pè sɔngɔrɔ ma pan ma cɛn wa Zhuda tara ti ni naa we.
6 Pàa pye nambala, naa jɛɛlɛ, naa piile, naa wunlunaŋa wi sumborombiile, konaa leele mbele fuun wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla le Shafan pinambyɔ Ahikamu wi pinambyɔ Gedaliya wi kɛɛ pe ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi ni konaa Neriya pinambyɔ Baruki wi ni.
7 A pè si kari wa Ezhipiti tara, katugu pe sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri. A pè si saa gbɔn wa Tapanɛsi ca.

Zheremi wì yo Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa pan mbe to Ezhipiti tara ti na

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan Zheremi wi yeri wa Tapanɛsi ca, ma yo fɔ:
9 «Kari ma sa sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ ta lɛ ma sari lara wa joro ti ni, wa tofa gbɔnsaga ki ni, wa wunlunaŋa Farawɔn wi go yɔn ki na, wa Tapanɛsi ca, Zhuda tara fɛnnɛ pe yɛgɛ na.
10 Maga yo pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa sa na tunmbyee Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi yeri wi pan. Mi yaa ka wi wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ ki sinndɛɛrɛ nda ti na, to nda mì lara wa joro ti ni we. Pa wi yaa ka wi wunluwɔ paraga go ki kan wa ti go na.
11 Wi yaa ka pan mbe malaga gbɔn Ezhipiti tara ti ni. Mbele pe yaa ku, poro yaa ku; pe yaa mbele yigi kasopiile, pe yaa poro yigi kasopiile; pe yaa mbele gbo tokobi ni, pe yaa poro gbo tokobi ni.
12 Mi yaa ti wi kasɔn le Ezhipiti tara yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni. Wi yaa ka yarisunndo ta sogo konaa mbe ta koli mbe kari ti ni wa Babilɔni tara. Yaayoro kɔnrifɔ wi maa derigbɔgɔ ki migi wi yɛɛ na yɛgɛ ŋga na, pa wi yaa ka Ezhipiti tara yarijɛndɛ ti koli mboo yɛɛ migi ti ni ma. Wi yaa ka yiri wa tara ti ni mbe kari yɛyinŋge na.
13 Yarisunŋgo ŋga ki yɛn yɔnlɔ ki kacɛn, ki sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pè yerege yerege wa ki gbɔgɔgo ki ni wa Ezhipiti tara, wi yaa kari gbɔn mberi yaari, mbe kasɔn le Ezhipiti

tara yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni, mberi sogo.› »

44

Zhuda tara fɛnnɛ mbele pàa kari wa Ezhipiti tara,
Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
pe wogo na

1 Zhuda tara fɛnnɛ mbele fuun pàa pye wa Ezhipiti tara ma cɛn
wa Migidɔli ca, naa wa Tapanɛsi ca,
naa wa Mɛfisi ca konaa wa Patirɔsi
tara, ki sɛnrɛ nda to we Fɔ wìla kan
Zheremi wi yeri pe wogo na, ma yo
fɔ:
2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le,
pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Jɔlɔgɔ ŋga fuun
mì wa Zheruzalɛmu ca konaa Zhuda
tara cara sannda ti ni fuun ti na,
yège yan. Ye wele, ti ni fuun tì pye
katara nala wo ni, lere woro ma cɛn
wa ti ni.
3 Ko pye ma, kapege ŋga ki leele
pè pye ko kala na, katugu pànla
nawa pi ŋgban na na, naa pàa
saa na wusuna nuwɔ taansaara woo
yarisunndo ta yɛgɛ yeri nari gbogo,
to nda poro jate pe sila ti jɛn, yoro
naa ye tɛlɛye pe ni, ye sila ti jɛn.
4 Ma si yala, mìla na tunmbyeele,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni
fuun pe torogo wa ye yeri; mìla koro
na pe tunnu wa ye yeri suyi, ma yo
pe saga yo ye kan fɔ yaga kaa ki
katijangara nda ti piin, to nda ti yɛn
mala mbɛn we.
5 Ɛɛn fɔ yee logo na yeri, yee
nuŋgbolo jan mbanla sɛnrɛ ti logo;
yee yɛnlɛ mbe ye tipere pyege ki
yaga, yee yɛnlɛ mbe wusuna nuwɔ
taan saara wɔgɔ ki yaga yarisunndo
ta yɛgɛ yeri.
6 Kì pye ma, na kɔnrɔ tandorogo
naa na naŋgbanwa pì si yiri na
ni paa kasɔn yɛn, ma Zhuda tara
cara to naa Zheruzalɛmu ca nawa
koŋgolo ke ni ti sogo mari tɛgɛ
katara, a tì koro waga.› »
7 Kona, a Zheremi wì sho naa fɔ:
«Koni Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le,
pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yiŋgi na, a yè sigi
kapege gbɔgɔ cɛnlɛ ŋga ki pye ye yɛɛ
na, mbe ti Zhuda tara woolo, nam-
bala naa jɛɛlɛ, piile konaa piyɛngɛlɛ
ke tɔngɔ ke wɔ wa, ali lere kpɛ ka ka
koro go na ye ni?
8 Ye yɛn nala nawa pi ŋgbanni
ye kapyere nda yaa piin ti ni,
na wusuna nuwɔ taan saara woo
yarisunndo ta yɛgɛ yeri wa Ezhipiti
tara, to nda ye yɛn ma cɛn wa ti ni
we. Ye yaa ki kan pe ye tɔngɔ, mbe
pye cɛnlɛ na lì daŋga konaa mbe pye
tifagawa yaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke
ni fuun ke sɔgɔwɔ.
9 Naga yɛn ma, kapere nda ye
tɛlɛye pè pye, naa nda Zhuda tara
wunlumbolo pè pye, naa nda pe
jɛɛlɛ pè pye, naa nda yoro jate yè
pye konaa nda ye jɛɛlɛ pè pye wa
Zhuda tara konaa wa Zheruzalɛmu
ca nawa koŋgolo ke ni, ye fɛgɛ ti na
wi le?
10 Ali ma pan ma gbɔn nala, ki kala
li fa ye lere kpɛ go na, lere kpɛ woro
na fyɛ na yɛgɛ; na lasiri wo naa na
kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mìla kan yoro
naa ye tɛlɛye pe yeri, yee yɛnlɛ mbe
tanga ki konɔ li na.› »
11 Kona, Zheremi wì sho naa fɔ:
«Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa
yiri ye kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ wa ye na,
mbe Zhuda tara woolo pe ni fuun pe
tɔngɔ.
12 Zhuda tara woolo sanmbala
mbele pè yere ki yerewe mbe kari
sa cɛn wa Ezhipiti tara, mi yaa yiri
pe kɔrɔgɔ; pe ni fuun pe yaa tɔngɔ
mbe toori wa Ezhipiti tara ti ni.
Tokobi naa fuŋgo ki yaa pe gbo,
mbege lɛ piile pe na fɔ mbe saga wa
lelɛɛlɛ pe na. Pe yaa ka pye mɛjɔɔgɔ
yaraga, naa sunndo kɔngɔ yaraga,
naa daŋga yaraga konaa tifagawa
yaraga.
13 Mbele pè saa cɛn wa Ezhipiti
tara, mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ paa
yɛgɛ ŋga na mìla yiri Zheruzalɛmu
ca woolo pe kɔrɔgɔ, ma pe gbo
tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe
ni.
14 Zhuda tara woolo sanmbala

mbele pè pan ma cɛn laga Ezhipiti tara ti ni, wa kpɛ se ka shɔ, wa kpɛ se ka koro go na. Poro mbele ki la yɛn pe na mbe sɔngɔrɔ mbe sa cɛn naa wa Zhuda tara ti ni, wo wa kpɛ se ka sɔngɔrɔ wa ti ni naa; kaawɔ leele jɛnri pe yaa ka shɔ mbe sɔngɔrɔ ko cɛ.› »

Yarisunndo ta yɛgɛ sɛnrɛ

15 Kona, nambala mbele fuun pàa ki jɛn ma yo pe jɛɛlɛ pàa pye na wusuna nuwɔ taan sori yarisunndo ta yɛgɛ kan, naa jɛɛlɛ mbele fuun pàa pye wa na gbogolo ma pye janwa gbɔlɔ konaa leele mbele fuun pàa pye ma cɛn wa Ezhipiti tara, wa Patirɔsi ca, a pè si Zheremi wi yɔn sogo ma yo fɔ:

16 «Sɛnrɛ nda mà yo we kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ni, we se yɛnlɛ mberi logo, mbe tanga ti na.

17 Ɛɛn fɔ sɛnrɛ nda wè yo wa we yɔn, to we yaa la tanri ti na, to yɛn fɔ we yaa la wusuna nuwɔ taan sori yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki kan, mbaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki woo ki yeri, paa yɛgɛ ŋga na woro naa we tɛlɛye, naa we wunlumbolo konaa we tara teele pe ni, wàa pye naga piin wa Zhuda tara cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni. Ki wagati wi ni, wàa pye na yaakara taa na kaa na tinni, ma pye fɛrɛwɛ na, jɔlɔgɔ kpɛ sila pye we na.

18 Ɛɛn fɔ maga lɛ wè wusuna nuwɔ taan saraga wɔmɔ naa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki wɔmɔ pi yaga yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki yeri, a wè si yaraga pyew ki la, a tokobi naa fuŋgo ki ni ti nɛɛ we kuun»

19 Kona, a jɛɛlɛ pè sho fɔ: «Na we kaa wusuna nuwɔ taan wi sori yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki kan, mbaa duvɛn saraga ŋga pe ma wo ki woo ki yeri, naga yɛn ma, we maa ki piin we pɛnɛ pe fu na wi le? Poro jate pège jɛn ma yo we ma wɔn wa, maa pye paa ki yanlɛɛ yɛn, mbe duvɛn saraga ŋga pe ma wo ka wɔ ki yeri.»

20 Kona, leele mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti yo ma Zheremi wi yɔn sogo, nambala naa ki jɛɛlɛ, a Zheremi wì si pe pye fɔ:

21 «Wusuna nuwɔ taan ŋa yàa pye na sori wa Zhuda tara cara ti ni konaa wa Zheruzalɛmu ca nawa koŋgolo ke ni, yoro naa ye tɛlɛye pe ni, naa ye wunlumbolo pe ni, naa ye tara teele pe ni konaa leele pe ni fuun pe ni, naga yɛn ma Yawe Yɛnŋɛlɛ li jatere wi woro ti na nari jate wi le?

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sila ka ya mbege wogo ki kun li yɛɛ ni mbe kari yɛgɛ, ye kapyere tipere ti kala na konaa katijangara nda yè pye ti kala na. Ki kala na, ye tara tì pye kataga, ma pye laga ŋga lere woro ma cɛn wa ki ni; ma pye daŋga yaraga paa yɛgɛ ŋga na pe yɛn naga yaan nala we.

23 Ki jɔlɔgɔ ŋga kì to ye na, katugu yè wusuna nuwɔ taan sogo yarisunndo ta yɛgɛ kan, ma kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ye sila logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye sila tanga li lasiri, naa li kondɛgɛŋgɛlɛ, konaa li sɛrɛya sɛnrɛ ti na. Ko kala kì ti ki jɔlɔgɔ ŋga kì gbɔn ye na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn nala we.»

24 Kona, a Zheremi wì sigi yo naa leele pe ni fuun pe kan konaa jɛɛlɛ pe ni fuun pe kan fɔ: «Yoro Zhuda tara woolo mbele fuun ye yɛn laga Ezhipiti tara, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro naa ye jɛɛlɛ pe ni, yàa sɛnrɛ nda yo wa ye yɔn ki ni, yè ki kala li pye mali yɔn fili ye kɛyɛn yi ni. Yàa ki yo ma yo fɔ: Wàa yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ we yaa wusuna nuwɔ taan sogo konaa mbe duvɛn saraga ŋga pe ma wo ka wɔ yarisunŋgo naayeri wunlunjɔ ki yeri, kaselege ko na, we yaa ki yɔn fɔlɔ li yɔn fili.› Koni yɔn fɔlɔ na yàa lɛ ye sali yɔn fili fasi, sɛnrɛ nda yàa yo wa ye yɔn, ye saga kala li pye fasi!

26 Yoro Zhuda tara woolo mbele fuun ye yɛn ma cɛn laga Ezhipiti

tara, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo! Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Mì wugu na yɛɛra mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ ki na, fɔ Zhuda tara woolo wa kpɛ se kanla mɛgɛ ki yeri naa mbe yɔn fɔlɔ lɛ. Wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, lere kpɛ se kaga yo naa mbe yo fɔ: ‹Mì wugu we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na.›

27 Wele, mi yaa la wele pe na mbe kapege pye pe na, mi se ka kajɛŋgɛ pye pe kan. Zhuda tara woolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn laga Ezhipiti tara, tokobi naa fuŋgo ki ni, to ti yaa ka pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.

28 Leele jɛnri pe yaa ka shɔ tokobi wi kɛɛ mbe yiri wa Ezhipiti tara, mbe sɔngɔrɔ wa Zhuda tara. Pa kona, leele jɛnri mbele pe yaa ka koro go na Zhuda tara woolo mbele pè pan ma cɛn laga Ezhipiti tara ti ni, pe yaa kaga jɛn, fɔ mi na sɛnrɛ to naa pe sɛnrɛ ti ni, titiin ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.»

29 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ye wele, kacɛn ŋa wo wi yaa ki naga ye na fɔ mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ laga ki laga ŋga ki ni, jaŋgo yege jɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga mìla ki sɛnrɛ yo ye kan, ki kala li yaa pye ye na.

30 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn Hofira wi le wi juguye pe kɛɛ, poro mbele pe yɛn naga jaa mboo gbo we, paa yɛgɛ ŋga na mìla Zhuda tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi le Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari ŋa wìla pye wi jugu wi kɛɛ, wo ŋa wìla pye naga jaa mboo gbo we.› »

45

Zheremi wìla Baruki wi kotogo ki sogo wi na

1 Zhoziyasi pinambyɔ Yehoyakimu ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li ni, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla yo Neriya pinambyɔ Baruki wi kan, a wìri yɔnlɔgɔ sɛwɛ wa ni tori nda. Wìla yo fɔ:

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn mboro Baruki ma wogo na fɔ:

3 «Ma yɛn naga yuun ma yo fɔ: ‹Jɔlɔgɔ yɛn na wogo, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì jatere piriwɛn taga wa na jɔlɔgɔ ki na. Mi yɛn na jɛɛn, fɔ a na fanŋga kila koo na ni. Mi woro na wogosaga taa.›

4 Ɛɛn fɔ sɛnrɛ nda to ma yaa yo wi kan mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yaraga ŋga mìla kan, mi yaa ki jan; yaraga ŋga mìla sanri, mi yaa ki kɔlɔgi; mi yaa ko pye ma tara ti ni fuun ti na.

5 Naga yɛn ma, mboro bere yɛn na kagbɔgɔ ka lagajaa ma yɛɛ kan wi le? Maga kaa ko ka lagajaa, katugu mi yaa jɔlɔgɔ wa sɛnwee piile pe ni fuun pe na. Ɛɛn fɔ mboro wo na, maga kari laga o laga, mi yaa ma yinwege ki kan ma yeri ki pye ma yaritaga. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

YƐNNŊƐLƐ LI YAA KA JƆLƆGƆ WA CƐNGƐLƐ SANŊGALA KE NA

46

46–51

Babilɔni tara fɛnnɛ pàa ya Ezhipiti tara fɛnnɛ pe ni wa Karikemishi ca

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda kan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi yeri cɛngɛlɛ sanŋgala ke wogo na, tori nda yɛɛn:

2 Sɛnrɛ nda to tì yo Ezhipiti tara ti wogo na konaa Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn Neko wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki wogo na. Ma pe ta wa Efirati gbaan wi tanla, wa Karikemishi ca, Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla malaga gbɔn ma ya Farawɔn wi ni; kìla pye Yehoyakimu pinambyɔ Zhoziyasi ŋa wìla pye Zhuda tara wunlunaŋa wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo lo ni. Tì yo fɔ:

3 «Ye tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ naa tugurɔn sigeyaara
tugbɔɔrɔ gbɛgɛlɛ,
ye yiri ye kari malaga na!
4 Ye malaga gbɔnwotoroye pe pɔpɔ
shɔnye pe na!
Yoro shɔn lugufɛnnɛ, ye ye wa ye
wotoroye pe ni!
Ye ye tugurɔn njagala ke kan ye
yere!
Ye ye njaanra ti yɔnrɔ ti wɔwɔ!
Ye ye malaga gbɔndeere ti lele!

5 «Yiŋgi mi yɛn na yaan yɛɛn?
Pe sunndo wì kɔn pe na, pe yɛn na
sɔngɔrɔ puŋgo na.
Pe maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ,
juguye pè ya pe ni.
Pe yɛn na fee, na fee pe yɛrɛ woro
na wele wa pe puŋgo na.
Fyɛrɛ gbɔrɔ yɛn kɛɛ ki ni fuun ki na!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 Ŋa wì feŋge ya ma wɛ, wi se ya fe
mboo yɛɛ shɔ!
Maliŋgbɔɔn kotogofɔ wi se ya fe
mboo yɛɛ shɔ!
Pe yɛn na kunrugu na tuun,
wa Efirati gbaan wi yɔn na, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri.

7 «Ambɔ fɔ wi yɛn na yinrigi yɛɛn
paa Nili gbaan tɔnmɔ pi yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na gbaan ma kaa yin
ma jaraga we.
8 Ezhipiti tara to ti yɛn na yinrigi paa
Nili gbaan wi yɛn,
paa gbaan ŋa wì yin wi tɔnmɔ pì
jaraga na fuun.
Tì yo fɔ: ‹Mi yaa yiri mbe fo mbe
tara ti tɔn muŋga;
mi yaa cara to naa cara woolo pe
tɔngɔ.›

9 «Shɔnye, yaa gbinri yaa kee,
malaga gbɔnwotoroye, yaa fee yaa
kee!
Yoro maliŋgbɔɔnlɔ ye yiri:
Etiyopi tara maliŋgbɔɔnlɔ naa Puti
tara maliŋgbɔɔnlɔ,
yoro mbele ye maa tugurɔn
sigeyaara lee;
naa Ludi tara maliŋgbɔɔnlɔ ye ni,
yoro mbele yè sandiga wɔnmɔ pi
jɛn!

10 «Ɛɛn fɔ ko pilige ko yɛn we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo wogo,
li kayaŋga wɔpilige koyi,
pilige ŋga ni li yaa kali kayaŋga ki
wɔ li juguye pe ni we.
Tokobi wi yaa ka jɔgɔwɔ pye fɔ mbe
tin,
wi yaa ka kasanwa pi wɔ mbe tin.
Katugu ki yɛn saraga we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li kan,
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara
ti ni, wa Efirati gbaan yɔn ki
na.

11 «Yoro Ezhipiti tara fɛnnɛ wele,
ye yiri ye kari wa Galaadi tara, ye sa
wɛrɛ faworo lagaja!
Ye yɛn na wɛrɛ lɛgɛrɛ piin wagafe,
ti se ya mbe ye sagala.
12 Cɛngɛlɛ sanŋgala kè ye fɛrɛ kala
li sɛnrɛ logo,
Ye gbeere tì gbɔn tara ti lagapyew ki
ni;
katugu maliŋgbɔɔn wà kurugo
maliŋgbɔɔn wa na,
a pe ni fuun shyɛn pè pinlɛ ma
toori.»

Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa ka Ezhipiti tara ti shɔ

13 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wi kan Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wi panga ki wogo na,
wo ŋa wìla pye na paan mbe malaga
gbɔn Ezhipiti tara ti ni, ki sɛnrɛ ti
nda:
14 «Ye saga sɛnrɛ nda ti yari wa
Ezhipiti tara,
yeri yo wa Migidɔli ca,
yeri yo fun wa Mɛfisi naa Tapanɛsi
cara ti ni!
Yege yo fɔ: ‹Ye yiri, ye ye yɛɛ
gbɛgɛlɛ,
katugu tokobi wi yɛn na jɔgɔwɔ piin
na ye mari.

15 Yiŋgi na, a ye yarisunŋgo Apisi† kì se fe?
Ye napɔlɔ wii ya koro yeresaga, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lùu jan tara.›
16 Li yaa ti lelɛgɛrɛ mbe kurugo,
pe yaa la tuunri pe yɛɛ na.
Pe yɛn naga yuun pe yɛɛ kan fɔ: ‹Ye ti we yiri we sɔngɔrɔ we kari we woolo pe kɔrɔgɔ,
wa tara nda pè we se ti ni,
mbe wɔ laga ki tokobiye legbogo ki sɔgɔwɔ.›
17 Na paga sa gbɔn wa, pe yaa la Farawɔn wi yinri mbaa yuun fɔ:
‹Ezhipiti tara wunlunaŋa wi woro yaraga ka, kaawɔ tinmɛ wa-gafe yirigefɔ;
wi wagati wì toro wi na makɔ.›

18 «Wunlunaŋa ŋa wi mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma fɔ:
‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na mɛgɛ ki na,
yɛgɛ ŋga na Tabɔri yanwiga ki yɛn ma yagara wa yanwira san-nda ti sɔgɔwɔ,
yɛgɛ ŋga na Karimɛli yanwiga ki yɛn ma yaraga kɔgɔje wi go na,
pa jugu wi yaa pan ma fun.›
19 Ezhipiti tara fɛnnɛ, ye ye tuguro ti gbɛgɛlɛ,
pe yaa ye yigi kasopiile mbe kari ye ni.
Katugu Mɛfisi ca ki yaa ka jɔgɔ mbe koro waga,
pe yaa kaga sogo, lere se ka pye mbe cɛn wa ki ni naa.

20 «Ezhipiti tara ti yɛn paa nasum-boro tiyɔɔn yɛn,
ɛɛn fɔ nakɔnɔ là yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri na paan wi kɔrɔgɔ.
21 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pè lɛ sara na, pe yɛn ma tɔrɔ tɔrɔ wa tara ti ni paa napire yirifɔnndɔ yɛn wa naŋgboŋgo.
Ɛɛn fɔ poro fun pe yaa ka puŋgo le mbe fe,
pe ni fuun pe yaa ka fe, pe se ka ya mbe yere naa mbe sige;
katugu pe tɔngɔpilige kila paan mbe gbɔn pe na,
pe jɔlɔgɔ sanga wì gbɔn.
22 Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yɛn na fee, ki tinmɛ pi yɛrɛ si wɔɔgɔ tinmɛ bɔ,
katugu pe juguye pe yɛn na paan maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ni pe kɔrɔgɔ,
pe yɛn na paan pe kɔrɔgɔ gbɔɔnrɔ ni
paa tire janfɛnnɛ yɛn.
23 Pe yɛn na paan mbe pe kɔlɔgɔ ki jan,
ali mbege ta ki yɛn kɔwɔgɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma;
katugu pe juguye pè lɛgɛ ma wɛ gbatɔ wi na,
lere se ya mbe pe jiri.
24 Ezhipiti tara woolo pè fɛrɛ shɔ,
Yɛnŋɛlɛ lì pe le yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara woolo pe kɛɛ!»
25 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Wele, mi yaa ka yiri pe yarisunŋgo Amɔ ŋga wa Tɛbu ca ki kɔrɔgɔ, mbe yiri Farawɔn wi kɔrɔgɔ, naa Ezhipiti tara ti kɔrɔgɔ, naa ti yarisunndo ti kɔrɔgɔ konaa ti wunlumbolo pe kɔrɔgɔ; mi yaa yiri Farawɔn wi kɔrɔgɔ konaa mbele pè pe jigi wi taga wi na pe kɔrɔgɔ.
26 Mi yaa pe le mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa pe kɛɛ, Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe kɛɛ.
Ko puŋgo na leele yaa ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa Ezhipiti tara naa, paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa we. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

† **46:15 46.15:** Apisi wìla pye Ezhipiti tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo ka. Pa kìla pye wa Mɛfisi ca. Ki kacɛn ŋa pàa gbegele wo la pye napɔlɔ. Pàa pye naga jate ma yo ko kìla pye na pe go singi tipege ki na. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo fɔ Apisi, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ maliŋgbɔɔnlɔ pè toori.

Izirayɛli woolo pe shɔwɔ kala

27 «Yoro Zhakɔbu setirige piile, na tunmbyeele wele, yaga ka fyɛ,
yoro mbele na tunmbyeele wele!
Yoro Izirayɛli woolo, ye sunndo wiga ka kɔn ye na!
Katugu mi yaa ka ye shɔ mbe ye yirige wa taleere ti ni,
mbe ye setirige piile pe shɔ mbe pe yirige wa ki tara ti ni,
pàa pe yigi kasopiile ma kari pe ni tara nda ni we.
Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan,
pe yaa ka cɛn pɔw mbe pye yɛyinŋge na;
lere kpɛ se kaa pe jɔlɔ naa.
28 Yoro Zhakɔbu setirige piile, na tunmbyeele wele, yaga ka fyɛ,
katugu mi yɛn ye ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mìla ye purɔ ma ye jaraga cɛngɛlɛ ŋgele fuun sɔgɔwɔ,
mi yaa ka ke ni fuun ke tɔngɔ mbe ke kɔ.
Ɛɛn fɔ yoro wo na, mi se ka ye tɔngɔ mbe ye kɔ.
Mi yaa ka ye koro mbe yala kasinŋge ki ni;
katugu mi se ka ye yaga jɛrɛgisaga fu.»

47

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Filisiti tara ti wogo na

1 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi kan Filisiti tara fɛnnɛ pe wogo na, sanni Farawɔn wi sa pan wi to Gaza ca ki na ti nda.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, tɔnŋgbɔɔ pa yɛn na yinrigi wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri na paan,
pi kanŋga ma pye paa lafogo yɛn, ŋga kì yin ma jaraga na fuun.
Pì pan na tara ti nii konaa ti nawa yaara ti ni,
na cara to naa ti woolo pe ni fuun pe nii.
Leele pe yɛn na jɔrɔgi,
tara woolo pe ni fuun pe yɛn na yuŋgbɔgɔrɔ gbeere gbele.
3 Shɔnye fanŋga fɛnnɛ, naa paa gbinri, pe yenjoro tinmɛ pi kala na,
naa malaga gbɔnwotoroye tinmɛ pi kala na,
naa malaga gbɔnwotoroye ŋgeere tinmɛ pi kala na,
teele pe yɛrɛ woro na kanŋgi na pe piile pe wele naa,
katugu pe wire ti fanŋga kì kɔ pe ni.
4 Filisiti tara ti tɔngɔpilige kì gbɔn,
mbele fuun pàa koro go na mbe ya mbaa Tiri naa Sidɔn cara ti sari,
pe yaa ka pe ni fuun pe gbo;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Filisiti tara ti jɔgɔ,
poro mbele pe yɛn Kafitɔri lɔgɔ fugo tara fɛnnɛ sanmbala wele.
5 Gaza ca woolo pè pye yumbɛrɛ fɛnnɛ jatere piriwɛn pi na,
Asikalɔn ca fɛnnɛ pè pyeri dinw.
Yoro sanmbala mbele yè koro wa funwa laga falafala ki ni,
ye yaa koro mbaa njelewe gbɔɔn ye yɛɛ na† sa gbɔn fɔ wagati wiwiin?

6 «Ye yɛn na yuun fɔ: ‹E, Yawe Yɛnŋɛlɛ tokobi,
ma yaa ma legbogo ki yerege mbe cɛn mbe wogo sanga wiwiin ni san?
Ye wa ma wofogo ki ni ma,
yere yɛw ma koro yɛyinŋge na!›

7 «Ɛɛn fɔ tokobi wi yaa wogo mɛlɛ san?
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì konɔ kan wi yeri,
ma yo wi kari Asikalɔn ca naa kɔgɔje yɔn tara ti mɛgɛ ni.
Pa lùu tun wa ki lara ti ni.»

48

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Mowabu tara ti wogo na

† **47:5 47.5:** Ki laga ŋga ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ leele pàa pe yinrɛ ti kulu, ma njelewe gbɔn pe yɛɛ na ma yala pe kalɛgɛ ko ni, mbege naga fɔ kapege gbɔgɔ pe ta.

1 Sɛnrɛ nda tì yo Mowabu tara ti
wogo na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa
lì yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ yɛn Nebo ca woolo pe wogo,
katugu pège tɔngɔ!
Kiriyatayimu ca kì fɛrɛ shɔ, katugu
juguye pège shɔ!
Malaga sigego gbɔgɔ woolo pè fɛrɛ
shɔ, a pe sunndo wì kɔn pe
na!
2 Gbɔgɔwɔ mba pìla pye Mowabu
tara ti na pì kɔ!
Pe yɛn na kapege gbɛgɛlɛ ki mɛgɛ ni
wa Ɛshibɔn ca.
Pè yo fɔ: ‹Ye pan we saga tɔngɔ
wege mɛgɛ ki kɔ wege wɔ wa
cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ!›
Yoro Madimɛni ca fɛnnɛ, ye tinmɛ pi
se ka logo naa;
katugu tokobi wi yɛn ye puŋgo na.
3 Jɔrɔgɔmɔ pa yɛn na yinrigi wa
Horonayimu ca,
jɔgɔwɔ naa jɔgɔwɔ, pe yɛn naga
tɔnri!
4 Pè Mowabu tara ti tɔngɔ,
tara piile pe yɛn na gbele.
5 Pe yɛn na gbele suyi na nuru na kee
wa Luhiti laga tinndi wi yeri;
jɔlɔgɔ gbeere yɛn na yinrigi wa
Horonayimu ca konɔ tigiwɛn
pi ni,
jɔgɔwɔ pi kala na.
6 Yaa fee ye ye yɛɛ go shɔ,
ye sa koro wa gbinri wi ni paa yan
sofile yɛn.
7 Kì kaa pye Mowabu tara fɛnnɛ yè
ye jigi wi taga ye kɛɛ tunndo
to naa ye yarijɛndɛ to na,
ki kala na, pe yaa ka ye yigi fun.
Pe yaa ka ye yarisunŋgo Kemɔshi ki
yigi kasopyɔ mbe kari ki ni,
naa ki saraga wɔfɛnnɛ poro
naa ki yɛkeele pe ni.
8 Jɔgɔwɔ pyefɔ wi yaa ka ye ca
nuŋgba nuŋgba pyew ki ni,
ca ko ka kpɛ se ka shɔ mbe to.
Gbunlundɛgɛ laga ki yaa ka jɔgɔ,
funwa laga falafala ki yaa ka tɔngɔ.
Ko sɛnrɛ to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo.
9 Ye kanwira kan Mowabu tara fɛnnɛ
pe yeri,
jaŋgo pe yiri sire na pe kari lege†!
Katugu pe cara ti yaa tɔngɔ mbe
koro waga.
Lere se ka pye mbe cɛn wa ti ni.
10 Lere ŋa wi maa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
tunŋgo ki piin sambalawa ni,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo!
Lere ŋa wi woro na jaa mbe legbogo
pye wi tokobi wi ni, daŋga
yɛn ki fɔ wi wogo!

11 «Mowabu tara fɛnnɛ pàa pye ma
cɛn pɔw maga lɛ wa pe puwɛn
sanga wi ni,
pe fa pe yigi kasopiile mbe kari pe
ni.
Pe yɛn paa duvɛn yɛn, ŋa wi yɛgɛ
kì sulu; wi sindɛrɛ ti yɛn ma
sinlɛ wa nɔgɔna;
ŋa pe faa wɔ leyaraga ka ni mboo
kanŋga ka yɛgɛ ni.
Ki kala na, wi tanwa pì koro wi ni,
wi nuwɔ taan pii kanŋga.»

12 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Piliye ya yɛn wa na paan, mi yaa
ka leele pele torogo pe saa kanŋga
poo wɔ leyaara ta ni mboo le ta yɛgɛ
ni. Pe yaa kaa kanŋga mboo wɔ wa
leyaara ti ni, mbe cɔrɔ ti yaari.
13 Kona Mowabu cɛnlɛ woolo pe
yaa fɛrɛ shɔ pe yarisunŋgo Kemɔshi
ki wogo na, paa yɛgɛ ŋga na
Izirayɛli woolo pàa fɛrɛ shɔ Betɛli ca
yarisunŋgo ki wogo na, ko ŋga pàa
pe jigi wi taga ki na we.

14 «Mowabu cɛnlɛ woolo, naga yɛn
ma, ye mbe ya mbege yo mɛlɛ
mbe yo fɔ:
‹We yɛn lenambala
ma pye maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ?›
15 Mowabu tara tì jɔgɔ pew,

† **48:9 48.9:** Ŋga kì yo: *Ye kanwira kan Mowabu tara fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo pe yiri sire na pe kari lege,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Ye kɔ wo Mowabu tara ti na, katugu ti yaa tɔngɔ mbe wɔ wa. Nakoma: Ye fanga gbɛgɛlɛ Mowabu tara ti kan.

pe cara ti sogowo wirige ki yɛn na
yinrigi wa naayeri.
Pe lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn fanŋga
ni ma wɛ, pè pe yigi na kee pe
ni wa pe gbosaga.»
Wunlunaŋa ŋa wi mɛgɛ ki yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
wo wì yo ma.
16 Mowabu tara jɔgɔsanga wì gbɛrɛ
gbɔn,
ti jɔlɔgɔ ki yɛn na fyɛɛlɛ mbe pan
mbe to ti na.
17 Yoro mbele fuun ye yɛn ma cɛn
mari maga, yaa gbele ti wogo
na,
Yoro mbele fuun yàa ti mɛgbɔgɔ ki
jɛn, yaa ki yuun fɔ:
«Ki wunluwɔ kanŋgala fanŋga wolo
na lì pye mɛlɛ mɛɛ kaari?
Lo na làa pye gbɔgɔwɔ ni we!»

18 Yoro Dibɔn ca fɛnnɛ, ye tigi ye yiri
wa ye cɛnsaga gbɔgɔwɔ wogo
ki na,
ye pan ye cɛn wa tawara ti na†.
Katugu Mowabu tara tɔngɔfɔ wi yɛn
na paan mbe to ye na,
wi yaa ye malaga sigecara ti tɔngɔ.
19 Yoro Aroyɛri ca woolo, ye sa yere
wa konɔ li yɔn na yaa kɔrɔsiri
piin;
naŋa ŋa wila fee konaa jɛlɛ ŋa wila
fee mboo yɛɛ shɔ, ye pe yewe
fɔ: «Yiŋgi ki pye?»
20 Mowabu cɛnlɛ woolo pè fɛrɛ shɔ,
katugu pè sunndo wì kɔn pe
na.
Yaa gbele ŋgbanga yaa jɔrɔgi!
Ye saga yari wa Arinɔ lafogo ki yɔn
na, fɔ Mowabu tara tì tɔngɔ.
21 Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ kì to funwa
laga falafala tara woolo pe na, naa
Holɔn ca, naa Yaza ca konaa Mefaati
ca ki na,
22 naa Dibɔn ca, naa Nebo ca
konaa Bɛti Dibilatayimu ca ki na,
23 naa Kiriyatayimu ca, naa Bɛti
Gamuli ca konaa Bɛti Mewɔn ca ki
na,
24 naa Keriyɔti ca, naa Bozira ca
konaa Mowabu tara cara ti ni fuun
ti na, nda ti yɛn wa lege konaa nda
ti yɛn na tɔɔn.
25 «Mowabu tara ti fanŋga kì to,
ti fanŋga kɛɛ kì kaw.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
26 We Fɔ wì yo fɔ: «Ye Mowabu
cɛnlɛ woolo pe kan pe wɔ pe tin pe
yɛgɛ kila kanŋgi; katugu pè pe yɛɛ
gbɔgɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li na. Ki yɛn
ma yala pe tuguru paa koŋgi wa pe
tuguro ti ni. Pe pye titɛgɛrɛ yaraga
leele pe yeri.
27 Naga yɛn ma, ye sila Izirayɛli
woolo pe pye ye titɛgɛrɛ yaraga wi
le? Naga yɛn ma, paa pe yigi yuro go
na wi le, fɔ na ye kaa para pe sɛnrɛ
na sanga o sanga, ye maa go yangara
na tɛgɛ pe na?
28 Yoro Mowabu cɛnlɛ woolo, ye yiri
wa ye cara ti ni,
ye sa cɛn wa waara ti sɔgɔwɔ;
ye pye paa ketenɛ yɛn,
na li ma saa li sere ti pɔ wa waliwege
ki yɔn na.
29 Wè Mowabu cɛnlɛ woolo pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ logo,
pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pì kɛɛ toro,
naa pe yɛɛ nagawa pi ni, naa pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi ni,
naa pè pe yɛɛ bɔ yɛgɛ ŋga na ki ni,
konaa pe yɛɛ mbɔnrɔwɔ leele
na pi ni.»
30 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Mì
pe yɛgɛ tuguwo kala li jɛn, ɛɛn fɔ ko
yɛn wagafe; pe yɛɛ nagawa sɛnyoro
to naa pe kapyere ti yɛn wagafe.»
31 Ki kala na, na mi kaa jatere piin
Mowabu tara ti wogo na, mi
maa gbele,
mi yɛn na gbele ŋgbanga Mowabu
tara ti ni fuun ti wogo na,
mi yɛn na jɛɛn Kiri Haresɛti ca
woolo pe kala na.
32 E, Sibima ca ɛrɛzɛn kɛrɛ†, mi yɛn
na gbele ma wogo na ma wɛ
mi yɛn na gbele Yayezɛri ca woolo
pe wogo na yɛgɛ ŋga na ki na.

† **48:18 48.18:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye pan ye cɛn wa tawara ti na,* wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn girɛki sɛnrɛ ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Ye pan ye cɛn wa kayangara ti ni.* † **48:32 48.32:** Sibina ca ɛrɛzɛn kɛrɛ, ko kɔrɔ wo yɛn Sibina ca fɛnnɛ.

Ma njere tìla tɔnlɔndɔnlɔ fɔ ma kari
wa kɔgɔje wi puŋgo na,
ma saa gbɔn fɔ wa Yayezɛri ca ki na.
Ɛɛn fɔ jɔgɔwɔ pyefɔ wì pan ma to ye
tige pire to naa ye ɛrɛzɛn pire
ti na mberi jɔgɔ.
33 Nayinmɛ naa yɔgɔrimɔ pì kɔ wa
Mowabu tara tige pire kɛɛrɛ ti
ni,
konaa wa tara ti lara sannda ti ni.
Mì ti, a duvɛn wì waga wa wi leyaara
ti ni.
Lere woro wa mbaa ɛrɛzɛn pire
tɔnmɔ pi woo wa ti wɔsaga,
mbaa jɔrɔgi nayinmɛ ni;
gbeere ta na yinrigi, ɛɛn fɔ to woro
nayinmɛ gbeere.
34 Pe yɛn na Ɛshibɔn ca fɛnnɛ pe
gbeere ti nuru wa Eleyale ca, ti yɛn
na gbɔɔn wa Yahazi ca. Pe yɛn
nari nuru wa Sowari ca, fɔ ma saa
gbɔn wa Horonayimu ca, fɔ ma saa
gbɔn wa Egilati Shelishiya laga ki
na; katugu ali yɛrɛ Nimirimu laga
tɔnmɔ pì waga fun.
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Mbele pe maa saara sogoworo woo
wa sunzara nda wa tinndiye pe na
ti na, konaa mbele pe maa wusuna
nuwɔ taan sori pe yarisunndo ti kan,
mi yaa ka pe tɔngɔ pew wa Mowabu
tara ti ni.»
36 Ki kala na, na nawa pì tanga
na na Mowabu cɛnlɛ woolo naa Kiri
Haresɛti ca fɛnnɛ pe wogo na, paa
yɛgɛ ŋga na lere ma kaa wele win
kunwɔ na, katugu yarijɛndɛ nda
fuun pàa gbogolo pe yɛɛ kan, tì wɔ
pe kɛɛ.
37 Pe ni fuun pe yinrɛ tì kulu,
pe siyɔɔlɔ pe ni fuun pè kulu, pè
njelewe gbɔn pe kɛyɛn yi ni fuun yi
na, ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe
yɛɛ na.
38 Kunwɔ gbeere ti yɛn na yinrigi
wa biriyinrɛ ti ni fuun ti go na, wa
Mowabu tara konaa wa katoro ti ni;
katugu mì Mowabu tara ti ya paa
yɛgɛ ŋga na pe ma cɔgɔ yaari, ŋga
lere woro na jaa ki na. Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.
39 E, Mowabu tara tì to! Yaa
gbele! Mowabu cɛnlɛ woolo pè
puŋgo le, fɛrɛ nda tì pe yigi ti kala
na. Mowabu cɛnlɛ woolo pe kala
lì pye titɛgɛrɛ kala konaa sunndo
kɔngɔ gbɔgɔ tara woolo mbele fuun
pe yɛn ma pe maga pe yeri.
40 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, ki yaa ka pye paa yɔn
yɛn,
ŋa wì yiri maa kanwira ti jaraga
Mowabu tara ti go na.
41 Keriyɔti ca pège shɔ, ma malaga
sigeyinrɛ ti shɔ;
ko pilige ko ni, Mowabu tara
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
nawa pi yaa ka tanga pe na,
paa jɛlɛ ŋa wila jaa mbe se wi yɛn.
42 Mowabu cɛnlɛ woolo pe yaa tɔngɔ
pew, pe se pye naa cɛnlɛ lo la,
katugu pè pe yɛɛ yirige ma wɛ Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
43 Sunndo kɔngɔ, naa wegbɔgɔ ti-
jugo konaa mɛrɛ
to ti yɛn wa ye yɛgɛ, yoro Mowabu
cɛnlɛ woolo wele. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
44 Ŋa kaa fee sunndo kɔngɔ kagala
ke yɛgɛ,
wo yaa sa to wegbɔgɔ tijugo ni,
ŋa ka yiri wa wegbɔgɔ tijugo ki ni,
mɛrɛ yaa wo yigi;
katugu yɛlɛ na ni mi yaa Mowabu
cɛnlɛ woolo pe kapere ti fɔgɔ
tɔn pe na,
mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
45 Mbele paa fee, a pe fanŋga kì saa
kɔ,
pè saa yere wa Ɛshibɔn ca yinmɛ pi
ni.
Ɛɛn fɔ kasɔn janri ma yiri wa
Hɛshibɔn ca ki ni,
kasɔn yinnɛ yiri wa wunlunaŋa
Sihɔn wi wunluwɔ go ki ni,
ki yɛn na Mowabu tara kanŋgara na
lara ti sori,

† **48:45 48.45:** Ŋga kì yo fɔ: *Na tinmɛ yirigefɛnnɛ pe yuŋgɔrɔgɔ ki sori,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe lɛ wa Mowabu tara ti kɔngɔlɔ ke na fɔ sa gbɔn wa ti nandogomɔ, wa yanwira lara ti na.

na tinmɛ yirigefɛnnɛ pe yuŋgɔrɔgɔ ki sori†.
46 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Mowabu cɛnlɛ woolo wele!
yoro mbele cɛnlɛ na li yɛn yarisunŋgo Kemɔshi ki woolo, pè ye tɔngɔ;
katugu pè ye pinambiile naa ye sumborombiile pe yigi kasopiile,
ma kari pe ni tara ta yɛgɛ ni.
47 Ɛɛn fɔ wa wagati ŋa wila paan wa wi ni,
mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Mowabu cɛnlɛ woolo pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga koŋgbanŋga ki ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»
Kiti kɔngɔ sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Mowabu tara ti na, pa tì kɔ na ki laga ŋga ki ni.

49

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na

1 Sɛnrɛ nda tìla yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na.
Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Naga yɛn ma, pinambyɔ woro Izirayɛli wi yeri wi le?
Naga yɛn ma, kɔrɔgɔ lifɔ woro wi yeri wi le?
Yiŋgi na, a yarisunŋgo Milikɔmu ki gbɔgɔfɛnnɛ pè si pan ma Gadi tara ti shɔ?
Yiŋgi na, a Amɔ cɛnlɛ woolo pè si pan ma cɛn wa Gadi tara cara ti ni?»
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Ki kala na, ye wele, piliye ya yɛn wa na paan,
mi yaa ka ti paa malaga kɔŋgɔlɔ nuru Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ Araba ki mɛgɛ ni.
Ki yaa ka pye kataga mbe koro waga,
ki kanŋgaga na kapire ti yaa ka sogo kasɔn ni.
Pa kona mbele pàa Izirayɛli woolo pe tara ti shɔ pe yeri,
Izirayɛli woolo pe yaa sari shɔ pe yeri fun.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

3 «Ɛshibɔn ca woolo yaa gbele, katugu pè Ayi ca ki jɔgɔ!
Araba ca woolo, yaa jɔrɔgi,
ye jatere piriwɛn yaripɔrɔ le;
yaa fee yaa tooro tooro yaa ca ki mbogo ki mari.
Katugu pe yaa ka yarisunŋgo Milikɔmu ki yigi mbe kari ki ni kulowo ni,
naa ki saraga wɔfɛnnɛ konaa ki tara teele pe ni.
4 Yoro mbele yè yiri ma je, yiŋgi na ye nɛɛ ye yɛɛ gbogo ye gbunlundɛrɛ ti kala na,
ye gbunlundɛrɛ tara tanra ti kala na?
Yè ye jigi wi taga ye yarijɛndɛ ti na ma yo fɔ:
‹Ambɔ wi mbe ya pan mbe to we na?›
5 Ye wele, mi yaa sunndo kɔngɔ wa ye na;
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.
Ki sunndo kɔngɔ ki yaa pan mbe yiri ye kɛɛ ki ni fuun ki na;
pe yaa ka ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye purɔ, ye yaa ka kari ye yɛ ye yɛ ye karisara.
Lere kpɛ se ka ta mbe mbele paa fee pe gbogolo.
6 Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Amɔ cɛnlɛ woolo pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga koŋgbanŋga ki ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Edɔmu cɛnlɛ woolo pe wogo na

7 Sɛnrɛ nda tìla yo Edɔmu tara ti wogo na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Naga yɛn ma, kajɛnŋɛ woro wa Tema tara ti ni naa wi le?
Naga yɛn ma, yɛrifɛnnɛ pe yɛrɛwɛ jɛmbɛ pi kɔ wi le?
Tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi kɔ wi le?
8 Yoro Dedan ca fɛnnɛ, ye puŋgo le yaa fee,
ye kari ye sa lara fɔ wa yanwira were ti nawa!
Katugu mi yaa Ezawu setirige piile pe tɔngɔ,

ko wagati wo mi yaa pe kapere ti
fɔgɔ tɔn pe na.
9 Na ɛrɛzɛn pire cɔfɛnnɛ pele ka pan
wa ye yeri,
ali ɛrɛzɛn pile nuŋgba pe se ka lo
toro pe yɛɛ puŋgo na.
Na yoolo paga pan wa ye yeri yem-
binɛ,
yaraga ŋga fuun ka pe ndanla, ko pe
yaa lɛ.
10 Ɛɛn fɔ mi wo na, mi yaa Ezawu
setirige piile pe gbori mbe pe
kɛɛ ki yaga waga;
mi yaa pe larasara ti yirige funwa
na,
pe se ka ya lara naa.
Pe setirige piile, naa pe sefɛnnɛ
konaa pe cɛnyɛɛnlɛ pe ni, pe
yaa ka tɔngɔ,
wa kpɛ se ka koro pe ni, ŋa wi yaa
yo fɔ:
11 ‹Yaga kaa ye pijiriwele poro wogo
ko gbele,
muwi mi yaa la pe baro;
ye naŋgunjaala pe pe jigi wi taga na
na!› »
12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: «Ye wele, mbele kiti wi sila to
pe na mbe pe kan pe wɔ wa na
naŋgbanwa wɔjɛnnɛ li ni, poro yaa
wɔ wa li ni. Ɛɛn fɔ yoro wo na
Edɔmu cɛnlɛ woolo, ye yɛn naga
sɔnri ye yaa koro mbajɔlɔwɔ wi le?
Ayoo, ye se koro mbajɔlɔwɔ. Yoro
fun ye yaa wɔ wa ki wɔjɛnnɛ li ni.
13 Katugu mì wugu na yɛɛra mɛgɛ
ki na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma, fɔ
Bozira ca ki yaa pye sunndo kɔngɔ
laga, mbe pye tifagawa yaraga, naa
kataga konaa laga ŋga kì daŋga. Ki
kanŋgara na cara ti ni fuun ti yaa
ka pye katara fɔ sanga pyew.»
14 Mì sɛnrɛ ta logo ma yiri wa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri,
lì pitunŋɔ wa torogo wa cɛngɛlɛ ke
yeri wi saga yo ke kan fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbogolo ye yiri Edɔmu
tara ti kɔrɔgɔ,
ye yiri ye sa to ti na malaga ni!»
15 «Edɔmu cɛnlɛ woolo, mi yaa ti ye
kologo cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
sɔgɔwɔ,
mi yaa ti sɛnwee piile paa ye tifaga.
16 Fyɛrɛ nda leele paa fyɛ ye yɛgɛ
konaa ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni tì
ye puŋgo,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa wali-
were ti ni,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa tin-
ndiye pe go na.
Ɛɛn fɔ ali na yaga sa ye sere ti pɔ fɔ
wa lege, wa naayeri mbe wɛ
yɔn wi na,
mi yaa ye tirige mbe yiri wa.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
17 «Edɔmu tara ti yaa ka tɔngɔ
mbe koro waga. Mbele fuun pe yaa
kaa tooro wa ti tanla, pe yaa kaa
kawa mbaa wofegele wiin ti jɔlɔgɔ
kagala ke ni fuun ke kala na.
18 Sodɔmu ca naa Gomɔri ca konaa
ti kanŋgara na cara ti ni tìla tɔngɔ
yɛgɛ ŋga na, pa Edɔmu tara ti yaa
ka pye ma. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma. Lere kpɛ se ka cɛn wa ti ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se ka tugu wa ti ni.»

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Wele, yɛgɛ ŋga na jara wi ma
yiri wa Zhuridɛn gbaan yɔn
kɔlɔgɔ ki ni,
mbe sa to yaayoro ti na wa
naŋgboŋgo tiyɔngɔ ka ni,
pa mi yaa ka Edɔmu cɛnlɛ woolo pe
purɔ ma fun,
mbe pe yirige wa pe tara ti ni le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.
Mi jate mi yaa ka lere wa wɔ mboo
tɛgɛ pe go na;
naga yɛn ma, ambɔ wi mbe ya mboo
yɛɛ taanla na ni?
Ambɔ wi mbe ya mbanla yewe na
yɔn sɛnrɛ ti ni?
Yɛkelewe wiwiin wi mbe ya yere
mbanla sige?»
20 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala
ŋgele kɔn ma tɛgɛ Edɔmu
cɛnlɛ woolo pe wogo na,
konaa kagala ŋgele lì gbɛgɛlɛ mbe
pye Tema ca fɛnnɛ pe na, ye
ke logo!
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa
ka pe yigi mbe pe tilele mbe

kari pe ni paa simbapiile yɛn,
mbele fanŋga woro pe ni.
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa
ka pe tara ti tɔngɔ mberi yaga
waga.
21 Pe tolo li tinmɛ pi yaa ka ti tara ti
yɛgɛyɛgɛ;
pe yaa kaa pe gbelege ki nuru fɔ wa
Kɔgɔje yɛɛn wi na.
22 Ye wele, ki yɛn paa yɔn yɛn, ŋa wì
yiri na toro wa naayeri,
wùu kanwira ti sanga mari jaraga
wa Bozira ca ki go na.
Ko pilige ko ni, Edɔmu tara
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
nawa pi yaa ka tanga pe na,
paa jɛlɛ ŋa wila jaa mbe se wi yɛn.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tì yo Damasi ca ki wogo na

23 Sɛnrɛ nda tìla yo Damasi ca ki
wogo na.
«Hamati ca naa Aripadi ca fɛnnɛ pè
fɛrɛ shɔ,
katugu pè sɛnpere ta logo.
Pe sunndo wila kɔɔn pe na,
pe jatere wì piri pe na,
paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yin-
rigi na tuun pila ya sinlɛ pi
yɛn.
24 Damasi ca fɛnnɛ pe fanŋga kì kɔ,
pè puŋgo le na fee.
Pe yɛn na seri fyɛrɛ ti na,
jatere piriwɛn naa jɔlɔgɔ yɛn pe na,
paa jɛlɛ ŋa wila jaa mbe se wi yɛn.
25 Ki panwa pan mɛlɛ, a pè sigi ca
ŋga ki yaga,
ki ca ŋga ki mɛgɛ kì gbɔgɔ we,
ko ŋga mìla pye na yɔgɔri ki kala na
we?
26 Ki kala na, pe lefɔnmbɔlɔ pe yaa
ka toori mbe ku wa pe katoro
ti ni,
ko pilige ko ni, pe maliŋgbɔɔnlɔ pe
ni fuun pe yaa ka ku.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma.
27 Mi yaa kasɔn le Damasi ca mbogo
ki ni mbege sogo;
ki kasɔn ki yaa Bɛni Hadadi wun-
luwɔ yinrɛ ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Kedari cɛnlɛ woolo naa Hazɔri ca tara woolo pe wogo na

28 Sɛnrɛ nda to tìla yo Kedari
cɛnlɛ woolo pe wogo na konaa
Hazɔri ca tara woolo pe wogo na,
to nda Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wìla malaga gbɔn ma
ya ti ni we.
Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye yiri ye sa to Kedari cɛnlɛ woolo
pe na,
ye sa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo
pe tɔngɔ.
29 Ki daga juguye pe pe paara yinrɛ
naa pe yaayoro ŋgbeleye yi
koli,
pe pe paara yinrɛ ti tɔnpaara naa pe
tuguro konaa pe yɔngɔmɛye
pe koli.
Leele paa gbele pe na fɔ: ‹Fyɛrɛ
kagala ke yɛn ye kɛɛ ki ni fuun
ki na!›
30 Yaa fee, yoro Hazɔri ca fɛnnɛ
wele!
Yaa kee fyɛlɛgɛ na!
Ye sa lara fɔ wa waliwere ti nɔgɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Katugu Babilɔni tara wunlunaŋa
Nebukanezari wì ka kɔn ma
tɛgɛ ye mɛgɛ ni,
wì kala la gbɛgɛlɛ ye mɛgɛ ni.

31 «Ye yiri ye sa to cɛnlɛ la woolo na,
mbele pe yɛn yɛyinŋge na,
cɛnlɛ na li woolo pe yɛn ma cɛn pɔw
kaŋgbanga fu pe na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Kɔrɔ woro pe ca mbogo yeyɔngɔ ki
na, sɔgɔyaraga woro ki na;
pe yɛn ma cɛn wa pe yɛ.
32 Pe juguye pe yaa ka pe yɔngɔmɛye
pe koli
mbe pe yaayoro ŋgbeleye lɛgɛrɛ yi
koli mbe kari ti ni.
Mi yaa ka pe fɛ mbe pe jaraga kɛɛ ki
ni fuun ki na,
ki leele mbele pe ma pe siyɔ wi
kanŋgara ti kulu we.
Mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na mbe yiri kɛɛ
ki ni fuun ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

33 Hazɔri ca tara ti yaa ka pye
dabaala larasaga,
mbe jɔgɔ mbe koro waga fɔ sanga
pyew.
Lere kpɛ se ka cɛn wa ti ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se ka tugu wa ti ni
naa.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Elamu tara ti wogo na

34 Zhuda tara wunlunaŋa
Sedesiyasi wi wunluwɔ pi lɛsanga
wi ni, sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
kan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi
wi yeri Elamu tara ti wogo na, ma
yo fɔ:
35 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, mi yaa Elamu tara woolo pe
sandiga ki kaari,
ko ŋga ki yɛn pe fanŋga ye.
36 Mi yaa tifɛlɛyɛ tijɛrɛ yirige mbe
wa Elamu tara ti na,
mbe yiri wa naayeri wi go tijɛrɛ ki
ni fuun ki na.
Mi yaa Elamu tara woolo pe fɛ mbe
pe jaraga kɛɛ ki ni fuun ki na,
tara to ta se ka koro, na pee Elamu
tara woolo pe gbɔn mbe pe
jaraga mbe kari wa pe ni.
37 Mi yaa ka sunndo kɔngɔ wa Elamu
tara woolo pe na mbe ti paa
seri pe juguye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ,
poro mbele pe yɛn na pe gbosaga jaa
we.
Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na, na
naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi yaa ka pe purɔ tokobi ni,
mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ pew.
38 Mi yaa ka Elamu tara wunlunaŋa
wo naa wi legbɔɔlɔ pe tɔngɔ
mbe pe wɔ wa,
mbe silan wunluwɔ jɔngɔ ki tɛgɛ wa
Elamu tara.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
39 Ɛɛn fɔ wa wagati ŋa wila paan wi
ni,
mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Elamu tara
woolo pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga
koŋgbanŋga ki ni;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

50

Babilɔni tara ti tɔngɔkala konaa Izirayɛli woolo pe shɔkala

1 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi
yeri Babilɔni ca konaa Babilɔni tara
ti wogo na tori nda.
2 «Ye saga sɛnrɛ nda ti yari wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
ye ti keri logo!
Ye kacɛn wa yirige wa naayeri
mbege yari!
Yaga kari lara, yeri yo fɔ:
‹Babilɔni ca pège shɔ,
ki yarisunŋgo Bɛli kì fɛrɛ shɔ,
ki yarisunŋgo Merodaki† ki sunndo
wì kɔn ki na.
Pe yarisunndo tì fɛrɛ shɔ,
yaara yanlɛrɛ nda pe maa gbogo, ti
sunndo wì kɔn ti na.
3 Katugu cɛnlɛ la woolo yɛn
na yinrigi wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na paan
mbe to pe na,
mbe tara ti jɔgɔ mberi yaga waga.
Lere kpɛ se ka pye wa ti ni naa,
sɛnwee piile poro naa yaayoro ti ni,
pe yaa ka fe mbe kari.› »

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ko piliye yo ni, konaa ki wagati wi
ni,
Izirayɛli woolo naa Zhuda tara
woolo pe yaa ka pinlɛ mbe
sɔngɔrɔ mbe pan;
pe yaa kaa gbele mbaa tanri mbaa
paan,
mbe pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe
Yɛnŋɛlɛ li lagaja.
5 Pe yaa ka yewe Siyɔn ca konɔ li
wogo na,
pe yaa ka kanŋga mbe yɛgɛ wa wa
ki yeri.
Pe yaa ka yo fɔ ye pan we mara Yawe
Yɛnŋɛlɛ li na,
mbe yɔn finliwɛ mbakɔɔ le li ni,
mba lere se ka fɛgɛ pi na fyew.
6 Na woolo pàa pye paa sim-
baŋgbelege yɛn, ŋga kì
puŋgo,

† **50:2 50.2:** Babilɔni tara fɛnnɛ pe yarisunndo mɛrɛ to ta lari nda Bɛli konaa Merodaki; Eza 46.1.

pe kɔnrifɛnnɛ pàa pe puŋgo,
ma ti a paa yanri na toro wa yanwira ti na.
Pe ma yiri yanwira ta go na mbe kari tinndi wa go na,
ma fɛgɛ pe simbaŋgboŋgo ki na.
7 Mbele fuun ka sa fili pe ni, pe ma to pe na na pe kaa;
pe juguye pàa pye na yuun fɔ:
‹We woro jɔgɔfɛnnɛ,
katugu poro pè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
lo na li yɛn pe cɛnsaga mbe yala kasinŋge ki ni,
konaa ma pye Yawe Yɛnŋɛlɛ na pe tɛlɛye pe jigi wìla pye li na we.›

8 «Ye fe ye yiri wa Babilɔni ca ki ni,
ye yiri wa poro Kalide tara fɛnnɛ pe tara ti ni,
ye fyɛɛlɛ ye keli yɛgɛ, paa yɛgɛ ŋga na sikapɛnɛ ma kaa fyɛɛlɛ ma keli simbaŋgbelege yɛgɛ we.
9 Katugu mi jate mi yaa ka cɛngɛlɛ tugbɔŋgɔlɔ kele woolo sun mbe pe yirige mbe pe gbogolo ke yɛɛ na,
mbe yiri wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni mbe pe wa Babilɔni tara ti na.
Pe yaa ka yere malinjɛ wi na mbe to Babilɔni tara ti na mberi shɔ.
Pe wangala ke yɛn paa maliŋgbɔɔn wɛlɛwɛ kɛɛ sinŋɛ fɔ wangala yɛn,
wila kari malaga na mbe sɔngɔrɔ waga.
10 Pe yaa ka Babilɔni tara yaara ti ni fuun ti koli mbe kari ti ni,
ti kolifɛnnɛ pe yaa ti koli mbe sa tin ti na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Ee, yaa yɔgɔri, yaa nayinmɛ nii,
yoro mbele yànla woolo pe san ma pe yaara ti koli we.
Ee, yaa yeni yaa kanni paa nɔ yirifɔnŋɔ yɛn, ŋa wi yɛn naniwɛ pa ni,
yaa gbele paa sofile yɛn, ŋa wi yɛn fanŋga ni.
12 Ki kala na, fɛrɛ gbɔrɔ ye nɔ ca ki ta,
yè se tara nda ni, fɛrɛ ti yigi.
Ye wele, to ti yɛn cɛngɛlɛ ke ni fuun puŋgofɔ we,
ma pye gbinri, naa lawaga tara konaa tara nda ti yɛn waga.»

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pi kala na, lere se ka sa cɛn wa ti ni naa,
tara ti ni fuun ti yaa ka jɔgɔ mbe koro waga.
Lere ŋa fuun wi yaa ka toro le Babilɔni ca ki tanla, ki yaa to ki fɔ wi yɔn na,
fɔ wila wofegele wiin ki jɔlɔgɔ ka-gala ke kala na.

14 Yoro sandira wɔnfɛnnɛ ye ni fuun,
ye yere malinjɛ wi na ye Babilɔni ca ki maga.
Yaa ki wɔnni ye wangala ke ni,
yaga ka la kpɛ yaga;
katugu pè kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
15 Yaa malaga kɔŋgɔlɔ waa ca ki na kɛɛ ki ni fuun ki na!
Koni ca woolo pè pe yɛɛ le pe juguye pe kɛɛ.
Pe sanŋgazoye pè toori,
pe ca ki malaga sigembogo kì toori,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na kayaŋga woo pe ni.
Ye ye kayaŋga ki wɔ pe ni!
Ŋga pàa pye sanmbala pe na, yege yɔngɔ pye pe na!
16 Ye yariluguro lugufɛnnɛ pe wɔ wa Babilɔni ca ki ni,
yarilire kɔnfɛnnɛ mbele pe maa kɔɔn mali kɔngbenɛ li ni yarilire kɔnsanga ni, ye pe wɔ wa ki ni.
Jɔgɔwɔ pyefɔ wi tokobi legbogo ki kala na, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa kee pe woolo pe kɔrɔgɔ,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa fee paa kee wa pe tara.

17 Izirayɛli woolo pàa pye paa sumbyɔ yɛn, ŋa wì puŋgo.
Jaraye pàa pye naa puro.

Ŋa wìla keli maa yigi maa ka,
wo wi yɛn Asiri tara wunlunaŋa we. Ŋa wìla kaa wi kajeere ti yaari puŋgo na, wo wi yɛn Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari we.
18 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Wele,
mi yaa ka yiri Babilɔni tara wunlunaŋa wo naa wi tara ti kɔrɔgɔ,
paa yɛgɛ ŋga na mìla yiri Asiri tara wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ we.
19 Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe kari
Izirayɛli woolo pe ni wa pe tara ti ni;
pe lisara ti yaa ka pye wa Karimɛli
yanwiga ki na konaa wa Bazan tara ti ni.
Pe yaa ka li mbe tin wa Efirayimu
tara yanwira to naa Galaadi tara yanwira ti na.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Ko
piliye yo ni, ko wagati wo ni,
pe yaa ka Izirayɛli woolo pe kajɔɔgɔ ki lagaja,
ɛɛn fɔ pe se kaga yan naa;
pe yaa ka Zhuda tara woolo pe kapere ti lagaja,
ɛɛn fɔ pe se kari yan naa;
katugu mbele pe yaa ka koro go na,
mi yaa ka pe kapere ti kala yaga pe na.› »

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Ye yiri ye sa to Meratayimu tara ti na!
Ye sa to Pekɔdi ca woolo pe na!
Ye taga pe puŋgo na ye pe gbo,
ye pe tɔngɔ pew.
Ŋga fuun mì yo ye kan, ye ki ni fuun ki pye.
22 Malaga tinmɛ yɛn na yinrigi wa
tara ti ni,
jɔgɔwɔ gbɔɔ wi.
23 E, dunruya wi ni fuun marito
gbɔgɔ ko kì kaari ma jɔgɔ yɛɛn;
koni Babilɔni tara tì jɔgɔ ma koro
waga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
24 Babilɔni tara, mì pɛnɛ le ma na,
a lɔ̀ɔn yigi, ma sigi kala jɛn.
Ma juguye pɔ̀ɔn yan mɔɔ yigi,
katugu mà yiri na wiin mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ni.»

25 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli maliŋgbɔnyaara
ti tɛgɛsaga ki yɔn yɛngɛ,
li maliŋgbɔnyaara nda ti yaa li
naŋgbanwa kala li pye, lìri yirige funwa na;
katugu we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ lo tunŋgo yi,
ŋga li yaa pye Kalide tara ti na.
26 Ye yiri tara ti kɛɛ ki ni fuun ki na,
ye pan ye to ti na,
ye pe bondoolo pe yɔnrɔ ti yɛngɛlɛ,
ye pe yarijɛndɛ ti koli yeri gbogolo ti yɛɛ na,
paa pe ma kaa yarilire pɔgɔlɔ gbogolo we.
Yeri tɔngɔ pew, yaraga kpɛ ka ka koro wa.
27 Ye pe maliŋgbɔɔnlɔ jɛmbɛlɛ pe ni fuun pe gbo,
ki yɛn ma yala pe tigi wa yaayoro gbosaga, ye pe kɔnlɔgi.
Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo, katugu pe pilige kì gbɔn,
pe kapere ti fɔgɔ tɔnsanga wì gbɔn pe na.
28 Mbele pè fe ma shɔ ma yiri wa Babilɔni tara ti ni,
yaa pe magala li nuru.
Pè pan naga sɛnrɛ nda ti yuun wa Siyɔn ca ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ lìli kayaŋga ki wɔ Babilɔni tara woolo pe ni,
lìli shɛrigo gbɔgɔ ŋga pè jɔgɔ ki kayaŋga ki wɔ pe ni.»
29 Ye sandiga wɔnfɛnnɛ pe yeri pe
pan pe to Babilɔni ca ki na,
mbele fuun pe sandiga wɔnmɔ pi yɛgɛ jɛn we!
Ye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan yege yɔn tɔn;
lere kpɛ ka ka fe mbe shɔ!
Ye pe sara mbe yala pe kapyegele ke ni;
ŋga pè pye, yege yɔngɔ pye pe na ma cɛ!
Katugu pè yiri yɛɛ gbɔgɔwɔ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,

ma yiri yɛɛ gbɔgɔwɔ ni lo na li yɛn
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ kpoyi
li kɔrɔgɔ.
30 Ki kala na, pe lefɔnmbɔlɔ pe yaa
ka toori mbe kuku wa pe katoro ti
ni, pe yaa ka pe maliŋgbɔɔnlɔ pe ni
fuun pe gbo ki pilige ki ni. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
31 «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ lo lì yo ma fɔ:
Ye wele, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ, yoro
Babilɔni ca fɛnnɛ wele, yoro
mbele ye yɛn yɛɛ nagawa ni
we!
Katugu ye pilige kì gbɔn, ye kapere
ti fɔgɔ tɔnsanga wì gbɔn.
32 Mboro tara nda ma yɛn yɛɛ na-
gawa ni, ma yaa kurugo mbe
to,
lere se ta mbɔɔn yirige.
Mi yaa kasɔn le ma cara ti ni,
kasɔn ki yaa ki kanŋgara na lara ti
ni fuun ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Izirayɛli woolo pe shɔfɔ we

33 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Pe yɛn na Izirayɛli woolo naa
Zhuda tara woolo pe jɔlɔ.
Mbele fuun pàa pe yigi kasopiile ma
kari pe ni,
pè pe yigi ma pe yaga wa,
pè je mbe pe yaga paa kee.
34 Ɛɛn fɔ pe go shɔfɔ wi yɛn fanŋga
ni,
wo ŋa pe yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ.
Li yaa ka yere pe kala li ni,
jaŋgo mbe yɛyinŋge le wa tara ti ni,
konaa mbe yɛwɛrɛgɛ wa Babilɔni
tara woolo pe na.»

Nga Yɛnŋɛlɛ làa kɔn mbe pye Babilɔni tara woolo pe wogo na

35 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Tokobi wi yiri Babilɔni tara woolo
pe kɔrɔgɔ!
Tokobi wi yiri Babilɔni ca fɛnnɛ pe
kɔrɔgɔ,
naa pe fanŋga fɛnnɛ konaa pe
kajɛnmbɛlɛ pe kɔrɔgɔ!
36 Tokobi wi yiri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ yagbogolo yofɛnnɛ,
pe pye paa tijinliwɛ fu fɛnnɛ yɛn!
Tokobi wi yiri maliŋgbɔɔnlɔ koto-
gofɛnnɛ pe kɔrɔgɔ,
pe sunndo wi kɔn pe na.
37 Tokobi wi yiri pe shɔnye naa
pe malaga gbɔnwotoroye pe
kɔrɔgɔ!
Tokobi wi yiri cɛngɛlɛ sanŋgala
ŋgele fuun ke yɛn wa pe
sɔgɔwɔ ke kɔrɔgɔ,
pe pye paa jɛɛlɛ yɛn!
Tokobi wi yiri pe yarijɛndɛ tɛgɛsara
ti kɔrɔgɔ,
pe pe yarijɛndɛ ti koli pe kari ti ni!
38 Wawa mbe yere pe lɔrɔ ti na,
jaŋgo ti ta ti waga!
Katugu yarisunndo tara ri,
pe yaara yanlɛrɛ tijangara nda ti yɛn
fyɛrɛ ni, tì pe go ki jɔgɔ pe na.
39 Ki kala na, dabaala pe yaa ka pe
tara ti pye pe cɛnsaga, konaa
komboolo pe ni;
kɔnrɔsogoloye pe yaa kari pye pe
cɛnsaga.
Lere se ka cɛn wa Babilɔni ca ki ni
naa,
ki yaa ka koro waga sanga pyew fɔ
tetete.
40 Ki yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu ca, naa
Gomɔri ca konaa ki kanŋgara
na cara ti tɔngɔ we;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Lere kpɛ se ka cɛn wa ki ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se katugu wa ki ni.
41 Ye wele, cɛnlɛ là yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara ti yeri na paan,
cɛnlɛ gbenɛ lali,
wunlumbolo fanŋga fɛnnɛ yiri fɔ
wa tara ti kɔsaga ki na na
paan.
42 Sandira naa njaanra yɛn pe kɛɛ
pèri yirige;
pè pe fɔ jɛŋgɛ, paa lere yinriwɛ ta;
pe tinmɛ pi yɛn paa kɔgɔje tinmɛ pi
yɛn;
pe yɛn ma lugu shɔnye na,
pè gbɛgɛlɛ malaga ki na paa lere
nuŋgba yɛn,

mbe pan mbe malaga gbɔn mboro
Babilɔni ca ma ni.
43 Babilɔni tara wunlunaŋa wìgi
sɛnrɛ ti logo,
a wi wire tì si fanla wi na,
wi sunndo wì kɔn wi na,
wila jɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara
ma kaa yiri wi ni we
44 Ye wele, yɛgɛ ŋga na jara wi ma
yiri wa Zhuridɛn gbaan yɔn
kɔlɔgɔ ki ni,
mbe sa to yaayoro ti na wa
naŋgboŋgo tiyɔngɔ ka ni,
pa mi yaa ka Babilɔni tara woolo pe
purɔ ma fun,
mbe pe yirige wa pe tara ti ni ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.
Mi jate mi yaa ka lere wa wɔ mboo
tɛgɛ pe go na;
naga yɛn ma, ambɔ wi mbe ya
mbanla yewe na yɔn sɛnrɛ ni?
Yɛkelewe wiwiin wi mbe ya yere
mbanla sige.»

45 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagala
ŋgele kɔn ma tɛgɛ Babilɔni
tara woolo pe wogo na,
konaa kagala ŋgele lì gbɛgɛlɛ mbe
pye poro Kalide tara woolo pe
na, yè ke logo!
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa
ka pe yigi mbe pe tilele mbe
kari pe ni paa simbapiile yɛn,
mbele fanŋga woro pe ni.
Ki woro na lere kɔɔn shyɛn, pe yaa
ka pe tara ti tɔngɔ mberi yaga
waga.
46 Babilɔni tara nda pè shɔ, ki tinmɛ
pi yaa ka ti tara ti yɛgɛyɛgɛ;
pe yaa kaa pe gbelege ki nuru wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.

51

Babilɔni tara
ti yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ta

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye wele, mi yaa tifɛliŋgbɔgɔ ŋga
ki maa jɔgɔwɔ piin ka yirige
mbe wa Babilɔni tara ti na,
mbege wa Lɛvu Kamayi† ca woolo
pe na.
2 Mi yaa yarilire fɛfɛnnɛ pele torogo
wa Babilɔni tara ti ni,
pe sa pe fɛ paa yarilire yɛn,
mbe yaara ti koli mbe tara ti yaga
waga.
Na jɔlɔgɔ pilige ki ka ka gbɔn,
pe yaa ka yiri kɛɛ ki ni fuun ki na
mbe pan mbe to ti na.»

3 Yaga ka ti sandira wɔnfɛnnɛ peri
taga peri tile,
yaga ka ti pe pe malaga gbɔndeere
ti lesaga ta!
Yaga ka pe lefɔnmbɔlɔ wa kpɛ yaga,
ye pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki
tɔngɔ pew!
4 Pe yaa ka wɛlɛgɛ mbe toori, mbe
kuku wa Babilɔni tara ti ni,
pe yaa ka pe sugulo, pe gboolo
pe toori wa Babilɔni ca nawa
koŋgolo ke ni.
5 Katugu Izirayɛli tara woolo naa
Zhuda tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ
le,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, lii kari mbe pe yaga paa
naŋgunjaala yɛn;
ali mbege ta pè kapere pye tara ti
lagapyew ki ni Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ kpoyi li na o.

6 «Ye fe ye yiri wa Babilɔni ca,
ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye fe ye
ta ye shɔ,
jaŋgo yaga ka pinlɛ mbe tɔngɔ ki ni
ki kapege ki kala na,
katugu ko ki yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kayaŋga wɔsanga we.
Li yaa pe sara mbe yala ŋga ki daga
pe ni ki ni.
7 Babilɔni tara tìla pye Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kɛɛ paa tɛ wɔjɛnnɛ yɛn;
tara lombondo woolo pe ni fuun pè
wɔ wa li ni, a pe yɛgɛ kila
kanŋgi,
cɛngɛlɛ kè li duvɛn wi wɔ, ki kala na,
yara ye ke ni.

† **51:1 51.1:** Lɛvu Kamayi kɔrɔ wo yɛn mbele pè yiri na kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni, ko leele poro pe yɛn Babilɔni tara woolo wele.

8 Ɛɛn fɔ Babilɔni tara tì to le yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni fɔ ma jɔgɔ.
Yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun ki na,
ye wɛrɛ faworo lagaja pe sagbanra
ti na,
kana ko yaa pe sagala.
9 Wàa ki ŋgbanga ma Babilɔni tara
ti wɛrɛ pye,
ɛɛn fɔ tii ya mbe sagala.
Ye pan weri yaga wa,
we ni fuun nuŋgba nuŋgba we kari
we tara;
katugu ti kiti kɔnkala lì yiri ma gbɔn
fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ma gbɔn fɔ wa kambaara ti na.
10 We yɛn ma sin yɛgɛ ŋga na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lìgi yirige funwa na;
ye pan waa Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ li kapyegele ke yari
wa Siyɔn ca.»

11 «Ye ye sandira wangala ke yɔnrɔ
ti wɔwɔ,
ye ye sanŋgbɔ wi yin ke ni!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì Medi tara wunlum-
bolo pe sun ma pe yirige,
katugu lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe Ba-
bilɔni tara ti tɔngɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbeli
kayaŋga ki wɔ,
mbeli kayaŋga ki wɔ li shɛrigo
gbɔgɔ ki wogo na.
12 Ye kacɛn yaraga ka yirige wa
naayeri Babilɔni ca mboro ti
jaanrikala li mɛgɛ ni!
Ye leele pele taga ca ki welefɛnnɛ pe
na,
ye kɔrɔsi pyefɛnnɛ yerege yerege ca
ki na,
ye maliŋgbɔɔnlɔ pele lara paa
juguye pe singi,
katugu ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ma
tɛgɛ,
ŋga lì yo Babilɔni ca woolo pe wogo
na, li yaa ki pye.
13 Mboro Babilɔni ca ye, mboro ŋa
ma yɛn ma cɛn wa gbaan
gbeŋɛ† wi yɔn na,
mboro ŋa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ yɛn ma
yeri,
ma kɔsanga wì gbɔn
ma java wì kɛɛ toro.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lì wugu li yɛɛra mɛgɛ ki na,
ma yo fɔ:
‹Kaselege ko na, mi yaa ti lelɛgɛrɛ
mbe pan pɔɔn yin paa gbatɔ
yɛn,
pe yaa kaa cew tawa kɔŋgɔlɔ waa
ma mɛgɛ ni.› »

15 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì tara ti da li yawa
pi fanŋga na,
ma dunruya wi da li kajɛnmɛ pi
fanŋga na,
ma naayeri wi gbegele maa jaraga li
tijinliwɛ pi fanŋga na.
16 Na li ka gbanla, tɔnŋgbɔɔ pi ma
gbogolo pi yɛɛ na wa yɛnŋɛlɛ
na;
li ma ti kambaara ti ma yiri fɔ wa
tara ti kɔsaga ma pan.
Li ma yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ pye mbe ti
tisaga ki ma pan,
li ma ti tifɛlɛgɛ ki ma yiri wa ki
cɛnsaga na gbɔɔn.
17 Kì pye ma, sɛnwee piile pe ni fuun
pe yɛn tijinliwɛ fu fɛnnɛ, wa
kpɛ si kala jɛn;
tɛ gbɔnfɛnnɛ pe ma yarisunndo nda
gbegele, fɛrɛ ma kaa pe yigi ti
kala na;
katugu ki yaara yanlɛrɛ nda pe ma
gbegele, ti maa leele fanla,
yinwege wɔnwɔn kpɛ woro ti ni.
18 Ki yaara ti yɛn wagafe, ma pye
titɛgɛrɛ yaara;
na pe kiti kɔnwagati wiga ka gbɔn,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.
19 Ɛɛn fɔ Zhakɔbu setirige piile
pe Yɛnŋɛlɛ li woro paa ki
yarisunndo ti yɛn;
katugu lo lì yaara ti ni fuun ti da.
Izirayɛli woolo poro pe yɛn cɛnlɛ na
li yɛn li kɔrɔgɔ ye.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ.»

Babilɔni tara wunluwɔ pi yaa ka kɔ yɛgɛ ŋga na

20 We Fɔ wì yo fɔ:

† **51:13 51.13:** Gbaan gbeŋɛ ŋa wi sɛnrɛ tì yo wo wi yɛn Efirati gbaan we.

«Babilɔni tara, màa pye na yeri paa
tugumbolo yɛn, paa malaga
gbɔnyaraga yɛn;
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma cɛngɛlɛ ke gbɔn ma ke
tɔngɔlɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma wunluwɔ tara lɛgɛrɛ
tɔngɔ.
21 Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma shɔn wo naa shɔn
lugufɔ wi ni pe tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma malaga gbɔnwotoro wo
naa wi fevɔ wi ni pe tɔngɔ.
22 Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma nambala naa jɛɛlɛ pe
tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma lelɛŋgbaara naa piile
pe tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pinambiile naa sum-
borombiile pe tɔngɔ.
23 Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma yaayoro kɔnrifɛnnɛ
naa yaayoro ŋgbeleye yi
tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma falifɛnnɛ naa pe nɛrɛ
nda ti maa fali ti tɔngɔ,
mɔ̀ɔ tɛgɛ ma tara teele naa fanŋga
fɛnnɛ pe tɔngɔ.»

24 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ:
«Babilɔni ca woolo naa Babilɔni
tara fɛnnɛ pe ni fuun pè
kapege ŋga pye Siyɔn ca ki na,
mi yaa ki fɔgɔ ki tɔn pe na ye yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
25 Wele, mboro Babilɔni tara, mi naa
mboro we yɛn we yɛɛ na,
mboro ŋa ma yɛn paa yanwiga ŋga
ki maa jɔgɔwɔ piin we!
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mboro ŋa màa pye na tara ti ni fuun
ti tɔnri,
mi yaa na kɛɛ ki yirige ma na,
mbɔɔn koŋgo mbe yiri wa walaga ki
go na mbɔɔn jan,
mbɔɔn pye yanwiga ŋga ki yɛn na
sori.
26 Pe se ka sinndɛlɛgɛ ta wa ma
ni naa, mbe pye go yɛnlɛ
sinndɛlɛgɛ,
nakoma mbe pye go nɔgɔ
lesinndɛlɛgɛ;
katugu ma yaa jɔgɔ mbe pye kataga
fɔ sanga pyew.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

27 «Ye kacɛn yaraga ka yirige wa
naayeri laga tara ti ni malaga
gbɔngɔ ki mɛgɛ ni,
ye mbanlaga ki win wa cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ malaga gbɔngɔ ki
mɛgɛ ni;
ye cɛngɛlɛ ke gbɛgɛlɛ ye ke wa
Babilɔni tara ti na.
Ye ki wunluwɔ tara nda ti yeri ti
mɛgɛ ni:
Ararati, naa Mini, konaa Ashikenazi.
Ye maliŋgbɔɔnlɔ teele yeri ye wa ti
na,
ye yiri ti kɔrɔgɔ shɔnye lɛgɛrɛ ni paa
gbatɔ yɛn.
28 Ye cɛngɛlɛ ke gbɛgɛlɛ ye ke wa ti
na,
naa Medi tara wunlumbolo pe ni,
naa pe tara teele naa pe fanŋga
fɛnnɛ pe ni,
konaa pe yɛn ma cɛn tara nda fuun
go na ti ni.
29 Tara tì yɛgɛyɛgɛ, ma tigile,
katugu ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn
ma tɛgɛ Babilɔni tara ti wogo
na, ko li yɛn na piin.
Li yaa Babilɔni tara ti jɔgɔ mberi
yaga waga,
lere se ka pye mbe cɛn wa ti ni naa.
30 Babilɔni tara maliŋgbɔɔnlɔ pè
malaga gbɔngɔ ki yaga;
pè koro wa malaga sigeyinrɛ ti ni.
Pe fanŋga kì kɔ;
pè kanŋga ma pye paa jɛɛlɛ yɛn.
Pe juguye pè kasɔn le wa pe cɛnsara
ti ni,
ma pe ca mboro yeyɔnrɔ ti
sɔgɔyaara ti kaari kaari.
31 Mbele paa fee, paa fee na finli pe
yɛɛ ni,
Pitunmbolo paa fee na finli pe yɛɛ
ni,
jaŋgo mbe saga yo Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kan,
fɔ pòo ca ki shɔ kɛɛ ki ni fuun ki na.
32 Pè torosara ti shɔ,
ma kasɔn le lɔrɔ yɔn yan ki ni,
maliŋgbɔɔnlɔ pe sunndo wì kɔn pe
na.
33 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, Izirayɛli woolo
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ:

‹Babilɔni ca kì pye paa yarilire sunsaga yɛn,
wagati ŋa ni pe maa ki tangala we.
Sanni jɛnri, yarilire sunsanga wi yaa gbɔn ki na, pe yaa ki tɔngɔ.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe kayaŋga ki wɔ

34 «Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì we ka ma we kɔ pew;
wì we pye paa leyaraga yɛn, ŋga kì koro waga.
Wì we yɔli paa yarifɛlɛgɛ ma kaa lere yɔli we,
wùu fuŋgbolo li yin we yarijɛndɛ tiyɔnrɔ ti ni,
kona mɛɛ we wa fɔ lege.
35 Tege naa jɔlɔgɔ ŋga Babilɔni tara woolo pè taga we na,
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki fɔgɔ mbe tɔn pe na!
Siyɔn ca woolo poro pè yo ma.
Babilɔni tara fɛnnɛ pè we gbo ma we kasanwa mba wo,
Yɛnŋɛlɛ sa ti ki fɔgɔ mbe tɔn pe na!
Zheruzalɛmu ca woolo poro pè yo ma.»
36 Ki kala na, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

«Ye wele, mi yaa yere ye kala li ni,
mi yaa ye kayaŋga ki wɔ ye kan;
mi yaa Babilɔni tara lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi waga,
mbe pulugo ki waga.
37 Babilɔni ca ki yaa tɔngɔ mbe pye sinndɛɛrɛ gbogolosaga,
mbe pye kombokara ti cɛnsaga.
Pe yaa kaa kawa ki na konaa mbaa tɛgɛ ki na,
lere kpɛ se ka cɛn wa ki ni naa.
38 Ca woolo pe yɛn na kuunru ja paa jara yirifɔnmbɔlɔ yɛn,
pe yɛn na gbele ja paa jara piile yɛn.
39 Na pe jogo wiga ka yiri pe ni jɛŋgɛ sanga ŋa ni,
pa kona mi yaa sɔgɔlɔ gbɔlɔ gbɛgɛlɛ pe kan;
mi yaa pe kan pe wɔ pe tin fɔ pe yɛgɛ kila kanŋgi,
mbe ti paa yɔgɔri.
Ko puŋgo na, pe yaa wɔnlɔwɔ pa wɔnlɔ mba pe se yiri pi na naa fyew;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì ma.
40 Mi yaa pe yigi mbe tigi pe ni wa pe gbosaga,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kari simbapyɔ ni wa wi gbosaga we,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kari simbapɛnɛ naa sikapɛnɛ ni pe gbosaga we.»

Babilɔni tara woolo pe yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ

41 E, Sheshaki† ca ko pè shɔ ma!
Ko ŋga dunruya lomboŋgo woolo pàa pye naga sɔnni, ko kì kari yɛɛn gbari!
Kì pye mɛlɛ, a Babilɔni ca kì si pye laga ŋga pè tɔngɔ cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ?
42 Kɔgɔje wì yiri ma Babilɔni ca ki li,
wi tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun, pì ca ki tɔn pew.
43 Babilɔni tara cara tì jɔgɔ ma koro waga,
tara tì pye lawaga, naa laga ŋga tɔnmɔ woro wa;
ti yɛn tara nda lere se cɛn wa ti ni naa,
sɛnwee pyɔ kpɛ se ka toro wa ti ni naa.
44 We Fɔ wì yo fɔ:
«Mi yaa ka yiri Babilɔni tara yarisunŋgo Bɛli† ki kɔrɔgɔ;
yaara nda kì yɔli, mi ya kari tile mberi wɔ wa ki yɔn.
Cɛngɛlɛ sanŋgala ke se kaa kee ki kɔrɔgɔ mbaa ki gbogo naa;
Babilɔni ca malaga sigembogo ki yaa ka toori.
45 Na woolo, ye fe ye yiri wa Babilɔni ca ki ni,
ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye ye yɛɛ go shɔ,
ye lali Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kala li ni.
46 «Sɛnrɛ nda ye yaa logo laga tara ti ni, yaga ka ti ti ye wire ti fanla ye na, nakoma mbe ye sunndo wi kɔn ye na; katugu yɛlɛ la ni, tinmɛ pa ma

† **51:41 51.41:** Sheshaki ca ko nuŋgba ko pe yinri Babilɔni ca ye. † **51:44 51.44:** Bɛli wìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo; Eza 46.1; Zhere 50.2.

yiri, yɛlɛ la yɛgɛ ni, tinmɛ pa yɛgɛ
ma yiri. Lewɛlɛwɛ kapyere ti yaa ka
lɛgɛ laga tara ti ni, to wa yaa ka yiri
to wa yɛgɛ kɔrɔgɔ.
47 Ki kala na, piliye ya yɛn wa na
paan,
mi yaa ka yiri Babilɔni tara yarisun-
ndo ti kɔrɔgɔ;
tara woolo pe ni fuun pe yaa ka fɛrɛ
shɔ,
pe gboolo pe ni fuun pe yaa ka toori
tara ti na wa ca ki ni.
48 Naayeri wo naa tara ti ni konaa ti
nawa yaara ti ni fuun ti ni,
ti yaa kaa yɔgɔrimɔ kɔŋgɔlɔ waa
Babilɔni ca ki wogo na;
katugu jɔgɔwɔ pyefɛnnɛ pe yaa
ka yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri mbe pan
mbe to ki na.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi sɛnyoro

49 Babilɔni tara woolo pe daga mbe
toori fun Izirayɛli tara woolo
mbele pè gbo ma jaanri pe
kala na,
paa yɛgɛ ŋga na Babilɔni tara woolo
pè leele pe gbo ma pe jaanri
tara lombondo ti ni we.
50 Yoro mbele yè shɔ tokobi wi kɛɛ,
yaa kee yaga ka yere!
Mbe ye ta taleere wa lege, yaa sɔnri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
Zheruzalɛmu ca wogo ki pye wa ye
kotogo na.

Yɛnŋɛlɛ woolo pe sɛnyoro

51 Fɛrɛ la we yigi, naa wàa pye na
we tɛgɛlɛ sɛnrɛ ti nuru we,
fɛrɛ tìla we go ki sogo we na,
katugu tara ta yɛgɛ woolo pan ma
ye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki
lajɛndɛ kpoyi ti ni.

Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro

52 «Ki kala na, piliye ya yɛn wa na
paan,
mi yaa ka yiri pe yarisunndo ti
kɔrɔgɔ,
leele mbele pè gbɔn ma wɛlɛgɛ,
pe yaa kaa jɛɛn wa tara ti ni la-
gapyew.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
53 Ali na Babilɔni ca ki ka lugu mbe
kari fɔ wa yɛnŋɛlɛ na,
ali na ki ka sa malaga sigeyinrɛ kan
wa, nda lere se ya gbɔn ti na,
konaa ki ni fuun, mi yaa jɔgɔwɔ
pyefɛnnɛ pele yirige mbe wa
ki na»;
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

54 Jɔrɔgɔmɔ pa yɛn na yinrigi wa
Babilɔni tara ti ni na sagawa
jaa,
jɔgɔwɔ pyege tinmɛ gbɔɔ yɛn na
yinrigi wa ki Kalide tara fɛnnɛ
pe tara ti ni.
55 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
Babilɔni tara ti tɔnri,
li yaa ti pe tinmɛ gbɔɔ pi kɔ.
Pe juguye pe yɛn na tinmɛ gbɔɔ
yinrigi paa kɔgɔje tɔnmɔ mba
pi maa yinrigi na tuun pi yɛn,
pe tinmɛ pi yɛn paa tɔnŋgbɔɔ mba
pi yɛn na tinni ŋgbanga pi
yɛn.
56 Ee, jɔgɔwɔ pyefɔ wa yɛn na paan
ca ki kɔrɔgɔ,
wi yɛn na paan Babilɔni ca ki
kɔrɔgɔ.
Wì ki maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe
yigi,
pe sandira tì kaari,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn
Yɛnŋɛlɛ na li maa leele pe
sara,
li yaa ka lere nuŋgba nuŋgba pyew
wi sara mbe yala ŋga ki daga
wi ni ki ni.
57 «Mi yaa ka ca ki fanŋga
fɛnnɛ, naa kajɛnmbɛlɛ, naa jan-
maratigiye, naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ pe kan
pe wɔ pe tin, pe yɛgɛ kila kanŋgi.
Pe yaa kaa wɔnlɔwɔ pa wɔnlɔ suyi,
mba pe se ka yiri pi na naa. Wun-
lunaŋa ŋa pe yinri Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.»
58 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Babilɔni ca mboro tugbɔɔrɔ liire ti
yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa pew,
ki yeyɔngɔ kɔɔrɔ nda tì yagara ya-
gara ti yaa ka sogo.
Pe yɛn na tunŋgo piin jaga,

cɛngɛlɛ ke yɛn na ke yɛɛ tege na ke
tunŋgo ki piin kasɔn ko kan.»

Zheremi wìla wi sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ mari torogo wa Babilɔni tara

59 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wì si tunŋgo kan Ner-
iya pinambyɔ Seraya ŋa wìla pye
Maseya pishyɛnwoo wi yeri; ki wa-
gati wi ni, Seraya wìla pinlɛ Zhuda
tara wunlunaŋa Sedesiyasi wi ni
na kee wa Babilɔni tara. Kìla pye
Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ
wolo lo ni. Kìla yala Seraya wi yɛn
Zhuda tara wunlunaŋa wi tunmby-
eele pe to.
60 Jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun ke
mbaa to Babilɔni tara ti na, konaa
kagala ŋgele fuun kàa pye ma
yɔnlɔgɔ Babilɔni tara ti wogo na,
Zheremi wìla ti yɔnlɔgɔ sɛlɛgɛ sɛwɛ
wa na.
61 A Zheremi wì sigi yo Seraya wi
kan fɔ: «Na maga ka sa gbɔn wa
Babilɔni ca, ma bala maga sɛnrɛ nda
ti ni fuun ti kara ŋgbanga.
62 Kona, ma sigi yo ma yo fɔ:
‹Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro jate mboro
màa ki yo ki ca ŋga ki wogo na ma
yo ma yaa ki tɔngɔ, jaŋgo lere ka ka
cɛn wa ki ni nakoma yaayogo; ɛɛn
fɔ kì koro waga fɔ sanga pyew.›
63 Na maga ka ki sɛwɛ ŋa wi
kara mbe kɔ sanga ŋa ni, maa pɔ
sinndɛlɛgɛ na, maa wa wa Efirati
gbaan wi nandogomɔ.
64 Kona, ma sho fɔ: ‹Pa Babilɔni ca
ki yaa ka kɔ mbe wɔ wa yɛɛn. Jɔlɔgɔ
ŋga mi yɛn na waa ki na, ki se ka ya
yiri mbe wɔ wa ki ni fyew. Ca woolo
pe yɛn na tege.› »

Pa Zheremi wi sɛnrɛ tì kɔ namɛna.

ZHERUZALƐMU CA KI TOLO LE

52

52.1-34

Juguye pàa Zheruzalɛmu ca ki shɔ (2 Wunlu 24.18–25.1-7; 2 Kuro 36.11-13; Zhere 39.1-7)

1 Sedesiyasi wìla ta yɛlɛ nafa ma
yiri nuŋgba mɛɛ cɛn wunluwɔ pi
na. Yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wìla pye
wunluwɔ pi na wa Zheruzalɛmu ca.
Pàa pye naa nɔ wi yinri Hamutali,
Libina ca fɛnnɛ naŋa ŋa pàa pye
na yinri Zheremi† wo sumborombyɔ
lawi.
2 Ŋga ki yɛn kapege Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ko Sedesiyasi wìla pye paa
yɛgɛ ŋga na Yehoyakimu wìla ki pye
we.
3 Ki kagala ke ni fuun kàa pye,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ làa nawa
ŋgban Zheruzalɛmu ca woolo konaa
Zhuda tara woolo pe ni, fɔ a lì saa pe
purɔ ma pe lali li yɛɛ ni.

Ko puŋgo na, a Sedesiyasi wì si
kaa yiri ma je Babilɔni tara wunlu-
naŋa wi na.
4 Sedesiyasi wi wunluwɔ pi yɛlɛ
kɔlɔjɛrɛ wolo li ni, yeŋge kɛ wogo
ki pilige kɛ wogo ki na, a Babilɔni
tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si
pan wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe
ni, mbe pan mbe to Zheruzalɛmu ca
ki na. A wì si maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan wa ca ki tanla, ma mboro ta wa
lugusara ma ca ki maga.
5 Maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kìla koro
wa Zheruzalɛmu ca ki tanla fɔ ma
saa gbɔn Sedesiyasi wi wunluwɔ pi
yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li na.
6 Ki yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki
pilige kɔlɔjɛrɛ wogo ki na, ma yala
fuŋgo kì ŋgban wa ca ki ni, yaakara
woro leele pe yeri wa tara ti ni,
7 a pè si ca ki mbogo ki furu ma
torosaga wɔ wa ki ni. Kona, a Zhuda
tara maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pè si
yiri wa ki ni ki yembinɛ li ni, ma
toro wa yeyɔngɔ ŋga ki ma toro wa
mboro shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni ki ni,
wa wunlunaŋa wi naŋgɔ kɔlɔgɔ ki
tanla, mɛɛ Zhuridɛn gbaan funwa
laga falafala konɔ li lɛ ma kari. Ma
si yala, Kalide tara fɛnnɛ poro la pye
ma ca ki maga.
8 Ɛɛn fɔ, a Kalide tara
maliŋgbɔɔnlɔ pè si taga wunlunaŋa

† **52:1 52.1:** Zheremi ŋa wi sɛnrɛ tì yo na ki laga ŋga ki ni, wi yɛn wi yɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zheremi wi ni.

Sedesiyasi wi na maa purɔ ma saa wi yigi wa Zheriko funwa laga falafala ki ni. A wi maliŋgbɔɔnlɔ pi ni fuun pè si fe ma jaraga ma kari lege maa yaga.
9 A pè si wunlunaŋa wi yigi ma kari wi ni, ma saa wi kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca, wa Hamati tara. A pè si kiti kɔn wi na.
10 A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si Sedesiyasi wi pinambiile pe kɔnlɔgi wa wi yɛgɛ na. A wì si ti, a pè Zhuda tara teele pe ni fuun pe kɔnlɔgi fun wa Iribila ca.
11 Ko puŋgo, a Babilɔni tara wunlunaŋa wì si Sedesiyasi wo jate wi yɛngɛlɛ ke yaari wi na, mɛɛ wi pɔ tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ ni; a wì suu lɛ ma kari wi ni wa Babilɔni tara, ma saa wi le kaso fɔ ma saa gbɔn wi kupilige ki na.

Nebuzaradan wìla Zheruzalɛmu ca sanŋga ki tɔngɔ maga wɔ wa (2 Wunlu 25.8-21; Zhere 39.8-10)

12 Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ wolo, li yeŋge kaŋgurugo wogo ki pilige kɛ wogo ki na, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, ma pye wi tara ti legbɔɔ wa, wì si pan wa Zheruzalɛmu ca.
13 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki sogo, naa wunluwɔ go ki ni, naa Zheruzalɛmu ca yinrɛ ti ni fuun ti ni. Go ŋga fuun kìla pye go jɛŋgɛ wìla ki sogo.
14 Kalide tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pàa pye wi ni, a pè si Zheruzalɛmu ca mbogo ki ni fuun ki jaanri.
15 Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, wì si tara woolo mbele pàa pye fyɔnwɔ fɛnnɛ pele yigi ma kari pe ni, naa leele sanmbala mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni, naa mbele pàa keli ma pe yɛɛ kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri pe ni, konaa kapyɔ jɛnfɛnnɛ sanmbala mbele pàa koro pe ni.
16 Konaa ki ni fuun, Nebuzaradan ŋa wìla pye wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to, wìla ti, a tara ti fyɔnwɔ fɛnnɛ pèle koro wa Zhuda tara ti ni, jaŋgo paa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti fali paa kɛɛrɛ kɔɔn.
17 Tuguyɛnrɛ tiyagala ŋgele kàa pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, naa tuguyɛnrɛ wotoroye pe ni konaa tuguyɛnrɛ jogoyaraga gbegbeŋge ŋga kìla pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, Kalide tara fɛnnɛ pàa ti gbɔn mari yaari, mɛɛ ki tuguyɛnrɛ ti ni fuun ti lɛ ma kari ti ni wa Babilɔni ca.
18 Tuguyɛnrɛ nɛgɛdagala, naa cɔnrɔ koliyaara, naa gbeŋgele, naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti ni, naa wɔjɛŋgɛlɛ konaa tuguyɛnrɛ yaara nda fuun pàa pye na gbegele ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pàa ti lɛ ma kari ti ni.
19 Tasaala, naa naŋganra wɔyaara, naa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti ni, naa nɛgɛdagala, naa fitanladagaye, naa wɔjɛŋgɛlɛ konaa pɛgɛlɛ ke ni, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla ti lɛ fun ma kari ti ni; yaraga ŋga fuun kìla pye tɛ wogo konaa yaraga ŋga fuun kìla pye warifuwe wogo wìla ki lɛ.
20 Tuguyɛnrɛ tiyagala shyɛn, naa jogoyaraga gbegbeŋge ki ni, naa tuguyɛnrɛ napɛnɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele pàa jogoyaraga gbegbeŋge ki taga pe na konaa wotoroye pe ni, to nda wunlunaŋa Salomɔ wìla gbegele ma tɛgɛ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, lere saa ya mbege tuguyɛnrɛ ti nuguwɔ pi jɛn mboo kɔ.
21 Tiyagala koro na, ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. Mbe li nuŋgba li maga mbeli fili, ki mana li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni. Wege la pye wa li nawa. Li tuguyɛnrɛ liriwɛn pìla pye paa yombɛgɛlɛ tijɛrɛ gbemɛ yɛn.
22 Pàa gona tɔnyaara gbegele

tuguyɛnrɛ ni ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na. Ti nuŋgba nuŋgba pyew ti yagawa pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. Pàa tuguyɛnrɛ mɛrɛ naa girenadi tige pire yanlɛrɛ gbegele mari le gona tɔnyaara ti na, mari maga mari fere ti ni. Ti ni fuun tìla pye tuguyɛnrɛ. Tiyagala ke shyɛn kàa pye cɛnlɔmɔ nuŋgba naa ke girenadi tige pire yanlɛrɛ ti ni.

23 Girenadi tige pire yanlɛrɛ nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni tìla pye ke kanŋgara ti na; mbe mɛrɛ ti maga mberi fili, girenadi tige pire yanlɛrɛ tìla pye cɛnmɛ.

24 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to wìla saraga wɔfɛnnɛ to Seraya wi yigi, naa saraga wɔfɔ Sofoni ŋa wìla pye wi kɛɛ yigifɔ wi ni konaa saraga wɔfɛnnɛ taanri mbele pàa pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki kɔrɔsi pe ni.

25 Wìla ca ki legbɔɔ wa yigi wa ca ki ni, wo la pye maliŋgbɔɔnlɔ pe go na, naa Zhuda tara wunlunaŋa wi yɛrifɛnnɛ kɔlɔshyɛn mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni, naa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege to wi sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ ŋa wìla pye na leele pe lee na pe nii maliŋgbɔɔnlɔ pe ni wi ni, konaa Zhuda tara nambala nafa taanri mbele pàa koro wa ca ki ni pe ni.

26 Wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wìla pe yigi ma kari pe ni, ma saa pe kan Babilɔni tara wunlunaŋa wi yeri wa Iribila ca.

27 A Babilɔni tara wunlunaŋa wì si ti, a pè pe gbɔn ma pe gbo wa Iribila ca, wa Hamati tara. Pa Zhuda tara woolo pàa pe koli ma yiri pe ni wa pe tara, ma kari pe ni wa kulowo pi ni yɛɛn.

28 Nebukanezari wìla leele mbele koli ma kari pe ni, poro wɛlɛ yɛɛn: Wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɔlɔshyɛn wolo li na, wìla Zhuda tara woolo lere waga taanri naa nafa ma yiri taanri (3 023) poro yigi ma kari pe ni.

29 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a wì si lere cɛnmɛ kɔlɔtaanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri shyɛn (832) yigi wa Zheruzalɛmu ca ma kari pe ni.

30 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ nafa ma yiri taanri wolo li ni, wunlunaŋa wi laga kɔrɔsifɛnnɛ to Nebuzaradan wì si pan ma Zhuda tara woolo lere cɛnmɛ kɔlɔshyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo (745) yigi ma kari pe ni. Leele mbele fuun pàa yigi ma kari pe ni, pàa pye waga tijɛrɛ naa cɛnmɛ kɔgɔlɔni (4 600).

Babilɔni tara wunlunaŋa wìla Yehoyakini wi wɔ wa kaso (2 Wunlu 25.27-30)

31 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wi yigiŋgɔlɔ ma kari wi ni wa kulowo pi ni, ki yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn wogo, ki pilige nafa ma yiri kaŋgurugo wogo ki na, Babilɔni tara wunlunaŋa Evili Merodaki wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, a wì si kagbaraga pye Zhuda tara wunlunaŋa wi kan, maa wɔ wa kaso wi ni.

32 A wì si sɛntanra yo wi ni. Wunlumbolo mbele fuun pàa yigi, a pè saa koro wa Babilɔni tara wunlunaŋa wi ni wa Babilɔni, wìla Yehoyakini wi tɛgɛ poro pe ni fuun go na.

33 Wìla ti, a pè Yehoyakini wi kaso yaripɔrɔ ti wɔ wi na. Yehoyakini wìla pye na nii wi ni suyi wi yinwege piliye sannya yi ni fuun yi ni.

34 Babilɔni tara wunlunaŋa wìla pye na Yehoyakini wi kala li yɔngɔ wi kan pilige pyew, wi yinwege piliye sannya yi ni fuun yi ni, fɔ a wì saa ku.

YUŊGBƆGƆRƆ SƐNRƐ
SƐWƐ
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zheremi yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn sɛwɛ wa, ŋa yuuro tɛgɛsaga kaŋgurugo yɛn wa wi ni. Ki yuuro ti yɛn na para Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ po sɛnrɛ na, mba pi yɛn jatere piriwɛn ni. Ki yuuro tì kɔ ma yala Eburuye pe kunwɔ yuuro kɔlɔmɔ po ni. Sɛwɛ wi go nuŋgba nuŋgba pyew fɔ sa gbɔn wa ki go ki kɔsaga ki na, ki vɛrise nuŋgba nuŋgba pyew wì lɛ Eburuye sɛnrɛ ti sɛnpiile mbele pe ma tɛgɛ nari yɔnlɔgi wo wa ni, maga lɛ ti sɛnpyɔ koŋgbanŋa wi na, wo ŋa pe yinri alɛfu fɔ ma saa gbɔn wi puŋgo woo wi na, wo ŋa pe yinri tavu.

Yurukɔɔ wi yɛn na wi nandangawa pi wogo ki yɛgɛ nari kacɛn kagala lɛgɛrɛ ni, ŋgele ke yɛn fanŋga ni. Konaa ki ni fuun, wùu jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, wi jigi wi yɛn li na sanga pyew. Wì yo fɔ:

«Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga kii kɔ,
li yinriwɛ tawa pi fa gbɔn wa pi kɔsaga ki na.
Li kagbaraga konaa li yinriwɛ tawa pi ni ti maa kanŋgi fɔnndɔ pilige nuŋgba nuŋgba pyew;
li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma gbɔgɔ» (Yuŋgbɔ 3.22-23).

Zhufuye cɛnlɛ woolo pe maa yɛfiile shɛrɛgɛ ŋga shɛri na nawa tuun shɛrigo gbɔgɔ ki tɔngɔwɔ wogo ki na, na ki ka gbɔn, pe maa ki yuuro ti koo. Shɛrigo gbɔgɔ kìla tɔngɔ ki yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɔgɔlɔni (586) Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Kunwɔ yurugo koŋgbanŋga: Yɛnŋɛlɛ lì je Zheruzalɛmu ca ki na 1
Kunwɔ yurugo shyɛn wogo: Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye paa jugu yɛn 2
Kunwɔ yurugo taanri wogo: Jigi tasaga yɛn wa bere 3
Kunwɔ yurugo tijɛrɛ wogo: Zheruzalɛmu ca kì tɔngɔ pew 4
Kunwɔ yurugo kaŋgurugo wogo: Leele pe yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi lagajaa 5

Zheruzalɛmu ca ki yɛn
paa naŋgunjɔ yɛn,
ŋa pè je wi na

1 E, kì pye mɛlɛ! Zheruzalɛmu ca kì koro waga,
ki cagbɔgɔ ŋga kìla pye ma yin lelɛgɛrɛ ni faa we!
Kì kanŋga ma pye paa naŋgunjɔ yɛn,
ko ŋga ki mɛgɛ kìla yiri wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ faa we!
Ki ca ŋga kìla pye paa wunluwɔ sumborombyɔ yɛn, ma cɛn kindaye pe go na,
koni kì kanŋga na kulowo tunndo piin!

2 Ca ki yɛn na gbele yembinɛ li ni fuun li ni,
ki yɛntunwɔ pi yɛn na tinri na fuun wa ki mbateere ti na.
Kìla pye ma mbele fuun ndanla,
wa kpɛ si ta wa pe ni mbege kotogo ki sogo ki na.
Ki wɛnnɛ pe ni fuun pège java,
pè kanŋga ma pye ki juguye.

3 Pè Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni;
pe go kì sogo pe na, a paa kulowo tunndo ŋgbanra piin.
Pe yɛn ma cɛn wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
ɛɛn fɔ pe woro na wogosaga taa.
Pe purɔfɛnnɛ pè pe purɔ ma saa pe yigi,
ma pe jori jɛŋgɛ fɔ yirisaga si ta pe na.

4 Siyɔn ca koŋgolo kè pye kunwɔ gbelesara,
katugu lere kpɛ woro na paan mbaa shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin wa.

Ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti ni fuun tì jɔgɔ,
ki saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn na jɛɛn kayaŋga ki kala na;
ca ki sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ pe yɛn na jɔlɔ,
kala pyew li yɛn nandangawa kala Siyɔn ca ki kan.

5 Pe winfɛnnɛ pè cew ta pe na,
pe juguye pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pè go na;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɔlɔgɔ ki wa pe na
pe kapere lɛgɛrɛ pyewe pi kala na.
Pè pe piile pe yigi ma kari pe ni,
pè pye pe juguye pe kasopiile.

6 Siyɔn ca ki gbɔgɔwɔ pì kɔ ma wɔ wa,
ca ki legbɔɔlɔ pè pye paa wolowoye yɛn,
mbele kasaga woro pe yeri naa.
Pe yɛn na fee pe purɔfɔ wi yɛgɛ,
fanŋga kpɛ si koro pe ni.

7 Yarijɛndɛ nda tìla pye Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri faa,
koni wa pe jɔlɔgɔ wagati wi ni,
ma pe ta pe yɛn na yanri na toro,
pe yɛn na nawa tuun ki yarijɛndɛ ti ni fuun ti na.
Naa ca woolo pàa ye pe juguye pe kɛɛ,
lere kpɛ sila ta mbe pe shɔ.
Pe winfɛnnɛ pàa pe tɔngɔwɔ pi yan,
nɛɛ tɛgɛ pe na.

8 Zheruzalɛmu ca ki kapere tì lɛgɛ fɔ ma toro,
ki kala na kì kanŋga ma pye fyɔngɔ yaraga.
Mbele fuun pàa pye naga jate,
pe yɛn naga tifaga,
katugu pège fɛrɛ laga ki yan.
Ko jate ki yɛn na jɛɛn kayaŋga ki kala na,
fɔ naga yɛgɛ ki lara.

9 Ki fyɔngɔ ki yɛn wa ki deritɔnlɔgɔ ki nɔgɔna yɔnrɔ ti na.
Ki sila jatere pye ŋga ki mbaa kaga ta ki na.
Ki tolo lì pye kaparaga,
lere kpɛ si ta mbege kotogo ki sogo ki na.
Kì yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na jɔlɔgɔ ki wele,
katugu na jugu wì cew ta na na.»

10 Juguye pè Zheruzalɛmu ca yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti ni fuun ti koli.
Kì cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yan paa yiin wa laga kpoyi ki ni,
ma si yala mboro Yɛnŋɛlɛ, màa ki cɛngɛlɛ ke yɛgɛ kɔn
ma yo kee daga mbe ye wa ma woolo pe gbogolomɔ pi ni.

11 Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pe yɛn na jɛɛn,
na pe yaakara ti lagajaa.
Pe yarijɛndɛ nda ti wogo kì ŋgban pe ni, pe yɛn nari kaan yaakara na,
jaŋgo mbe yaakara ta mbe ka mbe fanŋga jɛnri ta.
Zheruzalɛmu ca kì yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛgɛ ki yirige ma wele,
yɛgɛ ŋga na pe yɛn nala tifaga we!»

12 Yoro mbele fuun ye yɛn na tooro wa konɔ li ni,
we jɔlɔgɔ ki woro yaraga ka ye yɛgɛ na wi le?
Yege wele yege yan,
na kaa pye we jɔlɔgɔ ki cɛnlɛ lere wa ta?
Ko ŋga kì to we na we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi jɔlɔgɔ ki wa we na,
li naŋgbanwa gbɔɔ pilige ki na.

13 Lì kasɔn tirige we na ma yiri wa naayeri,
a kì ye we ni na we sori fɔ wa kajeere ti na;
lì mɛrɛ jan we na wa we tɔɔrɔ ti nɔgɔ,
lì we jan ma kari we ni puŋgo na.
Lì we yaga we yɛ pew,
we yɛn jɔlɔgɔ gbɔgɔ na pilige pyew.

14 Lì yɛgɛ yɛn we kambasinnde ti na,
lìri pɔ ti yɛɛ na li kɛyɛn yi ni;

lìri pɔ ti yɛɛ na mari taga wa we yɔlɔgɔ ki na,
fɔ ma we fanŋga ki kɔ we ni.
We Fɔ wì we le leele pele kɛɛ,
mbele we fanŋga ki se ya pe ni.

15 Maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ mbele fuun pàa pye we ni,
we Fɔ wì pe purɔ;
wì maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ka yeri we na,
jaŋgo mbe we lefɔnmbɔlɔ pe tɔngɔlɔ;
we Fɔ wì Zhuda ca tiyɔngɔ ki tɔngɔlɔ,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa ɛrɛzɛn pire tangala mari tɔngɔlɔ wa ti tɔnmɔ wɔsaga ki ni.

16 Poro kala na we yɛn na gbele,
we yɛngɛlɛ kè yin yɛntunwɔ pi ni,
katugu ŋa wi yaa we kotogo ki sogo we na, wùu yɛɛ laga lali we ni,
wo ŋa wi mbe ja ya mbe kotogo le we ni we.
We piile pè tɔngɔ ma kɔ,
katugu we juguye pè fanŋga ta we na.
17 Siyɔn ca kìgi kɛyɛn yi yirige na sagawa jaa,
ɛɛn fɔ lere kpɛ si ta mbege kotogo ki sogo ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì konɔ kan Zhakɔbu setirige piile pe juguye pe yeri,
fɔ pe pan pe pe maga kɛɛ ki ni fuun ki na.
Zheruzalɛmu ca kì pye fyɔngɔ yaraga wa pe sɔgɔwɔ.

18 Tanga yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
katugu muwi mì je li sɛnrɛ ti na.
Yoro cɛngɛlɛ sanŋgala woolo, ye ni fuun ye logo na yeri!
Yanla jɔlɔgɔ ki wele!
Na sumborombiile naa na lefɔnmbɔlɔ pè pe koli ma kari pe ni kulowo ni.

19 Mìla pye ma mbele ndanla faa, mì pe yeri panla saga,
ɛɛn fɔ pànla fanla.
Na saraga wɔfɛnnɛ naa na lelɛɛlɛ pe ni,
pè ku wa ca nawa.
Pàa pye na yaakara lagajaa mbe ka,
jaŋgo mbe fanŋga le pe yɛɛ ni.

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yɛsanga kala li wele.
Na nawa pì wɔ na na fɔ ma toro;
na jatere wì piri na na,
katugu mì yiri ma je kaselege.
Wa funwa na, pànla piile pe gbo tokobi ni,
wa go ki ni, kunwɔ po pi yɛn leele pe na.

21 Mìla pye na jɛngɛ ŋga jɛɛn, leele pàa ki logo,
ɛɛn fɔ lere kpɛ sila pan mbanla kotogo ki sogo na na.
Jɔlɔgɔ ŋga kìlan ta, na juguye pe ni fuun pège wogo ki logo;
mboro Yɛnŋɛlɛ naa mà yɛnlɛ ma ko pye na na, pe nawa pì yinŋgi pe na.
Pilige ŋga sɛnrɛ màa yo, ki yaga ki gbɔn,
ma ti na juguye pe kala li pye paa na wolo li yɛn.

22 Tipege ŋga pè pye na na, ki wele!
Ŋga mà pye na na, na kambasinnde ti kala na,
ma ko cɛnlɛ pye pe na;
katugu mi yɛn na jɛngɛ lɛgɛrɛ jɛɛn,
na jatere wì piri na na.

2

Yɛnŋɛlɛ lìli yɛɛ pye Zheruzalɛmu ca woolo pe jugu

1 E, kì pye mɛlɛ! We Fɔ, wa wi naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
wì kambaara tɛgɛ ma Siyɔn ca ki tɔn ti ni, ma diwi le wa ki ni!
Ŋga kìla pye Izirayɛli tara ti gbɔgɔwɔ, wì koro wa yɛnŋɛlɛ na maga kɔ maga laga ti na,
maga wa tara.
Ki ca ŋga kìla pye paa wi tɔɔrɔ tagasaga yɛn,
wi sila wi jatere wi tɛgɛ ki na, wi naŋgbanwa pilige ki ni.

2 We Fɔ wì Zhakɔbu setirige piile pe yinrɛ ti tɔngɔ pew,
wii pe yinriwɛ ta.
Wa wi kɔnrɔ tandorogo ki ni, wì Zhuda tara tiyɔnrɔ ti malaga sigecara ti jɔgɔ pew,
mari jaanri tara.
Wì wunluwɔ tara to naa fanŋga fɛnnɛ pe jan ma fɛrɛ wa pe na.

3 Wa wi naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
wì Izirayɛli woolo pe fanŋga ki jan maga jɔgɔ.
Sanga ŋa ni juguye pè yiri wi woolo pe kɔrɔgɔ,
wi sila wi fanŋga kɛɛ ki yirige mbe pe saga.
Wìla kasɔn le wa poro mbele Zhakɔbu setirige piile pe yinrɛ ti ni,
a kila sori kɛɛ ki ni fuun ki na.

4 Wùu sandiga ki taga naga tile wi woolo pe mɛgɛ ni,
paa pe jugu yɛn.
Wùu kalige kɛɛ ki gbɛgɛlɛ mboo woolo pe wɔn,
paa pe winfɔ yɛn.
Leele pàa pye na yɛgɛ yinrigi mbele fuun na,
wì pe ni fuun pe gbo.
Wùu naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa Siyɔn ca shɛrigo gbɔgɔ ki na,
paa kasɔn yɛn.

5 We Fɔ wì pye paa Izirayɛli woolo pe jugu yɛn,
wì pe tɔngɔ ma pe wɔ wa.
Wì pe wunluwɔ yinrɛ ti ni fuun ti tɔngɔ,
ma pe malaga sigecara ti jɔgɔ.
Wì yɛsanga naa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe na lagapyew.

6 Wùu yɛɛra cɛnsaga ki jɔgɔ,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa naŋgɔ jasa jan we.
Wi maa finli leele pe ni laga ŋga na, wìgi jɔgɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ti, a leele pè fɛgɛ shɛrɛgɛ fɛtiye naa cɛnpiliye yi na wa Siyɔn ca ki ni.
Wa li naŋgbanwa gbɔɔ pi ni,
lì wunlunaŋa wo naa saraga wɔfɛnnɛ pe tifaga.

7 We Fɔ wì je wi saraga wɔsaga ki na;
wi cɛnsaga kpoyi ki lakɔ wi na.
Wì Siyɔn ca wunluwɔ yinrɛ ti le juguye pe kɛɛ.
Pe tinmɛ pì gbɔgɔ wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
paa fɛti pilige tinmɛ yɛn.

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi kɔn maga tɛgɛ,
mbe Siyɔn ca malaga sigembogo ki jan.
Lìgi taanla mbogo sinmana li ni mbege jan,
lii yɛnlɛ mbege janga ki yaga fyew!
Lì ca ki malaga sigembogo ŋga wa puŋgo na konaa ca ki malaga sigembogo ŋga wa nawa ti jɔgɔ
mari tɛgɛ ndɛɛ ti yɛn na kunwɔ gbele;
ti yɛn na tuunri ti yɛɛ na.

9 Ca ki mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ ti kaari ma toori fɔ ma ye wa tara ti ni;
lì kɔɔrɔ ti sɔgɔyaara ti kaari mari jɔgɔ pew.
Ca ki wunlunaŋa wo naa ki legbɔɔlɔ pe ni, pè ye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ kɛɛ,
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi woro wa naa.
Ali yɛrɛ ca ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe woro na yariyanra yaan,
mbaa yinrigi wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

10 Siyɔn ca lelɛɛlɛ pè cɛn tara
ma pyeri dinw na wele.
Pè taambugɔ ki wo wa pe yɛɛ yinrɛ ti na,
ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe yɛɛ na.
Zheruzalɛmu ca sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ pè pe yinrɛ ti sogo tara nandangawa pi na.

11 Na yɛngɛlɛ kè te na na gbelege ki kala na;

na nawa pì wɔ na na;
na jatere wì piri na na,
na woolo pe jɔlɔgɔ ki kala na;
katugu piile tumɔmbɔlɔ naa piyɛngɛlɛ ke yɛn na kee kuwele wa katoro ti ni fuŋgo naa wɔgɔ ki na.

12 Pe yɛn naga yuun pe nɛɛlɛ pe kan fɔ:
«We yaa yaakara naa ɛrɛzɛn tɔnmɔ ta se mbe ka konaa mbe wɔ.»
Pàa pye na kee kuwele wa katoro ti ni,
paa leele mbele pè wɛlɛgɛ pele yɛn.
Pàa pye na kuun
ma pe ta wa pe nɛɛlɛ pe kɛyɛn yi ni.

13 Zheruzalɛmu ca woolo yiŋgi sɛnrɛ mi yaa yo ye kan naa?
Mi yaa ye taanla ambɔ ni?
Mi yaa ye kala li taanla ambɔ wolo ni,
mbe si ye kotogo ki sogo ye na, yoro Siyɔn ca woolo wele?
Katugu ye jɔlɔgɔ kì gbɔgɔ paa kɔgɔje yɛn,
ambɔ wi mbe ya mbe ye shɔ mbe ye wɔ wa ki kala li ni?

14 Ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè kagala ŋgele yan ma yo ye kan,
ke yɛn yagbogolo sɛnrɛ naa go fu sɛnrɛ.
Pe sila ye kajɔgɔrɔ ti naga mberi filige ye kan,
jaŋgo mbe ye shɔ, yaga ka ye kulowo ni.
Kagala ŋgele pè yan ma yo ye kan,
ke yɛn lefanlaga sɛnrɛ konaa punŋguwɔ sɛnrɛ.

15 Kondorowolo pe ni fuun pe yɛn na kɛndagala gbɔɔn na kawa
ma tɔngɔwɔ pi kala na.
Pe yɛn na wofegele wiin, na go fingi naga lakoo
Zheruzalɛmu ca woolo pe na.
Pe yɛn na yuun fɔ:
«Ca ŋga paa pye naga yuun ki wogo na ma yo ki yɛn ma yɔn, ma ki yɛɛ yɔn fili,
ko ŋga tara lombondo ti maa yɔgɔri ki kala na, ko ki cɛn yɛɛn gbari?»

16 Ye juguye pe ni fuun pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ
na para ye na.
Pe yɛn na wofegele wiin na pe ŋgangala ke kaa ye na,
na yuun fɔ: «Wè pe tɔngɔ pew.
Pilige ŋga wàa pye na singi,
koyi ŋga kì gbɔn yɛɛn, a wège yan yɛnlɛ ni.»

17 Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kɔn mbe pye, lìgi pye.
Sɛnrɛ nda làa yo maga lɛ wa faa, lìri yɔn fili.
Lì jɔgɔwɔ pye,
ali yɛrɛ lii lere yinriwɛ ta.
Lì ti, a ye juguye paa tɛgɛ ye na;
lì fanŋga le ye juguye pe ni.

18 Siyɔn ca woolo, yaa gbele ye kotogo ki ni fuun ni,
ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li ye shɔ.
Yaa gbele ye yɛntunwɔ pila fuun sɔnlɔ naa yembinɛ
paa lafogo yɛn.
Yaga ka te gbelege ki ni,
yaga ka yɛntunwɔ wɔgɔ ki yaga.

19 Ye yiri yaa gbele yembinɛ,
yaa gbele yembinɛ wagati wi ni fuun wi ni.
Ye ye nawa sɛnrɛ ti yo yeri tanli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa wo na fuun we.
Ye ye kɛyɛn yi yirige wa naayeri ye wa wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, yeli yɛnri,
jaŋgo ye piile pe yinwege ta;
katugu pe yɛn na kuun fuŋgo ki kɛɛ wa ca nawa koŋgolo filisara pyew ti ni.

20 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma yɛngɛlɛ ke kan we na ma wele,
ambɛnɛ ma yɛn na jɔlɔ ki jɔlɔlɔmɔ mba pi na ma?

Naga yɛn ma, ki daga jɛlɛ wuu yɛɛra pisege ki ka wi le,
wo ŋa wi ma pye maa ndanla we?
Naga yɛn ma, ki daga pe saraga wɔfɛnnɛ naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo
wa mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma laga kpoyi ki ni wi le?

21 Piile naa lelɛɛlɛ pe gboolo pe yɛn ma toori toori tara,
wa ca nawa koŋgolo ke ni.
Pànla sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ naa na lefɔnmbɔlɔ
pe gbo tokobi ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma naŋgbanwa pilige ki ni, màa pe gbo;
màa pe kɔnlɔgi, ma sila lere yinriwɛ ta.

22 Màa mbele pe maa sunndo kɔngɔ waa we na pe yeri kɛɛ ki ni fuun ki na we na,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa leele yeri shɛrɛgɛ fɛti pilige na we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki ni, lere kpɛ sila shɔ mbe to,
lere kpɛ sila koro yinwege na.
Piile mbele wàa gbegele, a pe we ndanla,
we juguye pè pe tɔngɔ ma pe wɔ wa pew.

3

Jɔlɔgɔ naa jigi tagasaga

1 Mi yɛn lere ŋa jɔlɔgɔ gbɔn wi na,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi kala na, lì jɔlɔgɔ wa na na.
2 Lìlan yɛgɛ sin ma kari na ni wa diwi wi ni;
lii kari na ni wa yanwa pi na.
3 Lìli kɛɛ ki yirige mi nuŋgba na,
nala gbɔɔn pilige pyew.

4 Lì ti mì cɔgɔ, fɔ a na witige sɛlɛgɛ kì tiletile;
lìlan kajeere ti kaari na ni.
5 Lì nandangawa naa jɔlɔgɔ ki tɛgɛ
mala maga paa mbogo yɛn.
6 Lìlan tɛgɛ wa diwi wi ni,
paa mbele pè ku maga lɛ wa fafafa pe yɛn.
7 Lì mbogo wa mala maga, jaŋgo mi ka ka ta mbe yiri;
lì tugurɔn yɔngɔwɔ le na na, mba pì nugu.
8 Mì gbele ŋgbanga, ma yeri na sagafɔ jaa,
ɛɛn fɔ lii na yɛnrɛwɛ pi logo.
9 Lìlan konɔ li tɔn sinndɛɛrɛ tugbɔɔrɔ nda pè tɛtɛ ta ni,
lìlan koŋgolo ke gbɔn ma ke piri.

10 Lì lara nala singi paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛ urusi ki ma lara na singi we,
lì pye paa jara yɛn, ŋa wì lara na singi.
11 Lìlan wɔ wa na konɔ li ni, mala kɔɔnlɔ yuroyuroyuro paa cɛngɛ yɛn;
lìlan wa mala yaga na yɛ.
12 Lì li sandiga wanla li taga naga tile;
lìlan taanla mbanla wɔn.

13 Lìlan wɔn mala furugu
li sanŋgbɔ wangala ke ni fuun ke ni.
14 Mì pye titɛgɛrɛ yaraga na woolo pe ni fuun pe yeri;
pe yɛn nala mɛgɛ ki koo wa pe yuuro ti ni pilige pyew.
15 Lìlan nawa pi tanga na na yaanga taanga ni,
lìlan jatere wi piri na na fɔ nala yɛgɛ ki kanŋgi.

16 Lìlan yɔn ki kan wa yaanŋgumbire ti na mala ŋgangala ke kaari;
lìlan jan wa cɔnrɔ ti ni mala go ki sogo na na.
17 Màla wa lege mala laga lali yɛyinŋge ki ni,
yaraga ŋga pe maa yinri fɛrɛwɛ, mi si ko ka jɛn naa.
18 Ki kala na, mì yo fɔ: «Na goto wì jɔgɔ pew;
na jigi wi woro yaraga ko ka kpɛ na mbe yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

19 Na mi kaa sɔnri na jɔlɔgɔ naa na tege ki na,
ki ma pye na yeri paa yaritisorogo naa shɔnrɔ yɛn.

20 Mi yɛn na nawa tuun ki na suyi,
a kìlan wire ti gbo na na.
21 Ɛɛn fɔ kala na mi yɛn na sɔnri li na, loli na yɛɛn,
na jigi wi yɛn ŋga na, koyi ŋga yɛɛn fɔ:

22 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga pyege kii kɔ,
li yinriwɛ tawa pi fa gbɔn wa pi kɔsaga ki na.
23 Ti maa kanŋgi fɔnndɔ pinliwɛ nuŋgba nuŋgba pyew.
Li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki yɛn ma gbɔgɔ.
24 Mi yɛn naga yuun wa na nawa fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na tasaga ye;
ko kì ti na jigi wi yɛn li na.»

25 Lere ŋa kaa jigi wi taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
lere ŋa kaa li lagajaa,
li ma kajɛŋgɛ pye ko fɔ wo kan.
26 Mbe pyeri mbaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li singi lɔɔn shɔ,
ki yɛn ma yɔn sɛnwee wi kan.
27 Mbe jɔlɔgɔ ki kun ma yɛɛ ni ma lefɔnrɔ sanga wi ni,
ki yɛn ma yɔn sɛnwee wi kan.

28 Na Yɛnŋɛlɛ li ka wamawelewe wa wi na,
ki daga wi cɛn wi yɛ wi pyeri.
29 Ki daga wi fɔli wuu yɔn ki kan wa taambugɔ ki ni,
kona wi mbe ya jigi tagasaga ta bere.
30 Ki daga wuu mbatelege ki jan wi felefɔ wi kan,
wigi yaga poo tifaga jɛŋgɛ.
31 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ laa sɛnwee wi wa
fɔ sanga pyew.
32 Ɛɛn fɔ ali na li kɔɔn le jɔlɔgɔ, li maa yinriwɛ taa,
mbege ta li kagbaraga pyege ki yɛn ma gbɔgɔ we;
33 katugu ki woro li nandanwa kala mbe jɔlɔgɔ wa sɛnwee wi na,
ki woro li nandanwa kala mbe sɛnwee wi jɔlɔ.
34 Ɛɛn fɔ na ye kaa tara ti kasopiile pe ni fuun pe
tangala tɔɔrɔ ni la toro,
35 na yaga sɛnwee wi kaselege ki kanŋga mbe tɔn ki na,
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
36 na yaga lere wi kiti wi kɔn mboo kolo wa kiti kɔnsaga,
naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ laa ki wogo ki yan wi le?

37 Ambɔ wi mbe ya para mbe ti kala la mbe pye,
na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma lìgi kɔn maga tɛgɛ ma yo li pye?
38 Naga yɛn ma, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, lo ma li maga yo
tipege nakoma kajɛŋgɛ ki mɛɛ pye wi le?
39 Yiŋgi na sɛnwee mboo ta yinwege na, wii je wila kɔngɔri?
Sɛnwee nuŋgba nuŋgba pyew wi daga mbe baga wi yɛɛ na wi kapere to kala na.

40 We we tangalɔmɔ pi sɛgɛsɛgɛ, we sɔnri pi na jɛŋgɛ,
we sɔngɔrɔ we pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
41 Ye pan we we kɛyɛn yi yirige we wa wa Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yeri,
weli yɛnri we kotogo ki ni fuun ki ni.
42 Woro wo na, wè kapere pye ma na, ma yiri ma je;
mboro fun, mɛɛ yɛnlɛ mbe we kala yaga.

43 Mɔ̀ɔ naŋgbanwa gbɔɔ pi lara, ma taga we na ma we purɔ;
mà we gbo mɛɛ we yinriwɛ ta.
44 Màa ma yɛɛ fo kambaaga ka ni,
jaŋgo we yɛnrɛwɛ piga ka gbɔn wa ma na.
45 Mà we pye paa kayangara nda pe ma pɛ ti yɛn,
paa yaraga laŋgɔgɔ wogo yɛn cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.

46 We juguye pe ni fuun pè pe yɔnrɔ ti yɛngɛ

na para we na.
47 Sunndo kɔngɔ konaa mbe to weti-
jugo ni to ti yɛn we woro,
tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ pi ni, to ti yɛn
we woro.
48 Na yɛntunwɔ pila fuun paa lafogo
yɛn,
na woolo mbele pè tɔngɔ ki kala na.

49 Na yɛntunwɔ pi yɛn na tinri kɔnlɔ
fu jatere piriwɛn pi kala na,
mi woro mbe gbelege ki yaga;
50 fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ mbeli ta wa
naayeri,
li ka sa li yɛgɛ ki sogo li wele, ligi
yan.
51 Ŋga kì gbɔn na ca sumborombiile
pe na,
na mi kaga wele, ki maa na jɔlɔ wa
na kotogo ki na.

52 Mbele pè pye na juguye go fu,
pe yɛn nala puro paa yɛgɛ ŋga na pe
ma kaa na sannjɛlɛ puro we.
53 Pàa na wa wege ka ni naga jaa
mbanla gbo,
pàa sinndɛlɛgɛ taga ki yɔn na maga
tɔn na na.
54 Tɔnmɔ pìla toro na go na.
A mì sho fɔ: «E, na wogo kì kɔ.»

55 A mì si koro wa wege ki nɔgɔna,
ma mboro ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ ma
mɛgɛ ki yeri mala saga.
56 Màla magala li logo, ma yo fɔ:
«Maga kɔɔn nuŋgbogolo ke tɔn
jɛngɛ ŋga mila jɛɛn ki na,
konaa na sagawa jagbelege ki na.»
57 Mìla ma yeri mala saga pilige ŋga
ni, màa fulo na tanla;
màa na pye fɔ: «Maga ka fyɛ.»

58 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà yere na kala li
ni ma para,
màla go ki shɔ.
59 Yawe Yɛnŋɛlɛ, kapere nda pè pye
na na, màri yan,
na kiti wi kɔn mala tanga ki yo.
60 Kayaŋga ŋga pè wɔ na ni, màga
yan,
yɔn lemɛ mba fuun pè le na na, màa
yan.
61 Yawe Yɛnŋɛlɛ, tɛgɛlɛ na fuun paa
na tegele, màli logo,
yɔn lemɛ mba fuun paa nii na na,
màa jɛn.
62 Pe yɛn na pe sɛnrɛ ti yuun na waa
na na,
pe yɛn na sɔnrimbere piin na mɛgɛ
ni pilige pyew.
63 Wele, pe yɛn ma cɛn o, pe yɛn ma
yere o,
na mɛgɛ ko pe maa koo wa pe
lesangara yuuro ti ni.

64 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ŋga pè pye na
na,
ma pe sara ma yala ki kapyege
nuŋgba ki ni.
65 Pe kotogo ki ŋgban pe na,
mɔɔ daŋga ki wa pe na.
66 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma naŋgbanwa pi
tɛgɛ ma pe purɔ,
ma pe tɔngɔ ma pe wɔ laga tara ti
yɛgɛ ki na.

4

Zheruzalɛmu ca woolo pe jɔlɔgɔ kala

1 E, ki pye mɛlɛ, a tɛ wi yɛgɛ kì si wɔ
ma!
Kì pye mɛlɛ, a tɛ piiri wi yɛgɛ cɛnwɛ
pì si kanŋga ma!
Laga kpoyi ki sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro to tì jaraga wa koŋgolo
ke yɔn ki na lagapyew gbari?

2 Siyɔn ca pinambiile pàa pye
kagbɔgɔ yɔn,
pàa pye kagbɔgɔ yɔn jɛŋgɛ paa tɛ
piiri yɛn;
kì pye mɛlɛ pe nɛɛ pe jate koni paa
joro cɔgɔ yɛn,
ŋga ki yɛn cɔrɔ fanrifɔ wi kɛɛ yɔnlɔ
tunŋgo?

3 Ali kombokara re, ti maga jɛn fɔ ti
daga mbe yinnɛ kan ti pire ti
yeri,
ti mari kan ti ma wɔnri.
Ɛɛn fɔ na woolo pè kanŋga ma pye
leele yinriwɛ mbataala,

paa kɔnrɔsogolo† yɛn wa gbinri wi ni.

4 Piyɛngɛlɛ ke yagbowegele kè waga
pe na tɔnmɔ wɔgɔ ki kala na;
piile jɛɛlɛ jɛɛlɛ pe yɛn na gbele na
yaakara lagajaa,
ɛɛn fɔ lere kpɛ si yaraga ka kan pe
yeri.

5 Mbele pàa pye na yaakara tanra
kaa,
poro yɛn na kuun fuŋgo ki kɛɛ wa
ca nawa koŋgolo ke ni.
Mbele pàa pe koro wa paara
sɔnŋgbanga woro ti sɔgɔwɔ,
poro pe yɛn na kayege ki jɛrɛgi na
yaakara lagajaa.

6 Na woolo pe kajɔɔgɔ kì tijanga ma
wɛ
Sodɔmu ca woolo pe kapere ti na;
ko ŋga kìla tɔngɔ le yɔngɔlɔ nuŋgba
ke ni,
lere kpɛ kɛɛ sila gbɔn ki na.

7 Siyɔn ca fanŋga fɛnnɛ pàa pye ma
laga ma wɛ nɛzhi wi na,
pàa pye ma filige ma wɛ nɔnɔ na.
Pe wire tìla pye ma yanlaga ma yɔn
paa lagba pyɔ yɛɛn yɛn;
pe wire tìla wɔlɔgɔ na yɛngɛlɛ paa
safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo yɛn.

8 Ɛɛn fɔ koni pe yɛgɛ cɛnwɛ pì
kanŋga ma wɔ paa nawirige
yɛn,
pe woro na pe yaan na pe jɛnni naa
wa ca nawa koŋgolo ke ni.
Pè cɔgɔ cɔgɔ fɔ a pe kajeere tì yiri
funwa na;
pe witire tì wagawaga pe na paa
tiwaga yɛn.

9 Mbele pè gbo tokobi ni, poro wogo
ko mbɔnrɔ
ma wɛ fuŋgo kìla mbele gbo poro
wogo ko na;
fuŋgo kìla pe fanŋga ki ni fuun ki
kɔ,
kɛɛrɛ yarilire ti mbatawa pi kala na.

10 Jɛɛlɛ mbele pàa pye yinriwɛ
tafɛnnɛ gbɔɔlɔ,
poro yɛrɛ pàa pye na pe piile pe
kuun na pe kara ti sori pe yɛ.
To tìla pye pe yaakara re,
ko kagala koro la pye na woolo pe
tɔngɔsanga wi ni.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì
gbɔn fɔ wa pi da wi na,
lì li naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa
Siyɔn ca ki na.
Lì kasɔn le Siyɔn ca ki ni,
maga nɔgɔ ŋga kì le ki sogo.

12 Dunruya wunlumbolo wa kpɛ saa
ya taga ki na,
dunruya woolo pe ni fuun wa kpɛ
saa ya taga ki na,
fɔ pilige ka Zheruzalɛmu ca
winfɛnnɛ naa pe juguye
pe mbaa ya ye wa Zheruzalɛmu ca
yeyɔnrɔ ti ni.

13 Ko jɔgɔwɔ po la pye Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kapere to
kala na,
konaa saraga wɔfɛnnɛ pe kajɔgɔrɔ ti
kala na;
poro mbele pàa lesinmbele pe gbo,
ma pe kasanwa pi wo wa ca nawa pi
ni we.

14 Ɛɛn fɔ koni, pe yɛn na talitali na
toro wa ca nawa koŋgolo ke
ni paa fyɔɔnlɔ yɛn;
pe legbogo kì pe tɛgɛ fyɔngɔ ni,
fɔ maga kan lere yɛrɛ na yɛnlɛ mbe
jiri,
ali pe yaripɔrɔ ti na.

15 Na pe kaa paan, leele pe maa
jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ye yiri wa,
yoro fyɔnrɔ fɛnnɛ wele!
Ye yiri wa, yaga ka jiri we na.»
Maga ta pàa pye na fee na jiire, na
yanri faa,

† **4:3 4.3:** Faa pàa pye na kɔnrɔsogolo nɔ wi jate paa sannjɛgɛ ŋga ki yɛn ma pe; katugu wi ma wi jɛnrɛwɛ pi se mbe kari mboo toro, mboo yaga pi yɛ wa yɔnlɔ ki na.

cɛngɛlɛ sanŋgala kàa pye naga yuun
fɔ: «Kii daga pe cɛn laga we
sɔgɔwɔ naa!»

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo jate lì pe gbɔn ma
pe jaraga,
li woro na jaa mbaa pe yaan naa.
Leele pe sila saraga wɔfɛnnɛ pe jate,
pe sila si lelɛɛlɛ pe yinriwɛ ta.

17 Wè wele konɔ ma saa te,
wè sagafɔ ja we yɛɛ na, a kì saa we
ya.
Wè wele konɔ ma mɔ, wàa we jigi
wi taga cɛnlɛ na na,
ki cɛnlɛ woolo pe sila pan mbe we
shɔ.

18 We juguye pàa pye na we tuuro
tɔnri na we kɔrɔsi,
jaŋgo mbe we yɛgɛ kɔn waga ka ta
mbaa kee wa we katoro ti ni!
We kɔsanga wì yɔngɔ, we yinwege
piliye yì kɔ,
we kɔsanga wì gbɔn.

19 We purɔfɛnnɛ pè wege ma wɛ yɔn
wi na wa naayeri;
pè taga we na na we puro wa
yanwira ti na,
ma saa lara na we singi wa gbinri wi
ni.

20 We jigi wìla pye ŋa na, wo ŋa wi
yɛn lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
wɔ†,
wàa pye naga yuun wi wogo na ma
yo,
we yaa cɛn wa wi yinmɛ pi ni mbaa
we yinwege ki piin wa cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ;
kooŋga wo fun wì to wa juguye pe
pɛnɛ li ni.

21 Edɔmu tara woolo, yoro mbele ye
yɛn ma cɛn wa Uzi tara,
yaa yɔgɔri yaa nayinmɛ nii!
Ɛɛn fɔ yoro fun ye yaa ka wɔ wa
jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni;
ye yaa ka wɔ mbe tin fɔ ye yɛgɛ kila
kanŋgi ye na,
mbe ye yɛɛ pagala mbe koro witi-
waga.

22 Siyɔn ca woolo ye kapere ti fɔgɔ
kì tɔn ye na makɔ,
pe se ye koli mbe kari ye ni kulowo
naa;
ɛɛn fɔ Edɔmu tara woolo yoro wo
na, Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kajɔgɔrɔ
ti fɔgɔ tɔn ye na,
li yaa ka ye kapere ti yirige funwa
na.

5

Yɛnŋɛlɛ, ki yaga we sɔngɔrɔ we pan ma kɔrɔgɔ

1 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma jatere wi tɛgɛ
ŋga kì pye we na ki na,
fɛrɛ nda tì we ta ti wele mari yan!
2 We kɔrɔgɔ kì sɔngɔrɔ ma pye
cɛngɛlɛ kele yɛgɛ wogo,
we yinrɛ tì sɔngɔrɔ ma pye
letelewele pele yɛgɛ woro.
3 Wè pye pijiriwele, to woro we na;
we nɛɛlɛ pè pye paa naŋgunjaala
yɛn.
4 We yɛn na we tɔnwɔɔ pi loo pen-
jara ni,
kanŋgirɛ nda we maa sori ti na, we
maa ti loo.
5 We jɔlɔfɛnnɛ pe yɛn we puŋgo na
suyi,
wè te pe se wogosaga yaga we kan.
6 Ezhipiti tara fɛnnɛ konaa Asiri tara
fɛnnɛ pe ni, poro we ma kɛɛ
sanga na tali pe yeri,
jaŋgo mbe we yɔn suro ti ta mbe li
mbe tin.
7 We tɛlɛye pàa kambasinnde pye,
pe si woro wa nala;
pe kajɔgɔrɔ ti go kala lì to woro na.
8 Kulolo poro pè cɛn we go na,
lere kpɛ woro wa mbe we shɔ pe
kɛɛ.
9 We yɛn na we go ki pɛrɛ na we yɔn
suro ti jaa,
katugu beŋganri pyefɛnnɛ pe yɛn na
tuun we na ti jasaga wa gbinri
wi ni.
10 Fuŋgo kì ŋgban we na, ma we
wire ti wɛri we na,

† **4:20 4.20:** Lere ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wɔ wo wìla pye wunlunaŋa Sedesiyasi we.

ndɛɛ we yɛn yira kasɔn ni.
11 Pe yɛn na tuun Siyɔn ca jɛɛlɛ pe
na na sinlɛ pe ni fanŋga,
na tuun Zhuda tara sumbonɔ pe na,
na sinlɛ pe ni fanŋga.
12 Pàa we tara teele pele to tire na
ma pe gbo,
pe sila lelɛŋgbaara ti jate.
13 Lefɔnmbɔlɔ poro pàa pye na tira
sinndɛlɛgɛ ki tungu,
lenambiile poro pàa pye na
kanŋgepɔgɔlɔ ke tungu na
tuunri ke ni.
14 Lelɛɛlɛ pe woro na gbogolo naa
wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na
mbaa finliwɛ piin,
lefɔnmbɔlɔ pe woro na yuuro koo
na yɔgɔri naa.
15 Yɔgɔrimɔ pì kɔ wa we kotoro ti na,
we nayinmɛ yɔrɔ tì kanŋga ma pye
kunwɔ gbelege.
16 We wunluwɔ njala lì kɔw wa we
go na ma to,
jɔlɔgɔ yɛn we wogo, katugu wè
kapege pye.
17 Yaraga ŋga kì ti we nawa pì tanga
we na,
yaraga ŋga kì ti yɛntunwɔ pì si we
yɛngɛlɛ ke yin ma ke wɔ we
na,

18 ko yɛn fɔ Siyɔn yanwiga kì jɔgɔ
ma koro waga;
kì pye dabaala pe yanrisaga.

19 Ɛɛn fɔ mboro wo na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn ma wunluwɔ
pi na fɔ sanga pyew,
ma wunluwɔ pi yaa pye wa sanga
pyew fɔ tetete.
20 Yiŋgi na ma yaa si ma jatere wi
laga we na fɔ sanga pyew?
Naga yɛn ma, ma yaa si je we na we
yinwege ki ni fuun ki ni wi le?
21 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma we
sɔngɔrɔ ma pan we ni ma yɛɛ
kɔrɔgɔ,
pa we yaa sɔngɔrɔ mbe pan ma
kɔrɔgɔ.
We sɔngɔrɔ ma we pye paa yɛgɛ ŋga
na wàa pye faa we.
22 Naga yɛn ma, ma yaa je we na pew
wi le?
Naga yɛn ma, ma yaa nawa ŋgban
we ni fɔ sa toro ki da wi na wi
le?

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
EZEKIYƐLI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ezekiyɛli wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ konaa saraga wɔfɔ. Zhufuye mbele wunlunaŋa Nebukanezari wìla yigi malaga kasopiile ma kari pe ni wa Babilɔni tara, Ezekiyɛli wìla pye wa pe ni. Wìla pye naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun mbele pàa yigi malaga kasopiile poro kan; ɛɛn fɔ wìla pye nari yuun maga ta pe fa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ gbɛn, wìla kaa nari yuun fun Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔŋgɔlɔ. Wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ tìla pye na para kiti kɔnsɛnrɛ naa jigi tagasaga sɛnrɛ na.

Ezekiyɛli sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ kɔnsagbɔgɔ kaŋgurugo.

Wa wi sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–3), Ezekiyɛli wìla Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan yariyanga ka ni konaa a lùu yeri ma yo wi pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (4–24), Ezekiyɛli wìla Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ lɛgɛrɛ yo ma wa Zhuda tara woolo pe na. Pe yaa ka jɔlɔgɔ ta, katugu pe woro na nuru Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (25–32), Ezekiyɛli wìla pye na para cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Zhuda tara ti maga ke wogo na konaa na Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki sɛnrɛ yuun pe kan.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga tijɛrɛ wogo ki ni (33–39), Ezekiyɛli wìla ki logo makɔ fɔ juguye pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn. Koni wogo ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ tìla pye na kotogo kaan leele pe yeri. Yɛnŋɛlɛ li yaa li woolo pe kala yaga mbe sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni.

Sɛwɛ wi kɔnsaga kaŋgurugo wogo (40–48) ki yɛn na para yariyanga ŋga Ezekiyɛli wìla yan shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ki wogo na ki sɛnrɛ na.

Ezekiyɛli wìla pye lere wa ŋa wi tagawa pìla pye ma gbɔgɔ, a wì jatere wì tanla wi na. Wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ tìla pye na paan wi yeri yariyanra ni konaa kacɛn kagala ni. Kìla pye wa wi jatere wi na jɛŋgɛ wi kotogo ki kanŋga naa fɔnŋgɔ. Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa kaa kapere ti go kala li lɛ; konaa ki ni fuun Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yinwefɔnŋgɔ kan li woolo pe yeri. Làa Ezekiyɛli wi pye ma yo Izirayɛli woolo pe yɛn na yuun fɔ: «We yɛn paa ki gboolo kajeriwara nda ti yɛn, we jigi wì kɔn we na, we wogo kì jɔgɔ.» Ki kala na, Ezekiyɛli wi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo mbe pe pye fɔ pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Yoro mbele na woolo, mi yaa ka ye fanra ti yɛngɛlɛ, mbe ti ye yiri wa ti ni. Mi yaa ti ye sɔngɔrɔ wa Izirayɛli tara, ye tara ti ni naa» (Eze 37.11b-12).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi yeri *1–3*
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka tɔngɔ *4–24*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ ke na *25–32*
Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe sɔngɔrɔ mbe pe tɛgɛ wa pe faa yɔnlɔ li ni *33–39*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔgɔlɔ kɔn li woolo pe yeri *33–37*
Pe yaa ka ya Gɔgi wi ni *38–39*
Shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ konaa Izirayɛli tara ti kala *40–48*

YƐNNŊƐLƐ LAA EZEKIYƐLI WI YERI

1–3

† **1:1 1.1:** Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ sɛnrɛ nda tì yo, ki yɛlɛ li yɛn na para yaraga ŋga sɛnrɛ na, ko si jɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga Ezekiyɛli wi na yariyanga ka ni maa yeri wi pye li tunmbyee

1 Yɛlɛ nafa ma yiri kɛ† wolo
li yeŋge tijɛrɛ wogo ki pilige
kaŋgurugo wogo ki na, leele mbele
pàa yigi malaga kasopiile, mi
Ezekiyɛli mìla pye wa pe sɔgɔwɔ,
wa Kebari gbaan wi yɔn na. A mì si
naayeri wi yan wì yɛngɛ; a Yɛnŋɛlɛ
lì si yariyanra ta naga na na†.
2 Naa pàa wunlunaŋa Yehoyakini
wì yigi malaga kasopyɔ ma kari wi
ni, ki yɛlɛ kaŋgurugo wolo lo lali.
Yeŋge ki pilige kaŋgurugo wogo ki
na†,
3 a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan mi ŋa saraga wɔfɔ Buzi wi
pinambyɔ Ezekiyɛli na yeri. Pa kìla
pye wa Kalide tara† fɛnnɛ pe tara,
wa Kebari gbaan wi yɔn na. Pa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yawa pìla ye na ni wa ki
laga ki na.
4 Mì kaa wele, a mì si tisaga
tifɛliŋgbɔgɔ ka yan kì yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri na
paan kambaaga gbɔgɔ ka ni, kasɔn
la pye na janri na yinrigi ki kɛɛ
ki ni fuun ki na. Yanwa gbɔɔ la
pye ma kambaaga ki maga. Ki
kasɔn yinnɛ làa pye ndɛɛ yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ pi yɛn na yinrigi wa ki
nandogomɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma
kaa tuguyɛnrɛ le kasɔn, ti ma pe ma
yanlaga we.
5 Yaara yɛnwere tijɛrɛ cɛnlɔmɔ la
pye wa ki nandogomɔ; ti cɛnlɔmɔ
pìla pye ma yiri sɛnwee piile
kɔrɔgɔ†.
6 Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye ti ni
fuun nuŋgba nuŋgba ti na konaa
kanwira tijɛrɛ tijɛrɛ ni.
7 Ti jegele kàa pye ma sinzin. Ti
tɔndanra tìla pye paa napige yen-
joro yɛn. Tìla pye na yɛngɛlɛ paa
tuguyɛnrɛ nda tì wɔlɔgɔ ti yɛn.
8 Sɛnwee kɛyɛn la pye wa ti kan-
wira ti nɔgɔ kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi ni
fuun yi na. Ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun
yìla pye ma surugu ma yɛgɛ wa wa
kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi yeri. Yɛrɛ tijɛrɛ
tijɛrɛ naa kanwira tijɛrɛ tijɛrɛ tìla
pye yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nuŋgba
nuŋgba pyew ti na.
9 Ti kanwira ti numara tìla pye
na jiinri ti yɛɛ na. Ti kaa kee tìla
kanŋga mbe wele; ɛɛn fɔ ti ni fuun
nuŋgba nuŋgba ti ma sin na kee wa
ti yɛɛ yɛgɛ.
10 Ti yɛrɛ cɛnlɔmɔ po na, sɛnwee
yɛrɛ tìla pye ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti na wa yɛgɛ kɛɛ yeri. Jara
yɛgɛ la pye ti ni fuun tijɛrɛ ti na
kalige kɛɛ ki na, nɛgɛ yɛgɛ la pye ti
ni fuun tijɛrɛ ti na kamɛŋgɛ kɛɛ ki
na; yɔn yɛgɛ la pye ti ni fuun tijɛrɛ
ti na wa ti puŋgo kɛɛ yeri†.
11 Pa yaara yɛnwere ti yɛrɛ tìla pye
ma. Kanwira shyɛnzhyɛn tɛgɛsaga
shyɛnzhyɛn la pye ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti na. Ki kanwira ti shyɛn
la jaraga ma kari naayeri, na jiinri
sannda ti woro ti na. Kanwira shyɛn
sannda tìla ti tɛgɛ ma ti witige ki tɔn
ti ni.
12 Ti ni fuun nuŋgba nuŋgba tìla
sin perew na kee wa ti yɛɛ yɛgɛ.
Yɛnŋɛlɛ li yawa pìla pye na jaa tìla
kee laga ŋga na, pa tìla pye na kee
wa. Na ti kaa kee tila wa mbe
kanŋga.
13 Yaara yɛnwere ti cɛnlɔmɔ pìla
pye ma yiri kasɔn naŋganra kɔrɔgɔ,
nda tìla pye na yiin; kìla pye paa
yangambɔlɔ kasɔn yinnɛ yɛn. Ki
kasɔn yanwa pìla pye ma gbɔgɔ.
Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ la pye na janri
na yinrigi wa kasɔn ki ni†.
14 Yaara yɛnwere tìla pye na kee
na paan fyɛlɛgɛ na paa yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ yɛn.
15 Mìla pye na yaara yɛnwere ti
wele, mɛɛ wotoro ŋgerege yan ti
tijɛrɛ ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti
tanla le tara.
16 Ki wotoro ŋgeere ti yɛgɛ cɛnwɛ
po naa ti gbegelelɔmɔ pi ni, tìla pye
na yɛngɛlɛ paa Kirizoliti sinndɛlɛgɛ

† **1:1 1.1:** Naga 19.11 † **1:2 1.2:** 2 Wunlu 24.10-16; 2 Kuro 36.9-10 † **1:3 1.3:** Kalide tara to nuŋgba to tìla pye Babilɔni tara re. † **1:5 1.5:** Naga 4.6 † **1:10 1.10:** Eze 10.14; Naga 4.7 † **1:13 1.13:** Naga 4.5

sɔnŋgbanga wogo yɛn. Ŋgeere ti ni fuun tijɛrɛ ti cɛnlɔmɔ pìla pye nuŋgba. Ti yɛgɛ cɛnwɛ po naa ti gbegelelɔmɔ pi ni tìla pye ndɛɛ peri gbegele ma ŋgerege ka le ka nawa.
17 Na ki kaa kee, ti ma ya na kee kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ tila yɛgɛ wa mbe kanŋga.
18 Ŋgeere ti nawa tugurɔn kiiri kiiri tìla pye ma yagara ma pye fyɛrɛ ni. Yɛngɛlɛ la pye ki ŋgeere tijɛrɛ ti na mari maga mari fili†.
19 Na yaara yɛnwere ti kaa kee, ŋgeere ti maa kee fun ti kanŋgaga na. Na ti ka yiri tara ti na mbe kari naayeri, ŋgeere fun ti ma pinlɛ ma yiri ti ni mbe kari naayeri.
20 Yɛnŋɛlɛ li yawa pi kaa kee laga ŋga fuun na, pa ti ma kari wa ki laga ki na. Wotoro ŋgeere ti ma pinlɛ ma yiri ti ni, katugu yaara yɛnwere ti yinnɛ làa pye ŋgeere ti ni.
21 Na yaara yɛnwere ti kaa kee, ŋgeere ti maa kee fun, na yaara yɛnwere ti ka yere, ŋgeere ti ma yere fun. Na ti ka yiri tara ti na mbe kari naayeri, ŋgeere ti ma yiri tara ti na fun mbe kari naayeri ti ni ja; katugu yaara yɛnwere ti yinnɛ làa pye ŋgeere ti ni†.
22 Wa yaara yɛnwere ti yinrɛ ti go na, fowaga kiiri kà la pye wa paa duwale gbeŋɛ yɛn, ŋa wila yɛngɛlɛ. Kìla pye kafɔnnɔ yaraga†.
23 Wa ki fowaga kiiri ki nɔgɔ, yaara yɛnwere ti ni fuun nuŋgba nuŋgba tìla ti kanwira shyɛnzhyɛn yirige mari sin wa naayeri, a tila jiinri sannda ti woro ti na. A tì si kanwira shyɛnzhyɛn sannda ti tɛgɛ ma ti yɛɛ witige ki tɔn ti ni.
24 Naa tìla pye na kee, a mì siri kanwira ti tinmɛ pi logo paa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ yɛn, paa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li magala li yɛn. Ki tinmɛ pìla pye paa maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ tinmɛ yɛn. Na ti ka sa yere, ti mari kanwira ti tirige†.
25 Fowaga kiiri ŋga kìla pye wa pe yinrɛ ti go na, magala là la pye na yinrigi wa ki ni.
26 Fowaga kiiri ŋga kìla pye wa yaara yɛnwere ti yinrɛ ti go na, yaraga kà la pye wa, ŋga ki yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye paa safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn, paa wunluwɔ jɔngɔ yɛn. Wa ki wunluwɔ jɔngɔ yanlɛgɛ ki go na, wa naayeri, yaraga yanlɛgɛ kà la pye wa paa sɛnwee pyɔ cɛnlɔmɔ yɛn†.
27 A mì si ko yan kila yɛngɛlɛ paa tuguyɛnrɛ yɛn, nda pè le kasɔn mari wɔlɔgɔ, ma pye paa kasɔn yanwa yɛn maga maga. Mbege lɛ le laga ŋga kìla pye paa ki sɛnnɛ yɛn mbe kari naayeri, kìla pye na yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn. Mbege lɛ le ki nandogomɔ mbe tigi nɔgɔna, kìla pye paa kasɔn yɛn, na yiin maga maga†.
28 Tisaga panmbilige, yaanŋgondi ŋa wi ma yiri wa naayeri wa kambaara ti ni, wi maa yɛngɛlɛ yɛgɛ ŋga na, yanwa mba pìla pye maga maga, pa pìla pye ma. Pi cɛnlɔmɔ pìla pye paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi yɛn. Naa mìla kaa ki yan ma, a mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara, mɛɛ lere wa magala logo, wi yɛn na para na ni.

2

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi tun Izirayɛli woolo pe yeri

1 A magala lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, yiri ma yere ma tɔɔrɔ ti na, mi yaa para ma ni.»
2 Naa làa kaa para na ni makɔ, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye na ni, ma ti a mì yiri ma yere na tɔɔrɔ ti na; kona, ŋa wìla pye na para na ni, a mì suu magala li logo.
3 Wìla na pye ma yo fɔ: «Sɛnwee pyɔ, mi yɛn nɔɔ tunnu wa Izirayɛli woolo pe yeri. Ki cɛnlɛ na lì yiri ma je we, ki leele mbele pè yiri ma je na na we. Poro naa pe tɛlɛye pe ni,

† **1:18 1.18:** Naga 4.8 † **1:21 1.15-21:** Eze 10.9-13 † **1:22 1.22:** Naga 4.6 † **1:24 1.24:** Naga 1.15; 19.6 † **1:26 1.26:** Eze 10.1; Naga 4.2-3 † **1:27 1.27:** Eze 8.2

pè kapege pye na na fɔ ma pan ma gbɔn nala.
4 Mi yɛn nɔɔ tunnu ki leele
mbele yɛwaga fɛnnɛ konaa
nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ poro yeri, ma
sa pe pye fɔ: ‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.›
5 Pe yɛn leele mbele pè yiri ma je;
ki kala na, pe logo ma yeri o, pee
yɛnlɛ mbe logo ma yeri o, pe yaa
ki jɛn mbe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ wa yɛn wa pe sɔgɔwɔ.
6 Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, maga
ka fyɛ pe yɛgɛ, maga ka fyɛ pe
sɛnyoro ti na. Pe yaa kaa kendige
woo ma ni, ki yaa ka pye ma yeri
ndɛɛ ma yɛn yanpege naa wuuro
sɔgɔwɔ konaa ma cɛn naala sɔgɔwɔ.
Pe yɛn leele mbele pè yiri ma je,
ɛɛn fɔ maga ka fyɛ pe sɛnyoro ti na,
ma sunndo wiga si ka kɔn pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
7 Pe yɛn leele mbele pè yiri ma je,
ki kala na, pe logo ma yeri o, pee
yɛnlɛ mbe logo ma yeri o, mboro
mbaa na sɛnrɛ to yuun pe kan.
8 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ,
sɛnrɛ nda mi yaa yo ma kan, ti logo.
Maga ka pye lere ŋa wì yiri ma je,
paa yɛgɛ ŋga na ki leele mbele pè
yiri ma je pe yɛn. Koni yaraga ŋga
mi yaa kan ma yeri, ma yɔn ki yɛngɛ
maga ka.»
9 Kona, a mì si wele mɛɛ kɛɛ ka
yan ki yɛn ma sanga ma wa na yeri,
sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa ni wa
ki ni.
10 A kɛɛ kì si sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa
pe ma migi wi sangala na yɛgɛ
sɔgɔwɔ; sɛwɛ yɔɔnrɔ la pye ki
sɛwɛ wi kanŋgɔlɔyɔ shyɛn yi na.
Kunwɔ gbelege sɛnrɛ, naa yɛsanga
sɛnrɛ konaa jɔlɔgɔ sɛnrɛ tìla pye ma
yɔnlɔgɔ wa wi ni†.

3

1 Ŋa wìla pye na para na ni, a wì
silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, yaraga
ŋga kì kan ma yeri, ki ka! Ki sɛlɛgɛ
sɛwɛ ŋa wi ka, mɛɛ kari ma sa para
Izirayɛli woolo pe ni.»
2 A mì silan yɔn ki yɛngɛ, a wì si
ti, a mi sɛlɛgɛ sɛwɛ wi ka.
3 A wì silan pye naa fɔ: «Mboro
wo na, sɛnwee pyɔ, sɛwɛ ŋa wì kan
ma yeri, wi ka wi ye wa ma lara,
mɔɔ fuŋgbolo li yin wi ni.» Kì pye
ma, a mì suu ka, a wì si tanla wa na
yɔn paa sɛnrɛgɛ yɛn.
4 A wì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee
pyɔ, yiri ma kari wa Izirayɛli woolo
pe yeri, ma sanla sɛnrɛ ti yo pe kan.
5 Mi woro nɔɔ tunnu cɛnlɛ la yeri,
na li woolo pe maa sɛnrɛ nambannda yuun, nda ti logowo pi yɛn ma
ŋgban. Ɛɛn fɔ mi yɛn nɔɔ tunnu
Izirayɛli woolo poro yeri.
6 Mi woro nɔɔ tunnu cɛngɛlɛ
lɛgɛrɛ kele yeri, ŋgele ke sɛnrɛ ti
yɛn sɛnrɛ nambannda, nda ti logowo pi yɛn ma ŋgban, nda mɛɛ jɛn.
Ndɛɛ mɔɔ tun koro yeri, ke jɛn na
logo ma yeri yɛrɛ.
7 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe se
yɛnlɛ mbe logo ma yeri, katugu
pe woro na jaa mbe logo na
yeri. Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yɛn nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ naa
kotoŋgbanga fɛnnɛ.
8 Wele, mi yaa ti mboro fun ma
pye yɛwaga ni paa pe yɛn, mbɔɔn
pye nuŋgboŋgbanla fɔ paa pe yɛn.
9 Mi yaa ma go ki pye ki ŋgban
ma na paa yɛgɛ ŋga na lulu ma sheli
we, mbɔɔn go ki pye ki ŋgban mbe
wɛ walaga na. Maga ka fyɛ pe yɛgɛ,
katugu pe yɛn cɛnlɛ na lì yiri ma je.»
10 A wì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee
pyɔ, sɛnrɛ nda mi yɛn na yuun ma
kan, nuŋgbolo jan mari logo jɛŋgɛ,
mari tɛgɛ wa ma kotogo na.
11 Yiri ma kari wa ma woolo pe
yeri, poro mbele pàa yigi malaga
kasopiile we, ma sa para pe ni. Pe
logo ma yeri o, pee yɛnlɛ mbe logo
ma yeri o, maga yo pe kan fɔ: ‹Pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn.› »
12 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan
lɛ ma kari na ni wa naayeri. A mì si
tinmɛ gbɔɔ pa logo na puŋgo na, na
yuun fɔ: «Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,

† **2:10 2.10:** Naga 5.1

mbeli ta wa li cɛnsaga ki ni, li maa li gbɔgɔwɔ pi nari.»
13 A mì si yaara yɛnwere ti kan-
wira ti tinmɛ ta, tila ti gbɔɔn ti yɛɛ
na konaa ŋgeere nda tìla pye ti
tanla ti tinmɛ pi ni. Ki tinmɛ pìla
pye ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
14 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì
silan yirige naayeri, mɛɛ kari na
ni. Mìla koro nandangawa naa
jatere piriwɛn ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
fanŋga kìla pye na tunŋgo piin na
ni ŋgbanga.
15 Leele mbele pàa yigi malaga
kasopiile, a mì si saa gbɔn wa pe
tanla, wa Tɛli Abibu ca, poro mbele
pàa pye ma cɛn wa Kebari gbaan
yɔn ki na, wa pe tanla. Pa pàa pye
ma cɛn wa ki laga ki na. Mìla piliye
kɔlɔshyɛn yo pye wa pe sɔgɔwɔ. Na
jatere wìla piri na na jɛŋgɛ, fɔ mii
ya para.

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi wɔ maa pye kɔrɔsiri pyefɔ

16 Naa piliye kɔlɔshyɛn yìla kaa
toro makɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
17 «Sɛnwee pyɔ, mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye
kɔrɔsiri pyefɔ Izirayɛli woolo pe go
na. Ma yaa lanla yɔn sɛnrɛ ti nuru,
mbaa pe yɛrɛgi na kan.
18 Na mi ka lepee wi pye mbe yo
fɔ: ‹Ma yaa ku!› Na ma suu yɛri, na
mɛɛ para ki lepee wi ni mboo yɛri,
jaŋgo wi wɔ wa wi kombele li ni,
mbe ta mboo go shɔ, pa wi yaa ku
wi kambasinnde ti kala na; ɛɛn fɔ
mi yaa wi kunwɔ pi fɔgɔ ki yewe ma
na.
19 Ɛɛn fɔ na maga lepee wi yɛri,
na wii yɛnlɛ mboo kapere ti yaga,
mbe wɔ wa wi kombele li ni, wi yaa
ku wa wi kambasinnde ti ni, ɛɛn fɔ
mboro wo na, ma yaa ma yɛɛ go shɔ.
20 Na lesinŋɛ wa ka laga kasinŋge
ki na mbaa kapege piin, mi yaa ti
pɛnɛ mboo yigi, wi yaa si ku. Na
ma suu yɛri, wi yaa ku wi kapere ti
kala na. Kasinŋge ŋga wì pye faa,
pe se kaga jate naa; ɛɛn fɔ mi yaa
wi kunwɔ pi fɔgɔ ki yewe ma na.
21 Ɛɛn fɔ na maga lesinŋɛ wi yɛri
mbe yo wiga ka kapege pye, na wii
kapege pye, kona wi yaa koro go
na ma yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti fanŋga na.
Mboro wo na, pa ma yaa ma yɛɛ go
shɔ.»

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi pye bombo ma saa gbɔn wagati wa ni

22 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yawa pì
si ye na ni naa, a lì silan pye fɔ: «Yiri
ma kari wa gbunlundɛgɛ laga ki ni,
mi yaa para ma ni wa ki laga ki na.»
23 A mì si yiri mɛɛ kari wa gbun-
lundɛgɛ laga ki ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ yanwa pì si pi yɛɛ naga wa
na na, paa yɛgɛ ŋga na mìla pi yan
wa Kebari gbaan wi tanla we. Kona,
a mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara,
ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
24 A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si ye na ni
mala yirige mala yerege na tɔɔrɔ ti
na. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni,
ma yo fɔ: «Kari wa ma go ma sa
kɔrɔ ki tɔn ma yɛɛ na.
25 Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, wele,
pe yaa ka maŋgala le ma na, pe yaa
kɔɔn pɔ fɔ ma se ka ya mbaa kee wa
janwa wi sɔgɔwɔ.
26 Mi yaa kɔɔn ŋgayinnɛ li mara
wa ma yɔn ki naayeri wi na,
mbɔɔn pye bombo, jaŋgo maga kaa
sɛnŋgbanra yuun pe na mbaa pe
yɛrɛgi, katugu pe yɛn leele mbele pè
yiri ma je.
27 Ɛɛn fɔ na mi kaa jaa mbe para
ma ni sanga ŋa ni, pa mi yaa ma yɔn
ki yɛngɛ, jaŋgo maga yo pe kan fɔ:
‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: Lere ŋa kaa jaa mbe logo na yeri,
wo mbe logo na yeri; lere ŋa woro
na jaa mbe logo na yeri, wiga ka logo
na yeri; katugu pe yɛn cɛnlɛ na li
woolo pè yiri ma je.› »

ZHERUZALƐMU CA KI YAA KA TƆNGƆ

4

4–24

Juguye pe yaa to Zheruzalɛmu ca ki na

1 We Fɔ wìla na pye fɔ: «Mboro
wo na, sɛnwee pyɔ, tofa pyɔ lɛ
maa tɛgɛ ma yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma
Zheruzalɛmu ca kacɛn wi gbegele
wa wi na.
2 Maga gbegele maga naga ndɛɛ
juguye pè pan ma maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan maga yɔn tɔn, ma
mboro wa lugusara ki tanla, ma tara
gbogolo tinndiye ca ki mbogo ki na,
ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege tɛgɛ ma
ca ki maga, ma mbogo jaanriyaara
gbegele ca mbogo ki mɛgɛ ni.
3 Ko puŋgo na, ma tugurɔn pa-
parapa ka lɛ, maga tɛgɛ paa mbogo
yɛn mboro naa ca ki sɔgɔwɔ pi ni.
Ma yɛgɛ wa ki yeri, mɔɔ yɛngɛlɛ
ke kan ki na, maa ki wele. Ki yaa
pye ndɛɛ juguye pè maliŋgbɔɔnlɔ
cɛnsaga kan maga yɔn tɔn. Mboro
ma yɛn ŋa wì pan ma to ca ki na
maga yɔn tɔn. Ki kala li yaa pye paa
kacɛn yɛn Izirayɛli woolo pe kan.
4 «Ko puŋgo na, ma sinlɛ ma
kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. Mbɔɔn ta ma
yɛn ma sinlɛ ki kɛɛ ki na, ma yaa
Izirayɛli wunluwɔ tara woolo pe
kambasinnde ti go kala li lɛ; ma yaa
yere pe kapere ti go kala li ni, mbe
yala piliye yɔn ŋga ma yaa pye mbe
sinlɛ ki ni.
5 Yɛlɛ yɔn ŋga pè pye wa kam-
basinnde ti ni, ko piliye yɔn nuŋgba
ko mi yaa kan ma yeri. Kì pye
ma, ma yaa yere Izirayɛli woolo pe
kapere ti go kala li ni fɔ sa gbɔn
piliye cɛnmɛ taanri naa nafa tijɛrɛ
ma yiri kɛ (390).
6 Na ko wagati wo ka ka sa kɔ
sanga ŋa ni, ma yaa kanŋga mbe
sinlɛ ma kalige kɛɛ ki na, mbe
yere Zhuda wunluwɔ tara woolo pe
kapere ti go kala li ni sa gbɔn fɔ
piliye nafa shyɛn. Yɛlɛ nuŋgba
nuŋgba pyew li yɛn ma taanla piliye
nuŋgba nuŋgba ni.
7 «Kona, mɛɛ ma yɛgɛ ki kan
Zheruzalɛmu ca ki na, ko ŋga pè
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan maga
yɔn tɔn we. Mɛɛ ma kɛwaga ki
yirige maga sin wa ca ki yeri, ma
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa ki na.
8 Wele, mi yaa ma pɔ mana ni,
jaŋgo maga ka ya mbe wa mbe
kanŋga kɛɛ ka na, mbe kari ka
na, fɔ maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki yaa
Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn piliye
yɔn ŋga na, ki sa ki yɛɛ yɔn fili.
9 «Koni yiri ma bile, naa ɔrizhi,
naa yara fire, naa yara yɛnrɛ, naa
shɔgɔlɔ konaa bile ŋa wi ma sheli
wa lɛ, mari pinlɛ ti yɛɛ ni cɔgɔ
nuŋgba ni, mari pye buru. Wo wi
yaa pye ma yaakara piliye cɛnmɛ
taanri naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ
(390) yan fuun ma yaa pye yi ni,
mbɔɔn ta sinlɛsaga ma kanŋgaga ki
na.
10 Yaakara nda ma yaa la kaa,
pilige nuŋgba nuŋgba pyew ti yaa
pye buru giramu cɛnmɛ shyɛn (200).
Wo wi yaa pye ma pilige nuŋgba
yaakara re.
11 Ma yaa kaa ma tɔnwɔɔ pi taanla
fun. Pilige nuŋgba nuŋgba pyew,
litiri nuŋgba ma yaa wɔ. Po pi yaa
pye ma pilige nuŋgba tɔnwɔɔ we.
12 Ma yaa kaa ma yaakara ti sori
paa ɔrizhi wɔn yɛn. Sɛnwee fiwara
ma yaa kaa nii wa kasɔn ki ni, mbaa
ma yaakara ti foo leele pe ni fuun pe
yɛgɛ na.»
13 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho naa
fɔ: «Mi yaa ka Izirayɛli woolo pe
gbɔn mbe pe jaraga cɛngɛlɛ ŋgele
sɔgɔwɔ, pa pe yaa kaa pe yaakara
nda fyɔngɔ ni ti kaa wa ke sɔgɔwɔ
ma.»
14 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, maga lɛ na puwɛn
sanga wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala,
mi fanla yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni fyew wa
na kotogo na. Yaayogo ŋga kì ku ki
yɛ nakoma ŋga cɛngɛ gbo, mi fa ka
ka fyew; kara nda ti yɛn fyɔngɔ ni,
ta fa ye wa na yɔn fyew.»
15 A lì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì
yɛnlɛ ki na ma nafire lɛ sɛnwee fire
ti yɔnlɔ, maa ma yaakara ti sori ti
na.»
16 A lì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee
pyɔ, mi yaa ti yaakara wogo ki
ŋgban wa Zheruzalɛmu ca ki ni.
Leele pe yaa kaa pe yaakara ti taanla
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ mbaa ti kaa jatere

piriwɛn ni; pe yaa kaa pe tɔnwɔɔ pi taanla jɛɛnnjɛnri mbaa pi woo, pe nawa pi ni pì tanga pe na.
17 Yaakara naa tɔnmɔ pi ni, ti yaa ka kɔ pe yeri fɔ pe sunndo wila kɔɔn pe na; pe yaa ka cɔgɔ cɔgɔ pe kajɔgɔrɔ ti kala na.»

5

Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe jɔlɔ

1 Yɛnŋɛlɛ làa na pye fɔ: «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, tokobi yɔn taan wa lɛ maa pye yunŋguluwo, mɔɔ go konaa ma siyɔ wi kulu wi ni. Kona mɛɛ culo wa lɛ ma ki sire ti nuguwɔ pi taanla, mɛɛ ti kɔɔnlɔ ti yiri tɛgɛsaga taanri.
2 Pè maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ma Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn sanga ŋa ni, na wiga ka toro mbe kɔ, ma yinzire ti tɛgɛsaga nuŋgba lɛ ma saga sogo kasɔn ni wa ca ki nandogomɔ. Kona, mɛɛ tɛgɛsaga shyɛn wogo ki lɛ, maga gbɔn tokobi ni, ma ca ki maga. Mɛɛ tɛgɛsaga taanri wogo ki jaraga tifɛlɛgɛ ki kan. Pa kona mi jate mi yaa na tokobi wi kɔw wa wi wofogo ki ni, mbe taga pe na mbaa pe purɔ.
3 Ɛɛn fɔ ma yaa yinzire ta yaga jɛnri, mberi le wa ma derigbɔgɔ ki jufa wi ni.
4 Ko puŋgo na, ma yaa jɛnri wɔ wa ki woro ti ni, mberi wa kasɔn mberi sogo. Kasɔn yaa ka yiri wa ki ni mbe Izirayɛli woolo pe ni fuun pe sogo.
5 «We Fɔ; Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Zheruzalɛmu ca koyi yɛɛn! Mìla ki tɛgɛ wa cɛngɛlɛ ke nandogomɔ, ma tara sannda ti tɛgɛ maga maga.
6 Ɛɛn fɔ ca woolo pè yiri ma je mala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke jɔgɔ, ma tipege pye ma wɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke na. Pànla ŋgasegele ke jɔgɔ ma wɛ tara nda tì pe maga ti woolo pe na, katugu ca woolo pè je na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, pee tanga na ŋgasegele ke na.›
7 «Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yè jɔgɔwɔ pye ma wɛ tara nda tì ye maga ti woolo pe na. Yee tanga na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, yee silan ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na. Yee si ya yɛrɛ mbe cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma ye maga ke kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na.›
8 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ, yoro Zheruzalɛmu ca woolo wele. Mi yaa na kiti wi kɔn mboo jan ye na wa cɛngɛlɛ ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.
9 Ye katijangara ti ni fuun ti kala na, mi yaa kala la pye ye na, na mi fa pye ye na faa, na mi se kali cɛnlɛ la pye ye na naa fyew.
10 Teele pe yaa kaa pe yɛɛra piile pe wire kara ti kaa; piile pe yaa kaa pe teele pe wire kara ti kaa. Mi yaa ka kiti kɔn mboo jan ye na. Mbele pe yaa ka koro yinwege na, mi yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga, mbe kari dunruya wi kɛɛ ki ni fuun ki na.›

11 «Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Kì kaa pye yànla cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni ye katijangara to naa ye yarisunndo ti-jangara ti ni, mi fun mi yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ. Mi se ye yinriwɛ ta, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ, ye yuŋgbɔgɔrɔ se pye na na.
12 Yambewe po naa fuŋgo ki ni, ti yaa ka ca woolo pe walisaga nuŋgba woolo pe gbo wa ca nawa, juguye pe yaa ka walisaga shyɛn wogo ki woolo pe gbo tokobi ni wa ca ki kanŋgara na; mi jate mi yaa ka walisaga taanri wogo ki woolo pe gbɔn mbe pe jaraga dunruya wi kɛɛ ki ni fuun ki na, mbe taga pe na mbaa pe puro tokobi ni.›

13 «Mi yaa na naŋgbanwa pi yaga pi pi wogo pye, mi yaa na naŋgbanwa ndorogo kala li pye ye na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga ki na. Mi yaa na kayaŋga ki wɔ ye ni. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para ye na, katugu mi se

ya mbe ye mbasinmɛ pi kun na yɛɛ ni naa.
14 Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma ye
maga konaa leele mbele fuun pe
yaa kaa tooro wa Zheruzalɛmu ca
ki tanla, pe yaa ki yan fɔ mìgi ca
ŋga ki pye kataga, konaa ma ye pye
tifagawa yaraga.
15 Na mi ka kanla kiti wi kɔn
mboo jan ye na, na naŋgbanwa po
naa na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mbe
sɛnŋgbanra yo ye na naŋgbanwa
gbɔɔ ni, pa kona ye yaa pye tifa-
gawa yaraga, naa tɛgɛlɛ yaraga, naa
yɛrɛwɛ konaa fyɛrɛ yaraga cɛngɛlɛ
ŋgele fuun kè ye maga ke yɛgɛ na.
Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
16 «Mi yaa ka fuŋgo wa ye na paa
jɔgɔwɔ pye wangala yɛn, jaŋgo mbe
ye tɔngɔ. Mi yaa kaga wa ye na mbe
taga wa ye jɔlɔgɔ ki na. Mi yaa ka ti
fuŋgo ki ŋgban ye na, mbe yaakara
ti kɔ ye yeri.
17 Mi yaa ka fuŋgo wa ye na konaa
mbe cɛnrɛ yirige mbe wa ye na, ti ye
piile pe gbo. Yambewe naa legbogo
yaa gbɔn ye na; mi yaa ti pe pan pe
to ye na tokobi ni. Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ,
muwi mì yo ma.»

6

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yarisunndo suvɛnnɛ pe jɛrɛgi

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti ka na
yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ma yɛgɛ ki surugu
ma wa wa Izirayɛli tara yanwira ti
yeri, ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma
wa ti na.
3 Ma yaa ki yo mbe yo fɔ: ‹Yoro
Izirayɛli tara yanwira, ye We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.› We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn yoro
yanwira tara woolo, naa mbele pe
wa tinndiye pe ni fuun pe na, naa
mbele pe wa yanwira ti sɔgɔwɔ pi ni
konaa wa gbunlundɛrɛ ti ni pe kan
fɔ: ‹Ye wele, mi yaa tokobi yirige
mbe wa ye na, mbe ye gbo; mi yaa
ye sunzara nda wa tinndiye pe na ti
tɔngɔ.
4 Mi yaa ti pe ye saara wɔsara ti
jɔgɔ, ye maa ye wusuna nuwɔ taan
wi sori saara wɔsara nda na, mi yaa
ti peri tɔngɔ. Mi yaa ti ye gboolo
pe toori wa ye yarisunndo ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
5 Mi yaa ka Izirayɛli woolo pe
gboolo pe jaanri wa pe yarisunndo
ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbe pe kajeere ti
jaraga mbe pe saara wɔsara ti maga.
6 Ye yaa ka pye mbe cɛn laga ŋga
fuun ni, ye cara ti yaa ka tɔngɔ
mbe pye katara, ye sunzara nda wa
tinndiye pe na, ti yaa ka jɔgɔ mbe
koro waga; ki pyelɔmɔ pi na ma,
pe yaa ka ye saara wɔsara ti jaanri
mberi jɔgɔ, mbe ye yarisunndo ti
kaari, mberi kɔ mberi wɔ wa. Pe
yaa ye wusuna nuwɔ taan sogoyaara
ti yaari, mbe yaara nda fuun yè
gbegele ti jɔgɔ.
7 Lelɛgɛrɛ yaa ka to mbe ku wa ye
sɔgɔwɔ, pa kona ye yaa ki jɛn mbe
yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
8 « ‹Konaa ki ni fuun, mi yaa ka
leele pele yaga jɛnri ye ni yinwege
na; mi yaa ka pe shɔ tokobi wi kɛɛ
mbe pe jaraga wa tara na cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
9 Ki leele mbele pè shɔ ma koro
yinwege na, pe yaa ka pe yigi malaga
kasopiile mbe kari pe ni cɛngɛlɛ
ŋgele sɔgɔwɔ, mbe pe ta wa ke
sɔgɔwɔ, pe yaa nawa to na na. Pe
jatere wi yaa ka pye ki na, fɔ naa
pè kanŋga ma pye mbasinmbele na
ni, ma puŋgo le na ni, ma pe yɛgɛ
ki kan pe yarisunndo ti na, ko kì
ti mì pe jatere wi kan wì piri pe
na. Pa kona pe yaa lakɔ pe yɛɛ
na, pe kapere nda pè pye konaa pe
katijangara nda fuun pè pye ti kala
na.
10 Pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le, fɔ kapege ŋga mìla
yo mi yaa pye pe na, fɔ mi sila ki
sɛnrɛ ti yo wagafe.› »
11 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Yaa kɛyɛn gbɔɔn, yaa
tɔɔrɔ ti suun tara ti na, yaa gbele
ŋgbanga yaa yuun fɔ: ‹Izirayɛli
woolo pe kapere tugbɔɔrɔ tijangara

ti ni fuun ti kala na, tokobi naa fuŋgo konaa yambewe pi ni, ti yaa ka pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.
12 Mbele pe yɛn wa lege, yambewe pi yaa ka pe gbo. Mbele pe yɛn tɔɔn, tokobi wi yaa ka poro gbo. Pe ni, leele mbele pe yaa ka koro go na wa ca ki ni, poro mbele juguye pe yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan mbe ca ki yɔn tɔn, fuŋgo ki yaa ka poro gbo. Mi yaa kanla naŋgbanwa gbɔɔ kala li pye pe na, fɔ sa gbɔn wa pi kɔsaga ki na.
13 Na paga ka pe gboolo pe yan pe toori tara ti na wa pe yarisunndo ti sɔgɔwɔ, mbe gboolo pe yan pe pe saara wɔsara ti maga, mbe pe yan wa tinndiye pe ni fuun pe go na, naa wa yanwira ti ni fuun ti go na, naa tigbɔrɔ nda ti yɛn wɛtipiire ni ti nɔgɔ, naa terebɛnti tire nda wɛrɛ ni ti nɔgɔ konaa wa lara nda fuun pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi woo saraga pe yarisunndo ti ni fuun ti yeri, pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
14 Mi yaa kanla kɛɛ ki yirige pe na, mbe pe tara ti jɔgɔ mberi yaga waga. Leele pe yɛn ma cɛn lara nda fuun ni, mi yaa ka ti ni fuun ti jɔgɔ, mbege lɛ wa gbinri wi na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri fɔ sa gbɔn wa Dibila ca ki na, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

7

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli tara ti kɔsanga wogo ki yo

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo yɛɛn Izirayɛli tara woolo pe wogo na fɔ: «Izirayɛli tara ti kɔsanga wì gbɔn, kɔsanga wì gbɔn tara ti kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na.
3 Koni ye wogo ki kɔsanga wì gbɔn; mi yaa na naŋgbanwa kala li wa ye na. Mi yaa kiti kɔn ye na mbe yala ye tangalɔmɔ pi ni, mbe ye katijangara nda fuun yè pye ti go kala li taga ye na.
4 Mi se ka ye wele ye yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye na na, mi se ka ye yinriwɛ ta; katugu mi yaa ye tangalɔmɔ pi fɔgɔ tɔn ye na konaa ye katijangara ti ni, to nda ye koro na piin wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
5 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ yɛn na paan, ŋga lere faga cɛnlɛ yan!
6 Kɔsanga wi yɛn na paan! Ee, kɔsanga wi yɛn na paan! Jɔlɔgɔ ki yɛn na paan ye mɛgɛ ni; ki wele kila paan.
7 Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa tara ti ni, ye tɔngɔsanga wì gbɔn. Wagati wì gbɔn, kiti kɔnwagati wì yɔngɔ. Jatere piriwɛn tinmɛ pi yɛn wa yanwira ti na, yɔgɔrimɔ tinmɛ ma pi yɛn wa.
8 Koni, mi yaa na naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na, mbanla naŋgbanwa ndorogo kala li pye ye na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga ki na. Mi yaa kiti kɔn ye na mbe yala ye koŋgolo ke ni, mbe ye katijangara ti go kala li taga ye na.
9 Mi se ka ye wele ye yuŋgbɔgɔrɔ mbanla ta, mi se ka ye yinriwɛ ta; katugu mi yaa ye tangalɔmɔ pi fɔgɔ tɔn ye na konaa ye katijangara ti ni, to nda ye koro na piin wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, na li yɛn na ye gbɔɔn.
10 «Kiti kɔnpilige ki wele! Ki ŋga ki yɛn na paan! Jɔgɔwɔ pi yɛn na paan. Lewɛlɛwɛ kapyere ti yɛn na lege na kee yɛgɛ, yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn na gbogo na kee yɛgɛ.
11 Lewɛlɛwɛ kapyere tì kanŋga ma pye paa kanŋgaga yɛn, ŋga pè yirige mbaa kapege piin ki ni. Lere wo wa kpɛ se ka koro wa pe ni, pe yarijɛndɛ ta kpɛ se ka koro, pe lɛgɛwɛ po naa pi ni fuun, wa se ka koro, pe gbɔgɔwɔ pa se ka koro.
12 Wagati wì gbɔn, kiti kɔnpilige kì yɔngɔ. Kii daga lɔfɔ wila yɔgɔri, kii daga pɛrɛfɔ wi pye yɛsanga ni;

katugu na naŋgbanwa gbɔɔ pi yaa
yiri leele pe ni fuun pe kɔrɔgɔ.
13 Pɛrɛfɔ wi se ka ya mboo
yaripɛrɛgɛ ki ta naa, ali na wiga koro
go na o; katugu yariyanga ŋga ki
yɛn naga nari fɔ ki janwa ŋa wi ni
fuun wi yaa ka tɔngɔ, ki kala li se
koro mbapyewe. Pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe kambasinŋge ki kala na,
lere kpɛ se ka ya mboo yɛɛ shɔ.
14 Pe yaa ka mbanlaga ki win mbe
kala pyew li gbɛgɛlɛ, ɛɛn fɔ lere kpɛ
se ka ta mbe kari wa malaga ki na,
katugu na naŋgbanwa pi yaa yiri
janwa wi ni fuun wi kɔrɔgɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa Izirayɛli woolo pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na

15 «Tokobi wi yaa kaa jɔgɔwɔ piin
wa ca ki puŋgo na, yambewe po naa
fuŋgo ki ni, ti yaa ka pye wa ca nawa
pi ni. Lere ŋa ka pye wa wasege ki
ni, tokobi wi yaa wo gbo; lere ŋa
ka pye wa ca nawa, fuŋgo konaa
yambewe pi ni, ti yaa wo gbo.
16 Leele mbele ka ka koro go na,
poro yaa fe mbe kari wa yanwira
ti na, paa yanwira gbunlundɛrɛ
keteŋgele yɛn; pe ni fuun pe yaa kaa
jɛɛn pe yɛɛra kajɔgɔrɔ ti kala na.
17 Pe ni fuun pe kɛyɛn yi yaa ka fanla
pe na,
pe kanŋguuro ti yaa kaa seri pe na.
18 Pe yaa ka jatere piriwɛn yaripɔrɔ
le pe yɛɛ na,
sunndo kɔngɔ yaa ka pe yigi.
Fɛrɛ yaa ka pye pe yɛrɛ ti na,
pe yaa ka pe ni fuun pe yinrɛ ti kulu
pe na jatere piriwɛn pi na.
19 Pe yaa ka pe warifuwe wi wa wa
ca nawa koŋgolo ke ni,
pe tɛ wi yaa ka pye pe yeri paa
fyɔngɔ yaraga yɛn.
Pe warifuwe nakoma pe tɛ wi se ka
ya mbe pe shɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa pilige ki na.
Pe se ka yaraga ka ta mbe ka mbe pe
fuŋgo ki kɔ,
nakoma mbe ka mbe tin;
katugu ko yarijɛndɛ to tìla pye pe
puŋguwɔ pi go ye, ma ti a pè
kapege pye.
20 Pe fereyaara tiyɔnrɔ tìla pye pe
yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go;
a pè si ta lɛ ma yarisunndo yanlɛrɛ
gbegele ti ni, nda tì tijanga ma
tisaw.
Ki kala na, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ, mi yaa
ti kanŋga mberi tɛgɛ fyɔngɔ
yaara pe kan.
21 Mi yaa ti nambanmbala pele mbe
pan pe pe kɛɛ yaara ti shɔ pe
yeri,
mbe ti lepeele pele mbe ki yaara ti
koli mbe kari ti ni, mberi tɛgɛ
fyɔngɔ ni.
22 Mi yaa ka puŋgo le pe ni,
pe yaa kanla kɔrɔgɔ† ki tɛgɛ fyɔngɔ
ni.
Beŋganri pyefɛnnɛ pele yaa ka pan
mbe ye wa ki ni, mbege tɛgɛ
fyɔngɔ ni.

23 «Ye yɔngɔwɔ gbegele†,
katugu tara tì yin legbogo kiti kagala
ke ni,
a ca kì yin lewɛlɛwɛ kapyere ti ni.
24 Mi yaa ti cɛngɛlɛ ŋgele kè pe ke ni
fuun na, ke pan,
mbe pan mbe pe yinrɛ ti shɔ pe yeri
mberi ta.
Mi yaa ka pe fanŋga fɛnnɛ pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kɔ,
mbe pe yarisunndo gbɔgɔsara ti tɛgɛ
fyɔngɔ ni.
25 Jatere piriwɛn yaa ka pan pe yeri,
pe yaa kaa yɛyinŋge lagajaa, ɛɛn fɔ
pe se sigi ta.
26 Jɔlɔgɔ ka yaa kaa tari jɔlɔgɔ ka na,
sɛnpere ta yaa kaa nuru mbaa tari
sɛnpere ta na.
Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yɛnri mbe yo paa
yariyanra yaan pe kan,
saraga wɔfɔ wi se kaa lasiri sɛnrɛ ti
nari leele pe na naa,

† **7:22 7.22:** Kɔrɔgɔ: Ki kɔrɔgɔ ŋga ki sɛnrɛ tì yo ki mbe ya pye Izirayɛli woolo poro, nakoma Zheruzalɛmu ca ko, nakosima shɛrigo gbɔgɔ ko. † **7:23 7.23:** Ye yɔngɔwɔ gbegele: Ko sɛnrɛ to yɛn naga nari fɔ pe yaa ka Izirayɛli tara woolo pe yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni tara ta yɛgɛ ni; katugu faa kìla pye, pe ma malaga kasopiile pe pɔ yɔngɔwɔ ni.

yɛrɛwɛ sɛnrɛ se kaa taa lelɛɛlɛ pe yeri naa.
27 Wunlunaŋa wi jatere wi yaa ka piri wi na,
wunluwɔ pyɔ wi sunndo wi yaa kaa kɔɔn wi na;
tara woolo pe kɛyɛn yi yaa kaa seri pe na fyɛrɛ ti kala na.
Mi yaa ka pe sara mbe yala pe tangalɔmɔ pi ni;
mi yaa ka kiti kɔn pe na mbe yala pe kapyegele ke ni.
Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

8

Izirayɛli woolo pàa pye na yarisunndo gbogo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɔgɔlɔni wolo li yeŋge kɔgɔlɔni wogo, ki pilige kaŋgurugo wogo ki na, mi Ezekiyɛli mìla pye ma cɛn wa na go; Zhuda tara lelɛɛlɛ pàa pye ma cɛn le na tanla. A we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kì si ye na ni le teere.
2 A mì si wele mɛɛ cɛnlɔmɔ pa yan, pìla pye ma yiri sɛnwee pyɔ cɛnlɔmɔ kɔrɔgɔ. Mbege lɛ wa ki sɛnnɛ li na mbe tigi, kìla pye paa kasɔn yɛn. Mbege lɛ le ki sɛnnɛ li na mbe kari go kɛɛ yeri, kìla pye na yɛngɛlɛ paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa tuguyɛnrɛ wɔlɔgɔ, ti maa yɛngɛlɛ†.
3 A ki sɛnwee cɛnlɔmɔ pì suu kɛɛ ki sanga mala yigi wa na yinzire ti na. Kona, wa ki yariyanga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa naga na na ki ni, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan yirige mala yerege tara to naa naayeri wi sɔgɔwɔ pi ni, mɛɛ na lɛ ma kari na ni wa Zheruzalɛmu ca. Shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga kìla pye wa nawa kɛɛ ki na, ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a lì si kari na ni wa ki yeyɔngɔ ki na. Yarisunŋgo yanlɛgɛ ŋga kìla pye na kayaŋga nii Yɛnŋɛlɛ li ni, pa pàa ki tɛgɛ wa ki laga ki na.
4 Wele, a Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì sili gbɔgɔwɔ yanwa pi naga na na wa ki laga ki na, paa yɛgɛ ŋga na mìla keli ma yariyanga ki yan wa gbunlundɛgɛ ki ni we†.
5 A Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ma yɛgɛ ki yirige ma wele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri.» A mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Wele, a mì si yarisunŋgo yanlɛgɛ ŋga kìla pye na kayaŋga nii Yɛnŋɛlɛ li ni ki yan; kìla pye wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki na.
6 A lì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ŋga pe yɛn na piin, maga yan kɛ? Katijangara tugbɔɔrɔ nda Izirayɛli woolo paa piin, jaŋgo mbanla laga lali na cɛnsaga kpoyi ki ni, mari yan kɛ? Ɛɛn fɔ, ma yaa katugbɔɔrɔ tijangara ta yɛgɛ yan naa.»
7 Kona, a lì si kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki yeyɔngɔ ki na. Wele, a mì si wege yan wa ca ki mbogo ki na.
8 A lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, mbogo ki tugu maga furu!» A mì si mbogo ki tugu maga furu, ma torosaga wɔ wa ki ni.
9 A lì silan pye naa fɔ: «Ye ma kapere tijangara nda paa piin laga ti wele!»
10 Kona, a mì si ye wa ma wele. Wele, a mì si yaara nda ti maa fulolo lara na konaa yanyaara nda ti yɛn fyɔngɔ ni ti cɛnlɛ pyew ti yanlɛrɛ ta yan, peri kerikeri wa mbogo ki na maga maga; Izirayɛli woolo pe yarisunndo yanlɛrɛ ti ni fuun tìla pye ma kerikeri wa mbogo ki na.
11 Izirayɛli tara lelɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ la pye ma yere wa ki yarisunndo yanlɛrɛ ti yɛgɛ sɔgɔwɔ, Shafan pinambyɔ Yaazaniya wìla pye wa pe ni. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye pe wusuna nuwɔ taan sogoyaara ti ni pe kɛɛ, a wusuna nuwɔ taan wirige gbɔgɔ

† **8:2 8.2:** Eze 1.27 † **8:4 8.4:** Eze 1.28

yɛn na yinrigi wa ki ni na kee wa naayeri.

12 A lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pe yɛn na kapyere nda piin wa larawa, wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni, maa ti yaan kɛ? Pe yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro na we yaan, lì je we tara ti na!› »

13 Kona, a lì sho fɔ: «Ma yaa katijangara tugbɔɔrɔ ta yɛgɛ yan paa piin naa.»

14 Kona, a lì silan lɛ ma kari na ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki na, ma wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. A mì si jɛɛlɛ pele yan, pe yɛn ma cɛn na yarisunŋgo Tamuzi† ki kunwɔ pi gbele.

15 A lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, maga wogo ŋga ki yan kɛ? Ma yaa katijangara ta yɛgɛ yan, nda tì wɛ ki woro nda ti na.»

16 Kona, a lì si kari na ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa pi ni. A mì si saa nambala nafa ma yiri kaŋgurugo si yan wa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki na, wa ndɔgɔrɔ to naa saraga wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni. Pàa yere ma puŋgo le Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, na kanŋguuro kanni na yɔnlɔ ki gbogo.

17 A lì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ, maga yan kɛ? Zhuda tara woolo pe yɛn na katijangara nda piin laga ki laga ŋga ki ni, to si pe bɔ bere? Koni pe yɛn na tara ti yinni lewɛlɛwɛ kapyere ti ni, ma koro nala nawa pi ŋgbanni. Wele, pe yɛn na tige njege ka fulo pe numala li tanla†.

18 Ki kala na, mi fun mi yaa pye naŋgbanwa gbɔɔ ni pe ni. Mi se ka pe wele pe yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye na na, mi se si ka pe yinriwɛ ta. Pe yaa kaa gbele ŋgbanga wa na nuŋgbolo mbe yo mbe pe saga, ɛɛn fɔ mi se ka logo pe yeri.»

9

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zheruzalɛmu ca ki na

1 Ko puŋgo na, a We Fɔ wì si para ŋgbanga ma yo fɔ: «Yaa paan, yoro mbele kì kan ye yeri ye jɔlɔgɔ wa ca ki na we! Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa paan ye maliŋgbɔnyaraga ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki ni.»

2 Kona, shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga ki yɛn gona kɛɛ yeri, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, a mì si nambala kɔgɔlɔni yan, pè yiri wa na paan, pe ni fuun nuŋgba nuŋgba naa pe maliŋgbɔnyaraga, ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki ni. Wa pe sɔgɔwɔ, naŋa nuŋgba la pye wa, lɛn jese yaripɔrɔ ni wi na, sɛwɛ yɔnlɔgɔyaara la pye ma yanŋga wa wi kurusijara wi na, wa wi sɛnnɛ. A pè si ye ma yere le tuguyɛnrɛ saraga wɔsaga ki tanla.

3 Kona, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa mba pìla pye wa sherubɛnye pe go na, pì si yiri le ki laga ki na, mɛɛ kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi na. Naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ ti le, sɛwɛ yɔnlɔgɔyaara ti ni wa wi kurusijara wi na, a we Fɔ wì si wo yeri,

4 maa pye fɔ: «Ye wa ca ki ni, ma Zheruzalɛmu ca ki yanri ma toro. Leele mbele fuun pe yɛn wa yɛsanga ni, na jɛɛn katijangara nda fuun ti yɛn na piin wa ti kala na, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ pe walɛrɛ ti na.»

5 Ko puŋgo na, a wì sigi yo leele sanmbala pe kan na yɛgɛ na fɔ: «Ye taga ki naŋa ŋa wi puŋgo na, ye ye wa ca nawa, yaa leele pe kuun; yaga kaa leele pe wele mbaa pe yinriwɛ taa, yaga ka ti pe yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye ye na.

6 Ye lelɛŋgbaara, naa lefɔnmbɔlɔ, naa sumborombiile, naa piile konaa jɛɛlɛ pe gbo ye pe kɔ pew. Ɛɛn fɔ tɛgɛrɛ ti yaa ka pye mbele fuun

† **8:14 8.14:** Tamuzi wìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo. Pàa pye naga kunwɔ pi piin yɛlɛ pyew. † **8:17 8.17:** Pe yɛn na tige njege ka fulo pe numala li tanla: Ki kapyege ki mbe ya pye mbatagambala pele yarisunndo kalɛgɛ, ŋga Yɛnŋɛlɛ làa je ki na.

walɛrɛ na, yaga ka jiri poro na. Yege lɛ le na cɛnsaga kpoyi woolo poro na.» Kì pye ma, lelɛɛlɛ mbele pàa pye le shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ na, a pè sigi lɛ le poro na.

7 A wì si pe pye naa fɔ: «Ye sa shɛrigo gbɔgɔ ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ye ki loŋgo nawa pi yin gboolo pe ni.» A pè si yiri ma saa na leele pe kuun wa ca nawa.

8 Maga ta pàa pye na leele pe kuun, mìla pye na yɛ. A mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara ma yo fɔ: «E, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, ma yaa ma naŋgbanwa kala li wa Zheruzalɛmu ca ki na mbe Izirayɛli woolo mbele fuun pè koro go na pe tɔngɔ wi le?»

9 A Lì silan yɔn sogo, ma yo fɔ: «Izirayɛli tara woolo naa Zhuda tara woolo pe kambasinŋge kì gbɔgɔ fɔ ma saa toro ki da wi na. Legbogo ko ki yɛn na piin wa tara ti ni lagapyew; kambasinnde to ti yɛn ma ca ki yin, katugu leele pe yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lì je tara ti na, li woro na we yaan.›

10 Ki kala na, mi fun mi se ka pe wele pe yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye na na; mi se ka pe yinriwɛ ta. Mi yaa ti pe pe kapere ti go kala li lɛ.

11 Ki sanga wi ni, naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na konaa sɛwɛ yɔnlɔgɔyaara ti ni wa wi kurusijara wi na, a wì si pan maga yo Yɛnŋɛlɛ li kan fɔ: ‹Tunŋgo ŋga mà yo na kan, mìgi pye.› »

10

Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga naa Ezekiyɛli wi na

1 Kona, a mì si wele, mɛɛ ki yan fɔ fowaga kiiri ŋga kìla pye wa sherubɛnye pe go na, yaraga kà la pye wa paa safiri sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn. Ki cɛnlɔmɔ pìla pye paa wunluwɔ jɔngɔ† yɛn.

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na wi pye fɔ: «Wotoro ŋgeere nda ti yɛn wa sherubɛnye pe nɔgɔ, sa ye wa ti sɔgɔwɔ. Kasɔn naŋganra nda wa sherubɛnye pe sɔgɔwɔ, ma ta wɔ ma kɛɛ ki ni maga yin, ma sari wo ca ki na†.»

A mì si naŋa wi yan wila kee.

3 Naa naŋa wìla kaa na kee wa ti sɔgɔwɔ, kìla yala sherubɛnye pe yɛn wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. A kambaaga wirige wogo kà si pan ma shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa pi tɔn lagapyew.

4 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pì si yiri wa sherubɛnye pe go na, ma saa cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi na. A kambaaga kì si pan ma shɛrigo gbɔgɔ ki yin, ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa po la pan ma shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa po yin lagapyew.

5 Sherubɛnye pe kanwira tinmɛ pìla pye na gbɔɔn fɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo ŋga wa funwa kɛɛ yeri ki ni. Ki tinmɛ pìla pye paa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li magala li yɛn, na li kaa para we.

6 Naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na, naa Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi pye ma yo wi kari wi sa kasɔn naŋganra ta wɔ wa ŋgeere ti sɔgɔwɔ, wa sherubɛnye pe nɔgɔ, a wì si kari ma saa yere wa wotoro ŋgeere ti tanla.

7 A sherubɛn nuŋgba suu kɛɛ ki sanga sherubɛnye sanmbala pe sɔgɔwɔ, ma wa wa kasɔn ki yeri, wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ kasɔn naŋganra ta wɔ mari le naŋa ŋa lɛn jese yaripɔrɔ tìla pye wi na wi kɛɛ. A naŋa wì siri shɔ ma yiri ti ni.

8 Sɛnwee kɛyɛn cɛnlɔmɔ la pye sherubɛnye pe na wa pe kanwira ti nɔgɔ.

9 A mì si wele, mɛɛ wotoro ŋgeere tijɛrɛ yan yeresaga sherubɛnye pe tanla. Ŋgeere nuŋgba nuŋgba la pye sherubɛnye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe tanla. Ki wotoro ŋgeere tìla pye na yɛngɛlɛ paa kirizoliti sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn.

† **10:1 10.1:** Eze 1.26; Naga 4.2 † **10:2 10.2:** Naga 8.5

10 Ŋgeere ti ni fuun tijɛrɛ ti cɛnlɔmɔ pìla pye nuŋgba. Tìla pye ndɛɛ pè ŋgerege ka le ka nawa.
11 Na ti kaa kee, ti ma ya na kee kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ tila wa mbe kanŋga. Sherubɛnye pe ka yɛgɛ kan laga ŋga na, pa ŋgeere ti maa kee wa ki kɛɛ ki na; ti kaa kee, tila wa mbe kanŋga.
12 Yɛnmbigile la pye sherubɛnye pe wire ti na lagapyew mari maga: Pe pɔgɔlɔ, naa pe kɛyɛn, naa pe kanwira konaa wotoro ŋgeere ti na yɛrɛ, pe ni fuun tijɛrɛ pe ŋgeere ti na.
13 A mì sigi logo ma yo pàa pye na ki ŋgeere ti yinri «Tifɛlinjolo.»
14 Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ tìla pye sherubɛnye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na. Yɛgɛ koŋgbanga ko la pye sherubɛn yɛgɛ, yɛgɛ shyɛn wogo ko la pye sɛnwee pyɔ yɛgɛ, yɛgɛ taanri wogo ko la pye jara yɛgɛ, yɛgɛ tijɛrɛ wogo ko la pye yɔn yɛgɛ†.
15 A sherubɛnye pè si yiri ma kari naayeri; yaara yɛnwere nda mìla yan wa Kebari gbaan wi yɔn na, to nuŋgba to lari.
16 Na sherubɛnye pe kaa kee, ŋgeere ti ma pinlɛ na kee pe ni ja; na pe ka pe kanwira ti jaraga mbe yiri tara ti na, ŋgeere tila laga pe na.
17 Na pe ka yere, ŋgeere ti ma yere; na pe ka yiri tara ti na mbe kari naayeri, ŋgeere ti ma pinlɛ ma yiri pe ni; katugu yaara yɛnwere ti yinnɛ làa pye ŋgeere ti ni.
18 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi na ma saa cɛn wa sherubɛnye pe go na.
19 A sherubɛnye pè si pe kanwira ti jaraga, ma yiri tara ti na na kee na yɛgɛ na, a ŋgeere tì si pinlɛ pe ni ma kari. A pè si saa yere wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ki na, ma wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye pe na, wa pe go na.
20 Yaara yɛnwere nda mìla yan wa Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li nɔgɔna, wa Kebari gbaan wi yɔn na, to lari. Kona, a mì sigi jɛn ma yo fɔ sherubɛnye la wɛlɛ.
21 Yɛrɛ tijɛrɛ tijɛrɛ la pye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na konaa kanwira tijɛrɛ tijɛrɛ ni. Sɛnwee pyɔ kɛyɛn yanlɛɛlɛ la pye wa pe kanwira ti nɔgɔ.
22 Pe yɛrɛ tìla yiri yaara yɛnwere nda mìla yan wa Kebari gbaan wi yɔn na ti woro ti kɔrɔgɔ. Pe ni fuun pe yɛgɛ cɛnwɛ pila pye ja. Poro jate poro la wɛlɛ. Sherubɛnye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa sin perew na kee wa pe yɛɛ yɛgɛ.

11

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Zheruzalɛmu ca ki na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan lɛ ma kari na ni wa li shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki na, ŋga ki yɛn ma yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. A mì si nambala nafa ma yiri kaŋgurugo yan wa yeyɔngɔ ki na. A mì si tara teele pele yan wa pe sɔgɔwɔ, poro la wɛlɛ Azuri pinambyɔ Yaazaniya konaa Benaya pinambyɔ Pelatiya.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ki nambala mbele pe yɛn na tipege sɔnri konaa na yɛrɛwɛ tipee kaan leele pe yeri laga ki ca ŋga ki ni.
3 Pe yɛn na yuun fɔ: ‹Yinrɛ kansanga wo ma ŋa; ki ca ŋga ki yɛn paa nɛgɛdaga yɛn, woro wo na, we yɛn paa kara yɛn wa ki nawa.›
4 Ki kala na, mboro ŋa sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ma wa pe na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo!»
5 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì si tigi na na, mɛɛ na pye ma yo mbege yo fɔ: «Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro Izirayɛli woolo, sɛnrɛ nda ye yɛn na yuun, mìri jɛn.
6 Yè lelɛgɛrɛ gbo laga ki ca ŋga ki ni, ye ca nawa koŋgolo ke yɛn ma yin gboolo pe ni.›

† **10:14 10.14:** Eze 1.10; Naga 4.7

7 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Leele mbele
yè gbo wa ca nawa, poro pe yɛn paa
kara yɛn, a ca ko pye paa nɛgɛdaga
yɛn. Ɛɛn fɔ yoro wo na, mi yaa ka
ye purɔ mbe ye yirige wa ki ni.
8 Ye yɛn na fyɛ tokobi ŋa yɛgɛ, mi
yaa ti ki tokobi wi pan ye kɔrɔgɔ. We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Mi yaa ka ye purɔ mbe ye yirige
laga ki ca ŋga ki ni, mbe ye le tara
ta yɛgɛ woolo kɛɛ; mi yaa kanla kiti
wi kɔn mboo jan ye na.
10 Mi yaa ka kiti kɔn mboo jan ye
na laga Izirayɛli tara nawa, mbe ti pe
ye gbo tokobi ni. Na ki ka pye ma,
pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn, ye
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
11 Ki ca ŋga ki se ka pye ye yeri
paa nɛgɛdaga yɛn naa, yoro fun ye
se ka pye paa kara yɛn wa ki nawa
naa. Mi yaa ka kiti wi kɔn mboo jan
ye na laga Izirayɛli tara ti nawa.
12 Pa kona, ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Yee
tanga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, yee si
tanga mbe yala na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ
ke ni. Ɛɛn fɔ cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn
ma ye maga, yàa tanga ma yala koro
kalɛgɛlɛ koro ni.› »
13 Kona, maga ta mìla pye na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun, a
Benaya pinambyɔ Pelatiya wì si ku.
A mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara,
ma para ŋgbanga ma yo fɔ: «E, we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naga yɛn ma, ma
yaa Izirayɛli woolo jɛnri mbele pè
koro go na pe tɔngɔ wi le?»

Yɛnŋɛlɛ làa ka li woolo pe gbogolo naa wa pe tara

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri ma yo fɔ:
15 «Sɛnwee pyɔ, leele mbele
pe yɛn ma sefɛnnɛ, ma yɛɛra
sefɛnnɛ, naa ma go woolo, konaa
ma pye Izirayɛli woolo pe ni fuun,
Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn naga
wogo ŋga ki yuun pe kan fɔ: ‹Ye
ye yɛɛ laga lali Yawe Yɛnŋɛlɛ li ni,
katugu woro wɛlɛ ki tara nda ti kan
we yeri ti pye we woro.›
16 Ki kala na, maga yo pe kan
fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Ali na kaa pye mì ye purɔ ma kari
ye ni fɔ lege, wa cɛngɛlɛ sanŋgala
ke sɔgɔwɔ, ma ye jaraga wa tara
sannda ti ni, konaa ki ni fuun, yè
kari tara nda ni, mi yaa pye wa ye
ni, jaŋgo yaa na gbogo wa, fɔ mbe
sa gbɔn wagati wa ni.›
17 Ki kala na, maga yo pe kan fɔ we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yaa ka ye gbogolo mbe yiri wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; mìla ye
jaraga ma kari ye ni tara nda ni, mi
yaa ka ye yirige mbe ye wɔ wa ti ni,
mbe pan mbe Izirayɛli tara ti kan ye
yeri, ti pye ye woro naa.›
18 «Kona, na paga ka sɔngɔrɔ mbe
pan wa ti ni, pe yaa yarisunndo ti-
jangara ti ni fuun to naa katijangara
ti ni fuun ti wɔ wa tara ti ni.
19 Mi yaa pe nawa jatere wi pye
nuŋgba, mbe yinnɛ fɔnnɔ le pe ni.
Kotoŋgbanga ŋga ki yɛn pe ni paa
sinndɛlɛgɛ yɛn, mi yaa ko wɔ wa,
mbe jatere tiyɔɔn le pe ni.
20 Ki ka pye ma, pe yaa la tanri
na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, mbaa na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke piin. Pa kona,
mi yaa pe pye na woolo, mi yaa pye
pe Yɛnŋɛlɛ.
21 Ɛɛn fɔ mbele pe jatere wi yɛn
na tile na kee yarisunndo tijangara
to naa katijangara ti yeri, mi yaa ti
pe pe tangalɔmɔ pi go kala li lɛ. We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì kari ma laga Zheruzalɛmu ca ki na

22 Kona, a sherubɛnye pè si pe
kanwira ti jaraga ma yiri; wotoro
ŋgeere tìla pinlɛ pe ni. Izirayɛli
woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa
pìla pye na yɛngɛlɛ pe go na.
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa
pì si yiri wa ca ki nandogomɔ,
ma saa cɛn yanwiga ka na, wa
Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ yeri.
24 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan
lɛ ma kari na ni wa Kalide tara,
wa Izirayɛli woolo mbele pàa yigi

malaga kasopiile pe tanla. Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lo làa ki yaara ti naga na na yariyanra ni. Kona, a ki yariyanra tì si kɔ ma wɔ wa.
25 Kì pye ma, kagala ŋgele fuun Yawe Yɛnŋɛlɛ làa naga na na, mbele pàa yigi malaga kasopiile, a mì si ke ni fuun ke yɛgɛ yo pe kan.

12

Ezekiyɛli wìla kacɛn wa pye mbege naga
fɔ pe yaa ka Izirayɛli woolo
pe yigi malaga kasopiile

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ma yɛn ma cɛn leele mbele pè yiri ma je poro pele sɔgɔwɔ. Yɛngɛlɛ yɛn pe na mbaa yaan, ɛɛn fɔ pe woro na yaraga ka yaan; nuŋgbogolo yɛn pe na mbaa nuru, ɛɛn fɔ pe woro na yaraga ka kpɛ nuru; katugu pe yɛn leele mbele pè yiri ma je†.
3 Ki kala na, mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ma tuguro ti sogolo, paa pe ma kaa lere yigi malaga kasopyɔ na kee wi ni tara ta yɛgɛ ni. Ma yiri wa ma cɛnsaga yɔnlɔ na pe yɛgɛ na, maa kee paa pe ma kaa lere yigi malaga kasopyɔ ma kari wi ni tara ta yɛgɛ ni. Kana pa pe yaa ki yan, mbege jɛn mbe yo pe yɛn leele mbele pè yiri ma je.
4 Mɔɔ tuguro ti yirige yɔnlɔ fuŋgbanga na pe yɛgɛ na, paa lere ŋa pè yigi malaga kasopyɔ wa tuguro yɛn. Mboro wo na, ma yaa yiri yɔnlɔkɔgɔ pe yɛgɛ na mbaa kee, paa yɛgɛ ŋga na leele mbele pè yigi malaga kasopiile pe ma yiri na kee.
5 Ma ca ki mbogo ki furu pe yɛgɛ na, mɔɔ tuguro ti yirige wa ki wege ki ni.
6 Mɔɔ tuguro ti lɛ wa ma pajogo ki na pe yɛgɛ na. Lawɔrɔ sanga ni, ma yiri ti ni maa kee. Mɔɔ yɛgɛ ki tɔn, jaŋgo maga ka tara ti yan ma karisaga. Mi yɛn nɔɔ kapyege ki piin paa kacɛn yɛn, mbe yɛrɛwɛ kan Izirayɛli woolo pe yeri.»
7 Kì pye ma, a mì sigi pye paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo na kan we. Mìla na tuguro ti yirige yɔnlɔfugo ki na paa malaga kasopyɔ tuguro yɛn. Yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a mì si ca ki mbogo ki furu na kɛɛ ki ni, mɛɛ tuguro ti yirige lawɔrɔ ti ni, mari taga na pajogo ki na pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
8 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni naa, ma yo fɔ:
9 «Sɛnwee pyɔ, naga yɛn ma, Izirayɛli woolo wele, ki leele mbele pè yiri ma je, pe sɔɔn yewe mbe yo fɔ yiŋgi maa piin wi le?
10 Maga yo pe kan fɔ we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda ti yɛn na yuun ŋa wi yɛn Zheruzalɛmu ca ki to wo wogo na konaa Izirayɛli woolo mbele fuun pe yɛn ma cɛn wa ki ni pe wogo na.›
11 Maga yo pe kan, fɔ mà pye paa kacɛn yɛn pe kan, fɔ ŋga mà pye, ko ki yaa pye mbe yɔn fili pe na. Pe yaa ka pe yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni.
12 Tara ti to ŋa wi yɛn ma cɛn pe go na, wi yaa ka tuguro ti taga wi pajogo ki na lawɔrɔ sanga ni, mbe yiri wa ca ki ni. Pe yaa ka ca ki mbogo ki furu mbe ti wi yiri wa ki wege ki ni. Wi yaa kaa yɛgɛ ki tɔn, jaŋgo wiga ka tara ti yan wi karisaga.
13 Mi yaa na mɛrɛ ti jan wi na, mboo yigi wa na pɛnɛ li ni. Mi yaa kari wi ni wa Babilɔni tara, wa to nda Kalide tara fɛnnɛ pe tara. Ɛɛn fɔ wi se kari yan yɛnlɛ ni, pa wi yaa ka ku wa.
14 Leele mbele fuun pe yɛn maa maga, naa wi kɔrɔsifɛnnɛ konaa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni, mi yaa ka pe gbɔn mbe pe jaraga kɛɛ ki ni fuun ki na, mbe taga pe na mbaa pe puro tokobi ni.
15 Na mi ka ka pe gbɔn mbe pe jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ

† **12:2 12.2:** Eza 6.9-10; Zhere 5.21; Maki 8.18

konaa mbe pe jaraga tara ta yɛgɛ ni, pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

16 Ɛɛn fɔ, wa pe ni, mi yaa ka leele pe jɛnri yaga, mbele pe yaa ka shɔ tokobi, naa fuŋgo konaa yambewe pi kɛɛ; jaŋgo pe saa pe katijangara ti yɛgɛ yuun wa cɛngɛlɛ ŋgele pe yaa ka sa cɛn wa ke sɔgɔwɔ ke kan. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

17 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

18 «Sɛnwee pyɔ, tɔɔn yaakara ti kaa maa seri, maa ma tɔnmɔ pi woo jatere piriwɛn ni konaa fyɛrɛ ni.

19 Maga yo tara woolo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Zheruzalɛmu ca woolo mbele pè koro ma cɛn wa Izirayɛli tara ti ni, pe yaa kaa pe yaakara ti kaa pe jatere piriwɛn ni, mbaa pe tɔnmɔ pi woo lawɔrɔ ni; katugu pe tara ti yaa ka tɔngɔ mbe koro waga, mbele pe yɛn ma cɛn wa ti ni pe lewɛlɛwɛ kapyere ti kala na.

20 Cara nda leele yɛn ma cɛn wa ti ni, ti yaa ka tɔngɔ mbe pye katara; tara ti yaa ka tɔngɔ mbe koro waga. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ŋga yo, li yaa ki pye

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

22 «Sɛnwee pyɔ, yiŋgi na leele pe nɛɛ ki yomiyɛlɛ na li waa laga Izirayɛli tara ti ni, na yuun fɔ: ‹Wa-gati wi yɛn na toro na kee, ɛɛn fɔ yariyanra kagala la kpɛ fa li yɛɛ yɔn fili.›

23 Ki kala na, ki yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ki yomiyɛlɛ li kɔ mbeli wɔ wa. Pe se kaa li waa naa wa Izirayɛli tara.› Maga yo pe kan fɔ yariyanra tì kagala ŋgele naga, ke yaa pye mbe ke yɛɛ yɔn fili wagati ŋa ni, wì yɔngɔ.

24 Pe se kaa yariyanra yagbogolo woro yaan naa wa Izirayɛli tara, pe se kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ lefanlaga woro yuun wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ naa.

25 Kaselege ko na, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yɛn na para. Sɛnrɛ nda mi yaa yo, ki kala lì yaa pan mbe pye mbe yɔn fili, ki se mɔ. Ee, yoro mbele yè yiri ma je, ye yinwege sanga wi ni, mi yaa sɛnrɛ nda yo, mi yaa ti pye mberi yɔn fili. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

26 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

27 «Sɛnwee pyɔ, wele, sɛnrɛ nda to Izirayɛli woolo pe yɛn na yuun ma yo fɔ: ‹Yariyanga ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wì yan, ki kagala ke yaa mɔ mbe si jɛn mbe pye. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda yuun, ti yɛn wagati titɔnlɔwɔ ŋa wa yɛgɛ wo woro.›

28 Ki kala na, maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sɛnrɛ nda fuun mi yaa yo, mi yaa ki kagala ke pye mbe ke yɔn fili, ki se mɔ. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

13

Sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:

2 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa Izirayɛli tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na; maga yo poro mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun na yala pe yɛɛra nawa jatere wi ni pe kan, ma pe pye fɔ: ‹Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.›

3 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Jɔlɔgɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ tijinliwɛ fufɛnnɛ pe wogo, poro mbele pe maa para na yala pe yɛɛra nawa jatere wi ni, mbe si yala Yɛnŋɛlɛ lii yaraga ka kpɛ naga pe na.›

4 Yoro Izirayɛli woolo, yɛgɛ ŋga na kombokara ti maa yanri wa katara ti ni na toro, pa ye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn ma.

5 Ye sila lugu mbe sa ki ca mbogo
ki furusara ti gbegele, ye sila si
mbogo fɔnŋgɔ kan mbe Izirayɛli
woolo pe go sige malaga ki na, jaŋgo
pe ka ya pe yere jɛŋgɛ pe malaga ki
sige, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige ki
na.
6 Pe yariyanra ti yɛn leele fanla-
woro, pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro ti yɛn
yagbogowo. Pe maa yuun fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma,› mbe sigi ta
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo ma li pe tun. Konaa
ki ni fuun, pe maa ki sɔnri ndɛɛ li
yaa ti pe sɛnrɛ tiri yɛɛ yɔn fili.
7 Yoro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ,
naga yɛn ma, yariyanra nda yè yan,
ti woro leele fanlaworo wi le? Ye
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda yè yo, naga
yɛn ma, ti woro yagbogowo sɛnrɛ wi
le? Ye ma yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma,› mbe sigi ta mi si yaraga ka
kpɛ yo ye kan.
8 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye
ye sɛnyoro ti yɛn lefanlaga sɛnrɛ, kì
kaa pye ye yariyanra ti yɛn yagbo-
gowo sɛnrɛ, mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ
mbe jɔlɔgɔ wa ye na.› We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Mi yaa na kɛɛ ki yirige Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na, poro mbele
pe yariyanra ti yɛn wagafe, pe
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yɛn yagbogowo
sɛnrɛ. Pe se ka cɛnsaga ta wa na
woolo pe gbogolomɔ pi sɔgɔwɔ. Pe
mɛrɛ ti se ka yɔnlɔgɔ wa Izirayɛli
woolo pe mɛrɛ yɔnlɔgɔsɛwɛ wi ni.
Pe se ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa
Izirayɛli tara naa. Ki ka pye ma, pa
pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
10 «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
yɛn nala woolo pe punŋgu naga
yuun pe kan fɔ: ‹Yɛyinŋge kì pan,›
mbe sigi ta yɛyinŋge woro wa. Na
woolo pe yɛn na mbogo waa, a poro
naga tinri fɛnrɛgɛ ni.
11 Ki yo mbele pe yɛn na mbogo
ki tinri pe kan fɔ ki yaa ka toori.
Tisagbɔgɔ ka yaa ka pan, sinndɛɛrɛ
tisaga yaa ka to, tisaga tifɛliŋgbɔgɔ
ka yaa ka yiri mbaa gbɔɔn.
12 Koni mbogo ki ŋga kila tuun
san. Naga yɛn ma, leele pe se kaa
ye yewe mbaa yuun fɔ: ‹Yè fɛnrɛgɛ
ki tɛgɛ ma mbogo ŋga tiri ki ni, ki
yɛn se yeri?›
13 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wa na
naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, mi yaa ti-
saga tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige; wa na
naŋgbanwa ndorogo ki ni, tisagbɔgɔ
naa tisaga sinndɛɛrɛ yaa pan fanŋga
ni mbe yaraga pyew ki tɔngɔ mbege
wɔ wa.
14 Mbogo ŋga yè fɛnrɛgɛ ki tɛgɛ
maga tiri, mi yaa ki jan, mbege
sinŋge tara, mbege nɔgɔna leyaara
ti yirige funwa na; mboro ti yaa ka
toori, yoro fun ye yaa ka tɔngɔ wa
ti sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
15 Mi yaa na naŋgbanwa ndorogo
kala li pye mbogo konaa mbele pège
tiri fɛnrɛgɛ ni pe na fɔ sa gbɔn wa li
kɔsaga. Kona mi yaa ki yo ye kan fɔ:
Mbogo woro wa naa, ki tirifɛnnɛ pe
woro wa naa.
16 Izirayɛli tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ ti yuun Zheruzalɛmu ca
ki wogo na, ma yo pège yan, fɔ
ki yaa ka yɛyinŋge ta, ma si yala,
yɛyinŋge woro wa, ki Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe se ka pye wa naa.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.› »

Kiti ŋa wi yaa ka kɔn jɛɛlɛ mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na

17 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ,
Izirayɛli tara jɛɛlɛ mbele pe yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun na yala pe
yɛɛra nawa jatere wi ni, kanŋga ma
yɛgɛ wa pe yeri, ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yo ma wa pe na!
18 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro
jɛɛlɛ mbele ye ma tafoolo gbegele
mbe pe pɔ wa leele pe kɛɛ yɔɔrɔ ti ni
fuun ti na, mbe mbɔgbɔrɔ ti gbegele
mberi pɔ lere cɛnlɛ pyew wi kan,
mbe ta mbe fanŋga ta pe na, jɔlɔgɔ
yɛn ye wogo! Yaa jaa mbanla woolo

poro yinwege ko kɔn, mbe si yoro wogo ko yaga.
19 Ye yɛn nala mɛgɛ ki jogo na woolo pe sɔgɔwɔ yarilire pire kɛɛ yɛngɛlɛ jɛnri konaa buru kɔnrɔkɔnrɔ jɛnri kala na. Leele mbele pee daga gbowo ni, ye ma poro gbo. Leele mbele pee daga mbe koro yinwege na, ye ma poro yaga yinwege na; katugu ye yɛn na yagbogowo sɛnrɛ yuun na woolo pe kan, a poro fun paa nuru ye yeri.›
20 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa yiri ye kɛyɛn tafoolo pe kɔrɔgɔ, poro mbele ye ma tɛgɛ nala woolo pe yinri paa sannjɛgɛlɛ yɛn. Mi yaa ka pe kɔɔnlɔ mbe pe wɔ wa ye kɛyɛn yi na. Leele mbele yè yigi paa sannjɛgɛlɛ yɛn, mi yaa pe shɔ ye kɛɛ.
21 Mi yaa ka ye mbɔgbɔrɔ ti walagi, mbanla woolo pe shɔ ye kɛɛ. Ki mbɔgbɔrɔ ti se ka pye ye kɛɛ naa paa pɛnɛ yɛn mbe pe yigi. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
22 Katugu ye ma lesinmbele pe jatere wi piri pe na ye yagbogowo sɛnrɛ ti ni, mbe sigi ta mi sila pye na jaa mbe pe nawa pi tanga pe na. Ye maa kotogo nii lepee wi ni, mbege kan wila ya mbe wɔ wa wi kombele li ni, mbe yinwege ta.
23 Koni, ye se ka yariyanra lefan-laga woro yan naa. Ye se ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yagbogowo woro yo naa. Mi yaa kanla woolo pe shɔ ye kɛɛ. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

14

Izirayɛli woolo pe daga mbe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi yaga

1 Kona, a Izirayɛli tara lelɛɛlɛ pèle si pan ma pan ma cɛn na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbanla yewe.
2 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni naa, ma yo fɔ:
3 «Sɛnwee pyɔ, ki leele mbele yɛɛn, pe yarisunndo wogo ki yɛn wa pe kotogo na. Yaraga ŋga ki yaa pe kan pe kurugo pe to kapege, ko pe yɛn na yɛgɛ yinrigi ki na. Naga yɛn ma, mi yaa yere ki na panla yewe yaraga ka ni wi le?
4 Ki kala na, para pe ni, maga yo pe kan fɔ, pa We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Izirayɛli woo ŋa fuun wi yarisunndo wogo ki yɛn wa wi kotogo na, a wi yɛgɛ yɛn na yinrigi yaraga ŋga ki yaa wi kan wi kurugo wi to kapege ki na, na ki fɔ wi ka pan mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yewe, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yaa wi yɔn sogo; mi yaa wi yɔn sogo mbe yala wi yarisunndo lɛgɛrɛ nda wi maa gbogo ti wogo ki ni.
5 Ki ka pye ma, pa mi yaa Izirayɛli woolo pe jatere wi kanŋga pe na, mbe ti pe sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ; katugu pè je na na pe yarisunndo tijangara ti kala na.›

6 «Ki kala na, ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye sɔngɔrɔ ye pan, ye laga yarisunndo ti na, ye ye yɛgɛ ki laga ye yaara yanlɛrɛ tijangara ti ni fuun ti na.›
7 Izirayɛli woo nakoma nambanŋa ŋa wi yɛn ma cɛn laga Izirayɛli tara, na wa ka wi yɛɛ laga lali na ni, a yarisunndo wogo ki yɛn wa wi kotogo na, a wi yɛgɛ yɛn na yinrigi yaraga ŋga ki yaa wi kan wi kurugo wi to kapege ka na, na ki fɔ wi ka pan Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi kɔrɔgɔ mbe yo wilan yewe wi kan, kona mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi jate mi yaa wi yɔn sogo.
8 Mi yaa yiri ki fɔ wi kɔrɔgɔ mbe win wi ni, mi yaa ki fɔ wi pye paa kacɛn yɛn konaa leele paa ki yuun paa yomiyɛlɛ yɛn, jaŋgo mbe sanmbala pe yɛri. Mi yaa kaa wɔ wa na woolo pe sɔgɔwɔ. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.

9 «Na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa ka wi yɛɛ yaga poo fanla, mbe sɛnrɛ ta yo, pa kona ki yaa pye ndɛɛ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mùu fanla. Pa mi yaa yiri wi kɔrɔgɔ mboo tɔngɔ

mboo wɔ wa Izirayɛli, na woolo pe sɔgɔwɔ.
10 Pe ni fuun shyɛn pe yaa pe
kapere ti go kala li lɛ. Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wi kapege ki yɛn yɛgɛ
ŋga na, lere ŋa wì pan maa yewe,
pa wi wogo ki yɛn ma fun.
11 Ki ka pye ma, Izirayɛli woolo
pe se ka puŋgo mbe lali na ni naa,
pe se ka pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni pe
kambasinnde nda fuun pe yɛn na
piin ti ni. Pa kona pe yaa ka pye na
woolo, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ. Mi
ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma.»

Yaraga ka kpɛ se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki sa

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
13 «Sɛnwee pyɔ, ndɛɛ ki pye tara
ta woolo kapege pye mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na na, mbe pye mbasinmbele na ni,
kona mi yaa yiri ki tara ti kɔrɔgɔ na
yawa pi ni, mbe pe yaakara ti jɔgɔ
mberi wɔ wa, mbe fuŋgo wa pe na.
Mi yaa leele pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa
konaa yaayoro ti ni.
14 Ali na ki nambala taanri mbele,
Nowe, naa Daniyɛli konaa Zhɔbu pe
ka pye wa tara woolo pe sɔgɔwɔ,
poro cɛ pe yaa shɔ, naa pè sin ki kala
na. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 «Nakosima na mi ka cɛnrɛ pere
yirige mbe wa wa tara ti ni mbaa
leele pe kuun, tara ti yaa tɔngɔ mbe
koro waga; katugu cɛnrɛ ti yaa ka
tara woolo pe ni fuun pe tɔngɔ, lere
se ka toro wa naa, ti fyɛrɛ ti kala na.
16 Ali na ki leele taanri mbele paga
pye wa tara ti ni, mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ
ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Pe se
ka ya mbe pe pinambiile nakoma pe
sumborombiile pe shɔ, poro taanri
cɛ pe yaa ka shɔ; tara ti yaa ka tɔngɔ
mbe koro waga.›
17 «Nakosima na mi ka tokobi
yirige mbe wa tara ti na, na mi ka
yo fɔ tokobi wi toro tara ti lagapyew,
mbe leele pe gbo konaa yaayoro ti
ni,
18 ali na ki leele taanri mbele paga
pye wa tara ti ni, mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ
ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Pe se
ka ya mbe pe pinambiile nakoma pe
sumborombiile pe shɔ, poro taanri
cɛ pe yaa ka shɔ.›
19 «Nakosima na mi ka yambewe
wa ki tara woolo pe na, mbanla
naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa pe na,
mbe jɔgɔwɔ pye, mbe leele poro naa
yaayoro ti gbo mberi wɔ wa,
20 ali na ki leele taanri mbele,
Nowe, naa Daniyɛli konaa Zhɔbu
paga pye wa tara woolo pe sɔgɔwɔ,
mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yin-
wege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn
naga yuun fɔ: ‹Pe se ka ya mbe pe
pinambiile nakoma sumborombiile
pe shɔ; naa pè sin ki kala na, poro
cɛ pe yaa ka shɔ.› »
21 Ko puŋgo na, a we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì si para na ni naa, ma
yo fɔ: «Ali na mi kanla jɔlɔgɔ
kagala tugbɔŋgɔlɔ tijɛrɛ ke wa
Zheruzalɛmu ca ki na, koro ke yɛn
tokobi, naa fuŋgo, naa cɛnrɛ pere
konaa yambewe pi ni, jaŋgo mbe
leele poro naa yaayoro ti gbo,
22 konaa ki ni fuun leele pele jɛnri
yaa ka koro go na. Pinambiile naa
sumborombiile yaa ka yiri wa ki
woolo pe ni. Pe yaa ka pan ye
kɔrɔgɔ. Na yaga ka pe tangalɔmɔ
naa pe kapyere ti yan, pa ye kotogo
ki yaa sogo ye na jɔlɔgɔ ŋga ki yaa
to Zheruzalɛmu ca ki na ki wogo na.
23 Ee, na yaga ka pe tangalɔmɔ
naa pe kapyegele ke yan, ki yaa ye
kotogo ki sogo ye na. Kiga pye ma,
ye yaa ki jɛn fɔ kagala ŋgele fuun
mì pye ca ki na, mi si ke pye jaga.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

15

Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn paa ɛrɛzɛn tirige yɛn, ŋga ki yaa sogo

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

2 «Sɛnwee pyɔ, mboro wo naga
jate ndɛɛ ɛrɛzɛn tirige ki mbɔnrɔ
kɔlɔgɔ tire sannda ti na wi le? Maa
ki jate ki njere ti mbɔnrɔ kɔlɔgɔ tire
sannda pyew ti njere ti na wi le?
3 Naga yɛn ma, lere mbe ya mbege
tirige ka lɛ mbe yaraga ka gbegele
ki ni le? Naga yɛn ma, lere mbe ya
mbege njege ka kan mbogo na mbaa
yaara yanŋgi ki na le?
4 Ayoo, pe maga le wa kasɔn ki ni,
kasɔn ki maga sogo. Ki maga yinrɛ
shyɛn ti sogo, mbege nandogomɔ pi
sogo; naga yɛn ma, ki mbe ya yaraga
ka yɔn naa wi le?
5 Sanga ŋa ni ki yɛn lomboŋgo, kii
ya yaraga ka yɔn lere kan; koni kì
kaa sogo makɔ, yiŋgi lere mbe ya
pye ki ni naa?»
6 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Yɛgɛ ŋga
na pe ma ɛrɛzɛn tirige kanŋgaga ki
wɔ wa kɔlɔgɔ tire sannda ti sɔgɔwɔ
mbege le kasɔn mbege sogo, pa mi
yaa ka jɔlɔgɔ wa Zheruzalɛmu ca
woolo pe na ma fun.
7 Mi yaa yiri pe kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ
wa pe na. Pè shɔ ma yiri kasɔn ka ni,
ɛɛn fɔ kasɔn ki yaa ka pe sogo. Na
mi ka ka yiri pe kɔrɔgɔ, mbe jɔlɔgɔ
wa pe na sanga ŋa ni, pa ye yaa
ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
8 Mi yaa ti pe tara ti jɔgɔ ti koro
waga, katugu pè pye mbasinmbele
na ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.

16

Zheruzalɛmu ca ki yɛn paa jɛlɛ ŋa wi woro ma sin wi pɔlɔ wi ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Zheruzalɛmu ca kì
katijangara nda pye, ti naga ki na!
3 Maga yo pe kan fɔ, pa we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
Zheruzalɛmu ca ki wogo na fɔ: Kana
tara to ti yɛn ma tɛlɛye pe tara re,
pa pɔ̀ɔn se wa ti ni. Ma to wìla pye
Amɔri cɛnlɛ woo, a ma nɔ wì pye
Hɛti cɛnlɛ woo.
4 Ma sepilige ki ni, lere sila ta
mbɔɔn kundinɛ li kɔn, lere sila ta
mbɔɔn woli tɔnmɔ ni mbɔɔn pye
kpoyi. Lere sila ma witige ki fa
kɔ† ni paa yɛgɛ ŋga na pe maa
ki piin piyɛngɛlɛ ke kan; lere sila
parisanyɛɛrɛ tɛgɛ mbɔɔn fo.
5 Lere kpɛ sila ma yinriwɛ ta
mbege kagala ŋgele la nuŋgba pye
ma kan, mbɔɔn shɔ. Ɛɛn fɔ ma
sepilige ki ni, pàa ma wa wa yan,
katugu ma la kìla kɔ pe na.
6 «Kona, maga ta mìla pye na toro
le ma tanla, a mì sɔɔn yan ma yɛn na
pinligi wa ma kasanwa pi ni. A mì
sɔɔn pye fɔ: ‹Mbɔɔn ta wa ma sege
kasanwa pi ni, ma daga mbe pɔgɔ,
ma daga mbe pɔgɔ!›
7 Mìla ti, a mà yiri ma lɛ paa
wasege yan yɛn. Mà gbɔgɔ, ma
tɔnlɔ, ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Ma yinŋgele
kàa tugbɔlɔ, a mà sire yiri. Ɛɛn fɔ
màa pye witiwaga kpeŋgbeleŋgbe.
8 «Ko puŋgo na, a mì si toro le ma
tanla naa, mɔɔ wele; a mì sigi yan fɔ
mà gbɔn pɔrɔgɔ na. Kona, a mì silan
derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔnrɔ ti wa ma
na mɔɔ witiwaga ki tɔn ti ni. A mì si
wugu ma kan, ma yɔn finliwɛ le ma
ni. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Koni mà pye na woo.
9 A mì sɔɔn woli tɔnmɔ ni, ma
kasanwa pi laga ma na, mɛɛ sinmɛ
fa ma na.
10 A mì si yaripɔrɔ le ma na, nda
pè sɔgɔ, ma sɛlɛgɛ sawira tiyɔnrɔ le
ma tɔɔrɔ ti na, ma kurusijara ŋa pè
gbegele lɛn jese ni wa kan ma yeri,
konaa ma suwa jese derigbɔgɔ le ma
na.
11 A mì si fereyaara le ma na, ma
kɛɛ yɔlɔgɔ kannjinɛ le ma kɛɛ ki na,
ma yɔlɔgɔ somu le wa ma yɔlɔgɔ.
12 A mì si numala kannjinɛ le wa
ma numala li na, ma nuŋgbogolo
le ma kan konaa ma wunluwɔ njala
tiyɔnlɔ kan wa ma go ki na.
13 A mì sɔɔn fere tɛ naa warifuwe
yaara ni, naa lɛn jese yaripɔrɔ ni,

† **16:4 16.4:** Faa kìla pye pe ma kɔ fa piyɛnlɛ li na mbe fanŋga le li ni.

naa suwa jese yaripɔrɔ ni, konaa yaripɔrɔ nda pè sɔgɔ. Ma yaakara tìla pye muwɛ tiyɔɔn, naa sɛnrɛgɛ, konaa oliviye tige pire sinmɛ. A mà si kanŋga ma yɔn fɔ jɛŋgɛ, ma pye paa wunlunjɔ yɛn.

14 Ma mɛgɛ kìla yiri wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni ma tiyɔnwɔ pi kala na. Ma tiyɔnwɔ pìla pi yɛɛ yɔn fili, katugu mìla ma fere, ma gbɔgɔwɔ kan ma yeri. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Zheruzalɛmu ca kì pye paa nanjaa yɛn

15 «Ɛɛn fɔ màa ma jigi wi taga ma tiyɔnwɔ pi na, ma mɛgɛ ŋga kì yiri ki kala na, a kìgi kan mà pye nanjaa. Màa ma yɛɛ pɛrɛ torofɔ pyew wi yeri, màa ma yɛɛ kan lere pyew wi yeri.

16 Màa ma yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ta lɛ mari tɛgɛ mɔɔ yarisunndo gbɔgɔsara nda wa tinndiye pe na ti fere ti ni, nɔɔ nanjara ti piin wa ti na. Ki kala cɛnlɛ la fa pye gbɛn, la se si ka pye naa.

17 Tɛ fereyaara naa warifuwe fereyaara nda mìla kan ma yeri, màri lɛ ma yaara yanlɛrɛ gbegele nambala, mari pye yarisunndo, nɛɛ nanjara piin ti ni.

18 Ma yaripɔrɔ tiyɔnrɔ nda pè sɔgɔ, to mà tɛgɛ ma ki yarisunndo ti tɔn ti ni; na sinmɛ po naa na wusuna nuwɔ taan ŋa mila kan ma yeri, a màri wɔ saraga ti yeri.

19 Yaakara nda mìla kan ma yeri, to yɛn fɔ muwɛ tiyɔɔn naa sinmɛ konaa sɛnrɛgɛ ni, ma ta mari pye ma yɔn suro, mà ti ni fuun ti lɛ mari pye wusuna nuwɔ taan saraga, mari kan yarisunndo ti yeri. Ŋga kì pye koyi yɛɛn.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

20 «Pinambiile naa sumborombiile mbele màa se na kan, màa pe wɔ saraga yarisunndo ti yeri, jaŋgo pe pye ti yaakara. Ma nanjara ti sila ma yɛnlɛ tin wi le?

21 Màa na piile pe kɔnlɔgi ma pe pye saraga, ma pe sogo kasɔn ma yarisunndo ti kan.

22 Mbɔɔn ta wa ma katijangara to naa ma nanjara ti ni, ma sila nawa to ma punwɛ sanga wi na, sanga ŋa ni màa pye witiwaga kpolokpolo konaa ma to na pinligi wa ma kasanwa pi ni.»

23 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: «Kapege ŋga fuun màa pye ki kala na, jɔlɔgɔ yaa ma ta. Jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!

24 Mà yarisunndo yinrɛ kan, mà sunzara gbegele katoro pyew ti ni.

25 Mà sunzara gbegele koŋgolo filisara ti ni fuun ti na. Ma tiyɔnwɔ màa jɔgɔ, mɔ̀ɔ yɛɛ kan torofɔ pyew wi yeri, mɔ̀ɔ nanjara kapyere ti lɛgɛ.

26 Mà nanjara pye ma cɛnyɛɛnlɛ, Ezhipiti tara fɛnnɛ pe nambala mbele fanŋga ni pe ni, mɔ̀ɔ nanjara ti lɛgɛ fɔ mala nawa pi ŋgban na na.

27 Ki kala na, mì yiri fanŋga ni ma kɔrɔgɔ, mì ka kɔn wa ma tasaga ki na, mɔ̀ɔ le ma juguye pe kɛɛ, Filisiti tara fɛnnɛ sumbonɔ† wele, poro mbele ma katijangara tìla pye na fɛrɛ waa pe na we.

28 Màa nanjara pye Asiri tara fɛnnɛ pe ni, katugu nda màa pye ti sila ma yɛnlɛ tin. Màa nanjara pye pe ni, ɛɛn fɔ ti sila ma yɛnlɛ tin.

29 Màa pye nɔɔ nanjara ti piin Kana tara fɛnnɛ pe ni nari lege, fɔ ma saa gbɔn wa Kalide tara, poro mbele pe yɛn safari wafɛnnɛ wele, konaa ki ni fuun ti sila ma yɛnlɛ tin.

Zheruzalɛmu ca kapere tìla toro ti da wi na

30 «E, ma kotogo kì ku ma na dɛ! Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma. Màa si kotogo le ma yɛɛ ni, naga kagala ke ni fuun ke piin paa nanjaa jɛnŋɛ yɛn.

31 Sanga ŋa ni màa ma yarisunndo yinrɛ ti kan koŋgolo ke ni fuun ke filisara ti na, ma sunzara gbegele wa katoro ti ni fuun ti ni, ma sila pye

† **16:27 16.27:** Filisiti tara fɛnnɛ sumbonɔ poro pe yɛn Filisiti tara cara re.

paa nanjaa yɛn, ŋa wi maa penjara shoo.
32 Màa pye jɛlɛ nandaa ŋa wi maa
yɛɛ kan nambanmbala yeri, maa
yɛɛra pɔlɔ wi yaga wa.
33 Nanjaa pyew pe maa sara, ɛɛn
fɔ mboro wo na, mà yarikanra
kankan ma kɛɛnlɛ pe ni fuun pe
yeri. Mà pe sara, jaŋgo mbe pe tile
mbe pan pe ni ma yɛɛ kɔrɔgɔ, mbe
yiri kɛɛ ki ni fuun ki na, mbe pan
mbaa nanjara piin ma ni.
34 Wa ma nanjara ti ni, mɔ̀ɔ kala
li yirige li yɛ nanjaala sanmbala pe
wolo li ni. Nambala poro pe ma saa
na nanjaa wi lagajaa, poro pe ma
nanjaa wi sara, ma si yala, mboro
màa pye na poro sara. Ki kala
na, ma kala lì yiri li yɛ nanjaala
sanmbala pe wolo li ni.
35 «Ki kala na, mboro Zheruzalɛmu
ca ŋga nanjaa, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
ti logo.
36 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: Mɔ̀ɔ yɛɛ pagala, mɔ̀ɔ fɛrɛ
ti yirige funwa na ma nanjara ti
kala na, ma kɛɛnlɛ pe ni konaa ma
yarisunndo tijangara ti ni fuun ti ni;
mɔ̀ɔ piile pe gbo ma pè wɔ saraga
ma yarisunndo ti yeri.
37 Ki kala na, mi yaa ma kɛɛnlɛ
pe ni fuun pe gbogolo, poro mbele
pe kala làa pye mɔɔ ndanla we,
poro mbele fuun pe yɛn mɔɔ ndanla
konaa mbele pe yɛn mɔɔ mbɛn pe
ni. Mi yaa ka pe gbogolo mbe yiri
kɛɛ ki ni fuun ki na, mbe pe wa ma
na, mbɔɔn fɛrɛ ti yirige funwa na pe
yɛgɛ na, jaŋgo pɔɔn witiwaga ki yan.
38 Mi yaa kiti kɔn ma na, paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kiti kɔn jɛɛlɛ
nandaala konaa jɛɛlɛ legboleele pe
na. Na naŋgbanwa gbɔɔ po naa na
kayaŋga ŋga mi yaa wɔ ki kala na,
mi yaa kɔɔn gbo.
39 Mi yaa kɔɔn le ma kɛɛnlɛ pe
kɛɛ. Pe yaa kɔɔn yarisunndo yinrɛ
ti jaanri, mbɔɔn sunzara ti jɔgɔ.
Pe yaa kɔɔn yaripɔrɔ ti wɔ ma
na, mbɔɔn fereyaara nda gbɔgɔwɔ
woro ti wɔ ma na, mbɔɔn yaga
witiwaga.
40 Pe yaa ka janwa gbɔlɔ la yirige
mbe wa ma na; pe yaa kɔɔn wa
sinndɛɛrɛ ni, mbɔɔn furugu tokobi
ni.
41 Pe yaa kɔɔn yinrɛ ti sogo, mbe
kiti kɔn ma na jɛɛlɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na.
Mi yaa kɔɔn nanjara ti kɔ, kona ma
se kɔɔn kɔnlɔ wa sara naa.
42 Mi yaa kanla naŋgbanwa gbɔɔ
kala li pye ma na fɔ sa gbɔn wa li
kɔsaga, yenjaga ŋga ki yɛn na ni ma
kala na, ki yaa kɔ. Na nawa pi yaa
yinŋgi, mi se ka nawa ŋgban naa.
43 Ŋga mìla pye ma kan ma punwɛ
sanga wi ni, mɛɛ nawa to ki na,
ɛɛn fɔ màa na nawa pi ŋgban ma
kapyere ti ni fuun ti ni. Ki kala na,
mi fun, mi yaa ti mɔɔ kapyere ti go
kala li lɛ. Mi ŋa ye Fɔ, Yawe yɛnŋɛlɛ
le, muwi mì yo ma. Naga yɛn ma,
mɛɛ ma kalikalawa pi pye maa taga
wa ma katijangara ti ni fuun ti na wi
le?»

Zheruzalɛmu ca kapyere tì tijanga ma wɛ cara sannda ti woro ti na

44 «Wele, leele mbele fuun pe
maa yomiyɛgɛlɛ waa, pe yaa kaa ki
yomiyɛlɛ na li waa ma na, mbaa
yuun fɔ: ‹Yɛgɛ ŋga na nɔfɔ wi yɛn,
pa sumborombyɔ wi yɛn ma fun.›
45 Ma yɛn ma nɔ wi yɛɛra pisee,
wo ŋa wùu pɔlɔ wo naa wi piile pe
wa we. Ma yɛn ma nɔsepiile jɛɛlɛ
pe nɔsepyɔ piiri, poro mbele pè pe
pɛnɛ poro naa pe piile pe wa we. Ye
nɔ wìla pye Hɛti cɛnlɛ woo, a ye to
wo pye Amɔri cɛnlɛ woo.
46 Ma njɔ ŋa wi yɛn ma cɛn wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, wo
wi yɛn Samari ca konaa ki kanŋgara
na cara ti ni. Ma jɔnlɔ sumboro
ŋa wi yɛn ma cɛn wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki na, wo wi yɛn Sodɔmu
ca konaa ki kanŋgara na cara ti ni.
47 Mbaa tanri mbaa yala pe tan-
galɔmɔ pi ni konaa pe katijangara
pyege ki ni, ma sigi da ko cɛ na, ɛɛn
fɔ ma kapyere ti ni fuun tì tijanga
ma wɛ pe woro ti na.
48 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi
yɛn naga yuun fɔ: ‹Mboro naa ma

kanŋgara cara ti ni, ŋga yàa pye, ma jɔnlɔ sumboro, Sodɔmu ca ye, ko naa ki kanŋgara na cara ti ni, ti sila ki pye fyew.
49 Wele, ma jɔnlɔ sumboro, sodɔmu ca ye, ki kapere tori nda yɛɛn: Kìla pye yɛɛ gbɔgɔwɔ ni, ma yaakara ta ma tin fɔ ma toro, ma pye yɛyinŋge na konaa fyɛrɛ fu. Ko naa ki kanŋgara na cara ti ni, ti sila mbele pe yɛn tege na poro naa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe saga.
50 Pàa pye na yɛgɛ tungu leele na, na katijangara piin na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Naa mìla kaa ki yan ma, a mì si pe tɔngɔ ma pe wɔ wa.
51 Samari ca ko na, kapere nda mà pye, ki siri walaga pye. Ma katijangara nda mà pye, tì wɛ Samari ca woro ti na. Samari ca naa Sodɔmu ca ki ni, to nda ti yɛn ma nɔsepiile jɛɛlɛ, na lere ka pe katijangara nda fuun pè pye ti taanla ma woro ti ni, pe yaa yo fɔ poro sin ma wɛ mboro na.
52 Koni mboro fun, ma daga mbɔɔn fɛrɛ ti kun ma yɛɛ ni ma kapere ti kala na. Mà tanga kan ma nɔsepiile jɛɛlɛ pe yeri, kì kaa pye mà kajɔgɔrɔ pye, nda ti yɛn ma tijanga ma wɛ pe woro ti na we. A kì cɛn ndɛɛ pè sin ma wɛ ma na. Koni kì gbɔn ma na ma fɛrɛ shɔ, ma go kì sogo ma na, mà jɛn màga naga fɔ ma nɔsepiile jɛɛlɛ pè sin ma wɛ ma na.›
53 Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, Sodɔmu ca naa ki kanŋgara na cara ti ni konaa Samari ca naa ki kanŋgara na cara ti ni, mi yaa sɔngɔrɔ mberi tɛgɛ wa ti yɔnlɔ li ni naa. Mi yaa ka mboro fun ma sɔngɔrɔ mbɔɔn tɛgɛ wa ma yɔnlɔ li ni.
54 Pa kona ma yaa fɛrɛ shɔ, fɔ ma go ki sogo ma na, ŋga fuun mà pye ki kala na. Ko yaa ki kan ki cara ti kotogo sogowo ta.
55 Ma nɔsepiile jɛɛlɛ wele, Sodɔmu ca konaa ki kanŋgara na cara ti ni, ti yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ti faa yɔnlɔ li ni. Ma nɔsepyɔ sumboro, Samari ca ye, ko naa ki kanŋgara na cara ti ni, ti yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ti faa yɔnlɔ li ni. Mboro naa ma kanŋgara na cara ti ni, ye yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ye faa yɔnlɔ li ni.
56 Sanga ŋa ni màa pye nɔɔ yɛɛ gbogo, ma sila pye na para nɔɔ nɔsepyɔ sumboro, Sodɔmu ca ki tifaga wi le?
57 Ki sanga wi ni, kìla yala ma tipewe pi fa yiri funwa na gbɛn. Koni kì gbɔn ma na, Aramu tara cara to naa ti kanŋgara na cara ti ni fuun ti ni, ti yɛn nɔɔ tifaga; Filisiti tara cara ti yɛn nɔɔ tegele kɛɛ ki ni fuun ki na.
58 Koni ma yaa yere ma kalikalawa kapyere naa ma katijangara ti go kala li ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi yɛn kɔsaga fu

59 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ŋga mà pye, mi yaa ki yɔngɔ pye ma na fun. Yɔn finliwɛ mba pi yɛn we sɔgɔwɔ màa jɔgɔ, màa wugu ma sɛnrɛ nda yo, ma siri jate.
60 Konaa ki ni fuun, yɔn finliwɛ mba mìla le ma punwɛ sanga wi ni, na jatere wi yaa koro pi na. Mi yaa yɔn finliwɛ mbakɔɔ le ma ni.
61 Kiga pye ma, na maga kɔɔn njɛɛlɛ naa ma jɛɛnlɛ sumbonɔ pe yan naa, pa ma yaa nawa to ma kapyere ti na mbe fɛrɛ shɔ. Mi yaa ka pe kan ma yeri, pe pye paa ma sumborombiile yɛn; ɛɛn fɔ mi woro na ko piin yɔn finliwɛ mba pi yɛn mi naa mboro sɔgɔwɔ po kala na.
62 Mi yaa kanla yɔn finliwɛ pi le ma ni naa; pa kona ma yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
63 Kona, ma yaa nawa to ma faa kapyere ti na, janŋgo ki fɛrɛ wa ma na, ma go ki sogo ma na. Kona, na mi ka kɔɔn kapere ti ni fuun ti kala yaga ma na sanga ŋa ni, ma se ka ya mbɔɔn yɔn ki yɛngɛ mbe para naa, fɛrɛ ti kala na.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

17

Yomiyɛlɛ na làa wa yɔnye shyɛn naa ɛrɛzɛn kɛrɛ sɛnrɛ na

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, nandalenɛ wa, ma
yomiyɛlɛ la wa Izirayɛli woolo pe
kan.
3 Maga yo pe kan fɔ pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yɔn
gbegbeŋɛ wà la pye wa, ŋa wi
kanwira tìla pye ma tɔnlɔndɔnlɔ,
a kanwira sire tì tɔnlɔndɔnlɔ. Wi
sire tìla pye ma yɔnlɔgɔ yɔnlɔgɔ.
Pilige ka, a wì si pan wa Liban tara
yanwira ti go na, mɛɛ sɛdiri tige ka
namunjɔ njege kaw ma kari ki ni†.
4 Tige njege ŋga kìla yagara ma wɛ
ti ni fuun ti na, a wì sigi kaw ma kari
ki ni safari wafɛnnɛ pele tara ni, ma
saa ki tɛgɛ jawo pyefɛnnɛ cagbɔgɔ
ka ni†.
5 « ‹Ko puŋgo na, a wì si Izirayɛli
tara tipile yirifɔnnɔ la lɛ ma saa li
sanri laga ŋga kì fugurɔ ka ni. Wìla
li sanri tɔnmɔ lɛgɛrɛ pa tanla, paa
yɛgɛ ŋga na sɔli tire ma yiri tɔnmɔ
laga na we†.
6 Ki tipile yirifɔnnɔ lì si kaa yiri ma
pye ɛrɛzɛn tirige tiyɔngɔ, ma fulolo
tara ti na. Ki njere tìla tɔnlɔndɔnlɔ
ma kari wa yɔn wi kɛɛ yeri. Ki ninde
tìla kari wa wi nɔgɔ. Kìla yiri ma
pye ɛrɛzɛn tirige, ma njere tugbɔɔrɔ
naa njere tumɔɔrɔ yirige.
7 Ɛɛn fɔ, a yɔn wà yɛgɛ si pan;
wìla pye gbegbeŋɛ, wi kanwira tìla
tɔnlɔndɔnlɔ, a wi sire tì lɛgɛ. Kona,
a ɛrɛzɛn tirige kì sigi ninde ti yɛgɛ
sin ma kari wa wo fun wi yeri, ma
ki njere ti jaraga ma kari wa wi yeri.
Ɛrɛzɛn tirige kìla pye naga jate fɔ ki
yaa tɔnmɔ lɛgɛrɛ ta wa ko laga ko na
mbe wɛ kìla pye laga koŋgbanŋga
ŋga na ko na†.
8 Pàa ɛrɛzɛn tirige ki sanri tara
tiyɔnrɔ ta na, tɔnmɔ lɛgɛrɛ pa tanla,
jaŋgo ki njere wɔ, ki sɛ mbe pye
ɛrɛzɛn tirige tiyɔngɔ.›

9 «Maga yo Izirayɛli woolo pe kan
fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Naga yɛn ma, ki ɛrɛzɛn tirige ki
mbe ya mbege yɛɛ ta le? Naga yɛn
ma, yɔn koŋgbanŋa wi sege ninde ti
kɔlɔgi mbege pire ti jɔgɔ konaa mbe
ti ki waga, jaŋgo ki wɛfunfunndo ti
ni fuun ti waga wi le? Wi yaa ki
ɛrɛzɛn tirige ki tile mbege kɔw ki
ninde ti ni. Wi se ka jori fanŋga
gbɔgɔ na nakoma janwa gbɔlɔ na,
mbege tile mbege kɔlɔgi.
10 Koni ɛrɛzɛn tirige pè ko sanri,
ɛɛn fɔ ki mbe ya mbege yɛɛ ta le? Na
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ wɛrɛgɛ kiga
kaa gbɔɔn mbaa waa ki na, naga yɛn
ma, ki se waga wi le? Ki yaa waga
wa tara nda pège sanri ti na.› »

Ezekiyɛli wìla yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo Izirayɛli woolo pe kan

11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
12 «Ki cɛnlɛ woolo mbele pè yiri
ma je, ki yo pe kan fɔ: ‹Yee ki
yomiyɛlɛ na li kɔrɔ wi jɛn wi le?›
Maga yo pe kan fɔ: ‹Ye wele, Ba-
bilɔni tara wunlunaŋa wì kari wa
Zheruzalɛmu ca ma saa Zhuda tara
wunlunaŋa wo naa wi tara teele pe
yigi, ma kari pe ni wa Babilɔni tara.
13 Ko puŋgo na, a wì si wunluwɔ
go woo wa wɔ, ma yɔn finliwɛ le wi
ni, ma ti a wì wugu maa kan mbe
koro sinŋɛ wi ni. A wì si tara teele pe
yigi ma kari pe ni wa Babilɔni tara,

† **17:3 17.3:** Yɔn gbegbeŋɛ ŋa sɛnrɛ tì yo wo yɛn ma taanla Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wo ni. Wo wìla pan ma malaga gbɔn Zheruzalɛmu ca ki ni maga shɔ (Eze 12). † **17:4 17.4:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakini wo naa wi tara legbɔɔlɔ pe yingiwɛ po sɛnrɛ na. Pàa Yehoyakini wi yigi malaga kasopyɔ ma kari wi ni wa Babilɔni tara. † **17:5 17.5:** Izirayɛli tara tipile yirifɔnnɔ lo li yɛn wunlunaŋa Sedesiyasi we. Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wìla Sedesiyasi wi tɛgɛ Zhuda tara ti wunlunaŋa (2 Wunlu 24.17). † **17:7 17.7:** Yɔn shyɛn woo wo yɛn ma taanla Ezhipiti tara wunlunaŋa Farawɔn wo ni; wunlunaŋa Sedesiyasi wìla pye naga jate mbe yɔn finliwɛ le wi ni (Eze 17.15).

14 jaŋgo tara ti fanŋga ki kologo,
tiga ka ya mbe yiri naa, leele pe koro
yɔn finliwɛ na wo nuŋgba ni.
15 Ɛɛn fɔ, a wì si kaa yiri
ma je Nebukanezari wi na, mɛɛ
pitunmbolo torogo wa Ezhipiti tara
ma yo wunlunaŋa wi shɔnye naa
maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ kan wi yeri.
Naga yɛn ma, ko wogo ŋga wì pye
yɛɛn, wi mbe cew ta mɛlɛ? Mbege
ta wì yɔn finliwɛ pi jɔgɔ, wi yaa wi
yɛɛ shɔ mɛlɛ?› »
16 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn
naga yuun fɔ: «Wunlunaŋa ŋa wìla
ki lerefɔ wi tɛgɛ wunluwɔ pi na, wi
yaa ka sa ku wa ki wunlunaŋa wi
tara ti ni, wa Babilɔni ca; katugu
wìla wugu ma wunlunaŋa wi kan
ma sɛnrɛ nda yo, wì siri jate, wì yɔn
finliwɛ pi jɔgɔ.
17 Ali na Ezhipiti tara wunlunaŋa
Farawɔn wiga pan maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege fanŋga wogo ni konaa
maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni, pe se ka ya
mbe ki wunlunaŋa wi saga malaga
sanga wi ni; katugu Babilɔni tara
fɛnnɛ pe yaa ka pan mbe lugusara
gbegele konaa mbe tara gbogolo
gbogolo ca ki mbogo ki na mbege fili,
mbe ta mbe lelɛgɛrɛ tɔngɔ.
18 Ki wunlunaŋa wì yɔn finliwɛ
pi jɔgɔ, katugu wìla wugu ma sɛnrɛ
nda yo, wii ti jate. Wìla wi yɛɛ kan
ma ki kagala ŋgele ke ni fuun ke
pye. Koni wi se ya mboo yɛɛ shɔ
naa.»
19 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
pa lì yo yɛɛn fɔ: «Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, ki
wunlunaŋa wìla wuguro nda wugu
na yɛgɛ sɔgɔwɔ, wi siri jate; wìlan
yɔn finliwɛ pi jɔgɔ. Ki kala na, mi
yaa wi kapere ti go kala li taga wi
na.
20 Mi yaa na mɛrɛ ti jan wi na,
mboo yigi wa na pɛnɛ li ni. Mi yaa
wi lɛ mbe kari wi ni wa Babilɔni
tara, mbe sa kiti kɔn wi na wa ki laga
ki na wi mbasinmɛ kapyere nda wì
pye na na ti kala na.
21 Wi maliŋgbɔɔnlɔ mbele fuun pe
yaa kaa fee mbe shɔ, pe yaa ka pe
gbo tokobi ni; mbele pe yaa ka koro
go na pe ni, pe yaa ka gbɔn mbe
jaraga mbe kari kɛɛ ki ni fuun ki na.
Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para.»

Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn mbe Izirayɛli wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo tɛgɛ wa pi yɔnlɔ

22 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Mi jate mi yaa ka njege
ka kaw sɛdiri tige ka namunjɔ na
mbe saga sanri. Mi yaa ki njege
yirifɔnŋgɔ ka kɔn wa njere ti ni
fuun ti go na, mbe saga sanri yan-
wiga titɔnlɔgɔ ŋga kì yaraga ka go
na†. 23 Mi yaa saga sanri Izirayɛli
tara yanwiga ŋga kì yaraga ti ni
fuun ti na wa ki go na. Ki yaa ka
yiri mbe njere wɔ, mbe pire sɛ, mbe
pye sɛdiri tige tiyɔngɔ. Sannjɛrɛ ti
cɛnlɛ pyew ti yaa ka pan mbaa cɛɛn
wa ki yinmɛ pi ni; ti yaa kaa cɛɛn
wa ki njere ti yinmɛ pi ni.
24 Pa kona yan tire ti ni fuun ti
yaa ki jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi
mi ma tigbɔgɔ ki tirige, ma tipile li
yirige. Mi ma tige tipirige ki waga,
ma tiwaga ki pye ki ma fun. Mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para, mi yaa sigi
pye.»

18

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn lere pyew wi na mbe yala wi kapyere ti ni

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki yomiyɛlɛ
na li waa Izirayɛli tara ti wogo na,
na yuun fɔ:
‹Teele pè ɛrɛzɛn pire tugbɔɔnrɔ ti
ka,
a pe piile pe ŋgangala kè tanga pe
na†.›

† **17:22 17.22:** Njege yirifɔnŋgɔ ŋga ki sɛnrɛ tì yo, ki yɛn ma taanla Izirayɛli tara wunlunaŋa wo ni (Eze 34.23; 2 Sami 7.12-16). Yanwiga titɔnlɔgɔ ŋga kì yaraga, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ca ye. † **18:2 18.2:** Zhere 31.29

3 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn
naga yuun fɔ ye se kaa ki yomiyɛlɛ
na li waa laga Izirayɛli tara naa.
4 Ye wele, sɛnwee piile pe ni fuun pe
yinŋgele ke yɛn na wogolo. Teele pe
yinŋgele o, piile pe yinŋgele o, ke
yɛn na wogolo. Lere ŋa ka kapege
pye wo wi daga mbe ku.

5 «Lesinŋɛ wi yɛn yɛgɛ ŋga na ki
ŋga, wi maa tanri kaselege na, na
kasinŋge piin.
6 Saara nda pe maa woo wa yan-
wira ti na wila la ta kaa, wila la yɛgɛ
yinrigi Izirayɛli woolo yarisunndo ti
na. Wila wi lewee yɛnlɛ wi jɔ wi ta.
Wila sinlɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn naa jogolo
yaan wi ni.
7 Wila li lere go na; wi ka lere
jin mboo kɛɛ yaraga shɔ mbege tɛgɛ
fɔgɔ ki yɔnlɔ, wi ma kaa ki sɔngɔrɔ
ki fɔ wi na. Wila yu. Fuŋgo yɛn
mbele na, wi maa yaakara kaan pe
yeri, wi ma yaripɔgɔ kan lere ŋa wi
yɛn witiwaga wi yeri.
8 Wila fɔgɔ le lere na mbaa tɔnli
jaa ki go na, wila la tɔnli pee jaa. Wi
maa kɛɛ kì wɔ kambasinŋge pyege
ki ni, wi ma kiti wi kɔn kaselege na
lere naa wi lewee yɛnlɛ pe sɔgɔwɔ.
9 Wi maa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ
koro naa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na
ma yala kaselege ki ni. Ki lerefɔ wi
yɛn lesinŋɛ. Wi yaa laa yinwege ki
piin. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, lo lì yo
ma.

10 «Ɛɛn fɔ, na ki lerefɔ wi ka
pinambyɔ se, ŋa wi pye lepee konaa
legbolere, nakoma wi pye ki kapyere
cɛnlɛ nda ka pyefɔ,
11 mbe sigi ta wi to wi sila ki cɛnlɛ
ka pye, na ki pyɔ wi ka saa saara nda
pe maa woo wa yanwira ti na ti kaa,
na wi kaa lewee yɛnlɛ wi jɔ wi ta,
12 na wi kaa nii fyɔnwɔ fɛnnɛ poro
naa leele mbele pe yɛn tege na pe go
na, na wi kaa yuun, yaraga ŋga wì
shɔ fɔgɔfɔ wi yeri maga tɛgɛ fɔgɔ ki
yɔnlɔ, na wi sigi sɔngɔrɔ wi na, na
wi kaa yɛgɛ yinrigi yarisunndo ti na,
mbaa katijangara piin,
13 na wi ka fɔgɔ le lere na mbaa
tɔnli jaa ki go na, na wi kaa tɔnli
pee shoo, naga yɛn ma, ki pyɔ wi yaa
koro mbaa wi yinwege ki piin wi le?
Ayoo wi se koro mbaa wi yinwege ki
piin. Ki katijangara nda fuun wì pye
ti kala na, pe yaa kaa gbo; wi yaa
suu yɛɛra kunwɔ pi go kala li lɛ.

14 «Ɛɛn fɔ na pinambyɔ ka pye
naŋa wa yeri, kapere nda fuun wi
to wì pye, na wi ka pye ti jɛnmɛ,
na wi kari yan, na wii yɛnlɛ mbaa
ti nuŋgba ti piin,
15 na wi woro na saara nda pe maa
woo wa yanwira ti na ti kaa, na wi
woro na yɛgɛ yinrigi Izirayɛli tara
yarisunndo ti na, na wi suu lewee
yɛnlɛ wi jɔ wi ta;
16 na wi woro na nii lere go na, na
wi woro na yaraga ka shoo fɔgɔfɔ
wi yeri mbege tɛgɛ fɔgɔ ki yɔnlɔ, na
wi woro na yuun, na wi kaa yaakara
kaan fuŋgo fɔ wi yeri mbaa yaripɔrɔ
kaan ŋa wi yɛn witiwaga wi yeri;
17 na wi woro na kambasinŋge
piin lere na, na wi woro na tɔnli
jaa fɔgɔ go na, na wi si woro
na tɔnli pee shoo, na wi kaa
tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa na
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, ki lerefɔ wi se
ku wi to wi kajɔɔgɔ ki kala na; wi
yaa laa yinwege ki piin, ki woro na
lere kɔɔn shyɛn.
18 Wi to wo wì leele pe jɔlɔ, ma
pe kɛɛ yaara ti yu, ma kambasinnde
pye wi tara woolo pe na. Wowi wi
daga mbe ku wi kapere ti kala na.

19 «Ye maa yuun fɔ: ‹Yiŋgi na
kapere nda tofɔ wì pye, ti fɔgɔ kii
si daga mbe tɔn pyɔ wi na?› Ki
se pye ma, katugu pyɔ wì tanga
kaselege naa kasinŋge ki na, konaa
mala kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke
yigi na tanri ke na. Ki pyɔ wi yaa
laa yinwege ki piin, ki woro na lere
kɔɔn shyɛn.
20 Lere ŋa ka kapege ki pye, ko fɔ
wo wi daga mbe ku. Tofɔ wi kajɔɔgɔ
ki go kala li se to pyɔ wi na, pyɔ wi
kajɔɔgɔ ki go kala li se to tofɔ wi na.
Lesinŋɛ wi yaa kaa kasinmɛ pi tɔnli

wi ta, lepee wi tipewe pi go kala li yaa ka to wi na.»

Kapege pyefɔ naa lesinŋɛ pe sara

21 «Na lepee wi ka puŋgo le wi kapere nda fuun wì pye ti ni mberi yaga, na wi kaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke na, mbaa na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa na kasinŋge ki piin, ki woro na lere kɔɔn shyɛn, wi yaa laa yinwege ki piin, wi se ku.
22 Kapere nda fuun wì pye ka kpɛ se jate wi go na naa; kasinŋge konɔ na wì tanga li kala na, wi yaa laa yinwege ki piin.
23 Naga yɛn ma, yaa ki jate ndɛɛ lepee wi kunwɔ po pilan ndanla wi le? We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi maa ki jaa wi wɔ wa wi kombegele ke ni, wila wi yinwege ki piin.
24 «Na lesinŋɛ wi kaa kasinŋge pyege ki yaga, mbaa kambasinŋge ki piin, lepee wi maa katijangara nda fuun piin, na wi kaa ti fɔrɔgi, naga yɛn ma, wi yaa laa yinwege ki piin wi le? Wi kasinŋge ŋga fuun wì pye pe se nawa to ka kpɛ na. Wi yaa ku wi kambasinmɛ naa wi kapere nda wì pye ti kala na.
25 «Ye maa yuun naa fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ li woro ma yala.› Yoro Izirayɛli woolo ye logo na yeri jɛŋgɛ. Naga yɛn ma, mi na koŋgolo koro ke woro ma yala wi le? Naga yɛn ma, yoro koŋgolo koro ma ke woro ma yala?
26 Na lesinŋɛ wa kaa kasinŋge pyege ki yaga mbaa kambasinŋge piin mbe si ku, ki fɔ wì ku wi kambasinŋge ko kala na.
27 Ɛɛn fɔ na lepee wa kaa kapege pyege ki yaga mbaa tanri kaselege naa kasinŋge na, wi yaa wi yinwege ki ta.
28 Na wi ka jatere ta mboo kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti jɛn mberi yaga, pa wi yaa laa yinwege ki piin, wi se ku.
29 «Ɛɛn fɔ yoro Izirayɛli woolo ye yɛn na yuun fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ li woro ma yala.› Yoro Izirayɛli woolo, naga yɛn ma, mi na koŋgolo koro ke woro ma yala wi le? Naga yɛn ma, yoro koŋgolo koro ma ke woro ma yala?
30 «Ki kala na, mi yaa ka kiti kɔn ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye na mbe yala ye kapyegele ke ni, yoro Izirayɛli woolo wele. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ye ye tangalɔmɔ pi kanŋga, ye sɔngɔrɔ ye puŋgo wa ye kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti yeri, jaŋgo ye kajɔgɔrɔ tiga ka ti ye tɔngɔ.
31 Kajɔgɔrɔ nda fuun yaa piin, ye laga ti na, ye ye kotogo ki kanŋga fɔnŋgɔ, ye nawa jatere fɔnŋɔ le ye yɛɛ ni. Yoro Izirayɛli woolo, yiŋgi na ye nɛɛ jaa mbe ku?
32 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma fɔ: ‹Lere mbe ku ki woro mala ndanla. Ki kala na, ye ye tangalɔmɔ pi kanŋga ye kapege ki yaga, jaŋgo yaa ye yinwege ki piin.› »

19

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Izirayɛli tara yɛkeele pe wogo na

1 Kona, a we Fɔ wì sho fɔ: «Mboro wo na, Ezekiyɛli, ma kunwɔ yurugo kɔ Izirayɛli tara teele pe wogo na, ma yo fɔ:
2 E, ma nɔ wìla pye paa jara nɔ gbɔɔ[†]
yɛn jaraye pe sɔgɔwɔ!
Wìla pye ma sinlɛ wa jara
yirifɔnmbɔlɔ pe sɔgɔwɔ, naa
piile pe yɔn suro ti woo.
3 Wìla wi pyɔ wa koro,
a wì yiri ma pye jara yirifɔnŋɔ.
Ŋa wìla kagbogo ki fɔrɔgɔ,
a wila leele pe kuun.
4 Cɛngɛlɛ kèle yɛgɛ woolo la wi kala
li logo,
a pè ti wì to wege ka ni.
A pè suu yigi ma tugurɔn kannjinɛ le
wa wi numala li na, mɛɛ kari
wi ni wa Ezhipiti tara[†].

[†] **19:2 19.2:** Jara nɔ gbɔɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo, wo yɛn ma taanla Zheruzalɛmu ca ko ni nakoma Zhuda cɛnlɛ lo ni. [†] **19:4 19.4:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhuda tara wunlunaŋa Yowahazi wo sɛnrɛ na.

5 «Naa jara nɔ wìla kaa ki yan wùu
pinambyɔ wi sige ma saa te,
a wi jigi wì si kɔn wi na.
A wì suu pyɔ wa yɛgɛ lɛ maa koro,
maa pye jara yirifɔnŋɔ.
6 A wi nɛɛ yanri jara sanmbala pe
sɔgɔwɔ.
Wìla yiri ma pye jara yirifɔnŋɔ;
wìla kagbogo ki fɔrɔgɔ,
a wila leele pe kaa.
7 Wìla pe malaga sigeyinrɛ ti jaanri†,
ma pe cara ti tɔngɔ.
Wi gbelege ki kala na, tara to naa
ti nawa yaara ti ni fuun ti
sunndo wìla kɔn ti na.
8 Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn maa maga, kè
si yiri wi kɔrɔgɔ,
ma yiri kɛɛ ki ni fuun ki na.
Kàa ke mɛrɛ ti jan wi na,
a wì to wa ke wege ki ni.
9 Pàa tugurɔn kannjinɛ le wa wi
numaga ki na
maa le gbaga ka ni,
ma kari wi ni wa Babilɔni tara
wunlunaŋa wi yeri.
Pàa saa wi tɔn malaga sigego ka ni,
jaŋgo paga kaa magala li logo naa
wa Izirayɛli tara yanwira ti
na.»

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ
ɛrɛzɛn tirige ki wogo na

10 Ma nɔ wìla pye paa ɛrɛzɛn tirige
yɛn, ŋga ki yɛn ma sanri lɔgɔ
yɔn na.
Pire lɛgɛrɛ naa njere lɛgɛrɛ la pye ki
na tɔnmɔ lɛgɛwɛ pi kala na.
11 Njere tugbɔɔrɔ la pye ki na,
a ki njere tì pye wunlumbolo pe
kanŋgala.
Kìla tɔnlɔ ma yagara ma wɛ tire
sannda ti na;
pe ma koro lege naga yaan ki ya-
gawa,
naa ki njere lɛgɛrɛ ti kala na.
12 Ɛɛn fɔ pàa ki kɔw naŋgbanwa
gbɔɔ ni maga wa tara;
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ kìla ki pire ti
waga, a tì toori.
Ki njere tugbɔɔrɔ tìla kaari ma
waga;
a kasɔn kìri sogo.
13 Koni pè saa ɛrɛzɛn tirige ki sanri
wa gbinri wi ni, wa lawaga
tara nda tɔnmɔ woro wa.
14 Kasɔn yiri wa ki tirige ki ni maga
njere to naa ki pire ti sogo.
Njege gbeŋge si koro ki na naa,
ŋga ki mbe ya pye wunluwɔ
kanŋgala.

Ki yurugo ŋga ki yɛn kunwɔ yu-
rugo; ki yaa koro mbaa koo kunwɔ
yurugo yɛn.

20

Yɛnŋɛlɛ làa pye na Izirayɛli woolo
pe yɛgɛ sinni,
ali mbege ta pàa yiri ma je

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɔlɔshyɛn
wolo li yeŋge kaŋgurugo wogo ki
pilige kɛ wogo ki na, a Izirayɛli tara
lelɛɛlɛ pèle si pan ma cɛn na yɛgɛ
sɔgɔwɔ, jaŋgo mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yewe mbeli nandanwa kala li jɛn.
2 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri ma yo fɔ:
3 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Izirayɛli tara
lelɛɛlɛ pe kan fɔ mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, pa mì yo yɛɛn fɔ: ‹Naga
yɛn ma, muwi ye pan mbe yewe
mbanla nandanwa kala li jɛn wi le?
Kaselege ko na, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi se
ti yanla yewe.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.
4 «Sɛnwee pyɔ, ma yɛɛ gbɛgɛlɛ,
ma kiti kɔn pe na, ki pyewe piga
kaa ma kɔɔn shyɛn. Pe tɛlɛye pàa
katijangara nda pye, ma pe nawa to
ti na.
5 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige
ŋga ni, mìla Izirayɛli woolo pe wɔ,
mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu ki
Zhakɔbu setirige piile pe kan. Mìla
na yɛɛ naga pe na wa Ezhipiti tara.
Mìlan kɛɛ yirige ma wugu pe kan ma
yo fɔ: Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le.›

† **19:7 19.7:** Ki laga ŋga ki sɛnrɛ ti woro ma filige Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ ŋa wi yɛn Aramuye sɛnrɛ ni wi ni.

6 Ki pilige ki ni, mìla wugu ma
pe kan, ma yo mi yaa pe yirige wa
Ezhipiti tara mbe kari pe ni tara ta
ni, nda mìla gbɛgɛlɛ pe kan, nda
nɔnɔ naa sɛnrɛgɛ yɛn na fuun wa
ti ni. Tara nda ti yɛn ma yɔn ma wɛ
tara ti ni fuun ti na†.
7 Mìla pe pye fɔ: ‹Ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba, yarisunndo tijan-
gara nda ye yɛn na yɛgɛ yinrigi ti na,
yeri wa. Yaga ka ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ
ni mbaa Ezhipiti tara yarisunndo ti
gbogo. Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le.›
8 «Ɛɛn fɔ pàa yiri ma je na na,
pe sila yɛnlɛ mbe logo na yeri. Pe
ni wa kpɛ sila yarisunndo tijangara
nda pàa pye na yɛgɛ yinrigi ti na ti
wa, pe sila je Ezhipiti tara yarisun-
ndo ti na. Mìla ki sɔnri mbanla
naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa pe na,
mbanla naŋgbanwa kala li pye pe
na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga, wa
Ezhipiti tara ti ni.
9 Ɛɛn fɔ mi sila yɛnlɛ mbege pye
pe na ma, na mɛgɛ ko kala na,
jaŋgo pàa pye ma cɛn cɛngɛlɛ ŋgele
sɔgɔwɔ, na mɛgɛ ki ka ka jɔgɔ ke
yɛgɛ sɔgɔwɔ, poro wɛlɛ mìla na yɛɛ
naga pe na, ma pe yirige ma pe wɔ
wa Ezhipiti tara.
10 «Mìla pe yirige wa Ezhipiti tara
ma kari pe ni wa gbinri wi ni.
11 A mì silan kondɛgɛŋgɛlɛ ke kan
pe yeri, mala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke
naga pe na; sɛnwee wi daga mbaa
tanri ke na, jaŋgo mbaa wi yinwege
ki piin ke fanŋga na.
12 Mìla na cɛnpilige ki kan pe yeri,
ki pye paa kacɛn yɛn mi naa poro
sɔgɔwɔ, jaŋgo pege jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le, na lì pe pye
kpoyi†.
13 Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pàa yiri
ma je na na wa gbinri wi ni. Pe sila
tanga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na; pàa
je na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, koro
ŋgele sɛnwee wi daga mbaa tanri
ke na, jaŋgo mbaa wi yinwege ki
piin ke fanŋga na. Pàa na cɛnpilige
ki jɔgɔ fɔ tipege. A mì sigi sɔnri
mbanla naŋgbanwa kala li wa pe na
wa gbinri wi ni, mbe pe tɔngɔ pew.
14 Ɛɛn fɔ mi sila ki pye ma, na
yɛɛra mɛgɛ ko kala na, jaŋgo mìla
pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni
cɛngɛlɛ ŋgele yɛgɛ na, na mɛgɛ ki
ka ka jɔgɔ wa ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 Muwi mìla na kɛɛ ki yirige ma
wugu pe kan wa gbinri wi ni, ma yo
fɔ mi se kari pe ni wa tara nda mìla
kan pe yeri ti ni; to nda nɔnɔ naa
sɛnrɛgɛ yɛn na fuun wa ti ni, ti si
yɛn ma yɔn ma wɛ tara ti ni fuun ti
na.
16 Mìla ko pye ma, katugu pàa
je na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na. Pe
sila pye na tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ
ke na; pàa pye nala cɛnpiliye yi
jogo, katugu pe jatere wìla koro pe
yarisunndo to na.
17 Konaa ki ni fuun, mìla pe wele
ma pe yinriwɛ ta, mi sila pye na jaa
mbe pe tɔngɔ; mi sila pe tɔngɔ mbe
pe wɔ wa gbinri wi ni.
18 «Mìla ki yo pe piile pe kan wa
gbinri wi ni fɔ: ‹Yaga kaa tanri ye
tɛlɛye pe kondɛgɛŋgɛlɛ ke na. Yaga
ka pe kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa
tanri ke na, yaga kaa pe yarisunndo
ti gbogo mbe ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni.
19 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ le. Yaa tanri
na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, yanla
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi yaa tanri
ke na.
20 Yanla cɛnpiliye yi pye kpoyi, pa
kona ki yaa pye paa kacɛn yɛn mi
naa yoro sɔgɔwɔ, jaŋgo yege jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le.›
21 «Ɛɛn fɔ pe piile fun pàa yiri
ma je na na. Pe sila tanga na
kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, pe sila na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri
ke na; koro ŋgele sɛnwee wi daga
mbaa tanri ke na, jaŋgo mbaa wi
yinwege ki piin ke fanŋga na. Pàa
na cɛnpiliye yi jɔgɔ. A mì sigi
sɔnri mbanla naŋgbanwa gbɔɔ kala

† **20:6 20.6:** Ɛki 6.2-8 † **20:12 20.12:** Na lì pe pye kpoyi, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na lì pe tɛgɛ pe yɛ li yɛɛ kan; Ɛki 31.13; Levi 20.8; 22.9.

li wa pe na wa gbinri wi ni, mbanla naŋgbanwa kala li pye pe na fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga.
22 Ɛɛn fɔ mi sila ki pye, na yɛɛra mɛgɛ ko kala na, jaŋgo mìla pe yirige wa Ezhipiti tara cɛngɛlɛ ŋgele yɛgɛ na, na mɛgɛ ki ka ka jɔgɔ ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.
23 Muwi mìla na kɛɛ ki yirige ma wugu pe kan fun wa gbinri wi ni, mbe pe jaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga mbe kari tara pyew ti ni.
24 Katugu pe sila pye nala kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke piin; pàa je na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, mala cɛnpiliye yi jɔgɔ. Pàa pye na yɛgɛ yinrigi pe tɛlɛye pe yarisunndo ti na.
25 Kì pye ma, a mì si kondɛgɛŋgɛlɛ kan pe yeri, ŋgele ke sila pye ma yɔn, ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ kan pe yeri, ŋgele pe saa ya mbaa pe yinwege ki piin ke fanŋga na.
26 Mìla ti, a pè pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni pe saara ti ni; to tìla pye pe pinambiile koŋgbanmbala mbele fuun pàa pye na woo saraga na pe sori kasɔn ni. Mìla ki pye ma, ma jɔlɔgɔ wa pe na, jaŋgo pege jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

Izirayɛli woolo pe sila logo Yɛnŋɛlɛ li yeri wa Kana tara

27 Ki kala na, sɛnwee pyɔ, para Izirayɛli tara woolo pe ni, maga yo pe kan fɔ: «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye tɛlɛye pàa na tifaga fun, katugu pe sila koro sinmbele na ni.
28 Mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu, ma yo mi yaa tara nda kan pe yeri, a mì si kari pe ni wa ti ni. Ɛɛn fɔ, a pè si saa na yɛgɛ yinrigi tinndiye titɔnlɔmbɔlɔ pe na konaa tigbɔrɔ nda fuun ti yɛn wɛrɛ ni ti na. Pa pàa pye na pe saara ti woo wa ki lara ti ni; pàa pye na pe yarilire saara ti woo wa, naa pe wusuna nuwɔ taan saara ti ni konaa pe duvɛn saraga ŋga pe ma wɔ ma wo ki ni ma ta mala naŋgbanwa pi yirige na ni.›
29 Kona, a mì si pe yewe ma yo fɔ: ‹Ye maa kee wa sunzara nda wa tinndiye pe na, ko yɛn yiŋgi?› Ali ma pan ma gbɔn nala, pe maa ki lara ti yinri sunzara.
30 «Ki kala na, ki yo Izirayɛli tara woolo pe kan fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Naga yɛn ma, ye si ye yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni paa ye tɛlɛye pe yɛn wi le? Naga yɛn ma, ye woro na kalikalawa piin na pe yarisunndo tijangara ti gbogo wi le?
31 Ali ma pan ma gbɔn nala, ye yɛn na ye yɛɛ teri fyɔngɔ ni, naa ye yɛn na ye saara ti woo, na ye piile pe woo saraga na pe sori kasɔn ni ye yarisunndo ti ni fuun ti kan we. Yoro Izirayɛli woolo, yaa ki sɔnri ndɛɛ mi yaa ye yaga yanla yewe wi le? Ayoo dɛ. Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ mi se yɛnlɛ ki na yanla yewe.›
32 «Ye yɛn naga sɔnri wa ye nawa naga jaa mbe pye paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn, konaa mbe pye paa tara sannda ti woolo pe yɛn, mbaa tire naa sinndɛɛrɛ ti gbogo. Ɛɛn fɔ ki wogo ki se pye.
33 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ mi yaa cɛn wunluwɔ pi na ye go na, na fanŋga konaa na yawa pi ni, mbanla naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na.
34 Mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; mìla ye jaraga ma kari ye ni tara nda ni, mi yaa ka ye yirige wa ti ni, mbe ye gbogolo naa na fanŋga konaa na yawa pi ni, mbanla naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na.
35 Mi yaa ka kari ye ni gbinri wa ni, mbe ye laga cɛngɛlɛ sanŋgala ke na, we sa we yɛɛ yan gbɔgɔyi, mbe kiti kɔn ye na.
36 Yɛgɛ ŋga na mìla kiti kɔn ye tɛlɛye pe na wa Ezhipiti tara ti ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi yaa kiti kɔn yoro fun ye na.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

37 Mi yaa ka ye yɛgɛ sin na yaayoro
kɔnrikanŋgala li ni mbe kari ye ni
wa na yɔn finliwɛ laga ki ni.
38 Leele mbele pè yiri ma je na
na konaa mbele pee logo na yeri,
mi yaa pe cɔnri mbe pe wɔ wa ye
sɔgɔwɔ. Pe yɛn ma cɛn tara nda
ni ma pye nambanmbala, mi yaa ka
pe yirige wa ti ni. Ɛɛn fɔ pe se ka
sɔngɔrɔ mbe pan laga Izirayɛli tara
ti ni. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
39 «Yoro wo na, yoro Izirayɛli
woolo wele, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba yaa kee ye saa ye yarisun-
ndo ti gbogo fasi! Ɛɛn fɔ ko puŋgo
na, ki ye ndanla ma ye mbɛn ye
yaa kaa nuru na yeri. Na mɛgɛ
ŋga ki yɛn kpoyi, ye se kaga tɛgɛ
fyɔngɔ ni naa ye yarikanra to naa
ye yarisunndo ti ni.›
40 Katugu Izirayɛli tara woolo pe
ni fuun, mbele fuun pe yaa ka pye
mbe cɛn wa tara ti ni, pe yaa kaa
paan mbaa na gbogo wa na yanwiga
kpoyi ki na, yanwiga ŋga kì yagara
Izirayɛli tara yanwira ti ni fuun ti
na we. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma. Pa mi yaa ka yɛnlɛ ye na
wa ki laga ki na. Mi yaa ka yo
yaa paan ye yarikanra ti ni, naa ye
yarilire fɔnndɔ koŋgbannda saara ti
ni konaa yaara nda fuun ye yaa ka
tɛgɛ ti yɛ na kan ti ni.
41 Yè gbɔn ma jaraga ma kari
cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ konaa tara
nda ni, na mi ka ka ye yirige wa ke
sɔgɔwɔ mbe ye gbogolo naa, pa mi
yaa ka yɛnlɛ ye na paa saraga nuwɔ
taan wogo yɛn. Kiga pye ma, kagala
ŋgele mi yaa pye ye ni ke kala na,
mi yaa ki naga cɛngɛlɛ sanŋgala ke
na fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
kpoyi.
42 Na mi ka ka sɔngɔrɔ mbe pan
ye ni wa Izirayɛli tara ti ni, to nda
mìla na kɛɛ ki yirige ma wugu mberi
kan ye tɛlɛye pe yeri, pa kona ye yaa
ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
43 Wa ki laga ki na, ye yaa ka nawa
to ye tangalɔmɔ lɛɛ pi na konaa ye
kapyere nda yè pye ma ye yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni ti na. Ye yaa ka lakɔ ye yɛɛ
na kapere nda fuun yè pye ti kala na.
44 Yoro Izirayɛli woolo wele, mi se
ka ye yigi mbe yala ye tangalɔmɔ
pee po naa ye kafaara ti ni, ɛɛn fɔ
mi yaa ka ye yigi jɛŋgɛ na yɛɛra
mɛgɛ ko kala na. Pa kona ye yaa
ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
lo lì yo ma.

21

Fyɛrɛ sɛnrɛ nda tìla yo Zhuda tara ti wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ
wa wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara
ti yeri, ma para ma wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ tara ti na, ma Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yo ma wa mbele pe yɛn
ma cɛn wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
tara† kɔlɔgɔ ki ni pe na.
3 Maga yo yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
kɔlɔgɔ woolo pe kan fɔ pe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa
kasɔn le ye ni. Ki kasɔn ki yaa
ka ye laga tire tipiire naa tiwara
ti ni fuun ti sogo. Ki kasɔn yinnɛ
li se ka figi. Ki yaa ka lere pyew
wi yɛgɛ ki mulugu, mbege lɛ wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na fɔ sa
gbɔn wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
ki na.
4 Kona leele pe ni fuun pe yaa ki
yan mbege jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ,
muwi mìgi kasɔn ki le; ki se si ya
figi.› »
5 Kona, a mì sho fɔ: «E, we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, leele pe yɛn naga
yuun fɔ: ‹Ki naŋa ŋa wi yɛn na
yomiyɛgɛlɛ waa ko cɛ!› »
6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ
ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

† **21:2 21.2:** Ŋga kì yo fɔ yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara, ko yɛn na para Zhuda tara to sɛnrɛ na.

7 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ
wa wa Zheruzalɛmu ca ki yeri, ma
para ma wa ki lara kpoyi ti na,
ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa
Izirayɛli tara ti na.
8 Maga yo Izirayɛli tara ti kan fɔ,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi
yaa yiri ye kɔrɔgɔ; mi yaa na tokobi
wi kɔw wa wi wofogo ki ni mbe
lesinmbele poro naa lepeele pe ni
fuun pe tɔngɔ wa ma ni.
9 Kì kaa pye mi yɛn na jaa
mbe lesinmbele poro naa lepeele
pe tɔngɔ wa ma ni, ki kala na,
mi yaa na tokobi wi kɔw wa wi
wofogo ki ni mbe leele pe ni fuun
pe tɔngɔ, mbege lɛ wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki yeri mbe saga wa wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
10 Kiga pye ma, lere pyew wi yaa ki
jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, mìlan tokobi
wi kɔw wa wi wofogo ki ni, wi se si
sɔngɔrɔ mbe ye wa naa.›
11 «Mboro wo na sɛnwee pyɔ, ta
jɛɛn! Ma gbɔw ma jigi wi ni wì
kɔn ma na konaa nandangawa ni pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
12 Na paga ma yewe mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi na ma nɛɛ jɛɛn?› Ma pe yɔn
sogo ma yo fɔ: ‹Katugu mì fyɛrɛ
sɛnrɛ ta logo ti yɛn na paan. Leele
pe sunndo wi yaa ka kɔn pe na, pe
kɛyɛn yi yaa ka fanla pe na, pe jatere
wi yaa ka piri pe na, pe kanŋguuro
ti yaa ka fanla pe na. Ee, ti yɛn na
paan! Ki yaa pye kaselege!› » We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ li tokobi kala

13 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri naa, ma yo fɔ:
14 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ ti yo ma yo fɔ, pa we Fɔ wì
yo yɛɛn fɔ:
‹Tokobi! Tokobi!
Pòo yɔn ki yɔ, maga filige!
15 Tokobi yɔn kì yɔ legbogo ko kala
na,
pòo yɔn ki turugo, jaŋgo wila
yɛngɛlɛ.
Naga yɛn ma, we mbe ya mbaa
yɔgɔri mɛlɛ we pinambyɔ wi
wunluwɔ kanŋgala li wogo
na?
Wunluwɔ kanŋgala li yɛn na tire
sannda pyew ti tifaga.
16 Pè tokobi wi kan, pe ta poo yɔ,
jaŋgo lere wa mboo yigi wa wi kɛɛ;
tokobi wi yɔn kì yɔ, pòo yɔn ki
turugo
jaŋgo mboo le gbofɔ wi kɛɛ.
17 Sɛnwee pyɔ, ta gbele ŋgbanga
maa jɔrɔgi,
katugu pè tokobi wi kɔw na woolo
pe na,
konaa Izirayɛli tara teele pe ni fuun
pe na.
Pè pe le tokobi wi kɛɛ poro naa na
woolo sanmbala pe ni fuun pe
ni;
ki kala na, tɔɔn jegbɔlɔ li gbɔɔn
jatere piriwɛn pi kala na.›
18 Katugu ki yɛn kaŋgbanga jɛŋgɛ;
tokobi wi woro na wunluwɔ
kanŋgala na jate, lo ka kɔ
mbe wɔ wa, ki yaa pye mɛlɛ?
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

19 «Koni, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ ti yo.
Ma kɛndagala ke gbɔn ke yɛɛ na
naŋgbanwa ni.
Tokobi wi yaa gbɔn gbɔnsaga shyɛn,
gbɔnsaga taanri.
Legbogo tokobi wowi;
legbogo gbɔgɔ tokobi wowi.
Wi yɛn na gbɔɔn kɛɛ ki ni fuun ki
na.
20 Wi yaa ti sunndo kɔngɔ mbe leele
pe ta,
jaŋgo pe lɛgɛrɛ mbe kurugo mbe
toori.
Ki kala na, mì legbogo tokobi wi
torogo wa pe yeyɔnrɔ nuŋgba
nuŋgba pyew ti na.
Pè tokobi wi yɔn ki yɔ wila yɛngɛlɛ,
pòo yɔn ki yɔ wila legbogo piin.
21 Tokobi taan, ta kuun kalige na,
maa kuun kamɛŋgɛ na!
Maga yɛgɛ sin laga o laga, maa
kuun!
22 Mi fun mi yaa kaa na kɛndagala
ke gbɔn ke yɛɛ na,
mi yaa kanla naŋgbanwa kala li pye
fɔ sa gbɔn wa li kɔsaga.» Mi

Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.

Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:
24 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, koŋgolo kacɛn wogolo shyɛn gbegele, ŋgele Babilɔni tara wunlunaŋa wi tokobi fɛnnɛ pe mbe ya toro wa ke ni mbe pan. Ki koŋgolo shyɛn ke daga mbe yiri tara nuŋgba ni. Ma kacɛn wa pye wa koŋgolo shyɛn ke ni fuun ke lɛsaga ki na, jaŋgo tokobi wi yɛn na kee ca ŋga ni, mbaa ki nari.
25 Ma konɔ nuŋgba kacɛn pye, na tokobi wi yaa toro wa li ni mbe kari wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe cagbɔgɔ Araba ki ni; mɛɛ konɔ la yɛgɛ kacɛn pye, na tokobi wi yaa toro wa li ni mbe pan wa Zhuda tara, wa Zheruzalɛmu ca ŋga pè malaga sigembogo kan maga maga we.
26 Katugu Babilɔni tara wunlunaŋa wi yɛn ma yere wa koŋgɛgɛlɛ ke na, wa koŋgolo shyɛn ke lɛsaga ki na. Wi yɛn naa jɛɛrɛ ti piin mbege jɛn konɔ na wi yaa lɛ. Wi yɛn na jɛlɛ wi wangala ke ni, na wi go nawa yarisunndo ti yewe. Wi yɛn na saraga yaayoro kara yinŋgele ke cancan na jɛlɛ ke ni.
27 Jɛɛrɛ pyewanla na làa Zheruzalɛmu ca ki naga, lì si to wa wi kalige kɛɛ ki na. Kì pye ma, wi yaa pan mbe mbogo jaanriyaara tɛgɛ le ki ca mboro ti tanla, mbe malaga kɔnnɔ wa, mbe legbogo pye. Pe yaa ka mbogo jaanriyaara yerege yerege wa ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti puŋgo na, mbe tara gbogolo lugusara mbogo ki na, mbe malaga gbɔnlugusara gbegele.
28 «Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ca woolo pe yɛn naga sɔnri ndɛɛ ki jɛɛrɛ kapyere ti woro yaraga ka pe yɛgɛ na; katugu pàa wugu ma pe yɛɛ kan fɔ yaraga ka se pe ta. Konaa ki ni fuun, Babilɔni tara wunlunaŋa wi yaa pe nawa to pe kambasinnde ti wogo na, mbe pe kɔgɔri fɔ pe yaa ka pe yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni.»
29 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye ye yɛn nala nawa tuun ye kambasinnde ti wogo na, na ye kolomɔ kapyere ti piin nari yinrigi funwa na, na ye kapere ti nari wa ye kapyegele ke ni fuun ke ni, mala nawa to ti ni fuun ti na, ki kala na, ye juguye pe yaa kɛɛ taga ye na mbe kari ye ni.
30 «Mboro wo na, Izirayɛli tara ti wunluwɔ pyɔ, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɔgɔfɔ konaa lepee; ma kapere ti fɔgɔ tɔnpilige kì gbɔn. Ma kajɔgɔrɔ tì gbɔn wa ti kɔsaga ki na, ki kala na, ti fɔgɔ tɔnpilige kì gbɔn†.
31 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Nɔrɔmiri wi yaa ka kɔw mbe laga wa ma go na, wunluwɔ njala li yaa ka kɔw mbe wɔ wa ma go ki na. Yaara ti ni fuun tì kanŋga. Ŋa wìla go sogo, wo yaa ka yiri; ŋa wìla yiri, wo yaa go sogo.
32 Kataga naa kataga! Mi yaa ka Zheruzalɛmu ca ki jɔgɔ mbege pye kataga. Ki jɔgɔwɔ cɛnlɛ pa fa pye gbɛn. Mi yaa ki pye ma, fɔ sa gbɔn ŋa wi daga mbe pan mbe kiti wi kɔn, wi sa pan, wo ŋa mìgi le wi kɛɛ we.›

Yɛnŋɛlɛ li yaa malaga gbɔn Amɔ cɛnlɛ woolo pe ni

33 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo, ma yo fɔ:
‹We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, pa lì yo yɛɛn
Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na konaa
tɛgɛlɛ na paa tegele li wogo na fɔ:
Tokobi, tokobi pòo kɔw wa wi
wofogo ki ni legbogo ki mɛgɛ
ni,
pòo yɔn ki turugo maga filige mbe
gboro pye,
maa yɔ wila yɛngɛlɛ paa yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ yɛn.
34 Ye jɛɛrɛ sɛnrɛ nda ti yɛn go fu
sɛnrɛ to naa ye yariyanra yagbogolo
woro ti ni, mbe ye ta wa ti ni, tokobi

† **21:30 21.30:** 2 Wunlu 25.4-7

wì gbɛgɛlɛ mbe lepeele tipeele pe kɔnlɔgi; pe kambasinnde tì gbɔn wa ti kɔsaga ki na, ki kala na, pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔnpilige kì gbɔn koni.›

35 «Ye ye tokobi wi le wa wi wofogo ki ni. Mì ye da ma ye tɛgɛ laga ŋga na, ye setirige kì yiri tara nda ni, pa mi yaa sa kiti kɔn wa ye na.

36 Mi yaa na naŋgbanwa gbɔɔ kala li wa ye na, mbanla kɔnrɔ tandorogo kasɔn ki fɛ mbege wa ye na. Mi yaa ye le lewɛlimbɛlɛ pele kɛɛ, mbele pe tunŋgo ki yɛn mbaa jɔgɔwɔ piin.

37 Kasɔn ki yaa ka ye sogo. Ye kasanwa pi yaa ka wo wa tara ti na. Lere se ka nawa to ye na naa; katugu mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para.»

22

Zheruzalɛmu ca woolo pàa kapere pye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:

2 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ma yɛɛ gbɛgɛlɛ ma kiti kɔn Zheruzalɛmu ca ŋga ki yɛn legbogo ca ki na. Ma kiti kɔn ki na. Katijangara nda fuun pè pye, ma ti yɛgɛ naga pe na.

3 Maga yo pe kan fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Wele, ki ca ŋga ki woolo pe yɛn na leele pe kuun wa ca ki ni, jaŋgo ki tɔngɔpilige ki fyɛɛlɛ ki gbɔn; pe yɛn na yarisunndo tijangara gbegele, ma pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni ti ni.

4 Legbogo ŋga yè pye, kì ye pye jɔgɔfɛnnɛ. Yarisunndo nda yè gbegele, tì ye tɛgɛ fyɔngɔ ni. Yège pye ma ye yinwege piliye yi were, ma ti a ye yɛgɛlɛ yɔn kì gbɔn wa ki kɔsaga ki na. Ki kala na, mi yaa ye pye tifagawa yaraga wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛgɛ sɔgɔwɔ, konaa titɛgɛrɛ yaraga tara sannda pyew ti yɛgɛ sɔgɔwɔ.

5 Mbele pe yɛn ye tanla tɔɔn konaa mbele pe yɛn wa lege, pe yaa kaa tɛgɛ ye na, katugu ye ca ki mɛgɛ kì jɔgɔ konaa ma yin kafaara ni.

6 « ‹Wele, Izirayɛli tara teele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na pe fanŋga ki piin naga nari wa ye yeri, na leele pe kuun.

7 Wa ye yeri, leele pe yɛn na pe teele naa pe nɛɛlɛ pe tifaga. Wa ye sɔgɔwɔ, leele pe yɛn na nambannjɛɛnlɛ pe jɔlɔ lewɛlɛwɛ kapyere ni. Wa ye yeri, leele pe maa nii pijiriwele naa naŋgunjaala pe go na†.

8 Ye yɛn nala cɛnsaga kpoyi ki tifaga, nala cɛnpiliye yi jogo†.

9 Wa ye yeri, leele pele yɛn wa, poro maa finlɛlɛ na leele mɛgɛ jogo mbe ta mbaa leele kuun. Wa ye yeri, leele pele maa yarisunndo saara yaara kaa wa yanwira ti na. Pe maa kalikalawa piin wa ye sɔgɔwɔ.

10 Wa ye yeri, pele maa sinlɛlɛ pe teele jɛɛlɛ ni, pele maa sinlɛlɛ jɛɛlɛ mbele pe yɛn jorowo pe ni fanŋga na.

11 Wa ye yeri, pele maa katijangara piin pe lewee yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe ni. Pele maa kalikalawa piin pe piile pe jɛɛlɛ pe ni, ma pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni. Pele maa sinlɛlɛ pe jɛɛnlɛ sumbonɔ pe ni fanŋga na, mbele pe yɛn pe toseyɛɛnlɛ wele†.

12 Wa ye yeri, pe maa yarikanra shoo mbe ta mbaa leele kuun? Ye maa fɔrɔ tari na tɔnli konaa tɔnli pee jaa ti go na. Ye maa ye lewee yɛɛnlɛ pe tɔnyɔgɔ, mbe ta mbe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ mi wo na, yè fɛgɛ na na.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

13 «Ye wele, mi yɛn nala kɛndagala ke gbɔɔn ke yɛɛ na naŋgbanwa pi na, katugu yè leele pe tɔnyɔgɔ, ma penjagbɔrɔ ta konaa ye yɛn na leele kuun wa ye ca ki ni.

14 Na mi ka ka yiri ye kɔrɔgɔ pilige ŋga ni, naga yɛn ma, ye mbe kotogo ta le? Naga yɛn ma, fanŋga mbe pye ye ni naa le? Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi mì para, mi yaa sigi pye.

† **22:7 22.7:** Ɛki 20.12; 22.20-21; Dete 5.15; 24.17 Levi 18.7-20 † **22:8 22.8:** Ɛki 20.8; Levi 26.2 † **22:11 22.11:**

15 Mi yaa ka ye gbɔn mbe ye jaraga
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
mbe ye jaraga mbe kari ye ni tara
ta yɛgɛ ni, mbe ye fyɔngɔ kapyere ti
kɔ mberi wɔ laga ye sɔgɔwɔ pew.
16 Yoro jate ye yaa ka ye yɛɛ tifaga
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri naa, ma yo fɔ:
18 «Sɛnwee pyɔ, Izirayɛli woolo
pe yɛn na yɛgɛ na paa tugurɔn
fire yɛn. Pe ni fuun pe yɛn
paa tuguyɛnrɛ yɛn, nakoma paa
fuwa yɛn, nakoma paa tugurɔn yɛn,
nakoma paa sunmu yɛn tugurɔn
yancɔlɔ la ni. Pe yɛn paa warifuwe
fire yɛn.
19 Ki kala na, pa we Fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye
ye ni fuun yè pye paa tugurɔn fire
yɛn, ye wele, mi yaa ye gbogolo wa
Zheruzalɛmu ca ki nawa.
20 Yɛgɛ ŋga na pe ma wari-
fuwe, nakoma tuguyɛnrɛ, nakoma
tugurɔn, nakoma sunmu nakoma
fuwa wi gbogolo mboo le tugurɔn
yancɔlɔ la ni, mbe kasɔn gbɛri li na
mberi yan, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi
na, mi fun wa na naŋgbanwa po naa
na kɔnrɔ tandorogo ki ni, mi yaa ka
ye gbogolo mbe ye pile, mbe kasɔn
le ye ni, mbe ye yan fun.
21 Mi yaa ka ye gbogolo ye yɛɛ na,
mbe silan naŋgbanwa kasɔn ki fɛ
mbege wa ye na. Kona, ye yaa ka
sogo mbe yan wa Zheruzalɛmu ca ki
nandogomɔ.
22 Yɛgɛ ŋga na warifuwe wi ma
yan wa tugurɔn yancɔlɔ li ni, pa
ye yaa ka yan ma fun wa ca ki
nandogomɔ. Pa kona ye yaa ki jɛn
fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mìlan
naŋgbanwa kala li wa ye na.› »

23 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri naa, ma yo fɔ:
24 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Zheruzalɛmu
ca ki kan fɔ: ‹Ma yɛn tara nda
fyɔngɔ kii wɔ ti ni; tisaga se pan ma
na na naŋgbanwa wagati wi na.›
25 Pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe yɛn na yɔn lemɛ piin wa ca ki
ni. Pe yɛn na tuun leele pe na, paa
yɛgɛ ŋga na jara ŋa wila kuunru
wi ma to wi kagboro ti na mberi
kɔɔnlɔ yuro yuro we; pe yɛn na
leele pe yarijɛndɛ to naa pe yaara
sɔnŋgbanga woro ti shoo pe yeri. Pe
yɛn na jɛɛlɛ lɛgɛrɛ piin naŋgunjaala
wa ca ki ni.
26 Pe saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn nala
lasiri wi jogo, lara nda tì tɛgɛ ti yɛ
na kan, pe yɛn nari teri fyɔngɔ ni.
Yaara nda ti yɛn kpoyi konaa nda ti
woro kpoyi pe woro nari woo ti yɛɛ
ni; yaara nda ti yɛn fyɔngɔ ni konaa
nda ti yɛn fyɔngɔ fu pe woro na leele
pe nari peri jɛn peri wɔ ti yɛɛ ni. Pe
woro nala cɛnpiliye yi jate. Mi yɛn
kpoyi yɛgɛ ŋga na, pege tɛgɛ fyɔngɔ
ni wa pe sɔgɔwɔ.
27 Pe tara teele pe yɛn paa kom-
bokara yɛn, nda ti maa ti kagboro
ti kɔɔnlɔ yuro yuro. Pe maa leele
kuun, na leele pele yinwege jogo,
mbe ta mbe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
28 Pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe yɛn na tɔnni leele pe kapere ti
na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
fɛnrɛgɛ tɛgɛ ma mbogo tiri maga
filige. Pe yariyanra nda paa yaan ti
yɛn wagafe, pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro
ti yɛn yagbogolo woro. Pe maa yuun
fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn.› Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ lii
para pe ni.
29 Tara woolo pe yɛn na leele pe
jɔlɔ, na pe kɛɛ yaara ti yuun pe yeri.
Pe yɛn na nii mbele pe yɛn tege na
konaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go na. Pe
yɛn na nambannjɛɛnlɛ pe jɔlɔ na pe
tanga ki shoo pe yeri.
30 Mìla lere wa lagaja wa pe
sɔgɔwɔ, ŋa wi mbaa mbogo ki wa
mbege yirige, mbaa leele pe go singi,
ŋa wi yaa yere ca ki malaga sigem-
bogo ki jɛɛnrisara ti tanla na yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mbe tara ti shɔ, jaŋgo mi ka
ka ta mbe ca ki tɔngɔ; ɛɛn fɔ mi sila
lere kpɛ ta wa pe ni.
31 Ki kala na, mi yaa na kɔnrɔ
tandorogo kala li wa pe na, mbe pe

sogo na naŋgbanwa kasɔn ki ni mbe pe kɔ. Mi yaa ti pe pe kapyegele ke go kala li lɛ.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

23

Samari tara ti nanjara kala

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, jɛɛlɛ shyɛn la pye wa, pe shyɛnmɛ pàa pye jɛlɛ nuŋgba sumborombiile.
3 Pàa pe yɛɛ kan nanjara ti yeri wa Ezhipiti tara. Pàa nanjara pye pe sumborowo sanga wi ni. Nambala pàa pye na pe yinŋgele ke yinri wa ki laga ki na. Pàa pye na pe kotoro ti talitali pe na, mbe pe ta sumbonɔ naŋambajɛɛnlɛ.
4 Njɔfɔ pàa pye naa yinri Ohola, na jɔnlɔfɔ wi yinri Oholiba†. Pàa pye na jɛɛlɛ. Pàa pinambiile naa sumborombiile se na kan. Ŋa pàa pye na yinri Ohola wo wi yɛn Samari ca ye, a Oholiba wo pye Zheruzalɛmu ca ye.
5 «Ɛɛn fɔ Ohola wìla pye na nanjara piin ali mbege ta wìla pye na jɔ. Asiri tara fɛnnɛ mbele pàa pye wi kɛɛnlɛ, wi cɛnyɛɛnlɛ wele, pe la kìla wi yigi fɔ ma saa toro.
6 Poro pàa pye na deriyɛnrɛ tiyɔnrɔ ti nii. Pàa pye gboforonɛriye konaa fanŋga fɛnnɛ. Pe ni fuun pàa pye lefɔnmbɔlɔ tiyɔɔnlɔ, ma pye shɔn lugufɛnnɛ na nuru shɔnye na.
7 Ohola wìla wi yɛɛ kan poro yeri, ma nanjara ti pye. Pe ni fuun pàa pye Asiri tara nambala pe ni fuun tiyɔɔnlɔ. Poro pe ni fuun pe la kìla wi yigi fɔ ma saa toro, a wùu yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni pe ni konaa pe yarisunndo ti ni.
8 Nanjara nda wìla pye na piin maga lɛ wa Ezhipiti tara, wi sila ti yaga; katugu maga lɛ wa wi sumboro sanga wi na, nambala pàa pye na sinlɛlɛ wi ni. Maa ta naŋambajɛɛn, pàa pye naa yinŋgele ke yinri, maa le nanjara ti ni fɔ jɛŋgɛ.
9 Ki kala na, mùu le wi kɛɛnlɛ, Asiri tara fɛnnɛ pe kɛɛ, poro mbele pe la kìla wi yigi fɔ ma saa toro we.
10 Poro pàa wi witiwaga ki yirige funwa na. Pàa wi pinambiile naa wi sumborombiile pe yigi ma kari pe ni, mɛɛ wo jate wi gbo tokobi ni. Pàa kiti kɔn ma jɔlɔgɔ wa wi na, a wi kala lì pye yɛgɛ nagawa jɛɛlɛ sanmbala pe yeri.

Zheruzalɛmu ca ki nanjara kala

11 «Wi jɔnlɔ sumboro Oholiba wìla ki kala li yan, ɛɛn fɔ wo nambala jogo ko la pe ma wɛ njɔfɔ wo wogo ko na.
12 Asiri tara nambala la kìla wi yigi fɔ ma saa toro, poro mbele pàa pye gboforonɛriye konaa fanŋga fɛnnɛ. Pàa pye wi cɛnyɛɛnlɛ, na yaripɔrɔ tiyɔnrɔ nii. Pe ni fuun pàa pye shɔn lugufɛnnɛ na nuru shɔnye na. Pe ni fuun pàa pye lefɔnmbɔlɔ tiyɔɔnlɔ.
13 A mì sigi yan fɔ wo fun wùu yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni, konɔ nuŋgba lo pe ni fuun shyɛn pàa tanga li na.
14 Jɔnlɔfɔ wìla ka taga wi nanjara ti na. Wìla nambala pele yanlɛɛlɛ yan pè pe gbegele mbogo na; wìla Kalide tara nambala yanlɛɛlɛ pele yan mbogo na, mbele pè penduru yɛɛn tɛgɛ ma pe gbegele.
15 Kurusijaraye la pye ma pɔpɔ wa pe sɛnŋgɛlɛ ke na; gbɔgɔwɔ njagala tiyɔngɔlɔ la pye ma pɔpɔ wa pe yinrɛ ti na. Pe ni fuun pàa pye paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn. Pàa pye ma yiri Babilɔni tara fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, ki Kalide tara to ti yɛn pe yɛɛra tara nda pàa se wa ti ni we.
16 Naa Oholiba wìla kaa pe yan, a pe la kì suu yigi fɔ ma saa toro. A wì si pitunmbolo torogo pe yeri wa Kalide tara, pe sa pe yeri wi kan.
17 A poro Babilɔni tara nambala pè si pan wa wi yeri, ma pan ma sinlɛ wi ni wa wi sinlɛsaga, maa tɛgɛ fyɔngɔ ni pe nanjara ti ni. Naa wìla

† **23:4 23.4:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, Ohola mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Wi cɛnsaga paraga go», Oholiba mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Na cɛnsaga paraga go ki yɛn wa wi ni.»

kaa wi yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni pe ni, a pe
la kì si kɔ wi na.
18 Wìla wi nanjara ti yirige funwa
na kpeŋgbeleŋgbe, maa witiwaga
ki yirige funwa na. Kì pye ma, a mì
si je wi na paa yɛgɛ ŋga na mìla je
wi njɔ wi na we.
19 A wì si ka taga wi nanjara ti na
mari lɛgɛ; wìla nawa to wi sumboro
sanga nanjara ti na, sanga ŋa ni wìla
pye nari piin wa Ezhipiti tara we.
20 Wi kɛɛnlɛ pe la kìla wi yigi fɔ
ma saa toro, poro mbele pe fanŋga
kìla pye paa sofile naŋa wogo yɛn,
paa shɔn naŋa wogo yɛn.

Zheruzalɛmu ca ki jɔlɔgɔ kala

21 «Oholiba, koni ma yɛn na nawa
tuun kalikalawa mba màa pye ma
sumborowo sanga wi ni pi na; ki
sanga wi ni, Ezhipiti tara nambala
pàa pye nɔɔ kotogo ki talitali, nɔɔ
sumborowo yinŋgele ke yinri.
22 «Ki kala na, mboro Oholiba, pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yaa ma kɛɛnlɛ pe yirige mbe pe
wa ma na, poro mbele pe la kì kɔ
ma na yiŋgɔ we. Mi yaa ti pe yiri
ma kɔrɔgɔ kɛɛ ki ni fuun ki na.
23 Mi yaa ka ti Babilɔni ca fɛnnɛ pe
pan, konaa poro Kalide tara fɛnnɛ
pe ni fuun, naa Pekɔdi cɛnlɛ woolo,
naa Showa cɛnlɛ woolo konaa Kowa
cɛnlɛ woolo pe ni, mbe si pinlɛ Asiri
tara fɛnnɛ pe ni fuun pe ni. Pe
yɛn lefɔnmbɔlɔ tiyɔɔnlɔ, naa gbo-
foronɛriye, naa fanŋga fɛnnɛ konaa
maliŋgbɔɔnlɔ teele tugbɔmbɔlɔ pe
ni; pe ni fuun pe yɛn ma lugu shɔnye
na.
24 Pe yaa ka yiri ma kɔrɔgɔ,
mbe pan mbe yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri maliŋgbɔnyaara
ni, naa wotoroye mbele shɔnye maa
tilele, naa malaga gbɔnwotoroye,
naa leele janwa gbɔlɔ ni. Pe yaa
ka yere mbɔɔn maga kɛɛ ki ni fuun
ki na pe tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ
naa tugurɔn sigeyaara tumɔɔrɔ ti ni,
konaa pe tugurɔn njagala ke ni. Kiti
ŋa wi yaa kɔn ma na, mùu le pe kɛɛ.
Pe yaa kiti kɔn ma na mbe yala pe
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
25 Mi yaa na kayaŋga kala li
wa ma na. Ki leele pe yaa kɔɔn
jɔlɔ naŋgbanwa gbɔɔ ni. Pe yaa
kɔɔn numala naa ma nuŋgbogolo
ke kɔɔnlɔ mbe ke laga wa. Ma
woolo sanmbala mbele pe yaa ka
koro, pe yaa ka poro gbo tokobi ni.
Pe yaa kɔɔn pinambiile poro nɔɔ
sumborombiile pe yigi mbe kari pe
ni. Leele mbele ka ka koro wa ma
ni, pe yaa ka poro sogo kasɔn ni.
26 Pe yaa kɔɔn yaripɔrɔ ti wɔ ma
na, mbɔɔn fereyaara ti wɔ ma na.
27 Kiga pye ma, mi yaa ma ka-
likalawa kapyere to naa ma nanjara
ti kɔ, to nda màa pye na piin maga
lɛ wa Ezhipiti tara. Ma se kaa yɛgɛ
yinrigi pe na naa, ma jatere wi se ka
pye Ezhipiti tara kapyere ti na naa.
28 «Katugu pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa
ma le mbele pe yɛn nɔɔ mbɛngɛ pe
kɛɛ; mi yaa ma le mbele pe la kɔ ma
na pe kɛɛ.
29 Pe yaa kɔɔn yigi tijaanga
mbɛnwɛ ni. Pe yaa kɔɔn tunndo
tɔnli wi lɛ. Pe yaa ka kari mbɔɔn
yaga waga, witiwaga kpele kpele
kpele. Ma nanjara fɛrɛ ti yaa yiri
funwa na, naa ma fyɔnrɔ kapyere to
naa ma kalikalawa pi ni.
30 Pe yaa ka ki kagala ke pye ma
na, katugu mà nanjara pye cɛngɛlɛ
kele yɛgɛ ni, mɔɔ yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni
pe yarisunndo ti ni.
31 Mà tanga wa ma njɔ Ohola wi
tulugo ki ni; ki kala na, wì wɔ na
naŋgbanwa wɔjɛnnɛ na ni, mi yaa
ti ma wɔ wa li nuŋgba li ni.› »
32 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ:

«Ma njɔ Ohola wì wɔ wɔjɛnnɛ na ni,
ma yaa wɔ wa li ni fun.
Ki wɔjɛnnɛ lì gbɔgɔ, ma jugo.
Leele pe yaa kaa tɛgɛ ma na, mbaa
ki lakoo ma na;
katugu wɔjɛnnɛ li yɛn ma yin fɔ
jɛŋgɛ.

33 Ma yaa ka yɛkanŋguwa ta naa
nandangawa ni,

katugu ma njɔ, Samari ca ye, kì wɔ
wɔjɛnnɛ na ni, li yɛn jɔgɔwɔ
naa sunndo kɔngɔ wolo.
34 Ma yaa kali wɔ, mbeli wɔ mbeli
kɔ pew,
mbeli yaari kporo kporo kporo,
mbɔɔn yinŋgele ke kɔɔnlɔ li
kɔnrɔkɔnrɔ ti ni. Katugu
muwi mì para.» We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
35 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye
mà fɛgɛ na na, kì kaa pye màla wa
wa ma yɛɛ puŋgo na, ma yaa ma
kalikalawa naa ma nanjara ti go kala
li lɛ.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Samari ca naa Zheruzalɛmu ca ki na

36 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan
pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, naga yɛn ma,
ma woro na kiti kɔɔn Ohola naa
Oholiba pe na wi le? Pe katijangara
nda pè pye, ti yɛgɛ yo pe kan.
37 Katugu pè nandara pye; pe
kɛyɛn yi yɛn ma fa legbogo kasanwa
pi ni. Pè nandara pye pe yarisunndo
ti ni. Mbe taga wa ko na, piile mbele
mìla se pe na, pàa pe wɔ saraga
yarisunndo yeri ma pe sogo.
38 Ŋga pàa pye na na naa, koyi
ŋga. Pàa na cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ
fyɔngɔ ni ki pilige nuŋgba ki ni,
mala cɛnpilige ki tifaga.
39 Pilige ŋga ni pàa pe pinambiile
pe kɔnlɔgi ma pe wɔ saraga pe
yarisunndo ti yeri, ki pilige nuŋgba
ki ni, pàa pye wa na cɛnsaga kpoyi
ki ni maga tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ko kala lo
pàa pye wa na shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
40 «Yàa leele tun yɛrɛ, a pè saa
nambala yeri ma yiri fɔ lege. Pa
pitunmbolo paa gbɔɔn wa, a ki nam-
bala pè si pan teere ye kɔrɔgɔ. Kona,
a yè si yiri ma woli, ma kale wi le,
ma ye yɛɛ fere ki nambala pe kala
na.
41 A yè si cɛn sinlɛyaraga tiyɔngɔ
ka na. A yè si tabali wa tɛgɛ ye yɛɛ
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ na wusuna nuwɔ
taan wo naa na sinmɛ nuwɔ taan pi
ni ti taga wa wi na.
42 Janwa gbɔlɔ là la pan wa. Ki
leele pàa pye na tinmɛ gbɔɔ yinrigi
jatere fu. Wa pe sɔgɔwɔ, nambala
pèle la pan ma yiri wa gbinri tara
ti kɛɛ ki ni fuun ki na. Pàa kɛɛ
kannjiŋgele le nɔsepiile jɛɛlɛ shyɛn
pe kɛyɛn yi na, ma wunluwɔ njagala
tiyɔngɔlɔ kan wa pe yinrɛ ti na.
43 «Kì pye ma, a mì sho fɔ: ‹Nan-
dara tì jɛlɛ ŋa jɔgɔ makɔ, wo mbe ya
mboo yɛɛ kan nanjara ti yeri mɛlɛ
naa?
44 Nambala pàa pye na yiin wi
kɔrɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kari
nanjaa kɔrɔgɔ we. Pa nambala pàa
pye na yiin wa Ohola naa Oholiba pe
kɔrɔgɔ ma na sinlɛlɛ pe ni, ki jɛɛlɛ
kalikali pyefɛnnɛ wele.
45 Ɛɛn fɔ nambala mbele pe yɛn
sinmbele, poro pele pe yaa kiti kɔn
pe na, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
kiti kɔn jɛlɛ nandaa wi na konaa jɛlɛ
legbolere wi na we; katugu pe yɛn
nandaala, pe kɛyɛn fun yi yɛn ma fa
legbogo kasanwa pi ni.› »
46 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Ye janwa gbɔlɔ la yirige
ye wa pe na. Ye ti pe sunndo kɔngɔ
wa pe na, pe pe kɛɛ yaara ti koli.
47 Ki janwa gbɔlɔ li yaa ka pe
wa sinndɛɛrɛ ni, mbe pe gbo tokobi
ni. Pe yaa ka pe pinambiile naa pe
sumborombiile pe gbo, mbe kasɔn le
wa pe yinrɛ ti ni mberi sogo.
48 Pa mi yaa kalikalawa pi kɔ
mboo wɔ laga tara ti ni yɛɛn. Ki
wogo ki yaa yɛrɛwɛ kan jɛɛlɛ pe ni
fuun pe yeri, pa pe se yɛnlɛ mbaa
kalikalawa piin paa ye woo pi yɛn.
49 Pe yaa ye kalikalawa pi go kala
li wa ye na. Kapere nda yè pye wa
yarisunndo gbɔgɔwɔ pi ni, ye yaa ti
go kala li lɛ. Ki ka pye ma, ye yaa
ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.»

24

Zheruzalɛmu ca ki yɛn ma taanla nɛgɛdaga ni, ŋa so wùu yigi

1 Leele pe yigiŋgɔlɔ malaga ka-
sopiile, ki yɛlɛ kɔlɔjɛrɛ wolo, li
yeŋge kɛ wogo ki pilige kɛ wogo ki

na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ki nala pilige ŋga
ki yɔnlɔgɔ, ki pilige jate ŋga ki
yɔnlɔgɔ maga tɛgɛ; katugu ki nala
pilige ŋga koyi Babilɔni tara wunlu-
naŋa wìgi lɛ mbe to Zheruzalɛmu ca
ki na†.
3 Ma yomiyɛlɛ la wa ki cɛnlɛ woolo
mbele pè yiri ma je pe wogo na, ma
pe pye fɔ: ‹Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ:
Nɛgɛdaga wa lɛ maa taga kasɔn na,
ma tɔnmɔ le wa wi ni.
4 Kara ti kɔɔnlɔ ma kayinŋgele ke le
wa wi ni,
kayinŋgele tiyɔngɔlɔ ke ni fuun, naa
jegbɔlɔ lo naa pɔgɔ ki ni;
mɛɛ kajeere kara tiyɔnrɔ ta taga wa
maa fuŋgo.
5 Simbaala pe pe ni fuun tiyɔɔnlɔ wa
wɔ maa kara ti le wa cɔgɔ ki
ni;
ma kanŋgirɛ le wa kasɔn ki ni wa
nɛgɛdaga wi nɔgɔ.
Mari yaga ti kan jɛŋgɛ,
ma ti kajeere kara ti pe fun.› »
6 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ yɛn ki legbogo ca ŋga ki
wogo.
Ki yɛn paa nɛgɛdaga yɛn, ŋa so ye
wi ni,
ŋa so wi se ya jogo mbe laga wi na.
Kayinŋgele ke wɔ nuŋgba nuŋgba
wa nɛgɛdaga wi ni,
maga ka pɛtɛ gbɔn la na si jɛn mbeli
wɔ.
7 Katugu Zheruzalɛmu ca woolo pè
leele mbele gbo, pe kasanwa
pi yɛn wa ca ki nawa;
ki kasanwa pòo wo wa walaga ŋga
ki yɛn waga ki na,
pe sila pi wo tara, jaŋgo lere mboo
tɔn taambugɔ ni.
8 Mi fun, mìla kasanwa pi yaga wa
walaga ŋga ki yɛn waga ki na,
wa laga ŋga pi se ya mbe tɔn,
jaŋgo pilan naŋgbanwa pi yirige na
ni,
mbe ta mbe kayaŋga wɔ pe ni.»
9 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Jɔlɔgɔ yɛn ki legbogo ca ŋga ki
wogo,
katugu mi fun mi yaa kanŋgirɛ
lɛgɛrɛ kɔn mbe kasɔn gbɔgɔ
gbɛri.
10 Kanŋgirɛ lɛgɛrɛ gbogolo ma kasɔn
gbɛri,
ma kara ti sɔgɔ ti pe jɛŋgɛ, ma sɛgɛ
yaara le wa ti ni.
Ma ti kajeere kara ti pe ti sogo.
11 Ko puŋgo na, ma nɛgɛdaga wi
taga waga wa naŋganra ti na,
jaŋgo wi wɛri fɔ wi tuguyɛnrɛ ti
yanlaga kpanyi;
wi fyɔngɔ ki ta ki yan ki wɔ wa wi
nawa,
so wi kɔ wi wɔ wa wi ni.»
12 Ɛɛn fɔ ko tege ŋga ko ki ni fuun
ŋga ko yɛn wagafe; so ŋa wì ye
nɛgɛdaga wi ni, wi woro na woo wi
ni; kasɔn yɛrɛ ki se ya mboo wɔ wi
ni.
13 «Yoro Zheruzalɛmu ca woolo
wele, ye kalikalawa pì ye tɛgɛ fyɔngɔ
ni. Mìla pye na jaa mbe ye pye
kpoyi, yee yɛnlɛ mbe pye kpoyi, mbe
wɔ wa ye fyɔngɔ ki ni. Ki kala na,
ye se ya pye kpoyi naa, fɔ mbe sanla
naŋgbanwa kala li wa ye na mbe sa
gbɔn wa li kɔsaga sanga ŋa ni.
14 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì
para. Ki wogo ki yaa pye. Mi yaa
sigi pye. Mi sege yaga mbapyewe,
mi se ye yinriwɛ ta, ki se si ye na go
na. Mi yaa kiti kɔn ye na mbe yala
ye tangalɔmɔ po naa ye kapyegele
ke ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.

Ezekiyɛli jɔ wi kunwɔ kala

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri naa, ma yo fɔ:
16 «Sɛnwee pyɔ, wele, lere ŋa wi
kala lì gbɔgɔ ma yeri, mi yaa fo
mboo lɛ le ma tanla yɔnlɔ nuŋgba.
Ɛɛn fɔ, mɛɛ daga mboo kunwɔ pi
gbele, mɛɛ daga mbe jɔrɔgɔ, mɛɛ si
daga mbe yɛntunwɔ wɔ.
17 Maa jɛɛn yɔɔrɔ; maga ka kunwɔ
gbelege gbele. Ma gbɔgɔwɔ njala li

† **24:2 24.2:** 2 Wunlu 25.1; Zhere 52.4

kan wa ma go ki na, mɔɔ sawira ti le wa ma tɔɔrɔ ti na. Maga kɔɔn siyɔ wi tɔn, maga ka kunwɔ suro li leele ni.»

18 Kona, ki goto pinliwɛ pi ni, a mì si para janwa wi ni. Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a na jɔ wì si ku. Ki goto pinliwɛ pi ni, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo na kan, a mì sigi kala li pye.

19 A leele pè silan pye fɔ: «Kala na mà pye, ki yɛn na ŋga nari ki kɔrɔ wi yo we kan.»

20 A mì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:

21 ‹Ki yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Mi yaa na cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ko ŋga ki yɛn ye fanŋga konaa ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go ye, naa ye yɛnlɛ yaraga, ŋga ki kala lì gbɔgɔ ye yeri. Ye pinambiile naa ye sumborombiile mbele ye yaga wa Zheruzalɛmu ca, pe yaa ka pe gbo tokobi ni.

22 Kona, ye yaa ki pye paa yɛgɛ ŋga na mìgi pye we. Ye se ka ye siyɔ wi tɔn, ye se si ka kunwɔ suro li.

23 Ye yaa ka ye gbɔgɔwɔ njagala ke kan wa ye yinrɛ ti na, mbe ye sawira ti le wa ye tɔɔrɔ ti na. Ye se ka kunwɔ gbelege gbele, ye se ka gbele. Ye yaa ka cɔgɔ cɔgɔ ye kajɔgɔrɔ ti kala na; ye yaa kaa jɛɛn ye yɛɛ kala na.

24 Ezekiyɛli wi kala li yaa ka pye kacɛn ye kan; wìgi pye yɛgɛ ŋga na, pa ye yaa kaga pye ma cɛ. Na ki kagala ke ka ka pye, pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›

25 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ŋga ki yɛn ki leele pe fanŋga ye, naa pe yɔgɔrimɔ pi go, naa pe yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa pe yɛnlɛ yaraga, ŋga ki kala lì gbɔgɔ pe yeri, na mi ka kaga shɔ pe yeri pilige ŋga ni, konaa mbe pe pinambiile naa pe sumborombiile pe wɔ pe kɛɛ,

26 ko pilige ko ni, ŋa wì fe ma shɔ, wa yaa ka pan mbege kagala ke yɛgɛ yo ma kan.

27 Ko pilige ko ni, ma yɔn ki yaa yɛngɛ, ma yaa ka para ŋa wì fe ma shɔ wi ni. Ma se ka pye naa bombo. Ma kala li yaa pye paa kacɛn yɛn pe kan. Pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

YƐNŊƐLƐ LI YAA KA KITI KƆN CƐNGƐLƐ KE NA

25

25–32

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

2 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa Amɔ cɛnlɛ woolo pe yeri, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa pe na.

3 Maga yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe kan fɔ: ‹Ye we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo. Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Sanga ŋa ni pàa na cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni, ma Izirayɛli, na tara ti tɔngɔ mari yaga waga, ma Zhuda tara woolo pe yigi malaga kasopiile ma kari pe ni, yàa pye na tɛgɛ pe na na yuun fɔ: Ɛnhɛɛn cɔ!

4 Ki kala na, ye wele, mi yaa ye le yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe kɛɛ ye pye pe woolo. Pe yaa ka saga kan wa ye tara, mbege pye pe cɛnsaga. Pe yaa kaa ye yarilire ti kaa mbaa ye nɔnɔ wi woo.

5 Araba ca ŋga ki yɛn ye cagbɔgɔ ye, mi yaa ki pye yɔngɔmɛye pe kasaga, mbe Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti ni fuun ti pye simbaala kasaga. Pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›

6 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye yè kɛndagala gbɔn, ma tara ti sun yeŋgbegele ni konaa ma yɔgɔri nay-inmɛ coli, ma ye mbɛnwɛ pi ni fuun pi naga Izirayɛli tara ti jɔlɔgɔ kagala ke wogo na,

7 ki kala na, ye wele, mi yaa na kɛɛ ki yirige ye na, mbe ye le cɛngɛlɛ sanŋgala ke kɛɛ, mbe ti ke ye kɛɛ yaara ti koli. Mi yaa ye cɛnlɛ li

kɔ mbeli wɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe ye tara ti mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ wa, mbe ye tɔngɔ pew. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.› »

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Mowabu tara ti na

8 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kì kaa pye Mowabu tara woolo naa Seyiri tara woolo pe yɛn na yuun fɔ: ‹Ye wele, Zhuda cɛnlɛ woolo pè kanŋga ma pye paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke yɛn.›
9 Ki kala na, ye wele, mi yaa Mowabu tara ti kanŋgɔlɔ nuŋgba yɛngɛ mbe wa pe juguye pe kan. Cara nda ti yɛn wa pe tara ti kɔnlɔ li na, mi yaa kari tɔngɔ, to nda ti yɛn na gbɔgɔwɔ kaan pe tara ti yeri we; to ti yɛn Bɛti Yeshimɔti, naa Baali Meyɔn konaa Kiriyatayimu cara re.
10 «Mi yaa Amɔ cɛnlɛ woolo pe tara ti yɔn yɛngɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ woolo pe kan, mberi pye pe woro, jaŋgo Amɔ cɛnlɛ woolo pe mɛgɛ ki kɔ ki wɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
11 Mi yaa kanla kiti wi kɔn Mowabu tara fɛnnɛ pe na, pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†».

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Edɔmu tara ti na

12 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Kapyege ŋga Edɔmu cɛnlɛ woolo pè pye ma kayaŋga wɔ Zhuda tara woolo pe ni, ki kayaŋga wɔgɔ kìgi kan, a pè pye kapege pyefɛnnɛ.
13 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa na kɛɛ ki yirige Edɔmu tara ti na, mbe sɛnweele poro naa yaayoro ti gbo. Mbege lɛ wa Tema ca ki na mbe saga wa wa Dedan ca ki na, mi yaa ki lara ti tɔngɔ mberi pye katara. Pe yaa ka pe gbo tokobi ni.
14 Mi yaa Izirayɛli, na woolo wele, pe tɛgɛ mbanla kayaŋga ki wɔ Edɔmu cɛnlɛ woolo pe ni. Pe yaa ka jɔlɔgɔ wa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na mbe yala na naŋgbanwa po naa na kɔnrɔ tandorogo ki ni. Ki ka pye ma, Edɔmu cɛnlɛ woolo pe yaa na kayaŋga wɔlɔmɔ pi jɛn.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Filisiti tara ti na

15 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Filisiti tara fɛnnɛ pàa pe kayaŋga ki wɔ, maga wɔ mbɛnwɛ ni konaa pe nawa pi ni fuun pi ni, mbe jɔgɔwɔ pye wa pe lepanraga mbakɔgɔ ki ni.
16 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi yaa na kɛɛ ki yirige Filisiti tara fɛnnɛ pe na. Mi yaa Kɛrɛti tara fɛnnɛ pe gbo. Leele sanmbala mbele pe yɛn ma cɛn wa kɔgɔje yɔn ki na, mi yaa pe kɔ mbe pe wɔ wa.
17 Mi yaa kayaŋga gbɔgɔ wɔ pe ni, mbe jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na. Na mi ka kanla kayaŋga ki wɔ pe ni, pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le†.› »

26

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Tiri ca ki na

1 Leele pe yigiŋgɔlɔ malaga ka-sopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri nuŋgba wolo li yeŋge ki pilige koŋgbanŋga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Tiri ca ki yɛn na tɛgɛ Zheruzalɛmu ca ki na, na yuun fɔ: ‹Ɛnhɛɛn cɔ! Zheruzalɛmu ca ŋga kìla pye cɛngɛlɛ ke ni fuun ke karisaga, ki yeyɔngɔ kɔrɔ kì kaari. Koni leele pe yaa kanŋga laga woro yeri. We yaa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta, ɛɛn fɔ Zheruzalɛmu ca ko yaa jɔgɔ mbe koro waga.›

† **25:7 25.7:** Zhere 49.1-6; Amɔ 1.13-15; Sofo 2.8-11 † **25:11 25.11:** Eza 34.5-17; 63.1-6; 25.10-12; Zhere 48.1-47; Amɔ 2.1-3; Sofo 2.8-11 † **25:14 25.14:** Eza 34.5-17; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1-14; Mala 1.2-5 † **25:17 25.17:** Eza 14.29-31; Zhere 47.1-7; Zhowɛ 4.4-8; Amɔ 1.6-8; Sofo 2.4-7; Zaka 9.5-7

3 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo fɔ: ‹Wele, mboro Tiri ca, mì yiri
ma kɔrɔgɔ. Mi yaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
yirige mbe wa ma na paa kɔgɔje
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun
pi yɛn.
4 Ki cɛngɛlɛ ke yaa mboro nda
tì Tiri ca ki maga ti tɔngɔ, mbe ki
sanŋgazoye pe jaanri. Mi yaa ka ti
gbanŋgban wi pɛ mboo wɔ wa, mbe
laga ki pye walaga ŋga ki yɛn waga.
5 Tiri ca ki yaa ka pye lawaga wa
kɔgɔje wi nandogomɔ, mbe pye laga
ŋga ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe yaa kaa pe
mɛrɛ ti jali wa; katugu, mi ŋa ye Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ le, muwi mì yo ma.
Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo pe yaa ka
Tiri ca yaara ti koli.
6 Ki kanŋgara na kapire nda ti yɛn
wa kɔgɔje wi yɔn na, pe yaa ka ki
leele pe gbo tokobi ni. Pa kona pe
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.›

7 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari, wo ŋa
wi yɛn wunlumbolo pe wunluwɔ,
mi yaa wi yirige wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri mbe pan mboo
wa Tiri ca ki na. Wi yaa pan shɔnye,
naa malaga gbɔnwotoroye, naa shɔn
lugufɛnnɛ konaa maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye lɛgɛrɛ ni.
8 Tiri ca ki kanŋgara na kapire
nda ti yɛn wa kɔgɔje wi yɔn na,
wi yaa ka ki leele pe gbo tokobi ni.
Wi yaa ka mboro wa lugusara ca
mbogo ki tanla, mbe tara gbogolo
tinndiye ca ki mbogo ki na. Wi yaa
ka tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ ti lɛ
mbe yiri ye kɔrɔgɔ.
9 Wi yaa kaa mbogo janyaara ti
tɛgɛ mbe ye ca mboro ti jaanri,
mbe ye sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ pe
jaanri pe bɔŋgaara ti ni.
10 Wi shɔnye lɛgɛrɛ ŋgbelege ki
yaa ka ye tɔn gbanŋgban wi ni. Ye
ca mboro ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ shɔn
lugufɛnnɛ, naa wotoroye ŋgeere
konaa malaga gbɔnwotoroye tinmɛ
pi kala na. Pe yaa ka pan mbe ye
wa ye ca yeyɔnrɔ ti ni, paa yɛgɛ ŋga
na pe ma ye ca ŋga pè shɔ ma ta ka
ni.
11 Wi shɔnye pe yaa ka ye ca nawa
koŋgolo ke ni fuun ke tangala pe
yenjoro ti ni. Wi yaa ka ye tara
woolo pe gbo tokobi ni; ye yuŋgbɔrɔ
ti sinndɛɛrɛ tiyagala ŋgele fanŋga
ni, wi yaa ka ke jaanri tara.
12 Pe yaa ka ye yarijɛndɛ ti koli,
mbe ye yaripɛɛrɛ ti san mberi lɛ. Pe
yaa ka ye ca mboro ti jaanri, mbe
ye yinrɛ tiyɔnrɔ ti jaanri, mbe ti
sinndɛɛrɛ, naa tire to naa ti taam-
bugɔ ki koli mbe sari wa wa kɔgɔje
wi ni.
13 Mi yaa ti ye yurukɔgɔ tinmɛ pi
kɔ, lere se kaa ye ŋgɔni magala li
nuru naa†.
14 Mi yaa ka ye ca ki pye paa
walaga yɛn, ŋga ki yɛn waga, mbe
pye laga ŋga ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe
yaa la pe mɛrɛ ti jali wa. Leele
se kaga kan naa fɔnŋgɔ. Mi Yawe
Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para.› » We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn Tiri ca ki wogo na fɔ: «Leele
mbele pe yɛn na kuun, na paga kaa
jɛɛn sanga ŋa ni wa ma ni, na paga
kaa leele pe kuun sanga ni wa ma
ni, lɔgɔ furo tara woolo pe yaa kaa
seri fyɛrɛ ti na ma tɔngɔwɔ tinmɛ pi
kala na.
16 Kɔgɔje yɔn tara wunlumbolo pe
ni fuun pe yaa ka tigi mbe yiri wa pe
wunluwɔ jɔnrɔ ti na. Pe yaa ka pe
derigbɔrɔ ti wɔ, mbe pe deritiyɔnrɔ
nda pè sɔgɔ ti wɔ mberi tɛgɛ. Fyɛrɛ
ti yaa ka pe yigi fɔ pe cɛn tara.
Sunndo kɔngɔ yaa ka pye pe na
sanga pyew, pe jigi wi yaa kɔn pe
na, ŋga kì ye ta ki kala na.
17 Pe yaa kaa kunwɔ yurugo koo
ma wogo na mbaa yuun fɔ:

‹Kì cɛn mɛlɛ! Pɔ̀ɔn tɔngɔ, a mà kɔ
ma wɔ wa kɔgɔje wi ni.
Mboro ca ŋga ki mɛgɛ kìla yiri.
Mboro ŋa kɔgɔje yanrifɛnnɛ pàa pye
na paan wa ma ni,

† **26:13 26.13:** Naga 18.22

mboro ŋa màa pye fanŋga ni wa kɔgɔje wi na konaa ma woolo pe ni.
Yàa pye na fyɛrɛ waa mbele fuun pè ye maga pe na, a paa seri.
18 Koni ye tolo lì lɔgɔ furo tara woolo pe wire ti fyɔ pe na,
ye kɔkala lì sunndo kɔngɔ wa kɔgɔje lɔgɔ furo tara fɛnnɛ pe na†.
19 «Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Na mi ka kɔɔn tɔngɔ mbɔɔn pye kataga paa cara nda leele woro wa ti yɛn, na mi ka ka wetijugo tɔnŋgbɔɔ pi yirige mboo wa ma na, mbe tɔnŋgbɔɔ pi pye pɔɔn li sanga ŋa ni,
20 kona, mi yaa ma tirige wa wetijugo ki ni, wa mbele pè tigi wa pe kɔrɔgɔ, mbɔɔn taga wa fafafa kulɛɛlɛ pe na. Mi yaa ma tɛgɛ fɔ wa tara ti nɔgɔ na, mbɔɔn pye paa katara lɛrɛ yɛn, wa mbele pè tigi wa pe kɔrɔgɔ, jaŋgo lere ka ka cɛn wa ma ni naa. Ma se ka cɛnsaga ta wa leweele pe dunruya wi ni naa.
21 Mi yaa kɔɔn pye sunndo kɔngɔ yaraga, ma se ka pye yaraga ko ka naa. Leele pe yaa kaa ma lagajaa, ɛɛn fɔ pe se kɔɔn yan naa.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

27

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Tiri ca ki wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ Tiri ca ki wogo na.
3 Maga yo Tiri ca ki kan, ko ŋga ki yɛn ma cɛn wa kɔgɔje wi yɔn na, ko ŋga ki maa safari waa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ni wa lɔgɔ furo tara ti ni; maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mboro Tiri ca, màa pye naga yuun ma yo fɔ
ma tiyɔnwɔ pì pi yɛɛ yɔn fili.
4 Ma tara laga ki kɔnlɔ lì kari fɔ wa kɔgɔje wi nandogomɔ,
mbele pɔ̀ɔn kan pɔ̀ɔn kan mɔɔ yɔn jɛŋgɛ.
5 Pàa ma kan paa tɔnmɔkɔrɔ yɛn, ma Seniri yanwiga sipirɛsi tire ta tɛgɛ
mɔɔ kanŋgara na lara ti gbegele.
Tɔnmɔkɔrɔ ki gona paraga ki ma pɔ tiyala na na, Liban tara sɛdiri tige ko kayi pàa tɛgɛ mali gbegele.
6 Bazan tara tigbɔrɔ gbɔrɔ to tari pàa tɛ ma pye ma tɔnmɔkɔrɔ mbiriye.
Solo ŋgangala pè tɛgɛ mɔɔ tɔnmɔkɔrɔ nawa lara ti gbegele,
ma ke lele sɛdiri tire ta ni mari kan, nda tì yiri wa Shipiri lɔgɔ furo tara ti ni.
7 Ezhipiti tara lɛn jese paara tiyɔnrɔ nda pàa sɔgɔ to tari tìla pye tɔnmɔkɔrɔ ki gona tɔnparigbɔgɔ ye,
ma pye tɔnmɔkɔrɔ ki kacɛn yaraga.
Ŋganra paara naa kondoro paara nda tìla pye na yinrigi wa Elisha lɔgɔ fugo tara ti ni,
to tari tìla pye tɔnmɔkɔrɔ ki paritɔnŋgɔ ye.
8 Sidɔn ca naa Arivadi ca fɛnnɛ poro pàa pye ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ wele;
mboro Tiri ca, ma tɔnmɔkɔrɔ jɛnfɛnnɛ jɛmbɛlɛ wele, poro pàa pye ma tɔnmɔkɔrɔ tunmbyeele wele.
9 Gebali ca lelɛɛlɛ naa ki kapyɔ jɛnfɛnnɛ pàa pye wa ma yeri,
ma pye ma tɔnmɔkɔrɔ jɔgɔsara ti gbegelefɛnnɛ.
Kɔgɔje tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni fuun naa ti nawa tunmbyeele pe ni, pàa pye na paan wa ma yeri na safari waa ma ni.›
10 Pɛrisi tara fɛnnɛ, naa Ludi tara fɛnnɛ konaa Puti tara fɛnnɛ poro pàa pye ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ye.
Poro pàa pye ma maliŋgbɔɔnlɔ wele.
Pàa pye na pe tugurɔn sigeyaara konaa pe tugurɔn njagala ke yanŋgi wa ca nawa,
poro pàa ma mɛgɛ ki yirige.

† **26:18 26.18:** Eza 23.5; Eze 27.35

11 Arivadi ca lenambala poro nɔɔ
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, pàa pye
na ca ki mbogo ki kɔrɔsi.
Gamadi ca fɛnnɛ poro pàa pye na
sanŋgazoye pe kɔrɔsi.
Pàa pye na pe tugurɔn sigeyaara ti
yanŋgi wa ca ki mbogo ki na
naga mari,
pàa ma fere mɔɔ tiyɔnwɔ pi yɔn fili.

Tiri ca, ko ŋga kìla pye jawo pyecagbɔgɔ

12 «Tarisisi ca fɛnnɛ pàa pye na safari waa wa ma ni, katugu yarijɛndɛ lɛgɛrɛ la pye wa ma yeri. Pàa pye na loo ma yeri warifuwe, naa tugurɔn, naa tuguvire konaa sunmu ni.
13 Yavan tara woolo, naa Tubali tara woolo konaa Meshɛki tara woolo pàa pye na safari waa wa ma ni. Pàa pye na kulolo naa tuguyɛnrɛ yaara sunru ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
14 Bɛti Togarima ca woolo pàa pye na shɔnye mbele pe maa wotoroye tilele, naa malaga gbɔnshɔnye konaa sofilele worosoye sunru ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
15 Dedan ca woolo pàa pye na safari waa wa ma ni. Lɔgɔ furo tara lɛgɛrɛ woolo la pye na loo ma yeri; pàa pye nɔɔ sara solo ŋgangala konaa ebɛni tire ni.
16 Siri tara fɛnnɛ pàa pye na safari waa wa ma ni, katugu yaripɛɛrɛ lɛgɛrɛ la pye ma yeri. Pàa pye na paan ɛsikaribukili sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni, naa kondoro paara tiyɔnrɔ ni, naa paara nda pè sɔgɔ, naa lɛn jese paara, naa korayi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro konaa urubisi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni nari sunru ma yeri ma yaara ti na.
17 Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo pàa pye na safari waa wa ma ni; pàa pye na paan Miniti ca bile tiyɔɔn ni, naa shɔgɔlɔ, naa sɛnrɛgɛ, naa sinmɛ konaa sinmɛ fawoo ni nari sunru ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
18 Damasi ca woolo pàa pye na safari waa wa ma ni, katugu yaripɛɛrɛ la pye ma yeri. Ma yarijɛndɛ tìla pye ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Pàa pye na paan Hɛlibɔn ca duvɛn ni, naa Zahari ca simbasifire ni nari sunru ma yeri ma yarijɛndɛ ti na.
19 Vedan tara fɛnnɛ naa Yavan tara fɛnnɛ, ma yiri wa Uzali ca, pàa pye na paan tugurɔn nda pè gbɔn ta ni, naa kasi timuwɛ nuwɔ taan ni konaa gbagara kanŋgirɛ nuwɔ taan woro ni nari sunru ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
20 Dedan ca fɛnnɛ pàa pye na paan paara liire tiyɔnrɔ ni nari sunru ma yeri, to ti yɛn paara nda pe ma taga wa shɔn wi pɔgɔlɔ ma cɛn ti na.
21 Larabu tara fɛnnɛ naa Kedari tara teele pàa pye na safari waa wa ma ni; pàa pye na paan simbapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ, naa simbapɛnɛ lɛɛlɛ ni konaa sikapɛnɛ ni na pɛrɛ ma yeri.
22 Saba tara safari wafɛnnɛ, naa Arayema tara fɛnnɛ pe ni, pàa pye na paan na safari waa wa ma ni. Pàa pye na paan nuwɔ taanyaara jɛndɛ cɛnlɛ pyew ti ni, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ti ni konaa tɛ ni nari sunru ma yeri ma yaripɛɛrɛ ti na.
23 Haran ca woolo, naa Kane ca woolo, naa Edɛn tara fɛnnɛ, naa Saba tara fɛnnɛ, naa Asiri tara fɛnnɛ konaa Kilimadi tara fɛnnɛ pàa pye na paan na safari waa wa ma ni.
24 Pàa pye na yaripɔrɔ tiyɔnrɔ safari waa wa ma ni; pàa pye na paan derigbɔrɔ ŋganra woro ni, naa yaripɔrɔ nda pè sɔgɔ, naa pariliire nda tì kɛnlɛgi kɛnlɛgi yɛgɛ cɛnwɛ lɛgɛrɛ na konaa maŋgala ni, ŋgele pè ti kè ŋgban.
25 Tarisisi ca tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ to tìla pye nɔɔ safari wayaara ti lee na kee ti ni.»

Kunwɔ yurugo sanŋga ŋga kìla kɔ Tiri ca ki wogo na

Mboro Tiri ca, màa pye ma yin
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni konaa
gbɔgɔwɔ ni wa kɔgɔje wi
nandogomɔ.

26 Ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pàa
kari ma ni lege wa kɔgɔje
tɔnŋgbɔɔ pi na,
a yɔnlɔ yirisaga tifɛliŋgbɔgɔ kà si
pan mɔɔ tɔnmɔkɔrɔ ki kaari
wa kɔgɔje wi nandogomɔ.
27 Kì pye ma, ma yarijɛndɛ, naa
ma safari wayaara, naa ma
yaripɛɛrɛ,
naa ma tɔnmɔkɔrɔ nawa tunm-
byeele, naa ma tɔnmɔkɔrɔ
fevɛnnɛ, naa ma tɔnmɔkɔrɔ
gbegelefɛnnɛ,
naa safari wafɛnnɛ, naa maliŋgbɔɔnlɔ
mbele fuun pe wa ma ni,
konaa leele sanmbala mbele fuun pe
yɛn wa ma ni,
pe ni fuun pe yaa tigi wa kɔgɔje wi
ni ma tɔngɔpilige ki na.
28 Ma tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pe gbeere
ti kala na,
kɔgɔje yɔn tara fɛnnɛ pe yɛn na seri
fyɛrɛ ti na.
29 Tɔnmɔkɔɔrɔ fevɛnnɛ pe ni fuun
pe yaa ka tigi mbe yiri wa pe
tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni,
naa tɔnmɔkɔrɔ nawa tunmbyeele
poro naa tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ
pe ni fuun pe ni.
Pe yaa ka sa yere wa lɔgɔ koŋgo ki
na.
30 Pe yaa ka pe magaŋgala ke yirige
mbaa gbele ma kala na,
pe nawa pi yaa ka tanga pe na paa
gbele fɔ jɛŋgɛ.
Pe yaa kaa gbanŋgban wi koli mbaa
wi wuun wa pe yɛɛra yinrɛ ti
na,
mbe to mbaa koŋgi wa cɔnrɔ ti ni
jatere piriwɛn pi kala na.
31 Pe yaa ka pe yinrɛ ti kulu jatere
piriwɛn pi na ye kala na,
mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le pe
yɛɛ na.
Pe yaa kaa gbele yɛsanga ni ma kala
na,
pe yaa kaa gbele nandangawa ni.
32 Wa pe kayaŋga ki ni, pe yaa kaa
kunwɔ yurugo koo ma kala
na.
Pe yaa kaa ki yuŋgbɔgɔrɔ yurugo
ŋga ki koo fɔ:
«Ca kikiin kìla yɔn paa Tiri ca ki
yɛn?
Tiri ca ŋga ki yɔngɔ woro, ko pè
tɔngɔ wa kɔgɔje wi nando-
gomɔ yɛɛn gbari?
33 Sanga ŋa ni pàa pye nɔɔ safari
wayaara ti lee na kee ti ni
kɔgɔje wi na,
màa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yɛnlɛ tin yaara
ni.
Màa tara na wunlumbolo pe pye
penjagbɔrɔ fɛnnɛ
ma yarijɛndɛ to naa ma yaripɛɛrɛ ti
fanŋga na.
34 Koni naa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi
maa yinrigi na tuun pɔ̀ɔn
kaari,
mɔɔ tirige wa kɔgɔje wi latijugo ki
ni.
Ma yaripɛɛrɛ to naa janwa ŋa fuun
wi yɛn ma ni,
pè pinlɛ ma ni ma tigi wa.
35 Lɔgɔ furo tara fɛnnɛ pe ni fuun pe
jigi wì kɔn pe na ma kala na,
sunndo kɔngɔ pe wunlumbolo pe ta,
a pè yɛrɛ cɛnwɛ pì kanŋga pe na
fyɛrɛ ti na.
36 Ma kala lì to cɛngɛlɛ ke safari
wafɛnnɛ pe yɔn na,
fɔ pe yɛn na wofegele wiin ma kala
na;
katugu ma kala lì pye sunndo kɔngɔ
kala,
mà kɔ ma wɔ pew.»

28

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Tiri ca wunlunaŋa wi na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Tiri ca to wi
kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Yɛɛ gbɔgɔwɔ pì ye wa
ma kotogo na, fɔ a maa ki yuun ma
yo fɔ: Mi yɛn yɛnŋɛlɛ la. Mi yɛn
ma cɛn wa yɛngɛŋgɛlɛ ke cɛnsaga ki
na wa kɔgɔje wi nandogomɔ. Ma si
yala, ma yɛn sɛnwee pyɔ, ma woro
Yɛnŋɛlɛ. Ma maa ki sɔnri ndɛɛ ma
jatere wi yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li jatere wi
yɛn.

3 Wele, ma yɛn naga jate ma jilige
ma wɛ Daniyɛli wi na, fɔ kala la kpɛ
woro ma lara ma na.
4 Ma kajɛnmɛ naa ma tijinliwɛ pi
fanŋga na, mà yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta.
Mà tɛ naa warifuwe gbogolo ma yɛɛ
kan wa ma yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.
5 Tijinliwɛ gbɔɔ mba pi yɛn ma ni
wa safari waga ki ni, pìgi kan, a mà
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta. Ma yarijɛndɛ
tìgi kan yɛɛ gbɔgɔwɔ ye wa ma
kotogo na.›
6 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Kì kaa pye
ma yɛn nɔɔ yɛɛra jatere wi jate paa
Yɛnŋɛlɛ li jatere yɛn,
7 kì pye ma, wele, mi yaa nam-
banmbala pele yeri mbe wa ma na,
mbele pè wɛli ma wɛ cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke na. Pe yaa ka pe tokobi wi
kɔw wa wi wofogo ki ni mbɔɔn tijin-
liwɛ tunndo ti jɔgɔ, mbɔɔn gbɔgɔwɔ
pi jɔgɔ.
8 Pe yaa kɔɔn tirige wa kuulo tara
wetijugo ki ni, ma yaa ka kunwɔ
tipewe ku wa kɔgɔje wi nandogomɔ.
9 Naga yɛn ma, ma mbe ka soro
mbege yo ma gbofɔ wi yɛgɛ na mbe
yo fɔ: ‹Mi yɛn yɛnŋɛlɛ la?› Ma yɛn
sɛnwee pyɔ ko cɛ ma gbofɛnnɛ pe
kɛɛ, ma woro Yɛnŋɛlɛ.
10 Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo pe yaa kɔɔn
gbɔn paa lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ wa
yɛn; katugu muwi mì para.» We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
12 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo
kɔ Tiri ca wunlunaŋa wi wogo na.
Maga yo wi kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Màa pye ma
yɔn fili, a kì pye yɛgɛ nagawa. Ma
kajɛnmɛ pìla pye ma gbɔgɔ, a ma
tiyɔnwɔ pì pi yɛɛ yɔn fili.
13 Màa pye ma cɛn wa Edɛn,
wa Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ ki ni,
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ
pyew tà la pye mɔɔ fere. To ti
yɛn nda pe yinri sariduwani, naa
topazi, naa lulu, naa kirizoliti, naa
ɔnikisi, naa zhasipi, naa safiri, naa
ɛsikaribukili, naa emerodi konaa
tɛ. Ma fereyaara to naa ma gbege-
leyaara ti ni tìla pye tɛ woro. Tìla
gbɛgɛlɛ ma kan, maga lɛ wa ma
dapilige ki na.
14 Mìla ma pye mɛrɛgɛ sherubɛn
wo wa, ŋa wì kanwira tì jaraga, maa
kɔrɔsiri piin. Mìla ma tɛgɛ wa mi
ŋa Yɛnŋɛlɛ na yanwiga kpoyi ki na.
Màa pye na tanri wa sinndɛɛrɛ nda
ti maa yɛngɛlɛ ti sɔgɔwɔ.
15 Ma nawa pìla pye ma filige ma
na wa ma koŋgolo ke ni, maga lɛ wa
ma dapilige ki na, fɔ ma saa gbɔn
pilige ŋga ni kambasinŋge kìla yan
wa ma ni.
16 Naa safari waga kìla kaa jiti
ma kɛɛ na, a kì sɔɔn le lewɛlɛwɛ
kapyere ti ni, a mà si kapege pye.
Ki kala na, mi yaa ma purɔ mbɔɔn
yirige wa mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yan-
wiga ki na, mbɔɔn pye paa leele
sanmbala mbele kufɛnnɛ pe yɛn.
Mboro mɛrɛgɛ sherubɛn ŋa kɔrɔsiri
pyefɔ, mi yaa ma purɔ mbɔɔn wɔ
wa sinndɛɛrɛ nda ti maa yɛngɛlɛ ti
sɔgɔwɔ.
17 Yɛɛ gbɔgɔwɔ pìla ye wa ma
kotogo na ma tiyɔnwɔ pi kala na.
Ma yɔnwɔ pɔ̀ɔn go ki jɔgɔ ma na.
Ki kala na, mɔ̀ɔ jan tara, mɔɔ pye
weleyaraga wunlumbolo sanmbala
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
18 Ma kajɔgɔrɔ lɛgɛrɛ ti kala na
konaa kambasinnde nda mà pye wa
ma safari waga ki ni, tɔ̀ɔn cɛnsara
kpoyi ti tɛgɛ fyɔngɔ ni. Ki kala
na, mi yaa kasɔn le wa ma ca ki
nandogomɔ, mbɔɔn tɔngɔ. Mi yaa
ma sogo ma sa pye cɔnrɔ wa tara ti
na ma welefɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
19 Mbele fuun pɔ̀ɔn jɛn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, pe jigi wi yaa
kɔn pe na, ma kala li yaa pye sunndo
kɔngɔ kala. Ma yaa kɔ mbe wɔ wa
pew.› »

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Sidɔn ca ki na

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:

21 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ
wa wa Sidɔn ca ki yeri, ma Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yo ma wa ki na.
22 Maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mboro
Sidɔn ca, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ.
Mi yaa na gbɔgɔwɔ pi naga wa
ma sɔgɔwɔ. Na mi ka kanla kiti
kɔnkagala ke wa ma na sanga ŋa
ni, mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na mbege
naga, pa kona leele pe yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
23 Mi yaa ka tifɛlɛgɛ yama torogo
ma kɔrɔgɔ, mbe ti leele mbele pe
yaa gbo pe kasanwa pila fuun wa ca
nawa koŋgolo ke ni. Pe yaa ka to
ma na tokobi ni mbe yiri kɛɛ ki ni
fuun na, gboolo pe yaa ka toori wa
ca nawa. Pa kona leele pe yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.›
24 «Ki ka pye ma, cɛngɛlɛ ŋgele ke
yɛn ma Izirayɛli woolo pe maga, lo
la kpɛ se koro mbaa pe tifaga. Ke
se pye naa paa yanpege yɛn, ŋga ki
maa leele witire kɔɔnlɔ nakoma paa
wuuro yɛn, nda ti maa leele sugulo.
Pa kona leele pe yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»
25 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Mìla Izirayɛli woolo pe
gbɔn ma pe jaraga cɛngɛlɛ ŋgele
sɔgɔwɔ, na mi ka ka pe yirige wa
ke sɔgɔwɔ mbe pe gbogolo sanga ŋa
ni, pa kona mi yaa ki naga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na fɔ mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn kpoyi. Pe yaa ka pan mbe cɛn
wa pe tara ti ni, ki tara nda mìla kan
na tunmbyee Zhakɔbu wi yeri we.
26 Pe yaa ka cɛn wa ti ni yɛyinŋge
na pɔw. Pe yaa ka yinrɛ kan, mbe
ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔn. Pe yaa ka cɛn
yɛyinŋge na pɔw, katugu cɛngɛlɛ
ŋgele fuun ke yɛn ma cɛn ma pe
maga na pe tifaga, mi yaa kanla kiti
wi kɔn mboo jan ke na. Pa kona,
pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.»

29

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Ezhipiti tara ti na

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɛ wolo li
yeŋge kɛ wogo ki pilige kɛ ma yiri
shyɛn wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
sili sɛnrɛ ti kan na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, yɛgɛ kanŋga ma
wa wa Farawɔn wi yeri, Ezhipiti tara
wunlunaŋa we, ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yo ma wa wi na konaa Ezhipiti
tara ti ni fuun ti na.
3 Ma para wi ni, maga yo wi kan
fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa yiri mboro
Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa,
ma kɔrɔgɔ, mboro ŋa ma yɛn paa
wojɔn gbegbeŋɛ yɛn, ŋa wi yɛn ma
sinlɛ wa Nili gbaan lanjere ti ni. Ma
yɛn naga yuun ma yo fɔ: Na Nili
gbaan wi yɛn na woo. Muwi mùu
da na yɛɛ kan.
4 Mi yaa ka tugurɔn le wa ma
tugbila wi na, mbe ti ŋgbanra nda ti
wa ma gbaan wi ni ti maramara wa
ma sɛlɛgɛ kɔɔrɔ ti na. Mi yaa kɔɔn
tile mbɔɔn wɔ wa ma gbaan tɔnmɔ
pi sɔgɔwɔ, mboro naa ma gbaan
tɔnmɔ ŋgbanra ti ni fuun ti ni, to
nda ti yaa ka pye mbe maramara wa
ma sɛlɛgɛ kɔɔrɔ ti na we.
5 Mi yaa kɔɔn wa wa gbinri wi ni,
mboro naa ŋgbanra nda fuun ti yɛn
wa ma Nili gbaan lanjere ti ni. Ma
yaa ka to tara wa wasege ki ni, lere
se ka ta mbɔɔn gboo wi lɛ konaa
mbɔɔn gboo wi le. Mi yaa kɔɔn kan
yanyaara to naa naayeri sannjɛrɛ ti
yeri ti yaakara.
6 Kona, mbele fuun pe yɛn ma cɛn
wa Ezhipiti tara pe yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
«Sagawa mba màa kan Izirayɛli
woolo pe yeri, pìla pye ma tifaga paa
gbagara kanŋgaga yɛn.
7 Naa pàa pe kɛyɛn yi sanga mɔɔ
yigi ma ta ma pe saga, a mà si kaw
pe ni ma pe wɛlɛgɛ wa pe pajogo ki
na. Naa pàa yo pe yaa tɛlɛgɛ ma na,
a mà si kaw pe ni, a pè toori ma pe
sɛnŋgɛlɛ ke kɔn.
8 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ye wele, mi

yaa ti pe pan tokobi ni ye kɔrɔgɔ, mbe sɛnweele poro naa yaayoro ti gbo wa ye yeri.
9 Ezhipiti tara ti yaa ka koro waga
mbe pye kataga; pa kona leele pe
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.

«Naa màga yo ma yo fɔ: ‹Nili
gbaan wi yɛn na woo, muwi mùu da.
10 Ki kala na, mi yaa yiri ma
kɔrɔgɔ konaa ma gbaan lanjere ti
kɔrɔgɔ. Mi yaa ka Ezhipiti tara ti
pye kataga, mberi pye kataga konaa
tara nda tì koro waga, mbege lɛ wa
Migidɔli ca ki na, wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri fɔ sa gbɔn wa
Siyɛni ca ki na konaa wa Kushi† tara
kɔnlɔ li na, wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri.
11 Sɛnwee pyɔ kpɛ se ka tɔlɔgɔ kan
wa, yaayoro kpɛ se ka toro wa. Tara
ti yaa ka yɛlɛ nafa shyɛn lo pye, na
lere fa cɛn wa ti ni naa.
12 Mi yaa ka Ezhipiti tara ti tɔngɔ
mberi yaga waga mbe wɛ tara san-
nda nda fuun tì koro waga ti na, mbe
pe cara ti tɔngɔ mberi yaga waga
mbe wɛ cara nda fuun tì jɔgɔ ma
koro waga ti na; ki yaa pye ma fɔ
sa gbɔn yɛlɛ nafa shyɛn. Mi yaa ka
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe jaraga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga
mbe kari tara ti ni fuun ti ni.›

13 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Na yɛgɛlɛ nafa shyɛn kaga
ka toro mbe kɔ, mìla Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe gbɔn ma pe jaraga ma kari
pe ni tara nda ni, mi yaa ka pe yirige
wa ti ni, mbe pe gbogolo naa.
14 Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe tɛgɛ wa pe cɛnsaga
koŋgbanŋga ki ni. Mi yaa ka
sɔngɔrɔ mbe pan pe ni wa Patirɔsi
tara, wa pe yɛɛra tara ti ni; pe yaa
ka pye wunluwɔ tara nda ti fanŋga
kì kologo.
15 Ezhipiti tara wunluwɔ pi
fanŋga ki yaa ka kologo mbe wɛ
wunluwɔ tara sannda ti ni fuun ti
na. Mi yaa ka pe yɔn ki kologo,
jaŋgo paga ka ya cɛn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke go na.
16 Ezhipiti tara ti se ka pye Izirayɛli
woolo pe jigi tagasaga naa. Ko yaa
ki kan pe nawa to pe kambasinnde ti
na, to nda pàa pye ma sagawa lagaja
Ezhipiti tara ti yeri we. Pa kona, pe
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn pe Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

Wunlunaŋa Nebukanezari wi yaa ka pan mbe Ezhipiti tara ti shɔ mberi ta

17 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ nafa
ma yiri kɔlɔshyɛn wolo li yeŋge
koŋgbanŋga ki pilige koŋgbanŋga
ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti
kan na yeri, ma yo fɔ:
18 «Sɛnwee pyɔ, Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wùu
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki wa
tunŋgbanga na Tiri ca ki wogo na,
fɔ a tuguro tugulo lì maliŋgbɔɔnlɔ
pe yinrɛ ti pɛ pe na, ma pe ni fuun
pe pajoro ti wɛlɛgɛ pe na. Konaa
ki ni fuun, wunlunaŋa wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni, pee
tɔnli kpɛ ta wa ki tunŋgo ŋgbanga
ŋga kì pye Tiri ca ki wogo na ki ni.
19 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi
yaa Ezhipiti tara ti le Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wi kɛɛ.
Wi yaa ka pe yarijɛndɛ ti koli. Wi
yaa ka tara ti san mberi nawa yaara
ti ni fuun ti koli mbe kari ti ni, mbe
sari pye wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege
ki sara.
20 Tunŋgo ŋgbanga ŋga wì pye
ki kala na, mi yaa Ezhipiti tara ti
le wi kɛɛ ti pye wi sara; katugu
wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kìgi
tunŋgo ki pye mi kan.› We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
21 «Ko pilige ko ni, mi yaa ka ka
taga Izirayɛli woolo pe fanŋga ki
na. Mboro wo na Ezekiyɛli, mi yaa
ma yɔn ki yɛngɛ maa para wa pe
sɔgɔwɔ. Pa kona, pe yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

† **29:10 29.10:** Kushi tara to nuŋgba to ti yɛn Etiyopi tara re.

30

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali naŋgbanwa kala li pye Ezhipiti tara ti na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ ti yo. Maga yo fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Yaa gbele yaa yuun fɔ:
Ki pilige ŋga ki yɛn pilipege.
3 Ee, ki pilige kì yɔngɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ.
Ki yaa ka pye kambaaga wɔgɔ pilige,
mbe pye cɛngɛlɛ ke kiti kɔnpilige.
4 Tokobi wi yɛn na paan mbe to
Ezhipiti tara ti na.
Ki jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔn Kushi tara
ti na fun.
Ko sanga wo ni, leele mbele pè gbo,
pe yaa ka toori wa Ezhipiti
tara.
Leele pele yaa ka pe yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ti koli mbe kari ti ni,
mbe pe tara ti tɔngɔ fɔ mbe gbɔn wa
yinrɛ ti nɔgɔna cɛnyaara ti na.
5 « ‹Kushi tara, naa Puti tara, naa
Ludi tara, naa Larabu tara ti ni fuun,
naa Libi tara konaa yɔn finliwɛ tara
woolo pe ni, tokobi wi yaa ka pe
pinlɛ mbe pe gbo Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe ni.› »
6 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Ezhipiti tara ti sagafɛnnɛ pe yaa ka
to,
pe fanŋga ŋga kì yɛɛ gbɔgɔwɔ le pe
ni, ki yaa ka kɔ.
Mbege lɛ wa Migidɔli ca ki na, wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri fɔ sa gbɔn wa Siyɛni ca,
wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeri,
tokobi wi yaa ka ki leele pe gbo.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
7 «Pe tara ti yaa ka tɔngɔ mbe koro
waga, wa tara sannda nda tì jɔgɔ ma
koro waga ti sɔgɔwɔ. Pe cara ti yaa
ka pye katara wa katara sannda ti
sɔgɔwɔ.
8 Na mi ka ka kasɔn le Ezhipiti tara
ti ni, konaa mbe pe sagafɛnnɛ pe
tɔngɔ sanga ŋa ni, pa kona pe yaa
ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ
le.
9 «Ko pilige ko ni, Kushi tara woolo
mbele pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na
pɔw, mi yaa pitunmbolo pele yirige
pe kari tɔnmɔkɔɔrɔ na, pe sa fyɛrɛ
wa pe na paa seri. Ezhipiti tara ti
tɔngɔpilige, jɔlɔgɔ yaa to Kushi tara
woolo pe na. Ki pilige ki yɛn na
paan.»
10 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa Babilɔni tara
wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛgɛ
mbe Ezhipiti tara janwa gbɔlɔ li
tɔngɔ mbeli wɔ wa.
11 Wo naa wi woolo pe ni, poro
mbele pe yɛn cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke lewɛlimbɛlɛ, poro pe yaa ka kari
mbe sa tara ti tɔngɔ. Pe yaa ka pe
tokobi wi kɔw Ezhipiti tara ti na,
mbe tara ti lagapyew ki yin gboolo
pe ni.
12 Mi yaa ka Nili gbaan lanjere
tɔnmɔ pi waga; mi yaa ka Ezhipiti
tara ti pɛrɛ lepeele pele yeri. Mi yaa
ti nambanmbala pele mbe pan pe
tara ti tɔngɔ konaa ti nawa yaara ti
ni fuun ti ni. Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi
mì para.› »
13 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa ka yarisunndo
ti jɔgɔ mberi wɔ wa, mbe yaara
yanlɛrɛ nda pe maa gbogo ti kɔ
mberi wɔ wa Mɛfisi ca. To se ka pye
Ezhipiti tara ti go na naa; mi yaa ka
fyɛrɛ wa Ezhipiti tara ti lagapyew ki
ni.
14 Mi yaa ka Patirɔsi tara ti tɔngɔ
mberi yaga waga, mbe kasɔn le
Zowan ca ki ni mbege sogo, mbanla
kiti wi kɔn mboo jan No ca ki na.
15 Mi yaa na naŋgbanwa pi yirige
Sɛn ca ki ni, ko ŋga ki yɛn Ezhipiti
tara ti malaga sigeca ye. Mi yaa ka
No ca ki janwa gbɔlɔ li tɔngɔ.
16 Mi yaa ka kasɔn le Ezhipiti tara
ti ni mberi sogo. Sɛn ca woolo pe
yaa kaa seri fyɛrɛ ti kala na. Pe yaa
ka No ca mbogo ki furu mbe wege
wɔ wa ki ni, pe yaa ka to Mɛfisi ca
ki na yɔnlɔ ŋgbanga na.

17 Pe yaa ka Ɔni ca konaa Pi Besɛti
ca lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni. Pe
yaa ka ki cara ti woolo pe yigi
malaga kasopiile mbe kari pe ni.
18 Na mi ka ka Ezhipiti tara fanŋga
ki jɔgɔ, mbe pe fanŋga ŋga kì yɛɛ
gbɔgɔwɔ le pe ni ki kɔ mbege wɔ
wa sanga ŋa ni, pa kona diwi yaa
ye wa Tapanɛsi ca ki ni yɔnlɔ na.
Kambaaga ka yaa ka pan mbe ca ki
tɔn muŋga. Pe yaa ka ca woolo pe
yigi malaga kasopiile mbe kari pe ni.
19 Mi yaa kiti kɔn mboo jan Ezhip-
iti tara ti na, pa kona pe yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

Babilɔni tara wunlunaŋa wìla pye Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo pyeyaraga

20 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri
nuŋgba wolo li yeŋge koŋgbanŋga
ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:
21 «Sɛnwee pyɔ, mì Ezhipiti tara
wunlunaŋa Farawɔn wi kɛɛ ki kaw.
Wele, lere kpɛ si ta mbege pɔ wi
na, jaŋgo ki sagala; lere si ta mbe
sagbanga pɔparisanga tɛgɛ mbege
pɔ wi na ki yere, jaŋgo wi fanŋga
ta naa, wi ya wi tokobi wi yigi naa.
22 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi yaa yiri
Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa
wi kɔrɔgɔ. Mi yaa wi kɛyɛn yi
shyɛnmɛ yi kaari wi na; ŋga ki yɛn
jɛŋgɛ konaa ŋga ki yɛn ma kaw ki
ni. Pa kona mi yaa ti tokobi wi wɔ
wi kɛɛ wi to.
23 Mi yaa ka Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe gbɔn mbe pe jaraga wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga
mbe kari pe ni tara ti ni fuun ti ni.
24 Mi yaa ka fanŋga le Babilɔni
tara wunlunaŋa wi kɛyɛn yi ni, mbe
silan tokobi wi le wi kɛɛ. Ɛɛn
fɔ mi yaa ka Farawɔn wo kɛyɛn
yo kaari; wi yaa kaa jɛɛn Babilɔni
tara wunlunaŋa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ paa
maliŋgbɔɔn yɛn, ŋa pè wɛlɛgɛ wi
yɛn na kuun.
25 Mi yaa fanŋga le Babilɔni tara
wunlunaŋa wi kɛyɛn yi ni, ɛɛn fɔ
Farawɔn wo kɛyɛn yo yaa ka fanla.
Na mi ka kanla tokobi wi le Babilɔni
tara wunlunaŋa wi kɛɛ mbe ti wuu
yirige Ezhipiti tara ti na, pa kona
pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.
26 Mi yaa ka Ezhipiti tara fɛnnɛ
pe gbɔn mbe pe jaraga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe jaraga
mbe kari pe ni tara ti ni fuun ti ni.
Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

31

Ezhipiti tara wunlunaŋa wi yɛn ma taanla Sɛdiri tige ŋga pè kɔn ka ni

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri
nuŋgba wolo li yeŋge taanri wogo
ki pilige koŋgbanŋga ki na, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri,
ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, ki yo Farawɔn,
Ezhipiti tara wunlunaŋa wo naa wi
janwa gbɔlɔ woolo pe kan fɔ:
‹Ma yɛn ma taanla ambɔ ni wa ma
gbɔgɔwɔ pi ni?
3 Wele, Asiri tara tìla pye paa Liban
tara sɛdiri tige ka yɛn.
Njere tiyɔnrɔ la pye ki na, ma yinmɛ
tɛgɛ paa kɔlɔgɔ yɛn;
kìla yagara fɔ jɛŋgɛ,
a ki namunjɔ wila jiinri wa kam-
baara ti na.
4 Tɔnmɔ pìla ti, a kì yiri ma gbɔgɔ;
tara ti nɔgɔna tɔnmɔ pila ti, a kì yiri
ma tɔnlɔ;
pìla yiri na fuun naga mari,
na fuun fɔ ma saa gbɔn wa wasege
tire ti ni fuun ti na.
5 Ko kì ti kìla yagara ma wɛ yan
nawa tire ti ni fuun ti na;
ki njere tìla lɛgɛ, a ki njere tumɔɔrɔ
tì tɔnlɔndɔnlɔ;
katugu tɔnmɔ lɛgɛrɛ la pye ki nɔgɔ
ki yirisanga wi ni.›

6 «Naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun tìla
pye na paan na ti sere ti poo
wa ki njere tumɔɔrɔ ti ni.
Yan woŋgaala pe ni fuun pàa pye na
pe piile pe siin wa ki njere ti
yinmɛ pi ni.
Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ woolo la pye na cɛɛn
wa ki yinmɛ pi ni.
7 Kìla pye tige tiyɔngɔ fɔ jɛŋgɛ ki
yagawa po naa ki njere ti
titɔnlɔwɔ pi kala na;
katugu ki ninde tìla tigi ma ye tɔnmɔ
lɛgɛrɛ laga na.
8 Wa Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ ki
ni, sɛdiri tige ka kpɛ saa ya
mbege yɛɛ taanla ki ni,
sipirɛsi tige ka kpɛ sila pye wa
mbege yɛɛ yala ki njere ti ni.
Pilatani tire ka kpɛ si ki njere ti bɔ
tiyɔnwɔ na.
Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ tire ka kpɛ
tiyɔnwɔ sila yala ki tiyɔnwɔ pi
ni.
9 Mìla njere lɛgɛrɛ yirige ki na maga
yɔn.
Tire nda fuun tìla pye wa Edɛn laga
ki na, Yɛnŋɛlɛ li naŋgɔ kɔlɔgɔ
ye, tìla pye yenjaga ni ki ni.»

Sɛdiri tigbɔgɔ ki yaa ka kaari

10 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Sɛdiri tige
kìla yiri ma yagara, a ki namunjɔ
wila jiinri fɔ wa kambaara ti na. A
yɛɛ gbɔgɔwɔ ye wa ki kotogo na ki
yagawa pi kala na.
11 Ki kala na, mìgi le cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke fanŋga fɔ gbɔɔ wi kɛɛ;
wo yaa jɔlɔgɔ wa ki na mbe yala ki
tipewe pi ni, katugu mìgi wa.
12 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, cɛnlɛ
na li woolo pe yɛn lewɛlimbɛlɛ ma
wɛ pe ni fuun na, pège kɔn maga
jan, mɛɛ kari maga toro le. Ki njere
tì toori wa yanwira ti na konaa wa
gbunlundɛrɛ ti ni fuun ti ni. Ki njere
tumɔɔrɔ tì kaari ma toori wa tara ti
yanwira laforo ti ni fuun ti ni. Tara
woolo pe ni fuun pè yiri wa ki yinmɛ
pi ni, maga yaga le.
13 Naayeri sannjɛrɛ tìla pan na
cɛɛn wa ki titogo ki na. Yan
woŋgaala pe ni fuun pàa pan ma
pe cɛnsara gbegele wa ki njere ti
sɔgɔwɔ.
14 Kì pye ma, tire nda fuun ti
yɛn lɔgɔ yɔn na, ko ka kpɛ se ka
yiri mbege yɛɛ gbɔgɔ naa, mbege
namunjɔ wi yirige mbe gbɔn fɔ wa
kambaara ti na naa. Terebɛnti tige
ko ka kpɛ se ka yo tɔnmɔ lɛgɛrɛ
yɛn ki nɔgɔ mbaa ki yɛɛ gbogo ki
titɔnlɔwɔ pi kala na. Katugu mì ti
ni fuun ti kan kunwɔ pi yeri. Ti yaa
ka tigi wa tara ti nɔgɔ na, mbe sa
taga wa sɛnwee piile mbele pè ku pe
na, poro mbele pè tigi wa fanga ki ni
we.»
15 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Pilige ŋga ni kìla tigi wa
kuulo tara ti ni, a mì si ti, a paa
kunwɔ gbelege gbele yereŋge ki ni.
A mì si tara ti nɔgɔna tɔnŋgbɔɔ pi
yɔn tɔn, ma gbaanla pe yerege, ma
laforo tɔnmɔ pi yerege. Mìla diwi
leŋge wa Liban tara yanwira ti na ki
kala na; a yan tire ti ni fuun tì waga
ki kala na.
16 Naa mìla ki tirige wa kuulo tara
ti ni sanga ŋa ni, ma pinlɛ mbele pe
yɛn na tinri wa fanga ki ni pe ni,
mìla ti, a cɛngɛlɛ ke ni fuun kaa fyɛ
na seri ki kala na. Edɛn laga tire nda
fuun tìla pye wa tara ti nɔgɔna, to
nda tìla pye Liban tara tire ti ti ni
fuun tiyɔnrɔ konaa ma pye jɛndɛ, to
nda fuun tìla pye na tɔnmɔ taa, ti
kotogo kìla sogo ti na.
17 Mbele pàa pye ki sagafɛnnɛ
konaa ma cɛn wa ki yinmɛ pi ni wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, poro
fun pàa pinlɛ ma tigi ki ni wa kuulo
tara ti ni, ma saa taga wa leele mbele
pàa gbo tokobi ni pe na.
18 «Wele, wa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ
tire ti sɔgɔwɔ, ka kpɛ tiyɔnwɔ naa
gbemɛ si yala ma woro ti ni. Konaa
ki ni fuun, mboro naa Edɛn naŋgɔ
kɔlɔgɔ tire ti ni, pe yaa ka ye tirige
wa tara ti nɔgɔna. Pe yaa kɔɔn
sinŋge wa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe
sɔgɔwɔ konaa mbele pè gbo tokobi
ni pe sɔgɔwɔ. Ŋga ki yaa ka pye
Farawɔn wo naa wi janwa gbɔlɔ li
ni fuun li na, koyi ŋga yɛɛn.» We

Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

32

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Ezhipiti tara naa ti wunlunaŋa wi wogo na

1 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri shyɛn
wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na
yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ
Farawɔn, Ezhipiti tara wunlunaŋa
wi wogo na. Maga yo wi kan fɔ:
‹Mboro ŋa màa pye paa jara
yirifɔnŋɔ yɛn wa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ,
màa pye paa yarifɛlɛgɛ yɛn wa
kɔgɔje wi ni,
màa pye na gbaanla tɔnmɔ pi janri
naa yinrigi,
màa pye na tɔnmɔ pi tɔngɔlɔ ma
tɔɔrɔ ti ni,
na pi gbɔɔn naa pinri.›
3 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ:
‹Mi yaa ka cɛngɛlɛ janwa gbɔlɔ la
gbogolo, mbe silan mɛrɛ ti wa
ma na;
poro pe yaa kɔɔn tile mbɔɔn yirige
na mɛrɛ ti ni.
4 Mi yaa kɔɔn yaga le tara ti na,
mi yaa kɔɔn wa wa wasege ki ni.
Mi yaa ti naayeri sannjɛrɛ ti ni fuun
ti pan ti cɛn ma na,
mi yaa ti yan woŋgaala pe ni fuun
pe pan pɔɔn wire kara ti ka pe
tin.
5 Mi yaa kɔɔn wire kara ti wa wa
yanwira ti na,
mbe gbunlundɛrɛ ti yin ma wire
kafɔnrɔ ti ni.
6 Mi yaa ma kasanwa pi tɛgɛ mbe
tara ti suguru, mbe sa gbɔn fɔ
wa yanwira ti na,
mi yaa ka latɛrɛ ti yin pi ni.
7 Na maga ka ku sanga ŋa ni, mi yaa
ka naayeri wi tɔn,
mbe wɔnŋgɔlɔ ke pye diwi;
mi yaa ka yɔnlɔ ki tɔn kambaaga ka
ni.
Yeŋge ki se kaa finri naa.
8 Mboro kala na, mi yaa ka naayeri
yanwa yirigeyaara ti pye diwi;
mi yaa ka diwi leŋge wa ma tara ti
ni.›
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo lì yo ma.
9 «Na mi ka kɔɔn tɔngɔwɔ pi sɛnrɛ
yo cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan sanga ŋa
ni, pa mi yaa ka cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ nawa
tanga ke na, fɔ sa gbɔn wa tara nda
ma sila jɛn ti ni.
10 Ŋga mi yaa ka pye ma na, ki yaa
cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ nawa wɔ. Fyɛrɛ yaa
ka pe wunlumbolo pe yigi ma kala
na. Na mi ka kanla tokobi wi figefige
pe yɛgɛ sɔgɔwɔ sanga ŋa ni, pa pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa kaa fyɛ
mbaa seri suyi pe yinwege wogo ki
na, ma topilige ki ni.
11 «Katugu pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Babilɔni tara wunlunaŋa wi tokobi
wi yaa gbɔn ma na.
12 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn
lewɛlimbɛlɛ ma wɛ cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke na,
mi yaa ka ti pe pan pɔɔn janwa
woolo pe gbo tokobi ni.
Pe yaa ka pan mbe Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ
mboo wɔ wa,
mbe pe janwa gbɔlɔ li ni fuun li
tɔngɔ.
13 Mi yaa kɔɔn yaayoro ti ni fuun ti
tɔngɔ wa tɔnŋgbɔɔ pi yɔn na;
sɛnwee pyɔ tɔɔrɔ nakoma yaayoro
yenjoro se ka ye wa tɔnmɔ pi
ni mboo tɔngɔlɔ.
14 Pa kona, mi yaa ti Ezhipiti tara
tɔnmɔ pi sinlɛ,
mbe ti pe gbaanla tɔnmɔ pila fuun
paa sinmɛ yɛn.›
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 ‹Na mi ka ka Ezhipiti tara ti tɔngɔ
mberi yaga waga sanga ŋa ni,
na mi ka ti leele pele mbe pan mbe
tara ti nawa yaara ti ni fuun ti
koli sanga ŋa ni,
na mi ka ka leele mbele pe yɛn ma
cɛn wa tara ti ni pe ni fuun pe
gbo sanga ŋa ni,

pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›

16 «Ki wogo ŋga ki yɛn kunwɔ
yurugo ŋga pe yaa ka kɔ. Cɛngɛlɛ
sanŋgala ke jɛɛlɛ pe yaa kaga
kunwɔ yurugo ki kɔ. Pe yaa kaa ki
koo Ezhipiti tara to naa ti janwa wi
ni fuun wi na. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma.»

Pè ya leele mbele ni, kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ pe wogo na

17 Izirayɛli woolo pe yigiŋgɔlɔ
malaga kasopiile, ki yɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri
shyɛn wogo, ki pilige kɛ ma yiri
kaŋgurugo wogo ki na, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti kan na yeri,
ma yo fɔ:

18 «Sɛnwee pyɔ, kunwɔ yurugo kɔ
Ezhipiti tara janwa gbɔlɔ li wogo na,
ma pe tirige wa tara ti nɔgɔna, poro
naa cɛngɛlɛ fanŋga wogolo ke woolo
pe ni, mbe pinlɛ mbele pe yɛn na
tinri wa wetijugo ki ni pe ni.

19 Ki yo pe kan fɔ: ‹Naga yɛn ma,
ye yɛn naga jate ye mbɔnrɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na wi le? Ki kala na,
yoro fun ye yaa tigi mbe sa sinlɛ wa
mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe sɔgɔwɔ.›

20 «Ki woolo pe yaa ka toori mbe
ku wa mbele pè gbo tokobi ni pe
sɔgɔwɔ. Pè tokobi wi kɔw wa wi
wofogo ki ni makɔ; ye Ezhipiti tara
naa ti janwa gbɔlɔ woolo pe lɛ ye
kari pe ni.

21 Wa kuulo tara ti ni,
maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ poro naa
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe pinlɛyɛɛnlɛ
lɛɛlɛ pe ni, pe yaa kaa ki yuun
pe yɛɛ kan fɔ: ‹Pè tigi wa fanga
ki ni, ma pan ma sinlɛ wa mbele
pee kɛnrɛkɛnrɛ pe ni, poro pàa gbo
tokobi ni we.›

22 «Asiri tara wunlunaŋa wo naa
wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe ni,
pe yɛn ma sinlɛ. Pe fanra ti yɛn maa
maga. Pè pe ni fuun pe gbo tokobi
ni wa malaga.

23 Pe fanra ti yɛn fɔ wa wetijugo ki
nɔgɔ; pe fanra ti yɛn ma wunlunaŋa
wi wogo ki maga. Pè pe ni fuun pe
gbo tokobi ni wa malaga; poro pàa
pye na sunndo kɔngɔ waa weele pe
na laga dunruya wi ni.

24 «Elamu tara wunlunaŋa wo naa
wi janwa gbɔlɔ li ni fuun li ni pe yɛn
ma sinlɛ wa; pe ni fuun pe fanra ti
yɛn maa wogo ki maga. Pè pe ni
fuun pe gbo tokobi ni wa malaga.
Poro mbele pe sila kɛnrɛkɛnrɛ pè
tigi wa tara ti nɔgɔ na. Poro pàa pye
na sunndo kɔngɔ waa weele pe na
laga dunruya wi ni. Fɛrɛ la pe yigi
ma pinlɛ mbele pè tigi wa wetijugo
ki ni pe ni.

25 Pè sinlɛsaga kan Elamu tara
wunlunaŋa wi yeri wa leele mbele
pè gbo pe sɔgɔwɔ, wo naa wi janwa
gbɔlɔ li ni fuun li ni. Pe fanra ti
yɛn ma wo jate wi maga. Ki woolo
mbele pe woro ma kɛnrɛkɛnrɛ pè
pe ni fuun pe gbo tokobi ni, katugu
pàa pye na sunndo kɔngɔ waa weele
pe na laga dunruya wi ni. Fɛrɛ la
pe yigi ma pinlɛ mbele pè tigi wa
wetijugo ki ni pe ni. Pàa pe gboolo
pe sinŋge wa mbele leele pè gbo pe
sɔgɔwɔ.

26 «Meshɛki cɛnlɛ woolo poro naa
Tubali cɛnlɛ woolo pe wunlumbolo
poro naa pe janwa gbɔlɔ li ni fuun
li ni, pe yɛn ma sinlɛ wa. Pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe fanra ti yɛn ma
pe maga. Ki woolo mbele pe woro
ma kɛnrɛkɛnrɛ, tokobi wì pe gbo,
katugu pàa pye na sunndo kɔngɔ
waa weele pe na laga dunruya wi ni.

27 Pe sila pe gboolo pe sinŋge mbe
pinlɛ faa maliŋgbɔɔnlɔ kotogofɛnnɛ
pe ni. Poro mbele pàa pye na tinri
wa kuulo tara ti ni ma pinlɛ pe
maliŋgbɔnyaara ti ni. Pàa pye na
pe tokobi wi nii wa pe yinrɛ ti nɔgɔ,
konaa na tugurɔn sigeyaara ti tari
pe witire ti na; katugu pàa pye na
sunndo kɔngɔ waa weele pe pe na
laga dunruya wi ni.

28 Ɛɛn fɔ mboro wo na Farawɔn,
ma ŋa mà to ma pinlɛ mbele pee
kɛnrɛkɛnrɛ pe ni; ma yɛn ma sinlɛ
ma pinlɛ mbele pè gbo tokobi ni wa
malaga pe ni.

29 «Edɔmu tara fɛnnɛ, naa pe
wunlunaŋa konaa pe teele pe ni
fuun pe ni, pe yɛn ma sinlɛ wa fun.
Ali mbege ta pàa pye kotogofɛnnɛ,
pè pe gboolo pe le ma pinlɛ mbele
pè gbo tokobi ni pe ni. Pe yɛn ma
sinlɛ ja mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe ni,
poro mbele pè tigi wa wetijugo ki ni
we.
30 «Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara teele pe ni fuun poro naa Sidɔn
ca fɛnnɛ pe ni fuun pe yɛn ma sinlɛ
wa. Pè tigi wa fanga ki ni wa mbele
leele pè gbo pe sɔgɔwɔ, ali mbege ta
pe kotogo tawa pìla pye na sunndo
kɔngɔ waa leele pe na, pàa fɛrɛ shɔ.
Ki leele mbele pe sila kɛnrɛkɛnrɛ pe
yɛn ma sinlɛ ja wa mbele leele pàa
gbo tokobi ni wa malaga pe ni. A
fɛrɛ tì pe yigi ma pinlɛ mbele pè tigi
wa wetijugo ki ni pe ni.
31 «Farawɔn wi yaa ka pe yan, pa
ki yaa kotogo sogowo kan wi yeri
wi janwa gbɔlɔ li kala na, katugu
tokobi wi yaa ka Farawɔn wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun
ki gbo. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.
32 Mìla ti, a Farawɔn wì sunndo
kɔngɔ wa weele pe na laga dunruya
wi ni. Konaa ki ni fuun, pe yaa ka
Farawɔn wo naa wi janwa gbɔlɔ li
ni fuun li sinŋge wa fanra ti ni, wa
mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe sɔgɔwɔ,
mbe pinlɛ mbele leele pè gbo tokobi
ni pe ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma.

YƐNNŊƐLƐ LI YAA IZIRAYƐLI WOOLO PE SƆNGƆRƆ MBE PE TƐGƐ WA PE FAA YƆNLƆ LI NI

33

33–39

Yɛnŋɛlɛ làa Ezekiyɛli wi pye kɔrɔsiri pyefɔ

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, para ma cɛnlɛ
woolo pe ni maga yo pe kan fɔ: ‹Na
mi ka tokobi wi torogo mbe yo wi sa
tara ta woolo tɔngɔ, na ki tara woolo
paga lere wa wɔ wa pe yɛɛ sɔgɔwɔ
mboo pye tara ti kɔrɔsiri pyefɔ,
3 na ki lerefɔ wi ka tokobi fɛnnɛ
yan paa paan mbe to tara ti na
malaga ni, na wi ka mbanlaga ki win
mbe tara woolo pe yɛri,
4 na lere ŋa ka mbanlaga magala
li logo, na wi suu yɛɛ yaga li yɛrɛwɛ
kan wi yeri, na paga pan mboo gbo,
pa wi gbowo pi yaa pye wi yɛɛra go
kala.
5 Katugu wì mbanlaga magala li
logo, ɛɛn fɔ wi suu yɛɛ yaga li
yɛrɛwɛ kan wi yeri. Wi gbowo pi
yaa pye wo yɛɛra go kala. Lere ŋa
kaa yɛɛ yaga mbe yɛrɛwɛ pi logo, wo
yaa wi yɛɛ shɔ gboro ti yeri.
6 Ɛɛn fɔ na kɔrɔsiri pyefɔ wi ka
malaga ki yan kila paan, na wii
mbanlaga ki win, na leele pee yɛri,
na tokobi fɛnnɛ paga pan mbe lere
wa gbo, ki fɔ wi yaa ku wi mbasinmɛ
pi kala na; ɛɛn fɔ mi yaa wi gbowo
pi go kala li yewe kɔrɔsiri pyefɔ wo
yeri.›
7 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, mɔ̀ɔ
tɛgɛ ma pye kɔrɔsiri pyefɔ Izirayɛli
woolo pe go na. Ma yaa lanla yɔn
sɛnrɛ ti nuru mbaa pe yɛrɛgi na kan.
8 Na mi kaga yo lepee wi kan fɔ:
‹Mboro lepee, ma yaa ku,› na mɛɛ
para ki lepee wi ni mboo yɛri wi
tangalɔmɔ tipee pi wogo na, ki lepee
wi yaa ku wi mbasinmɛ pi kala na.
Ɛɛn fɔ mi yaa wi gbowo pi go kala li
yewe ma yeri.
9 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na ma ka
lepee wi yɛri wi tangalɔmɔ tipee pi
wogo na, na wi suu tangalɔmɔ tipee
pi yaga, pa wi yaa ku wi mbasinmɛ
pi kala na, ɛɛn fɔ mboro wo na, ma
yaa ma yɛɛ shɔ.»

Lepee ŋa ka sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, wi yaa shɔ

10 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ki
yo Izirayɛli woolo pe kan fɔ: ‹Ye maa
ki yuun fɔ we kajɔgɔrɔ to naa we
kapere ti yɛn we go na, to kala na
pe yɛn na we tɔnri na shee, we yaa
ki pye mɛlɛ mbe yinwege ta naa?›

11 Maga yo pe kan fɔ we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma fɔ: ‹Mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ
ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: Lepee wi
ku, ko ma ki yɛn mala ndanla; ɛɛn
fɔ ŋga ki yɛn mala ndanla ko yɛn fɔ
wi kanŋga wuu tangalɔmɔ tipee pi
yaga wila wi yinwege ki piin. Ki kala
na, ye sɔngɔrɔ, ye sɔngɔrɔ ye wɔ wa
ye kombegele ke ni. Yoro Izirayɛli
woolo, yiŋgi na ye yaa si ti ye ku?›

12 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ki
yo ma cɛnlɛ woolo pe kan fɔ: ‹Na
lesinŋɛ wi ka kapege pye pilige ŋga
ni, wi kasinŋge ki se ya mboo shɔ
ki pilige ki ni. Lepee wi kaa tipewe
pi yaga pilige ŋga ni, tipewe mba
wì pye faa po se ti wi tɔngɔ naa.
Ki pyelɔmɔ pi na fun, na lesinŋɛ
wi ka kapege pye pilige ŋga ni, wi
kasinŋge ki se ti wila wi yinwege ki
piin.

13 Ali na mi ka lesinŋɛ wi pye mbe
yo fɔ wi yaa shɔ, na wi kaa kɛɛ ki
kan mbe taga wi yɛn ma sin yɛgɛ
ŋga na ko na, mbe kambasinŋge
pye, kasinŋge kapyere nda fuun wì
pye, pe se ka ko ka kpɛ jate naa. Ɛɛn
fɔ wi yaa ku wi kambasinŋge ŋga
wì pye ki kala na.

14 Ali na mi kaga yo lepee wi kan
mbe yo fɔ wi yaa ku, na wi kaa
tangalɔmɔ tipee pi yaga mbaa tanri
ŋga kì yala konaa kasinŋge ki na,

15 na lepee wi ka yaraga ŋga wì
shɔ ma tɛgɛ fɔgɔ yɔnlɔ ki sɔngɔrɔ
ki fɔ wi na, mbe yaraga ŋga wì yu
ki yɔngɔ sɔngɔrɔ ki fɔ wi na, mbaa
tanri kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke maa
yinwege kaan ke na, na wi woro na
kambasinŋge piin, pa kona wi yaa
laa yinwege ki piin, kaselege ko na,
wi se ku.

16 Kapere nda fuun wìla pye, pe se
ka to ta kpɛ jate wi na naa, katugu
wì tanga ma yala ŋga kì yala konaa
kasinŋge ki ni. Ki kala na wi yaa laa
yinwege ki piin.›

17 «Konaa ki ni fuun, ma tara
woolo pe yɛn naga yuun ma yo fɔ:
‹We Fɔ wi konɔ li woro ma yala.›
Ɛɛn fɔ poro konɔ lo li woro ma yala.

18 Na lesinŋɛ wi ka kasinŋge ki
yaga, mbaa kambasinŋge piin, wi
yaa ku ki wogo ki kala na.

19 Na lepee wi kaa tipewe pi yaga,
mbaa tanri ŋga kì yala konaa kas-
inŋge ki na, wi yaa laa yinwege ki
piin ki wogo ki kala na.

20 «Yoro Izirayɛli woolo, ye yɛn
naga yuun fɔ: ‹We Fɔ wi konɔ li
woro ma yala.› Yege jɛn fɔ mi yaa ka
kiti kɔn ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
ye na mbe yala ye koŋgolo ke ni.»

Pe yaa ka Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔ

21 Woro Izirayɛli woolo we
yigiŋgɔlɔ malaga kasopiile, ki yɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn wolo li yeŋge kɛ
wogo ki pilige kaŋgurugo wogo ki
na, naŋa wà la fe ma shɔ, ma yiri wa
Zheruzalɛmu ca ma pan na kɔrɔgɔ,
maga yo na kan ma yo fɔ: «Pè
Zheruzalɛmu ca ki shɔ†.»

22 Yɔnlɔkɔgɔ ŋga ni Yawe Yɛnŋɛlɛ
làa li kɛɛ ki taga na na, ki goto
pinliwɛ pi ni, ko naŋa ŋa wìla fe ma
shɔ, wìla gbɔn wa na na. Sanni wi
sa gbɔn wa na na, ki pinliwɛ pi ni,
kìla yala Yɛnŋɛlɛ làa na yɔn ki yɛngɛ
makɔ. Na yɔn kìla pye ma yɛngɛ, mi
sila pye bombo naa.

23 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:

24 «Sɛnwee pyɔ, leele mbele pè
koro ma cɛn wa Izirayɛli tara katara
ti ni, pe yɛn na yuun fɔ: ‹Abirahamu
wìla pye wi nuŋgba, ɛɛn fɔ wìla ki
tara nda ti ta, a tì pye wi woro. Woro
wo na, we yɛn ma lɛgɛ, tara tì kan
we yeri fun ti pye we woro.›

25 Ki kala na, maga yo ki leele pe
kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ: ‹Ye maa kara ti kaa ma
pinlɛ ti kasanwa pi ni, ye maa ye
yɛrɛ ti yinrigi na ye yarisunndo ti
wele nari gbogo. Ye yɛn na leele
kuun na pe kasanwa pi wuun tara.
Ko pyewe mba po na, ye mbe ya mbe
tara ti shɔ mberi ta mɛlɛ?

† **33:21 33.21:** 2 Wunlu 25.3-10; Zhere 39.2-8; 52.4-14

26 Yè kɛɛ kan ma taga ye tokobi wo
na. Ye yɛn na katijangara piin. Ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn na
sinlɛlɛ ye lewee yɛɛnlɛ pe jɛɛlɛ pe
ni. Ko pyewe mba po na, ye mbe ya
mbe tara ti shɔ mberi ta mɛlɛ?›
27 «Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi ŋa
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ
ki na, mi yɛn naga yuun fɔ mbele
pe yɛn ma cɛn wa katara ti ni, leele
pe yaa ka pe gbo tokobi ni. Mbele
pe yɛn ma cɛn wa wasege ki ni, mi
yaa ka pe kan woŋgaala pe yeri pe
pe ka. Mbele pe yɛn ma cɛn wa
waliwere to naa yanwira were ti ni,
yambewe pi yaa ka poro gbo.
28 Mi yaa ka tara ti tɔngɔ mberi
yaga waga pew. Pe fanŋga ŋga kì
ti yɛɛ gbɔgɔwɔ si ye pe ni, ki yaa ka
kɔ. Izirayɛli tara yanwira ti yaa ka
koro waga; lere kpɛ se ka toro wa
naa.
29 Na mi ka ka tara ti tɔngɔ mberi
yaga waga pew pe katijangara nda
fuun pè pye ti kala na, pa kona pe
yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.›

30 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ma
cɛnlɛ woolo mbele pè yigi malaga
kasopiile, pe yɛn nɔɔ sɛnrɛ yuun wa
mboro nda tì ca ki maga ti tanla, wa
nawa konaa wa yinrɛ ti yeyɔnrɔ ti
na. Pe yɛn naga yuun pe yɛɛ kan fɔ:
‹Ye pan we sa sɛnrɛ nda tì yiri wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ti logo.›
31 Kona, na woolo pe mɛɛ kari
lɛgɛrɛ wa ma tanla, mbe sa cɛn ma
yɛgɛ sɔgɔwɔ. Pe maa ma sɛnrɛ ti
nuru, ɛɛn fɔ paa ti lɛ mbaa tanri ti
na. Yɔn tangawa sɛnrɛ to ti ma pye
wa pe yɔn, ɛɛn fɔ pe yɛɛra tɔnli jawa
po pi yɛn wa pe kotogo na.
32 Wele, mà pye pe yeri paa yu-
rukɔɔ jɛnŋɛ yɛn, magandanla fɔ, ŋa
wi yuuro tì tanla, ŋa wì yarigbɔnrɔ
ti gbɔngɔ jɛn. Pe maa ma sɛnrɛ ti
nuru, ɛɛn fɔ paa ti lɛ mbaa tanri ti
na.
33 Ki kala na, na ki kagala ke ka
ka pye sanga ŋa ni, kaselege ko na,
ke si yɛn na piin makɔ. Kona, pe
yaa ki jɛn mbe wali ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wà la pye laga pe
sɔgɔwɔ.»

34

Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli tara yɛkeele pe jɛrɛgi

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yo ma wa Izirayɛli tara yɛkeele pe
na. Ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo,
ma yɛkeele pe pye fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Jɔlɔgɔ
yɛn yoro Izirayɛli tara yɛkeele ye
wogo. Yoro mbele ye yɛn na ye yɛɛ
wogo ko nuŋgba yɔngɔ. Naga yɛn
ma, yaayoro kɔnrifɔ wii daga mbaa
yaayoro to kaan tila kaa wi le?
3 Yè yaayoro nda tì tɔrɔ ti kara ti
ka†, ma simbasire yaripɔrɔ le. Yè
yaayoro nda tì tɔrɔ ti gbo. Ɛɛn fɔ ye
sila pye na simbaŋgbelege ki kaan
kila kaa.
4 Simbaala mbele pàa pye
fanŋgɔgɔ ni, ye sila fanŋga le pe
ni. Mbele pàa pye na yaa, ye sila pe
gbara. Mbele pàa wɛlɛgɛ, ye sila pe
wɛrɛ pye mbe pe wɛlɛgɛsara ti pɔpɔ.
Mbele pàa laga simbaŋgbelege ki
na, ye sila sa pe tata mbe pan pe
ni. Mbele pàa puŋgo, ye sila sa pe
lagaja. Ɛɛn fɔ yàa ye fanŋga ki taga
pe na, na lewɛlɛwɛ kapyere piin pe
na konaa maga ŋgban pe na.
5 Kì pye ma, simbaala pàa gbɔn
ma jaraga, katugu kɔnrifɔ sila pye
pe na; pàa kanŋga ma pye cɛnrɛ nda
wa yan ti yaakara, naa pàa gbɔn ma
jaraga we†.
6 Na simbaala pe yɛn na yanri na
toro faa wa yanwira ti ni fuun ti na
konaa wa tinndiye mbele pè yagara
pe ni fuun pe na. Na simbaŋgbelege
kì gbɔn ma jaraga tara ti lagapyew

† **34:3 34.3:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ: Yè yaayoro ti nɔnɔ wi wɔ. † **34:5 34.5:** Nɔmbu 27.17; 2 Kuro 18.16; Mati 9.36; Maki 6.34

ki ni. Lere kpɛ woro na wele pe na naa, lere kpɛ woro na pe lagajaa.›

7 «Ki kala na, yoro simbaala kɔnrifɛnnɛ, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!

8 Mi ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ: ‹Yànla simbaala pe yaga, a leele paa pe koli, a pè kanŋga ma pye yan cɛnrɛ ti ni fuun ti yaakara, simbaala kɔnrifɔ lama pi kala na, katugu na simbaala kɔnrifɛnnɛ pe sila pye na wele na simbaala pe na naa. Simbaala kɔnrifɛnnɛ pe wogo ko pàa pye na yɔngɔ, pe sila pye nala simbaala pe kaan paa kaa.

9 Ki kala na, yoro simbaala kɔnrifɛnnɛ, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!›

10 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa yiri simbaala kɔnrifɛnnɛ pe kɔrɔgɔ. Mi yaa ka pe yewe na simbaala pe kala li ni. Mi se ka pe yaga paa na simbaala pe kɔnri naa, jaŋgo simbaala kɔnrifɛnnɛ paga kaa pe yɛɛ wogo ko yɔngɔ. Mi yaa kanla simbaala pe tile mbe pe wɔ wa pe yɔn, pa kona pe se ka pye pe yaakara naa.› »

Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa la wele li simbaala pe na

11 «Ee, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi jate mi yaa la wele na simbaŋgbelege ki na konaa mbaa ki kɔrɔsi.

12 Simbaala kɔnrifɔ wi ka pye wa simbaŋgbelege ki sɔgɔwɔ, na simbaala pe ka jaraga, wi ma pe kɔrɔsi mbe toro yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa kanla simbaŋgbelege ki kɔrɔsi mbe toro ma. Pàa gbɔn ma jaraga ma kari laga ŋga fuun ni, kambaaga wɔgɔ naa diwi wɔlɔ pilige ka ni, mi yaa ka kari mbe sa pe shɔ wa ki lara ti ni.

13 Mi yaa ka pe yirige wa, cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe wɔ wa tara sannda pyew ti ni, mbe pe gbogolo, mbe sɔngɔrɔ mbe pan pe ni wa pe yɛɛra tara ti ni. Mi yaa ka saa pe kɔnri wa Izirayɛli tara yanwira ti na, naa wa gbunlundɛwere ti ni konaa wa tara ti lara nda fuun leele yɛn ma cɛn wa ti ni.

14 Mi yaa ka saa pe kɔnri yaayoro kasaga jɛŋgɛ ka ni. Pe yanrisaga ki yaa ka pye wa Izirayɛli tara yanwira ti go na. Pe yaa kaa wogo wa ki simbaŋgbondo tiyɔnrɔ ti ni, mbaa yantipirige tiyɔngɔ taa mbaa kaa, wa Izirayɛli tara yanwira ti na.

15 Mi jate mi yaa kaa na simbaala pe kɔnri paa kaa, muwi mi yaa ka ti paa sinlɛlɛ paa wogo.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16 ‹Ŋa wì puŋgo, mi yaa ka saa lagaja. Ŋa wì laga ŋgbelege ki na, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan wi ni. Ŋa wì wɛlɛgɛ, mi yaa kaa wɛrɛ pye mboo wɛlɛgɛsara ti pɔpɔ. Ŋa wila yaa, mi yaa fanŋga le wi ni. Ɛɛn fɔ ŋa wì tɔrɔ ma pye fanŋga ni, mi yaa wo tɔngɔ. Mi yaa kaa pe kɔnri mbe yala kasinŋge ki ni.›

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe saga

17 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro wo na, na simbaŋgbelege, ye wele, mi yaa ka kiti wi kɔn sumbyɔ naa sumbyɔ sɔgɔwɔ, mboo kɔn simbapɛnɛ naa sikapɛnɛ pe sɔgɔwɔ.

18 Ye yɛn na kaa yaayoro kasara jɛndɛ nda ni, to si ye yɛnlɛ tin bere, fɔ a yaa yan sanŋga ki tangala ye tɔɔrɔ ti ni! Tɔnmɔ tiyɔɔn mba yaa woo, po si ye yɛnlɛ tin bere, fɔ a yaa pi sanmba pi tɔngɔlɔ ye tɔɔrɔ ti ni!

19 Yan ŋga yè tangala ye tɔɔrɔ ti ni, ko na simbaala pè jori mbaa kaa; tɔnmɔ mba yè tɔngɔlɔ ye tɔɔrɔ ti ni, po pè jori mbaa woo.›

20 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun pe kan yɛɛn fɔ: ‹Mi jate mi yaa ka kiti kɔn simbaala mbele pè tɔrɔ poro naa mbele pè cɔgɔ cɔgɔ pe sɔgɔwɔ.

21 Kì kaa pye simbaala mbele fanŋgɔgɔ ni, yè pe ni fuun pe wɔnrɔgɔ ye kanŋgara ti ni konaa ye pajoro ti ni, konaa ma pe gbɔn ye

yɛnŋgɛlɛ ke ni, fɔ ma saa pe purɔ ma pe jaraga wa funwa na,
22 ki kala na, mi yaa kanla simbaala pe shɔ, jaŋgo paga ka pe koli naa. Mi yaa ka kiti wi kɔn simbaala pe yɛɛ sɔgɔwɔ.
23 Simbaala kɔnrifɔ nuŋgba pe mi yaa ka tɛgɛ pe go na, wo wi yaa kaa pe kɔnri paa kaa. Wo wi yɛn na tunmbyee Davidi we. Wi yaa kaa pe kɔnri paa kaa; wi yaa ka pye pe kɔnrifɔ†›.
24 Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, na tunmbyee Davidi wo yaa ka pye pe to. Mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para†.
25 «Mi yaa ka yɛyinŋge yɔn finliwɛ le na simbaŋgbelege ki ni. Mi yaa ka cɛnrɛ ti kɔ mberi wɔ tara ti ni. Kona, na simbaala pe yaa ka sa cɛn yɛyinŋge na pɔw wa gbinri wi ni, mbaa wɔnlɔ wa kɔɔrɔ ti nawa.
26 Mi yaa ka duwaw pe na konaa mbe duwaw na yanwiga ki kanŋgara na lara ti na. Mi yaa ka ti tisara tila paan ti wagati wi na, ti yaa ka pye tisara duwaw woro.
27 Yan nawa tire ti yaa ka sɛ, tara ti yarilire ti yaa ka yɔn. Leele pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na pɔw wa pe tara ti ni. Tunŋgo pyetige ŋga kìla taga pe na, mi yaa kaga kaari mbege laga pe na; pàa pye na kulowo pi piin leele mbele kan, mi yaa ka pe shɔ pe kɛɛ. Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
28 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke se kaa pe kɛɛ yaara ti koli naa. Yan cɛnrɛ ti se kaa pe kaa naa. Pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na pɔw. Lere kpɛ se kaa fyɛrɛ waa pe na naa.
29 Mi yaa ka kɛɛrɛ gbɛgɛlɛ pe kan, nda ti mɛgɛ ki yaa ka yiri tara ti tanwa pi kala na. Fuŋgo kpɛ se ka to pe na naa wa tara ti ni. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke se kaa pe tifaga naa.
30 Pa kona pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le. Fɔ mi yɛn pe ni, pe yɛn na woolo, poro Izirayɛli woolo wele. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
31 «Yoro ye yɛn na simbaŋgbelege ye, na yaayoro kasaga simbaala wele. Yoro ye yɛn sɛnwee piile wele; muwi mi yɛn ye Yɛnŋɛlɛ le.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

35

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Edɔmu tara ti na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, yɛgɛ kanŋga ma wa wa Seyiri tara yanwira ti yeri, ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yo ma wa ti na.
3 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ, mboro Seyiri
yanwira tara.
Mi yaa na kɛɛ ki yirige ma na,
mbɔɔn tɔngɔ mbɔɔn yaga waga
pew.
4 Mi yaa ma cara ti pye katara,
ma yaa ka pye tara nda tì jɔgɔ ma
koro waga.
Pa kona ma yaa ki jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
5 Katugu ma yɛn ma Izirayɛli woolo pe panra fɔ sanga pyew. Màa pe le pe juguye pe kɛɛ, ma ti a pè to pe na tokobi ni pe jɔlɔgɔ pilige ki na; sanga ŋa ni pe kambasinnde tìla kɛɛ toro, a Yɛnŋɛlɛ lì jɔlɔgɔ wa pe na we.›
6 Kì kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo na mɛgɛ ki na, mi yaa legbogo pye wa ma ni; legbogo ki yaa ka taga ma puŋgo na. Kì kaa pye legbogo ki sɔɔn mbɛn, ki kala na, legbogo ko fun ki yaa taga ma na.
7 Mi yaa ka Seyiri yanwira tara ti jɔgɔ mberi pye laga ŋga kì koro waga pew, ma pye kataga. Leele mbele pe maa kee na paan wa ti ni, mi yaa ka pe tɔngɔ mbe pe kɔ.
8 Mi yaa kɔɔn yanwira lara ti yin gboolo pe ni. Ma woolo mbele pe yaa ka gbo tokobi ni, pe yaa ka toori wa tinndiye pe na, naa wa yanwira

† **34:23 34.23:** Naga 7.17 † **34:24 34.24:** Eze 37.24

gbunlundɛrɛ ti ni konaa wa yanwira lawere ti ni fuun ti ni.
9 Mi yaa kɔɔn tara ti tɔngɔ mberi yaga waga fɔ sanga pyew. Lere kpɛ se ka cɛn wa ma cara ti ni naa. Ki ka pye ma, ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
10 « ‹Katugu mà yo fɔ: Ki cɛngɛlɛ shyɛn ŋgele koro naa ki tara shyɛn nda ti yaa ka pye na woro. We yaa kari shɔ mberi pye we woro. Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa pye le.›
11 Kì kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: ‹Mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo, na mɛgɛ ki na, mi yɛn naga yuun fɔ Izirayɛli woolo màa pe panra, ma pe yigi naŋgbanwa ni konaa mbɛnwɛ ni yɛgɛ ŋga na, pa mi yaa ma yigi ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ma fun. Mi yaa kanla yɛɛ naga wa pe sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na mi yɛn, na mi ka ka kiti kɔn ma na we.
12 Ki ka pye ma, pa ma yaa ki jɛn fɔ tifagawa sɛnrɛ nda fuun mà yo Izirayɛli tara yanwira ti na, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ mìri logo. Màa yo fɔ: Tì jɔgɔ ma koro waga, tì kan we yeri ma pye we yaakara.
13 Yè ye yɛɛ gbɔgɔ na yɛgɛ sɔgɔwɔ ye sɛnyoro ti ni; yè yɔngbɔgɔwɔ sɛnrɛ yo na na. Mi jate mìri logo.›
14 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Tara woolo pe ni fuun paga kaa yɔgɔri wagati ŋa ni, ko mi yaa kɔɔn tɔngɔ mbɔɔn tara ti yaga waga.›
15 Izirayɛli woolo pe tara tì tɔngɔ ma koro waga, a kì yɔgɔrimɔ kan ma yeri. Ki kala na, mi yaa ma pye ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun. Mboro Seyiri yanwira tara, ma yaa ka tɔngɔ mbe koro waga, mboro naa Edɔmu tara ti ni fuun ti ni. Kiga pye ma, pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.»

36

Izirayɛli woolo pe yaa ka pe tara ti ta naa fɔnŋgɔ

1 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa Izirayɛli tara yanwira ti na, ma yo fɔ: ‹Yoro Izirayɛli tara yanwira, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.›
2 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Kì kaa pye juguye pè tɛgɛ ye na naga yuun fɔ: ‹Ɛnhɛɛn, ki yanwira lɛrɛ nda tì pye woro woro yiŋgɔ!›
3 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo, maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye pège lagaja kɛɛ ki ni fuun na mbe ye tɔngɔ, ma ye yigilɔmɔ pi tijanga, jaŋgo mbe ti ye tara ti pye cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woro, ma ti a leele pe yɛn na tɛgɛ ye na konaa na ye tifaga,
4 ki kala na, yoro Izirayɛli tara yanwira, ye we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo! Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn yanwira ti wogo na, naa tinndiye, naa yanwira lawere, naa gbunlundɛrɛ, naa katara nda tì koro waga ti ni, naa cara nda tì koro waga, to nda cɛngɛlɛ ŋgele kàa pye ma cɛn mari maga, kàa ki lara ti woolo pe kɛɛ yaara ti koli pe yeri, maga lakɔ pe na.›
5 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Kaselege ko na, wa na kayaŋga gbɔgɔ ki ni, mi yɛn na sɛnŋgbanra yuun cɛngɛlɛ sanŋgala ke na, naa Edɔmu tara ti ni fuun ti na; katugu ki cɛngɛlɛ kànla tara ti shɔ mari pye ke woro nayinmɛ gbɔɔ ni konaa tipewe ni wa pe kotogo na, jaŋgo mbe yaayoro kasara ti ta pe woro.›
6 «Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo Izirayɛli tara ti wogo na, maga yo yanwira, naa tinndiye, naa yanwira lawere konaa gbunlundɛrɛ ti kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yɛn na para wa na kayaŋga konaa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni; katugu cɛngɛlɛ sanŋgala kè ye tifaga.›
7 Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Mi we, mìlan kɛɛ ki yirige ma wugu, fɔ kaselege ko na, cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma ye maga, koro fun ke yaa ka tifagawa ta.
8 Ɛɛn fɔ yoro wo na, Izirayɛli tara

yanwira, tire nda wa ye na, ti yaa
ka fun mbe njere wɔ, mbe pire sɛ
na woolo, Izirayɛli woolo pe kan,
katugu ki kagala ke pyesanga wì
gbɔn mbe pye.
9 Ye wele, mi yɛn na paan ye
kɔrɔgɔ, na jatere wi yaa pye ye
na, pe yaa kaa fali wa ye na mbaa
yariluguro nuru wa ye na.
10 Mi yaa ka ti ye woolo pe lɛgɛ wa
Izirayɛli tara ti ni fuun ti ni. Leele
yaa ka cɛn wa ye cara ti ni naa, pe
yaa ka ye katara ti kan naa fɔnŋgɔ.
11 Mi yaa ti sɛnweele poro naa
yaayoro ti ni ti lɛgɛ jɛŋgɛ wa ye
na. Pe yaa ka lɛgɛ jɛŋgɛ mbe piile
lɛgɛrɛ se. Mi yaa ka ye lɛgɛ paa yɛgɛ
ŋga na kìla pye faa we. Mi yaa ka
kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ pye ye kan mbe wɛ
faa wi na. Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ
muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
12 Mi yaa ka ti leele mbaa tanri
laga ye na, poro pe yɛn na Izirayɛli
woolo wele. Pe yaa ka mboro
Izirayɛli tara ma shɔ mbɔɔn ta, ma
yaa ka pye pe kɔrɔgɔ, ma se ka ti pe
pe piile pe la naa.›
13 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Kì kaa pye pe yɛn naga
yuun mboro Izirayɛli tara ma wogo
na fɔ ma yɛn na leele pe kaa, fɔ ma
ti ma cɛnlɛ woolo pè pe piile pe la.
14 Ki kala na, ma se kaa leele kaa
naa, ma se ka ti ma cɛnlɛ woolo pe
pe piile pe la naa.› We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
15 ‹Mi se ka ti cɛngɛlɛ sanŋgala
kaa ma tifaga naa. Tara ta yɛgɛ
woolo se ka pan mbe fɛrɛ wa ma na
naa. Ma se ka ti ma cɛnlɛ woolo pe
kurugo pe to naa.› » We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe gbogolo naa fɔnŋgɔ

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri naa, ma yo fɔ:
17 «Sɛnwee pyɔ, sanga ŋa ni
Izirayɛli woolo pàa pye ma cɛn wa
pe tara ti ni, pàa tara ti tɛgɛ fyɔngɔ
ni pe tangalɔmɔ po naa pe kapyere
ti ni. Pe tangalɔmɔ pìla tara ti tɛgɛ
fyɔngɔ ni na yɛgɛ sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ
ŋga na jɛlɛ kaa jogo sanga ŋa ni wi
ma pye fyɔngɔ ni we.
18 Pàa tara ti tɛgɛ fyɔngɔ ni pe
legbogo ŋga pàa pye ki ni konaa pe
yarisunndo gbɔgɔwɔ pi ni. Ki kala
na, mi yaa na naŋgbanwa kala li wa
pe na.
19 Mìla pe gbɔn ma pe jaraga wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ, ma pe
jaraga ma kari pe ni tara pyew ti
ni. Mìla kiti kɔn pe na, ma yala pe
tangalɔmɔ po naa pe kapyere ti ni.
20 Pàa kari cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ,
pàa gbɔn laga o laga ŋga na, pàa na
mɛgɛ kpoyi ki jɔgɔ wa ki lara ti ni
pe kajɔgɔrɔ ti kala na; katugu leele
pàa pye naga yuun pe na fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ li woolo poro wɛlɛ, ɛɛn fɔ
pàa pe purɔ ma pe wɔ wa pe tara ti
ni.›
21 Kì pye ma, a mì silan jatere
wi tɛgɛ na mɛgɛ kpoyi ki na maga
gbɔgɔ, katugu Izirayɛli woolo pàa
kari cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, pàa saa
na mɛgɛ kpoyi ki jɔgɔ wa ke sɔgɔwɔ.
22 «Ki kala na, maga yo Izirayɛli
woolo pe kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro Izirayɛli
woolo, mi woro na ki wogo ŋga ki
piin yoro kala na, ɛɛn fɔ mi yɛn naga
piin na mɛgɛ kpoyi ko kala na, ko
ŋga yè saa jɔgɔ wa cɛngɛlɛ ŋgele
yaa kari wa ke sɔgɔwɔ we.
23 Mi yaa kaga naga leele pe na
fɔ na mɛgɛ ŋga kì gbɔgɔ, ki yɛn
mɛgɛ kpoyi, na mɛgɛ ŋga pè jɔgɔ
wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ we. Na mi
ka kanla mɛgɛ ŋga pè jɔgɔ ki pye
kpoyi wa ye sɔgɔwɔ cɛngɛlɛ ke yɛgɛ
na sanga ŋa ni, pa kona ke yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.›
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
24 «Mi yaa ka ye yirige mbe ye wɔ
wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ; mi yaa ka ye
yirige wa tara sannda ti ni fuun ti ni,
mbe ye gbogolo, mbe sɔngɔrɔ mbe
pan ye ni wa ye yɛɛra tara ti ni.
25 Mi yaa ka tɔnmɔ kpoyi pa yan-
ragi yanragi ye na mbe ye pye kpoyi.
Mi yaa ka ye pye kpoyi, mbe ye wɔ
wa ye fyɔngɔ kapyere ti ni fuun ti ni,

konaa mbe ye yarisunndo ti ni fuun ti laga ye na.
26 Mi yaa ka kotogo fɔnŋgɔ kan ye yeri, mbe yinnɛ fɔnnɔ le ye ni. Mi yaa ka kotoŋgbanga ŋga ki yɛn ye ni paa sinndɛlɛgɛ yɛn ki wɔ ye ni, mbe kotogo jɛŋgɛ kan ye yeri.
27 Mi yaa na yinnɛ li le ye ni, mbe ti yaa tanri na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na, mbanla kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na.
28 Tara nda mìla kan ye tɛlɛye pe yeri, ye yaa ka sa cɛn wa ti ni. Ye yaa ka pye na woolo, mi yaa ka pye ye Yɛnŋɛlɛ.
29 Mi yaa ka ye shɔ ye fyɔngɔ kapyere ti ni fuun ti ni. Mi yaa ka ti bile wila yɔngɔ, wi lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Mi se ka fuŋgo wa ye na naa.
30 Mi yaa ti tire tila pire lɛgɛrɛ sɛni, mbe ti kɛrɛ yarilire tila yɔngɔ jɛŋgɛ, jaŋgo fuŋgo ka ka to ye na, mbe ti fɛrɛ mbe ye ta wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
31 Kona, ye yaa ka nawa to ye tangalɔmɔ tipee po naa ye kafaara nda yè pye ti na. Ye yaa ka lakɔ ye yɛɛ na, ye kajɔgɔrɔ to naa katijangara nda yè pye ti kala na.
32 Ɛɛn fɔ ye daga mbege jɛn fɔ mi woro naga kala na li piin yoro kala na. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ki kala na, yoro Izirayɛli woolo, ye tangalɔmɔ tipee pi daga mbe fɛrɛ wa ye na, mbe ye go ki sogo ye na.

33 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Pilige ŋga ni mi ka ka ye pye kpoyi mbe ye wɔ wa ye kajɔgɔrɔ ti ni fuun ti ni, ko pilige ko ni, mi yaa ka leele pe pye pe lɛgɛ wa cara ti ni naa. Pe yaa ka ye katara ti kan mberi yirige naa fɔnŋgɔ.
34 Tara nda tìla tɔngɔ ma koro waga, pe yaa kaa fali wa ti na naa. Torofɛnnɛ pe se ka laga ka yan ki jɔgɔ ma koro waga naa.
35 Kona, leele pe yaa kaa yuun fɔ: Ki tara nda tìla tɔngɔ ma koro waga, tì kanŋga ma pye paa Edɛn naŋgɔ kɔlɔgɔ ki yɛn. Cara nda tìla tɔngɔ ma koro waga, ma pye katara, to pè kan naa fɔnŋgɔ ma malaga sigemboro wa mari maga, a leele cɛn wa ti ni.
36 Kona, cɛngɛlɛ ŋgele ke yaa ka koro mbe ye maga, ke yaa kaga jɛn fɔ lara nda tìla toori, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mìri kan mari yirige naa fɔnŋgɔ. Lara nda tìla jɔgɔ ma koro waga, muwi mì tire sanri wa ti ni naa. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì para, mi yaa sigi pye.›
37 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mi yaa ka Izirayɛli woolo pe yaga paa na yɛnri naa mbe pe saga. Mi yaa ka pe yɔn sogo mbe leele pe pye pe lɛgɛ paa simbaŋgbelege yɛn.
38 Cara nda ti yɛn katara, ti yaa ka yin leele ŋgbeleye yi ni. Pe yaa ka pye mbe lɛgɛ paa saraga yaayoro yɛn, paa yaayoro ŋgbeleye yɛn, yan pè kari yi ni ma saa Zheruzalɛmu ca ki yin shɛrɛgɛ fɛtiye piliye yi na. Na ki ka pye ma, pa pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »

37

Yariyanga ŋga Ezekiyɛli wìla yan kajeriwara wogo na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li kɛɛ ki taga na na. A li yinnɛ lì silan lɛ ma yiri na ni, mɛɛ saa na tɛgɛ gbunlundɛgɛ ka nandogomɔ. Kìla pye ma yin leele kajeere ni.
2 Kona, a lì si ti, a mì toro wa ti ni mari maga. A mì sigi yan fɔ kajeere tìla pye ma lɛgɛ jɛŋgɛ wa gbunlundɛgɛ ki ni, tìla pye ma waga.
3 Kona, a lì silan yewe ma yo fɔ: «Sɛnwee pyɔ, naga yɛn ma, ki kajeere nda ti mbe ya yiri mbe pye yinwege na naa le?»

A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro nuŋgba pe, mboro ma yɛn maga jɛn.»
4 Kona, a lì silan pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ki kajeere nda ti wogo na, maga yo ti kan fɔ: ‹Yoro kajeriwara, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo!›
5 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo yɛɛn ki kajeere nda ti kan fɔ: ‹Mi

yaa wɔnwɔn pa le ye ni, pa ye yaa sɔngɔrɔ mbe pye yinwege na naa.
6 Mi yaa kapannda le ye ni, mbe
ti wire kara mbe yiri ye na. Mi yaa
sɛlɛgɛ yirige ye na mbe ye tɔn, mbe
wɔnwɔn le ye ni, ye yaa sɔngɔrɔ
mbe pye yinwege na naa. Ki ka pye
ma, pa ye yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn
Yawe Yɛnŋɛlɛ le.› »
7 Kì pye ma, a mì si Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yo ma yala nda tìla yo na
kan ti ni. Naa mila kaa na Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ ti yuun, a tinmɛ pà si
yiri. Wele, a tigilemɛ gbɔɔ pà si pye.
Kona, a kajeere ti nɛɛ fulo ti yɛɛ
tanla na sogolo ti yɛɛ ni.
8 A mì si wele, mɛɛ ki yan fɔ
kapannda naa wire kara yiri ti na;
a sɛlɛgɛ yiri ti na mari tɔn. Ɛɛn fɔ
wɔnwɔn sila pye ti ni.
9 A Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yo wɔnwɔn pi kan. Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ ti yo. Maga yo wɔnwɔn pi kan
fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ: ‹Wɔnwɔn, yiri wa dunruya wi go
tijɛrɛ ki ni fuun ki na, ma pan ma
ye ki gboolo mbele pe ni, jaŋgo pe
sɔngɔrɔ pe pye yinwege na naa.› »
10 A mì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yo ma yala làa ki konɔ kan na yeri
yɛgɛ ŋga na ki ni. Kì pye ma, a
wɔnwɔn pì si pan ma ye pe ni. A
pè si sɔngɔrɔ ma pye yinwege na
naa, mɛɛ yiri ma yere pe tɔɔrɔ ti na.
Pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ,
maliŋgbɔɔnlɔ janwa lalo.
11 Ko puŋgo na, a lì silan pye fɔ:
«Sɛnwee pyɔ, ki kajeere nda yɛɛn,
Izirayɛli woolo pe ni fuun poro wɛlɛ.
Wele, pe yɛn na yuun fɔ: ‹We yɛn
paa ki kajeriwara nda ti yɛn. We jigi
wì kɔn we na, we wogo kì jɔgɔ.›
12 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
ti yo. Ma pe pye fɔ, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yoro mbele
na woolo, mi yaa ka ye fanra ti
yɛngɛlɛ, mbe ti ye yiri wa ye fanra ti
ni. Mi yaa ti ye sɔngɔrɔ wa Izirayɛli
tara ti ni naa.
13 Yoro mbele na woolo, na mi ka
ka ye fanra ti yɛngɛlɛ, mbe ye yirige
wa ti ni sanga ŋa ni, pa ye yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
14 Mi yaa kanla wɔnwɔn pi le ye ni,
pa ye yaa sɔngɔrɔ mbe pye yinwege
na. Mi yaa sɔngɔrɔ mbe kari ye ni
wa ye tara. Ki ka pye ma, ye yaa
ki jɛn fɔ mi Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì
para, maga pye.› » Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma.

Zhuda tara naa Izirayɛli tara ti yaa ka gbogolo mbe pye wunluwɔ tara nuŋgba

15 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan
na yeri, ma yo fɔ:
16 «Sɛnwee pyɔ, kanŋgekɔngɔ ka
lɛ, maga yɔnlɔgɔ ki na fɔ: ‹Zhuda
tara woolo konaa Izirayɛli woolo
mbele pè gbogolo pe ni, ŋga ki
yɛn pe wogo.› Mɛɛ kanŋgekɔngɔ
ka yɛgɛ lɛ, maga yɔnlɔgɔ wa ki
na fɔ: ‹Zhozɛfu wogo, Efirayimu
tara woolo pe kanŋgekɔngɔ konaa
Izirayɛli woolo mbele fuun pè gbo-
golo pe ni pe wogo.›
17 Ki kanŋgekɔnrɔ shyɛn ti yinrɛ
ti kan ti yɛɛ na mari yigi, ti pinlɛ
ti pye paa kanŋgaga nuŋgba yɛn.
Ti shyɛn ti pye wa ma kɛɛ paa
kanŋgaga nuŋgba yɛn.
18 «Na ma tara woolo paga kɔɔn
yewe mbe yo fɔ: ‹Ki wogo ŋga ki
kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ, ma sege yo we
kan?›
19 Ma pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Efirayimu wo naa Izirayɛli cɛngɛlɛ
woolo mbele pe yɛn ma gbogolo wi
ni, Zhozɛfu wi kanŋgekɔngɔ ŋga
ki yɛn wa pe kɛɛ, mi yaa kaga
shɔ. Mi yaa kaga sogo Zhuda tara
kanŋgekɔngɔ ki na, mbe ti shyɛn ti
pye kanŋgaga nuŋgba. Ti yaa ka
pye nuŋgba wa na kɛɛ.›
20 «Kanŋgekɔnrɔ nda ma yaa ka
yɔnlɔgɔ ti na, ma yaa kari yigi wa
ma kɛɛ ki ni leele paa ti yaan.
21 Maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele,
Izirayɛli woolo pàa jaraga ma saa
cɛn cɛngɛlɛ ŋgele sɔgɔwɔ, mi yaa ka
sa pe yirige wa ke sɔgɔwɔ. Mi yaa ka

sa pe yirige laga ki ni fuun ni, mbe pe gbogolo, mbe pe lɛ mbe sɔngɔrɔ pe ni wa pe tara ti ni.
22 Mi yaa ka pe pye cɛnlɛ nuŋgba woolo wa tara ti ni, wa Izirayɛli tara yanwira ti na. Wunlunaŋa nuŋgba wi yaa ka cɛn pe ni fuun pe go na. Pe se ka pye cɛngɛlɛ shyɛn naa, pe se si ka kɔn mbe yiri wunluwɔ shyɛn naa.
23 Pe se ka pe yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni naa pe yarisunndo ti ni, naa pe yaara yanlɛrɛ tijangara ti ni konaa pe kapere ti ni fuun ti ni. Kambasinnde nda fuun pè pye wa pe cɛnsara ti ni, mi yaa ka pe shɔ ti ni. Mi yaa ka pe pye kpoyi. Pe yaa ka pye na woolo, mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ.
24 Na tunmbyee Davidi† wo wi yaa ka pye pe wunluwɔ; simbaala kɔnrifɔ nuŋgba wi yaa ka pye pe ni fuun pe na. Pe yaa kaa tanri na kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na, mbanla kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa tanri ke na.
25 Tara nda mìla kan na tunmbyee Zhakɔbu wi yeri, to nda pe tɛlɛye pàa cɛn wa ti ni, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe sa cɛn wa ti ni. Pe yaa ka koro mbe cɛn wa ti ni sanga pyew, poro naa pe piile konaa pe pishyɛnwoolo pe ni. Na tunmbyee Davidi wo wi yaa ka pye to pe go na fɔ sanga pyew.
26 Mi yaa ka yɛyinŋge yɔn finliwɛ le pe ni. Ki yɔn finliwɛ pi yaa pye kɔsaga fu mi naa poro sɔgɔwɔ. Mi yaa ka pe teŋge, mbe pe pye pe lɛgɛ. Mi yaa kanla cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ wa pe sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew.
27 Mi yaa ka cɛn wa pe sɔgɔwɔ. Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, poro wo na, pe yaa ka pye na woolo.
28 Na na cɛnsaga kpoyi ki ka ka pye wa pe sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew, pa kona cɛngɛlɛ sanŋgala ke yaa kaga jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na Izirayɛli woolo pe piin kpoyi.› »

38

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Gɔgi wi na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti kan na yeri naa, ma yo fɔ:
2 «Sɛnwee pyɔ, kanŋga ma yɛgɛ wa wa Gɔgi wi yeri, wa Magɔgi tara, wo ŋa wi yɛn Meshɛki cɛnlɛ woolo naa Tubali cɛnlɛ woolo pe togbɔɔ we. Ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma wa wi na.
3 Maga yo fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Wele, mboro Gɔgi ŋa Meshɛki cɛnlɛ woolo konaa Tubali cɛnlɛ woolo pe to, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ.
4 Mi yaa karafe le wa ma tugbila wi na, mbɔɔn tilele mbe kari ma ni fanŋga. Mi yaa kɔɔn yirige fanŋga wa ma tara ti ni, mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, naa ma shɔnye poro naa shɔn lugufɛnnɛ pe ni; poro mbele fuun pè pe yɛɛ fere ma yɔn malaga ki mɛgɛ ni, ma pye maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ, tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ yɛn pe yeri. Pe ni fuun pe yɛn tokobi jɛnfɛnnɛ.
5 Pɛrisi tara maliŋgbɔɔnlɔ, naa Etiyopi tara maliŋgbɔɔnlɔ konaa Puti tara maliŋgbɔɔnlɔ pe yaa ka pye pe ni. Pe ni fuun tugurɔn sigeyaara tugbɔɔrɔ naa tugurɔn njagala yaa ka pye pe yeri.
6 Gomɛri naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun, naa Togarima go woolo pe ni, poro mbele pe yɛn ma cɛn wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti kɔsaga ki na, poro naa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun, pe yaa ka pinlɛ ma ni, konaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ kele yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ ni.›
7 « ‹Ma yɛɛ gbɛgɛlɛ, ma gbegele ma yere, mboro naa ki janwa gbɔlɔ na li yɛn mɔɔ maga li ni, mboro ma yaa pye pe to.
8 Na wagati titɔnlɔwɔ wa ka ka toro mbe kɔ, mi yaa kɔɔn yeri malaga na. Na yɛgɛlɛ kele ka toro mbe kɔ, ma yaa ka sa to Izirayɛli

† **37:24 37.24:** Eze 34.24

tara ti na mberi shɔ. Tara woolo mbele pe yaa ka shɔ tokobi wi kɛɛ, pe yaa ka yiri wa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke sɔgɔwɔ mbe pan mbe pe yɛɛ gbogolo wa Izirayɛli tara yanwira ti na, to nda tìla koro waga maga lɛ wa faa we. Ki leele pe yaa ka yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe ni fuun pe yaa ka pan mbe cɛn yɛyinŋge na pɔw wa pe cɛnsara.

9 Ma yaa ka yiri mbe kari mbe sa to pe na paa tifɛlinjolo yɛn; ma yaa ka pe tara ti tɔn muŋga paa kambaaga yɛn mboro naa ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun yi ni konaa janwa gbɔlɔ na li yaa ka pye ye ni li ni.›

10 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ko pilige ko ni, sɔnrimɔ lɛgɛrɛ yaa ka pan wa ma kotogo na, ma yaa ka yɔn lemɛ tipee pye.

11 Ma yaa ka yo fɔ: Mi yaa yiri tara ta kɔrɔgɔ, nda malaga sigemboro woro ma ti cara ti maga; nda kɔɔrɔ naa sɔgɔyaara woro ti na. Ki leele mbele pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw, mi yaa sa to pe na.

12 Cara nda tìla pye katara, a leele pè sɔngɔrɔ ma yiri wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ ma pan ma cɛn wa ti ni, mà yo fɔ ma yaa sa to pe na mbe pe yarijɛndɛ ti koli, mbe pe kɛɛ yaara ti san mberi lɛ, fɔ ma yaa ka kɛɛ taga pe na. Yaayoro ŋgbeleye naa yarijɛndɛ yɛn pe yeri, pe yɛn ma cɛn wa dunruya wi nandogomɔ.

13 Saba tara woolo, naa Dedan ca fɛnnɛ, naa Tarisisi ca safari wafɛnnɛ, konaa ki kanŋgara na kapire fɛnnɛ mbele pe yɛn paa jara yirifɔnmbɔlɔ yɛn pe yaa kaa ma piin fɔ: Naga yɛn ma, ma pan mbe yarijɛndɛ ti koli wi le? Naga yɛn ma, mɔ̀ɔ maliŋgbɔɔnlɔ janwa wi gbogolo mbe pan mbe yaara san mberi koli wi le? Mbe warifuwe naa tɛ wi koli, mbe yaayoro ŋgbeleye yo naa yarijɛndɛ ti shɔ, mbe yarijɛndɛ lɛgɛrɛ koli wi le?›

14 «Ki kala na, sɛnwee pyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo. Maga yo Gɔgi wi kan fɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Ee, pilige ŋga ni, na woolo, Izirayɛli woolo pe yaa ka sa cɛn yɛyinŋge na pɔw, pa ma yaa kaga jɛn.

15 Kona, ma yaa ka yiri wa ma tara ti ni, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti kɔsaga ki na, mboro naa cɛngɛlɛ woolo lɛgɛrɛ mbele pe yaa ka pye ma ni pe ni; pe ni fuun pe yaa ka pye mbe lugu shɔnye na. Pe yaa ka pye janwa gbɔlɔ, maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ.

16 Mboro Gɔgi, ma yaa ka pan mbe to na woolo, Izirayɛli woolo pe na, paa yɛgɛ ŋga na kambaaga ma kaa pan ma tara ti tɔn muŋga. Na wagati titɔnlɔwɔ wa ka ka toro mbe kɔ, ki kala li yaa pye. Mi yaa kɔɔn yirige mbɔɔn wa na tara ti na, jaŋgo mbege naga cɛngɛlɛ sanŋgala ke na fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ kpoyi le. Mboro Gɔgi, mboro mi yaa ka tɛgɛ mbege naga ke na.›

17 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Naga yɛn ma, mboro ma mìla para ma sɛnrɛ na, maga lɛ wa fafafa, na tunmbyeele, Izirayɛli tara Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn wi le? Ki wagati wi ni, yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni, pàa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma yo fɔ mi yaa kɔɔn yirige mbɔɔn wa na tara woolo pe na.

18 Ɛɛn fɔ ko pilige ko ni, pilige ŋga ni Gɔgi wi yaa ka pan mbe to Izirayɛli tara ti na, ko wagati wo ni, na naŋgbanwa pi yaa ka yiri na ni fɔ mbe sa toro.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

19 ‹Na naŋgbanwa gbɔɔ po naa na kayaŋga ki kala na, mi yɛn naga yuun kaselege ko na fɔ, ko pilige ko ni, tara ti yaa ka yɛgɛ ŋgbanga wa Izirayɛli tara.

20 Ŋgbanra nda wa kɔgɔje wi ni to naa naayeri sannjɛrɛ ti ni, ti yaa kaa seri na yɛgɛ sɔgɔwɔ, naa yan woŋgaala pe ni, naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ŋgele fuun ke maa fulolo tara ti na ke ni konaa sɛnweele mbele pe yɛn laga tara na pe ni. Yanwira ti yaa ka toori, waara ti kanŋgara na yɔnrɔ ti yaa ka kaari mbe toori,

malaga sigemboro ti ni fuun ti yaa
ka toori tara.
21 Mi yaa ka tokobi wi yeri mboo
wa Gɔgi wi na, wa na yanwira ti ni
fuun ti na.› We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma. ‹Sɛnwee nuŋgba nuŋgba
pyew wi yaa kaa tokobi wi surugu
wi sɛnwee yɛnlɛ wi kɔrɔgɔ.
22 Mi yaa ka kiti kɔn wi na, mbe
ti yambewe naa legbogo mbe to
wi na. Mi yaa ti tisagbɔgɔ naa
sinndɛɛrɛ tisaga mbe pan pe na,
mbe kasɔn naa kiribi kasɔn wa wo
naa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi
na, konaa janwa lalo ŋa wi yaa ka
pye wi ni wi na.
23 Pa kona mi yaa kanla gbɔgɔwɔ
po naa mi yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na
ki naga. Mi yaa ko tɛgɛ mbanla yɛɛ
naga cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ na; ki ka pye ma
pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le.› »

39

Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnyoro ta yɛgɛ Gɔgi wi wogo na

1 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ma wa
Gɔgi wi na, maga yo fɔ, pa we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Wele, mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ, mboro
ŋa Meshɛki cɛnlɛ woolo naa Tubali
cɛnlɛ woolo pe togbɔɔ we.
2 Mi yaa kɔɔn tilele mbe kari ma
ni; mi yaa kɔɔn yirige fanŋga wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti
kɔsaga ki ni, mbe pan ma ni wa
Izirayɛli tara yanwira ti na.
3 Mi yaa kɔɔn sandiga ki gbɔn wa
ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki ni mbege jan,
mbe ti ma wangala ke yiri wa ma
kalige kɛɛ ki ni ke toori.
4 Ma yaa ka to mbe ku wa Izirayɛli
tara yanwira ti na, mboro naa ma
maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi ni fuun
yi ni konaa cɛngɛlɛ woolo mbele pe
yaa ka pye ma ni pe ni. Mi yaa kɔɔn
kan kara kasannjɛrɛ, naa sannjɛrɛ ti
cɛnlɛ pyew konaa yan cɛnrɛ ti yeri ti
yaakara.
5 Ma yaa ka to mbe ku wa yan
nawa, katugu muwi mì para.› We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
6 «Mi yaa ka kasɔn le wa Magɔgi
tara ti ni, leele mbele pe yɛn ma
cɛn wa lɔgɔ furo tara ti ni ma pye
yɛyinŋge na pɔw, mi yaa ka kasɔn
le pe ni fun. Pa kona pe yaa ki jɛn
fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le.
7 Mi yaa ka ti na woolo, Izirayɛli
woolo wele, panla mɛgɛ kpoyi ki jɛn.
Mi se ka ti panla mɛgɛ kpoyi ki jɔgɔ
naa. Ki ka pye ma, cɛngɛlɛ sanŋgala
ke yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ le, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ
kpoyi le.
8 Wele, ki kagala ke yɛn na paan,
ke yaa si pye. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lo lì yo ma. Pilige ŋga mìla ki sɛnrɛ
yo koyi.
9 «Kona, leele mbele pe yɛn ma
cɛn wa Izirayɛli tara cara ti ni, pe
yaa ka yiri mbe kasɔn gbɛri mbe pe
juguye pe maliŋgbɔnyaara ti sogo.
To ti yɛn tugurɔn sigeyaara jɛgɛlɛ
jɛgɛlɛ to naa tugurɔn sigeyaara
tugbɔɔrɔ ti ni, naa sandira to naa
wangala ke ni, naa ŋgboye poro
naa tambaye pe ni. Pe yaa ka ki
yaara ti sogo kasɔn fɔ sa gbɔn yɛlɛ
kɔlɔshyɛn.
10 Pe se ka kanŋgirɛ ja wa wasege
naa, pe se si ka ta kɔn naa wa kɔɔrɔ
ti ni, katugu ki maliŋgbɔnyaara to
pe yaa ka tɛgɛ mbaa kasɔn ki gbɛri ti
ni. Leele mbele pàa Izirayɛli woolo
pe yaara ti shɔ pe yeri, pe yaa ka ki
woolo pe yaara ti shɔ pe yeri fun.
Mbele pàa pe kɛɛ yaara ti san mari
koli, pe yaa ka poro fun pe kɛɛ yaara
ti san mberi koli fun. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 «Ko wagati wo ni, mi yaa ka
gboolo lesaga kan Gɔgi wi yeri wa
Izirayɛli tara. Ki laga ki yaa ka pye
wa cana karifɛnnɛ pe gbunlundɛgɛ
ki ni, wa Kɔgɔje kuwo wi yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri. Ki yaa ka cana
karifɛnnɛ pe konɔ li tɔn. Pe yaa ka
Gɔgi wi le wa ki laga ki ni mbe pinlɛ
wi janwa gbɔlɔ woolo pe ni fuun pe

ni. Pe yaa kaa ki laga ki yinri: ‹Gɔgi
janwa gbɔlɔ woolo pe gbunlundɛgɛ.›
12 Izirayɛli tara woolo pe ni fuun
pe yaa ka pe gboolo pe le, jaŋgo
mbe tara ti pye fyɔngɔ fu. Pe yaa
ka ki wogo ki pye sa gbɔn fɔ yeŋge
kɔlɔshyɛn.
13 Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka
pe gboolo pe le. Pe yaa ka mɛgɛ ta
ki wogo ki kala na, na mi ka kanla
gbɔgɔwɔ pi naga pilige ŋga ni we.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

14 «Pe yaa ka leele pele wɔ pe tara
ti yanri lagapyew pe toro. Gboolo
mbele pè toori ma koro wa tara ti na,
pe yaa kaa pe lagajaa poro naa cana
karifɛnnɛ pe ni mbaa pe nii; jaŋgo
mbe tara ti pye fyɔngɔ fu. Pe yaa ka
ki tunŋgo ki pye yeŋge kɔlɔshyɛn ni.
15 Ki leele pe yaa kaa tara ti yanri.
Pe ni, na wa ka sa lere kajeere yan
laga ŋga na, wi yaa tɛgɛrɛ tɛgɛ le ti
tanla, jaŋgo fanŋgɔɔnlɔ pe pan peri
lɛ pe sari le fanga ka ni wa Gɔgi
janwa gbɔlɔ woolo pe gbunlundɛgɛ
ki ni.
16 Wa ki laga ki ni, pe yaa ka ca ka
mɛgɛ taga mbaa ki yinri Hamona, ko
kɔrɔ wo yɛn janwa gbɔlɔ. Pa pe yaa
ki pye yɛɛn, mbe tara ti pye fyɔngɔ
fu.

17 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, pa
we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
‹Ki yo sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew li kan
konaa yan woŋgaala pe ni fuun pe
kan fɔ: Ye pan ye gbogolo, ye yiri kɛɛ
ki ni fuun ki na, ye pan ye yɛɛ pile,
yanla saraga ki ka, ko ŋga mi jate mì
gbɛgɛlɛ. Ki yaa ka pye saraga gbɔlɔ
wa Izirayɛli tara yanwira ti na. Ye
yaa ka kara ti ka, mbe kasanwa pi
wɔ.
18 Ye yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ koto-
gofɛnnɛ pe wire kara ti ka, mbe
tara na teele pe kasanwa pi wɔ.
Poro pe yaa ka pye paa saraga yɛn
wa simbapɛnɛ, naa simbapiile, naa
sikapɛnɛ konaa napɛnɛ mbele fuun
pè tɔrɔ wa Bazan tara pe yɔnlɔ.
19 Ye yaa ka yanlaga kara ti ka fɔ
mbe tin ti na, mbe kasanwa pi wɔ fɔ
pi saa ye yɛgɛ ki kanŋgi, wa saraga
ŋga mi yaa wɔ ye kan ki na.
20 Wa na liwɛn gbɔɔ pi na, ye yaa
ka shɔnye kara, naa shɔn lugufɛnnɛ
pe wire kara, naa maliŋgbɔɔnlɔ
kotogofɛnnɛ pe wire kara konaa
maliŋgbɔɔnlɔ sanmbala pyew pe
wire kara ti ka mbe tin.› » We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
21 «Mi yaa kanla gbɔgɔwɔ pi naga
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa ka kiti ŋa
mi yaa kɔn ke na wi yan konaa na
fanŋga kɛɛ ki yaa ka ŋga pye ke na
ki ni.
22 Mbege lɛ le ko pilige ko na,
Izirayɛli woolo pe yaa ki jɛn fɔ muwi
mi yɛn Yawe yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.»

Izirayɛli woolo pe yaa ka gbɔgɔwɔ mba ta goto

23 «Kona, cɛngɛlɛ sanŋgala ke
yaa kaga jɛn fɔ Izirayɛli woolo pe
kajɔgɔrɔ to kala na pàa pe yigi
malaga kasopiile ma kari pe ni, pe
kambasinnde nda pè pye na na to
kala li. Ko kala na, mìla na yɛɛ lara
pe na, mɛɛ pe le pe juguye pe kɛɛ,
jaŋgo pe pe ni fuun pe gbo tokobi
ni.
24 Mìla pe jɔlɔ ma yala pe fyɔngɔ
kapyere to naa pe kambasinnde to
ni; ko kì ti mìla na yɛɛ lara pe na.
25 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Koni Zhakɔbu
setirige piile mbele pàa yigi malaga
kasopiile, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan
pe ni wa pe cɛnsaga lɛgɛ ki ni. Mi
yaa poro Izirayɛli woolo pe ni fuun
pe yinriwɛ ta. Mi yaa ka ti pe ni fuun
paa na mɛgɛ kpoyi ki jate.
26 Ki ka pye ma, pe yaa ka fɛgɛ
pe fɛrɛ kapyere ti na konaa pe kam-
basinnde nda pàa pye ti na. Pe yaa
ka cɛn yɛyinŋge na pɔw wa pe tara
ti ni, lere kpɛ se ka pan mbe pe gbɔn
mbe pe piri naa.
27 Na mi ka ka pe yirige wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ, mbe pe wɔ wa
pe juguye pe sɔgɔwɔ mbe pe gbogolo
sanga ŋa ni, pa kona ŋga mi yaa pye

pe kan, ko yaa ki kan cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kpoyi.
28 Kona, pe yaa ki jɛn fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le; katugu muwi mìla ti, a pè pe yigi malaga kasopiile ma kari pe ni wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ; ɛɛn fɔ mi yaa ka pe gbogolo wa pe tara ti ni naa. Mi se ka wa kpɛ yaga wa ke sɔgɔwɔ naa.
29 Mi se kanla yɛɛ lara pe na naa, katugu mi yaa kanla yinnɛ li tirige Izirayɛli woolo pe na.› » We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

SHƐRIGO GBƆGƆ FƆNNŊGƆ KONAA IZIRAYƐLI TARA TI KALA

40

40–48

Yɛnŋɛlɛ làa shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ki naga Ezekiyɛli wi na yariyanra ta ni

1 We yiginŋgɔlɔ malaga kasopiile ma kari, ki yɛlɛ nafa ma yiri kaŋgurugo wolo li ni, wa yɛlɛ li lɛsaga ki ni, yeŋge ki pilige kɛ wogo ki na, yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ toroŋgɔlɔ Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔwɔ pi puŋgo na, ki pilige nuŋgba ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ kìla pye na na. A lì silan lɛ ma kari na ni wa ki laga ki na.
2 Yariyanra ta ni, Yɛnŋɛlɛ làa na lɛ ma kari na ni wa Izirayɛli tara, ma saa na tɛgɛ yanwiga titɔnlɔgɔ ka go na. Wa yanwiga ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, yinrɛ tà la pye ma kan wa, ma pye paa ca yɛn.
3 Naa làa na lɛ ma kari ni wa, mbe ka wele, a mì si naŋa wa yan, ŋa wi cɛnlɔmɔ pìla pye paa tuguyɛnrɛ yɛn. Taanlamana la pye wi kɛɛ, na pàa pili lɛn jese ni konaa taanlakanŋgala ni. Wìla pye ma yere wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na.
4 A ki naŋa wì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ma yɛngɛlɛ ke yɛngɛ maa wele, mɔɔ nuŋgbogolo ke jan maa nuru! Yaraga ŋga fuun mi yaa naga ma na, mɔɔ jatere wi tɛgɛ ki na, katugu pè pan ma ni lagamɛ, ma pan maa ki wele jɛŋgɛ. Yaraga ŋga fuun ma yaa yan, maga yɛgɛ yo Izirayɛli woolo pe kan.»

Loŋgo nawa konaa yeyɔnrɔ nda wa funwa kɛɛ yeri

5 Kona, a mì si mbogo ka yan ki yɛn ma shɛrigo gbɔgɔ ki maga kɛɛ ki ni fuun ki na. Taanlakanŋgala là la pye naŋa wi kɛɛ, li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ taanri. Siwiri nuŋgba nuŋgba la tagataga mɛtɛrɛ kɔngɔ pyew ki na. A wì si mbogo ki gbemɛ pi taanla, pìla pye wi taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba. A wì sigi yagawa pi taanla, pìla pye fun taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba.
6 Kona, a wì si kari wa mbogo ki yeyɔngɔ kɛɛ ki yeri, ŋga ki yɛn ma wa wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. A wì si lugu ki tɔɔrɔ tagasara ti na ma saa yeyɔngɔ shɔn wi taanla. Yeyɔngɔ shɔn wi tijuguwo pìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba.
7 Kanŋgara na yumbigile la pye wa. Ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke titɔnlɔwɔ naa ke gbemɛ pìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba nuŋgba. Mboro nda tìla pye yumbigile ke sɔgɔwɔ pi ni ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛnzhyɛn naa kɔngɔ. Yeyɔngɔ ŋga ma ma keli ma gbɔn ki na wa ndɔgɔrɔ nda ti yɛn shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki yeyɔngɔ shɔn wi titɔnlɔwɔ pìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba nuŋgba.
8 A naŋa wì si yeyɔngɔ shɔn wi ndɔgɔrɔ ti taanla wa nawa kɛɛ yeri; tìla pye taanlakanŋgala li yɛnlɛ nuŋgba.
9 Wìla yeyɔngɔ shɔn wi ndɔgɔrɔ ti taanla, tìla pye mɛtɛrɛ tijɛrɛ. Ti tiyagala ke gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba nuŋgba. Yeyɔngɔ shɔn wi ndɔgɔrɔ tìla pye wa nawa kɛɛ yeri, le shɛrigo gbɔgɔ ki tanla.

10 Yumbigile kèle la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki na. Yumbigile taanri la pye ki kɛɛ nuŋgba na, a taanri yɛn ki kɛɛ sanŋga ki na. Ki yumbigile taanri ke ni fuun ke gbemɛ pìla pye ja. Tiyagala ŋgele kàa pye yeyɔngɔ ki kɛyɛn shyɛn yi na ke gbemɛ pìla pye ja.

11 Ko puŋgo na, a naŋa wì si yeyɔngɔ ki gbemɛ pi taanla, pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni naa kɔngɔ.

12 Wa yumbigile ke yɛgɛ, mbogo kà la pye wa. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Yumbigile ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanrindaanri, ke titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ taanrindaanri.

13 Kona, a wì si yeyɔngɔ ki taanla, maga lɛ yumbile la naayeri biri na ma saa ki wa yumbile na li yɛn yɛsinmɛ na li naayeri biri wi na. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.

14 Kona, a wì si ndɔgɔrɔ ti taanla, tìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Laga nawa pìla pye ma yeyɔngɔ ndɔgɔrɔ ti maga mari fili.

15 Mbege lɛ le go ki yeyɔngɔ ki na mbe sa gbɔn wa nawa ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki na, ki fogo kìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

16 Tugurɔn mɛrɛ fenɛtiriye la pye yumbigile ke na konaa ke tiyagala ke na ma yeyɔngɔ ki maga wa nawa. Mboro nda tìla pye yumbigile ke sɔgɔwɔ konaa ke nawa mboro ti ni, fenɛtiriye pèle la pye ti na mari maga. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele wa ki tiyagala ke na.

17 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa funwa na, wa laga nawa pi ni. Pàa sinndɛɛrɛ jan yindɛlɛ tara ti na wa laga nawa pi ni, ma yumbiile pele kan ma laga nawa pi maga maa fili. Yumbiile nafa ma yiri kɛ pàa pye ma kan ki sinndɛɛrɛ yindɛlɛ li na.

18 Sinndɛɛrɛ yindɛlɛ làa pye ma jan ma yeyɔnrɔ ti maga kɛɛ ki ni fuun ki na. Sinndɛɛrɛ yindɛlɛ li gbemɛ po naa yeyɔnrɔ ti gbemɛ pi ni pìla pye ja. Yindɛlɛ làa pye wa tigiwɛn pi ni.

19 Mbege lɛ wa yeyɔngɔ ŋga wa funwa yeri ki yɛgɛ kɛɛ ki na mbe sa gbɔn wa loŋgo ki nawa pi yɛgɛ kɛɛ ki na, naŋa wìla ki taanla. Mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe kari yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ

20 Kona, wa funwa na, wa laga nawa pi ni, yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, a wì sigi titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi taanla.

21 Yumbigile taanri la pye ki yeyɔngɔ ki kɛɛ ŋga na, a taanri yɛn ki kɛɛ sanŋga ki na, naa ki tiyagala konaa ki ndɔgɔrɔ ti ni. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi ni, tìla pye ja paa ndɔgɔrɔ koŋgbannda ti yɛn. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki gbemɛ po la pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.

22 Ki fenɛtiriye, naa ki ndɔgɔrɔ ti ni, konaa ki sɛngɛmbanra yanlɛrɛ ti ni tìla pye ja paa ndɔgɔrɔ sannda nda tìla pye ma yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki woro ti yɛn. Ndɔgɔrɔ nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, ki tɔɔrɔ tagasara tìla pye kɔlɔshyɛn, nda lere ma lugu ti na mbe kari, ma yɛgɛ wa ndɔgɔrɔ ti yeri.

23 Yeyɔngɔ kà la pye wa loŋgo ki nawa ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. Kà la pye ma yɛgɛ wa fun yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. A naŋa wì si ki yeyɔnrɔ shyɛn ti fogo ki taanla, kìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Yɔnlɔ parawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ

24 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na. Yeyɔngɔ kà la pye wa ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. A wì sigi tiyagala koro naa ki ndɔgɔrɔ ti taanla. Tìla pye ja paa sannda ti yɛn.

25 Fenɛtiriye la pye ki yeyɔngɔ konaa ki ndɔgɔrɔ ti na mari maga mari fili. Ki fenɛtiriye pàa pye ja paa sanmbala mbele wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pe yɛn. Ndɔgɔrɔ ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.
26 Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔshyɛn pe ma lugu ti na mbe si ye wa ki yeyɔngɔ ki ni. Ndɔgɔrɔ la pye wa ki yeyɔngɔ ki yɛgɛ. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele tiyagala ke na torosaga ki kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi na.
27 Yeyɔngɔ kà la pye fun wa loŋgo ki nawa, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na. Ki yeyɔngɔ konaa yeyɔngɔ sanŋga ki ni, a naŋa wì si ti fogo ki taanla, kìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.

Loŋgo nawa pi yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeyɔngɔ

28 Ko puŋgo na, a naŋa wì si ye na ni wa loŋgo ki nawa, ma toro wa yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ki ni. A wì si yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki taanla, kìla pye ja ko naa sannda ti ni.
29 Ki yumbiile, naa tiyagala konaa ndɔgɔrɔ ti ni tìla pye ja. Fenɛtiriye la pye ki yeyɔngɔ konaa ki ndɔgɔrɔ ti na mari maga. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.
30 Ndɔgɔrɔ la pye ma loŋgo ki nawa pi maga kɛɛ ki ni fuun ki na. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ.
31 Ki ndɔgɔrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa wa loŋgo ki funwa pi yeri. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele tiyagala ke na. Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔtaanri tìla pye ki na mbe lugu mbe kari.

Loŋgo nawa pi yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ

32 Kona, a naŋa wì si toro na ni wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, ma ye na ni wa loŋgo ki nawa pi ni. A wì si yeyɔngɔ ki taanla. Kìla pye ja paa sannda ti yɛn.
33 Ki yumbigile, naa tiyagala konaa ki ndɔgɔrɔ ti ni, tìla pye ja paa koŋgbannda ti yɛn. Fenɛtiriye la pye ki yeyɔngɔ konaa ki ndɔgɔrɔ ti na mari maga. Ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.
34 Ki ndɔgɔrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa wa loŋgo ki funwa yeri. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele ki tiyagala ke na torosaga ki kɛyɛn shyɛn yi na. Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔtaanri tìla pye ki na mbe lugu mbe kari.

Loŋgo nawa pi yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ

35 Kona, a naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. A wì sigi taanla. Kìla pye ja paa koŋgbannda ti yɛn.
36 Ki yumbigile, naa ki tiyagala konaa ki ndɔgɔrɔ ti ni, tìla pye ja paa koŋgbannda ti yɛn. Fenɛtiriye la pye ki na maga maga. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ.
37 Ki ndɔgɔrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa wa loŋgo ki funwa pi yeri. Pàa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele ki tiyagala ke na torosaga ki kɛyɛn shyɛn yi na. Tɔɔrɔ tagasara kɔlɔtaanri tìla pye ki na mbe lugu mbe kari.
38 Yumbyɔ wa yɔn la pye ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔnrɔ ti yeri, wa tiyagala ke nandogomɔ. Pa pàa pye na saraga sogoworo ti jori wa ki yumbyɔ wi ni.
39 Tabaliye shyɛn la pye ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki kɛɛ nuŋgba na, shyɛn la pye ki kɛɛ sanŋga ki na. Pa pàa pye na saraga sogoworo yaayoro ti kɔnlɔgi wa ki tabaliye pe na, naa kapere ti kala yagawa jasaara yaayoro ti ni, konaa kajɔɔgɔ gbegewe saara yaayoro ti ni.

40 Wa ndɔgɔrɔ ti funwa kɛɛ
nuŋgba na, tabaliye shyɛn la pye
wa, ma wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeyɔngɔ ki yeri. Wa ndɔgɔrɔ ti
kɛɛ sanŋga ki ni, tabaliye shyɛn la
pye wa fun.
41 Kì pye ma, tabaliye tijɛrɛ la pye
yeyɔngɔ ki kɛɛ nuŋgba na, a tijɛrɛ
yɛn ki kɛɛ sanŋga ki na. Pe pe ni
fuun pàa pye tabaliye kɔlɔtaanri; pa
pàa pye na saraga yaayoro ti kɔnlɔgi
wa pe na.
42 Tabaliye tijɛrɛ pèle yɛgɛ la pye
wa, mbele pàa tɛgɛ saara sogoworo
ti gbɛgɛlɛmɛ pi wogo na. Sinndɛɛrɛ
pàa tɛ ma pe gbegele. Tabaliye pe
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ naa
kɔngɔ ki kɔngɔ. Pe gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ kɔngɔ naa kɔngɔ ki kɔngɔ.
Pe yagawa pìla pye mɛtɛrɛ kɔngɔ
naa kɔngɔ. Saara sogoworo to naa
saara sannda ti ni, pàa pye nari
kɔnlɔgi nari kɔɔnlɔ gbegeleyaara
nda ni, pa pàa pye nari teri wa ki
tabaliye pe na.
43 Pàa ki tabaliye pe kanŋgara na
yɔnrɔ ti yirige jɛnri. Ki kanŋgara
na yɔnrɔ ti yagawa pìla pye siwiri
nuŋgba ma pe maga ma pe fili. Pa
pàa pye na saraga kara ti tari wa ki
tabaliye pe na.
44 Yeyɔngɔ ŋga wa nawa wa
ki puŋgo na, wa loŋgo ki nawa,
yurukɔɔlɔ pe yumbiile pàa pye
wa. Yumbyɔ nuŋgba la pye wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ
ki tanla, ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki yeri. Yumbyɔ sanŋa
wìla pye wa yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeyɔngɔ ki tanla, ma yɛgɛ wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
45 A naŋa wì silan pye fɔ: «Ki
yumbyɔ ŋa wi yɛn ma yɛgɛ wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, wo
wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ pe woo,
poro mbele pe maa tunŋgo piin wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni we.
46 Yumbyɔ ŋa wi yɛn ma yɛgɛ wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri,
saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn na
tunŋgo piin wa saraga wɔsaga ki na,
wo wi yɛn pe woo we. Wa Levi
cɛnlɛ woolo pe ni, Zadɔki setirige
piile poro pe mbaa ya mbaa fulo
Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla mbaa tunŋgo
piin li kan.»

Shɛrigo gbɔgɔ ki cɛnlɔmɔ

47 Kona, a naŋa wì si loŋgo nawa
pi taanla. Pi titɔnlɔwɔ naa pi gbemɛ
pìla pye ja. Pìla pye mɛtɛrɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ ki kɛɛ ki ni fuun
ki na. Saraga wɔsaga kìla pye wa
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ.
48 A wì si kari na ni wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ndɔgɔrɔ ti ni. A wì si
ndɔgɔrɔ ti tiyagala ke taanla. Ki
kɛɛ nuŋgba la pye mɛtɛrɛ shyɛn
naa kɔngɔ, a ki kɛɛ sanŋga kì pye
mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ. Yeyɔngɔ
ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn,
ki nandogomɔ mboro ti liriwɛn pìla
pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ.
49 Ndɔgɔrɔ ti titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ, ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
kɔgɔlɔni. Tɔɔrɔ tagasara la pye
yeyɔngɔ ki na mbe lugu mbe kari.
Tiyagala tugbɔŋgɔlɔ shyɛn la pye
kɛyɛn shyɛn yi na tiyagala sanŋgala
ke tanla.

41

1 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari
na ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa. A
wì sigi torosaga tiyagala ke taanla.
Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri kɛɛ
ŋga na, mɛtɛrɛ taanri kɛɛ sanŋga ki
na.
2 Yeyɔngɔ ki gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ kaŋgurugo. Mboro nda tìla
pye ki kɛyɛn shyɛn yi na ti gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ.
A wì si shɛrigo gbɔgɔ nawa pi
titɔnlɔwɔ pi taanla, pìla pye mɛtɛrɛ
nafa. Pi gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ.
3 Kona, a wì si ye wa shɛrigo gbɔgɔ
ki nawa yumbyɔ shyɛnwoo wi ni. A
wì sigi yeyɔngɔ tiyagala ke taanla,
ke gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba
nuŋgba. Yeyɔngɔ jate ki gbemɛ
pìla pye mɛtɛrɛ taanri. Mboro nda
tìla pye ti kɛyɛn shyɛn yi na ti
gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri naa
kɔnrɔkɔnrɔ.

4 A wì si go nawa jate pi taanla.
Pi titɔnlɔwɔ naa pi gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ kɛ kɛ. A wì silan pye fɔ
lajɛŋgɛ kpoyi koyi we.

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ

5 Kona, a naŋa wì si shɛrigo gbɔgɔ
ki nawa mbogo ki taanla, ki liriwɛn
pìla pye mɛtɛrɛ taanri. Yinrɛ nda
tìla pye shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara
ti na maga maga, ti ni fuun nuŋgba
nuŋgba ti gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛnzhyɛn.
6 Ki kanŋgara na yinrɛ tìla pye
sanŋgazoye ma tagala ti yɛɛ go na
taanrindaanri. Sanŋgazo wi kologo
nuŋgba nuŋgba pyew ki yumbiile
pàa pye nafa ma yiri kɛ kɛ. Pàa
ki sanŋgazoye pe kan ma pe mara
shɛrigo gbɔgɔ ki jasa mbogo ki na.
Ɛɛn fɔ pe sila pe kan mbe pe le wa
shɛrigo gbɔgɔ jate ki mbogo ko ni.
7 Na ma kaa nuru mbaa kee
naayeri, ma maga yan fɔ sanŋgazo
yumbiile pè lɛ le nɔgɔna nɛɛ tugbɔlɔ
na kee naayeri; katugu mbogo ki
liriwɛn pìla pye na ka tari yumbiile
pe na wa naayeri. Ko la pye ma, ma
shɛrigo gbɔgɔ ki maga. Ki kala na,
naayeri yumbiile pàa tugbɔlɔ ma wɛ
nɔgɔna woolo pe na. Lere ma ya ma
yiri le nɔgɔna go ki ni mbe lugu mbe
kari wa nandogomɔ go ki ni konaa
mbe kari wa gona wogo ki ni.
8 Kona, a mì sigi wele maga yan fɔ
shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ
mbege maga mbege fili, ti nɔgɔ ŋga
kì le, ki yagawa pi yɛn mɛtɛrɛ taanri.
9 Kanŋgara na yinrɛ ti funwa
mboro ti liriwɛn pìla pye mɛtɛrɛ
shyɛn naa kɔnrɔkɔnrɔ. Fowaga ŋga
kìla pye shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara
na yinrɛ
10 to naa yumbiile sanmbala pe
sɔgɔwɔ pi ni, ma shɛrigo gbɔgɔ ki
maga, kìla pye mɛtɛrɛ kɛ.
11 Kanŋgara na yinrɛ ti yeyɔnrɔ
tìla pye ma yɛgɛ wa wa fowaga
ki yeri. Yeyɔngɔ nuŋgba la pye
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri,
nuŋgba la pye yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri. Fowaga ki gbemɛ pìla pye
mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ maga maga.
12 Go ŋga kìla pye wa shɛrigo
gbɔgɔ ki yeri, ma yɛgɛ wa wa
fowaga ki yeri, ki gbemɛ pìla
pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ ma
yiri kaŋgurugo, ki titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri
kaŋgurugo. Go ki mbogo ki liriwɛn
pìla pye mɛtɛrɛ shyɛn naa kɔngɔ.
13 Ko puŋgo na, a naŋa wì si
shɛrigo gbɔgɔ ki taanla. Ki titɔnlɔwɔ
pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri
kɛ. Fowaga konaa go ŋga wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri naa ki mboro ti ni,
ti titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ.
14 Shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ yeri,
ma wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa
ki fowaga ki ni, ti gbemɛ pìla pye fun
mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
15 Ko puŋgo na, go ŋga kìla pye wa
shɛrigo gbɔgɔ ki puŋgo na, ma yɛgɛ
wa wa laga nawa pi yeri, a naŋa
wì sigi titɔnlɔwɔ pi taanla ma pinlɛ
torosara nda tìla pye ki kɛyɛn shyɛn
yi na ti ni. Tìla pye mɛtɛrɛ nafa
shyɛn ma yiri kɛ.

Shɛrigo gbɔgɔ ki ndɔgɔrɔ nawa
woro, naa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa,
naa ki yumbyɔ nawa woo,
16 naa ki yeyɔnrɔ shɔnye pe
ni, naa ki mɛrɛ fenɛtiriye pe ni,
naa ki torosara nda tìla pye ma
sanŋgazoye taanri pe maga, ma
yɛgɛ wa yeyɔnrɔ shɔnye pe yeri,
pàa tire papara papara tagataga ki
lara ti ni fuun ti na mari tɔn, maga
lɛ wa tara ti na fɔ ma saa gbɔn
fenɛtiriye pe na; pàa tire papara
papara tagataga fenɛtiriye pe na ma
pe tɔn fun.
17 Shɛrigo gbɔgɔ ki mbogo ŋga wa
funwa na konaa ki nawa mbogo ki
ni, mbege maga mbege fili, maga lɛ
wa yeyɔngɔ ki na fɔ maa saa gbɔn
ki yumbyɔ nawa woo wi na, pàa ki
mboro ti kɛnlɛgi kɛnlɛgi mari fere.
18 Pàa mɛrɛgɛye mbele pe
yinri sherubɛnye pe yanlɛɛlɛ
naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele

mbogo ki kɛɛ ki ni fuun ki na. Sɛngɛmbanga yanlɛgɛ nuŋgba nuŋgba pyew la pye sherubɛnye yanlɛɛlɛ shyɛnzhyɛn sɔgɔwɔ. Yɛrɛ shyɛnzhyɛn tìla pye sherubɛn nuŋgba nuŋgba pyew wi na.

19 Wi yɛgɛ ŋga kìla pye paa sɛnwee pyɔ yɛgɛ yɛn, kìla pye ma yɛgɛ wa sɛngɛmbanga yanlɛgɛ nuŋgba yeri kɛɛ ŋga na. Wi yɛgɛ sanŋga ŋga kìla pye paa jara yirifɔnŋɔ yɛgɛ yɛn, kìla pye ma yɛgɛ wa sɛngɛmbanga yanlɛgɛ nuŋgba yeri kɛɛ sanŋga ki na. Kìla pye ma, ma go ki maga maga fili.

20 Mbege lɛ le nɔgɔna fɔ sa gbɔn wa yeyɔnrɔ ti naayeri, sherubɛnye yanlɛɛlɛ naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ tìla pye ma kerikeri wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa mbogo ki na.

21 Shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔ ki kandiriye pe titɔnlɔwɔ pìla pye ja.

Wa laga kpoyi ki yɛgɛ kɛɛ ki yeri, yaraga kà la pye wa, ŋga ki cɛnlɔmɔ pìla pye

22 paa saraga wɔsaga tige wogo yɛn. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nuŋgba. Ki yɛngɛlɛ koro naa ki nɔgɔna cɛnyaara ti ni, konaa ki kanŋgara ti ni fuun ti ni, pàa ti gbegele tire ni. A naŋa wì silan pye fɔ: «Ki tabali ŋa yɛɛn wo wi yɛn ma tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ.»

23 Yeyɔnrɔ shyɛn tìla pye shɛrigo gbɔgɔ konaa laga kpoyi ki na.

24 Kɔrɔ piile shyɛnzhyɛn pàa pye ki yeyɔnrɔ ti na. Shyɛn la pye yeyɔngɔ nuŋgba na, shyɛn la pye yeyɔngɔ sanŋga ki na. Ki kɔrɔ piile shyɛn pàa pye na yɛngɛlɛ na tɔnni.

25 Pàa sherubɛnye yanlɛɛlɛ naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ gbegele wa shɛrigo gbɔgɔ ki kɔrɔ piile pe na, paa yɛgɛ ŋga na pàa ti pye mboro ti na we. Pàa tire gbata kan wa ndɔgɔrɔ ti yɛgɛ kɛɛ ki na, wa funwa na.

26 Mɛrɛ fenɛtiriye naa sɛngɛmbanra yanlɛrɛ la pye ndɔgɔrɔ mboro ti na ti kɛyɛn yi ni fuun yi na, naa shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ ti na konaa gbataala pe na.

42

Shɛrigo gbɔgɔ ki kanŋgara na yinrɛ

1 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ loŋgo ki nawa, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Yumbiile mbele pe yɛn wa fowaga ki yɛgɛ, ma yɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeri, wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, a wì si kari na ni wama.

2 Wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki tanla, ki yinrɛ kologo ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

3 Yinrɛ kologo ki kɛɛ nuŋgba la pye ma yɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ laga nawa fogo ki yeri. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ. Ki kɛɛ sanŋga kìla pye ma yɛgɛ wa sinndɛɛrɛ yindɛlɛ li yeri, wa laga nawa funwa woo pi ni. Torosara la pye wa ti yɛɛ gona sanŋgazoye taanri ni.

4 Wa yumbiile pe yɛgɛ, torosaga kà la pye wa, ma wa loŋgo nawa pi yeri. Ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kaŋgurugo, ki titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ. Yumbiile pe yeyɔnrɔ tìla pye ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.

5 Sanŋgazo wi yumbiile mbele pàa pye wa naayeri, pe nawa pìla pye ma kologo kologo ma wɛ nɔgɔna woolo pe na konaa nandogomɔ woolo pe na, katugu torosara tìla ka wɔ wa naayeri yumbiile pe gbemɛ pi ni.

6 Go kìla pye sanŋgazo yinrɛ koloyo taanri ma tagala yi yɛɛ go na. Ɛɛn fɔ, tiyagala sila pye ki na, paa yɛgɛ ŋga na loŋgo nawa yinrɛ sannda ti wogo kìla pye. Ki kala na, mbege lɛ le nɔgɔna mbe kari naayeri, naayeri yumbiile pe nawa pìla kologo kologo ma wɛ nɔgɔna yumbiile poro naa nandogomɔ woolo pe gbemɛ pi na.

7 Mbogo ŋga kìla toro kpaara wa loŋgo nawa pi funwa kɛɛ ki na, ma
wa yumbiile pe yɛgɛ kɛɛ yeri, ki
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma
yiri kaŋgurugo.
8 Katugu yumbiile kologo kpaara
ŋga kìla pye ma wa wa loŋgo
nawa pi funwa kɛɛ ki yeri, ki
titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma
yiri kaŋgurugo. Ɛɛn fɔ ma wa
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ ki yeri,
yumbiile kologo ki titɔnlɔwɔ pìla
pye mɛtɛrɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ.
9 Wa ki yumbiile pe nɔgɔna kɛɛ
ki yeri, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na,
yeyɔngɔ kà la pye wa, ŋga leele
mbele pàa pye na yinrigi wa loŋgo
nawa pi funwa kɛɛ ki na, pe mbaa
ya mbaa yiin wa ki ni.

10 Loŋgo ki jasa mbogo ŋga kìla
pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, yinrɛ
tà la pye wa ki laga ki na. Tìla pye
ma yɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ko naa
fowaga ŋga kìla pye wa ki yeri.
11 Torosaga kà la pye wa ki yumbi-
ile pe yɛgɛ. Yumbiile pe cɛnlɔmɔ
pìla pye paa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yumbiile pe cɛnlɔmɔ pi yɛn. Pe
titɔnlɔwɔ po naa pe gbemɛ pi ni, pìla
pye ja paa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ woolo pe yɛn. Pe yirisara konaa
pe kanlɔmɔ pìla pye ja. Pe yeyɔnrɔ
tìla pye ja.
12 Yumbiile mbele pàa pye wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, pe
yeyɔnrɔ tìla pye ma fun. Mbogo
ŋga kìla pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, torosaga kà la pye wa ki yɛgɛ.
Yeyɔngɔ kà la pye wa ki torosaga ki
lɛsaga ki na; pa leele pàa pye na yiin
wa ki yeyɔngɔ ki ni.

13 Kona, a naŋa wì silan pye
fɔ: «Yumbiile mbele pe yɛn
wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
ki na konaa mbele pe yɛn wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na,
poro mbele pe yɛn ma yɛgɛ wa
shɛrigo gbɔgɔ ki fowaga ki yeri,
pe yɛn yumbiile mbele pe yɛn
kpoyi. Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe
yɛn na tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kan, pa pe yaa kaa pe yaakara
nda ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti kaa wa
pe ni. Pe yaa kaa pe yaara nda
ti yɛn jɛndɛ kpoyi ti teri wa. To
ti yɛn yarilire saara, naa kapere
kala yagawa jasaara konaa kajɔgɔrɔ
gbegelesaara, katugu ki laga ki yɛn
kpoyi.
14 Na saraga wɔfɛnnɛ paga ka ye
wa laga kpoyi ki ni, pee daga mbe
yiri teere mbe kari wa laga nawa
funwa woo pi ni; ɛɛn fɔ pe daga mbe
pe saraga wɔgɔtunŋgo yaripɔrɔ ti
wɔ mberi tɛgɛ wa ki yinrɛ ti ni,
katugu ki yaripɔrɔ ti yɛn kpoyi. Ko
puŋgo na, pe yaa yaripɔrɔ ta yɛgɛ
le mbe si jɛn mbe kari wa laga ŋga
leele pe yɛn.»

Shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo mbogo

15 Naa naŋa wìla kaa shɛrigo
gbɔgɔ nawa pi taanla ma kɔ sanga
ŋa ni, a wì si yiri na ni wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki ni. Laga
nawa mba pì shɛrigo gbɔgɔ ki maga,
a wì suu taanla.
16 A wì si taanlakanŋgala li tɛgɛ
ma shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔ yirisaga
kɛɛ ki taanla. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye
mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn
ma yiri kɛ (250).
17 A wì si shɛrigo gbɔgɔ ki
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki taanla.
Ko fun kìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) mbe
yala taanlakanŋgala li ni.
18 A wì si shɛrigo gbɔgɔ ki
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki taanla, a
ko fun kì pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (250) mbe
yala taanlakanŋgala li ni.
19 A wì si kari wa shɛrigo gbɔgɔ
ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, mɛɛ ko
fun ki taanla. Kìla pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ
shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ
(250) mbe yala taanlakanŋgala li ni.
20 Kona mbogo ŋga kìla pye ma
shɛrigo gbɔgɔ ki maga, a wì sigi
taanla ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi
na. Ki kɛyɛn yi ni fuun nuŋgba
nuŋgba yi titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ
cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri

kɛ (250). Ki mbogo ko kìla laga kpoyi konaa lara nda ti woro kpoyi ti kɔn mari laga ti yɛɛ na.

43

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì sɔngɔrɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni naa

1 Ko puŋgo na, yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, a naŋa wì si kari na ni wa ki na.
2 Kona, a Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na paan. Li magala làa pye paa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ yɛn. Tara tìla pye na yɛngɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi ni.
3 Yariyanga ŋga mìla pye na yaan, kìla pye paa yariyanga ŋga mìla yan, sanga ŋa ni mìla pan ma ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ ti yo we. Ki yariyanra tìla pye paa ŋga mìla yan wa Kebari gbaan wi yɔn na ki yɛn. Kì pye ma, a mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara.
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si pan ma toro wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, ma ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
5 A Yɛnŋɛlɛ li yinnɛ lì silan lɛ ma kari na ni wa loŋgo ki nawa pi ni. Wele, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pì si shɛrigo gbɔgɔ ki yin.
6 Kona, mbe naŋa wì ta yeresaga le na tanla, a mì si lere wa magala ta wi yɛn na para na ni, ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
7 A wì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, ki laga ŋga ko ki yɛn na wunluwɔ jɔngɔ konaa na tɔɔrɔ tagasaga ye. Mi yaa cɛn laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ fɔ sanga pyew. Izirayɛli woolo poro naa pe wunlumbolo pe ni, pe se kanla mɛgɛ kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni naa, pe jajara kapyere ti ni, konaa mbaa pe wunlumbolo pe gboolo pe nii wa pe sunzara nda wa tinndiye pe na ti na.
8 Wunlumbolo pàa pe yarisun-ndo gbɔgɔyinrɛ ti kan mari yeyɔnrɔ shɔnye pe wɔ le na shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi tanla, mari yeyɔnrɔ kɔrɔ piile pe gbegele le na shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe tanla. Mbogo ko cɛ kìla pye mi naa poro we sɔgɔwɔ. Pànla mɛgɛ kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni pe katijangara ti ni. Ko kala kì ti wa na naŋgbanwa pi ni, mìla pe tɔngɔ.
9 Ɛɛn fɔ koni, pe yaa ka pe nanjara kapyere ti laga lali na ni, konaa mbe pe wunlumbolo pe gboolo pe laga lali na ni. Pa kona mi yaa cɛn wa pe sɔgɔwɔ sanga pyew.
10 «Mboro wo na, sɛnwee pyɔ, ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki cɛnlɔmɔ pi yɛgɛ naga Izirayɛli woolo pe na, mbe ti fɛrɛ mbe pe yigi pe kambasinnde ti kala na; pe ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kanlɔmɔ pi cancan jɛŋgɛ.
11 Na fɛrɛ ka pe yigi kaselege ko na kapyere nda fuun pè pye ti kala na, pa kona ma shɛrigo gbɔgɔ ki cɛnlɔmɔ pi naga pe na: Po pi yɛn ki kanlɔmɔ, naa yeyɔnrɔ, naa ki yirisara. Ma ki cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi naga pe na, ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun, naa ki cɛnlɔmɔ pi ni fuun naa ki lasiri koŋgolo ke ni fuun. Ma ti ni fuun ti yɔnlɔgɔ sɛwɛ na, mari tɛgɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ peri jɛn, jaŋgo pe ki cɛnlɔmɔ pi ni fuun naa ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni fuun ke yigi mbaa ke jate jɛŋgɛ, mbaa tanri mbaa yala ke ni.
12 Shɛrigo gbɔgɔ ki lasiri wowi yɛɛn: Lara nda fuun ti yɛn maga maga wa yanwiga ki go na, ti yɛn kpoyi. Wele, ko ki yɛn shɛrigo gbɔgɔ ki lasiri we.

Saraga wɔsaga ki kala

13 «Saraga wɔsaga ki taanlakala loli yɛɛn. Ki yaa taanla taan-lakanŋgala na ni, li yɛn mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki nɔgɔna cɛnyaraga ki yaa cɛn titɛgɛ ŋga ni, ki tijuguwo pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki kanŋgaga na yɔn kɛɛrɛ ŋga kì yiri jɛnri, mbege maga mbege fili, ki yagawa pi yaa pye siwiri nuŋgba. Saraga wɔsaga ki yagawa powi yɛɛn:
14 Mbege lɛ wa saraga wɔsaga ki nɔgɔ ki na wa tara ti na, mbe

kari naayeri mbe sa gbɔn ki nɔgɔna cɛnyaraga ki na, ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ nuŋgba, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Mbege lɛ wa nɔgɔna cɛnyaraga jɛɛlɛ li na mbe sa gbɔn wa ki gbegbeŋge ki na, ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ.

15 Saraga wɔsaga ki kasɔn lesaga ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ shyɛn. Yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ yaa pye ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na.

16 Saraga wɔsaga ki kasɔn lesaga ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔgɔlɔni. Ki titɔnlɔwɔ naa ki gbemɛ pi ni, pi yaa pye ja.

17 Nɔgɔna cɛnyaraga gbegbeŋge ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn, ki gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔlɔshyɛn. Ki kanŋgɔlɔyɔ tijɛrɛ yi ni fuun yi yaa pye ja. Ki kanŋgaga na yɔn kɛɛrɛ ŋga ki yaa yiri jɛnri, mbege maga mbege fili, ki yagawa pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ ki kɔngɔ. Titɛgɛ ŋga ki yaa pye mbege maga, ki tijuguwo pi yaa pye mɛtɛrɛ kɔngɔ. Ki lugusaga ki yaa pye mbe yɛgɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri.»

18 Kona, a naŋa wì silan pye naa fɔ: «Sɛnwee pyɔ, pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: Na paga ka saraga wɔsaga ki kan pilige ŋga ni, mbe ta mbe saara sogoworo ti wɔ wa ki na, mbe yaayoro kasanwa pi yanragi yanragi ki na, kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele koro ye yaa ka tanga ke na.

19 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn Levi setirige piile, ma yiri wa Zadɔki setirige ki ni, poro cɛ pe mbe ya mbaa fulo na tanla mbaa saraga woo na yeri. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ma yaa ka napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba kan pe yeri poo pye saraga, mbe kapere ti kala yagawa ja.

20 Ma yaa ki kasanwa pa lɛ mboo fafa saraga wɔsaga ki yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ ke na, naa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na konaa ki kanŋgaga na yɔn kɛɛrɛ ŋga kìgi maga maga fili ki na. Ma yaa ki pye ma, mbe kapere ti kala yagawa ja, mbe saraga wɔsaga ki tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.

21 Ko puŋgo na, napɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yaa pye kapere ti kala yagawa jasaraga, ma yaa wi lɛ mbe yiri wi ni, ma yaa saa sogo shɛrigo gbɔgɔ ki laga ka na, ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ki tunŋgo ki mɛgɛ ni.

22 «Ki pilige shyɛn wogo ki na, sikapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, ma yaa wa yigi mboo pye kapere ti kala yagawa jasaraga, mbe saraga wɔsaga ki pye kpoyi, paa yɛgɛ ŋga na màa ki pye kpoyi napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi ni we.

23 Na maga ka kapere ti kala yagawa jasaraga ki wɔ mbe kɔ, ma yaa napɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wa yigi konaa simbapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu. Ma yaa pe yigi wa ma yaayoro ŋgbelege ki ni.

24 Ma yaa kari pe ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa ka kɔ wo pe na, mbe si pe pye saraga sogowogo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri.

25 Pilige nuŋgba nuŋgba pyew, ma yaa sikapɔlɔ nuŋgba wɔ kapere ti kala yagawa jasaraga mbe sa gbɔn fɔ piliye kɔlɔshyɛn. Pe yaa ka napɔlɔ yirifɔnŋɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu wi nuŋgba yigi konaa simbapɔlɔ ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu nuŋgba ni, mbe yiri wa ma yaayoro ŋgbelege ki ni, mbe pe wɔ fun saraga.

26 Piliye kɔlɔshyɛn ni, ye yaa kapere ti kala yagawa jatunŋgo ki pye mbe saraga wɔsaga ki pye kpoyi, mbege tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan.

27 Na ki piliye yɔn kiga ka tin, mbege lɛ le pilige kɔlɔtaanri wogo ki na mbaa kee wa yɛgɛ, saraga wɔfɛnnɛ pe yaa la ye saara sogoworo to naa ye nayinmɛ saara ti woo wa saraga wɔsaga ki na. Pa kona mi yaa la kajɛŋgɛ piin ye kan.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

44

Tara ti to wi yaa la yiin yeyɔngɔ ŋga ni

1 Kona, a naŋa wì si sɔngɔrɔ na ni
wa laga kpoyi ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeyɔngɔ ki yeri, wa funwa na. Ki
yeyɔngɔ kìla pye ma tɔn.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Ki yeyɔngɔ ŋga ki yaa koro tɔnŋgɔ,
ki se ka yɛngɛ naa. Lere kpɛ se ka
toro wa ki ni; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ làa ye wa ki
yeyɔngɔ ki ni. Ki kala na, ki yaa koro
tɔnŋgɔ.
3 Ɛɛn fɔ, tara ti to wo na, mboo ta
wo wi yɛn tara ti to, wi mbe ya sa
cɛn wa ki laga ki na, mbe li Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi yaa ka
toro mbe ye wa ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ
ki ni, mbe ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa ki
yeyɔngɔ nuŋgba ki ni.»

Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ pee daga mbe ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

4 Ko puŋgo na, a naŋa wì si kari
na ni wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeyɔngɔ ki yeri. A mì si wele, mɛɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pi
yan pi yɛn na li shɛrigo gbɔgɔ ki
yinni. A mì si to mala yɛgɛ ki jiile
wa tara.
5 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ:
«Sɛnwee pyɔ, ta kɔrɔsiri piin, mɔɔ
yɛngɛlɛ ke yɛngɛ maa wele jɛŋgɛ,
mɔɔ nuŋgbogolo ke jan maa nuru.
Mi yaa sɛnrɛ nda fuun yo ma kan na
shɛrigo gbɔgɔ ki kondɛgɛŋgɛlɛ naa
ki lasiri koŋgolo ke wogo na, mari
logo. Mbaa yiin konaa mbaa yinrigi
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ŋgele ke yɛn
na para ki wogo na, mɔɔ jatere wi
tɛgɛ ke na jɛŋgɛ.
6 «Izirayɛli woolo mbele pè yiri
ma je, maga yo pe kan fɔ, pa we Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Izirayɛli
woolo, ye katijangara ti ni fuun ti la
kì kɔ na na.
7 Na ye kaa paan ye yaakara
saara, naa saraga kara yanlaga ki
ni, konaa ti kasanwa pi ni na kan
sanga ŋa ni, cɛngɛlɛ woolo mbele
pee kɛnrɛkɛnrɛ, pe si woro na nuru
na yeri, ye ma pele lɛ ma ye pe ni wa
na shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yège pye ma,
maga tɛgɛ fyɔngɔ ni. Na yɔn finliwɛ
mba pi yɛn mi naa yoro we sɔgɔwɔ,
yòo jɔgɔ ye katijangara ti ni fuun ti
kala na.
8 Yaara nda ti yɛn kpoyi, ye sila ye
jatere wi tɛgɛ ti tunŋgo ki na; ɛɛn
fɔ ki leele mbele pe yɛn cɛngɛlɛ kele
yɛgɛ woolo, poro yàa tɛgɛ ki tunŋgo
ki na wa laga kpoyi ki ni ye yɛɛ
yɔnlɔ.›
9 «Ki kala na, pa we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: ‹Cɛngɛlɛ
woolo mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ, pe si
woro na nuru na yeri, wo wa kpɛ
si daga mbe ye wa na laga kpoyi ki
ni; ali nambanmbala mbele pe yɛn
ma cɛn wa yoro Izirayɛli woolo ye
sɔgɔwɔ, wo wa kpɛ si daga mbe ye
wa na laga kpoyi ki ni.› »

Levi cɛnlɛ woolo mbele pàa laga Yɛnŋɛlɛ li na

10 «Koni, Levi setirige piile poro
na, mbele pàa laga na na, sanga ŋa
ni Izirayɛli woolo pàa puŋgo, ma
laga na na, ma taga pe yarisunndo ti
na, pe yaa ka pe kajɔgɔrɔ ti go kala
li lɛ.
11 Pe yaa ka pye na laga kpoyi ki
yeyɔnrɔ ti welefɛnnɛ konaa shɛrigo
gbɔgɔ ki tunmbyeele. Pe yaa kaa
saara sogoworo to naa saara yaay-
oro sannda ti kɔnlɔgi leele pe kan.
Pe yaa kaa yeregi leele pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa tunŋgo piin pe kan.
12 Ɛɛn fɔ kì kaa pye pè pinlɛ
Izirayɛli woolo pe ni na pe yarisun-
ndo ti gbogo, ma ti a Izirayɛli woolo
pè kurugo ma to kapege, mìlan kɛɛ
ki yirige ma wugu, fɔ pe yaa pe
kajɔgɔrɔ ti go kala li lɛ. We Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
13 Pe se ka fulo na tanla naa, mbe
ta mbaa saraga wɔgɔtunŋgo piin na
kan; yaara nda fuun tì tɛgɛ ti yɛ
na kan, yaara nda fuun ti yɛn jɛndɛ
kpoyi, pe se ka fulo ta kpɛ tanla. Ɛɛn
fɔ fɛrɛ kapyere nda pè pye to naa pe
katijangara ti ni, pe yaa ti go kala li
lɛ.

14 Shɛrigo gbɔgɔ ki welemɛ
tunŋgo ko cɛ mi yaa kan pe yeri,
konaa tunndo tunmɔɔrɔ nda fuun ti
daga mbaa piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, mbaa ki gbɛgɛlɛ ti ni.

Saraga wɔfɛnnɛ pe tunŋgo

15 «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma fɔ: ‹Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe
yɛn Levi setirige piile, ma yiri wa
Zadɔki setirige ki ni, poro mbele
pàa koro na laga kpoyi ki tunŋgo ki
na naga piin, sanga ŋa ni Izirayɛli
woolo pàa puŋgo ma lali na ni,
poro pe yaa kaa fulo na tanla, mbaa
tunŋgo piin na kan. Pe yaa kaa
yeregi na yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa saraga
kara ti yanlaga konaa ti kasanwa pi
ni ti woo na yeri.
16 Poro cɛ pe yaa kaa yiin wa na
laga kpoyi ki ni; pe yaa kaa fulo
wa na tabali wi tanla mbaa saraga
wɔgɔtunŋgo ki piin na kan. Pe yaa
kaa tanri na shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo
ki kondɛgɛŋgɛlɛ ke na.
17 Na paga kaa yiin wa loŋgo nawa
pi yeyɔnrɔ ti ni sanga ŋa ni, lɛn
jese yaripɔrɔ pe daga mbe le pe yɛɛ
na. Na pe kaa tunndo piin wa loŋgo
ki nawa yeyɔnrɔ ti na konaa wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni sanga ŋa ni, pe
daga mbe simbasire yaripɔrɔ le pe
yɛɛ na.
18 Pe daga mbe gbɔgɔwɔ njagala
lɛn wogolo kan wa pe yinrɛ ti na,
mbe lɛn paraga kurusi weŋgele le
pe yɛɛ na. Pee daga mbe yaripɔrɔ
ta le pe witire ti nandogomɔ, nda ti
yaa ki kan kafugo mbaa pe wuun†.
19 Na paga kaa yinrigi mbaa kee
wa laga nawa funwa woo pi ni,
wa leele pe tanla, pe daga mbe
pe saraga wɔgɔtunŋgo pyeyaripɔrɔ
ti wɔ pe yɛɛ na, mberi tɛgɛ wa
laga kpoyi ki yumbiile pe ni, mbe
yaripɔrɔ ta yɛgɛ le pe yɛɛ na mbe
si yiri; jaŋgo paga ka lere wa kan wi
jiri pe yaripɔrɔ nda ti yɛn kpoyi ti na
mbe ku†.›
20 «Saraga wɔfɛnnɛ pe se kaa pe
yinrɛ ti kunlu, pe se kaa pe yinzire ti
yari tila tɔnlɔndɔnlɔ; ɛɛn fɔ pe daga
mbaa pe yinzire ti kɔɔn†.
21 Saraga wɔfɛnnɛ wa kpɛ si daga
mbe duvɛn wɔ mbe si jɛn mbe ye wa
shɛrigo gbɔgɔ loŋgo nawa pi ni†.
22 Saraga wɔfɛnnɛ pee daga mbe
naŋgunjɔ pɔri jɛlɛ, nakoma mbe jɛlɛ
ŋa wì pɔlɔ wi je wa pɔri jɛlɛ. Ɛɛn
fɔ sumboro naŋambajɛɛnlɛ pe daga
mbe pɔri jɛɛlɛ, mbe yiri wa Izirayɛli
woolo pe ni, nakoma naŋgunjɔ ŋa
wìla pye saraga wɔfɛnnɛ wa jɔ.
23 «Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kaa na
woolo pe nari, jaŋgo yaara nda ti
yɛn kpoyi konaa nda ti woro kpoyi
peri jɛn peri wɔ ti yɛɛ ni; pe yaara
nda ti yɛn fyɔngɔ ni konaa nda ti
woro fyɔngɔ ni ti jɛn peri wɔ ti yɛɛ
ti ni†.
24 Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kaa
leele pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo,
mbaa kiti wi kɔɔn mbaa yala na
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ koro ni. Pe yaa
kaa na shɛrɛgɛ fɛtiye pe piin fun,
mbaa yala na lasiri koŋgolo koro
naa na kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni, konaa
mbanla cɛnpilige ki tɛgɛ ki yɛ na
kan.
25 «Saraga wɔfɔ wii daga mbe
jiri gboo na mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ
ni; ɛɛn fɔ wi mbe ya jiri lere ŋa
na, wo wi yɛn wi to gboo, nakoma
wi nɔ gboo, nakoma wi pinambyɔ
gboo, nakoma wi sumborombyɔ
gboo, nakoma wi nɔsepyɔ lenaŋa
nakoma wi nɔsepyɔ sumboro ŋa wi
fa pɔri naŋa yeri wo wa gboo†.
26 Na ki ka pye ko kayi, wi daga
mbe yɛɛ pye kpoyi; na wi kaa yɛɛ
pye kpoyi mbe kɔ, wi daga mbe
piliye kɔlɔshyɛn pye mbe si jɛn
mboo tunŋgo ki lɛ naa.
27 Pilige ŋga ni wi ka ye wa laga
kpoyi ki ni, wa loŋgo nawa pi ni mbe

† **44:18 44.18:** Ɛki 28.39-43; Levi 16.4 † **44:19 44.19:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, leele sanmbala mbele pe woro ma tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki mɛgɛ ni, wa sila daga mbe jiri yaara nda ti yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ti na (Ɛki 30.29; 2 Sami 6.6-7). † **44:20 44.20:** Levi 21.5 † **44:21 44.21:** Levi 10.9 † **44:23 44.23:** Levi 10.10 † **44:25 44.25:** Levi 21.1-4

yo wi yaa tunŋgo pye, wi daga mbe kapere ti kala yagawa jasaraga wɔ wi yɛɛ kan. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

28 «Saraga wɔfɛnnɛ, kɔrɔgɔ ŋga pe yaa ta koyi ŋga yɛɛn: Mi jate muwi mi yaa pye pe tasaga ye. Ye se ka tasaga kan pe yeri wa Izirayɛli tara ti ni, katugu mi jate mi yaa ka pye pe tasaga†.

29 Yarikanra, naa kapere kala yagawa jasaara, naa kajɔgɔrɔ gbegelesaara to ti yaa ka pye pe yaakara, konaa yaraga ŋga fuun ki yaa tɛgɛ ki yɛ pew Yɛnŋɛlɛ kan laga Izirayɛli tara, ki yaa pye saraga wɔfɛnnɛ pe wogo.

30 Ye yarilire fɔnndɔ ti ni fuun ti koŋgbannda to naa yaara nda fuun ye ma lagala wa ye yarijɛndɛ ti na, ti yaa pye saraga wɔfɛnnɛ poro woro. Ye muwɛ mba pì yɔn pi ni fuun pi na, ye yaa kaa pi koŋgbanmba pi kaan pe yeri, jaŋgo mbe duwaw ye yinrɛ ti na†.

31 Saraga wɔfɛnnɛ pee daga mbe yaraga ŋga kì ku ki yɛ ka ka, nakoma mbe yaraga ŋga cɛngɛ gbo ka ka, ki yɛn sannjɛgɛ o nakoma yaayogo† o.»

45

Tara ti yɛɛlɛ kala

1 «Na yaga ka sa pɛtɛ gbɔn mbe tara ti yɛɛlɛ kɔrɔgɔ Izirayɛli woolo pe na sanga ŋa ni, ye yaa ka laga ka wɔ mbe ko tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ŋga ki yaa pye kpoyi wa tara ti ni. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa culo walaga. Ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ. Ki laga ki ni fuun ki yaa ka pye laga ŋga ki yɛn kpoyi.

2 Wa ki laga ki ni, ye yaa laga ka taanla wa, ŋga ki yaa pye shɛrigo gbɔgɔ kansaga. Ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ (250). Ye yaa fogo ka yaga mbe shɛrigo gbɔgɔ ki maga mbege fili, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kaŋgurugo.

3 «Ko puŋgo na, wa ki laga ŋga kì taanla ki ni, ma yaa laga ka taanla, ŋga ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa culo walaga, ki gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo. Ko ki yaa pye shɛrigo gbɔgɔ ki kansaga, lajɛŋgɛ kpoyi ye.

4 Ki laga ki yaa pye kpoyi laga tara ti ni, ŋga kì tɛgɛ ki yɛ saraga wɔfɛnnɛ pe kan, poro mbele pe maa laga kpoyi ki tunŋgo ki piin, na fulo Yawe Yɛnŋɛlɛ li tanla nali tunŋgo ki piin. Pa pe yaa ka pe yinrɛ ti kan wa ki laga ki na. Ki laga ko kayi ki yaa ka pye shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ki kansaga ye.

5 «Ye yaa laga ka yɛgɛ taanla, ŋga ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa culo walaga, ki gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo. Ki yaa pye Levi setirige piile pe wogo, poro mbele pe maa shɛrigo gbɔgɔ tunŋgo ki piin. Pe yaa ka pe cara ti kan wa ki laga ki ni, mbe cɛn wa ti ni.

6 «Ye yaa laga ka yɛgɛ taanla naa ki pye ca ki wogo, mbe mara laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki na. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa culo walaga, ki gbemɛ pi yaa pye culo shyɛn culo naa walaga. Ko ki yaa pye Izirayɛli woolo pe ni fuun pe ca ye.»

Tara to wi laga

7 «Ŋa wi yɛn tara ti to wo na, lara shyɛn ye yaa kan wi yeri. Laga nuŋgba yaa pye tara laga ŋga ki yɛn kpoyi konaa laga ŋga ki yɛn ca ki kansaga ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe sa gbɔn fɔ wa Mediterane kɔgɔje wi na. Laga sanŋga ki yaa pye tara laga ŋga ki yɛn kpoyi konaa ca ki kansaga ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn fɔ wa Izirayɛli tara kɔnlɔ li na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Tara ti to wi tasara ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti titɔnlɔwɔ pi daga mbe pye ja Izirayɛli cɛngɛlɛ nuŋgba

† **44:28 44.28:** Nɔmbu 18.20 † **44:30 44.30:** Nɔmbu 18.8-19 † **44:31 44.31:** Levi 22.8

nuŋgba ke tasaga ki ni, mbege lɛ wa yɔnlɔ tosaga kɔnlɔ li na mbe sa gbɔn fɔ wa yɔnlɔ yirisaga kɔnlɔ li na.

8 To ti yaa pye tara to wi tara re,
wi tasaga wa Izirayɛli tara ti ni. Ki
ka pye ma, na tara teele pe se koro
mbaa tara piile pe tege naa; ɛɛn fɔ
pe yaa tara sannda ti yaga Izirayɛli
woolo pe kan, cɛngɛlɛ ke ni fuun naa
ke tasara.»

Tara to wi daga mbaa tanri kasinŋge konɔ li na

9 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Yoro Izirayɛli tara teele
wele, ye kala lì kɛɛ toro pew.
Ye lewɛlɛwɛ kapyere naa lejɔlɔgɔ
kapyere ti yaga. Yaa tanri kaselege
konaa kasinŋge ki na. Yarijɛndɛ
nda yaa shoo na woolo pe yeri, yege
yaga.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo
ma.

10 «Ye culoye pe daga mbe yala,
ye tiwiyaara, efa konaa bati, ti daga
mbe yala.

11 Tiwiyaara, efa wo naa bati wi ni,
ti nawa pi daga mbe pye ja. Homɛri
yɛnlɛ li kɔnsaga kɛ wolo lo li daga
mbe yala bati yɛnlɛ nuŋgba ni, lo
li si daga mbe yala fun efa yɛnlɛ
nuŋgba ni. Ki tiwiyaara ti ni fuun
ti daga mbe yala homɛri yɛnlɛ li
kɔnsaga kɛ wolo li jatere wo ni†.

12 Warifuwe pyɔ sikile nuŋgba wi
nuguwɔ pi daga mbe yala warifuwe
pyɔ gera kɛ nuguwɔ ni. Warifuwe
pyɔ mini wi nuguwɔ pi daga mbe
yala sikile pyɔ nafa taanri nuguwɔ
ni†.»

Saara ti wɔlɔmɔ

13 «Ye daga mbaa ye yarikanra ti
woo yɛgɛ ŋga na ki ŋga: ‹Ye yaa
ye bile yarilire nakoma ye ɔrizhi
yarilire ti walisaga nafa taanri wogo
ki wɔ yarikanga.

14 Ye sinmɛ liwoo po na, yaga mba
fuun ta, ye yaa pi walisaga cɛnmɛ
woo pi kan. Ye yaa sinmɛ pi tiwi
tiwiyaraga bati ko ni. Tiwiyaraga
homɛri ki yɛnlɛ li walisaga kɛ wogo
ko ki yɛn bati yɛnlɛ le; ki yɛnlɛ li
walisaga kɛ wogo ko ki yɛn tiwi-
yaraga kɔri ki yɛnlɛ le fun.

15 Yaayoro to na, simbaala naa
sikaala na paga cɛnmɛ shyɛn (200)
yɔn ko tin Izirayɛli tara yaay-
oro kasaga ŋga fuun ni, yaayogo
nuŋgba ye yaa wɔ wa pe ni mbe
kan. Ye yaa wi taga wa yarilire
saraga ki na, nakoma mbege pye
saraga sogowogo, nakoma nayinmɛ
saraga, jaŋgo mbe kapere ti kala
yagawa ja leele pe kan.› We Fɔ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16 «Izirayɛli woolo pe ni fuun pe
daga mbaa ki yaara ti woo mbaa
paan ti ni Izirayɛli tara to wi kan.

17 Ɛɛn fɔ, tara ti to jate wi yaa
kaa saara sogoworo ti yɛgɛ woo, naa
yarilire saara ti ni, naa duvɛn saraga
ŋga pe ma wɔ ma wo shɛrɛgɛ fɛtiye
pe na, naa yevɔnndɔ fɛtiye pe na,
naa cɛnpiliye yi na konaa Izirayɛli
woolo pe fɛti piligbɔrɔ sannda ti ni
fuun ti na. Wi yaa kaa kapere ti kala
yagawa jasaara ti woo, naa muwɛ
saara ti ni, naa saara sogoworo ti
ni, konaa nayinmɛ saara ti ni, jaŋgo
mbe Izirayɛli woolo pe kapere ti kala
yagawa ja.»

18 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga
ki pilige koŋgbanŋga ki na, ye yaa
napɔlɔ yirifɔnŋɔ wa yigi, ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu, jaŋgo mbe laga kpoyi
ki pye fyɔngɔ fu.

19 Kona, saraga wɔfɔ wi yaa
kapere ti kala yagawa jasaraga
yaayogo ki kasanwa pa lɛ, mboo
fafa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ kɔrɔ
piile pe na, naa saraga wɔsaga ki
nɔgɔna cɛnyaara ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke
na konaa loŋgo nawa yeyɔnrɔ kɔrɔ
piile pe na.

† **45:11 45.11:** Homɛri wìla pye tiwiyaraga gbeŋge ka, ŋga ki mbaa litiri cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) yɔn ko tin. Efa wi mbaa culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko tin. Bati wi mbaa litiri nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo yɔn ko tin. † **45:12 45.12:** Gera wi mbaa giramu walaga yɔn ko tin. Sikile nuŋgba wi mbaa giramu kɛ ma yiri shyɛn yɔn ko tin. Mini wi mbaa giramu cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa tijɛrɛ (680) yɔn ko tin.

20 Yeŋge ki pilige kɔlɔshyɛn wogo
ki na, ye yaa nuru mbege saraga
cɛnlɛ ka wɔ naa, lere ŋa wì kapege
pye wi sigi siligi, nakoma wi sigi jɛn
pe wogo na. Ki ka pye ma, ye yaa
shɛrigo gbɔgɔ ki pye kpoyi.
21 «Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, ye
yaa Paki fɛti wi lɛ mbaa wi piin. Ye
yaa wi pye piliye kɔlɔshyɛn ni. Ko
piliye yo ni, leve fu buru ye yaa la
kaa†.
22 Ko pilige ko ni, tara to wi yaa
napɔlɔ yirifɔnŋɔ wɔ saraga mbe
kapere ti kala yagawa ja wi yɛɛ kan
konaa tara woolo pe ni fuun pe kan.
23 Fɛti piliye kɔlɔshyɛn yi ni
fuun nuŋgba nuŋgba yi ni, wi
yaa napɛnɛ kɔlɔshyɛn konaa sim-
bapɛnɛ kɔlɔshyɛn yigi, mbele pe yɛn
jɛrɛgisaga fu, mbe pe pye saraga
sogowogo Yawe yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki
pilige nuŋgba nuŋgba pyew ki ni,
wi yaa sikapɔlɔ nuŋgba pye kapere
kala yagawa jasaraga.
24 Wi yaa ka muwɛ culo nafa ma
yiri kɛ kɛ konaa sinmɛ liwoo litiri
kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni tagataga napɔlɔ
nuŋgba nuŋgba pyew wi na konaa
simbapɔlɔ nuŋgba nuŋgba pyew wi
na.
25 Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki
pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki
na, fɛti ŋa pe ma lɛ na piin wi na,
piliye kɔlɔshyɛn ni, tara ti to wi yaa
saara cɛnlɛ nuŋgba ti wɔ paa Paki
fɛti woro ti yɛn. Wi yaa kapere kala
yagawa jasaara cɛnlɛ nuŋgba ti wɔ,
naa saara sogoworo cɛnlɛ nuŋgba ti
ni, naa muwɛ saara cɛnlɛ nuŋgba ti
ni konaa sinmɛ saara cɛnlɛ nuŋgba
li ni†.»

46

Kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele kè tɛgɛ tara to wi kan

1 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Shɛrigo gbɔgɔ ki loŋgo
nawa yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yiris-
aga kɛɛ yeri, ki daga mbe koro
tɔnŋgɔ tunŋgo pyepiliye kɔgɔlɔni
yi ni; ɛɛn fɔ ki daga mbe yɛngɛ
cɛnpilige ki ni, konaa yevɔnŋgɔ fɛti
pilige ki na.
2 Na tara to wi ka yiri wa loŋgo
nawa funwa woo pi ni, wi daga mbe
toro wa ndɔgɔrɔ ti ni, mbe sa yere
le yeyɔngɔ ki kɔrɔ piile pe tanla.
Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa wi saara
sogoworo to naa wi nayinmɛ saara
ti wɔ. Kona tara to wi yaa fɔli mbe
kanŋguuro kan wa yeyɔngɔ shɔn wi
na, mboo yɛgɛ ki jiile wa tara mbe
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Ko puŋgo na, wi
yaa yiri mbe kari. Kɔrɔ ki yaa koro
yɛnlɛgɛ fɔ sa gbɔn ki yɔnlɔkɔgɔ.
3 Tara woolo pe yaa kaa paan
mbaa fɔli Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mbaa li gbogo wa ki
yeyɔngɔ ki na cɛnpiliye yo naa
yevɔnndɔ fɛti piliye yi na.

4 «Saraga sogowogo ŋga tara to
wi yaa wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
cɛnpilige ki na, ki yaa pye simbapiile
kɔgɔlɔni, mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu
konaa simbapɔlɔ nuŋgba, ŋa wi yɛn
jɛrɛgisaga fu.
5 Muwɛ saraga ŋga wi yaa taga
wa simbapɔlɔ wi na, ki yaa pye culo
nafa ma yiri kɛ. Simbapiile poro
na, muwɛ culo yɔn ŋga ka yala wi
yɛgɛ na, wi ko taga wa pe na. Wi
yaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni taga
muwɛ saraga culo nafa ma yiri kɛ pi
na.
6 Yevɔnŋgɔ fɛti pilige ko na, wi yaa
napɔlɔ yirifɔnŋɔ nuŋgba wɔ saraga,
ŋa wi yɛn jɛrɛgisaga fu, naa sim-
bapiile kɔgɔlɔni konaa simbapɔlɔ
nuŋgba ni, mbele pe yɛn jɛrɛgisaga
fu.
7 Wi yaa muwɛ saraga culo nafa
ma yiri kɛ taga napɔlɔ yirifɔnŋɔ wi
na, mbe culo nafa ma yiri kɛ taga
simbapɔlɔ wi na. Simbapiile poro
na, muwɛ culo yɔn ŋga ki yaa yala
wi yɛgɛ na, wi ko taga wa pe na. Wi
yaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni taga
wa muwɛ saraga culo nafa ma yiri
kɛ pi na.

† **45:21 45.21:** Ɛki 12.1-20; Nɔmbu 28.16-25 † **45:25 45.25:** Levi 23.33-36; Nɔmbu 29.12-38

8 «Na tara to wi kaa paan, pa wi
yaa ye wa ndɔgɔrɔ ti yeyɔngɔ ki ni,
pa wi yaa si ka yiri wa ki yeyɔngɔ
nuŋgba ki ni.
9 «Ɛɛn fɔ, na tara woolo paga
pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
mbeli gbɔgɔ shɛrɛgɛ fɛtiye pe na,
ŋa ka ye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, mbe fɔli Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbeli gbɔgɔ, wo
yaa yiri wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
yeyɔngɔ ko ni. Ŋa ka ye wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeyɔngɔ ki
ni, wo yaa yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki ni. Pè
toro ma ye yeyɔngɔ ŋga ni, pe se
ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa ko yeyɔngɔ
nuŋgba ko ni; ɛɛn fɔ pe yaa ka yiri
wa yeyɔngɔ ŋga ki yɛn yɛsinmɛ na
ko ni.
10 Tara to wi yaa ye sanga ŋa ni
janwa wi yɛn na yiin; wi yaa ka
yiri sanga ŋa ni janwa wi yɛn na
yinrigi.»

Saara ti daga mbaa woo yɛgɛ ŋga na

11 «Shɛrɛgɛ fɛtiye naa piligbɔyɔ yi
na, muwɛ saraga ŋga ki daga mbe
taga napɔlɔ wi na, ki yaa pye culo
nafa ma yiri kɛ, ŋga ki yaa taga wa
simbapɔlɔ wi na, ki yaa pye culo
nafa ma yiri kɛ. Simbapiile poro na,
wi mbe ya ŋga ni, ko wi yaa kan. Wi
yaa sinmɛ liwoo litiri kɔgɔlɔni taga
wa muwɛ saraga culo nafa ma yiri
kɛ kɛ pyew pi na.
12 «Na tara to wi kaa jaa mboo
yɛɛra nandanwa saraga sogowogo
wɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma
wi yɛɛra nandanwa nayinmɛ saraga,
pa kona pe yaa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeyɔngɔ ki yɛngɛ wi kan. Wi yaa ye
mbe saa saraga sogowogo konaa wi
nayinmɛ saraga ki wɔ, paa yɛgɛ ŋga
na wi maa ki piin cɛnpiliye yi ni we.
Ko puŋgo na, wi yaa yiri. Na wi ka
yiri mbe kɔ, pe yaa kɔrɔ ki tɔn wa
wi puŋgo na.
13 «Pilige nuŋgba nuŋgba pyew,
simbapyɔ ŋa wì ta yɛlɛ nuŋgba,
ma pye jɛrɛgisaga fu, ye yaa wa
wɔ saraga sogowoo Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yeri. Ye yaa la ko woo pinliwɛ
pyew†.
14 «Pinliwɛ pyew ye yaa muwɛ
saraga taga wa ti na. Ki yaa pye
muwɛ culo kaŋgurugo, mba pe
yaa sinmɛ liwoo litiri shyɛn pinlɛ
pi ni mboo gbɔn. Ki yɛn muwɛ
saraga Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan. Ko yɛn
kondɛgɛŋgɛlɛ ŋgele ke yɛn kɔsaga
fu, ke yaa la piin fɔ sanga pyew.
15 Pinliwɛ pyew, pe yaa simbapyɔ
wi wɔ saraga, naa muwɛ yarikanga
ki ni, konaa sinmɛ liwoo pi ni, ti yaa
la piin saraga sogowogo suyi.»

Tara to wi piile pe tasaga ye

16 «Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: ‹Na tara to wi ka tara
laga ka kɔn wa wi yɛɛra tara ti na
mbege kan wi pinambiile wa yeri, ki
tara laga ki yaa pye ki pinambyɔ wi
wogo, mbe ka pye ki pinambyɔ wi
pinambiile pe wogo. Ki yaa ka pye
pe kɔrɔgɔ.
17 Ɛɛn fɔ na wi ka tara laga ka kɔn
wa wi yɛɛra tara ti na mbe kan wi
kulonaŋa wa yeri, ki tara laga ki yaa
pye kulonaŋa wi wogo fɔ sa gbɔn pe
ma wɔ wa kulowo pi ni yɛlɛ na ni
li na. Ko puŋgo na, ki yaa sɔngɔrɔ
mbe pye tara to wi wogo. Pa kona
wi tara laga ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye
wi pinambiile poro cɛ wogo.
18 Tara to wii daga mbe tara woolo
wa tara laga kpɛ tile mbe shɔ wi
yeri. Wii daga mbaa pe kɔrɔgɔ tara
ti shoo pe yeri. Tara laga ŋga wi yaa
kan wi pinambiile pe yeri kɔrɔgɔ, pa
wi yaa ki wɔ wa wi yɛɛra tara laga
ko ni, jaŋgo paga kanla woolo wa
kpɛ purɔ mboo laga wa wi kɔrɔgɔ
ki na.› »

Shɛrigo gbɔgɔ ki sɔgɔsaga yinrɛ

19 «Ko puŋgo na, yeyɔngɔ ŋga ki
yɛn wa saraga wɔfɛnnɛ pe yumbiile
kpoyi pe yeyɔngɔ ki tanla, ma wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri, a
naŋa wì silan lɛ ma kari na ni wa ki
tanla. Wele, a mì si laga kà yan wa

† **46:13 46.13:** Ɛki 29.38-42; Nɔmbu 28.3-8; Dani 8.11

nawa, wa yɔnlɔ tosaga kamɛŋgɛ kɛɛ ki yeri.
20 A wì silan pye ma yo fɔ: ‹Pa saraga wɔfɛnnɛ pe yaa kaa kapere kala yagawa jasaara kara naa kajɔgɔrɔ gbegele saara kara ti sori laga ki laga ŋga ki ni, konaa muwɛ saara ti ni, wa loŋgo nawa funwa woo pi ni, jaŋgo wa janwa wi ni, lere wa ka ka jiri ki yaara kpoyi ti na mbe ku.› »
21 Ko puŋgo na, a wì si yiri na ni ma kari wa loŋgo nawa funwa woo pi ni, ma toro na ni wa loŋgo ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke tanla. Loŋgolo jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kèle la pye wa loŋgo ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke na.
22 Wa loŋgo ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na, loŋgolo jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ kèle la pye wa kiiri kiiri. Li nuŋgba li titɔnlɔwɔ pìla pye mɛtɛrɛ nafa. Li gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo. Ki loŋgolo jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke titɔnlɔwɔ naa ke gbemɛ pi ni, pìla pye ja wa loŋgo ki yɛngɛlɛ ke na.
23 Pàa mboro wa kiiri kiiri ma ki loŋgolo ke ni fuun tijɛrɛ ke maga, ma sɔgɔsara gbegele mari telege ki mboro ti na, mari maga mari fili.
24 A naŋa wì silan pye fɔ: «Lagamɛ wi yɛn sɔgɔsara re, pa shɛrigo gbɔgɔ tunmbyeele pe yaa la leele pe saara kara ti sori wa ti ni.»

47

Pulugo ŋga kìla pye na pulo na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

1 Kona, a naŋa wì si sɔngɔrɔ ma kari na ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki yeri. A mì si tɔnmɔ pa yan pi yɛn na janri na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ shɔn wi nɔgɔ, na fuun na kee wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri; katugu shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ kɛɛ kìla pye ma yɛgɛ wa wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Tɔnmɔ pìla pye na fuun na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na, na fuun na toro wa saraga wɔsaga ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na†.
2 A naŋa wì si yiri na ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeyɔngɔ ki ni, mɛɛ ti, a mìgi maga wa funwa na ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri ki na. Tɔnmɔ pìla pye na fuun wa ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na.
3 A naŋa wì si kari na ni wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Taanlamana là la pye wi kɛɛ. A wì si mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla wa ki kɛɛ ki na, ma kari tɔnmɔ pi kanŋgaga na. Kona, a wì si ti, a mì tɔnmɔ pi kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla na yigi wa na tɔɔrɔ yɔɔrɔ ti na.
4 A naŋa wì si mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla naa, mɛɛ ti a mì ye wa tɔnmɔ pi ni maa kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla na yigi fɔ kanŋguuro na. A wì si nuru naa ma mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla, mɛɛ ti a mì ye wa tɔnmɔ pi ni maa kɔn ma yiri. Tɔnmɔ pìla na yigi fɔ wa na sɛnnɛ.
5 A wì si nuru naa ma mɛtɛrɛ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) taanla. Ko tɔnmɔ po la pye lafogo ma jugo, mba mi saa ya mboo kɔn mbe yiri, katugu ki tɔnmɔ pìla pye ma jugo, lere saa ya mboo kɔn mbe yiri kaawɔ ma tɔnmɔ jɛn. Pìla pye tɔnŋgbɔɔ mba lere saa ya mboo kɔn mbe yiri.
6 Kona, a naŋa wì silan pye fɔ: «Sɛnwee pyɔ, maga yan kɛ.» Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari na ni wa tɔnmɔ pi yɔn na.
7 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ na ni ma saa gbɔn wa, a mì si tire lɛgɛrɛ yan wa lafogo ki kondo shyɛn ti na.
8 A naŋa wì silan pye fɔ: «Ki lafogo ŋga ki yɛn na fuun na kee wa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri; pi yɛn na tinri na kee wa Zhuridɛn gbaan funwa laga falafala ki ni, mbe si jɛn saa yiin wa Kɔgɔje kuwo wi ni. Na piga ka sa ye wa Kɔgɔje kuwo wi ni sanga ŋa ni, Kɔgɔje tɔnmɔ pi yaa kanŋga mbe pye kpoyi.

† **47:1 47.1:** Zaka 14.8; Zhan 7.38; Naga 22.1

9 Lafogo tɔnmɔ piga fo mbe gbɔn
laga ŋga fuun ni, yaara yɛnwere nda
fuun ti yɛn na tigile wa, ti yaa pye
yinwege na. Ŋgbanra ti yaa lɛgɛ wa
fɔ jɛŋgɛ, katugu na ki tɔnmɔ piga ye
wa kɔgɔje wi ni, pi yaa wi tɔnmɔ
pi kanŋga mboo pye kpoyi. Na ki
tɔnmɔ piga gbɔn laga ŋga fuun ni,
yaara nda fuun ti yɛn wa, ti yaa pye
yinwege na.
10 Pa kona ŋgbanra wɔfɛnnɛ yaa
kaa cɛɛn wa lɔgɔ ki yɔn na. Mbege
lɛ wa Eni Gedi laga ki na mbe sa
gbɔn fɔ wa Eni Egilayimu laga ki na,
leele pe yaa la pe mɛrɛ ti waa, mbaa
ti jali wa. Pe yaa kaa ŋgbanra ti
cɛnlɛ pyew ta taa wa ki lara ti ni paa
Mediterane kɔgɔje wi yɛn. Ŋgbanra
ti yaa ka lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
11 Ɛɛn fɔ kɔgɔje wi lambaara to
naa wi lanjere ti ni, ti tɔnmɔ pi se
ka kanŋga mbe pye kpoyi, to yaa ka
koro mbe pye kɔ ni.
12 Tire nda ti maa pire sɛni ti
cɛnlɛ pyew ta yaa ka yiri wa lafogo
ki kɛyɛn shyɛn kondo ti na. Ki
tire ti wɛrɛ ti se ka fanla, pire se
si ka kɔ ti na fyew. Ti yaa kaa
sɛni yeŋge nuŋgba nuŋgba pyew,
katugu tɔnmɔ pi yɛn na yinrigi wa
laga kpoyi ki ni nari sugurun. Ti pire
ti yaa ka pye yaakara, ti wɛrɛ to yaa
ka pye wɛrɛ†.»

Yɛnŋɛlɛ làa tara ti kɔngɔlɔ ke naga

13 Pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo
yɛɛn fɔ: «Tara nda ye yaa yɛɛlɛ
Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke
na, ti pye pe kɔrɔgɔ, ti kɔngɔlɔ ke
ŋgele. Zhozɛfu cɛnlɛ woolo poro
yaa tasaga shyɛn ta.
14 Ye yaa tara ti yɛɛlɛ, ye ni fuun
ye tasara ti yala, katugu mìla na kɛɛ
ki yirige ma wugu mbege tara nda ti
kan ye tɛlɛye pe yeri. Ki kala na, ki
tara nda ti yaa kan ye yeri kɔrɔgɔ.
15 «Tara ti kɔngɔlɔ ke ŋgele:
‹Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara
kɔnlɔ li yaa lɛ wa Mediterane kɔgɔje
wi na, mbe toro wa konɔ na li ma
toro wa Hɛtilɔn ca li ni, naa wa Lebo
Hamati ca, fɔ sa gbɔn wa Zedadi ca
ki na,
16 mbe toro mbe sa gbɔn wa
Berota ca, naa wa Sibirayimu ca ki
na, to nda ti yɛn wa Damasi tara to
naa Hamati tara ti sɔgɔwɔ pi ni we;
kona mbe si toro mbe kari wa Hazɛri
Tikɔn ca, ko ŋga ki yɛn ma wa wa
Haviran tara kɔnlɔ li yeri we.
17 Kona, tara ti kɔnlɔ li yaa lɛ
wa Mediterane kɔgɔje wi na, mbe
sa gbɔn fɔ wa Hazari Eyinɔ ca ki
na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na,
Damasi tara to naa Hamati tara to ti
yaa pye tara kɔnlɔ le. Ko kɔnlɔ lo li
yaa pye yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
tara kɔnlɔ le.›
18 «Tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ kɔnlɔ
li yaa lɛ wa Damasi tara naa Havi-
ran tara ti sɔgɔwɔ pi ni, mbe toro
wa Zhuridɛn gbunlundɛgɛ ki ni, wa
Galaadi tara naa Izirayɛli tara ti
sɔgɔwɔ pi ni. Li yaa kari sa gbɔn fɔ
wa Tamari ca ki na, wa Kɔgɔje kuwo
wi na. Ko kɔnlɔ lo li yaa pye yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ tara kɔnlɔ le.
19 «Tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ
kɛɛ ki na, tara kɔnlɔ li yaa lɛ wa
Tamari ca ki na mbe sa gbɔn fɔ wa
Meriba tɔnmɔ lara ti na, wa Kadɛshi
ca ki na. Kona, li yaa Ezhipiti tara
lafogo ki sɔlɔgɔ mbe sa gbɔn fɔ wa
Mediterane kɔgɔje wi na. Ko kɔnlɔ
lo li yaa pye yɔnlɔparawa kalige kɛɛ
tara kɔnlɔ le.
20 «Yɔnlɔ tosaga kɛɛ tara kɔnlɔ lo
li yaa pye Mediterane kɔgɔje we. Li
yaa lɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
na mbe sa gbɔn fɔ wa Lebo Hamati
ca ki na. Ko kɔnlɔ lo li yaa pye yɔnlɔ
tosaga kɛɛ tara kɔnlɔ le.
21 «Ye yaa ki tara nda ti yɛɛlɛ ye
yɛɛ na mbe yala Izirayɛli cɛngɛlɛ ke
ni.
22 Ye yaa ka pɛtɛ gbɔn mbe tara
ti yɛɛlɛ ye yɛɛ na, ti pye ye kɔrɔgɔ,
yoro naa nambanmbala mbele pe
yɛn ma cɛn wa ye sɔgɔwɔ pe ni, poro
mbele pe yaa ka piile se wa tara ti ni
we. Ye yaa kaa pe jate paa Izirayɛli

† **47:12 47.12:** Naga 22.2

tara piile yɛn. Pe yaa ka pe tasara ta wa tara ti ni ye ni ja pɛtɛ gbɔngɔ ki fanŋga na, wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
23 Ki pye ma, nambannjɛɛn wi yaa ka pye mbe cɛn cɛnlɛ na ni, ye yaa ka wi tasaga ki kan wi yeri mbe yiri wa ki cɛnlɛ li ni.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

48

Cɛngɛlɛ ŋgele wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na ke tasara

1 Izirayɛli cɛngɛlɛ ke mɛrɛ ti nda, naa tara lara nda tìla kan pe yeri pe tasara ti ni.
Dan cɛnlɛ woolo pe tasaga ki yaa pye wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. Wi tara kɔnlɔ li yaa toro mbe mara konɔ na li maa toro wa Hɛtilɔn ca li na, naa wa Lebo Hamati ca konaa wa Hazari Ena ca, mbe mara Damasi tara naa Hamati tara ti na. Tara ti yaa lɛ wa tara ti kɔnlɔ li na wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe sa gbɔn fɔ wa Mediterane kɔgɔje wi na, wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri.
2 Mbe mara le Dan cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Asɛri cɛnlɛ woolo poro tasaga.
3 Mbe mara le Asɛri cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Nɛfitali cɛnlɛ woolo poro tasaga.
4 Mbe mara le Nɛfitali cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Manase cɛnlɛ woolo poro tasaga.
5 Mbe mara le Manase cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ki yaa pye Efirayimu cɛnlɛ woolo poro tasaga.
6 Mbe mara le Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Urubɛn cɛnlɛ woolo poro tasaga.
7 Mbe mara le Urubɛn cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Zhuda cɛnlɛ woolo poro tasaga.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li tasaga ye

8 Mbe mara le Zhuda cɛnlɛ woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ye yaa ka laga ka kɔn mbe yaga le. Ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye ja cɛngɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew ke tasara ti ni, mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na. Pa laga kpoyi ki yaa ka kan wa ki laga ki nandogomɔ.
9 Laga ŋga ye yaa ka kɔn mbe yaga Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki titɔnlɔwɔ pi yaa ka pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ, ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ.
10 Ki tasaga ŋga ki yɛn kpoyi ki yaa ka pye saraga wɔfɛnnɛ poro wogo. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Ki gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe pye fun culo kaŋgurugo wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li laga kpoyi ki yaa ka kan wa ki laga ki nandogomɔ.
11 Saraga wɔfɛnnɛ mbele pè tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ kan, ma yiri wa Zadɔki setirige ki ni, ki tasaga ki yaa ka pye poro wogo. Poro mbele pàa na tunŋgo ki pye kasinŋge ni we; pe sila puŋgo mbe laga na na paa yɛgɛ ŋga na Levi setirige piile pàa ki pye, sanga ŋa ni Izirayɛli woolo sanmbala pàa puŋgo we.
12 Ki kala na, pe tasaga ki yaa ka pye jɛŋgɛ kpoyi, mbe yiri wa ŋga kì kɔn ma tɛgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan ki ni. Ki yaa ka pye mbe mara levi setirige piile pe wogo ki na.
13 Levi setirige piile pe tasaga ki yaa ka mara saraga wɔfɛnnɛ pe

wogo ki na. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ; ki gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo. Ki lara shyɛn ti titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔnrɔkɔnrɔ, ti gbemɛ pi yaa pye culo kaŋgurugo kaŋgurugo.

14 Lere si daga mbege tara laga ki pɛrɛ, nakoma mbege suru ka yɛgɛ na, nakoma mbege kan lere wa yɛgɛ yeri, katugu kì tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ma pye kpoyi.

Ca ki kansaga konaa tara to wi tasaga

15 Koni, tara laga ŋga kì kɔn ma tɛgɛ ki yɛ, ŋga ki yaa koro wa ki ni, ki gbemɛ pi yaa pye culo shyɛn naa kɔngɔ, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ. Ki tara laga ki yaa pye lere pyew wogo. Ki yaa pye ca ki kansaga, mbe pye leele pe cɛnsaga konaa ki kanŋgara na lara ti ni. Ca ki yaa ka kan wa ki tara laga ki nandogomɔ.

16 Ca ki kɛyɛn yi ni fuun yi yaa pye ja. Ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250), ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250), ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250), ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yaa pye culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250).

17 Fowaga ka yaa pye mbe ca ki maga mbege fili. Ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125); ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125); ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125); ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ gbemɛ pi yaa pye mɛtɛrɛ cɛnmɛ naa nafa ma yiri kaŋgurugo (125).

18 Laga ŋga ki yaa koro mbe mara ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki na, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kaŋgurugo wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa culo kaŋgurugo wa ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Pe yaa kaa ki lara ti fali, ti yarilire ti pye ca nawa tunmbyeele pe yaakara.

19 Mbele pe yaa kaa tunŋgo piin wa ca ki ni, mbe yiri wa Izirayɛli cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, pe yaa kaa ki laga ki fali.

20 Tara laga ŋga kì kɔn ma tɛgɛ ki yɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ki ni fuun ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ, ki gbemɛ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ fun. Ki laga ki walisaga tijɛrɛ wogo, ye yaa ki pye ca ki kansaga.

21 Laga ŋga ki yaa koro, ki yaa pye tara to wo wogo. Laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan konaa ca ki ni, tara to wi laga ki yaa ka pye ti kɛyɛn yi ni fuun yi na. Wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na, wi laga ki yaa pye mbe mara laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki kɔnlɔ li na. Ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ mbe sa gbɔn fɔ wa tara kɔnlɔ li na wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri. Ki yaa lɛ fun wa laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ki na, ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo kɛ ma yiri shyɛn naa kɔngɔ mbe kari sa gbɔn tara kɔnlɔ li na wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Ki ka pye ma, laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan konaa laga kpoyi ki ni, ti yaa ka pye wa tara laga ŋga kì tɛgɛ ki yɛ ki nandogomɔ.

22 Ki pyelɔmɔ pi na ma, Levi setirige piile pe tasaga konaa ca ki kansaga ki ni, ti yaa ka pye wa tara to wi lara shyɛn ti sɔgɔwɔ pi ni. Zhuda cɛnlɛ woolo pe laga ki yaa ka pye wa tara to wi laga ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri; Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo pe laga ki yaa ka pye wa tara to wi laga ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

Cɛngɛlɛ ŋgele ke wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na

ke tasara ye

23 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke tasara ti
nda: Mbege lɛ yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri mbe sa gbɔn Mediterane kɔgɔje
wi na wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, ko
yaa pye Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro
tasaga.
24 Mbe mara Bɛnzhamɛ cɛnlɛ
woolo pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ
yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn
yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye
Simeyɔn cɛnlɛ woolo poro tasaga.
25 Mbe mara Simeyɔn cɛnlɛ woolo
pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ
tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Isakari
cɛnlɛ woolo poro tasaga.
26 Mbe mara Isakari cɛnlɛ woolo
pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ
tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Zabulɔn
cɛnlɛ woolo poro tasaga.
27 Mbe mara Zabulɔn cɛnlɛ woolo
pe tara kɔnlɔ li na, mbege lɛ yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri mbe sa gbɔn yɔnlɔ
tosaga kɛɛ ki na, ko yaa pye Gadi
cɛnlɛ woolo poro tasaga.
28 Mbe mara Gadi cɛnlɛ woolo pe
tara kɔnlɔ li na, wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ ki na, tara kɔnlɔ li yaa
lɛ le Tamari ca ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri mbe sa gbɔn wa Meriba tɔnmɔ
lara ti na, wa Kadɛshi ca ki na,
kona mbe si kari sa gbɔn wa Ezhipiti
tara lɔgbɔgɔ ki na, fɔ sa gbɔn wa
Mediterane kɔgɔje wi na.
29 Ki tara nda to ye yaa ka pɛtɛ
gbɔn mberi yɛɛlɛ Izirayɛli cɛngɛlɛ ke
na kɔrɔgɔ; pe tasara tori yɛɛn. We
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Zheruzalɛmu ca ki mbogo yeyɔnrɔ
kɛ ma yiri shyɛn

30 Koni, ca ki mbogo yeyɔnrɔ
tori nda yɛɛn, mbege lɛ wa ca ki
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ mbogo ki
na, ko ŋga ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye
culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250).
31 Izirayɛli cɛngɛlɛ ke mɛrɛ to ti
yaa taga ca ki mbogo yeyɔnrɔ ti
na. Yeyɔnrɔ taanri ti yaa ka pye wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. To
ti yɛn Urubɛn yeyɔngɔ, naa Zhuda
yeyɔngɔ konaa Levi yeyɔngɔ.
32 Ca ki yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki
na, mbogo ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye
culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250).
Yeyɔnrɔ taanri ti yaa pye wa ki kɛɛ
ki na. To ti yɛn Zhozɛfu yeyɔngɔ,
naa Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ konaa Dan
yeyɔngɔ.
33 Ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki
na, mbogo ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye
culo shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn
naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250).
Yeyɔnrɔ taanri ti yaa pye wa ki kɛɛ
ki na. To ti yɛn Simeyɔn yeyɔngɔ,
naa Isakari yeyɔngɔ konaa Zabulɔn
yeyɔngɔ.
34 Ca ki yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki na,
mbogo ki titɔnlɔwɔ pi yaa pye culo
shyɛn naa mɛtɛrɛ cɛnmɛ shyɛn naa
nafa shyɛn ma yiri kɛ (2 250).
Yeyɔnrɔ taanri ti yaa pye wa ki
kɛɛ ki na. To ti yɛn Gadi yeyɔngɔ,
naa Asɛri yeyɔngɔ konaa Nɛfitali
yeyɔngɔ.
35 Mbe ca ki maga mbege fili, ki
mbogo ki titɔnlɔwɔ pi ni fuun pi yaa
pye culo kɔlɔjɛrɛ.

Mbege lɛ le ko pilige ko na, pe yaa
la ca ki yinri «Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
lagamɛ.»

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para DANIYƐLI wi sɛnrɛ na

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Daniyɛli sɛwɛ wìla yɔnlɔgɔ sanga ŋa ni, kìla yala cɛngɛlɛ kele yɛgɛ wunlumbolo la pye na Zhufuye pe jɔlɔ na pe tege. Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi sɛnyoro to naa yariyanra nda wìla yan ma yo ti fanŋga na, wi yɛn na kotogo nii leele pe ni, jaŋgo pe pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ tì kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn.

Sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–6) ki yɛn na para lefɔnŋɔ Daniyɛli ŋa pàa yigi kulo wo naa wi wɛnnɛ taanri pele sɛnrɛ na: Kì pye yɛgɛ ŋga na, a pè si kaa pye fanŋga fɛnnɛ tugbɔmbɔlɔ wa Babilɔni tara ti yɛgɛ sinvɛnnɛ pe ni we. Ma pe ta wa, pàa koro sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni, ali maga ta pàa daga mbe pe yɛɛ go ki pɛrɛ kagala kele pyewe ni, koro yɛn fɔ pàa pe wa wa jaraye pe wege ki ni konaa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni, Yɛnŋɛlɛ làa yariyanra naga Daniyɛli wi na mari tagala ti yɛɛ na. Tìla pye paa kacɛn yɛn, na wunluwɔ lɛgɛrɛ gbɔgɔwɔ naa pi towo wogo nari. Wagati wa ni, mɛrɛgɛye poro pe ma yariyanra ti kɔrɔ wi naga Daniyɛli wi na.

Daniyɛli sɛwɛ wi yɛn na kotogo nii tagafɛnnɛ pe ni, jaŋgo pe fanŋga ta, pe yere ŋgbanga kaŋgbanra naa jɔlɔgɔ sanga ni. Wa Daniyɛli wi yariyanga ki ni, ki yɛn naga nari we na fɔ kala li ni fuun ni, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka cew ta.

Mìla pye na wele bere wa na yariyanga ki ni yembinɛ li ni, mbe ka wele,

a mì si lere wa yan, ŋa wì yiri sɛnwee pinambyɔ kɔrɔgɔ.

Wìla yiri wa naayeri ma pan kambaara ti na.

A wi nɛɛ paan wa ŋa wìla pye wa, maga lɛ wa fafafa wi tanla.

A pè suu yigi ma fulo wi ni le wi tanla.

A pè si tegere naa gbɔgɔwɔ konaa wunluwɔ pi kan wi yeri;

a leele pe ni fuun, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun, konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe nɛɛ tunŋgo piin wi kan.

Wi tegere ti yɛn tegere nda ti yɛn kɔsaga fu;

wi wunluwɔ pi se si jɔgɔ fyew (Dani 7.13,14).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Daniyɛli naa wi nimbiile pe kala wa Babilɔni tara *1–6*
- Daniyɛli naa wi wɛnnɛ pe kapyegele kàa pye na yɔngɔ *1*
- Daniyɛli wìla Nebukanezari wi wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo *2*
- Yɛnŋɛlɛ làa Daniyɛli wi wɛnnɛ taanri pe shɔ *3*
- Nebukanezari wìla wi wunluwɔ pi la *4*
- Wunlunaŋa Bɛlishazari wìla tunŋgo ta ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri *5*
- Daniyɛli wìla shɔ jaraye pe kɛɛ *6*

Yariyanra nda tìla naga dunruya wunluwɔ konaa Yɛnŋɛlɛ wunluwɔ pi wogo na *7–12*
- Daniyɛli wìla woŋgaala tijɛrɛ yan yariyanga ni *7*
- Daniyɛli wìla simbapɔlɔ nuŋgba naa sikapɔlɔ nuŋgba yan yariyanga ni *8*
- Daniyɛli wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi woolo pe kan *9*
- Daniyɛli wìla yariyanga ka yan wa gbaan gbeŋɛ Tigire wi yɔn na *10–12*

DANIYƐLI NAA WI NIMBIILE PE KALA WA BABILƆNI TARA

1–6

Daniyɛli naa wi nimbiile pe ni pàa pye wa Babilɔni tara wunlunaŋa wi go

1 Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni†, a Babilɔni tara wunlunaŋa Nebukanezari wì si kari wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, ma saa maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan Zheruzalɛmu ca ki tanla maga yɔn tɔn.
2 A we Fɔ wì si Zhuda tara wunlunaŋa Yehoyakimu wi le wi kɛɛ, a wì ya wi ni, ma ti a wì shɛrigo gbɔgɔ yaapire ta koli konaa leele pele ni. A wì si kari pe ni wa Sineyari tara, mɛɛ saa shɛrigo gbɔgɔ yaapire ti tɛgɛ wa wi yarisunŋgo gbɔgɔgo ki yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni.
3 A wunlunaŋa wì si kaa konɔ kan wi go tunmbyeele to Ashipenazi wi yeri ma yo pe sa lefɔnmbɔlɔ pele wɔ wa Izirayɛli woolo mbele pè koli pe sɔgɔwɔ, wa Zhuda tara wunlunaŋa wi go woolo pe ni, nakoma wa legbɔɔlɔ pe go woolo pe ni, pe kari pe ni wi kɔrɔgɔ.
4 Fɔ pe daga mbe pye lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn tɛgɛlɛsaga fu, pe yɔnyɔn witige na. Pe pye pe yin tijinliwɛ ni, naa kajɛnmɛ ni, pe pye leele mbele pe maa kagala kɔrɔ jɛnni, jaŋgo mbe ya mbaa tunŋgo piin wa wunlunaŋa wi go ki ni. Pe yaa pe naga Kalide tara fɛnnɛ pe sɛnrɛ ti ni konaa pe sɛnrɛ yɔnlɔgɔlɔmɔ pi ni†.
5 Wunlunaŋa wìla yo fɔ paa wi yɛɛra yaakara naa wi yɛɛra duvɛn wi ni to ta kaan pe yeri pilige pyew, fɔ pe pe naga mbe sa gbɔn fɔ yɛlɛ taanri, ko puŋgo na, pe si ye wa wunlunaŋa wi tunŋgo ki ni.
6 Daniyɛli, naa Hananiya, naa Mishayɛli konaa Azariya pàa pye wa Zhuda cɛnlɛ woolo mbele pàa wɔ pe ni.
7 A tunmbyeele pe to wì si mɛrɛ fɔnndɔ kan pe yeri. Wìla Daniyɛli wi mɛgɛ taga naa yinri Bɛlishazari, ma Hananiya wi mɛgɛ taga naa yinri Sadiraki, ma Mishayɛli wi mɛgɛ taga naa yinri Meshaki, ma Azariya wi mɛgɛ taga naa yinri Abɛdi Nego.
8 Koni, a Daniyɛli wì sigi kɔn maga tɛgɛ wa wi nawa ma yo wi se wunlunaŋa wi yaakara ta ka, wi se suu duvɛn wa wɔ mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Kì pye ma, a wì si tunmbyeele pe to wi yɛnri ma yo wiga kaa ŋgbanga wila wunlunaŋa wi yaakara ti kaa, mboo yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni†.
9 A Yɛnŋɛlɛ lì sigi pye, a Daniyɛli wi kala li tunmbyeele pe to wi ndanla; a wì Daniyɛli wi yinriwɛ ta.
10 Ɛɛn fɔ, a tunmbyeele to wì si Daniyɛli wi pye fɔ: «Mila fyɛ na tafɔ wunlunaŋa wi yɛgɛ, wo ŋa wì ŋga ye daga mbaa kaa konaa mbaa ŋga woo ki kɔn maga tɛgɛ we, katugu na wiga kaga yan ye cɔgɔ cɔgɔ ma wɛ ye nimbiile sanmbala pe na, pa wi yaa yo muwi mi ti, kona, wi yaa na go ki kɔw.»
11 Kì pye ma, tunmbyeele pe to wìla naŋa ŋa tɛgɛ ma yo wila Daniyɛli, naa Hananiya, naa Mishayɛli konaa Azariya pe yaakara wogo ki yɛgɛ woo, a Daniyɛli wì suu pye fɔ:
12 «Mi yɛn nɔɔ yɛnri, woro mbele ma tunmbyeele, ma we pye ma wele mbe sa gbɔn piliye kɛ, ma ti waa sɛgɛ yaara kaa ko cɛ konaa mbaa tɔnmɔ woo ko cɛ.
13 Ko puŋgo na, ma we yɛgɛ cɛnwɛ pi wele, ma lefɔnmbɔlɔ mbele pe maa wunlunaŋa wi yaakara ti kaa pe yɛgɛ cɛnwɛ pi wele, kona maga ŋga yan wa, ma tanga ma yala ko ni we kanŋgɔlɔ.»
14 A yaakara yɛgɛ wɔfɔ wì si yɛnlɛ pe sɛnyoro ti na. A wì si pe pye ma wele ma saa gbɔn piliye kɛ.

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 24.1; 2 Kuro 36.5-7 † **1:4 1.2-4:** 2 Wunlu 20.17-18; 24.10-16; 2 Kuro 36.10; Eza 39.7-8 † **1:8 1.8:** Faa, yaayoro nda pàa pye na woo saara yarisunndo ti yeri, ko kara to tìla pye na taa wagati lɛgɛrɛ na. Mbe yala Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni, Zhufuye pe sila daga mbaa ki yaakara ti kaa. Lere ŋa fuun kaa ki yaakara ti kaa, wi maa yɛɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Pa duvɛn wi wogo kìla pye ma fun, pàa pye na wa piin saraga yarisunndo ti yeri. Kì pye ma, Daniyɛli wi sila pye na jaa mbaa ki yaara ti kaa wa wunlunaŋa wi yeri, mboo yɛgɛ tɛgɛ fyɔngɔ ni; Levi 11; 17.10-16; 20.25.

15 Piliye kɛ yi tinsaga laga ŋga na,
a pège yan fɔ pè tugbɔlɔ, a pe yɛgɛ
cɛnwɛ pì yɔn ma wɛ lefɔnmbɔlɔ
sanmbala mbele fuun pàa pye na
wunlunaŋa wi yaakara ti kaa pe
woo pi na.
16 Kì pye ma, wunlunaŋa wi
yaakara naa wi duvɛn ŋa wila daga
la kaan pe yeri, yaakara yɛgɛ wɔfɔ
wi sila pye nari kaan pe yeri naa. A
wi nɛɛ sɛgɛ yaara kaan pe yeri.
17 A Yɛnŋɛlɛ lì si jɛnmɛ, naa kagala
kɔrɔ jɛnmɛ kan ki lefɔnmbɔlɔ tijɛrɛ
pe yeri wa sɛnrɛ nagawa pi ni fuun
pi ni konaa tijinliwɛ ni. Mbe taga
wa ko na, Daniyɛli wo la ya na
yariyanra ti ni fuun naa wɔɔnrɔ ti
ni fuun ti kɔrɔ wi yuun fun.
18 Wunlunaŋa wìla wagati ŋa kɔn,
naa wìla kaa wi yɛɛ yɔn fili, a tun-
mbyeele pe to wì si kari lefɔnmbɔlɔ
pe ni fuun pe ni wa wunlunaŋa
Nebukanezari wi yeri.
19 A wunlunaŋa wì si para pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe ni, ma sigi
yan fɔ wa ki lefɔnmbɔlɔ pe ni fuun
pe ni, wa sila pye wa, ŋa wi tijinliwɛ
pila Daniyɛli, naa Hananiya, naa
Mishayɛli konaa Azariya pe woo pi
bɔ. Kì pye ma, a wunlunaŋa wì si
poro le wa wi yɛɛra tunŋgo ki ni.
20 Kala o kala làa daga tijinliwɛ
naa kajɛnmɛ ni, na wunlunaŋa wiga
pe yewe li ni, wi maga wele maga
yan fɔ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ tì mbɔnrɔ
wi wunluwɔ tara kajɛnmɛ pyefɛnnɛ
naa jɛlɛfɛnnɛ† pe ni fuun pe woro ti
na mbɔnrɔ saga kɛ.
21 Kì pye ma, a Daniyɛli wì si
koro wa wunlunaŋa wi tunŋgo ki
ni wa Babilɔni ca, fɔ ma saa gbɔn
wunlunaŋa Sirusi† wi wunluwɔ pi
yɛlɛ koŋgbanna li na.

2

Wɔɔnrɔ koŋgbannda nda Nebukanezari wìla wɔnlɔ

1 Nebukanezari wi wunluwɔ pi
yɛlɛ shyɛn wolo li ni, a wì si wɔɔnrɔ
wɔnlɔ. A kì suu jatere wi piri wi na
jɛŋgɛ, fɔ ma wɔnlɔwɔ pi gbaanri wi
na.
2 Kì pye ma, a wunlunaŋa wì
si konɔ kan ma yo pe jɛnfɛnnɛ,
naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa lekaala
konaa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ pe
yeri pe pan wa wi yeri, jaŋgo poo
wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo wi kan. A pè
si pan ma yere wunlunaŋa wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
3 A wunlunaŋa wì si pe pye fɔ:
«Mì wɔɔnrɔ wɔnlɔ, ki wɔɔnrɔ tìlan
jatere wi piri na na. Mila jaa mberi
kɔrɔ jɛn.»

4 A Kalide tara fɛnnɛ pè si wunlu-
naŋa wi yɔn sogo Aramu tara fɛnnɛ
sɛnrɛ ni, ma yo fɔ: «E, wunlunaŋa,
Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma
yeri! Ma wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo woro
mbele ma tunmbyeele we kan, pa
we yaa ti kɔrɔ wi yo ma kan.»

5 A wunlunaŋa wì si Kalide tara
fɛnnɛ pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga
mì kɔn ma tɛgɛ ki ŋga: ‹Na yee ya
mbanla wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo na kan
konaa mberi kɔrɔ wi yo fun, pa mi
yaa ti pe ye kɔɔnlɔ curo curo curo,
mbe ye yinrɛ ti jaanri, mberi wo ti
yɛɛ na paa kayangara yɛn.
6 Ɛɛn fɔ, na yaga wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo,
mberi kɔrɔ wi taga wa na kan, pa mi
yaa yarikanra, naa boyan yaara kan
ye yeri, mbe ye gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. Ki
kala na, yanla wɔɔnrɔ to naa ti kɔrɔ
wi yo na kan.› »

7 Kona, a pè suu yɔn sogo naa ki
shyɛn wogo na, ma yo fɔ: «Wun-
lunaŋa, mboro mbe wɔɔnrɔ ti yɛgɛ
yo woro mbele ma tunmbyeele we
kan, we yaa ti kɔrɔ wi yo ma kan.»

8 A wunlunaŋa wì sho fɔ: «Ye
wele, mìgi jɛn ma yo wagati yaa jaa,
jaŋgo mbe ta ta mbe yo, katugu ŋga
mì kɔn ma tɛgɛ, yège jɛn.

† **1:20 1.20:** ***Kajɛnmɛ pyefɛnnɛ naa jɛlɛfɛnnɛ*** **mbele pè sɛnrɛ tì yo lagamɛ, pàa pye wunlunaŋa wi yɛrifɛnnɛ.** † **1:21 1.21:** Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na fun Babilɔni tara ti go na; sanni wi sa cɛn wunluwɔ pi na Babilɔni tara ti go na, yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni si lo la toro.

9 Ɛɛn fɔ, na yee wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo
konaa mberi kɔrɔ wi yo na kan, ŋga
kì yo, ki yaa pye ye na. Yè yɔn wa
nuŋgba mbe pan mbe yagbogowo
sɛnrɛ naa nambara sɛnrɛ yo na kan,
jaŋgo sanni wagati wa ni, ki kala na
li ta li kanŋga. Yanla wɔɔnrɔ ti yɛgɛ
yo na kan, kiga pye ma, pa mi yaa
ki jɛn kaselege fɔ ye mbe ya mberi
kɔrɔ wi yo na kan.»

10 Kona, a Kalide tara fɛnnɛ pe
si sɛnrɛ ti lɛ wunlunaŋa wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, mɛɛ yo fɔ: «Wunlunaŋa,
ŋga maa jaa, ko lere woro laga
dunruya wi ni, ŋa wi mbe ya mbege
pye. Mbe wɔ ko ni, wunlunaŋa wo
wa kpɛ fa wi kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa
wi jɛlɛfɛnnɛ konaa wi kacɛn kagala
jɛnfɛnnɛ wa yewe ki kala cɛnlɛ na
la ni, ali mbege ta wi yɛn wunluwɔ
gbɔɔ nakoma fanŋga fɔ.

11 Ki kala na, ŋga wunlunaŋa maa
jaa, kì ŋgban ma toro. Lere se ya
mbege wogo ŋga ki yo wunlunaŋa
ma kan, fɔ ndɛɛ yinŋgele koro, ma
si yala, koro woro ma cɛn laga
sɛnweele pe sɔgɔwɔ.»

12 To yoŋgɔlɔ, a wunlunaŋa wì si
kɔnrɔ ta, a wi nawa pì ŋgban fɔ
jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan ma yo pe
Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun
pe gbo.

13 A pè sigi wogo ŋga pàa kɔn ma
tɛgɛ ki yari, ma yo pe kajɛnmbɛlɛ pe
gbo. A pè si saa Daniyɛli wo naa wi
nimbiile pe lagaja fun, ma yo pe yaa
pe gbo.

14 Kìla yala wunlunaŋa wi
kɔrɔsifɛnnɛ to Ariyɔki wì yiri mbe
sa Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe gbo.
A Daniyɛli wì si saa para wi ni
tijinliwɛ naa kɔrɔsiri ni.

15 Wìla Ariyɔki wi yewe ma yo
fɔ: «Yiŋgi na, a wunlunaŋa wì sigi
kaŋgbanla na li kɔn mali tɛgɛ?» Kì
pye ma, a Ariyɔki wì sigi kala li yɛgɛ
yo maa kan.

16 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Daniyɛli wì si kari wa wunlunaŋa
wi yeri, ma saa wi yɛnri ma yo wi
wagati kan wi yeri, fɔ wi yaa wɔɔnrɔ
ti kɔrɔ wi yo mboo kan.

17 Ko puŋgo na, a Daniyɛli wì si
sɔngɔrɔ ma kari wi go, ma saa ki
kala li yɛgɛ yo wi nimbiile Hananiya,
naa Mishayɛli konaa Azariya pe kan,

18 mɛɛ pe pye ma yo pe Yɛnŋɛlɛ
na wa naayeri li yɛnri, jaŋgo li pe
yinriwɛ ta, li ki wɔɔnrɔ ti ŋgundo wi
naga pe na, jaŋgo paga ka Daniyɛli
naa wi nimbiile pe pinlɛ mbe pe gbo
Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni.

19 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si
wɔɔnrɔ ti ŋgundo wi naga Daniyɛli
wi na yariyanga ni ki yembinɛ li
ni. A Daniyɛli wì si Yɛnŋɛlɛ na wa
naayeri li shari

20 ma yo fɔ:

«Waa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga wi ni
fuun fɔ tetete,
katugu kajɛnmɛ naa yawa pi yɛn lo
woo.
21 Lo li maa wagati naa kagala ŋgele
kaa paan ke kanŋgi.
Lo li ma wunlumbolo pele jan, mbe
wunlumbolo pele tɛgɛ.
Li ma jɛnmɛ kan kajɛnmbɛlɛ pe yeri,
mbe kagala kɔrɔ jɛnmɛ kan
tijinliwɛ fɛnnɛ pe yeri.
22 Lo li ma kagala ŋgele ke kɔrɔ
jɛnwɛ pi ŋgban, ma pye
ŋgundo ni ke yirige funwa na.
Lo lì diwi kagala ke jɛn.
Yanwa pi ma yiri mali maga.
23 Mboro ŋa na tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ,
mi yɛn nɔɔ shari nɔɔ sɔnni
kajɛnmɛ naa fanŋga ŋga mà
kan na yeri ki kala na;
katugu wɔ̀ɔn yɛnri ŋga ni, màga
naga na na,
mà wunlunaŋa wi ŋgundo kala li
naga we na.»

24 Ko puŋgo na, a Daniyɛli wì
si kari Ariyɔki wi kɔrɔgɔ, wo ŋa
wunlunaŋa wìla ki konɔ kan wi yeri
ma yo wi Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ
pe gbo we. Daniyɛli wìla kari ma saa
wi pye fɔ: «Maga ka Babilɔni tara
kajɛnmbɛlɛ pe gbo. Kari na ni wa
wunlunaŋa wi yeri, mi yaa wɔɔnrɔ
ti kɔrɔ wi yo wi kan.»

25 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Ariyɔki wì si kari Daniyɛli wi ni wa
wunlunaŋa wi yeri, ma saa wi pye
fɔ: «Wunlunaŋa, mì naŋa wa yan
wa Zhuda tara woolo mbele pàa koli
kulolo pe ni, wi yaa ma wɔɔnrɔ ti
kɔrɔ wi yo ma kan.»
26 Kona, a wunlunaŋa wì si para
Daniyɛli wi ni, wo ŋa pàa pye na
yinri Bɛlitishazari, maa yewe ma yo
fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ mboro mbe
ya mbanla wɔɔnrɔ ti yo mberi kɔrɔ
wi taga wa na kan le?»
27 A Daniyɛli wì si wunlunaŋa
wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wun-
lunaŋa, ŋgundo ŋa maa lagajaa
mbe jɛn, kajɛnmbɛlɛ, naa jɛlɛfɛnnɛ,
naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ konaa kacɛn
kagala jɛnfɛnnɛ wa kpɛ se ya mbege
jɛn mbege yo ma kan.
28 Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ la yɛn wa naay-
eri, li maa ŋgundo kagala ke yinrigi
funwa na. Lo lì kagala ŋgele kaa
paan wa yɛgɛ ke yo wunlunaŋa
Nebukanezari ma kan. Koni wɔɔnrɔ
nda mà wɔnlɔ konaa yariyanra nda
mà yan mɔɔ ta wa ma sorondo ti na,
ti nda:
29 «Wunlunaŋa, kagala ŋgele kaa
paan wa yɛgɛ koro kè pan wa ma
jatere wi ni mɔɔ ta maa wɔnlɔ.
Yɛnŋɛlɛ na li maa ŋgundo kagala ke
nari, lo lì kagala ŋgele kaa paan wa
yɛgɛ ke naga ma na.
30 Mi wo na, kii cɛn ndɛɛ na
tijinliwɛ pì gbɔgɔ ma wɛ leele pe ni
fuun pe woo pi na ko kì ti ki ŋgundo
kagala kè naga na na, ɛɛn fɔ kè naga
na na, jaŋgo wunlunaŋa ma wɔɔnrɔ
ti kɔrɔ wi ta wi yo ma kan konaa
kagala ŋgele ke yɛn wa ma kotogo
na, ma ta ma ke jɛn.
31 «E, wunlunaŋa, yariyanga ŋga
mà yan ki ŋga: Sɛnwee yanlɛɛ
wawi mà yan gbeŋgbeŋɛ. Ki yaraga
yanlɛgɛ kìla pye ma gbɔgɔ ma tɔnlɔ
na yɛngɛlɛ fɔ jɛŋgɛ. Kìla pye ma
yere ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki yɛgɛ cɛnwɛ
pìla pye fyɛrɛ ni.
32 Ki yaraga yanlɛgɛ ki go kìla pye
tɛ piiri. Ki kotogo naa ki kɛyɛn yi
ni, tìla pye warifuwe. Ki lara naa ki
jegbɔgɔlɔ ke ni, tìla pye tuguyɛnrɛ.
33 Ki saanra tìla pye tugurɔn. Ki
tɔndanra walaga la pye tugurɔn,
walaga la pye joro.
34 Mɔɔ ta maa ki yaraga yanlɛgɛ
ki wele, a sinndɛlɛgɛ kà si yiri wa ki
yɛ, lere ma wila ki wa, ma pan maga
yaraga yanlɛgɛ ki tɔndanra nda tìla
pye tugurɔn naa joro woro ti gbɔn
mari kaari.
35 Ko pyeŋgɔlɔ, tugurɔn o, joro o,
tuguyɛnrɛ o, warifuwe o, naa tɛ wi
ni, tì si pinlɛ ma yaari ma pye muwɛ,
a tifɛlɛgɛ kùu lɛ ma kari pi ni paa
yɛgɛ ŋga na yarilire kɔnsanga ni, ki
ma kari bile sigire ti ni ma yiri wa
yarilire sunsaga ki na we. Ki yaraga
ka si yan naa. Ɛɛn fɔ, sinndɛlɛgɛ
ŋga kìla pan maga yaraga yanlɛgɛ
ki gbɔn, a ko si kanŋga ma pye
yanwiga gbɔgɔ ka, fɔ ma tara ti ni
fuun ti yin.
36 «Wunlunaŋa ma wɔɔnrɔ tori
yɛɛn. Koni we yaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ
wi yo ma kan.
37 Wunlunaŋa, mboro ma yɛn
wunlumbolo pe ni fuun pe wun-
luwɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri
lì wunluwɔ, naa yawa, naa fanŋga
konaa gbɔgɔwɔ kan ma yeri.
38 Lɔ̀ɔn tɛgɛ sɛnweele, naa
yanyaara konaa sannjɛrɛ ti go na
tara ti lagapyew ki ni. Ma yɛn ti ni
fuun ti go na. Yaraga yanlɛgɛ ki go
ŋga ki yɛn tɛ wogo, mboro win.
39 Ɛɛn fɔ, wunluwɔ pa yɛgɛ yaa
ka pan mboro puŋgo na, mba pi
fanŋga ki yaa ka kologo mbe wɛ ma
woo pi na. Ko puŋgo na, wunluwɔ
taanri woo yaa ka pan, po pi yɛn ma
taanla tuguyɛnrɛ ti ni. Pi fanŋga ki
yaa pye dunruya wi lagapyew ki go
na.
40 Wunluwɔ tijɛrɛ woo yaa ka
pan po puŋgo na mbe ŋgban paa
tugurɔn yɛn. Yɛgɛ ŋga na tugurɔn
ti ma yaraga pyew ki tɔngɔlɔ mbege
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, pa ki wunluwɔ pi yaa
ka wunluwɔ sanmba pyew pi kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ mboo tɔngɔlɔ ma.
41 Ki yaraga yanlɛgɛ ki tɔndanra

naa ki tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ, mà ke yan. Ti kanŋgɔlɔ ka yɛn joro, ti kanŋgɔlɔ ka yɛn tugurɔn. Ko kì naga ma yo ki wunluwɔ pi yaa ka kɔn shyɛn. Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, fanŋga yaa ka pye pi ni kanŋgɔlɔ nuŋgba paa tugurɔn fanŋga yɛn, katugu màga yan fɔ tugurɔn to naa joro ti ni, tì pinlɛ ti yɛɛ ni.

42 Yɛgɛ ŋga na tɔɔrɔ yombɛgɛlɛ kèle la pye tugurɔn, a kele yɛn joro, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na ki wunluwɔ pi walaga nuŋgba yaa fanŋga ta, pi walaga nuŋgba fanŋga yaa kologo.

43 Màga yan fɔ tugurɔn tì pinlɛ joro ti ni yɛgɛ ŋga na, ko kì naga fɔ wunlumbolo pe yaa ka pɔrɔgɔ pye pe yɛɛ sɔgɔwɔ, mbe ye pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ pe se ka ya mbe pe yɛɛ yigi, mbe pye nuŋgba paa yɛgɛ ŋga na tugurɔn to naa joro ti ni, ti se ya mberi yɛɛ yigi mbe pye nuŋgba we†.

44 «Ki wunlumbolo pe wunluwɔ wagati wi na, Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li yaa ka wunluwɔ pa yɛgɛ yirige naa. Ki wunluwɔ pi se ka kɔ. Ki wunluwɔ pi se ka ye cɛnlɛ la yɛgɛ kɛɛ. Ki wunluwɔ pi yaa ka wunluwɔ sanmba pyew pi jɔgɔ mboo wɔ wa. Po jate pi yaa koro wa fɔ sanga pyew.

45 Sinndɛlɛgɛ ŋga mà yan, kì yiri wa ki yɛ, lere ma wigi wa, ma pan ma tugurɔn, naa tuguyɛnrɛ, naa joro, naa warifuwe konaa tɛ wi ni ti gbɔn mari kaari, ko ki yɛn na ki wogo ki nari. Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ko kì kagala ŋgele kaa paan wa yɛgɛ ke naga wunlunaŋa ma na. Ma wɔɔnrɔ ti yɛn kaselege, ti kɔrɔ wì yo yɛgɛ ŋga na, pa ki yaa pye ma cɛ.»

46 Kì pye ma, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si to maa yɛgɛ ki jiile wa tara Daniyɛli wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbɔgɔ, mɛɛ konɔ kan ma yo pe saara wɔ Daniyɛli wi yeri, mbe pinlɛ wusuna nuwɔ taan ni.

47 Kona, a wunlunaŋa wì si Daniyɛli wi pye fɔ: «Kaselege ko na, ye Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn yɛngɛŋgɛlɛ ke Yɛnŋɛlɛ le, konaa wunlumbolo pe ni fuun pe tafɔ we. Lo li maa ŋgundo kagala ke yinrigi funwa na, katugu mà ya ma ki ŋgundo kala li jɛn mali yo na kan.»

48 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si cɛnsagbɔgɔ kan Daniyɛli wi yeri, ma yarikanra jɛndɛ lɛgɛrɛ kan wi yeri. A wì si Daniyɛli wi tɛgɛ Babilɔni kinda wi ni fuun wi go na, konaa maa pye Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe togbɔɔ.

49 Ɛɛn fɔ, a Daniyɛli wì si wunlunaŋa wi yɛnri, a wunlunaŋa wì si Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe tɛgɛ Babilɔni kinda wi go na. A Daniyɛli wo jate wì si koro wa wunlunaŋa wi go.

3

Wunlunaŋa Nebukanezari wìla tɛ yaraga yanlɛgɛ ka gbegele

1 Kona, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si kaa tɛ yaraga yanlɛgɛ gbegbeŋge ka gbegele. Ki yagawa pìla pye mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ, ki gbemɛ pìla pye mɛtɛrɛ taanri. A wì si saa ki tɛ yaraga yanlɛgɛ ki yerege wa Dura funwa laga falafala ki ni, wa Babilɔni kinda wi ni.

2 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si tunŋgo torogo ma yo pe sa gboforonɛriye, naa janmaratigiye, naa kumandaye, naa yɛrifɛnnɛ, naa tara ti penjara shɔfɛnnɛ, naa kiti kɔnfɛnnɛ, naa lasiri kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ konaa kindaye teele pe ni fuun pe yeri, fɔ pe pan pe wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga wìla yerege ki gbɔgɔwɔ tunŋgo ki yɔn yɛngɛ.

3 Kì pye ma, a gboforonɛriye, naa janmaratigiye, naa kumandaye, naa yɛrifɛnnɛ, naa tara ti penjara

† **2:43 2.43-45:** Yaraga yanlɛgɛ ki lara nda fuun tì naganaga, lelɛgɛrɛ kɔrɔ lɛgɛrɛ yo ki lara ti wogo na. Ki lara ti yɛn ma taanla taanla Babilɔni tara wunluwɔ, naa Medi tara naa Pɛrisi tara wunluwɔ, naa Girɛsi tara wunluwɔ konaa Ɔrɔmu tara wunluwɔ po ni.

shɔfɛnnɛ, naa kiti kɔnfɛnnɛ, naa lasiri kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ konaa kindaye teele pe ni fuun pè si pan ma gbogolo mbe yaraga yanlɛgɛ ŋga wunlunaŋa wìla yerege ki gbɔgɔwɔ tunŋgo ki yɔn yɛngɛ. Nebukanezari wi yaraga yanlɛgɛ ŋga wìla yerege, a pè si yere ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.

4 Kona, a kala yarifɔ wì si pan ma para ŋgbanga, ma yo fɔ: «Cɛngɛlɛ ke ni fuun, naa tara pyew ti woolo, konaa sɛnrɛ pyew ti woolo, ye nuŋgbogolo jan yege tunŋgo ŋga ki logo:

5 Na yaga ka mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ, naa wegele yɔnrɔ shyɛnzhyɛn winmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, kona wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga wì yerege, ye ni fuun ye sogo yege gbɔgɔ.

6 Na lere ŋa fuun si sogo mbege gbɔgɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, pa pe yaa ko fɔ wo wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni.»

7 Ki kala na, naa leele pe ni fuun pàa kaa mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, cɛngɛlɛ ke ni fuun, naa tara pyew ti woolo konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pè si sogo ma wunlunaŋa Nebukanezari wi tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga wìla yerege ki gbɔgɔ.

Daniyɛli wi wɔnlɔnambala taanri pe sila yɛnlɛ mbe tɛ yaraga yanlɛgɛ ki gbɔgɔ

8 Kona, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, Kalide tara fɛnnɛ pèle si fulo wa, ma saa Zhufuye pe kɔrɔtigɛ wunlunaŋa wi yeri.

9 Pàa wunlunaŋa Nebukanezari wi pye fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri.

10 Wunlunaŋa, mboro jate mà konɔ kan ma yo leele paga ka mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ, naa wegele yɔnrɔ shyɛnzhyɛn winmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, fɔ leele pe ni fuun pe sogo mbege tɛ yaraga yanlɛgɛ ki gbɔgɔ.

11 Fɔ na lere ŋa fuun si yɛnlɛ mbege yaraga yanlɛgɛ ki gbɔgɔ, fɔ ki lerefɔ pe yaa wi wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni.

12 Ma si yala, wunlunaŋa Zhufuye mbele mà wɔ paa Babilɔni kinda wi yɛgɛ sinni, Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego, pe woro nɔɔ jate. Pe woro nɔɔ yarisunndo ti gbogo, pee si yɛnlɛ mbɔɔn tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga mà yerege ki gbɔgɔ.»

13 Kì pye ma, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si kɔnrɔ ta, mɛɛ nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan ma yo pe sa Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe yigi pe pan pe ni. A pè si saa pe yigi ma pan pe ni wa wunlunaŋa wi yeri.

14 A wunlunaŋa wì si pe yewe ma yo fɔ: «Shadiraki, naa Meshaki, naa Abɛdi Nego, ki yɛn kaselege fɔ ye se yɛnlɛ mbanla yarisunndo ti gbɔgɔ konaa mbanla tɛ yaraga yanlɛgɛ ŋga mì yerege ki gbɔgɔ le?

15 Ɛɛn koni, ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ. Na yaga ka mbanlaga winmɛ, naa wegele winmɛ, naa ŋgɔni pigile tinmɛ, naa ŋgɔniye tinmɛ, naa juruye tinmɛ, naa wegele yɔnrɔ shyɛnzhyɛn winmɛ konaa yarigbɔnrɔ cɛnlɛ pyew ti tinmɛ pi logo sanga ŋa ni, ye sogo na tɛ yaraga yanlɛgɛ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ yege gbɔgɔ. Na yee ki gbɔgɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, pa pe yaa ye wa wa yira kasɔn gbɔgɔ ki ni. Yarisunŋgo kikiin ki mbe ya pan mbe ye shɔ na kɛɛ?»

16 Kì pye ma, a Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pè si wunlunaŋa Nebukanezari wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, yaraga

ka woro we yeri we yo ma kan ki wogo ŋga ki na.
17 Wunlunaŋa, na ki ka si pye pa
ki yaa pye ma, we Yɛnŋɛlɛ na we
yɛn na gbogo, li mbe ya mbe we shɔ
kaselege ko na. Li mbe ya mbe we
shɔ yira kasɔn gbɔgɔ ki kɛɛ konaa
mbe we shɔ ma kɛɛ.
18 Wunlunaŋa, ali na lii si we shɔ,
ki jɛn ma filige ki na fɔ we sɔɔn
yarisunndo ti gbɔgɔ, we se sɔɔn tɛ
yaraga yanlɛgɛ ŋga mà yerege ki
gbɔgɔ fun.»

Pàa Daniyɛli wi wɔnlɔnambala taanri pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni

19 Kona, a Nebukanezari wi nawa
pì si ŋgban fɔ jɛŋgɛ, fɔ a wi
yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga Shadiraki
naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe
kanŋgɔlɔ. Ko puŋgo na, a wì suu
woolo pe pye ma yo pe kasɔn ki
gbɔgɔ naa, fɔ sa gbɔn gbɔgɔsaga
kɔlɔshyɛn mbe wɛ ki cɛnlɔmɔ faa pi
na.
20 A wì sigi yo wi maliŋgbɔɔnlɔ
mbele pe yɛn fanŋga ni pele kan ma
yo pe Shadiraki, naa Meshaki konaa
Abɛdi Nego pe yigi pe pe pɔ, pe pe
wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni.
21 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè
si pe yigi ma pe pɔ pe kurusiile, naa
pe bundu pigile, naa pe derigbɔrɔ
konaa pe yaripɔrɔ sannda ti ni pe
na, mɛɛ pe wa wa yira kasɔn gbɔgɔ
ki nandogomɔ.
22 Ɛɛn fɔ wunlunaŋa wìla konɔ na
kan làa ŋgban, mbe taga wa ko, na
yira kasɔn kìla gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, ki
kala na, mbele pàa saa Shadiraki,
naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe
wa wa kasɔn ki ni, kasɔn yinnɛ làa
pe gbo.
23 Ki nambala taanri wele, Shadi-
raki, naa Meshaki konaa Abɛdi
Nego, ma pe ta wa pɔsaga, a pè si
to wa kasɔn ki nandogomɔ.
24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
wunlunaŋa Nebukanezari wi sun-
ndo wì si kɔn wi na. A wì si yiri ma
yere fyɛlɛgɛ na, mɛɛ wi yɛrifɛnnɛ
pe yewe ma yo fɔ: «Mì yo nambala
taanri wè pɔ ma wa wa kasɔn ki
ni?» A poro suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wunlunaŋa, pa ki yɛn ma jate.»
25 A wì sho naa fɔ: «Ye wele,
na yɛgɛ yɛn nambala tijɛrɛ na, pe
woro ma pɔ. Pe yɛn na yanriyanri
wa kasɔn ki nandogomɔ. Kasɔn kii
yaraga ka pye wa kpɛ na. Naŋa
tijɛrɛ woo wi cɛnlɔmɔ pi yɛn ma
yiri Yɛnŋɛlɛ li yaraga yɛnwege ka
kɔrɔgɔ.»

Wunlunaŋa wìla Daniyɛli wi wɔnlɔnambala taanri pe yirige ma pe wa konaa ma pe gbɔgɔ

26 Ko puŋgo na, a Nebukanezari
wì si fulo wa yira kasɔn gbɔgɔ ki
tanla, mɛɛ yo fɔ: «Shadiraki, naa
Meshaki konaa Abɛdi Nego, yoro
mbele Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun
ti go na li tunmbyeele, ye yiri wa
kasɔn ki ni, ye pan laga.» A Shadi-
raki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego
pè si yiri wa kasɔn ki ni.
27 A wunlunaŋa wi gboforonɛriye,
naa janmaratigiye, naa kumandaye
konaa wi yɛrifɛnnɛ pè si gbinri ma
pan ma gbogolo, mɛɛ ki yan fɔ kasɔn
ki sila ya yaraga ka pye ki nambala
taanri pe wire ti na, fɔ pe yinzire
ka kpɛ sila sogo, kasɔn ki sila pe
yaripɔrɔ ti sogo, kasɔn nuwɔ kpɛ
sila si pye pe na.
28 Kona, a Nebukanezari wì si
sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ yo fɔ: «Sɔnmɔ
yɛn Shadiraki, naa Meshaki konaa
Abɛdi Nego pe Yɛnŋɛlɛ li woo. Lo
lì li mɛrɛgɛ wi tun wi pan mali
tunmbyeele pe shɔ, poro mbele pè
pe jigi wi taga li na we. A pè mi
ŋa wunlunaŋa na sɛnyoro ti kɛ, ma
pe yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, jaŋgo
paga ka tunŋgo pye yarisunŋgo ka
yɛgɛ kan mbege gbɔgɔ pe Yɛnŋɛlɛ lo
puŋgo na.
29 Ki kala na, mi yɛn naga
kondɛgɛlɛ na li teri fɔ: ‹Lere o
lere, na wiga pye cɛnlɛ o cɛnlɛ na
woo, nakoma tara o tara nda woo,
nakoma sɛnrɛ o sɛnrɛ nda yofɔ, na
wiga sɛnpere yo Shadiraki, naa Me-
shaki konaa Abɛdi Nego pe Yɛnŋɛlɛ

li na, ko fɔ pe yaa wo kɔɔnlɔ curo curo curo, mboo go ki jaanri mbege wo ki yɛɛ na paa kayangara yɛn; katugu yarisunŋgo ko ka yɛgɛ woro wa, ŋga ki mbe ya mbe lere shɔ paa lo yɛn.› »

30 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si ka taga Shadiraki, naa Meshaki konaa Abɛdi Nego pe fanŋga ki na wa Babilɔni kinda wi ni.

Wɔɔnrɔ shyɛn woro nda Nebukanezari wìla wɔnlɔ

31 Kona, a wunlunaŋa Nebukanezari wì si tunŋgo torogo leele pe ni fuun, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe yeri dunruya wi lagapyew ki ni. Wìla yo fɔ: «Yɛnnŋɛlɛ sa yɛyinŋge gbɔgɔ kan ye yeri!

32 Yɛnnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na lì kajɛŋgɛ pye na kan, ma kafɔnŋgɔlɔ naa kacɛn kagala ŋgele naga na na, mi Nebukanezari, mìgi wele maga yan, fɔ ki yɛn ma yɔn mbe ke yo ye kan.

33 Li kacɛn kagala kè tugbɔlɔ! Li kafɔnŋgɔlɔ ke yɛn yawa ni!
Li wunluwɔ pi yɛn wunluwɔ mba pi yɛn kɔsaga fu, li tegere ti yɛn wa sanga pyew fɔ tetete.

4

1 «Mi Nebukanezari mìla pye ma cɛn yɛyinŋge na konaa ma pye fɛrɛwɛ na wa na wunluwɔ go ki ni.

2 Pilige ka yembinɛ la ni, a mì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ. A ki wɔɔnrɔ tì si fyɛrɛ wa na na fɔ jɛŋgɛ. Jatere ŋa wìla pan na yeri konaa yariyanra nda mìla yan tìla na sunndo wi kɔn na na fɔ jɛŋgɛ.

3 Kì kaa pye ma, a mì si konɔ kan ma yo pe sa Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pe yeri pe pan laga na yeri, jaŋgo pe pan panla wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo na kan.

4 Kona, a jɛlɛfɛnnɛ, naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa jɛnfɛnnɛ konaa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ pè si pan. A mì silan wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo pe kan, ɛɛn fɔ pe sila ya mberi kɔrɔ wi yo na kan.

5 Ko puŋgo na, Daniyɛli ŋa pe yinri Bɛlitishazari†, ki mɛgɛ ŋga ki yɛn na yarisunŋgo ka mɛgɛ, a wì si pan fun ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Mìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn wi ni. A mì silan wɔɔnrɔ ti yɛgɛ yo wi kan, mɛɛ wi pye fɔ:

6 ‹Bɛlitishazari, mboro ŋa ma yɛn jɛlɛfɛnnɛ pe to, mìgi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn ma ni, fɔ ŋgundo kala lo la kpɛ woro ma lara ma na. Yariyanra nda mì yan wa na wɔɔnrɔ ti na, ti logo, mari kɔrɔ wi yo na kan.›

7 «Mala ta mìla pye na wɔnlɔ, yariyanra nda mìla yan ti nda. Mìla pye na wele, yaraga ŋga mìla yan ki ŋga:
Mìla tige titɔnlɔgɔ ka yan yeresaga wa tara ti nandogomɔ.
8 Ki tige kìla yiri ma gbɔgɔ jɛŋgɛ, ma fanŋga ta, fɔ a ki numaga kila jiinri wa yɛnŋɛlɛ na.
Pàa pye naga yaan dunruya wi lagapyew ki ni.
9 Ki wɛrɛ tìla pye ma yɔn, a ki pire tì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.
Lere pyew wìla pye na yaakara taa wa ki ni.
Yanyaara tìla pye na paan na sinlɛlɛ wa ki yinmɛ pi ni.
Sannjɛrɛ tìla pye na paan nari sere ti poo wa ki njere ti ni.
Yaara nda fuun tì da tìla pye na yaakara taa wa ki pire ti ni.

10 «Mala ta mìla pye na wɔnlɔ bere, wa wɔɔnrɔ ti na, a mì si mɛrɛgɛ wa yan, wo ŋa wi yɛn kpoyi, wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na na tinri.

11 A wì si para ŋgbanga ma yo fɔ:
‹Yege tige ŋga ki kɔn yege jan, yege njere ti kɔɔnlɔ.
Yege wɛrɛ ti kaanla yeri wo tara, yege pire ti jaraga.
Yanyaara ti fe ti yiri wa ki nɔgɔ, sannjɛrɛ fun ti fe ti yiri wa ki njere ti ni.

† **4:5 4.5:** Bɛlitishazari mɛgɛ ki yɛn na para yarisunŋgo Bɛli ko sɛnrɛ na. Yarisunŋgo Bɛli kìla pye Babilɔni tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo gbɔgɔ.

12 Ɛɛn fɔ, yege yuŋgɔngɔ konaa ki
ninde ti ni ti yaga wa tara.
Ye tugurɔn naa tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ
pɔ wi na mboo yaga wa yan ki
sɔgɔwɔ, fɔɔngɔ kila wuun wi
na.
Wi pye paa yanyaara ti yɛn mbaa
yan ki kaa.
13 Sɛnwee jatere ŋa wi yɛn wa wi
kotogo na, wo mbe wɔ wa,
yaayogo jatere mbe ye wi ni.
Wi yɛlɛ kɔlɔshyɛn lo pye wa ki
cɛnlɔmɔ pi ni.
14 « ‹Ki kakɔnndɛgɛlɛ li yɛn
mɛrɛgɛye kpoyi poro katɛɛgɛ, jaŋgo
mbele fuun pe yɛn yinwege na, pege
jɛn pe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li yɛn ma cɛn sɛnwee
piile pe wunluwɔ pyew pi go na. Ki
kali ndanla li wunluwɔ pi kan lere o
lere yeri, li maa kan wo yeri. Li yɛrɛ
ma lere ŋa paa la jate leele pe ni wi
tɛgɛ wunluwɔ.
15 « ‹Kì pye ma, mi wunlu-
naŋa Nebukanezari, wɔɔnrɔ nda
mì wɔnlɔ tori yɛɛn. Mboro
Bɛlitishazari, mari kɔrɔ wi yo
na kan, katugu na wunluwɔ tara
kajɛnmbɛlɛ wa kpɛ se ya mberi kɔrɔ
wi yo na kan. Mboro wo na, ma mbe
ya, katugu Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ
li yɛn ma ni.› »

Daniyɛli wìla wunlunaŋa wi wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo

16 Kona, Daniyɛli, wo ŋa pe yinri
Bɛlitishazari, naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a kì si to wi yɔn na, a wi jatere
wì piri wi na, fɔ wii ya mbe para ki
wagati wi ni. A wunlunaŋa wì suu
pye naa fɔ: «Bɛlitishazari, maga ka
ti ki wɔɔnrɔ nda to naa ti kɔrɔ yowo
pi ni, tɔɔn jatere wi piri ma na.»

A Bɛlitishazari wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Na tafɔ, mì pye naga jaa ki
wɔɔnrɔ nda ti pye ma juguye poro
woro, ti kɔrɔ wi pye ma winfɛnnɛ
poro woo! Ɛɛn fɔ ki si woro ma.
17 Tige ŋga mà yan, kìla yiri ma
gbɔgɔ ma pye fanŋga ni, fɔ a ki
numaga kila jiinri wa yɛnŋɛlɛ na.
Leele pàa pye naga yaan dunruya wi
lagapyew ki ni.
18 Ki tige ki wɛrɛ tìla pye ma yɔn,
a ki pire tì lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ, fɔ lere pyew
wìla pye na yaakara taa wa ki ni.
Yanyaara tìla pye na paan na sinlɛlɛ
wa ki yinmɛ pi ni, a sannjɛrɛ tila
paan na ti sere ti poo wa ki njere ti
ni.
19 Wunlunaŋa, ki tige ye, mboro
wi. Mà pye legbɔɔ naa fanŋga fɔ.
Mà gbɔgɔ fɔ ma saa gbɔn wa yɛnŋɛlɛ
na, fɔ a ma wunluwɔ fanŋga kì gbɔn
dunruya wi lagapyew ki ni.
20 «Ko puŋgo na, wunlunaŋa, a
mà si mɛrɛgɛ kpoyi wa yan wì yiri
wa yɛnŋɛlɛ na, ma tigi ma pan, ma
yo fɔ: ‹Ye tige ki kɔn yege jan,
yege jɔgɔ pew, ɛɛn fɔ yege yuŋgɔngɔ
konaa ki ninde ti ni ti yaga wa
tara ti ni, ye tugurɔn yɔngɔwɔ naa
tuguyɛnrɛ yɔngɔwɔ pɔ wi na, yoo
yaga wa yan ki sɔgɔwɔ. Fɔɔngɔ kila
wuun wi na mbaa wi yinŋgi. Wo
naa yanyaara ti ni, ti pyelɔmɔ pi pye
ja fɔ sa gbɔn yɛlɛ kɔlɔshyɛn.›
21 Wunlunaŋa, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ
wowi ŋa yɛɛn. Yɛnŋɛlɛ na yaara
ti ni fuun ti go na, ŋga lì kɔn ma
tɛgɛ ma yo ki yaa pye wunlunaŋa,
na tafɔ ma na, koyi ŋga yɛɛn.
22 Pe yaa kɔɔn purɔ mbɔɔn wɔ
leele pe sɔgɔwɔ. Ma yaa ka sa cɛn
wa woŋgaala pe ni. Ma yaa kaa yan
ki kaa paa nɛgɛ yɛn. Fɔɔngɔ ki yaa
kaa wuun ma na mbaa ma yinŋgi.
Ma yaa yɛlɛ kɔlɔshyɛn lo pye wa ki
cɛnlɔmɔ pi ni, fɔ ma ka saga jɛn
fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na, li yɛn sɛnwee piile pe wunluwɔ
pyew pi go na, fɔ ki kali ndanla li
wunluwɔ pi kan lere o lere yeri, li
maa kan wo yeri.
23 Ɛɛn fɔ, ŋga kì yo fɔ tige ki
yuŋgɔngɔ konaa ki ninde ti ni, ti
koro wa, ko kɔrɔ wo yɛn, fɔ na ma
ka kaga jɛn mbe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ na
wa naayeri, lo li yɛn wunluwɔ we,
pa ma wunluwɔ pi yaa sɔngɔrɔ ma
na.
24 Ki kala na, wunlunaŋa, ki yaga
ma yɛnlɛ na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti na, ma

kapere pyege ki yaga maa kasinŋge piin, mɔɔ tipere ti yaga maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yinriwɛ taa. Ki ka pye ma, pa ma yaa yɛyinŋge ta.»

Daniyɛli wi sɛnrɛ tìla pye kaselege

25 Kì pye ma, Daniyɛli wìla ŋga yo, ki kagala ke ni fuun kàa wunlunaŋa Nebukanezari wi ta.
26 Yeŋge kɛ ma yiri shyɛn toroŋgɔlɔ, Daniyɛli sɛnyoro ti puŋgo na, pilige ka, ma wunlunaŋa wi ta wìla pye na yanriyanri wa wunluwɔ go ki biri wi go na, wa Babilɔni ca,
27 a wì si para ma yo fɔ: «Cagbɔgɔ Babilɔni ko ma ŋga yɛɛn! Mi Nebukanezari, muwi mìgi kan na yɛɛra fanŋga ki ni, maga pye na wunluwɔ ca, konaa mbanla gbɔgɔwɔ pi naga.»
28 Ma wunlunaŋa wi ta wìla pye na to yuun ma, a magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Wunlunaŋa Nebukanezari, ŋga ki yɛn na yuun ma kan ki logo, ma wunluwɔ pì shɔ ma yeri.
29 Pe yaa ma purɔ mbɔɔn wɔ laga sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ. Pa ma yaa sa cɛn wa yanyaara ti sɔgɔwɔ. Ma yaa la yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn. Ma yaa yɛlɛ kɔlɔshyɛn lo pye wa ki cɛnlɔmɔ pi ni, fɔ ma ka saga jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn sɛnwee piile pe wunluwɔ pyew pi go na, fɔ ki kali ndanla li wunluwɔ pi kan lere o lere yeri, li maa kan wo yeri.»
30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki sɛnrɛ ti kala lì si pye Nebukanezari wi na. Pàa wi purɔ maa wɔ sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ. A wi nɛɛ yan ki kaa paa nɛrɛ ti yɛn. Fɔɔngɔ kìla pye na wuun wi na naa yinŋgi. A wi yinzire tì kaa tɔnlɔndɔnlɔ paa yɔn kanwiga sire yɛn. A wi yombɛkɔɔrɔ tì tɔnlɔndɔnlɔ paa sannjɛrɛ woro yɛn.

Nebukanezari wìla sagala konaa ma Yɛnŋɛlɛ li sɔn

31 Wagati ŋa wìla kɔn ma tɛgɛ, naa wìla kaa wi yɛɛ yɔn fili, mi Nebukanezari, a mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele wa naayeri, a na jatere wì si sɔngɔrɔ ma cɛn na na. A mì si Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li shari. Lo na li yɛn yinwege wolo fɔ sanga pyew, lo na li tegere ti yɛn kɔsaga fu woro, a li wunluwɔ pi yɛn wa sanga pyew fɔ tetete, a mì sili sɔn mali gbɔgɔ.
32 Dunruya woolo pe ni fuun pe woro li yɛgɛ na yaraga ka. Ŋga kìli ndanla, ko li ma pye yaara yɛnwere nda wa yɛnŋɛlɛ na ti na konaa leele mbele laga tara na pe na. Lere se ya mbeli fanŋga ki yerege, nakoma mbeli pye mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa piin yɛɛn?»
33 Kì pye ma, ki wagati wi ni, a na jatere wì si sɔngɔrɔ ma cɛn na na. A na wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ, naa na sɔnmɔ konaa na mɛgbɔgɔ ki ni, tì si sɔngɔrɔ ma kan na yeri. Na yɛrifɛnnɛ naa na tara legbɔɔlɔ, a pè silan yeri mbe pan naa. A mì sɔngɔrɔ ma cɛn wa na wunluwɔ pi na naa. A ka nɛɛ tari na gbɔgɔwɔ pi na naa na kee.
34 Koni, mi Nebukanezari, mi yɛn na naayeri wunluwɔ wi sɔnni, na wi mɛgɛ ki yinrigi, konaa naa gbogo. Wi kapyere ti ni fuun ti yɛn ma yala. Wi koŋgolo ke yɛn ma sin. Mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, wo wi mbe ya mbe pe tirige.

5

Sɔgɔlɔ gbɔlɔ na wunlunaŋa Bɛlishazari wìla sɔgɔ

1 Naa Bɛlishazari wìla kaa cɛn wunluwɔ pi na, pilige ka, a wì si sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi tara legbɔɔlɔ pe kan. Pe mbaa lere waga kele (1 000) yɔn ko tin. A wunlunaŋa wì si pinlɛ na duvɛn wi woo wi legbɔɔlɔ pe ni.
2 Naa duvɛn wìla kaa Bɛlishazari wi yigi, wi to Nebukanezari wìla tɛ naa warifuwe yaapire nda koli ma yiri ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Zheruzalɛmu ca, a wì si konɔ kan ma yo pe sari lɛ pe pan ti ni, jaŋgo

wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa wi japɔrimbɔlɔ konaa wi cɛnfɛnnɛ pe ni, pe duvɛn wi wɔ wa ti ni†.

3 Kì pye ma, ki yaapire nda pàa koli ma yiri ti ni wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa Zheruzalɛmu ca, a pè si pan ti ni. A wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa wi japɔrimbɔlɔ konaa wi cɛnfɛnnɛ pe ni, pè si duvɛn wi wɔ wa ti ni.

4 Naa pàa kaa duvɛn wi wɔ ma tin sanga ŋa ni, a pe nɛɛ pe yarisunndo nda ti yɛn tɛ woro, naa warifuwe woro, naa tuguyɛnrɛ woro, naa tugurɔn woro, naa tige woro konaa sinndɛɛrɛ woro ti sɔnni.

5 Kona, le ki wagati nuŋgba wi ni, a sɛnwee kɛɛ kà si fo ma yiri le fitanladaga wi yɛgɛ, nɛɛ yɔɔnrɔ ta yɔnlɔgi wa wunlunaŋa wi go mbogo fige ki na. A wunlunaŋa wì si kɛɛ ŋga kìla pye na yɔnlɔgi ki yan.

6 Kona, a wunlunaŋa wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga fyɛrɛ ti na. A wi jatere wi piri wi na maa sunndo wi kɔn wi na. A wi wire tì fanla. A wi kanŋguuro tila seri nari yɛɛ gbɔɔn.

7 A wì si para ŋgbanga ma konɔ kan ma yo pe pan kajɛnmɛ pyefɛnnɛ, naa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ konaa jɛlɛfɛnnɛ pe ni wi kan. Naa pàa kaa pan, a wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ ki Babilɔni tara kajɛnmbɛlɛ pe pye fɔ: «Ye ni, lere ŋa fuun ka ya mbege yɔɔnrɔ nda ti kara mberi kɔrɔ wi yo na kan, wunluwɔ yaripɔrɔ yɛnrɛ yaa le wi kan, mbe tɛ yɔngɔwɔ le wa wi yɔlɔgɔ konaa mboo pye wunluwɔ tara ti to taanri woo.»

8 A wunlunaŋa wi kajɛnmbɛlɛ pe ni fuun pè si ye ma yɔɔnrɔ ti wele, ɛɛn fɔ wa kpɛ sila ya mbege yɔɔnrɔ ti kara pe ni konaa mberi kɔrɔ wi yo wunlunaŋa wi kan.

9 Kì pye ma, a wunlunaŋa Bɛlishazari wi sunndo wì si kɔn wi na naa fɔ jɛŋgɛ. A wi yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga naa ma serege. A wi tara legbɔɔlɔ pe ni fuun pe wire tì si fanla pe na.

10 Naa wunlunaŋa wi nɔ wìla kaa wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe sɛnyoro ti logo, a wì si ye pe kɔrɔgɔ wa liwɛn lisaga, mɛɛ yo fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri! Maga ka ti ma jatere wi piri ma na, ma yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga.

11 Naŋa wa yɛn laga ma wunluwɔ tara ti ni, Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn wi ni. Ma to wi wunluwɔ wagati wi na, pàa kagala kɔrɔ jɛnmɛ, naa tijinliwɛ konaa kajɛnmɛ ta wi yeri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li kajɛnmɛ pi yɛn. Ki kala na, ma to we, wunlunaŋa Nebukanezari we, ko naŋa wo wìla tɛgɛ jɛlɛfɛnnɛ, naa jɛnfɛnnɛ, naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ konaa kacɛn kagala jɛnfɛnnɛ pe go na;

12 katugu ki naŋa we, ki Daniyɛli ŋa ma to wìla wi mɛgɛ taga naa yinri Bɛlitishazari, wi jatere wì gbɔgɔ ma wɛ, kajɛnmɛ naa tijinliwɛ yɛn wi ni mbe ya mbaa wɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yuun, mbaa ŋgundo kagala ke yɛgɛ nari konaa mbaa yɔn sogowo kaan yewige ŋga fuun kì ŋgban ki na. Ye sa Daniyɛli wi yeri wi pan, wi yaa pan mbe yɔɔnrɔ ti kɔrɔ wi yo.»

13 Kì pye ma, a pè si saa Daniyɛli wi yeri ma pan wi ni wa wunlunaŋa wi yeri. A wunlunaŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Zhuda tara woolo mbele wunlunaŋa, na to we, wìla saa koli ma pan pe ni, Daniyɛli mɛgɛ fɔ ŋa wìla pye pe ni, wowi mboro le?

14 Mɔ̀ɔ sɛnrɛ logo fɔ Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yinnɛ li yɛn ma ni, fɔ leele pe maa kagala kɔrɔ jɛnmɛ, naa tijinliwɛ konaa kajɛnmɛ taa ma yeri, kajɛnmɛ mba pi yɔngɔ woro.

15 Pè pan kajɛnmbɛlɛ naa kajɛnmɛ pyefɛnnɛ pe ni laga na yeri, jaŋgo pe ki yɔɔnrɔ nda ti kara peri kɔrɔ wi yo na kan, ɛɛn fɔ wa kpɛ si ya mberi kɔrɔ wi yo na kan.

16 Mì logo ma yo fɔ ma ma ya na ŋgundo kagala ke kɔrɔ yuun, konaa na kaŋgbangala ke yɛgɛ woo.

† **5:2 5.2:** 2 Wunlu 24.13; 25.14-15; 2 Kuro 36.10

Koni, na maga ya mbege yɔɔnrɔ nda ti kara mberi kɔrɔ wi yo na kan, wunluwɔ yaripɔrɔ yɛnrɛ yaa le ma kan, mbe tɛ yɔngɔwɔ le wa ma yɔlɔgɔ. Ma yaa pye wunluwɔ tara ti to taanri woo.»

17 A Daniyɛli wì si wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, ma yarikanra ti yaga wa nakoma mari kan lere wa yɛgɛ yeri. Mi wo na, mi yaa yɔɔnrɔ ti kara mberi kɔrɔ wi yo ma kan.

18 Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, làa wunluwɔ, naa mɛgbɔgɔ, naa sɔnmɔ, konaa gbɔgɔwɔ pi kan ma to Nebukanezari wi yeri.

19 Ki mɛgbɔgɔ ŋga kì kan wi yeri ki kala na, tara pyew ti woolo, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pàa pye na fyɛ wi yɛgɛ fɔ na seri. Na wi kaa jaa pe leele mbele gbo, pe ma poro gbo. Na wi kaa jaa pe mbele yaga go na, pe ma poro yaga go na. Na wi kaa jaa mbe ŋa yirige mboo gbɔgɔ, wi ma wo yirige maa gbɔgɔ. Na wi kaa jaa mbe ŋa tirige, wi ma wo tirige.

20 Ɛɛn fɔ, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ la kaa ye wa wi kotogo na, a wi kotogo kì ŋgban wi na, fɔ a wila wi yɛɛ nari, a Yɛnŋɛlɛ lì suu laga wa wunluwɔ pi na, maa gbɔgɔwɔ pi shɔ wi yeri.

21 A pè suu purɔ maa wɔ sɛnwee piile pe sɔgɔwɔ. A wi jatere wì si kanŋga paa yaayoro woo yɛn. A wì si saa cɛn wa yan sofilele pe ni, na yan ki kaa paa nɛgɛ yɛn. A fɔɔngɔ kì wo wi na maa yinŋgi, fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla kaa ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, li yɛn sɛnwee piile pe wunluwɔ pyew pi go na, fɔ lere ŋa kali ndanla, li ma wunluwɔ pi kan wo yeri.

22 «Koni, mboro Bɛlishazari, mboro ŋa ma yɛn wi pinambyɔ, mà ki kagala ke jɛn, konaa ki ni fuun, mɛɛ yɛnlɛ mbɔɔn yɛɛ tirige.

23 Ɛɛn fɔ mɔ̀ɔ yɛɛ gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li na. Mà ti a pè pan li shɛrigo gbɔgɔ yaapire ti ni ma kan, a mboro naa ma legbɔɔlɔ pe ni, naa ma japɔrimbɔlɔ konaa ma cɛnfɛnnɛ pe ni, yè duvɛn wi wɔ wa ti ni. A mɔ̀ɔ yarisunndo nda ti yɛn warifuwe woro, naa tɛ woro, naa tuguyɛnrɛ woro, naa tugurɔn woro, naa tige woro konaa sinndɛɛrɛ woro ti sɔn, ki yarisunndo tila la yaan, tila la nuru, tii si kala la jɛn. Ma si yala ma, yinwege naa ma kala li ni fuun li ni, ti yɛn Yɛnŋɛlɛ na kɛɛ, mɛɛ lo gbɔgɔ.

24 Ko kì ti, lì ki kɛɛ ki torogo, a kì pan maga yɔɔnrɔ ti yɔnlɔgɔ.

25 Yɔɔnrɔ nda tì yɔnlɔgɔ tori nda yɛɛn fɔ: ‹Mene, mene, tekɛli, parisin.›

26 Koni, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi ŋa. ‹Mene› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹jiri.› Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wunluwɔ piliye yi jiri, ki piliye yɔn kì kɔ.

27 ‹Tekɛli› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹Taanla.› Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn taanla culo na màga yan fɔ mà tifaga.

28 ‹Parisin› ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹kɔn shyɛn.› Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wunluwɔ pi kɔn shyɛn maa kan Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe yeri.»

29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wunlunaŋa Bɛlishazari wì si konɔ kan ma yo pe wunluwɔ yaripɔrɔ le Daniyɛli wi kan, pe tɛ yɔngɔwɔ le wa wi yɔlɔgɔ. A pè sigi yari lagapyew fɔ Daniyɛli wo wì pye wunluwɔ tara ti to taanri woo we.

30 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ li ni, a pè si Kalide tara fɛnnɛ wunlunaŋa Bɛlishazari wi gbo.

6

1 A Medi tara fɛnnɛ naŋa Dariyusi wì si cɛn wunluwɔ pi na wi yɛlɛ nafa taanri ma yiri shyɛn wolo li ni.

Daniyɛli juguye pàa yɔn le wi na

2 Pilige ka, a wunlunaŋa Dariyusi wì sigi yan fɔ ki yɛn ma yɔn wi janmaratigiye cɛnmɛ naa nafa (120) tɛgɛ, pe cɛncɛn wi wunluwɔ tara lagapyew ki go na.

3 A wì si teele taanri tɛgɛ ki janmaratigiye cɛnmɛ naa nafa (120) pe go na. Janmaratigiye paa daga

mbaa pe tunŋgo pyelɔmɔ pi yɛgɛ yuun ki teele taanri pe kan, jaŋgo wunlunaŋa wi kapyege ka ka ka jɔgɔ. Daniyɛli wìla pye ki teele taanri wo wa.

4 Ɛɛn fɔ pàa pye na Daniyɛli wi jate ma wɛ ki teele poro naa janmaratigiye pe na, katugu wìla kala jɛn ma wɛ pe na. Kì pye ma, a wunlunaŋa wi nɛɛ jaa mboo tɛgɛ wi tara ti ni fuun ti go na.

5 Kona, a teele poro naa janmaratigiye pe ni, pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mbe Daniyɛli wi jɛrɛgi wi tegere tunŋgo ŋga wìla pye na piin ki kala na. Ɛɛn fɔ pe sila pyelɔmɔ kpɛ nakoma puŋgosaga kpɛ ta mbege pye, katugu Daniyɛli wìla pye lere ŋa leele pè taga wi na. Ki kala na, pe sila sambalawa nakoma puŋgosaga yan wi na.

6 Kì pye ma, a ki nambala pè si pe yɛɛ pye fɔ: «We se pyelɔmɔ pa ta mbe Daniyɛli wi jɛrɛgi, kaawɔ we kala la lagaja mboo jɛrɛgi wa wi Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo kanŋgɔlɔ.»

7 Kì pye ma, ki teele poro naa janmaratigiye pe ni, pè si fyɛɛlɛ ma kari wa wunlunaŋa wi yeri ma saa wi pye fɔ: «Wunlunaŋa Dariyusi, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri.

8 Ma wunluwɔ tara teele, naa wunluwɔ yarijɛndɛ yɛgɛ wɔfɛnnɛ, naa janmaratigiye, naa yɛrifɛnnɛ konaa gboforonɛriye pe pe ni fuun pè yere ki na, maga kɔn maga tɛgɛ, fɔ wunlunaŋa, ma kakɔnndɛgɛlɛ la tɛgɛ mali ŋgban, fɔ sa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ, fɔ na lere o lere ka yɛnri yarisunŋgo ka yɛgɛ yeri nakoma lere wa yɛgɛ yeri, na wii yɛnri wunlunaŋa mboro nuŋgba yeri, pe ko fɔ wo yigi poo wa wa jaraye pe kɔrɔgɔ, wa jaraye pe wege ki ni.

9 Koni, wunlunaŋa, ki kakɔnndɛgɛlɛ li tɛgɛ, mɔɔ kɛɛ yɔnlɔ li taga ki sɛwɛ wi na, jaŋgo liga ka ya mbe kanŋga, li pye Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe kakɔnndɛgɛlɛ, na li se ya kanŋga lo la.»

10 Kì pye ma, a wunlunaŋa Dariyusi wì suu kɛɛ yɔnlɔ li taga wa kakɔnndɛgɛlɛ sɛwɛ wi na.

Pàa Daniyɛli wi wa wa jaraye pe wege ki ni

11 Naa Daniyɛli wìla kaa ki logo ma yo fɔ pè ki kakɔnndɛgɛlɛ li tɛgɛ sanga ŋa ni, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go. Wi sanŋgazo yumbyɔ wi fenɛtiriye mbele pàa pye ma yɛgɛ wa wa Zheruzalɛmu ca ki yeri, a wì si pe yɛngɛlɛ. A wi nɛɛ kanŋguuro kanni wa pe tanla pilige pyew yɔnlɔ taanri, na wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri konaa nali sɔnni, paa yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we.

12 Kona, a Daniyɛli wi winfɛnnɛ pè si gbinri ma ye wa wi kɔrɔgɔ, mɛɛ saa wi yan wila wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri nali gbogo.

13 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si kari wa wunlunaŋa wi yeri, ma saa para wi ni ki kakɔnndɛgɛlɛ li wogo na. Pàa yo fɔ: «Wunlunaŋa, mì yo ma kakɔnndɛgɛlɛ la tɛgɛ fɔ mbe sa gbɔn piliye nafa ma yiri kɛ, fɔ na lere o lere ka yɛnri yarisunŋgo ka yɛgɛ yeri, nakoma lere wa yɛgɛ yeri, na wii yɛnri wunlunaŋa mboro nuŋgba yeri, pe ko fɔ wo wa wa jaraye pe wege ki ni?»

A wunlunaŋa wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Pa ki yɛn ma kaselege, Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ poro kakɔnndɛgɛlɛ li, na li se ya kanŋga.»

14 A pè si sɛnrɛ ti lɛ naa, ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, Daniyɛli ŋa wi yɛn Zhuda tara woolo mbele pàa koli ma pan pe ni kulolo wo wa, wi woro nɔɔ jate. Wi si woro nɔɔ kakɔnndɛgɛlɛ li jate fun. Wi maa yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛnrisaga taanri pilige pyew.»

15 Naa wunlunaŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a kì suu nawa pi piri wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì sigi jate wa wi nawa mbe Daniyɛli wi shɔ. Maga yigi fɔ ma saa ki yɔnlɔ ki kɔ, wìla ki lagaja mbe Daniyɛli wi shɔ.

16 Ɛɛn fɔ, a ki leele pè si sɔngɔrɔ ma kari fyɛlɛgɛ na wa wunlunaŋa

wi yeri ma saa ki yo wi kan fɔ: «Wunlunaŋa, màga jɛn ma yo mbe yala Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe lasiri wi ni, kakɔnndɛgɛlɛ na fuun wunlunaŋa wì tɛgɛ maa kɛɛ yɔnlɔ taga ki sɛwɛ wi na, li se ya kanŋga naa!»

17 Kona, a wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo pe sa Daniyɛli wi wa wa jaraye pe wege ki ni. A wunlunaŋa wì si Daniyɛli wi pye fɔ: «Ma Yɛnŋɛlɛ na ma yɛn na tunŋgo piin li kan kapɔrɔ ni, lɔɔn shɔ!»

18 Ko puŋgo na, a pè si sinndɛligbɔgɔ ka tɛgɛ ma jaraye pe wege ki tɔn ki ni. A wunlunaŋa wì suu tɛgɛrɛ tɛgɛyaraga konaa wi legbɔɔlɔ pe wogo ki taga sinndɛligbɔgɔ ki na, jaŋgo yaraga kpɛ ka ka kanŋga, ŋga kì tɛgɛ Daniyɛli wi kanŋgɔlɔ ki wogo na.

19 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa wì si kari wi go. Wìla yembinɛ li ni fuun li pye, wii yɛnlɛ mbe li. Wii yɛnlɛ jɛlɛ mbe pan wa wi yeri. Wi sila si ya mbe wɔnlɔ.

Yɛnŋɛlɛ làa Daniyɛli wi shɔ jaraye pe yeri

20 Ki goto yirifaga ki na, a wunlunaŋa wì si yiri, mɛɛ fyɛɛlɛ ma kari wa jaraye pe wege ki yɔn na.

21 A wì si fulo wa wege yɔn ki tanla, wi jatere piriwɛn ni fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ Daniyɛli wi yeri ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tunmbyee Daniyɛli, ma Yɛnŋɛlɛ na ma yɛn na tunŋgo piin li kan kapɔrɔ ni, li ya mɔɔ shɔ jaraye pe yeri le?»

22 A Daniyɛli wì si koro wa ma wunlunaŋa wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wunlunaŋa, Yɛnŋɛlɛ sa yinwetɔnlɔgɔ kan ma yeri!

23 Na Yɛnŋɛlɛ lìli mɛrɛgɛ wi tun, a wì pan ma jaraye pe yɔnrɔ ti tɔn pe na. Pee yaraga ko ka kpɛ pye na na, katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi yan mii jɔgɔ li na. Mboro fun wunlunaŋa, mii kapege kpɛ pye ma na.»

24 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa wi nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan ma yo pe Daniyɛli wi yirige poo wɔ wa jaraye pe wege ki ni. Naa pàa kaa Daniyɛli wi yirige maa wɔ wa wege ki ni, pe sila tulugo kpɛ yan wi wire ti laga ka na, katugu wìla wi jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.

25 A wunlunaŋa wì si konɔ kan, ma yo leele mbele pàa Daniyɛli wi jɛrɛgi, pe pan pe ni, naa pe jɛɛlɛ konaa pe piile pe ni, pe pe wa wa jaraye pe wege ki ni. Pe waŋgɔlɔ wa wege ki ni, pe sila ta mbe gbɔn yɛrɛ wa ki kɔsaga ki na, a jaraye pè si gbinri ma to pe na, ma pe kajeere ti ni fuun ti yaari.

26 Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Dariyusi wì si sɛwɛ pye maa torogo leele pe ni fuun pe kan, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun konaa sɛnrɛ pyew ti woolo pe kan tara ti lagapyew ki ni, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa yɛyinŋge gbɔgɔ kan ye yeri!

27 Mi yɛn naga konɔ na li kaan, fɔ laga na wunluwɔ tara ti lagapyew ki ni, leele pe ni fuun paa fyɛ Yɛnŋɛlɛ na Daniyɛli maa gbogo li yɛgɛ.
Katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege wolo,
li yɛn wa fɔ sanga pyew.
Li wunluwɔ pi se jɔgɔ, kɔsaga woro
li tegere ti na.
28 Li ma lere shɔ, ma lere wɔ kala.
Li ma kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye
wa naayeri konaa laga tara ti na.
Lo lì Daniyɛli wi shɔ jaraye pe kɛɛ.»

29 Ko puŋgo na, Daniyɛli wìla yeresaga jɛŋgɛ ta wunlunaŋa Dariyusi wi wagati wi na konaa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe wunlunaŋa Sirusi wi wagati wi na fun.

YARIYANRA NDA TILA NAGA DUNRUYA WUNLUWƆ KONAA YƐNŊƐLƐ WUNLUWƆ PI WOGO NA

7

7.1–12.13

Daniyɛli wi yariyanga koŋgbanŋga: Woŋgaala tijɛrɛ kala

1 Babilɔni tara wunlunaŋa Bɛlishazari wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li na, ma Daniyɛli wi ta

wìla pye ma sinlɛ wa wi sorondo ti na, a wì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma yariyanra ta yan. Ko puŋgo na, a Daniyɛli wì si wɔɔnrɔ ti yɔnlɔgɔ ma lara nda ti wogo yɛn ma ŋgban ti yɛgɛ yo. Nda wìla yɛgɛ yo ti nda.

2 Wìla yo fɔ: «Yembinɛ li ni, wa na yariyanga ki ni, mìla pye na wele, mɛɛ kaa tifɛlɛgɛ ki yan kì yiri wa naayeri wi kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi na na gbɔɔn, ma pan ma kɔgɔje gbɔɔ tɔnmɔ pi yɛgɛ fanŋga ni.

3 A woŋgaala tugbɔmbɔlɔ tijɛrɛ si yiri wa kɔgɔje wi ni, wa sila yala wa ni†.

4 Woŋgbɔ koŋgbanŋa wìla pye paa jara yɛn. Kanwira la pye wi na paa yɔn yɛn. Maga ta mìla pye naa wele, a pè sigi kanwira ti kɔn mari laga wi na, mɛɛ wi yirige maa yerege wi tɔɔrɔ ti na paa sɛnwee pyɔ yɛn. A pè si sɛnwee pyɔ jatere kan wi yeri.

5 «Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si woŋgbɔ shyɛn woo yan, wìla pye paa cɛngɛ urusi ka yɛn. Wìla pye ma cɛn wi puŋgo tɔɔrɔ ti na. Kendiŋgangala taanri la pye wa wi yɔn, wa ŋgangala ke sɔgɔwɔ. A pè suu pye ma yo wi yiri wi sa kara lɛgɛrɛ ka.

6 «Ko puŋgo na, mìla pye na wele naa, mɛɛ woŋgbɔ wa yɛgɛ yan; wìla pye paa kamɔlɔ yɛn. Kanwira tijɛrɛ la pye wa wi pɔgɔlɔ paa sannjɛgɛ yɛn. Yinrɛ tijɛrɛ la pye wi na. A pè si tegere kan wi yeri†.

7 «Ko puŋgo na, wa na yariyanga ki ni yembinɛ li ni, mbe ka wele, mɛɛ woŋgbɔ tijɛrɛ woo yan. Wìla pye sunndo kɔngɔ ni, ma pye fyɛrɛ ni. Fanŋga gbɔgɔ la pye wi ni fɔ jɛŋgɛ. Ŋgangala titɔnlɔŋgɔlɔ tugurɔn wogolo kàa pye wa wi yɔn. Wìla pye na kara ti kuun, nari kɔɔnlɔ yuroyuroyuro, nari kaa, nari sannda ti tangala tangala. Wìla pye wi yɛ woŋgaala koŋgbanmbala pe ni. Yɛnŋgɛlɛ kɛ kàa pye wi na†.

8 Maga ta mìla pye naga yɛnŋgɛlɛ ke wele, a mì si kaa ki yan fɔ yɛnnɛ jɛɛlɛ la yiri wa sanŋgala ke sɔgɔwɔ. Wa yɛnŋgɛlɛ koŋgbanŋgala ke ni, a taanri si kɔlɔgi ma wɔ wa yɛnnɛ jɛɛlɛ li yɛgɛ. Yɛngɛlɛ la pye ki yɛnnɛ jɛɛlɛ li na paa sɛnwee wogolo yɛn. Yɔn la pye li na, a laa yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun†.»

Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnwagati

9 «Kona, mìla pye na wele naa bere, maga ta pàa pye na wunluwɔ jɔnrɔ teriteri. Ŋa wìla pye wa maga lɛ wa fafafa†, a wì si cɛn ki wunluwɔ jɔngɔ ka na. Wi yaripɔrɔ tìla pye ma filige yege yege yege. Wi yinzire tìla pye ma filige paa sumbyɔ sifire yɛn. Wi wunluwɔ jɔngɔ kìla pye paa kasɔn yinnɛ yɛn. Wi wunluwɔ jɔngɔ jegele kiiri kiiri kàa pye paa kasɔn gbɔgɔ yɛn†.

10 Kasɔn kìla pye na janri na yinrigi wa wi yɛgɛ paa gbaan tɔnmɔ yɛn. Leele waga lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ pàa pye wi tunmbyeele; leele waga kɛkɛ tɛgɛsaga lɛgɛrɛ pàa pye ma yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ na tunŋgo piin wi kan. Kona, a kiti kɔnfɛnnɛ pè si cɛncɛn. A pè si sɛwɛɛlɛ pele yɛngɛlɛ†.

11 «Mìla pye na wele naa bere, katugu ki yɛnnɛ làa pye nali yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun. A mì sigi yan fɔ pège woŋgbɔ wi gbo, maa wire ti tɔngɔ, mari wa kasɔn mari sogo.

12 Woŋgaala sanmbala poro na, pàa pe fanŋga ki shɔ pe yeri; ɛɛn fɔ, a pè si pe yaga go na fɔ ma saa gbɔn wagati wa ni.

13 «Mìla pye na wele bere wa na yariyanga ki ni yembinɛ li ni, mbe ka wele,

a mì si lere wa yan, ŋa wì yiri
sɛnwee pinambyɔ† kɔrɔgɔ.
Wìla yiri wa naayeri ma pan kam-
baara ti na.

† **7:3 7.3:** Naga 13.1; 17.8 † **7:6 7.4-6:** Naga 13.2 † **7:7 7.7:** Naga 12.3; 13.1 † **7:8 7.8:** Naga 13.5-6 † **7:9 7.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Ŋa wìla pye wa maga lɛ wa fafafa,* ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ lo li, lo na lɛsaga woro li na, kɔsaga si woro li na. † **7:9 7.9:** Naga 1.14; 20.4 † **7:10 7.10:** Naga 5.11; 20.12 † **7:13 7.13:** Mati 24.30; 26.64; Maki 13.26; 14.62; Luki 21.27; Naga 1.7,13; 14.14

A wi nɛɛ paan wa ŋa wìla pye wa
maga lɛ wa fafafa wi tanla.
A pè suu yigi ma fulo wi ni le wi
tanla.
14 A pè si tegere naa gbɔgɔwɔ konaa
wunluwɔ pi kan wi yeri;
a leele pe ni fuun, naa cɛngɛlɛ ke
ni fuun, konaa sɛnrɛ pyew ti
woolo pe nɛɛ tunŋgo piin wi
kan.
Wi tegere ti yɛn tegere nda ti yɛn
kɔsaga fu;
wi wunluwɔ pi se si jɔgɔ fyew.»
15 «Mi Daniyɛli ki wogo kìla na
jatere wi piri na na jɛŋgɛ, a na sun-
ndo wi kɔn na na fɔ jɛŋgɛ yariyanra
nda mìla yan ti kala na.
16 Kì kaa pye ma, leele mbele pàa
pye wa, a mì si fulo nuŋgba tanla,
maa yewe ki kagala ke ni fuun ke
kɔrɔ jate wi ni. A wì si ke kɔrɔ wi
yo mala kan.
17 Wìla yo fɔ: ‹Ki woŋgaala
tugbɔmbɔlɔ tijɛrɛ wele, pe yɛn ma
taanla wunlumbolo tijɛrɛ ni, mbele
pe yaa ka yiri laga tara ti na.
18 Ɛɛn fɔ poro puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li leele
kpoyi poro pe yaa ka wunluwɔ pi ta,
pi yaa ka koro poro kan sanga pyew
fɔ tetete.›
19 «Koni, mìla pye na jaa mbe ki
woŋgbɔ tijɛrɛ woo wi kala li jɛn mbe
wali li na, wo ŋa wìla pye wi yɛ
sanmbala pe ni fuun pe ni we. Wìla
pye fyɛrɛ ni fɔ jɛŋgɛ. Wi ŋgangala
kàa pye tugurɔn. Wi yombɛkɔɔrɔ
tìla pye tuguyɛnrɛ. Wìla pye na kara
ti kuun, nari kɔɔnlɔ yuroyuroyuro,
nari kaa, nari sannda ti tangala
tangala.
20 Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele kàa pye wa
wi go ki na, mìla pye na jaa mbe
ke kala li jɛn fun mbe wali li na,
konaa yɛnnɛ sanna na làa kaa yiri, a
taanri kɔlɔgi ma toori li yɛgɛ sɔgɔwɔ
li kala li ni, lo na yɛngɛlɛ la pye li na,
naa yɔn ni, a laa yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ
yuun we. Ki yɛnnɛ làa cɛn ndɛɛ li
gbɔgɔ ma wɛ sanŋgala ke na.
21 «Maga ta mìla pye na wele, a mì
sigi yan fɔ ki yɛnnɛ li yɛn na malaga
gbɔɔn Yɛnŋɛlɛ li woolo kpoyi pe ni,
na yawa taa pe na†,
22 fɔ ŋa wìla pye wa maga lɛ wa
fafafa, wi pan wi tanga kan Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li leele
kpoyi pe yeri, fɔ wagati wi sa gbɔn
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe wunluwɔ pi
ta†.
23 «Kì kaa pye ma, a ki kagala
ke kɔrɔ wì si yo na kan ma yo
fɔ: ‹Woŋgbɔ tijɛrɛ woo wi yɛn na
wunluwɔ tijɛrɛ woo wogo nari. Ki
wunluwɔ pi yaa ka pan laga tara ti
na, mbe pye pi yɛ wunluwɔ sanmba
pyew pi ni. Pi yaa ka dunruya wi
lagapyew ki ka, mbe leele pe kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro, mbe pe tangala tan-
gala.
24 Yɛnŋgɛlɛ kɛ koro yɛn ma taanla
wunlumbolo kɛ ni, mbele pe yaa ka
cɛn ki wunluwɔ pi na. Wunluwɔ
wa yɛgɛ yaa ka yiri poro puŋgo na.
Wo yaa ka pye wi yɛ koŋgbanmbala
sanmbala pe ni. Wi yaa ka wunlum-
bolo taanri jan mbe cɛn wa pe yɔnlɔ.
25 Wi yaa kaa sɛnpere yuun
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yaara pyew ti go
na li na, mbaa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li leele kpoyi pe jɔlɔ.
Wi yaa ka yo fɔ wi yaa Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi pe wagati ŋa wì tɛgɛtɛgɛ
konaa pe lasiri wi kanŋga. Yɛnŋɛlɛ
li leele kpoyi pe yaa ka pye wa
wi fanŋga ki nɔgɔ yɛlɛ taanri naa
walaga.
26 Ko puŋgo na, kiti kɔnwagati wi
yaa gbɔn. Pe yaa wi tegere ti shɔ wi
yeri, mboo tɔngɔ mboo kɔ pew.
27 Kona, dunruya wunluwɔ pi ni
fuun pi fanŋga, naa pi tegere, konaa
pi gbɔgɔwɔ pi ni, ti yaa kan Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li leele
kpoyi poro yeri. Pe wunluwɔ pi yaa
ka pye wunluwɔ mbakɔɔ. Dunruya
fanŋga fɛnnɛ pe ni fuun pe yaa kaa
tunŋgo piin pe kan mbaa nuru pe
yeri†.›
28 «Pa ki sɛnrɛ tì kɔ na ki laga

† **7:21 7.21:** Naga 13.7 † **7:22 7.22:** Naga 20.4 † **7:27 7.27:** Naga 20.4; 22.5

ŋga ki na. Mi Daniyɛli mi wo na, ki sɛnrɛ tìla na jatere wi piri na na, ma fyɛrɛ wa na na fɔ jɛŋgɛ. A na wire cɛnlɔmɔ pì kanŋga. A mì sigi kagala ke tɛgɛ wa na nawa.»

8

Yariyanga shyɛn wogo: Simbapɔlɔ naa sikapɔlɔ kala

1 Wunlunaŋa Bɛlishazari wi wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni, mi Daniyɛli, a mì si wɔɔnrɔ wɔnlɔ ma yariyanga fɔnŋgɔ yan naa, ko la pye yariyanga koŋgbanŋga ŋga mìla yan ko puŋgo na.

2 Mìla pye na wele ki yariyanga yansanga wi ni, mala ta mila wele, a mì si kaa na yɛɛ yan wa malaga sigeca Suzi ki ni, wa Elamu kinda wi ni. Wa na yariyanga ki ni, a mì si kaa na yɛɛ yan wa Ulayi gbaan wi tanla.

3 Mì kaa yɛgɛ yirige ma wele, mɛɛ simbapɔlɔ wa yan yeresaga le gbaan wi yɔn na. Yɛnŋgɛlɛ shyɛn la pye wi na. Ki yɛnŋgɛlɛ shyɛn kàa pye ma tɔnlɔndɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ nuŋgba la pye ma tɔnlɔ nuŋgba na. La la keli ma yiri la na. Na làa yiri puŋgo na, lo la tɔnlɔ ma wɛ sanna li na.

4 Kona, a mì sigi yan fɔ ki simbapɔlɔ wi yɛn na gbɔɔn wi yɛnŋgɛlɛ ke ni wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ konaa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yɛri. Woŋgbɔ wo wa kpɛ sila ya mbe yere mboo sige. Lere kpɛ saa ya mbe yaraga shɔ wi yeri. Ŋga fuun kìla wi ndanla, ko wìla pye na piin. Wi fanŋga kìla pye na gbogo na kee yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ.

5 Mala ta mìla pye na jatere piin ki wogo ki na, mbe ka wele, mɛɛ sikapɔlɔ wa yan wila fee na paan, ma yiri wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri. Wìla pye na tara ti lagapyew ki yanri na paan, wi tɔɔrɔ ti sila si pye na jiinri wa tara ti na. Yɛnnɛ titɔɔnlɔ gbenɛ nuŋgba la pye wa wi yɛngɛlɛ shyɛn ke sɔgɔwɔ pi ni.

6 Simbapɔlɔ yɛnŋgɛlɛ shyɛn fɔ ŋa mìla yan yeresaga wa gbaan wi yɔn na, a sikapɔlɔ wì si saa fo ma gbɔn wi na, mɛɛ gbinri ma to wi na wi fanŋga ki ni fuun ki ni.

7 A mì suu yan wi saa na malaga gbɔɔn simbapɔlɔ wi ni. Wìla wi gbɔn kayaŋga gbɔgɔ ni, fɔ ma simbapɔlɔ wi yɛnŋgɛlɛ shyɛn ke kaari. Fanŋga sila pye simbapɔlɔ wi ni wi ya wi yere wuu sige. A sikapɔlɔ wì suu jan tara, maa tangala tangala wi tɔɔrɔ ti ni. Lere kpɛ sila ta mbe simbapɔlɔ wi shɔ wi yeri.

8 A sikapɔlɔ wì si fanŋga ta fɔ jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ naa wi fanŋga kìla kaa gbɔn wa ki gbɔnsaga, a wi yɛnnɛ titɔɔnlɔ gbenɛ lì si kaw. Ɛɛn fɔ, a yɛnŋgɛlɛ titɔnlɔŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ tijɛrɛ si yiri wa li yɔnlɔ ma yɛgɛ wa dunruya wi go tijɛrɛ ki yeri.

9 A yɛnnɛ jɛɛlɛ là si yiri ki yɛnŋgɛlɛ ke nuŋgba na, ma tɔnlɔ kɔnlɔ fu ma kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, naa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa ma kari wa tara tiyɔnrɔ† ti kɛɛ yeri.

10 Li fanŋga kìla gbɔgɔ fɔ ma saa gbɔn wa yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na ti na; làa ki yaara nda tì da ti walaga kɔn ma wo tara, konaa wɔnŋgɔlɔ kele ni, mɛɛ ti tangala tangala li tɔɔrɔ ti ni†.

11 Làa li yɛɛ gbɔgɔ fɔ ma li yɛɛ taanla yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na ti togbɔɔ wi ni. Saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige pyew yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na ti togbɔɔ wi yeri, làa ki saraga wɔgɔ ki yerege konaa ma wi cɛnsaga kpoyi ki tɛgɛ fyɔngɔ ni.

12 Yaara nda wa yɛnŋɛlɛ na, pàa ti le wa li fanŋga ki nɔgɔ konaa ma saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige pyew ki yerege kapere ti kala na. Yɛnnɛ làa kaselege ki wa tara, a li kapyegele ke ni fuun kaa yɔngɔ.

13 Kona, a mì si mɛrɛgɛ kpoyi wa magala logo wi yɛn na para. A mɛrɛgɛ kpoyi wà yɛgɛ si wo yewe ma yo fɔ: «Ki yariyanra nda tì naga,

† **8:9 8.9:** Tara tiyɔnrɔ to ti yɛn Izirayɛli tara re.

† **8:10 8.10:** Naga 12.4

ti kagala ke yaa koro mbaa piin fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Saraga sogowogo ŋga ki maa woo pilige pyew, ki yaa koro mbawɔgɔ fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Kapegbɔgɔ ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin, ki yaa koro wa fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga kpoyi konaa yaara da wa yɛnŋɛlɛ na, pe yaa ti yigikala li tisaw fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?»

14 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Pinliwɛ waga kele naa cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (1 150) konaa yɔnlɔkɔgɔ waga kele naa cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (1 150) ki yaa toro gbɛn, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga kpoyi pee jɛn pege pye kpoyi naa.»

Mɛrɛgɛ Gabiriyɛli wìla yariyanga ki kɔrɔ wi yo Daniyɛli wi kan

15 «Kona, mi Daniyɛli, mala ta mìla pye na jatere piin yariyanga ŋga mìla yan konaa ki kɔrɔ wi wogo na, a mì si yaraga yɛnwege ka yan kì yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ, ŋga kìla pye paa sɛnwee pyɔ yɛn.

16 A mì si sɛnwee magala la logo ma yiri wa Ulayi gbaan tɔnmɔ pi nandogomɔ. Làa gbele ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Gabiriyɛli, yariyanga ki kɔrɔ wi yo ki naŋa ŋa wi kan†.›

17 Kì kaa pye ma, a Gabiriyɛli wì si fulo le laga ŋga mìla pye ma yere ki tanla. Naa wila kaa na fulo na tanla, a na sunndo wì si kɔn na na. A mì si to mala yɛgɛ ki jiile wa tara. A wì silan pye fɔ: ‹Sɛnwee pyɔ, ki logo ma wali ki na, fɔ ki yariyanga ki yɛn na para wagati puŋgo woo wi kagala koro sɛnrɛ na.›

18 Maa ta wìla pye na para na ni, a na yɛgɛ si wɔ, mala yɛgɛ ki ta jiilesaga wa tara. Ɛɛn fɔ, a wì si jiri na na, mala yirige mala yerege le laga ŋga mìla pye.

19 Kona, a wì silan pye fɔ: ‹Kala na li yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wagati wi kɔsanga ni, mi yaa li naga ma na, katugu ki wagati wì kɔn ma tɛgɛ.

20 Simbapɔlɔ ŋa mà yan yɛnŋgɛlɛ shyɛn ke ni, wo yɛn ma taanla Medi tara fɛnnɛ naa Pɛrisi tara fɛnnɛ pe wunlumbolo poro ni.

21 Sikapɔlɔ sire lɛgɛrɛ fɔ ŋa mà yan, wo yɛn ma taanla Yavan† tara wunlunaŋa wo ni. Yɛnnɛ titɔɔnlɔ na làa pye wa wi yɛnŋgɛlɛ shyɛn ke sɔgɔwɔ pi ni, lo yɛn ma taanla ki tara ti wunlunaŋa koŋgbanŋa wo ni.

22 Kona, a ki yɛnnɛ lì si kaari, a yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ si yiri wa li yɔnlɔ. Koro yɛn ma taanla wunluwɔ tijɛrɛ ni, mba pi yaa ka yiri wa ki tara nuŋgba ti ni; ɛɛn fɔ ki wunluwɔ tijɛrɛ pi fanŋga ki se ka gbɔgɔ mbe koŋgbanmba pi woo pi bɔ.

23 Pe wunluwɔ pi kɔsaga, na lepeele pe kapere pyege kiga ka gbɔn wa ki gbɔnsaga ki na sanga ŋa ni, wunlunaŋa wa yaa ka yiri, ŋa wi yaa ka pye yɛɛ gbɔgɔwɔ naa tijinliwɛ pee ni.

24 Wi yawa pi yaa ka gbɔgɔ, ɛɛn fɔ pii yaa ka yiri wo yɛrɛ jate yeri. Wi yaa ka jɔgɔwɔ pye fɔ jɛŋgɛ. Wi kapyegele ke ni fuun ke yaa ka yɔn. Wi yaa ka fanŋga fɛnnɛ pe tɔngɔ konaa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni.

25 Wi tijinliwɛ pee pi kala na, wi yaa ka lelɛgɛrɛ fanla mbe pe puŋgo. Wi yaa ka pye yɛɛ gbɔgɔwɔ coli. Wi yaa ka lelɛgɛrɛ tɔngɔ, mbele pe yaa kaa ki jate pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na pɔw. Wi yaa ka yiri malaga ni wunlumbolo pe Wunluwɔ wi kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ pe yaa kaa tɔngɔ, mbege ta sɛnwee kɛɛ si gbɔn wi na.

26 Yariyanga ŋga mà yan pinliwɛ naa yɔnlɔkɔgɔ wogo ki na, ki yɛn kaselege. Ɛɛn fɔ ki yariyanga kala li yaga wa ma nawa, li pye ŋgundo, katugu li yɛn na para wagati ŋa wila paan wa lege wi wogo na.›

27 «Ko puŋgo na, mi Daniyɛli, a mì si fanla, fɔ a mì to na yaa ma saa gbɔn piliye yɔn ka na. Ko puŋgo na,

† **8:16 8.16:** Luki 1.19,26 † **8:21 8.21:** Yavan tara to nuŋgba to pe maa yinri fun Girɛsi tara.

a mì si kaa yiri na wunlunaŋa wi kagala ke yɛgɛ woo. Ɛɛn fɔ, na jatere wìla pye ma piri na na yariyanga ŋga mìla yan ki kala na, katugu mi sila ya mbege kɔrɔ wi jɛn.»

9

Daniyɛli wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

1 Sɛrisɛsi† pinambyɔ Dariyusi ŋa wìla yiri wa Medi tara fɛnnɛ pe ni, wìla pye Kalide tara fɛnnɛ pe wunlunaŋa.

2 Wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni, mi Daniyɛli, a mì sigi kara maga yan wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔZheremi wi yɔn, ma yo fɔ Zheruzalɛmu ca ki yaa ka tɔngɔ mbe pye kataga, mbe sa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ†.

3 Kì pye ma, a mì si yeŋge le, ma jatere piriwɛn yaripɔrɔ le, ma saa cɛn cɔnrɔ† ma yɛgɛ wa wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, mali yɛnri yɛnrɛwɛ naa yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni.

4 A mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo lilan kapere ti kala yaga na na. Mìla yo fɔ: «E, Yawe Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ, mboro ŋa ma yɛn fyɛrɛ ni, ma yɛn ma mbele ndanla, a pɔ̀ɔn ŋgasegele ke yigi na tanri ke na, ma mɔɔ yɔn finliwɛ pi yigi pe ni.

5 Wè kapege pye, ma kambasinnde pye, ma tipege pye. Wè yiri ma je ma na. Wè je ma ŋgasegele naa ma kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na.

6 Wee logo ma tunmbyeele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, poro mbele pè para ma mɛgɛ na we wunlumbolo, naa we fanŋga fɛnnɛ, naa we tɛlɛye konaa we tara woolo pe ni fuun pe ni we.

7 We Fɔ, mboro wo na, ma yɛn sinŋɛ. Woro wè fɛrɛ shɔ nala, woro Zhuda tara woolo, naa Zheruzalɛmu ca woolo, konaa Izirayɛli tara woolo pe ni fuun, mbele pè yiri tɔɔn konaa mbele pè yiri wa lege, poro mbele maa purɔ, a pè kari tara nda fuun ni pe kambasinnde nda pè pye ma na ti kala na we.

8 Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, woro wè fɛrɛ ti shɔ, woro naa we wunlumbolo, naa we tara teele konaa we tɛlɛye pe ni, katugu wè kapege pye ma na.

9 Ɛɛn fɔ, mboro ŋa ma yɛn we Fɔ, we Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn leele yinriwɛ tafɔ, ma yɛn na we kapere ti kala yari we na, ali mbege ta wè yiri ma je ma na.

10 «Wee yɛnlɛ mbe logo Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lasiri koŋgolo ŋgele lì kan li tunmbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, a pè ke yo we kan, wee yɛnlɛ mbe tanga ke na.

11 Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pɔ̀ɔn lasiri koŋgolo ke jɔgɔ. Pè puŋgo le ma ni, ma je mbe logo ma yeri. Ki kala na, daŋga kagala naa tipege kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wi lasiri sɛwɛ wi ni, ki kagala kè to we na, katugu wè kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na.

12 Sɛnrɛ nda làa yo ma yo li yaa ŋga pye woro naa we tara teele mbele pàa pye na we yɛgɛ sinni we na, lìgi pye. Lì jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa we na. Ki jɔlɔgɔ ŋga kì gbɔn Zheruzalɛmu ca ki na, ki cɛnlɛ la fa pye dunruya wi laga ka kpɛ ni gbɛn fyew.

13 Ki jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun kè gbɔn we na, paa yɛgɛ ŋga na pàa ki wogo ki yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri wi ni we. Ɛɛn fɔ woro wo na, we fɔɔn yɛnri Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ; we fa yɛnlɛ mbe we kambasinnde ti yaga, we fa yɛnlɛ mbɔɔn kaselege ki logo.

14 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, màga pye, a ki jɔlɔgɔ kì to we na; katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ, ma yɛn sinŋɛ wa ma kapyegele ke ni fuun

† **9:1 9.1:** Sɛrisɛsi ŋa pòo mɛgɛ ki yeri lagamɛ, wi yɛn wi yɛ ŋa pè para wi sɛnrɛ na wa Ɛsitɛri sɛwɛ wi ni; Ɛsitɛ 1.1. † **9:2 9.2:** Zhere 25.11; 29.10 † **9:3 9.3:** Mbe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le konaa mbe cɛn cɔnrɔ, ko la pye kapyegele kele, ŋgele lere wa ma pye mbege naga fɔ wi jatere wì piri wi na.

ke ni. Ɛɛn fɔ woro wee yɛnlɛ mbe logo ma yeri.
15 «Koni, we Fɔ, we Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa màa ma woolo pe yirige wa Ezhipiti tara ma yawa pi fanŋga na, mà mɛgbɔgɔ ta, a kì koro wa fɔ ma pan ma gbɔn nala; ɛɛn fɔ woro wo na, wè kapege pye, ma pye kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ.
16 We Fɔ, ma kasinŋge ki kala na, ma naŋgbanwa gbɔɔ po naa ma kɔnrɔ ti ni, ki yaga ti laga mbe lali Zheruzalɛmu, ma ca ki ni, ko ŋga ki yɛn ma yanwiga kpoyi ye†; katugu we kapere to naa we tɛlɛye pe kambasinnde ti kala na, cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn ma we tara ti maga, ke yɛn na Zheruzalɛmu ca konaa ma woolo pe tifaga.
17 Koni, we Yɛnŋɛlɛ, ki yaga ma mi ŋa ma tunmbyee na yɛnrɛwɛ po naa na yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi logo. Ma mɛgɛ ki kala na, ki yaga mɔɔ lajɛŋgɛ kpoyi ŋga pè jɔgɔ ki wele kajɛŋgɛ ni.
18 E, na Yɛnŋɛlɛ, nuŋgbolo jan ma logo na yeri. Ma yɛngɛlɛ ke kan we ca ki na maga jɔgɔsara ti wele! Ma mɛgɛ ki yɛn ca ŋga na, ki jɔgɔwɔ pi wele! We woro nɔɔ yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri ma yɔn we na we kasinŋge ko kala na, ɛɛn fɔ we yɛn nɔɔ yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri ma yɔn we na ma yinriwɛ tawa gbɔɔ po kala na.
19 We Fɔ, logo we yeri. We Fɔ, we kala yaga. We Fɔ, ma jatere wi tɛgɛ we na. Ma we kala li yɛgɛ wɔ, maga ka mɔ, ma mɛgɛ ki kala na, na Yɛnŋɛlɛ; katugu ma mɛgɛ ko ki yɛn ma ca ki na konaa ma woolo pe na.»

Mɛrɛgɛ Gabiriyɛli wìla yɛgɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn ke kɔrɔ wi yɛgɛ yo

20 «Mìla pye na yɛnri bere, nala kapere to naa Izirayɛli, na woolo pe kapere ti yuun nari finligi, na Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri li yanwiga kpoyi ki wogo na.
21 Mala ta mìla pye na yɛnri, naŋa ŋa mìla keli ma yan wa na yariyanga koŋgbanŋga ki ni, Gabiriyɛli we, wì si yiri sire na, ma fyɛɛlɛ ma pan na kɔrɔgɔ, yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ saraga wɔsanga wi ni.
22 A wì si pan mala yɛgɛ naga ma yo fɔ: ‹Daniyɛli, mì pan koni mbe tijinliwɛ naa kagala kɔrɔ jɛnmɛ kan ma yeri.
23 Naa màga lɛ na Yɛnŋɛlɛ li yɛnrɛwɛ gbɔɔ yɛnri, Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ ta yo, to mì pan mbe yari ma yeri, katugu ma yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla jɛŋgɛ. Ki kala na, ma nuŋgbolo jan ki sɛnrɛ ti yeri, ma ki yariyanga ki kɔrɔ wi jɛn.›
24 «Yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wagati wì kɔn ma tɛgɛ ma woolo konaa ma ca kpoyi ki kan. Ki wagati wì kɔn ma tɛgɛ, jaŋgo mbe kolomɔ kapyere ti yerege, mbe kapere ti kɔ, mbe kambasinnde ti kala yaga, kasinŋge mbakɔgɔ ki ta ki pan. Yariyanga konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti kagala ke pye ke yɔn fili, Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ kpoyi ki tɛgɛ ki yɛ naa fɔnŋgɔ li kan.
25 Ŋga ma daga mbe jɛn mbe wali ki na, ko yɛn fɔ mbege lɛ wagati ŋa ni kì yo ma yo fɔ Zheruzalɛmu ca ki yaa gbegele mbe tɛgɛ konaa mbe kan naa fɔnŋgɔ, fɔ mbe sa gbɔn kundigi ŋa pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ wi pansanga wi na, yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn wagati wi yaa toro. Sanni yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga nafa taanri ma yiri shyɛn wagati ni, ca ki yaa gbegele mbe tɛgɛ konaa mbe kan naa fɔnŋgɔ, mbe pinlɛ ki nawa koŋgolo koro naa ki malaga sigemboro ti ni, ɛɛn fɔ ki yaa ka pye wagati ŋgbaan.
26 «Ki yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛsaga nafa taanri ma yiri shyɛn wagati wi kɔŋgɔlɔ, pe yaa ka naŋa wa gbo, ŋa pè sinmɛ kpoyi wo wi na maa wɔ.

† **9:16 9.16:** Ŋga kì yo fɔ: *Yanwiga kpoyi,* Siyɔn yanwiga ko pe maa yinri ma, pa pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan wa ki na, wa Zheruzalɛmu ca. Pe maa ki yinri fun Zheruzalɛmu ca.

Lere kpɛ se ka yɛnlɛ mbe yere wi ni
mboo saga. Kundigi wa woolo yaa
ka pan mbe ca konaa laga kpoyi ki
ya. Kona, jɔgɔwɔ gbɔɔ yaa gbɔn wi
na, mboo wogo ki kɔ paa yɛgɛ ŋga
na tɔnŋgbɔɔ ma jɔgɔwɔ pye we. Ɛɛn
fɔ sanni wi sa ku, wi yaa malaga
yirige mbe jɔgɔwɔ pye, paa yɛgɛ ŋga
na kìla kɔn ma tɛgɛ we.
27 Wi yaa ka yɔn finliwɛ le lelɛgɛrɛ
ni, mba pi yaa yeresaga ta sa gbɔn
yɛgɛlɛ kɔlɔshyɛn ni. Ki yɛgɛlɛ
kɔlɔshyɛn ke nandogomɔ, wi yaa ka
yo fɔ pe saraga wɔmɔ naa yarikanra
kanwa pi yerege. Ki kundigi jɔgɔwɔ
pyefɔ wi yaa ka katijangara pye fɔ
sa toro ki da wi na†, fɔ sa gbɔn wo
jate wi tɔngɔsanga wi na, paa yɛgɛ
ŋga na kì kɔn ma tɛgɛ wi wogo na
we.»

10

Yariyanga taanri wogo:
Naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ
tiyɔnrɔ ti le

1 Pɛrisi tara wunlunaŋa Sirusi wi
wunluwɔ pi yɛlɛ taanri wolo li ni,
a Yɛnŋɛlɛ lì si sɛnrɛ ta yo Daniyɛli
wi kan, wo ŋa pàa pye na yinri
fun Bɛlishazari. Ki sɛnrɛ ti yɛn
kaselege sɛnrɛ; ti yɛn na para wagati
ŋgbaan ŋa wila paan wo sɛnrɛ na. A
Daniyɛli wì sigi sɛnrɛ ti logo ma wali
ti na konaa ma yariyanga ki kɔrɔ wi
jɛn.
2 Ki wagati wi ni, mi Daniyɛli na
nawa pìla tanga na na fɔ ma saa
gbɔn yapeleye jɛyɛn taanri.
3 Mi sila yɛnlɛ mbe yaakaga tanga
kpɛ ka; mi sila kara ka, mi sila si
duvɛn wɔ. Mi sila sinmɛ nuwɔ taan
fa na yɛɛ na fɔ ma saa ki yapeleye
taanri yi kɔ.
4 Yɛlɛ li yeŋge koŋgbanŋga ki
pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na,
a mì silan yɛɛ yan wa gbaan gbeŋɛ
wi yɔn na, ŋa pe yinri Tigire.
5 A mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele.
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì
si naŋa wa yan, ŋa wìla yaripɔrɔ
nda pè gbegele lɛn jese ni ta le.
Kurusijara ŋa wìla pye ma pɔ wa wi
sɛnnɛ, wìla pye tɛ piiri ŋa wìla yiri
wa Ufazi ca wo wa.
6 Wi wire tìla pye na yɛngɛlɛ paa
kirizoliti sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo yɛn. Wi yɛgɛ kìla pye na
yɛngɛlɛ paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn.
Wi yɛngɛlɛ kàa pye na yiin paa
kasɔn yinŋgele yɛn. Wi kɛyɛn naa
wi tɔɔrɔ ti ni, tìla pye na yɛngɛlɛ paa
tuguyɛnrɛ nda tì wɔlɔgɔ ta yɛn. Wi
sɛnpaara tìla pye paa janwa gbɔlɔ
tinmɛ yɛn†.

7 Mi Daniyɛli mi nuŋgba mìla ki
yaraga ŋga kìla ki yɛɛ naga ki yan.
Mbele pàa pye na ni, pe sila ki yan,
ɛɛn fɔ sunndo kɔngɔ ŋgbanga la pe
yigi. A pè si fe ma saa lara.
8 Kì pye ma, mi nuŋgba mìla koro
le naga yarigbɔgɔ ŋga kìla ki yɛɛ
naga ki wele. A na wire tì si kaa
fanla na na. A na yɛgɛ cɛnwɛ pì
kanŋga na woo paa yarifɔngɔ yɛn.
Fanŋga kpɛ ko sila koro na ni.
9 A mì si naŋa wi sɛnpaara ti logo.
Mìri logo laga ŋga na, a na yɛgɛ kì
si wɔ, a mì to mala yɛgɛ ki jiile wa
tara.
10 Maga ta mila seri, mbe ka wele,
a mì sigi yan fɔ kɛɛ ka jiri na na,
mala yirige mala kanŋguuro ti kan
konaa na kɛndagala ke ni wa tara ti
na.
11 A wì silan pye fɔ: «Daniyɛli ma
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Sɛnrɛ nda mi yaa yo ma kan, ti kɔrɔ
wi logo ma wali wi na. Yiri ma yere
le laga ŋga ma yɛn, katugu pànla
tun laga ma yeri fɔɔnfɔɔn ŋga na.»
Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo na kan, a
mì si yiri ma yere na seri.

12 A wì silan pye naa fɔ: «Daniyɛli,
maga ka fyɛ; katugu maga lɛ pilige
koŋgbanŋga ŋga mɔ̀ɔ yɛɛ tirige ma
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mali yɛnri
mbe ŋga kì pye ki kɔrɔ wi jɛn,
Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛnrɛwɛ pi logo. Mì
pan ma kɔrɔgɔ mbe yɔn sogomɔ kan
ma yeri ma yɛnrɛwɛ pi wogo na.

† **9:27 9.27:** Dani 11.31; 12.11; Mati 24.15; Maki 13.14 † **10:6 10.6:** Naga 1.13-15

13 Pɛrisi tara mɛrɛgɛye to ŋa wi
yɛn ti go sigefɔ, wo wìla na yɛgɛ kɔn
fɔ ma saa gbɔn pilige nafa ma yiri
nuŋgba ni. Ɛɛn fɔ Mishɛli† ŋa wi
yɛn mɛrɛgɛye teele tugbɔmbɔlɔ wo
wa, wì si pan mala saga. Ko kì ti mì
koro wa Pɛrisi tara wunlumbolo pe
ni.
14 Kala na li yaa ka pye ma tara
woolo pe na wa wagati ŋa wila paan
wa puŋgo na wi ni, ko mì pan mbe
yo ma kan, katugu ki yariyanga ki
yɛn na para ki wagati puŋgo woo wo
sɛnrɛ na.»

15 Maa ta wìla pye naga sɛnrɛ ti
yuun na kan, mìla na yɛgɛ ki sogo na
wele wa tara, mi sila ya mbe para.
16 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
mì si ŋa wì yiri sɛnwee pyɔ kɔrɔgɔ
wi yan. A wì si pan ma jiri na
yɔngbasɛɛrɛ ti na. Kona, a mì si ya
mala yɔn ki yɛngɛ naa na para. A mì
si lerefɔ ŋa wìla pye na yɛgɛ sɔgɔwɔ
wi pye fɔ: «Na tafɔ, yariyanga ŋga
mì yan, kìlan jatere wi piri na na fɔ
mala fanŋga ki kɔ na ni.
17 Na tafɔ, mi ŋa ma tunmbyee,
mɛlɛ mbe si ya mbe para na tafɔ
ma ni? Koni na fanŋga kì kɔ, a na
wɔnwɔn pì kologo.»

18 Kona, ŋa wìla yiri sɛnwee pyɔ
kɔrɔgɔ, a wì si jiri na na naa, mɛɛ
fanŋga le na ni.
19 A wì silan pye fɔ: «Mboro ŋa ma
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, maga ka
fyɛ. Yɛyinŋge ki pye ma ni! Fanŋga
le ma yɛɛ ni, ma kotogo ta!» Maa
ta wìla pye na para na ni, a mì si
fanŋga ta. A mì suu pye fɔ: «Na
tafɔ, ma mbe ya para na ni, katugu
mà fanŋga le na ni.»
20 A wì silan pye naa fɔ: «Mì pan
laga ma yeri go ŋga na, maga jɛn
le? Koni mi yaa sɔngɔrɔ sa malaga
gbɔn Pɛrisi tara mɛrɛgɛye to ŋa wi
yɛn ti go sigefɔ wi ni. Na mi ka kari,
Yavan† tara mɛrɛgɛye to ŋa wi yɛn
ti go sigefɔ, wi yaa pan.

21 Ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛwɛ wi ni,
ko mì pan mbe yo ma kan. Lere
kpɛ woro nala sari ki malaga ki na,
kaawɔ mɛrɛgɛye to Mishɛli ŋa wi
yɛn ye go sigefɔ wo nuŋgba.

11

1 Medi tara wunlunaŋa Dariyusi
wi wunluwɔ pi yɛlɛ koŋgbanna li ni,
mi jate mìla pye wa Mishɛli wi ni
mbe ta mboo saga.
2 Koni mi yaa kaselege ki naga ma
na.»

Wunlumbolo pele yaa ka malaga gbɔn pe yɛɛ ni

A mɛrɛgɛ wì sho fɔ: «Wele, wun-
lumbolo taanri pele yɛgɛ yaa ka yiri
wa Pɛrisi tara ti ni. Poro puŋgo
na, tijɛrɛ woo yaa ka yiri, wo yaa
ka pye yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tafɔ mbe wɛ
sanmbala pe ni fuun pe na. Na wiga
ka yawa ta wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti
kala na sanga ŋa ni, wi yaa ka leele
pe ni fuun pe sun mbe pe wa Yavan
tara wunluwɔ pi na.
3 «Ɛɛn fɔ wunlunaŋa kotogofɔ wa
yaa ka yiri mbaa wi wunluwɔ pi
piin yawa gbɔɔ ni. Ŋga fuun ka kaa
ndanla, ko wi yaa kaa piin.
4 Ɛɛn fɔ, na wiga ka gbegele mbe
cɛn sanga ŋa ni, pa wi wunluwɔ pi
yaa to mbe walagi walagi mbe kari
dunruya wi go tijɛrɛ ki na. Pi se ka
kan wi setirige piile poro yeri pe cɛn
wa wi yɔnlɔ. Pi yaa ka shɔ wi yeri,
mbe kan pele yɛgɛ yeri. Pi se ka
fanŋga ta paa yɛgɛ ŋga na pìla pye.
5 Yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wun-
luwɔ† wi fanŋga ki yaa ka gbɔgɔ fɔ
jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ wi maliŋgbɔɔnlɔ teele
nuŋgba yaa ka fanŋga ta mbe wɛ
wi fanŋga ki na mbe cɛn tegere ti
na. Wi wunluwɔ fanŋga ki yaa ka
gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
6 «Na yɛgɛlɛ kele ka ka toro jɛnri,
wunlumbolo pe yaa ka yɔn finliwɛ
le pe yɛɛ ni. Yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ wunlunaŋa wi sumboro wi yaa

† **10:13 10.13:** Mishɛli wo wi yɛn mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn Izirayɛli tara ti go sigefɔ; Dani 10.21; Zhude 9; Naga 12.7. † **10:20 10.20:** Dani 8.21 † **11:5 11.5:** Yɔnlɔ parawa kalige kɛɛ wunluwɔ wo wi yɛn Ezhipiti tara wunluwɔ we.

ka pɔri yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yeri mbege yɔn finliwɛ pi le. Ɛɛn fɔ, sumboro wi fanŋga ki se ka koro wa. Wi pyɔ wi se ka go ta. Wo jate pe yaa kaa gbo mbe pinlɛ mbele pàa pan wi ni pe ni, naa wi to wi ni konaa ŋa wìla pye wi sagafɔ wagati jɛnri ni wi ni.

7 «Ɛɛn fɔ ki jɛlɛ wi sege woo wa yaa ka yiri mbe cɛn wa wi to wi yɔnlɔ. Wi yaa ka yiri yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki kɔrɔgɔ. Wi yaa ka sa ye wa wi malaga sigeca ki ni, mboo nandanwa kala li pye wi na, mbe ya wi ni.
8 Wi yaa ka ki wunlunaŋa wi yarisunndo naa yaara yanlɛrɛ nda pè tugurɔn yan mari gbegele, naa tɛ piiri yaara konaa warifuwe yaara nda ti yɛn wi yarisunndo ti woro ti koli mbe kari ti ni wa Ezhipiti tara. Ko puŋgo na, yɛgɛlɛ jɛnri ni, wi yaa laga yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi na.
9 Ko wunlunaŋa wo yaa ka yiri mbe kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ pi ni, mbe ta mbe to pi na, ko puŋgo na mbe si sɔngɔrɔ mbe kari wa wi tara.

10 «Yɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi pinambiile pe yaa ka pe yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki mɛgɛ ni, mbe maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ŋgbelege ka gbogolo, mbele pe yɔn ki se ka jɛn. Pe ni, nuŋgba yaa ka kari malaga ki na wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni, mbe jaraga paa lafogo tɔnmɔ yɛn, mbe tara ti ni fuun ti yin mbe kari. Wi sɔngɔrɔsaga, pe yaa malaga ki gbɔn fɔ sa gbɔn wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi malaga sigeca ki na mbe to ki na.
11 Kona, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka kɔnrɔ ta, mbe yiri mbe sa to yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi na. Wo yaa ka maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ gbogolo, ɛɛn fɔ poro yaa ka ye yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi kɛɛ.

12 «Na paga ka ya ki maliŋgbɔɔnlɔ pe ni mbe kɔ, pa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa yin yɛɛ gbɔgɔwɔ ni mbe lelɛgɛrɛ gbo, ɛɛn fɔ wi cew tawa pi se kari yɛgɛ.
13 Katugu yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa nuru naa mbe maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ pele gbogolo mbe wɛ koŋgbanmbala pe na. Na wagati wa ka ka toro, na yɛgɛlɛ jɛnri ka toro, wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan malaga mɛgɛ ni wa Ezhipiti tara, maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ ni konaa maliŋgbɔnyaara lɛgɛrɛ ni.
14 Ko sanga wo ni, lelɛgɛrɛ yaa ka yiri yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi kɔrɔgɔ. Lewɛlimbɛlɛ pele yaa ka yiri wa mboro Daniyɛli ma woolo pe ni, mbe sa to wi na, jaŋgo ŋga kì yo wa yariyanga ki ni, kigi yɛɛ yɔn fili, ɛɛn fɔ pe se ka ya.

15 «Kona yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka pan, mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan, mbe tara gbogolo mberi pye lugusaga malaga sigeca ka tanla, mbe sigi shɔ. Kona, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi se ya yere mboo sige, ali maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe yɛn kotogo ni, pe se ya fanŋga ta mbe yere.
16 Ŋa wi yaa pan mbe ye mbe laga ki shɔ, wi yaa kaa piin paa yɛgɛ ŋga na kuu ndanla. Lere kpɛ se ka ya mbe yere mboo sige. Wi yaa ka sa cɛn wa tara nda tì yɔn ma wɛ ti ni fuun na ti ni, mbe jɔgɔwɔ pye ti na.

17 «Wi yaa kaga kɔn mbege tɛgɛ, mbe pan wi wunluwɔ yawa pi ni fuun pi ni. Wi yaa ka yɔn finliwɛ le yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi ni, mboo sumborombyɔ wi kan wi yeri pɔrɔgɔ na, jaŋgo mbaa ki jaa mbe yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ pi jɔgɔ. Ɛɛn fɔ ki wogo ki se ka pye. Ki wunluwɔ pi se ka ye wi kɛɛ.
18 Kona, wi yaa kanŋga mbe yɛgɛ wa wa kɔgɔje yɔn tara ti yeri, mberi lɛgɛrɛ shɔ. Ɛɛn fɔ wi yɛɛ nagawa kapyere, maliŋgbɔɔnlɔ togbɔɔ wa

yaa ka yiri mberi kɔ, mbe ti ki kapyere ti fɔgɔ mbe tɔn wi na.
19 Ko puŋgo na, yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka sɔngɔrɔ wa wi yɛɛra tara malaga sigecara ti kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ wi yaa ka fige mbe to mbe kɔ mbe wɔ wa.
20 «Kona, ŋa wi yaa cɛn wa wi yɔnlɔ, wi yaa ka nizara shɔfɔ torogo wa wunluwɔ tara ti laga ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni ki ni, mbe saa nizara shoo leele pe yeri fanŋga na. Na wagati wa ka ka toro jɛnri, pa pe yaa ki wunlunaŋa wi gbo; ɛɛn fɔ ki se ka pye naŋgbanwa ni nakoma malaga na.
21 «Naŋa wa yaa ka cɛn wa wi yɔnlɔ, ŋa wi yɛn ma leele pe mbɛn, mbe sigi ta wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pe suu kan wi yeri. Ɛɛn fɔ wi yaa kaa yɛɛ tɛgɛ wunluwɔ pi na yɛyinŋge sanga ni tijinliwɛ pee sɛnrɛ ni.
22 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ ŋga ki yaa ka jaraga mbe tara ti tɔn, paa lafogo ma kaa yin ma jaraga, ki yaa ka pɛ mbe kɔ mbe wɔ wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Kundigi ŋa wìla yɔn finliwɛ pi le, wo fun wi yaa jɔgɔ mbe wɔ wa.
23 Na paga ka yɔn finliwɛ pi le wi ni mbe kɔ, wi yaa kaa nambara piin. Wi fanŋga ki yaa kaa gbogo mbaa kee yɛgɛ, ali mbege ta wi woolo pee lɛgɛ.
24 Yɛyinŋge sanga ni, wi yaa ka ye wa kinda wi laga ŋga kì tanla ki ni fuun na ki ni, mbe ŋga wi teele, naa wi tɛlɛye wa kpɛ sila pye ki pye. Wi yaa ka tara ti yaara naa ti yarijɛndɛ ti koli mberi yɛɛlɛ wi woolo pe na. Wi yaa ka pyelɔmɔ ja mbe ta mbe to cara nda pè malaga sigemboro kan ma maga ti na, ko yaa pye wagati jɛnri ni.
25 «Ko puŋgo na, wi yaa wi fanŋga ki lɛ mbe kotogo le yɛɛ ni, mbe kari sa to yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi na maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ ni. Kona, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa yiri wi kɔrɔgɔ maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege gbɔgɔ ni, ŋga ki yɛn fanŋga ni; ɛɛn fɔ wi se ka ya yere mboo sige, katugu pe yaa ka yɔn le wi na.
26 Mbele pe yaa kaa nii wa wi tabali wi na, pe yaa kaa gbo. Pe yaa ka ya wi maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ki ni pew, maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ yaa ka wɛlɛgɛ mbe to mbe ku.
27 Ki wunlumbolo shyɛn pe yaa kaa ki jaa wa pe kotogo na mbaa tipege piin. Na paga ka fili wa tabali nuŋgba wi na mbaa jaa mbe li, pe yaa ka yagbogowo sɛnrɛ yo mbe pe yɛɛ kan. Ɛɛn fɔ ŋga paa jaa mbe pye, ki se ka yɔn, katugu ki kɔwɔ pi se gbɔn na wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi fa gbɔn.
28 «Kona yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa sɔngɔrɔ wa wi tara yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni. Yɛnŋɛlɛ lì yɔn finliwɛ pi le leele mbele ni, wi yaa kaa tipege jate wa wi nawa pe ni, mbe ŋga wì kɔn ma tɛgɛ mbe pye pe na ki pye, ko puŋgo na, mbe si sɔngɔrɔ wa wi tara.
29 «Wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ na wiga ka gbɔn, wi yaa yiri naa malaga ni yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunluwɔ pi kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ ko malaga ko se ka pye paa koŋgbanŋga ki yɛn.
30 Leele pele yaa ka yiri wa Mediterane kɔgɔje wi yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, wa Kitimu ca, tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ ni mbe pan malaga ni wi kɔrɔgɔ. Ki yaa kaa wire ti fanla wi na, kona, wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari wi tara. Yɛnŋɛlɛ lì yɔn finliwɛ pi le leele mbele ni, wi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ naa fɔnŋgɔ. Mbele pe yaa kaa ki yɔn finliwɛ pi jogo, wo naa poro pe yaa ka gbogolo.
31 Maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yan wi yaa ka tun, yi yaa ka yiri mbe lajɛŋgɛ kpoyi konaa malaga sigeca ki tɛgɛ fyɔngɔ ni. Yi yaa ka saraga ŋga ki maa woo pilige pyew ki wɔmɔ pi sa, mbe si yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin ki gbegele mbege tɛgɛ wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni†.

† **11:31 11.31:** Dani 9.27; 12.11; Mati 24.15; Maki 13.14

32 Wi yaa ka mbele pe yaa ka yɔn finliwɛ pi jɔgɔ pe fanla mbe pe puŋgo wi tijinliwɛ pee sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ leele pe ni, mbele pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, poro yaa ka fanŋga ta mbe yere mbaa kapyere piin.
33 Leele pe ni, mbele tijinliwɛ yɛn pe ni, poro yaa kaa lelɛgɛrɛ nari. Ɛɛn fɔ wagati jɛnri ni, pe yaa ka pele gbo tokobi ni, naa kasɔn yinnɛ ni, naa kaso lemɛ ni konaa mbe pe yaara ti koli pe yeri.
34 Na paga kaa pe kuun sanga ŋa ni, pe se ka sagawa jɛmbɛ ta, katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pe yɛɛ taga pe na, mbaa ki piin kopiire ni.
35 Ki tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni, leele pele yaa ka ku, jaŋgo ki wa-mawelewe pi ta pi pe pye fyɔngɔ fu, mbe pe pye kpoyi konaa mbe pe pye pe laga fɔ sa gbɔn ki kɔwɔ wagati wi na, katugu ki kɔwɔ pi yaa gbɔn wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wo ni.
36 «Ki wunlunaŋa wi yaa kaa wi yɛɛra nandanwa kala lo piin, mbaa wi yɛɛ yinrigi mbaa wi yɛɛ gbogo yarisunndo ti ni fuun ti na. Wi yaa kaa sɛnrɛ nda tii daga yowo ni ti yuun Yɛnŋɛlɛ na lì wɛ yarisunndo ti na li na. Wi kagala ke yaa kaa yɔngɔ la kee yɛgɛ, fɔ sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi sa pi yɛɛ yɔn fili, katugu ŋga kì kɔn ma tɛgɛ, ki yaa pye†.
37 Wi se kaa wi tɛlɛye pe yarisun-ndo ti jate konaa yarisunŋgo ŋga ki kala li yɛn ma gbɔgɔ jɛɛlɛ pe ni ki ni. Wi se kaa yarisunŋgo ka kpɛ jate, katugu wi yaa kaa wi yɛɛ gbogo ti ni fuun ti na.
38 Ɛɛn fɔ yarisunŋgo ŋga ki yɛn malaga sigecara ti go na, wi yaa kaa ki gbogo. Yarisunŋgo ŋga wi tɛlɛye pe sila jɛn, wi yaa kaa ki gbogo mbaa ki kaan tɛ ni, naa warifuwe ni, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni konaa yaara sɔnŋgbanga woro ta yɛgɛ ni.
39 Cɛnlɛ la yɛgɛ yarisunŋgo yaa kaa saga wi sa to malaga sigecara ta na. Mbele pe yaa kaa wi jate, wi yaa ka gbɔgɔwɔ kan pe yeri, mbe pe tɛgɛtɛgɛ lelɛgɛrɛ go na, mbe tara ti yɛɛlɛ pe na, ti pye pe tɔnli.
40 «Na ki kɔsanga wiga ka gbɔn, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunaŋa wi yaa ka yiri malaga ni wi kɔrɔgɔ. Kona, yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunlunaŋa wi yaa sa to wi na paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn wi malaga gbɔnwotoroye pe ni, naa wi shɔn lugufɛnnɛ pe ni konaa tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ lɛgɛrɛ ni. Wi yaa kaa yiin tara ti ni, mbaa pe jogo mbaa toro paa yɛgɛ ŋga na lafogo ma kaa yin ma jaraga.
41 Wi yaa ye wa tara nda tì yɔn ma wɛ ti ni fuun na ti ni mbe lelɛgɛrɛ gbo. Ɛɛn fɔ Edɔmu cɛnlɛ woolo, naa Mowabu cɛnlɛ woolo konaa Amɔ cɛnlɛ woolo kundigile pe yaa ka shɔ wi legbogo ki kɛɛ.
42 Wi yaa ka cɛn fanŋga ki na tara lɛgɛrɛ go na. Ezhipiti tara fun ti se ka shɔ mbe to.
43 Wi yaa ka Ezhipiti tara tɛ, naa warifuwe konaa yaara sɔnŋgbanga woro ti ni fuun ti koli. Libi tara fɛnnɛ naa Etiyopi tara fɛnnɛ pe yaa ka taga wi na.
44 Wi yaa ka sɛnrɛ ta logo mbe yiri wa yɔnlɔ yirisaga naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, to yaa kaa sun-ndo wi kɔn wi na. Kona, wi yaa yiri wa tara ti ni naŋgbanwa gbɔɔ ni, mbe sa lelɛgɛrɛ tɔngɔ mbe pe kɔ mbe pe wɔ wa.
45 Wi yaa ka wi wunluwɔ paara yinrɛ ti kan wa kɔgɔjeye pe sɔgɔwɔ, wa yanwiga tiyɔngɔ kpoyi ki na. Ko puŋgo na, wi yaa kɔ mbe wɔ wa, lere kpɛ wo se ka sa saga wi na.»

12

Jɔlɔgɔ konaa kuulo pe yɛnmɛ kala

1 «Ko wagati wo ni, mɛrɛgɛye togbɔɔ Mishɛli wi yaa ka pan, wo ŋa wi yɛn ma woolo pe go sigefɔ we. Ko sanga wo yaa ka pye jɔlɔgɔ gbɔgɔ sanga. Ki jɔlɔgɔ cɛnlɛ ka fa to maga lɛ cɛngɛlɛ kè da wagati ŋa ni,

† **11:36 11.36:** 2 Tesa 2.3-4; Naga 13.5-6

fɔ ma pan ma gbɔn ki sanga ŋa wi na. Ko sanga wo ni, ma woolo mbele pe mɛrɛ ti yaa ka pye mbe yɔnlɔgɔ wa sɛwɛ wi ni, poro pe yaa ka shɔ†.
2 Mbele pe yɛn na wɔnlɔ wa tara ti nɔgɔna wa fanra ti ni, pe lɛgɛrɛ yaa ka yɛn mbe yiri. Pele yaa ka yɛn mbe yiri mbe yinwege mbakɔgɔ ko ta, pele yaa ka yɛn mbe yiri mbe jɔlɔgɔ ta, konaa mbe fɛrɛ shɔ, nda ti yɛn kɔsaga fu†.
3 Leele mbele pe yaa ka tijinliwɛ ta, poro yaa kaa yɛngɛlɛ paa naayeri yanwa pi yɛn, mbele pe yaa lelɛgɛrɛ naga kasinŋge ki ni, poro yaa kaa yɛngɛlɛ paa wɔnŋgɔlɔ ke yɛn sanga pyew fɔ tetete†.
4 «Mboro wo na Daniyɛli, ki sɛnrɛ ti yigi ti pye ŋgundo wa ma nawa, ma ki sɛwɛ ŋa wi tɔn ma tɛgɛrɛ tɛgɛ wi na, wi nawa sɛnrɛ tiga ka ta mbe jɛn fɔ sa gbɔn ki kɔsanga wi na. Kona, lelɛgɛrɛ yaa kari kara, pa ka yaa taga pe jɛnmɛ pi na†.

Kɔsanga kala li yɛn ŋgundo

5 «Mi Daniyɛli, mìla pye na wele bere, mɛɛ kaa leele shyɛn pele yɛgɛ yan pè yere. Nuŋgba la pye gbaan wi kɛɛ nuŋgba na, sanŋa wi yɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na.
6 Naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ ti le konaa ma pye yeresaga wa gbaan tɔnmɔ pi na, ki leele shyɛn pe ni, a nuŋgba sigi naŋa wi yewe ma yo fɔ: ‹Ki kacɛn kagala ke yaa ke yɛɛ yɔn fili wagati wiwiin?›
7 «Kona naŋa ŋa wìla lɛn jese yaripɔrɔ ti le konaa ma pye yeresaga wa gbaan tɔnmɔ pi na, a mì suu magala li logo. A wì suu kalige ki yirige wa naayeri konaa wi kamɛŋgɛ ki ni, ma wugu ŋa wi yɛn yinwege na fɔ sanga pyew wi na, ma yo fɔ ki kagala ke yaa pye yɛlɛ taanri naa kɔngɔ ni. Cɛnlɛ na li yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, li fanŋga ki ni fuun kiga ka kɔ sanga ŋa ni, kona ki kagala ke ni fuun ke yaa pye mbe ke yɛɛ yɔn fili†.
8 «Mi Daniyɛli, mìla ki sɛnrɛ ti logo, ɛɛn fɔ mi sila ti kɔrɔ wi jɛn. Kì pye ma, a mì si yewe naa, ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, ki kagala ŋgele ke kɔwɔ pi yaa ka pye mɛlɛ?›
9 «A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ta kee Daniyɛli, katugu ki sɛnrɛ ti yaa koro ŋgundo, tɛgɛrɛ mbe pye ti na fɔ ki kɔsanga wi sa gbɔn.
10 Lelɛgɛrɛ yaa ka pye kpoyi, mbe pye mbe laga wamawelege ki fanŋga na. Ɛɛn fɔ, lepeele pe yaa la tipege piin, wa kpɛ se ka tijinliwɛ ta pe ni mbege kɔrɔ jɛn. Ɛɛn fɔ, mbele pe yaa ka tijinliwɛ ta, poro yaa kaga kɔrɔ jɛn†.
11 Saraga ŋga ki maa woo pilige pyew, pe yaa ki wɔmɔ pi sa wagati ŋa ni, mbege lɛ le ki wagati wi na fɔ sa gbɔn yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin, ki sa pan ki cɛn wa saraga wɔsaga ki na, piliye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ (1 290) yi yaa toro†.
12 Na lere ŋa ka ka ya mbege kun wi yɛɛ ni, mbe sige fɔ sa gbɔn piliye waga kele naa cɛnmɛ taanri naa nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo (1 335), fɛrɛwɛ yaa pye wi woo.
13 « ‹Mboro wo na, ma yere jɛŋgɛ fɔ ma sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na. Kona, ma yaa wogosaga ta. Ko puŋgo na, ma yaa yiri mbɔɔn tasaga ki ta piliye puŋgo woyo yi ni.› »

† **12:1 12.1:** Mati 24.21; Maki 13.19; Naga 7.14; 16.18 † **12:2 12.2:** Mati 25.46; Zhan 5.29 † **12:3 12.3:** Ŋga kìgi naga ma yo pe yaa kaa yɛngɛlɛ paa naayeri yanwa pi yɛn nakoma paa wɔnŋgɔlɔ ke yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe yaa ka gbɔgɔwɔ ta. † **12:4 12.4:** Naga 22.10 † **12:7 12.7:** Naga 10.5; 12.14 † **12:10 12.10:** Naga 22.11 † **12:11 12.11:** Dani 9.27; Mati 24.15; Maki 13.14

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ OZE wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Oze wìla wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo Izirayɛli wunluwɔ tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ woolo poro kan. Wìla wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Amɔsi wi wagati wi puŋgo na. Ki wagati wi ni, Asiri tara fɛnnɛ wele, poro mbele pàa pye fanŋga fɛnnɛ laga tara ti ni, kìla yala pe fa pan mbe Izirayɛli tara cagbɔgɔ ŋga pe yinri Samari ki tɔngɔ gbɛn. Tara woolo pàa pye na yarisunndo gbogo, pe sila pye na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri. Izirayɛli woolo pe sila pye sinmbele Yɛnŋɛlɛ li ni; pe mbasinmɛ pìla gbɔn yɛgɛ ŋga na, mbe ta mbege naga pe na, a Yɛnŋɛlɛ lì sigi yo Oze wi kan ma yo wi sa nanjaa wa pɔri wi jɔ. Làa ki yo Oze wi kan fɔ ki jambasinŋɛ wi daga mboo ndanla, paa yɛgɛ ŋga na lo na Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛn mali ndanla we, ali mbege ta pe woro na nuru li yeri o.

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe kapege ki wele maga jɛn, maga yan fɔ li woolo pe yɛkeele pè puŋgo wa li yeri. Naa leele pe mbaa pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, pe sila ko pye, ɛɛn fɔ pàa pe jigi wi taga pe yɛɛra fanŋga ko na, naa cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele kàa pe maga koro na, konaa yarisunndo ta yɛgɛ na. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ li woolo pe yinri mbe kiti kɔn pe na. Làa pe yɛgɛ sɛnrɛ yo ma pe jɛrɛgi, ma yo li yaa jɔlɔgɔ wa pe na. Ɛɛn fɔ yɛgɛ ŋga na jɛlɛ ŋa wii sin wi pɔlɔ wi maa kala yaga, Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn mbeli woolo pe kala yaga ma, lì yo fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Mi yaa Izirayɛli woolo pe mbasinmɛ
pi kala yaga pe na...
Katugu na naŋgbanwa pì kɔ pe ni
(Oze 14.5).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Oze wìla jɛlɛ pɔri ma piile se *1–3*
Yɛnŋɛlɛ làa sɛnŋgbanra yo Izirayɛli woolo pe na konaa ma pe jɛrɛgi *4–13*
Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe sagala *14.1-9*

OZE WI PƆRƆGƆ KACƐN KAGALA NAA KE KƆRƆ

1–3

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le Beeri pinambyɔ Oze wi yɔn. Kìla pye Zhuda tara wunlumbolo Oziyasi, naa Yotamu, naa Ahazi, naa Ezekiyasi pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe wagati wi na, konaa Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu ŋa wìla pye Zhowasi pinambyɔ wi wagati wi na†.

Oze wìla nanjaa wa pɔri wi jɔ

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo Oze wi kan ma yo wiri yo leele pe kan ti lɛsaga koyi yɛɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ:

«Kari ma sa nanjaa† wa lɛ,
ma tanra piile se wi na;
katugu tara woolo pe yɛn na nanjara
piin fɔ jɛŋgɛ;
pè pe yɛɛ laga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na na.»

3 Kì pye ma, a Oze wì si kari ma saa Dibilayimu sumborombyɔ Gomɛri wi pɔri wi jɔ. A jɛlɛ wì si kugbɔ lɛ ma pinambyɔ se wi kan.

† **1:1 1.1:** Yerobowamu ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ, wo yɛn wi yɛ Yerobowamu koŋgbanŋa wo ni 2 Wunlu 14.23-29; Yotamu kala yeli wele wa 2 Wunlu 15.32-38; 2 Kuro 27.1-3,7-9 lara ti ni; Ahazi kala yeli wele wa 2 Wunlu 16.1-20; 2 Kuro 28.1-27 lara ti ni; Ezekiyasi kala yeli wele wa 2 Wunlu 18–20; 2 Kuro 29–32 lara ti ni. † **1:2 1.2:** Kìla pye faa, Izirayɛli woolo nambala pàa pye na paan na yarisunŋgo Baali konaa yarisunŋgo jɛlɛgɛ Asitarite ti gbogo, ma Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ. Ki yarisunndo tìla pye Kana tara fɛnnɛ poro woro. Izirayɛli woolo pàa pye na Kana tara fɛnnɛ pe fɔrɔgi na sinlɛlɛ nanjaala pe ni pe yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na. Kana tara fɛnnɛ pàa taga ki na ma yo ki yarisunndo tìla ti a pe yarilire tila yɔngɔ ma pinlɛ pe yaayoro ti ni, a paa piile lɛgɛrɛ siin.

4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Oze wi pye fɔ:
«Pyɔ wi mɛgɛ ki taga, maa wi yinri Zhizireyɛli†,
katugu kì koro jɛnri, mi yaa yiri wunlunaŋa Yehu wi go woolo pe kɔrɔgɔ,
legbogo ŋga pàa pye wa Zhizireyɛli ca ki kala na.
Mi yaa Izirayɛli tara wunluwɔ pi jan.
5 Ko pilige ko ni, mi yaa ka Izirayɛli woolo pe maliŋgbɔɔnlɔ pe fanŋga ki kɔ,
wa Zhizireyɛli ca gbunlundɛgɛ ki ni.»
6 A Gomɛri wì si kugbɔ lɛ naa ma sumborombyɔ se. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si Oze wi pye fɔ:
«Pyɔ wi mɛgɛ ki taga, maa wi yinri Lo Uruhama†;
katugu mi se koro mbaa Izirayɛli woolo pe yinriwɛ taa naa.
Mi se pe kala yaga fyew.
7 «Ɛɛn fɔ, Zhuda setirige piile poro na, mi yaa pe yinriwɛ ta. Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le, muwi mi yaa pe shɔ. Mi se ka pe shɔ sandiga fanŋga na, nakoma tokobi fanŋga na, nakoma malaga gbɔngɔ fanŋga na, nakoma shɔnye, nakoma shɔn lugufɛnnɛ fanŋga na.»
8 Naa jɛlɛ wìla kaa Lo Uruhama wi laga yinnɛ na, a wì si kugbɔ ka lɛ naa, ma pinambyɔ se.
9 A we Fɔ wì si Oze wi pye fɔ:
«Wi mɛgɛ ki taga, maa wi yinri Lo Ami†;
katugu ye woro na woolo,
mi woro ye Yɛnŋɛlɛ fun.»

2

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Izirayɛli woolo pe jɛn naa paa li woolo yɛn

1 Pilige ka Izirayɛli woolo pe yaa ka lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. Lere se ka ya mbe pe jiri mbe pe yɔn ki jɛn. Kìla yo pe kan laga ŋga na ma yo: «Ye woro na woolo!» Ki yaa yo pe kan wa ki laga nuŋgba ki na fɔ: «Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li woolo†.»
2 Kona, Zhuda tara woolo naa Izirayɛli woolo pe yaa ka gbogolo nuŋgba, mbe to nuŋgba tɛgɛ pe yɛɛ go na. Pàa pe yigi kasopiile ma kari pe ni tara nda ni, pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe yiri wa ti ni; kaselege ko na, ki pilige ki yaa ka pye Zhizireyɛli ca ki piligbɔgɔ.
3 Yege yo ye sefɛnnɛ nambala pe kan fɔ: «Ami!» (Ko kɔrɔ wo yɛn: «na woolo»); konaa yege yo ye sefɛnnɛ jɛɛlɛ pe kan fɔ: «Uruhama!» (Ko kɔrɔ wo yɛn: «mbele pè pe yinriwɛ ta.»)

Izirayɛli woolo pe yɛn paa nanjaa yɛn, ma pye mbele pe woro na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri

4 We Fɔ wì yo fɔ:
«Ye ye nɔ wi jɛrɛgi!
Ye wo jɛrɛgi dɛ!
Katugu wi woro paa na jɔ yɛn naa,
mi fun mi woro paa wi pɔlɔ yɛn naa.
Wi daga mboo nanjara tɛgɛrɛ ti laga wa wi yɛgɛ ki na,
mboo nandara tɛgɛrɛ ti wɔ wa wi yinŋgele ke na.
5 Na ko si pye, mi yaa wi yaripɔrɔ ti sanga wi na mboo yaga witiwaga,
mboo yaga waga paa wi to naa wi nɔ laa se.
Mi yaa ti wi pye paa gbinri yɛn,
paa tara yɛn, nda tì waga tɔnmɔ woro na taa wa ti ni.
Mi yaa ti wɔgɔ kuu gbo.
6 Wi piile poro na, mi se ka pe yinriwɛ ta,
katugu tanra piile wɛlɛ.
7 Kaselege ko na, pe nɔ wùu yɛɛ kan nanjara to yeri,

† **1:4 1.4:** Zhizireyɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ «Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yariluguro nuru,» nakoma «Yɛnŋɛlɛ li yɛn nari jaragi.» Wa Zhizireyɛli ca, Izirayɛli maliŋgbɔɔnlɔ to Yehu wìla Izirayɛli tara wunlunaŋa Ashabu wi go woolo pe ni fuun pe gbo, mɛɛ cɛn wunluwɔ pi na wo naa wi setirige piile pe ni (2 Wunlu 9–10). † **1:6 1.6:** Lo Uruhama kɔrɔ wo yɛn fɔ: yinriwɛ taga woro wa naa. † **1:9 1.9:** Lo Ami kɔrɔ wo yɛn fɔ: mi na woolo ma. † **2:1 2.1:** Ɔrɔmu 9.26; 1 Pyɛ 2.10

ki jɛlɛ ŋa wì pe se, wì fɛrɛ wa wi yɛɛ na,
katugu wì yo fɔ:
‹Mi yaa taga na kɛɛnlɛ pe puŋgo na,
poro mbele pe maa yaakara naa tɔnmɔ kaan na yeri,
poro mbele pe maa simbasire yaripɔrɔ naa lɛn jese yaripɔrɔ ti kaan na yeri,
poro pe maa sinmɛ liwoo naa duvɛn wi kaan na yeri.›

8 «Ki kala na, mi yaa wi konɔ li tɔn wuuro ni,
mi yaa mbogo wa mboo maga,
jaŋgo wiga ka torosaga ta.
9 Wi yaa kaa fee wi kɛɛnlɛ pe puŋgo na,
ɛɛn fɔ wi se ka pe yigi.
Wi yaa ka pe lagaja,
ɛɛn fɔ wi se ka pe yan.
Kona wi yaa wi yɛɛ pye fɔ:
‹Mi yaa sɔngɔrɔ wa na pɔlɔ lɛɛ wi yeri;
katugu mìla pye fɛrɛwɛ na wo sanga wo na ma wɛ nala na.›

10 «Wo na, wi sila ki jɛn
fɔ muwi mìla pye na bile, naa duvɛn fɔnŋɔ konaa sinmɛ liwoo pi kaan wi yeri.
Muwi mìla pye na penjara to naa tɛ wi kaan wi yeri lɛgɛrɛ,
to nda wìla pye na kaan yarisunŋgo Baali ki yeri yarikanga.

11 «Ki kala na, mi yaa pan mbanla yarilire ti shɔ wi yeri yarilire kɔnsanga ni,
mi yaa na duvɛn wi shɔ wi yeri ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga ni.
Mi yaa na simbasire yaripɔrɔ to naa na lɛn jese yaripɔrɔ ti shɔ wi yeri,
to nda wìla pye na nii naa fɛrɛ ti tɔnni we.
12 Koni, mi yaa wi pagala mboo fɛrɛ ti yirige funwa na wi kɛɛnlɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Lere kpɛ se ka ya mboo shɔ na kɛɛ.
13 Mi yaa wi nayinmɛ kagala ke ni fuun ke kɔ:
wi fɛtiye wele,
naa wi yevɔnndɔ fɛtiye,
naa wi cɛnpiliye fɛtiye,
konaa wi shɛrɛgɛ fɛtiye sanmbala pe ni fuun pe ni.
14 Mi yaa ka wi ɛrɛzɛn kɛɛrɛ to naa wi figiye tire kɛɛrɛ ti jɔgɔ;
to nda wìla pye na para ti wogo na na yuun fɔ:
‹To ti yɛn na sara ŋa na kɛɛnlɛ pè kan na yeri.›
Mi yaa ti ti kanŋga kɔlɔgɔ,
mbe ti woŋgaala pe pan peri ka.
15 Wagati ŋa fuun wì pye ma yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔ,
ma wusuna nuwɔ taan sogo ki kan maga gbɔgɔ,
konaa naa yɛɛ fere wi numa-gala kannjiŋgele koro naa wi yɔlɔgɔ somu wi ni,
na fee wi kɛɛnlɛ pe puŋgo na ma fɛgɛ na na,
mi yaa wi sara ko ki ni fuun ko na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

16 «Ki kala na, mi yaa wi nɛgɛnɛgɛ mbe kari wi ni wa gbinri wi ni,
mbe sa para wi ni ndanlawa ni.
17 Kona, mi yaa wi ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti sɔngɔrɔ wi na wa ki laga ki na,
mi yaa ti Akɔri gbunlundɛgɛ† ki pye wi jigi tagasaga.
Wi sumborowo sanga wi ni, wìla pye na nuru na yeri yɛgɛ ŋga na,
pa wi yaa kaa nuru na yeri ma,
paa yɛgɛ ŋga na sanga ŋa ni wìla yiri wa Ezhipiti tara we.»

Yɛnŋɛlɛ laa jaa lo naa li woolo pe ni pe yɔn ki pye nuŋgba

18 «Ko pilige ko ni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma,
ma yaa kaa na yinri mbe yo fɔ na pɔlɔ,
ɛɛn fɔ ma se kaa na yinri naa ‹Baali›,
(ko kɔrɔ wo yɛn na tafɔ).

† **2:17 2.17:** Akɔri gbunlundɛgɛ kìla pye jɔlɔgɔ laga; Zhozu 7.24-26.

19 Mi yaa ka yarisunndo Baali ti
mɛgɛ ki kɔ mbege wɔ wa wi
yɔn.
Lere se ka ti mɛgɛ yeri naa.

20 «Ko pilige ko ni, mi yaa ti
yɔn finliwɛ mbe ye poro naa
woŋgaala pe sɔgɔwɔ,
naa poro naa sannjɛrɛ ti sɔgɔwɔ,
konaa poro naa yaŋgala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ
ŋgele ke maa fulolo tara ti na
ke sɔgɔwɔ.
Mi yaa ka sandira, naa tokobiye
konaa malaga ki kɔ mbege wɔ
wa tara ti ni.
Mi yaa ka ti paa wɔnlɔ yɛyinŋge na
pɔw.
21 Izirayɛli, mi yaa ma yɛnri mbɔɔn
pye na jɔ fɔ sanga pyew.
Mi yaa ma yɛnri, mbɔɔn pye na jɔ
mbe yala kasinŋge ni, naa kaselege
ni,
naa kajɛŋgɛ konaa yinriwɛ tawa ni.
22 Mi yaa ma yɛnri mbɔɔn pye na jɔ
ki pye tagawa ni;
kona pa ma yaa mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na jɛn.

23 «Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Ko pilige ko ni, mi yaa logo ma yeri.
Mi yaa ka naayeri wi jorowo kala li
kɔ,
naayeri wo yaa ka tara ti jorowo
kala li kɔ†.
24 Tara ti yaa yere ki na fun yarilire
ti nandanwa kala li pye,
mbe ti duvɛn fɔnŋɔ naa sinmɛ liwoo
mbe ta.
To fun ti yaa Zhizireyɛli ca woolo pe
kala yɔn.
25 Mi yaa ka pe gbegele mbe pe tɛgɛ
wa tara ti ni paa yariluguro
yɛn na yɛɛ kan.
Mi yaa ka Lo Uruhama wi yinriwɛ
ta;
mi yaa ka Lo Ami wi pye fɔ: ‹Ye yɛn
na woolo!›
Poro fun pe yaa kanla pye fɔ: ‹We
Yɛnŋɛlɛ!› »

3

Yɛnŋɛlɛ làa yo Oze wi jɔ wi daga mboo ndanla naa

1 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye
naa fɔ: «Kari jɛlɛ wi kɔrɔgɔ, ma
ti wɔɔn ndanla naa, wo ŋa kɔnlɔ
yɛn wi yeri, a wila nandara piin
we. Ma ti wi kala lɔɔn ndanla paa
yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pe yɛn
ma mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na ndanla
we; ali mbege ta poro wele, pè
taga yarisunndo ta yɛgɛ na, a ki
yarisunndo ti ɛrɛzɛn gato wì tanla
pe ni o.»
2 Kona, a mì si warifuwe pyɔ kɛ
ma yiri kaŋgurugo sara naa, konaa
ɔrizhi pyɔ culo cɛnmɛ tijɛrɛ naa
nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) ni ma
ki jɛlɛ wi lɛ naa fɔnŋgɔ.
3 A mì suu pye fɔ: «Ma yaa koro
na yeri fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni. Maga
ka nanjara pye naa, maga ka naŋa
wa yɛgɛ lɛ naa. Mi fun mi yaa ki
nuŋgba ki pye fun ma kanŋgɔlɔ.»
4 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na,
Izirayɛli woolo pe yaa wagati
titɔnlɔwɔ pye, wunluwɔ se pye pe
yeri, to se pye pe yeri. Pe se kaa
saraga woo; sinndɛlɛgɛ titɔnlɔgɔ
ŋga pe ma yerege na sunnu ki na ka
se ka pye pe yeri. Efɔdi se ka pye pe
yeri konaa go yarisunndo ta yɛgɛ ni,
mbaa Yɛnŋɛlɛ li yewe li nandanwa
kala li ni.
5 Ɛɛn fɔ ko puŋgo na, Izirayɛli
woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pe yaa ka Yawe
Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li lagaja konaa
mbe pe wunlunaŋa Davidi wi se-
tirige pyɔ wi lagaja. Wagati ŋa wila
paan wa yɛgɛ wi ni, pe yaa kaa paan
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, mbaa fyɛ li
yɛgɛ, jaŋgo mbeli kajɛŋgɛ pyege ki
ta.

YƐNNŊƐLƐ LAA LI WOOLO PE JƐRƐGI

4

4–11

† **2:23 2.23:** Tara ti maa tisaga ki singi ki pan yarilire ti yɔn, tisaga ko ma pan ma yiri wa naayeri, na Yɛnŋɛlɛ li kaga kan we; Ɔrɔmu 9.25; 1 Pyɛ 2.10.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn li woolo pe na

1 Yoro Izirayɛli woolo, ye Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo.
Katugu kiti yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri
li kɔn tara woolo pe na,
katugu mbe pye tagawa ni kì kɔ,
kajɛŋgɛ kì kɔ.
Lere si Yɛnŋɛlɛ li jɛn naa laga tara ti
ni.
2 Yaraga ko ka woro wa daŋga
sɛnrɛ, naa yagbogowo, naa
yuro konaa nandara to puŋgo
na.
Lewɛlɛwɛ kapyere to pe yɛn na piin.
Pe yɛn na leele pe kuun kɔnlɔ fu.
3 Ki kala na, pe yaa kaa kunwɔ
gbelege gbele laga tara ti ni.
Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka cɔgɔ
cɔgɔ,
mbe pinlɛ woŋgaala naa sannjɛrɛ ti
ni fuun ti ni,
ali yɛrɛ kɔgɔje ŋgbanra ti yaa ka kɔ
mbe wɔ wa.

4 Ɛɛn fɔ lere kpɛ ka ka baga lere na,
lere kpɛ ka kaa lewee yɛnlɛ wa
jɛrɛgi;
yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, yoro mi
yaa kiti kɔn ye na.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma.
5 Ye yaa ka kurugo mbe to yɔnlɔ
ŋgbanga na,
yoro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe ni, ye yaa ka kurugo mbe
to yembinɛ.
Mi yaa ka ye nɔ wi tɔngɔ mboo wɔ
wa.
6 Na woolo pe yɛn na kuun kam-
bajɛnmɛ pi kala na.
Kì kaa pye yè je mbanla jɛn,
mi fun mi yaa je ye na mbe ye wɔ
wa na saraga wɔgɔtunŋgo ki
ni.
Kì kaa pye mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ yè je na
lasiri wi na,
mi fun mi yaa fɛgɛ ye piile pe na.

7 Pè se ma lɛgɛ yɛgɛ ŋga na,
kapere nda pè pye na na, pa tì lɛgɛ
ma fun.
Mi yaa ka pe gbɔgɔwɔ pi kanŋga
mboo pye fɛrɛ kala.
8 Kapere ti kala yagawa jasaara nda
na woolo pe maa woo, to
saraga wɔfɛnnɛ pe ma tɛgɛ na
pe yɛɛ baro.
Pe yɛn na jaa na woolo pe koro paa
kapere ti piin paa kee yɛgɛ.
9 Kala na li yaa pye saraga wɔfɛnnɛ
pe na, lo nuŋgba lo li yaa pye
leele sanmbala pe na.
Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na pe tan-
galɔmɔ pi kala na.
Mi yaa ka pe sara mbe yala pe
kapyegele ke ni.
10 Pe yaa kaa kaa,
ɛɛn fɔ pe se ka tin.
Pe yaa kaa nanjara ti piin,
ɛɛn fɔ pe se ka se mbe lɛgɛ;
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pè laga
na na.
11 Nanjara, naa duvɛn lɛɛ konaa
duvɛn fɔnŋɔ wi ni, ti ma lere
go jɔgɔ wi na.

12 Yarisunndo nda ti yɛn tikɔnrɔ
woro, to na woolo pe maa
yewe.
Pe jɛɛrɛ pyekanŋgagala koro ke
maa pe yɔn sogo;
katugu nanjara jatere ŋa wi yɛn pe
ni, wì pe puŋgo.
Pe yɛn na nanjara ti piin ma pe yɛɛ
lali mi ŋa pe Yɛnŋɛlɛ na ni.
13 Pe ma saa na saara yaayoro ti
kuun wa yanwira ti go na,
na wusuna nuwɔ taan wi sori wa
tinndiye pe go na,
naa wa tigbɔrɔ ti nɔgɔ, wa pepiliye
tire konaa terebɛnti tire ti
nɔgɔ,
to nda ti yinmɛ pi yɛn ma tanla.
Ki kala na, ye sumborombiile pe yɛn
na nanjara piin.
Ye pinambiile pe jɛɛlɛ pe yɛn na
nandara piin.
14 Mi se ka jɔlɔgɔ wa ye sumborom-
biile pe na pe nanjara to kala
na,
nakoma mbe jɔlɔgɔ wa ye pinambi-
ile pe jɛɛlɛ pe na pe nandara
to kala na;
katugu saraga wɔfɛnnɛ poro jate
pe yɛn na kee nanjaala pele
kɔrɔgɔ,

na pinlɛlɛ na saara ti woo nanjaala
mbele pe maa nanjara piin
yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na pe
ni.
Cɛnlɛ na li woolo pe yɛn tijinliwɛ fu,
pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa.

15 Yoro Izirayɛli woolo wele, yè ye
yɛɛ kan nanjara ti yeri.
Ɛɛn fɔ yaga ka ti Zhuda tara woolo
pege kala cɛnlɛ la pye mbe
pye kajɔɔgɔ pyefɛnnɛ.
Yaga ka kari wa Giligali ca,
yaga ka kari wa Bɛti Avɛni ca†.
Yaga ka wugu mbe yo fɔ:
«Mì wugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li mɛgɛ ki na.»
16 Izirayɛli woolo pè yiri ma je
paa yɛgɛ ŋga na nasumboro ma kaa
panraga we.
Koni, na yège yan yɛɛn, Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mbe yɛnlɛ mbaa
pe yɛgɛ sinni mbaa kee pe ni
mɛlɛ,
paa simbapiile yɛn wa naniwɛ gbɔɔ
pi ni?
17 Efirayimu† cɛnlɛ woolo poro pè
yɛɛ kan yarisunndo gbɔgɔwɔ
pi yeri.
Ye pe yaga wa paa ki piin!
18 Na paga pe duvɛn wi wɔ mbe kɔ,
pe mɛɛ saa na nanjara piin;
pe yɛkeele fɛrɛmbandawa kapyere
to ti yɛn ma pe ndanla.
19 Tifɛlinjolo yaa ka pan mbe pe lɛ
mbe kari pe ni.
Pe yaa ka fɛrɛ shɔ pe saara nda paa
woo ti kala na.

5

Yɛkeele pe yɛn na tara woolo pe punŋgo

1 Yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, ye logo
na yeri!
Yoro Izirayɛli woolo wele, yaa nuru!
Yoro wunlunaŋa go woolo, ye
nuŋgbolo jan ye logo!
Kiti yaa kɔn ye na,
katugu yè pye paa pɛnɛ yɛn leele pe
na wa Mizipa ca,
ma pye paa leele yigimɛrɛ yɛn wa
Tabɔri yanwiga ki na.
2 Yè wege tijugo wɔ leele pe na wa
Shitimu ca.
Ɛɛn fɔ mì gbɛgɛlɛ mbe pe kapere ti
fɔgɔ tɔn pe na†.
3 Mi wo na, mì Efirayimu cɛnlɛ
woolo pe jɛn,
Izirayɛli woolo ye kala la si lara na
na.
Koni Efirayimu cɛnlɛ woolo yè nan-
jara pye,
Izirayɛli woolo, a yè ye yɛɛ tɛgɛ
fyɔngɔ ni.
4 Izirayɛli woolo pe kapere tì pe yɛgɛ
kɔn, pe se ya sɔngɔrɔ mbe pan
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ naa,
katugu nanjara jatere wi yɛn pe ni.
Pee si Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn.

5 Izirayɛli woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi
yɛn na pe jɛrɛgi.
Izirayɛli woolo naa Efirayimu cɛnlɛ
woolo pe yaa ka to pe kajɔɔgɔ
ki kala na.
Zhuda tara woolo pe yaa ka pinlɛ
mbe to pe ni fun.
6 Pe yaa kari pe simbaala naa
pe nɛrɛ ti ni mbe sa Yawe
Yɛnŋɛlɛ li lagaja.
Ɛɛn fɔ pe se kali yan,
katugu lì laga pe na.
7 Pè Yawe Yɛnŋɛlɛ li java,
katugu pè kɛɛnrɛ piile se.
Koni, yeŋge nuŋgba ni, poro naa pe
yarijɛndɛ ti ni pe yaa tɔngɔ
mbe wɔ wa.

Malaga ŋga ki yaa to Izirayɛli woolo naa Zhuda tara woolo pe sɔgɔwɔ

† **4:15 4.15:** Bɛti Avɛni mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Tipege go. Betɛli ca ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yeri Bɛti Avɛni. Betɛli mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ go. Ki wagati wi ni, Giligali naa Betɛli cara to tìla pye yarisunndo gbɔgɔsara nda pàa pye na jate jɛŋgɛ, pa Izirayɛli woolo pàa pye na kee wa, ma saa na yarisunndo ti gbogo. † **4:17 4.17:** Efirayimu wi yɛn Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn lo la nuŋgba, ɛɛn fɔ lagamɛ, maga logo Efirayimu, ko yɛn na para Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ po sɛnrɛ na. † **5:2 5.1-2:** Mizipa ca, naa Tabɔri yanwiga konaa Shitimu ca ki ni, tìla pye lara nda ti yɛn yarisunndo gbɔgɔsara.

8 Ye simbapɔlɔ yɛnnɛ mbanlaga ki
win wa Gibeya ca,
ye mbanlaga ki win wa Arama ca!
Ye malaga kɔnŋgɔlɔ wa wa Bɛti
Avɛni ca.
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo, ye juguye pe
yɛn ye puŋgo na.
9 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka
tɔngɔ mbe wɔ wa
jɔlɔgɔ pilige ki na.
Ŋga mi yɛn na yuun Izirayɛli tara
cɛngɛlɛ ke kan, ki yɛn kase-
lege.
10 Zhuda tara teele pe yɛn paa leele
mbele pe maa tara kɔngɔlɔ ke
woo wa ke yɔngɔlɔ ke ni, na
ka tari pe tara ti na.
Na naŋgbanwa kala li yaa to pe na
paa lafogo tɔnmɔ yɛn.
11 Kiti ŋa wi yaa kɔn Efirayimu cɛnlɛ
woolo pe na, wi yaa jɔlɔgɔ wa
pe na mbe pe jɔgɔ;
katugu pège kɔn maga tɛgɛ, mbe
taga yaara nda ti yɛn go fu
woro to puŋgo na.
12 Ki kala na, mi yaa Efirayimu cɛnlɛ
woolo pe jɔgɔ
paa yɛgɛ ŋga na fyɛnrɛ ma kaa
yaraga jɔgɔ we.
Mi yaa Zhuda tara woolo pe jɔgɔ
fun paa yɛgɛ ŋga na sag-
banfɔɔngɔ tipege ma lere jɔgɔ
we.
13 Efirayimu cɛnlɛ woolo pè pe yama
pi jɛn,
Zhuda tara woolo pè pe sagbanra ti
yan.
Kì pye ma, Efirayimu cɛnlɛ woolo
pè kari wa Asiri tara fɛnnɛ pe
yeri.
Pè pitunmbolo torogo wa ki tara ti
wunluŋgbɔɔ Yarɛbu wi yeri
wi pe saga.
Ɛɛn fɔ, wo se ya mbe ye sagala,
wi se ya mbe ye sagbanra ti wɛrɛ
pye.
14 Katugu mi jate, mi yaa ka yiri Efi-
rayimu cɛnlɛ woolo pe kɔrɔgɔ
paa jara yɛn,
mbe yiri Zhuda tara woolo pe
kɔrɔgɔ paa jara yirifɔnŋɔ yɛn.
Mi jate mi yaa ka gboro ti pye,
mbe si kari na kagboro ti ni.
Mi yaa kari ti ni lere kpɛ se ya mberi
shɔ na yeri.
15 Kona mi yaa yiri mbe kari mbe
sɔngɔrɔ wa na cɛnsaga,
fɔ pe ka saga jɛn fɔ pe yɛn kajɔɔgɔ
pyefɛnnɛ mbe sɔngɔrɔ
mbanla lagaja.
Jɔlɔgɔ ki ka ka gbɔgɔ pe na, pe yaa
kanla lagaja.

6

Izirayɛli woolo pè yo
pe yaa sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

1 Ye yɛn na yuun fɔ:
«Ye pan we sɔngɔrɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kɔrɔgɔ.
Lo lì we wɛlɛgɛ,
ɛɛn fɔ li yaa we sagala.
Lo lì we gbɔn,
ɛɛn fɔ li yaa we wɛrɛ pye.
2 Li yaa yinwege kan we yeri sanni
piliye shyɛn,
ki pilige taanri wogo, li yaa we
yirige,
we yaa la we yinwege ki piin li yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
3 Ye ti we Yawe Yɛnŋɛlɛ li jɛn,
weli lagaja weli jɛn.
Ki woro na we kɔɔn shyɛn, lalaaga
ki ma pan yɛgɛ ŋga na,
pa li yaa ka pan mbe we saga ma.
Li yaa ka pan we kɔrɔgɔ paa tisaga
yɛn,
paa kanga tisaga yɛn, ŋga ki ma pan
ma tara ti yinŋgi.»

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yɔn sogomɔ
kaan, ma yo fɔ:
«Yoro Efirayimu cɛnlɛ woolo, mbe
yiŋgi pye ye na?
Yoro Zhuda tara woolo, mbe yiŋgi
pye ye na?
Ye kagbaraga kila mɔ paa pinliwɛ
yɔn fɔɔngɔ yɛn,
ki yɛn paa yirifaga mɛŋgɛ yɛn, ŋga
ki ma yangara.
5 Ki kala na, mìlan yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yirige ma pe wa ye
na;
a mì jɔlɔgɔ wa ye na na yɔn sɛnrɛ ti
ni.

Na kiti wi yaa to ye na paa yɔnlɔ
yanwa yɛn.
6 Katugu kagbaraga ko ki yɛn mala
ndanla, ɛɛn fɔ yaayoro saara
to ma ti yɛn mala ndanla.
Leele panla jɛn Yɛnŋɛlɛ ko ki yɛn
mala ndanla ma wɛ saara so-
goworo to na†.»

Izirayɛli woolo pe yɛn na kapegbɔrɔ piin

7 «Yànla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ paa yɛgɛ
ŋga na Adama ca† kìla ki pye
we.
Pa yànla fanla wa ki laga ki na.
8 Galaadi† ca kì kanŋga ma pye
kapege pyefɛnnɛ ca.
Leele mbele pè gbo pe kasanwa pi
yɛn wa lagapyew.
9 Beŋganri pyefɛnnɛ pe ma lara na
leele pe singi yɛgɛ ŋga na,
pa saraga wɔfɛnnɛ ŋgbelege ki ma
lara na leele pe singi ma,
wa Sishɛmu† ca kologo ki na,
mbaa pe kuun.
Ki wogo ki yɛn katijaanga.
10 Mì katijangara yan wa Izirayɛli
tara.
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na
nanjara piin, ma ti a Izirayɛli
woolo pè cɛn fyɔngɔ ni.
11 Yoro fun Zhuda tara woolo,
yarilire kɔngɔ yɛn ma
gbɛgɛlɛ† ye kan,
na mi ka kaa jaa mbanla woolo pe
wɔ wa kulowo pi ni sanga ŋa
ni we.

7

1 Na mi kaa jaa mbe Izirayɛli woolo
pe shɔ sanga ŋa ni,
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kajɔgɔrɔ
to naa Samari tara fɛnnɛ pe
tipere ti ni, to ti ma yiri funwa
nà;
katugu pe maa nambara piin.
Yoolo pe yɛn na kɔɔrɔ ti kaari na
yiin wa yinrɛ ti ni,
beŋganri pyefɛnnɛ pe yɛn na tuun
leele pe na wa ca nawa
koŋgolo ke ni.
2 Pe woro naga sɔnri wa pe kotogo
na fɔ mi yɛn na jatere piin pe
kapere ti ni fuun ti na.
Koni, pe kapere tì pe maga la-
gapyew;
na yɛgɛ yɛn ti ni fuun ti na.»

Izirayɛli woolo pe yɛn na yɔn nii wunlumbolo pe na

3 «Pe maa tipege ki piin na wunlum-
bolo pe nawa pi yinŋgi,
na nambara wi piin na kundigile pe
nawa pi yinŋgi.
4 Pe ni fuun pe yɛn jataala naa
nandaala.
Pe yɛn paa buru fɔsaga yɛn, ŋga
buru wafɔ wì kasɔn ŋgbanli
gbɛri wa ki ni.
Maga lɛ wì muwɛ pi gbɔn, wi woro
na kasɔn ki gbegele naa, fɔ
muwɛ mba pì gbɔn pi sa fɛ pi
yiri.
5 Pe kaa pe wunlunaŋa wi fɛti wi
piin pilige ŋga ni,
legbɔɔlɔ pe ma tin duvɛn wi ni fɔ ma
pye yambala.
Wunlunaŋa wi maa kɛɛ ki sanga ki
leele mbele pe maa tɛgɛ lere
na pe kan.
6 Mbele pe maa yɔn lemɛ pi piin, pe
kotogo ki yɛn ma wɛri pe na
paa buru fɔsaga yɛn.
Yembinɛ li ni fuun li ni, pe
naŋgbanwa gbɔɔ pi ma sogo,
ɛɛn fɔ laga ka ka laga, pe
naŋgbanwa gbɔɔ pi ma yiri
pe ni paa kasɔn ŋgbanli yɛn.
7 Pe ni fuun pe yɛn ma wɛri paa buru
fɔsaga yɛn;

† **6:6 6.6:** Yomi 21.3; Mati 9.13; 12.7 † **6:7 6.7:** Ŋga kì yo fɔ: *Adama ca,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnpiile pe woro ma filige. Ki yɛn ndɛɛ ki yɛn na para sɛnwee koŋgbanŋa Adama wi kapege ko sɛnrɛ na, nakosima Adama ca woolo pàa kapege ka pye, ki yɛn na para ko sɛnrɛ na; Zhozu 3.16. † **6:8 6.8:** Galaadi ŋa wi sɛnrɛ tì yo lagamɛ, ki yaa pye ndɛɛ ca layi ko; 2 Wunlu 15.25. † **6:9 6.9:** Sishɛmu ca kìla pye faa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga, Zhozu 24.1konaa ma pye ca ŋga pe yaa la karafa wa ki ni, Zhozu 20.1-7. Ki yaa pye ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ pàa kaa na leele pe yɛgɛ kɔɔn, jaŋgo paga ka saa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa. † **6:11 6.11:** ***Yarilire kɔngɔ yɛn ma gbɛgɛlɛ* ko kɔrɔ wo yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe na.**

pe maa pe yɛkeele pe tɔnri.
Pe wunlumbolo pe yɛn na kuun,
ɛɛn fɔ wa kpɛ woro nala mɛgɛ ki yinri.

8 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pè pe yɛɛ pinlɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni,
pe yɛn paa wɔn yɛn, ŋa pe suu wa mboo kanŋga wa kasɔn ki na.
9 Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yɛn na pe fanŋga ki koo pe ni,
ɛɛn fɔ poro jate pe sigi jɛn.
Pe yɛn na lee na yinzifire yinrigi,
ɛɛn fɔ poro jate pe sigi jɛn.

10 «Izirayɛli woolo pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yɛn na pe jɛrɛgi.
Ɛɛn fɔ, pee sɔngɔrɔ mbe pan mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ.
Konaa ki ni fuun, pe woro nala lagajaa.
11 Efirayimu cɛnlɛ woolo pè kanŋga ma pye paa ca ketenɛ yɛn, na li yɛn lembige ma pye tijinliwɛ fu.
Ezhipiti tara fɛnnɛ poro pe yɛn na yinri ma yo pe pe saga,
pa pe yɛn na kee Asiri tara fɛnnɛ poro kɔrɔgɔ ma yo pe pe saga.
12 Ɛɛn fɔ mbe pe ta wa konɔ paa kee,
mi yaa na mɛrɛ ti jan pe na.
Mi yaa pe yigi mbe pe jaanri, paa yɛgɛ ŋga na pe ma sannjɛlɛ yigi we.
Mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo pe kan wa pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ†.
13 Jɔlɔgɔ yɛn pe wogo,
katugu pè fe ma laga na na.
Jɔgɔwɔ gbɔɔ yaa gbɔn pe na,
katugu pè yiri ma je na na.
Mi wo na, mila daga mbe pe shɔ,
ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ yagbogolo finlɛlɛ na tari na na.
14 Pe woro na gbele nala yinri mbe pe saga, pe kotogo ki ni fuun ni.
Ɛɛn fɔ pè koro na gbele wa pe sinlɛsara.
Pe maa pe yɛɛ gbogolo, mbe ta mbe bile naa duvɛn fɔnŋɔ ta†.
Kona, pe mɛɛ pe yɛɛ lali na ni.

15 «Muwi mì pe naga, ma fanŋga kan pe yeri;
ɛɛn fɔ mi wo na, kapege pe yɛn na jate na ni.
16 Na pe ka sɔngɔrɔ, paa sin mbe pan mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na na kɔrɔgɔ.
Pè kolo paa sandiga yɛn, ŋga ki woro ma sin.
Pe yaa ka pe kundigile pe gbo tokobi ni pe sɛnjagara yomɔ pi kala na.
Leele pe yaa kaa tɛgɛ pe na wa Ezhipiti tara.»

8

Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban li woolo pe ni

1 Ye simbapɔlɔ yɛnrɛgɛ mbanlaga ki win ye leele pe yeri!
Jɔlɔgɔ yɛn na paan mbe to Yawe Yɛnŋɛlɛ lì woolo pe na paa yɔn yɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Katugu Izirayɛli woolo pànla yɔn finliwɛ pi jɔgɔ,
pè yiri ma je na lasiri wi na.
2 Pe yaa kaa gbele mbaa na saga jaa, mbaa yuun fɔ:
‹We Yɛnŋɛlɛ, woro Izirayɛli woolo wele, pa wɔ̀ɔn jɛn yɛɛn!›
3 Izirayɛli woolo pè je ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ki na.
Ki kala na, pe juguye pe yaa ka pe purɔ.
4 Pe ma wunlumbolo tɛgɛ pe yɛɛ go na,
mbe sigi ta pe silan yewe.

† **7:12 7.12:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo pe kan wa pe gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Na mi ka ta mbege logo mbe yo fɔ pe gbogolo, mi yaa pe yigi.* † **7:14 7.14:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe maa pe yɛɛ gbogolo, mbe ta mbe bile naa duvɛn fɔnŋɔ ta,* ft Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Pe maa pe yɛɛ witire ti kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, mbe ta mbe bile naa duvɛn fɔnŋɔ ta.* Ye wele wa Zhere 41.5 laga ki ni.

Pe ma teele tɛgɛ pe yɛɛ go na,
mbe sigi ta pe sigi yo na kan.
Pè yarisunndo yanlɛrɛ gbegele pe yɛɛ kan pe warifuwe naa pe tɛ wi ni,
a ko pye pyelɔmɔ pa mbe pe tɔngɔ.

5 «Samari tara fɛnnɛ, mi ŋa ye Yɛnŋɛlɛ, mì je ye napige yanlɛgɛ ki na.
Mì nawa ŋgban ye ni.
Ye se ya mbe ye yinwege ki pye fyɔngɔ fu fɔ sa gbɔn wagati wiwiin?
6 Ye napige yanlɛgɛ pa kì yiri wa yoro Izirayɛli woolo ye yeri.
Kapyɔ jɛnfɔ wìgi gbegele.
Ki woro Yɛnŋɛlɛ.
Ki kala na, ki Samari tara napige yanlɛgɛ ki yaa ka purugu mbe wɔ wa.
7 Ki kaa pye tifɛlɛgɛ ko yè lugu paa yariluguro yɛn,
tifɛlinjolo ye yaa ka ta paa yarilire yɛn.
Na bile wii fuuru,
wi se pire le.
Ali na wi ka si fuuru mbe pire le,
tara ta yɛgɛ woolo pe yaa ka kari ki yarilire pire ti ni.

8 «Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ Izirayɛli woolo pè koli ma kari pe ni.
Koni, pe mbele wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
pe yɛn paa yaraga ka yɛn, ŋga ki kala woro lere na.
9 Katugu pè kari wa Asiri tara.
Yan sofile wi ma koro wi yɛɛ kan,
ɛɛn fɔ Efirayimu cɛnlɛ woolo poro na, pè kɛɛnlɛ ta pe yɛɛ kan.
10 Ali mbege ta pè yarikanra lɛgɛrɛ kan cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yeri,
koni wagati wì gbɔn mbe pe gbogolo.
Sanni jɛnri pe yaa la jɔlɔ wunlumbolo piile pe wunluŋgbɔɔ wi kɛɛ.

11 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pè saraga wɔsara lɛgɛrɛ kan,
mbaa kapere ti kala yagawa jasaara woo wa ti na.
Ɛɛn fɔ ki saraga wɔsara tì kan, a paa kapere piin.
12 Ali na mi kanla lasiri sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ yɔnlɔgɔsaga lɛgɛrɛ na mberi kan pe yeri,
ti yaa pye pe yɛgɛ na paa sɛnrɛ nambannda yɛn.
13 Pe ma saraga yaayoro ti wɔ na yeri mari gbo,
mari kara ti ka.
Ɛɛn fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe saara tii na ndanla.
Koni, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mi yɛn na jatere piin pe kajɔgɔrɔ ti na,
mi yaa ka pe kajɔgɔrɔ ti fɔgɔ tɔn pe na.
Poro wo na, pe yaa ka sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara naa.
14 Izirayɛli woolo pè fɛgɛ pe dafɔ wi na,
ma wunlumbolo yinrɛ kan pe yɛɛ kan.
Zhuda tara woolo pè malaga sigecara lɛgɛrɛ kan.
Ɛɛn fɔ mi yaa ka kasɔn le ti ni.
Kasɔn ki yaa ka pe wunluwɔ yinrɛ ti sogo.»

9

Izirayɛli woolo pe yaa ka jaraga cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ

1 Izirayɛli woolo yaga kaa yɔgɔri dɛ!
Yaga kaa nayinmɛ nii paa tara sannda ti woolo pe yɛn;
katugu ye yɛn na nanjara piin ma je ye Yɛnŋɛlɛ li na.
Ye nanjara sara ŋa ye yɛn na taa wa yarilire sunsara ti ni, wo wi yɛn ma ye ndanla.
2 Ɛɛn fɔ bile ŋa pe ma sun wa yarilire sunsaga ki na,
konaa sinmɛ liwoo mba pe ma wɔ wa sinmɛ wɔsaga ki ni,
ti se ka pye pe woro.
Duvɛn fɔnŋɔ ŋa pe yɛn na singi, wi se pe bɔ.
3 Pe se ka cɛn wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li tara ti ni naa.
Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara.

Pe yaa ka saa yaakara nda ti yɛn
fyɔngɔ ni ti kaa wa Asiri tara.
4 Duvɛn saraga ŋga pe ma wo pe se
ka ka wɔ mi ŋa Yawe Yɛnnɛlɛ
na yeri naa.
Pe saara ti se ka Yɛnnɛlɛ li ndanla
naa.
Pe saara yaakara ti yaa ka pye pe
yeri paa kunwɔ suro yɛn.
Mbele fuun ka ta ka, pe yaa cɛn
fyɔngɔ ni.
Pe saara yaakara ti yaa pye poro
nuŋgba woro.
Pe se ka ye ti ni wa mi ŋa Yawe
Yɛnnɛlɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.

5 Yiŋgi ye yaa ka pye shɛrɛgɛ fɛti
piligbɔgɔ ki na?
Yiŋgi ye yaa ka pye Yawe Yɛnnɛlɛ li
shɛrɛgɛ fɛti pilige ki na?
6 Ye wele, pe mbele pe yɛn na kee,
katugu pe tara tì jɔgɔ.
Ezhipiti tara to ti yaa pe yaara wɔ.
Ɛɛn fɔ Mɛfisi† ca ko ki yaa ka pye pe
fanra re.
Yanpege ki yaa ka yiri mbe pe wari-
fuwe tiyɔɔn wi tɔn.
Wuuro ti yaa ka fi wa pe paara yinrɛ
ti ni mberi tɔn.

7 Yawe Yɛnnɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa ye
na wagati ŋa ni, wila paan.
Kapere ti sarapilige ki yɛn na paan.
Izirayɛli woolo pe daga mbe ko jɛn.
Ye maa yuun fɔ Yɛnnɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ wi yɛn yarafɔ.
Yɛnnɛlɛ li yinnɛ li yɛn lere ŋa ni wi
yɛn tijinliwɛ fu fɔ.
Ye kambasinnde ti lɛgɛwɛ po pì pan
ko ni.
Ye kapere ti lɛgɛwɛ ndorogo ko kì
pan ko ni†.

8 Ŋa wi maa Efirayimu cɛnlɛ woolo
pe kɔrɔsi,
Yɛnnɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wowi, wi yɛn
Yɛnnɛlɛ li ni.
Ma si yala, pe yɛn na mɛrɛ jaan wi
na wa wi torosaga pyew ki ni
mboo yigi.
Pe yɛn na kapege cɛnlɛ pyew ki piin
wi na, ali wa wi Yɛnnɛlɛ li go
ki ni.
9 Pè pe yɛɛ kan kapere pyege ki yeri
jɛŋgɛ,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye na piin faa
wa Gibeya ca we.
Yawe Yɛnnɛlɛ li jatere wi yaa pye pe
kajɔgɔrɔ ti na.
Li yaa jɔlɔgɔ wa pe na pe kapere ti
kala na†.

Jɔlɔgɔ yaa to yarisunndo gbɔgɔfɛnnɛ pe na

10 Yawe Yɛnnɛlɛ lì yo fɔ:
«Izirayɛli woolo pe kala làa na
ndanla,
paa yɛgɛ ŋga na lere ma ka saa
ɛrɛzɛn pire nda tì pe ta yan
wa gbinri wi ni.
Mìla ye tɛlɛye pe jate
paa yɛgɛ ŋga na lere ma ka saa
figiye pire koŋgbannda nda tì
pe ta yan.
Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa kari ma saa gbɔn
wa Baali Pewɔri laga ki na,
a pè si saa pe yɛɛ kan ki yarisunŋgo
tijaanga ki yeri.
Kona, a pè si kanŋga ma pye yariti-
jangara
paa yarisunŋgo ŋga kì pe ndanla ki
yɛn†.
11 Gbɔgɔwɔ mba pi yɛn Efirayimu
cɛnlɛ woolo pe yeri, pi yaa kɔ
mbe wɔ wa,
paa yɛgɛ ŋga na sannjɛgɛlɛ ma yiri
sire na ma kari we.
Pe se ka pyɔ se naa,
jɛlɛ se ka pye kugbɔ ni naa,
jɛlɛ se ka kugbɔ lɛ naa.
12 Ali na pe ka piile ta mbe pe baro,
sanni pe sa lɛ, mi yaa pe gbo pe yeri.
Kaselege ko na, na mi ka ka je pe na,
jɔlɔgɔ yaa pye pe wogo.

13 «Naa mìla Efirayimu cɛnlɛ woolo
pe yan sanga ŋa ni, pàa pye
ndɛɛ Tiri ca koyi,

† **9:6 9.6:** Ko sanga wo ni, Mɛfisi ca ko kìla pye Ezhipiti tara ti cagbɔgɔ ye. † **9:7 9.7:** Luki 21.22
† **9:9 9.9:** Kiti 19.1-30 † **9:10 9.10:** Nɔmbu 25.1-5

ko ŋga ki yɛn ma kan laga tiyɔngɔ na.
Ɛɛn fɔ Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka pe piile pe lɛ mbe kari pe ni wa pe gbofɔ wi yeri.

14 «Ee, Yawe Yɛnŋɛlɛ, yaraga ka kan pe yeri.
Yiŋgi ma yaa si kan pe yeri?
Jɛɛlɛ pe kan jambasere ni,
ma ti pe yinriwɛ pi waga pe na.»
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo naa fɔ:
«Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tipewe pi ni fuun pì yiri funwa na wa Giligali ca.
Pa pe kala lìlan mbɛn wa ki laga ki na.
Mi yaa pe purɔ mbe pe yirige wa na go ki ni pe katijangara ti kala na.
Pe se koro mbanla ndanla naa.
Pe teele pe yɛn leele mbele pè yiri ma je.

16 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pe wogo kì jɔgɔ.
Pe ndire tì fɔngɔ.
Pe se ka piile ta naa.
Ali paga si piile ta,
mi yaa ki piile mbele pe yɛn ma pe ndanla pe gbo.
17 Na Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe wa,
katugu pee logo li yeri.
Pe yaa kaa yanri la toro faa wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.»

10

Jɔlɔgɔ yaa to Izirayɛli tara wunluwɔ pi na

1 Izirayɛli woolo pàa pye paa ɛrɛzɛn tirige tiyɔngɔ yɛn,
ŋga kìla pye na sɛni fɔ jɛŋgɛ.
Naa ki pire tila kaa na lege,
a pè si pe sunzara ti lɛgɛ.
Naa pe tara tila kaa na yɔngɔ na kee yɛgɛ,
sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda pè yerege yerege na sunnu ti na, a pè siri fere.
2 Kila pe kɔɔn shyɛnzhyɛn wa pe nawa,
ɛɛn fɔ koni, pe yaa pe kapere ti go kala li lɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa pe sunzara ti jaanri,
mbe pe sinndɛɛrɛ titɔɔnrɔ nda pè yerege na sunnu ti na ti jɔgɔ.

3 Koni pe yaa kaa yuun fɔ:
«Wunluwɔ woro we yeri;
katugu wee fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
Ali na wunluwɔ ka pye wa yɛrɛ, yiŋgi wi mbe ya yɔn we kan?»
4 Go fu sɛnrɛ pe maa yuun.
Pe maa wuguro jagara wungu na pe yɛɛ kaan,
na yɔn finliwɛ nii pe yɛɛ ni sɛnwara ni.
Ki kala na, kiti kɔnkagala kè lɛgɛ pe sɔgɔwɔ†,
paa yɛgɛ ŋga na yan ŋga shɔnrɔ ni ki ma fi wa sɔnŋgooro ti ni wa kɛrɛ we.

5 «Samari ca woolo pe yɛn na fyɛ Bɛti Avɛni ca napige yanlɛgɛ ŋga ki yɛn pe yarisunŋgo ki wogo na;
katugu pe yarisunŋgo ki gbɔgɔwɔ pì kɔ ma wɔ wa pe sɔgɔwɔ.
Ki woolo pe yɛn na kunwɔ gbelege gbele ki wogo na,
poro naa saraga wɔfɛnnɛ mbele pàa pye na yɔgɔri ki faa gbɔgɔwɔ pi wogo na we.
6 Pe yaa ka kari ki yarisunŋgo ki ni wa Asiri tara,
mbe saga kan wunlunaŋa gbɔɔ Yarɛbu wi yeri yarikanga.
Kona, fɛrɛ yaa ka Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yigi.
Izirayɛli woolo pe yaa ka fɛrɛ shɔ pe kapyere ti kala na.

7 «Samari ca ki wogo kì kɔ!
Ki wunlunaŋa wi wogo kì kɔ
paa yɛgɛ ŋga na kanŋgekɔngɔ ma kaa pye tɔnmɔ mba pila fuun na kee pi go na.

† **10:4 10.4:** Laga ŋga kì yo fɔ: *Kiti kɔngɔ kì lɛgɛ pe sɔgɔwɔ,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: *Kasinŋge ki yɛn pe yɛgɛ na paa yɛgɛ ŋga na yan ŋga shɔnrɔ ni ki ma fi wa sɔnŋgooro ti ni wa kɛrɛ we.*

8 Sunzara nda wa tinndiye pe na wa Bɛti Avɛni ca,
to nda Izirayɛli woolo pàa pye na kapege piin wa ti na,
ti yaa tɔngɔ mbe wɔ wa.
Wuuro naa yanpege yaa ka fi wa pe saara wɔsara ti na.
Kona, pe yaa kaa ki yuun yanwira ti kan fɔ:
‹Ye we lara!›
mbaa ki yuun tinndiye pe kan fɔ:
‹Ye toori we na†!›

9 «Maga lɛ wa Gibeya ca kala li pyewagati wi na,
Izirayɛli woolo yè kapege pye;
ye fa ya mbe kanŋga.
Naga yɛn ma, ki woro ma yala malaga ki to kapegbɔgɔ pyefɛnnɛ pe na wa Gibeya ca wi le†?
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Wagati ŋa ka kanla ndanla, mi yaa pe kapere ti fɔgɔ tɔn pe na.
Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ yaa ka gbogolo mbe yiri pe kɔrɔgɔ.
Pe yaa ka pe pɔ yɔngɔwɔ ni mbe kari pe ni pe kapere lɛgɛrɛ ti kala na.

11 «Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn paa nasumboro yɛn, ŋa wì koro ma yɔn.
Mbaa yarilire ti tangala mbaa ti pire ti woo, ki yɛn ma pe ndanla.
Ɛɛn fɔ mi yaa nɛrɛ tunŋgo pyetige taga wa pe yɔlɔgɔ tiyɔngɔ ki na,
mbe falinɛrɛ capire pɔ pe na.
Zhuda cɛnlɛ woolo pe yaa la kɛɛrɛ ti wari,
Zhakɔbu cɛnlɛ woolo pe yaa la lawaraga ki kanimboro ti yaari.

12 «Yaa kasinŋge piin,
pa ye yaa kajɛŋgɛ ta wa tɔnli.
Ye ye jogo wi kanŋga,
katugu wagati wì gbɔn ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagaja,
fɔ li ka sa pan li ye pye lesinmbele.
13 Ɛɛn fɔ yè tipege pye,
a yè kambasinŋge ta tɔnli,
ma yagbogowo tɔnli ta ma li;
katugu yè ye jigi wi taga ye yɛɛra fanŋga ko na,
ma ye jigi wi taga ye maliŋgbɔɔnlɔ pe lɛgɛwɛ po na.
14 Ki kala na, malaga tinmɛ yaa ka yiri wa ye woolo pe sɔgɔwɔ.
Pe yaa kaa malaga sigecara ti jaanri,
paa yɛgɛ ŋga na wunlunaŋa Shalima wìla Bɛti Aribɛli ca ki tɔngɔ malaga gbɔnpilige ki na we.
Ki pilige ŋga pàa nɛɛlɛ pe purugu ma pinlɛ pe piile pe ni we.
15 Betɛli ca kala li yaa ka ŋga taga ye na koyi yɛɛn,
kapege ŋga yè pye ma saa toro ki da wi na ki kala na.
Na laga ki ka kaa paan mbe laga sanga ŋa ni, malaga ki lɛsaga,
ko yaa yala pè kɔ Izirayɛli tara wunlunaŋa wi na makɔ.»

11

Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga pyege Izirayɛli woolo pe kan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Izirayɛli wìla pye pyɔ sanga ŋa ni, wìla pye mala ndanla.
A mì si wo ŋa na pinambyɔ wi yeri maa wɔ wa Ezhipiti tara†.
2 Ɛɛn fɔ, ali mbege ta mìla pye naa yinri,
wìla pye naa yɛɛ lali na ni.
Na woolo pè saara wɔ yarisunndo Baali ti yeri,
ma wusuna nuwɔ taan sogo yarisunndo ta yɛgɛ mɛgɛ ni.
3 Ma si yala, muwi mìla Efirayimu wi yigi kɛɛ na
maa fɔrɔgɔ tangala li ni.
Ɛɛn fɔ, pe sila ki jɛn mbe yo fɔ muwi mìla pye na pe kala li yɔngɔ.
4 Mìla pe yigi tiyɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛnwee yigi we,
ma mara pe na ndanlawa ni.

† **10:8 10.8:** Luki 23.30; Naga 6.16 † **10:9 10.9:** Kiti 19.1-30 † **11:1 11.1:** Ɛki 4.22; Mati 2.15

Mìla pye pe yeri paa to yɛn, ŋa wùu pyɔ lɛ maa mara wi mbatelege na†.
Mìla pye na yaakara kaan pe yeri.

5 «Izirayɛli woolo pe se sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ti ni naa.
Ɛɛn fɔ Asiri tara wunlunaŋa wo wi yaa cɛn pe go na,
katugu pè je mbe sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ.
6 Tokobi wi yaa ka jɔgɔwɔ pye wa pe cagbɔrɔ ti ni,
mbe pe cara ti yeyɔnrɔ sɔgɔyaara ti jɔgɔ;
wi yaa pe ni fuun pe gbo,
pe jatere pee kagala ke kala na.
7 Na woolo pège kɔn maga tɛgɛ ma yiri ma je na na.
Paa pe yinri ma yo pe yɛgɛ wa mi ŋa yaara ti ni fuun ti go na na yeri,
ɛɛn fɔ wa kpɛ si yɛnlɛ mbanla gbɔgɔ.

8 «E, Efirayimu cɛnlɛ woolo, mi mbe ya mbe je ye na mɛlɛ?
Yoro Izirayɛli woolo, mbe ya mbe ye le ye juguye pe kɛɛ mɛlɛ?
Yège yan mbe ya mbe kapege pye ye na paa yɛgɛ ŋga na kìla pye Adima ca ki na le?
Yège yan mbe ya mbe ye pye paa Zeboyimu ca ki yɛn le?
Na jatere wì piri na na,
a ye yinriwɛ na ta fɔ jɛŋgɛ†.
9 Mi se ye yigi mbe yala na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni.
Na jatere wi woro mbe Efirayimu cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ naa;
katugu mi woro sɛnwee,
mi yɛn Yɛnŋɛlɛ.
Mi yɛn ŋa wi yɛn kpoyi laga ye sɔgɔwɔ.
Mi se pan naŋgbanwa ndorogo ni ye kɔrɔgɔ.»

10 Pe yaa ka taga mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na puŋgo na;
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, na magala li ka ka yiri paa jara magala yɛn, na piile pe yaa yiri wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri mbaa fee mbaa seri, mbaa paan.
11 Pe yaa ka yiri wa Ezhipiti tara mbaa fee mbaa seri, mbaa paan paa sannjɛlɛ yɛn,
mbe yiri wa Asiri tara mbaa paan paa jɛndɛtuwa yɛn.
Mi yaa ti pe sa cɛn wa pe tara ti ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.

12

Yɛnŋɛlɛ làa Zhakɔbu setirige piile pe jɛrɛgi

1 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na finlɛlɛ nala mari.
Izirayɛli woolo pe yɛn nala fanla na mari.
Ɛɛn fɔ Zhuda cɛnlɛ woolo poro yɛn na tanri bere mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na ni,
pè koro sinmbele mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kpoyi na ni†.
2 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na pe yɛɛ baro tifɛlɛgɛ ko ni,
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ† ko pe taga ki na naga puro.
Yagbogolo koro pè koro na finlɛlɛ konaa na lewɛlɛwɛ kapyere piin pilige pyew.
Pè yɔn finliwɛ le Asiri tara fɛnnɛ pe ni.
Pe maa sinmɛ liwoo torogi wa Ezhipiti tara.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kiti kɔɔn Zhuda tara woolo pe na,

† **11:4 11.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Mìla pye pe yeri paa to yɛn, ŋa wùu pyɔ lɛ maa mara wi mbatelege na,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **11:8 11.8:** Adima naa Zeboyimu cara tìla pye wa Sodɔmu naa Gomɔri cara wasege ki ni. Naa Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti tɔngɔ sanga ŋa ni, ki cara shyɛn tìla tɔngɔ fun; Dete 29.23. † **12:1 12.1:** Ŋga kì yo fɔ: *Pè koro sinmbele mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na kpoyi na ni,* pèle ki kanŋga ma yo fɔ: *Pè koro sinmbele mbele pe yɛn kpoyi pe ni;* a pèle ki kanŋga naa ma yo fɔ: *Zhuda cɛnlɛ woolo pè yiri ma je mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na na, konaa ma je mbele pe yɛn kpoyi ma pye sinmbele pe na.* † **12:2 12.2:** Izirayɛli tara yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki yɛn tifɛlɛgɛ ŋga ki ma yaraga ki ni fuun ki waga, ma tara ti kanŋga gbinri, ŋa yaraga woro wa. Laga ki laga ŋga ki ni, yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ki yɛn ma taanla Asiri tara to ni.

li yaa ka yiri poro Zhakɔbu setirige
piile pe kɔrɔgɔ mbe yala pe
tangalɔmɔ pi ni.
Li yaa ka pe sara mbe yala pe
kapyere ti ni.

4 Sanga ŋa ni Zhakɔbu wìla pye wa
wi nɔ lara,
wìla wi nɔsepyɔ lenaŋa ŋa wìla
pye wi waan yɛnlɛ wi yigi wi
yeŋgbele li na†.
Naa wìla kaa yiri ma lɛ sanga ŋa ni,
a wì si ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni†.
5 Wìla ŋgbeli mɛrɛgɛ wi ni, ma ya
wi ni.
Zhakɔbu wìla gbele ma mɛrɛgɛ wi
yɛnri, ma yo wi yinmɛ tirige
wi na.
Wìla Yɛnŋɛlɛ li yan wa Betɛli ca.
Pa Yɛnŋɛlɛ làa para wi ni wa ki laga
ki na†.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn yawa pi ni fuun fɔ;
li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.
7 Ki kala na, ki daga ma sɔngɔrɔ ma
pan ma Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
Maa tanri kajɛŋgɛ naa kasinŋge
konɔ li na.
Mɔɔ jigi wi taga ma Yɛnŋɛlɛ li na.

8 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn paa
jawo pyefɛnnɛ yɛn,
mbele pè pe culo wi gbɔn maa piri.
Mbaa nii leele pe go na, ko ki yɛn ma
pe ndanla.
9 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yɛn na
yuun fɔ:
«Kaselege ko na, wè yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ta.
Wè penjagbɔrɔ ta.
Ɛɛn fɔ, ko ki ni fuun ŋga ko yɛn we
kɛɛ tunŋgo ko tɔnli.
Pe se ka kajɔɔgɔ ka kpɛ yan laga we
sɔgɔwɔ ki pye kapege.»

10 Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le,
maga lɛ yè yiri wa Ezhipiti tara.
Mi yaa ti yaa cɛɛn paara yinrɛ ni
naa,
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye na piin ye
shɛrɛgɛ fɛti piliye yi na we†.

11 Mìla para Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe ni,
ma yariyanra lɛgɛrɛ naga pe na.
Mìla yomiyɛgɛlɛ le Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn, a pè ke
wa ye kan.

12 Kì kaa pye Galaadi tara fɛnnɛ pe
yɛn mbasinmbele,
ki kala na, pe yaa kɔ wagafe.
Pe yɛn na napɛnɛ woo saraga wa
Giligali ca.
Ɛɛn fɔ pe saara wɔsara ti yaa
ka jaanri, mbe pye sinndɛɛrɛ
gbogolosara
wa kɛɛrɛ ti ni sɔnŋgooro ti sɔgɔwɔ.

13 Zhakɔbu wìla fe ma kari wa
Aramu tara,
wo ŋa Izirayɛli, wìla saa tunŋgo pye
wa jɛlɛ kala na, maa pɔri.
Jɛlɛ kala na, wìla pye na yaayoro
kɔnri mbe ta mboo pɔri†.
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo
pe yirige wa Ezhipiti tara
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa
fanŋga na.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa
fanŋga na làa pye na Izirayɛli
woolo pe kɔrɔsi†.

15 Efirayimu cɛnlɛ woolo pè Yawe
Yɛnŋɛlɛ li nawa pi ŋgban fɔ
jɛŋgɛ.
Ki kala na, legbogo kagala ŋgele pè
pye, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ti ki
go kala li to pe na,
mbe ti tifagawa kapyere nda pè pye
ti sɔngɔrɔ pe na.

13

Izirayɛli woolo pe tɔngɔkala

† **12:4 12.4:** Ŋga kì yo fɔ: *Wìla wi nɔsepyɔ lenaŋa ŋa wìla pye wi waan yɛnlɛ wi yigi wi yeŋgbele li na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wìla cɛn wi go na; Zhenɛ 25.26; 27.35-36. † **12:4 12.4:** Zhakɔbu wìla ŋgbeli Yɛnŋɛlɛ li ni laga ŋga na yege wele wa Zhenɛ 32.25-29laga ki ni. † **12:5 12.5:** Zhenɛ 28.10-22; 32.24-26 † **12:10 12.10:** Levi 23.42-43 † **12:13 12.13:** Zhenɛ 29.1-20 † **12:14 12.14:** Ɛki 12.50-51

1 Kìla pye, na Efirayimu cɛnlɛ woolo
paga para, lere pyew wi maa
fyɛ na seri.
Pàa pye cɛnsagbɔgɔ na wa Izirayɛli
tara,
ɛɛn fɔ pè kajɔɔgɔ pye, naa pàa
yarisunŋgo Baali ki gbɔgɔ we.
Kì pye ma, a pè ku.
2 Koni pe yɛn na ka tari pe kapere ti
na na kee yɛgɛ.
Pe yɛn na pe warifuwe wi yanni
na yaara yanlɛrɛ gbegele
yarisunndo,
na yarisunndo gbegele ma yala pe
yɛɛra jatere wi ni.
Ki yaara ti ni fuun ti yɛn kapyɔ
jɛnfɛnnɛ poro tunŋgo.
Pe maa ki yuun ti wogo na fɔ:
«Yaa saara woo ki yarisunndo ti
yeri.»
Mɛlɛ sɛnwee piile mbe sa ya paa
kɛyɛn waa warifuwe napire
yanlɛrɛ yɔlɔgɔ mbaa ti shari?
3 Ki kala na, pe yaa ka kɔ mbe wɔ
wa paa pinliwɛ yɔn kambaaga
yɛn,
paa pinliwɛ mɛŋgɛ yɛn, ŋga ki ma
yangara ma wɔ wa,
paa yarilire sigire yɛn, nda tifɛlɛgɛ
ki mari lɛ wa yarilire sunsaga
ma kari ti ni,
paa wirige yɛn, ŋga ki maa yinrigi
fenɛtiri ni na kee.

4 Ma si yala, muwi mi yɛn Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ le,
maga lɛ yè yiri wa Ezhipiti tara.
Yee Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ jɛn na mi ma.
Shɔfɔ wa yɛgɛ woro wa na mi ma.
5 Mi we, mi ye jɛn wa gbinri wi ni,
sanga ŋa ni yàa pye wa tara nda
tɔnmɔ woro wa.

6 Ɛɛn fɔ, naa pàa ka saa yaakara ta,
a pè si ka ma tin.
Naa pàa kaa ka ma tin sanga ŋa ni,
a pe nɛɛ pe yɛɛ gbogo.
Kì pye ma, a pè si fɛgɛ na na†.
7 Ki kala na, mi fun mi yaa pye pe
yeri paa jara yɛn, mbaa tuun
pe na,
mbe pye pe yeri paa kamɔlɔ yɛn,
ŋa wì lara na pe singi wa konɔ.
8 Mi yaa jangari mbe to pe na, paa
yɛgɛ ŋga na cɛngɛ jɔ urusi
paga ki pyɔ wi lɛ le ki tanla
ki ma jangari we.
Mi yaa ka pe lara ti walagi,
mbe pe ka paa jara nɔ yɛn.
Yanyaara ti yaa ka pe kɔɔnlɔ
yuroyuroyuro.

9 Yoro Izirayɛli woolo, pè ye tɔngɔ,
katugu yè yiri na kɔrɔgɔ;
yè yiri na kɔrɔgɔ, mi ŋa mbe ya mbe
ye saga we.
10 Ye wunlunaŋa wi yɛn se yeri san?
Wi pan wi ye shɔ wa ye cara ti ni
fuun ti ni ye!
Ye teele pe yɛn se yeri?
Poro mbele yàa pye naga yuun pe
wogo na fɔ:
«Ki yaga ma wunlunaŋa naa teele
kan we yeri.»
11 Mìla wunluwɔ kan ye yeri
naŋgbanwa ni.
Mi yaa kaa shɔ ye yeri naŋgbanwa
gbɔɔ ni†.

12 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe kajɔɔgɔ
ki yɛn ma gbegele ma tɛgɛ.
Pe kapege ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma
tɛgɛ.
13 Jɔlɔgɔ yaa to pe na paa yɛgɛ ŋga
na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi
ni we.
Pinambyɔ tijinliwɛ fu fɔ wi.
Wi sesanga wì pan ma gbɔn,
ɛɛn fɔ wi woro na jaa mbe yiri wa
wi nɔ lara.

14 Naga yɛn ma, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mbe yɛnlɛ mbe ki leele pe shɔ
kuulo tara ti yeri le?
Mbe yɛnlɛ mbe pe shɔ kunwɔ pi ni
le?
E kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se?

† **13:6 13.5-6:** Dete 8.11-17 † **13:11 13.11:** 1 Sami 10.17-24; 15.26 † **13:14 13.14:** ***E kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se? Kuulo tara, ma jɔgɔwɔ shɔnrɔ ti yɛn se?*** **Zhezu wi pitunŋɔ Pɔli wìla sɔngɔrɔ maga sɛnrɛ ti yo wa 1 Korɛn 15.55 laga ki ni, ma kɔrɔ fɔnŋɔ kan ki sɛnrɛ ti yeri, maga naga fɔ fanŋga woro kunwɔ pi ni.**

Kuulo tara, ma jɔgɔwɔ shɔnrɔ ti yɛn se†?
Mi se kaa pe wele yinriwɛ tawa ni naa.

15 Ali na ki ka pye Efirayimu cɛnlɛ woolo pè jiti yɛgɛ o yɛgɛ pe sefɛnnɛ nambala pe sɔgɔwɔ,
yɔnlɔ yirisaga tifɛlɛgɛ ŋga ki maa yaara waga ki yaa pan,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li tifɛlɛgɛ ki yirige mbe yiri wa gbinri wi ni.
Ki yaa pan mbe pe puluyo yi waga,
mbe pe kɔlɔye pe waga.
Pe juguye pe yaa ka pan mbe pe yarijɛndɛ tɛgɛsaga yaara to naa pe yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro ti koli mbe kari ti ni.

YƐNŊƐLƐ LI YAA KALI WOOLO PE SAGALA

14

14.1-10

1 Samari ca fɛnnɛ pe yaa ka pe kapere ti go kala li lɛ,
katugu pè yiri ma je pe Yɛnŋɛlɛ li na.
Pe juguye pe yaa ka pe gbo tokobi ni;
pe yaa ka pe piyɛngɛlɛ ke purugu wa tara ti na,
mbe pe jɛɛlɛ mbele kugbɔrɔ ni pe lara ti walagi.

Yɛnŋɛlɛ lì yo Izirayɛli woolo pe pe kapere ti jɛn peri yaga

2 Izirayɛli woolo, ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
katugu ye kapere to tì ye jan.
3 Ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
ye pan yege sɛnrɛ nda ti yo li kan fɔ:
«We kapere ti ni fuun ti kala yaga we na,
ma we yigi jɛŋgɛ.
We yaa lɔɔn sɔnni we yɔn sɛnrɛ ti ni ki pye saraga.
4 Asiri tara fɛnnɛ pe se ya mbe we shɔ.
We se ka lugu malaga gbɔnshɔnye na naa, mbe sa malaga gbɔn.
Yaara yanlɛrɛ nda wè gbegele we yɛɛra kɛyɛn yi ni, we se kari yeri naa mbe yo fɔ: ‹We Yɛnŋɛlɛ,›
katugu mboro ma ma pijiriwe wi yinriwɛ ta.»

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yaa Izirayɛli woolo pe mbas-inmɛ pi kala yaga pe na.
Pe yaa kanla ndanla fɔ jɛŋgɛ,
katugu na naŋgbanwa pì kɔ pe ni.
6 Mi yaa ka pye paa mɛŋgɛ yɛn, ŋga ki maa kajɛŋgɛ piin Izirayɛli woolo pe kan.
Kona pe yaa ka jiti paa masho pɔlɔ yarifyɛɛnrɛ yɛn,
mbe ndire kan paa Liban tara tigbɔrɔ ti yɛn.
7 Pe njere ti yaa ka tɔnlɔndɔnlɔ,
pe yaa ka pye mbe yɔn paa oliviye tige tiyɔngɔ yɛn,
mbaa nuwɔ taan yinrigi paa Liban tara tire ti woo pi yɛn.
8 Pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan, poro mbele pàa pye ma cɛn wa li yinmɛ pi ni.
Pe yaa kaa bile kɛrɛ kɔɔn.
Pe yaa ka jiti paa ɛrɛzɛn tirige yɛn.
Pe mɛgɛ ki yaa ka yiri paa Liban tara duvɛn wi yɛn.

9 «Yoro Efirayimu cɛnlɛ woolo, yiŋgi mi yaa pye naa yarisunndo to ni?
Muwi mi maa ye yɛnrɛwɛ pi nuru,
na ye go singi.
Muwi mi yɛn paa sipirɛsi tige yɛn, ŋga ki yɛn wɛtipiire ni sanga pyew.
Pa ye maa ye yarilire ti taa na yinrigi wa na yeri.»

10 Na lere ŋa ka pye mbe jilige,
wo mbe tijinliwɛ ta wa ki kagala ŋgele ke ni.
Na lere ŋa ka pye kajɛnŋɛ,
wo mbe ki kagala ŋgele ke kɔrɔ wi jɛn,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li koŋgolo ke yɛn ma sin.
Lesinmbele pe yaa la tanri wa ke ni,

ɛɛn fɔ mbele pè yiri ma je li na, poro
yaa la tuunri wa ke ni.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ZHOWƐLI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhowɛli wìla yariyanra yan konaa mari yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛ wi ni. Wìla gbatɔ yan, ŋa wì pan ma tara ti tɔn muŋga. Gbatɔ wìla pye paa maliŋgbɔɔnlɔ yɛn, mbele pè pan mbe tara ti tɔngɔ. Ko yɛn Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ŋga ki yɛn na paan. Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri ma yo pe sɔngɔrɔ pe pan li kɔrɔgɔ. Làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe pe shɔ konaa mbe duwaw pe na. Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ sanŋgala ke na, ɛɛn fɔ li yaa ka pye wa li woolo pe sɔgɔwɔ, mbe ti pe kapyegele kaa yɔngɔ kaa kee yɛgɛ. Pilige ka, Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yinnɛ li tirige sɛnwee pyew wi na.

Ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ yinrɛ nda tì tugbɔlɔ ko kayi ŋga fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ye, Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige ye...» Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ fɔ:

Janwa gbɔlɔ, janwa gbɔlɔ jɛnnɛ,
lo li yɛn wa kiti kɔnsaga gbun-lundɛgɛ ki ni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige kì yɔngɔ,
wa kiti kɔnsaga gbunlundɛgɛ ki ni.
Yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni ti yaa ka kanŋga diwi,
wɔnŋgɔlɔ ke se kaa yanwa yinrigi.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na gbanla wa Siyɔn yanwiga ki na,
li magala li yɛn na yinrigi wa Zheruzalɛmu ca.
Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn li woolo pe go sigefɔ,
poro mbele Izirayɛli woolo li yɛn pe larasaga (Zhowɛ 4.14-16).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Gbatɔ wìla pan ma tara ti tɔn muŋga *1.1-20*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri pe pe kapere ti jɛn peri yaga *2.1-17*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw li woolo pe na *2.18–3.5*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na *4.1-21*

Gbatɔ wo naa wawa pi ni, ti yaa tara ti jɔgɔ

1 Sɛnrɛ nda Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo Penuwɛli pinambyɔ Zhowɛli wi kan tori nda yɛɛn. Làa yo fɔ:
2 Yoro lelɛŋgbaara, yege sɛnrɛ nda ti logo!
Tara woolo ye ni fuun ye nuŋgbogolo jan, ye logo!
Ki kala cɛnlɛ na yaa la yan li pye ye wagati wi na le,
nakoma ma pye ye tɛlɛye pe wagati wi na le?
3 Yege kala li yo ye pinambiile pe kan,
ye pinambiile pe kali yɛgɛ yo pe pinambiile pe kan,
poro pinambiile poro mbe kali yɛgɛ yo pe pinambiile pe kan.
4 Kondo wì yarilire ti ka nda tì koro,
gbatɔ wì pan ma to ka.
Gbatɔ wì ka nda tì koro,
kambɛɛrɛ tì pan ma to ka.
Kambɛɛrɛ tì ka nda tì koro,
kambɛɛrɛ tugbɔɔrɔ tì pan ma to ka.
5 Yoro sinwɔɔlɔ wele, ye yɛn ye yiri yaa gbele!
Yoro duvɛn wɔfɛnnɛ wele, yaa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu pè duvɛn fɔnŋɔ wi kɔn wa ye yɔn na.
6 Cɛnlɛ là pan ma to na tara ti na.
Li yɛn fanŋga ni, li woolo pe yɔn ki se jɛn mbe kɔ.
Pe ŋganpɛnɛ pe yɛn paa jara ŋganpɛnɛ yɛn,
pe tugbilala pe yɛn paa jara nɔ tugbila yɛn†.
7 Pànla ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti jɔgɔ,
pànla figiye tire ti jɔgɔ pew.

† **1:6 1.6:** Naga 9.8

Pèri kɔɔrɔ ti ka pew, mari walagi
mari wa tara.
Pè ɛrɛzɛn njere ti kɔɔrɔ ti ka mari
filige pow.
8 Yaa gbele paa sumboro naŋa
mbajɛɛn yɛn, ŋa wì jatere
piriwɛn yaripɔrɔ le,
na naŋa ŋa pòo kan wi yeri wi
kunwɔ pi gbele.
9 Yarikanra naa duvɛn saara nda pe
ma wo ta woro na yaan nàa
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni.
Saraga wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn na
tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan, kunwɔ kayaŋga to pe na.
10 Kɛɛrɛ tì jɔgɔ,
kunwɔ kayaŋga yɛn laga tara ti ni,
katugu bile wì jɔgɔ;
duvɛn fɔnŋɔ wì kɔ,
a sinmɛ liwoo pì jerege.
11 Kɛkɔɔnlɔ pè fɛrɛ shɔ,
ɛrɛzɛn kɛrɛ kɔnfɛnnɛ pe yɛn na
gbele,
bile wo naa ɔrizhi wi ni ti jɔgɔwɔ pi
kala na;
katugu kɛɛrɛ yarilire ti ni fuun tì
jɔgɔ.
12 Ɛrɛzɛn tiire tì waga,
figiye tire tì fanla.
Girenadi tire o, sɛngɛndire o, pɔmu
tire o,
tire nda fuun ti maa sɛni tì waga.
Yɔgɔrimɔ pì kɔ sɛnwee piile pe
sɔgɔwɔ.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga paa li yɛnri

13 Yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, ye
jatere piriwɛn yaripɔrɔ le yaa
yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele.
Yoro mbele ye maa tunŋgo piin
wa saraga wɔsaga ki na, yaa
gbele.
Yoro mbele ye maa tunŋgo piin
na Yɛnŋɛlɛ li kan, ye jatere
piriwɛn yaripɔrɔ le, ye pan ye
wɔnlɔ ye yiri ti ni,
katugu yarikanra to naa duvɛn
saara nda pe ma wo tì jerege
wa ye Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni.
14 Koni, yege yari leele pe kan
pe yeŋge le, ye gbogolo ye
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ.
Ye lelɛɛlɛ pe gbogolo konaa tara
woolo pe ni fuun pe ni,
wa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Ye gbele ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri li ye
saga.
15 E, yiŋgi pilipege ŋga we na!
Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì
yɔngɔ,
ki yɛn na jɔgɔwɔ piin na paan, na
yinrigi wa ŋa wi yɛn yawa pi
ni fuun fɔ wi yeri†.
16 Yaakara tì kɔ ma wɔ wa we yɛgɛ
sɔgɔwɔ,
yɔgɔrimɔ naa nayinmɛ pi ni, tì kɔ
wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
ni.
17 Yariluguro nda tì lugu tì waga wa
tara,
bondoolo pè koro waga,
yaakara tɛgɛsara tì jɔgɔ,
katugu bile wì kɔ.
18 Ye yaayoro ŋgbeleye yi tege
gbelege ki logo!
Nɛrɛ ŋgbeleye yi yɛn na yanri na
toro faa,
katugu naniwɛ woro ti yeri;
ali simbaala naa sikaala pe yɛn na
jɔlɔ yɛrɛ.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro mi yɛn na
gbele na yɛnri,
katugu naniwɛ mba wa gbinri wi ni
pì sogo,
kasɔn kì tire nda fuun ti yɛn wa yan
ti sogo.
20 Yanyaara to fun ti yɛn na gbele
nɔɔ yinri, mari saga,
katugu laforo tì waga;
kasɔn kì naniwɛ mba wa gbinri wi
ni pi sogo.

2

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ

1 Ye mbanlaga ki win wa Siyɔn ca,
yege magala li yirige ŋgbanga wa
na yanwiga kpoyi ki na.

† **1:15 1.15:** Eza 13.6

Tara woolo pe ni fuun pe yɛn na seri,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige
ki yɛn na paan; kì yɔngɔ.
2 Ki yaa ka pye wɔwɔ naa diwi pilige,
kambaara naa diwi wɔlɔ pilige,
ki yɛn na paan
paa yɛgɛ ŋga na lalaaga ma kaa na
paan yanwira na we.
Maliŋgbɔɔnlɔ fanŋga fɛnnɛ yɛn na
paan wa, mbele pe se ya jiri.
Pe cɛnlɛ la fa yan ma faa,
pe cɛnlɛ la se si ka yan ma naa fyew.
3 Pe maa jɔgɔwɔ piin wa pe yɛɛ yɛgɛ
na kee paa kasɔn yɛn,
na jɔgɔwɔ piin wa pe yɛɛ puŋgo na
kee paa kasɔn yinnɛ yɛn.
Sanni pe sa pan, tara tìla pye ma yɔn
wa pe yɛgɛ, paa Edɛn naŋgɔ
kɔlɔgɔ tiyɔngɔ ki yɛn,
ɛɛn fɔ pe toroŋgɔlɔ, tara tì koro paa
gbinri yɛn, ŋa pè jɔgɔ,
yaraga ko ka kpɛ si shɔ pe yeri.
4 Maga pe yan, pe yɛn paa shɔnye
yɛn,
pe yɛn na fee paa shɔnye mbele na
malaga gbɔnwotoroye tilele.
5 Pe yɛn na tinni paa malaga
gbɔnwotoroye yɛn, mbele pe
yɛn na yeni wa yanwira ti go
na.
Pe yɛn na tinni
paa kasɔn yinnɛ yɛn, na li yɛn na
yan waga sori.
Pe yɛn na paan paa maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege fanŋga wogo yɛn,
ŋga kì yere malinjɛ na†.
6 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yɛn na seri
fyɛrɛ ti na,
ke yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga ma filige
fyɛrɛ ti na.
7 Pe yɛn na gbinri paa maliŋgbɔɔnlɔ
wɛlimbɛlɛ yɛn.
Pe yɛn na nuru wa malaga sigem-
bogo ki na paa maliŋgbɔɔnlɔ
yɛn.
Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè sin na
kee pe konɔ li ni,
wa kpɛ si kɛ mbe wɔ wa wi konɔ li
ni.
8 Wa kpɛ woro na wa wɔnrɔgi,
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè sin na
kee pe konɔ li ni.
Pe yɛn na gbinri na tooro
maliŋgbɔnyaara ti go na;
yaraga ka kpɛ se ya mbe pe yerege.
9 Pe yɛn na gbinri na tinri ca ki na,
na nuru malaga sigembogo ki na,
na nuru yinrɛ ti na,
na yiin wa fenɛtiriye pe ni ndɛɛ
yoolo wɛlɛ.
10 Tara ti yɛn na yɛgɛ wa pe yɛgɛ,
naayeri wi yɛn na seri,
yɔnlɔ ko naa yeŋge ki ni, tì kanŋga
diwi,
wɔnŋgɔlɔ ke woro na yanwa yin-
rigi†.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali magala
li yinrigi wa li maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbelege ki yɛgɛ,
mà jɛn li maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege kì
gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.
Ŋa wi yɛn na tanri li sɛnyoro ti na,
wi yɛn fanŋga ni,
mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn
piligbɔgɔ, fyɛrɛ gbɔrɔ pilige
yi.
Ambɔ wi mbe ya yere mbege sige†?

Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali woolo pe yinri pe pan li kɔrɔgɔ

12 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo naa fɔ:
«Ali mbe pan mbe gbɔn wagati ŋa
wi na bere,
ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ ye
kotogo ki ni fuun ni.
Ye yeŋge le, yaa gbele konaa ye pye
yɛsanga ni.»
13 Sanni ye sa ye yaripɔrɔ to walagi
yɛsanga ki kala,
ye ye jatere wo kanŋga.
Ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ,
mà jɛn li yɛn yuŋgbɔgɔrɔ tafɔ, naa
leele yinriwɛ tafɔ;
laa la nawa ŋgbanni jaga jaga,
li kagbaraga ki yɛn ma gbɔgɔ†.
Li ka jɔlɔgɔ wa mbele na, li ma pe
kala yaga.

† **2:5 2.4-5:** Naga 9.7-9 † **2:10 2.10:** Naga 8.12 † **2:11 2.11:** Naga 6.17 † **2:13 2.13:** Ɛki 34.6; Nehe 9.17; Yuuro 86.15; 103.8; 145.8; Zhona 4.2

14 Ambɔ ki jɛn na kaa pye Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ lì se yɔn
sɔngɔrɔ,
mbeli jatere wi kanŋga,
mbe duwaw ye na,
jaŋgo paa paan yarikanra naa
duvɛn saara nda pe ma wo ti
ni li kan?
15 Ye mbanlaga ki win wa Siyɔn ca,
yege yari fɔ pe yeŋge le,
ye gbogolomɔ gbɔɔ pye mbe Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔ.
16 Ye leele pe gbogolo,
ye janwa wi gbogolo mbe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ,
ye lelɛɛlɛ pe gbogolo,
ye piile pe gbogolo, ali piyɛngɛlɛ
ŋgele ke yɛn na wɔnri o.
Japɔlɔ wi yiri wa jayire go ki ni,
pijɔ wi yiri wa pijɔ go ki ni.
17 Saraga wɔfɛnnɛ mbele paa
tunŋgo piin Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan,
pe yɛn na gbele wa ndɔgɔrɔ to naa
saraga wɔsaga ti sɔgɔwɔ pi ni.
Paa ki yuun fɔ:
«E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma woolo pe
yinriwɛ ta;
poro mbele pe yɛn ma kɔrɔgɔ ye,
maga ka ti fɛrɛ mbe pe ta;
maga ka ti cɛngɛlɛ sanŋgala kaa tɛgɛ
pe na.
Mɛlɛ pe sila ki yuun wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ fɔ:
‹Pe Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?› »

Yɛnŋɛlɛ làa li woolo pe yɔn sogo

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ li tara tìli ndanla fɔ
jɛŋgɛ,
li woolo pe yinriwɛ lì ta.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe yɔn
sogo ma yo fɔ:
«Ye wele, mi yaa yarilire, naa duvɛn
fɔnŋɔ konaa sinmɛ kan ye
yeri,
ti yaa ye bɔ fɔ jɛŋgɛ.
Mi se ti ye tifaga naa cɛngɛlɛ ke
sɔgɔwɔ.
20 Ye juguye mbele pè yiri wa
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki
yeri na paan,
mi yaa pe laga lali ye ni,
mi yaa pe purɔ mbe kari pe ni tara
nda tì waga ma pye lere woro
wa ti ni ta ni.
Mi yaa pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege
ŋga wa yɛgɛ ki wa wa kɔgɔje
kuwo wi ni,
mbe pe maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbelege ŋga
wa puŋgo na ki wa wa Medit-
erane kɔgɔje wi ni.
Pè gboolo pe yaa ka fɔngɔ la lugo,
pe nuwɔ pi yaa ka jaraga mbe laga ki
shɔ, katugu pè kagbɔgɔlɔ pye
ma ye jɔlɔ.»
21 Mboro tara,
maga ka fyɛ.
Ta yɔgɔri, ma yin nayinmɛ ni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kagbɔgɔlɔ
pye.
22 Woŋgaala, yaga ka fyɛ,
katugu naniwɛ mba wa gbinri wi ni
pi yɛn na yinrigi.
Tire ti yɛn na sɛni.
Figiye tire naa ɛrɛzɛn tiire ti yɛn na
pire lɛgɛrɛ sɛni.
23 Yoro Siyɔn ca woolo, yaa yɔgɔri ye
yin nayinmɛ ni Yawe Yɛnŋɛlɛ,
ye Yɛnŋɛlɛ li kala na,
katugu lì tisaga ki kan ye yeri ma
yala ki kansanga wi ni.
Lì tisara koŋgbannda naa tisara
puŋgo woro ti kan ye yeri,
mari lɛgɛ paa yɛgɛ ŋga na kìla
pye faa we.
24 Yarilire sunsara ti yaa yin yarilire
ti ni.
Kopɛrɛ ti yaa yin la wuun duvɛn
fɔnŋɔ naa sinmɛ liwoo pi ni.
25 Na maliŋgbɔɔnlɔ lɛgɛrɛ mbele
mìla wa ye na,
poro mbele pe yɛn gbatɔ, naa
kambɛɛrɛ, naa kambɛɛrɛ
tugbɔɔrɔ konaa kondo wi ni,
yɛgɛlɛ ŋgele pàa ki yarilire ti ka,
mi yaa ki yarilire ti yɔngɔ sɔngɔrɔ
ye na.
26 Ye yaa kaa kaa mbaa tinni.
Ye yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ki sɔnni,
lo na lì kagbɔgɔlɔ pye ye kan.
Na woolo pe se ka fɛrɛ shɔ naa fyew.
27 Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ mi yɛn
wa yoro Izirayɛli woolo ye
sɔgɔwɔ,

fɔ muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye
Yɛnŋɛlɛ le,
fɔ Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa mi
puŋgo na.
Na woolo pe se ka fɛrɛ shɔ naa fyew.

3

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yinnɛ li tirige leele pe na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ†:
«Ko puŋgo na, mi yaa na yinnɛ li
tirige sɛnwee piile pe ni fuun
pe na.
Ye pinambiile naa ye sumborombiile
pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yuun.
Ye lelɛŋgbaara ti yaa kaa yariyanra
yaan (mbaa yinrigi wa na
yeri)
ye lefɔnmbɔlɔ pe yaa kaa wɔɔnrɔ
wɔnlɔ (mbaa yinrigi wa na
yeri)†.
2 Ko piliye yo ni, mi yaa na yinnɛ li
tirige yɛrɛ tunmbyeele pe na,
nambala o, jɛɛlɛ o.
3 Mi yaa ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe
naga wa yɛnŋɛlɛ na konaa
laga tara ti na.
Ki yaa ka pye kasanwa, naa kasɔn
konaa wirige titɔnlɔgɔ yerege.
4 Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi,
yeŋge ki yaa ka yanlaga paa
kasanwa yɛn;
sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki sa
gbɔn,
ki piligbɔgɔ, naa fyɛrɛ gbɔrɔ pilige
ye†.
5 Kona lere ŋa fuun ka Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ki yeri,
wo yaa shɔ;
katugu wa Siyɔn yanwiga ki na,
wa Zheruzalɛmu ca, leele pele
yaa ka shɔ
paa yɛgɛ ŋga na Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi
yo ma yo fɔ:
‹Leele pele yaa ka koro go na, mbele
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yeri†.›
»

4

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn cɛngɛlɛ sanŋgala ke na

1 Ko piliye yo ni, ki wagati wi ka ka
gbɔn,
na mi ka ka Zhuda tara naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe
sɔngɔrɔ mbe pe tɛgɛ wa pe
cɛnlɔmɔ faa pi na,
2 mi yaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun
ke gbogolo laga nuŋgba,
mbe tigi pe ni wa Zhozafati† gbun-
lundɛgɛ ki ni.
Mi yaa kiti kɔn pe na wa ki laga ki
na
ŋga pè pye Izirayɛli woolo, na woolo
pe na ki kala na, poro mbele
pe yɛn na kɔrɔgɔ ye.
Mà jɛn pàa pe gbɔn ma pe jaraga wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
Mi yaa kiti kɔn pe na, na tara nda pè
yɛɛlɛ pe yɛɛ na ti kala na.
3 Pè pɛtɛ gbɔn na woolo pe na ma pe
yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
Pè lefɔnmbyɔ wi suru nanjaa na,
pè sumborombyɔ wi pɛrɛ duvɛn na
maa wɔ.
4 Yoro Tiri ca fɛnnɛ, naa Sidɔn ca
fɛnnɛ konaa yoro mbele fuun ye yɛn
wa Filisiti tara lara ti ni, yiŋgi ye yɛn
na jaa na yeri? Naga yɛn ma, ye yɛn
na jaa mbe kayaŋga wɔ na ni wi le?
Na kaa pye yaa jaa mbe kayaŋga wɔ
na ni, mi yaa katijangara nda yaa
piin ti fɔgɔ tɔn ye na fyaw.
5 Yànla penjara to naa na tɛ wi ni ti
yu. Na yarijɛndɛ sɔnŋgbanga woro
tiyɔnrɔ yèri koli ma kari ti ni wa ye
yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni.
6 Yè Zhuda tara fɛnnɛ naa
Zheruzalɛmu ca woolo pe pɛrɛ
Yavan† tara fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo
mbe pe lali pe tara ti ni.
7 Ɛɛn fɔ, ye wele, yè saa pe pɛrɛ
tara nda ni, mi yaa sa pe yirige wa
mbe sɔngɔrɔ mbe pan pe ni. Mi yaa
katijangara nda yaa piin ti fɔgɔ tɔn
ye na.

† **3:1 3.1:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, go 3.1-5 ko kì yala go 2.28-32 laga ki ni. † **3:1 3.1-5:** Kapye 2.17-21 † **3:4 3.4:** Mati 24.29; Maki 13.24-25; Luki 21.25; Naga 6.12-13 † **3:5 3.5:** Ɔrɔmu 10.13 † **4:2 4.2:** Zhozafati mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na kiti kɔɔn. † **4:6 4.6:** Yavan tara to nuŋgba to pe yinri Girɛsi tara re.

8 Mi yaa ka ye pinambiile naa ye
sumborombiile pe pɛrɛ Zhuda tara
fɛnnɛ pe yeri; poro mbe si sa pe
pɛrɛ Sabe cɛnlɛ woolo pe yeri, poro
mbele pe yɛn taleere ni†. Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
9 Yege wogo ŋga ki yari wa cɛngɛlɛ
ke sɔgɔwɔ ye yo fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki na!
Ye ye maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe
yɛn ye pe yirige!
Maliŋgbɔɔnlɔ pe ni fuun pe pan pe
kari wa malaga ki na.
10 Ye ye falinɛrɛ capire ti gbɔn yeri
pye tokobiye,
ye ye mali kɔngbeŋgele ke gbɔn ye
ke pye njaanra.
Ŋa wi yɛn fanŋga fu ma wɛ pe pe ni
fuun na, wigi yo fɔ: ‹Mi yɛn
fanŋga fɔ†.›
11 Ye fyɛɛlɛ ye pan,
yoro kanŋgara na tara woolo ye ni
fuun.
Ye pan ye gbogolo lagamɛ.»
E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma maliŋgbɔɔnlɔ†
pe tirige ma pe wa pe na!
12 Cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun
ke yiri ke kari wa Zhozafati
gbunlundɛgɛ ki ni,
katugu pa mi yaa ka sa cɛn wa, mbe
kiti kɔn cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke
yɛn kanŋgara na tara ti ni ke
na.
13 Ye ye mali kɔngbeŋgele ke lɛ,
katugu yarilire tì gbɔn mbe kɔn.
Ye pan ye ɛrɛzɛn pire ti tangala yeri
tɔnmɔ pi wɔ,
katugu ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga kì
yin ɛrɛzɛn pire ti ni.
Kopɛrɛ tì yinyin fɔ na wuun.
Mà jɛn pe tipewe pì kɛɛ toro†.
14 Janwa gbɔlɔ, janwa gbɔlɔ jɛnnɛ,
lo li yɛn wa kiti kɔnsaga gbun-
lundɛgɛ ki ni,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige
kì yɔngɔ,
wa kiti kɔnsaga gbunlundɛgɛ ki ni.
15 Yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni, ti yaa ka
kanŋga diwi,
wɔnŋgɔlɔ ke se kaa yanwa yinrigi.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na gbanla wa
Siyɔn yanwiga ki na,
li magala li yɛn na yinrigi wa
Zheruzalɛmu ca.
Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka
yɛgɛyɛgɛ,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn li woolo
pe go sigefɔ,
poro mbele Izirayɛli woolo li yɛn pe
larasaga†.
17 Kona ye yaa kaga jɛn fɔ muwi mi
yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ
le,
fɔ mi yɛn ma cɛn wa Siyɔn, ko ŋga
ki yɛn na yanwiga kpoyi ki na.
Zheruzalɛmu ca ki yaa pye kpoyi
naa,
nambanmbala se kaa yiin wa ki ni
naa fyew.

Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka yɛyinŋge ta

18 Ko piliye yo ni, duvɛn fɔnŋɔ wi
yaa kaa yinrigi wa yanwira ti
na, mbaa fuun la tinri,
nɔnɔ wi yaa kaa yinrigi wa tinndiye
pe na, mbaa fuun la tinri.
Zhuda tara laforo ti ni fuun ti yaa
kaa fuun.
Pulugo tɔnmɔ pa yaa kaa janri mbaa
yinrigi wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbe saa
Akasiya tire gbunlundɛgɛ ki
yinŋgi.
19 Ezhipiti tara ti yaa ka koro waga.
Edɔmu tara ti yaa ka pye gbinri ŋa
tɔnmɔ woro wa wi ni,
katugu pè Zhuda tara fɛnnɛ pe
yigilɔmɔ pi tijanga,
ma poro mbele jɛrɛgisaga fu pele
gbo ma pe kasanwa pi wo wa
pe yɛɛra tara jate ti ni.
20 Ɛɛn fɔ Zhuda tara ti yaa ka pye
leele cɛnsaga sanga pyew,

† **4:8 4.4-8:** Eza 14.29-31; 23.1-18; Zhere 47.1-7; Eze 25.15–28.26; Amɔ 1.6-10; Sofo 2.4-7; Zaka 9.1-7; Mati 11.21-22; Luki 10.13-14 † **4:10 4.10:** Eza 2.4; Mishe 4.3 † **4:11 4.11:** Maliŋgbɔɔnlɔ mbele pe sɛnrɛ tì yo, ki yaa pye ki yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye poro sɛnrɛ na. † **4:13 4.13:** Naga 14.14-16,19-20; 19.15 † **4:16 4.16:** Amɔ 1.2

leele yaa ka pye mbe cɛn wa
Zheruzalɛmu ca wagati wi ni
fuun ni.
21 Poro mbele pe gbokala mi sila li
kayaŋga wɔ,
mi yaa kali kayaŋga wɔ pe juguye
pe ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka cɛn
wa Siyɔn ca.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ AMƆSI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Amɔsi wi tunŋgo ko la ma mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun. Ɛɛn fɔ naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi yeri ma yo wi sali sɛnrɛ ti yari, wìla yiri wa wi ca, wa Zhuda tara, ma kari ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ pi ni. Ki wagati wi ni, tara woolo pe tawa pìla pye na jiti na kee yɛgɛ, naa shɛrɛgɛ konɔ kapyere ti ni, konaa a pè cɛn yɛyinŋge na pɔw. Ɛɛn fɔ ki wagati wìla pye fun wagati wa, ŋa ni pàa pye na kambasinnde, naa kopiire konaa dufile wi piin. Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pàa pye na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe jɔlɔ konaa ma pe fanŋga ki kan pe na. Tiwiyaara nda pàa pye na tinwi ti ni wa janla na, ti sila pye ma yala. Saraga wɔfɛnnɛ pe nawa pi sila pye ma filige. Konaa ki ni fuun, ki leele mbele pe ni fuun pàa pye ma taga pe yɛɛ na, fɔ yɛrɛ ma cɛn na «Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige» ki singi nayinmɛ ni. Kona, a Amɔsi wì si ka yo pe kan, a kì yiri ki yɛ pe wogo ki ni. Wìla yo fɔ:

Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki singi ki pan we.
Yiŋgi yaa singi Yawe Yɛnŋɛlɛ li
pilige ki pan ki kan ye yeri?
Ki pilige ki yaa ka pye diwi pilige.
Yanwa se ka yiri ki pilige ki ni...
Ee, ki yaa ka pye diwi wɔlɔ pilige.
Yanwa se ka yiri (Amɔ 5.18,20).

Amɔsi wi yɛn na leele pe yinri ma yo pe pe kapyere ti kanŋga pew. Sanni pe sa cɛn paa shɛrɛgɛ musaga piin konaa mbaa saara woo lɛgɛrɛ, pe daga mbaa ŋga kì sin ko piin. Wìla yo fɔ:

Ye kaselege ki yaga ki yiri paa yɛgɛ
ŋga na pulugo tɔnmɔ ma kaa
na janri na yinrigi we.
Kasinŋge kila yinrigi paa lafogo yɛn,
ŋga ki se waga (5.24).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo poro naa pe cɛnyɛɛnlɛ pe na *1.1–3.2*

Izirayɛli tara naa Samari ca ki ni, ti yaa ka tɔngɔ *3.3–6.4*

Amɔsi wìla yariyanra kaŋgurugo yan *7.1–9.10*

Ŋga kìla kɔn ma tɛgɛ Izirayɛli woolo pe wogo na, ki yaa ka kanŋga *9.11-15*

Sɛnrɛ ti lɛsaga:
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi kala

1 Amɔsi ŋa wìla pye Tekowa ca yaayoro korofɛnnɛ wo wa, wo sɛnyoro ri nda yɛɛn. Ki kagala ŋgele kàa naga wi na Izirayɛli tara wunluwɔ po kanŋgɔlɔ, Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi wo naa Zhowasi pinambyɔ Yerobowamu ŋa wìla pye Izirayɛli tara wunlunaŋa pe sanga wi ni. Kìla yɛlɛ shyɛn lo tin sanni tara ti sa yɛgɛ†.

2 Amɔsi wìla yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na gbanla wa
Siyɔn† ca.
Li magala li yɛn na yinrigi ŋgbanga
wa Zheruzalɛmu ca.
Yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe yaayoro
kasara ti yɛn na waga.
Karimɛli yanwiga go na yan ki yɛn
na kuun.»

YƐNNŊƐLƐ LI KITI KƆNGƆ KI YƆNGƆ

1.3–2.16

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Damasi ca ki wogo na

3 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Damasi ca fɛnnɛ pè kapege taanri
pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ†;

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 14.23-29; 15.1-7; 2 Kuro 26.1-23 † **1:2 1.2:** Siyɔn ca ko nuŋgba ko pe yinri Zheruzalɛmu ca ye. † **1:3 1.3:** Ŋga kì yo fɔ: *Pè kapege taanri pye, fɔ yɛrɛ tijɛrɛ,* ko kɔrɔ wo yɛn pè kapere pye fɔ mari tagala ti yɛɛ na.

ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ fɔ mi se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè Galaadi tara woolo pe tɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa lugu yarilire pire na mari sun tugurɔn yarilire sunkanŋgaga ni†.
4 Mi yaa kasɔn le wunlunaŋa Hazayɛli wi go ki ni mbege sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa wunlunaŋa Bɛni Hadadi wi wunluwɔ yinrɛ ti sogo.
5 Mi yaa Damasi ca mbogo yeyɔngɔ kɔɔrɔ gbaseere ti kaari.
Ŋa wi yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na wa Avɛn gbunlundɛgɛ laga ki ni†, mi yaa wi tɔngɔ mboo wɔ wa,
konaa wunluwɔ kanŋgala li yɛn ŋa kɛɛ wa Bɛti Edɛn† laga ki ni wi ni.
Siri tara fɛnnɛ pe yaa kari pe ni kulowo wa Kiri tara.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Gaza ca ki wogo na

6 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Gaza† ca fɛnnɛ pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè lelɛgɛrɛ yigi kasopiile ma saa pe le Edɔmu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ.
7 Mi yaa kasɔn le Gaza ca mboro ti ni mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka ki wunluwɔ yinrɛ ti sogo.
8 Mi yaa Asidɔdi ca woolo pe tɔngɔ mbe pe kɔ,
konaa wunluwɔ kanŋgala li yɛn ŋa kɛɛ wa Asikalɔn ca wi ni.
Mi yaa yiri Ekirɔn ca woolo pe kɔrɔgɔ,
poro Filisiti tara fɛnnɛ mbele pè koro go na, mbe pe tɔngɔ mbe pe kɔ.» We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Tiri ca ki wogo na

9 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Tiri ca woolo pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se pe yaga mbajɔlɔwɔ.
Pè lelɛgɛrɛ yigi kasopiile ma pe le Edɔmu cɛnlɛ woolo pe kɛɛ. Yɔn finliwɛ mba pè le pe yɛɛ ni mbe pye nɔsepiile, pee jatere pye pi na.
10 Mi yaa kasɔn le Tiri ca mboro ti ni mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka ki wunluwɔ yinrɛ ti sogo†.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Edɔmu tara ti wogo na

11 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Edɔmu cɛnlɛ woolo pè kapege taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu Edɔmu cɛnlɛ woolo pè taga pe sefɛnnɛ pe puŋgo na, na pe lagajaa tokobi ni,
pe sila pe yinriwɛ ta fyew.
Pe naŋgbanwa pi yɛn na jɔgɔwɔ piin kɔnlɔ fu, pe naŋgbanwa gbɔɔ pi yɛn na kee yɛgɛ suyi.
12 Mi yaa kasɔn le Tema ca ki ni mbege sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka Bozira ca wunluwɔ yinrɛ ti sogo†.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Amɔ cɛnlɛ woolo pe wogo na

13 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:

† **1:3 1.3:** Eza 17.1-3; 49.23-26; Zaka 9.1 † **1:5 1.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Ŋa wi yɛn ma cɛn wunluwɔ pi na wa Avɛn gbunlundɛgɛ laga ki ni,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Avɛn gbunlundɛgɛ laga woolo. † **1:5 1.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Bɛti Ɛdɛn* ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ: Kandanlaga ca. † **1:6 1.6:** Gaza ca kìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro wogo. † **1:8 1.6-8:** Eza 14.29-31; Zhere 47.1-7; Eze 25.15-17; Sofo 2.4-7; Zaka 9.5-7 † **1:10 1.10:** Eza 23.1-18; Eze 26.1–28.19; Zhowɛ 4.4-8; Zaka 9.1-4; Mati 11.21-22; Luki 10.13-14 † **1:12 1.11-12:** Eza 34.5-17; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Abi 1-14; Mala 1.2-5

«Amɔ cɛnlɛ woolo pè kapege taanri
pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala, na mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi
se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè Galaadi tara jɛɛlɛ mbele
pe yɛn kugbɔrɔ ni pe lara ti
walagi
naga jaa mbe ka taga pe tara ti
gbemɛ pi na.
14 Mi yaa kasɔn le Araba ca mbogo
ki ni mbege sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka ki wunluwɔ
yinrɛ ti sogo,
malaga gbɔnpilige ki na,
wa malaga gbeere ti sɔgɔwɔ,
wa tifɛliŋgbɔgɔ ki ni tisagbɔgɔ ki
panmbilige.
15 Pe yaa ka pe wunlunaŋa wi yigi
mbe kari wi ni kulowo, mbe
pinlɛ wo naa wi legbɔɔlɔ pe
ni.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

2

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Mowabu cɛnlɛ woolo pe wogo na

1 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mowabu cɛnlɛ woolo pè kapege
taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi
se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè Edɔmu cɛnlɛ woolo pe
wunlunaŋa wi kajerilɛrɛ ti
sogo mari pye cɔnrɔ.
2 Mi yaa kasɔn le Mowabu cɛnlɛ
woolo pe tara ti ni mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa ka Keriyɔti ca
wunluwɔ yinrɛ ti sogo.
Pe yaa ka Mowabu cɛnlɛ woolo pe
tɔngɔ wa tinmɛ, naa malaga
gbeere konaa mbanlaga tinmɛ
pi sɔgɔwɔ.
3 Mi yaa pe yɛgɛ sinvɔ wo naa teele
pe ni pe tɔngɔ mbe pe kɔ wa
pe sɔgɔwɔ.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma†.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Zhuda cɛnlɛ woolo pe wogo na

4 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Zhuda cɛnlɛ woolo pè kapege
taanri pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi
se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè je Yawe Yɛnŋɛlɛ li lasiri
sɛnrɛ ti na.
Pee li kondɛgɛŋgɛlɛ ke yigi mbaa
tanri ke na.
Yarisunndo nda ti woro yaraga ka,
to nda pe tɛlɛye pàa taga ti na
faa,
to pè yaga tì pe fanla.
5 Mi yaa kasɔn le Zhuda cɛnlɛ woolo
pe cara ti ni mberi sogo.
Kona, ki kasɔn ki yaa Zheruzalɛmu
ca wunluwɔ yinrɛ ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Izirayɛli woolo pe wogo na

6 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Izirayɛli woolo pè kapege taanri
pye,
fɔ yɛrɛ tijɛrɛ;
ki kala na, mìgi kɔn maga tɛgɛ, fɔ mi
se pe yaga mbajɔlɔwɔ;
katugu pè lesinŋɛ wi pɛrɛ kulo pen-
jara na,
ma fyɔnwɔ fɔ wi suru kulo sawira
na.
7 Pe maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tangala na
pe yinrɛ ti yaari wa taambugɔ
ki ni.
Paa yɛnlɛ mbe tanga kan mbele pe
fanŋga kì kologo pe yeri.
To wo naa wi pinambyɔ wi ni, pe
ma ye jɛlɛ nuŋgba wi kɔrɔgɔ
mala mɛgɛ ŋga ki yɛn kpoyi ki
tɛgɛ fyɔngɔ ni.
8 Yaripɔrɔ nda pè shɔ fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe yeri ma tɛgɛ pe fɔrɔ ti
yɔnlɔ mberi sɔngɔrɔ pe na, to
pe yɛn na sinlɛlɛ ti na saraga
wɔsaga nuŋgba nuŋgba pyew
ki tanla.
Wa pe yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti ni,
pè yigile wa mbele na,
pe maa pe duvɛn wi woo wa.

† **1:15 1.13-15:** Zhere 49.1-6; Eze 21.33-37; 25.1-7; Sofo 2.8-11 † **2:3 2.1-3:** Eza 15.1-9; 25.10-12; Zhere 48.1-47; Eze 25.8-11; Sofo 2.8-11

9 Ma si yala, mi wo na, mì Amɔri
cɛnlɛ woolo pe tɔngɔ ma pe
wɔ wa pe yɛgɛ,
poro mbele pàa tɔnlɔndɔnlɔ ndɛɛ
sɛdiri tire ri, konaa ma pye
fanŋga ni paa tigbɔgɔ yɛn.
Mì pe tɔngɔ maga lɛ wa go ki na fɔ
ma saa gbɔn wa tɔɔrɔ ti na†.
10 Ma si yala, mì ye yirige wa Ezhipiti
tara,
ma ye yɛgɛ sin yɛlɛ nafa shyɛn ni wa
gbinri wi ni, ma Amɔri cɛnlɛ
woolo pe tara ti kan ye yeri, ti
pye ye woro.
11 Mì ye pinambiile pele wɔ, ma
pe pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ;
ma ye lefɔnmbɔlɔ pele pye naziri
woolo†.
Izirayɛli woolo kii pye ma le?»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 «Ɛɛn fɔ yè duvɛn kan naziri woolo
pe yeri, a pè wɔ ma pe yɔn
fɔlɔ li jɔgɔ.
A yè yo fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ paga kaa Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yuun.
13 Ye wele, mi yaa ye tangala mbe ye
tɔngɔlɔ le tara,
paa yɛgɛ ŋga na wotoro ŋa wì yin
yarilire pɔgɔlɔ ni wi ma kaa
yaraga tɔngɔlɔ we.
14 Lere ŋa wì wege,
wi se ka ya mbe fe mbe lara.
Lere ŋa wi yɛn fanŋga ni,
wi fanŋga ki se ka ya kala yɔn.
Maliŋgbɔɔn ŋa wi yɛn kotogo ni,
wi se ka ya mboo yɛɛ shɔ.
15 Sandiga wɔnfɔ jɛnŋɛ wi se ka ya
yere mbe sige.
Lere ŋa wì wege, wi se ka ya fe mbe
shɔ.
Shɔn fevɔ jɛnŋɛ wi se ka ya fe mbe
shɔ wi shɔn wi na.
16 Ko pilige ko ni, ŋa wi yɛn kotogo
ni maliŋgbɔɔnlɔ pe ni,
wi yaa ka fe witiwaga ni.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

YƐRƐWƐ NAA SƐNŊGBANRA

3

3–6

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Izirayɛli woolo pe na

1 Yoro Izirayɛli woolo wele, yoro
mbele Yawe Yɛnŋɛlɛ làa ye yirige
wa Ezhipiti tara, li yɛn na sɛnrɛ nda
yuun na waa ye na, na waa ye sege
lomboŋgo ki na, yeri logo.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mì ye wɔ, yoro cɛ, tara na cɛngɛlɛ
ke ni fuun ke sɔgɔwɔ.
Ko kì ti mi yaa ye le jɔlɔgɔ ye
kambasinnde ti kala na.»
3 Leele shyɛn mbe ya mbaa tanri ja,
na pee yɔn wa nuŋgba le?
4 Jara wi maa kuunru wa kɔlɔgɔ ki
ni,
na wii yaraga yigi le?
5 Mɛrɛ mbe ya sannjɛlɛ li yigi tara,
na pee yaakara tɛgɛ ti na li kan le?
Aguwa wi ma fugu,
na wii yaraga yigi le?
6 Pe ma mbanlaga win wa ca nawa
mbe leele pe yɛri malaga
wogo na,
na leele pee fyɛ le?
Jɔlɔgɔ ma to ca ka na,
na Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nandanwa kala
ma le?
7 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we
Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ le, li se kala
la pye,
na lii keli mbeli nawa kala li naga
li tunmbyeele, poro mbele
pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe na gbɛn.
8 Na jara wiga kuuru,
Ambɔ wi se fyɛ?
Na we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ liga para,
ambɔ wi yaa soro mbeli yɔn
sɛnrɛ ti yaga mbayowo?

Kiti ŋa wi yaa kɔn Samari ca ki na

9 Yaa ki yari wa Asidɔdi ca wun-
luwɔ yinrɛ to naa Ezhipiti tara wun-
luwɔ yinrɛ ti ni fɔ:
«Ye ye yɛɛ gbogolo wa Samari ca
yanwira ti na.

† **2:9 2.9:** Dete 3.8-11 † **2:11 2.11:** ***Naziri woolo*** **poro yɛn leele mbele pe ma pe yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri mbaa tunŋgo piin li kan; Nɔmbu 6.1-8.**

Ye pan yege kafaara nda to naa
ki lejɔlɔgɔ kagala ŋgele ke
wele.»
10 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Samari ca woolo pee kasinŋge
pyewe jɛn.
Pe maa pe yinrɛ ti yinni yaara nda
pè shɔ fanŋga na konaa nda
pè koli ti ni.»
11 Ki kala na, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ
pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Juguye paa paan, mbe pan mbe
tara ti maga.
Samari ca woolo, juguye pe yaa ye
fanŋga ki jɔgɔ,
mbe ye wunluwɔ yinrɛ yaara ti koli
mbe kari ti ni.»
12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Yɛgɛ ŋga na simbaala kɔnrifɔ wi
ma sumbyɔ wi pɔrɔ shyɛn
nakoma wi nuŋgbokɔngɔ ki
wɔ wa jara wi yɔn ki ni maa
shɔ,
Izirayɛli woolo mbele pe yɛn ma
cɛn wa Samari ca, poro mbele
pe yɛn ma cɛn ma sanga
sinlɛyaara na konaa Damasi
ca tapiye tiyɔɔnlɔ pe na, pa pe
yaa ka pe shɔ juguye pe kɛɛ
ma.»
13 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ:
«Yaa nuru, yege sɛnrɛ nda ti yo
Zhakɔbu setirige piile pe kan
fɔ:
14 ‹Pilige ŋga ni mi yaa Izirayɛli
woolo pe le jɔlɔgɔ
pe kapere nda pè pye ti kala na,
mi yaa Betɛli ca saraga wɔsara ti
jɔgɔ.
Saraga wɔsara ti yɛnŋgɛlɛ ke yaa
kaari mbe toori tara†.
15 Yinrɛ nda pè kan were sanga mɛgɛ
ni, naa nda pè kan kanga
mɛgɛ ni, mi yaa ka ti ni fuun
ti jaanri.
Yinrɛ nda pè kan solo ŋgangala ni,
ti yaa ka tɔngɔ.
Yinrɛ tiyɔnrɔ ti ni fuun ti yaa ka
toori mbe wɔ wa.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

4

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yoro Samari ca jɛɛlɛ wele, yoro
mbele ye tɔrɔ paa Bazan tara
nanɛɛlɛ pe yɛn,
ye pyeri ye sɛnrɛ nda mi yaa yo ti
logo.
Ye maa yuŋgbɔgɔrɔ fɛnnɛ pe jɔlɔ,
na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tege,
naga yuun ye pɛnɛ pe kan fɔ:
‹Ye pan sinmɛ ni, jaŋgo we wɔ.› »
2 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wugu li
yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na ki na, ma yo
fɔ:
«Piliye ya wa na paan, pe yaa ka
tugurɔn kandɔɔlɔ le ye na,
mbe ye tilele mbe kari ye ni,
mbe ye setirige piile pe tilele mbe
kari pe ni paa yɛgɛ ŋga na
pe ma kaa mbɛŋgɛlɛ yigi
njegeŋgele ni we.
3 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye
yaa ka yiri wa ca ki mbogo
furugusara ti ni,
mbaa kee wa ye yɛɛ yɛgɛ.
Pe yaa ka ye purɔ mbe kari ye ni wa
Ɛrimɔ yanwiga ki yeri.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Izirayɛli woolo pe sila yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ ti na

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yaa kee wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki ni
wa Betɛli ca,
ye saa kapere piin naa fɔnŋgɔ.
Yaa kee wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔsaga ki ni
wa Giligali ca,
ye saa ka tari ye kapere ti na.
Ye saa ye yaayoro ti woo saraga
pinliwɛ pyew,
yaa kee ye yaga wi ni pilige taan-
rindaanri pyew.
5 Saraga ŋga ye ma wɔ ma Yɛnŋɛlɛ
shari†, yaa ki woo leve buru
ni, yaa wi sori.
Yaa nayinmɛ yarikanra wogo ki
yuun,
yaa ki yari;
katugu ko kì ye ndanla, yoro
Izirayɛli woolo wele.»
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

† **3:14 3.14:** 2 Wunlu 23.15 † **4:5 4.5:** Levi 7.13

6 «Ko kala na, mi fun, mì fuŋgo wa
ye cara ti ni fuun ti ni.
A yaakara tì jerege ye tara ti la-
gapyew ki ni.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe
sɔngɔrɔ,
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

7 «Mi fun mì tisaga ki yigi ye na
yeyɛn taanri,
sanni yarilire kɔnsanga wi sa gbɔn.
Mì tisaga ki yaga kì to ca ka ni,
ma ka yaga kii to wa.
Kɛrɛ ta tisaga ki ta,
kɛrɛ ta si tisaga ki ta.
A ki kɛrɛ ti yarilire tì waga.
8 Cara shyɛn nakoma cara taanri
woolo la kari ca ka yɛgɛ ni
mbe sa tɔnmɔ lagaja mbe wɔ.
Ɛɛn fɔ, pe sila wɔtɔnmɔ ta mbe pe
wɔgɔ ki kɔ.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe
sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

9 «Mì ti a ye yarilire ti yɛn na waga
konaa na fɔnri.
Gbatɔ wì ye naŋgɔ kɔlɔgɔ yaara
lɛgɛrɛ jɔgɔ, naa ye ɛrɛzɛn
kɛɛrɛ, naa ye figiye tire konaa
ye oliviye tire ti ni.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe
sɔngɔrɔ
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
10 «Mì tifɛlɛgɛ yama torogo wa ye
sɔgɔwɔ
paa yɛgɛ ŋga na kìla pye faa wa
Ezhipiti tara we.
Mì ti a pè ye lefɔnmbɔlɔ pe gbo
tokobi ni.
A ye juguye pè ye shɔnye pe shɔ ye
yeri ma kari pe ni.
Wa ye maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga ki ni,
gboolo mbele pe yɛn wa,
mì ti a pe nuwɔ pì ye ye ni.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe
sɔngɔrɔ,
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

11 «Mì pele tɔngɔ wa ye sɔgɔwɔ
paa yɛgɛ ŋga na mìla Sodɔmu naa
Gomɔri cara ti tɔngɔ we.
A yè piligi ma shɔ
paa yɛgɛ ŋga na pe ma sumboyugo
tile maga wɔ kasɔn.
Konaa ki ni fuun, yee yɛnlɛ mbe
sɔngɔrɔ,
mbe pan na kɔrɔgɔ.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
12 «Ki kala na, Izirayɛli, mi yaa ki
jɔlɔgɔ kala cɛnlɛ li pye ma na.
Kì kaa pye mi yaa ko pye ma na,
ma yɛɛ gbɛgɛlɛ ma fili mi ŋa ma
Yɛnŋɛlɛ na ni. E, Izirayɛli!»
13 Wele, Yɛnŋɛlɛ lo lì yanwira ti
gbegele,
ma tifɛlɛgɛ ki da.
Lo li maa li nawa kagala ke nari
sɛnwee wi na.
Lo li ma yembinɛ li kanŋga ma laga
ki laga,
na tanri wa tara na yanwira titɔɔnrɔ
ti go na.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.

5

Kunwɔ yurugo ŋga kìla kɔ Izirayɛli woolo pe kan

1 Izirayɛli sege woolo, sɛnrɛ nda
mi yaa yo, ki kunwɔ yurugo ŋga mi
yaa kɔ mbe wa ye na, yege logo.
2 Izirayɛli woolo pè to paa yɛgɛ ŋga
na sumboro naŋa mbajɛɛn
ma kaa to ma ku we. Wi se
yiri naa.
Pe yɛn le sinlɛsaga,
lere woro wa mbe pe yirige.

3 Katugu pa we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn fɔ:
«Nambala waga kele (1 000) ka yiri
Izirayɛli sege woolo pe ca ŋga
ni mbe kari malaga na,
nambala cɛnmɛ pe yaa ka sɔngɔrɔ
cɛ wa ki ca ki ni.
Nambala cɛnmɛ ka yiri ca ŋga ni, pe
ni kɛ pe yaa sɔngɔrɔ cɛ.»

4 Katugu pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
naga yuun Izirayɛli sege
woolo pe kan yɛɛn fɔ:
«Yaa na lagajaa,
pa ye yaa yinwege ta.
5 Yaga kaa kee saa na lagajaa wa
Betɛli ca.
Yaga kaa kee wa Giligali ca.
Yaga si kaa kee wa Bɛrisheba ca.
Katugu pe yaa ka Giligali ca woolo
pe koli mbe kari pe ni kulowo.
Betɛli ca ki yaa ka kanŋga kataga.
6 Yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa,
pa ye yaa yinwege ta.
Na ko si pye, yoro Zhozɛfu setirige
piile, li yaa ye pɛ paa kasɔn
yɛn,
ŋga ki yaa ye sogo,
fɔ lere kpɛ se ta wa Betɛli ca mbege
figi.
7 Ye ma kaselege ki kanŋga maga
pye paa yaritisorogo yɛn,
ma kasinŋge ki jan tara.
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì wɔnŋgɔlɔ ŋgele
pe yinri ŋgonɔ gbɔgɔ pire
konaa wɔnndaanla ke da.
Lo li ma ti yembinɛ li ma wɔ,
ma ti laga ki ma laga.
Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi pye pi ma
pan,
mbe suu wo tara ti na.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.
9 Lo li ma ti jɔgɔwɔ ma gbɔn lere ŋa
wi yɛn fanŋga fɔ wi na,
konaa ma malaga sigeca ki tɔngɔ.

10 «Lere ŋa wi maa yeresaga kaan
kasinŋge ki yeri wa kiti
kɔnsaga,
ye ma wo panra.
Lere ŋa wi ma kaselege ki yo maga
filige,
wo yɛn ma ye mbɛn.
11 Ye maa nii fyɔnwɔ fɛnnɛ pe go na;
pe bile ŋa pè kɔn, ye maa wa
lagala wi na naa taa.
Ki kala na, yinrɛ tiyɔnrɔ nda yè kan
sinndɛɛrɛ nda pè tɛ ti ni,
ye se cɛn wa ti ni fyew.
Ɛrɛzɛn kɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda yè kɔn,
ye se ka ti duvɛn wa wɔ.

12 Katugu mì ye kambasinnde lɛgɛrɛ
ti jɛn,
konaa ye kapere lɛgɛrɛ ti ni.
Ye maa lesinmbele pe jɔlɔ;
ye maa yɛnlɛgi yarikanra na, na
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe tanga ki shoo
pe yeri wa kiti kɔnsara ti ni.
13 Ki kala na, lere ŋa wi yɛn kajɛnŋɛ,
wila la para ki wagati wi ni,
katugu ki wagati wi ma pye wagati
tipee.
14 Yaa kajɛŋgɛ ko lagajaa yaa ki piin,
ye tipege pyewe po yaga, jaŋgo ye
yinwege ta;
jaŋgo Yawe Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li pye ye
ni kaselege na, paa yɛgɛ ŋga
na yaa ki yuun we.
15 Ye tipege ki panra, kajɛŋgɛ ko mbe
ye ndanla.
Kasinŋge ko mbe fanŋga ta wa ye
finliwɛ pyesara ti ni.
Kona, kana pa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yaa yoro Zhozɛfu setirige
piile mbele yè koro ye yinriwɛ
ta.

16 «Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
we Fɔ we, pa wì yo yɛɛn fɔ:
Wa katoro ti ni fuun ti ni, naa ca
nawa koŋgolo ke ni fuun ke
ni, gbelege na yinrigi na yuun
fɔ: ‹Yoyi! Yoyi!›
Pe yaa ka kɛrɛ kɔnfɛnnɛ pe yeri
kunwɔ gbelege ki na,
mbe mbele pe kunwɔ yuuro ti jɛn
pe yeri paa yuŋgbɔgɔrɔ yuuro
koo.
17 Wa ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti ni fuun ti ni, pe
yaa kaa kunwɔ gbelege gbele,
na mi ka ka toro wa ye sɔgɔwɔ we.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ye

18 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki
singi ki pan we.
Yiŋgi yaa singi Yawe Yɛnŋɛlɛ li
pilige ki pan ki kan ye yeri?
Ki pilige ki yaa ka pye diwi pilige.

Yanwa se ka yiri ki pilige ki ni.
19 Ye yaa ka pye paa lere wa yɛn, ŋa wila fee jara yɛgɛ,
a cɛngɛ urusi kà si saa fili wi ni;
nakoma a wì saa ye wa wi go, maa kɛɛ ki kan maga jiige mbogo ki na,
a wɔɔgɔ suu nɔ.
20 Mì yo Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yaa ka pye diwi pilige,
yanwa se ka yiri ki pilige ki ni?
Ee, ki yaa ka pye diwi wɔlɔ pilige.
Yanwa se ka yiri.

Izirayɛli woolo pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo yɛgɛ ŋga na, kii yala li yɛgɛ na

21 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ye shɛrɛgɛ fɛti piliye yìlan mbɛn, yi kala woro na na.
Ye shɛrɛgɛ musaga wì la kɔ na na.
22 Na yaga pan mbe saara sogoworo naa muwɛ saara wɔ na yeri,
mi se yɛnlɛ ti na.
Ye napire nda yè gbegele, a tì tɔrɔ, ma pan mari wɔ na yeri nay-inmɛ saara,
mi yɛrɛ woro nari wele.
23 Ye ye yuuro tinmɛ pi lali na ni.
Mi woro na jaa mbaa ye ŋgɔni magala li nuru naa.
24 Ɛɛn fɔ ye kaselege ki yaga ki yiri, paa yɛgɛ ŋga na pulugo tɔnmɔ ma kaa na janri na yinrigi we.
Kasinŋge kila yinrigi paa lafogo yɛn, ŋga ki se waga.
25 «Yoro Izirayɛli sege woolo wele, yɛgɛlɛ nafa shyɛn ŋgele yè pye wa gbinri wi ni, yaa yaayoro saara naa muwɛ saara wɔ na yeri ki wagati wi ni le?
26 Ŋga ye yɛn na piin nala, na ye yarisunŋgo Sikuti ŋga ki yɛn ye wunlunaŋa ki tungu konaa ye yarisunŋgo ŋga ki yɛn Wɔnnɔ Kiyuni ki ni, to nda ti yɛn ye kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo, yaa pye na ko piin ki wagati wi ni le? Yège jɛn ma yo ko sila pye.
27 Ki kala na, mi yaa ye koli mbe kari ye ni kulowo, fɔ wa Damasi ca ki puŋgo na.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ.

6

Jɔlɔgɔ yɛn Izirayɛli tara penjagbɔrɔ fɛnnɛ naa legbɔɔlɔ pe wogo

1 Leele mbele pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na wa Siyɔn ca ki ni,
konaa mbele pe jigi wi yɛn ma cɛn pe na wa Samari yanwiga ki na,
jɔlɔgɔ yɛn pe wogo.
Jɔlɔgɔ yɛn Izirayɛli cɛngɛlɛ teele mbele pe yɛn cɛnsara koŋgbannda ti na pe wogo,
poro mbele leele pe maa paan pe kɔrɔgɔ na pe yewe pe pe saga.
2 Ye kari wa Kaline ca ye sa ŋga kì pye wa ki wele.
Ye yiri le ye kari wa Hamati cagbɔgɔ ki ni.
Ko puŋgo na, ye kari wa Filisiti tara fɛnnɛ pe ca Gati ki ni.
Yege wele na kaa pye ki cara ti jiti ma wɛ ye wunluwɔ shyɛn mba pi na,
na kaa si pye pe tara tì gbɔgɔ ma wɛ ye woro ti na.

3 Ye yɛn naga lagajaa mbe jɔlɔgɔ pilige ki lali ye yɛɛ ni,
ɛɛn fɔ legbogo kagala koro ye yɛn na yɔngɔ ye yɛɛ ni.
4 Pè sinlɛ lakajanye mbele pè gbegele solo ŋgangala ni pe na,
ma sɛnŋgɛlɛ sangasanga sinlɛyaara na.
Wa yaayoro ŋgbelege ki ni, sim-bapɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ naa napɛnɛ yirifɔnmbɔlɔ mbele pè tɔrɔ tɔrɔ wa naŋgboŋgo,
poro pe ma wɔ na kuun na kaa.
5 Pe maa go fu yuuro koo ŋgɔni wi na,
pe maa pe yɛɛ yaan,
paa yɛgɛ ŋga na Davidi la pye, na yarigbɔnrɔ fɔnndɔ gbegele yɔrɔ woro.
6 Pe maa duvɛn wi woo jɛŋgɛlɛ ke ni kè yinyin,

na pe yɛɛ faa sinmɛ nuwɔ taan
jɛmbɛ ni.
Ɛɛn fɔ jɔgɔwɔ mba pi yɛn ma
Zhozɛfu wunluwɔ pi ni fuun
pi maga mbe to pi na, ko si pe
jori.
7 Ki kala na, poro pe yaa yigi
koŋgbanmbala, mbe kari pe
ni wa kulowo pi ni.
Ki ka pye ma, pe liwɛn gbɔɔ naa pe
sɔgɔlɔ gbɔlɔ li yaa kɔ mbe wɔ
wa.

8 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì wugu
li yɛɛra mɛgɛ ki na. Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ lì yo fɔ:
«Zhakɔbu setirige piile pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ kapyegele kànla
mbɛn.
Pe wunluwɔ yinrɛ ti kala lii na
ndanla.
Mi yaa ca ko naa ki nawa yaara ti le
ki juguye pe kɛɛ.»
9 Na go ŋga woolo ka koro leele kɛ,
poro fun pe yaa ka ku.
10 Na gboo wi lere wa ka pan mboo
lɛ wa go ki ni, mbe yiri wi ni mbe
yo wi yaa saa sogo†, na kiga yala
lere wa yɛn wa go yɛgɛ, wi yaa ka
wo yewe mbe yo fɔ: «Lere wa yɛn
wa ma ni naa le?» Pa ko fɔ wo
yaa wi yɔn sogo mbe yo fɔ: «Ayoo,
lere woro laga.» Kona, ŋa wì ku wi
lere wi yaa wi pye mbe yo wi pyeri,
katugu kii daga pe Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki yeri.

11 Wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
konɔ na kaan li na:
Li yaa ka yuŋgbɔrɔ ŋgbɔrɔ ti jaanri,
mbe yumbigile ke pye yum-
bara.
12 Yege logo ma yo shɔnye pe maa
fee yaanŋguro na le?
Lere maa fali ti na falinɛrɛ capige ni
le?
Ɛɛn fɔ, yè kaselege ki kanŋga maga
pye paa shɔnrɔ yɛn, ma kas-
inŋge ki tɔnli wi kanŋga maa
pye paa yaritisorogo yɛn.

13 Lodebari† ca ŋga yè ya ki ni, ye
yɛn na yɔgɔri ko kala na, na yuun fɔ:
«Ye sigi jɛn mbe yo we yɛɛra fanŋga
ko kì ti we Karinayimu† ca ki shɔ wi
le?»
14 Ki kala na, ye wele, mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ, Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ mì yo fɔ: «Yoro Izirayɛli sege
woolo wele, mi yaa cɛnlɛ la yirige
mbe wa ye na. Pe yaa ka ye jɔlɔ,
mbege lɛ wa Hamati ca yɔn ki na fɔ
sa gbɔn wa Araba tara lafogo ki na.»

YARIYANRA NDA AMƆSI WILA YAN

7

7–9

Yariyanga koŋgbanŋga ŋga Amɔsi wìla yan: Gbatɔ kala

1 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yariyanga ŋga naga na na, koyi
ŋga yɛɛn. Ye wele, làa gbatɔ
lɛgɛrɛ yirige, yan ŋga pe ma kɔn
wunlunaŋa wi kan ki kɔnŋgɔlɔ,
sanga ŋa ni yan ki nuru na fiin naa
fɔnŋgɔ we.
2 Naa gbatɔ wìla kaa yan ŋga wa
tara ti ni ki ka maga kɔ sanga ŋa ni,
a mì sho fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
mi yɛn nɔɔ yɛnri, ma we kala yaga!
Nakoma Zhakɔbu woolo pe yaa baro
mɛlɛ, poro mbele pè kologo we?»
3 Kì pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili
jatere wi kanŋga ma sho fɔ: «Ko se
pye naa.»

Yariyanga shyɛn wogo ŋga Amɔsi wìla yan: Kasɔn kala

4 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
yariyanga ŋga naga na na naa, koyi
ŋga yɛɛn. Ye wele, we Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ làa kasɔn tirige mbe kiti kɔn

† **6:10 6.10:** Ki vɛrise ŋa wi sɛnrɛ ti woro ma filige. Ki yaa pye Amɔsi wi yɛn na para tara to yɛgɛwɛ sɛnrɛ na, mba pi yaa ka ti lelɛgɛrɛ mbe ku fɔ pe se ka wagati ta mbe gboolo pe le. Ko yaa ki kan paa gboolo pe sori. Yɛgɛ o yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ wi yɛn na ŋga yuun mbege filige, ko yɛn fɔ legbogo ki yaa ka lɛgɛ fɔ mbele pe yaa ka koro go na, pe se ka ya mbe gboolo pe le. † **6:13 6.13:** Eburu sɛnrɛ ti ni, Lodebari kɔrɔ wowi ŋa fɔ yaraga ma. † **6:13 6.13:** Eburu sɛnrɛ ti ni, Karinayimu kɔrɔ wowi ŋa fɔ yawa.

ki ni. A ki kasɔn kì kɔgɔje gbɔɔ ŋa wa tara ti nɔgɔ wi tɔnmɔ pi waga. Kìla pye na Izirayɛli tara ti sori.

5 Kona, a mì sho fɔ: «We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mila ma yɛnri, maga yerege ma! Nakoma Zhakɔbu woolo pe yaa la baro mɛlɛ, poro mbele pè kologo we?»

6 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili jatere wi kanŋga. We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, a lì sho fɔ: «Ko fun ki se pye naa.»

Yariyaŋga taanri wogo ŋga Amɔsi wìla yan: Taanlamana li kala

7 Kona, we Fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga ŋga naga na na naa, koyi ŋga yɛɛn. Ye wele, we Fɔ wìla pye ma yere mbogo na, ŋga kì yiri ma kari naayeri. Mbogo sinmana la pye wi kɛɛ.

8 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan pye fɔ: «Amɔsi, yiŋgi maa yaan?»

A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ: «Mbogo sinmana li.»

A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Wele, mi yaa na mbogo sinmana li taga Izirayɛli, na woolo pe na mbe pe taanla mbe wele, na kaa pye pe sin. Mi se pe kala yaga fyew.

9 Izaki setirige piile pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo tinndiye mbele na, pe yaa ka jɔgɔ mbe wɔ wa. Izirayɛli woolo pe shɛriyinrɛ ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa. Mi yaa ka yiri wunlunaŋa Yerobowamu wi go woolo pe kɔrɔgɔ tokobi ni.»

Amɔsi naa saraga wɔfɔ Amaziya wi ni pe kala

10 Kona, a saraga wɔfɔ Amaziya ŋa wìla pye wa Betɛli ca, wì si tunŋgo torogo wa Izirayɛli tara wunlunaŋa Yerobowamu wi yeri, ma yo fɔ: «Amɔsi wì yɔn le ma na laga Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ. Tara woolo pe se ya mboo sɛnyoro ti kun pe yɛɛ ni,

11 katugu pa Amɔsi wì yo yɛɛn fɔ:

‹Pe yaa Yerobowamu wi gbo tokobi ni,
mbe Izirayɛli woolo pe koli mbe kari pe ni kulowo, mbe lali pe tara ti ni.› »

12 A Amaziya wì si Amɔsi wi pye fɔ: «Kari ma wɔ laga, mboro yariyanra yanfɔ ŋa we. Fe ma kari wa Zhuda tara. Ma saa nii wa, maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun wa ma.

13 Ɛɛn fɔ maga ka koro mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun laga Betɛli ca, katugu wunlunaŋa wo shɛrigo yi, wunluwɔ go yi.»

14 A Amɔsi wì si Amaziya wì yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi woro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, mi si woro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fɔrɔgɔfɛnnɛ wo wa. Ɛɛn fɔ, mi yɛn yaayoro korofɔ, mi maa na yɔn suro ti taa na yinrigi wa sikomɔri tige pire to ni.

15 Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lìlan lɛ mala wɔ wa yaayoro ti puŋgo na, ma yo mbe saa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun Izirayɛli, li woolo pe kan.

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo koni, mboro ŋa mà yo fɔ mi ka ka Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo Izirayɛli woolo pe wogo na konaa mbe para mbe wa Izaki setirige piile pe na we.

17 Nda mà yo ti kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun ma kan fɔ:

‹Ma jɔ wi yaa kaa nanjara piin wa ca nawa.
Pe yaa ka ma pinambiile naa ma sumborombiile pe gbo tokobi ni.
Pe yaa kɔɔn kɛɛrɛ ti taanla taanlamana ni, mberi yɛɛlɛ.
Mboro jate pe yaa kɔɔn gbo tara ta yɛgɛ ni.
Pe yaa ka Izirayɛli woolo pe koli mbe kari pe ni kulowo, mbe lali pe tara ti ni.› »

8

Yariyaŋga tijɛrɛ wogo ŋga Amɔsi wìla yan: Kanja pige yɛnlɛ nuŋgba tige pire ni

1 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga ŋga naga na na naa, koyi ŋga yɛɛn. Ye wele, mìla kanja pige yɛnlɛ yan tige pire ni nda tì pe.

2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan yewe ma
yo fɔ: «Amɔsi, yiŋgi maa yaan?»
A mì sili yɔn sogo ma yo fɔ:
«Kanja pige yɛnlɛ nuŋgba kanga
tige pire ni, nda tì pe.»
Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ:
«Izirayɛli, na woolo pe kɔsanga wì
gbɔn. Mì se pe kala yaga naa fyew.
3 Ko pilige ko ni, yuuro nda ti maa
koo wa wunluwɔ go ki ni, ti yaa
kanŋga mbe pye kunwɔ gbeere. Mi
ŋa ye Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ muwi mì yo
ma. Katugu gboolo pe yaa ka lɛgɛ
lagapyew. Pe yaa ka pyeri mbaa pe
waa lagapyew.»

Izirayɛli woolo pe wunluwɔ pi jɔgɔ kala

4 Yoro mbele ye maa fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe yuun laga tara ti ni,
na mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni pe
tɔnri, yege sɛnrɛ nda ti logo.
5 Ye maa yuun fɔ: «Yevɔnŋgɔ fɛti wi
yaa kɔ wagati wiwiin,
jaŋgo we ta waa we bile wi pɛrɛ?
Cɛnpilige ki yaa kɔ wagati wiwiin,
jaŋgo we ta we we yarilire bondoolo
pe yɛngɛlɛ?»
We yaa tiwiyaraga ki kologo,
mbe yaara ti sɔnŋgɔ ki ŋgban,
mbe we culoye pe gbɔn mbe pe piri
mbaa leele pe nii.
6 Mbele pe yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni,
we yaa pe lɔ penjara na mbe pe pye
kulolo,
mbe fyɔnwɔ fɛnnɛ pe suru kulolo
sawira na.
We yaa ka we bile sifege ki pɛrɛ
yɛrɛ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na Zhakɔbu wi maa
wi yɛɛ gbogo li kala na, lì
wugu ki na ma yo fɔ:
«Mi se fɛgɛ pe kapyege ka kpɛ na.
8 Ki kala na, tara ti yaa ka yɛgɛ.
Tara na woolo pe yaa kaa kunwɔ
gbelege gbele.
Tara ti ni fuun ti yaa ka yiri paa Nili
gbaan wi yɛn.
Ti yaa ka yiri mbe tigi paa Ezhipiti
tara gbaan wi yɛn.
9 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Ko
pilige ko ni, mi yaa ti yɔnlɔ ki
to yɔnlɔfugo na.
Mi yaa ti diwi mbe ye laga tara ti
lagapyew ki ni yɔnlɔ na.
10 Mi yaa ye shɛrɛgɛ fɛtiye pe
kanŋga mbe pe pye kunwɔ
gbelege,
mbe ye yuuro ti kanŋga mberi pye
yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ.
Mi yaa ti ye ni fuun ye kunwɔ
yaripɔrɔ le wa ye sɛnŋgɛlɛ ke
ni, mbe ti pe ye yinrɛ ti kulu.
Mi yaa kunwɔ kayaŋga le tara woolo
pe ni
paa yɛgɛ ŋga na pinambyɔ nuŋgba
pe ka ku ki ma pye we.
Ki kɔsaga ki yaa pye nandangawa
pilige.»

11 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Piliye ya wa na paan, mi yaa fuŋgo
wa laga tara ti ni.
Ki fuŋgo ki se ka pye yaakara lama
kala na,
ki wɔgɔ ki se ka pye tɔnmɔ lama kala
na,
ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lo-
gowo fuŋgo naa wɔgɔ kala li.
12 Pe yaa kaa yanri la toro faa
kɔgɔjeye pe sɔgɔwɔ,
mbe yiri yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri mbe kari yɔnlɔ yirisaga
yeri.
Pe yaa kaa kee mbaa paan, mbaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti laga-
jaa,
ɛɛn fɔ pe se kari yan.
13 Ko pilige ko ni, sumbonɔ tiyɔɔnlɔ
poro naa lefɔnmbɔlɔ pe ni,
pe fanŋga ki yaa ka kɔ pe ni wɔgɔ
ki kala na.
14 Mbele pe maa wungu Samari ca
yarisunŋgo ki na, na yuun fɔ:
‹Dan ca yarisunŋgo ki koro
yinwege na!›
naga fɔ: ‹Shɛrɛgɛ ŋga ki maa piin
wa Bɛrisheba ca, ki koro wa
suyi!›
Pe pe ni fuun pe yaa ka toori, wa kpɛ
se ka ya yiri naa.»

9

Yariyanga puŋgo wogo ŋga Amɔsi wìla yan

1 Kona, a mì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yan
lì yere wa saraga wɔsaga ki na. A lì
sho fɔ:
«Shɛrigo gbɔgɔ tiyagala ke gona
tɔnyaara ti gbɔn,
jaŋgo go ki yeyɔnrɔ shɔnye pe
yɛgɛyɛgɛ.
Mari yaari mari wo leele pe ni fuun
pe yinrɛ ti na.
Mbele ka koro go na pe ni, mi yaa ti
pe pe gbo tokobi ni.
Ali nuŋgba wo se ya fe pe ni, wa kpɛ
se shɔ pe ni.
2 Ali na paga sa ye wa kuulo tara, mi
yaa pe tilele mbe pe wɔ wa na
kɛɛ ki ni.
Ali na paga lugu mbe kari wa
yɛnŋɛlɛ na, mi yaa pe tirige.
3 Ali na paga sa lara wa Karimɛli
yanwiga ki go na,
mi yaa sa pe lagaja wa mbe pe yigi.
Ali na paga lara na na wa kɔgɔje wi
nɔgɔ,
mi yaa konɔ kan wɔɔgɔ ki yeri ki sa
pe nɔɔri wa.
4 Ali na paga kari pe ni kulowo wa
pe juguye pe yeri,
mi yaa ti pe pe gbo tokobi ni wa.
Na yɛgɛ ki yaa pye pe na, mbe jɔlɔgɔ
wa pe na,
ki se pye pe na mbe kajɛŋgɛ pye pe
kan.
5 We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ liga jiri tara ti na, ti
ma yɛgɛ.
Tara na woolo pe maa kunwɔ
gbelege gbele.
Tara ti ni fuun ti ma yiri
paa Nili gbaan tɔnmɔ pi yɛn,
mbe si to paa Ezhipiti tara gbaan
tɔnmɔ pi yɛn.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli cɛnsaga ki kan wa
yɛnŋɛlɛ na,
mɛɛ naayeri wi tɛgɛ tara ti go na.
Li ma kɔgɔje tɔnmɔ pi yeri maa wo
tara ti na.
Li mɛgɛ koyi ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ.»

Kiti kɔngɔ ŋga kì sin

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Izirayɛli woolo, ye woro yaraga ka
na yɛgɛ na mbe wɛ Etiyopi
tara woolo pe na.
Mì yoro Izirayɛli woolo ye yirige wa
Ezhipiti tara
paa yɛgɛ ŋga na mìla Filisiti tara
fɛnnɛ pe yirige wa Kafitɔri
tara, konaa ma Siri tara fɛnnɛ
pe yirige wa Kiri tara.
8 Ye wele, mi ŋa ye Fɔ, Yawe
Yɛnŋɛlɛ, ki wunluwɔ mba pi
yɛn kajɔɔgɔ pyefɔ, na yɛgɛ
yɛn pi na.
Mi yaa pi tɔngɔ mboo wɔ laga tara
ti ni.
Konaa ki ni fuun, mi woro na jaa
mbe Zhakɔbu woolo pe ni
fuun pe tɔngɔ.»
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma.
9 «Ye wele, mi yɛn na konɔ
kaan, fɔ pe Izirayɛli woolo
pe yuguyugu wa cɛngɛlɛ
sanŋgala ke ni fuun ke
sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe
ma kaa shɔgɔlɔ le kɛnmɛ ma
ke jɛlɛ we†,
ali yaanŋgumbile nuŋgba lo se to
tara.
10 Ee, kapere pyefɛnnɛ mbele pe yɛn
wa na woolo pe ni, tokobi wi
yaa ka pe gbo, poro mbele pe
maa yuun fɔ: ‹Jɔlɔgɔ se yɔngɔ
we ni, ki se si gbɔn we na.› »

Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ lɛ mbe sɔngɔrɔ Izirayɛli woolo pe ni wa pe tara

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ko pilige ko ni, mi yaa Davidi wi
paraga go ŋga kìla toori ki
yirige, mbege kan naa fɔnŋgɔ.
Mi yaa kaga jɛɛnrisara ti gbegele
mberi tɔn,
mbege jɔgɔsara ti gbegele, mbege
yirige mbege yerege,
mbege kan naa fɔnŋgɔ paa yɛgɛ ŋga
na kìla pye faa we;

† **9:9 9.9:** Kìla pye pe ma yarilire pire ti le kɛnmɛ gbɔgɔ ni, mberi jɛlɛ mbe yaanŋgumbire nda tì pinlɛ ti ni ti wɔ wa ti ni.

12 jaŋgo pe Edɔmu cɛnlɛ woolo
mbele pe yaa ka koro go na pe
tara ti shɔ peri ta naa,
konaa cɛngɛlɛ ŋgele fuun na mɛgɛ
ki yɛn na yinri ke na ke tara ti
ni.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo
ma, mi yaa sigi pye mbege yɔn
fili.»
13 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ye wele, piliye ya wa na paan, ŋa
wila wari, wiga kɔ, kii yaa mɔ
yarilire kɔnfɔ wi yaa taga wi
na,
ŋa wila ɛrɛzɛn pire ti tangala nari
tɔnmɔ pi woo, wiga kɔ, kii yaa
mɔ yarilire lugufɔ wi yaa taga
wi na.
Kona, duvɛn fɔnŋɔ wi yaa kaa fuun
wa yanwira ti na,
wi yaa kaa fuun mbe yiri wa tin-
ndiye pe ni fuun pe na.
14 Mi yaa ka Izirayɛli, na woolo
pe sɔngɔrɔ mbe pe wɔ wa
kulowo pi ni.
Pe yaa ka pe cara nda tì yaari ti kan
naa fɔnŋgɔ, mbe cɛn wa ti ni.
Pe yaa ka ɛrɛzɛn tiire sanri naa
fɔnŋgɔ mbe kaa ti duvɛn wi
woo.
Pe yaa ka naŋgɔ kɔɔrɔ kɔn mbe tire
sanri wa ti ni, mbe kaa tige
pire ti kaa.
15 Mi yaa pe teŋge naa fɔnŋgɔ wa pe
tara.
Tara nda mì kan pe yeri, pe se ka
pe purɔ mbe pe yirige wa ti
ni naa fyew.»
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ le,
muwi mì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
ABIDIYASI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɛn na para kiti ŋa wi yaa kɔn Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na wo sɛnrɛ na. Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn wa Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Pàa pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe juguye. Zheruzalɛmu ca ki tɔngɔsanga wi ni, Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pan ma ca ki san maga yaara ti koli. Pè yɛrɛ la leele mbele pàa pan ma to Zhuda tara ti na pe saga. Abidiyasi wìla keli ma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo, maga naga fɔ jɔlɔgɔ yaa to Edɔmu tara ti na. Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ki tara ti kan li woolo pe yeri.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ li yaa Edɔmu tara ti tɔngɔ 1-9
Edɔmu cɛnlɛ woolo pàa pye ma pe fɔ jɛŋgɛ 10-15
Izirayɛli woolo pe yaa ka cew ta 16-21

1 Yɛnŋɛlɛ làa yariyanga ŋga naga Abidiyasi wi na, koyi ŋga:

We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo ma wa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na tori yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa jɔlɔgɔ wa Edɔmu cɛnlɛ woolo pe na

Yawe Yɛnŋɛlɛ lìli pitunŋɔ wi torogo wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yeri.
Wè sɛnrɛ ta logo wi yeri, wila yuun ma yiri wa li yeri.
Wì yo fɔ: «Ye yiri, we kari Edɔmu cɛnlɛ woolo pe kɔrɔgɔ,
we sa malaga gbɔn pe ni.»
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo pe wogo na, ma yo fɔ:
«Ye wele, mi yaa ye fanŋga ki kologo mbe wɛ cɛngɛlɛ sanŋgala ke na.
Ye yaa ka pye mbe tifaga fɔ jɛŋgɛ.
3 Yɛɛ gbɔgɔwɔ mba wa ye kotogo na pì ye puŋgo,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa waliwere ti ni,
yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa yanwira ti na;
ki kala na, ye yɛn na yuun fɔ:
‹Ambɔ wi mbe ya mbe we tirige fɔ wa tara?›
4 Ali na yaga yiri mbe kari lege wa naayeri paa yɔn yɛn,
ali na yaga sa ye cɛnsaga ki tɛgɛ wa wɔnŋgɔlɔ ke sɔgɔwɔ,
mi yaa ye tirige mbe ye wa tara.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mì yo ma.
5 Na yoolo ka pan ye kɔrɔgɔ yembinɛ,
nakoma na beŋganri pye fɛnnɛ ka pan, yaara nda fuun kala ka pye pe na, to ma pe yaa lɛ wi le?
Na ɛrɛzɛn pire cɔfɛnnɛ ka ye wa ma ɛrɛzɛn kɛrɛ,
yiŋgi pe yaa yaga ma kan, na shashara jɛnri ma?
Pe yaa ma jɔgɔ pew.
6 Ee, yoro Ezawu setirige piile wele, pè ye kɛɛ yaara ti koli.
Ye yarijɛndɛ nda ti yɛn ma lara, tì yiri funwa na.
7 Pe yaa ka ye purɔ fɔ sa gbɔn wa ye tara kɔnlɔ li na.
Ye pinlɛyɛɛnlɛ pe yaa ka ye fanla,
poro mbele ye wɛnnɛ, pe yaa ka fanŋga ta ye na.
Poro mbele pàa pye na nii ye ni, pe yaa pɛŋgɛlɛ pɛri ye na wa ye tɔɔrɔ ti nɔgɔ,
mbaa yuun fɔ tijinliwɛ woro ye ni.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Ko pilige ko ni, mi yaa ka kajɛnmbɛlɛ pe kɔ mbe pe wɔ wa Edɔmu tara,
mi yaa ka tijinliwɛ fɛnnɛ pe ni fuun pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa Ezawu yanwiga ki na.
9 Tema ca fɛnnɛ, ye maliŋgbɔɔnlɔ pe sunndo wi yaa ka kɔn pe na,
kona pe yaa ka mbele fuun pe yɛn wa Ezawu yanwiga ki na pe tɔngɔ mbe pe kɔ.»

Edɔmu cɛnlɛ woolo pe puŋgosaga

10 Tipewe mba yè pye Zhakɔbu se-
tirige piile
mbele ye sefɛnnɛ pe na pi kala na,
ye yaa fɛrɛ shɔ;
ye yaa kɔ mbe wɔ wa pew.
11 Mà jɛn pilige ŋga ni cɛnlɛ la
yɛgɛ woolo la pan na Zhakɔbu
setirige piile pe yarijɛndɛ ti
koli,
yaa pye wa.
Pilige ŋga ni nambanmbala pàa
ye wa Zheruzalɛmu ca, ma
pɛtɛ gbɔn mbe Zheruzalɛmu
ca yarijɛndɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
ki pilige ki ni, yàa pye wa.
Yoro naa ki woolo pe ni, yàa pye ja.
12 Ye sila daga mbaa ye sefɛnnɛ pe
wele kila taan ye ni
pe jɔlɔgɔ pilige ki ni.
Ye sila daga mbaa yɔgɔri poro mbele
Zhuda tara woolo pe na
pe tɔngɔpilige ki ni.
Ye sila daga mbaa yɔn gbɔgɔ sɛnrɛ
yuun pe na,
pe yɛwɛrɛgɛ pilige ki ni.
13 Ye sila daga mbe ye wa na woolo
pe ca ki ni
pe tɔngɔpilige ki ni.
Yoro fun, ye sila daga mbaa pe jɔlɔgɔ
kala li wele kila taan ye ni
pe jɔlɔgɔ pilige ki ni.
Ye sila daga mbe kɛɛ taga pe
yarijɛndɛ ti na
pe tɔngɔpilige ki ni.
14 Ye sila daga mbe sa yere wa
kowalaya yi na,
mbaa mbele paa fee mbe shɔ pe
kuun.
Ye sila daga mbe mbele pàa shɔ ma
koro go na pe le pe juguye pe
kɛɛ
pe jɔlɔgɔ pilige ki ni†.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige kì
yɔngɔ,
li yaa yiri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
kɔrɔgɔ.
Ŋga mà pye ko nuŋgba ko ki yaa
sɔngɔrɔ mbe pye ma na.
Kapege ŋga mà pye ki yaa sɔngɔrɔ
mbe to ma na.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ ke na

16 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Yoro Izirayɛli woolo wele, yànla
naŋgbanwa wɔjɛnnɛ duvɛn
wi wɔ yɛgɛ ŋga na wa na,
yanwiga kpoyi ki na,
pa cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke
yaa ka wɔ ma, pe yaa ka wɔ
kɔnlɔ fu.
Pe yaa kaa wɔ mbe tin fɔ pe yɛgɛ
kila kanŋgi,
ko puŋgo na, pe yaa ka kɔ mbe wɔ
wa pew.
17 Ɛɛn fɔ leele pele yaa ka koro
yinwege na wa Siyɔn yanwiga
ki na.
Ki laga ki yaa sɔngɔrɔ mbe pye
kpoyi.
Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka pe
tara lara ti shɔ mberi ta naa.
18 Zhakɔbu setirige piile pe yaa ka
pye paa kasɔn yɛn,
Zhozɛfu setirige piile pe yaa ka pye
paa kasɔn yinnɛ yɛn.
Ɛɛn fɔ Ezawu setirige piile poro yaa
ka pye paa yan waga yɛn,
ŋga pe yaa ka kasɔn le ki ni mbege
sɔgɔ pew.
Lere pyɔ wo se ka shɔ Ezawu setirige
piile pe ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Izirayɛli woolo pe yaa ka ya pe juguye pe ni

19 Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ woolo pe yaa ka sa cɛn wa
Ezawu yanwira tara ti ni.
Mbele pe yɛn wa yanwira tigiwɛn
tara ti ni, pe yaa ka sa cɛn wa
Filisiti tara fɛnnɛ pe tara.
Pe yaa ka cɛn wa Efirayimu cɛnlɛ
woolo pe tara konaa wa
Samari tara ti ni.
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ woolo poro yaa ka
Galaadi tara ti ta mbe cɛn wa
ti ni.
20 Izirayɛli woolo mbele pàa koli
ma kari pe ni kulowo, poro
mbele pe yɛn maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye,

† **1:14 1.14:** Eza 34.5-7; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Mala 1.2-5

pe yaa ka Kana tara ti ta mbe cɛn wa
ti ni, fɔ sa gbɔn wa Sarɛpita ca
ki na.
Zheruzalɛmu ca woolo mbele pàa
koli ma kari pe ni kulowo wa
Sefaradi ca,
poro yaa ka cɛn wa Negɛvu tara cara
ti ni.
21 Leele shɔfɛnnɛ pe yaa ka lugu wa
Siyɔn yanwiga ki na,
mbe cɛn tegere ti na Ezawu setirige
piile pe go na.
Pa kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa pye
wunluwɔ we.

Sɛwɛ ŋa wi yɛn na para ZHONASI wi sɛnrɛ na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn na para naŋa ŋa pàa pye na yinri Amitayi wi pinambyɔ Zhonasi wo sɛnrɛ na (1.1). Zhonasi wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa Izirayɛli tara, ko la pye na kee yɛlɛ cɛnmɛ kɔlɔtaanri (800) yeri sanni pe sa Zhezu wi se. Ki sanga wi ni Asiri tara fɛnnɛ poro pàa pye maliŋgbɔɔnlɔ gbɔɔlɔ ma fanŋga ta laga tara ti ni. Pàa pe fɔ jɛŋgɛ. Pe cagbɔgɔ pàa pye naga yinri Ninive. Pe tipewe pi kala na, pe kala li sila Izirayɛli woolo pe ndanla.

Sɛwɛ wi yɛn naga yɛgɛ yuun paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wìla Zhonasi wi tun wa Asiri tara, wa Ninive cagbɔgɔ ki ni. Wìla wi tun wi saga yo leele pe kan fɔ ŋga pe yɛn na piin kii yɔn, pe kanŋga pege yaga, nakoma wi yaa pe le jɔlɔgɔ. Ɛɛn fɔ, a Zhonasi wì si je we Fɔ wi tunŋgo ki na, nɛɛ fee na kee lege kɛɛ ka yɛgɛ na wa kɔgɔje wi na, ko la pye ki yɛ laga ŋga kìla naga wi na ko ni. Ɛɛn fɔ, mbe ta mbe Zhonasi wi ŋgbanga wi sɔngɔrɔ, Yɛnŋɛlɛ làa tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige, a kila gbɔɔn wa kɔgɔje wi ni, a pè suu wɔ maa wa wa tɔnmɔ pi ni. A Yɛnŋɛlɛ lì si mbɛnɛ gbegbenɛ la torogo, a lì pan maa yɔli ma saa wi tuguru wa tawara ti na, wa kɔgɔje wi koŋgo na (1-2). Ko puŋgo na, a wì si kari wa Ninive mbe sa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnkala li yo leele pe kan. Naa ca woolo pàa kaa wi sɛnyoro ti logo, a pè si yere ki yerewe mbe pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Kì pye ma, a we Fɔ wì suu jatere wi kanŋga ma yo wi se jɔlɔgɔ ŋga wi mbaa wa leele pe na ki wa pe na naa (3.1-10). A kì si Zhonasi wi nawa pi ŋgban, katugu we Fɔ wi sila yɛnlɛ mbe jɔlɔgɔ wa Ninive ca fɛnnɛ pe na (4). A we Fɔ wì sigi yɛgɛ naga Zhonasi wi na, fɔ wi daga mbaa wi juguye pe yinriwɛ taa, na paga pe kapere ti jɛn mberi yaga we; fɔ tanga woro wi yeri wi nawa ŋgban. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn naga nari we na fɔ leele pe ni fuun pe yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla; na paga yɛnlɛ mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga, li ma pe kala yaga.

Puŋgo na, Zhezu wi sanga wi na, naa Zhufuye yɛkeele pàa pan maa yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi tunŋgo kì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, we Fɔ Zhezu wìla pe yɔn sogo ma pe nawa to Zhonasi kala lo ni. Wìla pe pye fɔ: Yɛgɛ ŋga na Zhonasi Wìla yɔnlɔ taanri naa yembinɛ taanri pye wa mbɛnɛ gbegbenɛ li nawa, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ leele pe yɛn naa singi, wi yaa ka yɔnlɔ taanri naa yembinɛ taanri pye wa fanga ki ni, mbe si jɛn mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni (Mati 12.38-40; 16.4; Luki 11.29).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa Zhonasi wi yeri, a wila fee li yɛgɛ *1*
Zhonasi wìla wi kapege ki jɛn maga yaga, a Yɛnŋɛlɛ lùu shɔ mbɛnɛ gbegbenɛ li kɛɛ *2*
Zhonasi wìla saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo Ninive ca fɛnnɛ pe kan *3*
Yɛnŋɛlɛ làa Ninive ca fɛnnɛ pe yinriwɛ ta, a Zhonasi wì nawa ŋgban *4*

Zhonasi wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ

1 Pilige ka, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Amitayi pinambyɔ Zhonasi wi ni†,
2 ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa Ninive ki ni, Ninive cagbɔgɔ ye, maga yo ki leele pe kan fɔ mi yaa pe le jɔlɔgɔ, katugu pè pe ma gbɔn yɛgɛ ŋga na, mìgi yan.»
3 Ɛɛn fɔ, a Zhonasi wì si yiri mbe fe Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki yɛgɛ, mbe kari lege wa Tarisisi ca. Kì pye ma, a wì si kari wa Zhafa ca, wa kɔgɔje wi

† **1:1 1.1:** 2 Wunlu 14.25

yɔn na, mɛɛ saa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ka yan kila jaa mbaa kee wa Tarisisi. A wì suu cɛnsaga ki sara, mɛɛ ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni ma pinlɛ mbele pàa pye wa pe ni, mbe kari wa Tarisisi, mbe ta mbe fe Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki yɛgɛ.

4 Kì kaa pye ma, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tifɛliŋgbɔgɔ ka yirige wa kɔgɔje wi go na. Tifɛlɛgɛ kìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge kila jaa mbe kaari.
5 Tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pe ni fuun pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ jɔrɔgi nuŋgba nuŋgba na pe yarisunndo ti yinri ti pe saga. A pè si tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tuguro ti wɔ mari wa wa kɔgɔje wi ni, jaŋgo ki ta ki tifaga.

Ko sanga wo ni, Zhonasi wo la tigi wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nɔgɔna cɛnsaga ki ni, ma sinlɛ na wɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ.
6 A tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge fevɛnnɛ pe to wì si fulo wa Zhonasi wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Yiŋgi maa piin na? Maa wɔnlɔ kɛ? Yiri mɔɔ yarisunŋgo ki yeri ki we saga! Kana ki mbe we yinriwɛ ta mbe ti waga ka ku.»
7 A tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Ye ti we pɛtɛ gbɔn, we ta we ŋa wì ti, a ki kapege ki nɛɛ jaa mbe we ta wi jɛn.» A pè si pɛtɛ gbɔn, a pɛtɛ gbɔngɔ kì si Zhonasi wi wɔ.
8 Kona, a pè suu pye fɔ: «Mboro mà ti, a ki kapege ŋga ki nɛɛ we taa. Ki kala na, yaraga ŋga maa piin laga, ki yɛgɛ yo we kan. Ma yiri se? Ma tara to yɛn titiin? Ambɛnɛ woo wi mboro?»
9 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Eburuye woo wi mi. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mi maa gbogo, naayeri Yɛnŋɛlɛ na lì kɔgɔje wo naa tara ti da we.»

10 A wì si pe pye naa, ma yo wìla pye na fee Yawe Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki yɛgɛ. A tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Yiŋgi na, a mà si ko pye ma?»
11 Tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na seregi na kee, kì kaa pye ma, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we daga mbe pye ma na, tifɛliŋgbɔgɔ kii ta ki yere?»
12 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yanla wɔ yanla wa wa kɔgɔje wi ni, pa ki yaa yere. Mìgi jɛn ma yo muwi mì ti, a ki tifɛliŋgbɔgɔ ŋga kì si ye ta.»
13 Ali mbege ta wìla ki yo ma, a tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki nawa tunmbyeele pe nɛɛ ki ŋgbanga mbe kari tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni wa kɔgɔje wi koŋgo na tara ti na. Ɛɛn fɔ, pe sila ya, katugu tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na seregi na kee bere.
14 Kì kaa pye ma, a pè si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ŋgbanga, ma yo fɔ: «Maga ka ti we ku ki naŋa ŋa wi kala na. Maga ka baga we na mbe yo we lere gbo, ŋa wii kala pye we na, katugu ŋga kɔ̀ɔn ndanla Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko mà pye.»
15 Kona, a pè si Zhonasi wi wɔ maa wa wa kɔgɔje wi ni, a tifɛliŋgbɔgɔ kì si yere.
16 A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mɛɛ saraga wɔ li yeri, ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn li yeri mbaa tunŋgo piin li kan.

2

Zhonasi wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ we

1 Ɛɛn fɔ, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si mbɛnɛ gbegbenɛ la tun, a lì saa Zhonasi wi yɔli. A Zhonasi wì si piliye taanri pye wa li nawa, ki yɔnlɔ naa ki yembinɛ†.
2 Ma Zhonasi wi ta wa mbɛnɛ li nawa, a wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ le, li yɛnri
3 ma yo fɔ:
«E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbanla ta wa
jɔlɔgɔ ki ni,
mìla gbele mɔɔ yeri, a màla yerege
ki shɔ.
Wa nɔgɔna, wa kuulo tara,
mìla gbele mɔɔ yeri mala saga,
a màla gbelege ki logo.

† **2:1 2.1:** Mati 12.40

4 Màa na wa wa nɔgɔna,
wa kɔgɔje wi latijugo ki ni.
Tɔnmɔ pìla pye na yinrigi na tuun
nala mari;
tɔnmɔ pìla pye na tuun ŋgbanga na
go na.
5 A mì sigi jate ma yo:
‹Màla purɔ mala lali ma yɛɛ ni we
Fɔ,
konaa ki ni fuun, mi yaa kɔɔn
shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki yan
naa.›
6 Tɔnmɔ pìla toro na go na nala nii.
Kɔgɔje wìla na tɔn pew.
Kɔgɔje wi nawa yan kìla pye na
migili na go ki na.
7 Mìla tigi fɔ wa yanwira ti nɔgɔ,
wa kuulo tara, a tìlan yɔn tɔn mbe ta
mbe koro wa fɔ sanga pyew.
Ɛɛn fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ,
a màla yirige mala wɔ wa ki weti-
jugo ki ni yinwege na.
8 Mìla pye na kuun sanga ŋa ni,
na jatere wìla pye ma na Yawe
Yɛnŋɛlɛ,
a na yɛnrɛwɛ pì gbɔn ma na wa ma
shɛrigo gbɔgɔ kpoyi ki ni.
9 Mbele pe maa yarisunndo ti gbogo,
to nda ti se ya kala yɔn,
pe ma je yinmɛ mba pi jɛn na pye pe
woo pi na.
10 Ɛɛn fɔ, mi wo na, mi yaa yurugo
kɔ mbɔɔn sɔn,
mbe saraga wɔ ma yeri.
Yɔn fɔgɔlɔ ŋgele mì kɔn ma yeri, mi
yaa ka ke tɔn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ma yɛn shɔfɔ
we.»
11 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para
mbɛnɛ li ni, a lì si saa Zhonasi wi
tuguru wa tawara ti na.

3

Zhonasi wìla kari wa Ninive ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe kan

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Zhonasi
wi ni naa ki shyɛn wogo na, ma yo
fɔ:
2 «Yiri ma kari wa Ninive cagbɔgɔ
ki ni, ma sa tunŋgo ŋga mila kaan
ma yeri ki yari leele pe kan.»
3 Kona, a Zhonasi wì si Yawe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, mɛɛ kari wa
Ninive. Ki ca kìla pye ma gbɔgɔ
jɛŋgɛ, fɔ pilige taanri tangala laa
daga mbe tanga mbege pari mbe yiri
wa ki kɛɛ ŋga na.
4 A Zhonasi wì sigi lɛ ma yɔnlɔ
nuŋgba tangala tanga, naga yari
leele pe kan na yuun fɔ: «Kì koro
piliye nafa shyɛn, pa Ninive ca ki
yaa tɔngɔ.»
5 A Ninive ca woolo pè si taga
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, mɛɛ yere ki
yerewe ma yo lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yeŋge le, leele pe ni fuun,
mbege lɛ lelɛɛlɛ pe na saga wa piile
pe na, pe jatere piriwɛn yaripɔrɔ† lele pe yɛɛ na.
6 Naa Ninive ca wunlunaŋa wìla
kaa ki wogo ki logo, a wì si yiri wa wi
wunluwɔ jɔngɔ ki na, maa wunluwɔ
yaripɔrɔ ti wɔ mari tɛgɛ, ma jatere
piriwɛn yaripɔrɔ le wi yɛɛ na, mɛɛ
saa cɛn cɔnrɔ†.
7 Kona, a wì si tunŋgo torogo, a
pège yari Ninive ca woolo pe kan
ma yo fɔ: «Wunlunaŋa wo naa wi
legbɔɔlɔ pe ni, poro pège konɔ na li
kan ma yo fɔ: ‹Leele paga ka yaraga
ka kpɛ ka konaa yaayoro ti ni, nɛrɛ
to naa simbaala konaa sikaala pe ni,
pee daga mbe ka nakoma mbe wɔ.
8 Jatere piriwɛn yaripɔrɔ daga
mbe pye leele pe na konaa yaayoro
ti na. Lere pyew wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ŋgbanga, pe je pe tangalɔmɔ pee po
naa pe katijangara ti na, peri yaga.
9 Kana pa Yɛnŋɛlɛ li yaa li jatere
wi kanŋga, mbeli naŋgbanwa gbɔɔ
pi yerege, jaŋgo waga ka ku.› »
10 A Yɛnŋɛlɛ lì si ŋga pàa pye ki

† **3:5 3.5:** ***Pe jatere piriwɛn yaripɔrɔ le*** **kapyege kayi ŋga Zhufuye pàa pye na piin, a kila ki nari ma yo ki fɔ wùu yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, maa kapere ti jɛn mari yaga.** † **3:6 3.6:** ***Mɛɛ saa cɛn cɔnrɔ,*** **kapyege kayi ŋga Zhufuye pàa pye na piin, a kila ki nari ma yo ki fɔ wùu yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, maa kapere ti jɛn mari yaga.** † **3:10 3.5-10:** Mati 12.41; Luki 11.32

yan, konaa yɛgɛ ŋga na pàa je pe tangalɔmɔ pee pi na maa yaga we. Kì kaa pye ma, a lì si pe yinriwɛ ta, li sila pe le jɔlɔgɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa yo li yaa ki pye we†.

4

Zhonasi wi naŋgbanwa po naa Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kala

1 Ɛɛn fɔ, a ki wogo kì si Zhonasi wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ, a wì si nawa ŋgban.
2 A wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo: «Ɛnhɛɛn! Yawe Yɛnŋɛlɛ, ko ma mìla yo, sanga ŋa ni mìla pye wa we tara, ma yo ko ma yaa ka pye we? Ko kì ti mìla fyɛɛlɛ mbe fe mbe kari wa Tarisisi. Mìla ki jɛn ma yo ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ndanlawa fɔ konaa yinriwɛ tafɔ, ma maa kala kunni ma yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ piin sanga pyew, ma yɛn ma gbɛgɛlɛ sanga pyew mbɔɔn jatere wi kanŋga maga ka lere le jɔlɔgɔ.
3 Yiŋgɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na yaga mbe ku, katugu kunwɔ po mbɔnrɔ na yeri yinwege ko na.»
4 A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yewe ma yo fɔ: «Tanga ki yɛn ma yeri ma nawa ŋgban wi le?»
5 A Zhonasi wì si yiri wa ca nawa ma saa cɛn wa ki puŋgo na, wa yɔnlɔ yirisaga yeri. Wìla gbata kan wi yɛɛ kan ma cɛn wa wi nɔgɔ, na ŋga ki mbaa ka pye ca ki na ki singi mbege yan.
6 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si tombotigi tige ka pye, a kì fi ma yiri ma tɔnlɔ Zhonasi wi go na, ma yinmɛ wa wi na, mbe ta mboo nawa pi yinŋgi wi na. A Zhonasi wi nawa pì si yinŋgi wi na jɛŋgɛ tombotigi tige ki kala na.
7 Ɛɛn fɔ, ki goto lalaaga ki na, a Yɛnŋɛlɛ lì si fyɛngɛ ka torogo, a kì pan ma to tombotigi tige ki na naga kaa; a tige kì si ku.
8 Naa yɔnlɔ kìla kaa yiri, a Yɛnŋɛlɛ lì si ti tifɛlɛgɛ kà yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na gbɔɔn ma wɛri. A yɔnlɔ ki nɛɛ Zhonasi wi yaa wa wi go ki na, fɔ a wi yɛgɛ na jaa mbe wɔ. A wi nɛɛ wi kunwɔ po jaa ma sho fɔ: «Kunwɔ po mbɔnrɔ na yeri yinwege ko na.»
9 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yewe ma yo fɔ: «Tanga ki yɛn ma yeri ma nawa ŋgban ki tombotigi tige ŋga ki kala na wi le?»
A Zhonasi wì sho fɔ: «Tanga yɛn na yeri mbe nawa ŋgban, mbe nawa ŋgban jɛŋgɛ mbaa ki jaa mbe ku.»
10 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ: «Ki tombotigi tige ŋga, mɛɛ tunŋgo pye ki kala na, mboro ma maga pye ki fi. Kì fi ma tɔnlɔ yembinɛ nuŋgba li ni, ki goto yembinɛ mɛɛ ku, konaa ki ni fuun, ki yinriwɛ yɛn nɔɔ taa.
11 A ma nɛɛ jaa mi wo ka ka Ninive cagbɔgɔ ki yinriwɛ ta, ko ŋga ki leele pè wɛ lere waga cɛnmɛ naa nafa (120 000) na we, ma pinlɛ ki yaayoro lɛgɛrɛ ti ni, poro mbele pee kajɛŋgɛ naa kapege ki jɛn mbege wɔ ki yɛɛ ni we.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ MISHE wi sɛwɛ we Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Mishe wìla wi yinwege ki pye wagati nuŋgba ni Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi ni. Wi sɛnrɛ tì yo ma kari wunluwɔ cagbɔrɔ shyɛn to yeri: Ki koŋgbanŋga Samari ca ye, ko ki yɛn Izirayɛli tara wunluwɔ mba wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri pi wunluwɔ cagbɔgɔ ye. Ki shyɛn wogo Zheruzalɛmu ca ye, ko ki yɛn Zhuda tara wunluwɔ mba wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri pi cagbɔgɔ ye. Mishe wi yɛn na sɛnŋgbanra yuun yɛkeele, naa saraga wɔfɛnnɛ, naa kiti kɔnfɛnnɛ konaa penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe na, na para pe mbasinmɛ wogo ki na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pe yɛn yagboyoolo wìla pe kala li yirige funwa na, poro mbele pàa pye naga yuun leele pe kan ma yo yɛyinŋge ki yaa ka ta, na pe punŋgu we. Mishe wìla ki naga ma yo ki cagbɔrɔ shyɛn ti yaa ka tɔngɔ, ca woolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ.

Ɛɛn fɔ Mishe wi sɛnyoro ti yɛn na jigi tagasaga jɛnri kaan konaa na kotogo nii lere ni. Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ li woolo pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ. Cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yaa kaga jɛn mbe yo fɔ lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ le (4.1-4). Yɛnŋɛlɛ li yaa Davidi setirige pyɔ wa torogo, wi pan wi cɛn tegere ti na, pa kona yɛyinŋge sanga yaa ka ta (5.1-4a).

Mishe wìla ki jɛn ma yo wi woolo pàa kapere pye, ɛɛn fɔ wìla wi jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na. Wìla yo fɔ:

Ma yaa we yinriwɛ ta naa,
ma se we kapere ti jate we go na naa,
ma yaa we kapere ti ni fuun ti wa fɔ wa kɔgɔje wi nɔgɔ.
Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ma yaa ki naga Zhakɔbu setirige piile pe na.
Ma yaa kajɛŋgɛ pye poro mbele Abirahamu setirige piile pe kan,
paa yɛgɛ ŋga na màa wugu ki na faa we tɛlɛye pe kan we (7.19-20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa li woolo pe na *1–3*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa li wunluwɔ pi piin konaa mbe leele pe shɔ *4–5*
Yawe Yɛnŋɛlɛ làa Izirayɛli woolo pe yɛri konaa ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn pe yeri *6–7*

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ nda yo Moreshɛti ca fɛnnɛ naŋa Mishe† wi kan tori yɛɛn. Kìla pye Zhuda tara wunlumbolo Yotamu, naa Ahazi konaa Ezekiyasi pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sanga wi na. Yariyanra nda làa naga wi na Samari ca naa Zheruzalɛmu ca ti wogo na, ti nda†.

KITI YAA KA KƆN IZIRAYƐLI TARA TI NA *1.2–7.20*

2 Cɛngɛlɛ ke ni fuun ye logo na yeri.
Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun, ye nuŋgbogolo jan ye logo.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ye jɛrɛgi,
lo na we Fɔ mbeli ta wa li cɛnsaga kpoyi ki ni we.

Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa kiti kɔn Izirayɛli woolo pe na

3 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinrigi wa li cɛnsaga na paan.
Li yɛn na tinri, li yɛn na tanri wa tara ti lara nda tì yagara ti na.
4 Yanwira ti yɛn na yanni wa li tɔɔrɔ ti nɔgɔ†,
Gbunlundɛrɛ ti yɛn na jɛɛnri,

† **1:1 1.1:** Mishe mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ambɔ wi yɛn paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn? † **1:1 1.1:** 2 Wunlu 15.32–16.20; 18.1–20.21; 2 Kuro 27.1-7; 28.1–32.33 † **1:4 1.4:** ***Yanwira ti yɛn na yanni:*** **Ko yɛn naga nari ma yo yaraga ko ka se ya yere mbe Yɛnŋɛlɛ li sige. Li yɛn yaraga pyew ki go na (Kiti 5.4-5; Yuuro 97.2-5).**

paa yɛgɛ ŋga na sɛnriŋguro ma kaa na yanni kasɔn we,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ ma kaa yiri tinndi na na fuun we.
5 Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn na piin Zhakɔbu setirige piile pe kambasinnde to kala na,
poro mbele Izirayɛli woolo pe kapere to kala na.
Ambɔ wi ti, a Zhakɔbu setirige piile pe nɛɛ kambasinnde to piin?
Mì yo Samari ca koyi.
Ambɔ wi ti sunzara nda wa tinndiye pe na ti si yɛn wa Zhuda tara?
Mì yo Zheruzalɛmu ca koyi.
6 Ki kala na, we Fɔ wì yo fɔ: «Mi yaa Samari ca ki pye paa kataga yɛn wa wasege.
Ki yaa pye ɛrɛzɛn tiire sanrisaga ko cɛ.
Mi yaa ka ki sinndɛɛrɛ ti koŋgo mberi wa wa gbunlundɛgɛ ki ni;
pège mbogo ki nɔgɔ le yaara nda ni, mi yaa ti yirige funwa na.
7 Ki yarisunndo yanlɛrɛ nda pè tɛ, ti ni fuun ti yaa yaari.
Ki tɔnli pee wi ni fuun wi yaa ka sogo.
Mi yaa ki yarisunndo yanlɛrɛ ti ni fuun ti jɔgɔ.
To nda kì ta wa ki nanjara ti tɔnli wi ni we.
Ti yaa tɛgɛ fun mbe nanjaala pele yɛgɛ sara ti ni.»

Jɔlɔgɔ yaa to Zheruzalɛmu ca ki na

8 Ki kala na, mi Mishe, mi yaa kaa yanli, mbaa kunwɔ gbelege gbele.
Mi yaa kaa tanri tɔwara, mbe koro witiwaga.
Mi yaa kaa gbele paa dabaaga yɛn,
mbaa yuŋgbɔgɔrɔ gbelege gbele paa kɔnrɔsogolo yɛn.
9 Katugu Samari ca fɛnnɛ pe sag-banga ki se ya gbara mbe kɔ.
Kì gbɔgɔ fɔ ma saa gbɔn wa Zhuda tara ti na yɛrɛ;
ma ye ma saa gbɔn fɔ wa na woolo pe cagbɔgɔ ki na, Zheruzalɛmu ca ye.
10 Yaga ka saga sɛnrɛ ti yari wa Gati ca (juguye pe kan).
Yaga ka gbele wa Ako ca fyew.
Ye kari ye saa koŋgi wa gbanŋgban wi ni, wa Bɛti Leyafira ca mbege naga fɔ ye jatere wì piri ye na†.
11 Yoro Safiri ca fɛnnɛ, ye toro yaa kee wa kulowo pi ni witiwaga ni naa fɛrɛ ti ni.
Zaana ca fɛnnɛ pe se ya yiri yɛrɛ wa pe ca.
Bɛti Ezɛli ca fɛnnɛ pe yɛn na kunwɔ gbelege gbele, pe se ya kala la pye mbe ye saga.
12 Marɔti ca fɛnnɛ pe jatere wì piri pe na fɛrɛwɛ mba pè ta pi wogo na,
katugu jɔlɔgɔ yiri wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan ma gbɔn fɔ le Zheruzalɛmu ca yeyɔnrɔ ti na.
13 Lakishi ca fɛnnɛ, ye ye wotoroye pe pɔpɔ wa shɔnye pe na,
katugu yoro ye pye koŋgbanmbala, ma ti a Siyɔn ca woolo pè kapege pye.
Mbe yiri mbe je, poro Izirayɛli woolo pa pège fɔrɔgɔ wa yoro yeri.
14 Ko kala kì ti ye daga mbe laga Moreshɛti Gati ca fɛnnɛ pe na†.
Akizibu ca woolo poro na, pe se ya sagawa kpɛ kan Izirayɛli tara wunlumbolo pe yeri.
15 Yoro Maresha ca fɛnnɛ wele, mi yaa maliŋgbɔɔn wa yirige mbe wa ye na naa.
Izirayɛli tara teele mbele gbɔgɔwɔ yɛn pe yeri, pe yaa ka fe sa lara wa Adulamu ca waliwege ki ni†.
16 Zheruzalɛmu ca woolo, ye ye yinzire ti kɔɔnlɔ.

† **1:10 1.10:** Mbege lɛ vɛrise 10-15: Kapege ŋga ki sɛnrɛ ti yo cara nda wa ti wogo na, ki kapege ki yolɔmɔ po naa cara ti mɛrɛ yerilɔmɔ pì yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ. Bɛti Leyafira kɔrɔ wo yɛn fɔ cɔnrɔ ca; pe pye na koŋgi wa cɔnrɔ ti ni. † **1:14 1.14:** Pe daga mbe laga Moreshɛti Gati ca fɛnnɛ pe na, katugu juguye pe yaa pan mbege ca ki shɔ. † **1:15 1.15:** 1 Sami 22.1

Ye ye yinrɛ ti kulu mbege naga
fɔ kunwɔ kayaŋga yɛn ye ni
ye pinambiile mbele pe ye
ndanla pe kala na.
Ye ye yinrɛ ti kulu ye pye yumbɛrɛ
fɛnnɛ paa pɛtɛɛlɛ yɛn,
katugu pe yaa ye pinambiile pe koli
mbe kari pe ni kulowo mbe pe
lali ye ni.

2

Mbele pe maa fanŋga fu fɛnnɛ pe jɔlɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa pe na

1 Mbele pe maa tipege sɔnri mbe
pye,
na kapege jate mbe pye, mbe pe ta
wa pe sinlɛsaga yembinɛ,
na laga ki ka ka laga, na ki fanŋga
ka pye pe ni pe maga pye,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɛnnɛ pe wogo.
2 Pe yɛgɛ ka yiri leele pele kɛɛrɛ na,
pe mari shɔ.
Pe yɛgɛ ka yiri leele pele yinrɛ na,
pe mari shɔ mari ta.
Pe maa leele pe jɔlɔ konaa pe go
woolo pe ni.
Pe maa tara lara nda leele pe ta
kɔrɔgɔ ti shoo pe yeri†.
3 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yɛn na jɔlɔgɔ gbɛgɛlɛ mbe wa ki
cɛnlɛ na li woolo pe na,
ye se ka ya mbe go wɔ wa ki ni.
Ye se ka ya mbaa tanri ye yɔlɔgɔ ki
ni caw,
katugu ki wagati wi yaa ka pye
jɔlɔgɔ wagati.»
4 Na ki wagati wi ka ka gbɔn, leele pe
yaa kaa ki yomiyɛlɛ na li waa
ye na,
pe yaa kaa ki yuŋgbɔgɔrɔ yurugo
ŋga ki koo ye na mbaa yuun
fɔ:
«We mbele pè we jɔgɔ ma we kɔ
pew!
Pè we cɛnlɛ woolo pe kɔrɔgɔ ki shɔ
maga kan leele pele yɛgɛ yeri.
E, pè we purɔ ma we yirige wa we
tara lara ti ni.
Pèri yɛɛlɛ we juguye pe na.»

† **2:2 2.2:** Ɛki 20.17; Eza 5.8; Amɔ 4.1

5 Ki kala na, lere kpɛ se ka ta wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogolomɔ
woolo pe ni,
ŋa wi yaa ka mana wa, mbe laga ka
taanla, mbe ye tasara ti yɛɛlɛ
ye na wa tara ti ni.

Mbele pe maa kendige woo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti ni

6 Leele pele na yogo nala piin fɔ:
«Ma sɛnyoro ti yerege!
Maga kaa ki sɛnrɛ cɛnlɛ ti yuun!
Ki yɛn tijinliwɛ fu sɛnrɛ mbaa ki
yuun fɔ we se shɔ ki fɛrɛ kala
na li ni.
7 Yiŋgi sɛnrɛ ri to yaa yuun, Izirayɛli
woolo?
Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li kagala
kunmɔ yɛɛ ni pi kɔ wi le?
Li kataraga yi mbaa ki piin ma wi
le?»
Mi wo na, mbele pe maa tanri kas-
inŋge na, na sɛnyoro ti maa
kajɛŋgɛ piin poro kan.
8 Ɛɛn fɔ we Fɔ wi yɛn naga yuun fɔ:
«Yè yiri na woolo pe kɔrɔgɔ
ma pye pe juguye.
Leele mbele pè yiri wa malaga
gbɔnsaga na toro yɛyinŋge na
pɔw,
ye ma derigbɔrɔ nda pè lele go na ti
shɔ pe yeri.
9 Ye mala woolo pe jɛɛlɛ pe purɔ ma
pe yirige wa yinrɛ nda tì pe
ndanla ti ni.
Gbɔgɔwɔ mba mì kan piile pe yeri,
ye maa shɔ pe yeri pew.
10 Ye yiri yaa kee!
Wogosaga woro ye na naa laga ki
tara nda ti ni.
Ye fyɔngɔ kapyere ti kala na,
jɔlɔgɔ yaa to ye na, fɔ jɔlɔgɔ gbɔgɔ.
11 Na lere wa ka pan mbaa wi yɔn
tifɛlɛgɛ woo,
na wi kaa finlɛlɛ mbaa yuun fɔ:
‹Ye yaa duvɛn naa sinmɛ wɛlɛwɛ
lɛgɛrɛ ta,›
kona ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
cɛnlɛ wo wi daga ki leele
mbele pe ni.»

Izirayɛli woolo mbele
pe yaa ka koro go na,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe gbogolo naa

12 Yoro Zhakɔbu setirige piile, mi ŋa
ye Fɔ, mi yaa ka ye ni fuun ye
gbogolo naa.
Yoro mbele Izirayɛli woolo mbele
pè koro go na, mi yaa ka ye
gbogolo naa.
Mi yaa ka ye pile laga nuŋgba
paa yɛgɛ ŋga na simbaala ma gbo-
golo simbaala jasa we,
paa yɛgɛ ŋga na yaayoro ŋgbelege
ma gbogolo wa ki kasaga we.
Janwa wi yaa ka tinmɛ gbɔɔ yirige.
13 Ŋa wi yaa ka torosaga wɔ wa
mbogo ki ni, wi yaa ka pye wa
pe yɛgɛ.
Pe yaa ka torosaga wɔ mbe gbinri
mbe yiri.
Pe yaa ka yiri wa yeyɔngɔ ki ni mbe
pye leseele.
Pe wunlunaŋa wi yaa ka keli pe
yɛgɛ,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye pe yɛgɛ.

3

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla yo
Izirayɛli tara teele mbele
pàa pye tipeele pe kan

1 Mi wo na, mì yo fɔ:
«Yoro mbele ye yɛn teele Zhakɔbu
setirige piile pe go na,
yoro mbele ye yɛn Izirayɛli woolo pe
yɛkeele,
ye logo na yeri.
Yoro ma ye daga mbe kasinŋge konɔ
li jɛn wi le?
2 Ɛɛn fɔ kajɛŋgɛ kì ye mbɛn,
a kapege ko ye ndanla.
Ye ma leele pe sɛɛrɛ ti wɔ pe na,
ye ma pe wire kara ti lagala pe
kajeere ti na†.
3 Ee, ye yɛn nala woolo pe wire kara
ti kaa,
ye yɛn na pe sɛɛrɛ ti woo,
ye yɛn na pe kajeere ti yaari.
Ye ma pe wire kara ti kɔɔnlɔ kporo
kporo kporo,
paa kara nda pe ma sɔgɔ nɛgɛdaga
we,
paa kara nda pe ma sɔgɔ cɔgɔ
gbeŋge ni we.
4 Ko kì ti ye yaa ka gbele mbe Yawe
Yɛnŋɛlɛ li yeri li ye saga,
ɛɛn fɔ li se ka ye yɔn sogo mbe ye
saga.
Li yaa ka puŋgo wa ye yeri, kapege
ŋga yè pye ki kala na.»

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Mishe wìla yo
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
yagboyoolo pe kan

5 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
mbele pe yɛn nala woolo pe fanla
na pe punŋgu, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
yo yɛɛn pe wogo na:
«Na lere wa ka ye kan yaakaga ni,
ye maga yari wo kan fɔ wi yaa
yɛyinŋge ta.
Na ŋa si yaakaga ta mbe kan ye yeri,
ye ma malaga yirige ko fɔ wo ni.
6 Ki kala na, diwi yaa ye ye na,
Yɛnŋɛlɛ li se yariyanra naga ye na
naa.
Diwi yaa ye ye na,
ye se kaa jɛɛrɛ piin naa.
Yɔnlɔ ki yaa kɔ yoro Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ ye na,
yɔnlɔ ki yaa kanŋga diwi mbe ye
maga.
7 Fɛrɛ yaa ka mbele pe maa
yariyanra yaan pe ta,
Jɛlɛfɛnnɛ pe yaa ka fɛrɛ shɔ.
Pe yaa ka pe yɛrɛ ti tɔn fɛrɛ ti kala
na,
katugu Yɛnŋɛlɛ li se ka pe yɔn sogo.»

8 Ɛɛn fɔ mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yinnɛ li fanŋga na, fanŋga
yɛn na ni.
Mi yɛn sinŋɛ, kotogo si yɛn na ni;
jaŋgo Zhakɔbu setirige piile pè yiri
ma je ŋga na, mbaa ki yɛgɛ
yuun,
mbaa poro mbele Izirayɛli woolo pe
kapere ti yuun pe kan.

Mishe wìla Zheruzalɛmu
ca tɔngɔwɔ pi sɛnrɛ yo

9 Zhakɔbu setirige piile teele,

† **3:2 3.2:** ***Ye ma leele pe sɛɛrɛ ti wɔ pe na, ye ma pe wire kara ti lagala pe kajeere ti na:***
Ko kɔrɔ wo yɛn, fɔ ye ma leele pe kɛɛ yaara ti shɔ pe yeri pew ma pe yaga waga.

yoro mbele Izirayɛli woolo teele,
yoro mbele kasinŋge ki ye mbɛn,
yoro mbele ye ma kaselege ki kɛ,
yege sɛnrɛ nda ti logo!
10 Ye yɛn na legbogo piin na Siyɔn ca ki kanni,
na kambasinŋge piin na ko ŋga Zheruzalɛmu ca ki kanni.
11 Izirayɛli tara teele pe yɛn na kiti wi kɔɔn na yarikanra shoo.
Saraga wɔfɛnnɛ pe yɛn na leele pe nari lasiri wi ni sara na.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun penjara na.
Konaa ki ni fuun, pe mɛɛ kɛɛ kan Yawe Yɛnŋɛlɛ li na ma yo fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li woro we ni wi le?
Kapege kpɛ se ya gbɔn we na!»
12 Ye kapyere ti kala na,
pe yaa ka Siyɔn ca ki wari paa kɛrɛ yɛn,
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka pye kataga,
shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn ma kan yanwiga ŋga na,
ki yaa ka pye kɔlɔgɔ†.

4

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka yɛyinŋge ta

1 Wagati ŋa wila paan wa yɛgɛ wi ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn ma kan yanwiga ŋga na,
ko ki yaa ka pye yanwira ti ni fuun ti go na.
Ki yaa ka pye tinndiye pe ni fuun pe go na.
Cɛngɛlɛ ke yaa kaa paan wa ki na lɛgɛrɛ.
2 Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa kaa kee wa ki na mbaa yuun fɔ:
«Ye pan we kari wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yanwiga ki na,
wa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Li yaa li koŋgolo ke naga we na,
pa we yaa la tanri li koŋgolo ke na.
Katugu pa lasiri wi yaa yiri wa Siyɔn ca,
pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yaa yiri wa Zheruzalɛmu ca.»
3 Li yaa ka pye kiti kɔnfɔ cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ go na,
Li yaa ka pye kiti kɔnfɔ cɛngɛlɛ ŋgele fuun fanŋga ni ke go na, ali ŋgele ke yɛn ma lali.
Pe yaa ka pe tokobiye pe gbɔn mbe pe pye falinɛrɛ capire,
mbe pe njaanra ti gbɔn mberi pye mali kɔngbeŋgele.
Cɛnlɛ la se ka malaga gbɔn cɛnlɛ la yɛgɛ ni naa,
lere kpɛ se kaa malaga gbɔngɔ ki fɔrɔgi naa.
4 Leele pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yaa ka cɛn yɛyinŋge na wa pe ɛrɛzɛn tiire ti nɔgɔ,
konaa wa pe figiye tire ti nɔgɔ.
Lere se ka fyɛrɛ wa pe na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma†.
5 Tara sannda pyew ti woolo pe yɛn na pe yarisunndo to nandanwa kagala koro piin,
ɛɛn fɔ woro wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ, we Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo we yaa la piin sanga pyew fɔ tetete.

Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn wunluwɔ wa Zheruzalɛmu ca

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Pilige ka wa na paan, mi yaa ka mbele pè wɛlɛgɛ na sege pe gbogolo,
mbele pè koli ma kari pe ni kulowo,
poro mbele mìla pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ,
mi yaa ka pe pile laga nuŋgba.
7 Mbele pè wɛlɛgɛ na sege, mi yaa ka pele yaga pe koro yinwege na.
Mbele pè koli ma kari pe ni kulowo,
mi yaa ka pe pye cɛnlɛ fanŋga wolo.
Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, muwi mi yaa ka pye pe wunluwɔ wa Siyɔn yanwiga ki na,
mbege lɛ yiŋgɔ fɔ sanga pyew.
8 Mboro Zheruzalɛmu ca yanwiga,
mboro ŋa ma yɛn na janwa wi kɔrɔsi, paa sanŋgazo ŋa pe

† **3:12 3.12:** Zhere 26.18 † **4:4 4.4:** 1 Wunlu 5.5; Zaka 3.10

ma lugu wi na na kɔrɔsiri piin
wi yɛn,
fanŋga lɛgɛ ŋga kìla pye ma yeri
faa, ki yaa sɔngɔrɔ mbe kan
ma yeri naa.
Zheruzalɛmu ca woolo, wunluwɔ pi
yaa sɔngɔrɔ mbe kan ye yeri
naa.

Jɔlɔgɔ ko puŋgo na,
Zheruzalɛmu ca ki yaa ka shɔ

9 Yoro Zheruzalɛmu ca woolo, yiŋgi
na ye nɛɛ gbele yiŋgɔ?
Wunluwɔ woro ye yeri wi le?
Ye yɛrifɔ wi ku wi le?
Fɔ a yaa nagala jɔlɔgɔ ki kala na, paa
yɛgɛ ŋga na selara ma kaa yiri
jɛlɛ ni.
10 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ, yaa jɔlɔ yaa
jɛɛn,
paa jɛlɛ yɛn ŋa wi selara yiri wi ni;
mà jɛn koni ye yaa yiri laga ca
mbe sa cɛn wa yanra ti ni.
Ye yaa ka kari fɔ wa Babilɔni tara,
pa ye yaa ka sa shɔ wa ki laga ki na.
Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka sa ye shɔ
wa ye juguye pe yeri.
11 Koni wo ni, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ kè yɛɛ
gbogolo ye mɛgɛ ni.
Ke yɛn na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sa ti
Siyɔn ca ki jɔgɔ!
Waa jaa mbe Siyɔn ca ki yan paa ki
tɔnri!»
12 Ɛɛn fɔ, ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kɔn
mbe pye, ki cɛngɛlɛ ke sigi jɛn.
Ŋga li yɛn na jate mbe pye, pe sigi
kɔrɔ jɛn.
Pe sigi jɛn mbe yo fɔ li yɛn na jaa
mbe pe gbogolo,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa yarilire
pɔgɔlɔ gbogolo yarilire sun-
saga, mberi sun.
13 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ, ye yiri ye pe
tangala tangala;
mi yaa fanŋga kan ye yeri,
paa nɛgɛ ŋga ki yɛnŋgɛlɛ ke yɛn paa
tuguɾɔn wogolo yɛn,
ŋga ki yenjoro ti yɛn paa tuguyɛnrɛ
woro yɛn.
Ye yaa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ purugu.
Pe kɛɛ yaara nda ye yaa koli, ye yaa
ti tɛgɛ ti yɛ pew mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na kan;
ye yaa pe yarijɛndɛ ti kan mi ŋa mi
yɛn tara ti ni fuun tafɔ na yeri.
14 Ɛɛn fɔ koni, mboro maliŋgbɔɔnlɔ
ŋgbeleye ca,
ma maliŋgbɔɔnlɔ ŋgbeleye yi gbo-
golo;
juguye pèle maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan we tanla mbe we yɔn tɔn.
Pe yɛn na Izirayɛli tara kundigi wi
gbɔɔn kanŋgaga ni wa wi
mbatelege ki na.

5

Shɔfɔ ŋa wi yaa ka se
wa Betilɛɛmu ca

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mboro Betilɛɛmu Efirata ca,
Mboro ŋa ma yɛn Zhuda tara cara ti
ni fuun jɛɛlɛ le,
lere wa yaa yiri wa ma ni na kan,
ŋa wi yaa kaa Izirayɛli woolo pe
yɛgɛ sinni.
Wi setirige ki lɛsaga kì lali wa, maga
lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ŋa wì
toro wi ni, maga lɛ wa fafafa.
2 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li
woolo pe le pe juguye pe kɛɛ,
fɔ sa gbɔn wagati ŋa jɛlɛ ŋa wi daga
mbe pyɔ se, wi sa se.
Kona, wi sefɛnnɛ mbele pe yaa ka
koro go na kulowo po puŋgo
na,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan Izirayɛli
woolo sanmbala pe kɔrɔgɔ†.
3 Ki kundigi wi yaa ka yiri, mbaa wi
woolo pe yɛgɛ sinni
Yawe Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ pi ni.
Kona, wi woolo pe yaa ka pye
yɛyinŋge na,
katugu wi mɛgɛ ki yaa ka gbɔgɔ mbe
gbɔn fɔ wa tara ti kɔsaga ki
na.
4 Wo wi yaa ka pan yɛyinŋge ki ni.
Na Asiri tara fɛnnɛ paga ka pan mbe
to we tara ti na,
mbe ye wa wunluwɔ yinrɛ ti ni,

† **5:2 5.1-2:** Mati 2.6; Zhan 7.42

we yaa kundigile yirige wa mbe wa
pe na,
we yaa yɛkeele yirige mbe wa pe
na†.
5 Ki kundigile pe yaa ka cɛn Asiri
tara ti go na pe tokobiye pe
fanŋga na,
pe yaa ka cɛn to nda Nimirɔdi tara ti
go na pe shɔrinaye pe fanŋga
na.
Na Asiri tara fɛnnɛ paga ka pan mbe
ye laga we tara ti ni,
ki kundigi wo wi yaa ka we shɔ pe
kɛɛ.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka fanŋga le Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka koro go na pe ni

6 Kona, Zhakɔbu setirige piile
mbele pe yaa ka koro go na, pe yaa
ka pye wa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke sɔgɔwɔ,
paa fɔɔngɔ yɛn ŋga ki ma yiri wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri,
paa tisaga yɛn ŋga ki ma pan yan
na.
Kila ki jigi wi taga lere na,
kila sila yaraga ka jaa sɛnwee yeri†.
7 Zhakɔbu setirige piile mbele pe yaa
ka koro go na,
pe yaa ka pye wa cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ,
wa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ke sɔgɔwɔ.
Pe yaa ka pye,
paa jara yɛn woŋgaala pe sɔgɔwɔ
wa kɔlɔgɔ,
paa jara yirifɔnŋɔ yɛn sim-
baŋgbelege sɔgɔwɔ.
Wi ka toro laga ŋga fuun na,
wi ma to wi kagboro ti na mari
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ.
Lere kpɛ se ya mberi shɔ wi yeri.
8 Izirayɛli woolo, ye yiri ye winfɛnnɛ
pe kɔrɔgɔ,
ye ye juguye pe ni fuun pe tɔngɔ ye
pe kɔ†.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yarisunndo ti kɔ mberi wɔ wa

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Pilige ka wa na paan, mi yaa ka
ye shɔnye mbele pe maa kee
malaga na pe kɔ mbe pe wɔ
wa,
mi yaa ka malaga gbɔnwotoroye pe
jɔgɔ pew.
10 Mi yaa ka ye tara cagbɔrɔ ti tɔngɔ,
mbe ye malaga sigecara ti jaanri.
11 Mi yaa ka lekara ti kɔ mberi wɔ
wa ye sɔgɔwɔ;
jɛlɛfɛnnɛ se ka pye wa ye sɔgɔwɔ.
12 Mi yaa ka ye yarisunndo naa ye
yaara yanlɛrɛ nda pè tɛ ti kɔ
mberi wɔ wa ye sɔgɔwɔ;
ye kɛɛ yaara nda yè gbegele ye
kɛyɛn yi ni,
ye se kaa fɔli ti yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa ti
gbogo.
13 Mi yaa ka ye yarisunŋgo Ashera
ki tiyagala ke kɔlɔgi, mbe ke
wɔ wa ye sɔgɔwɔ,
mbe ye cagbɔrɔ ti tɔngɔ.
14 Cɛngɛlɛ ŋgele kee yɛnlɛ mbe logo
na yeri,
wa na naŋgbanwa gbɔɔ pi ni, mi
yaa kayaŋga gbɔgɔ wɔ ke ni.»

6

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn li woolo pe na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ nda
yuun, ye nuŋgbolo jan yeri logo:
Yiri ma sa kiti kɔngɔ sɛnrɛ yo wa
yanwira ti yɛgɛ sɔgɔwɔ,
tinndiye fun paa nuru ma yeri.
2 Yoro yanwira, ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kiti kɔngɔ sɛnrɛ ti logo;
tara ti nɔgɔna cɛnyaara nda ti yɛn
fanŋga ni, yege sɛnrɛ nda ti
logo.
Mà jɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn
li woolo pe na,
li yaa yiri Izirayɛli woolo pe kɔrɔgɔ.
3 «Na woolo, yiŋgi mi pye ye na?
Yiŋgi mi pye ye na ki ye te?
Yanla yɔn sogo.
4 Naa mìla ye yirige wa Ezhipiti tara
ko kala na le?
Naa mìla ye wɔ wa kulowo pi ni ko
kala na le?

† **5:4 5.4:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ kundigile kɔlɔshyɛn naa yɛkeele kɔlɔtaanri. † **5:6 5.6:** Yuuro 133.3 † **5:8 5.8:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, ki mbe ya logo fun fɔ Yɛnŋɛlɛ lo pe yo li yiri. † **6:4 6.4:** Ɛki 4.10-16; 12.50-51; 15.20

Naa mìla Moyisi, naa Arɔn konaa
Miriyamu pe pye ye yɛgɛ
sinfɛnnɛ ko kala na le†?
5 Na woolo, ŋga Mowabu tara wun-
lunaŋa Balaki wìla pye ye na,
konaa Bewɔri pinambyɔ Balaamu
wìla wi yɔn sogo sɛnrɛ nda ni,
ye nawa to ti na.
Ye nawa to ye kondangala li na,
maga lɛ wa Shitimu ca fɔ ma
saa gbɔn wa Giligali ca ki na,
yege jɛn mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ
kajɛŋgɛ mì pye ye kan†.»

Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa leele pe yeri

6 Mi daga sa yere Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ yiŋgi yarikanga
ni?
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go
na, mi yaa sa kanŋguuro kan
li yɛgɛ sɔgɔwɔ, mbeli gbɔgɔ
yiŋgi ni?
Mi daga mbe kari li yɛgɛ sɔgɔwɔ
saara sogoworo ni le?
Nakoma napire ni nda tì ta yɛlɛ
nuŋgba nuŋgba.
7 Naga yɛn ma, Yawe Yɛnŋɛlɛ li mbe
yɛnlɛ simbapɛnɛ lɛgɛrɛ na le?
Li mbe yɛnlɛ sinmɛ lɛgɛrɛ na, mba
pila fuun paa lɔgɔ yɛn le?
Na pinambyɔ koŋgbanŋa wo mi
daga mbe wɔ saraga na mbas-
inmɛ pi kala na le?
Na yɛɛra latirige ko mi daga mbe wɔ
saraga na kapege ki kala na
le?
8 Mboro sɛnwee pyɔ, ŋga ki yɛn ma
sin, pège naga ma na.
Ŋga Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ma
yeri, ko yɛn fɔ maa kasinŋge
piin,
kagbaraga pyege kɔɔn ndanla,
mɔɔ yɛɛ tirige maa tanri ma Yɛnŋɛlɛ
li ni.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn nambara fɛnnɛ pe na

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para ca
woolo pe ni.
Mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yɛn
tijinliwɛ we.
Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa to ye na ye kapere
ti kala na,
konaa ŋa wi yaa kaga jɔlɔgɔ ki wa
ye na, ye logo wi yeri!
10 Lepeele pè koro na yarijɛndɛ
gbogolo wa pe yinrɛ ti ni pe
nambara wi fanŋga na,
pe ma pe tiwiyaara ti kologo fɔ
tipege.
Ki wogo ki yɛn mala mbɛn fɔ jɛŋgɛ.
Mbe ya mbege kun na yɛɛ ni mɛlɛ?
11 Lere ŋa wi ma culo wi gbɔn maa
piri,
konaa puwakuruye mbele pe woro
ma yala, pe ma pye wa wi
kasha,
mi yaa ki lerefɔ wi yaga mbajɔlɔwɔ
mɛlɛ?
12 Ki ca ŋga ki penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe
yɛn lewɛlimbɛlɛ fɔ jɛŋgɛ.
Ki ca woolo pe maa finlɛlɛ ma toro.
Lefanlaga sɛnrɛ ti maa yinrigi wa pe
yɔn.
13 Ki kala na, mi yaa jɔlɔgɔ wa ye na;
mi yaa ye tɔngɔ ye kapere ti kala na.
14 Ye yaa kaa kaa, ɛɛn fɔ ye se kaa
tinni;
fuŋgo ki se ka kɔ ye na.
Ye yaa ka yarilire tɛgɛ, ɛɛn fɔ yaraga
se ka ta ye yeri.
Na yaraga ka ta ye yeri, mi yaa ki
jɔgɔ malaga ni.
15 Ye yaa ka yariluguro lugu,
ɛɛn fɔ ye se ka yarilire kɔn.
Ye yaa ka ye oliviye tige pire sinmɛ
pi wɔ,
ɛɛn fɔ ye se ka pa fa.
Ye yaa ka ye ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pi
wɔ,
ɛɛn fɔ ye se kaga duvɛn wa wɔ.
16 Ye yɛn na tanri wunlunaŋa Omiri
wi kondɛgɛŋgɛlɛ koro na,
ye yɛn na tanri na yala wi pinambyɔ
Ashabu naa wi go woolo pe
tangalɔmɔ po ni,
pe kapyere to ye yɛn na fɔrɔgi.
Ki kala na, mi yaa ca ŋga ki tɔngɔ,
mi yaa ti ca woolo pe pye titɛgɛrɛ
yaraga.
Fɛrɛ nda ti yɛn na woolo pe na, ti
yaa pye ye woro.

† **6:5 6.5:** Nɔmbu 22.2–24.25; Zhozu 3.1–4.19

7

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Mishe wi yɛn
na para Izirayɛli woolo pe na
pe tangalɔmɔ pee pi kala na

1 E! Jɔlɔgɔ yɛn na wogo,
katugu mi yɛn paa lere wa yɛn, ŋa wì kari sa ɛrɛzɛn pire cɔ ti cɔsanga ni,
ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pi wɔŋgɔlɔ,
nakoma paa ŋa wi kari sa figiye tire san,
ɛɛn fɔ ali ɛrɛzɛn shashaga nuŋgba mi si ko ta wa mbe ka.
Figiye pire fɔnndɔ kpɛ sila ta wa, nda ti la ma pye na na.
2 Lesinmbele pè kɔ ma wɔ laga tara ti ni;
kaselege yofɔ woro sɛnwee piile pe ni naa.
Legbogo ko pe ni fuun pe yɛn na pɛɛlɛ mbaa piin;
pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛn na pɛŋgɛlɛ nii pe yɛɛ na.
3 Pe kɛyɛn yì wege kapege pyege ki na.
Kundigile pe maa yarikanra jaa pe tunŋgo ki na.
Kiti kɔnfɛnnɛ pe maa kiti wi kɔɔn tɔnli na.
Ŋga legbɔɔlɔ pe maa jaa, pe maa ki yuun kpeŋgbeleŋgbe lere pyew wi yɛgɛ na.
Pe ni fuun pe ma yɔn wa nuŋgba na kapege ki piin.
4 Ŋa wi yɛn jɛnŋɛ pe ni fuun na, wo yɛn paa wuuro yɛn.
Ŋa wi yɛn sinŋɛ pe ni fuun na, wo yɛn paa wuuro yuguyugu yɛn.
Jɔlɔgɔ pilige ŋga ye kɔrɔsiri pyefɛnnɛ† pàa ki sɛnrɛ yo ye kan,
ki pilige ŋga pe yaa jɔlɔgɔ wa ye na we,
kì yɔngɔ tɔɔn.
Ki kala na, ye jatere wì piri ye na.
5 Maga kɔɔn jigi wi taga ma wɔnlɔ wi na;
maga ka taga ma wɔnlɔ ŋgbarawa wi na.
Ali ma jɔ jate ŋa wi maa sinlɛlɛ ma tanla,
ma yɔn ki yingiwɛ jɛn wi ni.
6 Katugu pinambyɔ wi maa wi to wi tifaga,
sumborombyɔ wi ma yiri wi nɔ wi kɔrɔgɔ,
pijɔ wi ma yiri wi najɔ wi kɔrɔgɔ.
Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi go woolo poro pe yaa ka pye wi juguye wele†.
7 Mi wo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo mi yɛn na wele.
Na jigi wi yɛn na shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ lo na.
Na Yɛnŋɛlɛ li yaa na yɛnrɛwɛ pi logo.

Mishe wìla wi jigi wi taga
Yɛnŋɛlɛ li na

8 Yoro mbele na juguye, yaga kaa tɛgɛ na na.
Katugu ali na kaa pye mì to, mi yaa ka yiri.
Ali na kaa si pye mi yɛn ma cɛn wa diwi wi ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yanwa yirige na kan.
9 Mì kapege pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li na,
ki kala na, mi yaa li naŋgbanwa kala li kun na yɛɛ ni,
fɔ li ka sa yere na kala li ni, mbe tanga ki kan na yeri.
Li yaa kari na ni wa yanwa pi na,
mbege naga na na yɛgɛ ŋga na li yɛn ma sin.
10 Na juguye pe yaa kaga wogo ki yan ma,
kona fɛrɛ gbɔrɔ yaa pe yigi.
Poro mbele pàa pye naga yuun we na fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn se yeri?»
Kona muwi mi yaa la poro wele.
Leele pe yaa kaa pe tangala paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa na fɛnrɛgɛ tangala wa konɔ we.
11 Pilige ka wa na paan, pe yaa ka ye cagbɔgɔ ki mboro ti kan naa fɔnŋgɔ.
Ko pilige ko ni, pe yaa ka ka taga ye tara ti gbemɛ pi na.

† **7:4 7.4:** Kɔrɔsiri pyefɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wele. † **7:6 7.6:** Mati 10.35-36; Luki 12.53

12 Ko pilige ko ni, ye woolo pe yaa ka
yiri wa Asiri tara naa Ezhipiti
tara cara ti ni, mbe sɔngɔrɔ
mbe pan ye kɔrɔgɔ.
Mbele pè cɛn maga lɛ wa Ezhipiti
tara ti na ma saa ki wa Efirati
gbaan wi na,
maga lɛ kɔgɔje wa na ma saa ki wa
kɔgɔje wa na,
maga lɛ yanwiga ka na ma saa ki wa
yanwiga ka na,
pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ye
kɔrɔgɔ.
13 Tara sannda ti yaa ka tɔngɔ mbe
koro waga, mbele pe yɛn ma
cɛn wa ti ni pe tipewe pi kala
na;
ko ki yaa ka pye pe kapyere ti sara
we.

Mishe wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri Izirayɛli woolo pe kan

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ma woolo wele,
poro mbele pe yɛn ma kɔrɔgɔ
ye,
poro mbele pe yɛn ma cɛn wa kɔlɔgɔ
ki ni, wa Karimɛli yanwira ti
na,
ta pe yɛgɛ sinni ma simbaala
kɔnrikanŋgala li ni.
Ta pe yɛgɛ sinni, paa yɛgɛ ŋga na faa
kìla pye wa Bazan tara naa
Galaadi tara yaayoro kasara ti
ni we.
15 «Mi yaa kagbɔgɔlɔ pye ye kan
paa wagati ŋa ni yoro Izirayɛli
woolo yàa yiri wa Ezhipiti
tara we.»
16 Cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe yaa ka
ke yan,
ki yaa fɛrɛ wa pe na,
poro naa pe yawa pi ni fuun ni;
ki yaa ka to pe yɔn na,
pe nuŋgbogolo ke yaa ka jili pe na.
17 Pe yaa kaa gbanŋgban wi kaa paa
wɔɔrɔ yɛn,
paa yaara nda ti maa fulolo lara na
ti yɛn.
Pe yaa kaa yinrigi wa pe larasara ti
ni mbaa seri,
paa yaara nda ti maa fulolo lara na
ti yɛn,
mbaa paan Yawe Yɛnŋɛlɛ, we
Yɛnŋɛlɛ ma kɔrɔgɔ.
Pe yaa kaa fyɛ ma yɛgɛ.

18 Yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa paa
mboro yɛn.
Ma woolo mbele pè koro go na, ma
maa pe kajɔgɔrɔ ti koo nari
woo wa,
na pe kapere ti kala yari pe na.
Ma naŋgbanwa pila koro wa suyi,
katugu ki yɛn mɔɔ ndanla maa
kajɛŋgɛ piin we kan.
19 Ma yaa we yinriwɛ ta naa,
ma se we kapere ti jate we go na naa,
ma yaa we kapere ti ni fuun ti wa,
fɔ wa kɔgɔje wi nɔgɔ.
20 Ma yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ
ŋga na, ma yaa ki naga
Zhakɔbu setirige piile pe na.
Ma yaa kajɛŋgɛ pye poro mbele Abi-
rahamu setirige piile pe kan,
paa yɛgɛ ŋga na màa wugu ki na faa
we tɛlɛye pe kan we.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ NAWUMU wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Nawumu wi yɛn na para cagbɔgɔ Ninive ki tɔngɔwɔ po sɛnrɛ na. Ninive ca ko kìla pye Asiri tara ti wunluwɔ cagbɔgɔ ye. Ki tara woolo pàa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe jɔlɔ fɔ ma saa toro. Ɛɛn fɔ, koni poro jate, maliŋgbɔɔnlɔ yaa pan mbe pe tara ti tɔn muŋga, mberi pye titɛgɛrɛ yaraga konaa mberi tɔngɔ pew. Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnyoro ti lɛgɛrɛ ni, pe ma para Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki sɛnrɛ na, konaa ma para fun li yinriwɛ tawa gbɔɔ pi wogo na. Ɛɛn fɔ, laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ki woro ma. Ninive ca ki se shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni. Sɛwɛ wì yo fɔ:

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa
li yenjɔ wi yaga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kapege ki
kayaŋga woo.
Li naŋgbanwa pi yɛn ma tijanga fɔ
jɛŋgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma kayaŋga wɔ li
winfɛnnɛ pe ni,
li mali naŋgbanwa jɔlɔgɔ ki tɛgɛ li
juguye pe mɛgɛ ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ laa la nawa ŋgbanni
jaga jaga.
Yawa gbɔɔ yɛn li ni.
Ɛɛn fɔ laa kapege pyefɔ wi yaga
mbajɔlɔwɔ (1.2-3a).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban Ninive cagbɔgɔ ki ni *1.1-6*
Mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo pe juguye, leele pele yaa ka ya pe ni *1.7-14*
Ninive ca ki yaa ka tɔngɔ pew *2.1–3.19*

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ nda tìla yo Ninive ca ki wogo na, tori nda yɛɛn. Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa naga Ɛlikɔshi ca fɛnnɛ naŋa Nawumu wi na, ki sɛwɛ wowi ŋa yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn Ninive ca ki na

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn Yɛnŋɛlɛ na laa
li yenjɔ wi yaga.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li maa kapege ki
kayaŋga woo,
li naŋgbanwa pi yɛn ma tijanga fɔ
jɛŋgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma kayaŋga wɔ li
winfɛnnɛ pe ni,
li mali naŋgbanwa jɔlɔgɔ ki tɛgɛ li
juguye pe mɛgɛ ni.
3 Yawe Yɛnŋɛlɛ laa la nawa ŋgbanni
jaga jaga.
Yawa gbɔɔ yɛn li ni.
Ɛɛn fɔ laa kapege pyefɔ wi yaga
mbajɔlɔwɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li ma torosaga wɔ wa
tifɛlinjolo lo naa tifɛliŋgbɔgɔ
ti sɔgɔwɔ pi ni.
Kambaara to ti yɛn gbanŋgban ŋa li
tɔɔrɔ ti ma yirige we.
4 Li ma gbanla kɔgɔje wi na, wi ma
waga,
li ma ti gbaanla pe ni fuun pe ma
waga.
Bazan tara naa Karimɛli yanwira
lara tì waga,
Liban tara ti tire fyɛɛnrɛ tì fanla.
5 Yanwira ti maa yɛgɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
tinndiye pe maa yanni.
Tara ti maa tigile li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
konaa dunruya wo naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti ni.
6 Ambɔ wi mbe ya yere mbeli
naŋgbanwa ndorogo ki sige?
Ambɔ wi mbe ya yere mbeli
naŋgbanwa gbɔɔ pi sige?
Na li ka nawa ŋgban, ki ma gbɔn
lagapyew paa kasɔn yɛn,
waara ti ma jɛɛnri wa li yɛgɛ.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn jɛnnɛ,
li yɛn larasaga jɔlɔgɔ pilige ki na.
Mbele pe ma pe yɛɛ karafa li na,
li maa pe go singi.
8 Ɛɛn fɔ li yaa ti jɔlɔgɔ ki to
paa tɔnŋgbɔɔ mba pi maa
fuun ŋgbanga pi yɛn, mbege
Ninive ca ŋga ki tɔngɔ pew.

Li yaa kali juguye pe purɔ fɔ sa pe
le wa kunwɔ pi ni.

Sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Zhuda tara teele naa Ninive ca woolo pe na

Nda tì yo Zhuda tara teele pe kan

9 Yiŋgi yɔn lemɛ ye yɛn na jate mbe
le Yawe Yɛnŋɛlɛ li na?
Li yaa ye tɔngɔ mbe ye kɔ pew,
ye se ka ya yiri li kɔrɔgɔ naa ki shyɛn
wogo na.
10 Ye juguye pe yɛn paa wuuro tire
yɛn, nda tì migi ti yɛɛ ni,
pe wɔ ma tin fɔ na sinndire piin.
Pe yaa ka sogo mbe kɔ pew paa yan
waga yɛn.

Nda tì yo Ninive ca woolo pe kan

11 Mboro Ninive ca, lere wà yiri wa
ma ni,
ŋa wìla pye na kapege jate Yawe
Yɛnŋɛlɛ li ni,
ŋa wìla pye na tipege sɔnri li ni.

Nda tì yo Zhuda tara woolo pe kan

12 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
Ali na kaa pye Asiri tara fɛnnɛ pè
lɛgɛ,
ali na kaa pye pe fanŋga kì gbɔgɔ,
pe yaa ka tɔngɔ, mbe wɔ wa pew.
Yoro Zhuda tara woolo, mìla ye go
sogo,
ɛɛn fɔ mi se ka ye go sogo naa.
13 Koni, jɔlɔgɔ ŋga pè taga ye na, mi
yaa ki laga ye na;
pè ye pɔ manda nda ni mberi san-
gala ye na.

Nda tì yo Ninive ca woolo pe kan

14 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sɛnrɛ nda yo
mboro Ninive ca ma wogo na, ti nda:
Ma se ka setirige piile ta ma puŋgo
na,
pɔɔn mɛgɛ ki taga.
Yaara yanlɛrɛ nda mà tɛ to naa
yarisunndo nda mà tugurɔn
yan mari gbegele,
mi yaa kari tɔngɔ mberi wɔ wa ma
yarisunndo gbɔgɔgo ki ni.
Mi yaa ma fanga ki gbɛgɛlɛ,
katugu ma woro yaraga ka na yɛgɛ
na.

† **2:1 2.1:** Eza 52.7

2

Nda tì yo Zhuda tara woolo pe kan

1 Ye wele, pitunŋɔ ŋa wila paan mbe
yɛyinŋge sɛntanra ti yari,
wi ŋa wila paan wa yanwira ti na.
Yoro Zhuda tara woolo, yaa ye fɛtiye
pe piin,
yaa ye yɔn fɔgɔlɔ ke tɔnni Yɛnŋɛlɛ li
yeri.
Lepee wi se ka toro wa ye yeri naa.
Wi yaa ka tɔngɔ pew mbe wɔ wa†.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda tìla yo ma wa Ninive ca ki na

Ninive ca ki yaa ka tɔŋgɔ

2 Yoro Ninive ca woolo, jɔgɔwɔ pyefɔ
wa yɛn na paan mbe to ye na.
Yaa ye malaga sigeca ki kɔrɔsi,
yaa ye koŋgolo ke singi.
Ye ye kurusijaraye pe pɔ malaga ki
mɛgɛ ni,
ye ye fanŋga ki ni fuun ki wa
nuŋgba.
3 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa
Zhakɔbu setirige piile pe
gbɔgɔwɔ pi sɔngɔrɔ pe na
naa.
Ee, li yaa poro mbele Izirayɛli woolo
pe gbɔgɔwɔ pi kan pe yeri
naa,
katugu beŋganri pyefɛnnɛ pàa pe
kɛɛ yaara ti koli,
ma pe ɛrɛzɛn kɛɛrɛ ti jɔgɔ.

4 Juguye pe maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ
pe tugurɔn sigeyaara ti yɛn
ma yanlaga.
Pe nambala kotogofɛnnɛ pe
yaripɔrɔ ti yɛn ma yanlaga.
Pe malaga gbɔnwotoroye pe tugurɔn
ti yɛn na yɛngɛlɛ paa kasɔn
yɛn.
Pè pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe sa malaga
gbɔn,
pe njaanra tìgi lɛ na tigile.
5 Malaga gbɔnwotoroye pe yɛn na
gbinri ŋgbanga na kee wa ca
nawa koŋgolo ke ni,
pe yɛn na gbaraŋgbara gbɔɔn wa
katoro ti ni.

Na maga pe yan, ma mbe yo fɔ yangambɔgɔlɔ kasɔn yinŋgele wɛlɛ,
pè wege paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn.
6 Kona, a Ninive ca wunlunaŋa wì suu maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ pe yeri,
ɛɛn fɔ pe yɛn na paan na kunrugu.
Pe yɛn na gbinri na kee wa ca ki malaga sigembogo ki yeri,
pè saa pe yɛɛ lara larasaga ka ni.

7 Ca ki yeyɔnrɔ nda ti yɛn ma wa wa gbaan wi yeri, ti kɔɔrɔ tì kaari,
wunluwɔ go kì toori.
8 Juguye pè kɔ ko na, pè yarisunŋgo jɛlɛgɛ ki yirige funwa na,
pège lɛ ma kari ki ni.
Jɛɛlɛ mbele pàa pye naga gbogo, pe yɛn na gbele na jɛɛn paa jɛndɛtuwaye yɛn;
pe yɛn na pe kotoro ti gbɔɔn yɛsanga ki kala na.

9 Ninive ca ki yɛn paa tɔnmɔ wege yɛn, ŋga kì yin na fuun,
a ki tɔnmɔ pila fuun na kee.
Pe yɛn na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ye yere! Ye yere!»
Ɛɛn fɔ lere kpɛ si kanŋga mbe wele mbe sɔngɔrɔ.

10 Ye pe penjara ti koli!
Ye pe tɛ wi koli!
Pe yarijɛndɛ ti se kɔ.
Ca ki yɛn ma yin yaara sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ti ni.
11 Ti ni fuun tì koli makɔ, maga jɔgɔ, maga tɔngɔ.
Pe sunndo wì kɔn pe na.
Pe tɔɔrɔ ti yɛn na seri pe na,
pe wire tì fanla pe na,
pe yɛgɛ cɛnwɛ pì kanŋga.

Ninive ca ki yɛn paa jara ŋa pè yigi

12 Ca ŋga kìla pye paa jaraye wege yɛn, ki yɛn se yeri?
Ko ŋga ki yɛn jara piile pe cɛnsaga ye.
Ko ŋga jara pɔlɔ, naa jara nɔ konaa jara piile pàa pye naga mari,
lere kpɛ na ya mbe pe kala li gbɔn mbeli piri we.
13 Jara pɔlɔ wìla pye na wi kagboro ti kɔɔnlɔ yuroyuroyuro piile pe kan.
Wi ma kara ti sere wa ti yɔlɔgɔ mari gbo jara nɛɛlɛ pe kan.
Wi maa sinlɛsaga ki yin wi kagboro ti ni,
maa wɔnlɔsaga ki yin kara nda wì kɔɔnlɔ yuroyuroyuro ti ni.

14 Ye wele, mì yiri ye kɔrɔgɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
Mi yaa ye malaga gbɔnwotoroye pe sɔgo,
pe yaa kanŋga wirige.
Ye lefɔnmbɔlɔ mbele pe yɛn paa jara piile yɛn, tokobi wi yaa pe gbo.
Yaara nda yaa koli laga tara ti ni, mi yaa ki wogo ki kɔ mbege wɔ wa.
Lere se ka ye pitunmbolo pe tinmɛ ta naa.

3

Pe yaa Ninive ca woolo pe tɔngɔ pe kapere ti kala na

1 Mboro ca ŋga ma yɛn ma yin legboleele pe ni,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
Ma yɛn ma yin yagbogowo naa lewɛlɛwɛ kapyere pyew ti ni.
Ma maa yaara koli kɔnlɔ fu.
2 Gbatooro tinmɛ pi yɛn na yinrigi,
naa malaga gbɔnwotoroye pe ŋgeere tinmɛ pi ni,
naa shɔnye pe yenjoro tinmɛ pi ni.
Malaga gbɔnwotoroye pe yɛn na fee na yeni.
3 Shɔn lugufɛnnɛ pe yɛn na gbinri pe shɔnye pe ni,
tokobiye pe yɛn na kasɔn kɔɔn,
njaanra ti yɛn na yɛngɛlɛ.
Mbele pè gbo pè lɛgɛ, gboolo pè wo pe yɛɛ na.
Gboolo pe yɔn ki se ya jɛn,
leele paa kunrugu gboolo pe na na tuun.

4 Ko ki ni fuun ŋga ko pye Ninive ca
ŋga ki yɛn paa nanjaa yɛn ki
nanjara to kala na;
ki tiyɔnwɔ gbɔɔ naa ki lekara
jɛnndorogo ki kala na,
kìla cɛngɛlɛ ke pye kulolo ki nanjara
ti ni,
ma tara woolo pe tile ki lekara ti ni.
5 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lì yo fɔ:
«Mi yaa yiri ma kɔrɔgɔ.
Mi yaa ma deritɔnlɔgɔ ki yirige ma
na fɔ sa gbɔn wa ma yɛgɛ
sɔgɔwɔ.
Mi yaa ma witiwaga ki naga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke na,
mi yaa ma fɛrɛ ti naga wunluwɔ tara
sannda ti na.
6 Mi yaa kayangara wa ma na,
mbe fɛrɛ wa ma na,
mbɔɔn pye weleyaraga.
7 Kona lere o lere kɔɔn yan, wi yaa
fe mbe lali ma ni,
mbaa yuun fɔ: ‹E, Ninive ca kì tɔngɔ
pew!›
Ambɔ wi yaa ki yinriwɛ ta?
Ambɔ mi yaa ta wi Ninive ca fɛnnɛ
pe kotogo ki sogo pe na?»

Ninive ca jɔlɔgɔ konaa Tɛbu ca wogo ki ni, ki yaa pye ja

8 Mboro Ninive ca, ma mbɔnrɔ
Tɛbu† ca ki na wi le?
Ko ŋga kìla pye ma kan wa Nili
gbaan njere shyɛn ti sɔgɔwɔ,
a tɔnmɔ pìgi maga we.
Tɔnmɔ pìla ki go sige yaraga pyew
ki na.
Tɔnmɔ pìla ki maga paa mbogo yɛn.
9 Etiyopi tara naa Ezhipiti tara to
tìla pye Tɛbu ca ki fanŋga ki
tasaga ye,
ki fanŋga ŋga kɔsaga woro ki na.
Puti tara fɛnnɛ naa Libi tara fɛnnɛ
poro pàa pye ki sagafɛnnɛ.
10 Konaa ki ni fuun, Tɛbu ca fɛnnɛ
pàa pe koli ma kari pe ni tara
ta yɛgɛ ni,
pàa pe koli ma kari pe ni kulowo.
Pàa pe piile tumɔmbɔlɔ pe gbɔn
ma pe tɔngɔlɔ wa ca nawa
koŋgolo ke lagapyew ki ni.
Pe juguye pàa pɛtɛ gbɔn ma ca ki
yɛkeele pe yɛɛlɛ pe yɛɛ na†,
pàa yɔngɔwɔ le ca ki legbɔɔlɔ pe ni
fuun pe na.
11 Yoro fun Ninive ca woolo, jɔlɔgɔ
ki yaa kaa ye yɛgɛ kanŋgi paa
sinmɛ ma kaa lere yigi.
Ye yaa ka lara.
Yoro fun, ye yaa kaa larasaga jaa
mbe lara ye juguye pe na.

Ninive ca ki fanŋga kì kɔ pew

12 Ye malaga sigecara ti yɛn paa
figiye tire yɛn,
nda ti pire koŋgbannda tì pe.
Na paga ti yangara jɛnri,
ti pire ti ma toori wa ti kafɛnnɛ pe
yɔn.
13 Ye wele, ye maliŋgbɔɔnlɔ pe yɛn
paa jɛɛlɛ yɛn ye sɔgɔwɔ.
Ye tara cara ti yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti yɛn
ma yɛngɛlɛ pew ye juguye pe
kan.
Kasɔn yaa ye yeyɔnrɔ kɔɔrɔ ti
sɔgɔyaara ti sogo.
14 Ye tɔnmɔ lɛgɛrɛ ko ye tɛgɛ
ye yɛɛ kan, katugu pe yaa
maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga kan ye
ca ki tanla mbege yɔn tɔn.
Ye ye cara ti malaga sigemboro ti
gbegele jɛŋgɛ.
Ye joro ti piri yeri tanga,
ye tofa kɔnyaara ti gbɛgɛlɛ.
15 Kasɔn yaa ka ye sogo wa ki laga ki
na.
Tokobi wi yaa ka ye gbo mbe ye kɔ,
mbe ye tɔngɔ paa gbatɔ ma kaa
yarilire ka we.

Ninive ca kì koro waga

Ninive ca woolo, ye mbe ya lɛgɛ paa
gbatɔ yɛn!
Ye mbe ya lɛgɛ paa kambɛɛrɛ yɛn!
16 Yè ye safari wafɛnnɛ pe lɛgɛ ma
wɛ wɔnŋgɔlɔ ke na.

† **3:8 3.8:** ***Tɛbu ca*** **pàa pye naga yinri Eburuye sɛnrɛ ti ni No Amɔ. Pa kìla pye wa Ezhipiti tara, ma pye ki cagbɔgɔ ka. Asiri tara wunlunaŋa Asuribanipali wìla kaa ya ki ni, maga shɔ, ko la pye, a yɛlɛ cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri taanri (663) toro na Zhezu wi fa se.** † **3:10 3.10:** Kìla pye faa paga sa malaga gbɔn mbe ya, pè ya mbele ni, pe ma pe yɛkeele pe yɛɛlɛ mbele pè ya pe na.

Ɛɛn fɔ, pe yaa ka kari paa gbatɔ ma
kaa yiri sire na ma kari we.
17 Ye kundigile pè lɛgɛ paa kambɛɛrɛ
yɛn.
Ye yɛkeele pè lɛgɛ paa gbatɔ lɛgɛrɛ
yɛn,
ŋa wi ma saa cɛn yuguyugu na were
sanga ni.
Na yɔnlɔ ki ka ka yiri, wi mɛɛ yiri
na kee, lere naa karisaga jɛn.
18 E, Asiri tara wunlunaŋa, ma tara
ti yɛgɛ sinvɛnnɛ pe yɛn na
pe wɔnlɔwɔ puŋgo woo pi
wɔnlɔ,
ma maliŋgbɔɔnlɔ teele pè koro ma
sinlɛ tɛndɛndɛ.
Ma woolo pè jaraga wa yanwira ti
na,
lere woro wa mbe pe gbogolo.
19 Wɛrɛ woro wa mbɔɔn jɔlɔgɔ ki kɔ,
ma wɛlɛgɛsara ti yaa ma gbo.
Lere o lere kɔɔn kala li sɛnrɛ logo,
wi yaa la kɛndagala gbɔɔn ma
jɔlɔgɔ ki kala na.
Ambɔ wi koro ma tipewe mba pi yɛn
kɔsaga fu, pi sila pye na gbɔɔn
wi na?

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ABAKUKI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, we yaa ki yan fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Abakuki wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni, pe yɛn na sɛnrɛ yuun na taa pe yɛɛ yeri. Jɔlɔgɔ kagala naa kambasinnde nda Abakuki wìla pye na yaan naa yɛɛ mari, tìla wi jatere wi piri wi na. A wì si kɔngɔri ti wogo na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn sogo, ma yo fɔ li yaa Babilɔni tara woolo pe yirige mbe pe wa Zhuda tara woolo pe na, mbe pe jɔlɔ. Ɛɛn fɔ, a Abakuki wì si Yawe Yɛnŋɛlɛ li pye ma yo fɔ Babilɔni tara woolo poro kapyere to tijanga naa ma wɛ Zhuda tara woolo poro woro to na. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ poro fun li yaa ka jɔlɔgɔ wa pe na.

Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maga filige Abakuki wi kan, fɔ ki mɔnɔ o mɔnɔ, li yaa kali kiti wi kɔn. Làa yariyanga naga wi na ma yo wigi sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ fɔ:

Katugu ki yariyanga ki kala li yaa
pye wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ
wo ni.
Li pyewagati wì yɔngɔ tɔɔn, yagbolo
ma.
Ali na li kaa mɔni, mali sige;
katugu li yaa pye mbeli yɛɛ yɔn fili
jate, ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.
Li pyewagati wi se mɔ.
Wele, lere ŋa wi maa wi yɛɛ gbogo,
wi woro ma sin wa wi kotogo
na.
Ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi yaa yinwege ta wi
tagawa pi fanŋga na (2.3-4).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Abakuki wìla kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a lùu yɔn sogo *1.1–2.6a*

Kapege pyefɛnnɛ pe yaa ka pe sara wi ta *2.6b-20*

Abakuki wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn *3.1-19*

1 Kala na Yɛnŋɛlɛ làa naga li yɔn sɛnrɛ yofɔ Abakuki wi na, loli na yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla kɔngɔri
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ
ma yo li kala la pye

2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ma yeri
sa gbɔn wagati wiwiin mala
saga?
Ɛɛn fɔ ma si woro na nuru na yeri.
Mi yɛn na gbele naga yuun fɔ
lewɛlɛwɛ kapyere tì toro,
ɛɛn fɔ mɛɛ si we shɔ.
3 Yiŋgi na, a mà si ti mi yɛn na
kapere ti yaan?
Yiŋgi na, a ma si pyeri na kambasin-
nde ti wele?
Jɔlɔgɔ naa lewɛlɛwɛ kapyere to mi
yɛn na yaan.
Maara ti yɛn wa, kendige ki yɛn na
woo lagapyew.
4 Ki kala na, lasiri wi woro na jate,
pe woro na kasinŋge piin.
Lepee wi ma tanga ta lesinŋɛ wi na.
Pe ma kiti wi kɔn yagbolo na.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn sogomɔ sɛnrɛ:
Babilɔni tara fɛnnɛ pe yaa pan
mbe to Izirayɛli woolo pe na

5 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Ye ye yɛngɛlɛ ke kan cɛngɛlɛ ke na
ye wele jɛŋgɛ,
ki yaa to ye yɔn na, mbe ye nawa
wɔ;
katugu mi yaa kala la pye ye sɔnlɔ
ki na,
na lere wa kali yɛgɛ yo ye kan, ye se
taga ki na†.
6 Mi yaa Kalide tara fɛnnɛ† pe yirige
mbe pe wa ye na,
poro mbele paa lere yinriwɛ ta, ma
pye lewɛlimbɛlɛ.
Pe yɛn na tara ti yanri na toro
lagapyew,
na leele pe tara lara ti shoo pe yeri,
to nda ti woro pe woro†.
7 Pe yɛn fyɛrɛ yaraga, ma pye sun-
ndo kɔngɔ ni.

† **1:5 1.5:** Kapye 13.41 † **1:6 1.6:** Kalide tara fɛnnɛ poro pe maa yinri fun Babilɔni tara fɛnnɛ.
† **1:6 1.6:** 2 Wunlu 24.2

Poro jate poro pe ma pe kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ naa pe fanŋga ki tɛgɛ pe yɛ.
8 Pe shɔnye pè wege ma wɛ kamɛɛlɛ na.
Pè wɛli ma wɛ dabaala mbele pe maa yanri yɔnlɔkɔgɔ pe na.
Pe wotoroye mbele shɔnye maa tilele pe yɛn na yeni na paan.
Pe yɛn na paan, ma yiri lege.
Pe yɛn na tinri na paan
paa yɛgɛ ŋga na yɔn ma to yaraga na maga lɛ.
9 Pe yɛn na paan pe ni fuun, mbe pan mbe tipege pye.
Pe yɛgɛ sin na wele wa pe yɛɛ yɛgɛ na kee perew.
Pe yɛn na mbele pè yigi kasopiile pe gbogolo lɛgɛrɛ paa taambugɔ yɛn.
10 Ki leele poro pe maa tɛgɛ wunlumbolo pe na,
na kundigile pe tifaga.
Pe maa tɛgɛ malaga sigecara ti ni fuun ti na.
Pe ma tara gbogolo lugusara, mbe lugu ti na mbe cara ti shɔ.
11 Pe ma toro mbe jɔgɔwɔ pye paa tifɛliŋgbɔgɔ yɛn, mbe sila kee pe konɔ.
Pe yɛɛra fanŋga ko ki yɛn pe yɛnŋɛlɛ le.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla kɔngɔri
naa fɔnŋgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo li kala la pye
12 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ kpoyi,
mboro ma yɛn wa maga lɛ wa fafafa; ma se ku.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mà Kalide tara fɛnnɛ pe tɛgɛ mbe kiti kɔn we na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, mboro ŋa ma yɛn na walaga ŋga ki yɛn nala go singi,
mà ki leele pe tɛgɛ pe jɔlɔgɔ wa we na.
13 Ma yɛn fyɔngɔ fu, ma woro na jaa mbaa kapege ki wele.
Pe yɛn na leele mbele jɔlɔ, ma se yɛnlɛ mbaa ki jɔlɔgɔ ki wele.
Yiŋgi na, a mà si pyeri na javafɛnnɛ pe wele?
Yiŋgi na, a mà si pyeri ma lepee wi yaga wi yɛn na lere ŋa wi yɛn ma sin ma wɛ wo jate na wi jɔlɔ?
14 Ma yɛn na sɛnweele pe piin paa kɔgɔje ŋgbanra ti yɛn,
paa yaara nda ti maa fulolo lara na ti yɛn, to nda fɔ woro ti na we.
15 Kalide tara fɛnnɛ pe yɛn na leele pe ni fuun pe yinri, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa ŋgbanla yigi njegenɛ ni we.
Pe ma pe tile pe mɛrɛ ti ni, mbe pe gbogolo wa ti nawa.
Kona, pe mɛɛ la yɔgɔri nayinmɛ ni.
16 Kona, pe mɛɛ saara wɔ pe mɛrɛ ti yeri,
mbe wusuna nuwɔ taan sogo pe ŋgbanra yigimɛrɛ ti mɛgɛ ni,
katugu to fanŋga na pe ma ŋgbanra nda yanlaga ni ti lɛgɛrɛ yigi,
pe yaakara ti ma pye tanra.
17 Naga yɛn ma, pa pe yaa koro mbaa yaara yinri suyi pe mɛrɛ ti ni yɛɛn le?
Naga yɛn ma, pa pe yaa koro mbaa cɛngɛlɛ sanŋgala ke tɔnri yɛɛn, pe se ke yinriwɛ ta le?

2

1 Mi wo na, mi yaa koro wa na kɔrɔsiri pyesaga ki ni, mbaa kɔrɔsiri piin.
Mi yaa yere wa malaga sigembogo ki na, mbaa kɔrɔsiri piin.
Mi yaa nuŋgbolo jan mbege jɛn sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe yo na kan,
mbege jɛn li yaa na yɔn sogo yɛgɛ ŋga na na yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ ti na.

Yɛnŋɛlɛ làa li yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɔn sogo: Lesinŋɛ wo
naa leele jɔlɔfɔ wi ni pe kala
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa na yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yariyanga ŋga mì naga ma na, ki sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ,
ti keregi keregi sinndɛɛrɛ papara papara na,
jaŋgo pe ya paa ti kara jɛŋgɛ.

3 Katugu ki yariyanga ki kala li yaa
pye wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ
wo ni.
Li pyewagati wì yɔngɔ tɔɔn, yagbolo
ma.
Ali na li kaa mɔni, mali sige;
katugu li yaa pye mbeli yɛɛ yɔn fili
jate, ki ka kaa ma kɔɔn shyɛn.
Li pyewagati wi se mɔ†.»
4 Wele, lere ŋa wi maa wi yɛɛ gbogo,
wi woro ma sin wa wi kotogo
na.
Ɛɛn fɔ lesinŋɛ wi yaa ka yinwege ta
wi tagawa pi fanŋga na†.
5 Kaselege ko na, penjagbɔrɔ tawa†
pi ma sɛnwee wi fanla maa
puŋgo.
Yɛɛ gbɔgɔwɔ fɔ wila cɛn yɛw.
Wi ma pye suro kala ni paa kuulo
tara ti yɛn;
wi yɛn paa kunwɔ pi yɛn, wila tin
fyew.
Wi ma cɛngɛlɛ ke ni fuun ke tile mbe
pan ke ni wi yɛɛ kɔrɔgɔ,
mbe leele pe ni fuun pe gbogolo wi
yɛɛ tanla mbe cɛn pe go na.

6 Wì ya cɛngɛlɛ ŋgele ni, ke ni fuun
ke yaa kaa yomiyɛlɛ waa wi
na,
mbaa wi tifaga mbaa ki la koo wi na.
Pe yaa kaa yuun fɔ:
«Lere ŋa wi maa leele pe kɛɛ yaara
ti koli, na yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
gbogolo wi yɛɛ kan,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.
Leele pe yaara nda wi yɛn na koli na
fɔgɔ ki gbogo wi yɛɛ go na na
kee,
wi yaa ki wogo ki pye sa gbɔn fɔ
wagati wiwiin?»
7 Mbele pe fɔrɔ yɛn ma na, pe yaa ka
yiri ma kɔrɔgɔ mbɔɔn fo.
Mbele mà jɔlɔ, pe yaa ka yɛn mbe
yiri ma kɔrɔgɔ mbɔɔn yan-
gara.
Pe yaa kɔɔn yaara ti koli.
8 Mà cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaara koli ke
yeri,
ki kala na, cɛngɛlɛ ke woolo mbele
pè koro go na, pe yaa kɔɔn
yaara ti koli fun.
Ki kagala ke yaa pye ma na, katugu
mà leele gbo,
mà lewɛlɛwɛ kapyere pye laga tara
ti ni, naa ca konaa ca woolo
pe na.

9 Lere ŋa wi maa nambara piin na
tɔnli taa,
na wi go woolo pe yɔngɔ,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo!
Wi maa ki jaa mboo cɛnsaga ki tɛgɛ
wa naayeri paa sere yɛn,
jaŋgo mbe shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ.
10 Mà fɛrɛ wa ma go woolo pe na.
Cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ŋgele mà gbo ke kala
na,
tipege mà pye ma yɛɛ na.
11 Katugu ca ki mbogo sinndɛɛrɛ ti
yaa kaa gbele, mbaa ye nii
kɛɛ,
yinrɛ ti tiyapaara tila ki shoo fun ti
yɔn na.

12 Lere ŋa wi ma leele gbo mboo ca
ki kan legbogo ki fanŋga na,
lere ŋa wi maa ca ki tɛgɛ kambasin-
nde pyege ki fanŋga na,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.
13 Ki kala na, leele pe yɛn na tunŋgo
ŋga piin, kasɔn yaa ki sogo,
cɛngɛlɛ ke yɛn na ke yɛɛ tege jaga.
Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn na yinrigi
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo yeri.
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
pi yaa ka jɛn laga tara ti la-
gapyew ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ pi yɛn ma
kɔgɔje wi yin we.

15 Lere ŋa wi ma sinmɛ kan wi lewee
yɛnlɛ wi yeri wuu wɔ,
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo!
Mboro ŋa ma ma sinmɛ wɛlɛwɛ
mba pi yɛn paa shɔnrɔ yɛn
pi kanŋga ma lewee yɛnlɛ wi
kan wuu wɔ,

† **2:3 2.3:** Ebu 10.37 † **2:4 2.4:** Ɔrɔmu 1.17; Gala 3.11; Ebu 10.38 † **2:5 2.5:** Ŋga kì yo fɔ: *Penjagbɔrɔ tawa,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ «duvɛn.»

mbe ti wila sinndire piin,
jaŋgo mbe ta mboo fɛrɛ ti yan,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo!
16 Mboro fun fɛrɛ ti yaa ma yigi fɔ
jɛŋgɛ, ma se gbɔgɔwɔ ta.
Koni, mboro ma yaa wɔ mbe
tin mbɔɔn witiwaga ki yirige
funwa na.
Naŋgbanwa wɔjɛnnɛ na li yɛn wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li kalige ki ni, li
yaa ma ŋgbanga mali li wɔ.
Kona, ma gbɔgɔwɔ pi yaa kanŋga
mbe pye fɛrɛ.
17 Katugu jɔgɔwɔ mba mà pye wa
Liban tara,
ki fɔgɔ ki yaa tɔn ma na.
Mà woŋgaala gbo;
koni, woŋgaala pe yaa fyɛrɛ gbɔrɔ
wa ma na.
Ko yaa pye ma, katugu mà leele gbo,
mà lewɛlɛwɛ kapyere pye wa tara ti
ni, naa ca konaa ca woolo pe
na.
18 Yaraga yanlɛgɛ ŋga kapyɔ jɛnfɔ wi
ma tɛ yarisunŋgo, ki mbe ya
yiŋgi yɔn?
Nakoma yarisunndo nda pe ma
tugurɔn yan mberi gbegele,
to nda ti maa leele pe nari
yagbogolo ni, ti mbe ya yiŋgi
yɔn?
Kapyɔ jɛnfɔ ŋa wi ma ki yarisunndo
nda ti se ya para ti gbegele,
wi mbe ya mboo jigi wi taga ti na
mɛlɛ?

19 Lere ŋa wi ma tige ŋga pè tɛ
yarisunŋgo ki pye fɔ: «Yiri,»
lere ŋa wi ma sinndɛlɛgɛ ŋga pè tɛ
yarisunŋgo ki pye fɔ: «Yɛn
ma yiri,»
jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo!
Yarisunŋgo ki mbe ya yiŋgi nagawa
kan lere yeri?
Ye wele, pe ma tɛ naa warifuwe wo
ki na mbege tɔn,
ɛɛn fɔ yinwege woro ki ni.
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo na, li yɛn wa li
shɛrigo gbɔgɔkpoyi ki ni.
Tara na yaara ti ni fuun ti daga mbe
pyeri li yɛgɛ sɔgɔwɔ!

3

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri

1 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Abakuki
wìla yɛnrɛwɛ mba yɛnri ma
yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ nda yo, tori nda
yɛɛn.
2 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, mɔ̀ɔ kala li sɛnrɛ
logo.
Ma kapyege ki fyɛrɛ leŋge na ni,
Yawe Yɛnŋɛlɛ.
Ma kapyegele ke pye ma ke yɔn fili
naa, we nala sɔnlɔ ŋga ki na.
Ki yaga pe ke jɛn we nala sɔnlɔ ŋga
ki na.
Ɛɛn fɔ wa ma naŋgbanwa gbɔɔ pi
ni we ni, ma nawa to, ma we
yinriwɛ ta.
3 Yɛnŋɛlɛ li yaa yiri wa Tema tara
mbe pan,
Yɛnŋɛlɛ na kpoyi li yaa yiri wa
Paran† tara yanwira ti na mbe
pan.
Wɔnmatigiwɛn laga
Li gbɔgɔwɔ yanwa pì naayeri wi yin.
Pe yɛn nali sɔnni tara ti lagapyew.
4 Li yɛn na paan na yɛngɛlɛ paa
yanwa yɛn.
Yanwa pi yɛn na janri na yinrigi wa
li kɛɛ.
Pa li fanŋga ki yɛn ma lara wa.
5 Tifɛlɛgɛ yama pi yɛn na tuun tara
ti na wa li yɛgɛ,
yambewe pi yɛn na tuun tara ti na
wa li puŋgo na.
6 Na li ka yere, tara ti ma yɛgɛ.
Na li ka welewele, cɛngɛlɛ ke ma fyɛ
na seri.
Yanwira nda ti yɛn wa, maga lɛ wa
fafafa, ti ma jɛɛnri.
Tinndiye mbele pe yɛn wa, maga lɛ
wa wagati titɔnlɔwɔ ni, pe ma
toori,
poro mbele pàa pye faa li konɔ le.
7 Mì Kushan tara paara yinrɛ woolo
pe yan paa jɔlɔ;

† **3:3 3.3:** Tema tara tìla pye Edɔmu tara ti kinda wo wa, ŋa wìla pye wa Zhuda tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Paran yanwira ti yɛn wa gbinri wi ni, wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri. Dete 33.2; Kiti 5.4-5; Yuuro 68.7-8.

Madiyan tara paara yinrɛ woolo pe
yɛn na seri fyɛrɛ ti kala na.
8 E, Yawe Yɛnŋɛlɛ, naa mà lugu ma
shɔnye pe na na paan,
naa màa pye na paan ma malaga
gbɔnwotoroye pe na mbe pan
mbe cew ta,
maa nawa ŋgban gbaanla poro ni wi
le?
Maa nawa ŋgban laforo to ni wi le?
Maa kɔnrɔ ta kɔgɔje wo ni wi le?
9 Mɔ̀ɔ sandiga ki yirige funwa na
mbe wɔn.
Ma wangala koro ke yɛn wuguro
sɛnrɛ nda mà yo we.
Wɔnmatigiwɛn laga
Mà tara ti jɛnw maga pye gbaanla pe
torosara.
10 Yanwira ti kɔɔn yan, ti maa yɛgɛ.
Tɔnmɔ lɛgɛrɛ pan na fuun.
Kɔgɔje wì tinmɛ gbɔɔ yirige,
tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun
pi yɛn na yinrigi wa naayeri.
11 Yɔnlɔ konaa yeŋge ki ni, tì koro
ma yere wa ti yeresaga,
ma wangala ŋgele ke yɛn na yɛngɛlɛ
na kee ke kala na,
ma njanraga ŋga ki yɛn na yɛngɛlɛ
ki kala na.
12 Wa ma naŋgbanwa pi ni, ma ma
tara ti yanri ma toro.
Wa ma naŋgbanwa ndorogo ki ni,
ma ma cɛngɛlɛ ke tɔngɔ ma
toro.
13 Mà yiri mbe sɔɔn woolo pe shɔ,
mbe sa ma wunluwɔ ŋa mà wɔ wi
shɔ.
Ma ma lepee wi go woolo pe
yɛkelewe wi tɔngɔ maa wɔ
wa;
ma maa go ki jɔgɔ pew, mbege lɛ
nɔgɔna fɔ sa gbɔn wa naayeri.
Wɔnmatigiwɛn laga
14 Mɔ̀ɔ juguye pe teele pe yinrɛ ti
furugu pe yɛɛra wangala ke
ni.
Poro mbele pe yɛn na gbinri na paan
we kɔrɔgɔ paa tifɛliŋgbɔgɔ
yɛn, mbe we gbɔn mbe we
jaraga we.
Pe yɛn na jɔrɔgi nayinmɛ ni,
ndɛɛ leele mbele gbɛgɛlɛ mbe lere
ŋa pe maa jɔlɔ wi gbo larawa.
15 Mà konɔ wɔ ma shɔnye pe kan wa
kɔgɔje wi ni,
ma toro wa wi tɔnmɔ mba pi maa
yinrigi na tuun fanŋga ni pi
sɔgɔwɔ.
16 Mìgi tinmɛ gbɔɔ pi logo,
a na nawa pì wɔ na na.
Na yɔngbasɛɛrɛ tila seri na na fyɛrɛ
ti na.
Na wire tì fanla na na,
na jegele ke fyɔ na nɔgɔ,
katugu mi daga mbe pyeri mbaa
jɔlɔgɔ pilige ki singi,
ki pilige ŋga juguye pe yaa ka pan
mbe to leele pe na we.
17 Ali na kaa pye figiye tire ti se ka
fyɛnwɛ naa,
ɛrɛzɛn pire se ka ta wa ɛrɛzɛn tiire
ti na naa,
ali na kaa pye oliviye tire ti se ka sɛ
naa,
yarilire se ka ta wa kɛɛrɛ ti ni naa,
ali na kaa pye simbaala naa sikaala
pe yaa ka kɔ wa jasaala pe ni,
nɛrɛ ti yaa kɔ wa naŋgbondo ti ni,
18 konaa ki ni fuun, mi wo na, mi
yaa kaa yɔgɔri Yawe Yɛnŋɛlɛ
li kala na.
Mi yaa kaa nayinmɛ nii na shɔfɔ
Yɛnŋɛlɛ li kala na.
19 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Fɔ we, wo wi
yɛn na fanŋga ye.
Wì ti a mì feŋge jɛn paa lufaa yɛn.
Wì ti a mila tanri na toro wa lara
nda tì yaraga ti go na†.

Yurukɔɔlɔ pe to wo yurugo yi, ŋga
pàa kɔ na ŋgɔniye gbɔɔn.

† **3:19 3.19:** 2 Sami 22.34; Yuuro 18.34

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ SOFONI wi sɛwɛ we

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Sofoni wìla ki yari Zhuda tara woolo pe kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn na paan. Ki pilige ki woro yɔgɔrimɔ pilige. Ki yɛn pilige ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara woolo pe na, mbe tara ti tɔngɔ pew. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke na fun. Ali mbege ta Zhuda tara woolo pè kapege pye, pe daga mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pilige ka, dunruya woolo pe ni fuun pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ. Sofoni wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yeri na yuun fɔ:

Yoro mbele fuun ye yɛn ma ye yɛɛ
tirige laga tara ti ni,
yoro mbele ye yɛn na tanri we Fɔ wi
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
Yaa kasinŋge piin,
ye ye yɛɛ tirige li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kana ye yaa larasaga ta, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige
ki ka ka gbɔn we (Sofo 2.3).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yaa ka pye fyɛrɛ gbɔrɔ ni *1.1–2.3*
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Zhuda tara ti maga ke na *2.4-15*
Zheruzalɛmu ca kì kapege pye, ɛɛn fɔ ki yaa ka sɔngɔrɔ mbe cɛn wa ki yɔnlɔ li ni *3.1-20*

1 Sɛnrɛ nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa
le Sofoni wi yɔn, Zhuda tara wunlu-
naŋa Zhoziyasi wi sanga wi na, Amɔ
pinambyɔ we. Sofoni to wo lawi ŋa
Kushi; Kushi to wo lawi ŋa Gedaliya;
Gedaliya to wo lawi ŋa Amariya;
Amariya to wo lawi ŋa Ezekiyasi.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yaa yaraga ki ni fuun ki tɔngɔ
mbege wɔ laga tara ti ni.
3 Mi yaa sɛnweele poro naa
woŋgaala pe tɔngɔ.
Mi yaa sannjɛrɛ to naa ŋgbanra nda
wa kɔgɔje wi ni ti tɔngɔ.
Mi yaa lepeele poro naa ŋga ki maga
kan pe maa tipege piin ki kɔ
mbege wɔ wa.
Mi yaa sɛnweele pe ni fuun pe tɔngɔ
mbe pe kɔ laga tara ti ni.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn Zhuda tara naa Zheruzalɛmu ca woolo pe na

4 «Mi yaa jɔlɔgɔ wa Zhuda tara
woolo pe na,
konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe na.
Yaraga ŋga fuun kì koro laga ki laga
ŋga ki ni yarisunŋgo Baali ki
wogo, mi yaa ki tɔngɔ mbege
wɔ wa.
Mi yaa ki tunmbyeele naa ki saraga
wɔfɛnnɛ pe mɛgɛ ki kɔ mbege
wɔ wa.
5 Mbele pe ma lugu wa pe biriy-
inrɛ ti go na, mbaa fɔli naay-
eri yanwa yirigeyaara ti yɛgɛ
sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo
konaa mbele pe maa fɔli mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ sɔgɔwɔ na
wungu na mɛgɛ ki na,
mbe si sɔngɔrɔ mbaa wungu fun pe
yarisunŋgo Milikɔmu† ki na,
mi yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.
6 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mbele pè
puŋgo le na ni,
poro mbele pe woro nala lagajaa,
pe si woro nala yewe mbaa pe yɛgɛ
sinni,
mi yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.»
7 «Ye pyeri, we Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ,

† **1:5 1.5:** Milikɔmu wìla pye Amɔ cɛnlɛ woolo pe yarisunŋgo gbɔgɔ; Levi 18.21. † **1:7 1.7:** Ŋga kì yo fɔ: *Yawe Yɛnŋɛlɛ lì saraga gbɛgɛlɛ,* ko yɛn naga nari fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì gbɛgɛlɛ mbeli woolo pe yaga juguye pe pan pe pe gbo, paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa saraga yaayoro kɔnlɔgi we.

katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige kì yɔngɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì saraga gbɛgɛlɛ†,
mbele li yaa yeri ki na, lì pe yeri makɔ.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Kundigile, naa wunlunaŋa wi pinambiile,
konaa mbele pe maa tara ta yɛgɛ yaripɔrɔ nii,
mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na, na saraga wɔpilige ki na.
9 Ko pilige ko ni, mbele pe maa yeni na yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti yeyɔnrɔ shɔnye pe kaanla†,
mbele pe maa pe tafɔ wi go ki yinni yarijɛndɛ ni, pe lewɛlɛwɛ kapyere to naa pe nambara wi kala na,
mi yaa ka yiri pe kɔrɔgɔ.

10 «Ko pilige ko ni, ye yaa kaa leele pe jɔrɔgɔmɔ pi nuru wa Mbɛŋgɛlɛ yeyɔngɔ ki na,
mbaa gbelege gbɔgɔ nuru wa ca ki laga fɔnŋgɔ ki ni.
Jɔgɔwɔ tinmɛ gbɔɔ yaa ka yiri wa tinndiye pe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa ca ki tigiwɛn laga ki ni,
yaa jɔrɔgi ŋgbanga;
katugu pe yaa safari wafɛnnɛ pe ni fuun pe tɔngɔ;
pɛrɛfɛnnɛ mbele fuun pe maa pen-jara ti tungu,
pe yaa pe tɔngɔ mbe pe wɔ wa.

12 «Ko sanga wo ni, mi yaa fitanla mu mbe ye, mbe Zheruzalɛmu ca ki san;
mbele fuun pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge na, ma yo pe yɛn ma taga pe yɛɛ na,
mi yaa ka jɔlɔgɔ wa pe ni fuun pe na,
poro mbele pe maa ki yuun wa pe yɛɛ nawa fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li se kajɛŋgɛ nakoma kapege pye we na.›
13 Pe juguye pe yaa pan mbe pe yarijɛndɛ ti koli.
Pe yinrɛ ti yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa.
Pe yaa yinrɛ kan, ɛɛn fɔ pe se ka cɛn wa ti ni.
Pe yaa ɛrɛzɛn tiire sanri, ɛɛn fɔ pe se kari duvɛn wa wɔ.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li piligbɔgɔ ye

14 «Kì yɔngɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li piligbɔgɔ kì yɔngɔ;
kì yɔngɔ, ki yɛn na paan fyɛlɛgɛ na.
Pe yaa ka sunndo kɔngɔ gbelege logo Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ki na.
Maliŋgbɔɔn ŋa wi yɛn kotogo ni ma wɛ, wi yaa kaa gbele mbaa sagafɔ jaa.
15 Ki pilige ki yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa gbɔɔ pilige,
naa jɔlɔgɔ pilige konaa jatere piriwɛn pilige,
naa jɔgɔwɔ pilige konaa yaara tɔngɔ pilige,
naa wɔwɔ konaa diwi pilige,
naa kambaara konaa diwi wɔlɔ pilige.
16 Ki pilige ki yaa ka pye pilige ŋga pe yaa kaa maliŋgbɔɔnlɔ pe mbanlaga magala li nuru,
mbaa malaga kɔnŋgɔlɔ ke nuru,
ŋgele pe yɛn na waa malaga sigecara ti mɛgɛ ni konaa sanŋgazoye titɔnlɔmbɔlɔ pe mɛgɛ ni.»

17 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mi yaa ka jɔlɔgɔ wa leele pe na,
fɔ pe yaa kaa tanri paa fyɔɔnlɔ yɛn,
katugu pè kapege pye mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na na.
Pe juguye pe yaa ka pe kasanwa pi jaraga lagapyew paa gbanŋgban yɛn.
Pe gboolo pe yaa ka pye le tara mbaa fɔnri paa kayangara yɛn.
18 Pe warifuwe, pe tɛ wi se ka ya mbe pe shɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige ki na.
Tara ti ni fuun ti yaa ka sogo li kayaŋga gbɔgɔ ki kala na.

† **1:9 1.9:** Mbaa yeni mbaa yarisunndo gbɔgɔyinrɛ ti yeyɔnrɔ shɔnye pe kaanla, kìla pye kapyege ka, ŋga pàa pye na piin yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na.

Ee, ki yaa ka pye fyɛrɛ gbɔrɔ pilige,
katugu li yaa ka tara na woolo pe ni
fuun pe tɔngɔ yɔnlɔ nuŋgba.»

2

Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa li woolo
pe pe kapere ti jɛn peri yaga

1 Yoro mbele cɛnlɛ na li woolo pe yɛn
fɛrɛmbandaala,
ye ye yɛɛ gbogolo laga nuŋgba, ye
jatere pye ye yɛɛ wogo ki na;
2 sanni ŋga kì kɔn ma tɛgɛ ki sa ki
yɛɛ yɔn fili,
sanni pe sa ye pɛ pe ye wɔ wa, paa
yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ma kaa
yan waga pɛ we;
sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
gbɔɔ kala li sa to ye na,
sanni Yawe Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
pilige ki sa gbɔn ye na.
3 Yoro mbele fuun ye yɛn ma ye yɛɛ
tirige laga tara ti ni,
yoro mbele ye yɛn na tanri we Fɔ wi
kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ke na,
yaa Yawe Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
Yaa kasinŋge piin,
ye ye yɛɛ tirige li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Kana ye yaa larasaga ta, na Yawe
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pilige
ki ka ka gbɔn we.

Tara nda wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri, jɔlɔgɔ yaa to
ti woolo pe na

4 Gaza ca ki yaa ka koro waga,
Asikalɔn ca ki yaa ka tɔngɔ.
Pe yaa ka Asidɔdi ca woolo pe purɔ
yɔnlɔ ŋgbanga na,
pe yaa ka Ekirɔn ca woolo pe purɔ
mbe pe yirige pew†.
5 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele
ye yɛn ma cɛn wa kɔgɔje yɔn
tara ti ni,
yoro Kɛrɛti† tara fɛnnɛ cɛnlɛ le!
Kana tara, to nda ti yɛn Filisiti tara
fɛnnɛ pe tara,
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì kiti kɔnsɛnrɛ yo ma
wa ye na, ma yo fɔ:
«Mi yaa ye tɔngɔ,
ali lere kpɛ wo se ka koro wa ye ni†»
6 Kɔgɔje yɔn tara ti yaa ka pye
naniwɛ,
ti yaa ka pye yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe
yanrisara,
ti yaa ka pye yaayoro jasaala
kansara.
7 Ki kɔgɔje yɔn tara ti yaa ka pye
Zhuda tara woolo mbele pe
yaa ka koro go na poro woro;
ti yaa ka pye pe yaayoro ti kɔnrisara.
Yembinɛ ka wɔ, pe yaa pan mbe
sinlɛ wa Asikalɔn ca yinrɛ ti
ni;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li
yaa kagbaraga pye pe kan,
mbe pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga†.

Tara nda ti yɛn wa Izirayɛli tara
ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri,
jɔlɔgɔ yaa to ti woolo pe na

8 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mowabu cɛnlɛ woolo pànla woolo
pe tɛgɛlɛ sɛnrɛ nda ni, mìri
logo;
Amɔ cɛnlɛ woolo pànla woolo pe
tifaga sɛnrɛ nda ni, mìri logo
fun.
Pànla woolo pe tifaga ma pe tara
kɔngɔlɔ ke kanŋga
ma pe woro ti gbɔgɔ.
9 Ki kala na, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, naa yinwege
wolo,
Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ le, lì wugu li
mɛgɛ ki na fɔ:
Mowabu cɛnlɛ woolo pe yaa ka
tɔngɔ paa Sodɔmu ca ki yɛn,
Amɔ cɛnlɛ woolo pe yaa ka tɔngɔ
paa Gomɔri ca ki yɛn†.
Yan pege ki yaa ka fi wa pe tara ti
lagapyew,
kɔ wi yaa ka pe tara ti tɔn muŋga fɔ
sanga pyew.

† **2:4 2.4:** Gaza, naa Asikalɔn, naa Asidɔdi konaa Ekirɔn cara tìla pye Filisiti tara fɛnnɛ poro cagbɔrɔ. † **2:5 2.5:** Kɛrɛti tara fɛnnɛ poro nuŋgba poro pe yinri Filisiti tara fɛnnɛ. Faa pa pàa pye ma cɛn wa Kɛrɛti tara. Pa pàa kaa yiri wa ki tara ti ni, ma pan ma cɛn wa kɔgɔje yɔn tara ti ni. † **2:5 2.4-5:** Eza 14.21-31; Zhere 47.1-7; Eze 25.15-17; Zhowɛ 3.4-5; Amɔ 1.6-8; Zaka 9.5-7 † **2:7 2.7:** Ŋga kì yo fɔ: *Mbe pe cɛnlɔmɔ pi kanŋga,* ki kɔrɔ wi mbe ya pye fun fɔ mbe pe sɔngɔrɔ mbe pe wɔ wa kulowo pi ni. † **2:9 2.9:** Zhenɛ 19.24-25

Na woolo mbele pe yaa ka koro go
na, pe yaa ka pan mbe pe san
mbe pe yaara ti koli;
na cɛnlɛ woolo mbele pe yaa ka koro
yinwege na, pe yaa ka pe tara
ti shɔ mberi ta.»
10 Ko yaa ka pye Mowabu cɛnlɛ naa
Amɔ cɛnlɛ woolo pe na pe yɛɛ
gbɔgɔwɔ pi kala na,
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pèli woolo pe tɛgɛlɛ,
ma pe yɛɛ gbɔgɔ pe na.
11 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka fyɛrɛ gbɔrɔ
wa pe na,
katugu li yaa ka yarisunndo nda
fuun ti yɛn laga tara ti ni ti
tɔngɔ mberi wɔ wa.
Kona, cɛngɛlɛ ke ni fuun nuŋgba
nuŋgba ke yaa ka koro wa ke
yɛɛra tara ti ni, mbaa fɔli li
yɛgɛ sɔgɔwɔ mbaa li gbogo,
ali cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma cɛn wa
lɔgɔ furo ti na, wa kɔgɔje wi
nandogomɔ†.

Tara nda ti yɛn wa Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri jɔlɔgɔ yaa to ti woolo pe na

12 Yoro Etiyopi tara fɛnnɛ, mi yaa ye
furugu na tokobi wi ni†.
13 Tara nda wa Izirayɛli tara ti
yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ
yeri, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yiri
ti woolo pe kɔrɔgɔ,
li yaa Asiri tara ti tɔngɔ.
Li yaa Ninive ca ki jɔgɔ mbege yaga
waga,
mbege pye laga ŋga tɔnmɔ woro wa
paa gbinri yɛn†.
14 Yaayoro ŋgbeleye yi yaa ka saa
sinlɛlɛ wa ca ki nandogomɔ,
konaa yan kara ti cɛnlɛ pyew ti ni.
Lɔgɔ sumbyɔ wo naa njuguni wi ni,
pe yaa ka saa sinlɛlɛ wa yinrɛ
ti tiyagala ke gona tɔnyaara ti
na.
Pe yaa kaa sannjɛrɛ ti gbeere nuru
wa fenɛtiriye pe na.
Jɔgɔwɔ pi yaa lɛ le yinrɛ ti yeyɔnrɔ
ti na,
pàa yinrɛ ti kankan sɛdiri tire nda
ni, pe yaa kari tilele mberi wɔ
wa, mberi wa wa funwa na.
15 Ki ca ŋga ki woolo pàa pye na
yɔgɔri,
ko ŋga ki woolo pàa pye naga yaan
ndɛɛ pe yɛn ma cɛn yɛyinŋge
na pɔw,
a paa pe yɛɛ piin fɔ: «We yɔngɔ
woro wa!»
Wele, ko kì tɔngɔ ma jɔgɔ yɛɛn, ma
pye yan kara ti larasaga.
Lere o lere ka toro le ki tanla,
wi ma wofele win ma kɛɛ naga ki na,
naga tifaga.

3

Zheruzalɛmu ca woolo pe sila Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ

1 Mboro ca ŋga mà yiri ma je, mboro
ca ŋga ma yɛn fyɔngɔ ni,
mboro ca ŋga ma yɛn leele
jɔlɔfɔ,
jɔlɔgɔ yɛn ma wogo.
2 Katugu ca woolo pe sila logo
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
Pe sila yɛnlɛ mbe yɛrɛwɛ sɛnrɛ logo.
Pe sila yɛnlɛ mbe pe jigi wi taga
Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
Pe sila fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla mbe
sagawa lagaja.
3 Ca ki teele pe yɛn paa jaraye
yɛn, mbele pe yɛn na kuunru
fuŋgo ki kɛɛ.
Ki kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛn paa kom-
bokara yɛn, nda ti maa yanri
yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ni,
ti ma ti yaritaga ki ka, tila ka yaga ki
goto pinliwɛ ni.
4 Ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ ni, ma pye
leele fanlafɛnnɛ.
Ki saraga wɔfɛnnɛ pe ma yaara nda
ti yɛn kpoyi ti tɛgɛ fyɔngɔ ni,
Pe maa lasiri wi jogo.

5 Ma si yala, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn
ma sin wa pe sɔgɔwɔ, wa
Zheruzalɛmu ca ki ni,
laa kambasinŋge kpɛ pye.

† **2:11 2.8-11:** Eza 15.1–16.14; 25.10-12; Zhere 48.1–49.6; Eze 21.33-35; 25.1-14; Amɔ 1.13-15 † **2:12 2.12:** Eza 18.1-7 † **2:13 2.13:** Eza 10.5-34; 14.24-27; Nawu 1.1–3.19

Pinliwɛ pyew li maga naga
kpeŋgbeleŋgbe ma yo li yɛn
ma sin,
laa wa mbe la ki wogo ki na.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi woro ma sin, wila
fɛrɛ ta wi kapyege ki ni.
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mì cɛngɛlɛ kele tɔngɔ ma ke kɔ,
ma pe malaga sigesanŋgazoye pe
jɔgɔ.
Mì pe ca nawa koŋgolo ke jɔgɔ ma
ke yaga waga,
lere kpɛ woro na toro wa ke ni.
Mì pe cara ti tɔngɔ,
lere woro wa ti ni, lere se cɛn wa ti
ni naa.
7 Kona, a mì silan yɛɛ pye fɔ:
‹Ndɛɛ na woolo pe jɛn naa fyɛ na
yɛgɛ,
mbaa na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti nuru,
mi se jɛn na pe cɛnsaga ki tɔngɔ.
Sɛnrɛ nda mìla yo pe mɛgɛ ni, mi se
jɛn na ki kala la pye pe na.
Ɛɛn fɔ pè fyɛɛlɛ mbaa pe katijangara
ti ni fuun ti piin.› »
8 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sho fɔ:
«Ki kala na, yanla sige.
Pilige ŋga mi yaa yiri ye kɔrɔgɔ mbe
kiti kɔn ye na,
yaa ki singi;
katugu mìgi kɔn maga tɛgɛ mbe
cɛngɛlɛ ke gbogolo laga
nuŋgba,
mbe wunluwɔ pi gbogolo, mbanla
naŋgbanwa gbɔɔ naa na
kɔnrɔ tandorogo ki kayaŋga
wɔ pe ni;
katugu na naŋgbanwa ndorogo kala
li yaa tara ti ni fuun ti sogo.»

Yɛnŋɛlɛ li yaa kali woolo pe tangalɔmɔ pi kanŋga

9 «Kona, mi yaa ka leele pe sɛnyogo
ki kanŋga, mbe pe sɛnyoro ti
pye fyɔngɔ fu,
jaŋgo pe ni fuun paa yɛnri mi ŋa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yeri,
mbaa tunŋgo piin na kan jatere
nuŋgba ni.
10 Na gbɔgɔfɛnnɛ, poro mbele pe yɛn
na woolo mbele pe yɛn ma
jaraga,
pe yaa ka yiri fɔ wa Etiyopi tara
gbaanla pe puŋgo na, mbe
pan yarikanra ni na kan.
11 Ko pilige ko ni, Izirayɛli, na woolo,
kafaara nda yè pye ma yiri ma
je na na,
ye se ka fɛrɛ shɔ ti kala na naa;
katugu mbele pe yɛn ma yin yɛɛ
gbɔgɔwɔ ni na yɔgɔri,
mi yaa ka pe wɔ wa ye sɔgɔwɔ.
Kona, ye se kaa ye yɛɛ gbogo naa,
wa na yanwiga kpoyi ki na.
12 Leele mbele pe yɛn tege na, ma
pye fanŋga fu fɛnnɛ,
poro mi yaa ka yaga laga ye sɔgɔwɔ;
pe yaa ka pe jigi wi taga mi ŋa Yawe
Yɛnŋɛlɛ na na.
13 Izirayɛli woolo mbele pe yaa ka
koro go na, pe se kaa kambas-
inŋge piin naa;
pe se kaa finlɛlɛ.
Leele fanlasɛnrɛ se kaa yinrigi wa pe
yɔn;
ɛɛn fɔ pe yaa kaa nii, mbaa wogo
yɛyinŋge na,
lere kpɛ se ka ti paa fyɛ†.»

Zheruzalɛmu ca ki yaa ka yinmɛ ta naa

14 Siyɔn ca woolo, yaa yuuro koo
yɔgɔrimɔ ni!
Izirayɛli woolo, yaa jɔrɔgi nayinmɛ
ni!
Zheruzalɛmu ca woolo, yaa yɔgɔri!
Yaa nayinmɛ nii ye kotogo ki ni fuun
ni!
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ, làa yo li yaa kiti ŋa
kɔn ye na, lùu kɔ maa laga ye
na.
Lì ye juguye pe laga lali ye ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli tara wun-
luwɔ we, wi yɛn ye ni.
Yee daga mbaa fyɛ jɔlɔgɔ wogo na
naa.
16 Ko pilige ko ni, pe yaa kaga yo
Zheruzalɛmu ca ki kan fɔ:
«Siyɔn ca woolo, yaga ka fyɛ,
ye wire tiga ka fanla ye na.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye
ni.
Li yɛn maliŋgbɔɔn kotogofɔ, ŋa wi
maa cew kaan ye yeri.

† **3:13 3.13:** Naga 14.5

Li yɛn ma yin nayinmɛ ni yoro kala
na.
Naa ye yɛn mali ndanla ki kala na, li
yaa yinwefɔnŋgɔ kan ye yeri.
Li yaa la yɔgɔri mbaa nayinmɛ nii
ye kala na.»
18 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
«Mbele pe yɛn yɛsanga ni, ma lali
fɛti gbogolomɔ pi ni,
poro mbele pàa saa cɛn ma lali
mboro Zheruzalɛmu ca ma ni,
poro mbele fɛrɛ gbɔrɔ pe yigi, na pe
dingi paa tugugbɔrɔ yɛn
mi yaa pe yeri mbe pe gbogolo laga
nuŋgba.
19 Ko sanga wo ni, mbele fuun pe yɛn
na ye jɔlɔ,
mi yaa jɔlɔgɔ wa pe na.
Mi yaa ka jejɔgɔlɔfɛnnɛ pe sagala;
pè mbele purɔ ma pe yirige, mi yaa
sɔngɔrɔ mbe pan pe ni.
Na woolo pè fɛrɛ shɔ tara nda fuun
ni,
mi yaa ti paa pe sɔnni konaa paa pe
gbogo wa ti ni.
20 Ko sanga wo ni, mi yaa sɔngɔrɔ
mbe pan ye ni wa ye tara,
mi yaa ye gbogolo laga nuŋgba.
Mi yaa ti ye mɛgɛ ki yiri konaa paa
ye sɔnni tara na cɛngɛlɛ ke ni
fuun ke sɔgɔwɔ.
Yoro jate ye yaa kaga yan, na mi ka
ka ye cɛnlɔmɔ pi kanŋga we.»
Yawe Yɛnŋɛlɛ, lo lì yo ma.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ AZHE wi sɛwɛ we Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wìla pye naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun wagati ŋa ni, kìla yala Zhufuye pè yiri wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara, ma sɔngɔrɔ ma pan wa Zhuda tara makɔ. Pèle la pye pe ni penjagbɔrɔ fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ pe lɛgɛrɛ la pye na jɔlɔ fyɔnwɔ po naa fuŋgo ki kɛɛ. Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ leele pe yɛn na jɔlɔ, katugu pe sila li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa. Làa yo fɔ: «Yoro yɛgɛ na, wagati wì gbɔn ye yeri ye biriyinrɛ tiyɔnrɔ kan ye yɛɛ kan mbe cɛn wa ti ni, mbe sigi ta mi na shɛrigo gbɔgɔ ko jɔgɔ kɛ» (Azhe 1.4)?

Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma yo fɔ shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ŋga pe yaa kan, ki yaa ka yɔn mbe wɛ ŋga kìla jɔgɔ ki tiyɔnwɔ pi na. Làa pye na kotogo nii leele pe ni ma yo pe pe yɛɛ pye fyɔngɔ fu. Làa yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri mbe kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ pye pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa *1.1-15*
Shɛrigo gbɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta *2.1-9*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka duwaw mbele pe maa li gbogo pe na *2.10-19*
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Zhuda tara janmaratigi Zorobabɛli wi yeri *2.20-23*

Yɛnŋɛlɛ làa ki yo li woolo pe kan ma yo pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa

1 Wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɔgɔlɔni wogo ki pilige koŋgbanŋga ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti yo li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi kan. Làa wi pye ma yo wigi yo Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli ŋa wìla pye Zhuda tara ti janmaratigi wi kan, konaa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to wi kan fɔ†:

2 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: Ki leele mbele pe yɛn naga yuun ma yo fɔ mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na shɛrigo gbɔgɔ ki kansanga wi fa gbɔn gbɛn.»

3 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni, a wìgi yo pe kan ma yo fɔ:

4 «Yoro wo yɛgɛ na, wagati wì gbɔn ye yeri ye biriyinrɛ tiyɔnrɔ kan ye yɛɛ kan mbe cɛn wa ti ni, mbe sigi ta mi na shɛrigo gbɔgɔ ko jɔgɔ kɛ?»

5 Koni, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ye jatere pye jɛŋgɛ ŋga yaa piin ki na.

6 Yè yariluguro lɛgɛrɛ lugu, ɛɛn fɔ yarilire jɛnri yè kɔn. Ye ma ka, ɛɛn fɔ ye se tin. Ye ma wɔ, ɛɛn fɔ ye wɔgɔ ki se kɔ. Ye ma yaripɔrɔ le ye yɛɛ na, ɛɛn fɔ ti se were ti laga ye na. Mbele pe yɛn na sara lee, pe sara wi ma cɛn ndɛɛ pòo le kasha furugo.»

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo naa yɛɛn fɔ: «Ye jatere pye jɛŋgɛ ŋga yaa piin ki na.

8 Ye kari wa yanwiga ki na, ye sa tire kɔn ye pan yanla shɛrigo gbɔgɔ ki kan. Na ki ka pye ma, ki yaa na ndanla, mbe gbɔgɔwɔ kan na yeri.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

9 «Yàa pye naga jate mbe yarilire lɛgɛrɛ ta, ɛɛn fɔ jɛnri yè kaa ta. Ti jɛnri nda yè ta ma ye ti ni ca, a mìri fɛ, a tì yiri tifɛlɛgɛ. Ko pye ma yiŋgi na? Mì ko pye ma, katugu na shɛrigo gbɔgɔ kì jɔgɔ, ma si yala, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn na jaan ye yinrɛ wogo ko ni. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

10 «Ko kala na, naayeri wì je fɔɔngɔ kii wo, a tara fun tì je yarilire tii yɔn ye kan.

11 Ko kala na, mì ti wawa pì yere laga tara ti ni kɛɛrɛ ti na konaa wa yanwira ti na. Pì yere bile wi na, naa duvɛn fɔnŋɔ wi na, naa

† **1:1 1.1:** Ɛsidi 4.24–5.2; 6.14

sinmɛ liwoo pi na konaa tara na yariluguro sannda pyew ti na, ma yere sɛnweele pe na, naa yaayoro ti na konaa leele pe kɛɛ tunndo ti ni fuun ti na.»
12 Kona, a Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli, naa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to konaa leele sanmbala mbele pàa koro ma yiri wa kulowo pi ni, pè si Yawe Yɛnnŋɛlɛ, pe Yɛnnŋɛlɛ li sɛnyoro ti logo. Pàa yɛnlɛ Yɛnnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi sɛnyoro ti na, wo ŋa Yawe Yɛnnŋɛlɛ, pe Yɛnnŋɛlɛ làa wi tun we. A leele pè si fyɛ Yawe Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ.
13 Kona, Azhe ŋa wìla pye Yawe Yɛnnŋɛlɛ li pitunnɔ, wì si para leele pe ni, ma yala tunŋgo ŋga Yawe Yɛnnŋɛlɛ làa kan wi yeri ki ni, ma yo fɔ: «Mi wo na, mi yɛn ye ni.» Yawe Yɛnnŋɛlɛ, lo lì yo ma.
14 Kona, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì si tunŋgo ki pyela wa Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli ŋa wìla pye Zhuda tara janmaratigi wi na, naa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to wi na, konaa leele sanmbala mbele pàa koro ma yiri wa kulowo pi ni pe na. A pè si pan ma to Yawe Yɛnnŋɛlɛ, pe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li shɛrigo gbɔgɔ ki na naga kanni.
15 Ko la pye wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge kɔgɔlɔni wogo ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ wogo ki na.

2

Yɛnnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ki yaa ka yɔn fɔ jɛŋgɛ

1 Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li ni, yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige nafa ma yiri nuŋgba wogo ki na, a Yawe Yɛnnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti le wa li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi yɔn, a wìri yo, ma yo fɔ:
2 «Ki yo Sheyalitiyɛli pinambyɔ Zorobabɛli ŋa wi yɛn Zhuda tara janmaratigi wi kan, naa Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ to wi kan konaa leele sanmbala mbele fuun pè koro ma yiri wa kulowo pi ni pe kan fɔ:
3 ‹Yoro mbele yè koro go na, ambɔ wi yɛn laga ye ni, ŋa wìla shɛrigo gbɔgɔ koŋgbanŋga ki faa tiyɔnwɔ pi yan? Nala wo ni, ye yɛn naga yaan mɛlɛ? Ki yɛn yɛgɛ ŋga na ki woro ye yɛgɛ na ndɛɛ yaraga ma le†?
4 Koni mboro Zorobabɛli, kotogo le ma yɛɛ ni. Yawe Yɛnnŋɛlɛ lo lì yo ma. Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe, mboro ŋa saraga wɔfɛnnɛ to, kotogo le ma yɛɛ ni. Yoro Zhuda tara woolo ye ni fuun ye kotogo le ye yɛɛ ni. Yawe Yɛnnŋɛlɛ lo lì yo ma. Ye to tunŋgo ki na yaa ki piin, katugu mi yɛn ye ni. Mi ŋa Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, muwi mì yo ma.
5 Ko yɔn finliwɛ mba po mìla le ye ni, naa yàa yiri wa Ezhipiti tara we, fɔ na Yinnɛ li yaa pye laga ye sɔgɔwɔ, yaga ka fyɛ†.
6 «Katugu Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Sanni jɛnri naa, mi yaa naayeri wo naa tara ti yɛgɛ, mbe kɔgɔje wo naa tara ti yɛgɛ†.
7 Mi yaa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kala li gbɔn mbeli piri, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke yarijɛndɛ ti yaa la paan lagamɛ. Mi yaa gbɔgɔwɔ kan ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yeri fɔ jɛŋgɛ.› Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.
8 ‹Penjara ti ni fuun ti yɛn na woro, tɛ wi ni fuun wi yɛn na woo.› Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.
9 ‹Ki shɛrigo gbɔgɔ fɔnŋgɔ ŋga ki yaa ka gbɔgɔwɔ ta mbe wɛ koŋgbanŋga ki woo pi na. Mi yaa ka yɛyinŋge kan ye yeri wa ki laga ki na.› Yawe Yɛnnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.»

Na leele pe woro na nuru Yɛnnŋɛlɛ li yeri, pe ma pye fyɔngɔ ni

† **2:3 2.3:** Ɛsidi 3.12 † **2:5 2.5:** Ɛki 29.45-46 † **2:6 2.6:** Ebu 12.26

10 Wunlunaŋa Dariyusi wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge
kɔlɔjɛrɛ wogo ki pilige nafa ma yiri
tijɛrɛ wogo ki na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si para li yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni,
ma yo fɔ:
11 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Saraga
wɔfɛnnɛ pe yewe lasiri wi wogo na,
ma yo fɔ:
12 Na lere wa ka saraga kara nda
tì tɛgɛ ti yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ta lɛ mberi
fo wa wi derigbɔgɔ yɔn ki ni, na ki
fɔ wi derigbɔgɔ ki ka jiri buru na,
nakoma yaakara sɔgɔrɔ na, nakoma
duvɛn na, nakoma sinmɛ liwoo na,
nakoma yaakaga o yaakaga na, ki
mbe ya kanŋga mbe pye yaraga ŋga
kì tɛgɛ ki yɛ Yɛnŋɛlɛ kan ko ka le?›
»
A saraga wɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ayoo.»
13 A Azhe wì si pe yewe naa ma
yo fɔ: «Na lere wa ka jiri gboo na
mbe pye fyɔngɔ ni, na wi ka jiri ki
yaara nda ta na, ti yaa kanŋga mbe
pye fyɔngɔ yaara le?»
A saraga wɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Ti yaa kanŋga mbe pye
fyɔngɔ yaara†.»
14 Kona, a Azhe wì sho naa fɔ: «Ki
leele mbele pa pe wogo ki yɛn ma,
ki cɛnlɛ na pa li wogo ki yɛn ma na
yɛgɛ na. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Pe kɛɛ tunŋgo pyew pa ki yɛn ma.
Saraga ŋga fuun pe ma wɔ na yeri
ki yɛn fyɔngɔ ni.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa duwaw li woolo pe na

15 «Koni, ye jatere pye jɛŋgɛ, ŋga
ki yaa pye, mbege lɛ nala konaa
mbaa kee wa yɛgɛ. Sanni ye saga lɛ
mbaa sinndɛɛrɛ ta tari ta na, mbaa
Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki
kanni,
16 ye cɛnlɔmɔ pìla pye mɛlɛ? Kìla
pye, na yaga kari sa yarilire nda tì
gbogolo ti koli, ye maa ki jate ye
yaa tiwiyaraga ki yɛnlɛ nafa ta wa,
ɛɛn fɔ ki yɛnlɛ kɛ ye ma kaa ta wa.
Na yaga kari wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ
wɔsaga ki ni, ye maa ki jate mbe
leyaraga ki yɛnlɛ nafa shyɛn ma yiri
kɛ ta wa, ɛɛn fɔ yɛnlɛ nafa ye ma
kaa ta wa.
17 Mì ye kɛɛ tunŋgo ki ni fuun ki
jɔgɔ, ma ti a ye yariluguro tì waga
yere na, ma fɔngɔ yere na konaa
a yaanŋgumbire tisaga pan ti na.
Konaa ki ni fuun, yee sɔngɔrɔ mbe
pan na kɔrɔgɔ.» Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo ma.
18 «Ki kala na, ye jatere pye jɛŋgɛ,
ŋga ki yaa pye mbege lɛ nala konaa
mbaa kee wa yɛgɛ, mbege lɛ yɛlɛ li
yeŋge kɔlɔjɛrɛ wogo ki pilige nafa
ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, ko ŋga
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ yàa na shɛrigo
gbɔgɔ ki nɔgɔ le we. Ye jatere pye
jɛŋgɛ.
19 Ndɛ yariluguro si koro bere wa
ye bondoolo pe ni? Ɛrɛzɛn tiire naa
figiye tire, naa girenadi tire konaa
oliviye tire ta kpɛ si sɛ. Ɛɛn fɔ mbege
lɛ nala wo na, mi yaa duwaw tirige
ye na.»

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Zorobabɛli wi yeri

20 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para naa li
yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni ki shyɛn
wogo na. Yɛlɛ li yeŋge kɔlɔjɛrɛ
wogo ki pilige nafa ma yiri tijɛrɛ
wogo ki na, ma yo fɔ:
21 «Ki yo Zhuda tara janmaratigi
Zorobabɛli wi kan, fɔ mi yaa ka
naayeri wo naa tara ti yɛgɛyɛgɛ.
22 Mi yaa ka wunlumbolo pe
jaanri, mbe cɛngɛlɛ ke wunluwɔ
fanŋga ki kɔ. Mi yaa ka malaga
gbɔnwotoroye pe jaanri mbe pinlɛ
pe fevɛnnɛ pe ni. Shɔnye pe yaa ka
toori mbe ku, shɔn lugufɛnnɛ pe yaa
ka pe yɛɛ gbo pe tokobiye pe ni.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, lo lì yo ma fɔ: «Ko pilige
ko ni, mboro Sheyalitiyɛli pinambyɔ
Zorobabɛli, mboro ŋa ma yɛn na
tunmbyee, mi yaa ka tunŋgo kan ma
yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma. Mi
yaa kɔɔn lɛ mbɔɔn pye paa vegeŋɛ

† **2:13 2.13:** Nɔmbu 19.11-22

yɛn, ŋa pe maa tɛgɛrɛ teri wi ni†, katugu mɔ̀ɔ wɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.»

† **2:23 2.23:** Vegeŋɛ ŋa pe maa tɛgɛrɛ teri wi ni, wi ma pye wunlunaŋa wi yeri naa fanŋga ko nari. Wi ka tɛgɛrɛ tɛgɛ wi ni sɛwɛ o sɛwɛ na, wi sɛnrɛ ti ma pye fanŋga ni.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ZAKARI wi sɛwɛ we Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zakari wìla pye naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yuun wagati nuŋgba ni Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Azhe wi ni. Wùu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ ti yo, a kì yɛlɛ cɛnmɛ kaŋgurugo naa nafa (520) yɔn ko tin na Zhezu Kirisi wi fa se. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Ki kɔnsara shyɛn tì jɛn ma wɔ ti yɛɛ ni. Pe sila ti yɔnlɔgɔ wagati nuŋgba ni.

Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–8), Zakari wi yɛn na para yariyanra kɔlɔtaanri sɛnrɛ na nari yɛgɛ yuun, to nda Yɛnŋɛlɛ làa naga wi na we. Mɛrɛgɛ wà la ki yariyanra ti kɔrɔ wi yo Zakari wi kan. Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pan mbeli woolo pe saga. Yɛnŋɛlɛ li yaa kali gbɔgɔwɔ pi naga naa wa Zheruzalɛmu ca. Janmaratigi Zorobabɛli wo naa saraga wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wi ni, pe yaa ka leele pe yɛgɛ sin pe shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ.

Sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (9–14) ko yɛn na para kiti ŋa wi yaa ka kɔn cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Izirayɛli tara ti maga wo sɛnrɛ na. Ki yɛn na para fun wunlunaŋa wa sɛnrɛ na, ŋa wi yaa ka yiri mboo yɛɛ tirige konaa mbe pye cew tafɔ. Ali na kaa pye Zheruzalɛmu ca juguye pè lɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cew ta pe na. Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

Ko wagati wo ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye wunluwɔ tara ti ni fuun ti go na. Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ le. Lo nuŋgba pe lo mɛgɛ ko pe yaa kaa yinri (Zaka 14.9).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yawe Yɛnŋɛlɛ làa yariyanra naga Zakari wi na konaa ma sɛnrɛ le wi yɔn *1–8*

Izirayɛli woolo poro naa pe cɛnyɛɛnlɛ pe kala *9–14*

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa jɔlɔgɔ wa Izirayɛli woolo pe cɛnyɛɛnlɛ pe na *9.1-8*

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛyinŋge kan li woolo pe yeri konaa mbaa pe kagala ke yɔngɔ *9.9–14.21*

YƐNNŊƐLƐ LAA YARIYANRA NAGA ZAKARI WI NA

1–8

Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ Izirayɛli woolo pe pe kapere ti jɛn peri yaga

1 Wunlunaŋa Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ shyɛn wolo li yeŋge
kɔlɔtaanri wogo ki ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì sili sɛnrɛ ti yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Zakari wi kan. Zakari to wo
lawi ŋa Berekiya. Berekiya to wo
lawi ŋa Ido. Làa wi pye fɔ†:

2 «Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ mì nawa
ŋgban ye tɛlɛye pe ni fɔ jɛŋgɛ.

3 Ki yo ki leele mbele pe kan fɔ
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ!
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
lo lì yo ma.
Kona, pa mi fun mi yaa sɔngɔrɔ mbe
pan ye kɔrɔgɔ.
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì
yo ma.›

4 «Yaga ka pye paa ye tɛlɛye pe
yɛn. Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
koŋgbanmbala pàa ki yari pe kan
ma yo fɔ, pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn
fɔ:
‹Ye yiri wa ye kombegele ke ni,
ye ye katijangara ti yaga.
Ɛɛn fɔ pe sila logo na yeri,
pe sila na sɛnyoro ti jate.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma.›

5 «Ye tɛlɛye pe yɛn se yeri?
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wele sin?
Pe mbe ya koro go na sanga pyew le?

† **1:1 1.1:** Ɛsidi 4.24–5.1; 6.14

6 Ma si yala, na sɛnyoro to naa
ŋgasegele ŋgele mìla yo na tun-
mbyeele mbele Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kan, ki kagala kè pye ma
yɔn fili ye tɛlɛye pe na! Kona, a ye
tɛlɛye pè si pe tangalɔmɔ pi kanŋga,
ma sho fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ làa ki kɔn maga tɛgɛ
mbe we jɔlɔ mbe yala we tangalɔmɔ
pee po naa we katijangara ti ni. Ko
lì pye we na.› »

Yariyanga koŋgbanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Shɔnye kala

7 Dariyusi wi wunluwɔ pi yɛlɛ
shyɛn wolo li yeŋge kɛ ma yiri
nuŋgba wogo ki ni, ko ŋga ki yɛn
Shebati† yeŋge ye, ki pilige nafa
ma yiri tijɛrɛ wogo ki na, a Yawe
Yɛnŋɛlɛ lì sili sɛnrɛ ti yo Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ Zakari wi kan, wo
ŋa wìla pye Berekiya wi pinambyɔ
konaa ma pye Ido wi pishyɛnwoo.
Zakari wìla ki yɛgɛ yo ma yo fɔ:

8 Ki yembinɛ li ni, a mì si
yariyanga ka yan. Naŋa wawi wìla
pye ma lugu shɔn yɛɛn na, ma yere
miriti tire ta sɔgɔwɔ gbunlundɛgɛ ka
ni. Wa wi puŋgo na, shɔnye pele
yɛgɛ la pye wa yɛɛnlɛ yɛɛnlɛ, naa
cɔnrɔ woolo konaa fiile fiile ni†.

9 A mì si yewe ma yo fɔ: «Na
tafɔ, ki shɔnye mbele yɛɛn pe yɛn
na yiŋgi wogo nari?»

Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni,
a wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Pe
yɛn na yaraga ŋga wogo nari mi yaa
ki kɔrɔ wi yo ma kan.»

10 Kona, naŋa ŋa wìla pye ma yere
wa miriti tire ti sɔgɔwɔ pi ni, wì si
sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ na pye fɔ: «Poro
wɛlɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ lì torogo pe pan
pe tara ti yanri pe toro.»

11 Kona, a shɔn lugufɛnnɛ pè si
Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ ŋa wìla pye
ma yere wa miriti tire ti sɔgɔwɔ wi
pye fɔ: «Wè saa tara ti yanri ma
toro, wège yan fɔ tara na woolo pe
ni fuun pe yɛn yɛyinŋge na ma pye
pɔw.»

12 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ
wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma yo fɔ: «Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, ki
yɛlɛ nafa taanri ma yiri kɛ wolo
loli na, ma yɛn ma nawa ŋgban
Zheruzalɛmu ca konaa Zhuda tara
sannda ti ni, ma yaa je mbe yo ma
se pe yinriwɛ ta fɔ sa gbɔn wagati
wiwiin?»

13 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para
na ni, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì suu yɔn
sogo ma sɛntanra naa kotogo so-
gowo sɛnrɛ yo maa kan.

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Zheruzalɛmu ca ki yinriwɛ ta

14 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na
para na ni, a wì silan pye fɔ: «Ki
sɛnrɛ nda ti yari leele pe kan ma pe
pye fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
Zheruzalɛmu ca konaa Siyɔn yan-
wiga ŋga wa ki ni,
ti yɛn mala ndanla jɛŋgɛ, a ti kala lì
gbɔgɔ na yeri fɔ jɛŋgɛ.
15 Ɛɛn fɔ cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma
cɛn yɛyinŋge na,
mì nawa ŋgban ke ni fɔ jɛŋgɛ;
katugu mi wo na, mìla kɔnrɔ ta jɛnri
Izirayɛli, na woolo pe ni,
ɛɛn fɔ, a koro si ka taga pe jɔlɔgɔ ki
na.
16 Ki kala na, mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ,
pa mì yo yɛɛn fɔ:
Mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan
mbanla yinrindawa pi naga
Zheruzalɛmu ca ki na.
Pe yaa na go ki kan wa naa.
Pe yaa ka taanlamana li tɛgɛ mbe
taanla li ni wa Zheruzalɛmu
ca†.› »
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
lo lì yo ma.
17 Ki sɛnrɛ nda ti yari naa leele pe
kan, ma pe pye fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Na cara ti yaa sɔngɔrɔ mbe yin naa
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ni.

† **1:7 1.7:** Shebati yeŋge ki ma saa to ma yala Wɛmbirikɔɔn (Feviriye) yeŋge ki nandogomɔ po ni.
† **1:8 1.8:** Naga 6.2-4 † **1:16 1.16:** Pe yaa ka taanlamana li tɛgɛ mbe taanla li ni wa Zheruzalɛmu ca, jaŋgo mbe ca ki kan naa fɔnŋgɔ.

Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka Siyɔn
ca woolo pe kotogo ki sogo pe
na naa.
Mi yaa ko ŋga Zheruzalɛmu ca ki
pye na wogo naa.»

2

Yariyanga shyɛn wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ naa fɛnlɛ nambala kala

1 Ko puŋgo na, a mì silan yɛgɛ ki
yirige ma wele; mbe ka wele, a mì si
yɛnŋgɛlɛ tijɛrɛ yan.
2 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na
ni, a mì suu yewe ma yo fɔ: «Ki
yɛnŋgɛlɛ ŋgele koro yɛn na yiŋgi
wogo nari?»

A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele koro ke yɛn
cɛngɛlɛ fanŋga wogolo ŋgele kàa
Zhuda tara woolo, naa Izirayɛli tara
woolo konaa Zheruzalɛmu ca woolo
pe gbɔn ma pe jaraga we.»
3 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si fɛnlɛ nambala tijɛrɛ naga na na.
4 A mì si yewe ma yo fɔ: «Mbele
poro na paan mbe yiŋgi pye?»

A mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ki yɛnŋgɛlɛ ŋgele, ke yɛn
cɛngɛlɛ fanŋga wogolo, ŋgele kàa
Zhuda tara woolo pe gbɔn ma pe
jaraga, ali yɛrɛ wa kpɛ si ya mbe
go yirige, ki fɛnlɛ nambala mbele
pè pan, jaŋgo mbe fyɛrɛ wa ki
cɛngɛlɛ fanŋga wogolo ke na, mbe
ke fanŋga ki kɔ.»

Yariyanga taanri wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Taanlamana kala

5 Ko puŋgo na, a mì silan yɛgɛ ki
yirige ma wele; mbe ka wele, a mì si
naŋa wa yan, taanlamana la pye wi
kɛɛ.
6 A mì suu yewe ma yo fɔ: «Maa
kee se yeri?» A wì silan yɔn
sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn na kee
sa Zheruzalɛmu ca ki taanla, jaŋgo
mbege gbɔgɔwɔ naa ki titɔnlɔwɔ pi
jɛn.»
7 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na
para na ni, wi nɛɛ kee, a mɛrɛgɛ wa
yɛgɛ si yiri wa ma pan ma fili wi ni.
8 A wì suu pye fɔ: «Fe ma saga yo
ki lefɔnŋɔ ŋa mana li ni kɛɛ wi kan
fɔ:
‹Mbogo se ka kan mbe Zheruzalɛmu
ca ki maga,
katugu lelɛgɛrɛ naa yaayoro lɛgɛrɛ
yaa ka pye wa ki ni.›
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yo, ma yo fɔ:
‹Mi jate mi yaa pye paa
kasɔn mbogo yɛn, mbe
Zheruzalɛmu ca ki maga.
Mi yaa pye ca ki gbɔgɔwɔ yanwa.› »

Mbele pàa koli ma kari pe ni wa kulowo pi ni pe yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan

10 «Ye yiri, ye yiri!
Ye fe ye yiri wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti ni.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Katugu mìla ye gbɔn ma ye jaraga
ma kari ye ni fɔ wa dunruya
wi go tijɛrɛ ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
11 Yoro Siyɔn ca fɛnnɛ ye yiri!
Ye fe ye shɔ, yoro mbele ye yɛn ma
cɛn wa Babilɔni ca we.»
12 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ lìlan tun, ma fanŋga kan na
yeri.
Cɛngɛlɛ ŋgele kè ye kɛɛ yaara ti koli,
pa lì yo yɛɛn ke kan fɔ:
Lere ŋa fuun ka jiri ye na,
kì cɛn ndɛɛ ki fɔ wuu yombɛlɛ li le
wa lo jate li yɛnlɛ li ni.
13 Li yaa ka kɛɛ yirige ki cɛngɛlɛ ke
na, mbe jɔlɔgɔ wa ke na.
Ki cɛngɛlɛ kàa leele mbele koli ku-
lolo, ke yaa sɔngɔrɔ mbe pye
poro kulolo.
Pa kona ye yaa ki jɛn fɔ Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lìlan tun.
14 Siyɔn ca fɛnnɛ yaa jɔrɔgi nayinmɛ
ni, yaa yɔgɔri;
katugu mi yɛn na paan mbe cɛn laga
ye sɔgɔwɔ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma.

15 Ko pilige koni, cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ yaa
ka taga Yawe Yɛnŋɛlɛ li na.
Pe yaa ka pye Yawe Yɛnŋɛlɛ li woolo.
Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka cɛn wa
ye sɔgɔwɔ.
Ki ka pye ma, ye yaa ki jɛn mbe yo
fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ lo lìlan tun ye yeri.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa Zhuda tara
woolo pe ta li woolo wa li tara
kpoyi ti ni,
mbe Zheruzalɛmu ca ki wɔ naa
fɔnŋgɔ ki pye li wogo.
17 Ki daga sɛnwee pyew wi pyeri
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ,
katugu li yɛn na yinrigi wa li
cɛnsaga kpoyi ki ni, wa
yɛnŋɛlɛ na na paan.

3

Yariyanga tijɛrɛ wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Saraga wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wi kala

1 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
lì si sagara wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wi
naga na na. Wìla pye ma yere Yawe
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Sɔtanla wìla pye ma yere wi kalige
kɛɛ ki na, na baga wi na†.
2 A Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wì si
Sɔtanla wi pye fɔ: «Yawe Yɛnŋɛlɛ
lɔɔn tifaga lɔɔn yɔn ki tɔn ma na
Sɔtanla! Yawe Yɛnŋɛlɛ lɔɔn yɔn ki
tɔn ma na†, lo na lì Zheruzalɛmu ca
ki wɔ we. Naga yɛn ma, Zhozuwe
wi woro paa kasɔn sumboyugo yɛn,
ŋga pè tile ma wɔ kasɔn ni wi le†?»
3 Ma si yala, Zhozuwe wìla pye ma
yere le mɛrɛgɛ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi
yaripɔrɔ ti ni fyɔngɔ ni wi na.
4 A mɛrɛgɛ wì si mbele pàa pye
ma yere le wi yɛgɛ sɔgɔwɔ pe pye
fɔ: «Wi yaripɔrɔ nda ti yɛn fyɔngɔ ni
wi na, yeri wɔ wi na.» Ko puŋgo na,
a wì si Zhozuwe wi pye fɔ: «Wele,
mɔ̀ɔ kapere ti laga ma na, mbe fɛti
yaripɔrɔ le ma kan.»
5 Kona, a mì sho fɔ: «Ye gbɔgɔwɔ
njala na li yɛn ma laga la jiile wi
kan.» A pè si gbɔgɔwɔ njala na li yɛn
ma laga la jiile wi kan, mɛɛ yaripɔrɔ
tiyɔnrɔ le wi kan. Yawe Yɛnŋɛlɛ li
mɛrɛgɛ wìla pye ma yere le.
6 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ
li mɛrɛgɛ wì sigi sɛnrɛ nda ti yo
Zhozuwe wi kan, ma yo fɔ:
7 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni
fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Na ma kaa tanri na koŋgolo ke na,
mbanla sɛnrɛ ti lɛ,
mboro ma yaa cɛn na shɛrigo gbɔgɔ
ki go na,
mbaa na londo ti kɔrɔsi.
Mbele pe yɛn na tunŋgo ki na laga,
mi yaa cɛnsaga kan ma yeri wa pe
sɔgɔwɔ.› »

Yɛnŋɛlɛ li yaa li tunmbyee wi torogo wi pan

8 «Ki kala na, mboro saraga wɔfɛnnɛ
to Zhozuwe,
nuŋgbolo jan ma logo,
mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ saraga
wɔfɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn
na ma yɛgɛ sɔgɔwɔ pe ni;
katugu yoro ye yɛn kacɛn ŋa wi yɛn
naga nari ma yo shɔwɔ pi yaa
pan.
Mi yaa na tunmbyee wi pye wi pan,
wo ŋa pe yinri Vile†.
9 Ye wele, mi yɛn na sinndɛlɛgɛ teri
wa Zhozuwe wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Ki sinndɛlɛgɛ nuŋgba pe ye, yɛngɛlɛ
kɔlɔshyɛn† yɛn ki na.
Mi jate mi yaa sɛnrɛ nda ti daga
mbe keregi keregi wa ki na ti
keregi keregi ki na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
lo lì yo ma.

† **3:1 3.1:** Ɛsidi 3.2; Naga 12.10 † **3:2 3.2:** Zhude 9 † **3:2 3.2:** Ŋga kì yo fɔ: *Naga yɛn ma, Zhozuwe wi woro paa kasɔn sumboyugo yɛn, ŋga pè tile ma wɔ kasɔn ni wi le,* ko yɛn naga nari ma yo Zhozuwe wìla pinlɛ ma yiri wa kulowo pi ni leele koŋgbanmbala mbele pàa yiri wa Babilɔni tara ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca pe ni. † **3:8 3.8:** Vile mɛgɛ ki yɛn na para Shɔfɔ ŋa wìla daga mbe pan wo sɛnrɛ na, wo ŋa wi yɛn Davidi wi setirige pyɔ; Zhere 23.5; 33.15; Zaka 6.12. † **3:9 3.9:** Pele naga jate ma yo sinndɛlɛgɛ ŋga ki sɛnrɛ ti yo, ko ki yɛn shɛrigo gbɔgɔ ye. Yɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn koro yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ lo ni, lo na li yɛn nali woolo pe go singi we.

Mi yaa ki tara nda ti kapege ki
kɔ mbege laga ti na pilige
nuŋgba ni.
10 Ko pilige ko ni, ye yaa kaa ye
yɛɛ yinri wa ye ɛrɛzɛn tiire ti
nɔgɔ,
mbaa ye yɛɛ yinri wa ye figiye tire ti
nɔgɔ yɛyinŋge na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma.»

4

Yariyanga kaŋgurugo wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Fitanladaga naa oliviye tire kala

1 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na
ni, a wì si fulo na tanla mala yɛn,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa lere yɛn
maa yirige wɔnlɔwɔ na.
2 A wì silan yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
maa yaan?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi
yɛn na fitanladaga yaan, ŋa wi yɛn
tɛ wi yɛɛ na. Sinmɛ lesaga yɛn wi
na wa wi gona; fitanlaye kɔlɔshyɛn
yɛn wi na wa naayeri naa fitanla
maŋgala yesara kɔlɔshyɛn ni pe na.
3 Oliviye tire shyɛn yɛn le sinmɛ
lesaga ki tanla. Nuŋgba yɛn wa ki
kalige kɛɛ ki na, sanŋga ki yɛn wa
ki kamɛŋgɛ kɛɛ ki na†.»
4 A mì si sɛnrɛ ti lɛ naa, mɛɛ
mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni
wi yewe ma yo fɔ: «Na tafɔ, ki yaara
nda to kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
5 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na
ni, a wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Ma
sigi kɔrɔ wi jɛn?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, na tafɔ.»
6 Kona, a wì silan pye naa fɔ:
«Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛnrɛ nda
yuun Zorobabɛli wi kan tori yɛɛn fɔ:
‹Ki tunŋgo ŋga, ma yawa po tulugo
ma,
ma fanŋga ko tulugo ma,
ɛɛn fɔ na yinnɛ lo fanŋga yi.›
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma†.
7 Mboro yanwiga gbɔgɔ ŋga,
ma yɛn yiŋgi Zorobabɛli wi yɛgɛ na?
Pe yaa kɔɔn ya mbɔɔn yɔn yala fɛlɛ
fɛlɛ fɛlɛ.
Shɛrigo gbɔgɔ ki namunjɔ
sinndɛlɛgɛ pa ki yaa ka yiri
wa ma ni.
Na paga kaa ki tari, leele pe yaa kaa
jɔrɔgi mbaa yuun fɔ:
Ki yɛn ma yɔn! Ki yɛn ma yɔn!»
8 Ko puŋgo na, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì
si para na ni naa, ma yo fɔ:
9 «Zorobabɛli wo jate wìgi shɛrigo
gbɔgɔ ŋga ki nɔgɔ le, wo jate wi yaa
sigi wa mbege kɔ. Na ko ka pye
ma, mboro Zorobabɛli, ma yaa ki jɛn
mbe yo fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ lo lìlan tun ye yeri.
10 Leele mbele pe yɛn na tunŋgo
jɛɛlɛ li lɛsanga wi tifaga, pe yaa ka
mbogo sinmana li yan Zorobabɛli wi
yeri wila mbogo ki waa, mbe sila
yɔgɔri. Ki lambaala kɔlɔshyɛn wele,
pe yɛn ma taanla Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yɛngɛlɛ koro ni, ŋgele ke yɛn na tara
ti ni fuun ti wele na toro†.»
11 A mì si sɛnrɛ ti lɛ naa, ma
mɛrɛgɛ wi yewe ma yo fɔ: «Ki
oliviye tire shyɛn nda le fitanladaga
wi tanla, ka yɛn wi kalige kɛɛ na, ka
yɛn wi kamɛŋgɛ kɛɛ na, ko kɔrɔ wo
yɛn mɛlɛ†?»
12 A mì suu yewe naa ki shyɛn
wogo na, ma yo fɔ: «Ki oliviye tige
njere shyɛn nda ti yɛn le tɛ pangala
shyɛn ke tanla, koro ŋgele sinmɛ
mba pi yɛn paa tɛ yɛn, pi maa tooro
wa ke ni, ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
13 Kona, a mɛrɛgɛ wì silan yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ma sigi yaara nda
ti kɔrɔ jɛn?»
A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ayoo, na tafɔ.»
14 Kona, a wì silan pye fɔ: «Nam-
bala shyɛn mbele pè sinmɛ pi wo pe
na ma pe wɔ†, a paa tunŋgo piin

† **4:3 4.3:** Naga 11.4 † **4:6 4.6:** Ɛsidi 5.2 † **4:10 4.10:** Naga 5.6 † **4:11 4.11:** Naga 11.4 † **4:14 4.14:** Nambala shyɛn mbele pàa sinmɛ pi wo pe na ma pe wɔ, ki yaa pye poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ to Zhozuwe wo naa janmaratigi Zorobabɛli wi ni; Zhozuwe wo la pye shɛrɛgɛ kapyere to yɛkelewe, a Zorobabɛli wo pye tara to yɛkelewe.

Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn tara ti ni fuun fɔ li kan poro wɛlɛ.»

5

Yariyanga kɔgɔlɔni wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wà la pye na toro wa naayeri

1 Mìla na yɛgɛ ki yirige ma wele naa; mbe ka wele, a mì si sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa yan wi yɛn na tooro wa naayeri.
2 A mɛrɛgɛ wì silan yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa yaan?»

A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na yɛgɛ yɛn sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi wa na wi yɛn na tooro wa naayeri. Wi titɔnlɔwɔ pi yɛn mɛtɛrɛ kɛ, wi gbemɛ pi yɛn mɛtɛrɛ kaŋgurugo.»
3 Kona, a wì silan pye fɔ: «Ki yɛn daŋga ŋga ki yɛn na tuun tara ti lagapyew ki na. Wa sɛlɛgɛ sɛwɛ wi yɛgɛ nuŋgba na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa, ma yo fɔ yoolo mbele fuun pe yɛn laga, pe yaa ka pe purɔ mbe pe yirige laga ki laga ŋga ki ni. Wa wi yɛgɛ sanŋga ki na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa, ma yo fɔ mbele fuun pe maa yagbogolo wuguro wungu, pe yaa ka pe purɔ mbe pe yirige laga ki laga ŋga ki ni.»
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ:

«Mi yaa ki daŋga ki wa,
jaŋgo ki ye wa yoolo pe yinrɛ ti ni mbe pe yigi,
konaa mbe ye wa ŋa wi maa yagbogolo wuguro wungu na mɛgɛ ki na wi go ki ni mboo yigi.
Ki yaa koro wa wi go ki ni,
mbege jɔgɔ pew, ali mbe sa pinlɛ ki tiyapaara to naa ki kansinndɛɛrɛ ti ni.»

Yariyanga kɔlɔshyɛn wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Tipewe kala

5 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a wì si fulo na tanla mala pye fɔ: «Ma yɛgɛ ki yirige ma wele, yiŋgi maa yaan kila yinrigi wamɛ?»
6 A mì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaraga yi ko?»

A wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Le-yaraga gbeŋge† kayi kila yinrigi.» A wì sho naa fɔ: «Ki yɛn tara woolo pe ni fuun pe mbasinmɛ po kacɛn.»
7 Mbe ka wele, a mì si leyaraga gbeŋge ki katɔnŋgɔ kiiri ŋga kìla pye sunmu wogo ki yan, kì yiri naayeri. A mì si jɛlɛ wa yan wi yɛn ma cɛn wa leyaraga gbeŋge ki nawa.
8 A mɛrɛgɛ wì sho fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa wo wi yɛn tipewe pi kacɛn we.» A wì si jɛlɛ wi wɔnrɔgɔ maa le wa leyaraga gbeŋge ki ni, mɛɛ sunmu katɔnŋgɔ ki tɛgɛ maga yɔn tɔn.
9 Kona, a mì silan yɛgɛ ki yirige ma wele, mɛɛ jɛɛlɛ shyɛn yan pè yiri sire na. Tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn wa pe kanwira ti ni. Pe kanwira tìla pye paa jagapan kanwira yɛn. A pè si leyaraga gbeŋge ki lɛ, ma kari ki ni wa naayeri wo naa tara ti sɔgɔwɔ pi ni.
10 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a mì suu yewe ma yo fɔ: «Pe yɛn na kee leyaraga gbeŋge ki ni se yeri?»
11 A mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo, ma yo fɔ: «Pe yɛn na kee ki ni wa Sineyari† tara mbe sa gbɔgɔgo kan ki kan wa. Na paga ki gbɔgɔgo ki kan mbe kɔ, pe yaa ki lɛ mbege tɛgɛ wa ki tɛgɛsaga.»

6

Yariyanga kɔlɔtaanri wogo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yan: Wotoroye tijɛrɛ kala

1 Mìla na yɛgɛ ki yirige ma wele naa; mbe ka wele, a mì si malaga gbɔnwotoroye tijɛrɛ yan, pe yɛn na yinrigi yanwira shyɛn ta sɔgɔwɔ. Ki yanwira tìla pye tuguyɛnrɛ yanwira.
2 Malaga gbɔnwotoro koŋgbanŋa, shɔn yɛɛnlɛ pàa pye naa tilele.

† **5:6 5.6:** Leyaraga ŋga ki sɛnrɛ tì yo, litiri nafa wo mbaa ya mbe ye wa ki ni. † **5:11 5.11:** Shineyari tara to nuŋgba to pe yinri Babilɔni tara; ki tara tìla pye na tipege piin. † **6:2 6.2:** Naga 6.4-5

Malaga gbɔnwotoro shyɛn woo, shɔn wɔɔlɔ pàa pye naa tilele†.
3 Malaga gbɔnwotoro taanri woo, shɔn fiile pàa pye naa tilele. Malaga gbɔnwotoro tijɛrɛ woo, shɔnye mbele pàa pye naa tilele pàa pye ma kɔnkɔn ma yanlaga yanlaga†.
4 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, a mì suu yewe ma yo fɔ: «Na tafɔ, ki yaara nda to kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
5 A mɛrɛgɛ wì silan yɔn sogo ma yo fɔ: «Naayeri wi go tijɛrɛ tifɛlɛyɛ yoyi. Yi yɛn na yinrigi wa laga ŋga yìla pye ma yere, wa tara ti ni fuun tafɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ†.»
6 Shɔn wɔɔlɔ pàa pye na malaga gbɔnwotoro ŋa tilele, pè si yɛgɛ sin wi ni wa tara nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na ti yeri. A shɔn fiile fiile pè si taga pe na†. Shɔnye mbele pè kɔnkɔn ma yanlaga yanlaga, a poro si yiri na kee wa tara nda wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na ti yeri†
7 A shɔn yɛɛnlɛ pè si fulo nɛɛ ki jaa mbe sa tara ti yanri mbe toro. A mɛrɛgɛ wì sho fɔ: «Ye kari ye sa tara ti yanri ye toro.» A malaga gbɔnwotoroye pè si saa tara ti yanri ma toro.
8 A mɛrɛgɛ wì silan yeri mala pye fɔ: «Wele! Malaga gbɔnwotoroye mbele pe yɛn na kee wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ tara ti yeri, poro pe yaa kanla naŋgbanwa pi sogo na na ki tara woolo pe wogo na.»

Yɛnŋɛlɛ làa konɔ kan Zakari wi yeri ma yo wi wunluwɔ njala kan Zhozuwe wi kan

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa para na ni naa, ma yo fɔ:
10 «Mbele pè yiri wa kulowo pi ni ma pan, yarikanra nda pè kan Hɛlidayi, naa Tobiya konaa Yedaya pe yeri ma yiri wa Babilɔni tara, kari ma sari shɔ pe yeri. Yiri ma kari nala yɛɛn wa Sofoni pinambyɔ Zhoziyasi wi go; ki leele pè yiri wa Babilɔni tara ma pan ma tugu wa ki go ki ni.
11 Ma sa ki warifuwe wo naa ki tɛ wi shɔ pe yeri, ma wunluwɔ njala gbegele wi ni, ma sali kan Yehozadaki pinambyɔ Zhozuwe ŋa wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ to wi kan.
12 Ko puŋgo na, maga yo wi kan fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:

‹Naŋa wa yɛn laga ŋa pe yinri Vile;
wi yɛn laga ŋga na, yaraga pyew ki yaa ka fi le.
Wi yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa†.
13 Wo wi yaa ka Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa.
Wi yaa ka wunluwɔ pi gbɔgɔwɔ pi ta.
Wi yaa ka cɛn wunluwɔ pi na, mbaa tegere ti piin leele pe go na.
Saraga wɔfɔ wa yaa ka pye mbe cɛn le wi tanla wa wi wunluwɔ jɔngɔ ki na.
Pe shyɛn pe yaa kaa tunŋgo piin, pe yɔn ki pye nuŋgba.›

14 «Wunluwɔ njala li yaa ka koro wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, jaŋgo mbaa leele pe nawa tuun ki leele mbele pe wogo na, poro wɛlɛ Helɛmu, naa Tobiya, naa Yedaya konaa Sofoni pinambyɔ Hɛni wi ni.»
15 Leele mbele pe yɛn wa lege, pe yaa ka pan mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ kanga tunŋgo ka pye. Na ki ka pye ma, pa ye yaa ki jɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lìlan tun ye yeri. Na yaga Yawe Yɛnŋɛlɛ, ye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na jɛŋgɛ, pa ki kagala ke ni fuun ke yaa pye mbe yɔn fili.

† **6:3 6.1-3:** Naga 6.2 † **6:5 6.5:** Naga 7.1 † **6:6 6.6:** Ŋga kì yo fɔ: *A shɔn fiile fiile pè si taga pe na,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *A shɔn fiile fiile pè si kari wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri.* † **6:6 6.6:** Tara nda wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri to ti yɛn Babilɔni tara re; tara nda wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri to ti yɛn Ezhipiti tara re. † **6:12 6.12:** Zhere 23.5; 33.15; Zaka 3.8

7

Yeŋge lege ŋga ki yɛn ma yɔn

1 Wunlunaŋa Dariyusi wi wun-
luwɔ pi yɛlɛ tijɛrɛ wolo li yeŋge
kɔlɔjɛrɛ wogo ŋga pe yinri Kisilɛvu† yeŋge, ki pilige tijɛrɛ wogo ki na, a
Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si para Zakari wi ni
naa.
2 Betɛli ca woolo pàa Sarezɛri,
naa Eregemu Melɛki konaa wi woolo
pele tun ma yo pe sa Yawe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri;
3 konaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, saraga wɔfɛnnɛ mbele pe
wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pe sa pe
yewe mbe pinlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe ni, mbe pe pye fɔ: «Ki daga we
koro waa gbele konaa mbaa yeŋge
nii yɛlɛ li yeŋge kaŋgurugo wogo
ki ni, paa yɛgɛ ŋga na we yɛn naga
piin, maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni le?»
4 Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ, a lì sili sɛnrɛ ti yo mi
Zakari na kan ma yo fɔ:
5 «Ki yo tara woolo pe ni fuun pe kan
konaa saraga wɔfɛnnɛ pe kan
fɔ:
‹Maga lɛ wa, yɛlɛ nafa taanri ma
yiri kɛ ni, ye ma yeŋge le ma
kunwɔ gbelege gbele yɛlɛ li
yeŋge kaŋgurugo wogo naa
kɔlɔshyɛn wogo ki na†;
ɛɛn fɔ naga yɛn ma, kaselege ko na,
ye ma yeŋge ki le mbe mi
gbɔgɔ wi le?›
6 Na ye kaa nii mbaa woo,
ndɛ ye maa nii na woo ye yɛɛra tɔnli
wo kala na?
7 Naga yɛn ma, ko sɛnrɛ nuŋgba
nda to ma Yawe Yɛnŋɛlɛ làa le li
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ koŋgbanmbala
pe yɔn, a pèri yo wi le? Ki sanga
wi ni, leele pàa pye ma cɛn wa
Zheruzalɛmu ca konaa ki kanŋgara
na cara ti ni yɛyinŋge na, leele la
pye ma cɛn fun wa Negɛvu tara to
naa yanwira tigiwɛn tara ti ni.»
8 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti yo
Zakari wi kan, ma yo fɔ:
9 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
‹Yaa kiti wi kɔɔn yaa yala ŋga kì sin
ki ni.
Yaa kajɛŋgɛ piin ye yɛɛ kan, yaa ye
yɛɛ yinriwɛ taa.
10 Yaga kaa naŋgunjaala poro naa
pijiriwele pe jɔlɔ,
naa nambanmbala poro naa fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe ni.
Yaga kaa kapege jate wa ye nawa ye
lewee yɛɛnlɛ pe ni.› »
11 «Ɛɛn fɔ pàa je mbe logo. Pàa yiri
ma je, ma pe yɛɛ pye nuŋgbojiile,
jaŋgo paga ka ta mbe logo.
12 Pàa pe kotoro ti ŋgbanŋgban
pe yɛɛ na paa lulu yɛn, jaŋgo Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, làa
li lasiri konaa li sɛnrɛ nda yo li
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ koŋgbanmbala
pe kan li yinnɛ li fanŋga na, a pèri
yo, paga ka ta mberi logo. Kona,
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lì si nawa ŋgban pe ni fɔ jɛŋgɛ.
13 A lì sho fɔ:
‹Mìla pe yeri sanga ŋa ni,
pe sila yɛnlɛ mbe logo na yeri.
Koni, poro fun pe yaa na yeri,
mi se logo pe yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ,
lo lì yo ma.
14 Ki kala na, mì pe gbɔn ma pe
jaraga wa cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke sɔgɔwɔ,
koro ŋgele pe sila ke jɛn we.
A tara tì koro waga pe puŋgo na.
Lere sila pye na paan wa ti ni, lere
sila pye na yinrigi wa ti ni.
Ki tara nda tìla pye tara tiyɔnrɔ, pèri
pye tì koro waga.› »

8

Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn mbe duwaw Zheruzalɛmu ca ki na naa

† **7:1 7.1:** Kisilɛvu yeŋge ki ma saa yala Supurugo (Novamburu) yeŋge naa Suyirigbɔgɔ (Desamburu) yeŋge ko ni. † **7:5 7.5:** Kìla pye pe ma yeŋge ki le yɛlɛ li yeŋge kaŋgurugo wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to wunlunaŋa Gedaliya wi gbokala li yɛfiile li na; konaa pe maga le fun yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to sanga ŋa ni pe juguye pàa pan ma Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn mbege shɔ ki yɛfiile li na.

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ làa li sɛnrɛ ti yo na kan naa.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Siyɔn ca kìlan ndanla jɛŋgɛ ndan-
lawa yenjara woo ni.
Ki yɛn mala ndanla ndanlawa gbɔɔ
ni wa na kotogo na.»
3 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan naa wa
Siyɔn yanwiga ki na,
mbe cɛn naa wa Zheruzalɛmu ca ki
ni.
Pe yaa kaa Zheruzalɛmu ca ki yinri
kaselege ca;
pe yaa kaa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi
ni fuun fɔ li yanwiga ki yinri
yanwiga kpoyi.»
4 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Lelɛŋgbaara naa jɛniŋgbaara ti
ni, pe yaa kaa paan mbaa
cɛɛn naa wa Zheruzalɛmu ca
katoro ti ni,
gbɔtangaŋgala ni pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe kɛɛ,
yinwetɔnlɔgɔ ŋga pe yaa ta mbe lɛ
ki kala na.
5 Ca ki katoro ti yaa ka yin lenambi-
ile naa sumborombiile pe ni,
pe yaa kaa jinrigi wa katoro ti
ni.»
6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Izirayɛli woolo mbele pè koro go
na, na kaa pye ki kala li yaa
pye kagbɔgɔ pe yɛgɛ na ki
piliye yi ni, mi wo yɛgɛ na ki
se pye kagbɔgɔ na yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma.»
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Wele, mi yaa na woolo pe shɔ tara
nda wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri
ti woolo pe kɛɛ,
mbe pe shɔ tara nda wa yɔnlɔ tosaga
kɛɛ yeri ti woolo pe kɛɛ.
8 Mi yaa pan pe ni,
pe yaa pan mbe cɛn wa
Zheruzalɛmu ca.
Pe yaa ka pye na woolo,
mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ kaselege
naa kasinŋge na.»
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye kotogo le ye yɛɛ ni!
Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pàa yo,
sanga ŋa ni leele pàa Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li
shɛrigo gbɔgɔ ki nɔgɔ le,
mbege kan naa fɔnŋgɔ,
ko sɛnrɛ nuŋgba to ye yɛn na nuru
nala naa.
10 Sanni ki wagati wi sa gbɔn,
lere sila pye na sara taa wi tunŋgo
ki na,
sara sila pye na taa fun yaayoro ti
tunŋgo ki na.
Leele pe sila pye na kee mbaa paan
yɛyinŋge na juguye pe kala
na;
katugu mìla leele pe yirige ma pe wa
pe yɛɛ na.
11 Koni, ki cɛnlɛ na li woolo mbele
pè koro go na,
mi se pe yigi paa yɛgɛ ŋga na mìla
ki pye faa we.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
lo lì yo ma.
12 Mi yaa yɛyinŋge kan ye yeri laga
tara ti ni.
Ɛrɛzɛn tiire ti yaa la sɛni.
Yarilire ti yaa la yɔngɔ wa tara ti na.
Tisara ti yaa la paan tara ti na.
Mi yaa ki yarijɛndɛ nda ti ni fuun ti
kan na woolo mbele pè koro
go na pe yeri†.
13 Yoro zhuda tara woolo, naa
Izirayɛli tara woolo,
yɛgɛ ŋga na yàa pye faa cɛnlɛ na
li woolo pè daŋga cɛngɛlɛ
sanŋgala ke sɔgɔwɔ,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mi
yaa ye shɔ. Ye yaa pye duwaw
piile.
Yaga ka fyɛ ye kotogo le ye yɛɛ ni.»
14 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa
pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Ye tɛlɛye pàa na nawa pi ŋgban
sanga ŋa ni,

† **8:12 8.12:** Oze 2.23-25; Amɔ 9.13-15

mìla ki kɔn maga tɛgɛ mbe ye jɔlɔ.
Mi sila yɔn sɔngɔrɔ ki wogo ki pyewe na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
15 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, koni mìgi kɔn maga tɛgɛ
mbe kajɛŋgɛ pye yoro Zheruzalɛmu ca woolo ye kan konaa Zhuda tara woolo ye kan.
Yaga ka fyɛ.
16 Ŋga ye daga mbaa piin ki ŋga:
Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa kaselege yuun ye lewee yɛɛnlɛ pe kan.
Wa ye kiti kɔnsara ti ni, yaa kiti wi kɔɔn yaa yala kaselege ki ni, mbe ta mbaa yɛyinŋge nii leele pe sɔgɔwɔ†.
17 Ye ni wa kpɛ ka ka kapege jate wa wi kotogo na wi lewee yɛnlɛ wa ni.
Yaga kaa wungu yagbolo na,
katugu ki kapyere nda ti ni fuun ti yɛn mala mbɛn.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.»

Yeŋge lepiliye yi yaa kanŋga mbe pye yɔgɔrimɔ piliye

18 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ làa li sɛnrɛ ti yo na kan na yeri na, ma yo fɔ:
19 «Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: ‹Yeŋge ŋga ye ma le yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki na, naa ŋga ye ma le yeŋge kaŋgurugo wogo ki na, naa ŋga ye ma le yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki na konaa ŋga ye ma le yeŋge kɛ wogo ki na†, ki piliye yi yaa kanŋga mbe pye Zhuda tara woolo pe yeri yɔgɔrimɔ piliye, naa nayinmɛ piliye konaa fɛti yɔgɔrimɔ piliye. Ɛɛn fɔ, ye ti kaselege naa yɛyinŋge ki ye ndanla.› »
20 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Cɛngɛlɛ kele yɛgɛ woolo yaa ka pan naa fɔnŋgɔ laga Zheruzalɛmu ca ki ni, konaa cara lɛgɛrɛ ta woolo ni.
21 Ca ka woolo yaa ka yiri mbe saga yo ca ka yɛgɛ woolo kan mbe yo fɔ: ‹Ye yiri we kari we sa Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri! We sa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li lagaja!› Ki ca woolo pe yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Woro fun we yaa kari wa.›
22 Tara lɛgɛrɛ woolo naa cɛngɛlɛ fanŋga wogolo yaa ka pan wa Zheruzalɛmu ca mbe Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li lagaja konaa mbeli yɛnri.»
23 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ko sanga wo ni, leele kɛ yaa ka yiri sɛnrɛ pyew ti leele pe ni cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, mbe sa Zhufuye naŋa nuŋgba yigi wi derigbɔgɔ ki nɔgɔna yɔn ki na, mboo pye fɔ: ‹We yaa pinlɛ ma ni mbe kari, katugu wège logo ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ye ni.› »

IZIRAYƐLI WOOLO PORO NAA CƐNGƐLƐ SANŊGALA KE NI

9

9–14

Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma Izirayɛli woolo pe maga Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jɔlɔgɔ wa ke na konaa mbe duwaw ke na

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti nda.
Yawe Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro tì gbɔn wa Hadiraki† tara,
tì gbɔn fɔ wa Damasi† ca;
katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ yɛn sɛnwee piile pe ni fuun pe na,

† **8:16 8.16:** Efɛ 4.25 † **8:19 8.19:** Babilɔni tara fɛnnɛ pàa pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na, ma tulugo koŋgbanŋga wɔ wa ca ki mbogo ki ni, kìla pye, Zheruzalɛmu ca woolo pe ma yeŋge le yɛlɛ li yeŋge tijɛrɛ wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to ki wogo ki na; naa pe juguye pàa pan maga lɛ mbe Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn mbege shɔ, kìla pye pe ma yeŋge ki le fun yɛlɛ li yeŋge kɛ wogo ki na, mbe pe yɛɛ nawa to ki yɛfiile na. † **9:1 9.1:** Hadiraki, ca ka layi ŋga kìla pye wa Siri tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. † **9:1 9.1:** Damasi ca ko kìla pye Siri tara ti cagbɔgɔ ye. † **9:1 9.1:** Eza 17.1-3; Zhere 49.23-27; Amɔ 1.3-5

paa yɛgɛ ŋga na li yɛgɛ yɛn Izirayɛli
cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe
na we†.

2 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na para Hamati† ca
ki wogo na fun,
ko ŋga ki yɛn wa Damasi ca ki tanla
we.
Li yɛn na para Tiri ca naa Sidɔn† ca
ti wogo na fun,
ali mbege ta tijinliwɛ gbɔɔ yɛn pe
yeri.
3 Tiri ca fɛnnɛ pè malaga sigego kan
pe yɛɛ kan.
Pè warifuwe lɛgɛrɛ gbogolo pe yɛɛ
kan paa taambugɔ yɛn,
ma tɛ lɛgɛrɛ gbogolo pe yɛɛ kan paa
koŋgolo taambugɔ yɛn.
4 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yaa pe kɛɛ yaara
ti ni fuun ti shɔ pe yeri,
mbe malaga sigembogo ŋga kì pe ca
ki maga ki jan mbege wa wa
kɔgɔje wi ni.
Kasɔn yaa ka ca jate ki sogo mbege
kɔ†.
5 Asikalɔn ca fɛnnɛ pe yaa ki wogo
ki yan mbaa fyɛ.
Gaza ca fɛnnɛ fun pe yaa ka fyɛ
mbaa seri jɔlɔgɔ ki kala na.
Ekirɔn ca fɛnnɛ fun pe yaa pe kɛɛ
ndagaserege ki la.
Wunluwɔ se ka pye wa Gaza ca ki
ni.
Lere se ka cɛn wa Asikalɔn ca naa.
6 Nambanmbala pe yaa ka pye mbe
cɛn wa Asidɔdi ca.
Kì ka pye ma, mi yaa Filisiti tara
fɛnnɛ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi kɔ†.
7 Mi yaa ka kara nda ti kasanwa† pi
yɛn ti ni ti wɔ wa pe yɔn,
mbe yarisunndo kara ti wɔ wa pe
yɔn.
Mbele pe yaa ka koro go na pe ni,
pe yaa ka pye mi ŋa Yɛnŋɛlɛ
na woolo paa Zhuda cɛnlɛ li
setirige ka yɛn.
Ekirɔn ca woolo pe yaa ka pye na
woolo paa yɛgɛ ŋga Zhebusi†
cɛnlɛ woolo pàa kanŋga ma
pye na woolo.
8 Mi yaa kanla tara ti maga mbaa ti
kɔrɔsi,
jaŋgo juguye pe maliŋgbɔɔnlɔ
mbele pe maa tooro na kee
na paan, paga ka gbɔn ti na.
Fanŋga fɔ wa se ka jɔlɔgɔ taga pe na
naa;
katugu mi jate mi yaa la pe go singi.

Wunlunaŋa ŋa wi yaa ka pan mbe yɛyinŋge ki kan naa

9 Yoro Siyɔn ca woolo, yaa yɔgɔri
jɛŋgɛ.
Yoro Zheruzalɛmu ca woolo yaa
jɔrɔgi nayinmɛ ni.
Ye wele! Ye wunlunaŋa wi ŋa wila
paan ye kɔrɔgɔ.
Wi yɛn sinŋɛ ma pye cew tafɔ.
Wùu yɛɛ tirige ma lugu ma cɛn sofile
na.
Wi yɛn ma lugu ma cɛn sofile pyɔ
na, sofile nɔ pyɔ na†.

10 Mi yaa ka malaga gbɔnwotoroye
pe kɔ mbe pe wɔ wa Efiray-
imu† tara,

† **9:2 9.2:** Hamati ca kìla pye Hadiraki ca naa Damasi ca sɔgɔwɔ pi ni, wa Siri tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. † **9:2 9.2:** Tiri ca fɛnnɛ naa Sidɔn ca fɛnnɛ pàa pye kɔgɔje wi jɛnfɛnnɛ ma fanŋga ta, ma pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ, safari ŋa pàa pye na waa wi fanŋga na. † **9:4 9.4:** Eza 23.1-18; Eze 26.1–28.26; Zhowɛ 4.4-8; Amɔ 1.9-10; Mati 11.21-22; Luki 10.13-14 † **9:6 9.5-6:** Gaza, naa Ekirɔn, naa Asikalɔn konaa Asidɔdi cara tìla pye Filisiti tara cagbɔrɔ to ta, nda tìla pye kagbɔgɔ yɔn. † **9:7 9.7:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tìgi naga ma yo fɔ lere si daga mbe kara ka nda ti kasanwa pi yɛn ti ni, nakoma mbe yaayogo ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni ki kara ta ka; Levi 17.11-12; Dete 12.15-16. Ma si yala Filisiti tara fɛnnɛ poro la pye na to kaa, katugu ŋgasele sila pye pe yeri, na laa ki wogo ki sa. Koni Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa mbe Filisiti tara fɛnnɛ pe yɛgɛ kɔn paga kaa kara kaa nda ti kasanwa pi yɛn ti ni, katugu li yɛn na jaa mbe pe pye li woolo fun. † **9:7 9.7:** Zhebusi cɛnlɛ woolo pàa pye Kana tara fɛnnɛ mbele pàa pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, ko ŋga pàa pye na yinri Zhebusi ca sanni wunlunaŋa Davidi wi saga shɔ wigi ta; 2 Sami 5.6-7; 1 Kuro 11.4-6. Zhebusi cɛnlɛ woolo pàa pye ma cɛn yɛyinŋge na wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ; Zhozu 15.63. † **9:9 9.9:** Mati 21.5; Zhan 12.15 † **9:10 9.10:** Laga ki laga ŋga ki ni, Efirayimu tara to yɛn ma taanla Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ wunluwɔ lɛɛ po ni.

mbe malaga gbɔnshɔnye pe kɔ mbe
pe wɔ wa Zheruzalɛmu ca.
Malaga gbɔnsandira ti yaa ka kaari
fun.
Ki wunlunaŋa wi yaa kaa yɛyinŋge
sɛnrɛ yuun cɛngɛlɛ ke kan.
Wi yaa kaa wi tegere ti piin mbege lɛ
kɔgɔje wa na saga wa kɔgɔje
wa na,
mbege lɛ wa Efirati gbaan wi na fɔ
sa gbɔn wa tara ti kɔsaga ki
na.

We Fɔ wi yaa ka mbele juguye pàa yigi kasopiile pe wɔ wa kulowo pi ni

11 We Fɔ wì yo fɔ:
«Yoro wo na, Zheruzalɛmu ca woolo,
yɔn finliwɛ mba mìla le ye ni
ye saara yaayoro kasanwa pi
fanŋga na,
ki yɔn finliwɛ pi kala na, mbele pàa
yigi ye ni kasopiile ma kari
pe ni, mi yaa pe wɔ wa pe
kulowo pi ni, wa tɔnmɔ wege
ŋga tɔnmɔ woro wa ki ni†.
12 Yoro kasopiile wele, yoro mbele
jigi tagasaga yɛn ye yeri,
ye sɔngɔrɔ ye pan wa ye ca ki ni,
ko ŋga malaga sigembogo yɛn
maga maga ma yagara.
Nala yɛɛn, mi yɛn naga yuun ye kan
fɔ jɔlɔgɔ ŋga yè jɔlɔ, mi yaa
kajɛŋgɛ tɛgɛsaga shyɛn pye ye
kan ki yɔngɔ.
13 Katugu mi yaa ka Zhuda cɛnlɛ
woolo poro pye paa na
sandiga yɛn mbege tile,
mbe Efirayimu cɛnlɛ woolo poro pye
paa na sandiga wanla yɛn.
Yoro Siyɔn ca woolo, mi ye pinambi-
ile pe yirige mbe pe wa Yavan†
tara woolo pe na.
Mi yaa ye pye paa maliŋgbɔɔn koto-
gofɔ wi tokobi yɛn.»
14 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali yɛɛ naga
wa naayeri wa pe go na.
Li wanla li yaa ka kari paa yɛnŋɛlɛ
yɛngɛlɛmɛ yɛn.
We Fɔ, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kali
mbanlaga ki win.
Li yaa ka pan wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ tifɛliŋgbɔrɔ ti ni.
15 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ li yaa kaa li woolo pe go
singi.
Pe yaa ka pe juguye pe tɔngɔ,
mbe gbafuuro sinndɛɛrɛ ti yaari.
Pe yaa ka pe juguye pe kasanwa pi
jaraga mbaa tinni ndɛɛ paa
sinndire piin.
Pe yaa kaa kasanwa pi wuun paa
yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
leyaara ti yin saara yaayoro
kasanwa pi ni mboo yanragi
yanragi,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa
kasanwa pi wo saraga wɔsaga
ki yɛngɛlɛ ke na we.
16 Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
pe shɔ ki pilige ki ni.
Li yaa ka poro mbele li woolo pe
shɔ paa yɛgɛ ŋga na yaayoro
kɔnrifɔ ma kaa wi yaayoro
ŋgbelege shɔ we.
Pe yaa kaa yɛngɛlɛ wa li tara ti
ni paa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga
woro yɛn, nda ti yɛn wunluwɔ
njala na.
17 Pe yaa ka pye fɛrɛwɛ na dɛ!
Pe yaa ka pye tiyɔɔnlɔ dɛ!
Bile wi yaa kaa fanŋga kaan
lefɔnmbɔlɔ pe yeri,
duvɛn fɔnŋɔ wila fanŋga kaan sum-
bonɔ pe yeri.

10

Yawe Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ lɛ mbe Zhuda tara woolo pe shɔ

1 Ye Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri tisaga ki
ni, li tisara puŋgo woro ti kan
ye yeri.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li ma tifɛliŋgbɔrɔ
tisara ti yirige,
li yaa tisara lɛgɛrɛ kan ye yeri.
Li yaa ti yariluguro ti fi wa ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye
kɛɛrɛ ti ni.
2 Katugu ye go yarisunndo ti maa go
fu sɛnrɛ yuun ye kan.

† **9:11 9.11:** Tɔnmɔ wege ŋga tɔnmɔ woro wa ki ni, ko yɛn na para pe kulowo po sɛnrɛ na wa Babilɔni tara. † **9:13 9.13:** Yavan tara to nuŋgba to pe yinri Girɛsi tara re.

Ye jɛlɛfɛnnɛ pe maa yagbogowo kagala yaan na yuun ye kan.
Wɔɔnrɔ wɔnlɔfɛnnɛ pe wɔɔnrɔ ti yɛn wagafe,
pe kotogo sogowo sɛnrɛ ti yɛn go fu sɛnrɛ.
Ki kala na, leele pe yɛn na yanri na toro faa paa yaayoro ŋgbelege yɛn,
pe yɛn na jɔlɔ paa simbaala yɛn mbele kɔnrifɔ woro pe na[†].

3 Mì nawa ŋgban jɛŋgɛ yaayoro kɔnrifɛnnɛ pe ni.
Mi yaa jɔlɔgɔ wa yɛkeele pe na,
katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ mì pan mbanla woolo pe gbogolomɔ pi kɔn mbe wele,
po mba pi yɛn Zhuda cɛnlɛ woolo wele.
Mi yaa ka pe pye paa na malaga gbɔnshɔn jɛnŋɛ yɛn.
4 Teele pe cɛnlɛ pyew pele yaa ka yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni,
mbe sheli paa go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ yɛn,
mbe liri paa paraga go ki kankanŋgala yɛn,
mbe pye fanŋga ni paa malaga gbɔnsandiga yɛn.
5 Pe yaa ka pye paa maliŋgbɔɔnlɔ wɛlimbɛlɛ yɛn,
mbe pe ta malaga ki na, pe yɛn na pe juguye pe tangala na kee paa konɔ fɛnrɛgɛ yɛn.
Pe yaa ka malaga ki gbɔn, katugu mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa ka pye pe ni.
Kona, pe yaa ka fɛrɛ wa pe juguye mbele pe yaa ka pye shɔnye na pe na.

6 Mi yaa ka fanŋga gbɔgɔ le Zhuda cɛnlɛ woolo pe ni.
Mi yaa ka Zhozɛfu setirige piile[†] pe shɔ.
Mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan pe ni wa pe tara naa,
katugu pe yinriwɛ yɛn na na.
Ki yaa ka pye ndɛɛ mi sila je pe na.
Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ, pe Yɛnŋɛlɛ le.
Mi yaa ka pe yɛnrɛwɛ pi logo.
7 Efirayimu cɛnlɛ woolo pe yaa ka pye paa nambala kotogofɛnnɛ yɛn.
Pe nawa pi yaa ka yinŋgi pe na ndɛɛ leele mbele duvɛn wɔ.
Pe piile pe yaa kaga wogo ki yan mbaa yɔgɔri.
Yɔgɔrimɔ gbɔɔ yaa ka pye wa pe kotogo na Yawe Yɛnŋɛlɛ li kala na.
8 Mi yaa ka wofele win mbe pe gbogolo,
katugu mi yaa ka pe shɔ.
Pe yaa sɔngɔrɔ mbe lɛgɛ naa paa yɛgɛ ŋga na pàa pye faa we.
9 Mì pe jaraga wa dunruya cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
Ɛɛn fɔ mbe pe ta wa ki taleere ti ni, pe yaa nawa to na na.
Poro naa pe piile pe ni pe yaa kaa pe yinwege ki piin.
Ko puŋgo na, pe yaa ka yiri wa, mbe sɔngɔrɔ mbe pan.
10 Mi yaa ka pe yirige mbe pe wɔ wa Ezhipiti tara.
Mi yaa ka pe wɔ wa Asiri tara, mbe pe gbogolo.
Mi yaa ka pan pe ni wa Galaadi tara konaa wa Liban tara.
Pe cɛnsaga ki yaa ka kologo pe na yɛrɛ.
11 Pe yaa ka kɔgɔje wi kɔn mbe wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni.
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun pi gbɔn mboo sinŋge.
Nili gbaan wi latijuro ti ni fuun ti yaa ka waga.
Asiri tara fɛnnɛ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi yaa ka kɔ.
Ezhipiti tara fɛnnɛ pe wunluwɔ kanŋgala li yaa ka shɔ pe yeri[†].
12 Mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kanla fanŋga ki le na woolo pe ni.

[†] **10:2 10.2:** Mati 9.36; Maki 6.34 [†] **10:6 10.6:** Zhozɛfu setirige piile poro nuŋgba poro pe yɛn Izirayɛli woolo wele. [†] **10:11 10.11:** Ezhipiti tara fɛnnɛ pe wunluwɔ kanŋgala li yaa ka shɔ pe yeri, ko kɔrɔ wo yɛn pe wunluwɔ pi yaa ka to.

Pe yaa kaa tanri na nandanwa kala
lo na.
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.

11

Mbele pe yɛn fanŋga fɛnnɛ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe fanŋga ki jan

1 Mboro Liban tara, ma tara yesara
ti yɛngɛlɛ,
jaŋgo kasɔn mbe ye kɔɔn sɛdiri tire
ti sogo.
2 Yoro sipirɛsi tire, yaa yuŋgbɔgɔrɔ
sɛnrɛ yuun,
katugu sɛdiri tire tì toori.
To nda ti yɛn tire tiyɔnrɔ, pèri
jaanri.
Yoro Bazan tigbɔrɔ gbɔrɔ, yaa
yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ yuun,
katugu kɔwɔgɔ ŋga lere saa ya ye
wa ki ni, pège tire ti jaanri.
3 Pe yɛn na simbaala kɔnrifɛnnɛ pe
yuŋgbɔgɔrɔ gbelege ki nuru,
katugu pe naniwɛ jɛmbɛ pì jɔgɔ.
Pe yɛn na jara yirifɔnmbɔlɔ pe
gbelege ki nuru,
katugu Zhuridɛn gbaan kɔwɔgɔ ŋga
kìla pye pe larasaga kì jɔgɔ.

Simbaala kɔnrifɛnnɛ shyɛn pe kala

4 Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, pa
lì yo yɛɛn fɔ: «Simbaala mbele pe
daga mbe gbo, maa pe kɔnri.
5 Mbele pe ma pe lɔ, pe ma pe gbo,
lere na pe pye mbe yo pe kapege pye.
Mbele pe maa pe pɛrɛ, poro ma yo
fɔ: ‹Sɔnmɔ yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ li woo,
katugu wè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.›
Ki simbaala kɔnrifɛnnɛ tipeele pe
yɛrɛ na simbaala pe yinriwɛ ta, mbe
si ka pe shɔ.»
6 «Ki kala na, mi se tara woolo pe
yinriwɛ ta. Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma.
Mi yaa sɛnwee piile pe le pe sɛnwee
yɛɛnlɛ pe kɛɛ, konaa mbe pe le pe
wunlunaŋa wi kɛɛ. Wunlumbolo pe
yaa ka tara ti jɔgɔ pew, mi se ka lere
kpɛ shɔ pe kɛɛ.»

7 Kona, simbaala mbele paa daga
mbe gbo, a mi nɛɛ pe kɔnri, mbele
pàa pye ma te wa simbaŋgbelege ki
ni poro wogo ko la wɛ. A mì si sim-
baala kɔnrikanŋgagala shyɛn lɛ, ma
nuŋgba mɛgɛ taga nali yinri Yinmɛ
kanŋgala, ma sanna li mɛgɛ taga
nali yinri Nuŋgbama kanŋgala. A
mì si saa na simbaala pe kɔnri.
8 Yeŋge nuŋgba ni, a mì si sim-
baala kɔnrifɛnnɛ taanri pe purɔ.
A simbaala pè si kaa na nawa pi
ŋgban fun; poro fun, a na la kɔ pe
na.
9 Kona, a mì si simbaala pe pye
fɔ: «Mi se kɔnri ye na naa. Mbele
yaa ku, poro mbe ku. Mbele yaa kɔ
mbe wɔ wa, poro mbe kɔ pe wɔ wa.
Mbele ka koro go na, poro mbaa pe
yɛɛ kaa.»

10 Kona, a mì silan simbaala
kɔnrikanŋgala na pe yinri Yinmɛ
kanŋgala li lɛ mali kaari, maga naga
fɔ yɔn finliwɛ mba mìla le Izirayɛli
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, mùu jɔgɔ.
11 Ki pilige ki ni, yɔn finliwɛ
pìla jɔgɔ ma wɔ wa. Kì pye ma,
simbaala mbele pàa pye ma te wa
simbaŋgbelege ki ni ma wɛ†, poro
mbele pàa pye nala kɔrɔsi, a poro
sigi jɛn ma yo Yawe Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ
ri.
12 Kona, a mì si pe pye fɔ: «Ki ka
ye ndanla, yanla sara wi kan na yeri.
Ɛɛn fɔ, na kii si ye ndanla, yoo yaga
wa.» Kì pye ma, a pè si warifuwe
pyɔ nafa ma yiri kɛ† jiri ma kan na
yeri na sara.

13 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan
pye fɔ: «Na kala lì gbɔgɔ pe yeri
yɛgɛ ŋga na ki kɔ wowi yɛɛn! Ki
penjagbɔrɔ nda ti lɛ, ma sari kan

† **11:11 11.11:** Ŋga kì yo fɔ: *Simbaala mbele pàa pye ma te wa simbaŋgbelege ki ni ma wɛ,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun naa fɔ: *Simbaala pɛrɛfɛnnɛ.* † **11:12 11.12:** Warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wo la pye kulonaŋa wi lɔsara, naga nari fɔ penjara tì kan ŋa yeri, pòo tifaga (Ɛki 21.32).

cɔrɔ fanrifɔ wi yeri†.» Kì pye ma,
a mì sigi warifuwe pyɔ nafa ma yiri
kɛ wi lɛ ma saa wi kan cɔrɔ fanrifɔ
wi yeri, wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni†.
14 Ko puŋgo na, a mì silan sim-
baala kɔnrikanŋgala shyɛn wolo na
pe yinri Nuŋgbama kanŋgala li
kaari. Mìla ko pye maga naga fɔ
tosege ŋga ki yɛn Zhuda tara woolo
naa Izirayɛli tara woolo pe sɔgɔwɔ
kì jɔgɔ.
15 Kona, a Yawe Yɛnŋɛlɛ lì silan
pye naa fɔ: «Koni, simbaala kɔnrifɔ
yaara lɛ, mɔɔ yɛɛ pye paa tijinliwɛ
fu fɔ yɛn.
16 Wele, mi yaa simbaala kɔnrifɔ
wa yirige laga tara ti ni, ŋa wi se kaa
simbaala mbele pe yɛn na kuun pe
yinriwɛ taa. Wi se kaa kee saa mbele
pè puŋgo pe lagajaa. Wi se kaa
mbele pè wɛlɛgɛ pe wɛrɛ piin. Wi
se kaa yaakara kaan mbele pe yɛn
ŋgbaanla pe yeri. Ɛɛn fɔ, simbaala
mbele pè tɔrɔ, poro wi yaa kaa kuun
mbaa kaa, fɔ yɛrɛ mbaa pe yenjoro
ti walagi.»
17 Simbaala kɔnrifɔ ŋa wì jaga,
wo ŋa wùu simbaŋgbelege ki yaga,
jɔlɔgɔ yɛn wi wogo!
Tokobi yaa wi kɛɛ ki kɔn,
mboo kalige yɛnlɛ li ya.
Wi kɛɛ ki yaa waga wi na pew,
wi kalige yɛnlɛ li yaa jɔgɔ wi na pew.

12

Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Zheruzalɛmu ca ki shɔ, na juguye paga pan mbe to ki na we

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ làa sɛnrɛ nda yo
Izirayɛli woolo pe wogo na, tori
nda. Yawe Yɛnŋɛlɛ na lì naayeri wi
gbegele, ma tara ti teŋge, konaa ma
yinwege ki le sɛnwee wi ni, pa lì yo
yɛɛn fɔ:
2 «Ye wele, mi yaa ka Zheruzalɛmu
ca ki pye paa wɔjɛnnɛ yɛn, na li
yɛn ma yin duvɛn ŋa wi maa yɛgɛ
kanŋgi wi ni. Cɛngɛlɛ ŋgele fuun
ke yɛn ma ca ki maga, ke yaa wi
wɔ fɔ wila pe yɛgɛ kanŋgi. Ki yɛgɛ
kanŋguwa pi yaa ka gbɔn Zhuda
tara woolo pe na fun, juguye na paga
ka pan mbe maliŋgbɔɔnlɔ cɛnsaga
kan mbe Zheruzalɛmu ca ki yɔn tɔn
we.
3 Ko pilige ko ni, mi yaa
Zheruzalɛmu ca ki pye sinndɛlɛgɛ
ŋga ki nugu cɛngɛlɛ ke ni fuun ke
kan. Mbele fuun ka kaa ki jaa mbege
yirige, pe yaa ka pe yɛɛ wɛlɛgɛ fɔ
jɛŋgɛ. Kona, dunruya cɛngɛlɛ ke
ni fuun ke yaa ka gbogolo mbe yiri
Zheruzalɛmu ca ki kɔrɔgɔ.
4 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo
lì yo ma, fɔ mi yaa ka sunndo kɔngɔ
wa pe shɔnye pe ni fuun pe na, mbe
go yinriwɛ wa pe shɔn lugufɛnnɛ pe
na fyɛrɛ gbɔrɔ ti kala na. Ɛɛn fɔ mi
yaa kaa wele Zhuda tara woolo poro
na. Cɛngɛlɛ sanŋgala ke shɔnye
pe ni fuun poro na, mi yaa ka
yɛnfyɔnrɔ wa pe na.
5 Kona, Zhuda tara teele pe yaa
kaa ki yuun wa pe yɛɛ nawa fɔ: ‹Pa
Zheruzalɛmu ca woolo pe fanŋga
ki maa yinrigi wa Yawe Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ li yeri, lo na li yɛn
pe Yɛnŋɛlɛ le.›
6 «Ko pilige ko ni, mi yaa
Zhuda tara teele pe pye paa kasɔn
naŋganra yɛn kanŋgirɛ sɔgɔwɔ,
mbe pe pye paa gbagara kanŋgirɛ
yɛn, nda pè mu yarilire pɔgɔlɔ
sɔgɔwɔ. Cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe
maga, pe yaa ka ke tɔngɔ kɛɛ ki ni
fuun na. Ɛɛn fɔ Zheruzalɛmu ca ko
yaa ka koro wa ki yɔngɔlɔ nuŋgba
ke ni wa Zheruzalɛmu.
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka keli mbe
Zhuda tara seye woolo poro shɔ,
jaŋgo Davidi setirige piile poro naa

† **11:13 11.13:** Ŋga kì yo *cɔrɔ fanrifɔ,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ tugurɔn yanfɔ. Warifuwe piile mbele tagafɛnnɛ pàa pye na paan, tugurɔn yanfɔ wìla pye naga penjara ti yanni nari gbegele tugumbiile. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ lɛɛ ŋa wi yɛn Eburuye sɛnrɛ ni, ŋga kì yo fɔ: *Cɔrɔ fanrifɔ,* Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele yɛgɛ ni Eburuye sɛnrɛ ni, konaa ŋa pe yinri Siriyaki wi ni, pège yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: *Yarijɛndɛ tɛgɛsaga.* † **11:13 11.12-13:** Mati 27.9-10

Zheruzalɛmu ca woolo pe ni, paga kaa pe yɛɛ jate ndɛɛ pe gbɔgɔwɔ ta ma wɛ Zhuda tara woolo sanmbala pe na.

8 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa Zheruzalɛmu ca woolo pe go singi. Ŋa wi fanŋga kì kologo ma wɛ pe ni fuun na, ko pilige ko ni, wo yaa ka pye fanŋga ni paa wunlunaŋa Davidi wi yɛn. Davidi setirige piile pe yaa ka pye pe yɛgɛ na paa Yɛnŋɛlɛ yɛn, paa Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ yɛn, ŋa wi yɛn na tanri pe yɛgɛ.»

Tara woolo pe yaa ka yɛgɛ san

9 We Fɔ wì yo fɔ: «Ko pilige ko ni, cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yaa ka yiri mbe pan mbe to Zheruzalɛmu ca ki na, mi yaa yere ki yerewe mbe ke tɔngɔ.

10 Kona, mi yaa yinriwɛ taga jatere, naa yɛnrɛwɛ jatere kan Davidi setirige piile pe yeri konaa Zheruzalɛmu ca woolo pe yeri. Pe yaa ka kanŋga mbaa mi wele, ŋa pè sun njanraga ki ni wi kala na†. Pe yaa ka wi kunwɔ pi gbele, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa wi pinambyɔ nuŋgba pe kunwɔ gbele we. Pe yaa ka wi kunwɔ pi gbele fɔ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa wi pinambyɔ koŋgbanŋa kunwɔ gbele we.

11 Ko pilige ko ni, kunwɔ gbelege ki yaa ka lɛgɛ wa Zheruzalɛmu ca, paa ŋga na pe maa gbele yarisunŋgo jɛlɛgɛ Hadadi Irimɔ ki kan, ki ta ki yɛn, wa Megido ca gbunlundɛgɛ ki ni†.

12 Tara woolo pe yaa ka kunwɔ gbelege gbele. Seye yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele yi yɛ yi yɛ. Davidi sege woolo pe yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe yaa kaga pye pe yɛ. Natan sege woolo pe yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe yaa kaga pye pe yɛ.

13 Levi sege woolo pe yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe yaa kaga pye pe yɛ. Shimeyi sege woolo pe yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele pe yɛ, pe jɛɛlɛ pe yaa kaga pye pe yɛ.

14 Seye sannya yi ni fuun nuŋgba nuŋgba yi yaa ka kunwɔ gbelege ki gbele yi yɛ yi yɛ. Nambala pe yaa kaga pye pe yɛ, jɛɛlɛ pege pye pe yɛ.»

13

1 «Ko pilige ko ni, pulugo tɔnmɔ pa yaa ka janri mbe yiri mbe Davidi setirige piile naa Zheruzalɛmu ca woolo pe kapere naa pe fyɔngɔ kapyere ti jogo mberi laga pe na.»

We Fɔ wi yaa ka yarisunndo ti kɔ mberi wɔ wa, mbe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe purɔ

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Ko pilige ko ni, mi yaa ka yarisunndo ti kɔ mberi wɔ laga tara ti ni, lere se ka nawa to ti na naa. Mbele pe maa pe yɛɛ piin Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, mi yaa ka pe kɔ mbe pe wɔ laga tara ti ni, mbe mbele yarisunndo gbɔgɔla jatere yɛn pe ni wi kɔ mboo wɔ pe ni.

3 Na lere wa ka ka pan mbaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yuun bere, wi tosee naa wi nɔsee poro yɛrɛ pe yaa wi pye mbe yo fɔ: ‹Ma daga mbe ku, katugu ma yɛn na yagbogowo sɛnrɛ yuun Yawe Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na.› Mboo ta wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun, wi tosee naa wi nɔsee wi ni, pe yaa wi sun njanraga ni mboo gbo.

† **12:10 12.10:** Ŋga kì yo fɔ: *Pe yaa ka kanŋga mbaa mi wele, ŋa pè sun njanraga ki ni wi kala na,* ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun fɔ: *Pe yaa ka kanŋga mbaa mi wele, mi ŋa pè sun njanraga ki ni we.* Ki sɛnrɛ nda tì yo, ti kala lì pye ma yala Zhezu Kirisi wi kunwɔ kala li ni; Zhan 19.37; Naga 1.7.
† **12:11 12.11:** Hadadi Irimɔ, Fenesi tara fɛnnɛ poro yarisunŋgo jɛlɛgɛ layi, ŋga pàa pye na jate fɔ ki ma ti pe yarilire ti ma yɔn. Pàa pye naga jate ma yo na paga yarilire ti kɔn mbe kɔ, ki yarisunŋgo ki ma ku, na paga kaa yariluguro ti nuru sanga ŋa ni, ki mɛɛ yɛn. Na paga yarilire ti kɔn mbe kɔ, mbe ye ti ni ca sanga ŋa ni, pe mɛɛ ki kunwɔ pi pye.

4 Ko pilige ko ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yaa kaa fɛrɛ taa mbaa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun, mbaa
pe yariyanra ti sɛnrɛ yuun. Pe se
kaa yɔngɔmɛ sire yaripɔrɔ nii naa,
mbaa leele pe fanla mbaa pe yɛɛ
piin Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ†.
5 Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
yaa kaa yuun fɔ: ‹Mi woro Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ dɛ, kɛrɛ kɔnfɔ wi
mi. Maga lɛ wa na lefɔnrɔ sanga wi
ni, na tafɔ wìlan lɔ kɛrɛ tunŋgo ko
mɛgɛ ni†.›
6 Na lere wa kaa yewe mbe yo fɔ:
‹Yiŋgi sagbantitɛrɛ ti yɛn ma kotogo
ki na yɛɛn?› Wi yaa ki fɔ wi yɔn sogo
mbe yo fɔ: ‹Pa pànla gbɔn wa na
wɛnnɛ pe go†.› »

Nga ki yaa ka pye simbaala kɔnrifɔ wo naa simbaala pe na

7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun
fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ:
«Tokobi, yiri ma to na simbaala
kɔnrifɔ wi na,
yiri ma to na pinlɛyɛnlɛ wi na.
Simbaala kɔnrifɔ wi gbɔn maa gbo
pa kona simbaala pe yaa gbɔn
mbe jaraga.
Pa mi yaa to simbapiile pe na†.»
8 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ:
«Wa tara ti ni fuun ti ni, sɛnweele
paga kɔn mbe yiri tɛgɛsaga
taanri, tɛgɛsaga shyɛn woolo
poro yaa ku,
tɛgɛsaga nuŋgba woolo pe yaa koro
go na.
9 Mi yaa ki tɛgɛsaga nuŋgba woolo
pe pye kpoyi,
paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa war-
ifuwe wi le kasɔn maa pye
kpoyi,
mbe pe sɛgɛsɛgɛ mbe wele, paa yɛgɛ
ŋga na pe ma kaa tɛ wi le
kasɔn mboo sɛgɛsɛgɛ mboo
wele.
Pa kona pe yaa na yeri,
pa mi yaa pe yɔn sogo.
Mi yaa ka pe pye mbe yo fɔ: ‹Ye yɛn
na woolo!›
Pa poro fun pe yaa yo fɔ: ‹Yawe
Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn we Yɛnŋɛlɛ
le.› »

14

Malaga puŋgo wogo ŋga ki yaa ka gbɔn konaa we Fɔ wi panga

1 Ye wele, Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige
ki yɛn na paan. Ko pilige ko ni, yoro
Zheruzalɛmu ca woolo, ye juguye pe
yaa ka ye kɛɛ yaara ti koli mberi
yɛɛlɛ pe yɛɛ na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.
2 We Fɔ wì yo fɔ: Mi yaa
ka cɛngɛlɛ ke ni fuun ke gbogolo
wa Zheruzalɛmu ca ki tanla, mbe
malaga gbɔn ki ni. Pe yaa ka ca ki
shɔ, mbe yinrɛ ti nawa yaara ti koli,
mbe sinlɛ jɛɛlɛ pe ni fanŋga na. Pe
yaa ka ca woolo pe walaga nuŋgba
koli mbe kari pe ni kulowo, ɛɛn fɔ
ca woolo sanmbala mbele pe yaa ka
koro, pe se ka poro yigi mbe yiri pe
ni.
3 Ko puŋgo na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka yiri mbe malaga gbɔn ki
cɛngɛlɛ ke ni paa yɛgɛ ŋga na làa
malaga ki gbɔn malaga gbɔnpiliye
yan yì toro faa yi ni we.
4 Ko pilige ko ni, oliviye tire yan-
wiga ŋga wa Zheruzalɛmu ca ki
yɛsinmɛ na, wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, li yaa kali tɔlɔgɔ ki kan wa
ki na. Kona oliviye tire yanwiga
ki yaa wali shyɛn, mbege lɛ wa

† **13:4 13.4:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pèle la pye na yaripɔrɔ nda pàa gbegele yɔngɔmɛ sire ni ta nii, nda tìla pye fyɔnwɔ fɛnnɛ poro woro, naga nari fɔ pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na Eli la pye; 2 Wunlu 1.8; Mati 3.4. † **13:5 13.5:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ: *Maga lɛ na lefɔnrɔ sanga wi ni, na tafɔ wìlan lɔ kɛrɛ tunŋgo ko mɛgɛ ni,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige. Ki sɛnrɛ ti mbe ya logo fun fɔ: *Maga lɛ na lefɔnrɔ sanga wi ni, kɛɛrɛ yɛn na yeri.* † **13:6 13.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Pa pànla gbɔn wa na wɛnnɛ pe go,* Eburuye sɛnrɛ ti ni, ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi mbe ya logo fun fɔ, pa pànla gbɔn wa na kɛɛnlɛ pe yeri. Mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pàa pye na sagbanra kɔɔnlɔ pe yɛɛ na wa pe kotoro ti na, naga nari fɔ pe yɛn na pe yarisunndo ti gbogo; 1 Wunlu 18.28. Pàa pye na nanjara piin ki yarisunndo gbɔgɔwɔ pi na. † **13:7 13.7:** Mati 26.31; Maki 14.27

yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, mbe saga wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe pye gbunlundɛgɛ gbɔgɔ. Yanwiga ki yɛɛgɛ nuŋgba yaa ka yɛri mbe kari wa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, yɛɛgɛ sanŋga ki yaa ka yɛri mbe kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri.

5 Kona, ye yaa ka fe mbe toro wa na yanwira gbunlundɛgɛ ki ni, katugu yanwira gbunlundɛgɛ ki yaa ka tɔnlɔ mbe gbɔn fɔ wa Azali ca ki na. Zhuda tara wunlunaŋa Oziyasi wi sanga wi na, tara tìla yɛgɛ, a ye tɛlɛye pè fe ki yɛgɛyɛgɛ ŋga na, pa ye yaa ka fe ma fun. Kona, Yawe Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ le, li yaa ka pan; li woolo kpoyi pe ni fuun pe yaa ka pye li ni.

6 Ko pilige ko ni, yanwa kala se ka pye wa, were se ka pye wa, tɔnmɔ pi se ka simbi†.

7 Ki pilige ki yɔngɔ se ka pye wa, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lìgi jɛn. Yɔnlɔ se ka pye wa, yembinɛ se ka pye wa; ali yembinɛ, yanwa pi yaa pye wa suyi.

8 Ko pilige ko ni, tɔnmɔ jɛmbɛ pa yaa kaa fuun mbaa yinrigi wa Zheruzalɛmu ca. Ki tɔnmɔ pi walaga nuŋgba yaa kaa fuun mbaa kee wa kɔgɔje kuwo wi yeri, walaga sanŋga ki yaa kaa fuun mbaa kee wa Mediterane kɔgɔje wi yeri. Ki yaa kaa piin ma kanga na konaa yɔnrɔ ni†.

9 Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka pye tara woolo pe ni fuun pe wunluwɔ. Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe lo li yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ le. Lo nuŋgba pe lo mɛgɛ ko pe yaa kaa yinri.

10 Tara ti ni fuun mbe Zheruzalɛmu ca ki maga, ti yaa ka kanŋga mbe pye paa Araba tara ti yɛn, mbege lɛ wa Geba ca ki na, wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri fɔ mbe sa gbɔn wa Irimɔ ca ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. Zheruzalɛmu ca ki yaa ka cɛn ki kanŋgara na lara ti go na; ca ki gbemɛ pi yaa ka lɛ wa Bɛnzhamɛ yeyɔngɔ ki na fɔ sa gbɔn wa Yeyɔngɔ lɛgɛ ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa mbogo ki Yɛnlɛ yeyɔngɔ† ki na; konaa mbe lɛ wa Hananeyɛli sanŋgazo titɔnlɔwɔ wi na fɔ sa gbɔn wa wunlunaŋa wi ɛrɛzɛn tɔnmɔ wɔsaga ki na.

11 Leele yaa ka cɛn wa Zheruzalɛmu ca ki ni. Ca ki tɔngɔwɔ sɛnrɛ se ka yo naa. Ki yaa ka pye yɛyinŋge na pɔw†.

12 Cɛngɛlɛ ŋgele ke yaa ka yiri mbe sa malaga gbɔn Zheruzalɛmu ca ki ni, yambewe mba Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka wa pe na, pi mba: Pe wire ti yaa ka fɔngɔ pe na mbe pe ta yere na. Pe yɛnmbigile ke yaa ka fɔngɔ wa ke yɛntɛgɛlɛ ke ni, pe ŋgayinŋgele ke yaa ka fɔngɔ wa yɔn ki ni pe na.

13 Ko pilige ko ni, Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa ka jatere pirindorogo naa sunndo kɔngɔ wa pe na. Pe yaa ka kɛɛ wa pe yɛɛ na, mbe to pe yɛɛ na.

14 Zhuda tara fɛnnɛ pe yaa ka ye wa malaga ki ni fun wa Zheruzalɛmu ca ki ni. Pe yaa ka cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga ke yarijɛndɛ ti ni fuun ti koli pe yeri, to ti yɛn tɛ, naa warifuwe, konaa yaripɔrɔ lɛgɛrɛ ni.

15 Yambewe pa yaa ka to fun shɔnye pe na, naa sofilele worosoye pe na, naa yɔngɔmɛye pe na, naa sofilele pe na konaa yaayogo ŋga fuun ki yɛn wa juguye pe cɛnsara ti ni. Ki yambewe po naa sɛnweele pe woo pi ni, pi yaa pye nuŋgba.

16 Ko puŋgo na, cɛngɛlɛ ŋgele fuun kàa pan ma to Zheruzalɛmu ca ki na, mbele pàa koro go na ke ni, poro yaa kaa kee yɛlɛ pyew wa Zheruzalɛmu mbe saa wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li gbogo konaa mbaa Gbataala nɔgɔ fɛti wi piin.

† **14:6 14.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Were se ka pye wa, tɔnmɔ pi se ka simbi,* ki sɛnrɛ ti woro ma filige Eburuye sɛnrɛ ti ni. † **14:8 14.8:** Eze 47.1; Zhan 7.38; Naga 22.1 † **14:10 14.10:** Pele maa ki jate ma yo Yeyɔngɔ lɛgɛ ko nuŋgba ko ki yɛn mbogo ki Yɛnlɛ yeyɔngɔ ye. † **14:11 14.11:** Naga 22.3

17 Dunruya na cɛnlɛ o cɛnlɛ na
ka koro lii kari wa Zheruzalɛmu ca
mbe sa wunlunaŋa, Yawe Yɛnŋɛlɛ
na yawa pi ni fuun fɔ li gbɔgɔ, poro
se tisaga ki ta.
18 Na Ezhipiti tara fɛnnɛ pee yɛnlɛ
mbe kari wa Zheruzalɛmu ca, na
paga je mbe yo pe se kari, pe se
tisaga ki ta. Cɛngɛlɛ ŋgele kee yɛnlɛ
mbe sa Gbataala nɔgɔ fɛti wi pye,
yambewe mba pìla to ke na, po cɛnlɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa wa Ezhipiti tara
fɛnnɛ pe na.
19 Ko jɔlɔgɔ ko ki yaa to Ezhipiti
tara fɛnnɛ pe na, konaa mbe to
cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke se ka yɛnlɛ
mbe kari sa Gbataala nɔgɔ fɛti wi
pye ke na.
20 Ko pilige ko ni, keŋgeŋgele
ŋgele pe ma lele shɔnye pe na, pe
yaa kaga yɔnlɔgɔ wa ke na, mbe yo
fɔ: «Mbe pye kpoyi Yawe Yɛnŋɛlɛ li
kan.» Nɛgɛdagala mbele pe yaa ka
pye wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, pe
yaa ka pye mbe tɛgɛ pe yɛ Yɛnŋɛlɛ
kan paa wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele ke ma pye
le saraga wɔsaga ki tanla ke yɛn.
21 Nɛgɛdaga ŋa fuun wi yaa ka pye
wa Zheruzalɛmu ca konaa wa Zhuda
tara, wi yaa ka pye mbe tɛgɛ wi yɛ
Yawe Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni
fuun fɔ li kan. Lere o lere ka ka
pan mbe saraga wɔ, ko nɛgɛdaga wo
wawi ki fɔ wi yaa ka lɛ, mbe saraga
kara ti sɔgɔ wa wi ni. Ko sanga
wo ni, safari wafɔ kpɛ se ka pye wa
Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ
li go ki ni naa.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
MALAKI
wi sɛwɛ we
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Malaki wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yuun maga ta ki sanga wi ni Yɛnŋɛlɛ li woolo pè yiri wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca makɔ. Azhe naa Zakari pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo, leele pàa ti logo, ma Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki kan naa fɔnŋgɔ. Ko sanga wo ni, kìla yala Ɛsidirasi naa Nehemi pe fa yiri wa kulowo pi ni mbe sɔngɔrɔ wa pe tara. Pàa shɛrigo gbɔgɔ ki kan, ɛɛn fɔ leele pe sila pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin we. Saara wɔsanga wi ka gbɔn, yaayoro nda pè yu, naa nda ti jegele kè jɔgɔjɔgɔ konaa nda ti yɛn na yaa, to pe maa woo saraga. Saraga wɔfɛnnɛ paa daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yɛgɛ sinni yɛgɛ ŋga na, pe sila ko pye, ɛɛn fɔ pàa pe puŋgo, ma pe wɔ wa konɔ sinnɛ li ni. Nambala pàa pye na pe jɛɛlɛ pe waa, na tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pori pe jɛɛlɛ. Malaki wìla pye na kotogo nii leele pe ni, ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɔn finliwɛ pi le naa Yɛnŋɛlɛ li ni konaa mbaa li tasaga ki kaan li yeri. Yawe Yɛnŋɛlɛ li yaa li pitunŋɔ wi torogo wi sa kiti kɔn li woolo pe na. Malaki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «Na pitunŋɔ». Yɛnŋɛlɛ làa yo fɔ:

Wele, mi yɛn nala pitunŋɔ wi torogi,
wi yaa sanla konɔ li gbegele na kan
wa na yɛgɛ.
Yawe Yɛnŋɛlɛ na ye yɛn na lagajaa, li
yaa pan mbe ye wa li shɛrigo
gbɔgɔ ki ni mbe ye fo.
Pitunŋɔ ŋa wi yaa yɔn finliwɛ pi
sɛnrɛ yo, a yaa wi jaa mboo
yan, wi yaa pan (Mala 3.1).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Leele pàa puŋgo ma laga Yɛnŋɛlɛ li na *1.1–2.16*
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn li woolo pe na konaa mbe duwaw pe na *2.17–3.24*

Yɛnŋɛlɛ lì yo Izirayɛli woolo pe yɛn mali ndanla

1 Sɛnrɛ† nda to Yawe Yɛnŋɛlɛ làa kan li yɔn sɛnrɛ yofɔ Malaki† wi yeri, a wìri yo Izirayɛli woolo pe kan.

2 Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Ye yɛn mala ndanla.»

Ɛɛn fɔ, a ye nɛɛ yuun fɔ: «Yiŋgi kìgi naga ma yo we yɛn mɔɔ ndanla?»

Yawe Yɛnŋɛlɛ li yo fɔ: «Naga yɛn ma, Ezawu wi sila pye Zhakɔbu wi ndɔ wi le? Konaa ki ni fuun, Zhakɔbu wo yɛn mala ndanla,

3 a mì je Ezawu wo na. A mùu yanwira wasege ki jɔgɔ, ma ko ŋga ki yɛn wi kɔrɔgɔ ki yaga waga, a kì pye dabaala mbele wa gbinri wi ni pe cɛnsaga†.»

4 Edɔmu† tara woolo pe mbe ya mbege yo fɔ: «Pè we cara ti tɔngɔ; ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, we yaa sɔngɔrɔ mbe katara ti kan naa fɔnŋgɔ.» Ɛɛn fɔ Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Na paga ti kan naa fɔnŋgɔ, pa mi yaa ti tɔngɔ naa. Pa kona leele pe yaa la para pe sɛnrɛ na, mbaa yuun fɔ: ‹Ki tara nda ti woolo pe yɛn ma pe. Pe yɛn cɛnlɛ na Yawe Yɛnŋɛlɛ lì nawa ŋgban pe ni fɔ sanga pyew.›

5 «Pa yoro jate ye yaa ki yan yɛnlɛ ni, mbege yo fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li

† **1:1 1.1:** Ki sɛnrɛ nda ti lɛsaga ki yɛn naga nari fɔ ti yɛn paa tuguro yɛn pitunŋɔ wi go na, nda wi daga mbe yo. Ki sɛnrɛ ti yɛn sɔbɛ sɛnrɛ. † **1:1 1.1:** Eburuye sɛnrɛ ti ni, Malaki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa «na pitunŋɔ». † **1:3 1.2-3:** Ɔrɔmu 9.13 † **1:4 1.4:** Edɔmu cɛnlɛ woolo poro nuŋgba poro pe yɛn Ezawu wi setirige piile wele.

yɛn ma gbɔgɔ, ali wa tara sannda nda ti woro Izirayɛli tara ti ni†.› »

Saraga wɔfɛnnɛ pe sila pye na Yawe Yɛnŋɛlɛ li gbogo paa yɛgɛ ŋga na kìla daga

6 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yɛn naga yuun saraga wɔfɛnnɛ pe kan fɔ: «Pinambyɔ maa wi to wi gbogo, kulo maa wi tafɔ wi gbogo. Na ki ka pye mi yɛn ye to, gbɔgɔwɔ mba yaa na gbogo pi yɛn se yeri? Na ki ka pye mi yɛn ye tafɔ, fyɛrɛ nda yaa fyɛ na yɛgɛ to yɛn se yeri? Yoro saraga wɔfɛnnɛ wele, ye yɛn nala mɛgɛ ki tifaga. Konaa ki ni fuun, ye yɛn na yuun fɔ: ‹We yɛn nɔɔ mɛgɛ ki tifaga mɛlɛ?›

7 Ye yɛn naga tifaga, naa yaa paan fyɔngɔ yaakara ni nari woo saraga wa na saraga wɔsaga ki na we. Konaa ki ni fuun, ye yɛn na yuun fɔ: ‹Wɔ̀ɔn mɛgɛ ki jɔgɔ mɛlɛ?› Yège jɔgɔ, naa ye yɛn na yuun fɔ: ‹Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga kii daga mbaa jate yaraga ka.›

8 Na yaga pan yaayogo ŋga kì fun ki ni mbege wɔ na yeri saraga, ko woro tipege le? Na yaga pan yaayogo ŋga kila sege nakoma na yaa ki ni, mbege wɔ na yeri saraga, ko woro tipege le? Na yaga ki kan ye tara ti to wi yeri, ki mboo ndanla? Wi mbe yɛnlɛ mbe kajɛŋgɛ pye ye kan†?» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

9 «Ko pyeŋgɔlɔ, yè pan na mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛnri ŋgbanga mbe yinmɛ tirige ye na. Saraga cɛnlɛ ŋga yè pan ki ni yɛɛn, ye nawa po ni, mi yaa logo ye yeri mbe kajɛŋgɛ pye ye kan wi le?» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

10 «Ki pye ndɛɛ ye ni, nuŋgba saa shɛrigo gbɔgɔ kɔɔrɔ ti tɔnndɔ, ki mbe janla ndanla. Kona, pa ye se ta saa kasɔn muni† wa na saraga wɔsaga ki na jaga, mbaa saara sori wa na mɛgɛ ni. Mi se yɛnlɛ ye yarikanga ki na.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.

11 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma fɔ: «Mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga, fɔ saga wa wa yɔnlɔ tosaga, na mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ. Lagapyew dunruya wi ni, pe yɛn na wusuna nuwɔ taan sori†, na saara nda ti yɛn fyɔngɔ fu ti woo nala sɔnni; katugu na mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.

12 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn nala mɛgɛ ki jogo, naa yaa yuun fɔ: ‹We Fɔ wi saraga wɔsaga ki yɛn fyɔngɔ ni, saara yaakara nda ti yɛn na woo wa ki na, ti woro na jate yaraga ka.›

13 Ye yɛn na yuun fɔ: ‹Yiŋgi tege ŋga we na!› Ki pye ma, saraga wɔsaga ki yɛn ma ye mbɛn. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma. Yaayoro nda pè yu, naa nda ti yɛn na sege konaa nda ti yɛn na yaa, to ye yɛn na paan na kaan na yeri; to ti yɛn ye yarikanra nda ye yɛn na paan ti ni. Ye nawa po ni, mi yaa yɛnlɛ ti na wi le? Yawe Yɛnŋɛlɛ lo lì yo ma†.

14 Daŋga yɛn javafɔ wi wogo, wo ŋa simbapɔlɔ tiyɔɔn yɛn wa wi yaay-oro ŋgbelege ki ni, a wì yɔn fɔlɔ lɛ

† **1:5 1.2-5:** Yɛnŋɛlɛ làa li ndanlawa pi naga Izirayɛli woolo pe na, ma ti pàa pye kulolo tara nda ni, a pè yiri wa ma sɔngɔrɔ ma pan wa pe tara, na pe cara ti kanni. Ɛɛn fɔ Edɔmu cɛnlɛ woolo poro na, Malaki wìla ki yan fɔ poro sila ya sɔngɔrɔ mbe sa pe yinrɛ ti kan. A cɛngɛlɛ kele yɛgɛ pan ma cɛn wa pe tara ti ni. Poro la wɛlɛ Larabuye wele (Eza 34.5-17; 63.1-6; Zhere 49.7-22; Eze 25.12-14; 35.1-15; Amɔ 1.11-12; Abi 1-14) † **1:8 1.7-8:** Ki yaakara tìla pye fyɔngɔ yaakara, katugu pe sila ki saara ti wɔ we Fɔ wi yeri mbe yala ti wɔmɔ kologo ki ni (Levi 22.17-30; Dete 15.21). † **1:10 1.10:** Kìla pye faa, yaayoro nda Zhufuye pàa pye na woo saara Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri, pàa pye nari gbɔɔ sori wa saraga wɔsaga ki na. Saraga wɔfɛnnɛ poro tunŋgo layi mbe kasɔn ki gbɛri wa ki na. † **1:11 1.11:** Wusuna nuwɔ taan wi sogowo pìla pye kapyege ka, ŋga pàa pye na piin na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. † **1:13 1.12-13:** Saraga wɔfɛnnɛ poro pàa daga mbaa jege saara yaayoro nda ti sila pye ma yɔn ti na. Ɛɛn fɔ pàa pye na fyɛ leele pe na, nɛɛ yɛnlɛgi yaayoro tijangara ti na. Ki pyelɔmɔ pi na ma, pe sila pye na Yɛnŋɛlɛ li jate, mɛɛ sɔngɔrɔ naga yuun ma yo fɔ pe tunŋgo ki yɛn tege ni pe go na.

mboo kan na yeri, ɛɛn fɔ wii suu kan; mɛɛ pan yaayogo ŋga ki yɛn jɛrɛgisaga ni ki ni, mbege wɔ saraga mi ŋa ye Fɔ na yeri. Ye daga mbege jɛn fɔ mi yɛn wunluŋgbɔɔ, mi Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, muwi mì yo ma; a cɛngɛlɛ woolo paa fyɛ na yɛgɛ.»

2

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla kan saraga wɔfɛnnɛ pe yeri

1 Koni, ki ŋgasele na li yɛn na kaan yoro saraga wɔfɛnnɛ yoro yeri.
2 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, pa lì yo yɛɛn fɔ: «Na yee yɛnlɛ mbaa nuru na yeri, na yee yɛnlɛ mbaa na gbogo wa ye kotogo na, pa mi yaa ye daŋga. Mi yaa ye duwaw wi kanŋga mboo pye daŋga. Ee, mi yaa wi pye daŋga; katugu ye ni, wa kpɛ woro nala gbogo wa wi kotogo na.
3 Ye wele, na ye sigi yingiwɛ jɛn, mi yaa ye setirige piile pe tɔngɔ. Yoro wo na, ye yaayoro saara nda ye maa woo ye shɛrɛgɛ fɛti piliye yi na, mi yaa ti fire ti tɛgɛ mbe ye yɛrɛ ti fa ti ni. Pe yaa ka yoro naa to ni ye koli mbe kari ye ni†.
4 Pa kona ye yaa ki jɛn mbe yo muwi mìgi ŋgasele na li kan ye yeri, jaŋgo yɔn finliwɛ mba mìla le Levi† wi ni, pi koro wa pi yɔnlɔ suyi.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
5 «Yɔn finliwɛ mba mìla le Levi wi ni, pi yɛn mbe yinwege naa yɛyinŋge kan. Mìri kan wi yeri, jaŋgo wila fyɛ na yɛgɛ. Wìla si fyɛ na yɛgɛ konaa na seri na yɛgɛ†.
6 Kaselege nagawa sɛnrɛ wìla pye na yuun wa wi yɔn. Kambasinŋge sɛnrɛ kpɛ sila yiri wa wi yɔn. Wìla wi yinwege ki pye na ni yɛyinŋge naa kasinŋge ni. Wìla ti, a lelɛgɛrɛ kanŋga ma laga pe tipere ti na.
7 Katugu saraga wɔfɔ wi daga mbe pɔ ki na, mbaa leele pe nari pe Yɛnŋɛlɛ li jɛn. Pa pe maa paan wa wi yeri na nagawa sɛnrɛ ti yewe, katugu wi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li pitunŋɔ.
8 «Ɛɛn fɔ yoro wo na, yè laga konɔ jɛnnɛ li na. Yè lelɛgɛrɛ kan, a pè puŋgo ye nagawa sɛnrɛ ti ni. Yɔn finliwɛ mba pìla le Levi wi ni, a yòo jɔgɔ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ, lo lì yo ma.
9 Ki kala na, mi fun mi yaa ti ye kala li leele pe ni fuun pe mbɛn, konaa paa ye tifaga. Kì kaa pye ye woro na tanri na kondɛgɛlɛ li na, ɛɛn fɔ, a yaa cɔnrɔwɔ piin na nagawa sɛnrɛ ti wogo na we†.»

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla kan nambala mbele pe maa tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pori mbele pe maa yarisunndo gbogo

10 We ni fuun we woro to nuŋgba piile wi le? Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo ma li we da wi le? Yiŋgi na, a we nɛɛ kambasinŋge piin we yɛɛ na, nɛɛ we tɛlɛye pe yɔn finliwɛ pi jogo?
11 Zhuda tara woolo pe yɛn leele mbele pee taga pe na. Pè katijaanga pye laga Zheruzalɛmu ca konaa laga Izirayɛli tara ti ni. Kaselege ko na, Yawe Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ kpoyi, ko ŋga ki yɛn mali ndanla, Zhuda tara woolo pège tɛgɛ fyɔngɔ ni; katugu pè tara ta yɛgɛ jɛɛlɛ pɔri, mbele pe maa yarisunndo ta yɛgɛ gbogo.
12 Lere ŋa wila ko kagala koro piin, Yawe Yɛnŋɛlɛ luu purɔ luu wɔ wa wi

† **2:3 2.3:** Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, paa daga mbaa saara yaayoro ti fire ti sori kasɔn ni, wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na; Ɛki 29.14; Levi 4.11-12. Kì yaa pye ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ pe sila kaa na tanri ki ŋgasele li na, maga kan saara tìla pye fyɔngɔ ni. Saraga wɔfɛnnɛ pe yaa ka tɔngɔ mbe wɔ wa, paa yɛgɛ ŋga na pe ma yaayoro fire ti sogo wa paara yinrɛ cɛnsaga ki puŋgo na. † **2:4 2.4:** Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ làa le Levi wi ni, po la pye fɔ wila saraga wɔgɔtunŋgo ki piin. Levi wo na, wila daga mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na cɛcɛcɛ (Nɔmbu 3.11-13). † **2:5 2.5:** Nɔmbu 25.12 † **2:9 2.9:** Ŋga kì yo fɔ: *Ye yɛn na cɔnrɔwɔ piin na nagawa sɛnrɛ ti wogo na,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye daga mbaa tanri lasiri wi na yɛgɛ ŋga na, ye woro na ko piin; ɛɛn fɔ ye yɛn na leele woo leele ni yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa tanri wi na.

woolo pe sɔgɔwɔ, poro mbele pe yɛn Zhakɔbu setirige piile wele. Wiga ka ya mbe saraga wɔ naa Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li yeri.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda tìla kan mbele pe maa pe jɛɛlɛ jege pe yeri

13 Ŋga ye maa piin naa, ki ŋga. Ye ma saa na yanli na yɛntunwɔ wuun wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔsaga ki na, na gbele na jɛɛn li yɛgɛ sɔgɔwɔ, katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ lii yɛnlɛ ye yarikanra ta kpɛ na; ye kɛɛ yaara ta kpɛ woro mali ndanla naa.

14 Ye maa yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi na we kɛɛ yaara tii sili ndanla naa?» Ko pan ma, katugu màa yɔn fɔlɔ lɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbe koro sinŋɛ ma lefɔnrɔ sanga japɔrɔwɔ wi ni. Wìla pye ma nimbye, a màa wɔ. Ɛɛn fɔ konaa ki ni fuun, mɛɛ koro sinŋɛ wi ni.

15 Mì yo mboro naa wo ni Yawe Yɛnŋɛlɛ lì ye pye wire nuŋgba naa jatere nuŋgba? Kì wire nda tì pye nuŋgba, yiŋgi tila jaa? Mì yo pyɔ tila jaa mbe ta Yɛnŋɛlɛ li yeri? Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo wa kpɛ ka ka pye mbasinŋɛ wi lefɔnrɔ sanga japɔrɔwɔ wi ni.

16 Katugu Yawe Yɛnŋɛlɛ, Izirayɛli woolo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: «Naŋa mboo jɔ je ki yɛn mala mbɛn.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Lere ŋa wi yɛn ma wɛli wi jɔ wi ni, mi yɛn maga wogo ki panra. Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka pye mbasinmbele.»

Yɛnŋɛlɛ lì yo li yaa pan mbe kiti kɔn li woolo pe na

17 Ye yɛn na Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɔn weri ye sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ ye nɛɛ yuun fɔ: «We yɛn nali yɔn weri mɛlɛ?» Ye yɛn nali yɔn weri, katugu ye yɛn na yuun fɔ: «Ŋa fuun wi yɛn na kapege piin, ki wogo ki yɛn ma yɔn Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ki lerefɔ wi kala li yɛn mali ndanla.» Nakosima ye ma yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na kasinŋge piin, lo yɛn se yeri?»

3

Yawe Yɛnŋɛlɛ li pilige ye

1 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Wele, mi yɛn nala pitunŋɔ wi torogi, wi yaa sanla konɔ li gbegele na kan† wa na yɛgɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na ye yɛn na lagajaa, li yaa pan mbe ye wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbe ye fo. Pitunŋɔ ŋa wi yaa yɔn finliwɛ pi sɛnrɛ yo, a yaa wi jaa mboo yan, wi yaa pan.

2 «Ɛɛn fɔ ambɔ wi mbe ya yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi panmbilige? Na wiga ka pan mboo yɛɛ naga, ambɔ wi mbe ya koro wa wi yeresaga? Katugu ki yaa ka pye paa kasɔn ŋga warifuwe yanfɔ wi ma warifuwe wi yan wa ki ni ki yɛn, paa paara jogofɔ wi tafilan ŋga ki ma paara ti jogo mari laga ki yɛn.

3 Wi yaa ka pan mbe cɛn mbe warifuwe wi yan, mboo pye kpoyi. Wi yaa ka saraga wɔfɛnnɛ, Levi setirige piile wele, pe pye kpoyi mbe pe laga, paa yɛgɛ ŋga na pe ma warifuwe naa tɛ wi pye kpoyi we. Kona, pe yaa kaa saara woo Yawe Yɛnŋɛlɛ li yeri mbe yala ti wɔlɔmɔ pi ni.

4 Kiga pye ma, Zhuda tara woolo naa Zheruzalɛmu ca woolo pe yaa la paan yarikanra nda ni Yawe Yɛnŋɛlɛ li kan, ti yaa li ndanla paa yɛgɛ ŋga na faa kìla pye we, yɛgɛlɛ ŋgele kè toro faa ke ni.

5 «Mi yaa pan ye kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe kiti kɔn ye na. Mi yaa fyɛɛlɛ mbe sɛrɛya yo lekaala pe na, naa jataala pe na, mbe sɛrɛya yo mbele pe maa yagbogowo wuguro piin pe na, naa mbele paa la pe tunmbyeele pe sara wi kaan pe yeri pe na, naa mbele pe maa naŋgunjaala naa pijiriwele pe jɔlɔ pe na, mbe sɛrɛya yo mbele pe maa nambannjɛɛnlɛ pe jɛrɛgi konaa mbele paa la fyɛ mi ŋa Yɛnŋɛlɛ na yɛgɛ pe na.» Yawe

† **3:1 3.1:** Mati 11.10; Maki 1.2; Luki 1.76; 7.27

Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

Leele pe daga mbe laga pe kapere ti na mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ

6 «Muwi mi yɛn Yawe Yɛnŋɛlɛ le. Mi se kanŋga fyew†. Ko kì ti yoro Zhakɔbu setirige piile, ye fa tɔngɔ mbe wɔ wa.»
7 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Maga lɛ wa ye tɛlɛye pe sanga wi na, yè laga na kondɛgɛŋgɛlɛ ke na. Ye woro na tanri ke na. Ye sɔngɔrɔ ye pan na kɔrɔgɔ, pa mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ ye nɛɛ yuun fɔ: ‹We yaa sɔngɔrɔ mbe pan mɛlɛ?›
8 Lere mbe ya Yɛnŋɛlɛ li yu le? Ma si yala, ye yɛn nala yuun. Kona, a ye nɛɛ yewe na yuun fɔ: ‹We yɛn nɔɔ yuun mɛlɛ?› Ye yɛn nala yaga naa na yarikanra ti yuun.»
9 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Daŋga yɛn ye wogo, katugu ye cɛnlɛ woolo pe ni fuun paa na yuun.
10 Yaa paan yaga wi ni fuun wi ni, yaa wi teri wa shɛrigo gbɔgɔ yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, jaŋgo yaakara mbaa taa wa na go ki ni. Ki pyelɔmɔ pi na, yanla wa ye wele, na mii naayeri wegele ke yɛngɛ ye kan mbe duwaw tirige ye na, ŋa wi se jɛn mbe kɔ, fɔ ye se tɛgɛsaga ta ti ni fuun ti na†. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
11 Mi se ti yarijɔgɔrɔ mbe gbɔn ye yarilire ti na. Ti se kaa ye kɛɛrɛ yarilire ti jogo naa. Ye ɛrɛzɛn tiire ti se ka koro mbasɛndɛ. Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.
12 Tara sannda pyew ti woolo pe yaa kaa ye yinri duwaw piile, katugu ye tara ti yaa ka pye mbe tanla.» Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì yo ma.

Pilige ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa kali kasinŋge ki naga

13 Pa Yawe Yɛnŋɛlɛ lì yo yɛɛn fɔ: «Ye yɛn na sɛnpere yuun na na. Ɛɛn fɔ ye nɛɛ yuun fɔ: ‹Yiŋgi sɛnpere waa yuun ma na?›
14 Yège yo ma yo fɔ: ‹We yɛn na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan jaga. We yɛn na tanri Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kondɛgɛŋgɛlɛ naa li ŋgasegele ke na, na gbele li yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege naga fɔ wè laga we kapere ti na, yiŋgi tɔnli we ta wa ki ni?›
15 Ki kala na, koni ye yɛn naga jate ma yo mbele pe maa pe yɛɛ gbogo, fɛrɛwɛ yɛn pe woo, mbele pe yɛn kapere pyefɛnnɛ poro paa yɔngɔ na kee yɛgɛ. Ɛɛn fɔ pe yɛrɛ ma Yɛnŋɛlɛ li wa ma wele, yaraga ka nɛɛ pe ta.»
16 Kì pye ma, mbele pe maa fyɛ Yawe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, a pè si para pe yɛɛ ni. A Yawe Yɛnŋɛlɛ lì si nuŋgbolo jan ma logo pe yeri. A pè si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ li yɛgɛ sɔgɔwɔ ma mbele pe maa fyɛ li yɛgɛ konaa nali mɛgɛ ki gbogo pe mɛrɛ ti le wa wi ni, jaŋgo laa jatere piin pe na.
17 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Pilige ŋga mì kɔn ma tɛgɛ, pe yaa ka pye na woolo ki pilige ki ni. Mi yaa ka pe yinriwɛ ta paa yɛgɛ ŋga na tofɔ maa wi pinambyɔ yinriwɛ taa, wo ŋa wi maa tunŋgo piin wi kan we.
18 Kona ye yaa kaga yan naa fɔ lesinŋɛ wo naa lepee wi ni pe yɛn ma jɛn ma wɔ pe yɛɛ ni, ŋa wi maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan konaa ŋa wi woro na tunŋgo piin li kan pe yɛn ma jɛn ma wɔ pe yɛɛ ni.»

Yɛnŋɛlɛ li pilige ki yɛn na paan, ŋga ni li yaa kiti kɔn

19 Yawe Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lì yo fɔ: «Ye wele, pilige ka wa na paan. Ki yɛn ma tijanga paa yira kasɔn gbɔgɔ yɛn. Ki pilige ki na mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe ni fuun naa lepeele pe ni fuun pe yaa ka pye paa yan waga yɛn. Ki pilige

† **3:6 3.6:** Ŋga kì yo fɔ: *Mi se kanŋga fyew,* ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa koro yɔn finliwɛ na Zhakɔbu setirige piile pe ni, ali mbege ta pe woro ma sin. † **3:10 3.10:** Levi 27.30; Nɔmbu 18.21-24; Dete 12.6; 14.22-29; Nehe 13.12

ki na pe yaa ka sogo mbe kɔ pew,
fɔ niŋge nakoma njege ka kpɛ se ka
koro pe kan.
20 Ɛɛn fɔ, yoro mbele ye maa fyɛ
na mɛgɛ ki yɛgɛ, na kasinŋge ki yaa
pye paa yɔnlɔ yɛn mbaa yinrigi ye
na, ŋga ki yanwa pi yaa la ye sagala.
Kona ye yaa pye leseele mbaa yeni la
kanni nayinmɛ ni paa yɛgɛ ŋga na
napire ti kaa yinrigi wa naŋgboŋgo
ki ni ti maa ki piin we.
21 Pilige ŋga ni mi yaa kanla yawa
pi naga, ye yaa kaa lepeele pe tan-
gala†, pe yaa pye paa gbanŋgban
yɛn wa ye tɔɔrɔ ti nɔgɔ.» Yawe
Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo lì
yo ma.
22 «Lasiri sɛnrɛ naa kondɛgɛŋgɛlɛ
konaa kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ ŋgele mì
kan na tunmbyee Moyisi wi yeri
wa Horɛbu† yanwiga ki na, ti pye
Izirayɛli woolo pe ni fuun pe woro,
yaa nawa tuun ti na.
23 «Ye wele, mi yaa na yɔn sɛnrɛ
yofɔ Eli† wi torogo wa ye yeri sanni
mi ŋa Yawe Yɛnŋɛlɛ na piligbɔgɔ ki
sa gbɔn, ko ŋga ki yɛn fyɛrɛ gbɔrɔ
pilige we.
24 Wi yaa ka teele poro naa pe piile
pe sɔgɔwɔ pi gbegele, mbe piile poro
naa pe teele pe sɔgɔwɔ pi gbegele†,
jaŋgo mi ka ka pan mbege tara nda
ti jɔgɔ pew.»

† **3:21 3.21:** ***Ye yaa kaa lepeele pe tangala:*** **Ko sɛnrɛ nda to yɛn naga nari ma yo pe yaa ka fanŋga ta lepeele pe na.** † **3:22 3.22:** Horɛbu yanwiga ko nuŋgba ko pe maa yinri fun Sinayi yanwiga ye (Ɛki 3.1). † **3:23 3.23:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa wi sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, wi yaa pye Eli wa yɛgɛ wi wo. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi, ŋa wi tunŋgo ki yaa pye mbe taanla Eli wogo ki ni. Ki yaa pye ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo sɛnrɛ tì yo wa go 3.1 laga ki ni. Zhezu wìla ki yo maga filige fɔ ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ tìla ti yɛɛ yɔn fili wa Zhan Batisi wi panga ki ni (Mati 11.14; 17.10-13; Maki 9.12; Luki 1.17; Zhan 1.21). † **3:24 3.24:** Luki 1.17

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda MATIYE la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa wo wi yɛn Zhezu Kirisi Sɛntanra ti sɛwɛ koŋgbanŋga we, ŋa Matiye la yɔnlɔgɔ. Matiye wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Alife wo pinambyɔ. Pàa pye naa yinri fun Levi mbe yala Mariki 2.14, naa Luki 5.27 lara ti ni. Wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn wo wa nuŋgba. Ko yɛgɛ, wìla pye na nizara shoo Ɔrɔmu tara gboforonema wi kan, wo la pye ma cɛn Izirayɛli tara ti go na.

Zhezu wi sanga wi na, Zhufuye woo ŋa kaa nizara wi shoo Ɔrɔmu tara ti kan, Zhufuye sanmbala pe maa wi jate paa kapegbɔgɔ pyefɔ yɛn. Pe ma ki fɔ wi panra fɔ jɛŋgɛ, katugu pe maga jate fɔ wi yɛn na tunŋgo piin Izirayɛli tara ti juguye poro kan. Ɛɛn fɔ Zhezu wo na, wìla Matiye wi yinriwɛ ta. Wìla wi yeri, jaŋgo wi nizara shɔgɔ tunŋgo ki yaga, wi kanŋga wi pye wi fɔrɔgɔfɔ. Wee yarilɛgɛrɛ jɛn Matiye wi wogo na, ɛɛn fɔ mbe yala kalɛgɛlɛ koro ni, wo wìgi Sɛntanra nda ti yɔnlɔgɔ.

Laga Zhezu Sɛntanra nda ti ni, Matiye wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn Izirayɛli tara ti wunlunaŋa jɛnŋɛ konaa ti shɔfɔ, pa wì yiri wa wunlunaŋa Davidi wi setirige ki ni. Wowi Yɛnŋɛlɛ làa para wi wogo na li fafafa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fanŋga na, ma yɔn fɔlɔ kɔn Izirayɛli woolo pe yeri, ma yo fɔ pilige ka li yaa ka pe shɔ.

Sɛntanra nda Matiye la yɔnlɔgɔ wa ti pelisaga, wi yɛn na para Zhezu wi tɛlɛye pe sɛnrɛ na konaa Zhezu wi sege kì pye yɛgɛ ŋga na ki sɛnrɛ na (Mati 1–2). Wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla Zhezu wi batɛmu wi pye, konaa paa yɛgɛ ŋga na Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele (3.1–4.11). Mbe taga wa ko na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye na piin, Matiye wi yɛn na ke wogo ki yɛgɛ nari we na fun, konaa sɛnrɛ nda wìla pye na yuun wa Galile tara ti ni (4.12–18.35).

Laga Sɛntanra sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Matiye wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca, wa ki laga ŋga wi juguye pàa wi kan wa tiparaga ki na maa gbo, konaa a wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni (19.1–28.15). Ko puŋgo na, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si saa pe yɛɛ fili yanwiga ka na, wa Galile tara. Wa ki laga ki na, wìla tunŋgo kan pe yeri ma yo pe saa dunruya cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe piin wi fɔrɔgɔfɛnnɛ (28.16-20).

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, wège yan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla pye na yarilɛgɛrɛ nari Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi wogo na. Nagawa mba Zhezu wìla kan, Matiye wì kaŋgurugo gbogolo wa pi ni, mba pi yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ. Pow mba yɛɛn:

1) Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga, paa yɛgɛ ŋga na pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni (5–7).
2) Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe naga, paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi sɛnrɛ ti yari kpeŋgbeleŋgbe leele pe kan (10.5-42).
3) Zhezu wìla para Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi sɛnrɛ na yomiyɛgɛlɛ ni (13).
4) Zhezu wìla para kapere to naa kapere ti kala yagawa pi wogo na (18).
5) Zhezu wìla para dunruya wi kɔwɔ pi wogo na konaa paa yɛgɛ ŋga na wi yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na (24–25).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu wi sege konaa wi punwɛ sanga *1.1–2.23*

Zhezu wi tunŋgo ki gbɛgɛlɛmɛ kala *3.1–4.11*

Zhezu wi tunŋgo wa Galile tara *4.12–13.52*
Zhezu wi tunŋgo ki kɔwɔ wa Galile tara *13.53–18.35*
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu ca *19.1–20.34*
Zhezu wi tunŋgo wa Zheruzalɛmu ca *21.1–25.46*
Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwɔ *26.1–27.66*
Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *28.1-20*

ZHEZU WI SEGE KONAA WI PUNWƐ SANGA

1–2

Zhezu Kirisi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda (Luki 3.23-38)

1 Zhezu Kirisi tɛlɛye pe mɛrɛ ti
nda, ma yiri wa Davidi setirige ki ni.
Pa Davidi wìla yiri wa Abirahamu
setirige ki ni.
2 Abirahamu wo la Izaki se. A
Izaki wo Zhakɔbu se. A Zhakɔbu wo
Zhuda se naa wi nɔsepiile nambala
pe ni.
3 A Zhuda wo Farɛsi naa Zara se.
Pe nɔ pàa pye naa yinri Tamari. A
Farɛsi wo Ɛsirɔn se. A Ɛsirɔn wo
Aramu se.
4 A Aramu wo Aminadabu se. A
Aminadabu wo Naasɔ se. A Naasɔ
wo Salimɔ se.
5 A Salimɔ wo Bowazi se. Wi
nɔ pàa pye naa yinri Arahabu. A
Bowazi wo Obɛdi se. Wi nɔ pàa pye
naa yinri Uruti. A Obɛdi wo Zhese
se.
6 A Zhese wo wunlunaŋa Davidi
wo se.
A Davidi wo si Salomɔ se. Salomɔ
nɔ wo lawi ŋa Uri jɔ we.
7 A Salomɔ wo Orobowamu se. A
Orobowamu wo Abiya se. A Abiya
wo Aza se.
8 A Aza wo Zhozafati se. A
Zhozafati wo Zhoramu se. A Zho-
ramu wo Oziyasi se.
9 A Oziyasi wo Zhowatamu se. A
Zhowatamu wo Akazi se. A Akazi
wo Ezekiyasi se.
10 A Ezekiyasi wo Manase se. A
Manase wo Amɔ se. A Amɔ wo
Zhoziyasi se.
11 A Zhoziyasi wo Zhekoniyasi naa
wi nɔsepiile nambala pe se. Ko
sanga wo lawi pàa Izirayɛli tara
woolo pe yigi kulolo ma kari pe ni
wa Babilɔni tara.
12 Izirayɛli tara woolo pe
kariŋgɔlɔ wa kulowo pi ni wa
Babilɔni tara, a Zhekoniyasi wo si
Salacɛli se. A Salacɛli wo Zorobabɛli
se.
13 A Zorobabɛli wo Abiyudi se.
A Abiyudi wo Eliyakimu se. A
Eliyakimu wo Azɔri se.
14 A Azɔri wo Sadɔki se. A Sadɔki
wo Akimu se. A Akimu wo Eliwudi
se.
15 A Eliwudi wo Eleyazari se. A
Eleyazari wo Matan se. A Matan wo
Zhakɔbu se.
16 A Zhakɔbu wo Zhozɛfu se.
Zhozɛfu wo wìla pye Mari pɔlɔ we.
Zhezu ŋa pe yinri Kirisi, Mari wìla
wo se.
17 Mbege lɛ Abirahamu sewe pi
na sa gbɔn Davidi sewe pi na, sɛrɛ
nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri
tijɛrɛ kìla yiri pe sɔgɔwɔ pi ni. Mbe
sigi lɛ Davidi sewe pi na sa gbɔn
Izirayɛli tara woolo pe karaga wa
kulowo pi ni wa Babilɔni tara, sɛrɛ
nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri
tijɛrɛ kìla yiri pe sɔgɔwɔ pi ni. Mbe
sigi lɛ ko sanga wo na sa gbɔn Kirisi
wi sewe pi na, sɛrɛ nuŋgba woolo
yirisaga kɛ ma yiri tijɛrɛ kìla yiri ki
sɔgɔwɔ pi ni fun.

Zhezu Kirisi wi sege ye (Luki 2.1-7)

18 Zhezu Kirisi wi sege pa kìla
pye yɛɛn. Mari, Zhezu wi nɔ we,
wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri
Zhozɛfu wi yeri wi katogo jɔ. Ɛɛn fɔ,
wi sila wi jɛn jɛlɛ, a wì si kugbɔ lɛ
Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
19 Mari wi pɔlɔ Zhozɛfu wìla pye
lesinŋɛ, wi sila pye na jaa mbe
Mari wi mɛgɛ ki jɔgɔ. A wì si
yere ki yerewe mbege pɔrɔgɔ ki jɔgɔ
larawa.
20 Maa ta wìla pye na ko jate ma,
a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan wi
kɔrɔgɔ wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi pye fɔ:
«Zhozɛfu, Davidi setirige pyɔ, maga
ka fyɛ mbe Mari wi lɛ ma jɔ, katugu

Yinnɛkpoyi lo fanŋga na wì kugbɔ lɛ mbe pyɔ wa se.
21 Wi yaa ka pinambyɔ se, maa mɛgɛ ki taga fɔ Zhezu, katugu wi yaa kaa woolo pe shɔ pe kapere ti ni.»
22 Ko ki ni fuun ko yaa pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda we Fɔ wìla yo wi yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yɔn, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
23 *Sumboro ŋa wii naŋa kala jɛn, wi yaa kugbɔ lɛ mbe ka pinambyɔ se.*
Pe yaa kaa ki pyɔ wi yinri Emanuwɛli.†
Ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni.
24 Naa Zhozɛfu wìla kaa yɛn, ŋga we Fɔ wi mɛrɛgɛ wìla yo maa kan, a wì sigi pye. A wì si Mari wi lɛ wi jɔ.
25 Ɛɛn fɔ, wi sila wi jɛn jɛlɛ, fɔ, a Mari wì saa wi pinambyɔ wi se, a Zhozɛfu wùu mɛgɛ ki taga naa yinri Zhezu.

2

Kajɛnmbɛlɛ pèle la yiri wa yɔnlɔ yirisaga ma saa Zhezu wi wele

1 Pa pàa Zhezu wi se wa Zhude tara, wa Betilɛɛmu ca ki ni, wunlunaŋa ŋa pàa pye na yinri Erɔdi wi wagati wi na. Zhezu wi sege ki puŋgo na, a kajɛnmbɛlɛ† pèle si yiri wa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma pan wa Zheruzalɛmu ca.
2 A pè si Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Zhufuye pe wunlunaŋa ŋa pè se fɔɔnfɔɔn ŋga wi yɛn se yeri? Wòo wɔnnɔ li yan lì yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ko wè pan mboo gbɔgɔ.»
3 Naa wunlunaŋa Erɔdi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wi jatere wì si piri wi na fɔ jɛŋgɛ, ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca woolo pe ni.
4 Kì kaa pye ma, a wì suu woolo pe saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Kirisi wi daga mbe se laga kikiin?»
5 A pè suu pye fɔ: «Wa Zhude tara, wa Betilɛɛmu ca, katugu ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:
6 *Mboro Betilɛɛmu ca ŋga wa Zhude tara ti ni,*
mboro ma ma yɛn Zhude tara cagbɔrɔ ti jɛɛlɛ le dɛ;
katugu to gbeŋɛ wa yaa ka yiri wa ma ni.
Wo wi yaa kaa Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinni.»†
7 Kì kaa pye ma, a Erɔdi wì si kajɛnmbɛlɛ pe yeri larawa, mɛɛ pe yewe wagati jate ŋa wɔnnɔ làa yiri wi ni.
8 Kona, a wì si pe tun wa Betilɛɛmu, ma yo fɔ: «Ye kari ye saga pyɔ wi lagaja jɛŋgɛ. Na yaga kaa yan, ye pan yege yo na kan, mi fun mbe ta saa gbɔgɔ.»
9 Naa pàa kaa wunlunaŋa wi sɛnrɛ ti logo ma, a pè si kari. Wɔnnɔ na pàa keli ma yan ma pe ta wa yɔnlɔ yirisaga, a pè sili yan naa. A lì si keli pe yɛgɛ nɛɛ kee. Pyɔ wìla pye laga ŋga na, naa wɔnnɔ làa ka saa gbɔn wa ki go na, a lì si yere.
10 Naa pàa kaa wɔnnɔ li yan ma, a pe nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ.
11 A pè si ye wa go ki ni, mɛɛ pyɔ wi yan, naa wi nɔ Mari wi ni. A pè si kanŋguuro kan, mɛɛ pyɔ wi gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a pè si pe tuguro ti yɛngɛ yɛngɛ, mɛɛ wi gbɔgɔ: Tɛ, naa wusuna nuwɔ taan ni, konaa latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ni, ŋa pe yinri miiri.
12 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛnmbɛlɛ pe yɛri wɔɔnrɔ na ma yo paga ka sɔngɔrɔ wa Erɔdi wi yeri naa. A pè si konɔ fɔnnɔ lɛ, mɛɛ kari pe tara.

Pàa kari Zhezu wi ni wa Ezhipiti tara

13 Kajɛnmbɛlɛ pe kariŋgɔlɔ, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozɛfu wi na wɔɔnrɔ na, ma suu pye fɔ: «Yiri ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara. Ma

† **1:23 1.23:** Eza 7.14 † **2:1 2.1:** ***Kajɛnmbɛlɛ:*** **Leele pèle la wɛlɛ pàa pye wɔnŋgɔlɔ ke kɔrɔ jɛnfɛnnɛ.** † **2:6 2.6:** Mishe 5.1-2

koro wa fɔ mbe ka saga yo ma kan naa, ma sɔngɔrɔ ma pan; katugu Erɔdi wi yaa kaa pyɔ wi lagajaa mboo gbo.»
14 Ki yembinɛ li ni, a Zhozɛfu wì si
yiri ma fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ
pe ni wa Ezhipiti tara.
15 Pàa koro wa fɔ ma saa gbɔn
Erɔdi kupilige ki na. Ko kagala koro
la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda we Fɔ
wìla yo wa wi yɔn sɛnrɛ yofɔ wi
yɔn, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Mìlan pinambyɔ wi yeri maa wɔ wa Ezhipiti tara.*»†

Piile tunmɔmbɔlɔ pe gbosɛnrɛ re

16 Naa Erɔdi wìla kaa ki yan
kajɛnmbɛlɛ pòo fanla, a kì suu nawa
pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan,
ma yo pe sa pinambiile tunmɔmbɔlɔ
mbele fuun pe wa Betilɛɛmu ca
konaa ki kanŋgara na cara ti ni pe
gbo. Mbele pe yɛgɛlɛ ke sila toro
shyɛnzhyɛn na we. Wìla ko pye ma,
ma yala kajɛnmbɛlɛ pàa wɔnnɔ na
sɛnrɛ yo maa kan, li yansanga wo
ni.
17 Kona, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Zheremi wìla yo, a tì siri
yɛɛ yɔn fili, fɔ:
18 *Paa gbelege nuru wa Arama ca,*
jɔrɔgɔmɔ naa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnlɛgɛrɛ.
Arashɛli wo wila wi piile pe kunwɔ pi
gbele.
Wi woro na jaa poo kotogo ki sogo
wi na, katugu pè ku.†

Zhozɛfu naa wi woolo pàa sɔngɔrɔ ma pan wa Izirayɛli tara

19 Erɔdi wi kuŋgɔlɔ, a we Fɔ wi
mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozɛfu wi
na wɔɔnrɔ na, maa ta wa Ezhipiti
tara.
20 Mɛrɛgɛ wìla wi pye fɔ: «Yiri
ma pyɔ wi lɛ, naa wi nɔ wi ni,
ma sɔngɔrɔ pe ni wa Izirayɛli tara,
katugu leele mbele pàa pye na pyɔ
wi lagajaa mboo gbo, pè ku.»
21 A Zhozɛfu wì si yiri ma sɔngɔrɔ
pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Izirayɛli
tara.
22 Naa wìla ka saa ki logo ma yo
Arishelawu wo wìla cɛn wa wi to
Erɔdi wi yɔnlɔ, ma pye Zhude tara ti
wunlunaŋa, a wì si fyɛ. Wi sila yɛnlɛ
mbe sa cɛn wa ki tara ti ni. Naa
Yɛnŋɛlɛ làa kaa para wi ni wɔɔnrɔ
na maa kɔgɔri, a wì si kari wa Galile
kinda wi ni,
23 mɛɛ saa cɛn ca ka ni, pege yinri
Nazarɛti; jaŋgo sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo ma yo fɔ:
«Pe yaa kaa Zhezu wi yinri Nazarɛti
ca fɛnnɛ woo,» ti ta tiri yɛɛ yɔn fili!

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBƐGƐLƐMƐ KALA

3

3.1–4.11

Zhan Batisi wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi mba

(Maki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

1 Ki sanga wi ni, Zhan Batisi wì si
pan wa Zhude tara gbinri wi ni, nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari leele pe kan.
2 Wìla pye na yuun fɔ: «Ye ye
kapere ti jɛn yeri yaga, katugu
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pì yɔngɔ!»
3 Ko Zhan wo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔEzayi wìla para wi sɛnrɛ na ma
yo fɔ:
Lere wa magala yɛn na yinrigi wa
gbinri wi ni na yuun fɔ:
Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin!†
4 Zhan wi yaripɔrɔ pàa ti gbegele
yɔngɔmɛ sire ni. Kurusijara sɛlɛgɛ
woo wìla pye wi yeri, a wila wi
poo wa wi sɛnnɛ.†Gbatɔ naa sɛnrɛgɛ
wìla pye na kaa.
5 Zheruzalɛmu ca woolo poro naa
Zhude tara woolo pe ni fuun pe ni,
konaa Zhuridɛn gbaan yɔn ca woolo
pe ni fuun pe ni, pàa pye na kee
Zhan wi kɔrɔgɔ.
6 Pàa pye naga yuun naga finligi
leele pe yɛgɛ na, ma yo pe yɛn

† **2:15 2.15:** Oze 11.1 † **2:18 2.18:** Zhere 31.15 † **3:3 3.3:** Eza 40.3 † **3:4 3.4:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na kurusijaraye mbele poo, pàa pye sɛlɛgɛ woolo.

kapere pyefɛnnɛ. A Zhan wi nɛɛ pe batize wa Zhuridɛn gbaan wi ni.

7 Naa Zhan wìla kaa ki yan Fariziye poro naa Sadusiye pe lɛgɛrɛ la pye na kee wi kɔrɔgɔ wi pe batize, a wì si pe pye fɔ: «Yoro mɛɛrɛ pire† nda yɛɛn, ambɔ wìgi naga ye na ma yo ye mbe ya shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila paan pi kɛɛ?

8 Ki kala na, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo yè ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa to piin.

9 Yaga kaa ki sɔnri mbaa yuun fɔ: ‹We tɛlɛ yɛn Abirahamu.› Mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye na. Katugu kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ki sinndɛɛrɛ nda yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mberi kanŋga ti pye Abirahamu wi setirige piile.

10 Pè gbɔnlɔgɔ ki lɛ makɔ tire ti na, mberi ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga fuun ki woro na pire jɛndɛ sɛni, pe yaa ki kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo.

11 Mi wo na ye batize tɔnmɔ ni mbege naga fɔ yè ye kapere ti jɛn mari yaga. Ɛɛn fɔ, lere wa wa na paan mi puŋgo na, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga yɛrɛ mboo sawira ti wɔ wa wi tɔɔrɔ ti na†. Wo wi yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo naa kasɔn† ni.

12 Wi teli wi yɛn wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔlɔ ke fɛ mbe ke fooro ti wɔ ti yɛ jɛnŋɛ wi ni, mbe si jɛnŋɛ wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni. Ɛɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kasɔn ŋga ki se figi fɔ sanga pyew ko ni.»

Zhan wìla Zhezu wi batize (Maki 1.9-11; Luki 3.21-22)

13 Kona, a Zhezu wì si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari Zhan kɔrɔgɔ wa Zhuridɛn gbaan yɔn ki na, ma yo Zhan mboo batize.

14 Ɛɛn fɔ, Zhan wìla pye na jege, nɛɛ wi piin fɔ: «Ki daga mboro mbe mi batize, a mboro nɛɛ paan mi kɔrɔgɔ!»

15 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yere ki na ki pye ma yiŋgɔ, katugu ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa, pa we daga mbege pye mbege yɔn fili yɛɛn.»

Kì kaa pye ma, a Zhan wì si yɛnlɛ ki na.

16 Naa pàa kaa Zhezu wi batize ma kɔ, a wì si yiri wa tɔnmɔ. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a naayeri wì si yɛngɛ wi kan. A wì si Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yan li yɛn na tinri wi na paa ketenɛ yɛn.

17 A magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Wi kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»

4

Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege (Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

1 Kona, a Yinnɛkpoyi lì si Zhezu wi yɛgɛ sin ma kari wi ni wa gbinri wi ni, jaŋgo Sɔtanla wi saa wa wi wele mboo le kapege.

2 Naa Zhezu wìla kaa pye sɔnlɔ nafa shyɛn naa ki yembinɛ nafa shyɛn, na wi fa ka, a fuŋgo suu yigi.

3 Kona, a Sɔtanla wì si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ki yo ki sinndɛɛrɛ nda ti kan, ti kanŋga buru.»

4 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹*Yaakara to cɛ se ya mbe sɛnwee wi baro. Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun Yɛnŋɛlɛ li maa yuun, to ti mbe ya mboo baro.*› »†

5 Kona, a Sɔtanla wì si yiri Zhezu wi ni, mɛɛ kari wi ni wa Zheruzalɛmu, ca kpoyi ki ni, ma saa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki namunjɔ wi na,

6 ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, yew ma kan wa tara, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ:

† **3:7 3.7:** ***Mɛɛrɛ pire*** **ko mɛgɛ ŋga ko yɛn naga nari ma yo Fariziye poro naa Sadusiye pè pe paa wɔɔrɔ ti yɛn.** † **3:11 3.11:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **3:11 3.11:** Mbe batize kasɔn ni, ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yɛnŋɛlɛ li kiti kongɔ ko. Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13. † **4:4 4.4:** Dete 8.3

Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ kan li mɛrɛgɛye
pe yeri ma kala na,
pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni,
jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo
sinndɛlɛgɛ ka na.»†

7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo
fɔ: ‹Maga ka ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa
mbe wele†!› »
8 A Sɔtanla wì si nuru ma kari
wi ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka go na,
mɛɛ dunruya wunluwɔ po naa pi
gbɔgɔwɔ pi ni fuun pi naga wi na;
9 ma suu pye fɔ: «Na maga
yɛnlɛ mbe kanŋguuro kan na jegele
mbanla gbɔgɔ, mi yaa nda yɛɛn ti ni
fuun ti kan ma yeri.»
10 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Kari ma yiri na Sɔtanla. Katugu
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi naga ma yo
fɔ: ‹Ta ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, maa
tunŋgo piin lo nuŋgba kan†.› »
11 Ko sɛnrɛ to yoŋgɔlɔ, a Sɔtanla
wì suu yaga le, mɛɛ kari. A
mɛrɛgɛye pèle si pan Zhezu wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ wi kagala ke yɔn maa
kan.

ZHEZU WI TUNŊGO WA GALILE TARA

4.12–13.52

Pa Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ wa Galile tara

(Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

12 Naa Zhezu wìla kaa ki logo ma
yo pàa Zhan wi le kaso, a wì si kari
wa Galile tara.
13 Ɛɛn fɔ, wì sila koro wa Nazarɛti
ca. A wì sigi sogo wa ma kari ma saa
cɛn wa Kapɛrinawu ca. Pa ko ca ko
la pye wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na,
wa Zabulɔn naa Nɛfitali tara.
14 Ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wìla
yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
15 *Zabulɔn tara naa Nɛfitali tara,*
to nda ti yɛn wa kɔgɔje wi tanla, wa
Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga
ki na,
ki Galile tara nda ti yɛn mbele pe
woro Zhufuye pe tara,
16 *leele mbele pe yɛn ma cɛn wa diwi*
wi ni,
pè yanwa gbɔɔ yan.
Mbele pàa pye ma cɛn wa kunwɔ ca
ki diwi wi ni,
yanwa yiri pe na!†
17 Maga lɛ wa ko sanga wo na, a
Zhezu wì sigi lɛ na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun, ma yo fɔ: «Ye ye kapere
ti jɛn yeri yaga, katugu Yɛnŋɛlɛ ca
wunluwɔ pì yɔngɔ!»

Zhezu wìla ŋgbanra wɔfɛnnɛ tijɛrɛ yeri

(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

18 Pilige ka, Zhezu wìla pye na
tanri na toro Galile lɔgbɔgɔ yɔn
ki na, mɛɛ saa nɔsepiile nambala
shyɛn yan. Simɔ ŋa pàa pye na yinri
Pyɛri wo naa wi jɔnlɔ Andire poro la
wɛlɛ. Pàa pye na pe mɛrɛ ti waa wa
tɔnmɔ na ŋgbanra woo.
19 A wì si pe pye ma yo fɔ: «Ye
pan ye taga na na, mi yaa ye pye
leele lagajafɛnnɛ, paa yɛgɛ ŋga na
yaa ŋgbanra ti woo we!»
20 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè
si pe mɛrɛ ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu
wi na.
21 A wì si kari yɛgɛ naa, mɛɛ saa
nɔsepiile nambala shyɛn pele yan
naa. Zebede pinambiile Zhaki naa
Zhan poro la wɛlɛ. Poro naa pe to
wi ni, pàa pye wa pe tɔnmɔkɔrɔ ki
ni na pe mɛrɛ ti gbegele. A Zhezu wì
si pe yeri.
22 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè
si pe tɔnmɔkɔrɔ konaa pe to wi yaga
le, mɛɛ taga Zhezu wi na.
23 A Zhezu wì si saa na Galile
tara ti ni fuun ti yanri. Wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti
yari leele pe kan wa shɛriyinrɛ ti
ni, na yambala pe sagala pe yama
cɛnlɛ pyew pi ni, ma pinlɛ leele pe
yandewe pi ni fuun pi ni.
24 Pàa pye naa mɛgɛ ki yinri wa
Siri tara ti lagapyew. Ki kala na,
pàa kari yambala pe cɛnlɛ pyew pe
ni wi kɔrɔgɔ, mbele fuun pàa pye
na jɔlɔ yama lɛgɛrɛ ni poro naa

† **4:6 4.6:** Yuuro 91.11-12 † **4:7 4.7:** Dete 6.16 † **4:10 4.10:** Dete 6.13 † **4:16 4.15-16:** Eza 8.23; 9.1

yinnɛ tipegele fɛnnɛ, naa tomakugo yamafɛnnɛ, naa muruguye pe ni. A Zhezu wì si pe sagala.
25 Janwa gbɔlɔ là la taga wi na, ma yiri wa Galile naa Dekapole tara ti ni, naa Zheruzalɛmu ca konaa cara sannda nda tìla pye wa Zhude tara ti ni, konaa nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na.

5

Zhezu wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa yanwiga ki go na (Luki 6.20-23)

1 Naa Zhezu wìla kaa ki janwa wi yan ma, a wì si lugu yanwiga ka na ma cɛn. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla.
2 A wi nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, na yuun fɔ:
3 «Mbele pège jɛn ma yo pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ wa pe yɛɛ ko-togo na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo!
4 Mbele pe yɛn yɛsanga ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe fɔlɔ!
5 Mbele pe yɛn nandanwa fɛnnɛ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka tara ti ta kɔrɔgɔ!
6 Mbe sin, ki la yɛn mbele na paa fuŋgo naa wɔgɔ yɛn, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka tin!
7 Mbele pe maa leele yinriwɛ taa, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe yinriwɛ ta!
8 Mbele pe nawa pi yɛn kpoyi pe na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni!
9 Mbele pe maa ki jaa yɛyinŋge mbe pye leele pe sɔgɔwɔ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa pe yinri li piile!
10 Mbele leele pe maa pe jɔlɔ, katugu pe yɛn na tanri na yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo!
11 «Na leele pe kaa ye tegele, mbaa ye jɔlɔ, mbaa sɛnpere ti cɛnlɛ pyew ti finlɛlɛ mbaa ti tari ye na na kala na sanga ŋa ni, fɛrɛwɛ yɛn ye woo!
12 Yaa yɔgɔri, ye nawa yinŋgi; katugu ye tɔnli wì gbɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na. Pa pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe jɔlɔ ma fun ye yɛgɛ.

Kɔ naa yanwa sɛnrɛ (Maki 9.50; Luki 14.34-35)

13 «Yoro ye yɛn kɔ dunruya wi kan. Ɛɛn fɔ, na kɔ wi tanwa piga wɔ wi ni, tanwa pa se ya ye wi ni naa. Wi se ya kala la yɔn, ndɛɛ poo wa wa funwa na leele paa wi tangala.
14 «Yoro ye yɛn yanwa dunruya wi kan. Ca ŋga ki yɛn ma kan yanwiga na, ki se ya lara.
15 Lere na fitanla mu mbe kpoŋgbo jiile wi na. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun wi yɛn wa go, wila yaan wi na.† 16 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pa ye yanwa pi daga mbaa yiin ma leele pe yɛgɛ na, pe ta paa kajɛŋgɛ ŋga yaa piin ki yaan, pe sila ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi gbogo.

Moyisi lasiri wi yɛgɛ nagawa we

17 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ mì pan mbe Moyisi lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti jan. Mii pan mberi jan, ɛɛn fɔ, ti kɔrɔ jɛnŋɛ wo mì pan mbe naga.
18 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbe tara to naa naayeri wi ta wa ti yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, Moyisi lasiri wi sɛnpyɔ nuŋgba, nakoma wi kala jɛɛlɛ la kpɛ se wɔ wa, fɔ sa gbɔn yaara ti ni fuun ti kɔwɔ pi na.

† **5:15 5.13-15:** Ko ki naga ma yo kɔ wi ma pye yɛgɛ ŋga na wa yaakara ti ni mari tanla konaa mari pye kpoyi, tagafɛnnɛ pe pye ma dunruya woolo pe kan. Yanwa fun dunruya woolo pe maa yaan pi na na tanri yɛgɛ ŋga na, tagafɛnnɛ pe pye paa yanwa yɛn ma fun pe kan.

19 Ki kala na, lere ŋa fuun ka
ŋgasegele ke ni fuun jɛɛlɛ la jɔgɔ,
mbe sila leele pe nari mbe yo paa
tanri ma, wo yaa ka pye leele pe ni
fuun jɛɛ wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi
ni. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun kaa tanri ki
ŋgasegele ke na, mbaa leele pe nari
ke ni ma, wo yaa ka pye legbɔɔ wa
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni.
20 Mila ki yuun naga finligi ye
kan, na ye woro na tanri Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala li na mbe wɛ lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe
na, ye se ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ
pi ni.

Ma naŋgbanwa pi daga mbe kanŋga nayinmɛ

21 «Yège logo ma yo kìla yo ye
tɛlɛye pe kan ma yo fɔ: ‹*Maga ka
lere gbo*†.› Lere ŋa fuun ka lere gbo,
wi daga pe sa kiti kɔn wi na.
22 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan,
ma yo lere ŋa fuun ka nawa ŋgban
wi lewee yɛnlɛ wa ni, wi daga pe kiti
kɔn wi na. Ŋa fuun ka suu lewee
yɛnlɛ wa tɛgɛlɛ mbe yo fɔ: Lewee
cɛnlɛ wele dɛ! Wo daga pe kari wi ni
wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ, pe kiti kɔn wi na. Ŋa fuun
ka suu lewee yɛnlɛ wa tɛgɛlɛ mbe yo
fɔ: Yarafɔ wele dɛ, wo daga mbe ye
wa jaganama kasɔn ki ni.
23 Ki kala na, na maga pan wa
saraga wɔsaga, mbe pan mbe saraga
wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe si nawa to
ki na ndɛɛ mà kapege pye ma lewee
yɛnlɛ wa na,
24 ma saraga ki tɛgɛ le saraga
wɔsaga ki tanla, ma sɔngɔrɔ ma sa
mboro naa ma lewee yɛnlɛ wi ni, ye
sɔgɔwɔ pi gbegele gbɛn. Ko puŋgo
na, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan mɔɔ saraga
ki wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.
25 «Na lere wa kaa kee ma ni
sa kiti kɔn ma na, mbe ye ta wa
konɔ, ma fyɛɛlɛ maa sunlu, ki kɔ ye
sɔgɔwɔ, jaŋgo wiga ka sɔɔn le kiti
kɔnfɔ wi kɛɛ. Kiti kɔnfɔ wo mbe
sɔɔn le wi polisiye pe kɛɛ pe sɔɔn
le kaso.
26 Kaselege ko na, mila ki yuun
ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew,
ndɛɛ maga fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn, ali
tama nuŋgba wiga ka koro.

Jataga sɛnrɛ yɛgɛ nagawa

27 «Yège logo ma yo kìla yo fɔ:
‹*Maga ka jataga pye*†!›
28 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan,
ma yo lere ŋa fuun kaa naŋa yɛnlɛ
wa jɔ yan mbe yɛgɛ yirige wi na,
kona, wùu ta wa wi kotogo na makɔ.
29 Na kaa pye ma kalige yɛnlɛ lo li
yaa ti ma to wa kapege ki ni, li wɔ
ma li wa li lali ma ni. Mɔɔ wire ti
laga nuŋgba la, ko mbɔnrɔ ma na
pɔɔn wa ma wire lombondo ti ni wa
jaganama wi ni ko na.
30 Na kaa pye ma kalige kɛɛ ko ki
yaa ti mɛɛ to wa kapege ki ni, ki
kɔn maga wa ki lali ma ni†. Mɔɔ
kɛɛ nuŋgba la, ko mbɔnrɔ ma na
pɔɔn wa ma wire lombondo ti ni wa
jaganama wi ni ko na.

Jɛlɛ jege sɛnrɛ yɛgɛ nagawa (Mati 19.9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

31 «Kìla yo naa ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa
fuun kaa jɔ je, wi daga mbe pɔrɔgɔ
jɔgɔwɔ sɛwɛ kan wi yeri.*›†
32 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan
fɔ: Lere ŋa fuun kaa jɔ je, na kii yiri
wi nandara to yeri, wi maa jɔ wi le
nandara ti ni. Jɛlɛ ŋa fuun wi pɔlɔ
wì je, naŋa o naŋa kaa lɛ mboo tɛgɛ,
kona jataga wì pye.

Wuguro sɛnrɛ yɛgɛ nagawa

33 «Yège logo ma yo kìla yo we
tɛlɛye pe kan, ma yo fɔ: ‹*Na maga
wugu, maga kɔɔn wuguro ti wɔ. Ɛɛn
fɔ, mà wugu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mbe
kala na pye, ma li pye ma li yɔn fili*†.›
34 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye
kan fɔ yaga ka wugu fyew. Yaga ka
wugu naayeri wi na, katugu Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ jɔngɔ koyi.

† **5:21 5.21:** Ɛki 20.13; 21.12; Dete 5.17 † **5:27 5.27:** Ɛki 20.14; Dete 5.18 † **5:30 5.30:** Ko ki naga ma yo we daga mbe we kapere pyege ki yaga. † **5:31 5.31:** Dete 24.1 † **5:33 5.33:** Levi 19.12; 1 Timo 1.10; Nɔmbu 30.3; Dete 23.21-23

35 Yaga ka wugu tara ti na, katugu
ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li tɔɔrɔ tɛgɛsaga.
Yaga ka wugu Zheruzalɛmu ca ki na,
katugu wunluŋgbɔɔ wi ca koyi.
36 Maga ka wugu ma go ki na†,
katugu ma se ya mbɔɔn go yinzige ki
nuŋgba pye ki filige, nakoma mbege
pye ki wɔ.
37 Na pe kɔɔn yewe, na kaselege
yi, ma yo: *Ee!* Na kaselege si ma,
ma yo: *Ayoo!* Nda fuun ti ma kaa na
yuun puŋgo na, Sɔtanla wo wi maa
paan to ni.

Kayaŋga wɔgɔ sɛnrɛ yɛgɛ nagawa
(Luki 6.29-30)

38 «Yège logo ma yo kìla yo, ma
yo fɔ: ‹*Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ
li fɔgɔ tɔn. Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe
ŋganla li fɔgɔ tɔn.*›†
39 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan,
ma yo na lere ka tipege pye ye na,
yaga kaga fɔgɔ tɔn. Na lere kɔɔn fele
ma kalige mbatelege ki na, wi yaga
wɔɔn fele fun ma kamɛŋgɛ wogo ki
na.
40 Na lere wa kaa jaa mbe sa kiti
kɔn ma na mbɔɔn deripile li shɔ ma
yeri, pa mɔɔ derigbɔgɔ ki kan wi
yeri fun.
41 Na fanŋga fɔ wa kɔɔn jori mbe
yo maa tuguro lɛ ma kari ti ni culo
nuŋgba, pa ma kari ti ni culo shyɛn.
42 Lere kɔɔn yɛnri yaraga ni, maga
kan wi yeri. Lere kaa jaa maa jin,
maga ka je.

Ma mbɛnfɔ wi daga mbɔɔn ndanla
(Luki 6.27-28,32-36)

43 «Yège logo ma yo kìla yo, ma
yo fɔ: ‹*Ma wɔnlɔ wi daga mbɔɔn
ndanla, ma mbɛnfɔ mɛɛ wo panra.*›†
44 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan
ma yo ye mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye
ndanla, mbele paa ye jɔlɔ, yaa yɛnri
pe kan.
45 Ki ka pye ma, ye yaa pye ye To
ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi piile, katugu wi
maa wi yɔnlɔ ki yinrigi lepeele poro
naa lejɛmbɛlɛ pe ni fuun pe kan. Na
tisaga ki kaan lesinmbele poro naa
mbele pe woro ma sin pe ni fuun pe
yeri.
46 Ye yɛn ma ye wɛnnɛ mbele
ndanla, na poro cɛ ka ye ndanla,
yiŋgi tɔnli ye yaa ta Yɛnŋɛlɛ li yeri?
Ali nizara shɔfɛnnɛ wele, ko poro
fun pe maa piin.
47 Na ye kaa ye nɔsepiile poro cɛ
shari, kona, yiŋgi kagbɔgɔ yè pye?
Ali mbele pee Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ko poro
fun pe maa piin.
48 Ki kala na, ye pye ye yɔn fili, paa
yɛgɛ ŋga na ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na
wi yɛn ma yɔn fili we.

6

Ma kajɛŋgɛ ki daga mbe pye ŋgundo ni

1 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga kaa ye
shɛrɛgɛ konɔ kagala ke piin mbaa ye
yɛɛ nari leele pe na. Na ye kaa ki
piin ma, ye se ka tɔnli ta ye To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri.
2 «Na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ
fɔ wa yeri, maga kaga yari paa yɛgɛ
ŋga na kopiire fɛnnɛ pe maa ki piin
wa shɛriyinrɛ to naa koŋgolo ke ni,
jaŋgo leele paa ma sɔnni. Kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, fɔ pè pe
tɔnli wi ta makɔ.
3 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na maga
yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri,
ma wɔnlɔ ŋa wì mara ma na jɛŋgɛ,
maga ka ti wigi jɛn,
4 jaŋgo ma yarikanga ki koro
ŋgundo. Kona, ma To ŋa wila
ŋgundo kala na maa piin li yaan, wo
wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni
(Luki 11.2-4)

5 «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, yaga
kaa ki piin paa kopiire fɛnnɛ pe yɛn.
Ki yɛn ma pe ndanla paa yeregi paa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa shɛriyinrɛ to naa
kooro filisara ti na, leele pe ni fuun

† **5:36 5.36:** ***Mbe wugu ma go ki na:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn mbe wugu mbɔɔn kusɛnrɛ yo.** † **5:38 5.38:** Ɛki 21.24; Dete 19.21 † **5:43 5.43:** Levi 19.18

pe ta paa pe yaan. Kaselege ko na,
mila ki yuun ye kan, pè pe tɔnli wi
ta makɔ.
6 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na ma kaa
jaa mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri, ye wa ma
yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni ma kɔrɔ ki
tɔn ma yɛɛ na, mɛɛ ma To wi yɛnri,
wo ŋa wi yɛn wa ki ŋgundo laga
ki ni we. Kona, ma To ŋa wi yɛn
na kala na maa piin wa larasaga li
yaan, wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.
7 «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga
ŋa ni, yaga kaa sɛnrɛ nuŋgba ti
yuun mbaa sɔngɔri ti na tetete go fu,
paa yɛgɛ ŋga na mbele pee Yɛnŋɛlɛ
jɛn pe maa ki piin we. Pe maa
ki jate ndɛɛ paa yɛnri na sɛnlɛgɛrɛ
nda yuun, to ti yaa ti Yɛnŋɛlɛ lii pe
yɛnrɛwɛ pi logo.
8 Yaga ka pye paa pe yɛn, katugu
yè jori yaara nda na, ye To wi mari
jɛn, na ye fari yɛnri wi yeri gbɛn.
9 Anmɛ ye daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, fɔ:
We To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na,
ti ma mɛgɛ ki pye kpoyi.
10 Ma wunluwɔ pi pye pi pan!
Ma nandanwa kala lo mbaa piin
laga tara na,
paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na piin wa
yɛnŋɛlɛ na we!
11 Ma we nala yaakara ti kan we
yeri!
12 Ma we kapere ti kala yaga we na,
paa yɛgɛ ŋga na mbele paa ti piin we
na, woro fun we maa ti kala
yari pe na we.
13 Maga ka we yaga we ye wa fan-
lawa pi ni.
Ɛɛn fɔ, ma we shɔ Sɔtanla wi kɛɛ.
[Katugu wunluwɔ naa yawa naa
gbɔgɔwɔ pi yɛn ma woo fɔ
sanga pyew. Anmiina.]
14 «Mbele fuun pè kapere pye ye
na, na yaga pe kapere ti kala yaga
pe na, pa ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi
yaa ye woro ti kala yaga ye na fun.
15 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pè kapere
pye ye na, na yee pe woro ti kala
yaga pe na, pa ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ
na, wi se ye woro ti kala yaga ye na
fun.

Yeŋge lege sɛnrɛ

16 «Na yaga pye yeŋge pilige ŋga
ni, yaga ka ye yɛgɛ ki san paa yɛgɛ
ŋga na kopiire fɛnnɛ pe maa ki piin
we. Pe ma pe yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga,
leele pe ni fuun pe ta pege jɛn pe yɛn
yeŋge. Kaselege ko na, mila ki yuun
naga finligi ye kan, pe pe tɔnli wi ta
makɔ.
17 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na maga
pye yeŋge pilige ŋga ni, mɔɔ yɛgɛ
ki jogo, ma latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn
ma go ki na,
18 jaŋgo leele paga kaga jɛn ma
yɛn yeŋge, ndɛɛ ma To ŋa wi yɛn
wa ki ŋgundo laga ki ni, wo nuŋgba.
Kona, ma To ŋa wila ŋgundo kala na
maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli
kan ma yeri.

Yarijɛndɛ nda wa yɛnŋɛlɛ na ti sɛnrɛ
(Luki 12.33-34)

19 «Yaga kaa yarijɛndɛ gbogolo
ye yɛɛ kan laga dunruya ŋa wi ni.
Yaawere mari jɔgɔ laga, so ma ye ti
ni mberi jɔgɔ. Yoolo fun pe ma kɔrɔ
ki kaw mari yu.
20 Ɛɛn fɔ, yaa yarijɛndɛ gbogolo ye
yɛɛ kan wa yɛnŋɛlɛ na. Wa ki laga
ki na, yaawere se ya mberi jɔgɔ, so
se ya ye ti ni mberi jɔgɔ. Yoolo fun
pe se ya mbe kɔrɔ ki kaw mberi yu.
21 Katugu ma yarijɛndɛ tiga pye
laga ŋga na, pa ma jatere wi ma pye
wa.

Wire ti yanwa kala
(Luki 11.34-36)

22 «Lere wi yɛngɛlɛ koro ke yɛn wi
wire ti fitanla we. Na ma yɛngɛlɛ
kaga pye jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lom-
bondo ti ma pye wa yanwa pi ni.
23 Ɛɛn fɔ, na ma yɛngɛlɛ ke woro
jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma
pye wa wɔwɔ pi ni. Ki kala na,
yanwa mba pi yɛn ma ni, na piga
pye mbe wɔ, ki wɔwɔ pi yaa pye
mbe gbɔgɔ dɛ.

Yɛnŋɛlɛ, nakoma penjara
(Luki 16.13)

24 «Lere se ya tunŋgo pye teele
shyɛn kan; katugu wi ma kaa

nuŋgba panra, sanŋa wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara nuŋgba na, ma laga sanŋa wi na. Ye se ya tunŋgo pye wagati nuŋgba wi ni Yɛnŋɛlɛ lo naa penjara ti kan.

Ye ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na (Luki 12.22-31)

25 «Ko kala kì ti mila ki yuun ye kan fɔ: Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na yaakara nda ye yaa la kaa to kanŋgɔlɔ, mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa ka mbe yiŋgi wɔ?› Yaga si kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye yaripɔrɔ wogo ki na mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi yaripɔrɔ mi yaa le?› Yinwege kii wɛ yaakara ti na wi le? Wire tii wɛ paara ti na wi le?

26 Ye sannjɛrɛ ti wele wa naayeri! Tila yarilire lugu, tila yarilire kɔlɔgi. Tila si yarilire gbogolo mberi le bondoolo. Ma si yala, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi maa ti baro. Yee mbɔnrɔ sannjɛrɛ ti na jɛŋgɛ wi le?

27 Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yɛɛ kan naa jɛnri, wi jatere lɛgɛrɛ ti ni?

28 «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye yaripɔrɔ wogo ki na. Ye yarifyɛɛnrɛ ti yirilɔmɔ pi wele wa wasele! Tila tunŋgo pye, tila si pili.

29 Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunaŋa Salomɔ wo naa wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa pi ni fuun ni, wi yaripɔrɔ† ka sila yɔn mbe yarifyɛɛnrɛ ka tiyɔnwɔ bɔ.

30 Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele, goto kasɔn ma kaa ki sogo, na Yɛnŋɛlɛ li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yaripɔrɔ ti kan ye yeri fun mbe wɛ ki na. Ye tagawa pì kologo!

31 «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na mbaa yuun fɔ: ‹Ŋga yiŋgi we yaa ka? Nakoma yiŋgi we yaa wɔ? Mbe yo fɔ we yaa yaripɔrɔ to ta se siri le?›

32 Mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn, poro pe maa ko yaara nda to ti ni fuun to lagajaa suyi. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wìgi jɛn ma yo ti kala yɛn ye na.

33 Ki kala na, ye bala yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ po naa li kasinŋge ko lagajaa gbɛn. Pa kona li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun.

34 Yaga ka ye jatere wi piri goto kagala ŋgele ke yaa pan koro kala na. Goto naa wi jatere lɛgɛrɛ kala li. Jorowo mba pi ma pan pilige nuŋgba ki ni, pi ma yala ki pilige ki ni.

7

Maga ka kiti kɔn lere na (Luki 6.37-38,41-42)

1 «Yaga ka kiti kɔn lere na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ fun liga ka kiti kɔn ye na.

2 Katugu na ye kaa kiti kɔɔn leele na, yaa wi kɔɔn yɛgɛ ŋga na, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti wi kɔn ye na ma fun. Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ na tinwi leele pe kan, lo Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe ye woro ti tiwi ye kan.

3 Yiŋgi na, a ma nɛɛ kayanna na li wa ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni li wele, ma si yala, kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni, ma si woro na ko yaan?

4 Mɛlɛ mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo fɔ: Ki yaga mbe kayanna na li wa ma yɛnlɛ li ni li wɔ, ma si yala kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni?

5 Kopiire fɔ wele dɛ, kanŋgaga ki wɔ wa ma yɛnlɛ li ni gbɛn. Pa kona ma yaa la yaan jɛŋgɛ mbe kayanna li wɔ wa ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni.

6 «Yaga kaa yaara nda ti yɛn kpoyi ti kaan pyɔɔnlɔ pe yeri, nakoma pe yaa wa mbe kanŋga ye kɔrɔgɔ mbe ye nɔɔri. Yaga ka ye somu tiyɔɔn wi wa cɛɛlɛ pe kan, nakoma pe yaa wi tangala.

Yaa yɛnri suyi (Luki 11.9-13)

7 «Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta. Yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga yan. Ye bala yaa kɔrɔ ki gbɔɔn, pa pe yaa kaga yɛngɛ ye kan.

† **6:29 6.29:** 1 Wunlu 10.4-7

8 Katugu lere ŋa fuun wi maa yɛnri, wi ma ta. Lere ŋa wi maa
yaraga lagajaa, wi ma kaa ki yan.
Lere ŋa wi maa kɔrɔ ki gbɔɔn, pe
ma kaa ki yɛngɛ wi kan.
9 Ambɔ wi yɛn na ye ni, na wi pyɔ
kaa yɛnri buru ni, wi yaa sinndɛlɛgɛ
kan wi yeri?
10 Nakoma na wiga wi yɛnri
ŋgbanla ni, wi yaa wɔɔgɔ kan wi
yeri?
11 Yoro mbele ye yɛn ma pe pe, na
yège yan yoro yarijɛndɛ kanga jɛn
ye piile pe yeri, yege jɛn fun ye yo
fɔ ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa
ka yarijɛndɛ kan mbele pe yɛn naa
yɛnri pe yeri mbe wɛ ye yarikanga
ki na.
12 «Kala o kala yaa jaa leele paa
piin ye kan, yaa lo yɔngɔ piin pe kan
fun. Ko Moyisi lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ paa
nari.

Yeyɔngɔ jɛɛlɛ sɛnrɛ
(Luki 13.24)

13 «Ye ye wa yeyɔngɔ jɛɛlɛ lo
ni, katugu konɔ na li maa kee wa
punŋguwɔ laga ki ni, li yeyɔngɔ naa
li nawa pi yɛn ma gbɔgɔ, li lɛfɛnnɛ
pe yɛn ma lɛgɛ.
14 Ɛɛn fɔ, konɔ na li maa kee wa
yinwege laga ki ni, li yeyɔngɔ naa li
nawa pi yɛn jɛɛlɛ, li tafɛnnɛ pe woro
ma lɛgɛ.

Pe ma tige ki jɛn ki pire to na
(Luki 6.43-44)

15 «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboy-
oolo pe ni. Pe maa paan ye kɔrɔgɔ,
ma yinŋgi paa simbaala yɛn. Ɛɛn fɔ,
pe nawa pi yɛn paa cɛnrɛ pere yɛn.
16 Ye yaa ka pe jɛn pe kapyere to
na. Katugu lere na ɛrɛzɛn tirige pire
cɔ wuuro tige na. Lere nɛɛ figiye tige
pire cɔ vige tige na.
17 Tige jɛŋgɛ ye, pyɔ jɛnŋɛ ki ma
sɛ. Ɛɛn fɔ, tige tijaanga ye, pyɔ
tijaanga ki ma sɛ.
18 Tige jɛŋgɛ ki se ya mbe pire
tijangara sɛ. Tige tijaanga fun ki se
ya mbe pire jɛndɛ sɛ.
19 Tige ŋga fuun kila pire jɛndɛ sɛ,
pe ma ko kɔn maga wa wa kasɔn.
20 Ki leele fun, anmɛ ye yaa ka pe
jɛn pe kapyere ti kala na.

Mii ye jɛn fyew
(Luki 13.25-27)

21 «Leele mbele fuun pe maa na
yinri we Fɔ, we Fɔ, pe ni fuun ma pe
yaa ka ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi
ni dɛ. Ndɛɛ mbele pe maa na To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na wi nandanwa kala li
piin poro cɛ.
22 Na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn,
lelɛgɛrɛ yaa kanla pye mbe yo fɔ:
We Fɔ, we Fɔ, wè Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
yari leele pe kan ma mɛgɛ ki na. Ma
yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ leele
ni ma mɛgɛ ki na, ma kafɔnŋgɔlɔ
lɛgɛrɛ pye ma mɛgɛ ki na.
23 Kona, mi yaa ka pe pye fɔ: ‹Mii
ye jɛn fyew. *Ye laga na tanla, yoro
kapere pyefɛnnɛ wele.*›†

Yinrɛ shyɛn kansɛnrɛ
(Luki 6.47-49)

24 «Ki kala na, lere ŋa fuun kanla
sɛnrɛ nda mì yo ti logo mbaa tanri
ti na, ki fɔ wi yaa pye paa tijinliwɛ
fɔ wa yɛn, ŋa wùu go ki kan walaga
na.
25 A tisara tì si kaa pan, a lɔrɔ tì yin
fɔ ma toro. A tifɛliŋgbɔrɔ tì gbɔn
ŋgbanga ma ki go ki gbɔn, ɛɛn fɔ,
ki sila to, katugu pàa ki nɔgɔ ki le
walaga na.
26 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ
nda fuun mì yo ti logo, na wii tanga
ti na, wi yaa pye paa tijinliwɛ fu fɔ
wa yɛn, ŋa wùu go ki kan taambugɔ
laga na.
27 A tisara tì si kaa pan, a lɔrɔ tì
yin fɔ ma toro. A tifɛliŋgbɔrɔ tì gbɔn
ŋgbanga ma ki go ki gbɔn. A kì si to.
Ki towo pìla tijanga fɔ jɛŋgɛ.»

Zhezu wi fanŋga ye
(Maki 1.22; Luki 4.32)

† **7:23 7.23:** Yuuro 6.9

28 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi
naga ki sɛnrɛ ti ni, a wi nagalɔmɔ
pì si pe pari.
29 Katugu wi sila pye na pe nari
paa pe lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe yɛn.
Ɛɛn fɔ, wìla pye na pe nari fanŋga
ni.

SƐNTANRA KONAA ZHEZU WI YAWA WE

8

8.1–11.1

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala (Maki 1.40-45; Luki 5.12-16)

1 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa
yanwiga ki go na ma tigi, a janwa
gbɔlɔ là si taga wi na.
2 A yayɛnwɛ fɔ wà si fulo wi tanla,
ma kanŋguuro kan wi jegele, ma
suu pye fɔ: «We Fɔ, na kaa pye maa
ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala
kpoyi.»
3 A Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga ma
jiri wi na, ma sho fɔ: «Mila ki jaa,
sagala kpoyi!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi
yayɛnwɛ pì si kɔ wi na, a wì pye
kpoyi.
4 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Wele!
Maga kaga yo mbe lere kan. Ɛɛn fɔ,
kari ma sɔɔn yɛɛ naga saraga wɔfɔ
wi na. Moyisi wìla saraga ŋga sɛnrɛ
yo, maga wɔ! Ko yaa ki naga lere
pyew wi na fɔ mà sagala kpoyi.»

Zhezu wìla Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wa tunmbyee sagala (Luki 7.1-10)

5 Naa Zhezu wìla ka saa ye wa
Kapɛrinawu, a Ɔrɔmu tara soro-
dasheele tojɛɛ wà si fulo wi tanla,
ma suu yɛnri ma yo fɔ:
6 «We Fɔ, na tunmbyee wi wa ma
sinlɛ wa na go, wì murugu. Wila jɔlɔ
fɔ jɛŋgɛ.»
7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi yaa
saa sagala.»
8 Ɛɛn fɔ, a ki sorodasheele tojɛɛ wì
suu pye fɔ: «We Fɔ, mii daga ma
ye wa na go. Ki kala na, sɛnrɛ pyɔ
nuŋgba yo pe, pa na tunmbyee wi
yaa sagala.
9 Mì ko yo ma, katugu mi jate pele
yɛn na go na. Mi fun sorodasheele
yɛn na yeri. Mi ma wa pye: ‹Kari
wamɛ!› Wi ma kari. Ma wa pye:
‹Pan laga!› Wi ma pan. Mi mala
tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ŋga ki pye!›
Wi maga pye†.»
10 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo sorodasheele tojɛɛ wi yeri, a kì
si to wi yɔn na. A wì si janwa ŋa
wìla pye wi puŋgo na wi pye fɔ:
«Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere
wa ni, ali laga Izirayɛli tara.
11 Mi yɛn naga yuun naga finligi
ye kan, lelɛgɛrɛ yaa ka yiri wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri konaa wa yɔnlɔ
tosaga kɛɛ yeri, mbe sa cɛnsaga lɛ
wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni, mbaa
nii ja Abirahamu naa Izaki konaa
Zhakɔbu pe ni.
12 Ɛɛn fɔ, mbele paa daga Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi ni, pe yaa ka pe wa wa
funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa pe yaa
kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke
kaa jɔlɔgɔ ki kala na.»
13 Kona, a Zhezu wì si soro-
dasheele tojɛɛ wi pye fɔ: «Ta kee ma
go, ki pye ma kan ki yala ma tagawa
pi ni!»
Ki wagati nuŋgba wi ni, a soro-
dasheele tojɛɛ wi tunmbyee wì si
sagala.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala (Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)

14 Kona, a Zhezu wì si kari wa
Pyɛri go, mɛɛ saa Pyɛri wi jɔ nɔ wi
ta sinlɛsaga. Witiwɛrɛwɛ pìla pye wi
na.
15 A Zhezu wì si jiri jɛlɛ wi kɛɛ ki
na. A wi witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A wì
si yiri nɛɛ wi kala yɔngɔ.
16 Naa ki yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a pè
si pan yinnɛ tipegele fɛnnɛ lɛgɛrɛ ni
Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì sigi yinnɛ
tipegele ke purɔ ma ke wɔ ki leele

† **8:9 8.8-9:** Ko ki naga ma yo sorodasheele tojɛɛ wìla ki jɛn ma yo Zhezu wi yɛn lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

pe ni wi sɛnyoro ti fanŋga na, ma yambala pe ni fuun pe sagala fun.
17 Wìla ko pye ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla sɛnrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Wì we yandegere ti lɛ, ma we yama pi laga we na.*»†

Kìla pye leele pele nawa pe taga Zhezu wi na (Luki 9.57-62)

18 Naa Zhezu wìla kaa wi yɛɛ yan janwa gbɔlɔ lùu maga, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye ma yo pe lɔgbɔgɔ ki kɔn pe kari wa ki kɛɛ ŋga na!
19 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà si fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ: «Nagafɔ, ma kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»
20 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yɛn kombokara ti yeri, sere yɛn sannjɛrɛ ti yeri fun. Ɛɛn fɔ, Lere wi Pinambyɔ, sinlɛsaga woro wo yeri wi sinlɛ wi wogo.»
21 Wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, a lere wa suu pye fɔ: «We Fɔ, ki yaga mbe sanla to wi le gbɛn!»
22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na, ma gboolo† pe yaga wa paa pe gboolo pe nii.»

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ yerege (Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

23 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni.
24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yinrigi na tɔnmɔkɔrɔ ki tɔnni. Ɛɛn fɔ, ko sanga wo ni, Zhezu wìla pye na wɔnlɔ.
25 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla maa yɛn, ma suu pye fɔ: «We Fɔ, we shɔ! We yaa ku!»
26 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ fyɛ? Ye tagawa pi ta ma kologo!»
Kona, a wì si yiri, mɛɛ para ŋgbanga lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifɛɛrɛ ti na. A tì si yere yɛw.
27 A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Yiŋgi lere cɛnlɛ wi ŋa yɛɛn, ali yɛrɛ tifɛɛrɛ to naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni, tìla wi sɛnrɛ ti nuru?»

Zhezu wìla yinnɛ tipegele fɛnnɛ shyɛn sagala (Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

28 Naa Zhezu wìla kaa gbɔn wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, wa Gadara tara, a nambala shyɛn si yiri fanra ta ni nɛɛ wi finli. Yinnɛ tipegele la pye pe ni. Pàa pye ma wɛli jɛŋgɛ, fɔ lere na yɛnlɛ mbege konɔ li lɛ.
29 A pe nɛɛ jɔrɔgi fɔ: «Yiŋgi maa jaa we yeri, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ! Ma pan mbe we jɔlɔ wagati ŋa wì tɛgɛ wi yɛgɛ wi le!»
30 Wa yɛgɛ jɛnri, cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye wa, na pe yaakara lagajaa.
31 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri maa pye fɔ: «Na kaa pye ma yaa we purɔ mbe we wɔ laga ki nambala mbele pe ni, we torogo we sa ye wa ki cɛɛlɛ ŋgbelege ŋga ki ni!»
32 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee!»
A yinnɛ tipegele kè si wɔ ki nambala shyɛn pe ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe ni. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a cɛɛlɛ pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga ki go na, ma tigi wa ki tigiwɛn pi ni, mɛɛ toori wa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni ma ku.
33 A cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pè si fe ma kari wa cagbɔgɔ. Ŋga kìla pye, mɛɛ saa ki yɛgɛ yo ma leele pe kan, ma pinlɛ ŋga kìla pye yinnɛ tipegele fɛnnɛ pe na ki ni.
34 Kì kaa pye ma, a ca woolo pe ni fuun pè si yiri, mɛɛ kari sa Zhezu wi fili. Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu yɛnri ma yo wi yiri wa pe tara.

9

Zhezu wìla murugu wa sagala (Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)

† **8:17 8.17:** Eza 53.4 † **8:22 8.22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye ndɛɛ pè ku li yɛgɛ na, pe yaga paa gboolo pe nii.

1 Kona, a Zhezu wì si nuru naa ma
ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ lɔgbɔgɔ
ki kɔn ma sɔngɔrɔ wa wi ca.
2 A leele pèle si pan murugu wa
ni wi kɔrɔgɔ, wìla pye ma sinlɛ
sinlɛyaraga na. Naa Zhezu wìla kaa
ki leele pe tagawa pi yan, a wì si
murugu wi pye fɔ: «Na pyɔ, kotogo
le ma yɛɛ ni! Ma kapere ti kala yaga
ma na.»
3 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo
ma, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pele nɛɛ
ki jate wa pe nawa na yuun fɔ: «Ki
naŋa ŋa yɛɛn, wila Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki jogo.»
4 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe nawa
jatere wi jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi
na, a ye nɛɛ ki jatere pere nda ti
piin?
5 Ki sɛnrɛ shyɛn nda ti ni, titiin
yowo pi yɛn ma tanla ma wɛ, mbe
yo fɔ: Ma kapere ti kala yaga ma na,
nakoma yiri maa tanri we†?
6 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ Lere
wi Pinambyɔ yawa yɛn wi ni laga
tara ti na, mbaa leele pe kapere ti
kala yari pe na.»

Kona, a wì si murugu wi pye fɔ:
«Yiri naayeri, mɔɔ sinlɛyaraga ki lɛ
maa kee ma go!»

7 A naŋa wì si yiri, mɛɛ kari wi go.
8 Naa janwa wìla kaa ki yan ma,
a wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
gbogo, katugu lìgi fanŋga cɛnlɛ ŋga
ki kan leele pe yeri.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Matiye wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ (Maki 2.13-17; Luki 5.27-32)

9 Kona, a Zhezu wì si yiri lema,
mɛɛ kari. Wi torosaga, a wì si naŋa
ŋa pàa pye na yinri Matiye wi yan
cɛnsaga wa nizara shɔ go ki ni. Wi
tunŋgo pyesaga ko layi. A Zhezu wì
suu pye fɔ: «Matiye, yiri ma taga na
na, ma pye na fɔrɔgɔfɔ.»

A wì si yiri, mɛɛ taga wi na.
10 Naa Zhezu wìla ka saa cɛn
wa Matiye wi go na nii, a nizara
shɔfɛnnɛ naa kapere pyefɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ si saa cɛn na nii Zhezu wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
11 Naa Fariziye pàa kaa ko yan ma,
a pè si Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye
fɔ: «Naga yɛn ma, yiŋgi na, a ye
Nagafɔ wi nɛɛ nii nizara shɔfɛnnɛ
poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni?»
12 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ ti logo pe
yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Leele mbele pe
yɛn ŋgbaanla poro na la wɛrɛ pyefɔ
jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe maa
wɛrɛ pyefɔ jaa.
13 Ye kari ye saga sɛnrɛ nda ti kɔrɔ
wi lagaja, fɔ: ‹*Mbaa leele yinriwɛ
taa ko mila jaa, mi woro na yaayoro
saraga jaa.*›† Katugu mii pan mbe
leele mbele paa pe yɛɛ jate pe sin
poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ
poro mì pan mbe yeri.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ (Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)

14 Kona, Zhan Batisi wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi
tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
na woro naa Fariziye pe ni, we maa
yeŋge nii wagati lɛgɛrɛ na, ma si
yala mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ
yeŋge le?»
15 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ye nawa po ni jayire nɔgɔ,
japɔlɔ wi wɛnnɛ pe mbe ya yɛgɛ san
mbe poro naa japɔlɔ wi ni pe ta laga
nuŋgba wi le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ,
wagati wa wa na paan, pe yaa ka
japɔlɔ wi wɔ le pe sɔgɔwɔ, kona,
pa pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn
paa mi naa na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we
wogo ki yɛn.)
16 «Lere na parisanfɔnŋgɔ yɔli
parilɛgɛ na. Na ma kaga pye
ma, parisanfɔnŋgɔ ki ma parilɛgɛ
ki kanŋgeyɛgɛ ka wali maga laga.
Kona, ki walisaga ki ma gbɔgɔ ma
serege.

† **9:5 9.5:** Zhezu wìla pye naga nari fɔ mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri. † **9:13 9.13:** Oze 6.6; Yomi 21.3

17 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ
kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye
ma, ti ma walagi, sinmɛ pi ma wo,
kashara ti ma jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe ma
sinmɛ tipiriwe pi le sɛlɛgɛ kashara
fɔnndɔ ni. Kiga pye ma, ti shyɛnmɛ
ti mɛɛ koro jɛndɛ†.»

Zhufuye to wa sumborombyɔ konaa jɛlɛ ŋa wìla jiri Zhezu wi derege ki na (Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

18 Ma Zhezu wi ta wìla pye naga
sɛnrɛ ti yuun bere, a Zhufuye to
wà si fulo wi tanla, ma kanŋguuro
kan wi jegele ma suu pye fɔ: «Na
sumborombyɔ wì ku yɛɛn fɔɔnfɔɔn
ŋga na. Ɛɛn fɔ, shokari ma sɔɔn kɛɛ
ki taga wi na, pa wi yaa yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni!»

19 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe ni, pè si yiri, mɛɛ taga wi na.

20 Jɛlɛ wà la pye wa, kasanwa
wogo yama la pye wi na. Pìla yɛlɛ
kɛ ma yiri shyɛn ta wi na. A wì si
fulo Zhezu wi tanla wa wi puŋgo na,
mɛɛ jiri wi derege yɔn ki na.

21 Katugu wìla ki jate wa wi nawa
ma yo fɔ: «Na ŋga ya jiri wi
yaripɔrɔ to na jɛnri okɛ, pa mi yaa
sagala.»

22 A Zhezu wì si kanŋga ma wele,
mɛɛ wi yan, ma suu pye fɔ: «Na
sumborombyɔ, kotogo le ma yɛɛ ni!
Katugu ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»

Le ki wagati nuŋgba wi ni, a ki jɛlɛ
wì si sagala.

23 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla
ka saa ye wa Zhufuye to wi go, ma
wegele winfɛnnɛ pe yan pè gbɛgɛlɛ
mbe gboo wi le, naa janwa wi ni wila
tinni ŋgbanga,

24 a wì si pe pye fɔ: «Ye yiri laga
funwa na! Sumborombyɔ wii ku.
Ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ win.»

Kona, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na.

25 Naa pàa kaa janwa wi yirige
wa funwa na, a Zhezu wì si ye
wa yumbyɔ wi ni, mɛɛ saa sum-
borombyɔ wi yigi wi kɛɛ ki na. A
wì si yɛn mɛɛ yiri ma yere.

26 A ki tinmɛ pì si jaraga wa ki tara
ti lagapyew.

Zhezu wìla fyɔɔnlɔ shyɛn sagala

27 A Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ
kari. Wi torosaga, a fyɔɔnlɔ shyɛn
si taga wi na, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ:
«Davidi setirige pyɔ we yinriwɛ ta!»

28 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa
go, a fyɔɔnlɔ pè si fulo wi tanla. A
wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ye taga ki
na ma yo mbe ya mbe ye yɛngɛlɛ ke
yɛngɛ le?»

A pè sho: «Ee, We Fɔ.»

29 Kona, a Zhezu wì si jiri pe
yɛngɛlɛ ke na, ma sho fɔ: «Ki pye
ye kan, ki yala ye tagawa pi ni!»

30 A pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ. A
Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni,
ma yo fɔ: «Ye wele! Yaga ka ti lere
kpɛ mbege jɛn!»

31 Ɛɛn fɔ, a pè si kari, mɛɛ saa na
Zhezu wi sɛnrɛ yuun wa ki tara ti
lagapyew.

Zhezu wìla naŋa bombo wa sagala

32 Fyɔɔnlɔ mbele pàa sagala, naa
paa kaa na kee, a leele pè si pan
naŋa bombo wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ.
Yinnɛ tipele làa pye wi ni.

33 Naa Zhezu wìla kaa ki yinnɛ
tipele li purɔ mali wɔ naŋa wi ni, a
wi nɛɛ para. Kìla janwa wi ni fuun
wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «We fa
ŋga ki cɛnlɛ ka yan laga Izirayɛli
tara ti ni gbɛn!»

34 Ɛɛn fɔ, a Fariziye pe nɛɛ yuun
fɔ: «Yinnɛ tipegele to wo wila
fanŋga kaan wi yeri, a wi nɛɛ yinnɛ
tipegele ke puro na ke woo leele pe
ni!»

Janwa wi yinriwɛ la Zhezu wi ta

35 Zhezu wìla pye na cagbɔrɔ to
naa kapire ti ni fuun ti yanri na toro,
na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni
wa pe shɛriyinrɛ ti ni. Wìla pye

† **9:17 9.16-17:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ.

na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari leele pe kan, na yambala naa yandeele pe ni fuun pe sagala.
36 Janwa ŋa fuun Zhezu wìla pye na yaan, wi yinriwɛ la pye naa taa, katugu ki leele pàa te, a pe jatere wì piri pe na paa *simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ woro pe na.*†
37 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yarilire nda ti yaa kɔn, ti yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ tunmbyeele pe woro ma lɛgɛ.
38 Ki kala na, ye kɛrɛfɔ wi yɛnri wi tunmbyeele lɛgɛrɛ torogo wa kɛrɛ pe saa yarilire ti kɔn.»

10

Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn wele
(Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

1 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri, mɛɛ fanŋga kan pe yeri, paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni. Paa yama naa yandewe pi ni fuun pi koo.
2 Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn pe mɛrɛ ti nda: Ki koŋgbanŋga Simɔ ŋa pàa pye na yinri Pyɛri, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire; naa Zebede pinambiile shyɛn Zhaki naa Zhan;
3 naa Filipu, naa Baritelemi, naa Toma, naa Matiye. Wo la pye faa nizara shɔfɔ; naa Alife pinambiile shyɛn Zhaki naa Tade;
4 naa Simɔ Zelɔti, konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wìla kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wìla wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn pe tun
(Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

5 A Zhezu wì sigi nambala kɛ ma yiri shyɛn pe tun, ma pe pye fɔ: «Leele mbele pe woro Zhufuye, yaga kaa kee poro kɔrɔgɔ. Yaga ka ye Samari tara ca ka ni!
6 Ɛɛn fɔ, yaa kee Izirayɛli tara woolo poro kɔrɔgɔ, poro mbele pe yɛn paa simbaala yɛn, mbele pè puŋgo we.
7 Na ye kaa kee, yaa ki yari leele pe kan, yaa yuun fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pì yɔngɔ.›
8 Yaa yambala pe sagala, yaa gboolo pe yɛnni yaa pe yinrigi wa kunwɔ pi ni! Yaa yayɛnwɛ fɛnnɛ pe sagala kpoyi! Yaa yinnɛ tipegele ke puro yaa ke woo leele pe ni! Yège ta waga, yoro fun yaa ki kaan waga!
9 Yaga ka tɛ, nakoma warifuwe, naa penjara tunmɔɔrɔ le ye yɛɛ go na!
10 Yaga ka cana karikasha lɛ, nakoma deere shyɛn, naa sawira, naa gbɔtangala; katugu tunmbyee wi ma daga paa wi kaan wila nii.
11 «Na yaga sa ye ca o ca, cagbɔgɔ yi o, kapige yi o, ye lejɛnŋɛ ja, ŋa wi mbe ye yigi we, ye sa tugu wo na! Ye koro wa wi yeri fɔ ye karipilige ki sa gbɔn!
12 Yaga ye go ŋga fuun ni, ye go fɛnnɛ pe shari ye yo fɔ: Yɛyinŋge ki pye ye ni!
13 Na ki go woolo paga yɛnlɛ mbe ye yaara wɔ, ye yɛyinŋge sharaga ki koro pe ni. Na paga si je mbe yo pe se ye yaara wɔ, ye yɛyinŋge sharaga ki sɔngɔrɔ ye na.
14 Na pee yɛnlɛ mbe ye yaara wɔ, nakoma mbe logo ye yeri go ka ni, nakoma ca ka ni wi yo, ye kari ye wɔ wa ki laga ki ni! Ye karisaga ye ye tɔɔrɔ gbanŋgban† wi pɛ yoo wo wa ki laga ki na.
15 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Sodɔmu ca naa Gomɔri† ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ki ca woolo pe wogo ki na.

Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa pan puŋgo na ki sɛnrɛ
(Maki 13.9-13; Luki 21.12-17)

16 «Ye wele, mi yɛn na ye tunnu paa simbaala yɛn wa kombokara ti

† **9:36 9.36:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17 † **10:14 10.14:** Pe tɔɔrɔ gbanŋgban pe yaa wi pɛpɛ mboo wo wa, mbege naga fɔ ki ca woolo pè kapege pye. † **10:15 10.15:** Zhenɛ 19.12-25; Zhude 7

sɔgɔwɔ. Ye pye tijinliwɛ ni paa wɔɔrɔ ti yɛn! Ye pye pɔw paa ca keteŋgele ke yɛn!
17 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn leele pe ni, katugu pe yaa kaa ye nii kiti kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ, mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa pe shɛriyinrɛ ti ni.
18 Pe yaa kaa kee ye ni wa gbo-foronɛriye poro naa wunlumbolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ na mɛgɛ ki kala na, jaŋgo ye ta yanla sɛrɛya wi yo poro naa leele mbele pe woro Zhufuye pe yɛgɛ na.
19 Na paga kaa kee ye wa kiti kɔnsaga sanga ŋa ni, ye jatere wiga ka piri ye sɛnyoro to naa ye paralɔmɔ pi kala na. Ki wagati nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ye yaa ka yo, ti yaa ka tigi wa ye nawa.
20 Katugu yoro ma ye yaa kaa para. Ɛɛn fɔ, ye To Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ lo li yaa kaa para wa ye yɔn.
21 «Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile jate pe nii kɛɛ pe ta pe pe gbo. Ko nuŋgba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi pe sevɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbaa pe kaan pe pe gbo.
22 Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na mɛgɛ ki kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun wi yɛɛ ni sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ.
23 Na paga kaa ye jɔlɔ ca ka ni, ye fe ye kari ka yɛgɛ ni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanni ye sa yo ye toro Izirayɛli tara ca pyew ki ni, pa Lere wi Pinambyɔ wi yaa pan.
24 «Lekɔlipyɔ wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ wi nagafɔ wi na. Tunmbyee fun wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ wi kundigi wi na.
25 Lekɔlipyɔ wi kɔ wowi ŋa wi pye paa wi nagafɔ wi yɛn. Tunmbyee fun, wi kɔ wowi ŋa wi pye paa wi kundigi wi yɛn. Na pe kaa na sege ki to wo yinri Beyɛzebuli, mɛrɛ nda pe ya taga wi sege woolo poro na, to yaa pe mbe wɛ.

Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ (Luki 12.2-7)

26 «Yaga kaa fyɛ leele pe yɛgɛ! Katugu kagala ŋgele fuun ke yɛn ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ŋgele fuun ke yɛn ŋgundo, koro ke ni fuun yaa ka jɛn.
27 Nda mila yuun ye kan laga wɔwɔ pi ni, yaa ti yuun kpeŋgbeleŋgbe. Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda fuun pe maa yuun wa ye nuŋgbogolo, yaa ti yari ŋgbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ wa we.
28 Mbele pe ma lere wi gbo, paa si ya yaraga ka pye wi yinnɛ li na, yaga kaa poro fyɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na li mbe ya wire to naa yinnɛ li ni ti jɔgɔ wa jaganama wi ni, yaa lo fyɛ.
29 Paa karikaŋgala shyɛn pɛrɛ tama nuŋgba na wi le? Ma si yala, ali li nuŋgba na to tara, na ye To Yɛnŋɛlɛ li sigi jɛn. (Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn.)
30 Yoro wo na, Yɛnŋɛlɛ lì ye yinzire jate ti yɔn ki jɛn.
31 Ki kala na, yaga kaa fyɛ! Ye kayɔngɔ kì wɛ karikaŋgala lɛgɛrɛ na.

Mbe taga Zhezu wi na, nakoma mbe je wi na (Luki 12.8-9)

32 «Lere ŋa fuun kaga yo leele pe yɛgɛ na mbe yo wi yɛn na kɔrɔgɔ, pa mi fun mi yaa kaga yo na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛgɛ na mbe yo ki fɔ wì pye na woo.
33 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka je na na leele pe yɛgɛ na, mi fun mi yaa ka je ki fɔ wi na na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛgɛ na.

Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na (Luki 12.51-53; 14.26-27)

34 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yɛyinŋge mì pan ma kan laga tara ti ni dɛ! Yɛyinŋge ma mì pan ma kan, ɛɛn fɔ, malaga yi.
35 Yɔn mbafinliwɛ mì pan mbe le pinambyɔ wo naa wi to pe sɔgɔwɔ, naa sumborombyɔ wo naa wi nɔ pe sɔgɔwɔ, konaa pijɔ wo naa wi najɔ pe sɔgɔwɔ.
36 Lere wi go woolo jate poro pe yaa ka pye wi mbɛnfɛnnɛ wele.

37 «Lere ŋa fuun wi to, nakoma
wi nɔ wì ndanla ma wɛ mi na, wo
si daga mbe pye na woo. Lere
ŋa fuun wi pinambyɔ, nakoma wi
sumborombyɔ wì ndanla ma wɛ mi
na, wo si daga mbe pye na woo.
38 Lere ŋa suu tiparaga ki tugo†,
mbe taga na na, wo si daga mbe pye
na woo.
39 Lere ŋa kaa ki jaa mboo yin-
wege ki ta, wo yaa ki la. Ɛɛn fɔ, lere
ŋa ka suu yinwege ki la na kala na,
wo yaa kaga ta.

Tɔnli tawa sɛnrɛ
(Maki 9.41)

40 «Lere ŋa fuun ka ye yigi jɛŋgɛ,
muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa
fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan
tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.
41 Lere ŋa fuun ka Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, tɔnli ŋa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ma ta, wo
cɛnlɛ ki fɔ wi yaa ka ta fun. Lere
ŋa fuun ka Yɛnŋɛlɛ li lesinŋɛ wa
yigi jɛŋgɛ, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li
lesinŋɛ, tɔnli ŋa Yɛnŋɛlɛ lesinŋɛ wi
ma ta, wo cɛnlɛ ki fɔ wi yaa ka ta
fun.
42 Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, lere ŋa fuun ka tɔnyinmɛ
jɛnɛ nuŋgba jate kan ki piile
tunmɔmbɔlɔ mbele wa yeri, katugu
wi yɛn na fɔrɔgɔfɔ, wo yaa kaa tɔnli
wi ta.»

11

1 Naa Zhezu wìla kaa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe
naga ki sɛnrɛ ti ni ma saa kɔ, a wì si
yiri lema, ma kari mbe saa leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, mbaa ti yari
pe kan wa ki tara nuŋgba ti cara ti
ni.

Zhan Batisi wo
naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sɛnrɛ
(Luki 7.18-35)

2 Ma Zhan Batisi wi ta wa kaso,
a wì si Kirisi wi kapyegele ke sɛnrɛ
logo. Kì kaa pye ma, a wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pele tun wa Zhezu wi
yeri
3 a pè saa wi yewe ma yo fɔ:
«Shɔfɔ ŋa pòo sɛnrɛ yo ma yo wi
yaa pan wowi mboro lee, nakoma
we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?»
4 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ŋga yaa yaan konaa ŋga yaa
nuru, ye saga yɛgɛ yo ye Zhan wi
kan. Yoo pye fɔ:
5 ‹Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ
fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ. A Yayɛnwɛ
fɛnnɛ pè sagala. A nuŋgbojiile
paa nuru. A gboolo paa yɛnni na
yinrigi wa kunwɔ pi ni. *A Yɛnŋɛlɛ li*
Sɛntanra ti yɛn na yari fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe kan.†
6 Lere ŋa suu tagawa pi je mbe
laga na na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!›
»
7 Naa Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa
kaa sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì
si sɛnrɛ ti lɛ, nɛɛ para janwa wi
ni Zhan wi kanŋgɔlɔ, na yuun fɔ:
«Yiŋgi yàa kari sa wele wa gbinri wi
ni? Gbagara kanŋgaga ŋga tifɛlɛgɛ
maa gbɔɔn naga yɛgɛ ko kayi yàa
kari sa wele wi le? Ayoo.
8 Kì pye ma, ambɔ yàa si kari
sa wele? Lere wa, ŋa wùu yɛɛ
pɔ paara tiyɔnrɔ ni wi le? Ayoo.
Katugu mbele pe maa pe yɛɛ poo
paara tiyɔnrɔ ti ni, pe ma pye wa
wunlumbolo yinrɛ ti ni.
9 Ɛnhɛn, yiŋgi yaa si saa wele?
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lawi wi le?
Ee, mì yo ma dɛ. Mi yɛn naga yuun
ye kan, fɔ wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ na.
10 Ko Zhan wo sɛnrɛ Yɛnŋɛlɛ làa
yo wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:
Wele, mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa
ma yɛgɛ,
wi sɔɔn kologo ki yɛngɛ ma kan.†
11 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, sɛnwee piile mbele fuun jɛɛlɛ
pè se, wa kpɛ fa yiri wa pe ni, ŋa wi
yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan Batisi wi na.
Ɛɛn fɔ, wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi

† **10:38 10.38:** ***Mbe tiparaga ki tugo:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ma jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ.** † **11:5 11.5:** Eza 61.1 † **11:10 11.10:** Mala 3.1; Eza 40.3

ni, ŋa wi yɛn pe ni fuun jɛɛ, wo yɛn
legbɔɔ ma wɛ Zhan wi na.
12 Maga lɛ wa Zhan Batisi Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ yowo pi na fɔ ma pan ma gbɔn
nala, paa ki ŋgbanga mbe ye wa
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni, mbele
pè ŋgban ki na poro, paa ki lagajaa
mboo ta.
13 Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro
naa Moyisi lasiri sɛwɛɛlɛ pè para
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki na fɔ
ma pan ma gbɔn Zhan wagati wi na.
14 Na ye mbe yɛnlɛ mbe taga na na,
yege jɛn ye yo fɔ Eli ŋa pàa wi panga
ki yari, Zhan wo lawi we†.
15 Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke
jan wila nuru.

16 «Mbe ya mbe nala pilige woolo
pe taanla ambɔ ni? Ye wele! Pe
yɛn paa piile yɛn. Pe yɛn ma cɛn
wa katogo, nɛɛ jɔrɔgi naga yuun pe
nimbiile pe kan fɔ:
17 ‹Wàa wegele win ye kan ye ta
ye yɔ, yee yɔ. A wè kunwɔ yuuro
kɔ, yee gbele.›
18 Ko ki naga ma yo Zhan Batisi
na wìla pan, wi sila pye na yaakara
kpayi kaa, wi sila si pye na sinmɛ
woo. A pè yo fɔ yinnɛ tipele lì ye wi
ni.
19 Lere wi Pinambyɔ wo kaa pan
na nii na woo, a pè sɔngɔrɔ naa
ma yo fɔ: ‹Ye wele! Ŋa wo pan
ma koro na nii na woo, ma pye
nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere
pyefɛnnɛ pe wɔnlɔ.› Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
li tijinliwɛ pe maa jɛn ma yo pì sin
li kapyegele koro fanŋga na.»

Cara nda tìla je mbe logo Zhezu wi yeri (Luki 10.13-15)

20 Kona, Zhezu wìla wi kafɔnŋgɔlɔ
ke lɛgɛrɛ pye cara nda ni, a wi nɛɛ
para ki cara ti woolo pe na, katugu
pe sila pe kapere ti jɛn mberi yaga.
Wìla pe pye fɔ:
21 «Yoro Korazɛn ca fɛnnɛ wele,
jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro Beti-
sayida ca fɛnnɛ fun, jɔlɔgɔ yɛn
ye wogo! Katugu ndɛɛ ki pye
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri,
pa kè ja pye wa Tiri ca naa Sidɔn ca
woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, anmɛ kì gbɔn
yɛɛn pe kashara lele pe yɛɛ na, ma
pe yɛɛ piligi wa cɔnrɔ ti ni mbege
naga fɔ paa jaa mbe pe kapere pyege
ki yaga.
22 Ki kala na, mila ki yuun ye kan,
na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Tiri
ca naa Sidɔn ca woolo pe jɔlɔgɔ ki
yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.
23 Yoro Kapɛrinawu ca woolo fun,
ye nawa po ni pe yaa ka ye yirige
mbe gbɔn fɔ wa yɛnŋɛlɛ na wi le?
Ayoo dɛ, pe yaa ka ye tirige fɔ
wa kuulo tara; katugu ndɛɛ ki pye
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri
pa ke pye wa Sodɔmu ca,† anmɛ ki
ca ki wa ali ma pan ma gbɔn nala
na.
24 Ki kala na, mila ki yuun ye
kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn,
Sodɔmu ca woolo† pe jɔlɔgɔ ki yaa
ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.»

Yaa paan na kɔrɔgɔ ye wogosaga ta (Luki 10.21-22)

25 Ki wagati wi ni, a Zhezu wì
sho naa fɔ: «Na To, mboro ma yɛn
naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma
shari, katugu ŋga mà lara dunruya
kajɛnmbɛlɛ poro naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ
pe na, màga pye maga naga piile
tunmɔmbɔlɔ† poro na.
26 Na To mà ko pye ma, katugu ko
kɔ̀ɔn ndanla.
27 «Na To wì yaraga pyew ki le
na kɛɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ wi
jɛn, ndɛɛ wi To wo nuŋgba. Lere
kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ
wo nuŋgba, konaa leele mbele
Pinambyɔ wi yɛn na jaa mboo To wi
naga pe na we.

† **11:14 11.14:** Mala 3.23 † **11:23 11.23:** Zhenɛ 19.22-25 † **11:24 11.24:** Sodɔmu ca woolo pe kapere tìla gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ a lì ki ca ki tɔngɔ. Zhenɛ 19.24-28; Zhude 7 † **11:25 11.25:** ***Piile tunmɔmbɔlɔ:*** **Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnŋɛlɛ wogo ki jɛn mbe wali ki na we.**

28 «Yaa paan na kɔrɔgɔ, yoro
mbele fuun yè tugo konaa ma te ye
tuguro ti ni. Mi yaa ti laga ye go na,
mbe wogosaga kan ye yeri.
29 Yanla tunŋgo pyetige ki tugo
paa falinɛrɛ yɛn. Ye pye na
fɔrɔgɔfɛnnɛ, katugu nandanwa fɔ
wi mi, mi si yɛn pɔw. Kiga pye
ma, pa ye yaa wogosaga ta wa ye
yinwege ki ni.
30 Katugu na tunŋgo pyetige ki
tugulo si ŋgban, tuguro nda mi yaa
si kan ye yeri tii nugu.»

12

Zhezu wi yɛn cɛnpilige ki Fɔ (Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)

1 Ko puŋgo na naa, Zhezu wìla pye
na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa Zhu-
fuyecɛnpilige ka ni, ma yala fuŋgo
la pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A pe
nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn
na ke tunrugu na ke pyɔ wi woo naa
kaa†.
2 Fariziye mbele pàa pye le, naa
pàa kaa ki yan ma, a pè si Zhezu
wi pye fɔ: «Wele! Kala na lii daga
mbaa piin cɛnpilige ki ni, lo ma
fɔrɔgɔfɛnnɛ paa piin!»
3 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ:
«Ŋga Davidi wìla pye pilige ka ni
wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ma yala
fuŋgo la pe yigi, ye sigi kara mbege
yan wi le?
4 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni,
wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, buru
ŋa pàa wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri,
ma wa ka, wo ŋa wi sila daga pe
wa ka, kaawɔ saraga wɔfɛnnɛ poro
nuŋgba†.
5 Nakosima, ye sigi kara wa lasiri
sɛwɛ wi ni mbege yan fɔ saraga
wɔfɛnnɛ pe maa cɛnpilige ki jogo
tunŋgo ŋga pe maa piin wa shɛrigo
gbɔgɔ† ki kala na, ma si yala, pe
woro na jate ki jɔgɔfɛnnɛ.
6 Mila ki yuun ye kan, wa yɛn laga
ŋa wì gbɔgɔ ma wɛ shɛrigo gbɔgɔ ki
na.
7 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na
sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ: ‹*Leele
yinriwɛ taga ko mila jaa, mi woro na
yaayoro saraga jaa,*› † ki pye ndɛɛ
ki sɛnrɛ yeri kɔrɔ jɛn, ye se jɛn naa
leele mbele pe yɛn jɛrɛgisaga fu pe
jɛrɛgi.
8 Katugu Lere wi Pinambyɔ wi yɛn
cɛnpilige ki Fɔ!»

Zhezu wìla naŋa wa sagala, wi kɛɛ kìla shɔ wi na (Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)

9 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri
lema, mɛɛ saa ye pe shɛrigo ka ni.
10 Naŋa wà la pye wa, wi kɛɛ
nuŋgba la shɔ wi na. Leele mbele
pàa pye wa, a pè si Zhezu wi yewe
ma yo fɔ: «Ki daga lere wa mbe lere
sagala cɛnpilige ni le?» Pàa ko yo
ma, mbe ta mbe baga wi na mbe yo
wi kapege pye.
11 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Wiwiin wi yɛn laga ye ni, na
sumbyɔ nuŋgba ka pye wi yeri, wiga
to wetijugo ka ni cɛnpilige ki ni, wi
se saa wɔ wa?
12 Ma si yala, lere wo wɛ sumbyɔ
wo na pew! Ki kala na, ki daga paa
kajɛŋgɛ piin cɛnpilige ki ni.»
13 Kona, a wì si naŋa wi pye fɔ:
«Ma kɛɛ ki sanga!»
A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga. A kì
si sagala kpoyi, mɛɛ pye paa sanŋga
ki yɛn.
14 A Fariziye pè si yiri ma saa pe
yɛɛ yan, paa yɛgɛ ŋga na pe yaa ki
pye, mbe ta mbe Zhezu wi gbo we.

Tunmbyee ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ

15 Naa Zhezu wìla kaa ki wogo ki
jɛn, a wì si yiri wa ki laga ki na nɛɛ
kee, a lelɛgɛrɛ si taga wi na. A wì si
yambala pe ni fuun pe sagala,
16 ma sigi yo maga ŋgban pe ni,
ma yo wi yɛn lere ŋa cɛnlɛ, paga kaa
naga.
17 Ko la pye ma, janŋgo sɛnrɛ nda
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla
yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
18 *Na tunmbyee ŋa mì wɔ, wi ŋa.*

† **12:1 12.1:** Dete 23.25 † **12:4 12.4:** 1 Sami 21.3-6; Ɛki 25.30; Levi 24.5-9 † **12:5 12.5:** Nɔmbu 28.9 † **12:7 12.7:** Oze 6.6

Wi yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Wi kala lìlan ndanla jɛŋgɛ.
Mi yaa kanla Yinnɛ li tirige wi na.
Wi yaa kaa na kiti kɔngɔ ki yari
cɛngɛlɛ woolo pe kan.
19 *Wi se ka kendige wɔ lere ni, wi se*
kaa gbanla lere na.
Pe se kaa yogo logo wa koŋgolo ke
ni.
20 *Wi se ka gbagara kanŋgala na lì*
kunnu li kaari.
Wi se ka fitanla ŋa wi yɛn na finri wi
figi.
Wi yaa ka ko pye ma, jaŋgo ŋga ki
yɛn ma sin, ki sa cew ta.
21 *Cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa ka*
pe jigi wi taga wi na.†

Zhezu wi fanŋga kì wɛ Sɔtanla wi wogo ki na (Maki 3.22-30; Luki 11.14-23)

22 Kona, a pè si kari naŋa wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ, wìla pye fyɔɔn konaa bombo, katugu yinnɛ tipele la pye wi ni. A Zhezu wì suu sagala. A wì ya na para, na yaan.
23 Kìla janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Naga yɛn ma, Davidi setirige pyɔ wo si ma ŋa yɛɛn?»
24 Ɛɛn fɔ, naa Fariziye pàa kaa ki logo janwa wi yeri, a pè sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni yinnɛ tipegele to Beyɛzebuli wo fanŋga na.»
25 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi jɛn, a wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki wunluwɔ pi ma jɔgɔ. Ca o ca, nakoma sege o sege ki leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki ma jɔgɔ.
26 Sɔtanla fun, na wi kaa wi woolo pe puro, kona, wi yɛn na wiin wi yɛɛ ni. Pa wi wunluwɔ pi se ya cɛn.
27 Na kaa pye mi maa yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni Beyɛzebuli wo fanŋga na, ambɔ wi maa fanŋga kaan ye woolo poro yeri pe ma sila ke puro na ke woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe yɛn ye kiti kɔnfɛnnɛ wele.
28 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ lo fanŋga na mila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì gbɔn laga ye na makɔ.
29 «Lere se ya ye leŋgbaan wa go mboo kɛɛ yaara ti lɛ, na wii keli mboo pɔ gbɛn. Na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun ti lɛ.
30 Ki kala na, na lere ŋa woro na ni, mi yɛn ma wo mbɛn. Lere ŋa woro nala sari mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi.
31 Ko kì ti mila ki yuun ye kan fɔ kapere nda leele paa piin, naa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ŋga paa jogo, ti ni fuun ti yaa ka kala yaga pe na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na.
32 Lere ŋa ka sɛnpere yo Lere wi Pinambyɔ wi na, ki kapege ki yaa ka kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka sɛnpere yo Yinnɛkpoyi li na, ki kapege ki se kala yaga wi na laga ki dunruya ŋa wi ni, ki se si kala yaga wi na goto.

Tige ko naa ki pyɔ (Luki 6.43-45)

33 «Na tige ki ka pye jɛŋgɛ, ki pyɔ wi ma pye jɛnŋɛ. Na tige ki ka si tijanga, ki pyɔ wi ma tijanga; katugu tige ki ma jɛn ki pyɔ wo na.
34 Mɛɛrɛ pire wele dɛ! Yoro mbele ye yɛn ma pe yɛɛn, ye mbe ya mbaa sɛnjɛndɛ to yuun mɛlɛ? Katugu lere wi nawa piga yin yaraga ŋga ni, ko wi yɔn ki maa yuun.
35 Lejɛnŋɛ we, wi maa yarijɛndɛ woo na yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti ni. Ɛɛn fɔ, lepee we, wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere ti ni.
36 Mila ki yuun ye kan fɔ, kiti kɔnpilige, sɛnjagara nda fuun leele

† **12:21 12.18-21:** Ki laga ŋga ki yɛn na para mbele pè te, ma pye sagawa fu wa Yɛnŋɛlɛ kologo ki ni poro sɛnrɛ na. Zhezu wi yaa ka ki woolo pe shɔ; Eza 42.1-4.

pe maa yuun, pe yaa ka sa pe yewe ti ni.
37 Katugu lere wi yaa ka tanga ta
Yɛnŋɛlɛ yeri wi sɛnyoro to kala na,
wi yaa si ka pye jɔgɔfɔ wi sɛnyoro to
kala na.»

Leele pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan (Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

38 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pele
naa Fariziye pele ni, pè si Zhezu wi
yewe ma yo fɔ: «Nagafɔ, waa jaa
ma kafɔnnɔ la pye weli yan.»
39 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Nala pilige woolo pe yɛn
kapere pyefɛnnɛ naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ.
Pe yɛn na kafɔnnɔ la jaa mbe yan.
Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan
naa, kaawɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zhonasi wolo lo.
40 Katugu yɛgɛ ŋga na Zhonasi
wìla yɔnlɔ taanri naa yembinɛ
taanri pye wa mbɛnɛ gbegbenɛ li
nawa, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka piliye
taanri naa yembinɛ taanri pye wa
tara.
41 Kiti kɔnpilige, Ninive† ca fɛnnɛ
pe yaa ka yiri mbe nala pilige
woolo pe jɛrɛgi, katugu Zhonasi wìla
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo ma pe kan, pàa
ti logo ma pe kapere ti jɛn mari yaga.
Ye wele, lere wa yɛn laga, ŋa wì wɛ
Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa
mbe wo sɛnrɛ to logo.)
42 Kiti kɔnpilige, yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ wunlunjɔ wi yaa ka yiri
mbe nala pilige woolo pe jɛrɛgi,
katugu wìla yiri wa tara ti kɔsaga ki
na ma pan ma Salomɔ wi tijinliwɛ
sɛnrɛ ti logo. Ye wele, lere wa yɛn
laga ŋa wì wɛ Salomɔ wi na, (ye si
woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)

Yinnɛ tipele li sɔngɔrɔkala (Luki 11.24-26)

43 «Na yinnɛ tipele liga wɔ lere wa
ni, li ma saa na yanri wa gbinri wi
ni, wa laga ŋga tɔnmɔ na pye we, na
wogosaga lagajaa mbe wogo. Naa li
woro mbe ka yan,
44 kona, li ma sho fɔ: ‹Mi yaa
sɔngɔrɔ wa na go ŋga mì wɔ wa ki
ni.› Na liga ka sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan
maga yan waga, pège gbogolo maga
pɛ fɔ jɛŋgɛ.
45 Kona, li mɛɛ kari ma saa
yinnɛ tipegele kele yɛgɛ lagaja naa
kɔlɔshyɛn, ŋgele kè pe ma wɛ lo jate
li na. Lo naa koro ni, ke mɛɛ pan ma
ye wi ni, mɛɛ cɛn wa wi ni. Kona, ki
lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma sɔngɔrɔ ma
tijanga ma wɛ koŋgbanŋga ki na.
Nala pilige lepeele pa pe wogo ki yaa
ka pye ma fun.»

Mbele paa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, poro pe yɛn Zhezu wi nɔsepiile wele (Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

46 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para
janwa wi ni bere, a wi nɔ naa wi
nɔsepiile nambala pè si gbɔn le. Pàa
pye ma yere wa funwa na, nɛɛ wi jaa
mbe para wi ni.
47 A lere wà sigi yo ma Zhezu
wi kan fɔ: «Wele! Ma nɔ wo nɔɔ
nɔsepiile nambala pe ni, pe yɛn ma
yere le funwa na, paa jaa mbe para
ma ni.»
48 A Zhezu wì sigi lerefɔ wi pye fɔ:
«Ambɔ wi yɛn na nɔ wo? Ambɛnɛ
pe yɛn na nɔsepiile nambala poro?»
49 Kona, a wì suu kɛɛ ki naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, ma sho fɔ:
«Wele, na nɔ naa na nɔsepiile nam-
bala poro wɛlɛ mbele laga we.
50 Katugu lere ŋa fuun kaa na
To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi nandanwa
kala li piin, wo wi yɛn na nɔsepyɔ
lenaŋa, naa na nɔsepyɔ sumboro,
naa na nɔ.»

13

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ (Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

1 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhezu
wì si yiri wa go, mɛɛ kari ma saa cɛn
wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na, mbaa leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
2 A janwa gbɔlɔ là si saa gbogolo
wa wi tanla maa maga, a wì si ye
ma cɛn tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ

† **12:41 12.41:** Zhona 3.5-10

pi go na. A janwa gbɔlɔ lo si koro
wa lɔgɔ ki koŋgo na.
3 Wìla yarilɛgɛrɛ sɛnrɛ yo pe kan
yomiyɛgɛlɛ ni, ma yo fɔ:
«Naŋa wà la yiri ma kari saa
yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ
ŋga na pe maa mali wi waa.
4 Maa ta wila ti yanragi, a
yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na.
A sannjɛrɛ si pan mari yɔli.
5 A tà to yaanŋguro laga na, tara
sila pye le ma jɛŋgɛ. A tì si fi fyaw,
katugu tara ti sila pye ma jugo le.
6 Ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ kìla kaa yiri ma
ŋgban na yaa, a tì si waga, katugu
ninde jɛndɛ sila pye ti na.
7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A
wuuro tì si yiri mari tɔn.
8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma
fi ma yiri ma sɛ. Tà la sɛ pyɔ cɛnmɛ.
A tà sɛ pyɔ nafa taanri. A tà sɛ pyɔ
nafa ma yiri kɛ.»
9 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke
jan wila nuru!»

Yiŋgi na Zhezu wìla si pye na para yomiyɛgɛlɛ ni (Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)

10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo
Zhezu wi tanla, mɛɛ wi yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi na ma nɛɛ para pe ni
yomiyɛgɛlɛ ni?»
11 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo sɛnrɛ nda ti
yɛn na para li ca wunluwɔ pi wogo
na, pa lìgi kan yoro yeri, a yèri jɛn.
Ɛɛn fɔ, kii kan poro yeri.
12 Katugu yaraga yɛn ŋa fuun yeri,
pe yaa ka ka taga wo kan, wi ta naa
lɛgɛrɛ. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa fuun
yeri, jɛnri ŋa wì ta, pe yaa kaa shɔ
wi yeri.
13 Ko kì ti mila para pe ni
yomiyɛgɛlɛ ni, katugu pe maa wele,
ɛɛn fɔ, paa la yaan. Pe ma pe
nuŋgbogolo ke jan na nuru, ɛɛn fɔ,
paa si logo, paa sila ti kɔrɔ jɛnni.
14 Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔEzayi wìla yo, tìri yɛɛ yɔn fili pe
kanŋgɔlɔ, fɔ:

Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jɛnni.
Ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa yaan.
15 *Katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro tì ŋgban pe na.*
Pè pe nuŋgbogolo ke tɔn, ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga si kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni.
Paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na,
jaŋgo paga ka ta mbe kanŋga mbe pan mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe pe sagala.†

16 «Yoro wo na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo,
katugu yaa yaan ye yɛngɛlɛ ke ni, na
nuru wa ye nuŋgbogolo ke ni.
17 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ, naa mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li
woolo pe lɛgɛrɛ la pye naga jaa mbe
ŋga yaa yaan ki yan. Ɛɛn fɔ, pe sila
ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda
yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti
logo.»

Zhezu wìla yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo (Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)

18 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ki kala
na, yaa yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li
kɔrɔ wi nuru.
19 Yariluguro nda tì to wa konɔ li
yɔn na, ko ki yɛn paa lere ŋa wiga
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ sɛnrɛ ti logo, na
wi siri kɔrɔ jɛn, Sɔtanla wi ma pan
ma nda wì logo ti wɔ wa wi nawa.
20 Yaanŋguro laga ŋga yariluguro
tì to wa ki na, ko ki yɛn paa leele
mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo,
ma yɛnlɛ ti na fyaw nayinmɛ ni.
21 Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta
wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati
jɛnri ni. Na jorowo ka gbɔn pe na,
nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki sɛnrɛ
ti kala na, pe mɛɛ je ti na.
22 Yariluguro tì to wuuro tiire laga
ŋga na, ko ki yɛn paa leele mbele
pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo. Ɛɛn fɔ, ki

† **13:15 13.14-15:** Eza 6.9-10

dunruya ŋa wi jatere lɛgɛrɛ to naa penjagbɔrɔ nda ti maa pe fanla na pe punŋgu, ti ma ki sɛnrɛ ti shɔ pe yeri, tila ya kala yɔn pe kan.
23 Tara jɛndɛ nda yariluguro tì to wa ti na, to ti yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari kɔrɔ jɛn, ma piile sɛ. Ki piile pele ma pe cɛnmɛ cɛnmɛ sɛ. Pele ma pe nafa taanrindaanri sɛ. Pele ma pe nafa ma yiri kɛ kɛ sɛ†.»

Zhezu wìla yan pege yomiyɛlɛ la wa

24 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa ma pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma yaraga ŋga lɛ, ki wele. Naŋa wà la saa yariluguro jɛndɛ ta lugu wi kɛrɛ.
25 Yembinɛ la ni, ma leele pe yaga paa wɔnlɔ, ki naŋa wi mbɛnfɔ wà si pan ma yan pege pire yanragi wa yariluguro ti sɔgɔwɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma kari.
26 Naa yariluguro tìla kaa fi ma yiri na jofyogolo woo, a yan pege kì si fi fun.
27 A kɛrɛ fɔ wi tunmbyeele pè si saa wi pye fɔ: ‹We to, mì yo yariluguro jɛndɛ maa si lugu wa ma kɛrɛ, yan pege ŋga kì yiri wa, ko pan mɛlɛ?›
28 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Na mbɛnfɔ wo wawi wì pan ma ko pye ma.› Kona, a tunmbyeele pè suu yewe ma yo fɔ: ‹Maa jaa we saga fali wege wɔ wa le?›
29 A wì sho: ‹Ayoo, katugu na ye ka saa ki kologi, kana ye yaa fara yaara nda tì lugu ta ni mberi kɔlɔgi.
30 Ki kala na, yeri yaga wa ti pinlɛ tila lee ja, fɔ yariluguro ti kɔnsanga wi sa gbɔn. Na wiga ka gbɔn, pa mi yaa ki yo ti kɔnfɛnnɛ pe kan, mbe yo fɔ: Ye keli ye yan pege ki kɔlɔgi, yege pɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, yege sogo gbɛn. Yee jɛn ye yarilire ti tunŋgo ki pye, yeri le wa na bondo wi ni.› »

Mutari tige pyɔ yomiyɛlɛ (Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

31 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa ma pe kan. Wìla yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa mutari tige pile yɛn, naŋa wà la li lɛ ma saa li lugu wi kɛrɛ.
32 Ki tige pile lo li yɛn yariluguro nda fuun pe maa yanragi ti pire ti ni fuun jɛɛlɛ le. Ɛɛn fɔ, na li ka fi, li ma yiri ma gbɔgɔ ma wɛ sɛrɛ tire ti ni fuun ti na. Li ma pye tige, fɔ *sannjɛrɛ ti ma saa na ti sere poo wa ki njere ti ni*†.»

Leve yomiyɛlɛ (Luki 13.20-21)

33 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa leve yɛn. Jɛlɛ wà wi pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige pyew.»

Zhezu wìla pye na yomiyɛgɛlɛ ke waa leele pe kan go ŋga na (Maki 4.33-34)

34 Zhezu wìla ki kagala ke ni fuun ke yo janwa wi kan yomiyɛgɛlɛ ni. Wi sila para pe ni yɛgɛ ka na naa, na yomiyɛgɛlɛ la ma.
35 Wìla pye na ko piin ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla sɛnrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
Mi yaa kaa para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni.
Maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni, kagala ŋgele kàa pye ma lara,
mi yaa kaa ke yuun pe kan.†

Zhezu wìla yan pege yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo

36 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yaga le, mɛɛ kari wa go. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla ma suu pye fɔ: «Yan pege ŋga kì yiri wa kɛrɛ, ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo we kan!»
37 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere ŋa wì saa yariluguro jɛndɛ ti yanragi, wo wi yɛn Lere wi Pinambyɔ we.

† **13:23 13.23:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa tanri Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na nari gbogo, konaa mari yo ma pele kan, fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. † **13:32 13.32:** Eze 17.23; 31.6; Dani 4.20-22 † **13:35 13.35:** Yuuro 78.2

38 Kɛrɛ to ti yɛn dunruya we.
Yariluguro jɛndɛ to ti yɛn mbele pe
yɛn Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woolo
wele. Yan pege ko ki yɛn mbele pè
pye Sɔtanla wi woolo wele.
39 Mbɛnfɔ ŋa wì saa yan pege
ki yanragi, wo wi yɛn Sɔtanla we.
Yariluguro kɔngɔ ko ki yɛn dunruya
kɔwɔ we. Yariluguro kɔnfɛnnɛ poro
pe yɛn mɛrɛgɛye wele.
40 Yɛgɛ ŋga na yan pege pe maga
kɔlɔgi maga wa wa kasɔn ki ma
sogo, dunruya kɔpilige pa ki yaa ka
pye ma fun.
41 Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaa
mɛrɛgɛye pe torogo, mbele pe maa
leele pe kaan pe maa kapege ki piin,
pe pan pe pe cɔnri pe pe wɔ wa
wi wunluwɔ pi ni, mbe pinlɛ kapere
pyefɛnnɛ pe ni.
42 Pe yaa ka pe wa wa kasɔn gbɔgɔ
ki ni. Pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe
ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.
43 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li lesinmbele
pe yaa kaa yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki
yɛn, wa pe To wi wunluwɔ pi ni.
Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan
wila nuru.

Penjara nda tì lara ti yomiyɛlɛ

44 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn
paa penjagbɔrɔ yɛn, nda pè lara
kɛrɛ ta nawa. A naŋa wà si saa ti
yan, mɛɛ nuru naa mari lara, mɛɛ
kari nayinmɛ coli ma saa wi kɛɛ
yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, mɛɛ sɔngɔrɔ
ma saa kɛrɛ ti lɔ.

Somu pyɔ tiyɔɔn yomiyɛlɛ

45 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn
paa pɛrɛfɔ wa yɛn. Wi yɛn na yanri
na somu tiyɔɔn lagajaa.
46 Naa wì ka saa wa yan, ŋa wi
sɔnŋgɔ kì ŋgban, a wì si saa wi kɛɛ
yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, mɛɛ saa wi
lɔ.

Ŋgbanra wɔmɛrɛ yomiyɛlɛ

47 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn
paa ŋgbanra wɔmɛrɛ yɛn fun.
Ŋgbanra wɔfɛnnɛ pe mari wa wa
lɔgbɔgɔ ki ni, mɛɛ ŋgbanra ti cɛnlɛ
pyew ta yigi.
48 Na mɛrɛ tiga yin ŋgbanra ti ni,
pe mari tilele ma yiri ti ni ma saa
cɛn wa lɔgɔ koŋgo na mari cɔnri.
Ŋgbanra nda ti yɛn jɛndɛ, pe ma to
le wa pe kanjara ti ni, mɛɛ nda ti se
ya kala yɔn to wa.
49 Dunruya kɔpilige, pa ki yaa ka
pye ma fun. Mɛrɛgɛye pe yaa ka
pan mbe lepeele pe cɔnri mbe pe wɔ
Yɛnŋɛlɛ lesinmbele pe ni,
50 mbe si pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki
ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe
ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.»

Penjara fɔnndɔ naa penjalɛrɛ sɛnrɛ

51 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Yege kagala ke ni fuun ke logo ma
ke kɔrɔ jɛn le?» A pè sho fɔ: «Ee.»
52 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Lasiri
sɛwɛ jɛnfɔ ŋa fuun wi kanŋga
ma pye Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi
fɔrɔgɔfɔ†, wi yɛn paa laga to yɛn, ŋa
wila yarilɛrɛ naa yarifɔnndɔ taa na
yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti ni.»

ZHEZU WI TUNŊGO KI KƆWƆ WA GALILE TARA

13.53–18.35

Nazarɛti ca fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na

(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

53 Naa Zhezu wìla kaa ki
yomiyɛgɛlɛ ke wa pe kan ma saa
ke kɔ, a wì si yiri wa ki laga ki na.
54 Wìla yiri ma saa gbɔn lere ca
ŋga ni, a wì si kari wa ki ni, mɛɛ
saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti ni wa pe shɛrigo ki ni. Wi
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla leele
mbele fuun pàa pye wa pe pari. A
pe nɛɛ yuun fɔ: «Wìgi tijinliwɛ mba
pi ta se ma? Wi ya naga kafɔnŋgɔlɔ
ke piin mɛlɛ ma?
55 Tire tɛfɔ wi pinambyɔ wo
ma yɛɛn? Wi nɔ wo ma Mari?
Wi nɔsepiile nambala poro ma
Zhaki, naa Zhozɛfu, naa Simɔ konaa
Zhude?

† **13:52 13.52:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pè pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ, pè jɛnmɛ tasaga shyɛn ta, pà yiri wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, a pà yiri wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni.

56 Wi nɔsepiile jɛɛlɛ pe ni fuun pe
woro laga we sɔgɔwɔ? Wigi fanŋga
ŋga ki ni fuun ki ta se ma?»
57 A wi kala li nɛɛ pe mbɛngɛ.
Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ pe maa wi
gbogo lagapyew, ndɛɛ wi ca naa wi
go woolo poro paa laa gbogo bɔkɔ.»
58 Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu
wi sila kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye wa.

14

Zhan Batisi wi kunwɔ we (Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)

1 Ki sanga wi ni, a gboforonɛri
Erɔdi wì si Zhezu wi sɛnrɛ logo,
2 mɛɛ wi tunmbyeele pe pye fɔ:
«Zhan Batisi wo wì yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta
na ki kafɔnŋgɔlɔ ke piin.»
3 Ma si yala, Erɔdi wìla Zhan wi
yigi maa pɔ maa le kaso. Erɔdi wìla
ko pye ma, wi jɔnlɔ Filipu wi jɔ
Erodiyadi wo kala na.
4 Katugu Zhan wìla pye naga yuun
Erɔdi wi kan, ma yo fɔ: «Kii daga ma
Erodiyadi wi shɔ maa pye ma jɔ†.»
5 A Erɔdi wi nɛɛ jaa mbe Zhan wi
gbo. Ɛɛn fɔ, wìla pye na fyɛ Zhufuye
pe yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pàa
pye na Zhan wi jate paa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ yɛn.
6 Ma si yala, Erɔdi wi sepilige
yɛfiile fɛti wa na, a Erodiyadi wi
sumboro wì si saa yɔ leele mbele
pàa yeri ki fɛti wi na pe yɛgɛ na. A
wì si Erɔdi wi ndanla fɔ jɛŋgɛ.
7 A wì si wugu ma sumboro wi kan
ma yo wi ka yaraga ŋga fuun yɛnri
wi yeri, wi yaa ki kan wi yeri.
8 Sumboro wi nɔ wì suu sun, a wì
si saa Erɔdi wi pye fɔ: «Zhan Batisi
wi go ki kan na yeri laga yaapige ka
ni!»
9 A wunlunaŋa wì si yɛgɛ san. Ɛɛn
fɔ, wuguro nda wìla wugu wi lifɛnnɛ
yɛɛnlɛ pe yɛgɛ na ti kala na, a wì si
yɛnlɛ ki na ma yo pe Zhan go ki kan
wi yeri.
10 Kì kaa pye ma, a wì si lere wa
tun ma yo wi sa Zhan go ki kɔw wa
kaso.
11 A pè si saa ki kɔw maga le
yaapige ka ni, ma pan maga kan
sumboro wi yeri, a sumboro wì si
saa ki kan wi nɔ wi yeri.
12 A Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi
gboo wi lɛ ma saa wi le. Ko puŋgo
na, ŋga kìla pye, a pè si saa ki yɛgɛ
yo ma Zhezu wi kan.

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo kan pè ka (Maki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

13 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ
yiri le ma kari wasele la na wi yɛ.
Ɛɛn fɔ, janwa wìla ki kala jɛn. A pè
si yiri cara ti ni, mɛɛ taga Zhezu wi
na tɔɔrɔ na, na tanri lɔgɔ ki koŋgo
na.
14 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a wì si janwa gbɔlɔ
la yan. A ki leele pe yinriwɛ suu ta fɔ
jɛŋgɛ. A wì si pe yambala pe sagala.
15 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla,
ma suu pye fɔ: «Yɔnlɔ kì kɔ makɔ.
Ki laga ŋga ki si yɛn ma lali. Ki kala
na, janwa wi torogo pe kari wa cara
ti ni pe sa yaakara lɔ pe ka.»
16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kii
daga paa kee, yoro jate ye pe kan pe
ka.»
17 Ɛɛn fɔ, a pè suu pye fɔ: «Buru
kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke
yɛn laga we yeri cɛ.»
18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yeri
kan laga na yeri.»
19 Kona, a wì sigi yo janwa wi
kan ma yo wi cɛn yan ki na. A
wì si buru kaŋgurugo wi lɛ naa
ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ
ki yirige wa naayeri, ma Yɛnŋɛlɛ li
shari; mɛɛ buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ
maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri.
Fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɛɛlɛ janwa wi
na.
20 A leele pe ni fuun pè ka ma tin.
Pe kaa ka makɔ, kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla

† **14:4 14.4:** Ɛki 20.14; Levi 18.16

koro, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa ti wulo, a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.
21 Mbele pàa buru wi ka, pàa nambala waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin. Jɛɛlɛ naa piile pe sila poro jiri.

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na (Maki 6.45-52; Zhan 6.15-21)

22 Ko puŋgo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ŋgbanga ma yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, sanni wo jate wi sa janwa wi torogo wila kee.
23 Naa wìla kaa janwa wi torogo, a wì si lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Naa yembinɛ làa kaa wɔ, Zhezu wo nuŋgba wìla pye wa ki laga ki na.
24 Ki sanga wi ni, tɔnmɔkɔrɔ kìla pye ma lali lɔgbɔgɔ koŋgo ki ni fɔ jɛŋgɛ. Tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo pi ni, pìla pye na tɔnmɔkɔrɔ ki gbɔɔn fɔ jɛŋgɛ; katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn naga sɔngɔrɔ.
25 Naa ŋgopɛnɛ koŋgbanmbala gbeleyɛgɛ kila kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri wa na tanri tɔnmɔ pi na, na kee wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ.
26 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na na paan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. A pè sho fɔ: «Gboo yinnɛ li!»

A pè si jɔrɔgɔ fyɛrɛ ti kala na.
27 Ɛɛn fɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì si para pe ni, ma yo fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi. Yaga ka fyɛ!»
28 Kona, a Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma suu pye fɔ: «We Fɔ, na kaa pye mboro wi, konɔ kan na yeri mbe kari ma kɔrɔgɔ, mbaa tanri tɔnmɔ pi na.»
29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta paan!» A Pyɛri wì si yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, nɛɛ tanri tɔnmɔ pi na na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ.
30 Ɛɛn fɔ, naa wìla kaa tifɛlɛgɛ ki yan kì gbɔgɔ, a wì si fyɛ. Naa wìla kaa wi yɛɛ yan wila tingi wa tɔnmɔ, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, na shɔ!»
31 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga maa yigi, ma suu pye fɔ: «Ma tagawa pi ta ma kologo! Yiŋgi na, a mà si sigi?»
32 A pe shyɛnmɛ pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, tifɛlɛgɛ kì si yere.
33 Kona, fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a pè si kanŋguuro kan Zhezu wi jegele ma suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we!»

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala wa Zhenezarɛti tara (Maki 6.53-56)

34 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ ŋga na, a pè si gbɔn wa Zhenezarɛti tara.
35 A ki laga ki woolo pè si Zhezu wi yan maa jɛn, mɛɛ wi panga ki yari wa pe kanŋgaga na cara ti ni fuun ti ni. A pè si yambala pe ni fuun pe lɛ ma pan pe ni wi kɔrɔgɔ,
36 mɛɛ wi yɛnri ma yo wi yambala pe yaga pe jiri wi derigbɔgɔ yɔn ko na cɛ. Yambala mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

15

Fariziye poro naa pe tɛlɛye kalɛgɛlɛ ke ni (Maki 7.1-13)

1 Ko puŋgo na, Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle si yiri wa Zheruzalɛmu ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. A pè suu yewe ma yo fɔ:
2 «Yiŋgi na ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ we tɛlɛye pe kalɛgɛlɛ ke jogo? Katugu paa pe kɛyɛn yi jogo mbe yala shɛrɛgɛ kapyege ki ni, mbe si jɛn mbaa nii.»
3 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro fun yiŋgi na ye nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke jogo nɛɛ tanri ye kalɛgɛlɛ koro na?
4 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ: ‹*Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo!*›, ma nuru ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa ka wi*

† **15:4 15.4:** Ɛki 20.12; 21.17; Efɛ 6.2-3

to nakoma wi nɔ daŋga, ki daga poo gbo†.›
5 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye ma yo fɔ
na lere wa kaa to, nakoma wi nɔ
pye fɔ: Mi jɛn na ya mbɔɔn saga
yaraga ŋga ni, mìgi kan Yɛnŋɛlɛ li
yeri saraga,
6 kona, ki lerefɔ wii jori naa mbaa
wi to, nakoma wi nɔ wi sari. Ki
pyelɔmɔ pi na ma, ye maa Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro ti piin faa, ye kalɛgɛlɛ ke
kala na.
7 Yoro kopiire fɛnnɛ wele, Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla tanga ta
jɛŋgɛ, naa wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ ti yuun ye kanŋgɔlɔ we. Wìla
ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
8 *Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo*
yɔn ni win.
Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe
yɛn ma lali na ni.
9 *Paa na gbogo jaga win,*
katugu leele pè ŋgasegele ŋgele
tɛgɛ, koro cɛ pe ma lɛ na nari
leele pe na.»†

Yaraga ŋga ki ma lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni (Maki 7.14-23)

10 Kona, a Zhezu wì si janwa
wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Ye ye
nuŋgbogolo ke jan yaa ki sɛnrɛ nda
ti nuru, yeri kɔrɔ jɛn:
11 Yaraga ŋga ki ma ye wa lere wi
yɔn, ko na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ŋga ki ma
yiri wa lere wi yɔn, ko ki maa tɛgɛ
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.»
12 A Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si
fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Wele!
Mà jɛn ma sɛnrɛ nda mà yo yɛɛn, tì
ye Fariziye pe ni dɛ!»
13 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tige
ŋga fuun na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wii
sanri, pe yaa kaga kɔw mbege wa.
14 Ye pe yaga wa! Fyɔɔnlɔ wɛlɛ, pè
pe yɛɛ kanŋgagala yigi. Fyɔɔn ka si
fyɔɔn kanŋgala yigi, pe shyɛn pe ma
pinlɛ ma to wege.»
15 Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ki
yomiyɛlɛ na li kɔrɔ wi yo we kan!»
16 A wì si pe pye fɔ: «Yoro fun ye
fa tijinliwɛ ta bere?
17 Ye sigi jɛn mbe yo yaraga ŋga
ki ma ye wa lere wi yɔn, pa ki ma
kari wa wi lara, ko puŋgo na, mɛɛ
yiri laga funwa na.
18 Ɛɛn fɔ, ŋga ki ma yiri wa lere
wi yɔn, pa ki ma yiri wa wi kotogo
na. Ko ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na.
19 Katugu pa jatere pere ti maa
yinrigi wa sɛnwee wi kotogo na,
mɛɛ wi kan wi maa legbogo piin,
naa jatara, naa kɛɛnrɛ limɛ, naa
yuro, naa yagbogowo konaa leele
mɛjɔɔgɔ.
20 Ko yaara nda to ti ma lere wi
tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Ɛɛn
fɔ, maga kɔɔn kɛɛ ki jogo mbe yala
shɛrɛgɛ kapyege ki ni mbe si jɛn
mbe li, ko na ya lere wi tɛgɛ fyɔngɔ
ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.»

Nambannjɔ wà la taga Zhezu wi na (Maki 7.24-30)

21 A Zhezu wì si yiri le, mɛɛ kari
wa Tiri naa Sidɔn tara ti ni.
22 Kana tara fɛnnɛ jɔ wà la pye
ma cɛn wa ki tara ti ni. A wì si
pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, mɛɛ gbele
ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, Davidi
setirige pyɔ, na yinriwɛ ta! Yinnɛ
tipele yɛn na sumborombyɔ wi ni, li
maa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.»
23 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo
sɛnpyɔ nuŋgba ni. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pè si fulo wi tanla, maa yɛnri ma yo
fɔ: «Ki yo ki jɛlɛ ŋa wi kan wila kee,
wiga ka koro mbe taga we na, mbaa
jɔrɔgi la nii we ni!»
24 A Zhezu wì si jɛlɛ wi pye fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ lii na tun leele pele yɛgɛ
yeri naa, ndɛɛ Izirayɛli tara woolo
poro cɛ. Poro mbele pè puŋgo
Yɛnŋɛlɛ li na paa simbaala yɛn we.»
25 Kona, jɛlɛ wì si saa kanŋguuro
kan Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ:
«We Fɔ, na saga!»
26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mbe
piile pe yaakara ti lɛ mberi wa

† **15:9 15.8-9:** Eza 29.13

pyɔnmbigile ke kan, ki woro ma yɔn.»
27 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Kaselege yi, we Fɔ. Konaa ki ni fuun, pyɔnmbigile ke fɔ wi kaa nii, yaakara tunmɔɔrɔ nda ti maa yinrigi wa tabali wi na na tuun, ke maa to kaa.»
28 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ, ma tagawa pì gbɔgɔ dɛ! Ki pye ma kan, ki yala ŋga maa jate ki ni.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi sumborombyɔ wì si sagala.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala

29 A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, mɛɛ kari wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na, ma saa lugu yanwiga ka na ma cɛn.
30 A janwa gbɔlɔ là si kari wi kɔrɔgɔ yambala cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa yandeele, naa bomboolo, konaa yambala lɛgɛrɛ pele ni naa. A pè si saa pe tɛgɛ wa Zhezu wi jegele, a wì si pe sagala.
31 Naa leele pàa kaa bomboolo pe yan paa para, a yandeele pè sagala, a jejɔgɔlɔ fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ, a fyɔɔnlɔ paa yaan, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

Zhezu wìla nambala waga tijɛrɛ kan pè ka
(Maki 8.1-10)

32 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki leele mbele pe yinriwɛ yɛn na na, katugu pe pilige taanri wogo koyi ŋga, pe yɛn laga na ni. Yaakara si woro pe yeri pe ka. Mi woro na jaa mbe pe torogo fuŋgo ki ni paa kee, pe sɔngɔrɔsaga pe fanŋga ki sa kɔ wa konɔ pe toori.»
33 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa yaakara ti ta se laga ki gbinri ŋa wi ni, mbe sigi janwa gbɔlɔ na li kan li ka li tin?»
34 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Buru jori wi yɛn ye yeri?»

A pè suu pye fɔ: «Buru kɔlɔshyɛn wi yɛn we yeri, naa ŋgbangala tunmɔŋgɔlɔ jɛnri ni.»
35 Kona, a Zhezu wì si konɔ kan janwa wi yeri ma yo wi cɛn tara ti na,
36 ma si buru kɔlɔshyɛn wi lɛ naa ŋgbangala ke ni, ma Yɛnŋɛlɛ li shari, mɛɛ wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, a pè suu yɛɛlɛ janwa wi na.
37 A leele pe ni fuun pè ka ma tin. Pè kaa ka ma kɔ, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kanja kɔlɔshyɛn yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni.
38 Leele mbele pàa buru wi ka, pàa pye nambala waga tijɛrɛ. Jɛɛlɛ naa piile poro sila jiri.
39 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi torogo, a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ kari wa Magadan tara.

16

Fariziye poro naa Sadusiye pe ni pàa pye naga jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan
(Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

1 Fariziye poro naa Sadusiye pèle la kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa pàa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi fanŋga kì yiri wa yɛnŋɛlɛ na.
2 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ: «Na yɔnlɔ kaa koo, ye ma yo tisaga se pan, fɔ katugu yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki yɛn ma yanlaga.
3 Pinliwɛ ni, yirifaga na, ye ma yo tisaga yaa pan, fɔ katugu yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ kì yanlaga na woo. Pa ki mɛɛ pye ma. Yè naayeri wi yɛgɛ cɛnwɛ po jɛn naa woo pi yɛɛ ni, ye se si ya ki wagati ŋa wi tɛgɛrɛ to kɔrɔ jɛn.
4 Nala pilige woolo pe yɛn lepeele naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, pe yɛn na kafɔnnɔ jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Zhonasi wolo lo.» Kona, a Zhezu wì si pe yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa leve yɛn (Maki 8.14-21)

5 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ ŋga na, a pè si nawa to ki na fɔ pe sila buru lɛ.
6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye tijinliwɛ ta, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ Fariziye poro naa Sadusiye pe leve wi ni.»
7 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Wi yɛn na yuun ma, katugu wee buru lɛ.»
8 A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti jɛn, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ para ye yɛɛ ni ma yo yee buru lɛ? Ye tagawa pì ta ma kologo okɛ!
9 Ali bere ye faga kɔrɔ jɛn gbɛn? Na mìla buru kaŋgurugo wi kɔɔnlɔ lere waga kaŋgurugo (5 000) pe na, a pè ka, kanja yɔn ŋga yàa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni wi le?
10 Na mìla kaa buru kɔlɔshyɛn wi kɔɔnlɔ lere waga tijɛrɛ pe na, a pè ka, kanja yɔn ŋga yàa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni fun wi le?
11 Mɛlɛ yee si jaga jɛn mbe yo fɔ mi woro na para ye ni buru wogo na? Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa Sadusiye pe leve wi ni.»
12 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi jɛn ma yo wi sila yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn leve ŋa pe ma le wa buru wi ni wo ni. Ɛɛn fɔ, wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ to ni.

Pyɛri wìla ki yo ma yo fɔ Zhezu wo wi yɛn Kirisi we (Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

13 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa Sesare Filipu tara, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi leele pe maa yuun Lere wi Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ?»
14 A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo mboro ma yɛn Zhan Batisi we. Pele ma yo ma yɛn Eli. Pele ma yo ma yɛn Zheremi, nakoma Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi mboro.»
15 A Zhezu wì si poro jate pe yewe ma yo fɔ: «Ɛɛn fɔ, yoro wo nawa, ambɔ wi mi?»
16 A Simɔ Pyɛri suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Kirisi we, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li Pinambyɔ.»
17 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Zhonasi pinambyɔ Simɔ Pyɛri, fɛrɛwɛ yɛn ma woo; katugu sɛnwee pyɔ ma wigi kaselege ŋga ki naga ma na. Ɛɛn fɔ, na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wowi.
18 Mi fun mila ki yuun ma kan, fɔ ma yɛn Pyɛri, ko kɔrɔ wo yɛn walaga. Pa mi yaa na Legilizi wi kan wa ki walaga ki na. Kunwɔ jate pi se ya fanŋga ta wi na fyew.
19 Mi yaa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ lakileye† pe kan ma yeri. Maga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yɛnŋɛlɛ na. Maga si yɛnlɛ kala o kala na laga tara na, pe yaa yɛnlɛ li na wa yɛnŋɛlɛ na.»
20 Kona, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, ma yo paga kaga yo mbe lere kan, mbe yo wo wi yɛn Kirisi we.

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo (Maki 8.31–9.1; Luki 9.22-27)

21 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Zhezu wi nɛɛ ki yuun naga finligi wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan na yuun fɔ: «Ki daga mbe kari wa Zheruzalɛmu, mbe sa jɔlɔ wa jɛŋgɛ tara ti lelɛɛlɛ poro naa saraga wɔfɛnnɛ teele konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa kanla gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye

† **16:19 16.19:** ***Lakileye:*** **Ki sɛnpyɔ ŋa lelɛɛlɛ sɛnyogo yi, ŋga ki yɛn na leele yɛgɛ sinmɛ naa fanŋga kala nari. Ki jatere wi mbe ya pye: Mbe yaraga sanga, nakoma mbege pɔ. Ki yɛn na para fun Pyɛri wi nandanwa kala li na, mboo ta wi yɛn mbele ni wi yɛn ma yala pe ni, wi yɛn koŋgbanŋa wa pe sɔgɔwɔ mbe wunluwɔ pi yɔn yɛngɛ Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye pe kan.**

taanri wogo, mi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
22 Kona, a Pyɛri wì si kari wi ni
kanŋgaga na, mɛɛ saa na para wi
na, na yuun fɔ: «Ayoo, we Fɔ, ko se
pye ma na fyew. Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ
ki ni!»
23 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga
ma Pyɛri wi pye fɔ: «Yiri na tanla
Sɔtanla† Maa jaa mbanla kan mbe
kapege pye, katugu ma jatere wi
woro Yɛnŋɛlɛ wogo ko na, wi yɛn
leele wogo ko na.»
24 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga
na puŋgo na, wi kaari wi yinwege ki
kala, wuu tiparaga ki tugo†, wi taga
na na.
25 Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ
go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka suu yinwege
ki la na kala na, wi yaa kaga ta.
26 Na lere wi ka dunruya yaara ti
ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege
ki la, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo
kan? Yiŋgi yaraga ki yɛn wa lere
mbe ya kan mboo yɛɛ go shɔ?
27 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan
wi To wi gbɔgɔwɔ pi ni konaa wi
mɛrɛgɛye pe ni. Kona, wi yaa lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe
yala wi kapyege ki ni.
28 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn
na pe ni, sanni pe sa ku pe yaa Lere
wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa
wi wunluwɔ pi ni.»

17

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga (Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

1 Naa pilige kɔgɔlɔni la kaa toro,
a Zhezu wì si Pyɛri naa Zhaki, naa
Zhaki wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan pe lɛ
ma kari pe ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka
na. Poro cɛ pàa pye wa ki laga ki na.
2 Ma pe ta wa, a Zhezu wì si
kanŋga le pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wi
yɛgɛ kila yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn. A
wi yaripɔrɔ tì kanŋga na finligi paa
yanwa yɛn.
3 A fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pè si Moyisi
naa Eli pe yan paa para Zhezu wi ni.
4 Kona, a Pyɛri wì si Zhezu wi
pye fɔ: «We Fɔ, ki yɛn ma yɔn
we koro lagamɛ. Na maga yɛnlɛ ki
na, mi yaa segbara taanri kan laga.
Mboro wogo nuŋgba, Moyisi wogo
nuŋgba, Eli wogo nuŋgba.»
5 Maa ta wìla pye na to yuun bere,
a kambaaga kà si pan ma filige, mɛɛ
pe tɔn. Wa ki kambaaga ki ni, a
magala là si yiri wa ma yo fɔ: «Ŋa
yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa
wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Wi kala
lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ. Yaa wi sɛnrɛ
ti nuru!»
6 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a pè si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ ma toori
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara ti na.
7 A Zhezu wì si fulo pe tanla ma
jiri pe na, ma sho fɔ: «Ye yiri, yaga
kaa fyɛ!»
8 A pè si pe yɛrɛ ti yirige ma wele,
ɛɛn fɔ, pe sila lere wa yan naa, ndɛɛ
Zhezu wo nuŋgba.
9 Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki
na na tinri, a Zhezu wì sigi yo maga
ŋgban pe ni ma yo fɔ: «Ŋga yè yan,
yaga kaga yo mbe lere kan, fɔ Lere
wi Pinambyɔ wi sa ku wi yɛn wi yiri
wa kunwɔ pi ni.»
10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si Zhezu
wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ma sho fɔ Eli daga
mbe pan gbɛn?»
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn
mbe yaara ti ni fuun ti gbegele
fɔnŋgɔ.
12 Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, Eli
wìla pan makɔ. Leele poro pe sila
wi jɛn. Pàa wi jɔlɔ paa yɛgɛ ŋga
na kìla pe ndanla we. Ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, pa pe yaa ka Lere
wi Pinambyɔ wi jɔlɔ ma.»

† **16:23 16.23:** Zhezu wìla Pyɛri wi yeri Sɔtanla, katugu wìla pye naga ŋgbeli mbe Zhezu wi kan wi kɛ kanŋgaga na, wi wɔ wa tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye ki ni. Ko yɛn mbe jɔlɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ. † **16:24 16.24:** ***Wuu tiparaga ki tugo:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na.**

13 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi jɛn
ma yo fɔ Zhan Batisi wo sɛnrɛ wìla
pye na yuun.

Zhezu wìla pyɔ wa sagala, yinnɛ tipele làa pye wi ni (Maki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

14 Naa pàa ka saa gbɔn wa janwa
wi na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi
tanla, ma kanŋguuro kan wi jegele,
ma suu pye fɔ:
15 «We Fɔ, na pinambyɔ wi yin-
riwɛ ta! Tomakugo yama yɛn wi na,
pila wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Pi maa yin-
rigi wi ni naa jaan kasɔn, nakoma
tɔnmɔ.
16 Mùu lɛ ma pan wi ni ma
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ, pee
ya mboo sagala.»
17 A Zhezu wì sho fɔ: «Iye, yoro
wele, ye yɛn mbatagambala, ma pye
lepeele! Wagati jori mi daga mbe
pye ye ni naa? Wagati jori mi daga
mbe ye kala li kun na yɛɛ ni naa? Ye
pyɔ wi lɛ ye pan wi ni laga na kan!»
18 A Zhezu wì si para ŋgbanga
yinnɛ tipele li na, a lì si wɔ pyɔ wi
ni. A pyɔ wì si sagala le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni.
19 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo
Zhezu wi tanla, poro cɛ, ma suu
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na wee si ya
mbege yinnɛ tipele na li purɔ mbeli
wɔ pyɔ wi ni?»
20 A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Katugu ye tagawa pì kologo ma
toro. Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, ali na ye tagawa pi gbemɛ
piga pye paa mutari tige pile yɛn, ye
mbe ya mbege yo ki yanwiga ŋga ki
kan, mbe yo fɔ: Yiri lagamɛ ma kari
wamɛ! Pa ki yaa si kari. Pa kala lo
la se koro, na ye se ya pye.
21 [Ɛɛn fɔ, ko yinnɛ tipele cɛnlɛ na
yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ naa yeŋge
lege ko ki ma ya ma lo purɔ bɔkɔ.]»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ pi wogo ki yo naa (Maki 9.30-32; Luki 9.43-45)

22 Pilige ka, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
fuun pe ta pàa pye ma gbogolo wa
Galile tara, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi le
leele pe kɛɛ.
23 Pe yaa kaa gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye
taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa
kunwɔ pi ni.»
A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
na fɔ jɛŋgɛ.

Shɛrigo gbɔgɔ nizara wɔgɔ ye

24 Naa Zhezu wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa kaa gbɔn
wa Kapɛrinawu ca, a shɛrigo gbɔgɔ
nizara shɔfɛnnɛ† pè si fulo Pyɛri
wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Ye
Nagafɔ wi maa shɛrigo gbɔgɔ nizara
wi woo gbari?»
25 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Ee, wi
maa wi woo.»
Naa Pyɛri wìla kaa na yiin wa
go wagati ŋa ni, Zhezu wo wìla
keli ma sɛnrɛ ti lɛ, ma suu pye
fɔ: «Simɔ Pyɛri, kikiin mboro na
jate? Ambɔ wi daga mbaa nizara
wi woo, nakoma mbaa lɔgɔwuru wi
sara wunlumbolo mbele laga tara na
pe yeri? Tara piile poro wɛlɛ lee
nambanmbala poro wɛlɛ?»
26 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Nam-
banmbala poro wɛlɛ!» A Zhezu wì
sho fɔ: «Ki cɛn ndɛɛ tara piile poro
si daga mbaa yaraga ka sara dɛ!
27 Ɛɛn fɔ, we woro na jaa mbe
ki leele mbele pe jatere wi piri pe
na. Ki kala na, kari wa lɔgbɔgɔ ma
sa njegenɛ wa. Mbɛnɛ koŋgbanna
na ka njegenɛ li lɛ, mali tile mali
wɔ. Mali yɔn ki yɛngɛ, pa ma yaa
warifuwe pyɔ nuŋgba yan wa. Wo
mbe ya mbe mi naa mboro nizara
wo wɔ. Maa lɛ ma saa kan pe yeri!»

18

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ (Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)

1 Ki sanga wi ni, a Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla ma
suu yewe, ma yo fɔ: «Ambɔ wi yɛn
legbɔɔ ma wɛ pe ni fuun na wa
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni?»

† **17:24 17.24:** Ɛki 30.13

2 A Zhezu wì si pyɔ jɛɛ wa yeri ma
pan maa yerege le pe sɔgɔwɔ,
3 ma sho fɔ: «Kaselege ko na,
mila ki yuun ye kan, na yee ye
tangalɔmɔ pi kanŋga mbe pye paa
piile tunmɔmbɔlɔ pe yɛn, pa ye se
ka ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni.
4 Ki kala na, lere ŋa kaa yɛɛ tirige
mbe pye paa ki pyɔ jɛɛ ŋa wi yɛn,
wo wi yaa pye legbɔɔ mbe wɛ pe ni
fuun pe na wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ
pi ni.
5 Lere ŋa fuun ka ki pyɔ jɛɛ ŋa wi
si wa yigi jɛŋgɛ na kala na, kona,
muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.

Maga ka lere fanla mboo le kapege
(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

6 «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè
taga na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka
kapege pye, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa
ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje
wi latijugo ki ni, pa ko mbe mbɔnrɔ
wi na.
7 Jɔlɔgɔ yɛn dunruya wi woo, ka-
gala ŋgele ke yɛn laga wi ni ma
ti leele paa kapere piin ke kala
na. Ki kagala cɛnlɛ ke se ya koro
mbapyewe. Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn ke
pyefɛnnɛ pe wogo.
8 «Na kaa pye ma kɛɛ, nakoma ma
jele lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, mari
kɔn mari wa ti lali ma ni. Ma koro
kɛɛ nuŋgba, nakoma jele nuŋgba
ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko
mbɔnrɔ ma na, ma koro ma kɛyɛn
yo naa ma jegele shyɛn ke ni, pe
sɔɔn wa wa kasɔn mbakɔgɔ ki ni ko
na.
9 Na kaa pye ma yɛnlɛ lo li yaa ti
mɛɛ kapege pye, li logori mali wɔ
mali wa li lali ma ni. Ma koro yɛnlɛ
nuŋgba ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ
ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma
yɛngɛlɛ shyɛn ke ni pe sɔɔn wa wa
jaganama kasɔn ki ni ko na.

Sumbyɔ ŋa wìla puŋgo ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le
(Luki 15.3-7)

10 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka
ki piile mbele wa tifaga. Mi yɛn
naga yuun ye kan, wagati pyew pe
mɛrɛgɛye pe maa yeregi wa na To
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wa yɛnŋɛlɛ na.
11 [Katugu Lere wi Pinambyɔ wì
pan mbe ŋa wì puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na
wi shɔ.]
12 «Na sumbyɔ cɛnmɛ ka pye lere
wa yeri, na nuŋgba ka puŋgo pe
ni, yiŋgi yaa jate wi yaa pye? Wi
se nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ sanmbala pe yaga wa yan-
wira ti na, mbe kari sa ŋa wì puŋgo
wi lagaja wi le?
13 Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, na wiga ka saa yan, wi yaa
nayinmɛ gbɔɔ ta ki sumbyɔ nuŋgba
wi kala na, mbe wɛ nafa tijɛrɛ ma
yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ mbele pee
puŋgo pe kala na.
14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi woro na
jaa ki piile wa kpɛ mbe puŋgo pe ni.

Na ma shɛriyɛnlɛ wa ka kapege pye

15 «Na ma shɛriyɛnlɛ wa ka
kapege pye ma na, kari wi kɔrɔgɔ
ma saga naga wi na mboro naa wo
ye leele shyɛn. Na wiga ma sɛnrɛ ti
logo, kona, wì pye ma sefɔ naa.
16 Ɛɛn fɔ, na wiga je mbe yo wi
sɔɔn sɛnrɛ ti logo, pa kona ma lere
nuŋgba, nakoma leele shyɛn taga
ma yɛɛ na, *jaŋgo ki sɛnrɛ ti sa yo
sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma sɛrɛfɛnnɛ
taanri yɛgɛ na.*† Paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi naga we.
17 Na wiga je mbe yo wi se logo
ye yeri, kona, maga yo ma Legilizi
woolo pe kan. Na wiga si je bere
mbe yo wi se Legilizi woolo pe sɛnrɛ
ti logo, kona, maa wi jate paa ŋa
wii shɛri wa yɛn, nakoma paa nizara
shɔfɔ yɛn.

Kagala ŋgele ke yɛn pyewe konaa ŋgele ke yɛn mbapyewe

18 «Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, yaga je kala o kala na laga
tara na, pe yaa je li na wa yɛnŋɛlɛ

† **18:16 18.16:** Dete 19.15

na. Yaga si yɛnlɛ kala o kala na laga tara na, pe yaa yɛnlɛ li na wa yɛnŋɛlɛ na.
19 «Kaselege ko na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa fɔ: Ye ni, na leele shyɛn ka yɔn wa nuŋgba laga tara na mbe yaraga o yaraga yɛnri na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri, wi yaa ki kan pe yeri.
20 Katugu leele shyɛn, nakoma leele taanri ka gbogolo laga o laga na mɛgɛ ki na, mi ma pye le pe sɔgɔwɔ.»

Tunmbyee ŋa wìla je wii kapere ti kala yaga wi yomiyɛlɛ le

21 Kona, a Pyɛri wì si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «We Fɔ, na na sefɔ naŋa wa ka koro mbaa kapere piin na na, mi daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbɔn ya-gasaga jori? Mbe sa gbɔn ti yagasaga kɔlɔshyɛn le?»
22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ayoo, mi sɔɔn pye mbe yo fɔ ti yagasaga kɔlɔshyɛn. Ɛɛn fɔ, ma daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbɔn ti yagasaga nafa taanri ma yiri kɛ ko tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn†.
23 Ki kala na, mbe yala ma yewige ki ni, Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma taanla yaraga ŋga ni ki ŋga: Wun-lunaŋa wà la yere ki yerewe mboo penjara fɔrɔ yɛgɛ wɔ wi tunmbyeele ni.
24 Naa wìla kaa to ti na nari jinri, a pè si saa fɔgɔ fɔ wa kan wi yeri, wo la daga mbe miliyɔn yɔn ka fɔgɔ tɔn wi yeri.
25 Yaraga sila pye ki naŋa wi yeri mbe fɔgɔ ki tɔn. Kì kaa pye ma, a wi tafɔ wunlunaŋa wì si konɔ kan ma yo pe ki naŋa wo naa wi jɔ naa wi piile pe pɛrɛ paa kulolo yɛn, mbe pinlɛ wi kɛɛ yaara ti ni, jaŋgo pege penjara ti tɛgɛ pe fɔgɔ ki tɔn.
26 A ki tunmbyee wì si kanŋguuro kan wunlunaŋa wi jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: ‹Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn.›
27 A wi yinriwɛ si wi tafɔ wi ta. A wì suu wa, mɛɛ wi fɔgɔ ki ni fuun ki kala yaga wi na.
28 «Ki tunmbyee wì si yiri na kee, mɛɛ saa fili wi tunmbyee yɛnlɛ wa ni. Wi fɔgɔ la pye wo na paa warifuwe pyɔ cɛnmɛ yɛn. A wì suu yigi wa wi yɔlɔgɔ maa sere na jaa mboo wɔnwɔn pi kɔn wi na, ma suu pye fɔ: ‹Na fɔgɔ ki tɔn!›
29 A wi tunmbyee yɛnlɛ wì si kanŋguuro kan wi jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: ‹Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔgɔ ki tɔn!›
30 Ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ ki na. A wì si saa wi le kaso fɔ wi saa fɔgɔ ki tɔn.
31 Ŋga kìla pye, naa tunmbyeele sanmbala pàa kaa ki yan ma, a pè si yɛgɛ san fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ kari ma saa ki yɛgɛ yo pe to wi kan.
32 Kona, a wunlunaŋa wì si tun-mbyee wi yeri. Wì kaa pan, a wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee wele dɛ. Màla yɛnri na jɛŋgɛ, ko kì ti mɔ̀ɔ fɔgɔ ki ni fuun ki kala yaga ma na.
33 Mboro fun, ma daga na mbɔɔn nimbye wi yinriwɛ ta fun, paa yɛgɛ ŋga na mɔ̀ɔ yinriwɛ ta we.›
34 A kì si wunlunaŋa wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A wì sigi tunmbyee wi torogo, a pè saa wi le kaso fɔ wi saa fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn.»
35 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, na yee ye sefɔ wi kala yaga ye kotogo ki ni fuun ni, pa na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa ka ye pye ma fun.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALƐMU CA

19

19.1–20.34

Nagawa sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na (Maki 10.1-12)

1 Naa Zhezu wìla kaa pe naga ki sɛnrɛ ti ni ma saa kɔ, a wì si yiri

† **18:22 18.22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ sanga pyew.

wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara kanŋgeyɛgɛ ka na, wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na.
2 Janwa gbɔlɔ là la taga wi na wa ki laga ki na, a wì si pe yambala pe sagala.
3 A Fariziye pèle si fulo wi tanla maa yewe mbe ta mboo wa mbe wele. A pè suu pye fɔ: «Ki daga naŋa wuu jɔ wi je kologo ki ni fuun ni le?»
4 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì yo yege kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga yan, fɔ dunruya wi dasanga wi ni, Dafɔ *wìla pe gbegele naŋa naa jɛlɛ.*†
5 Fɔ *ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na, kona pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba.*†
6 Ki ka pye ma, pe woro leele shyɛn naa, ɛɛn fɔ, pe yɛn wire nuŋgba. Ki kala na, yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye nuŋgba, lere ka kaga laga ki yɛɛ na.»
7 A Fariziye pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na Moyisi wìla sigi yo ma yo fɔ *naŋa wi jɛlɛ jegesɛwɛ kɔn wuu kan wi jɔ wi yeri, wii jɛn wuu je?»*†
8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotoŋgbanga ko kìla ti Moyisi wìla ki konɔ kan ye yeri ma yo yaa ye jɛɛlɛ pe jege. Nakoma, maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, ki sila pye ma.
9 Mi wo naga yuun ye kan, fɔ na lere wa kaa jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri, mbe wa pɔri naa, kona jataga wi yɛn na piin.»
10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «Na kaa pye pa naŋa wi kapyege ki yɛn yɛɛn wi jɔ wi kanŋgɔlɔ, ma koro ma, maga ka jɛlɛ pɔri, ko mbɔnrɔ.»
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Fanŋga woro nambala pe ni fuun ni pe yɛnlɛ ki nagawa sɛnrɛ ti na. Ndɛɛ mbele Yɛnŋɛlɛ lìgi fanŋga ki kan pe yeri poro cɛ.
12 Kagala lɛgɛrɛ wa, ke ma nambala pe yɛgɛ pari, paa ya jɛɛlɛ pɔri. Pele ma pye wa, mbege lɛ le pe sepilige ki na, poro na pye nambala. Pele ma pye wa, leele pe ma poro san. Pele ma si pye wa, poro na jɛɛlɛ pɔri Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ po kala na. Ŋa wi mbe ya yɛnlɛ ki nagawa sɛnrɛ ti na, wi yɛnlɛ ti na.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na (Maki 10.13-16; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan piile tunmɔmbɔlɔ pele ni Zhezu wi kɔrɔgɔ, jaŋgo wuu kɛyɛn yi taga pe na, wi Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Ɛɛn fɔ, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si gbanla pe na.
14 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa paan na kɔrɔgɔ, yaga ka pe yɛgɛ kɔn; katugu mbele pe yɛn paa pe yɛn, poro wɛlɛ Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo.»
15 A wì suu kɛyɛn yi taga pe na ma duwaw pe na, mɛɛ yiri le ma kari.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa sɛnrɛ (Maki 10.17-31; Luki 18.18-30)

16 Ko puŋgo na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «Nagafɔ, kajɛŋgɛ kikiin mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ na yewe ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ko ni? Nuŋgba wi yɛn jɛnŋɛ. Na kaa pye maa jaa mbe yinwege ki ta, ta tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na!»
18 A ki naŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Ke kɛɛlɛ wɛlɛ koro?»
A Zhezu wì sho fɔ: «*Maga ka lere gbo. Maga ka jataga pye. Maga ka yu. Maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga lere na.*
19 *Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo.*† Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we†.»
20 A lefɔnŋɔ wì suu pye fɔ: «Mì ko ŋgasegele ŋgele koro ke ni fuun koro lɛ na tanri ke na. Yiŋgi mi daga mbe pye naa?»

† **19:4 19.4:** Zhenɛ 1.27; 2.21-22 † **19:5 19.5:** Zhenɛ 2.24 † **19:7 19.7:** Dete 24.1-4 † **19:19 19.19:** Ɛki 20.12-16; Dete 5.16-20 † **19:19 19.19:** Levi 19.18

21 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kaa
pye maa jaa mbe pye mbe yɔn fili,
kari ma sɔɔn kɛɛ yaara ti ni fuun ti
pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe na. Mɛɛ pan ma taga na
na. Kona, ma yaa ka kɔrɔgɔ gbeŋge
ta wa yɛnŋɛlɛ na.»
22 Ɛɛn fɔ, naa lefɔnŋɔ wìla kaa
ki sɛnrɛ ti logo, a wì si sɔngɔrɔ
ma kari yɛsanga ni fɔ jɛŋgɛ; katugu
penjagbɔrɔ fɔ lawi.
23 Kona, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, penjagbɔrɔ
fɔ wi yege wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ
pi ni ki yɛn ma ŋgban.
24 Mila ki yuun ye kan naa fɔ
yɔngɔmɛ mbe toro mɛshɛli wele, ko
tanla ma wɛ penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni ko na.»
25 Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki
sɛnrɛ ti logo, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ.
A pè sho fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka shɔ okɛ?»
26 A Zhezu wì si pe wele, ma sho
fɔ: «Leele poro yɛgɛ na, ki yɛn ma
ŋgban. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo mbe ya
kala pyew li pye.»
27 Kona, a Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ
ma sho fɔ: «Wele, wè we yaara ti ni
fuun ti yaga wa ma taga ma na, ki
yaa ka pye mɛlɛ?»
28 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan, na
Lere wi Pinambyɔ wiga ka cɛn sanga
ŋa ni wa wi gbɔgɔwɔ wunluwɔ
jɔngɔ ki na wa dunruya fɔnŋɔ wi ni,
yoro kɛ ma yiri shyɛn mbele yè taga
na na, ye yaa ka cɛn wunluwɔ jɔnrɔ
ta na fun, mbe kiti kɔn Izirayɛli
cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na.
29 Leele mbele fuun ka pe yinrɛ,
nakoma pe nɔsepiile nambala, naa
pe nɔsepiile jɛɛlɛ, naa pe nɔ, naa pe
piile, naa pe kɛɛrɛ ti yaga mbe taga
na na, ki fɛnnɛ pe yaa ka ki yaara
ti yɔngɔ cɛnmɛ cɛnmɛ ta, mbe ka pe
tasara ta naa wa yinwege mbakɔgɔ
ki ni.
30 Ɛɛn fɔ, koŋgbanmbala pe
lɛgɛrɛ yaa ka pye puŋgofɛnnɛ,
puŋgofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yaa ka pye
koŋgbanmbala.»

20

Ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ tunmbyeele yomiyɛlɛ

1 «Ye wele, Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi
yɛn ma taanla yaraga ŋga ni ki ŋga:
Pilige ka, lagafɔ wà si yiri yirifaga ka
na mbe sa tunmbyeele lagajaa sa pe
wa wi ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ.
2 A wo naa poro ni, pè si yo ma
fili pilige nuŋgba tunŋgo pyesara wi
na, wo yɛn warifuwe pyɔ nuŋgba
nuŋgba pilige pyew. A wì si pe
torogo pe saa tunŋgo piin wa wi
ɛrɛzɛn kɛrɛ.
3 La kee jɛɛlɛ kɛriŋgariyɛgɛ, a wì
si yiri naa, mɛɛ saa leele pele ta wa
katogo pè yere, tunŋgo woro pe yeri.
4 A wì si pe pye fɔ: ‹Yoro fun ye
kari ye sa tunŋgo pye wa na ɛrɛzɛn
kɛrɛ. Pa mi yaa sara sinŋɛ kan ye
yeri.›
5 A pè si kari. Naa yɔnlɔ kìla
kaa gbɔn yɔnlɔfugo, a kɛrɛ fɔ wì si
yiri naa, ma kala nuŋgba li pye. Ki
yɔnlɔparaga ki na, ma nuru naa ma
yiri, ma kala nuŋgba li pye.
6 Ki yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ki ni naa, a wì
nuru naa ma yiri, ma saa leele pele
ta pè yere naa bere wa katogo. A wì
si pe yewe ma yo fɔ: ‹Yiŋgi na yè si
pan ma yere lagamɛ ma saa yɔnlɔ ki
kɔ, ye woro na tunŋgo piin?›
7 A pè suu pye fɔ: ‹Katugu lere si
we lɛ tunŋgo na.› A wì si pe pye fɔ:
‹Yoro fun ye saa tunŋgo piin wa na
ɛrɛzɛn kɛrɛ.›
8 «Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a kɛrɛ
fɔ wì sigi yo wi tunmbyeele pe to wi
kan fɔ: ‹Tunmbyeele pe yeri, ma pe
sara. Ma keli maga lɛ mbele pè pan
puŋgo na pe na, ma saga wa mbele
pè keli ma pan pe na!›
9 Mbele pàa to tunŋgo na
yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ki ni, a pè si pan, ma
ta warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba pe
ni fuun.
10 Naa kìla kaa gbɔn mbele pàa
keli ma to tunŋgo na poro na, a
pe nɛɛ ki jate ndɛɛ pe yaa ta mbe

wɛ. Ɛɛn fɔ, a pè poro fun pe kan warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba.
11 Naa pàa kaa ki warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba wi kan pe yeri ma, a pe nɛɛ kɔngɔri kɛrɛ fɔ wi na,
12 nɛɛ yuun fɔ: ‹Ki tunmbyeele mbele pè pan puŋgo na, lɛri nuŋgba tunŋgo pè pye cɛ. A mà si pe sara ma yala we ni. Ma si yala, woro tunŋgo pye ma saa yɔnlɔ ki kɔ, ma yɔnlɔ ko naa tere ti kun we yɛɛ ni.›
13 Ɛɛn fɔ, a kɛrɛ fɔ wì si nuŋgba yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Na wɔnlɔ, mi sɔɔn fanla. Mì yo mà yere ki na mbe tunŋgo pye warifuwe pyɔ nuŋgba na pilige nuŋgba?›
14 Ki kala na, ma sara wi lɛ maa kee! Ŋa wì to tunŋgo na puŋgo na, mila jaa mboo kan paa ma yɛn fun.
15 Ki kologo woro na yeri mbanla nandanwa kala li pye na penjara ti ni wi le? Nakosima, maa yenjara piin na ni na lerewe pi kala na wi le?»
16 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, koŋgbanmbala pe yaa ka pye puŋgofɛnnɛ, puŋgofɛnnɛ pe yaa ka pye koŋgbanmbala.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun, ki taanri wogo ko layi ŋga (Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

17 Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalɛmu, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri kanŋgaga na. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a wì si pe pye fɔ:
18 «Ye wele, we mbele waa kee wa Zheruzalɛmu. Pe yaa sa Lere wi Pinambyɔ wi le saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa ka kiti kɔn wi na mbe yo poo gbo.
19 Pe yaa kaa le leele mbele pee shɛri pe kɛɛ. Poro yaa ka tɛgɛ wi na, mboo gbɔn sapige ni, mboo kan tiparaga na. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan pe nɔ wìla Zhezu wi yɛnri (Maki 10.35-45)

20 Kona, a Zebede jɔ wì si fulo Zhezu wi tanla wi pinambiile pe ni, mɛɛ kanŋguuro kan wi jegele mboo yɛnri wi yɔn wi na.
21 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi maa jaa?»
A wì si Zhezu wi pye fɔ: «Yɔn kan na yeri, fɔ na pinambiile shyɛn mbele wele, nuŋgba mbe ka cɛn wa ma kalige kɛɛ ki na, sanŋa wi cɛn wa ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki na wa ma wunluwɔ pi ni.»
22 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga yaa yɛnri, ye sigi jɛn. Jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ† na mi yaa wɔ wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le?» A piile pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.»
23 A Zhezu wì sho fɔ: «Ki yɛn ma kaselege, fɔ ye yaa ka wɔ wa na wɔjɛnnɛ li ni. Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konaa wa mbe cɛn na kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki cɛnsara, na To wìri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»
24 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ sanmbala pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a ki nɛɛ pe yaa pe sefɛnnɛ nambala shyɛn pe kala na.
25 Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe yeri, ma sho fɔ: «Yège jɛn ma yo tara woolo pe teele pe ma cɛn pe go na, ma pe yigi pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔlɔ pe maa pe fanŋga ki nari pe na.
26 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ye ni, ŋa kaa jaa mbe pye legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee.
27 Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo.
28 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunŋgo piin wi kan, ɛɛn fɔ, wì pan mbe tunŋgo pye leele pe kan,

† **20:22 20.22** ***Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni:*** **Ko ki yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ ni we.**

mboo yinwege ki kan ki pye lelɛgɛrɛ go shɔsara.»

Zhezu wìla fyɔɔnlɔ shyɛn sagala (Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

29 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa kaa yiri wa Zheriko ca ki ni na kee, a janwa gbɔlɔ là si taga wi na.
30 Fyɔɔnlɔ shyɛn la pye ma cɛn konɔ li kanŋgaga na. Naa pàa kaa ki logo ma yo Zhezu wo wìla toro, a pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige pyɔ, we yinriwɛ ta!»
31 Janwa wìla pye na gbanla pe na ma yo pe pyeri. Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi naa ma wɛ, na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige Pyɔ, we yinriwɛ ta!»
32 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe yeri ma pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»
33 A pè sho fɔ: «We Fɔ, ki pye we ya waa yaan.»
34 A pe yinriwɛ si Zhezu wi ta. A wì si jiri pe yɛngɛlɛ ke na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pe nɛɛ yaan. A pè si yiri ma taga Zhezu wi na.

ZHEZU WI TUNŊGO WA ZHERUZALƐMU CA

21

21–25

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu (Maki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

1 Naa paa kaa na yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni, ma gbɔn wa Betifazhe ca, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun, ma pe kelegi wi yɛɛ yɛgɛ;
2 Wìla pe pye fɔ: «Yaa kee wa ca ŋga ki wa ye yɛgɛ ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile nɔ wa yan poo pɔ, wi pyɔ ni le wi tanla. Ye pe sanga ye pan pe ni na kan!
3 Na lere wa ka ye yewe, yoo pye fɔ: ‹Pe kala yɛn we Fɔ wi na.› Pa kona wi yaa ye yaga yaa paan pe ni.»
4 Ko wogo ŋga ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
5 *«Yege yo Siyɔn ca ki kan fɔ: Wele, ma wunlunaŋa wila paan ma kɔrɔgɔ.*
Wi yɛn ma yin nandanwa ni.
Wi yɛn ma lugu ma cɛn sofile na, sofile pyɔ na, sofile nɔ pyɔ na!»†
6 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari mɛɛ saa ŋga Zhezu wìla yo ma pe kan ki pye.
7 A pè si pan sofile nɔ wo naa wi pyɔ pe ni, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga pe na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn ti na.
8 Wa janwa gbɔlɔ li ni, lelɛgɛrɛ la pe derigbɔrɔ ti jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige wɛrɛ kɔɔn nari jaan wa naga nari fɔ paa wi gbogo.
9 Janwa ŋa wìla pye na tanri Zhezu wi yɛgɛ konaa ŋa wìla pye na tanri wi puŋgo na, wìla pye na jɔrɔgi na yuun fɔ:
«Ozanna! *Gbɔgɔwɔ yɛn Davidi setirige pyɔ wi woo!*
Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!†
Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go na!»
10 Naa Zhezu wìla kaa ye wa Zheruzalɛmu, a ca woolo pe ni fuun pe nɛɛ tinni, nɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi ki naŋa ŋa we?»
11 A janwa wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile tara wowi.»

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ (Maki 11.15-19; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

12 A Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Leele mbele pàa pye wa na pɛrɛ konaa mbele pàa pye na loo, a wì si pe purɔ ma pe yirige, ma penjara surufɛnnɛ pe tabaliye pe jaanri naa ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ pe jɔnrɔ ti ni.
13 A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi

† **21:5 21.5:** Zaka 9.9 † **21:9 21.9:** Yuuro 118.25-26

ni, ma yo fɔ: *Na go pe yaa kaa ki yinri Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.*† Ɛɛn fɔ, a yoro si pan nɛɛ ki piin yoolo larasaga†.»

14 A fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si pe sagala.

15 Kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa kaa ke yan, ma nuru ma piile pe yan paa jɔrɔgi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni na yuun fɔ: «Gbɔgɔwɔ yɛn Davidi setirige Pyɔ wi woo,» a kì si pe ya.

16 A pè si Zhezu wi pye fɔ: «Nda paa yuun, ma woro nari nuru?» A wì si pe pye fɔ: «Ee, ye faga laga ŋga ki kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni mbege yan wi le? Ki ŋga fɔ: ‹*Màga pye, a piile poro naa piyɛngɛlɛ ke ni, paa ma sɔnni wa pe yɔn.*› »†

17 Naa wìla kaa to yo ma kɔ, a wì si yiri wa ca ki ni ma pe yaga wa, mɛɛ kari wa Betani ma saa wɔnlɔ wa.

Zhezu wìla tige ka daŋga, pege yinri figiye (Maki 11.12-14,20-24)

18 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhezu wìla kaa na sɔngɔrɔ wa ca, a fuŋgo suu yigi.

19 A wì si figiye tige ka yan wa konɔ li kanŋgaga na. A wì fulo wa ki tanla, ɛɛn fɔ, wi sila pyɔ yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to cɛ. Kona, a wì si figiye tige ki pye fɔ: «Mboro se ka pyɔ sɛ naa fyew.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a figiye tige kì si waga pew.

20 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ko yan ma, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki figiye tige ŋga kì pye mɛlɛ mɛɛ waga fyaw yɛɛn?»

21 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-lege ko na, mila ki yuun ye kan, na yaga taga Yɛnŋɛlɛ li na, na ki woro na ye kɔɔn shyɛn fyew, ŋga mì pye ki figiye tige ŋga ki na, ye se da ko nuŋgba pyege na. Ɛɛn fɔ, ye mbe ya mbege yanwiga ŋga ki pye fɔ: ‹Yiri lagamɛ, ma sa to wa kɔgɔje wi ni.› Pa ki yaa si pye.

22 Yaga yaraga ŋga fuun tali, mbege yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri tagawa ni, ye yaa ki ta.»

Zhezu wi fanŋga kì yiri se (Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

23 A Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nɛɛ leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa tara ti lelɛɛlɛ pe ni, pè si kari wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ŋgele ke piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri?»

24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni. Na yaga li kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan.

25 Yɛnŋɛlɛ lo làa Zhan wi torogo wi pan wila batɛmu wi piin lee leele poro la wɛlɛ?»

Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga yo Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo, pa wi yaa we yewe mbe yo: ‹Yiŋgi na yee si taga wi sɛnyoro ti na?›

26 Na waga sho fɔ: Leele poro pàa wi torogo, we nɛɛ fyɛ janwa wo yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pe yɛn na Zhan wi jate Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ.»

27 Kì kaa pye ma, a pè si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee jɛn.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa pinambiile shyɛn sɛnrɛ na

28 A Zhezu wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jate ki wogo ŋga ki na? Pinambiile shyɛn la pye naŋa wa yeri. Pilige ka, a wì si ndɔfɔ wi pye ma yo: ‹Na pyɔ, nala kari ma sa tunŋgo pye wa na ɛrɛzɛn kɛrɛ.›

29 A wo suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi woro na kee wa.› Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a wì si cɛn ma jatere pye, mɛɛ kari.

† **21:13 21.13:** Eza 56.7 † **21:13 21.13:** Zhere 7.11 † **21:16 21.16:** Yuuro 8.3

30 A tofɔ wì si nuru naa maga
tunŋgo nuŋgba ki yo pinambyɔ
shyɛn woo wi ni. A wo suu yɔn sogo
ma yo fɔ: ‹Baba mi yaa kari.› Ɛɛn
fɔ, wii si kari.
31 Pe shyɛn pe ni, wiwiin wila wi
to wi nandanwa kala li pye?» A pè
sho fɔ: «Koŋgbanŋa wowi.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, nizara shɔfɛnnɛ naa kɛɛnrɛ
lifɛnnɛ pe yaa keli mbe ye wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ye na.
32 Katugu Zhan wìla pan ye
kɔrɔgɔ, ma konɔ sinnɛ li naga ye na,
ye sila taga wi sɛnyoro ti na. Ɛɛn
fɔ, nizara shɔfɛnnɛ poro naa kɛɛnrɛ
lifɛnnɛ pe ni, pàa taga wi na. Ali
maga ta yàa ki yan, konaa ki ni fuun,
ye sila ye kapere ti jɛn mberi yaga,
mbe taga wi na.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ (Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

33 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye yomiyɛlɛ
la yɛgɛ logo naa. Lagafɔ wà la
ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ mbogo
wa mari maga, ma si wege wɔ
ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki
gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kɛrɛ
ti sigewe pi kala na. Kona, a wì si
kɛrɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmby-
eele pele na, pe kaa tawa pi kan wi
yeri; mɛɛ kari taleere ta ni.
34 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla
kaa gbɔn, a wì suu tunmbyeele pe
torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele
pe yeri ma yo pe saa tawa pi shɔ wi
kan.
35 Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmby-
eele pè suu tunmbyeele pe yigi, ma
nuŋgba wo gbɔn jɛŋgɛ, ma wa gbo,
ma taanri woo wo wa sinndɛɛrɛ ni
maa gbo.
36 A kɛrɛ fɔ wì si nuru ma tunm-
byeele pele torogo wa pe yeri naa
lɛgɛrɛ, ma wɛ koŋgbanmbala pe na.
Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pè
ki kanuŋgbaŋga ki pye pe na fun.
37 Ko puŋgo na, a kɛrɛfɔ wì suu
pinambyɔ jate wi torogo wa pe yeri,
ma yo fɔ: ‹Pe yaa na pinambyɔ wo
gbɔgɔ.›
38 Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmby-
eele pàa kaa wi yan wì kɔn ma yiri
pe na, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋa
yɛɛn wo wi yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we. Ye
pan woo gbo, pa kona wi kɔrɔgɔ ki
yaa koro we kan.›
39 Kona, a pè suu yigi ma saa wi
wa wa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na, ma
suu gbo.»
40 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Yoro wo nawa, na kɛrɛfɔ wiga ka
pan, yiŋgi wi yaa pye ki ɛrɛzɛn kɛrɛ
tunmbyeele pe na?»
41 A pè suu pye fɔ: «Pa wi yaa ki
lepeele pe gbo, wi se pe yinriwɛ ta,
mbe si kɛrɛ ti kan naa ɛrɛzɛn kɛrɛ
tunmbyeele pele yeri, mbele pe yaa
laa tawa pi kaan wi yeri, mbaa yala
pi sanga wi ni.»
42 Kona, a Zhezu wì si pe pye
fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ye siri kara wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni wi le? Ti
nda fɔ:

Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye.
Pa ko wogo ŋga ko yiri wa we Fɔ wi
yeri,
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»†

43 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti
taga wa, ma yo fɔ: «Ko kì ti mila
ki yuun ye kan, fɔ pe yaa Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi shɔ ye yeri mboo kan
tara ta woolo yeri, mbele pe yaa la
pi pire ti taa lari kaan.
44 [Lere ŋa fuun ka to ki
sinndɛlɛgɛ ki na, wo yaa wi yɛɛ
kaari. Na kiga si to lere ŋa fuun
na, ki yaa wo purugu.]»
45 Naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa Fariziye pe ni, pàa kaa ki
yomiyɛgɛlɛ ke logo Zhezu wi yeri, a
pè sigi jɛn ma yo pa wìla ke wa poro
na.
46 A pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mboo yigi.
Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ,
katugu janwa wìla pye na Zhezu wi
jate paa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn.

† **21:42 21.42:** Yuuro 118.22; Eza 28.16

22

Liwɛn gbɔɔ yomiyɛlɛ (Luki 14.15-24)

1 A Zhezu wì si nuru naa ma
yomiyɛgɛlɛ kele wa leele mbele pàa
pye na nuru wi yeri pe kan, ma yo
fɔ:
2 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma
taanla yaraga ŋga ni ki ŋga. Wunlu-
naŋa wà la wi pinambyɔ jayire suro
sɔgɔ,
3 mɛɛ wi tunmbyeele pe tun wa
leele mbele wìla yeri jayire liwɛn pi
na pe yeri. Ɛɛn fɔ, pe sila yɛnlɛ mbe
pan.
4 A wunlunaŋa wì si nuru ma
tunmbyeele pele tun naa wa pe yeri,
ma yo fɔ: ‹Ye sa leele mbele mì yeri
pe pye fɔ na sɔgɔlɔ mìli sɔgɔ makɔ.
Na napɛnɛ poro naa na yaayoro nda
tì tɔrɔ, mìri kan pèri gbo. Yaara ti
ni fuun tì gbɛgɛlɛ ma yala makɔ. Ye
pan ye jayire liwɛn pi li!›
5 Ɛɛn fɔ, leele mbele pàa yeri
jayire ti na, pe sila ko ka jate. Pàa
kari pe kapyere na. Wà la kari wi
kɛrɛ, a wà kari wi safari wasaga.
6 A sanmbala poro si wunlunaŋa
wi tunmbyeele pe yigi ma pe jɔlɔ,
mɛɛ pe gbo.
7 A kì si wunlunaŋa wi nawa pi
ŋgban. A wì suu sorodasheele pe
torogo wa, ma yo pe saga legboleele
pe gbo, pe pe ca ki sogo.
8 Kona, a wì suu tunmbyeele pe
pye fɔ: ‹Jayire liwɛn pì gbɛgɛlɛ ma
yala makɔ, ɛɛn fɔ, leele mbele pè
yeri, pii daga pe ni.
9 Ki kala na, yaa kee wa ca nawa
koŋgbɔrɔ ti ni. Yaga lere ŋa fuun
yan, ye pan wi ni jayire liwɛn pi na!›
10 A tunmbyeele pè si kari wa ca
nawa koŋgbɔrɔ ti ni, leele mbele
fuun pàa yan lejɛmbɛlɛ o, lepeele o,
mɛɛ pe gbogolo pe yɛɛ na, fɔ a jayire
go kì yin lifɛnnɛ pe ni.
11 «Kona, a wunlunaŋa wì si ye
wa jayire go ma leele pe welewele,
mɛɛ naŋa wa yan wa, jayire liwɛn
yaripɔrɔ sila pye wo na.
12 A wì suu yewe ma yo fɔ: ‹Na
wɔnlɔ, maga pye mɛlɛ mɛɛ ye laga,
ma si yala, jayire liwɛn yaripɔrɔ si
woro ma na?› Ɛɛn fɔ, ki naŋa wi
sila sɛnpyɔ ta mbe yo.
13 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa wì
suu tunmbyeele pe pye fɔ: ‹Yoo yigi,
yoo tɔɔrɔ naa wi kɛyɛn yi pɔ, ye saa
wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa
wi yaa la gbele mbaa wi ŋgangala
ke kaa wa jɔlɔgɔ ki kala na.› »
14 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa, ma yo fɔ: «Leele mbele pè yeri,
pe yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, mbele pè wɔ
poro si lɛgɛ.»

Nizara ŋa wi daga mbe wɔ wunlumbolo to wi yeri (Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

15 Kona, a Fariziye pè si saa pe yɛɛ
yan mbe pyewe lagaja, mbe ta mbe
Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na.
16 A pè si pe fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa
mbele pàa taga Erɔdi wi na pele
torogo wa Zhezu wi yeri, pe saga yo
wi kan fɔ: «Nagafɔ, wège jɛn ma
yo kaselege ko ma maa yuun. Ma
maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na
kaselege ni. Maa la fyɛ lere yɛgɛ,
katugu maa lere wɔ lere ni.
17 Ki wogo ŋga maa ki jate mɛlɛ?
Ki daga waa Ɔrɔmu tara fɛnnɛ wun-
lumbolo to wi nizara wi woo lee
waga kaa wi woo?»
18 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe jatere pere
ti jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Kopiire
fɛnnɛ wele dɛ, yiŋgi na, a ye nɛɛ na
waa na wele?
19 Penjara nda ti ma tɛgɛ na nizara
wi woo, ye ta naga na na mbe wele!»
A pè si warifuwe pyɔ nuŋgba
naga wi na.
20 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Ambɔ foto naa ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn
wi na?»
21 A pè sho fɔ: «Sesari woro ri.»
Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo
to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki
daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, yege
kan li yeri.»
22 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo
Zhezu wi yeri, a kì si pe pari. A pè
suu yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo (Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

23 Ki pilige nuŋgba ki ni, a Sadusiye pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se
24 ka yɛn mbe yiri. A pè suu yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*Na naŋa wa ka ku mboo jɔ yaga mbege ta pe sila pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan*†.›
25 Ma si yala, nɔsepiile nambala kɔlɔshyɛn la pye laga we ni. A koŋgbanŋa wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se, a naŋa wì si ku maa jɔ wi yaga wi jɔnlɔ wi kan.
26 A ki kanuŋgbaŋga ki pye shyɛn fɔ wi na, ma pye taanri fɔ wi na; na piin ma fɔ ma saa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pe kɔ.
27 Naa pe ni fuun pàa kaa ku, a jɛlɛ fun wì si kaa ku.
28 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, jɛlɛ wi yaa ka pye pe ni wiwiin woo, naa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pòo pɔri we?»

29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè puŋgo, katugu yee Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Yee si Yɛnŋɛlɛ li yawa pi jɛn fun.
30 Kuulo paga ka yɛn sanga ŋa ni, nambala naa jɛɛlɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye paa mɛrɛgɛye pe yɛn wa yɛnŋɛlɛ na.
31 Kuulo pe yɛnmɛ wogo ko na, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo, mì yo yèri kara? Làa ki yo ma yo fɔ:
32 ‹*Mi yɛn Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ,* konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ†.› Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ.»
33 Janwa ŋa fuun wìla pye na nuru wi yeri, wi nagawa sɛnrɛ tìla pe ni fuun pe pari.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na (Maki 12.28-34; Luki 10.25-28)

34 Naa Fariziye pàa kaa ki logo ma yo Zhezu wìla sɛnrɛ ti kɔ wa Sadusiye pe yɔn, a pè si pe yɛɛ gbogolo naa.
35 Wa pe ni, a nuŋgba si yiri mbe Zhezu wi wa mbe wele, lasiri sɛwɛ jɛnfɔ lawi. Wìla wi yewe ma yo fɔ:
36 «Nagafɔ, Yɛnŋɛlɛ lasiri wi ŋgasele liliin lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na?»
37 A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, konaa ma jatere wi ni fuun ni.*†
38 Lo li yɛn ŋgasegele ke ni fuun koŋgbanna le. Lo li si yɛn ma gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun ke na.
39 Li shyɛn wolo wa naa, ma yiri li kɔrɔgɔ. Loli na fɔ: ‹*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*›†
40 Moyisi lasiri sɛwɛ wi ni fuun, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti ni fuun ti go koyi ŋga ki ŋgasegele shyɛn ŋgele wele.»

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re (Maki 12.35-37; Luki 20.41-44)

41 Ma Fariziye pe ta pàa pye ma gbogolo, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
42 «Yiŋgi yaa jate Kirisi wi kanŋgɔlɔ? Ambɔ setirige pyɔ wi?» A pè suu pye fɔ: «Davidi setirige pyɔ wi†.»
43 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kìla si cɛn mɛlɛ, Yinnɛkpoyi li fanŋga na, a Davidi jate wì suu yeri ma yo na Fɔ? Katugu Davidi wìla ki yo ma yo fɔ:
44 *We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:*
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,

† **22:24 22.24:** Dete 25.5-6 † **22:32 22.32:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go Shɔfɔ. Ko ki naga ma yo fɔ ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta; Ɛki 3.6. † **22:37 22.37:** Dete 6.5 † **22:39 22.39:** Levi 19.18 † **22:42 22.42:** 2 Sami 7.12; Eza 11.11; Zhere 23.5 † **22:44 22.44:** Yuuro 110.1

fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga,
mbe pe tɛgɛ wa ma tɔɔrɔ ti
nɔgɔ.†
45 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri
wi ‹Fɔ›, mɛlɛ Kirisi wii ya wi pye
Davidi wi setirige pyɔ†?»
46 Pe ni, wa sila ya mbe Zhezu wi
yɔn sogo sɛnrɛ pyɔ nuŋgba ni. Maga
lɛ le ko pilige ko na, lere sila soro naa
mboo yewe kala la ni.

23

Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ re (Maki 12.38-39; Luki 11.43,46; 20.45-46)

1 Kona, a Zhezu wì sigi yo wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa janwa wi kan
2 ma yo fɔ: «Mbaa leele pe nari
Moyisi lasiri sɛnrɛ† ti ni, lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ naa Fariziye poro tunŋgo
yi ko.
3 Ki kala na, ye daga mbaa pe
sɛnrɛ ti nuru, paga yo ye kala na
fuun pye, yeli pye. Ɛɛn fɔ, yaga kaa
piin paa pe yɛn, katugu pe maa leele
pe nari yɛgɛ ŋga na, poro jate paa la
tanri ma.
4 Pe ma tugugbɔrɔ ti pɔ mari taga
leele pe go na, ɛɛn fɔ, poro jate
paa yɛnlɛ mbe yombɛlɛ nuŋgba tɛgɛ
mbe pe saga peri lɛ†.
5 Pe maa pe kapyere ti piin, jaŋgo
leele pe ta paa pe yaan. Pe ma
pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tafoolo pe tugbɔlɔ
ma pe pɔpɔ pe walɛrɛ to naa pe
kɛyɛn† yi na, ma pe yaripɔrɔ yɔnrɔ ti
tɔnlɔndɔnlɔ. 6 Liwɛn gbɔɔ na, jɔnrɔ
tiyɔnrɔ to naa shɛriyinrɛ jɔnrɔ nda
ti ma pye wa yɛgɛ, to ti ma pe ndanla
paa cɛɛn ti na.
7 Wa katoro ti ni, pe maa jaa leele
paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni,
paa pe yinri nagafɛnnɛ.
8 Yoro wo na, yaga ka ti paa
ye yinri nagafɛnnɛ; katugu Nagafɔ
nuŋgba wi yɛn ye yeri. A ye ni fuun
yè pye nɔsepiile.
9 Yaga ka tara na lere wo wa yeri
ye to (mbege naga fɔ wi yɛn legbɔɔ.)
Katugu To nuŋgba wi yɛn ye yeri.
Wo wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na.
10 Yaga ka ti paa ye yinri teele,
katugu To nuŋgba wi yɛn ye go na.
Wo wi yɛn Kirisi we.
11 Ŋa wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ,
wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun
tunmbyee.
12 Lere ŋa kaa yɛɛ yirige, wo yaa
ka tigi. Lere ŋa ka suu yɛɛ tirige, wo
yaa ka yiri.»

Zhezu wìla lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe jɛrɛgi pe kopiire ti kala na (Maki 12.40; Luki 11.39-42,44,52; 20.47)

13 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele, ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa
Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi tɔnni leele
pe na. Yoro jate yaa si ye wa, mbele
paa ki jaa mbe ye wa, yaa pe yaga
pe ye wa.
14 «[Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa
naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo
pe yeri, ko puŋgo na, ma saa na
Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, ma ta na ye
yɛɛ nari ma yo yoro yɛn ma sin. Ye
kiti kɔngɔ ki yaa ka ŋgban mbe wɛ.]
15 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa
tara to naa kɔgɔje wi yanri, mbe ta
mbe lere nuŋgba ta wi shɛri wi taga
ye na. Ɛɛn fɔ, na yaga ka wa ta, ye
maa pye maa serege, fɔ wo ma daga
mbe ye wa jaganama wi ni yesaga
shyɛn mbe wɛ yoro jate ye na.
16 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro
mbele ye yɛn yɛkeele ma pye
fyɔɔnlɔ! Katugu ye ma yo na lere
ka wugu shɛrigo gbɔgɔ ki na, ko

† **22:45 22.44-45:** Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi setirige pyɔ, ɛɛn fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔgɔ ma wɛ ko na naa bere. † **23:2 23.2:** Dete 17.10; Ɛsidi 7.6-10; Nehe 8.4 † **23:4 23.4:** Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pàa pye na leele pe ŋgbanga ma yo paa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma si yala poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni. † **23:5 23.5:** Ko la pye naga nari fɔ pe yɛn na nawa tuun Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na suyi.

wuguro to na la jate. Ɛɛn fɔ, na wiga si wugu shɛrigo gbɔgɔ tɛ wo na, ko wuguro to ma yigi.
17 Ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ naa fyɔɔnlɔ! Kikiin ki gbɔgɔ? Tɛ wowi lee nakoma shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ma tɛ wi pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na koyi?
18 Ye ma yo naa fɔ: Na lere ka wugu saraga wɔsaga ki na, ko wuguro to na la jate. Na wiga si wugu saraga ŋga ki yɛn wa ko na, ko wuguro to ma yigi.
19 Ye yɛn fyɔɔnlɔ! Kikiin ki gbɔgɔ? Saraga koyi lee, nakoma saraga wɔsaga ŋga ki ma ti saraga ki ma pye kpoyi koyi? Ti ti ni fuun ti yɛn ja.
20 Ki kala na, lere ŋa ka wugu saraga wɔsaga ki na, kona, wì wugu saraga wɔsaga konaa yaara nda fuun ti yɛn wa ki na ti ni fuun ti na.
21 Ŋa ka wugu shɛrigo gbɔgɔ ki na, kona, wì wugu shɛrigo gbɔgɔ konaa Yɛnŋɛlɛ na li ma pye wa ki ni li na.
22 Ŋa ka si wugu naayeri wi na, kona, wì wugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ jate na li yɛn ma cɛn wa ki na li ni.

23 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Ye maa ye sɛgɛ yaara tunmɔɔrɔ ti yaga wi woo† naa kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri; to yɛn paa mati naa fenuyi konaa kumɛ yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn wa lasiri wi ni, ye ma to wa kanŋgaga na. To yɛn paa kasinŋge pyege, naa leele yinriwɛ taga konaa tagawa† yɛn. Ki ja daga yaa ki kagbɔgɔlɔ ŋgele ke piin, mbe si ke jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke taga wa fun.
24 Ye yɛn yɛkeele ma pye fyɔɔnlɔ! Ye ma ye wɔtɔnmɔ pi fyɛnli ma tishɔngɔ ki wɔ wa pi ni, ɛɛn fɔ, ye mɛɛ yɔngɔmɛ yɔli†.

25 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye ma wɔjɛŋgɛlɛ naa tasaala pe puŋgo ki jogo maga laga. Ma si yala, ti nawa po yɛn ma yin yaara nda yè yu to naa ye jogo pere ti ni.
26 Fariziye naŋa fyɔɔn! Ma wɔjɛnnɛ nawa pi jogo pi laga gbɛn. Pa kona li puŋgo ki yaa laga fun.
27 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Ye yɛn paa fanra yɛn, nda pè wa mari filige. Laga funwa na, ti yɛgɛ cɛnwɛ po yɛn ma yɔn ti na. Ɛɛn fɔ, wa ti nawa po ni, ti yɛn ma yin kajeere ma pinlɛ yarifɔnrɔ ti ni fuun cɛnlɛ pyew ti ni.
28 Yoro fun pa ye yɛn ma. Ye yɛgɛ cɛnwɛ po na, ye yɛn lesinmbele leele pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, ye nawa po yɛn ma yin kopiire naa tipere ni.

Zhezu wìla para jɔlɔgɔ wogo ki na (Luki 11.47-51)

29 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele! Ye yɛn kopiire fɛnnɛ. Ye maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fanra ti waa nari yɔngɔ, na li lesinmbele pe fanra ti gbegele nari fere.
30 Ye ma yo: Ndɛɛ ki pye waa yiri we tɛlɛye pe wagati wi na, we saa pe saga pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo.
31 Ki pyelɔmɔ pi na, ye yɛn naga sɛrɛya wi yuun ye yɛɛ na, ma yo mbele pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, yoro ye yɛn pe setirige piile wele.
32 Ki kala na, yaa kee ki ni! Ŋga Ye tɛlɛye pàa ki nɔgɔ kɔn we, yege pye yege yɔn fili.
33 Ye yɛn paa wɔɔrɔ yɛn, paa mɛɛrɛ ŋgbelege yɛn. Yaga kaa ki jate mbe yo ye shɔ jaganama jɔlɔgɔ ki ni.
34 Ko kì ti mi yaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ torogo ye kan, naa tijinliwɛ fɛnnɛ ni, konaa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ ni. Ye yaa ka pele gbo, mbe

† **23:23 23.23:** Levi 27.30; Dete 14.22 † **23:23 23.23:** Mishe 6.8; Zaka 7.9 † **23:24 23.24:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ kagala ŋgele ke yɛn tugbɔŋgɔlɔ, paa la koro jate mbaa tanri ke na, ɛɛn fɔ, tunmɔŋgɔlɔ koro pe maa jate na tanri ke na.

pele kan tipaara na, mbe pele gbɔn
sapire ni wa ye shɛriyinrɛ ti ni, mbe
taga pe na mbaa pe jɔlɔ mbaa toro
cara ti ni;
35 jaŋgo lesinmbele mbele fuun
pàa gbo laga tara ti na, ki kapege
fɔgɔ ki to ye na, maga lɛ wa lesinŋɛ
Abɛli† wi gbogo ki na fɔ ma saa
ki wa Barashi pinambyɔ Zakari† wi
gbogo ki na. Wo ŋa yàa kaa gbo
shɛrigo gbɔgɔ konaa saraga wɔsaga
ki sɔgɔwɔ pi ni we.
36 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, jɔlɔgɔ ŋga ki yaa tɛgɛ mbe ki
legbogo kagala ke ni fuun ke fɔgɔ
ki tɔn, ki jɔlɔgɔ ki yaa to nala pilige
woolo pe na.

Zhezu wìla para Zheruzalɛmu ca ki sɛnrɛ na
(Luki 13.34-35)

37 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu,
mboro ma maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kuun, pitunmbolo mbele
Yɛnŋɛlɛ lì torogo ma kan na pe waa
sinndɛɛrɛ ni na pe kuun. Mìla pye
naga jaa wagati lɛgɛrɛ na, mbɔɔn
leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa yɛgɛ
ŋga na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi
kanwira nɔgɔ we. Ɛɛn fɔ, yee si
yɛnlɛ.
38 Wele! Ye go ki yaa koro ye kan
waga† pew.
39 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, mbege lɛ nala wo na, ye sanla
yan naa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ye
yaa kaga sɛnrɛ nda ti yo mbe yo fɔ:
‹*Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na,*
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!› »†

24

Zhezu wìla para shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti sɛnrɛ na
(Maki 13.1-13; Luki 21.5-19)

1 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni na kee, a wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla, nɛɛ
ki go ko naa ki kanlɔmɔ pi nari wi
na.
2 Kona, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti shɔ,
mɛɛ yo fɔ: «Ki yaara nda ti ni fuun
yaa ti yaan kɛ? Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, sinndɛlɛgɛ ka se ka
koro ka go na laga. Pe yaa ka ti ni
fuun ti jaanri.»
3 Zhezu wìla saa cɛn wa Oliviye
tire yanwiga ki na, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pè si kari wi kɔrɔgɔ poro cɛ, mɛɛ
wi pye fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala
ke yaa ka pye sanga wiwiin? Kacɛn
wiwiin wi yaa ka ma panga konaa
dunruya kɔsanga wi naga we na?»
4 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere
wa ka ka ye fanla mbe ye puŋgo!
5 Katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na
mɛgɛ ki na. Pe yaa kaa yuun fɔ:
‹Muwi mi yɛn Kirisi we.› Pe yaa ka
lelɛgɛrɛ puŋgo.
6 Ye yaa kaa malaga ki sɛnrɛ nuru
ye yɛɛ tanla, mbaa malaga ki tinmɛ
taa wa lege. Ɛɛn fɔ, yaga ka fyɛ;
katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko
se ka pye dunruya wi kɔyɛgɛ ki gbɔn
gbɛn.
7 *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta*
woolo kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ
naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ
kɔrɔgɔ malaga ni.† Fuŋgo tugbɔɔrɔ
yaa ka to lalɛgɛrɛ na, tara ti yaa kaa
yɛgɛ lalɛgɛrɛ na.
8 Ko kapyere nda to ti ni fuun yaa
ka pye jɔlɔgɔ ki lɛsanga, paa yɛgɛ
ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni
we.
9 «Kona, leele pe yaa kaa ye nii
kɛɛ, paa ye jɔlɔ. Pe yaa kaa ye kuun.
Cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa ka
ye panra na kala na.
10 Ko sanga wo ni, lelɛgɛrɛ yaa ka
tagawa pi je. Pe yaa kaa pe yɛɛ nii
kɛɛ, mbe pe yɛɛ panra.
11 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yag-
boyoolo lɛgɛrɛ yaa ka pan. Pe yaa
ka lelɛgɛrɛ puŋgo.
12 Tipere ti yaa ka lɛgɛ laga tara ti
lagapyew, fɔ lelɛgɛrɛ ndanlawa yaa
ka kologo.

† **23:35 23.35:** Zhenɛ 4.8-10 † **23:35 23.35:** 2 Kuro 24.20-22 † **23:38 23.38:** 1 Wunlu 9.8; Eza 64.9 † **23:39 23.39:** Yuuro 118.26 † **24:7 24.7:** Eza 19.2

13 Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun
wi yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki
na, wo yaa ka shɔ.
14 Ki Sɛntanra nda ti yɛn na para
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki na,
ti yaa yari dunruya wi lagapyew,
jaŋgo ki sɛrɛya wi ta wi yo cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pe yɛgɛ na. Ko
puŋgo na, dunruya kɔpilige kii jɛn
ki gbɔn.

Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin ki sɛnrɛ (Maki 13.14-23; Luki 21.20-24)

15 « ‹*Yaritijaanga ŋga ki maa
jɔgɔwɔ pi piin,* ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Daniyɛli† wìla para ki
sɛnrɛ na, ye yaa kaga yan ki yere wa
laga ŋga ki yɛn kpoyi ki na. Lere ŋa
kaa ki sɛnrɛ ti kara, wiri kɔrɔ wi jɛn!
16 Kona, mbele pe yaa ka pye wa
Zhude tara, paa fee paa kee wa
yanwira ti na.
17 Na ŋa ka pye wi go† naayeri,
wiga ka tigi mbe ye wa ki nawa mbe
yaara lɛ.
18 Ŋa ka pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ
wa ca mbe saa derigbɔgɔ ki lɛ.
19 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye
kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na
wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye pe
wogo ki piliye yi ni.
20 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo
yaga ka fe mbe yala were sanga ni,
nakoma ye cɛnpilige ka ni.
21 Katugu ki piliye yi *jɔlɔgɔ ki yaa
ka gbɔgɔ mbe wɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun kì
toro ki na, maga lɛ wa dunruya wi
dasanga wi na fɔ ma pan ma gbɔn
nala.*† Ko jɔlɔgɔ ko si se ka pye naa.
22 Ki pye Yɛnŋɛlɛ lii ja wɔ ki piliye
yi na, sɛnwee pyɔ wo wa se jɛn na
shɔ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ka wɔ ki piliye
yi na, leele mbele lì wɔ poro kala na.
23 «Na lere wa ka ye pye mbe yo
fɔ: ‹Ye wele, Kirisi wi yɛn lagamɛ!›
nakoma ‹Wi yɛn wamɛ›, yaga ka
taga ki na.
24 Katugu leele pele yaa ka pan
mbaa finlɛlɛ mbe yo poro pe yɛn
Kirisi we, konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ yagboyoolo ni. Pe yaa
kaa kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ piin mbe ta mbe leele
mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe puŋgo, na
ki mbe ja ya pye we.
25 Yaa nuru! Mì keli ma ki ni fuun
ki yo ma ye kan makɔ.
26 «Na lere wa ka ye pye mbe yo
fɔ: ‹Ye wele, wi yɛn wa gbinri wi ni!›
yaga ka kari wa. Nakoma na paga ye
pye mbe yo fɔ: ‹Ye wele, wi ŋa wila
lara laga yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni!›
yaga ka taga ki na.
27 Yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma
yɛngɛlɛ, mbege lɛ wa yɔnlɔ yiris-
aga kɛɛ ki na mbe saga wa wa
yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, pa Lere wi
Pinambyɔ wi panga ki yaa ka pye
ma fun.
28 Yarikugo kiga pye laga ŋga na,
pa pɛtɛɛlɛ pe maa pe yɛɛ finli wa†.

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye (Maki 13.24-27; Luki 21.25-28)

29 «Ko jɔlɔgɔ piliye yo puŋgo na,
*yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi. Yeŋge
ki se kaa finri naa. Wɔnŋgɔlɔ ke yaa
ka yiri wa yɛnŋɛlɛ na mbe toori laga
tara. Naayeri fanŋga yaara ti yaa ka
yɛgɛyɛgɛ.*†
30 Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ
wi kacɛn wi yan wa yɛnŋɛlɛ na.
*Cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara
na, ke yaa kaa gbele.*† Pe yaa ka Lere
wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa
kambaara ti na fanŋga naa gbɔgɔwɔ
gbembe ni†.
31 Mbanlaga gbɔgɔ ki yaa ka win.
Kona, wi yaa kaa mɛrɛgɛye pe
torogo laga tara ti go tijɛrɛ ki na. Pe
yaa ka leele mbele wì wɔ pe gbogolo

† **24:15 24.15:** Dani 9.27; 12.11 † **24:17 24.17:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † **24:21 24.21:** Dani 12.1 † **24:28 24.28:** Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi panga ki jɛn paa yɛgɛ ŋga na yarikugo ki ka pye laga ŋga na, pe maga jɛn pɛtɛɛlɛ pe kala na we. Zhɔbu 39.30. † **24:29 24.29:** Eza 13.10; 34.4 † **24:30 24.30:** Zaka 12.10 † **24:30 24.30:** Dani 7.13

pe yɛɛ na, mbege lɛ dunruya wi go ka na saga wa ka na.»

Figiye tige yomiyɛlɛ (Maki 13.28-31; Luki 21.29-33)

32 «Figiye tige ki yomiyɛlɛ li yɛn na nagawa mba kaan, yoo kɔrɔ wi logo! Na yaga kaga yan ki njere ti yɛn na funnu, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ tɔɔn.
33 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga kaa ki kagala ke ni fuun ke yaan sanga ŋa ni, yege jɛn ye yo fɔ ki kala lì yɔngɔ tɔɔn, fɔ li yaa si pye.
34 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka ku na ki kagala ke ni fuun ke fa pye.
35 Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba lì dunruya kɔpilige ki jɛn (Maki 13.32-37; Luki 17.26-30,34-36)

36 «Ɛɛn fɔ, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jɛn. Ali mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe sigi jɛn. Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ jate wi sigi jɛn, ndɛɛ na To wo nuŋgba wìgi jɛn.
37 Nowe sanga wi na, kagala ŋgele kàa pye, koro nuŋgba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi na fun.
38 Tɔnŋgbɔɔ mba pìla pan, pi panga ki yɛgɛ, leele pàa pye na nii, na woo, na pɔrɔgɔ piin, na pe sumborombiile pe kaan, a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn *pilige ŋga Nowe wìla kaa ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we.*†
39 Pe sila pye kala la jɛnmɛ fɔ ma saa gbɔn wagati ŋa tɔnŋgbɔɔ pìla kaa pan, ma kari pe ni fuun pe ni. Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan pilige ŋga ni, pa ki yaa ka pye ma fun.
40 Kona, nambala shyɛn yaa ka pye kɛrɛ mbaa tunŋgo piin ja, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
41 Jɛɛlɛ shyɛn yaa ka pye muwɛ tiresaga†, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
42 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, katugu ye Fɔ wi yaa ka pan pilige ŋga ni, ye sigi jɛn.
43 Yege jɛn ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma yoo wi pansanga wi jɛn yembinɛ, wi jɛn na koro yɛnŋɛ, jaŋgo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye wa wi go.
44 Ki kala na, yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu sanga ŋa ye se kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan.

Tunmbyee ŋa pè taga wi na konaa tunmbyee ŋa pee taga wi na (Luki 12.41-48)

45 «Tunmbyee wiwiin pè taga wi na, a wì pye tijinliwɛ fɔ? Wowi ŋa wi tafɔ wi maa tɛgɛ tunmbyeele sanmbala pe go na, wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi ni.
46 Na wi tafɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan, mboo yan wi bala naa tunŋgo ki piin, pa fɛrɛwɛ yaa pye wi woo!
47 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti go na.
48 Ɛɛn fɔ, na kiga yala tunmbyee pee wi, wi yaa cɛn mbaa wi yɛɛ piin mbaa yuun fɔ: Na fɔ wi se pan fyaw.
49 Pa wi yaa kɛɛ le wi tunŋgo pyeyɛɛnlɛ pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa nii, mbaa woo ja sinwɔɔlɔ pe ni.
50 Kona, ki tunmbyee wi woro naa tafɔ wi konɔ wele pilige ŋga ni, wagati ŋa wii jɛn cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan.
51 Pa kona wi yaa ki tunmbyee wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa kopiire fɛnnɛ pe ni. Pa wi yaa kaa gbele mbaa wi ŋgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgɔ ki kala na.

25

Sumbonɔ kɛ yomiyɛlɛ

1 « ‹Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yaa ka pye mbe taanla sumbonɔ kɛ pele ni.

† **24:38 24.38:** Zhenɛ 7.7,23 † **24:41 24.41:** Zhufuye jɛɛlɛ pàa pye na tire sinndɛɛrɛ na.

Pàa pe fitanlaye pe lɛ ma kari japɔlɔ filisaga.
2 Pe ni, kaŋgurugo la pye tijinliwɛ fɛnnɛ. A kaŋgurugo sanmbala poro pye tijinliwɛ fu fɛnnɛ.
3 A Tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si pe fitanlaye pe lɛ, pee sinmɛ yɛtɛgɛwɛ le pe yɛɛ go na.
4 Ɛɛn fɔ, a tijinliwɛ fɛnnɛ poro si pe fitanlaye pe lɛ ma nuru naa ma sinmɛ le sinmɛ kugboro ta ni, ma kari pi ni.
5 Naa japɔlɔ wìla kaa na mɔni wa wi woro mbe pan, a wɔnlɔwɔ si pe ni fuun pe yigi, a pè si wɔnlɔ.
6 «Yindɛgɛ ki na, a gbelege kà si yiri ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Japɔlɔ wi ŋa wila paan! Ye yiri ye saa fili!›
7 Kona, a ki sumbonɔ kɛ pè si yɛn nɛɛ pe fitanlaye pe yɔnrɔ ti yinrigi.
8 A tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si tijinliwɛ fɛnnɛ pe pye fɔ: ‹Ye ye sinmɛ pa kan we yeri, we fitanlaye paa jaa mbe figi.›
9 A tijinliwɛ fɛnnɛ pè sho fɔ: ‹Ayoo, sinmɛ mba pi yɛn we yeri, pi se woro naa yoro bɔ. Ye kari ye sa pa lɔ wa sinmɛ pɛrɛfɛnnɛ pe yeri!›
10 A tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si kari sinmɛ pa lɔsaga. Ko sanga wo ni, a japɔlɔ wì si pan. Sumbonɔ kaŋgurugo mbele pàa gbɛgɛlɛ ma yala, a poro si pinlɛ ma ye japɔlɔ wi ni wa jayire go ki ni, a pè si kɔrɔ ki sɔgɔ.
11 Ko puŋgo na, a sumbonɔ sanmbala pè si pan nɛɛ yinri ŋgbanga na yuun fɔ: ‹We Fɔ, we Fɔ, kɔrɔ ki yɛngɛ we kan!›
12 Ɛɛn fɔ, a japɔlɔ wì si pe pye fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mii ye jɛn.› »
13 Kona, a Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki kala na, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu ye sigi pyepilige naa ki pyesanga wi jɛn.

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa tunmbyeele taanri pele sɛnrɛ na (Luki 19.11-27)

14 «Ki yaa ka pye paa naŋa wa yɛn. Wìla pye na kee ca na, mɛɛ wi tunmbyeele pe yeri, ma pan maa kɛɛ yaara ti telege pe na.
15 Wìla nuŋgba kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ni, ma wa kan tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) ni, mɛɛ taanri woo wi kan tɛ pyɔ cɛnmɛ ni. Wìla pe ni fuun pe kan ma yala pe fanŋga ko ni, mɛɛ kari.
16 Tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wi ta, a wì si kari teere, mɛɛ saa na safari waa ki penjara ti ni, mɛɛ tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ta naa tɔnli.
17 Tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) tafɔ fun, a wì kari ma saa safari wa, ma tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) ta fun tɔnli.
18 Ɛɛn fɔ, tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ wi ta, a wo si kari ma saa wege tugu, mɛɛ wi tafɔ wi penjara ti le wa mari lara.
19 «A kì mɔ jɛŋgɛ, ko puŋgo na, a ki tunmbyeele pe tafɔ wì si kaa pan, nɛɛ wi penjara kapyere ti yɛgɛ woo pe ni.
20 Tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wi ta, a wo si fulo wi tanla wi tɛ piile sanmbala pe ni, ma sho fɔ: ‹Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500). Wele, mì cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ta naa!›
21 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Kì yɔn. Ma yɛn tunmbyee jɛnŋɛ, ma pye tagawa ni. Mà kaa pye tagawa ni wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ telege ma na. Pan maa yɔgɔri na ni ja.›
22 Ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) wi ta, a wì si fulo fun, ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200). Wele, mì cɛnmɛ shyɛn (200) ta naa!›
23 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Kì yɔn. Ma yɛn tunmbyee jɛnŋɛ, ma pye tagawa ni. Ma yɛn tagawa ni wa kagala ŋgele ke yɛn jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ telege ma na. Pan maa yɔgɔri na ni ja.›
24 Kona, ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ wi ta, a wì si fulo, ma sho fɔ: ‹Na tafɔ, mìla ki jɛn ma yo lewɛlɛwɛ wi

mboro. Mɛɛ yarilire wa laga ŋga na, pa ma ma saa kɔn wa. Mɛɛ yarilire lugu laga ŋga na, pa ma ma saa kɔlɔgi wa.
25 Mìla pye na fyɛ ma yɛgɛ, ki kala na, mìla saa wege tugu mɔɔ penjara ti le wa. Wele: Ma penjara ti nda.›
26 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee tiyanŋa wele dɛ! Na mà kaa ki jɛn mii yarilire wa laga ŋga na, pa mi ma saa kɔn wa, mii yarilire lugu laga ŋga na, pa mi ma saa kɔlɔgi wa,
27 kila daga ma sanla penjara ti tɛgɛ wa penjara tɛgɛgo ki ni. Naa mì pan yɛɛn, mi jɛn na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni.
28 Yege tɛ pyɔ cɛnmɛ wi shɔ wi yeri yoo kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) fɔ wi yeri.
29 Katugu yaraga yɛn lere ŋa fuun yeri, ka yaa la tari wo kan, wi ta naa lɛgɛrɛ. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi yɛn wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri.
30 Ki tunmbyee kambayɔnwɔ ŋa wo na, yoo yigi yoo wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele, mbaa wi ŋgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgɔ ki kala na.›

Kiti kɔngɔ puŋgo wogo ye

31 «Na Lere wi Pinambyɔ wiga ka pan wi gbɔgɔwɔ po naa mɛrɛgɛye pe ni fuun pe ni, wi yaa ka cɛn wa wi gbɔgɔwɔ wunluwɔ jɔngɔ ki na.
32 Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka gbogolo wa wi jegele. Wi yaa ka pe wali mbe pe wɔ pe yɛɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na yaayoro kɔnrifɔ wi ma kaa simbaala poro naa sikaala pe wali ma pe wɔ pe yɛɛ ni we.
33 Wi yaa ka simbaala pe tɛgɛ wi kalige kɛɛ ki na, mbe sikaala pe tɛgɛ wa wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
34 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka mbele pe wa wi kalige kɛɛ ki na pe pye fɔ: ‹Yaa paan, yoro mbele na To wì duwaw ye na we. Wunluwɔ mba pì gbegele ma tɛgɛ ye kan maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni, ye pan ye ye wa pi ni, pi pye ye woo.
35 Katugu fuŋgo la pye na na, a yànla kan mì ka. Wɔgɔ la pye na na, a yànla kan mì wɔ. Mìla pye nambanŋa, a yànla yaara wɔ.
36 Mìla pye witiwaga, a yè yaripɔrɔ kan na yeri. Mìla pye na yaa, a yànla kala li yɔn. Mìla pye kaso, a yè saa na wele.›
37 Kona, lesinmbele pe yaa kaa yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹We Fɔ, waa ma yan se fuŋgo ma yigi, a wɔɔn kan ma ka? Waa ma yan se wɔgɔ ma yigi, a wɔɔn kan ma wɔ?
38 Waa ma yan se nambanŋa, mɛɛ ma yaara wɔ? Nakoma waa ma yan se witiwaga, mɛɛ yaripɔrɔ kan ma yeri?
39 Waa ma yan se maa yaa, nakoma mɔɔ yan se kaso, mɛɛ saa ma wele?›
40 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga yàa ki pye na sefɛnnɛ mbele yɛɛn pe ni fuun jɛɛ wa kan, kona, yàa ki pye ma mi kan.›
41 Ko puŋgo na, wunlunaŋa wi yaa kaga yo mbele pe wa wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na pe kan fɔ: ‹Ye laga na na tanla, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì ye daŋga we! Yaa kee wa kasɔn mbakɔgɔ ki ni, ko ŋga pàa gbegele Sɔtanla wo naa wi mɛrɛgɛye pe kan we.
42 Katugu fuŋgo la pye na na, yee na kan mbe ka. Wɔgɔ la pye na na, yee na kan mbe wɔ.
43 Mìla pye nambanŋa, ye sila na yaara wɔ. Mìla pye witiwaga, ye sila na kan yaripɔrɔ ni. Mìla pye na yaa, ma pye kaso, ye sila na kala li yɔn.›
44 Kona, pe yaa wi yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹We Fɔ, waa ma yan se fuŋgo ma yigi, nakoma wɔgɔ ma yigi, naa nambanŋa, naa witiwaga ni, naa yaŋa, naa kaso, wee sɔɔn saga?›
45 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga ye sigi pye mbele yɛɛn, pe ni fuun jɛɛ wa kan, kona, ye sigi pye mi kan.›
46 Kona, poro yaa ka kari wa jɔlɔgɔ

mbakɔgɔ ki ni, lesinmbele poro mbe si kari wa yinwege mbakɔgɔ ki ni.»

ZHEZU WI JƆLƆGƆ KONAA WI KUNWƆ

26

26–27

Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa yɔn le Zhezu wi na
(Maki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Naa Zhezu wìla kaa kɔ ki nagawa sɛnrɛ ti ni fuun ti na, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
2 «Yège jɛn ma yo sanni piliye shyɛn we yaa Paki fɛti wi pye, fɔ pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kɛɛ poo kan tiparaga na.»
3 Ki sanga wi ni, a saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni, pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa Kayifu yuŋgbɔlɔ li ni, saraga wɔfɛnnɛ pe to we.
4 A pè si pe yɔn ki wa nuŋgba mbe Zhezu wi yigi larawa mboo gbo.
5 Pàa pye na yuun fɔ: «Yaga ka ti woo yigi fɛti wi nɔgɔ, jaŋgo yolɛgɛrɛ ka ka yiri janwa wi sɔgɔwɔ.»

Jɛlɛ wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn Zhezu wi go ki na
(Maki 14.3-9; Zhan 12.1-8)

6 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Betani, wa Simɔ ŋa yayɛnwɛ pìla pye wi na wi go,
7 a jɛlɛ wà si fulo wi tanla kugbolo la ni. Pàa li gbegele sinndɛɛrɛ nda pe yinri alibatiri to ta ni. Làa pye ma yin latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ni. A wì sigi latikɔrɔ wi wo Zhezu wi go ki na, ma yala wìla pye na nii.
8 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ko yan ma, a kì si pe mbɛn. A pè sho fɔ: «Ki jɔgɔwɔ mba po go?
9 Pe mbe ja ya mbege latikɔrɔ ŋa wi pɛrɛ sɔnŋgbanga na, mbege pen-jara ti kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.»
10 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sigi jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ gbanla ki jɛlɛ ŋa wi na? Ŋga wì pye mala kan, ki yɛn ma yɔn,
11 katugu fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga ye ni sanga pyew. Ɛɛn fɔ, mi wo se pye laga ye ni sanga pyew.
12 Wìgi latikɔrɔ ŋa wi gbɔn na wire ti na, jaŋgo mbanla gbegele na gboo lege ki kala na.
13 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni, ki Sɛntanra nda pe mberi yari laga ŋga fuun na, kala na ki jɛlɛ ŋa wì pye, pe yaa li yɛgɛ yo wa ki laga ki na fun, jaŋgo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wila ki jaa mbe Zhezu wi le kɛɛ
(Maki 14.10-11; Luki 22.3-6)

14 Kona, wa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ŋa pàa pye na yinri Zhudasi Izikariyɔti, wì si kari ma saa saraga wɔfɛnnɛ teele pe yan.
15 A wì si pe pye fɔ: «Na mi ka Zhezu wi le ye kɛɛ, yiŋgi ye yaa kan na yeri?»
A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ jiri ma kan wi yeri.
16 Mbege lɛ le ko sanga wo na, a Zhudasi wi nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe kɛɛ.

Zhezu wìla Paki fɛti liwɛn pi li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
(Maki 14.12-21; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

17 Leve fu buru fɛti† wi pilige koŋgbanŋga ki na, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yewe ma yo fɔ: «Maa jaa we sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ ma kan se yeri?»
18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kari wa ca nawa naŋa wa yeri, yoo pye fɔ: ‹We Nagafɔ wì yo wi wagati wì gbɔn, pa wi yaa Paki fɛti liwɛn pi li laga ma go, wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.› »
19 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa ŋga Zhezu wìla yo ma pe kan ki pye, mɛɛ Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ.
20 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wì si saa cɛn na nii wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni.

† **26:17 26.17:** Ɛki 12.14-20

21 Ma pe ta paa nii, a Zhezu wì si
pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, ye ni, nuŋgba yaa
kanla le kɛɛ.»
22 A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe na fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ wi yewe
nuŋgba nuŋgba na yuun fɔ: «We
Fɔ, ndɛ mi ma?»
23 A Zhezu wì sho fɔ: «Ŋa wì pinlɛ
maa kɛɛ ki le na ni ja wa yaapige ki
ni, wo wi yaa kanla le kɛɛ.
24 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku
paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ† we.
Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wi yaa Lere wi
Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn wi
wogo. Ki naŋa ki pye pe sila wi se,
anmɛ ko mbe ja mbɔnrɔ wi na!»
25 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu
wi nii kɛɛ, wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma sho
fɔ: «We Nagafɔ, ndɛ mi ma?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro
màga yo.»

We Fɔ wi suro kpoyi lige sɛnrɛ (Maki 14.22-26; Luki 22.15-20; 1 Korɛn 11.23-25)

26 Ma pe yaga paa nii, a Zhezu wì
si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li
shari, a wì suu kɔɔnlɔ maa kan wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yoo shɔ yoo ka. Wo wi yɛn na wire†
re.»
27 Ko puŋgo na, a wì si wɔjɛnnɛ li
lɛ, naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a
wì sili kan pe yeri, ma yo fɔ: «Ye ni
fuun ye pa wɔ.
28 Katugu mba yɛɛn po pi yɛn
na kasanwa we, kasanwa mba pi
yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ pi nii
we†, pì wo lelɛgɛrɛ kala na, mbe pe
kapere ti kala yaga pe na.
29 Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ
nala wo ni, mi se ki ɛrɛzɛn pire
tɔnmɔ mba pa wɔ ye ni naa, fɔ sa
gbɔn pilige ŋga mi yaa ka pi fɔnmbɔ
pi wɔ ye ni wa na To wi wunluwɔ pi
ni we.»
30 Naa pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa
oliviye tire yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je (Maki 14.27-31; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

31 Kona, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Nala
yembinɛ na li ni, ye ni fuun ye
yaa fe mbanla wa; katugu ki yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni, ma yo fɔ: ‹*Mi yaa simbaala
kɔnrifɔ wi gbo, pa simbaala pe yaa
gbɔn mbe jaraga.*›†
32 Ɛɛn fɔ, na mi ka ka yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari
ye na wa Galile tara.»
33 A Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma suu
pye fɔ: «Ali sanmbala pe ni fuun
paga fe mbɔɔn wa, mi wo sɔɔn wa
fyew.»
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ma kan,
nala yembinɛ na li ni, sanni ŋgopɔlɔ
wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege
filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma
silan jɛn.»
35 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ali na
mbe pinlɛ mbe ku ma ni, mbe ku
ma ni win, fɔ mi sɔɔn je fyew.»
A fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pège sɛnrɛ
nuŋgba ti yo ma fun.

Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani (Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)

36 Kona, a Zhezu wì si kari wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni wa laga ŋga
pe yinri Zhetisemani, mɛɛ pe pye
fɔ: «Ye cɛn namɛ, mi yaa kari sa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa yɛgɛ.»
37 A wì si Pyɛri naa Zebede pinam-
biile shyɛn pe lɛ ma kari pe ni. A
yɛsanga naa lawɔrɔ nɛɛ paan wi
yeri.
38 A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì
piri na na fɔ na jaa mbanla gbo. Ye
koro laga na ni yɛnmbɛlɛ!»

† **26:24 26.24:** Eza 53.7; Zaka 13.7 † **26:26 26.26:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate buru wìla kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to. † **26:28 26.28:** Zhere 31.31; Luki 22.20 † **26:31 26.31:** Zaka 13.7

39 A wì si kari yɛgɛ jɛnri, ma
to maa yɛgɛ ki jiile wa tara, mɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «Na To,
na kaa pye ki mbe ya pye, ki jɔlɔgɔ
wɔjɛnnɛ na li lali na ni! Ɛɛn fɔ, mi
woro nala nandanwa kala lo jaa fɔ
mboro wolo lo.»
40 Kona, a wì si sɔngɔrɔ ma pan
le fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pe tanla, mɛɛ
pan ma pe ta paa wɔnlɔ. A wì
si Pyɛri pye fɔ: «Yee ya mbe koro
yɛnmbɛlɛ mbe wagati nuŋgba pye
yɛrɛ!
41 Ye koro yɛnmbɛlɛ yaa Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wa-
mawelewe mbe kapege pye. Ki ma
pye wa sɛnwee wi yinnɛ li na wigi
pye, ɛɛn fɔ, wi wire ti fanŋga kì
kologo mbege pye.»
42 A wì si kari naa shyɛn wogo ki
na, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ:
«Na To, na kaa pye ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ
li se ya lɛ na tanla fɔ mbe wɔ wa li
ni, ma ti ma nandanwa kala lo mbe
pye!»
43 A wì si sɔngɔrɔ ma pan naa le wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tanla, mɛɛ pan ma
pe ta paa wɔnlɔ; katugu wɔnlɔwɔ
pìla pe yigi fɔ ma saa toro.
44 A Zhezu wì si nuru naa ma yiri
le pe tanla taanri wogo ki na, ma
kari wa yɛgɛ, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ma sɛnrɛ nuŋgba ti yo.
45 Ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma
pan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ
pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere na wogo
wi le? Ye wele, wagati wì gbɔn pe
yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kapere
pyefɛnnɛ pe kɛɛ.
46 Ye yiri we kari! Ye wele, lere ŋa
wila na nii kɛɛ, wi ŋa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi
(Maki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

47 Ma Zhezu wi ta wìla pye na
para bere, Zhudasi ŋa wìla pye
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa,
a wì si gbɔn le. Janwa gbɔlɔ la pinlɛ
wi ni ma pan tokobiye naa kanŋgirɛ
ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
Zhufuye tara lelɛɛlɛ pe ni, poro pàa
pe tun.
48 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu
wi nii kɛɛ, wìla kacɛn ŋa wi mbaa
ka sa pye wi naga janwa wi na, ma
yo fɔ: «Naŋa ŋa mi yaa ka sa magala
wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ŋa
yaa jaa we. Yoo yigi.»
49 Naa Zhudasi wìla ka saa gbɔn, a
wì si fulo Zhezu wi tanla teere, ma
suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mila ma
shari.»
A wì si magala Zhezu wi ni.
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na
wɔnlɔ, ŋga mà pan mbe pye, ki pye
fyaw!»
Kona, a sanmbala pè si fulo Zhezu
wi tanla maa yigi.
51 Leele mbele pàa pye Zhezu wi
ni, a nuŋgba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ
saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi
gbɔn wi ni, maa nuŋgbolo li laga.
52 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma
tokobi wi le wa wi wofogo ki ni,
katugu mbele fuun pe maa tokobi
lee na wiin, tokobi wi yaa ka poro
gbo†.
53 Ma sigi jɛn mbe jɛn mbe yo
fɔ mbe ya mbanla to wi yeri wilan
saga, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
pa wi yaa mɛrɛgɛye sorodasheele
ŋgbelege kɛ ma yiri shyɛn torogo na
kan?
54 Ɛɛn fɔ, na ko ka pye ma, Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ ti yaa ti yɛɛ yɔn
fili mɛlɛ? Ti yɛn naga yuun ma yo ki
wogo ŋga ki daga mbe pye ma†.»
55 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si
janwa wi pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ
tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan
mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi
mi kɛ? Pilige pyew mìla pye na cɛɛn
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni na leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ye sila silan
yigi.
56 Ɛɛn fɔ, ko kagala ŋgele koro
pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn
fili.»

† **26:52 26.52:** Zhenɛ 9.6; Ɛki 21.12; Naga 13.10

† **26:54 26.54:** Yuuro 22; Eza 53; Luki 24.44.

Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pè suu yaga le mɛɛ fe.

Pàa kari Zhezu wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

(Maki 14.53-65; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

57 Mbele pàa Zhezu wi yigi, a pè si kari wi ni wa Kayifu yeri, saraga wɔfɛnnɛ to we. Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa tara ti lelɛɛlɛ pe ni, pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na.

58 A Pyɛri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi ni, ma kari fɔ wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga ki ni. A wì si ye wa laga nawa ma saa cɛn wa laga welefɛnnɛ pe tanla, mbe ta mbege kala li kɔwɔ pi yan.

59 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni, pàa pye na yagbogowo sɛnrɛ jaa Zhezu wi na mbe ta mboo gbo.

60 Ɛɛn fɔ, pe sila ta ta. Ali maga ta yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pan ma pe yagbogolo sɛrɛya yo wi na o. Ko puŋgo na, a leele shyɛn† pèle si yiri ma sho fɔ:

61 «Ki naŋa ŋa wìla ki yo ma yo wi mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ† ki jan mbege kan naa fɔnŋgɔ wi piliye taanri.»

62 A saraga wɔfɛnnɛ to wì si yiri, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «Ma woro na sɛnrɛ ta taa na yuun? Sɛrɛya ŋa ki leele mbele paa yuun na waa ma na, ma yo mɛlɛ wo na?»

63 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila para. Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì sho fɔ: «Mila ma yewe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, maga yo we kan, na kaa pye mboro ma yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we.»

64 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we. Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, mbege lɛ nala wo na, ye yaa ka *Lere wi Pinambyɔ wi yan wì cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yafɔ li kalige kɛɛ ki na, mboo yan fun wila paan wa naayeri kambaara ti na.»*†

65 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi na, ma sho fɔ: «Wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ! We woro na sɛrɛfɔ jaa naa. Wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ye ni fuun ye nuŋgbolo yɛn ki sɛnrɛ ti na.

66 Yiŋgi yaa jate wi ni?»

A pè sho fɔ: «Wi daga mbe ku win.»

67 Kona, a pe nɛɛ cɛnrɛ waa wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ wi gbɔɔn kɛŋguŋgolo ni. A pele nɛɛ wi feele,

68 nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo! Lere ŋa wɔɔn gbɔn wi naga we na!»

Pyɛri wìla je Zhezu wi na

(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

69 Pyɛri wìla pye ma cɛn wa funwa, wa laga nawa. A saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee jɛlɛ wà si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Mboro fun màa pye ki Galile tara fɛnnɛ Zhezu ŋa wi ni.»

70 Ɛɛn fɔ, a wì si je Zhezu wi na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma sho fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun, mi siri jɛn!»

71 Ko puŋgo na, a Pyɛri wì si yiri le, mɛɛ kari wa laga ki jasa yeyɔngɔ ki na. A tunmbyee jɛlɛ wà si nuru naa maa yan, mɛɛ leele mbele pàa pye le pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wìla pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni.»

72 A Pyɛri wì si nuru naa maa je, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, mi suu jɛn.»

73 Ko puŋgo na naa jɛnri, leele mbele pàa pye wa, a poro si fulo Pyɛri wi tanla ma suu pye fɔ: «Kase-lege yi, ki leele mbele wo wawi mboro; katugu ma sɛnpaara tɔ̀ɔn yirisaga ki naga we na.»

74 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wi nɛɛ yuun fɔ: «Na kaa pye mì finlɛ, Yɛnŋɛlɛ lilan le jɔlɔgɔ! Mì wugu, ki naŋa ŋa, mi suu jɛn!»

† **26:60 26.60:** Dete 19.15 † **26:61 26.61:** Zhan 2.19 † **26:64 26.64:** Dani 7.13; Naga 1.7

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ŋgopɔlɔ wà si gbele.
75 A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ nda
Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ:
«Sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa
na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe
yo ma silan jɛn.» A wì si yiri, mɛɛ
gbele fɔ jɛŋgɛ.

27

Pàa saa Zhezu wi le Pilati wi kɛɛ (Maki 15.1; Luki 23.1-2; Zhan 18.28-32)

1 Ki goto yirifaga ki na, a
saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni fuun, pè si pe
yɔn ki wa nuŋgba mbe Zhezu wi
gbo.
2 A pè suu pɔ ma kari ma saa wi le
gboforonɛri Pilati wi kɛɛ.

Zhudasi wi kunwɔ sɛnrɛ re (Kapye 1.18-19)

3 Zhudasi ŋa wìla Zhezu wi le
kɛɛ, naa wìla kaa ki yan pè yere ki
yerewe ma yo pe Zhezu wi gbo, a kì
si ye wi go na. A wì sigi warifuwe
pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ, ma saa wi
sɔngɔrɔ saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe na.
4 A wì si pe pye fɔ: «Mì kapege pye,
ma kapege fu fɔ kan wi ku!»
Ɛɛn fɔ, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Woro yiŋgi kala yɛn koni? Mboro
kala li lo!»
5 A Zhudasi wì sigi penjara ti wa
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ yiri ma
saa wi yɛɛ to.
6 A saraga wɔfɛnnɛ teele pè si
penjara ti wulo, ma sho fɔ: «Mbe
yala we lasiri wi ni, kii daga ki
penjara nda ti ye wa shɛrigo gbɔgɔ
penjara kɛsu wi ni, katugu legbogo
sara wi.»
7 A pè si yo ma fili ki na, mɛɛ saa
cɔrɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ ki penjara
ti ni mari pye nambanmbala gboolo
lesaga.
8 Ki kala na, ali ma pan ma gbɔn
nala, ki kɛrɛ laga pe maa ki yinri:
«Kasanwa kɛrɛ.»
9 Kona, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Zheremi wi sɛnrɛ tì si ti yɛɛ yɔn fili,
fɔ: «*A pè si warifuwe pyɔ nafa ma
yiri kɛ wi lɛ. Ko penjara tori Izirayɛli
tara woolo pàa yo ma fili ki na mbe
kan wi sɔnŋgɔ.*
10 *A pè siri tɛgɛ ma cɔrɔ fanrifɔ wi
kɛrɛ ti lɔ, paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wìla
ki yo na kan we.*»†

Pilati wìla Zhezu wi yewe (Maki 15.2-5; Luki 23.3-5; Zhan 18.33-38)

11 Kona, a pè si saa Zhezu wi
yerege le gboforonɛri Pilati wi tanla.
A wo suu yewe ma yo fɔ: «Mboro
ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we
le?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga
mà yo we.»
12 Ko puŋgo na, naa saraga
wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye
lelɛɛlɛ pe ni, pàa kaa baga wi na ma
yo wì kapere pye, sɛnrɛ pyɔ wi sila
wo yo.
13 A Pilati wì sho fɔ: «Pè baga ma
na ma yo mà kapere nda fuun pye,
ma woro nari nuru wi le?»
14 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila sɛnpyɔ
wo yo wi ni kala la kpɛ na, a kì si
gboforonɛri wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo (Maki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zhan 18.39–19.16)

15 Kìla pye yɛlɛ pyew Paki fɛti wiga
gbɔn, gboforonɛri wi kataraga layi
mbe kasopiile nuŋgba wa, ŋa janwa
wi kaa jaa we.
16 Ki wagati wi ni, a kì si yala
kasopyɔ wà la pye wa, wi mɛgɛ kìla
yiri fɔ jɛŋgɛ. Pàa pye naa yinri
Zhezu Barabasi.
17 A Pilati wì si janwa ŋa wìla pye
ma gbogolo le wi yewe ma yo fɔ: «Pe
ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee?
Zhezu Barabasi we lee Zhezu ŋa pe
yinri Kirisi wo?»
18 Katugu wìla ki jɛn ma yo yen-
jara to tìla ti pàa saa Zhezu wi le wi
kɛɛ.
19 Ma Pilati wi ta wìla pye ma cɛn
wa wi kiti kɔnsaga, a wi jɔ wì sigi

† **27:10 27.9-10:** Zaka 11.12-13

tunŋgo ŋga ki tun wa wi yeri, ma yo fɔ: «Ki naŋa kapege fu fɔ ŋa yɛɛn, maga ka tipege pye wi na, katugu nala yembinɛ na li ni, mì wɔɔnrɔ pere wɔnlɔ wi kala na.»

20 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lelɛɛlɛ pe ni, pe nɛɛ janwa wi sunnu ma yo paa Barabasi wo lagajaa poo wa, pe Zhezu wo gbo.

21 A gboforonɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Pe shyɛn pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee?» A pè sho fɔ: «Barabasi.»

22 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye Zhezu ŋa pe yinri Kirisi wo na?»

A pe ni fuun pè sho fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

23 A Pilati wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye?»

Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi pe fanŋga ki ni fuun ki na, na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

24 Naa Pilati wìla kaa ki yan wi se ya kala la pye, tinmɛ pi nɛɛ gbogo na seregi, a wì si tɔnmɔ lɛ maa kɛyɛn yi jogo le janwa wi yɛgɛ na, ma sho fɔ: «Na ni woro ki naŋa ŋa wi gbowo pi ni! Yoro kala li!»

25 A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Wi kasanwa pi fɔgɔ ki to woro naa we piile we na!»

26 Kona, a Pilati wì si Barabasi wo wa, mɛɛ Zhezu wi kan, a pòo gbɔn sapige ni, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheele pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na (Maki 15.16-20; Zhan 19.2-3)

27 A gboforonɛri Pilati wi sorodasheele pè si kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yuŋgbɔgɔ ki ni. A sorodasheele sanmbala pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wi tanla.

28 A pè suu yaripɔrɔ ti wɔ wi na, ma derigbɔgɔ yɛngɛ le wi kan.

29 A pè si wuuro njala tin ma li kan wi kan, mɛɛ kanŋgala le wa wi kalige kɛɛ ki ni. A pe nɛɛ kanŋguuro kanni wi jegele nɛɛ tɛgɛ wi na na yuun fɔ: «Waa ma shari Zhufuye wunlunaŋa.»

30 Pàa pye na cɛnrɛ waa wi na, mɛɛ kanŋgala li shɔ wi yeri, nɛɛ wi gbɔɔn wa wi go ki na.

31 Naa pàa kaa tɛgɛ wi na ma saa kɔ, a pè si derigbɔgɔ yɛngɛ ki wɔ wi na, ma suu yaripɔrɔ jate ti lɛ mari le wi kan, mɛɛ kari wi ni saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na (Maki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

32 Naa pàa kaa na yinrigi wa ca, a pè si fili Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wa ni. Pàa pye naa yinri Simɔ. A pè suu yigi fanŋga ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi kari ki ni.

33 Ko puŋgo na, a pè si saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Gɔligota. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yuŋgɔrɔgɔ laga.»

34 Wa ki laga ki na, a pè si tisoolo le duvɛn wa ni, ma suu kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wɔ. Naa wìla kaa wi nɛnɛ, wii yɛnlɛ mboo wɔ.

35 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, mari yɛɛlɛ pe yɛɛ na.

36 A pè si cɛn le ki laga ki na nɛɛ wi wele.

37 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yɔnlɔgɔ wa wi go na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn wo wi yɛn Zhezu we, Zhufuye pe wunlunaŋa we.»

38 Pàa beŋganri pyefɛnnɛ shyɛn kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa wo la pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

39 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga ki na, pàa pye na pe yinrɛ ti yangara† na Zhezu wi tegele,

40 na yuun fɔ: «Mboro ŋa mà yo ma yaa shɛrigo gbɔgɔ ki jan mbe fɔnŋgɔ kan ma piliye taanri, mboro jate, ma yɛɛ shɔ ye! Na kaa pye mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, tigi wa tiparaga ki na!»

41 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, naa

† **27:39 27.39:** Yuuro 22.8

lelɛɛlɛ pe ni, pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na ma fun. Pàa pye naa piin fɔ:
42 «Wì pele shɔ, ɛɛn fɔ, wi se si ya mboo yɛɛ shɔ! Wi yɛn Izirayɛli tara ti wunlunaŋa, ɛɛn, wi tigi wa tiparaga ki na yiŋgɔ ye! Pa we yaa taga wi na.
43 *Wùu jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na* ma yo wo wi yɛn li Pinambyɔ we. Na kaa pye wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, luu shɔ yiŋgɔ ye†!»
44 Beŋganri pyefɛnnɛ mbele pàa kan tipaara ta na le wi tanla, pàa pye naa tegele ma fun.

Zhezu wi kunwɔ we (Maki 15.33-41; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

45 Ki yɔnlɔfugo ki na, a wɔwɔ pì si ye tara ti lagapyew ki ni fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔparaga ki na.
46 La kee yɔnlɔparaga ki yeri, a Zhezu wì si gbele ŋgbanga, ma yo fɔ: «*Eli, Eli, lama sabakitani*?» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «*Na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si je na na?*»†
47 Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga sɛnrɛ ti logo wi yeri, ma sho fɔ: «Wila Eli yinri!»
48 Pe ni, a nuŋgba si fe ma saa ŋgbala lɛ, maa le duvɛn tangara† ta ni, maa migi kanŋgala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri ma yo wuu shɔnri.
49 Ɛɛn fɔ, a sanmbala poro sho fɔ: «Yere, waa wi wele, na kaa pye Eli yaa pan mboo shɔ!»
50 A Zhezu wì si gbele naa ŋgbanga mɛɛ ku.
51 Ki wagati nuŋgba wi ni, paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn shyɛn, a kì si wali wa ki nandogomɔ, maga lɛ wa naayeri ma saa kan fɔ wa tara. A tara tì si yɛgɛ, a waara tì jɛɛnri.
52 A fanra ti yɔnrɔ tì yɛngɛlɛ. Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pàa ku faa, a pe lɛgɛrɛ yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.
53 A pè si yiri wa fanra ti ni. Naa Zhezu wìla kaa yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, a pè si ye wa Zheruzalɛmu ca kpoyi ki ni. Lelɛgɛrɛ la pe yan.
54 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wo naa sorodasheele mbele pàa pye na Zhezu wi wele, naa pàa kaa tara yɛgɛwɛ pi yan, naa ŋga kìla pye ki ni, a pè si fyɛ ma sho fɔ: «Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo lawi ŋa yɛɛn!»
55 Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ma yere wa lege naga kagala ke wele. Pàa taga Zhezu wi na ma yiri wa Galile tara, naa kala li yɔngɔ naa kaan.
56 Mari ŋa wì yiri wa Magidala ca, wìla pye ki jɛɛlɛ pe ni, naa Zhaki naa Zhozɛfu pe nɔ Mari wi ni, konaa Zebede pinambiile pe nɔ wi ni.

Pàa Zhezu gboo wi le (Maki 15.42-47; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

57 Naa yɔnlɔ kila kaa na koo, a naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà si yiri wa Arimate ca ma pan. Pàa pye naa yinri Zhozɛfu. Wo fun wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ wa.
58 A wì si kari ma saa Pilati wi yan, mɛɛ wi yɛnri Zhezu gboo wi ni. Kì kaa pye ma, a Pilati wì si konɔ kan ma yo pe gboo wi kan Zhozɛfu wi yeri.
59 A Zhozɛfu wì si saa gboo wi lɛ, mɛɛ wi fo lɛn jese parifige fɔnŋgɔ ni
60 mɛɛ saa wi le wa wi yɛɛra fanga ki ni. Wìla ki kɔn walaga na. A wì si sinndɛliŋgbɔgɔ ka koŋgo ma saa fanga ki yɔn tɔn ki ni, mɛɛ kari.
61 Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wo naa Mari sanŋa wi ni, pàa pye ma cɛn le fanga ki tanla fun.

Pàa konɔ kan sorodasheele pe yeri ma yo paa fanga ki go singi

62 Ki goto, ko pilige ko kìla pye cɛnpilige ki yɛtɛgɛwɛ we. A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye pe ni, pè si kari ja wa Pilati wi yeri,
63 ma saa yo fɔ: «We to, wè nawa to ki na, fɔ ki yagboyoo ŋa, sanga ŋa ni wi yɛn yinwege na, wìla ki yo ma yo na wiga ka ku, ki pilige taanri

† **27:43 27.43:** Yuuro 22.9 † **27:46 27.46:** Yuuro 22.2 † **27:48 27.48:** Yuuro 69.22; Zhan 19.29

wogo, pa wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.
64 Ki kala na, konɔ kan paa fanga
ki go singi sa gbɔn pilige taanri
wogo ki na, jaŋgo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
paga ka pan mbe gboo wi yu, mbe
leele pe pye mbe yo wi yɛn ma
yiri wa kunwɔ pi ni. Pa kona ko
yagbolo puŋgo wolo na lo yaa wɛ
koŋgbanna lo na pew.»
65 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Soro-
dasheele pele mbele, pe saa fanga
ki go singi! Ye kari ye saa fanga ki
go singi jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na ye
mbe ya we!»
66 Kona, a pè si kari, mɛɛ saa fanga
ki gbegele maga tɔn, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ
sinndɛlɛgɛ ki na, mɛɛ sorodasheele
pe wa le paa ki go singi.

ZHEZU WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

28

28.1-20

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni

(Maki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

1 Naa cɛnpilige kìla kaa toro, ki lɛti
yirifaga ki na, Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala wo naa Mari sanŋa wi ni,
pè si kari sa fanga ki wele.
2 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. A we Fɔ
wi mɛrɛgɛ wà si yiri wa yɛnŋɛlɛ
na, mɛɛ pan ma sinndɛliŋgbɔgɔ ki
koŋgo maga laga wa fanga ki yɔn na,
mɛɛ cɛn ki na.
3 Wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye na yiin
paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn. Wi
yaripɔrɔ tìla pye ma filige paa para
yɛn.
4 A sorodasheele pè si fyɛ jɛŋgɛ,
fɔ a paa seri ma kanŋga paa gboolo
yɛn.
5 A mɛrɛgɛ wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ
jɛɛlɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Mìgi
jɛn ma yo Zhezu ŋa pè kan wa
tiparaga ki na, wo yaa lagajaa.
6 Wi woro laga. Wì yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni, paa yɛgɛ ŋga na wìla
ki yo we. Ye pan yoo sinŋgesaga ki
wele!
7 Ye kari fyaw ye saga yo wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan ye pe pye fɔ: ‹Wì
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ɛɛn, wi
yaa si keli mbe kari ye na wa Galile
tara ti ni. Pa ye yaa ka saa yan wa.›
Nda tì pye na yeri mbe yo ye kan,
tori nda yɛɛn we.»
8 A ki jɛɛlɛ pè si fyɛɛlɛ ma yiri
wa fanga ki tanla, ma yin wagati
nuŋgba wi ni fyɛrɛ naa nayinmɛ
gbɔɔ ni, nɛɛ fee mbe saga sɛnrɛ ti
yo Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan.
9 Ma pe ta pàa pye na kee, sanni
jɛnri, a Zhezu wì si pan ma fili pe
ni, mɛɛ pe shari ma yo fɔ: «Ye gba
konɔ!»

A pè si fulo wi tanla maa
kanŋguuro ti yigi, maa gbɔgɔ.
10 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Yaga kaa fyɛ! Ye kari ye saga yo
sefɛnnɛ pe kan, fɔ paa kee wa Galile
tara. Pa pe yaa sanla yan wa.»

Sorodasheele pe sɛnyoro re

11 Ma jɛɛlɛ pe ta wa konɔ paa
kee, sorodasheele mbele pàa pye na
fanga ki go singi, a poro pèle si ye
wa ca, mɛɛ saa ŋga fuun kìla pye ki
yɛgɛ yo ma saraga wɔfɛnnɛ teele pe
kan.
12 A saraga wɔfɛnnɛ teele pè si pe
yɛɛ gbogolo poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ
pe ni, mɛɛ pe yɔn ki wa nuŋgba,
ma penjagbɔrɔ kan sorodasheele pe
yeri.
13 Pàa pe pye fɔ: «Yege yo, ye yo
fɔ Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè pan maa
gboo wi yu yembinɛ li ni, ma ye ta
yaa wɔnlɔ!
14 Na gboforonɛri wi kaga logo, pa
we yaa yo mboo ya, jaŋgo wiga ka
ye le jɔlɔgɔ.»

15 A sorodasheele pè sigi penjara ti
lɛ, mɛɛ kari ma saa na tanri na yala
sɛnrɛ nda pàa yo ma pe kan ti ni.
Ki sɛnrɛ tìla jaraga wa Zhufuye pe
sɔgɔwɔ, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na
(Maki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri nuŋgba pè si kari wa Galile tara, wa
yanwiga ŋga Zhezu wìla naga pe na
ki na.
17 Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu
gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe ni, kìla pye na pele
kɔɔn shyɛn ndɛɛ wo ma.
18 A Zhezu wì si fulo pe tanla, mɛɛ
pe pye fɔ: «Yawa pi ni fuun pì kan
na yeri wa yɛnŋɛlɛ na, konaa laga
tara ti na.
19 Ki kala na, yaa kee ye saa
tara woolo pe ni fuun pe piin na
fɔrɔgɔfɛnnɛ, yaa pe batize To, naa
Pinambyɔ, naa Yinnɛkpoyi pe mɛgɛ
na.
20 Kagala ŋgele fuun mì yo ma ye
kan, yaa ke nari pe na paa tanri ke
na. Ye sigi jɛn ye yo fɔ mi yɛn ye ni
pilige pyew, fɔ sa dunruya wi kɔ.»

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda MARIKI la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Mbe yala kalɛgɛlɛ ke ni, Zhezu Sɛntanra sɛwɛ shyɛnwoo Mariki wìla wi yɔnlɔgɔ. Mariki wìla pye Zhezu Kirisi wi pitunmbolo wo wa. Pàa pye na Mariki wi yinri fun Zhan. Wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, wa wi nɔ wi ni (Kapye 1.12). Wìla pye Barinabasi wi sege woo wo wa (Kolɔ 4.10). Wìla pinlɛ Barinabasi wo naa Pɔli pe ni ma kari wa Antiyɔshi ca (Kapye 12.25). Wama, a legilizi woolo pè si pe torogo pe saa Zhezu Sɛntanra ti yari tara lɛgɛrɛ ni. Pe tangala koŋgbanna li na, Mariki wìla pinlɛ pe ni mbe sa pe saga; ɛɛn fɔ ma pe ta wa ki tangala li na, a wì si laga pe na ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca (Kapye 13.5, 13). Ko puŋgo na, naa wagati jɛnri la kaa toro, a Barinabasi wì si Mariki wi lɛ ma kari wi ni wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni (Kapye 15.37-39). Ko puŋgo na, wa Pɔli naa Pyɛri sɛwɛɛlɛ pe ni, wège yan fɔ sanga ŋa ni pàa pye wa Ɔrɔmu ca, Mariki wìla pè saga (2 Timo 4.11; File 24; 1 Pyɛri 5.13).

Wa wi Sɛntanra sɛwɛ wi ni, Mariki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ. Wi si yɛn fun Lere wi pinambyɔ, ŋa wì pan ma tunŋgo pye konaa maa yɛɛ kan saraga, mbe lelɛgɛrɛ go shɔ (Maki 10.45). Sɛntanra nda Mariki wì yɔnlɔgɔ tì were ma wɛ Zhezu Sɛntanra sɛwɛɛlɛ sanmbala pe na, ɛɛn fɔ yarijɛndɛ lɛgɛrɛ yɛn wa ti ni.

Wa wi Sɛntanra ti pelisaga, Mariki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhan Batisi wo wìla Zhezu wi batize; ko puŋgo na, a Sɔtanla wì si Zhezu wi wa ma wele (1.1-13). Mariki wi Sɛntanra ti yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ shyɛn. Wa ti kɔnsagbɔgɔ koŋgbanŋga ki ni (1.14–8.26), wi yɛn na para we ni tunŋgo ŋga Zhezu wì pye kpeŋgbeleŋgbe wa Galile tara ti ni ki wogo na. Wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri; wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na yawa la pye Zhezu wi ni, a wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni; wi yɛn naga yɛgɛ yuun paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala, naa yɛgɛ ŋga na wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kagala ke nari leele pe na fanŋga ni konaa paa yɛgɛ ŋga na wìla kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye.

Wa Sɛntanra ti kɔnsagbɔgɔ shyɛn wogo ki ni (8.27–16.20), Mariki wi yɛn na para we ni Zhezu wi kunwɔ po naa wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni po sɛnrɛ na. Ɔrɔmu tara sorodasheele to ŋa wìla Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, naa wìla kaa Zhezu wì ku kulɔmɔ mba na pi yan, a wì sho fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we» (15.39).

Wa wi Sɛntanra ti kɔsaga yeri, wège yan fɔ sɛnrɛ jɛnri Mariki wì yo we kan Zhezu wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi wogo na (16.1-8). Ko kì ti leele pele yɛgɛ Zhezu wi sɛnrɛ ta yɛgɛ taga wa, mbege yo we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, konaa paa yɛgɛ ŋga na wìla yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na (16.9-20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu Sɛntanra ti lɛsaga sɛnrɛ *1.1-13*
Zhezu wi Galile tara tunŋgo *1.14–8.30*
Zhezu wìla para wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ na *8.31–9.50*
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu *10.1-52*
Zhezu wi tunŋgo wa Zheruzalɛmu ca *11.1–13.37*
Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwɔ *14.1–15.47*
Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *16.1-20*

ZHEZU SƐNTANRA TI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-13

Zhan Batisi wìla pye na Zhezu panga ki yari

(Mati 3.1-12; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

1 Sɛntanra nda ti yɛn na para
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi
kanŋgɔlɔ ti lɛsaga ki ŋga.
2 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi sɛwɛ wi ni,
ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Wele, mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa
ma yɛgɛ
wi sɔɔn kologo ki gbegele ma kan.

3 *Wo magala lo laa yinrigi wa gbinri*
wi ni na yuun fɔ:
Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin wi kan!†

4 Kì pye ma, ki pitunŋɔ wo wìla
pye Zhan we. Wìla pan maa yɛɛ
naga wa gbinri wi ni, na leele pe
batize naga yuun pe kan fɔ: «Ye ye
kapere ti jɛn, yeri yaga, ye ye yɛɛ
kan pe ye batize. Pa Yɛnŋɛlɛ li yaa
ye kapere ti kala yaga ye na.»
5 Kì pye ma, Zhude tara fɛnnɛ poro
naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni
fuun pàa pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ,
ma saa naga yuun naga finligi ma yo
pe yɛn kapere pyefɛnnɛ. A Zhan wi
nɛɛ pe batize wa Zhuridɛn gbaan wi
ni.
6 Yaripɔrɔ nda Zhan wìla pye na
nii, pàa ti gbegele yɔngɔmɛ sire
ni. Kurusijara sɛlɛgɛ woo wìla pye
na poo wa wi sɛnnɛ†. Gbatɔ naa
sɛnrɛgɛ wìla pye na kaa.
7 Leele mbele pàa pan wi kɔrɔgɔ,
wìla pye naga yuun pe kan fɔ: «Ŋa
wi yaa pan mi puŋgo na, wo fanŋga
ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga
yɛrɛ mbe fɔli mboo sawira manda
ti sangala†.
8 Mì wo ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ,
wo yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo
ni.»

Zhezu Kirisi wi batɛmu pyege ye

(Mati 3.13–4.17; Luki 3.21-22; 4.1-13)

9 Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si yiri
wa Nazarɛti ca, wa Galile tara† mɛɛ
pan Zhan wi kɔrɔgɔ. A wì suu batize
wa Zhuridɛn wi ni.
10 Naa Zhezu wila kaa na yinrigi
wa tɔnmɔ pi ni, a wì si yɛnŋɛlɛ li yan
lì yɛngɛ. A Yinnɛkpoyi li nɛɛ tinri wi
na paa ketenɛ yɛn.
11 A wì si magala la logo lì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na, ma yo fɔ: «Mboro ma
yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla
jɛŋgɛ we. Ma kala lìlan ndanla fɔ
jɛŋgɛ.»
12 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Yinnɛkpoyi lì si kari Zhezu wi ni wa
gbinri wi ni.
13 Wìla pye piliye nafa shyɛn wa
gbinri wi ni, a Sɔtanla wì si saa
wi wa ma wele mboo le kapege.
Wìla pye wa yanyaara ti sɔgɔwɔ, a
mɛrɛgɛye pè si saa naa kala lì yɔngɔ
wi kan.

ZHEZU WI GALILE TARA TUNŊGO

1.14–8.30

14 Naa pàa kaa Zhan wi le wa
kaso†, ko puŋgo na, a Zhezu wì si
pan wa Galile tara, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
Sɛntanra† ti yari leele pe kan.
15 Wìla pye na yuun fɔ: «Wagati
ŋa wìla tɛgɛ wì gbɔn, Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pì yɔngɔ. Ki kala na, ye
ye kapere ti jɛn, yeri yaga. Ye taga
Sɛntanra ti na!»

Zhezu wìla ŋgbanra wɔfɛnnɛ tijɛrɛ yeri ma yo pe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ

(Mati 4.18-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

16 Pilige ka, Zhezu wìla pye na
tanri na toro Galile lɔgbɔgɔ yɔn
ki na, mɛɛ saa ŋgbanra wɔfɛnnɛ
shyɛn yan. Simɔ wo naa wi nɔsepyɔ
lenaŋa Andire poro la wɛlɛ. Pàa pye
na pe mɛrɛ ti waa wa lɔgbɔgɔ ki ni
na ŋgbanra woo.

---

† **1:3 1.2-3:** Eza 40.3; Mala 3.1 † **1:6 1.6:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na kurusijaraye sɛlɛgɛ woolo poo. 2 Wunlu 1.8. † **1:7 1.7:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **1:9 1.9:** Mati 2.23 † **1:14 1.14:** Maki 6.17-18; Zhan 3.24 † **1:14 1.14:** Eza 61.1-3; Mati 4.17

17 A Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ:
«Ye pan ye taga na na, mi yaa ye
pye leele lagajafɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga
na yaa ŋgbanra ti woo we.»
18 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè
si pe mɛrɛ ti yaga le, mɛɛ taga wi na.
19 A Zhezu wì si kari yɛgɛ jɛnri,
mɛɛ saa Zebede wi pinambiile shyɛn
pe yan; poro la wɛlɛ Zhaki naa wi
nɔsepyɔ lenaŋa Zhan. Pàa pye wa
pe tɔnmɔkɔrɔ ki ni na pe mɛrɛ ti
gbegele.
20 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wì si pe yeri. A pè si pe to
Zebede wi yaga wa tɔnmɔkɔrɔ ki
ni, konaa wi tunmbyeele pe ni, mɛɛ
taga Zhezu wi na nɛɛ kee.

Zhezu wìla yinnɛ tipele fɔ wa sagala (Luki 4.31-37)

21 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe ni, pè si kari wa Kapɛrinawu ca.
Naa Zhufuyecɛnpilige kìla kaa gbɔn,
a Zhezu wì si kari wa shɛrigo, mɛɛ
saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
ni.
22 Leele mbele pàa pye na nuru wi
yeri, wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla
pe pari; katugu wi sila pye na pe nari
paa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe yɛn. Ɛɛn
fɔ, wìla pye na pe nari fanŋga ni.
23 A kì si yala ki sanga wi ni, wa
pe shɛrigo ki ni, naŋa wà la pye wa,
yinnɛ tipele la pye wi ni.
24 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Iye! Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu, yiŋgi
ki yɛn woro naa mboro sɔgɔwɔ! Ma
pan mbe we tɔngɔ wi le? Lere ŋa wi
mboro, mɔ̀ɔ jɛn. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Lere kpoyi.»
25 A Zhezu wì si gbanla ki yinnɛ
tipele li na, ma sili pye fɔ: «Pyeri
wa, mɛɛ wɔ wa ki naŋa ŋa wi ni!»
26 A yinnɛ tipele lì si naŋa wi yan-
gara ŋgbanga, ma gbele ŋgbanga,
mɛɛ wɔ wi ni.
27 A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa
nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi
yi ŋga ko yɛɛn? Nagawa fɔnmbɔ wi
mba po wì kan fanŋga ni dɛ. Wi
yɛrɛ yɛn na para fanŋga ni yinnɛ
tipegele ke ni, a kaa wi sɛnrɛ ti
nuru.»
28 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
wi mɛgɛ kì si yiri wa Galile tara ti
lagapyew ki ni.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala (Mati 8.14-17; Luki 4.38-41)

29 Naa pàa kaa yiri wa shɛrigo ki
ni, a pè si kari teere wa Simɔ naa
Andire pe go. Zhaki naa Zhan pàa
pye pe ni.
30 Ki sanga wi ni, Simɔ wi jɔ nɔ
wìla pye ma sinlɛ. Witiwɛrɛwɛ pìla
pye wi na. Naa Zhezu wìla kaa gbɔn
wa, a pè suu yama pi sɛnrɛ yo maa
kan.
31 A Zhezu wì si fulo wi tanla, maa
kɛɛ ki yigi, ma suu yirige. A wi
witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A wì si yiri nɛɛ
pe kala li yɔngɔ pe kan.
32 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, ma yala
yɔnlɔ kì to makɔ, a leele pè si yam-
bala poro naa yinnɛ tipegele fɛnnɛ
pe lɛ, ma pan pe ni Zhezu wi kɔrɔgɔ.
33 Ki ca woolo pe lɛgɛrɛ la pye ma
gbogolo le go yɔn ki na.
34 A Zhezu wì si lelɛgɛrɛ sagala
yama cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, ma yinnɛ
tipegele lɛgɛrɛ purɔ ma ke wɔ
lelɛgɛrɛ ni fun. Ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ
yinnɛ tipegele kaa para, katugu kàa
wi jɛn.

Zhezu wìla pye na Galile tara ti yanri na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari leele pe kan (Luki 4.42-44)

35 Ki goto yirifaga ki na, lawɔrɔ ti
ni, a Zhezu wì si yiri wa ca, mɛɛ kari
wa yan, wa laga ŋga lere sila pye we,
ma saa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wa ki laga
ki na.
36 A Simɔ naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni,
pè si saa naa lagajaa.
37 Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu
pye fɔ: «Leele pe ni fuun paa ma
lagajaa.»
38 A wì si pe pye fɔ: «Ye pan we
kari lafɔnŋgɔ, wa kanŋgara na cara
sannda ti ni. Mi daga mbe Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yari wa fun; katugu ko kala
kì ti mì pan.»

39 A wì si kari, mɛɛ saa na yanri wa
Galile tara ti lagapyew, na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yari wa shɛriyinrɛ ti ni, na
yinnɛ tipegele ke puro na ke woo
leele pe ni.

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala (Mati 8.1-4; Luki 5.12-16)

40 A yayɛnwɛ fɔ wà si pan Zhezu
wi kɔrɔgɔ, mɛɛ kanŋguuro kan wi
jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: «Na kaa
pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla
sagala kpoyi!»
41 A wi yinriwɛ si Zhezu wi ta. A
wì suu kɛɛ ki sanga maga jiri wi na,
ma suu pye fɔ: «Mila ki jaa, sagala
kpoyi!»
42 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a yayɛnwɛ pì si kɔ, a wì si sagala
kpoyi.
43 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
wi ni, mɛɛ wi torogo teere
44 ma yo fɔ: «Ta nuru, maga kaga
yo mbe lere kpɛ kan. Ɛɛn fɔ, kari
ma sɔɔn yɛɛ naga saraga wɔfɔ wi na,
paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn we. Saraga
ŋga sɛnrɛ Moyisi wìla yo†, maga wɔ
maga naga leele pe ni fuun pe na fɔ
mà sagala!»
45 Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si kari, mɛɛ
saa na ŋga kìla pye wi na ki yɛgɛ
yuun lagapyew. Ki kala na, Zhezu
wì saa ya mboo yɛɛ naga ca ka ni
naa janwa wi kala na. Kì kaa pye
ma, a wì si koro wa ca ki puŋgo na,
wa laga ŋga lere sila pye we. A leele
pe nɛɛ yinrigi lagapyew na paan wi
kɔrɔgɔ.

2

Zhezu wìla murugu wa sagala (Mati 9.1-8; Luki 5.17-26)

1 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a
Zhezu wì si sɔngɔrɔ wa Kapɛrinawu,
a pè sigi logo ma yo wi yɛn wa go.
2 A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa ki
go ki ni, fɔ cɛnsaga sila koro, ali wa
funwa na wa go yɔn ki na. A wi nɛɛ
pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
3 Kona, a leele pèle si pan murugu
wa ni wi kɔrɔgɔ. Leele tijɛrɛ pàa wi
lɛ. 4 Ɛɛn fɔ, janwa wi kala na, pe saa
ya mboo naga Zhezu wi na. Kì kaa
pye ma, a pè si go ki naayeri wi furu
le Zhezu wi yɛsinmɛ pi na. Wa wege
ŋga pàa furu ki ni, a pè si murugu
wi tirige wa go nawa, wo la pye ma
sinlɛ wi yarisinlɛgɛ ki na.
5 Naa Zhezu wìla kaa ki leele pe
tagawa pi yan, a wì si murugu wi
pye fɔ: «Na pyɔ, ma kapere ti kala
yaga ma na!»
6 Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye
ma cɛn le ki laga ki na. Naa poro la
kaa ko sɛnrɛ to logo, a pe nɛɛ ki jate
wa pe nawa, nɛɛ yuun fɔ:
7 «Kì pye mɛlɛ, ki naŋa ŋa wi nɛɛ
para yɛɛn! Wila Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
jogo. Ambɔ wi mbe ya mbe lere
kapere kala yaga wi na, na Yɛnŋɛlɛ
lo nuŋgba ma?»
8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn,
mɛɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa ki jatere
cɛnlɛ ŋa wi piin.
9 Mbe murugu wi pye mbe yo fɔ:
‹Ma kapere ti kala yaga ma na›,
nakoma: ‹Yiri mɔɔ yarisinlɛgɛ ki lɛ
maa tanri›, ti shyɛn ti ni, kikiin yowo
pi tanla ma wɛ†?»
10 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ yawa
yɛn Lere wi Pinambyɔ wi ni laga
tara ti na, mbaa leele pe kapere ti
kala yari pe na.

11 Kona, a wì si murugu wi pye fɔ:
«Mila ki yuun ma kan, yiri ma yere,
ma yarisinlɛgɛ ki lɛ maa kee ma go.»

12 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, ma
yala pe ni fuun pàa pye naa wele,
a murugu wì si yiri ma yere, maa
yarisinlɛgɛ ki lɛ, mɛɛ kari. A kì si pe
ni fuun pe pari. A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ
li gbogo na yuun fɔ: «We fa ŋga ki
cɛnlɛ ka yan.»

† **1:44 1.44:** Levi 14.1-32 † **2:9 2.9:** Zhezu wìla pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ (Mati 9.9-13; Luki 5.27-32)

13 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki yeri. Lelɛgɛrɛ la pye na paan wi kɔrɔgɔ, a wila pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
14 Naa wìla kaa na toro, a wì si saa Alife wi pinambyɔ Levi wi yan. Wìla pye ma cɛn wa wi tunŋgo pyesaga, wa nizara shɔgo ki ni. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na.»

A Levi wì si yiri, mɛɛ taga wi na.

15 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa li wa Levi wi go. Nizara shɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pinlɛ ma li Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fun, konaa kapere pyefɛnnɛ pele ni. Ki leele cɛnlɛ poro lɛgɛrɛ pàa taga wi na.
16 Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pàa pye Fariziye ŋgbelege ki ni, naa pàa kaa wi yan wila nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni, a pè suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a wi nɛɛ nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ† pe ni?»
17 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo pe yeri, a wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn ŋgbaanla, poro ma pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri, jaŋgo pe ta pe pe kapere pyege ki yaga.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ (Mati 9.14-17; Luki 5.33-39)

18 Pilige ka, Zhan Batisi wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa Fariziye pe ni, pàa pye yeŋge. A leele pèle si pan ma Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa Fariziye woolo pe ni, poro mɛɛ na yeŋge nii, ma si yala, mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ yeŋge le?»
19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye nawa po ni jayire nɔgɔ, japɔlɔ wi wɛnnɛ pe mbe ya je mbe yo pe se li, mbe poro naa japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba wi le? Ayoo. Mbe pe ta laga nuŋgba poro naa japɔlɔ wi ni, pe se yeŋge le.
20 Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, ŋa ni pe yaa ka japɔlɔ wi wɔ wa pe sɔgɔwɔ, pa kona pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)
21 «Lere na parifɔnŋgɔ parisanga yɔli tondara lɛgɛ na. Na ma kaga pye ma, parisanfɔnŋgɔ ki ma tondara lɛgɛ ki kanŋgeyɛgɛ nuŋgba wali maga laga. Pa kona ki ma wali ma tijanga.
22 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma, sinmɛ tipiriwe pi ma kaa kashara ti walagi ma wo, kashara ti ma jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, ma ma sinmɛ tipiriwe pi le sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ† ni.»

Zhezu wo naa Zhufuye cɛnpilige ki ni (Mati 12.1-8; Luki 6.1-5)

23 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla pye na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn konɔ yɔn ki na†.
24 Naa Fariziye pàa kaa ko yan ma, a pè si Zhezu wi yewe ma suu pye fɔ: «Wele, kala na lii daga mbe pye cɛnpilige ki ni, yiŋgi na, a ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ lo piin?»
25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye faga kara mbege yan wi le? Ŋga Davidi wìla pye cɛnpilige ka ni wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, naa fuŋgo kìla pe yigi ma yala yaakara sila pye pe yeri we.
26 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, buru ŋa pàa wɔ saraga li yeri ma wa ka, wo ŋa wi sila daga lere mbe wa ka, ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ poro nuŋgba we, ma wa kan fun wi pinlɛyɛɛnlɛ† pe yeri. Ki sanga

† **2:16 2.16:** Luki 15.2; 19.7 † **2:22 2.21-22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ. † **2:23 2.23:** Dete 23.26 † **2:26 2.26:** Levi 24.5-9; 1 Sami 21.1-6

wi ni, Abiyatari wo wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to.»
27 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ:
«Cɛnpilige kìla tɛgɛ leele pe yɔnwɔ
po kala na. Ɛɛn fɔ, lere wi sila
gbegele cɛnpilige ko kan.
28 Ki kala na, Lere wi Pinambyɔ wi
yɛn cɛnpilige ki fɔ yɛrɛ.»

3

Cɛnpilige ka ni Zhezu wìla naŋa wa sagala, wi kɛɛ kìla shɔ wi na (Mati 12.9-14; Luki 6.6-11)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si
sɔngɔrɔ naa wa shɛrigo. Naŋa wà
la pye wa, wi kɛɛ kìla shɔ wi na.
2 Leele mbele pàa pye wa, pàa pye
na Zhezu wi wele jɛŋgɛ, na kaa pye
wi mbe naŋa wi sagala cɛnpilige ki
ni, jaŋgo pe baga wi na pe yo wi
kapege pye.
3 A Zhezu wì si naŋa ŋa wi kɛɛ kìla
shɔ wi na wi pye fɔ: «Yiri ma yere
le pe sɔgɔwɔ.»
4 A Zhezu wì si pe yewe ma yo
fɔ: «We lasiri wì yo mɛlɛ? Ki daga
ma kajɛŋgɛ pye cɛnpilige ki ni lee,
nakoma ma kapege pye? Ma lere
shɔ lee, nakoma ma lere gbo?» Ɛɛn
fɔ, a pè si pyeri.
5 A Zhezu wì si pe ni fuun pe wele
naŋgbanwa ni. Kìla yɛsanga wa wi
na pe kotoŋgbanga ki kala na. A
wì si naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki
sanga!»
A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga, a kì si
sagala.
6 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Fariziye pè si yiri wa shɛrigo, mɛɛ
saa pe yɛɛ gbogolo poro naa mbele
pàa taga wunlunaŋa Erɔdi wi na pe
ni, ma pe yɛɛ yan paa pe mbege yigi
yɛgɛ ŋga na, mbe ta mbe Zhezu wi
gbo we.

Lelɛgɛrɛ la pan Zhezu wi kɔrɔgɔ

7 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri
ma kari wa Galile lɔgbɔgɔ ki yeri wo
naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni. A janwa
gbɔlɔ là si taga pe na ma kari. Ki
leele pèle la yiri wa Galile naa Zhude
tara.
8 A pèle yiri wa Zheruzalɛmu.
A pèle yiri wa Idume tara naa
Zhuridɛn gbaan puŋgo tara ti ni. A
pèle yiri wa Tiri naa Sidɔn cara ti
kanŋgara na cara ti ni. Ki janwa
gbɔlɔ làa pan Zhezu wi kɔrɔgɔ,
katugu ŋga fuun wìla pye na piin
pàa pye naga nuru.
9 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye ma yo pe tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ la
yaga le wi kan, wi ta wi ye wa li
ni, jaŋgo janwa wiga kaa wɔnrɔgɔ
mboo jori.
10 Naa Zhezu wìla pye na lelɛgɛrɛ
sagala, ki kala na, yambala lɛgɛrɛ la
pye na gbinri na kee wi kɔrɔgɔ, mbe
ta mbe jiri wi na mbe sagala.
11 Sanga o sanga yinnɛ tipegele ke
ka Zhezu wi yan, ke ma kanŋguuro
kan wi jegele, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ:
«Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ!»
12 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sigi yo maga
ŋgban ke ni, ma yo kaga kaa naga
leele pe na.

Fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele Zhezu wìla wɔ (Mati 10.1-4; Luki 6.12-16)

13 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si lugu
yanwiga ka na. Leele mbele wìla
pye na jaa, a wì si pe yeri. A pè si
kari wi kɔrɔgɔ.
14 A wì si leele kɛ ma yiri shyɛn wɔ
ma yo poro mbe koro wi ni, wila pe
tunnu pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun,
15 mbe fanŋga kan pe yeri paa
yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo
leele pe ni.
16 Leele kɛ ma yiri shyɛn mbele
wìla wɔ, pe mɛrɛ ti nda: Simɔ,
a Zhezu wùu mɛgɛ taga naa yinri
Pyɛri;
17 naa Zebede pinambiile shyɛn
Zhaki naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan.
A Zhezu wi pe mɛgɛ taga ma yo:
Bowanɛrizhɛ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe
yɛn paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga yɛn;
18 naa Andire, naa Filipu, naa
Baritelemi, naa Matiye, naa Toma,
naa Alife pinambyɔ Zhaki, naa Tade,
naa Simɔ Zelɔti,

19 konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wìla kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wi go woolo paa jaa saa lɛ mbe kari wi ni

20 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ ma pan wa go. A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa wi tanla, fɔ Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pe sila wagati ta mbe li yɛrɛ.
21 Naa Zhezu wi go woolo pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si pan mboo lɛ mbe kari wi ni, katugu pàa pye na yuun fɔ: «Wi go kì yiri.»

Zhezu wìla mbele pàa sɛnpere yo wi na pe yɔn sogo
(Mati 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

22 Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pàa yiri wa Zheruzalɛmu, pe nɛɛ yuun fɔ: «Yinnɛ tipegele ke to Beyɛzebuli wo wì ye wi ni. Wo fanŋga na wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni.»
23 Kona, a Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ yomiyɛgɛlɛ kele wa pe kan, ma yo fɔ: «Sɔtanla wi mbe ya mbaa wi yɛɛ puro mɛlɛ?
24 Na wunluwɔ mba ka kɔn shyɛn mbe yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ, ki wunluwɔ pi se ya cɛn.
25 Na sege ŋga ka kɔn shyɛn mbe yiri ki yɛɛ kɔrɔgɔ, ki sege ki ma jɔgɔ.
26 Ki kala na, Sɔtanla fun, wiga yiri wi yɛɛ kɔrɔgɔ, wi wunluwɔ pi ma kɔn shyɛn, pila ya fanŋga ta mbe cɛn. Ɛɛn fɔ, wi fanŋga ki ma kɔ.
27 «Lere se ya ye leŋgbaan wa go mboo kɛɛ yaara ti lɛ, na wii keli mboo pɔ gbɛn. Ɛɛn fɔ, na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun ti lɛ.
28 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele pe kapere ti ni fuun ti mbe ya kala yaga pe na, mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ nda fuun paa yuun ti ni.
29 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na fyew, katugu wì kapege mbakɔgɔ pye.»
30 Zhezu wìla ko yo ma, katugu pàa pye naga yuun ma yo fɔ: Yinnɛ tipele yɛn wi ni.

Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile pe ni pàa pye naa lagajaa
(Mati 12.46-50; Luki 8.19-21)

31 Kona, a Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile nambala pè si pan ma yere wa funwa na, mɛɛ lere wa tun wa go ma yo wuu yeri pe kan.
32 Janwa wìla pye ma cɛn ma Zhezu wi maga, a pè suu pye fɔ: «Ma nɔ naa ma nɔsepiile nambala, naa ma nɔsepiile jɛɛlɛ pe yɛn wa funwa na, paa ma kala yewe.»
33 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro?»
34 Leele mbele pàa pye ma cɛn maa maga, a wì si poro wele, ma sho fɔ: «Na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wɛlɛ mbele wele.
35 Katugu lere ŋa fuun wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo wi yɛn na nɔsepyɔ lenaŋa naa na nɔsepyɔ sumboro, naa na nɔ.»

4

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ
(Mati 13.1-9; Luki 8.4-8)

1 Kona, a Zhezu wi nɛɛ leele pe nari naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na. A janwa gbɔlɔ là si pan ma gbogolo wa wi tanla, a wì si ye ma cɛn tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A janwa wo si koro le tara, le tɔnmɔ pi yɔn na.
2 Wìla yarilɛgɛrɛ naga pe na yomiyɛgɛlɛ ni. Wa ki nagawa pi ni, wìla pe pye fɔ:
3 «Yaa nuru na yeri! Naŋa wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi waa.
4 Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A sannjɛrɛ si pan mari yɔli.
5 A tà to yaanŋguro laga na, tara sila pye le ma jɛŋgɛ. A tì si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le.

6 Ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ kìla kaa yiri na
yaa, a tì si waga, katugu ninde jɛndɛ
sila pye ti na.
7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A
wuuro tì si yiri mari yigi, tii sɛ.
8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma
fi ma yiri ma lɛ, mɛɛ sɛ. A tà sɛ
pyɔ nafa ma yiri kɛ, a tà sɛ pyɔ nafa
taanri. A tà sɛ pyɔ cɛnmɛ.»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke
jan wila nuru!»

Zhezu wìla pye na yomiyɛgɛlɛ ke waa kɔrɔ ŋa na wi ŋa (Mati 13.10-17; Luki 8.9-10)

10 Naa Zhezu wìla kaa lali janwa
wi ni, leele mbele pàa pye wa wi
tanla poro naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri shyɛn pe ni, pè suu yewe
yomiyɛgɛlɛ ke kɔrɔ wi ni.
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ŋgundo sɛnrɛ nda ti yɛn na para
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi wogo na, pa
Yɛnŋɛlɛ lìri kan yoro yeri, a yèri
jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala poro na,
pe maa kagala ke ni fuun ke nuru
yomiyɛgɛlɛ ni,
12 jaŋgo:
*Pe ya paa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, paga
kaa yaan.*
*Pe ya paa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, paga
kaa ti kɔrɔ jɛnni.*
*Nakoma pe mbe ka kanŋga mbe pan
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ*
li ta li pe kapere ti kala yaga pe na!»†

Zhezu wìla yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo (Mati 13.18-23; Luki 8.11-15)

13 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yee
yomiyɛlɛ na lo kɔrɔ wo jɛn, ye mbe
ya yomiyɛgɛlɛ sanŋgala ke ni fuun
ke kɔrɔ wi jɛn mɛlɛ?
14 Yariluguro fɔ wì yariluguro nda
yanragi, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ re.
15 Leele pele yɛn paa konɔ yɔn
laga ŋga yariluguro tì to wa ki yɛn.
Na paga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mbe
kɔ, Sɔtanla wi mɛɛ pan teere, mbe
siri wɔ wa pe nawa.
16 Yariluguro tì to yaanŋguro laga
ŋga na ma fi fyaw, ko ki yɛn paa
leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
logo ma yɛnlɛ ti na fyaw nayinmɛ
ni.
17 Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta
wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati
jɛnri ni. Na jorowo ka gbɔn pe na,
nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki sɛnrɛ
ti kala na, pe mɛɛ je ti na.
18 Yariluguro tì to wuuro laga ŋga
na, ko ki yɛn paa leele mbele pè
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo.
19 Ɛɛn fɔ, ki dunruya ŋa wi jatere
lɛgɛrɛ, to naa penjagbɔrɔ nda ti maa
pe fanla na pe punŋgu, naa jogo
yaara sannda cɛnlɛ pyew ti ma ki
sɛnrɛ ti shɔ pe yeri, tila ya kala yɔn.
20 Tara jɛndɛ woro to ti yɛn paa
leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
logo ma yɛnlɛ ti na, ma piile sɛ. Ki
piile pele ma pe nafa ma yiri kɛ kɛ
sɛ. Pele ma pe nafa taanrindaanri
sɛ. Pele ma pe cɛnmɛ cɛnmɛ sɛ.»

Fitanla yomiyɛlɛ (Luki 8.16-18)

21 A Zhezu wì si nuru naa ma pe
pye fɔ: «Lere ma fitanla mu mbe
kpoŋgbo jiile wi na, nakoma mboo
le sinlɛyaraga nɔgɔ le? Mì yo pe maa
mu mboo tɛgɛ wa fitanla tɛgɛsaga.
22 Ko ki naga ma yo kala na fuun
li yɛn ma lara, li yaa ka yiri funwa
na. Kala na fuun li yɛn ŋgundo, li
yaa ka jɛn.
23 Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke
jan wila nuru jɛŋgɛ.»

24 A wì si nuru naa ma pe pye
fɔ: «Sɛnrɛ nda mila yuun, ye yɛgɛ
to yaa ti nuru! Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ
na tinwi leele sanmbala pe kan, lo
yɔngɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe
tiwi ye kan, fɔ mbe ka taga wa ye
wogo ki na.
25 Katugu yaraga yɛn ŋa fuun yeri,
pe yaa ka taga wi kan. Ɛɛn fɔ, yaraga
woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi
yɛn wi yeri, pe yaa kaa shɔ wi yeri.»

† **4:12 4.12:** Eza 6.9-10; Zhan 12.40; Kapye 28.27; Ɔrɔmu 11.18

Yariluguro pyɔ ŋa wi ma fi wi yɛ wi yomiyɛlɛ

26 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi yɛn paa yaraga ŋga
yɛn ki ŋga: Naŋa wà la saa
yariluguro lugu wi kɛrɛ.
27 Ti luguŋgɔlɔ, wila wɔnlɔ wi
yo, wi yɛn yɛnŋɛ wi yo, yɔnlɔ naa
yembinɛ, yariluguro ti ma fi na lee
na kee. Ki maa piin yɛgɛ ŋga na,
wila ka jɛn ki ni.
28 Tara to ti ma yariluguro ti pye ti
ma fi. Ki koŋgbanŋga ki na, wɛrɛ to
ti ma keli ma yiri. Ko puŋgo na, ti
mɛɛ sheshegele wɔ, mbe si pire le.
29 Ti pire tiga ka yanlaga sanga ŋa
ni, pe mɛɛ mali kɔngbeŋgele ke lɛ,
mbe siri kɔn, katugu ti kɔnsanga wì
gbɔn.»

Mutari tige pile yomiyɛlɛ (Mati 13.31-32,34; Luki 13.18-19)

30 A Zhezu wì sho naa fɔ: «We mbe
ya Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi taanla
yiŋgi ni? Yiŋgi yomiyɛlɛ we mbe ya
wa mboo naga?
31 Pi yɛn paa mutari tige pile yɛn.
Na paga li lugu wa tara, lo li ma
pye yariluguro ti ni fuun jɛɛlɛ le laga
tara lombondo ti ni.
32 Ɛɛn fɔ, na paga li lugu mbe kɔ, li
ma fi ma yiri ma gbɔgɔ ma wɛ sɛrɛ
tire ti ni fuun ti na. Li ma njere wɔ
tugbɔɔrɔ fɔ sannjɛrɛ ti mbe ya mbe
sere pɔ wa ti yinmɛ† pi ni.»
33 Kì pye ma, Zhezu wìla pye na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan
yomiyɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni paa ki wolo na
li yɛn. Wìla pye na ke waa pe kan,
na yala ŋgele pe mbaa ya mbaa ke
kɔrɔ jɛnni.
34 Wi sila pye na para leele pe ni,
na yomiyɛgɛlɛ la ma. Ɛɛn fɔ, na wiga
ka pye wi yɛ wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe ni, wi mɛɛ ke kɔrɔ wi yo ma poro
kan.

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ ka yerege (Mati 8.23-27; Luki 8.22-25)

35 Ki pilige nuŋgba ki yɔnlɔkɔgɔ
ki ni, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Ye pan we lɔgbɔgɔ ki kɔn
we yiri wa ki kɛɛ ŋga na!»
36 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si yiri le janwa
wi tanla, mɛɛ saa ye wa tɔnmɔkɔrɔ
ŋga Zhezu wìla pye ma cɛn ki ni,
mɛɛ kari wi ni. Leele pèle la taga
pe na tɔnmɔkɔɔrɔ ta ni.
37 Sanni jɛnri, a tifɛliŋgbɔgɔ kà
si yiri nɛɛ gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni.
A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yiin wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, fɔ a kila jaa mbe
yin.
38 Zhezu wo la pye ma sinlɛ wa
tɔnmɔkɔrɔ ki nawa wa puŋgo na,
ma go gbɔn yuŋgbɔngɔ na, na
wɔnlɔ. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa
wi yɛn, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ,
we yaa ku. We kunwɔ pii ma jori wi
le?»
39 A wì si yɛn, mɛɛ para ŋgbanga
tifɛlɛgɛ ki na, mɛɛ lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi
pye fɔ: «Yere yɛw, ma pyeri!» A
tifɛlɛgɛ kì si yere, a tɔnmɔ pì si pyeri
dinw.
40 A wì si kanŋga maa fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ fyɛ
ma? Ye fa tagawa ta bere?»
41 Ɛɛn fɔ, pàa fyɛ fɔ ma toro, nɛɛ
pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «E! Yiŋgi
lere cɛnlɛ wi ŋa yɛɛn, ali tifɛlɛgɛ
ko naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni, tila wi
sɛnrɛ ti nuru?»

5

Zhezu wìla naŋa wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni (Mati 8.28-34; Luki 8.26-39)

1 Kona, a pè si gbɔn wa lɔgbɔgɔ
ki kɛɛ sanŋga ki na, wa Gerasa tara
fɛnnɛ pe tara.
2 A Zhezu wì si tigi ma yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, le ki yɔngɔlɔ ke ni,
a naŋa wà si yiri fanra laga ka ni,
mɛɛ pan mboo fili. Yinnɛ tipele làa
pye ki naŋa wi ni.
3 Pa wìla pye na cɛɛn wa fanra
laga ki ni. Lere saa ya mboo pɔ, ali
jɔrɔgɔ ni yɛrɛ.
4 Wagati lɛgɛrɛ na, pe ma tugurɔn
le wi tɔɔrɔ ti na, maa pɔ jɔrɔgɔ ni.
Ɛɛn fɔ, wi ma tugurɔn ti kaari, ma

† **4:32 4.32:** Eze 17.23; Dani 4.9-18

jɔrɔgɔ wi kɔn. Fanŋga sila pye lere ni mbe ya mboo mara.
5 Kìla pye wagati pyew, sɔnlɔ naa yembinɛ, wi ma pye wa fanra ti sɔgɔwɔ konaa yanwira ti na, na jɔrɔgi wa, naa yɛɛ wɛlɛgi sinndɛɛrɛ ti na.
6 Naa wìla kaa Zhezu wi yan wa lege, a wì si fe ma saa wi fili, ma kanŋguuro kan wi jegele,
7 mɛɛ jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiŋgi ki yɛn mi naa mboro we sɔgɔwɔ, Zhezu, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li Pinambyɔ? Mila ma yɛnri Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, maga kanla le jɔlɔgɔ!»
8 Wìla ko yo ma, katugu Zhezu wìla ki konɔ kan wi yeri ma yo fɔ: «Yinnɛ tipele, wɔ ki naŋa ŋa wi ni!»
9 A Zhezu wì si naŋa wi yewe ma yo fɔ: «Pe maa ma yinri mɛlɛ?»
A wì sho fɔ: «Pe maa na yinri: Janwa, katugu we yɛn ma lɛgɛ.»
10 A wì si Zhezu wi yɛnri ŋgbanga, ma yo wiga ka pe purɔ mbe pe wɔ wa ki tara ti ni.
11 Cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye wa yanwiga ki tanla, na kaa.
12 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri, ma yo fɔ: «We torogo we sa ye wa cɛɛlɛ mbele pe ni.»
13 A Zhezu wì si konɔ kan ke yeri. Kona, a yinnɛ tipegele kè si wɔ naŋa wi ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe ni. A cɛɛlɛ pe ni fuun pè si fe ma tigi wa yanwiga ki tigiwɛn lapege ki na, ma toori wa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni ma ku. Cɛɛlɛ mbele pàa ku, pàa cɛlɛ waga shyɛn (2 000) yɔn ko tin.
14 A cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pè si fe ma saa na ŋga kìla pye ki yari wa cagbɔrɔ to naa kɛɛrɛ ti ni. Ŋga kìla pye, a leele pe nɛɛ paan naga wele.
15 Naa pàa kaa gbɔn wa Zhezu wi tanla, a pè si saa naŋa ŋa yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ kàa pye wi ni wi yan, wìla yaripɔrɔ le ma cɛn. Wi jatere wìla pye ma cɛn wi na fɔ jɛŋgɛ. A leele pè si fyɛ.
16 Kala na làa yinnɛ tipegele fɔ wo naa cɛɛlɛ pe ta, leele mbele pàa li yan, a pe nɛɛ li yɛgɛ yuun na sanmbala pe kaan.
17 Kona, a pe nɛɛ Zhezu wi yɛnri ma yo wi wɔ wa pe tara.
18 Naa Zhezu wila kaa na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, naŋa ŋa yinnɛ tipegele kàa wɔ wi ni, a wì suu yɛnri ma yo wi yaa koro wi ni.
19 Zhezu wi sila yere ki na, ɛɛn fɔ, a wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ maa kee ma woolo pe kɔrɔgɔ. Ma Fɔ wɔ̀ɔn yinriwɛ ta, ma ŋga pye mɔɔ kan, ma saga yɛgɛ yo ma pe kan.»
20 A wì si kari wa Dekapole tara, mɛɛ saa na ŋga Zhezu wì pye maa kan ki yari. Mbele fuun pàa ki logo, pàa pye na kawa.

Zhayiru wi sumborombyɔ wo naa jɛlɛ ŋa wìla jiri Zhezu wi derege ki na pe sɛnrɛ re (Mati 9.18-26; Luki 8.40-56)

21 A Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga ki na, wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa wi tanla maa maga. Wìla pye le lɔgbɔgɔ ki yɔn na.
22 A shɛrigo to wà si pan wi kɔrɔgɔ, pàa pye naa yinri Zhayiru. Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì si kanŋguuro kan le wi nɔgɔ,
23 maa yɛnri jɛŋgɛ, ma yo fɔ: «Na sumborombile laa kuun. Ki kala na, shokari wa na yeri, ma sɔɔn kɛyɛn yi taga li na li ta li sagala, li yinwege ta.»
24 A Zhezu wì si pinlɛ wi ni ma kari. A janwa gbɔlɔ lì si taga wi na, naa jiire lagapyew.
25 Wa ki janwa wi ni, jɛlɛ wà la pye wa. Kasanwa wogo yama la pye wi na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na.
26 Ki jɛlɛ wìla jɔlɔ jɛŋgɛ wɛrɛ pyefɛnnɛ lɛgɛrɛ yeri. A wi kɛɛ yaara ti ni fuun tì saa kɔ. Ɛɛn fɔ, wi yama pi sila pye na mbɔnrɔgi, pìla pye na seregi na kee wi.
27 Naa wìla kaa Zhezu wi sɛnrɛ logo, a wì si pan wa janwa wi ni, wa Zhezu wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege ki na.

28 Katugu wìla pye naga yuun wa
wi nawa fɔ: «Na ŋga jiri wi derege
ko na jɛnri okɛ, pa mi yaa sagala.»
29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
wi kasanwa wogo yama pì si kɔ. A
wìgi jɛn wa wi wire ti ni ma yo wì
sagala.
30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wìgi jɛn wi yɛ ma yo fanŋga
kà wɔ wi ni. A wì si wa ma kanŋga
wa janwa wi sɔgɔwɔ, ma sho fɔ:
«Ambɔ wì jiri na derege ki na?»
31 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wà suu pye fɔ:
«Na ma janwa wi yan wila ma jiire
lagapyew yɛɛn, a ma nɛɛ yewe ma
yo: Ambɔ wi jiri na na?»
32 A wì si welewele maa yɛɛ maga,
mbe ta mbege pyefɔ wi jɛn.
33 A jɛlɛ wi nɛɛ fyɛ na seri, katugu
ŋga kìla pye wi na, wìla ki jɛn.
A wì si pan ma kanŋguuro kan le
Zhezu wi nɔgɔ, mɛɛ ŋga kìla pye ki
kaselege ki ni fuun ki yo maa kan.
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na
sumborombyɔ, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.
Ta kee yɛyinŋge na, ma yama pi kɔ
ma na.»
35 Ma Zhezu wi ta wìla pye na
para bere, a pitunmbolo pèle si yiri
wa shɛrigo to Zhayiru wi go ma
pan, mɛɛ Zhayiru wi pye fɔ: «Ma
sumborombyɔ wì ku makɔ, yiŋgi na,
a ma nɛɛ we Nagafɔ wi tege naa
bere?»
36 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila pye na poro
sɛnyoro to wele. A wì si Zhayiru wi
pye fɔ: «Maga ka fyɛ. Taga na na ko
cɛ.»
37 Zhezu wi sila yɛnlɛ lere wa kpɛ
mbe pinlɛ wi ni, ndɛɛ Pyɛri naa
Zhaki naa wi nɔsepyɔ Zhan poro pàa
kari wi ni.
38 Naa pàa ka saa gbɔn wa shɛrigo
to wi go, a Zhezu wì si janwa gbɔlɔ
la yan wa laa tinni. Ki leele pàa pye
na gbele na jɔrɔgi ŋgbanga.
39 A Zhezu wì si ye wa go, mɛɛ pe
pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ tinni na
gbele yɛɛn? Pyɔ wii ku, ɛɛn fɔ, wila
wɔnlɔ wi.»
40 Naa wìla kaa to yo ma, a leele
pe nɛɛ tɛgɛ wi na. Kona, a Zhezu
wì si pe ni fuun pe yirige wa funwa
na, mɛɛ pyɔ wi to naa wi nɔ naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri mbele pàa kari
wi ni pe lɛ ma ye pe ni wa pyɔ wi
sinlɛsaga.
41 A wì si pyɔ wi yigi wi kɛɛ ki
na, ma suu pye fɔ: «Talita kumi.»
Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Sumborombyɔ,
mila ki yuun ma kan, yɛn ma yiri.»
42 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
sumborombyɔ wì si yiri na tanri.
Wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn. A kì
si pe pari fɔ jɛŋgɛ.
43 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
pe ni ma yo ŋga wìla pye, paga kaga
yo mbe lere kan. A wì si pe pye ma
yo pe pyɔ wi kan wi ka.

6

Nazarɛti ca fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na (Mati 13.53-58; Luki 4.16-30)

1 A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki
na, wìla yiri ma lɛ ca ŋga ni, a wì si
kari wa. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pinlɛ
wi ni ma kari.
2 Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a wì
si kari wa shɛrigo, mɛɛ saa na pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Lelɛgɛrɛ laa
sɛnyoro ti logo, a tì pe pari fɔ jɛŋgɛ.
A pe nɛɛ yuun fɔ: «Wìgi kagala ke
ni fuun ke ta se ma? Yiŋgi tijinliwɛ
wi ta ma? Wìla ki kafɔnŋgɔlɔ ŋgele
ke piin mɛlɛ ma?
3 Naga yɛn ma, tire tɛfɔ wo ma
wi le? Wi nɔ wo ma ŋa Mari? Wi
nɔsepiile nambala poro ma Zhaki
naa Zhoze, naa Zhude†, konaa Simɔ?
Wi nɔsepiile jɛɛlɛ poro ma pe yɛn
laga we sɔgɔwɔ?» A Zhezu wi kala
lì si pe mbɛn.
4 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ pe maa wi gbogo
lagapyew, ndɛɛ wi ca woolo, naa wi
sefɛnnɛ konaa wi go woolo poro paa
laa gbogo.»
5 Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu
wi sila kafɔnnɔ la kpɛ pye wa pe

† **6:3 6.3:** Kapye 12.17; Gala 1.19; Zhaki 1.1; Zhude 1.1

yeri; ndɛɛ yambala pele wɛlɛ wìla kɛyɛn taga pe na ma pe sagala.
6 Pe mbatagawa pìla wi pari.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe tun shyɛnzhyɛn (Mati 10.5-15; Luki 9.1-6)

Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun na leele pe kaan wa kanŋgara na cara ti ni.
7 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri, nɛɛ pe tunnu shyɛnzhyɛn. Wìla fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni.
8 A wì si pe pye fɔ: «Na ye kaa kee, yaga ka yaraga ka lɛ, ndɛɛ gbɔtangala. Yaga ka yaakara naa kasha lɛ. Yaga ka penjara le wa ye yɛɛ go na!
9 Ɛɛn fɔ, ye sawira lele, yaga ka deere shyɛnzhyɛn lɛ!»
10 A wì si pe pye naa fɔ: «Yaga sa ye ca ŋga fuun ni, mbe tugu go ŋga ni, ye koro wa ki ni fɔ ye karipilige ki sa gbɔn!
11 Na laga ka woolo ka je mbe yo pe se ye yaara wɔ, nakoma mbe yo pe se logo ye yeri, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ† yoo wo wa ki laga ki na; pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.»
12 Kì kaa pye ma, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari, mɛɛ saa naga yari leele pe kan na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga.»
13 Pàa yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ purɔ ma ke wɔ leele pe ni, ma sinmɛ fa† yambala lɛgɛrɛ na, a pè sagala.

Zhan Batisi wi kunwɔ we (Mati 14.1-12; Luki 9.7-9)

14 A wunlunaŋa Erɔdi wì si Zhezu wi sɛnrɛ logo, katugu Zhezu wi mɛgɛ kìla yiri lagapyew. Leele pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhan Batisi wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta na kafɔnŋgɔlɔ piin.»
15 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Eli wi.» A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa wi, paa faa woolo pe yɛn.»
16 Naa Erɔdi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì sho fɔ: «Zhan ŋa mì kan, a pòo go ki kɔw, wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.»
17 Erɔdi wo jate wìla leele tun, a pè saa Zhan wi yigi maa pɔ maa le kaso. Wìla ko pye ma, wi jɔnlɔ Filipu wi jɔ Erodiyadi wo kala na, ŋa wìla shɔ wi yeri maa tɛgɛ we;
18 katugu Zhan wìla pye naga yuun Erɔdi wi kan fɔ: «Kii daga mɔɔ jɔnlɔ jɔ wi shɔ wi yeri!»
19 Zhan wìla pye ma Erodiyadi wi mbɛn. A wi nɛɛ jaa mboo gbo. Ɛɛn fɔ, wi saa ya mbege pye Erɔdi wi kala na,
20 katugu Erɔdi wìla pye na fyɛ Zhan wi yɛgɛ. Wìla ki jɛn ma yo wi yɛn lesinŋɛ ma pye kpoyi. A wì suu shɔ, lere kapege ka ka ta mbe gbɔn wi na. Kìla pye, sanga o sanga Zhan wi kaa para, Erɔdi jatere wi ma piri wi na. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, kìla wi ndanla mbaa nuru wi yeri.
21 Ɛɛn fɔ, Erodiyadi wì si kaa pilitanga ka ta Erɔdi wi sepilige yɛfiile fɛti wa nɔgɔ. Erɔdi wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ poro naa wi sorodasheele teele naa Galile tara mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe kan.
22 Ma pe ta wa fɛti wi na, a Erodiyadi wi sumborombyɔ wì si ye wa pe kɔrɔgɔ ma yɔ. A wì si wunlunaŋa Erɔdi wi ndanla, konaa mbele wìla yeri pe ni. A wunlunaŋa wì si sumboro wi pye fɔ: «Yaraga ŋga kɔɔn ndanla, ki naga na na, mi yaa ki kan ma yeri.»
23 A wì si wugu ma yo: «Ma ka yaraga ŋga fuun yɛnri na yeri, mi yaa ki kan ma yeri, ali na kaa pye na wunluwɔ pi walaga yi.»
24 A sumboro wì si yiri, mɛɛ saa wi nɔ wi yewe ma yo fɔ: «Mbe yiŋgi yɛnri!»

A nɔfɔ wì suu pye fɔ: «Zhan Batisi wi go ye.»

† **6:11 6.11:** Mati 10.14; Kapye 13.51; 18.6 † **6:13 6.13:** Faa pàa pye na sinmɛ pi piin paa wɛrɛ yɛn; Eza 1.6; Maki 16.17-18; Luki 10.34; Zhaki 5.14-15.

25 A sumboro wì si yiri, mɛɛ
sɔngɔrɔ wa wunlunaŋa wi yeri, na
fyɛɛlɛ, mɛɛ saa wi pye fɔ: «Mila jaa
ma Zhan Batisi wi go ki kan na yeri
yaapige ka nawa fɔɔnfɔɔn ŋga na.»
26 A wunlunaŋa wì si yɛgɛ san fɔ
jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, wi saa ya mbe je ki na,
wuguro nda wìla wugu wi lifɛnnɛ pe
yɛgɛ na ti kala na.
27 Kì kaa pye ma, le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a wì suu sorodashe
wa tun ma yo wi sa Zhan go ki kɔw
wi pan ki ni.
28 A sorodashe wì si kari ma saa
Zhan go ki kɔw wa kaso, mɛɛ ki
le yaapige ka ni ma pan maga kan
sumboro wi yeri. A sumboro wì si
saa ki kan wi nɔ wi yeri.
29 Naa Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa
ŋga kìla pye wi na ki logo, a pè si
saa wi gboo wi lɛ ma saa wi le.

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka

(Mati 14.13-21; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

30 A Zhezu wi pitunmbolo pè si
sɔngɔrɔ ma pan ma pe yɛɛ gbogolo
wa wi tanla, mɛɛ ŋga pàa pye konaa
ŋga pàa naga leele pe na ti yɛgɛ yo
maa kan.
31 Leele mbele pàa pye na paan
konaa mbele pàa pye na kee Zhezu
wi kɔrɔgɔ, pàa lɛgɛ fɔ Zhezu wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè sila wagati
ta yɛrɛ mbe li. Kì kaa pye ma, a
Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
«Ye pan we kari wa laga ŋga lere
woro wa we, we sa cɛn we wogo
jɛnri.»
32 A pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni na
kee laga ka na pe yɛ.
33 Ɛɛn fɔ, lelɛgɛrɛ la pe yan paa
kee ma pe jɛn, mɛɛ yiri wa cara ti
ni, ma fe tɔɔrɔ na fɔ wa laga ŋga
Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
pàa pye na kee we. Pàa keli ma gbɔn
wa ki laga ki na pe na.
34 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ ki janwa gbɔlɔ
li yan. A ki leele pe yinriwɛ suu ta fɔ
jɛŋgɛ; katugu pàa pye paa simbaala
yɛn, mbele kɔnrifɔ† woro pe na. A
wi nɛɛ pe nari yarilɛgɛrɛ ni.
35 Naa yɔnlɔ kìla kaa na koo, a
Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi
tanla, mɛɛ wi pye fɔ: «Wagati wì
jerege makɔ. We si yɛn laga gbinri
wi ni.
36 Ki kala na, leele pe torogo
pe kari wa kɛɛrɛ kapire to naa
kanŋgara na cara ti ni, pe sa
yaakara lɔ pe ka.»
37 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe yɔn
sogo, ma yo fɔ: «Yoro jate ye pe
kan pe ka!» A pè sho fɔ: «We
sa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200)
buru lɔ pe kan pe pan pe ka? Ki se
ya pye.»
38 Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma
yo fɔ: «Buru jori wi yɛn ye yeri? Ye
sa wele wa?»
Pè si saa wele wa, mɛɛ pan
maa pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa
ŋgbangala shyɛn ke yɛn laga we
yeri.»
39 A Zhezu wì si pe pye ma yo
pe leele pe pye pe cɛn, pe gbogolo
gbogolo yan tipirige ki na.
40 A leele pè si cɛn ma gbogolo
gbogolo. Gbogolosaga ka ma lere
cɛnmɛ yɔn ko tin, ka ma lere nafa
shyɛn ma yiri kɛ yɔn ko tin.
41 A Zhezu wì si buru kaŋgurugo
wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn ke ni,
maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma
Yɛnŋɛlɛ li shari. Kona, a wì si
buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri naa ŋgbangala
shyɛn ke ni, ma yo peri yɛɛlɛ janwa
wi na. A pè siri yɛɛlɛ pe na.
42 A leele pe ni fuun pè ka ma tin.
43 Pè kaa ka ma kɔ, buru
kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro to naa
ŋgbangala kɔngɔlɔ kɔngɔlɔ ŋgele
ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa ti wulo, a tì
kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.
44 Mbele pàa buru wi ka, nambala
pàa pye lere waga kaŋgurugo (5
000).

† **6:34 6.34:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17; Mati 9.36; Maki 14.27

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na (Mati 14.22-33; Zhan 6.15-21)

45 Ko puŋgo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ŋgbanga ma yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, pe kari wa ki kɛɛ ŋga na, wa Betisayida ca ki yeri; sanni wo jate wì sa janwa wi torogo wila kee.
46 Naa wìla kaa janwa wi torogo, a wì si kari yanwiga ka go na sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
47 Naa yembinɛ làa kaa wɔ, tɔnmɔkɔrɔ kìla pye wa lɔgbɔgɔ ki nandogomɔ, Zhezu wo nuŋgba wìla pye wa tara ti na.
48 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yan tɔnmɔkɔrɔ ki piriwɛn pìla pye ma ŋgban pe yeri, katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn na pe sɔngɔrɔ. Naa ŋgopɛnɛ koŋgbanmbala gbeleyɛgɛ kìla kaa yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri le nɛɛ kee wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, na tanri tɔnmɔ pi na. Wìla pye na jaa mbe pe toro.
49 Ɛɛn fɔ, naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na, a pè sigi yan ndɛɛ gboo yinnɛ li. A pe nɛɛ gbele ŋgbanga;
50 katugu pe ni fuun pàa wi yan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi, yaga ka fyɛ!»
51 A wì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni pe kɔrɔgɔ, a tifɛlɛgɛ kì si yere. A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ;
52 katugu buru wogo ki na, kafɔnnɔ na wìla pye, pe sila li yɛgɛ jɛn, pe tijinliwɛ pi sila ya mbeli kɔrɔ jɛn.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala wa Zhenezarɛti tara (Mati 14.34-36)

53 Naa pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri, a pè si gbɔn wa Zhenezarɛti tara, mɛɛ pe tɔnmɔkɔrɔ ki pɔ wa lɔgɔ ki koŋgo na.
54 Naa pàa kaa tigi ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a leele pè si Zhezu wi yan maa jɛn.
55 A pè si fe ma kari wa ki tara ti lagapyew, na paan yambala pe ni pe yarisinlɛɛrɛ ti na wi kɔrɔgɔ, pe kaga logo laga ŋga fuun ni mbe yo wi yɛn we.
56 Laga o laga Zhezu wìla pye na kee, kapire ri o, cagbɔrɔ ri o, kɛɛrɛ kapire ri o, pe ma yambala pe lɛ ma pan ma pe tɛgɛ wa katogo ma suu yɛnri ma yo wi pe yaga pe jiri wi derege yɔn ko na cɛ. Mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

7

Fariziye poro naa pe tɛlɛye kalɛgɛ ki ni (Mati 15.1-9)

1 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle si yiri wa Zheruzalɛmu, mɛɛ pan ma gbogolo wa Zhezu wi tanla.
2 A pè suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pele yan paa nii pe kɛyɛn yi ni fyɔngɔ ni, ko kɔrɔ wo yɛn pee pe kɛyɛn yi jogo mbe yala pe shɛrɛgɛ kologo ki ni.
3 Ma si yala, Fariziye poro naa Zhufuye sanmbala pyew, na pee pe kɛyɛn yi jogo jɛŋgɛ, paa li, katugu pàa pye na tanri na yala pe tɛlɛye kalɛgɛ ko ni.
4 Na paga yiri wa janla na pe yarilɔndɔ ti ni mbe ye, na pee woli gbɛn, paa li. Kalɛgɛlɛ kèle la pye pe yeri naa lɛgɛrɛ, ŋgele pàa pye na tanri ke na. Koro yɛn paa wɔjɛŋgɛlɛ, naa cɔrɔ, konaa tuguyɛnrɛ sikaara konaa sinlɛyaara jogowo yɛn.
5 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe si woro na tanri we tɛlɛye pe kalɛgɛ ki na, ɛɛn fɔ, pe ma sila nii pe kɛyɛn yi ni fyɔngɔ ni?»
6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro kopiire fɛnnɛ wele, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla tanga ta ye na kaselege, naa wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ye kanŋgɔlɔ we. Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo yɔn ni win.

Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe
yɛn ma lali na ni.
7 *Paa na gbogo jaga win,*
katugu leele pè ŋgasegele ŋgele
tɛgɛ, koro cɛ pe ma lɛ na nari
leele pe na.†
8 «Ye ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele
koro wa kanŋgaga na, nɛɛ tanri
leele kalɛgɛlɛ koro na.»
9 Kona, a Zhezu wì sho naa fɔ:
«Yaa ki yaan ndɛɛ ki jɛŋgɛ koyi ŋga
yè pye ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele koro
yaga, nɛɛ tanri ye kalɛgɛlɛ koro na.
Ayoo dɛ!
10 Katugu Moyisi wìla ki yo ma yo
fɔ: ‹*Maa ma to naa ma nɔ pe gbogo.*›
Ma nuru naa ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa ka*
wi to nakoma wi nɔ daŋga, ki daga
poo gbo.›†
11 Ɛɛn fɔ, yoro ma yo fɔ: Na lere
wa kaa to, nakoma wi nɔ pye fɔ: ‹Mi
jɛn na ya mbɔɔn saga yaraga ŋga ni,
ki yɛn Kɔriban, ko kɔrɔ wo yɛn mìgi
kan Yɛnŋɛlɛ yeri saraga.›
12 Yaa ki fɔ wi yaga naa wila wi to,
nakoma wi nɔ wi sari.
13 Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti jogo ye kalɛgɛlɛ
ŋgele ye maa nari ye yɛɛ na ke
ni. Ye ma sila yarilɛgɛrɛ piin paa ki
woro nda ti yɛn fun.»

Yaraga ŋga ki ma lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni (Mati 15.10-20)

14 Kona, a Zhezu wì si janwa wi
yeri naa fɔnŋgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye
ni fuun ye nuŋgbogolo jan yaa nuru
na yeri, yege sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi
jɛn:
15 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri laga
funwa na ma ye wa lere wi lara,
ko ka na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, ŋga ki ma
yiri wa wi kotogo na, ko ki maa tɛgɛ
fyɔngɔ ni li yɛgɛ na.
16 [Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi
ke jan wila nuru†.]»
17 Naa Zhezu wìla kaa laga le
janwa wi tanla ma saa ye wa go,
a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ki
yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ni.
18 A wì si pe pye fɔ: «Yoro fun ye
woro tijinliwɛ ni jate? Ye sigi jɛn
mbe yo yaraga ŋga ki ma yiri laga
funwa na ma ye wa lere wi nawa, ko
na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na?
19 Katugu ko na ye wa wi kotogo
na. Ɛɛn fɔ, ki ma kari wa wi lara.
Ko puŋgo na, ki mɛɛ yiri laga funwa
na.»
Zhezu wìla ki naga wa ki sɛnrɛ ti
ni fɔ yaakara ti ni fuun ti yɛn kpoyi
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ŋga ki
ma yiri wa lere wi kotogo na, ko ki
maa tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.
21 Katugu pa jatere pere ti maa
yinrigi wa lere wi nawa, wa wi
kotogo na, mɛɛ wi kan wi maa ka-
likalawa piin, naa yuro, naa legbogo,
22 naa kɛɛnrɛ limɛ, naa
yɛgɛmbatinwɛ, naa nambewe, naa
leele fanlaga, naa kafaara, naa
yenjara, naa leele mɛjɔɔgɔ, naa yɛɛ
gbɔgɔwɔ, naa lembigewe.
23 Ko yaripere nda to ti ni fuun
maa yinrigi wa lere wi kotogo na,
ma suu tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ
na.»

Nambannjɔ wà la taga Zhezu wi na (Mati 15.21-28)

24 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri
wa ki laga ki na, mɛɛ kari wa Tiri
tara, ma saa ye go ka ni. Wi sila pye
na jaa lere mbege jɛn mbe yo wi yɛn
wa. Ɛɛn fɔ, wi sila ya mbe koro wa
larasaga.
25 Jɛlɛ wà la pye wa, yinnɛ tipele
la pye wi sumborombyɔ wi ni. Naa
ki jɛlɛ wìla kaa Zhezu wi tinmɛ ta, a
wì si pan teere ma kanŋguuro kan
wi jegele,
26 maa yɛnri ma yo wi yinnɛ tipele
li purɔ wili wɔ wi sumboro wi ni. Ki
jɛlɛ Girɛsi tara fɛnnɛ woo lawi. Pa
pàa wi se wa Sirofɛnɛsi tara.

† **7:7 7.6-7:** Eza 29.13 † **7:10 7.10:** Ɛki 20.12; 21.17; Efɛ 6.2 † **7:16 7.16:** Sɛwɛɛlɛ pele ni, vɛrise kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wi woro wa; Mati 11.15; 13.9.

27 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki yaga
piile pe li pe tin gbɛn, katugu ki
woro ma yɔn pe piile pe yaakara ti
lɛ peri wa pyɔnmbigile ke kan.»
28 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na
Fɔ, ki yɛn ma kaselege. Ɛɛn fɔ,
pyɔnmbigile ŋgele ke ma pye wa
tabali wi nɔgɔ, ke maa piile pe
yaakara tunmɔɔrɔ nda ti maa tuun
pe yeri to kaa.»
29 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Sɛnrɛ nda mà yo ti kala na, ma mbe
ya mbaa kee. Yinnɛ tipele lì wɔ ma
sumborombyɔ wi ni.»
30 Naa jɛlɛ wìla kaa sɔngɔrɔ ma
saa ye wa wi go, a wì si saa wi pyɔ
wi ta wì sinlɛ wa wi sinlɛyaraga ki
na, yinnɛ tipele lì wɔ wi ni.

Zhezu wìla naŋa bombo nuŋgbojili wa sagala

31 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri
wa Tiri tara ma toro wa Sidɔn tara,
mɛɛ Dekapole tara ti pari ma kari
wa Galile lɔgbɔgɔ ki yeri.
32 A pè si pan naŋa nuŋgbojili wa
ni wi kɔrɔgɔ, wì sila ya mbaa para
jɛŋgɛ. A pè suu yɛnri ma yo wuu
kɛyɛn yi taga wi na wuu sagala.
33 A Zhezu wì suu lɛ ma yiri
le janwa wi tanla, mɛɛ kari wi
ni wa yɛgɛ, ma suu yombɛgɛlɛ ke
le wa naŋa wi nuŋgbogolo ke ni,
mɛɛ cɛnrɛ surugu ke na ma jiri wi
ŋgayinnɛ li na.
34 Kona, a wi suu yɛgɛ ki yirige
wa naayeri, ma wɔn ŋgbanga, mɛɛ
naŋa wi pye fɔ: «Efata!» Ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ: «Yɛngɛ!»
35 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki
naŋa wi nuŋgbogolo kè si yɛngɛ wi
na, a wi ŋgayinnɛ lì sanga, a wì ya
na para fɔ jɛŋgɛ.
36 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
pe ni fuun pe ni, ma yo paga kaga
yo mbe lere kan. Ɛɛn fɔ, ali naa wìla
pye naga yuun naga ŋgbanni pe ni,
pàa pye naga yari naga seregi.
37 A leele pe nɛɛ kawa ŋgbanga,
nɛɛ yuun fɔ: «Ŋga fuun wila piin, ki
yɛn jɛŋgɛ. Wi yɛrɛ maa nuŋgbojiile
pe piin pe maa nuru, na bomboolo
pe piin pe maa para.»

8

Zhezu wìla lere waga tijɛrɛ (4 000) kan pè ka (Mati 15.32-39)

1 Ki piliye yi ni, a janwa gbɔlɔ là si
gbogolo naa wa Zhezu wi tanla mbe
logo wi yeri. Naa yaakara sila pye
pe yeri pe ka, ki kala na, a Zhezu wì
suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye
fɔ:
2 «Ki leele mbele pe yinriwɛ yɛn
na na, katugu nala yɛn pe piliye
taanri pe yɛn laga na ni, yaakara si
woro pe yeri pe ka.
3 Na mi ka pe torogo fuŋgo ki ni
paa kee, pe fanŋga ki yaa sa kɔ konɔ,
katugu pèle yiri lege.»
4 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ:
«We mbe yaakara to ta se laga ki
gbinri ŋa wi ni mbe pe ni fuun pe
kan pe ka pe tin?»
5 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Buru
jori wi yɛn laga ye yeri?» A pè sho
fɔ: «Buru kɔlɔshyɛn.»
6 A wì si janwa wi pye ma yo wi
cɛn tara ti na. Kona, a wì si buru
kɔlɔshyɛn wi lɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li shari,
mɛɛ wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, poo yɛɛlɛ janwa
wi na. A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɛɛlɛ
janwa wi na.
7 Ŋgbangala tunmɔŋgɔlɔ jɛnri la
pye le pe yeri, a Zhezu wì si Yɛnŋɛlɛ
li shari ke wogo na, mɛɛ ki yo pe
kan, a pè ke yɛɛlɛ janwa wi na.
8 A leele pè ka ma tin. Pè kaa
ka ma kɔ, a pè kanja kɔlɔshyɛn yin
kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni.
9 A Zhezu wì si pe torogo ma yo
paa kee. Pàa lere waga tijɛrɛ (4 000)
yɔn ko tin ki pilige ki ni.
10 Le ki yɔnlɔgɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni,
pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ
kari wa Dalimanuta tara.

Fariziye pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan (Mati 16.1-4)

11 Kona, a Fariziye pè si kari Zhezu
wi kɔrɔgɔ, mɛɛ saa na kendige woo
wi ni. Naa pàa pye na jaa mboo wa
mbe wele ki kala na, a pè suu yɛnri
ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga
pe na, fɔ pa wi fanŋga ki yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri.
12 A Zhezu wì si wɔn ma tigi
ŋgbanga ma sho fɔ: «Yiŋgi na nala
pilige woolo pe nɛɛ kafɔnnɔ jaa?
Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, kafɔnnɔ lo la se pye mbe
naga pe na.»
13 Kona, a wì si yiri le pe tanla,
mɛɛ ye naa wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni ma
lɔgbɔgɔ ki kɔn ma kari wa ki kɛɛ
ŋga na.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Erɔdi ni pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa leve yɛn (Mati 16.5-12)

14 Fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa fɛgɛ pe sila
yaakara lɛ, buru nuŋgba pe wo wìla
pye pe yeri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni.
15 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
pe ni, ma yo fɔ: «Ye ye yɛɛ yingiwɛ
jɛn Fariziye pe leve wo naa Erɔdi
woo wi ni.»
16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ
yewe na yuun fɔ: «Maa yaan buru
woro laga we yeri, ko kì ti wila para
yɛɛn.»
17 A Zhezu wì si nda pàa pye na
yuun ti jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Mɛlɛ a
ye nɛɛ ki yuun wa ye nawa ma yo
katugu buru woro ye yeri? Ye faa ti
kɔrɔ jɛnni mbaa ti lee bere jate? Ye
tijinliwɛ pi yɛn ma tɔn ye na bere
jate?
18 *Yɛnŋgɛlɛ yɛn ye na, ye woro na
yaan jate?*† Ye woro na nawa tuun ti
na wi le? Nuŋgbogolo yɛn ye na, ye
woro na nuru jate?
19 Na mìla buru kaŋgurugo wi
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan nambala
waga kaŋgurugo (5 000) pe yeri, a
pè ka, kanja jori yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ
nda tìla koro ti ni?» A pè suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Kanja kɛ ma yiri
shyɛn†.»
20 «Na mìla kaa buru kɔlɔshyɛn
wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan nambala
waga tijɛrɛ (4 000) pe yeri, a pè ka,
kanja jori yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda
tìla koro ti ni?» A pè suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «Kanja kɔlɔshyɛn†.»
21 Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye fa sigi
kɔrɔ jɛn bere jate?»

Zhezu wìla fyɔɔn wa sagala

22 Naa pàa ka saa gbɔn wa Beti-
sayida ca, a leele pèle si pan fyɔɔn
wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ, maa yɛnri
ma yo wi jiri wi na wi ta wi sagala.
23 A Zhezu wì si fyɔɔn wi yigi wi
kɛɛ ki na ma kari wi ni wa ca ki
puŋgo na, mɛɛ cɛnrɛ taga fyɔɔn wi
yɛngɛlɛ ke na ma kɛyɛn taga wi na,
ma suu yewe ma yo fɔ: «Maa yaraga
ka yaan le?»
24 A fyɔɔn wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele, ma sho fɔ: «Mila leele yaan
wurugɔ wurugɔ, pe yɛn paa tire yɛn.
Paa tanri.»
25 A Zhezu wì suu kɛyɛn yi taga
naa wa fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na. A
fyɔɔn wì suu yɛngɛlɛ ke kan laga
nuŋgba ma wele jɛŋgɛ. Kona, a wì
si sagala, nɛɛ yaara ti ni fuun ti yaan
nari jɛnni jɛŋgɛ ti yɛɛ ni.
26 A Zhezu wì suu pye ma yo wila
kee wi go, wiga ka ye wa ca nawa.

Pyɛri wìla ki yo ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we (Mati 16.13-20; Luki 9.18-21)

27 Kona, a Zhezu wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si kari wa
Sesare Filipu ca ki kanŋgara na cara
ti ni. Ma pe ta wa konɔ paa kee,
a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ:
«Leele pe ma yo mi yɛn ambɔ fɔ?»
28 A pè sho fɔ: «Pele ma yo ma yɛn
Zhan Batisi. Pele ma yo ma yɛn Eli.
Pele ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wawi mboro.»
29 A wì si poro jate pe yewe ma yo
fɔ: «Yoro wo nawa, ambɔ wi mi?» A
Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn
Kirisi we.»

† **8:18 8.18:** Zhere 5.21 † **8:19 8.19:** Maki 6.38-44 † **8:20 8.20:** Ye Maki 8.9laga ki wele.

30 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban
pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere
kan.

ZHEZU WILA PARA WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ SƐNRƐ NA

8.31–9.50

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo (Mati 16.21-23; Luki 9.22)

31 Kona, a Zhezu wi nɛɛ wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nari na yuun fɔ:
«Ki daga Lere wi Pinambyɔ wi jɔlɔ
jɛŋgɛ. Tara ti lelɛɛlɛ, naa saraga
wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni, pe yaa ka je wi na
mboo gbo. Ki piliye taanri wogo, wi
yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni†.»
32 Zhezu wìla pye naga sɛnrɛ ti
yuun nari finligi pe kan. Kì kaa pye
ma, a Pyɛri suu lɛ ma kari wi ni
kanŋgaga na, nɛɛ para wi na ma yo
ŋga wì yo, kii yala.
33 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si wa ma
kanŋga, maa fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala
pe wele, mɛɛ gbanla Pyɛri wi na
ma yo fɔ: «Yiri na tanla Sɔtanla†!
Katugu ma jatere wi woro Yɛnŋɛlɛ
wogo ko na, wi yɛn leele wogo† ko
na.»

Mbele pè taga Zhezu wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na (Mati 16.24-28; Luki 9.23-27)

34 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa janwa wi yeri,
mɛɛ pe pye ma yo fɔ: «Na lere
wa kaa jaa mbe taga na puŋgo na,
wi kaari wi yinwege ki kala, wuu
tiparaga ki tugo†, wii taga na na.
35 Katugu lere ŋa fuun kaa jaa
mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yin-
wege ki la. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka
suu yinwege ki la na kala na, konaa
Sɛntanra ti kala na, wi yaa kaga ta.
36 Na lere wi ka dunruya yaara ti
ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege
ki la, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo
kan?
37 Yiŋgi yaraga ki yɛn wa lere mbe
ya kan mboo yɛɛ go shɔ?
38 Na lere ŋa ka fɛrɛ ta na ni,
nakoma na sɛnrɛ ti ni ki nala pilige
woolo mbele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ
naa kapere pyefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, pa
Lere wi Pinambyɔ fun wi yaa ka fɛrɛ
ta ki fɔ wi ni, na wi ka ka pan wa wi
To wi gbɔgɔwɔ pi ni mɛrɛgɛyekpoyi
pe ni we.»

9

1 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ:
«Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn
wa pe ni, pe se ka ku gbɛn, na pe
fa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yan pi pan
yawa ni.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga (Mati 17.1-13; Luki 9.28-36)

2 Naa piliye kɔgɔlɔni la kaa toro, a
Zhezu wì si Pyɛri, naa Zhaki, konaa
Zhan pe lɛ ma kari pe ni yanwiga
titɔnlɔgɔ ka na. Poro cɛ pàa pye wa
ki laga ki na. Ma pe ta wa, a Zhezu
wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga le pe
yɛgɛ na.
3 A wi yaripɔrɔ tì kanŋga ma filige,
na yɛngɛlɛ shoo. Lere wo wa woro
laga tara ti na, ŋa wi mbe ya mbe
yaripɔrɔ jogo ti filige ma.
4 A Eli naa Moyisi† pè si yiri le pe
na. Pàa pye na para Zhezu wi ni.
5 Kona, a Pyɛri wì si Zhezu wi pye
fɔ: «We Nagafɔ, ki yɛn ma yɔn wè
koro lagamɛ. We yaa segbara taanri
kan, mboro wogo nuŋgba, Moyisi
wogo nuŋgba, Eli wogo nuŋgba.»
6 Wi mbaa yo yɛgɛ ŋga na ko wi
sila jɛn, katugu wo naa fɔrɔgɔfɛnnɛ
sanmbala pe ni, pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
7 A kambaaga kà si pan, mɛɛ pe
tɔn wa ki yinmɛ pi ni. A magala là si
yiri wa ki kambaaga ki ni ma yo fɔ:

† **8:31 8.31:** Mati 16.21 † **8:33 8.33:** Zhezu wìla Pyɛri wi yeri Sɔtanla, katugu wìla pye naga ŋgbeli mbe Zhezu wi kan wi kɛ kanŋgaga na wi wɔ wa tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye ki ni, ko yɛn mbe jɔlɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ. † **8:33 8.33:** Eza 55.8-9; 1 Korɛn 2.14 † **8:34 8.34:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na. † **9:4 9.4:** Moyisi naa Eli pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, mbele pàa pe yinwege ki pye faa laga tara ti na.

«Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we, yaa wi sɛnrɛ ti nuru!»

8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si wele ma pe yɛɛ maga, pee lere wa yan naa, ndɛɛ Zhezu wo nuŋgba.

9 Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma pe pye fɔ: «Ŋga yè yan, yaga kaga yɛgɛ yo mbe lere kan fɔ Lere wi Pinambyɔ wi sa ku, wi yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni.»

10 A pè sigi kala li tɛgɛ wa pe nawa. Ɛɛn fɔ, sanga lɛgɛrɛ ni, pàa pye na pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Mbe sɔngɔrɔ mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»

11 A pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ma sho fɔ Eli daga mbe pan gbɛn?»

12 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «*Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn, mbe yaara ti ni fuun ti gbegele fɔnŋgɔ.*† Ɛɛn fɔ, yiŋgi na ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo Lere wi Pinambyɔ wi yaa jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ leele pe yaa ka je† wi na?

13 Ma si yala, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ Eli† wìla pan makɔ, a pòo jɔlɔ jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni we.»

Zhezu wìla pyɔ wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni (Mati 17.14-21; Luki 9.37-43a)

14 Naa pàa kaa pan ma gbɔn le fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe na, a pè si janwa gbɔlɔ la yan li gbogolo le pe tanla ma pe maga. Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye na kendige woo pe ni.

15 Naa leele pàa kaa Zhezu wi yan wila paan, a kì si pe fo. A pè si yiri ma fe ma saa wi fili, mboo shari.

16 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yaa kendige ko woo pe ni yiŋgi kala na?»

17 Wa janwa wi ni, a naŋa wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mì pan na pyɔ wi ni ma kɔrɔgɔ, yinnɛ tipele yɛn wi ni, li yɛn bombo.

18 Yinnɛ tipele liga yiri wi ni laga o laga, li maa jan le tara, ŋgbɔrɔgɔ maa yinrigi wa wi yɔn; wi maa ŋgangala ke kaa ma sheli karirrra. Mɔ̀ɔ fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛnri ma yo pe yinnɛ tipele li purɔ peli wɔ wi ni, pee ya.»

19 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wele, ye yɛn leele mbele pe yɛn mbatagambala! Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa? Wagati jori mi daga mbe ye kala li kun na yɛɛ ni? Ye pyɔ wi lɛ ye pan wi ni na kan!»

20 A pè suu lɛ ma saa wi kan wi yeri. Naa yinnɛ tipele làa kaa Zhezu wi yan, a lì si pyɔ wi yangara ŋgbanga. A wì si to le tara nɛɛ koŋgi, a ŋgbɔrɔgɔ nɛɛ yinrigi wa wi yɔn.

21 A Zhezu wì si pyɔ wi to wi yewe ma yo fɔ: «Kùu ta ma lɛ wagati wiwiin?»

A tofɔ wì sho fɔ: «Ma lɛ wi puwɛn pi ni.

22 Sanga lɛgɛrɛ ni, ki yinnɛ tipele li maa jan wa kasɔn konaa tɔnmɔ pi ni na jaa mboo gbo. Na kaa pye ma mbe ya kala la pye, we yinriwɛ ta, ma we saga!»

23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ, a mà sho fɔ: ‹Na ma mbe ya?› Lere ŋa fuun ka taga na na, kala li ni fuun li mbe ya pye mboo kan.»

24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pyɔ wi to wì si gbele ŋgbanga, ma yo fɔ: «Mì taga ma na, ki kala na, na saga mala mbatagawa pi kɔ na ni.»

25 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi yan wila gbinri na paan pe kɔrɔgɔ, a wì si gbanla yinnɛ tipele li na, ma yo fɔ: «Mboro yinnɛ tipele bombo nuŋgbojili ŋa yɛɛn, mila ki yuun ma kan, wɔ wa ki pyɔ ŋa wi ni, maga ka ye wi ni naa fyew.»

26 Kona, a yinnɛ tipele lì si gbele ŋgbanga ma pyɔ wi yangara

† **9:12 9.12:** Mala 3.23 † **9:12 9.12:** Yuuro 22.8 † **9:13 9.13:** Mati 11.14

ŋgbanga, mɛɛ wɔ wi ni. A pyɔ wì si cɛn ndɛɛ wi ku, fɔ a lelɛgɛrɛ na yuun: «Wì ku, wì ku.»
27 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na maa yirige, a wì si yiri ma yere.
28 Naa Zhezu wìla kaa ye wa go, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yewe pe yɛ, ma yo fɔ: «Yiŋgi na wee si ya mbege yinnɛ tipele na li purɔ?»
29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko yinnɛ tipele cɛnlɛ na yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ po pi ma ya ma lo purɔ mali wɔ.»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo naa (Mati 17.22-23; Luki 9.43b-45)

30 A pè si yiri wa ki laga ki na, ma Galile tara ti pari ma kari. Zhezu wi sila pye na jaa leele poo saga jɛn.
31 Katugu wìla pye naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nari. Wìla pye na pe piin fɔ: «Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ poo gbo. Wiga ku ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
32 Ɛɛn fɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki sɛnrɛ ti kɔrɔ jɛn, a pè si fyɛ pe suu yewe.

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ? (Mati 18.1-5; Luki 9.46-48)

33 A pè si saa gbɔn wa Kapɛrinawu. Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi sɛnrɛ yè pye na yuun na wa konɔ?»
34 A pè si pyeri, katugu pàa pye na kendige woo pe yɛɛ ni wa konɔ, mbe ta mbe ŋa wi yɛn pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn.
35 Kona, a Zhezu wì si cɛn, mɛɛ pe yeri ma yo fɔ: «Lere ŋa kaa jaa mbe pye koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye pe ni fuun puŋgofɔ konaa pe ni fuun tunmbyee!»
36 A wì si pyɔ jɛɛ wa lɛ maa yerege le pe sɔgɔwɔ. Naa wìla kaa wi lɛ wa wi kɛyɛn yi ni, a wì si pe pye fɔ:
37 «Lere ŋa fuun ka ki pyɔ ŋa wi si wa yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, kona, mi ma ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ.»

Ye woro ma ŋa mbɛn, wo yɛn ye lejɛnŋɛ (Luki 9.49-50)

38 Kona, a Zhan wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wè lere wa yan wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki na, wòo pye ma yo wiga kaa ki piin, katugu wi woro we ni.»
39 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa yɛgɛ kɔn mbe yo wi kaa ki piin, katugu lere se ya kafɔnnɔ pye na mɛgɛ ki na, mbe koro le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni mbaa sɛnpere yuun na na.
40 Ki kala na, lere ŋa woro we mbɛnfɔ, wo yɛn we lejɛnŋɛ!
41 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun ka tɔnmɔ jɛnɛ yɛnlɛ kan ye yeri ye wɔ, katugu ye yɛn Kirisi wi woolo, wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

Maga ka lere fanla mboo le kapege (Mati 18.6-9; Luki 17.1-2)

42 «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè taga na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka kapege pye, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi ni, ko mbe mbɔnrɔ wi na.
43 Na kaa pye ma kɛɛ ko ki yaa ti mɛɛ kapege pye, ki kɔn maga wɔ wa. Ma koro kɛɛ nuŋgbafɔ, ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na ma koro ma kɛyɛn shyɛn yi ni, ma kari wa jaganama, wa kasɔn ŋga ki se figi ko ni.
44 [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi fyew.]
45 Na kaa pye ma jele lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, li kɔn ma li wɔ wa. Ma koro jele nuŋgbafɔ, ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma jegele shyɛn ke ni, pe sɔɔn wa wa jaganama wi ni ko na.

46 [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti
maa wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki
se si figi fyew.]
47 Na kaa pye ma yɛnlɛ lo li yaa
ti mɛɛ kapege pye, li logori mali
wɔ wa. Ma koro yɛnlɛ nuŋgba
ma ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma
yɛngɛlɛ shyɛn ke ni, pe sɔɔn wa wa
jaganama wi ni ko na.
48 Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti
maa wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki
se si figi fyew†.
49 Katugu kasɔn ki yaa ka pye lere
pyew wi na paa yɛgɛ ŋga na pe ma
kɔ le yaakara†.
50 «Kɔ wi yɛn ma yɔn. Ɛɛn fɔ, na
kɔ wi tanwa piga wɔ† wi ni, yiŋgi ye
mbe ya pye wii tanla naa? Ki daga
kɔ mbe pye yoro jate ye ni. Ye pye
yɛyinŋge na ye yɛɛ ni.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALƐMU

10

10.1-52

Nagawa sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na (Mati 19.1-12; Luki 16.18)

1 A Zhezu wì si yiri le ki laga ki
na, mɛɛ kari wa Zhude tara, konaa
wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na. A
janwa gbɔlɔ là si pan ma gbogolo
wa wi tanla naa. A wi nɛɛ pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, paa yɛgɛ ŋga na
wìla pye naga piin faa we.
2 A Fariziye pèle si pan maa yewe
mboo wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ:
«Ki daga naŋa wuu jɔ wi je le?»
3 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yiŋgi Moyisi wìla naga ye na ma
yo yaa piin?»
4 A pè sho fɔ: «Moyisi wìla ki konɔ
kan ma yo naŋa wi jɛlɛ jegesɛwɛ kɔn
wuu kan wi jɔ wi yeri, wii jɛn wuu
je†.»
5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ye kotoŋgbanga ko kìla ti Moyisi
wìla ki ŋgasele li kan ye yeri.
6 Ɛɛn fɔ, maga lɛ wa dunruya wi
lɛsaga ki na, Yɛnŋɛlɛ làa pe gbegele
naŋa naa jɛlɛ.
7 *Ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to
naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ
wi na.*
8 *Kona, pe shyɛn pe yaa pye wire
nuŋgba.* Ki ka pye ma, pe woro
leele shyɛn naa, ɛɛn fɔ, pe yɛn wire
nuŋgba†.
9 Ki kala na, yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì
pye nuŋgba, lere ka kaga laga ki yɛɛ
na.»
10 Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe naa ki
sɛnrɛ ti ni.
11 A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa
fuun kaa jɔ je mbe wa yɛgɛ pɔri
naa, kona, jataga wi yɛn na piin. Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
12 jɛlɛ ŋa fuun kaa pɔlɔ je mbe pɔri
naŋa wa yɛgɛ yeri, kona, nandara wi
yɛn na piin.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na (Mati 19.13-15; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan pi-
ile tunmɔmbɔlɔ pele ni Zhezu wi
kɔrɔgɔ, jaŋgo wi jiri pe na wi
duwaw pe na. Ɛɛn fɔ, a wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si gbanla pe na.
14 Naa Zhezu wìla kaa ki yan ma, a
kì suu mbɛn. A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔlɔ pe
yaga paa paan na kɔrɔgɔ, yaga ka pe
yɛgɛ kɔn, katugu mbele pe yɛn paa
pe yɛn, Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn
poro woo.
15 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, na lere ŋa si yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi na paa pyɔ yɛn, ko fɔ
wo se ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi ni fyew.»
16 Ko puŋgo na, a wi nɛɛ piile pe
gboni, nɛɛ kɛyɛn tari pe na nuŋgba
nuŋgba na duwaw pe na.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa sɛnrɛ (Mati 19.16-30; Luki 18.18-30)

† **9:48 9.48:** Eza 66.24 † **9:49 9.49:** Levi 2.13 † **9:50 9.50:** Mati 5.13; Luki 14.34-35 † **10:4 10.4:** Dete 24.1 † **10:8 10.7-8:** Zhenɛ 2.24

17 Naa Zhezu wìla kaa konɔ li
lɛ na kee, a naŋa wà si fe ma
saa kanŋguuro kan wi nɔgɔ, mɛɛ
wi yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ
jɛnŋɛ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe
si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
18 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi
na, a ma nɛɛ na yinri jɛnŋɛ? Lere
woro jɛnŋɛ ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
pe!
19 Ma si yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke jɛn, ke ŋgele: *Maga
ka lere gbo, maga ka jataga pye,
maga ka yu, maga ka yagbolo sɛrɛya
yo mbe taga lere na, maga ka lere
fanla mbe li, ta ma to naa ma nɔ pe
gbogo.»*†
20 A naŋa wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «We Nagafɔ, mì ko ŋgasegele
koro ke ni fuun koro lɛ na tanri ke
na, maga lɛ na puwɛn pi ni.»
21 A Zhezu wì suu wele ndanlawa
ni, mɛɛ wi pye fɔ: «Yaraga nuŋgba
kɔ̀ɔn yaga. Kari ma sɔɔn kɛɛ yaara ti
ni fuun ti pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na, mɛɛ pan ma
taga na na. Kona, ma yaa ka kɔrɔgɔ
gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»
22 Ɛɛn fɔ, naa naŋa wìla kaa ki
sɛnrɛ ti logo, a wi jatere wì si piri wi
na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari yɛsanga
ni, katugu penjagbɔrɔ la pye wi yeri.
23 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
mbele pàa pye maa maga pe pye
fɔ: «Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe ye wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, ki yɛn ma
ŋgban fɔ jɛŋgɛ.»
24 A kì sɛnrɛ ti suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pari fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì sho naa
fɔ: «Na piile, mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ
jɛŋgɛ.
25 Kaselege ko na, yɔngɔmɛ mbe
toro mɛshɛli wele, ko tanla ma wɛ
penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni ko na.»
26 Kona, a kì si fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pari
naa ma serege. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe
na yuun fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka shɔ okɛ?»
27 A Zhezu wì si pe wele, mɛɛ yo fɔ:
«Leele poro yɛgɛ na ki se ya pye, ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo mbe ya mbege pye,
katugu Yɛnŋɛlɛ li mbe ya kala li ni
fuun li pye.»
28 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Wele!
Wè we yaara ti ni fuun ti yaga wa,
ma taga ma na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»
29 A Zhezu wì sho fɔ: «Kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, na lere
ŋa fuun kaa go, naa wi nɔsepiile
nambala, naa wi nɔsepiile jɛɛlɛ, naa
wi nɔ, naa wi to, naa wi piile, naa
wi kɛɛrɛ ti yaga na kala na konaa
Sɛntanra ti kala na,
30 wi yaa yinrɛ naa nɔsepiile nam-
bala, naa nɔsepiile jɛɛlɛ, naa nɛɛlɛ,
naa piile, naa kɛɛrɛ ti yɔngɔ cɛnmɛ
cɛnmɛ ta laga ki dunruya ŋa wi ni.
Wi yaa si jɔlɔgɔ ta fun. Wa wagati ŋa
wila paan wi ni, wi yaa ka yinwege
mbakɔgɔ ki ta.
31 Ɛɛn fɔ, mbele pe yɛn
koŋgbanmbala pe lɛgɛrɛ yaa ka
pye puŋgofɛnnɛ, mbele pe yɛn
puŋgofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yaa ka pye
koŋgbanmbala.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun, ki taanri wogo ko layi ŋga (Mati 20.17-19; Luki 18.31-34)

32 Naa pàa kaa konɔ li lɛ na kee
wa Zheruzalɛmu, a Zhezu wì si keli
pe yɛgɛ na tanri. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe jatere wìla piri pe na. Leele
mbele pàa taga pe puŋgo na, pàa
pye na fyɛ. A Zhezu wì si nuru maa
fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri
kanŋgaga na, nɛɛ ŋga ki yaa sa pye
wi na wa Zheruzalɛmu ki yɛgɛ yuun
pe kan.
33 Wìla pe pye fɔ: «Ye wele, we
mbele waa kee wa Zheruzalɛmu.
Pe yaa sa Lere wi Pinambyɔ wi le
saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe kɛɛ. Pe yaa kiti
kɔn wi na mbe yo poo gbo. Pe yaa
kaa le mbele pee shɛri pe kɛɛ.
34 Pe yaa ka tɛgɛ wi na, mbe cɛnrɛ
surugu wi na, mboo gbɔn sapige

† **10:19 10.19:** Ɛki 20.12-17; Dete 5.16-20; Ɔrɔmu 13.9

ni, mbe suu gbo. Ɛɛn fɔ, ki pilige taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan paa yaraga ka yɛnri
(Mati 20.20-28)

35 Kona, Zebede pinambiile shyɛn, Zhaki naa Zhan, a poro si fulo Zhezu wi tanla ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ŋga waa yɛnri ma yeri, waa jaa maga kan we yeri.»
36 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»
37 A pè suu pye fɔ: «Na maga ka pye wa ma gbɔgɔwɔ pi ni sanga ŋa ni, ma yere ki na we cɛn wa ma tanla. Nuŋgba mbe cɛn ma kalige kɛɛ ki na, sanŋa wi cɛn ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.»
38 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga yaa yɛnri, ye sigi jɛn! Jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na mi yaa wɔ† wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le? Nakoma mi yaa batize yɛgɛ ŋga na, ye mbe ya mbe batize ma le?»
39 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma kaselege, fɔ mi yaa wɔ wɔjɛnnɛ na ni, ye yaa wɔ wa li ni. Mi yaa batize yɛgɛ ŋga na, ye yaa ka batize ma fun.
40 Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konaa wa mbe cɛn na kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki cɛnsara Yɛnŋɛlɛ lìri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»
41 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ sanmbala pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo ma, a ki nɛɛ pe yaa Zhaki naa Zhan pe kala na.
42 A Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbele pe maa jate teele tara woolo pe go na, pe ma cɛn pe go na ma pe yigi pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔlɔ pe maa pe fanŋga ki nari pe na.
43 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ŋa fuun kaa jaa mbe pye ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee.
44 Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo.
45 Katugu Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunŋgo piin wi kan, ɛɛn fɔ, wì pan mbe tunŋgo pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye lelɛgɛrɛ go shɔsara.»

Zhezu wìla fyɔɔn Baritime wi sagala
(Mati 20.29-34; Luki 18.35-43)

46 Kona, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si ye wa Zheriko ca ki ni. Naa paa kaa na yinrigi wa ca nawa na kee, a janwa gbɔlɔ là si taga pe na. Wa konɔ na pàa lɛ li yɔn na, fyɔɔn wà la pye ma cɛn wa na yaara yɛnri. Time pinambyɔ lawi, pàa pye naa yinri Baritime.
47 Naa Baritime wìla kaa ki logo ma yo Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wila paan, a wi nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ ta!»
48 A lelɛgɛrɛ nɛɛ gbanla wi na ma yo wi pyeri. Kona, a wì si gbele ŋgbanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na, ma yo fɔ: «Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ ta!»
49 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoo yeri wa na kan.»

A pè si fyɔɔn wi yeri ma suu pye fɔ: «Ma jatere wi wa nuŋgba, yiri, wila ma yinri!»
50 A Baritime wì suu derigbɔgɔ ki wɔ maga wa le tara, mɛɛ yew ma kan wi tɔɔrɔ ti na, mɛɛ kari Zhezu wi kɔrɔgɔ.
51 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye ma kan?»

A wì sho fɔ: «We Nagafɔ, ki pye mbaa yaan naa fɔnŋgɔ!»
52 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a wi nɛɛ yaan. A wì si taga Zhezu wi na wa konɔ nɛɛ kee.

† **10:38 10.38:** Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni, konaa mbe batɛmu ŋa ta, ko ki yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbe ku we.

ZHEZU WI TUNŊGO WA ZHERUZALƐMU CA

11

11–13

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu ca (Mati 21.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

1 Naa pàa kaa yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni, ma gbɔn Betifazhe naa Betani cara ti na, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun, ma yo fɔ:
2 «Yaa kee wa ca ŋga wa ye yɛgɛ ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile pyɔ wa yan pòo pɔ le, malɛ lere fa lugu wi na. Yoo sanga ye pan wi ni na kan.
3 Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ ko piin yɛɛn?› Yoo pye fɔ: ‹Wi kala yɛn we Fɔ wi na. Wi yaa si sɔngɔrɔ mbe pan wi ni fɔɔnfɔɔn ŋga!› »
4 A pè si kari, mɛɛ saa sofile pyɔ wi yan pòo pɔ go ka yɔn na, le konɔ yɔn ki tanla. A pè suu sanga.
5 Leele mbele pàa pye le, a pèle si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ sofile pyɔ ŋa wi sangala?»
6 Ŋga Zhezu wìla yo pe kan, a pè sigi yo, a leele pè si yere ki na.
7 A pè si sofile pyɔ wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga sofile wi na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn wi na.
8 Lelɛgɛrɛ la pe derigbɔrɔ wɔ mari jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige wɛrɛ kɔɔn wa yan nari jaan wa konɔ naga nari fɔ paa wi gbogo.
9 Leele mbele pàa pye Zhezu wi yɛgɛ, konaa mbele pàa pye wi puŋgo na, pàa pye na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ozanna! *Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!*†
10 Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wunluwɔ mba pila paan pi na, we tɛlɛ Davidi wunluwɔ we! Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go na we!»
11 A Zhezu wì si ye wa Zheruzalɛmu ca, mɛɛ kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yaara nda fuun tìla pye wa, a wì si ti ni fuun ti welewele ma saa ti kɔ. Naa wìla kaa wagati wi yan wì jerege, a wì si sɔngɔrɔ wa Betani, wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni.

Zhezu wìla tige ka daŋga pege yinri figiye (Mati 21.18-19)

12 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa yiri wa Betani na kee, a fuŋgo si Zhezu wi yigi.
13 A wì si figiye tige ka yan wa lege. Wɛrɛ la pye ki na. A wì si kari ma saa ki wele maga yan ndɛɛ wi yaa pire yan ki na. Ɛɛn fɔ, naa wìla kaa yɔngɔ wa ki tanla, wii pire yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to, katugu ki sɛsanga wi sila gbɔn.
14 Kona, a Zhezu wì si tige ki pye fɔ: «Lere ka kɔɔn pyɔ wa ka naa fyew.»
A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pège sɛnrɛ ti logo.

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ (Mati 21.12-17; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

15 Naa pàa kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Leele mbele pàa pye wa na pɛrɛ konaa mbele pàa pye na loo, a wi nɛɛ pe puro na pe yinrigi. Wìla penjara surufɛnnɛ pe tabaliye pe jaanri naa ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ pe jɔnrɔ ti ni.
16 Kona, a wì si je wii yɛnlɛ lere wa mbe yaraga ka lɛ mbe toro ki ni naa wa shɛrigo gbɔgɔ ki nawa.
17 A wi nɛɛ pe nari na yuun fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Na go pe yaa kaa ki yinri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.*›† Ɛɛn fɔ, a yoro si pan naga piin yoolo† larasaga!»
18 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, naa pàa kaa ki wogo ki logo, a pe nɛɛ

† **11:9 11.9:** Yuuro 118.25-26 † **11:17 11.17:** Eza 56.7 † **11:17 11.17:** Zhere 7.11

pyelɔmɔ jaa mbe Zhezu wi gbo. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ wi yɛgɛ, katugu wi nagawa sɛnrɛ tìla janwa wi ni fuun wi pari fɔ jɛŋgɛ.
19 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si yiri wa ca mɛɛ kari.

Zhezu wìla para figiye tige ŋga kìla waga ki sɛnrɛ na (Mati 21.20-22)

20 Ki goto yirifaga ki na, naa paa kaa na toro, a pè si figiye tige ki yan kì waga fɔ ma saa gbɔn wa ki ninde ti na.
21 A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo ti na, mɛɛ wi pye fɔ: «Wele, we Nagafɔ! Figiye tige ŋga mà daŋga, kì waga pew!»
22 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye taga Yɛnŋɛlɛ li na!
23 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kaga yo ki yanwiga ŋga ki kan mbe yo fɔ: ‹Yiri lagamɛ, ma sa to wa kɔgɔje wi ni›, na ki woro naa kɔɔn shyɛn wa wi kotogo na, na wi ka taga ki na mbe yo ŋga wila yuun ki yaa pye, pa ki yaa pye wi kan da.
24 Ki kala na, mila ki yuun ye kan fɔ: Yaga yaraga ŋga fuun yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye taga ki na fɔ yege ta makɔ, pa ye yaa ki ta.
25 Na yaga yiri mbe yere mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sanga o sanga, na kiga yala lere wa kapege pye ye na, yege kala yaga wi na le ki laga ki na, jaŋgo ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi ye kapere ti kala yaga ye na fun.
26 [Ɛɛn fɔ, na ye sigi fɔ wi kapege ki kala yaga wi na, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi se ye kapere ti kala yaga ye na fun.]»

Zhezu wi fanŋga kì yiri se (Mati 21.23-27; Luki 20.1-8)

27 A pè si kari naa wa Zheruzalɛmu. Naa Zhezu wìla kaa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni na yanriyanri, a saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni, pè si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ.
28 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Kagala ŋgele maa piin yɛɛn, maa ke piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»
29 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni, na yaga li kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan.
30 Yɛnŋɛlɛ lo làa Zhan wi torogo wi pan wila batɛmu wi piin lee leele poro la wɛlɛ? Ye ka yo yanla kan.»
31 A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga ki yo mbe yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo›, pa wi yaa we yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yee si taga wi sɛnyoro ti na?›
32 Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: ‹Leele poro pàa wi torogo...› »
Pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pàa pye na Zhan jate Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛnŋɛ.
33 Kona, a pè si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee jɛn.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

12

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ (Mati 21.33-46; Luki 20.9-19)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ yomiyɛgɛlɛ waa pe kan na yuun fɔ: «Naŋa wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga, ma si wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kɛrɛ ti sigewe pi kala na. Kona, a wì si kɛrɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na pe kaa tawa pi kan wi yeri, mɛɛ kari taleere ta ni.
2 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wa torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri ma yo wi saa tawa pi shɔ wi kan.
3 A pè si tunmbyee wi yigi maa gbɔn, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara.

4 A kɛrɛfɔ wì suu tunmbyee wa
torogo naa wa pe yeri. A pè si wo
gbɔn wi go ki na maa wɛlɛgɛ, mɛɛ
wi tɛgɛlɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 A wì si nuru ma wa torogo naa
wa pe yeri. A pè si wo gbo. Ko
puŋgo na, a wì si pele torogo wa naa
lɛgɛrɛ. A pè pele gbɔn, ma pele gbo
pe ni.
6 A kì si koro kɛrɛfɔ wi pinambyɔ
nuŋgba ŋa wùu ndanla jɛŋgɛ wo. A
wì si wo torogo pe ni fuun pe puŋgo
na, ma yo fɔ: ‹Pe yaa sa fɛrɛ ta na
Pinambyɔ wo kan.›
7 Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele
pè sigi yo pe yɛɛ kan fɔ: ‹Ŋa yɛɛn,
wo wi yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we, ye pan
woo gbo, pa kɛrɛ ti yaa koro we
kan!›
8 A pè suu yigi maa gbo, mɛɛ saa
wi wa wa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na.»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro
wo nawa, yiŋgi kɛrɛfɔ wi yaa pye?
Wi yaa pan mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ tunm-
byeele pe gbo mbe kɛrɛ ti kan pele
yeri.
10 Mì yo ki sɛnrɛ nda yèri kara jate
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni? Ti nda
fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye.
11 *Pa ko wogo ŋga ko yiri wa we Fɔ*
wi yeri,
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»†
12 Zhezu wì kaa ko sɛnrɛ to yo
ma kɔ, a Zhufuyelelɛɛlɛ pe nɛɛ wi
lagajaa mboo yigi, katugu pàa ki jɛn
ma yo wìla ki yomiyɛlɛ li wa poro
na. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi
yɛgɛ. Kì kaa pye ma, a pè suu yaga
mɛɛ kari.

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri
(Mati 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Kona, a pè si Fariziye poro naa
leele mbele pàa taga Erɔdi wi na
pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe ta
pe saa yigi wo jate wi yɔn sɛnrɛ ti
na.
14 A pè si saa wi pye fɔ: «We
Nagafɔ, wège jɛn ma yo kaselege ko
ma maa yuun. Maa la fyɛ lere yɛgɛ,
katugu maa lere wɔ lere ni. Ɛɛn fɔ,
ma maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe
na kaselege ni. Ki kala na, ki daga
waa Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wi
nizara wi woo le? Waa wi woo lee
waga kaa wi woo?»
15 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla ki jɛn ma yo
kopiire pàa pye na piin. A wì si pe
pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ na waa
na wele? Ye warifuwe pyɔ nuŋgba
kan na yeri mboo wele.»
16 A pè si pan nuŋgba ni wi kan.
A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambɔ foto
naa ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» A
pè suu pye fɔ: «Sesari woro ri.»
17 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo
to wi yeri, yege kan wi yeri, ye ŋga
ki daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri ki
kan li yeri.»
A ko si pe pari fɔ jɛŋgɛ.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 A Sadusiye pèle si pan Zhezu wi
kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se
ka yɛn mbe yiri†. A pè suu yewe ma
yo fɔ:
19 «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki
yɔnlɔgɔ maga yaga laga we kan ma
yo: ‹*Na naŋa wa ndɔ ka ku mboo jɔ*
yaga, na pee pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ
wi pɔri, jaŋgo wi piile se wi na wi ndɔ
ŋa wì ku wi kan.›†
20 Ma si yala, nɔsepiile nambala
kɔlɔshyɛn la pye laga. A koŋgbanŋa
wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se. A naŋa
wì si ku maa jɔ wi yaga.
21 A shyɛn fɔ wìgi jɛlɛ wi pɔri, ma
ku wii pyɔ se. A ki kala nuŋgba lì
pye taanri fɔ wi na fun.
22 A pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pège
jɛlɛ wi pɔri, ma ku, wa si pyɔ se wi
na. Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si kaa ku
fun.
23 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn,
na paga yɛn, jɛlɛ wi yaa ka pye

† **12:11 12.10-11:** Yuuro 118.22-23; Eza 28.16 † **12:18 12.18:** Kapye 23.8 † **12:19 12.19:** Dete 25.5-6

wiwiin woo pe ni, naa pe ni fuun pòo pɔri we?»

24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè puŋgo, katugu yee Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Yee si Yɛnŋɛlɛ li yawa pi jɛn fun.

25 Kuulo na paga ka yɛn sanga ŋa ni, nambala naa jɛɛlɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin pe yɛɛ ni†. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye wa yɛnŋɛlɛ na paa mɛrɛgɛye pe yɛn.

26 Kuulo pe yɛnmɛ wogo ko na, mì yo yege kara wa Moyisi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga yan, wa laga ŋga ki yɛn na para wuuro tipile li sɛnrɛ na we! Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa ma Moyisi wi kan, ma yo fɔ: ‹*Mi yɛn Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ, konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ.*›†

27 Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ†. Yè puŋgo fɔ ma lali.»

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na (Mati 22.34-41; Luki 10.25-28)

28 Kendige ŋga pàa pye na woo pe yɛɛ ni, lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà laga sɛnrɛ ti logo. Naa wìla kaa ki yan Zhezu wìla Sadusiye pe yɔn sogo jɛŋgɛ, a wì si fulo wa wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ŋgasele liliin lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na?»

29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na li na: ‹Izirayɛli woolo, yaa nuru! We Fɔ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn we Fɔ we.*

30 *Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, konaa ma fanŋga ki ni fuun ni.›*†

31 Li shyɛn wolo li na fɔ: ‹*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.›*† Ŋgasele la woro wa naa ma gbɔgɔ ma wɛ koro shyɛn ŋgele koro na.»

32 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wì sho fɔ: «Ki yɛn ma yɔn Nagafɔ! Ŋga mà yo, ki yɛn kaselege; katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn li nuŋgba to. Yɛnŋɛlɛ la woro wa naa lo puŋgo na.

33 Yɛnŋɛlɛ lɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, naa ma fanŋga ki ni fuun ni, konaa ma lewee yɛnlɛ wɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla, ko gbɔgɔ ma wɛ saara sogoworo to naa saara cɛnlɛ nda fuun pe maa woo Yɛnŋɛlɛ yeri ti na.»

34 Naa Zhezu wìla kaa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wi yan wùu sɛnrɛ ti yo tijinliwɛ ni, a wì suu pye fɔ: «Mɛɛ lali Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»

Kona, lere sila soro mboo yewe naa.

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re (Mati 22.41-46; Luki 20.41-44)

35 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla kaa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Mɛlɛ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe si ya ma yo fɔ Kirisi wi yɛn Davidi wi setirige pyɔ?

36 Ma si yala, Davidi wo jate, wìla ki yo Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na, fɔ mbe
sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga,
mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.†

37 «Davidi jate wo maa Kirisi wi yinri wi Fɔ, mɛlɛ wii ya wi pye wi setirige pyɔ?»

Zhezu wìla janwa wi yɛri ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni (Mati 23.1-36; Luki 20.45-47)

Janwa gbɔlɔ làa pye na nuru Zhezu wi yeri nayinmɛ ni.

38 A wi nɛɛ pe nari na yuun fɔ: «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni. Ki yɛn ma pe ndanla

† **12:25 12.25:** Mati 22.30 † **12:26 12.26:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go shɔfɔ; Ɛki 3.6. † **12:27 12.27:** Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta. † **12:30 12.30:** Dete 6.4-5 † **12:31 12.31:** Levi 19.18 † **12:36 12.36:** Yuuro 110.1

paa derigbɔrɔ ti nii paa yanri, konaa paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni wa katoro ti ni.
39 Wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ, konaa liwɛn gbɔɔ na, cɛnsara tiyɔnrɔ to ti ma pe ndanla mbaa cɛɛn ti na.
40 Pe maa naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo pe yeri, ma saa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, mbe ta mbege naga fɔ pe yɛn ma sin. Pe jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ lere pyew wogo na.»

Naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wi penjara kanwa Yɛnŋɛlɛ li yeri
(Luki 21.1-4)

41 Kona, a Zhezu wì si saa cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ yarikanra kɛsu wi yɛsinmɛ na. Leele pàa pye na pe penjara ti nii wa kɛsu wi ni yɛgɛ ŋga na, a wi nɛɛ ki wele. Penjagbɔrɔ fɛnnɛ lɛgɛrɛ la pye na penjalɛgɛrɛ nii wa kɛsu wi ni.
42 A naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wà si pan fun, ma tama shyɛn le wa. Ti sila warikele walaga bɔ.
43 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjara nda ki naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wì le wa kɛsu wi ni, tì gbɔgɔ ma wɛ mbele fuun pè pe woro le wa ti na.
44 Katugu jɛɛnnjɛnri pe ni fuun pè wɔwɔ wa pe penjagbɔrɔ ti ni ma kan. Ma si yala, ki naŋgunjɔ ŋa wo naa wi fyɔnwɔ pi ni fuun, wi penjara nda fuun ti yɛn wi yeri, nda fuun wi daga mbaa wi yɛɛ baro, tori nda wì saa le wa.»

13

Zhezu wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti sɛnrɛ yo
(Mati 24.1-14; Luki 21.5-19)

1 Naa Zhezu wila kaa na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda to naa yuŋgbɔgɔ ŋga ki kanlɔmɔ pi wele! Ki yɔn dɛ.»
2 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yuŋgbɔrɔ nda, ma yɛgɛ yɛn ti na? Sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka go na laga, pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»
3 A Zhezu wì si saa cɛn wa Oliviye tire yanwiga ki na, wa shɛrigo gbɔgɔ ki yɛgɛ. A Pyɛri, naa Zhaki, naa Zhan konaa Andire pè si saa wi yewe pe yɛ,
4 ma yo fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Na ki kagala ke ni fuun ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki naga we na?»
5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka ye fanla mbe ye puŋgo.
6 Katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na, mbe yo poro pe yɛn Kirisi we. Pe yaa ka lelɛgɛrɛ fanla mbe pe puŋgo.
7 Na yaga kaa malaga ki sɛnrɛ nuru, mbaa malaga ki tinmɛ taa sanga ŋa ni, yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔsanga gbɛn.
8 *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ.*† Tara ti yaa ka yɛgɛ lalɛgɛrɛ na. Fuŋgo ki yaa ka to. Ko ki ni fuun ŋga ko yaa ka pye jɔlɔgɔ ki lɛsaga, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni we.
9 «Yoro wo na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn; katugu pe yaa kaa ye nii kiti kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ, mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa shɛriyinrɛ ti ni. Pe yaa kaa kee ye ni wa gboforonɛriye poro naa wunlumbolo pe yeri na kala na, jaŋgo ye ta ye pye na sɛrɛfɛnnɛ wa pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Ki daga Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra to mbe keli ti yari cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan gbɛn.
11 Na paga ka ye yigi mbaa kee ye ni wa kiti kɔnsaga sanga ŋa ni, ye jatere wiga ka piri ye na sɛnrɛ nda ye yaa yo to kala na. Ɛɛn fɔ, ki sanga nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ti yaa ka

† **13:8 13.8:** Eza 19.2

tigi wa ye kotogo na, ye to yo; katugu yoro ma ye yaa kaa para. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi loli.
12 Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile pe nii kɛɛ pe ta pe pe gbo. Ko nuŋgba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi pe sevɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbaa pe kaan pe pe gbo.
13 Leele pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun wi yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ.»

Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ piin ki sɛnrɛ (Mati 24.15-28; Luki 21.20-24)

14 « ‹*Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin*† ye yaa kaga yan ki yere wa laga ŋga kii daga mbe yere we. Lere ŋa kaa ki sɛnrɛ ti kara, wiri kɔrɔ wi jɛn! Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na.
15 Na ŋa ka pye wi go† naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa go nawa mbe yaraga ka lɛ.
16 Ŋa ka pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa ca saa derigbɔgɔ ki lɛ.
17 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni.
18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo ki kala liga ka pye were sanga ni.
19 Katugu ki piliye yi yaa ka pye *jɔlɔgɔ piliye. Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da, ki si fa pye ali ma pan ma gbɔn nala.*† Ko si se ka pye naa fyew.
20 Ki pye we Fɔ wii ja wɔ ki piliye yi na, sɛnwee pyɔ wo wa se jɛn na shɔ. Ɛɛn fɔ, wìgi sanga wi were leele mbele wì wɔ pe pye wi woolo poro kala na.
21 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye wele, Kirisi wi yɛn lagamɛ!› nakoma: ‹Wi yɛn wamɛ!› yaga ka taga ki na.
22 Katugu leele pele yaa ka pan mbaa finlɛlɛ mbe yo poro pe yɛn Kirisi we, konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo ni. Pe yaa kaa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin, mbe ta mbe leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe puŋgo, ndɛɛ ki mbe ja ya pye we.
23 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, mì keli ma ki ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.»

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye (Mati 24.29-31; Luki 21.25-28)

24 «Ko piliye yo ni, *ki jɔlɔgɔ ki puŋgo na, yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi. Yeŋge ki se kaa finri naa.*
25 *Wɔnŋgɔlɔ ke yaa ka toori laga tara. Naayeri fanŋga yaara ti yaa ka yɛgɛ.*†
26 *Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa kambaara ti na* fanŋga gbɔgɔ naa gbɔgɔwɔ† ni.
27 Kona, wi yaa wi mɛrɛgɛye pe torogo laga tara ti go tijɛrɛ ki na, pe pan pe leele mbele wì wɔ pe gbogolo pe yɛɛ na, mbege lɛ dunruya wi go ŋga na mbe sa gbɔn wi go ŋga na.»

Figiye tige yomiyɛlɛ (Mati 24.32-35; Luki 21.29-33)

28 «Figiye tige ki yomiyɛlɛ li yɛn na nagawa mba kaan, yoo kɔrɔ wi logo! Yaga kaga yan ki njere ti yɛn na funnu, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ.
29 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga ka ki kagala ke yan kaa piin sanga ŋa ni, yege jɛn fɔ ki kala lì yɔngɔ, li yaa si pye.
30 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala†, pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke ni fuun ke fa pye.
31 Naayeri wo naa tara ti ni ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.»

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li dunruya kɔpilige ki jɛn (Mati 24.36-44)

† **13:14 13.14:** Dani 9.27; 12.11 † **13:15 13.15:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † **13:19 13.19:** Dani 12.1 † **13:25 13.24-25:** Eza 13.10; 34.4 † **13:26 13.26:** Dani 7.13; Mati 16.27 † **13:30 13.30:** Mati 24.34

32 «Ɛɛn fɔ, lere wo wa sigi pilige
naa ki sanga wi jɛn. Ali mɛrɛgɛye
mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe sigi jɛn.
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ jate wi sigi jɛn,
ndɛɛ na To wo nuŋgba wìgi jɛn.
33 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ
jɛn, ye koro yɛnmbɛlɛ, katugu ye sigi
pyesanga wi jɛn.
34 Ki yaa ka pye paa naŋa wa yɛn.
Wila kee ca na, mɛɛ wi go ki le wi
tunmbyeele pe kɛɛ. A wì si pe ni
fuun nuŋgba nuŋgba pe tunŋgo ki
naga pe na, mɛɛ laga welefɔ wi pye
ma yo wi koro yɛnŋɛ.
35 Ki kala na, ye koro yɛnmbɛlɛ,
katugu gofɔ wi yaa ka pan sanga ŋa
ni, ye suu jɛn. Kana ki yaa ka pye
yɔnlɔkɔgɔ o, yindɛgɛ na o, ŋgopɛnɛ
gbeleyɛgɛ o, pinliwɛ ni o, yee jɛn.
36 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo wiga
ka pan mbe ye fo, mbe ye ta
wɔnlɔwɔ na.
37 Ŋga fuun mila yuun ye kan,
mila ki yuun lere pyew kan, fɔ: Ye
koro yɛnmbɛlɛ!»

ZHEZU WI JƆLƆGƆ KONAA WI KUNWƆ

14

14–15

Pàa yɔn le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Kìla saa koro piliye shyɛn, pee
Paki fɛti wi pye konaa leve fu buru
fɛti wi ni. A saraga wɔfɛnnɛ teele
poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni,
pe nɛɛ Zhezu wi yigisaga jaa mboo
yigi larawa mboo gbo.
2 Pàa pye na yuun fɔ: «Yaga
ka ti woo yigi fɛti ŋa wi nɔgɔ,
jaŋgo yolɛgɛrɛ ka ka yiri janwa wi
sɔgɔwɔ.»

Jɛlɛ wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn Zhezu go ki na
(Mati 26.6-13; Zhan 12.1-8)

3 Naa Zhezu wìla pye wa Betani,
wa Simɔ ŋa yayɛnwɛ pìla pye wi na
wi go, a jɛlɛ wà si pan ma ye wa,
ma yala wìla pye na nii. Kugbolo
là la pye wi yeri, pàa li gbegele
Alibatiri sinndɛɛrɛ ni. Làa pye ma
yin latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga
woo ni, mba pàa gbegele sinmɛ mba
pe yinri nari pi piiri ni. A wì si
kugbolo li yɔn ki kaw, ma latikɔrɔ
wi wo wa Zhezu wi go ki na.
4 Leele mbele pàa pye le, a ki
nɛɛ pele yaa. A pe nɛɛ yuun fɔ:
Ki latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga
woo ŋa wi jɔgɔ go?
5 Pe mbe ja ya mboo pɛrɛ war-
ifuwe pyɔ cɛnmɛ taanri (300) na
mbege penjara ti kan fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe yeri.

A pe nɛɛ ki jɛlɛ wi sanga.
6 Ɛɛn fɔ, A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Yoo yaga yɛw. Yiŋgi na ye nɛɛ wi
nawa pi ŋgbanni wi na? Ŋga wì pye
mala kan, ki yɛn ma yɔn;
7 katugu fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye
laga ye ni sanga pyew, pilige ŋga ka
ye ndanla, ye mbe ya kajɛŋgɛ pye
mbe pe kan. Ɛɛn fɔ, mi wo se si pye
laga ye ni sanga pyew.
8 Ŋga wi mbe ya pye na kan, koyi
ŋga wì pye. Wì latikɔrɔ gbɔn na
wire ti na, mala gbegele nala gboo
lepilige ki singi.
9 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni,
pe mbe Sɛntanra ti yari laga ŋga
fuun na, kala na ki jɛlɛ ŋa wì pye,
pe yaa li yɛgɛ yo wa ki laga ki na
fun, jaŋgo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wìla pye na jaa mbe Zhezu wi le kɛɛ
(Mati 26.14-16; Luki 22.3-6)

10 Kona, wa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri
shyɛn pe ni, ŋa pàa pye na yinri
Zhudasi Izikariyɔti wì si kari ma saa
saraga wɔfɛnnɛ teele pe yan, ma yo
wi yaa Zhezu wi le pe kɛɛ.
11 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo wi
yeri ma, a pe nawa pì si yinŋgi pe
na. A pè sho pe yaa penjara kan wi
yeri. Kì kaa pye ma, a Zhudasi wi
nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu
wi le pe kɛɛ.

Zhezu wìla Paki fɛti liwɛn pi li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni (Mati 26.17-25; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

12 Leve fu buru fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na, ko ŋga pe mbaa
Paki fɛti simbaala pe gbo ki na,† a
Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe
ma yo fɔ: «Maa jaa we sa Paki fɛti
yaakara ti sɔgɔ ma kan se yeri?»

13 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
shyɛn tun ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca!
Ye yaa sa fili naŋa wa ni wì tɔnmɔ
cɔgɔ tugo. Ye taga wi na!

14 Na wiga ka sa ye go ŋga ni, yege
yo ki gofɔ wi kan fɔ: ‹We Nagafɔ wì
yo wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pe
yaa Paki fɛti liwɛn pi li yumbyɔ ŋa
ni, wi yɛn se yeri?›

15 Pa wi yaa sanŋgazo yumbyɔ
gbeŋɛ wa naga ye na. Pòo gbegele
ma yaara ti tɛgɛ wa. Wama, Ye Paki
fɛti yaakara ti sɔgɔ wa we kan!»

16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa
ye wa ca, mɛɛ saa yaara ti yan paa
yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ki yo ma pe
kan we. A pè si Paki fɛti yaakara ti
sɔgɔ.

17 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a Zhezu wì si
pan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe ni.

18 Naa pàa kaa cɛn na nii, a Zhezu
wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na,
mila ki yuun ye kan, wa yɛn laga ye
ni na nii ja na ni, wi yaa kanla le
kɛɛ.»

19 A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe na. A pe nɛɛ wi yewe nuŋgba
nuŋgba na yuun fɔ: «Muwi le?»

20 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kɛ
ma yiri shyɛn mbele yɛɛn, nuŋgba
wi. Ŋa wì pinlɛ ma kɛɛ ki le na ni
wa yaapige ki ni we.

21 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku
paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ we.
Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wi yaa Lere wi
Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn wi
wogo. Ki naŋa ki pye pe sila wi se,
anmɛ ko mbe ja mbɔnrɔ wi na.»

We Fɔ wi suro kpoyi lige sɛnrɛ (Mati 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Korɛn 11.23-25)

22 Naa paa kaa na nii, a Zhezu wì
si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li
shari, a wì suu kɔɔnlɔ maa kan wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, ma sho fɔ: «Yoo
shɔ, ŋa yɛɛn wo wi yɛn na wire† re.»

23 Ko puŋgo na, a wì si wɔjɛnnɛ li
lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a
wì si li kan pe yeri, a pe ni fuun pè
pa wɔ.

24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mba
yɛɛn po pi yɛn na kasanwa we,
kasanwa mba pi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
yɔn finliwɛ pi nii we. Pì wo lelɛgɛrɛ
kala na.

25 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, mi se ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ
ye ni naa fyew, fɔ sa gbɔn pilige ŋga
mi yaa ka pi fɔnmbɔ pi wɔ ye ni wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni we.»

26 Naa pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa
oliviye tire yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je (Mati 26.31-35; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

27 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni
fuun ye yaa ka fe mbanla wa, katugu
ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Mi yaa
simbaala kɔnrifɔ wi gbo, pa simbaala
pe yaa gbɔn mbe jaraga.*›†

28 Ɛɛn fɔ, na mi ka ka yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari
ye na wa Galile tara†.»

29 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ali
sanmbala pe ni fuun paga fe mbɔɔn
wa, mi wo sɔɔn wa fyew.»

30 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ma kan,
nala yembinɛ na li ni, sanni ŋgopɔlɔ
shyɛn woo wi sa gbele, ma yaa ki yo
mbege filige sa ta yosaga taanri, mbe
yo ma silan jɛn.»

† **14:12 14.12:** Ɛki 12.6-18 † **14:22 14.22:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga. Pele maa ki jate ma yo buru wila kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to. † **14:27 14.27:** Zaka 13.7 † **14:28 14.28:** Maki 16.7

31 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì sigi yo naa
maga ŋgban, ma yo fɔ: «Ali na mbe
pinlɛ mbe ku ma ni, mbe ku ma ni
win, fɔ mi sɔɔn je fyew.»
A pe ni fuun pège sɛnrɛ nuŋgba
ti yo ma fun.

Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani (Mati 26.36-46; Luki 22.39-46)

32 Ko puŋgo na, a pè si kari wa
laga ŋga pe yinri Zhetisemani. A
Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye
fɔ: «Ye cɛn namɛ, mi yaa kari sa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri.»
33 A wì si Pyɛri naa Zhaki naa Zhan
poro lɛ ma kari pe ni. A fyɛrɛ gbɔrɔ
naa lawɔrɔ nɛɛ paan wi yeri.
34 A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì
piri na na jɛŋgɛ, fɔ na jaa mbanla
gbo. Ye koro laga na ni yɛnmbɛlɛ.»
35 A wì si kari yɛgɛ jɛnri, ma to
le tara, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo
na kaa pye ki yɛn pyewe, ki jɔlɔgɔ
wagati ŋa wila paan, wi shɔ wi kɛɛ.
36 Wìla pye na yuun fɔ: «Baba,
na To, ma mbe ya kala li ni fuun li
pye. Ki kala na, ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ
na, li lali na ni. Ɛɛn fɔ, mi woro
nala nandanwa kala lo jaa, fɔ mboro
wolo lo.»
37 Kona, a wì si sɔngɔrɔ ma pan le
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pe tanla, mɛɛ
pan ma pe yan pè wɔnlɔ. A wì si
Pyɛri wi pye fɔ: «Simɔ, maa wɔnlɔ
jate? Mɛɛ ya mbe koro yɛnŋɛ mbe
wagati nuŋgba pye yɛrɛ!
38 Ye koro yɛnmbɛlɛ yaa yɛnri,
jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe
kapege pye. Ki ma pye wa sɛnwee
wi yinnɛ li na wigi pye. Ɛɛn fɔ, wi
wire ti fanŋga kì kologo mbege pye.»
39 A wì si sɔngɔrɔ naa wa laga
nuŋgba ki na, ma saa yɛnri ma
sɛnrɛ nuŋgba ti yo,
40 mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan le pe
tanla, ma pan ma pe ta paa wɔnlɔ.
Wɔnlɔwɔ pìla pe yigi jɛŋgɛ, fɔ pe
sila ya para wi ni naa.
41 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan le
pe tanla taanri wogo ki na, a wì si pe
pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere na wogo wi
le? Ye yiri ma! Wagati wì gbɔn. Ye
wele, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le
kapere pyefɛnnɛ pe kɛɛ.
42 Ye yiri we kari. Lere ŋa wila na
nii kɛɛ, wi ŋa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi (Mati 26.47-56; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

43 Ma Zhezu wi ta wìla pye na
para bere, Zhudasi ŋa wìla pye
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa,
a wì si gbɔn le. Janwa wà la pinlɛ
wi ni ma pan tokobiye naa kanŋgirɛ
ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ konaa Zhufuyelelɛɛlɛ
pe ni, poro pàa pe tun.
44 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu
wi nii kɛɛ, wìla kacɛn wa naga
janwa wi na, ma yo fɔ: «Naŋa ŋa mi
yaa ka sa magala wi ni mboo shari,
wo wi yaa pye ŋa yaa jaa we. Yoo
yigi ye kari wi ni, ye sila wi wele
jɛŋgɛ!»
45 Naa Zhudasi wìla ka saa gbɔn, a
wì si fulo Zhezu wi tanla teere, mɛɛ
wi pye fɔ: «We Nagafɔ!»
Ko puŋgo na, a wì si magala wi ni
mboo shari.
46 Kona, a sanmbala pè si pan, mɛɛ
to Zhezu wi na, ma suu yigi.
47 Ɛɛn fɔ, leele mbele pàa pye le
Zhezu wi ni, a wo wa nuŋgba suu
tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ
to wi tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa
nuŋgbolo li laga.
48 A Zhezu wì si mbele pàa pan
mboo yigi pe pye fɔ: «Yè pan na
kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni,
mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri
pyefɔ wi mi kɛ?
49 Pilige pyew mìla si pye ye ni wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ye sila silan yigi.
Ɛɛn fɔ, ko kagala ŋgele koro pye,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ta tiri yɛɛ yɔn
fili.»
50 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
fuun pè suu yaga le, mɛɛ fe.
51 Lefɔnŋɔ wà la taga Zhezu wi na,
danŋgo nuŋgba wìla pye wo na. A
pe nɛɛ jaa mboo yigi.

52 Ɛɛn fɔ, a wì suu danŋgo wi yaga
pe kɛɛ, mɛɛ fe ma kari waga.

Pàa kari Zhezu wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

(Mati 26.57-68; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

53 A pè si kari Zhezu wi ni wa
saraga wɔfɛnnɛ to wi yeri. Saraga
wɔfɛnnɛ teele, naa tara ti lelɛɛlɛ pe
ni, konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni,
pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na.
54 A Pyɛri wì si taga Zhezu wi na,
ma lali wi ni, ma saa gbɔn fɔ wa
saraga wɔfɛnnɛ to wi laga, mɛɛ saa
cɛn le laga welefɛnnɛ pe tanla na
kasɔn waga.
55 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki
ni, pàa pye na sɛrɛya jaa Zhezu wi
na, mbe ta mboo gbo. Ɛɛn fɔ, pè sila
wa ta.
56 Lelɛgɛrɛ la pe yagbogolo sɛrɛya
yo wi na, ɛɛn fɔ, pe sɛrɛya wìla yiri
wi yɛ wi yɛ.
57 Ko puŋgo na, a leele pèle si yiri
ma yagbolo sɛrɛya wa yo wi na, ma
yo fɔ:
58 «Wìla ki yo we yɛgɛ na, ma yo
fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga
leele pàa kan, mi yaa ki jan mbe
fɔnŋgɔ kan na piliye taanri†, leele
kɛɛ tunŋgo ma ki yaa ko kan.› »
59 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, pe
sɛrɛya wi sila yala.
60 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì si
yiri ma yere wa janwa wi sɔgɔwɔ
ma si Zhezu wi yewe, ma yo fɔ:
«Ma woro na sɛnrɛ ta taa na yuun?
Sɛrɛya ŋa ki leele mbele paa yuun
na waa ma na, ma yo mɛlɛ wo na?»
61 A Zhezu wì si pyeri, wii para.
Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu
yewe naa fɔnŋgɔ ma yo fɔ: «Mboro
ma yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ na waa gbogo
li Pinambyɔ we le?»
62 A Zhezu wì suu pye fɔ: *Ee, wowi
mi we. Pilige ka, ye yaa ka Lere wi
Pinambyɔ wi yan wì cɛn wa Yɛnŋɛlɛ
na yafɔ li kalige kɛɛ ki na, na paan
wa naayeri kambaara ti ni.*†
63 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to
wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi
naŋgbanwa pi na, ma sho fɔ: «We
woro na sɛrɛfɔ jaa naa!
64 Naa wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ,
ye nuŋgbolo woro ki sɛnrɛ ti na wi
le? Yiŋgi yaa jate wi ni?»
A pe ni fuun pè sho fɔ wi daga mbe
gbo win.
65 Kona, a pele nɛɛ cɛnrɛ waa wi
na, naa yɛgɛ ki tɔnni paraga ni, nɛɛ
wi gbɔɔn kɛŋguŋgolo ni. A pe nɛɛ
wi piin fɔ: «Ma gbɔnfɔ wi mɛgɛ ki
naga we na.»
A laga welefɛnnɛ pòo yigi maa
feele fun.

Pyɛri wìla je Zhezu wi na

(Mati 26.69-75; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

66 Ma Pyɛri wi ta wìla pye ma cɛn
wa laga nawa wa tara ti na, a saraga
wɔfɛnnɛ to wi kulojɔ wà si pan le,
67 mɛɛ Pyɛri wi yan le kasɔn ki
tanla wila waga. A wì si yere maa
wele jɛŋgɛ, ma suu pye fɔ: «Mboro
fun, màa pye Nazarɛti ca fɛnnɛ
Zhezu wi ni.»
68 A wì si je ki na, ma sho fɔ:
«Ma sɛnrɛ nda maa yuun, mi siri
jɛn, mi woro nari kɔrɔ wi nuru.»
Kona, a Pyɛri wì si yiri ma kari wa
laga ki jasa yeyɔngɔ ki puŋgo na. A
ŋgopɔlɔ wì si gbele.
69 A kulojɔ wì si nuru naa maa yan
le leele mbele pàa pye le pe ni, mɛɛ
pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi fɔrɔgɔfɔ
wo wawi!»
70 A Pyɛri wì si je wi na naa. Ko
puŋgo na naa jɛnri, leele mbele pàa
pye le, a poro si Pyɛri wi pye fɔ:
«Kaselege yi, ma yɛn ki leele wo
wa, katugu Galile tara fɛnnɛ woo wi
mboro!»
71 A Pyɛri wì si wugu ma yo fɔ:
«Na kaa pye mi finlɛ, Yɛnŋɛlɛ laa na
yaan. Ki naŋa ŋa yaa piin yɛɛn, mi
suu jɛn!»
72 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a ŋgopɔlɔ shyɛn woo wì si gbele.

† **14:58 14.58:** Zhan 2.19 † **14:62 14.62:** Yuuro 110.1; Dani 7.13

A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele gbelesaga shyɛn, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jɛn†.» Kona, a wi nɛɛ gbele.

15

Pàa saa Zhezu wi le gboforonɛri Pilati wi kɛɛ
(Mati 27.1-2,11-14; Luki 23.1-5; Zhan 18.28-38)

1 Ki goto yirifaga ki na, a saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lelɛɛlɛ pe ni, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni, pè si saa pe yɛɛ gbogolo ma pe yɛɛ yan. A pè si Zhezu wi pɔ ma kari ma saa wi le Pilati wi kɛɛ.
2 A Pilati wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we le?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»
3 Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa pye na baga Zhezu wi na ma yo wì kapere lɛgɛrɛ pye.
4 Kona, a Pilati wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Ma se ya pe yɔn sogo wi le? Kagala ŋgele pè baga ma na ma yo mà pye, ma woro na ke nuru wi le?»
5 Ɛɛn fɔ, Zhezu wì sila para, fɔ a kì Pilati wi pari.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-26; Luki 23.13-25; Zhan 18.39–19.16)

6 Kìla pye Paki fɛti pyew, Pilati wi ma kasopiile nuŋgba wa, ŋa janwa wi kaa jaa we.
7 Ma si yala, ki wagati wi ni, kasopyɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Barabasi. Wo naa pele ni, pàa yiri ma je ma lere gbo. A pè si pe yigi.
8 A janwa wì si kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri ma yo wi kasopyɔ wa wa, paa yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin pe kan faa we.
9 A Pilati wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa jaa mbe Zhufuye wunlunaŋa wi wa le?»
10 Katugu wìla ki jɛn ma yo yenjara† to kala na saraga wɔfɛnnɛ teele pàa Zhezu wi le wi kɛɛ.
11 Ɛɛn fɔ, a saraga wɔfɛnnɛ teele pe si janwa wi sun ma yo pe Pilati wi yɛnri wi Barabasi wo wa.
12 A Pilati wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ŋa ye maa yinri Zhufuye wunlunaŋa wo na?»
13 A pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Wi kan tiparaga na!»
14 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye?»

Kona, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga naa ma wɛ, ma yo fɔ: «Wi kan tiparaga na!»
15 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si janwa wi nandanwa kala li pye, ma Barabasi wi wa, mɛɛ Zhezu wo kan, a pòo gbɔn sapige ni jɛŋgɛ, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheele paa tɛgɛ Zhezu wi na
(Mati 27.27-31; Zhan 19.2-3)

16 A sorodasheele pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa gboforonɛri wi yuŋgbɔgɔ ki laga nawa. Pè ka saa gbɔn wa, a pè si sorodasheele sanmbala pe ni fuun pe yeri wa.
17 A pè si derigbɔgɔ yɛngɛ le Zhezu wi kan, ma wuuro njala tin ma li kan wi kan,
18 nɛɛ wi shari na yuun fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa, waa ma shari.»
19 A pe nɛɛ wi gbɔɔn kanŋgala ni wa wi go ki na, na cɛnrɛ waa wi na, nɛɛ kanŋguuro kanni le wi tanla ma yo poro naa gbogo.
20 Naa pàa kaa tɛgɛ wi na ma saa kɔ, a pè si derigbɔgɔ yɛngɛ ki wɔ wi na, ma suu yaripɔrɔ jate ti lɛ mari le wi kan, mɛɛ yiri wi ni mbe kari saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Mati 27.32-44; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

† **14:72 14.72:** Maki 14.30 † **15:10 15.10:** Zhan 11.47 † **15:21 15.21:** Ɔrɔmu 16.13

21 Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wà la yiri kɛrɛ na toro, pàa pye naa yinri Simɔ. Alɛgizandire naa Urufusi† pe to wo lawi. A sorodasheele pè si wo jori ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo, wi kari ki ni.
22 A pè si kari Zhezu wi ni wa laga ŋga pe yinri Gɔligota. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yuŋgɔrɔgɔ laga.»
23 A pè si duvɛn kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wɔ. Pàa wɛtangara ta pinlɛ wi ni, nda pe maa yinri miiri. A wì si je, wii yɛnlɛ mboo wɔ.
24 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, jaŋgo pe ni fuun pe ta pe pe tawa pi jɛn, mɛɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
25 Pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na pinliwɛ yɔnlɔ ki ni.
26 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa.»
27 Pàa beŋganri pyefɛnnɛ shyɛn kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa wìla pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.
28 [Ki pyewe pi na ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun, a kì sigi yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Pòo jate paa kapege pyefɔ yɛn.»]*†
29 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga ki na, pàa pye na pe yinrɛ ti yangara na Zhezu wi tegele, naa piin fɔ: «Eyi! Mboro ŋa mà yo ma yaa shɛrigo gbɔgɔ ki jan mbe fɔnŋgɔ kan ma piliye taanri†,
30 mboro jate, ma yɛɛ shɔ, ma tigi wa tiparaga ki na ye!»
31 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na ma fun, nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, wì pele shɔ, wo se si ya mboo yɛɛ shɔ!
32 Mboro ŋa ma yɛn Kirisi, Izirayɛli tara ti wunlunaŋa, tigi wa tiparaga ki na yiŋgɔ ye! Pa we kɔɔn yan, we yaa taga ma na.»

Mbele pàa kan tipaara ta na le Zhezu wi tanla, pàa pye naa tegele ma fun.

Zhezu wi kunwɔ we (Mati 27.45-56; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

33 Naa yɔnlɔfugo kìla kaa gbɔn, a wɔwɔ pì si ye wa ki tara ti lagapyew, ma saa gbɔn yɔnlɔparaga ki na.
34 Yɔnlɔ paraga ki na, a Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «*Eloyi, Eloyi, lama Sabakitani?»* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «*Na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si puŋgo le na ni?»*†
35 «Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga sɛnrɛ ti logo wi yeri, ma sho fɔ: ‹Ye wele, wila Eli yinri.›
36 Pe ni, a nuŋgba si fe ma saa ŋgbala lɛ, mɛɛ wi fyɔn duvɛn tangara† ta ni, maa migi kanŋgala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri ma yo wuu shɔnri. A wì sho fɔ: ‹Ye yere, waa wi wele, na kàa pye Eli yaa wi tirige wa tiparaga ki na.› »
37 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si gbele ŋgbanga, mɛɛ ku.
38 Paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn shyɛn, a kì si wali wa ki nandogomɔ, maga lɛ wa naayeri ma saa kan fɔ wa tara.
39 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ ŋa wìla pye ma yere le Zhezu wi yɛsinmɛ pi na, naa wìla kaa wi yan wì ku ki kulɔmɔ pi na ma, a wì sho fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo lawi.»
40 Jɛɛlɛ pèle la pye ma yere wa lege naga kala li wele. Mari ŋa wìla yiri wa Magidala ca wìla pye pe ni, naa Zhaki jɛrɛfɔ wo naa Zhoze pe nɔ Mari wi ni, naa Salomɛ ni.
41 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Galile tara, pàa taga wi na, naa kala li yɔngɔ wi kan†. Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pèle la pye wa wi ni naa fun, pàa pinlɛ ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu.

† **15:28 15.28:** Vɛrise nafa ma yiri kɔlɔtaanri wi yɛn sɛwɛɛlɛ pele ni, wi woro pele ni; ye Eza 53.12naa Luki 22.37lara ti wele. † **15:29 15.29:** Yuuro 22.8; Maki 14.58; Zhan 2.19 † **15:34 15.34:** Yuuro 22.2 † **15:36 15.36:** Yuuro 69.22 † **15:41 15.41:** Luki 8.2-3

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

42 Yɔnlɔ kìla kɔ makɔ, ma yala ko
pilige nuŋgba ko kìla pye fɛti wi
yɛtɛgɛwɛ pilige ye, ko kɔrɔ wo yɛn
fɔ ki goto wìla pye cɛnpilige ye.
43 Zhozɛfu ŋa wìla yiri wa Ari-
mate ca, a wì si pan. Wìla pye
kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki legbɔɔ
wa. Wo fun wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi singi pi pan. A wì
si kotogo gbɔn, mɛɛ kari Pilati wi
kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri Zhezu gboo
wi ni.
44 Kìla Pilati wì pari, naa wìla ki
logo ma yo Zhezu wì ku makɔ we. A
wì si sorodasheele tojɛɛ wi yeri maa
yewe, na kaa pye wì ku kì mɔ.
45 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa
ki yɛgɛ yo maga filige wi kan, a wì si
konɔ kan Zhozɛfu wi yeri ma yo wi
sa gboo wi lɛ.
46 A Zhozɛfu wì si kari ma saa
parifige lɔ, mɛɛ kari ma saa Zhezu
gboo wi tirige wa tiparaga ki na, ma
suu fo parifige ki ni, mɛɛ saa wi le
fanga ka ni, pàa ki kɔn walaga na.
Ko puŋgo na, a wì si sinndɛliŋgbɔgɔ
ka koŋgo, ma saa fanga ki yɔn tɔn ki
ni.
47 Mari ŋa wìla yiri wa Magidala
wo naa Zhoze nɔ Mari wi ni, pàa pye
na Zhezu gboo wi lesaga ki wele.

ZHEZU WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

16

16.1-20

Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-8; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

1 Naa cɛnpilige kìla kaa toro, Mari
ŋa wìla yiri wa Magidala, wo naa
Zhaki nɔ Mari wi ni, naa Salomɛ,
poro si saa sinmɛ nuwɔ taan lɔ mbe
saa fa Zhezu gboo wi na.
2 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga†
ki na, yirifaga ki na, yɔnlɔ ki
yirisanga wi ni, a ki jɛɛlɛ pè si kari
wa fanga ki yɔn na.
3 Wa konɔ, pàa pye na pe yɛɛ
yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi yaa sa
sinndɛliŋgbɔgɔ ki koŋgo mbege laga
wa fanga ki yɔn na we kan?»
4 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa pe
yɛrɛ ti yirige ma wele, a pè si
sinndɛliŋgbɔgɔ ki yan pègɛ koŋgo
maga laga wa fanga ki yɔn na.
5 A pè si ye wa fanga ki nawa, mɛɛ
lefɔnŋɔ wa yan wì cɛn wa kalige kɛɛ
ki na. Derege titɔnlɔgɔ fige la pye wi
na. A pè si fyɛ.
6 Ɛɛn fɔ, a ki lefɔnŋɔ wì si pe pye
fɔ: «Yaga ka fyɛ. Nazarɛti ca fɛnnɛ
Zhezu ŋa pàa kan tiparaga ki na, wo
yaa lagajaa. Wi woro laga. Wì yɛn
ma yiri wa kunwɔ pi ni. Laga ŋga
pàa gboo wi sinŋge, ye pan yege
wele!
7 Yaa kee yiŋgɔ ye saga yo ye Pyɛri
wi kan konaa fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala
pe ni, fɔ: ‹Wi yaa keli mbe kari ye na
wa Galile tara, paa yɛgɛ ŋga na wìla
ki yo ma ye kan we†. Pa ye yaa ka
saa yan wa.› »
8 A jɛɛlɛ pè si yiri wa fanga ki ni,
nɛɛ fee na kee. Kìla fyɛrɛ gbɔrɔ kan
pe yeri fɔ, a paa seri. Ɛɛn fɔ, pe sila
yaraga ka yo mbe lere kan fyɛrɛ ti
kala na.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
Magidala ca fɛnnɛ Mari wi na
(Mati 28.9-10; Zhan 20.11-18)

9 [Naa Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni yapelege ki pilige
koŋgbanŋga ki pinliwɛ pi ni, wìla
keli maa yɛɛ naga Mari ŋa wìla yiri
wa Magidala wo na gbɛn. Wo Zhezu
wìla yinnɛ tipegele† kɔlɔshyɛn purɔ
ma ke wɔ wi ni.
10 A Mari wì si kari ma saa ki yɛgɛ
yo leele mbele pàa pye Zhezu wi ni
pe kan, pàa cɛn shɔɔn na gbele.
11 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki logo wi
yeri ma yo Zhezu wi yɛn yinwege na,
fɔ wùu yan, pe sila taga wi sɛnrɛ ti
na†.

† **16:2 16.2:** Zhufuye pe yapelege ki pilige koŋgbanŋga ko kìla pye lɛti we. † **16:7 16.7:** Maki 14.28 † **16:9 16.9:** Luki 8.2; Zhan 20.11-18 † **16:11 16.11:** Luki 24.22-24

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn na
(Luki 24.13-35)

12 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu yɛɛ naga nagalɔmɔ pa yɛgɛ na wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn na. Pàa konɔ la lɛ na kee wa yan nawa†.
13 A pè si sɔngɔrɔ ma saa ki yɛgɛ yo ma sanmbala pe kan. Poro fun pè sila taga ki na.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri nuŋgba pe na
(Mati 28.16-20; Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

14 Ko puŋgo na naa, a Zhezu wì suu yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri nuŋgba pe na, ma yala pàa pye na nii. Wìla para pe na ŋgbanga, pe mbatagawa po naa pe kotoŋgbanga ki kala na, katugu na wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mbele pàa wi yan ma saa ki yo ma pe kan, pe sila taga pe sɛnyoro ti na†.
15 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee dunruya wi lagapyew, ye saa Sɛntanra ti yari leele pe ni fuun pe kan†.
16 Lere ŋa ka taga ti na, mbe batize, wo yaa shɔ. Ɛɛn fɔ, na lere ŋa si taga ti na, kiti yaa ka kɔn wo na.
17 Leele mbele ka taga ti na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele pe yaa kaa piin ke ŋgele: Pe yaa kaa yinnɛ tipegele ke puro mbaa ke woo leele pe ni na mɛgɛ ki na, mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni.
18 Pe yaa kaa wɔɔrɔ ti yinri pe kɛyɛn yi ni. Tɔnmɔ mba pi ma lere gbo, na paga pa wɔ, yaraga ka se pe ta. Pe yaa kaa kɛyɛn tari yambala pe na, ki yambala paa shoo.»

Zhezu wila sɔngɔrɔ ma kari
wa Yɛnŋɛlɛ li tanla
(Luki 24.50-53; Kapye 1.9-11)

19 Naa we Fɔ Zhezu wìla kaa para pe ni ma saa kɔ, *a wì si yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, ma saa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na.*†
20 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa na Sɛntanra ti yari lagapyew. We Fɔ wìla pye pe ni pe tunŋgo ki ni fuun ki na, na kafɔnŋgɔlɔ piin, ŋgele kàa pye naga nari ma yo pe sɛnyoro ti yɛn kaselege†.]

† **16:12 16.12:** Luki 24.13-35 † **16:14 16.14:** Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23 † **16:15 16.15:** Mati 28.16-20 † **16:19 16.19:** Yuuro 110.1 † **16:20 16.9-20:** Mbege lɛ vɛrise kɔlɔjɛrɛ wi na sa gbɔn nafa, ki vɛriseye pe yɛn sɛwɛɛlɛ pele ni, pe woro pele ni.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda LUKI la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki Sɛntanra sɛwɛ ŋa Luki wìla wi yɔnlɔgɔ. Luki wìla pye lɔgɔtɔrɔ (Kolɔ 4.4). Wìla pye Zhezu wi pitunŋɔ Pɔli wi sagafɔ wa wi tunŋgo ki ni (2 Timo 4.11; File 24). Wìla pinlɛ Pɔli wi ni ma saa wi torogo wa Ɔrɔmu ca. Sɛwɛɛlɛ titɔnlɔmbɔlɔ shyɛn Luki wì yɔnlɔgɔ. Ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe ni, nuŋgba wi yɛn ki Sɛntanra sɛwɛ ŋa yɛɛn, wi yɛn na para we ni Zhezu Kirisi wi wogo na. Sɛwɛ sanŋa pe maa wi yiri «Zhezu wi pitunmbolo pe kapyegele.» Wìla ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe yɔnlɔgɔ ma pe torogo lere wa kan, ki yaa pye ndɛɛ ki lerefɔ wìla pye Ɔrɔmu tara ti gboforonema wi legbɔɔ wa. Ki lerefɔ pàa pye naa yinri Tewofili, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Yɛnŋɛlɛ li wɔnlɔ.» Luki wo jate wi sila Zhezu wi yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ mbele pàa Zhezu wi yan, wìla pe yewe yewige lɛgɛrɛ ni gbɛn, mɛɛ kaa jɛn maga sɛwɛ jɛŋɛ tiyɔɔn ŋa wi yɔnlɔgɔ.

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, Luki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wo wi yɛn dunruya lomboŋɔ woolo pe shɔfɔ. Wì pan mbe ŋa wi punŋgo wi lagaja mboo shɔ (19.10), paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo Zashe wi kan we.

Luki wùu Sɛntanra ti peli ma para Zhan Batisi wo naa Zhezu pe sege ko sɛnrɛ na (1–2). Kona, a wì sigi yo paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla Zhezu wi Batize, konaa paa yɛgɛ ŋga na Sɔtanla wìla wi wa ma wele (3.1-4.13).

Ko puŋgo na, a Luki wì si para tunŋgo ŋga Zhezu wìla pye wa Galile tara ki wogo na (4.14–9.50). Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi wogo na, Zhezu wìla ti yari wa Galile tara, ma yambala lɛgɛrɛ sagala. Wìla nambala kɛ ma yiri shyɛn yeri ma yo pe pye wi ni. Wìla pe tun, jaŋgo poro fun pe saga Sɛntanra ti yari, paa yambala pe sagala.

Ko puŋgo na, a Luki wì sigi yɛgɛ naga paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca (9.1–19.28) ki yeri. Wìla nambala nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wɔ, ma pe torogo shyɛnzhyɛn wa wi yɛɛ yɛgɛ, wa lara nda wo jate wi mbaa toro ti ni. Zhezu wìla yomiyɛgɛlɛ lɛgɛrɛ wa mbe ta mbe leele pe naga Yɛnŋɛlɛ li wogo ki ni.

Wa wi Sɛntanra ti kɔsaga yeri, Luki wi yɛn naga nari we na ma yo Zhezu wìla gbɔn wa Zheruzalɛmu. Wama, Zhufuye teele pàa ki kan Ɔrɔmu tara gboforonɛri Pilati wi na, ma yo wi ti pe Zhezu wi kan tiparaga na poo gbo. Wi gboŋgɔlɔ, ki pilige taanri wogo ki na, a Zhezu wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. A wì suu yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. Ko puŋgo na, a wì si yiri mɛɛ kari wa Yɛnŋɛlɛ na (19.28–24.53).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-4*
Zhan Batisi naa Zhezu pe sege konaa pe punwɛ sanga *1.5–2.52*
Zhezu wi tunŋgo ki gbɛgɛlɛmɛ kala *3.1–4.13*
Zhezu wi tunŋgo wa Galile tara *4.14–9.50*
Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca ki yeri *9.51–19.27*
Zhezu wìla gbɔn wa Zheruzalɛmu ca *19.28–21.38*
Zhezu wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *22.1–24.53*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-4

1 Na wɔnlɔ Tewofili, kagala ŋgele kè pye laga we sɔgɔwɔ, lelɛgɛrɛ laga ŋgbanga ma ke yɔnlɔgɔ.

2 Mbele pàa ki kagala ke yan yɛnlɛ ni, maga lɛ wa ke lɛsaga ki na mɛɛ ke yɛgɛ yo we kan, pàa ke yɔnlɔgɔ ma yala poro sɛnyoro to ni. Ki tunŋgo kìla kan poro yeri paa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari.

3 Mi fun, a mì sigi kagala ke yewe
jɛŋgɛ, maga lɛ wa ke lɛsaga ki na,
maga yan ki yɛn ma yɔn, mboro ŋa
legbɔɔ, mbe ke yɔnlɔgɔ mbe ke tanli
ke yɛɛ na ma kan.
4 Mìgi pye, jaŋgo pɔ̀ɔn naga ka-
gala ŋgele ni, maga jɛn ma yo ke yɛn
kaselege.

ZHAN BATISI NAA ZHEZU PE SEGE KONAA PE PUNWƐ SANGA

1.5–2.52

Mɛrɛgɛ wà la Zhan Batisi wi sege ki yari Zakari wi kan

5 Sanga ŋa ni Erɔdi wìla pye wun-
luwɔ wa Zhude tara ti go na, saraga
wɔfɔ wà la pye wa pàa pye naa
yinri Zakari. Pa wìla pye Abiya wi
saraga wɔfɛnnɛ ŋgbelege ko ni. Wi
jɔ wìla pye saraga wɔfɛnnɛ toArɔn
wo setirige pyɔ. Pàa pye naa yinri
Elizabɛti.
6 Pe ni fuun shyɛn pàa pye ma
sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, na tanri na
yala we Fɔ wi ŋgasegele naa wi
kondɛgɛŋgɛlɛ ke ni.
7 Ɛɛn fɔ, pyɔ wi sila pye pe yeri,
katugu Elizabɛti wi sila pye na siin.
Pe shyɛnmɛ pàa si lɛlɛ makɔ.
8 Pilige ka, Zakari wìla pye naa
saraga wɔgɔtunŋgo ki piin Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, katugu pa ki tunŋgo kìla
gbɔn pe ŋgbelege ki na.
9 Mbe yala saraga wɔfɛnnɛ pe
kalɛgɛ ki ni, a pè si pɛtɛ gbɔn maa
wɔ ma yo wi ye wa we Fɔ wi shɛrigo
gbɔgɔ ki ni† wi wusuna nuwɔ taan wi
sogo wi kan.
10 Sanga ŋa ni pàa pye na wusuna
nuwɔ taan wi sori, janwa wi ni fuun
wìla pye wa funwa na, na Yɛnŋɛlɛ
yɛnri.
11 Kona, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà
suu yɛɛ naga wa Zakari wi na. Wìla
pye ma yere wa wusuna nuwɔ taan
saraga wɔsaga ki kalige kɛɛ ki na.
12 Naa Zakari wìla kaa mɛrɛgɛ wi
yan, a wi jatere wì si piri wi na, a wi
nɛɛ fyɛ.
13 Ɛɛn fɔ, a mɛrɛgɛ wì suu pye
fɔ: «Maga ka fyɛ Zakari, katugu
Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛnrɛwɛ pi logo. Ma
jɔ Elizabɛti wi yaa pinambyɔ se ma
kan, maa mɛgɛ ki taga Zhan.
14 Wi sege ki yaa ka nayinmɛ
gbɔɔ naa nandanwa kan ma yeri.
Lelɛgɛrɛ yaa kaa yɔgɔri wi sege ki
kala na.
15 Wi yaa ka pye legbɔɔ we Fɔ wi
yɛgɛ na. Wi se ka duvɛn wɔ. Wi se
si ka sinmɛ wɛlɛwɛ† wɔ. Mbege lɛ le
wi sepilige ki na, Yinnɛkpoyi li yaa
ka ye wi ni mboo yin.
16 Wi yaa ti Izirayɛli tara woolo
pe gbɔɔ mbe kanŋga pe pan pe Fɔ
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ.
17 Wi yaa ka pye pitunŋɔ mbaa
tanri Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na Yinnɛkpoyi
lo naa fanŋga ni, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEli wìla pye,
mbe ta mbe tanwa le teele poro
naa pe piile pe sɔgɔwɔ. Mbele pè
je Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, mbe
tijinliwɛ kan pe yeri paa mbele pè
sin pe woo pi yɛn; jaŋgo mbe tara
woolo pele gbegele mbe pe yaga we
Fɔ wi kan.»
18 Ɛɛn fɔ, a Zakari wì si mɛrɛgɛ wi
pye fɔ: «Mi yaa ki jɛn mɛlɛ mbe yo
ki yɛn kaselege? Naa mì lɛ makɔ, a
na jɔ fun wì lɛ we?»
19 A mɛrɛgɛ wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Muwi mi yɛn Gabiriyɛli we,
mi ma pye le Yɛnŋɛlɛ li tanla na
tunŋgo piin li kan. Lìlan tun ma
yo mbe pan mbe para ma ni, mbege
sɛntanra nda ti yo ma kan.
20 Ɛɛn fɔ, mɛɛ taga na sɛnyoro ti
na, to nda ti yaa ti yɛɛ yɔn fili ti yɔn
filisanga wi na we; ki kala na, ma
yaa kanŋga bombo, ma se ya para
naa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ki kagala
ke yaa pye ki na.»
21 Ko sanga wo ni, janwa wìla pye
na Zakari wi singi. Kìla pe pari, naa
wìla pye na mɔni wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni we.
22 Naa wìla kaa yiri, wi sila ya para
leele pe ni naa. A wì si kacɛn wa pye
kɛyɛn ni ma naga pe na. A pè sigi jɛn

† **1:9 1.9:** Ɛki 30.7 † **1:15 1.15:** Nɔmbu 6.3; Kiti 13.4-5

ma yo Yɛnŋɛlɛ làa yaara naga wi na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A wì si koro bombo.
23 Naa Zakari wi tunŋgo pyepiliye yìla kaa kɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go.
24 Naa ko sanga wo la kaa toro, a wi jɔ Elizabɛti wì si kugbɔ lɛ, nɛɛ wi yɛɛ lara ma saa gbɔn fɔ yeŋge kaŋgurugo.
25 Wìla pye naa yɛɛ piin fɔ: «Ŋga we Fɔ wì pye mala kan ki ŋga: ‹Wìlan yinriwɛ ta, kala na làa ti, a mi nɛɛ fɛrɛ taa leele pe sɔgɔwɔ, ma lo laga na na.› »

Mɛrɛgɛ wà la Zhezu sege ki yo ma Mari wi kan

26 Naa Elizabɛti wi kugbɔ kìla kaa ta yeŋge kɔgɔlɔni, a Yɛnŋɛlɛ lì si mɛrɛgɛ Gabiriyɛli wi torogo wa Galile tara, ca ka ni pege yinri Nazarɛti,
27 wa sumboro naŋa mbajɛɛn ŋa pàa pye na yinri Mari wi yeri. Wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhozɛfu wi yeri wi katogo jɔ. Ko naŋa wo la pye wunlunaŋa Davidi wi setirige pyɔ.
28 A mɛrɛgɛ wì si saa ye wa Mari wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «Mila ma shari Mari, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan ma yeri we. We Fɔ wi yɛn ma ni!»
29 A ki sɛnrɛ tì si Mari wi jatere wi piri wi na, a wi nɛɛ wi yɛɛ yewe ki sharaga kɔrɔ wi ni.
30 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Màga ka fyɛ Mari, katugu mà yinmɛ ta Yɛnŋɛlɛ li yeri.
31 Wele, ma yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se, mboo mɛgɛ ki taga Zhezu.
32 Wi mɛgɛ ki yaa ka gbɔgɔ, pe yaa kaa wi yinri Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li Pinambyɔ. We Fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa tɛgɛ wunluwɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa wi tɛlɛ Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ† we.
33 Wi yaa kaa wi wunluwɔ pi piin Izirayɛli tara woolo pe go na pilige pyew. Kɔsaga se ka pye wi wunluwɔ pi na.»
34 A Mari wì si mɛrɛgɛ wi pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko yaa pye mɛlɛ, naa mii si naŋa kala jɛn we?»
35 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yinnɛkpoyi li yaa ka tigi ma na. Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li yawa pi yaa ka tɔn ma na. Ko kì ti pyɔ ŋa ma yaa ka se, wi yaa ka pye kpoyi, paa wi yinri Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.
36 Wele, ma sefɔ jɛlɛ Elizabɛti we, wi lelɛwɛ po naa pi ni fuun, wi kugbɔ kì ta yeŋge kɔgɔlɔni. Ma si yala, leele pàa yo wo woro wa mbe se fyew.
37 Katugu kala la si ŋgban Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.»
38 Kona, a Mari wì sho fɔ: «Mi yɛn we Fɔ wi tunmbyee. Yɛnŋɛlɛ saga pye na kan, paa yɛgɛ ŋga na màga yo na kan we.» A mɛrɛgɛ wì si yiri le wi tanla, mɛɛ kari.

Mari wìla saa wi to seyɛnlɛ Elizabɛti wi shari

39 Ki wagati nuŋgba wi ni, a Mari wì si yiri le mɛɛ fyɛɛlɛ ma kari ca ka ni, wa Zhude yanwira tara ti ni.
40 Wì ka saa gbɔn wa, a wì si ye wa Zakari wi go, mɛɛ Elizabɛti wi shari.
41 Naa Elizabɛti wìla kaa Mari wi sharaga ki logo, a piyɛnlɛ lì si tigile tigile wa Elizabɛti wi lara. A Yinnɛkpoyi lì si ye wi ni maa yin.
42 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Mari, Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ. Pyɔ ŋa ma yaa se, wi yɛn duwaw pyɔ.
43 Ambɔ wi mi, we Fɔ wi nɔ wii pan wilan shari?»
44 «Wele, mɔ̀ɔ sharaga ki logo sanga ŋa ni, a piyɛnlɛ lì si tigile tigile wa na lara, nayinmɛ pi kala na.
45 Fɛrɛwɛ yɛn ma woo, katugu ŋga kì yo ma kan ma yiri wa we Fɔ wi yeri, mà taga ki na ma yo ki yaa ki yɛɛ yɔn fili.»

Mari wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ ki yari

† **1:32 1.32:** 2 Sami 7.17; Yuuro 132.11

46 Kona, a Mari wì sho fɔ:
«Mi yɛn na we Fɔ wi gbogo wa na kotogo na.
47 *Na nawa pì yinŋgi we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li kala na;*
48 *katugu li yɛn na li kulojɔ ŋa wùu yɛɛ tirige wi kɔrɔsi.*
Ee, mbege lɛ nala, sanga wi ni fuun woolo pe yaa laga yuun mbe yo mi yɛn fɛrɛwɛ na;
49 *katugu Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, lì kagbɔgɔlɔ pye na kan.*
Li mɛgɛ ki yɛn kpoyi.
50 *Mbele paa fyɛ li yɛgɛ nali gbogo,*†
li yaa la pe yinriwɛ taa fɔ sanga pyew.
51 *Lì yawa kagala pye li fanŋga kɛɛ ki ni.*
Ɛɛn fɔ, mbele yɛɛ gbɔgɔwɔ ma pye wa pe kotogo na, li ma poro jaraga.
52 *Lì wunlumbolo pe laga wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na,*
ɛɛn fɔ, mbele pè pe yɛɛ tirige, lì poro mɛrɛ to yirige.
53 *Fuŋgo yɛn mbele na, lì yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan poro yeri, a pè ka ma tin.*
Ɛɛn fɔ, lì penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yaga paa kee kɛwara.
54 *Lì Izirayɛli woolo pe saga, poro mbele pe yɛn li tunmbyeele wele.*
Lì nawa to mali kajɛŋgɛ ki pye.†
55 *Lìgi pye Abirahamu naa wi setirige piile pe kan fɔ sanga pyew,*†
paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn fɔlɔ kɔn we tɛlɛye pe yeri we.»
56 A Mari wì si koro wa Elizabɛti wi yeri paa yeŋge taanri yɛn, ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa pe ca.

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhan Batisi wi sege ye

57 Naa Elizabɛti wi sepilige kìla kaa gbɔn, a wì si pinambyɔ se.
58 Naa wi cɛnyɛɛnlɛ poro naa wi go woolo pe ni, pàa kaa ki logo ma yo we Fɔ wìla wi yinriwɛ ta fɔ jɛŋgɛ, a pe nɛɛ yɔgɔri wi ni ja.
59 Naa piyɛnlɛ làa kaa ta pilige kɔlɔtaanri, a pè si pan mboo kɛnrɛkɛnrɛ. Piyɛnlɛ li to mɛgɛ Zakari ko pàa pye na jaa mbe taga li na.
60 Ɛɛn fɔ, a nɔfɔ wì sho fɔ: «Ayoo, pe yaa laa yinri: ‹Zhan.› »
61 A leele pè sho fɔ: «Ki Zhan mɛgɛ ŋga ka si woro wa ye sege ki ni!»
62 A pè si kɛyɛn wa pyɔ wi to wi yeri, mbe ta mbege jɛn paa yɛgɛ ŋga na wila jaa paa pyɔ wi yinri we.
63 A Zakari wì si walaga yɛnri pe yeri, mɛɛ ki yɔnlɔgɔ wi na ma yo fɔ: «Wi mɛgɛ ki ŋga Zhan.» A ko si to pe yɔn na.
64 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zakari wi ŋgayinnɛ lì si sanga, a wì si ya na para naa fɔnŋgɔ. A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ŋgbanga.
65 Kì kaa pye ma, a pe cɛnyɛɛnlɛ pe ni fuun pè si fyɛ. Wa Zhude yanwira tara ti ni fuun ti ni, a pe nɛɛ ki kagala ke yari wa na pe yɛɛ kaan.
66 Mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti logo, pàa pye na jatere piin ti na, nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ki piyɛnlɛ na li yaa ka pye yiŋgi lere cɛnlɛ ma?»
Katugu kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yawa pìla pye li ni.

Zakari wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yowo yuuro ni

67 A Yinnɛkpoyi lì si ye piyɛnlɛ li to Zakari wi ni maa yin. A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun na yuun fɔ:
68 «Yaa we Fɔ, Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni;
katugu lì pan ma li woolo pe kɔrɔsi ma pe shɔ.
69 *Lì Shɔfɔ fanŋga fɔ torogo we kan.*
Pa lùu yirige wa wunlunaŋa Davidi, ŋa wìla pye li tunmbyee wi setirige piile pe sɔgɔwɔ.†
70 Làa ki wogo ki yo faa wa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ kpoyi pe yɔn.
71 *Làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma yo li yaa ka we shɔ we mbɛnfɛnnɛ poro naa we panrafɛnnɛ pe kɛɛ.*

† **1:50 1.50:** Yuuro 103.17 † **1:54 1.52-54:** Yuuro 98.3; Eza 41.8-9 † **1:55 1.55:** Zhenɛ 17.7; 22.18
† **1:69 1.69:** Yuuro 132.17; Eza 9.5-6

72 *Fɔ li yaa we tɛlɛye pe yinriwɛ ta,*
mbe nawa to yɔn finliwɛ kpoyi mba
làa le pi na.
73 *Katugu làa wugu ma we tɛlɛ Abi-*
rahamu wi kan†
74 *ma yo li yaa we shɔ we mbɛnfɛnnɛ*
pe kɛɛ,
mbe we kan waa tunŋgo piin li kan,
waga kaa fyɛ;
75 *jaŋgo we pye kpoyi, we sin li yɛgɛ*
na,
we yinwege piliye yi ni fuun yi ni.†
76 *Mboro fun na pyɔ, pe yaa kaa ma*
yinri Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni
fuun ti go na li yɔn sɛnrɛ yofɔ;
katugu ma yaa ka keli we Fɔ wi yɛgɛ
mboo koŋgolo ke gbegele wi
kan.
77 *Ma yaa wi woolo pe pye pege jɛn*
fɔ wi yaa ka pe kapere ti kala
yaga pe na,
mbe pe shɔ.
78 *We Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga naa li*
kajɛŋgɛ ki kala na,
li yaa ti naayeri yanwa†*pi yiri we na*
paa lalaaga ki yɛn;
79 *jaŋgo mbele pe yɛn ma cɛn wa*
wɔwɔ po naa kunwɔ pi yinmɛ
pi ni, mbe yanwa yirige pe
kan,†
mbe we kan waa tanri wa yɛyinŋge
konɔ li ni.»
80 A pyɔ wi nɛɛ lee na kee, a wi kotogo ki nɛɛ cɛɛn wi na. Naa wìla kaa yɛgɛ to, a wì si saa cɛn wa gbinri wi ni fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla kaa wi yɛɛ naga Izirayɛli woolo pe na we.

2

Zhezu wi sege kìla pye yɛgɛ ŋga na ki ŋga (Mati 1.18-25)

1 Ki wagati wi ni, a Sesari Ogusiti wì si konɔ kan ma yo pe Ɔrɔmu tara woolo pe ni fuun pe jiri.
2 Ki koŋgbanŋga ko layi pàa pye na pe jinri, ma yala Kirinusi wo wìla pye gboforonɛri wa Siri tara ti go na.
3 Ki kala na, leele pe ni fuun pàa pye na kee pe teele cara pe sa pe jiri.
4 A Zhozɛfu fun wì si yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara, wa Betilɛɛmu ca, ko ŋga pàa wunlunaŋa Davidi wi se† wa we, mbe saa yɛɛ kan poo jiri, katugu wo fun pa wìla yiri wa Davidi sege ki ni.
5 A wì si kari ma saa wi yɛɛ kan pòo jiri wo naa Mari wi katogo jɔ wi ni. Ki sanga wi ni, Mari wìla pye kugbɔ ni.
6 Ma pe ta wa Betilɛɛmu, a Mari wi sepilige kì si gbɔn.
7 A wì suu pinambyɔ koŋgbanŋa wi se, mɛɛ piyɛnlɛ li fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinŋge yaayoro ka-yaraga, katugu pe sila sinlɛsaga ta wa nambanmbala tugugo.

Mɛrɛgɛ wà la Zhezu sege ki yo simbaala kɔnrifɛnnɛ pele kan

8 Wa ki tara nuŋgba ti ni, simbaala kɔnrifɛnnɛ pèle la pye wa. Pàa pye na wɔnlɔwɔ gbaanri pe yɛɛ na yembinɛ, na pe simbaala pe kɔrɔsi wa yan.
9 Ma pe ta wa, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan ma yere le pe tanla. A we Fɔ wi gbɔgɔwɔ yanwa pì si yin ma pe maga. A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
10 Ɛɛn fɔ, a mɛrɛgɛ wì si pe pye fɔ: «Yaga ka fyɛ, katugu mì pan mbe sɛntanra yo mbe ye kan, nda ti yaa nayinmɛ gbɔɔ kan ye tara woolo pe ni fuun pe yeri.
11 Ti nda fɔ: ‹Nala yembinɛ na li ni, wa Davidi ca ki ni, pè Shɔfɔ se wa ye kan. Wo wi yɛn Kirisi, we Fɔ we.›
12 Kacɛn ŋa wi yaa ti yee saa yan yoo jɛn wowi ŋa: Na yaga ka sa gbɔn, ye yaa piyɛnlɛ la yan pèli fo

† **1:73 1.73:** Zhenɛ 22.16 † **1:75 1.75:** Efɛ 4.24; Tite 2.14 † **1:78 1.78:** Naayeri yanwa pi kɔrɔ wi yɛn na para Kirisi, Shɔfɔ wi panga ko sɛnrɛ na; Nɔmbu 24.17; Eza 9.2; 60.1; Mala 3.20. † **1:79 1.79:** Mbele pe yɛn ma cɛn wa wɔwɔ po naa kunwɔ pi yinmɛ pi ni, poro pe yɛn mbele pè puŋgo ma laga Yɛnŋɛlɛ li na (Eza 9.1-2; Mati 4.16). † **2:4 2.4:** 1 Sami 17.12; Zhan 7.42

parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinŋge
yaayoro kayaraga.»
13 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, ma
pe yaga le, a mɛrɛgɛye pèle si yiri
wa yɛnŋɛlɛ na naa lɛgɛrɛ ma pan
le koŋgbanŋa wi tanla. A pe nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:
14 «Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na
li yɛn wa naayeri lara ti ni
fuun ti go na.
Leele mbele pèli ndanla laga tara
ti ni, lìli yɛyinŋge ki kan pe
yeri.»

Simbaala kɔnrifɛnnɛ pàa kari sa Zhezu wi yan

15 Naa mɛrɛgɛye pàa kaa yiri le
simbaala kɔnrifɛnnɛ pe tanla mbe
sɔngɔrɔ wa yɛnŋɛlɛ na, a pe nɛɛ pe
yɛɛ piin fɔ: «Yè pan we kari wa
Betilɛɛmu, ki daga we sa ŋga kì pye
ki yan yɛnlɛ ni, ŋga we Fɔ wì we pye
wè jɛn we.»
16 A pè si fyɛɛlɛ ma kari, mɛɛ
saa Mari naa Zhozɛfu pe yan, naa
piyɛnlɛ li ni, pèli sinŋge wa yaayoro
kayaraga ki ni.
17 Naa pàa kaa li yan, a pe nɛɛ
sɛnrɛ nda mɛrɛgɛ wìla yo pe kan ki
pyɔ wi kanŋgɔlɔ ti yɛgɛ yuun.
18 Mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti logo
simbaala kɔnrifɛnnɛ pe yeri, tìla pe
pari.
19 Ɛɛn fɔ, a Mari wi nɛɛ ki kagala
ke teri wa wi nawa na jatere piin ke
na.
20 Kona, a simbaala kɔnrifɛnnɛ
pè si sɔngɔrɔ wa pe yirisaga, na
Yɛnŋɛlɛ li gbogo nali sɔnni ŋga pàa
logo ma yan ki kala na, katugu ki
ni fuun kìla pye paa yɛgɛ ŋga na
mɛrɛgɛ wìla ki yo ma pe kan we.

Pàa pyɔ wi mɛgɛ ki taga

21 Naa pyɔ wìla kaa ta pilige
kɔlɔtaanri, a kì si gbɔn poo
kɛnrɛkɛnrɛ, a pè suu mɛgɛ ki taga
Zhezu. Ko mɛgɛ ko mɛrɛgɛ wìla pan
ma kan na nɔfɔ wi fa kugbɔ ki lɛ.

Pàa Zhezu wi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

22 Naa pilige kìla kaa gbɔn Zhozɛfu
naa Mari pe pe yɛɛ pye kpoyi mbe
yala Moyisi ŋgasele li ni, a pè si kari
wa Zheruzalɛmu, mbe sa pyɔ wi le
Yɛnŋɛlɛ kɛɛ.
23 Pàa ko pye ma, katugu ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa we Fɔ wi lasiri sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ: *«Pinambyɔ koŋgbanŋa
pyew wi daga poo le we Fɔ wi kɛɛ.»*†
24 A pè si saa saraga ŋga Yɛnŋɛlɛ
li lasiri wì naga ki wɔ fun. Ko
yɛn *keteŋgele shyɛn, nakoma
jɛndɛtuwaye shyɛn.*†
25 Wa Zheruzalɛmu, naŋa wà la
pye wa, pàa pye naa yinri Simeyɔn.
Wìla pye ma sin na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, na ŋa wi yaa pan mbe Izirayɛli
woolo pe shɔ wi singi. Yinnɛkpoyi
làa pye wi ni.
26 Làa ki naga wi na ma yo wi se
ku na wii Kirisi wi yan gbɛn, ŋa we
Fɔ wi yaa torogo we.
27 Ki pilige ki ni, a Yinnɛkpoyi lì si
Simeyɔn wi yɛgɛ sin ma kari wi ni
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Naa Zhezu
wi sevɛnnɛ pàa kaa pan wi ni, mbe
pan mbe ŋga lasiri wìla naga ki yɔn
fili wi na sanga ŋa ni,
28 a Simeyɔn wì si pyɔ wi shɔ maa
yigi wa wi kɛyɛn yi ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ
li sɔn ma yo fɔ:
29 «We Fɔ, ŋga màa yo ma yaa pye,
kìgi yɛɛ yɔn fili yiŋgɔ.
Ki kala na, mi ŋa ma tunmbyee, ma
mbe ya mbanla lɛ yɛyinŋge
na.
30 Katugu mɔ̀ɔ Shɔfɔ wi yan yɛnlɛ ni,
31 ŋa mà kan lere pyew wi yeri we.
32 *Wo wi yɛn yanwa mba pi yaa ti
cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pɔ̀ɔn
jɛn,*†
mbe gbɔgɔwɔ kan Izirayɛli, ma tara
woolo pe yeri.»
33 Sɛnrɛ nda Simeyɔn wìla pye na
yuun Zhezu wi kanŋgɔlɔ tìla Mari
naa Zhozɛfu pe pari fɔ jɛŋgɛ.
34 A Simeyɔn wì si duwaw pye pe
kan, mɛɛ Zhezu wi nɔ Mari wi pye
fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ lìgi pyɔ ŋa wi wɔ,
jaŋgo Izirayɛli woolo pe lɛgɛrɛ mbe

† **2:23 2.23:** Ɛki 13.2 † **2:24 2.24:** Levi 12.8 † **2:32 2.32:** Eza 42.6; 49.6

puŋgo li na, konaa pe lɛgɛrɛ mbe shɔ fun. Wi yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛrɛ, nda leele pe yaa kaa kendige woo ti kala.
35 Wi yaa ka ko pye ma, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ jatere pye mboo yirige funwa na. Mboro wo na Mari, ki kayaŋga ki yaa ka gbɔgɔ ma na ndɛɛ paa ma kɔɔnlɔ tokobi ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Anni wi sɛnrɛ re
36 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ jɛlɛ wà la pye wa. Pàa pye naa yinri Ani. Fanuwɛli sumborombyɔ lawi, ma yiri wa Azɛri cɛnlɛ li ni. Wìla lɛ fɔ jɛŋgɛ. Naa pàa wi jayire pye wi sumborowo sanga wi ni, yɛlɛ kɔlɔshyɛn wìla pye wi pɔlɔ wi ni, a naŋa wì si ku maa yaga.
37 A wì si koro naŋgunjɔ ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri tijɛrɛ. Wi sila pye na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo yeŋge lege naa yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ ni, sɔnlɔ naa yembinɛ.
38 Ki sanga nuŋgba wi ni, ma Simeyɔn wi yaga wila para, a Ani wì si gbɔn wa pe na nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li shari. Mbele fuun pàa pye naga singi Yɛnŋɛlɛ li Zheruzalɛmu ca ki go shɔ, a wi nɛɛ para pe ni pyɔ wi sɛnrɛ na.

Zhezu wi teele pàa sɔngɔrɔ wa Nazarɛti
39 We Fɔ wi lasiri wìla ŋga naga, naa Zhezu wi sevɛnnɛ pàa kaa ki pye maga yɔn fili, a pè si sɔngɔrɔ wi ni wa Galile tara, wa Nazarɛti ca.
40 A pyɔ wi nɛɛ lee na fanŋga taa na kee. Wìla yin kajɛnmɛ pi ni. A Yɛnŋɛlɛ lì si yinmɛ kan wi yeri.

Zhezu wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn,
mɛɛ kari wi Paki fɛti
koŋgbanŋa wi na
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
41 Yɛlɛ pyew, Zhezu wi sevɛnnɛ pàa pye na kee wa Zheruzalɛmu, wa Paki fɛti wi na.
42 Naa Zhezu wìla kaa ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn, a pè si kari wi ni wa, ma yala fɛti wi kalɛgɛ ki ni.
43 Naa fɛti wìla kaa kɔ, a pè si sɔngɔrɔ. Ɛɛn fɔ, a pe pyɔ Zhezu wo si koro wa Zheruzalɛmu. Wi sevɛnnɛ pe sila pye ki jɛnmɛ.
44 Pàa pye naga jate ndɛɛ wi yɛn wa pe tangayɛɛnlɛ pe ni. A pè si pilige nuŋgba tangala tanga nɛɛ wi lagajaa wa pe woolo poro naa pe wɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
45 Naa pàa kaa wi wele pe suu yan, a pè si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu naa lagajaa.
46 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè si saa wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Wìla pye ma cɛn wa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, na nuru pe yeri konaa na pe yewe.
47 Mbele fuun pàa pye le na nuru wi yeri, wi tijinliwɛ po naa wi sɛnrɛ nda wìla pye na pe yɔn sogo tìla pe pari.
48 Naa wi sevɛnnɛ pàa ka saa wi yan, a kì si pe pari. A Zhezu wi nɔ wì suu pye fɔ: «Na pyɔ, kì pye mɛlɛ, a mà si ŋga ko pye we na yɛɛn? Mi naa ma to wi ni we jatere wì piri na we na, naa wè pye nɔɔ wele we.»
49 A Zhezu wì sho fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ ye nɛɛ na lagajaa? Ye sigi jɛn mbe yo mi daga mbanla yɛɛ le na To Yɛnŋɛlɛ li kagala ke ni wi le†?»
50 Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda wìla yo ma pe kan, pe sila ti kɔrɔ jɛn.
51 Kona, a Zhezu wì si pinlɛ pe ni ma sɔngɔrɔ wa Nazarɛti. Wìla pye na pe gbogo. Wi nɔ wìla pye naga kagala ke teri wa wi nawa.
52 Zhezu wìla pye na lee na kee, a ka nɛɛ tari wi kajɛnmɛ pi na. A wi kala lì Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ndanla.

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBƐGƐLƐMƐ KALA

3

3.1–4.13

† **2:49 2.49:** Zhan 4.34; 6.38

Zhan Batisi wìla ki yari ma yo Zhezu wila paan
(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Zhan 1.19-28)

1 Tibɛri Sesari wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo li na, kìla yala Pɔnsi Pilati wo wìla pye gboforonɛri Zhude tara ti go na. A Erɔdi wo cɛn Galile tara to go na. Erɔdi wi ndɔ Filipu wo la cɛn Iture naa Tirakoni tara to go na. A Lisaniya wo cɛn Abilɛni tara to go na.
2 Annɛ naa Kayifu poro pàa pye saraga wɔfɛnnɛ teele wele. Ki sanga wi ni, a Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì si gbɔn Zakari wi pinambyɔ Zhan wi na, maa ta wa gbinri† wi ni.
3 Kì kaa pye ma, a Zhan wi nɛɛ Zhuridɛn gbaan yɔn cara ti yanri, naga yari leele pe kan na pe piin fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga, ye ye yɛɛ kan pe ye batize. Pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kapere ti kala yaga ye na.»
4 Ko la pye ma, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Lere wa magala yɛn na yinrigi wa
gbinri wi ni na yuun fɔ:
Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele,
yoo kombigile ke sinzin!
5 *Yanwira gbunlundɛrɛ ti ni fuun ti*
yaa ka yinyin.
Yanwira ti ni fuun konaa tinndiye pe
ni fuun, ti yaa ka yaari mbe
yɔn yala.
Konɔ kurusara ti yaa ka sinzin!
Lara nda si yɔn yala, ti yaa ka yɔn
yala!
6 *Kona, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we shoo*
yɛgɛ ŋga na, lere pyew wi yaa
kaga yan.†

7 Janwa wìla pye na paan Zhan wi kɔrɔgɔ wi ta wila pe batize. A Zhan wi nɛɛ pe piin fɔ: «Yoro mɛɛrɛ pire nda yɛɛn, ambɔ wìgi naga ye na ma yo ye mbe ya shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila paan pi kɛɛ?
8 Ɛɛn fɔ, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo yè ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa to piin. Yaga kaa ki yuun wa ye nawa po ni cɛ fɔ: ‹We tɛlɛ yɛn Abirahamu†› mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye na. Katugu mila ki yuun naga finligi ye kan fɔ ki sinndɛɛrɛ nda yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mberi kanŋga ti pye Abirahamu wi setirige piile.
9 Pè gbɔnlɔgɔ ki lɛ makɔ tire ti na mberi ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga fuun ki woro na pire jɛndɛ sɛni, pe yaa ki kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo†.»
10 Kona, a janwa wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we daga mbaa piin?»
11 A wì si pe pye fɔ: «Deere shyɛn ka pye lere wa yeri, wi daga mbe nuŋgba kan ka woro ŋa yeri wi yeri. Yaakara ka si pye ŋa yeri, wi daga mbege pye ma fun.»
12 Ali nizara shɔfɛnnɛ pèle la pan Zhan wi kɔrɔgɔ fun wi pe batize. A pè suu pye fɔ: «We Nagafɔ, yiŋgi we daga mbaa piin?»
13 A Zhan wì si pe pye fɔ: «Yɔn ŋga pè naga ye na, yaga ka yaraga ka shɔ wa yeri mbe toro ko na.»
14 A sorodasheele pèle suu yewe fun ma yo fɔ: «Woro fun, yiŋgi we daga mbaa piin?» A wì si pe pye fɔ: «Yaga ka penjara shɔ lere yeri fanŋga na, nakoma mboo jɛ mbe yo wì kapege pye siri shɔ. Ɛɛn fɔ, sara ŋa yaa taa wo mbe yala ye ni.»
15 Leele pàa pye na Kirisi wi panga ki singi, a pe ni fuun pe nɛɛ pe yɛɛ yewe wa pe nawa, na kaa pye Zhan wo ma wi yɛn Kirisi we.
16 A Zhan wì si pe ni fuun pe pye fɔ: «Mì wo ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, lere wa wa na paan, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga yɛrɛ mbe fɔli mboo sawira manda ti sangala.† Wo wi yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo naa kasɔn† ni.

† **3:2 3.1-2:** Luki 1.80 † **3:6 3.4-6:** Eza 40.3-5 † **3:8 3.8:** Zhan 8.39 † **3:9 3.9:** Mati 7.9 † **3:16 3.16:** Katugu wi go kologo ki pyege na. † **3:16 3.16:** Mbe batize kasɔn ni: Ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko (Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13).

17 Wi teli wi yɛn wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔlɔ ke fɛ mbe ke fooro ti wɔ ti yɛ jɛnŋɛ wi ni, mbe si jɛnŋɛ wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni. Ɛɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kasɔn ŋga ki se ka figi fyew ko ni.»

18 Zhan wìla pye na leele pe nari kagala lɛgɛrɛ kele yɛgɛ ni ma naa, ma ta na Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari pe kan.

19 Zhan wìla pye na gboforonɛri Erɔdi wi yɛgɛ sɛnrɛ yuun, katugu Erɔdi wìla wi ndɔ jɔ Erodiyadi wi shɔ wi yeri maa tɛgɛ, ma nuru naa ma kapere lɛgɛrɛ ta yɛgɛ pye.

20 A wì si nuru naa ma ka taga wi kapere ti na, ma Zhan wi le kaso.

Zhan wìla Zhezu wi batize (Mati 3.13-17; Maki 1.9-11)

21 Naa leele pe ni fuun pàa kaa batize ma kɔ, a Zhezu fun wì si batize. Naa wila kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga ŋa ni, a naayeri wì si yɛngɛ.

22 A Yinnɛkpoyi lì si tigi wi na wire cɛnlɔmɔ ni paa ketenɛ yɛn. A magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Ma kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»

Zhezu tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda (Mati 1.1-17)

23 Sanga ŋa ni Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ, wìla ta paa yɛlɛ nafa ma yiri kɛ yɛn. Leele pàa pye naa jate paa Zhozɛfu pyɔ yɛn. Zhozɛfu wo to wo lawi ŋa Eli.

24 Eli to wo lawi ŋa Matati. Matati to wo lawi ŋa Levi. Levi to wo lawi ŋa Mɛlishi. Mɛlishi to wo lawi ŋa Zhanayi. Zhanayi to wo lawi ŋa Zhozɛfu.

25 Zhozɛfu to wo lawi ŋa Matatiyasi. Matatiyasi to wo lawi ŋa Amɔsi. Amɔsi to wo lawi ŋa Nahumu. Nahumu to wo lawi ŋa Ɛsili. Ɛsili to wo lawi ŋa Naŋgayi.

26 Naŋgayi to wo lawi ŋa Maati. Maati to wo lawi ŋa Matatiyasi. Matatiyasi to wo lawi ŋa Semeyi. Semeyi to wo lawi ŋa Zhozɛki. Zhozɛki to wo lawi ŋa Zhoda.

27 Zhoda to wo lawi ŋa Zhowana. Zhowana to wo lawi ŋa Ereza. Ereza to wo lawi ŋa Zorobabɛli. Zorobabɛli to wo lawi ŋa Salacɛli. Salacɛli to wo lawi ŋa Neri.

28 Neri to wo lawi ŋa Mɛlishi. Mɛlishi to wo lawi ŋa Adi. Adi to wo lawi ŋa Kosamu. Kosamu to wo lawi ŋa Elimadan. Elimadan to wo lawi ŋa Ɛri.

29 Ɛri to wo lawi ŋa Zhezu. Zhezu to wo lawi ŋa Eliyezɛri. Eliyezɛri to wo lawi ŋa Zhorimu. Zhorimu to wo lawi ŋa Matati. Matati to wo lawi ŋa Levi.

30 Levi to wo lawi ŋa Simeyɔn. Simeyɔn to wo lawi ŋa Zhuda. Zhuda to wo lawi ŋa Zhozɛfu. Zhozɛfu to wo lawi ŋa Zhonamu. Zhonamu to wo lawi ŋa Eliyakimu.

31 Eliyakimu to wo lawi ŋa Meleya. Meleya to wo lawi ŋa Mena. Mena to wo lawi ŋa Matata. Matata to wo lawi ŋa Natan. Natan to wo lawi ŋa Davidi.

32 Davidi to wo lawi ŋa Izayi. Izayi to wo lawi ŋa Zhobɛdi. Zhobɛdi to wo lawi ŋa Bowazi. Bowazi to wo lawi ŋa Salimɔ. Salimɔ to wo lawi ŋa Naasɔ.

33 Naasɔ to wo lawi ŋa Aminadabu. Aminadabu to wo lawi ŋa Adimɛ. Adimɛ to wo lawi ŋa Arini. Arini to wo lawi ŋa Ɛsirɔn. Ɛsirɔn to wo lawi ŋa Farɛsi. Farɛsi to wo lawi ŋa Zhuda.

34 Zhuda to wo lawi ŋa Zhakɔbu. Zhakɔbu to wo lawi ŋa Izaki. Izaki to wo lawi ŋa Abirahamu. Abirahamu to wo lawi ŋa Tara. Tara to wo lawi ŋa Nakɔri.

35 Nakɔri to wo lawi ŋa Seruki. Seruki to wo lawi ŋa Arago. Arago to wo lawi ŋa Falɛki. Falɛki to wo lawi ŋa Hebɛri. Hebɛri to wo lawi ŋa Sala.

36 Sala to wo lawi ŋa Kayinamu. Kayinamu to wo lawi ŋa Arifazadi. Arifazadi to wo lawi ŋa Sɛmu. Sɛmu

to wo lawi ŋa Nowe. Nowe to wo lawi ŋa Lamɛki.
37 Lamɛki to wo lawi ŋa Matusala. Matusala to wo lawi ŋa Ɛnɔki. Enɔki to wo lawi ŋa Zharɛdi. Zharɛdi to wo lawi ŋa Maleleyɛli. Maleleyɛli to wo lawi ŋa Kayina.
38 Kayina to wo lawi ŋa Enɔsi. Enɔsi to wo lawi ŋa Sɛti. Sɛti to wo lawi ŋa Adama. Adama to wo lawi ŋa Yɛnŋɛlɛ le.

4

Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele mboo le kapege
(Mati 4.1-11; Maki 1.12-13)

1 Naa Yinnɛkpoyi làa kaa Zhezu wi yin, a wì si yiri wa Zhuridɛn gbaan wi tanla ma sɔngɔrɔ. A Yinnɛkpoyi lì suu yɛgɛ sin ma kari wi ni wa gbinri wi ni.
2 A Sɔtanla wì si saa naa wa ma wele mboo le kapege, ma saa ta fɔ piliye nafa shyɛn. Ki piliye yi ni, Zhezu wi sila yaraga ka ka. Naa ko piliye yo la kaa toro, a fuŋgo suu yigi.
3 Kona, a Sɔtanla wì suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ki yo ki sinndɛlɛgɛ ŋga ki kan ki kanŋga buru».
4 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹Yaakara to cɛ se ya mbe sɛnwee wi baro.› »
5 Kona, a Sɔtanla wì suu lɛ ma kari wa naayeri, mɛɛ dunruya wunluwɔ pi ni fuun pi naga wi na le ki yɔnlɔ nuŋgba li ni,
6 mɛɛ wi pye fɔ: «Mi yaa ki fanŋga ŋga konaa ki wunluwɔ mba pi gbɔgɔwɔ pi ni fuun pi kan† ma yeri, ti pye ma woro; katugu to ti ni fuun nda to kan mi yeri. Mi kaa jaa mberi kan lere ŋa fuun yeri, mbe ya mberi kan wi yeri.
7 Na maga kanŋguuro kan na jegele mbanla gbɔgɔ, ti ni fuun ti yaa pye ma woro.»
8 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹*Ta ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, maa tunŋgo piin lo nuŋgba kan.*› »†
9 A Sɔtanla wì si kari wi ni naa wa Zheruzalɛmu, ma saa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki namunjɔ wi na, ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, yew ma kan wa tara;
10 katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ kan li mɛrɛgɛye pe yeri pɔɔn tɔgɔ.*›
11 Ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ naa fɔ: ‹*Pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni, jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo sinndɛlɛgɛ ka na.*› »†
12 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo: ‹*Maga ka ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele.*› »†
13 Naa Sɔtanla wìla kaa Zhezu wi wa ma wele wamawelewe pi cɛnlɛ pyew pi na ma saa kɔ, a wì suu yaga le mɛɛ kari, nɛɛ wi singi pilifɔnŋgɔ na.

ZHEZU WI TUNŊGO WA GALILE TARA

4.14–9.50

Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ wa Galile tara
(Mati 4.12-17; Maki 1.14-15)

14 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ wa Galile tara, Yinnɛkpoyi li yawa pìla pye wi ni. A wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti lagapyew ki ni.
15 Wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛriyinrɛ ti ni, a leele pe ni fuun paa wi sɔnni.

Nazarɛti ca fɛnnɛ pàa je Zhezu wi na
(Mati 13.53-58; Maki 6.1-6)

16 A Zhezu wì si kari wa Nazarɛti, pa pàa wi koro wa, a wì saa gbɔn lere. Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a wì si saa ye wa shɛrigo ki ni paa yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we. A wì si yiri ma yere mbe Yɛnŋɛlɛ

† **4:6 4.6:** Zhan 12.31; 14.30; 1 Zhan 5.19 † **4:8 4.8:** Dete 6.13 † **4:11 4.10-11:** Yuuro 91.11-12
† **4:12 4.12:** Dete 6.16

sɛnrɛ ti kara leele pe kan. 17 A pè si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wi sɛwɛ wi lɛ maa le wi kɛɛ. A wì suu yɛngɛ mɛɛ laga ka yan, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ:

18 *We Fɔ wi Yinnɛ li yɛn na ni.*
Wìlan wɔ mbaa Sɛntanra ti yuun
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan.
Wìlan tun ma yo mbaa ki yari kasopi-
ile pe kan fɔ pe yaa ka pe wa,
mbaa ki yari fyɔɔnlɔ pe kan fɔ pe yaa
kaa yaan,
mbe mbele leele pe yɛn na jɔlɔ pe shɔ
mbe pe wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni,
19 *mbaa we Fɔ wi kajɛŋgɛ pyeyɛlɛ li*
wogo ki yari.†

20 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɛwɛ wi tɔn maa kan shɛrigo tunmbyee wi yeri mɛɛ cɛn. Mbele fuun pàa pye wa shɛrigo ki ni, a pè si pe yɛngɛlɛ ke kan wi na naa wele.

21 A wi nɛɛ pe piin fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ nda mì kara yè logo, tìri yɛɛ yɔn fili nala.»

22 Pe ni fuun pàa pye naa mɛtanga yinri, sɛnjɛndɛ nda tìla yiri wa wi yɔn tìla pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhozɛfu† pinambyɔ wo ma ŋa yɛɛn?»

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ ye yaa kaga yomiyɛlɛ na li wa na kala na, mbe yo fɔ: ‹Mboro ŋa wɛrɛ pyefɔ, ma yɛɛ sagala ye!› Ye yaa si kaga yo naa mbe yo fɔ: ‹Kagala ŋgele mà pye wa Kapɛrinawu† wè logo, ke yɔngɔ pye fun laga ma ca ki ni!› »

24 A wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ko Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ woro wa, ŋa wi ca† woolo pe maa yigi jɛŋgɛ.

25 Mi nɛɛ ki yuun naga finligi ye kan, ki yɛn kaselege fɔ Eli sanga wi na, naŋgunjaala pàa pye ma lɛgɛ laga Izirayɛli tara, sanga ŋa ni tisaga kìla yere yɛlɛ taanri naa yeŋge kɔgɔlɔni. A fuŋgo gbɔgɔ kì to laga tara ti ni.

26 Ma si yala, *Yɛnŋɛlɛ li sila Eli wi tun poro wa kpɛ yeri wi sa pe saga; ɛɛn fɔ, làa wi tun naŋgunjɔ nuŋgba yeri cɛ, wa Sarɛpita ca, wa Sidɔn tara, ma yo wi saa saga.*†

27 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize sanga wi na fun, yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa lɛgɛ laga Izirayɛli tara. Ma si yala, poro wa kpɛ sila sagala. Ɛɛn fɔ, ndɛɛ Siri tara fɛnnɛ naŋa ŋa pàa pye na yinri Naama† wo nuŋgba wìla sagala.»

28 Mbele fuun pàa pye wa shɛrigo ki ni, naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Zhezu wi yeri, a pè si nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ.

29 A pè si yiri, mɛɛ wi tilele ma yiri wi ni wa ca nawa. Pe ca kìla pye ma kan yanwiga ŋga na, a pè si kari wi ni wa ki go na, jaŋgo mboo wɔnrɔgɔ mboo wa wa yanwiga titɛgɛ ki ni.

30 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si toro wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ kari†.

Zhezu wìla yinnɛ tipele fɔ wa sagala (Maki 1.21-28)

31 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari wa Galile tara, wa Kapɛrinawu ca, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo ki ni cɛnpiliye yi ni.

32 Wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla pe pari, katugu wìla pye na para fanŋga ni.

33 Ki cɛnpilige ka ni, naŋa wà la pye wa shɛrigo ki ni, yinnɛ tipele la pye wi ni. A wo si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:

34 «Iye! Yiŋgi ki yɛn woro naa mboro sɔgɔwɔ Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu! Ma pan mbe we tɔngɔ wi le? Lere ŋa wi mboro, mɔ̀ɔ jɛn. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Lere kpoyi!»

35 A Zhezu wì si gbanla ki yinnɛ tipele li na, ma li pye fɔ: «Pyeri wa, ma wɔ ki naŋa ŋa wi ni!»

---

† **4:19 4.19:** Eza 61.1-2 † **4:22 4.22:** Mati 13.55; Maki 6.3; Zhan 6.42 † **4:23 4.23:** Mati 11.23 † **4:24 4.24:** Mati 13.57; Zhan 4.44 † **4:26 4.26:** 1 Wunlu 17.9 † **4:27 4.27:** Naama wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, ko kì ti wìla sagala; 2 Wunlu 5.14. † **4:30 4.30:** Zhan 7.30; 8.59; 10.39

A yinnɛ tipele lì si naŋa wi jan le tara leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, mɛɛ wɔ wi ni. Ɛɛn fɔ, li sila kapege pye wi na.
36 A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa, nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Iye, yiŋgi sɛnrɛ ri nda to yɛɛn? Ki naŋa ŋa wila para fanŋga naa yawa ni yinnɛ tipegele ke ni, a kaa woo leele pe ni.»
37 A Zhezu wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti ni fuun ti ni.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala (Mati 8.14-17; Maki 1.29-34,35-39)

38 Naa pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a Zhezu wì si kari wa Simɔ wi go. Ki sanga wi ni, Simɔ wi jɔ nɔ wo wìla pye na jɔlɔ witiwɛrɛwɛ ni. A pè suu yɛnri ma yo wuu sagala.
39 A Zhezu wì si fɔli wa jɛlɛ wi go kɛɛ ki yeri, mɛɛ para ŋgbanga witiwɛrɛwɛ pi na. A witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A jɛlɛ wì si yiri le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, nɛɛ pe kala yɔngɔ.
40 Naa yɔnlɔ kìla kaa to, mbele fuun yambala la pye pe yeri na jɔlɔ yama cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, a pè pe lɛ ma pan pe ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì si kɛɛ taga pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na ma pe sagala.
41 Yinnɛ tipegele la wɔ lelɛgɛrɛ ni na gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ!» A Zhezu wì si para ke na ŋgbanga, wi sila yɛnlɛ kaa para, katugu kàa ki jɛn ma yo wo wi yɛn Kirisi we.
42 Naa laga kìla kaa laga, a Zhezu wì si yiri wa ca mɛɛ kari wa yan, wa laga ŋga lere sila pye we. A janwa wì si yiri naa lagajaa. Naa pàa ka saa gbɔn wa wi na, a pe nɛɛ jaa wi koro wa pe ni, jaŋgo wiga ka kari mbe pe yaga.
43 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sho fɔ: «Mi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari wa cara sannda ti ni fun; katugu ko kala li Yɛnŋɛlɛ lìlan tun.»
44 A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa Zhude tara shɛriyinrɛ ti ni.

5

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala pe yeri (Mati 4.18-22; Maki 1.16-20)

1 Pilige ka, Zhezu wìla pye wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ† yɔn ki na, a janwa gbɔlɔ là si saa gbogolo maa maga, naa jiire lagapyew mbe ta mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo wi yeri.
2 A wì si tɔnmɔkɔɔrɔ shyɛn yan wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na. Ŋgbanra wɔfɛnnɛ pàa tigi ma yiri wa ti ni, na pe mɛrɛ ti jogo.
3 A Zhezu wì si ye wa ki tɔnmɔkɔɔrɔ nuŋgba ni, Simɔ wogo layi. A wì si Simɔ wi yɛnri ma yo wi kɔrɔ ki piri wi ni wigi lali jɛnri lɔgɔ koŋgo ki ni. A Zhezu wì si cɛn wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni nɛɛ leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
4 Naa wìla kaa para ma saa kɔ, a wì si Simɔ wi pye fɔ: «Simɔ, tɔnmɔkɔrɔ ki piri ma kari ki ni tɔnmɔ pi latijugo ka ni. Mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ye ye mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔ ye ŋgbanra ta wɔ!»
5 A Simɔ wì suu pye fɔ: «Na To, wè tunŋgo pye ma saa laga ki laga, wee yaraga yigi. Ɛɛn fɔ, ma sɛnrɛ to kala na, mi yaa mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔ.»
6 Naa pàa kaa ko pye ma, a pè si ŋgbanra lɛgɛrɛ ta yigi, fɔ a pe mɛrɛ tila kɔɔnlɔ.
7 A pè si kɛɛ wa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ pele yeri, poro la pye tɔnmɔkɔrɔ ka ni fun, ma yo pe pan pe saga pe na. A poro si pan. A pè si tɔnmɔkɔɔrɔ ti shyɛn ti yinyin ŋgbanra ti ni, fɔ a tila jaa mbe liwi wa tɔnmɔ.
8 Naa Simɔ Pyɛri, wìla kaa ki yan ma, a wì si kanŋguuro kan Zhezu wi jegele ma sho fɔ: «We Fɔ, mii daga ma yere na tanla, katugu mi yɛn kapege pyefɔ!»
9 Simɔ wo naa mbele pàa pye wi ni, pàa pye na kawa ŋgbanra lɛgɛrɛ nda pàa yigi ti kala na,
10 konaa Zebede wi pinambiile Zhaki naa Zhan pe ni. Poro mbele

† **5:1 5.1:** Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ko nuŋgba ko pe maa yinri Galile lɔgbɔgɔ; Maki 6.53.

pàa pye Simɔ wi pinlɛyɛɛnlɛ wele. A Zhezu wì si Simɔ wi pye fɔ: «Ma kaa fyɛ! Mbege lɛ nala wo na, ma yaa pye leele lagajafɔ.»

11 Kona, a pè si pan pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni le lɔgbɔgɔ ki koŋgo na, mɛɛ pe yaara ti ni fuun ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala (Mati 8.1-4; Maki 1.40-45)

12 Pilige ka, ma Zhezu wi ta ca ka ni, naŋa wà si kɔn ma yiri wi na, yayɛnwɛ la pye wi wire ti lagapyew ki na. Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile le tara, mɛɛ Zhezu wi yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala kpoyi!»

13 A Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga ma jiri wi na, ma suu pye fɔ: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!» Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yayɛnwɛ pì si kɔ.

14 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban wi ni, ma yo fɔ: «Maga kaga yo mbe lere kan dɛ. Ɛɛn fɔ, kari ma sɔɔn yɛɛ naga saraga wɔfɔ wi na, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn we. Saraga ŋga sɛnrɛ Moyisi wìla yo†, maga wɔ, maga naga leele pe ni fuun pe na fɔ mà sagala kpoyi!»

15 A Zhezu wi mɛgɛ ki nɛɛ yinrigi naa na seregi. A lelɛgɛrɛ nɛɛ paan wi kɔrɔgɔ na gbogolo wi tanla mbaa nuru wi yeri, wi ta wila pe yama pi koo.

16 Ɛɛn fɔ, wagati lɛgɛrɛ na, wi ma yiri le pe tanla ma kari wi yɛ wa laga ŋga lere na pye we, mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.

Zhezu wìla murugu wa sagala (Mati 9.1-8; Maki 2.1-12)

17 Pilige ka, Zhezu wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye ma cɛn wa wi tanla. Pa pàa yiri wa Galile tara cara to naa Zhude tara cara naa Zheruzalɛmu ca ki ni ma pan. We Fɔ wi yawa pìla pye Zhezu wi ni, a wila yambala pe sagala.

18 Ye wele, a leele pèle si pan murugu wa ni, wìla pye ma sinlɛ sinlɛyaraga na. A pe nɛɛ ki jaa mboo leŋge wa go, mbe ta mboo tɛgɛ le Zhezu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.

19 Ɛɛn fɔ, janwa wi kala na, pe sila pyelɔmɔ ta mboo leŋge wa go. Kì kaa pye ma, a pè si lugu wi ni wa go ki naayeri, ma laga ka yɛngɛ, mɛɛ wi tirige wa ki fogo ki ni wa go nawa, wi sinlɛyaraga ki na le Zhezu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa janwa wi nandogomɔ.

20 Naa Zhezu wìla kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na wɔnlɔ, mila ki yuun ma kan, ma kapere ti kala yaga ma na!»

21 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe ni, pe nɛɛ ki jate wa pe nawa nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wila wi yɛɛ jate ambɔ ma, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo yɛɛn? Na Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba ma, ambɔ wi mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi na?»

22 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na ye nɛɛ ki jatere cɛnlɛ ŋa wi piin wa ye nawa?

23 Ki sɛnrɛ shyɛn nda ti ni, titiin yowo pi yɛn ma tanla ma wɛ? Mbe yo fɔ: ‹Ma kapere ti kala yaga ma na›, nakoma: ‹Yiri maa tanri we†.›

24 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ Lere wi Pinambyɔ yawa yɛn wi ni laga tara ti na mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»

Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan, yiri naayeri, mɔɔ sinlɛyaraga ki lɛ maa kee ma go!»

25 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a murugu wì si yiri ma yere le leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma wi yarisinlɛgɛ ki lɛ, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, mɛɛ kari wi go.

† **5:14 5.14:** Levi 14.2-32 † **5:23 5.23:** Zhezu wìla pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri.

26 A kì si pe ni fuun pe pari. A pe
nɛɛ fyɛ jɛŋgɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo
na yuun fɔ: «Wè kafɔnŋgɔlɔ yan
nala.»

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ (Mati 9.9-13; Maki 2.13-17)

27 Ko kagala koro puŋgo na, a
Zhezu wì si yiri wa, mɛɛ saa nizara
shɔfɔ wa yan, pàa pye naa yinri
Levi. Wìla pye ma cɛn wa wi tunŋgo
pyesaga. A Zhezu wì suu pye ma yo
fɔ: «Levi, yiri ma taga na na, ma pye
na fɔrɔgɔfɔ!»
28 A Levi wì si yiri maa yaara ti ni
fuun ti yaga le, mɛɛ taga wi na.
29 A Levi wì si saa sɔgɔlɔ gbɔlɔ
sɔgɔ wa wi go Zhezu wi mɛgɛ na.
Nizara shɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pinlɛ na
nii pe ni ja, konaa leele pele ni.
30 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni pe nɛɛ kɔngɔri nɛɛ
Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe piin fɔ:
«Yiŋgi na, a yè si pinlɛ na nii na woo
ja nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere
pyefɛnnɛ pe ni?»
31 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si pe pye fɔ: «Leele mbele
pe yɛn ŋgbaanla poro na la wɛrɛ
pyefɔ jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe
maa wɛrɛ pyefɔ jaa.
32 Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ
jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere
pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri, pe
ta pe pe kapere ti jɛn peri yaga.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ (Mati 9.14-17; Maki 2.18-22)

33 A leele pèle si Zhezu wi pye fɔ:
«Wagati lɛgɛrɛ na Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ
poro naa Fariziye woolo pe ni, pe
maa yeŋge nii na Yɛnŋɛlɛ yɛnri, ma
si yala mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro maa
nii na woo win?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye
nawa po ni, jayire nɔgɔ ye mbe ya
mbe japɔlɔ wi wɛnnɛ pe pye pe
yeŋge le, mbe poro naa japɔlɔ wi ni
pe ta laga nuŋgba le? Ayoo dɛ.
35 Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan,
pe yaa ka japɔlɔ wi wɔ wa pe
sɔgɔwɔ. Kona, pa pe yaa la yeŋge
nii. (Ko ki yɛn paa mi naa na
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)»
36 A Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li
wa naa fun ma pe kan, ma yo fɔ:
«Lere na parisanga wali mbege wɔ
parifɔnŋgɔ, mbege taga parilɛgɛ na
mbege yɔli. Na ma kaga pye ma, ma
ma parifɔnŋgɔ ki wali maga jɔgɔ.
Parisanfɔnŋgɔ fun ko naa parilɛgɛ
ki ni tila yala ti yɛɛ ni.
37 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ
kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma,
sinmɛ tipiriwe pi ma kaa kashara ti
walagi. Sinmɛ pi ma wo, kashara ti
ma jɔgɔ.
38 Ɛɛn fɔ, ma ma sinmɛ tipiriwe pi
le sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ.
39 Sinmɛ mba pì lɛ lere naa wɔ
mbaa sinmɛ tipiriwe jaa naa, katugu
ki fɔ wi ma yo mba pì lɛ po pi
tanla†.»

6

Zhezu wi yɛn cɛnpilige ki fɔ (Mati 12.1-8; Maki 2.23-28)

1 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pàa pye na
toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa. A
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ
sheshegele kele kɔɔn na ke tunrugu
kɛɛ ni na ke pyɔ wi kaa.
2 A Fariziye pèle si pe pye fɔ:
«Kala na wee daga mbaa piin
cɛnpilige ki ni† yiŋgi na, a yoro nɛɛ
lo piin?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga
Davidi wìla pye cɛnpilige ka ni wo
naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ma yala
fuŋgo la pe yigi, ye sila ki kara
mbege yan wi le†?
4 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni,
buru ŋa pàa wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li
yeri, wo ŋa wi sila daga lere mbe
wa ka ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ poro

† **5:39 5.36-39:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ. † **6:2 6.2:** Dete 23.26 † **6:3 6.3:** 1 Sami 21.1-6 † **6:4 6.4:** 1 Sami 21.6naa Levi 24.5-9wi wele.

nuŋgba, a wì wa ka, ma wa kan wi
pinlɛyɛɛnlɛ pe yeri†.»
5 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ:
«Lere wi Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige
ki fɔ.»

Zhezu wìla naŋa wa sagala,
ŋa wi kɛɛ kìla shɔ wi na
(Mati 12.9-14; Maki 3.1-6)

6 Cɛnpilige ka ni naa, a Zhezu wì si
kari shɛrigo ka ni, mɛɛ saa na leele
pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Naŋa wà
la pye wa, wi kalige kɛɛ kìla shɔ wi
na.
7 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa
Fariziye pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi
kɔrɔsi na wele, na kaa pye wi mbe
lere wa sagala cɛnpilige ki ni, jaŋgo
pe kala la ta pe baga wi na pe yo wi
kapege pye.
8 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa
jatere wi jɛn. A wì si naŋa ŋa wi
kalige kɛɛ kìla shɔ wi na wi pye fɔ:
«Yiri ma yere wa leele pe sɔgɔwɔ!»
A naŋa wì si yiri ma yere.
9 Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma
yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔn ma kajɛŋgɛ
pye cɛnpilige ki ni lee, nakoma
ma kapege pye? Ma lere shɔ lee,
nakoma ma lere gbo?»
10 A wì si pe ni fuun nuŋgba
nuŋgba pe wele ma saa fili, mɛɛ
naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!»
Naa naŋa wìla kaa wi kɛɛ ki sanga,
a kì si sagala.
11 Ɛɛn fɔ, a sanmbala pe nawa pì si
ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun
pe yɛɛ ni ŋga pe mbaa pye Zhezu wi
na ki sɛnrɛ na.

Zhezu wìla pitunmbolo
kɛ ma yiri shyɛn wɔ
(Mati 10.1-4; Maki 3.13-19)

12 Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si
lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnŋɛlɛ
yɛnri. Wìla koro yɛnŋɛ na Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri fɔ ma saa gbɔn lalaaga ki na.
13 Naa laga kìla kaa laga, a wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ lere kɛ ma
yiri shyɛn wɔ pe ni, na poro yinri wi
pitunmbolo.
14 Mbele wìla wɔ pe mɛrɛ ti nda:
Simɔ, a Zhezu wùu mɛgɛ taga naa
yinri Pyɛri, naa Simɔ wi nɔsepyɔ
Andire wi ni, naa Zhaki, naa Zhan,
naa Filipu, naa Baritelemi,
15 naa Matiye, naa Toma, naa Alife
pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ
Zelɔti,
16 naa Zhaki pinambyɔ Zhuda wi
ni, konaa Zhudasi Izikariyɔti, wo
wìla kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ
pe kɛɛ.

Zhezu wìla janwa wi naga
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni,
ma yambala pe sagala
(Mati 4.23-25)

17 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri
wa yanwiga ki go na ma tigi wo naa
wi pitunmbolo pe ni, mɛɛ yere laga
falafala ka na. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ la pye le konaa janwa gbɔlɔ
la ni. Pa ki leele pàa yiri wa Zhude
tara, naa wa Zheruzalɛmu konaa wa
kɔgɔje yɔn cara Tiri naa Sidɔn ti ni.
18 Pàa pan mbe logo Zhezu wi yeri,
konaa wi ta wi pe sagala pe yama pi
ni. Mbele pe yɛgɛ la pye ma wɛri
yinnɛ tipegele ni, pàa sagala fun.
19 Pe ni fuun pàa pye na Zhezu
wi lagajaa mbe jiri wi na, katugu
fanŋga kà la pye na woo wi ni nɛɛ
pe ni fuun pe sagala.

Zhezu wìla fɛrɛwɛ
naa jɔlɔgɔ sɛnrɛ yo
(Mati 5.1-12)

20 Kona, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe welewele, mɛɛ pe
pye fɔ:
«Yoro mbele ye yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ,
fɛrɛwɛ yɛn ye woo, katugu
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn ye
woo!
21 Yoro mbele fuŋgo yɛn ye na nala,
fɛrɛwɛ yɛn ye woo,
katugu ye yaa ka tin!
Yoro mbele yaa gbele nala, fɛrɛwɛ
yɛn ye woo,
katugu ye yaa kaa tɛgɛ!
22 «Na leele paga ye panra, mbe
je ye na, mbaa ye tegele, mbaa ye
mɛpege yinri wagati ŋa ni, katugu
yè taga Lere wi Pinambyɔ wi na,
fɛrɛwɛ yɛn ye woo!

23 Na ko ka kaa piin ye na sanga
ŋa ni, yaa yɔgɔri, yaa yeni yaa kanni
nayinmɛ pi kala na, katugu tɔnli
gbɔɔ yɛn ye yeri wa yɛnŋɛlɛ na.
Pa pe tɛlɛye pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe jɔlɔ ma fun†.
24 Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro
penjagbɔrɔ fɛnnɛ wele,
katugu yè ye fɛrɛwɛ pi ta makɔ!
25 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele
yaa kaa na tinni nala,
katugu fuŋgo yaa ka ye ta!
Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa
tɛgɛ nala,
katugu ye nawa pi yaa ka wɔ ye na.
Ye yaa kaa gbele!
26 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, na leele
pe ni fuun pe kaa ye mɛtanga yinri
wagati ŋa ni we; katugu pe tɛlɛye
pa pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ yagboyoolo† pe piin ma
fun.»

Zhezu wì yo we mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe we ndanla (Mati 5.38-48; 7.12a)

27 «Ɛɛn fɔ, yoro mbele yaa nuru
na yeri, mila ki yuun ye kan fɔ: Ye
mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye ndanla,
yaa kajɛŋgɛ piin ye panrafɛnnɛ pe
kan!
28 Leele mbele paa ye daŋgi, yaa
duwaw piin pe kan, mbele paa ye
jɔlɔ, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pe kan.
29 Na lere wa kɔɔn fele ma mbat-
elege nuŋgba na, sanŋga ki jan wi
kan wigi fele. Na lere wa kɔɔn
derigbɔgɔ ki shɔ ma yeri fanŋga na,
maa yaga wɔɔn deripile li shɔ fun.
30 Lere ŋa fuun kɔɔn yɛnri yaraga
ni, maga kan wi yeri. Lere ŋa fuun
kɔɔn kɛɛ yaraga shɔ, maga ka saa wi
yewe mbe yo wigi sɔngɔrɔ ma na.
31 Kala na yaa jaa leele paa piin ye
kan, yaa lo yɔngɔ piin pe kan fun.
32 «Ye yɛn ma mbele ndanla, na
poro cɛ ka ye ndanla, yiŋgi sɔnmɔ
ye yaa ta? Ali kapere pyefɛnnɛ ko
poro fun pe maa piin. Pe yɛn ma
mbele ndanla poro cɛ pe yɛn ma pe
ndanla.
33 Na ye ka sila ye kajɛŋgɛ ki piin
mbaa ye kajɛŋgɛ pyeyɛɛnlɛ poro cɛ
kaan, yiŋgi sɔnmɔ ye yaa ta wa? Ali
kapere pyefɛnnɛ ko poro fun pe maa
piin.
34 Ye jigi wi yɛn leele mbele na
mbaa yaara taa pe yeri, na ye kaa ye
fɔrɔ ti tari poro cɛ na, yiŋgi sɔnmɔ
ye yaa ta wa? Ali kapere pyefɛnnɛ
ko poro fun pe maa piin. Pe maa pe
fɔrɔ ti tari pe yɛɛ na, nari yɔngɔ jaa
pe yɛɛ yeri.
35 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye
mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye ndanla.
Yaa kajɛŋgɛ piin yaa pe kaan. Yaa
fɔrɔ tari pe na. Ɛɛn fɔ, yaga kaa ki
jate paa ti yɔngɔ kaan ye yeri. Kona,
ye yaa ka tɔnli gbɔɔ ta. Ye yaa pye
Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li
piile, katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn
ma kagbariteele poro naa lepeele pe
kan.
36 Ye pye leele yinriwɛ tafɛnnɛ
paa yɛgɛ ŋga na ye To wi yɛn leele
yinriwɛ tafɔ we.»

Maga ka kiti kɔn lere na (Mati 7.1-5)

37 «Yaga ka kiti kɔn lere na, pa
Yɛnŋɛlɛ li se ka kiti kɔn ye na. Yaga
ka lere wa jɛrɛgi. Pa kona Yɛnŋɛlɛ li
se ka ye jɛrɛgi. Yaa leele pe kapere ti
kala yari pe na, pa yoro fun Yɛnŋɛlɛ
li yaa ye woro ti kala yaga ye na.
38 Yaa leele pe kaan, pa Yɛnŋɛlɛ
li yaa ye kan. Li yaa ka leyaraga
ki yin yaara ti ni, mberi seere,
mberi yɛgɛyɛgɛ, mberi le tila wuun,
mbe siri kanŋga wa ye derigbɔgɔ
jufagbɔgɔ ki ni. Jɛnɛ na ye ma
tɛgɛ na tinwi sanmbala pe kan, lo
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe ye woro
ti tiwi ye kan.»
39 A Zhezu wì si yomiyɛlɛ la wa pe
kan naa ma yo fɔ: «Fyɔɔn se ya mbe
fyɔɔn kanŋgala yigi†. Na ko ka pye
ma, pa pe ni fuun shyɛn pe yaa pinlɛ
mbe to wege.
40 Lekɔlipyɔ wi mɛgɛ kila gbɔgɔ
mbe wɛ wi nagafɔ wi na. Ɛɛn fɔ,
lekɔlipyɔ ŋa ka si kara wi pye mboo

† **6:23 6.23:** Mati 21.35; Kapye 7.52 † **6:26 6.26:** Zhere 5.31 † **6:39 6.39:** Mati 15.14

kɔ,† wi ma kaa pye paa wi nagafɔ wi yɛn.

41 «Yiŋgi na, a ma nɛɛ kayanna na
li wa ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni li wele,
ma si yala, kanŋgaga wa mboro jate
ma wolo li ni ma si woro na ko yaan?
42 Mɛlɛ mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo
fɔ: Sefɔ, ki yaga mbe kayanna na
li wa ma yɛnlɛ li ni li wɔ, mboro
jate ma si woro na kanŋgaga ŋga ki
wa ma wolo li ni ko yaan? Kopiire
fɔ wele dɛ, kanŋgaga ki wɔ wa ma
yɛnlɛ li ni gbɛn, kona, pa ma yaa la
yaan jɛŋgɛ si kayanna li wɔ wa ma
sefɔ wi wolo li ni.

Pe ma tige ki jɛn ki pyɔ wo na (Mati 7.16-20; 12.33-35)

43 «Tige jɛŋgɛ kila pire tijangara
sɛ. Tige tijaanga fun kila pire jɛndɛ
sɛ.
44 Leele pe ma tige ki jɛn ki pyɔ
wo na, katugu lere na figiye tige pire
cɔ wuuro tige na. Lere nɛɛ ɛrɛzɛn
tirige pire cɔ vige tige na.
45 Lere jɛnŋɛ we, wi maa yarijɛndɛ
woo na yinrigi wa wi yarijɛndɛ
tɛgɛsaga ki ni, ko ki yɛn wi nawa we.
Lepee we, wi maa yaripere woo na
yinrigi wa wi yaripere tɛgɛsaga ki
ni; katugu lere wi nawa pi yɛn ma
yin yaraga ŋga ni, ko wi yɔn ki maa
yuun.

Yinrɛ shyɛn kansɛnrɛ (Mati 7.24-27)

46 «Yiŋgi na pilige pyew, ye mɛɛ
lanla yinri we Fɔ, we Fɔ, ma si yala
yaa sila tanri sɛnrɛ nda mila yuun ti
na?
47 Lere ŋa fuun wi ma pan na
kɔrɔgɔ, nala sɛnrɛ ti nuru, na tanri
ti na, wo naa lere ŋa pe yala mi yaa
wi naga ye na.
48 Ki fɔ wi yɛn paa go kanfɔ wa
yɛn. Wila jaa mboo go ki kan, mɛɛ ki
wege ki wɔ, a kì jugo jɛŋgɛ, mɛɛ go
nɔgɔ ki le walaga ki na. Naa tɔnmɔ
pìla kaa lɛgɛ sanga ŋa ni, a lafogo
kì si fo ma saa go ki gbɔn ŋgbanga.
Ɛɛn fɔ, kii ya mbege jaanri, katugu
wìla ki gbegele maga kan jɛŋgɛ.
49 Na lere ŋa ka silan sɛnrɛ ti logo,
na wii tanga ti na, ko fɔ wo yɛn paa
naŋa wa yɛn, ŋa wùu go ki kan teere
le tara ti na, wii go nɔgɔ le ki na. Naa
lafogo kìla kaa fo ma saa go ki gbɔn
ŋgbanga, a kì si to le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni. Ki towo pìla tijanga
fɔ jɛŋgɛ.»

7

Zhezu wìla Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wa kulonaŋa sagala (Mati 8.5-13)

1 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti ni
fuun ti yo janwa wi kan ma saa ti kɔ,
a wì si sɔngɔrɔ wa Kapɛrinawu.
2 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ
wa tunmbyee la pye wa, wi kala làa
gbɔgɔ wi yeri fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na
yaa na jaa mbe ku.
3 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa
Zhezu wi sɛnrɛ logo, a wì si Zhu-
fuyelelɛɛlɛ pele tun wa wi yeri, ma
yo pe saa yɛnri wi pan wuu tunm-
byee wi sagala.
4 A pè si kari ma saa gbɔn wa
Zhezu wi na, mɛɛ wi yɛnri jɛŋgɛ
maa pye fɔ: «Ki naŋa ŋa ki daga wi
ni maa saga.
5 We cɛnlɛ woolo pe yɛn maa
ndanla. Wo wì we shɛrigo ki kan.»
6 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si
pinlɛ pe ni ma kari. Naa paa ka
saa na yɔngɔ sorodasheele tojɛɛ wi
laga ki ni, a wì suu wɛnnɛ pele tun
wa Zhezu wi yeri, ma yo pe saa pye
fɔ: «We Fɔ, maga kaa ma yɛɛ tege,
katugu mii daga ma ye laga na go.
7 Ko kì ti mìlan yɛɛ yan mì kologo,
mi jate si kari wa ma yeri. Ki kala
na, sɛnpyɔ nuŋgba yo pe, pa na
tunmbyee wi yaa sagala.
8 Mì ko yo ma, katugu mi jate pele
yɛn na go na. Mi fun sorodasheele
yɛn na yeri. Mi ma wa pye: ‹Kari
wamɛ!›, wi ma kari, ma wa pye:

† **6:40 6.40:** Mati 10.24-25; Zhan 13.16 † **7:8 7.7-8:** Ko ki naga ma yo sorodasheele tojɛɛ wìla ki jɛn ma yo Zhezu wi yɛn lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

‹Pan laga!›, wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ŋga ki pye!› Wi maga pye†.»

9 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a sorodasheele tojɛɛ wi kala lì suu pari. A wì si kanŋga ma janwa ŋa wìla pye wi puŋgo na wi pye fɔ: «Mila ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga Izirayɛli tara.»

10 A pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ wa sorodasheele tojɛɛ wi go, mɛɛ saa wi tunmbyee wi ta wì sagala.

Zhezu wìla naŋgunjɔ wa pyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

11 Ki goto, a Zhezu wì si kari ca ka ni pege yinri Nayi. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa janwa gbɔlɔ là la pinlɛ wi ni na kee.

12 Naa pàa ka saa yɔngɔ ca ki yesaga ki ni, a pè si fili leele pele ni gboo ni paa kee wi ni wa gboolo lesaga. Ki gboo we, pinambyɔ wa lawi. Wìla pye wi nɔ wi yeri wi nuŋgba pe. Nɔfɔ wìla pye naŋgunjɔ. Ca woolo pe lɛgɛrɛ la pinlɛ wi ni.

13 Naa we Fɔ wìla kaa jɛlɛ wi yan, a wi yinriwɛ suu ta. A wì suu pye fɔ: «Maga kaa gbele!»

14 A wì si fulo wa pe tanla, mɛɛ jiri gboolo lɛyaraga ki na. A gboo lɛfɛnnɛ pè si yere. A Zhezu wì sho fɔ: «Lefɔnŋɔ, mila ki yuun ma kan, yiri!»

15 A gboo wì si yɛn ma yiri, mɛɛ cɛn nɛɛ para. A Zhezu wì suu kan wi nɔ wi yeri.

16 A pe ni fuun pe nɛɛ fyɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ gbɔɔ wà yiri laga we sɔgɔwɔ!» ma yo naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì pan mbeli woolo pe saga!»

17 Ŋga Zhezu wìla pye, a ki tinmɛ pì si gbɔn wa Zhude tara ti la-gapyew, konaa ti kanŋgara na cara ti ni.

Zhan Batisi wìla pitunmbolo tun Zhezu wi yeri (Mati 11.2-19)

18 Kona, a Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa ki kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo maa kaan. A Zhan wì si shyɛn yeri pe ni,

19 mɛɛ pe tun wa Zhezu wi yeri, ma yo pe saa yewe pe yo fɔ: «Shɔfɔ ŋa wège jɛn ma yo wi yaa pan, wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?»

20 Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhezu wi na, a pè suu pye fɔ: «Zhan Batisi wì we tun ma yo we pan wɔɔn yewe fɔ: ‹Shɔfɔ† ŋa wège jɛn ma yo wi yaa pan, wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?› »

21 Ma si yala, ki sanga nuŋgba wi ni, Zhezu wìla lelɛgɛrɛ sagala pe yama naa jɔlɔgɔ kagala ni, ma yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ leele ni, ma fyɔɔnlɔ lɛgɛrɛ yɛngɛlɛ yɛngɛ.

22 A Zhezu wì si Zhan pitunmbolo pe pye fɔ: «Ŋga yaa yaan konaa ŋga yaa nuru, ye saga yɛgɛ yo ye Zhan wi kan. Yoo pye fɔ: ‹Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ. A Yayɛnwɛ fɛnnɛ pè sagala. A nuŋgbojiile paa nuru. *A gboolo paa yɛnni na yinrigi wa kunwɔ pi ni. Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yɛn na yari fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan!*›†

23 Lere ŋa suu tagawa pi je mbe laga na na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!»

24 Naa Zhan wi pitunmbolo pàa kaa sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, nɛɛ para janwa wi ni Zhan wi kanŋgɔlɔ, na yuun fɔ: «Yiŋgi yàa kari sa wele wa gbinri wi ni? Gbagara kanŋgaga ŋga tifɛlɛgɛ maa gbɔɔn naga yɛgɛ ko kayi yàa kari sa wele wi le? Ayoo.

25 Kì pye ma, ambɔ yàa si kari sa wele? Lere wa, ŋa wùu yɛɛ pɔ paara tiyɔnrɔ ni le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe yɛɛ poo paara tiyɔnrɔ ti ni, na legbɔɔlɔ lige nii, pe ma pye wa wunlumbolo yinrɛ ti ni.

† **7:20 7.19-20:** Wège jɛn ma yo ŋa wi yaa pan.

† **7:22 7.22:** Eza 61.1-3

26 Ɛnhɛn, yiŋgi yaa si saa wele?
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ lawi wi le?
Ee, mì yo ma dɛ. Mi yɛn naga yuun
ye kan fɔ wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ na.
27 Ko Zhan wo sɛnrɛ Yɛnŋɛlɛ làa
yo wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:
Wele mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa
ma yɛgɛ,
wi sɔɔn kologo ki yɛngɛ ma kan!†
28 Mila ki yuun ye kan fɔ sɛnwee
piile mbele fuun jɛɛlɛ pè se, wa kpɛ
fa yiri wa pe ni, ŋa wi yɛn legbɔɔ ma
wɛ Zhan wi na. Ɛɛn fɔ, wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni, ŋa wi yɛn pe ni fuun
jɛɛ, wo yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan wi
na.»
29 Leele pe ni fuun naa nizara
shɔfɛnnɛ pe ni, pàa logo Zhan wi
yeri, maga jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn
ma sin. A pè pe yɛɛ kan wì pe batize.
30 Ɛɛn fɔ, Fariziye poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa je ŋga
Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa pe kan ki na.
Pe sila yɛnlɛ Zhan mbe pe batize.
31 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Mbe
ya mbe nala pilige woolo pe taanla
ambɔ ni? Pe yɛn ma ambɔ lɛ?
32 Pe yɛn paa piile yɛn. Pe yɛn ma
cɛn wa katogo, nɛɛ jɔrɔgi naga yuun
pe nimbiile pe kan fɔ: ‹Wàa wegele
win ye ta ye yɔ, yee yɔ. A wè kunwɔ
yuuro kɔ, yee gbele.›
33 Ko ki naga ma yo Zhan Batisi
na wìla pan, wi sila pye na yaakara
kpayi kaa, wi sila si pye na duvɛn
woo†. A yè yo fɔ yinnɛ tipele lì ye wi
ni.
34 Lere wi Pinambyɔ wo kaa pan
na nii na woo, a yè sɔngɔrɔ naa ma
yo fɔ: ‹Ye wele! Ŋa wo pan ma koro
na nii, na woo win, ma pye nizara
shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ
pe wɔnlɔ.›
35 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ we,
mbele fuun pè yɛnlɛ pi na, pe maga
jɛn ma yo pì sin.»

Zhezu wìla jɛlɛ kapere pyefɔ wa kapere kala yaga wi na

36 Pilige ka, Fariziye naŋa wà la
Zhezu wi yeri ma yo wi sa li wi ni.
A Zhezu wì si kari wa ki naŋa wi go,
mɛɛ saa cɛn na nii.
37 Jɛlɛ wà la pye wa ki ca ki ni,
kapere pyefɔ lawi. Naa wìla kaa
ki jɛn ma yo Zhezu wi wa Fariziye
naŋa wi go na nii, a wì si kari wa
latikɔrɔ nuwɔ taan kugbolo ni, pàa
li gbegele sinndɛɛrɛ nda pe yinri
alibatiri to ta ni.
38 A wì si saa yere wa Zhezu
wi puŋgo na wa wi tɔɔrɔ ti tanla,
nɛɛ gbele naa yɛntunwɔ pi yari pila
wuun Zhezu wi tɔɔrɔ ti na. A wi
nɛɛ pi tunrugu wi yinzire ti ni, nɛɛ
wi tɔɔrɔ ti yinri naa gbogo, mɛɛ
latikɔrɔ† wi gbɔn ti na.
39 Fariziye naŋa ŋa wìla Zhezu wi
yeri suro ti na, naa wìla kaa ki yan
ma, a wì sigi yo wa wi nawa ma yo
fɔ: «Ndɛɛ ki pye ki naŋa ŋa Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wi, jɛlɛ ŋa wì jiri wi
na yɛɛn, wi jɛn naga yɛgɛ jɛn mbe
yo kapere pyefɔ wi».
40 Kona, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ,
mɛɛ wi pye fɔ: «Simɔ, sɛnrɛ yɛn na
yeri mbe yo ma kan.» A Simɔ wì suu
pye fɔ: «We Nagafɔ, ti yo!»
41 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa
wà la leele shyɛn jin penjara ni.
Wìla nuŋgba kan warifuwe pyɔ
cɛnmɛ kaŋgurugo (500), mɛɛ sanŋa
wo kan warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma
yiri kɛ ni.
42 Paa yawa sila pye wa kpɛ ni pe
ni mboo penjara ti sɔngɔrɔ wi na, a
wì siri kala yaga pe ni fuun shyɛn pe
na. Mboro wo nawa, naŋa wi yaa
pye mbe wiwiin ndanla pe ni mbe
wɛ?»
43 A Simɔ wì suu pye fɔ: «Mi na
jatere wo ni, ŋa wi fɔgɔ kìla gbɔgɔ,
a wìgi kala yaga wi na, wi yaa pye
mbe wo ndanla mbe wɛ.» A Zhezu
wì suu pye fɔ: «Kaselege koyi ŋga
mà yo we.»
44 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si
kanŋga ma yɛgɛ wa wa jɛlɛ wi yeri,
mɛɛ Simɔ wi pye fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa maa

† **7:27 7.27:** Mala 3.1 † **7:33 7.33:** Maki 1.6; Luki 1.15 † **7:38 7.38:** Zhan 12.3 † **7:44 7.44:** Zhenɛ 18.4; Zhan 13.5; 1 Timo 5.10

wi yaan! Na mì ye laga ma go, mɛɛ tɔnmɔ kan na yeri mbanla tɔɔrɔ ti jogo[†]. Ɛɛn fɔ, wo na, wìlan tɔɔrɔ ti yinŋgi wi yɛntunwɔ pi ni, mari turugo wi yinzire ti ni.

45 Mɛɛ si kɛyɛn wa na yɔlɔgɔ mbanla yaara wɔ. Ɛɛn fɔ, malɛ mì ye laga go, wo na, wi yɛn nala tɔɔrɔ ti yinri nala gbogo.

46 Mɛɛ si sinmɛ fa na go ki na. Ɛɛn fɔ, wo latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo gbɔn na tɔɔrɔ ti na.

47 Ki kala na, mila ki yuun ma kan fɔ ndanlawa gbembe mba pi yɛn wi ni na kala na, pìgi naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lùu kapere lɛgɛrɛ ti kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa kapere jɛnri kala yaga wi na, ko fɔ wo ndanlawa po ma kologo.»

48 Kona, a wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ma kapere[†] ti kala yaga ma na.»

49 A wi suro lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe nɛɛ ki yuun wa pe nawa fɔ: «Ki naŋa ŋa wi yɛn ambɔ ma, nɛɛ kapere ti kala yari yɛrɛ?»

50 A Zhezu wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ta kee yɛyinŋge na.»

8

Jɛɛlɛ pèle la pinlɛ Zhezu wi ni

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari ma saa na Galile tara cagbɔrɔ to naa ca pigile ke yanri, na Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki na ti yuun leele pe kan. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pàa pinlɛ wi ni konaa jɛɛlɛ pele ni.

2 Zhezu wìla yinnɛ tipegele purɔ ma wɔ ki jɛɛlɛ pe ni, ma pe sagala pe yama pi ni. Pàa pye na wa yinri Mari, ŋa wì yiri wa Magidala ca. Zhezu wìla yinnɛ tipegele kɔlɔshyɛn purɔ ma ke wɔ wi ni,

3 na wa yinri Zhani, wo la pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Kuza wi jɔ. Kuza wo la pye Erɔdi wi yarijɛndɛ ti tɛgɛfɔ, na wa yinri Suzani, naa jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pele ni naa. Pàa pye na Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sari pe kɛɛ yaara ti ni.

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ (Mati 13.1-9; Maki 4.1-9)

4 Leele pàa pye na yinrigi cara ti ni fuun ti ni na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa janwa wìla kaa gbogolo wa wi tanla, a wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan ma yo fɔ:

5 «Naŋa wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi waa. Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A torofɛnnɛ pèri tangala, a sannjɛrɛ tì pan mari yɔli.

6 A tà si to yaanŋguro laga na. Naa tì kaa fi mɛɛ ku, katugu yinmɛ sila pye wa tara.

7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ. A wuuro tì si pinlɛ ma fi ma yiri ti ni, mɛɛ ti tɔn.

8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma fi ma yiri mɛɛ sɛ. A sheshele nuŋgba nuŋgba pyew lì pyɔ cɛnmɛ sɛ.» Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a wì si pe pye fɔ: «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na mbaa nuru, wi ke jan wila nuru.»

Zhezu wìla yariluguro yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo (Mati 13.10-23; Maki 4.10-20)

9 A Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ni.

10 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro wo na, Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo sɛnrɛ nda ti yɛn na para li wunluwɔ pi wogo na, lìri naga ye na, a yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala poro na, ti ma naga pe na yomiyɛgɛlɛ ni, jaŋgo

pe ma ya na wele, ɛɛn fɔ, paa la yaan.
Pe ma ya nari nuru, ɛɛn fɔ, paa lari kɔrɔ wi jɛnni.[†]

11 «Ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ŋa: Yariluguro re, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ re.

12 Yariluguro tì to konɔ li yɔn laga ŋga na, ko yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo we. Ɛɛn fɔ,

[†] **7:48 7.48:** Luki 5.21wi wele! [†] **8:10 8.10:** Eza 6.9-10

Sɔtanla wi mɛɛ pan mberi wɔ wa pe nawa nɛɛ pe jɔlɔ paga ka ta mbe taga ti na mbe shɔsaga ta.
13 Yaanŋguro laga ŋga yariluguro tì to wa ki na, ko yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari lɛ nayinmɛ ni. Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni. Wamawelewe ka gbɔn pe na sanga ŋa ni, pe mɛɛ je ti na.
14 Yariluguro tì to wuuro laga ŋga na, ko yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo ma taga ti na. Ɛɛn fɔ, la kee wa yɛgɛ, jatere lɛgɛrɛ to naa dunruya penjara wogo naa katangala ke ni, ti mari shɔ pe yeri. Ti pire tila lɛ.
15 Tara jɛndɛ nda yariluguro tì to wa ti na, to ti yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari yigi kotojɛŋgɛ sinŋge ni, pe ma koro ki sɛnrɛ ti na fɔ ti ma pire sɛ†.

Fitanla yomiyɛlɛ (Maki 4.21-25)

16 «Lere na fitanla mu mbe kpoŋgbo jiile wi na nakoma mboo tɛgɛ sinlɛyaraga nɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun ka ye wa go wila yaan wi na.
17 Ko ki naga ma yo kala na fuun li yɛn ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na fuun li yɛn ŋgundo, li yaa ka jɛn†.
18 «Ki kala na, yaa kɔrɔsiri piin ye yɛn na nuru yɛgɛ ŋga na ki na; katugu yaraga yɛn ŋa yeri, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka taga wa wi kan. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa yeri, ali jɛnri ŋa wila jate ma yo wi yɛn wi yeri, Yɛnŋɛlɛ li yaa wi shɔ wi yeri†.»

Mbele paa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, poro pe yɛn Zhezu wi nɔsepiile wele (Mati 12.46-50; Maki 3.31-35)

19 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɔ wo naa wi nɔsepiile pe ni, pè si kari saa yan. Ɛɛn fɔ, naa janwa wìla pye ma gbɔgɔ ki kala na, pe saa ya mbe gbɔn wa wi na.
20 Kì pye ma, a lere wà sigi yo ma Zhezu wi kan ma yo fɔ: «Ma nɔ wo naa ma nɔsepiile pe ni pe yɛn ma yere wa funwa na, paa jaa mbɔɔn yan.»
21 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na, poro pe yɛn na nɔ naa na nɔsepiile nambala.»

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ ka yerege (Mati 8.23-27; Maki 4.35-41)

22 Pilige ka, a Zhezu wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, mɛɛ pe pye fɔ: Ye pan we lɔgbɔgɔ ki kɔn we yiri wa ki kɛɛ ŋga na.
A pè si kari.
23 Maga ta pàa pye na lɔgbɔgɔ ki kɔɔn tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a Zhezu wì si wɔnlɔ. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, fɔ a paa jaa mbe liwi.
24 Kì kaa pye ma, fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi tanla maa yɛn, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, we Nagafɔ, we yaa ku!»
A Zhezu wì si yɛn, mɛɛ para ŋgbanga lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifɛlɛgɛ ki na. A tifɛlɛgɛ kì si yere, a tɔnmɔ pì si pyeri dinw.
25 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye tagawa pi yɛn se yeri†?»
Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ, fɔ a kì pe pari. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi ki naŋa ŋa we? Wila para yɛrɛ tifɛɛrɛ to naa tɔnmɔ pi ni, a tila wi sɛnrɛ ti nuru.»

Zhezu wìla yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ naŋa wa ni (Mati 8.28-34; Maki 5.1-20)

† **8:15 8.15:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe mari yo ma pele kan fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. † **8:17 8.17:** Mati 10.26; Luki 12.2 † **8:18 8.18:** Na mɛɛ kaselege ŋga logo mbege pye ma wogo, ki yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, kaselege ŋga pe maa tanri ki na, ko maa kee yɛgɛ. † **8:25 8.25:** Ko ki naga ma yo naa pe fa taga Zhezu wi na bere, kìla wi jatere wi piri wi na.

26 A pè si lɔgbɔgɔ ki kɔn ma gbɔn
wa Zherazeni tara fɛnnɛ pe tara ti
ni. Ki tara ti yɛn ma yɛgɛ wa Galile
tara ti yeri.
27 Naa Zhezu wìla kaa tigi ma yiri
wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a ki ca nawa
naŋa wà si pan mboo fili. Ki naŋa
yinnɛ tipegele la pye wi ni. Maga lɛ
wa wagati titɔnlɔwɔ ni, wi sila pye
na deere nii, wi sila si pye na sinlɛ
go. Ɛɛn fɔ, wìla pye na wɔnlɔ wa
fanra ti sɔgɔwɔ.
28 Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì
si gbele ŋgbanga, mɛɛ kanŋguuro
kan wi jegele, ma para ŋgbanga ma
yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa na yeri Zhezu,
mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara
ti ni fuun ti go na li Pinambyɔ? Mila
ma yɛnri maga kanla le jɔlɔgɔ.»
29 Wìla to yo ma, katugu Zhezu
wìla ki yo yinnɛ tipegele ke kan ma
yo ke wɔ wi ni. Kìla pye, pilige
lɛgɛrɛ na, yinnɛ tipegele kaga yiri wi
ni, leele pe maa kɛyɛn yi pɔ jɔrɔgɔ
ni, ma tugurɔn le wi tɔɔrɔ ti na
mbaa wi kɔrɔsi. Ɛɛn fɔ, wi ma kaa
ti kɔɔnlɔ, yinnɛ tipegele ke mɛɛ wi
tata ma kari wi ni wa yan, wa laga
ŋga lere na pye we.
30 A Zhezu wì suu yewe wi mɛgɛ
ki ni. A wì suu pye ma yo fɔ: «Na
mɛgɛ koyi ŋgɑ: ‹Janwa›.»
Wìla ko yo ma, katugu yinnɛ
tipegele lɛgɛrɛ la pye wi ni.
31 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi
yɛnri ma yo wiga ka ke torogo wa
jɔlɔgɔ wetijugo ki ni.
32 Le ki laga ki na, cɛɛlɛ ŋgbelege
kà la pye le. Pàa pye na yanri wa
yanwiga ki go na, na pe yaakara ti
lagajaa. A yinnɛ tipegele kè si Zhezu
wi yɛnri ma yo wi konɔ kan ke yeri
ke sa ye wa ko cɛɛlɛ poro ni. A Zhezu
wì sigi konɔ li kan ke yeri.
33 A yinnɛ tipegele kè si wɔ naŋa
wi ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe ni. A cɛɛlɛ
pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga
ki go na, ma tigi wa ki tigiwɛn pi ni,
ma toori wa lɔgbɔgɔ ki tɔnmɔ pi ni,
mɛɛ ku.
34 Naa cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pàa kaa ko
yan ma, a pè si fe mɛɛ saa ŋga pàa
yan ki yɛgɛ yo wa cagbɔgɔ konaa
kɛrɛ kapire ti ni.
35 Mbele pàa ki sɛnrɛ ti logo cɛɛlɛ
kɔnrifɛnnɛ pe yeri, pè si yiri mɛɛ
kari saga kala li yan yɛnlɛ ni. Naa
pàa ka saa gbɔn wa Zhezu wi tanla,
a pè si naŋa ŋa yinnɛ tipegele kàa
wɔ wi ni wi yan. Wìla deere le ma
cɛn le Zhezu wi tanla yɛtogowo ni.
Naa pàa kaa wi yan, a pè si fyɛ fɔ
jɛŋgɛ.
36 Yinnɛ tipegele kàa wɔ naŋa wi
ni mbele yɛgɛ na, a poro sigi yɛgɛ yo
ma pe kan.
37 Kona, a Zherazeni tara fɛnnɛ
pè si Zhezu wi yɛnri ma yo wi yiri
wa pe tara, katugu pàa pye na fyɛ
fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì si ye wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni nɛɛ jaa mbaa kee.
38 Yinnɛ tipegele kàa wɔ naŋa ŋa
ni, a wo si Zhezu wi yɛnri ma yo wi
yaa pinlɛ wi ni mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a
Zhezu wì suu sɔngɔrɔ ma suu pye fɔ:
39 «Sɔngɔrɔ maa kee ma woolo pe
kɔrɔgɔ. Ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye mɔɔ kan,
ma saga yɛgɛ yo ma pe kan.»
Kagala ŋgele fuun Zhezu wìla pye
ma ki naŋa wi kan, a wì si kari ma
saa ke yɛgɛ yo ma ca woolo pe ni
fuun pe kan.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhayiru wi sumborombyɔ sagala ko naa jɛlɛ wa ni (Mati 9.18-26; Maki 5.21-43)

40 Naa Zhezu wìla kaa sɔngɔrɔ ma
lɔgbɔgɔ ki kɔn naa ma yiri wa ki kɛɛ
ŋga na, a janwa wì suu yigi fɔ jɛŋgɛ,
katugu pe ni fuun pàa pye naa singi.
41 Ki sanga wi ni, a naŋa wà si pan,
pàa pye naa yinri Zhayiru. Shɛrigo
to wo wa lawi. A wì si kanŋguuro
kan le Zhezu wi jegele, maa yɛnri
ma yo wi kari wa wi go wi saa saga,
42 katugu wi sumborombyɔ wìla
pye nuŋgba to, nɛɛ kuun. Wìla pye
na kee yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn yeri.
Naa Zhezu wìla kaa na kee wa
Zhayiru wi yeri, a janwa wi nɛɛ
gbinri wi na lagapyew.
43 Le ki laga ki na, jɛlɛ wà la pye
le. Kasanwa wogo yama la pye wi

na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na. Wɛrɛ pyege ki kala na, wi kɛɛ kìla ka saa koro waga. Katugu wìla wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan wɛrɛ pyefɛnnɛ pe yeri. Ɛɛn fɔ, wo wa nuŋgba sila ya mboo sagala.

44 A ki jɛlɛ wì si fulo Zhezu wi tanla, wa wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege yɔn ki na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi kasanwa wogo yama pì si kɔ.

45 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambɔ wì jiri na na?» Naa pe ni fuun paa kaa na jege ma yo poro ma, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, janwa wɔ̀ɔn maga nɔɔ jiire lagapyew dɛ!»

46 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Lere wà jiri na na kaselege, katugu mìgi jɛn ma yo fanŋga kà wɔ na ni.»

47 Naa jɛlɛ wìla kaa ki yan ndɛɛ ki se ya lara naa, a wì si pan na seri, mɛɛ saa kanŋguuro kan Zhezu wi jegele. Kala na làa ti, a wì si jiri Zhezu wi derege ki na, konaa paa wìla sagala le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni yɛgɛ ŋga na, a wì sigi yo ma pe ni fuun pe kan.

48 A Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Na sumborombyɔ, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ki kala na, ta kee yɛyinŋge na†.»

49 Ma Zhezu wi ta wìla pye na to yuun ma, a pitunŋɔ wà si yiri wa shɛrigo to wi go, mɛɛ gbɔn le pe na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma sumborombyɔ wì ku makɔ, maga kaa we Nagafɔ wi tege.»

50 Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa to logo, a wì si Zhayiru wi pye fɔ: «Ma kaa fyɛ! Taga cɛ, pa ma pyɔ wi yaa sagala.»

51 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa Zhayiru wi laga, wi sila yɛnlɛ lere mbe ye wa go ndɛɛ Pyɛri, naa Zhan, naa Zhaki, konaa pyɔ wi to, naa wi nɔ poro cɛ.

52 Leele pe ni fuun pàa pye na pyɔ wi kunwɔ pi gbele na jɔrɔgi. A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa gbele! Pyɔ wii ku, ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ win.»

53 Naa wìla kaa to yo ma, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na, katugu pàa ki jɛn ma yo kaselege pyɔ wì ku.

54 Kona, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na, maa yeri ŋgbanga ma yo fɔ: «Na pyɔ, yiri!»

55 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pyɔ wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mɛɛ yiri ma yere. A Zhezu wì si pe pye ma yo pe pyɔ wi kan wi ka.

56 A kì si pyɔ wi sevɛnnɛ pe pari fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo paga ka ŋga kì pye ki yo mbe lere kan.

9

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe tun (Mati 10.5-15; Maki 6.7-13)

1 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri ma pe gbogolo, mɛɛ yawa naa fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni, paa yambala pe sagala.

2 Kona, a wì si pe tun ma yo pe saa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, paa yambala pe sagala.

3 A wì si pe pye naa fɔ: «Na ye kaa kee, yaga ka yaraga ka kpɛ lɛ: Paa gbɔtangala yɛn, nakoma kasha, nakoma yaakaga, nakoma penjara! Wa ka si ka deere shyɛn lɛ ye ni†!

4 Na paga sa ye yaara wɔ laga o laga, ye koro wa fɔ ye karisanga wi sa gbɔn!

5 Na leele paga si je ye na ca ŋga ni mbe yo pe se ye yaara wɔ, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ ti pɛpɛ yege gbanŋgban wi wo wa ki ca ki ni! Pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.»

6 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari, nɛɛ toro cara ti ni fuun ti ni, na Sɛntanra ti yari leele pe kan, na yambala pe sagala lagapyew.

Erɔdi wi jatere wìla piri wi na (Mati 14.1-12; Maki 6.14-29)

† **8:48 8.48:** Luki 7.50 † **9:3 9.3:** Luki 22.35

7 Naa gboforonɛri Erɔdi wìla kaa kagala ŋgele kàa pye na piin ke sɛnrɛ logo, a wi nawa pì si piri wi na. Katugu leele pèle la pye na yuun fɔ: «Zhan Batisi wo wì sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.»

8 A pèle yo fɔ: «Eli wì sɔngɔrɔ ma pan naa.» A pèle yo naa fɔ: «Fafafa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa wì sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.»

9 Ɛɛn fɔ, a Erɔdi wì sho fɔ: «Mìla si konɔ kan, a pè Zhan go ko kɔw. Kagala ŋgele mila ke sɛnrɛ nuru, a ambɔ si ta na koro piin?»

A wi nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yan yɛnlɛ ni.†

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka (Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Zhan 6.1-14)

10 Naa pitunmbolo pàa kaa sɔngɔrɔ ma pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, a pè si kagala ŋgele pàa pye ke yɛgɛ yo maa kan. A wì si pe lɛ ma kari pe ni ca ka tanla, pege yinri Betisayida.

11 Naa janwa wìla kaa ki logo, a pè si taga Zhezu wi na. A wì si pe yigi jɛŋgɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ yo pe kan. Yambala mbele pàa jori mbe sagala, a wì poro sagala.

12 Naa yɔnlɔ kìla kaa na kee sa to, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pè si fulo wi tanla, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki yo janwa wi kan wila kee wa cara nda tì we maga to naa kɛrɛ kapire ti ni, pe sa yaakara lagaja pe ka, pe sinlɛsara ja; katugu we yɛn laga laga ŋga na yɛɛn, gbinri wi.»

13 Ɛɛn fɔ, a wì si pe pye ma yo fɔ: «Yoro jate ye pe kan pe ka!» A pè suu pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn laga we yeri cɛ. Maa jaa kana woro jate we sa yaakara lɔ ki leele mbele pe ni fuun pe kan pe ka wi le?»

14 Ma si yala, nambala mbele pàa pye wa, pe mbaa lere waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin. A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye pe pye pe gbogolo gbogolo pe yɛɛ na. Gbogolosaga nuŋgba, paa lere nafa shyɛn ma yiri kɛ yɛn.»

15 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi pye ko pyewe po na ma, mɛɛ pe ni fuun pe pye, a pè cɛn.

16 A Zhezu wì si buru kaŋgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma duwaw ti na, mɛɛ ti kɔɔnlɔ mari kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri ma yo peri yɛɛlɛ janwa wi na.

17 A pe ni fuun pè ka ma tin. Kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro, pàa ti wulo, a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.

Pyɛri wìla ki yo ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi (Mati 16.13-19; Maki 8.27-29)

18 Pilige ka, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi yɛ, ma yala wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye wa wi tanla. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Leele pe ma yo mi yɛn ambɔ fɔ?»

19 A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo ma yɛn Zhan Batisi. Pele ma yo ma yɛn Eli. Pele ma yo naa fɔ: ‹Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wa wì yɛn ma yiri†.› »

20 A Zhezu wì si poro yewe ma yo fɔ: «Yoro wo nawa, ambɔ wi mi?» A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Kirisi we.»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo (Mati 16.20-28; Maki 8.30–9.1)

21 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere kan.

22 A wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa naa, ma yo fɔ: «Ki daga Lere wi Pinambyɔ wi jɔlɔ jɛŋgɛ! Tara ti lelɛɛlɛ poro naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe yaa ka je wi na mboo gbo. Ki pilige taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni!»

† **9:9 9.9:** Luki 23.8 † **9:19 9.19:** Luki 9.8 † **9:23 9.23:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ pilige pyew, wii taga Zhezu wi na.

23 Kona, a wì si pe ni fuun pe pye
fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga
na puŋgo na, wi kaari wi yinwege
ki kala, wuu tiparaga ki tugo† pilige
pyew, wi taga na na.
24 Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ
go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka suu yinwege
ki la na kala na, wo yaa kaga ta.
25 Na lere wi ka dunruya yaara ti
ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege
ki la, nakoma mbe sa ye jɔlɔgɔ, yiŋgi
ki yaara ti yaa yɔn mboo kan?
26 Na lere ŋa ka fɛrɛ ta mi naa na
sɛnrɛ ti ni, kona, Lere wi Pinambyɔ
wi yaa ka fɛrɛ ta wi ni, na wiga ka
pan wi gbɔgɔwɔ pi ni, po mba pi yɛn
wi To Yɛnŋɛlɛ lo naa mɛrɛgɛyekpoyi
pe woo we.
27 Mi yɛn naga yuun ye kan kase-
lege ko na, fɔ mbele pe yɛn lagamɛ,
pele yɛn na pe ni, sanni pe sa ku pe
yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yan.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga (Mati 17.1-8; Maki 9.2-8)

28 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to
yo ma, ki piliye kɔlɔtaanri si, a wì si
Pyɛri naa Zhan naa Zhaki pe lɛ ma
kari pe ni yanwiga ka go na mbe sa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
29 Naa wila kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
a wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga. A
wi yaripɔrɔ tì kanŋga ma filige na
yɛngɛlɛ shoo.
30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
leele shyɛn si yiri le pe na, nɛɛ para
Zhezu wi ni. Moyisi wo naa Eli† poro
la wɛlɛ.
31 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla
pye ma pe maga. Pàa pye na para
Zhezu wi ni paa yɛgɛ ŋga na wila
daga sa ku wa Zheruzalɛmu ca ki ni
mboo tunŋgo ki yɔn fili we.
32 Ko sanga wo ni, Pyɛri naa wi
pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pàa pye na wɔnlɔ
fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, a pè si yɛn, mɛɛ
Zhezu wi gbɔgɔwɔ pi yan konaa
leele shyɛn mbele pàa pye wi ni pe
ni.
33 Naa ki leele paa kaa na yinrigi
le Zhezu wi tanla na kee, a Pyɛri
wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yɛn
ma yɔn we koro lagamɛ. We yaa
segbara taanri kan, mboro wogo
nuŋgba, Moyisi wogo nuŋgba, Eli
wogo nuŋgba!» Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda
wìla pye na yuun wi sila pye nari
kɔrɔ jɛnni.
34 Naa wila kaa na to yuun ma, a
kambaaga kà si pan, mɛɛ pe tɔn. A
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fyɛ, naa kambaaga
kìla pe tɔn we.
35 A magala là si yiri wa kambaaga
ki ni ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn
na Pinambyɔ ŋa mì wɔ we, yaa wi
sɛnrɛ ti nuru!»
36 Naa magala làa kaa yiri, a pèli
logo, pee lere yan naa ndɛɛ Zhezu
wo nuŋgba bɔkɔ. Ko wagati wo ni,
a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kagala ŋgele pàa
yan ke lara, pee ke yɛgɛ yo mbe lere
kan.

Zhezu wìla pinambyɔ wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni (Mati 17.14-18; Maki 9.14-27)

37 Ki goto, a pè si yiri wa yanwiga
ki na ma tigi, a janwa gbɔlɔ là si kari
ma saa Zhezu wi fili.
38 Wa janwa wi ni, naŋa wà la pye
wa. A wo si gbele ŋgbanga ma yo
fɔ: «We Nagafɔ, mi yɛn nɔɔ yɛnri,
na pinambyɔ wi wele! Wi yɛn na
yeri nuŋgba to.
39 Yinnɛ tipele la maa wi jaan.
Na liga wi jan, le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, li maa pye wi maa
jɔrɔgi ŋgbanga, mboo yangara fɔ
ŋgbɔrɔgɔ maa kɔɔn wa wi yɔn. Ki
yinnɛ tipele li wɔgɔ ki yɛn ma ŋgban
wi ni fɔ jɛŋgɛ. Li kaa jaa mbe wɔ wi
ni, li maa wire ti fanla wi na gbɛn.
40 Mɔ̀ɔ fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛnri ma yo
peli purɔ peli wɔ wi ni, ɛɛn fɔ, pee
ya.»
41 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Iye, yoro wele ye yɛn lep-
eele ma pye mbatagambala. Wagati
jori mi yaa pye ye ni naa, mbe si ye

† **9:30 9.30:** Ki leele shyɛn pàa pe yinwege ki pye laga tara na faa ma kari.

kala li kun na yɛɛ ni?» A wì si naŋa
wi pye fɔ: «Pan laga ma pyɔ wi ni!»
42 Naa pyɔ wila kaa na paan Zhezu
wi kɔrɔgɔ, a yinnɛ tipele lì suu jan le
tara maa yangara fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu
wì si gbanla ŋgbanga ki yinnɛ tipele
li na, mɛɛ pyɔ wi sagala maa kan wi
to wi yeri.
43 Fanŋga gbɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ làa
naga le ki laga ki na, kìla leele pe ni
fuun pe pari.

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo naa (Mati 17.22-23; Maki 9.30-32)

Kagala ŋgele fuun Zhezu wìla pye
na piin, naa kè kaa pe pari ma, a wì
suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
44 «Ye wele, sɛnrɛ nda mi yaa yo,
ye nuŋgbogolo jan yeri logo jɛŋgɛ!
Pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le leele
pe kɛɛ.»
45 Ɛɛn fɔ, pe sila ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi
jɛn. Ti kɔrɔ wìla pye ma lara pe na,
jaŋgo paga kari kɔrɔ wi logo. A pe
nɛɛ fyɛ mboo yewe ti kɔrɔ wi ni.

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ? (Mati 18.1-5; Maki 9.33-37)

46 Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye
na pe yɛɛ yewe mbe ta mbe ŋa wi
yɛn pe pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn.
47 A Zhezu wì si pe nawa jatere wi
jɛn. Kì kaa pye ma, a wì si pyɔ jɛɛ
wa lɛ maa yerege le wi yɛɛ tanla,
48 mɛɛ pe pye fɔ: «Mboro ŋa ka ki
pyɔ jɛɛ ŋa wi yigi jɛŋgɛ na kala na,
kona, muwi ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ. Lere
ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan
tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ†. Katugu
ŋa wi yɛn ye ni fuun lepile, wo wi
yɛn ye ni fuun legbɔɔ we.»

Ye woro ma ŋa mbɛn, wo yɛn ye lejɛnŋɛ (Maki 9.38-40)

49 A Zhan wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ wi
pye fɔ: «We Nagafɔ, wè naŋa wa
yan wi yɛn na yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki
na, wòo pye ma yo wi kaa ki piin,
katugu wi woro we ni.»
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yaga
kaa yɛgɛ kɔn mbe yo wiga kaa ki
piin; katugu ye woro ma lere ŋa
mbɛn, wo yɛn ye lejɛnŋɛ.»†

ZHEZU WI KARAGA WA ZHERUZALƐMU CA KI YERI

9.51–19.27

Samari tara ca ka woolo la je Zhezu wi na

51 Zhezu wila daga mbe yiri mbe
kari wa yɛnŋɛlɛ na wagati ŋa ni,
naa wila kaa na yɔngɔ, a wì si
yere ki yerewe jɛŋgɛ mbe kari wa
Zheruzalɛmu.
52 A wì si piile tun wa wi yɛɛ yɛgɛ
(ma yo pe sa kafɛrɛ lagaja wi kan.)
A pitunmbolo pè si kari, mɛɛ saa ye
Samari tara ca ka ni nɛɛ kafɛrɛ jaa
wi kan.
53 Ɛɛn fɔ, ki ca woolo pe sila
yɛnlɛ mbe tugusaga kan wi yeri,
katugu wìla pye na toro na kee
Zheruzalɛmu.
54 Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ Zhaki naa
Zhan pàa kaa ko yan ma, a pè sho fɔ:
«We Fɔ, maa jaa wege yo fɔ kasɔn
mbe yiri wa naayeri ki pan ki pe
sogo wi le?»
55 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga ma
yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ para pe na fɔ
jɛŋgɛ.
56 Ko puŋgo na, a pè si kari ca ka
ni.

Kìla pye leele pele nawa pe taga Zhezu wi na (Mati 8.19-22)

57 Ma pe ta wa konɔ paa kee, a
naŋa wà si Zhezu wi pye fɔ: «Ma
kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma
na.»
58 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were
yɛn kombokara ti yeri, sere yɛn
sannjɛrɛ ti yeri fun, ma si yala, Lere
wi Pinambyɔ sinlɛsaga woro wo yeri
wi sinlɛ wi wogo.»
59 A wì si nuru ma naŋa wa pye
fɔ: «Pan ma taga na na.» Ɛɛn fɔ, a
ki naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«We Fɔ, ki yaga mbe sanla to wi le
gbɛn.»

† **9:48 9.48:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20 † **9:50 9.50:** Luki 11.23

60 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Gboolo
pe yaga wa paa pe gboolo pe nii†.
Mboro wo na, kari ma saa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ wogo ki yari leele pe kan.»
61 A naŋa wà suu pye naa fɔ: «We
Fɔ, mi yaa pan mbe taga ma na. Ɛɛn
fɔ, ki yaga mbe sa konɔ yɛnri na go
woolo pe yeri gbɛn.»
62 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Lere ŋa fuun wi ma falinɛrɛ
capige ki yigi, mbe sila wele wa wi
yɛɛ puŋgo na, ko fɔ wo si daga
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»

10

Zhezu wìla fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn tun (Mati 10.7-16)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si lere
nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn
wɔ. Wo jate wila daga mbe toro
cagbɔrɔ to naa lara nda fuun na, a
wi nɛɛ pe tunnu shyɛnzhyɛn pe keli
pe toro wi na wa ki lara ti ni.
2 A wì si pe pye fɔ: «Yarilire nda
ti yaa kɔn, ti yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn
fɔ, tunmbyeele pe woro ma lɛgɛ.
Ki kala na, ye kɛrɛfɔ wi yɛnri wi
tunmbyeele lɛgɛrɛ torogo wa kɛrɛ†.
3 Yaa kee! Mi yɛn na ye tunnu
paa simbapiile yɛn wa kombokara ti
sɔgɔwɔ.
4 Yaga ka penjara leyaraga lɛ, yaga
ka cana karikasha lɛ, nakoma mbe
sawira lɛ! Yaga si ka yere konɔ mbe
lere shari.
5 Yaga ye go ŋga fuun ni, yege yo
gbɛn fɔ: ‹Yɛyinŋge mbe pye laga ki
go ŋga ki ni!›
6 Na kiga yala yɛyinŋgefɔ wa ki go
ki ni, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yɛyinŋge kan
ki fɔ wi yeri. Na wa si woro wa, pa
ye yɛyinŋge ki yaa sɔngɔrɔ ye na.
7 Ye koro wa ki go ki ni. Paga
yaraga ŋga fuun kan ye yeri, yege
ka. Paga si tɔnmɔ mba fuun kan ye
yeri, yoo wɔ, katugu tunmbyee wi
ma daga wi sara wi ni†. Yaga kaa
yanri yinrɛ ti ni mbaa toro.
8 Yaga ye ca ŋga fuun ni, na paga
ye yigi jɛŋgɛ mbe yaakaga ŋga fuun
kan ye yeri, ye ko ka!
9 Yambala mbele ka pye wa ki ca ki
ni, ye pe sagala. Ye ca woolo pe pye
fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì yɔngɔ ye
ni.›
10 Ɛɛn fɔ, yaga ye ca ŋga ni, na pee
ye yigi jɛŋgɛ, ye kari wa pe ca nawa
koŋgolo ke ni, ye pe pye fɔ:
11 ‹Ye wele! Ye ca tara jate nda tì
maramara we tɔɔrɔ ti na, waa ti pee
nari wuun laga ye kala na†. Konaa
ki ni fuun, yege jɛn ye yo fɔ: Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pì yɔngɔ ye ni.› »
12 A Zhezu wì si pe pye naa
fɔ: «Mila ki yuun ye kan, na kiti
kɔnpilige kiga ka gbɔn, Sodɔmu ca
woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ki
ca woolo† pe wogo ki na.»

Cara nda woolo pàa je mbe taga Zhezu wi na (Mati 11.20-24)

13 «Yoro Korazɛn ca fɛnnɛ wele,
jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro Beti-
sayida ca fɛnnɛ fun, jɔlɔgɔ yɛn
ye wogo! Katugu ndɛɛ ki pye
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri,
pa kè ja pye wa Tiri ca naa Sidɔn ca
woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, anmɛ kì gbɔn
yɛɛn, pe kashara lele pe yɛɛ na, ma
pe yɛɛ piligi wa cɔnrɔ ti ni mbege
naga fɔ paa jaa mbe pe kapere pyege
ki yaga.
14 Ki kala na, na kiti kɔnpilige kiga
ka gbɔn, Tiri ca naa Sidɔn ca woolo
pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo
ki na.
15 Yoro Kapɛrinawu ca woolo fun,
ye nawa po ni pe yaa ka ye yirige
mbe gbɔn fɔ wa yɛnŋɛlɛ na wi le?
Ayoo dɛ, pe yaa ka ye tirige mbe
gbɔn fɔ wa kuulo tara.»

† **9:60 9.60:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye ndɛɛ pe ku li yɛgɛ na, pe yaga paa gboolo pe nii. † **10:2 10.2:** Mati 9.37-38 † **10:7 10.7:** Mati 10.10; 1 Korɛn 9.14; 1 Timo 5.18 † **10:11 10.11:** Pe yaa pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ mbege naga fɔ ki ca woolo pè kapege pye. † **10:12 10.12:** Sodɔmu ca woolo pe kapere tìla gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ a lì ki ca ki tɔngɔ; Zhenɛ 19.24-28; Zhude 7

16 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye naa fɔ: «Lere ŋa ka ye sɛnrɛ ti logo, na woro to wì logo. Lere ŋa ka si je ye na, muwi wì je na na. Lere ŋa ka si je mi na, kona, wì je Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun lo na†.»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pàa sɔngɔrɔ ma pan

17 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pàa kaa yiri wa pe tunŋgo ma sɔngɔrɔ ma pan, pàa yin nayinmɛ coli. A pè si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, ali yinnɛ tipegele jate kàa pye na we sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na, na we kɔɔn mɛgɛ ki yeri we!»

18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì Sɔtanla wi yan wì yiri wa naayeri ma to laga tara paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn†.

19 Ye wele! Mì yawa pi kan ye yeri yaa tanri wɔɔrɔ to naa naala pe na; konaa ye ya ye ye mbɛnfɔ Sɔtanla wi fanŋga ki jan. Ali yaraga ko ka se ya mbe kapege pye ye na.

20 Ɛɛn fɔ, naa yinnɛ tipegele kaa ye sɛnrɛ ti nuru, kii daga yaa yɔgɔri ko kala na. Ye daga mbaa yɔgɔri, katugu ye mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na†.»

Zhezu wi yɔgɔrimɔ sɛnrɛ (Mati 11.25-27; 13.16-17)

21 Le ki wagati nuŋgba wi ni, a Yinnɛkpoyi lì si nayinmɛ kan Zhezu wi yeri. A wì sho fɔ: «Na To, mboro ma yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma shari, katugu ŋga mà lara dunruya kajɛnmbɛlɛ poro naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na, màga pye maga naga piile tunmɔmbɔlɔ† poro na. Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔ̀ɔn ndanla.

22 «Na To wì yaraga pyew ki le na kɛɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ wi jɛn, ndɛɛ wi To wo nuŋgba. Lere kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ wo nuŋgba, konaa leele mbele Pinambyɔ wi yɛn na jaa mboo To wi naga pe na.»

23 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro yeri cɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Fɛrɛwɛ yɛn ye woo, kagala ŋgele yaa yaan ke kala na.

24 Katugu mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ naa wunlumbolo pe lɛgɛrɛ la pye naga jaa mbe ŋga yaa yaan ki yan. Ɛɛn fɔ, pe sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti logo.»

Samari tara fɛnnɛ naŋa kajɛŋgɛ pyefɔ

25 Ki wagati wi ni, a lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà si yiri ma yere mbe Zhezu wi wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»

26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we lasiri sɛwɛ wi ni? Na ma kaa ti kara ma maa ti nuru mɛlɛ?»

27 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: ‹*Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma fanŋga ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni. Konaa ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we*› »†.

28 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nda mà yo ti yɛn kaselege. Ta ko piin, pa ma yaa yinwege mbakɔgɔ ki ta.»

29 Ɛɛn fɔ, ki lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wìla pye na tanga jaa wi yɛɛ kan. A wì si Zhezu wi pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn na lewee yɛnlɛ wo?»

30 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ maa yɔn sogo, ma yo fɔ: «Naŋa wà la yiri wa Zheruzalɛmu ca na kee wa Zheriko ca. A beŋganri pyefɛnnɛ si saa yiri

† **10:16 10.16:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20 † **10:18 10.18:** Eza 14.12; Zhan 12.31; Naga 9.1; 12.7 † **10:20 10.20:** Ko ki naga ma yo pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo; Dani 12.1; Fili 4.3; Ebu 12.23. † **10:21 10.21:** ***Piile tunmɔmbɔlɔ:*** **Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnŋɛlɛ wogo ki jɛn mbe wali ki na.** † **10:27 10.27:** Dete 6.5; Levi 19.18; Mati 22.37-39; Maki 12.29-31; Gala 5.14

ma to wi na, maa gbɔn, maa kɔɔnlɔ, maa yaara ti yu, mɛɛ kari maa toro le wi yɛgɛ wɔ. 31 A kì si yala cɛ saraga wɔfɔ wà la pye na toro wa ki konɔ nuŋgba li ni. Naa wìla ka saa gbɔn ma naŋa wi yan, a wì si kɛ kanŋgaga na ma toro.

32 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na naa, a Levi setirige pyɔ wà si saa gbɔn wa ki laga ki na, ma naŋa wi yan, mɛɛ kɛ kanŋgaga na ma toro.

33 Ɛɛn fɔ, Samari tara fɛnnɛ naŋa† wà la pye na kee cana wa ki konɔ nuŋgba li ni. Naa wo la ka saa gbɔn maa yan, a wi yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ.

34 A wì si fulo wa wi tanla maa sagbanra ti fɔ, mɛɛ wɛrɛ sinmɛ naa duvɛn wo ti na, mɛɛ ti pɔpɔ sagbanra pɔparisanra ni. Ko puŋgo na, a wì suu lɛ wi yɛɛra sofile wi na, mɛɛ kari wi ni nambanmbala tugugo ka ni, mɛɛ saa naa gbegele wama.

35 Ki goto, a ki Samari tara fɛnnɛ naŋa wì si warifuwe pyɔ shyɛn wɔ maa kan nambanmbala tugugofɔ wi yeri, ma suu pye fɔ: ‹Ki naŋa ŋa yɛɛn, taa gbegele na kan, na maga yaraga ka wɔ mbe taga wa naa mbe wɛ, na sɔngɔrɔsaga mi yaa ki fɔgɔ ki tɔn.› »

36 A Zhezu wì si lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wi pye fɔ: «Mboro wo yɛgɛ na, ki leele taanri mbele pe ni, wiwiin wi yɛn naŋa ŋa beŋganri pyefɛnnɛ pàa to wi na wi lewee yɛnlɛ wo?»

37 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wì sho fɔ: «Ŋa wìla wi yinriwɛ ta wowi.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma saa piin ma fun.»

Zhezu wìla kari wa Mariti naa Mari pe go

38 Ma Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ta wa konɔ paa kee wa Zheruzalɛmu, a pè si saa gbɔn ca ka ni. A jɛlɛ wà si pe yaara wɔ wa wi go, pàa pye naa yinri Mariti†.

39 Ki jɛlɛ wi nɔsepyɔ sumboro la pye wa pàa pye naa yinri Mari. A wo si saa cɛn we Fɔ Zhezu wi jegele nɛɛ nuru wi yeri.

40 Ko sanga wo ni, go tunndo tìla pye ma Mariti wi yanra fɔ maa jatere wi lɛgɛ wi na. A wì si saa Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, naa na jɔnlɔ sumboro wì tunndo ti ni fuun ti yaga na kan mila ti piin na yɛ, ki wogo ki woro kala la ma yɛgɛ na wi le? Ki yo wi kan wi pan wilan saga.»

41 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Mariti, Mariti, maa ma jatere wi lege ma yɛɛ na, nɔɔ yɛɛ tege yarilɛgɛrɛ kala na.

42 Ɛɛn fɔ, yaraga nuŋgba ki wa mbe lere kala yɔn. Tasaga jɛŋgɛ ko Mari wì wele ma wɔ. Ki se shɔ wi yeri.»

11

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni (Mati 6.9-13)

1 Pilige ka, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri laga ka na. Naa wìla kaa kɔ sanga ŋa ni, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ nuŋgba suu pye fɔ: «We Fɔ, we naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni paa yɛgɛ ŋga na Zhan wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga pi ni we.»

2 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sanga ŋa ni, ye yo fɔ:

‹We To, ti ma mɛgɛ ki pye kpoyi.
Ma wunluwɔ pi pye pi pan!
3 Maa we pilige pyew yaakara nda ti
yaa yala we ni ti kaan we yeri.
4 Ma we kapere ti kala yaga we na,
katugu mbele fuun pe maa
kapere piin we na, woro fun
we maa ti kala yari pe na.
Maga ka we yaga we ye wa fanlawa
pi ni.› »

Lere ŋa fuun wi maa yɛnri, wi ma ta (Mati 7.7-11)

5 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Ndɛɛ ki pye kana wɔnlɔ yɛn wa yeri ye ni. Yindɛgɛ na wii kari ki wɔnlɔ wi kɔrɔgɔ wuu pye fɔ: ‹Na

† **10:33 10.33:** Zhan 4.9; Luki 9.53 † **10:38 10.38:** Zhan 11.1-5; 12.1-7

wɔnlɔ, mila ma yɛnri, na jin buru taanri ni.
6 Na wɛnnɛ wa yiri cana ma tugu
na na, yaraga woro na yeri mbe kan
wi yeri.›
7 Kana wi wɔnlɔ wo mbe si koro
wa go tɔnŋgɔ ki ni wuu pye fɔ: ‹Na
yaga yɛw, na kɔrɔ mìgi sɔgɔ makɔ.
Mi naa na piile pe ni wè sinlɛ. Mi se
ya yiri mbe yaakara kan ma yeri.›
8 Ye wele! Mila ki yuun ye kan,
ali na wii yiri mboo kan wi yeri pe
wɛɛnrɛ to kala na, paa wi koro naa
yɛnri suyi ki kala na, wi yaa ka yiri
mboo jorowo kɔyaara ti ni fuun ti
kan wi yeri.
9 Ki kala na, mi wo naga yuun ye
kan fɔ: Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta,
yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga yan.
Ye bala yaa kɔrɔ ki gbɔɔn, pa pe yaa
kaga yɛngɛ ye kan.
10 Katugu lere ŋa fuun wi maa
yɛnri, wi ma ta. Lere ŋa fuun wi
maa yaraga lagajaa, wi ma kaa ki
yan. Lere ŋa wi maa kɔrɔ ki gbɔɔn,
pe ma kaa ki yɛngɛ wi kan.
11 To wiwiin wi yɛn na ye ni, na
wi pyɔ kaa yɛnri buru ni, wi yaa
sinndɛlɛgɛ kan wi yeri? Nakoma na
wiga wi yɛnri ŋgbanla ni, wi yaa
wɔɔgɔ kan wi yeri?
12 Nakosima, na wiga wi yɛnri
ŋgojɛnɛ ni, wi yaa naa kan wi yeri
ŋgojɛnɛ li yɔnlɔ? Ayoo, ko se ya pye.
13 Yoro mbele ye yɛn ma pe pe, na
yège yan yoro yarijɛndɛ kanga jɛn
ye piile pe yeri, yege jɛn fun ye yo
fɔ ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa
Yinnɛkpoyi li kan mbele pe yɛn naa
yɛnri pe yeri mbe wɛ ye yarikanga
ki na.»

Zhezu wi maa leele pe sagala Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga na (Mati 12.22-30; Maki 3.20-27)

14 Pilige ka, Zhezu wìla pye na
yinnɛ tipele bombo la puro na woo
naŋa wa ni. Naa yinnɛ tipele làa kaa
wɔ naŋa wi ni, a wi nɛɛ para, a kì si
janwa wi pari.
15 Ɛɛn fɔ, a leele pèle sho fɔ:
«Wila yinnɛ tipegele ke puro na ke
woo leele pe ni yinnɛ tipegele ke to
Beyɛzebuli wo fanŋga na.»
16 Pèle la pye na jaa mboo wa
mbe wele, a pè suu yɛnri ma yo wi
kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na fɔ pa
wi fanŋga kì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri.
17 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa
jatere wi jɛn. A wì si pe pye fɔ:
«Wunluwɔ o wunluwɔ pi leele pe
maa wiin pe yɛɛ ni, ki wunluwɔ pi
ma jɔgɔ. Yinrɛ nda fuun ti wa, ti ma
toori.
18 Sɔtanla fun, na wiga wi yɛɛ
kɔn shyɛn mbaa wiin wi yɛɛ ni, wi
wunluwɔ pi se ya cɛn. Ndɛ yè yo
fɔ mi maa yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni Beyɛzebuli wo
fanŋga na?
19 Na kaa pye mi maa yinnɛ
tipegele ke puro na ke woo leele
pe ni wo fanŋga na, ambɔ wi maa
fanŋga kaan ye woolo poro yeri, pe
ma sila ke puro na ke woo leele pe
ni? Ye woolo jate poro pe yɛn ye kiti
kɔnfɛnnɛ wele.
20 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ
lo fanŋga† na mi maa yinnɛ tipegele
ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki
naga ma yo Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì
gbɔn laga ye na makɔ.
21 «Na lere ŋa ka pye mbe ŋgban,
mara yaara mbe pye wi yeri, wi maa
wi go ki kɔrɔsi, wi kɛɛ yaara ti ma
pye yɛyinŋge na.
22 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka ŋgban mbe
wɛ wo na, wi ma saa to wi na maa
mara yaara nda wi jigi wìla pye ti na
ti shɔ wi yeri, mboo kɛɛ yaara ti lɛ
mbe siri yɛɛlɛ.
23 «Lere ŋa woro na ni, mi yɛn ma
wo mbɛn. Lere ŋa woro nala sari
mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe
jaragi†.

Yinnɛ tipele li sɔngɔrɔkala (Mati 12.43-45)

24 «Na yinnɛ tipele liga wɔ lere wa
ni, li ma saa na yanri wa gbinri wi
ni, wa laga ŋga tɔnmɔ na pye we, na

† **11:20 11.20:** Eza 8.15 † **11:23 11.23:** Luki 9.50

wogosaga lagajaa mbe wogo. Na lii ka yan, li ma sho fɔ: ‹Mi yaa sɔngɔrɔ wa na go ŋga mì wɔ wa ki ni.›
25 Na liga ka sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan maga yan pège gbogolo maga pɛ fɔ jɛŋgɛ.
26 Kona, li mɛɛ kari ma saa yinnɛ tipegele kele yɛgɛ lagaja naa kɔlɔshyɛn, ŋgele kè pe ma wɛ lo jate na. Lo naa koro ni, ke mɛɛ pan ma ye wi ni, mɛɛ cɛn wa wi ni. Kona, ki lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma sɔngɔrɔ ma tijanga ma wɛ koŋgbanŋga ki na.»

Fɛrɛwɛ jɛmbɛ sɛnrɛ

27 Ma Zhezu wi ta wìla pye na to yuun ma, a jɛlɛ wà si koro wa janwa wi sɔgɔwɔ ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Jɛlɛ ŋa wɔ̀ɔn se mɔɔ kan ma wɔnri, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.»
28 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege yi. Ɛɛn fɔ, mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru nali gbogo, poro pè fɛri.»

Leele pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye wili naga pe na (Mati 12.38-42)

29 Naa janwa wila kaa na gbogolo wa Zhezu wi tanla naa mari, a wì si sɛnrɛ ti lɛ na yuun fɔ: «Nala pilige woolo pe yɛn ma pe. Pe yɛn na kafɔnnɔ la jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Zhonasi wolo lo.
30 Katugu yɛgɛ ŋga na Zhonasi kala làa pye kafɔnnɔ ma naga Ninive ca fɛnnɛ† pe na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wi kala li yaa pye kafɔnnɔ mbe naga nala pilige woolo pe na.
31 Kiti kɔnpilige, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunjɔ wi yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu wìla yiri wa tara ti kɔsaga ki na ma pan ma Salomɔ wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo†. Ye wele, lere wa yɛn laga ŋa wì wɛ Salomɔ wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)
32 Kiti kɔnpilige, Ninive ca fɛnnɛ pe yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu Zhonasi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo ma pe kan, pàa ti logo ma pe kapere ti jɛn mari yaga. Ye wele, lere wa yɛn laga, ŋa wì wɛ Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)»

Wire ti yanwa kala (Mati 5.15; 6.22-23)

33 «Lere na fitanla mu mboo lara, nakoma mbe kpoŋgbo jiile wi na. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa fitanla tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun ka ye wa go, wila yaan wi yanwa pi na.
34 Lere wi yɛngɛlɛ koro ke yɛn wi wire ti fitanla we. Na ma yɛngɛlɛ kaga pye jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye wa yanwa pi ni. Ɛɛn fɔ, na ma yɛngɛlɛ ke woro jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye wa wɔwɔ pi ni.
35 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ, jaŋgo yanwa mba pi yɛn ye ni, piga ka kanŋga mbe wɔ.
36 Na maga pye wa yanwa pi ni, na ma laga ka kpɛ woro wa wɔwɔ pi ni, ma wire ti ni fuun ti ma pye wa yanwa pi ni jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na fitanla wi maa yiin na yanwa pi kaan ma yeri we†.»

Zhezu wìla para Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na (Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

37 Naa Zhezu wìla kaa para makɔ, a Fariziye naŋa wà suu yɛnri ma yo wi sa li wi ni wa wi go. A Zhezu wì si saa ye mɛɛ cɛn mbaa nii.
38 Naa ki Fariziye naŋa wìla kaa ki yan Zhezu wi suu kɛyɛn yi jogo mbe yala pe ŋgasegele ke ni, mbe si jɛn mbaa nii, a kì suu pari.
39 Kona, a we Fɔ wì suu pye fɔ: «Yoro Fariziye wele, pa ye yɛn yɛɛn cɛ. Ye ma wɔjɛŋgɛlɛ naa tasaala pe puŋgo ko jogo, ma si yala, ye nawa po yɛn ma yin yuro naa nambɛrɛ ni.

† **11:30 11.30:** Zhona 2.11mbe sa gbɔn 3.9. † **11:31 11.31:** 1 Wunlu 10.1 † **11:36 11.33-36:** Zhezu wìla Sɛntanra ti yɛgɛ naga mari filige, a tì pye paa yanwa yɛn leele pe kan. Ɛɛn fɔ, leele poro wɛlɛ kìla ŋgban pe yeri pe yɛnlɛ ti na.

40 Kambajɛnmbɛlɛ wele dɛ! Mì yo
Yɛnŋɛlɛ na lì lere wi da we maa wi
wire ti yaan, lo nuŋgba lo lùu nawa
pi da?
41 Ɛɛn fɔ, yaara nda ti yɛn wa
ye wɔjɛŋgɛlɛ naa ye tasaala pe ni,
yaa to kaan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.
Kiga pye ma, yaraga pyew ki yaa pye
kpoyi ye kan.
42 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro
Fariziye wele! Ye maa ye sɛrɛ yaara
tunmɔɔrɔ ti yaga wi woo† naa kaan
Yɛnŋɛlɛ li yeri; to yɛn paa mati naa
uru naa sɛgɛ yaara sannda pyew ti
ni. Ɛɛn fɔ, yaa sila kasinŋge piin,
Yɛnŋɛlɛ lii si ye ndanla. Ko wogo
ŋga ko ki ja daga yaa piin, mbe si
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke taga wa fun.
43 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro
Fariziye wele. Katugu wa shɛriyinrɛ
ti ni, jɔnrɔ tiyɔnrɔ nda ti ma pye
wa yɛgɛ to ti ma ye ndanla; konaa
ye maa jaa paa ye shari gbɔgɔwɔ
sharaga ni wa katoro ti ni.
44 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ye
yɛn paa fanra† yɛn, nda ti yɛn ma
lara. Leele pe maa tanri na toro ti
na paa ki jɛn.»
45 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà suu pye
fɔ: «We Nagafɔ, na ma kaa para
yɛɛn, kona, maa woro fun we tegele
win.»
46 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɔlɔgɔ
yɛn ye wogo fun, yoro lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ wele! Katugu ye ma
tugugbɔrɔ† ti taga leele pe go na. Ma
si yala, yoro jate yaa yɛnlɛ mbe kɛɛ
le pe ni mbe pe saga jɛnri.
47 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, katugu ye
maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
fanra ti kanni nari gbegele. Ma si
yala, ye tɛlɛye poro pàa pe gbo.
48 Ko ki naga ma yo ye tɛlɛye pe
kapyere nuŋgba to ye yɛn na tanri ti
na, katugu poro la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe gbo, a yoro nɛɛ pe fanra
ti kanni nari gbegele.
49 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa
li tijinliwɛ pi ni, ma yo fɔ: ‹Mi yaa
kanla yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele torogo
wa pe sɔgɔwɔ, naa pitunmbolo ni.
Pe yaa ka pele gbo pe ni, mbe pele
jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.›
50 Ko kì ti nala pilige woolo pe
yaa ka ye jɔlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ mbele fuun pàa gbo maga
lɛ fɔ wa dunruya wi dasanga wi ni
pe kala na.
51 Maga lɛ fɔ wa Abɛli gbogo† ki
na pe yeri fɔ ma saa ki wa Zakari
gbogo ki na, wo ŋa pàa kaa gbo
saraga wɔsaga konaa shɛrigo gbɔgɔ
ti sɔgɔwɔ pi ni we†. Ee, mi yɛn naga
yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ki
nala pilige woolo pe yewe ki legbogo
kagala ke wogo ki ni.
52 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ wele! Katugu lakile
ŋa wi ma jɛnmɛ kɔrɔ ki yɛngɛ, yòo
lɛ†. Yoro jate yee si ye wa. Mbele
paa ki jaa mbe ye wa, yee si pe yaga
pe ye wa.»
53 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa ki
laga ki na, a kì si lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ
poro naa Fariziye pe nawa pi ŋgban
fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ wi yewe sɛnrɛ ti
cɛnlɛ pyew ti ni.
54 Pàa pye naa yɔn jaa fɔ jɛŋgɛ,
jaŋgo mboo yigi wi yɔn sɛnrɛ jate
to na.

12

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛri kopiire wogo ki na (Mati 10.26-27)

1 Ki sanga wi ni, leele pàa gbogolo
na kee lere waga yɔn ka yeri, fɔ a
paa pe yɛɛ tangala. A Zhezu wì si
sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro
pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye

† **11:42 11.42:** Levi 27.30; Luki 18.12 † **11:44 11.44:** Zhufuye pe yeri kìla pye ŋa ka fanga tanga, wi ma pye fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Levi 5.3; 21.1-4,11; Nɔmbu 19.11-22; Mati 23.27. † **11:46 11.46:** Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pàa pye na leele pe ŋgbanga ma yo paa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma si yala, poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni. † **11:51 11.51:** Zhenɛ 4.8-10 † **11:51 11.51:** 2 Kuro 24.20-22 † **11:52 11.52:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe ma kaselege ki lara leele pe na.

pe leve wi ni, ko kɔrɔ wo yɛn pe kopiire sɛnrɛ re.
2 Katugu kagala ŋgele fuun ke yɛn
ma lara, koro ke ni fuun yaa ka
yiri funwa na. Ŋgele fuun ke yɛn
ŋgundo, koro ke ni fuun yaa ka jɛn†.
3 Ko kì ti sɛnrɛ nda fuun ye mbe
yo larawa, wa wɔwɔ pi ni, ti yaa ka
yiri funwa na. Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda
fuun ye mbe yo lere nuŋgbolo wa
yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni, ti yaa kaa
yari ŋgbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ
wa we.

Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ (Mati 10.28-31)

4 «Na wɛnnɛ mila ki yuun ye kan,
mbele pe ma lere wi gbo, ko puŋgo
na paa si ya kala la pye naa, yaga
kaa pe fyɛ.
5 Ŋa ye daga mbaa fyɛ, mi yaa wi
naga ye na: Ye wele! Yɛnŋɛlɛ na
yawa yɛn li ni mbe lere wi gbo, ko
puŋgo na mbe saa wa wa jaganama
wi ni, yaa fyɛ lo yɛgɛ. Ee, mila ki
yuun ye kan, yaa lo nuŋgba fyɛ!
6 «Ye karikaŋgala ke wele! Ke
kaŋgurugo paa ke pɛrɛ tama shyɛn
na wi le? Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ laa li
nuŋgba fɛgɛ. (Ko ki yɛn paa ye wogo
ki yɛn.)
7 Yɛnŋɛlɛ lì ye yinzire jate ti yɔn
ki jɛn. Ki kala na, yaga kaa fyɛ,
ye kayɔngɔ kì wɛ karikaŋgala lɛgɛrɛ
na.

Mbe taga Zhezu na, nakoma mbe je wi na (Mati 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ:
Lere ŋa fuun kaga yo leele pe yɛgɛ
na mbe yo wi yɛn na kɔrɔgɔ, pa Lere
wi Pinambyɔ wi yaa kaga yo Yɛnŋɛlɛ
li mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na mbe yo ki fɔ
wì pye wi woo.
9 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka je na
na leele pe yɛgɛ na, pa Lere wi
Pinambyɔ wi yaa ka je ki fɔ wi na
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na†.
10 «Lere ŋa fuun ka sɛnpere yo
Lere wi Pinambyɔ wi na, ti yaa ka
kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka
Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege
ki se kala yaga wi na fyew†.
11 «Na paga kaa kee ye ni mbe
sa kiti kɔn ye na wa shɛriyinrɛ ti
ni, konaa wa kiti kɔnfɛnnɛ poro naa
fanŋga fɛnnɛ pe yeri, ye jatere wiga
ka piri ye na ye yolɔmɔ mbe ye yɛɛ
shɔ konaa ye sɛnyoro to kala na;
12 katugu le ki sanga nuŋgba wi
ni, sɛnrɛ nda ye daga mbe yo,
Yinnɛkpoyi li yaa ye naga ti ni.»

Penjagbɔrɔ fɔ tijinliwɛ fu fɔ yomiyɛlɛ

13 Kona, a naŋa wà si koro wa
janwa wi sɔgɔwɔ, mɛɛ Zhezu wi pye
fɔ: «We Nagafɔ, ki yo na nɔsepyɔ wi
kan, fɔ kɔrɔgɔ ŋga we to wì yaga we
kan, wege wali we yɛɛ na.»
14 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Na wɔnlɔ, ambɔ wilan tɛgɛ mbe
pye ye kiti kɔnfɔ, nakoma mbe pye
ye kɔrɔgɔ walifɔ?»
15 Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun
pe pye fɔ: «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwɛ
jɛn jɛŋgɛ yɛgɛmbatinwɛ pi ni fuun
pi ni; katugu lere wi ka penjagbɔrɔ
ti ta yɛgɛ o yɛgɛ, ko se ya yinwege
kan wi yeri.»
16 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ
na li wa ma pe kan, ma pe pye fɔ:
«Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wa kɛɛrɛ la
yɔn fɔ jɛŋgɛ.
17 A wi nɛɛ jatere piin nɛɛ wi
yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa
pye? Tɛgɛsaga woro na yeri mbanla
yarilire ti ni fuun ti tɛgɛ.›
18 Kona, a wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Ŋga
mi yaa pye ki ŋga! Mi yaa na
bondoolo pe jaanri mbe fɔnmbɔlɔ
kan tugbɔmbɔlɔ. Mi yaa na yarilire
ti ni fuun ti gbogolo mberi le wa, naa
na yarijɛndɛ sannda pyew ti ni.›
19 Kona, mbe silan yɛɛ pye fɔ:
‹Yiŋgɔ yaakara lɛgɛrɛ yɛn ma tɛgɛ
na kan, mbe yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ pye. Mi
yaa cɛn mbaa wogo, mbaa nii, mbaa
woo, mbaa yɔgɔri.›

† **12:2 12.2:** Luki 8.17 † **12:9 12.9:** Luki 9.26 † **12:10 12.10:** Mati 12.32; Maki 3.28-29; Ebu 6.4-6

20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ:
‹Lewee cɛnlɛ wele dɛ! Nala yembinɛ
na li ni yɛrɛ, ma yaa ku. Kona, yaara
nda fuun mà tɛgɛ, pa to yaa koro
ambɔ kan?› »
21 Kona, a Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda
ti taga wa ma yo fɔ: «Lere ŋa fuun
wila penjagbɔrɔ gbogolo wi yɛɛ kan
anmɛ wi yɛn, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na wi woro penjagbɔrɔ fɔ.»

Ye ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na (Mati 6.25-34)

22 Kona, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa
ye jatere wi lege yɛɛ na yaakara nda
ye yaa la kaa to kanŋgɔlɔ mbe yo fɔ:
‹Ŋga yiŋgi mi yaa ka?› Yaga si kaa
ye jatere wi lege ye yaripɔrɔ wogo ki
na, mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi yaripɔrɔ
mi yaa le?›
23 Katugu lere wi yinwege kì wɛ
yaakara ti na. A wi wire fun tì wɛ
paara ti na.
24 Ye kaankaanye pe wele! Paa
yarilire lugu, paa si yarilire kɔlɔgi.
Yaakara tɛgɛsaga woro pe yeri, bon-
doolo woro pe yeri. Ma si yala,
Yɛnŋɛlɛ li maa pe baro. Yè mbɔnrɔ
sannjɛrɛ ti na.
25 Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe
yinwege ka taga wi yɛɛ kan naa jɛnri
wi jatere lɛgɛrɛ ti ni?
26 Kì kaa pye ye se ya mbe ko kala
jɛɛlɛ na lo pye, yiŋgi na, a ye nɛɛ
ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye kagala
sanŋgala koro kala na?
27 Ye yarifyɛɛnrɛ ti yirilɔmɔ pi
wele wa wasele! Tila tunŋgo pye,
tila si pili. Ma si yala, mila ki
yuun ye kan, wunlunaŋa Salomɔ wo
naa wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa pi ni
fuun ni, wi yaripɔrɔ ka sila yɔn mbe
yarifyɛɛnrɛ ka tiyɔnwɔ bɔ.
28 Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele,
goto kasɔn ma kaa ki sogo, na
Yɛnŋɛlɛ li ma ko fere ma, yoro fun
ye daga mbege jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ
li yaa ye yaripɔrɔ ti kan ye yeri fun
mbe wɛ ko na. Ye tagawa pì kologo
dɛ!
29 Yaraga ŋga ye yaa la kaa naa
tɔnmɔ mba ye yaa la woo, yaga kaa
ye jatere wi lege ye yɛɛ na to jawa
po kala na suyi.
30 Dunruya woolo mbele pee
Yɛnŋɛlɛ jɛn, poro pe maa ko yaara
to ti ni fuun to lagajaa. Ɛɛn fɔ, yoro
wo na, To yɛn ye yeri. Wìgi jɛn ma
yo ti kala yɛn ye na.
31 Ki kala na, ye bala yaa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ po lagajaa, kona pa li yaa
yaara sannda pyew ti kan ye yeri
fun.»

Yarijɛndɛ nda wa yɛnŋɛlɛ na ti sɛnrɛ (Mati 6.19-21)

32 «Yoro mbele ye yɛn paa sim-
baŋgbelege jɛɛlɛ yɛn, yaga kaa fyɛ;
katugu kì ye To Yɛnŋɛlɛ li ndanla lili
wunluwɔ pi kan ye yeri.
33 Ye ye kɛɛ yaara ti pɛrɛ yege
penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na.
Ye penjara leyaara lagaja ye yɛɛ kan
nda ti se lɛ, ye yarijɛndɛ mbakɔrɔ
gbogolo ye yɛɛ kan wa yɛnŋɛlɛ na.
Wa ki laga ki na, yoo woro wa,
yaawere si woro wa mberi ka mberi
jɔgɔ.
34 Katugu ma yarijɛndɛ tiga pye
laga ŋga na, pa ma jatere wi ma pye
wa.»

Ye cɛn ki cɛnwɛ

35 «Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ, ye ye kurusi-
jara wi pɔ, ye fitanlaye paa yiin[†]!
36 Ye pye paa tunmbyeele mbele
pe to wiga kari jayire na, pe maa
wi singi, jaŋgo na wiga ka pan mbe
kɔrɔ ki gbɔn sanga ŋa ni, pe go ki
yɛngɛ wi kan fyaw.
37 Na pe to wiga ka pan mbe tun-
mbyeele mbele ta paa wi konɔ wele,
fɛrɛwɛ yaa pye pe woo. Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, pa pe to jate
wo wi yaa sɔngɔrɔ mboo kurusijara
wi pɔ, mbe pe pye pe cɛn pe li, mbe
si yaakara ti yɛɛlɛ pe na.
38 Ali na wiga pan yindɛgɛ na,
nakoma yindogo na wi yo, mbe pan
mbe pe ta paa wi konɔ wele, fɛrɛwɛ
yaa pye pe woo.

[†] **12:35 12.35:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe tunŋgo pye.

39 Yege jɛn ye yo fɔ ki pye gofɔ wi
ma yoo wi pansanga wi jɛn, wi jɛn
na koro yɛnŋɛ mbe cɛn wi cɛnwɛ,
jaŋgo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye
wa go.
40 Yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ,
katugu sanga ŋa ye se kaa jate cɔ,
ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi
yaa pan.»

Tunmbyee ŋa pè taga wi na konaa tunmbyee ŋa pee taga wi na (Mati 24.45-51)

41 Kona, a Pyɛri wì sho fɔ: «We
Fɔ, mà ki yomiyɛlɛ na li wa woro cɛ
kan lee, nakoma mà li wa lere pyew
kan?»
42 A We Fɔ wì sho fɔ: «Tunmbyee
wiwiin pè taga wi na, a wì pye
tijinliwɛ fɔ? Wowi ŋa wi tafɔ wi maa
tɛgɛ tunmbyeele sanmbala pe go na
wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe
kasanga wi na.
43 Na wi tafɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe
pan mboo yan wi bala naa tunŋgo
ki piin, pa fɛrɛwɛ yaa pye wi woo!
44 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tɛgɛ wi kɛɛ
yaara ti ni fuun ti go na.
45 Ɛɛn fɔ, na ki tunmbyee wiga
wi yɛɛ pye fɔ: Na tafɔ wi yaa mɔ
wa, mbe ye wi tunmbyee yɛɛnlɛ
nambala naa jɛɛlɛ pe ni mbaa pe
gbɔɔn, mbaa woo mbaa tinni sinmɛ
ni,
46 pilige ŋga wi woro naa tafɔ wi
konɔ wele, wagati ŋa wii jɛn cɔ, ko
wagati wowi wi yaa pan. Kona, wi
yaa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, mboo tasaga
kan wi yeri wa tunmbyeele mbele
pee taga pe na pe ni.
47 «Tunmbyee ŋa wi maa tafɔ wi
nandanwa kala li jɛn, wila si cɛn ki
cɛnwɛ mbe tunŋgo pye mbe yala wi
tafɔ wi nandanwa kala li ni, wo yaa
ka gbɔn fɔ jɛŋgɛ.
48 Ɛɛn fɔ, tunmbyee ŋa wila wi
tafɔ wi nandanwa kala li jɛn, wi
ma sila kagala kele piin, ŋgele ke
daga gbɔnrɔ ni, wo yaa ka gbɔn
jɛnri. Yarilɛgɛrɛ kan ŋa fuun yeri,
yarilɛgɛrɛ yaa ka yewe wi yeri. Pè
yarilɛgɛrɛ telege ŋa fuun na, pe yaa
ka yarilɛgɛrɛ yewe wo yeri naa mbe
wɛ.»

Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na (Mati 10.34-36)

49 «Mì pan mbe kasɔn le laga tara
ti ni, ndɛɛ kì gbɔn yɛɛn kila yiin
makɔ, ki jɛn nala ndanla.
50 Batɛmu† wa yɛn wa, ŋa mi daga
mbe pye, kìlan jatere wi piri na na
jɛŋgɛ fɔ wi ka sa pye wi yɔn fili.
51 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yɛyinŋge
mì pan ma kan laga tara ti ni dɛ!
Ayoo, kaawɔ mbe ye kɔn ye yɛɛ na.
52 Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, ma yaa sa
leele kaŋgurugo yan sege ka ni, pe
yaa kɔn pe yɛɛ na. Taanri yaa yiri
shyɛn kɔrɔgɔ, shyɛn mbe yiri taanri
kɔrɔgɔ.
53 To wi yaa yiri pinambyɔ wi
kɔrɔgɔ, pinambyɔ wi yiri to wi
kɔrɔgɔ. Nɔ wi yaa yiri sum-
borombyɔ wi kɔrɔgɔ, sumborombyɔ
wi yiri wi nɔ wi kɔrɔgɔ. Jɛlɛ wi yaa
yiri wi pijɔ wi kɔrɔgɔ, pijɔ wi yiri wi
najɔ wi kɔrɔgɔ†.»

Mbe wagati wi jɛn mboo wɔ wi yɛɛ ni (Mati 16.2-3)

54 Zhezu wìla pye naga yuun fun
janwa wi kan fɔ: «Na yaga kam-
baaga yan kila yinrigi wa yɔnlɔ
yirisaga kɛɛ yeri, ye ma yo tisaga yaa
pan. Pa ki mɛɛ pye ma.
55 Sanga o sanga tifɛnɛ fun li kaa
gbɔɔn mbaa kee yɔnlɔparawa kalige
kɛɛ yeri, ye ma yo kafugo yaa wo. Pa
ki mɛɛ pye ma fun.
56 Kopiire fɛnnɛ wɛlɛ yoro! Na yè
kaa tara to naa naayeri sanga wo jɛn
maa wɔ wi yɛɛ ni, ye daga mbe nala
pilige yaara ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni
fun†.»

Ma yo ma mbɛnfɔ wi ni ye fili (Mati 5.25-26)

† **12:50 12.50:** Batɛmu wo wi yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi mbaa jɔlɔ wa tiparaga ki na we. † **12:53 12.53:** Mishe 7.6 † **12:56 12.56:** Mati 16.2-3

57 «Ye daga fun mbe kasinŋge ki
lagaja, mbege jɛn ye yɛ.
58 Na mboro naa ma mbɛnfɔ wi ni
ye kaa kee ja wa kiti kɔnsaga, mbe
ye ta wa konɔ, ma bala ma yo wi ni
ye fili. Nakoma wi yaa kari ma ni
wa kiti kɔnfɔ wi yeri, wo mbe sɔɔn
le polisiye pe kɛɛ, poro mbe sɔɔn le
kaso.
59 Mila ki yuun ma kan, ma woro
mbe yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔgɔ
ki ni fuun ki tɔn, ali tama nuŋgba
wiga ka koro.»

13

Mbɔɔn kapere ti jɛn mberi yaga

1 Ki sanga wi ni, a leele pèle si saa
ki yo Zhezu wi kan ma yo Pilati wìla
Galile tara fɛnnɛ pele gbo, ma yala
pàa pye na yaayoro kuun nari woo
saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri. A pe kasanwa
pì pinlɛ yaayoro woo pi ni.
2 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa ki
jate ndɛɛ ki Galile tara fɛnnɛ mbele
pè gbo yɛɛn, poro kapere to gbɔgɔ
ma wɛ Galile tara fɛnnɛ sanmbala
pe woro ti na wi le?
3 Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee
ye kapere ti jɛn mberi yaga, pa ye
yaa ka ku ma.
4 Silowe lɔgɔ yɔn sanŋgazo wìla to
leele kɛ ma yiri kɔlɔtaanri mbele na
ma pe gbo, yaa ki jate poro kapere to
la gbɔgɔ ma wɛ Zheruzalɛmu woolo
sanmbala pe woro ti na wi le?
5 Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee
ye kapere ti jɛn mberi yaga, pa ye
yaa ka ku ma.»

Tige mbasɛgɛ

6 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ
na li wa ma yo fɔ: «Naŋa wà
la figiye tige sanri wi ɛrɛzɛn kɛrɛ
nawa. A wì si kaa kari saga piile pele
cɔ, ɛɛn fɔ, wii sa pyɔ yan ki na.
7 Kì kaa pye ma, a wì si naŋgɔ kɛrɛ
tunmbyee wi pye fɔ: ‹Wele, na yɛlɛ
taanri wolo loli na yɛɛn. Mi ma pan
mbe pyɔ cɔ laga ki figiye tige ŋga ki
na, mila pyɔ yan ki na. Ki kala na,
ki kɔn maga wɔ laga. Yiŋgi na, a kì
sigi laga ŋga ki shɔ jaga?›
8 Ɛɛn fɔ, a naŋgɔ kɛrɛ tunmbyee
wì suu pye fɔ: ‹Na to, ki yaga laga
naa ki yɛlɛ nuŋgba pye! Mi yaa
wege tugu kɛɛrɛ mbege maga mbege
fili, mbe fyɔngɔ le ki nɔgɔ.
9 Kana yelapanna ki yaa sɛ.
Nakosima, pa ma ti mbege kɔn
mbege wɔ laga.› »

Zhezu wìla jɛlɛ wa sagala cɛnpilige ka ni

10 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla pye
na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni
shɛrigo ka ni.
11 Ma yala jɛlɛ wà la pye wa, yinnɛ
tipegele la ye wi ni maa pye yandee.
Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri lo ta
wi na. Pìla wi kuru kɛŋgɛlɛŋgɛ, wila
ya yiri mbe sin.
12 Naa Zhezu wìla kaa ki jɛlɛ wi
yan sanga ŋa ni, a wì suu yeri, ma
suu pye fɔ: «Jɛlɛ, mà shɔ ma yama
pi ni nala!»
13 A Zhezu wì suu kɛyɛn yi taga wi
na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì
si yiri ma sin nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
14 Ɛɛn fɔ, a kì si shɛrigo to wi
mbɛn fɔ jɛŋgɛ, naa Zhezu wìla wi
sagala cɛnpilige ki ni we. A wì si
janwa wi pye fɔ: «Tunŋgo pyepiliye
yi yɛn kɔgɔlɔni. Yaa paan ko piliye
yo ni paa ye sagala. Yaga kaa paan
cɛnpiliye yo ni.»
15 A we Fɔ wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yoro wele, ye yɛn kopiire fɛnnɛ!
Mì yo ye ni fuun nuŋgba nuŋgba,
cɛnpilige kiga gbɔn, ye ma ye nɛgɛ,
nakoma ye sofile wi sanga wa wi
sinlɛsaga mbe saa kan wi ma wɔ?
16 Ki jɛlɛ ŋa yɛɛn, Abirahamu
setirige pyɔ wo wawi. Sɔtanla wùu
pɔ ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri. Kii daga mboo shɔ wi
pɔyaara ti ni cɛnpilige ki ni wi le?»
17 Naa Zhezu wìla kaa to yo ma
sanga ŋa ni, a tì si fɛrɛ wa wi
mbɛnfɛnnɛ pe na. Ɛɛn fɔ, janwa wo
nawa po la yinŋgi kagbɔgɔlɔ ŋgele
fuun wìla pye ke kala na.

Mutari tige pyɔ yomiyɛlɛ (Mati 13.31-32; Maki 4.30-32)

18 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi yɛn ma yiŋgi lɛ? Mbe
ya mboo taanla yiŋgi ni?
19 Pi yɛn paa mutari tige pile la
yɛn. Naŋa wà la la lɛ ma saa li lugu
wi naŋgɔ kɛrɛ. A lì si fi ma yiri ma
pye tige, a sannjɛrɛ tì pan ma sere
pɔ wa ki njere ti ni.»

Leve yomiyɛlɛ (Mati 13.33)

20 A wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi taanla yiŋgi
ni?
21 Pi yɛn paa leve yɛn. Jɛlɛ wà wi
lɛ maa pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ
kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa
pi fɛ maa yirige pyew.»

Yeyɔngɔ jɛɛlɛ sɛnrɛ (Mati 7.13-14,21-23)

22 Zhezu wìla pye na cagbɔrɔ to
naa ca pigile ke yanri, na leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, na kee wa
Zheruzalɛmu yeri.
23 A lere wà suu yewe ma yo fɔ:
«We Fɔ, leele jɛnri ma pe yaa ka
shɔ?»
24 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Yeyɔngɔ ŋga ki maa yiin
wa yɛnŋɛlɛ na, ki yɛn jɛɛlɛ. Ki kala
na, yege ŋgbanga ye ye wa ko ni;
katugu mila ki yuun ye kan, lelɛgɛrɛ
yaa kaga ŋgbanga mbe yo pe yaa ye,
ɛɛn fɔ, pe se ka ya ye.
25 «Na lagafɔ wiga ka yiri mbe
kɔrɔ ki sɔgɔ sanga ŋa ni, mbe ye
yaga wa funwa na, pa ye yaa ki
lɛ mbaa kɔrɔ ki gbɔɔn mbaa yuun
fɔ: ‹We Fɔ, kɔrɔ ki yɛngɛ we kan.›
Kona, wi yaa ye pye mbe yo fɔ: ‹Mi
si ye jɛn, mbe si ka ye yirisaga jɛn.›
26 Kona, ye yaa wi pye mbe yo fɔ:
‹Wè si pinlɛ ma li ma wɔ ma ni. A
mà we naga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni yɛrɛ
wa we ca nawa koŋgolo ke ni.›
27 Kona, wi yaa ye pye naa fɔ: ‹Mi
si ye yirisaga jɛn. Ye yiri na tanla,
yoro kapere pyefɛnnɛ ye ni fuun!›
28 Kona, ye yaa kaa gbele wa,
mbaa ye ŋgangala ke kaa, na
yaga ka Abirahamu naa Izaki naa
Zhakɔbu, konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe ni fuun pe yan sanga ŋa
ni wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni we.
Ko mbe si yala pè yoro wa wa funwa
na.
29 Ki sanga wiga ka gbɔn, leele pe
yaa ka yiri dunruya wi kɛɛ ki ni fuun
ki na mbe sa cɛnsaga lɛ wa Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi ni mbaa nii.
30 Kona, mbele pe yɛn puŋgofɛnnɛ,
pele yaa ka pye koŋgbanmbala.
Mbele pe yɛn koŋgbanmbala, pele
yaa ka pye puŋgofɛnnɛ†.»

Zhezu wìla para Zheruzalɛmu ca ki na (Mati 23.37-39)

31 Ki sanga wi ni, a Fariziye pèle si
fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ:
«Kari laga ka na ma wɔ laga ki laga
ŋga ki ni, katugu wunlunaŋa Erɔdi
wila ma lagajaa mbɔɔn gbo.»
32 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yaa kee ye saga yo ki dabaaga
ki kan fɔ: ‹Nala naa goto, yinnɛ
tipegele koro mi yɛn na puro na woo
leele pe ni, na yambala pe sagala,
piliya na, mi yaa na tunŋgo ki kɔ.›
33 Ɛɛn fɔ, ki daga mbaa kee na
konɔ li ni nala naa goto, naa piliya
na; katugu na Zheruzalɛmu ca ko
ma, kii daga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wa mbe ku laga ka na naa†.
34 «E! Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu,
mboro ma maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kuun, pitunmbolo mbele
lì torogo ma kan na pe waa
sinndɛɛrɛ ni na pe kuun. Mìla pye
naga jaa wagati lɛgɛrɛ na mbɔɔn
leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa yɛgɛ
ŋga na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi
kanwira nɔgɔ we. Ɛɛn fɔ, yee si
yɛnlɛ.
35 Wele! Ye go ki yaa koro ye kan
waga fɔ sa gbɔn pilige ŋga ye yaa
kaga yo mbe yo fɔ: ‹*Na wila paan we*

† **13:30 13.30:** Mati 19.30 † **13:33 13.32-33:** Nala naa goto, naa piliya na, ki mbe ya logo paa piliye taanri yɛn, nakoma paa wagati titɔnlɔwɔ yɛn. † **13:35 13.35:** Yuuro 118.26

Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!› »†

14

Zhezu wìla yaŋa wa sagala

1 Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla saa ye Fariziye legbɔɔ wa go mbe li wa. Fariziye mbele pàa pye wa, pe nɛɛ wi wele fɔ jɛŋgɛ.
2 Naŋa wà la pye wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, witigbɔgɔrɔ yama la pye wi na.
3 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe yewe ma yo fɔ: «Mbe yala we lasiri wi ni, ki daga ma lere sagala cɛnpilige ki ni lee, nakoma maga ka lere sagala?»
4 A pè si pyeri. Kona, a Zhezu wì suu kɛɛ ki taga ki naŋa wi na maa sagala, ma suu pye ma yo wila kee wi go.
5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni, wiwiin wi yɛn laga, na wi pyɔ, nakoma wi nɛgɛ ka to kɔlɔ, wi se fyɛɛlɛ mbe saa wɔ wa, ali na kaa pye cɛnpilige† yi?»
6 Kona, pe mbaa wi yɔn sogo yɛgɛ ŋga na yɛrɛ, pe sila ki jɛn.

Cɛnsara wɔmɔ kala konaa leele yerikala liwɛn na

7 Leele mbele pàa yeri ki liwɛn pi na, Zhezu wìla pe wele ma pe yan paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na cɛnsara tiyɔnrɔ ti woo. Kì pye ma, a wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan ma yo fɔ:
8 «Na lere kɔɔn yeri jayire liwɛn na, maga ka sa cɛn wa cɛnsaga tiyɔngɔ ko na. Kana, ki mbe ya pye pè lere wa yeri, wo mɛgɛ ko gbɔgɔ ma wɛ mboro wogo ko na.
9 Pa ŋa wì ye ni fuun shyɛn ye yeri, wi yaa pan mbɔɔn pye fɔ: ‹Ki cɛnsaga ŋga ki kan naŋa ŋa wi yeri!› Kiga pye ma, pa ma yaa kari fɛrɛ coli mbe sa cɛn wa cɛnsaga puŋgo wogo ki na.
10 Ɛɛn fɔ, na lere kɔɔn yeri jayire liwɛn na, sa cɛn wa cɛnsaga puŋgo wogo ko na. Kona, ŋa wì ye yeri, na wiga ka pan, wi yaa ma pye fɔ: ‹Na wɔnlɔ, pan ma cɛn laga yɛgɛ, laga cɛnsaga tiyɔngɔ ŋga ko ni.› Kona, pa ma yaa pye mbe gbɔgɔ ma suro lifɛnnɛ yɛɛnlɛ sanmbala pe sɔgɔwɔ.
11 Katugu lere ŋa fuun kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere ŋa fuun ka suu yɛɛ tirige, wo yaa ka yiri†.»
12 Lere ŋa wìla Zhezu wi yeri liwɛn pi na, a Zhezu wì si wo fun wi pye fɔ: «Na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ yɔnlɔ na wi yo, nakoma yembinɛ wi yo, maga kɔɔn wɛnnɛ, naa ma nɔsepiile, naa ma go woolo, naa ma cɛnyɛɛnlɛ penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yeri ki liwɛn pi na. Nakoma poro fun, pe yaa kɔɔn yeri ki liwɛn pa na mbɔɔn wogo ki fɔgɔ tɔn.
13 Ɛɛn fɔ, na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, ma fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa yandeele poro yeri ki liwɛn pi na.
14 Kona, pa ma yaa ka fɛrɛwɛ ta, katugu poro se ya mbege yɔngɔ sɔngɔrɔ ma na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa kaga yɔngɔ sɔngɔrɔ ma na, na lesinmbele paga ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni pilige ŋga ni we.»

Liwɛn gbɔlɔ yomiyɛlɛ (Mati 22.1-10)

15 Wa ki suro lifɛnnɛ pe ni, naa nuŋgba la kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si Zhezu wi pye fɔ: «Lere ŋa wi yaa ka sa li wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!»
16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la fɛti sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, mɛɛ lelɛgɛrɛ yeri.
17 Naa lisanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wi tun wa pe yeri ma yo fɔ: ‹Ye pan ye li, yaara ti ni fuun tì gbɛgɛlɛ ma yala.›
18 Ɛɛn fɔ, a kì si cɛn ndɛɛ pàa yɔn wa nuŋgba. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe nɛɛ kafɛrɛgɛ kaan naŋa wi yeri. Koŋgbanŋa wo laa pye fɔ: ‹Mì laga lɔ, ki daga mbe saga wele. Ki kala na, ma kafɛrɛgɛ, mila ma yɛnri wi.›

† **14:5 14.5:** Luki 13.15 † **14:11 14.11:** Mati 23.12; Luki 18.14; Zhaki 4.6

19 A wà sho naa fɔ: ‹Nɛrɛ nda ti
maa fali, mìri kɛ lɔ. Mila jaa mbe
kari ti sa fali mbege wele. Ki kala
na, ma kafɛrɛgɛ, mila ma yɛnri wi.›
20 A wà si nuru naa ma yo
fɔ: ‹Mìlan jɔ wi jayire pye yɛɛn
fɔɔnfɔɔn. Ki kala na, mi se ya kari
wa.›
21 A tunmbyee wì si sɔngɔrɔ ma
saa ki yo wi tafɔ wi kan. A gofɔ wì si
nawa ŋgban, ma suu tunmbyee wi
pye fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma kari wa katoro
to naa ca nawa koŋgolo ke ni, ma
sa fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa
jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa yandeele pe yeri
ma pan pe ni.›
22 Ko pyeŋgɔlɔ, a tunmbyee wì suu
tafɔ wi pye fɔ: ‹Na tafɔ, ŋga mà yo
mìgi pye. Ɛɛn fɔ, go kii yin.›
23 Kona, a wì suu tunmbyee wi
pye fɔ: ‹Ta kee wa koŋgbɔrɔ to
naa kombigile ke ni, ma sa leele pe
ŋgbanga ma pan pe ni, jaŋgo na go
ki yin.
24 Katugu mila ki yuun ye kan,
leele mbele mìla yeri, wo wa sanla
suro ta nɛnɛ.› »

Ŋga ki daga maa piin mbe si pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ (Mati 10.37-38)

25 Ko puŋgo na, janwa gbɔlɔ là la
taga Zhezu wi na na kee. A wì si
kanŋga ma yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ pe
pye fɔ:
26 «Lere ŋa ka pan na kɔrɔgɔ,
na wi suu to wi panra†, naa wi
nɔ, naa wi jɔ, naa wi piile, naa wi
nɔsepiile nambala, naa wi nɔsepiile
jɛɛlɛ, konaa wo yɛɛ jate, wi se ya pye
na fɔrɔgɔfɔ.
27 Na lere ŋa fuun suu tiparaga ki
tugo†, mbe taga na na, wo se ya pye
na fɔrɔgɔfɔ.
28 Ye ni, ŋa kaa jaa mbe sanŋgazo
kan, wi ma cɛn ma wi kanpenjara ti
jate gbɛn, na kaa pye ti mbe ta wi
yeri mbe tunŋgo ki kɔ!
29 Nakoma na wiga go nɔgɔ ki le,
na wii ya mbege tunŋgo pye, leele
mbele fuun kaga yan, pe yaa la tɛgɛ
wi na,
30 mbaa yuun fɔ: ‹Ki naŋa ŋa, wo
wìgi go ŋga ki nɔgɔ le. Wii ya mbege
kan ki kɔ.›
31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
na wunlunaŋa wa kaa jaa mbe sa
malaga gbɔn wunlunaŋa wa ni, wi
ma cɛn ma jatere pye gbɛn. Na kaa
pye wo naa lenambala waga kɛ (10
000) mbe ya yiri sa to wunlunaŋa
sanŋa wo naa wi lenambala waga
nafa (20 000) na.
32 Na wi kaga yan wi se ya, wi ma
leele tun wa wunlunaŋa sanŋa wi
yeri sanga ŋa ni wi wa lege we, pe
sa tanwa ja pe shyɛn sɔgɔwɔ pi ni.»
33 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko ki
yɛn paa ye wogo ki yɛn. Ye ni, na ŋa
fuun si kaari wi kɛɛ yaara ti kala, wi
se ya pye na fɔrɔgɔfɔ.»

Kɔ ŋa wi se ya kala yɔn wi sɛnrɛ (Mati 5.13; Maki 9.50)

34 «Kɔ wi yɛn ma yɔn, ɛɛn fɔ, na
wi tanwa piga wɔ wi ni, tanwa pa se
ya ye wi ni naa†.
35 Wi se ya yaraga ka yɔn wa tara.
Wi se ya pye paa fyɔngɔ yɛn fun mbe
kɛɛrɛ tara ti tanla, ndɛɛ mboo wa wa
funwa na. Nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, mbaa nuru, wila nuru dɛ†.»

15

Sumbyɔ ŋa wìla puŋgo ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le (Mati 18.12-14)

1 Nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere
pyefɛnnɛ pe ni fuun pàa pye na fulo
Zhezu wi tanla mbe logo wi yeri.
2 Ɛɛn fɔ, a Fariziye poro naa lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe nɛɛ kɔngɔri
na yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wi yɛn na
kapere pyefɛnnɛ pe yinri tiyɔngɔ, na
kaa pe ni†.»

† **14:26 14.26:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na Zhezu wii lere ŋa ndanla mbe wɛ wi to naa wi nɔ, naa wi jɔ, naa wi piile, naa wi nɔsepiile nambala, naa wi nɔsepiile jɛɛlɛ, naa wo yɛɛ jate na, wi se ya pye wi fɔrɔgɔfɔ. † **14:27 14.27:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ pilige pyew. † **14:34 14.34:** Mati 5.13 † **14:35 14.35:** Mati 11.15 † **15:2 15.2:** Mati 9.10-13

3 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ
na li wa pe kan,
4 ma yo fɔ: «Ye ni, mì yo, na
sumbyɔ cɛnmɛ ka pye lere wa yeri,
wii nuŋgba puŋgo pe ni, wi yaa nafa
tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ
sanmbala pe yaga wa pe kasaga,
mbe sa ŋa wì puŋgo wi lagaja fɔ wi
saa yan!
5 Na wiga ka saa yan sanga ŋa ni,
wi yaa wi yigi mboo taga wi pajogo
ki na nayinmɛ coli, mbe sila kee.
6 Wiga ka sa gbɔn wa wi laga, wi
yaa wi wɛnnɛ naa wi cɛnyɛɛnlɛ pe
yeri, mbe pe pye fɔ: ‹Ye pan we
yɔgɔri ja, katugu na sumbyɔ ŋa wìla
puŋgo, mùu yan.›
7 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
mila ki yuun ye kan, na kapege
pyefɔ nuŋgba kaa kapere ti jɛn
mberi yaga, nayinmɛ yaa pye wa
yɛnŋɛlɛ na wi kala na mbe wɛ lesin-
mbele nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔjɛrɛ kala na. Poro mbele pee jori
mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga we.

Warifuwe pyɔ yomiyɛlɛ

8 «Nakosima, na jɛlɛ wa ka war-
ifuwe pyɔ kɛ ta, nuŋgba ka puŋgo
pe ni, wii yaa fitanla mu mbe go ki
pɛ mboo wele yɛtogowo ni fɔ wi saa
yan wi le?
9 Na wiga kaa yan sanga ŋa
ni, wi yaa wi wɔnlɔnjaala naa wi
cɛnyɛɛnlɛ pe yeri, mbe si pe pye
fɔ: ‹Ye pan we yɔgɔri ja, katugu na
warifuwe pyɔ ŋa wìla puŋgo, mùu
yan.›
10 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
na kapere pyefɔ nuŋgba kaa kapere
ti jɛn mberi yaga, nayinmɛ ma pye
Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe yeri wi kala
na ma fun.»

Pinambyɔ ŋa wìla puŋgo ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le

11 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Pinam-
biile shyɛn la pye naŋa wa yeri.
12 A pinambyɔ jɛɛ wì si kaa wi to
wi pye fɔ: ‹Baba, kɔrɔgɔ ŋga mi yaa
ka ta wa ma yarijɛndɛ ti ni, ki kan
na yeri.› Kì kaa pye ma, a tofɔ wì si
kɔrɔgɔ ki wali wi piile shyɛn pe na.
13 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a
pinambyɔ jɛɛ wì suu kɛɛ yaara ti ni
fuun ti gbogolo ti yɛɛ na, mɛɛ kari
ki penjara ti ni taleere ta ni, ma saa
naa yinwege ki piin wa kalikalawa
pi ni, maa penjara ti ni fuun ti jɔgɔ.
14 Naa wìla kaa ti ni fuun ti li ma,
a fuŋgo gbɔgɔ kà si to wa ki tara ti
ni. A fyɔnwɔ si to wi na.
15 A wì si saa ye tunŋgo ki tara ti
woo wa yeri. A wo suu torogo wi saa
wi cɛɛlɛ kɔrɔsi wi kan wa wi kɛɛrɛ
ti ni.
16 Yaakara nda cɛɛlɛ pàa pye na
kaa, to tari wìla pye na jaa mbaa
kaa. Ɛɛn fɔ, pe sila yɛnlɛ mbaa ta
kaan wi yeri.
17 Kona, a wì si cɛn nɛɛ jatere piin
wi cɛnwɛ pi na, ma suu yɛɛ pye fɔ:
‹Wa na to wi yeri, tunmbyeele pe
ni fuun pe ma ka yaakara tila kɔ.
Ma si yala, muu yɛn na kuun fuŋgo
lagamɛ.
18 Mi yaa yiri mbe sɔngɔrɔ mbe
kari na to wi kɔrɔgɔ, mbe saa pye
fɔ: Baba, mì kapege pye Yɛnŋɛlɛ li
na, ma ka pye ma na.
19 Mii daga paa na yinri ma pyɔ.
Tanla piin paa ma tunmbyeele pe
yɛn.›
20 A wì si yiri nɛɛ sɔngɔrɔ wa wi
to wi yeri.

«Maa ta wa lege wila paan, a tofɔ
wi suu yan, a wi yinriwɛ suu ta fɔ
jɛŋgɛ. A wì si fe ma saa wi fili, mɛɛ
magala wi ni ndanlawa ni.
21 Kona, a pyɔfɔ wì suu pye fɔ:
‹Baba, mì kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na,
ma ka pye ma na. Mii daga paa na
yinri naa ma pyɔ.›
22 Ɛɛn fɔ, a tofɔ wì suu tunmbyeele
pe pye fɔ: ‹Ye fyɛɛlɛ ye pan yanla
derigbɔrɔ ti ni fuun tiyɔngɔ ki le wi
kan. Ye kannjinɛ le wi yombɛlɛ li na.
Ye sawira le wi kan.
23 Ye pan napige ŋga kì tɔrɔ ki ni,
yege gbo. We nayinmɛ suro sɔgɔ,
24 katugu na pyɔ ŋa yɛɛn, wìla
pye ndɛɛ wì ku, yiŋgɔ wì yɛn. Wìla

puŋgo yiŋgɔ mùu yan!› A pè sigi lɛ
na nayinmɛ fɛti piin.
25 «Ko sanga wo ni, ki naŋa wi
pinambyɔ koŋgbanŋa wìla pye wa
kɛɛrɛ. Naa wìla kaa pan ma yɔngɔ
pe go ki ni, a wi nɛɛ piŋge naa yɔrɔ
tinmɛ taa wa go.
26 A wì si tunmbyee wa yeri maa
yewe ki yɔrɔ ti kɔrɔ wi ni.
27 A tunmbyee wì suu pye fɔ: ‹Ma
jɔnlɔ wo wì sɔngɔrɔ ma pan. A ma
to wì si napige ŋga kì tɔrɔ ki kan, a
wège gbo; katugu wùu yan wì pan
ŋgbaan.›
28 Kì kaa pye ma, a pinambyɔ
koŋgbanŋa wì si nawa ŋgban, mɛɛ
je ma yo wi se ye wa go. A tofɔ wì si
yiri ma pan maa sulu ma yo wi ye.
29 Ɛɛn fɔ, a wì si tofɔ wi pye fɔ:
‹Ta nuru! Malɛ wa, yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ
kè toro, mi yɛn na tunŋgo piin ma
kan. Mi fɔɔn sɛnrɛ ta kɛ. Konaa
ki ni fuun, ali sikapile jate, ma fa la
kan na yeri mbe nayinmɛ suro sɔgɔ,
mbanla wɛnnɛ pe yeri.
30 Ɛɛn fɔ, ma pyɔ ŋa yɛɛn, wo kaa
pan, wo ŋa wɔ̀ɔn penjara ti ni fuun
ti li nanjaala ni, a mà si napige ŋga
kì tɔrɔ ki kan, a pège gbo wo kan.›
31 A tofɔ wì suu pye fɔ: ‹Na
pyɔ, ma yɛn laga na ni pilige pyew,
yaraga ŋga fuun ki yɛn na yeri, ma
wogo yi.
32 Ɛɛn fɔ, we daga mbe nay-
inmɛ fɛti pye mbe pye yɔgɔrimɔ na,
katugu ma jɔnlɔ ŋa yɛɛn, wìla pye
ndɛɛ wì ku, yiŋgɔ wì yɛn. Wìla
puŋgo, yiŋgɔ mùu yan.› »

16

Zhezu wìla yomiyɛgɛlɛ kele wa penjagbɔrɔ wogo ki na

1 A Zhezu wì sigi yo wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan ma yo fɔ: «Naŋa
penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Wìla
penjara jirifɔ lɛ maa tɛgɛ wi kɛɛ
yaara ti go na. A pè si pan maa pye
ma yo wi penjara jirifɔ wi yɛn naa
penjara ti jogo.
2 A wì suu penjara jirifɔ wi yeri,
maa yewe ma yo fɔ: ‹Ŋga mì logo
ma kanŋgɔlɔ, ko pan mɛlɛ? Ma
tunŋgo màga pye, penjara nda tì
koro konaa nda tì wɔ wa, pan mari
yɛgɛ naga na na; katugu ma se koro
na kɛɛ yaara ti go na naa.›
3 Kì kaa pye ma, a penjara jirifɔ
wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Yiŋgi mi yaa la
piin yiŋgɔ? Na tafɔ wila jaa mbanla
laga wa wi kɛɛ yaara ti go na. Mi se
ya fali. Mbe sila yaara yɛnri leele pe
yeri, ko fɛrɛ yɛn na na.
4 A! Ŋga mi yaa pye mìgi jɛn.
Kona, na paga na laga wa na tunŋgo
ki na, pa leele pe yaa lanla yinri
jɛŋgɛ wa pe yinrɛ ti ni.›
5 Kona, mbele fuun pàa fɔgɔ kɔn
wi tafɔ wi yeri, a wì si pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe yeri, ma pan ma
koŋgbanŋa wi pye fɔ: ‹Na tafɔ wi
fɔgɔ jori ki yɛn ma na?›
6 A wo suu pye fɔ: ‹Sinmɛ bidɔn
cɛnmɛ fɔgɔ yi.› A penjara jirifɔ wì
suu pye fɔ: ‹Ma sɛwɛ wi lɛ ma cɛn
fyaw, ma bidɔn nafa shyɛn ma yiri
kɛ yɔnlɔgɔ wa.›
7 A wì si wa pye naa fɔ: ‹Mboro
sin, ma fɔgɔ ki yɛn jori?› A wo
suu pye fɔ: ‹Shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ
kaŋgurugo (500).› A wì si wo pye fɔ:
‹Ma sɛwɛ wi lɛ ma shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ
tijɛrɛ (400) yɔnlɔgɔ wa.›
8 Ki penjara jirifɔ ŋa wi woro ma
sin, a wi tafɔ wì suu sɔn ki wogo ŋga
wìla pye tijinliwɛ ni ki na. Katugu ki
dunruya ŋa wi woolo pe maa kagala
ke piin tijinliwɛ ni pe yɛɛ sɔgɔwɔ ma
wɛ mbele pe yɛn yanwa woolo† pe
na.»
9 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa ma yo fɔ: «Mi wo naga yuun
ye kan, fɔ ye ki dunruya ŋa wi
nambara penjara ti tɛgɛ ye wɛnnɛ
lagaja ti ni ye yɛɛ kan, jaŋgo na tiga
ka kɔ ye yeri sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li
ye yigi jɛŋgɛ wa cɛnsara nda ti se kɔ
ti ni.
10 Lere ŋa wi yɛn tagawa ni wa
kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, wi ma
pye tagawa ni fun wa kagbɔgɔlɔ ke

† **16:8 16.8:** Yanwa woolo poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo wele.

ni. Lere ŋa wii sin wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, wìla pye mbe sin wa kagbɔgɔlɔ ke ni fun.
11 Ki kala na, na ye woro tagawa ni ki dunruya ŋa wi nambara penjara ti wogo na, ambɔ wi yaa yarijɛndɛ nda ti yɛn kaselege woro to telege ye na?
12 Na ye woro tagawa ni lere wa penjara kala na, ŋga ki yɛn ye wogo, ambɔ wi yaa ki kan ye yeri?
13 «Tunmbyee kpɛ se ya tunŋgo pye teele shyɛn kan; katugu wi ma kaa nuŋgba panra, sanŋa wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara nuŋgba na, ma laga sanŋa wi na. Ye se ya tunŋgo pye wagati nuŋgba wi ni Yɛnŋɛlɛ lo naa penjara ti kan.»

Zhezu wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo paa mba

(Mati 11.12-13; 5.31-32; Maki 10.11-12)

14 Naa Fariziye pàa kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo Zhezu wi yeri, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na; katugu penjara tìla pye ma pe ndanla fɔ jɛŋgɛ.
15 A wì si pe pye fɔ: «Yoro mbele yɛɛn, leele poro yɛgɛ na ye maa ye yɛɛ piin ma yo ye yɛn ma sin. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye nawa pi jɛn; katugu kala na leele poro maa jate kagbɔgɔ, lo yɛn katijaanga Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.
16 «Moyisi lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sɛwɛɛlɛ poro pàa pye na leele pe nari fɔ ma pan ma gbɔn Zhan Batisi wi sanga wi na. Maga lɛ ko sanga wo na, paa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari, a leele pe ni fuun paa ki ŋgbanga mbe ye wa li wunluwɔ pi ni.
17 Ɛɛn fɔ, naayeri wo naa tara ti ni, to kɔwɔ yɛn ma tanla ma wɛ Moyisi lasiri wi kala jɛɛlɛ la nuŋgba mbe wɔ wa ko na.
18 «Naŋa ŋa fuun kaa jɔ je, mbe wa yɛgɛ pɔri naa, kona, jataga wi yɛn na piin. Jɛlɛ ŋa fuun wi pɔlɔ wi je, naŋa ŋa fuun kaa lɛ mboo tɛgɛ, kona, jataga wi yɛn na piin.»

Penjagbɔrɔ fɔ wo naa Lazari sɛnrɛ

19 «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Yaripɔrɔ sɔnŋgbanga woro naa lɛn paara tiyɔnrɔ wìla pye na nii, na legbɔɔlɔ lige nii, naa nayinmɛ kagala piin pilige pyew.
20 Naŋa fyɔnwɔ fɔ wà la pye na sinlɛlɛ wa wi go yɔn ki na, pàa pye naa yinri Lazari. Sagbanra la pye wi wire ti na lagapyew.
21 Kìla pye, yaakara tunmɔɔrɔ nda tìla pye na yinrigi wa penjagbɔrɔ fɔ wi tabali wi go na na tuun tara, to wìla pye na jaa mbaa kaa. Pyɔɔnlɔ jate poro la pye na paan naa sagbanra ti laala wi na.
22 A fyɔnwɔ fɔ wì si kaa ku. Mɛrɛgɛye pè si pan maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa Abirahamu tanla wa yɛnŋɛlɛ na. A penjagbɔrɔ fɔ wì si kaa ku fun. A pè saa wi le.
23 Maa ta wa kuulo tara wila jɔlɔ, a wì suu yɛgɛ ki yirige, mɛɛ Abirahamu wi yan fɔ wa lege, ma Lazari fun wi yan wa wi tanla.
24 Kona, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Na to Abirahamu, na yinriwɛ ta! Lazari wi torogo wi saa yombɛlɛ numala li sun wa tɔnmɔ, wi pan wilan ŋgayinnɛ li yinŋgi na na; katugu mi yɛn na jɔlɔ laga ki kasɔn ŋga ki ni matoro.›
25 Ɛɛn fɔ, a Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Na pyɔ, ma yɛɛ nawa to ki na maga jɛn ma yo mɔ̀ɔ yarijɛndɛ ti ni fuun ti ta, mɔɔ ta wa dunruya na. Ma si yala, ko sanga wo ni, jɔlɔgɔ Lazari wìla ta. Yiŋgɔ wi kotogo kì sogo wi na, mboro yɛn na jɔlɔ.
26 Mbe wɔ to ni, wegbɔgɔ ka yɛn woro naa yoro sɔgɔwɔ. Mbele ka yo pe yaa yiri lagamɛ mbe kari wa ye kɔrɔgɔ, pe se ya. Mbele ka yo pe yaa yiri wa ye yeri mbe pan laga we kɔrɔgɔ, pe se ya.›
27 Kona, a penjagbɔrɔ fɔ wì suu pye fɔ: ‹Na to Abirahamu, mila ma yɛnri, mɔɔ yɛɛ yaga ma Lazari wi torogo wa na to go.
28 Na nɔsepiile nambala kaŋgurugo wa, wi sa pe yɛri, jaŋgo poro fun paga ka pan laga ki jɔlɔgɔ laga ŋga ki ni.›

29 A Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti wa pe yeri mbaa pe yɛrɛgi. Paa ki sɛnrɛ ti nuru!›
30 A penjagbɔrɔ fɔ wì suu pye fɔ: ‹Ayoo, na to Abirahamu, ki se yala ma. Ɛɛn fɔ, na lere wa ka yɛn wa kuulo pe ni mbe kari pe kɔrɔgɔ, pa pe yaa pe kapere ti jɛn mberi yaga.›
31 A Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Na pe woro na Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, ali lere wa ka yɛn kuulo pe ni, mbe kari pe kɔrɔgɔ, pe se taga Yɛnŋɛlɛ li na†.› »

17

Kapege ye
(Mati 18.6-7,21-22; Maki 9.42)

1 A Zhezu wì sigi yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan ma yo fɔ: «Kagala kele yaa pye laga mbaa leele pe kaan paa kapere piin. Ɛɛn fɔ, lere ŋa kaa ki kagala ke piin, jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.
2 Sanni lere wa mbe sa ki piile† mbele nuŋgba fanla wuu le kapege, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi ni, ko mbe mbɔnrɔ wi na.
3 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ki kagala ke ni.
«Na ma tagafɔ yɛnlɛ wa ka kapege pye ma na, maa yɛri ki na. Na wi kaa kapege ki jɛn mbege yaga, maa kala yaga.
4 Na wiga kapege tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn pye ma na pilige nuŋgba ki ni, mbe si pan ma kɔrɔgɔ pansaga kɔlɔshyɛn mbe yo fɔ: ‹Mìlan kapege ki jɛn maga yaga, pa maa kala yaga!› »

Tagawa sɛnrɛ
(Mati 17.19-20)

5 A pitunmbolo pè si we Fɔ wi pye fɔ: «Ka taga wa we tagawa pi na we kan!»
6 A we Fɔ wì si pe pye fɔ: «Ali na ye tagawa pi gbemɛ piga pye paa mutari tige pile† yɛn, ye mbe ya mbege tigbɔgɔ ŋga ki pye fɔ: ‹Kɔlɔgi lagamɛ, ma sa kan wa kɔgɔje wi ni!› Pa ki yaa ye sɛnrɛ ti logo.
7 «Ndɛɛ ki pye kana ye ni, tunmbyee yɛn wa yeri na tunŋgo piin wi kɛrɛ, nakoma naa yaayoro kɔnri wi kan, na wiga yiri wa kɛrɛ mbe ye, wi mboo pye mbe yo fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma pan ma cɛn ma li le?› Ayoo!
8 Ɛɛn fɔ, wi yaa wi pye fɔ: ‹Na yaakara ti sɔgɔ na kan gbɛn, mɔɔ yaripɔrɔ ti le ma pan mari kan na yeri. Na mi ka li mbe wɔ, ko puŋgo na, mɛɛ jɛn ma sa cɛn ma li.›
9 Ŋga wì yo wi tunmbyee wi kan, naa wìgi pye, ko kala na wi mboo shari le? Ayoo.
10 Yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma, ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì yo ye pye, na yaga ki ni fuun ki pye mbege yɔn fili sanga ŋa ni, yege yo ye yo fɔ: ‹Woro wo na, we yɛn tunmbyeele wi cɛ, we pyewogo koyi ŋga wè pye.› »

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɛnnɛ kɛ sagala

11 Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalɛmu ca ki yeri, a wì si toro Galile tara to naa Samari tara ti sɔgɔwɔ pi ni.
12 Wi yesaga ca ka ni, a yayɛnwɛ fɛnnɛ kɛ si pan maa fili. Nambala la wɛlɛ. Pàa yere ma lali wi ni,
13 nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, we Nagafɔ, we yinriwɛ ta!»
14 A Zhezu wì si pe yan, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sa ye yɛɛ naga saraga wɔfɛnnɛ pe na†.»

Naa pàa kaa na kee, a pè si sagala kpoyi.
15 Pe ni, naa nuŋgba la kaa wi yɛɛ yan wì sagala, a wì si sɔngɔrɔ ma pan na Yɛnŋɛlɛ li gbogo magaŋgbɔlɔ ni,
16 ma saa to maa yɛgɛ ki jiile le tara Zhezu wi jegele, maa gbɔgɔ. Samari tara fɛnnɛ naŋa† lawi.

† **16:31 16.31:** Zhan 11.43-48; 12.10-11 † **17:2 17.2:** Piile pe mbe ya pye tagafɛnnɛ fɔnmbɔlɔ, nakoma leele mbele pe yɛgɛ fa to poro. † **17:6 17.6:** Mutari pile lo li yɛn yariluguro ti ni fuun jɛɛlɛ le. † **17:14 17.14:** Levi 14.2-3 † **17:16 17.16:** Luki 9.53

17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì
yo pe ni fuun kɛ pè sagala? Pe
sanmbala kɔlɔjɛrɛ poro koro se?
18 Na ki nambannaŋa ŋa wo ma,
wa si sɔngɔrɔ mbe pan mbe Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔ.»
19 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Yiri maa kee! Ma tagawa pɔ̀ɔn
shɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi panga ye (Mati 24.23-28,37-41)

20 Pilige ka, a Fariziye pè si Zhezu
wi yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li wun-
luwɔ pi yaa pan wagati wiwiin?» A
wì si pe pye fɔ: « Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi se pan yɛgɛ ka na, lere mboo yan
yɛnlɛ ni.
21 Pe se si kaa yuun fɔ: ‹Ye wele,
pi yɛn lagamɛ!›, nakoma ‹Pi wamɛ!›
Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn
laga ye sɔgɔwɔ†.»
22 Ko puŋgo na, a wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Wagati wa
na paan, ye yaa kaa ki jaa mbe Lere
wi Pinambyɔ wi piliye ka nuŋgba
yan. Ɛɛn fɔ, ye se si kaga yan.
23 Leele pe yaa kaa ye piin fɔ: ‹Ye
wele, wi yɛn lagamɛ›, nakoma ‹Wi
wamɛ›. Ɛɛn fɔ, yaga ka kari wa,
yaga si ka taga ki fɛnnɛ pe puŋgo
na!
24 Yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma
yɛngɛlɛ maga lɛ go ka na ma saa ki
wa go ka na, pa Lere wi Pinambyɔ
wi panga ki yaa ka pye ma fun.
25 Ɛɛn fɔ, ki daga wi jɔlɔ jɛŋgɛ
gbɛn, nala pilige woolo pe je wi na.
26 Nowe sanga wi na, kagala ŋgele
kàa pye, koro nuŋgba koro ke yaa ka
pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi
na fun.
27 Leele pàa pye na nii, na woo,
na pɔrɔgɔ piin, na pe piile pe kaan,
a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn
pilige ŋga Nowe wìla kaa ye wa
tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we. Kona,
a tɔnŋgbɔɔ pì si pan, mɛɛ leele pe
ni fuun pe tɔngɔ.
28 Ŋga kìla si pye Lɔti sanga wi na,
pa ki yaa ka pye ma fun. Leele pàa
pye na nii na woo, na loo, na pɛrɛ,
na kɛɛrɛ kɔɔn, na yinrɛ kanni.
29 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni Lɔti wìla
kaa yiri wa Sodɔmu ca ki ni, ki pilige
nuŋgba ki ni, a kasɔn naa kiribi si
yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to wa ca paa
tisaga yɛn, ma leele pe ni fuun pe
tɔngɔ†.
30 Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaa
yɛɛ naga pilige ŋga ni, pa ki yaa ka
pye ma fun.
31 «Ki pilige kiga ka gbɔn, ŋa ka
pye wi go naayeri†, na wi yaara ka
pye wa go nawa, wiga ka tigi mbe
ye wa mberi lɛ. Ŋa ka si pye kɛrɛ,
wiga ka sɔngɔrɔ wa ca.
32 Ŋga kìla pye Lɔti jɔ† wi na, ye
yɛɛ nawa to ki na!
33 Ŋa kaa wi yinwege ki jaa mbege
shɔ, wo yaa wi yinwege ki la. Ŋa ka
suu yɛɛ yinwege ki la, wo yaa ki ta.
34 Mila ki yuun ye kan, ki yembinɛ
nuŋgba li ni, leele shyɛn yaa ka pye
mbe sinlɛ sinlɛyaraga nuŋgba na, pe
yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.
35 Jɛɛlɛ shyɛn yaa ka pye sunsaga†,
pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba
yaga.
36 [Nambala shyɛn yaa ka pye
kɛrɛ, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe
nuŋgba yaga.]»
37 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe
ma yo fɔ: «We Fɔ, ko yaa ka pye se?»
A wì si pe pye fɔ: «Yarikugo kiga pye
laga ŋga na, pa pɛtɛɛlɛ† pe maa pe
yɛɛ finli wa.»

18

Yaa yɛnri suyi

† **17:21 17.21:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pèle taga Yɛnŋɛlɛ li na makɔ, a lì pye pe wunluwɔ. † **17:29 17.29:** Zhenɛ 19.24 † **17:31 17.31:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. † **17:32 17.32:** Lɔti jɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ, a wì kanŋga ma pye paa kɔ sinndɛlɛgɛ yɛn; Zhenɛ 19.26. † **17:35 17.35:** Zhufuye jɛɛlɛ pàa pye na tire sinndɛɛrɛ na. † **17:37 17.37:** Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi panga ki jɛn paa yɛgɛ ŋga na yarikugo ki ka pye laga ŋga na pe maga jɛn pɛtɛɛlɛ pe kala na we; Mati 24.28.

1 Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan, maga naga ma
yo ki daga lere wila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
suyi, wiga ka te.
2 Wìla pe pye fɔ: «Kiti kɔnfɔ wà
la pye ca ka ni, wi sila pye na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi sila si pye na lere
jate.
3 Wa ki ca nuŋgba ki ni, naŋgunjɔ
wà la pye wa. Wìla pye na kee sanga
pyew kiti kɔnfɔ wi kɔrɔgɔ, naa piin
fɔ: ‹Tanga kan na yeri, mala shɔ na
mbɛnfɔ wi yeri.›
4 A kì saa wagati lɛgɛrɛ ta na kiti
kɔnfɔ wi fa yɛnlɛ. Ɛɛn fɔ, ko puŋgo
na, a wì si kaa wi yɛɛ pye fɔ: ‹Mila
la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mila sila singi
lere na.
5 Ɛɛn fɔ, ki naŋgunjɔ ŋa wila na
tege matoro. Ki kala na, mi yaa
tanga kan wi yeri, jaŋgo wiga kaa
paan mbaa na tege sanga pyew.› »
6 A we Fɔ wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa ma yo fɔ: «Kiti kɔnfɔ ŋa wi woro
ma sin, wi sɛnyoro yeri wele!
7 Leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, a paa
gbele nali yinri yɔnlɔ naa yembinɛ,
li se ka tanga kan pe yeri wi le? Li
se mɔ pe sagawa pi ni.
8 Mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li
yaa tanga kan pe yeri yɛɛn fyaw.
Ɛɛn fɔ, na Lere wi Pinambyɔ wiga
ka sɔngɔrɔ mbe pan laga tara na, wi
mbe pan mbe lere yan wi taga wi na
okɛ?»

Fariziye naŋa naa nizara shɔfɔ sɛnrɛ

9 Leele mbele pàa pye na pe yɛɛ
jate ma yo poro sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na, nɛɛ sanmbala pe jate pe woro
yaraga ka, Zhezu wìla ki yomiyɛlɛ
na li wa poro kan ma yo fɔ:
10 «Nambala shyɛn la kari mbe
sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni. Nuŋgba la pye Fariziye woo.
Sanŋa wo la pye nizara shɔfɔ.
11 Fariziye naŋa wo la pye ma yere
laga ka na wi yɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
wa wi nawa na yuun fɔ: ‹E! Yɛnŋɛlɛ,
mila ma shari, katugu mi naa leele
sanmbala pe ni we woro ma yala.
Pele yɛn beŋganri pyefɛnnɛ, kapere
pyefɛnnɛ konaa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ. Mi
woro paa ki nizara shɔfɔ ŋa wi yɛn
yɛrɛ.
12 Yapelege pyew, mi ma piliye
shyɛn wa, ma yeŋge le. Yaara nda
fuun mi yɛn na taa, mi maa ti ni
fuun ti yaga wi woo.›
13 «Nizara shɔfɔ wo la pye ma
yere wa lege. Wi yɛrɛ sila yɛnlɛ
mboo yɛgɛ ki yirige wa naayeri. Ɛɛn
fɔ, wi kotogo ko wìla pye na gbɔɔn
nɛɛ yuun fɔ: ‹E! na To Yɛnŋɛlɛ, na
yinriwɛ ta! Mi yɛn kapere pyefɔ.› »
14 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga
finligi ye kan, ki nizara shɔfɔ wi
sɔngɔrɔsaga ma kari wi go, wo wìla
pye ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ɛɛn
fɔ, Fariziye naŋa wo la ma. Katugu
lere ŋa fuun kaa yɛɛ yirige, wo yaa
ka tigi, ɛɛn fɔ lere ŋa fuun ka suu
yɛɛ tirige wo yaa ka yiri†.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na (Mati 19.13-15; Maki 10.13-16)

15 Leele pèle la kari piile
tunmɔmbɔlɔ pele ni yɛrɛ Zhezu
wi kɔrɔgɔ, jaŋgo wi jiri pe na wi
duwaw pe na. Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pàa kaa pe yan ma, a pe nɛɛ gbanla
pe na.
16 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si piile pe
fulo wi yɛɛ tanla ma sho fɔ: «Ye piile
tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa paan na
kɔrɔgɔ, yaga ka pe yɛgɛ kɔn; katugu
mbele pe yɛn paa pe yɛn, poro wɛlɛ
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn pe woo.
17 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, na lere ŋa si yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi na paa pyɔ yɛn, ko fɔ
wo se ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
ni fyew.»

Naŋa penjagbɔrɔ fɔ (Mati 19.16-30; Maki 10.17-31)

18 Zhufuye legbɔɔ wà la Zhezu
wi yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ
jɛnŋɛ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe
si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»

† **18:14 18.14:** Mati 23.12; Luki 14.11

19 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi
na, a ma nɛɛ na yinri jɛnŋɛ, lere
woro jɛnŋɛ ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
pe!
20 Ma si yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li
ŋgasegele ke jɛn, fɔ: ‹*Maga ka
jataga pye, maga ka lere gbo, maga
ka yu, maga ka yagbolo sɛrɛya yo
mbe taga lere na. Ta ma to naa ma
nɔ pe gbogo.*› »†
21 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Mìgi
ŋgasegele ŋgele ke ni fuun ke lɛ na
tanri ke na, maga lɛ na puwɛn pi ni.»
22 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ
ti logo wi yeri, a wì suu pye fɔ:
«Yaraga nuŋgba kɔ̀ɔn yaga naa. Ma
kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, maga
penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na,
mɛɛ pan ma taga na na. Kona, ma
yaa kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ
na.»
23 Naa naŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a kì si yɛsanga wa wi na fɔ
jɛŋgɛ, katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi fɔ
jɛŋgɛ.
24 Naa Zhezu wìla kaa wi yan kì
yɛsanga wa wi na, a wì sho fɔ: «Pen-
jagbɔrɔ fɛnnɛ pe ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ
jɛŋgɛ.
25 Yɔngɔmɛ mbe toro mɛshɛli
wele, ko tanla ma wɛ penjagbɔrɔ fɔ
wi ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni
ko na.»
26 Mbele pàa ki sɛnrɛ ti logo wi
yeri, a poro sho fɔ: «Ŋga ambɔ
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka shɔ okɛ?»
27 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Kala na li yɛn ma ŋgban leele
pe yeri, lo woro ma ŋgban Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na!»
28 A Pyɛri suu pye fɔ: «Wele, wè
we kɛɛ yaara ti ni fuun ti yaga wa,
ma taga ma na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»
29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan, lere
ŋa fuun kaa go, nakoma wi jɔ, wi
nɔsepiile, wi teele, wi piile pe yaga
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi kala na,
30 ki fɔ wi yaa pe yɔngɔ lɛgɛrɛ ta
mboo ta laga dunruya wi ni. Goto wi
yaa si ka yinwege mbakɔgɔ ki ta.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun, ki taanri wogo ko layi ŋga (Mati 20.17-19; Maki 10.32-34)

31 Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri shyɛn pe yeri, mɛɛ pe
pye fɔ: «We mbele waa kee wa
Zheruzalɛmu yiŋgɔ. Sɛnrɛ nda
fuun Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa
yɔnlɔgɔ Lere wi Pinambyɔ wi wogo
na, ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.
32 Pe yaa kaa le leele mbele pee
shɛri pe kɛɛ. Poro yaa ka tɛgɛ wi
na, mboo tɛgɛlɛ, mbe cɛnrɛ surugu
wi na.
33 Na paga kaa gbɔn sapige ni mbe
kɔ, pe yaa wi gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye
taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa
kunwɔ pi ni.»
34 Ɛɛn fɔ, wi pitunmbolo pe sila ki
sɛnrɛ ti logo. Ki sɛnrɛ tìla pye ma
lara pe na, pe sila ti kɔrɔ jɛn.

Zhezu wìla fyɔɔn wa sagala (Mati 20.29-34; Maki 10.46-52)

35 Naa Zhezu wìla ka saa yɔngɔ
Zheriko ca ki ni, a kì si yala fyɔɔn
wà la pye ma cɛn wa konɔ li yɔn na,
na yaara yɛnri leele pe yeri.
36 A wì si janwa wi tinmɛ ta wila
toro, mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kila
piin yɛɛn?»
37 A pè suu pye ma yo fɔ:
«Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wila
toro na.»
38 Kona, a wì si gbele ŋgbanga ma
yo fɔ: «Zhezu, Davidi setirige pyɔ,
na yinriwɛ ta!»
39 Leele mbele pàa pye wa janwa
wi yɛgɛ, a poro nɛɛ gbanla wi na
ma yo wi pyeri. A wì si gbele
ŋgbanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ki
na, ma yo fɔ: «Davidi setirige pyɔ,
na yinriwɛ ta!»
40 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye
ma yo pe pan wi ni wi kɔrɔgɔ. Naa
fyɔɔn wìla kaa pan ma gbɔn wi na,
a Zhezu wì suu yewe ma yo fɔ:

† **18:20 18.20:** Ɛki 20.12-16; Dete 5.16-20; Ɔrɔmu 13.9

41 «Yiŋgi maa jaa mbe pye ma
kan?» A fyɔɔn wì suu pye fɔ: «We
Fɔ, ki pye mbaa yaan naa.»
42 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta yaan
naa. Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»
43 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
wi nɛɛ yaan naa, mɛɛ taga Zhezu wi
puŋgo na nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Naa
leele pe ni fuun pàa kaa ko yan ma,
a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.

19

Zhezu wo naa naŋa ŋa pàa pye na yinri Zashe

1 Naa Zhezu wìla ka saa ye wa
Zheriko, a wi nɛɛ toro wa ca nawa
na kee.
2 Naŋa wà la pye wa, pàa pye
naa yinri Zashe. Nizara shɔfɛnnɛ to
lawi. Penjagbɔrɔ la pye wi yeri.
3 Wìla pye na Zhezu wi lagajaa
mboo yan mboo jɛn. Ɛɛn fɔ, naa
wìla pye ma were, ki kala na, wi saa
ya mboo yan janwa wi kala na.
4 Kì kaa pye ma, a wì si konɔ li
lɛ, mɛɛ fe ma kari wa yɛgɛ, mɛɛ saa
lugu sikomɔri tige ka ni, mbe ta mbe
Zhezu wi yan wi torosaga le ki laga
ki na.
5 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn le ki
laga ki na, a wì suu yɛgɛ ki yirige
wa naayeri, mɛɛ Zashe wi pye fɔ:
«Fyɛɛlɛ ma tigi Zashe, katugu ki
daga nala mbe sa tugu wa ma go.»
6 A Zashe wì si fyɛɛlɛ ma tigi, mɛɛ
saa Zhezu wi yaara wɔ wa wi go
nayinmɛ ni.
7 Mbele fuun pàa ko yan ma, pàa
pye na kɔngɔri nɛɛ yuun fɔ: «Ye
wele, ki naŋa ŋa wì saa tugu kapere
pyefɔ na†!»
8 Ɛɛn fɔ, a Zashe wì si yiri ma yere,
mɛɛ we Fɔ wi pye fɔ: «We Fɔ, ta
nuru! Mi yaa na kɛɛ yaara ti walaga
kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri. Na kiga
si pye mi penjara shɔ lere yeri maa
durumu, mi yaa ti yɔngɔ tijɛrɛ kan
wi yeri!»
9 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nala
shɔwɔ pì ye laga ki go ŋga ki ni,
katugu ki naŋa ŋa, wi yɛn Abira-
hamu wi setirige pyɔ† fun.
10 Lere wi Pinambyɔ wì pan mbe
ŋa wì puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na wi lagaja
mboo shɔ.»

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa tunmbyeele kɛ pele sɛnrɛ na (Mati 25.14-30)

11 A Zhezu wì si nuru naa ma
yomiyɛlɛ la wa mbele pàa pye na
nuru wi yeri pe kan; katugu naa
wìla ka saa yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki
ni, a leele pe nɛɛ ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi yaa pi yɛɛ naga le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.
12 Wìla pe pye fɔ: «Wunlunaŋa
wa pyɔ la yiri ma kari taleere ta ni,
mbe sa wunluwɔ lagaja, ko puŋgo
na, mbe si sɔngɔrɔ mbe pan.
13 Wi karisaga, a wì suu tunmby-
eele kɛ yeri, mɛɛ pan ma tɛ piile
nuŋgba nuŋgba kankan pe yeri,
mɛɛ pe pye fɔ: ‹Yaa safari waa pe
ni, sanni mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan.›
14 Ɛɛn fɔ, ki naŋa wi tara woolo
pàa wi panra. A pè si tunŋgo torogo
wi puŋgo na, ma yo fɔ: ‹We woro
na jaa ki naŋa ŋa wi cɛn we go na.›
15 «Naa ki naŋa wìla kaa wunluwɔ
pi ta, a wì si sɔngɔrɔ ma pan wa
wi tara. Wìla tɛ piile pe kankan
tunmbyeele mbele yeri, a wì si pe
yeri. Pàa safari wi wa ma tɔnli ŋa
ta, mbe ta mboo jɛn.
16 A koŋgbanŋa wì si pan, mɛɛ yo
fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba we,
wùu yɔngɔ kɛ ta naa tɔnli.›
17 A wunlunaŋa wì sho fɔ:
‹Ɛnhɛɛn, kì yɔn. Tunmbyee jɛnŋɛ wi
mboro. Kì kaa pye ma yɛn tagawa ni
wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala
na, mi yaa ma tɛgɛ ca kɛ go na.›
18 A tunmbyee shyɛn woo wì si
pan ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ
nuŋgba we, wùu yɔngɔ kaŋgurugo
ta naa tɔnli.›

† **19:7 19.7:** Luki 5.30; 15.2 † **19:9 19.9:** Ko kɔrɔ wo yɛn wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na paa yɛgɛ ŋga na Abirahamu la taga Yɛnŋɛlɛ li na we.

19 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: ‹Mboro wo na, mi yaa ma tɛgɛ ca kaŋgurugo go na.›
20 A tunmbyee wà si pan naa ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba wi ŋa! Mìla wi fo mbɔlɔ, maa gbegele maa tɛgɛ.
21 Mìla pye na fyɛ ma yɛgɛ, katugu lewɛlɛwɛ wi mboro. Mɛɛ tɛgɛ laga ŋga na, pa ma ma lɛ wa. Mɛɛ yarilire nda lugu, to ma ma kɔlɔgi.›
22 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee wele dɛ! Mi yaa kiti wi kɔn ma na mbe yala ma yɔn sɛnrɛ to ni. Mà kaa ki jɛn mi yɛn lewɛlɛwɛ, mii tɛgɛ laga ŋga na, pa mi ma saa lɛ wa, mii yarilire nda lugu, to mi ma saa kɔlɔgi,
23 yiŋgi na mɛɛ sila na penjara ti tɛgɛ wa penjara tɛgɛgo? Naa mì pan yɛɛn, mi jɛn na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni?›
24 A wì si mbele pàa pye le pe pye fɔ: ‹Yoo tɛ pyɔ wi shɔ wi yeri, yoo kan ŋa wì tɛ pyɔ kɛ ta wi yeri.›
25 A poro si wunlunaŋa wi pye fɔ: ‹We tafɔ, tɛ pyɔ kɛ yɛn wi yeri makɔ!›
26 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mila ki yuun naga finligi ye kan fɔ yaraga ka pye ŋa fuun yeri, pe yaa la ka tari wa wo kan naa. Yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi yɛn wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri†.
27 Na mbɛnfɛnnɛ poro na, poro mbele fuun pàa pye naga jaa mi ka ka cɛn pe go na, ye pan pe ni laga, ye pe gbo na yɛgɛ na!› »

ZHEZU WI GBƆNGƆ WA ZHERUZALƐMU CA

19.28–21.38

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu (Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Zhan 12.12-19)

28 Naa Zhezu wìla kaa kɔ ko sɛnrɛ to na, a wì si keli pe yɛgɛ na kee wa Zheruzalɛmu ca ki yeri.
29 Naa wìla ka saa yɔngɔ Betifazhe naa Betani cara ti ni sanga ŋa ni, ma wa wa yanwiga ŋga pe yinri Oliviye tire yanwiga ki yeri, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun ma pe kelegi wi yɛɛ yɛgɛ,
30 ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca ŋga ki wa ye yɛgɛ ki ni. Na yaga sa ye, ye yaa sofile pyɔ yan le pòo pɔ. Malɛ lere fa lugu wi na. Yoo sanga yaa paan wi ni na kan!
31 Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ wi sangala?› Yoo pye fɔ: ‹Wi kala yɛn we Fɔ wi na.› »
32 A pitunmbolo pè si kari ma saa ŋga Zhezu wìla yo pe kan ki yan ma.
33 Naa paa kaa na sofile pyɔ wi sangala, a sofile wi fɛnnɛ pè si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki sofile pyɔ ŋa wi sangala?»
34 A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi kala yɛn we Fɔ wi na.»
35 Kona, a pè si sofile pyɔ wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga wi na, mɛɛ Zhezu wi saga, a wì lugu ma cɛn wi na.
36 Naa wila kaa na kee, a leele pe nɛɛ pe derigbɔrɔ gbɔrɔ ti woo nari jaan wa konɔ naga nari fɔ paa wi gbogo.
37 Naa Zhezu wila kaa na yɔngɔ Zheruzalɛmu ni, na Oliviye tire yanwiga konɔ li tinri na kee, a fɔrɔgɔfɛnnɛ janwa wi ni fuun wi nɛɛ yɔgɔri nayinmɛ coli, na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni kafɔnŋgɔlɔ ŋgele pàa yan ke kala na.
38 Pàa pye na yuun fɔ:

«Wunlunaŋa ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!
Yɛyinŋge mbe pye wa yɛnŋɛlɛ na.
Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go na!»†

39 Wa janwa wi ni, Fariziye pèle la pye wa. A poro si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye pe pyeri!»
40 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga finligi ye kan, ali na ki leele mbele paga pyeri, sinndɛɛrɛ ti yaa la jɔrɔgi.»

† **19:26 19.26:** Luki 8.18 † **19:38 19.38:** Yuuro 118.26

Zhezu wìla gbele Zheruzalɛmu ca ki kala na

41 Naa Zhezu wìla kaa yɔngɔ Zheruzalɛmu ni, a wì si ca ki wele nɛɛ gbele ki kala na. Wìla yo fɔ:
42 «Yoro Zheruzalɛmu ca woolo wele, ŋga ki mbe ya yɛyinŋge ki kan ye yeri, ndɛɛ ki pye yoro fun yege jɛn nala, ki jɛn na mbɔnrɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, koni, ki yɛn ma lara ye na, ye se ya mbege yan.
43 Katugu piliye ya na paan, ye mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka tunndo fanŋga woro gbegele mbe ye ca mbogo ki maga mbege fili, mbe ca ki yɔn tɔn, mbe ye le jorowo kɛɛ ki ni fuun na.
44 Pe yaa ka ca ki ya, mbe ye tɔngɔ pew. Sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka na, katugu Yɛnŋɛlɛ lì pan ma ye wele mbe ye shɔ sanga ŋa ni, ye suu jɛn.»

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
(Mati 21.12-17; Maki 11.15-19; Zhan 2.13-22)

45 A Zhezu wì si kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nɛɛ pɛrɛfɛnnɛ pe puro na pe yinrigi.
46 Wìla pye na pe piin fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

‹Na go ki yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.†
Ɛɛn fɔ, a yoro nɛɛ ki piin yoolo larasaga!› »†

47 Zhezu wìla pye na leele pe nari pilige pyew wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A saraga wɔfɛnnɛ teele, poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni konaa ca ki legbɔɔlɔ pe ni, pe nɛɛ wi lagajaa mboo gbo.
48 Ɛɛn fɔ, pe mbaa ki yigi yɛgɛ ŋga na, pe sila ki jɛn; katugu leele pe ni fuun pàa pye na nuru wi yeri fɔ jɛŋgɛ.

20

Zhezu wi fanŋga ki yiri se
(Mati 21.23-27; Maki 11.27-33)

1 Pilige ka, Zhezu wìla pye na leele pe nari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na Sɛntanra ti yari pe kan. A saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Zhufuyelelɛɛlɛ pe ni, pè si kari wi kɔrɔgɔ,
2 mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ŋgele ke piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni.
4 Ambɔ wìla Zhan wi torogo wi pan wila batɛmu wi piin, Yɛnŋɛlɛ lo lali lee leele poro la wɛlɛ?»
5 A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga wi yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo›, pa wi yaa we yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yee si taga wi na?›
6 Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: ‹Leele poro pàa wi torogo›, pa leele pe yaa we wa sinndɛɛrɛ ni mbe we gbo; katugu pè taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa lawi Zhan we!»
7 Kì kaa pye ma, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋa wìla wi tun wila leele pe batize we suu jɛn.»
8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo ye kan.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ
(Mati 21.33-46; Maki 12.1-12)

9 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ ki yomiyɛlɛ na li waa leele pe kan na yuun fɔ: «Naŋa wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na, mɛɛ kari ca na ma saa mɔ wa.
10 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa gbɔn, a wì si tunmbyee wa torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri, ma yo poo tawa pi kan wi yeri. A pè si to ko tunmbyee wo na maa gbɔn, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara.
11 A ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma tunmbyee wa torogo wa pe yeri. Ɛɛn fɔ, a pè si wo fun wi yigi maa

† **19:46 19.46:** Eza 56.7 † **19:46 19.46:** Zhere 7.11

gbɔn, maa tɛgɛlɛ, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara.
12 A kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma
tunmbyee taanri woo torogo wa pe
yeri. A pè si wo wɛlɛgɛ, mɛɛ wi purɔ.
13 Kona, a kɛrɛfɔ wì suu yɛɛ pye fɔ:
‹Ŋga yiŋgi mi yaa pye? Mi yaa na
pinambyɔ nuŋgba ŋa wìlan ndanla
jɛŋgɛ wi torogo wa pe yeri. Pa pe
yaa fɛrɛ ta mbe wo nuŋgba wo kan.›
14 Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunm-
byeele pàa kaa wo yan, a pe nɛɛ
pe yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋa yɛɛn wo wi yɛn
kɔrɔgɔ lifɔ we. Ye pan woo gbo,
kona, kɔrɔgɔ ki yaa koro we kan!›
15 A pè suu yigi ma saa wi wa
wa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na, mɛɛ wi
gbo.»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro
wo nawa, yiŋgi ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wi yaa
pye pe na?
16 Wi yaa pan mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ
tunmbyeele pe gbo, mbe siri kan naa
pele yeri.»

Naa leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo
Zhezu wi yeri, a pè sho fɔ: «Ko wogo
ŋga ko se pye fyew!»
17 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe wele,
ma sho fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi
yɛn mɛlɛ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni, fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye!†
18 Lere ŋa fuun ka to ki sinndɛlɛgɛ
ki na, wo yaa wi yɛɛ kaari. Na kiga
si to ŋa fuun na, ki yaa wo purugu.»

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri
(Mati 22.15-22; Maki 12.13-17)

19 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ
poro naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni,
pe nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yigi ki
wagati jate wi ni; katugu pàa ki jɛn
ma yo wìla ki yomiyɛlɛ li wa poro
na. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi
yɛgɛ.
20 Kì kaa pye ma, a pè sigi lɛ
nɛɛ Zhezu wi kɔrɔsi. A pè si leele
pirifɛnnɛ pele tun wa wi yeri, ma yo
pe sa pe yɛɛ pye paa lesinmbele yɛn,
pe ta pe Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnrɛ
jate to na, pe saa le fanŋga fɛnnɛ
poro naa gboforonɛri wi kɛɛ.
21 A ki leele pè si saa wi yewe ma
yo fɔ: «We Nagafɔ, wège jɛn ma yo
sɛnrɛ nda ma maa yuun na leele pe
nari, ti yɛn ma sin. Maa lere wɔ lere
ni. Ɛɛn fɔ, ma maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li
nari leele pe na kaselege ni.
22 Ki kala na, ki yo we kan, ki
daga waa Ɔrɔmu tara wunlumbolo
to wi nizara wi woo lee waga kaa wi
woo?»
23 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe tijinliwɛ
pee pi jɛn, a wì si pe pye fɔ:
24 «Ye warifuwe pyɔ nuŋgba naga
na na mbe wele. Ambɔ foto naa
ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» A pè
sho fɔ: «Sesari woro ri.»
25 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo
to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki
daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, yege
kan li yeri.»
26 Kì pye ma, pee puŋgosaga yan
wi sɛnyoro ti na mboo yigi leele pe
yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, wi sɛnrɛ tìla pe pari,
fɔ a pè pyeri.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 22.23-33; Maki 12.18-27)

27 A Sadusiye pèle si kari Zhezu wi
kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se
ka yɛn† mbe yiri. A pè suu yewe ma
yo fɔ:
28 «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki
yɔnlɔgɔ maga yaga laga we kan ma
yo: ‹*Na naŋa ŋa wì jɛlɛ pɔri wa ka*
ku mboo jɔ yaga, na pee pyɔ se, wi
jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile
se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan.›†
29 Ma si yala, nɔsepiile nambala
kɔlɔshyɛn la pye laga. A koŋgbanŋa
wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se. A naŋa
wì si ku maa jɔ wi yaga.
30 A shyɛn fɔ wìgi jɛlɛ wi pɔri.
31 Ko puŋgo na, a taanri fɔ wùu
pɔri. A pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ

† **20:17 20.17:** Yuuro 118.22 † **20:27 20.27:** Kapye 23.6-8 † **20:28 20.28:** Dete 25.5-6

pège jɛlɛ nuŋgba wi pɔri, ma ku
maa yaga, wa si pyɔ se wi na.
32 Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si kaa ku
fun.
33 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn,
jɛlɛ wi yaa ka pye pe ni wiwiin woo,
naa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pòo
pɔri we?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pa
nambala naa jɛɛlɛ pe yɛn na pɔrɔgɔ
ki piin† laga ki dunruya ŋa wi ni.
35 Ɛɛn fɔ, nambala naa jɛɛlɛ mbele
ki daga pe ni pe yɛn pe yiri wa
kunwɔ pi ni, paa pe yinwege ki piin
wa dunruya ŋa wila paan wi ni, pe
se kaa pɔrɔgɔ piin.
36 Pe se si ka ku naa. Pe yaa ka
pye paa mɛrɛgɛye pe yɛn, mbe pye
Yɛnŋɛlɛ li piile, katugu pè yɛn ma
yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ yinwege
mbakɔgɔ ko kan.
37 Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ, maga
filige fɔ kuulo pe yaa ka yɛn. Wa
laga ŋga ki yɛn na para wuuro tipile
li sɛnrɛ na, wìla we Fɔ wi yeri ma
yo fɔ: ‹*Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki
Yɛnŋɛlɛ, konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ.*›†
38 Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro
Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ;
katugu Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, leele pe ni
fuun pe yɛn yinwege na†.»
39 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle suu
pye fɔ: «We Nagafɔ, mà sɛnjɛndɛ
yo.»
40 Kona, pee soro naa mboo yewe
sɛnrɛ ta ni.

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re (Mati 22.41-46; Maki 12.35-37)

41 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mɛlɛ,
pe si ya pe yo fɔ Kirisi wi yɛn Davidi
setirige pyɔ?
42 Katugu Davidi wo jate wìla ki yo
wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni,
ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na
43 *fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe*
ŋgbanga, mbe pe pye ma tɔɔrɔ
ti tɛgɛsaga.†
44 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri
wi Fɔ, mɛlɛ Kirisi wii ya wi pye
Davidi wi setirige pyɔ†?»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛrɛwɛ we (Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

45 Naa janwa wi ni fuun wila kaa
na nuru Zhezu wi yeri, a wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ:
46 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe ni. Ki yɛn ma pe ndanla
paa derigbɔrɔ ti nii paa yanri, konaa
paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni wa
katoro ti ni. Wa shɛriyinrɛ ti ni,
jɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ, konaa
liwɛn gbɔɔ na, cɛnsara tiyɔnrɔ to ti
ma pe ndanla mbaa cɛɛn ti na.
47 Pe maa naŋgunjaala pe kɛɛ
yaara ti shoo pe yeri, ma saa na
Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, mbe ta
mbege naga fɔ pe yɛn ma sin. Pe
jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ lere
pyew wogo na.»

21

Naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wi penjara kanwa Yɛnŋɛlɛ li yeri (Maki 12.41-44)

1 A Zhezu wì suu yɛgɛ ki yirige ma
wele maa yɛɛ maga, mɛɛ penjagbɔrɔ
fɛnnɛ pe yan paa pe yarikanra ti nii
wa shɛrigo gbɔgɔ yarikanra kɛsu wi
ni.
2 A wì si naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wa
yan fun wì pan ma tama shyɛn le
wa.
3 A Zhezu wì sho fɔ: «Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, penjara nda
ki naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wì le wa
kɛsu wi ni, tì gbɔgɔ ma wɛ mbele
fuun pè pe woro le wa ti na;
4 katugu jɛɛnnjɛnri pe ni fuun pè
wɔwɔ wa pe penjagbɔrɔ ti ni ma kan
yarikanra. Ma si yala, ki naŋgunjɔ
ŋa wo naa wi fyɔnwɔ pi ni fuun,

† **20:34 20.34:** Mati 22.30 † **20:37 20.37:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go Shɔfɔ; Ɛki 3.6. † **20:38 20.38:** Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta. † **20:43 20.42-43:** Yuuro 110.1 † **20:44 20.44:** Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi wi setirige pyɔ, ɛɛn fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔgɔ ma wɛ kona naa bere.

nda fuun ti yɛn wi yeri mbaa wi yɛɛ
baro, tori nda wì saa le wa.»

Zhezu wìla para shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige sɛnrɛ ti na (Mati 24.1-14; Maki 13.1-13)

5 Leele pèle la pye na para shɛrigo
gbɔgɔ ki sɛnrɛ na ma yo pàa ki
gbegele sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ ni, konaa
yaara nda pàa kan Yɛnŋɛlɛ li yeri ti
ni. Kona, a Zhezu wì sho fɔ:
6 «Ki yaara nda yaa yaan yɛɛn,
piliye ya wa na paan, sinndɛlɛgɛ ka
se ka koro ka go na. Pe yaa ka ti ni
fuun ti jaanri.»
7 A pè suu yewe ma yo fɔ: «We Na-
gafɔ, ki kagala ke yaa ka pye sanga
wiwiin? Na ki kagala ke pyesanga
wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa
ki naga?»
8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye
yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ yaga
pe ye fanla pe ye puŋgo; katugu
lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na,
mbe yo fɔ: ‹Muwi mi yɛn Kirisi we!›,
mbe yo naa fɔ: ‹Wagati wì gbɔn!›
Ɛɛn fɔ, yaga ka taga ki fɛnnɛ pe na!
9 Na yaga ka malaga naa mbele pe
yaa ka yiri mbe je pe sɛnrɛ ti logo,
yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe
pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya
wi kɔpilige gbɛn.»
10 Kona, a wì si pe pye naa fɔ:
«*Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta
woolo kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ
naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ
kɔrɔgɔ.*†
11 Tara ti yaa kaa yɛgɛ ŋgbanga
lalɛgɛrɛ na. Tifɛlɛgɛ yama naa
fuŋgo tugbɔɔrɔ yaa ka to lalɛgɛrɛ
na. Yaara nda ti maa fyɛrɛ kaan to
naa kacɛn kagala tugbɔŋgɔlɔ lɛgɛrɛ
yaa kaa yaan wa naayeri.
12 Ɛɛn fɔ, sanni ko mbe sa pye,
yoro wo na, pe yaa kaa ye yinri
mbaa ye jɔlɔ. Pe yaa kaa ye nii kɛɛ
paa kiti kɔɔn ye na wa shɛriyinrɛ
ti ni, mbaa ye nii kaso. Pe yaa
kaa kee ye ni wa wunlumbolo poro
naa gboforonɛriye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ
na mɛgɛ ki kala na.
13 Ko yaa pyelɔmɔ kan ye yeri, ye
ta yanla sɛrɛya wi yo pe yɛgɛ na.
14 Ki kala na, ye yere ki yerewe wa
ye nawa fɔ ye se ka jatere pye gbɛn
sɛnrɛ nda ye yaa ka yo mbe ye yɛɛ
shɔ to na.
15 Katugu mi yaa ka sɛnrɛ piile
naa tijinliwɛ kan ye yeri, fɔ ye
mbɛnfɛnnɛ wa kpɛ se ka ya mbe yo
mbe ye ya, nakoma mbaa kendige
woo ye ni.
16 Ye sevɛnnɛ jate, naa ye nɔsepiile
pe ni, naa ye woolo poro naa ye
wɛnnɛ pe ni, pe yaa kaa ye nii kɛɛ.
Pe yaa ka pele gbo ye ni fɔ jɛŋgɛ.
17 Leele pe ni fuun pe yaa ka ye
panra na kala na.
18 Ɛɛn fɔ, ali ye yinzire ka nuŋgba
se ka puŋgo.
19 Na yaga ki kun ye yɛɛ ni, pa ye
yinwege ye yaa kaga ta yɛɛn we.»

Zhezu wìla Zheruzalɛmu ca yaga sɛnrɛ ti yo (Mati 24.15-21; Maki 13.14-19)

20 «Na yaga ka malinjɛ wi yan pè
yere wi na lɛgɛrɛ ma Zheruzalɛmu
ca ki maga, maga fili, yege jɛn ye yo
fɔ ca ki yasanga wi gbɔn.
21 Ko sanga wo ni, Zhude tara
woolo paa fee paa kee wa yan-
wira lara ti na. Mbele ka pye wa
Zheruzalɛmu ca nawa, pe fe pe yiri
wa ca. Mbele ka pye kɛɛrɛ, paga ka
sɔngɔrɔ wa ca.
22 Katugu ko piliye yo yaa ka pye
kapere ti kayaŋga wɔpiliye, jaŋgo
sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta
tiri yɛɛ yɔn fili.
23 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye
kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na
wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye pe
wogo ki piliye yi ni; katugu jɔlɔgɔ
gbɔgɔ yaa ka to laga ki tara nda ti
ni. Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kagala ke
yaa ka to ki leele mbele pe na.
24 Pe yaa ka pe gbo tokobi ni. Pe
yaa ka pe yigi mbe jaraga pe ni tara

† **21:10 21.10:** Eza 19.2

ti ni fuun ti ni, mbe pe pye malaga kasopiile. Mbele pe woro Zhufuye pe yaa ka Zheruzalɛmu ca ki ya pew, mbege ta sa gbɔn fɔ pe wagati wi ka sa kɔ.»

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye
(Mati 24.29-31; Maki 13.24-27)

25 «Kacɛn lɛgɛrɛ yaa kaa yaan wa yɔnlɔ naa yeŋge, konaa wɔnŋgɔlɔ ke na. Tara woolo pe yɛgɛ ki yaa ka wɛri pe na. Pe nawa pi yaa ka wɔ kɔgɔje wo naa wi tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo tinmɛ gbɔɔ pi kala na.
26 Leele pe yɛgɛ yaa kaa woo fyɛrɛ ndorogo ki na, naa pe yaa kaa jatere piin ŋga ki yaa dunruya wi ta ki na we; katugu naayeri fanŋga yaara ti yaa ka tigile.
27 Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi yan wila paan yawa naa gbɔgɔwɔ gbembe ni wa kambaaga ki na†.
28 Na ki kagala kaga ka lɛ sanga o sanga, ye yere jɛŋgɛ, ye kotogo le ye yɛɛ ni, katugu ko yaa ka yala ye go shɔsanga wì yɔngɔ makɔ.»

Figiye tige yomiyɛlɛ
(Mati 24.32-35; Maki 13.28-31)

29 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan, ma yo fɔ: «Ye figiye tige ki wele, naa tire sannda ti ni.
30 Na yaga kari yan ti yɛn na funnu sanga o sanga, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ tɔɔn.
31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga ka ki kagala ke yan kaa piin sanga ŋa ni, yege jɛn ye yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi pansanga wì yɔngɔ.
32 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke fa pye mbe kɔ.
33 Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.»

Ki daga ye cɛn ki cɛnwɛ

34 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti lindanwa, naa sinwɔrɔ, naa dunruya jatere lɛgɛrɛ ti ye kotogo ki shɔ tigi ta, jaŋgo ki pilige kiga ka pan mbe ye fo,
35 paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa kara yigi pɛnɛ we; katugu ki pilige ki yaa ka pan mbe tara woolo pe ni fuun pe fo.
36 Ye cɛn ki cɛnwɛ, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga pyew, jaŋgo ye fanŋga ta ye shɔ ki kagala ŋgele fuun kaa paan ke ni. Ye ta ye yere Lere wi Pinambyɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
37 Zhezu wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni pilige pyew yɔnlɔ na, wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yembinɛ ka ka wɔ, wi mɛɛ kari wa yanwiga ŋga pe yinri Oliviye tire yanwiga ki na ma saa wɔnlɔ wa.
38 Kìla pye, laga ko na lari, leele pe ni fuun pe mɛɛ la kee wi kɔrɔgɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbe sa logo wi yeri.

ZHEZU WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

22

22–24

Pàa yɔn le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Zhan 11.45-53)

1 Leve fu buru fɛti, wo ŋa pe maa yinri Paki, wo wìla pye na yɔngɔ.
2 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe nɛɛ pyewe jaa mbe Zhezu wi gbo; katugu pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ.

Zhudasi wìla gbɛgɛlɛ ma yala mbe Zhezu wi le Zhufuye teele pe kɛɛ
(Mati 26.14-16; Maki 14.10-11)

3 Ki sanga wi ni, Zhudasi ŋa pàa pye na yinri Izikariyɔti, Sɔtanla wì si ye wi ni. Wo fun wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa.
4 A Zhudasi wì si kari ma saa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa shɛrigo gbɔgɔ welefɛnnɛ teele pe yan. Wi mbaa ya mbe Zhezu wi le

† **21:27 21.27:** Dani 7.13

pe kɛɛ yɛgɛ ŋga na, a pèri yo mari ta pe yɛɛ yeri.
5 A kì si tanla pe ni fɔ jɛŋgɛ. A pè yo ma fili ki na ma yo pe yaa penjara kan wi yeri.
6 A Zhudasi wì si yɛnlɛ ki na, nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe kɛɛ, janwa wiga ka pye ki jɛnwɛ.

Paki fɛti liwɛn (Mati 26.17-30; Maki 14.12-26; Zhan 13.21-30; 1 Korɛn 11.23-25)

7 Leve fu buru fɛti wi pilige ko kìla gbɔn, ko pilige koyi pe mbaa Paki fɛti simbaala pe gbo†.
8 A Zhezu wì si Pyɛri naa Zhan pe tun ma pe pye fɔ: «Ye kari ye sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ we kan.»
9 A pè suu pye fɔ: «Maa jaa we sari sɔgɔ se yeri?»
10 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye wele, ye yesaga wa ca, ye yaa fili naŋa wa ni, tɔnmɔ cɔgɔ ni wi go na. Ye taga wi puŋgo na. Wiga sa ye go ŋga ni, ye ye wa ki go ki ni!
11 Ye si gofɔ wi pye fɔ: ‹We Nagafɔ wì yo wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pe yaa Paki fɛti liwɛn pi li yumbyɔ ŋa ni, wi yɛn se yeri?›
12 Pa ki naŋa wi yaa sanŋgazo yumbyɔ gbeŋɛ wa naga ye na. Pòo gbegele ma yaara ti tɛgɛ wa we kan. Ye Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ wama.»
13 A pè si kari, mɛɛ saa ki yan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ki yo ma pe kan we. A pè si Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ.
14 Naa lisanga wìla kaa gbɔn, a Zhezu wì si saa cɛn na nii wo naa wi pitunmbolo pe ni.
15 A wì si pe pye fɔ: «Ki Paki fɛti liwɛn mba, mìla pye naga jaa wi jate, mboo li ye ni, sanni mbe sa jɔlɔ.
16 Katugu mila ki yuun ye kan, ki Paki fɛti liwɛn mba mi se pa li naa, fɔ sa gbɔn pi kɔrɔ wi sa pye wuu yɛɛ yɔn fili wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»
17 Kona, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì sho fɔ: «Yoo shɔ yoo yɛɛlɛ ye yɛɛ na.
18 Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ nala wo ni, mi se ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ ye ni naa, fɔ sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi panmbilige ki na.»
19 Ko puŋgo na, a wì si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan pe yeri, mɛɛ pye fɔ: «Ŋa yɛɛn wo wi yɛn na wire re†. Tì kan ye kala na. Yaa ki wogo ŋga ki piin yaa nawa tuun na na†.»
20 Naa pàa kaa li ma kɔ, a Zhezu wì si wɔjɛnnɛ li lɛ naa fun, ma li kan pe yeri, mɛɛ pye fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na yɛɛn lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ fɔnmbɔ we, ki yɔn finliwɛ pì le na kasanwa po ni, po mba pì wo ye kala na.
21 Ɛɛn fɔ, ye wele, lere ŋa wila na nii na mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ wi yɛn laga na nii na ni.
22 Kaselege yi, Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ we. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wila wi nii wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.»
23 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi lɛ nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ŋga ambɔ wi yaa ta mbe ko kala na lo pye we ni?»

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ

24 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga mbe ta mbe ŋa wi yɛn legbɔɔ pe pe ni fuun na wi jɛn.
25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tara woolo pe wunlumbolo pe ma cɛn pe woolo pe go na. Pe fanŋga fɛnnɛ pe maa leele pe ŋgbanga ma yo paa pe yinri ‹Kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ.›
26 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ŋa wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye paa lepile yɛn. Ŋa wi yɛn ye go na, wi daga mboo yɛɛ pye paa ye ni fuun tunmbyee yɛn.

† **22:7 22.7:** Ɛki 12.14-20 † **22:19 22.19:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate ma yo buru wìla kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to. † **22:19 22.19:** Zhan 6.51

27 Wiwiin wi yɛn legbɔɔ wo? Ŋa
wì cɛn na nii wowi lee, nakoma ŋa
wila paan naa yaakara ti kaan wi
yeri wowi? Ŋa wì cɛn na nii, mì
yo wowi. Ma si yala, muu yɛn ye
sɔgɔwɔ paa ye tunmbyee yɛn.
28 Yoro yè koro ma taga na na wa
kaŋgbanra nda tìlan ta ti ni.
29 Ki kala na, na To Yɛnŋɛlɛ lìlan
tɛgɛ wunluwɔ pi na yɛgɛ ŋga na, pa
mi yaa ye tɛgɛ pi na ma fun.
30 Ye yaa ka li, mbe wɔ na ni ja
wa na wunluwɔ pi ni. Ye yaa ka cɛn
wunluwɔ jɔnrɔ ta na mbe kiti kɔn
Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke
na.»

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa ka je wi na (Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Zhan 13.36-38)

31 Kona, a we Fɔ Zhezu wì sho fɔ:
«Simɔ, Simɔ, ta nuru! Sɔtanla wìgi
yɛnri mbe ye fɛ paa yɛgɛ ŋga na pe
ma shɔlɔ fɛ ma ke pyɔ wi wɔ sigire
ti ni we.
32 Ɛɛn fɔ, mì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma
kan, jaŋgo ma tagawa piga ka kɔ.
Na maga si ka sɔngɔrɔ mbe pan
na kɔrɔgɔ, maa fanŋga kaan ma
sefɛnnɛ pe yeri.»
33 A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Fɔ,
mì cɛn ki cɛnwɛ mbe pinlɛ mbe ye
ma ni wa kaso, konaa mbe pinlɛ
mbe ku ma ni.»
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Simɔ
Pyɛri, mila ki yuun ma kan fɔ nala
sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa
ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga
taanri mbe yo mɛɛ na jɛn.»

Penjara, naa kasha, konaa tokobi

35 Kona, a Zhezu wì si pe pye
naa fɔ: «Na mìla ye tun, a yè kari
kɛwara, penjara leyaraga fu, kasha
fu, naa sawira† fu, yaraga kà la ye la
le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»
36 A wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn fɔ koni,
penjara leyaraga ka pye ŋa yeri, wi
daga mbege lɛ. Kasha ka pye ŋa yeri,
wi daga mbege lɛ fun. Tokobi woro
ŋa yeri, wi daga mboo derigbɔgɔ ki
pɛrɛ mbe wa lɔ.
37 Katugu mila ki yuun ye kan,
fɔ sɛnrɛ nda tì yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni na kanŋgɔlɔ ma
yo fɔ: ‹*Pòo jate kapere pyefɛnnɛ
wo wa,*›† ti daga mberi yɛɛ yɔn
fili. Kaselege yi, sɛnrɛ nda fuun tì
yɔnlɔgɔ na kanŋgɔlɔ, ti yaa ti yɛɛ
yɔn fili.»
38 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sho fɔ: «We
Fɔ, wele, tokobi shyɛn ŋa!» A wì si
pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ɛɛn, kì yala
ma.»

Zhezu wìla yɛnri wa Oliviye tire yanwiga ki na (Mati 26.36-46; Maki 14.32-42)

39 A Zhezu wì si yiri wa go, mɛɛ
kari wa Oliviye tire yanwiga ki na,
paa yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin
faa we. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si taga
wi na.
40 Naa pàa ka saa gbɔn wa, a
wì si pe pye fɔ: «Ye bala yaa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo yaga ka ye
wamawelewe mbe kapege pye.»
41 A wì si yiri le pe tanla mɛɛ
kari yɛgɛ jɛnri, paa lere ma kaa
fuŋgɔrɔgɔ wa ki fogo ki ma pye yɛgɛ
ŋga na we. A wì si kanŋguuro kan
ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ:
42 «Na To Yɛnŋɛlɛ, na kaa pye maa
ki jaa, ki jɔlɔgɔ ŋga ki lali na ni. Ɛɛn
fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo
jaa, fɔ mboro wolo lo.»
43 [Kona, a mɛrɛgɛ wà si yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma pan maa yɛɛ naga wi
na, mɛɛ fanŋga le wi ni.
44 A lawɔrɔ si pan Zhezu wi yeri.
A wì si ka taga wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ
pi na naa. Kona, a kafugo ki nɛɛ wi
wuun ma kanŋga paa kasanwa† yɛn
na sɔɔlɔ le tara.]
45 Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
a wì si yiri, mɛɛ sɔngɔrɔ wa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tanla, mɛɛ saa pe ta
paa wɔnlɔ yɛsanga ki kala na.
46 A wì si pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ
jate! Ye yiri yaa yɛnri, jaŋgo yaga ka
ye wamawelewe mbe kapege pye.»

† **22:35 22.35:** Luki 9.3 † **22:37 22.37:** Eza 53.12 † **22:44 22.43-44:** Vɛrise 43 mbe gbɔn 44 pe woro sɛwɛɛlɛ pele ni.

Pàa Zhezu wi yigi
(Mati 26.47-56; Maki 14.43-49; Zhan 18.3-11)

47 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, a janwa wà si gbɔn wa wi na. Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa, wo wìla keli pe yɛgɛ. A wì si fulo Zhezu wi tanla mbe magala wi ni mboo shari.
48 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Zhudasi, mà pan mbe magala Lere wi Pinambyɔ wi ni mboo shari, mbe ta mboo le kɛɛ wi le?»
49 Ŋga ki mbaa pye Zhezu wi na, naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pàa kaa ki yan, a pè suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, waa gbɔɔn we tokobiye pe ni le?»
50 Pe ni, a nuŋgba si saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi kalige nuŋgbolo li gbɔn ma li laga.
51 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yege yaga ma.»

A wì si jiri ki naŋa wi nuŋgbolo li na, ma suu sagala.
52 A Zhezu wì sigi yo saraga wɔfɛnnɛ teele, naa shɛrigo gbɔgɔ welefɛnnɛ teele konaa tara ti lelɛɛlɛ pe kan fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi mi kɛ?
53 Pilige pyew mìla pye ye ni wa shɛrigo gbɔgɔ, ye sila silan yigi! Ɛɛn fɔ, ye sanga wowi ŋa wì gbɔn yɛɛn. Ko sanga wo wi yɛn wɔwɔ fanŋga ki woo.»

Pyɛri wila je Zhezu wi na
(Mati 26.57-58,69-75; Maki 14.53-54,66-72; Zhan 18.12-18,25-27)

54 Kona, a pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to wi go. Pyɛri wìla taga Zhezu wi na, ma lali wi ni.
55 Pàa kasɔn gbɛri wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga nandogomɔ, ma cɛn maga maga. A Pyɛri wì si saa cɛn wa ko leele poro ni.
56 A tunmbyee jɛlɛ wà suu yan wì cɛn le kasɔn ki tanla, ma suu yɛngɛlɛ ke kan wi na naa wele, ma sho fɔ: «Ki naŋa ŋa, wìla pye wi ni fun!»
57 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì si je ma yo fɔ: «Jɛlɛpyɔ, mi sigi naŋa ŋa wi jɛn.»
58 Sanni jɛnri naa, a lere wà si Pyɛri wi yan, ma sho fɔ: «Mboro fun ki leele wo wawi mboro!» A Pyɛri wi sigi naŋa wi pye fɔ: «Wo wa ma mi!»
59 Naa lɛri nuŋgba si la kaa toro, a wà sigi yo naa maga filige ŋgbanga fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wìla pye wa wi ni fun, katugu Galile tara fɛnnɛ woo wi.»
60 A Pyɛri wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun yɛrɛ, mi woro nari nuru.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, maa ta wìla pye na para bere, a ŋgopɔlɔ wì si gbele.
61 A we Fɔ wì si kanŋga, mɛɛ wi yɛngɛlɛ ke kan Pyɛri wi na naa wele. We Fɔ wìla Pyɛri wi yɛri sɛnrɛ nda ni, a wì si nawa to ti na, fɔ: «Nala sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo mɛɛ na jɛn†.»
62 A Pyɛri wì si yiri wa funwa na, ma gbele fɔ jɛŋgɛ.

Leele pàa Zhezu wi tɛgɛlɛ, maa gbɔn
(Mati 26.67-68; Maki 14.65)

63 Zhezu wìla pye nambala mbele kɛɛ, poro la pye na tɛgɛ wi na, naa gbɔɔn.
64 Pàa wi yɛgɛ ki fo mbɔlɔ ni, nɛɛ wi yewe na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo, ma gbɔnfɔ wi mɛgɛ ki naga we na.»
65 Pàa pye na sɛnpere ta yɛgɛ yuun wi na naa lɛgɛrɛ.

Pàa kiti kɔn Zhezu wi na wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ
(Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Zhan 18.19-24)

66 Naa laga kìla kaa laga, a tara ti lelɛɛlɛ, naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ pan Zhezu wi ni wa pe kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.

† **22:61 22.61:** Luki 22.34

67 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Na
kaa pye Kirisi wowi mboro, ki yo we
kan!»
A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ali na mi kaga yo ye kan, ye se
taga ki na.
68 Na mi ka si ye yewe, ye sanla
yɔn sogo.
69 Ɛɛn fɔ, mbege lɛ nala wo na,
Lere wi Pinambyɔ wi yaa cɛn wa
Yɛnŋɛlɛ na yafɔ li kalige kɛɛ ki na.»†
70 Kona, a pe ni fuun pè sho fɔ:
«Ki cɛn ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
kɛ?»
A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yège yo, wowi mi we.»
71 Kona, a pè sho fɔ: «We woro na
sɛrɛfɔ jaa naa. Wèri logo wo jate wi
yɔn.»

23

Pàa kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yeri
(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Zhan 18.28-38)

1 A janwa wi ni fuun wì si yiri, mɛɛ
kari Zhezu wi ni wa kumanda Pilati
wi yeri.
2 Wama, a pe nɛɛ baga wi na, na
yuun fɔ: «Wè saa ki naŋa ŋa wi ta
wi yɛn na we tara woolo pe fanla
na pe punŋgu, ma yo pe yiri pe je
paga kaa wunlumbolo to wi nizara
wi woo. Wì yo wo jate wi yɛn Kirisi,
fɔ wi yɛn wunlunaŋa wa.»
3 Kona, a Pilati wì suu yewe ma
yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe
wunlunaŋa we le?» A Zhezu wì suu
pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»
4 A Pilati wì si saraga wɔfɛnnɛ
teele poro naa janwa wi pye fɔ: «Mii
kajɔɔgɔ kpɛ yan ki naŋa ŋa wi na.»
5 Ɛɛn fɔ, a pè si yanra sɛnrɛ
nuŋgba ti na, ma yo fɔ: «Wi yɛn na
leele pe sunnu na pe waa wi nagawa
sɛnrɛ ti ni. Wìgi lɛ wa Galile tara,
ma toro fɔ wa Zhude tara ti ni fuun
ti ni, ma pan ma gbɔn fɔ lagamɛ.»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Erɔdi yeri

6 Naa Pilati wìla kaa Galile mɛgɛ
ki logo, a wì si pe yewe, na kaa pye
Zhezu wi yɛn Galile tara fɛnnɛ woo.
7 Naa wìla kaa ki logo ma yo Erɔdi
wìla pye tara nda go na pa Zhezu
wìla yiri wa, a wì suu torogo wa
Erɔdi wi yeri. Ki piliye yi ni, kìla
yala Erɔdi wìla pye wa Zheruzalɛmu
fun.
8 Naa Erɔdi wìla kaa Zhezu wi
yan sanga ŋa ni, a kì si tanla wi
ni fɔ jɛŋgɛ; katugu wìla Zhezu wi
tinmɛ ta, nɛɛ ki jaa† mboo yan yɛnlɛ
ni maga yigi fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni.
Wìla pye naga jate mboo yan wila
kafɔnnɔ la piin.
9 Wìla Zhezu wi yewe maa jogori
sɛnlɛgɛrɛ ni. Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila
wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni.
10 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa
pye ma yere wa, na baga wi na
ŋgbanga.
11 A Erɔdi wo naa wi sorodasheele
pe ni, pe nɛɛ wi tifaga, na tɛgɛ wi na,
mɛɛ wunlumbolo yaripɔgɔ tiyɔngɔ
ka le wi kan, mɛɛ wi sɔngɔrɔ naa wa
Pilati wi yeri.
12 Ki pilige ki ni, Erɔdi naa Pilati
pàa wɛɛnrɛ le pe yɛɛ ni. Ma si yala,
pàa pye ma pe yɛɛ mbɛn faa.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-26; Maki 15.6-15; Zhan 18.39–19.16)

13 A Pilati wì si saraga wɔfɛnnɛ
teele poro naa fanŋga fɛnnɛ pe yeri,
naa leele sanmbala pe ni ma pe
gbogolo,
14 mɛɛ pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, yè
pan wi ni na kɔrɔgɔ ma pan mala
pye ma yo wi yɛn na leele pe fanla.
Wi si ŋa, mùu yewe ye ni fuun ye
yɛgɛ na. Kapere nda fuun yè baga
wi na ma yo wì pye, mii ka yan wì
pye.
15 Erɔdi fun, wii kapege jɛn wi na,
ŋga wì pye; katugu wùu sɔngɔrɔ
laga we kan. Yege wele, wii kala la
pye, na li daga poo gbo.

† **22:69 22.69:** Dani 7.13; Yuuro 110.1 † **23:8 23.8:** Luki 9.9

16 Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn
sapige ni, mbe suu wa.»
17 [Kìla pye Paki fɛti pyew, Pilati
wila daga mbe kasopiile nuŋgba wa
pe kan.]
18 Ɛɛn fɔ, a pe ni fuun pe nɛɛ gbele
ŋgbanga ja, na yuun fɔ: «Ki naŋa
ŋa wo kan poo gbo, ma Barabasi wo
wa!»
19 Ma si yala, Barabasi wo la ye wa
kaso, katugu wìla yiri ma je wa ca
nawa, ma lere gbo.
20 Pilati wo la pye naga jaa mbe
Zhezu wo wa. A wì si sɛnrɛ ti lɛ naa,
ma para janwa wi ni.
21 Ɛɛn fɔ, a pè si gbele ŋgbanga
maa pye fɔ: «Wi kan tiparaga na! Wi
kan tiparaga na!»
22 A Pilati wì si sɛnrɛ ti lɛ naa
taanri wogo ki na, mɛɛ pe yewe ma
yo fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye! Mii
kala la jɛn wi na, na li daga poo gbo.
Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige
ni, mbe suu wa.»
23 Ɛɛn fɔ, a pè si koro na gbele naa
ŋgbanga, ma yo pe Zhezu wi kan
tiparaga na, a gbelege ŋgbanga kì si
fanŋga ta Pilati wi na.
24 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si yere
ki yerewe mbe ŋga pàa pye na jaa ki
pye.
25 Ŋa wìla yiri ma je ma lere gbo,
a pòo le kaso, a wì si wo wa, wo ŋa
pàa pye na jaa we. A wì si Zhezu wo
le pe kɛɛ poo pye pe pyewe.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na (Mati 27.32-44; Maki 15.21-32; Zhan 19.17-27)

26 Naa pàa kaa na kee Zhezu wi ni,
a pè si fili Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wa
ni. Wìla yiri kɛrɛ na paan. Pàa pye
naa yinri Simɔ. A pè si wo yigi ma
yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi
taga ki ni wi puŋgo na.
27 Janwa gbɔlɔ là la taga Zhezu wi
na konaa jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pele ni. Ki jɛɛlɛ
pàa pye na gbele na kawa Zhezu wi
kala na.
28 A Zhezu wì si wa ma kanŋga,
mɛɛ pe pye fɔ: «Yoro Zheruzalɛmu
jɛɛlɛ wele, yaga kaa gbele mi kala
na. Yaa gbele ye yɛɛ wogo konaa ye
piile wogo ko kala na.
29 Katugu piliye ya wa na paan,
pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Jɛɛlɛ mbele pe
woro na siin, naa mbele pe fa se faa
konaa mbele pe fa yinnɛ kan piile
yeri, fɛrɛwɛ yɛn pe woo.›
30 Kona, leele pe yaa kaa ki yuun
*yanwira ti kan fɔ: Yanwira, ye toori
we na; mbaa ki yuun tinndiye pe kan
fɔ: Ye we lara!*†
31 Na pe kaa ki piin tige tipirige†
ko na yɛɛn, tiwaga ko wogo ko yaa
ka pye mɛlɛ?»
32 Pàa kari nambala kapere
pyefɛnnɛ shyɛn ni fun, mbe sa pe
pinlɛ mbe pe gbo ja Zhezu wi ni.
33 Naa pàa ka saa gbɔn wa laga
ŋga pàa pye na yinri «Yuŋgɔrɔgɔ
laga» ki na, a pè si Zhezu wi kan
wa tiparaga ki na konaa kapere
pyefɛnnɛ shyɛn pe ni. Nuŋgba la
pye Zhezu wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa
wìla pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. 34 A
Zhezu wì sho fɔ: «Na To, pe kapere
ti kala yaga pe na, katugu ŋga paa
piin pe sigi jɛn.»

A pè si pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na,
mɛɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na.
35 Leele pe ni fuun pàa pye ma
yere wa na wele. Zhufuye teele pàa
pye na tɛgɛ wi na, nɛɛ yuun fɔ: «Ye
wele, wì pele shɔ! Yiŋgɔ wuu yɛɛ
shɔ ye, na kaa pye wo wi yɛn Kirisi,
ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ we!»
36 Sorodasheele fun pàa pye na
tɛgɛ wi na. Pàa fulo wa wi tanla ma
duvɛn tangara kan wi yeri wuu wɔ,
37 nɛɛ wi piin fɔ: «Na kaa pye
mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlu-
naŋa, ma yɛɛ shɔ ye!»
38 Pàa ki yɔnlɔgɔ wa Zhezu wi
tiparaga ki go na ma yo fɔ: «Ŋa
yɛɛn, wo wi yɛn Zhufuye pe wunlu-
naŋa we.»

† **23:30 23.30:** Oze 10.8; Naga 9.6 † **23:31 23.31:** Tige tipirige ko ki yɛn Zhezu we, tiwaga ko ki yɛn Zhufuye woolo wele, pe kotoŋgbanga ki kala na, pe yaa ki kan Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kapere ti kayaŋga wɔ pe ni.

39 Kapere pyefɛnnɛ mbele pàa kan
tipaara ti na, nuŋgba la pye naa
tegele na yuun fɔ: «Mboro ma ma
yɛn Kirisi we! Ma yɛɛ shɔ, ma we
shɔ fun ye!»
40 Ɛɛn fɔ, a kapere pyefɔ sanŋa
wì si gbanla wi nimbye wi na, ma
yo fɔ: «Mboro ŋa maa ki jɔlɔgɔ
cɛnlɛ nuŋgba ki jɔlɔ, ma woro na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
41 Woro wo na, ndɛ ki daga we ni,
katugu kapere nda wè pye to jɔlɔgɔ
ko we yɛn ki na. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa,
wii kapege ka kpɛ pye.»
42 Ko puŋgo na, a wì si Zhezu
wi pye fɔ: «Zhezu, na maga ka
pan mbe cɛn wa ma wunluwɔ pi ni
sanga ŋa ni, ma nawa to na na!»
43 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun
ma kan, nala ma yaa pye na ni wa
Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ ki ni†.»

Zhezu wi kunwɔ we
(Mati 27.45-56; Maki 15.33-41; Zhan 19.28-30)

44-45 Yɔnlɔfugo ko kìla pye na kee
sa gbɔn, a yɔnlɔ kì si ye. A wɔwɔ
pì si ye wa ki tara ti lagapyew ki
ni, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔparaga ki
na. Paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo
gbɔgɔ ki kɔn shyɛn, a kì si wali wa
ki nandogomɔ.
46 A Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma
yo fɔ: *Na To, mila na yinnɛ li nii ma
kɛɛ.*†
Naa wìla kaa to yo, a wì si ku.
47 Naa Ɔrɔmu tara sorodasheele
tojɛɛ wìla kaa ko yan ma, a wì si
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, ma yo fɔ: «Kase-
lege ko na, ki naŋa ŋa, lesinŋɛ
lawi.»
48 Janwa ŋa fuun wìla pan ma
gbogolo wa naga kala li wele, ŋga
kìla pye, naa pàa kaa ki yan, a pe
nɛɛ sɔngɔrɔ, na pe kotoro ti gbɔɔn
yɛsanga ki kala na.
49 Zhezu wi jɛnfɛnnɛ pe ni fuun
pàa pye ma yere wa lege, nɛɛ ki kala
li wele konaa jɛɛlɛ mbele fuun pàa
taga wi na ma yiri wa Galile† tara pe
ni.

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Zhan 19.38-42)

50-51 Wa Zhufuye ca ŋga pàa pye
na yinri Arimate, naŋa wà la pye wa,
pàa pye naa yinri Zhozɛfu. Ki naŋa
wìla pye lejɛnŋɛ ma sin, na Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi singi pi pan. Wìla pye
kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki woo wa.
Ɛɛn fɔ, kiti kɔnfɛnnɛ sanmbala ŋga
pàa yere ki na ma pye, wi sila yɛnlɛ
ki na.
52 A wì si kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma
saa wi yɛnri Zhezu gboo wi ni.
53 Ko puŋgo na, a wì si saa Zhezu
gboo wi tirige wa tiparaga ki na,
maa fo parifige ni, mɛɛ saa wi le
fanga ka ni, pàa ki kɔn walaga na.
Fanga fɔnŋgɔ layi, pe sila gboo le wa
ki ni faa.
54 Warijuwan lawi, cɛnpilige ki
lɛsanga wo wìla pye na jaa mbe
gbɔn.
55 Jɛɛlɛ mbele pàa yiri wa Galile
tara, ma pan Zhezu wi ni, pàa taga
Zhozɛfu wi na ma saa fanga ki wele
konaa yɛgɛ ŋga na pàa Zhezu gboo
wi le we.
56 Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa
pe yinrɛ, mɛɛ saa latikɔrɔ nuwɔ taan
naa sinmɛ nuwɔ taan gbɛgɛlɛ, mbe
ka sari gbɔn Zhezu gboo wi na.
Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a pè
si cɛn ma wogo, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele làa ki naga† we.

24

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-10; Maki 16.1-8; Zhan 20.1-10)

1 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga†
ki na, yirifaga ki na, a ki jɛɛlɛ pè si
kari wa fanga ki yɔn na pe sinmɛ
nuwɔ taan mba pàa gbɛgɛlɛ pi ni.
2 A pè si saa sinndɛliŋgbɔgɔ ŋga
pàa tɛgɛ ma fanga ki yɔn ki tɔn, ki

† **23:43 23.43:** 2 Korɛn 12.4; Naga 2.7 † **23:46 23.46:** Yuuro 31.6 † **23:49 23.49:** Yuuro 38.12; Luki 8.2 † **23:56 23.56:** Ɛki 20.8-10 † **24:1 24.1:** Maki 16.2

yan pège koŋgo maga laga wa ki yɔn na.
3 A pè si ye wa fanga ki nawa, ɛɛn
fɔ, pe sila we Fɔ Zhezu wi gboo wi
yan wa.
4 A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe ki wogo ki
ni, a nambala shyɛn pèle si pe yɛɛ
naga wa pe na. Pe yaripɔrɔ tìla pye
ma filige na yɛngɛlɛ fɔ jɛŋgɛ.
5 A jɛɛlɛ pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ pe
yɛrɛ ti sogosogo. A ki nambala pè si
pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ŋa wi
yɛn yinwege na wi lagajaa wa kuulo
pe sɔgɔwɔ?
6 Wi woro laga, wì yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni. Sanga ŋa ni wìla pye
wa Galile tara, sɛnrɛ nda wìla yo ma
ye kan, ye nawa to ti na!
7 Wìla yo fɔ: ‹Ki daga pe Lere
wi Pinambyɔ wi le kapere pyefɛnnɛ
pe kɛɛ, poo kan tiparaga na, ki
pilige taanri wogo wii yɛn wi yiri wa
kunwɔ pi ni†.› »
8 Kona, a pè si nawa to Zhezu wi
sɛnyoro ti na.
9 A pè si yiri wa fanga ki tanla,
mɛɛ saa ki yɛgɛ yo ma Zhezu wi
pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba pe
kan konaa leele sanmbala pe ni.
10 Jɛɛlɛ mbele pàa yiri wa fanga ki
yɔn na, pe mɛrɛ tori nda yɛɛn we:
Mari ŋa wì yiri wa Magidala ca, naa
Zhani, naa naŋa ŋa pàa pye na yinri
Zhaki† wi nɔ Mari wi ni konaa jɛɛlɛ
pele ni naa. A poro fun pège sɛnrɛ
ti yo pitunmbolo pe kan.
11 Ɛɛn fɔ, ki sɛnrɛ tìla pye pitunm-
bolo pe yɛgɛ na paa sɛnrɛ faa yɛn.
Pe sila taga ti na.
12 [Konaa ki ni fuun, a Pyɛri wì si
yiri ma fe ma kari wa fanga ki yɔn,
mɛɛ fɔli ma wele wa ki nawa, mɛɛ
parisanyɛɛrɛ to cɛ to yan wa. Ko
puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari
wi go. Ŋga kìla pye, kìla wi pari†.]

Kala na làa pye wa Emawusi konɔ li na (Maki 16.12-13)

13 Ki pilige nuŋgba ki ni, Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn la pye na kee ca
ka ni, pege yinri Emawusi. Ko naa
Zheruzalɛmu ca ki ni ti mbaa culo
kɛ ma yiri shyɛn yɔn ko tin ti yɛɛ ni.
14 Kagala ŋgele kàa pye, koro
sɛnrɛ pàa pye na yuun na kee.
15 Ma pe ta pàa pye na para na
kendige woo pe yɛɛ ni na kee, a
Zhezu wo jate wì si fulo pe tanla,
mɛɛ pinlɛ pe ni na kee.
16 Pàa pye naa yaan, ɛɛn fɔ, yaraga
kà la pe yɛgɛ kɔn, pe sila wi jɛn.
17 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi
kendige yaa woo, na tanri na kee?»
Kona, a pè si yere yɛsanga ni.
18 Pe ni, nuŋgba la pye wa, pàa
pye naa yinri Kilewopasi. A wo suu
pye fɔ: «Mboro nuŋgba ma yɛn laga
Zheruzalɛmu, mɛɛ kagala ŋgele kè
pye piliye yan yi ni ke jɛn!»
19 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi
kagala wɛlɛ koro?»
A pè suu pye fɔ: «Ŋga kì pye
Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi na we.
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa lawi.
Wìla pye fanŋga ni wa wi kapyegele
koro naa wi sɛnyoro ti ni Yɛnŋɛlɛ lo
naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
20 We saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa we fanŋga fɛnnɛ pe ni, pòo le
Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kɛɛ ma yo wi
daga poo gbo. A pòo kan tiparaga
na.
21 We jigi wìla pye ki na ndɛɛ wo
wi yaa Izirayɛli woolo pe go shɔ.
Kooŋga ki kagala kè pye, nala wi yɛn
ki pilige taanri.
22 Konaa ki ni fuun, jɛɛlɛ mbele
laga we sɔgɔwɔ pèle pan ma we kan
waa kawa. Nala yirifaga ki na, pè
kari na wa fanga ki yɔn na.
23 Pee sa gboo wi ta wa fanga ki
ni. Pe yɛrɛ pan ma we pye ma yo
mɛrɛgɛye pele pè yɛɛ naga pe na wa.
A mɛrɛgɛye pège yo pe kan ma yo wi
yɛn yinwege na.
24 Kì pye ma, we ni, pèle kari na
wa fanga ki yɔn na ma saa ki yan
paa yɛgɛ ŋga na jɛɛlɛ pè pan maga

† **24:7 24.7:** Luki 9.22-23 † **24:10 24.10:** Luki 8.2; Mati 27.56pe wele. † **24:12 24.12:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe ni ndɛɛ nuŋgba. Zhan 20.6-7wi wele.

yo we. Ɛɛn fɔ, pee gboo jate wo yan wa.»

25 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«E, ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ! Ye woro
na tari Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
sɛnyoro ti na fyafyaw!
26 Pa ki sila daga Kirisi wi jɔlɔ yɛɛn
wii ye wa wi gbɔgɔwɔ pi ni wi le?»

27 Ko puŋgo na, sɛnrɛ nda fuun
tìla yɔnlɔgɔ wi kanŋgɔlɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, a wì siri kɔrɔ wi
naga pe na. Maga lɛ wa Moyisi
sɛwɛɛlɛ pe na, ma saa gbɔn fɔ wa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni
fuun pe woolo pe na†.

28 Naa paa kaa yɔngɔ ca ŋga pàa
pye na kee ki ni, a Zhezu wì sigi pye
ndɛɛ wila toro na kee yɛgɛ.
29 Ɛɛn fɔ, a pè suu yɛnri ma yo fɔ:
«Koro laga we ni, yɔnlɔ kila kee sa
to makɔ. Yembinɛ laa woo.»

Kì kaa pye ma, a wì si ye ma saa
tugu pe na.
30 Naa pàa kaa cɛn na nii wo naa
poro ni, a wì si buru lɛ ma Yɛnŋɛlɛ
li shari, mɛɛ wi kɔɔnlɔ maa kan pe
yeri†.
31 Kona, a pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ
pe na, a pè suu jɛn. Ɛɛn fɔ, a wì si
kɔ le pe na le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke
ni.
32 Kona, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ:
«Jaga ko kì ti sanga ŋa ni wì pye
na para we ni wa konɔ, na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti kɔrɔ wi yuun we kan, we
nawa pi ja yinŋgi na ma!»

33 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè
si yiri ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu,
ma saa pitunmbolo pe kɛ ma yiri
nuŋgba pe yan pè gbogolo, poro naa
pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni.
34 A poro si pe pye fɔ: «Kaselege
yi, we Fɔ wì yɛn ma yiri wa kunwɔ
pi ni. Wùu yɛɛ naga Simɔ† wi na.»

35 Ŋga kìla pye pe shyɛn pe na wa
konɔ, konaa yɛgɛ ŋga na pàa Zhezu
wi jɛn wa buru kɔɔnlɔsaga, a pè sigi
yɛgɛ yo ma pe kan.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na (Mati 28.16-20; Maki 16.14-18; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

36 Maga ta pàa pye na para bere, a
Zhezu wo jate wì si yiri le pe na, ma
yere wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe shari ma
yo fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»
37 A pe sunndoro tì si kɔn pe na, a
pe nɛɛ fyɛ; katugu pàa ki yan ndɛɛ
gboo yinnɛ pàa yan.
38 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi
na, a ye jatere wì si piri ye na.
Yiŋgi na, a ye jatere wi nɛɛ ye kɔɔn
shyɛnzhyɛn!
39 Yanla kɛyɛn yo naa na tɔɔrɔ ti
wele, yege jɛn ye yo fɔ mi jate muwi!
Ye jiri na na ye wele, katugu wire
naa kajelege na pye gboo yinnɛ li ni,
paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn nari yaan na
ni we.»
40 Naa wìla kaa to yo ma, a wì suu
kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ ti naganaga pe
na.
41 Nayinmɛ ndorogo ki na, konaa
naa kìla pe pari ki kala na, pe sila
ya taga ki na mbe yo wowi. Kì kaa
pye ma, a Zhezu wì si pe yewe ma yo
fɔ: «Yaakaga yɛn laga ye yeri le?»
42 A pè si ŋgbankaala kɔnlɔ kan
wi yeri.
43 A wì sili shɔ mali ka le pe yɛgɛ
na.
44 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Sanga
ŋa ni mi yɛn ye ni, sɛnrɛ nda mìla
yo ye kan tori nda fɔ: Kagala ŋgele
fuun kè yɔnlɔgɔ na kanŋgɔlɔ wa
Moyisi lasiri wi ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pe ni, naa
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni, ke
daga mbe pye mbe ke yɛɛ yɔn fili.»
45 Kona, a wì si tijinliwɛ kan pe
yeri pe ta pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
kɔrɔ jɛn.
46 A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Kirisi wi daga
mbe jɔlɔ mbe ku, ki pilige taanri
wogo, wii yɛn wi yiri wa kunwɔ pi
ni.
47 Pe yaa kaa ki yari tara woolo pe
ni fuun pe kan wi mɛgɛ ki na, fɔ ki

† **24:27 24.27:** Dete 18.15-18; Yuuro 22.2-9; Eza 53 † **24:30 24.30:** Mati 14.19 † **24:34 24.34:** 1 Korɛn 15.5

daga pe pe kapere ti jɛn peri yaga, jaŋgo ti kala mbe yaga pe na. Pa pe yaa kaga lɛ wa Zheruzalɛmu.
48 Yoro wo na, ye yɛn ki kagala ke sɛrɛfɛnnɛ.
49 Ye wele, na To wìla yarikanga ŋga yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan, mi yaa ki torogo ye kan. Ɛɛn fɔ, ye daga mbe koro wa ca nawa fɔ naayeri fanŋga ki sa tigi ye na ki ye ye ni.»

Zhezu wìla kari wa Yɛnŋɛlɛ na (Maki 16.19-20; Kapye 1.9-11)

50 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari pe ni wa ca ki puŋgo na, wa Betani yɔn ki na, mɛɛ wi kɛyɛn yi yirige ma duwaw pe na.
51 Maa ta wìla pye na duwaw pe na, a wì si kaa yiri le pe tanla, mɛɛ kari wa yɛnŋɛlɛ na.
52 A pè suu gbɔgɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ nayinmɛ coli wa Zheruzalɛmu.
53 Sanga pyew pàa pye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda ZHAN la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Zhan wo wìla wi yɔnlɔgɔ. Zhan wo naa wi ndɔ Zhaki wi ni pàa pye Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn poro pele. Poro naa pe to Zebede wi ni pàa pye ŋgbanra wɔfɛnnɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki ni. Naa Zhezu wìla kaa pe yeri, a pè sigi tunŋgo ki yaga mɛɛ taga wi na. Mbege lɛ le ko sanga wo na, a pè si pye Zhezu wi wɛnnɛ jɛmbɛlɛ. Wa Zhezu Sɛntanra nda Zhan wì yɔnlɔgɔ ti ni, wi suu yɛɛra mɛgɛ ki le wa, ɛɛn fɔ wìla para wi yɛɛ wogo na ma yo fɔ: «Lere ŋa wi yɛn ma Zhezu wi ndanla» (13.23; 19.26; 20.2, 7; 21.20). Wìla ko pye ma mbege naga fɔ wùu yɛɛ tirige.

Naa pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, wìla ki yo Zhan wi kan ma yo wila wi nɔ Mari wi kala li yɔngɔ wi kan (19.25-27).

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, Zhan wi yɛn naga nari we na ma yo fɔ Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li pinambyɔ nuŋgba pe we. Yɛnŋɛlɛ lìli pinambyɔ Zhezu wi torogo laga dunruya wi ni wi pan wi ku we kapere ti kala na, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi na, wi yinwege ŋga wa yɛnŋɛlɛ na ki ta, ko ŋga ki yɛn kɔsaga fu (3.16). Zhan wì yarilɛgɛrɛ sɛnrɛ yo we kan, nda ti woro wa Sɛntanra sɛwɛɛlɛ taanri sanmbala pe ni.

Zhan wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wìla para wi «wagati» wogo na (2.4; 7.30; 8.20; 12.23, 27; 13.1; 16.32; 17.1). Ki wagati wi yɛn na Zhezu wi kunwɔ wogo ko nari konaa wagati ŋa wi yaa ka gbɔgɔwɔ ta naa wa yɛnŋɛlɛ na we.

Sɛntanra nda Zhan yɔnlɔgɔ ti yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ shyɛn. Wa ti kɔnsagbɔgɔ koŋgbanŋga ki ni, kagala ŋgele Zhezu wìla pye sanni wi «wagati» wi sa gbɔn, wè ke yan wa (1–12). Zhan wìgi yo wa we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla sɛrɛya yo Zhezu wi wogo na konaa paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi pitunmbolo koŋgbanmbala pe yeri. Wège yan fun fɔ Zhezu wìla kari karisaga lɛgɛrɛ na wa Zheruzalɛmu Zhufuye fɛtiye pe na. Zhezu wìla para lelɛgɛrɛ ni, konaa ma pe naga yaara ta ni, nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn. Zhezu wì kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye fun. Zhan wì ki kafɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn wɔ wa ke ni, mbege naga we na fɔ kaselege ko na, Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pinambyɔ we.

Wa Sɛntanra ti kɔnsagbɔgɔ shyɛn wogo ki ni, naa Zhezu wi wagati wìla kaa pan ma gbɔn, kagala ŋgele wìla pye, Zhan wi yɛn na ke yuun we kan (13–21). Pe mbaa Zhezu wi gbo pilige ŋga ni ki yembinɛ li yɛgɛ, wìla li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ma kotogo sogowo sɛnrɛ yo pe kan konaa ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Mbe taga wa ko na, Zhan wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ku, ma yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ konaa maa yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Zhan wi yɛn naga yuun paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla fili wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ ki yɔn na konaa sɛnrɛ nda wìla yo Pyɛri naa Zhan pe wogo na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ re *1.1-18*
Zhan Batisi wi sɛrɛya konaa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala wele *1.19-51*
Zhezu wi kacɛn kagala kɔlɔshyɛn konaa wi tunŋgo ŋga wì pye kpeŋgbeleŋgbe *2.1–12.50*
Zhezu wi sɛnyoro ma sara konaa Yinnɛ kpoyi li panga ye *13.1–17.26*
Zhezu wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *18.1–20.31*
Zhezu wìla fili wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn ni wa Tiberiyadi

lɔgbɔgɔ ki yɔn na *21.1-25*

ZHEZU WO WI YƐN YƐNŊƐLƐ LI SƐNRƐ RE

1.1-18

1 Fafafa, sanga ŋa ni dunruya wi
fa da, Sɛnrɛ tìla pye wa. Tìla pye wa
Yɛnŋɛlɛ li ni ma pye Yɛnŋɛlɛ.
2 Ŋa pe yinri Sɛnrɛ wìla pye wa
Yɛnŋɛlɛ li ni maga lɛ wa fafafa na
dunruya wi fa da.
3 Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti
gbegele wo fanŋga na. Yaara nda
fuun tì gbegele, ko ka si gbegele na
wo ma.
4 Yinwege kìla pye wo ni. Ki
yinwege kìla pye na yanwa kaan
leele pe yeri.
5 Ki yanwa pi yɛn na yiin mbele pe
wa wɔwɔ pi ni pe kan. Ɛɛn fɔ, pee
yɛnlɛ pi na.
6 A Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wa tun, pàa
pye naa yinri Zhan.
7 Wo wìla pan paa sɛrɛfɔ yɛn na
yanwa pi sɛnrɛ yuun, leele pe ni
fuun pe ta pe taga pi na wi sɛnrɛ ti
fanŋga na.
8 Zhan jate wo ma wìla pye ki
yanwa we. Ɛɛn fɔ, wo la pan mbaa
pi sɛrɛya wi yuun.
9 Ki yanwa po pìla pye yanwa
jɛmbɛ we, mba pì pan laga dunruya
wi ni, na yiin leele pe ni fuun pe kan.
10 Ŋa pe yinri Sɛnrɛ wìla pye
laga dunruya wi ni. Wo fanŋga
na Yɛnŋɛlɛ làa dunruya wi gbegele.
Konaa ki ni fuun, dunruya woolo pe
suu jɛn.
11 Wìla pan wi woolo pe kɔrɔgɔ,
ɛɛn fɔ, wi woolo pe sila yɛnlɛ wi na.
12 Konaa ki ni fuun, jɛnri mbele
pàa yɛnlɛ ma taga wi na, wì fanŋga
kan poro yeri pe pye Yɛnŋɛlɛ li piile.
13 Pee pye Yɛnŋɛlɛ piile lere
selɔmɔ na, kii pye sɛnwee pyɔ nan-
danwa kala, nakoma naŋa fanŋga
na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lì pe pye li
piile.
14 Sɛnrɛ tìla pan ma pye sɛnwee
pyɔ, ma cɛn laga we sɔgɔwɔ. Wi yɛn
ma yin yinmɛ naa kaselege ki ni. A
wòo gbɔgɔwɔ pi yan, mba Pinambyɔ
nuŋgba pe wì ta wi To Yɛnŋɛlɛ li
yeri we.
15 Zhan wìla para wi sɛnrɛ na, ma
gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Ŋa mìla
wi sɛnrɛ yo ma yo wi yaa pan na
puŋgo na, wowi ŋa we. Wi mɛgɛ kì
gbɔgɔ ma wɛ na wogo ki na, katugu
wìla pye wa, na pe fanla se.»
16 We ni fuun wè we tasaga ta wa
wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti ni, ma yinmɛ
ta ma tagala pi yɛɛ na.
17 Yɛnŋɛlɛ làa li lasiri wi kan we
yeri Moyisi wo fanŋga na. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ naa li kaselege tì
pan Zhezu Kirisi wo fanŋga na.
18 Lere fa Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni
fyew. Ɛɛn fɔ, Pinambyɔ nuŋgba ŋa
wi yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma pye wa Tofɔ wi
ni, wo wì Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi naga
we na.

ZHAN BATISI WI SƐRƐYA KONAA ZHEZU WI FƆRƆGƆFƐNNƐ KOŊGBANMBALA WELE

1.19-51

Zhan Batisi wi sɛnyoro re
(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Luki 3.1-18)

19 Sɛrɛya ŋa Zhan wìla yo wowi
ŋa we, naa Zheruzalɛmu ca Zhufuye
pàa saraga wɔfɛnnɛ poro naa Levi
setirige piile pele tun wa wi yeri ma
yo pe saa yewe pe yo fɔ: «Ambɔ wi
mboro?»
20 Zhan wì sila je mbe pe yɔn sogo.
Ɛɛn fɔ, wìla ki yo maga filige pe kan
jɛŋgɛ ma yo fɔ: «Mi ma mi yɛn Kirisi
we.»
21 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Kì pye
ma, ambɔ wi mboro? Mboro ma yɛn
Eli we le?» A Zhan wì si pe pye fɔ:
«Ayoo, wo ma mi.» A pè suu pye
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ† wowi
mboro le?» A Zhan wì sho naa fɔ:
«Ayoo, wo ma mi.»
22 Kona, a pè suu pye fɔ: «Ambɔ wi
mboro? Ki yo we kan we ta we saga
yo mbele pè we tun pe kan. Yiŋgi
maa yuun maa yɛɛ wogo ki na?»

† **1:21 1.21:** Dete 18.15

23 A Zhan wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ Ezayi wi sɛnrɛ ti yo pe kan ma
yo fɔ:
«Muwi mi yɛn naŋa ŋa wi magala li
yɛn na yinrigi wa gbinri wi ni
na yuun fɔ:
‹Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele li sin
jɛŋgɛ!› »†
24 Pitunmbolo mbele pàa tun wa
Zhan wi yeri, Fariziye poro pele la
wɛlɛ.
25 A poro suu yewe ma yo fɔ: «Na
kaa pye mboro ma ma yɛn Kirisi we,
nakoma Eli, nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ we, yiŋgi na, a ma nɛɛ
leele pe batize?»
26 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Mi wo na, mì ye batize
tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, lere wa yɛn laga
ye sɔgɔwɔ, ye si wo jɛn.
27 Wila paan wa na puŋgo na.
Mi yɛrɛ woro ma yala jɛŋgɛ mboo
sawira manda ti sangala.»
28 Ko kagala ŋgele koro la pye
na piin wa Betani ca†, wa Zhuridɛn
gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na, wa laga
ŋga Zhan wìla pye na leele pe batize
we.

Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ

29 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhan
wì si Zhezu wi yan wila paan wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Ye wele, Yɛnŋɛlɛ
li Simbapyɔ wowi ŋa we, wo wi yɛn
dunruya woolo pe kapere ti laga fɔ
pe na.
30 Wo mìla para wi sɛnrɛ na ma
yo fɔ: Naŋa wa yɛn na paan wa na
puŋgo na. Wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ
na wogo ki na, katugu wìla pye wa,
na pe fanla se.
31 Mi jate mi sila ki lerefɔ wi jɛn.
Ɛɛn fɔ, mì pan na leele pe batize
tɔnmɔ ni, jaŋgo mboo naga Izirayɛli
woolo pe na poo jɛn.»
32 A Zhan wì sigi sɛrɛya wi yo ma
yo fɔ: «Mì Yinnɛkpoyi li yan lì yiri
wa Yɛnŋɛlɛ na na tinri paa ketenɛ
yɛn, ma pan ma cɛn wi na.
33 Mi sila wi jɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
na lìlan tun mbe pan mbaa leele pe
batize tɔnmɔ pi ni, lìgi yo na kan ma
yo fɔ: ‹Ma yaa ka Yinnɛkpoyi li yan
lì tigi ma koro lere wa na, ko fɔ wo
wi yaa leele pe batize Yinnɛkpoyi li
ni.›
34 Ki wogo mìgi yan, mi nɛɛ ki
sɛrɛya wi yuun fɔ wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ
li Pinambyɔ we.»

Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala kaŋgurugo wele

35 Ki goto pinliwɛ pi ni, Zhan wìla
pye wa ki laga ki na naa, wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn ni.
36 Naa wìla kaa Zhezu wi yan
wila toro, a wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li
Simbapyɔ wi ŋa!»
37 A Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn
pè si nda wìla yo ti logo, mɛɛ taga
Zhezu wi na.
38 A Zhezu wì si kanŋga ma wele,
mɛɛ pe yan pè taga wi na. A wì si pe
yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa?»
A pè suu pye fɔ: «Arabi!» Ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ: «We Nagafɔ!» «Ma tugu
se yeri?»
39 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ye pan we kari, ye yaa saga
yan!»
A pè si pinlɛ wi ni ma kari, mɛɛ
saa wi tugusaga ki yan. Yɔnlɔ kìla
koro jɛnri mbe si kɔ. A pè si koro
wa, ma yɔnlɔ sanŋga ki pye wa wi
ni.
40 Ki leele shyɛn mbele pàa Zhan
wi sɛnrɛ ti logo ma taga Zhezu wi na,
pàa pye na wa yinri Andire. Wìla
pye Simɔ Pyɛri wi nɔsepyɔ lenaŋa.
41 A Andire wì si kari gbɛn ma saa
wi nɔsepyɔ Simɔ wi yan, ma suu pye
fɔ: «Wè Mɛsi wi yan.» Ki mɛgɛ ki
kɔrɔ wowi ŋa fɔ: «Shɔfɔ».
42 A wì si kari Simɔ wi ni wa
Zhezu wi yeri. Naa pàa ka saa gbɔn,
a Zhezu wì suu wele ma suu pye
fɔ: «Mboro pe yinri Simɔ, Zhan
pinambyɔ we. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ pe yaa
lɔɔn yinri Sefasi, ko kɔrɔ wo ŋa
sinndɛlɛgɛ.»
43 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhezu wì
si yere ki yerewe mbe kari wa Galile

† **1:23 1.23:** Eza 40.3 † **1:28 1.28:** Kiti 7.24

tara. A wì si saa fili Filipu wi ni, ma suu pye fɔ: «Pan ma taga na na, ma pye na fɔrɔgɔfɔ.»

44 Pa Filipu wìla yiri wa Betisayida ca. Ko ca nuŋgba ko kìla pye Andire naa Pyɛri pe ca ye fun.

45 Ko puŋgo na, a Filipu wì si saa Natanayɛli wi yan, ma suu pye fɔ: «Naŋa ŋa Moyisi wìla para wi sɛnrɛ na wa lasiri sɛwɛ wi ni, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ fun pè para wi sɛnrɛ na wa pe woolo pe ni, wòo yan. Zhozɛfu pinambyɔ Zhezu wowi, ŋa wì yiri wa Nazarɛti ca we.»

46 A Natanayɛli wì suu pye fɔ: «Yarijɛŋgɛ mbe ya yiri wa Nazarɛti?»

A Filipu wì suu pye fɔ: «Ta paan we kari, ma saa yan ma yɛ.»

47 Naa Zhezu wìla kaa Natanayɛli wi yan wila paan wi kɔrɔgɔ, a wì sho fɔ: «Ŋa yɛɛn, wi yɛn Izirayɛli woo kaselege na, nambara suu ndanla.»

48 A Natanayɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Màla jɛn mɛlɛ?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mɔ̀ɔ yan na wa figiye tige ki nɔgɔ, na Filipu wi fɔɔn yeri.»

49 Kona, a Natanayɛli wì suu pye fɔ: «Nagafɔ! Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we. Mboro ma si yɛn Izirayɛli woolo pe wunluwɔ we.»

50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naa mɔ̀ɔ pye ma yo mɔ̀ɔ yan na wa figiye tige ki nɔgɔ, ko ma kì ti mà taga na na le? Ma yaa ka kagbɔgɔlɔ kele yan naa mbe wɛ na lo na.»

51 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Kaselege ko na, mìla ki yuun ye kan, ye yaa ka yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ, mbe mɛrɛgɛye pe yan pe yɛn na nuru na tinri Lere wi Pinambyɔ wi na†.»

ZHEZU WI KACƐN KAGALA KƆLƆSHYƐN KONAA WI TUNŊGO NGA WI PYE KPEŊGBELEŊGBE

2

2–12

Jayire nda tìla pye wa Kana ca ki ni

1 Naa ko kagala koro la kaa toro, ki pilige taanri wogo ki na, pàa pye na jayire piin wa Kana ca, wa Galile tara. Zhezu wi nɔ wìla pye wa ki jayire ti na.

2 Pàa Zhezu wo ŋaa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri ki jayire ti na fun.

3 Ma pe ta wa, naa duvɛn wìla kaa kɔ, a Zhezu wi nɔ wì si saa wi pye fɔ: «Leele pe duvɛn wì kɔ.»

4 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ, ŋga mi yaa pye, mboro ma ma yaa ki yo na kan. Na wagati wi fa gbɔn gbɛn.»

5 Kona, a Zhezu wi nɔ wì si saa tunmbyeele pe pye fɔ: «Wiga ka yo ye kala na fuun pye, ye li pye!»

6 Sinndɛɛrɛ cɔgbɔrɔ kɔgɔlɔni la pye wa, nda Zhufuye pàa tɛgɛ na kori wa ti ni na wunru, ma yala pe shɛrɛgɛ koŋgolo ke ni. Litiri nafa tijɛrɛ, nakoma cɛnmɛ naa nafa (120) wi mbaa ya mbe ti nuŋgba nuŋgba pyew ti yinyin tɔnmɔ ni.

7 A Zhezu wì si tunmbyeele pe pye fɔ: «Yege cɔgbɔrɔ nda ti yin na kan tɔnmɔ ni!»

A pè siri yin tɔnmɔ pi ni fɔ wa ti nuŋgbogolo ke na.

8 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgɔ, yege tɔnmɔ mba pa ko jɛnri, ye saa kan jayire to wi yeri.»

A pè si pa ko ma saa pi kan wi yeri.

9 A jayire to wì si tɔnmɔ mba pìla kanŋga duvɛn pi shɔ maa nɛnɛ. Wi sila ki duvɛn wi yirisaga jɛn. Ɛɛn fɔ, tunmbyeele mbele pàa ki tɔnmɔ pi ko poro laga jɛn. Kì kaa pye ma, a jayire to wì si japɔlɔ wi yeri,

10 ma suu pye fɔ: «Lere pyew, duvɛn taan wo wi ma keli ma yɛɛlɛ leele pe na gbɛn. Na paga ka wɔ lɛgɛrɛ, pe ma sila tipɛɛn wi yɛɛlɛ pe na. Ɛɛn fɔ, mboro ma duvɛn taan wi tɛgɛ fɔ yiŋgɔ.»

† **1:51 1.51:** Ki vɛrise wi yɛn na para na kee Zhakɔbu yariyanga ko yeri, Zhenɛ 28.12-13. Mɛrɛgɛye pe yaa kaa tunŋgo piin Zhezu wi kan, mboo kan wila kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ piin.

11 Ko kìla pye Zhezu wi kafɔnnɔ
koŋgbanna na wìla pye we. Pa
wìla li pye wa Kana, wa Galile tara,
ma ta maa gbɔgɔwɔ pi naga wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A pè si taga wi
na.
12 Ko jayire to puŋgo na, a Zhezu
wì si kari wa Kapɛrinawu ca, wo
naa wi nɔ, naa wi nɔsepiile konaa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, ma saa piliye
jɛnri pye wa.

Zhezu wìla kari wa Zhufuye shɛrigo gbɔgɔ ki ni (Mati 21.12-13; Maki 11.15-17; Luki 19.45-46)

13 Naa Zhufuye pe Paki fɛti wila
kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si kari wa
Zheruzalɛmu.
14 A wì si saa leele pele yan wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, paa pe nɛrɛ, naa
simbaala, naa ca keteŋgele pɛrɛ,
naa penjara surufɛnnɛ pele ni fun
pè cɛn pe tabaliye pe tanla.
15 Kona, a wì si manda lɛ mari pye
sapige, mɛɛ pe ni fuun pe purɔ ma
pe yirige wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma
pinlɛ pe simbaala naa pe nɛrɛ ti ni,
ma penjara surufɛnnɛ pe penjara ti
gbɔn mari jaraga, mɛɛ pe tabaliye pe
jaanri.
16 A wì si ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ
poro pye fɔ: «Ye ye yaara ti lɛ ye
yiri ti ni! Yaga kanla To wi go ki pye
janla go!»
17 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si nawa
to sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ti na fɔ: «*O,
Yɛnŋɛlɛ, ma go ki yɛn mala ndanla
ndanlawa mba ni, pi yɛn paa kasɔn
yɛn nala sori wa na kotogo na.*»†
18 Kona, a Zhufuye pè suu yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi kafɔnnɔ ma mbe ya
pye, mbege naga we na fɔ ki kologo
yɛn ma yeri maga pye ma.»
19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga yege
jan, mi yaa ki kan fɔnŋgɔ na piliye
taanri!»
20 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yɛlɛ
nafa shyɛn ma yiri kɔgɔlɔni pè pye
ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kanga ki na.
A mboro sho ma yaa ki kan ma piliye
taanri!»
21 Ɛɛn fɔ, shɛrigo gbɔgɔ ŋga sɛnrɛ
Zhezu wìla pye na yuun, ko kìla pye
wi wire re.
22 Naa Zhezu wìla kaa ku ma
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, a wì
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si nawa to sɛnrɛ nda
wìla yo ti na. A pè si taga Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wo naa Zhezu wì sɛnyoro
ti na.

Zhezu wi leele pe nawa kagala ke jɛn

23 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye
wa Zheruzalɛmu Paki fɛti wi na, a
lelɛgɛrɛ si taga wi na, kafɔnŋgɔlɔ
ŋgele wìla pye na piin paa yaan ke
kala na.
24 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila taga pe na,
katugu wìla leele pe ni fuun pe nawa
kagala ke jɛn.
25 Wi sila jori pe lere sɛnrɛ yo wi
kan, katugu wì lere wi nawa kagala
ke jɛn.

3

Zhezu wo naa Nikodɛmu kala le

1 Fariziye naŋa wà la pye wa, pàa
pye naa yinri Nikodɛmu. Zhufuye pe
fanŋga fɔ wo wa lawi.
2 Yembinɛ la ni, a wì si kari
Zhezu wi kɔrɔgɔ ma saa wi pye fɔ:
«Nagafɔ! Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ
lo lɔ̀ɔn tun ma pan maa we nari;
katugu kafɔnŋgɔlɔ ŋgele maa piin
lere se ya mbaa ke piin, na Yɛnŋɛlɛ
li woro wi ni.»
3 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma
yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki
yuun ma kan, na pee lere ŋa se naa
fɔnŋgɔ, wi se ya Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi yan.»
4 A Nikodɛmu wì suu pye fɔ: «Lere
ŋa wì lɛ makɔ, pe yaa wi se naa
fɔnŋgɔ mɛlɛ? Wi se si ya ye wa wi
nɔ wi lara wuu se naa fɔnŋɔ!»
5 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ma kan,
na pee lere ŋa se tɔnmɔ po naa
Yinnɛkpoyi lo ni, wi se ya ye wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.

† **2:17 2.17:** Yuuro 69.10

6 Leele paga ŋa se, wi ma pye sɛnwee, ɛɛn fɔ, ŋa ka se Yinnɛkpoyi
lo ni, wo ma pye yinnɛ.
7 Ko ka kɔɔn pari, naa mì yo ki
daga pe ye ni fuun ye se naa fɔnŋgɔ
we.
8 Laga ŋga ka tifɛlɛgɛ ki ndanla,
pa ki maa gbɔɔn na kee. Ma maa ki
tinmɛ po taa, ɛɛn fɔ, kì yiri laga ŋga
na na kee laga ŋga na, maa ko jɛn.
Lere ŋa fuun ka se Yinnɛkpoyi li ni,
pa wi wogo ki ma pye ma fun.»
9 Kona, a Nikodɛmu wì si Zhezu wi
pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko mbe ya pye
mɛlɛ?»
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro
yɛn Izirayɛli tara woolo pe nagafɔ,
mɛɛ sigi kagala ke jɛn!
11 Kaselege ko na, mila ki yuun ma
kan: Ŋga wè jɛn, ko waa yuun na
ye kaan. Ŋga wè yan, ko sɛnrɛ waa
yuun na ye kaan. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni
fuun, ye woro na jaa mbe yɛnlɛ we
sɛrɛya wi na.
12 Mila yuun ye ni kagala ŋgele
kaa piin laga tara na koro sɛnrɛ na,
yee taga na na, na mi ka kaa yuun ye
ni kagala ŋgele kaa piin wa yɛnŋɛlɛ
na koro sɛnrɛ na, ye yaa taga na na
mɛlɛ?
13 Lere fa lugu mbe kari wa
yɛnŋɛlɛ na, ndɛɛ Lere wi Pinambyɔ
ŋa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma tigi laga
tara na we.
14 «Yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla
tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ki yirige
kanŋgaga na wa naayeri, wa gbinri
wi ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi
yirige wa naayeri,
15 jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi
na†, wi yinwege mbakɔgɔ ki ta.
16 Katugu dunruya woolo pe
Yɛnŋɛlɛ li ndanla jɛŋgɛ, fɔ a lì li
Pinambyɔ nuŋgba wi kan, jaŋgo
lere ŋa fuun ka taga wi na, wiga
ka ku. Ɛɛn fɔ, wi yinwege mbakɔgɔ
ki ta.
17 Yɛnŋɛlɛ lii li Pinambyɔ wi tun
laga dunruya wi ni wi pan wi kiti
kɔn sɛnweele pe na. Ɛɛn fɔ, lùu
tun, jaŋgo dunruya woolo pe shɔ wi
fanŋga na.
18 «Lere ŋa wì taga Pinambyɔ wi
na, kiti se kɔn wo na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa
wii taga wi na, kiti kɔn wo na makɔ,
katugu wii taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
nuŋgba wi na.
19 Ki kiti wi pango ki ŋga: Yanwa
pì pan laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ,
a wɔwɔ pì leele pe ndanla ma wɛ
yanwa pi na, katugu pe kapyere ti
yɛn ma tijanga.
20 Lere ŋa fuun wila kapege ki
piin, yanwa pi woro ma ki fɔ wi
ndanla fyew. Wila yɛnlɛ mbe pan
wa yanwa pi na, jaŋgo kapyere nda
wila piin tiga ka yiri funwa na.
21 Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi maa tanri
kaselege ki na, wi maa paan wa
yanwa pi na, jaŋgo paa ki yaan
jɛŋgɛ fɔ wi yɛn naa kapyere ti piin
na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.»

Zhan wìla Zhezu wi gbɔgɔ

22 Ko puŋgo na, Zhezu wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pè si kari wa
Zhude tara. A wì si koro wa ma
wagati pye wa pe ni. Wìla pye na
leele pe batize.
23 Zhan fun wìla pye na leele pe
batize wa Enɔ ca, wa Salimu ca ki
tanla; katugu tɔnmɔ lɛgɛrɛ la pye wa
ki laga ki na. Leele pàa pye na kee
Zhan wi kɔrɔgɔ, a wila pe batize.
24 Ki sanga wi ni, kìla yala pe fa
Zhan wi le wa kaso gbɛn†.
25 Pilige ka, Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pèle
la pye na kendige woo Zhufuye naŋa
wa ni mbe yɛɛ jogo mbe pye kpoyi
wa shɛrɛgɛ konɔ li ni ko wogo na.
26 A pè si kari Zhan wi kɔrɔgɔ ma
suu pye fɔ: «We Nagafɔ, wele! Naŋa
ŋa wìla pye ma ni wa Zhuridɛn
gbaan wi kɛɛ ŋga na, ŋa màa pye
na sɛrɛya wi yuun wi kanŋgɔlɔ, wila
leele pe batize yiŋgɔ. Leele pe ni
fuun paa kee wi kɔrɔgɔ.»
27 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma
yo fɔ: «Lere se ya yaraga ka ta, na
Yɛnŋɛlɛ li sigi kan wi yeri.

† **3:15 3.15:** Nɔmbu 21.8-9 † **3:24 3.24:** Mati 14.3; Maki 6.17; Luki 3.19-20

28 Yoro jate ye mbe ya mbege
sɛrɛya wi yo fɔ mìgi yo ma yo fɔ: ‹Mi
ma mi yɛn Kirisi we. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
làa mi tun wa wi yɛgɛ wi†.›
29 Japɔlɔ wo wi yɛn ŋa pijɔ wi ma
pye wi woo. Ɛɛn fɔ, japɔlɔ wi wɔnlɔ
wi ma pye le wi tanla na nuru wi
yeri. Nayinmɛ ma pye wi yeri fɔ
jɛŋgɛ japɔlɔ wi sɛnrɛ nda wila yuun
wila nuru ti kala na. Pa na nayinmɛ
pi yɛn ma fun, pì yɛɛ yɔn fili yiŋgɔ.
30 Ki daga wo mɛgɛ ko mbaa yin-
rigi, mi na wogo ko mbaa tuun.»

Ŋa wì yiri wa Yɛnŋɛlɛ na ma pan

31 Ŋa wì yiri wa naayeri ma pan,
wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go na.
Ŋa wi yɛn laga tara na, wo yɛn tara
na woo, tara na kagala koro sɛnrɛ
wi maa yuun. Ɛɛn fɔ, ŋa wì yiri wa
naayeri, wo wi yɛn leele pe ni fuun
pe go na.
32 Ŋga wì yan konaa ŋga wì logo,
to wila yuun. Ɛɛn fɔ, lere si yɛnlɛ wi
sɛrɛya wi na.
33 Ŋa ka yɛnlɛ wi sɛrɛya wi na, wo
maga jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
kaselege yuun.
34 Ŋa Yɛnŋɛlɛ lì tun, Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ to wila yuun, katugu Yɛnŋɛlɛ
lì li Yinnɛkpoyi lì kan wi yeri, li sili
taanla.
35 Pinambyɔ wi yɛn ma Tofɔ wi
ndanla, a wì yaraga pyew ki le wi
kɛɛ.
36 Lere ŋa ka taga Pinambyɔ wi na,
yinwege mbakɔgɔ ki yɛn wi wogo.
Ɛɛn fɔ, na ŋa si taga wi na, wo se
kaga yinwege ki ta. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa pi yaa koro ki fɔ wi
ni.

4

Zhezu wìla para Samari tara fɛnnɛ jɔ wa ni

1 Ko puŋgo na, a Fariziye pè
sigi logo ma yo Zhezu wìla pye na
fɔrɔgɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ taa na pe batize
ma wɛ Zhan wi na.
2 Ma si yala, Zhezu wo jate ma
wila pye na leele pe batize. Ɛɛn fɔ,
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro pàa pye na pe
batize.
3 Naa Zhezu wìla kaa ki wogo ki
logo, a wì si yiri wa Zhude tara mɛɛ
sɔngɔrɔ wa Galile tara.
4 Wi karisaga, kila daga wi Samari
tara ti pari wi kari.
5 A wì si saa gbɔn Samari tara ca
ka ni, pege yinri Sikari. Zhakɔbu
wìla kɛrɛ nda kan wi pinambyɔ
Zhozɛfu wi yeri†, pa ki ca kìla pye
wa ti tanla.
6 Pa Zhakɔbu kɔlɔ wìla pye wa ki
laga ki na. Naa Zhezu wìla kaa tanga
ma te, a wì si saa cɛn wa ki kɔlɔ wi
yɔn na. Yɔnlɔfugo sanga la wi.
7 A Samari tara fɛnnɛ jɔ wà si
pan mbe ko, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Tɔnmɔ pa kan na yeri mbe wɔ.»
8 Ko sanga wo ni, Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kari wa ca nawa sa
yaakara lɔ.
9 A Samari tara fɛnnɛ jɔ wì si
Zhezu wi pye ma yo fɔ: «A! Mboro
yɛn Zhufuye woo, muu yɛn Samari
tara fɛnnɛ woo, mɛlɛ, a ma nɛɛ
tɔnmɔ yɛnri na yeri?»

Jɛlɛ wìla ko yo ma, katugu
Zhufuye pe sila pye na yɛnlɛgi
mbaa kanuŋgbaŋga piin Samari
tara fɛnnɛ pe ni.
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ndɛɛ ki
pye Yɛnŋɛlɛ li yarikanga maga jɛn,
konaa ŋa wila ma yɛnri tɔnmɔ pi ni
mboo wɔ, ndɛɛ ki pye maa jɛn fun,
mboro ma jɛn na wo yɛnri tɔnmɔ
ni, wi jɛn na yinwege tɔnmɔ kan ma
yeri.»
11 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na fɔ, kɔlɔ
yarikogo woro ma yeri, kɔlɔ jate wi
yɛn ma jugo. Ki yinwege tɔnmɔ ma
yaa pi ta se suu ko?
12 We tɛlɛ Zhakɔbu wo wìgi kɔlɔ
ŋa wi kan we yeri. Wo jate wùu
tɔnmɔ pa wɔ. A wi piile naa wi
yaayoro tì pa wɔ. Maa ki sɔnri ndɛɛ
ma wɛ Zhakɔbu wi na wi le?»
13 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere
ŋa fuun wila ki tɔnmɔ mba pi woo,
wɔgɔ yaa kaa yigi naa fɔnŋgɔ.

† **3:28 3.28:** Zhan 1.20-26 † **4:5 4.5:** Zhenɛ 48.22; Zhozu 24.32

14 Ɛɛn fɔ, tɔnmɔ mba mi yaa kan,
ŋa ka pa wɔ, wɔgɔ soo yigi naa fyew;
katugu tɔnmɔ mba mi yaa kan wi
yeri, pi yaa kanŋga mbe pye pulugo
wa wi ni mbaa fuun mbe yinwege
mbakɔgɔ ki kan wi yeri.»

15 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na Fɔ,
ki tɔnmɔ pa kan na yeri mboo wɔ,
jaŋgo wɔgɔ ka kanla yigi naa, mbe
sɔngɔrɔ mbe pan mbe ko laga naa!»

16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma
sɔɔn pɔlɔ wi yeri ye pan laga!»

17 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Naŋa
woro na yeri.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege
ko mà yo ma yo naŋa woro ma yeri;
18 katugu naŋa kaŋgurugo wo mà
cɛn wi yeri. Ma yɛn ŋa yeri yiŋgɔ,
ma pɔlɔ ma. Kaselege mà yo.»

19 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na Fɔ,
mɔ̀ɔ wele mɔɔ yan, Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wo wawi mboro.
20 Faa woro Samari tara fɛnnɛ pa
we tɛlɛye pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li
gbogo laga ki yanwiga ŋga ki na.
Ɛɛn fɔ, yoro Zhufuye wele, ye ma yo
laga ŋga leele pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ
li gbogo, ko ki yɛn Zheruzalɛmu† we?»

21 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Jɛlɛ, taga sɛnrɛ nda mi yaa yo ti
na! Wagati wa na paan, ye yaa kaa
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li gbogo, ki se
kaa piin laga ki yanwiga ŋga ko na,
nakoma wa Zheruzalɛmu. Ki kala
na, leele pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
laga ŋga na ko woro yaraga.
22 Yoro Samari tara fɛnnɛ wele,
ŋga ye maa gbogo, ye sigi jɛn. Woro
Zhufuye, ŋga we maa gbogo wège
jɛn; katugu wège jɛn ma yo pa
shɔwɔ pì yiri wa Zhufuye pe yeri.
23 Ɛɛn fɔ, wagati wa na paan, ki
wagati wì gbɔn makɔ yɛrɛ, Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔfɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe yaa kaa li
gbogo yinnɛ naa kaselege ni; katugu
mbele pe maa li gbogo ko gbɔgɔlɔmɔ
po na, poro li yɛn na jaa.
24 Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinnɛ. Ki kala na,
mbele paa li gbogo, ki daga paa li
gbogo yinnɛ naa kaselege ni.»
25 Kona, a jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mìgi
jɛn ma yo Mɛsi wi yaa ka pan, Mɛsi
ko kɔrɔ wo ŋa Shɔfɔ. Na wiga ka
pan, wi yaa ka kagala ke ni fuun ke
yɛgɛ yo mbe we kan.»
26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi ŋa
mila para ma ni, muwi.»
27 Ko sanga wo ni, a Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ ma gbɔn
le wi na. Naa pàa kaa wi yan wila
para jɛlɛ wi ni, a kì si pe pari. Ɛɛn
fɔ, wa kpɛ sila ya mboo yewe mbe yo
fɔ: «Yiŋgi maa jaa wi yeri? Nakoma
yiŋgi na ma nɛɛ para ki jɛlɛ ŋa wi
ni?»
28 Kona, a jɛlɛ wì suu cɔkogo ki
yaga le mɛɛ sɔngɔrɔ wa ca, ma saa
ki yo ca woolo pe kan fɔ:
29 «Ye pan ye sa naŋa wa wele!
Kagala ŋgele fuun mì pye, wì ke ni
fuun ke yo mala kan. Ye yo Kirisi wo
ma?»
30 Kona, a leele pè si yiri wa ca nɛɛ
kee Zhezu wi kɔrɔgɔ.
31 Ko sanga wo ni, Zhezu wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye naa yɛnri na
yuun fɔ: «We nagafɔ, pan ma ka
ma!»
32 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Yaakara ta yɛn na yeri mbe ka, nda
yee jɛn.»
33 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe
yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Lere wa pan
ma yaakara kan wi yeri wi le?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na
yaakara to ti yɛn mbaa na tunvɔ wi
nandanwa kala li piin, mbe tunŋgo
ŋga wì kan na yeri ki pye mbege yɔn
fili.
35 Yoro wo na, ye maa ki yuun ma
yo fɔ: Kì koro yeŋge tijɛrɛ yarilire
ti kɔnsanga wii gbɔn. Ɛɛn fɔ, mila
ki yuun ye kan, ye yɛgɛ yirige ye
kɛɛrɛ ti wele. Yarilire ti lɛ makɔ. Ti
kɔnsanga wì gbɔn.
36 Ŋa wila yarilire ti kɔɔn, wila wi
sara wi taa makɔ na yarilire ti gbo-
golo, nda ti yɛn yinwege mbakɔgɔ

† **4:20 4.20:** Dete 12.11; 1 Wunlu 9.3; Yuuro 132.13-14

woro, jaŋgo yarilire lugufɔ wo naa ti kɔnfɔ wi ni, pe pinlɛ paa yɔgɔri ja†.
37 Yomiyɛlɛ na pe maa waa ma yo fɔ: ‹Wa ma yarilire ti lugu, wa ma kaa ti kɔn,› li yɛn kaselege.
38 Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn. Kɛrɛ nda yee ti tunŋgo pye, mì ye tun ye sari yarilire ti kɔn. Pele wɛlɛ pàa ti tunŋgo pye, a yoro nɛɛ tɔnli taa wa pe tunŋgo ki ni.»
39 Ki Samari ca woolo pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, jɛlɛ wìla sɛnrɛ nda yo ti kala na, fɔ: Kagala ŋgele fuun mì pye, wì ke yo mala kan.
40 Naa ki ca woolo pàa kaa saa gbɔn wa Zhezu wi na, a pè suu yɛnri ma yo wi koro wa pe ni. A Zhezu wì si koro wa pe ni ma piliye shyɛn pye wa.
41 A leele pèle taga Zhezu wi na naa lɛgɛrɛ ma wɛ koŋgbanmbala pe na, sɛnrɛ nda wìla pye na yuun ti kala na.
42 A pe nɛɛ jɛlɛ wi piin fɔ: «Yiŋgɔ sɛnrɛ nda mà yo, to nuŋgba ma ti ti wè taga wi na. Ɛɛn fɔ, woro jate wòo sɛnyoro ti logo we yɛ. Wège jɛn ma yo kaselege wo wi yɛn dunruya woolo pe Shɔfɔ we.»

Zhezu wìla legbɔɔ wa pinambyɔ sagala

43 Naa Zhezu wìla kaa piliye shyɛn pye wa ki laga ki na, a wì si yiri wa, mɛɛ kari wa Galile tara.
44 Katugu Zhezu wo jate wìla ki yo ma yo fɔ: «Paa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi gbogo wa wi tara jate ti ni†.»
45 Naa wìla kaa saa gbɔn wa Galile tara, a ki tara woolo pè suu yigi fɔ jɛŋgɛ; katugu poro fun pàa kari wa Zheruzalɛmu Paki fɛti wi na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye, pàa ke yan.
46 A wì si kari naa wa Kana, wa Galile tara. Pa wìla tɔnmɔ pi kanŋga duvɛn† wa ki ca ki ni. Gboforonɛri wi legbɔɔ wà la pye wa ki laga ki na, wi pinambyɔ la pye na yaa wa Kapɛrinawu ca.
47 Naa ki legbɔɔ wìla kaa ki logo ma yo Zhezu wì yiri wa Zhude tara ma pan wa Galile tara, a wì si kari wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri ma yo wi kari wa Kapɛrinawu, wi saa pinambyɔ wi sagala wi kan, wo la pye na kuun.
48 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na ye woro na kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ yaan, ye se yɛnlɛ mbe taga na na fyew.»
49 A legbɔɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na Fɔ, shokari wa na go, sanni na pinambyɔ wi sa ku.»
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma pinambyɔ wì sagala!»
A ki naŋa wì si taga Zhezu wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ kari.
51 Maa ta wa konɔ wila kee, a wi tunmbyeele pè si pan maa fili, ma suu pye fɔ: «Ma pinambyɔ wì sagala.»
52 A wì si pe yewe wi pinambyɔ wìla sagala wagati ŋa ni wi ni. A tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Yunmbaan yɔnlɔparaga ki na, a wi witiwɛrɛwɛ pì si kɔ.»
53 Kona, tofɔ wì sigi jɛn ma yo ko wagati wowi Zhezu wìla wi pye ma yo wi pinambyɔ wì sagala. Wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, pè si taga Zhezu wi na.
54 Ko kìla pye Zhezu wi kafɔnnɔ shyɛn wolo na wìla pye, naa wìla yiri wa Zhude tara ma sɔngɔrɔ wa Galile tara we.

5

Zhezu wìla naŋa murugu wa sagala

1 Ko puŋgo na, Zhufuye pàa pye na pe shɛrɛgɛ fɛti wa piin, a Zhezu

† **4:36 4.35-36:** Kɛɛrɛ to ti yɛn leele mbele pàa yiri wa ca na paan mbe Zhezu wi yan we. Yarilire nda tì lɛ, a ti kɔnsanga wì gbɔn, to yɛn naga nari fɔ sanga wì gbɔn leele pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri pe gbogolo wa li wunluwɔ pi ni. Yarilire kɔnfɔ wo wi yɛn ŋa wila leele pe piin, a paa kanŋgi na tari Yɛnŋɛlɛ li na mbe yinwege mbakɔgɔ ki ta. Yarilire lugufɔ wo wi yɛn ŋa wìla keli ma yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe kan we. † **4:44 4.44:** Luki 4.24 † **4:46 4.46:** Zhan 2.1-10

wì si kari wa Zheruzalɛmu ki fɛti wi na.
2 Ma si yala, wa Zheruzalɛmu,
titɛgbɔgɔ kà la pye wa tɔnmɔ ni,
wa Simbaala yeyɔngɔ ki tanla. Pàa
pye naga yinri Eburuye sɛnrɛ ti ni
Betɛsida. Toŋgbo kaŋgurugo la pye
le ki laga ki na.
3 Yambala lɛgɛrɛ la pye ma sinlɛ
wa ki toŋgboolo pe ni. Fyɔɔnlɔ
naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa muruguye la
wɛlɛ. [Pàa pye na tɔnmɔ pi singi pi
tin;
4 katugu wagati lɛgɛrɛ na, we Fɔ
wi mɛrɛgɛ wà la pye na tinri wa ki
titɛgɛ ki ni, naga tɔnmɔ pi tinni. Na
tɔnmɔ piga tin mbe kɔ, yaŋa ŋa fuun
ka keli mbe ye wa pi ni, ali mbege ta
wi yama pi yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, wi ma
sagala.]
5 Wa ki laga ki na, naŋa wà la
pye wa na yaa, wi yama pìla ta
wi na yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri
kɔlɔtaanri.
6 Naa Zhezu wìla ka saa wi yan wì
sinlɛ, a wì sigi jɛn ma yo yama pì
mɔ wi na. A wì suu yewe ma yo fɔ:
«Maa jaa mbe sagala le?»
7 A yaŋa wì suu pye fɔ: «Na Fɔ,
lere woro na yeri mbanla tirige wa
tɔnmɔ pi ni, na pi kaa tinni sanga ŋa
ni we. Mi ka sila ŋgbeli mbe yo mi
yaa tigi wa sanga ŋa ni, wa ma keli
ma tigi na na wa.»
8 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiri mɔɔ
furugo ki lɛ, maa tanri!»
9 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki
naŋa wì si sagala. A wì suu furugo
ki lɛ nɛɛ tanri.
Ɛɛn fɔ, ki wogo kìla pye cɛnpilige
ko ni.
10 Ki kala na, a Zhufuye pè si naŋa
ŋa wìla sagala wi pye fɔ: «Nala wi
yɛn cɛnpilige ye, mbe yala we lasiri
wi ni, kii daga mɔɔ furugo ki lɛ.»
11 A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa
wìlan sagala, wo wìlan pye ma yo
mbanla furugo ki lɛ mbaa tanri.»
12 Kona, a pè suu yewe ma yo fɔ:
«Ambɔ wɔ̀ɔn pye ma yo mɔɔ furugo
ki lɛ maa tanri?»
13 Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wìla sagala, wi
sila wi sagalafɔ wi jɛn; katugu Zhezu
wìla yiri le ma kari janwa ŋa wìla
pye wa ki laga ki na wi kala na.
14 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa
ki naŋa wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ma suu pye fɔ: «Wele! Yiŋgɔ
mà sagala. Maga ka kapege pye naa,
jaŋgo kala la mbɔɔn ta naa li wɛ
yama po na.»
15 A ki naŋa wì si kari ma saa ki
yo Zhufuye pe kan ma yo Zhezu wo
wìla wi sagala.
16 Kì pye ma, a Zhufuye pe nɛɛ
Zhezu wi jɔlɔ, katugu wìla ki kala li
pye cɛnpilige ko ni.
17 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Na To wi yɛn na tunŋgo piin pilige
pyew, mi fun, mi yɛn na tunŋgo
piin.»
18 Ki sɛnrɛ ti kala na, Zhufuye pàa
pye naa gbosaga jaa naa ma wɛ.
Cɛnpilige ŋgasele na wìla jɔgɔ lo
nuŋgba kala la ma. Ɛɛn fɔ, wìla ki
yo naa ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi To,
naa yɛɛ taanla li ni.

Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi fanŋga ye

19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi se
ya yaraga ko ka pye wi yɛɛ fanŋga.
Ŋga wì yan wi To wi yeri wila piin,
ko wila piin cɛ. Kala na fuun Tofɔ
wila piin, lo nuŋgba lo Pinambyɔ
wila piin.
20 Katugu Pinambyɔ wi yɛn maa
To wi ndanla, a wila ŋga fuun wi
maa piin ki nari wi na. Wi yaa ka
kagala kele naga Pinambyɔ wi na
naa, ke tugbɔlɔ ke wɛ ŋgele koro na,
ke ta ke ye pari.
21 Yɛgɛ ŋga na Tofɔ wi maa kuulo
pe yɛnni na yinwege ki kaan pe
yeri, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
Pinambyɔ wi kaa jaa mbe yinwege
ki kan mbele yeri, wi maga kan pe
yeri.
22 Tofɔ wi woro na kiti kɔɔn lere
na. Ɛɛn fɔ, wì kiti kɔngɔ ki ni fuun
ki le Pinambyɔ wi kɛɛ;

23 jaŋgo leele pe ni fuun pe maa To
wi gbogo yɛgɛ ŋga na, paa Pinambyɔ
wi gbogo ma fun. Lere ŋa woro na
Pinambyɔ wi gbogo, kona, kì cɛn wi
woro na wi To ŋa wùu tun wi gbogo.
24 «Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan fɔ: Lere ŋa kanla sɛnrɛ ti logo
mbe taga na tunvɔ wi na, yinwege
mbakɔgɔ ki yɛn wi yeri. Kiti se ka
kɔn wi na. Ɛɛn fɔ, wì wɔ wa kunwɔ
pi ni ma yinwege ta.
25 Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, wagati wa wa na paan, wì
yɛrɛ gbɔn makɔ, kuulo† pe yaa ka
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi sɛnrɛ ti logo.
Mbele pe yaa kari logo, poro yaa
yinwege ta.
26 Katugu yɛgɛ ŋga na fanŋga ki
yɛn na To wi yeri wila yinwege ki
kaan, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
wì fanŋga kan Pinambyɔ wi yeri
wila yinwege ki kaan.
27 Wì fanŋga kan Pinambyɔ wi
yeri wila kiti kɔɔn; katugu wo wi
yɛn Lere wi Pinambyɔ we.
28 Ko ka ka ye pari, katugu wagati
wa wa na paan, kuulo mbele pe wa
fanra ti ni, pe yaa kaa magala li logo.
29 Pe yaa ka yiri wa pe fanra ti
ni. Mbele pè kajɛŋgɛ pye, pe yaa ka
yɛn mbe yiri mbe yinwege ta. Mbele
pè kapere pye, poro yaa ka yɛn mbe
yiri kiti wi to pe na.»

Kagala ŋgele ke yɛn na Zhezu wi fanŋga ki nari

30 «Mi se ya yaraga ko ka pye na
yɛɛ fanŋga. Mi yɛn na kiti wi kɔɔn
na yala sɛnrɛ nda mila nuru Yɛnŋɛlɛ
li yeri to ni. Na kiti kɔngɔ ki yɛn
ma sin, katugu mi woro nala yɛɛ
nandanwa kala lo jaa, fɔ ndɛɛ na
tunvɔ wi nandanwa kala lo.
31 Na mi kaa sɛrɛya wi yuun na
yɛɛ jate wogo na, na sɛrɛya wi se pye
kaselege.
32 Ɛɛn fɔ, wawi wi yɛn nala sɛrɛya
wi yuun. Mìgi jɛn ma yo nda wila
yuun na kanŋgɔlɔ, ti yɛn kaselege.
33 Yàa leele tun wa Zhan† wi yeri,
wìla sɛrɛya wi yo ma yala kaselege
ko ni.
34 Mi woro naga jaa lere mbaa na
sɛrɛya wi yuun. Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga
kagala ŋgele ke yuun, jaŋgo ye ta ye
shɔ.
35 Zhan wìla pye paa fitanla yɛn
ŋa pè mu wila yiin. A yè yɛnlɛ ma
yɔgɔri wagati jɛnri ni wa wi yanwa
pi ni.
36 Ɛɛn fɔ, sɛrɛya wa yɛn na yeri,
wo gbɔgɔ ma wɛ Zhan woo wo na.
Kagala ŋgele mila piin, koro ŋgele
na To wì kan na yeri mbe pye mbe ke
yɔn fili, ke yɛn na para na kanŋgɔlɔ,
naga nari ma yo na To wo wìlan tun.
37 Na To ŋa wìlan tun, wo fun, wi
yɛn nala sɛnrɛ yuun. Ye faa magala
li logo fyew, ye fa suu yan yɛnlɛ ni
fyew.
38 Ye woro nala sɛnrɛ ti yinri
mberi tɛgɛ wa ye nawa, katugu ŋa
wì tun, yee taga wi na.
39 Ye maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara
jɛŋgɛ, katugu ye maa ki sɔnri ye yaa
yinwege mbakɔgɔ ki ta wa ti ni. To
siri ti nɛɛ para na kanŋgɔlɔ we.
40 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ye
woro na jaa mbe pan na kɔrɔgɔ mbe
yinwege jɛŋgɛ ki ta.
41 «Mi woro na jaa leele poro
mbaa na gbogo.
42 Ɛɛn fɔ, mì ye jɛn. Mìgi jɛn ma
yo Yɛnŋɛlɛ lii ye ndanla.
43 Mì pan na To wo mɛgɛ na, yee
yɛnlɛ na na. Ɛɛn fɔ, na lere wa ka
pan wi yɛɛ fanŋga, ye ma yɛnlɛ wo
na.
44 Mbaa gbɔgɔwɔ jaa ye yɛɛ yeri,
ko yɛn ma ye ndanla. Ma si yala,
gbɔgɔwɔ mba pi ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn nuŋgba li yeri, ye woro na
po jaa. Kì pye ma, ye mbe ya taga na
na mɛlɛ?
45 Yaga kaa ki jate ndɛɛ muwi mi
yaa ka ye le kɛɛ na To wi yɛgɛ na.
Moyisi ŋa yè ye jigi wi taga wi na,
wo wi yaa ka ye le kɛɛ.

† **5:25 5.25:** Laga ki laga ŋga ki ni, kuulo pe mbe ya pye leele mbele pè puŋgo wa pe kapere ti ni ma pye paa gboolo yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na poro. Pe mbe si ya pye mbele pè ku wa pe kapere ti ni poro. † **5:33 5.33:** Zhan 1.19-27

46 Ki pye ye taga Moyisi wi na,
anmɛ mi fun, ye jɛn na taga na na,
katugu wìla wi sɛwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ
na kanŋgɔlɔ.
47 Ɛɛn fɔ, pa yee si taga wi sɛwɛ
sɛnrɛ nda wì yɔnlɔgɔ ti na, ye mbe
ya taga na sɛnrɛ ti na mɛlɛ?»

6

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka (Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Luki 9.10-17)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari
wa Galile lɔgbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga ki
na, pe maa ki yinri naa Tiberiyadi
lɔgbɔgɔ.
2 A janwa gbɔlɔ là si taga wi puŋgo
na; katugu kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla
pye na piin na yambala pe sagala,
leele pàa pye na ke yaan.
3 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si lugu
yanwiga ka na ma saa cɛn, wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
4 ZhufuyePaki fɛti wìla yɔngɔ
makɔ.
5 Naa Zhezu wìla kaa wele ma
janwa gbɔlɔ li yan laa paan wi
kɔrɔgɔ, a wì si Filipu pye fɔ: «We
yaa yaakara to ta se mbe lɔ, mbe si
ki janwa ŋa wi kan wi ka?»
6 Wìla ko yo, mbe ta mbe Filipu wi
wa mbe wele, katugu ŋga wi mbaa
pye, wìla ki jɛn makɔ.
7 A Filipu wì suu pye fɔ: «Ali na
waga sa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn
(200) buru lɔ mboo kɔɔnlɔ pe na
jɛɛnnjɛnri, pe ni fuun se wa ta.»
8 A wì fɔrɔgɔfɔ wa, Simɔ Pyɛri
nɔsepyɔ Andire, wo suu pye fɔ:
9 «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala
shyɛn ke yɛn lefɔnŋɔ wa yeri laga.
Ɛɛn fɔ, to yaa yiŋgi yaraga yɔn ki
lelɛgɛrɛ nda ti kan?»
10 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ye janwa wi pye wi cɛn.» Yan
lɛgɛrɛ la pye wa ki laga ki na.
A pè si cɛn. Pàa nambala waga
kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin.
11 A Zhezu wì sigi buru wi lɛ. Naa
wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu
yɛɛlɛ ki leele mbele pàa pye ma cɛn
pe na, ma ŋgbangala ke yɛɛlɛ pe na
ma fun, paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na
jaa we.
12 Naa pe ni fuun pàa kaa ka ma
tin, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Ye buru kɔnrɔkɔnrɔ nda
tì koro ti wulo, jaŋgo ka kpɛ ka ka
puŋgo!»
13 A pè sigi buru kaŋgurugo wi
kɔnrɔkɔnrɔ nda pàa ka tì koro ti
wulo ma kanja kɛ ma yiri shyɛn yin
ti ni.
14 Ki kafɔnnɔ na Zhezu wìla pye,
naa leele pàa kaa li yan sanga ŋa ni,
a pè sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
ŋa wi daga mbe pan laga dunruya
wi ni, wo wi yɛn kaselege ki naŋa
ŋa we†.»
15 Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa ki jɛn
ma yo pe yaa wi yigi fanŋga mboo
pye pe wunlunaŋa, a wì si laga le pe
tanla, mɛɛ kari naa wa yanwiga ki
na wi yɛ.

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na (Mati 14.22-23; Maki 6.45-52)

16 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si tigi ma kari wa
lɔgbɔgɔ yɔn ki na,
17 mɛɛ ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni,
nɛɛ lɔgbɔgɔ ki kɔɔn na kee wa
Kapɛrinawu kɛɛ yeri. Yembinɛ làa
wɔ makɔ maga ta Zhezu wi fa gbɔn
wa pe na.
18 Lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pìla pye na yɛgɛ,
katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn
ŋgbanga.
19 Fogo ŋga pàa tanga tɔnmɔkɔrɔ
ki ni wa lɔgbɔgɔ ki go na, kìla culo
kaŋgurugo, nakoma kɔgɔlɔni yɔn
ko tin. Kona, a pè si Zhezu wi yan
wila tanri tɔnmɔ pi na, na yɔngɔ
tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
20 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Muwi, yaga ka fyɛ!»
21 Kì kaa pye ma, a pe nɛɛ jaa
mboo lɛ wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A ko
si yala cɛ tɔnmɔkɔrɔ kì kan tara ti
na, wa laga ŋga pàa pye na kee we.

† **6:14 6.14:** Dete 18.15

Janwa wìla pye na Zhezu wi lagajaa

22 Ki goto, janwa ŋa wìla koro wa
lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, a wì sigi wele
maga jɛn ma yo tɔnmɔkɔrɔ nuŋgba
kìla pye wa. Pàa sigi jɛn ma yo
Zhezu wii ye wa ki tɔnmɔkɔrɔ ki ni
mbe pinlɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni. Ɛɛn
fɔ, wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro cɛ pàa kari.
23 Ma si yala, wa laga ŋga we Fɔ
wìla Yɛnŋɛlɛ li shari ma buru wi kan
pe yeri, a pòo ka, leele pèle la pan
tɔnmɔkɔɔrɔ ta yɛgɛ ni wa ki laga ki
na, ma yiri wa Tiberiyadi ca ki ni.
24 Naa janwa wìla kaa ki yan
Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ni pe sila pye wa, a pè si ye wa
ki tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni, mɛɛ kari wa
Kapɛrinawu mbe sa Zhezu wi lagaja.

Zhezu wo wi yɛn yinwege yaakara re

25 A pè si saa Zhezu wi yan wa
lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, ma suu pye
fɔ: «We Nagafɔ, ma gbɔn lagamɛ
wagati wiwiin?»
26 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan: Yè
buru ta na yeri lɛgɛrɛ ma ka, ko kì
ti yaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, kii cɛn
ndɛɛ kafɔnŋgɔlɔ ŋgele mì pye yè
yan, koro kala na yaa na lagajaa.
27 Yaga kaa tunŋgo piin yaakara
nda ti maa jogo to kala na. Ɛɛn fɔ,
yaa tunŋgo piin nda† ti ma mɔ, na
yinwege mbakɔgɔ ki kaan to kala na,
to nda Lere wi Pinambyɔ wi yaa kan
ye yeri we; katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
To, lì li fanŋga tɛgɛrɛ ti tɛgɛ wi na.»
28 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
we daga mbaa piin mbe sila Yɛnŋɛlɛ
li nandanwa kagala ke piin mbaa ke
yɔn fili?»
29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kala
na Yɛnŋɛlɛ laa jaa ye yeri loli na le:
Ye taga ŋa lì tun wi na.»
30 A pè suu pye fɔ: «Yiŋgi kafɔnnɔ
ma mbe ya pye mbe naga we na,
wee taga ma na? Yiŋgi kala ma yaa
pye?
31 Sanga ŋa ni we tɛlɛye pàa pye
na tanri wa gbinri wi ni na kee,
manɛ wo pàa pye na kaa, paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun we kan ma yo fɔ:

Wìla yaakara kan pe yeri, a pè ka,
nda tìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na.»†

32 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan,
yaakara nda tìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na
ma kan pe yeri, Moyisi ma wila ti
kan pe yeri. Ɛɛn fɔ, na To Yɛnŋɛlɛ
lo li yɛn na yaakara jɛndɛ ti kaan na
yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na.
33 Katugu yaakara nda Yɛnŋɛlɛ
laa kaan, to ti yɛn ŋa wì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma pan na yinwege ki
kaan dunruya woolo pe yeri.»
34 A pè suu pye fɔ: «We Fɔ,
taga yaakara ti kaan we yeri pilige
pyew.»
35 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi yɛn
yaakara, nda ti maa yinwege kaan.
Lere ŋa ka pan na kɔrɔgɔ, fuŋgo soo
yigi naa fyew; lere ŋa ka taga na na,
wɔgɔ soo yigi naa fyew.
36 Ɛɛn fɔ, mìgi yo ma ye kan, a
yànla yan, konaa ki ni fuun, yee taga
na na.
37 Na To wiga mbele fuun kan na
yeri, poro yaa pan na kɔrɔgɔ. Ŋa
fuun ka pan na kɔrɔgɔ, mi soo je
fyew;
38 katugu mii yiri wa yɛnŋɛlɛ na
mbe pan mbaa na nandanwa kala
lo piin. Ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun wo
nandanwa kala lo mì pan mbaa piin.
39 Ŋa wìlan tun, wi nandanwa
kala li na: Mbele fuun wì kan na
yeri, mi ka ka wa kpɛ yaga wi puŋgo
na na. Ɛɛn fɔ, mbe ka pe yɛn mbe
pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya
kɔpilige.
40 Na To wi nandanwa kala li
na: Mbele fuun ka Pinambyɔ wi
yan mbe taga wi na, pe yinwege
mbakɔgɔ ki ta, mbe ka pe yɛn mbe
pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya
kɔpilige.»

† **6:27 6.27:** Yaakara nda sɛnrɛ ti yɛn na yuun to ti yɛn Zhezu we, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, nakoma Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ we. † **6:31 6.31:** Yuuro 78.24; Ɛki 16.4,13-15,31; Nehe 9.15

41 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ kɔngɔri
Zhezu wi na; katugu wìla ki yo ma
yo wi yɛn yaakara, nda tì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma pan laga tara.
42 A pe nɛɛ yuun fɔ: «Mì yo
Zhozɛfu pinambyɔ Zhezu wowi ŋa
yɛɛn! Wòo to naa wi nɔ pe jɛn.
Mɛlɛ, yiŋgɔ wì si ya wi yo fɔ wì yiri
yɛnŋɛlɛ na ma pan?»
43 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga
kaa kɔngɔri.
44 Lere se ya pan na kɔrɔgɔ wi
yɛɛ fanŋga, na na To ŋa wìlan tun
wi suu yɛgɛ sin. Mi wo na, mi yaa
kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi
ni dunruya kɔpilige.
45 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa
ki sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:
‹*Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe ni fuun pe
naga.*›† Ki kala na, lere ŋa fuun
kanla To wi nagawa sɛnrɛ ti logo
mberi lɛ, wo ma pan na kɔrɔgɔ.
46 Ko sigi naga mbe yo fɔ lere wa
na To wi yan yɛnlɛ ni dɛ. Ndɛɛ ŋa
wì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan,
wo wìlan To wi yan bɔkɔ.
47 Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, lere ŋa ka taga na na, wo
yinwege mbakɔgɔ ki ta.
48 Muwi mi yɛn yinwege yaakara
re.
49 Ye tɛlɛye pàa manɛ wi ka wa
gbinri wi ni, pàa si ku.
50 Ɛɛn fɔ, yaakara nda tila yinrigi
wa yɛnŋɛlɛ na na tinri laga tara, tori
nda re. Lere ŋa ka to ka, wi se ku.
51 Muwi mi yɛn yinwege yaakara
re, nda tì tigi ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na.
Na lere ŋa ka ki yaakara ta ka, wi
yaa laa yinwege ki piin kɔsaga fu.
Yaakara nda mi yaa kan, to ti yɛn
na wire kara re. Mi yaa ti kan, jaŋgo
dunruya woolo pe yinwege ta†.»
52 Ki sɛnrɛ ti kala na, a Zhufuye pe
nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga
na yuun fɔ: «Ŋa wo mbe ya mboo
wire kara ti kan we yeri weri ka
mɛlɛ?»
53 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-
lege ko na, mila ki yuun ye kan, na
yee Lere wi Pinambyɔ wi wire kara
ti ka, mboo kasanwa pi wɔ, yinwege
se pye ye ni.
54 Ŋa kanla wire kara ti ka,
mbanla kasanwa pi wɔ, yinwege
mbakɔgɔ ki yɛn wi wogo. Mi yaa
kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi
ni dunruya kɔpilige.
55 Katugu na wire kara ti yɛn
yaakara jɛndɛ, na kasanwa fun pi
yɛn tɔnwɔɔ jɛmbɛ.
56 Lere ŋa kanla wire kara ti ka,
mbanla kasanwa pi wɔ, wo yɛn na
ni, a mi yɛn wi ni.
57 Na To ŋa wìlan tun wi yɛn yin-
wege na. Mi fun mi yɛn yinwege na
wi fanŋga na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na fun, lere ŋa kanla ka, wi yaa
ka pye yinwege na na fanŋga na.
58 Yaakara nda tì yiri wa yɛnŋɛlɛ
na tori nda yɛɛn we. Ti woro paa
nda ye tɛlɛye pàa ka, ko puŋgo
na ma kaa ku ti yɛn. Lere ŋa
ka yaakara nda ta ka, wo yaa laa
yinwege ki piin kɔsaga fu.»
59 Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo, ma
yala wìla pye na leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo ki ni
wa Kapɛrinawu.

Sɛnrɛ nda ti maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan

60 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa
kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe lɛgɛrɛ nɛɛ
yuun fɔ: «Ki nagawa sɛnrɛ nda tì
ŋgban matoro. Lere se ya mberi lɛ
mbaa tanri ti na.»
61 A Zhezu wì sigi jɛn ma yo wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye na kɔngɔri ki
wogo ki na. A wì si pe pye fɔ: «Ki
sɛnrɛ ti ye sun kɛ?
62 Na yaga ka Lere wi Pinambyɔ
wi yan wila nuru na kee wa laga ŋga
wìla pye faa, kona, yiŋgi ye yaa pye?
63 Yinnɛkpoyi lo li maa yinwege
ki kaan. Lere wo yɛɛ na, wi woro
yaraga ka. Sɛnrɛ nda mila yuun ye
kan, ti maa yinrigi wa Yinnɛkpoyi li
yeri nɛɛ yinwege kaan.
64 Ɛɛn fɔ, pele yɛn na ye ni, pee
taga na na.» Katugu leele mbele pe
sila taga Zhezu wi na, wìla pe jɛn

† **6:45 6.45:** Eza 54.13 † **6:51 6.51:** Mati 26.26

maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, konaa
lere ŋa wi mbaa kaa le kɛɛ wi ni.
65 A wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mìgi
yo ma ye kan ma yo fɔ lere se ya pan
na kɔrɔgɔ, na na To wi sigi fanŋga
ki kan ki fɔ wi yeri.»
66 Mbege lɛ le ko sanga wo na, a
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ si sɔngɔrɔ
puŋgo na. Pe sila taga wi na naa.
67 Kona, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe pye
fɔ: «Yoro fun, yaa jaa mbe sɔngɔrɔ
le?»
68 A Simɔ Pyɛri wì suu yɔn sogo
ma yo fɔ: «We Fɔ, wee la kee ambɔ
kɔrɔgɔ? Sɛnrɛ nda ti maa yinwege
mbakɔgɔ ki kaan ti yɛn mboro yeri.
69 Yiŋgɔ wè taga ki na maga jɛn
ma yo mboro ma yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ
li Woo Kpoyi we.»
70 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi ma
mi ye ni fuun kɛ ma yiri shyɛn ye
wɔ le? Ma si yala, Sɔtanla wi yɛn
wa kotogo na ye ni!»
71 Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ Zhu-
dasi wo sɛnrɛ Zhezu wìla pye na
yuun; katugu ali maga ta Zhudasi
wìla pye wi leele kɛ ma yiri shyɛn
wo wa, wo wi mbaa wi le kɛɛ.

7

Zhezu wi nɔsepiile pe sila taga wi na

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ
Galile tara ti yanri. Wi sila pye na
jaa mbe Zhude tara ti yanri; katugu
Zhufuye pàa pye naga lagajaa mboo
gbo.
2 Ma si yala, Zhufuye pe Gbataala
nɔgɔ fɛti† wìla pye na yɔngɔ.
3 A Zhezu wi nɔsepiile pè suu pye
fɔ: «Yiri lagamɛ ma kari wa Zhude
tara, jaŋgo kagala ŋgele maa piin,
ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ke yan fun.
4 Na lere ŋa na jaa poo jɛn, ŋga
wila piin, wila laga piin mbaa ki
lara. Kì kaa pye maa kagala ŋgele
koro cɛnlɛ piin, taga piin teere,
jaŋgo lere pyew wi ta wila ma
yaan.»
5 Wi nɔsepiile poro jate pe sila taga
wi na.
6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na
karisanga wi fa gbɔn gbɛn. Yoro
yeri, wagati wi ni fuun wi yɛn ma
yɔn.
7 Dunruya woolo pe se ya mbe
yoro panra, ɛɛn fɔ, pè mi panra;
katugu mi yɛn naga yuun ma yo pe
kapyere nda paa piin ti woro ma
yɔn.
8 Yoro wo na, yaa kee fɛti wi
na! Mi woro na kee wa ki fɛti wi
na, katugu na karisanga wi fa gbɔn
gbɛn.»
9 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo pe ni
ma, mɛɛ koro wa Galile tara.

Zhezu wìla kari Zhufuye pe Gbataala nɔgɔ fɛti wi na

10 Naa Zhezu wi nɔsepiile pàa kaa
kari fɛti wi na, a wo jate wì si kari
wa fun. Ɛɛn fɔ, wi sila wi yɛɛ naga
lere na. Kìla pye larawa.
11 Zhufuye pàa pye naa lagajaa wa
ki fɛti wi na, nɛɛ yuun fɔ: «Wi yɛn
se yeri?»
12 Wa janwa wi ni, pàa pye naa
sɛnrɛ yuun kalɛgɛrɛ ni. Pèle la pye
na yuun fɔ: «Lejɛnŋɛ win.» A pele
nɛɛ yuun fɔ: «Ayoo, wila leele pe
fanla na pe punŋgu win.»
13 Konaa ki ni fuun, lere sila
pye naa sɛnrɛ yuun mbaa ti finligi,
katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe
yɛgɛ.
14 Naa fɛti wìla kaa gbɔn nando-
gomɔ, a Zhezu wì si kari wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, mɛɛ saa na leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
15 Wi nagawa sɛnrɛ tìla Zhufuye
pe pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa
ŋa wì pye mɛlɛ mɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
jɛn yɛɛn, ma si yala wii ti kara?»
16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Sɛnrɛ
nda fuun mila nari leele pe na, mi
na woro ma. Ɛɛn fɔ, pa tila yinrigi
wa Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun li yeri.
17 Ŋa ka yere ki na mbaa Yɛnŋɛlɛ
li nandanwa kala li piin, wo yaa
kaga jɛn, na kaa pye ki nagawa sɛnrɛ

† **7:2 7.2:** Levi 23.29-43

pa tila yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma mila ti yuun na yɛɛ fanŋga.
18 Lere ŋa wi maa para wi yɛɛ fanŋga, wo maa jaa paa wi gbogo. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi maa jaa paa wi tunvɔ wi gbogo, wo maa kaselege yuun, kambasinŋge na pye wa wi kotogo na.
19 Mì yo Moyisi wì lasiri wi kan ye yeri? Ma si yala, ye ni, wa woro na tanri lasiri wi na. Yiŋgi na, a ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo?»
20 A janwa wì suu pye fɔ: «Yinnɛ tipele li ye ma ni wi le? Ambɔ wila ma lagajaa mbɔɔn gbo?»
21 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Kala nuŋgba mì pye, a lo si ye ni fuun ye pari!
22 Moyisi wo wìla konɔ kan ye yeri ma yo yaa pinambiile pe kɛnrɛkɛnrɛ. Ɛɛn fɔ, Moyisi wo ma wila ki peli naa piin, ye tɛlɛye poro pàa ki peli. Ki ŋgasele li kala na, ye ma yɛnlɛ na kɛnrɛkɛnrɛ wi piin ali yɛrɛ cɛnpilige jate ki ni.
23 Na kaa pye ye mbe ya pinambyɔ wa kɛnrɛkɛnrɛ cɛnpilige ki ni, Moyisi lasiri wiga ka jɔgɔ, yiŋgi na, a yè si nawa ŋgban na ni ma yo mì lere lomboŋɔ sagala cɛnpilige ki ni.
24 Yaga kaa kiti kɔɔn leele pe na mbaa yala ŋga yaa yaan laga funwa na ko ni. Ɛɛn fɔ, yaa kiti sinŋɛ kɔɔn.»

Zhezu wo wi yɛn Kirisi we le?

25 A Zheruzalɛmu ca woolo pele nɛɛ yuun fɔ: «A! Mì yo ki naŋa ŋa wo paa lagajaa mbe gbo we?
26 Ye wele, wi ŋa wila para janwa wi yɛgɛ na, pe si woro na yaraga ka yuun wi ni. Anmɛ we teele pe kaa ki jɛn kaselege ma yo wo wi yɛn Kirisi we.
27 Ma si yala, na Kirisi wiga ka pan, lere se kaa yirisaga jɛn. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa wo na, wè wo yirisaga jɛn.»
28 Ma Zhezu wi ta wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Yè sho fɔ yànla jɛn, mala yirisaga ki jɛn! Ma si yala, mii pan na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun, wi yɛn kaselege fɔ. Ye suu jɛn.
29 Mi wo na, mùu jɛn, katugu pa mì yiri wa wi tanla, wo wìlan tun.»
30 Kona, pe nɛɛ wi lagajaa mboo yigi, ɛɛn fɔ, lere sila ya mbe kɛɛ taga wi na, katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gbɛn.
31 Konaa ki ni fuun, wa janwa wi ni, lelɛgɛrɛ la taga wi na. Pàa pye na yuun fɔ: «Na Kirisi wiga ka pan, wi mbe ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe wɛ ŋgele ki naŋa ŋa wì pye ke na?»

Paa sorodasheele tun ma yo pe sa Zhezu wi yigi

32 Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda janwa wìla pye na yuun Zhezu wi kanŋgɔlɔ, Fariziye pàa ti logo. Kì kaa pye ma, a saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye pe ni, pè si sorodasheele torogo ma yo pe saa yigi.
33 A Zhezu wì sho fɔ: «Mi yɛn laga ye ni mbe wagati jɛnri pye naa, ko puŋgo na, mi yaa kari na tunvɔ wi kɔrɔgɔ.
34 Ye yaa kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ, ye se kanla yan; katugu mi yaa ka pye laga ŋga na, ye se ya kari wa.»
35 A Zhufuye pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Wi yaa kari laga kikiin, waga si kaa yan? Zhufuye mbele pè jaraga wa Girɛsi tara fɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, anmɛ poro wila jaa mbe kari pe kɔrɔgɔ, mbe saa Girɛsi tara fɛnnɛ pe nari wi le?
36 Ki sɛnrɛ nda wì yo yɛɛn, to kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Fɔ: ‹Ye yaa kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ, ye se kanla yan; katugu mi yaa ka pye laga ŋga na, ye se ka ya kari wa.› »

Yinwege tɔnmɔ gbaanla sɛnrɛ

37 Fɛti piliye yi puŋgo wogo ko kìla pye piligbɔgɔ† ye. Ki pilige ki ni, a Zhezu wì si yiri ma yere janwa wi yɛgɛ na, mɛɛ gbele ŋgbanga ma yo

† **7:37 7.37:** Levi 23.36; Nɔmbu 29.35 † **7:37 7.37:** Wɔgɔ sɛnrɛ nda tì yo to yɛn na para lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li jaa wi kotogo ki ni fuun ki ni, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ la ma kaa pye lere na we.

fɔ: «Na wɔgɔ† ka pye ŋa na, wila paan na kɔrɔgɔ, wi pan wi wɔ.
38 Lere ŋa ka taga na na, yinwege tɔnmɔ gbaanla yaa la fuun mbaa yinrigi wa wi nawa, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi yo we†.»
39 Zhezu wìla pye na para Yinnɛkpoyi lo sɛnrɛ na ma yo fɔ mbele pe mbaa taga wi na, pe yaa kali ta. Ki sanga wi ni, Yinnɛkpoyi pe sila li kan gbɛn, katugu gbɔgɔwɔ sila kan Zhezu wi yeri gbɛn.

Janwa wìla kɔn shyɛn Zhezu wi kala na

40 Wa janwa wi ni, naa leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pele nɛɛ yuun fɔ: «Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa waa singi, wowi ŋa yɛɛn!»
41 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi wowi we!» Ɛɛn fɔ, a pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Kirisi wi se ya yiri wa Galile tara.
42 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo pa *Kirisi wi yaa yiri wa Davidi setirige ki ni, wa Betilɛɛmu ca ki ni, ko ŋga Davidi wìla wi yinwege ki pye wa we.»*†
43 Kona, a janwa wì si kɔn shyɛn Zhezu wi kala na.
44 Pèle la pye na jaa mboo yigi, ɛɛn fɔ, lere sila kɛɛ taga wi na.

Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na

45 A sorodasheele pè si sɔngɔrɔ ma kari saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye pe kɔrɔgɔ. A poro si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na yee si pan wi ni?»
46 A sorodasheele pè sho fɔ: «Lere fa para paa ki naŋa ŋa wi yɛn fyew.»
47 A Fariziye pè si pe yewe ma yo fɔ: «Yoro fun ye ye yɛɛ yaga wì ye fanla wi le?
48 Ye we teele, nakoma Fariziye wa nuŋgba yan wi taga wi na le?
49 Ɛɛn fɔ, ki janwa ŋa wii Moyisi lasiri wi jɛn. Pe yɛn ma daŋga!»
50 Nikodɛmu ŋa wìla keli ma saa Zhezu wi yan wagati wa ni, wìla pye Fariziye wo wa. A wo si pe pye fɔ:
51 «Mbe yala we lasiri wi ni, we se ya mbe lere kan wi ku na we suu sɛnyoro ti logo gbɛn, mbe ŋga wì pye ki jɛn.»
52 A pè si wo yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi jɛn mboro fun pa ma yiri wa Galile tara! Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara ma wele, ma yaa ki yan wa, fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ fa yiri wa Galile tara fyew.»
53 [Ko puŋgo na, a pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si kari pe yinrɛ.

8

Jɛlɛ ŋa wìla naŋa ta wi sɛnrɛ

1 A Zhezu wì si kari wa Oliviye tire yanwiga ki na.
2 Ki goto yirifaga ki na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A janwa wi ni fuun wì si fulo wi tanla. A wì si cɛn nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
3 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe ni, pè si pan jɛlɛ wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. Pàa saa wi yigi naŋa ni. A pè suu yerege le janwa wi ni fuun wi yɛgɛ na,
4 mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki jɛlɛ ŋa pòo yigi naŋa ni.
5 Moyisi wìla sigi yo wa lasiri sɛwɛ wi ni ma yo fɔ na waga ki jɛɛlɛ cɛnlɛ† wa yigi, woo wa sinndɛɛrɛ ni woo gbo. Mboro wo yo mɛlɛ?»
6 Pàa ki wogo ki yo mbe Zhezu wi wa mbe wele, mbe ta mboo yigisaga ta. Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si sogo nɛɛ yɔnlɔgi tara ti na wi yombɛlɛ li ni.
7 Naa pàa koro na Zhezu wi yewe, a wì si yiri ma yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye ni, ŋa wi yɛn laga wi fa kapege pye bɔbɔbɔ, wo mbe keli wuu wa sinndɛlɛgɛ ki ni!»
8 A wì si nuru naa ma sogo nɛɛ yɔnlɔgi tara ti na.
9 Naa pàa kaa ko sɛnrɛ to logo, a pe nɛɛ kee nuŋgba nuŋgba, maga lɛ

† **7:38 7.38:** Eza 58.11; Eze 47.1; Zaka 14.8 † **7:42 7.42:** 2 Sami 7.12; Mishe 5.1-2 † **8:5 8.5:** Levi 20.10; Dete 22.22

lelɛɛlɛ pe na fɔ ma saa ki wa piile pe na. Zhezu wo nuŋgba wila kaa koro wa ki laga ki na, wo naa ki jɛlɛ wi ni. Wo la pye ma yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
10 Kona, a Zhezu wì si yiri ma yere mɛɛ jɛlɛ wi pye fɔ: «Mbele pè baga ma na, pe yɛn se? Wa kpɛ sɔɔn le jɔlɔgɔ?»
11 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ayoo, we Fɔ.» Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi fun mi woro nɔɔ nii jɔlɔgɔ. Ta kee, ɛɛn fɔ, maga ka kapege pye naa.»]

Zhezu wi yɛn dunruya wi yanwa

12 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, nɛɛ para janwa wi ni na yuun fɔ: «Mi yɛn dunruya woolo pe yanwa. Lere ŋa ka taga na na, wi se tanga wa wɔwɔ† pi ni naa, ɛɛn fɔ, wi yaa yinwege yanwa pi ta.»
13 A Fariziye pè suu pye fɔ: «Ma yɛɛ sɛrɛya maa yuun, sɛnrɛ nda maa yuun ti woro kaselege.»
14 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ali kiga pye mila na yɛɛ sɛrɛya yuun, sɛnrɛ nda mila yuun ti yɛn kaselege, katugu mì yiri laga ŋga na mɛɛ pan, konaa mila kee laga ŋga na, mìgi jɛn. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, mì yiri laga ŋga na mɛɛ pan, konaa mila kee laga ŋga na, ye sigi jɛn.
15 Ye maa kiti wi kɔɔn leele pe na na yala sɛnwee piile kiti kɔnlɔmɔ po ni. Mi wo na, mi woro na kiti kɔɔn lere na.
16 Konaa ki ni fuun, mi kaa jaa mbe kiti kɔn lere na, na kiti kɔngɔ ki yɛn kaselege ni; katugu mi nuŋgba ma mi yaa kiti wi kɔn. Ɛɛn fɔ, na To ŋa wìlan tun wi yɛn na ni.
17 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye lasiri wi ni ma yo na leele shyɛn ka pe sɛrɛya yo, a wì pye nuŋgba, kona, ki sɛrɛya wi yɛn kaselege†.
18 Ye wele, mila na yɛɛ sɛrɛya yuun, na To ŋa wìlan tun, a wìla na sɛrɛya yuun fun.»
19 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma To wo yɛn se?»

A Zhezu wì sho fɔ: «Yee na jɛn, yee silan To wi jɛn. Ki pye yanla jɛn, ye jɛn nala To wi jɛn fun.»
20 Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo ma yala wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye na yarikanra ti nii yaara nda ni, pa wìla pye ma yere wa ti tanla. Lere kpɛ sila wi yigi, katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gbɛn.

Zhezu wìla ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lo làa wi tun

21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Mi yaa kari, ye yaa kaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, ye yaa ku wa ye kapere ti ni. Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa.»
22 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Wi yaa wi yɛɛ gbo wi le, naa wì yo fɔ: ‹Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa we?› »
23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro yɛn tara na woolo, ɛɛn fɔ, muu yɛn naayeri woo. Yoro yɛn dunruya ŋa wo woolo. Ɛɛn fɔ, mi wo woro dunruya ŋa wo woo.
24 Ko kì ti mì yo ye yaa ku wa ye kapere ti ni; katugu na yee taga ki na mbe yo: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn†›, ye yaa ku wa ye kapere ti ni.»
25 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?»
A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga mì yo ye kan maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, koyi we.
26 Sɛnlɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye kan, mbe kiti kɔn ye na yarilɛgɛrɛ kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun kaselege ko wi maa yuun. Nda mì logo wi yeri, to cɛ to mila yari dunruya woolo pe kan.»
27 Pe sila ki jɛn mbe yo wi To wo sɛnrɛ wìla pye na yuun pe kan.
28 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yaga ka Lere wi Pinambyɔ wi yirige† wa naayeri tige na sanga ŋa ni, pa ye yaa ki jɛn mbe yo: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn.› Pa ye yaa sigi jɛn mbe yo fɔ: Mi woro na kala lo la piin

† **8:12 8.12:** Wɔwɔ po pi yɛn shɛrɛgɛ kologo ki mbajɛnmɛ we. † **8:17 8.17:** Dete 17.6; 19.15; Ebu 10.28 † **8:24 8.24:** Ɛki 3.14 † **8:28 8.28:** Zhan 12.31-33; 3.14-15

na yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, nda na To wì naga na na, to mi maa yuun cɛ.
29 Ŋa wìlan tun wi yɛn na ni, wii na yaga na yɛ; katugu ŋga kùu ndanla, ko mi maa piin pilige pyew.»
30 Naa Zhezu wìla kaa na para ma, a lelɛgɛrɛ si taga wi na.

Leseele poro naa kulolo sɛnrɛ

31 A Zhezu wì si Zhufuye mbele pàa taga wi na pe pye fɔ: «Na yaga na nagawa sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, pa ye yaa pye na fɔrɔgɔfɛnnɛ kaselege.
32 Kona, ye yaa kaselege ki jɛn, kaselege ki yaa ye pye leseele.»
33 A pè suu pye fɔ: «We yɛn Abirahamu wo setirige piile. We fa pye lere wa kulolo fyew. Mɛlɛ, a mà sho we yaa pye leseele?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun wi maa kapege ki piin, wi yɛn ki kulo.
35 Kulo wo na pye sege pyɔ sanga pyew, ɛɛn fɔ, pinambyɔ wo ma pye sege ki woo sanga pyew.
36 Na Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wiga ye pye leseele, pa ye yaa pye leseele kaselege na.
37 Mìgi jɛn ma yo ye yɛn Abirahamu wi setirige piile. Konaa ki ni fuun, ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo, katugu yee yɛnlɛ na sɛnrɛ ti cɛnsaga ta wa ye nawa.
38 Ŋga fuun na To wì naga na na, ko sɛnrɛ mila yuun. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ŋga ye to wì yo ma ye kan ko yaa piin.»
39 A pè suu pye fɔ: «Abirahamu wo wi yɛn we to we.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye ye yɛn Abirahamu wi piile kaselege, anmɛ kagala ŋgele wìla pye koro yɔngɔ yaa piin.
40 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ali maga ta kaselege ŋga mì logo Yɛnŋɛlɛ li yeri, mìgi yo ma ye kan, yaa na lagajaa mbanla gbo. Abirahamu wi sila si ko ka pye.
41 Kagala ŋgele ye to wì pye koro yɔngɔ yaa piin.»

A pè suu pye fɔ: «We woro kɛɛnrɛ piile. We yɛn To nuŋgba piile, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.»
42 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ye To kaselege, anmɛ mi ye ndanla, katugu pa mì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan. Mi yɛn laga lo fanŋga na. Mii pan na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, lo lìlan tun.
43 Yiŋgi na nda mila yuun ye kan, ye si woro nari kɔrɔ jɛnni? Katugu ye se ya mbaa na sɛnrɛ ti nuru.
44 Ye To wowi ŋa Sɔtanla we. Ŋga kì ye to wi ndanla, ko yaa jaa mbaa piin. Wi yɛn legbolere maga lɛ wa ki lɛsaga ki na. Wii koro kaselege ki na, katugu kaselege woro wa wi nawa. Wi kaa yagbogolo ke yuun sanga ŋa ni, wi maa para na yala wi yɛɛ cɛnlɔmɔ po ni; katugu wi yɛn yagboyoo ma pye yagbogolo to.
45 Ɛɛn fɔ, mi wo na, kaselege ko mi maa yuun, ko kì ti yee taga na na we.
46 Ye ni, ambɔ wi mbe ya mbege yo mbe yo mi yɛn kapege pyefɔ? Na kì kaa pye kaselege ko mila yuun, a kì si cɛn mɛlɛ, yee si taga na na?
47 Lere ŋa ka pye Yɛnŋɛlɛ woo, wo maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru. Ɛɛn fɔ, ye woro Yɛnŋɛlɛ li woolo, ko kì ti ye woro nari nuru.»

Zhezu wo naa Abirahamu sɛnrɛ re

48 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Tanga yɛn we yeri we yo Samari tara fɛnnɛ woo wi mboro, fɔ yinnɛ tipele ye ma ni.»
49 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yinnɛ tipele ma li ye na ni. Ɛɛn fɔ, na To wo mila gbogo, yoro wo na, ye woro nala gbogo.
50 Mi woro na gbɔgɔwɔ jaa na yɛɛ kan. Wa yɛn wa, wo wila jaa paa na gbogo. Wo wi yaa kiti wi kɔn.
51 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, wo se ku fyew.»
52 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yiŋgɔ wè taga ki na jate ma yo yinnɛ tipele lì ye ma ni. We tɛlɛ Abirahamu wìla ku, a Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè

ku fun. A mboro sho fɔ: ‹Lere ŋa kɔɔn sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, wo se ku fyew.›

53 We tɛlɛ Abirahamu wìla ku, maa ki jate ma gbɔgɔ ma wɛ wi na wi le? Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè ku. Maa ma yɛɛ jate yiŋgi lere ma?»

54 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye mila na yɛɛ gbogo, ki gbɔgɔwɔ pi se jɛn na yaraga ka yɔn. Ŋa wila na gbogo, na To wowi we. Wowi ŋa yaa yinri ye Yɛnŋɛlɛ le.

55 Ɛɛn fɔ, ye suu jɛn. Mi wo na, mùu jɛn. Na mi ka yo mi suu jɛn, pa mi yaa pye yagboyoo paa ye yɛn. Ɛɛn fɔ, mùu jɛn, maa sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na.

56 Ye tɛlɛ Abirahamu wìla pye na yɔgɔri naga sɔnri wi yaa na sanga wi yan. Wìla wi yan, a wi nawa pì yinŋgi wi na fɔ jɛŋgɛ.»

57 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yiŋgi, ma fa yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ta, a mà si Abirahamu yan!»

58 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kase-lege ko na, mila ki yuun ye kan, sanni pe sa Abirahamu wi se, kìla yala mi yɛn wa.»

59 Ki sɛnrɛ ti kala na, a pè si sinndɛɛrɛ wulo ma yo pe yaa wi wa ti ni. Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si lara ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

9

Zhezu wìla naŋa wa sagala pàa wi se fyɔɔn

1 Naa Zhezu wìla kaa na kee, a wì si naŋa wa yan wa konɔ, pàa wi se fyɔɔn.

2 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, naŋa ŋa yɛɛn, wi kapere to ti ti wì se fyɔɔn lee wi sevɛnnɛ pe kapere tori?»

3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Wi kapere ma ti ti wì se fyɔɔn, wi sevɛnnɛ fun poro kapere ma ti ti. Pàa wi se fyɔɔn, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki ta ki naga wi kala na.

4 Sanga ŋa ni yɔnlɔ† ki yɛn wa, ŋa wìlan tun, we daga mboo kapyere ti pye mberi yɔn fili. Sanni jɛnri yembinɛ li yaa wɔ, lere se ya tunŋgo pye.

5 Mbanla ta laga dunruya wi ni, mi yɛn dunruya woolo pe yanwa.»

6 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì si cɛnrɛ wa tara ti na, mɛɛ ki fɛnrɛgɛ ki koli maga turugo wa fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na,

7 ma suu pye fɔ: «Kari ma sɔɔn yɛgɛ ki jogo wa Silowe titɛgɛ tɔnŋgbɔɔ pi ni.» Silowe ko kɔrɔ wo yɛn pitunŋɔ.

A fyɔɔn wì si kari ma saa wi yɛgɛ ki jogo. Wi sɔngɔrɔsaga wìla pye na yaan.

8 Wi cɛnyɛɛnlɛ poro naa leele mbele pàa pye naa yaan faa wila yaara ti yɛnri leele pe yeri, pàa pye na yuun fɔ: «Mì yo ki naŋa ŋa wo wìla pye na cɛɛn na yaara yɛnri leele pe yeri?»

9 A pèle yo fɔ: «Wowi.»

A pèle yo fɔ: «Ayoo, wo ma. Wùu lɛ win.»

Ɛɛn fɔ, a naŋa jate wì sho fɔ: «Muwi.»

10 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma yɛngɛlɛ kè pye mɛlɛ mɛɛ yɛngɛ?»

11 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa ŋa pe yinri Zhezu, wo wì fɛnrɛgɛ pye maga turugo wa na yɛngɛlɛ ke na, mɛɛ na pye ma yo mbe sanla yɛgɛ ki jogo wa Silowe titɛgɛ tɔnŋgbɔɔ pi ni. A mì si kari ma saa na yɛgɛ ki jogo nɛɛ yaan.»

12 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ki naŋa wi yɛn se?» A naŋa wì sho fɔ: «Mi si jɛn o.»

Fariziye paa fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yewe

13 Kona, a pè si kari fyɔɔn ŋa wìla sagala wi ni wa Fariziye pe yeri.

14 Ma si yala, Zhezu wìla fɛnrɛgɛ ki pye maa yɛngɛlɛ ke yɛngɛ pilige ŋga ni, kìla pye Zhufuye pe cɛnpilige ko ni.

† **9:4 9.4:** Yɔnlɔ ko ki yɛn sɛnwee pyɔ wi yinwege sanga we, ko sanga wowi wi mbe ya tunŋgo pye. Yembinɛ lo li yɛn na wiga ka ku we.

15 Ki kala na, a Fariziye fun pè suu
yewe wi yɛngɛlɛ kàa pye yɛgɛ ŋga
na ma yɛngɛ ki ni. A wì si pe pye
fɔ: «Fɛnrɛgɛ wì pye ma taga wa na
yɛngɛlɛ ke na, a mì si saa na yɛgɛ ki
jogo. Kooŋga yiŋgɔ mila yaan.»
16 Kona, a Fariziye pèle sho fɔ: «Ki
naŋa ŋa yɛɛn, wii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri,
katugu wi yɛn na cɛnpilige ki jogo.»
Ɛɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Kapege
pyefɔ wi yaa pye mɛlɛ mbe si ya
mbaa ki kafɔnŋgɔlɔ ŋgele ke cɛnlɛ
piin?»
A pè si kɔn pe yɛɛ na.
17 A Fariziye pè si nuru naa ma
fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yewe, ma yo
fɔ: «Mboro wo na, naŋa ŋa wɔ̀ɔn
yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, ma yo mɛlɛ wi
kanŋgɔlɔ?» A wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ wi.»
18 Ma si yala, Zhufuye pe sila taga
ki na mbe yo wìla pye fyɔɔn faa,
koni wi yɛngɛlɛ kè yɛngɛ. Kì kaa pye
ma, a pè suu sevɛnnɛ pe yeri,
19 mɛɛ pan ma pe yewe ma yo fɔ:
«Ye pinambyɔ ŋa ye yo wì se fyɔɔn
wowi ŋa le? Wì pye mɛlɛ nɛɛ yaan
yiŋgɔ?»
20 A wi sevɛnnɛ pè sho fɔ: «Wè
taga ki na ma yo we pyɔ wowi, wàa
wi se fyɔɔn.
21 Ɛɛn fɔ, wì pye yɛgɛ ŋga na nɛɛ
yaan yiŋgɔ, we si ko jɛn. Wi yɛngɛlɛ
yɛngɛfɔ fun we suu jɛn. Ye wo jate
wi yewe. Pyɔ ma, wi mbe ya mbege
yɛgɛ yo ye kan!»
22 Wi sevɛnnɛ pàa pye na para ma,
katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe
yɛgɛ; katugu Zhufuye pàa yo ma fili
ki na ma yo na lere ŋa ka yo Zhezu
wo wi yɛn Kirisi we, pe yaa wi purɔ
mboo wɔ wa shɛrigo ki ni.
23 Ko kì ti wi sevɛnnɛ pàa yo fɔ:
«Pyɔ ma, yoo yewe!»
24 A Fariziye pè si fyɔɔn ŋa wìla
sagala wi yeri naa ki shyɛn wogo
na, ma suu pye fɔ: «Kaselege ki yo
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na! Wège jɛn ma yo
ki naŋa ŋa, kapege pyefɔ wi.»
25 A wì si pe pye fɔ: «Na kàa pye
kapege pyefɔ wi, nakoma kapege
pyefɔ ma, mi si ko jɛn. Ɛɛn fɔ,
yaraga nuŋgba mì jɛn. Mìla pye
fyɔɔn, yiŋgɔ mila yaan.»
26 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi
wì pye ma na? Wɔ̀ɔn yɛngɛlɛ ke
yɛngɛ mɛlɛ?»
27 A wì si pe pye fɔ: «Mìgi yo ma
ye kan makɔ, ɛɛn fɔ, yee logo na
yeri. Yiŋgi na, a ye nɛɛ jaa mberi
logo na yeri naa? Anmɛ yoro fun
yaa jaa mbe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wi
le?»
28 A pè suu tɛgɛlɛ ma suu pye
fɔ: «Mboro ma yɛn ki naŋa ŋa
wi fɔrɔgɔfɔ! Woro wo na, we yɛn
Moyisi fɔrɔgɔfɛnnɛ.
29 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa
para Moyisi wi ni. Ɛɛn fɔ, ŋa wo na,
we suu yirisaga jate ki jɛn.»
30 Fyɔɔn ŋa wìla sagala, a wì si
pe pye fɔ: «Kì si lere pari dɛ. Ye
suu yirisaga jɛn, ma si yala, wì mi
yɛngɛlɛ koro yɛngɛ.
31 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ laa la
nuru kapere pyefɛnnɛ pe yeri, ɛɛn
fɔ, li maa nuru lere ŋa wi maa li
gbogo nali nandanwa kala li piin wo
yeri.
32 Malɛ we faga logo mbe yo lere
ŋa pè se fyɔɔn, lere wa wa yɛngɛlɛ
yɛngɛ.
33 Ki pye ki naŋa ŋa wii yiri
Yɛnŋɛlɛ yeri, wi se jɛn na ya kala la
pye.»
34 A pè suu pye fɔ: «Maga lɛ wa
ma sepilige ki na, pa ma yɛn wa
kapege ki ni. Maa jaa mbaa we nari
win!»
A pè suu purɔ maa wɔ wa shɛrigo
ki ni.

Mbele pe yɛn fyɔɔnlɔ
Yinnɛ li kanŋgɔlɔ

35 A Zhezu wì sigi logo ma yo pàa
fyɔɔn ŋa wìla sagala wi purɔ. A wì si
kari wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «Ma
taga Lere wi Pinambyɔ wi na le?»
36 Fyɔɔn ŋa wìla sagala, a wì sho
fɔ: «Ambɔ wi we Fɔ, wi naga na na
mbe ta mbe taga wi na.»
37 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Màa
yan, wowi ŋa wila para na ma ni
yiŋgɔ we.»

38 A wì sho fɔ: «Mì taga ma na we
Fɔ.» A wì si kanŋguuro kan Zhezu
wi tanla maa gbɔgɔ.
39 Kona, a Zhezu wì sho fɔ: «Mì
pan laga dunruya ŋa wi ni, kiti mbe
ta wi kɔn, fyɔɔnlɔ† pe ta paa yaan,
mbele paa yaan pe ta pe kanŋga
fyɔɔnlɔ.»
40 Fariziye mbele pàa pye wa
Zhezu wi ni maga sɛnrɛ ti logo, a pè
suu yewe ma yo fɔ: «Woro fun, we
yɛn fyɔɔnlɔ wi le?»
41 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndɛɛ
ki pye ye yɛn fyɔɔnlɔ, kapere se jɛn
na pye ye na. Ɛɛn fɔ, kì kaa pye yè yo
yaa yaan, ye kapere tì koro ye na.»

10

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa simbaala naa pe kɔnrifɔ sɛnrɛ na

1 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, na lere ŋa si ye wa simbaala go
ki yɔn ki ni, wiga lugu ki kɛɛ ka na
mbe ye wa ki ni, ko fɔ wo yɛn yoo,
wi yɛn beŋganri pyefɔ.
2 Ɛɛn fɔ, ŋa wi ma ye wa simbaala
go ki yɔn ki ni, wo wi yɛn simbaala
kɔnrifɔ we.
3 Yeyɔngɔ welefɔ wi ma kɔrɔ ki
yɛngɛ wi kan, simbaala pe maa
magala li logo. Wi ma wi simbaala
pe yeri pe mɛrɛ ti na ma pe yirige
wa funwa na.
4 Na wiga ka simbaala pe ni fuun
pe yirige wa funwa na, wi mɛɛ keli
pe yɛgɛ na kee, pe mɛɛ taga wi na;
katugu pòo magala li jɛn.
5 Paa taga nambanŋa na. Ɛɛn fɔ,
pe maa fee ki fɔ wi yɛgɛ wi, katugu
pee nambanmbala pe magaŋgala ke
jɛn.»
6 Zhezu wìla ki yomiyɛlɛ li wa ma
pe kan, ɛɛn fɔ, pe sila li kɔrɔ jɛn.

Zhezu wi yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ

7 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ:
«Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, mi yɛn simbaala go ki yeyɔngɔ†.
8 Mbele fuun pè keli ma pan na
yɛgɛ, pe yɛn yoolo naa beŋganri
pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, simbaala pee logo
pe yeri.
9 Muwi mi yɛn yeyɔngɔ ye. Lere
ŋa ka ye wa na ni, wi yaa shɔ.
Wi yaa la yiin mbaa yinrigi, mbaa
yaakara taa mbaa kaa.
10 Yoo wo na, wo ma pan mbe yu,
mbe lere gbo, konaa mbe jɔgɔwɔ pye
cɛ. Ɛɛn fɔ, mi wo pan, jaŋgo leele pe
yinwege ta, pege ta jɛŋgɛ.
11 «Muwi mi yɛn simbaala kɔnrifɔ
jɛnŋɛ we. Simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ
wi maa yɛɛ kan kunwɔ pi yeri wi
simbaala pe kala na.
12 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa simbaala
pe kɔnri penjara na, na wi woro
simbaala kɔnrifɔ, na simbaala wo
woolo jate ma, wiga cɛngɛ yan kila
paan pe kɔrɔgɔ, wi ma simbaala pe
yaga ma fe. Cɛngɛ ki mɛɛ pan ma
simbaala pele yigi, pe mɛɛ fe ma
jaraga.
13 Wi ma fe, katugu wi maa sim-
baala pe kɔnri penjara na win. Sim-
baala wogo ko naa jori.
14-15 Mi wo na, mi yɛn simbaala
kɔnrifɔ jɛnŋɛ, yɛgɛ ŋga na na To
wìlan jɛn, a mi fun mùu jɛn, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mi fun mìla
simbaala† pe jɛn, a poro fun pànla
jɛn. Mila na yɛɛ kaan kunwɔ pi yeri
na simbaala pe go shɔgɔ ki kala na.
16 Simbaala pele yɛgɛ wa na yeri
naa, poro woro laga ki simbaala go
ŋga ki ni. Ki daga mbe pe kɔnri mbe
pan pe ni. Pe yaa kanla magala li
logo. Kona, pe yaa pinlɛ mbe pye
simbaŋgbelege nuŋgba, simbaala
kɔnrifɔ nuŋgba wi yaa pye pe na.
17 «Mi yɛn mala To wi ndanla,
katugu mi yɛn nala yɛɛ kaan kunwɔ
pi yeri, jaŋgo mbanla yinwege ki ta
naa fɔnŋgɔ.
18 Lere ma wila na kaan kunwɔ
pi yeri. Ɛɛn fɔ, muwi mì yere ki
na mbanla yɛɛ kan kunwɔ pi yeri.

† **9:39 9.39:** Fyɔɔnlɔ mbele sɛnrɛ tila yuun, poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki kambajɛnmbɛlɛ. † **10:7 10.7:** Zhezu wi yɛn paa yeyɔngɔ yɛn ŋga pe yaa la yiin la yinrigi wa ki na. † **10:14-15 10.14-15:** Simbaala poro pe yɛn mbele pè taga Zhezu wi na we.

Fanŋga yɛn na yeri mbanla yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, fanŋga si yɛn na yeri fun mbanla yinwege ki ta naa fɔnŋgɔ. Ko tunŋgo ko na To wì kan na yeri mbe pye.»
19 A Zhufuye pè si kɔn naa pe yɛɛ na ki sɛnrɛ ti kala na.
20 Pe lɛgɛrɛ la pye na yuun fɔ: «Yinnɛ tipele lì ye wi ni. Yara tì ye wi ni, yiŋgi na, a ye nɛɛ nuru wi yeri?»
21 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Sɛnrɛ nda wila yuun yɛɛn, yinnɛ tipele fɔ sɛnrɛ ma. Yinnɛ tipele mbe ya mbe fyɔɔn yɛngɛlɛ yɛngɛ?»

Zhufuye pàa je Zhezu wi na

22 Were sanga wo wìla gbɔn, a pe nɛɛ fɛti wa piin wa Zheruzalɛmu, poo yinri Dedikasi.
23 Zhezu wìla pye na yanriyanri wa Salomɔ toŋgboolo pe ni, wa shɛrigo gbɔgɔ laga nawa.
24 Kona, a Zhufuye pè si saa wa maa maga, ma suu pye fɔ: «Ma yaa we yaga we jatere wila we kɔɔn shyɛn fɔ sa gbɔn wagati wiwiin? Na kaa pye mboro ma yɛn Kirisi we, ki yo maga filige we kan.»
25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mìgi yo ma ye kan makɔ, ɛɛn fɔ, yee taga na na. Kagala ŋgele mila piin na To wi fanŋga ki na, ke yɛn na para na sɛnrɛ na.
26 Ɛɛn fɔ, yee taga na na, katugu ye woro na simbaala poro pele.
27 Na simbaala pe maa na magala li nuru, mì pe jɛn, pe ma taga na na.
28 Mi yɛn na yinwege mbakɔgɔ ki kaan pe yeri. Pe se ka ku naa fyew. Lere se ka pe shɔ na kɛɛ.
29 Na To ŋa wì pe kan na yeri, wì gbɔgɔ ma wɛ yaraga pyew ki na. Lere se ya mbe pe shɔ na To wi kɛɛ.
30 Mi naa na To wi ni we yɛn nuŋgba.»
31 A Zhufuye pè si sinndɛɛrɛ wulo naa mboo wa ti ni.
32 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì kapyere jɛndɛ lɛgɛrɛ pye ye yɛgɛ na, na To wi fanŋga na. Ki kajɛŋgɛ kikiin ki ti, a ye nɛɛ jaa mbanla wa sinndɛɛrɛ ni mbanla gbo?»
33 A Zhufuye pè suu pye fɔ. «Ma kajɛŋgɛ pyege kala ma ki ti waa jaa mbɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni mbɔɔn gbo. Ɛɛn fɔ, katugu maa para na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo. Mboro sɛnwee pyɔ, maa ma yɛɛ piin Yɛnŋɛlɛ!»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye lasiri sɛwɛ wi ni fɔ Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ: ‹Ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ† kele.›
35 Wège jɛn ma yo nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti se ya wɔ wa. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tì gbɔn leele mbele na, Yɛnŋɛlɛ lì poro yeri yɛngɛŋgɛlɛ.
36 Mi wo na, Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ mala tun laga dunruya wi ni, mɛlɛ, a yè sho mi yɛn na para na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo, naa mì yo mi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we?
37 Na kàa pye mi woro nala To wo kapyegele piin, yaga ka taga na na.
38 Ɛɛn fɔ, na mi kaa ke piin, ali na yee taga na na, ye taga ki kapyegele koro na, jaŋgo yege jɛn ye filige ki na fɔ na To wi yɛn na ni, mi fun mi yɛn na To wi ni.»
39 Kona, a pe nɛɛ wi lagajaa naa mboo yigi. Ɛɛn fɔ, a wì si shɔ pe yeri.
40 A Zhezu wì si kari naa wa Zhuridɛn wi kɛɛ sanŋga ki na, wa laga ŋga Zhan wìla ki peli na leele pe batize we. A wì si cɛn wa ko laga ko na.
41 Lelɛgɛrɛ la kari wi kɔrɔgɔ. Pàa pye na yuun fɔ: «Zhan sila kafɔnnɔ la kpɛ pye, ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun wìla yo ki naŋa ŋa wi kanŋgɔlɔ, tìla pye kaselege.»
42 Lelɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na wa ki laga ki na.

11

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Lazari wi kunwɔ we

1 Wa Betani ca, naŋa wà la pye wa na yaa, pàa pye naa yinri Lazari.

† **10:34 10.34:** Ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ kele, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile (Yuuro 82.6).

Betani ca ko kìla pye Mari naa wi nɔsepyɔ Mariti pe ca ye.
2 Ki Mari wo wìla latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn we Fɔ wi tɔɔrɔ ti na, maa turugo wi yinzire† ti ni. Wi nɔsepyɔ lenaŋa lawi Lazari ŋa wìla pye na yaa we.
3 A wi nɔsepiile jɛɛlɛ pè si tunŋgo torogo wa Zhezu wi yeri ma yo pe saa pye fɔ: «We Fɔ, ma wɔnlɔ naŋa wila yaa.»
4 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì sho fɔ: «Lazari yama pi woro wi kunwɔ yama. Ɛɛn fɔ, pi yaa tɛgɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi naga, jaŋgo pe Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi gbɔgɔ ki yama pi kala na.»
5 Mariti, naa nɔsepyɔ Mari konaa Lazari pàa pye ma Zhezu wi ndanla.
6 Naa Zhezu wìla kaa ki logo ma yo Lazari wìla pye na yaa, a wì si koro wa laga ŋga wìla pye, ma piliye shyɛn pye wa naa.
7 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye pan we sɔngɔrɔ wa Zhude tara.»
8 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ki fa mɔ gbɛn, Zhufuye pàa pye na jaa mbɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni mbɔɔn gbo, a ma nɛɛ jaa mbe sɔngɔrɔ wa naa!»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pilige nuŋgba yɔnlɔ ki woro lɛri kɛ ma yiri shyɛn? Na lere kaa tanri yɔnlɔ na, wila kurugo, katugu wi maa yaan dunruya wi yanwa pi na.
10 Ɛɛn fɔ, na lere kaa tanri yembinɛ†, wi maa kunrugu, katugu yanwa woro wi ni.»
11 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si pe pye fɔ: «We wɔnlɔ naŋa Lazari wila wɔnlɔ, ɛɛn fɔ, mi yaa saa yɛn.»
12 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye ma yo fɔ: «We Fɔ, na kaa pye wila wɔnlɔ, pa wi yaa sagala.»
13 Zhezu wìla pye na jaa mbe yo Lazari wìla ku win. Ɛɛn fɔ, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ ki sɔnri ndɛɛ wɔnlɔwɔ jɛmbɛ po sɛnrɛ wìla pye na yuun.
14 Kona, a Zhezu wì sigi yo maga filige pe kan ma yo fɔ: «Lazari wì ku.
15 Mii pye wa na, ki kala na, mi yɛn na yɔgɔri yoro kala na, jaŋgo ye ta ye taga na na. Ɛɛn fɔ, ye pan we kari wi kɔrɔgɔ.»
16 Kona, a Toma ŋa pàa pye na yinri Waan, wò si fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe pye fɔ: «Woro fun, ye pan we kari, jaŋgo we sa pinlɛ we ku we Nagafɔ wi ni!»

Zhezu wi yɛn kuulo pe yɛnfɔ, naa yinwege ki kanfɔ

17 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa, a wì sigi yan pè Lazari wi le, a wì piliye tijɛrɛ pye wa fanga ki ni makɔ.
18 Betani ca ki sila lali Zheruzalɛmu ni, ki mbaa culo taanri yɔn ko tin.
19 Ki kala na, Zhufuye pe lɛgɛrɛ la kari wa Mariti naa Mari pe yeri mbe sa pe nɔsepyɔ wi kunwɔ pi shari mbe pe kotogo ki sogo pe na.
20 Naa Mariti wìla kaa ki logo ma yo Zhezu wila paan, a wì si yiri ma kari saa fili. Ɛɛn fɔ, Mari wo la koro ma cɛn wa go.
21 A Mariti wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, ki pye maa pye laga, na nɔsepyɔ wi se jɛn na ku.
22 Ɛɛn fɔ, mìgi jɛn ma yo ali yiŋgɔ maga yaraga ŋga fuun yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, li yaa ki kan ma yeri.»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma nɔsepyɔ wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
24 A Mariti wì suu pye fɔ: «Mìgi jɛn ma yo wi yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kuulo pe yɛnpilige, dunruya kɔpilige.»
25 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn kuulo pe yɛnmɛ naa yinwege ye. Lere ŋa ka taga na na, ali na wiga ku, wi yaa ka yinwege ta naa.

† **11:2 11.2:** Zhan 12.3; Maki 14.3 † **11:10 11.10:** Yembinɛ lo li yɛn Zhezu wi yigisanga wi mbɛnfɛnnɛ pe yeri.

26 Lere ŋa wi yɛn yinwege na, mɛɛ
taga na na, wo se ku naa fyew. Ma
taga ki na le?»
27 A wì sho fɔ: «Ee, we Fɔ, mì taga
ki na ma yo mboro ma yɛn Kirisi we.
Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ŋa wila
daga mbe pan laga dunruya wi ni.»

Zhezu wìla gbele

28 Naa Mariti wìla kaa ko sɛnrɛ to
yo ma, a wì si sɔngɔrɔ ma saa wi
nɔsepyɔ Mari wi yeri, mɛɛ ki yo wi
kan larawa ma yo fɔ: «We Nagafɔ wi
yɛn wamɛ, wila ma yinri.»
29 Naa Mari wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si yiri nɛɛ fyɛɛlɛ na kee
Zhezu wi kɔrɔgɔ.
30 Ko la yala Zhezu wi fa ye wa ca
gbɛn. Wìla pye wa laga ŋga Mariti
wìla saa wi fili we.
31 Zhufuye mbele pàa pye wa go
Mari wi ni naa kotogo ki sogo wi na,
naa poro la kaa wi yan wì yiri na
kee fyɛlɛgɛ na, a pè si taga wi na.
Pàa ki yan ndɛɛ pa wìla pye na kee
wa fanga ki yɔn na mbe sa gbele.
32 Naa Mari wìla ka saa gbɔn wa
laga ŋga Zhezu wìla pye, maa yan, a
wì si kanŋguuro kan Zhezu wi jegele
ma yo fɔ: «We Fɔ, ki pye màa pye
laga, na nɔsepyɔ wi se jɛn na ku.»
33 Naa Zhezu wìla kaa wi yan
wila gbele, konaa Zhufuye mbele
pàa pinlɛ wi ni ma kari pe ni, a wì
nawa pì si tanga wi na, a wi jatere
wì piri wi na fɔ jɛŋgɛ.
34 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yoo
le se yeri?» A pè suu pye ma yo fɔ:
«We Fɔ, ta paan ma yaa ki yan!»
35 A Zhezu wì si gbele.
36 Kona, a Zhufuye pe sho fɔ:
«Ye wele, wìla pye maa ndanla fɔ
jɛŋgɛ!»
37 Ɛɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Wo ŋa wì
fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, wi saa ya
mbege pye fun Lazari wiga ka ku wi
le?»

Zhezu wìla Lazari wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

38 A Zhezu wi nawa pì si tanga wi
na naa, a wì si kari wa fanga ki yɔn
na. Waliwege layi, ki yɔn kìla pye
ma tɔn sinndɛlɛgɛ ni.
39 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye
sinndɛlɛgɛ ki laga wa!»
A kufɔ wi nɔsepyɔ Mariti wì suu
pye ma yo fɔ: «We Fɔ, wi yaa pye
wila lugo makɔ; katugu wi pilige
tijɛrɛ wogo koyi ŋga yɛɛn wa fanga
ki ni.»
40 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì yo
mɔɔ pye ma yo na màga taga na na,
ma yaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yan?»
41 Kona, a pè si sinndɛlɛgɛ ki laga
wa fanga ki yɔn na. A Zhezu wì suu
yɛgɛ ki yirige wa naayeri, ma sho
fɔ: «Na To, mila ma shari, naa màla
sɛnrɛ ti logo we.
42 Mìgi jɛn ma yo ma maa nuru
na yeri pilige pyew. Ɛɛn fɔ, mila
ko yuun ki leele mbele pànla maga
yɛɛn poro kala na, jaŋgo pe taga ki
na fɔ mboro màla tun.»
43 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma,
a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Lazari, yiri laga funwa na!»
44 A gboo wì si yɛn ma yiri,
parisantɔnlɔgɔ kìla pye ma migi wi
tɔɔrɔ naa wi kɛyɛn yi na. Wi yɛgɛ
kìla pye ma fo paraga ni. A Zhezu
wì si pe pye fɔ: «Yoo sanga, yoo yaga
wila kee.»

Pàa yɔn le Zhezu wi na (Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Luki 22.1-2)

45 Zhufuye mbele pàa kari wa
Mari wi laga ma ŋga Zhezu wìla pye
ki yan, pe lɛgɛrɛ la taga wi na.
46 Ɛɛn fɔ, pe ni, pèle la kari
Fariziye pe kɔrɔgɔ ma saa ŋga
Zhezu wìla pye ki yɛgɛ yo ma pe kan.
47 Kì kaa pye ma, a Fariziye poro
naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni,
pè si pe kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki
gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi we
yaa pye? Katugu ki naŋa ŋa wila
kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ piin.
48 Na we kaa yaga wila kee ki ni
ma, leele pe ni fuun pe yaa taga wi
na, pa Ɔrɔmu tara fanŋga fɛnnɛ pe
yaa pan mbe we shɛrigo gbɔgɔ ki
tɔngɔ, naa we tara woolo pe ni.»

49 Pe ni, nuŋgba la pye wa pàa
pye naa yinri Kayifu. Wo wìla pye
saraga wɔfɛnnɛ to ki yɛlɛ li ni. A wo
si pe pye fɔ:
50 «Yee jɛn mbe jɛn mbe yo naŋa
nuŋgba ka ku leele pe ni fuun pe
yɔnlɔ ko mbɔnrɔ, jaŋgo we tara ti
ni fuun tiga ka tɔngɔ.»
51 Wi sila ki sɛnrɛ ti yo wi yɛɛ
fanŋga, ɛɛn fɔ, maga ta wìla pye
saraga wɔfɛnnɛ to ki yɛlɛ li ni, a wì si
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo ma yo Zhezu
wi daga mbe ku Zhufuye cɛnlɛ li
kala na.
52 Ko tara woolo poro nuŋgba la
ma Zhezu wila daga mbe ku pe
kala na. Ɛɛn fɔ, wila daga mbe
ku, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pè
jaraga dunruya wi lagapyew, mbe
pe gbogolo pe yɛɛ na pe pye nuŋgba.
53 Mbege lɛ le ko pilige ko na, a
Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pè si yo ma
fili ki na, ma yo pe yaa Zhezu wi gbo.
54 Ko kì ti Zhezu wi sila koro mbaa
yanri Zhufuye pe sɔgɔwɔ mbaa wi
yɛɛ nari. A wì si kari wa gbinri
wi tanla, ca ka ni pege yinri Efi-
rayimu, ma saa cɛn wa, wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
55 Zhufuye pe Paki fɛti wo wìla pye
na yɔngɔ, a ki tara ti lelɛgɛrɛ si kari
wa Zheruzalɛmu ki fɛti wi yɛgɛ, mbe
sa keli mbe pe yɛɛ pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na.
56 Pàa pye na Zhezu wi lagajaa.
Naa pàa kaa gbogolo wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe
na yuun fɔ: «Yiŋgi yaa jate? Wi yaa
pan laga fɛti wi na lee wi se pan
laga?»
57 Ma si yala, saraga wɔfɛnnɛ teele
poro naa Fariziye pe ni, pàa konɔ
kan leele pe yeri ma yo na wa ka
Zhezu wi saga jɛn, wigi yo pe kan,
jaŋgo pe ta poo yigi.

12

Mari wìla latikɔrɔ gbɔn Zhezu wi tɔɔrɔ ti na (Mati 26.6-13; Maki 14.3-9)

1 Kìla koro pilige kɔgɔlɔni, Paki
fɛti wii gbɔn. A Zhezu wì si kari wa
Betani ca. Lazari ŋa Zhezu wìla wi
yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, pa
wìla pye ma cɛn wa ki ca ki ni.
2 Wa ki laga ki na, a pè si suro sɔgɔ
Zhezu wi kan. Mariti wo wìla pye
naga yaakara ti yɛɛlɛ. Mbele pàa
pinlɛ na nii Zhezu wi ni, Lazari wìla
pye pe ni.
3 Kona, a Mari wì si latikɔrɔ nuwɔ
taan litiri kɔngɔ lɛ, mba pàa gbegele
sinmɛ mba pe yinri nari pi piiri ni.
Wi sɔnŋgɔ kìla pye ma ŋgban fɔ
jɛŋgɛ. A wì suu gbɔn Zhezu wi tɔɔrɔ
ti na, nɛɛ ti tunrugu wi yinzire ti ni.
A ki latikɔrɔ nuwɔ taan pì si yiri ma
go ki ni fuun ki yigi.
4 Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
ni, nuŋgba la pye wa, Zhudasi
Izikariyɔti, wo wi mbaa ka Zhezu
wi le kɛɛ. A wo sho fɔ:
5 «Yiŋgi na pee sigi latikɔrɔ nuwɔ
taan sɔnŋgbanga woo ŋa wi pɛrɛ
warifuwe pyɔ cɛnmɛ taanri (300) na,
mbege penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe na?»
6 Kii cɛn ndɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe
wogo ko kìla pye maa jori, ko kì ti
wìla pye na para ma. Ɛɛn fɔ, wìla
pye na para ma, katugu wìla pye
yoo. Pe penjara leyaraga kìla pye wo
yeri. Nda pàa pye na nii wa, wìla
pye nari yuun.
7 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Jɛlɛ wi yaga yɛw! Ki daga wigi
wogo ŋga ki pye sanni na kupilige
ki sa gbɔn panla le.
8 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga ye
ni sanga pyew, ɛɛn fɔ, mi wo na, mi
se pye laga ye ni sanga pyew.»

Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa yɔn le Lazari wi na

9 Naa Zhufuye janwa gbɔlɔ làa kaa
ki logo ma yo Zhezu wìla pye wa
Betani, a pè si kari wa. Pe sila kari
wa Zhezu wo nuŋgba kala na. Ɛɛn
fɔ, pàa kari mbe ta sa Lazari wi yan
fun, wo ŋa Zhezu wìla wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni we.
10 Ki kala na, a saraga wɔfɛnnɛ
teele pè si yere ki yerewe mbe
Lazari wi gbo fun;

11 katugu wi kala na, Zhufuye pe
lɛgɛrɛ la pye na lari pe na, na tari
Zhezu wi na.

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu (Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Luki 19.28-40)

12 Ki goto, janwa gbɔlɔ na làa
pan Paki fɛti wi na, a pè sigi
logo ma yo fɔ Zhezu wila paan wa
Zheruzalɛmu.
13 A pè si sɛngɛmbanra kɔn, mɛɛ
kari saa fili mbege naga fɔ paa wi
gbogo. A pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ:
«*Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo.*
Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na†,
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!
Yɛnŋɛlɛ sa duwaw Izirayɛli tara
wunluwɔ wi na!»
14 A Zhezu wì si sofile wa ta mɛɛ
lugu ma cɛn wi na paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:
15 *Yaga kaa fyɛ, yoro Siyɔn woolo*
wele!
Ye wele, ye wunluwɔ wila paan.
Wi yɛn ma cɛn sofile pyɔ na.†
16 Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki wogo
ki kɔrɔ jɛn ki pyesanga wi ni. Ɛɛn
fɔ, naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa gbɔgɔwɔ kan
Zhezu wi yeri, a pè si nawa to ki na
ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla ki
sɛnrɛ ti yo wi kanŋgɔlɔ. A leele fun
pège pye maga yɔn fili wi kan.
17 Mbele fuun pàa pye Zhezu wi ni,
naa wìla Lazari wi yeri ma yo wi yiri
wa fanga ki ni, maa yɛn maa yirige
wa kunwɔ pi ni, ŋga pàa yan, pàa
pye naga yɛgɛ yuun pele kan.
18 Ko kala kì ti janwa wìla kari
mbe saa fili, katugu pàa ki logo ma
yo wìla ki kafɔnnɔ li pye.
19 Kona, a Fariziye pe nɛɛ pe yɛɛ
piin fɔ: «Ye sigi yan, ye se ya yaraga
ko ka pye wi na, leele pe ni fuun paa
tari wi na!»

Girɛsi tara fɛnnɛ pèle la pye na Zhezu wi lagajaa

20 Leele mbele pàa kari wa
Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔ fɛti wi na, Girɛsi tara fɛnnɛ
pèle la pye pe ni.
21 A poro si fulo Filipu wi tanla, wo
la yiri wa Betisayida ca, wa Galile
tara. A pè suu pye fɔ: «Na to, waa
jaa mbe Zhezu wi yan.»
22 A Filipu wì si saa ki yo ma
Andire wi kan, a pe ni fuun shyɛn
pè si saa ki yo ma Zhezu wi kan.
23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Lere
wi Pinambyɔ wi yaa gbɔgɔwɔ ta
wagati ŋa ni wì gbɔn.
24 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, na pee shɔlɔ pile na lugu wa
tara li ku, li ma koro li nuŋgba. Ɛɛn
fɔ, na liga si ku mbe kɔ, li ma pyɔ
lɛgɛrɛ sɛ.
25 Lere ŋa wi yinwege ki yɛn maa
ndanla, wo yaa kaga la. Ɛɛn fɔ,
ŋa kaa yinwege ki panra† laga dun-
ruya ŋa wi ni, wo yaa ka yinwege
mbakɔgɔ ki ta.
26 Lere ŋa kaa jaa mbaa tunŋgo
piin na kan, wi daga mbe taga na na.
Kiga pye ma, mi yaa pye laga ŋga na,
pa na tunmbyee wi yaa pye wa fun.
Lere ŋa kaa tunŋgo piin na kan, na
To wi yaa kaa gbɔgɔ.»

Zhezu wìla para wi kunwɔ sɛnrɛ ti na

27 «Yiŋgɔ, na jatere wì piri na na,
mi yaa yo mɛlɛ? Mbege yo mbe
yo fɔ: Na To, wagati ŋa wi ni, na
shɔ ŋga ki yaa pye na na ki kɛɛ le?
Ayoo. Ɛɛn fɔ, ko kala na mì pan laga
dunruya wi ni, mbe jɔlɔ ko wagati
wo ni.
28 Na To, ma mɛgɛ ki pye ki
gbɔgɔ!» Kona, a magala là si yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma yo: «Mùu gbɔgɔ, mi
yaa si nuru naa mboo gbɔgɔ.»
29 Janwa ŋa wìla pye wa maga
magala li logo, wìla pye na yuun fɔ
Yɛnŋɛlɛ lì tin.
A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «Mɛrɛgɛ
wa wì para wi ni.»
30 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye
fɔ: «Ki magala na lii yiri mi kala na

† **12:13 12.13:** Yuuro 118.25-26 † **12:15 12.15:** Zaka 9.9 † **12:25 12.25:** *Mbe yinwege ki panra:* Ko kɔrɔ wò ki naga ma yo maga kaa ki jate yaraga ka.

mbeli logo, ɛɛn fɔ, lì yiri yoro kala na.
31 Yiŋgɔ kiti yaa kɔn dunruya woolo pe na, yiŋgɔ pe yaa dunruya ŋa wi to Sɔtanla wi purɔ.
32 Mi wo na, na paga kanla lɛ tara ti na mbanla yirige wa naayeri, mi yaa kaa leele pe ni fuun pe tile paa paan na kɔrɔgɔ.»
33 Wìla ki sɛnrɛ ti yo ma, jaŋgo wo jate wi mbaa ku yɛgɛ ŋga na, mbege naga.
34 A janwa wì suu pye fɔ: «Pège yo we kan wa lasiri sɛwɛ wi ni ma yo Kirisi wi yaa koro yinwege na fɔ sanga pyew†. Mɛlɛ, a ma si ya ma yo ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri? Ambɔ wi yɛn Lere wi Pinambyɔ wo?»
35 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yanwa pi yɛn laga ye ni bere mbe wagati jɛnri pye. Yanwa pi yɛn laga ye ni wagati ŋa ni, yaa tanri pi na, jaŋgo wɔwɔ piga ka gbɔn ye na, katugu lere ŋa kaa tanri wa wɔwɔ pi ni, wila wi karisaga ki jɛn.
36 Wagati ŋa wi ni, yanwa pi yɛn laga ye ni, ki kala na, ye taga pi na, jaŋgo ye pye yanwa piile†.»

Zhufuye pe sila taga Zhezu wi na

Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si kari ma saa wi yɛɛ lara pe na.
37 Ali maga ta wìla kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye pe yɛgɛ na, pe sila taga wi na.
38 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla sɛnrɛ nda yo, pa tìla ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn, fɔ:

We Fɔ, ambɔ wì taga we sɛnyoro ti na?
We Fɔ wuu yawa pi naga ambɔ na?†

39 Kìla pye yɛgɛ ŋga na pe sila si ya taga, Ezayi wìla ki yo naa ma yo fɔ:

40 *Yɛnŋɛlɛ lì pe pye fyɔɔnlɔ,*
lì pe tijinliwɛ pi kɔ pe na,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na,
jaŋgo paga ka kanŋga mbe pan mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ, mbe pe sagala.†

41 Ezayi wìla ko yo ma, katugu wìla Zhezu wi gbɔgɔwɔ pi yan, mɛɛ para wi sɛnrɛ na.
42 Konaa ki ni fuun, wa Zhufuye teele pe ni, pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na. Ɛɛn fɔ, Fariziye pe yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, pe sila pye naga yuun naga finligi, jaŋgo paga ka pe purɔ mbe pe wɔ wa shɛrigo ki ni.
43 Leele poro mbaa pe gbogo, ko la pe ndanla ma wɛ Yɛnŋɛlɛ lo mbaa pe gbogo ko na.

Zhezu wi sɛnrɛ ti yaa ka kiti kɔn leele pe na

44 A Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Lere ŋa ka taga na na, wii taga mi nuŋgba na. Ɛɛn fɔ, wì taga ŋa wìlan tun wi na fun.
45 Lere ŋa kanla yan, wì ŋa wìlan tun wi yan fun.
46 Muwi, mì pan laga dunruya wi ni paa yanwa yɛn, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga na na, wiga ka koro wa wɔwɔ pi ni.
47 Na lere ŋa kanla sɛnrɛ ti logo, wi si woro na tanri ti na, mi ma mi yaa kiti kɔn wi na; katugu mii pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, mì pan mbe pe shɔ win.
48 Lere ŋa ka je na na, na wii yɛnlɛ na sɛnrɛ ti na, wi kiti kɔnfɔ wi wa. Sɛnrɛ nda mì yo, to ti yaa ka kiti kɔn ki fɔ wi na dunruya kɔpilige.
49 Katugu mii para na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, na To ŋa wìlan tun, nda mi daga mbaa yuun konaa mbaa nari leele pe na, wo jate wìgi konɔ kan na yeri.
50 Mìgi jɛn ma yo ŋga wì yo kila piin, ki maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan. Kì pye ma, nda mila yuun, mi

† **12:34 12.34:** Eza 9.6; Dani 7.14 † **12:36 12.35-36:** Yanwa po pi yɛn Zhezu we. Wo wi yɛn kaselege ki nagafɔ. Wɔwɔ po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki mbajɛnmɛ we. Yanwa piile poro pe yɛn mbele pe maa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ laa jaa ke piin. † **12:38 12.38:** Eza 53.1 † **12:40 12.40:** Eza 6.9-10

yɛn nari yuun na yala ŋga na To wì yo na kan ko ni.»

ZHEZU WI SƐNYORO MA SARA KONAA YINNƐKPOYI LI PANGA YE

13

13–17

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tɔɔrɔ ti jogo

1 Kìla koro pilige nuŋgba, Paki fɛti
wii gbɔn. A Zhezu wì sigi jɛn ma
yo wi wagati wìla gbɔn wi dunruya
wi yaga, wi kari wa wi To wi tanla.
Mbele fuun pàa taga wi na laga
dunruya wi ni ma pye wi woolo, pàa
pye maa ndanla suyi. Pàa si koro
maa ndanla fɔ ma saa gbɔn wa ki
kɔsaga.
2 Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe ni, yembinɛ suro to pàa pye na
nii, ma yala Sɔtanla wìla ki le wa
Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ Zhudasi
wi nawa makɔ, ma yo wi Zhezu wi
le kɛɛ.
3 Zhezu wìla ki jɛn ma yo pa wìla
yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan, pa wi
yaa si sɔngɔrɔ mbe kari wa li yeri,
fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yawa pi kan wi yeri
yaraga pyew ki na.
4 A wì si yiri le tabali wi tanla,
maa derigbɔgɔ ki wɔ maga tɛgɛ, mɛɛ
paraga lɛ maga pɔ wa wi sɛnnɛ.
5 Ko puŋgo na, a wì si tɔnmɔ
le leyaraga ka ni, mɛɛ ki lɛ naa
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tɔɔrɔ ti jogo, nɛɛ ti
wɔwɔ paraga ŋga wìla pɔ ki ni.
6 Naa wìla kaa gbɔn Simɔ Pyɛri wo
na, a wo sho fɔ: «We Fɔ, mboro ma
yaa na tɔɔrɔ ti jogo?»
7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ŋga
mila piin yiŋgɔ, mɛɛ ki kɔrɔ jɛn, ɛɛn
fɔ, ma yaa kaga kɔrɔ jɛn puŋgo na.»
8 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ayoo, ma
sanla tɔɔrɔ ti jogo fyew.»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na mii
ma tɔɔrɔ ti jogo, ma se tawa ta na
yeri.»
9 A Simɔ Pyɛri wì suu pye fɔ: «We
Fɔ, maga kanla tɔɔrɔ to nuŋgba
jogo, ɛɛn fɔ, na kɛyɛn naa na go ki
jogo fun!»
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa
wì woli makɔ, wii jori mbe woli naa,
ndɛɛ mboo tɔɔrɔ to jogo, katugu wi
ma pye kpoyi. Ye yɛn kpoyi Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ye ni fuun ma.»
11 Zhezu wìla lere ŋa wi mbaa wi
le kɛɛ wi jɛn, ko kì ti wìla yo fɔ: «Ye
ni fuun ma ye yɛn kpoyi.»
12 Naa Zhezu wìla kaa pe tɔɔrɔ ti
jogo, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti lɛ
mari le, mɛɛ saa cɛn le tabali wi
tanla naa, mɛɛ pe pye fɔ: «Ŋga mì
pye ye na, yege kɔrɔ jɛn le?
13 Ye maa na yinri: ‹We Nagafɔ›
naa ‹We Fɔ›, tanga yɛn ye yeri yaa
na yinri ma, katugu pa mi yɛn ma.
14 Na yège yan mi ŋa mi yɛn
Nagafɔ naa ye Fɔ, mì wo ye tɔɔrɔ ti
jogo, yoro fun ye daga mbaa ye yɛɛ
tɔɔrɔ ti jogo ye yɛɛ kan.
15 Yɛgɛ nagawa mì pye ma naga ye
na, jaŋgo ŋga mì pye ye na, yaa ko
yɔngɔ piin ye yɛɛ kan.
16 Kaselege ko na, mìla ki yuun ye
kan: Tunmbyee wìla gbɔgɔ mbe wɛ
wi to wi na. Pitunŋɔ fun wila gbɔgɔ
mbe wɛ wi tunvɔ wi na.
17 Koni ki wogo yège jɛn, na ye kaa
tanri ki na, fɛrɛwɛ yaa pye ye woo.

18 «Mi woro na para ye ni fuun
sɛnrɛ na, mbele mì wɔ mì pe jɛn.
Ɛɛn fɔ, ki daga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wila ŋga yuun kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ:
‹*Lere ŋa wila nii ja na ni, wì yiri na
kɔrɔgɔ.*›†
19 Mi yɛn naga yuun ye kan yiŋgɔ
sanni ki kala li sa gbɔn, jaŋgo na liga
ka gbɔn, ye taga ki na fɔ: ‹Muwi mi
yɛn ŋa wi yɛn†.›
20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan: Lere ŋa fuun kanla pitunŋɔ wa
yigi jɛŋgɛ, muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.
Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa
wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.»

† **13:18 13.18:** Yuuro 41.10 † **13:19 13.19:** Ɛki 3.14

Zhezu wìla ki yo ma yo Zhudasi yaa kaa le kɛɛ
(Mati 26.20-25; Maki 14.17-21; Luki 22.21-23)

21 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wi nawa pì si piri wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye ni nuŋgba yaa kanla le kɛɛ.»
22 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ wele, wìla pye na para ŋa sɛnrɛ na pe sila wi jɛn.
23 Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba la pye wa, wìla Zhezu wi ndanla fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye ma cɛn ma mara Zhezu wi na.
24 A Simɔ Pyɛri wì si ŋgayinnɛ yirige ko fɔrɔgɔfɔ wo kan ma yo wi Zhezu wi yewe lere ŋa wila piin wi ni.
25 A ki fɔrɔgɔfɔ wì si yɛri ma kari Zhezu wi yeri, ma suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, ambɔ wi?»
26 A Zhezu wì sho fɔ: «Mi yaa siŋgbele le wa sɛgɛ, mi kali kan lere ŋa yeri, wowi.»

A Zhezu wì si siŋgbele la kɔn ma li le wa sɛgɛ, mɛɛ li kan Zhudasi wi yeri, Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ we.
27 Naa Zhudasi wìla kaa siŋgbele li shɔ mali li, a Sɔtanla wì si ye wi ni. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ŋga ma daga mbe pye, ki pye fyaw!»
28 Kìla pye yɛgɛ ŋga na, a Zhezu wì si ko yo ma, mbele pàa pye na nii wi ni, wa sila ki kɔrɔ jɛn.
29 Mbege ta Zhudasi wo wìla pye na pe penjara leyaraga ki teri, ki kala na, pe lɛgɛrɛ la pye naga jate ndɛɛ Zhezu wìla yo pè jori yaraga ŋga kala fɛti wi na, wi sa ka lɔ, nakoma wi yaraga ka kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri wi pe saga.
30 Naa Zhudasi wìla kaa siŋgbele li shɔ mali li, mɛɛ yiri teere. Kìla yala yembinɛ lì wɔ.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele fɔnnɔ

31 Naa Zhudasi wìla kaa yiri, a Zhezu wì sho fɔ: «Yiŋgɔ gbɔgɔwɔ kan Lere wi Pinambyɔ wi yeri, gbɔgɔwɔ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri fun wi kala na.
32 Na Yɛnŋɛlɛ liga gbɔgɔwɔ ta wi kala na, pa li yaa gbɔgɔwɔ kan wi yeri li yɛɛ kala na. Li yaa suu kan wi yeri sanni jɛnri.
33 Na piile†, mi yɛn laga ye ni wagati jɛnri ni naa. Ye yaa kaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, ŋga mì yo Zhufuye pe kan mila ki yuun ye kan yiŋgɔ fɔ: Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa†.
34 Mila ŋgasele fɔnnɔ kaan ye yeri fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla. Ki daga ye ye yɛɛ ndanla paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn mala ndanla we.
35 Na yaga ye yɛɛ ndanla, pa lere pyew wi yaa ki jɛn mbe yo ye yɛn na fɔrɔgɔfɛnnɛ.»

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je
(Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Luki 22.31-34)

36 A Simɔ Pyɛri wì si Zhezu wi yewe ma yo: «We Fɔ, maa kee se?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mila kee laga ŋga na, ma se ya taga na na mbe kari wa yiŋgɔ. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, ma yaa ka taga na na.»
37 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Fɔ, yiŋgi na mi se si ya taga ma na yiŋgɔ? Mì yere ki yerewe mbe ku ma kala na!»
38 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mà yere ki yerewe mbe ku na kala na kaselege? Mila ki yuun ma kan kaselege ko na, sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo fɔ ma silan jɛn.»

14

Zhezu wi yɛn kologo, ŋga ki maa kee wa we To Yɛnŋɛlɛ li tanla

1 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga ka ye jatere wi pinri yɛɛ na. Ye taga Yɛnŋɛlɛ li na, ye taga na na fun.

† **13:33 13.33:** Zhan 7.34 † **13:33 13.33:** Zhezu wì piile mɛgɛ ko yeri ndanlawa konɔ. Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na piile to ma kaa na para wi piile ni ndanlawa ni.

2 Cɛnsara lɛgɛrɛ wa na To wi go. Ki
pye ki woro kaselege, mi se jɛn naga
yo ye kan. Mila kee sa laga gbegele
wa ye kan.
3 Na mi ka sa laga ki gbegele ye
kan, pa mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan
mbe ye lɛ, jaŋgo mi yɛn laga ŋga na,
yoro fun ye pye wa.
4 Mila kee laga ŋga na, yège konɔ
li jɛn.»
5 A Toma suu pye fɔ: «We Fɔ, wee
ma karisaga ki jɛn, we yaa pye mɛlɛ
sigi konɔ li jɛn?»
6 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi
mi yɛn konɔ, naa kaselege, konaa
yinwege ye. Lere wo wa se ya gbɔn
wa na To wi na mi puŋgo na.
7 Ndɛɛ ki pye yanla jɛn, anmɛ
yanla To wi jɛn fun. Mbege lɛ yiŋgɔ
wo na, yòo jɛn, maa yan.»
8 A Filipu wì suu pye fɔ: «We Fɔ,
ma To wi naga we na, pa ko yaa we
bɔ.»
9 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Filipu,
wagati titɔnlɔwɔ ŋa fuun mì pye ye
ni, ali bere ma fanla yan jate! Lere
ŋa fuun wìlan yan, wo na To wi yan.
Mɛlɛ, a mà sho fɔ: ‹Ma To wi naga
we na?›
10 Mɛɛ taga ki na mbe yo mi yɛn na
To wi ni, a na To fun wi yɛn na ni?
Sɛnrɛ nda fuun mila yuun ye kan,
mi woro nari yuun na yɛɛ fanŋga.
Ɛɛn fɔ, na To ŋa wi yɛn na ni, wo
wila wi kapyegele ke piin.
11 Ye taga na na, yege jɛn ye yo mi
yɛn na To wi ni, na To fun wi yɛn na
ni. Na yee taga na na, na sɛnyoro
to kala na, ye taga na na kafɔnŋgɔlɔ
ŋgele mì pye yè yan koro kala na.
12 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, lere ŋa ka taga na na, kapyegele
ŋgele mila piin, ki fɔ wi yaa kaa ke si
piin. Mbe kaa kele piin tugbɔŋgɔlɔ
naa mbe wɛ koro na yɛrɛ, katugu
mila kee na To wi kɔrɔgɔ.
13 Yaraga ŋga fuun ye mbe yɛnri
wi yeri na mɛgɛ ki na, mi yaa ki pye
mbe ye kan, jaŋgo Tofɔ wi gbɔgɔwɔ
ta Pinambyɔ wi kala na.
14 Na yaga yaraga ka yɛnri na
mɛgɛ ki na, mi yaa ki kan ye yeri.»

Zhezu wìla Yinnɛkpoyi li panga ki yɔn fɔlɔ kɔn

15 «Na mi ka pye mbe ye ndanla,
pa ye yaa la tanri na ŋgasegele ke
na.
16 Mi yaa na To wi yɛnri, wi yaa
Sagafɔ torogo ye kan, wi yaa koro ye
ni sanga pyew.
17 Wo wi yɛn Yinnɛ na li maa
kaselege yuun we, dunruya woolo
pe se ya mbeli ta; katugu pe woro
nali yaan, pee sili jɛn. Ɛɛn fɔ, yoro
wo na, yèli jɛn; katugu li yɛn ye ni,
li yaa ka pye wa ye nawa.
18 «Mi se ka ye yaga paa pijiriwele
yɛn, mi yaa ka pan ye kɔrɔgɔ.
19 Sanni jɛnri, dunruya woolo pe
sanla yan naa. Ɛɛn fɔ, yoro wo na,
ye yaa kanla yan, katugu mi yɛn
yinwege na, yoro fun ye yaa ka pye
yinwege na.
20 Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa
ki jɛn mbe yo mi yɛn na To wi ni,
yoro ye yɛn na ni, a mi fun mi yɛn
ye ni.
21 «Lere ŋa wilan ŋgasegele ke
yigi na tanri ke na, wo mi yɛn ma
ndanla. Mi yɛn ma ŋa ndanla, wo
yaa na To wi ndanla, mi fun wi yaa
na ndanla, mi yaa kanla yɛɛ naga wi
na.»
22 Zhude, ŋa pe sila pye na yinri
Izikariyɔti, a wo suu yewe ma yo:
«We Fɔ, yiŋgi na ma yaa sɔɔn yɛɛ
naga woro na, mɛɛ yaa sɔɔn yɛɛ
naga dunruya woolo poro na?»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi
yɛn ma lere ŋa ndanla, wi yaa lanla
sɛnrɛ ti nuru. Wi yaa na To wi
ndanla. Mi naa na To wi ni, we yaa
pan wi kɔrɔgɔ mbe koro wi ni.
24 Mi woro ma lere ŋa ndanla,
wo nala sɛnrɛ ti logo. Sɛnrɛ nda
yaa nuru na yeri mila yuun, mi na
woro ma, na To ŋa wìlan tun, pa tila
yinrigi wa wi yeri.
25 «Mìgi kagala ke yo ye kan mala
ta laga ye sɔgɔwɔ.
26 Ɛɛn fɔ, na To wi yaa Sagafɔ
ŋa torogo ye kan na mɛgɛ ki na,
Yinnɛkpoyi le, lo li yaa ye naga kala
li ni fuun li ni, mbe ye nawa to

kagala ŋgele fuun mì yo ma ye kan ke na.
27 «Mi yɛn na yɛyinŋge kaan ye yeri. Na yɛyinŋge ko mì kan ye yeri. Mi sigi kan ye yeri paa yɛgɛ ŋga na dunruya woolo pe maa ki kaan. Yaga ka ye jatere wi piri ye yɛɛ na, yaga si ka fyɛ.
28 Yège logo ma yo mìgi yo ye kan fɔ: ‹Mila kee, ɛɛn fɔ, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ.› Na mi ka pye mbe ye ndanla, pa ye yaa la yɔgɔri mbege jɛn mbe yo mila kee na To wi kɔrɔgɔ, katugu na To wì gbɔgɔ ma wɛ na na.
29 Mìgi kagala ke yo ye kan yiŋgɔ sanni ke ka sa pye, jaŋgo na kaga ka pye, ye taga na na.
30 Mi se sɛnlɛgɛrɛ yo mbe ye kan naa, katugu dunruya ŋa wi to† wila paan. Yawa kpɛ woro wi ni na na.
31 Ɛɛn fɔ, ki daga dunruya woolo pege jɛn na To wi yɛn mala ndanla, fɔ ŋga na To wì yo mbe pye ko mila piin. Ye yiri na we kari.»

15

Zhezu wo wi yɛn ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ ye

1 «Muwi mi yɛn ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ ye. Na To wo wi yɛn ki kɛrɛ kɔnfɔ we.
2 Njege† ŋga fuun ki woro na sɛni, wi yaa ki kɔn mbege wa. Ŋga fuun kila sɛni, wi yaa ki yaanla, jaŋgo kila sɛni ki wɛ faa wi na.
3 Sɛnrɛ nda mì yo ma ye kan, tì ye pye kpoyi makɔ.
4 Ki kala na, ye koro na ni, pa mi yaa koro ye ni. Tige njege ki se ya sɛ ki yɛ na ki woro wa tige ki na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na yee koro na ni, ye se ya yaraga ka pye ye yɛ.
5 «Muwi mi yɛn ɛrɛzɛn tirige ye. Yoro ye yɛn njere re. Ŋa ka koro na ni, a mi koro wi ni, wi yaa pye paa tige ŋga ki maa pire lɛgɛrɛ sɛni ki yɛn; katugu na mi ma, ye se ya yaraga ka pye ye yɛ.
6 Ŋa si koro na ni, pe yaa wi yirige mboo wa wa funwa na paa tige njege yɛn, ŋga ki woro na sɛni, a pège kɔn maga wa wa funwa na kila waga. Ki njewara pe mari koli mari wa wa kasɔn ki ni ti sogo.
7 Na yaga koro na ni, a na sɛnrɛ ti koro ye ni, yaraga ŋga fuun kala ka ye ta, yege yɛnri, pa ye yaa ki ta.
8 Na yaga pye paa tige ŋga ki maa pire lɛgɛrɛ sɛni ki yɛn, ko ki ma gbɔgɔwɔ kan na To wi yeri. Kona, ye maga naga ma yo ye yɛn na fɔrɔgɔfɛnnɛ.
9 Yɛgɛ ŋga na mi yɛn mala To wi ndanla, yoro fun pa ye yɛn mala ndanla ma. Ye koro yanla ndanla.
10 Na ye kaa tanri na ŋgasegele ke na, pa ye yaa koro mbanla ndanla paa yɛgɛ ŋga na mì tanga na To wi wogolo ke na, ma koro maa ndanla we.
11 «Mìgi kagala ke yo ye kan, jaŋgo na nayinmɛ pi pye ye ni, ye nayinmɛ pi ta pi yɔn fili.
12 Na ŋgasele li na fɔ: Yɛgɛ ŋga na ye yɛn mala ndanla, ye ye yɛɛ ndanla ma fun.
13 Ndanlawa pa si gbɔgɔ mbe wɛ mba po na naa fɔ: Lere wa mboo yɛɛ kan kunwɔ pi yeri wi wɛnnɛ pe kala na.
14 Yoro ye yɛn na wɛnnɛ, na ye kaa tanri ŋga mì yo yaa piin ki na we.
15 Mi woro na ye yinri naa tunmbyeele, katugu tunmbyee we, wila wi to wi kapyege ki jɛn. Mi yɛn na ye yinri na wɛnnɛ, katugu sɛnrɛ nda fuun mì logo na To wi yeri, mìri yo ye kan.
16 Yoro ma ye mi wɔ. Ɛɛn fɔ, muwi mì ye wɔ, mì ye tɛgɛ yaa kee ye saa pire sɛni†, ki pire ti koro wa suyi. Kona, yaga yaraga ŋga fuun yɛnri na To wi yeri na mɛgɛ ki na, wi yaa ki kan ye yeri.

† **14:30 14.30:** Dunruya wi to wo wi yɛn Sɔtanla we. † **15:2 15.2:** Ɛrɛzɛn tirige njere to ti yɛn mbele pè pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wele. † **15:16 15.16:** Yaa kee ye saa pire sɛni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ paa kee pe saa Sɛntanra ti yari leele pe kan paa tari ti na. Ki kɔrɔ wi mbe ya pye naa fɔ pe saa tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi nari, leele pe koro paa tanri pi na.

17 Ŋgasele na mila kaan ye yeri,
loli na fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla.»

Dunruya woolo pè Zhezu wo naa wi woolo pe panra

18 «Na dunruya woolo paga ye
panra, yege jɛn ye yo fɔ pè keli mala
panra ye na.
19 Ndɛɛ ki pye ye yɛn dunruya
wi woolo, ye jɛn na dunruya woolo
pe ndanla, katugu ye yɛn dunruya
wi woolo. Ɛɛn fɔ, mì ye wɔ laga
dunruya wi ni, ye woro dunruya wi
woolo, ko kì ti dunruya woolo pè ye
panra.
20 Ye nawa to sɛnrɛ nda mìla yo ye
kan ti na, fɔ: ‹Tunmbyee wila gbɔgɔ
mbe wɛ wi to wi na.› Na kaa pye
pànla jɔlɔ, pe yaa ye jɔlɔ ma fun. Na
kaa pye pànla sɛnrɛ ti yigi, pa pe yaa
ye sɛnrɛ ti yigi fun.
21 Ɛɛn fɔ, pe yaa kaa ko ki ni fuun
ŋga ko piin ye na mi kala na; katugu
pee ŋa wìlan tun wi jɛn.
22 Ki pye mii ja pan mbaa yuun pe
ni, pe se jɛn na pye kapere pyefɛnnɛ.
Ɛɛn fɔ, koni tanga woro pe yeri pe
kapere ti wogo na.
23 Lere ŋa kanla panra, wìlan To
wi panra fun.
24 Lere fa kapyegele ŋgele pye,
ndɛɛ ki pye mii ja koro pye wa pe
sɔgɔwɔ, pe se jɛn na pye kapere
pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ pànla
kapyegele ke yan, mɛɛ we panra, mi
naa na To wi ni.
25 Ɛɛn fɔ, ko pye ma, jaŋgo sɛnrɛ
nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn
fili, fɔ: ‹*Pànla panra go fu.*›†
26 «Mi yaa Sagafɔ torogo ye kan
mbe yiri wa na To wi yeri. Wo wi
yɛn Yinnɛkpoyi na li maa kaselege
ki yuun, na li yaa yiri wa na To wi
yeri we. Mi yaa li torogo ye kan mbe
yiri wa na To wi yeri, li yaa kaa na
sɛnrɛ yuun.
27 Yoro fun, ye yaa kaa na sɛnrɛ
yuun, katugu ye yɛn na ni maga lɛ
wa na tunŋgo ki lɛsaga ki na.

† **15:25 15.25:** Yuuro 35.19; 69.5

16

1 «Mìgi kagala ŋgele ke yo ye kan,
jaŋgo na kaga ka gbɔn, yaga ka wɔ
wa tagawa pi ni.
2 Pe yaa kaa ye puro la ye yinrigi
wa shɛriyinrɛ ti ni. Sanga wa na
paan yɛrɛ, mbele pe yaa kaa ye
kuun, pe yaa kaa ki sɔnri ndɛɛ paa
tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ lo kan ma.
3 Pe yaa kaa ko piin ma, katugu
pee na To wi jɛn, pee si mi fun na
jɛn.
4 Mìgi kagala ke yo ye kan yiŋgɔ,
jaŋgo na kaga ka gbɔn ye na sanga
ŋa ni, ye nawa to ke na, yege jɛn ye
yo fɔ mìla ke yo faa ma ye kan.»

Yinnɛkpoyi li kapyegele wele

«Mi sigi kagala ke yo ye kan maga
lɛ wa ki lɛsaga ki na, katugu mìla
pye ye ni.
5 Koni mila kee ŋa wìlan tun wi
kɔrɔgɔ. Wa kpɛ silan yewe ye ni
mbe yo fɔ: ‹Maa kee se?›
6 Ɛɛn fɔ, kì yɛsanga wa ye na fɔ
jɛŋgɛ, katugu mìgi yo ye kan.
7 Konaa ki ni fuun, mila ki yuun
ye kan kaselege, fɔ na mi ka kari,
ko yaa mbɔnrɔ ye na; katugu na mii
kari, Sagafɔ wi se pan ye kan. Ɛɛn
fɔ, na mi ka kari, mi yaa wi torogo
ye kan.
8 Na wiga ka pan sanga ŋa ni, wi
yaa ki naga dunruya ŋa wi woolo
pe na pege jɛn fɔ pe yɛn na pe yɛɛ
punŋgu kapege ko naa ŋga ki yɛn
ma sin, naa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki
kanŋgɔlɔ.
9 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu kapege
ki kanŋgɔlɔ, katugu pee taga na na.
10 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu ŋga kì
sin ki kanŋgɔlɔ, katugu mila kee na
To wi kɔrɔgɔ, ye sanla yan naa.
11 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu kiti
kɔngɔ ki kanŋgɔlɔ, katugu pè kiti
kɔn makɔ dunruya ŋa wi to wi na.
12 «Yarilɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo
ye kan. Ɛɛn fɔ, ye se ya mberi jɛn
yiŋgɔ.
13 Yinnɛkpoyi na li maa kaselege
ki yuun, na liga ka pan, li yaa kaa

ye yɛgɛ sinni wa kaselege ki ni fuun ki ni. Li se kaa para li yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, nda fuun li yaa ka logo, to li yaa kaa yuun ye kan. Kona, kagala ŋgele ke yaa ka pye puŋgo na, koro li yaa kaa yari ye kan.
14 Li yaa kaa na gbogo, katugu ŋga li yaa kaa taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye kan.
15 Ŋga fuun ki yɛn na To wi yeri, mi na wogo yi fun. Ko kì ti mì yo ŋga li yaa kaa taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye kan.»

Yɛsanga ki yaa ka kanŋga nayinmɛ

16 «Sanni jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo na naa jɛnri, ye yaa na yan naa.»
17 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pele nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Ŋga wì yo we kan ma yo fɔ: ‹Sanni jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo na naa jɛnri, ye yaa na yan naa.› Konaa: ‹Mila kee na To wi kɔrɔgɔ.› »
18 A pè sho naa fɔ: « ‹Sanni jɛnri› ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Nda wila yuun, we siri kɔrɔ jɛn.»
19 A Zhezu wì sigi jɛn ma yo pàa pye na jaa mboo yewe, a wì si pe pye naa fɔ: «Mìgi yo ye kan ma yo fɔ: ‹Sanni jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo na naa jɛnri, ye yaa na yan naa.› Ko kala kì ti yaa ye yɛɛ yewe le?
20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye yaa kaa gbele mbaa kawa, ɛɛn fɔ, dunruya woolo pe yaa kaa yɔgɔri ŋga ki yaa na ta ki kala na. Ɛɛn fɔ, ye yɛsanga ki yaa ka kanŋga nayinmɛ.
21 Jɛlɛ wi kaa jaa mbe se wagati ŋa ni, wi ma yɛgɛ san, katugu wi sesanga wì gbɔn. Ɛɛn fɔ, na wiga ka se mbe kɔ, wi nawa pi ma yinŋgi wi na, wi ma fɛgɛ wi jɔlɔgɔ ki kala, katugu wi lere fɔnŋɔ se laga dunruya wi ni.
22 Yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma. Ye yɛn ma yɛgɛ san yiŋgɔ; ɛɛn fɔ, mi yaa ka ye yan naa, kona, ye yaa kaa yɔgɔri, lere se ka ya mbege nayinmɛ pi wɔ wa ye nawa.
23 «Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye se kanla yewe yaraga ka ni naa. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaraga ŋga fuun ye mbe yɛnri na To wi yeri na mɛgɛ ki na, wi yaa ki kan ye yeri.
24 Maga lɛ wa fɔ ma pan ma gbɔn nala, ye fa yaraga ka yɛnri na mɛgɛ ki na. Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta, kiga pye ma, pa ye nayinmɛ pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.»

Zhezu wì fanŋga ta dunruya wi na

25 «Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yo ye kan yomiyɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, na wo ka ka gbɔn, mi se kaa para ye ni naa yomiyɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, mi yaa kaa na To wi kala li yari ye kan mbaa li finligi.
26 Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa kaa na To wi yɛnri na mɛgɛ ki na. Mi woro naga yuun ye kan mbe yo mi yaa kaa wi yɛnri ye kan;
27 katugu ye yɛn mala To jate wi ndanla, ye yɛn maa ndanla, katugu mì ye ndanla. A yè taga ki na fun ma yo pa mì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri.
28 Pa mì yiri wa na To wi yeri ma pan laga dunruya wi ni. Yiŋgɔ mi yaa wɔ laga dunruya wi ni mbe sɔngɔrɔ wa na To wi yeri.»
29 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «Yiŋgɔ wo ni, maa para nari finligi we kan. Ma woro na para naa yomiyɛgɛlɛ ni.
30 Yiŋgɔ wège jɛn ma yo mà kala pyew li jɛn, mɛɛ jori lere mbaa ma yewe naa. Ki kala na, wè taga ki na ma yo pa mà yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri.»
31 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè taga na na yiŋgɔ?
32 Wele, wagati wa yɛn paan, wì yɛrɛ gbɔn makɔ. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa ka jaraga mbe kari ye yinrɛ mbanla yaga na nuŋgba. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi woro na nuŋgba, katugu na To wi yɛn na ni.
33 Mìgi kagala ke yo ma ye kan, jaŋgo ye yɛyinŋge ta ye pye nuŋgba na ni. Ye yaa jɔlɔgɔ ta laga dunruya

wi ni, ɛɛn fɔ, ye kotogo ta! Mì fanŋga ta dunruya wi na!»

17

Zhezu wìla yɛnri wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan

1 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma yo fɔ: «Na To, wagati wì gbɔn ma gbɔgɔwɔ kan ma Pinambyɔ wi yeri, jaŋgo ma Pinambyɔ fun wi gbɔgɔwɔ kan ma yeri.
2 Katugu mà fanŋga kan wi yeri maa tɛgɛ leele pe ni fuun pe go na, jaŋgo leele mbele fuun mà kan wi yeri, wi yinwege mbakɔgɔ ki kan pe yeri.
3 Yinwege mbakɔgɔ ko yɛn fɔ leele pɔɔn jɛn pe yo mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ nuŋgba le, pe Zhezu Kirisi wi jɛn, wo ŋa mà tun we.
4 Mɔ̀ɔ gbɔgɔ laga tara ti ni, kapyege ŋga mà kan na yeri mbe pye, mìgi pye maga yɔn fili.
5 Na To, gbɔgɔwɔ mba mìla pye wa pi ni wa ma tanla sanni dunruya wi sa da, yiŋgɔ pi kan na yeri wa ma yɛɛ tanla.
6 «Leele mbele mà kan na yeri ma yiri laga dunruya wi ni, mɔ̀ɔ naga pe na, pe ta pɔɔn jɛn pe Yɛnŋɛlɛ. Pàa pye ma woolo, a mà si pe kan na yeri. A pɔ̀ɔn sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na.
7 Yiŋgɔ pège jɛn ma yo yaraga ŋga fuun mà kan na yeri, pa kì yiri wa ma yeri.
8 Katugu sɛnrɛ nda màa yo na kan, mì ti ni fuun ti yo ma pe kan, a pè yɛnlɛ ti na. Pège jɛn kaselege ma yo pa mì yiri wa ma yeri, a pè taga ki na ma yo mboro màla tun.
9 «Poro mila ma yɛnri pe kan we. Mi woro nɔɔ yɛnri dunruya woolo poro kan. Ɛɛn fɔ, mbele mà kan na yeri, poro wɛlɛ mila ma yɛnri pe kan, katugu poro pe yɛn ma woolo wele.
10 Mbele fuun pe yɛn ma woolo, pe yɛn na woolo. Mbele fuun pe yɛn na woolo, pe yɛn ma woolo, na gbɔgɔwɔ pi yaa naga laga dunruya wi ni poro fanŋga na.
11 Mi se pye laga dunruya wi ni naa, poro yɛn laga dunruya wi ni, mi yɛn na kee ma kɔrɔgɔ. Na To, mboro ŋa ma yɛn kpoyi, maa wele pe na ma mɛgɛ ki fanŋga na, ki fanŋga nuŋgba ŋga mà kan na yeri we; jaŋgo pe pye nuŋgba, paa yɛgɛ ŋga na mi naa mboro we yɛn nuŋgba we.
12 Sanga ŋa ni mìla pye pe ni, mìla pye na wele pe na ma mɛgɛ ki fanŋga na, mɛgɛ ŋga mà kan na yeri we. Mì pe go sige, wa kpɛ si puŋgo, ndɛɛ ŋa wìla daga mbe puŋgo wo, jaŋgo sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.
13 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, mila kee ma kɔrɔgɔ. Mi yɛn naga kagala ke yuun mbanla ta laga dunruya wi ni bere, jaŋgo na nayinmɛ pi pye pe ni pi yɔn fili.
14 Mɔ̀ɔ sɛnrɛ ti yo pe kan, a dunruya woolo pè pe panra, katugu pe woro dunruya wi woolo, paa yɛgɛ ŋga na mi fun mi woro dunruya wi woo we.
15 Mi woro nɔɔ yɛnri ma pe wɔ laga dunruya wi ni. Ɛɛn fɔ, mila ma yɛnri, ma pe shɔ Sɔtanla wi yeri.
16 Pe woro dunruya wi woolo, paa yɛgɛ ŋga na mi fun mi woro dunruya wi woo we.
17 Pe tɛgɛ ma pe pye kpoyi ma yɛɛ kan kaselege sɛnrɛ ti fanŋga na, ma sɛnrɛ ti yɛn kaselege.
18 Mì pe tun wa dunruya wi ni paa yɛgɛ ŋga na màla tun laga dunruya wi ni we.
19 Pe kala na, mìlan yɛɛ kan ma yeri mbe pye kpoyi, jaŋgo poro fun pe pye kpoyi ma yɛgɛ na kaselege ki fanŋga na.

20 «Mi woro nɔɔ yɛnri poro nuŋgba kala na. Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe yaa ka pe sɛnyoro ti logo mbe taga na na, mila ma yɛnri ki woolo pe kan fun,
21 jaŋgo pe ni fuun pe pye nuŋgba pe yɛɛ ni. Na To, yɛgɛ ŋga na ma yɛn

na ni, a mi yɛn ma ni, pe pye nuŋgba we ni ma fun, jaŋgo dunruya woolo pe taga ki na fɔ mboro màla tun.
22 Gbɔgɔwɔ mba mà kan na yeri, mùu kan pe yeri, jaŋgo pe pye nuŋgba paa yɛgɛ ŋga na mi naa mboro, we yɛn nuŋgba we.
23 Mi yɛn pe ni, a ma yɛn na ni, jaŋgo pe pye nuŋgba, ki nuŋgbama pi pi yɛɛ yɔn fili, dunruya woolo pege jɛn pe yo mboro màla tun, pege jɛn pe yo pe yɛn mɔɔ ndanla paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn mɔɔ ndanla we.
24 «Na To, mbele mà kan na yeri, mi yɛn laga ŋga na, mila jaa pe pye wa na ni fun, jaŋgo panla gbɔgɔwɔ pi yan, mba mà kan na yeri we; katugu mɔ̀ɔ ndanla na dunruya wi fa da.
25 Na To, mboro ŋa ma yɛn sinŋɛ, dunruya woolo pe sɔɔn jɛn, ɛɛn fɔ, mì wo ma jɛn. Mbele mà kan na yeri, pège jɛn ma yo mboro màla tun.
26 Mɔ̀ɔ naga pe na pe ta pɔɔn jɛn. Mi yaa sila ma nari pe na bere, jaŋgo mi yɛn mɔɔ ndanla ndanlawa mba ni, pɔɔn ndanla ma fun, konaa mi kpaw mbe pye pe ni.»

ZHEZU WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

18

18–20

Pàa Zhezu wi yigi
(Mati 26.47-56; Maki 14.43-50; Luki 22.47-53)

1 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma saa kɔ, a wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pè si yiri ma saa Sedirɔn lɔgɔ ki kɔn ma yiri. Naŋgɔ kɛrɛ tà la pye wa ki laga ki na, a wì si saa ye wa wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.
2 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wìla ki laga ki saga jɛn fun, katugu Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa pye na finli wa wagati lɛgɛrɛ na. 3 A Zhudasi wì si sorodasheele ŋgbelege ka lɛ, konaa shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele pele ni ma kari pe ni wa naŋgɔ kɛrɛ ti ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele konaa Fariziye poro pàa pe pinlɛ wi ni. Pàa maliŋgbɔnyaara lɛ, naa fitanlaye, konaa yangambɔgɔlɔ kasɔnrɔ ni.
4 Zhezu wìla ŋga fuun ki yaa pye wi na ki jɛn. Ki kala na, a wì si kari ma saa pe fili, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ yaa lagajaa?»
5 A pè sho fɔ: «Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti wo waa lagajaa.»
A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Muwi.»
Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wìla pye le pe ni.
6 Naa Zhezu wìla kaa pe pye fɔ: «Muwi», a pè si sɔngɔrɔ puŋgo na, mɛɛ toori le tara.
7 A wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Ambɔ yaa lagajaa?»
A pè sho fɔ: «Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti wo waa lagajaa.»
8 A Zhezu wì sho fɔ: «Mì ye pye ma yo wowi mi we. Na kaa pye muwi yaa lagajaa, ye mbele poro yaga paa kee.»
9 Ŋga wìla yo, pa kila daga mbege yɛɛ yɔn fili yɛɛn we, fɔ: «Mbele mà kan na yeri na To, wo wa kpɛ si puŋgo na kɛɛ†.»
10 Tokobi wà la pye Simɔ Pyɛri wi yeri, a wo suu kɔw mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi kalige nuŋgbolo li gbɔn ma li laga. Pàa pye naa yinri Malikusi.
11 A Zhezu wì si Pyɛri wi pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni. Ma sigi jɛn mbe yo jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ† na na To wi kan na yeri, mi yaa wɔ wa li ni wi le?»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Annɛ yeri

12 Kona, a sorodasheele ŋgbelege konaa pe togbɔɔ wi ni, naa Zhufuye sorodasheele pe ni, pè si Zhezu wi yigi maa pɔ.
13 Naa pàa kaa wi pɔ, a pè si keli ma kari wi ni wa Annɛ yeri gbɛn. Wo wìla pye Kayifu wi jɔ to

† **18:9 18.9:** Zhan 17.12 † **18:11 18.11:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa Zhezu wi jɔlɔ, wi daga mbege jɔlɔ.

we. Kayifu wo wìla pye ki yɛlɛ li ni
saraga wɔfɛnnɛ to we.
14 Kayifu wo wìla Zhufuye pe yɛri
ma yo fɔ: «Naŋa nuŋgba mbe ku
leele pe yɔnlɔ ko mbɔnrɔ†.»

Pyɛri wìla je Zhezu wi na (Mati 26.69-70; Maki 14.66-68; Luki 22.55-57)

15 A Simɔ Pyɛri wo naa fɔrɔgɔfɔ
wa ni, pè si taga Zhezu wi na. Saraga
wɔfɛnnɛ to wìla ki fɔrɔgɔfɔ wi jɛn.
A wo si pinlɛ ma ye Zhezu wi ni wa
saraga wɔfɛnnɛ to wi laga.
16 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wo si koro
wa funwa na le yeyɔngɔ ki tanla.
Fɔrɔgɔfɔ sanŋa ŋa saraga wɔfɛnnɛ
to wìla pye ma jɛn, a wo si yiri, mɛɛ
pan ma para jɛlɛ ŋa wìla pye na
yeyɔngɔ ki wele wi ni, mɛɛ Pyɛri wi
pye, a wì ye.
17 Kona, tunmbyee jɛlɛ ŋa wìla pye
na yeyɔngɔ ki wele, a wì si Pyɛri wi
pye fɔ: «Mì yo mboro fun ma yɛn ki
naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ wa?» A Pyɛri
wì sho fɔ: «Ayoo, wo wa ma mi.»
18 Tunmbyeele poro naa Zhufuye
sorodasheele pe ni, pàa kasɔn gbɛri
wa ma yere na waga, katugu were
tìla pye na kuun. Pyɛri wìla pye wa
pe ni na waga fun.

Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ wila Zhezu wi yewe (Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Luki 22.66-71)

19 Wa go nawa, a saraga wɔfɛnnɛ
to wì si Zhezu wi yewe wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa wi nagawa
sɛnrɛ ti wogo ki ni.
20 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mìla
pye nala sɛnrɛ ti yuun nari finligi
lere pyew wi yɛgɛ na. Mìla pye
na leele pe nari sanga pyew wa
shɛriyinrɛ to naa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, wa laga ŋga Zhufuye pe ni fuun
pe maa pe yɛɛ finli we. Mii yaraga
ka yo larawa.
21 Màga kanla yewe naa. Mbele
pàa pye na nuru na yeri pe yewe nda
mìla yo pe kan ti ni. Nda mìla yo ki
woolo pèri jɛn.»
22 Naa Zhezu wìla kaa to yo ma,
sorodasheele mbele pàa pye le wi
tanla, a wo wa nuŋgba suu fele
ma sho fɔ: «Pa maa para saraga
wɔfɛnnɛ to wi ni yɛɛn!»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kàa
pye sɛnpere mì yo, ŋga mì yo, a kì
pye tipege, maga naga. Na kaa si
pye sɛnjɛndɛ mì yo, yiŋgi na mɛɛ na
gbɔn?»
24 A Annɛ wì si Zhezu wi yaga
wa pɔsaga ma suu torogo wa Kayifu
yeri, saraga wɔfɛnnɛ to we.

Pyɛri wìla je Zhezu wi na naa (Mati 26.71-75; Maki 14.69-72; Luki 22.58-62)

25 Ko sanga wo ni, Simɔ Pyɛri wìla
pye ma yere wa kasɔn ki tanla na
waga. A pè suu yewe ma yo fɔ: «Mi
yo mboro fun ma yɛn ki naŋa ŋa wi
fɔrɔgɔfɔ wa?»
A Pyɛri wì sigi je ma yo fɔ: «Ayoo,
wo wa ma mi.»
26 Pyɛri wìla naŋa ŋa nuŋgbolo
gbɔn mali laga, wi sefɔ wà la pye
saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wa.
A ko tunmbyee wo si Pyɛri wi pye fɔ:
«Mì yo mɔɔ yan na wi ni wa naŋgɔ
kɛrɛ ti ni?»
27 A Pyɛri wì si je naa ma yo
kaselege ma. Ki wagati nuŋgba wi
ni, a ŋgopɔlɔ wì si gbele.

Paa kari Zhezu wi ni wa gboforonɛri Pilati wi yɛgɛ sɔgɔwɔ (Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Luki 23.1-5)

28 Ko puŋgo na, a Zhufuye pè si
yiri Zhezu wi ni wa Kayifu wi go,
mɛɛ kari wi ni wa gboforonɛri wi
yuŋgbɔgɔ ki ni. Ki goto yirifaga ko
layi. Ɛɛn fɔ, pe sila ye wa yuŋgbɔgɔ
ki ni, jaŋgo paga ka pye fyɔngɔ ni
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pe ta pe Paki fɛti
suro ti li.
29 Kì kaa pye ma, a gboforonɛri
Pilati wì si yiri wa funwa na pe
kɔrɔgɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi kala yè yo ki naŋa ŋa wì
pye?»

† **18:14 18.14:** Zhan 11.50

30 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Ki
pye kapege pyefɔ ma, wè se jɛn na
pan mboo le ma kɛɛ.»
31 Kona, a Pilati wì si pe pye fɔ:
«Yoro jate yaa kee wi ni, ye sa kiti
kɔn wi na ye yala ye lasiri wi ni.» A
Zhufuye pè suu pye fɔ: «Kii daga we
lere wa gbo, na gboforonɛri wii yɔn
kan.»
32 Zhezu wìla ki naga ma yo wi yaa
ku kulɔmɔ mba na, pa ki sɛnrɛ tila
daga mberi yɛɛ yɔn fili yɛɛn†.
33 Kona, a Pilati wì si sɔngɔrɔ ma
ye wa yuŋgbɔgɔ ki ni, mɛɛ Zhezu wi
yeri maa yewe ma yo fɔ: «Mboro
ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we
le?»
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro
ma ko jate naga yuun ma yɛ lee,
nakoma pele wɛlɛ pege yo ma kan
na kanŋgɔlɔ?»
35 A Pilati wì suu pye fɔ: «Ma mi
yan Zhufu le? Ma tara woolo poro
naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, poro
pè pan mɔɔ le na kɛɛ. Yiŋgi mà pye
kpaw?»
36 A Zhezu wì si Pilati wi pye
fɔ: «Na wunluwɔ pi woro dunruya
woo. Ki pye pi yɛn dunruya woo,
na tunmbyeele pe jɛn nala malaga
ki gbɔn, jaŋgo paga kanla le Zhufuye
pe kɛɛ. Ɛɛn fɔ, na wunluwɔ pi woro
dunruya wo woo.»
37 A Pilati wì suu pye fɔ: «Ki cɛn
ma yɛn wunlunaŋa kɛ?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ko mà
yo we. Wunluwɔ wi mi. Ko kì ti
pànla se, a mì pan laga dunruya wi
ni, mbe pan mbaa kaselege ki sɛnrɛ
yuun. Lere ŋa fuun wi yɛn kaselege
fɔ, wi maa na sɛnrɛ ti nuru na tanri
ti na.»
38 A Pilati wì suu pye fɔ: «Kase-
lege ko yɛn kikiin?»

Pàa yo pe Zhezu wi gbo (Mati 27.15-31; Maki 15.6-20; Luki 23.13-25)

Naa Pilati wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a
wì si yiri laga funwa na naa Zhufuye
pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Mii
jɛrɛgisaga yan ki naŋa ŋa wi na, ŋga
ki mbe ya pye wi gbowo pi go.
39 Ɛɛn fɔ, mbe yala ye kalɛgɛ ŋga
ki yɛn ye yeri ki ni, sanga pyew, Paki
fɛti wi ka gbɔn, mi ma kasopyɔ wa
wa ye kan. Yaa jaa mbe Zhufuye
wunlunaŋa wi wa le?»
40 A pè si gbele ŋgbanga naa ma
yo fɔ: «Ayoo, wo ma! Barabasi wo
waa jaa!» Ma si yala, Barabasi wo la
pye beŋganri pyefɔ.

19

1 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si konɔ
kan wi sorodasheele pe yeri, a pè
Zhezu wi gbɔn sapige ni.
2 A sorodasheele pè si wuuro migi
wunluwɔ njala ma li kan Zhezu wi
kan, mɛɛ wunluwɔ derigbɔgɔ yɛngɛ
ka le wi kan (mbe ta mbaa tɛgɛ wi
na).
3 A pe nɛɛ fulo wi tanla, nɛɛ wi
piin fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa, waa
ma shari!»
A pe nɛɛ wi feele.
4 A Pilati wì si yiri laga funwa na
naa, ma Zhufuye pe pye fɔ: «Yè
wele, mi yaa wi yirige laga funwa
na ye kan, ye ta yege jɛn fɔ mii
jɛrɛgisaga yan wi na, ŋga ki mbe ya
pye wi gbowo pi go.»
5 Kona, a Zhezu wì si yiri laga
funwa na. Wuuro njala là pye wa wi
go na, naa derigbɔgɔ yɛngɛ ki ni wi
na. A Pilati wì si pe pye fɔ: «Naŋa
wi ŋa!»
6 Naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa Zhufuye sorodasheele pe ni, pàa
kaa wi yan, a pe nɛɛ gbele ŋgbanga
na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga na! Wi
kan tiparaga na!»
A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro
jate, yoo yigi ye saa kan tiparaga na,
katugu mii jɛrɛgisaga yan wi na, ŋga
ki mbe ya pye wi gbowo pi go.»
7 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Lasiri
konɔ yɛn we yeri, mbe yala we lasiri
wi ni, wi daga mbe ku wi, katugu wì
yo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.»
8 Naa Pilati wìla kaa ki sɛnrɛ ti
logo, a wì si fyɛ naa fɔ jɛŋgɛ.

† **18:32 18.32:** Zhan 12.32-33; Kapye 2.23

9 A wì si ye naa wa yuŋgbɔgɔ ki ni,
mɛɛ Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ma
yiri se yeri?»
Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo.
10 A Pilati wì suu pye fɔ: «Muwi
ma woro na yuun na ni we? Mɛɛ
jɛn fanŋga yɛn na yeri mbɔɔn wa,
fanŋga si yɛn na yeri mbɔɔn kan
tiparaga na?»
11 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Fanŋga
kpɛ woro ma yeri na na, ndɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li ŋga kan ma yeri mbe yiri
wa naayeri. Ki kala na, ŋa wìlan
le ma kɛɛ, wo kapege ko wɛ mboro
wogo ko na.»
12 Maga lɛ le ko sanga wo na, a
Pilati wi nɛɛ pyewe jaa mbe Zhezu
wi wa. Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si
gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Na maga
wi wa, ma woro wunlumbolo to wi
wɔnlɔ. Lere ŋa fuun kaa yɛɛ pye
wunluwɔ, wo yɛn na wiin wunlum-
bolo to wi ni.»
13 Naa Pilati wìla kaa ko sɛnrɛ to
logo ma, a wì si Zhezu wi yirige
wa funwa na, mɛɛ saa cɛn wa kiti
kɔnjɔngɔ ki na, wa laga ŋga pe yinri
Pave. Ko kɔrɔ wo yɛn «Laga ŋga
pè wɔlɔgɔ.» Pe maa ki yinri naa:
Gabata Eburuye sɛnrɛ ti ni.
14 Kìla pye pilige ŋga pàa Paki fɛti
yaara ti gbɛgɛlɛ ko ni, yɔnlɔfugo ki
na. A Pilati wì si Zhufuye pe pye fɔ:
«Ye wunlunaŋa wi ŋa.»
15 Kona, a pe nɛɛ gbele ŋgbanga
na yuun fɔ: «Wi gbo! Wi gbo! Wi
kan tiparaga na!»
A Pilati wì si pe pye fɔ: «Mbe sa
ye wunlunaŋa wi kan tiparaga na?»
A saraga wɔfɛnnɛ teele pè sho fɔ:
«Na wunlumbolo to wo ma, wun-
luwɔ wa yɛgɛ woro we yeri naa.»
16 Kona, a Pilati wì suu le pe kɛɛ
pe saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na (Mati 27.31-44; Maki 15.21-32; Luki 23.26-43)

A pè si Zhezu wi yigi nɛɛ kee wi
ni.
17 A Zhezu wo jate wì suu tiparaga
ki tugo ma yiri wa ca nawa, ma kari
wa laga ŋga pe yinri «Yuŋgɔrɔgɔ
laga», Eburuye sɛnrɛ ti ni pe maa ki
yinri Gɔligota.
18 Wa ki laga ki na, a sorodasheele
pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na.
Pàa leele shyɛn pele kan fun tipaara
ta na le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la
pye wi kɛɛ ŋga na, sanŋa wi yɛn wi
kɛɛ ŋga na.
19 A Pilati wì si ti pè sɛwɛ wa
yɔnlɔgɔ, ma saa wi mara wa Zhezu
wi tiparaga ki na. Sɛnrɛ nda tìla
pye ma yɔnlɔgɔ wa tori nda fɔ:
«Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu, Zhufuye
pe wunlunaŋa we!»
20 Zhufuye pe lɛgɛrɛ laga sɛnrɛ
ti kara, katugu pàa Zhezu wi kan
tiparaga ki na laga ŋga na, kìla pye
ma yɔngɔ ca ki ni. Pàa ki sɛwɛ
wi yɔnlɔgɔ Eburuye sɛnrɛ ni, naa
Ɔrɔmu tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni konaa
Girɛki sɛnrɛ ni.
21 A Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ teele
pè si saa Pilati wi pye fɔ: «Kii ja daga
maga yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Zhufuye
wunlunaŋa.› Ɛɛn fɔ, ki yɔnlɔgɔ ma
yo fɔ: ‹Wì yo wi yɛn Zhufuye pe
wunlunaŋa.› »
22 A Pilati wì sho fɔ: «Ŋga mì
yɔnlɔgɔ makɔ, mì ko yɔnlɔgɔ wi.»
23 Naa sorodasheele pàa kaa
Zhezu wi kan wa tiparaga ki na ma
saa kɔ, a pè suu yaripɔrɔ ti tɛgɛ
tɛgɛsaga tijɛrɛ. Sorodashe nuŋgba,
tɛgɛsaga nuŋgba. Ko puŋgo na, a pè
suu derigbɔgɔ ki lɛ, yɔlisaga sila pye
ki na, pàa ki ti maga lɛ wa naayeri
ma saa kan wa nɔgɔna.
24 A pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Yaga ka ti
we ki derigbɔgɔ ŋga ki walagi. Ɛɛn
fɔ, ye pan we pɛtɛ gbɔn ki na, we ta
wege tafɔ wi jɛn.»
Ko la pye ma, jaŋgo ŋga kì
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni, ki ta kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ:
Pànla yaripɔrɔ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
ma pɛtɛ gbɔn na derigbɔgɔ ki wogo
na.†
Ko sorodasheele pàa pye.
25 Le Zhezu wi tiparaga ki tanla,
Zhezu wi nɔ wìla pye ma yere le,

† **19:24 19.24:** Yuuro 22.19

naa wi nɔ jɔnlɔ sumboro wi ni, naa Kulopasi jɔ Mari wi ni, konaa Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wi ni.
26 Naa Zhezu wìla kaa wi nɔ wi yan, naa wi fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye maa ndanla wi yan yeresaga le wi tanla, a wì suu nɔ wi pye fɔ: «Nɔ, ma pinambyɔ wi ŋa.»
27 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɔ wi pye fɔ: «Ma nɔ wi ŋa.»
Maga lɛ le ko sanga wo na, a ki fɔrɔgɔfɔ wì si kari Zhezu wi nɔ wi ni wa wi go.

Zhezu wi kunwɔ we (Mati 27.45-56; Maki 15.33-41; Luki 23.44-49)

28 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla kaa ki jɛn ma yo kala pyew li kɔ, a wì sho fɔ: «Wɔgɔ yɛn na na†.» Wìla ko yo, jaŋgo sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.
29 Leyaraga kà la pye le ki laga ki na, kìla pye ma yin duvɛn tangara ni. A sorodasheele pè si ŋgbala lɛ maa fyɔn wa ki duvɛn tangara ti ni, mɛɛ wi migi yizɔpi tige njege ka na, mɛɛ saa wi taga wa Zhezu wi yɔn ki na, wuu shɔnri.
30 Naa Zhezu wìla kaa wi wɔ, a wì sho fɔ: «Ki ni fuun ki yɔn kì fili.»
A wì suu go ki sogo mɛɛ ku.

Sorodashe wà la Zhezu wi kanŋgaga ki sun maga furu

31 Paki fɛti wi yɛtɛgɛwɛ pilige ko layi. Zhufuye lelɛɛlɛ pe sila pye na jaa gboolo pe koro wa tipaara ti na cɛnpilige ki ni, katugu ki cɛnpilige kìla pye piligbɔgɔ pe yeri. Kì kaa pye ma, a pè si saa Pilati wi yɛnri ma yo leele mbele pàa kan wa tipaara ti na, pe pe saanra ti gbɔn pèri kaari, pe gboolo pe tirige.
32 Kì pye ma, a sorodasheele pè si saa leele mbele pàa kan Zhezu wi ni ja wi koŋgbanŋa wì saanra ti gbɔn mari kaari, ma shyɛn woo wi woro ti gbɔn mari kaari fun.
33 Naa pàa kaa gbɔn Zhezu wo na, a pè suu yan wì ku makɔ. Kì kaa pye ma, a pè si wo saanra to yaga pe siri kaari.
34 Ɛɛn fɔ, a sorodashe wà suu sun njanraga ni wi kanŋgaga ki na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kasanwa naa tɔnmɔ si yiri wa ki tulugo ki ni.
35 Lere ŋa wila ki kagala ke yuun, wo kpaw wì ke yan yɛnlɛ ni. Ŋga wila yuun ki yɛn kaselege. Wìgi jɛn ma yo kaselege ko wila yuun, jaŋgo yoro fun ye taga.
36 Ko la pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ŋga kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Pe se ka wi kajelege ka kpɛ kaw.*»†
37 A laga ka ki yo naa wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Ŋa pè sun njanraga ki ni, wo pe yaa kaa wele.*»†

Pàa Zhezu gboo wi le (Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Luki 23.50-56)

38 Ko puŋgo na, Zhozɛfu ŋa wìla yiri Arimate ca wì si saa Pilati wi yɛnri Zhezu gboo wi ni. Zhozɛfu wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ wa, ɛɛn fɔ, kìla pye larawa, katugu wìla pye na fyɛ Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Pilati wì si konɔ kan wi yeri. A Zhozɛfu wì si kari ma saa Zhezu gboo wi tirige wa tiparaga ki na maa lɛ.
39 A Nikodɛmu wì si pan fun, wo wìla keli ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ pilige ka yembinɛ la ni. Wìla pan sinmɛ nuwɔ taan ni, mba pàa miiri tire naa alowɛsi tire pinlɛ ti yɛɛ ni maa gbegele. Pìla culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko tin.
40 A pe shyɛn pè si Zhezu gboo wi lɛ nɛɛ sinmɛ nuwɔ taan pi wuun wi na, ma parisanyɛɛrɛ ti migili wi na maa fo, ma yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni.
41 Wa laga ŋga pàa Zhezu wi kan tiparaga ki na, naŋgɔ kɛrɛ tà la pye wa, fanga fɔnŋgɔ kà la pye wa ki naŋgɔ kɛrɛ ti nawa, pàa ki kɔn walaga na. Pe sila gboo le wa ki ni faa.

† **19:28 19.28:** Yuuro 69.22 † **19:36 19.36:** Ɛki 12.46; Yuuro 34.21 † **19:37 19.37:** Zaka 12.10

42 Pilige ŋga ki mbaa toro Zhufuye
cɛnpilige kii gbɔn ko layi, fanga fun
kìla pye ma yɔngɔ le, ki kala na, a
pè si saa Zhezu gboo wi le wa ko ni.

20

Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-8; Maki 16.1-8; Luki
24.1-12)

1 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki
na, yirifaga ki na, maga ta laga ki
fa laga jɛŋgɛ, Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala ca, a wì si kari wa fanga ki
yɔn, mɛɛ saa sinndɛlɛgɛ ki yan pège
koŋgo maga laga wa fanga ki yɔn
na. 2 Kona, a wì si fe ma saa ki yo
Simɔ Pyɛri naa fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye
ma Zhezu wi ndanla pe kan, ma yo
fɔ: «Pè we Fɔ wi gboo wi wɔ wa wi
fanga ki ni, ɛɛn fɔ, we suu tɛgɛsaga
jɛn.»

3 A Simɔ Pyɛri wo naa fɔrɔgɔfɔ
sanŋa wi ni, pè si yiri nɛɛ kee wa
fanga ki yɔn.

4 Pe ni fuun shyɛn pàa pinlɛ na
fee. Ɛɛn fɔ, a fɔrɔgɔfɔ sanŋa wo si fe
ŋgbanga ma kari ma Pyɛri wo toro,
mɛɛ keli ma gbɔn wi na wa fanga ki
yɔn.

5 A wì si fɔli ma wele wa, mɛɛ
parisanyɛɛrɛ ti yan wa. Ɛɛn fɔ, wi
sila ye wa ki nawa.

6 Simɔ Pyɛri ŋa wìla pye wi puŋgo
na, naa wì ka saa gbɔn, a wì si ye wa
fanga ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛrɛ ti
yan wa fun,

7 naa paraga ŋga pàa tɛgɛ ma
Zhezu gboo wi go ki fo ki ni. Ki sila
pye ma pinlɛ parisanyɛɛrɛ ti ni, ɛɛn
fɔ, kìla pye ma gbogolo ki yɛɛ na
laga ka na.

8 Kona, fɔrɔgɔfɔ sanŋa ŋa wìla keli
ma gbɔn wa fanga ki yɔn, a wì si ye
wa fun, mari yan, mɛɛ taga ki na ma
yo Zhezu wì yɛn ma yiri wa kunwɔ
pi ni.

9 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn na sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ:
Zhezu wìla daga mbe yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sila
ti kɔrɔ jɛn gbɛn.

10 Ko puŋgo na, a fɔrɔgɔfɛnnɛ
shyɛn pè si sɔngɔrɔ ma kari pe
yinrɛ.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
Mari ŋa wìla yiri
wa Magidala wi na
(Mati 28.9-10; Maki 16.9-11)

11 Ma si yala, Mari wìla pye ma
yere wa fanga ki tanla wa funwa na,
na gbele. Maa ta wìla gbele, a wì si
fɔli ma wele wa fanga ki ni,

12 mɛɛ mɛrɛgɛye shyɛn yan wa,
pè yaripɔrɔ fire le ma cɛn, wa laga
ŋga pàa Zhezu gboo wi sinŋge we.
Nuŋgba la pye wa go kɛɛ ki yeri,
sanŋa wìla pye wa tɔɔrɔ kɛɛ ki yeri.

13 A mɛrɛgɛye pè suu yewe ma yo
fɔ: «Jɛlɛ, yiŋgi na, a ma nɛɛ gbele?»

A wì si pe pye fɔ: «Pànla Fɔ wi
gboo wi wɔ, pè saa wi tɛgɛ laga ŋga
na mi sigi jɛn.»

14 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo
ma, a wì si kanŋga ma wele wa wi
puŋgo na, mɛɛ Zhezu wi yan wì yere
le. Ɛɛn fɔ, wi sila ki jɛn mbe yo
Zhezu wowi.

15 A Zhezu wì suu yewe ma yo
fɔ: «Jɛlɛ, yiŋgi na, a ma nɛɛ gbele?
Ambɔ maa lagajaa?»

A Mari wi nɛɛ ki jate ndɛɛ naŋgɔ
kɛrɛfɔ wowi, mɛɛ wi pye fɔ: «Na to,
na kaa pye mboro maa wɔ ma saa
wi tɛgɛ laga ka na, ki naga na na mi
yaa saa lɛ.»

16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mari!»

A wì si wa ma kanŋga wa wi yeri,
mɛɛ para wi ni Eburuye sɛnrɛ ni ma
yo fɔ: «Arabuni!» Ko kɔrɔ wo yɛn
fɔ: «We Nagafɔ.»

17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maga
kanla yigi, katugu mì fa kari na To
wi kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ, kari ma saga
yo sefɛnnɛ pe kan, fɔ mila kee wa
yɛnŋɛlɛ na, na To wi kɔrɔgɔ, wo
ŋa wi yɛn yoro fun ye To we, na
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, lo na li yɛn yoro
fun ye Yɛnŋɛlɛ le.»

18 Kona, Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala ca, wì si kari ma saa ki yo

fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan ma yo wì we Fɔ wi yan, fɔ wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.

A wì si nda Zhezu wìla yo maa kan ti yɛgɛ yo ma pe kan.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na (Mati 28.16-20; Maki 16.14-18; Luki 24.36-49)

19 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na, ki pilige ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo go ka ni, ma kɔɔrɔ ti sɔgɔ pe yɛɛ na, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Zhezu wì si pan ma yere wa pe sɔgɔwɔ mɛɛ pe pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»

20 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì suu kɛyɛn naa wi kanŋgaga ki naga pe na. A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nawa pì si yinŋgi pe na fɔ jɛŋgɛ, naa pàa we Fɔ wi yan we.

21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni! Na To wìlan tun yɛgɛ ŋga na, mi fun mila ye tunnu ma fun.»

22 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si pe fɛ wi yɔn tifɛlɛgɛ ki ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye Yinnɛkpoyi li ta!

23 Yaga leele mbele kapere kala yaga pe na, ti yaa kala yaga pe na. Na yee yɛnlɛ mbe mbele kapere kala yaga pe na, pe se ka ti kala yagawa ta.»

Zhezu wo naa Toma sɛnrɛ

24 Ma si yala, Toma ŋa pàa pye na yinri Waan, wo ŋa wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn wa, wo sila pye wa sanmbala pe ni sanga ŋa ni Zhezu wìla wi yɛɛ naga pe na we.

25 Ko puŋgo na, a fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pè suu pye fɔ: «Wè we Fɔ wi yan.»

Ɛɛn fɔ, a Toma wì si pe pye fɔ: «Na mii pɔndiile yɔngɔlɔ ke yan wa wi kɛyɛn yi na, mbe yombɛlɛ le wa pɔndiile yɔngɔlɔ ke ni, mbanla kɛɛ ki le wa wi kanŋgaga ki ni, mi se taga ki na fyew.»

26 Ki yapelege nuŋgba naa mbe kɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo wa go ki ni naa. Kona, Toma wìla pye wa pe ni. Go ki kɔɔrɔ tìla pye ma sɔgɔ pe na. Ɛɛn fɔ, Zhezu wì si pan ma yere wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»

27 Ko puŋgo na, a wì si Toma wi pye fɔ: «Ma yombɛlɛ li le laga mala kɛyɛn yi wele. Ma kɛɛ ki le laga na kanŋgaga ki ni. Maga ka koro wa mbatagawa pi ni, ɛɛn fɔ, taga na na!»

28 A Toma wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, naa na Yɛnŋɛlɛ!»

29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Katugu màla yan, ko kala na mà taga na na. Ɛɛn fɔ, mbele paa tari na na pee silan yan, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»

Ki sɛwɛ ŋa wi pye go ye

30 Zhezu wìla kafɔnŋgɔlɔ kele pye naa lɛgɛrɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛgɛ na, ke woro ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni.

31 Ɛɛn fɔ, ki wogolo ŋgele koro yɔnlɔgɔ, jaŋgo ye taga ki na fɔ Zhezu wo wi yɛn Kirisi, ma pye Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ. Na yaga taga wi na, ye yinwege ta wi mɛgɛ ki na.

ZHEZU WÌLA FÌLÌ WI FƆRƆGƆFƐNNƐ KƆLƆSHYƐN NI WA TIBERIYADI LƆGBƆGƆ KI YƆN NA

21

21.1-25

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn na (Mati 28.16; Luki 5.1-11)

1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu yɛɛ naga naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ yɔn ki na. Wìla wi yɛɛ naga pe na yɛgɛ ŋga na ki ŋgà:

2 Simɔ Pyɛri, naa Toma ŋa pàa pye na yinri Waan†, naa Natanayɛli ŋa wìla yiri wa Kana ca, wa Galile tara, naa Zebede pinambiile shyɛn pe ni,

† **21:2 21.2:** Zhan 11.16

konaa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pele ni shyɛn, pàa pye laga nuŋgba.
3 A Simɔ Pyɛri wì si sanmbala pe
pye fɔ: «Mi yaa sa ŋgbanra wɔ.»

A pè suu pye fɔ: «We yaa pinlɛ ma ni fun.»

Kona, a pè si yiri ma saa ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni. Ɛɛn fɔ, pe sila yaraga ka yigi ko yembinɛ lo ni.
4 Naa laga kila kaa na lari, a Zhezu wì si pan ma yere wa lɔgɔ koŋgo ki na, ɛɛn fɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki jɛn mbe yo Zhezu wowi.
5 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Na piile, ye ŋgbanra ta ta le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»
6 A wì si pe pye fɔ: «Ye ye mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔkɔrɔ ki kalige kɛɛ ki na, pa ye yaa ta yigi.»

A pè si mɛrɛ ti wa wa, ɛɛn fɔ, pe sila ya mberi tile mbe yiri ti ni, naa tìla pye ma yin ŋgbanra ti ni ki kala na.
7 Kona, fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye ma Zhezu wi ndanla, a wì si Pyɛri wi pye fɔ: «We Fɔ wowi.»

Naa Simɔ Pyɛri wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo ma yo we Fɔ wowi, a wì suu derege ki lɛ maga le, katugu wìla ki wɔ maga tɛgɛ, mɛɛ to wa tɔnmɔ nɛɛ kee wi kɔrɔgɔ.
8 A fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala poro si pan tɔnmɔkɔrɔ ki ni, na mɛrɛ ti tile, tìla pye ma yin ŋgbanra ti ni. Pe sila pye ma lali lɔgɔ koŋgo ki ni, ki fogo ki mbaa mɛtɛrɛ cɛnmɛ yɔn ko tin.
9 Naa pàa kaa gbɔn wa lɔgɔ koŋgo ki na ma tigi wa tara, a pè si kasɔn naŋganra yan naa ŋgbanga ni wa ki na, konaa buru ni wa ki tanla.
10 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋgbanra nda yè yigi, ye pan ta ni na kan.»
11 A Simɔ Pyɛri wì si saa ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ mɛrɛ ti tile ma yiri ti ni wa lɔgɔ ki ni, tìla pye ma yin ŋgbanra tugbɔɔrɔ ni. Ti ni fuun tìla pye ŋgbanga pyɔ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri (153). Ali maga ta tìla pye ma lɛgɛ ma, mɛrɛ ti sila kɔɔnlɔ.
12 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye pan ye ka.»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ wa kpɛ sila ya mboo yewe mbe yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?» Katugu pàa ki jɛn ma yo we Fɔ wowi.
13 A Zhezu wì si fulo, ma buru wi lɛ maa yɛɛlɛ pe na, naa ŋgbanga ki ni.
14 Ki taanri wogo ko layi Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, naa wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.

Zhezu wìla yo Pyɛri wi ni

15 Naa pàa kaa ka ma kɔ, a Zhezu wì si Simɔ Pyɛri wi pye fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ, mɔɔ ndanla ma wɛ mi yɛn ma mbele pe ndanla yɛgɛ ŋga na ki na le?» A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ee, we Fɔ. Màga jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta yaakara kaan na simbapiile[†] pe yeri.»
16 A wì suu pye naa ki shyɛn wogo na ma yo fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ, mi yɛn mɔɔ ndanla le?» A Simɔ wì suu pye fɔ: «Ee, we Fɔ. Màga jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maa na simbaala pe wele.»
17 A wì suu pye naa ki taanri wogo na ma yo fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ, mi yɛn mɔɔ ndanla le?»

A kì si Pyɛri wi nawa wɔ, naa Zhezu wìla wi yewe ki taanri wogo ki na ma yo fɔ: «Mi yɛn mɔɔ ndanla le?» A wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, mà kala li ni fuun li jɛn. Màga jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maa yaakara kaan na simbaala pe yeri.»
18 «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, sanga ŋa ni màa pye lefɔnnɔ, màa pye nɔɔ kurusijara wi poo ma yɛ, na kee ma landanlaga na. Ɛɛn fɔ, na maga ka pye naŋa

[†] **21:15 21.15:** Simbapiile poro pe yɛn tagafɛnnɛ mbele pe fa fanŋga ta wa tagawa pi ni. Zhezu wì yo Pyɛri wila pe yɛgɛ sinni wila pe nari paa fanŋga taa wa tagawa pi ni.

lelɛɛ, ma yaa ma kɛyɛn yi jaraga,
lere wa wi yaa ma kurusijara wi pɔ
ma kan mbe kari ma ni wa laga ŋga
ma woro na jaa mbe kari wa we.»
19 Zhezu wìla ko sɛnrɛ to yo Pyɛri
wi kan maga naga wi na, paa yɛgɛ
ŋga na wi mbaa ka ku mbe gbɔgɔwɔ
taga Yɛnŋɛlɛ li na we. Ko puŋgo na,
a Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na
na!»

Zhezu wo naa fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye maa ndanla

20 Naa Pyɛri wìla kaa kanŋga ma
wele, a wì si fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye
ma Zhezu wi ndanla wi yan wì taga
pe na. Wo wìla cɛn ma tɛlɛgɛ Zhezu
wi na yembinɛ na ni pàa li we. Wìla
Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «We Fɔ,
ambɔ wi yaa ma le kɛɛ?»
21 Naa Pyɛri wìla kaa wi yan, a wì
si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, ŋa we
sin, yiŋgi ki yaa ka wo ta?»
22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ali na
mi kaa jaa wi koro yinwege na fɔ
mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan, ma yiŋgi
kala yɛn ko ni? Mboro wo na, taga
na na san.»
23 A ko ki kan ki sɛnrɛ tì jaraga
tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ ma yo ki
fɔrɔgɔfɔ wi se ka ku. Ma si yala,
Zhezu wi sila ki yo mbe yo wi se
ka ku. Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla ki yo ma
yo fɔ: «Ali na mi kaa jaa wi koro
yinwege na fɔ mbe sa sɔngɔrɔ mbe
pan, ma yiŋgi kala yɛn ko ni?»
24 Ko fɔrɔgɔfɔ nuŋgba wo wila ki
kagala ke sɛrɛya wi yuun, wo wì ke
yɔnlɔgɔ. Wège jɛn ma yo wi sɛrɛya
wi yɛn kaselege.

Sɛnrɛ puŋgo woro

25 Ɛɛn fɔ, Zhezu wì kagala kele pye
naa lɛgɛrɛ. Ki pye pe ke ni fuun
nuŋgba nuŋgba ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ,
mi yɛn naga sɔnri fɔ ki sɛwɛɛlɛ pe
se jɛn na kun laga dunruya wi ni.

Zhezu wi pitunmbolo pe KAPYEGELE wele
Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Luki wìla yɔnlɔgɔ wowi ŋa yɛɛn. Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ŋga kìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, wi yiriŋgɔlɔ ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, Luki wi yɛn naga nari we na. Zhezu wìla wi pitunmbolo pe tun pe saa Sɛntanra ti yari dunruya wi lagapyew ki ni; paa daga mbe keli mbege lɛ wa Zheruzalɛmu ca gbɛn. Tagafɛnnɛ koŋgbanmbala pàa pye Zhufuye, ɛɛn fɔ, we Fɔ wìla pe kara maga naga pe na fɔ Sɛntanra ti yɛn lere pyew wi woro. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn kagbɔgɔ yɔn fɔ jɛŋgɛ, katugu wi yɛn na we sari we sɛwɛɛlɛ mbele pitunmbolo pàa yɔnlɔgɔ pe kɔrɔ jɛn.

Ki Luki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–7), ŋga pitunmbolo pàa pye wa Zheruzalɛmu, wi yɛn naga yuun we kan. Naa Zhezu wìla yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, a Yinnɛkpoyi lì si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan ma koro pitunmbolo pe ni. Làa yawa kan pe yeri paa Sɛntanra ti yari konaa paa kafɔnŋgɔlɔ piin. Legilizi ŋa wa Zheruzalɛmu ca wi woolo pàa lɛgɛ fyaw, fɔ a kì kayaŋga leŋge Zhufuye teele pe ni, maga kan pè yiri na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jɔlɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (8–12), Luki wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa gbɔn ma jaraga, ma kari wa Zhude tara ti kanŋgara na tara to naa Samari tara ti ni. Zhufuye mbele pàa pye na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jɔlɔ, pe ni nuŋgba la kanŋga ma pye Zhezu wi pitunŋɔ, pàa pye naa yinri Pɔli. Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na yariyanga ka ni, maa yeri wi pye wi pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. Sanni Luki wi sa Pɔli wi sɛnrɛ sannda ti yo, wìla keli ma para we ni pitunŋɔ Pyɛri wi tunŋgo wogo ko na konaa paa yɛgɛ ŋga na mbele pe woro Zhufuye pe koŋgbanmbala pàa kanŋga ma pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (13–28), Luki wi yɛn na Sɔli wi sɛnrɛ sannda ti yuun. Pàa kaa na Sɔli wi yinri Pɔli. Pɔli wìla tangaŋgala titɔnlɔŋgɔlɔ taanri tanga na Sɛntanra ti yari lalɛgɛrɛ na wa Ɔrɔmu tara wunluwɔ pi ni. Lelɛgɛrɛ la saa Pɔli wi torogo maa saga wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni. Ki leele poro pele la wɛlɛ Barinabasi, naa Silasi, naa Timote, naa Tite, naa Apolɔsi konaa Mariki.

Luki wìla saa pɔli wi torogo fun wi tangaŋgala kele na. Ko kì ti wa sɛwɛ wi lara ta ni, mbe wo naa Pɔli ni pe ta laga nuŋgba, wi ma kaa yo fɔ: «Wè sigi pye yɛɛn.» Pɔli wìla legiliziye tɛgɛtɛgɛ cagbɔrɔ nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn ti lɛgɛrɛ ni. Wìla tunŋgo pye ŋgbanga jɛŋgɛ wi Fɔ wi kan, ɛɛn fɔ wìla jɔlɔ fun jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Luki wi yɛn naga yuun fɔ pàa Pɔli wi torogo paa kasopyɔ yɛn wa Ɔrɔmu ca, wunlumbolo to wi ta wi kiti kɔn wi na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-3*
Yinnɛkpoyi li panga konaa Legilizi wi pelimɛ wa Zheruzalɛmu *1.4–7.60*
Pitunmbolo pàa Zhezu Sɛntanra ti yari wa Samari tara naa Zhude tara *8.1–12.25*
Pɔli wi kondangala koŋgbanna Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na wo naa Barinabasi konaa Zhan Mariki *13.1–15.35*
Pɔli wi kondangala shyɛn wolo Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na wo naa Silasi konaa Timote *15.36–18.23*
Pɔli wi kondangala taanri wolo Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na *18.24–21.16*

Pɔli wi yingiwɛ wa Zheruzalɛmu konaa wi kaso yege wa Sesare ca *21.17–26.32*
Pɔli wi kondangala mbe kari wa Ɔrɔmu ca konaa wi kaso yege *27.1–28.31*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-3

1 Na wɔnlɔ Tewofili, wa na sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, kagala ŋgele Zhezu wì pye, ma nagawa mba naga leele pe na, maga lɛ wa wi tunŋgo ki lɛsanga wi ni
2 fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla kaa yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na ki na, mìla ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma kan. Sanni wi sa yiri wi kari wa yɛnŋɛlɛ na, wìla konɔ kan wi pitunmbolo mbele wìla wɔ pe yeri Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
3 Zhezu wi kunwɔ pi puŋgo na, wìla wi yɛɛ naga pitunmbolo pe na kacɛn lɛgɛrɛ ni, naga nari pe na pege jɛn fɔ wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Wìla pye naa yɛɛ nari pe na, ma saa gbɔn fɔ piliye nafa shyɛn, na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ yuun pe kan.

YINNƐKPOYI LI PANGA KONAA LƐGILIZI WI PELIMƐ WA ZHERUZALƐMU CA

1.4–7.60

4 Pilige ka, maa ta wila nii pe ni, a wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo fɔ: «Yaga ka lali Zheruzalɛmu ca ki ni, ɛɛn fɔ, na To wi yɔn fɔlɔ na mìla li sɛnrɛ yo ye kan, yeli sige.
5 Katugu Zhan la leele pe batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, sanni piliye jɛnri ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa ye batize Yinnɛkpoyi lo ni.†»

Zhezu wì yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na

6 Naa pitunmbolo pàa kaa pe yɛɛ gbogolo le Zhezu wi tanla, a pè suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, wagati ŋa yɛɛn wo ma yaa Izirayɛli tara wunluwɔ pi gbegele mboo tɛgɛ naa fɔnŋgɔ le?»
7 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na To wì sanga naa wagati ŋa kɔn maa tɛgɛ wi yɛɛ fanŋga ki na, yoro si daga mbe wo jɛn.
8 Ɛɛn fɔ, ye yaa ka fanŋga ta, na Yinnɛkpoyi liga ka tigi mbe pan ye na we. Ye yaa ka pye na sɛrɛfɛnnɛ wa Zheruzalɛmu ca, naa Zhude tara ti ni fuun ti ni konaa Samari tara ti ni, fɔ sa gbɔn wa tara ti kɔsaga ki na.»
9 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma kɔ, a wì si yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na. A pe nɛɛ wi wele, a kambaaga kà si pan maa tɔn pe na.
10 Naa pàa pe yɛngɛlɛ ke kan wa naayeri na wele bere wa wi karisaga, a nambala shyɛn pèle si yiri le pe na. Pàa pe yɛɛ pɔ parifire ni;
11 a ki nambala shyɛn pè si pe pye fɔ: «Yoro Galile tara fɛnnɛ, yiŋgi na, a yè si koro ma yere na wele wa yɛnŋɛlɛ na? Ki Zhezu ŋa wì yiri na ye sɔgɔwɔ ma kari wa yɛnŋɛlɛ na yɛɛn, pa wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ma fun, paa yɛgɛ ŋga na yòo yan wila kee wa yɛnŋɛlɛ na we.»

Pàa Matiyasi wi wɔ maa tɛgɛ wa Zhudasi wi yɔnlɔ

12 Kona, a pitunmbolo pè si yiri wa oliviye tire yanwiga ki na ma sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca. Ki yanwiga kii lali Zheruzalɛmu ni, ki sɔgɔwɔ pi yɛn paa culo nuŋgba yɛn.
13 Naa pàa kaa ye wa ca, a pè si lugu ma ye wa sanŋgazo wi ni, ma kari wa yumbyɔ ŋa pàa pye na tungu faa wi ni. Mbele pàa pye wa, pe mɛrɛ tori nda: Pyɛri, naa Zhan, naa Zhaki, naa Andire, naa Filipu, naa Toma, naa Baritelemi, naa Matiye, naa Alife pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ Zelɔti, konaa Zhaki pinambyɔ Zhude wi ni.
14 Pe ni fuun pàa pe yɔn ki wa nuŋgba ma koro na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma pinlɛ jɛɛlɛ pe ni, naa Zhezu wi

† **1:5 1.5:** ***Mbe batize Yinnɛkpoyi li ni* ko kɔrɔ wo yɛn mbe Yinnɛkpoyi li ta li ye ma ni tiyɔngɔ.**

nɔ Mari wi ni, naa wi nɔsepiile nambala pe ni.

15 Ki piliye yi ni, tagafɛnnɛ mbele pàa pye ma gbogolo wa, pe mbaa cɛnmɛ naa nafa (120) yɔn ko tin. A Pyɛri wì si yiri ma yere wa pe sɔgɔwɔ, ma sho fɔ:

16 «Sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tila daga mberi yɛɛ yɔn fili, nda Yinnɛkpoyi làa yo faa wa Davidi wi yɔn Zhudasi wi kanŋgɔlɔ we. Wo wìla pye Zhezu wi yigifɛnnɛ pe yɛkelewe.

17 Wìla pye wa we ŋgbelege ki ni, ma wi tasaga ta wa we tunŋgo ki ni.

18 «(Yiŋgɔ ki naŋa wì kɛrɛ ta lɔ wi kapege pyege sara wi ni, ko puŋgo na, a wì si to ma jiile, a wi lara tì fugu, a wi latiire tì yiri ma jaraga.

19 Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe ni fuun pège wogo ki jɛn, a pège kɛrɛ ti mɛgɛ taga pe sɛnrɛ ti ni, nari yinri ‹Akɛlidama›. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹kasanwa kɛrɛ†.›)

20 «Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Ye ti wi go ki kanŋga kataga, lere ka
ka cɛn wa ki nawa naa.

Ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ naa fɔ: *Lere wa yɛgɛ mbe cɛn tunŋgo ki na wa wi yɔnlɔ.*†

21-22 «Ki kala na, wagati ŋa fuun wàa pye Zhezu wi ni, na tanri na kee na paan, nambala mbele pàa pinlɛ we ni, maga lɛ wa sanga ŋa ni Zhan wìla pye na batɛmu wi piin, fɔ ma pan ma gbɔn pilige ŋga Zhezu wìla kaa yiri we sɔgɔwɔ ma kari ki na, poro wa nuŋgba we daga mbe wɔ. Wo wa nuŋgba daga mbe taga we na, we pye Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni pi sɛrɛfɛnnɛ.»

23 Kì kaa pye ma, a pè si nambala shyɛn naga: Zhozɛfu ŋa pàa pye na yinri Barisabasi, a pè kaa wi mɛgɛ taga naa yinri Zhusitusi, wo naa Matiyasi.

24 Ko puŋgo na, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ, mboro ŋa ma yɛn lere pyew wi kotogo ki jɛnfɔ, ŋa mà wɔ ki leele shyɛn mbele pe ni, wi naga we na,

25 jaŋgo wi ye wa ki tunŋgo ŋga ki ni, wì pye pitunŋɔ Zhudasi wi yɔnlɔ, wo ŋa wì wɔ wa ki ni ma kari wi karisaga we.»

26 A pè si pɛtɛ gbɔn, a pɛtɛ gbɔngɔ kì si Matiyasi wi wɔ. A wo si taga pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba pe na ma pye pitunŋɔ wa.

2

Yinnɛkpoyi li panga ye

1 Naa Pantikɔti fɛti pilige kìla kaa gbɔn, tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye ma gbogolo laga nuŋgba.

2 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tinmɛ pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na paa tifɛliŋgbɔgɔ tinmɛ yɛn, mɛɛ ye wa go ŋga pàa pye ma cɛn ki ni fuun ki ni.

3 A pè si ŋgayinŋgele kele yan paa kasɔn yinŋgele yɛn, a kè si walagi walagi ma cɛncɛn tagafɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na.

4 A pe ni fuun pè si yin Yinnɛkpoyi li ni, mɛɛ ki lɛ na yuun sɛnfɔnndɔ ni ma yala nda Yinnɛkpoyi làa le wa pe yɔn paa yuun ti ni.

5 Ma si yala, ki piliye yi ni, Zhufuye mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, pèle la pan wa Zheruzalɛmu fɛti wi na. Pàa pan ma yiri dunruya tara pyew ti ni.

6 Naa ki tinmɛ pìla kaa yiri ma, a janwa wì si gbogolo wi yɛɛ na. Kìla pe pari, katugu pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na pe sɛnrɛ jate ti nuru tagafɛnnɛ pe yeri paa ti yuun.

7 Kìla to pe yɔn na fɔ ma pe nawa pi wɔ, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Mì yo ki leele mbele paa para yɛɛn, pe ni fuun pe yɛn Galile tara fɛnnɛ?

8 A kì si cɛn mɛlɛ, we ni fuun nuŋgba nuŋgba, we sɛnrɛ jate nda pè we se wa ti ni, a we nɛɛ ti nuru pe yeri paa ti yuun?

† **1:19 1.18-19:** Mati 27.3-8 † **1:20 1.20:** Yuuro 69.26; 109.8

9 We pele yɛn Pariti tara fɛnnɛ, naa Medi tara fɛnnɛ, naa Elami tara fɛnnɛ, naa mbele pè yiri wa Mezopotami tara, naa Zhude tara, naa Kapadɔsi kinda wo naa Pɔn kinda wi ni, naa Azi tara ti ni,
10 naa Firizhi tara ti ni, naa Panfili tara to naa Ezhipiti tara ti ni, naa Libi tara laga ŋga kì mara Sirɛni tara ti na ki ni, naa mbele pè yiri wa Ɔrɔmu ca,
11 ma pye Zhufuye, naa mbele pè ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni pe ni, naa Kirɛti tara fɛnnɛ konaa Larabuye pe ni, we ni fuun waa Yɛnŋɛlɛ li kagbɔgɔlɔ ke nuru pe yeri paa ke yuun we sɛnrɛ jate ti ni.»
12 A kì si pe pari ma pe jatere wi piri pe na, a pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Ŋga ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
13 Ɛɛn fɔ, pèle la pye na tɛgɛ tagafɛnnɛ pe na, nɛɛ yuun fɔ: «Pè tin duvɛn taan ni.»

Pyɛri wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo we

14 Kì kaa pye ma, a Pyɛri wì si yiri ma yere, wo naa pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba sanmbala pe ni. A Pyɛri wi nɛɛ para ŋgbanga janwa wi ni na yuun fɔ: «Na Zhufuye woolo, konaa mbele fuun pe yɛn ma cɛn laga Zheruzalɛmu ca, ye nuŋgbogolo jan na sɛnrɛ ti yeri, yege jɛn
15 ye yo fɔ ki leele mbele pee tin sinmɛ ni paa yɛgɛ ŋga na yaa ki jate we; katugu yɔnlɔ ki fa ŋgban gbɛn.
16 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhowɛli wìla para kala na na, loli na lì pye yɛɛn we.
17 Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Sanni dunruya kɔpiliye ni, mi yaa na Yinnɛ la tirige sɛnwee piile pe ni fuun pe na.
Ye pinambiile naa ye sumborombi-ile pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
Ye lefɔnmbɔlɔ pe yaa kaa yariyanra yaan (mbaa yinrigi wa li yeri).
Ye lelɛŋgbaara ti yaa kaa wɔɔnrɔ wɔnlɔ, (mbaa yinrigi wa li yeri).
18 *Ee, ko piliye yo ni, mi yaa na Yinnɛ li tirige na tunmbyeele pe na, nambala o, jɛɛlɛ o.*
Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
19 *Mi yaa ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe naga wa naayeri wa yɛnŋɛlɛ na,*
mbe kacɛn lɛgɛrɛ pye laga nɔgɔna wa tara ti na.
Ki yaa ka pye kasanwa naa kasɔn konaa wirige wɔgɔ.
20 *Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi,*
yeŋge ki yaa yanlaga paa kasanwa yɛn,
sanni we Fɔ wi pilige ki sa gbɔn,
ki piligbɔgɔ ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni we.
21 *Kona, lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri.*†, wo yaa shɔ†
22 «Yoro Izirayɛli woolo wele, yaa nuru! Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wi yɛn ŋa Yɛnŋɛlɛ làa naga ye na fanŋga ni; katugu làa kafɔnŋgɔlɔ, naa kagbɔgɔlɔ, naa kacɛn lɛgɛrɛ pye wi fanŋga na laga ye sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na yoro jate yège jɛn we.
23 Pàa ki naŋa wi le ye kɛɛ paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ faa, maga jɛn ma yo ki yaa ka pye we. A yòo kan kapere pyefɛnnɛ pe yeri, a pòo kan tiparaga na maa gbo.
24 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, maa wɔ wa kunwɔ pi jɔlɔgɔ ki ni, katugu yawa sila pye kunwɔ pi ni puu yerege.
25 Davidi wìla para wi sɛnrɛ na ma yo fɔ:

Mìla pye na we Fɔ wi yaan wa na yɛgɛ sanga pyew.
Wi yɛn wa na kalige kɛɛ ki na, jaŋgo na jatere wi ka ka piri na na.
26 *Ki kala na, na nawa pì yinŋgi na na, a na yɔn kila yɔgɔrimɔ sɛnrɛ yuun.*
Ali maga ta na wire ti yɛn kuworo, na jigi wi yɛn ma cɛn yɛyinŋge na;

† **2:21 2.21:** Lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri ko kɔrɔ wo yɛn fɔ lere ŋa fuun ka yɛnlɛ mbe taga wi na. † **2:21 2.17-21:** Zhowɛ 3.1-5

27 *katugu ma sanla yinnɛ li yaga wa*
kuulo tara ti ni.
Ma se yɛnlɛ ki na ma woo kpoyi wi
fɔngɔ.
28 *Mà yinwege koŋgolo ke naga na*
na.
Ma yaa kanla nawa pi yinŋgi, na mi
ka ka pye wa ma tanla we.†
29 «Sefɛnnɛ, ye ti mbe we tɛlɛ
Davidi wi kala li yo mbeli filige ye
kan: Wìla ku, a pòo le, wi fanga ki
yɛn laga we sɔgɔwɔ ali ma pan ma
gbɔn nala.
30 Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ. Wìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ kɔn ma wugu maa kan, ma
yo li yaa ka wi setirige pyɔ wa tɛgɛ
wi wunluwɔ jɔngɔ ki na†.
31 Ko kala kì ti wìla para Kirisi
wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni
pi sɛnrɛ na, katugu sanni ki sa pye,
wìla ki yo ma yo fɔ:
Wi sila koro wa kuulo tara ti ni,
wi wire ti sila si fɔngɔ.
32 Ki Zhezu we, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni, we ni fuun
we yɛn ki sɛrɛ.
33 Ki kala na, wi lɛŋgɔlɔ Yɛnŋɛlɛ li
yeri maa tɛgɛ wa li kalige kɛɛ ki na,
a wì si Yinnɛkpoyi li ta ma yala wi To
wìla yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, ma li tirige
we na fɔ jɛŋgɛ. Koyi ŋga yiŋgɔ yaa
yaan na nuru yɛɛn we.
34 Katugu Davidi jate wi sila yiri mbe
kari wa yɛnŋɛlɛ na, ɛɛn fɔ, wìla ki yo
ma yo fɔ:
We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,
35 *fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe*
ŋgbanga, mbe pe pye ma tɔɔrɔ
ti tɛgɛsaga.†
36 «Ki kala na, Izirayɛli tara woolo
pe ni fuun pe daga mbege jɛn mbe
filige ki na, fɔ ki Zhezu ŋa yè kan
wa tiparaga ki na, Yɛnŋɛlɛ lùu pye
we Fɔ naa Kirisi.»
37 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a
pe jatere wì si piri pe na. A pè si
Pyɛri wo naa pitunmbolo sanmbala
pe pye fɔ: «Sefɛnnɛ, yiŋgi we daga
mbe pye?»
38 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Ye ye
kapere ti jɛn yeri yaga, ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba ye batize Zhezu
Kirisi wi mɛgɛ ki na, jaŋgo ye ye
kapere ti kala yagawa ta. Kona, pa
ye yaa Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki ta, ko
ki yɛn Yinnɛkpoyi le.
39 Katugu ki yɔn fɔlɔ lì kɔn yoro
naa ye piile ye kan, naa mbele fuun
pe yɛn lalerege na, naa mbele fuun
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yeri pe pan li
kɔrɔgɔ we.»
40 A Pyɛri wì si nuru naa ma
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ yo pe kan
sɛnlɛgɛrɛ ni, ma pe yɛri fɔ: «Ye
yɛnlɛ shɔwɔ pi na, ye ye yɛɛ yigi ki
nala pilige lepeele pe kapyere ti ni.»
41 Mbele pàa yɛnlɛ wi sɛnrɛ ti na,
poro la batize. Ki pilige ki ni, leele
mbele pàa taga pe na, pe mbaa lere
waga taanri (3 000) yɔn ko tin.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ we

42 A pè si koro na pitunmbolo pe
nagawa sɛnrɛ ti nuru, ma gbogolo
pe ni nuŋgba, na nii pe ni ja, na
Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
43 Leele pe ni fuun pàa pye na
fyɛ, katugu pitunmbolo pàa pye
na kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ
piin.
44 Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye pe
yɛɛ ni, ma pe kɛɛ yaara ti pye pe pe
ni fuun woro.
45 Pàa pye na pe kɛɛrɛ to naa pe
kɛɛ yaara ti pɛrɛ naga penjara ti
yɛɛlɛ pe yɛɛ na, ma yala pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe jorowo pi ni.
46 Pilige pyew pàa koro na kee wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni jatere nuŋgba
ni. Na pe yaakara ti kaa ja wa pe
yinrɛ ti ni, na nii nayinmɛ ni, ma pye
kapitanra ni.
47 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, a
pe kala lì lere pyew wi ndanla. Pilige
pyew Yɛnŋɛlɛ làa pye na pele tari pe
ŋgbelege ki na, mbele Yɛnŋɛlɛ làa
pye na shoo we.

† **2:28 2.25-28:** Yuuro 16.8-11 † **2:30 2.30:** Yuuro 132.11; 2 Sami 7.12 † **2:35 2.34-35:** Yuuro 110.1

3

Pyɛri wìla naŋa murugu wa sagala

1 Pilige ka, Pyɛri naa Zhan pàa
pye na kee ja wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni yɔnlɔparaga ka na, ko kìla yala
Yɛnŋɛlɛ yɛnrisanga wi ni.
2 Naŋa murugu wà la pye wa, pa
pàa wi se ma. Kìla pye pilige pyew,
leele pe maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa
shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ka na, ŋga
pàa pye na yinri Yeyɔngɔ tiyɔngɔ,
jaŋgo wila yaara yɛnri leele mbele
pàa pye na yiin wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni pe yeri.
3 Naa wìla kaa Pyɛri naa Zhan pe
yan paa yiin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni,
a wì si pe yɛnri ma yo pe yaraga ka
kan wi yeri.
4 A Pyɛri naa Zhan pè si pe yɛngɛlɛ
ke kan wi na nɛɛ wi wele. A Pyɛri wì
suu pye fɔ: «Ta we wele!»
5 A naŋa wi nɛɛ pe wele maga yan
ndɛɛ pe yaa yaraga ka kan wi yeri.
6 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì suu pye fɔ:
«Penjara naa tɛ woro na yeri, ɛɛn fɔ,
ŋga ki yɛn na yeri, mi yaa ki kan ma
yeri. Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu Kirisi
wi mɛgɛ ki na, yiri maa tanri.»
7 A Pyɛri wì suu yigi wi kalige
kɛɛ ki na maa yirige. Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a wi jegele naa ke
kurusara tì si fanŋga ta.
8 A wì si yew ma kan ma yere wi
tɔɔrɔ ti na, nɛɛ tanri. A wì si pinlɛ
ma ye pe ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, na tanri, na yeni, na Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni.
9 Leele pe ni fuun pàa wi yan wila
tanri na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
10 A pe sigi jɛn ma yo naŋa ŋa
wìla pye ma cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ
Yeyɔngɔ tiyɔngɔ ki na na yaara yɛnri
wo lawi. Ŋga kìla pye wi na kìla pe
pari ma pe jatere wì piri pe na.

Pyɛri Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yogo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

11 Naa ki naŋa wìla koro ma pɔ
Pyɛri naa Zhan pe na, a kì si leele pe
ni fuun pe pari. A pè si fe ma kari
pe kɔrɔgɔ wa toŋgbo ŋa pàa pye na
yinri Salomɔ toŋgbo wi tanla.
12 Naa Pyɛri wìla kaa ki yan ma,
a wì si janwa wi pye fɔ: « ‹Izirayɛli
tara woolo, yiŋgi na ki naŋa ŋa wì
sagala kala lì si ye pari ma? Yiŋgi
na, a yè si ye yɛngɛlɛ ke kan we na,
ma mbe yo woro yɛɛra fanŋga yi,
nakoma naa wàa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
ko kala kì ti ki naŋa ŋa wì tanga?
13 Abirahamu naa Izaki naa
Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ le, we tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ le, lo lùu tunmbyee Zhezu
wi gbɔgɔ. Yàa wi le kɛɛ, ma je wi
na wa Pilati wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ma si
yala, Pilati wìla ki sɔnri mboo wa
wila kee.
14 Yaa je wo ŋa wi yɛn kpoyi, ma
sin wi na, ma Pilati wi yɛnri ma yo
wi legbolere wo wa.
15 A yè si ŋa wi yɛn yinwege ki ni
fuun go wi gbo. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu
yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, we
yɛn ki sɛrɛ.
16 Ki naŋa ŋa yaa yaan maa jɛn
yɛɛn, Zhezu mɛgɛ ŋga ki yɛn fanŋga
ni, naa tagawa mba wì taga ki mɛgɛ
ki na, ko kìgi kan wì fanŋga ta. Naa
wì taga Zhezu mɛgɛ ki na, ko kùu
sagala pew ye ni fuun ye yɛgɛ na we.
17 «Yiŋgɔ, sefɛnnɛ, mìgi jɛn ma yo
kambajɛnmɛ po pìla ti yoro naa ye
teele pe ni yàa ko pye ma.
18 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa kagala ŋgele
yo faa wa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni
fuun pe yɔn, ma yo li Kirisi wi yaa
ka jɔlɔ, pa lì ke ni fuun ke pye ma ke
yɔn fili ma.
19 Ki kala na, ye ye kapere ti
jɛn yeri yaga, ye sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li
kɔrɔgɔ, ye kapere ti ta ti laga ye na
pew.
20 Kona, we Fɔ wi yaa wogosanga
pye wi pan ye kan, mbe Kirisi wi
torogo ye kan, wo ŋa wìla wi wɔ faa
ye kan we, wo wi yɛn Zhezu we.
21 Wi daga mbe koro wa yɛnŋɛlɛ
na fɔ wagati wi sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li
yeri li yaraga pyew ki gbegele naa
fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo
faa wa li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ kpoyi pe
yɔn we.

22 Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*We Fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li yaa li yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige ye kan mbe yiri wa ye sefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ paa na yɛn. Sɛnrɛ nda fuun wi yaa ka yo ye kan, yeri logo.*
23 *Na lere ŋa fuun si ka yɛnlɛ mbe logo ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yeri, wo yaa ka jɔgɔ mbe wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.*›†
24 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pè para maga lɛ wa Samiyɛli na, naa mbele fuun pè pan wo puŋgo na, pe ni fuun pè para ki piliye yi sɛnrɛ ti na.
25 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe setirige piile. Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn we tɛlɛye pe yeri, yoro yaa ki duwaw wi taa, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ma Abirahamu wi kan ma yo fɔ: ‹*Sege ŋga fuun ki yɛn laga tara na, ki yaa ka duwaw ta mbe yiri wa ma setirige ki ni.*›†
26 Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si li tunmbyee wi yirige yoro kan gbɛn. Làa wi torogo wi duwaw yoro na, mbe ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye kanŋga ye wɔ wa ye kapyere tijangara ti ni.»

4

Pyɛri naa Zhan pe yerewe wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

1 Ma Pyɛri naa Zhan pe ta pàa pye na para leele pe ni, a saraga wɔfɛnnɛ, naa shɛrigo gbɔgɔ soro-dasheele to wi ni konaa Sadusiye pèle si kari pe kɔrɔgɔ.
2 Pàa nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, katugu Zhezu wi yɛnmɛ sɛnrɛ to pitunm-bolo pe shyɛn pàa pye na yuun na leele pe nari ma yo kuulo pe yaa ka yɛn.
3 A pè si pitunmbolo pe yigi ma pe le kaso fɔ ki goto, katugu yembinɛ làa wɔ makɔ.
4 Konaa ki ni fuun, mbele pàa pitunmbolo pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi logo, pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, fɔ tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn ki mbaa nambala waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin.
5 Ki goto pinliwɛ pi ni, Zhufuye teele, naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe ni, konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu.
6 Saraga wɔfɛnnɛ to Annɛ wìla pye wa fun, naa Kayifu, naa Zhan naa Alɛgizandire konaa saraga wɔfɛnnɛ to wi woolo pe ni fuun pe ni.
7 A pè si Pyɛri naa Zhan pe yeri ma pe wa nandogomɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yawa, nakoma ambɔ mɛgɛ fanŋga na, a yè sigi naŋa ŋa wi sagala?»
8 Kona, ma Pyɛri wi ta Yinnɛkpoyi lùu yin, a wì si pe pye fɔ: «Izirayɛli woolo teele konaa lelɛɛlɛ,
9 mbege ta yaa we yewe nala kagbaraga ŋga kì pye naŋa murugu wi kan, konaa wi sagalalɔmɔ pi ni we,
10 ye ni fuun ye daga mbege jɛn, Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pe daga mbege jɛn fun, fɔ kì pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ko fanŋga na. Wo ŋa yàa kan wa tiparaga ki na, a Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ we. Wo fanŋga na ki naŋa ŋa wì sagala, wi si yɛn ma yere na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Zhezu wo wi yɛn ŋa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na para wi kanŋgɔlɔ naga finligi fɔ:

Yoro go wafɛnnɛ yè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye!†

12 Shɔwɔ pi se ta lere wa ni na Zhezu wo ma, katugu Yɛnŋɛlɛ lii mɛgɛ ka kan lere wa yeri laga dunruya wi ni fuun wi ni, ŋga we mbe ya shɔ ki fanŋga na, na wo mɛgɛ ko ma.»
13 Kìla to kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɔn na, katugu pàa Pyɛri naa Zhan pe yan pè kotogo ta. A pè sigi jɛn le ma yo pe jɛnmɛ pii gbɔgɔ, pe yɛn sɛwɛ mbajɛɛnlɛ. A pè nuru naa

† **3:23 3.22-23:** Dete 18.18-19 † **3:25 3.25:** Zhenɛ 22.18 † **4:11 4.11:** Yuuro 118.22; Eza 28.16

maga jɛn ma yo pàa pye Zhezu wi
pinlɛyɛɛnlɛ.
14 Ɛɛn fɔ, naa pàa naŋa ŋa wìla
sagala wi yan yeresaga le pe yɛɛ
yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe sila sɛnrɛ ta mbe pe
yɔn sogo.
15 A pè si Pyɛri naa Zhan pe wɔ wa
kiti kɔnsaga. Ko puŋgo na, a pè si pe
yɛɛ yan nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ:
16 «Yiŋgi we yaa pye ki leele mbele
pe na? Kì filige Zheruzalɛmu fɛnnɛ
pe ni fuun pe yɛgɛ na, fɔ poro pège
kafɔnnɔ gbɔlɔ na li pye, we se ya je
li na.
17 Ɛɛn fɔ, na we kaa jaa ki kala
liga kaa yari leele pe sɔgɔwɔ mbaa
kee yɛgɛ, ye ti we pe kɔkɔ gbɔn, we
sɛnŋgbanra yo pe na paga ka para
lere ni ki Zhezu wi mɛgɛ na naa.»
18 Kona, a pè si Pyɛri naa Zhan pe
yeri ma pe leŋge wa kiti kɔnsaga,
mɛɛ ki yo maga ŋgban pe ni ma yo
paga ka para, nakoma mbe nagawa
kan lere yeri Zhezu wi mɛgɛ ki na
naa tatata.
19 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri naa Zhan pè si
pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kikiin ki yɛn
ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, we yoro
sɛnrɛ to lɛ lee, nakoma we Yɛnŋɛlɛ
lo sɛnrɛ to lɛ? Yoro jate ye ka yo.
20 Woro wo na, kagala ŋgele wè
yan ma logo, we se ya koro ke
mbayowo.»
21 A kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kì si
sɛnŋgbanra yo Pyɛri naa Zhan pe
na naa, mɛɛ pe wa ma yo paa kee.
Pè sila pyewe ta mbe pe jɔlɔ leele pe
kala na, katugu leele pe ni fuun pàa
pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo ŋga kìla pye
ki kala na.
22 Naŋa ŋa pàa ki kafɔnnɔ li pye
wi na maa sagala, wi yɛlɛ yɔn kìla
yɛlɛ nafa shyɛn naa ki puŋgo ko tin.

Tagafɛnnɛ pe yɛnrɛwɛ we

23 Pyɛri naa Zhan pe waŋgɔlɔ
ma yiri wa kaso, a pè si kari
pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ sanmbala pe
kɔrɔgɔ. Saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa lelɛɛlɛ pe ni pàa sɛnrɛ nda yo
ma pe kan, a pè si saa ti yɛgɛ yo ma
pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan.
24 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ
ti logo pe yeri, a pè si Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri nawa nuŋgba ni, ma yo fɔ:
«We Fɔ, mboro mà naayeri, naa tara,
naa kɔgɔje konaa ti nawa yaara ti ni
fuun ti da.
25 Mboro màga yo Yinnɛkpoyi li
fanŋga na wa ma tunmbyee, we tɛlɛ
Davidi wi yɔn fɔ:
Yiŋgi na, a cɛngɛlɛ kè si yiri ma je?
Yiŋgi na, a tara woolo pè si yɔn le
wagafe ma?
26 *Tara na wunlumbolo pè pe yɛɛ*
gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
Tara teele pè pe yɛɛ gbogolo
mbe yiri we Fɔ wo naa Kirisi wi ni pe
kɔrɔgɔ.†
27 Katugu ki yɛn kaselege fɔ Erɔdi
naa Pɔnsi Pilati, naa Izirayɛli woolo
poro naa tara woolo pe ni, pè pe
yɛɛ gbogolo laga ki ca ŋga ki ni, ma
tunmbyee kpoyi Zhezu ŋa mà wɔ wi
mɛgɛ ni.
28 Ŋga màa kɔn ma tɛgɛ faa, ma yala
ma yawa naa ma nandanwa kala li
ni, pa pège pye maga yɔn fili yɛɛn.
29 Ki kala na, yiŋgɔ, we Fɔ,
sɛnŋgbanra nda pè yo we na ti logo,
ma kotogo kan ma tunmbyeele pe
yeri, pe ta paa ma sɛnrɛ ti yuun.
30 Ma kɛɛ ki sanga, jaŋgo yam-
bala paa sagala, kafɔnŋgɔlɔ, naa
kagbɔgɔlɔ mbaa piin ma tunmbyee
kpoyi Zhezu wi mɛgɛ ki na.»
31 Naa pàa kaa kɔ Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ pi na, pàa pye ma gbogolo
laga ŋga na, a kì si yɛgɛ. A pè si yin
Yinnɛkpoyi li ni nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
yuun kotogo ni.

Tagafɛnnɛ pe gbogolomɔ we

32 Tagafɛnnɛ pe ni fuun pe jatere
wìla pye nuŋgba, naa yinnɛ nuŋgba
ni. Lere kpɛ sila pye naga yuun mbe
yo wi kɛɛ yaara ti yɛn wo nuŋgba
woro. Ɛɛn fɔ, pe yaara tìla pye pe ni
fuun pe woro.
33 Pitunmbolo pàa pye na we Fɔ
Zhezu wi yɛnmɛ pi sɛnrɛ yuun yawa
gbɔɔ ni. A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ yinmɛ kaan
pe ni fuun pe yeri.

† **4:26 4.25-26:** Yuuro 2.1-2

34 Kɛwagafɔ sila pye pe sɔgɔwɔ,
katugu mbele fuun kɛɛrɛ naa yinrɛ
la pye pe yeri, pàa pye nari pɛrɛ na
paan ki penjara ti ni,
35 nari kaan pitunmbolo pe yeri,
a paa ti yɛɛlɛ lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi na, ma yala wi jorowo pi
ni.
36 Naŋa wà la pye wa, pàa pye
naa yinri Zhozɛfu, pitunmbolo pàa
kaa wi mɛgɛ taga naa yinri Barin-
abasi. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Naŋa
ŋa wi maa leele kotogo kanni.» Levi
setirige pyɔ lawi, pa pàa wi se wa
Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni.
37 Kɛrɛ tà la pye wo yeri ma fun,
a wìri pɛrɛ ma pan maga penjara ti
kan pitunmbolo pe yeri.

5

Ananiyasi naa Safira kala

1 Ɛɛn fɔ, naŋa wà la pye wa, pàa
pye naa yinri Ananiyasi wo naa wi
jɔ Safira, a poro si pe kɛrɛ ta pɛrɛ.
2 A wì si ta wɔ wa ki penjara ti
ni mari tɛgɛ, ma yala wi jɔ wi yɛn
ki jɛnmɛ, mɛɛ saa ti sannda ti kan
pitunmbolo pe yeri.
3 A Pyɛri wì suu yewe ma yo fɔ:
«Ananiyasi, kì pye mɛlɛ, a Sɔtanla
wì si ya ma ye wa ma kotogo na nɔɔ
yɛgɛ sinni, a mà finlɛ ma Yinnɛkpoyi
li kan, mbege ta mà kɛrɛ ti pɛrɛ
maga penjara ta wɔ ma tɛgɛ we?
4 Ki pye mɛɛ jari pɛrɛ, ti se jɛn na
koro ma woro le? Ti pɛrɛŋgɔlɔ, ki
penjara ti woro ma woro mari pye
ma pyewe le? Kì pye mɛlɛ, a mà sigi
jate wa ma nawa mbege kala cɛnlɛ
na li pye? Mɛɛ finlɛ mbe leele kan,
ɛɛn fɔ, mà finlɛ ma Yɛnŋɛlɛ lo kan.»
5 Naa Ananiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ
ti logo, a wì si to mɛɛ ku. Mbele fuun
pàa ki kala li logo, pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
6 A lefɔnmbɔlɔ pè si pan maa gboo
wi fo paara ni, mɛɛ kari wi ni ma saa
wi le.
7 Kì kaa mɔ na kee lɛri taanri yeri,
a Ananiyasi jɔ wì si pan wa. Kala na
làa pye, wi sila li jɛn.
8 A Pyɛri wì suu yewe maa pye fɔ:
«Ki yo na kan, yɔn ŋga ko mboro
naa ma pɔlɔ wi ni, yàa ye kɛrɛ ti
pɛrɛ ki na le?»
A jɛlɛ wì suu yɔn sogo maa pye fɔ:
«Ee, ki yɔn koyi we.»
9 Kona, a Pyɛri wì suu pye fɔ:
«Mɛlɛ, a yè si yere ki na mbe we
Fɔ wi Yinnɛkpoyi li wa mbe wele?
Ta nuru, mbele pɔ̀ɔn pɔlɔ wi le pe
mbele le go yɔn ki na, pe yaa mboro
fun ma lɛ mbe kari ma ni.»
10 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
jɛlɛ wì si to le Pyɛri wi jegele mɛɛ
ku. A lefɔnmbɔlɔ pè si ye maa yan
wì ku, mɛɛ wi lɛ ma saa wi le wa wi
pɔlɔ wi tanla.
11 A Legilizi woolo pe ni fuun, naa
mbele pàa ki kala li logo, pè si fyɛ fɔ
jɛŋgɛ.

Pitunmbolo pàa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye

12 Pitunmbolo pàa kafɔnŋgɔlɔ
naa kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye leele pe
sɔgɔwɔ. Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa
pye ma gbogolo wa Salomɔ toŋgbo
wi nawa, ma pe yɔn ki wa nuŋgba.
13 Leele sanmbala poro na, wa kpɛ
sila soro mbe sa pinlɛ pe ni. Konaa
ki ni fuun, leele pàa pye na pe sɔnni
fɔ jɛŋgɛ.
14 Ɛɛn fɔ, janwa lɛgɛrɛ la pye na
tari we Fɔ wi na, nambala poro
naa jɛɛlɛ wele, na pinlɛlɛ tagafɛnnɛ
ŋgbelege ki ni.
15 Leele pàa pye na yambala pe
lee na paan pe ni wa koŋgolo ke ni,
na pe teri sinlɛyaara naa fuuro na,
jaŋgo Pyɛri wi torosaga, wi nunu wi
ta wi to pele na.
16 Janwa wìla pye na yinrigi wa
Zheruzalɛmu kanŋgara na cara ti
ni fun, na paan yambala naa yinnɛ
tipegele fɛnnɛ pe ni, a pe ni fuun pè
sagala.

Zhufuye teele pàa pitunmbolo pe jɔlɔ

17 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wo
naa wi woolo pe ni, pè si yiri, poro
pàa pye Sadusiye wele. A yenjara si
ye pe ni pitunmbolo pe kala na. A

pè si yere ki yerewe mbe kala la pye pe na.
18 A pè si pitunmbolo pe yigi, mɛɛ
pe le wa kaso go gbɔgɔ ki ni.
19 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, we Fɔ
wi mɛrɛgɛ wà si kaso go kɔɔrɔ ti
yɛngɛlɛ, ma pitunmbolo pe yirige
wa funwa na, mɛɛ pe pye fɔ:
20 «Yaa kee ye sa yere wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, ŋga fuun ki yɛn na para
yinwefɔnŋgɔ ki sɛnrɛ na, ye saga yo
ye leele pe kan.»

21 Naa pitunmbolo pàa kaa ki
sɛnrɛ ti logo, a pè si kari ki goto
yirifaga ki na wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, mɛɛ ki lɛ na leele pe nari.

A saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi
woolo pe ni, pè si kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege konaa Zhufuyelelɛɛlɛ pe
ni fuun pe gbogolo laga nuŋgba. A
pè si tun ma yo pe kari wa kaso go
ki ni, pe pan pitunmbolo pe ni.
22 Ɛɛn fɔ, naa sorodasheele pàa ka
saa gbɔn wa, pe sila sa pitunmbolo
pe ta wa kaso go ki ni. A pè
si sɔngɔrɔ ma pan maga yo kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki kan,
23 ma pe pye fɔ: «We saa
kaso go ki ta sɔgɔsaga fɔ jɛŋgɛ.
Yeyɔngɔ welefɛnnɛ pe yɛn yeresaga
le yeyɔnrɔ ti na. Ɛɛn fɔ, na wè kaa
kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ, lere pyɔ we si wo
yan wa nawa.»

24 Naa shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele
to wo naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe
ni, pàa kaa ki logo, a kì si pe nawa
pi wɔ pe na. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe ki
kala li kɔwɔ pi yaa ka pye yɛgɛ ŋga
na ki ni.
25 A naŋa wà si ye wa pe kɔrɔgɔ,
mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, leele mbele
yè le wa kaso, pe mbele wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni paa leele pe nari!»

26 Kona, a shɛrigo gbɔgɔ soro-
dasheele to wo naa wi sorodasheele
pe ni, a pè si kari mɛɛ pan pitunm-
bolo pe ni yɔɔrɔ; katugu pàa pye na
fyɛ fɔ leele paga ka poro jate pe wa
sinndɛɛrɛ ni.
27 Naa pàa kaa pan pe ni, a pè si
pe yerege le kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege
ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. A saraga wɔfɛnnɛ to
wì si pe yewe ma yo fɔ:
28 «Wège yo ye kan maga ŋgban
ye ni, ma yo fɔ yaga kaa leele pe
nari ki naŋa ŋa wi mɛgɛ ki na naa!
Ɛɛn fɔ ye wele, ye nagawa sɛnrɛ
tì Zheruzalɛmu ca ki kɔ, a yaa jaa
mboo gbokala li taga woro na.»

29 A Pyɛri naa pitunmbolo sanm-
bala pe ni, pè sho fɔ: «Ki daga we
Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ to lɛ we wɛ leele
poro woro to na.
30 We tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ lì Zhezu wi
yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo
ŋa yàa kan wa tiparaga ki na maa
gbo we.
31 Yɛnŋɛlɛ lùu yirige maa tɛgɛ wa
li kalige kɛɛ ki na, maa pye wunlu-
naŋa naa Shɔfɔ, jaŋgo Izirayɛli tara
woolo pe ta pe pe kapere ti jɛn peri
yaga, pe pe kapere ti kala yagawa ta.
32 Woro wo na, we yɛn ki kagala
ke sɛrɛfɛnnɛ, woro naa Yinnɛkpoyi
li ni, lo na Yɛnŋɛlɛ lì kan mbele pèli
sɛnrɛ ti lɛ pe yeri we.»

33 Naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kìla
kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa pì si
ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ, fɔ a paa jaa
mbe pitunmbolo pe gbo.
34 Ɛɛn fɔ, Fariziye naŋa wà la pye
pe ni, pàa pye naa yinri Gamaliyɛli.
Zhufuye lasiri sɛwɛ jɛnfɔ lawi, leele
pe ni fuun pàa pye naa gbogo. A
wo si yiri ma yere wa kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege ki sɔgɔwɔ, mɛɛ yo fɔ pe
pitunmbolo pe yirige wa funwa na
wagati jɛnri ni.
35 Kona, a wì si pe pye fɔ:
«Izirayɛli tara woolo, ye ye yɛɛ yigi
ŋga yaa jate mbe pye ki nambala
mbele pe na ki ni.
36 Ki fa mɔ ma, Tedasi wìla yiri
maa yɛɛ pye ma yo wi yɛn legbɔɔ.
A nambala cɛnmɛ tijɛrɛ (400) si wo
taga wi na. Ɛɛn fɔ, pàa wi gbo, leele
mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma
jaraga pe yɛɛ na. A ki kala lì kɔ jaga.
37 Ko puŋgo na, a Galile tara fɛnnɛ
Zhudasi wì yiri ma je fun, ma yala
leele pe jirige wagati wi ni. A wì
lelɛgɛrɛ pye ma taga wi yɛɛ na. Wo

fun, a pòo gbo, mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga.
38 Ki kala na, mi yɛn naga yuun ye kan, koni wo ni, yaga ka kapege pye ki nambala mbele pe na. Ye pe yaga paa kee. Na kaa pye ki kala na, nakoma ki tunŋgo ŋga kì yiri leele yeri, ki yaa ka jɔgɔ.
39 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kì yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri, ye se ya mbege jɔgɔ. Ye ye yɛɛ yigi, kiga ka pye ndɛɛ yaa wiin Yɛnŋɛlɛ li ni.»

A kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kì si yɛnlɛ Gamaliyɛli wi sɛnrɛ ti na,
40 mɛɛ pitunmbolo pe yeri naa, ma pe kan, a pè pe gbɔn sapige ni, mɛɛ ki yo maga ŋgban pe ni ma yo paga ka para Zhezu wi mɛgɛ na naa. Kona, a pè si pe wa ma yo paa kee.
41 A pitunmbolo pè si yiri ma kari, ma yin nayinmɛ ni, katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki daga pe ni pe jɔlɔ Zhezu wi mɛgɛ ki kala na.
42 Kona, a pè si koro na leele pe nari na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun pe kan pilige pyew, fɔ Zhezu wo wi yɛn Kirisi we, wa shɛrigo gbɔgɔ konaa leele pe lara ti ni.

6

Pàa nambala kɔlɔshyɛn wɔ paa pitunmbolo pe sari

1 Ki piliye yi ni, tagafɛnnɛ pàa pye na lege na kee. Eburuye mbele Girɛki sɛnrɛ yofɛnnɛ, pàa pye na kɔngɔri Eburuye mbele tara piile pe na, katugu pe naŋgunjaala pe sila pye na jate wa pilige pyew yaakara yɛwilɛ pi ni.
2 A pitunmbolo pe kɛ ma yiri shyɛn pè si tagafɛnnɛ janwa wi ni fuun wi gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki woro ma yala we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi wa kanŋgaga na, we pye yaakara yɛɛlɛfɛnnɛ.
3 Ki kala na, sefɛnnɛ, ye nambala kɔlɔshyɛn wɔ ye yɛɛ ni, mbele leele paa pe mɛtanga yinri, pe pye pe yin Yinnɛkpoyi lo naa tijinliwɛ ni. We yaa pe le wa ki tunŋgo ki ni.
4 Kona, woro yaa koro mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri mbaa li sɛnrɛ ti yuun.»
5 A ki sɛnrɛ tì si tanla leele pe ni fuun pe ni. A pè sigi leele mbele pe wɔ: Etiyɛni, wo la pye ma yin tagawa naa Yinnɛkpoyi li ni, naa Filipu, naa Purokɔri, naa Nikanɔri, naa Timɔ, naa Parimenasi, konaa Nikola, cɛnlɛ la yɛgɛ woo lawi wo, ma yiri wa Antiyɔshi ca. Wìla ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni.
6 A pè si pe naga pitunmbolo pe na. A poro si Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan, ma pe kɛyɛn yi taga pe na, ma duwaw pye pe kan.
7 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì si koro na jaragi na kee. A tagafɛnnɛ pe nɛɛ lege fɔ jɛŋgɛ wa Zheruzalɛmu. Saraga wɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la yɛnlɛ ma taga Zhezu wi na fun.

Zhufuye teele pàa Etiyɛni wi yigi

8 Yɛnŋɛlɛ làa yinmɛ naa fanŋga kan Etiyɛni wi yeri. Wìla pye na kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin leele pe sɔgɔwɔ.
9 Ɛɛn fɔ, a leele pèle si yiri nɛɛ kendige woo Etiyɛni wi ni. Ki leele pèle la yiri shɛrigo ka ni, a paa pe yinri leseele. A pèle yiri wa Sirɛni naa Alɛgizandiri cara ti ni. A pèle yiri wa Silisi tara to naa Azi kinda wi ni.
10 Ɛɛn fɔ, pe sila ya mbe yo mboo ya, katugu wìla pye na para tijinliwɛ ni Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
11 A pè si penjara kan leele pele yeri larawa ma yo pege yo fɔ: «Woo yan wila para na Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.»
12 A pè si leele poro naa lelɛɛlɛ, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe sun ma pe wa Etiyɛni wi na. A poro si saa to Etiyɛni wi na maa yigi, mɛɛ wi tilele ma kari wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
13 A pè si pan wa yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ pele ni. A poro sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wi sɛnpere yowo pii kɔ we shɛrigo gbɔgɔkpoyi konaa Moyisi lasiri wi na.

14 Katugu wège logo wi yɔn fɔ
Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi yaa
ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ya, mbe
kalɛgɛlɛ ŋgele Moyisi wìla kan we
yeri ke kanŋga.»
15 Mbele fuun pàa pye wa kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni, a pè si pe
yɛngɛlɛ ke kan Etiyɛni wi na, mɛɛ wi
yɛgɛ ki yan kila yɛngɛlɛ paa mɛrɛgɛ
yɛgɛ yɛn.

7

Etiyɛni Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo we

1 A saraga wɔfɛnnɛ to wì si Etiyɛni
wi yewe ma yo fɔ: «Ki kagala ke yɛn
kaselege le?»
2 A Etiyɛni wì sho fɔ: «Na woolo
naa na teele, yaa nuru na yeri!
Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ kìla ki yɛɛ naga we
tɛlɛ Abirahamu wi na, maa ta wa
Mezopotami tara, sanni wi sa cɛn wa
Haran ca.
3 Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ: *Yiri laga
ma tara konaa ma to ca ki ni, ma kari
wa tara nda mi yaa naga ma na ti ni!*†
4 Kì pye ma, a Abirahamu wì si yiri
wa Kalide tara ma saa cɛn wa Haran
ca. Naa wi to wìla kaa ku, ko puŋgo
na, a Yɛnŋɛlɛ lì suu torogo laga ki
tara nda ti ni, nda ye yɛn ma cɛn
yiŋgɔ we.
5 Yɛnŋɛlɛ li sila laga kpɛ kan wi
yeri laga ki tara nda ti ni, ali yɛrɛ
tɔlɔgɔ kansaga nuŋgba. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn wi yeri ma
yo li yaa ki tara nda ti kan wi yeri,
puŋgo na, mberi kan wi setirige
piile pe yeri. Ma si yala, ki sanga
wi ni, pyɔ sila pye wi yeri gbɛn.
6 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan naa, ma
yo fɔ: *Ma setirige piile pe yaa ka sa
cɛn tara ta yɛgɛ ni, ki tara woolo pe
yaa ka pe pye kulolo, mbe pe jɔlɔ fɔ
sa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400).*
7 *Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye cɛnlɛ na
kulolo, mi yaa ka kiti kɔn ki cɛnlɛ
woolo pe na; ko puŋgo na, pe yaa ka
yiri wa mbe pan mbaa na gbogo laga
ki laga ŋga ki ni.*†
8 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si yɔn finliwɛ
le Abirahamu wi ni ma yo wila
kɛnrɛkɛnrɛ wi piin paa pi kacɛn
yɛn. Kì pye ma, naa Abirahamu wìla
kaa Izaki wi se, wi pilige kɔlɔtaanri
wogo ki na, a wì suu kɛnrɛkɛnrɛ.
A Izaki wì si Zhakɔbu wi se maa
kɛnrɛkɛnrɛ. A Zhakɔbu wì we
tɛlɛye kɛ ma yiri shyɛn pe se, maga
nuŋgba ki pye.
9 «Yenjara ti kala na, a we tɛlɛye
pè pe nɔsepyɔ Zhozɛfu wi pɛrɛ, a pè
kari wi ni paa kulo yɛn wa Ezhipiti
tara. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa koro wi ni
10 maa wɔ wa wi jɔlɔgɔ kagala ke
ni fuun ke ni. Yɛnŋɛlɛ làa wi kala
li pye, a li wunlunaŋa Farawɔn wi
ndanla, ma kajɛnmɛ kan wi yeri.
A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi tɛgɛ
Ezhipiti tara to naa wi yɛɛra go ki
ni fuun ki go na.
11 Kona, a fuŋgo gbɔgɔ kà si to
wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, naa
Kana tara ti ni. Ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ
jɛŋgɛ, fɔ we tɛlɛye pe sila yaakara
ta.
12 Naa Zhakɔbu wìla kaa ki logo
ma yo yaakara la pye wa Ezhipiti
tara, a wì si we tɛlɛye pe tun wa ki
koŋgbanŋga ki na.
13 Pe karisaga shyɛn wogo ki na
wa, a Zhozɛfu wì suu yɛɛ naga wi
nɔsepiile pe na. A Farawɔn wì si ta
maa go woolo pe jɛn.
14 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì si
tun ma yo pe saa to wi yeri wi pan,
naa wi kɛɛ woolo pyew pe ni. Pàa
pye lere nafa taanri ma yiri kɛ ma
yiri kaŋgurugo.
15 Kì pye ma, a Zhakɔbu wì si kari
ma saa cɛn wa Ezhipiti tara, a wo
naa we tɛlɛye sanmbala pe ni pè kaa
ku wa.
16 A pè si pe gboolo pe lɛ ma
sɔngɔrɔ ma kari pe ni wa Sishɛmu
ca. Abirahamu wìla gboolo lesaga
ŋga lɔ fafafa Amɔri piile pe yeri
penjara ni, ma saa pe le wama.
17 «Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn
Abirahamu wi yeri, naa li yɔn fil-
isanga wila kaa na yɔngɔ, Izirayɛli

† **7:3 7.3:** Zhenɛ 12.1 † **7:7 7.6-7:** Zhenɛ 15.13-14; Ɛki 12.40

woolo pè si se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ wa Ezhipiti tara.
18 A wunlunaŋa fɔnŋɔ si kaa cɛn Ezhipiti tara ti go na. Wo sila Zhozɛfu wi jɛn.
19 A ki wunlunaŋa wì si we cɛnlɛ woolo pe fanla ma pe li, ma pe jɔlɔ, fɔ ma pe jori ma yo paa pe piyɛngɛlɛ ke waa kaa kuun.
20 Ko sanga wo lawi pàa Moyisi wi se, wìla pye ma yɔn jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. A pòo gbegele ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri wa wi to go.
21 Naa pàa ka saa wi wa sanga ŋa ni, a Farawɔn wi sumborombyɔ wì suu lɛ maa gbegele maa pye paa wi yɛɛra pyɔ yɛn.
22 A pè si Moyisi wi naga Ezhipiti tara fɛnnɛ tijinliwɛ pi ni fuun pi ni. Yawa la pye wi ni wa wi sɛnyoro to naa wi kapyegele ke ni.

23 «Naa Moyisi wìla kaa yɛlɛ nafa shyɛn ta, a wì sigi jatere wi ta mbe kari saa sefɛnnɛ, Izirayɛli tara woolo pe wele.
24 A wì si saa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wa yan wila wi woolo wa jɔlɔ. A wì si saga wi woo wi na, mɛɛ Ezhipiti tara woo wi gbɔn maa gbo.
25 A wì sigi jate ndɛɛ kana wi woolo pe mbege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe wo tɛgɛ mbe pe shɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila ki jɛn.
26 Ki goto pinliwɛ pi ni, wì ka saa gbɔn wa wi woolo pe sɔgɔwɔ, a wì si shyɛn yan paa wiin; a wi nɛɛ jaa mbe pe sɔgɔwɔ pi gbegele, mɛɛ pe pye fɔ: *Na wɛnnɛ, ye yɛn paa nɔsepiile yɛn. Yiŋgi na, a ye nɛɛ wiin?*
27 Ŋa wìla pye naa nimbye wi jɔlɔ, a wì si Moyisi wi wɔnrɔgɔ, ma yo fɔ: *Ambɔ wɔ̀ɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ?*
28 *Maa jaa mbanla gbo paa yɛgɛ ŋga na yunmbaan màa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wi gbo wi le?*†
29 Ki sɛnrɛ ti kala na, a Moyisi wì si fe ma saa cɛn wa Madiyan tara ti ni, ma pinambiile shyɛn se wa.

30 «Naa yɛlɛ nafa shyɛn la kaa toro, a mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Moyisi wi na wa Sinayi yanwiga ki na, wa gbinri wi ni, kasɔn yinnɛ la ni tipile la ni laa sori.
31 Naa Moyisi wìla kaa ki tipile li yan laa sori ma, a kì suu pari. Naa wila kaa na fulo wa ki tanla mbege wele jɛŋgɛ, a wì si we Fɔ wi magala li logo wa fɔ:
32 ‹*Mi yɛn ma tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ, Abirahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ.*› A Moyisi wi nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na, wii kotogo ta naa mbaa ki wele.
33 Kona, a we Fɔ wì suu pye fɔ: ‹*Ma sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na, katugu ma yɛn ma yere laga ŋga na ki tara ti yɛn kpoyi.*
34 *Na woolo mbele wa Ezhipiti tara, mì pe jɔlɔgɔ ki yan, ma pe jɛngɛ ki logo. Mì tigi ma pan mbe pe shɔ. Pan yiŋgɔ mi yaa ma tun wa Ezhipiti tara.*›†
35 «Ki Moyisi nuŋgba ŋa pàa je wi na ma yo fɔ: ‹Ambɔ wɔ̀ɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ?› Wo nuŋgba wowi Yɛnŋɛlɛ làa tun maa pye paa to naa go shɔfɔ yɛn mɛrɛgɛ wi sagawa pi kala na, ŋa wìla wi yɛɛ naga wi na wa tipile li ni we.
36 Ki Moyisi wo wìla pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara, ma kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhipiti tara, naa wa Kɔgɔje yɛɛn wi ni, naa yɛlɛ nafa shyɛn ni wa gbinri wi ni.
37 Moyisi wo nuŋgba wo wìla ki yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa yirige ye kan paa na yɛn, mbe yiri wa ye woolo pe sɔgɔwɔ.*›†
38 Ma Izirayɛli woolo gbogolomɔ pi ta wa gbinri wi ni, Moyisi wo wìla pye wa pe tanla. Wo wìla pye we tɛlɛye pe ni naa mɛrɛgɛ wi ni, ŋa wìla para wi ni wa Sinayi yanwiga ki na we. A wì si Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda ti yɛn yinwege woro ti ta mari kan we yeri.
39 «Ɛɛn fɔ, we tɛlɛye pe sila yɛnlɛ

† **7:28 7.26-28:** Ɛki 2.14 † **7:34 7.33-34:** Ɛki 3.7-10 † **7:37 7.37:** Dete 18.15

mboo sɛnrɛ ti lɛ. A pè je wi na, nɛɛ ki jaa wa pe kotogo na mbe sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ti ni.
40 A pè sigi yo Arɔn wi kan ma yo fɔ: ‹*Yarisunndo ta gbegele we kan tila we yɛgɛ sinni. Ki Moyisi ŋa wì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta we sigi jɛn.*›†
41 Ki piliye yi ni, a pè si napige yanlɛgɛ ka fanri, mɛɛ pan ma saraga wɔ ko yarisunŋgo ko yeri, nɛɛ yɔgɔri pe kɛɛ tunŋgo ki na.
42 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si puŋgo le pe ni ma pe yaga, a paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke gbogo, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo fɔ:

Izirayɛli woolo, yɛgɛlɛ nafa shyɛn
ŋgele yè pye wa gbinri wi ni,
yaa yaayoro saara konaa saara ta
yɛgɛ wɔ na yeri le?
43 *Ayoo, ɛɛn fɔ, ye yarisunŋgo Molɔki*
ki paraga go ko yaa lɛ ma kari
ki ni,
naa ye yarisunŋgo Aranfa ki wɔnnɔ
cɛnlɔmɔ pi ni.
Ki yarisunndo yanlɛrɛ to yàa gbegele
mbe ta mbaa ti gbogo.
Ki kala na, mi yaa ye koli mbe kari ye
ni fɔ wa Babilɔni puŋgo na.†

44 «Paraga go la pye we tɛlɛye pe yeri wa gbinri wi ni naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe ni. *Kìla gbegele paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Moyisi wi kan we, ma yala ki cɛnlɔmɔ mba wìla yan pi ni.*†
45 Ko puŋgo na, a we tɛlɛye pè si paraga go ki ta pe teele pe yeri. A Zhozuwe wì si pe yɛgɛ sin ma ye ki ni laga ki tara nda ti ni. Yɛnŋɛlɛ làa tara woolo pe purɔ ma pe yirige wa pe yɛgɛ. A kì koro laga fɔ ma saa gbɔn Davidi sɔnlɔ ki na.
46 Davidi wìla yinmɛ ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, a wì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo li konɔ kan wi yeri, *wi cɛnsaga gbegele lo na li yɛn Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li kan.*†
47 Ɛɛn fɔ, Salomɔ wìla kaa ki go ki kan.
48 «Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, laa la cɛɛn leele pè yinrɛ nda kan to ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìgi yo ma yo fɔ:
49 *Naayeri wi yɛn na wunluwɔ jɔngɔ,*
tara ti yɛn na tɔɔrɔ tɛgɛsaga?†
Yiŋgi go ye mbe ya kan na kan naa?
Laga kikiin ki yɛn wa mbe pye na
wogosaga?
We Fɔ wo wì yo ma.
50 *Mi ma mìgi yaara nda ti ni fuun ti*
gbegele na kɛɛ ki ni wi le?†
51 «Ye ta ma pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ! A ye kotoro naa ye nuŋgbogolo kè tɔn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Ye maa kendige woo Yinnɛkpoyi li ni sanga pyew. Ye yɛn paa ye tɛlɛye pe yɛn.
52 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, wiwiin wì koro ye tɛlɛye pe sila wi jɔlɔ? Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa Lesinŋɛ wi panga ki yari faa, ye tɛlɛye pàa pe gbo. Koni yè pye ki Lesinŋɛ wi pɛrɛfɛnnɛ konaa wi gbofɛnnɛ.
53 Yoro mbele yè Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ta mɛrɛgɛye pe yeri, ye suu yigi.»

Etiyɛni kunwɔ we

54 Naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kila kaa ko sɛnrɛ to logo, a kì si pe ya wa pe kotogo na naŋgbanwa pi na, a pe nɛɛ pe yombɛgɛlɛ ke nɔɔri Etiyɛni wi kala na.
55 Ɛɛn fɔ, ma Etiyɛni wi ta wìla pye ma yin Yinnɛkpoyi li ni, a wì suu yɛngɛlɛ ke kan wa naayeri, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yan, naa Zhezu wi ni yeresaga wa li kalige kɛɛ ki na.
56 A wì sho fɔ: «Ye wele, mi yɛn na yɛnŋɛlɛ li yaan lì yɛngɛ, na Lere wi Pinambyɔ wi yaan yeresaga wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na.»
57 Kona, a pè si jɔrɔgɔ, mɛɛ pe nuŋgbogolo ke tɔnndɔ, mɛɛ gbinri ja ma saa to wi na, 58 maa tilele

† **7:40 7.40:** Ɛki 32.1 † **7:43 7.42-43:** Amɔ 5.25-27 † **7:44 7.44:** Ɛki 25.40 † **7:46 7.46:** Yuuro 132.5 † **7:49 7.49:** Ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn tara ti go na. † **7:50 7.49-50:** Eza 66.1-2

ma yiri wi ni wa ca, mɛɛ wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo. A sɛrɛfɛnnɛ pè si pe deere ti wɔwɔ mari tɛgɛ lefɔnŋɔ wa tanla, pàa pye naa yinri Sɔli.
59 Sanga ŋa ni pàa pye na Etiyɛni wi waa sinndɛɛrɛ ti ni, a wi nɛɛ yɛnri na yuun fɔ: «We Fɔ Zhezu, na yinnɛ li shɔ!»
60 Kona, a wì si kanŋguuro kan ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, maga kaa ki kapege ŋga ki jate pe go na.»
Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si ku.

PITUNMBOLO PAA ZHEZU SƐNTANRA TI YARI WA SAMARI TARA NAA ZHUDE TARA

8

8.1–12.25
1 Sɔli wìla yɛnlɛ Etiyɛni gbogo ki na.

Sɔli wìla tagafɛnnɛ pe jɔlɔ

Ki pilige nuŋgba ki ni, a pè sigi lɛ na Zheruzalɛmu ca Legilizi wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. A tagafɛnnɛ pè si gbɔn ma jaraga ma kari Zhude naa Samari tara ti lagapyew, ndɛɛ pitunmbolo poro cɛ.
2 Nambala mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, a poro pèle si saa Etiyɛni gboo wi le, mɛɛ wi kunwɔ pi gbele fɔ jɛŋgɛ.
3 Sɔli wo na, wìla pye naga ŋgbanga mbe Legilizi wi jɔgɔ. Wìla pye na yiin yinrɛ pyew ti ni, na tagafɛnnɛ, nambala naa jɛɛlɛ pe tilele ma saa na pe nii kaso.

Filipu wìla Zhezu Sɛntanra ti yari wa Samari tara

4 Tagafɛnnɛ mbele pàa gbɔn ma jaraga, pe nɛɛ kee lagapyew ma saa na Zhezu Sɛntanra ti yari.
5 A Filipu wo si kari Samari tara ca ka ni, mɛɛ saa na Kirisi wi sɛnrɛ ti yari.
6 Janwa wi ni fuun wìla pye na nuru Filipu wi yeri jatere nuŋgba ni, katugu pàa pye na kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na piin ke sɛnrɛ nuru na ke yaan yɛnlɛ ni.
7 Yinnɛ tipegele la pye na woo yambala lɛgɛrɛ ni, na gbele ŋgbanga. A muruguye poro naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pè lɛgɛrɛ sagala.
8 Nayinmɛ gbɔɔ la pye wa ki ca ki ni.
9 Naŋa wà la pye wa ki ca ki ni faa makɔ, pàa pye naa yinri Simɔ. Wìla pye na taluguya kagala piin, a kè Samari tara fɛnnɛ pe pari, naa yɛɛ piin ma yo wo yɛn legbɔɔ.
10 Leele pe ni fuun, mbege lɛ piile pe na mbe sa gbɔn lelɛɛlɛ pe na, pàa pye na nuru wi yeri fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa we, mba pe yinri yawa gbɔɔ we.»
11 Pàa pye na nuru wi yeri, katugu wìla pe pari wi taluguya kapyere ti ni, maga lɛ fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni.
12 Ɛɛn fɔ, a Filipu wì si Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ po naa Zhezu Kirisi wi mɛgɛ Sɛntanra ti yari, a leele pè si taga ti na, a pè pe batize, nambala o, jɛɛlɛ o.
13 Simɔ wo jate wìla taga Zhezu Kirisi wi na, a pòo batize. A wì si koro na yanri Filipu wi puŋgo na. Wìla pye na kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ yaan kaa piin, fɔ a koo pari.
14 Pitunmbolo mbele pàa pye wa Zheruzalɛmu, naa pàa kaa ki logo ma yo Samari tara fɛnnɛ pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na mari lɛ, a pè si Pyɛri naa Zhan pe torogo wa pe yeri.
15 Naa pàa ka saa gbɔn, a pè si Yɛnŋɛlɛ yɛnri tagafɛnnɛ pe kan, jaŋgo pe ta pe Yinnɛkpoyi li ta.
16 Katugu Yinnɛkpoyi li sila tigi mbe ye wa kpɛ ni pe ni gbɛn. Pàa pe batize we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ko na cɛ.
17 Kona, a Pyɛri naa Zhan pè si pe kɛyɛn yi taga pe na, a pè si Yinnɛkpoyi li ta.
18 Naa Simɔ wìla kaa ki yan Yinnɛkpoyi li kan tagafɛnnɛ pe yeri pitunmbolo pe kɛyɛn tagawa pi kala

na, a wì si pan penjara ni Pyɛri naa Zhan pe kan, ma yo fɔ:
19 «Yege yawa pi kan mi fun na yeri, jaŋgo mi kanla kɛyɛn yi taga lere ŋa fuun na, wi Yinnɛkpoyi li ta.»
20 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro naa ma penjara ti ni ye pinlɛ ye jɔgɔ, paa maa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki mbe ya lɔ penjara ni we.
21 Ma tasaga woro wa ki kala na li ni. Yaraga ka kpɛ woro wa ma wogo, katugu ma kotogo ki woro ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
22 Ma tipewe pi jɛn maa yaga, ma we Fɔ wi yɛnri wɔɔn jatere pege ki kala yaga ma na, na ki mbe ya pye we;
23 katugu mìgi yan, ma yɛn ma yin nambewe ni, ma pye naa kapege ki kulo.»
24 A Simɔ wì si Pyɛri naa Zhan pe pye fɔ: «Yoro jate, ye we Fɔ wi yɛnri na kan, jaŋgo ŋga yè yo, ka kpɛ ka kanla ta.»
25 Naa Pitunmbolo pe shyɛn pàa kaa we Fɔ wi sɛrɛya wi yo maa sɛnrɛ ti yari, a pè si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu. Pe sɔngɔrɔsaga, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yuun Samari tara cara ti lɛgɛrɛ ni.

Filipu naa Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa sɛnrɛ

26 Ki piliye yi ni, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà sigi yo Filipu wi kan ma yo fɔ: «Yiri ma kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, wa konɔ na li ma yiri wa Zheruzalɛmu ca na kee wa Gaza ca li ni. Ki konɔ li yɛn wa gbinri wi ni.»
27 A Filipu wì si yiri mɛɛ kari. Maa ta wa konɔ wila kee, a wì si Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa wa yan. Pàa wi san. Etiyopi tara fɛnnɛ wunlunjɔ Kandase wo legbɔɔ lawi. Wìla pye ma cɛn wi yarijɛndɛ ti ni fuun ti go na. Wìla kari wa Zheruzalɛmu ma saa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
28 Wi sɔngɔrɔsaga na kee wi ca, wìla pye ma cɛn wa wi wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni, na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi sɛwɛ wi kara.
29 A Yinnɛkpoyi lì si Filipu wi pye fɔ: «Fulo wa ki wotoro ŋa wi tanla maa tanri maa yala wi ni.»
30 A Filipu wì si fe ma fulo wa wotoro wi tanla, mɛɛ Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa wi magala li logo, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Ezayi wi sɛwɛ wi kara. A wì suu yewe ma yo fɔ: «Nda maa kara maa ti kɔrɔ wi jɛnni le?»
31 A naŋa wì sho fɔ: «Mbe ya mberi kɔrɔ wi jɛn mɛlɛ, na lere suu yo mbanla kan?»
A wì si Filipu wi yɛri ma yo wi ye wa wotoro wi ni wi cɛn le wi tanla.
32 Laga ŋga wìla pye na kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni koyi ŋga fɔ:
Wìla pye paa sumbyɔ yɛn, ŋa pè yigi na kee wi ni wa wi gbosaga,
paa simbapyɔ yɛn, ŋa wì pyeri wi sire kɔnfɔ wi kɛɛ.
Wì suu yɔn ki yɛngɛ.
33 *Wìla wi yɛɛ tirige, pe sila tanga kan wi yeri.*
Ambɔ wi yaa ka para wi setirige wogo ki na?
Katugu pòo gbo maa wɔ laga tara ti ni.†
34 A legbɔɔ wì si Filipu wi yewe fɔ: «Mila ma yɛnri, ki yo na kan, ambɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wila para wi sɛnrɛ na. Wo yɛɛra sɛnrɛ na lee, nakoma lere wa yɛgɛ sɛnrɛ na?»
35 Kona, a Filipu wì si sɛnrɛ ti lɛ, maga lɛ le ki laga jate ki na, mɛɛ Zhezu Sɛntanra ti yo maa kan. 36 Ma pe ta wa konɔ paa kee, a pè si saa gbɔn laga ka na, tɔnmɔ la pye wama. A legbɔɔ wì sho fɔ: «Tɔnmɔ mba, yiŋgi ki yaa ti mi ka si ka batize?»
37 [A Filipu wì suu pye fɔ: «Na kaa pye ma taga Zhezu wi na ma kotogo ki ni fuun ni, ma mbe ya batize.» A legbɔɔ wì sho fɔ: «Mì taga ki na ma yo Zhezu Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.»]
38 A legbɔɔ wì sho fɔ pe wotoro wi yerege. A pe shyɛn pè si tigi ma

† **8:33 8.32-33:** Eza 53.7-8

ye wa tɔnmɔ pi ni. A Filipu wì suu batize.
39 Pe yirisaga wa tɔnmɔ pi ni, we
Fɔ wi Yinnɛ lì si Filipu wi lɛ ma kari
wi ni. Legbɔɔ wi suu yan naa, ɛɛn
fɔ, a wì suu konɔ li lɛ na kee, ma yin
nayinmɛ ni.
40 A Filipu wo suu yɛɛ yan wa
Azɔti ca. Kona, a wi nɛɛ toro
cara ti ni nuŋgba nuŋgba na Zhezu
Sɛntanra ti yari wa ki laga ki ni fuun
ki ni, fɔ ma saa gbɔn wa Sesare ca.

9

Sɔli wìla taga Zhezu wi na (Kapye 22.6-16; 26.12-18)

1 Ma si yala, Sɔli wìla pye na kasɔn
pyew ki tari we Fɔ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
na, naga jaa mbaa pe kuun. A wì si
kari saraga wɔfɛnnɛ to wi kɔrɔgɔ,
2 ma saa wi yɛnri ma yo wi
sɛwɛɛlɛ kan wi yeri wi kari pe ni wa
Damasi ca, wi sa pe kan shɛriyinrɛ
fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo wi konɔ ta,
na wiga we Fɔ Zhezu wi konɔ tan-
gafɛnnɛ pele yan, nambala naa jɛɛlɛ,
wi pe yigi wi pe pɔ wi kari pe ni wa
Zheruzalɛmu.
3 Ma Sɔli wi ta wa konɔ wila kee,
ma ka saa yɔngɔ Damasi ca ki ni, le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yanwa
pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yin maa
maga.
4 A wì si to tara, mɛɛ magala la
logo. A lùu pye fɔ: «Sɔli, Sɔli, yiŋgi
na, a ma nɛɛ na jɔlɔ?»
5 A Sɔli wì si yewe ma yo fɔ:
«Ambɔ wi mboro, na Fɔ?»
A lì sho fɔ: «Muwi, mi Zhezu ŋa
ma yɛn na jɔlɔ we.
6 Ɛɛn fɔ, yiri ma ye wa ca nawa.
Ŋga ma daga mbe pye, ki yaa yo
mbɔɔn kan wa.»
7 Sɔli tangayɛɛnlɛ pe sunndo wìla
kɔn pe na, fɔ a pè koro ma yere laga
nuŋgba, pe sila ya yaraga ka yo. Pàa
ki magala li logo, ɛɛn fɔ, pe sila lere
yan.
8 A Sɔli wì si yiri le tara, maa
yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, ɛɛn fɔ, wi sila pye
na yaraga ka yaan. A pè suu yigi
wi kɛyɛn yi na, mɛɛ kari wi ni wa
Damasi.
9 Wìla pye piliye taanri na wi fa
yan wi yɛngɛlɛ ke ni, na wi fa ka, na
wi fa si wɔ.
10 Ma si yala, wa Damasi, tagafɔ
wà la pye wa, pàa pye naa yinri
Ananiyasi.
A we Fɔ wì suu yɛɛ naga wi
na yariyanga ka ni, maa pye fɔ:
«Ananiyasi!»
A Ananiyasi wì si shɔ ma yo:
«Nawu we Fɔ, mi ŋa!»
11 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Yiri
fɔɔnfɔɔn ŋga, ma kari wa konɔ na
pe yinri ‹Kozinnɛ› li ni, Zhudasi
mɛgɛfɔ wa wa, maa go ki yewe;
Tarisi ca fɛnnɛ woo wa, ma saa
lagaja. Poo yinri Sɔli. Wi yɛn na
Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
12 Maa ta wila yɛnri, a wì si naŋa
wa yan yariyanga ka ni, poo yinri
Ananiyasi. Wì ye wi kɔrɔgɔ wa go
maa kɛyɛn yi taga wi na, jaŋgo wi
ta wila yaan naa fɔnŋgɔ.»
13 A Ananiyasi wì si we Fɔ wi pye
ma yo fɔ: «Na Fɔ, tipege ŋga fuun
ki naŋa ŋa wì pye ma woolo pe na
wa Zheruzalɛmu, mìgi logo lelɛgɛrɛ
yeri.
14 Lagamɛ fun, yawa yɛn wi yeri,
mba wì ta saraga wɔfɛnnɛ teele pe
yeri mbaa ma mɛgɛ yerifɛnnɛ pe ni
fuun pe yinri mbaa pe poo.»
15 Ɛɛn fɔ, a we Fɔ wì si Ananiyasi
wi pye fɔ: «Kari, katugu mùu
wɔ mboo pye na tunmbyee, wila
na mɛgɛ ki yari cɛngɛlɛ sanŋgala
woolo poro naa pe wunlumbolo, naa
Izirayɛli woolo pe kan.
16 Jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga wi daga mbe
kun wi yɛɛ ni na kala na, mi jate mi
yaa ki naga wi na.»
17 Kona, a Ananiyasi wì si kari.
Naa wìla ka saa gbɔn wa ki go ki ni,
a wì suu kɛyɛn yi taga Sɔli wi na, ma
suu pye fɔ: «Sefɔ Sɔli, we Fɔ Zhezu
ŋa wùu yɛɛ naga ma na, mɔɔ ta wa
konɔ maa paan, wìlan tun ma yeri;
jaŋgo ma ta maa yaan naa fɔnŋgɔ,
Yinnɛkpoyi li ye ma ni lɔɔn yin!»

18 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
yaara tà si yiri wa wi yɛngɛlɛ ke ni
ma toori paa mbɛnɛ kɔɔrɔ yɛn. A wi
nɛɛ yaan naa fɔnŋgɔ. A wì si yiri ma
batize.
19 Kona, a wì si li mɛɛ fanŋga ta
naa.

Sɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Damasi ca

A Sɔli wì si koro wa tagafɛnnɛ pe
ni wa Damasi, ma piliye jɛnri pye
wa.
20 A wì sigi lɛ teere nɛɛ Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yuun wa shɛriyinrɛ ti ni
ma yo Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ we.
21 Mbele pàa pye na nuru wi yeri,
kìla pe pari, a paa yuun fɔ: «Lere ŋa
wìla pye na Zhezu mɛgɛ yerifɛnnɛ
pe jɔlɔ wa Zheruzalɛmu, wo ma ŋa
yɛɛn? Wii pan lagamɛ fun mbe pan
mbe ki leele pe yigi mbe pe pɔ, mbe
kari pe ni saraga wɔfɛnnɛ teele pe
kan wi le?»
22 Ma si yala, Sɔli wìla pye na
fanŋga taa wa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
yowo pi ni na kee, fɔ Zhufuye mbele
pàa pye wa Damasi pe mbaa wi yɔn
sogo yɛgɛ ŋga na, pe sila ki jɛn, naa
wìla pye naga yɛgɛ nari pe na ma yo
Zhezu wo wi yɛn Kirisi we.
23 Naa piliye yà la kaa toro, a
Zhufuye pè si yɔn le ma yo pe yaa
Sɔli wi gbo.
24 Ɛɛn fɔ, a Sɔli wì si yiri pe yɔn
lege ki kɔrɔ na. Pàa pye na ca ki
yeyɔnrɔ ti singi yɔnlɔ naa yembinɛ
mbe ta mbe Sɔli wi gbo.
25 Ɛɛn fɔ, yembinɛ la ni, a Sɔli wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu lɛ kanja pige ka
ni maa tirige wa mbogo ŋga ki ca kì
maga ki puŋgo na.

Sɔli wìla sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu

26 Naa Sɔli wìla ka saa gbɔn wa
Zheruzalɛmu, a wi nɛɛ jaa mbe pinlɛ
tagafɛnnɛ pe ni. Ɛɛn fɔ, pe ni fuun
pàa fyɛ wi yɛgɛ, katugu pe sila taga
ki na mbe yo wi yɛn tagafɔ kaselege
na.
27 Kona, a Barinabasi wì suu lɛ
ma kari wi ni pitunmbolo pe kɔrɔgɔ,
mɛɛ ki yɛgɛ yo ma pe kan paa yɛgɛ
ŋga na Sɔli wìla we Fɔ wi yan wa
konɔ, a we Fɔ wì para wi ni we;
konaa paa yɛgɛ ŋga na wa Damasi,
Sɔli wìla kotogo ta na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun Zhezu wi mɛgɛ ki na.
28 Maga lɛ le ko sanga wo na, a
Sɔli wì si koro wa pe ni nɛɛ yanri
wa Zheruzalɛmu lagapyew ki ni, ma
kotogo ta na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun
Zhezu wi mɛgɛ ki na.
29 Zhufuye mbele Girɛki sɛnrɛ
yofɛnnɛ, wìla pye na para pe ni, na
kendige woo pe ni. Ɛɛn fɔ, poro la
pye naga lagajaa mboo gbo.
30 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa ko jɛn
ma, a pè si kari Sɔli wi ni wa Sesare
ca, mɛɛ saa wi yaga, a wì kari wa
Tarisi ca.
31 Ko sanga wo ni, Legilizi wìla pye
yɛyinŋge na wa Zhude naa Galile
naa Samari tara ti lagapyew. Wìla
pye na fanŋga taa, na we Fɔ wi
gbogo, a tagafɛnnɛ paa lege na kee
yɛgɛ Yinnɛkpoyi li sagawa pi na.

Pyɛri wìla Ene wi sagala

32 Pyɛri wìla pye na tara ti ni fuun
ti yanri. Pilige ka, a wì si kari
tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Lida ca
pe yeri,
33 mɛɛ saa naŋa wa yan wa, pàa
pye naa yinri Ene. Wìla pye ma sinlɛ
sinlɛyaraga ka na maga lɛ fɔ yɛlɛ
kɔlɔtaanri, katugu murugu lawi.
34 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ene,
Zhezu Kirisi wila ma sagala: Yiri
mɔɔ fuuro ti gbegele ma yɛ!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Ene
wì si yiri.
35 A Lida ca fɛnnɛ poro naa Sarɔn
tara fɛnnɛ pe ni fuun pòo yan, mɛɛ
pe yɛɛ kan we Fɔ wi yeri.

Dɔrikasi wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni

36 Wa Zhope ca ki ni, tagafɔ jɛlɛ wà
la pye wa, pàa pye naa yinri Tabita,
Girɛki sɛnrɛ ti ni pe maga kanŋga
ma yo Dɔrikasi. Ko kɔrɔ wo ŋa:
«Lufaa». Wìla pye na kajɛŋgɛ piin
sanga pyew na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari.

37 Ki sanga wi ni, a wì si to na yaa,
mɛɛ ku. A pè suu gboo wi woli maa
tɛgɛ yumbyɔ wa ni wa sanŋgazo wi
ni.
38 Lida ca konaa Zhope ca ki ni
ti sila lali ti yɛɛ ni. A Zhope ca
tagafɛnnɛ pè sigi logo ma yo Pyɛri
wìla pye wa Lida. A pè si nambala
shyɛn torogo wa wi yeri, maa pye fɔ:
«Waa ma yɛnri, ma pan laga we yeri
fɔɔnfɔɔn ŋga, maga ka mɔ.»
39 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Pyɛri wì si yiri mɛɛ pinlɛ pe ni ma
kari. Naa wìla ka saa gbɔn, a pè
si kari wi ni wa sanŋgazo yumbyɔ
wi ni. A naŋgunjaala pe ni fuun
pè si fulo wi tanla na gbele. Deere
tunmɔɔrɔ naa deere tugbɔɔrɔ nda
Dɔrikasi wìla pye na tiin maa ta
yinwege na wa pe sɔgɔwɔ, a pè si
to naga Pyɛri wi na.
40 A Pyɛri wì si leele pe ni fuun pe
yirige wa funwa na, mɛɛ kanŋguuro
kan ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri, mɛɛ yɛgɛ
kanŋga wa gboo wi yeri, ma yo fɔ:
«Tabita, yiri!»

A jɛlɛ wì suu yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, naa
wìla kaa Pyɛri wi yan sanga ŋa ni, a
wì si yiri ma cɛn.
41 A Pyɛri wì suu kɛyɛn yi yigi
maa yirige. Kona, a wì si tagafɛnnɛ
poro naa naŋgunjaala pe yeri ma
Dɔrikasi wee wi naga pe na.
42 Zhope ca fɛnnɛ pe ni fuun pàa
ki logo, a pe lɛgɛrɛ taga we Fɔ wi na.
43 A Pyɛri wì si wagati titɔnlɔwɔ
wa pye wa Zhope, wa sɛɛrɛ tunŋgo
pyefɔ Simɔ wi go.

10

Kɔrinɛyi wìla piile tun Pyɛri wi yeri

1 Wa Sesare ca, naŋa wà la pye
wa, pàa pye naa yinri Kɔrinɛyi.
Sorodasheele ŋgbelege ŋga pàa pye
na yinri Itali ŋgbelege ki to wo lawi.
2 Ki naŋa wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ. Wo naa wi go woolo pe ni
fuun pe ni, pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li
gbogo. Wìla pye na Zhufuye fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe sari fɔ jɛŋgɛ, na Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri suyi.
3 Pilige ka, yɔnlɔparaga ka na,
a wì si Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wa yan
yariyanga ka ni. A mɛrɛgɛ wì
si ye wa wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ:
«Kɔrinɛyi!»
4 A Kɔrinɛyi wì suu yɛngɛlɛ ke kan
wi na, mɛɛ fyɛ ma suu pye fɔ: «Yiŋgi
yi, we Fɔ?»

A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yɛnrɛwɛ
mba mà yɛnri, konaa sagawa mba
mà kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri,
Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ti na, ma nawa to
ma na.
5 Ki kala na, yiŋgɔ, leele tun wa
Zhope ca, pe sa Simɔ yeri wi pan
laga ma yeri. Pe maa wi yinri naa
Pyɛri.
6 Wi yɛn ma tugu wa sɛɛrɛ tunŋgo
pyefɔ Simɔ wi go, ki yɛn wa kɔgɔje
yɔn ki na.»
7 Mɛrɛgɛ ŋa wìla para wi ni, naa
wìla kaa kari, a Kɔrinɛyi wì suu
go tunmbyeele shyɛn yeri naa soro-
dasheele mbele pàa pye wi tanla na
tunŋgo piin wi kan wi nuŋgba ni,
wo la pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
8 A wì sigi kagala ke yɛgɛ yo ma pe
kan, kona, mɛɛ pe tun wa Zhope.
9 Ki goto, ma pe ta wa konɔ
paa yɔngɔ Zhope ca ki ni, la kee
yɔnlɔfugo ki yeri, a Pyɛri wì si lugu
wa birigo ki naayeri mbe Yɛnŋɛlɛ
yɛnri.
10 A fuŋgo suu yigi, a wi nɛɛ jaa
mbe ka. Maga ta pàa pye na yaakara
gbegele Pyɛri wi kan, a wì si yaara
ta yan yariyanga ka ni.
11 A wì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ,
mɛɛ yaraga ka yan kila tinri ma yiri
wa naayeri paa parigbɔgɔ yɛn. Kìla
pye ma pɔ ki go tijɛrɛ ki ni fuun ki
na.
12 Tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ yaara, naa
nda fuun ti maa fulolo lara na, ti
cɛnlɛ pyew tà la pye wa ki ni, naa
naayeri sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew ti ni.
13 A magala là suu pye fɔ: «Yiri
Pyɛri, ma ta gbo mari ka.»
14 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì suu pye fɔ:
«Ayoo, we Fɔ, katugu yaraga ŋga

kii daga mbe ka, nakoma ma pye fyɔngɔ ni ma yɛgɛ na, mi fa ka ka fyew.»
15 A ki magala lì suu pye naa fɔ: «Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yo ki yɛn kpoyi, ma kaa ki jate ki yɛn fyɔngɔ ni.»
16 A ki kala lì pye ma saa gbɔn fɔ taanri, a ki yaara tì si sɔngɔrɔ teere wa yɛnŋɛlɛ na.
17 Ma Pyɛri wi ta wìla pye naa yɛɛ yewe ki yariyanga ki kɔrɔ wi ni, a kì si yala ko sanga wo ni, Kɔrinɛyi wi pitunmbolo pàa Simɔ go ki yewe ma saa gbɔn le yeyɔngɔ ki na.
18 A pè si shari ma yewe ma yo fɔ: «Simɔ ŋa pe yinri Pyɛri pa wi yɛn ma tugu lagamɛ le?»
19 Ma Pyɛri wi ta wìla pye na jatere piin bere ki yariyanga ki kɔrɔ wi na, a Yinnɛkpoyi lì suu pye fɔ: «Wele, leele taanri nɔɔ lagajaa.
20 Yiri ma tigi ma pinlɛ pe ni ma kari, maga kaa singi; katugu muwi mì pe tun ma yeri.»
21 Kona, a Pyɛri wì si tigi ma pan le ki leele pe tanla, mɛɛ pe pye fɔ: «Lere ŋa yaa lagajaa muwi. Ye pango ko yɛn kikiin?»
22 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sorodasheele ŋgbelege to Kɔrinɛyi wo wì we torogo laga ma yeri. Wi yɛn lesinŋɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Zhufuye pe ni fuun pe maa wi mɛtanga yinri. Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wà ki yo wi kan ma yo wɔɔn yeri ma pan wa wi go, jaŋgo wɔɔn sɛnrɛ ta logo.»
23 A Pyɛri wì si pe yaara wɔ, mɛɛ pe pye ma yo pe wɔnlɔ wa wi ni.

Ki goto pinliwɛ pi ni, a wì si yiri ma pinlɛ pe ni ma kari. A Zhope ca tagafɛnnɛ pèle saa wi torogo.
24 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si gbɔn wa Sesare. Kɔrinɛyi wìla pye na pe singi, wìla wi go woolo pe yeri wa wi go, naa wi wɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe ni.
25 Pyɛri wi yesaga wa go, a Kɔrinɛyi wì si pan maa fili, mɛɛ kanŋguuro kan wi jegele mboo gbɔgɔ.
26 A Pyɛri wì suu yirige ma yo fɔ: «Yiri, mi fun sɛnwee wi mi.»
27 Ma pe ta paa para pe yɛɛ ni, a pè si ye wa go. A wì si lelɛgɛrɛ yan pè gbogolo wa.
28 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbe yala we lasiri wi ni, kii daga Zhufuye woo wa yeri wi gbogolo mbele pe woro Zhufuye wa ni, nakoma mbe ye wa wi go. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na ma yo mi ka ka lere kpɛ jate ŋa wi woro kpoyi, nakoma ŋa wi yɛn fyɔngɔ ni.
29 Ko kala kì ti, na yànla yeri, mì pan mii kendige le wa. Ki kala na, yànla yeri go ŋga na, mila jaa mbege jɛn.»
30 A Kɔrinɛyi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala wi yɛn ki pilige tijɛrɛ, mìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri laga na go yɔnlɔparaga yɛnrɛwɛ sanga wi ni. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a naŋa wà si pan ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi paara tìla pye na yɛngɛlɛ.
31 A wì sigi yo na kan ma yo fɔ: ‹Kɔrinɛyi, Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛnrɛwɛ pi logo, ma nawa to sagawa mba mà kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri pi wogo ki na.
32 Yiŋgɔ leele pele tun wa Zhope, pe sa Simɔ yeri pe pan wi ni, pe maa wi yinri naa Pyɛri. Wi yɛn ma tugu wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ Simɔ wi go, wa kɔgɔje yɔn ki na.›
33 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si leele pele tun pe sɔɔn yeri. Ma panga kìgi jɛn. Yiŋgɔ yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri, we ni fuun we yɛn ma gbogolo laga we Fɔ wi yɛgɛ na mberi logo.»

Pyɛri wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Kɔrinɛyi wi go

34 A Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Kaselege ko na, mìgi jɛn yiŋgɔ ma yo Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni.
35 Ɛɛn fɔ, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, lere ŋa fuun wi maa fyɛ li yɛgɛ na kasinŋge piin, wi kala li ma pye ma li ndanla.
36 Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda lì torogo Izirayɛli woolo pe yeri, tori nda fɔ:

Lìli yɛyinŋge Sɛntanra ti yo ma pe kan Zhezu Kirisi wo yɔn, wo ŋa wi yɛn lere pyew wi Fɔ we.
37 Kala na lì pye wa Zhude tara ti lagapyew, ye yɛn maga jɛn. Ki kala làa peli wa Galile tara, Zhan sɛnyoro ti puŋgo na batɛmu wogo ki na.
38 Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi lo naa yawa pi tirige maa le Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni yɛgɛ ŋga na, yège jɛn. Zhezu wìla pye na tara ti yanri na kajɛŋgɛ piin, na leele mbele Sɔtanla wìla pye na pe jɔlɔ pe sagala yɛgɛ ŋga na, yège jɛn fun; katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni.
39 Kagala ŋgele fuun Zhezu wì pye laga Zhufuye tara ti ni ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca ki ni, we yɛn ki kagala ke sɛrɛ. Pàa wi kan tiparaga na maa gbo.
40 A Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni ki pilige taanri wogo ki na, ma ti a wùu yɛɛ naga leele pe na.
41 Wi sila wi yɛɛ naga lere pyew na, fɔ sɛrɛfɛnnɛ mbele Yɛnŋɛlɛ làa wɔ faa poro. Woro wɛlɛ, woro mbele wàa li, ma wɔ wi ni ja, wi yɛnmɛ ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ ki puŋgo na.
42 Zhezu wìgi yo we kan ma yo waa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, waa ti yari waa ti finligi pe kan, fɔ wo Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ weele poro naa kuulo pe kiti kɔnfɔ we.
43 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pè para Zhezu wi sɛnrɛ na, ma yo lere ŋa fuun ka taga wi na, wi yaa wi kapere ti kala yagawa ta Zhezu wi fanŋga na.»

Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo la Yinnɛkpoyi li ta

44 Ma Pyɛri wi ta wìla pye na para, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye mbele fuun pàa pye naga sɛnrɛ ti nuru pe ni.
45 Zhufuye tagafɛnnɛ mbele pàa pan Pyɛri wi ni, kìla pe ni fuun pe pari, naa Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi li kan cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yeri fun paa yarikanga yɛn we;
46 katugu pàa pye na yuun sɛnfɔnndɔ ni na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, a paa ti nuru. A Pyɛri wì sho fɔ:
47 «Ki leele mbele pè Yinnɛkpoyi li ta paa we yɛn yɛɛn, lere mbe ya mbe pe yɛgɛ kɔn mbe yo paga ka pe batize tɔnmɔ ni le?»
48 Kona, a wì si konɔ kan ma yo pe pe batize Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na. Ko puŋgo na, a pè si Pyɛri wi yɛnri ma yo wi koro wa, wi piliye jɛnri pye pe ni.

11

Pyɛri wìla wi tangalɔmɔ pi yɛgɛ naga tagafɛnnɛ pe na wa Zheruzalɛmu

1 Pitunmbolo poro naa tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Zhude tara ti ni, a pè sigi logo ma yo cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yɛnlɛ ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti lɛ.
2 Naa Pyɛri wìla kaa sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu, Zhufuye tagafɛnnɛ pè suu jɛrɛgi ma yo fɔ:
3 «Mɛlɛ, a mà si ye wa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pe go ma li pe ni?»
4 Kì kaa pye ma, a Pyɛri wì sigi yɛgɛ yo pe kan mari tanli, ma yo fɔ:
5 «Mala ta wa Zhope ca ki ni mila yɛnri, a mì si yaraga ka yan yariyanga ka ni. Kìla pye paa parigbɔgɔ yɛn. Kìla pye ma pɔ ki go tijɛrɛ ki ni fuun ki na. A ki nɛɛ tinri ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma pan le na tanla.
6 A mì silan yɛngɛlɛ ke kan ki na naga wele jɛŋgɛ, mɛɛ tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ yaara naa yan woŋgaala, naa nda ti maa fulolo lara na to naa naayeri sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew ta yan wa ki nawa.
7 A mì si magala la logo, a lìlan pye fɔ: ‹Yiri Pyɛri, ma ta gbo mari ka!›
8 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ayoo, we Fɔ, katugu yaraga ŋga kii daga mbe ka, nakoma ma pye fyɔngɔ ni ma yɛgɛ na, ka fa ye wa na yɔn.›
9 A mì sigi magala li logo naa, ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: ‹Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yo ki yɛn kpoyi, ma kaa ki jate ki yɛn fyɔngɔ ni.›

10 A ki kala lì pye ma saa gbɔn fɔ
taanri. Kona, a kì si yiri yaara ti ni
fuun ti ni ma sɔngɔrɔ wa yɛnŋɛlɛ na.
11 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
mìla pye go ŋga ni, a nambala taanri
si gbɔn wa, pàa pe tun na yeri ma
yiri wa Sesare ca.
12 A Yinnɛkpoyi lì silan pye ma yo
mbe pinlɛ pe ni mbaa kee, mi ka
kaa singi. We sefɛnnɛ mbele, a pe
kɔgɔlɔni pè si saa na torogo, a we ni
fuun wè ye wa Kɔrinɛyi wi go.
13 A wì sigi yo we kan ma yo wì
mɛrɛgɛ wa yan wa wi go, a mɛrɛgɛ
wìgi yo wi kan ma yo wi leele pele
tun wa Zhope pe sa Simɔ yeri, pe
maa wi yinri naa Pyɛri.
14 Fɔ wi yaa sɛnrɛ ta yo wi kan, ti
yaa wo naa wi go woolo pe ni fuun
pe shɔ.
15 Naa mìla kaa sɛnrɛ ti lɛ na para
pe ni, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye
pe ni, paa yɛgɛ ŋga na làa tigi ma ye
we ni ki koŋgbanŋga ki na we.
16 Kona, a mì si nawa to we Fɔ wi
sɛnyoro ti na fɔ: ‹Zhan wìla pye na
leele pe batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, yoro
wo na, ye yaa ka batize Yinnɛkpoyi
lo ni.›
17 Woro mbele wè taga we Fɔ
Zhezu Kirisi wi na, Yɛnŋɛlɛ lì
yarikanga ŋga kan we yeri, ko
nuŋgba ko lì kan poro fun pe yeri.
Mi wo yɛn ambɔ mbe sila kendige
woo Yɛnŋɛlɛ li ni?»
18 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe
nawa pì si yinŋgi. A pè si Yɛnŋɛlɛ
li gbɔgɔ ma yo fɔ: «Kaselege ko
na, mbe kapere ti jɛn mberi yaga,
Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan mbele pe
woro Zhufuye pe yeri fun, jaŋgo pe
yinwege jɛŋgɛ ki ta.»

Legilizi ŋa wìla peli wa Antiyɔshi ca.

19 Etiyɛni gbosanga wi ni,
tagafɛnnɛ mbele pàa gbɔn ma
jaraga jɔlɔgɔ ki kala na, pè si kari
wa Fenisi tara naa Shipiri lɔgɔ fugo
tara to naa Antiyɔshi ca ki ni. Pe
sila pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun
lere kpɛ kan naa, na Zhufuye poro
la ma.
20 Konaa ki ni fuun, a Shipiri lɔgɔ
fugo tara to naa Sirɛni ca tagafɛnnɛ
pèle si kari wa Antiyɔshi ma saa
we Fɔ Zhezu wi Sɛntanra ti yo ma
leele mbele pe woro Zhufuye pele
kan fun.
21 We Fɔ wi yawa pìla pye pe ni,
fɔ a lelɛgɛrɛ taga, ma pe yɛɛ kan we
Fɔ wi yeri.
22 Naa Zheruzalɛmu legilizi woolo
pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si
Barinabasi tun wa Antiyɔshi.
23 Naa Barinabasi wìla ka saa gbɔn
wa Antiyɔshi ma duwaw ŋa Yɛnŋɛlɛ
làa tirige tagafɛnnɛ pe na wi yan, a
wì si yɔgɔri, mɛɛ kotogo kan pe ni
fuun pe yeri ma yo pe koro we Fɔ
wi ni pe jatere wi ni fuun wi ni.
24 Barinabasi wìla pye lejɛnŋɛ, ma
yin Yinnɛkpoyi li ni konaa tagawa
ni. Ki wogo ki na, lelɛgɛrɛ la ta ma
taga we Fɔ wi na.
25 Ko puŋgo na, a Barinabasi wì
si kari wa Tarisi ca mbe sa Sɔli wi
lagaja.
26 Naa wìla kaa wi yan, a wì si kari
wi ni wa Antiyɔshi. A pe ni fuun
shyɛn pè yɛlɛ nuŋgba poni lo pye
wa ki legilizi wi ni, ma lelɛgɛrɛ naga
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Pa pàa ki peli wa
Antiyɔshi ca na tagafɛnnɛ pe yinri
keretiyɛnye.
27 Ki piliye yi ni, a Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pèle si yiri wa
Zheruzalɛmu ma pan wa Antiyɔshi.
28 Pe ni, nuŋgba la pye wa, pàa
pye naa yinri Agabusi. A wo si yiri
maga yo Yinnɛkpoyi li fanŋga na,
ma yo sanni jɛnri fuŋgo gbɔgɔ yaa
to wa tara ti lagapyew ki ni. Ki wogo
kìla kaa pye wunlumbolo to Kulodi
wi sɔnlɔ ki na.
29 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si yere ki
yerewe ma yo pe yaa sagawa pa
torogo Zhude tara sefɛnnɛ pe kan,
ma yala lere nuŋgba nuŋgba pyew
wi mbe ya ŋga kan ki ni.
30 Ko pàa pye, mɛɛ ki yarikanra ti
torogo legilizi lelɛɛlɛ pe kan. Barin-
abasi naa Sɔli pàa kari ti ni.

12

Pàa Zhaki wi gbo,
ma Pyɛri wo le kaso

1 Ki sanga wi ni, a wunlunaŋa
Erɔdi wì si to legilizi woolo pele na
na pe jɔlɔ.
2 A wì si Zhan nɔsepyɔ lenaŋa
Zhaki wi gbo tokobi ni.
3 Naa wìla kaa ki yan kì tanla
Zhufuye pe ni, a wì si Pyɛri wi yigi
fun. Kìla pye ma yala leve fu buru
fɛti piliye yo ni.
4 Naa Erɔdi wìla kaa Pyɛri wi yigi,
a wì suu kan, a pòo le kaso, maa kan
sorodasheele tijɛrɛ tijɛrɛ tɛgɛsaga
tijɛrɛ yeri, paa wi wele paa ki waa
paa pe yɛɛ kaan. Wìla pye naga jate
mbe kari wi ni wa leele pe ni fuun pe
yɛgɛ na, na Paki fɛti wiga toro mbe
kɔ we.
5 Pyɛri wìla pye wa kaso paa wi
wele, ɛɛn fɔ, legilizi woolo pè si bala
na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi kan.

Pyɛri wìla shɔ wi kaso wi ni

6 Pilige ŋga ni Erɔdi wìla pye na
jaa mbe kari Pyɛri wi ni wa leele pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki yembinɛ li ni, Pyɛri
wìla pye na wɔnlɔ sorodasheele
shyɛn sɔgɔwɔ. Pàa wi pɔ jɔrɔgɔ
shyɛn ni. Sorodasheele pèle la pye
yeresaga le kaso go ki yɔn na naga
singi.
7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we
Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan, a yanwa pà
si yin wa kaso go ki nawa. Mɛrɛgɛ
wì si Pyɛri wi gbɔnŋgbɔn wa wi
kanŋgaga ki na maa yɛn, ma sho fɔ:
«Yiri fyaw.»

Kona, a jɔrɔgɔ wì si wɔ wa Pyɛri
wi kɛyɛn yi na ma toori le tara.
8 Kona, a mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ:
«Ma yaripɔrɔ to nɔɔ sawira ti ni ti
le, mɔɔ kurusijara wi pɔ.»

A Pyɛri wì si ko pye. Kona, a
mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Ma de-
rigbɔgɔ ki le ma taga na na.»
9 A Pyɛri wì si yiri wa kaso go, mɛɛ
taga mɛrɛgɛ wi na. Ŋga mɛrɛgɛ wìla
pye na piin, Pyɛri wi sila ki jɛn mbe
yo ki yɛn kaselege. Ɛɛn fɔ, wìla pye
naga jate ndɛɛ yariyanga wì yan.
10 Sorodasheele tɛgɛsaga koŋgbanŋga
ŋga kìla pye na yeyɔngɔ ki singi, a
pège toro, ma shyɛn wogo ki toro,
ma saa gbɔn tugurɔn kɔrɔ ki na,
ŋga pe ma toro wa ki ni ma yiri wa
funwa na nɛɛ kee wa ca nawa we.
A ki kɔrɔ kì yɛngɛ ki yɛ wa pe yɛgɛ.
A pè yiri, mɛɛ konɔ la lɛ na kee. Le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mɛrɛgɛ
wì si laga Pyɛri wi na mɛɛ kari.
11 Kona, a Pyɛri wì si jatere ta ma
sho fɔ: «Mìgi jɛn ma filige ki na
yiŋgɔ ma yo we Fɔ wùu mɛrɛgɛ wi
torogo wi pan wìlan shɔ Erɔdi wi
kɛɛ, konaa jɔlɔgɔ ŋga Zhufuye pe
jɛn nala jɔlɔ ki kɛɛ.»
12 Naa wìla kaa jatere pye, a wì si
kari wa Mari wi go, Zhan ŋa pàa pye
na yinri Mariki wi nɔ we. Lelɛgɛrɛ
la pye ma gbogolo wa na Yɛnŋɛlɛ
yɛnri.
13 A Pyɛri wì si laga ki jasa kɔrɔ
ki gbɔn, a tunmbyee jɛlɛ wà si fulo
ki tanla mbege yɛngɛ. Pàa pye naa
yinri Orodi.
14 Naa wìla kaa Pyɛri magala li
logo ma li jɛn sanga ŋa ni, wii kɔrɔ
ki yɛngɛ nayinmɛ ndorogo ki na. A
wì si fe ma ye wa go nawa, ma sigi
yo ma yo fɔ Pyɛri wi yɛn ma yere le
yeyɔngɔ ki na wa funwa na.
15 A pè suu pye fɔ: «Yara tila yiin
ma ni wi le?»

Ɛɛn fɔ, a wì sigi yo pe kan maga
filige ma yo kaselege yi. Kona, a pè
sho fɔ: «Wi mɛrɛgɛ wowi.»
16 Ma si yala, Pyɛri wìla koro na
kɔrɔ ki gbɔɔn bere. Naa pàa kaa
ki yɛngɛ maa yan, a kì si pe pari fɔ
jɛŋgɛ.
17 A Pyɛri wì si kɛɛ wa pe yeri ma
yo pe pyeri. We Fɔ wìla wi yirige wa
kaso go ki ni yɛgɛ ŋga na, a wì sigi
yɛgɛ yo ma pe kan, mɛɛ pe pye naa
fɔ: «Ye saga yo ye Zhaki naa sefɛnnɛ
sanmbala pe kan.»

Kona, a wì si yiri le, mɛɛ kari laga
ka na.
18 Naa laga kìla kaa laga, tinmɛ
pìla gbɔgɔ sorodasheele pe sɔgɔwɔ
fɔ jɛŋgɛ, katugu Pyɛri wìla pye yɛgɛ
ŋga na, pe sila ki jɛn.

19 A Erɔdi wì si ti, a pè Pyɛri wi
lagaja. Naa kìla kaa pye pe suu yan,
a wì si sorodasheele pe yaga, a pè
pe yewe jɛŋgɛ, mɛɛ konɔ kan ma yo
pe pe gbo. Ko puŋgo na, a Erɔdi wì
si yiri wa Zhude tara, mɛɛ kari wa
Sesare ca ma saa sanga wa pye wa.

Erɔdi wi kunwɔ sɛnrɛ re

20 Naŋgbanwa la pye wunlunaŋa
Erɔdi wi ni Tiri ca fɛnnɛ poro naa
Sidɔn ca fɛnnɛ pe kala na fɔ jɛŋgɛ.
A poro si yo ma fili ki na mbe kari
wa Erɔdi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè si
Erɔdi wi sinlɛgo ki welefɔ Bilasitusi
wi yigisaga ta pe yɔn sɛnrɛ ti ni, wo
mbe ta wi pe saga, mɛɛ saa ki yɛnri
Erɔdi wi yeri ma yo pe pye yɛyinŋge
na; katugu pe tara ti yaakara pa
tìla pye na yinrigi wa wunlunaŋa wi
tara.

21 Pilige ŋga kì tɛgɛ, naa kìla kaa
gbɔn, a Erɔdi wì suu wunluwɔ de-
rigbɔgɔ ki le, mɛɛ cɛn wi wunluwɔ
jɔngɔ ki na, mɛɛ wi sɛnyoro ti yo pe
kan.

22 A leele pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga ma
yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lali li yɛn na para,
lere ma.»

23 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan ma
yama wa Erɔdi wi na, katugu wi sila
gbɔgɔwɔ pi kan Yɛnŋɛlɛ li yeri. A
fyɛnrɛ tà si ye wi ni maa ka, a wì si
ku.

24 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìla
pye na jaragi na kee yɛgɛ suyi.

25 Barinabasi naa Sɔli pàa pan wa
Zheruzalɛmu tunŋgo ŋga na, naa
pàa kaa ki pye, a pè si sɔngɔrɔ mɛɛ
kari wa Antiyɔshi. Zhan ŋa pàa pye
na yinri Mariki, pàa wi lɛ ma kari wi
ni fun.

PƆLI WI KONDANGALA KOŊGBANNA YƐNNŊƐLƐ TUNŊGO KI NA WO NAA BARINABASI KONAA ZHAN MARIKI

13

13.1–15.35

Pàa Barinabasi naa Sɔli pe wɔ ma pe tun pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun

1 Wa Antiyɔshi ca legilizi wi ni,
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ naa leele
nagafɛnnɛ la pye wa. Poro la
wɛlɛ mbele wele: Barinabasi, naa
Simeyɔn ŋa pàa pye na yinri Lewɔɔ,
naa Lusiyusi ŋa wìla yiri wa Sirɛni
ca, naa Manayɛ, konaa Sɔli. Manayɛ
naa tara ti to Erɔdi wi ni, pàa poro
koro ja go nuŋgba.

2 Pilige ka, ma pe ta pàa pye na
we Fɔ wi gbogo ma yeŋge le, a
Yinnɛkpoyi lì sigi yo pe kan ma yo
fɔ: «Ye Barinabasi naa Sɔli pe tɛgɛ
pe yɛ na kan, tunŋgo ŋga mì pe yeri
ki mɛgɛ ni, pege pye.»

3 Naa pàa kaa kɔ yeŋge lege naa
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na, a pè si pe
kɛyɛn yi taga Barinabasi naa Sɔli pe
na, mɛɛ pe yaga paa kee.

Barinabasi naa Sɔli pàa kari wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni

4 Naa Yinnɛkpoyi làa kaa Barin-
abasi naa Sɔli pe tun ma, a pè si kari
wa Selesi ca. A pè si kaa yiri wa
ma ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni ma kari wa
Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni.

5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Salamini
ca, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun
wa Zhufuye pe shɛriyinrɛ ti ni. Zhan
Mariki wìla pye pe ni na pe sari.

6 A pè si lɔgɔ fugo tara ti ni fuun ti
kɔn ma yiri, mɛɛ kari wa Pafɔsi ca,
mɛɛ saa fili naŋa taluguya fɔ wa ni
wa. Zhufuye woo lawi, wìla pye naa
yɛɛ piin ma yo wo yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ wa. Pàa pye naa yinri
Barizhezu.

7 Wìla pye wa lɔgɔ fugo tara gbo-
foronɛri Sɛrigiyusi Polusi wi yeri. Ki
gboforonɛri, lere tijinliwɛ fɔ lawi.
Wìla tunŋgo torogo, a pè saa Barin-
abasi naa Sɔli pe yeri wi kan, katugu
wìla pye na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
logo.

8 Ɛɛn fɔ, taluguya fɔ Elimasi we, pa
pàa pye naa yinri ma Girɛki sɛnrɛ ti
ni, a wi nɛɛ kendige woo Barinabasi
naa Sɔli pe ni, nɛɛ pyewe jaa mbe

gboforonɛri wi yɛgɛ kɔn wiga ka taga Zhezu wi na.
9 Kona, Sɔli wo ŋa pàa pye na yinri fun Pɔli, maa ta wì yin Yinnɛkpoyi li ni, a wì suu yɛngɛlɛ ke kan taluguya fɔ wi na, ma yo fɔ:
10 «Mboro ŋa yɛɛn, ma yɛn ma yin tijinliwɛ pee naa nambara wi ni fuun wi ni, sɔtanla wi pyɔ wi mboro, kasinŋge ki yɛn mɔɔ mbɛn. Mbaa we Fɔ wi kozinŋgele ke kanŋgi mbaa ke piin yagbogolo, mɛɛ yaa ki yaga?
11 Ta nuru yiŋgɔ: We Fɔ wi yaa ma gbɔn, ma yaa kanŋga fyɔɔn, ma se yɔnlɔ yanwa pi yan naa fɔ sa gbɔn sanga wa ni.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Elimasi wi yɛngɛlɛ kè si wɔ wi na binriw, a wì si fun. A wi nɛɛ talitali na toro lagapyew, na lere jaa wuu yigi kɛɛ na wi kari wi ni.
12 Ŋga kìla pye, naa gboforonɛri wìla kaa ki yan ma, a wì si taga Zhezu wi na. Nagawa mba pi yɛn na para we Fɔ wi sɛnrɛ na, pi wogo kìla wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pɔli naa Barinabasi pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa Antiyɔshi ca, wa Pisidi tara

13 A Pɔli wo naa wi tangayɛɛnlɛ pe ni pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Pafɔsi ca, mɛɛ kari wa Pɛrizhi ca, wa Panfili tara. A Zhan Mariki wì si laga pe na wa ki laga ki ni, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu.
14 A pè si konɔ li lɛ naa, ma yiri wa Pɛrizhi ma saa gbɔn wa Antiyɔshi, wa Pisidi tara. Cɛnpilige kì kaa gbɔn, a pè si ye wa shɛrigo ma cɛn.
15 Naa pàa kaa Moyisi lasiri sɛwɛɛlɛ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sɛwɛɛlɛ pe kara, a shɛrigo teele pè si tunŋgo ka torogo pe yeri ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ, na kaa pye sɛnrɛ yɛn ye yeri mbe yo janwa wi kan mbe pe kotogo kan, ye mbe ya para yiŋgɔ.»
16 Kona, a Pɔli wì si yiri, maa kɛɛ ki yirige mbe ta mbe para pe ni, ma sho fɔ: «Yoro Izirayɛli woolo, naa yoro sanmbala mbele ye maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa nuru na yeri!
17 Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ làa we tɛlɛye pe wɔ. Làa pe cɛnlɛ woolo pe pye, a pè lɛgɛ, sanga ŋa ni pe yɛn ma cɛn wa Ezhipiti tara we. Ko puŋgo na, a lì si pe yirige ma pe wɔ wa li yawa gbɔɔ pi fanŋga na.
18 A lì pe kala li kun li yɛɛ ni ma saa gbɔn paa yɛlɛ nafa shyɛn yɛn.
19 Ma cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn koro tɔngɔ wa Kana tara, kona, mɛɛ poro tara to kan pe yeri, a tì pye pe woro.
20 A ko saa ki yɛɛ fili paa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) yɛn.

«Ko puŋgo na, a lì si kiti kɔnfɛnnɛ kan we tɛlɛye pe yeri fɔ ma saa gbɔn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Samiyɛli wi sɔnlɔ ki na.
21 Kona, a pè si wunlunaŋa lagaja Yɛnŋɛlɛ li yeri. A lì si naŋa ŋa pàa pye na yinri Kisi wi pinambyɔ Sawuli wi kan pe yeri, pa wo la yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni. A wì cɛn pe go na ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn.
22 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa je Sawuli wi na, a lì si Davidi wi kan pe yeri pe wunlunaŋa, mɛɛ ki sɛrɛya ŋa wi yo wi kanŋgɔlɔ ma yo fɔ: *Mì Izayi pinambyɔ Davidi wi yan, wi kala li yɛn mala ndanla.*† Wi yaa kanla nandanwa kagala ke ni fuun ke pye mbe ke yɔn fili.
23 Davidi wi setirige woo wo wawi Zhezu we. Yɛnŋɛlɛ lùu tɛgɛ Izirayɛli tara woolo pe Shɔfɔ ma yala li yɔn fɔlɔ na làa kɔn li ni.
24 Sanni wi sa pan, Zhan Batisi wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun Izirayɛli tara woolo pe kan ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe batize.
25 Naa Zhan tunŋgo ki kɔsanga wila kaa na yɔngɔ, a wi nɛɛ yuun fɔ: ‹Yaa ki jate ambɔ wi mi? Ŋa konɔ yaa wele, wo ma mi. Ye wele! Wi yɛn na paan na puŋgo na, mii daga mboo sawira manda ti sangala (katugu na go kologo ki na!)›

† **13:22 13.22:** 1 Sami 13.14; Yuuro 89.21

26 «Sefɛnnɛ yoro mbele Abira-
hamu wi setirige piile, konaa yoro
sanmbala mbele ye maa yɛnri
Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki shɔwɔ sɛnrɛ nda
pa tìla torogo woro yeri.
27 Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ poro naa
pe teele pe ni, pe sila Zhezu wi jɛn
paa pe Shɔfɔ yɛn. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti maa kara
cɛnpilige pyew ki ni, ali maga ta pe
sila ti kɔrɔ wi logo, pàa ki sɛnrɛ ti
tanga mari yɔn fili, naa pàa Zhezu
wi gbo we.
28 Ali maga ta pe sila tanga yan
wa, ŋga kìla daga wi gbowo ni, a pè
Pilati wi yɛnri ma yo poo gbo.
29 Kagala ŋgele fuun kàa yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni Zhezu
wi kanŋgɔlɔ, naa pàa kaa ke pye ma
ke yɔn fili, a pè suu tirige maa laga
wa tiparaga ki na, mɛɛ saa wi le.
30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni.
31 Naa Zhezu wìla kaa yɛn, pilige
lɛgɛrɛ na, wìla wi yɛɛ naga leele
mbele pàa pinlɛ wi ni ma yiri wa
Galile tara ma kari wa Zheruzalɛmu
pe na. Yiŋgɔ pè pye wi sɛrɛfɛnnɛ
mbaa wi sɛnrɛ yuun Izirayɛli tara
woolo pe kan.
32 Woro fun, ki Sɛntanra to waa
yari na ye kaan, fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yɔn
fɔlɔ na kɔn we tɛlɛye pe yeri,
33 li yɔn kì fili we kan, woro mbele
wè pye pe setirige piile wele. A
lì si Zhezu wi yɛn maa yirige wa
kunwɔ pi ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro
sɛwɛ wi go shyɛn ki ni ma yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ,

a mì pye ma To nala.†
34 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo li yaa kaa
yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni,
jaŋgo wiga ka fɔngɔ. Pa làa ki yo
yɛɛn ma yo fɔ:

Yɔn fɔlɔ na mìla kɔn Davidi wi yeri,

*mi yaa ki duwaw jɛnŋɛ wi tirige ye
na, ki wogo ki se ya koro.*†
35 Ki kala na, lìgi yo wa Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi laga ka ni naa
ma yo fɔ:

*Ma se yɛnlɛ ki na, ma woo kpoyi wi
fɔngɔ.*†
36 Ma si yala, Davidi wo na, kala na
Yɛnŋɛlɛ làa jate ma tɛgɛ ma yo wi
pye, wìla li pye ma li yɔn fili wi sɔnlɔ
ki na. Ko puŋgo na, a wì si ku. Pàa
wi le wa wi tɛlɛye pe tanla, a wì
fɔngɔ jate.
37 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ŋa yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni, wo si fɔngɔ.
38 Ki kala na, sefɛnnɛ, yege jɛn ye yo
fɔ Zhezu wo mɛgɛ na ki yɛn na yari
ye kan ma yo kapere ti mbe ya kala
yaga. Moyisi lasiri wi saa ya mbe ye
pye lesinmbele kagala ŋgele ni,
39 mbele fuun pè taga Zhezu wi na,
pè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na
wa ki kagala ke ni.
40 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ
jɛn, jaŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pàa yo, kiga ka ye ta; ki ŋga
fɔ:
41 *Ye wele, yoro mbele yaa na tifaga,
ye ti ki to ye yɔn na, ye kɔ ye wɔ wa;
katugu mi yaa kala la pye ye sɔnlɔ ki
na,
na lere wa kali yɛgɛ yo ye kan, ye se
taga ki na.»*†
42 Naa Pɔli naa Barinabasi pàa kaa
yiri wa shɛrigo ki ni, a leele pè si
pe yɛnri ma yo ki cɛnpilige ŋga kila
paan, pe pan pe para pe ni naa ki
kala nuŋgba li na.
43 Naa finliwɛ pìla kaa kɔ, Zhufuye
poro naa mbele pàa ye Zhufuye
shɛrɛgɛ ki ni, pe lɛgɛrɛ la taga Pɔli
naa Barinabasi pe puŋgo na. A poro
nɛɛ para pe ni na pe kotogo kanni
ma yo pe koro pe yere jɛŋgɛ wa
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni.
44 Ki cɛnpilige lurumbanna, ca
woolo pe gbɔɔ la pe yɛɛ gbogolo mbe
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo.
45 Naa Zhufuye pàa kaa ki janwa
gbɔlɔ li yan ma, a pè si yin yenjara
ni nɛɛ kendige woo ŋga Pɔli la pye
na yuun ki ni, naa tegele.

† **13:33 13.33:** Yuuro 2.7 † **13:34 13.34:** Eza 55.3 † **13:35 13.35:** Yuuro 16.10 † **13:41 13.41:** Aba 1.5

46 Kona, a Pɔli naa Barinabasi pè si kotogo ta na para pe ni, ma yo fɔ: «Kìla daga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yo yoro kan gbɛn. Ɛɛn fɔ, na yè kaa je ti na ma ye yɛɛ yan yee daga yinwege mbakɔgɔ ki ni, ɛɛn, we yaa la kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.
47 Katugu ŋga we Fɔ wì yo ma we kan, koyi ŋga fɔ:
Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye paa yanwa yɛn
cɛngɛlɛ ke kan,
jaŋgo ma kari shɔwɔ sɛnrɛ ti ni fɔ
wa tara ti kɔsaga ki na.†
48 «Mbele pe woro Zhufuye, naa pàa kaa ti logo, a pè si yin nayinmɛ ni nɛɛ we Fɔ wi sɛnrɛ ti gbogo. Kìla kɔn ma tɛgɛ mbele fuun kan pe yinwege mbakɔgɔ ki ta, poro pe ni fuun poro la taga Zhezu wi na.»
49 A we Fɔ wi sɛnrɛ tì si jaraga wa ki tara ti lagapyew.
50 Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ naa ca ki legbɔɔlɔ pele sun ma wa Pɔli naa Barinabasi pe na, nɛɛ pe jɔlɔ ma pe purɔ ma pe yirige wa pe tara. Ki jɛɛlɛ pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
51 A Pɔli naa Barinabasi pè si pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ† maa wo pe kala na, mɛɛ kari wa Ikoniyɔmu ca.
52 A Antiyɔshi tagafɛnnɛ pè si yin nayinmɛ naa Yinnɛkpoyi li ni.

14

Pɔli naa Barinabasi pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ikoniyɔmu ca

1 Wa Ikoniyɔmu, a Pɔli naa Barinabasi pè si ye wa shɛrigo ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pege piin faa we, mɛɛ para paralɔmɔ pa na, fɔ a Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe lɛgɛrɛ taga Zhezu wi na.
2 Ɛɛn fɔ, Zhufuye mbele pe sila taga, a pè si mbele pe woro Zhufuye pe sun ma pe wa tagafɛnnɛ pe na.
3 Konaa ki ni fuun, Pɔli naa Barinabasi pàa mɔ wa Ikoniyɔmu. Pàa kotogo ta na para ma pe jigi wi taga we Fɔ wi na. We Fɔ wìla pye naga nari fɔ sɛnrɛ nda pàa pye na yuun wi yinmɛ wogo ki na, ti yɛn kaselege. Yawa mba wìla kan pe yeri, a paa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ piin pi kala na.
4 A ca woolo pè si kɔn shyɛn. Pèle la pye Zhufuye pe puŋgo na, a pèle taga pitunmbolo pe puŋgo na.
5 Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, naa pe teele pe ni, pàa pye na pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe kapege pye Pɔli naa Barinabasi pe na, mbe pe wa sinndɛɛrɛ ni mbe pe gbo.
6 Naa pàa kaa ki jatere wi ta sanga ŋa ni, a pè si fe ma kari wa Likawoni tara, wa Lisiti ca naa Dɛribi ca ki ni, naa ti kanŋgara na cara ti ni,
7 mɛɛ Zhezu wi Sɛntanra ti yari wa ki lara ti ni fun.

Pɔli naa Barinabasi pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Lisiti naa Dɛribi cara ti ni

8 Wa Lisiti, naŋa wà la pye wa, wìla pye cɛnsaga sanga pyew; katugu pàa wi se murugu, wi sila ya tanga bɔbɔbɔ.
9 Nda Pɔli wìla pye na yuun, wìla pye nari nuru. A Pɔli wì suu yɛngɛlɛ ke kan wi na, ma suu yan tagawa yɛn wi ni mbe ya mbe sagala.
10 Kona, a wì sigi yo naŋa wi kan ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiri ma yere ma sin ma tɔɔrɔ ti na!»
A naŋa wì si yew ma kan wi tɔɔrɔ ti na, nɛɛ tanri.
11 Naa janwa wìla kaa Pɔli kapyege ki yan, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga Likawoni fɛnnɛ sɛnrɛ ti ni ma yo fɔ: «Yarisunndo tà kanŋga leele ma pan laga we sɔgɔwɔ.»
12 A pe nɛɛ Barinabasi yinri Zusi†, nɛɛ Pɔli wo yinri Ɛrimɛsi, katugu wo wìla pye na para.

† **13:47 13.47:** Eza 49.6 † **13:51 13.51:** Pàa pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ maa wo wa mbege naga fɔ ki ca woolo pàa kapege pye a kì pye pe yɛɛ go kala. † **14:12 14.12:** *Zusi:* Wìla pye Girɛkiye pe yarisunŋgo gbɔgɔ ka. *Ɛrimɛsi:* Wìla pye Girɛkiye pe yarisunŋgo gbɔgɔ ka, ŋga pàa pye na jate paa Zusi wi pitunŋɔ yɛn.

13 Zusi gbɔgɔgo ŋga kìla pye wa ca
ki yesaga ki na, wi saraga wɔfɔ wìla
pan napɛnɛ ni wa yeyɔnrɔ ti na, pàa
pe fere tige fyɛɛnrɛ ni. Wìla pye na
jaa, wo naa janwa wi ni, mbe saraga
wɔ Barinabasi naa Pɔli pe yeri.
14 Naa pitunmbolo pe shyɛnmɛ,
Barinabasi naa Pɔli, pàa kaa ko logo
ma, a pè si pe yaripɔrɔ ti walagi
maga naga fɔ pè je ki na, mɛɛ fe ma
ye wa janwa wi sɔgɔwɔ, mɛɛ gbele
ŋgbanga ma yo fɔ:
15 «We wɛnnɛ, yiŋgi na, a ye nɛɛ
ko piin? We yɛn leele fun paa ye
yɛn. Sɛntanra to wè pan mbe kan ye
yeri, nɛɛ ye yinri ma yo ye puŋgo le
ki yarijagara nda ti ni, ye ye yɛɛ kan
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li yeri, lo
lì naayeri, naa tara, naa kɔgɔje, naa
ti nawa yaara ti ni fuun ti da.
16 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni,
Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ woolo pe ni
fuun pe yaga paa kee wa pe yɛɛ
nandanwa kala koŋgolo ke ni.
17 Ma si yala, lì li yɛɛ cɛnlɔmɔ pi
naga wa kajɛŋgɛ ŋga fuun li maa
piin ki ni. Li ma tisaga ki kan ye yeri
ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma yarilire
kan ye yeri ti wagati wi na, ma
yaakara lɛgɛrɛ kan ye yeri ma ye
nawa pi yin nayinmɛ ni.»

18 Ali pitunmbolo pe yogo konaa
ki ni fuun, pe sila ya mbe janwa wi
yerege wiga ka saraga wɔ pe yeri.

19 A Zhufuye pèle si yiri wa Pisidi
tara, wa Antiyɔshi naa Ikoniyɔmu
cara ti ni ma pan, mɛɛ janwa wi
jatere wi wa maa kanŋga pe na. A
pè si Pɔli wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo
gbo, mɛɛ wi tilele ma yiri wi ni wa
kayege, katugu pàa ki yan ndɛɛ wì
ku.
20 Ɛɛn fɔ, naa tagafɛnnɛ pàa ka saa
gbogolo maa maga sanga ŋa ni, a wì
si yiri ma ye wa ca nawa. Ki goto
pinliwɛ pi ni, a wo naa Barinabasi
pè si yiri wa ma kari wa Dɛribi.

Pɔli naa Barinabasi pe sɔngɔrɔmɔ wa Antiyɔshi ca, wa Siri tara

21 A Pɔli naa Barinabasi pè si
Sɛntanra ti yari wa Dɛribi ca nawa
ma tagafɛnnɛ lɛgɛrɛ ta wa. Ko
puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa Lisiti,
naa Ikoniyɔmu, naa Antiyɔshi cara
ti ni, wa Pisidi tara.
22 Pàa pye na tagafɛnnɛ pe kotogo
kanni na pe yɛrɛgi ma yo pe koro
wa tagawa pi ni, nɛɛ pe piin fɔ: «Ki
daga jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ mbe we ta, sanni
we sa ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi
ni.»
23 A pè si lelɛɛlɛ tɛgɛtɛgɛ legilizi
nuŋgba nuŋgba pyew wi ni. Naa
pàa kaa yeŋge le ma Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, a pè si pe le we Fɔ wi kɛɛ, wo
ŋa pàa taga wi na we.
24 Ko puŋgo na, a pè si Pisidi tara
ti kɔn ma yiri, mɛɛ gbɔn wa Panfili
tara.
25 A pè si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa
Pɛrizhi ca, kona, mɛɛ kari wa Atali
ca.
26 Wama, a pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka
ni mɛɛ kari wa Antiyɔshi, wa Siri
tara. Pa pàa pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ wa
ki ca ki ni, jaŋgo li yinmɛ tirige pe
na tunŋgo ŋga pàa pye ma yɔn fili
makɔ ki kala na.
27 Naa pàa ka saa gbɔn wa An-
tiyɔshi, a pè si tagafɛnnɛ pe gbogolo.
Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pe saga,
a pè pye, konaa làa tagawa konɔ li
yɛngɛ mbele pe woro Zhufuye pe
kan yɛgɛ ŋga na pe ta pe taga, a pè
si ke yɛgɛ yo ma pe kan.
28 A pè si koro wa tagafɛnnɛ pe ni,
ma wagati titɔnlɔwɔ pye wa pe ni.

15

Finliwɛ mba pìla pye wa Zheruzalɛmu ca

1 Kona, a leele pèle si pan wa
Antiyɔshi ca ma yiri wa Zhude tara.
A pe nɛɛ tagafɛnnɛ pe nari na yuun
fɔ: «Na yee kɛnrɛkɛnrɛ mbe yala
Moyisi lasiri wi ni, ye se ya shɔ.»
2 A yolɛgɛrɛ naa kendige gbɔgɔ
si ye poro naa Pɔli naa Barinabasi
pe sɔgɔwɔ. A pè si yere ki yerewe
ma yo Pɔli, naa Barinabasi, naa
leele sanmbala pele ni, pe kari wa

Zheruzalɛmu pe sa para pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni ki wogo ki na.

3 A legilizi wì si pe torogo. Pe karisaga, a pè si Fenisi naa Samari tara ti pari ma toro. Mbele pe woro Zhufuye pàa taga Yɛnŋɛlɛ li na yɛgɛ ŋga na, a pe nɛɛ ki yari na tagafɛnnɛ pe kaan, fɔ a kì pye nayinmɛ gbɔɔ pe ni fuun pe yeri.

4 Naa Pɔli naa Barinabasi pàa ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a legilizi woolo, naa pitunmbolo pe ni konaa lelɛɛlɛ pe ni, pè si pe yigi jɛŋgɛ. Yɛnŋɛlɛ làa Pɔli naa Barinabasi pe saga, a pè kagala ŋgele pye, a pè si ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma pe kan.

5 Kona, Fariziye ŋgbelege ki ni, mbele pàa pye tagafɛnnɛ, a poro pèle si yiri ma sho fɔ: «Ki daga tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kɛnrɛkɛnrɛ, kì yo pe kan paa tanri Moyisi lasiri wi na paa wi yɔn fili.»

6 A pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni, pè si gbogolo mbege kala li yewe jɛŋgɛ.

7 Naa pàa kaa kendige gbɔgɔ wɔ ma kɔ, a Pyɛri wì si yiri, mɛɛ pe pye fɔ: «Sefɛnnɛ, yège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ laga ye sɔgɔwɔ, kì mɔ, jaŋgo mbe Sɛntanra ti yo mbele pe woro Zhufuye pe kan, pe ta peri logo, pe taga we Fɔ wi na.

8 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma leele pe kotoro ti jɛn, lìgi naga ma yo lì yɛnlɛ pe na, ma Yinnɛkpoyi li kan pe yeri paa yɛgɛ ŋga na làa li kan woro fun we yeri we.

9 Woro naa poro ni, lii wa wɔ wa ni. Lì pe kotoro ti pye kpoyi, naa pè taga ki kala na.

10 Yiŋgɔ wo ni, ki cɛn mɛlɛ, a ye nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li waa na wele? Na tugugbɔrɔ tari tagafɛnnɛ pe go na, nda we tɛlɛye o, woro o, wa si ya ti ni mberi tugo.

11 Wè taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we shoo we Fɔ Zhezu wì yinmɛ mba tirige we na po kala na. Ko nuŋgba koyi pe wogo ye fun.»

12 Kona, a janwa wi ni fuun wì si pyeri dinw nɛɛ nuru Barinabasi naa Pɔli pe yeri, Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, a pè kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ ŋgele pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, a pe nɛɛ ke yɛgɛ yuun.

13 Naa pàa kaa para ma kɔ, a Zhaki wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Sefɛnnɛ, yaa nuru na yeri!

14 Simɔ wìgi yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na maga lɛ wa faa, Yɛnŋɛlɛ làa li jatere wi taga mbele pe woro Zhufuye pe na, ma pele wɔ wa pe sɔgɔwɔ ma pe pye li woolo.

15 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ tì saa pye nuŋgba ti ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo we Fɔ wì yo fɔ:

16 *Ko puŋgo na, pa mi yaa sɔngɔrɔ*
mbe pan,
mbe Davidi wi paraga go ŋga kìla
toori ki kan naa fɔnŋgɔ.
Mi yaa kaga jɔgɔsara ti gbegele
mbege yirige mbege sin;
17 *jaŋgo leele sanmbala pe we Fɔ wi*
lagaja,
naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun mì yeri ke pye
na woolo ke ni.
18 *We Fɔ wo wì yo ma, wo ŋa wìgi*
kagala ke pye, a kè jɛn, maga
lɛ wa faa we.»†

19 A Zhaki wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mila ki jate fɔ mbele paa pe yɛɛ kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe si woro Zhufuye, waga ka kaŋgbanra taga pe na.

20 Ɛɛn fɔ, ye ti we sɛwɛ torogo pe yeri, fɔ paga kaa yarisunndo kara kaa mbe pe yɛɛ le fyɔngɔ. Pe pe yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni. Paga ka yaraga ŋga pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Paga si ka kasanwa ka.

21 Katugu maga lɛ wa faa, leele pe maa Moyisi lasiri sɛnrɛ ti yuun ca pyew ki ni, nari kara shɛriyinrɛ ti ni cɛnpilige pyew ki ni.»

Sɛwɛ ŋa pàa torogo tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kan

† **15:18 15.16-18:** Amɔ 9.11-12

22 Kì kaa pye ma, a pitunmbolo
poro naa lelɛɛlɛ, naa legilizi woolo
pe ni fuun pe ni, pè si yere ki yerewe
mbe leele pele wɔ pe yɛɛ ni, mbe pe
torogo wa Antiyɔshi ca pe pinlɛ Pɔli
naa Barinabasi pe ni. A pè si Zhude
ŋa pàa pye na yinri Barisabasi wo
naa Silasi wɔ. Pe ni fuun shyɛn pàa
pye legbɔɔlɔ tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ.
23 Sɛwɛ ŋa pàa kan pe yeri pe kari
wowi ŋa:
«Pitunmbolo naa lelɛɛlɛ, poro
mbele pè pye ye woolo, poro paa
pe sharaga ki torogi yoro mbele ye
woro Zhufuye, mɛɛ pye pe woolo ye
kan. Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa
Antiyɔshi, naa Siri tara to naa Silisi
kinda wi ni we.
24 Wège logo ma yo leele pèle yiri
laga we sɔgɔwɔ ma saa ye jatere wi
lɛgɛ ye na pe sɛnrɛ ti ni, ma ye nawa
pi piri ye na. Woro ma we pe tun.
25 Ki kala na, wège yan ki yɛn
ma yɔn, a wè yo ma fili ki na mbe
leele pele wɔ mbe pe tun wa ye yeri.
Pe yaa ka pinlɛ mbe kari Barinabasi
naa Pɔli pe ni, poro mbele pè pye we
wɛnnɛ jɛmbɛlɛ we.
26 Poro pàa pe yɛɛ go ki pɛrɛ we
Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki kala na.
27 Kì pye ma, we yaa Zhude naa
Silasi pe tun wa ye yeri. Sɛnrɛ nda
waa yɔnlɔgi laga, poro jate pe yaa
sari yo mbe ye kan.
28 Katugu Yinnɛkpoyi lo naa woro
ni, wège yan ki yɛn ma yɔn fɔ waga
ka tuguro ta yɛgɛ taga ye go na mbe
wɔ ki kagala ŋgele ke daga pyewe ni
yɛɛn koro ni. Ke ŋgele:
29 Yaga ka yarisunndo kara ka,
yaga ka kasanwa ka, yaga ka yaraga
ŋga pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga
gbo ki kara ta ka. Ye ye yɛɛ yigi
kɛɛnrɛ limɛ pi ni. Na yaga ye yɛɛ
yingiwɛ jɛn ki yaara ti ni, ko kì yɔn.
We yɛn pilige ka.»
30 Kona, a pè si leele mbele pàa
tun pe yaga, a pè kari wa Antiyɔshi
ca, mɛɛ saa tagafɛnnɛ ŋgbelege ki
gbogolo maga sɛwɛ wi kan pe yeri.
31 Naa pàa kaa wi kara sanga ŋa
ni, a pe nɛɛ yɔgɔri ki kotogo kanga
sɛnrɛ ti kala na.
32 Zhude naa Silasi poro kpaw
mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ, pàa sɛnlɛgɛrɛ yo sefɛnnɛ
pe ni ma pe kotogo kan, ma fanŋga
kan pe yeri wa tagawa pi ni.
33 A pè si wagati jɛnri pye wa.
Ko puŋgo na, a tagafɛnnɛ pè si pe
yaga paa kee nɛɛ pe piin ma yo
pe sɔngɔrɔ pe gbɔn yinŋge wa pe
tunvɛnnɛ pe na.
34 [Konaa ki ni fuun, kìla Silasi wo
ndanla wi koro wa pe ni.]
35 A Pɔli naa Barinabasi poro
si koro wa Antiyɔshi. Poro naa
lelɛgɛrɛ pèle la pye na we Fɔ wi
Sɛntanra ti yuun, nɛɛ leele pe nari.

PƆLI WI KONDANGALA SHYƐN WOLO YƐNNŊƐLƐ TUNNŊGO KI NA WO NAA SILASI KONAA TIMOTE

15.36–18.23

Pɔli naa Barinabasi pàa laga pe yɛɛ na

36 Naa piliye yà la kaa toro, a Pɔli
wì si Barinabasi wi pye fɔ: «Wè
toro cara nda fuun ni ma we Fɔ wi
Sɛntanra ti yo, ti we sɔngɔrɔ wa ti
ni, we sefɛnnɛ pe wele, pe yɛn yɛgɛ
ŋga na we ta wege jɛn.»
37 Barinabasi wo la pye na jaa mbe
Zhan ŋa pàa pye na yinri Mariki wi
lɛ wi pinlɛ pe ni wi kari.
38 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi jate kii daga
poo lɛ pe kari wi ni; katugu wìla laga
pe na wa Panfili tara, wi sila yɛnlɛ
mbe kari pe ni pe tunŋgo ki na naa.
39 A kendige gbɔgɔ kà si ye pe
sɔgɔwɔ, fɔ a pè laga pe yɛɛ na. A
Barinabasi wo si Mariki lɛ ma kari
wi ni, pàa ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni ma
kari wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni.
40 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa Pɔli wi le
we Fɔ wi kɛɛ wi yinmɛ tirige pe na,
a Pɔli wo si Silasi wo wɔ mɛɛ kari wi
ni.
41 A wì si Siri tara to naa Silisi
kinda wi yanri, na fanŋga kaan
legiliziye woolo pe yeri wa tagawa
pi ni.

16

Timote wìla saa Pɔli naa Silasi pe torogo

1 Kona, a Pɔli wì si kari wa Dɛribi naa Lisiti cara ti ni. Tagafɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Timote. Wi nɔ wìla pye Zhufuye mbele pàa taga wo wa. Wi to wo la pye Girɛkiye woo.
2 Tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Lisiti naa Ikoniyɔmu cara ti ni, pàa pye naa mɛtanga yinri.
3 Pɔli wìla pye naga jate mbe Timote wi lɛ mbe kari wi ni. Kì kaa pye ma, a wì suu kɛnrɛkɛnrɛ Zhufuye mbele pàa pye wa ki lara ti ni pe kala na, katugu pe ni fuun pàa ki jɛn ma yo wi to wìla pye Girɛkiye woo.
4 Pàa pye na toro cara nda fuun ni, pitunmbolo poro naa leleelɛ pe ni pàa yo ma yere kagala ŋgele na wa Zheruzalɛmu, a pe nɛɛ ke yuun na tagafɛnnɛ pe kaan, nɛɛ pe yɛnri ma yo pe ke yigi paa tanri ke na.
5 A legiliziye woolo pe nɛɛ fanŋga taa wa tagawa pi ni. A pele nɛɛ tari pe na pilige pyew.

Pɔli wìla yariyanga ka yan wa Tirowasi ca

6 A Yinnɛkpoyi lì si pe yɛgɛ kɔn ma yo paga ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Azi tara ti ni; kì pye ma, a pè si Firizhi tara to naa Galasi kinda wi pari ma toro.
7 Naa pàa kaa yɔngɔ Misi tara ti ni, a pè sigi ŋgbanga mbe kari wa Bitini kinda wi ni, ɛɛn fɔ, Zhezu wi Yinnɛ li sila yɛnlɛ pe kari wa.
8 Kona, a pè si Misi tara ti kɔn ma yiri, mɛɛ kari wa Tirowasi ca.
9 Ki yembinɛ li ni, a Pɔli wì si yariyanga ka yan, ma Maseduwani kinda woolo naŋa wa yan yeresaga, wi yɛn naa yɛnri na yuun fɔ: «Toro laga Maseduwani, ma pan ma we saga!»
10 Naa Pɔli wìla kaa ki yariyanga ki yan ma, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we nɛɛ jaa mbe kari wa Maseduwani; katugu wàa taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ làa we yeri we sa Sɛntanra ti yari wa ki tara woolo pe kan.

Lidi wìla taga we Fɔ wi na wa Filipi ca

11 A wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa Tirowasi ca, mɛɛ kari teere wa Samotirasi lɔgɔ fugo tara ti ni. Ki goto, a wè si kari wa Neyapolisi ca.
12 A wè si yiri lema, mɛɛ kari wa Filipi ca. Maseduwani kinda naa pòo kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, ti kɔnsaga koŋgbanŋga ki cagbɔgɔ ko layi. Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe cɛnsaga ko ka layi. A wè si piliye jɛnri pye wa ki ca ki ni.
13 Naa Zhufuye cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a wè si yiri wa ca nawa, mɛɛ kari lafogo ka yɔn na, nɛɛ ki jate ndɛɛ we yaa sa Yɛnŋɛlɛ yɛnrisaga ka yan wa. Jɛɛlɛ pèle la pye ma gbogolo wa, a wè si cɛn mɛɛ yo poro ni.
14 Jɛlɛ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Lidi, pa wìla yiri wa Tiyatiri ca ki ni. Pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ pɛrɛfɔ lawi. Wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. A wi nɛɛ nuru we yeri, a we Fɔ wì suu kotogo ki yɛngɛ, jaŋgo wi ta wi nuŋgbolo jan wila nuru Pɔli wi yeri.
15 A wì suu yɛɛ kan, a pòo batize wo naa wi go woolo pe ni. A wì si we yɛnri ma yo fɔ: «Na kaa pye yaa na jate mì taga jɛŋgɛ we Fɔ wi na, ye pan ye sa tugu wa na go.»
A wì si we ŋgbanga, fɔ a wè yɛnlɛ.

Pàa Pɔli naa Silasi pe le kaso wa Filipi ca

16 Pilige ka, ma we ta waa kee wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrisaga, a kulojɔ wà si pan ma fili we ni. Gbosho jɛlɛfɔ lawi. Wi jɛɛrɛ yogo ki kala na, wìla pye na penjalɛgɛrɛ taa wi tafɛnnɛ pe kan.
17 A wì si taga woro naa Pɔli we puŋgo na, nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Ki nambala mbele yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ na yaraga pyew ki go na, lo tunmbyeele wɛlɛ. Shɔwɔ konɔ lo paa yari ye kan.»
18 Wìla pye na ko piin ma, ma piliye lɛgɛrɛ ta. Kì ka saa Pɔli wi yɔngɔ, a wì si kanŋga ma gbosho wi

pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan Zhezu
Kirisi wi mɛgɛ ki na, wɔ wi ni!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
gbosho wì si wɔ wi ni.
19 Naa kulojɔ wi tafɛnnɛ pàa kaa
ki yan pe penjara tajele lì kɔ, a pè si
Pɔli naa Silasi pe yigi ma pe tilele ma
kari pe ni wa kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ
na wa katogo.
20 A pè si saa pe yerege kiti
kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ pe
pye fɔ: «Ki nambala mbele, paa we
ca ki pinri. Zhufuye poro pele wɛlɛ.
21 Pe yɛn na kalɛgɛlɛ kele nari, kee
daga woro Ɔrɔmu tara fɛnnɛ we yeri
we yɛnlɛ ke na waa tanri ke na.»
22 A janwa wì si yiri pe kɔrɔgɔ fun.
A kiti kɔnfɛnnɛ pè si Pɔli naa Silasi
pe pagala, ma konɔ kan ma yo pe pe
gbɔn sapige ni.
23 Naa pàa kaa pe gbɔn jɛŋgɛ, a
pè si pe le kaso, mɛɛ ki yo kaso go
welefɔ wi kan ma yo wila pe wele
jɛŋgɛ. 24 Naa kaso go welefɔ wìla
kaa ko konɔ lo ta pe yeri, a wì si pe
le wa kaso go yumbyɔ ŋa wi yɛn ma
lara wi ni, mɛɛ pe le ŋgbɛɛrɛ na.
25 La kee yindɛgɛ ki yeri, a Pɔli naa
Silasi pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, na li
sɔnni yuuro ni. Kasopiile sanmbala
pàa pye na nuru pe yeri.
26 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
tara tì si yɛgɛ ŋgbanga, ma kaso go
nɔgɔ kì yɛgɛ. A kɔɔrɔ ti ni fuun tì si
yɛngɛlɛ. Kasopiile pe ni fuun pàa pe
pɔ jɔrɔgɔye mbele ni, a pè sangala.
27 A kaso go welefɔ wì si yɛn.
Naa wìla kaa kaso go kɔɔrɔ ti yan
tì yɛngɛlɛ, a wì suu tokobi wi tile
maa kɔw, maa yirige na jaa mboo
yɛɛ gbo, katugu wìla ki yan ndɛɛ
kasopiile pè fe.
28 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì si gbele
ŋgbanga wi fanŋga ki ni fuun ki ni,
ma yo fɔ: «Maga ka kapege pye ma
yɛɛ na, we ni fuun we yɛn laga.»
29 Kona, a kaso go welefɔ wì sho
fɔ pe pan kasɔn yanwa ni. A wì si
fyɛɛlɛ ma ye wa kaso go yumbyɔ wi
ni, nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na ma saa
to le Pɔli naa Silasi pe jegele.
30 Ko puŋgo na, a wì si pe yirige
ma pe yewe ma yo fɔ: «Na teele,
yiŋgi mi daga mbe pye mbe si shɔ?»
31 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Taga we Fɔ Zhezu wi na, pa ma yaa
shɔ, mboro naa ma go woolo pe ni.»
32 A pè si we Fɔ wi sɛnrɛ ti yo maa
kan, konaa mbele fuun pàa pye wa
wi go pe ni.
33 Ki yembinɛ sanga nuŋgba wi ni,
a kaso go welefɔ wì si kari pe ni ma
saa pe sagbanra ti jogojogo. A wì si
batize le teere wo naa wi go woolo
pe ni fuun pe ni.
34 A wì si kari Pɔli naa Silasi pe
ni wa wi go, ma saa yaakara kan pe
yeri. A ki kaso go welefɔ wo naa wi
go woolo pe ni, pè si yin nayinmɛ ni,
katugu pàa taga Yɛnŋɛlɛ li na.
35 Naa laga kìla kaa laga, a kiti
kɔnfɛnnɛ pè si polisiye torogo wa
kaso go welefɔ wi yeri ma yo wigi
nambala pe wa.
36 A kaso go welefɔ wì si saa ki yo
Pɔli wi kan ma yo fɔ: «Kiti kɔnfɛnnɛ
pe tunŋgo torogo laga ma yo mbe ye
wa. Ki kala na, yiŋgɔ ye yiri yaa kee
yɛyinŋge na.»
37 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi yo polisiye
pe kan ma yo fɔ: «Woro mbele we
yɛn Ɔrɔmu tara piseele, pè we gbɔn
lere pyew wi yɛgɛ na, pee kiti kɔn
we na. Ko puŋgo na, a pè saa we le
kaso. Ko yiŋgɔ, paa jaa mbe we wa
larawa wi le? Kaari! Poro jate pe
pan pe we yirige laga.»
38 A polisiye pè si kari ma saa ki
yo kiti kɔnfɛnnɛ pe kan. Naa pàa
kaa ki logo ma yo Pɔli naa Silasi pe
yɛn Ɔrɔmu tara piseele, a pè si fyɛ.
39 A pè si pan ma pe sunlu, kona,
mɛɛ pe yirige wa kaso, ma pe yɛnri
ma yo pe wɔ wa ca.
40 Naa pàa kaa yiri wa kaso, a pè
si kari wa Lidi go. Naa pàa kaa
tagafɛnnɛ pe yan, ma pe kotogo kan,
a pè si kari.

17

Jɔlɔgɔ la gbɔn Pɔli naa Silasi pe na wa Tesaloniki ca

1 A Pɔli naa Silasi pè si toro ma yiri
wa Anfipolisi ca naa Apoloni ca, mɛɛ
gbɔn wa Tesaloniki ca. Zhufuye pe
shɛrigo kà la pye wa ki laga ki na.
2 A Pɔli wì si ye wa shɛrigo ki ni,
paa yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin faa
we. A wì si cɛnpilige taanri pye, na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti
yuun nari finligi leele pe kan.
3 Wìla pye naga yɛgɛ nari naga
finligi pe kan, fɔ mbe yala Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, kila daga Kirisi wi
jɔlɔ wi ku, ko puŋgo na, wii yɛn wi
yiri wa kunwɔ pi ni. A wì sho fɔ: «Ki
Zhezu ŋa mila wi sɛnrɛ yuun na ye
kaan, wo wi yɛn Kirisi we.»
4 Pe ni, a pèle taga ki na, ma
pinlɛ Pɔli naa Silasi pe ni, konaa
Girɛsi tara fɛnnɛ mbele pàa pye na
Yɛnŋɛlɛ li gbogo pe lɛgɛrɛ ni, naa
jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ ni.
5 Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si yin
yenjara ni, mɛɛ saa lejagala pele
gbogolo wa ca nawa, ma janwa wi
pye maa yirige, ma tinmɛ gbɔɔ pa
yirige wa ca nawa. A pè si gbinri ma
kari wa Zhasɔn go, ma saa na Pɔli
naa Silasi pe lagajaa mbe pe yigi,
mbe kari pe ni wa janwa wi pilesaga.
6 Naa kì kaa la pee pe yan, a pè
si Zhasɔn naa tagafɛnnɛ pele tilele
ma kari pe ni wa ca ki kiti kɔnfɛnnɛ
pe yeri, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ki
nambala mbele yɛɛn, pè dunruya
lomboŋgo ki gbɔn maga piri, pè pan
lagamɛ yiŋgɔ,
7 a Zhasɔn saa pe yaara wɔ wa wi
go. Ki leele mbele pe ni fuun pe yɛn
na wunlumbolo to wi ŋgasegele ke
jogo, katugu pe yɛn naga yuun ma
yo wunlunaŋa wa fɔnŋɔ wa, ŋa pe
yinri Zhezu.»
8 Ki sɛnrɛ tìla janwa wo naa kiti
kɔnfɛnnɛ pe jatere wi piri pe na.
9 A pè si Zhasɔn naa nambala pe
pye, a pè penjara yɔn ka sara, ko
puŋgo na, mɛɛ pe wa paa kee.

Bere ca fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la taga Pɔli wi sɛnrɛ ti na

10 Naa yembinɛ làa kaa wɔ, le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, tagafɛnnɛ pè
si Pɔli naa Silasi pe torogo, a pè kari
wa Bere ca. Naa pàa ka saa gbɔn
wa, a pè si kari wa Zhufuye shɛrigo
ki ni.
11 Poro jatere wo la yɛngɛ ma wɛ
Tesaloniki ca fɛnnɛ Zhufuye poro
na. Pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
na nawa jɛmbɛ ni. Pàa pye na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara nari cancan
pilige pyew, na kaa pye nda Pɔli wìla
pye na yuun pe kan ti yɛn kaselege.
12 A pe lɛgɛrɛ taga Zhezu wi
na. Girɛsi tara fɛnnɛ pe ni, jɛɛlɛ
mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la taga
Zhezu wi na, naa nambala lɛgɛrɛ ni.
13 Ɛɛn fɔ, naa Tesaloniki Zhufuye
pàa kaa ki logo ma yo Pɔli wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa Bere, a
pè si kari wa, ma saa janwa wi yirige
wila tinni, maa sun maa wa pe na.
14 Kona, a tagafɛnnɛ pè si Pɔli wi
torogo le teere wa kɔgɔje kɛɛ ki yeri.
Ɛɛn fɔ, a Silasi naa Timote poro si
koro wa Bere.
15 Mbele pàa kari sa Pɔli wi torogo,
pàa wi torogo ma gbɔn wa Atɛni ca.
Pe sɔngɔrɔsaga, a Pɔli wì si tunŋgo
kan pe yeri ma yo Silasi naa Timote
pe fyɛɛlɛ pe pan wi kɔrɔgɔ fyaw.

Pɔli wìla para Atɛni ca fɛnnɛ pe ni

16 Ma Pɔli wi ta wa Atɛni ca wila
Silasi naa Timote pe singi, wi jatere
wìla piri wi na fɔ jɛŋgɛ, naa wìla ki
ca ki yan kì yin yarisunndo ti ni we.
17 Wìla pye na yuun Zhufuye pe
ni wa shɛrigo ki ni, naa mbele pe
woro Zhufuye mɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔfɛnnɛ pe ni. Wìla pye na finli
mbele ni wa katoro, wìla pye na
yuun pe ni pilige pyew.
18 Kajɛnmbɛlɛ mbele pe yinri
Epikuriye naa Sitoyisiye, a poro pèle
si sɛnrɛ ti lɛ Pɔli wi ni nɛɛ yuun
fɔ: «Ki yogofɔ ŋa, yiŋgi sɛnrɛ wila
yuun?» A pele nɛɛ yuun fɔ: «Ki
yɛn ndɛɛ wi yɛn na para yarisunndo
nambannda ta sɛnrɛ na.» Katugu
Pɔli wìla pye na para Zhezu sɛnrɛ
naa kuulo pe yɛnmɛ sɛnrɛ na.

19 Kona, a pè suu lɛ mɛɛ kari wi ni
wa Aropagi†, pe kiti kɔnsaga ye, ma
sho fɔ: «Nagawa fɔnmbɔ mba maa
pi sɛnrɛ yuun, we mbe ya mboo jɛn
le?
20 Katugu maa yaara fɔnndɔ yuun
wa we nuŋgbogolo, we yɛn na jaa
mberi kɔrɔ jɛn.»
21 Atɛni ca fɛnnɛ pe ni fuun, ma
pinlɛ nambanmbala mbele pàa pye
ma cɛn wa pe ni, pàa pye na pe
wagati wi ni fuun wi piin na nagawa
fɔnmbɔ pi sɛnrɛ yuun, nakoma naa
nuru.
22 A Pɔli wì si yiri ma yere wa
Aropagi wi ni, wa janwa wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ma sho fɔ: «Atɛni ca
fɛnnɛ, mìgi yan ye yɛn yarisunndo
gbɔgɔfɛnnɛ jɛmbɛlɛ yɛgɛ ki ni fuun
ni.
23 Naa mì pye na yanri laga ye ca
na ye yarisunndo ti wele, mì yɛrɛ
ye saraga wɔsaga nuŋgba yan, ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ki na ma yo fɔ:
‹Yarisunŋgo ŋga kii jɛn, ki saraga
wɔsaga.› Wele! Ŋa yaa gbogo, ma
si yala, ye suu jɛn we, wo sɛnrɛ mila
yuun na ye kaan.
24 Yɛnŋɛlɛ le, lo na lì dunruya wo
naa wi nawa yaara ti ni fuun ti da,
lo li yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ.
Li woro ma cɛn wa shɛriyinrɛ nda
leele pè kan to ni.
25 Lii jori leele paa gbegele paa
yaraga ka kaan li yeri; katugu lo li
maa yinwege ki kaan pe ni fuun pe
yeri, naa wɔnwɔn po naa yaara ti ni
fuun ti ni.
26 Lì tara woolo pe ni fuun pe da
ma pe yirige naŋa nuŋgba ni, ma pe
tɛgɛ tara ti lagapyew, ma wagati wi
kɔnkɔn pe kan, ma tara nda pe yaa
cɛn ti kɔngɔlɔ ke wɔ faa.
27 Lì ko pye ma, pe ta paa lo na
li yɛn Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, kana pa pe
mbe kali yan, na pe kaa talitali we.
Ma si yala, li laga si lali wa kpɛ ni
we ni,
28 katugu
lo fanŋga na, yinwege ki yɛn we ni,
we ma si ya na tigile, we si yɛn.
Yoro jate ye yurukɔɔlɔ pèle ki yo ma
yo fɔ:
We yɛn li piile fun.
29 Kì kaa pye we yɛn Yɛnŋɛlɛ li
piile, wee daga mbaa ki jate ndɛɛ li
yɛn paa tɛ yarisunŋgo yɛn, nakoma
warifuwe, nakoma paa sinndɛlɛgɛ
yɛn, nda leele pè tɛ pe kɛyɛn yi
ni, ma yala pe kapyɔ jɛnmɛ naa pe
jatere wo ni.
30 Leele pe kambajɛnmɛ wagati ŋa
wì toro faa, Yɛnŋɛlɛ li woro na wo
wele naa. Ɛɛn fɔ, koni, li yɛn na leele
pe ni fuun pe yinri lagapyew ma yo
pe pe kapere ti jɛn peri yaga;
31 katugu lì pilige tɛgɛ, ŋga ni li yaa
ka kiti sinŋɛ kɔn dunruya woo pyew
wi na, naŋa nuŋgba ŋa lì wɔ wo
kɛɛ. Lìgi wogo ki pye maga naga
lere pyew wi na, naa lìgi naŋa wi
yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.»
32 Naa pàa kuulo pe yɛnmɛ wogo
ki logo Pɔli wi yeri, a pèle si tɛgɛ wi
na. A pèle sho fɔ: «We yaa ka logo
ma yeri naa pilifɔnŋgɔ.»
33 Kona, a Pɔli wì si yiri wa pe
sɔgɔwɔ mɛɛ kari.
34 Konaa ki ni fuun, a pèle si pinlɛ
wi ni, ma taga Zhezu wi na. Pe ni,
pàa pye na wa yinri Denisi. Aropagi
kiti kɔnfɛnnɛ wo wa lawi, naa jɛlɛ
wa ni, pàa pye naa yinri Damari, ma
taga leele pele ni naa.

18

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Korɛnti ca

1 Ko puŋgo na, a Pɔli wì si yiri wa
Atɛni ca, mɛɛ kari wa Korɛnti ca ki
ni.
2 A wì si saa fili Zhufuye naŋa
wa ni, pàa pye naa yinri Akilasi,
pa pàa wi se wa Pɔn kinda wi ni.
Wìla pan fɔnŋgɔ ma yiri wa Itali
tara, wo naa wi jɔ Pirisili wi ni;
katugu wunlumbolo to Kulodi wìla
konɔ kan Zhufuye pe ni fuun pe yeri
ma yo pe yiri wa Ɔrɔmu ca. A Pɔli
wì si kari pe kɔrɔgɔ,

† **17:19 17.19** Yanwiga kayi, pa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kìla pye na gbogolo wa ki na faa.

3 mɛɛ saa cɛn pe ni na tunŋgo
piin ja pe ni, katugu tunŋgo cɛnlɛ
nuŋgba pe ni fuun pàa pye na piin.
Paara yinrɛ gbegelefɛnnɛ la wɛlɛ.
4 Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun wa shɛrigo ki ni cɛnpilige
pyew ki ni, na Zhufuye poro naa
Girɛsi tara fɛnnɛ pe jatere wi kanŋgi
pe na.
5 Naa Silasi naa Timote pàa kaa
yiri wa Maseduwani tara ma gbɔn
wa, a Pɔli wì suu wagati wi ni fuun
wi lɛ, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun nari
finligi Zhufuye pe kan, ma yo Zhezu
wo wi yɛn Kirisi we.
6 Ɛɛn fɔ, Zhufuye pàa pye na
kendige woo Pɔli wi ni naa tegele. Kì
kaa pye ma, a Pɔli wì suu yaripɔrɔ
ti yangara pe mɛgɛ ni ma yo fɔ: «Na
yaga puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na, yoro jate
go kala li! Mi na wogo woro wa ki ni.
Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, mi yaa la kee
mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.»
7 Kona, a wì si yiri wa, mɛɛ kari
naŋa wa go, pàa pye naa yinri
Titiyusi Zhusitusi. Wìla pye na
Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Wi go kìla pye wa
shɛrigo ki tanla.
8 A shɛrigo to Kiripusi wì si taga
Zhezu wi na, naa wi go woolo pe ni
fuun pe ni. Korɛnti ca fɛnnɛ mbele
pàa pye na nuru Pɔli wi yeri, pe
lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, a pè pe
batize.
9 Yembinɛ la ni, a Pɔli wì si
yariyanga ka yan. Wa ki ni, we Fɔ
wìla wi pye ma yo fɔ: «Maga ka fyɛ,
ta para suyi, maga ka pyeri,
10 katugu mi yɛn ma ni, lere se ya
to ma na mbe kapege pye ma na;
katugu na woolo pe lɛgɛrɛ yɛn laga
ki ca ŋga ki ni.»
11 A Pɔli wì si koro wa Korɛnti ma
yɛlɛ nuŋgba naa walaga pye wa, na
leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
12 Sanga ŋa ni Galiyɔn wìla pye
Ɔrɔmu tara fɛnnɛ gboforonɛri wa
Akayi kinda wi go na, a Zhufuye pè
si yɔn wa nuŋgba mɛɛ yiri Pɔli wi
kɔrɔgɔ. A pè si kari wi ni wa kiti
kɔnsaga,
13 ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi yɛn
naga jaa mbaa leele pe jatere wi
kanŋgi pe na paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
gbɔgɔlɔmɔ mba na, pi yɛn na we
lasiri wi jogo.»
14 Sanga ŋa ni Pɔli wi yaa sɛnrɛ ti
lɛ mbaa para, a Galiyɔn wì si Zhu-
fuye pe pye fɔ: «Yoro Zhufuye, ki
pye kambasinŋge, nakoma kapege
gbɔgɔ yi, ki woro nala kɔɔn shyɛn,
mi jɛn na logo ye yeri.
15 Ɛɛn fɔ, kì kaa pye kendige ki
yɛn na woo sɛnrɛ naa mɛrɛ na, naa
ye lasiri wogo na, yoro jate ye daga
mbe to yɛgɛ wɔ. Mi se yɛnlɛ mbe
pye ko yaara nda to kiti kɔnfɔ!»
16 A wì si pe purɔ ma pe yirige wa
kiti kɔnsaga.
17 Kì kaa pye ma, a pe ni fuun
pè si shɛrigo to Sositɛni wi yigi maa
gbɔn le kiti kɔnsaga ki yɔn na, ɛɛn
fɔ, Galiyɔn wi sila yɔn le wa ki kala
li ni.

Pɔli wìla sɔngɔrɔ wa Antiyɔshi ca, wa Siri tara ti ni

18 A Pɔli wì si koro naa wa Korɛnti
ca ma wagati titɔnlɔwɔ pye wa. Ko
puŋgo na, a wì si yiri wa tagafɛnnɛ
pe yeri, a wo naa Pirisili naa Akilasi
pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mbe kari
wa Siri tara. Sanni wi sa ye wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Sankere ca wila
kee, a wì suu go ki kan pège kulu,
katugu wìla yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li
yeri.
19 Naa pàa kaa gbɔn wa Efɛzi ca, a
Pɔli wì si Pirisili naa Akilasi pe yaga
le. A wo jate wì si kari wa shɛrigo ki
ni, ma yo Zhufuye pe ni.
20 A Pè suu yɛnri ma yo wi wagati
wa pye wa pe ni, ɛɛn fɔ, wi sila
yɛnlɛ.
21 A wì si sara pe na ma yo fɔ: «Mi
yaa ka sɔngɔrɔ laga ye yeri naa, na
Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ we.» Kona, a wì
si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Efɛzi
mɛɛ kari.
22 Naa wìla kaa gbɔn wa Sesare ca,
a wì si kari wa Zheruzalɛmu ma saa
legilizi wi shari, ko puŋgo na, mɛɛ
kari wa Antiyɔshi.

23 Naa wìla kaa wagati wa pye wa,
a wì si yiri ma saa na Galasi kinda
naa Firizhi tara ti yanri na tagafɛnnɛ
pe ni fuun pe sari pe fanŋga ta wa
tagawa pi ni.

PƆLI WI KONDANGALA TAANRI WOLO YƐNNŊƐLƐ TUNNŊGO KI NA

18.24–21.16

Apolɔsi wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa Efɛzi naa Korɛnti cara ti ni

24 Zhufuye naŋa wà la pan wa
Efɛzi, pàa pye naa yinri Apolɔsi.
Alɛgizandiri ca fɛnnɛ woo lawi.
Wìla pye sɛnnjɛɛn ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi jɛn fɔ jɛŋgɛ.
25 Pàa wi naga we Fɔ wi kologo ki
ni. Wìla pye na Zhezu wi sɛnrɛ ti
yari na leele pe nari, nari finligi pe
kan wi jatere wi ni fuun wi ni. Ɛɛn
fɔ, wi jɛnmɛ pa pìla yere le Zhan wi
batɛmu sɛnrɛ to na.
26 A wì si sɛnrɛ ti lɛ ma kotogo
ta na para wa shɛrigo. Naa Pirisili
naa Akilasi pàa kaa ki logo, a pè si
kari wi ni wa pe go, mɛɛ saa Yɛnŋɛlɛ
kologo ki naga wi na, maga filige wi
kan.
27 A Apolɔsi wi nɛɛ ki jaa mbe kari
wa Akayi tara. A tagafɛnnɛ pè suu
kotogo kan ki wogo ki na, ma sɛwɛ
torogo wa ki laga ki tagafɛnnɛ pe
yeri ma yo poo yigi jɛŋgɛ. Naa wìla
kaa gbɔn wa, mbele pàa taga we Fɔ
wi na Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga na,
a wì si pe saga fɔ jɛŋgɛ;
28 katugu wi sɛnrɛ tìla Zhufuye pe
sɛnrɛ ti jan lere pyew wi yɛgɛ na.
Wìla pye naga nari naga finligi na
yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni
ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we.

19

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Efɛzi ca

1 Sanga ŋa ni Apolɔsi wìla pye wa
Korɛnti ca, a Pɔli wì si Azi yanwira
tara ti pari ma kari wa Efɛzi. A wì si
saa tagafɛnnɛ pele yan wa.
2 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yàa
taga Zhezu wi na sanga ŋa ni, yàa
Yinnɛkpoyi li ta le?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We
yɛrɛ sigi logo mbe yo Yinnɛkpoyi
wa.»
3 Kona, a Pɔli wì si pe yewe ma yo
fɔ: «Batɛmu wiwiin yàa pye?»
A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhan
batɛmu wo lawi.»
4 A Pɔli wì si pe pye fɔ: «Mbele
pàa yɛnlɛ ma pe kapere ti jɛn mari
yaga, poro Zhan wìla pye na batize
naga yuun Izirayɛli woolo pe kan,
ma yo ŋa wila paan wa wi puŋgo
na pe taga wi na, wo wi yɛn Zhezu
we.»
5 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè
si pe yɛɛ kan, a pè pe batize we Fɔ
Zhezu wi mɛgɛ ki na.
6 A Pɔli wì suu kɛyɛn yi taga pe
na, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye pe
ni. A pe nɛɛ yuun sɛnfɔnndɔ ni, na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
7 Ki leele pàa nambala kɛ ma yiri
shyɛn yɔn ko tin.
8 Ko puŋgo na, a Pɔli wì si ye wa
shɛrigo ki ni ma kotogo kan na para
ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri. Wìla
pye na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ
yuun pe kan, naga jaa mbe pe jatere
wi kanŋga pe na.
9 Ɛɛn fɔ, pèle la pe kotoro ti ŋgban
pe yɛɛ na, pe sila yɛnlɛ mbe taga
Zhezu wi na, nɛɛ sɛnpere yuun we
Fɔ wi kologo ki na janwa wi yɛgɛ na.
Kona, a Pɔli wì si laga le pe tanla,
mɛɛ kari tagafɛnnɛ pe ni, ma saa na
pe nari pilige pyew wa naŋa ŋa pàa
pye na yinri Tiranusi wi lokɔli.
10 Wìla ko pye ma saa ta yɛlɛ
shyɛn, fɔ mbele fuun pàa pye ma
cɛn wa Azi kinda wi ni, Zhufuye naa
mbele pe woro Zhufuye, a pè we Fɔ
wi sɛnrɛ ti logo.

Seva pinambiile pe sɛnrɛ re

11 Yɛnŋɛlɛ làa pye na kafɔnŋgɔlɔ
tugbɔŋgɔlɔ piin Pɔli wi kɛɛ.
12 Ali paara naa mbɔgɔlɔ ŋgele
kàa jiri Pɔli wi wire ti na, pàa pye
na kee ma saa nari tari yambala pe

na, a paa sagala, a yinnɛ tipegele kaa
woo leele pe ni.
13 Zhufuye mbele pàa pye na yanri
na toro, na yinnɛ tipegele ke puro na
ke woo leele pe ni, a poro pèle sigi
pye ma wele, na kaa pye pe mbe ya
we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki yeri mbe
yinnɛ tipegele purɔ mbe wɔ leele ni.
A pe nɛɛ yinnɛ tipegele ke piin fɔ:
«Zhezu ŋa Pɔli wila wi sɛnrɛ yuun,
waa ki yuun ye kan wi mɛgɛ ki na,
fɔ: ‹Ye wɔ yaa kee.› »
14 (Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ to
Seva wi pinambiile kɔlɔshyɛn poro
pàa pye na ko piin ma.)
15 Ɛɛn fɔ, a yinnɛ tipele lì si pe
yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Zhezu wi
jɛn, ma Pɔli wi jɛn fun, yoro wo yɛn
ambɛnɛ?»
16 Yinnɛ tipele làa pye naŋa ŋa ni,
wì si to pe na, ma ya pe ni fuun pe
ni, ma pe wɛlɛgɛ, fɔ a pè fe ma yiri
wa ki go ki ni witiwaga.
17 Efɛzi ca fɛnnɛ pe ni fuun, Zhu-
fuye naa mbele pe woro Zhufuye,
pàa ki wogo ki jɛn. A pe ni fuun pè
si fyɛ nɛɛ we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki
gbogo.
18 Mbele pàa taga Zhezu wi na, pe
lɛgɛrɛ la pye na paan na kapyere
nda pàa pye ti yuun nari finligi leele
pe kan.
19 Taluguya pyefɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la
pan pe sɛwɛɛrɛ ti ni mari sogo lere
pyew wi yɛgɛ na. A pège sɛwɛɛrɛ ti
sɔnŋgɔ ki jate maga yan kì warifuwe
pyɔ waga kɛ (10 000) yɔn ko tin.
20 Pa we Fɔ wi sɛnrɛ tìla pye na
jaragi yawa ni yɛɛn, naa fanŋga ki
nari.

Efɛzi ca fɛnnɛ pàa yiri ma je

21 Ko kagala koro pyeŋgɔlɔ, a Pɔli
wì si yere ki yerewe mbe Mase-
duwani kinda naa Akayi kinda wi
pari mbe kari wa Zheruzalɛmu. A
wì sho fɔ: «Na ŋga kari, ki daga mbe
sa Ɔrɔmu ca ki yan fun.»
22 A wì suu sagafɛnnɛ shyɛn tun,
Timote naa Erasiti wa Maseduwani.
A wo jate wì si koro wa Azi kinda wi
ni naa, ma wagati wa pye wa.
23 Ki sanga wi ni, a yolɛgɛrɛ tà si
yiri we Fɔ wi konɔ li kala na.
24 Warifuwe gbɔnfɔ wà la pye
wa, pàa pye naa yinri Deme-
tiriyusi. Wìla pye na warifuwe wi
gbɔɔn tunmɔlɔwɔ naa gbegele paa
yarisunŋgo jɛlɛ ŋga pàa pye na yinri
Aritemisi wi gbɔgɔgo ki yɛn. A wìla
tɔnli gbɔɔ taa wa wi tunmbyeele pe
kan.
25 A wì sigi tunmbyeele poro naa
mbele pàa pye ki tunŋgo nuŋgba ki
ni pe gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Na
woolo, yège jɛn ma yo pa waa we
tɔnli wi taa wa ki tunŋgo ŋga ki ni.
26 Ye yɛn naga yaan, naga nuru,
ŋga ki Pɔli wila piin we. Wì yo
yarisunndo nda leele kɛyɛn gbegele,
to woro yarisunndo jɛndɛ. Wì ya ma
lelɛgɛrɛ go jɔgɔ ma pe puŋgo laga
Efɛzi, ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, wa Azi
kinda wi lalɛgɛrɛ ni fun.
27 We yɛn na fyɛ fɔ paga ka we
tunŋgo ki tifaga. Ko nuŋgba ma,
ɛɛn fɔ, yarisunŋgo jɛlɛ Aritemisi, ki
gbɔgɔgo paga kaa ki jate ki woro
yaraga ka. Pa ki gbɔgɔwɔ pi yaa to,
ko ŋga Azi kinda woolo pe ni fuun
pe maa gbogo, naa dunruya woolo
pe ni fuun pe ni we.»
28 Naa ki leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti
logo ma, a pè si nawa ŋgban, nɛɛ
gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Efɛzi
ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo Aritemisi ki
yɛn ma gbɔgɔ!»
29 A ca ki nɛɛ tinni lagapyew.
A leele pe ni fuun pè si gbinri
ma kari wa pe gbogolosaga. A
pè si Pɔli tangayɛɛnlɛ Gayusi naa
Arisitariki mbele pàa yiri wa Mase-
duwani kinda wi ni, pe tilele ma kari
pe ni wa.
30 Pɔli wìla pye na jaa mboo yɛɛ
naga janwa wi na, ɛɛn fɔ, tagafɛnnɛ
pe sila yɛnlɛ ki na.
31 Azi kinda legbɔɔlɔ mbele pàa
pye Pɔli wi wɛnnɛ, a poro si tunŋgo
torogo wa wi yeri maa yɛnri ma yo
wiga ka kari wa pe gbogolosaga.
32 Ki sanga wi ni, janwa wi ni fuun
wìla pye na tinni. Pèle la pye na
jɔrɔgi na sɛnrɛ nuŋgba yuun, a pele

na jɔrɔgi na ta yɛgɛ yuun. Pe gbɔɔ
sila pe yɛɛ gbogologo ki jɛn.
33 A leele pele nɛɛ ki kala li yɛgɛ
yuun na Alɛgizandire kaan, ma yala
Zhufuye pàa pye naa wɔnrɔgi na kee
wi ni wa yɛgɛ. A wì si kɛɛ yirige
janwa wi kan mbe ta mboo woyoro
ti yo mbe pe yɛɛ go shɔ.
34 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki jɛn ma
yo Zhufuye woo lawi, a pe ni fuun
pe nɛɛ jɔrɔgi ja ma saa gbɔn fɔ lɛri
shyɛn, na yuun fɔ: «Efɛzi ca fɛnnɛ
pe yarisunŋgo Aritemisi ki yɛn ma
gbɔgɔ!»
35 Ko puŋgo na, a ca ki sekeretɛri
wì si ya ma janwa wi pye, a wì pyeri,
mɛɛ yo fɔ: «Efɛzi ca woolo, leele pe
ni fuun pège jɛn ma yo Efɛzi ca ko ki
yɛn yarisunŋgo gbɔgɔ Aritemisi ki
gbɔgɔgo ki welefɔ, naa ki cɛnlɔmɔ
mba pìla yiri wa naayeri ma to laga
tara pi ni.
36 Kì kaa pye lere se ya mbe
kendige wɔ ki na, ki kala na, ye
pyeri, yaga ka kala la pye jatere
mbapyewe.
37 Yè pan ki nambala mbele pe ni
lagamɛ, ma si yala, pee yaraga ka
yu wa gbɔgɔyinrɛ ti ni, pee si we
yarisunŋgo jɛlɛ ki mɛgɛ jɔgɔ.
38 Na kaa pye Demetiriyusi naa
wi tunmbyeele pe ni, paa jaa mbe
baga lere wa na mbe yo wi kapege
pye, kiti kɔnpiliye yɛn ma tɛgɛ, kiti
kɔnfɛnnɛ yɛn wa fun, poo yeri wa ki
laga ki na.
39 Na kaa si pye kala la yɛgɛ wa ye
yeri naa mbe gbegele, li yaa gbegele
ca woolo pe gbogolomɔ pilige ki ni.
40 Pe mbe ya mbege yo mbe yo
wè kapege pye, nala kala na wè yiri
ma je li na; katugu tanga woro we
yeri we ya wege yo fɔ we sin wa
we kapyege ki ni, ki janwa ŋa wi
gbogolomɔ pi na.»
41 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a
wì si janwa wi pye wi jaraga.

20

Pɔli wìla sɔngɔrɔ ma kari wa Maseduwani kinda wo naa Girɛsi tara ti ni naa

1 Naa tinmɛ pìla kaa kɔ, a Pɔli wì
si tagafɛnnɛ pe gbogolo, mɛɛ pe yɛri
ma pe kotogo kan, ma sara pe na,
mɛɛ kari wa Maseduwani kinda wi
ni.
2 Wìla ki tara ti yanri na tagafɛnnɛ
pe kotogo kanni Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo
lɛgɛrɛ ni. Ko puŋgo na, a wì si kari
wa Girɛsi tara,
3 ma pye wa yeŋge taanri. Wìla
pye na jaa mbe ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni
mbe kari wa Siri tara. Ɛɛn fɔ, naa
wìla kaa ki logo ma yo Zhufuye pàa
pye na yɔn nii wi na, a wì si yere
ki yerewe mbe sɔngɔrɔ mbe toro wa
Maseduwani kinda wi ni.
4 Leele mbele pàa saa wi torogo
poro la wɛlɛ yɛɛn: Bere ca fɛnnɛ
naŋa Pirusi wi pinambyɔ Sopatɛri,
naa Tesaloniki ca fɛnnɛ Arisitariki
naa Sekɔndusi, naa Gayusi ma yiri
wa Dɛribi ca, naa Azi kinda woolo
Timote, naa Tishiki konaa Tirofimu.
5 A poro si keli we yɛgɛ ma saa we
sige wa Tirowasi ca.
6 Naa Leve fu buru fɛti wìla kaa
toro, woro wo na, a wè si ye
tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa Filipi ca ma
kari. Wàa pilige kaŋgurugo pye wa
ki ni, mɛɛ gbɔn pe na wa Tirowasi.
A wè si yapelege nuŋgba pye wa.

Pɔli wi karaga puŋgo wogo wa Tirowasi ca

7 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki
na, a wè si gbogolo mbe gbogolomɔ
suro ti li. A Pɔli wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun janwa wi kan. Naa wìla pye
na jaa mbe kari ki goto ki kala na,
wìla mɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi na
fɔ ma saa yige ki lɛ.
8 Wàa pye ma gbogolo sanŋgazo
wi yumbyɔ ŋa ni, fitanlaye lɛgɛrɛ la
pye wa.
9 Lefɔnŋɔ wà la pye ma cɛn
fɛnɛtiri wi na, pàa pye naa yinri
Etikusi. A wì si kaa wɔnlɔ ma ku,
ma yala Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yuun nari tɔnlɔ na kee.
Wɔnlɔwɔ pìla toro wi ni, fɔ a wì wɔ
wa sanŋgazo taanri woo wi ni ma
to laga tara. A pè suu yirige mɛɛ wi
yan wì ku.

10 A Pɔli wì si tigi, ma fɔli wi na
maa lɛ wa wi kɛyɛn yi ni, ma sho fɔ:
«Ye jatere wiga ka piri ye na, wi yɛn
yinwege na.»
11 A Pɔli wì si lugu naa mɛɛ buru
wi kɔɔnlɔ maa ka. A wì si yo pe ni
naa fɔ ma saa laga ki laga. Ko puŋgo
na, a wì si kari.
12 A pè si kari lefɔnŋɔ wi ni yin-
wege na, kìla pye nayinmɛ gbɔɔ pe
yeri.

Pɔli wi yinriwɛ wa Tirowasi mbe kari wa Mile ca

13 A wòro si keli pe yɛgɛ
tɔnmɔkɔrɔ ki ni ma kari wa Asɔsi
ca. Pa waa daga sa Pɔli wi lɛ wa ki
laga ki na tɔnmɔkɔrɔ ki ni; katugu
wo jate wìla yere ki yerewe ma yo
wi yaa tanga tɔɔrɔ na mbe kari wa
ki laga ki na.
14 Naa wìla kaa pan we kɔrɔgɔ wa
Asɔsi, a wè suu lɛ tɔnmɔkɔrɔ ki ni,
mɛɛ kari wa Mitilɛni ca.
15 A wè si yiri lema ma kari, ki
goto mɛɛ gbɔn wa Kiyo tara ti tanla.
Ki pilige shyɛn wogo ki na, a wè si
gbɔn wa Samɔsi lɔgɔ fugo tara ti ni.
Ki pilige taanri wogo ki na, a wè si
gbɔn wa Mile ca.
16 Pɔli wìla yere ki yerewe mbe
toro wa Efɛzi ca ki tanla, wi sila pye
na jaa mbe yere le, jaŋgo wi wagati
wiga ka toro mboo ta wa Azi kinda
wi ni; katugu wìla pye na fyɛɛlɛ
Pantikɔti fɛti pilige ko mboo ta wa
Zheruzalɛmu, na ki mbaa ya pye we.

Pɔli wìla yo Efɛzi ca legilizi lelɛɛlɛ pe ni

17 Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye wa
Mile ca, a wì si tunŋgo torogo ma
yo Efɛzi ca legilizi lelɛɛlɛ pe pan wi
kɔrɔgɔ.
18 Naa pàa kaa pan, a wì si pe pye
fɔ: «Wagati ŋa fuun mì pye laga
ye ni, maga lɛ pilige koŋgbanŋga
ŋga mì pan laga Azi kinda wi ni, mì
tanga yɛgɛ ŋga na yège jɛn.
19 Mìlan yɛɛ tirige jɛŋgɛ ma
tunŋgo pye we Fɔ wi kan yɛntunwɔ
ni, ali maga ta kaŋgbanra na ta
Zhufuye pe yɔn lege ki kala na.
20 Yège jɛn ma yo ŋga fuun ki mbe
ye wogo ki yɔn, mii ka lara ye na. Mì
ti ni fuun ti yari ye kan ma ye naga
ti ni leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, naa
wa ye yinrɛ ti ni.
21 Mì Zhufuye poro naa mbele pe
woro Zhufuye pe yeri ma yo pe pe
kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɛɛ kan
Yɛnŋɛlɛ yeri, pe taga we Fɔ Zhezu wi
na.
22 Kooŋga yiŋgɔ mi yɛn na kee
wa Zheruzalɛmu paa yɛgɛ ŋga na
Yinnɛkpoyi li yɛn nala ŋgbanga
mbe kari wa we. Ɛɛn fɔ, ŋga ki yaa
sa pye na na, mi sigi jɛn.
23 Ŋga mì jɛn ko yɛn fɔ mi ka ye
ca ŋga fuun ni, Yinnɛkpoyi li mala
kɔgɔri ma yo kaso yege naa jɔlɔgɔ
lɛgɛrɛ yɛn nala singi.
24 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi
woro nala yinwege ki jate yaraga,
jaŋgo mbe ya mbe gbɔn wa na
tunŋgo ki kɔsaga ki na, tunŋgo ŋga
we Fɔ Zhezu wì telege na na mbege
pye mbege yɔn fili. Ko yɛn: Mbaa
Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ
li yinmɛ wogo ki na ti yari leele pe
kan.
25 «Mì yanri yoro mbele fuun
sɔgɔwɔ ma Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
Sɛntanra ti yari ye kan, yiŋgɔ mìgi
jɛn ma yo yoro wa sanla yan naa.
26 Ki kala na, mi yɛn naga yuun
naga finligi ye kan nala, fɔ na wa ka
puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na ye ni, mi na go
kala ma.
27 Katugu mì Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li ni fuun li yo ma ye kan, mi si
yaraga ka lara ye na.
28 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaa
simbaŋgbelege† ki wele. Ŋga
Yinnɛkpoyi lì ye pye ki welefɛnnɛ
we. Ye Yɛnŋɛlɛ li Legilizi wi yigi, wo
ŋa lì pye li yɛɛ woo, naa li Pinambyɔ
wì ku, a wi kasanwa pì wo we.
29 Mìgi jɛn ma yo na kariŋgɔlɔ,
leele pele yaa ye laga ye sɔgɔwɔ
paa cɛnrɛ pere pere yɛn. Pe se ka

† **20:28 20.28:** Simbaŋgbelege ŋga sɛnrɛ tì yo ko ki yɛn tagafɛnnɛ wele.

simbaŋgbelege ki yaga na pee to ki na.
30 Leele pele yaa ka yiri laga ye
sɔgɔwɔ mbaa yagbogolo sɛnrɛ nari,
jaŋgo mbe ta mbe tagafɛnnɛ pe pye
pe kanŋga pe taga pe puŋgo na.
31 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn,
yaa ye yɛɛ nawa tuun ki na, fɔ maga
yigi ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, ki sɔnlɔ
naa ki yembinɛ, ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba, mii ye yɛrɛwɛ pi yaga, ali
yɛntunwɔ ni.
32 «Yiŋgɔ mi yɛn na ye nii Yɛnŋɛlɛ
lo naa li yinmɛ sɛnrɛ ti kɛɛ. To nda
ti mbe ya mbe fanŋga le ye ni, mbe
yarijɛndɛ kan ye yeri, nda lì tɛgɛ
paa kɔrɔgɔ yɛn mbele fuun pè pye
li woolo pe kan we.
33 Na yɛgɛ si yiri lere wa kpɛ
penjara na, nakoma tɛ na, nakoma
yaripɔrɔ na.
34 Yoro jate yège jɛn ma yo mì
tunŋgo pye na kɛyɛn yi ni, ma mi
naa na tangayɛɛnlɛ pe ni we jorowo
pi kɔ.
35 Mìgi naga ye na kala li ni fuun
ni, fɔ ye daga mbaa tunŋgo piin mbe
ta mbaa fanŋga fu fɛnnɛ pe sari,
ye sila nawa tuun sɛnrɛ nda we Fɔ
Zhezu jate wìla yo ti na, fɔ: ‹Mbaa
kaan, fɛrɛwɛ yɛn ko ni ma wɛ mbaa
taa ko na.› »
36 Naa Pɔli wìla kaa para ma saa
kɔ, a wì si kanŋguuro kan wo naa
poro ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
37 A pe ni fuun pe nɛɛ yanli, nɛɛ
kɛyɛn waa Pɔli wi yɔlɔgɔ, na sara wi
na nandanwa ni.
38 Pe jatere wìla piri pe na, katugu
Pɔli wìla pe pye ma yo pe soo yan
naa. Ko puŋgo na, a pè suu torogo
fɔ wa tɔnmɔkɔrɔ ki yɔn na.

21

Pɔli wìla kari wa Zheruzalɛmu

1 Naa wàa kaa laga we yɛɛ na ma
kɔ, a wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ
sin teere ma kari wa Kɔsi ca. Ki goto,
a wè si gbɔn wa Ɔrɔdi ca. A wè si yiri
lema, mɛɛ kari wa Patara ca.
2 A wè si tɔnmɔkɔrɔ ka ta wa, kìla
pye na kee wa Fenisi tara, a wè si ye
wa ko ni ma kari.
3 A wè si saa gbɔn wa Shipiri lɔgɔ
fugo tara ti tanla na yaan wa, ma sigi
yaga kamɛŋgɛ na, mɛɛ kari yɛgɛ, wa
Siri tara kɛɛ ki yeri. A wè si saa yere
wa Tiri ca tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki
ni, katugu pa pe mbaa tɔnmɔkɔrɔ ki
tuguro ti tirige wa.
4 A wè si tagafɛnnɛ pele ta wa,
ma yapelege nuŋgba pye pe ni. A
pè si koro naga yuun Pɔli wi kan
Yinnɛkpoyi li fanŋga na, ma yo wiga
ka kari wa Zheruzalɛmu.
5 Ɛɛn fɔ, ko yapelege ko filisaga wa
pe ni, a wè si yiri nɛɛ kee. A pe
ni fuun pè si saa we torogo, poro
naa pe jɛɛlɛ naa pe piile, fɔ wa ca ki
puŋgo na. A wè si kanŋguuro kan
wa kɔgɔje wi yɔn na, ma Yɛnŋɛlɛ
yɛnri.
6 Naa wàa kaa sara we yɛɛ na, a
wè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a poro
si sɔngɔrɔ ma kari pe ca.

7 Naa wàa yiri wa Tiri ma saa gbɔn
wa Pitolemayi ca, a we tɔnmɔkɔrɔ
tangala lì si kɔ. A wè si tagafɛnnɛ pe
shari, ma pilige nuŋgba pye wa pe
ni.
8 Ki goto, a wè si yiri ma kari,
mɛɛ saa gbɔn wa Sesare. Wama,
a wè si saa tugu Zhezu Sɛntanra
yofɔ Filipu wi na. Leele kɔlɔshyɛn
mbele pàa wɔ wa Zheruzalɛmu paa
pitunmbolo pe sari, wo wa nuŋgba
lawi.
9 Wi sumborombiile pàa pye tijɛrɛ,
pe sila naŋa kala jɛn. Pàa pye na
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
10 A wè si piliye jɛnri pye wa pe
yeri. Ma we ta wa, a Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Agabusi wì si pan wa, ma
yiri wa Zhude tara.
11 A wo si pan we kɔrɔgɔ, mɛɛ Pɔli
kurusijara wi lɛ maa yɛɛ tɔɔrɔ naa
wi kɛyɛn yi pɔ, ma sho fɔ: «Ŋga
Yinnɛkpoyi li yɛn na yuun, koyi ŋga.
Ki kurusijara ŋa, naŋa ŋa woo wi,
Zhufuye pa pe yaa kaa pɔ ki pɔlɔmɔ
mba pi na wa Zheruzalɛmu, kona,
mbe suu le mbele pe woro Zhufuye

pe kɛɛ.»
12 Naa wàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a
woro naa ki laga ki woolo pe ni, wè
si Pɔli wi yɛnri ma yo wiga ka kari
wa Zheruzalɛmu.
13 A Pɔli wì si we yɔn sogo ma yo
fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ gbele na jaa
mbanla kotogo ki gbo na na? Mi
we, mi yɛn ma gbɛgɛlɛ panla pɔ,
ko cɛ ma, ɛɛn fɔ, mbe ku fun we
Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki kala na, wa
Zheruzalɛmu.»
14 Naa wàa kaa ki yan we se ya
mboo jatere wi kanŋga, a wè suu
yɛnrɛgɛ ko yaga ma sho fɔ: «Yɛnnŋɛlɛ
li nandanwa kala lo mbe pye!»
15 Naa piliye yà la kaa toro jɛnri, a
wè si we yaara ti gbɛgɛlɛ, mɛɛ kari
wa Zheruzalɛmu.
16 Sesare ca tagafɛnnɛ pèle la saa
we torogo, ma kari we ni wa Shipiri
lɔgɔ fugo tara fɛnnɛ naŋa wa go, pàa
pye naa yinri Minasɔ. Wo wila daga
we sa tugu wi na. Tagafɔ lɛɛ lawi.

PƆLI WI YINGIWƐ WA ZHERUZALƐMU KONAA WI KASO YEGE WA SESARE CA

21.17–26.32

Pɔli wìla saa Zhaki wi shari

17 Naa wàa kaa gbɔn wa
Zheruzalɛmu, a tagafɛnnɛ pè si we
yigi nayinmɛ ni fɔ jɛŋgɛ.
18 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Pɔli
wì si kari we ni wa Zhaki go. A
legilizi leleɛlɛ pe ni fuun pè si pe yɛɛ
gbogolo wa fun.
19 A Pɔli wì si pe shari. Ko puŋgo
na, kagala ŋgele fuun Yɛnŋɛlɛ làa
pye wi kɛɛ wa wi tunŋgo ki ni, wa
mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ,
a wì si ke ni fuun nuŋgba nuŋgba
ke yɛgɛ yo.
20 Naa pàa kaa ke logo, a pe nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Kona, a pè si
Pɔli wi pye fɔ: «Sefɔ, màga yan,
Zhufuye mbele pè pye tagafɛnnɛ, pe
lere waga yɔn lɛgɛrɛ ko tin, a pe ni
fuun pè bala Moyisi lasiri wi na.
21 Pège yo pe kan ma yo Zhufuye
mbele pe yɛn ma cɛn wa mbele pe
woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, ma yɛn na
pe nari ma yo pe laga Moyisi lasiri
wi na, naga yuun pe kan ma yo paga
kaa pe piile pe kɛnrɛkɛnrɛ, paga si
kaa tanri Zhufuye kalɛgɛlɛ ke na.
22 Yiŋgi we daga mbe pye san?
Katugu sigiya woro ki ni, pe yaa ki
jɛn mbe yo mà pan laga.
23 Ki kala na, ŋga we yaa yo ma
kan, maga pye. Nambala tijɛrɛ yɛn
laga we ni, pè yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ
li yeri.
24 Ŋgasele na pe ma kɔ si pye
kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ma pinlɛ pe
ni mali kɔ. Penjara nda ti ma wɔ,
ma pe woro ti wɔ, jaŋgo pe ta pe pe
yinrɛ ti kulu[†]. Kiga pye ma, pa lere
pyew wi yaa ki jɛn mbe yo kagala
ŋgele pè logo ma kanŋgɔlɔ, kaselege
kpɛ woro ke ni, ɛɛn fɔ, mboro fun
ma yɛn na tanri na yala Moyisi lasiri
wi ni.
25 Tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhu-
fuye, poro wo na, ŋga wè yo ma yere
ki yerewe, wè sɛwɛ torogo pe yeri
ma yo: Pee daga mbe yarisunndo
kara ka, mbe kasanwa ka, mbe
yaraga ŋga fuun pe maga sere wa
ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Pe
pe yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni.»
26 Kì kaa pye ma, a Pɔli wì sigi
nambala tijɛrɛ pe lɛ ma kari pe ni.
Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si pinlɛ
ma ŋgasele na pe ma kɔ mbe si pye
kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na li kɔ. A wì
si ye pe ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Ŋgasele na pe ma kɔ mbe si pye
kpoyi, li yaa kɔ piliye yɔn ŋga na, a
wì sigi naga, ko kɔrɔ wo yɛn wagati
ŋa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe
saraga ki mbe ya wɔ we.

Pàa Pɔli wi yigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

27 Piliye kɔlɔshyɛn yìla pye na
kee sa kɔ sanga ŋa ni, a Azi kinda
Zhufuye pè si Pɔli wi yan wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni. A pè si janwa wi ni fuun

[†] **21:24 21.24:** Kìla pye Zhufuye paga yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe kali tɔn pe ma pe yinrɛ ti kulu.

wi sun maa wa wi na, mɛɛ saa wi yigi.
28 A pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ:
«Izirayɛli woolo, ye we saga laga
oo! Ki naŋa ŋa wo wila para leele
pe ni fuun pe ni lagapyew, na jaan
Izirayɛli tara woolo poro naa Moyisi
lasiri wi ni, naa ki shɛrigo gbɔgɔ
ŋga ki ni. Yiŋgɔ, mbele pe woro
Zhufuye wì pele lɛ yɛrɛ ma ye pe ni
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ko ŋga ki yɛn
laga kpoyi, maga tɛgɛ fyɔngɔ ni.»
29 Pàa pye na yuun ma, katugu pàa
Efɛzi ca fɛnnɛ Tirofimu wi yan Pɔli
wi ni faa wa ca nawa. A pe nɛɛ
ki jate ndɛɛ Pɔli wìla ye wi ni wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
30 A tinmɛ gbɔɔ nɛɛ yinrigi wa ca
ki lagapyew. A leele pe nɛɛ gbinri
na yinrigi lagapyew na paan. A pè
si Pɔli wi yigi maa tilele ma yiri wi
ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ kɔɔrɔ
ti tɔnndɔ le teere.
31 Naa pàa pye na Pɔli wi lagajaa
mboo gbo, a ki tinmɛ pì si gbɔn wa
Ɔrɔmu tara sorodasheele ŋgbelege
togbɔɔ wi na ma yo Zheruzalɛmu ca
lagapyew ki yɛn na tinni.
32 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
wì si sorodasheele naa sorodasheele
teele pele lɛ ma yɛgɛ kan wa janwa
wi yeri. Naa pàa kaa sorodasheele
togbɔɔ wo naa sorodasheele pe yan,
a pè si Pɔli wi gbɔnrɔ ti yaga.
33 A sorodasheele togbɔɔ wì si fulo
Pɔli wi tanla maa yigi, ma konɔ kan
ma yo poo pɔ jɔrɔgɔ shyɛn ni. A wì
si yewe ma yo: «Ambɔ fɔ wi? Yiŋgi
wì pye?»
34 Ɛɛn fɔ, wa janwa wi ni, pèle
la pye na jɔrɔgi na nuŋgba yuun,
a pele na jɔrɔgi na ka yɛgɛ yuun.
Sorodasheele togbɔɔ wi sila sɛnfire
jɛn ki tinmɛ pi kala na. Kì pye ma, a
wì si konɔ kan ma yo pe kari Pɔli wi
ni wa sorodasheele pe malaga sigego
ki ni.
35 Naa pàa ka saa gbɔn yeyɔngɔ
lugusaga ki na sanga ŋa ni, a soro-
dasheele pè si Pɔli wi gbo wa naay-
eri, naa janwa wìla pye na wɛli ki
kala na;
36 katugu pe ni fuun pàa taga wi
puŋgo na na jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yoo
gbo.»

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ

37 Naa sorodasheele pàa kaa na jaa
mbe ye Pɔli wi ni wa malaga sigego
ki ni, a wì si sorodasheele togbɔɔ wi
pye fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe sɛnrɛ ta
yo ma ni le?»
A sorodasheele togbɔɔ wì suu
yewe ma yo fɔ: «A! Jaga mà Girɛki
sɛnrɛ ti jɛn?
38 Ezhipiti tara fɛnnɛ woo ŋa wì
yiri ma je puŋgo ŋga na, ma kari
legboleele waga tijɛrɛ (4 000) ni wa
gbinri wi ni, wo ma mboro?»
39 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Muu yɛn Zhufuye woo. Silisi kinda
ca ŋga pe yinri Tarisi ko pyɔ wi mi,
ko ŋga ki mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ we.
Mila ma yɛnri, ma ti mbe yo janwa
wi ni.»
40 A sorodasheele togbɔɔ wì si
yɛnlɛ. A Pɔli wì si yere wa yeyɔngɔ
lugusaga ki na, mɛɛ kɛɛ wa janwa
wi yeri. A pe ni fuun pè si pyeri. A
Pɔli wì si yo pe ni Zhufuye sɛnrɛ ni,
ma yo fɔ:

22

1 «Sefɛnnɛ naa na teele, sɛnrɛ nda
mi yaa yo yiŋgɔ mbanla yɛɛ shɔ, yaa
ki sɛnrɛ ti nuru!»
2 Naa pàa kaa wi yan wila para
pe ni Zhufuye sɛnrɛ ni, kona, a pè
si pyeri dinw. A Pɔli wì sho fɔ:
3 «Mi yɛn Zhufuye woo. Pa pànla
se wa Tarisi ca, wa Silisi kinda wi ni.
Ɛɛn fɔ, pa mì yiri ma pye lere laga ki
Zheruzalɛmu ŋa wi ni. Gamaliyɛli
wi yɛn na nagafɔ we, wìlan naga
we tɛlɛye pe lasiri wi ni fuun wi ni.
Na jatere wi yɛn Yɛnŋɛlɛ wogo ki na
paa yɛgɛ ŋga na ye ni fuun ye woo
wi yɛn ki na nala we.
4 Mbele pàa taga we Fɔ wi kologo
ki na, mìla pe jɔlɔ fɔ ma pele gbo,
ma nambala naa jɛɛlɛ pele pɔ ma pe
le kaso.
5 Saraga wɔfɛnnɛ to wo naa lelɛɛlɛ
janwa wi ni, pe mbe ya mbege yo
mbege filige fɔ kaselege ko mila

yuun. Mìla sɛwɛɛlɛ ta pe yeri mbe sa pe kan we Zhufuye woolo mbele wa Damasi pe yeri. Mìla kari sa tagafɛnnɛ mbele wa pe pɔ, mbe pan pe ni laga Zheruzalɛmu, mbe pe kan pe pe jɔlɔ.

Pɔli wìla wi tagawa pi sɛnrɛ yo (Kapye 9.1-19; 26.12-18)

6 «Mìla pye wa konɔ na kee, ma ka saa yɔngɔ Damasi ca ki ni, yɔnlɔfugo yɛgɛ ki ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yanwa gbɔɔ pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yin mala maga.
7 A mì si to le tara, mɛɛ magala la logo, laa na piin fɔ: ‹Sɔli, Sɔli, yiŋgi na, a ma nɛɛ na jɔlɔ?›
8 A mì sho fɔ: ‹Ambɔ wi mboro, we Fɔ?› A wì sho fɔ: ‹Muwi, mi Zhezu, Nazarɛti ca fɛnnɛ woo ŋa ma yɛn na jɔlɔ we.›
9 Na pinlɛyɛɛnlɛ pàa ki yanwa pi yan, ɛɛn fɔ, pe sila ŋa wìla para na ni wi magala li logo.
10 Kona, a mì si yewe ma yo fɔ: ‹Yiŋgi mi daga mbe pye we Fɔ?› A wì silan pye fɔ: ‹Yiri ma kari wa Damasi, ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ma pye, ki yaa yo wa mbɔɔn kan.›
11 Ki yanwa gbɔɔ pìla na pye fyɔɔn. A na pinlɛyɛɛnlɛ pè silan yigi kɛyɛn na ma kari na ni wa Damasi.
12 «Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Ananiyasi. Wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na tanri na yala lasiri koŋgolo ke ni. Damasi ca fɛnnɛ Zhufuye pe ni fuun pàa pye naa mɛtanga yinri.
13 A wo si pan na kɔrɔgɔ, ma yere le na tanla, mɛɛ na pye fɔ: ‹Sefɔ Sɔli, ta yaan naa!› Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a na yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a mì si Ananiyasi wi yan.
14 A wì sho fɔ: ‹We tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa ma wɔ faa, jaŋgo ma ta ma li nandanwa kala li jɛn, ma li Woo sinŋɛ nuŋgba wi yan, maa yɔn sɛnyoro ti logo;
15 katugu ŋga mà yan, naa ŋga mà logo, ma daga mbe pye ki sɛrɛfɔ.
16 Yiŋgɔ, yiŋgi maa singi naa? Yiri, ma we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri†, ma batize, ma kapere ti jogo ti laga ma na.› »

Pɔli wìla ki yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na wìla kari wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri

17 «A mì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu. Naa mìla kaa na yɛnri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a mì si yariyanga ka yan.
18 A mì si we Fɔ wi yan, a wìlan pye fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma yiri laga Zheruzalɛmu fyaw, katugu ca woolo pe se yɛnlɛ sɛrɛya ŋa maa yuun na kanŋgɔlɔ wi na.›
19 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹We Fɔ, pège jɛn jɛŋgɛ ma yo mìla pye na kee wa shɛriyinrɛ ti ni, na mbele pè taga ma na pe yinri, na pe nii kaso, na pe kaan, a paa pe gbɔɔn.
20 Pàa ma sɛrɛfɔ Etiyɛni wi gbo sanga ŋa ni, mìla pye wa fun. Mìla yɛnlɛ mbele pàa pye naa kuun pe kapyege ki na, ma pe yaripɔrɔ ti tɛgɛ na yɛɛ tanla nari wele.›
21 Kona, a we Fɔ wì silan pye fɔ: ‹Ta kee, katugu mi yaa ma tun lalerege na, wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.› »

Pɔli wìla yo wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee

22 Janwa wìla logo Pɔli wi yeri ma saa gbɔn fɔ ki sɛnrɛ ti na. Kona, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa yoo wɔ laga dunruya! Yoo gbo! Wii daga mbe koro yinwege na!»
23 Pàa pye na jɔrɔgi ŋgbanga, na pe yaripɔrɔ ti woo nari waa, na tara ti kori nari waa wa naayeri naŋgbanwa pi na.
24 A Ɔrɔmu tara sorodasheele togbɔɔ wì si konɔ kan ma yo pe ye Pɔli wi ni wa malaga sigego ki ni, poo gbɔn sapige ni, kì pye yɛgɛ ŋga na, a janwa wi nɛɛ jɔrɔgi wi puŋgo na, wi ta wigi go ki jɛn.

† **22:16 22.16:** Mbe we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri, ko yɛn mboo yɛnri wɔɔn saga.

25 Naa paa kaa na Pɔli wi poo
mboo gbɔn sanga ŋa ni, a wì si
sorodasheele tojɛɛ ŋa wìla pye le wi
pye fɔ: «Pege konɔ kan ma yeri ma
Ɔrɔmu tara pisee wa gbɔn sapige ni,
na pe fa kiti kɔn wi na le?»
26 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa
ki sɛnrɛ ti logo ma, a wì si saa ki yo
sorodasheele togbɔɔ wi kan ma yo
fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye yɛɛn?
Ki naŋa ŋa Ɔrɔmu tara pisee wi!»
27 A sorodasheele togbɔɔ wì si pan
le Pɔli wi tanla maa yewe, ma yo fɔ:
«Ki yo na kan, ma yɛn Ɔrɔmu tara
pisee le?»
A Pɔli wì sho fɔ: «Ee.»
28 Kona, a sorodasheele togbɔɔ wì
sho fɔ: «Penjagbɔrɔ mùu wɔ, mɛɛ
jɛn ma pye Ɔrɔmu tara pisee.»
A Pɔli wì sho fɔ: «Mi wo se wa ki
ni.»
29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
mbele pe mbaa Pɔli wi gbɔn, pè si
laga wi na. Naa sorodasheele togbɔɔ
wo jate wìla kaa ki jɛn ma yo Pɔli
wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee, a wì si fyɛ,
katugu wìla wi kan pòo pɔ.

Pàa kari Pɔli wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

30 Zhufuye pàa baga Pɔli wi na
go ŋga na, sorodasheele togbɔɔ wìla
pye na jaa mbege jɛn mbe filige ki
na jɛŋgɛ. Ki kala na, ki goto pinliwɛ
pi ni, a wì suu sanga, mɛɛ konɔ
kan saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki
yeri, ma yo pe gbogolo. Ko puŋgo
na, a wì si kari Pɔli wi ni, mɛɛ saa
wi yerege le pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

23

1 A Pɔli wì suu yɛngɛlɛ ke kan kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki na, ma sho fɔ:
«Sefɛnnɛ, na nawa jatere wi koro
jɛnŋɛ na na wa na kapyegele ke ni
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ ma pan ma
gbɔn nala.»
2 A saraga wɔfɛnnɛ to Ananiyasi
wì si konɔ kan mbele pàa pye le Pɔli
wi tanla pe yeri ma yo poo gbɔn wa
wi yɔn ki na.
3 A Pɔli wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
lo li yaa kɔɔn gbɔn, mboro ŋa ma
yɛn paa mbogo ŋga pè filige ka yɛn
we. Mà cɛn wa na kiti kɔɔn na na,
na yala lasiri wi ni, ma si yala, lasiri
wo maa jogo, naa mà konɔ kan ma
yo panla gbɔn we!»
4 Mbele pàa pye le Pɔli wi tanla,
a pè sho fɔ: «A! Yɛnŋɛlɛ li saraga
wɔfɛnnɛ to wo maa tegele we!»
5 A Pɔli wì si pe yɔn sogo ma yo
fɔ: «Sefɛnnɛ, mi si jaga jɛn mbe yo
saraga wɔfɛnnɛ to wowi; katugu ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹Maga ka
sɛnpere yo ma woolo pe to wi na†.›
»
6 Pɔli wìla ki jɛn ma yo kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki kanŋgeyɛgɛ
nuŋgba la pye Sadusiye, a ki sanŋga
ki yɛn Fariziye. Kì kaa pye ma, a
wì si gbele ŋgbanga pe yɛgɛ na ma
yo fɔ: «Sefɛnnɛ, Farizi wi mi, na
sevɛnnɛ Fariziye wɛlɛ. Naa na jigi
wi yɛn ki na ma yo kuulo pe yaa ka
yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, ko kala
na paa kiti kɔɔn na na.»
7 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma,
a Fariziye poro naa Sadusiye pe ni,
pe nɛɛ para pe yɛɛ na, a janwa wì si
kɔn shyɛn.
8 Katugu Sadusiye poro ma yo
kuulo pe se ka yɛn, fɔ mɛrɛgɛ woro
wa, yinnɛ woro wa. Ma si yala,
Fariziye poro taga to ti ni fuun to na.
9 A yogo kì si gbɔgɔ ma serege.
Fariziye kanŋgeyɛgɛ ki ni, lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle si yiri, mɛɛ sɛnrɛ
ti lɛ ŋgbanga, ma yo fɔ: «Wee
kapege ka kpɛ jɛn, ŋga ki naŋa ŋa wì
pye. Anmɛ yinnɛ, nakoma mɛrɛgɛ
wa wì para wi ni.»
10 A kendige kì si gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ
a sorodasheele togbɔɔ wì fyɛ ma yo
paga ka Pɔli wi kɔɔnlɔ curo curo. A
wì si konɔ kan sorodasheele pe yeri
ma yo pe tigi pe sa Pɔli wi lɛ poo
wɔ wa pe sɔgɔwɔ, pe kari wi ni wa
malaga sigego ki ni.

† **23:5 23.5:** Ɛki 22.27

11 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ li
ni, a we Fɔ wì suu yɛɛ naga Pɔli
wi na, maa pye fɔ: «Kotogo ta!
Yɛgɛ ŋga na màla sɛrɛya wi yo laga
Zheruzalɛmu, ki daga ma saa yo ma
fun wa Ɔrɔmu ca.»

Zhufuye pàa yɔn le mbe Pɔli wi gbo

12 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhufuye
pè si yɔn le, ma wugu ma pe yɛɛ
daŋga ma yo pe se ka, pe se si wɔ,
fɔ pe sa Pɔli wi gbo gbɛn.
13 Mbele pàa ki yɔn ki le, pàa wɛ
lere nafa shyɛn wo na.
14 A pè si kari saraga wɔfɛnnɛ
teele poro naa lelɛɛlɛ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ
pe pye fɔ: «Wè wugu ma we yɛɛ
daŋga ma yo we se yaraga ka, fɔ we
sa Pɔli wi gbo gbɛn.
15 Yoro wele, naa kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege ki ni fuun ki ni, yege yo ye
sorodasheele togbɔɔ wi kan wi Pɔli
wi torogo laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ, yege
pye ndɛɛ yaa jaa mboo kala li yewe
mbeli jɛn jɛŋgɛ. Woro wo na, we
yɛn ma gbɛgɛlɛ mboo gbo sanni wi
sa gbɔn laga.»
16 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wi nɔsepyɔ sum-
boro wi pinambyɔ wì sigi yɔn lemɛ
pi logo. A wo si kari wa soro-
dasheele pe malaga sigego ki ni ma
saa ki yo Pɔli wi kan.
17 A Pɔli wì si sorodasheele tojɛɛ
wa yeri, ma suu pye fɔ: «Kari ki
lefɔnŋɔ ŋa wi ni wa sorodasheele
togbɔɔ wi yeri, katugu sɛnrɛ ta yɛn
wi yeri wi yo wi kan.»
18 A sorodasheele tojɛɛ wì si kari
ki lefɔnŋɔ wi ni wa sorodasheele
togbɔɔ wi yeri, ma sho fɔ: «Kasopyɔ
Pɔli wo wìlan yeri, mala yɛnri ma
yo mbe pan ki lefɔnŋɔ ŋa wi ni ma
kɔrɔgɔ, fɔ sɛnrɛ yɛn wi yeri wi yo
ma kan.»
19 A sorodasheele togbɔɔ wì si
lefɔnŋɔ wi yigi kɛɛ na, mɛɛ kari wi
ni kanŋgaga na, ma suu yewe ma yo
fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe yo na kan?»
20 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Zhufuye pè yɔn wa nuŋgba mbɔɔn
yɛnri Pɔli wi ni, mbe kari wi ni
wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ goto, mbege pye ndɛɛ paa
jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn
jɛŋgɛ.
21 Ɛɛn fɔ, maga ka yɛnlɛ, katugu
mbele pe yaa ka lara mboo gbo, pè
wɛ lere nafa shyɛn wo na. Pè wugu
ma pe yɛɛ daŋga ma yo pe se ka, pe
se si wɔ, fɔ pe sa Pɔli wi gbo gbɛn.
Pe yɛn ma gbɛgɛlɛ yiŋgɔ, pe woro
na yaraga ka singi ndɛɛ ma woyoro
to.»
22 A sorodasheele togbɔɔ wì sigi yo
lefɔnŋɔ wi kan ma yo wiga kaga yo
lere kpɛ kan mbe yo wìgi yo maa
kan. Kona, a wì suu torogo ma yo
wila kee.

Pàa kari Pɔli wi ni wa gboforonɛri Felisi wi yeri

23 Ko puŋgo na, a sorodasheele
togbɔɔ wì si sorodasheele teele jɛɛlɛ
jɛɛlɛ pe shyɛn yeri, mɛɛ pe pye fɔ:
«Ye sorodasheele cɛnmɛ shyɛn (200)
pye pe gbɛgɛlɛ, naa mbele pe maa
nuru shɔn na pe nafa taanri ma yiri
kɛ ni, naa njaanra fɛnnɛ pe cɛnmɛ
shyɛn (200) ni, pe kari wa Sesare ca.
Yembinɛ suro tiga li mbe kɔ yee kari.
24 Ye shɔnye pele gbɛgɛlɛ, jaŋgo
Pɔli fun wi lugu wa na wi sa gbɔn
yinŋge wa gboforonɛri Felisi wi na.»
25 A sorodasheele togbɔɔ wì sigi
sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:
26 «Mi Kulodi Lisiyasi, mila ki
sɛwɛ ŋa wi torogi legbɔɔ gbo-
foronɛri Felisi wi kan. Mɔ̀ɔ shari.
27 Zhufuye pàa ki naŋa ŋa wi yigi
na jaa mboo gbo. A mi naa na
sorodasheele pe ni, wè si saa wi shɔ
pe yeri, katugu mìla ki logo ma yo
wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee.
28 Pàa baga naŋa wi na go ŋga na,
mìla pye na jaa mbege jɛn. Kì pye
ma, a mì si kari wi ni wa pe kiti
kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ.
29 A mì sigi yan fɔ pè baga wi na na
kendige woo wi ni poro jate pe lasiri
kapyere na, ɛɛn fɔ, wii yaraga ka pye
ŋga ki daga kunwɔ ni, nakoma kaso
yege ni.
30 Naa kì kaa yo na kan ma yo pè
yɔn le wi na, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba

ke ni, a mì suu torogo wa ma yeri, ma sigi yo mbele pè baga wi na pe kan ma yo pe sa baga wi na wa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. We yɛn pilige ka o!»
31 A sorodasheele pè si kari Pɔli wi ni ki yembinɛ li ni fɔ wa Antipatirisi ca, paa yɛgɛ ŋga na kìla yo ma pe kan we.
32 Ki goto pinliwɛ pi ni, sorodasheele mbele pàa pye tɔɔrɔ na, a poro si sɔngɔrɔ wa pe malaga sigego ki ni, mɛɛ mbele pàa pye shɔnye na poro yaga, a pè kari Pɔli wi ni.
33 Naa pàa ka saa gbɔn wa Sesare, a pè si sɛwɛ wi wɔ maa kan gboforonɛri wi yeri, mɛɛ Pɔli wi le wi kɛɛ.
34 A gboforonɛri wì si sɛwɛ wi kara, mɛɛ Pɔli wi yewe wì yiri kinda ŋa ni wi ni. Naa wìla kaa ki logo ma yo wì yiri wa Silisi kinda wi ni,
35 a wì sho fɔ: «Mbele pè baga ma na, na paga ka gbɔn laga, pa mi yaa ma yewe.»
A wì si konɔ kan ma yo pe Pɔli wi le wa Erɔdi yuŋgbɔgɔ ki ni, paa wele wi na.

24

Zhufuye pàa saa baga Pɔli wi na wa gboforonɛri Felisi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ

1 Naa piliye kaŋgurugo la kaa toro, a saraga wɔfɛnnɛ to Ananiyasi wì si gbɔn wa Sesare ca, wo naa Zhufuyelelɛɛlɛ pele ni, naa naŋa sɛnnjɛɛn wa ni, ŋa wìla pye na para na sunlu leele na. Pàa pye naa yinri Tɛritulusi. A pè si saa baga Pɔli wi na wa gboforonɛri Felisi wi yeri ma yo wì kapege pye.
2 A pè si Pɔli wi yeri, a wì pan. A Tɛritulusi wi nɛɛ baga wi na na yuun fɔ: «Legbɔɔ Felisi, we yɛn yɛyinŋge gbɔgɔ ŋga na, pa kì yiri mboro yeri. Ma kagala gbegewe pì we tara ti kanŋga fɔ jɛŋgɛ.
3 Kì tanla we ni fuun we ni. A waa ma shari lagapyew ki kagala ke kala na.
4 Ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mbɔɔn te naa mbe kari yɛgɛ, ki kala na, mila ma yɛnri ma kagbaraga pyege ki kala na, ma logo we yeri jɛnri.
5 Wège yan ki naŋa ŋa, wi yɛn na we jɔlɔ ndɛɛ tifɛlɛgɛ yama ye we sɔgɔwɔ. Wi yɛn na Zhufuye mbele dunruya wi lagapyew pe pinri. Wo wi yɛn Nazarɛti ca fɛnnɛ gbogolomɔ pi to.
6 Wì yɛrɛ la pye na jaa mbe shɛrigo gbɔgɔ ki tɛgɛ fyɔngɔ ni fun. Kì pye ma, a wè suu yigi. [Wàa pye na jaa mbe kiti kɔn wi na mbe yala we lasiri wo ni.
7 Ɛɛn fɔ, sorodasheele togbɔɔ Lisiyasi wì si pan maa shɔ we yeri fanŋga gbɔgɔ ni,
8 mɛɛ konɔ kan mbele pè baga wi na pe yeri pe pan laga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.] Na maga ki naŋa ŋa wi yewe, kagala ŋgele wè yo wì pye, pa ma yaa ke kaselege jɛn.»
9 Pè baga wi na kagala ŋgele na, a Zhufuye pè yɛnlɛ ki na ma yo pa ke yɛn ma.

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ Felisi wi yɛgɛ na

10 Kona, a gboforonɛri wì si sɛnrɛ ti kan Pɔli wi yeri. A Pɔli wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Mìgi jɛn ma yo maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni ma yɛn ki tara nda ti kiti kɔnfɔ. Ki kala na, na jigi wi yɛn ma cɛn mbe para mbanla yɛɛ shɔ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Mboro jate ma mbe ya mbege yewe mbege jɛn jɛŋgɛ, fɔ ki fa toro pilige kɛ ma yiri shyɛn na, naa mì kari wa Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ we.
12 Pee na yan mila kendige woo lere kpɛ ni, mbanla yan mila janwa wi sunnu naa waa wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nakoma wa shɛriyinrɛ ti ni, kana laga ka na wa ca nawa.
13 Ki leele mbele paa baga na na kagala ŋgele na yiŋgɔ, pe se ya mbege naga ma na mbe yo ke yɛn kaselege.
14 Ma si yala, mi yɛn naga yuun naga finligi ma yɛgɛ na fɔ: Zhezu konɔ na pe yɛn na yuun ma yo li woro kaselege, mi yɛn na tunŋgo piin we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li kan na

yala lo ni. Ɛɛn fɔ, nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛɛlɛ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pe ni, mì taga ti na.

15 Na jigi wi yɛn ma taga Yɛnŋɛlɛ li na, paa yɛgɛ ŋga na poro fun pe woo wi yɛn ma taga li na we, fɔ kuulo pe ni fuun, lesinmbele naa kapere pyefɛnnɛ, pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.

16 Ko kì ti mi fun, mila ki ŋgbanga na nawa jatere wi koro jɛnŋɛ na na pilige pyew Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.

17 «Naa yɛgɛlɛ kele la kaa toro mala ta mi woro laga Zheruzalɛmu, a mì si kaa sɔngɔrɔ ma pan penjara ni mbanla cɛnlɛ woolo pe saga, mbe saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.

18 A pè si saa na ta wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni mìlan yɛɛ pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Janwa sila pye wa na ni, tinmɛ sila si yiri.

19 Ɛɛn fɔ, Azi kinda Zhufuye pèle la pye wa. Poro pe ja daga mbe pan laga, na kaa pye kala la yɛn pe yeri pe baga na na, peli yo ma yɛgɛ na.

20 Nakosima, mìla yere wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ na, kambasinŋge ŋga mìla pye, a pè yan, ki leele mbele laga yɛɛn pege yo.

21 Kaawɔ ki sɛnrɛ nuŋgba nda mìla yere ma yo ŋgbanga pe yɛgɛ na to cɛ, fɔ: ‹Mì taga kuulo pe yɛnmɛ pi na, ko kìgi kan kiti yɛn na kɔɔn na na nala laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.› »

22 Felisi wìla ki Zhezu konɔ li wogo ki jɛn fɔ jɛŋgɛ. A wì si pe sɔngɔrɔ ma yo puŋgo na sorodasheele togbɔɔ Lisiyasi wiga ka pan, pa wi yaa pe kala li gbegele.

23 A wì si konɔ kan sorodasheele tojɛɛ wi yeri, fɔ wi sa Pɔli wi le wa kaso wila wele wi na, ɛɛn fɔ, wi tifɛliwaa kan wi yeri jɛnri, wuu wɛnnɛ pe yaga paa wi kala li yɔngɔ wi kan.

Pɔli wìla para Felisi naa Duruzili ni

24 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a Felisi wì si pan wo naa wi jɔ Duruzili wi ni. Wo la pye Zhufuye woo. A Felisi wì si tun, a pè saa Pɔli wi yeri wi kan ma pan ma tagawa mba pe ma taga Zhezu Kirisi wi na pi sɛnrɛ logo wi yeri.

25 Ɛɛn fɔ, naa Pɔli wila kaa na para leele pe daga mbe sin wa pe yinwege ki ni yɛgɛ ŋga na, naa yɛɛ yingiwɛ, naa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ŋga kila paan ti wogo ki na, a Felisi wì si fyɛ, ma sho fɔ: «Ma mbe ya kari yiŋgɔ. Na mi ka ka wagati ta, pa mi yaa ma yeri naa.»

26 Wi jigi wìla pye ki na fun ndɛɛ Pɔli wi yaa penjara kan wi yeri. Ki kala na, wìla wi yeri yerisaga lɛgɛrɛ na ma pan na baro piin wi ni.

27 Naa Yɛgɛlɛ shyɛn la kaa toro, kona, a Pɔrisiyusi Fɛsitusi wì si cɛn wa Felisi wi yɔnlɔ. Zhufuye pe kandanlaga ko Felisi wìla pye na jaa mbe pye, a wì si Pɔli wi yaga wa kaso.

25

Pɔli wìla ki yɛnri Ɔrɔmu tara fɛnnɛ wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele

1 Naa Fɛsitusi wìla ka saa gbɔn wa ki kinda wi ni, ki pilige taanri wogo ki na, a wì si yiri wa Sesare ma kari wa Zheruzalɛmu.

2 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye legbɔɔlɔ pe ni, pè si saa Pɔli wi le kɛɛ wa Fɛsitusi wi yeri.

3 A pè si Fɛsitusi wi yɛnri ma yo wi Pɔli wi pye wi pan wa Zheruzalɛmu, katugu pàa yɔn le wi na mboo gbo wa konɔ wi pansaga.

4 A Fɛsitusi wì si pe yɔn sogo ma yo Pɔli wi yɛn wa kaso wa Sesare, fɔ wo jate sanni jɛnri wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari wa.

5 A wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Na mi kaa kee, ye ti ye teele pele mbe pinlɛ na ni pe kari wa Sesare, pe sa baga ki naŋa ŋa wi na, na kaa pye wi kapege pye we.»

6 Piliye yan Fɛsitusi wìla pye wa pe yeri, yi sila toro pilige kɔlɔtaanri, nakoma kɛ na, ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Sesare. Ki goto pinliwɛ pi ni, a wì si saa cɛn wa kiti

kɔnsaga, mɛɛ tun ma yo pe Pɔli wi pye wi pan.
7 Naa Pɔli wìla kaa gbɔn wa, Zhufuye mbele pàa yiri wa Zheruzalɛmu ma pan, a pè si saa wi maga, mɛɛ kapere lɛgɛrɛ yo mari taga wi na, nda pe sila ya mberi yo mberi filige.
8 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì si para mboo yɛɛ shɔ, ma yo fɔ: «Mii kapege pye Zhufuye lasiri wi na, mii si ka pye shɛrigo gbɔgɔ konaa wunlumbolo to wi na.»
9 Ɛɛn fɔ, Fɛsitusi wìla pye na jaa mbe Zhufuye pe nandanwa kala li pye, a wì si Pɔli wi pye fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe kari wa Zheruzalɛmu kiti wi sa kɔn ma na wa na yɛgɛ na ki kala na li na le?»
10 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn yeresaga laga wunlumbolo to wi kiti kɔnsaga. Pa na kiti wi daga mbe kɔn laga. Mii kapege pye Zhufuye pe na, mboro jate màga jɛn jɛŋgɛ.
11 Na kaa pye mi yɛn jɔgɔfɔ, na kaa si pye mi kala la pye, na li daga kunwɔ ni, mii je na gbogo ki na. Ɛɛn fɔ, pè baga na na ma yo mì kagala ŋgele pye, na kaa pye kaselege woro ke ni, lere wa se ya mbanla le pe kɛɛ. Mi yɛn naga yɛnri wunlumbolo to wo mbanla kala li gbegele.»
12 Kona, naa Fɛsitusi wìla kaa para wi yɛrifɛnnɛ pe ni ma saa kɔ, a wì sho fɔ: «Màga yɛnri wunlumbolo to wo mbɔɔn kala li gbegele, ma yaa kari wɛyi wa wi yɛgɛ na.»

Pɔli wìla para Agiripa naa Bɛrinisi pe yɛgɛ na

13 Naa piliye yà la kaa toro, a wunlunaŋa Agiripa wo naa wi nɔsepyɔ sumboro Bɛrinisi wi ni, pè si gbɔn wa Sesare mbe pan mbe Fɛsitusi wi shari.
14 Naa paa kaa na piliye yɔn ka piin wa, a Fɛsitusi wì si Pɔli kala li yɛgɛ yo ma wunlunaŋa wi kan. Wìla wi pye fɔ: «Felisi wìla naŋa wa yaga laga kaso.
15 Naa mìla kari wa Zheruzalɛmu, a saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe ni, pè sho fɔ ki naŋa wì kapege pye, ma silan yɛnri ma yo mbe kiti wi kɔn mboo jan wi na.
16 A mì si pe yɔn sogo ma yo ki woro Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kalɛgɛ mbe lere wa le kɛɛ, ndɛɛ wo naa mbele pè baga wi na pe ka sa fili laga nuŋgba, wi para wuu yɛɛ shɔ kala na pè baga wi na li ni.
17 Kona, a pè si pan lagamɛ. Mi sigi pye kamɔŋgɔ, ki goto pinliwɛ pi ni, a mì si saa cɛn wa kiti kɔnsaga, mɛɛ konɔ kan ma yo pe pan ki naŋa wi ni.
18 Wi winfɛnnɛ pè kaa pan sanga ŋa ni, kapere nda mìla pye na jate pe yaa yo wì pye, mi si ko ka logo.
19 Ka sila pye pe yeri, kaawɔ kendige pàa pye na woo wi ni pe shɛrɛgɛ wogo na, naa naŋa wa wogo na, ŋa pe yinri Zhezu. Wì ku, a Pɔli wila ki yuun naga finligi ma yo wi yɛn yinwege na.
20 Ki kala mbaa li gbegele yɛgɛ ŋga na, kìla na nawa pi wɔ. Kì pye ma, a mì si Pɔli wi yɛnri, na kaa pye wi mbe yɛnlɛ mbe kari wa Zheruzalɛmu pe sa kiti wi kɔn wi na ki kala li na.
21 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi yɛnri wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele. A mì si konɔ kan ma yo poo yaga wa kaso, fɔ mbe saa torogo wunlumbolo to wi kan.»
22 A Agiripa wì si Fɛsitusi wi pye fɔ: «Mi jate mila jaa mbe logo ki naŋa wi yeri.» A Fɛsitusi wì suu pye fɔ: «Goto ma yaa logo wi yeri.»
23 Ki goto, a Agiripa wo naa Bɛrinisi pè si pan legbɔɔlɔ panma pi na, ma pinlɛ sorodasheele teele tugbɔmbɔlɔ naa ca ki legbɔɔlɔ pe ni, ma saa ye wa kiti kɔnsaga. A Fɛsitusi wì si konɔ kan, a pè saa Pɔli wi yeri ma pan wi ni.
24 Kona, a Fɛsitusi wì sho fɔ: «Wunlunaŋa Agiripa naa yoro mbele fuun ye yɛn laga we ni, ye yɛgɛ yɛn naŋa ŋa na yɛɛn, Zhufuye janwa wi ni fuun wì baga wi na wa na yɛgɛ na wa Zheruzalɛmu naa

lagamɛ, na jɔrɔgi ma yo wii daga
mbe koro yinwege na.
25 Mi wo na, mìgi wele maga yan
wii kapege pye, ŋga ki daga poo
gbo. Wo jate wì kaa ki yɛnri ma
yo wunlumbolo to wo mboo kala li
gbegele, a mì si yere ki yerewe mboo
torogo wa wi kan.
26 Mii sɛnfire ta, nda mbe yɔnlɔgɔ
wi kanŋgɔlɔ wunlumbolo to wi kan.
Ko kì ti mì pan wi ni laga ye
yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboro jate wunlunaŋa
Agiripa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo na
waga wi yewe, mbe sɛnrɛ ta ta
mberi yɔnlɔgɔ.
27 Ki woro ma yala na yɛgɛ na mbe
kasopyɔ wa torogo, na sɛnfire si ta
kapege ŋga pè yo wì pye ki na.»

26

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ wa Agiripa wi yɛgɛ na

1 A Agiripa wì sigi yo Pɔli wi kan
ma yo fɔ: «Ma mbe ya para mbɔɔn
yɛɛ shɔ yiŋgɔ.»

Kona, a Pɔli wì suu kɛɛ ki yirige,
mɛɛ ki sɛnrɛ nda ti yo, mbe ta mboo
yɛɛ shɔ:
2 «Wunlunaŋa Agiripa, Zhufuye
pè baga na na kagala ŋgele fuun
na, kì tanla na ni jɛŋgɛ mbanla yɛɛ
yan ma yɛgɛ sɔgɔwɔ nala, mbe para
mbanla yɛɛ shɔ ki kagala ke ni;
3 katugu ma yɛn ma Zhufuye
kalɛgɛlɛ koro naa pe kendige
wɔkagala ke jɛn jɛŋgɛ. Ki kala na,
mi yɛn nɔɔ yɛnri, maga kun ma yɛɛ
ni, ma logo na yeri.
4 «Na yinwege kìla pye yɛgɛ ŋga
na maga lɛ na puwɛn pi na, Zhufuye
pe ni fuun pège jɛn. Maga lɛ ki
koŋgbanŋga ki na, mì tanga tan-
galɔmɔ mba na laga na cɛnlɛ woolo
pe sɔgɔwɔ, konaa wa Zheruzalɛmu,
pège jɛn.
5 Pànla jɛn maga lɛ faa, na pe mbe
yɛnlɛ mbege yo mbege filige we, fɔ
mìla pye na tanri na yala Fariziye
ŋgbelege ko ni, ŋga ki konɔ tangala
li yɛn ma ŋgban we shɛrɛgɛ ki ni we.
6 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn we
tɛlɛye pe yeri, pa na jigi wi yɛn li
na, ko kala na kiti yɛn na kɔɔn na
na yiŋgɔ.
7 We cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke
jigi wi yɛn ki na fɔ ki yɔn fɔlɔ li
yaa ka tɔn mbe yɔn fili. A pè bala
na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan suyi
sɔnlɔ naa yembinɛ. Wunlunaŋa, ko
jigi wo kala na Zhufuye pè baga na
na.
8 Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki jate lere se
ya taga ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma kuulo
pe yɛn ma pe yirige wa kunwɔ pi ni?
9 «Mi jate mìla ki sɔnri ma yo
ki daga mbe kagala lɛgɛrɛ pye mbe
Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi mɛgɛ ki
jɔgɔ.
10 Ko mìla pye wa Zheruzalɛmu.
Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa fanŋga
kan na yeri, a mì tagafɛnnɛ pe lɛgɛrɛ
le kaso. Naa pàa pye na pe kuun,
mìla yɛnlɛ ki na.
11 Wagati lɛgɛrɛ na, mìla pye na
pe jɔlɔ wa shɛriyinrɛ ti ni fuun ti ni.
Mìla pye na pe ŋgbanga pe Zhezu
wi mɛgɛ ki jɔgɔ. Naŋgbanwa pìla
toro na ni pe kala na, a mì taga pe
na na pe jɔlɔ fɔ wa tara sannda ti
cara ta ni.

Pɔli wìla wi yɛɛ kanwa Yɛnŋɛlɛ yeri pi sɛnrɛ yo (Kapye 9.1-19; 22.6-16)

12 «Kì pye ma, a mì si kari wa
Damasi ca, saraga wɔfɛnnɛ teele pàa
fanŋga naa tunŋgo ŋga kan na yeri
ki ni.
13 Yɔnlɔfugo ki na, mala ta wa
konɔ wunlunaŋa, a yanwa gbɔɔ pà
si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan, ma wɛ
yɔnlɔ yanwa pi na yɛrɛ. A pì si yin
ma mi naa na pinlɛyɛɛnlɛ pe ni we
maga.
14 A we ni fuun wè toori tara. A
mì si magala la logo laa para na ni
Zhufuye sɛnrɛ ni na yuun fɔ: ‹Sɔli,
Sɔli, yiŋgi na, a ma nɛɛ na jɔlɔ? Maa
ma yɛɛ wɛlɛgi paa nɔ yɛn, ŋa wi yɛn
na wi yɛɛ sugulo wi kɔnrifɔ wanga
na we.›
15 A mì si yewe fɔ: ‹Ambɔ wi
mboro, we Fɔ?› A we Fɔ wì sho fɔ:

‹Muwi, mi Zhezu ŋa ma yɛn na jɔlɔ we.
16 Ɛɛn fɔ, yiri ma yere. Mìlan yɛɛ
naga ma na mbɔɔn pye na tunm-
byee. Ma yaa pye na sɛrɛfɔ, mbaa
ki yuun sanmbala pe kan paa yɛgɛ
ŋga na mala yan nala we, mbaa ŋga
mi yaa ka naga ma na naa ki yari pe
kan.
17 Mi yaa ma go shɔ Zhufuye pe
kɛɛ, naa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe
kɛɛ, poro mbele mi yaa ma tun pe
yeri we.
18 Mi yɛn nɔɔ tunnu ma sa pe
yɛngɛlɛ ke yɛngɛ. Ma pe pye pe wɔ
wa wɔwɔ pi ni, pe pan wa yanwa
pi ni. Pe wɔ wa Sɔtanla fanŋga ki
ni, pe pan wa Yɛnŋɛlɛ fanŋga ki ni,
jaŋgo na paga taga na na, pe pe
kapere ti kala yagawa ta, pe cɛnsaga
ta wa mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo
pe sɔgɔwɔ.›

Pɔli wìla para wi tunŋgo ki wogo na

19 «Kì pye ma, wunlunaŋa Agiripa,
mii je yariyanga ŋga kì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma naga na na ki na.
20 Ɛɛn fɔ, a mì si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yo wa Damasi ca gbɛn, ko puŋgo
na, mɛɛ ti yo wa Zheruzalɛmu, naa
Zhude tara ti lagapyew, konaa wa
mbele pe woro Zhufuye pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ma yo pe pe kapere ti jɛn
peri yaga, pe pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li
yeri. Kapyere nda ti mbege naga fɔ
pè pe kapere ti jɛn mari yaga, paa to
piin.
21 Ko kala na Zhufuye pàa na
yigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nɛɛ jaa
mbanla gbo.
22 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìlan go sige ma
pan ma gbɔn nala, mi yɛn laga nala
sɛrɛya wi yuun leele pe ni fuun pe
kan, piile naa lelɛɛlɛ. Mi woro na
ka yɛgɛ yuun, ndɛɛ ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa Moyisi wi ni
pàa yo ma yo ki yaa ka pye ko.
23 Ko yɛn fɔ Kirisi wila daga mbe
jɔlɔ mbe ku, mbe pye koŋgbanŋa
mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni,
konaa mbaa yanwa† pi wogo ki yari
we cɛnlɛ woolo poro naa cɛngɛlɛ
sanŋgala woolo pe kan.»

Pɔli wìla Agiripa wi yeri ma yo wi taga Zhezu wi na

24 Naa Pɔli wìla pye na para
mboo yɛɛ shɔ, a Fɛsitusi wì si para
ŋgbanga ma yo fɔ: «Yara ye ma ni
Pɔli! Ma sɛwɛ jɛnndorogo kì yara le
ma ni!»
25 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Yara ma ti ye na ni, legbɔɔ Fɛsitusi.
Sɛnrɛ nda mila yuun ti yɛn kaselege,
ma pye tijinliwɛ ni.
26 Wunlunaŋa jate wi yɛn ma ki
kagala ke ni fuun ke jɛn. Mbe ya
mbe kotogo ta mbe para wi yɛgɛ na
ki kagala ke na. Mì taga ki na ma
yo wì ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke
jɛn, katugu ki wogo kii pye larawa.
27 Wunlunaŋa Agiripa, ma taga
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ
ti na le? Mìgi jɛn ma yo mà taga ti
na.»
28 A Agiripa wì si Pɔli wi pye fɔ:
«Sanni jɛnri, ma yaa na jatere wi
kanŋga mbe pye keretiyɛn!»
29 A Pɔli wì sho fɔ: «Fɔɔnfɔɔn ŋga
na o, puŋgo na wi yo, mi yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, kiga ka da mboro
nuŋgba na, ɛɛn fɔ, ye ni fuun mbele
yaa nuru na yeri nala, ye kanŋga ye
pye tagafɛnnɛ paa na yɛn, mi sho pe
ye pɔ jɔrɔgɔ ni.»
30 Kona, a wunlunaŋa wo naa
gboforonɛri wi ni, naa Bɛrinisi wi ni,
naa mbele fuun pàa pye wa pe ni, pè
si yiri ma yere.
31 Naa pàa kaa kari, a pe nɛɛ pe
yɛɛ piin fɔ: «Ki naŋa ŋa, wii kapege
ka kpɛ pye, ŋga ki daga wi gbowo,
nakoma kaso yege ni.»
32 A Agiripa wì si Fɛsitusi wi pye
fɔ: «Ki naŋa ŋa, ma mbe ja ya mboo
wa wila kee, ndɛɛ ki pye wii jaga
yɛnri wunlumbolo to wo mboo kala
li gbegele we.»

PƆLI WI KONDANGALA MBE KARI WA ƆRƆMU

† **26:23 26.23** Yanwa mba pi sɛnrɛ ti yɛn na yuun po pi yɛn shɔwɔ we.

CA KONAA WI KASO YEGE

27

27.1–28.31

Pàa Pɔli wi torogo wi kari wa Ɔrɔmu ca

1 Naa kìla kaa yere we ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni we kari wa Itali tara, a pè si Pɔli naa kasopiile pele le sorodasheele tojɛɛ wa kɛɛ, pàa pye naa yinri Zhuliyusi, wìla pye Ɔrɔmu tara fɛnnɛ sorodasheele ŋgbelege ŋga pàa pye na yinri «Wunlumbolo to wi sorodasheele ŋgbelege» ko ni.

2 A wè si ye Adiramiti ca tɔnmɔkɔrɔ ka ni, ko la daga mbe kari wa Azi kinda tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki yeri. A wè si kari. Maseduwani kinda woolo wà la pye we ni, pàa pye naa yinri Arisitariki. Pa wìla yiri wa Tesaloniki ca.

3 Ki goto pinliwɛ pi ni, a wè si gbɔn wa Sidɔn ca. Zhuliyusi wìla kajɛŋgɛ pye ma Pɔli wi kan. Wìla yɛnlɛ, a Pɔli wì kari wi wɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbe ta mboo kayɔngɔ yaara ti ta pe yeri.

4 Naa wàa kaa yiri lema, a wè si kari Shipiri lɔgɔ fugo tara ti titɔnlɔwɔ po ni, ma mara ti na, katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn na waa we na.

5 A wè si kɔgɔje wi kɔn ma kari wa Silisi kinda wo naa Panfili tara ti tanla, mɛɛ saa gbɔn wa Mira ca, wa Lisi tara ti ni.

6 Wama, a sorodasheele tojɛɛ wì si Alɛgizandiri ca fɛnnɛ tɔnmɔkɔrɔ ka ta, kila kee wa Itali tara. A wì si we le wa ko ni.

7 A we nɛɛ kee yɔɔrɔ tɔnmɔ pi go na ma piliye lɛgɛrɛ ta. We gbɔnwɔ pìla ŋgban jɛŋgɛ wa Sinide ca ki yɔn na. Naa tifɛlɛgɛ kìla kaa we yɛgɛ kɔn mbe kari lege wa ki kɛɛ ki na, a wè si toro wa Salimɔni tara laga ŋga kì ye wa kɔgɔje wi ni ki tanla, mbe ta mbe we yɛɛ yan wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti yeri.

8 A we nɛɛ toro Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti kanŋgaga na ma te jɛŋgɛ, mɛɛ saa gbɔn laga ka na pe ko yinri Tɔnmɔkɔɔrɔ Yeresara Jɛndɛ. Pa kìla pye wa Lase ca ki tanla.

9 Wagati lɛgɛrɛ la we toro, fɔ we karaga wa tɔnmɔ pi go na kìla ŋgban ma serege, katugu yeŋge lege pilige kìla toro makɔ, a weresanga wila yɔngɔ. Ki kala na, a Pɔli wì si pe yɛri ma yo fɔ:

10 «Na teele, mìgi wele maga yan, ki tangala na li yaa pye mbe ŋgban. Jɔgɔwɔ lɛgɛrɛ yaa pye tɔnmɔkɔrɔ konaa ki nawa tuguro ti na, ko cɛ ma, woro jate ki mbe ya ti we we yinwege ki la.»

11 Ɛɛn fɔ, a sorodasheele tojɛɛ wì si taga ŋa wi maa konɔ kaan tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pe yeri wo naa tɔnmɔkɔrɔ fɔ wi ni, pe sɛnyoro ti na, ma wɛ Pɔli woyoro to na.

12 Ki laga ki tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki sila yɔn we were sanga wi pye wa. Kì pye ma, mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a pè lɛgɛrɛ si yere ki yerewe mbe yiri wa ki laga ki na mbe bala mbe gbɔn wa Fenikisi ca, mbe were sanga wi pye wama. Ki ca kìla pye Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ka. Kìla pye ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri.

Tifɛliŋgbɔgɔ kà la yiri na gbɔɔn wa kɔgɔje wi ni

13 Naa tifɛlɛgɛ jɛnri la kaa yiri wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri na gbɔɔn, a pè sigi jate ndɛɛ ŋga pàa pye na jaa mbe pye, ki mbaa ya pye. A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaraga ki yirige nɛɛ Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti sɔlɔgi na kee.

14 Ɛɛn fɔ, sanni jɛnri, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri wa lɔgɔ fugo tara yanwira ti na nɛɛ gbɔɔn, pege yinri Erakilɔn.

15 A kì si tɔnmɔkɔrɔ ki wɔnrɔgɔ, wee ya mbaa ki finli mbaa kee wa ki ni. A wè si we yɛɛ yaga ki kan kila kee we ni.

16 A wè si saa toro lɔgɔ fugo jɛgɛ ka tanla, pege yinri Kuloda. A wè

si tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li lɛ mali le wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, liga ka ta mbe jɔgɔ. Li lewe pìla ŋgban wa fɔ jɛŋgɛ.
17 Naa pàa kaa li le wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki nandogomɔ pi pɔ manda ni, jaŋgo kiga ka ta mbe ya. Pàa pye na fyɛ fɔ paga ka sa lugu Siriti taayɛngɛ laga ŋga wa tɔnmɔ pi nɔgɔ ki na. Kì pye ma, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki paraga ki tirige, mɛɛ pe yɛɛ yaga tifɛlɛgɛ ki kan.
18 Tifɛliŋgbɔgɔ kìla koro na we jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ ki goto a pè tɔnmɔkɔrɔ ki tuguro ta wɔ ma wa wa kɔgɔje wi ni.
19 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè si tɔnmɔkɔrɔ gbegeleyaara ta wɔ ma wa wa tɔnmɔ pe kɛyɛn jate yi ni.
20 Piliye lɛgɛrɛ la toro, yɔnlɔ kii yan, wɔnŋgɔlɔ kee yan. A tifɛliŋgbɔgɔ kì koro na gbɔɔn ŋgbanga ma, a we sunndoro tì kɔn we na, a wè yo we se ya shɔ naa.
21 A kì mɔ jɛŋgɛ na we fa yaraga ka. Kona, a Pɔli wì si yiri ma yere pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Na teele, yaa daga mbe logo na yeri, waga ka yiri wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni. Anmɛ ki jɔlɔgɔ ŋga konaa ki jɔgɔwɔ mba pi se ja we ta.
22 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ mi yɛn na ye yɛrɛgi, ye kotogo ta; katugu wa kpɛ se wi yinwege ki la ye ni, fɔ tɔnmɔkɔrɔ ko nuŋgba ki yaa jɔgɔ ko cɛ.
23 Nala yembinɛ na li ni, Yɛnŋɛlɛ na mi yɛn li woo, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan, li mɛrɛgɛ wà wi yɛɛ naga na na.
24 Wìlan pye fɔ: ‹Pɔli, maga kaa fyɛ. Ki daga ma kari wa wunlumbolo to wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ŋga lì pye ma kan ki kala na, li yaa ti ma tangayɛɛnlɛ pe ni fuun pe koro yinwege na.›
25 Ki kala na, na teele, ye kotogo ta, katugu mì taga Yɛnŋɛlɛ li na ma yo nda lì yo, pa ki yaa si pye ma.
26 Ɛɛn fɔ, ki daga tifɛlɛgɛ ki we lɛ ki we wa lɔgɔ fugo tara tinndi wa go na.»
27 We yembinɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li ni, ma we ta tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na kee na paan we ni wa Adiriyatiki kɔgɔje wi na, yindɛgɛ ki na, tɔnmɔkɔrɔ nawa tunmbyeele pe nɛɛ ki sɔnri ma yo waa yɔngɔ tara ni.
28 A pè si tɔnmɔ pi taanla, mɛɛ ki yan pi tijuguwo pi yɛn mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn. Sanni jɛnri naa, a pè suu taanla ma suu yan mɛtɛrɛ nafa ma yiri kɔlɔtaanri.
29 A pè si fyɛ fɔ we tɔnmɔkɔrɔ kiga ka sa jiri sinndɛɛrɛ ta na. A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara puŋgo woro ti tijɛrɛ tirige nɛɛ lalaaga ki singi, a kila mɔni pe yɛgɛ na.
30 Tɔnmɔkɔrɔ ki tunmbyeele pàa pye na jaa mbe fe. A pè si tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li tirige wa kɔgɔje wi ni, nɛɛ ki piin ndɛɛ pe yaa tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara nda wa yɛgɛ ti tirige.
31 A Pɔli wì si sorodasheele tojɛɛ wo naa sorodasheele pe pye fɔ: «Na ki leele mbele pee koro laga tɔnmɔkɔrɔ ki ni, ye se ya shɔ.»
32 Kona, manda nda tìla pye ma pɔ tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li na, a sorodasheele pè siri kɔɔnlɔ, mɛɛ li yaga laa kee.
33 Ma leele pe ta paa lalaaga ki singi, a Pɔli wì si pe ni fuun pe yɛnri ma yo pe ka. Wìla yo fɔ: «Nala wi yɛn ye pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ, ye yɛn na korogi fuŋgo, ye fa yaraga ka.
34 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye yaakara ta ka, katugu ti kala yɛn ye na ye ta ye pɔgɔ. Lere wo wa kpɛ yinzige nuŋgba jate se puŋgo ye ni.»
35 Naa Pɔli wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si buru lɛ ma Yɛnŋɛlɛ li shari le pe ni fuun pe yɛgɛ na, mɛɛ wi kɔɔnlɔ nɛɛ kaa.
36 Kona, a pe ni fuun pè si kotogo ta, mɛɛ ka fun.
37 Woro mbele wàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, wàa pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (276).

38 Naa pàa kaa ka ma tin, a pè si
shɔgɔlɔ ke wɔ ma ke wa wa tɔnmɔ,
jaŋgo tɔnmɔkɔrɔ ki ta ki tifaga.

Tɔnmɔkɔrɔ ki jɔgɔwɔ sɛnrɛ

39 Naa laga kìla kaa laga,
tɔnmɔkɔrɔ ki tunmbyeele pe sila ki
laga ki jɛn. Ɛɛn fɔ, a pè si lanjege
walisaga ka yan, taambugɔ yɛn wa
ki yɔn na. A pè si yere ki yerewe
mbe kari tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa ko
taambugɔ laga ko na, na ki mbe ya
pye we.
40 A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki
yeregeyaara manda ti sangala,
ma siri yaga wa tɔnmɔ. A pè
si tɔnmɔkɔrɔ mbiriye tugbɔɔrɔ ti
manda ti sangala fun. Ko puŋgo na,
a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yɛgɛ paraga
gbeŋge ki jaraga wa tifɛlɛgɛ ki ni,
mɛɛ yɛgɛ kan wa taambugɔ laga ki
yeri.
41 Ɛɛn fɔ, a pè si saa yanra taam-
bugɔ pishɔngɔ ka ni wa tɔnmɔ pi
nɔgɔ, tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi togo
filisaga ka na. Tɔnmɔkɔrɔ ki yɛgɛ
kɛɛ kìla ye ma kan kinw wa taam-
bugɔ ki ni, fɔ ki sila ya mbaa yɛgɛ,
ma si yala ki puŋgo kɛɛ ko la pye na
kaari kaari tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi
togo ki fanŋga na.

42 Sorodasheele pàa pye na jaa
mbe kasopiile pe ni fuun pe gbo,
jaŋgo wa ka ka lɔgɔ ki gbɔn mbe yiri
mbe fe.
43 Ɛɛn fɔ, sorodasheele tojɛɛ wìla
pye na jaa mbe Pɔli wi shɔ, a wì si
sorodasheele pe yɛgɛ kɔn paga ka ta
mbe ŋga pàa pye na jaa mbe pye ki
pye. A wì si konɔ kan mbele paa
tɔnmɔ jɛn pe yeri, ma yo poro mbe
keli pe yew pe to wa tɔnmɔ, pe kɔn
pe kari wa tara ti na.
44 Pe sanmbala poro mbe lugu
tire papara papara ta na, nakoma
tɔnmɔkɔrɔ ŋga kì kaari kaari, pe
lugu ki kɔnrɔkɔnrɔ ta na, pe kari. Pa
kìla pye ma, a pe ni fuun pè ta ma
gbɔn yinŋge wa lɔgɔ koŋgo ki na,
yaraga si wa ta.

28

Ŋga kìla pye Pɔli wi na wa Maliti lɔgɔ fugo tara ti ni

1 Naa wàa kaa shɔ ma kɔ, a wè sigi
logo ma yo ki lɔgɔ fugo pege yinri
Maliti.
2 Ki tara ti woolo, kajɛŋgɛ ŋga pàa
pye ma we kan, ki si tawa si tanla.
Pàa kasɔn gbɔgɔ ka gbɛri ma we ni
fuun we yeri, a wè pan wa ki tanla,
katugu tisaga la pye na paan, a were
tila kuun fɔ jɛŋgɛ.
3 A Pɔli wì si saa yimbire wulo nari
waa wa kasɔn, a mɛrɛgɛ kà si yiri wa
ti ni kasɔn tufunwɔ pi na, mɛɛ wi nɔ
ma yanra wi kɛɛ ki na.
4 Naa lɔgɔ fugo tara woolo pàa
kaa wɔɔgɔ ki yan kila yɔlɔ Pɔli wi
kɛɛ ki na, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin
fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa
legbolere wi; katugu ali maga ta wì
shɔ ma yiri wa kɔgɔje wi ni, Yɛnŋɛlɛ
na pe yinri kasinŋge lii yɛnlɛ mboo
yaga yinwege na.»
5 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì suu kɛɛ ki
yangara, a wɔɔgɔ kì si to wa kasɔn,
yaraga kpɛ sila Pɔli wi ta.
6 Ki leele pàa pye na Pɔli wi wele
mboo yan wi fɛ, nakoma wi to wi ku
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Ɛɛn fɔ,
naa pàa kaa ki yan kì mɔ, kapege
suu ta, a pè si pe jatere wi kanŋga
ma yo fɔ yarisunŋgo kayi.
7 Naŋa ŋa pàa pye na yinri Pu-
biliyusi, lɔgɔ fugo tara ti legbɔɔ we,
wi kɛɛrɛ tìla pye ma yɔngɔ wa ki
laga ki tanla. A wo si we yigi jɛŋgɛ
paa wi wɛnnɛ yɛn. A wè piliye
taanri pye wa wi go.
8 Pubiliyusi wi to wìla pye
ma sinlɛ, katugu witiwɛrɛwɛ naa
tɔgɔtɔgɔni la pye wi na. A Pɔli wì
si saa wi yan, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri maa
kɛyɛn yi taga wi na, a wì si sagala.
9 Ko puŋgo na, a lɔgɔ fugo tara
yambala sanmbala pè si pan fun, a
pè sagala.
10 A pè we gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. We
karisaga, yaraga ŋga fuun kala làa
pye we na, a pè ki ni fuun ki kan we
yeri.

Pɔli wìla gbɔn wa Ɔrɔmu ca

11 Naa yeŋge taanri la kaa toro, a
wè si ye Alɛgizandiri ca tɔnmɔkɔrɔ
ka ni mɛɛ kari. Pàa pye naga tɛgɛrɛ
ti yinri «Waanla yɛnŋɛlɛ.» Pa kìla
were sanga wi pye wa.
12 A wè si saa gbɔn wa Sirakusi ca,
ma piliye taanri pye lema.
13 A wè si kaa yiri lema, nɛɛ tinndi
wi tanŋgi na kee ma saa gbɔn wa
Eregiyo ca. Ki goto, a tifɛlɛgɛ kà sigi
lɛ na gbɔɔn ma yiri wa yɔnlɔparawa
kalige kɛɛ yeri. Ki piliye shyɛn wogo
ki na, a wè si gbɔn wa Puzɔli ca.
14 A wè si saa sefɛnnɛ pele yan wa,
a pè we yɛnri ma yo we yapelege
nuŋgba pye wa pe ni. Ko puŋgo na,
a wè si kari wa Ɔrɔmu.
15 Tagafɛnnɛ mbele wa Ɔrɔmu, a
pè si we tinmɛ ta, mɛɛ pan ma we
fili wa Apiyusi janla li ni, konaa wa
Nambanmbala Tugugo Taanri ki ni.
Naa Pɔli wìla kaa pe yan sanga ŋa ni,
a wì si Yɛnŋɛlɛ li shari mɛɛ kotogo
ta.
16 Naa wàa ka saa gbɔn wa Ɔrɔmu,
a pè si yɛnlɛ ki na Pɔli wi koro wi yɛ,
wo naa sorodashe nuŋgba ni, wo la
pye na wele wi na.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ɔrɔmu

17 Naa piliye taanri la kaa toro, a
Pɔli wì si Ɔrɔmu Zhufuye teele pe
yeri pe pan wa wi yeri. Naa pàa kaa
pe yɛɛ gbogolo, a wì si pe pye fɔ:
«Na woolo, ali maga ta mii kapege
pye we tara woolo pe na, mii si we
teele pe kalɛgɛlɛ fun ke jɔgɔ, pànla
yigi wa Zheruzalɛmu, mala le Ɔrɔmu
tara fɛnnɛ pe kɛɛ.
18 A poro na yewe na jaa mbanla
wa, katugu pe sila kapege ka yan mì
pye, ŋga ki mbe ti panla gbo.
19 Ɛɛn fɔ, Zhufuye pe sila yɛnlɛ
ko na, ko kìlan jori, a mìgi yɛnri
wunlumbolo to wo mbanla kala li
gbegele. Ko woro mbe ka yo fɔ mila
jaa mbe baga na cɛnlɛ woolo pe na
mbe yo pe kapege pye.
20 Ko kì ti mìgi yɛnri mbe ye yan,
mbe para ye ni; katugu Izirayɛli tara
woolo pè pe jigi wi taga ŋa na, wo
mɛgɛ ki ti pànla pɔ ki jɔrɔgɔ ŋa wi
ni.»
21 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ:
«Wee sɛwɛ kpɛ ta ma kanŋgɔlɔ mbe
yiri wa Zhude tara. We woolo wa
si si yiri wa mbe pan mbɔɔn sɛnrɛ
yo laga, nakoma mbe yo ma kapege
pye.
22 Ɛɛn fɔ, we yɛn na jaa mbe ŋga
maa sɔnri ki logo, katugu wège jɛn
ma yo laga o laga, ki gbogolomɔ mba
ma yɛn pi ni yɛɛn, leele pe maa
kendige woo pi ni.»
23 A pè si pilige ka tɛgɛ, poro
naa Pɔli wi ni. Naa ki pilige kìla
kaa gbɔn, lelɛgɛrɛ la pan wa laga
ŋga Pɔli wìla pye. Maga lɛ pinliwɛ
pi ni fɔ ma saa ki wa yɔnlɔkɔgɔ
ki na, sɛnrɛ yɛgɛ Pɔli wìla pye na
yuun pe kan: Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ wogo ki yari pe kan,
naga jaa mbe pe jatere wi kanŋga
Zhezu wi yeri, na para pe ni na
yinrigi wa Moyisi lasiri sɛwɛɛlɛ poro
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
sɛwɛɛlɛ pe ni.
24 Pèle la taga nda Pɔli wìla pye na
yuun ti na, a pèle je pee taga ti na.
25 Naa pe sɛnrɛ tìla kaa yiri ti
yɛ ti yɛ, a pe nɛɛ kee. Sanni pe
sa kari, a Pɔli wì sigi sɛnrɛ nda ti
taga wa cɛ, ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda
Yinnɛkpoyi làa yo ma ye tɛlɛye pe
kan wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi
wi yɔn, ti yɛn kaselege,
26 fɔ:

Ta kee ma saga yo ki cɛnlɛ woolo
mbele pe kan fɔ:
Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se
kaa ti kɔrɔ jɛnni.
Ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se
kaa yaan;
27 *katugu ki leele mbele yɛɛn, pe*
kotoro tì ŋgban pe na.
Pè pe nuŋgbogolo ke tɔn,
ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke
ni,
paga kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe
kotogo na.
Paga ka ta mbe kanŋga mbe pan

mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe ta mbe pe sagala.»†

28 A Pɔli wì sho naa fɔ: «Ki kala na, ye daga mbege jɛn fɔ shɔwɔ sɛnrɛ nda tì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, tì torogo mbele pe woro Zhufuye pe kan fun. Poro wo na, pe yaa kari logo.»

29 [Naa Pɔli wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a Zhufuye pe nɛɛ kee na kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga.]

30 Pɔli wìla yɛgɛlɛ shyɛn poni koro pye wa go ŋga wìla lɛ naga sara ki ni. Mbele fuun pàa pye na paan naa shari, wìla pye na pe yaara woo.

31 Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki yuun, ma kotogo ta na leele pe nari Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ ti ni, lere pyɔ wo sila wi yɛgɛ kɔn.

† **28:27 28.26-27:** Eza 6.9,10

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo ƆRƆMU ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Pɔli wo wìla wi yɔnlɔgɔ. Pɔli wìla pye Zhufuye woo. Pa pàa wi se wa Tarisi ca, wa Siri tara. Ɛɛn fɔ pa pàa wi koro wa Zheruzalɛmu ca; pa wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara wa. Wìla pye ma bala wa Zhufuye kalɛgɛ konɔ li ni fɔ jɛŋgɛ. Pɔli wìla pye na tagafɛnnɛ koŋgbanmbala pe jɔlɔ, ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na, ma suu yeri jaŋgo wi pye pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ. Kì pye ma, Pɔli wìla saa Sɛntanra ti yari wa Ɔrɔmu wunluwɔ tara ti lɛgɛrɛ ni.

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, wìla pye wa Korɛnti ca. Wìla pye na jaa mbe tangala la pye mbe kari wa Zheruzalɛmu ca, konaa wa Ɔrɔmu ca. Kì pye ma, a wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Ɔrɔmu ca tagafɛnnɛ pe yeri, maga yo pe kan ma yo wi yaa kari wa pe yeri mbe nagawa kan pe yeri konaa mbe fanŋga kan pe yeri.

Ɔrɔmu sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–8), Pɔli wi yɛn na Sɛntanra ti yɛgɛ yuun naga nari fɔ Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, we ni fuun wè kapege pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Yɛnŋɛlɛ li yɛn naŋgbanwa ni we ni fuun we ni (1.18–3.20). Ɛɛn fɔ Zhezu Kirisi we, wo ŋa wii kapege kpɛ pye wi fanŋga na, wi kunwɔ pì we kapere ti laga we na, ma we shɔ. Ki kala na, mbele fuun pè taga wi na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe jate lesinmbele (3.21–5.21). Pɔli wi yɛn naga nari naga finligi fɔ Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn, ɛɛn fɔ ki fanŋga woro we ni we ya waa tanri wi na. Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ lì we yinriwɛ ta, mali Yinnɛkpoyi li torogo li pan li we saga, jaŋgo we pye Yɛnŋɛlɛ li piile (6–8).

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (9–11), Pɔli wi yɛn na para Zhufuye lɛgɛrɛ wogo na, mbele pee yɛnlɛ mbe pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri. Ali na paga je Zhezu wi na, Yɛnŋɛlɛ lo na, lii je sɛnwee piile pe na.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (12.1–15.13), Pɔli wi yɛn na nagawa kaan tagafɛnnɛ pe yeri yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa ki piin, jaŋgo mbele pe woro tagafɛnnɛ pe ta pege jɛn fɔ tagafɛnnɛ poro na, pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri kaselege na. Ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ ko ki yɛn fɔ ma lewee yɛnlɛ wɔɔn ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wi yɛn na sharaga kaan wi wɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yeri (15.14–16.27).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Pɔli wìla Zhezu Sɛntanra ti yari *1.1-17*
Sɛnwee wì jori mbe shɔwɔ pi ta *1.18–3.20*
Konɔ na Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ mbe shɔwɔ pi kan *3.21–4.25*
Yinwefɔnŋgɔ ki ma ta Kirisi wo fanŋga na *5.1–8.39*
Ŋga Yɛnŋɛlɛ lì gbɛgɛlɛ Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ni *9.1–11.36*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *12.1–15.13*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *15.14–16.27*

PƆLI WILA ZHEZU SƐNTANRA TI YARI

1.1-17

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele kan pe sharaga ye

1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi tun-
mbyee, Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mbe pye
pitunŋɔ, mala wɔ mbaa li Sɛntanra
ti yari.
2 Ki Sɛntanra re, Yɛnŋɛlɛ làa ti
yɔn fɔlɔ kɔn faa wa li sɛnrɛ sɛwɛ
kpoyi wi ni, mɛɛ ti le wa li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe yɔn paa ti yuun.

3 Ki Sɛntanra ti yɛn na para li
Pinambyɔ wo sɛnrɛ na, we Fɔ Zhezu
Kirisi we. Mboo ta pàa wi se sɛnwee
pyɔ, wìla pye wunlunaŋa Davidi wo
setirige pyɔ.
4 Ɛɛn fɔ, mbe yala Yinnɛkpoyi
li fanŋga ki ni, Yɛnŋɛlɛ lìgi naga
yawa ni ma yo wi yɛn li Pinambyɔ,
naa wìla yɛn ma yiri wa kuulo pe
sɔgɔwɔ we.
5 Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ
kan na yeri mala pye pitunŋɔ
Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi kala na, jaŋgo
cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke ni,
mbaa leele pe piin paa tari wi na paa
wi gbogo.
6 Yoro mbele ye yɛn wa Ɔrɔmu ca,
yoro fun ye yɛn ki leele pe ni, yoro
mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ye pye Zhezu
Kirisi wi woolo we.
7 Muwi mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi
torogi yoro mbele wa Ɔrɔmu ye kan,
yoro mbele ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li
ndanla, a lì ye yeri ye pye li woolo
kpoyi we. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we
Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa
yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla pye naga jaa mbe kari sa Ɔrɔmu ca keretiyɛnye pe yan

8 Ki koŋgbanŋga, mi yɛn nala
Yɛnŋɛlɛ li shari Zhezu Kirisi wi
fanŋga na ye ni fuun ye kan, katugu
pe yɛn na ye tagawa pi sɛnrɛ yuun
dunruya wi lagapyew ki ni.
9 Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ŋga mila
yuun ki yɛn kaselege. Lo mi yɛn na
tunŋgo piin li kan na kotogo ki ni
fuun ki ni, na Sɛntanra nda ti yɛn
na para li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ ti
yari. Lìgi jɛn ma yo sanga o sanga
mi kaa yɛnri, mi maa nawa tuun ye
na.
10 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, fɔ na
kaa pye ki yɛn li nandanwa kala, li
konɔ li yɛngɛ na kan mbe kari wa ye
yeri.
11 Katugu mi yɛn naga jaa jate
mbe ye yan, jaŋgo mbe Yinnɛkpoyi
li yarikanga ka kan ye yeri, ye ta ye
fanŋga ta.
12 Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mila ki jaa
mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, we kotogo ta
ja, ye tagawa pi kotogo kan na yeri,
na woo pi kotogo kan ye yeri.
13 Sefɛnnɛ mi yɛn na jaa yege jɛn
fɔ wagati lɛgɛrɛ na mìgi lagaja mbe
kari wa ye yeri mbe sa ye yan, jaŋgo
mbe leele pele ta Kirisi wi kan wa ye
sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na mì pele ta
wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ we.
Ɛɛn fɔ, kagala kèle na yɛgɛ kɔn, mii
ya mbege pye, ali ma pan ma gbɔn
nala.
14 Na tunŋgo yi mbaa kee leele
pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, mbaa kee
cagbɔrɔ fɛnnɛ poro naa kapire
fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ
poro naa sɛwɛ mbajɛɛnlɛ pe kɔrɔgɔ.
15 Ki kala na, ki la yɛn na na jɛŋgɛ
mbe sa Sɛntanra ti yo yoro fun ye
kan, yoro mbele ye yɛn wa Ɔrɔmu
we.

Sɛntanra ti yɛn yawa ni

16 Katugu mi woro na fɛrɛ taa
mbaa Sɛntanra ti yari. Ti yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yawa mbe mbele fuun
pè taga Zhezu wi na pe shɔ. Ki
koŋgbanŋga Zhufuye poro gbɛn, ko
puŋgo na, mbele fuun pe woro Zhu-
fuye pe ni.
17 Sɛntanra ti yɛn naga nari paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn na leele
pe piin lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na we.
Ki ma ta wa tagawa po nuŋgba ni,
mbege lɛ wa ki lɛsaga ki na fɔ sa
gbɔn wa ki kɔsaga ki na, paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun fɔ: «*Lesinŋɛ wi yaa ka
yinwege ta wi tagawa pi fanŋga na.*»†

SƐNWEE WI JORI MBE SHƆWƆ PI TA

1.18–3.20

Leele pe kapege pyewe we

18 Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali naŋgbanwa
pi nari na yinrigi wa naayeri leele
mbele pe woro na fyɛ li yɛgɛ, naa
mbele paa kambasinŋge ki ni fuun
ki piin pe kala na. Pe kapyere
tijangara ti kala na, pe ma kaselege
ki yɛgɛ tɔn, kiga ka ta mbe jɛn;

† **1:17 1.17:** Aba 2.4

19 katugu ŋga ki mbe ya jɛn Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ, ki yɛn ma filige pe kan. Yɛnŋɛlɛ lo kpaw lìgi naga maga filige pe kan.
20 Malɛ Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da, li katiyɔngɔlɔ ŋgele leele pe woro na yaan yɛnlɛ ni, ko kɔrɔ wo yɛn li yawa mbakɔɔ naa li cɛnlɔmɔ pi ni, leele pe yɛn nari yaan wa yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì gbegele to ni. Ki kala na, tanga woro pe yeri.
21 Pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ɛɛn fɔ, pe woro nali gbogo mbaa li shari paa yɛgɛ ŋga na ki daga paa ki piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ, pe jatere wì kanŋga ma pye go fu, a pe tijinliwɛ fu kotoro tì kanŋga ma wɔ pe na.
22 Paa pe yɛɛ jate pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ, ma si yala pe yɛn lembire.
23 Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ pi yɛn li woo, lo na li se ku, naa pe mbaa li gbogo, a pè si yaara yanlɛrɛ ta tɛ, a tì sɛnwee wi lɛ, wo ŋa wi yɛn kufɔ, naa sannjɛrɛ ti ni, naa woŋgaala mbele pe yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ ni pe ni, naa nda ti maa fulolo lara na ti ni, nɛɛ to gbogo.

24 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga, a paa fyɔngɔ kapyere piin ma yala jogo kagala ŋgele ke wa pe kotogo na ke ni, fɔ a paa fɛrɛmbandawa kapyere piin pe yɛɛ ni pe wire ti ni.
25 Pè Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛnrɛ ti kanŋga mari pye yagbolo. Yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì da to paa gbogo na tunŋgo piin ti kan, lo na li yɛn Dafɔ ma lo yaga wa. Lo li daga mbaa sɔnni fɔ sanga pyew. Anmiina.

26 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga, a fɛrɛmbandawa kagala ke la na pe taa. Kala na Yɛnŋɛlɛ lì gbegele naŋa naa jɛlɛ pe kan, a pe jɛɛlɛ jate pèli kanŋga na ŋga kii yala ko piin.
27 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, nambala fun pe woro na jaa mbaa jɛɛlɛ kala piin jɛɛlɛ pe ni. Mbaa sinlɛ pe nambala yɛɛnlɛ pe ni, a ko la na pe taa fɔ jɛŋgɛ. A nambala paa fɛrɛmbandawa kapyere piin pe yɛɛ ni fɔ na jɔlɔgɔ taa, ŋga ki daga pe ni, naa pè laga Yɛnŋɛlɛ li na we.

28 Naa pè je pe woro na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga wa pe jatere ŋa wì jɔgɔ wi ni, jaŋgo kagala ŋgele kee yala, paa kee piin.
29 Pe yɛn na kambasinŋge cɛnlɛ pyew ki piin, ma yin nambewe, naa yɛgɛmbatinwɛ, naa nambɛrɛ, naa yenjara ni. Pe maa leele kuun, na wiin, na tijinliwɛ pee piin. Pe yɛn jogo pege naa yolɛgɛrɛ ni.
30 Pe yɛn leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ. Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma pe mbɛn. Paa la fɛrɛ taa, pe yɛn yɛɛ nagawa naa yɛɛ gbɔgɔwɔ ni. Pe maa tipere ta fɔnndɔ nɔgɔ kɔɔn mbaa piin. Paa la pe teele pe sɛnrɛ ti nuru.
31 Tijinliwɛ woro pe ni. Paa yɔn fɔlɔ kɔn mbeli yɔn fili. Pe yɛn leŋgbaanla naa yɛwagafɛnnɛ.
32 Pè Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki jɛn fɔ jɛŋgɛ, maga jɛn ma yo mbele paa tanri ko tangalɔmɔ mba po na, poro daga mbe ku. Ma si yala, pè koro naga kapyere cɛnlɛ ti piin suyi. Mbe taga wa ko na naa, mbele paa ti piin, a pe kala lì pe ndanla fun.

2

1 Ki kala na, mboro ŋa fuun maa sanmbala pe jɛrɛgi, tanga woro ma yeri; katugu na ma kaa sanmbala pe jɛrɛgi mbe sila ki kagala nuŋgba ke piin, kona mboro jate maa kiti jaan ma yɛɛ na.
2 Wège jɛn ma yo mbele pe maa ki kagala cɛnlɛ ke piin, Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe na mbe yala kaselege ki ni.
3 Mboro ŋa maa mbele pe yɛn naga kagala ke piin pe jɛrɛgi, ma si yala, mboro fun ma yɛn na ke piin, maa ki jate ma yaa shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni wi le?
4 Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyewe gbɔɔ, naa kagala ŋgele li maa kunni li yɛɛ ni, naa li kala yagawa, to nda ti se jɛn mbe kɔ, maa ti jate ti woro yaraga ka wi le? Ma sigi jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege ki mbe ya mbɔɔn kan mɔɔ kapere ti jɛn mari yaga wi le?

5 Ɛɛn fɔ, naa ma kotogo ki yɛn ma
ŋgban, ma si woro na jaa mbɔɔn
nawa pi kanŋga, ki kala na, ma yɛn
na jɔlɔgɔ gbeŋge teri nɔɔ yɛɛ singi,
pilige ŋga ni Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li kiti
sinŋɛ wi kɔn, mbeli naŋgbanwa pi
naga we.
6 Yɛnŋɛlɛ li yaa ka lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi
kapyege ki ni.
7 Mbele ka koro mbaa kajɛŋgɛ
piin papaga ni, mbaa gbɔgɔwɔ naa
sɔnmɔ, naa wire nda ti se fɔngɔ ti
lagajaa, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yinwege
mbakɔgɔ ki kan pe yeri.
8 Ɛɛn fɔ, mbele pe maa kendige
woo, ma je kaselege ki na, ma yɛnlɛ
kambasinŋge ki na, li naŋgbanwa
naa li kayaŋga ki yaa ka poro ta.
9 Mbele fuun pe maa tipege piin,
pe yaa ka jɔlɔgɔ naa yɛwɛrɛgɛ ta,
ki koŋgbanŋga Zhufuye poro gbɛn,
ko puŋgo na, mbele fuun pe woro
Zhufuye pe ni.
10 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka
gbɔgɔwɔ, naa sɔnmɔ, naa yɛyinŋge
kan mbele fuun paa kajɛŋgɛ piin pe
yeri, ki koŋgbanŋga Zhufuye poro
gbɛn, ko puŋgo na, mbele pe woro
Zhufuye pe ni;
11 katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere
ni.
12 Mbele fuun paa kapege ki piin
ma pye pee Moyisi lasiri wi jɛn, pe
yaa ka ye jɔlɔgɔ ki lasiri wi fu na.
Mbele fuun pe nɛɛ kapege ki piin
maga ta pè lasiri wi jɛn, kiti yaa ka
kɔn pe na mbe yala ki lasiri wi ni.
13 Mbele pe maa lasiri sɛnrɛ ti
nuru ko cɛ, poro ma pe yɛn ma sin
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, mbele pe
maa tanri ti na poro li yaa kaa jate
lesinmbele.
14 Cɛngɛlɛ sanŋgala woolo poro
na, poro mbele lasiri wi woro pe
yeri, na pe kaa tanri mbaa yala ŋga
lasiri wì yo ki ni pe yɛ, kona kì cɛn
pe pye lasiri pe yɛɛ kan, ali maga ta
lasiri wi woro pe yeri o.
15 Pe maa ki nari ma yo ŋga lasiri
wila yuun ma yo kila piin, ki yɛn wa
pe kotogo na. Pe nawa jatere wi maa
ki wogo ki nari fun. Wagati wa ni,
pe jatere wi maa pe jɛrɛgi, nakoma
wagati wa ni, wi maa tanga kaan pe
yeri.
16 Pa ki yaa ka naga ma, na
Yɛnŋɛlɛ liga ka leele pe kagala ŋgele
ke yɛn ma lara wa pe yinwege ki ni
ke kiti wi kɔn Zhezu Kirisi wi kɛɛ
pilige ŋga ni, mbe yala Sɛntanra nda
mila yuun ti ni.

Zhufu jɛnŋɛ wo naa Moyisi lasiri wi ni

17 Ɛɛn fɔ, mboro ŋa maa ma yɛɛ
yinri Zhufuye woo, mɔ̀ɔ jigi wi taga
lasiri wi na, nɔɔ yɛɛ gbogo ma
Yɛnŋɛlɛ li kala na.
18 Mà Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li
jɛn. Pɔ̀ɔn naga lasiri wi ni, a mà ŋga
ki yɛn jɛŋgɛ ki jɛn maga wɔ.
19 Maa ki sɔnri ma yɛn mbele
pe yɛn fyɔɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ konɔ li
kanŋgɔlɔ pe yɛgɛ sinfɔ, ma pye paa
yanwa yɛn mbele pe yɛn wa wɔwɔ
pi ni pe kan.
20 Mà yo ma yɛn lembire ti jiligefɔ
naa piile pe nagafɔ, katugu mà
kajɛnmɛ jɛmbɛ naa kaselege ki ni
fuun ki ta wa lasiri wi ni.
21 Mboro we, mboro ŋa maa san-
mbala pe nari, mboro jate ma woro
nɔɔ yɛɛ nari wi le? Mboro ŋa maa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun ma yo paga
kaa yuun, a mboro nɛɛ yuun!
22 Mboro ŋa ma yo paga kaa
kɛɛnrɛ piin, a mboro nɛɛ ti piin!
Mboro ŋa yarisunndo tɔɔn mbɛn, a
mboro nɛɛ ti gbɔgɔsara yaara to lee!
23 Mboro ŋa maa ma yɛɛ gbogo,
naa mà lasiri wi ta ki kala na, a
mboro nɛɛ lasiri wi jogo na Yɛnŋɛlɛ
li tifaga!
24 Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
na yuun ma yo fɔ: «*Yoro Zhufuye ye
kala na, cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.*»†
25 Na ma kaa tanri lasiri wi na, pa
kɛnrɛkɛnrɛ wi ma pye tɔnli ni ma
yeri. Ɛɛn fɔ, na ma kaa lasiri wi

† **2:24 2.24:** Eza 52.5

jogo, kona ki ma cɛn ndɛɛ ma sila kɛnrɛkɛnrɛ.
26 Lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ na wi
kaa tanri lasiri koŋgolo ke na, pa
Yɛnŋɛlɛ li se la wi jate ndɛɛ wi
kɛnrɛkɛnrɛ wi le?
27 Lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ wire to
na, nɛɛ tanri na yala lasiri wi ni, wi
yaa ka kiti kɔn ma na, mboro ŋa
maa lasiri wi jogo we, ali maga ta
lasiri wi yɛn ma yɔnlɔgɔ ma kan ma
yeri, a mà kɛnrɛkɛnrɛ o.
28 Ŋa wi yɛn Zhufuye woo yɛgɛ
yanwa po na, wo ma wi yɛn Zhufu
jɛnŋɛ we. Kɛnrɛkɛnrɛ jɛnŋɛ we, wo
ma ŋa wi ma pye wire ti na.
29 Ɛɛn fɔ, Zhufu jɛnŋɛ we, wo
wi yɛn ŋa wi ma pye Zhufu wa
wi nawa, wi kotogo ki ma pye ma
sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Yɛnŋɛlɛ li
Yinnɛkpoyi lo li ma ko tunŋgo ko
pye, ko woro lasiri ŋa wì yɔnlɔgɔ wo
tunŋgo. Ki Zhufu jɛnŋɛ we, Yɛnŋɛlɛ
lo li maa wi sɔnni, leele poro ma.

3

1 Kì pye ma, Zhufuye pe mbɔnrɔ
go ko yɛn kikiin? Kɛnrɛkɛnrɛ wi
kayɔngɔ ko yɛn kikiin?
2 Wi kayɔngɔ kì gbɔgɔ yɛgɛ ki ni
fuun ki na. Ki koŋgbanŋga, Yɛnŋɛlɛ
làa li sɛnrɛ ti telege Zhufuye poro
na.
3 Wee yo mɛlɛ san? Kì kaa pye wa
pe ni, pele sila taga Yɛnŋɛlɛ li na, ko
mbe ya ti Yɛnŋɛlɛ li je li yo li se pye
sɛnrɛ nuŋgba yofɔ le?
4 Ayoo dɛ. Ki daga leele pege jɛn fɔ
Yɛnŋɛlɛ li yɛn kaselege yofɔ, a leele
pe ni fuun pè pye yagboyoolo, paa
yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma
yo fɔ:
Ki daga pege jɛn pe yo ma yɛn sinŋɛ
wa ma sɛnyoro ti ni.
Na paga si kiti kɔn ma na, ma tanga
ta.†
5 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kapege ŋga
waa piin ko ki yɛn naga nari ma
yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, wee yo
mɛlɛ? Na Yɛnŋɛlɛ liga woro mbele
waa kapere ti piin we le jɔlɔgɔ, ko
mbe pye li woro ma sin le? Mila
para na yala sɛnwee piile paralɔmɔ
po ni.
6 Ki woro ma. Katugu ki pye
Yɛnŋɛlɛ li woro ma sin, li jɛn na kiti
kɔn dunruya woolo pe na mɛlɛ?
7 Na kaa pye na yagbogowo pi ni,
mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li kaselege ki nari
naga finligi na kee yɛgɛ, konaa nali
gbogo, yiŋgi na kiti mbe si kɔn na
na fɔ mi yɛn kapere pyefɔ?
8 Naga yɛn ma, yiŋgi na wee si
daga mbe yo fɔ: «Ye ti waa tipege
piin, jaŋgo kajɛŋgɛ mbaa yinrigi wa
ki ni?» Leele pele yɛn nala mɛgɛ ki
jogo ma yo pa mila yuun ma. Ki leele
ki yɛn ma sin pe pe le jɔlɔgɔ.

Lere wo wa woro wa ma sin

9 Ki yɛn mɛlɛ san? Woro mbele
Zhufuye, we mbɔnrɔ leele sanmbala
pe na le? Ayoo dɛ! Migi naga makɔ
ma yo Zhufuye poro naa mbele pe
woro Zhufuye pe yɛn wa kapere ti
kulowo pi ni.
10 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:
Lere wo wa woro wa ŋa wi yɛn sinŋɛ,
ali nuŋgba san.†
11 *Lere wo wa woro wa ma jilige.*
Lere wo wa woro wa na Yɛnŋɛlɛ li
lagajaa.
Pe ni fuun pè puŋgo, pè pinlɛ ma jɔgɔ.
12 *Lere wo wa woro wa ŋa wi yɛn na*
kajɛŋgɛ piin, ali nuŋgba san.†
13 *Sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe*
yagbotiire ti ni, ti yɛn ma tisaw
paa fanga yɛn, ŋga ki yɛn ma
yɛngɛ.
Pe ma pe ŋgayinŋgele ke tɛgɛ na
leele lɛlɛ.
Pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa wɔɔgɔ shɔnrɔ
yɛn.†
14 *Daŋga sɛnrɛ naa sɛnpɛnrɛ ti yɛn*
wa pe yɔn.†
15 *Pe yɔngɔlɔ kè wege legbogo ki na.*
16 *Tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ po pi yɛn wa*
pe torosara ti ni.
17 *Pee yɛyinŋge konɔ li jɛn.*†

† **3:4 3.4:** Yuuro 51.6 † **3:10 3.10:** Yofɔ 7.20 † **3:12 3.11-12:** Yuuro 14.1-3 † **3:13 3.13:** Yuuro 5.10; Zhere 9.3,5; Yuuro 140.4 † **3:14 3.14:** Yuuro 10.7 † **3:17 3.15-17:** Eza 59.7-8; Yomi 1.16 † **3:18 3.18:** Yuuro 36.2

18 *Pe maa pe yinwege ki piin, paa la*
fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.†
19 Wège jɛn ma yo ŋga fuun lasiri
wi yɛn na yuun, wi yɛn naga yuun
mbele pe yɛn wa lasiri konɔ li ni
poro kan, jaŋgo leele pe ni fuun pe
yɔn ki tɔn paga ka ya kafɛrɛgɛ kan,
Yɛnŋɛlɛ li kiti wi to dunruya woolo
pe ni fuun pe na.
20 Ki kala na, lere wo wa se ka pye
lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wila
ŋga lasiri wila yuun ki piin ko kala
na; katugu lasiri wo ma lere wi kan
wi maga jɛn ma yo wì kapege pye.

KONƆ NA YƐNŊƐLƐ LI TƐGƐ MBE SHƆWƆ PI KAN

3.21–4.25

Yɛnŋɛlɛ li ma lere wi shɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga

21 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn
naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na
li yɛn na we piin lesinmbele li yɛɛ
yɛgɛ na we, lasiri wo ma wigi wogo
ki pye. Lasiri wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, pàa para ki
wogo ki na.
22 Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin
lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, naa pè
taga Zhezu Kirisi wi na we. Mbele
fuun paa tari Kirisi wi na, li yɛn
naga piin pe kan ma,
23 katugu lii wa wɔ wa ni, leele pe
ni fuun pè kapege pye, pe ni fuun pè
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi la.
24 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala
na, li yɛn na pe piin lesinmbele
waga, Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn na pe
go shoo wi fanŋga na.
25 Yɛnŋɛlɛ làa wi wɔ saraga, jaŋgo
wi kunwɔ pi kala na, wi pye kapere
ti kala yagafɔ leele pe na, mbele paa
tari wi na we. Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma,
maga naga fɔ li yɛn ma sin; katugu
kapere nda leele pàa pye faa, làa ti
kun li yɛɛ ni, li sila ti kayaŋga wɔ pe
ni.
26 Ɛɛn fɔ, wagati ŋa wi ni, li yɛn
naga nari paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na
leele pe piin lesinmbele we; katugu
li yɛn ma sin, nɛɛ mbele fuun paa
tari Zhezu wi na pe piin lesinmbele.
27 Tanga yɛn leele pe yeri paa pe
yɛɛ gbogo naa le? Ayoo, ali nuŋgba
san ko woro wa. Yiŋgi na? Ŋga
lasiri wila yuun, pe yɛn na tanri ki
na ko kala na le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ,
pè taga Kirisi wi na ko kì ti.
28 Katugu we yɛn naga jate ma yo
lere wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, naa wì taga Kirisi wi na ko
kala na, ɛɛn fɔ, kii cɛn ndɛɛ naa wila
tanri ŋga lasiri wila yuun ki na ko ki
ma ti.
29 Nakoma Yɛnŋɛlɛ li yɛn Zhufuye
poro nuŋgba wolo le? Li woro
cɛngɛlɛ sanŋgala ke Yɛnŋɛlɛ fun wi
le? Kaselege ko na, li yɛn cɛngɛlɛ
sanŋgala ke Yɛnŋɛlɛ fun.
30 Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li
yɛn wa, li yaa Zhufuye pe pye lesin-
mbele pe tagawa po kala na, mbe
cɛngɛlɛ sanŋgala ke pye lesinmbele
ke tagawa pi kala na fun.
31 Ko ki naga ma yo we yɛn na
lasiri wi jaan tagawa pi kala na le?
Ayoo dɛ, wège jɛn ma yo wi kayɔngɔ
kì gbɔgɔ.

4

Yɛgɛ nagawa mba pì naga Abirahamu wi kanŋgɔlɔ

1 Kì pye ma, yiŋgi we yaa yo we
tɛlɛ Abirahamu wi wogo na sɛnwee
cɛnlɛmɔ pi kanŋgɔlɔ? Yiŋgi yaraga
wila ta?
2 Ndɛɛ ki pye Abirahamu wìla pye
lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na kapyere
nda wìla pye to kala na, wi mbaa ya
mbaa wi yɛɛ gbogo. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, ki sila pye ma.
3 Ma jɛn Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Abira-*
hamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, a li
nɛɛ wi jate lesinŋɛ wi tagawa pi kala
na.»†
4 Ma si yala, lere ŋa wi maa
tunŋgo piin, wi ma sara ta. Ki sara
paa laa jate wi kan ki fɔ wi yeri paa
yarikanga yɛn, wi maa jate wi daga
wi ni win.

† **4:3 4.3:** Zhenɛ 15.6

5 Lere ŋa wii kɛɛ kan wi tunŋgo
pyege ko na, ɛɛn fɔ, wi ma taga
Yɛnŋɛlɛ na li ma kapege pyefɔ wi
pye lesinŋɛ li na, Yɛnŋɛlɛ li yaa ki
fɔ wi pye lesinŋɛ wi tagawa pi kala
na.
6 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere ŋa
Yɛnŋɛlɛ li maa jate lesinŋɛ, mbege ta
kapyere nda wila piin to fanŋga ma,
fɛrɛwɛ mba ki fɔ wi yaa ta, Davidi la
para pi sɛnrɛ na ma yo fɔ:

7 *Mbele Yɛnŋɛlɛ lì pe kajɔgɔrɔ ti kala*
yaga pe na,

ma pe kapere ti laga pe na, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo!

8 *Lere ŋa we Fɔ wi woro naa kapege*
ki jate wi go na naa, fɛrɛwɛ
yɛn wi woo!†

9 Ki fɛrɛwɛ pi yɛn mbele pè
kɛnrɛkɛnrɛ poro nuŋgba woo le?
Mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pi woro poro
fun pe woo wi le? Koyi ŋga wè yo
makɔ ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ làa Abira-
hamu wi jate lesinŋɛ wi tagawa pi
kala na.»
10 Ki wogo kìla pye wagati wi-
wiin? Kìla pye ma yala Abira-
hamu wì kɛnrɛkɛnrɛ makɔ lee wi
fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn? Ayoo dɛ, ki
sila pye mbe yala wi kɛnrɛkɛnrɛ
makɔ, ɛɛn fɔ, kìla pye ma yala wi
fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn.
11 Abirahamu wìla kaa kɛnrɛkɛnrɛ
wi ta puŋgo na paa kacɛn yɛn. Wìla
pye tɛgɛrɛ naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ
làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn wi
tagawa pi kala na. Kìla yala wi fa
kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn. Kì pye ma, mbele
fuun pè taga Yɛnŋɛlɛ li na maga ta
pee kɛnrɛkɛnrɛ, Abirahamu wi yɛn
pe to. A Yɛnŋɛlɛ laa pe jate paa
lesinmbele yɛn.
12 Mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ, wi yɛn
pe to fun, poro mbele pee ki da
kɛnrɛkɛnrɛ wo nuŋgba na we. Ɛɛn
fɔ, a paa tanri tagawa konɔ li na
paa we to Abirahamu wi yɛn, wo
ŋa wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, na wi fa
kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn we.

Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔlɔ li ta wi tagawa po kala na

13 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn Abira-
hamu naa wi setirige piile pe yeri
ma yo pe yaa ka tara ti ta paa kɔrɔgɔ
yɛn. Ki yɔn fɔlɔ li sila kɔn, katugu
Abirahamu wìla pye na tanri lasiri
wi na, ɛɛn fɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi
jate paa lesinŋɛ yɛn, wi tagawa pi
kala na.
14 Ndɛɛ ki pye mbele pe yɛn na
tanri lasiri wi na, poro nuŋgba pe
jɛn naga kɔrɔgɔ ki ta, anmɛ mbe
taga Zhezu wi na, ki jɛn na pye
kayɔngɔ fu, yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì
kɔn li jɛn na pye wagafe.
15 Katugu lasiri wo maa paan
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni. Ɛɛn
fɔ, lasiri wi woro laga ŋga na, lasiri
jɔgɔwɔ na pye wa fun.
16 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ
li kɔn tagawa po kala na, jaŋgo li pye
yarikanga ŋga ki ma kan waga we,
Abirahamu setirige piile pe ni fuun
pe li ta. Mbele paa tanri lasiri wi
na, liga ka pye poro nuŋgba wolo,
ɛɛn fɔ, li pye mbele paa tari Yɛnŋɛlɛ
li na pe wolo fun paa yɛgɛ ŋga na
Abirahamu wìla taga li na we. Wo
wi yɛn we ni fuun we tɛlɛ we,
17 paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
«*Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ*
to.»† Yɛnŋɛlɛ na wìla taga li na, li
yɛgɛ na wi yɛn we to. Yɛnŋɛlɛ le,
lo li maa yinwege ki kaan kuulo pe
yeri, na yaara nda ti sila pye laga faa
ti piin ti maa yinrigi laga.
18 Ali maga ta jigi tagasaga sila
pye kala na ni, Abirahamu wìla taga
Yɛnŋɛlɛ li na maa jigi wi taga ki kala
li na. A wì si pye kona cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
to, ma yala ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo maa
kan ki ni, fɔ: «*Pa ma setirige piile pe*
yaa ka lɛgɛ ma.»†
19 Wìla ta paa yɛlɛ cɛnmɛ yɛn, ɛɛn
fɔ, wi tagawa mba wìla taga Yɛnŋɛlɛ
li na pi sila kologo, naa wìla pye na
sɔnri wi wire ti na, nda tìla pye ndɛɛ

† **4:8 4.7-8:** Yuuro 32.1-2 † **4:17 4.17:** Zhenɛ 17.5 † **4:18 4.18:** Zhenɛ 15.5

ti ku makɔ we, naa wi jɔ Sara wi wogo ki na, wo ŋa wìla toro pisege na we.
20 Wi tagawa pi sila kɔ, wi sila si sigi Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn wi yeri li na. Ɛɛn fɔ, wi tagawa pìla fanŋga kan wi yeri, a wila Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
21 Wìla taga ki na jɛŋgɛ ma yo yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan wi yeri, yawa yɛn li ni ligi pye ligi yɔn fili.
22 Ko kì ti naa Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, *làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn.*
23 Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn*»† tii yɔnlɔgɔ wo nuŋgba mɛgɛ ni.
24 Tìla yɔnlɔgɔ woro fun we kala na, woro mbele we daga mbaa jate paa lesinmbele yɛn we. Woro mbele wè taga Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we.
25 Yɛnŋɛlɛ làa wi kan, a wì ku we kapere ti kala na, a lì suu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni mbe we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na.

YINWEFƆNŊGƆ KI MA TA KIRISI WO FANŊGA NA

5

5–8

We yɛn yɛyinŋge na Yɛnŋɛlɛ li ni

1 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ lì we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, naa wè taga Zhezu wi na ki kala na. Yiŋgɔ we yɛn yɛyinŋge na li ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
2 Zhezu wi fanŋga na, naa wè taga wi na ki kala na, wè ya ma fulo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi tanla, po mba we yɛn wa pi ni yiŋgɔ we. Ŋga ki yɛn na nayinmɛ kaan we yeri, ko ki yɛn jigi ŋa wè ta mbe we tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni we.
3 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, we yɛn na yɔgɔri yɛrɛ wa we jɔlɔgɔ kagala ke ni; katugu wège jɛn ma yo jɔlɔgɔ ki ma lere wi kan wi maa kala kunni wi yɛɛ ni.
4 Mbe kala kun yɛɛ ni, ko ma lere wi kan wi ma fanŋga ta wa-mawelewe pi na, wamawelewe po ma jigi tagasaga kan lere wi yeri.
5 Ki jigi tagasaga kila lere puŋgo, katugu Yɛnŋɛlɛ lìli ndanlawa pi le wa we kotoro na Yinnɛkpoyi na lì kan we yeri lo fanŋga na.
6 Sanga ŋa ni wàa pye fanŋga fu, a Kirisi wì si ku lepeele pe kan, wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn wi ni.
7 Ki yɛn ma ŋgban wa mbe yɛnlɛ wi ku lesinŋɛ kala na. Kana lere wa mbe kotogo ta mbe ku lejɛnŋɛ wa kala na.
8 Ɛɛn fɔ, we yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla yɛgɛ ŋga na, pa lìgi naga we na yɛɛn we, naa wàa pye kapere pyefɛnnɛ bere, a Kirisi wì ku we kan.
9 Wi kasanwa pi fanŋga na, wè pye lesinmbele li yɛgɛ na. Kì pye ma, wi yaa ka we shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni.
10 Wàa pye Yɛnŋɛlɛ li juguye, ɛɛn fɔ, lì tanwa ja we ni li Pinambyɔ wi kunwɔ pi fanŋga na. Lì kaa tanwa le we ni makɔ, we yaa shɔ kaselege li Pinambyɔ wi yinwege ki fanŋga na.
11 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, we yɛn na yɔgɔri jɛŋgɛ mbe we ta Yɛnŋɛlɛ li ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Wo wì we kan, a wè tanwa ta Yɛnŋɛlɛ li ni yiŋgɔ.

Adama naa Kirisi pe kapyege kì gbɔn lelɛgɛrɛ na

12 Kapege kì ye laga dunruya wi ni lere nuŋgba kala na, wowi ŋa Adama we. A kapege kì si pan kunwɔ pi ni. Kì pye ma, kunwɔ pì gbɔn leele pe ni fuun pe na, katugu pe ni fuun pè kapege pye.
13 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li fa lasiri wi kan Moyisi wi yeri, kapege kìla pye laga dunruya wi ni makɔ, ɛɛn fɔ, naa lasiri wi sila pye laga gbɛn, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li sila pye na kapege ki jate.

† **4:23 4.23:** Zhenɛ 15.6

14 Ma si yala, maga lɛ wa Adama
wagati wi na ma pan ma gbɔn Moy-
isi wagati wi na, kunwɔ pì fanŋga ta
leele pe na, ali mbele pe sila kapege
pye paa Adama wi yɛn, wo ŋa wìla
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti kɛ we. Ŋa wi
mbaa pan, Adama wo wìla pye wi
yanlɛɛ we.

15 Ɛɛn fɔ, Adama wi kajɔɔgɔ ko se
ya taanla yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ li
ma kan waga ko ni. Ki yɛn kaselege
fɔ lelɛgɛrɛ ku ki lere nuŋgba wi
kajɔɔgɔ ki kala na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
li yinmɛ pì gbɔgɔ ma wɛ, yarikanga
ŋga lì kan waga lelɛgɛrɛ yeri lere
nuŋgba fanŋga na, wo ŋa wi yɛn
Zhezu Kirisi we, ki yɛn kagbɔgɔ naa
ma wɛ.

16 Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki tulugo ki
yɛn ki yɛ ki lere nuŋgba wi kapege
ki ni. Ki lere nuŋgba wi kapege
ko kìgi kan kiti to leele pe na, ma
jɔlɔgɔ kan pe yeri. Ma si yala,
kajɔgɔrɔ lɛgɛrɛ pyeŋgɔlɔ, yarikanga
ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan waga, kì leele
pe kan pe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na.

17 Ki yɛn kaselege fɔ lere nuŋgba
kapege ko kì ti kunwɔ pì fanŋga ta
leele pe na ki lere nuŋgba wi kala
na. Ɛɛn fɔ, Zhezu Kirisi nuŋgba wi
fanŋga na, wè yarilɛgɛrɛ ta tiyɔngɔ.
Mbele fuun paa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ
gbɔɔ pi taa, naa li yarikanga ŋga
ki yɛn kasinŋge wogo ki ni, pe yaa
ka yinwege ta mbaa wunluwɔ piin
Kirisi wi kala na.

18 Kì pye ma, yɛgɛ ŋga na Adama
nuŋgba wi kajɔɔgɔ kì leele pe ni
fuun pe pye ma pe le jɔlɔgɔ, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Zhezu Kirisi
nuŋgba wi kasinŋge kì leele pe ni
fuun pe shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki
ni, ma yinwege kan pe yeri.

19 Yɛgɛ ŋga na lere nuŋgba wìla
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ, a kì lelɛgɛrɛ
pye kapere pyefɛnnɛ, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na, lere nuŋgba wi sɛnrɛ
logowo pi kala na, lelɛgɛrɛ yaa pye
lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

20 Lasiri pàa wi kan jaŋgo leele
pege jɛn fɔ kajɔgɔrɔ ti yɛn na lege.
Ɛɛn fɔ, kapere tì lɛgɛ laga ŋga na,
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì gbɔgɔ wama naa
jɛŋgɛ ma wɛ.

21 Kì pye ma, yɛgɛ ŋga na kapege
kì fanŋga ta kunwɔ pi kala na, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Yɛnŋɛlɛ li
yinmɛ pì fanŋga ta kasinŋge ki kala
na mbe yinwege mbakɔgɔ kan we
yeri, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga
na.

6

Wè ku kapege ki yeri ma yinwege ta Kirisi wi fanŋga na

1 We yaa yo mɛlɛ san? We daga
mbe koro mbaa kapege ki piin,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pila gbogo
pila kee le?

2 Ayoo dɛ. Wè ku kapege† ko yeri,
mɛlɛ wee koro waa kapege ki piin
naa?

3 Ye sigi jɛn mbe yo woro mbele
wàa batize mbe pye nuŋgba Zhezu
Kirisi wi ni, wàa batize ma pye
nuŋgba wi ni wa wi kunwɔ pi ni wi
le?

4 Wa we batɛmu pyege ki ni, pàa
we le wi ni ja, we ta we pye ndɛɛ
we pinlɛ ma ku wi ni ja; jaŋgo yɛgɛ
ŋga na Kirisi wìla yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni we To wi yawa gbɔɔ
pi fanŋga na, woro fun waa tanri
yinwefɔnŋgɔ na ma.

5 Katugu na kaa pye we pye
nuŋgba wi ni wa wi kulɔmɔ pi ni,
pa we yaa ka pye nuŋgba wi ni ma
fun mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi
ni paa wi yɛn.

6 Ye ti wege jɛn we yo fɔ: Wàa
pye lere ŋa cɛnlɛ faa, pè wo kan wa
tiparaga ki na Kirisi wi ni ja, jaŋgo
ki kapere wire ti fanŋga ki kɔ ki
wɔ wa, waga ka pye naa kapege ki
kulolo.

7 Katugu ŋa ka ku wo ma shɔ
kapege ki ni.

† **6:2 6.2:** ***Wè ku kapege ko yeri:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ kapege kii fanŋga ta we na.**

8 Na kaa pye we pinlɛ ma ku Kirisi
wi ni ja, wè taga ki na ma yo we yaa
ka pye yinwege na wi ni ja fun.
9 Wège jɛn ma yo naa Kirisi wì kaa
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi se ka
ku naa fyew, kunwɔ pi se fanŋga ta
wi na naa.
10 Kunwɔ mba wì ku, wì ku kusaga
nuŋgba pe, ma fanŋga ta kapege
ki na. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, yinwege ŋga
wi yɛn na piin, wi yɛn naga piin
Yɛnŋɛlɛ lo kan.
11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yoro
fun yaa ye yɛɛ jate ndɛɛ ye ku
kapege ki yeri, ma pye yinwege na
Yɛnŋɛlɛ li kan, wa ye gbogolomɔ pi
ni Zhezu Kirisi wi ni.
12 Ki kala na, yaga ka ti kapege ki
cɛn ye wire nda ti yɛn kuworo ti go
na naa, mbe ye kan yaa ki wire ti
jogo kagala ke piin.
13 Yaga ka ye wire lara ti yaga
kapege ki kan paa tunŋgo pyeyaara
yɛn, mbaa kapege ki piin. Ɛɛn fɔ, ye
ye yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, paa leele
mbele pè ku ma yiri wa kunwɔ pi ni
poro pele yɛn. Ye ye yɛɛ kan pew li
tunŋgo ki yeri paa tunŋgo pyeyaara
yɛn, mbaa kasinŋge piin.
14 Kapege kii daga mbe fanŋga ta
ye na, katugu ye woro wa lasiri wi
fanŋga ki ni, ɛɛn fɔ, pa ye yɛn wa
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga ki ni.

Ye pye kasinŋge ki kulolo

15 Ki yɛn mɛlɛ san? Naa we woro
wa lasiri wi fanŋga ki ni, ɛɛn fɔ,
pa we yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi
fanŋga ki ni, ki kala na we daga
mbaa kapege ki piin wi le? Ayoo dɛ!
16 Yège jɛn ma yo na yaga ye yɛɛ
kan lere wa yeri mbaa tunŋgo piin
wi kan, mbaa wi sɛnrɛ ti nuru, ye
ma pye ki lerefɔ ŋa yaa wi sɛnrɛ
ti nuru wi kulolo. Na ki ka pye
kapege ki kulowo powi, ki kɔsaga ki
yɛn kunwɔ. Na ki ka pye Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ to ye yɛn na nuru, ye yaa
pye lesinmbele wa ye yinwege ki ni
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
17 Ɛɛn fɔ, waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni,
yoro mbele faa yàa pye kapege ki
kulolo, yiŋgɔ pè ye naga nagawa
mba ni, yè yɛnlɛ pi na ye kotogo ki
ni fuun ki ni.
18 Yè shɔ ma wɔ wa kapege ki ni,
yiŋgɔ yè kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ li
tunmbyeele mbaa kasinŋge piin.
19 Mi yɛn na para ye ni sɛnwee
pyɔ paralɔmɔ ni, naa ye fanŋga kì
kologo mbe sɛnrɛ kɔrɔ jɛn ki kala
na. Faa yàa ye wire lara ti kan, a
tì pye fyɔngɔ kapyere naa tipere ti
kulolo, na kafaara piin. Ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na, yiŋgɔ ni, ye ye wire
lara ti kan ti pye kasinŋge ki kulolo,
jaŋgo ye pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na.
20 Sanga ŋa ni yàa pye kapege ki
kulolo, yàa pye ye yɛɛ woolo, ye sila
jori mbaa ŋga ki yɛn ma sin ki piin.
21 Yiŋgi tɔnli ye ta wa kagala
ŋgele yè pye, a yiŋgɔ kaa fɛrɛ waa
ye na ke ni? Ki kagala ke kɔwɔ pi
yɛn kunwɔ.
22 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ni, yè shɔ kapege
ki ni na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan.
Tɔnli ŋa yè ta, wo wi yɛn fɔ yè pye
kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ki kɔsaga
ki yɛn yinwege mbakɔgɔ.
23 Katugu kapege ki sara wi yɛn
kunwɔ. Ɛɛn fɔ, yarikanga ŋga
Yɛnŋɛlɛ li maa kaan waga, ko ki yɛn
yinwege mbakɔgɔ ŋga wè ta wa we
gbogolomɔ pi ni we Fɔ Zhezu Kirisi
wi ni.

7

Tagafɛnnɛ pè shɔ lasiri wi fanŋga ki ni

1 Sefɛnnɛ, ŋga mi yaa yo ye kan,
ye yɛn maga jɛn makɔ fɔ jɛŋgɛ,
katugu ye yɛn ma lasiri wi jɛn.
Lasiri wi ma pye lere wi go na sanga
ŋa ni wi yɛn yinwege na we.
2 Kì pye ma, jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa
yeri, wi yɛn ma pɔ wi pɔlɔ wi na
lasiri wi fanŋga na, mboo pɔlɔ wi ta
wi yɛn yinwege na we. Ɛɛn fɔ, na wi
pɔlɔ wiga ku, kona, wi ma shɔ lasiri
ŋa wìla wi pɔ wi na wi kɛɛ.
3 Ki kala na, mboo pɔlɔ wi ta
yinwege na, na wiga pye naŋa wa
yeri naa wi jɔ, pa pe yaa laa yinri

kɛɛnrɛ lifɔ. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga si ku, wi ma shɔ ki lasiri wi kɛɛ, kona wi mbe ya pye naŋa wa yɛgɛ jɔ, pa pe saa wi yinri kɛɛnrɛ lifɔ.

4 Yoro fun sefɛnnɛ, pa ye wogo ki yɛn ma fun. Naa yè pye wire nuŋgba Kirisi wi ni ki kala na, yè ku lasiri wi yeri, ma pye Kirisi wi woolo, wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, jaŋgo we ta waa tunŋgo jɛŋgɛ piin Yɛnŋɛlɛ li kan.

5 Ma jɛn sanga ŋa ni wàa pye na we yinwege ki piin na yala we jogo lɛɛ wi ni, jogo pere nda lasiri wìla ti la wa we na, tìla pye na tunŋgo piin wa we wire ti ni fuun ti ni, na kee we ni wa kunwɔ pi ni.

6 Ɛɛn fɔ koni, wè shɔ lasiri wi fanŋga ki yeri, katugu ŋga kìla we yigi ma we pye kasopiile, wè ku ko yeri. Kì pye ma, we mbe ya mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan pyelɔmɔ fɔnmbɔ na, wa Yinnɛkpoyi li fanŋga ki ni. Ko se pye paa pyelɔmɔ lɛɛ pi yɛn, wa lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wi fanŋga ki ni.

Moyisi lasiri wila lere shɔ wi kapege ki ni

7 We yaa yo mɛlɛ san? Lasiri wi yɛn kapege le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, lasiri wìlan kan, a mì yaraga ŋga pe yinri kapege ki jɛn; katugu mbe yɛgɛ yirige yaraga na ki yɛn yɛgɛ ŋga na, mi se jaga jɛn, ndɛɛ ki pye lasiri wii jaga yo mbe yo fɔ: «*Maga ka yɛgɛ yirige yaraga na.*»†

8 Kapege kì pyelɔmɔ ta ki ŋgasele na li fanŋga na, ma ta ma yɛgɛ yinriwɛ cɛnlɛ pyew pi le wa na nawa; katugu na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi woro wa, kapege ki ma pye yarikugo.

9 Faa, naa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi sila pye wa, mìla pye yinwege na. Ɛɛn fɔ, naa ŋgasele lì kaa pan, a kapege kì si yiri ma fanŋga ta, a mì si ku.

10 Kì pye ma, ŋgasele na lì kan mbe yinwege kan we yeri, mi wo yeri, lì kanŋga ma pye kunwɔ.

11 Katugu kapege kì pyelɔmɔ ta, mɛɛ na fanla ŋgasele li fanŋga na, mala gbo.

12 Ŋga ki yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn kpoyi, a ŋgasele li yɛn kpoyi, ma sin, ma yɔn.

13 Yaraga ŋga ki yɛn yarijɛŋgɛ, ko kì kanŋga ma pye na kunwɔ pi go le? Ayoo dɛ. Kapege ko kìgi pye. Kìgi yɛɛ naga ma yo ki yɛn kapege. Kì tunŋgo pye ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ki ni, mala kan mì ku. Kì pye ma, ŋgasele li fanŋga na, kapege ki yɛn na gbogo na seregi.

Sɛnwee wi yɛn na ŋgbeli kapege ki ni

14 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn Yinnɛkpoyi li yaraga. Ɛɛn fɔ, mi wo yɛn sɛnwee pyɔ ŋa wi yɛn fanŋga fu. Mi yɛn ndɛɛ pànla pɛrɛ paa kulo yɛn kapege ki yeri.

15 Ŋga mila piin mi woro naga kɔrɔ jɛnni, katugu mi kaa jaa mbe ŋga pye, mila ko pye. Ŋga kìlan mbɛn, ko mi maa piin.

16 Ŋga mi woro na jaa mbe pye, na mi kaga pye, mi maga jɛn kona ma yo Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn.

17 Kiga pye ma, mi ma mila ki piin. Ɛɛn fɔ, kapege ŋga ki yɛn wa na nawa, ko kila ki piin.

18 Mìgi jɛn ma yo kajɛŋgɛ woro wa na nawa, ko kɔrɔ wo yɛn wa mi jate na ni. Mi yɛn naga jaa mbaa kajɛŋgɛ piin, ɛɛn fɔ, ki fanŋga woro na ni mbaa ki piin.

19 Kajɛŋgɛ ŋga mila jaa mbaa piin, mila la ko piin, ɛɛn fɔ, tipege ŋga mi woro na jaa mbaa piin, ko mi maa piin.

20 Ŋga mi woro na jaa mbaa piin, na mi kaa ki piin, kona, mi ma mila ki piin, ɛɛn fɔ, kapege ŋga ki yɛn wa na nawa ko kila ki piin.

21 Mìgi pyelɔmɔ mba pi yan na yɛɛ na, na mi kaa jaa mbe kajɛŋgɛ ki pye, tipege ko cɛ ko mi ma ya ma pye.

22 Wa na nawa jate pi ni, Yɛnŋɛlɛ li lasiri wìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.

† **7:7 7.7:** Ɛki 20.17

23 Ɛɛn fɔ, mì lasiri fanŋga ka yɛgɛ yan wa na wire ti ni. Ki yɛn na wiin na jatere wì yɛnlɛ lasiri ŋa na wi ni. Kìlan pye kulo, a mila kapege ki piin. Ki kapege ki yɛn wa na wire ti ni.
24 Mi yɛn tere na dɛ! Ambɔ wi yaa na go shɔ ki wire nda tila na kaan kunwɔ pi yeri ti kɛɛ?
25 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
Kì pye ma, na tijinliwɛ po ni, mi yɛn na tunŋgo piin na yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo ni. Ɛɛn fɔ, na wire to ni, mi yɛn na tunŋgo piin na yala kapege ki lasiri fanŋga ko ni.

8

Yinnɛkpoyi na
li maa yinwege ki kaan

1 Ɛɛn fɔ koni, mbele pè pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, kiti kpɛ se to pe na naa.
2 Katugu Yinnɛkpoyi na li maa yinwege ki kaan, naa wè pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni ki kala na, li fanŋga kìlan go shɔ kapege fanŋga ko naa kunwɔ pi kɛɛ.
3 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi saa ya mbe pye, naa sɛnwee wire ti yɛn fanŋga fu mbaa wi gbogo ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì ko pye maga yɔn fili. Lì kiti kɔn kapere nda tila tunŋgo piin wa sɛnwee wire ti ni ti na, ma si li yɛɛra Pinambyɔ wi tun, a wì pan ma wire lɛ paa sɛnwee wire nda ti yɛn kapege ni ti yɛn, mbe leele pe kapege ki laga pe na.
4 Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo lasiri wi yɛn na jaa we sin yɛgɛ ŋga na, wege yɔn fili, woro mbele we woro na tanri sɛnwee nandanwa kagala koro na, fɔ Yinnɛkpoyi wogolo koro.
5 Katugu mbele pe maa tanri sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke na, pe ma pe yɛɛ jori ŋga sɛnwee wire ti maa jaa ko ni. Ɛɛn fɔ, mbele pe maa tanri na yala Yinnɛkpoyi li ni, poro ma pe yɛɛ jori ŋga Yinnɛkpoyi laa jaa ko ni.
6 Mbe yɛɛ jori sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke ni, ki mɔɔ le wa kunwɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, mbe yɛɛ jori ŋga Yinnɛkpoyi li maa jaa ki ni, ko ma yinwege naa yɛyinŋge kan ma yeri.
7 Katugu mbele pè pe yɛɛ jori sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke ni, pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ, paa la Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi gbogo, pe yɛrɛ se ya.
8 Mbele pe maa tanri na yala pe sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke ni, pe se ya Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

9 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye woro na tanri na yala sɛnwee wire ti nandanwa kagala koro ni, ɛɛn fɔ, ye yɛn na tanri na yala Yinnɛkpoyi lo ni, katugu Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn ye ni. Kirisi wi Yinnɛ li woro ŋa ni, wo woro Kirisi wi woo.
10 Na kaa pye Kirisi wi yɛn ye ni, ali na kaa pye ye wire ti yaa ku kapere nda yaa piin ti kala na, Yinnɛkpoyi lì yinwege kan ye yeri, katugu yè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
11 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ làa Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, li Yinnɛ li yɛn wa ye nawa, pa kona ŋa wì Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wi yaa yinwege kan fun ye wire nda ti yɛn kuworo ti yeri, wi Yinnɛ na li yɛn wa ye nawa li fanŋga na.

12 Ki kala na, sefɛnnɛ, fɔgɔ yɛn we na, ɛɛn fɔ, sɛnwee wire to fɔgɔ ma, jaŋgo waa tanri waa yala ŋga tila jaa ki ni.
13 Katugu na ye kaa tanri ye sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke na, pa ye yaa ku. Ɛɛn fɔ, na yaga wire ti kapyere ti yaga Yinnɛkpoyi li fanŋga na, pa ye yaa yinwege ta.
14 Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li maa mbele fuun yɛgɛ sinni, poro yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile.
15 Katugu Yinnɛkpoyi na yè ta, lii ye pye naa kulolo, mbe ye kan yaa fyɛ. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo lìgi pye, a yè kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ li piile. Lo fanŋga na we maa gbele ŋgbanga na Yɛnŋɛlɛ li piin fɔ: «Baba, we To!»

16 Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn naga
yuun naga finligi we yinŋgele ke
kan fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile.
17 Na waga pye li piile, kona, we
yɛn kɔrɔgɔ lifɛnnɛ fun: Yɛnŋɛlɛ li
kɔrɔgɔ lifɛnnɛ naa kɔrɔgɔ lifɛnnɛ
yɛɛnlɛ Kirisi wi ni. Na waga pinlɛ
mbaa jɔlɔ wi ni, we yaa ka pye wi ni
ja wa wi gbɔgɔwɔ pi ni.

We yaa ka gbɔgɔwɔ ta

18 Mi yɛn naga jate fɔ jɔlɔgɔ kagala
ŋgele we yɛn na jɔlɔ yiŋgɔ, ke se ya
taanla gbɔgɔwɔ mba Yɛnŋɛlɛ li yaa
ka naga we na pi ni.
19 Yaara nda fuun tì da, ti yɛn na
wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li piile
pe naga wi singi ma saa te.
20 Katugu yaara nda fuun tì da, ti
yɛn wa ŋga ki yɛn tɔnli fu ki fanŋga
ki nɔgɔ. Ko si pye to yɛrɛ nandanwa
kala, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na lìri le wa, lo
nandanwa kala li. Ti jigi wi yɛn li
na.
21 Yaara nda fuun tì da, ti yaa ka
wɔ wa jɔgɔwɔ fanŋga ŋga kìri yigi
paa kulolo yɛn ki ni pilige ka, mbe ta
mberi tasaga ta wa shɔwɔ gbɔɔ mba
Yɛnŋɛlɛ li yaa kan li piile pe yeri pi
ni.
22 Wège jɛn ma yo yaara nda fuun
tì da, ti ni fuun ti yɛn na jɛɛn na jɔlɔ
ja fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ
ŋga na jɛlɛ kaa jaa mbe se wi maa
jɔlɔ we.
23 Yaara nda fuun tì da to nuŋgba
ma. Ɛɛn fɔ, woro mbele wè
Yinnɛkpoyi li ta makɔ paa Yɛnŋɛlɛ
li yarikanra ti koŋgbanŋga yɛn, we
yɛn na jɛɛn wa we nawa fun, na
Yɛnŋɛlɛ li singi li we pye li piile, li
we wire ti go shɔ pew.
24 Katugu jigi tagasaga ŋga ki yɛn
we yeri ko kì ti wè shɔ. Ma jigi wi
yɛn yaraga ŋga na, na ma kaa ki
yaan, ko woro jigi tagasaga naa. Ma
kaa ŋga yaan, ma jigi wìla pye ko na
naa.
25 Ɛɛn fɔ, ŋga we woro na yaan,
na we jigi wi ka pye ko na, we maa
ki singi maga kun we yɛɛ ni.
26 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na,
Yinnɛkpoyi li maa we sari, woro
mbele we yɛn fanŋga fu we, katugu
we daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
yɛgɛ ŋga na, waa ki jɛn. Ɛɛn fɔ,
Yinnɛkpoyi lo jate li maa Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri we kan na jɛɛn, ŋga ki se ya
yo sɛnyoro ni.
27 Yɛnŋɛlɛ na li maa yaan wa leele
pe kotoro na, ŋga Yinnɛkpoyi laa
jaa mbe yɛnri, li maga jɛn; katugu
Yinnɛkpoyi li maa yɛnri mbele pè
pye Yɛnŋɛlɛ li woolo poro kan, paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga jaa
we.
28 Wège jɛn yiŋgɔ ma yo yaara ti
ni fuun tila tunŋgo piin ti yɛɛ ni,
na kajɛŋgɛ piin Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma
mbele ndanla pe kan, poro mbele lì
yeri ma yala ŋga lì kɔn mbe pye ki
ni we.
29 Katugu mbele Yɛnŋɛlɛ làa jɛn
faa, làa ki kɔn maga tɛgɛ faa fun
mbe pe pye pe li Pinambyɔ wi
lɛ, jaŋgo li Pinambyɔ wi pye pyɔ
koŋgbanŋa nɔsepiile lɛgɛrɛ sɔgɔwɔ.
30 Mbele fuun Yɛnŋɛlɛ lì pe kala
li kɔn mali tɛgɛ faa, lì pe yeri fun.
Mbele fuun lì yeri, lì pe pye lesinm-
bele fun li yɛɛ yɛgɛ na. Mbele fuun
lì pye lesinmbele, lì gbɔgɔwɔ kan pe
yeri fun.

Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pì gbɔgɔ

31 We yaa yo mɛlɛ ki wogo ŋga ki
na san? Na Yɛnŋɛlɛ lì kaa pye we ni,
ambɔ wi yaa yiri we kɔrɔgɔ?
32 Li yɛrɛ si je li yɛɛra Pinambyɔ
wi na, ɛɛn fɔ, lùu kan we ni fuun
we kala na. Mɛlɛ liga si ka yaraga ki
ni fuun ki kan we yeri mbe pinlɛ li
Pinambyɔ wi ni?
33 Mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, ambɔ wi
yaa baga pe na mbe yo pe kapere
pye? Lere kpɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lo lì
yo pe yɛn lesinmbele.
34 Ambɔ wi yaa kiti kɔn mboo jan
pe na? Lere kpɛ, katugu Zhezu Kirisi
wo wi yɛn ŋa wì ku we. Mbe taga
wa ko na naa, wìla yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni, wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li
kalige kɛɛ ki na, wi nɛɛ yɛnri we
kan.
35 Ambɔ wi mbe ya mbe we laga
Kirisi wi ndanlawa pi na? Jɔlɔgɔ ki

mbe ya le? Nakoma yɛwɛrɛgɛ gbɔgɔ, nakoma leele pe lejɔlɔgɔ ye, nakoma fuŋgo, nakoma fyɔnwɔ, nakoma kaŋgbanga, nakoma kunwɔ. Ayoo.
36 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Ma kala na, pe yɛn na we kuun pilige pyew.
Pe yɛn na we jate paa simbaala gbowoolo yɛn.†
37 Ɛɛn fɔ, wa ki kagala ke ni fuun ke ni, wè wɛ cew tafɛnnɛ pe ni fuun pe na, ŋa we yɛn ma ndanla wi fanŋga na.
38 Katugu mìgi jɛn ma filige ki na, ma yo yaraga ko ka se ya mbe we laga wi ndanlawa pi na. Ali kunwɔ o, yinwege o, mɛrɛgɛye wele o, mbele pe yɛn ma cɛn fanŋga na o, nala yaara o, yaara nda tila paan o,
39 yawa o, naayeri yaara o, tara na yaara o, nakoma yaraga ŋga kì da ko ka fɔnŋgɔ se ya mbe we laga ndanlawa mba Yɛnŋɛlɛ lì pye ma naga we na we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pi na.

ŊGA YƐNNŊƐLƐ LI GBƐGƐLƐ IZIRAYƐLI WOOLO PE MƐGƐ NI

9

9–11

Yɛnŋɛlɛ lo naa leele mbele lì wɔ

1 Kaselege ko mila yuun, mi yɛn Kirisi wi woo, mi woro na finlɛlɛ. Na nawa jatere wi yɛn naga yuun na kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na fɔ kaselege yi:
2 Yɛsanga yɛn na na jɛŋgɛ, na jatere wi yɛn ma piri na na suyi.
3 Ndɛɛ ki mbe ja ya pye, mì pye naga jaa mi jate Yɛnŋɛlɛ lilan daŋga lilan laga Kirisi wi na, na woolo pe ta pe shɔ, poro pe yɛn na cɛnlɛ woolo wire to na we.
4 Poro pe yɛn Izirayɛli woolo wele. Yɛnŋɛlɛ lì pe pye li piile ma li gbɔgɔwɔ pi naga pe na. Lì yɔn finliwɛ le pe ni, ma li lasiri wi kan pe yeri, ma li gbɔgɔlɔmɔ tunŋgo ki naga pe na, ma yɔn fɔgɔlɔ kɔn pe yeri.
5 Poro pe yɛn faa teele pe setirige piile wele, Kirisi fun wì yiri wa pe ni ma yala wire to ni. Wo wi yɛn yaraga ki ni fuun ki go na, ma pye Yɛnŋɛlɛ. Sɔnmɔ yɛn wi woo fɔ sanga pyew. Anmiina.
6 Ki woro mbe ka yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro tii ya kala yɔn. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli setirige piile pe ni fuun woro Izirayɛli woolo piiri.
7 Abirahamu setirige piile pe ni fuun woro Abirahamu wi piile piiri; katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Abirahamu wi kan ma yo fɔ: *Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni.*†
8 Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Piile mbele pè se ma yala sɛnwee selɔmɔ pi ni, poro woro na jate Yɛnŋɛlɛ li piile. Ɛɛn fɔ, mbele pè se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, poro pe yɛn na jate Abirahamu wi setirige piile wele.
9 Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li sɛnrɛ ti nda fɔ: «*Yelapanna anmɛ yɛgɛ, mi yaa sɔŋgɔrɔ mbe pan laga, pa ki yaa yala Sara wì pinambyɔ se.*»†
10 Ko nuŋgba ma, pa Erebeka wogo kìla pye ma fun. Wi pinambiile shyɛn wele, pe to wìla pye nuŋgba, wo wi yɛn we tɛlɛ Izaki we.
11-12 Ma si yala, pe sila pe se gbɛn, pee ka kajɛŋgɛ nakoma kapege pye, a Yɛnŋɛlɛ lì si Erebeka wi pye fɔ: «*Ndɔfɔ wi yaa ka pye jɔnlɔfɔ wi kulo.*»† Ko la pye ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li koro wa, mbe yala li lere wɔmɔ pi ni. Kii pye mbe yala leele pe kapyere to ni, ɛɛn fɔ, kì pye ma yala ŋa wi ma leele pe yeri wo nandanwa kala lo ni.
13 Paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Zhakɔbu wo yɛn mala ndanla, a mì je Ezawu wo na.†
14 We yaa yo mɛlɛ san? Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma kolo le? Ayoo dɛ.

† **8:36 8.36:** Yuuro 44.23 † **9:7 9.7:** Zhenɛ 21.12 † **9:9 9.9:** Zhenɛ 18.10 † **9:11-12 9.11-12:** Zhenɛ 25.23 † **9:13 9.13:** Mala 1.2-3

15 Katugu làa ki yo ma Moyisi kan
ma yo fɔ: «*Mi yaa lere ŋa yinriwɛ
ta, mi yaa wo yinriwɛ ta. Lere
ŋa yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na, wo
yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na.*»†
16 Ki kala na, ki wogo kila la piin
mbaa yala sɛnwee wi nandanwa
kala lo ni, nakoma kapyere nda wi
maa ŋgbanga na piin to ni. Ɛɛn fɔ,
ki maa piin na yala Yɛnŋɛlɛ na li
maa leele yinriwɛ taa lo nandanwa
kala lo ni.
17 Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni,
Yɛnŋɛlɛ lìgi yo Ezhipiti tara wun-
lunaŋa Farawɔn wi kan ma yo fɔ:
«*Mìgi siligi mɔɔ tɛgɛ wunluwɔ, jaŋgo
mbanla yawa pi naga ma kala na,
mbanla mɛgɛ ki pye ki yiri laga tara
ti ni fuun ti ni.*»†
18 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li kaa jaa
mbe ŋa yinriwɛ ta, li ma po ta. Li
kaa jaa mbe ŋa kotogo ŋgban, li ma
ko ŋgban.

19 Kana wa yaa na pye mbe yo
fɔ: «Na kì kaa pye ma, yiŋgi na
Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ leele pe kajɔgɔrɔ ti
nari pe na naa? Ambɔ wi mbe ya
je li nandanwa kala li na?»
20 Mboro sɛnwee pyɔ, ma yɛn
ambɔ mbe sila kendige woo Yɛnŋɛlɛ
li ni? «*Cɔgɔ ki maga fanrifɔ wi yewe
mbe yo fɔ: Yiŋgi na, a mà silan fanri
yɛɛn le?*»†
21 Cɔgɔ fanrifɔ wi mbe ya mbe ŋga
wila jaa mbe pye joro ti ni ki pye
ti ni. Joro nda pè sun tì yigi, wa ti
nuŋgba ti ni, wi mbe ya mbe cɔgɔ
ka fanri ki pye leele gbɔgɔ wogo. Wi
mbe si ya mbe cɔgɔ ka fanri paa
gbegele ko ni pilige pyew.

22 Pa Yɛnŋɛlɛ li wogo ki yɛn ma
fun. Li yɛn na jaa mbeli naŋgbanwa
pi naga, mbeli yawa pi pye mboo
naga poo jɛn. Ko kala kì ti mbele paa
daga li naŋgbanwa pi ni, ma gbɛgɛlɛ
ma cɛn li pe jɔgɔ, lì pe kala li kun yɛɛ
ni jɛŋgɛ.
23 Li yɛn na jaa fun, mbele li yɛn
na pe yinriwɛ taa, mbeli gbɔgɔwɔ
mba pi se jɛn mbe kɔ pi pye mboo
naga pe na, poro mbele lì gbegele
faa peli gbɔgɔwɔ pi ta we.
24 Katugu woro we yɛn mbele lì
yeri we pye li piile we. Lii we yeri
ma yiri wa Zhufuye poro sɔgɔwɔ cɛ.
Ɛɛn fɔ, lì we yeri fun ma yiri wa
cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ.
25 Ko Yɛnŋɛlɛ lì yo wa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ Oze sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
Mbele pe sila pye na woolo,
mi yaa kaa pe yinri na woolo.
Cɛnlɛ woolo mbele pe sila pye mala
ndanla,
mi yaa kaa pe yinri na lendanlambala
jɛmbɛlɛ.
26 *Kìla yo pe kan laga ŋga na ma yo*
fɔ:
Ye woro na woolo,
wa ki laga nuŋgba ki ni, pe yaa kaa
pe yinri Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li piile.†
27 Ezayi wo na, wìla gbele ŋgbanga
Izirayɛli woolo pe kala na, ma yo fɔ:
Ali na Izirayɛli woolo paga lɛgɛ paa
kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn, pe jɛnri
pe yaa ka shɔ cɛ;
28 *katugu sɛnrɛ nda we Fɔ wì yo, wi*
yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili pew
laga tara ti na fyɛlɛgɛ na.†
29 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Ezayi wìla
keli maga yo faa ma yo fɔ:
Ndɛɛ ki pye we Fɔ ŋa yawa pi ni fuun
fɔ, wi sila we setirige piile pele
yaga paa si yɛn,
anmɛ we tɔngɔ paa Sodɔmu ca ki
yɛn,
anmɛ we pye paa Gomɔri ca ki yɛn.†

Izirayɛli naa Zhezu Sɛntanra wogo yɛ

30 We yaa yo mɛlɛ san? Fɔ cɛngɛlɛ
sanŋgala ŋgele ke woolo pe sila pye
naga lagajaa mbe pye lesinmbele
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pè pye lesinm-
bele li yɛgɛ na, naa pè taga Kirisi wi
na we.
31 Ma si yala, Izirayɛli woolo
mbele pàa pye naga lagajaa mbaa
lasiri wi gbogo mbe ta mbe pye

† **9:15 9.15:** Ɛki 33.19 † **9:17 9.17:** Ɛki 9.16 † **9:20 9.20:** Eza 29.16; 45.9; 64.7 † **9:26 9.25-26:** Oze 2.1,25 † **9:28 9.27-28:** Eza 10.22,23 † **9:29 9.29:** Eza 1.9

lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pee ya mboo tanga mboo yɔn fili.
32 Yiŋgi na? Katugu pe sila pye naga jaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na tagawa po fanŋga na, ɛɛn fɔ, pàa pye naga jaa pe kapyere to fanŋga na. A pè si kurugo sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa leele kaan pe maa kunrugu ki na.
33 Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na para ki sɛnrɛ na ma yo fɔ:

Ye wele, sinndɛlɛgɛ†ŋga ki maa leele
kaan pe maa kunrugu, mi yɛn
na ka teri wa Siyɔn ca,
konaa walaga ni, ŋga ki maa leele
jaanri.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka taga ki na, wi se
fɛrɛ shɔ fyew.†

10

1 Sefɛnnɛ, ŋga mi yɛn na jaa na kotogo ki ni fuun ki ni, naga yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri Zhufuye pe kan, ko yɛn fɔ pe shɔsaga ta.
2 Katugu mbe ya mbege sɛrɛya ŋa wi yo pe kanŋgɔlɔ, fɔ pe yɛn ma bala Yɛnŋɛlɛ wogo ki na fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, pè bala Yɛnŋɛlɛ wogo ki na yɛgɛ ŋga na, ki jɛnmɛ pii filige pe kan.
3 Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na yɛgɛ ŋga na, pe sigi kɔrɔ jɛn. A pè sigi lagaja mbe pe yɛɛ pye lesinmbele. Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinmbele yɛgɛ ŋga na, pee yɛnlɛ mbe pe yɛɛ kan ki yeri.
4 Katugu Kirisi wo wi yɛn Moyisi lasiri wi yɔn filisaga ye, janŋgo mbele fuun pè taga wi na, pe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Lere ŋa fuun ka taga we Fɔ wi na, shɔwɔ pi yɛn wi woo

5 Sɛnwee wi ma pye lesinŋɛ lasiri wi fanŋga na yɛgɛ ŋga na, Moyisi wìla ki wogo ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Lere ŋa kaa tanri lasiri wi na, wi yaa yinwege ta wi fanŋga na.*»†
6 Ɛɛn fɔ, na maga taga, ma ma pye lesinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ki wogo ki yɛn na yuun ma yo fɔ: «Maga kaa ki yuun wa ma nawa fɔ: Ambɔ wi yaa lugu mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na?» (Ko kɔrɔ wo yɛn mbe Kirisi wi tirige).
7 Maga si ka yo fɔ: «*Ambɔ wi yaa tigi mbe kari wa wetijugo ki ni?*»† (Ko kɔrɔ wo yɛn mbe Kirisi wi yirige mboo wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ).
8 Ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn na yuun we kan ki ŋga fɔ: «*Sɛnrɛ ti yɛn ma yɔngɔ ma ni, ti yɛn wa ma yɔn konaa wa ma kotogo na.*»† Ki sɛnrɛ to ti yɛn tagawa sɛnrɛ nda waa yuun we.
9 Na ma kaga yo mbege filige wa ma yɔn mbe yo fɔ Zhezu wo wi yɛn we Fɔ we, konaa mbe taga ki na wa ma kotogo na fɔ Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, pa ma yaa shɔ.
10 Katugu na lere wiga taga wa wi kotogo ki na, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ wi pye lesinŋɛ. Wi maga yo maga filige wa wi yɔn, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ wi shɔ.
11 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi yo ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun ka taga wi na, wo se fɛrɛ shɔ fyew.*»†
12 Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe ni, wa si wɔ wa ni. Pe ni fuun, pe Fɔ wi yɛn nuŋgba pe go na. Wo wi maa wi yarijɛndɛ ti kaan mbele fuun pe maa wi mɛgɛ ki yinri pe yeri.
13 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri, wo yaa shɔ.*»†

14 Ɛɛn fɔ, pe mbe suu mɛgɛ ko yeri mɛlɛ na pee taga wi na we? Pe mbe si taga wi na mɛlɛ, na pe suu sɛnrɛ ti logo we? Pe mbe suu sɛnrɛ ti logo mɛlɛ, na lere siri yari mbe pe kan we?
15 Ti mbe si yari pe kan mɛlɛ, na pee leele tun pe yeri ki na we? Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ma yo fɔ: «*Mbele pe yɛn na paan mbe*

† **9:33 9.33:** Sinndɛlɛgɛ naa walaga ŋga sɛnrɛ ti yɛn na yuun ko ki yɛn Zhezu Kirisi we. † **9:33 9.33:** Eza 28.16; ye ki vɛrise ŋa wi taanla fun Eza 8.14-15. † **10:5 10.5:** Levi 18.5 † **10:7 10.7:** Dete 30.12-13 † **10:8 10.8:** Dete 30.14 † **10:11 10.11:** Eza 28.16 † **10:13 10.13:** Zhowɛ 3.5 † **10:15 10.15:** Eza 52.7

Sɛntanra ti yari, pe panlɔmɔ pi yɛn ma yɔn.»†

16 Ɛɛn fɔ, pe ni fuun ma pè yɛnlɛ Sɛntanra ti na. Ezayi wìla ki yo ma yo fɔ: «*We Fɔ, ambɔ wì taga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda wè yo ti na?*»†

17 Kì pye ma, leele pe ma taga, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda pè logo to kala na. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda pe ma logo, to ti yɛn Kirisi wi sɛnrɛ nda ti maa yari we.

18 Ko kì ti mi yɛn na yewe fɔ: Pe siri logo wi le? Ɛɛn fɔ, ko ma, pèri logo jate. Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɛnnɛ pe magaŋgala
kè logo laga tara ti ni fuun ti ni,
pe sɛnyoro tì gbɔn fɔ wa dunruya wi
kɔsara ti na.†

19 Mi yɛn na yewe naa fɔ: Izirayɛli woolo pe sila ki jɛn wi le? Ayoo, ko ma. Ki koŋgbanŋga, Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ faa ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Mi yaa yenjara yirige ye ni mbele pe
woro na jate cɛnlɛ jɛnnɛ pe
kala na.
Mi yaa kayaŋga le ye ni cɛnlɛ na li
yɛn tijinliwɛ fu li kala na.†

20 Ezayi wìla kotogo ta maga yo fun ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Mbele pe sila pye nala lagajaa, poro
na yan.
Mbele pe sila pye nala yewe, mìlan
yɛɛ naga poro na.†

21 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ lìgi yo ma yo fɔ: «*Pilige lomboŋgo ki ni, mìlan kɛyɛn yi sanga cɛnlɛ la woolo kan, mbele pè yiri ma je, ma pye kendige wɔfɛnnɛ.*»†

11

Yɛnŋɛlɛ lii Izirayɛli woolo pe wa

1 Mi yɛn na yewe fɔ: Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe wa le? Ayoo dɛ. Katugu mi jate mi yɛn Izirayɛli woo, ma pye Abirahamu setirige pyɔ, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni.

2 Leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì jɛn li woolo maga lɛ wa fafafa, lii pe wa. Mì yo ye yɛn maga jɛn, ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun wa laga ŋga Eli wìla Izirayɛli woolo pe sɛnrɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan ma yo fɔ:

3 «*We Fɔ, pɔ̀ɔn yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, mɔɔ saraga wɔsara ti jaanri, mi nuŋgba mì koro. Kooŋga pe yɛn naga lagajaa mbanla gbo fun.*»†

4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa wi yɔn sogo ma yo mɛlɛ? Làa yo fɔ: «*Mi lere waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo yaga na yɛɛ kan, poro si kanŋguuro kan yarisunŋgo Baali*†*ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ.*»

5 Ko nuŋgba koyi fun yiŋgɔ sanga we. Leele pele jɛnri koro, mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ li yinmɛ pi kala na.

6 Lì pe wɔ li yinmɛ po kala na, kii pye pe kapyere nda pè pye to kala na. Na kii ja pye ma, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi se jɛn na pye yinmɛ kaselege woo.

7 We yaa yo mɛlɛ san? Ŋga Izirayɛli woolo pàa pye na lagajaa, pe sigi ta. Kaawɔ mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ poro pège ta. Leele sanmbala poro na, pe kotoro tì ŋgban pe na.

8 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

«*Yɛnŋɛlɛ lì pe jatere wi tɔn pe na,*
lìgi pye ma ti paga kaa yaan pe
yɛngɛlɛ ke ni,
paga si kaa nuru pe nuŋgbogolo ke
ni,
fɔ ma pan ma gbɔn nala.»†

9 Davidi fun wìla ki yo ma yo fɔ:

Ki daga pe liwɛn†*pi pye pe yigipɛnɛ*
naa pe yigimɛrɛ,
mbe ti pe to, pe ye jɔlɔgɔ.

---

† **10:16 10.16:** Eza 53.1 † **10:18 10.18:** Yuuro 19.5 † **10:19 10.19:** Dete 32.21 † **10:20 10.20:** Eza 65.1 † **10:21 10.21:** Eza 65.2 † **11:3 11.3:** 1 Wunlu 19.10,14 † **11:4 11.4:** *Baali:* Yarisunŋgo gbɔgɔ kayi. Leele mbele pàa keli ma pye wa Kana tara, ko kìla pye pe yɛnŋɛlɛ a paa ki gbogo. 1 Wunlu 19.18. † **11:8 11.8:** Dete 29.3; Eza 29.1 † **11:9 11.9:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo liwɛn, pège kanŋga ma yo tabali. Ki tabali ŋa wi sɛnrɛ tì yo wi mbe ya pye saraga wɔsaga ŋga Zhufuye pàa pye na saara ti woo wa ki na, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. † **11:10 11.9-10:** Yuuro 69.23-24

10 *Pe yɛngɛlɛ ke wɔ pe na binriw,*
paga kaa yaan naa,
pe sɛnŋgɛlɛ ke kurukuru pe na fɔ
sanga pyew.†
11 Ki kala na, mi yɛn na yewe
fɔ: Naa Zhufuye pè kurugo, pè to
segesege le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, pe
kajɔɔgɔ ki kala na, cɛngɛlɛ sanŋgala
woolo pè shɔwɔ pi ta, jaŋgo ki
Zhufuye pe kan paa yenjara wiin pe
ni.
12 Na kàa pye Zhufuye pe kajɔɔgɔ
ki tɔnli gbɔɔ kan dunruya wi yeri, na
kaa si pye pe tolo li tɔnli gbɔɔ kan
cɛngɛlɛ sanŋgala ke yeri, na paga
sɔngɔrɔ pew mbe shɔwɔ pi ta, ki yaa
kagbɔgɔ pye naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.

Mbele pe woro Zhufuye pe shɔwɔ we

13 Yoro mbele ye woro Zhufuye, mi
yɛn na para ye ni yiŋgɔ. Mi yɛn
pitunŋɔ mbaa kee mbele pe woro
Zhufuye pe kɔrɔgɔ. Mbege ta mi yɛn
ma, mi yɛn nala tunŋgo ki gbogo;
14 jaŋgo na ki mbe ya pye, mbe ya
mbe yenjaga leŋge na cɛnlɛ woolo
pe ni, pele mbe ta pe shɔ.
15 Naa Yɛnŋɛlɛ làa pe wa
kanŋgaga na, kì dunruya woolo pe
kan, a pè tanwa ta Yɛnŋɛlɛ li ni. Na
liga ka yɛnlɛ pe na, yiŋgi ki yaa pye
kona? Ki yaa pye ndɛɛ kuulo poro
pè yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.
16 Na yarilire fɔnndɔ koŋgbannda
paga ti kan Yɛnŋɛlɛ li yeri paa
saraga yɛn, yarilire sannda pyew ti
ma pye li woro fun. Na paga si tige
ka ninde kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, tige ki
njere ti ma pye li woro fun.
17 Izirayɛli woolo pe yɛn paa
oliviye tige yɛn, ŋga pè sanri we.
A pège njere ta kɔɔnlɔ. Mboro ŋa
ma woro Zhufuye woo, ma yɛn paa
oliviye tige ŋga kì fi ki yɛ wa yan ki
njege ka yɛn, ŋga pè gerefe Zhufuye
pe yɔnlɔ. Yiŋgɔ, niŋge ŋga ki tɔnmɔ
pi yɛn na oliviye tige ŋga pè sanri ki
kaan yinwege ni, mboro fun ma yɛn
na ki niŋge ki tɔnmɔ pa taa.
18 Ki kala na, mɛɛ daga mbaa ma
yɛɛ gbogo njere nda pè kɔɔnlɔ ti na.
Mɛlɛ ma sila ma yɛɛ gbogo? Mboro
ma ma niŋge ki tugo, ɛɛn fɔ, niŋge
ko kì mboro tugo.
19 Ma yaa na pye mbe yo fɔ: «Ki
njere pèri kɔɔnlɔ mari wɔ wa, jaŋgo
mbe mi gerefe wa ti yɔnlɔ.»
20 Kaselege yi. Pèri kɔɔnlɔ mari
wɔ wa, ti mbatagawa po kala na.
Mboro wo yɛn wa ti cɛnsaga ki na
ma tagawa po kala na. Maga kaa ma
yɛɛ mbɔnrɔgi, ɛɛn fɔ, ta fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ.
21 Zhufuye mbele pe yɛn paa tige
ki njere jate yɛn, na Yɛnŋɛlɛ lii poro
yaga pe koro wa, ma jɛn li se mboro
fun ma yaga ma koro wa.
22 Ki wele paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
li yɛn naga nari fɔ li maa kajɛŋgɛ
piin, naga nari fɔ lì wɛli. Mbele pè
to, li yɛn ma wɛli pe na, mɛɛ pye
kajɛŋgɛ pyefɔ ma kan. Ɛɛn fɔ, ki
daga ma koro wa li kajɛŋgɛ pyege ki
ni, nakoma pe yaa kɔɔn kɔn mbɔɔn
wɔ wa paa tige njege yɛn.
23 Zhufuye poro na, na paga je pe
mbatagawa pi na mbe pan Yɛnŋɛlɛ
li kɔrɔgɔ, pa li yaa pe gerefe wa laga
ŋga pàa pye faa we, katugu yawa
yɛn li ni li pe gerefe naa fɔnŋgɔ.
24 Mboro wo na, ma yɛn paa
oliviye tige ŋga kì fi ki yɛ wa yan
ki njege ka yɛn. Pège kɔn maga
gerefe oliviye tige ŋga pè sanri ka
na. Mboro naa ko ni, ye cɛnlɔmɔ pi
woro ja. Zhufuye poro na, pe yɛn
paa oliviye tige ŋga pè sanri ki njere
jate yɛn. Ki kala na, mbe pe gerefe
naa fɔnŋgɔ wa tige ŋga pàa pye faa
ki na, ko yaa pye mbe tanla naa mbe
wɛ.

Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa ka shɔ

25 Sefɛnnɛ, kaselege kaa ŋga ki
yɛn ŋgundo, mi yɛn na jaa yege
jɛn, jaŋgo yaga kaa ye yɛɛ jate
kajɛnmbɛlɛ. Ki kaselege ŋgundo wi
ŋa fɔ: Izirayɛli woolo pele kotogo
yɛn ma ŋgban pe na, fɔ mbe sa gbɔn
cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe ni fuun
pe sa shɔwɔ pi ta.

26 Ki kala na, Izirayɛli woolo pe ni
fuun pe yaa ka shɔ, paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:
Go shɔfɔ wi yaa ka pan mbe yiri wa
Siyɔn.
Wi yaa ka Zhakɔbu setirige piile pe
kambasinnde ti kɔ mberi wɔ
wa.
27 *Ko ki yɛn na yɔn finliwɛ mba mi*
yaa ka le pe ni,
na mi ka ka pe kapere ti laga pe na
we.†
28 Sɛntanra to kanŋgɔlɔ, Zhufuye
pè je ti na, ma kanŋga ma pye
Yɛnŋɛlɛ li juguye, a ko pye yoro
yɔnwɔ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li leele
wɔmɔ po na, pe yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li
ndanla pe tɛlɛye pe kala na.
29 Katugu Yɛnŋɛlɛ li ka yaara nda
kan, laa sɔngɔrɔ mberi shɔ. Li jatere
wi woro na kanŋgi li na mbele lì yeri
pe kanŋgɔlɔ.
30 Faa, yàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ.
Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ wo ni, Yɛnŋɛlɛ lì ye
yinriwɛ ta, naa Zhufuye pèli sɛnrɛ
ti kɛ ki kala na.
31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, poro
fun, pè Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ yiŋgɔ,
jaŋgo yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye
yinriwɛ ta, li pe yinriwɛ ta ma fun.
32 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì leele pe ni
fuun pe pye kasopiile pe sɛnrɛ mbal-
ogowo pi na, mbe ta mbe pe ni fuun
pe yinriwɛ ta.

Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ

33 Iye! Yɛnŋɛlɛ li tawa pì gbɔgɔ!
Li tijinliwɛ naa li kajɛnmɛ pì jugo
fɔ jɛŋgɛ! Kagala ŋgele lì yere ke
yerewe mbe pye, lere se ya mbe ke
yɛgɛ yo! Kagala ŋgele lì kɔn ma tɛgɛ
mbe pye, lere se ya ke kɔrɔ jɛn!
34 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo
fɔ:
Ambɔ wi we Fɔ wi jatere wi jɛn?
Ambɔ wi yɛn wi yɛrifɔ?†
35 Ambɔ wì keli ma yaraga ka kan wi
yeri, jaŋgo wigi fɔgɔ tɔn?
36 Katugu yaraga ki ni fuun kì yiri wo
yeri. Ki ni fuun ki yɛn wa wo fanŋga
na, ki ni fuun ki yɛn wo wogo. Waa
wo nuŋgba gbogo fɔ sanga pyew!
Anmiina.

TAGAFƐNNƐ PE TANGALƆMƆ PI DAGA MBE PYE YƐGƐ ŊGA NA

12

12.1–15.13

Yinwefɔnŋgɔ sɛnrɛ

1 Sefɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ lì kaa we
yinriwɛ ta, ki kala na, ye ye wire
ti ni fuun ti kan li yeri paa saraga
yɛn, ŋga ki yɛn yinwege na, ma pye
kpoyi, ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Ko
ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ jɛmbɛ
mba ye daga mbaa li gbogo we.
2 Yaga ka ye kapyere ti yala ki dun-
ruya ŋa wi kapyere ti ni naa, ɛɛn fɔ,
ye Yɛnŋɛlɛ li yaga li ye kanŋga pew
ye tijinliwɛ mba pì kanŋga fɔnmbɔ
pi fanŋga na, jaŋgo ye Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala li jɛn ye wali li na.
Ko yɛn: Ŋga ki yɛn jɛŋgɛ, ma li
ndanla, ma yɔn fili we.
3 Yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri
pi kala na, mi yɛn naga yuun ye ni
fuun ye kan fɔ: Yaga kaa ye yɛɛ
gbogo mbe sa toro ŋga ki daga yaa
sɔnri ki na. Ɛɛn fɔ, yaa jatere jɛnŋɛ
piin, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
Yɛnŋɛlɛ lì tagawa mba kan ye yeri,
yaa ye yɛɛ jate yaa yala po ni.
4 Wa wire nuŋgba ti ni, lara ti
yɛn ma lɛgɛ we na, ɛɛn fɔ, ki lara
ti tunŋgo ki woro nuŋgba.
5 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ali
maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wè pye paa
wire nuŋgba yɛn, wa we gbogolomɔ
pi ni Kirisi wi ni. We ni fuun we
yɛn ma sogolo we yɛɛ na paa wire
nuŋgba ti lara ti yɛn.
6 Yarikanra nda Yɛnŋɛlɛ lì kan we
yeri, ti yɛn ti yɛ ti yɛ, ma yala yinmɛ
mba lì kan we yeri pi ni. Na Yɛnŋɛlɛ
liga li yɔn sɛnrɛ yowo pi kan wa yeri
we ni, wila Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti

† **11:27 11.26-27:** Eza 59.20-21; Zhere 31.33-34 † **11:34 11.34:** Eza 40.13

yuun wila yala tagawa mba pi yɛn wi ni po ni.
7 Na wa yarikanga ka pye mbaa tunŋgo piin sanmbala pe kan, wila ki tunŋgo ki piin. Ŋa yarikanga ka pye mbaa nagawa kaan leele yeri, wi koro wila pe nari.
8 Ŋa yarikanga ka pye mbaa kotogo nii sanmbala pe ni, wila kotogo nii pe ni. Ŋa kaa kaan, wila kaan nandanwa ni. Ŋa kaa yɛkelewe tunŋgo ki piin, wila ki piin wi bala ki na. Ŋa kaa leele yinriwɛ taa, wila pe yinriwɛ taa nayinmɛ ni.
9 Ndanlawa pi daga mbe pye kaselege ni, ŋga ki yɛn tipege ki ye mbɛn. Ye mara kajɛŋgɛ pyege ki na.
10 Ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepiile yɛn. Yaa sefɛnnɛ pe gbogo ye wɛ gbɔgɔwɔ mba paa ye gbogo pi na.
11 Ye bala yaa tunŋgo piin, yaga ka pye tiyanmbala. Yaa tunŋgo piin we Fɔ wi kan yangayanga.
12 Ye pye nayinmɛ ni jigi tagasaga ŋga ki yɛn ye yeri ki kala na. Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi.
13 Sefɛnnɛ tagafɛnnɛ mbele pe yɛn jorowo, yaa pe sari, yaa nambanmbala pe yaara woo.
14 Mbele pe yɛn na ye jɔlɔ, yaa duwaw piin pe kan. Yaa duwaw piin, yaga kaa leele daŋgi.
15 Mbele pe yɛn na yɔgɔri, yaa yɔgɔri pe ni ja. Mbele pe yɛn na gbele, yaa gbele pe ni ja.
16 Ye ye jatere wi pye nuŋgba ye yɛɛ ni. Yaga kaa ye yɛɛ gbogo, ye yɛɛ pinlɛ mbele pɛ pe yɛɛ tirige pe ni. *Yaga kaa ye yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ.*†
17 Yaga ka lere wa kapege fɔgɔ tɔn kapege ni. Yaa kajɛŋgɛ pyege ki lagajaa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
18 Yaa ŋga fuun ye mbe ya pye ki piin, ye ta ye pye yɛyinŋge na leele pe ni fuun pe ni, na ki mbe ya pye we.
19 Na wɛnnɛ, yaga kaa kapege kayaŋga woo ye yɛ, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaga pi pi wogo pye; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Muwi mi yaa ka kapere ti kayaŋga wɔ. Muwi mi yaa ka leele pe sara. We Fɔ wo wì yo ma.*»†
20 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun naa ma yo fɔ: «*Na fuŋgo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi ka. Na wɔgɔ ka pye wi na, maa kan wi wɔ. Na ma kaa ki piin ma, kona kì cɛn ndɛɛ ma yɛn na kasɔn naŋganra gbogolo wa wi go ki na.*»†
21 Maga ka kapege ki yaga ki fanŋga ta ma na, ɛɛn fɔ, ta kajɛŋgɛ piin ma fanŋga ta kapege ki na.

13

Tagafɛnnɛ pe daga mbaa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo

1 Fanŋga fɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn tara woolo pe go na, leele pe ni fuun pe daga mbaa pe gbogo, katugu fanŋga ko ka woro wa, ŋga kii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri. Fanŋga fɛnnɛ mbele pe yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ lì pe tɛgɛ.
2 Ki kala na, lere ŋa fuun kaa kendige woo fanŋga ki ni, kona ki cɛn wi yɛn na kendige woo Yɛnŋɛlɛ li katɛɛgɛ ko ni. Mbele pe yɛn na kendige woo, pe yaa jɔlɔgɔ wa pe yɛɛ na.
3 Mbele pe yɛn na kajɛŋgɛ piin, poro ma pe maa fyɛ fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ, ɛɛn fɔ, tipege pyefɛnnɛ poro wɛlɛ. Mɛɛ jori mbaa fyɛ fanŋga ki yɛgɛ le? Ta kajɛŋgɛ piin, pa pe yaa lɔɔn sɔnni,
4 katugu fanŋga fɔ wi maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan nɔɔ ŋgbanga maa kajɛŋgɛ piin. Ɛɛn fɔ, na ma kaa tipege piin, maa fyɛ wi yɛgɛ, katugu kii cɛn ndɛɛ fanŋga ki yɛn wi yeri jaga. Ki kan wi yeri wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan, wila mbele paa tipege piin pe jɔlɔ wila Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi nari.
5 Ki kala na, ki daga maa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo. Ma kaa pe

† **12:16 12.16:** Yomi 3.7; Eza 5.21 † **12:19 12.19:** Dete 32.35 † **12:20 12.20:** Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fɛrɛ wa wi na; Yomi 25.21-22.

gbogo mbe ta mbe shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa po ni cɛ, ɛɛn fɔ, ta pe gbogo ma nawa jatere jɛnŋɛ wi kala na fun.
6 Ko kala kì ti ye maa nizara wi woo; katugu fanŋga fɛnnɛ pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, pè pe yɛɛ kan ki tunŋgo jate ki yeri.
7 Ŋga ki daga ye kan leele pe ni fuun pe yeri, yege kan pe yeri. Ye daga mbe nizara wi wɔ mboo kan ŋa yeri, yoo kan wi yeri. Ye daga mbe lɔgɔwuru wi sara ŋa yeri, yoo sara wi yeri. Ye daga mbaa fyɛ ŋa yɛgɛ, yaa fyɛ wi yɛgɛ. Ye daga mbaa ŋa gbogo, yaa wo gbogo.
8 Lere kpɛ fɔgɔ ka ka pye ye na, ndɛɛ mbe ye yɛɛ ndanla ko fɔgɔ ko cɛ, katugu lere ŋa fuun wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili.
9 Ŋgasegele ŋgele kè yo fɔ: «*Maga ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, ma yɛgɛ ka ka yiri yaraga na*» ki ŋgasegele ŋgele koro naa sanŋgala ke ni fuun ke ni, kè gbogolo, a ke go kì pye nuŋgba. Ki ŋga fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*»†
10 Lere ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wila tipege kpɛ pye wi na. Ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili.

Mbe gbɛgɛlɛ mbaa Kirisi wi panga ki singi

11 Ye daga mbaa ki piin ma, katugu we yɛn wagati ŋa ni, ye yɛn maa jɛn. Sanga wì gbɔn ye yɛn ye yiri wa wɔnlɔwɔ pi ni, katugu wè yɔngɔ shɔwɔ pi ni tɔɔn yiŋgɔ ma wɛ wagati ŋa wè taga fɔnŋɔ wi na.
12 Yembinɛ lì toro ma lali, lalaaga kì yɔngɔ, ki kala na, kapyere nda ti maa piin wa wɔwɔ pi ni, weri yaga, we maliŋgbɔnyaara ti le we yɛɛ na, nda we yaa lɛ mbaa gbegele ti ni wa yanwa† pi ni.
13 Waa tanri we pye sɔbɛ ni paa yɛgɛ ŋga na ki daga waa piin wa yanwa pi ni we. We yɛɛ yingiwɛ jɛn lindinmɛ ndorogo ki ni, naa sinwɔrɔ ti ni, naa kɛɛnrɛ limɛ naa kalikalawa pi ni, naa maara ti ni, naa yenjara ti ni.
14 Ɛɛn fɔ, ye we Fɔ Zhezu Kirisi wi tangalɔmɔ pi lɛ yaa tanri pi na. Yaga ka ye yɛɛ jori mbaa sɛnwee jogo kagala koro piin.

14

Maga kaa ma tagafɔ yɛnlɛ wi jɛrɛgi

1 Lere ŋa wi tagawa pì kologo, yoo yigi jɛŋgɛ. Yaga kaa kendige woo kagala ŋgele wila jate koro na.
2 Lere wa yɛn wa, wo ma taga ki na ma yo wi mbe ya mbaa yaara ti ni fuun ti kaa. Ma si yala, ŋa wi fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, sɛrɛ yaara wo maa kaa cɛ.
3 Ŋa wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wiga ka ŋa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa wi tifaga. Ŋa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa, wiga kaa ŋa wi maa ti ni fuun ti kaa wi jɛrɛgi, katugu Yɛnŋɛlɛ lùu yigi jɛŋgɛ.
4 Ambɔ wi mboro, ma sila wa tunmbyee jɛrɛgi? Wi yɛgɛ sin wi tunŋgo ki na o, wi to o, wi fɔ wo kala li lo. Wi yaa si pye mbe yɛgɛ sin ki na, katugu yawa yɛn we Fɔ wi ni wuu pye wi yere.
5 Lere wa maa ki jate ndɛɛ piliye ya yɛn piligbɔyɔ ma wɛ ya na. Ma si yala, wa maa piliye yi ni fuun yi jate yi yɛn ja. Ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew, ŋga wila jate ki yɛn sinŋge wa wi kotogo na, wi yɛnlɛ ki na.
6 Ŋa wi maa piliye ya jate piligbɔyɔ, wi maa yi jate piligbɔyɔ na we Fɔ wo gbogo. Ŋa wi maa

† **13:9 13.9:** Ɛki 20.13-17; Levi 19.18; Dete 5.17-21 † **13:12 13.12:** Yembinɛ lo li yɛn nala pilige kapege pyesanga we. Lalaaga ko ki yɛn pilige ŋga Kirisi wi yaa ka pan mbe shɔwɔ pi kan wi woolo pe yeri, mbe duwaw pe na. Mbaa gbegele ti ni wa yanwa pi ni ko kɔrɔ wo yɛn mbaa tanri Kirisi wi sɛnyoro ti na, mbe puŋgo le kapege ki ni.

yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ti kaa na we Fɔ wo gbogo; katugu wi ma Yɛnŋɛlɛ li shari wi yaakara wogo ki na. Ŋa wila la yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ki piin na we Fɔ wo gbogo, wi ma sila Yɛnŋɛlɛ li shari.

7 Wa kpɛ woro naa yinwege ki piin wi yɛɛ kan, wa na si ku wi yɛɛ kan. Na we kaa we yinwege ki piin, we maa ki piin we Fɔ wo kan.

8 Na we yaa si ku, we yaa ku we Fɔ wo kan. Ki kala na, we yɛn na we yinwege ki piin o, we ku o, we yɛn we Fɔ wo woolo.

9 Ko kì ti Kirisi wì ku ma sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, jaŋgo mbe pye kuulo poro naa weele pe Fɔ.

10 Ɛɛn fɔ, mboro we, yiŋgi na ma sila ma sefɔ wi jɛrɛgi? Yiŋgi na ma sila ma sefɔ wi tifaga? We ni fuun we yaa ka yere wa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnsaga li kiti kɔn we na.

11 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo ma yo fɔ: Mi yɛn yinwege na, sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa ka kanŋguuro kan na yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Leele pe ni fuun pe yaa kaa mi Yɛnŋɛlɛ na gbogo.†

12 Kì pye ma, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yaa ka we kapyegele ke yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Maga ka ti tagafɔ wa mbe to kapege

13 Ki kala na, waga kaa we yɛɛ jɛrɛgi naa. Ɛɛn fɔ, ye yere ki yerewe fɔ ye se kala la pye, na li mbe sefɔ wa kan wi kurugo, nakoma mboo kan wi to wa kapege ki ni.

14 Wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ Zhezu wi ni, mìgi jɛn ma filige ki na ma yo yaraga ko ka na pye fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ki yɛ. Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa yaraga ka jate ki yɛn fyɔngɔ yaraga Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ki ma kanŋga ma pye fyɔngɔ yaraga wi kan.

15 Na sefɔ wa ka yɛgɛ san yaakaga ŋga maa kaa ki kala na mbe yo ki yɛn fyɔngɔ ni, kona, ma woro na tanri ndanlawa ni. Kirisi wì ku lere ŋa kala na, maga ka ti wi puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na yaraga ŋga maa kaa ki kala na.

16 Ŋga ki yɛn yarijɛŋgɛ yoro yeri, kii daga mbe kanŋga mbe pye sanmbala pe yeri yaraga ka, paa sɛnpere yuun ki na.

17 Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woro mbaa kaa mbaa woo kala. Ki yɛn ma pye ma sin, ma pye yɛyinŋge na, naa nayinmɛ ni, mba Yinnɛkpoyi li maa kaan we.

18 Ŋa wi maa tunŋgo piin Kirisi wi kan ko pyelɔmɔ po na, wi ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Wi ma mɛtanga ta leele pe yeri fun.

19 Kì pye ma, ŋga ki ma yɛyinŋge le leele pe sɔgɔwɔ, naa ŋga ki yaa we kan we fanŋga le we yɛɛ ni jɛŋgɛ wa tagawa pi ni ja, waa ko lagajaa.

20 Maga ka Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki jɔgɔ yaakara kala na. Ki yɛn kaselege fɔ yaakara ti ni fuun ti mbe ya mbaa kaa. Ɛɛn fɔ, ki yɛn tipege, na maga sefɔ wa kan wi to wa kapege ki ni yaakaga ŋga maa kaa ki kala na we.

21 Ŋga ki yɛn ma yɔn ki ŋga: Maga kaa kara kaa, maga kaa sinmɛ woo, ma je yaraga ŋga fuun ki mbɔɔn sefɔ wi kan wi to wa kapege ki na.

22 Tagawa mba pi yɛn ma ni ki wogo ki na, maa yigi ma yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Lere ŋa wi ma yere kala la yerewe mbe pye, na wi nawa pi woro naa kɔɔn shyɛn ki wogo ki na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.

23 Ɛɛn fɔ, ŋa nawa kaa wi kɔɔn shyɛn yaakaga ka wogo na, na wiga ki ka, Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn wi na, katugu wii tanga mbe yala tagawa konɔ li ni. Kala o kala lii pye tagawa ni, lo yɛn kapege.

15

Maa ma lewee yɛnlɛ wi nandanwa kagala ke piin

† **14:11 14.11:** Eza 45.23

1 Woro mbele fanŋga yɛn we ni
wa tagawa pi ni, mbele fanŋga woro
pe ni, we daga mbaa pe sari wa
pe fanŋga fu kagala ke ni. Waga
kaa kagala ŋgele ke we ndanla koro
lagajaa mbaa ke piin.
2 We ni fuun nuŋgba nuŋgba waa
we lewee yɛɛnlɛ pe nayinmɛ kagala
ke piin pe yɔnwɔ pi kala na, jaŋgo
ka mbaa tari pe tagawa pi na.
3 Katugu Kirisi wi sila pye naga
lagajaa mbaa wi nayinmɛ kagala
koro piin, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni
ma yo fɔ: «*Mbele pàa pye nɔɔ tegele
Yɛnŋɛlɛ, pe tɛgɛlɛ lì to na na.*»†
4 Kagala ŋgele fuun kàa yɔnlɔgɔ
faa wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni,
kàa yɔnlɔgɔ mbaa we nari, jaŋgo
kagala ŋgele waa kunni we yɛɛ ni,
naa kotogo ŋga wè ta Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi fanŋga na, ti ti we jigi
tagasaga ta.
5 Yɛnŋɛlɛ na li ma ti we maa kala
kunni we yɛɛ ni, na we kotoro ti
sogo we na, li ye yɔn ki pye nuŋgba
ye yɛɛ ni mbe yala Zhezu Kirisi wi
pyelɔmɔ pi ni;
6 jaŋgo ye ni fuun, yaa Yɛnŋɛlɛ
li gbogo nawa nuŋgba naa magala
nuŋgba ni, lo li yɛn we Fɔ Zhezu
Kirisi wi To we.

Sɛntanra ti yɛn leele pe ni fuun pe woro

7 Ki kala na, ye yɛɛ yigi tiyɔngɔ paa
yɛgɛ ŋga na Kirisi wì ye yigi tiyɔngɔ
we, jaŋgo leele paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
8 Mi yɛn naga yuun naga finligi fɔ
Kirisi wì pye Zhufuye pe sagafɔ, mbe
ta mbe yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa
kɔn pe tɛlɛye pe yeri ke yɔn fili,
mbege naga fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ.
9 Wì pan fun, jaŋgo mbele pe woro
Zhufuye paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, naa li
yɛn na pe yinriwɛ taa ki kala na. Ki
yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

*Ki kala na mi yaa kaa ma sɔnni
cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa ma mɛgɛ ki gbogo yuuro
ni.*†
10 Ti yɛn naga yuun naa fɔ:
*Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, yaa yɔgɔri
ja Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni.*†
11 Tìgi yo naa fɔ:
*Yoro cɛngɛlɛ woolo ye ni fuun, yaa
we Fɔ wi sɔnni.
Leele pe ni fuun paa wi gbogo!*
12 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔEzayi wìla
ki yo fun ma yo fɔ:
*Izayi wi setirige pyɔ wi yaa ka pan,
wi yaa ka yiri mbe cɛn cɛngɛlɛ woolo
pe go na.
Cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka pe jigi wi
taga wi na.*†
13 Yɛnŋɛlɛ na li maa jigi tagasaga
ki kaan, li ye yin nayinmɛ ni, li
yɛyinŋge ki ni fuun ki kan ye yeri
ye tagawa pi fanŋga na, jaŋgo ye
jigi wila gbogo wila kee yɛgɛ jɛŋgɛ
Yinnɛkpoyi li yawa pi fanŋga na.

SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ KONAA SHARAGA PUŊGO WOGO

15.14–16.27

Konɔ yɛn Pɔli wi yeri wigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na wùu yɔnlɔgɔ we

14 Sefɛnnɛ, mi jate mì taga ki na
ma yo yoro wo na, ye maa kajɛŋgɛ
piin jɛŋgɛ, ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
kajɛnmɛ pi ni fuun pi jɛn, ye mbe si
ya mbaa ye yɛɛ yɛrɛgi.
15 Ma si yala, mì kotogo le na yɛɛ
ni ma kagala kele yɔnlɔgɔ ye kan na
sɛwɛ wi lara ta ni, mbe ye nawa to
ke na. Mì ke yɔnlɔgɔ ma, katugu
Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan na yeri
16 mbe pye Zhezu Kirisi wi tun-
mbyee, mbe mbele pe woro Zhu-
fuye pe saga. Mi yɛn na saraga
wɔgɔtunŋgo piin, na Yɛnŋɛlɛ li
Sɛntanra ti yari, jaŋgo mbele pe
woro Zhufuye pe kanŋga pe pye paa
saraga yɛn, ŋga ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li

† **15:3 15.3:** Yuuro 69.10 † **15:9 15.9:** 2 Sami 22.50; Yuuro 18.50 † **15:10 15.10:** Dete 32.43
† **15:12 15.11-12:** Yuuro 117.1; Eza 11.1,10

ndanla, pe pye li woolo Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
17 Wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, mbe ya mbaa na yɛɛ gbogo na tunŋgo ŋga mila piin Yɛnŋɛlɛ li kan ki kala na.
18 Katugu mi se soro mbe para yaraga ka kpɛ na, ndɛɛ ŋga Kirisi wìlan kan mì pye ko, mbe ta mbe mbele pe woro Zhufuye pe yɛgɛ sin paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lee. Wì ko pye ma, na sɛnyoro to naa na kapyere to fanŋga na,
19 naa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye ke yawa pi fanŋga na, naa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yawa pi fanŋga na. Kì pye ma, Sɛntanra nda ti yɛn na para Kirisi wi kanŋgɔlɔ, mìri yari fɔ jɛŋgɛ, maga lɛ wa Zheruzalɛmu naa ki kanŋgara na lara ti ni, ma saa gbɔn fɔ wa Iliri tara.
20 Ɛɛn fɔ, lara nda pe sila Kirisi wi sɛnrɛ yo wa faa, a mì sigi lagaja mbaa Sɛntanra ti yari wa ko lara to ni cɛ, jaŋgo mi ka ka kan go nɔgɔ ka na, ŋga lere wà la keli ma le we.
21 Ɛɛn fɔ, mbaa ki piin paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Pe sila wi sɛnrɛ yo mbele kan, poro
yaa kaa yan.
Mbele pe sila wi sɛnrɛ logo, poro yaa
kaa kɔrɔ jɛn.†

Pɔli wìla para wi Ɔrɔmu ca karaga ki na

22 Ko kìla na karaga ki sa sanga lɛgɛrɛ na wa ye yeri.
23 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, mìlan tunŋgo ki pye maga kɔ wa ki lara ti ni. Maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni, mi yɛn naga jaa jɛŋgɛ mbe sa ye shari.
24 Mi nɛɛ jaa mbege pye na mi kaa kee wa Ɛsipayin tara we. Na torosaga mbaa kee wa, na jigi wi yɛn ki na mbe ye yan. Ye la ŋga kìlan yigi, na mi ka ta mbe ye yan mbege la kɔ jɛnri, ye silan saga mbe kari wa ki tara ti ni.
25 Ɛɛn fɔ, koni, mi yɛn na kee wa Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele wa pe saga.
26 Katugu Maseduwani tara naa Akayi tara tagafɛnnɛ pè yere ki yerewe mbe penjara ta gbogolo fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo wa Zheruzalɛmu pe kan.
27 Poro jate pè yere ki yerewe mbege pye, ɛɛn fɔ, kaselege ko na, pe daga mbege pye ki fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan; katugu yarijɛndɛ nda Yinnɛkpoyi lì kan Zhufuye mbele tagafɛnnɛ wa Zheruzalɛmu pe yeri, mbele pe woro Zhufuye, pè gbogolo ti na pe ni. Ki kala na, mbele pe woro Zhufuye pe daga mbaa mbele pe sari pe kɛɛ yaara ta ni fun.
28 Na mi ka ki kala li yɛgɛ wɔ mbege penjara ti kan pe yeri mbe kɔ, pa mi yaa toro wa ye yeri mbe sila kee wa Ɛsipayin tara.
29 Mìgi jɛn ma yo na mi ka kari wa ye yeri, mi yaa gbɔn wa ye na Kirisi wi duwaw wi ni fuun wi ni.
30 Ɛɛn fɔ, sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, naa ndanlawa mba Yinnɛkpoyi li yɛn na kaan we yeri pi kala na fɔ: Ye pinlɛ na ni waa ŋgbeli ja, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan,
31 jaŋgo mbe shɔ Zhude tara mbat-agambala pe kɛɛ, yarikanga ŋga mi kee sa kan wa Zheruzalɛmu, Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pe wa pe yɛnlɛ ki na.
32 Na kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, pa mi yaa gbɔn wa ye na nayinmɛ coli. Kona, mi yaa wogo wa ye sɔgɔwɔ.
33 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, li pye ye ni fuun ye ni! Anmiina!

16

Pɔli wìla tagafɛnnɛ pe shari

1 Mi yɛn na we sefɔ jɛlɛ Febe wi mɛtanga yinri ye kan. Wi yɛn tunmbyee wa legilizi ŋa wa Sankere ca ki ni.
2 Yoo yigi we Fɔ wi mɛgɛ ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin

† **15:21 15.21:** Eza 52.15

mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ we. Ye kala ka to wi na kala o kala na, yoo saga wa li ni fuun li na, katugu wì lelɛgɛrɛ saga, ma mi jate na saga.

3 Ye Pirisili naa Akilasi pe shari na kan. Pe yɛn na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ wa Zhezu Kirisi wi tunŋgo ki ni.

4 Pè pe yɛɛ go ki pɛrɛ mbe ta mbanla shɔ. Mi nuŋgba ma mila pe shari, ɛɛn fɔ, mbele pe woro Zhufuye pe legiliziye woolo paa pe shari fun.

5 Tagafɛnnɛ mbele pe maa finli wa pe go na shɛri, ye pe shari. Yanla lendanlawa Epayinɛti wi shari. Wo wì pye lere koŋgbanŋa ma taga Kirisi wi na wa Azi kinda wi ni.

6 Mari ŋa wì tunŋgo gbɔgɔ pye ye kan, yoo shari.

7 Ye Andironikusi naa Zhuniyasi shari. Pe yɛn na woolo, pàa pye wa kaso na ni ja. Pe mɛgɛ kì yiri pitunmbolo pe sɔgɔwɔ. Pàa keli ma taga Kirisi wi na na yɛgɛ.

8 Ye Anpiliyatusi shari, ŋa wi yɛn na lendanlawa wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

9 Ye Uribɛn shari, wi yɛn we tunŋgo pyeyɛnlɛ wa Kirisi wi tunŋgo ki ni. Yanla lendanlawa Sitashisi wi shari fun.

10 Ye Apelɛsi shari, wì mɛtanga ta wa wi tagawa mba wì taga Kirisi wi na pi ni. Ye Arisitobuli go woolo pe shari.

11 Ye Erodiyɔn ŋa wi yɛn na cɛnlɛ woo wi shari. Narisi go woolo mbele pè taga we Fɔ wi na, ye pe shari.

12 Jɛɛlɛ mbele pe yinri Tirifɛni naa Tirifozi, ye pe shari. Pe yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wi kan. Jɛlɛ ŋa pe yinri Pɛrisidi, na lendanlawa we, yoo shari. Wì tunŋgo gbɔgɔ pye we Fɔ wi kan.

13 Urufusi ŋa wì mɛtanga ta wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni, yoo shari, naa wi nɔ wi ni, wo ŋa mila jate paa na nɔ yɛn we.

14 Ye Asɛnkiriti, naa Filegɔn, naa Ɛrimɛsi, naa Patirobasi, naa Ɛrimasi pe shari, sefɛnnɛ mbele pe wa pe ni, ye pe shari.

15 Ye Filɔlɔgi naa Zhuli shari, naa Nere naa wi nɔsepyɔ sumboro wi ni, naa Olɛnpasi, naa Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele fuun pe wa pe ni.

16 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Kirisi wi legiliziye mbele fuun pe yɛn laga, pe woolo pè ye shari.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro

17 Sefɛnnɛ, mbele pe yɛn na tagafɛnnɛ pe kɔɔn pe yɛɛ na na pe punŋgu, na kendige woo nagawa mba pì naga ye na pi ni, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn pe ni. Ye laga pe na,

18 katugu ki leele cɛnlɛ pe woro na tunŋgo piin Kirisi, we Fɔ wo kan, ɛɛn fɔ, pe maa ki piin pe lara to kan, na kambajɛnmbɛlɛ pe fanla na pe jatere wi kanŋgi pe na pe yɔn tangawa sɛnrɛ naa pe yagbogowo sɛnrɛ ti ni.

19 Ye yɛn ma we Fɔ wi sɛnrɛ ti yigi yɛgɛ ŋga na, lere pyew wìgi jɛn. Ki kala na, mi yɛn na yɔgɔri ye kala na. Ɛɛn fɔ, mi nɛɛ jaa ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ mbaa kajɛŋgɛ piin, ye pye kpoyi yaga kaa tipege piin.

20 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, sanni jɛnri li yaa Sɔtanla wi purugu wa ye tɔɔrɔ ti nɔgɔ, mbege naga fɔ ye fanŋga ta wi na.

We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye ni!

21 Na tunŋgo pyeyɛnlɛ Timote wì ye shari, naa Lusiyusi ni, naa Zhasɔn, naa Sosipatɛri ni, na cɛnlɛ woolo wele.

22 Mi Tɛritusi, mi ŋa mìgi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, mì ye shari fun wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

23 Na kafɔ naŋa Gayusi wì ye shari, legilizi woolo pe ni fuun pe kafɔ naŋa wowi fun. Erasiti ŋa wi yɛn ca ki penjara kɛsu tɛgɛfɔ wì ye shari, naa we sefɔ Karitusi wi ni fun.

24 [We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni! Anmiina.]

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn sɛnrɛ puŋgo woro nda ni

25 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni! Yawa
yɛn li ni li fanŋga kan ye yeri wa
tagawa pi ni, mbe yala Sɛntanra nda
mila yari ti ni, to ti yɛn sɛnrɛ nda tila
yuun Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ we.
Konaa mbe yala ŋgundo ŋa Yɛnŋɛlɛ
lì naga we na wi ni, ki ŋgundo wìla
pye ma lara na dunruya wi fa da.
26 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pòo yirige
funwa na, ma yala Yɛnŋɛlɛ na li yɛn
kɔsaga fu làa ŋga kɔn ki ni. Ki
ŋgundo wì naga cɛngɛlɛ woolo pe ni
fuun pe na poo jɛn, jaŋgo pe taga li
na pe li sɛnrɛ ti lɛ.
27 Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn tijin-
liwɛ fɔ, waa li sɔnni fɔ sanga pyew
Zhezu Kirisi wi fanŋga na! Anmiina.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo KORƐNTI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Korɛnti ca kìla pye Akayi tara cagbɔrɔ ko ka nuŋgba. Nala pe maa ki tara ti yinri Girɛsi tara. Korɛnti ca ki yɛn wa Lefiile tara ti ni. Ki ca woolo pe lɛgɛrɛ la pye yarisunndo sunvɛnnɛ konaa kalikali pyefɛnnɛ. Pɔli wìla tunŋgo pye wa ki ca ki ni ma saa gbɔn yɛlɛ nuŋgba naa yeŋge kɔgɔlɔni, mɛɛ legilizi wa tɛgɛ wa (Kapye 18). Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, kìla yala wi yɛn wa Efɛzi ca, wa Azi tara. Korɛnti ca tagafɛnnɛ pèle la sɛwɛ torogo wa Pɔli wi yeri mbe yɔn sogomɔ ta yewige ŋga pàa wi yewe ki na. Lere wa yɛgɛ wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, a wùu torogo paa yɛgɛ ŋga na wège yan wa wi sɛwɛɛlɛ sanmbala pe ni. Sefɔ Sɔsitɛni wo wìla wi yɔnlɔgɔ (1.1). Ki sefɔ wìla yɛnlɛ ma taga Zhezu wi na, ɛɛn fɔ wee kala la jɛn wi wogo na naa.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara shyɛn. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–6), wège yan fɔ Pɔli wo naa sefɛnnɛ tagafɛnnɛ pe ni pàa sɛnrɛ ta yo ma pe yɛɛ kan. Ɛɛn fɔ kagala taanri ke yɛn wa ki sɛnrɛ ti ni, ŋgele ke wogo ki yɛn ma ŋgban Pɔli wi ni. Koro wɛlɛ ŋgele yɛɛn:

1) Tagafɛnnɛ pàa pe yɛɛ kɔɔnlɔ (1.10–4.21).
2) Pe ni, wà la sinlɛ wi to jɔ ni (5.1-13).
3) Tagafɛnnɛ pele ma pe yɛɛ yeri kiti kɔnkala na wa fanŋga fɛnnɛ mbele pe woro tagafɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ (6.1-20).

Ki kala na, Pɔli wìla pe pye ma yo pe ki fɛrɛ kagala ke yɛgɛ wɔ konaa pe koro yɔn finliwɛ na pe yɛɛ ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (7.1–16.24), Pɔli wi yɛn na yɔn sogomɔ kaan yewige ŋga pàa yewe ki wogo na. Wìla para pe ni pɔrɔgɔ wogo na (7.1-40). Wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yarisunndo ti ni (8.1–11.1). Wìla para we Fɔ wi suro lige kpoyi ki wogo na (11.2-34). Wìla pe pye ma yo paa Yinnɛkpoyi yarikanga ki lagajaa, ko ŋga ki ma legilizi wi saga we, konaa ndanlawa mbe pye pe ni mbe wɛ (12.1–14.40). Wìla para kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi wogo na (15.1-58).

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (16.1-24), Pɔli wìla ki yo pe kan fɔ wi yaa toro wa pe yeri, yarikanra nda pàa gbogolo mbe kan Zheruzalɛmu ca fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, mbe sari lɛ mbe kari ti ni pe kan. Pɔli wo naa tagafɛnnɛ pele ni, pàa sharaga torogo lelɛgɛrɛ yeri wa Korɛnti ca.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-9*
Kɔɔnlɔmɔ mba pìla ye wa legilizi wi ni *1.10–4.21*
Kalikalawa naa kiti kɔnkagala ŋgele kàa pye wa legilizi wi ni *5.1–6.20*
Pɔrɔgɔ, naa pɔrɔgɔ jɔɔgɔ konaa mbapɔrɔwɔ sɛnrɛ *7.1-40*
Saara nda tì wɔ yarisunndo yeri ti kara *8.1–11.1*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ wa gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ *11.2–14.40*
Kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni 15.1-58
Kagala kele yɛgɛ yowo konaa sharaga *16.1-24*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri
mbe pye Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma
yala li nandanwa kala li ni, naa we
sefɔ Sositɛni,
2 woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi
Yɛnŋɛlɛ li legilizi ŋa wa Korɛnti
ca wi kan. Yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì
ye yeri ma ye tɛgɛ ye yɛ, yaa ye
yinwege ki piin li kan, konaa a yè
pye li woolo wa ye gbogolomɔ pi ni

Zhezu Kirisi wi ni, konaa laga o laga,
mbele fuun pe maa we Fɔ Zhezu
Kirisi wi mɛgɛ ki yinri wi pe saga we.
Wo wi yɛn woro naa poro ni we Fɔ
we.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ
Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa
yɛyinŋge kan ye yeri!

Yarijɛndɛ nda wè ta Kirisi wi yeri

4 Mi yɛn nala Yɛnŋɛlɛ li shari suyi
ye kala na, yinmɛ mba lì kan ye yeri
Zhezu Kirisi wi fanŋga na pi kala na.
5 Wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu
Kirisi wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanra ti
ni fuun ti kan ye yeri mari lɛgɛ, ma
sɛnyoro ti ni fuun naa kajɛnmɛ pi ni
fuun pi kan ye yeri;
6 katugu sɛrɛya ŋa wi yɛn na
para Kirisi wi kanŋgɔlɔ, wi yɛn ma
yeresaga ta jɛŋgɛ wa ye sɔgɔwɔ.
7 Fɔ yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ka
kpɛ si ye la, yoro mbele ye yɛn na
wagati ŋa we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa
kaa yɛɛ naga wi singi we.
8 Wo wi yaa la fanŋga nii ye ni fɔ
sa gbɔn ki kɔsaga ki na, jaŋgo ye pye
jɛrɛgisaga fu we Fɔ Zhezu Kirisi wi
pilige ki ni.
9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ. Lo lì ye yeri ma ye gbogolo ja li
Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi ni, we Fɔ
we.

KƆƆNLƆMƆ MBA PILA YE WA LEGILIZI WI NI
1.10–4.21

*Korɛnti ca legilizi woolo
pe kɔnwɔ we*

10 Sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛrɛgi we
Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, ma yo
fɔ: Ye ye yɔn ki wa nuŋgba. Yaga ka
ti kɔnwɔ mbe ye ye sɔgɔwɔ. Ye ye
yɔn ki wa nuŋgba jɛŋgɛ, ye jatere
wi pye nuŋgba, yaa sɔnri ja.
11 Sefɛnnɛ, Kulowe go woolo pèle
ki yo mala kan ma yo kendige yɛn
wa ye sɔgɔwɔ.
12 Ŋga mi yɛn na jaa mbe yo koyi
ŋga yɛɛn fɔ: Ye ni fuun nuŋgba
nuŋgba ye maa ŋga yuun ki yɛn ki
yɛ ki yɛ. Wa ma yo fɔ: «Mi yɛn Pɔli
woo.» Wa ma yo: «Mi yɛn Apolɔsi
woo.» Wa ma yo naa fɔ: «Mi yɛn
Pyɛri woo.» Wa ma nuru ma yo: «Mi
yɛn Kirisi woo.»
13 Ye nawa po ni Kirisi wi yɛn ma
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ wi le? Pàa Pɔli kan
tiparaga na ye kala na le? Nakosima,
pàa ye batize Pɔli mɛgɛ na le?
14 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari,
katugu mi si wa kpɛ batize ye ni,
kaawɔ Kiripusi naa Gayusi poro cɛ.
15 Kì pye ma, lere wo wa se ya
mbege yo mbe yo fɔ pè ye batize na
mɛgɛ ki na.
16 Ɛnhɛɛn! Kaselege yi, muwi mìla
Sitefanasi go woolo pe batize. Mbe
wɔ ko ni, na kaa pye mi lere wa
batize naa, mi si ko jɛn.
17 Kirisi wi silan tun mbe pan
mbaa leele batize. Ɛɛn fɔ, wìlan
tun mbe pan mbaa Sɛntanra to yari.
Mbaa ti yari mi ka kaa ki piin lere
tijinliwɛ sɛnrɛ ni, jaŋgo Kirisi wi
kunwɔ wa tiparaga ki na ki fanŋga
kiga ka yiri waga.

*Zhezu Kirisi wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yawa konaa li tijinliwɛ*

18 Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki
na, mbaa ki sɛnrɛ ti yuun, ki yɛn
lembigewe sɛnrɛ mbele paa punŋgu
Yɛnŋɛlɛ li na pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ,
woro mbele we yɛn wa shɔwɔ konɔ
li ni, woro yɛgɛ na, ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li
yawa.
19 Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun wa li
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

*Mi yaa kajɛnmbɛlɛ pe kajɛnmɛ pi
jɔgɔ,
mbe tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi pye
pi yiri waga.*†

20 Kona, tijinliwɛ fɔ yiŋgi wi mbe ya
yo naa? Nakoma sɛwɛ jɛnfɔ yiŋgi
wi mbe ya yo? Nakoma ki nala
pilige kendige fɔ yiŋgi wi mbe ya yo?
Yɛnŋɛlɛ lìgi naga ma yo ki dunruya
ŋa wi tijinliwɛ pi yɛn lembigewe.
21 Dunruya woolo wele, pe sɛnwee
kajɛnmɛ pi ni, pee ya mbe Yɛnŋɛlɛ li
jɛn wa laga ŋga lìli kajɛnmɛ pi naga.
Ki kala na, kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a

† **1:19 1.19:** Eza 29.14

lì ki sɛnrɛ nda paa jate lembigewe sɛnrɛ ti tɛgɛ mbe mbele paa tari Zhezu wi na pe shɔ, to nda waa yuun we.
22 Zhufuye poro maa kafɔnŋgɔlɔ yɛnri, Girɛsi tara fɛnnɛ poro maa kajɛnmɛ lagajaa.
23 Woro wo na, we maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yari ma yo pàa wi kan tiparaga na. Ki sɛnrɛ tì pye Zhufuye pe kambɛngɛ, ma pye lembigewe sɛnrɛ mbele pe woro Zhufuye pe yeri.
24 Ɛɛn fɔ, mbele fuun Yɛnŋɛlɛ lì yeri, Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, poro yeri, Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa konaa li tijinliwɛ.
25 Katugu ŋga leele pe yɛn na jate paa Yɛnŋɛlɛ li lembigewe yɛn, ko yɛn tijinliwɛ ni ma wɛ leele pe tijinliwɛ po na. Ŋga pe yɛn na jate paa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga fu kala yɛn, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ leele pe wogo ko na.
26 Sefɛnnɛ, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri, ye jatere pye ye yɛɛ wogo ki na. Mbele pe yɛn na jate tijinliwɛ fɛnnɛ laga dunruya wi ni, pe woro ma lɛgɛ ye sɔgɔwɔ mbe yala sɛnwee lɔmɔ po ni. Fanŋga fɛnnɛ pee lɛgɛ ye ni. Mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pee lɛgɛ ye ni.
27 Ɛɛn fɔ, ŋga dunruya woolo pe yɛn na jate lembigewe, Yɛnŋɛlɛ lì ko wɔ mbe ta mbe fɛrɛ wa tijinliwɛ fɛnnɛ pe na. Ŋga dunruya woolo pe yɛn na jate fanŋga fu kala, Yɛnŋɛlɛ lì ko wɔ mbe ta mbe fɛrɛ wa fanŋga fɛnnɛ pe na.
28 Yaara nda dunruya woolo pe maa jate yarifaara, naa nda pe maa pe yɛɛ mbɔnrɔgi ti na, naa nda ti woro yaraga pe yɛgɛ na, Yɛnŋɛlɛ lìri wɔ mbe ta mbe nda pe maa jate yaara ti pye ti yiri waga;
29 jaŋgo lere wa kpɛ ka kaa yɛɛ gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, mɛɛ wi pye we tijinliwɛ. Kirisi wo fanŋga na wè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ma pye kpoyi, ma go shɔsaga ta;
31 jaŋgo kila piin paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ gbogo, wila wi yɛɛ gbogo ŋga we Fɔ wì pye ko kala na.*»†

† **1:31 1.31:** Zhere 9.23

2

Pɔli wila Kirisi ŋa pàa kan wa tiparaga ki na wi sɛnrɛ ti yari

1 Sefɛnnɛ, sanga ŋa ni mìla kari wa ye yeri mbe sa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari ye kan, mi sila sari yari ye kan sɛnrɛ tugbɔɔrɔ yogo ni, nakoma tijinliwɛ gbembe ni.
2 Katugu mìla yere ki yerewe, sanga ŋa ni mi wa ye sɔgɔwɔ, fɔ mi se yaraga ko ka jɛn naa Zhezu Kirisi wo puŋgo na, Zhezu Kirisi ŋa pàa kan wa tiparaga ki na we.
3 Ko kala kì ti sanga ŋa ni mìla pye wa ye sɔgɔwɔ, mìla pye fanŋga fu, na fyɛ na seri ŋgbanga.
4 Na nagawa sɛnrɛ to naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda mìla yo ye kan, ti sila pye sɛnwee tijinliwɛ yɔn tangawa sɛnrɛ ni, ɛɛn fɔ, kìla naga ma filige ye kan yawa ni, Yinnɛkpoyi li fanŋga na;
5 jaŋgo ye tagawa pi nɔgɔ ka ka cɛn leele pe tijinliwɛ po na, ɛɛn fɔ, pi nɔgɔ ki cɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa po na.

Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ we

6 Tijinliwɛ sɛnrɛ waa yuun mbele pe yɛn yɛtogowo ni wa tagawa pi ni pe sɔgɔwɔ. Ki tijinliwɛ pii yiri ki dunruya ŋa wo yeri. Pii si yiri ki dunruya ŋa wi fanŋga fɛnnɛ poro yeri, poro mbele pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa we.
7 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ mba pìla pye ma lara leele pe na, po sɛnrɛ waa yuun. Po mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ faa we gbɔgɔwɔ ta, sanni dunruya wi sa da.
8 Ki dunruya ŋa wi fanŋga fɛnnɛ wa kpɛ sigi tijinliwɛ pi jɛn. Ki pye pàa pi jɛn, pe saa we Fɔ gbɔɔ wi kan wa tiparaga ki na.
9 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Yaraga ŋga lere kpɛ fa yan yɛnlɛ ni,
naa ŋga lere kpɛ fa logo wa wi nuŋgbolo,
naa ŋga lere kpɛ fa jatere pye ki na,
Yɛnŋɛlɛ lì to gbegele mbele pe yɛn ma li ndanla poro kan.†
10 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgundo wi naga woro na Yinnɛkpoyi li fanŋga na, katugu Yinnɛkpoyi li maa kagala ke ni fuun ke cancan. Ali Yɛnŋɛlɛ li nawa kagala ŋgele ke yɛn ma lara jɛŋgɛ o.
11 Leele pe ni, ambɔ wi mbe ya mbe lere wa nawa kagala jɛn? Kaawɔ ki lerefɔ wi yɛɛra yinnɛ lo li ma ke jɛn. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lere kpɛ si Yɛnŋɛlɛ li nawa kagala ke jɛn, ndɛɛ li Yinnɛ lo nuŋgba.
12 Woro wo na, ki dunruya ŋa wi yinnɛ lo ma wè ta; ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri lo wè ta, jaŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri waga, wege jɛn.
13 Ki wogo ŋga ko sɛnrɛ waa yuun. We woro nari yuun dunruya tijinliwɛ fɛnnɛ pe maa tijinliwɛ sɛnrɛ nda nari to ni. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi li maa nda nari, to we yɛn na yuun. Kì pye ma, Yinnɛkpoyi li yɛn leele mbele ni, ŋga ki yɛn Yinnɛkpoyi li wogo, we yɛn naga yɛgɛ yuun pe kan Yinnɛkpoyi li sɛnrɛ to ni.
14 Lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li woro wi ni, wi se ya mbe yaara nda ti yɛn Yinnɛkpoyi woro ti ta, katugu ti ma pye lembigewe ni wi yɛgɛ na. Wi se ya mberi jɛn, katugu pe mari jɛn ma wali ti na Yinnɛkpoyi lo fanŋga na.
15 Lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛn wi ni, wi mbe ya mbe kagala ke ni fuun ke jɛn mbe wali ke na, ɛɛn fɔ, lere wa se ya mbe wo kagala koro jɛn mbe wali ke na.
16 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Ambɔ wi we Fɔ wi nawa jatere wi jɛn?
Ambɔ wi mbe ya mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri?†
Ɛɛn fɔ, woro wo na, Kirisi wi nawa jatere wi yɛn we ni.

3

Yɛnŋɛlɛ tunmbyeele wele

1 Sefɛnnɛ, kaselege ko na, mii ya para ye ni paa leele mbele Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛn pe ni poro pele yɛn. Ɛɛn fɔ, mì yo ye ni paa leele mbele pe yɛn na tanri dunruya kagala ke na poro pele yɛn, paa piile yɛn, mbele pè taga Kirisi wi na.
2 Nɔnɔ mì kan ye yeri, mi si susheere kan ye yeri, katugu ye saa ya mberi li. Ali ma pan ma gbɔn nala, ye se ya mberi li;
3 katugu ye yɛn na tanri bere paa dunruya woolo pe yɛn. Kì kaa pye yenjara, naa maara yɛn wa ye sɔgɔwɔ, ki woro naga nari ma yo ye yɛn paa dunruya woolo pe yɛn wi le? Ki woro naga nari fɔ ye yɛn na tanri na yala sɛnwee piile pe tangalɔmɔ pi ni wi le?
4 Ye ni, na wa ka yo fɔ: «Mi yɛn Pɔli woo», wa mbe yo fɔ: «Mi yɛn Apolɔsi woo», ko woro dunruya woolo pe tangalɔmɔ wi le?
5 Ko ki ni fuun puŋgo na, Apolɔsi wo yɛn ambɔ fɔ? Mi Pɔli, mi yɛn ambɔ fɔ? Woro yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele wi cɛ, ma pye leele mbele pè Sɛntanra ti yo ye kan, a yè taga ti na. Tunŋgo ŋga we Fɔ wì kan we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yeri, ko we yɛn na piin.
6 Muwi mì yariluguro ti lugu, a Apolɔsi wo tɔnmɔ wo ti na, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lìgi pye, a tì fi.
7 Kì pye ma, ŋa wi maa yariluguro ti nuru konaa ŋa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, poro woro yaraga ka. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn kala li ni fuun, katugu lo li maga pye ti ma fi.
8 Ŋa wi maa yariluguro ti nuru konaa ŋa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, pe yɛn ja, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sara mbe yala tunŋgo ŋga pè pye ki ni.

† **2:9 2.9:** Eza 64.3; 52.15 † **2:16 2.16:** Eza 40.13

9 Katugu we yɛn tunŋgo pyeyɛɛnlɛ
wa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni. Yoro ye
yɛn Yɛnŋɛlɛ li kɛrɛ re. Ye yɛn fun go
ŋga Yɛnŋɛlɛ laa kanni we.
10 Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ mba kan na
yeri pi fanŋga na, mì go nɔgɔ ki le
paa go wafɔ tijinliwɛ fɔ yɛn. Yiŋgɔ
ni, lere wa yɛgɛ wi yɛn na kanni
ki go nɔgɔ ŋga kì le ki na. Ɛɛn fɔ,
lere nuŋgba nuŋgba pyew wuu yɛɛ
yingiwɛ jɛn paa yɛgɛ ŋga na wila
kanni ki na we.
11 Go nɔgɔ ŋga kì le, ko ki yɛn
Zhezu Kirisi we. Lere se ya mbe go
nɔgɔ ka yɛgɛ le wo puŋgo na.
12 Na lere wa kaa kanni ki go
nɔgɔ ŋga kì le ki na tɛ ni, nakoma
warifuwe ni, nakoma sinndɛɛrɛ
sɔnŋgbanga woro ni, nakoma tire
ni, nakoma shɔgɔlɔ kanŋgewara ni,
nakoma yan waga ni,
13 lere nuŋgba nuŋgba pyew,
tunŋgo ŋga wì pye, ki tiyɔnwɔ pi
yaa ka yiri funwa na kiti kɔnpilige,
katugu kasɔn ki yaa ka ki lɔmɔ pi
naga ki pilige ki ni. Kasɔn ki yaa
ka lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
tunŋgo ki wa mbe wele mbege cɛnlɛ
li naga.
14 Na lere wa ka kan ki go nɔgɔ
ŋga kì le ki na, a wi tunŋgo ki koro
wa kii sogo, wo yaa ka tɔnli ta.
15 Ɛɛn fɔ, na lere ŋa tunŋgo pyege
ka sogo, pa wo yaa wi tɔnli wi la. Ma
si yala, wo jate wi yaa shɔ, ɛɛn fɔ, ki
yaa pye ndɛɛ wi kasɔn kɔn ma yiri.
16 Ye yɛn maga jɛn jɛŋgɛ fɔ yoro
ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ye,
fɔ Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn ma cɛn wa
ye nawa.
17 Na lere wa ka Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki jɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi
jɔgɔ fun; katugu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo
gbɔgɔ ki yɛn kpoyi, ko ki si yɛn yoro
wele.
18 Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ fanla.
Na kaa pye wa yɛn naga jate ye
ni ma yo wi yɛn tijinliwɛ fɔ, mbe
yala ki dunruya ŋa wi kagala ke ni,
wigi tijinliwɛ pi yaga, wuu yɛɛ pye
lembige dunruya woolo pe yɛgɛ na,
jaŋgo wi ta wi pye kaselege tijinliwɛ
fɔ.
19 Katugu ki dunruya ŋa wi tijin-
liwɛ pi yɛn lembigewe Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na. Ki kala na, ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ:

Li ma kajɛnmbɛlɛ pe yigi pe yɛɛra
tijinliwɛ pee pi ni.†

20 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ naa ma yo fɔ:

We Fɔ wì tijinliwɛ fɛnnɛ pe jatere wi
jɛn,
wìgi jɛn ma yo wi yɛn wagafe.†

21 Ki kala na, lere kpɛ ka kaa wi
yɛɛ gbogo leele pele kala na, katugu
yaraga ki ni fuun ki yɛn ye wogo.
22 Pɔli o, Apolɔsi o, Pyɛri o, dunruya
o, yinwege o, kunwɔ o, yiŋgɔ yaara
nda tila paan o, yaraga ki ni fuun ki
yɛn ye wogo.
23 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn Kirisi
wi woolo, Kirisi wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li
woo.

4

Kirisi wi pitunmbolo wele

1 Woro wo na, ye daga mbaa we
jate paa Kirisi wi tunmbyeele yɛn,
naa Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo kagala ke
yɛgɛ nagafɛnnɛ.
2 Leele mbele tunŋgo yɛn ma
telege pe na, pe maa ki jaa pe yeri
pe pye tagawa ni.
3 Mi wo kanŋgɔlɔ, na ye kanla
sɛgɛsɛgɛ mbe wele, nakoma na lere
wa yɛgɛ kanla sɛgɛsɛgɛ mbe wele wa
sɛnwee piile pe kiti kɔnsaga, ko ka
woro kala na yɛgɛ na. Mi wo woro
nala yɛɛ sɛgɛsɛgɛ mbe wele,
4 katugu na nawa pi woro nala
jɛrɛgi kala la kpɛ na. Ɛɛn fɔ, ko ma
kila ki nari ma yo mi yɛn ma sin. We
Fɔ wo wi yɛn na kiti kɔɔn na na.
5 Ki kala na, yaga ka kiti kɔn lere
wa kpɛ na wi kɔnwagati wi yɛgɛ,
konaa we Fɔ wi panga ki yɛgɛ. Wo
wi yaa ka wɔwɔ kagala ŋgele ke yɛn
ma lara ke yirige funwa na, mbe
leele pe nawa kagala ŋgele paa jate
mbe pye ke naga. Kona, lere nuŋgba

† **3:19 3.19:** Zhɔbu 5.13 † **3:20 3.20:** Yuuro 94.11

nuŋgba pyew wi daga poo sɔn yɛgɛ ŋga na, wi yaa ki ta Yɛnŋɛlɛ li yeri.

6 Sefɛnnɛ, ki kagala ŋgele mì yo ye kan fɔɔnfɔɔn ŋga, mì ke yo mi naa Apolɔsi woro kanŋgɔlɔ, mbe ta mbe ye naga. Mi yɛn na jaa, we konɔ yɛgɛ nagawa pi fanŋga na, yege kara yege jɛn fɔ: «Kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, yee daga mbe toro koro na.» Ye ni, lere si daga mbaa lere wa gbogo, mbe sila wa tifaga.

7 Naga yɛn ma, ambɔ wɔɔn tɛgɛ mɔɔ mbɔnrɔ sanmbala pe na? Yɛnŋɛlɛ lo ma lì yaraga ŋga fuun ki yɛn ma yeri ki kan ma yeri wi le? Kì kaa pye tì kan ma yeri, yiŋgi na, a ma nɛɛ ma yɛɛ gbogo yaara nda ti yɛn ma yeri ti kala na, ma mbe yo tii kan ma yeri?

8 Yaraga ŋga fuun yaa jaa, yège ta makɔ kɛ! Yè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ makɔ! Yè pye wunlumbolo ma we yaga! Ayoo dɛ. Mi yɛn na jaa ye pye wunlumbolo kaselege na, jaŋgo woro fun we ya waa wunluwɔ pi piin ye ni ja.

9 Katugu mìgi jate maga yan, woro mbele we yɛn pitunmbolo, Yɛnŋɛlɛ lì woro pye leele pe ni fuun pe puŋgofɛnnɛ. Wè pye paa leele mbele pè kiti kɔn pe na mbe pe gbo we, katugu wè pye weleyaraga dunruya wi ni fuun wi yɛgɛ na, mɛrɛgɛye poro naa leele wele.

10 Leele poro yɛgɛ na, we yɛn lembire Kirisi wi kala na. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ mbe ye ta Kirisi wi ni. Woro yɛn fanŋga fu fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, yoro wo yɛn fanŋga fɛnnɛ. Pe maa yoro gbogo na woro tifaga.

11 We yɛn na jɔlɔ fuŋgo naa wɔgɔ ki ni fɔ ma pan ma gbɔn nala. Yaripɔrɔ tì we la. Pe maa we gbɔɔn. Cɛnsaga woro we na.

12 We maa tunŋgo piin na tege, jaŋgo mbe ta mbaa we yɔn suro ti taa we yɛ. Leele pe maa we tegele, we maa duwaw piin pe kan. Pe maa we jɔlɔ, we maa ki kunni we yɛɛ ni.

13 Pe maa sɛnpere yuun na we mɛgɛ ki jogo, we maa sɛnjɛndɛ yuun pe ni. Pe maa we jate paa dunruya wi kayangara yɛn, paa yaritijangara yɛn fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ.

14 Mi woro naga kagala ke yɔnlɔgi ye kan, jaŋgo mbe fɛrɛ wa ye na. Ɛɛn fɔ, mi yɛn na ye yɛrɛgi paa na piile yɛn, mbele pànla ndanla we.

15 Katugu ali na kaa pye nagafɛnnɛ waga kɛ (10 000) yɛn ye yeri mbaa ye nari, mbe ye ta wa Kirisi wi konɔ li ni, ye teele pe woro ma lɛgɛ. Ye yinwege ŋga yaa piin Zhezu Kirisi wi ni ko na, muwi mì pye ye to, ma Sɛntanra ti yo ma ye kan.

16 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, yaa tanri paa na yɛn.

17 Ko kì ti mi yɛn na Timote wi tunnu wa ye yeri, wo ŋa wi yɛn paa na pinambyɔ ŋa wìlan ndanla we. Wi yɛn tagawa ni wa we Fɔ wi konɔ li ni. Koŋgolo ŋgele mila tanri ke na wa na yinwege ki ni Zhezu Kirisi wi ni, wo wi yaa ye nawa to ke ni, paa yɛgɛ ŋga na mila leele pe nari ke ni legiliziye pe ni fuun pe ni lagapyew we.

18 Pele yɛn wa ye ni na pe yɛɛ gbogo maga yan ndɛɛ mi se kari wa ye yeri naa.

19 Ɛɛn fɔ, na kaa pye ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala, sanni jɛnri mi yaa kari wa ye yeri. Na mi ka gbɔn wa ye na, ki leele mbele paa pe yɛɛ gbogo, mi se ka pe sɛnyoro to cɛ jɛn, ɛɛn fɔ, mi yaa kaga jɛn, na kaa pye fanŋga yɛn pe ni.

20 Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woro sɛnyoro kala, ɛɛn fɔ, yawa kala li.

21 Yiŋgi yaa jaa? Mbe kari wa ye yeri sapige ni mbe sa ye gbɔn lee, nakoma mbe kari ndanlawa ni, mbe pye nandanwa ni?

KALIKALAWA NAA KITI KƆNKAGALA ŊGELE KAA PYE WA LEGILIZI WI NI

5

5–6

Kɛɛnrɛ la pye wa Korɛnti ca legilizi wi ni

1 Pe yɛn naga yuun lagapyew ma yo kɛɛnrɛ limɛ yɛn wa ye sɔgɔwɔ, mba pi yɛn ma tijanga fɔ yɛrɛ mbele pee shɛri pe woro naga cɛnlɛ la piin. Ko yɛn fɔ ye ni, wà wi to jɔ ta.

2 A ye koro na ye yɛɛ gbogo, ma si yala, ye ja daga mbe pye yɛsanga ni fɔ jɛŋgɛ, jaŋgo lere ŋa wìgi kala cɛnlɛ li pye, yoo purɔ yoo wɔ ye yɛɛ sɔgɔwɔ.

3 Mi wo na, ali ki ka pye mi woro wa ye ni wire to na, ɛɛn fɔ, na jatere wo yɛn wa ye na. Ki kapege, lere ŋa wìgi pye, mì kiti kɔn wi na makɔ, ma mbe yo mi yɛn wa ye ni.

4 Katugu, we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, na jatere wo naa yoro ni we yɛn ma gbogolo laga nuŋgba, a we Fɔ Zhezu wi yawa pi yɛn we ni.

5 Ye ti wege lerefɔ wi le Sɔtanla wi kɛɛ wi wire ti ta ti jɔgɔ, jaŋgo wi yinnɛ lo mbe shɔ we Fɔ wi pilige ki na.

6 Ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi woro ma yɔn. Mì yo ye yɛn maga jɛn ma yo leve wi jɛnri wi ma buru muwɛ mba pì gbɔn pi ni fuun pi fɛ maa yirige!

7 Ki leve lɛɛ ŋa wi yɛn kapege, yoo wɔ wa ye yɛɛ ni, jaŋgo ye ta ye pye kpoyi yɛgɛ ki ni fuun ki na. Kona, ye yaa pye paa buru muwɛ mba pè gbɔn fɔnmbɔ, leve fa ye pi ni po pa yɛn. Pa ye si yɛn ma makɔ kaselege; katugu pè we Paki fɛti sumbyɔ wi gbo, wo wi yɛn Kirisi ŋa pàa wɔ saraga we.

8 Ki kala na, ye pan waa we fɛti wi piin, ɛɛn fɔ, waga kaa wi piin buru ŋa leve lɛɛ yɛn wi ni wo wa ni. Waga kaa wi piin leve ŋa wi yɛn kapege naa tipege ni wo wa ni. Ɛɛn fɔ, waa wi piin leve fu buru† ni, ko kɔrɔ wo yɛn nawa jɛmbɛ naa kaselege ni.

9 Wa na sɛwɛ ŋa mì torogo wa ye yeri wi ni, mìgi yo ye kan ma yo yaga ka gbogolo kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe ni yaraga ka kpɛ na.

10 Ɛɛn fɔ, mi sila pye na sɔnri dunruya woolo mbele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro na, nakoma yɛgɛ mbatinwɛ fɛnnɛ, naa yoolo konaa sɛngɛ sunvɛnnɛ. Ki pye pa ki yɛn ma, ye ja daga mbe wɔ laga dunruya wi ni.

11 Ɛɛn fɔ, nda mì yo ye kan yiŋgɔ ti kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Lere ŋa fuun wi maa wi yɛɛ yinri tagafɔ, na wiga pye kɛɛnrɛ lifɔ, nakoma yɛgɛ mbatinwɛ fɔ, nakoma yoo, nakoma yarisunndo sunvɔ, nakoma sɛnpere yofɔ, nakoma sinwɔɔ, nakoma beŋganri pyefɔ, yaga ka gbogolo ki fɔ wi ni yaraga ka kpɛ na. Yaga ka pinlɛ mbe li ki lere wi ni yɛrɛ.

12-13 Mbaa kiti kɔɔn mbele pee shɛri pe na, mi na kala woro wa ma. Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka kiti kɔn pe na. Yoro ma ye daga mbaa shɛrigo woolo pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo wi le? Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ye kapege pyefɔ wi purɔ yoo wɔ ye yɛɛ sɔgɔwɔ.†

6

Tagafɛnnɛ pe kiti kɔngɔ pe yɛɛ na

1 Ye ni, na kiti kɔnkala ka pye wa naa wi sefɔ wa sɔgɔwɔ, mɛlɛ wi mɛɛ soro ma kari mbele pee shɛri poro kɔrɔgɔ, pe saga kiti kɔnkala li yɛgɛ wɔ, wila si kari Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi poro kɔrɔgɔ?

2 Ye sigi jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe yaa ka kiti kɔn dunruya woolo pe na wi le? Na kì kaa pye ye yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na, mɛlɛ yaga si ka ya mbaa kagala tunmɔŋgɔlɔ koro yɛgɛ woo?

3 Ye sigi jɛn mbe yo we yaa ka kiti kɔn mɛrɛgɛye pe na wi le? Pee ka logo yinwege ŋga ko kagala?

4 Ma si yala, na ki kiti kɔnkagala cɛngɛlɛ kele ka pye ye yɛɛ sɔgɔwɔ, leele mbele Legilizi wi woro na jate, poro ye ma saa lɛ ma pye ki kagala ke kiti kɔnfɛnnɛ.

† **5:8 5.8:** Kìla pye Paki fɛti wiga gbɔn, leve na ye buru ŋa ni wo Zhufuye pàa pye na kaa; Luki 22.1. † **5:12-13 5.12-13:** Dete 17.7

5 Mi yɛn naga wogo ŋga ki yuun,
fɛrɛ nda tì ye yigi ti kala na. Kì cɛn
lere nuŋgba se ta wa ye ni tijinliwɛ
fɔ, ŋa wi mbe ya mbaa wi sefɛnnɛ
pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo pe
sɔgɔwɔ!
6 Ɛɛn fɔ, sefɔ wa ma wi sefɔ wa
yeri mbe sa kiti kɔn wi na, fɔ yɛrɛ
wa mbele pee shɛri pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.
7 Yɛgɛ o yɛgɛ, naa kiti kɔnkagala
yɛn wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ, ko ki naga
ma yo yè puŋgo makɔ. Yiŋgi na ye
si woro na kambasinŋge ki kunni ye
yɛɛ ni? Yiŋgi na yee si ye yɛɛ yaga
paa ye yuun?
8 Ɛɛn fɔ, yoro ye yɛn na kambas-
inŋge naa yuro ti piin. Ye maa ti piin
ye sefɛnnɛ pe na.
9 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo
lepeele pe se ka Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi ta wi le? Yaga kaa ye yɛɛ fanla:
Kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa sɛngɛ sunvɛnnɛ,
naa jataala naa mbele pe maa pe
nambala yɛɛnlɛ pe taa jɛɛlɛ,
10 naa yoolo, naa yɛgɛ mbatinwɛ
fɛnnɛ, naa sinwɔɔlɔ, naa leele tɛgɛlɛ
fɛnnɛ, konaa beŋganri pyefɛnnɛ pe
se ka Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta.
11 Pa ye pèle la pye ma. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lì ye woli ma ye kapere ti
laga ye na, ma ye tɛgɛ ye yɛ, ye pye
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi, konaa ma ye
pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, we Fɔ
Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, konaa
we Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li fanŋga na.

Ye ye wire ti tɛgɛ
yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo

12 Wa ye ni, pele maa yuun fɔ:
«Mbe ya mbaa kala li ni fuun li
piin.» Ki yɛn ma, ɛɛn fɔ, tɔnli woro
kala li ni fuun ni. Mbe ja ya mbege
yo mbe yo fɔ: «Mbe ya mbaa kala li
ni fuun li piin,» ɛɛn fɔ, mi se yɛnlɛ ki
na mbanla yɛɛ pye yaraga ka kulo.
13 Ye maa yuun naa fɔ: «Yaakara
ti yɛn fuŋgbolo li woro, a fuŋgbolo
fun li yɛn yaakara ti woro.» Ki yɛn
ma kaselege. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li
yaa ka ti ni fuun shyɛn ti jɔgɔ. Ɛɛn
fɔ, lere wi wire tii gbegele kɛɛnrɛ
limɛ po kan. Wire ti yɛn we Fɔ wo
woro. A we Fɔ fun wi yɛn wire ti
woro.
14 Yɛnŋɛlɛ lo làa we Fɔ wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni. Lo li yaa ka
we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi
ni li yawa pi ni.
15 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ye
wire ti yɛn Kirisi wi wire ti lara ta
wi le? Mbe ya mbe Kirisi wi wire
lara ta lɛ mberi pye nanjaa wi wire
lara ta le? Ayoo dɛ!
16 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo naŋa
ŋa ka nanjaa wa lɛ, wo naa wo
ni pe ma pye wire nuŋgba wi le?
Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun ma yo fɔ: «*Pe shyɛn pe*
yaa ka pye wire nuŋgba.»†
17 Ɛɛn fɔ, ŋa ka gbogolo we Fɔ wi
ni, wi ma pinlɛ ma pye wi ni yinnɛ
nuŋgba ni.
18 Yaa fee kɛɛnrɛ limɛ pi yɛgɛ.
Kapege sanŋga ŋga fuun lere wi ma
pye, ko na ya mboo wire ti magara,
ɛɛn fɔ, kɛɛnrɛ lifɔ wo maa kapege ki
piin wi yɛɛ wire ti na.
19 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ye
wire ti yɛn Yinnɛkpoyi li shɛrigo
gbɔgɔ wi le? Li yɛn ma cɛn wa ye ni,
Yɛnŋɛlɛ lo lìli kan ye yeri. Ye woro
ye yɛɛ woolo,
20 katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye lɔ
sɔnŋgbanga na, ki kala na, ye ye
wire ti tɛgɛ yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

PƆRƆGƆ, NAA PƆRƆGƆ JƆƆǴƆ KONAA MBAPƆRƆWƆ SƐNRƐ

7

7.1-40

Yewige ŋga kìla yewe japɔrɔgɔ
sɛnrɛ ti na, konaa sɛnrɛ
nda tìla kan mari yɔn sogo

1 Koni, mi yaa para kagala ŋgele
yànla yewe wa ye sɛwɛ wi ni ke na.
Ki kagala ke kanŋgɔlɔ, na naŋa wii
jɛlɛ pɔri, ki yɛn ma yɔn.
2 Ma si yala, paa kɛɛnrɛ ti yɛn ma
lɛgɛ ki kala na, ki yɛn ma yɔn naŋa
nuŋgba nuŋgba pyew wi jɛlɛ pɔri.

† **6:16 6.16:** Zhenɛ 2.24

Jɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew wi yɛɛra pɔlɔ wi pye wi yeri.
3 Ŋga ki daga jɛlɛ wi ni, naŋa wigi
pye wi kan. Ŋga ki daga naŋa wi ni
fun, jɛlɛ wigi pye wi kan.
4 Jɛlɛ wo ma wi yɛn wi yɛɛ wire
ti go na, ɛɛn fɔ, wi pɔlɔ wo wi yɛn
ti go na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na
fun, naŋa wo ma wi yɛn wi yɛɛ wire
ti go na, ɛɛn fɔ, wi jɔ wo wi yɛn ti go
na.
5 Yaga kaa jege ye yɛɛ na, fɔ ndɛɛ
ye ni fuun shyɛn ye yo ye fili ki
na, mbe wagati jɛnri wa, mbe ta
mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Ko puŋgo na,
ye sɔngɔrɔ ye yɛɛ kɔrɔgɔ, jaŋgo
Sɔtanla wiga ka ye fanla mbe ye le
kapege, ye yɛɛ mbayingiwɛ pi kala
na.
6 Ŋga mila yuun ye kan namɛna,
mi woro naga konɔ kaan ye yeri, ɛɛn
fɔ, ki mbe ya pye.
7 Kaselege ko na, ki ja da mi na,
anmɛ lere pyew wi pye paa na yɛn.
Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanga kan lere
nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri. Wa
wogo ma pye yɛgɛ ka na, sanŋa wi
wogo ki ma pye yɛgɛ ka na.
8 Mi yɛn naga yuun mbele pe fa
jɛɛlɛ pɔri poro naa naŋgunjaala pe
kan, fɔ: Ki yɛn ma yɔn pe koro paa
na yɛn.
9 Ɛɛn fɔ, na pe se ya mbe pe yɛɛ
yigi, pe pɔrɔgɔ pye; katugu na maga
pɔrɔgɔ pye, ko mbɔnrɔ ma na ki la
mbaa ma taa kila ma jɔlɔ ko na.
10 Tagafɛnnɛ mbele pè pɔrɔgɔ pye
makɔ, mi ma mi yɛn naga konɔ kaan
pe yeri, ɛɛn fɔ, we Fɔ wowi, fɔ: Jɛlɛ
wiga ka laga wi pɔlɔ wi na.
11 Na wiga si laga wi pɔlɔ wi na,
wiga ka pɔri naa naŋa wa yɛgɛ yeri.
Nakosima, wi sɔngɔrɔ wi pɔlɔ wi
kɔrɔgɔ. Naŋa fun wiga kaa jɔ wi wa.
12 Ŋga mila yuun tagafɛnnɛ sanm-
bala pe kan, we Fɔ wo sɛnyoro ma,
mi na woyoro ri, fɔ: Jɛlɛ ŋa wii shɛri
, na wa ka pye we sefɔ naŋa wa yeri,
na jɛlɛ wi ka yɛnlɛ mbe yo wi yaa
koro wi ni, wi ka kaa wa.
13 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
na jɛlɛ tagafɔ wa ka pye naŋa ŋa wii
shɛri wa yeri, na naŋa wi ka yɛnlɛ
mbe yo wi yaa koro wi ni, jɛlɛ wi ka
kaa wa.
14 Naŋa ŋa wii shɛri wi yɛn kpoyi,
naa wì pye nuŋgba wi jɔ ŋa wì taga
wi ni we. Jɛlɛ ŋa wii shɛri fun, wi
yɛn kpoyi, naa wì pye nuŋgba wi
pɔlɔ ŋa wì taga wi ni we. Nakoma
ye piile pe jɛn na pye paa mbele pee
shɛri pe piile pe yɛn, ma si yala pe
yɛn kpoyi†.
15 Konaa ki ni fuun, ŋa wii shɛri,
na wi kaa ki jaa mbe laga tagafɔ wi
na, wuu yaga wi laga wi na. Ki ka
pye ma, naŋa tagafɔ we, nakoma jɛlɛ
tagafɔ we, wi woro ma pɔ wa ki kala
cɛnlɛ li ni naa, katugu Yɛnŋɛlɛ lì we
yeri we pye yɛyinŋge na.
16 Ma mbe ya mbege jɛn mɛlɛ,
mboro jɛlɛ tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn
pɔlɔ wi shɔ? Nakoma ma mbe ya
mbege jɛn mɛlɛ, mboro naŋa tagafɔ,
fɔ ma yaa kɔɔn jɔ wi shɔ?

Yaa tanri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri yaa ki piin

17 Mbe wɔ ko wogo ŋga ko ni,
ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew,
yarikanga ŋga we Fɔ wì kan wi yeri,
wi koro wila tanri wila yala ko ni,
wila tanri wila yala paa yɛgɛ ŋga na
wìla pye, naa Yɛnŋɛlɛ làa wi yeri wi
pye li woo we. Ko konɔ na lo mila
kaan legiliziye pe ni fuun pe ni.
18 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ lì lere wa
yeri ma yala wì kɛnrɛkɛnrɛ makɔ,
wi koro wa ki cɛnlɔmɔ pi ni ma. Na
kaa si pye lì wa yeri ma yala wi fa
kɛnrɛkɛnrɛ, wiga ka kɛnrɛkɛnrɛ.
19 Ma kɛnrɛkɛnrɛ o, mɛɛ
kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro yaraga.
Mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke
na, ko ki yɛn kagbɔgɔ.
20 Yɛnŋɛlɛ làa lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yeri, maa ta
cɛnlɔmɔ mba na, wi koro wa po ni.
21 Yɛnŋɛlɛ làa ma yeri mɔɔ ta kulo
le? Ko ka kɔɔn jatere wi lɛgɛ ma na.

† **7:14 7.14:** Naŋa ŋa wii shɛri, nakoma jɛlɛ ŋa wii shɛri konaa pe piile pe ni pe ma pye kpoyi, ko kɔrɔ wo yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li maa pe wele kajɛŋgɛ ni.

Ɛɛn fɔ, na ma mbe ya pyelɔmɔ ta mbe wɔ wa kulowo pi ni, ma wɔ wa pi ni.

22 Katugu we Fɔ wi ka kulo ŋa yeri, wi ma pye lesee ma koro we Fɔ wo cɛnwɛ na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ wi ka lesee ŋa yeri, wi ma pye Kirisi wo kulo.

23 Yɛnŋɛlɛ lì we lɔ sɔnŋgbanga na. Yaga ka kanŋga mbe pye leele pele kulolo.

24 Sefɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ làa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, pàa pye cɛnlɔmɔ mba na, pe koro po na.

Mbele pe fa pɔrɔgɔ pye gbɛn poro naa naŋgunjaala sɛnrɛ

25 Mbele pe fa jɛɛlɛ pɔri gbɛn poro na, we Fɔ wii konɔ la kan na yeri mbe yo pe kanŋgɔlɔ. Ɛɛn fɔ, paa we Fɔ wìlan yinriwɛ ta, mala kan mi yɛn tagawa ni we, ki kala na, ŋga mila sɔnri, mi yaa ki yo.

26 Ki wagati ŋgbaan ŋa wi kala na, ŋga ki yɛn ma yɔn na yɛgɛ na, koyi ŋga fɔ ki yɛn ma yɔn lere wi koro paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn we.

27 Ma jɛlɛ pɔri makɔ le? Maga kaa ki lagajaa mbege pɔrɔgɔ ki jɔgɔ. Ma fa jɛlɛ pɔri gbɛn le? Maga kaa wa jaa.

28 Konaa ki ni fuun, na maga pɔrɔgɔ pye, mɛɛ kapege pye. Na sumboro wa ka si pɔri naŋa yeri, wii kapege pye. Ɛɛn fɔ, mbele paa pɔrɔgɔ ki piin, pe yaa jɔlɔgɔ ta wa pe yinwege ki ni. Ko jɔlɔgɔ ko mila jaa mbe ye shɔ ki ni.

29 Sefɛnnɛ, ŋga mila jaa mbe yo koyi ŋga fɔ: Wagati wì jerege. Ki kala na, mbege lɛ nala wo na, mbele pè jɛɛlɛ pɔri, pe pye ndɛɛ pele woro pe yeri.

30 Mbele paa gbele, pe pye ndɛɛ pe woro na gbele. Mbele paa yɔgɔri, pe pye ndɛɛ pe woro na yɔgɔri. Mbele paa loo, pe pye ndɛɛ yaraga woro pe yeri.

31 Mbele paa pe yɛɛ yɔngɔ ki dunruya ŋa wi yaara ti ni, pe pye ndɛɛ pe woro na pe yɛɛ yɔngɔ ti ni sɔbɛ ni; katugu ki dunruya ŋa yɛɛn, yɛgɛ ŋga na yaa wi yaan, wi se mɔ naa, wi yaa kɔ.

32 Mi woro na jaa ye jatere wi piri ye na. Lere ŋa wii pɔrɔgɔ pye, wo maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, wi kala li ta li we Fɔ wi ndanla.

33 Ɛɛn fɔ, ŋa wì jɛlɛ pɔri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, wo maa jaa wi kala luu jɔ wi ndanla.

34 Kiga pye ma, wi jatere wi ma kɔn shyɛn wi na mbaa kagala shyɛn piin. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, jɛlɛ ŋa wii pɔri naŋa yeri, nakoma sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn, wi maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, katugu wi maa jaa mbe pye kpoyi wa wi kapyege naa wi jatere wi ni. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, katugu wi maa jaa wi kala luu pɔlɔ wo ndanla.

35 Mila ko yuun ye yɔnwɔ po kala na, mi woro naga yuun mbe kala la taga ye na, li pye fanŋga kala. Mi yɛn na jaa yaa tanri tangalɔmɔ mba pi yɛn ma yala po na, jaŋgo ye koro ye mara we Fɔ wi tunŋgo ki na, yaraga ka kpɛ ka ka ye jatere wi piri ye na.

36 Ɛɛn fɔ koni, na lefɔnŋɔ wa kaga yan sumboro ŋa wì wɔ mbe pɔri, ŋga wila piin wi na ki woro ma yala, na kaa pye wi se ya mboo yɛɛ yigi, nɛɛ ki jate wi daga mbe pɔrɔgɔ ki pye, pe pɔri pe yɛɛ yeri, paa yɛgɛ ŋga na wila ki jaa we. Kapege ma†.

37 Ɛɛn fɔ, na lefɔnŋɔ wiga yere ki yerewe wa wi kotogo na, na kii pye fanŋga kala wi yeri mbe pɔrɔgɔ ki pye, na wi mbe cew ta wi yɛɛra nandanwa kala li na, konaa mbe yere ki yerewe paa yɛgɛ ŋga na wi daga mbaa ki piin we, kona, kajɛŋgɛ

† **7:36 7.36-38:** Na naŋa wa sumborombyɔ ka pye wa, ŋa wi fa naŋa kala jɛn, na wiga lɛ mbe toro pɔrɔgɔ pyesanga na, tofɔ wigi yan kii yala, fɔ ki daga wi pɔri naŋa yeri, wi ŋga wila jaa ki pye. Kapege ma. Wuu le pɔrɔgɔ.

wì pye ma sumboro wi yaga wi suu pɔri†.
38 Kì pye ma, naŋa ŋa ka sumboro ŋa wì wɔ wi pɔri, wì kajɛŋgɛ pye, ŋa wi suu woo pɔri, wo kajɛŋgɛ pye naa ma wɛ†.
39 Jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, wi yɛn ma pɔ wi pɔlɔ wi na sanga ŋa ni naŋa wi yɛn yinwege na. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ku, kona, wi ma koro wi yɛɛ woo. Naŋa ŋa fuun kaa ndanla, wi mbe ya pɔri wi yeri naa, ɛɛn fɔ, ki naŋa wi pye tagafɔ.
40 Ma si yala, mi wo yɛgɛ na, na wiga koro ma, ko mbɔnrɔ wi na pɔrɔgɔ ko na. Ko mila sɔnri, mì taga ki na fun ma yo Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn na ni.

SAARA NDA TI WƆ YARISUNNDO YERI TI KARA

8

8.1–11.1

Yarisunndo kara

1 Yiŋgɔ ni, we para yarisunndo kara wogo ko na.
Ki yɛn kaselege fɔ «kajɛnmɛ pi yɛn we ni fuun we yeri,» paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn naga yuun we. Ɛɛn fɔ, kajɛnmɛ pi ma lere wi kan wi maa wi yɛɛ gbogo, ma si yala, ndanlawa po maa ka tari leele pe fanŋga ki na wa tagawa pi ni.
2 Na kaa pye lere wa naga jate wi kala jɛn, wi fa jɛn gbɛn paa yɛgɛ ŋga na wi ja daga mbe kala jɛn we.
3 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li ka lere ŋa ndanla, li ma ko fɔ wo jɛn.
4 Ki kala na, mbe yala ye yewige ŋga yè yewe ki ni, fɔ: We daga mbaa yarisunndo kara kaa le? We ni fuun wège jɛn jɛŋgɛ ma yo yarisunŋgo ki woro yaraga ka laga dunruya wi ni. Wège jɛn ma yo yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo puŋgo na.
5 Ali na kaa pye leele pe maa naayeri yaara nakoma tara na yaara ta yinri yɛnŋɛlɛ, pa ki si yɛn ma, katugu leele pe ma yo yɛngɛŋgɛlɛ lɛgɛrɛ wa konaa tafɛnnɛ lɛgɛrɛ ni.
6 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, woro wo yeri, Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, lo li yɛn we To we. Lo lì yaraga ki ni fuun ki da. We yɛn laga lo kala na. We Fɔ nuŋgba wi yɛn wa, wo wi yɛn Zhezu Kirisi we. Yaara ti ni fuun ti yɛn laga wo fanŋga na, woro fun we yɛn laga wo fanŋga na.
7 Ɛɛn fɔ, leele pe ni fuun sigi kaselege ki jɛn. Leele pèle la pye ma tara yarisunndo ti ni fɔ jɛŋgɛ, ki kala na ali nala pe yɛn naga kara ti kaa nari jate paa yarisunndo kara yɛn. Pe nawa jatere wi kologo pe na, a pè pe yɛɛ yan fyɔngɔ ni ki yaakaga ki kala na.
8 Yaakaga ma ki yaa ti wee fulo wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. Na wee ka ka, ki se yaraga ka kɔn we na. Na waga si ka ka, ki se yaraga ka taga we kan.
9 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti yɛyinŋge ŋga yè ta nɛɛ piin ma, ki mbele pe fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, wa kan wi to wa kapege ki ni.
10 Katugu mboro ŋa ki «kajɛnmɛ» pi yɛn ma yeri, lere ŋa wi fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, na wa ka sɔɔn yan ma cɛn na nii yarisunŋgo go ka ni, wii yaa kotogo ta mbaa yarisunndo kara ti kaa wi le?
11 Kiga pye ma, ki sefɔ ŋa wì fanŋga kì kologo, wo ŋa Kirisi wì ku wi kala na, wi yaa puŋgo ma «kajɛnmɛ» pi kala na.
12 Na ye kaa kapege piin ye sefɛnnɛ pe na ma, mbaa pe nawa jatere ŋa wì kologo wi jogo, kona Kirisi wo yaa kapege piin wi na.
13 Ki kala na, na kaa pye yaakaga ki yaa ti na sefɔ wii to wa kapege ki ni, pa mi sege kara ta ka naa fyew,

† **7:37 7.37** Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi jatere wi yɛn ma cɛn wi na, na yaraga ka woro naa ŋgbanga ki wogo ki na, na wi mbe cew ta wi yɛɛra nandanwa kala li na, na wiga yere ki yerewe wa wi nawa mbe yo wi soo sumborombyɔ ŋa wi fa naŋa kala jɛn wi le pɔrɔgɔ, kona wì kajɛŋgɛ pye. † **7:38 7.38** Kì pye ma, ŋa ka wi sumborombyɔ ŋa wi fa naŋa kala jɛn wi le pɔrɔgɔ, wì kajɛŋgɛ pye, ŋa si suu woo le pɔrɔgɔ, wo kajɛŋgɛ pye naa ma wɛ.

jaŋgo na sefɔ wiga ka to wa kapege ki ni.

9

Pitunŋɔ wi tunŋgo,
konaa ŋga ki daga paa piin wi kan

1 Mi Pɔli, mi woro lesee wi le? Mi woro pitunŋɔ wi le? Mii we Fɔ Zhezu wi yan wi le? Mì yo yoro ye yɛn yaraga ŋga ki yɛn naga nari ma yo mì tunŋgo pye we Fɔ wi kan?
2 Ali na kaa pye mi woro pitunŋɔ pele yeri, yoro wo na, mi yɛn pitunŋɔ ye yeri; katugu wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, yoro ye yɛn yaraga ŋga ki yɛn naga nari fɔ mi yɛn pitunŋɔ.
3 Mbele pe yɛn nala sanga, mi yɛn na pe yɔn sogo yɛgɛ ŋga na ki ŋga:
4 Ki kologo woro na yeri mbaa nii mbaa woo na tunŋgo ki na wi le?
5 Ki kologo woro na yeri mbe jɛlɛ tagafɔ wa pɔri fun wila pinlɛlɛ na ni paa yɛgɛ ŋga na pitunmbolo sanmbala poro naa we Fɔ wi nɔsepiile pe ni, naa Sefasi ni pe yɛn naga piin wi le?
6 Nakosima, mi naa Barinabasi woro cɛ we daga mbaa tunŋgo piin mbaa we yɔn suro ti taa we yɛ wi le?
7 Ambɔ la ka logo fɔ lere wa kari sorodasheya, ma sɔngɔrɔ naa yɛɛ go kala li lee? Nakoma ambɔ wi ma ɛrɛzɛn tiire sanri, ti pire tiga ka lɛ, wila la ta kaa? Nakoma ambɔ wi maa yaayoro kɔnri, wila sila ti nɔnɔ wa woo?
8 Yaga kaa ki jate ndɛɛ mila na sɛnrɛ ti yuun mala kɛɛ ki kan sɛnwee piile pe kapyege ko na; katugu, Moyisi lasiri wi yɛn naga nuŋgba ki yuun fun.
9 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ: «*Nɛgɛ ŋga ki maa bile wi tangala naa pyɔ wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ.*»† Nɛrɛ wogo ko kì Yɛnŋɛlɛ li jori, a lì si ko yo ma wi le?
10 Woro kala ma ki ti, a lì si ko yo ma wi le? Kaselege ko na, ki sɛnrɛ tìla yɔnlɔgɔ woro kala na. Ki daga ŋa wi maa fali wo naa ŋa wi maa bile wi suun na wi pyɔ wi woo, paa pe tunŋgo ki piin, pe jigi wi pye ki na fɔ pe yaa ka pe tasaga ta. 11 Wè Yinnɛkpoyi yariluguro ti lugu wa ye nawa, na we kaa ye kɛɛ yaara ta taa, ko yɛn kagbɔgɔ ma toro wi le?
12 Na kaa pye ki kologo yɛn pele yeri paa taa ye yeri, ki kologo woro woro yeri waa taa ye yeri mbe wɛ poro na wi le?

Ma si yala, we sila ki kologo ki ja ki pye ma we kan. Ɛɛn fɔ, we yɛn na kala li ni fuun li kunni we yɛɛ ni, jaŋgo waga ka kala la pye li Kirisi wi Sɛntanra ti yɛgɛ pari tiga kaa yari.
13 Yègɛ jɛn ma filige ki na ma yo mbele pe maa tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pa pe maa pe yɔn suro ti taa na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ yaara ti ni. Mbele pe maa tunŋgo piin wa saraga wɔsaga ki na, pe maa pe tasaga taa wa ki saraga yaara ti ni.
14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ wìgi konɔ kan ma yo mbele paa Sɛntanra ti yari, yaraga ŋga kila taa wa Sɛntanra yarawa tunŋgo ki ni, paa pe yɔn suro ti taa wa ki ni.

15 Ɛɛn fɔ, ki wogo ŋga mii ka pye. Mi woro naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye yeri, mbe ye yɛnri yaa ki piin na kan. Sanni lere mbe sanla gbɔgɔwɔ kala li jɔgɔ, pa mbe ku ko mbe mbɔnrɔ na yeri ko na.
16 Mii daga mbaa na yɛɛ gbogo Sɛntanra nda mila yuun to kala na, katugu ti yowo pì pye na yeri jorowo kala. Na mi woro na Sɛntanra ti yari, jɔlɔgɔ yɛn na wogo.
17 Ndɛɛ ki pye mi na nandanwa kala li ti mila ki tunŋgo ŋga ki piin, mi jɛn naa ki jate mbe tɔnli ta. Ɛɛn fɔ, ki yɛn tunŋgo ŋga kì telege na na, ki daga mbege pye.
18 Kì pye ma, yiŋgi tɔnli mi yaa ta wa? Ki tɔnli wo wi ŋa fɔ: Mbaa Sɛntanra ti yuun, mi ka kaa ki piin penjara na. Tɔnli ŋa mbe ja ya mbaa lagajaa na yɛɛ kan wa Sɛntanra yowo pi ni, mboo yaga wa.

† **9:9 9.9:** Dete 25.4

19 Mi yɛn lesee, mi woro lere wa
kulo. Ma si yala, mìlan yɛɛ pye leele
pe ni fuun kulo, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ
ta.
20 Na mi kaa tunŋgo piin wa
Zhufuye pe sɔgɔwɔ, mi maa piin
paa Zhufuye woo yɛn, jaŋgo mbe
Zhufuye pe ta. Mbele pe maa tanri
Moyisi lasiri wi na, mi kaa tunŋgo
piin wa pe sɔgɔwɔ, mi maa tanri ki
lasiri nuŋgba wi na, jaŋgo mbe pe
ta.
21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
mbele pee Moyisi lasiri wi jɛn, na
mi ka pye pe ni, mi maa tanri paa
pe yɛn, mila la lasiri wogo ko jate,
jaŋgo mbe pe ta. Ko woro mbe ka
yo mi woro na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi
gbogo, katugu mi yɛn na tanri Kirisi
wi lasiri wi na.
22 Mi ka pye mbele pe fanŋga kì
kologo wa tagawa pi ni pe ni, mi
mala yɛɛ pye paa pe yɛn, jaŋgo mbe
mbele pe fanŋga kì kologo pe ta. Mi
yɛn nala yɛɛ piin pyewe pi ni fuun
pi na leele pe ni fuun pe kan, jaŋgo
kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, mbe ta mbe
pele shɔ pe ni.
23 Mi yɛn na ko ki ni fuun ŋga
ko piin Sɛntanra ti kala na, jaŋgo
mbanla tasaga ta wa ti yarawa pi ni.
24 Yoro jate yège jɛn ma yo mbele
pe ma pye wa kashara fenɛ li fezaga,
pe ni fuun pe maa fee, ɛɛn fɔ, lere
nuŋgba wi ma sara wi ta. Ki kala
na, yaa fee ma fun, ye ta yege sara
wi ta.
25 Kashara fenɛ fevɛnnɛ pe ni fuun
pe ma pe yɛɛ yigi kagala cɛngɛlɛ
lɛgɛrɛ ni. Pe maa ko piin ma, mbe
ta mbe mɛgɛ tanjala ta, na li ma
kaa jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, woro wo naga
piin, mbe mɛgɛ tanjala ta, na li yɛn
mbajɔgɔwolo.
26 Ki kala na, mi yɛn na fee mala
yɛngɛlɛ ke kan na feŋge ki kɔsaga
ki na. Mi yɛn paa kɛŋguŋgolo jiire
pyefɔ yɛn, ŋa wila la gbɔɔn jaga.
27 Mi yɛn nala yɛɛ wire ti jɔlɔ
ŋgbanga mari kanŋga na yɛɛ kulo,
jaŋgo mi jate na mi ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yo leele pe kan mbe kɔ, paga ka je
na na.

10

Kagala ŋgele kàa Izirayɛli tara woolo pè ta ke yɛn na we yɛgɛ nari

1 Sefɛnnɛ, we tɛlɛye mbele pàa pye
na tanri Moyisi wi ni, ŋga kìla pe
ta, mila jaa ye ye yɛɛ nawa to ki na.
Pe ni fuun pàa pye wa kambaaga ki
nɔgɔ, a kila pe go singi. Pe ni fuun
pàa tanga ma Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn
ma yiri.
2 Wa kambaaga konaa kɔgɔje wi
ni, pe ni fuun pàa batize† ma pye
nuŋgba Moyisi wi ni.
3 Yɛnŋɛlɛ làa yaakara nda kan, to
pe ni fuun pàa ka.
4 Tɔnmɔ mba Yɛnŋɛlɛ làa kan, po
pe ni fuun pàa wɔ, katugu walaga
ŋga kìla taga pe na ma yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa tɔnmɔ pìla pye
na yinrigi wa ki ni, a paa woo. Ki
walaga ko layi ŋga Kirisi we.
5 Ɛɛn fɔ, pe ni, pe lɛgɛrɛ la pye wa,
pe kala li sila Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ki
kala na, pàa ku wa gbinri wi ni.
6 Ki kagala kàa pye mbaa we
yɛgɛ nari, jaŋgo we yɛgɛ ka ka yiri
yaripere ti na, paa yɛgɛ ŋga na pàa
yɛgɛ yirige ti na we.
7 Yaga ka pye yarisunndo
sunvɛnnɛ, paa yɛgɛ ŋga na pèle la
pye we. Paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ: «*Leele pè si cɛn ma li,
ma wɔ. Ko puŋgo na, a pè si yiri ma
yɔ.*»†
8 Waga kaa kɛɛnrɛ piin, paa yɛgɛ
ŋga na pe ni, pèle laga pye we, fɔ
a lere waga nafa ma yiri taanri (23
000) wo ku pe ni pilige nuŋgba ki ni.
9 Wee daga mbe Kirisi wi wa mbe
wele, paa yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laa
wa ma wele, a wɔɔrɔ tì pe nɔɔri ma
pe gbo.
10 Yaga kaa kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ li na,
paa yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laga pye.

† **10:2 10.2:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni *batize* wi kɔrɔ wi yɛn naga nari ma yo Moyisi wo wìla pye pe yɛgɛ sinfɔ. Pe torowo wa kɔgɔje wi ni pi yɛn ma taanla batɛmu wi ni. † **10:7 10.7:** Ɛki 32.6

Kunwɔ pi yɛn mɛrɛgɛ ŋa yeri, a wì
pe gbo.
11 Ki kagala kè pye pe na mbaa
pele yɛgɛ nari. Kàa yɔnlɔgɔ mbe
we yɛri, woro mbele we yɛn na we
yinwege ki piin ki dunruya kɔyɛgɛ
ŋga kì yɔngɔ yɛɛn ki ni we.
12 Ki kala na, ŋa kaa ki jate wi yɛn
ma yere, wi daga mboo yɛɛ yingiwɛ
jɛn wiga ka to.
13 Wamawelewe po pa fa ye ta, ki
pye pi fa keli mbe lere wa ta gbɛn.
Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ li
yɔn fɔgɔlɔ ŋgele lì kɔn ke kanŋgɔlɔ,
li se yɛnlɛ ki na wamawelewe pi ye
ta pi sa toro ye fanŋga ki da wi
na. Ɛɛn fɔ, na wamawelewe piga
gbɔn ye na sanga o sanga, pa li yaa
yirisaga kan ye yeri, jaŋgo ye ya yoo
kun ye yɛɛ ni.

Wee daga mbe gbogolo yarisunndo ti ni

14 Na wɛnnɛ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
yarisunndo sunmɔ pi ni.
15 Mi yɛn na para ye ni ma mbe yo
fɔ leele mbele pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ.
Yoro jate ye ŋga mila yuun ki cancan
ye wele.
16 Ye jatere pye duwaw wɔjɛnnɛ li
wogo ki na, lo na we maa Yɛnŋɛlɛ
li shari li kala na we. Na we kaa
woo wa li ni sanga ŋa ni, lo li ma we
gbogolo nuŋgba Kirisi wi kasanwa
pi ni. Buru ŋa we ma kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ
ma ka, na we kaa wi kaa sanga ŋa ni,
wo wi ma we gbogolo nuŋgba Kirisi
wi wire ti ni.
17 Buru wi yɛn nuŋgba. Ki kala
na, ali maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wè
pinlɛ ma pye wire nuŋgba; katugu
we ni fuun we ma we tasaga ta wa
ki buru nuŋgba wi ni.
18 Ye Izirayɛli tara woolo pe kala li
wele. Yaara nda pe ma wɔ saraga,
mbele pe maa ti kaa, pe ma gbogolo
nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni, lo na saraga
wɔsaga ki ma pye li wogo we.
19 Mila jaa mbe yo mɛlɛ san? Fɔ
kara nda pè tɛgɛ ma yarisunŋgo ki
sun, ti yɛn yaraga ka le? Nakoma
yarisunŋgo jate ki yɛn yaraga ka le?
20 Ayoo dɛ! Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga
yuun fɔ mbele pee shɛri, saraga
ŋga pe maa woo, pe maa ki woo
gboshugulo poro yeri, paa laga woo
Yɛnŋɛlɛ yeri. Ki kala na, mi woro
na jaa yoro naa gboshugulo pe ni ye
gbogolo.
21 Ye se ya mbaa woo wa we Fɔ
wi wɔjɛnnɛ li ni, mbaa woo wa
gboshugulo pe wɔjɛnnɛ li ni fun. Ye
se ya mbaa nii wa we Fɔ wi tabali
wi na, mbaa nii wa gboshugulo pe
tabali wi na fun.
22 Nakoma waa jaa mbaa ki piin
ma, mbe yenjara† le we Fɔ wi ni wi
le? Yaa ki jate we fanŋga kì wɛ wi
wogo ki na wi le?

Yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa ye kapyege ki ni fuun ki ni

23 Leele pele maa yuun fɔ: «We
mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin.»
Kaselege yi, ɛɛn fɔ, kagala ke ni fuun
woro tɔnli ni. «We mbe ya mbaa
kala li ni fuun li piin,» ɛɛn fɔ, kala li
ni fuun na la fanŋga kaan leele pele
yeri wa tagawa pi ni.
24 Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ yɔnwɔ
po jaa, fɔ wi lewee yɛnlɛ wi yɔnwɔ
po.
25 Kara nda fuun pe maa pɛrɛ wa
kara pɛrɛsaga, ye mbe ya mbaa ti
kaa. Yaga kaa yewe ti yirisaga wogo
ko na, mbe ye nawa jatere wi piri ye
na;
26 katugu ki yɛn paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun fɔ: «*Tara to naa ti nawa yaara
ti ni fuun ti yɛn we Fɔ wo woro.*»
27 Ŋa wii shɛri, na wa ka ye yeri
mbe yo ye sa li, na yaga yɛnlɛ mbe
kari, wi ka yaraga o yaraga tɛgɛ ye
tanla, ye ko ka. Yaga ka yewige kpɛ
yewe ki wogo ki na ye nawa jatere
wo kala na.
28 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka ye pye mbe
yo fɔ: «Yarisunndo kara ri nda to,»
yaga ka ta ka, ŋa wì ye kɔgɔri wi
kala na, konaa ŋga wi nawa pi yɛn
na jate ki kala na.

† **10:22 10.22:** Zhaki 4.5

29 Mi woro na para lagamɛ ye
nawa jatere wo kala na, fɔ lere
sanŋa wi nawa jatere wo kala na.
Ki kala na, kii daga lere wa nawa
jatere mbaa na jɛrɛgi na lesewe pi
kala na.
30 Na mi ka Yɛnŋɛlɛ li shari ŋga
mila kaa ki kala na, yiŋgi na pe sila
na mɛgɛ ki jogo mì Yɛnŋɛlɛ li shari
yaakaga ŋga wogo na ki mɛgɛ ni?
31 Ki kala na, ye yɛn na nii wi yo,
ye yɛn na woo wi yo, kala o kala ye
mbe pye, yaa li ni fuun li piin yaa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
32 Yaga ka ti lere wa mbe to
kapege, Zhufuye poro wɛlɛ o, mbele
pe woro Zhufuye o, Yɛnŋɛlɛ li
Legilizi woolo wele o.
33 Yaa piin paa na yɛn. Mi yɛn
naga ŋgbanga na kala li pe ni fuun
pe ndanla kagala ke ni fuun ni. Mi
woro nala yɛɛ yɔnwɔ po jaa, ɛɛn fɔ,
lelɛgɛrɛ yɔnwɔ mila jaa, janŋgo pe ta
pe shɔ.

11

1 Yaa na fɔrɔgi paa yɛgɛ ŋga na mi
yɛn na Kirisi wi fɔrɔgi we.

TAGAFƐNNƐ PE TANGALƆMƆ GBOGOLOMƆ WOOLO PE SƆGƆWƆ

11.2–14.40

We daga mbe pye yɛgɛ ŋga na wa shɛrisaga

2 Mi yɛn na ye sɔnni, katugu ye
yɛn na nawa tuun na na kala li ni
fuun ni, mala yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yigi
paa yɛgɛ ŋga na mìri naga ye na we.
3 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na jaa
yege jɛn ye yo fɔ Kirisi wi yɛn naŋa
pyew wi go na. Naŋa fun wi yɛn jɛlɛ
wi go na. A Yɛnŋɛlɛ li yɛn Kirisi wi
go na.
4 Ki kala na, naŋa ŋa fuun
kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakoma mbaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, mbe yala
wi go ki yɛn ma tɔn, wi maa Kirisi
wi tifaga.
5 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ
yɛnri, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro yuun, mbe yala wii mbɔlɔ
pɔ mboo go ki tɔn, wi maa wi pɔlɔ
wi tifaga. Kona, ki ma cɛn ndɛɛ pè
ki jɛlɛ wi go ki kulu.
6 Na jɛlɛ ŋa si mbɔlɔ pɔ, wuu
yinzire ti kɔɔnlɔ. Ɛɛn fɔ, na kaa pye
mbe go ki kɔn, nakoma mbege kulu
ki yɛn fɛrɛ ni jɛlɛ wi yeri, ki daga
wila mbɔlɔ poo.
7 Naŋa wii daga mbe mbɔlɔ pɔ
mboo go ki tɔn, katugu wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ naa li gbɔgɔwɔ.
Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo yɛn naŋa wi
gbɔgɔwɔ.
8 Kaselege ko na, naŋa wi sila da
mbe yiri wa jɛlɛ wo ni, ɛɛn fɔ, jɛlɛ
wo wìla da ma yiri wa naŋa wi ni.
9 Naŋa wi sila da jɛlɛ wo kala na,
ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla da naŋa wi kala
na.
10 Ko kì ti mɛrɛgɛye pe kala na,
tɛgɛrɛ daga mbe pye wa jɛlɛ wi go
ki na, mbege naga fɔ wi yɛn wa wi
pɔlɔ wi fanŋga ki nɔgɔ.
11 Ma si yala, wa we yinwege ki ni
we Fɔ wi ni, jɛlɛ wi se ya kari mbe
naŋa wi da, naŋa wi se si ya kari
mbe jɛlɛ wi da.
12 Katugu yɛgɛ ŋga na jɛlɛ wìla da
ma yiri wa naŋa wi ni, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, jɛlɛ wi ma naŋa
wi se. Ki ni fuun ki yɛn na yinrigi
Yɛnŋɛlɛ lo yeri.
13 Yoro jate ye jatere pye ki na
ye wele: Ki yɛn ma yala jɛlɛ wila
Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi go kiga ka pye
tɔnŋgɔ le?
14 Sɛnwee pyɔ wi dalɔmɔ jate pi
yɛn na ye nari fɔ na naŋa wiga wi
yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ, ki
ma pye fɛrɛ ni wi yeri.
15 Ma si yala, na jɛlɛ wiga wi
yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ,
ki ma pye wi gbɔgɔwɔ, katugu
yinzitɔɔnrɔ tì kan jɛlɛ wi yeri mbe
pye wi go ki yaritɔnŋgɔ.
16 Na kaa pye lere wa na jaa mbe
kendige wɔ ki wogo ki na, wigi jɛn
wi yo fɔ ki woro we kalɛgɛ, ki si
woro kalɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li legiliziye
pe ni fun.

We Fɔ wi suro liwɛn
(Mati 26.26-29; Maki 14.22-25; Luki 22.15-20)

17 Ŋga mi yaa yo mbe ye kan, mi
se ya mbaa ye sɔnni ki wogo ki na,
ko yɛn fɔ finliwɛ mba ye maa finli,
pi woro na kajɛŋgɛ piin ye kan, fɔ
ye jɔgɔwɔ po.
18 Ki koŋgbanŋga, pège yo mala
kan ma yo na yaga ye yɛɛ gbogolo
sanga ŋa ni, pele ma kɔn pe yɛ pe yɛ.
Mì taga ki na kanŋgeyɛgɛ nuŋgba.
19 Ki daga jate ye yɔn ki pye ki yɛ
ki yɛ, jaŋgo mbele pe yɛn tagafɛnnɛ
jɛmbɛlɛ wa ye sɔgɔwɔ, pe ta pe jɛn.
20 Na yaga ye yɛɛ fili ma, kona, we
Fɔ wi suro to ma yaa nii;
21 katugu ye kaa nii sanga ŋa
ni, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
maa fyɛɛlɛ mboo sutara ti li mbe
sanmbala pe yaga. Ki ka cɛn ma,
fuŋgo ma pye pele na, ma si yala,
pele yɛn ma tin sinmɛ ni.
22 Yinrɛ woro ye yeri yaa nii yaa
woo wa ti ni wi le? Nakosima,
Yɛnŋɛlɛ li Legilizi wo yaa piin faa,
na jaa mbaa fɛrɛ waa mbele yaraga
woro pe yeri pe na wi le? Yaa ki jate
mbe yiŋgi yo ye kan? Mbaa ye sɔnni
lee? Mi se ya ye sɔn ko na dɛ.
23 Katugu nagawa mba mì ye naga,
mùu ta we Fɔ wo yeri fɔ: We Fɔ
Zhezu pàa wi le kɛɛ yembinɛ na ni,
a wì si buru lɛ.
24 Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a
wì suu kɔɔnlɔ ma sho fɔ: «Ŋa yɛɛn
wo wi yɛn na wire re, tì kan ye kala
na. Yaa ki wogo ŋga ki piin yaa
nawa tuun na na.»
25 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
naa pàa kaa li ma kɔ, a wì si wɔjɛnnɛ
li lɛ ma sho fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na
yɛɛn lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ
fɔnmbɔ we, ki yɔn finliwɛ pì le na
kasanwa po ni. Sanga o sanga ye
kaa woo wa ki wɔjɛnnɛ na li ni, yaa
ki piin yaa nawa tuun na na.»
26 Sanga o sanga yaga ki buru ŋa
wi ka, mbe wɔ wa ki wɔjɛnnɛ na
li ni, we Fɔ wi kunwɔ wogo ko yaa
yuun fɔ wi sa pan.
27 Ki kala na, na lere wa ka we
Fɔ wi buru wi ka, mbe wɔ wa wi
wɔjɛnnɛ li ni mbe yala wi pyelɔmɔ
pii yala, wi maa yɛɛ le kapege we Fɔ
wi wire naa wi kasanwa pi kala na.
28 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wuu
nawa pi cancan gbɛn, ko puŋgo na,
wii ki buru wi ka, wi wɔ wa ki
wɔjɛnnɛ li ni;
29 katugu lere ŋa kaga buru wi ka,
mbe wɔ wa ki wɔjɛnnɛ li ni, na wii
ŋga ki yɛn na yuun we Fɔ wi wire
wogo ki na ki kɔrɔ jɛn, wo yɛn na
kaa na woo na kiti waa wi yɛɛ na†.
30 Ko kì ti ye ni, lelɛgɛrɛ yɛn
yambala, a pe fanŋga kì kɔ pe ni. A
lelɛgɛrɛ ku fun.
31 Ndɛɛ ki pye waa kiti kɔɔn we
yɛɛ na, Yɛnŋɛlɛ li se jɛn na kiti kɔn
we na.
32 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yɛn na kiti kɔɔn
we na, na we koro, jaŋgo kiti wiga
ka to dunruya woolo pe na mbe we
pinlɛ pe ni.
33 Ki kala na, sefɛnnɛ, na yaga ye
yɛɛ gbogolo we Fɔ wi suro lige ki na,
ye ye yɛɛ sige.
34 Na fuŋgo ka pye lere wa na,
wila nii wa wi go, jaŋgo yaga kaa
ye finliwɛ pi piin mbaa kiti waa ye
yɛɛ na. Kagala sanŋgala koro na, na
mi ka ka gbɔn wa ye na, mi yaa ke
gbegele.

12

Yinnɛkpoyi li yarikanra re

1 Sefɛnnɛ, mi woro na jaa ye
koro kambajɛnmbɛlɛ Yinnɛkpoyi li
yarikanra ti wogo ki na.
2 Yège jɛn ma yo sanga ŋa ni ye fa
Yɛnŋɛlɛ li jɛn, yàa pye na tilele na
kee yarisunndo nda ti woro na para
ti kɔrɔgɔ.
3 Ko kala kì ti mila jaa yege jɛn
ye wali ki na fɔ lere ŋa fuun wi
maa para Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li fanŋga
na, wo wa kpɛ se ya mbe yo Zhezu
wi yɛn ma daŋga. Lere kpɛ se ya
mbege yo mbe yo Zhezu wi yɛn we
Fɔ, na Yinnɛkpoyi lo fanŋga ma.

† **11:29 11.29:** Wi yɛn na kaa na woo na kiti waa wi yɛɛ na, katugu wila Kirisi wi kunwɔ pi tifaga.

4 Yarikanra ti cɛngɛlɛ ke yɛn ma
lɛgɛ, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi nuŋgba lo li
maa ti kaan.
5 Tunndo ti cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ,
ɛɛn fɔ, ti yɛn na piin we Fɔ nuŋgba
wo kan.
6 Tunndo pyelɔmɔ pi cɛngɛlɛ ke
yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo
nuŋgba li yɛn na ki ni fuun ki piin
wa leele pe ni fuun pe nawa.
7 Yinnɛkpoyi li maa li yɛɛ nari
yarikanga ŋga laa kaan lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yeri ki fanŋga na,
leele pe ni fuun pe yɔnwɔ pi kala na.
8 Yinnɛkpoyi li ma tijinliwɛ
sɛnyogo kan wa yeri. Ki Yinnɛkpoyi
nuŋgba li ma kajɛnmɛ sɛnyogo kan
wa yɛgɛ yeri.
9 Li nuŋgba li ma tagawa kan wa
yeri. Li nuŋgba le naa, li ma fanŋga
kan wa yeri wila yambala pe sagala.
10 Li ma wa kan wo mbe ya
wila kafɔnŋgɔlɔ piin, ma wa kan
wo mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun,
ma wa kan wo mbe ya wila yinnɛ
tipegele ke jɛnni wila ke woo kase-
lege Yinnɛ li ni. Li ma fanŋga kan
wa yeri wo mbaa yuun sɛnfɔnndɔ
ni, ma fanŋga kan wa yeri naa wo
mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun.
11 Ki Yinnɛkpoyi nuŋgba lo li maa
ki kagala ke ni fuun ke piin, li
yɛn na yarikanga kaan lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yeri ma yala li
nandanwa kala li ni.

Wire nuŋgba ti lara ti yɛn ma lɛgɛ

12 Kirisi wi yɛn paa wire yɛn, nda
ti lara ti yɛn ma lɛgɛ. Ki wire ti si yɛn
nuŋgba, ali maga ta ti lara ti yɛn ma
lɛgɛ o.
13 We ni fuun, Zhufuye naa mbele
pe woro Zhufuye, kulolo naa leseele,
we ni fuun wè batize ma pye
wire nuŋgba Yinnɛkpoyi nuŋgba li
fanŋga na. We ni fuun, a wège
Yinnɛ nuŋgba li ta.

14 Laga nuŋgba ma ki yɛn wire ti
na, ɛɛn fɔ, ti lara ti yɛn ma lɛgɛ.
15 Na jele liga yo fɔ li woro kɛɛ, fɔ
ki kala na li woro wire ti laga ka, ko
mbe ya ti liga ka pye wire ti laga ka
le?
16 Na nuŋgbolo liga yo li woro
yɛnmbyɔ, fɔ ki kala na li woro wire
ti laga ka, ko mbe ya ti liga ka pye
wire ti laga ka le?
17 Ndɛɛ ki pye wire ti ni fuun ti
yɛn yɛnmbyɔ, leele pe jɛn naa nuru
mɛlɛ? Ndɛɛ ki pye ti ni fuun ti yɛn
nuŋgbolo, lere wi jɛn naa nuwɔ po
taa mɛlɛ?
18 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ lì wire
ti lara ti ni fuun ti tɛgɛ wa wire ti ni
paa yɛgɛ ŋga na li yɛn naga jaa we.
19 Ndɛɛ ki pye wire ti ni fuun ti
laga ki yɛn nuŋgba, wire ti jɛn na
pye se yeri?
20 Ko kì ti wire ti lara ti yɛn ma
lɛgɛ, ɛɛn fɔ, wire to yɛn nuŋgba pe.
21 Kì pye ma, yɛnmbyɔ wi se ya
mbe kɛɛ ki pye fɔ: «Na kala woro
ma ni!» Go fun ki se ya mbe jegele
ke pye fɔ: «Na kala woro ye ni!»
22 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, wire ti
lara nda ti yɛn ndɛɛ ti fanŋga kì
kologo, ti kala yɛn we na fɔ jɛŋgɛ.
23 Wire ti lara nda we maa jate tii
daga gbɔgɔwɔ ni, we maa to gbogo
fɔ jɛŋgɛ. Nda ti yɛn fɛrɛ woro we
yeri, we maa to fere ma wɛ.
24 Ma si yala, lara nda waa la
jate fɛrɛ woro, to kala woro ko ni.
Yɛnŋɛlɛ lì wire ti gbegele, ti laga ŋga
ki gbɔgɔwɔ pì kologo, ma gbɔgɔwɔ
kan ko yeri,
25 jaŋgo wire tiga ka kɔɔnlɔ ti yɛ ti
yɛ, ɛɛn fɔ, ti lara ti ni fuun tila nawa
tuun ti yɛɛ na.
26 Na wire ti laga ka kaa jɔlɔ, wire
ti lara ti ni fuun ti ma pinlɛ na jɔlɔ ki
ni ja. Na wire ti laga ka ka gbɔgɔwɔ
ta, wire ti lara sannda pyew ti maa
yɔgɔri ki ni ja.
27 Ye ni fuun ye yɛn Kirisi wi wire,
ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn
ki wire ti laga ka.
28 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lì leele pele
tɛgɛ wa Legilizi: Ki koŋgbanŋga lì
pitunmbolo tɛgɛ. Ki shyɛn wogo, ma
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ tɛgɛ. Ki
taanri wogo ma nagafɛnnɛ tɛgɛ. Ko
puŋgo na mɛɛ kafɔnŋgɔlɔ pyefɛnnɛ

tɛgɛ, naa yambala sagala fɛnnɛ ni, naa leele sagafɛnnɛ ni, naa yɛkeele ni, naa mbele pe maa yuun sɛnfɔnndɔ ni.
29 Leele pe ni fuun woro pitun-
mbolo. Pe ni fuun woro Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, pe ni fuun woro
kafɔnŋgɔlɔ pyefɛnnɛ.
30 Ki yawa si kan pe ni fuun yeri
mbaa yambala sagala. Pe ni fuun se
ya mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni. Pe ni
fuun se ya mbaa sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ
wi yuun.
31 Yarikanra nda ti yɛn kagbɔgɔ
yɔn, yaa to jaa.

Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ni, konɔ na lì yɔn ma
wɛ ki ni fuun ki na, mi yaa li naga
ye na.

13

Ndanlawa sɛnrɛ

1 Ali na mi ka leele pe sɛnrɛ
to naa mɛrɛgɛye pe sɛnrɛ ti jɛn
mbaa ti yuun, na ndanlawa woro
wa na nawa, na magala li yaa pye
paa keŋgenɛ tinmɛ, nakoma welege
tinmɛ yɛn.
2 Ali na mi ka ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro yuun, mbe ya mbe ŋgundo
kagala naa kagala ke ni fuun ke jɛn,
ali na tagawa pi ni fuun piga pye
na yeri fɔ mbe ya mbaa yanwira
ti yinrigi wa ti yɔngɔlɔ ke ni, na
ndanlawa woro wa na nawa, mi
woro yaraga ka.
3 Ali na mi kanla kɛɛ yaara ti ni
fuun ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na ti
pye pe yaakara, mbanla wire ti kan
yɛrɛ mbe yo ti sogo, na ndanlawa
woro wa na nawa, ko se ya yaraga
ka yɔn na kan.

4 Ndanlawa pi ma lere kan wi maa
kagala kunni wi yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ
piin. Wìla la yenjaga piin. Wila wi
yɛɛ mbɔnrɔ lere na, wila sila wi yɛɛ
gbogo.
5 Ndanlawa piga pye lere ŋa ni
wila la fɛrɛ kala piin. Wila la wi yɛɛ
yɔnwɔ po cɛ jaa. Wila la kɔnrɔ taa
fyafyaw. Wila sila kapege jate.

6 Ndanlawa ka pye lere ŋa ni, wila
la yɔgɔri kambasinŋge ki na, ɛɛn fɔ,
wi maa yɔgɔri kaselege ko na.
7 Ndanlawa pi ma ti we maa leele
kala yari. Pi ma we kan we tagawa
ta kala li ni fuun ni, we jigi wi pye
kala li ni fuun na, waa kagala ke ni
fuun ke kunni we yɛɛ ni.
8 Ndanlawa pi se kɔ fyew. Mbaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, ki yaa ka
kɔ. Sɛnfɔnndɔ yogo ki yaa ka kɔ.
Kajɛnmɛ fun pi yaa ka kɔ;
9 katugu kajɛnmɛ jɛnri wè jɛn,
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti jɛnri we maa
yuun.
10 Ɛɛn fɔ, ŋga kì ki yɛɛ yɔn fili, na
ki ka pan, ŋga kii ki yɛɛ yɔn fili, ki
yaa kɔ.
11 Naa mìla pye pyɔ, puwɛn sɛnrɛ
mìla pye na yuun. Mìla pye na jatere
piin paa pyɔ yɛn, na kagala ke sɔnri
paa pyɔ yɛn. Naa mì kaa gbɔn lere
ma pye lelɛɛ, mì puwɛn kaara ti
yaga.
12 Koni, we yɛn na yaan wurugɔ
wurugɔ paa yɛgɛ ŋga na lere maa wi
yɛɛ wele duwale. Ɛɛn fɔ, sanga wa
na paan, we yaa kaa yaan tiyɔngɔ.
Koni, jɛnri mì jɛn, ɛɛn fɔ, ko sanga
wo ni, mi yaa ka jɛn jɛŋgɛ paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ lìlan jɛn we.
13 Yiŋgɔ, ki yaara taanri nda to ti
yɛn wa: Tagawa, naa jigi tagasaga,
naa ndanlawa. Ɛɛn fɔ, ŋga kì gbɔgɔ
ma wɛ ti ni fuun ti na ko ki yɛn:
Ndanlawa we.

14

Kagala ŋgele Pɔli wì yan mbe yo Yinnɛkpoyi yarikanra ti wogo na

1 Yaa ndanlawa pi lagajaa. Yaa
Yinnɛkpoyi yarikanra ti jaa fun
jɛŋgɛ, Yarikanga ŋga ye daga mbaa
jaa mbe wɛ ti ni fuun na, ko ki yɛn:
Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun.
2 Lere ŋa kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
wo na la para leele ni, ɛɛn fɔ, wi maa
para Yɛnŋɛlɛ lo ni, katugu lere na
laa sɛnrɛ ti kɔrɔ wi nuru. Ŋgundo
kagala wi maa yuun Yinnɛkpoyi li
fanŋga na.

3 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti yuun, wo maa para leele
pe ni, na pe kaan paa kee yɛgɛ wa
tagawa pi ni, na kotogo kaan pe yeri
konaa na pe kotogo ki sogo pe na.
4 Ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
wo maa fanŋga kaan wi yɛɛ yeri
wa tagawa pi ni, ma si yala, ŋa wi
maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wo
maa fanŋga kaan legilizi woolo pe
ni fuun pe yeri wa tagawa pi ni.

5 Mila jaa ye ni fuun yaa yuun
sɛnfɔnndɔ ni, ɛɛn fɔ, mila jaa yaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun ye wɛ
ko na. Kaselege ko na, ŋa wi
maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun,
wì gbɔgɔ ma wɛ ŋa wi maa yuun
sɛnfɔnndɔ ni wi na, kaawɔ lere mbe
ya wi sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yo, jaŋgo
legilizi woolo pe ni fuun pe fanŋga
ta wa tagawa pi ni.
6 Sefɛnnɛ, naga yɛn ma, na mi
ka kari wa ye yeri mbe saa yuun
sɛnfɔnndɔ ni, mbe sigi ta mi si
Yɛnŋɛlɛ li kanagala la yo mbe ye
kan, nakoma kajɛnmɛ kala, naa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro, konaa mbe ye
naga, yiŋgi tɔnli mi yaa kan ye yeri?

7 Yaara nda pe maa gbɔɔn to naa
nda pe maa wiin, paa wegele naa
juru yɛn, na ti magaŋgala ke woro
na jɛnni na woo ke yɛɛ ni, ti yɛn na
ŋga yuun ki yaa jɛn mɛlɛ?
8 Na kiga cɛn ndɛɛ mbanlaga
winfɔ wi sigi win mbege filige, ambɔ
wi yaa wi yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki kala
na?
9 Ki pyewe nuŋgba pi na fun, yoro
fun na ye sɛnyoro tii filige, sɛnrɛ
nda yaa yuun, pe yaa ti kɔrɔ wi logo
mɛlɛ? Kona, ki yaa cɛn ndɛɛ yaa
para waga.
10 Sɛnrɛ cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ
laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ, sɛnrɛ to
ta kpɛ woro wa, nda kɔrɔ woro ti na.
11 Ma si yala, sɛnrɛ nda paa yuun
na ni, na mi siri jɛn, ŋa wila ki sɛnrɛ
ti yuun, wi yaa pye nambanŋa na
yeri, mi fun mi yaa pye nambanŋa
wi yeri.

12 Ko kì ti yoro fun, mbege ta
ye yɛn na Yinnɛkpoyi yarikanra ti
lagajaa, nda ti yaa legilizi woolo pe
kan paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni,
yaa to lɛgɛrɛ jaa.
13 Ki kala na, ŋa wi maa yuun
sɛnfɔnndɔ ni, wi daga mbe Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri, jaŋgo mbe ya mbaa ki
sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun.
14 Katugu na mi kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri
sɛnfɔnndɔ ni, kona, na yinnɛ lo li
yɛn na yɛnri, na jatere wo ni woro
wa.
15 Yiŋgi mi yaa pye san? Mi yaa la
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na yinnɛ li ni, mbaa
li yɛnri fun na jatere wi ni. Mi yaa
la yuuro koo na yinnɛ li ni, mbaa
yuuro koo fun na jatere wi ni.
16 Nakoma, na ma kaa Yɛnŋɛlɛ li
shari ma yinnɛ lo ni cɛ, lere ŋa wi
yɛn ma cɛn wa janwa wi sɔgɔwɔ
na nuru, wi yaa «anmiina» wo shɔ
mɛlɛ, na maga Yɛnŋɛlɛ li shari mbe
kɔ we? Nda maa yuun, wi se ya
mberi jɛn.
17 Ali na kaa pye Yɛnŋɛlɛ ma li
shari yɛnrɛwɛ mba ni pì yɔn, pii
fanŋga kan ki lerefɔ wi yeri wa wi
tagawa pi ni.
18 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari
katugu mi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni
ma wɛ ye ni fuun ye na.
19 Ɛɛn fɔ, wa legilizi, mbe sɛnpiile
kaŋgurugo yo na jatere wi ni
mbe ta mbe sanmbala pe naga, ko
na ndanla ma wɛ mbe sɛnfɔnndɔ
sɛnpiile waga kɛ (10 000) yo ko na.
20 Sefɛnnɛ, yaga ka pye piile jatere
pyewe po na. Kapege ko kanŋgɔlɔ,
ye pye ki mbajɛnmbɛlɛ paa piile yɛn.
Ɛɛn fɔ, ye jatere pyewe po na, ye pye
lelɛɛlɛ.
21 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
We Fɔ wì yo fɔ:
Mi yaa ka yo ki leele mbele pe ni
leele pele yɛgɛ sɛnrɛ ni.
Mi yaa ka yo pe ni nambanmbala
pele yɔn.
Konaa ki ni fuun yɛrɛ, pe se ka logo
na yeri†.

† **14:21 14.21:** Eza 28.11,12

22 Ki kala na, mbaa yuun sɛnfɔnndɔ
ni ki yɛn kacɛn mbele pee taga poro
kan, ki woro kacɛn tagafɛnnɛ kan.
Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun,
ko yɛn kacɛn tagafɛnnɛ poro kan,
ki woro kacɛn mbatagambala poro
kan.

23 Legilizi woolo pe ni fuun paga
gbogolo mbaa Yɛnŋɛlɛ gbogo, na
pe ni fuun pe kaa yuun sɛnfɔnndɔ
ni, kiga yala tagafɛnnɛ pele yɛgɛ,
nakoma mbatagambala pele pan ma
ye wa ye sɔgɔwɔ, pe se yo fɔ yara ti
ye ye ni wi le?

24 Ɛɛn fɔ, na tagafɔ wa yɛgɛ,
nakoma ŋa wi woro tagafɔ wa ka
ye wa ye sɔgɔwɔ, mbe yala ye ni
fuun ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro
yuun, nda wila nuru ye yeri, ti yaa
wi jɛrɛgi mbe kiti kɔn wi na.

25 Jatere ŋa wi yɛn ma lara wa wi
nawa, wi yaa yiri funwa na. Kona,
wi yaa to mboo yɛgɛ ki jiile wa tara
mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, mbe yo fɔ:
«Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
ye sɔgɔwɔ!»

Legilizi kagala ke yɛgɛ wɔmɔ kala

26 Sefɛnnɛ, yiŋgi we daga mbe
pye? Na yaga ye yɛɛ gbogolo shɛrɛgɛ
ki na, wa wogo yɛn mbaa yuuro
koo, wa wogo yɛn mbaa leele nari,
wa wogo yɛn mbe kanagala yo, wa
wogo yɛn mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
wa wogo yɛn mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti
kɔrɔ wi yuun. Ki kagala ke ni fuun
ke daga mbaa piin mbe legilizi wi
saga wila kee yɛgɛ wa tagawa pi ni.

27 Na pele kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
pee daga mbe toro leele shyɛn naa
leele taanri na. Pe ni fuun paa yuun
pe yosanga wi na. Lere wa mbaa ki
sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun fun.

28 Na lere wa woro wa mberi kɔrɔ
wi yo, pe pyeri wa legilizi. Paa yuun
wa pe yɛɛ nawa Yɛnŋɛlɛ li ni.

29 Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti yuun, pe ni, ki daga
shyɛn, nakoma taanri mbaa para,
pe sanmbala paa ki sɛnrɛ ti cancan.

30 Na Yɛnŋɛlɛ liga kala la naga lere
wa na wa cɛnsaga, koŋgbanŋa wi
pyeri.

31 Ye ni fuun ye mbe ya mbaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun nuŋgba
nuŋgba mbaa tagala ye yɛɛ na,
jaŋgo leele pe ni fuun pe nagawa ta,
paa pe yɛɛ kotogo kanni.

32 Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti yuun, pe daga mbaa pe
yɛɛ yinŋgele ke koro,

33 katugu Yɛnŋɛlɛ lii we yeri waa
kafaara piin wa we yinwege ki ni,
ɛɛn fɔ, we pye yɛyinŋge na.

Yɛgɛ ŋga na ki maa piin wa
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe legiliziye pe
ni fuun pe ni,

34 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
ki daga jɛɛlɛ pe pyeri wa shɛriyinrɛ
ti ni, katugu ki konɔ si kan pe yeri
paa para wa. Pe daga mbe pe yɛɛ
tirige paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wila ki yuun fun we.

35 Na pe kaa jaa mbe kala la yɛgɛ
jɛn, paa pe yɛɛra pɛnɛ pe yewe wa
pe yinrɛ, katugu ki woro ma yala jɛlɛ
wila para wa legilizi wi ni.

36 Yaa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ pa tì yiri wa yoro yeri wi le?
Nakoma pa tì gbɔn yoro nuŋgba na?

37 Na lere wa kaa ki jate wi yɛn
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, mbaa ki
jate Yinnɛkpoyi yarikanga ka yɛn wi
yeri, wi daga mbege jɛn fɔ ŋga mila
yɔnlɔgi mbe torogo ye kan, ki yɛn
we Fɔ wi ŋgasele.

38 Na wi sigi jɛn, lere ka kaa wi
jate.

39 Ki kala na, sefɛnnɛ, yaa Yɛnŋɛlɛ
li yɔn sɛnrɛ yowo yarikanga ko jaa,
yaga ka lere yɛgɛ kɔn mbe yo wiga
kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni.

40 Ɛɛn fɔ, kagala ke ni fuun kaa
piin kaa yala ke pyelɔmɔ pi ni.

KUULO PE YƐNMƐ MBE YIRI WA KUNWƆ PI NI

15

15.1-58

Kirisi wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni

1 Sefɛnnɛ, Zhezu Sɛntanra nda mìla keli ma yo ye kan, to mila ye nawa tuun ti na. To yè yɛnlɛ ti na, ma yɛgɛ sin ti na we.
2 Ki Sɛntanra to fanŋga na yè shɔ, na yaga koro mberi yigi paa yɛgɛ ŋga na mìri yo ma ye kan we. Nakosima, ye tagawa pi yaa pye wagafe.
3 Nagawa sɛnrɛ nda mì ta fun, to mì yo ma ye kan. To ti yɛn kagbɔgɔ ma wɛ, ti nda fɔ: Kirisi wì ku we kapere ti kala na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun we.
4 Pàa wi le, a wì yɛn ma yiri ki pilige taanri wogo ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun we.
5 Wìla wi yɛɛ naga Pyɛri na, ko puŋgo na, ma suu yɛɛ naga pitunmbolo pe kɛ ma yiri shyɛn pe na.
6 Ko puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga tagafɛnnɛ pele na wagati nuŋgba ni, pàa wɛ lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wo na. Pe lɛgɛrɛ yɛn wa, ali nala, ɛɛn fɔ, pèle ku pe ni.
7 Ko puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga Zhaki wi na, kona, ma suu yɛɛ naga pitunmbolo pe ni fuun pe na.
8 Poro pe ni fuun puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga na na, mi ŋa mi yɛn paa pyɔ mbalɛɛ yɛn, a pè silan se we.
9 Katugu muwi mi yɛn pitunmbolo pe ni fuun jɛɛ we. Mii daga paa na yinri yɛrɛ pitunŋɔ, katugu mì Yɛnŋɛlɛ li legilizi woolo pe jɔlɔ.
10 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba na ni pi kala na, mì pye paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn. Yinmɛ mba lì kan na yeri pii yiri waga. Ɛɛn fɔ, mì tunŋgo pye ma wɛ pe ni fuun pe na. Ma si yala, mi jate ma mìgi pye, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba na ni powi.
11 Ki kala na, muwi o, poro wɛlɛ o, ko ka woro yaraga, Sɛntanra nda waa yuun tori nda, to yè taga ti na we.

Tagafɛnnɛ pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni

12 Naa waa ki yuun ma yo fɔ Kirisi wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mɛlɛ ye ni, a pele nɛɛ ki yuun ma yo kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni?
13 Na kaa pye kuulo pe se ka yɛn, kona, Kirisi fun wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni wi.
14 Na kaa pye Kirisi wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kona, we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi yɛn waga, a ye tagawa fun pì pye go fu.
15 Mbe taga wa ko na, we yaa pye sɛrɛfɛnnɛ yagboyoolo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, katugu wège sɛrɛya wi yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, kii pye kana ki woro ma, na kaa pye kaselege ko na kuulo pe se ka yɛn we.
16 Katugu na kaa pye kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kona, Kirisi fun wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.
17 Na kaa pye Kirisi wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kona, ye tagawa pi yɛn go fu, a ye yɛn wa ye kapere ti ni bere.
18 Ki ka pye ma, mbele pàa taga Kirisi wi na ma kaa ku, pè puŋgo fun.
19 Na kaa pye we jigi wi yɛn Kirisi wi na mbe tɔnli ta laga ki yinwege ŋga ko ni cɛ, kona, we yɛn yuŋgbɔgɔrɔ ni ma wɛ leele pe ni fuun pe na.
20 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Kirisi wì yɛn ma yiri, wo wì pye koŋgbanŋa ma yɛn ma yiri wa kuulo pe ni.
21 Yɛgɛ ŋga na kunwɔ pì ye laga dunruya wi ni lere nuŋgba fanŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kuulo pe yɛnmɛ pì pan lere nuŋgba fanŋga na.
22 Yɛgɛ ŋga na leele pe ni fuun pè kunwɔ ta Adama wi ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mbele fuun pè pye nuŋgba Kirisi wi ni, pe yaa yinwege ta.
23 Ɛɛn fɔ, pe ni fuun naa pe yɛnwagati: Kirisi wo wi yɛn pe ni fuun koŋgbanŋa, puŋgo na, mbele pè pye wi woolo, wi panyɛgɛ ni pee yɛn.
24 Ko puŋgo na, dunruya wi kɔpilige kii gbɔn. Kona, Kirisi wi

yaa yinŋgele ŋgele tegere yɛn ke yeri, naa ŋgele fanŋga naa yawa yɛn ke ni, ke ni fuun ke tɔngɔ, mbe si sɔngɔrɔ mbe wunluwɔ pi kan Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yeri.

25 *Katugu ki daga Kirisi wi cɛn wunluwɔ pi na fɔ Yɛnŋɛlɛ li sa wi mbɛnfɛnnɛ pe tirige wi cɛn pe go na pe pye wa wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ.*†

26 Mbɛnfɔ puŋgo woo ŋa wi yaa ka tɔngɔ, wo wi yɛn kunwɔ we.

27 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ lì yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ wi cɛn ki go na.*»† Ɛɛn fɔ, naa kì yo ma yo fɔ yaraga ki ni fuun kì le wi kɛɛ, ki yɛn ma filige fɔ Yɛnŋɛlɛ na lì yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, li ni woro wa.

28 Na Yɛnŋɛlɛ li ka yaraga ki ni fuun ki le Kirisi wi kɛɛ mbe kɔ sanga ŋa ni, kona, wo jate ŋa Pinambyɔ, Yɛnŋɛlɛ na lì yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, wi yaa wi yɛɛ le li kɛɛ, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li pye yaraga ki ni fuun pe ni fuun pe go na.

29 Ye jatere pye naa mbele paa pe yɛɛ kaan, a paa pe batize kuulo pe kan pe wogo ki na. Yiŋgi tɔnli pe yaa ta wa? Ndɛɛ ki pye kaselege ko na kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, yiŋgi na, a pe nɛɛ pe yɛɛ kaan, a paa pe batize?

30 Woro jate, yiŋgi na wagati pyew, a we nɛɛ we yɛɛ go ki pɛrɛ?

31 Sefɛnnɛ, pilige pyew mi yɛn kunwɔ pi kɛɛ. Mi yɛn na ko yuun ma, gbɔgɔwɔ mba mì ta ye kala na pi mɛgɛ ni, wa we gbogolɔmɔ pi ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni.

32 Na kaa pye sɛnwee piile jatere pyelɔmɔ po cɛ mɛgɛ ni mì malaga ki gbɔn woŋgaala pe ni laga Efɛzi ca ki ni, yiŋgi tɔnli mi yaa ta wa? Na kaa pye kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, waa we yinwege ki piin teere paa yɛgɛ ŋga na ki yomiyɛlɛ na li yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ye ti waa nii waa woo, katugu goto we yaa ku.*»†

33 Yaga kaa ye yɛɛ fanla: «Lecɛnyɛɛnlɛ tipeele pe ma tangalɔmɔ jɛmbɛ jɔgɔ.»

34 Ye jatere ta paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma sin we, yaga kaa kapege piin. Mi yɛn na ko yuun ma mbe fɛrɛ wa ye na, katugu ye pele woro ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn.

Mbele pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, pe wire ti yaa ka pye yɛgɛ ŋga na

35 Ye wele, kana lere wa yaa yewe mbe yo fɔ: «Kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri mɛlɛ? Yiŋgi wire cɛnlɛ ti yaa ka pye pe na?»

36 Lembige yi mboro! Yaraga ŋga ma ma lugu, na kii ku, kila fi.

37 Yaraga ŋga ma ma lugu, yariluugo ki pyɔ wowi cɛ. Kana ki ma pye bile pyɔ, nakoma yaraga ka yɛgɛ pyɔ. Ɛɛn fɔ, ki yaa ka fi mbe pye vige ŋga cɛnlɛ, ko naa ki pyɔ wi ni tila pye pyelɔmɔ nuŋgba.

38 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ki pyɔ wi vige ki pye yɛgɛ ŋga na, pa li maga pye ma. Li ma vige kan yariluugo pyɔ nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, ma yala wi cɛnlɛ li ni.

39 Yaara nda ti yɛn yinwege na, ti wire kara ti woro cɛnlɛ nuŋgba. Leele pe wire kara ti yɛn cɛnlɛ la. Yanyaara ti woro ti yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ. Sannjɛrɛ ti woro ti yɛn cɛnlɛ la. Ŋgbanra ti woro ti yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ fun.

40 Naayeri yaara ti cɛnwɛ pi yɛn pi yɛ pi yɛ, tara na yaara ti cɛnwɛ pi yɛn pi yɛ. Ɛɛn fɔ, naayeri yaara ti tiyɔnwɔ pi yɛn pi yɛ tara na yaara ti tiyɔnwɔ pi ni.

41 Tiyɔnwɔ pa yɛn yɔnlɔ woo, pa yɛn yeŋge woo, pa yɛn naa wɔnŋgɔlɔ ke woo. Ali wɔnŋgɔlɔ ke tiyɔnwɔ pi yɛn pi yɛ pi yɛ.

42 Kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni ki yɛn ma fun. Lere ka ku paga wi wire ti le sanga ŋa ni, ti ma fɔngɔ. Ɛɛn fɔ, na wi ka ka

† **15:25 15.25:** Yuuro 110.1 † **15:27 15.27:** Yuuro 8.7 † **15:32 15.32:** Eza 22.13

yɛn sanga ŋa ni, wi wire ti yaa pye mbafɔngɔrɔ.
43 Na paga ti le, ti ma pye ma tijanga ma pye fanŋga fu. Na tiga ka yɛn, ti yaa yɔn mbe pye fanŋga ni.
44 Na paga ti le, ti ma pye wire. Na tiga ka yɛn, ti yaa pye yinnɛ woro. Sɛnwee wire yɛn wa, ki kala na, ki daga yinnɛ woro mbe pye wa fun.
45 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Lere koŋgbanŋa, Adama we, wìla pye sɛnwee.*»† Ɛɛn fɔ, Adama puŋgo woo we, wo pye Yinnɛ, na li maa yinwege kaan.
46 Ŋa wi yɛn Yinnɛ, wo ma wi yɛn koŋgbanŋa, ɛɛn fɔ, wire woo wowi. Yinnɛ woo wo ma pan puŋgo na.
47 Lere koŋgbanŋa, taambugɔ pàa tɛgɛ maa gbegele, wi yɛn tara woo. Lere shyɛn woo, wo yiri wa Yɛnŋɛlɛ na ma pan.
48 Mbele pe yɛn tara na woolo, ŋa pàa gbegele tara ti ni, pe yɛn maa lɛ; mbele pe yɛn naayeri woolo fun, ŋa wì pan ma yiri wa naayeri, pe yɛn maa lɛ.
49 Yɛgɛ ŋga na ŋa pè gbegele tara ti ni we yɛn wi yanlɛɛ, pa we yaa ka pye ŋa wi yɛn wa naayeri wi yanlɛɛ ma fun.
50 Sefɛnnɛ, ŋga mila yuun koyi ŋga fɔ: Ŋga pè gbegele wire kara naa kasanwa ni, ki se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta. Ŋga ki yɛn fɔngɔwogo ki se ya mbe mbafɔngɔwɔ pi ta.
51 Ye wele, mi yaa ŋgundo sɛnrɛ ta yo ye kan, fɔ: We ni fuun ma we yaa ka ku, ɛɛn fɔ, we ni fuun we yaa ka kanŋga
52 le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, yɛnlɛ gbɔnsaga nuŋgba wagati ni, na mbanlaga puŋgo wogo paga kaga win we. Katugu na paga kaga win sanga ŋa ni, kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, mbe pye mbafɔngɔmbɔlɔ. Kona, we ni fuun we yaa kanŋga.
53 Ki daga ki wire fɔngɔworo nda ti kanŋga ti pye mbafɔngɔworo, ki wire kuworo nda ti kanŋga ti pye nda ti se ku to.
54 Na ki wire fɔngɔworo nda tiga kanŋga mbe pye mbafɔngɔworo, ki wire kuworo nda ti kanŋga ti pye nda ti se ku to, pa kona Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ nda ti yaa ti yɛɛ yɔn fili, fɔ:
Fanŋga ta kunwɔ pi na maa kɔ pew.†
55 *E, kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se?*
E, kunwɔ, ma shɔnrɔ ti yɛn se?†
56 Kunwɔ pi shɔnrɔ to ti yɛn kapege ye. Kapege ki fanŋga pa ko ma jɛn wa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni.
57 Ɛɛn fɔ, waa Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na li yɛn na fanŋga kaan we yeri we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na!
58 Ki kala na, sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla jɛŋgɛ, ye fanŋga ta, ye koro ye yere. Yaa kee yɛgɛ we Fɔ wi tunŋgo ki ni sanga pyew, yege jɛn ye yo fɔ tunŋgo ŋga yaa piin ma ye ta yè pye nuŋgba we Fɔ wi ni, ki se ka yiri waga.

KAGALA KELE YƐGƐ YOWO

16

16.1-24

Penjara gbogolokala mbe tagafɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ pe saga

1 Penjara nda tila gbogolo mbe kan Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele wa Zheruzalɛmu pe yeri, sɛnrɛ jɛnri yɛn na yeri mbe yo ki wogo ki na. Ŋga mì yo Galasi tara legiliziye pe kan ki wogo ki na, yoro fun yaa ki piin ma.
2 Fɔ yapelege ki pilige koŋgbanŋga† pyew, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa penjara ta teri ti yɛ wa ye yinrɛ, mbe yala ye tawa pi ni, jaŋgo na mi ka pan wa ye yeri, yaga kaa penjara gbogolo ko sanga wo ni.
3 Na mi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni, leele mbele yè wɔ, pa mi yaa sɛwɛɛlɛ kan pe yeri, mbe pe

† **15:45 15.45:** Zhenɛ 2.7 † **15:54 15.54:** Eza 25.8 † **15:55 15.55:** Oze 13.14 † **16:2 16.2:** Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ko ki yɛn lɛti we (Maki 16.2; Kapye 20.7).

tun pe kari ye yarikanra ti ni wa
Zheruzalɛmu.
4 Na kaa pye ki yɛn ma yala mi fun
mbe kari wa, pa pe mbe pinlɛ na ni
mbe kari.

Pɔli wìla para tangala na fuun wìla pye na jaa mbe tanga li sɛnrɛ na

5 Na mi ka Maseduwani tara ti
kɔn mbe yiri, mi yaa kari wa ye
yeri, katugu pa mi yaa toro wa
Maseduwani tara.
6 Mi yɛn naga sɔnri mbe wagati
wa pye wa ye ni, kana were sanga
wi ni fuun yɛrɛ, jaŋgo yanla saga na
tangala li na, laga o laga mi ka kaa
kee we.
7 Ko tangala na lo na, mi woro na
jaa mbe sa ye yan mbe toro fyaw.
Ɛɛn fɔ, na we Fɔ wiga yɛnlɛ, na jigi
wi yɛn ki na mbe wagati jɛnri pye
wa ye ni.
8 Konaa ki ni fuun, mi yaa koro
laga Efɛzi ca fɔ sa gbɔn Pantikɔti fɛti
pilige ki na.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì konɔ li yɛngɛ
na kan gbegbenɛ mbe tunŋgo lɛgɛrɛ
pye, we yɛn ma mbele mbɛn pe yɛn
ma lɛgɛ fun.
10 Na Timote wi ka gbɔn wa ye na,
yaga ka ti wila fyɛ yaraga ka na wa
ye sɔgɔwɔ; katugu we Fɔ wo tunŋgo
wila piin paa mi fun na yɛn.
11 Ki kala na, lere kpɛ ka kaa
tifaga. Yoo saga wi kondangala li na,
jaŋgo wi gbɔn laga na na yɛyinŋge
na, katugu mi yɛn naa singi, wo naa
sefɛnnɛ pe ni.
12 We sefɔ naŋa Apolɔsi wo na,
mùu kotogo kan sanga lɛgɛrɛ na ma
yo wi kari wa ye yeri wo naa sefɛnnɛ
pe ni. Ɛɛn fɔ, wi woro naga jaa
mbege pye yiŋgɔ. Ma si yala, wi yaa
ka kari wa ye yeri, na wiga ka yala
wagati ŋa ni we.

Sɛnrɛ puŋgo woro naa sharaga

13 Ye koro yɛnmbɛlɛ, ye koro ye
yɛgɛ sin wa tagawa pi ni. Ye kotogo
le ye yɛɛ ni, yaa fanŋga taa.
14 Yaa kala li ni fuun li piin ye yɛɛ
sɔgɔwɔ ndanlawa ni.
15 Sefɛnnɛ, ye yɛn ma Sitefanasi
naa wi go woolo pe jɛn. A yège
jɛn ma yo poro pè pye tagafɛnnɛ
koŋgbanmbala wa Akayi tara. A pè
pe yɛɛ kan na Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
pe sari.
16 Yaa nuru ki leele cɛnlɛ pe yeri
fun, naa mbele fuun pe maa pe sari
tunŋgo ki na pe ni.
17 Sitefanasi, naa Fɔɔtunatusi, naa
Akayikusi pe panga kì tanla na ni.
Yaraga ŋga kìlan la maga ta ye woro
laga, pège kan na yeri.
18 Pànla kotogo ki sogo na na paa
yɛgɛ ŋga na yoro fun pè ye kotogo ki
sogo ye na we. Ki daga yaa ki leele
cɛnlɛ pe gbogo.
19 Azi kinda legiliziye woolo pè ye
shari, Akilasi naa Pirisili pè ye shari
jɛŋgɛ we Fɔ wi mɛgɛ ki na, naa
legilizi woolo mbele pe maa finli wa
pe go pe ni.
20 Sefɛnnɛ pe ni fuun pè ye shari.
Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye
yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa kpoyi ni.
21 Mi Pɔli, mi kpaw mìgi sharaga
ŋga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pɔli
sharaga.
22 Na we Fɔ wii lere ŋa ndanla, wo
mbe daŋga! Maranata, ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ: We Fɔ ta paan!
23 We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye
ni!
24 Yoro mbele fuun ye yɛn Zhezu
Kirisi wi ni, ye yɛn mala ndanla.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo KORƐNTI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Naa Pɔli wìla wi sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɔnlɔgɔ mboo torogo wa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe yeri, wìla Timote wi torogo wa pe yeri wi sa ŋga wìla naga pe na ma yo paa piin ki wele. Naa Timote wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan, sɛnrɛ nda wìla pan ma yo Pɔli wi kan, ti sila pye sɛntanra. Kì pye ma, a Pɔli wo jate wì si kari ma saa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe yan, mɛɛ pe yɛri ma yo pe pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Naa Pɔli wìla ka saa gbɔn wa, pe ni, a nuŋgba si ti fɛrɛ Pɔli wi yigi, ma yɛsanga wa wi na (2.5-11; 7.12). A Pɔli wì si sɔngɔrɔ fyɛlɛgɛ na wa Efɛzi ca. Wa Efɛzi, Pɔli wìla gbele Kɔrɛnti ca tagafɛnnɛ pe kala na. A wì si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma sɛnŋgbanra yo pe na (2.4; 7.8). Ɛɛn fɔ ki sɛwɛ wì puŋgo yiŋgɔ. Tite wo Pɔli wìla tun ma yo wi saga sɛwɛ wi kan pe yeri.

Ko puŋgo na, a Pɔli wì si kari wa Maseduwani tara. Wìla saa fili wa Tite ŋa wìla tun wa Korɛnti ca wi ni. Tite wìla sɛntanra yo ma Pɔli wi kan, fɔ Korɛnti ca tagafɛnnɛ pàa wi sɛnrɛ ti logo ma pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Naa Pɔli wìla kaa ki sɛntanra ti logo, a wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe kan. Wa sɛwɛ wi ni, wìgi naga pe na ma yo pe yɛn maa ndanla. Pɔli wo wìla Korɛnti ca legilizi wi tɛgɛ. Wìla pye na jaa wo naa poro ni pe yɔn ki pye nuŋgba.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–7) ki ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari maga ta lì fanŋga kan wi yeri wa wi kaŋgbanra ti ni we; katugu kaŋgbanga ŋga kìla pye wo naa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ kìla kɔ. Pɔli wìla pe nawa to tunŋgo ŋga wìla pye wa pe sɔgɔwɔ ki wogo na, mɛɛ ki yo pe kan fɔ pe yɛn maa ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (8–9) ki ni, Pɔli wi yɛn na para yarikanra nda pe daga mbe gbogolo mbe kan Zheruzalɛmu ca tagafɛnnɛ pe yeri ti wogo na. Ki kala na, wìla pe yɛnri ma yo pe pye leele mbele pe maa kaan nayinmɛ ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo (10–13) ki ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo mbele pàa baga Pɔli wi na, wìla para mboo yɛɛ shɔ pe kɛɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wìla Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe shari konaa maga yo pe kan fɔ wi yaa sa pe kɔn mbe wele naa.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-11*

Pɔli wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa ke pyego *1.12–6.13*

Tagafɛnnɛ pe daga mbe je yarisun-ndo ti na *6.14–7.1*

Pɔli wo naa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe ni *7.2-16*

Yarikanra nda pàa gbogolo Zheruzalɛmu ca tagafɛnnɛ pe kan *8.1–9.15*

Pɔli wìla para mbege naga fɔ wi yɛn pitunŋɔ kaselege na *10–13*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nan-danwa kala li ni, naa we sefɔ Timote, woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Yɛnŋɛlɛ li legilizi ŋa wa Korɛnti ca wi kan, naa mbele fuun pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wa Akayi tara ti ni fuun ti ni pe yeri.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Pɔli wila Yɛnŋɛlɛ li shari

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we. Lo li yɛn To ŋa wi maa leele yinriwɛ

taa, ma pye Yɛnŋɛlɛ na li maa leele kotoro sogo pe na kala li ni fuun ni.
4 Lo li maa we kotoro ti sogo we na wa we jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, jaŋgo mbele pe yɛn na jɔlɔgɔ cɛnlɛ ŋga fuun jɔlɔ, woro jate kotogo sogowo mba wè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, we ya waa pe kotoro ti sogo pi ni.
5 Jɔlɔgɔ ŋga Kirisi wì jɔlɔ, yɛgɛ ŋga na we yɛn naga cɛnlɛ lɛgɛrɛ jɔlɔ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Kirisi wì we kotoro ti sogo we na fɔ jɛŋgɛ.
6 Na we kaa jɔlɔ, ko ma pye mbe ye kan ye kotoro ti sogo ye na, ye shɔwɔ pi ta. Na we kotoro ti ka sogo we na, ko ma pye mbe ye kan ye kotoro ti sogo ye na, jaŋgo jɔlɔgɔ ŋga waa jɔlɔ, ye ya yaa ki nuŋgba ki kunni ye yɛɛ ni.
7 Kì pye ma, we jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kala na; katugu wège jɛn ma yo yɛgɛ ŋga na yaa ye tasaga taa wa jɔlɔgɔ ŋga we yɛn na jɔlɔ ki ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kotogo sogowo mba wè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye yaa ye tasaga ta wa pi ni fun.
8 Ki kala na, sefɛnnɛ, jɔlɔgɔ ŋga wè jɔlɔ wa Azi kinda wi ni, we yɛn na jaa yege jɛn. Ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ we na jɛŋgɛ fɔ ma wɛ we fanŋga ki ni fuun ki na, a we jigi wì kɔn we na, a wège yan ndɛɛ we se koro yinwege na naa.
9 Wàa pye naga yaan we gbosɛnrɛ pèri yo, a tì yere makɔ. Ɛɛn fɔ, ko la pye ma, jaŋgo waga ka we jigi wi taga we yɛɛ na, fɔ Yɛnŋɛlɛ lo na, lo na li yaa kuulo pe yɛn mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni we.
10 Lo lì we shɔ ki kunwɔ tipewe pi ni, lo li yaa si we shɔ naa. Ee, we jigi wi yɛn ki na fɔ li yaa we shɔ naa.
11 Katugu yoro jate ye yaa we saga ye Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni. Kiga pye ma, yɛnrɛwɛ mba lelɛgɛrɛ na yɛnri we kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa pi logo, mbege kajɛŋgɛ ki pye we kan. Kona, lelɛgɛrɛ yaa lali shari we kala na.

PƆLI WI KAKƆNNDƐGƐŊGƐLƐ KONAA KE PYEGO

1.12–6.13

Pɔli wila wi jatere wi kanŋgi

12 We mbe ya mbaa we yɛɛ gbogo kala na mɛgɛ ni li na: We nawa jatere wi yɛn naga yuun we kan ma yo wè tanga yɛgɛ ŋga na laga dunruya wi ni, naa yoro jate ye yɛgɛ na, ki tangalɔmɔ pi yɛn ma sin ma pye jɛmbɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Kii pye lere tijinliwɛ fanŋga na, ɛɛn fɔ, kì pye Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na.
13 Wa we sɛwɛɛlɛ mbele waa torogi pe ni, we woro na yaraga ka yɛgɛ yɔnlɔgi ye kan, kaawɔ ŋga yaa kara na jɛnni ko. Na jigi wi yɛn ki na fɔ ye yaa ki wogo ŋga ki jɛn mbege kɔ pew.
14 Yiŋgɔ ki jɛnri yè jɛn cɛ. We Fɔ Zhezu wi panmbilige, we yaa pye ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go, paa yɛgɛ ŋga na ye yaa pye woro fun we yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go we.
15-16 Na jigi wìla pye ki wogo ki na jɛŋgɛ, fɔ a mì yere ki yerewe ma yo na karisaga wa Maseduwani tara, mi yaa toro wa ye yeri gbɛn, mbe si jɛn mbaa kee. Konaa na sɔngɔrɔsaga mbe yiri wa Maseduwani tara, mbe toro wa ye yeri naa, jaŋgo ye ta ye nayinmɛ tasaga shyɛn ta. Kona, ye mbe ya mbanla torogo na tangala li na wa Zhude tara.
17 Na mìla kaa yere ki yerewe ma yo mi yaa ki wogo ŋga ki pye, ye nawa po ni na jatere wi sila pye mbe cɛn na na wi le? Kagala ŋgele mì jate mbe pye, ye nawa po ni mila ke piin na yala dunruya woolo pe pyelɔmɔ po ni wi le? Fɔ ma cɛn ki cɛnwɛ na yuun «ee» naa «ayoo» wagati nuŋgba wi ni kɛ? Ayoo dɛ.
18 Maga ta kaselege Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ŋga wàa yo ma ye kan, ki sila pye «ee» naa «ayoo» wagati nuŋgba wi ni.
19 Katugu Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ Zhezu Kirisi ŋa mi naa Silivɛn naa Timote wàa wi sɛnrɛ ti yo wa ye

sɔgɔwɔ, wi sila pye «ee» naa «ayoo». Ɛɛn fɔ, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li «ee» we.

20 Zhezu Kirisi wo wi yɛn «ee», ŋa
wi yɛn na yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ
lì kɔn ke yɔn finli. Ko kì ti we maa
«anmiina» wi yuun wi fanŋga na,
na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
21 Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn na fanŋga
kaan woro naa yoro yeri wa we gbo-
golomɔ pi ni Kirisi wi ni. Yɛnŋɛlɛ
jate lo lì we tɛgɛ we yɛ li yɛɛ kan.
22 Lo lì tɛgɛrɛ tɛgɛ we na li yɛɛ
mɛgɛ ki na, ma Yinnɛkpoyi li kan we
yeri li cɛn wa we kotoro ti na, mbe
pye paa yarijɛndɛ nda lì tɛgɛ we kan
ti yaraga koŋgbanŋga yɛn.
23 Ŋga mi yaa yo, Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na sɛrɛfɔ ki na, na mi ka finlɛ, lilan
gbo: Mi woro na jaa mbe yɛsanga
wa ye na, ko kì ti na karaga mìgi sa
wa yoro Korɛnti tagafɛnnɛ ye yeri.
24 We woro na jaa mbe cɛn ye go
na mbaa ye yɛgɛ sinni tagawa po
kanŋgɔlɔ, katugu yè fanŋga ta wa
tagawa pi ni. Ɛɛn fɔ, we yɛn naga
jaa mbaa tunŋgo piin ye ni ja, ye ta
ye nayinmɛ ta.

2

1 Kì pye ma, a mì si yere ki yerewe
ma yo mi se sɔngɔrɔ wa ye yeri naa
mbe yɛsanga wa ye na.
2 Katugu na mi ka yɛsanga wa ye
na, ambɔ wi mbe ya nayinmɛ kan
mi yeri naa? Kaawɔ yoro mbele mì
yɛsanga ki wa ye na yoro bɔkɔ.
3 Ko kì ti mì sɛwɛ wi torogo ye
kan paa yɛgɛ ŋga na mìgi pye we.
Mi sila pye naga jaa na mi ka gbɔn
wa ye na, leele kpaw mbele pe daga
mbe nayinmɛ kan na yeri, pe ti mbe
yɛgɛ san. Mì taga ki na ma yo na
mi ka nayinmɛ ta, yoro fun ye yaa
nayinmɛ ta.
4 Sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan, mìla
wi yɔnlɔgɔ maga ta na nawa pì
tanga ma piri na na fɔ jɛŋgɛ, naa
yɛntunwɔ lɛgɛrɛ ni. Mi sila ko pye,
mbe yɛsanga wa ye na, ɛɛn fɔ, mìla
ki pye, jaŋgo ye yɛn mala ndanla
jɛŋgɛ yɛgɛ ŋga na, ye ta yege jɛn.

Ye kapege pyefɔ wi kapege ki kala yaga wi na

5 Na lere wa ka yɛsanga kala pye,
wii yɛsanga ki wa mi na, ɛɛn fɔ, wìgi
wa ye ni fuun ye na. Nakosima, wìgi
wa ye jɛnri na. Mìgi yo ma, jaŋgo mi
ka kaga kala li gbɔgɔ mbe toro.
6 Yoro lelɛgɛrɛ, jɔlɔgɔ ŋga yè wa
ki fɔ wi na, kì yala wi ni makɔ.
7 Ko kì ti yiŋgɔ, ye daga mboo
kapege ki kala yaga wi na mboo
kotogo ki sogo wi na, jaŋgo wi jigi ka
ka kɔn wi na wi jatere pirindorogo
ki na.
8 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri,
yege naga wi na fɔ wi yɛn ma ye
ndanla.
9 Mì sɛwɛ wi torogo ye kan go ŋga
na kaa ŋga: Mìla pye na jaa mbe ye
wa mbe wele, mbege jɛn, na kaa pye
ye yɛn nala sɛnrɛ ti nuru kala li ni
fuun ni.
10 Na yaga lere wa kapege kala
yaga wi na, mi fun mìgi kala yaga
wi na. Katugu, mì ka lere wa kapege
kala yaga wi na, yɛgɛ o yɛgɛ mi ka
lere wa kapege kala yaga wi na, mi
maga kala yaga wi na yoro kala na
Kirisi wi yɛgɛ na,
11 jaŋgo Sɔtanla wiga ka fanŋga
ta we na, katugu we yɛn maa nawa
kagala ke jɛn fɔ jɛŋgɛ.

Pɔli wi jatere wìla lɛgɛ wi na maa ta wa Tirowasi ca

12 Naa mìla gbɔn wa Tirowasi mbe
Kirisi wi Sɛntanra ti yari wa, mìla
saa ki yan we Fɔ wì konɔ li yɛngɛ
na kan mbe tunŋgo pye wa.
13 Ma si yala, na jatere wìla lɛgɛ
na na fɔ jɛŋgɛ, katugu mi sila sa we
sefɔ Tite wi yan wa. Kì kaa pye ma,
a mì si sara pe na, mɛɛ yiri ma kari
wa Maseduwani tara.

Cew ŋa waa taa Zhezu Kirisi wi ni

14 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari,
katugu lo li yɛn na cew kaan we yeri
sanga pyew wa we gbogolomɔ pi ni
Kirisi wi ni. Woro lì tɛgɛ waa Kirisi
wi yari poo jɛn laga ki ni fuun ni,
paa latikɔrɔ yɛn, ŋa wi nuwɔ pi ma
jaraga lagapyew.

15 We tangalɔmɔ pi yɛn paa
latikɔrɔ nuwɔ taan yɛn, ŋa Kirisi
wì wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri. We
yɛn ma, ma mbele pe yɛn wa shɔwɔ
konɔ li ni pe kan, naa mbele pe yɛn
wa punŋguwɔ konɔ li ni pe kan.
16 Mbele pe yɛn wa punŋguwɔ
konɔ li ni poro yeri, ki yɛn kunwɔ
nuwɔ mba pi maa leele kuun. Mbele
pe yɛn wa shɔwɔ konɔ li ni poro
yeri, ki yɛn nuwɔ mba pi maa yin-
wege kaan. Na ki yɛn ma, ambɔ wi
mbe ya mbege tunŋgo cɛnlɛ ŋga ki
yɔn fili?
17 Woro wo na, we woro paa leele
mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti tɛgɛ
na penjara jaa ti ni pe yɛn. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lì we tun. Sɛnfire we
maa yuun li yɛgɛ na, paa Kirisi wi
tunmbyeele yɛn.

3

Yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi tunmbyeele

1 Ye nawa po ni we yɛn naga lee
naa fɔnŋgɔ mbaa we yɛɛ mɛtanga
yinri wi le? Nakoma ki kala yɛn
we na we sɛwɛɛlɛ pele kan ye yeri,
mbele pe yɛn na we mɛtanga yinri,
paa yɛgɛ ŋga na pele maa ki piin wi
le? Nakoma mbe pele ta mbe yiri wa
ye yeri wi le?
2 Yoro ye yɛn paa we sɛwɛ yɛn, ŋa
wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we kotoro ti
na, ŋa leele pe ni fuun pe mbe ya
mboo jɛn mbaa wi kara.
3 Ee, ki yɛn ma filige fɔ ye yɛn paa
Kirisi wi sɛwɛ yɛn, ŋa wì yɔnlɔgɔ we
tunŋgo ki fanŋga na. Wii yɔnlɔgɔ
lankiri tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, wì yɔnlɔgɔ
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li Yinnɛ lo
ni. Wi woro ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ
papara papara na, ɛɛn fɔ, wi yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa ye kotoro ti na.
4 We yɛn naga wogo ŋga ki yuun,
we jigi ŋa wè taga Yɛnŋɛlɛ li na wi
kala na, Kirisi wi fanŋga na.
5 Kii cɛn ndɛɛ we yɛn naga jate
we mbe ya mbege tunŋgo cɛnlɛ ŋga
ki pye we yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, ki
fanŋga ki maa yinrigi Yɛnŋɛlɛ lo
yeri.
6 Lo lì fanŋga kan we yeri fun,
we pye yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi tun-
mbyeele. Ki yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi
woro lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ
wo woo, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo woo
wi. Lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wo
maa leele kaan pe maa kuun, ɛɛn fɔ,
Yinnɛkpoyi lo maa yinwege kaan.

7 Yɛnŋɛlɛ làa lasiri wi yɔnlɔgɔ
sɛwɛ yɔɔnrɔ nuŋgba nuŋgba
sinndɛɛrɛ papara papara na, ki
sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
yanwa pìla pan. A Moyisi wi yɛgɛ
kila yɛngɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi
ni fɔ Izirayɛli woolo pe sila ya mbe
pe yɛngɛlɛ ke kan wi na mbaa wi
wele. Ma si yala, ki gbɔgɔwɔ pila
daga mbe kɔ. Lasiri ŋa wi tunŋgo
ki yɛn mbaa leele pe yɛgɛ sinni wa
kunwɔ pi ni, na kaa pye wì pan ki
gbɔgɔwɔ mba po si ni,
8 tunŋgo ŋga Yinnɛkpoyi li yɛn
na piin, ki gbɔgɔwɔ pi yaa pye mbe
gbɔgɔ naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.
9 Na kaa pye tunŋgo ŋga kìla
pye na Yɛnŋɛlɛ li kiti wi jaan leele
pe na kìla pye gbɔgɔwɔ ni, tunŋgo
ŋga kila ki kaan, a leele paa piin
lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko
gbɔgɔwɔ po yaa pye mbe gbɔgɔ naa
mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.
10 We mbe ya mbege yo yɛrɛ fɔ
faa, gbɔgɔwɔ mba pìla yɛngɛlɛ ma
kaa kɔ, pi se ya taanla nala pilige
gbɔgɔwɔ pi ni, paa pì gbɔgɔ ma toro
we.
11 Ki kala na, na kaa pye ŋga ki
yɛn kɔwogo ki gbɔgɔwɔ pìla pye ma
gbɔgɔ, ŋga ki se kɔ ki gbɔgɔwɔ pi
yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ.

12 Ko jigi tagasaga jɛŋgɛ ko ki yɛn
we yeri, ko kì ti wè kotogo ta na para
nari finligi.
13 We woro naga piin paa Moyisi
yɛn, *wo ŋa wìla wi yɛgɛ ki tɔn paraga*
ni,† jaŋgo Izirayɛli woolo paga ka
wi gbɔgɔwɔ mba pìla pye kɔwoo pi
kɔwɔ pi yan.

† **3:13 3.13:** Ɛki 34.35

14 Ɛɛn fɔ, pe jatere wi tɔn pe na,
paa sɛnrɛ logo; katugu ali ma pan
ma gbɔn nala, ki paraga nuŋgba ki
yɛn ma pe jatere wi tɔn pe na, na pe
kaa yɔn finliwɛ lɛɛ sɛwɛɛlɛ pe kara
we. Ki paraga ki ma laga lere ŋa na,
wo wi yɛn ŋa wi ma gbogolo Kirisi
wi ni we.
15 Ali nala, na pe kaa Moyisi
sɛwɛɛlɛ pe kara sanga o sanga, ki
paraga ki ma pe jatere wi tɔn pe na.
16 Ɛɛn fɔ, ki yɛn paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ: «*Na lere wa kaa
nawa pi kanŋga mbe taga we Fɔ wi
na, ki paraga ki ma laga wa.*»†
17 Ki laga ŋga ki yɛn na para we
Fɔ ŋa sɛnrɛ na, Yinnɛkpoyi loli. We
Fɔ wi Yinnɛ liga pye laga ŋga na, ki
woolo pe ma koro pe yɛɛ woolo.
18 Woro mbele fuun paraga woro
ma we yɛrɛ ti tɔn, we yɛn na we
Fɔ wi gbɔgɔwɔ pi wele naa nari paa
yɛgɛ ŋga na duwale maa wi yanwa
kaan we. Ki kala na, wè kanŋga ma
pye paa we Fɔ wi yanlɛɛ yɛn. We ma
wɔ gbɔgɔwɔ pa ni ma ye pa fɔnmbɔ
ni, mba pì gbɔgɔ naa ma wɛ. Ko maa
piin we Fɔ wi Yinnɛ lo fanŋga na.

4

Yarijɛndɛ nda ti yɛn wa leyaara nda pè fanri joro ni we

1 Yɛnŋɛlɛ lì we yinriwɛ ta, mɛɛ ki
tunŋgo ŋga ki kan we yeri, ko kì ti
waa kotogo la.
2 Fɛrɛ kagala ŋgele ke maa piin
na lara, wè je ke ni fuun ke na. We
woro na tanri tijinliwɛ pee na, we si
woro na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti waa nari
kanŋgi. Ɛɛn fɔ, kaselege ko waa
yuun naga finligi pege jɛn, jaŋgo
leele pe ni fuun paa we mɛtanga
yinri wa pe nawa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
3 Na kaa pye Sɛntanra nda waa
yuun ti yɛn ma lara, pa tì lara mbele
pe yɛn na punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na poro
na.
4 Pee taga ti na, katugu Sɔtanla
we, wo ŋa wi yɛn ki dunruya ŋa wi
yɛnŋɛlɛ pele, wì pe tijinliwɛ pi wɔ pe
na. Wì pe yɛgɛ kɔn, jaŋgo Sɛntanra
nda ti yɛn na para Kirisi wi gbɔgɔwɔ
pi sɛnrɛ na, tiga ka yanwa yirige pe
kan, wo ŋa wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ
we.
5 Woro yɛɛra sɛnrɛ ma we yɛn na
yari, Zhezu Kirisi wo waa yari ma yo
wi yɛn we Fɔ. Woro wo na, we yɛn
naga yuun fɔ we yɛn ye tunmbyeele
Zhezu wi kala na.
6 Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo ma yo fɔ:
«Yanwa pila yiin wa wɔwɔ pi ni†!»
Lo lì yanwa pi pye fun, a pì yin wa
we kotoro na, jaŋgo mbe Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ jɛnmɛ pi kan we yeri, pi
yanwa yirige we kan, po mba pìla
yɛngɛlɛ Kirisi wi yɛgɛ ki na we.
7 Kì pye ma, we yɛn paa leyaara
yɛn nda pè fanri joro ni, ki yanwa
mba pi yɛn yinnɛ yarijɛndɛ, ti yɛn
wa we ni, jaŋgo leele pege yan fɔ ki
yawa gbɔɔ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woo, pi
woro na yinrigi woro yeri.
8 We yɛn na jɔlɔ yɛgɛ ki ni fuun ki
na, ɛɛn fɔ, wee te mbaa kaari. We
nawa pì piri we na, ɛɛn fɔ, we jigi
wii kɔn we na.
9 Pe yɛn na we jɔlɔ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
lii we wa. Pè we gbɔn ma we jaanri
tara, ɛɛn fɔ, wee ku.
10 We wire ti yɛn kunwɔ pi yɛgɛ
sɔgɔwɔ pilige pyew paa yɛgɛ ŋga
na Kirisi wìla pye kunwɔ pi yɛgɛ
sɔgɔwɔ we, jaŋgo yinwege ŋga
Zhezu wì kan we yeri, leele pe ni
fuun paa ki yaan wa we wire ti ni.
11 Woro mbele we yɛn yinwege
na, sanga pyew we yɛn kunwɔ pi
tanla tɔɔn Zhezu wi kala na, jaŋgo
yinwege ŋga Zhezu wì kan we yeri,
leele pe ni fuun paa ki yaan wa we
wire nda ti yɛn kuworo ti ni.
12 Kì pye ma, we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
yogo ki kala na, kunwɔ pi yɛn na
tunŋgo piin we na, ɛɛn fɔ, a ko na
yinwege kaan yoro yeri.
13 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Mì taga
ki na, ko kì ti mì para.*»† Woro fun,
ko tagawa kotogo nuŋgba ko ki yɛn

† **3:16 3.16:** Ɛki 34.34 † **4:6 4.6:** Zhenɛ 1.3 † **4:13 4.13:** Yuuro 116.10

we yeri, a wè si taga ki na; ko kì ti we yɛn na para.
14 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ na lì we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, lo li yaa woro fun we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi ni Zhezu wi ni ja†, mbe si woro naa yoro ni we pye we yere li yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 Ko ki ni fuun ŋga ko yɛn na piin, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pila kaan lelɛgɛrɛ yeri pilige pyew, lelɛgɛrɛ mbe ta paa Yɛnŋɛlɛ li shari paa li gbogo.

Waa tanri tagawa po fanŋga na

16 Ko kì ti we se kotogo la fyew. Ali na kaa pye ka na woo we wire ti fanŋga ki ni jɛɛnnjɛnri, we yinnɛ li yɛn na kanŋgi fɔnnɔ pilige pyew.
17 Jɔlɔgɔ jɛɛnnjɛnri ŋga we yɛn na jɔlɔ wagati jɛnri ŋa wi ni, ki yɛn na gbɔgɔwɔ gbembe mbakɔɔ gbɛgɛlɛ we kan, mba pi se jɛn mbe kɔ; pi yɛn kagbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ ma wɛ ki jɔlɔgɔ ŋga ki na.
18 Katugu we woro ma we yɛngɛlɛ ke kan yaara nda leele pe maa yaan to na, we yɛn ma ke kan yaara nda ti se ya yan to na. Yaara nda leele pe maa yaan, wagati jɛnri to ma pye, yaara nda leele pe se ya yan, to yɛn wa fɔ sanga pyew.

5

1 We wire ti yɛn paa paara yinrɛ yɛn, nda we yɛn ma cɛn wa ti ni laga tara ti na. Wège jɛn ma yo na ti ka jɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ lì go kan we yeri wa naayeri, ŋga lo jate lì kan li yɛ. Cɛnsaga mbakɔgɔ yi, leele kɛyɛn ma yigi kan.
2 Ma we ta laga ki paara yinrɛ nda ti ni, we yɛn na jɛɛn, katugu we yɛn naga jaa ŋgbanga mbe ye wa ki naayeri go ki ni, paa yɛgɛ ŋga na lere ma kaa derege le wi yɛɛ na we.
3 Na waga ki le we yɛɛ na, pa we se koro wire fu.
4 Ee, mbe we ta laga ki paara yinrɛ nda ti ni, we maa jɛɛn ndɛɛ we tugugbɔrɔ tugo. Kii cɛn ndɛɛ waa jaa mbe wire nda ti yɛn we na laga tara na ti wɔ we yɛɛ na, ɛɛn fɔ, waa jaa mbe naayeri wire ti le we yɛɛ na, jaŋgo wire nda ti yɛn kuworo ti kanŋga ti yinwege mbakɔgɔ ta.
5 Yɛnŋɛlɛ lo lì we gbegele ki wogo ŋga ki mɛgɛ ni, mɛɛ Yinnɛkpoyi li kan we yeri li pye yarijɛndɛ nda lì tɛgɛ we kan ti yaraga koŋgbanŋga.
6 Ki kala na, wè kotogo ta sanga pyew. Wège jɛn ma yo mbe we ta laga ki wire nda ti ni, we yɛn ma lali we Fɔ wi cɛnsaga ki ni.
7 We maa tanri tagawa po fanŋga na, yaraga ka yanga fanŋga ma.
8 Wè kotogo ta jɛŋgɛ, ki si yɛn ma we ndanla we wɔ laga ki wire nda ti ni we sa cɛn wa we Fɔ wi ni, pa ko mbe mbɔnrɔ.
9 Ko kì ti we yɛn naga jaa, mbe we ta laga ki wire nda ti ni o, mbe we ta we wɔ laga ti ni o, we kala luu ndanla.
10 Katugu ki daga we ni fuun we yere Kirisi wi yɛgɛ na wa wi kiti kɔnsaga, jaŋgo lere nuŋgba nuŋgba pyew ŋga wì pye maa ta wi wire ti ni, kajɛŋgɛ yi o, kapege yi o, wi ta wi yala wi kapyege ki ni.

Yɛnŋɛlɛ lì tanwa le dunruya woolo pe ni Kirisi wo fanŋga na

11 Mbaa fyɛ we Fɔ wi yɛgɛ, wège jɛn, ko kì ti we yɛn naga jaa mbe leele pe jatere wi kanŋga pe na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma we nawa pi jɛn. Na jigi wi yɛn ki na fun fɔ ye yɛn ma we jɛn wa ye nawa.
12 We woro na we yɛɛ mɛtanga yinri ye kan naa fɔnŋgɔ. Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa mbe pyelɔmɔ kan ye yeri, ye ta yaa ye yɛɛ gbogo we kala na. Ki ka pye ma, mbele paa la pe yɛɛ gbogo sɛnwee wi nawa kagala koro mɛgɛ ni, fɔ ŋga pe maa yaan ko kala na, ye ya yaa pe yɔn sogo.
13 Na kaa pye kaselege we yuro tì yiri, we yɛn ma Yɛnŋɛlɛ lo kan. Na

† **4:14 4.14:** Ko kɔrɔ wo kì naga ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi ni, naa wè pye nuŋgba Zhezu wi ni ki kala na.

kaa si pye we jatere wi yɛn ma cɛn we na, wi yɛn ma cɛn ye yɔnwɔ po kala na.
14 Katugu Kirisi wi ndanlawa pi yɛn na we kaan we bala. Wège jɛn jɛŋgɛ ma yo lere nuŋgba wì ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe ni fuun pè pe tasaga ta wa wi kunwɔ pi ni.
15 Wì ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ, jaŋgo mbele pe yɛn yinwege na paga kaa pe yinwege ki piin pe yɛɛ kan, ɛɛn fɔ, ŋa wì ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni pe yɔnlɔ, paa ki piin wo kan.
16 Kì pye ma, we woro na lere wa jate naa mbe yala leele pe yanlɔmɔ po ni. Ali na kaa pye faa wàa pye na Kirisi wi jate na yala leele pe yanlɔmɔ po ni, we woro naa jate ma naa.
17 Na lere wa ka pye nuŋgba Kirisi wi ni, wi ma kanŋga lere fɔnŋgɔ. Yarilɛrɛ tì toro makɔ, wele, yaara tì kanŋga fɔnndɔ.
18 Ko ki ni fuun ŋga ko yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri. Lo lì tanwa le we ni Kirisi wi fanŋga na, ma sigi tunŋgo ki telege we na waa leele pe piin pe tanwa le li ni.
19 Katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye na tunŋgo piin Kirisi wo ni mbe tanwa le lo naa leele pe ni fuun pe ni. Li sila pe kapere ti jate pe go na. A lì sigi tanwa lege tunŋgo ki kan we yeri waa ki yari.
20 Ko kì ti we yɛn Kirisi wi pitunmbolo fanŋga fɛnnɛ mbaa para wi yɔnlɔ. Ki cɛn ndɛɛ woro Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ nali sɛnrɛ ti yuun wa we yɔn, na leele pe yɛrɛgi. We yɛn na ye yɛnri Kirisi wi mɛgɛ ki na, fɔ ye yɛnlɛ ki na yoro naa Yɛnŋɛlɛ li ni ye tanla.
21 Kirisi wìla pye kapege fu, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu pye paa kapere pyefɔ yɛn we kala na, jaŋgo wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, we pye lesinmbele li yɛgɛ na.

6

1 Ki kala na, woro mbele waa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li ni, we yɛn na ye yɛnri, fɔ yinmɛ mba yè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaga ka ti pi yiri waga.
2 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi yo wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo na wagati jɛnŋɛ
wi ni,
mɛɛ ma saga shɔwɔ pilige ki na.†

Wele, yiŋgɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li wagati jɛnŋɛ we, nala wi yɛn shɔwɔ pilige ye.
3 We woro na jaa mbe ti lere wa mbe to kapege kala la kpɛ ni, jaŋgo lere wa ka ka we tunŋgo ki mɛgɛ jɔgɔ.
4 Ɛɛn fɔ, we yɛn na we yɛɛ nari kala ni fuun li ni, fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele jɛmbɛlɛ. We maa jɔlɔgɔ kagala, naa kaŋgbanra konaa tere ti kunni we yɛɛ ni fɔ jɛŋgɛ.
5 Pè we gbɔn ma we le kaso. Pè tinmɛ pye maa yirige we kala na. Wè tunŋgbanra pye. Wɔnlɔwɔ lɛgɛrɛ gbaanri we na, a wè fuŋgo lɛgɛrɛ cɛn.
6 We yɛn na we yɛɛ nari fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, naa we yɛn kpoyi ki kala na, naa we kajɛnmɛ po naa kagala ŋgele waa kunni we yɛɛ ni ke kala na, naa we kagbaraga pyege ki kala na Yinnɛkpoyi li fanŋga na, naa ndanlawa ni mba pi woro kopiire woo.
7 We yɛn naga nari wa we kaselege sɛnyogo ki ni, naa Yɛnŋɛlɛ li yawa pi ni. Ŋga kì sin ko waa piin, maga pye paa we maliŋgbɔnyaara yɛn, mbaa malaga gbɔɔn mbaa we yɛɛ shoo.
8 Pe maa we gbogo, pe ma sila we tifaga fun. Pe maa we mɛpɛngɛ yinri, pe ma sila we mɛtanga yiri fun. Pe maa we wele paa yagbogolo fɛnnɛ yɛn, ma si yala, kaselege ko we maa yuun,
9 na we wele ma mbe yo pee we jɛn, ma si yala, pe ni fuun pè we jɛn; na we wele ma mbe yo leele mbele yɛn na kuun, ma si yala, we yɛn yinwege na. Pè we gbɔn ma we wɛlɛgɛ, ɛɛn fɔ, pee we gbo.
10 Pe ma yɛsanga wa we na, ma si yala, we yɛn na yɔgɔri pilige pyew.

† **6:2 6.2:** Eza 49.8

We yɛn ndɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ wɛlɛ, ɛɛn fɔ, we yɛn na yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kaan lelɛgɛrɛ yeri. We yɛn ndɛɛ yaraga woro we yeri, ma si yala, yaraga ki ni fuun ki yɛn we yeri.

11 Yoro Korɛnti fɛnnɛ, yoro mbele we wɛnnɛ wele, kaselege ko wè yo ma ye kan. Wè we nawa pi yɛngɛ ma ye kan.

12 Wee we nawa pi tɔn ye na, ɛɛn fɔ, yoro yè ye nawa pi tɔn woro na.

13 Ki kala na koni, mila para ye ni paa na piile yɛn! Ye yɛn ma we ndanla yɛgɛ ŋga na, ye ti we ye ndanla ma fun, ye ye nawa pi yɛngɛ jɛŋgɛ we kan.

TAGAFƐNNƐ PE DAGA MBE JE YARISUNNDO TI NA

6.14–7.1

Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na pe kapyere ti ni

14 Yaga ka ye yɛɛ pinlɛ mbatagambala pe ni. Pe woro kala pyeyɛɛnlɛ mbele pe daga ye ni. Kasinŋge ki mbe ya gbogolo mɛlɛ kapege ki ni? Yanwa pi mbe ya gbogolo mɛlɛ wɔwɔ pi ni?

15 Yiŋgi yɔn finliwɛ pi yɛn Kirisi wo naa Sɔtanla pe sɔgɔwɔ? Tagafɔ wi mbe ya gbogolo mɛlɛ ŋa wii taga wi ni?

16 Yiŋgi yɔn finliwɛ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ko naa yarisunndo ti sɔgɔwɔ? Katugu woro we yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li shɛrigo gbɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ:

Mi yaa ka cɛn wa pe sɔgɔwɔ mbe pye wa pe ni.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, poro wo na, pe yaa ka pye na woolo.†

17 Ko kì ti we Fɔ wì yo fɔ:

Ye yiri wa pe sɔgɔwɔ, ye laga pe na.
Yaga ka jiri yaraga ka na, ŋga ki yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Kiga pye ma, pa mi yaa ye yigi jɛŋgɛ.
18 *Mi yaa pye ye to, ye yaa pye na pinambiile naa na sumborombiile.*
We Fɔ ŋa wi yɛn yawa pi ni fuun Fɔ wo wì yo ma.†

7

1 Na wɛnnɛ, ki yɔn fɔgɔlɔ ŋgele kè kɔn woro kan. Ki kala na, ye ti we we yɛɛ pye kpoyi we wɔ yaraga ŋga fuun ki ma wire to naa yinnɛ li tɛgɛ fyɔngɔ ni ki ni. Waa ki ŋgbanga we pye kpoyi we yɔn fili, waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

PƆLI WO NAA KORƐNTI CA TAGAFƐNNƐ PE NI

7.2-16

Pɔli nayinmɛ we

2 Ye we yigi jɛŋgɛ ye kotogo ki ni fuun ni! Wee katijaanga pye lere wa kpɛ na. Wee lere kpɛ jɔgɔ. Wee si lere kpɛ fanla mboo li mbe pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ.

3 Mi woro naga wogo ŋga ki yuun mbe ye jɛrɛgi; katugu mì keli maga yo makɔ fɔ ye yɛn ma we ndanla jɛŋgɛ, we yɛn yinwege na o, we ku o, we yɛn ye ni.

4 Na jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kanŋgɔlɔ, a mila na yɛɛ gbogo ye kala na. Wa na jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, na kotogo kì sogo na na jɛŋgɛ, a mì nayinmɛ gbɔɔ ta.

5 Kaselege ko na, maga lɛ wè gbɔn laga Maseduwani tara, we fa wogo jɛnri fyew. Ɛɛn fɔ, wè jɔlɔ kanŋgeyɛgɛ ki ni fuun ki na. Leele pàa pye ŋgbɛnlɛwɛ na we ni, a fyɛrɛ ye wa we kotogo na.

6 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ le, lo na li maa mbele pe nawa pì piri pe na pe kotoro ti sogo pe na, lì we kotoro ti sogo we na, naa Tite pan we.

7 Wi panga ko nuŋgba ma kì we kotoro ti sogo we na, ɛɛn fɔ, yɛgɛ ŋga na yoro fun yè Tite wi kotogo ki sogo wi na, ko fun kì we kotoro ti sogo we na. Wìgi yo we kan paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn naga jaa

† **6:16 6.16:** Levi 26.11,12 † **6:18 6.17-18:** 2 Sami 7.14; Eza 43.6; 52.11; Sofo 3.20

mbanla yan we, konaa yɛgɛ ŋga na ki yɛsanga wa ye na, konaa yɛgɛ ŋga na na kala lì ŋgban ye ni, fɔ a kìlan nawa pi yinŋgi na na naa ma wɛ.

8 Ali na kaa pye sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan wi yɛsanga wa ye na, kii ye na go na. Kìla kaa ye na go na, naa mìla kaa ki yan fɔ ki sɛwɛ wìla yɛsanga wa ye na wagati jɛnri ni we.
9 Yiŋgɔ wo ni, mi yɛn na yɔgɔri. Ɛɛn fɔ, mi woro na yɔgɔri ye yɛsanga ko kala na, mi yɛn na yɔgɔri, katugu yɛsanga ki ti, a yè sɔngɔrɔ ma ye tangalɔmɔ pi kanŋga. Ye yɛsanga koyi Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ma tunŋgo pye ki ni, fɔ yɛrɛ we tipege kpɛ si gbɔn ye na.
10 Katugu yɛsanga ŋga ki ma we ta ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, ki ma we kan we ma we kapere ti jɛn mari yaga mbe shɔwɔ pi ta. Ko wogo ko si daga mbe ye lere go na. Ɛɛn fɔ, yɛsanga ŋga ki yɛn dunruya woolo pe yeri, ki maa kunwɔ kaan.
11 Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo pye ye yɛsanga ŋga yè ta ki ni, ki puŋgo kala na lì yiri wa, loli na yɛɛn we. Yege wele paa yɛgɛ ŋga na ki yɛsanga kì ye kan, a yaa yɛtogowo piin. A yè tanga lagaja. Kayaŋga yɛn ye ni jɛŋgɛ, a yè fyɛ fɔ jɛŋgɛ. A na la yè ta yanla yan. Yè bala maga kapege pyefɔ wi jɛrɛgi. Yège naga pyelɔmɔ pi ni fuun pi ni fɔ yàa pye kapege fu fɛnnɛ wa ki kala li ni.

12 Ali na kaa pye ki sɛwɛ ŋa mùu torogo ye kan, mi suu torogo ŋa wì kapege ki pye wo kala na, mi si suu torogo kapege kì pye ŋa na wo kala na. Ɛɛn fɔ, mùu torogo, jaŋgo we kala li yɛn ma ŋgban ye ni yɛgɛ ŋga na, ki naga ye na jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
13 Ko kì we kotoro ti sogo we na.

Mbe taga wa we kotoro nda tì sogo we na ko na, wè nayinmɛ gbɔɔ ta jɛŋgɛ nayinmɛ mba Tite wì ta pi kala na, katugu yòo nawa pi yinŋgi wi na.
14 Mìla na yɛɛ gbɔgɔ jɛnri wi yɛgɛ na ye kala na, yee fɛrɛ wa na na. Ɛɛn fɔ, yɛgɛ ŋga na wè kaselege ki yo ma ye kan pilige pyew, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye mɛjɛŋgɛ ŋga wè yeri ma Tite wi kan, a kì pan ma pye ma kaselege.
15 Ye yɛn maa ndanla jɛŋgɛ, na wi ka nawa to ki na paa yɛgɛ ŋga na yàa gbɛgɛlɛ naa sɛnrɛ ti nuru, konaa paa yɛgɛ ŋga na yàa wi yigi jɛŋgɛ, na fyɛ wi yɛgɛ, na seri, maga naga fɔ yaa wi gbogo.
16 Mi yɛn na yɔgɔri, katugu mbe ya mbanla jigi wi taga ye na kala li ni fuun ni.

YARIKANRA NDA PAA GBOGOLO ZHERUZALƐMU CA TAGAFƐNNƐ PE KAN

8

8.1–9.15

Ye pye nandanwa fɛnnɛ yaa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ

1 Sefɛnnɛ, yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan Maseduwani tara legiliziye woolo pe yeri, we yɛn na jaa mbege wogo ki naga ye na yege jɛn.
2 Ali maga ta jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ la gbɔn tagafɛnnɛ mbele pe wa pe na ma pe wa ma wele, ɛɛn fɔ, pe nayinmɛ pìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a pè pe yɛɛ naga fɔ pe maa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ. Ali maga ta pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ.
3 Mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan ma yo pè kan ma yala ŋga pe mbaa ya kan ko ni, ma wɛ yɛrɛ ŋga pe mbaa ya kan ki na, nandanwa jɛmbɛ ni.
4 Pàa we yɛnri ŋgbanga ma yo we yɛnlɛ ki na, we pe yaga paa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele wa Zhude tara pe sari fun†.
5 We jigi wìla pye ŋga na ma yo pe mbaa pye, a pè pye ma wɛ ko na. Ki koŋgbanŋga pè pe yɛɛ kan we Fɔ wi yeri gbɛn, ko puŋgo na, mɛɛ pe yɛɛ kan we yeri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ laa ki jaa we.

† **8:4 8.4:** Ki sanga wi ni, kìla yala fuŋgo to wa Zhude tara; 1 Korɛn 16.1-4.

6 Ki kala na, woro fun, wè Tite wi
yɛnri ma yo ki sagawa tunŋgo jɛŋgɛ
ŋga wìla peli wa ye yeri, wi sɔngɔrɔ
wa ye yeri wi saa ki piin paa yɛgɛ
ŋga na wìla ki peli we, wi ye kan
yege pye yege yɔn fili.
7 Yè pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ kala li
ni fuun li ni, ko kɔrɔ wo yɛn, wa
tagawa pi ni, naa sɛnrɛ yolɔmɔ pi ni,
naa kajɛnmɛ pi ni, a yè bala pyelɔmɔ
cɛnlɛ li ni fuun ni, we yɛn ma ye
ndanla. We yɛn naga jaa ye ye yɛɛ
naga fɔ ye yɛn yarijɛndɛ tafɛnnɛ fun
wa kanwa pi ni.
8 Mi woro naga wogo ŋga ki yuun
mbe konɔ kan ye yeri. Ɛɛn fɔ,
sanmbala pe yɛn ma bala yɛgɛ ŋga
na, ko mi yɛn na yuun ye ni, jaŋgo
ye ye ndanlawa pi taanla taanla ye
wele, na kaa pye pi yɛn ndanlawa
kaselege woo.
9 Katugu yè we Fɔ Zhezu Kirisi wi
yinmɛ pi jɛn, fɔ wìla pye yarijɛndɛ
tafɔ. Ɛɛn fɔ, a wùu yɛɛ pye
fyɔnwɔ fɔ ye kala na, jaŋgo mbe ye
pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ wi fyɔnwɔ pi
fanŋga na.
10 Ŋga mi yɛn na jate wa ki kala
li ni, mila ki nari ye na, fɔ ŋga yè
peli maga lɛ yelaye, ki yɛn ma yala
ye koro ki na, yege pye yege yɔn
fili. Yoro yè keli maga peli naga piin,
ko nuŋgba ma, yoro ye keli maga
nandanwa pi naga fun.
11 Ki kala na, yiŋgɔ, yaa ki piin
yaa kee ki ni yege yɔn fili, jaŋgo
yè yere ki na mbege kala li pye
nandanwa mba ni, yeli pye yeli yɔn
fili ki nandanwa nuŋgba pi ni, mbe
yala ŋga ye mbe ya pye ki ni.
12 Katugu mbaa kaan, ki nan-
danwa piga pye lere ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ
li ma yɛnlɛ yaraga ŋga wì kan ki na,
mbe yala ŋga ki yɛn wi yeri ko ni,
ɛɛn fɔ, ŋga ki woro wi yeri lila ko
wogo ko jate.
13 Ko kɔrɔ wo sigi naga mbe yo
yoro daga mbe ye yɛɛ le jorowo mbe
si sanmbala poro saga, ɛɛn fɔ, jaŋgo
ye ni fuun ye yala.
14 Yiŋgɔ wo ni, yè pye yarijɛndɛ
tafɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ, ki kala na, ye mbe
ya mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari. Kiga
pye ma, yoro fun, na fyɔnwɔ ka
gbɔn ye na pilige ka, mbe yala poro
pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ, pa pe mbe ya
mbe ye saga. Pa kona ye yaa pye
mbe yala.
15 Pa ki yaa pye paa yɛgɛ ŋga na
ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Ŋa wìla lɛgɛrɛ wulo, wi sila ta mbe toro,
ŋa wìla jɛnri wulo, wi sila yaraga ka la.†

Tite naa wi tangayɛɛnlɛ pe ni

16 Waa Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na lìgi
le wa Tite wi kotogo na, a ye kala
lì ŋgban wi ni paa yɛgɛ ŋga na lì
ŋgban we ni we.
17 Wòo yɛnri ŋga ni, wìgi logo.
Kìla pye wa wi kotogo na, a wo jate
wì yere ki na mbe kari wa ye yeri.
18 We sefɔ ŋa legiliziye woolo pe
ni fuun paa wi mɛtanga ki yinri
Sɛntanra nda wila yuun ti kala na,
wòo tun wa ye yeri maa pinlɛ Tite
wi ni.
19 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, legiliziye
woolo pòo wɔ maa pinlɛ we ni ki
sagawa tunŋgo ŋga waa kee sa pye
ki na, jaŋgo mbe gbɔgɔwɔ kan we
Fɔ wi yeri, mbege naga leele pe na
fɔ waa jaa mbaa leele sanmbala pe
sari.
20 We yɛn na jaa mbe we yɛɛ
yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka
we jɛrɛgi ki kanwa gbɔɔ mba pi
yigilɔmɔ pi na.
21 Ŋga ki yɛn ma yɔn, ko waa jaa
mbaa piin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko cɛ
ma, waa jaa mbaa ki piin fun leele
pe yɛgɛ na.
22 We yɛn na we sefɔ wa pinlɛlɛ pe
ni naa. Wòo wa ma wele kalɛgɛrɛ ni,
a wùu yɛɛ naga fɔ wi yɛn ma bala
pilige pyew. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, wi yɛn
ma bala naa ma wɛ koŋgbanŋga ki
na, wi jigi ŋa wì taga ye na wi kala
na.

† **8:15 8.15:** Ɛki 16.18

23 Tite wo na, wi yɛn na tangayɛnlɛ naa na tunŋgo pyeyɛnlɛ ye kala na. We sefɛnnɛ sanmbala poro na, legiliziye woolo poro pè pe tun. Pe yɛn na tunŋgo piin na gbɔgɔwɔ kaan Kirisi wi yeri.
24 Ki kala na, yege naga pe na fɔ pe yɛn ma ye ndanla jɛŋgɛ, jaŋgo legiliziye woolo pege yan pege jɛn pe yo tanga yɛn we yeri waa we yɛɛ gbogo pe yɛgɛ na ye kala na.

9

Zhude tara tagafɛnnɛ pe sagawa wogo ye

1 Kaselege ko na, kii daga mbe sɛwɛ torogo ye kan naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele wa Zhude tara pe sagawa wogo ki na.
2 Katugu mì ye nandanwa jɛmbɛ pi jɛn. Mìlan yɛɛ gbɔgɔ ye kala na wa Maseduwani tara tagafɛnnɛ pe yɛgɛ na ma yo fɔ: «Akayi tara tagafɛnnɛ pè gbɛgɛlɛ mbe sagawa kan maga lɛ fɔ yelaye.» Naa yè bala, kì pe lɛgɛrɛ kan, a pè bala fun.
3 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na sefɛnnɛ nambala mbele pe torogi wa ye yeri, jaŋgo ye mɛtanga ŋga wè yeri kiga ka yiri waga ki wogo ki na. Mi yɛn na jaa ye pye ye gbɛgɛlɛ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo we.
4 Nakoma, na Maseduwani tara tagafɛnnɛ pele ka pinlɛ na ni mbe kari wa ye yeri, mbe yala yee gbɛgɛlɛ, pa we yaa fɛrɛ shɔ, yoro fɛrɛ to yaa si wɛ, katugu wàa taga ye na.
5 Ki kala na, mìgi jate ma yo ki yɛn ma yɔn mbe we sefɛnnɛ mbele pe yɛnri, pe keli pe kari na na wa ye yeri, jaŋgo yarikanga ŋga yè yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan, pege wogo ki yɛgɛ wɔ sanni mbe sa gbɔn wa. Kona, ki yaa ki naga mbe yo yège kan nandanwa ni, kii pye jorowo kala.
6 Yege jɛn ye yo fɔ ŋa wi ma yariluguro jɛnri lugu, wi ma kaa yarilire jɛnri kɔlɔgi. Ŋa wi ma si yariluguro lɛgɛrɛ lugu, wi ma kaa yarilire lɛgɛrɛ kɔlɔgi.
7 Lere nuŋgba nuŋgba pyew, ŋga wì yere ki yerewe wa wi nawa mbe kan, wi kan wi yala ki ni. Ki pyewe piga ka ŋgban wi na, kiga ka pye jorowo kala; katugu lere ŋa wi maa kaan nayinmɛ ni, ko lerefɔ wo wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
8 Yawa yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni mbe yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew ti kan ye yeri mberi lɛgɛ, jaŋgo ye jori yaara nda kala, yaa ti taa sanga pyew, kala li ni fuun ni, ta mbe koro ye yeri lɛgɛrɛ ye ta yaa kajɛŋgɛ ki ni fuun ki piin,
9 paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ.
Wi kajɛŋgɛ pyege ki se kɔ fɔ sanga pyew.†
10 *Yɛnŋɛlɛ lo li maa yariluguro ti kaan yariluguro lugufɔ wi yeri, na yarilire ti kaan wi yeri fun,*†
li yaa yariluguro lɛgɛrɛ kan ye yeri, mberi pye ti yɔn, jaŋgo ye ya yaa kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ piin.
11 Li yaa yarilɛgɛrɛ kan ye yeri jɛŋgɛ kala li ni fuun ni, jaŋgo ye ya yaa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ sanga pyew, lelɛgɛrɛ mbe ta paa Yɛnŋɛlɛ li shari ye yarikanra nda we yaa la nii ti tafɛnnɛ pe kɛɛ ti kala na.
12 Katugu ki kanwa tunŋgo ŋga yaa piin, ki se da Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe kayɔngɔ ko nuŋgba na, ɛɛn fɔ, ki yaa ti lelɛgɛrɛ mbaa Yɛnŋɛlɛ li shari mbaa kee ki ni yɛgɛ.
13 Ye yɛn yɛgɛ ŋga na, ki kanwa tunŋgo ki yaa ki naga, fɔ lelɛgɛrɛ yaa la Yɛnŋɛlɛ li gbogo, naa yè Kirisi wi Sɛntanra ti yigi na ye tagawa pi nari ki kala na. Pe yaa la li gbogo fun, katugu ye yɛn na ye yaara ti yɛɛlɛ pe ni lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ, naa leele pe ni fuun pe ni.
14 Pe yaa la yɛnri ye kan ndanlawa ni, yinmɛ gbɔɔ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri pi kala na.

† **9:9 9.9:** Yuuro 112.9 † **9:10 9.10:** Eza 55.10

15 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari li
yarikanga ŋga ki se jɛn mbe kɔ ki
kala na.

PƆLI WILA PARA MBEGE NAGA FƆ WI YƐN PITUNŊƆ KASELEGE NA

10

10–13

Pɔli wila para
wi tunŋgo ki sɛnrɛ na

1 Mi Pɔli, mi jate, mi yɛn na ye
yɛnri Kirisi wi nandanwa naa wi
kajɛŋgɛ pyege ki kala na. Mi ŋa pe
yɛn naga yuun ma yo fɔ: Na mi ka
pye wa ye ni, mi mala yɛɛ tirige,
ɛɛn fɔ, na mi woro wa ye ni sanga
ŋa ni, mi maa sɛnŋgbanra yuun ye
kanŋgɔlɔ we.
2 Mila ye yɛnri, yaga kanla kan
mbaa sɛnŋgbanra yuun ye ni, na mi
ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni we;
katugu mbele paa ki jate ma yo we
yɛn na tanri na yala leele pe jatere
pyelɔmɔ po ni, mì taga ki na ma yo
mi yaa kotogo ta mbe wɛli pe na.
3 Kaselege yi, we yɛn na we yin-
wege ki piin laga wire to ni, ɛɛn fɔ,
we woro na malaga ki gbɔɔn na yala
leele pe jatere pyelɔmɔ po ni.
4 Katugu we maliŋgbɔnyaara
ti woro paa ki dunruya ŋa wi
woro ti yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
lo maliŋgbɔnyaara ri, nda ti yɛn
fanŋga ni mbe ya mbe we mbɛnfɔ
wi malaga sigeyinrɛ ti jaanri. We ma
sɛnwee piile pe jatere pere ti jɔgɔ.
5 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri naga
yɛɛ gbogo Yɛnŋɛlɛ li jɛnwɛ pi na, we
maga jan. We ma sɛnwee jatere wi
ni fuun wi jɔgɔ maa pye paa kasopyɔ
yɛn, mboo yɛgɛ sin wi Kirisi wi sɛnrɛ
ti lɛ.
6 Woro fun we yɛn ma gbɛgɛlɛ
mbe mbele pe woro naa sɛnrɛ ti lee
pe le jɔlɔgɔ, na yoro ka Kirisi wi
sɛnrɛ ti lɛ jɛŋgɛ mbe kɔ sanga ŋa ni
we.
7 Ye maa yaara ti wele na yala ti
yɛgɛ cɛnwɛ po ni. Ki kala na, na kaa
pye lere wà taga ki na ma yo wi yɛn
Kirisi wi woo, wi jatere pye ki wogo
ki na, wigi jɛn wi yo fɔ wi yɛn Kirisi
wi woo yɛgɛ ŋga na, pa woro fun we
yɛn wi woolo ma.
8 Katugu fɛrɛ se ya mbanla yigi, ali
na kaa pye mìlan yɛɛ gbɔgɔ ma toro
jɛnri fanŋga ŋga we Fɔ wì kan na
yeri ki kala na. Ki fanŋga ki kango
ko yɛn mbe ye kan yaa kee yɛgɛ wa
tagawa pi ni, ɛɛn fɔ, kii kan mbe ye
jɔgɔ.
9 Mi woro na jaa mbege naga fɔ mi
yɛn na ye fingiri na sɛwɛɛlɛ pe ni.
10 Katugu pele ma yo na sɛwɛɛlɛ
pe sɛnrɛ ti yɛn ma ŋgban ma pye
fanŋga ni, ɛɛn fɔ, na mi jate ka pye
wa ye sɔgɔwɔ, mi ma pye fanŋga fu,
na sɛnrɛ tila pye fanŋga ni.
11 Ki leele pege jɛn pe yo fɔ we
sɛnrɛ ti yɛn wa we sɛwɛɛlɛ pe ni
yɛgɛ ŋga na, mbege ta we woro wa
ye sɔgɔwɔ, pa we kapyege ki yaa pye
ma fun, na waga pye wa sanga ŋa ni
we.
12 Mbele pe yɛn na pe yɛɛ mɛtanga
yinri, we se soro mbe we yɛɛ yala pe
ni, nakoma mbaa we yɛɛ taanla pe
ni. Pe maa pe yɛɛ taanla pe yɛɛ ni,
na pe yɛɛ yala pe yɛɛ ni. Ki kala na,
tijinliwɛ woro pe ni.
13 Woro wo na, we se we yɛɛ gbɔgɔ
sa toro we kɔnlɔ li na, ɛɛn fɔ, kɔnlɔ
na Yɛnŋɛlɛ lì gbɔn we kan ma we
pye, a wè gbɔn fɔ laga ye na, we yaa
la we yɛɛ gbogo mbaa yala lo ni.
14 Ndɛɛ ki pye wee ja kari wa ye
yeri, we jɛn na toro we kɔnlɔ li na,
ɛɛn fɔ, we se toro li na, katugu wè
gbɔn fɔ laga ye na, ma Sɛntanra nda
ti yɛn na para Kirisi wi kanŋgɔlɔ ti
yo ma ye kan.
15 Kì pye ma, kɔnlɔ na lì gbɔn we
kan, we se toro lo na. Tunŋgo ŋga
leele pèle yɛgɛ pye, we woro na we
yɛɛ gbogo ko kala na. Ɛɛn fɔ, we
jigi wi yɛn ki na fɔ na ka kaa tari ye
tagawa pi na, pa we tunŋgo pyesaga
ki yaa gbɔgɔ wa ye sɔgɔwɔ naa mbe
wɛ, mbe yala kɔnlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì
gbɔn we kan li ni.
16 Kona, pa we mbe ya mbaa
Sɛntanra ti yuun wa tara nda ti yɛn

wa ye puŋgo na ti ni mbaa kee. Ki ka pye ma, tunŋgo ŋga leele pèle yɛgɛ pye wa pe tunŋgo pyesaga, we saa we yɛɛ gbogo ko kala na.

17 Konaa ki ni fuun, ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ gbogo, wila wi yɛɛ gbogo ŋga we Fɔ wì pye ko kala na.*»†

18 Katugu ŋa wi maa wi yɛɛ mɛtanga yinri, wo na mɛtanga ta, ndɛɛ ŋa we Fɔ wi maa wi mɛtanga yinri wo.

11

Pɔli wo naa pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ pe ni

1 A! Sefɛnnɛ ndɛɛ ki pye ye mbe ja yɛnlɛ mbanla lembigewe pi kun ye yɛɛ ni jɛnri, ki jɛn nala ndanla. Ee, yanla kala li kun ye yɛɛ ni!

2 Katugu mi yɛn yenjaga ni ye kala na, pa ki yenjaga kì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye yɛn paa sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn ma pye kpoyi wo wa yɛn, mì ye kan naŋa nuŋgba yeri, ye pɔri ye yɛɛ yeri, wo wi yɛn Kirisi we.

3 Ɛɛn fɔ, mi yɛn na fyɛ fɔ ye jatere wiga ka jɔgɔ ye na, mbe ye kan ye yɛn ma koro kpoyi, ma mara Kirisi wi na yɛgɛ ŋga na, ye laga wi na, paa yɛgɛ ŋga na wɔɔgɔ kìla Awa wi fanla ki tijinliwɛ pee pi ni maa puŋgo we.

4 Katugu ye yɛn ma yere ki na jɛŋgɛ fɔ lere wa mbe pan wi Zhezu wa fɔnŋɔ sɛnrɛ yari ye kan, wo mbe pye wi yɛ Zhezu ŋa wòo sɛnrɛ ti yari ye kan makɔ wi ni. Ye si yɛn ma gbɛgɛlɛ fun mbe yɛnlɛ yinnɛ la fɔnnɔ na, li pye li yɛ Yinnɛkpoyi na yè ta li ni, naa Sɛntanra ta fɔnndɔ ni, ti pye ti yɛ nda yè ta makɔ ti ni.

5 Mila ki jate naga yaan fɔ leele mbele ye maa yinri pitunmbolo tugbɔmbɔlɔ, pee wɛ na na kala la kpɛ ni.

6 Ali na kaa pye mi woro sɛnjɛnŋɛ wa na sɛnyoro ti ni, mi yɛn kajɛnŋɛ. Ki wogo wège naga ye na maga filige pyelɔmɔ pi ni fuun ni, naa kala li ni fuun ni.

7 Naa mìla Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari ye kan, mìla ki pye sara fu. Mìla na yɛɛ tirige mbe ta mbe yoro yirige. Kì pye ma, kapege mì pye le?

8 Mì sara shɔ legiliziye pele yeri, a kì cɛn ndɛɛ mì pe gboŋgbo mbe yoro saga.

9 Sanga ŋa ni mìla pye wa ye ni, ma kaa jori yaara ta kala, mi sila na go kala li yaga wa kan ye ni. We sefɛnnɛ mbele pàa pan ma yiri wa Maseduwani tara, poro pàa na jorowo pi kɔ. Mìla na yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo mi ka kanla go kala li yaga ye kan kala la kpɛ ni, mi yaa silan yɛɛ yingiwɛ jɛn bere.

10 Kirisi wi kaselege ŋga ki yɛn wa na nawa ki kala na, lere se ya mbanla yɛgɛ kɔn na yɛɛ gbɔgɔkala li yowo pi na wa Akayi tara ti laga ka kpɛ ni.

11 Yiŋgi na, a mì si ko yo ma? Katugu ye woro mala ndanla wi le? Ayoo dɛ, Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ye yɛn mala ndanla.

12 Ŋga mila piin yiŋgɔ, mi yaa koro ki na laga piin ma, jaŋgo mbele pe yɛn na pyewe pa jaa mbaa pe yɛɛ gbogo, konaa na mɛgɛ nuŋgba jaa we ni, paga kaga pyewe pi ta.

13 Ki leele pe yɛn pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ. Pe maa finlɛlɛ pe tunŋgo ŋga paa piin ki wogo na. Pe ma pe yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma yo poro yɛn Kirisi wi pitunmbolo.

14 Ki wogo ki se ya lere pari, katugu Sɔtanla wo jate wi ma ya maa yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma pye yanwa mɛrɛgɛ wa.

15 Ki kala na, ki woro kafɔnnɔ fɔ wi tunmbyeele pe ma pe yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga fun, mbe pye paa tunmbyeele mbele pe maa kasinŋge piin pe yɛn. Pe yaa ka kɔ mbe yala pe kapyegele ke ni.

Jɔlɔgɔ ŋga Pɔli wì kun wi yɛɛ ni maa ta wila wi pitunmɔ tunŋgo ki piin

† **10:17 10.17:** Zhere 9.23

16 Mi yɛn naga yuun naa fɔ lere
kpɛ ka kaa na jate paa lembige yɛn.
Ɛɛn fɔ, na kaa pye pa yaa na jate
ma, yanla kala li kun ye yɛɛ ni paa
lembige yɛn, jaŋgo mi fun mbe ta
mbanla yɛɛ gbɔgɔ jɛnri.
17 Ŋga mila yuun yiŋgɔ, ko woro
we Fɔ wi sɛnyoro. Wa ki cɛnwɛ mba
pìlan kan mbaa na yɛɛ gbogo pi ni,
mi yɛn na yogo ndɛɛ lembige yi mi.
18 Kì kaa pye lelɛgɛrɛ na pe yɛɛ
gbogo na yala sɛnwee piile jatere
pyelɔmɔ po ni, mi fun mi yaa lanla
yɛɛ gbogo fun.
19 Yoro mbele ye yɛn tijinliwɛ
fɛnnɛ, ki ye ndanla yaa lembire ti
kagala ke kunni ye yɛɛ ni!
20 Ye maga kun ye yɛɛ ni paa ye
piin paa kulolo yɛn, paa ye kɛɛ yaara
ti shoo ye yeri, paa ye fanla paa ye
nii, paa pe yɛɛ mbɔnrɔgi ye na, paa
ye gbɔɔn wa ye yɛgɛ ki na.
21 Mi yɛn na fɛrɛ taa ki yowo pi
ni, katugu wàa we yɛɛ pye fanŋga
fu fɛnnɛ, wee ki wogo ka pye!

Ma si yala, na wa ka kotogo ta
mbaa wi yɛɛ gbogo kala la ni, pa mi
fun, mi yaa kotogo ta mbaa na yɛɛ
gbogo. Mila para ma mbe yo mi yɛn
lembige.
22 Ki woolo pe yɛn Eburuye le? Mi
fun mi yɛn wo wa. Pe yɛn Izirayɛli
woolo poro pele le? Mi fun mi yɛn
wo wa. Pe yɛn Abirahamu setirige
piile poro pele le? Mi fun mi yɛn wo
wa.
23 Pe yɛn Kirisi wi tunmbyeele le?
Mi jate mi yɛn ma ma wɛ pe na. Mila
para ma mbe yo lere ŋa go yiri wi
na. Mì tunŋgo pye ma wɛ pe na.
Pànla le wa kaso lesaga lɛgɛrɛ na
ma wɛ pe na. Pànla gbɔn jɛŋgɛ ma
wɛ pe na. Sanga lɛgɛrɛ ni, mìla pye
kunwɔ pi tanla tɔɔn.
24 Zhufuye pànla gbɔn gbɔnsaga
kaŋgurugo, ki ni fuun nuŋgba
nuŋgba sapige yɛnlɛ nafa ma yiri kɛ
ma yiri kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ.
25 Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pànla gbɔn
gbɔnsaga taanri gbɛgɛlɛ ni. A
leele pànla wa sinndɛɛrɛ ni wasaga
nuŋgba, mbe ta mbanla gbo. A
tɔnmɔkɔrɔ kì jɔgɔ na ni jɔgɔsaga
taanri. A mì yɔnlɔ nuŋgba naa
yembinɛ nuŋgba pye wa kɔgɔje wi
ni.
26 Mì ca karaga lɛgɛrɛ pye.
Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na wa gbaanla
tɔnmɔ pi go na. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn
na na ma yiri wa na cɛnlɛ woolo
Zhufuye poro naa mbele pe woro
Zhufuye pe yeri. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn
na na wa cara nawa pi ni. Yɛwɛrɛgɛ
la gbɔn na na wa gbinri wi ni.
Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na wa kɔgɔje
wi ni. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na ma
yiri wa mbele pe maa pe yɛɛ piin
tagafɛnnɛ pe yeri.
27 Mì tunŋgbanra pye ma te.
Wɔnlɔwɔ gbaanri na na wagati
lɛgɛrɛ ni. Fuŋgo naa wɔgɔ lanla yigi
jɛŋgɛ. A mì cɛn fuŋgo wagati lɛgɛrɛ
ni na kɛɛ kala ma. A mì jɔlɔ were
naa yaripɔrɔ lawa pi kala na.
28 Mbe wɔ kagala sanŋgala ke
yowo po ni, legiliziye pe ni fuun pe
kagala ke yɛn mala jori pilige pyew.
29 Na lere wa fanŋga ka kologo, mi
mala yɛɛ yan na fanŋga ki kologo
ma yala wi ni fun. Na lere wa ka
to wa kapege ki ni, ki mala ya fɔ ma
toro.
30 Na kaa pye ki daga mbaa na yɛɛ
gbogo, ŋga fuun ki yɛn naga nari ma
yo mi yɛn fanŋga fu, mi yaa lanla
yɛɛ gbogo ko kala na.
31 We Fɔ Zhezu wi To Yɛnŋɛlɛ le,
paa lo sɔnni fɔ sanga pyew. Lìgi jɛn
ma yo mi woro na finlɛlɛ.
32 Na mìla pye wa Damasi ca,
gboforonɛri ŋa wìla pye na tunŋgo
piin wunlunaŋa Aretasi wi kan, wìla
leele tɛgɛ paa mbogo ŋga ki yɛn ma
ca ki maga ki yeyɔnrɔ ti wele mbe ta
mbanla yigi.
33 Ɛɛn fɔ, a pè silan le kanja pige ka
ni ma maŋgala pɔ ki na, mala yirige
fɛnɛtiri wa ni mala tirige wa tara,
wa mbogo ki puŋgo na. Pa mìla shɔ
wi kɛɛ yɛɛn we.

12

Yariyanra naa kanagaŋgala
ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa naga Pɔli wi na

1 Ki daga mbaa na yɛɛ gbogo, ali
na kaa pye ki woro ma yɔn o. Konaa
ki ni fuun, yariyanra naa kagala
ŋgele we Fɔ wì naga na na, mi yaa
para ti wogo ki na yiŋgɔ.
2 Mì lere wa jɛn wì pye nuŋgba
Kirisi wi ni, pàa wi lɛ ma kari wi ni
wa naayeri lara ti ni fuun ti go na,
ki yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo loli na
yɛɛn. Na kaa pye kaselege pàa wi
lɛ ma kari wi ni, nakoma yariyanga
wìla yan wi yo, mi si ko jɛn, Yɛnŋɛlɛ
lo lìgi jɛn.
3 Ee, mìgi jɛn ma yo ki lere pòo lɛ
ma kari wi ni wa Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ
ki na. Ali bere mi faga jɛn gbɛn,
na kaa pye kaselege pòo lɛ ma kari
wi ni wa, nakoma yariyanga wì yan.
Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba lìgi jɛn.
4 Wa ki laga ki na, wì sɛnrɛ ta logo
nda lere se ya sɔngɔrɔ ti na mberi
yo, tii si daga sɛnwee pyɔ ni wiri yo
naa.
5 Mi yaa lanla yɛɛ gbogo ki lerefɔ
wi kala na. Ɛɛn fɔ, mi saa na yɛɛ
gbogo na yɛɛ kala na, fɔ ndɛɛ ŋga ki
yɛn nala fanŋga fu wogo ki nari ko.
6 Ali na kaa pye mila jaa mbaa na
yɛɛ gbogo, mi se pye lembige, katugu
kaselege ko mi yaa la yuun. Ɛɛn
fɔ, mi se yɛnlɛ mbaa na yɛɛ gbogo,
jaŋgo leele pe yɛn nala yaan yɛgɛ
ŋga na, na ŋga nuru na yeri, paga
kaa na jate sa toro ko na.

7 Konaa ki ni fuun, kagala
tugbɔŋgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ lì naga
na na ke kala na, jɔlɔgɔ kà ye wa
na wire ti ni, ma pan paa Sɔtanla
wi pitunŋɔ yɛn, mbaa na jɔlɔ mbege
kan mi ka kaa na yɛɛ gbogo.
8 Mì we Fɔ wi yɛnri yɛnrisaga
taanri ki wogo ki na ma yo wigi laga
na na.
9 A wìlan pye ma yo fɔ: «Na yinmɛ
pi yaa ma bɔ ma, katugu na yawa pi
ma pi kapyegele ke naga ma ke yɔn
fili, na maga pye fanŋga fu sanga ŋa
ni we.» Ki kala na, mì yɛnlɛ ki na na
kotogo ki ni fuun ni, mbaa na yɛɛ
gbogo na fanŋga fu kagala ke kala
na, jaŋgo Kirisi wi yawa pi koro na
ni.

10 Ko kì ti, fanŋga fu kagala naa
tɛgɛlɛ, naa yaara lawa, naa jɔlɔgɔ,
naa kaŋgbanra nda mila kunni na
yɛɛ ni Kirisi wi kala na, mi yɛn na
yɔgɔri ti kala na; katugu na mi ka
pye fanŋga fu sanga ŋa ni, ko ki ma
pye mi yɛn fanŋga ni.

Pɔli wi jatere wìla lɛgɛ wi na Korɛnti ca fɛnnɛ pe kala na

11 Mi yɛn na para ndɛɛ lembige
yi mi. Yoro yànla ŋgbanga mala le
ki ni, ma si yala, yoro ye ja daga
mbanla mɛtanga ki yeri; katugu ali
na kaa pye mi woro yaraga ka,
mi woro ma kologo mbele ye maa
jate ye pitunmbolo tugbɔmbɔlɔ pe
sɔgɔwɔ.
12 Kagala ŋgele ke yɛn naga nari
ma yo mi yɛn pitunŋɔ, kè pye wa
ye sɔgɔwɔ ma naga ye na, a mì wa-
mawelewe pi ni fuun pi kun na yɛɛ
ni. Koro ke yɛn kacɛn lɛgɛrɛ, naa
kagbɔgɔlɔ, naa kafɔnŋgɔlɔ wele.
13 Legiliziye sanmbala pe mbɔnrɔ
ye na kala liliin ni? Fɔ ndɛɛ ki kala
nuŋgba na lo bɔkɔ, naa mi sila yɛnlɛ
ki na yanla go kala li lɛ we. Yege
tipege ki kala yaga na na.
14 Ye wele, mì gbɛgɛlɛ yiŋgɔ mbe
kari wa ye yeri na karisaga taanri
wogo ki na, mi se silan go kala
li yaga ye kan ki tangala na li na
fun, katugu ye kɛɛ yaara to ma mila
jaa, ɛɛn fɔ, yoro jate yoro mila jaa.
Piile poro ma pe daga mbaa penjara
teri pe sevɛnnɛ pe kala na, piile pe
sevɛnnɛ poro pe daga mbaa penjara
teri pe piile pe kala na.
15 Mi wo na, ki yɛn mala ndanla
mbanla kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan,
mbanla yɛɛ kan mbe ye saga. Na
yoro kaa mi ndanla jɛŋgɛ yɛɛn, mi
yɛn ma ye ndanla ndanlawa mba ni
pi yaa la kologi le?
16 Kana ye yaa laga yuun mbe yo
ye silan go kala li lɛ. Ɛɛn fɔ, lere
wa yaa ki yan ndɛɛ tijinliwɛ pee pi
yɛn na ni, mì tijinliwɛ pee tɛgɛ ma
ye yigi.
17 Leele mbele mì tun wa ye yeri,
mì wa tɛgɛ ma ye fanla ma ye li le?

18 Mì Tite wi yɛnri ma yo wi kari
wa ye yeri, ma we sefɔ naŋa wi pinlɛ
wi ni, ŋa ye yɛn ma jɛn we. Ye yɛn
naga jate Tite wì ye fanla ma ye li wi
le? Mi naa wo ni we kapyere ti sila
pye ma yala jatere nuŋgba ni wi le?
We tangalɔmɔ pi sila pye nuŋgba wi
le?
19 Kana malɛ wagati titɔnlɔwɔ ni,
yaa ki jate ma yo we yɛn na para
mbe tanga kan we yɛɛ yeri ye yɛgɛ
na, ɛɛn fɔ, ki woro ma. We yɛn na
para paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi yɛn
naga jaa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Sefɛnnɛ,
yoro mbele ye yɛn we wɛnnɛ, waa
ko ki ni fuun ko yuun ye kan, mbe ta
mbe ye kan yaa kee yɛgɛ wa tagawa
pi ni.
20 Mi yɛn na fyɛ fɔ na mi ka
gbɔn wa ye na, mi ka ka sa ye
yan paa yɛgɛ ŋga na mi woro na
jaa mbe sa ye yan we. Yoro fun
yaga kanla yan paa yɛgɛ ŋga na ye
woro na jaa mbanla yan we. Mi
yɛn na fyɛ fɔ mi ka ka sa maara
yan wa ye sɔgɔwɔ, naa yenjara, naa
naŋgbanwa, naa kashara, naa leele
mɛjɔɔgɔ, naa lesangara sɛnrɛ, naa
yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa kafaara.
21 Mi yɛn na fyɛ fɔ na mi ka
gbɔn wa ye na, Yɛnŋɛlɛ liga kanla
tirige wa ye yɛgɛ sɔgɔwɔ. Lelɛgɛrɛ
mbele pè kapere pye makɔ, mi ka
ka gbele pe kala na, poro mbele
fyɔngɔ kapyere, naa kalikalawa naa
katijangara pyendorogo ŋga pè pye,
pe siri jɛn mberi yaga we.

13

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro konaa sharaga

1 Na karisaga taanri wogo koyi
ŋga mila kee ki na wa ye yeri. «*Kala
li ni fuun li yaa yɛgɛ wɔ mbe yala
sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma sɛrɛfɛnnɛ
taanri yɔn sɛnrɛ ni*»† paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun we.
2 Mbele pè kapere pye makɔ, mi
yɛn na pe yɛrɛgi naa leele sanmbala
pe ni fuun pe ni. Na karisaga shyɛn
wogo ki na wa ye yeri, mìla ki wogo
ki yo makɔ, mi nɛɛ pe yɛrɛgi naa
yiŋgɔ maga ta mi woro wa pe ni,
fɔ: Na mi ka sɔngɔrɔ wa ye yeri
naa sanga ŋa ni, mi se wa yaga
mbajɔlɔwɔ;
3 katugu ye yɛn na jaa mbege jɛn,
na kaa pye Kirisi wi yɛn na para wa
na yɔn, ye yaa sigi jɛn. Kirisi wi
woro fanŋga fu ye kanŋgɔlɔ, ɛɛn fɔ,
wila wi yawa pi nari wa ye sɔgɔwɔ.
4 Kaselege yi, pàa wi kan wa
tiparaga ki na, naa wìla pye fanŋga
fu ki kala na, ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, wi
yɛn yinwege na Yɛnŋɛlɛ li yawa pi
fanŋga na. Woro fun we yɛn fanŋga
fu fɛnnɛ wa we gbogolomɔ pi ni wi
ni. Ɛɛn fɔ, wa we kapyege ko ni ye
kanŋgɔlɔ, we yɛn na we yinwege ki
piin wi ni Yɛnŋɛlɛ li yawa po fanŋga
na.
5 Ye ye yɛɛ taanla ye wele wa ye
nawa, ye ye yɛɛ wa ye wele, na kaa
pye ye yɛn wa tagawa konɔ li ni. Ye
sigi jɛn mbe jɛn mbe yo Zhezu Kirisi
wi yɛn wa ye nawa? Fɔ ndɛɛ kana
wamawelewe po mbege naga ye na
fɔ ye tagawa pi woro jɛmbɛ.
6 Na jigi wi yɛn ki na ma yo ye yaa
ki jɛn mbe yo we wamawelewe pìgi
naga ma yo we tagawa pi yɛn jɛmbɛ.
7 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ
yaga ka kapege ka kpɛ pye. Ko woro
mbe ka yo we yɛn na jaa mbege naga
mbe yo wè mɛgɛ ta, ɛɛn fɔ, jaŋgo
yaa kajɛŋgɛ piin, ali na kaa pye we
wamawelewe pìgi naga ma yo we
tagawa pi woro jɛmbɛ.
8 Katugu yawa kpɛ woro we ni
waa wiin Yɛnŋɛlɛ li kaselege ki ni,
yawa pi yɛn we ni mbaa tunŋgo piin
kaselege ko ni.
9 Na waga pye fanŋga fu fɛnnɛ
mbe sigi ta fanŋga yɛn yoro ni,
we maa yɔgɔri. Ŋga we yɛn na
yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko yɛn fɔ yeli
nandanwa kala li pye yeli yɔn fili.
10 Ko kì ti mìgi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ
yɛɛn, maa torogo ye kan maga ta mì
lali ye ni, jaŋgo na mi ka gbɔn wa

† **13:1 13.1:** Dete 19.15

sanga ŋa ni, mi ka kaga ŋgban ye na wa na kagala yɛgɛ wɔwɔ pi ni, mbe yala we Fɔ wì fanŋga ŋga kan na yeri ki ni. Ki fanŋga ki kango ko yɛn mbe ye kan yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, kii kan mbe ye jɔgɔ.

11 Kì pye ma, sefɛnnɛ, ye pye nayinmɛ na yiŋgɔ! Ye ye yɛɛ gbegele ye sin ye yɔn fili, yaa ye yɛɛ kotogo sogo, ye ye yɔn ki wa nuŋgba, yaa ye yinwege ki piin yɛyinŋge ni. Kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ndanlawa naa yɛyinŋgefɔ, li yaa pye ye ni.

12 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pè ye shari.

13 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ po naa Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi ni, naa Yinnɛkpoyi li gbogolomɔ pi pye ye ni fuun ye ni.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo GALASI tara tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Pɔli wìla legiliziye lɛgɛrɛ tɛgɛ wa Galasi tara ti cara lɛgɛrɛ ni. Nala pe maa Galasi tara ti yinri Turiki tara. Ɛɛn fɔ, naa Pɔli wìla kaa yiri wa ki tara ti ni, a wì sigi logo ma yo fɔ Zhufuye pèle yɛgɛ la kari wa ma saa na nagawa pa yɛgɛ kaan wa. Pàa pye naga yuun ma yo fɔ Pɔli wi woro Zhezu wi pitunŋɔ jɛnŋɛ, wi woro na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni konaa Zhufuye kalɛgɛlɛ ke ni. Wa pe nagawa sɛnrɛ ti ni, pàa pye naga yuun yɛrɛ fɔ ki daga ma kɛnrɛkɛnrɛ mbe si jɛn mbe shɔ. A pɔli wì si para mboo yɛɛ shɔ, ma para fun fanŋga ni sɛnpere nda pàa yo wi kanŋgɔlɔ ti wogo na, konaa Zhezu Sɛntanra nda wìla yari ti wogo na.

Wa sɛwɛ wi go nuŋgba mbe gbɔn shyɛn (1–2), ŋga Pɔli wì jɛn konaa ma yan, a kila ki nari ma yo wi yɛn kaselege Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ, ko wi yɛn na para ki sɛnrɛ na.

Wa sɛwɛ wi go taanri mbe gbɔn tijɛrɛ (3–4), Pɔli wi yɛn naga nari pege jɛn fɔ Moyisi lasiri wila ya mbe lere shɔ, ɛɛn fɔ, mbe taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na ko ki ma lere shɔ.

Wa sɛwɛ wi go kaŋgurugo mbe gbɔn kɔgɔlɔni (5–6), Pɔli wi yɛn naga yuun wi sefɛnnɛ tagafɛnnɛ pe kan fɔ paga kaa ki Zhufuye pe sɛnrɛ ti nuru. Ɛɛn fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa mba pè taga Zhezu Kirisi wi na pi ni. Pɔli wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yaga Yinnɛkpoyi laa pe yɛgɛ sinni mbe ti paa kajɛŋgɛ piin.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, mbele pe yɛn na leele pe ŋgbanga paa kɛnrɛkɛnrɛ wi piin, Pɔli wi yɛn na pe piin ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-10*
Yawa mba pì kan Pɔli wi yeri mbege ta wi yɛn pitunŋɔ *1.11–2.21*
Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi wogo na *3.1–4.31*
Tagafɛnnɛ pe lesewe konaa tan-galɔmɔ jɛmbɛ Yinnɛkpoyi li fanŋga na *5.1–6.18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi yɛn pitunŋɔ, ɛɛn fɔ, leele ma panla tun. Mi si woro pitunŋɔ lere fanŋga na, fɔ Zhezu Kirisi wo fanŋga na, naa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li ni, lo làa Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni.
2 Sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga na ni, mi naa poro ni, waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Galasi tara legiliziye pe kan.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.
4 Kirisi wùu yɛɛ kan ma ku we kapere ti kala na, jaŋgo mbe we go shɔ ki nala dunruya pee ŋa wi kɛɛ. Ko pye ma, ma yala we To Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni.
5 Ye pan waa Yɛnŋɛlɛ li gbogo sanga pyew! Anmiina.

Sɛntanra ti yɛn nuŋgba pe

6 Kìlan pari fɔ jɛŋgɛ, naa yaa puŋgo nii fyaw Yɛnŋɛlɛ li ni we, lo na lì ye yeri Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi fanŋga na, a yè sɔngɔrɔ na tari sɛntanra ta yɛgɛ na we.
7 Kaselege ko na Sɛntanra ta yɛgɛ woro wa naa nda mì yo ye kan to puŋgo na. Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga yuun ma, katugu leele pele yɛn wa na ye jatere wi pinri ye na, naga jaa mbe Kirisi wi Sɛntanra ti wa mberi kanŋga.
8 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka Sɛntanra ta yɛgɛ yo mbe ye kan, tiga yiri ti yɛ nda wàa keli ma yo ye kan ti ni, ali na kaa pye woro wawi, nakoma mɛrɛgɛ wo wa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na

ma pan mari yo, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi daŋga!
9 Wè keli maga yo ye kan yɛgɛ ŋga
na, mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo ma naa
yiŋgɔ, fɔ na lere wa ka Sɛntanra ta
yo mbe ye kan, tiga yiri ti yɛ nda yàa
keli ma logo ti ni, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi
daŋga!
10 Nda mila yuun yiŋgɔ, pe yo mila
ki jaa na kala lo mbe leele poro
ndanla wi le? Ayoo, ɛɛn fɔ, mila jaa
na kala li Yɛnŋɛlɛ lo ndanla. Leele
pe kandanlaga ko ma mila jaa mbaa
piin. Ki pye leele pe kandanlaga ko
mila jaa mbaa piin bere, mi se jɛn
na pye Kirisi wi tunmbyee.

YAWA MBA PI KAN PƆLI WI YERI MBEGE TA WI YƐN PITUNNŊƆ

1.11–2.21

Pɔli wì pye yɛgɛ ŋga na mɛɛ pye pitunŋɔ, wila ki yɛgɛ yuun

11 Sefɛnnɛ, mi yɛn naga yuun ye
kan fɔ Sɛntanra nda mì yari ye kan,
tii yiri lere yeri;
12 katugu mi siri ta lere yeri. Lere
si ma wìlan naga ti ni. Ɛɛn fɔ, Zhezu
Kirisi wo wìri naga na na.
13 Faa mìla pye na tanri yɛgɛ ŋga
na Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ li na, yège
logo. Ki wagati wi ni, mìla pye na
Yɛnŋɛlɛ li Legilizi wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ,
naa jaa mboo jɔgɔ.
14 Wa na Zhufuye sɛrɛ woolo pe
ni, mìla pye na kee yɛgɛ Zhufuye
shɛrɛgɛ konɔ li ni ma wɛ pe lɛgɛrɛ
na; katugu pa na jatere wi ni fuun
wìla pye we tɛlɛye pe kalɛgɛlɛ koro
na.
15 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa na wɔ yɛrɛ
na pe fanla se, mala yeri li yinmɛ pi
fanŋga na, mbaa tunŋgo piin li kan.
16 Kìla li ndanla, a lì sili Pinambyɔ
wi naga na na, jaŋgo Sɛntanra nda
ti yɛn na para wi kanŋgɔlɔ, mbaa ti
yari leele mbele pe woro Zhufuye pe
kan. Na làa wi naga na na, mi sila
kari le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni mbe
sa lere yewe wilan yɛgɛ naga.
17 Leele mbele pàa keli ma pye
Zhezu wi pitunmbolo na yɛgɛ, mi
sila kari wa Zheruzalɛmu pe kɔrɔgɔ
mbe sa pe yewe. Ɛɛn fɔ, mìla
kari le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni wa
Larabuye tara. Ko puŋgo na, a mì si
sɔngɔrɔ wa Damasi.
18 Naa yɛlɛ taanri la kaa toro, a
mì si kari wa Zheruzalɛmu, mi naa
Pyɛri wi ni we sa we yɛɛ jɛn. A mì si
pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo pye wa
wi ni.
19 Ɛɛn fɔ, mi sila pitunmbolo
wa yɛgɛ yan naa, ndɛɛ we Fɔ wi
nɔsepyɔ lenaŋa Zhaki wo nuŋgba.
20 Ŋga mila yɔnlɔgi ye kan laga
sɛwɛ ŋa wi ni, ki yɛn kaselege, mila
ki yuun Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ mi
woro na finlɛlɛ.
21 Kona, a mì si kari wa Siri naa
Silisi tara lara ti ni.
22 Ki wagati wi ni, Kirisi wi
legiliziye woolo mbele pàa pye wa
Zhude tara pe sila na jɛn.
23 Pàa pye naga nuru leele pe yeri
wi cɛ ma yo fɔ: Faa naŋa ŋa wìla pye
na we jɔlɔ, wo wì kanŋga koni na
Sɛntanra ti yuun leele pe kan tagawa
pi wogo ki na, po mba wìla pye na
ŋgbeli mboo jɔgɔ we.
24 A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na
kala na.

2

Pɔli naa pitunmbolo sanmbala pe ni

1 Naa yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ la
kaa toro, a mì si sɔngɔrɔ naa wa
Zheruzalɛmu, mi naa Barinabasi wi
ni. Mìla Tite wi lɛ ma kari wi ni fun.
2 Mìla kari, katugu Yɛnŋɛlɛ làa
ki naga na na ma yo ki daga mbe
kari. Sɛntanra nda mila yari mbele
pe woro Zhufuye pe kan, a mì si saa
ti yɛgɛ yo tagafɛnnɛ yɛkeele poro cɛ
kan finliwɛ pa na; katugu mi sila pye
na jaa na tunŋgo ŋga mìla pye, naa
ŋga mila piin bere ki kɔ waga.
3 Na tangayɛnlɛ Tite ŋa wìla pye
Girɛsi tara fɛnnɛ woo, pe sila wi
jori mbe yo wi kɛnrɛkɛnrɛ wi pye
Zhufuye woo.
4 Konaa ki ni fuun, yagboyoolo
pèle la pe yɛɛ pye ma yo pe yɛn

sefɛnnɛ, ma ye we sɔgɔwɔ na jaa mboo kɛnrɛkɛnrɛ. Ki leele pàa ye we sɔgɔwɔ larawa, lesewe mba wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, mbe ta mboo wele mboo jɛn, nɛɛ ki jaa mbe we le wa kulowo pi ni.

5 Ɛɛn fɔ, we sila yɛnlɛ mbe logo pe yeri wagati jɛnri ni, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, ti koro ye sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn we.

6 Mbele pàa pye na jate paa yɛkeele yɛn, pàa pye mɛgbɔgɔ fɛnnɛ yɛgɛ ŋga na, ko sila pye yaraga ka na yɛgɛ na, katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni. Ki yɛkeele pe sila yaraga ka taga wa na kajɛnmɛ pi na.

7 Ɛɛn fɔ, pàa ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa Sɛntanra ti kan na yeri mbaa ti yari mbele pe woro Zhufuye pe kan, paa yɛgɛ ŋga na tì kan Pyɛri wi yeri wi saa ti yari Zhufuye pe kan we.

8 Yɛnŋɛlɛ na làa tunŋgo pye wa Pyɛri wi nawa maa pye pitunŋɔ wa Zhufuye pe yeri, lo nuŋgba lo làa tunŋgo pye wa na nawa mala pye pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.

9 Zhaki, naa Pyɛri, naa Zhan, poro mbele pàa pye na jate paa teele yɛn, naa pàa kaa ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa ki tunŋgo ki kan na yeri, a pè si kɛyɛn le mi naa Barinabasi we kɛɛ. A ko ki naga ma yo wè pye nuŋgba. A pè yɛnlɛ ma yo we saa Sɛntanra ti yari leele mbele pe woro Zhufuye pe kan. Poro yaa saa ti yari Zhufuye pe kan.

10 A pè si we yɛnri kala nuŋgba ni ma yo tagafɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, waa pe sari. A mì si bala nɛɛ pe sari.

Pɔli wila sɛnŋgbanra yo Pyɛri wi na wa Antiyɔshi ca

11 Ko puŋgo na, naa Pyɛri wìla kaa pan wa Antiyɔshi, mìla sɛnŋgbanra yo wi na tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, katugu ŋga wìla pye ki sila sin.

12 Zhaki wìla leele mbele tun, sanga ŋa ni pe fa pan, Pyɛri wìla pye na nii sefɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe ni. Naa pitunmbolo pàa kaa pan, a wì si laga pe na, wi woro na nii pe ni, katugu wìla pye na fyɛ ki leele mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ pe yɛgɛ.

13 Kì kaa pye ma, sefɛnnɛ sanmbala mbele pe yɛn Zhufuye, a pè pinlɛ Pyɛri wi ni na wi kopiire nuŋgba ti piin, fɔ ma Barinabasi fun wi puŋgo pe kopiire ti ni.

14 Naa mìla kaa ki yan pe woro ma sin, pe si woro na tanri na yala Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ ti ni, a mì sigi yo Pyɛri wi kan tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma yo fɔ: «Pyɛri, mboro ŋa ma yɛn Zhufuye woo, mɔ̀ɔ yinwege ki pye laga, na tanri paa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn, mɛɛ si tanga paa Zhufuye woo yɛn. Mɛlɛ mɛɛ tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe jori paa tanri paa Zhufuye pe yɛn?»

Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn na shoo tagawa po fanŋga na

15 Woro wo na, we yɛn Zhufuye piseele. We woro kapere pyefɛnnɛ paa tara sannda ti woolo pe yɛn.

16 Konaa ki ni fuun, wège jɛn ma yo lere wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì taga Zhezu Kirisi wi na ko kala na. Ɛɛn fɔ, wìla pye lesinŋɛ, naa wila tanri na yala Moyisi lasiri wi ni ko kala na. Ko kì ti woro fun, wè taga Zhezu Kirisi wi na, jaŋgo we ta we pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wè taga Kirisi wi na ki kala na, kiga ka pye lasiri ŋa waa tanri wi na wo kala na, katugu lere se pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì tanga ŋga lasiri wì yo ki na ko kala na.

17 Ɛɛn fɔ, na kaa pye we yɛn naga lagajaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na Zhezu wi fanŋga na, kona, woro fun pè we yan kapege pyefɛnnɛ paa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn. Ko mbe ya mbege naga mbe yo Kirisi wi yɛn na kotogo kaan

we yeri waa kapere piin le? Ayoo, ki woro ma.
18 Kagala ŋgele mìla je ke na, na
mi ka sɔngɔrɔ mbaa ke gbegele naa
fɔnŋgɔ, kona, mila na yɛɛ nari fɔ mi
yɛn lasiri wi jɔgɔfɔ;
19 katugu lasiri wi kala na, mi yɛn
ndɛɛ mi ku†. Lasiri wo jate wìlan
kan mì ku. Ko pye ma, jaŋgo mbe
ta mbaa na yinwege ki piin Yɛnŋɛlɛ
li kan. Mi yɛn ndɛɛ pànla kan wa
tiparaga ki na Kirisi wi ni.
20 Kì pye ma, mi ma mi yɛn yin-
wege na naa, ɛɛn fɔ, Kirisi wo wi
yɛn yinwege na wa na ni. Yinwege
ŋga mi yɛn na piin laga tara ti na
yiŋgɔ, mi yɛn naga piin tagawa mba
mì taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi na
po fanŋga na, mi yɛn maa ndanla, a
wùu yɛɛ kan kunwɔ pi yeri na kala
na.
21 Mi woro na jege Yɛnŋɛlɛ li
yinmɛ pi na; katugu na kaa pye lere
wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
naa wila tanri lasiri wi na ko kala na,
kona Kirisi wì ku jaga.

SƐNTANRA NDA TI YƐN NA PARA YƐNŊƐLƐ LI YINMƐ PI WOGO NA

3

3–4

Moyisi lasiri wo naa tagawa kala

1 E, yoro Galasi tara fɛnnɛ ye yɛn
lembire! Zhezu Kirisi wì ku wa
tiparaga ki na, a pège yo maga filige
ye kan, ambɔ wì ye fanla, a yè si laga
wi na?
2 Mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni:
Naa yaa tanri lasiri wi na, ko kì ti ye
Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li ta lee naa yè
Sɛntanra ti logo ma taga ti na, ko kì
ti ye li ta?
3 Mɛlɛ ye si pye lembire ma? Yàa
ki peli na tanri Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi
lo fanŋga na, yiŋgɔ yaa jaa mbege
yɔn fili ye yɛɛ fanŋga na wi le? Ayoo
dɛ.
4 Kagbɔgɔlɔ ŋgele yè ta, ye ke ta
ke yiri waga wi le? Ayoo, ke se ya
yiri waga.
5 Na Yɛnŋɛlɛ li kaa Yinnɛkpoyi li
kaan ye yeri, mbaa kafɔnŋgɔlɔ piin
wa ye sɔgɔwɔ, li maa ki piin, katugu
yaa tanri lasiri wi na ko kala na
wi lee, nakoma Sɛntanra nda ye ma
logo ma taga ti na ko kala li?
6 Ye wele, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn na Abirahamu wi sɛnrɛ yuun
ma yo fɔ: «*Wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na,
wi tagawa pi kala na, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ
wi jate paa lesinŋɛ yɛn.*»†
7 Ki kala na, ki daga yege jɛn ye yo
fɔ mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na, poro
pe yɛn Abirahamu wi setirige piile
jɛmbɛlɛ wele.
8 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla keli
maga yo ma yo leele mbele pe woro
Zhufuye, Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa pe jate
lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na pe tagawa
po kala na. Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ làa
ki sɛntanra nda ti yo faa ma Abi-
rahamu wi kan ma yo fɔ: «*Cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pe yaa ka duwaw ta
ma kala na.*»†
9 Yɛgɛ ŋga na Abirahamu wìla
taga Yɛnŋɛlɛ li na, a lì duwaw wi na,
mbele fuun ka taga li na, pa li yaa
duwaw pe na ma fun.
10 Mbele fuun pè pe wogo ki kan
nuŋgba lasiri wi kapyere to na, poro
yɛn wa daŋga ki ni; katugu ki yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun wi
woro na tanri na yala ŋga fuun ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri wi ni ki ni,
daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.*»†
11 Ki si yɛn ma filige naa jɛŋgɛ fɔ
lere se ya pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na, naa wila tanri lasiri wi na ko
kala na. Ko ki tì Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Lesinŋɛ
wi yaa ka yinwege ta wi tagawa pi
fanŋga na.*»†
12 Ɛɛn fɔ, lasiri wi gbɔgɔkala li yɛn
li yɛ tagawa pi ni, katugu ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi

† **2:19 2.19:** Lasiri wi kala na, Pɔli wi yɛn ndɛɛ wi ku, katugu ŋga lasiri wì yo maa piin, na ma woro naga piin, ma daga mbe ku win; Dete 27.26. † **3:6 3.6:** Zhenɛ 15.6 † **3:8 3.8:** Zhenɛ 12.3 † **3:10 3.10:** Dete 27.26 † **3:11 3.11:** Aba 2.4

ni ma yo fɔ: «*Lere ŋa kaa tanri mbaa yala lasiri wi ŋgasegele ke ni, wi yaa yinwege ta ke fanŋga na.*»†

13 Daŋga ŋga kìla to we na Yɛnnŋɛlɛ li lasiri jɔgɔwɔ pi kala na, Kirisi wì we go shɔ ki ni, a wì daŋga we yɔnlɔ, ma yala ŋga Yɛnnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ki ni, fɔ: «*Lere ŋa fuun pè to tige na, ki fɔ wì daŋga.*»†

14 Ko la pye ma, jaŋgo Yɛnnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn mbe duwaw ŋa kan Abirahamu wi yeri, poo kan fun mbele pe woro Zhufuye pe yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na, konaa Yɛnnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi yɔn fɔlɔ na kɔn, we li ta we tagawa pi fanŋga na.

Moyisi lasiri wo naa yɔn fɔlɔ kala

15 Sefɛnnɛ, mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun na yala sɛnwee piile pe kapyege lɔmɔ po ni: Na lere wa ka yɔn fɔlɔ la kɔn, na li yɛn ma sin, lere se ya mbege yɔn fɔlɔ li kanŋga naa fyew, nakoma mbe yaraga ka taga li na naa.

16 Yɛnnŋɛlɛ wogo pa ki yɛn ma fun. Làa yɔn fɔlɔ kɔn Abirahamu naa wi setirige pyɔ wa yeri. Yɛnnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sigi yo mbe yo fɔ: «*Naa wi setirige piile pe yeri,*»† ndɛɛ wi yɛn na para lelɛgɛrɛ sɛnrɛ na. Ɛɛn fɔ, wìgi yo ma yo fɔ: «Naa wi setirige pyɔ», maga naga ma yo lere nuŋgba wi. Wo wi yɛn Kirisi we.

17 Sɛnrɛ nda mila yuun ti kɔrɔ wi ŋa: Yɛnnŋɛlɛ làa keli ma yɔn fɔlɔ kɔn, na li yɛn ma sin. Naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ (430) la kaa toro, a lì si lasiri wi kan. Ki kala na, ki lasiri wi se ya mbe yɔn fɔlɔ li kanŋga, mbe ŋga Yɛnnŋɛlɛ làa yo ki sa.

18 Katugu yarikanga ŋga Yɛnnŋɛlɛ laa kaan paa kɔrɔgɔ yɛn, ki pye lere kaa tanri lasiri wi na ko wi jɛn naga ta, kona, ki se jɛn naa taa yɔn fɔlɔ lo kala na. Ma si yala, yɔn fɔlɔ na Yɛnnŋɛlɛ làa kɔn lo kala na làa li yinmɛ pi kan Abirahamu wi yeri.

19 Lasiri wi kango ko yɛn kikiin? Yɛnnŋɛlɛ làa wi kan maa taga wa yɔn fɔlɔ li na, mbege naga leele pe na, pe ta pe lasiri wi jɔgɔwɔ mba paa piin pi jɛn. Lasiri wìla daga mbe koro wa fɔ yɔn fɔlɔ làa kɔn Abirahamu wi setirige pyɔ ŋa yeri wi sa pan. Yɛnnŋɛlɛ làa lasiri wi kan mɛrɛgɛye pèle yeri, a pè pan maa kan lere wa yeri, a wì pye kasuluwo maa kan leele pe yeri.

20 Ye wele, ndɛɛ ki pye lere nuŋgba kala li, pe saa kasuluwo le ki kala li ni, ma si yala, Yɛnnŋɛlɛ lo nuŋgba làa yɔn fɔlɔ lo kɔn.

Yɛnnŋɛlɛ li lasiri wi kayɔngɔ ki ŋga

21 Kì pye ma, ki yɛn naga nari ma yo lasiri wi yɛn na wiin Yɛnnŋɛlɛ li yɔn fɔgɔlɔ ke ni wi le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, ki pye Yɛnnŋɛlɛ li lasiri wa kan, ŋa wi mbe ja ya mbaa yinwege kaan leele pe yeri, anmɛ li jɛn naa leele pe jate lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na lasiri wo fanŋga na.

22 Ɛɛn fɔ, ki woro ma. Yɛnnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ: Dunruya woolo pe ni fuun pe yɛn wa kapege ki fanŋga ki ni. Ko pye ma, jaŋgo yarikanga ŋga Yɛnnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn, ki kan mbele paa tari Zhezu Kirisi wi na pe yeri pe tagawa pi kala na.

23 Sanga ŋa ni tagawa wagati wi fa pan, lasiri wo wìla we pye kasopiile fɔ mbe sa gbɔn Yɛnnŋɛlɛ li sa tagawa konɔ li naga we na.

24 Kì pye ma, lasiri wo wìla pye we welefɔ na we yɛgɛ sinni fɔ Kirisi wi sa pan we taga wi na, we pye lesinmbele Yɛnnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

25 Yiŋgɔ ki tagawa wagati wì kaa gbɔn, we woro ki welefɔ wi kɛɛ naa.

26 Katugu tagawa po fanŋga na ye yɛn Yɛnnŋɛlɛ li piile, ma pye gbogolomɔ nuŋgba ni Zhezu Kirisi wi ni.

† **3:12 3.12:** Levi 18.5 † **3:13 3.13:** Dete 21.23 † **3:16 3.16:** Zhenɛ 12.7; 17.7

27 Ye ni fuun yè batize ma pye
nuŋgba Kirisi wi ni. A yè si tan-
galɔmɔ fɔnmbɔ pi lɛ na tanri pi na,
mba pi yɛn Kirisi wi ni we.
28 Ki kala na, Zhufuye poro naa
mbele pe woro Zhufuye wa si wɔ wa
ni. Kulolo poro naa leseele wa si wɔ
wa ni, nambala naa jɛɛlɛ wa si wɔ
wa ni. Ɛɛn fɔ, yè gbogolo ma pye
nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni.
29 Kì kaa pye ye yɛn Kirisi wi
woolo, ye yɛn fun Abirahamu wi
setirige piile. Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ
làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan paa
kɔrɔgɔ yɛn, ye yaa ki ta.

4

1 Sɛnrɛ nda mila yuun ti kɔrɔ wi
ŋa: Pyɔ ŋa wi yaa kaa to kɔrɔgɔ ki
li, mboo ta wi yɛn pyɔ jɛɛ bere, wo
naa kulo ni wa si wɔ wa ni. Ali maga
ta wo wi yɛn yaraga ki ni fuun ki go
na.
2 Mboo ta wa wi puwɛn pi ni, leele
pele pe maa wele wi na, naa kagala
ke yɛgɛ woo fɔ wi ma saa gbɔn wi to
wì wagati ŋa kɔn wi na†.
3 Woro fun pa wàa pye ma. Sanga
ŋa ni we yɛn paa piile yɛn, wàa pye
wa dunruya kalɛgɛlɛ ke kulowo pi
ni.
4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa sanga ŋa kɔn,
naa wì kaa gbɔn, a lì sili Pinambyɔ
wi torogo laga dunruya wi ni; a jɛlɛ
wì se, a wì lasiri wi yigi na tanri wi
na,
5 jaŋgo mbele pàa pye na tanri
lasiri wi na, mbe pe go shɔ we ta we
pye Yɛnŋɛlɛ li piile.

6 Naa we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, ki
kala na, Yɛnŋɛlɛ lìli Pinambyɔ wi
Yinnɛ li torogo mali le wa we kotoro
na. Ki Yinnɛ li ma we kan we maa
Yɛnŋɛlɛ li yinri fɔ: Baba, na To!
7 Ki kala na, ma woro kulo naa, ma
yɛn li pinambyɔ. Pa mà si kaa pye li
pinambyɔ, kɔrɔgɔ ŋga lì tɛgɛ li piile
pe kan, li yaa kaga kan ma yeri fun.

Pɔli wi jatere wila lɛgɛ wi na Galasi tara tagafɛnnɛ pe kala na

8 Faa ye sila Yɛnŋɛlɛ li jɛn, yàa
pye yarisunndo nda kulolo, ti woro
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ.
9 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ yè Yɛnŋɛlɛ li jɛn,
nakosima, Yɛnŋɛlɛ lì ye jɛn yiŋgɔ,
yiŋgi na ye si sɔngɔrɔ ki kalɛgɛlɛ
ŋgele ke yɛn waga, ma pye fanŋga
fu ke kɔrɔgɔ? Mɛlɛ ye nɛɛ jaa mbe
pye ke kulolo naa?
10 Ye maa piliye, naa yeyɛn, naa
wagati, naa yɛgɛlɛ kele jate kagbɔgɔ
ma wɛ.
11 Mila fyɛ ye kala na, fɔ kiga ka
pye mì tunŋgo pye ye kan ki yiri
waga.
12 Sefɛnnɛ, mila ye yɛnri fɔ ye
kanŋga paa na yɛn, paa yɛgɛ ŋga na
mìlan yɛɛ pye paa ye yɛn we†. Yee
tipege kpɛ pye na na.
13 Yège jɛn ma yo na mìla
pan ma Sɛntanra ti yo ye kan ki
koŋgbanŋga ki na, mi sila pye
ŋgbaan.
14 Na yama pìla ye jori jɛŋgɛ,
konaa ki ni fuun, ye sila na tifaga,
mbanla wa kɛɛ puŋgo na. Ɛɛn
fɔ, yàa na yigi jɛŋgɛ paa Yɛnŋɛlɛ
li mɛrɛgɛ yɛn, nakoma paa Zhezu
Kirisi wi yɛn.
15 Ki wagati wi ni, nayinmɛ la pye
ye yeri fɔ jɛŋgɛ. Mɛlɛ koni nayinmɛ
si woro ye ni? Mbe ya mbege wogo
ŋga ki yo fɔ, nayinmɛ mba yàa ta pi
kala na, ki pye ki mbaa ya pye, anmɛ
ye mbaa ye yɛngɛlɛ ke wɔ mbe ke
kan na yeri.
16 Naa mì kaselege ki yo ma ye
kan, ko kì ti mì kanŋga ma ye mbɛn
kɛ?
17 Ki leele mbele paa jaa mbe
Sɛntanra ti jɔgɔ, pe yɛn ma bala na
ye jaa, ɛɛn fɔ, paa ki piin jatere ŋa
ni wi woro ma yɔn. Paa jaa mbe ye
laga we na, jaŋgo ye bala ye taga pe
na.
18 Ki yɛn ma yɔn lere wi bala
kajɛŋgɛ ki na sanga pyew. Ɛɛn fɔ,

† **4:2 4.2:** Wi to wì wagati ŋa kɔn, wo wi yɛn wagati ŋa pe maa ki jate ma yo pyɔ wì gbɔn lere, mbe ya mbe yere wi yɛɛ go kagala ke ni. † **4:12 4.12:** Pɔli wùu yɛɛ pye paa pe yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wùu yɛɛ yala pe ni, wi woro naa yɛɛ jate Zhufuye woo mbaa wi yɛɛ mbɔnrɔgi pe na.

wiga kaa ki piin na mi ka pye wa ye sɔgɔwɔ ko cɛ.
19 Yoro mbele ye yɛn paa na piile
yɛn, ki yɛn nala yaa naa jɛŋgɛ ye
kala na, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ kaa
jaa mbe se wi maa jɔlɔ we, fɔ ye saa
tanri Kirisi wi tangalɔmɔ pi na.
20 Mila ki jaa jate mbanla yɛɛ yan
wa ye sɔgɔwɔ yiŋgɔ, jaŋgo mbe ta
mbanla sɛnrɛ yolɔmɔ pi kanŋga,
katugu na jatere wì piri na na ye
kala na.

Agari naa Sara pe kala

21 Yoro mbele yaa jaa mbaa tanri
lasiri wi na mbe ta mbe shɔ, lasiri
wi yɛn na ŋga yuun ye woro naga
nuru wi le?
22 Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
Pinambiile shyɛn la pye Abirahamu
wi yeri. Wìla nuŋgba se wi kulojɔ
Agari wi na, ma sanŋa wi se wi jɔ
Sara ŋa wi yɛn lesee wi na.
23 Kulojɔ wìla wi pinambyɔ wi se
ma yala sɛnwee fanŋga ko ni, ɛɛn
fɔ, jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee wìla wi
pinambyɔ wi se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ na kɔn lo ni.
24 Ki sɛnrɛ ti yɛn na kɔrɔ fɔnŋɔ
yuun: Ki jɛɛlɛ shyɛn pe yɛn paa
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ cɛngɛlɛ shyɛn
yɛn. Yɔn finliwɛ nuŋgba yɛn paa
kulojɔ Agari wi yɛn, po la ta wa
Sinayi† yanwiga ki na. Wo maa wi
piile pe siin wa kulowo pi ni.
25 Agari wo yɛn paa Sinayi yan-
wiga ki yɛn wa Larabuye tara.
Wi yɛn ma taanla nala pilige
Zheruzalɛmu wi ni. Ki ca ki yɛn wa
lasiri wi kulowo pi ni, naa ki woolo
pe ni.
26 Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ŋa wa
yɛnŋɛlɛ na wo wi yɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn
lesee we. Wo wi yɛn we nɔ we.
27 Wo sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

Mboro ŋa jambasee, ta yɔgɔri, mboro
ŋa ma fa pyɔ se mbe yan!
Mboro ŋa selara fɔɔn ya, ta jɔrɔgi
nayinmɛ ni!
Katugu jɛlɛ ŋa pè wa, wi piile pe yaa
ka lɛgɛ mbe wɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn
wi pɔlɔ wi yeri wi woolo pe
na.†

28 Yoro wo na, sefɛnnɛ, ye yɛn piile
mbele pè se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, paa Sara wi
pinambyɔ Izaki wi yɛn fun.
29 Faa pinambyɔ ŋa pàa se ma
yala sɛnwee fanŋga ki ni, wìla pye
na pinambyɔ ŋa wìla se ma yala
Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li fanŋga ki ni
wi jɔlɔ. Pa ki yɛn ma ali ma pan ma
gbɔn nala.
30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn na yuun mɛlɛ? Wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ: «*Kulojɔ wi purɔ*
wo naa wi pinambyɔ wi ni, katugu
kulojɔ wi pinambyɔ wi se pinlɛ mbe
kɔrɔgɔ ki li ja jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee wi
Pinambyɔ wi ni.»†
31 Kì pye ma, sefɛnnɛ, we woro
kulojɔ wi piile. Ɛɛn fɔ, we yɛn jɛlɛ
ŋa wi yɛn lesee wo piile.

TAGAFƐNNƐ PE LESEWE KONAA TANGALƆMƆ JƐMBƐ YINNƐKPOYI LI FANŊGA NA

5

5–6

Yaga ka ye lesewe pi jɔgɔ

1 Kirisi wì we wɔ wa kulowo pi ni
we ta we pye leseele kaselege na. Ki
kala na, ye koro ye yere jɛŋgɛ wa ki
lesewe pi ni. Yaga ka ye yɛɛ kan pe
ye pye kulolo naa.
2 Yaa nuru! Mi Pɔli mi yɛn naga
yuun ye kan fɔ: «Na yaga ye yɛɛ kan
paga ye kɛnrɛkɛnrɛ†, kona, Kirisi wi
se ya yaraga ka yɔn ye kan naa.»

† **4:24 4.24:** Pa Yɛnŋɛlɛ làa li lasiri wi kan Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na; Ɛki 19.1-19; 20.1-17. † **4:27 4.27:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wo sɛnrɛ na, wi piile poro pe yɛn mbele pè taga Kirisi wi na we. Zheruzalɛmu ŋa laga tara na wo piile poro pe yɛn ma taanla leele mbele paa jaa mbaa tanri lasiri wi na pe yɛɛ fanŋga; Eza 54.1. † **4:30 4.30:** Zhenɛ 21.10 † **5:2 5.2:** Mbe kɛnrɛkɛnrɛ ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

3 Mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo naa fɔ: Lere ŋa fuun kaa yɛɛ kan poo kɛnrɛkɛnrɛ, wi daga mbaa tanri lasiri wi ni fuun wi na.
4 Yoro mbele fuun yaa jaa mbaa tanri lasiri wi na mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, yè laga Kirisi wi na ma wɔ wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni.
5 Woro wo na, we jigi wi yɛn ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ka we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, naa wè taga Zhezu wi na we. Ko jigi wo we yɛn na singi Yinnɛkpoyi li fanŋga na.
6 Katugu na waga pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, we kɛnrɛkɛnrɛ o, wee kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro kagbɔgɔ. Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn tagawa mba pi maa tunŋgo piin ndanlawa ni.
7 Yàa pye na tanri konɔ jɛnnɛ li na. Ambɔ wì ye yɛgɛ kɔn, a yè si kaselege konɔ li yaga?
8 Ŋga pàa yo ye kan ma ye jatere wi kanŋga, ki sila yiri wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na ye yinri lo yeri.
9 Yɛgɛ ŋga na pe maa ki yuun ma yo fɔ: «Leve jɛnri wi ma buru muwɛ mba pì gbɔn pi ni fuun pi fɛ maa yirige,» pa kì pye ma fun.
10 Ma si yala, we Fɔ wì jigi kan na yeri ye kala na. Mì taga ki na ma yo ye jatere wi se yiri wi yɛ na woo wi ni. Ɛɛn fɔ, ŋa wila ye jatere wi pinri ye na, wi yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa le jɔlɔgɔ.
11 Sefɛnnɛ, mi wo na, ndɛɛ ki pye mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun ma yo kɛnrɛkɛnrɛ wi daga mbaa piin, pe jɛn naa na jɔlɔ mɛlɛ naa? Ki pye pa mila ki yari ma, Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na, ki sɛnrɛ nda mila yuun ti se jɛn naa leele mbɛngɛ.
12 Mbele paa ye jatere wi pinri ye na, mì pye naga jaa paa kee pe kapyere ti ni yɛgɛ, fɔ pe sa pe yɛɛ san.
13 Yoro wo na, sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ye pye leseele. Ɛɛn fɔ, yaga ka ki lesewe pi lɛ mbe yo ye yaa la tanri mbaa yala ye wire ti jogo kagala koro ni. Ŋga ki wa, ye daga mbe ye yɛɛ ndanla mbaa tunŋgo piin ye yɛɛ kan.
14 Katugu lasiri wi ni fuun wi go ko ki yɛn ki ŋgasele na le fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*»†
15 Ɛɛn fɔ, na ye kaa ye yɛɛ nɔɔri mbaa ye yɛɛ kaa paa yanyaara ti yɛn, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ ka mbe ye yɛɛ kɔ.

We wire ti jogo kagala koro ka kaa we yɛgɛ sinni fɔ Yinnɛkpoyi lo

16 Ye wele, sɛnrɛ nda ti yɛn na yeri mbe yo ye kan ti nda fɔ: Ye Yinnɛkpoyi li yaga laa ye yɛgɛ sinni! Pa kona ye se la wire ti jogo kagala ke piin.
17 Katugu kagala ŋgele ke la yɛn sɛnwee wi wire ti na, koro yɛn ma Yinnɛkpoyi lo mbɛn. Kagala ŋgele ke Yinnɛkpoyi lo ndanla, koro yɛn ma sɛnwee wi wire to mbɛn. Ti yɛn na wiin ti yɛɛ ni, jaŋgo kala na yaa jaa mbaa piin, yaga kaa li piin.
18 Ɛɛn fɔ, na Yinnɛkpoyi li kaa ye yɛgɛ sinni, pa lasiri wi se fanŋga ta ye na.

19 Kagala ŋgele sɛnwee wi wire ti maa jaa mbaa piin, ke yɛn ma jɛn. Ke ŋgele: «Kɛɛnrɛ limɛ, naa fyɔngɔ kapyere, naa kalikalawa,
20 naa sɛngɛ sunmɔ, naa lekara, naa mbɛnwɛ, naa maara, naa yen-jara, naa naŋgbanwa, naa kashara, naa mbe leele kɔn pe yɛɛ na pe yɔn ki pye ki yɛ ki yɛ,
21 naa mbaa yɛgɛ yinrigi leele yaara na, naa sinwɔgɔ, naa kafaara, naa kapyere ta yɛgɛ ni paa ki woro nda ti cɛnlɛ li yɛn.» Mi yɛn na ye yɛrɛgi paa yɛgɛ ŋga na mìla ki pye faa we, ma yo fɔ: Mbele paa ki kagala ke piin, pe se ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni fyew.

† **5:14 5.14:** Levi 19.18

22 Ɛɛn fɔ, ŋga ki maa yinrigi wa
Yinnɛkpoyi li yeri koyi ŋgaː Ndan-
lawa, naa nayinmɛ, naa yɛyinŋge,
naa mbe kala kun yɛɛ ni, naa
kapitanra, naa kajɛŋgɛ pyege, naa
tagawa,
23 naa kotoyinŋge, naa yɛɛ
yingiwɛ jɛngɛ. Lasiri wi woro na
wiin ki kagala ŋgele lo la ni.
24 Leele mbele pe yɛn Zhezu Kirisi
wi woolo, pè puŋgo le wire ti nan-
danwa naa ti jogo kagala ke ni. A ki
cɛn ndɛɛ pè ke kan wa tiparaga ki
na ma ke gbo.
25 Yinnɛkpoyi lì yinwege kan we
yeri. Ki kala na, ki daga laa we yɛgɛ
sinni.
26 Waga kaa we yɛɛ gbogo, waga si
kaa we yɛɛ nawa ŋgbanni, nakoma
mbaa yɛgɛ yinrigi we yɛɛ yaara na.

6

Waa we yɛɛ go kagala ke lee we yɛɛ ni

1 Sefɛnnɛ, na paga lere wa yigi wi
yɛn na kapege ka piin, yoro mbele
Yinnɛkpoyi li yɛn na ye yɛgɛ sinni,
yoo saga ye pan wi ni wa kozinnɛ li
ni naa. Ɛɛn fɔ, yege pye kotoyinŋge
ni. Mboro fun, mɔɔ yɛɛ yigi, jaŋgo
Sɔtanla wiga kɔɔn fanla ma to wa
kapege ki ni.
2 Yaa ye yɛɛ sari ye yɛɛ go kagala
ke na. Pa ye yaa Kirisi wi lasiri wi
tanga mboo yɔn fili yɛɛn we.
3 Na lere ŋa kaa ki jate wi yɛn
yaraga, mbe sigi ta wi woro yaraga,
kona, wila wi yɛɛ fanla.
4 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi
daga mboo tangalɔmɔ pi taanla mbe
wele. Na wi kaa yan jɛmbɛ, pa wi
yaa la wi yɛɛ gbogo wi tangalɔmɔ pi
kala na, pa ki se pye sanmbala poro
kala na.
5 Katugu lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yaa kaa yɛɛ go kala li yɛgɛ
yo.
6 Lere ŋa pe yɛn na nari Sɛntanra
ti ni, yarijɛndɛ nda fuun wila taa, wi
daga mbaa wi nagafɔ wi tasaga woo
wa ti ni mbaa ki kaan wi yeri.
7 Yaga kaa ye yɛɛ fanla, lere na la
tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na. Lere wiga yaraga
ŋga lugu, ko wi ma kaa kɔw.
8 Na wi kaa wi wire ti nan-
danwa kala li piin ndɛɛ wi yɛn na
yariluguro nuru ti kanŋgɔlɔ, wi yaa
ka wire ti fɔngɔwɔ pi ta†. Na wiga
sila Yinnɛkpoyi li nandanwa kala
li piin ndɛɛ wi yɛn na yariluguro
nuru li kanŋgɔlɔ, wi yaa ka yinwege
mbakɔgɔ ki ta Yinnɛkpoyi li yeri.
9 Yaga ka ti we te kajɛŋgɛ pyege ki
ni; katugu na wee te mbaa ki piin, pa
we yaa kaga tɔnli wi ta, na ki wagati
wiga ka gbɔn we.
10 Ki kala na, na waga wagati
jɛnŋɛ ŋa ta, waa kajɛŋgɛ piin lere
pyew wi kan, tagafɛnnɛ poro wogo
ko mbe wɛ.

Pɔli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro naa wi sharaga

11 Yege sɛwɛ yɔɔnrɔ nda ti wele
paa tì tugbɔlɔ! Mi kpaw mìri
yɔnlɔgɔ na yɛ maa torogo ye kan.
12 Leele mbele paa jaa mbe pe yɛɛ
kala li pye li leele pe ndanla wire
kapyere ti wogo na, poro paa jaa
mbe ye jori ye kɛnrɛkɛnrɛ. Pe maa
ko piin ma, jaŋgo paga ka pe jɔlɔ
Kirisi wi tiparaga sɛnrɛ yowo pi kala
na.
13 Mbele jate pè kɛnrɛkɛnrɛ, paa
la tanri lasiri wi na. Ɛɛn fɔ, paa jaa
ye kɛnrɛkɛnrɛ, jaŋgo pe ta paa pe
yɛɛ gbogo tɛgɛrɛ nda pè tɛgɛ ye na
ti kala na.
14 Mi wo na, mi woro na jaa mbaa
na yɛɛ gbogo kala la na, na we
Fɔ Zhezu Kirisi wi tiparaga wogo
ko ma. Ki tiparaga ki fanŋga na,
dunruya yaara ti yɛn ndɛɛ ti ku mi
wo yeri, a mi fun mì ku ti yeri.
15 Ma kɛnrɛkɛnrɛ o, mɛɛ
kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro yaraga.
Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn:
Ma kanŋga lere fɔnŋgɔ.
16 Mbele fuun paa tanri ko konɔ lo
na, mila ki yuun pe kan fɔ: Yɛnŋɛlɛ

† **6:8 6.8:** Mbe wire ti fɔngɔwɔ pi ta, ko kɔrɔ wo yɛn mbe laga Yɛnŋɛlɛ li na pew.

li yɛyinŋge kan pe yeri, li kagbaraga
pye pe kan, poro naa Yɛnŋɛlɛ li
woolo pe ni fuun pe ni!
17 Mbege lɛ nala wo na, lere ka
kanla jɔlɔ naa; katugu sagbantitɛrɛ
nda ti yɛn na wire ti na, tila ki nari
ma yo mi yɛn Zhezu wi kulo.
18 Sefɛnnɛ, we Fɔ Zhezu Kirisi
wi yinmɛ kan ye ni fuun ye yeri!
Anmiina.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo EFƐZI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi Efɛzi ca tagafɛnnɛ pe kan, kìla yala wi yɛn kaso. Efɛzi ca ko kìla pye Azi tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Nala pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Legilizi ŋa wìla pye wa ki ca ki ni, Pɔli wo wìla wi tɛgɛ wa. Wìla yɛlɛ taanri pye wa ki ca ki ni ma legilizi wi gbegele maa tɛgɛ. Legilizi wìla kaa gbɔgɔ, fɔ a tagafɛnnɛ pèle yɛgɛ ta wa kanŋgara na cara ti ni. Ki yɛn kaselege fɔ Efɛzi ca legilizi wo wìla pye legiliziye sanmbala pe yɛkelewe, ɛɛn fɔ sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo, wìla pye kanŋgara na legiliziye pe ni fuun pe woo fun. Ko kì ti laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, pɔli wii leele mɛrɛ yeri mbe pe shari.

Ki sɛwɛ ŋa wi mbe ya kɔn mbe yiri kɔnsara shyɛn. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1.1–3.21) ki ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, nali shari duwaw ŋa fuun li yɛn na kaan we yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na wi kala na; katugu mbele pè taga Kirisi wi na, Zhufuye konaa mbele pe woro Zhufuye pe ni, Zhezu wì pe ni fuun pe pinlɛ ma pe pye Yɛnŋɛlɛ li piile kpoyi. Ko leele kpoyi poro pe maa yinri Legilizi we. Pɔli wi yɛn na yɛnri pe kan, jaŋgo pe Yinnɛkpoyi li ta, pe ya pe Kirisi wi ndanlawa pi kɔrɔ jɛn.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (4.1–6.24) ki ni, Pɔli wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri pe tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ, pi Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (6.10-18) yeri, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun ma yo fɔ pe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔnyaara ti lɛ, jaŋgo pe ya pe yere pe Sɔtanla wi wamawelewe pi sige.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Shɔwɔ pi ma ta Zhezu Kirisi wo ni *1.3–3.20*
Tagafɛnnɛ gbogolomɔ pi yinwege ki daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *4.1–6.24*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wa Efɛzi ca ye kan. Yoro mbele ye yɛn tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.
2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

SHƆWƆ PI MA TA ZHEZU KIRISI WO NI

1.3–3.20

Yarijɛndɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri ma we ta Zhezu Kirisi wi ni

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we! Lo lì duwaw we na wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, ma si Yinnɛkpoyi li duwaw wi ni fuun wi kan we yeri wa naayeri lara ti na.
4 Katugu sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li fa dunruya wi da, làa we wɔ makɔ we pye li woolo wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, jaŋgo we pye kpoyi, jɛrɛgisaga fu li yɛgɛ na.
5 Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi kala na, làa ki kɔn maga tɛgɛ faa, mbe we pye li piile Zhezu Kirisi wi fanŋga na, ma yala li nandanwa kala li ni.
6 Ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, li yinmɛ gbɔgɔwɔ mba lì kan we yeri waga pi kala na, wa we gbogolomɔ pi ni li Pinambyɔ ŋa wìli ndanla jɛŋgɛ wi ni.
7 Katugu Kirisi wi kunwɔ pì we go shɔ, a we kapere ti kala yaga we na,

ma yala Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni.
8 Lìgi yinmɛ pi kan we yeri maa lɛgɛ, ma we kan kajɛnmɛ naa tijinliwɛ pi ni fuun ni.
9 Lìgi kan, a wèli nandanwa kala na li yɛn ma lara li jɛn, na làa yere ki yerewe faa mbeli pye mbeli yɔn fili Kirisi wi fanŋga na we.
10 Na wagati wiga kaa yɛɛ yɔn fili Yɛnŋɛlɛ ligi pye, pa li yaa ka yaara nda fuun ti wa naayeri, naa nda fuun ti yɛn laga tara na ti gbogolo nuŋgba, to nuŋgba mbe pye ti go na, wo wi yɛn Kirisi we.
11 Wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, wè we tasaga ta wa shɔwɔ pi ni fun, katugu Yɛnŋɛlɛ làa we wɔ faa, ma yala li kakɔnndɛgɛlɛ li ni. A lì si yaara ti ni fuun ti gbegele paa yɛgɛ ŋga na làa yere ki yerewe mbege pye konaa naga jaa we.
12 Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo waa li gbɔgɔwɔ pi sɔnni, woro mbele wè keli ma we jigi wi taga Kirisi wi na we.
13 Yoro fun, naa yè kaselege sɛnrɛ ti logo, Sɛntanra nda tì shɔwɔ pi kan ye yeri we, a yè si taga Kirisi wi na. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si tɛgɛrɛ tɛgɛ ye na li yɛɛ mɛgɛ ki na, mɛɛ Yinnɛkpoyi li kan ye yeri, na làa li yɔn fɔlɔ kɔn we.
14 Yinnɛkpoyi lo li yɛn we kɔrɔgɔ yaraga koŋgbanŋga, mbege naga fɔ we yaa ka shɔwɔ pi ta, po Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li woolo pe yeri paa kɔrɔgɔ yɛn. Li yɛn na jigi kaan we yeri fɔ we yaa kaga kɔrɔgɔ ki ta, na liga ka we go shɔ pew we. Ki kala na, waa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi sɔnni.

Pɔli wi yɛnrɛwɛ we

15 Ki kala na, tagawa mba yè taga we Fɔ Zhezu wi na, naa ndanlawa mba pi yɛn ye ni Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe kan, malɛ mùu sɛnrɛ logo,
16 mii Yɛnŋɛlɛ li sharaga ki yaga ye kala na. Mi maa nawa tuun ye na wa na yɛnrɛwɛ pi ni;
17 jaŋgo we Fɔ Zhezu Kirisi wi Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn To, ma gbɔgɔ, li Yinnɛ li kan ye yeri, na li maa tijinliwɛ kaan we, mbaa li kagala ke nari ye na, ye ta ye li jɛn.
18 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ li ye kotoro ti yɛngɛ ye na yeli yanwa pi yan, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri jigi tagasaga ŋga na, yege jɛn, mbele pè pye li woolo, kɔrɔgɔ tiyɔngɔ ŋga lì tɛgɛ pe kan, yege jɛn.
19 Mi yɛn na yɛnri fɔ li yawa gbɔɔ mba pi se jɛn mbe kɔ, yoo jɛn. Po lì tɛgɛ mbaa woro mbele tagafɛnnɛ we sari. Ki yawa jate po Yɛnŋɛlɛ lì pye yɛrɛ ma naga fanŋga ni,
20 naa lì Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, ma saa wi tɛgɛ wa li yɛɛ kalige kɛɛ ki na, wa naayeri lara ti na we.
21 Wi wa ma cɛn tegere ti ni fuun, naa yawa pi ni fuun, naa fanŋga ki ni fuun, naa wunluwɔ pi ni fuun pi go na, naa mɛrɛ nda fuun pe mbe ya yeri ti go na, ki dunruya ŋa wi mɛrɛ to nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mbe pinlɛ dunruya ŋa wila paan wi woro ti ni fun.
22 *Yɛnŋɛlɛ li yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛgɛ wi nɔgɔ,*† ma suu kan Legilizi wi yeri, wi pye To kagala ke ni fuun ni.
23 Legilizi wi yɛn Kirisi wi wire. Wi yɛn wa Legilizi wi ni maa yin, wo ŋa wì yereŋge ki ni fuun ki yin we.

2

Wè wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta

1 Faa, yàa ku yinnɛ lo na ye kajɔgɔrɔ naa ye kapere ti kala na.
2 Ki sanga wi ni, yàa pye na tanri na yala ki dunruya ŋa wi tangalɔmɔ po ni, na yinŋgele ŋgele yawa yɛn ke ni wa naayeri ke To wi sɛnrɛ ti nuru. Ko yinnɛ lo laa tunŋgo piin yiŋgɔ wa mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li na pe kotoro na.
3 Woro fun, wàa pye paa pe yɛn, na tanri na yala we wire ti jogo

† **1:22 1.22:** Yuuro 8.7

kagala ke ni, na we wire to naa we jatere wi nandanwa kagala ke piin. We sewe po na, wàa daga Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni paa sanmbala pe yɛn.

4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kì gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, we yɛn ma li ndanla ndanlawa gbembe mba ni pi kala na,
5 woro mbele wàa ku yinnɛ lo na we kajɔgɔrɔ ti kala na, lì yinwege kan naa we yeri Kirisi wi ni. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na yè shɔ.
6 Naa wè gbogolo Zhezu Kirisi wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì we yɛn ma we yirige wi ni ja, ma we kan waa wunluwɔ piin wi ni ja wa naayeri lara ti na.
7 Lì ko pye ma, jaŋgo mbe ta mbeli yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi naga leele pe na wagati ŋa fuun wila paan wi ni, li kajɛŋgɛ ŋga lì pye we kan wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni ki kala na.
8 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na yè shɔ ye tagawa pi kala na. Ko si yiri yoro yeri, Yɛnŋɛlɛ lo yarikanga yi.
9 Ye kapyere to tulugo si ma, jaŋgo lere kpɛ ka kaa yɛɛ gbɔgɔ.
10 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo lì we gbegele. Lì we da wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, jaŋgo waa kapyere jɛndɛ piin, làa ti gbegele mari tɛgɛ faa, jaŋgo waa taanri ti na.

Mbe pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni

11 Yoro mbele ye woro Zhufuye piseele, Zhufuye pe maa ye yinri mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ, nɛɛ pe yɛɛ yinri mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ, ma yala ŋga leele pè pye pe wire ti na ki ni, faa yàa pye yɛgɛ ŋga na, ye yɛɛ nawa to ki na.
12 Ki sanga wi ni, yàa pye ma lali Kirisi wi ni. Yàa pye nambanmbala, ye sila pye Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele lì wɔ pe ni. Yɔn finliwɛyɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li woolo pe yeri, ye tawa sila pye wa ke ni. Yàa pye na ye yinwege ki piin laga dunruya wi ni jigi tagasaga fu naa Yɛnŋɛlɛ fu.
13 Ɛɛn fɔ koni, wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, yoro mbele yàa pye ma lali, yè pan tɔɔn Yɛnŋɛlɛ li tanla Zhezu wi kunwɔ pi fanŋga na.
14 Katugu Kirisi wo wì pan yɛyinŋge ki ni we kan, ma si Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe pye leele nuŋgba. Wo wùu yɛɛ kan ma mbogo ŋga kìla pe kɔn pe yɛɛ na, ma pe pye juguye ki ya.
15 Wì Zhufuye lasiri wo naa wi ŋgasegele ke jan wi kunwɔ pi fanŋga na, ma sigi cɛngɛlɛ shyɛn leele pe pye lere fɔnŋɔ nuŋgba wi yɛɛ ni, ma yɛyinŋge le pe sɔgɔwɔ.
16 Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na pi fanŋga na, wì panraga ki kɔ, ma sigi cɛngɛlɛ shyɛn ke gbogolo ma ke pye wire nuŋgba, mɛɛ tanwa le poro naa Yɛnŋɛlɛ pe sɔgɔwɔ pi ni.
17 *Wì pan ma yɛyinŋge Sɛntanra ti yari yoro mbele yàa pye ma lali, konaa yoro mbele yàa pye ma yɔngɔ ye kan.*†

18 Ko kì ti Kirisi wi fanŋga na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, we ni fuun, we mbe ya pan we to Yɛnŋɛlɛ li tanla Yinnɛkpoyi nuŋgba li sagawa pi na.

19 Ki kala na, yoro mbele ye woro Zhufuye, ye woro nambanmbala, nakoma tara ta woolo. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, yè pye tara nuŋgba woolo Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, ma pye Yɛnŋɛlɛ li go woolo.
20 Yoro fun, ye yɛn ma kan go nɔgɔ ŋga na, ko ki yɛn pitunmbolo poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ re. Zhezu Kirisi jate wo wi yɛn go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye.
21 Wo wi ti go ki ni fuun ki yɛn na ki yɛɛ yinri jɛŋgɛ na gbogo mbe pye shɛrigo gbɔgɔkpoyiwe Fɔ wi kan.
22 Yoro fun, wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, ye yɛn ma ye yɛɛ yigi jɛŋgɛ, yoro naa sanmbala pe ni, mbe pye go ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa la cɛɛn wa Yinnɛkpoyi li fanŋga na.

† **2:17 2.17:** Eza 57.19

3

Tunŋgo ŋga kì kan Pɔli wi yeri wi pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ

1 Ko kì ti mi Pɔli, mi ŋa mi yɛn laga
kaso Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ni, yoro
cɛngɛlɛ sanŋgala woolo ye yɔnwɔ pi
kala na, mila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan.
2 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na,
tunŋgo ŋga lì kan na yeri mbe pye
ye kan, mì taga ki na ma yo yège
logo.
3 Yɛnŋɛlɛ lìli ŋgundo jɛnmɛ pi pye
maa naga na na, paa yɛgɛ ŋga na
mìgi yɔnlɔgɔ makɔ sɛnrɛ jɛnri ni
we.
4 Na ye kaa ti kara, pa ye mbe ya
mbege jɛn fɔ ŋgundo ŋa wi yɛn na
para Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ na, mùu
jɛnmɛ pi ta.
5 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni,
Yɛnŋɛlɛ li sila ki ŋgundo wi naga
leele pe na. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ lùu
naga li pitunmbolo naa li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛkpoyi pe na Yinnɛkpoyi lo
fanŋga na.
6 Ki ŋgundo wi ŋa fɔ: Sɛntanra ti
fanŋga na, cɛngɛlɛ sanŋgala woolo
pè pye kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ Zhu-
fuye pe ni, ma pye wire nuŋgba
pe ni, ma pe tasaga ta wa yɔn fɔlɔ
nuŋgba na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li ni,
Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
7 Mì pye ki Sɛntanra ti tunmbyee
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ yarikanga ŋga lì
kan na yeri ki fanŋga na. Lìgi
kan na yeri ma yala li yawa tunŋgo
pyelɔmɔ po ni.
8 Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ woolo pe
ni fuun puŋgofɔ we. Ma si yala,
Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ pye mala kan,
mbaa Kirisi wi yarijɛndɛ nda ti se
jɛn mbe kɔ ti Sɛntanra ti yari cɛngɛlɛ
sanŋgala ke kan,
9 mbe ki ŋgundo wi tunŋgo
pyelɔmɔ pi yirige funwa na. Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti Dafɔ, làa ki
ŋgundo wi lara maga lɛ wa faa;
10 jaŋgo yiŋgɔ ni, fanŋga fɛnnɛ,
naa yawa fɛnnɛ mbele pe yɛn wa
naayeri lara ti na, pe ta pe Yɛnŋɛlɛ
li tijinliwɛ pi jɛn yɛgɛ ki ni fuun ki
na Legilizi wi fanŋga na.
11 Yɛnŋɛlɛ lìgi pye ma, ma yala li
kakɔnndɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu li
ni, lo na lì pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi
fanŋga na we.
12 Wa we gbogolomɔ pi ni wi ni,
naa we tagawa mba wè taga wi na
pi kala na, we ma kotogo ta ma ya
na fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla jigi ni.
13 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri
fɔ jɔlɔgɔ ŋga mi yɛn na jɔlɔ ye
yɔnlɔ, kiga ka ye sunndo kɔn, ki yaa
gbɔgɔwɔ kan ye yeri.

Kirisi wi ndanlawa we

14 Ko kala kì ti mi yɛn na
kanŋguuro kanni we To Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ sɔgɔwɔ.
15 Lo na naayeri wo naa tara na
sege woolo pe ni fuun pe maa pe
mɛgɛ ki taa na yinrigi wa li yeri we.
16 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, ma
yala li gbɔgɔwɔ mba pi se jɛn mbe kɔ
pi ni, fɔ li ye kan ye fanŋga ta wa ye
nawa Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yawa
ni.
17 Fɔ Kirisi wi cɛn wa ye kotogo
na ye tagawa pi fanŋga na, ye ta ye
ndire kan ye yere jɛŋgɛ wa ndan-
lawa pi ni,
18 yoro naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
pe ni fuun pe ni, ye ya yege kɔrɔ jɛn
yɛgɛ ŋga na Kirisi wi ndanlawa pì
gbɔgɔ, ma tɔnlɔ, ma yagara konaa
ma jugo.
19 Ee, ye mbe ya mbege ndanlawa
pi jɛn, po mba pì gbɔgɔ ma wɛ jɛnmɛ
pi ni fuun pi na we, jaŋgo ye pye ye
yin Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi
ni.
20 Yɛnŋɛlɛ na li mbe ya kala li ni
fuun li pye mbe wɛ we yɛnrɛwɛ naa
we jatere wi na fɔ jɛŋgɛ, mbe yala
yawa mba pi yɛn na tunŋgo piin wa
we nawa pi ni,
21 gbɔgɔwɔ mbe pye li woo wa
Legilizi wi ni Zhezu Kirisi wi fanŋga
na, wagati wi ni fuun fɔ sanga pyew!
Anmiina.

TAGAFƐNNƐ GBOGOLOMƆ PI

YINWEGE KI DAGA MBE PYE YƐGƐ ŊGA NA

4

4–6

Wire ti yɛn nuŋgba

1 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, mi ŋa mi yɛn kasopyɔ, katugu mi yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wi kan, fɔ Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri yerege ŋga na, yaa tanri yaa yala ki ni.
2 Ye yɛɛ tirige pilige pyew, ye pye kapitanra ni, yaa kala kunni ye yɛɛ ni. Yaa ye yɛɛ kagala kunni ye yɛɛ ni ndanlawa ni.
3 Ye bala ye koro ye yɛɛ ni wa nuŋgbama mba Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri pi ni, yɛyinŋge ŋga kì ye pɔ ye yɛɛ na ki fanŋga na.
4 Wire nuŋgba ti yɛn wa, naa Yinnɛkpoyi nuŋgba ni, paa yɛgɛ ŋga na jigi tagasaga nuŋgba yɛn wa we, ko mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri.
5 We Fɔ nuŋgba wi yɛn wa, naa tagawa nuŋgba, naa batɛmu nuŋgba.
6 Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, we ni fuun To wowi. Li yɛn leele pe ni fuun pe go na, li yɛn pe sɔgɔwɔ, ma pye pe ni.
7 We ni fuun nuŋgba nuŋgba, yinmɛ pì kan we yeri ma yala yarikanga ŋga Kirisi wì taanla ma kan ko ni.
8 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Naa wì lugu ma kari wa naayeri, wì
pele yigi kasopiile ma kari pe
ni.
A wì si yarikanra kan leele pe yeri.†

9 Ŋga kì yo ma yo fɔ: «Wì kari wa naayeri,» ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wì tigi ma kari gbɛn wa tara ti nɔgɔ† ki na.
10 Ŋa wì tigi, wo nuŋgba wo wì kari wa naayeri wi ni fuun wi go na, jaŋgo mbe ta mbe yereŋge ki ni fuun ki yin.
11 Wo wì yarikanra kan leele pe yeri pe yɛ pe yɛ: Wì pele kan pe pye pitunmbolo, ma pele kan pe pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, ma pele kan pe pye Sɛntanra ti yofɛnnɛ, ma pele kan pe pye pasitɛriye naa nagafɛnnɛ.
12 Wì ko pye ma, ma ta ma mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe gbegele paa Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki piin, ka mbe ta kila tari Legilizi ŋa wi yɛn Kirisi wi wire ti na.
13 Ki pyewe pi na ma, we ni fuun we yaa pye nuŋgba wa tagawa pi ni, mbe Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi jɛn, mbe pye leele mbele pè lɛ wa tagawa pi ni poro pele, mbe yɔn fili mbe pye paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi yɛn ma yɔn fili we.
14 Pa kona we se pye paa piile yɛn, nambara fɛnnɛ pe nagawa cɛnlɛ pyew pila we lee pila kee we ni kɛɛ ki ni fuun ki na paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ki maa kɔgɔje tɔnmɔ pi kɔɔn naa waa lagapyew. Ki woolo pe maa pe tijinliwɛ pee pi lee na leele pe fanla pi ni na pe punŋgu.
15 Ɛɛn fɔ, na we kaa kaselege ki yuun ndanlawa ni, pa we yaa la kee yɛgɛ kala li ni fuun li ni Kirisi wi ni, wo wi yɛn wire ti go ye.
16 Wo fanŋga na wire ti lara ti ni fuun ti yɛn ma ti yɛɛ yigi, ma pye nuŋgba. Wire ti lombondo ti yɛn mari yɛɛ yigi sogosara sogosara to fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na ki daga we. Kiga pye ma, wire ti laga nuŋgba nuŋgba pyew ki kaa tunŋgo piin paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin, pa ti ni fuun ti yaa la gbogo mbaa kee yɛgɛ ndanlawa ni.

Yinwefɔnŋgɔ Kirisi wi ni

17 Ki kala na, ŋga mi yɛn na yuun naga finligi we Fɔ wi mɛgɛ ki na ki ŋga, fɔ yaga kaa tanri naa paa yɛgɛ ŋga na mbele pee shɛri pe maa tanri pe jatere wara ti na.
18 Pe tijinliwɛ pi yɛn ma wɔ pe na. Pe tasaga woro wa yinwege ŋga

† **4:8 4.8:** Yuuro 68.19 † **4:9 4.9:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ wì tigi laga tara ti ni leele pe kɔrɔgɔ.

Yɛnŋɛlɛ laa kaan ki ni, katugu pe yɛn kambajɛnmbɛlɛ, a pe kotoro tì ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ.
19 Fɛrɛ taga ki ni fuun kì kɔ pe yɛgɛ na. Pè pe yɛɛ kan jajara naa nanjara ti yeri, na fyɔngɔ kapyere cɛnlɛ pyew ti piin na gbinri ti na.
20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, anmɛ ma pè Kirisi wi kala li naga ye na.
21 Pòo sɛnrɛ yo, a yèri logo jate, a pè ye naga kaselege ŋga ki yɛn Zhezu wi ni ki ni, maga ta ye yɛn keretiyɛnye.
22 Ki kala na, ye daga mbe ye faa tangalɔmɔ pi yaga, po mba pìla pye na ye jogo lɛɛ wi nari we. Ki pyelɔmɔ lɛɛ pi jogo kagala ke ma lere wi fanla maa jɔgɔ.
23 Ki daga ye ye yinŋgele koro naa ye kotoro ti yaga ti kanŋga fɔnndɔ ye na.
24 Ye jogo fɔnŋɔ wi lɛ, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì gbegele paa li yɛɛ yɛn, wo ŋa wi maa wi yɛɛ nari sinŋɛ, ma pye kpoyi na yinrigi wa kaselege ki ni we.
25 Ki kala na, ye yagbogowo pi yaga! *Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa kaselege yuun ye lewee yɛɛnlɛ pe kan;*† katugu we yɛn wire nuŋgba ti lara ta.
26 Na yaga nawa ŋgban, yaga ka kapege pye. Yaga si ka ti yɔnlɔ ki sa kɔ ki ye naŋgbanwa pi ta ye ni.
27 Yaga ka yesaga kpɛ kan Sɔtanla wi yeri.
28 Ŋa wìla pye na yuun, wuu yuro ti yaga. Ɛɛn fɔ, wi bala wila tunŋgo piin wi kɛyɛn yi ni wila wi yɔn suro ti taa kaselege na, wi ya wila fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari.
29 Sɛnpere kpɛ ka ka yiri wa ye yɔn, fɔ sɛnjɛndɛ, nda ti mbe ya sanmbala pe saga paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, mbe sagawa kan ti logofɛnnɛ pe yeri.
30 Yaga ka ti Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛgɛ san. Lo li yɛn tɛgɛrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ye na, ye go shɔgɔ pilige ki yɛgɛ.
31 Ye nazorowo, naa kotoŋgbanga, naa naŋgbanwa, naa kendige, naa tɛgɛlɛ naa nambewe pi cɛnlɛ pyew pi yaga ye yɛɛ sɔgɔwɔ.
32 Yaa kajɛŋgɛ piin ye yɛɛ kan, yaa ye yɛɛ yinriwɛ taa yaa ye yɛɛ kala yari, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye kapere ti kala yaga ye na ma ye ta Kirisi wi ni we.

5

Yaa tanri wa yanwa pi ni

1 Pa yè kaa pye piile mbele pe yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ki kala na, yaa ki ŋgbanga yaa piin paa li yɛn.
2 Yaa ye yinwege ki piin ndanlawa ni, paa yɛgɛ ŋga na we yɛn ma Kirisi wi ndanla, a wùu yɛɛ kan *we kala na, ma pye paa yarikanga naa saraga yɛn, ŋga ki nuwɔ pì tanla, a ki kala lì Yɛnŋɛlɛ li ndanla.*†
3 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi, ki woro ma yala kɛɛnrɛ limɛ, naa fyɔngɔ kapyere ti cɛnlɛ pyew, naa yɛgɛ mbatinwɛ ti mɛrɛ mbaa yinri ye sɔgɔwɔ.
4 Ki woro ma yala yaa fɛrɛmbandawa sɛnrɛ yuun, naa go fu sɛnrɛ konaa jiire sɛnrɛ ni. Ɛɛn fɔ, sanni ye saa to yuun ma, yaa Yɛnŋɛlɛ li shari.
5 Yege jɛn ye filige ki na fun fɔ: Kɛɛnrɛ lifɔ, naa fyɔngɔ kapyere pyefɔ, naa yɛgɛ mbatinwɛ fɔ (katugu mbe pye yɛgɛ mbatinwɛ fɔ ki yɛn paa sɛngɛ sunmɔ pa yɛn), wo wa se ka cɛnsaga ta wa Kirisi wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni pe wunluwɔ pi ni.
6 Yaga ka ti lere wa mbe ye fanla mbe ye puŋgo sɛnwara ta ni; katugu ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaa to mbele pè je mbaa nuru li yeri pe na.
7 Ki kala na, yaga ka gbogolo pe ni yaraga ka na.
8 Faa yàa pye wa wɔwɔ pi ni, ɛɛn fɔ, koni, ye yɛn wa yanwa pi ni wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Ki kala na, ye pye paa yanwa piile yɛn;

† **4:25 4.25:** Zaka 8.16 † **5:2 5.2:** Ɛki 29.18; Levi 1.9

9 katugu yanwa pi maga kan kajɛŋgɛ, naa kasinŋge, konaa kaselege ki cɛnlɛ pyew ki maa piin.
10 Yaa ki ŋgbanga yaa ŋga ki we Fɔ wi ndanla ki jɛnni yaa ki woo ki yɛɛ ni.
11 Mbele pe maa tɔnli fu kapyere nda ti yɛn wɔwɔ woro ti piin, yaga ka gbogolo pe ni. Ɛɛn fɔ, yege naga pe na fɔ kapyere nda paa piin ti woro ma yɔn.
12 Ki leele, kagala ŋgele pe maa piin wa larawa, ke yowo pi yɛn fɛrɛ ni.
13 Na ki kagala ke ni fuun kaga yiri funwa na wagati ŋa ni, ke kɔrɔ wi ma jɛn ma filige fɔ jɛŋgɛ;
14 katugu ŋga fuun ka yiri funwa na, ko ma pye paa yanwa yɛn. Ko kì ti ki yo ma yo fɔ:

Yɛn, mboro ŋa maa wɔnlɔ we;
yiri ma wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ;
pa Kirisi wi yaa yanwa yirige ma kan.

15 Ye ye yɛɛ yigi jɛŋgɛ, ye ye tangalɔmɔ pi jɛn. Yaga kaa tanri paa tijinliwɛ fu fɛnnɛ yɛn, ɛɛn fɔ, yaa tanri paa tijinliwɛ fɛnnɛ yɛn.
16 Yaga wagati jɛnŋɛ ŋa fuun ta, ye tunŋgo jɛŋgɛ pye wi ni, katugu we yɛn na we yinwege ki piin ki piliye yan ni yɛɛn, yi yɛn ma pe.
17 Ki kala na, yaga ka pye tijinliwɛ fu fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn.
18 Yaga kaa tinni sinmɛ ni, ki ma lere kan wi maa kafaara piin. Ɛɛn fɔ, ye ti Yinnɛkpoyi li ye yin.
19 Yaa para ye yɛɛ ni, yaa ki piin Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi yuuro ni, naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni konaa Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala yuuro ni. Yaa yuuro shoo yaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ye kotogo ki ni fuun ni.
20 Yaa we To Yɛnŋɛlɛ li shari pilige pyew kala li ni fuun li kala na, we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na.

Tagafɛnnɛ nambala naa pe jɛɛlɛ kala

21 Naa ye kaa na fyɛ Kirisi wi yɛgɛ, yaa ye yɛɛ sɛnrɛ nuru.
22 Yoro jɛɛlɛ wele, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn na we Fɔ wi sɛnrɛ ti nuru we;
23 katugu naŋa wi yɛn wi jɔ wi to, paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi yɛn Legilizi wi To we. Kirisi wo jate wi yɛn Legilizi ŋa wi yɛn wi wire ti Shɔfɔ.
24 Yɛgɛ ŋga na Legilizi wi yɛn na Kirisi wi sɛnrɛ ti nuru, jɛɛlɛ paa pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru ma fun kala li ni fuun ni.
25 Yoro nambala wele, ye jɛɛlɛ pe daga mbe ye ndanla paa yɛgɛ ŋga na Legilizi wi yɛn ma Kirisi wi ndanla, a wùu yɛɛ kan ma ku wi kala na we.
26 Kirisi wì ko pye ma, jaŋgo mbe Legilizi wi pye kpoyi tɔnmɔ† wologo konaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti fanŋga na, wi pye Yɛnŋɛlɛ li woo;
27 katugu wìla pye na jaa mbe Legilizi wi tɛgɛ wa wi tiyɔnwɔ pi ni fuun pi ni wi yɛɛ kan. Wi pye kpoyi, fyɔngɔ fu, naa jɛrɛgisaga fu, wiga ka yɔnfi yɔnfi, nakoma mbe pye ki yaara nda tì naga ti cɛnlɛ la ni.
28 Ki kala na, nambala wele, pe jɛɛlɛ pe daga mbe pe ndanla paa yɛgɛ ŋga na pe wire ti yɛn ma pe ndanla we. Ŋa fuun wi jɔ yɛn maa ndanla, wo yɛn maa yɛɛ ndanla.
29 Lere wo wa fa wi yɛɛ wire ti panra fyew, ɛɛn fɔ, wi maa ti baro mari yingiwɛ jɛn, paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi maa ki nuŋgba ki piin Legilizi wi kan we;
30 katugu we yɛn wi wire ti lara ta.
31 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na. Kona, pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba.*»†
32 Ki wogo ŋga ki yɛn kaselege ŋga ki yɛn ma lara, ma pye kagbɔgɔ, ma naga laga ki sɛnrɛ nda ti ni. Mi wo yeri, ki yɛn na para Kirisi wo naa Legilizi wo sɛnrɛ na.

† **5:26 5.26:** ***Tɔnmɔ wologo*** **ŋga sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, ki mbe ya pye batɛmu ŋa wi ma pye wo.** † **5:31 5.31:** Zhenɛ 2.24

33 Yɛgɛ o yɛgɛ, ki daga naŋa
nuŋgba nuŋgba pyew, wi jɔ wuu
ndanla, jɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew
wila wi pɔlɔ wi gbogo.

6

Piile naa pe sevɛnnɛ sɛnrɛ

1 Yoro piile wele, yaa ye sevɛnnɛ
pe sɛnrɛ ti nuru, naa yè pye nuŋgba
we Fɔ wi ni we, katugu ki wogo ki
yɛn ma sin.
2 «*Maa ma to naa ma nɔ pe gbogo*»
ko ki yɛn ŋgasegele ke koŋgbanna,
na Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn ma taga li
na.
3 Ki yɔn fɔlɔ li na fɔ: «*Jaŋgo ma
pye fɛrɛwɛ na, ma yinwetɔnlɔgɔ ta
laga tara ti na.*»†
4 Yoro teele wele, yaga kaa ye piile
pe nawa pi ŋgbanni. Ɛɛn fɔ, yaa pe
gbegele, yaa pe koro yaa pe yɛrɛgi
yaa yala we Fɔ wi korowo pi ni.

Kulolo naa pe tafɛnnɛ sɛnrɛ

5 Yoro kulolo wele, ye tafɛnnɛ
mbele laga tara ti ni ye go na, yaa
pe sɛnrɛ ti nuru fyɛrɛ ni, yaa seri,
yaa ki piin kotojɛŋgɛ ni ma mbe yo
fɔ ye yɛn na tunŋgo piin Kirisi wo
kan.
6 Yaga kaa ki piin pe yɛgɛ na ma,
na pe kaa ye wele, ye kala lo mbe ta
li pe ndanla. Ɛɛn fɔ, yaa Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala lo piin ye kotogo ki
ni fuun ni, paa Kirisi wi tunmbyeele
yɛn.
7 Yaa ye kulowo tunŋgo ki piin pe
kan nandanwa ni, ndɛɛ yaa tunŋgo
piin we Fɔ wo kan, ye woro naga
piin leele kan.
8 Yege jɛn ye yo fɔ lere nuŋgba
nuŋgba pyew, wi yɛn kulo o, wi yɛn
lesee o, wi yaa ka tɔnli ta we Fɔ wi
yeri mbe yala kajɛŋgɛ ŋga wi yaa
pye ko ni.
9 Yoro kulolo tafɛnnɛ wele, yaa
tanri ki tangalɔmɔ pi na ma fun ye
kulolo pe ni. Ye kaa sɛnŋgbanra
yuun pe na. Yege jɛn ye yo fɔ yoro
naa ye kulolo pe ni, ye Tafɔ wi yɛn
nuŋgba, wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. Wila
lere wɔ lere ni.

Tagafɛnnɛ pe maliŋgbɔnyaara re

10 Ko ki ni fuun puŋgo na, yaa
fanŋga nii ye yɛɛ ni wa we gbo-
golomɔ pi ni we Fɔ wi ni, naa wi
yawa gbɔɔ pi fanŋga na.
11 Maliŋgbɔnyaara nda Yɛnŋɛlɛ lì
kan ye yeri, ye ti ni fuun ti lɛ, jaŋgo
ye ya ye yere jɛŋgɛ ye Sɔtanla wi
tijinliwɛ pee pi sige.
12 Katugu we woro na wiin sɛnwee
piile poro ni, ɛɛn fɔ, waa wiin yinnɛ
tipegele ŋgele yawa yɛn ke ni wa
naayeri lara ti na koro ni, naa ŋgele
ke yɛn teele, naa fanŋga fɛnnɛ,
naa ki wɔwɔ dunruya ŋa wi go na
cɛnfɛnnɛ pe ni.
13 Ki kala na, ye Yɛnŋɛlɛ li
maliŋgbɔnyaara ti ni fuun ti lɛ,
jaŋgo na pilipege kiga gbɔn, ye ya
ye malaga ki gbɔn ye mbɛnfɔ wi ni.
Na yaga ya pe ni fuun pe ni mbe kɔ,
ye ya ye koro yeresaga.
14 Ki kala na, ye gbɛgɛlɛ ye yere:
Ye kaselege ki lɛ ki pye paa ye ku-
rusijara yɛn, ŋa yè pɔ wa ye sɛnnɛ.
Ye kasinŋge ki lɛ yege le paa ye
malaga gbɔnderege yɛn.
15 Balawa mba pe ma lɛ na
yɛyinŋge Sɛntanra ti yari, ye po lɛ
pi pye paa sawira yɛn ye tɔɔrɔ ti na.
16 Ye tagawa pi lɛ suyi paa tugurɔn
sigeyaraga yɛn. Po pi yaa ye kan ye
ya ye Tipee wi kasɔn wangala ke figi.
17 Ye shɔwɔ pi pye paa ye malaga
gbɔnnjala yɛn. Ye Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti lɛ, ti pye paa ye tokobi yɛn, ŋa
Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri we.
18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga pyew
Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yaa yɛnri
yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi cɛnlɛ pyew pi ni.
Ye koro yɛnmbɛlɛ, yaa yɛnri papaga
ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li leele kpoyi
pe ni fuun pe kan.
19 Yaa yɛnri na kan fun, jaŋgo na
mi kaa para sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li
sɛnjɛndɛ kan na yeri, mbe kotogo
ta mbaa ŋgundo Sɛntanra ti yuun
mbaa ti finligi.

† **6:3 6.3:** Ɛki 20.12; Dete 5.16

20 Ki Sɛntanra to kala na mi yɛn
pitunŋɔ gbɔɔ, ali maga ta mi yɛn
laga kaso yiŋgɔ. Ki kala na, yaa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri mbe kotogo ta mbaa
para, paa yɛgɛ ŋga na mi daga mbaa
ki piin we.

Sharaga puŋgo wogo

21 We sefɔ Tishiki ŋa wi we
ndanla, wo ŋa wi yɛn we Fɔ wi
tunmbyee ŋa wi yɛn tagawa ni, wo
wi yaa sanla sɛnrɛ ti ni fuun ti yo
mbe ye kan, ye ta yanla kala li jɛn.
22 Mùu tun wa ye yeri ki kala na
lo mɛgɛ ni, ye ta ye we kala li jɛn,
konaa wi kotogo kan ye yeri.
23 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ
Zhezu Kirisi wi ni, pe yɛyinŋge, naa
ndanlawa, naa tagawa kan sefɛnnɛ
pe ni fuun pe yeri!
24 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yɛn
ma mbele fuun ndanla ndanlawa
mbakɔɔ ni, Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ kan pe
ni fuun pe yeri!

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo FILIPI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Filipi ca ko kìla pye Maseduwani tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Ko ca ko kìla pye ca koŋgbanŋga wa Lefiile tara ti ni, ŋga Pɔli wìla keli ma legilizi tɛgɛ wa ki ni (Kapye 16.11-40). Naa Pɔli wìla kaa kari wa cara sannda ti ni mbe sa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki pye, Filipi ca tagafɛnnɛ pàa penjara torogo wi kan maa saga.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pɔli wìla sharaga kan Filipi ca tagafɛnnɛ pe yeri, mbege ta pàa sefɔ Epafuroditi wi tun yarikanga ni, a wì saa ki kan wi yeri we. Ki sanga wi ni, Pɔli wìla pye kaso, ɛɛn fɔ naa wìla kaa ki yarikanga ki ta, kìla tanla wi ni fɔ jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-26) laga ki ni, Pɔli wìla Filipi ca tagafɛnnɛ pe kajɛŋgɛ pyege ki jɛn pe na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Maa ta wa kaso wi ni, wìla para pe ni fun pe kajɛŋgɛ ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go (1.27–2.18) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe pye nuŋgba, pe pye go sogowo ni konaa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa pe yɛɛ jate.

Wa sɛwɛ wi go (2.19-30) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para Timote naa Epafuroditi pe sɛnrɛ na, poro mbele wìla tun wa Filipi ca ye.

Wa sɛwɛ wi go (3.1-21) laga ki ni, mbele pe yɛn na Zhufuye lasiri wi nari, Pɔli wi yɛn na Filipi ca tagafɛnnɛ pe yɛrɛgi ma yo paa pe yɛɛ kɔrɔsi pe ni; katugu pàa pye naga yuun ma yo fɔ tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe daga mbe kɛnrɛkɛnrɛ mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Pɔli wì yo paa tanri paa wi yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn pe pe yɛɛ kan Zhezu Kirisi wi yeri pew.

Wa sɛwɛ wi go (4.1-23) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan Filipi ca tagafɛnnɛ pe yeri. Wìgi yo naa ma yo fɔ wi yɛn kagbaraga jɛnfɔ yarikanra nda pè kan wi yeri ti wogo na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ *1.1-11*
Sɛnrɛ nda leele pàa logo Pɔli wi wogo na konaa wi tunŋgo *1.12-30*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbe pye nuŋgba, mbe go sogo konaa mbaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari *2.1-18*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote naa Epafuroditi pe yeri *2.19-30*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbaa tanri paa Pɔli wi yɛn *3.1-21*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ konaa sharaga yarikanra nda Pɔli wìla ta ti wogo na *4.1-20*
Sharaga puŋgo wogo *4.21-23*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli naa Timote, woro mbele we yɛn Zhezu Kirisi wi tunmbyeele, woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele fuun ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi, ma pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni wa Filipi ca ye kan, naa legilizi yɛkeele naa tunmbyeele pe kan.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla yɛnri Filipi ca tagafɛnnɛ pe kan

3 Sanga o sanga mi kaa jatere piin ye wogo ki na, mi maa Yɛnŋɛlɛ li shari ye kala na.

4 Sanga o sanga mi kaa yɛnri ye kan, mi maa yɛnri nayinmɛ ni;

5 katugu yànla saga ma Sɛntanra ti yari, maga lɛ wa pilige koŋgbanŋga ki na ali ma pan ma gbɔn nala.

6 Mìgi jɛn ma filige ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ na lì tunŋgo jɛŋgɛ peli wa ye nawa, li yaa koro ki na mbaa ki

piin fɔ mbe saga yɔn fili Zhezu Kirisi wi pilige ki na.
7 Ki yɛn ma sin mbaa ki jatere wi piin ma ye ni fuun ye wogo na, katugu ye kala li yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ. Yè pye Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi tafɛnnɛ yɛɛnlɛ na ni, maga ta mi yɛn yiŋgɔ laga kaso, nakoma maga ta sanga ŋa ni mìla pye na Sɛntanra ti nari ma yo ti yɛn kaselege, konaa na yeresaga kaan ti yeri we.
8 Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ŋga mila yuun ki yɛn kaselege, naa mì yo ye yɛn mala ndanla Zhezu Kirisi wi ndanlawa pi ni we.
9 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ye ndanlawa pila gbogo pila kee yɛgɛ, ye kajɛnmɛ jɛmbɛ ta naa tijinliwɛ pi ni fuun ni,
10 jaŋgo ye ya ye ŋga ki yɛn kajɛŋgɛ ko wɔ. Kiga pye ma, ye yaa pye kpoyi, tɛgɛlɛsaga fu Kirisi wi pilige ki na.
11 Pa Zhezu Kirisi wi yaa ye kan yaa ŋga ki yɛn ma sin ki piin wa ye yinwege ki ni suyi. Pa ki yaa pye Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ, mbaa li mɛgɛ ki sɔnni.

Kirisi wo wi yɛn yinwege ye

12 Sefɛnnɛ, mila jaa yege jɛn fɔ ŋga kìlan ta kìgi kan, a Sɛntanra tila yari na kee yɛgɛ.
13 Kì pye ma, wunlunaŋa wi yuŋgbɔgɔ welefɛnnɛ pe ni fuun, naa leele sanmbala pe ni fuun pe ni, pège jɛn ma yo mi yɛn laga kaso Kirisi wi mɛgɛ ni.
14 Naa pànla le laga kaso ki kala na, sefɛnnɛ lɛgɛrɛ pe jigi wi taga we Fɔ wi na, ma kotogo ta jɛŋgɛ na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari, pe woro na fyɛ.
15 Kaselege yi, pele wa pe ni, pe maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yenjara naa kendige ni, na kala na. Ɛɛn fɔ, pele maa ti yuun nandanwa ni.
16 Poro maa ki piin ndanlawa ni, katugu pège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi tunŋgo ki kan na yeri mbaa ki yɛgɛ yuun fɔ Sɛntanra ti yɛn kaselege.
17 Sanmbala poro maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yenjara ni, paa laga piin sɔbɛ ni. Pe yɛn naga jate ndɛɛ pe yaa ka taga na jɔlɔgɔ ki na, mbanla ta laga kaso.
18 Ko ka woro tɛgɛ! Paa ki piin sɔbɛ ni o, paa ki piin dawari ni o, Kirisi wo sɛnrɛ to yari makɔ. A ki yɔgɔrimɔ kan na yeri, mi yaa si koro mbaa yɔgɔri;
19 katugu ko ki ni fuun ŋga ko yaa na kan mbe shɔ ye yɛnrɛwɛ po naa Zhezu Kirisi wi Yinnɛkpoyi li sagawa pi fanŋga na.
20 Naa mila wi singi nayinmɛ ni, mala jigi wi taga wi na, mi se fɛrɛ ta yaraga ko ka ni. Ɛɛn fɔ, mbege lɛ yiŋgɔ wo na, fɔ sanga pyew, mi yaa kotogo ta jɛŋgɛ, kiga pye ma, mi yɛn yinwege na o, mi ku o, Kirisi wi yaa gbɔgɔwɔ ta ŋga fuun mila piin na wire ti ni ki kala na.
21 Katugu mi wo yeri, na yinwege ki yɛn Kirisi wo kɛɛ, na mi ka si ku, ko yɛn tɔnli ni na yeri.
22 Ɛɛn fɔ, na kaa pye mi ka koro yinwege na naa, mbe ya mbe tunŋgo jɛŋgɛ pye, ŋga mi yaa wɔ mi sigi jɛn.
23 Na jatere wi yɛn nala tile kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi na. Mi yɛn naga jaa mbe wɔ laga ki yinwege ŋga ki ni, mbe pye wa Kirisi wi ni. Ko yɛn ma mbɔnrɔ fɔ jɛŋgɛ.
24 Ɛɛn fɔ, mbe koro yinwege na naa yoro kala na, ko yɛn ma yɔn naa fɔ jɛŋgɛ.
25 Mìgi jɛn ma wali ki na ma yo mi yaa koro laga mbe cɛn laga ye ni fuun ye ni, mbe ye saga yaa kee yɛgɛ, ye pye nayinmɛ ni wa tagawa pi ni.
26 Kiga pye ma, na mi ka sɔngɔrɔ naa mbe kari wa ye yeri, pa ye yaa ye yɛɛ gbɔgɔgo fɔnŋgɔ ta na kala na, wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ

27 Ŋga kì wɛ kala li ni fuun na, ko yɛn fɔ: Yaa tanri yaa yala Kirisi wi Sɛntanra ti ni, jaŋgo mi kari wa ye yeri mbe sa ye yan o, mi koro laga o, mbaa ki nuru fɔ ye yɛn ma yere

jɛŋgɛ, ye jatere wi yɛn nuŋgba. A
yaa malaga ki gbɔɔn kotogo nuŋgba
ni tagawa pi kala na, mba Sɛntanra
ti maa kaan we.
28 Yaga ka ye yɛɛ yaga ye juguye pe
ye kan yaa fyɛ yaraga ka na. Na ye
woro na fyɛ, ko yaa pye paa tɛgɛrɛ
yɛn mbege naga pe na fɔ pe wogo kì
jɔgɔ, mbe pye paa tɛgɛrɛ yɛn mbege
naga yoro na fɔ ye yɛn wa shɔwɔ
konɔ li ni. Pa ko yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri;
29 katugu lì kagbaraga pye ye kan,
a yè taga Kirisi wi na. Mbe taga
wi na ko nuŋgba ma ki yɛn ki
kagbaraga pyege ye, ɛɛn fɔ, yaa jɔlɔ
wi kala na fun.
30 Yiŋgɔ ni, we yɛn ki ŋgbɛnlɛwɛ
pi na ja. Ki ŋgbɛnlɛwɛ nuŋgba powi
faa yàa na yan mila ŋgbeli we, mi si
yɛn pi na bere, paa yɛgɛ ŋga na ye
yɛn maga jɛn we.

2

Kirisi wi yɛɛ tigiwɛn naa wi gbɔgɔwɔ

1 Kì kaa pye ye kotoro tì sogo ye na
wa ye gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, kì
kaa pye wi ndanlawa pì kotogo kan
ye yeri, kì kaa pye yè pye nuŋgba
Yinnɛkpoyi li ni, kì kaa pye ye yɛn
ma ye yɛɛ ndanla, na ye yɛɛ yinriwɛ
taa,
2 ki kala na, ye ti na nayinmɛ pi
pi yɛɛ yɔn fili. Ko yɛn fɔ: Ye yɔn
ki pye nuŋgba, ye ndanlawa pi pye
nuŋgba, ye nawa pi pye nuŋgba
jatere nuŋgba ni.
3 Yaga kaa kala la piin kashara
jatere ni, yaga kaa ye yɛɛ gbogo jaga.
Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ tirige ye yɛɛ kan, yaa
ye lewee yɛɛnlɛ pe jate pè mbɔnrɔ
ye na.
4 Ye ni, wa kpɛ ka kaa wi yɛɛra
kagala koro cɛ jate. Ɛɛn fɔ, ye ni
fuun nuŋgba nuŋgba yaa ye lewee
yɛɛnlɛ pe kagala ke jate fun.
5 Jatere ŋa wìla pye Zhezu Kirisi
wi ni, wo mbe pye ye ni.
6 Wo ŋa Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pìla pye
wi ni,
wi sila ki jate mbege lagaja ŋgbanga
mbe yala Yɛnŋɛlɛ li ni.
7 Ɛɛn fɔ, a wo jate wì yaraga ŋga
fuun kìla pye wi yeri ki yaga
wa,
ma kulo cɛnlɔmɔ lɛ,
ma pye paa sɛnwee yɛn.
A pòo yan paa sɛnwee yɛn.
8 A wì yɛnlɛ ki na maa yɛɛ tirige
mbaa wi yinwege ki piin,
ma pye sɛnrɛ logofɔ, fɔ ma saa gbɔn
kunwɔ pi na,
ali ma saa ku tiparaga na.
9 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lùu yirige fun fɔ
jɛŋgɛ,
mɛɛ mɛgɛ kan wi yeri,
ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛ ti ni fuun
na,
10 jaŋgo naayeri yaara,
naa tara na yaara, naa tara ti nɔgɔna
yaara
tila kanŋguuro kanni Zhezu mɛgɛ ki
gbɔgɔwɔ pi kala na.
11 Konaa pe ni fuun pege yo
fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn we Fɔ we.
Ki gbɔgɔwɔ kan Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To
li yeri.

Ye pye paa yanwa yɛn, yaa yiin laga dunruya wi ni

12 Kì pye ma, yoro mbele yànla
ndanla, yàa na sɛnrɛ ti lɛ sanga wi
ni fuun wi ni, naa mìla pye wa ye
ni we. Ki si yɛn ma yɔn naa jɛŋgɛ
fɔ yaa na sɛnrɛ ti lee bere, mbanla
ta mi woro wa ye sɔgɔwɔ we. Yaa
ye shɔwɔ pi tunŋgo ki piin fyɛrɛ ni,
yaa seri, (mbege na fɔ yaa Yɛnŋɛlɛ li
gbogo).
13 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na
tunŋgo piin wa ye ni suyi, jaŋgo
mbe ye kan ye ya ye yɛnlɛ li nan-
danwa kala li na, yeli pye yeli yɔn
fili.
14 Yaa kala li ni fuun li piin yaga
kaa kɔngɔri, nakoma mbaa kendige
woo,
15 jaŋgo ye pye kpoyi tɛgɛlɛsaga
fu. Ye pye Yɛnŋɛlɛ li piile mbele
pe yɛn jɛrɛgisaga fu laga ki dun-
ruya ŋa wi leele pe sɔgɔwɔ, poro
mbele pe yɛn kafaara pyefɛnnɛ naa
lepeele. Ye tangalɔmɔ pi daga mbe
pye yanwa pe sɔgɔwɔ mbaa yiin paa
wɔnŋgɔlɔ ke yɛn wa naayeri.

16 Yaa yinwege sɛnrɛ ti yuun pe
kan. Na ye kaa piin ma, pa mi yaa
ka gbɔgɔwɔ ta ye kala na Kirisi wi
pilige ki na. Ko yaa kaga naga mbe
yo na tunŋgo naa na tere ti ni fuun
tii pye jaga.
17 Kana mi daga mbe ku yɛrɛ, na
kasanwa pi wo mbe pye paa saraga
yɛn, mbe pinlɛ ye tagawa tunŋgo ki
ni Yɛnŋɛlɛ li kan. Na kaa si pye ki
daga mbe pye ma, pa ki yaa na nawa
pi yinŋgi, pa mi yaa pye nayinmɛ ni
ye ni fuun ye ni.
18 Yoro fun yaa yɔgɔri ma fun, we
pinlɛ waa yɔgɔri ja.

Timote naa Epafuroditi pe tunŋgo ye

19 Na jigi wi yɛn we Fɔ Zhezu wi na
fɔ sanni jɛnri mi yaa Timote torogo
wa ye yeri, jaŋgo na wiga pan, mi
ka ye sɛnrɛ logo, mbe ta mbe kotogo
ta.
20 Wo nuŋgba wi yɛn laga na ni,
wè pinlɛ na jatere nuŋgba piin, a ye
kala lùu yanra fɔ jɛŋgɛ.
21 Pe sanmbala pyew, pe yɛn na
sɔnri pe yɛɛra kagala koro na, pe
woro na sɔnri Zhezu Kirisi kala lo
na.
22 Yoro jate ye yɛn maga jɛn ma yo
Timote pòo wa ma wele makɔ maa
yan wi yɛn tagawa ni. A yège jɛn ma
yo wì tunŋgo pye na ni wa Sɛntanra
yarawa tunŋgo ki ni, paa yɛgɛ ŋga
na pinambyɔ maa tunŋgo piin wi to
ni we.
23 Ki kala na, na mi kanla kagala
ke jɛn mbe filige ke na, na jigi wi yɛn
ki na mboo torogo wa ye yeri.
24 Mì taga ki na wa we gbogolomɔ
pi ni we Fɔ wi ni, ma yo sanni jɛnri
mi jate mi yaa kari wa ye yeri mbe
sa ye yan.
25 Mìgi sɔnri ma yo ki yɛn ma yala
mbe sefɔ Epafuroditi wi sɔngɔrɔ wa
ye yeri. Wi yɛn na tunŋgo pyeyɛnlɛ,
a waa malaga ki gbɔɔn ja. Wo
yàa tun laga, a wì pan mala kala
yɔnyaara ti kan na yeri.
26 Ye la yɛn wi na jɛŋgɛ wi ye
yan. Naa yàa ki logo ma yo wi woro
ŋgbaan, ki wogo kìla wi yanra fɔ
jɛŋgɛ.
27 Kaselege yi, wìla pye na yaa, fɔ
na jaa mbe ku yɛrɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
lùu yinriwɛ ta, wo nuŋgba ma, lìlan
yinriwɛ ta fun, jaŋgo na yɛsanga
kiga ka serege na na.
28 Ki kala na, mùu tun wa ye yeri
fyɛlɛgɛ na, jaŋgo na ye kaa yan naa,
yaa yɔgɔri, mi jate na yɛsanga ki kɔ.
29 Kì pye ma, yoo yigi jɛŋgɛ nay-
inmɛ pi ni fuun ni, paa sefɔ yɛn wa
we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Ye
daga mbaa ki leele mbele pe yɛn paa
wi yɛn pe gbogo;
30 katugu wìla pye na jaa mbe ku
Kirisi wi tunŋgo ki kala na. Tunŋgo
ŋga ye saa ya pye na kan, wùu yɛɛ
go ki pɛrɛ ma pan maga pye ye
yɔnlɔ.

3

Ye daga mbe sin jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na yɛgɛ ŋga na

1 Ki kala na, yiŋgɔ, sefɛnnɛ, yaa
yɔgɔri wa ye gbogolomɔ pi ni we
Fɔ wi ni. Mii te mbege kagala ke
yɔnlɔgɔ naa mbe ke torogo ye kan.
Yoro wo na, ke mbe ya mbe ye ndige
kan.
2 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn tunmbyeele
tipeele pe ni, poro mbele pe yɛn paa
pyɔɔnlɔ yɛn we. Ki leele pe ma yo
ki daga ye wire ti lara ta kɔɔnlɔ
kɔɔnlɔ†.
3 Woro mbele waa Yɛnŋɛlɛ li
gbogo Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, na
we yɛɛ gbogo Zhezu Kirisi wi ni, ma
we jigi wi laga wire kapyere ti na,
woro wɛlɛ wè kɛnrɛkɛnrɛ kaselege
na.
4 Ma si yala, mbe ja ya mbanla jigi
wi taga ki kapyere ti na fun. Na kaa
pye wa naga jate jigi tasaga yɛn wi
yeri wire kapyere ti kala na, tanga
yɛn na yeri mbaa ki jate mbe wɛ ki
fɔ wi na.

† **3:2 3.2:** Ki leele pe ma yo ki daga pe wire ti lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbe ta mbe pye Yɛnŋɛlɛ li piile.

5 Na pàa na se, pilige kɔlɔtaanri
wogo ki na, a pè silan kɛnrɛkɛnrɛ.
Izirayɛli tara pisee wi mi, ma yiri wa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni. Eburuye pisee
wi mi. Lasiri wo kanŋgɔlɔ, mi yɛn
Fariziye woo.
6 Mìla pye naa gbogo fɔ na Legilizi
wi jɔlɔ. Mbe pye mbe sin wa lasiri
wi ni ko wogo ko na, mìla pye
tɛgɛlɛsaga fu.
7 Ɛɛn fɔ, ki kagala ŋgele mìla pye
na jate paa tɔnli yɛn, kè pye na yeri
paa towo yɛn Kirisi wi kala na.
8 Ki kagala koro cɛ ma, ɛɛn fɔ, mi
yɛn na kala li ni fuun li jate paa towo
yɛn na Fɔ Zhezu Kirisi wi jɛnwɛ mba
mì jɛn, a pì wɛ yaraga ki ni fuun na
pi kala na. Wo kala na, mì yɛnlɛ ki
na mbe to yaraga ki ni fuun ki ni.
Mila yaraga ki ni fuun ki jate paa
kayangara yɛn, jaŋgo mbe ta mbe
Kirisi wi ta,
9 konaa mbe pye nuŋgba wi ni. Mi
woro naga piin ndɛɛ mì pye lesinŋɛ,
naa mila tanri lasiri wi na ko kala
na. Naa mì taga Kirisi wi na, ko kì
ti mì pye lesinŋɛ. Mbe pye lesinŋɛ
ki ma ta Yɛnŋɛlɛ lo yeri tagawa po
kala na.
10 Ŋga fuun mila jaa, ko yɛn mbe
Kirisi wi jɛn konaa wi yɛnmɛ ma
yiri wa kunwɔ pi ni ki yawa pi ni,
mbanla tasaga ta wa wi jɔlɔgɔ ki ni,
mbe pye paa wi yɛn wa wi kunwɔ pi
ni.
11 Mbe jigi ta fɔ mi fun mi yaa ka
yɛn mbe yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ.

Yaa fee yaa kee wa kala li go ki yeri

12 (Kirisi ŋa mì jɛn,) ki woro
mbe ka yo migi tɔnli wi ta makɔ,
nakoma na yinwege ki sin ma yɔn
fili makɔ. Ɛɛn fɔ, mi koro na kee,
naga ŋgbanga mbege tɔnli wi ta,
katugu Zhezu Kirisi wìlan yigi.
13 Sefɛnnɛ, mi woro naga jate
migi tɔnli wi ta makɔ, ɛɛn fɔ, kala
nuŋgba mila piin, mì nawa wɔ ka-
gala ŋgele mì pye kè toro koro na,
na jatere piin ŋgele ke yɛn wa na
yɛgɛ koro na.
14 Kì pye ma, mi yɛn na fee na
kee feŋge ki kɔsaga ki kɔrɔgɔ, jaŋgo
mbe tɔnli wi ta, ŋa Yɛnŋɛlɛ li yɛn
na we yinri we ta wa naayeri Zhezu
Kirisi wi fanŋga na.
15 Woro mbele fuun we tagawa pi
yɛn ma yɔn fili, ko jatere wo wi daga
mbe pye we ni. Na kaa si pye jatere
wa yɛn ye yeri kagala kele na wi yɛ,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ko fun ki naga ye na.
16 Kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, we koro
waa kee yɛgɛ mbe yala konɔ na wè
tanga fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ li ni.
17 Sefɛnnɛ, yaa piin paa na yɛn.
Mbele pe yɛn na tanri paa we yɛn,
yaa poro wele yaa tanri.
18 Lelɛgɛrɛ tangalɔmɔ yɛn naga
nari ma yo Kirisi wi kunwɔ wa
tiparaga ki na, ki sɛnrɛ tila pe
mbɛngɛ. Mìgi wogo ki yo ye kan
yosaga lɛgɛrɛ na, mi nɛɛ ki yuun ye
kan naa na yanli.
19 Pe kɔsaga ko ki yɛn pe
punŋguwɔ we. Pe fuŋgbogolo koro
ke yɛn pe yɛnŋɛlɛ le. Pe maa pe yɛɛ
gbogo wa ŋga ki ja daga mbe fɛrɛ
wa pe na ki ni. Ki dunruya ŋa wi
yaara to pe maa jatere piin ti na.
20 Woro wo na, we ca pa ki yɛn wa
yɛnŋɛlɛ na. We yɛn na we Shɔfɔ wi
singi wi yiri wa wi pan, we Fɔ Zhezu
Kirisi we.
21 Na wiga ka pan, wi yaa wi yawa
gbɔɔ pi lɛ mbe cɛn yaara ti ni fuun ti
go na, mbe si we wire nda ti fanŋga
kì kologo ti kanŋga mberi pye paa
wi wire nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro ti
yɛn.

4

Pɔli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ re

1 Kì pye ma, sefɛnnɛ, yoro mbele
ye yɛn mala ndanla, ye koro ye yɛgɛ
sin wa ye yinwege ki ni we Fɔ wi
ni. Ye la kìlan yigi fɔ jɛŋgɛ. Na
wɛnnɛ yoro ye yɛn na nayinmɛ naa
na fɛrɛwɛ pi go ye.
2 Mi yɛn na ye yɛnri, Evodi naa
Sɛntishi, fɔ ye ye nawa pi pye
nuŋgba wa ye gbogolomɔ pi ni we
Fɔ wi ni.

3 Mboro fun, na tunŋgo pyeyɛnlɛ,
mboro ŋa ma yɛn tagawa ni, mi
yɛn nɔɔ yɛnri, maa ki jɛɛlɛ pe sari.
Poro pàa pinlɛ na ni, a wè malaga
ki gbɔn ja wa Sɛntanra yarawa pi
ni, poro naa Kilema naa na tunŋgo
pyeyɛɛnlɛ sanmbala pe ni, poro
mbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
yinwege sɛwɛ wi ni we.
4 Yaa yɔgɔri sanga pyew wa ye
gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, mi yɛn
naga yuun ye kan naa, fɔ yaa yɔgɔri.
5 Ye pye kapitanra ni leele pe ni
fuun ni. Sanni jɛnri we Fɔ wi yaa
pan.
6 Yaga ka ye jatere wi lɛgɛ ye
yɛɛ na yaraga ka kala na. Ɛɛn fɔ,
kala li ni fuun ni, yaraga ŋga kala
ka ye ta, yege yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri
yɛnrɛwɛ ni, naa yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni
konaa sharaga ni.
7 Na kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ li
yɛyinŋge ŋga kì wɛ lewee tijinliwɛ
pi ni fuun na, ki yaa ye kotoro naa ye
jatere wi yaga wi koro Zhezu Kirisi
wi na.
8 Ko puŋgo na, sefɛnnɛ, kala na
fuun li yɛn kaselege, kala na fuun li
daga gbɔgɔwɔ ni, kala na fuun li yɛn
ma sin, kala na fuun li yɛn kpoyi,
kala na fuun li tanla, kala na fuun
pe ma li mɛtanga yeri, kala na fuun
li daga sɔnmɔ ni, ye jatere wi pye
koro ke ni fuun koro na.
9 Ŋga yè fɔrɔgɔ ma ta na yeri, ŋga
yè logo ma yan na yeri mì pye, yaa
ko piin. Kona, Yɛnŋɛlɛ na li maa
yɛyinŋge ki kaan we yeri, li yaa pye
ye ni.

Pɔli wìla Filipi tagafɛnnɛ pe shari pe yarikanga wogo ki na

10 Na nawa pì yinŋgi jɛŋgɛ we Fɔ
wi ni, maga yan fɔ yiŋgɔ ye yɛn na
nawa tuun na na naa fɔnŋgɔ. Yàa
pye na nawa tuun na na faa, ɛɛn fɔ,
ye sila pyelɔmɔ ta mbege naga na
na.
11 Mi woro na ko yuun na jorowo
po kala na, katugu mìgi fɔrɔgɔ mbe
pye nayinmɛ ni ŋga ki yɛn na yeri
ki ni.
12 Na mi ka pye wa fyɔnwɔ pi ni,
mi ma yala na yɛɛ ni. Na mi ka si
yarilɛgɛrɛ ta, mi ma yala na yɛɛ ni.
Laga o laga, kala li ni fuun ni, mbe
ka mbe tin, nakoma mbe koro fuŋgo
o, mbe yarilɛgɛrɛ ta, nakoma mbe ta
jɛnri o, mìgi fɔrɔgɔ, a kìlan tara.
13 Mbe ya mbege kagala ke ni fuun
ke pye Kirisi wi fanŋga na, wo wila
fanŋga nii na ni.
14 Ma si yala, yè kajɛŋgɛ pye mala
saga wa na jɔlɔgɔ ki ni.
15 Yoro jate ye yɛn maga jɛn, yoro
Filipi ca tagafɛnnɛ wele, fɔ mìla yiri
wa Maseduwani tara sanga ŋa ni,
Sɛntanra yarawa pi pelisanga wi ni,
ye legilizi wo cɛ wìla na saga. Yoro
cɛ yaa gbogolo na ni kanwa naa
tawa† pi na.
16 Ali sanga ŋa ni mìla pye wa
Tesaloniki ca, yaa na jorowo pi kɔ
ma yaara torogo na kan torogosaga
shyɛn.
17 Kii cɛn ndɛɛ mi yɛn na
yarikanga jaa. Ɛɛn fɔ, mila ki jaa
tɔnli wa mbe taga naa ye yarijɛŋgɛ
ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa kan ye yeri ki na.
18 Yaraga ŋga fuun yè torogo na
kan, mìgi ta. Mì ta fɔ ma toro. Ye
yarikanra nda Epafuroditi wì pan
ma kan na yeri, mìri ta. Yiŋgɔ
wo ni, yaraga ki ni fuun ki yɛn na
yeri. Ye yarikanra ti yɛn paa latikɔrɔ
nuwɔ taan yɛn, paa saraga yɛn ŋga
Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ki na, ki yɛn ma li
ndanla.
19 Na Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye jorowo
yaara ti kaan ye yeri fun, mbe yala li
yarijɛndɛ nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro
ti ni, naa yè gbogolo Zhezu Kirisi wi
ni we.
20 Gbɔgɔwɔ mbe pye we To
Yɛnŋɛlɛ li woo fɔ sanga pyew. An-
miina!

Sharaga puŋgo wogo

21 Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi mbele
fuun pe yɛn Zhezu Kirisi wi ni, ye

† **4:15 4.15:** ***Ki kanwa po naa ki tawa pi ni,*** **pi yɛn naga nari ma yo Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo ma pe kan, a poro fun pòo saga pe kɛɛ yaara ti ni.**

pe shari. Sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga
na ni, pè ye shari.
22 Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun
pè ye shari, wunlumbolo to Sesari
wi go woolo poro wogo ko wɛ.
23 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi
pye ye ni fuun ye ni!

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo KOLƆSI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kolɔsi ca kìla pye Azi tara cagbɔgɔ ko ka. Nala pilige ko na, pe maa Azi tara ti yinri Turiki tara. Pɔli wi wɔnlɔnaŋa ŋa pàa pye na yinri Epafirasi wo wìla legilizi ŋa wìla pye wa wi tɛgɛ. Pɔli wo jate wi sila kari wa ki ca ki ni fyew. Ɛɛn fɔ Epafirasi wo wìla pan maga yo wi kan fɔ nagafɛnnɛ yagboyoolo pèle pan wa Kolɔsi ca na tagafɛnnɛ pe gbɔɔn na pe pinri pe nagawa sɛnrɛ ti ni. Kì pye ma, a Pɔli wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe tagafɛnnɛ pe kotogo ki kan pe na konaa mbege yo pe kan, fɔ pe daga mbe taga nagawa sɛnrɛ kaselege woro to na, mbe je yagbogowo woro to na. Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi kìla yala wi yɛn kaso. Ki yaa pye ki sɛwɛ ŋa Pɔli wìla wi yɔnlɔgɔ ja ma pinlɛ Efɛzi ca tagafɛnnɛ pe woo wo naa Filemɔ woo wi ni.

Naa Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, wìla ki peli ma Yɛnŋɛlɛ li shari Kɔlɔsi ca tagafɛnnɛ pe kala na (1.1-14). Ko puŋgo na, a Pɔli wì si pe nawa to wi nagawa sɛnrɛ ti ni, to nda wìla para Zhezu Kirisi wi wogo na konaa ŋga wìla pye pe kan ki wogo na (1.15–2.3). Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, wo wì yaara ti ni fuun ti da. Wi kunwɔ wa tiparaga ki na ko kì yɔn finliwɛ le woro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.4-25) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga nari ma yo nagawa sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhezu Sɛntanra ti wogo na, ti yɛn ti yɛ nagafɛnnɛ yagboyoolo pe woro ti ni. Katugu Zhufuye poro naa Girɛkiye pe ni, nagawa mba pe maa nari mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe wogo na, naa kɛnrɛkɛnrɛ wi wogo na, naa Zhufuye fɛtiye pe wogo na, naa ŋgasegele kele yɛgɛ wogo na konaa yarifuro ti wogo na, nagafɛnnɛ yagboyoolo pe maa ki yaara ti ni fuun ti pinlɛlɛ ti yɛɛ ni.

Wa sɛwɛ wi go (3.1–4.6) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa tanri, mbege ta pè pye nuŋgba Kirisi wi ni we.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (4.7-18), Pɔli wi yɛn na Kolɔsi ca tagafɛnnɛ pe shari, konaa wo jate wìla sɛnpiile pele yɔnlɔgɔ wi yɛɛra kɛɛ ki ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ konaa yurugo *1.3-14*
Kirisi wo naa wi tunŋgo *1.15-23*
Pɔli wi tunŋgo legilizi wi kan *1.24–2.6*
Yinwege ŋga ki ma ta Kirisi wi ni *2.7-23*
Koŋgolo ŋgele ke yɛn wa mbaa ma yinwege ki piin kpoyi *3.1–4.6*
Sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *4.7-18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, ŋa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nan-danwa kala li ni, konaa we sefɔ Timote,
2 woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wa Kolɔsi ca ye kan. Yoro mbele ye yɛn we sefɛnnɛ ma pye tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. We To Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wila Yɛnŋɛlɛ li shari

3 Na we kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan, we maa li shari pilige pyew, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we;
4 katugu ye tagawa mba yè taga Zhezu Kirisi wi na, wòo sɛnrɛ logo konaa ndanlawa mba pi yɛn ye ni Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe kan pi ni.
5 Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, na pàa ti yo ma ye kan ki

koŋgbanŋga ki na, jigi ŋa ti maa kaan, pàa ye pye, a yòo jɛn. Kì pye ma, ye tagawa naa ye ndanlawa pi yɛn ma ndire kan ye jigi tagasaga ko na, ko ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ye kan wa yɛnŋɛlɛ na we.

6 Sɛntanra ti yɛn na jaragi na duwaw kaan dunruya wi lagapyew, paa yɛgɛ ŋga na tìgi pye wa ye sɔgɔwɔ, maga lɛ pilige ŋga ni yàa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki logo ki koŋgbanŋga ki na, maga fɔrɔgɔ maga kaselege ki jɛn we.

7 We tunŋgo pyeyɛnlɛ Epafirasi ŋa wi yɛn tagawa ni, ma we ndanla, wo wì ye naga ki sɛnrɛ ti ni. Wila tunŋgo piin wa ye yeri woro yɔnlɔ paa Kirisi wi tunmbyee yɛn.

8 Wo wì pan ma ndanlawa mba Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri pi sɛnrɛ yo ma we kan.

9 Ki kala na, maga lɛ pilige ŋga ni wè ye sɛnrɛ logo, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan suyi. Waa li yɛnri fɔ li ye nawa pi yin li nandanwa kala jɛnmɛ pi ni. Li Yinnɛkpoyi li maa jɛnmɛ naa tijinliwɛ mba fuun kaan, luu kan ye yeri.

10 Pa kona ye mbe ya mbaa tanri paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wi yɛn naga jaa we, mbaa wi nandanwa kala li piin pilige pyew. Pa ye yaa la kapyere jɛndɛ cɛnlɛ pyew ti piin, mbaa Yɛnŋɛlɛ li jɛnni mbaa kee yɛgɛ.

11 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ye fanŋga gbɔgɔ ta li yawa gbɔɔ pi kala na, jaŋgo ye ya yaa kagala ke ni fuun ke yinri yaa ke kunni ye yɛɛ ni.

12 Yaa we To Yɛnŋɛlɛ li shari nay-inmɛ ni, lo na lìgi pye, a yè ye tasaga ta wa yarijɛndɛ ti ni, nda lì tɛgɛ li woolo pe kan wa li yanwa wunluwɔ pi ni we.

13 Yɛnŋɛlɛ lo lì we tile ma we wɔ wa wɔwɔ† pi yawa pi ni, mɛɛ we le wa li Pinambyɔ ŋa wùu ndanla jɛŋgɛ wi wunluwɔ pi ni.

14 Wo wì we go shɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì we kapere ti kala yaga we na.

Kirisi wo naa wi tunŋgo

15 Kirisi wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ na lere na yan li yanlɛɛ we. Wo wi yɛn Pinambyɔ koŋgbanŋa, wì wɛ yaraga ŋga fuun kì da ki na;

16 katugu Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti da wo fanŋga na, nda ti wa naayeri to naa nda ti yɛn laga tara ti ni, naa nda sɛnwee piile pe maa yaan to naa nda paa la yaan ti ni, naa yinŋgele ŋgele yawa ni ke ni, naa ŋgele ke yɛn wunluwɔ na, naa ŋgele ke yɛn tegere na, naa ŋgele fanŋga yɛn ke yeri ke ni. Yɛnŋɛlɛ lì ti ni fuun ti da wo fanŋga na konaa wo kan.

17 Wìla pye wa na yaraga ka fa da. Wi fanŋga ko kì ti yaara ti ni fuun ti yɛn mari yɛɛ yigi wa ti cɛnsaga.

18 Wo wi yɛn wire ti go ye, to nda ti yɛn Legilizi we. Yinwefɔnŋgɔ pa kì peli wo ni. Wo wi yɛn Pinambyɔ koŋgbanŋa, ma pye koŋgbanŋa ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mbe ta mbe pye kala li ni fuun li yɛkelewe.

19 Katugu ki Yɛnŋɛlɛ li ndanla li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi pye wa li Pinambyɔ wi ni.

20 A Yɛnŋɛlɛ lì yere ki yerewe, mbe tanwa le dunruya wo naa li yɛɛ ni li Pinambyɔ wo fanŋga na. Yɛnŋɛlɛ lì yɛyinŋge ki le li Pinambyɔ wi kunwɔ wa tiparaga ki na po fanŋga na. Lì ko pye ma, ma tanwa le lo naa yaara ti ni fuun ti ni, laga tara na konaa wa naayeri.

21 Faa yoro fun yàa pye ma lali Yɛnŋɛlɛ li ni, a laa ye mbɛngɛ, tipege ŋga fuun yàa pye na sɔnri na piin ki kala na.

22 Ɛɛn fɔ koni, li Pinambyɔ wi kunwɔ mba wì ku wire ti na pi kala na, Yɛnŋɛlɛ lì tanwa le ye ni, jaŋgo mbe ye tɛgɛ li yɛɛ yɛgɛ na, ye pye kpoyi, fyɔngɔ fu naa jɛrɛgisaga fu.

23 Ki kala na, ye daga mbe koro wa tagawa pi ni, mbe ndire kan mbe yere jɛŋgɛ, jaŋgo yaga ka ti yaraga ka mbe ye jatere wi laga jigi

† **1:13 1.13:** ***Wɔwɔ*** **mba sɛnrɛ tila yuun po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbajɛnmɛ we.**

tagasaga ŋga kì pye ye wogo ki na, maga lɛ yè Sɛntanra ti logo we. Ki Sɛntanra to ti yɛn nda pè yari lere pyew wi kan laga dunruya wi ni. To mi Pɔli mì pye ti tunmbyee.

Tunŋgo ŋga ki kan Pɔli wi yeri wi pye Legilizi wi kan

24 Koni, mi yɛn na yɔgɔri jɔlɔgɔ ŋga mila jɔlɔ ye kan ki kala na. Jɔlɔgɔ ŋga mi yɛn na jɔlɔ wa na wire ti ni, ko ki yɛn na ŋga kìla la wa Kirisi wi wogo ki ni ki funŋgu wi wire ti kan, to ti yɛn Legilizi we†.
25 Mì pye Legilizi wi tunmbyee ma yala tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri mbe pye ye kan ki ni. Lìgi kan na yeri ma yo mbeli sɛnrɛ ti yari mberi yɔn fili.
26 Ko kɔrɔ wo yɛn ŋgundo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa lara leele pe na maga lɛ wa faa we. Ɛɛn fɔ koni, lùu naga mbele pè pye li woolo pe na;
27 katugu Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe ki ŋgundo wi naga pe na, poo jɛn paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn yarijɛŋgɛ gbɔgɔ cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe sɔgɔwɔ. Ki ŋgundo wi ŋa fɔ: Kirisi wi yɛn ye ni, wi yɛn na jigi kaan ye yeri fɔ ye yaa ka ye tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni.
28 Ko Kirisi wo sɛnrɛ waa yuun leele pe ni fuun pe kan. We yɛn na pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛrɛgi, nɛɛ pe nari tijinliwɛ pi ni fuun ni, jaŋgo mbe lere nuŋgba nuŋgba pyew wi naga Yɛnŋɛlɛ li na pe pye yɛtogowo ni wa pe gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni.
29 Ko kì ti fanŋga gbɔgɔ ŋga Kirisi wì kan na yeri, mila tunŋgo piin ki ni na ŋgbeli ŋgbanga. Ko fanŋga ko ki yɛn na tunŋgo piin wa na ni.

2

1 Yoro naa Lawodise ca fɛnnɛ pe ni, naa mbele fuun pe fanla yan pe ni, mi yɛn na malaga gbɔɔn ŋgbanga ye kala na.
2 Mila ko piin, jaŋgo pe kotogo ta, pe pye nuŋgba wa ndanlawa pi ni, tijinliwɛ jɛmbɛ pi maa tagawa mba kaan, poo ta jɛŋgɛ. Kiga pye ma, pa pe mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo wi jɛn, wo wi yɛn Kirisi jate we.
3 Yarijɛndɛ nda fuun ti yɛn tijinliwɛ naa kajɛnmɛ woro, na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa ti yɛn ma lara wa wi ni.
4 Mila ki yuun ye kan, jaŋgo yaga ka lere wa yaga wi ye fanla wi tijinliwɛ sɛnrɛ ni.
5 Ali na kaa pye mi yɛn ma lali ye ni wire to na, na jatere wo yɛn ye na. Mi yɛn na yɔgɔri maga yan fɔ ye yɛn ma pinlɛ ma yeresaga ta wa ye tagawa mba yè taga Kirisi wi na pi ni.

Yinwege ŋga wè ta Kirisi wi yeri ki yɛn ma yɔn fili

6 Kì pye ma, pa yè kaa yɛnlɛ Zhezu Kirisi wi na paa ye Fɔ yɛn, ye gbogolo wi ni yaa tanri.
7 Ye ndire kan wo na, ye yere jɛŋgɛ†. Ye koro ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni, mbe yala sɛnrɛ nda pè ye naga ti ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li shari jɛŋgɛ.
8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka ye fanla lewee tijinliwɛ nagawa sɛnrɛ ni, nakoma mbe ye puŋgo sɛnwara ni, mbe yala leele pe kalɛgɛlɛ, naa dunruya wi nagawa sɛnrɛ ti ni. Tii yala Kirisi wi nagawa sɛnrɛ ti ni.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi yɛn wa Kirisi wi wire ti ni.
10 Yè yaraga ki ni fuun ki ta, a kì yɔn fili wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni. Wi yɛn yinŋgele ŋgele ke yɛn tegere na, naa ŋgele fanŋga fɛnnɛ ke ni fuun ke go na.
11 Wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì ye kɛnrɛkɛnrɛ. Ki kɛnrɛkɛnrɛ wii pye leele kɛyɛn

† **1:24 1.24:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ woo ŋa fɔ: Jɔlɔgɔ ŋga we daga mbe jɔlɔ Kirisi wi kan, mi yɛn nala wogo jɔlɔ wa na wire ti ni mbege yɔn fili wi wire ti kala na, to ti yɛn Legilizi we. † **2:7 2.7:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ yɛgɛ ŋga na tige ma kaa ndire kan ma yere jɛŋgɛ, pa tagafɛnnɛ pe daga mbe pye ma.

ni, ɛɛn fɔ, Kirisi wo woo wi, ki kɛnrɛkɛnrɛ wo yɛn mbe ye go shɔ kapege wire ti fanŋga ki kɛɛ†.

12 Naa pàa ye batize, ko laga naga
ma yo pàa ye pinlɛ ma ye le Kirisi
wi ni ja wa fanga ki ni, a yè pinlɛ
ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni wi
ni ja; katugu yè taga Yɛnŋɛlɛ li yawa
pi na, po mba pùu yɛn maa yirige wa
kunwɔ pi ni we.
13 Faa yàa ku yinnɛ lo na ye kapere
ti kala na, katugu ye sila kɛnrɛkɛnrɛ,
yàa pye mbatagambala. Ɛɛn fɔ koni,
Yɛnŋɛlɛ lì yinwege kan ye yeri naa,
Kirisi wi ni, ma si we kapere ti ni
fuun ti kala yaga we na.
14 Lasiri wi ŋgasegele ŋgele kàa
yɔnlɔgɔ we kala na, a waa ke jogo,
a kaa wiin we ni, Yɛnŋɛlɛ lìgi sɛwɛ
wi jɔgɔ maa laga we na, maa kan wa
tiparaga ki na.
15 Kirisi wi tiparaga ki fanŋga na,
Yɛnŋɛlɛ lì yawa pi shɔ yinŋgele
ŋgele teele naa fanŋga fɛnnɛ ke
yeri, mɛɛ ke pye weleyaraga yaraga
pyew ki yɛgɛ na, ma cew ta ke na.
16 Ki kala na, yaga ka ti lere wa
mbe ye jɛrɛgi yaraga ŋga ye maa
kaa naa ŋga ye maa woo ko kala na,
nakoma fɛti piliye, naa yevɔnŋgɔ,
naa cɛnpilige wogo na.
17 Ko kagala ŋgele koro ke ni
fuun yɛn paa yaara nda tila paan to
yinmɛ yɛn. Ɛɛn fɔ, ti kaselege ko ki
yɛn Kirisi we.
18 Yaga ka ye yɛɛ yaga lere wa mbe
ye kan cew ŋa yè ta, yege tɔnli wi la,
naa wila wi yɛɛ tinrigi leele pe yɛgɛ
na konaa wi mɛrɛgɛ ye gbɔgɔwɔ pi
kala na. Ki lerefɔ wi maa jigi wi taga
yariyanra nda wì yan ti na, naa yɛɛ
gbogo jaga wi sɛnwee jatere wi kala
na.
19 Wila koro mbe mara Kirisi wi
na, wo ŋa wi yɛn wire ti go ye. Kirisi
wo fanŋga na wire ti lombondo tì
baro, ma ti yɛɛ yigi jɛŋgɛ sogosara
naa kapannda ti kala na, nɛɛ gbogo
paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga
jaa.

Mbe ku mbe yɛn mbe pye yinwege na Kirisi wi ni

20 Yè pinlɛ ma ku Kirisi wi ni, ma
shɔ dunruya kalɛgɛlɛ ke ni. Yiŋgi
na, a ye nɛɛ tanri ndɛɛ ye yɛn ki
dunruya ŋa wo woolo? Yiŋgi na,
a yè si yɛnlɛ na tanri ki ŋgasegele
ŋgele ke na? Ke ŋgele fɔ:
21 «Maga ka ŋga ki shɔ, maga ka
ŋga ko ka, maga ka jiri ŋga ko na.»
22 Ki ŋgasegele ke yɛn yaara nda
leele pe maa pe yɛɛ kala yɔngɔ ti ni,
ti yaa ka kɔ. Ki ŋgasegele koro naa
ki nagawa sɛnrɛ ti ni, ti yɛn sɛnwee
piile woro.
23 Kaselege ko na, ki leele paa
pe maa shɛri na yala pe nandanwa
kagala ke ni, na pe yɛɛ tinrigi, na pe
wire ti jɔlɔ jɛŋgɛ we, ki ŋgasegele
ke yɛn tijinliwɛ wogolo leele pe yɛgɛ
na. Ɛɛn fɔ tɔnli woro ke ni. Ke se
ya mbe fanŋga ta kagala ŋgele ke la
maa wire ti taa ke na.

3

1 Kì kaa pye yoro naa Kirisi wi ni,
yè pinlɛ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi
ni, yaara nda ti wa naayeri, wa laga
ŋga Kirisi wi yɛn ma cɛn wa Yɛnŋɛlɛ
li kalige kɛɛ ki na, yaa to jaa.
2 Yaa jatere piin yaara nda ti wa
naayeri to na, yaga kaa jatere piin
dunruya woro to na.
3 Katugu yè ku dunruya yaara to
yeri, ye yinwege ki yɛn ma lara
Kirisi wi ni ja wa Yɛnŋɛlɛ li ni.
4 Kirisi wo wi yɛn ye yinwege
jɛŋgɛ ye. Na wiga ka pan mboo yɛɛ
naga leele pe na sanga ŋa ni, pa ye
yaa pinlɛ fun mbe ye yɛɛ naga wi ni,
mbe pye wa wi gbɔgɔwɔ pi ni.

Yinwelɛgɛ naa yinwefɔnŋgɔ sɛnrɛ

5 Ki kala na, ye ye dunruya na
jogo kagala ke yaga. Ke ŋgele:
Kɛɛnrɛ limɛ, naa fyɔngɔ kapyere,
naa wire ti nandanwa kagala, naa
jogopere naa yɛgɛmbatinwɛ, katugu
yɛgɛmbatinwɛ sɛngɛ sunmɔ pa
cɛnlɛ wi.

† **2:11 2.11:** ***Pè kɛnrɛkɛnrɛ:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pè pe jatere wi kanŋga ma pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri.**

6 Ko kagala koro kala na Yɛnŋɛlɛ
li naŋgbanwa pi yaa gbɔn mbele pè
je mbaa nuru li yeri pe na.
7 Pa yoro fun yàa pye na tanri ma
faa, sanga ŋa ni yàa pye naga kapere
ti piin we.
8 Ɛɛn fɔ koni, ye ki kagala
ŋgele ke ni fuun ke yaga, ke
ŋgele: Naŋgbanwa, naa kɔnrɔ taga,
naa nambewe. Tɛgɛlɛ, nakoma
fɛrɛmbandawa sɛnrɛ ka ka yiri wa
ye yɔn.
9 Yaga kaa finlɛlɛ mbaa ye yɛɛ
kaan, katugu yè ye jogo lɛɛ wo naa
wi kapyere ti yaga,
10 ma jogo fɔnŋɔ le ye yɛɛ ni, ŋa
wi yɛn na kanŋgi fɔnŋɔ suyi mbe
pye Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ, lo na li yɛn wi
Dafɔ we, jaŋgo ye li jɛn ye wali li na
jɛŋgɛ.
11 Kì pye ma, Zhufuye poro naa
mbele pe woro Zhufuye wa si wɔ wa
ni, mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ poro naa
mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ wa si wɔ wa
ni, sɛwɛ mbajɛɛnlɛ naa yan nawa
cara fɛnnɛ wa si wɔ wa ni, kulolo
naa leseele wa si wɔ wa ni. Ɛɛn fɔ,
Kirisi wo wi yɛn kala li ni fuun, wi
yɛn pe ni fuun pe ni.
12 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele mbele
lì wɔ, ma pye kpoyi, mali ndanla.
Ko kì ti ye daga mbe pye leele yin-
riwɛ tafɛnnɛ, naa kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ,
mbaa yɛɛ tinrigi, mbe pye kapitanra
ni, mbaa kagala kunni ye yɛɛ ni.
13 Yaa ye yɛɛ kagala kunni yɛɛ ni.
Na wa kaa ki jate wa wi nawa mbe
yo wà kapege pye wi na, yaa ye yɛɛ
kala yari ye yɛɛ na. We Fɔ wì ye
kapere ti kala yaga ye na yɛgɛ ŋga
na, yoro fun yaa ye yɛɛ kapere ti
kala yari ma.
14 Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko
ki yɛn ndanlawa mbe pye ye yɛɛ
sɔgɔwɔ, po pi mbe ya mbe ye pɔ ye
yɛɛ na, mbe ye gbogolomɔ pi yɔn fili.
15 Kirisi wi yɛyinŋge kila ye kotoro
ti sinni. Ko yɛyinŋge ko mɛgɛ ni
Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ye pye nuŋgba paa
wire nuŋgba yɛn. Ye pye kagbaraga
jɛnfɛnnɛ.
16 Ye Kirisi wi sɛnrɛ to naa ti
yarijɛndɛ ti ni fuun ti yaga ti cɛnsaga
ta wa ye nawa. Yaa ye yɛɛ nari,
yaa ye yɛɛ yɛrɛgi Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ
pi ni fuun pi ni. Yaa yuuro shoo
Yɛnŋɛlɛ li kan ye kotogo ki ni fuun
ni, Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi yu-
uro ni, naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro
ni konaa Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala yu-
uro ni. Yaa li shari.
17 Kala o kala yaa piin, sɛnyoro
ri o, kapyere ri o, yaa ti ni fuun ti
piin we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na,
yaa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li shari wi
fanŋga na.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ fɔnmbɔ we

18 Yoro jɛɛlɛ wele, yaa ye pɛnɛ pe
sɛnrɛ ti nuru; pa ki daga yaa piin ma
we Fɔ wi yɛgɛ na.
19 Yoro nambala wele, ye jɛɛlɛ pe
daga mbe ye ndanla. Yaga ka ye
nawa pi tanga pe ni.
20 Yoro piile wele, yaa nuru ye
sevɛnnɛ pe yeri kala li ni fuun li ni,
katugu ko kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
21 Yoro teele wele, yaga kaa ye
piile pe nawa ŋgbanni, jaŋgo pe
kotoro tiga ka jɔgɔ pe na.
22 Yoro kulolo wele, yaa ye tafɛnnɛ
mbele laga tara na pe sɛnrɛ ti nuru
kala li ni fuun ni. Yaga kaa ki piin
ma, na pe kaa ye wele we, ye kala
lo mbe ta li pe ndanla. Ɛɛn fɔ, yaa
tunŋgo piin nawa nuŋgba ni, naa ye
yɛn na we Fɔ wi gbogo ko kala na.
23 Ye tunŋgo kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ,
yaa ki piin ye kotogo ki ni fuun ni
ndɛɛ yaa ki piin we Fɔ wo kan, ye
woro naga piin lere kan.
24 Yege jɛn ye yo fɔ we Fɔ wi yaa
ka kɔrɔgɔ kan ye yeri, ki pye ye tɔnli.
Katugu Nagafɔ jɛnŋɛ ŋa yaa tunŋgo
piin wi kan, wo wi yɛn Kirisi we.
25 Ɛɛn fɔ, lere ŋa wila kambas-
inŋge ki piin, wi yaa ka tɔnli ta mbe
yala wi kambasinŋge ŋga wì pye ki
ni, katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere
ni.

4

1 Yoro kulolo tafɛnnɛ wele, ŋga kì
sin ma daga pyewe ni, yaa ko piin ye
kulolo pe kan. Yege jɛn ye yo fɔ Tafɔ
yɛn yoro fun ye go na wa yɛnŋɛlɛ
na.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ

2 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi, ye koro
yɛnmbɛlɛ Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na,
yaa Yɛnŋɛlɛ li shari.
3 Yaa yɛnri we kan fun, jaŋgo
Yɛnŋɛlɛ li konɔ yɛngɛ we kan, we
ya waa li sɛnrɛ ti yuun leele pe kan,
mbaa Kirisi wi ŋgundo sɛnrɛ ti yari
pe kan. Ko ŋgundo sɛnrɛ to kala na
koni mi yɛn laga kaso.
4 Yaa yɛnri, jaŋgo mbaa ti yuun
mbaa ti finligi leele pe kan, paa yɛgɛ
ŋga na mi daga mbege pye we.
5 Mbele pe woro tagafɛnnɛ, yaa
tanri tijinliwɛ ni pe kanŋgɔlɔ. Yaga
wagati jɛnŋɛ ŋa fuun ta, ye tunŋgo
jɛŋgɛ pye wi ni.
6 Ye yɔn sɛnrɛ ti daga mbe tanla,
mbe pye tɔnli ni pilige pyew. Ye
daga mbaa lere nuŋgba nuŋgba
pyew wi yɔn sogo jɛŋgɛ yɛgɛ ŋga na,
mbege jɛn.

Sharaga puŋgo wogo

7 We sefɔ Tishiki ŋa wi yɛn ma
we ndanla jɛŋgɛ, wo ŋa wi yɛn
na tunŋgo pyeyɛnlɛ wa we Fɔ wi
tunŋgo ki ni, ma pye we Fɔ wi
tunmbyee ŋa wi yɛn tagawa ni, wo
wi yaa sanla sɛnrɛ yo mbe ye kan.
8 Mila wi tunnu wa ye yeri ŋga na,
ko ki yɛn fɔ wi sa we kagala ke yo wi
ye kan, wi kotogo kan ye yeri.
9 We sefɔ Onesimu ŋa wi we
ndanla jɛŋgɛ ma pye tagawa ni,
mùu pinlɛ wi ni. Wi yɛn ye tara woo
wa. Poro pe yaa ŋga kila piin laga ki
yɛgɛ yo mbe ye kan.
10 Arisitariki, na kaso pyeyɛnlɛ wì
ye shari, naa Mariki ni, Barinabasi
wi naa we. Wo mìla keli maa sɛnrɛ
yo ma ye kan we. Na wiga pan wa
ye yeri, yoo yigi jɛŋgɛ.
11 Zhezu ŋa pe yinri Zhusitusi wì
ye shari fun. Ki leele taanri mbele
poro pe yɛn Zhufuye mbele pè taga
Zhezu wi na we, poro cɛ paa tunŋgo
piin na ni Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo
ki na. Pè kotogo le na ni fɔ jɛŋgɛ.
12 Epafirasi ŋa wi yɛn ye tara woo
wa, wì ye shari. Wi yɛn Zhezu Kirisi
wi tunmbyee. Wi yɛn ma bala na
yɛnri ye kan suyi, jaŋgo ye yere
jɛŋgɛ, ye tagawa pi pi yɛɛ yɔn fili,
ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn
yeli yɔn fili.
13 Mbe ya mbege sɛrɛya ŋa wi yo
wi kanŋgɔlɔ fɔ ye kala li yɛn ma
gbɔgɔ wi yeri jɛŋgɛ, yoro naa La-
wodise ca tagafɛnnɛ naa Yerapolisi
ca tagafɛnnɛ pe ni.
14 Luki ŋa wi yɛn lɔgɔtɔrɔ ma we
ndanla jɛŋgɛ, wo naa Demasi ni pè
ye shari.
15 Sefɛnnɛ mbele pe wa Lawodise
ca, ye pe shari wa na kan, naa jɛlɛ
ŋa pe yinri Nɛfa wi ni, naa legilizi
ŋa wi maa finli wa wi go wi ni.
16 Na yaga ki sɛwɛ ŋa wi kara
mbe kɔ, yoo torogo wa Lawodise ca
legilizi wi yeri, poo kara fun. Poro
fun na paga sɛwɛ ŋa torogo wa ye
kan, yoo kara.
17 Yege yo Arishipi wi kan fɔ: We
Fɔ wì tunŋgo ŋga kan wi yeri, wigi
yingiwɛ jɛn, wigi pye jɛŋgɛ wigi yɔn
fili.
18 Mi Pɔli, mì ye shari. Ki sharaga
ŋga mi kpaw kɛɛ yɔnlɔ li. Yaga
ka fɛgɛ ki na fɔ mi yɛn laga kaso.
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni! An-
miina.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo TESALONIKI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Tesaloniki ca kìla pye Maseduwani tara ti cagbɔgɔ ko ka. Silivɛn ŋa pàa pye na yinri fun Silasi wo naa Timote poro pàa Pɔli wi saga ma legilizi wa tɛgɛ wa Tesaloniki ca. Pɔli wi sila wagati lɛgɛrɛ pye wa ki ca ki ni, katugu Zhufuye pàa pye naa yɛgɛ kɔɔn (Kapye 17.1-8). A wì si kaa yiri wa Maseduwani tara ma kari wa Akayi tara. Ɛɛn fɔ naa wìla yiri wa Maseduwani tara, a wì si Timote wi tun wa Tesaloniki ma yo wi sa tagafɛnnɛ pe kɔn wi wele, na kaa pye pee je tagawa pi na jɔlɔgɔ ki kala na. Naa Timote wìla kaa yiri wa ma sɔngɔrɔ ma pan ma sɛntanra yo Pɔli wi kan, a wi nawa pì si yinŋgi wi na, a wì sigi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo pe kan.

Wa sɛwɛ wi ni, Pɔli wì Yɛnŋɛlɛ li shari mali kajɛŋgɛ pyege ki jɛn li na, mɛɛ tagafɛnnɛ pe kotogo kan pe na ma yo pe bala pe yeresaga ta wa tagawa pi ni paa kee yɛgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (1–3) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun paa yɛgɛ ŋga na wìla tunŋgo pye wa pe sɔgɔwɔ. Wi nawa pìla pye ma yinŋgi wi na, katugu ali mbege ta pàa pye na tagafɛnnɛ pe jɔlɔ, pàa koro ma yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni. Wìla pye na jaa mbe pe yan naa.

Wa sɛwɛ wi go (4.1-12) laga ki ni, nagawa mba pi yɛn na para tangalɔmɔ tiyɔɔn pi wogo na konaa mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn kalikalawa pi ni pi wogo na, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun ki wogo ki ni naga yuun naga ŋgbanni pe ni.

Wa sɛwɛ wi go (4.13–5.11) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para we Fɔ Zhezu Kirisi wi panga ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan tagafɛnnɛ pe yeri konaa na duwaw piin pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga ŋga Pɔli wìla kan Yɛnŋɛlɛ li yeri Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe wogo na *1.1-10*
Pɔli wi tunŋgo mboo ta pitunŋɔ, naa sharaga konaa yɛnrɛwɛ tagafɛnnɛ pe kan *2.1–3.13*
Yɛrɛwɛ tangalɔmɔ jɛmbɛ wogo na *4.1-12*
We Fɔ Zhezu wi panga kala *4.13–5.11*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo, naa sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *5.12-28*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, naa Silivɛn konaa Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo yoro Tesaloniki ca legilizi woolo† ye kan. Yoro mbele yè pye we To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe woolo we. Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ naa pe tagawa kala

2 We maa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga pyew ye ni fuun ye kala na, na yɛnri ye kan suyi.
3 We maa nawa tuun sanga pyew kagala ŋgele ye maa piin wa ye tagawa pi ni ke na we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa ye ndanlawa pi maa tunŋgo ŋga piin, konaa jigi jɛnŋɛ ŋa yè taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na we.
4 Sefɛnnɛ, wège jɛn ma yo ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì ye wɔ ye pye li woolo,
5 katugu naa wàa Sɛntanra ti yari ma ye kan, we sila ti yari sɛnyoro to cɛ ni. Ɛɛn fɔ, wàa ti yari fun yawa ni, naa Yinnɛkpoyi li fanŋga na, a wè taga jɛŋgɛ ti kaselege ki na. Ye yɔnwɔ pi kala na, wàa pye na tanri ye sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège jɛn.

† **1:1 1.1:** Kapye 17.1-9

6 Ye yɛn we fɔrɔgɔfɛnnɛ ma pye
we Fɔ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ fun; katugu
yàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na sanga
ŋa ni, pàa ye jɔlɔ ti kala na fɔ jɛŋgɛ.
Konaa ki ni fuun, a yèri yigi nayinmɛ
ni, mba Yinnɛkpoyi li maa kaan we.
7 Kì pye ma, a yè pye leele yɛgɛ
nagafɛnnɛ Maseduwani naa Akayi
kindaye tagafɛnnɛ pe ni fuun pe na.
8 We Fɔ wi Sɛnrɛ tì yari wa ye yeri
ma filige, ki wogo kii pye wa Mase-
duwani naa Akayi kindaye poro cɛ
ni. Ɛɛn fɔ, ye tagawa mba yè taga
Yɛnŋɛlɛ li na pòo sɛnrɛ yo lagapyew.
Ki kala na, kii daga we para naa ko
sɛnrɛ to na.
9 Wàa kari wa ye yeri, yàa we
yigi ma gbɔn yɛgɛ ŋga na, leele pe
ni fuun pe yɛn naga yuun, fɔ yè je
yarisunndo ti na ma yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ
jɛnnɛ na li yɛn yinwege wolo li na,
mbaa tunŋgo piin li kan.
10 Yiŋgɔ, li Pinambyɔ Zhezu Kirisi
ŋa làa wi yɛn maa yirige wa kunwɔ
pi ni, wo yaa singi wi yiri wa yɛnŋɛlɛ
na wi pan. Wo wi yaa we go
shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila
paan pi kɛɛ.

PƆLI WI TUNŊGO MBOO TA PITUNŊƆ, NAA SHARAGA KONAA YƐRƐWƐ

2

2–3

Tunŋgo ŋga Pɔli wìla pye wa Tesaloniki ca

1 Sefɛnnɛ, yoro jate yège jɛn ma
yo karaga ŋga wàa kari wa ye yeri,
ki sila yiri waga.
2 Yège jɛn fun ma yo pàa we tɛgɛlɛ
ma we jɔlɔ wa Filipi ca gbɛn. Ɛɛn fɔ,
ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ làa kotogo kan
we yeri, a wèli Sɛntanra ti yo ye kan.
Ali maga ta we mbɛnfɛnnɛ pàa pye
na wiin we ni ŋgbanga o.
3 Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wàa pye na
yuun leele pe kan, puŋgosaga sila
pye wa ti ni, nakoma mbe pye
sɛnfaara, ti sila si pye fanlaga sɛnrɛ.
4 Ɛɛn fɔ, ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa,
ko waa yuun pilige pyew, katugu lìgi
wele maga yan fɔ ki yɛn ma yala li
Sɛntanra ti telege we na. Ko kì ti we
yɛn nari yuun. We woro na jaa we
kala li leele poro ndanla. Ɛɛn fɔ, waa
jaa we kala li Yɛnŋɛlɛ lo ndanla, lo
li yɛn na we nawa kagala ke cancan
na ke jɛnni.
5 Yège jɛn jɛŋgɛ ma yo we sila
pye na lefanlaga sɛnrɛ yuun sanga
wa kpɛ ni. We sɛnyoro ti sila sigi
naga mbe yo waa penjara jaa ye yeri
larawa. Yɛnŋɛlɛ li yɛn we sɛrɛ.
6 We sila pye na jaa lere mbe
we gbɔgɔ, nakoma yoro mbaa we
gbogo, nakoma pele mbaa we gbogo.
7 Maga ta we yɛn Kirisi wi pitun-
mbolo, we mbaa ya cɛn ye go na.
Ɛɛn fɔ, wàa pye wa ye sɔgɔwɔ nan-
danwa coli, paa yɛgɛ ŋga na piile nɔ
maa wi piile gbegele we.
8 Yè we ndanla jɛŋgɛ, fɔ yɛrɛ
Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra to nuŋgba ma
wàa yere ki yerewe mbe kan ye yeri.
Ɛɛn fɔ, wàa cɛn ki cɛnwɛ mbe ku ye
kala na, paa ye kala lì gbɔgɔ we yeri
ki kala na.
9 Sefɛnnɛ, ye yɛn na nawa tuun
tunŋgbanra nda wè pye wa ye
sɔgɔwɔ ma te ti na! Wàa pye
na tunŋgo piin yɔnlɔ naa yembinɛ,
jaŋgo lere ka ka we go kala li lɛ ye ni,
Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra nda waa yuun
ye kan ti kala na.
10 Yoro tagafɛnnɛ wele, yoro naa
Yɛnŋɛlɛ li ni, ye yɛn we sɛrɛ, fɔ we
tangalɔmɔ wa ye sɔgɔwɔ, pìla pye
kpoyi, ma sin, ma pye jɛrɛgisaga fu.
11 Yège jɛn naa fun ma yo wàa pye
ye ni paa tofɔ ma pye wi piile ni we.
12 Wàa ye yɛri ma ye kotoro ti
sogo ye na. Wàa ye yɛnri ma yo ye
bala yaa tanri tangalɔmɔ jɛmbɛ na
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Lo lì ye yeri yeli
wunluwɔ, naa li gbɔgɔwɔ pi ta.

Tesaloniki ca woolo pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti na

13 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari suyi
kala la yɛgɛ na naa: Na wàa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yo ma ye kan sanga ŋa ni,

yàa ti logo, mari yigi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ. Ye sila ti jate lere sɛnrɛ. Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tori jate. Ti yɛn na tunŋgo piin wa yoro tagafɛnnɛ ye nawa.

14 Sefɛnnɛ, Zhude tara legiliziye mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo, ma taga Zhezu Kirisi wi na, ye yɛn na tanri paa pe yɛn; katugu Zhufuye mbele pe wa, pè tagafɛnnɛ pe jɔlɔ wa yɛgɛ ŋga na, pa ye tara woolo pè ye jɔlɔ ma fun.

15 Ki Zhufuye poro wɛlɛ pàa we Fɔ Zhezu Kirisi wi gbo, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni. Poro wɛlɛ pè we jɔlɔ we. Pe kala lii Yɛnŋɛlɛ li ndanla, leele pe ni fuun pe yɛn ma pe mbɛn.

16 Paa ki ŋgbanga mbe we yɛgɛ kɔn, waga ka ta mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda ti maa shɔwɔ pi kaan ti yari cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan. Maga lɛ wa, kapere nda fuun pè pye, pè koro na ta tari ti na ma na kee. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì kaa to pe na.

Pɔli wìla ki jate sa Tesaloniki tagafɛnnɛ pe shari

17 Sefɛnnɛ, woro wo na, maga lɛ wè laga we yɛɛ na wagati jɛnri ni, we kɔnli fa we yɛɛ yan yɛnlɛ ni. Ɛɛn fɔ, jatere wo na, we yɛn we yɛɛ ni. Ye la kì we yigi jɛŋgɛ, fɔ a wège ŋgbanga we fanŋga ki ni fuun ni ma yo we yaa kari wa ye yeri.

18 Wàa pye naga jaa mbe sɔngɔrɔ wa ye yeri. Mi Pɔli jate, mìgi ŋgbeli ŋgbelisaga shyɛn, ɛɛn fɔ, Sɔtanla wìla we yɛgɛ kɔn.

19 Yiŋgɔ, yoro nuŋgba ye yɛn we jigi tagasaga, naa we nayinmɛ kala, naa we cew taga tɛgɛrɛ re we Fɔ Zhezu wi yɛgɛ na, na wiga ka pan we.

20 Kaselege, yoro ye yɛn we gbɔgɔwɔ po naa we nayinmɛ pi go ye.

3

1 Puŋgo na, wee ya mbege kun we yɛɛ ni mbaa ko singi. A wè si yere ki yerewe mbe koro we yɛ wa Atɛni ca,

2 mɛɛ we sefɔ Timote wi tun wa ye yeri. Wi maa tunŋgo piin we ni ja Yɛnŋɛlɛ li kan, na Kirisi wi Sɛntanra ti yari. Wòo tun wa ye yeri wi sa fanŋga le ye ni, wi kotogo kan ye yeri wa ye tagawa pi ni,

3 jaŋgo wa kpɛ ka kaa yɛɛ yaga yiŋgɔ jɔlɔgɔ kuu jan. Yoro jate yège jɛn ma yo ko la kɔn ma tɛgɛ faa fɔ we yaa ka jɔlɔ ma.

4 Sanga ŋa ni we wa ye yeri, wàa ki yo ye kan ma yo we yaa ka jɔlɔ. Koyi ŋga kì gbɔn we na yɛɛn we. Yoro jate, ye si yɛn maga jɛn.

5 Ko kì ti mii ya cɛn mbege kun na yɛɛ ni, a mì si Timote wi tun wa ye yeri wi sa ye tagawa lɔmɔ pi jɛn. Mìla pye na fyɛ fɔ kiga ka pye Sɔtanla wi ye fanla ma ye puŋgo, we tunŋgo ki yiri waga.

Nayinmɛ sɛnrɛ nda Timote wìla sɔngɔrɔ ma saa yo Pɔli wi kan

6 Yiŋgɔ, Timote wì yiri wa ye yeri ma pan ma sɛnjɛndɛ yo ma we kan, ye tagawa po naa ye ndanlawa pi kanŋgɔlɔ. Wìgi yo we kan ma yo ye yɛn na jatere piin we na pilige pyew ndanlawa ni, fɔ ye nɛɛ ki jaa mbe we yan jate paa yɛgɛ ŋga na waa ki jaa mbe ye yan we.

7 Ki kala na, sefɛnnɛ, mbe we ta wa we tere to naa we jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, we kotoro tì sogo we na ye tagawa pi kala na.

8 Naa yè taga jɛŋgɛ we Fɔ wi na, kì yinwege kan we yeri†.

9 Nayinmɛ gbɔɔ mba wè ta ye kala na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, we se ya yɛrɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li shari jɛŋgɛ ki wogo ki na.

10 Yɔnlɔ naa yembinɛ, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri jɛŋgɛ, fɔ li konɔ kan we yeri we ta we we yɛɛ yan naa

† **3:8 3.8:** ***Ki yinwege kan we yeri:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki nayinmɛ kan we yeri ma we kotogo ki sogo we na.**

gbɔgɔyi, ŋga kì la wa ye tagawa pi ni, wege taga wa wege yɔn fili.

Pɔli wìla yɛnri,
jaŋgo Tesaloniki tagafɛnnɛ
pe tagawa pila kee yɛgɛ

11 We To Yɛnŋɛlɛ jate lo naa we Fɔ Zhezu wi ni, pe konɔ kan we yeri we ta we kari wa ye yeri!
12 We Fɔ wi ti ndanlawa mba pi yɛn ye yɛɛ sɔgɔwɔ, ka mbaa tari pi na, konaa leele pe ni fuun pe ni. Pi sa pye paa yɛgɛ ŋga na ye we ndanla we!
13 Kiga pye ma, wi yaa ye kotoro ti kan ye na, ye pye kpoyi, tɛgɛlɛsaga fu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yɛgɛ na, na we Fɔ Zhezu wiga ka pan, wo naa mbele pè pye wi woolo pe ni fuun pe ni we. Anmiina!

YƐRƐWƐ KONAA KOTOGO KANSƐNRƐ TAGAFƐNNƐ PE YERI

4

4–5

Tangalɔmɔ mba pì Yɛnŋɛlɛ li ndanla

1 Koni, sefɛnnɛ, ye daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na ye kala lii Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wè ko naga ye na makɔ. Kaselege ko na, pa ye nɛɛ tanri ma. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, we yɛn na ye yɛnri, na ye yɛrɛgi we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee yɛgɛ.
2 Nagawa sɛnrɛ nda wè yo ye kan ma yiri wa we Fɔ Zhezu wi yeri, yèri jɛn.
3 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa koyi ŋga fɔ: Ye pye kpoyi li yɛgɛ na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn kɛɛnrɛ limɛ pi ni.
4 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye daga mbe ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, ki yigilɔmɔ pi pye kpoyi naa gbɔgɔwɔ ni.
5 Yaga ka ye yɛɛ yaga kalikalawa pi la mbe ye ta paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ sanŋgala woolo mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe maa ki piin we.
6 Lere kpɛ ka ka kapege pye wi lewee yɛnlɛ wa na, nakoma mboo durumu mboo li kala la kpɛ ni. Ki wogo wège yo ma ye kan makɔ, ma ye yɛri ki na fɔ jɛŋgɛ. Mbele pe yɛn naga kagala cɛngɛlɛ ke piin, we Fɔ wi yaa ka pe le jɔlɔgɔ.
7 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii we yeri fyɔngɔ kala na. Ɛɛn fɔ, lì we yeri we pye kpoyi.
8 Ki kala na, lere ŋa fuun ka je ki nagawa sɛnrɛ ti na, wii je lere na. Ɛɛn fɔ, wì je Yɛnŋɛlɛ lo na win. Lo na lìli Yinnɛkpoyi li kan ye yeri fun we.
9 Ma tagafɔ yɛnlɛ wɔɔn ndanla, lere si daga mbe sɛwɛ torogo ye yeri ko wogo ko na naa; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye fɔrɔgɔ ki ni ma yo ye ye yɛɛ ndanla.
10 Kaselege ko na, sefɛnnɛ mbele fuun pe yɛn wa Maseduwani kinda wi ni fuun wi ni, pa ye nɛɛ tanri ma pe ni. Ɛɛn fɔ, sefɛnnɛ, we yɛn na ye yɛnri fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee yɛgɛ.
11 Ye bala ye koro yɛyinŋge na ye yɛɛ ni, yoro jate yaa ye kagala ke yɛgɛ woo ye yɛ. Yaa tunŋgo piin ye kɛyɛn yi ni yaa ye yɔn suro ti taa, paa yɛgɛ ŋga na wàa ki yo ye kan makɔ we.
12 Kiga pye ma, ye tangalɔmɔ pi yaa pye mbe sin mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na pe yɛgɛ na. Kona, pa ye go kala li se koro lere kan naa.

We Fɔ Zhezu wi panga kala

13 Sefɛnnɛ, waa jaa ye kaselege ki jɛn mbele pè ku makɔ pe kanŋgɔlɔ, jaŋgo ye nawa piga ka wɔ ye na paa leele mbele jigi tagasaga woro pe yeri pe yɛn.
14 Kì kaa pye wè taga ki na ma yo Zhezu wì ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, wè taga ki na fun ma yo mbele fuun pè ku wa tagawa pi ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa pe yɛn mbe pe pinlɛ wi ni.
15 Ye wele! We yɛn naga wogo ŋga ki yuun na ye kaan ma yala we Fɔ wi nagawa sɛnrɛ to ni, fɔ na woro mbele ka koro yinwege na mbe sa gbɔn we Fɔ wi pansanga wi na, we

se ka keli mbe saa fili mbele pè ku pe yɛgɛ.
16 Leele pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li konɔ
kanga magala li logo, naa mɛrɛgɛye
to wi magala li ni, naa Yɛnŋɛlɛ
mbanlaga magala li ni. Kona, we Fɔ
jate wi yaa yiri wa yɛnŋɛlɛ na mbe
pan. Mbele pè ku wa tagawa pi ni
Kirisi wi na, poro pe yaa keli mbe
yɛn.
17 Ko puŋgo na, na woro mbele ka
pye yinwege na, pe yaa ka we pinlɛ
mbe we lɛ pe ni mbe kari we ni wa
kambaara ti na we Fɔ wi filisaga wa
tifɛɛrɛ ti ni. Kona, we yaa koro wa
we Fɔ wi ni fɔ sanga pyew.
18 Ki kala na, yaa fanŋga nii ye yɛɛ
ni ki sɛnrɛ ti kala na.

5

1 Sefɛnnɛ, yee jori lere mbe sɛwɛ
torogo ye kan ki kagala ke pyesanga
naa ke pyewagati wi wogo na.
2 Katugu yoro jate ye yɛn maga jɛn
jɛŋgɛ ma yo we Fɔ wi panmbilige ki
yaa ka pye kafoŋgo paa yɛgɛ ŋga na
yoo wi ma pan yembinɛ we.
3 Leele paga kaa yuun sanga ŋa ni
fɔ: «Wè yɛyinŋge ta, kapege woro
wa», ko sanga wowi jɔlɔgɔ ki yaa to
pe na fyɛlɛgɛ na. Ki yaa ka pye paa
yɛgɛ ŋga na kugbɔ fɔ selara ma kaa
yiri wi ni we. Pe se ya pe yɛɛ shɔ ko
jɔlɔgɔ ko ni fyew.
4 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, sefɛnnɛ, ye
woro wa wɔwɔ pi ni, kii daga ki
pilige ki ka pan ki ye fo paa yoo yɛn;
5 katugu ye ni fuun ye yɛn yanwa
woolo naa sɔnlɔ woolo. We woro
yembinɛ naa wɔwɔ woolo.
6 Ki kala na, wee daga mbaa wɔnlɔ
paa leele sanmbala pe yɛn. Ɛɛn
fɔ, we koro yɛnmbɛlɛ, we we yɛɛ
yingiwɛ jɛn.
7 Mbele pe maa wɔnlɔ, pe maa
wɔnlɔ yembinɛ. Mbele pe maa
sinmɛ woo na tinni, yembinɛ ko pe
maa woo na tinni.
8 Ɛɛn fɔ, woro wo na, we yɛn
sɔnlɔ woolo, we daga mbe we yɛɛ
yingiwɛ jɛn. We we tagawa naa
we ndanlawa pi lɛ woo pye paa we
malaga gbɔndeere yɛn. We jigi wi
yɛn shɔwɔ mba na, woo lɛ woo pye
paa we malaga gbɔnnjala yɛn†.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii we wɔ li
naŋgbanwa kala lo mbe to we na.
Ɛɛn fɔ, li yɛn na jaa we shɔ we Fɔ
Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
10 Wo wì ku we kala na, mbe we ta
yinwege na o, nakoma we ku o, we
yɛn na we yinwege ki piin wi ni ja.
11 Ki kala na, yaa ye yɛɛ kotogo
kanni†, yaa fanŋga nii ye yɛɛ ni, paa
yɛgɛ ŋga na yaa ki piin makɔ we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ naa sharaga puŋgo wogo

12 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri, fɔ mbele
pe yɛn na tunŋgo piin ye sɔgɔwɔ,
yaa pe jate. Poro mbele we Fɔ wìgi
kan pe yeri, paa ye yɛgɛ sinni paa ye
yɛrɛgi we.
13 Yaa pe gbogo jɛŋgɛ, pe ye
ndanla pe tunŋgo ki kala na. Ye pye
yɛyinŋge na ye yɛɛ ni!
14 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri, fɔ yaa
kafaara pyefɛnnɛ pe yɛrɛgi! Yaa
kotogo kaan mbele pe jatere wì piri
pe yeri! Mbele pe fanŋga kì kologo
wa tagawa pi ni, yaa pe tɔgɔlɔ! Yaa
leele pe ni fuun pe kagala ke kunni
ye yɛɛ ni.
15 Ye ye yɛɛ yigi! Wa ka ka kapege
fɔgɔ tɔn kapege ni! Ɛɛn fɔ, ye bala
yaa kajɛŋgɛ pyege ko jaa ye yɛɛ
sɔgɔwɔ, naa leele pe ni fuun pe
sɔgɔwɔ.
16 Yaa yɔgɔri sanga pyew.
17 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi.
18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li shari kala li ni
fuun ni. Ko Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa yaa

† **5:8 5.4-8:** Laga ki laga ŋga ki ni, *wɔwɔ* po pi yɛn mbatagawa, naa Yɛnŋɛlɛ mbajɛnmɛ, naa kapege ye. *Mbe pye yanwa naa sɔnlɔ woolo,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye Kirisi wi woolo mbege jɛn fɔ, pilige ka, wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan. *Mbele pe maa wɔnlɔ* poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki mbajɛnmbɛlɛ wele. *Mbe koro yɛnŋɛ,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ki cɛnwɛ mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn. *Mbe tin sinmɛ ni,* ko kɔrɔ wo yɛn maga ka Yɛnŋɛlɛ li jɛn wa ma jatere wi na. † **5:11 5.11:** 2 Korɛn 13.11

piin wa ye yinwege ki ni Zhezu Kirisi wi ni.
19 Yaga ka Yinnɛkpoyi li figi.
20 Yaga kaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti piin faa.
21 Yaa yaara ti ni fuun ti taanla taanla yaa wele. Nda ka yɔn, ye to yigi jɛŋgɛ.
22 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn kapege pyege cɛnlɛ pyew ki ni!
23 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, li ti ye pye lo nuŋgba woolo. Laa ye kɔrɔsi jɛŋgɛ, ye yinŋgele, naa ye nawa konaa ye wire, jaŋgo ye pye jɛrɛgisaga fu sa gbɔn we Fɔ Zhezu Kirisi wi pansanga wi na.
24 Yɛnŋɛlɛ na lì ye yeri, li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. Li yaa ki wogo ki pye mbege yɔn fili.
25 Sefɛnnɛ, yaa yɛnri we kan fun.
26 Yaa sefɛnnɛ pe ni fuun pe shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndan-lawa ni.
27 Mila ye yɛnri we Fɔ wi mɛgɛ ki na, fɔ yege sɛwɛ ŋa wi kara sefɛnnɛ pe ni fuun pe kan.
28 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni!

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo TESALONIKI ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, konaa yɛgɛ ŋga na ki yɛn wa koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla yɔnlɔgɔ ma torogo Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe kan wi ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari; katugu Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe yɛn tagawa ni. Ali mbege ta leele pàa pye na pe jɔlɔ, pàa pye ma pe yɛɛ ndanla. Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le pe ni konaa mbe pe saga kagala ŋgele kàa pye na pe jɔlɔ wa legilizi wi ni ke na.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na pe kotogo ki kanni pe na jɔlɔgɔ ki wogo na. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mbe pe shɔ konaa mbe pe jɔlɔfɛnnɛ pe le jɔlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para naa we Fɔ wi panga wogo ki na. Leele pèle la tagafɛnnɛ pe wire ti fanla pe na, naga yuun pe kan ma yo we Fɔ wìla pan makɔ. Pɔli wìla ki yo maga filige pe kan fɔ sanni Zhezu wi sa sɔngɔrɔ wi pan naa, lepee wa daga mbe kaa yɛɛ naga gbɛn. Mbaa kapege ki piin, ki yawa yaa ka pye wi ni. Wi yaa ka yiri mbe je Yɛnŋɛlɛ li na. Ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa kaga lepee wi gbo.

Wa sɛwɛ wi go (2.13–3.15) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe koro pe yeresaga ta wa tagawa pi ni konaa paa yɛnri.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na para kala la wogo na, na li yɛn wa Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe legilizi wi ni. Ko kala lo yɛn fɔ Pɔli wìgi logo ma yo tagafɛnnɛ pele yɛn wa, pe woro na jaa mbaa tunŋgo piin. Pɔli wì yo pege yo ki fɛnnɛ pe kan fɔ pege wogo ki kɔrɔsi, katugu pe tangalɔmɔ pii yala nagawa mba wìla naga pe na pi ni (3.6-15). Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wì duwaw pye tagafɛnnɛ pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari konaa na yɛnri Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe kan *1.1-12*
We Fɔ Zhezu wi panlɔmɔ *2.1-12*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni *2.13-17*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo, mbaa yɛnri, mbaa tunŋgo piin konaa duwaw sɛnrɛ *3.1-18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 Mi Pɔli, naa Silivɛn konaa Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wì pye maa torogo yoro Tesaloniki ca legilizi woolo ye kan. Yoro mbele yè pye we To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe woolo we.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla para Zhezu wi panga sɛnrɛ ti na

3 Sefɛnnɛ ki daga waa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga pyew ye kala na. Ki wogo ki yɛn ma sin waa ki piin ma, katugu ye tagawa pi yɛn na gbogo na kee yɛgɛ, ndanlawa mba pi yɛn ye sɔgɔwɔ, a pila gbogo na kee yɛgɛ fun.

4 Ki kala na, we nawa pì yinŋgi ye kala na. We maa ye mɛtanga yinri Yɛnŋɛlɛ li legiliziye pe ni; katugu ali maga ta leele pe yɛn na ye jɔlɔ, a yaa ye wogo yaan yɛnlɛ ni, yè ki ni fuun ki kun ye yɛɛ ni, ma koro ma taga we Fɔ wi na.

5 Ko ki naga ma yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ dunruya woolo pe na, ki yɛn ma sin. Kagala ŋgele fuun yaa kunni ye yɛɛ ni ke kala na, ki yaa daga ye ni ye ye wa li wunluwɔ pi ni, po kala na ye yɛn na jɔlɔ.

6 Ŋga ki yɛn ma sin, ko Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye mbege yɔn fili. Mbele pe yɛn na ye jɔlɔ, li yaa ka pe le jɔlɔgɔ.

7 Yoro mbele ye yɛn na jɔlɔ, li
yaa ka wogosaga kan ye yeri, mbe
pinlɛ we ni fun. Ko yaa ka pye, na
we Fɔ Zhezu Kirisi wiga ka yiri wa
yɛnŋɛlɛ na mboo yɛɛ naga, wo naa
wi mɛrɛgɛye fanŋga woolo pe ni we.
8 Wi yaa ka pan kasɔn yinnɛ gbɔlɔ
ni. Mbele pè je mbe Yɛnŋɛlɛ li
jɛn, naa mbele pee we Fɔ Zhezu wi
Sɛntanra ti yigi mbaa tanri ti na, wi
yaa ka pe le jɔlɔgɔ.
9 Pe jɔlɔgɔ ki yaa ka pye jɔgɔwɔ
mbakɔɔ. Pe yaa ka pye mbe lali we
Fɔ wo naa wi yawa gbɔɔ pi ni,
10 na wiga ka pan ki pilige ki na
wi woolo paa wi gbogo, konaa mbele
fuun pè taga wi na, paa wi wele
nayinmɛ ni we. Yoro fun ye yaa ka
pye wa pe ni, katugu sɛnrɛ nda wè
yo ma ye kan, yè taga ti na.
11 Ko kì ti we yɛn na yɛnri ye kan
suyi, we yɛn na we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ligi jate fɔ lì ye yeri yinwege ŋga
mɛgɛ ni, ki daga ye ni yege ta. We
yɛn na yɛnri fɔ li yawa pi na, li ye
nawa kagala ŋgele fuun yaa jate ke
pye, mbe ye kan yaa kajɛŋgɛ piin,
konaa tunŋgo ŋga fuun yaa piin wa
ye tagawa pi ni mbege pye mbege
yɔn fili!
12 Kiga pye ma, we Fɔ Zhezu wi
mɛgɛ ki yaa gbɔgɔwɔ ta ye kala na.
Yoro fun pa ye yaa gbɔgɔwɔ ta wi
kala na, mbe yala we Yɛnŋɛlɛ lo naa
we Fɔ Zhezu Kirisi pe yinmɛ pi ni.

2

Lepee wi sɛnrɛ

1 Sefɛnnɛ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi
panga wogo ko kanŋgɔlɔ, naa we
gbogolomɔ wa wi tanla wogo ko na,
we yɛn na ye yɛnri,
2 fɔ yaga ka ti ye jatere wi piri
ye na fyaw, nakoma ye fyɛ ye yo
fɔ pè yo we Fɔ wi pilige ki gbɔn
makɔ. Kana ki mbe ya pye lere wa
ki yo ye kan wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnyoro
ni, nakoma ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo ki
wogo ki na, nakoma, a pè sɛwɛɛlɛ
torogo ye yeri ma yo woro wè pe
yɔnlɔgɔ.
3 Yaga kaga yaga lere wa mbe ye
fanla yɛgɛ ka na, katugu ki pilige
ki se gbɔn mbege ta lelɛgɛrɛ fa je
Yɛnŋɛlɛ konɔ li na gbɛn, na Lepee
fun wi faa yɛɛ naga. Wo ŋa kì kɔn
ma tɛgɛ wi kan poo jɔgɔ we.
4 Kona, yaraga ŋga fuun leele pe
maa yinri yɛnŋɛlɛ, naa ŋga fuun pe
maa gbogo, wi yaa ka yiri mbaa wiin
to ti ni fuun to ni, mbaa wi yɛɛ gbogo
ti na, mbe ka sa cɛn yɛrɛ wa Yɛnŋɛlɛ
li shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbaa wi yɛɛ
nari mbe yo wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.
5 Ye nawa to ki na, yege jɛn ye yo
fɔ sanga ŋa ni mìla pye wa ye yeri,
mìla pye naga wogo ki yuun ye kan.
6 Ma si yala, yaraga kayi kìgi
kagala ke yerege kaga ka pye yiŋgɔ.
Yaraga ŋga yi, yège jɛn. Kì pye ma,
Lepee wi se ya mboo yɛɛ naga, fɔ
ndɛɛ wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi
kan wo mbe gbɔn.
7 Tipewe fanŋga ŋga ki yɛn ma
lara, kila tunŋgo piin makɔ. Ɛɛn fɔ,
ki kagala ke se ya pye ndɛɛ sa gbɔn
ŋa wùu yerege bere wo mbe sa kari
wi wɔ wa.
8 Kona, pa Lepee wi yaa wi yɛɛ
naga. Ɛɛn fɔ, we Fɔ Zhezu wi yaa
wi gbo wi yɔn tifɛlɛgɛ ki ni, mboo
jɔgɔ wi panga yanwa pi ni.
9 Ki Lepee wi yaa ka pan Sɔtanla
wi yawa po ni, mbaa yagbogolo
kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ ke cɛnlɛ
pyew ke piin.
10 Wi yaa kaa kapege ki cɛnlɛ
pyew ki piin mbaa leele mbele pe
yaa pe yɛɛ puŋgo pe fanla. Pe yaa ka
pe yɛɛ puŋgo, katugu kaselege ŋga
ki yaa pe shɔ, ki se pe ndanla pege
yigi.
11 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ li yaa
punŋguwɔ fanŋga torogo pe yeri
ki tunŋgo pye pe ni, jaŋgo pe taga
yagbolo li na.
12 Kì pye ma, mbele fuun pee taga
kaselege ki na, ɛɛn fɔ, a kapege kì pe
ndanla, kiti yaa ka kɔn mbe to pe na.

Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ ye ta ye shɔ

13 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn ma
we Fɔ wi ndanla, we daga mbaa

Yɛnŋɛlɛ li shari suyi ye kala na;
katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ mbe ye shɔ
ye kapere ti ni maga lɛ wa dun-
ruya wi dasanga wi ni Yinnɛkpoyi li
fanŋga na, lo na lì ye pye kpoyi ye
tagawa mba yè taga kaselege ki na
pi kala na.
14 Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ki shɔwɔ pi
mɛgɛ ni Sɛntanra nda wè yo ye kan
to kala na, jaŋgo ye ye tasaga ta wa
we Fɔ Zhezu Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi ni.
15 Ki kala na, sefɛnnɛ, ye koro ye
ndire kan. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wè yo
ma ye kan sɛnyoro ni, nakoma wa
sɛwɛɛlɛ mbele wè torogo ye kan pe
ni, yeri yigi!
16 We Fɔ Zhezu Kirisi jate, wo naa
we To Yɛnŋɛlɛ na we yɛn ma ndanla,
a laa kotogo kaan we yeri suyi, naa
jigi tagasaga jɛŋgɛ ni li yinmɛ pi kala
na,
17 pe kotogo le ye ni, pe fanŋga
kan ye yeri yaa kajɛŋgɛ ki ni fuun
ki piin wa ye kapyere to naa ye
sɛnyoro ti ni.

3

Yaa yɛnri we kan

1 Koni, sefɛnnɛ, yaa yɛnri we kan,
jaŋgo we Fɔ wi sɛnrɛ tila jaragi tila
kee yɛgɛ fyaw fyaw, paa ti gbogo paa
yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin wa ye yeri
we.
2 Yaa yɛnri fun, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li
we go shɔ leele mbele pè pe, ma wɛli
pe kɛɛ; katugu lere wi ni fuun ma wi
ma yɛnlɛ ma taga Yɛnŋɛlɛ li na.
3 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ. Wi yaa fanŋga kan ye
yeri, mbe ye shɔ Sɔtanla wi kɛɛ.
4 We Fɔ wì jigi kan we yeri ye
kanŋgɔlɔ: Wì we kan, a wège jɛn
ma filige ki na, fɔ kagala ŋgele wè
ye yɛri ma yo yaa piin, ye yɛn na ke
piin, fɔ ye yaa si koro ke na mbaa ke
piin suyi.
5 We Fɔ Zhezu Kirisi wila ye kotoro
ti sinni, Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, yaa
kagala kunni ye yɛɛ ni paa yɛgɛ ŋga
na Kirisi wi yɛn!

Yaga kaa cɛɛn tiyanmbala pe ni

6 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri we Fɔ
Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, fɔ ye
laga tagafɛnnɛ mbele fuun pe yɛn
tiyanmbala pe na. Poro mbele fuun
pe woro na tanri na yala nagawa
sɛnrɛ nda wè naga ye na ti ni we.
7 Ye daga mbaa tanri mbaa we
fɔrɔgi yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège
jɛn fɔ jɛŋgɛ; katugu we sila pye
tiyanmbala wa ye sɔgɔwɔ.
8 We sila si lere suro li jaga. Ɛɛn fɔ,
wàa pye na tunŋgo piin sɔnlɔ naa
yembinɛ na tege, jaŋgo wa ka ka we
go kala li lɛ ye ni.
9 Kii si cɛn ndɛɛ ki kologo sila pye
we yeri yaa we sari ko kala kì ti wàa
pye na tanri ma. Ɛɛn fɔ, wàa pye na
jaa mbe pyelɔmɔ naga ye na yaa we
fɔrɔgi.
10 Sanga ŋa ni we wa ye yeri, waa
ki yo maga ŋgban ye ni, ma yo fɔ:
«Lere ŋa woro na jaa mbaa tunŋgo
piin, wiga kaa nii fun.»
11 We yɛn na ko yuun ma, katugu
wège logo ma yo pele wa ye ni
tiyanmbala. Pe woro na jaa mbaa
tunŋgo piin, ndɛɛ mbaa pe yɔn nii
leele kagala ni bɔkɔ.
12 Mbele pe yɛn ko cɛnwɛ po na
ma, waa ki yuun naga konɔ na li
kaan pe yeri we Fɔ Zhezu Kirisi wi
mɛgɛ ki na, nɛɛ pe yɛrɛgi naa fɔ: Paa
tunŋgo piin jɛŋgɛ paa pe yɔn suro ti
taa pe yɛ.
13 Yoro wo na, sefɛnnɛ, yaga ka te
kajɛŋgɛ pyege ki ni.
14 Nagawa sɛnrɛ nda waa kaan ye
yeri laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, na lere
ŋa siri yigi mbaa tanri ti na, yoo jɛn
ye yɛɛ ni, yaga ka pinlɛ wi ni kala la
kpɛ na, jaŋgo fɛrɛ mboo yigi.
15 Yaga kaa wi jate paa ye jugu yɛn,
ɛɛn fɔ, yaa wi yɛrɛgi paa sefɔ yɛn.

Pɔli wi duwaw pyege naa wi sharaga

16 We Fɔ ŋa wi maa yɛyinŋge ki
kaan, wo jate wi yɛyinŋge kan ye
yeri sanga pyew, pyewe pi ni fuun
ni! We Fɔ wi pye ye ni fuun ye ni!
17 Mi Pɔli, muwi mìgi sharaga
sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ ye kan na kɛɛ

jate ki ni. Pa mi maa tɛgɛrɛ ti teri
na sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe na yɛɛn.
Pa mi maa yɔnlɔgi ma.
18 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi
pye ye ni fuun ye ni!

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo TIMOTE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Pa Timote wìla yiri wa Lisiti ca, wa Likawoni tara ti ni (Kapye 14.6). Nala wo ni pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Timote wi to wìla pye Girɛkiye woo, a wi nɔ wo pye Zhufuye woo. Naa Pɔli wìla Zhezu Sɛntanra ti yari wa Lisiti ca, a Timote, naa wi nɔ Enisi konaa wi mama Lɔyisi wi ni pè si taga Zhezu wi na. Naa Pɔli wìla kaa kari ki shyɛn wogo ki na wa Lisiti ca, a wì si Timote wi lɛ maa taga wi yɛɛ na, jaŋgo wila wi sari wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni (Kapye 16.1-3).

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, wège yan fɔ Pɔli wì yiri wa Efɛzi ca ma kari wa Azi tara, mbe sa kari wa Maseduwani tara. Naa wìla kaa na kee, a wì si Timote wi yaga wa Efɛzi ca, jaŋgo wi konɔ tɔn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe na (1.3). Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le Timote wi ni, konaa mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri tunŋgo ŋga wi yɛn na piin wa legilizi wi ni ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go nuŋgba, naa tijɛrɛ konaa kɔgɔlɔni (1; 4; 6) ki ni, mbele pe maa yagbogowo nagawa sɛnrɛ nari, ma kaselege nagawa sɛnrɛ ti yaga, Pɔli wi yɛn na para poro wogo na. Ki yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo naa tagawa mba pe ma taga Zhezu wi na pi wogo na.

Wa sɛwɛ wi go shyɛn (2.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo paa yɛnri konaa ma nagawa kan pe yeri yɛnrɛwɛ pi wogo na.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-16) ki ni, legilizi yɛkeele pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na, Pɔli wì para ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go (4.6–6.21) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na Timote wi kotogo kanni ma yo wila Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki piin. Wi daga mbege pye yɛgɛ ŋga na mbe ta mbaa gbogolomɔ mba fuun pi yɛn wa legilizi wi ni pi kagala ke yɛgɛ woo paa Zhezu Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ yɛn, Pɔli wìgi wogo ki yo wi kan fun. Wa sɛnrɛ ti kɔsaga, Pɔli wi yɛn na Timote wi kotogo kanni ma yo wi ŋgbeli gbɔn jɛŋgɛ wa tagawa pi ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*

Yɛrɛwɛ mba pìla kan nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yeri *1.3-11*

Yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ làa tirige Pɔli wi na *1.12-17*

Pɔli wìla Timote wi kotogo kan wi na ma yo wi pye tagawa ni *1.18-20*

Nagawa mba pì kan Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ konaa legilizi wi yɛgɛ sinmɛ wogo ki na *2.1–3.16*

Nagawa mba pì kan yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti wogo na *4.1-16*

Gbogolomɔ mba fuun pi yɛn wa legilizi wi ni ki leele pe yigikala *5.1–6.2*

Kagala lɛgɛrɛ kele yɛgɛ wɔmɔ *6.3-19*

Yɛrɛwɛ puŋgo woo konaa duwaw sɛnrɛ *6.20-21*

Pɔli wìla Timote wi shari

1 Mi Pɔli, mi yɛn Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ. We Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ lo lìgi kologo kan na yeri, naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni. Wo ŋa wi yɛn we jigi tagasaga ye.

2 Muwi mìgi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo mboro Timote ma yeri. Mboro ŋa ma yɛn na pinambyɔ jɛnŋɛ wa tagawa pi ni we. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan ma yeri, pɔɔn yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan ma yeri!

Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn yagbogowo nagawa pi ni

3 Timote, ma koro wa Efɛzi ca paa yɛgɛ ŋga na mìla ma yɛnri maga

pye, sanga ŋa ni mìla pye na kee wa Maseduwani kinda we. Leele pele wa na leele pe nari yagbogowo nagawa pa ni. Maga yo maga ŋgban pe ni poo yerege.

4 Maga yo pe kan fɔ paga ka taga muŋgooro naa pe tɛlɛye setiriye sɛnrɛ nda ti se jɛn mbe kɔ to na, ki yaara ti maa kendige yinrigi. Tii yala ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye mbe leele pe shɔ ki ni, ko ŋga wè jɛn tagawa pi fanŋga na we.

5 Ki konɔ kanga ki go koyi ŋga ndanlawa we, mba pi maa yinrigi kotogo jɛŋgɛ ni, naa nawa jatere jɛnŋɛ ni, naa sɔbɛ tagawa ni.

6 Leele pèle puŋgo le ki tangalɔmɔ jɛmbɛ pi ni ma pye sɛnwara yofɛnnɛ.

7 Paa ki jaa mbe pye lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ, ma si yala, sɛnrɛ nda poro jate pe maa yuun to naa nda pe yɛn ti puŋgo na, paa ti kɔrɔ jɛn.

8 Wège jɛn ma yo lasiri wi yɛn ma yɔn, na ma kaa tanri mbaa yala wi ni we.

9 Wège jɛn ma yo lasiri wii tɛgɛ lesinmbele poro kala na, ɛɛn fɔ, wì tɛgɛ kapere pyefɛnnɛ poro naa mbele pè yiri ma je poro kala na, naa mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ poro naa lepeele pe ni, naa mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li na poro naa mbele pè Yɛnŋɛlɛ konɔ li yaga pe ni, naa mbele pe maa pe teele naa pe nɛɛlɛ pe kuun pe ni, naa legboleele pe ni,

10 naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro naa mbele pe maa jɛɛlɛ kala piin pe nambala yɛɛnlɛ ni pe ni, naa mbele pe maa leele yuun na pɛrɛ kulolo pe ni, naa yagbogolofɛnnɛ poro naa mbele pe maa yagbogolo sɛnrɛ yuun na tanwa ti na pe ni, naa kagala sanŋgala ŋgele fuun ke maa kendige woo kaselege nagawa pi ni ke ni.

11 Pa ki nagawa pi yɛn wa Sɛntanra nda tì telege na na ti ni. Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ŋga ki yɛn nayinmɛ pi go, ti yɛn na para ko sɛnrɛ na.

Kagbaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye, ki daga wege jɛn li na

12 Mi yɛn na we Fɔ Zhezu Kirisi wi shari, wo ŋa wì fanŋga le na ni na tunŋgo ki na we. Mi yɛn naa shari, katugu wìlan jate mi yɛn tagawa ni, mɛɛ na wɔ mbaa tunŋgo piin wi kan.

13 Ali maga ta faa mìla pye naa mɛgɛ ki jogo, ma pye tagafɛnnɛ pe jɔlɔfɔ konaa ma pye lewɛlɛwɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìlan yinriwɛ ta, katugu mi sila taga Zhezu wi na, mi sila si ŋga mìla pye na piin ki jɛn.

14 We To Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ gbɔɔ kan na yeri jɛŋgɛ, naa tagawa konaa ndanlawa ni, mba pi yɛn we ni wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

15 Kaselege sɛnrɛ taa nda naa, ti daga lere pyew wiri lɛ, fɔ: Zhezu Kirisi wì pan laga dunruya mbe pan mbe kapere pyefɛnnɛ poro shɔ. Muwi mì pye kapere pyefɔ gbɔɔ ma wɛ pe ni fuun pe na.

16 Ɛɛn fɔ, ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lìlan yinriwɛ ta. Mi ŋa mi yɛn kapere pyefɔ gbɔɔ ma wɛ, lì yere ki na Zhezu Kirisi wi maa kala na fuun kunni wi yɛɛ ni, wi li naga wa na ni, janŋgo mbele fuun pe yaa ka taga wi na mbe yinwege mbakɔgɔ ki ta, mbe pye pe yɛgɛ nagafɔ.

17 Wunluwɔ mbakɔɔ we, wo ŋa wi se ku, wo ŋa lere woro naa yaan, wo ŋa wi yɛn Yɛnŋɛlɛ nuŋgba le, leele paa li sɔnni paa li gbogo fɔ sanga pyew! Anmiina.

18 Timote, mboro ŋa na pyɔ, ŋga mila yuun ma kan ma pye, mbe yala Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda tì yo ma kanŋgɔlɔ faa ti ni, koyi ŋga fɔ ki sɛnrɛ mari pye ma kɛɛ kansaga, ma malaga jɛŋgɛ gbɔn ti ni.

19 Ma tagawa pi yigi jɛŋgɛ, ma nawa jatere wi pye jɛnŋɛ. Leele pèle je pe nawa jatere jɛnŋɛ wi na ma pe tagawa pi jɔgɔ.

20 Ki leele poro pele wɛlɛ Imene naa Alɛgizandire. Mì pe le Sɔtanla wi kɛɛ pege fɔrɔgɔ fɔ kii daga paa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.

2

Tagafɛnnɛ pe daga mbaa yɛnri lere pyew wi kan

1 Ki koŋgbanŋga mi yɛn na ye yɛrɛgi, fɔ leele paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri paa li gbogo, paa li yɛnri paa pe yɛɛ kaan, paa li shari leele pe ni fuun pe kala na.
2 Paa yɛnri wunlumbolo poro naa fanŋga fɛnnɛ pe kan, jaŋgo we yɛyinŋge ta wa we yinwege ki ni, we jatere wi cɛn we na. Waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, we tangalɔmɔ pi pye pi yala.
3 Ki wogo ki yɛn ma yɔn, ma we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
4 Li yɛn na jaa leele pe ni fuun pe shɔ, pe ya pe kaselege ki jɛn.
5 Katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn nuŋgba to. Kasuluwo nuŋgba wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe sɔgɔwɔ. Wo wi yɛn Zhezu Kirisi ŋa pè se paa sɛnwee yɛn we.
6 Wùu yɛɛ kan ma pye leele pe ni fuun pe goshɔgɔ sara pe kapere ti ni. Wì ko pye ma yala wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn ma tɛgɛ wo ni, maga naga fɔ laa jaa mbe leele pe shɔ.
7 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ mbe pye li sɛnrɛ yofɔ konaa pitunŋɔ. Lìgi kan na yeri mbaa leele mbele pe woro Zhufuye pe nari tagawa pi wogo ko naa kaselege ki ni. Mi woro na finlɛlɛ, kaselege ko mila yuun.
8 Ki kala na, mila jaa nambala paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lagapyew. Paa pe kɛyɛn yi yinrigi wa naayeri, paa li yɛnri kotogo kpoyi ni. Kiga kaa piin naŋgbanwa naa kendige ni.
9 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mila jaa jɛɛlɛ paa pe yɛɛ poo paara nda tì yala to ni. Pe yɛɛ pɔgɔ ki pye ki yala pe ni, ki pe fɛrɛ tɔn. Paga kaa pe yɛɛ poo yimbɔgɔ sɔnŋgbanga wogo ni, nakoma tɛ nuŋgbogolo, naa somu sɔnŋgbanga woo ni, nakoma paara sɔnŋgbanga woro ni.
10 Ɛɛn fɔ, paa kapyere jɛndɛ piin, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔn jɛɛlɛ mbele yeri paa ki jaa mbege naga fɔ pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
11 Ki daga jɛɛlɛ pe cɛn yɛw, go sogomɔ jɛmbɛ ni, paa nagawa sɛnrɛ ti nuru.
12 Mi woro na konɔ kaan jɛlɛ wi yeri wi pye nagafɔ, nakoma wi cɛn nambala pe go na. Ɛɛn fɔ, wi cɛn yɛw wi pyeri.
13 Katugu Adama wo pàa keli ma da, ko puŋgo na mɛɛ Awa wi da.
14 Adama wo si ma wila wi yɛɛ yaga pòo fanla maa puŋgo. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla wi yɛɛ yaga pòo fanla maa puŋgo, a wì Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ.
15 Ma si yala, jɛlɛ wi yaa shɔ na wiga piile se, mbe koro wa tagawa pi ni, mbe pye ndanlawa ni, mbe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa go sogomɔ ni.

3

Legilizi yɛkeele pe tangalɔmɔ we

1 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege, fɔ: Na lere wa kaa legilizi yɛkelewe tunŋgo ki jaa, ki fɔ wila tunŋgo jɛŋgɛ jaa.
2 Ki daga legilizi yɛkelewe wi pye jɛrɛgisaga fu. Wi pye jɛlɛ nuŋgba fɔ, wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn. Wi pye jatere pyefɔ. Wi kapyere ti pye ti yala. Wi pye nambanmbala yigifɔ. Wi ya wila Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti nari leele pe na.
3 Wii daga mbe pye sinwɔɔ, nakoma lewɛlɛwɛ. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe pye nandanwa naa kotoyinŋge ni. Wii daga mbe pye penjara jogo ni.
4 Ki daga wi ya wuu go woolo pe yigi tiyɔngɔ wila pe yɛgɛ sinni. Mboo piile pe koro paa wi gbogo jɛŋgɛ.
5 Katugu na lere ŋa si ya mboo go woolo pe yigi tiyɔngɔ mbaa pe yɛgɛ sinni, wi mbe ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li legilizi wo gbegele mɛlɛ?
6 Wii daga mbe pye tagafɔ fɔnŋɔ, jaŋgo wiga kaa wi yɛɛ gbogo, Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki to wi na paa yɛgɛ ŋga na kì to Sɔtanla wi na we.
7 Ki daga fun mbele pe woro tagafɛnnɛ paa wi mɛtanga yinri,

jaŋgo paga kaa wi tifaga wi to wa Sɔtanla wi pɛŋgɛlɛ ke ni.

Legilizi tunmbyeele pe tangalɔmɔ we

8 Legilizi tunmbyeele fun pe tangalɔmɔ pi daga leele paa pi gbogo, paga ka pye sɛnrɛ shyɛnzhyɛn yofɛnnɛ. Paga kaa tinni sinmɛ ni. Paga kaa penjara tɔnli gbeŋɛ jaa.
9 Pe daga mbe mara kaselege ŋga kì naga wa tagawa pi ni ki na, nawa jatere jɛnŋɛ ni.
10 Ki daga pege fɛnnɛ pe wa pe wele gbɛn. Ko puŋgo na, na paga pe yan jɛrɛgisaga fu, pa pe mbe ya pye legilizi tunmbyeele.
11 Jɛɛlɛ mbele paa ki tunŋgo nuŋgba ki piin fun, pe tangalɔmɔ pi daga leele paa pi gbogo, pee daga mbaa leele mɛgɛ jogo. Pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, mbe pye tagawa ni kala li ni fuun ni.
12 Legilizi tunmbyee wi daga mbe pye jɛlɛ nuŋgba fɔ. Wi ya wuu piile naa wi go woolo pe yigi, wila pe yɛgɛ sinni tiyɔngɔ.
13 Legilizi tunmbyeele mbele pe maa pe tunŋgo ki piin tiyɔngɔ, pe ma gbɔgɔwɔ ta wa pe tunŋgo ki ni, ma kotogo ta ma ya na tagawa pi sɛnrɛ yuun, po mba wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

Kaselege gbɔgɔ ŋga ki naga

14 Mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi mboo torogo ma kan, ɛɛn fɔ, mila ki jate sanni jɛnri mbe kari wa ma yeri.
15 Na na karaga kiga si mɔ naa wi yo, ki sɛwɛ ŋa wi yaa ki naga ma na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li go woolo pe daga mbaa tanri we, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li Legilizi we, ma pye kaselege ki tɔgɔyaraga naa ki yeregesaga†.
16 Ee, we shɛrɛgɛ konɔ ŋgundo wi yɛn ma gbɔgɔ. Lere se ya mbe kendige wɔ ki na:

Wì pan paa sɛnwee pyɔ yɛn,
a Yinnɛkpoyi lùu naga ma yo wi yɛn ma sin.
Mɛrɛgɛye pàa wi yan.
Wi sɛnrɛ tìla yo cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
A pèle taga wi na laga dunruya wi ni.
A Yɛnŋɛlɛ lùu lɛ ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na.

4

Leele pele yaa ka je tagawa pi na

1 Yinnɛkpoyi li yɛn naga yuun naga finligi ma yo fɔ: Dunruya kɔsanga ni, leele pele yaa je tagawa pi na. Yinŋgele ŋgele ke maa leele pe fanla koro naa gboshugulo nagawa sɛnrɛ to pe yaa kaa tanri ti na.
2 Pe yaa ka pe yɛɛ yaga kopiire fɛnnɛ naa yagbogolo yofɛnnɛ pe pe fanla pe pe puŋgo. Poro mbele pe nawa jatere wì ku pe na ndɛɛ pè tugurɔn le kasɔn tì yanlaga ma yaraga sogo.
3 Pe yaa kaa leele pe nari mbe yo ki woro ma yɔn paa jɛɛlɛ pori, mbe yaakara ta naga mbe yo paga kaa ti kaa. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yaakara ti da, jaŋgo mbele pè taga ma kaselege ki jɛn, paa ti kaa, na paga li yɛnri mbeli shari mbe kɔ we.
4 Yaraga ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì da, ki yɛn ma yɔn. Yaraga ko ka woro wa lere mbe je ki na, na wiga Yɛnŋɛlɛ li shari mbe si jɛn mbege ka we,
5 katugu ki ma pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, li sɛnrɛ to naa yɛnrɛwɛ pi kala na.

Zhezu Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ sɛnrɛ

6 Na ma kaa sefɛnnɛ pe nari ki kagala ke ni, pa ma yaa pye Zhezu Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ. Pa ma yaa fanŋga kan ma yinnɛ li yeri tagawa sɛnrɛ to naa kaselege nagawa sɛnrɛ nda mà yigi na tanri ti na ti fanŋga na.
7 Ɛɛn fɔ, ma je muŋgooro ti na, ti yɛn go fu sɛnrɛ na kendige woo

† **3:15 3.15:** Mbe pye kaselege ki tɔgɔyaraga naa ki yeregesaga ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye kaselege ki nagafɔ leele pe na.

tagawa konɔ li ni; ma bala ma koro
maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.
8 Mbe wire ti tara kagala kele ni
ti ta ti pagala, ki yɛn tɔnli ni. Ɛɛn
fɔ, mbe koro mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo,
tɔnli yɛn ko ni ma wɛ kala li ni fuun
na, katugu Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn
mbe yinwege ki kan wi yeri nala
konaa goto.
9 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege
sɛnrɛ, ti daga lere pyew wiri lɛ.
10 Ko kì ti we yɛn na tunŋgo piin
na ŋgbeli, katugu wè we jigi wi taga
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo lo na. Lo
li yɛn leele pe ni fuun pe Shɔfɔ, ɛɛn
fɔ, tagafɛnnɛ poro wogo ko wɛ.
11 Maa ki kagala ke yuun maa ke
ŋgbanni, maa leele pe nari ke ni.
12 Maga ka ti lere kpɛ mbaa ma
tifaga naa ma yɛn lefɔnŋɔ ki kala
na. Ɛɛn fɔ, ma pye tagafɛnnɛ pe yɛgɛ
nagafɔ wa ma sɛnyoro to naa ma
tangalɔmɔ pi ni, naa ma ndanlawa
po naa ma tagawa pi ni konaa ma
pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
13 Sanni mbe sa gbɔn wa ma na,
mboro jate ma bala maa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti kara leele pe yɛgɛ na, maa
ti yuun pe kan, maa ti nari pe na.
14 Yarikanga ŋga mà ta Yɛnŋɛlɛ
li yeri, maga kaga yigi sambalawa
ni, kìla kan ma yeri Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnyoro to ni, konaa lelɛɛlɛ pe kɛyɛn
tagawa ma na pi ni.
15 Ma bala maa ki kagala ke piin.
Ma ke yigi jɛŋgɛ ma kotogo ki ni
fuun ki ni, jaŋgo leele pe ni fuun
pege jɛn ma tunŋgo kila kee yɛgɛ.
16 Mboro jate mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn,
naa sɛnrɛ nda maa nari leele pe na
ti ni. Ma koro ma yɛgɛ sin ki kagala
ke na. Na ma kaa ki piin ma, mboro
jate ma yaa ma yɛɛ shɔ mbe mbele
paa nuru ma yeri pe shɔ fun.

5

Kagala ŋgele ma daga mbaa piin tagafɛnnɛ pe kanŋgɔlɔ

1 Maga ka sɛnŋgbanra yo lelɛɛ wa
na, ɛɛn fɔ, maa wi yɛrɛgi paa ma to
yɛn. Maa lefɔnmbɔlɔ pe yɛrɛgi paa
ma sefɛnnɛ nambala yɛn.
2 Maa jɛɛlɛ lelɛɛlɛ pe yɛrɛgi paa
ma nɛɛlɛ yɛn. Maa jasumbonɔ pe
yɛrɛgi paa ma sefɛnnɛ jɛɛlɛ yɛn,
maa ki piin nawa kpoyi ni.
3 Naŋgunjaala mbele sagafɛnnɛ
woro pe na, maa pe gbogo.
4 Ɛɛn fɔ, na piile ka pye naŋgunjɔ
ŋa yeri, nakoma pishyɛnwoolo mbe
pye wi yeri, ki daga ki piile pe
kajɛŋgɛ pyege ki fɔrɔgɔ paa ki piin
pe go woolo pe kan. Kajɛŋgɛ ŋga pe
sevɛnnɛ poro naa pe tɛlɛye pàa pye
ma pe kan, paa ki yɔngɔ piin pe kan
fun; katugu ko ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li
ndanla.
5 Naŋgunjɔ ŋa sagafɔ woro wi na,
lere si woro wi yeri, wi maa jigi
wi taga Yɛnŋɛlɛ li na nali yɛnri,
na sagawa jaa li yeri yɔnlɔ naa
yembinɛ.
6 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa wi nayinmɛ
kagala piin wa wi yinwege ki ni, wo
ku makɔ, ali maga ta wi yɛn yinwege
na o.
7 Ma ki kagala ke yo ma ke ŋgban
pe ni, jaŋgo pe pye jɛrɛgisaga fu.
8 Na lere ŋa woro naa sege woolo
pe kala li yɔngɔ pe kan, si ka logo wi
go woolo poro, kona wì je tagawa pi
na, a wi kala lì pe ma wɛ ŋa wii taga
wi na.
9 Na naŋgunjɔ ŋa fa yɛlɛ nafa
taanri ta, maga kaa mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ
mbege taga wa naŋgunjaala pe
mɛrɛ ti na. Ki daga ki pye wìla pye
naŋa nuŋgba jɔ,
10 a pòo jɛn wi kajɛŋgɛ pyege ki
na, a wùu piile pe koro tiyɔngɔ. Ki
pye wìla pye nambanmbala yigifɔ
na Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe tɔɔrɔ ti
jogo. Ki pye wìla pye na leele mbele
pàa pye na jɔlɔ pe sari, na kajɛŋgɛ
cɛnlɛ pyew ki piin.
11 Naŋgunjaala mbele pe fa lɛlɛ,
maga ka wo wa mɛgɛ yɔnlɔgɔ;
katugu na naŋa la ka pe ta pe pɔri
nambala yeri naa, pe ma laga Kirisi
wi na.
12 Kiga pye ma, pe ma pye kajɔɔgɔ
fɛnnɛ yɔn fɔlɔ koŋgbanna na pàa

kɔn ki wogo ki na li jɔgɔwɔ pi kala na.
13 Mbe taga wa ko na naa, pe ma pye tiyanmbala, pe ma koro na yanri yinrɛ ti ni faa na toro. Mbe pye tiyanmbala ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, pe ma pye yogofɛnnɛ na yɔn nii leele pe kagala ke ni fuun ke ni, na nda fuun ti woro yoworo ti yuun.
14 Ko kala kì ti mila jaa naŋgunjaala mbele pe yɛn jasumbonɔ pe pɔri nambala yeri naa, pe piile se, paa pe go tunndo ti piin tiyɔngɔ, jaŋgo paga ka yesaga kan we winfɛnnɛ pe yeri paa sɛnpere yuun we na.
15 Katugu naŋgunjaala pèle kozinnɛ li wa makɔ ma taga Sɔtanla wi na.
16 Ɛɛn fɔ, na naŋgunjaala pele ka pye tagafɔ jɛlɛ wa laga, wi daga mbaa pe sari, wiga ka pe go kala li yaga legilizi wi kan, jaŋgo legilizi wi ya wila naŋgunjaala mbele leele woro pe yeri pe sari.

Legilizi lelɛɛlɛ sɛnrɛ

17 Legilizi lelɛɛlɛ mbele pe maa legilizi wi yɛgɛ sinni tiyɔngɔ, ki yɛn ma yala paa pe jate fɔ pe daga sara shyɛnzhyɛn ni. Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun, na leele pe nari ti ni, poro wogo ko daga mbe wɛ.
18 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tìgi yo ma yo fɔ: «*Nɛgɛ ŋga ki maa bile wi tangala naa pyɔ wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ mɛrɛ ni.*»† Ma nuru naa ma yo fɔ: «*Tunmbyee wi ma daga wi sara wi ni.*»
19 Maga ka sɛrɛya pee yigi legilizi lelɛɛ wa na, fɔ ndɛɛ sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma taanri mbege kala li yo.
20 Na mbele ka si kapege pye, ma para pe na ŋgbanga leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, jaŋgo sanmbala paa fyɛ paga ka ka pye.
21 Mila ki yuun naga ŋgbanni ma ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa we Fɔ Zhezu Kirisi wo naa mɛrɛgɛye mbele pè wɔ pe yɛgɛ na, fɔ: Maga sɛnrɛ ti yigi maa tanri ti na. Maga ka lere mbɔnrɔ lere na, maga ka lere wɔ lere ni.
22 Maga ka kɛyɛn taga lere wa na fyɛlɛgɛ na mboo tɛgɛ tunŋgo ka na wa legilizi. Maga ka pinlɛ lere wa ni wi kapege pyege na. Mɔɔ yɛɛ yigi, ma koro kpoyi.
23 Maga kaa tɔnmɔ po nuŋgba woo, ɛɛn fɔ, ta duvɛn jɛɛnnjɛnri woo ma lara to naa ma yama lɛgɛwɛ pi kala na.
24 Leele pele kapere ma yiri funwa na ma jɛn, na pe fa kiti kɔn pe na. Ɛɛn fɔ, pele woro na jɛn fɔ ki puŋgo na.
25 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kapyere jɛndɛ ti ma yiri funwa na ma jɛn. Ali nda si yiri funwa na fyaw, ti se ya koro mbe lara.

6

Kulolo pe daga mbaa pe tafɛnnɛ pe gbogo

1 Mbele fuun pe yɛn kulolo, pe daga mbaa pe tafɛnnɛ pe jate fɔ pe daga gbɔgɔwɔ pi ni fuun ni, jaŋgo lere wa ka ka sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ lo naa we nagawa sɛnrɛ ti na.
2 Kulolo mbele pe tafɛnnɛ pe yɛn tagafɛnnɛ, pee daga mbaa pe tafɛnnɛ pe tifaga, naa pè pye pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ ko kala na. Ɛɛn fɔ, pe daga mbaa tunŋgo piin pe kan naa tiyɔngɔ mbe wɛ, katugu tagafɛnnɛ mbele pe yɛn ma pe kulolo pe ndanla, poro pe maa tɔnli taa wa pe kulolo pe tunŋgo jɛŋgɛ ki ni.

Yagbogowo nagawa sɛnrɛ naa yarijɛndɛ kaselege woro

Maa leele pe nari ki kagala ke ni, maa ke yuun pe kan.
3 Na lere wa kaa leele pe nari nagawa sɛnrɛ ta yɛgɛ ni, na tii yala we Fɔ Zhezu Kirisi wi kaselege sɛnrɛ to naa we tagawa pi nagawa sɛnrɛ ti ni,
4 kona, ki fɔ wi yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ coli, wii yaraga ko ka jɛn. Wi jatere wì jɔgɔ wi na, wi maa kendige woo na wiin sɛnpiile kala na. Ki wogo

† **5:18 5.18:** Dete 25.4; Luki 10.7

ki maa paan yenjara, naa yolɛgɛrɛ, naa tɛgɛlɛ, naa jatere pere ni, naa kendige wɔgɔ ni, ŋga kɔsaga woro ki na.
5 Mbele pe jatere wì jɔgɔ pe na, pe maa ki woo pe yɛɛ ni. Ki leele pee kaselege ki jɛn naa. Pe maa ki jate ndɛɛ mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yaa ti pe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
6 Kaselege yi, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki yɛn tɔnli gbɔɔ, na lere ŋa kaa ŋga ki yɛn wi yeri ki jate kì yala wi ni we.
7 We sila pan yaraga ni laga dunruya ŋa wi ni, we se si ka yiri laga yaraga ni mbe kari.
8 Ki kala na, na waga yaakara naa yaripɔrɔ ti ta, ti daga mbe we yɛgɛ tin.
9 Ɛɛn fɔ, mbele paa ki jaa mbe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ, wamawelewe pi ma pe jan. Pe jogo pere nda ti yɛn go fu, ti yaa pye paa pɛnɛ yɛn mbe pe yigi. To ti maa leele pe punŋgu na pe nii jɔlɔgɔ we.
10 Katugu penjara ti ndanlawa ndorogo, ko ki yɛn tipere cɛnlɛ pyew ti niŋge ye. Leele pele yɛn na penjara ti jaa ki jawa pi na fɔ ma laga tagawa pi na ma jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ ta wa pe kotoro na.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri

11 Mboro wo na, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere, mɔɔ yɛɛ yigi ki kagala ke ni! Maa kasinŋge piin, maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ma pye tagawa ni, naa ndanlawa ni. Maa kagala kunni ma yɛɛ ni, ma pye nandanwa ni.
12 Ma malaga jɛŋgɛ gbɔn wa tagawa pi ni. Ma yinwege mbakɔgɔ ki yigi jɛŋgɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yeri mbege kan ma yeri, naa màa ma tagawa pi sɛrɛya jɛnŋɛ wi yo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na we.
13 Mi yɛn naga yuun naga ŋgbanni ma ni Yɛnŋɛlɛ na li maa yinwege ki kaan yaraga pyew ki yeri lo naa Zhezu Kirisi wi ni pe yɛgɛ na, wo ŋa wìla sɛrɛya jɛnŋɛ yo kumanda Pɔnsi Pilati wi yɛgɛ na we.
14 Fɔ ma ŋgasele li yigi jɛŋgɛ li koro kpoyi, ma pye jɛrɛgisaga fu mbe sa gbɔn pilige ŋga we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa wi yɛɛ naga ki na.
15 Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa naga wagati ŋa lì kɔn wi ni. Lo nuŋgba li yɛn fɛrɛwɛ po naa yawa pi ni fuun Fɔ, naa wunlumbolo pe Wunluwɔ konaa tafɛnnɛ pe Fɔ.
16 Lo nuŋgba li se ku. Li yɛn ma cɛn yanwa mba ni, lere se ya fulo pi tanla. Lere fali yan yɛnlɛ ni, lere se si ya mbeli yan yɛnlɛ ni. Gbɔgɔwɔ naa yawa mbakɔɔ pi yɛn li woo fɔ sanga pyew! Anmiina.
17 Ki yo maga ŋgban ki dunruya ŋa wi penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe ni, fɔ paga kaa pe yɛɛ gbogo, paga si ka pe jigi wi taga ki penjagbɔrɔ nda ti yaa ka kɔ to na. Ɛɛn fɔ, pe pe jigi wi ni fuun wi taga Yɛnŋɛlɛ li na. Lo li maa yaara ti ni fuun ti kaan we yeri nari lege, jaŋgo we nayinmɛ ta.
18 Maga yo pe kan fɔ paa kajɛŋgɛ piin, pe penjagbɔrɔ tawa pi pye kapyere jɛndɛ pyege ni. Paa kaan fyafyaw, paga ka pye kɛŋgbanga ni.
19 Na pe kaa ki piin ma, pa pe yaa kɔrɔgɔ tiyɔngɔ mbakɔgɔ gbogolo pe yɛɛ kan pe goto kala li na. Kona, pe yaa yinwege jɛŋgɛ ki ta.
20 Timote, sɛnrɛ nda tì telege ma na, mari yigi tiyɔngɔ. Sɛnwara nda ti woro ma yala tagawa konɔ li ni, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn ti ni, naa kendige ŋga leele pe maa woo naga yinri kajɛnmɛ wa pe yagbogowo pi ni we.
21 Leele pèle pe yɛɛ pye ma yo poro ki kajɛnmɛ pi ta, ma puŋgo ma laga tagawa konɔ li na.
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni!

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo TIMOTE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye wa kaso wa Ɔrɔmu ca, ko wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ (1.8, 16-17; 2.9). Wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo Timote wo kan. Ki sanga wi ni, Timote wìla pye wa Efɛzi ca. A Pɔli wì sigi yo wi kan ma yo wi kari wi kɔrɔgɔ wa Ɔrɔmu ca (4.9), katugu wìla pye naga jate ma yo wi yinwege piliye yìla pye na yɔngɔ yi kɔsaga ki ni (4.6). Pɔli wìla tunŋgo pye fanŋga ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi kan. Ki kala na, wìla fanŋga le Timote wi ni ma yo wigi pye paa wi yɛn.

Wa sɛwɛ wi go (1.3–2.13) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yɛnri Timote wi yeri ma yo wi koro wi yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni, wi jɔlɔgɔ ki sige.

Wa sɛwɛ wi go (2.14–4.5) laga ki ni, Pɔli wìgi yo Timote wi kan ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ kpoyi ti yɛn na nagawa mba kaan, wi koro sinŋɛ pi na, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo wi kan wa wi sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni. Wìla ki yo Timote wi kan ma yo wuu yɛɛ yigi nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (3.12-15), Pɔli wi yɛn na para wi cɛnlɔmɔ pi wogo na, na yɛrɛwɛ kaan konaa sharaga ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga konaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ *1.1-5*
Kotogo kan sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri *1.6-14*
Pɔli wi cɛnlɔmɔ *1.15-18*
Mbe pye Zhezu Kirisi wi soro-dashe sinŋɛ *2.1-13*
Timote wi daga mbe pye lere ŋa pè taga wi na wa wi tunŋgo ki ni *2.14-26*
Yɛrɛwɛ mba pì kan dunruya kɔsanga wi wogo na *3.1-17*
Yɛrɛwɛ mba pì kan Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yarawa wogo na *4.1-5*
Kakɔnndɛgɛlɛ puŋgo wolo *4.6-8*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro konaa sharaga puŋgo wogo *4.9-22*

Pɔli wìla Timote wi shari

1 Mi Pɔli, mi yɛn Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni. Lìlan tun mbaa yinwege yɔn fɔlɔ na lì kɔn li sɛnrɛ ti yari, ko ŋga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

2 Timote, na pindanlawa, muwi mìgi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo ma kan. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan ma yeri, pɔɔn yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan ma yeri.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ li shari, ma Timote wi yɛri

3 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan nawa jatere jɛnŋɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na na tɛlɛye pàa ki pye we. Mi maa nawa tuun ma na, na Yɛnŋɛlɛ li shari wa na yɛnrɛwɛ pi ni ma kan suyi, yɔnlɔ naa yembinɛ.

4 Mi maa nawa tuun ma yɛntunwɔ pi na. Mila ki jaa mbɔɔn yan naa jate, jaŋgo na nawa pi yinŋgi.

5 Mi yɛn na nawa tuun ma tagawa jɛmbɛ pi na, po nuŋgba po pìla keli ma pye ma mama Loyisi wo naa ma nɔ Enisi pe yeri. Mì taga ki na ma yo po nuŋgba po pi yɛn ma yeri fun.

6 Ko kì ti mila ma nawa tuun ki na fɔ: Yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri, naa mìla na kɛyɛn yi taga ma na, maga yigi ki koro yinwege na.

7 Katugu Yinnɛkpoyi na Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri, lii we kan waa fyɛ. Ɛɛn fɔ, lì fanŋga le we ni, naa ndanlawa konaa tijinliwɛ ni.

8 Ki kala na, maga kaa fɛrɛ taa mbaa we Fɔ wi sɛnrɛ yuun. Maga kaa fɛrɛ taa mi fun na kanŋgɔlɔ, mi ŋa laga kaso wi ni we Fɔ wi kala na we. Ɛɛn fɔ, mɔɔ tasaga lɛ wa jɔlɔgɔ kagala ke ni maa jɔlɔ na ni ja

Sɛntanra ti kala na, mbe yala fanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri ki ni.
9 Lo lì we shɔ, ma we yeri we pye
li woolo. Kii pye kapyegele ŋgele wè
pye koro kala na, ɛɛn fɔ, lìgi pye ma
yala li kakɔnndɛgɛlɛ lo naa li yinmɛ
po ni. Ki yinmɛ lùu kan we yeri
Zhezu Kirisi wi ni, na dunruya wi fa
da.
10 Koni, lì ki yinmɛ pi naga we
na, we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi yɛɛ
nagawa pi kala na. Wo wì kunwɔ
pi fanŋga ki kɔ, mɛɛ yinwege naa
wire mbafɔngɔwɔ wogo ki naga we
na, Sɛntanra ti fanŋga na.

11 Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ mbe pye
ki Sɛntanra ti yarifɔ, naa pitunŋɔ
konaa nagafɔ.

12 Ko kì ti mi yɛn naga jɔlɔgɔ
kagala ke kunni na yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, mi
woro na fɛrɛ taa, katugu na jigi mùu
taga ŋa na, mùu jɛn. Mì taga ki na
ma yo ŋga wì telege na na, fanŋga
yɛn wi ni wigi yigi jɛŋgɛ fɔ sa gbɔn
dunruya kɔpilige ki na.
13 Kaselege sɛnrɛ nda mìla yo mɔɔ
kan, ma ti nuŋgba ti yigi jɛŋgɛ. Ma
yɛgɛ sin wa tagawa po naa ndan-
lawa pi ni, mba pi yɛn we ni wa we
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.
14 Nagawa sɛnjɛndɛ nda tì telege
ma na, mari yigi tiyɔngɔ Yinnɛkpoyi
li sagawa pi fanŋga na, lo na li yɛn
we ni we.

15 Yɛgɛ ŋga na màga jɛn we, Azi
kinda tagafɛnnɛ pe ni fuun pè laga
na na. Poro pele wɛlɛ Fizhɛli naa
Ɛrimozhɛni.
16 We Fɔ wi Onesifɔri go woolo pe
yinriwɛ ta, katugu wìlan kotogo ki
sogo na na sanga lɛgɛrɛ na, wi sila
pye na fɛrɛ taa mi ŋa mi yɛn laga
kaso na kala na.
17 Ɛɛn fɔ, naa wìla pan laga Ɔrɔmu
ca, wìla na lagaja jɛŋgɛ fɔ ma saa na
yan.
18 We Fɔ Zhezu wigi yaga we
Fɔ Yɛnŋɛlɛ luu yinriwɛ ta dunruya
kɔpilige. Kagala ŋgele fuun wì yɔn
mala kan wa Efɛzi ca, mà ke jɛn ma
wɛ lere pyew wi na.

2

Zhezu Kirisi wi sorodashe jɛnŋɛ

1 Ki kala na, mboro ŋa na
pinambyɔ, fanŋga le ma yɛɛ ni
yinmɛ mba wè ta Zhezu Kirisi wi
yeri pi ni.
2 Kagala ŋgele mà logo na yeri
sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na, ma ke
telege leele mbele pe yɛn tagawa ni
pele na, mbele pe mbe ya mbaa leele
pele nari ke ni fun we.
3 Mɔɔ tasaga lɛ wa jɔlɔgɔ kagala ke
ni, maa jɔlɔ na ni ja paa Zhezu Kirisi
wi sorodashe jɛnŋɛ yɛn.
4 Lere ŋa kaa kee sorodasheya,
wila wi jatere wi lɛgɛ wi yɛɛ na ca
kagala koro kala na, na wi kaa jaa
wi kala luu kundigi wi ndanla we.
5 Fevɔ ŋa ka kari kashara fenɛ li
na, na wii fe mbe yala ki ŋgasegele
ke ni, wila ki sara wi ta.
6 Kɛrɛ kɔnfɔ ŋa wi tunŋgo ki pye
ma te, wo wi daga mbe keli mboo
tasaga ta wa yarilire ti ni†.
7 Nda mila yuun ma kan, jatere
pye ti na, katugu we Fɔ wi yaa
tijinliwɛ kan ma yeri ma ti ni fuun
ti kɔrɔ jɛn.
8 Ta nawa tuun Zhezu Kirisi wi na.
Wo wi yɛn Davidi setirige pyɔ we.
Wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni paa
yɛgɛ ŋga na Sɛntanra nda mila yari
tìgi yo we.
9 Ki Sɛntanra nda mila yari leele
pe kan, to kala na mi yɛn na jɔlɔ, fɔ
a pànla pɔ yɛrɛ jɔrɔgɔ ni paa kapege
pyefɔ yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ pee
to pɔ.
10 Ko kì ti mi yɛn na kala li
ni fuun li kunni na yɛɛ ni, leele
mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe kala na,
jaŋgo Zhezu Kirisi wi yɛn na shɔwɔ
mba kaan, poro fun poo ta, konaa
gbɔgɔwɔ mbakɔɔ pi ni.
11 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege
sɛnrɛ fɔ:
Na kàa pye we pinlɛ ma ku wi ni,

† **2:6 2.4-6:** Pɔli wila ki nari Timote wi na fɔ wi jatere wi daga mbe koro Yɛnŋɛlɛ kagala koro na.

we yaa ka pinlɛ mbaa we yinwege ki
piin wi ni fun†.
12 Na waga kala li ni fuun li kun we
yɛɛ ni,
pa we yaa ka pye wi ni ja wa wi
wunluwɔ pi ni.
Na waga si je wi na,
pa wo fun wi yaa ka je we na.
13 Na kaa pye wee taga wi na,
wo yaa koro sɛnrɛ nuŋgba yofɔ,
katugu wi se ya mbe je wi yɛɛ na†.

Tunmbyee ŋa pè ma wa ma wele wi kala

14 Ma leele pe ni fuun pe nawa to
ki na, ma pe yɛnri ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na, fɔ paga kaa wiin pe yɛɛ ni
sɛnpiile kala na. Ki maara tila kala
yɔn, ti maa mbele pe maa ti nuru pe
jogo win.
15 Bala mɔɔ yɛɛ naga Yɛnŋɛlɛ li
na paa tunmbyee ŋa wi ma mɛgɛ ta
we. Pa tunmbyee yɛn ŋa wi woro
na fɛrɛ taa wi tunŋgo ki ni. Wi maa
kaselege sɛnrɛ ti yuun nari yɛgɛ woo
ti yɛgɛ ki na.
16 Mɔɔ yɛɛ yigi kendige waga ki
ni. Ki woro ma yala tagawa konɔ li
ni, katugu mbele pe maa ki kendige
waga ki woo, pe maa lali Yɛnŋɛlɛ li
ni na seregi.
17 Pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa
sagbanga yɛn, ŋga ki maa gbogo na
seregi. Ki leele poro pele wɛlɛ Imene
naa Filɛti.
18 Pè je ma laga kaselege ki na, na
lelɛgɛrɛ fanla na pe lari tagawa konɔ
li na ma yo kuulo pe yɛnmɛ pìla pye
makɔ.
19 Konaa ki ni fuun, kagala ŋgele
Yɛnŋɛlɛ lì nɔgɔ le, ke wa ke yɔnlɔ.
Ki sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ke
na ma yo fɔ: «*We Fɔ wùu woolo pe
jɛn.*»† Ma nuru ma yo fɔ: *Lere ŋa
fuun kaga yo mbe yo wi yɛn we Fɔ wi
woo, wi daga mbe puŋgo le kapege
pyege ki ni.*
20 Wa yuŋgbeŋge ki ni, tɛ naa
warifuwe yaapire cɛ ma ti ma pye
wa. Ɛɛn fɔ, tire woro ma pye wa,
naa cɔrɔ ni. Ta yɛn gbɔgɔwɔ woro,
sannda pe maa gbegele to ni pilige
pyew.
21 Lere ŋa kaa yɛɛ wɔ kagala
ŋgele mila ke sɛnrɛ yuun ma kan
ke ni, mbe pye kpoyi, wi yaa pye
paa gbɔgɔwɔ yaapige yɛn, mbe pye
Yɛnŋɛlɛ li woo. Wi yaa pye kayɔngɔ
ni wi Fɔ wi kan, mbe gbɛgɛlɛ mbe
yala kapyere jɛndɛ ti ni fuun pyege
kala na.
22 Ma lefɔnrɔ jogo kagala ke yaga
wa, maa kasinŋge ki lagajaa, naa
tagawa ni, naa ndanlawa ni, naa
yɛyinŋge ni leele mbele pe maa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri kotojɛŋgɛ ni pe ni.
23 Ɛɛn fɔ, ma je tijinliwɛ fu kendige
waga ki na. Màga jɛn ma yo ki maa
maara kɔɔn.
24 Ma si yala, we Fɔ wi tunmbyee
wii daga mbaa wiin. Ɛɛn fɔ, wi daga
mbe pye ndanlawa ni lere pyew
wi ni, mbe ya mbaa leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, mbaa kagala
kunni wi yɛɛ ni.
25 Mbele pe maa kendige woo wi
ni, wi daga mbaa pe nari nandanwa
ni. Kana pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yunn-
danga kan pe yeri pe pe kapere ti
jɛn peri yaga, mbe kaselege ki jɛn.
26 Kona, pe yaa tijinliwɛ ta mbe pe
yɛɛ wɔ wa Sɔtanla wi pɛnɛ li ni, lo
na làa pe yigi, a paa wi nandanwa
kala li piin we.

3

Dunruya kɔyɛgɛ piliye sɛnrɛ

1 Ki daga maga jɛn jɛŋgɛ fɔ dun-
ruya kɔyɛgɛ ni, wagati wi yaa ka pye
mbe ŋgban.
2 Katugu leele pe yaa kaa pe yɛɛ
yɔnwɔ po nuŋgba jaa. Pe yaa ka pye
penjara jogo ni, naa mɛgɛ jafɛnnɛ
mbaa pe yɛɛ gbogo. Pe yaa kaa
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo, pe se kaa
pe sevɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru. Pe yaa
ka pye kagbariteele, pe se kaa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

† **2:11 2.11:** Pɔli wi yɛn na kunwɔ mba sɛnrɛ yuun, pi mbe ya pye kunwɔ jɛmbɛ po, nakoma batɛmu ŋa tagafɔ wi ma pye we. † **2:13 2.11-13:** Nɔmbu 23.19; Mati 10.33; Luki 12.9; Ɔrɔmu 6.8 † **2:19 2.19:** Nɔmbu 16.5; Yuuro 97.10

3 Pe yaa ka pye leŋgbaanla, pe se
kaa leele yinriwɛ taa. Pe yaa ka pye
leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ. Pe se ka pe
yɛɛ yingiwɛ jɛn. Pe yaa ka pye mbe
wɛli, kajɛŋgɛ ki yaa pe mbɛn.
4 Pe yaa kaa pe nimbiile pe nii kɛɛ,
mbaa pe yɛɛ nandanwa kagala piin,
mbaa pe yɛɛ gbogo. Pe nandanwa
kagala koro yaa ka pe ndanla mbe
wɛ Yɛnŋɛlɛ wogo ko na.
5 Pe yaa ka pe yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ
konɔ li tangafɛnnɛ yɛgɛ yanwa po
na, ɛɛn fɔ, mbe si je li fanŋga ko na.
Ma laga ki leele cɛnlɛ pe na.
6 Wa pe ni, pele maa yiin yinrɛ ti
ni na jɛɛlɛ mbele pe woro tijinliwɛ
ni pe fanla. Ki jɛɛlɛ wele, pe kapere
tuguro ti yɛn wa pe yɛɛ go na. Jogo
cɛnlɛ pyew wi yɛn pe ni na pe tile.
7 Ki jɛɛlɛ pe maa ki jaa paa pe nari
pilige pyew, ɛɛn fɔ, paa si ya mbe
kaselege ki jɛn mbe wali ki na.
8 Ki leele pe maa kendige woo
kaselege ki ni, paa yɛgɛ ŋga na
Zhanɛsi naa Zhambirɛ pàa pye na
kendige woo Moyisi ni we. Ki leele
pe jatere wì jɔgɔ pe na, pe tagawa pi
se ya kala yɔn.
9 Ɛɛn fɔ, pe se ya kari yɛgɛ ki ni
naa, katugu lere pyew wi yaa kaga
jɛn mbe yo tijinliwɛ woro pe ni, paa
yɛgɛ ŋga na Zhanɛsi naa Zhambirɛ
wogo kìla pye we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri

10 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mà taga
na puŋgo na wa na nagawa sɛnrɛ ti
ni, naa na tangalɔmɔ po naa kagala
ŋgele mì kɔn mbe pye ke ni, naa na
tagawa po naa ŋga mila kunni na
yɛɛ ni ki ni, naa na ndanlawa po naa
na kapɔrɔ ti ni.
11 Naa na jɔlɔgɔ ko naa na tere
ti ni. Jɔlɔgɔ naa tere nda fuun tì
gbɔn na na wa Antiyɔshi ca naa
Ikoniyɔmu ca naa Lisiti ca ki ni, mà
ti ni fuun ti jɛn. Mìla jɔlɔgɔ gbɔgɔ
kun na yɛɛ ni, ɛɛn fɔ, we Fɔ wìlan
shɔ ki ni fuun ki ni.
12 Mbele fuun paa jaa pe tan-
galɔmɔ pi sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wa
pe gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi
ni, pe yaa ka pe jɔlɔ fun.
13 Ɛɛn fɔ, lepeele poro naa yagbo-
golo fɛnnɛ pe ni, pe yaa la kee yɛgɛ
kapege pyege ki ni. Pe yaa kaa leele
sanmbala pe fanla mbaa pe punŋgu,
mbe pe yɛɛ fanla mbe pe yɛɛ puŋgo.
14 Mboro wo na, kagala ŋgele mà
fɔrɔgɔ ma taga ke na ma yo ke yɛn
kaselege, ma yɛgɛ sin ke na; katugu
mbele pɔ̀ɔn naga ke ni, mà pe jɛn.
15 Mà Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi
jɛn maga lɛ wa ma puwɛn pi na. Wi
mbe ya tijinliwɛ kan ma yeri ma ta
ma shɔ, tagawa mba mà taga Zhezu
Kirisi wi na pi fanŋga na. 16 Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ nda fuun tì yɔnlɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ lo
lìri le wa ti yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe nawa.
Ti yɛn tɔnli ni mbaa leele pe nari
kaselege ki ni, mbaa pe puŋgosara
ti nari pe na, mbaa pe yɛgɛ sinni,
mbaa pe koro wa tangalɔmɔ mba pì
sin pi ni,
17 jaŋgo ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ
lere, wi gbɛgɛlɛ wi yala, wi ya wila
kajɛŋgɛ ki ni fuun ki piin.

4

1 Mila ma yɛnri ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ
lo naa Zhezu Kirisi pe mɛgɛ na, wo
ŋa wi yaa ka kiti wi kɔn weele poro
naa kuulo pe na we. Mila ma yɛnri
Zhezu wi panga konaa wi wunluwɔ
pi mɛgɛ ni,
2 fɔ maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun
leele pe kan. Wagati wi tanla o, wi
ŋgban o, ma bala maa ti yari maa
kee yɛgɛ. Maa pe kapere ti nari pe
na. Maa pe puŋgosara ti nari pe na,
maa pe yɛrɛgi, maa pe nari Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti ni maa ki kunni ma yɛɛ ni
jɛŋgɛ.
3 Katugu wagati wa na paan, leele
pe se ka yɛnlɛ kaselege nagawa
sɛnrɛ ti na naa. Ɛɛn fɔ, pe yaa kaa
tanri pe yɛɛra jogo kagala koro na,
mbe nagafɛnnɛ lɛgɛrɛ ja pe yɛɛ na,
poro mbe ta paa sɛnrɛ nda paa jaa
mbaa nuru ti yuun pe kan.
4 Pe se kaa kaselege sɛnrɛ to nuru
naa, ɛɛn fɔ, muŋgooro sɛnrɛ to pe
yaa kaa nuru.

5 Mboro wo na, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ
jɛn kala li ni fuun li ni. Ma jɔlɔgɔ ki
kun ma yɛɛ ni. Maa sɛntanra yogo
tunŋgo ki piin, mɔɔ tunŋgo ki ni
fuun ki pye maga yɔn fili.
6 Mi wo na, mì pye paa saraga yɛn,
na kusanga wì gbɔn makɔ.
7 Mì malaga tiyɔngɔ gbɔn. Mì
kashara fenɛ li fe ma gbɔn wa li
kɔsaga, mì koro wa tagawa pi ni.
8 Koni, wunluwɔ njala yɛn ma tɛgɛ
na kan wa yɛnŋɛlɛ na, na li yɛn
kasinŋge wolo. Kiti kɔnpilige, we Fɔ
ŋa wi yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ, wi yaa li
kan na yeri. Mi nuŋgba ma, ɛɛn fɔ,
mbele fuun paa ki singi ndanlawa ni
wi pan wuu yɛɛ naga, wi yaa kali
kan pe yeri.

Sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla yo ma Timote wi kan

9 Bala ma pan na kɔrɔgɔ fyaw.
10 Katugu Demasi wì laga na na,
naa ki dunruya ŋa wi yaara tùu
ndanla ki kala na. Wì kari wa Tesa-
loniki ca. Kiresan wo kari wa Galasi
tara, a Tite wo kari wa Dalimati tara.
11 Luki wo nuŋgba wì koro laga
na ni. Na maga kaa paan, maa paan
Mariki wi ni, katugu wi mbe ya pan
mbanla saga na tunŋgo ki na.
12 Mì Tishiki wi torogo wa Efɛzi ca.
13 Na maga kaa paan, derigbɔgɔ
ŋga mìla toro wa Tirowasi ca wa
Karipusi yeri, maa paan ki ni na kan,
naa sɛwɛɛlɛ pe ni, sɛɛrɛ sɛwɛɛlɛ
poro wogo ko ki ŋgban na ni ma wɛ.
14 Alɛgizandire, fɛnlɛnaŋa we, wì
kapege pye na na fɔ jɛŋgɛ. We Fɔ wi
yaa kaa sara mbe yala wi kapyege ki
ni.
15 Mboro fun, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ
jɛn wi ni, katugu wì kendige wɔ we
sɛnyoro ti ni fɔ jɛŋgɛ.
16 Pilige koŋgbanŋga ŋga mìla
para mbanla yɛɛ shɔ wa kiti kɔnfɔ
wi yɛgɛ na, lere kpɛ wo sila pye wa
na ni mbanla saga, pe ni fuun pàa
laga na na. Yɛnŋɛlɛ liga ka pe yigi
ko yingiwɛ!
17 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wìla pye na ni,
wìla fanŋga kan na yeri, a mì ya
maa sɛnrɛ ti yari mari yɔn fili, mbele
pe woro Zhufuye a pèri logo. Ki
wogo ki na, Yɛnŋɛlɛ làa na go shɔ
jara wi yeri.
18 We Fɔ wi yaa lanla go shoo
tipere ti ni fuun ti ni, mbanla pye
mbe ye yinŋge wa li naayeri wun-
luwɔ pi ni. Gbɔgɔwɔ pi yɛn wi woo
fɔ sanga pyew. Anmiina.

Sharaga puŋgo wogo

19 Ma Pirisili naa Akilasi pe shari
na kan, naa Onesifɔri go woolo pe
ni.
20 Erasiti wo koro wa Korɛnti ca.
Mìla Tirofimu wo yaga wa Mile ca,
katugu wìla pye na yaa.
21 Ma bala ma pan were sanga
wi yɛgɛ. Ebulusi, naa Pudansi, naa
Linusi, naa Kulodiya konaa sefɛnnɛ
pe ni fuun, pɔ̀ɔn shari.
22 We Fɔ wi pye ma ni! Yɛnŋɛlɛ li
yinmɛ pi pye ye ni! Anmiina.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo TITE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Tite wìla pye Girɛkiye woo (Gala 2.1-3). Mbele pàa pinlɛ na we Fɔ wi tunŋgo ki piin ja pitunŋɔ Pɔli wi ni, Tite wìla pye wo wa. Pɔli wìla wi tun tunndo ta na wa Korɛnti ca konaa lara ta yɛgɛ ni (2 Korɛn 2.13; 7.6; 8.16; 2 Timo 4.10). Yɛgɛ ŋga na waa ki yaan laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pɔli wìla Tite wi yaga wa Kirɛti tara ti ni, jaŋgo wi ta wila legiliziye fɔnmbɔlɔ pe sari (1.5).

Wa sɛwɛ wi ni, Pɔli wi yɛn naga yuun Tite wi kan ma yo wi yɛkelewe tɛgɛ legilizi nuŋgba nuŋgba pyew wi ni. Mbele pe yaa ka pye yɛkeele, tangalɔmɔ mba pe daga mbaa yaan wa pe yinwege ki ni, Pɔli wì Tite wi nawa to pi wogo na (1.5-9). Pɔli wìgi yo Tite wo naa tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe taga nagawa kaselege woo pi ni, konaa pege naga Zhufuye mbele paa jaa mbe legilizi wi jɔgɔ pe na fɔ pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn yagbogolo woro.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan nambala, naa jɛɛlɛ, naa lefɔnmbɔlɔ naa sumbonɔ konaa kulolo pe yeri, poro mbele pe yɛn wa legilizi wi ni we.

Wa sɛwɛ wi go (3.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn na legilizi woolo pe nawa tuun ki na fɔ pe daga mbaa pe yinwege ki piin yɛyinŋge na, mbe yɛɛ kɔɔnlɔmɔ pi yaga.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (3.12-15), Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ sɛnrɛ jɛnri kaan Tite wi yeri konaa sharaga.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga *1.1-4*

Legilizi lelɛɛlɛ pe yinwege ki daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *1.5-16*

Yɛrɛwɛ mba pi daga mbaa kaan tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yeri *2.1-15*

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ cɛnwɛ pi ni *3.1-11*

Yɛrɛwɛ puŋgo woo naa duwaw sɛnrɛ *3.12-15*

Sharaga ŋga Pɔli wìla kan Tite wi yeri

1 Mi Pɔli, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee naa Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ.

Yɛnŋɛlɛ lo lìlan tun mbe leele mbele lì wɔ pe saga pe taga li na, mbe pe naga kaselege ki ni pege jɛn, ko ŋga ki yɛn ma yala we tagawa konɔ li ni we,

2 jaŋgo pe jigi tagasaga ta yinwege mbakɔgɔ wogo ki na. Yɛnŋɛlɛ na laa finlɛ, làa ki yinwege yɔn fɔlɔ li kɔn ma keli dunruya dasanga wi yɛgɛ.

3 Lìli sɛnrɛ ti pye mari naga we na wagati ŋa làa kɔn wo ni, mari telege na na mbaa ti yari. Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Shɔfɔ lo lìgi konɔ kan na yeri.

4 Mìgi sɛwɛ ŋa wi pye naa torogi mboro Tite ma kan, mboro ŋa ma yɛn na pinambyɔ jɛnŋɛ, naa wè pye nuŋgba wa tagawa pi ni we. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ma yeri!

Tunŋgo ŋga Pɔli wìla telege Tite wi na wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni

5 Mɔ̀ɔ yaga wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni, jaŋgo kagala ŋgele kè koro mbe pye, ma ke pye. Ma legilizi lelɛɛlɛ tɛgɛtɛgɛ ca pyew ki ni, paa yɛgɛ ŋga na mìla ma yɛri we.

6 Legilizi lelɛɛ wi daga mbe pye jɛrɛgisaga fu. Wi daga mbe pye jɛlɛ nuŋgba fɔ. Wi piile pe daga mbe pye tagafɛnnɛ, paga ka pye kajagara pyefɛnnɛ paa pe mɛpege yinri, nakoma mbe pye yɛnŋgbangala fɛnnɛ.

7 Legilizi yɛkelewe wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ kagala koro go na. Ki kala na, ki daga wi pye jɛrɛgisaga fu. Wii daga mbaa wi yɛɛ nari. Wii daga mbe pye maara kɔnfɔ, naa sinwɔɔ, naa lewɛlɛwɛ. Wii daga mbaa tɔnli pee jaa.

8 Wi daga mbe pye nambanmbala yigifɔ, kajɛŋgɛ kuu ndanla. Wi daga mbe pye tijinliwɛ ni, mbe pye sinŋɛ, mbe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn.
9 Wi daga mbe koro mbe mara kaselege nagawa sɛnrɛ ti na, paa yɛgɛ ŋga na pàa wi naga ti ni we. Kiga pye ma, pa wi mbe ya mbaa leele pe yɛrɛgi mbe yala kaselege nagawa sɛnrɛ ti ni, mbaa mbele pe maa kendige woo wi ni pe puŋgosara ti nari pe na.
10 Katugu lelɛgɛrɛ wa, ma serege Zhufuye mbele pè taga Kirisi wi na poro, pe ma yiri ma je na leele pe fanla na pe punŋgu pe go fu sɛnrɛ ti ni.
11 Ki daga ma pe yɔnrɔ ti tɔn, katugu pe maa lara woolo pe pinri na pe nari sɛnrɛ nda tii daga to ni, mbe ta mbe penjara ta, nda ti talɔmɔ pii yala.
12 Kirɛti fɛnnɛ woo wa, wo jate wi yɛn pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wo wa. Wìla ki yo ma yo fɔ: «Kirɛti fɛnnɛ pe yɛn yagbogolo yofɛnnɛ sanga pyew. Pe yɛn paa woŋgaala tipeele yɛn, ma pye tiyanmbala, mbele paa la kala la jate ndɛɛ mbaa nii.»
13 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege. Ki kala na, ma para pe na ŋgbanga, jaŋgo pe tagawa pi sin.
14 Paga kaa Zhufuye muŋgooro sɛnrɛ ti nuru, naa ŋgasegele ŋgele leele pè tɛgɛ ke ni, poro mbele pè je kaselege konɔ li na we.
15 Mbele fuun pe yɛn kpoyi, yaraga ki ni fuun ki yɛn kpoyi pe kan. Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe woro kpoyi, pe si woro tagafɛnnɛ, yaraga ko ka na pye kpoyi pe yɛgɛ na, katugu pe tijinliwɛ naa pe nawa pi yɛn fyɔngɔ ni.
16 Pe ma yo poro Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ma si yala, pe kapyere to maga naga ma yo pè je li na. Pe yɛn tipeele, ma panraga ma je. Pe se ya mbe kajɛŋgɛ nuŋgba ko pye.

2

Kaselege nagawa sɛnrɛ

1 Mboro wo na, ta leele pe nari maa yala kaselege nagawa sɛnrɛ ti ni.
2 Maga yo nambala lelɛɛlɛ pe kan, fɔ paa piin cɛcɛcɛ, pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, pe pye tijinliwɛ ni, pe ndige kan wa tagawa pi ni, pe pye ndanlawa ni, paa kala kunni pe yɛɛ ni.
3 Maga yo jɛɛlɛ lelɛɛlɛ pe kan fun, fɔ pe tangalɔmɔ pi daga mbe sin. Paga ka pye leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ, nakoma sinwɔɔlɔ. Pe daga mbaa yɛrɛwɛ sɛnjɛndɛ kaan,
4 mbege naga jasumbonɔ pe na fɔ pe pɛnɛ naa pe piile pe daga mbe pe ndanla.
5 Pe pye tijinliwɛ ni, pe tangalɔmɔ pi pye kpoyi. Paa pe yuro tunndo ti piin tiyɔngɔ. Pe pye nandanwa ni, paa pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, jaŋgo lere ka ka sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na.
6 Lefɔnmbɔlɔ fun, ma pe yɛri fɔ pe pye tijinliwɛ ni kala li ni fuun ni.
7 Mboro jate, ma daga mbaa kapyere jɛndɛ pyege ki nari. Ma pye sɔbɛfɔ naa yɛtogowo ni wa ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagawa pi ni.
8 Maa sɛnsinnde yuun, nda pe se ya mbaa kendige woo ti ni, jaŋgo fɛrɛ mbɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ta, paga ka ya mbe kapege ka ta mbaa yuun we na.
9 Ki daga kulolo paa pe tafɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, pe kapyere ti pe ndanla kala li ni fuun ni. Pee daga mbaa kendige woo pe ni.
10 Paga ka pe tafɛnnɛ pe yaraga ka kpɛ yu. Ɛɛn fɔ, pe daga mbaa pe yɛɛ nari suyi fɔ pe yɛn jɛmbɛlɛ ma pye tagawa ni, jaŋgo leele paa we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ ti gbogo kala li ni fuun ni.
11 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìli yinmɛ pi pye maa naga, jaŋgo leele pe ni fuun pe shɔwɔ pi ta.
12 Ki yinmɛ pi yɛn naga nari we na fɔ we daga mbe je we tangalɔmɔ pee po naa we dunruya jogo yaara ti na, mbaa we yinwege ki piin ki nala pilige ŋga ki ni tijinliwɛ ni, mbe

pye lesinmbele, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
13 Nayinmɛ pilige ŋga we jigi wi
yɛn ki na, pa we daga mbaa ki
singi ma. Ko pilige koyi we Yɛnŋɛlɛ
ŋgbɔgɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi pe
gbɔgɔwɔ pi yaa ka pi yɛɛ naga.
14 Zhezu Kirisi wùu yɛɛ kan ma ku
we kala na, mbe ta mbe we go shɔ
kapege ki ni fuun ki ni, mbe we pye
kpoyi we pye wo nuŋgba woolo. We
bala waa kapyere jɛndɛ piin.
15 Pa ma daga mbaa leele pe nari
yɛɛn, mbaa pe yɛrɛgi, mbaa gbanla
pe na fanŋga ki ni fuun ni. Maga ka
lere kpɛ yaga wɔɔn tifaga.

3

Pa tagafɔ wi daga mbaa tanri yɛɛn

1 Ma tagafɛnnɛ pe nawa to ki ni
fɔ pe daga mbaa gboforonema wo
naa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo, mbaa
pe sɛnrɛ ti nuru, mbe pe yɛɛ gbɛgɛlɛ
mbaa kajɛŋgɛ ki cɛnlɛ pyew ki piin.
2 Paga ka sɛnpere yo lere kpɛ na,
paga si ka pye maliŋgɔɔnlɔ, pe pye
kotoyinŋge ni, naa nandanwa coli
lere pyew wi ni.
3 Katugu faa, woro fun, wàa pye ti-
jinliwɛ fu fɛnnɛ, naa yɛnŋgbangala
fɛnnɛ, ma puŋgo. Wàa pye paa
kulolo yɛn we jogo kagala koro naa
we yarindaanra cɛnlɛ pyew ti kala
na. Wàa pye na we yinwege ki piin
wa nambewe po naa naŋgbɔgɔwɔ pi
ni. Wàa pele panra, a pè we panra.
4 Ɛɛn fɔ, naa we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ làa
kaa li kagbaraga naa li ndanlawa pi
pye maa naga leele pe na,
5 a lì si we shɔ. We kasinŋgele
ŋgele wè pye koro ma ke ti lì ko pye
ma. Ɛɛn fɔ, lì we yinriwɛ ta win. Lì
we nawa pi jogo we na ma we se
fɔnmbɔlɔ. A wè si yinwefɔnŋgɔ ta
Yinnɛkpoyi li fanŋga na;
6 katugu Yɛnŋɛlɛ lìli Yinnɛkpoyi li
tirige we na lɛgɛrɛ, we Shɔfɔ Zhezu
Kirisi wo fanŋga na,
7 jaŋgo li yinmɛ pi fanŋga na, we
pye lesinmbele li yɛgɛ na, konaa
yinwege mbakɔgɔ ŋga we jigi wi yɛn
ki na, wege ta.
8 Ki sɛnrɛ ti yɛn kaselege.
Mila jaa mari yo mari ŋgban,
jaŋgo mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na,
pe bala paa kapyere jɛndɛ piin. Ko
ki yɛn ma yɔn, ma pye tɔnli ni leele
pe kan.
9 Ɛɛn fɔ, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn
kendige go fu wogo ki ni, naa
setirige sɛnrɛ, naa maara to naa
kendige ŋga ki maa woo ŋgasele
sɛnrɛ na ki ni; katugu ki yɛn
kayɔngɔ fu, tɔnli woro ki ni.
10 Lere ŋa wi maa tagafɛnnɛ pe
kɔɔn pe yɛɛ na, maa yɛri yɛrisaga
nuŋgba, ma nuru maa yɛri ki shyɛn
wogo na, na wi sigi yaga, maa laga
ma yɛɛ na.
11 Kona, màga jɛn ma yo ki lere
cɛnlɛ wì kozinnɛ li wa, a wi kapyere
fun tila ki nari fɔ wì puŋgo.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla kan Tite wi yeri

12 Na mi ka Aritemasi, nakoma
Tishiki torogo wa ma yeri, pa
ma bala ma pan na kɔrɔgɔ laga
Nikopolisi ca, katugu mì yere ki
yerewe mbe were sanga wi pye laga.
13 Bala ma lasiri sɛwɛ jɛnfɔ Zenasi
wo naa Apolɔsi pe saga pe ca karaga
ki na, jaŋgo yaraga ka ka la pe yeri.
14 Ki daga we sefɛnnɛ pe kapyere
jɛndɛ pyege ki fɔrɔgɔ paa ki piin,
jaŋgo mbaa leele pe kala yɔngɔ,
paga ka pye paa leele mbele tɔnli
woro pe ni poro pele yɛn.
15 Mbele fuun pe yɛn laga na ni,
pɔ̀ɔn shari. Mbele pè pye we wɛnnɛ
wa tagawa pi ni, ma pe shari wa we
kan. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni
fuun ye ni!

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo FILEMƆ wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɔnlɔgi mbeli torogo, kìla yala wi yɛn kaso. Ki sanga wi ni, Filemɔ wìla pye wa Kolɔsi ca, wìla pye ki laga ki legilizi woo wo wa. Pa tagafɛnnɛ pàa pye na gbogolo wa wi go ki ni na Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Pɔli wo wìla ti, a Filemɔ wì si taga Kirisi wi na.

Kulonaŋa wà la pye Filemɔ wi yeri, pàa pye naa yinri Onesimu. Onesimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ «Lere ŋa wi maa sagawa piin.» Ki kulonaŋa wìla fe ma yiri wa Filemɔ wi yeri, mɛɛ kari wa Pɔli wi tanla wa kaso. Ma Onesimu wi ta wa Pɔli wi ni, a wì si taga Zhezu Kirisi wi na, a wì si Pɔli wi saga fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ Pɔli wìla pye Filemɔ wi wɔnlɔnaŋa, a wì taga Onesimu wi na. Kì pye ma, a wì si yere ki yerewe mbe Onesimu wi pye wi sɔngɔrɔ wa Filemɔ wi yeri; katugu wa lasiri wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ kulo ŋa ka fe mbe wɔ wa wi tafɔ wi yeri, pe maa le jɔlɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.

Ki kala na, Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo Filemɔ wi kan. Wa sɛwɛ wi ni, wi yɛn na Filemɔ wi sunlu konaa naa yɛnri fɔ wi yɛnlɛ Onesimu wi na; wiga ka yɛnlɛ wi na paa kulo yɛn, ɛɛn fɔ wi pye paa sefɔ yɛn Kirisi wi kala na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga *1-3*
Filemɔ wi ndanlawa naa wi tagawa *4-7*
Pɔli wìla yɛnrɛgɛ ka pye Onesimu wi kala na *8-22*
Sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *23-25*

Sɛwɛ pàa wi torogo lere ŋa yeri wi sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi ŋa mi yɛn laga kaso
wi ni Zhezu Kirisi wi tunŋgo ki
kala na, mi naa sefɔ Timote, woro
wège sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo
Filemɔ ma kan, mboro ŋa ma yɛn
we wɔnlɔŋgbɔɔ konaa we tunŋgo
pyeyɛnlɛ;
2 naa legilizi ŋa wi maa fili wa
ma go wi kan, naa we sefɔ jɛlɛ Afya
wi kan konaa we malaga gbɔnyɛnlɛ
Arishipi wi kan.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ
Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa
yɛyinŋge kan ye yeri!

Filemɔ wi ndanlawa po naa wi tagawa

4 Sanga o sanga mi kaa Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, mi maa nawa tuun Filemɔ ma
na, na li shari ma kan;
5 katugu mà taga we Fɔ Zhezu
wi na yɛgɛ ŋga na, a Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi pɔɔn ndanla yɛgɛ ŋga
na, mìgi logo.
6 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ
tagawa mba pì we pye nuŋgba we
yɛɛ ni, pi koro pila gbogo pila kee
yɛgɛ, jaŋgo yarijɛŋgɛ ŋga fuun ki
yɛn we wogo wa we yinwege ki ni
Kirisi wi ni, maga jɛn ma wali ki na.
7 Sefɔ, ma ndanlawa pìlan kan
nayinmɛ gbɔɔ ni, ma kotogo kan na
yeri, katugu Yɛnŋɛlɛ li woolo kpoyi
mà pe kotogo ki sogo pe na.

Pɔli wìla yɛnrɛgɛ ka pye Onesimu wi kala na

8 Ki kala na, ali maga ta Kirisi wì
fanŋga kan na yeri mbe ya mbe kala
na ma daga mbe pye li konɔ kan ma
yeri,
9 ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi
yɛn naga jaa mbe yaraga ka yɛnri
ma yeri, ndanlawa mba pi yɛn we
sɔgɔwɔ po kala na. Mi Pɔli, mi yɛn
nɔɔ yɛnri, mi ŋa mì pye naŋa lelɛɛ,
mbe taga wa ko na, mi ŋa yiŋgɔ mi
yɛn laga kaso Zhezu Kirisi wi kala
na.
10 Mi yɛn nɔɔ yɛnri Onesimu kala
na. Wì pye na pinambyɔ wa we
gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, laga
kaso wi ni.

11 Faa wi sila pye na kala yɔngɔ
ma kan. Ɛɛn fɔ, koni, wi yɛn na kala
yɔngɔ ma kan, na kala yɔngɔ mi fun
na kan.
12 Mi yɛn naa torogi ma kan, wo
ŋa wi yɛn paa na wire ti laga ka yɛn
we.
13 Mìla pye naga jaa wi koro laga
na ni mbanla ta laga kaso wi ni
Sɛntanra ti kala na, jaŋgo wila kala
yɔngɔ na kan ma yɔnlɔ.
14 Ɛɛn fɔ, mi woro naga jaa mbe
kala la pye, na mɛɛ yere na na, jaŋgo
kajɛŋgɛ ŋga ma yaa pye na kan, kiga
ka pye ma yeri jorowo kala. Ɛɛn fɔ,
ki pye ma nandanwa kala.
15 Kana Onesimu wìla laga ma na
wagati jɛnri ni, jaŋgo maa ta naa wi
pye ma woo wagati pyew.
16 Wi woro kulo naa, ɛɛn fɔ, wì
wɛ kulo na. Wì pye we sefɔ ma
we ndanla. Wi kala lìlan ndanla fɔ
jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, wi kala li daga mbe
mboro ndanla naa mbe wɛ, mboo ta
wi yɛn sɛnwee pyɔ naa we sefɔ wa
we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.
17 Ki kala na, na kaa pye maa na
jate paa ma pinlɛyɛnlɛ yɛn, maa yigi
paa yɛgɛ ŋga na màla yigi we.
18 Na kaa pye wɔɔn durumu
yaraga ka na, nakoma na kaa pye
ma fɔgɔ yɛn wi na, maa ki jate na
go na.
19 Mi Pɔli, mi jate mila ki sɛnrɛ nda
ti yɔnlɔgi na kɛɛ ki ni, fɔ mi yaa kaga
fɔgɔ ki tɔn. Mi woro na jaa mbɔɔn
nawa to ki na fɔ mboro jate na fɔgɔ
ŋga ki yɛn ma na, ko ki yɛn fɔ mboro
jate mɔɔ yɛɛ kan na yeri.
20 Ee, sefɔ mila ma yɛnri, maga
kala li pye na kan we Fɔ wi kala
na. Mala nawa pi yinŋgi na na paa
ma sefɔ yɛn wa we gbogolomɔ pi ni
Kirisi wi ni.
21 Mì taga ki na ma yo sɛwɛ ŋa
mì torogo ma kan, ŋga mì yɛnri ma
yeri, ma yaa ki pye mbanla kan. Ma
yaa sigi pye yɛrɛ mbe wɛ ŋga mì
yɛnri ki na.
22 Maa go pyɔ wa gbɛgɛlɛ wa na
kan fun, katugu na jigi wi yɛn ki na
fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yɛnrɛwɛ pi logo,
mbe yɛnlɛ ki na mbe sɔngɔrɔ wa ye
yeri.

Sharaga puŋgo wogo

23 Epafirasi ŋa laga kaso na ni ja
Zhezu Kirisi wi kala na, wɔ̀ɔn shari.
24 Mariki, naa Arisitariki naa
Demasi konaa Luki, na tunŋgo
pyeyɛɛnlɛ wele, pè ye shari.
25 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi
pye ye ni!

Sɛwɛ ŋa pàa torogo EBURUYE pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Lere ŋa wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo, wi sila wi yɛɛ mɛgɛ ki naga. Ɛɛn fɔ lere wawi ŋa wìla pye ma Girɛkiye sɛnrɛ ti jɛn jɛŋgɛ, ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti jɛn jɛŋgɛ konaa ma Zhufuye lasiri wi jɛn. Mbe yala pe yɛn naga yuun yɛgɛ ŋga na ki ni, ki sɛwɛ ŋa wìla pye ma pinlɛ Pɔli sɛwɛɛlɛ pe ni. Ki mbe ya pye Apolɔsi ŋa wìla pye Pɔli wi ni wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni, wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ (Kapye 18.24-28; 1 Korɛn 3.5-9; 4.1-2).

Eburuye mbele pàa taga Kirisi wi na, a leele paa pe jɔlɔ, wìla ki sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo, mbege yo pe kan fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni. Wìla ki yo pe kan fɔ na paga je pe tagawa mba pè taga Zhezu wi na pi na mbe taga Zhufuye lasiri wi na, pe se ka tɔnli ta, katugu shɔwɔ mba Zhezu Kirisi wùu sɛnrɛ ti yari pi yɛn kaselege.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara shyɛn. Wa ki kɔnsara shyɛn ti ni, sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi ma para sɛnrɛ go ka na, mbe si yɛrɛwɛ sɛnrɛ yo mbe taga wa. Kɔnsaga koŋgbanŋga (1.4–10.18) ki yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wì wɛ mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe na. Wì wɛ Moyisi wo naa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ saraga wɔfɛnnɛ teele pe na. Zhezu wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Wi yɛn paa Mɛlikisedɛki yɛn, wo ŋa wìla pye wunlunaŋa konaa saraga wɔfɔ Abirahamu sanga wi na. Zhezu wìla wi yɛɛ kan saraga ma we kapere ti lɛ. Saara nda pàa pye na woo faa sanga wi ni, ti saa ya mbe we kapere ti jogo mberi laga we na.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (10.19–13.17) ki ni, wi yɛn na kotogo nii Eburuye pe ni, paa ki ŋgbanga paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, paa yɛgɛ ŋga na faa woolo pàa ki pye we. Wùu sɛwɛ wi kɔ duwaw pyege naa sharaga ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ lìli kagala nagawa pi yɔn fili wa Kirisi wo ni *1.1-3*
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi yɛn lere ŋa cɛnlɛ *1.4–4.13*
Kirisi, saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ we, wi tunŋgo *4.14–7.28*
Kirisi wì yɔn finliwɛ mba le pì gbɔgɔ ma wɛ *8.1–9.22*
Saraga ŋga Kirisi wì wɔ kì gbɔgɔ ma wɛ *9.23–10.39*
Sɛrɛfɛnnɛ poro naa pe tagawa *11.1–12.29*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo konaa sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ *13.1-25*

Yɛnŋɛlɛ lì para li Pinambyɔ wo yɔn

1 Faa, Yɛnŋɛlɛ làa para we tɛlɛye pe ni wagati lɛgɛrɛ ni naa pyelɔmɔ lɛgɛrɛ ni li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yɔn.

2 Ɛɛn fɔ, ki puŋgo piliye yan yi ni, lì para we ni li Pinambyɔ wo yɔn. Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da. Wo lì tɛgɛ yaara ti ni fuun ti kɔrɔgɔ lifɔ.

3 Wo wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa mba pila yɛngɛlɛ pi nari, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yɛgɛ ŋga na pa wi yɛn ma cɛ. Wì yaara ti ni fuun ti tɔgɔ wi yawa sɛnrɛ ti ni. Kala na li yaa leele pe kapere ti laga pe na mbe pe pye kpoyi, naa wì kaa lo pye ma li yɔn fili, a wì si cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kalige kɛɛ ki na, wa yɛnŋɛlɛ na.

YƐNŊƐLƐ LI PINAMBYƆ WI YƐN LERE ŊA CƐNLƐ

1.4–4.13

Zhezu Kirisi wì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛgɛye pe na

4 Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛgɛye pe na, ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lì mɛgɛ kan wi yeri, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ pe wogo ki na.

5 Yɛnŋɛlɛ li faga yo li mɛrɛgɛye wa
kan mbe yo fɔ:
Ma yɛn na Pinambyɔ, a mì pye ma To
nala.†
Li fa sigi yo mɛrɛgɛ wa kanŋgɔlɔ
mbe yo fɔ:
Mi yaa ka pye ma To, ma yaa ka pye
na Pinambyɔ.
6 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li yaa li
Pinambyɔ koŋgbanŋa† wi torogo
laga dunruya wi ni, a lì sho fɔ:
Kì daga Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe ni
fuun paa wi gbogo.†
7 Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo mɛrɛgɛye pe
kanŋgɔlɔ ki ŋga fɔ:
Yɛnŋɛlɛ li maa li mɛrɛgɛye pe piin
paa tifɛɛrɛ yɛn,
na li tunmbyeele pe piin paa kasɔn
yinŋgele yɛn.†
8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo li
Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ ma yo fɔ:
E, Yɛnŋɛlɛ, ma wunluwɔ jɔngɔ ki yaa
koro wa fɔ sanga pyew.
Ma yɛn nɔɔ wunluwɔ pi yɛgɛ sinni
kasinŋge ni.
9 *Kasinŋge ki yɛn mɔɔ ndanla, a*
tipege kɔ̀ɔn mbɛn.
Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wɔ
ma sinmɛ kpoyi wa ma go ki na, mba
pi yɛn yɔgɔrimɔ woo,
mɔɔ kala li mbɔnrɔ ma wɛ ma
pinlɛyɛɛnlɛ pe na.†
10 Lìgi yo naa ma yo fɔ:
We Fɔ, mboro mà tara ti da maga lɛ
wa ki lɛsaga ki na.
Naayeri wi yɛn ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo.
11 *Ti yaa ka kɔ, ɛɛn fɔ, mboro yaa*
koro wa fɔ sanga pyew.
Ti ni fuun ti yaa ka lɛ paa yaripɔrɔ
yɛn.
12 *Ma yaa kari kuuro paa derigbɔgɔ*
yɛn.
Ti yaa ka kanŋga paa yaripɔrɔ yɛn.
Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ma yaa koro wa
ma cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na,
ma yɛgɛlɛ ke se kɔ.†
13 Yɛnŋɛlɛ li faga yo li mɛrɛgɛye wa
kan mbe yo fɔ:
Pan ma cɛn wa na kalige kɛɛ ki
na fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe
ŋgbanga mbe pe pye ma tɔɔrɔ
ti tɛgɛsaga.†
14 Mɛrɛgɛye pe yɛn yiŋgi? Pe ni
fuun pe yɛn yinŋgele ŋgele ke maa
tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Mbele
pe daga mbe shɔwɔ pi ta pi pye
paa kɔrɔgɔ yɛn, Yɛnŋɛlɛ li maa
mɛrɛgɛye pe tunnu pe yeri paa pe
sari.

2

Shɔwɔ gbɔɔ sɛnrɛ

1 (Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lì para we
ni li Pinambyɔ wo yɔn), ki kala na,
kaselege sɛnrɛ nda wè logo, we daga
mberi yigi tiyɔngɔ, jaŋgo waga ka
fɛgɛ mbe laga ti na.
2 Katugu sɛnrɛ nda mɛrɛgɛye pàa
pan ma yo, tìla pye fanŋga ni fɔ
jɛŋgɛ. Mbele pàa je ki sɛnrɛ ti na,
naa mbele pe sila tanga ti na, pàa
jɔlɔgɔ ta ma yala ŋga kìla daga pe
ni we.
3 Kì pye ma, we yaa shɔ ki jɔlɔgɔ
ki ni mɛlɛ, na waga ki shɔwɔ gbɔɔ
mba pi wogo ki pye sambalawa ni
we? We Fɔ wo jate wìla keli maga
shɔwɔ pi wogo ki yari. Ko puŋgo na,
mbele pàa wi sɛnrɛ ti logo, a pège
yo maga filige we kan ma yo ki yɛn
kaselege.
4 Yɛnŋɛlɛ fun, a lìgi naga kacɛn
lɛgɛrɛ ni, naa kagbɔgɔlɔ, naa
kafɔnŋgɔlɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun ni
ma yo pe sɛrɛya wi yɛn kaselege.
A lì Yinnɛkpoyi yarikanra yɛɛlɛ ma
yala li nandanwa kala li ni.

Ŋa wi maa leele pe yɛgɛ sinni na kee pe ni wa shɔwɔ kologo ki ni

5 Ye wele, dunruya ŋa wila paan,
a waa wi sɛnrɛ yuun, Yɛnŋɛlɛ lii
fanŋga kan mɛrɛgɛye pe yeri pe cɛn
wi go na.
6 Ɛɛn fɔ, lere wà ki yo wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ka ni ma yo fɔ:

† **1:5 1.5:** Yuuro 2.7; 2 Sami 7.14 † **1:6 1.6:** Ɔrɔmu 8.29 † **1:6 1.6:** Yuuro 97.7 † **1:7 1.7:** Yuuro 104.4 † **1:9 1.8-9:** Yuuro 45.7-8 † **1:12 1.10-12:** Yuuro 102.26-28 † **1:13 1.13:** Yuuro 110.1

Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, Yɛnŋɛlɛ, fɔ a
maa jatere piin wi wogo na?
Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa wi
kɔrɔsi?
7 *Màa wi tirige wagati jɛnri ni ma wɛ*
mɛrɛgɛye pe na.
A mà gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ kan wi
yeri paa wunluwɔ njala yɛn.†
8 *A mà yaara ti ni fuun ti tirige mari*
tɛgɛ wi nɔgɔ.
Na ki ka yo mbe yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì
yaara ti ni fuun ti go sogo wi kan.»
Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ li yaraga ki ni
fuun ki le wi kɛɛ, ka si koro. Ma si
yala, we faga yan gbɛn fɔ yaara ti ni
fuun ti yɛn ma go sogo sɛnwee wi
kan.
9 Ɛɛn fɔ, wège yan fɔ: Yɛnŋɛlɛ làa
Zhezu wi tirige wagati jɛnri ni ma
wɛ mɛrɛgɛye pe na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ
li yinmɛ pi kala na, wi ku leele pe
ni fuun pe kala na. Yiŋgɔ, wòo yan
fɔ wì gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ ta paa
wunluwɔ njala yɛn, wi jɔlɔgɔ kunwɔ
mba wì ku pi kala na.
10 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ na lì
yaara ti ni fuun ti da mari yigi, kìla
yala li yeri li Zhezu wi yɔn fili wi
jɔlɔgɔ ki fanŋga na, jaŋgo wi piile
lɛgɛrɛ kan pe pe tasaga ta wa wi
gbɔgɔwɔ pi ni; katugu Zhezu wo wi
yɛn ŋa wi yɛn na pe yɛgɛ sinni wa
shɔwɔ pi ni.
11 Zhezu ŋa wila leele pe piin
kpoyi na pe kapere ti lari pe na,
konaa mbele pè pye kpoyi, wo naa
poro ni To nuŋgba wi yɛn pe yeri.
Ki kala na, Zhezu wii fɛrɛ ta mbaa
pe yinri wi woolo.
12 Ko kì ti wì yo fɔ:
E Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kaa ma sɛnrɛ yuun
na sefɛnnɛ pe kan,
mi yaa kaa ma sɔnni yuuro ni wa
janwa wi sɔgɔwɔ.†
13 A wì yo naa fɔ:
Mi yaa na jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
Ma nuru ma yo fɔ:
Piile mbele Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri, mi
ŋa pe ni.†
14 Kì kaa pye piile pe yɛn kasanwa
naa wire ni, kì pye ma, Zhezu wo
jate wì pan ma pye paa pe yɛn, ma
sɛnwee wire cɛnlɔmɔ lɛ. Wì ko pye
ma, jaŋgo wi kunwɔ pi fanŋga na,
wi Sɔtanla wi tɔngɔ, wo ŋa kunwɔ
pi fanŋga ki yɛn wi yeri we;
15 konaa mbele pàa pye paa kulolo
yɛn pe yinwege wagati wi ni fuun wi
ni pe kunwɔ fyɛrɛ ti kala na, mbe pe
shɔ.
16 Kaselege ko na, mɛrɛgɛye poro
ma wì pan mbe saga, ɛɛn fɔ, Abira-
hamu setirige piile poro wì pan mbe
saga.
17 Ko kì ti kìla daga wi pye wi
woolo pe yanlɛɛ kala li ni fuun ni,
jaŋgo wi pye pe saraga wɔfɛnnɛ to,
ŋa wi yɛn leele yinriwɛ tafɔ, ma pye
tagawa ni wa tunŋgo ŋga wila piin
Yɛnŋɛlɛ li kan ki ni, mbe ta mbe
leele pe kapere ti fɔgɔ tɔn.
18 Yiŋgɔ ni, wi mbe ya mbaa mbele
wamawelewe pì gbɔn pe na pe sari,
katugu wo jate wamawelewe pìla
gbɔn wi na, a wì jɔlɔ.

3

Zhezu wì gbɔgɔ ma wɛ Moyisi na

1 Na sefɛnnɛ kpoyi, yoro mbele
Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri, yaa Zhezu wi
jate, wo Yɛnŋɛlɛ lì tun wi pye saraga
wɔfɛnnɛ to wa tagawa kala li ni,
po mba waa pi wogo ki yuun naga
finligi we.
2 Wìla pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, lo làa wi tɛgɛ ki
tunŋgo ki na paa yɛgɛ ŋga na Moyisi
wìla pye tagawa ni wa wi tunŋgo ki
ni, wa Yɛnŋɛlɛ li go† ki ni fuun ki ni
we.
3 Lere ka go kan, pe maa gbɔgɔ ma
wɛ go jate ki na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na fun, Zhezu wi daga gbɔgɔwɔ ni
mbe wɛ Moyisi na.
4 Go nuŋgba nuŋgba pyew lere
wìgi kan, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lì
yaara ti ni fuun ti gbegele.

† **2:7 2.6-7:** Yuuro 8.5-7 † **2:12 2.12:** Yuuro 22.3 † **2:13 2.13:** Eza 8.17-18 † **3:2 3.2:** ***Yɛnŋɛlɛ li go:*** **Ko ki yɛn mbele pe yɛn li woolo wele.**

5 Moyisi wo na, wìla pye tagawa
ni wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni fuun ki
ni. Wìla pye tunmbyee mbaa kagala
ŋgele Yɛnŋɛlɛ li mbaa la yuun ke
sɛrɛya wi yuun.
6 Ɛɛn fɔ, Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ
li Pinambyɔ ma pye sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ, wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ li go ki
go na. Woro we yɛn li go ye, na waga
koro mbe yɛgɛ sin we jigi tagasaga
ki na, mbe kotogo ta mbaa yɔgɔri wi
kala na we.

Wogowo mba Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka wogo

7 Ki kala na, Yinnɛkpoyi li yɛn na
ŋga yuun, yege tɛgɛ wa ye nawa fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo
nala,
8 *yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ*
na paa sanga ŋa ni ye tɛlɛye
pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na,
pilige ŋga ni pàa li wa ma wele wa
gbinri wi ni we.
9 *Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Wa ki laga ki na,*
ye tɛlɛye pàa na wa ma wele,
mala te.
Ali maga ta pàa na kapyegele ke yan
yɛgɛlɛ nafa shyɛn ni o.
10 *Ko kì ti mì nawa ŋgban ki leele pe*
ni.
A mì yo fɔ: Pe jatere wi maa pe
punŋgu pilige pyew.
Pe fanla koŋgolo ke jɛn fyew.
11 *Wa na naŋgbanwa pi ni, mì wugu*
ma yo fɔ:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.†
12 Sefɛnnɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn,
jaŋgo mbatagawa kotogo pege ka ka
pye wa kpɛ ni ye ni, wi laga Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li na.
13 Ɛɛn fɔ, yaa ye yɛɛ yɛrɛgi pilige
pyew mbe sa gbɔn fɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yɛn na nala ŋa sɛnrɛ yuun wi
sa toro, jaŋgo wa kpɛ ka kaa yɛɛ
yaga kapege kuu fanla, wi kotogo ki
ŋgban wi na.
14 Katugu we yɛn Kirisi wi
pinlɛyɛɛnlɛ, na waga koro mbe yɛgɛ
sin we jigi tagasaga koŋgbanŋga
ŋga wè ta ki na, mbe sa gbɔn fɔ
wa ki kɔsaga ki na.
15 Ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ki ŋga fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo
nala,
yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na
paa sanga ŋa ni pàa yiri ma je
Yɛnŋɛlɛ li na we.
16 Ambɛnɛ pàa Yɛnŋɛlɛ li magala
li logo mɛɛ yiri ma je li na? Mbele
fuun Moyisi wìla pe yɛgɛ sin ma pe
yirige wa Ezhipiti tara poro la wɛlɛ.
17 Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban
ambɛnɛ ni yɛgɛlɛ nafa shyɛn
sɔgɔwɔ? Mbele pàa kapege ki pye,
na tuun na kuun wa gbinri† wi ni
poro la wɛlɛ.
18 Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma wa
ambɛnɛ na ma yo pe se ye wa li
wogosaga ki ni? Mbele pàa yiri ma
je poro la wɛlɛ.
19 Kì pye ma, wège yan fɔ pee ya
ye wa ki wogosaga ki ni, katugu pe
sila taga.

4

1 Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn we yeri
ma li yaga laga we kan, ma yo we
yaa ka ye wa li wogosaga ki ni. Ki
kala na, ye ti we we yɛɛ yingiwɛ jɛn
jɛŋgɛ, jaŋgo ye ni, wa kpɛ ka ka wa
mbe la mbe koro wiga ka ye wa.
2 Katugu wè Sɛntanra ti logo fun
paa yɛgɛ ŋga na mbele pàa pye wa
gbinri wi ni pàa ti logo we. Ki sɛnrɛ
pàa ti logo, ɛɛn fɔ ti sila kala yɔn pe
kan, katugu naa pàa ti logo, pe sila
ti yigi tagawa ni.
3 Woro mbele wè taga, we yaa
ye wa ki wogosaga ki ni, ko ŋga
Yɛnŋɛlɛ lìgi sɛnrɛ yo ma yo fɔ:
Wa na naŋgbanwa pi ni, mì wugu ma
yo fɔ:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.†
Làa ki sɛnrɛ ti yo ali maga ta li
tunŋgo kìla kɔ maga lɛ wa sanga ŋa
ni làa dunruya wi da we;

† **3:11 3.7-11:** Yuuro 95.7-11 † **3:17 3.17:** Nɔmbu 14.29-32 † **4:3 4.3:** Yuuro 95.11

4 katugu wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni, kì yo wa laga ka na pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na ma yo fɔ:
A lì si wogo pilige kɔlɔshyɛn wogo ki
na†tunŋgo ŋga fuun làa pye ki
ni.
5 Ki nuru naa ma yo laga ka na fɔ:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.
6 Mbele pàa pye koŋgbanmbala ma
Sɛntanra ti logo, pe sila ye wa ki
wogosaga ki ni, katugu pe sila taga
ti na. Ma si yala, ki mbe ya pye pele
kan pe ye wa.
7 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ li pilige ka fɔnŋgɔ
tɛgɛ, ŋga pe yɛn na yinri «nala».
Naa wagati titɔnlɔwɔ la kaa toro, a
lì si para ki wogo ki na wa Davidi wi
yɔn, wa laga ŋga ki sɛnrɛ tì yo makɔ
ki ni ma yo fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo
nala,
yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na.
8 Ndɛɛ ki pye Zhozuwe wila
wogosaga ki kan leele pe yeri,
Yɛnŋɛlɛ li saa ka para puŋgo na naa
pilige ka wogo na.
9 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ làa wogo pilige
kɔlɔshyɛn wogo ki na yɛgɛ ŋga na,
ki wogowo pi yɔngɔ kan Yɛnŋɛlɛ li
woolo pe yeri pe wogo.
10 Katugu lere ŋa ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wogosaga ki ni, wi ma wogo tunndo
nda wì pye ti ni, paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ làa wogo li tunndo ti ni we.
11 Ki kala na, ye ti waa ki ŋgbanga
we ye wa ki wogosaga ki ni, jaŋgo
wa kpɛ ka ka Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ
we ni, mbege wogosaga ki la paa
mbele pàa pye wa gbinri wi ni pe
yɛn.

12 Katugu Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn
yinwege woro ma pye fanŋga ni. Tì
tanla ma wɛ tokobi yɔn shyɛn taan
woo na. Ti ma ye ma gbɔn fɔ wa
laga ŋga jatere wo naa yinnɛ li ni
ti maa finli, ma ye ma gbɔn fɔ wa
laga ŋga kajeere ti sogosara to naa
sɔmbɛ wi ni ti maa jiinri ti yɛɛ na.
Ti ma lere wi nawa kagala naa wi
jatere wi cancan maa jɛn.

13 Yaraga ko ka woro wa ŋga ki
mbe ya lara Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Yaara nda fuun lì da, ti yɛn waga
ma pye larasaga fu li yɛgɛ na. Lo we
ni fuun we daga mbe we kapyere ti
yɛgɛ yo mbeli kan.

KIRISI, SARAGA WƆFƐNNƐ TOGBƆƆ, WI TUNŊGO

4.14–7.28

Zhezu wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ
togbɔɔ

14 Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ yɛn we
yeri, ŋa wì ye ma kari fɔ wa Yɛnŋɛlɛ
li tanla, wo wi yɛn Zhezu, Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ we. Ki kala na, ye ti we
yɛgɛ sin wa we tagawa pi ni, po mba
waa pi sɛnrɛ yuun we.
15 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi se ya
mbaa we yinriwɛ taa wa we fanŋga
fu kagala ke ni, wo ma wi yɛn we
yeri. Ɛɛn fɔ, we saraga wɔfɛnnɛ
togbɔɔ pòo wa ma wele yɛgɛ ki ni
fuun na paa we yɛn, ɛɛn fɔ, wii
kapege pye.
16 Ki kala na, ye ti we kotogo ta
waa fulo wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
jɔngɔ ki tanla, ko ŋga yinmɛ pi wa
we, jaŋgo we yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye li
na, li yinmɛ kan we yeri, mba pi yaa
we saga wagati ŋa wì yala wi ni.

5

1 Saraga wɔfɛnnɛ to pyew, pe
maa wɔ leele pe sɔgɔwɔ maa tɛgɛ
wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan
leele poro kala na. Kona, wi
maa yarikanra kaan na saara woo
Yɛnŋɛlɛ li yeri leele pe kapere ti kala
na.
2 Paa wo jate fanŋga woro wi
ni kapege ki na, wi mbe ya mbaa
kambajɛnmbɛlɛ poro naa mbele pe
maa punŋgu pe yinriwɛ taa.
3 Naa wo jate fanŋga woro wi ni
ki kala na, wi daga mbaa saara woo
wi yɛɛ kapere ti kala na, konaa leele
pe woro ti kala na fun.
4 Lere kpɛ se ya mbe gbɔgɔwɔ kan
wi yɛɛ yeri mbe pye saraga wɔfɛnnɛ

† **4:4 4.4:** Zhenɛ 2.2

to. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li maga fɔ wi yeri bɔkɔ, paa yɛgɛ ŋga na Arɔn wogo kìla pye we.

5 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Kirisi wo ma wuu yɛɛ gbɔgɔ mbe pye saraga wɔfɛnnɛ to. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo làa ki yo wi kan ma yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ, a mì pye ma To nala.†

6 Lìgi yo laga ka na naa ma yo fɔ:

Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye.†

7 Ma Zhezu wi yaga yinwege na laga tara ti na, wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni, naa gbeere ŋgbanga ni, naa yɛntunwɔ ni, lo na li mbaa ya mboo shɔ kunwɔ pi ni we. A Yɛnŋɛlɛ lùu yɛnrɛwɛ pi logo, naa wila fyɛ li yɛgɛ ki kala na.

8 Ali maga ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, wìgi fɔrɔgɔ ma pye sɛnrɛ lɛfɔ jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun wì jɔlɔ ke fanŋga na.

9 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi kapyege ki yɔn fili ma kɔ, a wì si pye shɔwɔ mbakɔɔ pi go mbele fuun paa nuru wi yeri pe kan.

10 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yeri maa pye saraga wɔfɛnnɛ to, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye we.

Ye ti we we yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo waga ka tagawa pi je

11 Sɛnlɛgɛrɛ yɛn we yeri we yo ye kan ki kala li wogo na, ɛɛn fɔ, ti yɛgɛ yowo ye kan pi yɛn ma ŋgban, katugu yaa kala kɔrɔ jɛn fyaw.

12 Wagati lɛgɛrɛ toro makɔ, ki ja daga yiŋgɔ wo mbege ta ye yɛn leele nagafɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, ali ma pan ma gbɔn nala, ye yɛn ma jori bere paa ye nari Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kagala koŋgbanŋgala ke ni. Ye yɛn ma jori mbaa yinriwɛ wɔnri bere, ye se ya mbaa yaakara sheere kaa.

13 Lere ŋa fuun wi maa yinriwɛ wɔnri, ko fɔ wo yɛn piyɛnlɛ, wi fa kasinŋge ki jɛn mbe wali ki na.

14 Ɛɛn fɔ, yaakara sheere ti yɛn lelɛɛlɛ poro woro, poro mbele pè tara ki na ma pe jatere wi kan, a wì ya na kajɛŋgɛ ki jɛnni naga woo kapege ki ni we.

6

1 Ki kala na, ki daga Kirisi wi nagawa sɛnrɛ koŋgbannda we toro to na, waa kee yɛgɛ, we nagawa sɛnrɛ nda tì ŋgban ma wɛ to lɛ. Waga ka sɔngɔrɔ mbege sɛnrɛ ti nɔgɔ lɛ naa fɔnŋgɔ. To yɛn mbɔɔn tɔnli fu kapyere ti jɛn mberi yaga mbe taga Yɛnŋɛlɛ li na,

2 mbe leele pe naga batɛmu cɛngɛlɛ pyew ke ni, naa kɛyɛn tagawa kapyere leele pe na, konaa mbe kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo, naa kiti kɔngɔ mbakɔgɔ wogo ki ni.

3 Ye ti waa kee yɛgɛ! Na Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, ko we yaa pye.

4 Mila ye yɛrɛgi fɔ mbele pè sɔngɔrɔ na tanri tangalɔmɔ pee na, pe wogo ki yɛn mɛlɛ? Pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ li yanwa pi ta tasaga nuŋgba. A pè naayeri yarikanga ki nɛnɛ, ma pe tasaga ta wa Yinnɛkpoyi li ni.

5 A pège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn ma yɔn, dunruya ŋa wila paan maa yawa pi tanwa pi jɛn.

6 Ma si yala, pè wɔ wa tagawa konɔ li ni ma to. Lere se ya mbe pe saga pe pe tangalɔmɔ pi kanŋga naa fɔnŋgɔ; katugu pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi kanni naa fɔnŋgɔ wa tiparaga ki na pe yɛɛ kan, na fɛrɛ waa wi na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.

7 Tara nda tisara lɛgɛrɛ maa tuun ti na, a tila ki tɔnmɔ pi woo, na yarilire jɛndɛ kaan mbele pe maa fali ti na pe yeri, Yɛnŋɛlɛ li ma duwaw ti na.

8 Ɛɛn fɔ, na ti kaa wuuro naa yan pege yinrigi, tila ya kala yɔn. Pa sanni jɛnri Yɛnŋɛlɛ li yaa ti daŋga, ko puŋgo na mberi sogo.

9 Konaa ki ni fuun, we wɛnnɛ, ali maga ta we yɛn na para yɛɛn, we jigi

† **5:5 5.5:** Yuuro 2.7 † **5:6 5.6:** Yuuro 110.4; Zhenɛ 14.18-20

wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kanŋgɔlɔ fɔ ye yɛn wa konɔ jɛnnɛ li ni, shɔwɔ wolo le.
10 Katugu Yɛnŋɛlɛ li woro mbasinnɛ. Li se fɛgɛ ye kapyege ki na, naa ye ndanlawa mba yè naga li kanŋgɔlɔ wa tunndo nda yè pye, naa nda yaa piin bere ye tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan ti na.
11 Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa jɛŋgɛ, fɔ ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye bala ma, fɔ wa ki kɔsaga ki na, jaŋgo ye jigi wi yɛn ŋga na, ki pye kigi yɛɛ yɔn fili.
12 We woro na jaa ye pye tiyanmbala. Ɛɛn fɔ, mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na maga kun pe yɛɛ ni, yaa poro fɔrɔgi, poro mbele pe yaa kɔrɔgɔ ŋga lì yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan ki ta we.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔlɔ li yɛn wa li yɔnlɔ

13 Naa Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn Abirahamu wi yeri, làa wugu ma taga wa. Paa lere sila pye wa ma gbɔgɔ ma wɛ li na, ŋa li mbaa wugu wi na, kì pye ma, a lì si wugu li yɛɛ na.
14 Làa yo fɔ:

Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan,
mi yaa duwaw ma na mbɔɔn
setirige piile pe pye pe lɛgɛ
jɛŋgɛ.†

15 Kì pye ma, a Abirahamu wì sigi kun wi yɛɛ ni ma li sige, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ŋga yɔn fɔlɔ kɔn, a wì sigi ta.
16 Leele pe ma wugu yaraga ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ poro yɛɛ jate na ko na. Wuguro ti ma yeresaga kan ki sɛnrɛ ti yeri ma kendige ki ni fuun ki kɔ pe sɔgɔwɔ.
17 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn mbe yarijɛndɛ nda kan, mbele pe mbaa ti ta, làa pye na jaa mbege naga mbege filige pe kan fɔ li se li katɛɛgɛ ki kanŋga. Ko kì ti làa wugu ma pe kan.
18 Kì pye ma, kagala shyɛn ke wa ŋgele ke se ya kanŋga, ma pye Yɛnŋɛlɛ li se ya finlɛ wa ke ni. Ki kala na, woro mbele we yɛn ma kɛɛ kan li na, wè kotogo ta jɛŋgɛ ma jigi tagasaga ŋga lì sɛnrɛ yo ma we kan ki yigi ŋgbanga.
19 Ki jigi tagasaga kì we kotogo ki kan we na paa bato yeregeyaraga yɛn. Ki yɛn fanŋga ni ma yeresaga ta. Shɛrigo gbɔgɔ ŋga wa Yɛnŋɛlɛ na, paraga ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn, ki jigi tagasaga ki yɛn na yiin wa ki ni na kee wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.
20 Zhezu wì keli we yɛgɛ ma ye wa ki laga ki ni woro kala na. Wì pye saraga wɔfɛnnɛ to fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye we.

7

Mɛlikisedɛki ŋa wunlunaŋa naa saraga wɔfɔ wi sɛnrɛ re

1 Ki Mɛlikisedɛki wìla pye Salɛmu wunlunaŋa ma pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wɔfɔ. Naa Abirahamu wìla ka saa malaga ki gbɔn ma ya wunlumbolo pe ni ma sɔngɔrɔ na paan, a Mɛlikisedɛki wì si saa wi fili ma duwaw pye wi kan.
2 A Abirahamu wùu yaara ti ni fuun ti yaga wɔ wi yeri. Mɛlikisedɛki mɛgɛ ki kɔrɔ koŋgbanŋga wowi ŋa fɔ: «Wunluwɔ ŋa wi yɛn ma sin»; mbe taga wa ko na, wìla pye Salɛmu wunluwɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yɛyinŋge wunluwɔ».
3 Lere sila wi to naa wi nɔ jɛn, nakoma wi tɛlɛye wa. Lere si para wi sege wogo naa wi kunwɔ wogo na laga ka kpɛ ni. Wi yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi ni. Wi yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew.
4 Yege wele paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn legbɔɔ we! Abirahamu jate ŋa wi yɛn we tɛlɛ, yaara nda fuun wìla ta wa malaga gbɔnsaga, wìla ti yaga wi wɔ wi yeri.
5 Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni, Levi setirige piile mbele pe yɛn

† **6:14 6.14:** Zhenɛ 22.16-17

saraga wɔfɛnnɛ, ki kologo yɛn pe yeri paa yaara nda fuun ti yɛn Izirayɛli woolo pe yeri ti yaga wi shoo. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa yaga wi shoo pe woolo jate poro yeri, ma si yala, poro fun pe yɛn Abirahamu† wi setirige piile.

6 Mɛlikisedɛki wi sila pye Levi wi setirige pyɔ wo wa, ɛɛn fɔ, yaara nda tìla pye Abirahamu wi yeri, wìla ti yaga wi ta; ma taga wa ko na, a wì duwaw pye Abirahamu wi kan, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔgɔlɔ kɔn wi yeri we.

7 Ma si yala, kendige woro ki ni, ŋa wi ma duwaw wi pye, wo gbɔgɔ ma wɛ duwaw wì pye ŋa kan wo na.

8 Saraga wɔfɛnnɛ wele, poro mbele pe maa yaga wi shoo, pe yɛn kufɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, Mɛlikisedɛki wo na, wo ŋa wìla ki yaga wi shɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yɛn naga yuun naga finligi ma yo wi yɛn yinwege na.

9 Ki yowo po na, we mbe ya mbege yo fun fɔ naa Abirahamu wìla wi yarijɛndɛ ti yaga wi wɔ, Levi ŋa wi setirige piile pàa pye na yaga wi taa, poro fun pàa wi wɔ.

10 Katugu ali maga ta pe sila Levi wi se gbɛn, wìla pye wa wi tɛlɛ Abirahamu wi kasanwa pi ni, sanga ŋa ni Mɛlikisedɛki wìla kari mbe sa Abirahamu wi fili we.

11 Levi saraga wɔgɔ ko ki yɛn lasiri ŋa Yɛnŋɛlɛ lì kan Izirayɛli woolo pe yeri wi nɔgɔ lɛgɛ ye. Ndɛɛ ki pye Levi saraga wɔfɛnnɛ pàa tunŋgo ŋga pye, ki yɔn kila fili, ki se ja daga saraga wɔfɔ wa yɛgɛ mbe pan naa paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye, wo ka ka pye paa yɛgɛ ŋga na Arɔn wìla pye.

12 Katugu na saraga wɔgɔ ki ka kanŋga, ki daga lasiri wi kanŋga fun.

13 We Fɔ ŋa ki sɛnrɛ tì yo wi kanŋgɔlɔ, cɛnlɛ la yɛgɛ woo lawi. Ki cɛnlɛ li woo wa kpɛ sila saraga wɔgɔtunŋgo ka pye wa saraga wɔsaga ki na.

14 Ki yɛn ma jɛn ma filige jɛŋgɛ ma yo we Fɔ wi yɛn Zhuda cɛnlɛ woo. Naa Moyisi wìla para saraga wɔfɛnnɛ pe sɛnrɛ ti na, wi sila yaraga ka yo ki cɛnlɛ li wogo na.

Saraga wɔfɔ wa yɛgɛ yɛn wa ŋa wi yɛn ma Mɛlikisedɛki lɛ

15 Kapyege kaa ŋga naa, ŋga kìgi naga maga filige ma yo fɔ: Saraga wɔfɔ wà yɛgɛ pan, ŋa wi yɛn ma Mɛlikisedɛki lɛ, wo wi yɛn Kirisi we.

16 Pe sila ki saraga wɔfɔ wi tɛgɛ mbe yala leele pe ŋgasegele koro ni. Ɛɛn fɔ, wì pye saraga wɔfɔ yinwege ŋga ki se kɔ ko fanŋga na.

17 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ fɔ:

Ma yɛn saraga wɔfɔ sanga pyew
paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki
wogo kìla pye.

18 Kì pye ma, lasiri wi ŋgasele lɛlɛ pàa li jan, katugu làa pye fanŋga fu ma pye kayɔngɔ fu.

19 Moyisi lasiri wi sila yaraga ka pye mbege yɔn fili†. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì jigi tagasaga kan we yeri ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ. Ko fanŋga na we yɛn na fulo li tanla.

20 Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ làa wugu, mɛɛ Zhezu wi tɛgɛ wi pye saraga wɔfɔ. Sanmbala poro pye saraga wɔfɛnnɛ ki wuguro cɛnlɛ ta si pye.

21 Ɛɛn fɔ, pàa Zhezu wi tɛgɛ saraga wɔfɔ wuguro ni, Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ:

We Fɔ wì wugu ki na, wi soo jatere
wi kanŋga:

Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew.†

22 Kì pye ma, Zhezu wo wì yeresaga kan yɔn finliwɛ pi yeri we kan, mba pì mbɔnrɔ ma wɛ koŋgbanmba pi na.

23 Mbe wɔ ko ni naa, ki Levi saraga wɔfɛnnɛ wele, pàa pye ma lɛgɛ, katugu pe kunwɔ pi kala na, pe sila pye na mɔni pe tunŋgo ki na.

† **7:5 7.5:** Nɔmbu 18.21 † **7:19 7.19:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ fanŋga sila pye wi ni wi ya wi ŋga kila daga mbe pye mbe sɛnwee wi shɔ ki pye. † **7:21 7.21:** Yuuro 110.4

24 Ɛɛn fɔ, Zhezu wo yɛn yinwege
na fɔ sanga pyew, ki kala na, wi
saraga wɔgɔtunŋgo ki se ya kan lere
wa yeri.
25 Ko kì ti mbele pe maa fulo
Yɛnŋɛlɛ li tanla wi fanŋga na, wi
mbe ya mbe pe shɔ yiŋgɔ konaa
sanga pyew, katugu wi yɛn yinwege
na sanga pyew mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri
pe kan.
26 Zhezu wo wi yɛn saraga
wɔfɛnnɛ to ŋa wila daga we ni. Wi
yɛn kpoyi, ma pye puŋgosaga fu
konaa fyɔngɔ fu. Wi yɛn ma laga
kapere pyefɛnnɛ pe na. Wì gbɔgɔwɔ
ta wa naayeri lara ti go na.
27 Wi woro paa saraga wɔfɛnnɛ
teele sanmbala pe yɛn. Wii jori
mbaa saara woo pilige pyew wi yɛɛ
kapere ti kala na gbɛn, ko puŋgo
na mbe si jɛn mbaa ti woo leele
sanmbala pe kapere ti kala na†;
katugu wìla saraga ki wɔ wɔsaga
nuŋgba wagati wi ni fuun wogo, naa
wo jate wìla wi yɛɛ kan saraga we.
28 Moyisi lasiri wi ma leele mbele
tɛgɛ pe pye saraga wɔfɛnnɛ teele, pe
yɛn fanŋga fu fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ
li wuguro sɛnrɛ nda tì pan lasiri wi
puŋgo na, tìli Pinambyɔ wi tɛgɛ wi
pye saraga wɔfɛnnɛ to, wo ŋa wi yɛn
ma yɔn fili fɔ sanga pyew we.

KIRISI WI YƆN FINLIWƐ MBA LE PI GBƆGƆ MA WƐ

8

8.1–9.22

Zhezu wi yɛn we saraga wɔfɛnnɛ to

1 Sɛnrɛ nda we yɛn na yuun ti
go koyi ŋga fɔ: Ki yɛn ma yɔn ki
saraga wɔfɛnnɛ to cɛnlɛ wi yɛn we
yeri, wi yɛn ma cɛn wa naayeri, wa
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ
li wunluwɔ jɔngɔ ki kalige kɛɛ ki na.
2 Wi yɛn na saraga wɔfɛnnɛ to
tunŋgo piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, ko ki yɛn paraga go ŋga ki yɛn
kaselege wogo, we Fɔ wo wìgi kan,
lere ma wìgi kan.
3 Pe ma saraga wɔfɛnnɛ to pyew
wi tɛgɛ wila yarikanra ti kaan, wila
saara woo Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki kala
na, ki daga we saraga wɔfɛnnɛ to wi
yaraga ka ta fun wigi wɔ saraga.
4 Ki pye wi yɛn laga tara ti na,
wi yɛrɛ se jɛn na pye saraga wɔfɔ,
katugu saraga wɔfɛnnɛ pele yɛgɛ
wa, mbele pe maa yarikanra ti kaan
ma yala Zhufuye lasiri wi ni.
5 Tunŋgo ŋga ki saraga wɔfɛnnɛ
pe maa piin ki yɛn ŋga ki wa
yɛnŋɛlɛ na ki yanlɛɛ naa ki nunu. Ki
yɛn ma yala ŋga kìla yo Moyisi wi
kan ki ni. Sanga ŋa ni wìla pye na
jaa mbe paraga go ki kan, Yɛnŋɛlɛ
làa wi pye fɔ: *Ma yɛɛ yigi, ma yaara
ti ni fuun ti gbegele ma yala cɛnlɔmɔ
mba mì naga ma na wa yanwiga ki
na pi ni.*†
6 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, tunŋgo ŋga Zhezu wì
ta, kì mbɔnrɔ jɛŋgɛ ma wɛ ki saraga
wɔfɛnnɛ pe wogo ki na, katugu wo
wi yɛn kasuluwo mbe yɔn finliwɛ le
Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe sɔgɔwɔ. Ki
yɔn finliwɛ pì mbɔnrɔ ma wɛ lɛɛ pi
na, pi nɔgɔ kì le yɔn fɔgɔlɔ na, ŋgele
kè mbɔnrɔ ma wɛ.
7 Ki pye yɔn finliwɛ lɛɛ pìla pye ma
fuŋgo, ki se ja daga poo kanŋga pe
fɔnmbɔ tɛgɛ wa pi yɔnlɔ.
8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì puŋgosaga yan
li leele pe na, mɛɛ pe jɛrɛgi ma yo
Tafɔ wì yo fɔ:

*Wele, piliye ya yɛn wa na paan, we
Fɔ wo wì yo ma.*
*Mi yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmbɔ
le Izirayɛli woolo poro naa
Zhuda tara woolo pe ni.*
9 *Ki yɔn finliwɛ pi se ka pye paa mba
mìla le pe tɛlɛye pe ni pi yɛn,*
*pilige ŋga ni mìla pe yigi kɛɛ na ma
yiri pe ni wa Ezhipiti tara ti ni
we.*
*Yɔn finliwɛ mba mìla le pe ni, pàa pi
jɔgɔ.*
*Kì pye ma, mii na jatere wi lɛgɛ pe
kala na. We Fɔ wo wì yo ma.*

† **7:27 7.27:** Levi 9.15; 16.15 † **8:5 8.5:** Ɛki 25.40

10 *Ɛɛn fɔ, yɔn finliwɛ mba mi yaa*
ka le Izirayɛli woolo pe ni ko
piliye yan yo puŋgo na, pow
mba yɛɛn.
We Fɔ wo wì yo ma fɔ:
Mi yaa kanla ŋgasegele ke le wa pe
nawa,
mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka
pye na woolo.
11 *Kona, lere kpɛ se ka wi cɛnlɛ woo,*
nakoma wi sefɔ wa kara naa
mbaa yuun fɔ:
«Ki daga ma we Fɔ wi jɛn.»
Katugu pe ni fuun pe yaa kanla jɛn,
mbege lɛ lepigile ke na mbe sa gbɔn
legbɔɔlɔ pe na.
12 *Mi yaa pe kambasinnde ti kala*
yaga pe na,
mi se ka nawa to pe kapere ti na naa.†
13 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi sɛnrɛ ti yo sanga ŋa ni, làa koŋgbanmba pi kanŋga lɛɛ. Ki si yɛn kaselege fɔ yaraga ŋga kì pye yarilɛgɛ ma kɔ, nɛɛ lee na kee, kila jaa mbe kɔ.

9

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔkala laga tara na konaa wa naayeri

1 Wa yɔn finliwɛ koŋgbanmba pi ni, koŋgolo la pye wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ pi na. Shɛrigo gbɔgɔ la pye wa pi ni laga tara† ti na.
2 Pàa paraga go kan. Ki yumbyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa yinri laga kpoyi. Fitanladaga naa tabali naa buru† ŋa pàa pye na kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri, tìla pye wa ki laga ki ni.
3 Paraga shyɛn wogo ŋga pàa pari ma paraga go ki kɔn shyɛn, wa ki puŋgo na, yumbyɔ wà la pye wa pàa pye naa yinri lajɛŋgɛ kpoyi.
4 Wusuna nuwɔ taan† saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tɛ ni, pa kìla pye wa ki laga ki ni, naa yɔn finliwɛ kɛsu wi ni. Pàa tɛ wo ki kɛsu wi lagapyew ki na maa tɔn. Wa wi nawa, tɛ cɔlɔ la pye wa, manɛ la pye wa li ni, naa Arɔn gbɔtangala na làa fyɛɛnrɛ fi li ni, naa sinndɛɛrɛ papara papara nda yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ti na ti ni.
5 Sherubɛnye mbele gbɔgɔwɔ pi yɛn pe yeri, pàa pye wa kɛsu wi go na naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le. Wa laga† ŋga pàa pye na kasanwa pi woo saraga na kapere ti kala yagawa jaa, pe kanwira tìla pye ma sanga ma jiile wa ki go na. Ɛɛn fɔ, ki wagati wo ma ŋa we ki kagala ke yo nuŋgba nuŋgba we ke filige.
6 Ki yaara nda ti ni fuun, naa tìla kaa gbegele ma, a saraga wɔfɛnnɛ pe nɛɛ yiin wa paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi ni pilige pyew, na pe tunŋgo ki piin.†
7 Ɛɛn fɔ, saraga wɔfɛnnɛ to wo nuŋgba wi ma ye wa yumbyɔ shyɛn woo wi ni yesaga nuŋgba yɛlɛ li ni. Wi ma daga mbe ye wa yaayoro kasanwa ni mboo wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yɛɛ kapere ti wogo na, konaa leele† pe woro ti kala na, to nda pè pye wa pe kambajɛnmɛ pi ni we.
8 Ki pyelɔmɔ pi na, Yinnɛkpoyi li yɛn naga nari fɔ mbe paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi ta wa bere, lajɛŋgɛ kpoyi ki konɔ li sila yɛngɛ gbɛn.
9 Ki paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi yɛn nala kagala ke yanlɛɛ, naga nari we na ma yo yarikanra to naa yaayoro saara nda tì wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, ti se ya mbe lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo ma wi kotogo ki pye kpoyi mbege yɔn fili.
10 Ti yɛn na para wire kapyere to sɛnrɛ na cɛ: to yɛn yaakara naa yaara nda pe maa woo, naa wologo cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke maa piin mbe ta mbe pye kpoyi. Tì pye ŋgasegele ma cɛn leele pe go na mbe sa gbɔn sanga ŋa Yɛnŋɛlɛ li yaa yaara ti ni fuun ti gbegele naa fɔnŋgɔ mberi sin

† **8:12 8.8-12:** Zhere 31.31-34 † **9:1 9.1:** Ɛki 16.33; 25.10-11,31; Nɔmbu 17.25 † **9:2 9.2:** Zhufuye pàa pye na buru wi kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa nawa tuun kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye wa gbinri wi ni pe kan ke na. † **9:4 9.4:** Levi 16.12 † **9:5 9.5:** Nɔmbu 7.89 † **9:6 9.6:** Ɛki 30.7-8 † **9:7 9.7:** Ɛki 30.10; Levi 16.2,14

we.
11 Ɛɛn fɔ, Kirisi wì pan ma pye
yarijɛndɛ nda tila paan ti saraga
wɔfɛnnɛ to. Wi yɛn naa tunŋgo ki
piin paraga go ŋga ni, kì gbɔgɔ ma
yɔn fili ma wɛ. Leele ma pe ko kan,
ko ki naga ma yo ki woro dunruya
ŋa wì da yɛɛn wo wogo.
12 Naa Kirisi wìla ye wa lajɛŋgɛ
kpoyi ki ni yesaga nuŋgba wagati
wi ni fuun wogo, wi sila sikapɛnɛ
naa napire kasanwa wɔ saraga. Wi
kasanwa kpaw po wìla wɔ saraga,
mɛɛ shɔwɔ mbakɔɔ pi ta we kan.
13 Sikapɛnɛ naa napɛnɛ kasanwa,
po naa nasumboro ŋa pe ma sogo
wi cɔnrɔ† ti ni, pàa pye nari yanragi
yanragi mbele pe yɛn fyɔngɔ ni ma
yala shɛrɛgɛ ŋgasele li ni pe na, a
tila pe wire ti piin kpoyi.
14 Ki kala na, Kirisi wi kasanwa pi
yaa pye fanŋga ni po na naa mbe
wɛ fɔ jɛŋgɛ. Yinnɛkpoyi na li yɛn
kɔsaga fu li fanŋga na, wùu yɛɛ
kan Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga, ŋga ki
yɛn tulugo fu. Wi kasanwa pi yaa
we nawa jatere wi jogo mbe tɔnli
fu kapyere ti wɔ wa wi ni, jaŋgo
we ya waa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ na
yinwege wolo li kan.
15 Ko kì ti Kirisi wì pan ma pye
yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi lefɔ. Leele
pàa kapere nda pye yɔn finliwɛ lɛɛ
wagati wi ni, wì ku pe go shɔwɔ pi
kala na, jaŋgo mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri,
pe ta pe kɔrɔgɔ mbakɔgɔ ta, ŋga làa
yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri we.
16 Na kɔrɔgɔ lige sɛwɛ ka pye wa,
ki daga ki jɛn ki filige fɔ ki kanfɔ wi
ku.
17 Katugu kɔrɔgɔ kanga yɔn fɔlɔ
làa pye fanŋga ni sanga ŋa ni li
kɔnfɔ wi yɛn yinwege na. Li ma pye
fanŋga ni na li kɔnfɔ wiga ku mbe
kɔ we.
18 Ko kì ti yɔn finliwɛ lɛɛ pi sila pye
fanŋga ni sanni kasanwa pi sa wo.
19 Ki koŋgbanŋga ki na, Moyisi
wìla Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke ni fuun
ke yo leele pe ni fuun pe yɛgɛ na
ma yala lasiri sɛwɛ wi ni. Ko puŋgo
na, a wì si napire to naa sikapɛnɛ
pe kasanwa pi lɛ, naa tɔnmɔ ni,
mɛɛ yizɔpi† tige njege naa sumbyɔ
siyɛnrɛ tɛgɛ maa yanragi yanragi
lasiri sɛwɛ wo naa leele pe ni fuun
pe na,
20 ma sho fɔ:
Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, pi
kasanwa pow mba yɛɛn.†
21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
a Moyisi wì si kasanwa pa yanragi
yanragi paraga go ki na, naa yaara
nda pàa tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li gbogo† ti
ni.
22 Mbe yala Moyisi lasiri wi ni, yaara
ti gbɔɔ ma pye kpoyi kasanwa ni.
Kapere ti kala nɛɛ yaga na kasanwa
si wo.

KIRISI WI SARAGA ŊGA WƆ KI GBƆGƆ MA WƐ

9.23–10.39

Kirisi wi saraga wɔgɔ ki yɛn na kapere ti lari leele pe na

23 Ko kì ti ki yaara nda ti yɛn laga
tara na, ma pye naayeri yaara nda
ti yɛn kaselege woro ti yanlɛɛ, pa
kila daga peri pye kpoyi ki pyelɔmɔ
mba pi na ma. Kì pye ma, naayeri
yaara nda ti yɛn kaselege woro, ti
daga mbe pye kpoyi fun saara nda
tì mbɔnrɔ naa ma wɛ to ni.
24 Katugu Kirisi wi sila ye wa laga
kpoyi ŋga leele pè kan ko ka ni,
ko ŋga ki yɛn ki kaselege wogo
ki yanlɛɛ we. Ɛɛn fɔ, wì ye wa
yɛnŋɛlɛ na jate, jaŋgo mboo yɛɛ
naga Yɛnŋɛlɛ li na yiŋgɔ we kala na.
25 Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ to wi
ma ye yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew
wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni yaayogo
kasanwa ni. Ɛɛn fɔ, Kirisi wi sila
ye wa mboo yɛɛ wɔ saraga wɔsaga
lɛgɛrɛ na.
26 Ndɛɛ pa kì pye ma, anmɛ Kirisi
wi ja daga mbe jɔlɔ jɔlɔsaga lɛgɛrɛ
na maga lɛ wa dunruya wi dasanga
wi ni. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, ki dunruya
kɔyɛgɛ ŋga kì yɔngɔ yɛɛn ki ni, wùu
yɛɛ naga nagasaga nuŋgba wagati

† **9:13 9.13:** Nɔmbu 19.1,9-17 † **9:19 9.19:** Levi 14.6 † **9:20 9.20:** Ɛki 24.8 † **9:21 9.21:** Levi 8.15-19

wi ni fuun wogo, jaŋgo mbe kapere ti kɔ, naa wùu yɛɛ kan saraga we.
27 Kì kɔn ma tɛgɛ lere pyew wi kan wi ku kusaga nuŋgba, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ lii kiti kɔn wi na.
28 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Kirisi fun wìla wɔ saraga wɔsaga nuŋgba, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ kapere laga pe na. Wi yaa ka pan mboo yɛɛ naga leele pe na naa nagasaga shyɛn wogo na, ko se ka pye kapere laga kala, ɛɛn fɔ, mbe mbele pe yɛn naa singi poro shɔ.

10

1 Moyisi lasiri wi woro yaara nda ti yɛn kaselege woro ti cɛnlɔmɔ jɛmbɛ po. Wi yɛn yarijɛndɛ nda tila paan to nunu. Ko kì ti leele mbele pe maa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, na saraga cɛnlɛ nuŋgba ki woo li yeri yɛlɛ pyew, lasiri wii ya mbe pe sin mbe pe yɔn fili.
2 Kì pye ndɛɛ mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo ki pyelɔmɔ pi na, pe kapere tila laga pe na, a pè pye kpoyi wagati jɛnŋɛ nuŋgba ni, pe nawa pi se jɛn naa pe jɛrɛgi mbe yo pè kapere pye. Pe jɛn na saraga wɔgɔ pyew ki yaga.
3 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, ki saara ti ma koro na leele pe nawa tuun pe kapere ti na yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew.
4 Katugu napɛnɛ naa sikapɛnɛ kasanwa pi se ya mbe kapere ti laga fyew.

5 Ko kì ti sanga ŋa ni Kirisi wi yaa ye laga dunruya wi ni, wìla Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:

Ma woro na saraga naa yarikanga
jaa.
Ɛɛn fɔ, a mà si wire gbegele na kan.
6 *Saara sogoworo to naa kapere ti*
kala yagawa jasaara ti kala li
sɔɔn ndanla.
7 *Kona, a mì sho fɔ: E, Yɛnŋɛlɛ mi ŋa,*
mì pan mbe ŋga maa jaa ki pye,
mbe yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
lasiri sɛwɛ wi ni na kanŋgɔlɔ
ki ni.†

8 Wìla keli maga yo gbɛn ma yo fɔ: «*Ma woro saara naa yarikanra, naa saara sogoworo konaa kapere ti kala yagawa jasaara ti kɔrɔgɔ, ti woro mɔɔ ndanla.*» Ma si yala, ki saara ti ma wɔ ma yala lasiri wo ni.
9 Ko puŋgo na, a wì sho naa fɔ: «*E, Yɛnŋɛlɛ mi ŋa, mì pan mbe ŋga maa jaa ki pye.*» Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si saara lɛrɛ ti ni fuun ti kɔ ma Kirisi wi saraga ki tɛgɛ wa ti yɔnlɔ.
10 Naa Zhezu Kirisi wì Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li pye, ki kala na, we kapere tì laga we na, a wè pye kpoyi wi yɛɛ wire nda wì wɔ saraga wagati wi ni fuun wogo ki fanŋga na.

11 Saraga wɔfɔ pyew wi ma yere pilige pyew maa tunŋgo ki pye. Saara cɛnlɛ nuŋgba to wi maa woo wagati lɛgɛrɛ na, nda ti se ya mbe kapere ti laga fyew.
12 Ɛɛn fɔ, Kirisi wo na, saraga mbakɔgɔ nuŋgba wi wɔ leele pe kapere ti kala na, kona, mɛɛ saa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na.
13 Pa wi yɛn wa yiŋgɔ naga singi Yɛnŋɛlɛ luu mbɛnfɛnnɛ pe tirige mbe pe pye wi tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga†
14 Kì pye ma, ki yarikanga nuŋgba ki fanŋga na, mbele wì pe kapere ti laga pe na ma pe pye kpoyi, wì pe sin ma pe yɔn fili fɔ sanga pyew.

15 Yinnɛkpoyi fun laa ki wogo ki yuun naga finligi we kan. Lì keli maga yo gbɛn ma yo fɔ:

16 *We Fɔ wì yo fɔ:*

Yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le pe ni ko
piliye yo puŋgo na, pi mba:
Mi yaa na ŋgasegele ke le wa pe
kotoro ti na,
mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe nawa pi ni.
17 Ko puŋgo na, a lì yo naa fɔ:
Mi se kanla jatere wi tɛgɛ pe kapere
to naa pe kambasinnde ti na
naa.†

† **10:7 10.5-7:** Yuuro 40.7-9 † **10:13 10.12-13:** Yuuro 110.1 † **10:17 10.16-17:** Zhere 31.33-34

18 Ma si yala, na kapere ti ka kala
yaga mbe kɔ, kii daga saraga mbe
wɔ ti kala yagawa pi na naa.

Ye ti waa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla

19 Kì pye ma, Sefɛnnɛ, Zhezu wi
kunwɔ pi fanŋga na, we mbe ya
kotogo ta mbe ye wa lajɛŋgɛ kpoyi
ki ni.
20 Wì kovɔnnɔ yinwege wolo
yɛngɛ we kan, li ma toro wa paraga
ŋga kì pari ma go nawa pi kɔn shyɛn
ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn wi wire† re.
21 Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi yɛn we
yeri, wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ li go
woolo pe go na.
22 Ki kala na, ye ti we fulo Yɛnŋɛlɛ
li tanla kotojɛŋgɛ ni, we kotogo ta
wa we tagawa pi ni. We fulo li tanla
we kotoro ti ni pèri jogo ma nawa
jatere pee wi wɔ wa. We fulo li tanla
we wire ti ni pèri jogo mari laga
tɔnmɔ kpoyi ni.
23 Ye ti we we jigi tagasaga ki yigi
tiyɔngɔ, ko ŋga waa ki sɛnrɛ yuun
we, katugu Yɛnŋɛlɛ na lì yɔn fɔgɔlɔ
ke kɔn, li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.
24 Ye ti waa nawa tuun we yɛɛ na,
waa we yɛɛ kotogo kanni, we we yɛɛ
ndanla jɛŋgɛ, waa kajɛŋgɛ piin.
25 Waga ka we gbogolɔmɔ pi yaga
paa yɛgɛ ŋga na pèle tara ki na naga
piin we. Ɛɛn fɔ, waa we yɛɛ yɛrɛgi,
waa ki piin jɛŋgɛ paa yè we Fɔ wi
pilige ki yan kì yɔngɔ we.
26 Katugu na waga ki siligi mbaa
kapere ti piin mbege ta we kaselege
ki jɛn makɔ, saraga woro wa naa
ŋga ki mbe ya kapere ti laga we na.
27 Kona, kì koro waa Yɛnŋɛlɛ li kiti
kɔngɔ ko singi fyɛrɛ gbɔrɔ ni, naa
kasɔn gbɔgɔ ki ni, ŋga ki yaa kali
mbɛnfɛnnɛ pe sogo we.
28 Lere ŋa fuun ka Moyisi lasiri wi
jɔgɔ, pe maa gbo paa wi yinriwɛ ta,
na sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma taanri
kaga kala li yo we†.
29 Lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ wi tifaga, na kasanwa
mba Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ma yɔn finliwɛ
pi le pi piin faa, po mba pùu pye
kpoyi we, na Yinnɛkpoyi na li maa
yinmɛ pi kaan li tegele, ki lerefɔ wi
yaa ka pye mɛlɛ? Ye mbe ya mbege
jate fɔ jɔlɔgɔ ŋga ki daga wi ni, ki
yaa ka pe naa mbe wɛ.
30 Katugu lere ŋa wìgi sɛnrɛ nda
ti yo, we yɛn maa jɛn. Wì yo fɔ:
«*Kapere ti kayaŋga wɔgɔ ki yɛn mi
yeri, muwi mi yaa ti yɔngɔ wɔ.*» Ma
nuru ma yo fɔ: «*We Fɔ wi yaa ka kiti
kɔn wi woolo pe na.*»†
31 Mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ na yinwege
wolo li kɛɛ, ki yɛn fyɛrɛ ni fɔ jɛŋgɛ.
32 Ɛɛn fɔ, ye nawa to ŋga kìla ye ta
faa ki na. Ki wagati wi ni, naa yàa
kaa Yɛnŋɛlɛ li yanwa pi ta ma kɔ,
yàa jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ maga kun ye yɛɛ
ni.
33 Sanga wa ni, pàa pye na ye
tegele, na ye jɔlɔ lere pyew wi yɛgɛ
na. Sanga wa ni, leele mbele pàa pye
na jɔlɔ ma fun, yaa pinlɛ na jɔlɔ pe
ni.
34 Kaso piile pe yinriwɛ la ye ta.
Naa leele pàa ye yarijɛndɛ ti shɔ
ye yeri, yàa yɛnlɛ ki na nayinmɛ
ni, katugu yège jɛn ma yo yarijɛndɛ
yɛn ye yeri, nda tì mbɔnrɔ ma wɛ,
jɔgɔsaga si woro ti na.
35 Ki kala na, yaga ka ye jigi
tagasaga ki wa, katugu tɔnli gbɔɔ
yɛn ki ni.
36 Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni,
jaŋgo ye ta ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li pye ye li yɔn fili, ye ŋga lì yɔn
fɔlɔ kɔn ki ta.
37 Katugu ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn na yuun, ma yo fɔ:

*Wagati wì koro jɛnri, jɛnri jate, ŋa wì
daga mbe pan, wi yaa pan.*

Wi se mɔ naa.

38 *Ŋa wi yɛn lesinŋɛ na yɛgɛ na, wi
yaa yinwege ta wi tagawa pi
fanŋga na.*

*Ɛɛn fɔ, na wi ka sɔngɔrɔ puŋgo na,
wi kala li sanla ndanla naa.*†

† **10:20 10.20:** Paraga ŋga sɛnrɛ ti yɛn na yuun, ko ki yɛn Zhezu wi wire nda tì jɔlɔ we kala na, a wì ku ma kologo yɛngɛ we kan fɔ wa Yɛnŋɛlɛ laga ki na. † **10:28 10.28:** Dete 17.6 † **10:30 10.30:** Dete 32.35-36 † **10:38 10.37-38:** Aba 2.3-4

39 Mbele pe maa sɔngɔrɔ puŋgo na na punŋgu, we woro poro pele. Ɛɛn fɔ, mbele pè taga ma pye wa shɔwɔ kologo ki ni, we yɛn poro pele.

SƐRƐFƐNNƐ PORO NAA PE TAGAWA

11

11–12

Tagawa sɛnrɛ

1 Na we kaga jɛn mbe yo we jigi wi yɛn yaraga ŋga na we yaa ki ta, ko ki yɛn tagawa we. Tagawa po pi yɛn yaraga ŋga we woro na yaan, we taga ki na we yo ki yɛn kaselege.

2 Faa leele pe tagawa po kala na Yɛnŋɛlɛ làa sɛrɛya jɛnŋɛ yo pe kanŋgɔlɔ.

3 Tagawa po fanŋga na, wège jɛn ma yo dunruya wì da Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ to ni. Ki kala na, yaara nda we yɛn na yaan yɛnlɛ ni, tìla gbegele ma yiri wa nda we woro na yaan to ni.

4 Tagawa po fanŋga na, Abɛli wìla saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋga kìla mbɔnrɔ Kayɛn wogo ki na. Wi tagawa pi kala na, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo wi yɛn lesinŋɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ jate làa yɛnlɛ wi yarikanra ti na. Ali maga ta Abɛli wì ku, wi sɛnrɛ ti yɛn na yuun† we ni bere wi tagawa pi kala na.

5 Tagawa po fanŋga na, Enɔki wi sila ku. A Yɛnŋɛlɛ lùu lɛ ma kari wi ni wa li yɛɛ tanla. Lere sila wi yan naa, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi lɛ†. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li faa lɛ, wi kala làa pye ma li ndanla.

6 Ɛɛn fɔ, na tagawa po ma, lere kpɛ kala se ya Yɛnŋɛlɛ li ndanla, katugu lere ŋa kaa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, wi daga mbe taga ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa, fɔ mbele pe yɛn nali lagajaa, li yaa tɔnli kan pe yeri.

7 Tagawa po fanŋga na, kagala ŋgele lere sila ke yan gbɛn, naa Yɛnŋɛlɛ làa Nowe wi yɛri ke ni, a wì si fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ma si tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki tɛ, a wo naa wi go woolo pe ni pè shɔ† wa ki ni. Kì pye ma, wi tagawa pi fanŋga na, a wìgi kan kiti to dunruya woolo pe na, a Yɛnŋɛlɛ laa wi jate lesinŋɛ.

8 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, naa làa wi yeri we. A wì si kari tara ta ni nda Yɛnŋɛlɛ li mbaa kan wi yeri ti pye wi kɔrɔgɔ, ma yiri wa wi yɛɛra tara ti ni na kee, ma sigi ta wi sila wi karisaga ki jɛn†.

9 Tagawa po fanŋga na, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe tara nda kan wi yeri, wìla saa cɛn wa ti ni paa nambanŋa yɛn. Wìla pye na cɛɛn paara yinrɛ paa yɛgɛ ŋga na Izaki naa Zhakɔbu pàa kaa cɛn wa ti ni we, poro mbele Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yɔn fɔlɔ nuŋgba li kɔn pe yeri we.

10 Katugu Abirahamu wìla pye na cagbɔgɔ singi, ŋga ki nɔgɔ ki yɛn ma sheli tiyɔngɔ. Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ki kaara ti gbegelefɔ naa ki kanfɔ.

11 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wi jɔ Sara fun wìla ya ma fanŋga ta ma pyɔ se, ali maga ta wìla lɛ ma toro pisege na; katugu Yɛnŋɛlɛ na làa yɔn fɔlɔ li kɔn wi yeri, wìla li jate sɛnrɛ nuŋgba yofɔ.

12 Ki kala na fun, ali maga ta Abirahamu wìla pye ndɛɛ wì ku makɔ, ki naŋa nuŋgba we, setirige piile lɛgɛrɛ yiri wa wi ni, ma lɛgɛ *paa naayeri wɔnŋgɔlɔ koro naa kɔgɔje yɔn taambugɔ ŋga ki se ya jiri ki yɛn.*†

13 Ki leele mbele pe ni fuun pè ku wa tagawa pi ni. Yɛnŋɛlɛ làa yarijɛndɛ nda yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri, pe sila ti ta, ɛɛn fɔ, pàa ti yan lege, a kì nayinmɛ kan pe yeri. A pè sigi yo ma yo *pe yɛn nambanmbala ma pye cɛnfɛnnɛ*† laga tara ti na.

14 Mbele pe yɛn na para ma, pe yɛn naga nari naga finligi ma yo pe yɛn na tara ta yɛgɛ jaa pe woro.

15 Ndɛɛ ki pye pàa yiri tara nda ni, to pàa pye na jatere piin ti na, pe

† **11:4 11.4:** Zhenɛ 4.4 † **11:5 11.5:** Zhenɛ 5.24 † **11:7 11.7:** Zhenɛ 6.13-22 † **11:8 11.8:** Zhenɛ 12.1-4 † **11:12 11.12:** Zhenɛ 15.5 † **11:13 11.13:** Zhenɛ 23.4

mbaa pyelɔmɔ ta naa mbe sɔngɔrɔ wa.
16 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, pàa
pye na tara ta jaa pe woro, nda tì
mbɔnrɔ naa ma wɛ, ko kɔrɔ wo yɛn
nda ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. Ko kì ti ki
fɛrɛ woro Yɛnŋɛlɛ li na paa li yinri
pe Yɛnŋɛlɛ, katugu lì cagbɔgɔ kan pe
kan.
17 Tagawa po fanŋga na, Abira-
hamu wìla Izaki wi wɔ saraga, naa
Yɛnŋɛlɛ làa wi wa ma wele we. Wìla
wi yɛɛ naga ma yo wì gbɛgɛlɛ mboo
pinambyɔ nuŋgba pe wi wɔ saraga.
Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo làa yɔn fɔlɔ
kɔn mboo kan wi yeri.
18 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan fɔ:
«*Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri
wa Izaki wo ni.*»†
19 Abirahamu wìla ki jate ma yo
fanŋga yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni li Izaki wi
yɛn luu yirige wa kunwɔ pi ni. Ki
kala na, a Abirahamu wì Izaki wi ta
naa fɔnŋgɔ†, ki yowo po na, a kì cɛn
ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa
kuulo pe sɔgɔwɔ wi kan.
20 Tagawa po fanŋga na, Izaki wìla
duwaw pye Zhakɔbu naa Ezawu pe
kan pe goto kala li na†.
21 Tagawa po fanŋga na Zhakɔbu
wìla duwaw pye Zhozɛfu pinambiile
pe nuŋgba nuŋgba pyew pe kan,
naa wi kuyɛgɛ kìla yɔngɔ we. A wì
yiri maa gbɔtangala† li go ki yigi ma
jiige li na, ma Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ.
22 Tagawa po fanŋga na, naa
Zhozɛfu kuyɛgɛ kìla kaa yɔngɔ, a wì
si para Izirayɛli woolo pe ni wagati
ŋa pe mbaa yiri wa Ezhipiti tara wi
sɛnrɛ na, ma si ŋga pe mbaa pye wi
kajeere† ti ni ki yo.
23 Tagawa po fanŋga na, Moyisi
wi seŋgɔlɔ, a wi sevɛnnɛ pòo lara
ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri, katugu
pàa wi yan wi yɛn pyɔ tiyɔɔn. Kì
pye ma, pe sila fyɛ mbe konɔ na
wunlunaŋa† wìla kan li kɛ.
24 Tagawa po fanŋga na, naa Moy-
isi wìla kaa gbɔn lere, a wì si je
ma yo paga kaa wi yinri Farawɔn
sumboro wi pinambyɔ.
25 Wi pinlɛ wila jɔlɔ ja Yɛnŋɛlɛ li
woolo pe ni, a ko mbɔnrɔ wi yeri ma
wɛ wi saa yɔgɔri wa kapere† pyege
tanwa pi ni wagati jɛnri ni ko na.
26 Wi mɛgɛ mbe jɔgɔ paa Kirisi
wi yɛn, wìla ki jate yarijɛndɛ lɛgɛrɛ
ma wɛ Ezhipiti tara yarijɛndɛ ti na,
katugu tɔnli ŋa wi yaa ka ta puŋgo
na, wo wìla pye na wele.
27 Tagawa po fanŋga na, Moyisi
wìla yiri wa Ezhipiti tara, wii fyɛ
wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛgɛ.
A wì koro maga kun wi yɛɛ ni ma
mbe yo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yaan,
lo na lere nali yan we.
28 Tagawa po fanŋga na, wìla Paki
fɛti wi yɔn kɔn, ma si konɔ kan
ma yo pe kasanwa yanragi yanragi
kɔɔrɔ ti na, jaŋgo kunwɔ mɛrɛgɛ
wiga ka Izirayɛli woolo pe pinambi-
ile koŋgbanmbala pe gbo†.
29 Tagawa po fanŋga na, Izirayɛli
woolo pàa Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma
yiri, paa yɛgɛ ŋga na lere ma tanga
tawara na we. Ɛɛn fɔ, naa Ezhipiti
tara fɛnnɛ pàa kaa na jaa mbege
nuŋgba ki pye, a lɔgɔ kì si pe li†.
30 Tagawa po fanŋga na, naa
Izirayɛli woolo pàa Zheriko ca ki
maga ma saa ta pilige kɔlɔshyɛn, a
ca ki mbogo† kì si toori.
31 Tagawa po fanŋga na, nan-
jaa Arahabu wi sila pinlɛ mbe ku
mbele pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ†
pe ni, katugu wìla Izirayɛli kagala
yewefɛnnɛ pe yigi tiyɔngɔ.

† **11:18 11.18:** Zhenɛ 21.12 † **11:19 11.19:** Zhenɛ 22.10-13 † **11:20 11.20:** Zhenɛ 27.28-29,39-40 † **11:21 11.21:** Zhenɛ 48.15-16 † **11:22 11.22:** Zhenɛ 50.24-25 † **11:23 11.23:** Ezhipiti tara wunlunaŋa wìla konɔ kan mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin pe yeri, ma yo na Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wa ka pinambyɔ se poo gbo, Ɛki 1.16,22; 2.2. Ɛɛn fɔ, Moyisi sevɛnnɛ pe sila fyɛ mbege konɔ li kɛ. † **11:25 11.25:** Ɛki 2.11-12 † **11:28 11.28:** Ɛki 12.12-13 † **11:29 11.29:** Ɛki 14.22-29 † **11:30 11.30:** Kìla pye Zhufuye pe ma mbogo kan ma pe ca ki maga maga fili; Zhozu 6.20. † **11:31 11.31:** Arahabu wìla Izirayɛli kagala yewefɛnnɛ pe yigi tiyɔngɔ, katugu wìla pe jate paa pe tara ti juguye poro pele yɛn; Zhozu 2.11-12; 6.25. † **11:32 11.32:** Kiti 6–8

32 Yiŋgi mi yaa yo naa? Wagati
woro na yeri mbe para Zhedewɔn†
naa Baraki†, naa Samisɔn†, naa
Zhɛfite†, naa Davidi†, naa Samiyɛli†,
naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe
sɛnrɛ na.
33 Tagawa po fanŋga na, a pè ya
wunluwɔ lɛgɛrɛ ni, ma ŋga kì sin†
ki pye, ma ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn
fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri ki ta, ma
jaraye pe yɔnrɔ ti tɔn† pe na,
34 ma kasɔn ŋgbanra figi†. A pè
shɔ mbele pe mbaa pe gbo tokobi
ni pe yeri. Mbele pàa pye fanŋga
fu, a pè fanŋga ta. A pè kotogo
ta malaga ki ni, ma ya tara ta yɛgɛ
maliŋgbɔɔnlɔ ni.
35 Tagawa po fanŋga na, jɛɛlɛ pèle
la pe gboolo yan pè yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni ma kan pe yeri.

Leele pèle la jɔlɔ ma ku gbɔnrɔ ti
kɛɛ, katugu pàa je mbe pe yɛɛ shɔ ti
ni, jaŋgo mbe ta mbe yɛn mbe yiri
mbe yinwege ka ta, ŋga kì mbɔnrɔ
ma wɛ†.
36 Pàa tɛgɛ pele na, ma pe gbɔn
sapire ni. A pè pele pɔ jɔrɔgɔ ni ma
pe le kaso†.
37 A pè pele wa sinndɛɛrɛ ni† ma
pe gbo, ma pele walagi shyɛnzhyɛn
siye ni, nakoma ma pe gbo tokobi ni.
Pàa pye na kee lagapyew, simbaala
naa sikaala sɛɛrɛ tìla pye pe na pe
yaripɔrɔ. Pàa pye fyɔnwɔ ni na tege,
na jɔlɔ.
38 Dunruya wi sila daga ki leele
pe ni! Pàa pye na yanri na toro wa
gbinri wi ni konaa wa yanwira ti na.
Pàa pye na pe yinwege ki piin wa
yanwira were naa tara were ti ni.
39 Yɛnŋɛlɛ làa sɛrɛya jɛnŋɛ yo ki
leele pe kanŋgɔlɔ pe tagawa pi kala
na; ma si yala, Yɛnŋɛlɛ làa yaraga
ŋga yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe sila ki
ta gbɛn.
40 Katugu Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ka
kɔn ma tɛgɛ we kala na, ŋga kì
mbɔnrɔ naa ma wɛ, li sila pye na jaa
pege ta pe yɔn fili we puŋgo na.

12

Yɛnŋɛlɛ li yɛn we To

1 Woro wo na, ki sɛrɛfɛnnɛ janwa
gbɔlɔ li yɛn ma we maga†. Ki kala
na, ye ti yaraga ŋga fuun ki yɛn na
we tangalɔmɔ pi jɔlɔ wege yaga, naa
kapege ŋga ki yɛn na we faara jaga
jaga ki ni. Kashara fenɛ na li yɛn ma
tɛgɛ we kan, we bala weli fe.
2 We we yɛngɛlɛ ke kan Zhezu wi
na waa wi wele, wo ŋa wi yɛn we
tagawa pi pelifɔ naa pi yɔn filifɔ.
Wìla ki kun wi yɛɛ ni poo gbo wa
tiparaga ki na, wi sila ki kunwɔ
cɛnlɛ pi fɛrɛ ti jate yaraga ka, katugu
wi yɛgɛ la pye nayinmɛ mba pìla pye
ma tɛgɛ wi kan pi na. Yiŋgɔ, wì saa
cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki
kalige kɛɛ ki na.
3 Yaa jatere piin wi na, paa
yɛgɛ ŋga na kapere pyefɛnnɛ pàa
kendige gbɔgɔ ŋga wɔ wi ni, a wìgi
kun wi yɛɛ ni we, jaŋgo yaga ka te,
yaga si ka kotogo la.
4 Katugu wa ye ŋgbɛnlɛwɛ pi ni
kapege ki ni, ye fa ŋgbeli mbe gbɔn
kunwɔ pi na gbɛn.
5 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ye kotogo kanni
sɛnrɛ nda ni paa li pinambiile yɛn,
ye fɛgɛ ti na wi le? Ti nda fɔ:

Na pinambyɔ, maga kaa we Fɔ wi
korowo pi jate kala faa.
Na wi ka si ŋgbanla ma na sanga ŋa
ni, ma wire tiga ka fanla ma
na.
6 *Katugu ŋa wi yɛn ma we Fɔ wi*
ndanla, wi maa koro gbɔnrɔ
ni.
Lere ŋa fuun wì jɛn paa wi pinambyɔ
yɛn, wi maa gbɔn sapige ni.†

7 Yaa korowo gbɔnrɔ ti kunni ye yɛɛ
ni; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye yigi paa li

† **11:32 11.32:** Kiti 4.6-16 † **11:32 11.32:** Kiti 14–16 † **11:32 11.32:** Kiti 11 † **11:32 11.32:** 1 Sami 17.23-51 † **11:32 11.32:** 1 Sami 7.9-11 † **11:33 11.33:** 2 Sami 8.1-15 † **11:33 11.33:** 1 Sami 17.34-37; Dani 6.1-27 † **11:34 11.34:** Dani 3.1-30 † **11:35 11.35:** 1 Wunlu 17.23; 2 Wunlu 4.35-36 † **11:36 11.36:** Zhere 37.15 † **11:37 11.37:** 2 Kuro 24.21 † **12:1 12.1:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki sɛrɛfɛnnɛ janwa gbɔlɔ le, tagawa mba pìla pye pe ni waa po fɔrɔgi. † **12:6 12.5-6:** Yomi 3.11-12

pinambiile yɛn. Pyɔ wiwiin wi wa wi to wila wi gbɔn mboo koro?
8 Na kaa pye pe woro na ye gbɔɔn na ye koro paa yɛgɛ ŋga na pe maa piile pe ni fuun pe gbɔɔn na pe koro, kona, ye yɛn kɛɛnrɛ piile, ye woro piseele.
9 Ye ti we nawa to we teele mbele laga tara na pe wogo ki na. Pàa pye na we gbɔɔn na we koro, a waa pe gbogo. Ki kala na, we daga mbaa nuru we To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri mbe wɛ, jaŋgo we yinwege ta.
10 We teele mbele laga tara ti na, pàa pye na we gbɔɔn na we koro wagati jɛnri ni, ma yala ŋga kìla pye ma yɔn pe yɛgɛ na ko ni. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we gbɔɔn na we koro we yɔnwɔ po kala na, jaŋgo li yɛn kpoyi yɛgɛ ŋga na, we we tasaga ta wa ki ni.
11 Na paga we gbɔn mbe we koro sanga ŋa ni, kila pye nayinmɛ kala ki pyesanga wi ni, fɔ yɛsanga. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, mbele pè naga ma pe jɔlɔ ki jɔlɔgɔ ki ni, pe ma tɔnli ta wa ki tulugo ki ni ma pye yɛyinŋge na, na kasinŋge piin.

Yɛrɛwɛ naa kɔgɔrimɔ sɛnrɛ

12 Ki kala na, *ye ye kɛyɛn yan yì te yi yirige, ye fanŋga le ye kanŋguuro nda tì fanla ti ni.*†
13 Ye koro yaa tanri kozinŋgele jɛŋgɛlɛ na, jaŋgo jejɔgɔlɔfɔ† wi jele liga ka wa mbe la, ɛɛn fɔ, wi sagala.
14 Yaa yɛyinŋge ki lagajaa leele pe ni fuun pe ni. Ye tangalɔmɔ pi pye kpoyi, katugu na tangalɔmɔ kpoyi po ma, lere kpɛ se ya we Fɔ wi yan.
15 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere kpɛ ka ka Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi la. Ye ye yɛɛ yigi, jaŋgo lere kpɛ ka ka pye paa tige tisorogo yɛn ŋga ki ma fi na tipege piin lelɛgɛrɛ na ki shɔnrɔ ti ni.
16 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere kpɛ ka ka pye ye ni kɛɛnrɛ lifɔ, nakoma wila Yɛnŋɛlɛ li yaara kpoyi ti tifaga paa Ezawu yɛn, wo ŋa wìla wi lelɛwɛ tɔnli† wi pɛrɛ suro lisaga nuŋgba kala na.
17 Yège jɛn ma yo puŋgo na, wìla kaa naga jaa wi to wi duwaw pye wi kan, ɛɛn fɔ, a wi to wì je. Ezawu wi sila pyelɔmɔ ta mbe ŋga wìla pye ki kanŋga, ali maga ta wìla yɛntunwɔ wɔ maga lagaja o.
18 Yanwiga ŋga lere mbaa ya mbe jiri ki na, ko ma yè fulo ki tanla paa yɛgɛ ŋga na Izirayɛli woolo pàa ki pye wa Sinayi yanwiga ki tanla. Ko ŋga kìla pye na yiin kasɔn gbɔgɔ ni, ma pye yembinɛ naa wɔwɔ ni, naa tifɛliŋgbɔgɔ ni.
19 Mbanlaga tinmɛ naa magaŋgala la pye na yinrigi wa ki na. Naa Izirayɛli woolo pàa ki magaŋgala ke logo, a pè sigi yɛnri ma yo paga ka sɛnpyɔ wa kpɛ yo mbe taga wa ti na naa.
20 Katugu konɔ na pàa kan pe yeri, pe saa ya mbeli kun pe yɛɛ ni. Li na fɔ: «*Lere ŋa fuun ka jiri yanwiga ki na, ali na kaa pye yaayogo yi, pege wa sinndɛɛrɛ ni pege gbo.*»†
21 Ŋga pàa yan kìla pye fyɛrɛ ni jɛŋgɛ, fɔ a Moyisi wì yo: «Mi yɛn na fyɛ ma toro fɔ na seri†!»
22 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, Siyɔn yanwiga ko yè fulo ki tanla, ma fulo Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li cagbɔgɔ ki tanla, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na we. Yè fulo mɛrɛgɛye janwa gbɔlɔ li tanla.
23 Yè fulo Yɛnŋɛlɛ li woolo koŋgbanmbala pe nayinmɛ gbogolomɔ pi tanla, poro mbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na we. Yè fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, lo na li yɛn leele pe ni fuun pe kiti kɔnfɔ we. Yè fulo ma pye nuŋgba lesinmbele pe yinŋgele ke ni, poro mbele pe yɛn ma yɔn fili we.
24 Yè fulo Zhezu wi tanla, wo ŋa wi yɛn kasuluwo ma yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi le we, yè fulo wi kasanwa mba pì wo pi tanla, po mba pi

† **12:12 12.12:** Eza 35.3 † **12:13 12.13:** ***Jejɔgɔlɔfɔ:*** **Wo wi yɛn ŋa wi woro ma yɛgɛ sin wa tagawa konɔ li ni.** † **12:16 12.16:** Zhenɛ 25.33-34 † **12:20 12.20:** Ɛki 19.13 † **12:21 12.21:** Dete 9.19 † **12:24 12.24:** Zhenɛ 4.10

yɛn na sɛnjɛndɛ yuun ma wɛ Abɛli† woo mba pi yɛn na kapere ti yɔngɔ wɔsɛnrɛ yuun pi na.

25 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn! Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na yuun ye ni, yaga ka je mbaa nuru li yeri. Moyisi ŋa wìla yo leele pe ni laga tara ti na ma pe yɛri, mbele pàa je pee logo wi yeri, pe sila shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ. Zhezu ŋa wi yɛn na we yɛrɛgi ma yiri wa naayeri wi go na, na waga puŋgo le wi ni, kona, wège jɛn jɛŋgɛ ma yo we se ya shɔ.

26 Ki sanga wi ni, li magala làa tara ti yɛgɛ. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, lìgi yɔn fɔlɔ na li kɔn ma yo fɔ: «*Mi yaa tara ti yɛgɛ yɛgɛsaga nuŋgba naa, tara to nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mi yaa naayeri wi yɛgɛ fun.*»†

27 Ki sɛnpiile mbele wì yo ma yo «yɛgɛsaga nuŋgba naa» pe yɛn naga nari ma yo yaara nda tì da ti yaa ka yɛgɛ mbe kɔ mbe wɔ wa, jaŋgo nda ti se ya yɛgɛ to mbe koro wa.

28 Kì kaa pye we yaa wunluwɔ ta mba pi se ya yɛgɛ, ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari waa tunŋgo piin li kan, waa kagala ŋgele ke yɛn ma li ndanla ke piin, waa li gbogo waa fyɛ li yɛgɛ.

29 Katugu we *Yɛnŋɛlɛ li yɛn paa kasɔn yɛn, ŋga ki maa yaara sori.*†

YƐRƐWƐ PUŊGO WOO KONAA SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ

13

13.1-25

Tangalɔmɔ mba pi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

1 Ye koro ye ye yɛɛ ndanla suyi paa sege nuŋgba woolo yɛn.

2 Yaa nawa tuun ki na fɔ ye daga mbaa nambanmbala pe yaara woo, katugu leele pèle laga pye ma, ma mɛrɛgɛye yigi jɛŋgɛ, ma sigi ta pe sila ki jɛn.

3 Yaa nawa tuun mbele pe yɛn wa kaso pe na ndɛɛ ye yɛn pe ni ja wa kaso. Yaa nawa tuun pe yɛn na mbele jɔlɔ pe na ndɛɛ pe yɛn na ye jɔlɔ ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun paa pe yɛn.

4 Leele pe ni fuun pe daga mbaa pɔrɔgɔ ki gbogo, naŋa naa wi jɔ pe pye sinmbele pe yɛɛ kan; katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro naa jataala naa nan-daala pe na.

5 Yaga ka ye yɛɛ yaga penjara ti ndanlawa pi fanŋga ta ye na wa ye tangalɔmɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, yaara nda yè ta, ye ti to mbe yala ye ni, katugu Yɛnŋɛlɛ lo jate lì yo fɔ:

Mi sɔɔn yaga fyew, mi se sɔɔn wa fyew.†

6 Ko kì ti we mbe ya mbe kotogo ta mbege yo fɔ:

We Fɔ wo wi yɛn na Sagafɔ we, mi se fyɛ.

Yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?†

7 Yaa nawa tuun ye yɛkeele lɛɛlɛ pe na, poro mbele pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo ma ye kan we. Pàa pe yinwege ki pye yɛgɛ ŋga na ma saa ku, yaa jatere piin ki na. Yaa pe tagawa pi fɔrɔgi.

8 Zhezu Kirisi nuŋgba wowi malɛ yunmbaan, naa nala, fɔ sanga pyew†.

9 Yaga ka ti pe ye fanla pe ye puŋgo nagawa fɔnmbɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni. Ki yɛn ma yɔn we kotoro ti fanŋga ta Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na, kiga ka pye yaakara ŋgasegele koro fanŋga na. Mbele pe maa tanri ki ŋgasegele ke na pe fa tɔnli ta wa ke ni.

10 Saraga wɔsaga yɛn we yeri†, saraga wɔfɛnnɛ mbele pe maa saara ti woo wa Zhufuye paraga go ki ni,

† **12:26 12.26:** Azhe 2.6 † **12:29 12.29:** Dete 4.24 † **13:5 13.5:** Zhozu 1.5 † **13:6 13.6:** Yuuro 118.6-7 † **13:8 13.8:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pè taga Zhezu Kirisi wi na wìla pe saga yunmbaan yɛgɛ ŋga na, mbele paa tari wi na nala pa wi yaa pe saga ma, mbe mbele pe yaa ka taga wi na pe saga ma fun. † **13:10 13.10:** Saraga wɔsaga ŋga ki sɛnrɛ tì yo ko ki yɛn tiparaga ŋga pàa Zhezu wi wɔ ki na saraga we.

ki kologo woro pe yeri pe yaara nda pè wɔ wa saraga ta ka.
11 Zhufuyesaraga wɔfɛnnɛ to wi
ma ye yaayoro kasanwa ni wa
lajɛŋgɛ kpoyi ki ni mboo wɔ saraga
leele pe kapere ti kala na, ɛɛn fɔ, pe
ma saa ki yaayoro kuro ti sogo wa
leele pe cɛnsaga† ki puŋgo na.
12 Ko kì ti Zhezu fun wìla jɔlɔ ma
ku wa ca ki puŋgo na, jaŋgo mbe
leele pe pye kpoyi wi yɛɛ kasanwa
pi ni.
13 Ki kala na, ye ti waa kee wi
kɔrɔgɔ wa ca ki puŋgo na, pòo tifaga
yɛgɛ ŋga na, wege nuŋgba ki kun
we yɛɛ ni.
14 Katugu ca woro we yeri laga
tara na, ŋga ki yaa koro laga fɔ
sanga pyew. Ɛɛn fɔ, ca ŋga kila paan
wa, ko we yɛn na lagajaa, kɔsaga
woro ko na.
15 Ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni suyi ndɛɛ waa saraga woo li
yeri Zhezu wi fanŋga na, ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ waa li mɛgɛ ki sɔnni suyi wa
we yɔn.
16 Mbaa kajɛŋgɛ piin mbaa ye yɛɛ
sari ye kɛɛ yaara ti ni yaga ka fɛgɛ
ki na, katugu ki saara cɛnlɛ to ti yɛn
ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
17 Yaa ye yɛkeele pe sɛnrɛ ti nuru,
yaa pe gbogo, katugu pe yɛn na ye
yinŋgele ke kɔrɔsi, ma jɛn pe yaa ka
pe tunŋgo ki yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan
ke kala na. Yaa pe sɛnrɛ ti nuru pe
ta paa pe tunŋgo ki piin nayinmɛ ni,
paga kaa ki piin yɛsanga ni. Nakoma
ki yaa pye ye yeri tɔnli fu.
18 Yaa yɛnri we kan. Wè taga ki
na ma yo we nawa jatere wi yɛn
jɛnŋɛ, katugu we yɛn naga jaa we
tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ yɛgɛ ki ni
fuun na.
19 Mi yɛn na ye yɛnri jɛŋgɛ, fɔ yaa
Yɛnŋɛlɛ yɛnri na kan, jaŋgo mbe
sɔngɔrɔ mbe kari ye kɔrɔgɔ fyaw.

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

20 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yɛyinŋge
kanfɔ, lì we Fɔ Zhezu wi yɛn maa
yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ, wo ŋa
wi yɛn simbaala kɔnrifɔ gbɔɔ wi
kunwɔ pi fanŋga na, po mba pì
yeresaga kan yɔn finliwɛ mbakɔɔ pi
yeri we.
21 Yɛnŋɛlɛ li ye pye ye ya yaa ŋga
fuun ki yɛn jɛŋgɛ ki piin, jaŋgo yaa
li nandanwa kala li piin. Ŋga ki yɛn
mali ndanla, ligi pye wa ye nawa
Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ
mbe pye Zhezu Kirisi wi woo fɔ
sanga pyew! Anmiina.

Sɛnrɛ puŋgo woro naa sharaga

22 Sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri fɔ
sɛnrɛ nda mì yo ye kan ma ye yɛri,
yeri kun ye yɛɛ ni, katugu nda mì
yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni ma
torogo ye kan, tii tɔnlɔ.
23 Mila jaa yege jɛn fɔ pè we sefɔ
Timote wi wɔ wa kaso. Na wiga
gbɔn laga na na fyaw, pa mi naa wo
ni, we yaa pinlɛ mbe sa ye shari.
24 Ye ye yɛkeele pe ni fuun pe shari
naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun
pe ni. Sefɛnnɛ mbele pe yɛn wa Itali
tara, pè ye shari.
25 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni
fuun ye ni!

† **13:11 13.11:** Levi 16.27

Sɛwɛ ŋa ZHAKI wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhaki wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ. Mbe yala kalɛgɛ ki ni, Zhaki wìla pye we Fɔ Zhezu wo nɔsepyɔ lenaŋa (Mati 13.35; Maki 6.3; Gala 1.19; 1 Korɛn 15.7). Wìla pye Zheruzalɛmu ca legilizi yɛkelewe wo wa (Kapye 15.13-21; Gala 2.9). Zhaki wìla wi sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn koro kan. Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ŋgele Zhaki wi yɛn na para ke sɛnrɛ na, koro ma ke yɛn fafafa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wele; ɛɛn fɔ Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, a pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri, poro sɛnrɛ wila yuun. Jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga kìla gbɔn pe na ki kala na, pàa gbɔn ma jaraga tara sannda ti ni. Zhaki wo yɛgɛ na, tagafɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo jɛmbɛlɛ wele.

Wa wi sɛwɛ wi ni, wi yɛn naga yɛnri pe yeri paa kala kunni pe yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Mbe taga wa ko na, wi yɛn naga yuun pe kan ma yo pe pye kajɛnmbɛlɛ, pe pye go sogowo ni konaa paa tanri paa yala tagawa konɔ li ni. Wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yeri fɔ paga kaa pe yɛɛ gbogo pe penjara ti kala na, nɛɛ kotogo nii fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋga (1.1-27) ki ni, Zhaki wi yaa para kagala ŋgele na, wi yɛn na ke sɛnrɛ yuun.

Wa sɛwɛ go shyɛn wogo (2.1-26) ki ni, wi yɛn naga yuun sefɛnnɛ pe kan ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, paga ka ti penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro mbe pe ndanla, pee fyɔnwɔ fɛnnɛ poro panra.

Wa sɛwɛ wi go (3.1–4.12) laga ki ni, mbele pe yɛn na pe yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ, konaa naga jaa mbaa pele nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, Zhaki wi yɛn naga yuun pe kan fɔ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ naa kendige wɔgɔ ki yaga, paa pe sɛnyoro ti kɔrɔsi jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (4.13–5.6) laga ki ni, wi yɛn na penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe nawa tuun naa fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (5.7-20) ki ni, Zhaki wi yɛn naga yuun pe kan ma yo pe yere ŋgbanga wa jɔlɔgɔ ki ni, paa yɛnri mbele pe nawa pì tanga pe na pe kan konaa yambala pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1*
Kaŋgbanra konaa wamawelewe *1.2-18*
Mbege logo konaa mbege pye *1.19-27*
Tagafɔ wi yinwege kala *2.1-26*
Tagafɔ wi daga mbaa wi sɛnyoro ti kɔrɔsi *3.1-12*
Tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri *3.13-18*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ *4.1–5.6*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ *5.7-20*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Zhaki, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe tunmbyee, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi yoro Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ye kan, yoro mbele yè jaraga dunruya wi lagapyew we. Mi yɛn na ye shari.

Tagawa naa tijinliwɛ kala

2 Sefɛnnɛ, na wamawelewe cɛnlɛ lɛgɛrɛ ka gbɔn ye na, yaa pi jate paa nayinmɛ gbɔɔ kala yɛn;
3 katugu yège jɛn ma yo na paga ye tagawa pi wa mbe wele, ki ma ye kan yaa kagala kunni ye yɛɛ ni.
4 Ɛɛn fɔ, ye ti ye kala kunmɔ yɛɛ ni pi tunŋgo pye pigi yɔn fili, jaŋgo ye pye ye sin ye yɔn fili, ye pye tɛgɛlɛsaga fu, yaraga kpɛ ka ka ye la.
5 Na kàa pye tijinliwɛ pi wa la ye ni, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pi ni, pa li yaa pi kan wi yeri; katugu Yɛnŋɛlɛ li

maa leele pe ni fuun pe kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ nayinmɛ ni.
6 Ɛɛn fɔ, wuu yɛnri tagawa ni wiga
kaa singi; katugu lere ŋa kaa singi,
wi ma pye paa kɔgɔje tɔnmɔ pi yin-
riwɛ naa pi towo pi yɛn, mba tifɛlɛgɛ
ki maa pi lee naa waa kanŋgeyɛgɛ ki
ni fuun ki na.
7 Ki lere cɛnlɛ wiga kaa ki sɔnri
ndɛɛ wi yaa yaraga ka ta we Fɔ wi
yeri,
8 katugu wi jatere wi yɛn wi na
shyɛn, wi woro ma yɛgɛ sin wa wi
tangalɔmɔ pi ni fuun pi ni.

Fyɔnwɔ fɔ naa penjara taga kala

9 Sefɔ ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wila
wi yɛɛ gbogo naa Yɛnŋɛlɛ lùu yirige
we.
10 Ŋa wi yɛn penjagbɔrɔ fɔ fun
wila wi yɛɛ gbogo naa Yɛnŋɛlɛ lùu
tirige we, katugu wi yaa ka toro paa
yan fyɛɛnrɛ yɛn.
11 Na yɔnlɔ kiga yiri ki yama gbɔɔ
pi ni, yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ
ti ma toori, ki tiyɔnwɔ pi ma kɔ.
Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pen-
jagbɔrɔ fɔ wi yaa ka kɔ mbe wɔ wa
wi kapyegele ke sɔgɔwɔ fun.

Wamawelewe naa kala na li ma lere le kapege

12 Lere ŋa wi ma wamawelewe pi
kun wi yɛɛ ni, fɛrɛwɛ yɛn wi woo;
katugu na wiga wamawelewe pi kun
wi yɛɛ ni mbe koro sinŋɛ mbe kɔ, wi
yaa yinwege ta paa wunluwɔ njala†
yɛn, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi yɔn fɔlɔ kɔn
mbe kan li yɛn ma mbele ndanla pe
yeri we.
13 Na wamawelewe ka gbɔn lere
wa mboo le kapege, wiga ka yo
fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn nala waa na
wele.» Katugu Yɛnŋɛlɛ li se ya wa
mbe wele mbeli kapege, lo jate laa si
lere wa mbe wele mboo le kapege.
14 Ɛɛn fɔ, wamawelewe pi ma
gbɔn lere pyew wi na mboo le
kapege, na wo jate wi yɛɛra jogo
pege kiga yiri wi ni mbaa wi fanla
we.
15 Na jogo pege kiga kugbɔ lɛ, ki
mɛɛ kapege se. Kapege ko ka ka lɛ,
ko mɛɛ pan kunwɔ ni.
16 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn
mala ndanla, yaga kaa ye yɛɛ fanla.
17 Yarikanra jɛndɛ ti ni fuun, naa
boyan yaara tiyɔnrɔ ti ni fuun, ti
maa kaan we yeri na yinrigi wa
yɛnŋɛlɛ na. Ti maa tinri na yinrigi
wa Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lo li yɛn naayeri
yanwa† pi Dafɔ we. Yɛnŋɛlɛ li se
kanŋga, kanŋgasaga si woro li na
mbe wɔ.
18 Lì yinwege kan we yeri kase-
lege sɛnrɛ ti fanŋga na, ma yala li
nandanwa kala li ni, janŋgo we pye
koŋgbanmbala wa yaara nda lì da
ti sɔgɔwɔ.

Yaa nuru, yaa ki piin

19 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn
mala ndanla, yaa nawa tuun ki wogo
ŋga ki na, fɔ: Ki daga lere nuŋgba
nuŋgba pyew wila nuru fyafyaw,
ɛɛn fɔ, paga kaa para fyafyaw, paga
si kaa nawa ŋgbanni jagajaga;
20 katugu lere ŋa wi nawa pi yɛn
ma ŋgban, wila ya mbe ŋga ki yɛn
ma sin Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ki pye.
21 Ki kala na, ye fyɔngɔ kapyege ki
ni fuun ki yaga konaa nambewe pi
ni fuun pi ni. Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì
sanri wa ye kotogo na, ye yɛnlɛ ti na
kotoyinŋge ni, katugu ti mbe ya mbe
ye shɔ.
22 Yaa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na,
yaga ka pye ti logofɛnnɛ cɛ, mbaa ye
yɛɛ fanla.
23 Katugu lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ ti nuru wila sila tanri ti na,
wi yɛn paa lere ŋa wi maa yɛɛ yɛgɛ
ki wele duwale.
24 Wiga kaa yɛɛ wele mbe kɔ, wi
mɛɛ kari, wi yɛn yɛgɛ ŋga na, wi
mɛɛ fɛgɛ le ki na teere.
25 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li lasiri ŋa wi
yɛn maa yɛɛ yɔn fili, wo ŋa wila
we piin leseele, na lere ŋa kaa wi

† **1:12 1.12** Ki wunluwɔ njala cɛnlɛ làa pye Girɛkiye poro wolo, na pàa pye na kaan lere wa yeri, ŋa wi ya sanmbala pe ni kala la na, paa feŋge naa malaga yɛn. † **1:17 1.17** Naayeri yanwa po pi yɛn yɔnlɔ naa yeŋge naa wɔnŋgɔlɔ wele.

cancan mbaa wele, mbe koro wi na, na wi suu sɛnrɛ ti logo mbe fɛgɛ ti na, ɛɛn fɔ, wi kaa tanri wi na, ki fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw wi na wa wi kapyegele ke ni.

26 Na lere wa kaa ki sɔnri wi yɛn Yɛnŋɛlɛ konɔ li tangafɔ, na wi suu yɔn ki yingiwɛ jɛn, wi yɛn naa yɛɛ fanla, wi Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala li woro yaraga ka.

27 Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala na li yɛn kpoyi ma pye fyɔngɔ fu we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, lo li yɛn: Mbaa pijiriwele poro naa naŋgunjaala pe wele, mbaa pe sari wa pe jɔlɔgɔ ki ni konaa mbɔɔn yɛɛ yigi dunruya wi fyɔngɔ kagala ke ni.

2

Maga ka lere wɔ lere ni

1 Sefɛnnɛ, yoro mbele yaa tanri we Fɔ Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ fɔ wi tagawa konɔ li na, yaga kaa lere woo lere ni.

2 Ndɛɛ ki pye penjagbɔrɔ fɔ wa pan ma ye wa ye shɛrigo ki ni tɛ vegeŋɛ ni wi yombɛlɛ li na, naa yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ni wi yɔlɔgɔ, na fyɔnwɔ fɔ wa ka pan mbe ye wa fun, yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ ni wi yɔlɔgɔ,

3 na yaga yaripɔrɔ tiyɔnrɔ fɔ wi gbɔgɔ mboo pye fɔ: «Pan ma cɛn laga ki cɛnsaga tiyɔngɔ ŋga ki ni,» mbe si fyɔnwɔ fɔ wi pye fɔ: «Mboro mbe yere wamɛ,» nakoma «Cɛn tara, na na tɔɔrɔ ti tanla.»

4 Ki ka pye ma, ye woro na leele woo leele ni ye yɛɛ ni, na kiti kɔɔn jatere pere ni wi le?

5 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla, yaa nuru na yeri: Yɛnŋɛlɛ lì dunruya ŋa wi fyɔnwɔ fɛnnɛ pe wɔ, jaŋgo pe ta pe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ wa tagawa kala li ni, peli wunluwɔ pi ta, po mba làa pi yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li yɛn ma mbele ndanla pe yeri we.

6 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye ma fyɔnwɔ fɔ wi tifaga! Ma si yala, penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro pe yɛn na ye jɔlɔ, na ye tilele na kee ye ni wa kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

7 Poro wɛlɛ pe maa sɛnpere yuun Zhezu mɛgɛ tiyɔngɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri ki na.

8 Na ye kaa tanri wunluwɔ pi lasiri wi na mbaa wi yɔn finli, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla*†,» kona ki tiyɔngɔ ko yaa piin.

9 Ɛɛn fɔ, na ye kaa lere woo lere ni, kona, ye yɛn na kapege piin, a Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn na ye jɛrɛgi, katugu ye yɛn naa jogo.

10 Lere ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni fuun wi tanri mbaa wi yɔn fili, mbe si lasiri wi ŋgasegele ke nuŋgba jɔgɔ, kona, wì ke ni fuun ke jɔgɔ.

11 Katugu Yɛnŋɛlɛ na lìgi yo ma yo fɔ: «*Maga ka jataga pye.,*»† lìgi yo fun ma yo fɔ: «*Maga ka lere gbo*»† Ki kala na, na ma woro na jataga piin, na maga lere gbo, kona, ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔ.

12 Yaa para, yaa piin paa leele mbele yɛn Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe na mbe yala lasiri ŋa wi ma lere pye lesee wi ni.

13 Lere ŋa wi woro na leele sanmbala pe yinriwɛ taa, na Yɛnŋɛlɛ liga kaa jaa mbe kiti wi kɔn wi na, li soo yinriwɛ ta. Leele yinriwɛ taga ki ma fanŋga ta kiti wi na.

Tagawa naa kapyegele sɛnrɛ

14 Sefɛnnɛ, na lere wa ka yo fɔ tagawa yɛn wi ni mbe sigi ta wi sigi naga wa wi kapyegele ke ni, yiŋgi ki yaa yɔn wi kan? Ki tagawa pi mbe ya mboo shɔ le?

15 Na yaripɔrɔ kala ka pye sefɔ naŋa, nakoma sefɔ jɛlɛ wa na, na pilige pyew yaakara ti woro wi yeri,

16 na ye ni wa kaa pye mbe yo fɔ: «Ta kee yɛyinŋge na! Ma sa yaripɔrɔ le mɔɔ wire ti wɛri, ma li ma tin!» Mbe sigi ta wi suu wire ti

† **2:8 2.8:** Levi 19.18 † **2:11 2.11:** Ɛki 20.13-14 † **2:11 2.11:** Dete 5.17-18

kala yɔnyaara ti kan wi yeri, yiŋgi ki wogo ŋga ki yaa yɔn?

17 Pa tagawa pi yɛn ma fun, na piga koro pi yɛɛ na, na pi woro na pi yɛɛ nari wa kapyegele ke ni, pi ma ku†.

18 Ɛɛn fɔ, kana lere wa yaa yo fɔ: «Mboro wo na, tagawa yɛn ma yeri, mi wo na kapyegele yɛn mi yeri. Ma tagawa pi naga na na kapyegele fu, mi wo na, mi yaa na tagawa pi naga ma na wa na kapyegele ke ni.»

19 Mà taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn nuŋgba pe, ko yɔn. Gboshugulo pè taga ki na ma fun, ki kala na, pe maa fyɛ na seri.

20 Mboro ŋa lembige, ma daga mbege jɛn fɔ tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma pye kayɔngɔ fu?

21 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ làa si we tɛlɛ Abirahamu wi jate lesinŋɛ? Wi kapyegele koro kàa ti, naa wìla wi pinambyɔ Izaki wi wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri wa saraga wɔsaga ki na we.

22 Ma maga yan fɔ wi tagawa po naa wi kapyegele ke ni, kaa pinlɛ na tunŋgo piin ja, a wi kapyegele koo tagawa pi kan pì yɔn fili.

23 Ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun, pa kìgi yɛɛ yɔn fili yɛɛn fɔ: «*Abirahamu wì si taga Yɛnŋɛlɛ li na, ki kala na, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate lesinŋɛ*†,» maa yeri li wɔnlɔ.

24 Ki kala na, ye maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ li maa lere wi jate lesinŋɛ wi kapyegele koro kala na, wi tagawa po nuŋgba kala ma.

25 Nanjaa Arahabu pa wi wogo kìla pye ma fun. Yɛnŋɛlɛ làa wi jate lesinŋɛ wi kapyegele koro kala na, katugu wìla Zhufuyepitunmbolo pe yigi tiyɔngɔ, ma kaa pe saga, a pè sɔngɔrɔ ma kologo ka yɛgɛ lɛ ma kari.

26 Yɛgɛ ŋga na sɛnwee wi wire tiga pye yinnɛ fu, ti ma ku, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma ku.

3

Ŋgayinnɛ sɛnrɛ

1 Sefɛnnɛ, ye lɛgɛrɛ ka kaa ki jaa mbe pye nagafɛnnɛ, katugu yège jɛn ma yo woro mbele we yɛn nagafɛnnɛ, kiti wi yaa ka ŋgban woro na mbe wɛ.

2 We ni fuun we maa punŋgu pyelɔmɔ lɛgɛrɛ ni. Na lere ŋa woro na punŋgu wa wi sɛnyoro ti ni, ko fɔ wo sin ma yɔn fili. Wi mbe ya mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn.

3 We maa karafeye pe nii wa shɔnye pe yɔnrɔ ti ni, jaŋgo paa nuru we yeri. Kiga pye ma, we ma ya na pe wire lombondo ti kɔnri.

4 Ye tɔnmɔkɔɔrɔ fun ti wele. Ti yɛn ma tugbɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, tifɛliŋgbɔrɔ ti maa ti wɔnrɔgi na kee ti ni. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ti fevɛnnɛ pe maa ti sinni tɔnmɔkɔrɔ mbirige jɛɛlɛ ni na kee ti ni wa laga ŋga pe maa jaa we.

5 Lere wi ŋgayinnɛ fun li yɛn wire ti laga jɛɛlɛ ka, ɛɛn fɔ, li maa kagbɔgɔlɔ yuun na li yɛɛ gbogo.

Ye kasɔn jɛɛlɛ li wele, li ma si ya ma kɔlɔgɔ gbeŋge ki yigi maga sogo!

6 Ŋgayinnɛ fun li yɛn paa kasɔn yɛn. Li yɛn ma yin kapere pyew ti ni. Li cɛnsaga ki yɛn wa we wire ti ni na ti lombondo ti kaan, a tila fyɔngɔ kagala piin. Li maa kasɔn nii we yinwege sanga wi ni fuun wi ni, ŋga ki maa paan na yinrigi wa jaganama wi ni.

7 Woŋgaala mbele fuun pe yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ ni, naa sannjɛrɛ ti ni, naa yaara nda ti maa fulolo lara na ti ni, naa tɔnmɔ yaara ti ni, ti cɛngɛlɛ ke ni fuun lere wi mbe ya mberi koro, wìri koro makɔ.

8 Ɛɛn fɔ, ŋgayinnɛ le, lere kpɛ na ya mbe lo yingiwɛ jɛn. Li yɛn yaripege ŋga lere se ya koro. Li yɛn ma yin shɔnrɔ ni, nda ti maa leele kuun.

9 We ma ŋgayinnɛ li tɛgɛ na we Fɔ ŋa wi yɛn we To wi sɔnni li ni. We mali tɛgɛ fun na leele pe daŋgi,

† **2:17 2.17** Ko kɔrɔ wo yɛn pila ya kala yɔn. † **2:23 2.23:** Zhenɛ 15.6

poro mbele Yɛnŋɛlɛ lì da ma pe pye li yanlɛɛ we.
10 Wa yɔn nuŋgba ki ni, Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ sɛnrɛ naa daŋga sɛnrɛ ti maa yinrigi wa. Sefɛnnɛ, kii daga kila piin ma.
11 Tɔnmɔ taan naa tɔnzorowo pi se ya pinlɛ mbaa pulo wa lawege nuŋgba ki ni.
12 Na woolo, figiye tige ki se ya mbe oliviye tige pyɔ sɛ. Ɛrɛzɛn tirige ki se ya mbe figiye tige pyɔ sɛ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lawege ŋga ki tɔnmɔ pi yɛn kɔ ni, ki se ya mbe tɔnmɔ taan pulo.

Tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na

13 Ambɔ wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnŋɛ ye ni? Ki fɔ wigi naga wa wi kapyegele koro naa wi tangalɔmɔ jɛmbɛ pi ni, kotoyinŋge naa tijinliwɛ ni.
14 Ɛɛn fɔ, na yenjapege naa kashara ka pye wa ye kotogo na, yaga kaa ye yɛɛ gbogo, mbaa finlɛlɛ mbe je kaselege ki na.
15 Ki tijinliwɛ cɛnlɛ po ma pi yɛn mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na. Ki tijinliwɛ pi yɛn laga tara to ni. Pi yɛn sɛnwee piile poro woo naa gboshugulo woo.
16 Ko kì ti yenjaga naa kashara jatere wiga pye laga ŋga na, kafaara naa tipewe pi cɛnlɛ pyew pi ma pye wa fun.
17 Ɛɛn fɔ, tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na na paan, ki koŋgbanŋga, pi yɛn kpoyi, ko puŋgo na, pi yɛn yɛyinŋge ni, ma pye pɔw, ma pye tanwa jaga ni leele pe ni. Pi ma pye leele yinriwɛ taga ni, na kapyere jɛndɛ piin. Pila lere wɔ lere ni, pila la kopiire piin.
18 Leele mbele pe maa yɛyinŋge nii leele pe sɔgɔwɔ na pe yɛɛ mari, na pe kagala ke piin yɛyinŋge na, tɔnli ŋa pe ma ta wo wi yɛn yinwege ŋga ki yɛn ma sin.

4

Dunruya wi wɛɛnrɛ kala

1 Maara naa kendige ŋga ki yɛn ye sɔgɔwɔ, ti maa yinrigi se? Pa ti maa yinrigi wa kagala ŋgele ke la maa ye taa ke ni na wiin wa ye wire ti ni.
2 Ye maa yarilɛgɛrɛ jaa, ye seri ta, ki kala na, ye yɛn legboleele. Ye yɛgɛ maa yinrigi yarilɛgɛrɛ na, ye se ya mberi ta. Kendige naa maara yɛn ye sɔgɔwɔ. Yaraga ŋga yaa jaa ye sege ta, katugu ye woro naga yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri.
3 Na ye ka sila yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye se ta, katugu ye maa yɛnri jatere ŋa ni wii yɔn. Yaraga ŋga ye maa yɛnri, ye maa jaa mbege tɛgɛ mbaa ye kandaanra piin ki ni cɛ.
4 Yoro kɛɛnrɛ lifɛnnɛ wele†! Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo na yaga pye dunruya yaara ti wɔnlɔ, kona, ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li jugu wi le? Lere ŋa kaa jaa mbe pye dunruya yaara ti wɔnlɔ, wi ma pye Yɛnŋɛlɛ li jugu.
5 Yaga kaa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun ki yɛn jaga, ki ŋga fɔ: «Yinnɛ na Yɛnŋɛlɛ lì le we ni li kala na, we yɛn mali ndanla, fɔ a li yɛn yenjaga ni we kala na.»
6 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinmɛ kaan we yeri, mba pì gbɔgɔ naa ma wɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ li yɛn na wiin mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe ni. Ɛɛn fɔ, li yɛn na yinmɛ kaan mbele pè pe yɛɛ tirige pe yeri*†.»
7 Ki kala na, yaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaa Sɔtanla wi wiin, pa wi yaa fe mbe laga ye na.
8 Ye fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, pa li yaa fulo ye tanla. Yoro kapere pyefɛnnɛ wele, ye ye kɛyɛn yi pye kpoyi yeyi wɔ wa kapere ti ni. Yoro kopiire fɛnnɛ wele, ye ye kotoro ti pye kpoyi.
9 Ye ti ye nawa pi tanga ye na, ye yɛgɛ san yaa gbele. Ye ye titɛgɛrɛ ti kanŋga gbeere. Ye ye nayinmɛ pi kanŋga yɛsanga.

† **4:4 4.4:** Ki leele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ katugu paa sɛnrɛ nuŋgba yo. Pe ma yo Yɛnŋɛlɛ li pe ndanla, ma si yala dunruya yaara to ti pe ndanla. † **4:6 4.6:** Yomi 3.34

10 Ye ye yɛɛ tirige we Fɔ wi yɛgɛ
na, kiga pye ma, wi yaa ye yirige.

Yaga kaa kiti kɔɔn sefɛnnɛ pe na

11 Sefɛnnɛ, yaga kaa sɛnpere yuun
ye yɛɛ na. Lere ŋa ka sɛnpere yo
sefɔ wa na, nakoma mbe kiti kɔn wi
na, kona, wì sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wi na ma kiti kɔn wi na. Na
maga si kiti kɔn lasiri wi na, kona,
ma woro wi tangafɔ naa, ɛɛn fɔ ma
yɛn na kiti kɔɔn wi na.
12 Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn lasiri
wi kanfɔ naa kiti kɔnfɔ. Lo nuŋgba
lo li mbe ya mbe lere shɔ, lo li mbe
si ya mbe lere jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, mboro
wo yɛn ambɔ mbe sila kiti kɔɔn ma
lewee yɛnlɛ wi na?

We yinwege ki yɛn Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ

13 Yaa nuru na yeri yiŋgɔ, yoro
mbele ye maa yuun fɔ: «Nala,
nakoma goto we yaa kari wa
cagbɔgɔ tisilan ki ni, we yaa sa yɛlɛ
nuŋgba pye wa, mbe safari wa mbe
penjara ta.»
14 Ma si yala, kala na li yaa pye wa
ye yinwege ki ni goto, ye sili jɛn! Ye
yɛn paa fɔɔngɔ yɛn, ŋga ki ma wo
wagati jɛnri ni, mbe si kɔn le teere.
15 Ŋga ki ja daga yaa yuun ki ŋga:
«Na Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, na waga
koro yinwege na, pa we yaa ŋga ki
pye, nakoma mbe ŋga ko pye.»
16 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, ye yɛn na ye
yɛɛ gbogo na ye yɛɛ nari. Ki yɛɛ
gbɔgɔwɔ cɛnlɛ mba pi woro ma yɔn.
17 Lere ŋa wì kajɛŋgɛ pyege ki
jɛn, wi si woro naga piin, ki ma pye
kapege ki fɔ wi kan.

5

Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yɛrɛwɛ

1 Yoro penjagbɔrɔ fɛnnɛ wele, yaa
nuru na yeri yiŋgɔ! Yaa gbele yaa
jɛɛn jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yaa ye
ta ke kala na.
2 Ye penjagbɔrɔ tì fɔngɔ, a ndɔnŋɔ
ye yaripɔrɔ ti ka.
3 So wì ye ye tɛ naa ye warifuwe
wi ni. Naa so wì ye ti ni, ki yaa pye
sɛrɛya ye kala na mbe ye wire ti jɔgɔ
paa yɛgɛ ŋga na kasɔn ma yaraga
jɔgɔ we. Yè penjagbɔrɔ gbogolo ye
yɛɛ kan ki piliye puŋgo woyo† yan
yi ni.
4 Tunmbyeele mbele pè tunŋgo ki
pye wa ye kɛɛrɛ ti ni, yee pe sara
wi kan pe yeri. Ye nuŋgbolo jan pe
gbeere ti yeri! Mbele pe yɛn na ye
yarilire ti kɔɔn, Yɛnŋɛlɛ lì pe gbeere
ti logo, lo li yɛn we Fɔ ŋa wi yɛn
yawa pi ni fuun fɔ.
5 Yè legbɔɔlɔ lige li laga tara ti na,
ma katanra pye. Yè li ma tɔrɔ paa
yaayogo yɛn, ŋga pè kan kì ka ma
tɔrɔ naga gbosanga wi singi.
6 Yè kiti kɔn lesinŋɛ wi na maa
gbo, wii si ye win.

Mbaa kagala kunni ye yɛɛ ni konaa yɛnrɛwɛ

7 Sefɛnnɛ, yaa kagala kunni ye yɛɛ
ni fɔ we Fɔ wi sa pan. Yege wele paa
yɛgɛ ŋga na kɛrɛ kɔnfɔ wi maa tara
yarilire tiyɔnrɔ ti singi naga kunni
wi yɛɛ ni. Wi maa ki kunni wi yɛɛ
ni jɛŋgɛ fɔ wi sa tisara koŋgbannda
to naa tisara puŋgo woro ti ta.
8 Yoro fun, yaa kagala kunni ye yɛɛ
ni ma, ye kotogo ta, katugu we Fɔ wi
panga kì yɔngɔ.
9 Sefɛnnɛ, yaga kaa kɔngɔri ye yɛɛ
na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka kiti kɔn ye
na. Kiti kɔnfɔ wì yɔngɔ, wi yɛn ma
yere le go yɔn ki na.
10 Sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ mbele pè para we Fɔ wi
mɛgɛ na, ye nawa to pe na. Jɔlɔgɔ
ŋga pè jɔlɔ, naa kagala ŋgele pè kun
pe yɛɛ ni, yaa piin ma fun.
11 Ye wele, mbele pè wamawelewe
pi kun pe yɛɛ ni ma koro sinmbele,
we yɛn naga yuun ma yo pè fɛri.
Zhɔbu wìla jɔlɔgɔ ŋga kun wi yɛɛ
ni ki wogo pège sɛnrɛ yo, a yège
logo. Wi jɔlɔgɔ ki kɔsaga, Yɛnŋɛlɛ
làa kajɛŋgɛ ŋga pye maa kan yège
jɛn, katugu Yɛnŋɛlɛ li leele yinriwɛ
taga naa li kajɛŋgɛ pyege kì gbɔgɔ.

† **5:3 5.3:** Piliye puŋgo woyo yan sɛnrɛ tila yuun, yo yi yɛn dunruya kɔyɛgɛ ye.

12 Sefɛnnɛ, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ
ki ni fuun na, ko yɛn fɔ yaga ka
wugu fyew. Yaga ka wugu naayeri
wi na, nakoma tara ti na. Yaga si ka
wuguro ta yɛgɛ pye. Ɛɛn fɔ, ye yo
ee, na kala li ka pye «ee», nakoma
ayoo, na kala li ka pye «ɑyoo», jaŋgo
Yɛnŋɛlɛ li kiti wiga ka to ye na.
13 Na kaa pye lere wa yɛn na jɔlɔ
ye ni, wila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Na kaa
pye wa nawa yɛn ma yinŋgi, wila
yuuro shoo wila Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.
14 Na kaa pye lere wa na yaa ye
ni, wi legilizi lelɛɛlɛ pe yeri pe pan
pe Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi kan pe sinmɛ fa
wi na we Fɔ wi mɛgɛ ki na.
15 Ki Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mba pè
yɛnri tagawa ni, pi yaa yaŋa wi
sagala. Pa we Fɔ wi yaa yambagawa
kan wi yeri. Na kaa pye wi kapere
pye, pa ti yaa kala yaga wi na.
16 Ki kala na, yaa ye kapere ti
yuun yaa ye yɛɛ kaan, yaa Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri yaa ye yɛɛ kaan, jaŋgo ye
ta ye sagala. Lesinŋɛ wi Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ mba wì yɛnri kapɔrɔ ni, pi
yɛn fanŋga ni fɔ jɛŋgɛ.
17 Eli wìla pye sɛnwee paa we yɛn.
Wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri kapɔrɔ ni ma
yo tisaga kiga ka pan. Tisaga kii
pan laga tara ti na maga yigi fɔ yɛlɛ
taanri naa yeŋge kɔgɔlɔni.
18 Ko puŋgo na, a wì Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri naa, a tisaga kì pan, a tara ti
yarilire tì yɔn.
19 Sefɛnnɛ, na wa ka puŋgo ye ni
mbe kaselege konɔ li wa, na wa kaa
saga wi ka sɔngɔrɔ mbe pan wa li ni
naa,
20 yege jɛn ye yo fɔ lere ŋa ka
kapege pyefɔ wa sɔngɔrɔ mboo wɔ
wa kombege ŋga wì puŋgo ki ni, wi
yaa ki kapege pyefɔ wi yinnɛ li shɔ
kunwɔ pi ni, *mbege kan wi kapere*
lɛgɛrɛ mbe kala yaga wi na†.

† **5:20 5.20:** Yomi 10.12

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa PYƐRI wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu wi pitunŋɔ Pyɛri wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo. Pyɛri wila pye Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn mbele wìla wɔ wo wa. Pyɛri wo pàa pye na jate pe ni ma wɛ. Pyɛri mɛgɛ ki yɛn Girɛkiye sɛnrɛ ni, ki kɔrɔ wowi ŋa walaga. Zhezu wo wìla Pyɛri mɛgɛ ki taga wi na. Eburuye sɛnrɛ ti ni wi mɛgɛ ko layi ŋga Simɔ. Pyɛri wìla pye Galile tara fɛnnɛ woo ma yiri wa Betisayida ca (Zhan 1.43). Pyɛri wo naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire wi ni pàa pye ŋgbanra wɔfɛnnɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa pe yeri ma yo pe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ, a pè si ŋgbanra wɔmɔ pi yaga mɛɛ taga wi na. Naa pàa kaa Zhezu wi gbo, a wì yɛn ma yiri, ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, Sɛntanra nda ti yɛn na para wi wogo na, a Pyɛri wì siri yari wa Zheruzalɛmu ca, naa wa Zhude tara konaa wa Samari tara. Mbe yala kalɛgɛ ki yɛn na ŋga yuun ki ni, Pyɛri wìla kari fɔ wa Ɔrɔmu ca. Pa pàa wi gbo wa; pàa wi kan tiparaga na maa gbo.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pyɛri wìgi yo we kan ma yo Silivɛn ŋa pe yinri Silasi wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ wi kan (5.13). Tagafɛnnɛ mbele pè gbɔn ma jaraga tara ta yɛgɛ ni, Pyɛri wìla sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo poro kan. Nala pa ki tara ti yɛn wa Turiki tara ti ni (1.1)

Ki sanga wi ni tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa ki lara ti ni, pàa pye na pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ko kala kì ti Pyɛri wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo kan pe yeri.

Wa sɛwɛ wi go (1.2-12) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe shɔ, konaa lì kɔrɔgɔ tɛgɛ pe kan wa yɛnŋɛlɛ na. Pe yaa ka ki kɔrɔgɔ ki ta, na Zhezu wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan pilige puŋgo wogo ki na we. Ki kala na, na kaŋgbanra ka gbɔn pe na, pe daga mbe yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni.

Wa sɛwɛ wi go (1.13–2.10) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri paa pe yinwege ki piin ki pye kpoyi.

Wa sɛwɛ wi go (2.11–4.9) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn na pe yɛnriŋgbanga yɛnri fɔ pe tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ wa mbatagambala pe sɔgɔwɔ konaa poro yɛɛ jate pe yɛɛ sɔgɔwɔ. Pe daga mbaa Kirisi wi fɔrɔgi, wo ŋa wì jɔlɔ ali maga ta wii kapege kpɛ pye.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (5.1-14), Pyɛri wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan tagafɛnnɛ poro naa yɛkeele pe yeri, konaa ma sharaga jɛnri taga wa.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Shɔwɔ pi yɛn na jigi tagasaga ŋga kaan *1.3-12*
Tagafɛnnɛ pe yinwege ki daga mbe pye kpoyi *1.13–2.10*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ wa mbat-agambala pe sɔgɔwɔ *2.11–4.6*
Tangalɔmɔ wa gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ *4.7–5.14*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Pyɛri, mi ŋa mi yɛn Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ye kan, yoro mbele yè jaraga ma pye nambanmbala wa Pɔn, naa Galasi, naa Kapadɔsi, naa Azi konaa Bitini kindaye pe ni we.

2 We To Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ ma yala ŋga làa kɔn ma tɛgɛ faa ki ni, jaŋgo ye pye li woolo Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yaa Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ ti nuru, wi kasanwa pi ye pye kpoyi.

Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

We jigi tagasaga ki yɛn yinwege wogo

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na
li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we.
Pa lì kaa we yinriwɛ ta jɛŋgɛ we, a
lì si yinwefɔnŋgɔ kan we yeri Zhezu
Kirisi wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ
pi ni pi fanŋga na. Kì pye ma, jigi
tagasaga yinwege wogo yɛn we yeri.
4 A wè si kɔrɔgɔ ta ŋga ki se jɔgɔ,
ki se cɛn fyɔngɔ ni, ki tiyɔnwɔ pi se
kɔ. Ki kɔrɔgɔ ki yɛn ma tɛgɛ ye kan
wa yɛnŋɛlɛ na,
5 yoro mbele Yɛnŋɛlɛ li yawa pi
yɛn na ye kɔrɔsi, ye tagawa pi
fanŋga na fɔ shɔwɔ pi sa pan. Ki
shɔwɔ we, Yɛnŋɛlɛ lùu gbɛgɛlɛ maa
tɛgɛ mboo naga dunruya kɔsanga ni.
6 Ki shɔwɔ pi kala na, ye yɛn na
yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ, ali maga ta yiŋgɔ
ki daga ye pye yɛsanga ni wagati
jɛnri ni, wamawelewe cɛnlɛ lɛgɛrɛ
nda tila ye taa ti kala na.
7 Ti go ko yɛn mbe ye tagawa pi
wa mbe wele, mboo tiyɔnwɔ pi jɛn.
Tɛ wi yɛn yarikɔgɔ, ma si yala pe
maa wa ma wele wa kasɔn ki ni. Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye tagawa
mba pi yɔn ma wɛ tɛ wi na, pe maa
wa ma wele, jaŋgo pi pye sinmbe.
Kiga pye ma, pa ye yaa sɔnmɔ, naa
gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ ta, na Zhezu
Kirisi wiga kaa yɛɛ naga sanga ŋa ni
we.
8 Wi yɛn ma ye ndanla ali maga
ta ye faa yan gbɛn. A yè taga wi
na maga ta ye woro naa yaan yiŋgɔ.
Ki kala na, yè nayinmɛ gbɔɔ ta na
yɔgɔri, ki nayinmɛ pì gbɔgɔ fɔ lere
se ya mboo kɔrɔ yo sɛnrɛ ni,
9 katugu tagawa pi tɔnli yòo ta, wo
wi yɛn ye yinŋgele ke shɔwɔ we.
10 Ki shɔwɔ we, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pàa ki lagaja mboo kɔrɔ jɛn,
ma yewe pi wogo na fɔ jɛŋgɛ. A
pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo yarikanga
ŋga li mbaa kan ye yeri ki wogo na.
11 Kirisi wi Yinnɛ na làa pye pe
ni, làa kagala ŋgele naga pe na, pàa
pye naga ŋgbanga mbe ke pyesanga
naa ke pyelɔmɔ pi jɛn; katugu, faa,
ki Yinnɛ làa pye na Kirisi wi jɔlɔgɔ
wogo ki yari, konaa gbɔgɔwɔ mba
wi mbaa ka ta ko puŋgo na pi ni.
12 Yɛnŋɛlɛ làa ki naga li yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe na ma yo kagala ŋgele
làa kan pe yeri paa yuun, ke sila
pye poro kpaw wogolo, ɛɛn fɔ, kàa
pye yoro wogolo. Ki kagala wele,
Sɛntanra ti yofɛnnɛ pè ke yari koni
ye kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na, lo
na Yɛnŋɛlɛ lì tun ma yiri wa naayeri
we. Mɛrɛgɛye poro na, paa ki jaa
mbe ki kagala ke yan mbe ke jɛn.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye kpoyi

13 Ki kagala ke kala na, ye ye
jatere wi gbegele yoo tɛgɛ. Ye koro
yɛnmbɛlɛ†. Ye ye jigi wi ni fuun wi
taga yinmɛ mba pi yaa ka kan ye
yeri, na Zhezu Kirisi wiga kaa yɛɛ
naga pi na.
14 Yaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru.
Jogo kagala ŋgele kàa pye ye ni
faa maga ta ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ,
yaga kaa taanri mbaa yala koro ni.
15 Ɛɛn fɔ, ye pye kpoyi wa ye
tangalɔmɔ pi ni fuun pi ni, paa
Yɛnŋɛlɛ na lì ye yeri li yɛn kpoyi we.
16 Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
«*Ye pye kpoyi, katugu mi yɛn kpoyi*†.»
17 Wa ye yɛnrɛwɛ pi ni, ye maa
Yɛnŋɛlɛ li yinri ye To, lo na li maa
kiti kɔɔn leele pe ni fuun pe na, na
yala pe kapyere ti ni, laa lere wɔ lere
ni. Ki kala na, wa wagati ŋa fuun wì
koro ye pye laga dunruya wi ni, yege
naga wa ye tangalɔmɔ pi ni fɔ ye yɛn
na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
18 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye go shɔ ye
tɔnli fu tangalɔmɔ mba yè ta ye
tɛlɛye pe yeri pi ni, paa yɛgɛ ŋga na
yège jɛn we. Lii ye go shɔ yaara nda
ti ma jɔgɔ to ta ni, paa penjara naa
tɛ yɛn.
19 Ayoo, lì ye go shɔ Kirisi wi
kasanwa sɔnŋgbanga woo po ni.
Wo wì pye paa simbapyɔ yɛn, ŋa wi
yɛn tulugo fu naa fyɔngɔ fu.

† **1:13 1.13:** ***Mbe koro yɛnmbɛlɛ:*** **Ko yɛn mbe gbɛgɛlɛ mbe cɛn ki cɛnwɛ.** † **1:16 1.16:** Levi 19.2

20 Yɛnŋɛlɛ làa Kirisi wi wɔ na
dunruya wi fa da gbɛn, lùu naga
ki wagati puŋgo woo ŋa wi ni, ye
yɔnwɔ po kala na.
21 Yè taga Yɛnŋɛlɛ li na wo fanŋga
na. Lo lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ
pi ni ma gbɔgɔwɔ kan wi yeri. Kì
pye ma, a yè si ye tagawa naa ye jigi
wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
22 Ye ye nawa pi pye kpoyi kase-
lege sɛnrɛ nda yè lɛ to ni, ye sefɛnnɛ
pe ta pe ye ndanla sɔbɛ ni wa tagawa
pi ni. Ki kala na, ye ye yɛɛ ndanla
jɛŋgɛ ye kotogo ki ni fuun ni.
23 Katugu yè yinwefɔnŋgɔ ta
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda ti yɛn yinwege
woro naa kɔsaga fu to fanŋga na. Kì
pye ma, ye woro to ŋa wi ma ku wo
piile, ɛɛn fɔ, ye yɛn to ŋa wi se ku
wo piile.
24 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo
fɔ:
Leele pe ni fuun pe yɛn paa yan yɛn.
Pe tiyɔnwɔ pi ni fuun pi yɛn paa yan
fyɛɛnrɛ yɛn.
Yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma
kaanla ma toori.
25 *Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi sɛnrɛ ti yaa koro*
wa fɔ sanga pyew.†
Ki sɛnrɛ to ti yɛn Sɛntanra nda pàa
yo ma ye kan we.

2

Sinndɛlɛgɛ yinwege wogo naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wele

1 Ki kala na, ye nambewe pi ni
fuun pi yaga, naa yagbogowo pi ni
fuun, naa kopiire ti ni, naa yenjaga
ki ni konaa lesangara sɛnrɛ ti ni.
2 Ye pye paa piyɛngɛlɛ yɛn:
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda ti yɛn paa nɔnɔ
jɛnŋɛ yɛn, ti la mbaa ye taa paa yɛgɛ
ŋga na yinriwɛ la ki ma piyɛnlɛ li ta
we, jaŋgo ye kaa wɔ ye lɛ ye shɔwɔ
pi ta pew.
3 Katugu yɛgɛ ŋga na we Fɔ wi yɛn
ma yɔn, yège jɛn makɔ.
4 Ye fulo we Fɔ wi tanla, wo ŋa wi
yɛn sinndɛlɛgɛ yinwege wogo. Leele
pàa je ki na, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìgi wɔ,
a kì pye sɔnŋgbanga wogo li yɛgɛ
na.
5 Yoro fun ye fulo wi tanla ye
pye paa sinndɛɛrɛ yinwege woro
yɛn. Pe ye tɛgɛ pe Yinnɛkpoyi
li yuŋgbɔgɔ ki kan, jaŋgo ye
pye saraga wɔfɛnnɛkpoyi, mbaa
Yinnɛkpoyi saara woo Yɛnŋɛlɛ li
yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na, to ti
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
6 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn na ŋga yuun ki ŋga fɔ:
Ye wele, mì sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo wɔ,
mi yɛn naga teri wa Siyɔn ca paa go
yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga
yɛn.
Lere ŋa ka taga ki na wo se fɛrɛ shɔ
fyew.†
7 Ki kala na, ki sinndɛlɛgɛ ki yɛn
sɔnŋgbanga wogo yoro tagafɛnnɛ
ye kan. Ɛɛn fɔ, mbele pee taga ki na,
ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:
Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ
koŋgbanŋga ye.†
8 Kì yo naa wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni laga ka na ma yo fɔ:
Ki yɛn sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa leele
kaan pe maa kunrugu ki na,
ma pye walaga ŋga ki maa leele
jaanri.†
Pè kurugo, katugu pee yɛnlɛ mbe
taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Pa ki
wogo kìla kɔn ma tɛgɛ pe kan ma.
9 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn cɛnlɛ
na Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, ma pye Wunlu-
naŋa wi saraga wɔfɛnnɛ; ye yɛn
cɛnlɛ na li yɛn kpoyi ma pye Yɛnŋɛlɛ
li woolo. Lì ye go shɔ, jaŋgo yaa li
kagbɔgɔlɔ ke yari. Lo lì ye yeri ye
yiri wa wɔwɔ pi ni ye ye wa li yanwa
gbɔɔ pi ni.
10 Faa ye sila pye Yɛnŋɛlɛ li woolo,
ɛɛn fɔ koni, ye yɛn li woolo. Faa
Yɛnŋɛlɛ li sila ye yinriwɛ ta, ɛɛn fɔ
koni, lì ye yinriwɛ ta.

† **1:25 1.24-25:** Eza 40.6-8 † **2:6 2.6:** Eza 28.16 † **2:7 2.7:** Yuuro 118.22 † **2:8 2.7-8:** Eza 8.14-15

Yaa tanri paa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele yɛn

11 Na wɛnnɛ, ye yɛn nambanmbala ma pye cɛnfɛnnɛ laga tara ti na, ki kala na, mila ye yɛnri fɔ: Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn wire ti jogo kagala ke ni, ke maa malaga gbɔɔn ye yinŋgele ke ni.
12 Yaa tanri tangalɔmɔ jɛmbɛ na mbele pee shɛri pe sɔgɔwɔ, kiga pye ma, ali na pe kaa ye mɛpege yinri mbe yo ye yɛn kapege pyefɛnnɛ, pa pe yaa ka ye kapyere jɛndɛ nda yaa piin ti yan mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ti kala na, na liga ka pan pilige ŋga ni we.
13 Leele mbele pe yɛn fanŋga fɛnnɛ, yaa pe fanŋga ki ni fuun ki gbogo we Fɔ wi kala na. Yaa wunlumbolo to wi gbogo, wo ŋa wi yɛn ma cɛn fanŋga fɛnnɛ pe go na we.
14 Yaa gboforonɛriye pe gbogo, poro mbele wunlumbolo to wì tun pe saa kapere pyefɛnnɛ pe jɔlɔ paa kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ pe sɔnni we.
15 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa koyi ŋga fɔ leele mbele pe yɛn kambajɛnmbɛlɛ ma pye lembire, ye pe yɔnrɔ ti tɔn pe na ye kajɛŋgɛ ŋga yaa piin ki ni.
16 Yaa tanri paa leseele yɛn, konaa ki ni fuun, yaga ka ye lesewe pi lɛ mbaa kapege ki piin larawa. Ɛɛn fɔ, yaa tanri paa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele yɛn.
17 Yaa leele pe ni fuun pe gbogo, ye tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe ye ndanla. Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa wunlumbolo to wi gbogo.

Kirisi wi jɔlɔgɔ ki yɛgɛ nagawa

18 Yoro tunmbyeele wele, yaa ye teele pe sɛnrɛ ti nuru yaa pe gbogo jɛŋgɛ. Teele mbele pe yɛn jɛmbɛlɛ ma pye kotoyinŋge ni, yaga kaa poro nuŋgba gbogo, ɛɛn fɔ, ali mbele pe yɛn nambewe fɛnnɛ fun o;
19 katugu jɔlɔgɔ ŋga kii daga lere wi jɔlɔ, na wi kaa ki jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, ki wogo ki yɛn ma yɔn.
20 Na paga ye gbɔn ye kapere pyege kala na, a yege kun ye yɛɛ ni, yiŋgi sɔnmɔ ye yaa ta wa ki wogo ki ni? Ɛɛn fɔ, na ye kaa jɔlɔ ye kajɛŋgɛ pyege ki kala na, a yege kun ye yɛɛ ni, ki wogo ki yɛn ma yɔn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
21 Ko mɛgɛ kì ti Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri, katugu Kirisi wo jate wì jɔlɔ ye kala na maga yɛgɛ naga ye na, jaŋgo yaa tanri wa wi tuuro ti ni.
22 *Wi sila kapege kpɛ pye, yagbogowo sɛnrɛ kpɛ sila yiri wa wi yɔn*†.
23 Naa pàa wi tɛgɛlɛ, wi sila ki tɛgɛlɛ li sɔngɔrɔ pe na. Naa pàa wi jɔlɔ, wi sila sɛnŋgbanra yo mbe wa pe na, ɛɛn fɔ, wìla wi yɛɛ le Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, lo na li maa kiti sinŋɛ kɔɔn we.
24 *Kirisi wo jate wì we kapere ti lɛ wi wire ti ni wa tiparaga ki na,*
jaŋgo waga kaa we yinwege ki piin naa wa kapege ki ni,
ɛɛn fɔ, waa we yinwege ki piin ki sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Yè sagala wi gbɔnrɔ tuuro to fanŋga na.†
25 Yàa pye paa simbaala yɛn, mbele pè puŋgo na yanri faa. Ɛɛn fɔ koni, yè sɔngɔrɔ ma pan Kirisi ŋa wi yɛn ye yinŋgele ke kɔnrifɔ konaa ke welefɔ wi kɔrɔgɔ.

3

Japɔrɔwɔ naa nambɔrɔwɔ sɛnrɛ

1 Yoro jɛɛlɛ wele fun, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, jaŋgo pe ni, na mbele si taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, ye tangalɔmɔ pi kala na, pe taga Kirisi wi na, kiga ka pye sɛnyoro ni;
2 katugu ye tangalɔmɔ pi yɛn kpoyi ma pye leele gbɔgɔwɔ† ni yɛgɛ ŋga na, pe yaa ki yan.
3 Kii daga ye yɛɛ ferewe pi pye wire to woo, ko yɛn fɔ: Yimbɔgɔ, naa tɛ lege naa paara tiyɔnrɔ pɔgɔ.
4 Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ ferewe pi daga mbe pye wa ye nawa, mbe pye

† **2:22 2.22:** Eza 53.9 † **2:24 2.24:** Eza 53.5 † **3:2 3.2:** Pe tangalɔmɔ pi mbe ya pye mbaa Yɛnŋɛlɛ lo gbogo.

ferewe mba pi se jɔgɔ, ko yɛn fɔ mbe pye kotoyinŋge ni konaa mbe pye pɔw. Po pi yɛn sɔnŋgbanga woo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

5 Faa jɛɛlɛ kpoyi mbele pàa pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, pa pàa pye na pe yɛɛ fere ma. Pàa pye na pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru.

6 Pa Sara la pye ma, wìla pye naa pɔlɔ Abirahamu wi gbogo naa yinri fɔ: «Na tafɔ.» Na ye kaa kajɛŋgɛ piin, na ye jatere wii piri ye na fyɛrɛ ta kpɛ kala na, pa ye yaa kanŋga mbe pye wi setirige sumborombiile.

7 Yoro nambala wele fun, yaa ye yinwege ki piin ye jɛɛlɛ pe ni tijinliwɛ ni, yege jɛn ye yo pe wire ti fanŋga kì kologo ma wɛ ye wogo ki na. Yaa pe gbogo, katugu Yɛnŋɛlɛ lì yinwege ŋga kan paa yarikanga yɛn, ye yɛn ki kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe ni. Kiga pye ma, pa yaraga ka se ye Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi yerege.

Mbaa jɔlɔ kasinŋge ŋga mà pye ki kala na

8 Ko ki ni fuun puŋgo na, ye ni fuun ye ye jatere wi pye nuŋgba, yaa ye yɛɛ yinriwɛ taa, ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepiile yɛn. Leele pe yuŋgbɔgɔrɔ mbaa ye taa, yaa go sogo yaa ye yɛɛ kaan.

9 Yaga ka lere kapege fɔgɔ tɔn kapege ni, nakoma mbe tɛgɛlɛ fɔgɔ tɔn tɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, yaa duwaw piin pe kan, katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ko kala na, jaŋgo ye pye duwaw kɔrɔgɔ lifɛnnɛ.

10 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ:

Lere ŋa wila ki jaa mbe yinwetanga ta,
mbe pilitanya yan,
wuu yɛɛ yigi sɛnpere yogo ki ni,
wuu yɔn ki yigi yagbogowo sɛnyogo ki ni.

11 *Wi puŋgo le kapege ki ni wila kajɛŋgɛ piin.*
Wila yɛyinŋge ki lagajaa wi mara ki na;
12 *katugu we Fɔ wi yɛgɛ yɛn lesinmbele pe na,*
wi nuŋgbolo yɛn pe yɛnrɛwɛ pi na.
Ɛɛn fɔ, wì yiri kapere pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ.†

13 Na yaga bala mbaa kajɛŋgɛ piin, ambɔ wi yaa kapege pye ye na?

14 Ali na kàa pye ye yɛn na jɔlɔ kasinŋge ŋga yaa piin ko kala na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo. *Yaga kaa fyɛ leele pe yɛgɛ, mbe ye jatere wi yaga wi piri ye na*†.

15 Ɛɛn fɔ, yaa Kirisi wi gbogo wa ye kotoro ti na, wo wi yɛn ye Fɔ we. Jigi tagasaga ŋga ki yɛn ye yeri, lere ŋa fuun ka ye yewe sɛnrɛ ta ni ki wogo na, ye pye ye gbɛgɛlɛ sanga pyew mboo yɔn sogo.

16 Ɛɛn fɔ, yaa ki piin kotoyinŋge ni yaa pe gbogo. Ye nawa jatere jɛnŋɛ ta, jaŋgo na pe kaa ye mɛpege yinri, mbele pe yɛn na sɛnpere yuun ye tangalɔmɔ jɛmbɛ mba yaa tanri Kirisi wi ni pi na, fɛrɛ mbe pe yigi pe sɛnrɛ ti kala na.

17 Na kaa pye ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala yaa jɔlɔ kajɛŋgɛ pyege ki kala na, ko mbɔnrɔ yaa jɔlɔ kapege pyege kala na ko na.

18 Kirisi wo jate wì ku kusaga nuŋgba wagati wi ni fuun woo leele pe kapere ti kala na, wo ŋa wi yɛn sinŋɛ wì ku mbele pee sin pe yɔnlɔ, jaŋgo mbe kari we ni Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pàa wi gbo wire to kanŋgɔlɔ, ɛɛn fɔ, wi yɛn yinwege na naa, Yinnɛkpoyi li fanŋga na.

19 Ki Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, wì kari yɛrɛ ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo kuulo pe yinŋgele ŋgele wa kaso ke kan,

20 ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele mbele pàa je Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na faa, pe yinŋgele wele. Yɛnŋɛlɛ làa ki kun li yɛɛ ni ma pe sige ma saa gbɔn Nowe wi tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki tɛpiliye yi na. Leele jɛnri pàa ye wa ki tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn leele kɔlɔtaanri, ma shɔ tɔnmɔ pi kɛɛ.

† **3:12 3.10-12:** Yuuro 34.13-17 † **3:14 3.14:** Eza 8.12-13

21 Ki tɔnmɔ pìla pye batɛmu wi
yanlɛɛ, ŋa wi yɛn na ye shoo yiŋgɔ.
Ki batɛmu wi woro mbe wire ti woli
mbe fyɔngɔ ko laga ti na, ɛɛn fɔ
wi yɛn mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li ye
kan nawa jatere jɛnŋɛ ni naa Zhezu
Kirisi wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni
ki fanŋga na.
22 Zhezu Kirisi wo wì kari wa
yɛnŋɛlɛ na, wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li
kalige kɛɛ ki na. Wi yɛn mɛrɛgɛye
poro naa fanŋga fɛnnɛ naa yawa
fɛnnɛ mbele fuun pe yɛn wa naayeri
pe go na.

4

Tangalɔmɔ fɔnmbɔ

1 Kì kaa pye Kirisi wì jɔlɔ wa wi
wire ti ni, ki kala na, yoro fun ye
ko jatere pyewe nuŋgba po lɛ pi
pye paa ye maliŋgbɔnyaara† yɛn;
katugu lere ŋa kaa jɔlɔ wa wi wire ti
ni, wo ma laga kapege pyege ki na.
2 Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, yinwege
sanŋga ŋga kì koro ye pye laga
dunruya wi ni, ye daga mbaa ki piin
mbaa yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala
lo ni. Yaga kaa ki piin mbaa yala
leele pe jogo kagala koro ni.
3 Katugu wagati ŋa yè pye ma toro,
na tanri na yala mbele pee shɛri
pe nandanwa kagala ke ni, wì yala
ma. Ki sanga wi ni, yàa pye na
ye yinwege ki piin wa kalikalawa pi
ni, naa jogo pere ti ni, naa sinwɔrɔ
ti ni, naa lindanwa ndorogo naa
sinwɔrɔ ndorogo ki ni, naa sɛnrɛ
sunmɔ tipewe pi ni.
4 Yiŋgɔ ni, mbele pee shɛri pe yɛn
na kawa ma yo ye woro na pinlɛlɛ
pe ni mbaa ki kalikalawa ndorowo
pi piin naa. Kì pye ma, pe yɛn na ye
mɛgɛ ki jogo.
5 Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pe kapyere ti
yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan, lo na li yɛn
ma gbɛgɛlɛ mbe kiti kɔn weele poro
naa kuulo pe na we.
6 Ko kì ti Sɛntanra tìla yo fun ma
kuulo pe kan sanga ŋa ni pàa pye
yinwege na we. Kunwɔ kiti wìla kɔn
pe na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin
leele pe ni fuun pe na we. Sɛntanra
tì yo ma pe kan, jaŋgo Yinnɛkpoyi
li fanŋga na pe pye yinwege na paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege
na we.

Yaa Yɛnŋɛlɛ li yarikanra ti wele jɛŋgɛ

7 Yaara ti ni fuun ti kɔsanga wì
yɔngɔ. Ki kala na, ye pye tijinliwɛ
fɛnnɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo
ye ya yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri.
8 Ŋga kì wɛ kala li ni fuun na,
ko yɛn fɔ ye ye yɛɛ ndanla jɛŋgɛ,
katugu *ndanlawa pi ma kapere*
lɛgɛrɛ kɔ†.
9 Yaa ye yɛɛ yaara woo wa
ye yinrɛ, yaga kaa ki piin mbaa
kɔngɔri.
10 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
yarikanga ŋga yè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri,
yaa ye yɛɛ kala yɔngɔ ki ni, ye pye
Yɛnŋɛlɛ li yarikanra cɛnlɛ lɛgɛrɛ ti
welefɛnnɛ jɛmbɛlɛ.
11 Ŋa kaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yuun, wila
ki piin paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yofɔ
yɛn. Ŋa kaa tunŋgo piin, wila ki
piin fanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi
yeri ko ni, jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe kan
Yɛnŋɛlɛ yeri kala li ni fuun ni Zhezu
Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ naa
yawa pi yɛn wi woo fɔ sanga pyew!
Anmiina.

Mbaa jɔlɔ mbege ta ma yɛn tagafɔ

12 Na wɛnnɛ, wamawelege
ŋgbanga ŋga ki yɛn na ye taa ndɛɛ
ye yɛn na kasɔn kɔɔn mbe yiri, ko
ka ka ye pari mbe pye ndɛɛ kala la
lì ye ta, na la fa pye faa.
13 Ɛɛn fɔ, yaa yɔgɔri, katugu yè ye
tasaga ta wa Kirisi wi jɔlɔgɔ ki ni†,
jaŋgo na wiga kaa gbɔgɔwɔ pi naga
sanga ŋa ni, yoro fun yaa yɔgɔri ye
yin nayinmɛ ni.
14 Na pe kaa ye tegele Kirisi wi
mɛgɛ ki kala na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo,

† **4:1 4.1:** ***Pi pye paa ye maliŋgbɔnyaara yɛn:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn ye ŋgbeli kapege ki ni yege yaga.** † **4:8 4.8:** Yomi 10.12 † **4:13 4.13:** Ko yɛn naga nari ma yo pe yɛn na jɔlɔ fun paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wìla jɔlɔ we.

katugu Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ na li yɛn gbɔgɔwɔ wolo, li yɛn ma cɛn ye na.
15 Wa kpɛ ka kaa jɔlɔ ye ni, katugu wi yɛn legbolere, nakoma yoo, nakoma kapege pyefɔ, nakoma ŋa wùu yɔn le wi lewee yɛnlɛ wa kagala ni.
16 Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa jɔlɔ, katugu wi yɛn keretiyɛn, ko ka ka fɛrɛ wa wi na, wila Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ki mɛgɛ ŋga kila yinri wi na ki kala na.
17 Kiti kɔngɔ ki yaa lɛ wagati ŋa ni wì gbɔn, pa kiti wi yaa si keli mbe kɔn Yɛnŋɛlɛ li leele poro na gbɛn. Na kaa pye kiti kɔngɔ ki yaa peli woro na, mbele pè je pee taga Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti na poro kɔwɔ po yaa ka pye mɛlɛ?
18 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Na kaa pye lesinmbele poro shɔwɔ po
yɛn ma ŋgban,
lepeele naa kapege pyefɛnnɛ poro
wogo ko yaa ka pye mɛlɛ?†

19 Ki kala na, mbele pe yɛn na jɔlɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, pe daga mbe koro mbaa kajɛŋgɛ piin mbe pe yɛɛ telege pew Dafɔ wi na, wo ŋa wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ we.

5

Mbaa Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege ki wele

1 Legilizi lelɛɛlɛ mbele pe yɛn ye sɔgɔwɔ, mi yɛn na yuun poro ni yiŋgɔ. Mi fun mi yɛn legilizi lelɛɛ wa. Jɔlɔgɔ ŋga Kirisi wì jɔlɔ mi yɛn ki sɛrɛ. Mi yaa kanla tasaga ta wa gbɔgɔwɔ mba pi yaa ka naga we na pi ni. Mi yɛn na pe yɛnri na yuun fɔ:
2 Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege† ŋga ki yɛn ma telege ye na, yaa ki wele paa simbaala kɔnrifɛnnɛ yɛn. Yaga kaa ki piin ki pye fanŋga kala ye yeri. Ɛɛn fɔ, yaa ki piin nayinmɛ ni mbe yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin penjara jaga kala na, ɛɛn fɔ, yaa ki piin kotojɛŋgɛ ni.
3 Mbele Yɛnŋɛlɛ lì telege ye na, yaga ka cɛn pe go na fanŋga na, ɛɛn fɔ, ye pye simbaŋgbelege ki yɛgɛ nagafɛnnɛ.
4 Kona, na Simbaala kɔnrifɛnnɛ to† wiga kaa yɛɛ naga, pa ye yaa gbɔgɔwɔ wunluwɔ njala ta, na li se jɔgɔ.

5 Yoro lefɔnmbɔlɔ wele fun, yaa lelɛɛlɛ pe sɛnrɛ ti nuru. Ye ni fuun yaa ye yɛɛ kala yɔngɔ go sogowo ni, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ li yɛn na wiin mbele paa pe yɛɛ gbogo pe ni, ɛɛn fɔ, li yɛn na yinmɛ kaan mbele pè pe yɛɛ tirige pe yeri*†.»
6 Ki kala na, ye ye yɛɛ tirige wa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga gbɔgɔ kɛɛ ki nɔgɔ, jaŋgo li ka ye yirige wagati ŋa lì tɛgɛ wi ni.
7 Ye ye jatere lɛgɛrɛ ti ni fuun ti le li kɛɛ, katugu ye kala li yɛn ma gbɔgɔ li yeri.

8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ye koro yɛnmbɛlɛ! Katugu ye winfɔ Sɔtanla wila yanri na mari paa jara gbelefɔ yɛn, lere ŋa wi mbe ya ta mbe ka, wo wila lagajaa.
9 Ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni, ye yere yaa wiin wi ni, yege jɛn ye yo ye sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga dunruya wi ni, ki jɔlɔgɔ nuŋgba ki yɛn na poro fun pe taa.
10 Na yaga jɔlɔ wagati jɛnri ni mbe kɔ, Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinmɛ pi ni fuun fɔ, lo jate li yaa ye sin mbe ye yɔn fili, mbe yeresaga kan ye yeri, mbe fanŋga le ye ni mbe ye kan ye yere jɛŋgɛ. Lo lì ye yeri ye ye tasaga ta wa li gbɔgɔwɔ mbakɔɔ pi ni, naa yè pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni we.
11 Yawa mbe pye li woo fɔ sanga pyew! Anmiina.

† **4:18 4.18:** Yomi 11.31 † **5:2 5.2:** ***Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege:*** **Ko ki yɛn tagafɛnnɛ wele.** † **5:4 5.4:** ***Simbaala kɔnrifɛnnɛ to:*** **Wo wi yɛn Zhezu Kirisi we.** † **5:5 5.5:** Yomi 3.34 † **5:12 5.12:** ***Silivɛn:*** **Wo nuŋgba wo pe maa yinri Silasi.**

Sharaga puŋgo wogo

12 Sefɔ Silivɛn† ŋa wi yɛn tagawa
ni, wo wì pye na sagafɔ maga sɛwɛ
jɛɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ, a mùu torogo ye
kan. Mùu torogo ye kan mbe kotogo
kan ye yeri mbege yo mbege filige
ye kan fɔ ki yinmɛ mba po pi yɛn
Yɛnŋɛlɛ li kaselege yinmɛ we, ye
koro ye mara pi na.
13 Legilizi ŋa wi yɛn wa Babilɔni
tara, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ paa ye
yɛn, wì ye shari. Mariki ŋa wì pye
na pinambyɔ wa tagawa pi ni, wì ye
shari fun.
14 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa
ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni.
Yoro mbele fuun ye yɛn Kirisi wi
woolo, yɛyinŋge mbe pye ye ni!

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa PYƐRI wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Pyɛri wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ wa wi yinwege ki kɔsanga wi yeri. Wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo tagafɛnnɛ pe ni fuun pe kan maga naga ma yo wi kusanga wì yɔngɔ. Ki kala na, wila jaa mbe pe nawa to nagawa koŋgbanmba mba wìla kan pe yeri pi wogo na. Wa Pyɛri sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, Pyɛri wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni. Laga ki sɛwɛ shyɛn woo ŋa wi ni, wi yɛn naga yuun pe kan fɔ pe koro pe taga kaselege nagawa mba pè ta pi na suyi, ali na pele ka pan mbaa yagbogowo nagawa kaan pe yeri o.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋa (1.1-15), Pyɛri wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri ma yo pe koro pe mara jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li na. Nagawa mba tagafɛnnɛ pè ta, wi yɛn na pe nawa tuun pi na. Ki koŋgbanŋga, Sɛntanra nda ti yɛn na para Zhezu wi wogo na, wì pe nawa to ti na (1.16-21). Pyɛri jate wo naa pitunmbolo sanmbala pe ni pe yɛn ki Sɛntanra ti sɛrɛfɛnnɛ. Yinnɛkpoyi lo làa ki le wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nawa, a pè si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi yɔnlɔgɔ. Poro fun pe yɛn sɛrɛfɛnnɛ.

Wa sɛwɛ wi go shyɛn (2.1-22), Pyɛri wi yɛn na para yagbogowo nagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ po sɛnrɛ na. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Zhude wìla kan yagbogowo nagafɛnnɛ pe yeri, to nuŋgba to we yɛn na yaan wa Pyɛri sɛwɛ wi ni.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-18), mbele pè yo we Fɔ Zhezu wi se ka sɔngɔrɔ mbe pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, Pyɛri wi yɛn na yɔn sogomɔ kaan pe yeri. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na, fɔ naa Kirisi wi yɛn na mɔni mbe pan, pege jɛn pe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kala kunmɔ ni; katugu Yɛnŋɛlɛ li woro na jaa lere kpɛ mbe puŋgo, ɛɛn fɔ li yɛn na jaa lere pyew wuu kapege ki jɛn, wuu tangalɔmɔ pi kanŋga (3.9).

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri go (3.11-18), Pyɛri wila jaa tagafɛnnɛ pe koro kpoyi, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka pe jɛrɛgi kala la kpɛ ni, na Kirisi wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan we.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Mbele pè taga Kirisi wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na *1.3-15*
Nagawa mba pì naga Zhezu Kirisi wi wogo na pi yɛn kaselege *1.16-21*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yagbogowo nagafɛnnɛ pe ni *2.1-22*
Nagawa mba Pyɛri wì kan Zhezu wi sɔngɔrɔkala mbe pan li wogo na *3.3-16*
Leele pe ni fuun pe daga mbaa Kirisi wi sɔnni *3.17-18*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Simɔ Pyɛri ŋa Zhezu Kirisi wi tunmbyee naa wi pitunŋɔ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi we tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan, poro mbele pè tagawa tiyɔɔn ta ma yala we woo pi ni Zhezu Kirisi wi kasinŋge ki fanŋga na, wo wi yɛn we Yɛnŋɛlɛ naa we Shɔfɔ we.

2 Yinmɛ naa yɛyinŋge ti kan ye yeri ka mbaa tari ti na, Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi ŋa yè jɛn ki kala na.

Yɛnŋɛlɛ li leyerege naa li lere wɔmɔ

3 Naa Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ yawa pì yaara ti ni fuun ti kan we yeri, nda tì we kan waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, we we yerifɔ wi jɛn. Wo ŋa wì we yeri we we tasaga ta wa wi yɛɛra gbɔgɔwɔ naa wi kajɛŋgɛ ki ni we.

4 Wi gbɔgɔwɔ naa wi kajɛŋgɛ ki
fanŋga na, wì yɔn fɔgɔlɔ kɔn we
yeri, ŋgele kè wɛ yaraga ki ni fuun
na, jaŋgo yaraga ŋga wì yɔn fɔlɔ
kɔn, yege ta, ye ya ye shɔ dunruya
wi jogo kagala ŋgele ke maa leele
jogo ke kɛɛ, ye ye tasaga ta wa
Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni.
5 Ki kala na, yaa ki ŋgbanga jɛŋgɛ
ye tangalɔmɔ jɛmbɛ saga wa ye
tagawa pi na. Ye kajɛnmɛ saga wa
tangalɔmɔ jɛmbɛ pi na.
6 Ye yɛɛ yingiwɛ saga wa kajɛnmɛ
pi na. Mbaa kala kunni yɛɛ ni
ye ko saga wa yɛɛ yingiwɛ pi na.
Ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti saga wa
mbaa kala kunni yɛɛ ni ko na.
7 Ye sefɛnnɛ ndanlawa pi saga wa
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti na. Ye ndan-
lawa pi saga wa sefɛnnɛ ndanlawa
pi na.
8 Na ko yaritiyɔnrɔ to ka pye ye
yeri ka mbaa tari ti na, ki yaa ye kan
yaga ka koro tiyanmbala mbe pye
kayɔngɔ fu, wa we Fɔ Zhezu Kirisi
wi jɛnmɛ wogo ki na.
9 Ɛɛn fɔ, ki yaritiyɔnrɔ nda ti woro
lere ŋa yeri, wi ma pye paa fyɔɔn
yɛn, ŋa wi woro na yaan lege. Wi
ma fɛgɛ wi faa kapere nda tì jogo ma
laga wi na ti wogo ki na.

10 Ki kala na, sefɛnnɛ, yerege ŋga
Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ma ye wɔ we, yaa
ki ŋgbanga jɛŋgɛ ye yɛgɛ sin ki na
tiyɔngɔ; katugu na ye kaa ki piin ma,
pa ye se kurugo mbe to kapege fyew.
11 Kiga pye ma, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa
konɔ yɛngɛ ye kan jɛŋgɛ ye ye wa
we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi
wunluwɔ mbakɔɔ pi ni.

12 Ko kì ti mi yaa la ye nawa tuun
ki kagala ke na pilige pyew, ali maga
ta ye yɛn ma ke jɛn makɔ, ma yɛgɛ
sin tiyɔngɔ kaselege ŋga yè ta ki na.
13 Mbanla ta yinwege na bere,
mi yɛn naga sɔnri fɔ ki yɛn ma
sin mbaa nandowo kaan ye yeri ki
kagala ke na, ye jatere wi koro ke
na;
14 katugu mìgi jɛn ma yo sanni
jɛnri mi yaa wɔ laga ki wire kuworo
nda ti ni paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ
Zhezu Kirisi wìgi naga na na we.
15 Ko kì ti ŋga fuun mbe ya pye, mi
yaa ki pye mbe pyelɔmɔ kan ye yeri,
jaŋgo na kuŋgɔlɔ, ye ya yaa nawa
tuun ki kagala ke na pilige pyew.

Mbele pè Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi yan

16 Sanga ŋa ni wàa we Fɔ Zhezu
Kirisi wi yawa naa wi panga wogo
ki yo ma ye kan, muŋgooro ma wàa
kɔ ye kan, nda tìla kɔn ma yala. Ɛɛn
fɔ, wàa wi gbɔgɔwɔ yanwa pi yan
we yɛngɛlɛ jate ke ni.
17 Sanga ŋa ni wìla sɔnmɔ naa
gbɔgɔwɔ pi ta Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To
li yeri, wàa pye wa. Ki sanga wi
ni, magala là la yiri wa gbɔgɔwɔ
gbembe Fɔ wi yeri ma yo fɔ: «*Ŋa
yɛɛn wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa
wìlan ndanla jɛŋgɛ we, wi kala lìlan
ndanla fɔ jɛŋgɛ.*»†
18 Woro jate wàa ki magala na làa
yiri wa naayeri li logo, sanga ŋa ni
wàa pye wi ni wa yanwiga kpoyi† ki
na we.

19 Kì pye ma, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yari, tì filige
we kan naa ma wɛ. Na ye kaa ti
kɔrɔsi, ko ki yɛn ma yɔn. Katugu
ki sɛnrɛ ti yɛn paa fitanla yɛn ŋa wi
yɛn na yiin wɔwɔ laga ka ni fɔ laga
ki sa laga, fɔ Zhezu Kirisi, lalaaga
wɔnnɔ le, li yanwa yirige wa ye
kotoro ti na.
20 Ki daga yege jɛn gbɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni, lere kpɛ se ya mberi kɔrɔ
wi jɛn wi yɛɛ fanŋga;
21 katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ta sila yo mbe yala
sɛnwee nandanwa kala ni fyew. Ɛɛn
fɔ, Yinnɛkpoyi lo làa leele pe yɛgɛ
sin, a pè sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa kan
pe yeri ti yo.

† **1:17 1.17:** Mati 17.5 † **1:18 1.18:** Ki yanwiga ki yɛn kpoyi katugu pa Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wa Zhezu wi na; Mati 17.1-13.

2

Leele nagafɛnnɛ
mbele pe yɛn yagbogolo fɛnnɛ
(Zhude 4-13)

1 Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pàa pye wa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, pa nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka pye ye sɔgɔwɔ ma fun. Pe yaa ka yagbogowo nagawa sɛnrɛ ta le ye sɔgɔwɔ larawa, nda ti maa leele punŋgu, mbe je we Fɔ ŋa wì pe go shɔ wi na, mbe ti jɔgɔwɔ mbe to pe na fyɛlɛgɛ na.

2 Lelɛgɛrɛ yaa ka taga pe kalikalawa pi na, kaselege konɔ li mɛgɛ ki yaa ka jɔgɔ pe kala na.

3 Yɛgɛmbatinwɛ pi kala na, ki nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka ye pye pe penjara ja go pe lefanlaga sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ, maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, pe Kiti Kɔnfɔ wì gbɛgɛlɛ mbe kiti kɔn pe na. Pe Jɔgɔfɔ fun wi woro na wɔnlɔ.

4 Ki yaa pye ma, katugu ali mɛrɛgɛye mbele pàa kapege ki pye, Yɛnŋɛlɛ li sila pe yaga mbajɔlɔwɔ. Ɛɛn fɔ, làa pe wa wa jaganama wetijugo wɔwɔ pi ni, pe yɛn wa pɔsaga ma tɛgɛ wa kiti kɔnpilige ki kan.

5 Yɛnŋɛlɛ li sila faa dunruya woolo pe yaga mbajɔlɔwɔ, ɛɛn fɔ làa tɔnŋgbɔɔ pi pye, a pì pan ki dunruya woolo tipeele pe na ma pe tɔngɔ. Nowe ŋa wìla pye na kasinŋge ki yuun wo cɛ làa shɔ, ma taga leele kɔlɔshyɛn ni.

6 Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu naa Gomɔri cara ti jɔgɔ mari sogo pew, a tì kanŋga cɔnrɔ, ma ko pye maga naga lepeele pe na pege jɛn fɔ pa ki yaa ka pe ta ma.

7 Làa Lɔti ŋa wìla pye lesinŋɛ wi shɔ, wo ŋa wi wagati wi ni kapere pyefɛnnɛ pe kalikalawa tangalɔmɔ pìla pye naa jɔlɔ jɛŋgɛ wa wi nawa we.

8 Katugu ki lesinŋɛ ŋa wìla pye ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ, wìla pye na pe kapyere tijangara ti yaan nari nuru, a tila wi kotosinŋge ki jɔlɔ wi na pilige pyew.

9 Kì pye ma, leele mbele pe maa fyɛ we Fɔ wi yɛgɛ, wi mbe ya pe shɔ yɛgɛ ŋga na wamawelewe pi ni, konaa mbe lepeele pe tɛgɛ mbe ka pe le jɔlɔgɔ kiti kɔnpilige yɛgɛ ŋga na, wìgi jɛn.

10 Mbele pe maa tanri wire lɔmɔ pi na, na yala jogo kagala ŋgele fyɔngɔ ni ke ni, na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki tifaga, li yaa pe le jɔlɔgɔ fun.

Nagafɛnnɛ yagboyoolo mbele sɛnrɛ mì yo ma ye kan, pe yɛn yɛwaga naa yɛnŋgbangala fɛnnɛ, paa la fyɛ mbaa naayeri fanŋga fɛnnɛ pe tegele.

11 Ma si yala, ali mɛrɛgɛye wele, poro mbele fanŋga naa yawa yɛn pe ni ma wɛ ki nagafɛnnɛ yagboyoolo pe na, paa la ki fanŋga fɛnnɛ pe jɛrɛgi mbaa pe mɛgɛ jogo we Fɔ wi yɛgɛ na.

12 Ki leele pe yɛn paa yanyaara nda ti yɛn tijinliwɛ fu ti yɛn, ti sego koyi ŋga mbaa ti yinri mbaa ti kuun. Ki leele kagala ŋgele pee jɛn, pe maa ke mɛgɛ ki jogo. Pe yaa ka jɔgɔ paa yanyaara ti yɛn.

13 Kambasinŋge ŋga pè pye ma leele pe jɔlɔ, pe yaa ka poro fun pe sara mbe yala ki ni. Ki ma pe ndanla paa pe jogopere ti piin yɔnlɔ na. Na paga pinlɛ ye ni liwɛn na, pe ma pye fɛrɛ yaara naa fyɔngɔ ni ye sɔgɔwɔ, pe maa yɔgɔri pe lefanlaga ki kala na.

14 Kɛɛnrɛ kapyere to ti yɛn ma pe yɛnlɛ tin. Kapere nda paa piin ti fa pe yɛgɛ tin ma. Mbele pe fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe maa pe lɛlɛ na pe punŋgu. Pe kotoro ti maa ŋga sɔnri, ko yɛn mbe penjara ta. Yɛnŋɛlɛ lì pe daŋga.

15 Pè kozinnɛ li yaga ma puŋgo. Konɔ na Bosɔri pinambyɔ Balamu wìla lɛ lo pè lɛ, wo ŋa penjara nda wi mbaa ta tila wi ndanla, a wila tipege piin we.

16 Ɛɛn fɔ, a sofile wì sɛnŋgbanra yo wi na wi kajɔɔgɔ ki kala na. Ee, yaayogo ŋga kila ya mbaa para, a kì

para ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi ni sɛnwee magala ni, ma wi go fu kala li yerege.

17 Ki leele pe yɛn paa lɔrɔ nda tì waga ti yɛn, paa kambaara yɛn nda tifɛliŋgbɔgɔ kìri lɛ ma kari ti ni. Yɛnŋɛlɛ lì cɛnsaga tɛgɛ pe kan wa wɔwɔ tinndindi pi ni.

18 Pe maa yɛɛ gbɔgɔwɔ naa go fu sɛnrɛ yuun. Mbele pè shɔ ma wɔ wa punŋguwɔ konɔ tangafɛnnɛ pe kɛɛ ki fa mɔ gbɛn, pe maa pe lɛlɛ wire ti jogo kagala naa kɛɛnrɛ kapyere ti ni mbe pe puŋgo.

19 Pe ma yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri ma yo pe yaa pe pye leseele, ma si yala, poro jate kapyere nda ti maa pe jogo pe ma pye ti kulolo, katugu yaraga ŋga ka fanŋga ta sɛnwee wi na, wi ma pye ki kulo.

20 Kaselege ko na, leele mbele pè we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi jɛn, ma shɔ dunruya wi fyɔngɔ kapyere ti kɛɛ wi fanŋga na, na paga pe yɛɛ kan ti yeri ti fanŋga ta pe na naa, pe kɔwɔ pi ma tijanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ko na.

21 Katugu ndɛɛ ki pye pee ja kozinnɛ li jɛn, ko mbe ja mbɔnrɔ pe na sanni pe sa li jɛn pee puŋgo le ŋgasele kpoyi na Yɛnŋɛlɛ lì kan pe yeri li ni ko na.

22 Ŋga kì pe ta, ki yomiyɛlɛ na li maa ŋga yuun ki yɛn kaselege pe kanŋgɔlɔ fɔ: *«Pyɔn wì sɔngɔrɔ wi tuguro ti kɔrɔgɔ nari kaa»*†, ma nuru naa ma yo fɔ: «Canɔ ŋa wì woli fɔɔnfɔɔn, wì sɔngɔrɔ mbe saa yɛɛ piligi wa fɛnrɛgɛ ki ni naa.»

3

We Fɔ Zhezu wi panga sɛnrɛ

1 Na wɛnnɛ, na sɛwɛ shyɛn woo wowi ŋa mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Wa ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe ni fuun pe ni, mi yɛn na nandowo kaan ye yeri kagala kele na, jaŋgo mbe jatere tiyɔɔn le ye ni.

2 Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛkpoyi pàa yo faa, konaa we Fɔ naa we Shɔfɔ wi ŋgasele na ye pitunmbolo pè yo ma ye kan, mila jaa yaa nawa tuun li na.

3 Ki koŋgbanŋga, ye daga mbege jɛn fɔ dunruya kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pan mbaa tanri mbaa yala pe yɛɛra jogo kagala koro ni. Pe yaa kaa tɛgɛ ye na

4 mbaa yuun fɔ: «Mi yo wila si yɔn fɔlɔ kɔn ma yo wila paan? Wi yɛn se yeri? Katugu maga lɛ wa we tɛlɛye pè ku, yaara ti ni fuun ti yɛn wa ti cɛnwɛ nuŋgba pi na paa yɛgɛ ŋga na tìla pye cɛnwɛ mba na, maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni!»

5 Pe maga siligi na fɛgɛ ki wogo ŋga ki na fɔ: Naayeri wo naa tara ti ni tìla da maga lɛ wa faa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to fanŋga na. Pa tara tìla yiri wa tɔnmɔ pi ni ma gbegele tɔnmɔ po ni.

6 Ki tɔnmɔ nuŋgba pi fanŋga na, tɔnŋgbɔɔ pìla pan ma faa dunruya woolo pe tɔngɔ.

7 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro nuŋgba ti fanŋga na, nala pilige naayeri wo naa tara ti ni, ti yɛn ma tɛgɛ mbe ka tɔngɔ kasɔn ni. Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li yaa ka kiti kɔn pe na mbe pe tɔngɔ pilige ŋga ni, ti yɛn ma tɛgɛ ko pilige ko kan.

8 Ɛɛn fɔ, na wɛnnɛ, kala nuŋgba yɛn wa, na yee daga mbe fɛgɛ li na, fɔ: Pilige nuŋgba ki yɛn we Fɔ wi yɛgɛ na paa yɛlɛ wagakele (1 000) yɛn. *Yɛlɛ wagakele (1 000) li yɛn wi yɛgɛ na paa pilige nuŋgba yɛn.*†

9 We Fɔ wì yɔn fɔlɔ na kɔn, wii yaa mɔ mbeli yɔn fili paa yɛgɛ ŋga na pele yɛn naga sɔnri we. Ɛɛn fɔ, wi yɛn naga kunni wi yɛɛ ni ye kala na, katugu wi woro na jaa lere kpɛ mbe puŋgo, wila jaa pe ni fuun pe pe kapere pyege ki jɛn pege yaga.

10 Ma si yala, we Fɔ wi pilige ki yaa ka pan paa yoo yɛn. Ki pilige kiga ka gbɔn, naayeri wi yaa kɔ tinmɛ gbɔɔ ni. Kasɔn ki yaa ka naayeri yaara ti yigi mberi yan. Tara to naa tara na

† **2:22 2.22:** Yomi 26.11 † **3:8 3.8:** Yuuro 90.4

yaara ti ni fuun ti yaa ka sogo mbe kɔ.
11 Na kì kaa pye yaara ti ni fuun
ti yaa ka jɔgɔ ma, ye yɛn maga jɛn
jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na ye tangalɔmɔ
pi daga mbe pye we. Ye tangalɔmɔ
pi daga mbe pye kpoyi, yaa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.
12 Yaa Yɛnŋɛlɛ li pilige ki singi
jɛŋgɛ ye ŋgban ki na ki ta ki gbɔn
fyaw. Ko pilige ko ni, kasɔn ki yaa ka
naayeri wi yigi mboo sogo, naayeri
yaara ti yaa ka yan kasɔn tufunwɔ
pi kala na.
13 Ɛɛn fɔ, mbe yala yɔn fɔlɔ na
Yɛnŋɛlɛ lì kɔn li ni, we yɛn na
naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ† singi,
pa lesinmbele pe yaa ka cɛn wa ti ni.
14 Ki kala na, na wɛnnɛ, mbe ye
ta ye yɛn naga kagala ke singi ke
pye, ye bala ye pye kpoyi, jɛrɛgisaga
fu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ye ka pye
yɛyinŋge na li ni.
15 We Fɔ wila kagala ŋgele kunni
wi yɛɛ ni, yaa ki jate paa pyelɔmɔ
yɛn ye kan ye ta ye shɔ, paa yɛgɛ
ŋga na sefɔ Pɔli ŋa wì we ndanla
wìgi yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛ wi ni ye
kan, ma yala tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ
lì kan wi yeri pi ni.
16 Wìgi wogo ki yɔnlɔgɔ wa wi
sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe ni, wa lara
nda wi maa para ki wogo ki na we.
Wa wi sɛwɛɛlɛ pe ni, lara ta yɛn
wa, nda ti kɔrɔ jɛnwɛ pi yɛn ma
ŋgban, leele kambajɛnmbɛlɛ mbele
pe fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe
mari kɔrɔ wi wa maa kanŋga paa
yɛgɛ ŋga na pe maa ki piin lara ta
na wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni we.
Paa ki piin ma, na pe yɛɛ punŋgu
Yɛnŋɛlɛ li na.
17 Yoro wo na, na wɛnnɛ, yè jɛn ki
ni makɔ. Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ
jɛn, jaŋgo yaga ka ti leele mbele
pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pe
ye fanla pe ye puŋgo, ye yɛn ma
yeresaga ta yɛgɛ ŋga na, ye kɔlɔgi
le ki laga ki na.
18 Ɛɛn fɔ ye koro yaa kee yɛgɛ wa
we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi
wi yinmɛ pi ni konaa yaa wi jɛnni.
Gbɔgɔwɔ mbe pye wi woo, yiŋgɔ fɔ
sanga pyew! Anmiina.

† **3:13 3.13:** Eza 65.17

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa ZHAN wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Zhan wo wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo. Zhan wìla pye Zebede pinambyɔ (Maki 1.19-20). Wìla pye Zhezu wi pitunŋɔ. Wo wì Zhezu Sɛntanra nda Zhan mɛgɛ ki yɛn ti na ti yɔnlɔgɔ konaa Nagawa sɛwɛ wi ni. Wìla pye faa ŋgbanra wɔfɔ; a Zhezu wì si kaa wi yeri maa pye wi fɔrɔgɔfɔ. Zhan wìla pye leele mbele pàa pye Zhezu wi tanla tɔɔn wo wa, ma pinlɛ Zhaki naa Pyɛri pe ni.

Leele pe yɛn naga yuun ma yo fɔ Zhezu wi pitunŋɔ Zhan wìla saa cɛn wa Efɛzi ca. Pɔli wìla legiliziye pele nɔgɔ lɛ wa ki ca ki ni. Naa Zhan wìla ka saa gbɔn wa ki ni, a wì si pye ki legiliziye pe yɛkelewe.

Sɛwɛɛlɛ taanri Zhan wì yɔnlɔgɔ ma torogo. Wi sila sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɔnlɔgɔ mboo torogo legilizi nuŋgba kan nakoma lere nuŋgba kan. Ɛɛn fɔ wìla wi yɔnlɔgɔ, jaŋgo paa wi kara legiliziye pe ni fuun pe ni.

Ki Zhan sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa, sɛnrɛ yinrɛ shyɛn ti yɛn wa wi ni. Wa sɛnrɛ go koŋgbanŋga ki ni, Zhan wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri ma yo paa tanri wa kozinnɛ li ni. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe daga mbe taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na konaa pe pe yɛɛ ndanla.

Wa sɛnrɛ go shyɛn wogo ki ni, Zhan wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni (2.18-29; 4.1-6).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛnrɛ ti lɛsaga: Yinwege kìgi yɛɛ naga wa Zhezu wi ni *1.1-4*
Yanwa naa wɔwɔ sɛnrɛ *1.5–2.29*
Tagafɔ wi yinwege ki daga mbe pye kpoyi, wi koro wi mara Yɛnŋɛlɛ li na *3.1-24*
Kaselege naa punŋguwɔ kala *4.1-6*
Ndanlawa pi tunŋgo *4.7-21*
Tagawa mba pi yɛn cew tawa ni *5.1-21*

Yinwege sɛnrɛ

1 We yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, yinwege Sɛnrɛ† to kanŋgɔlɔ. Ti yɛn wa maga lɛ dunruya wi dasanga wi ni. Wèri logo, mari yan we yɛngɛlɛ jate ke ni, mari wele, a we kɛyɛn yì jiri ti na.

2 Naa ki yinwege kìla ki yɛɛ naga, wàa ki yan. Ko kì ti we yɛn naga sɛnrɛ yuun. Yinwege mbakɔgɔ ŋga kìla pye wa we To wi tanla ma kaa ki yɛɛ naga, ko sɛrɛya wo waa yuun na ye kaan.

3 Ŋga wè yan ma logo, ko we yɛn na yari ye kan fun, jaŋgo ye gbogolo nuŋgba we ni, ye ye wa gbogolomɔ mba wè ta we To wo naa wi Pinambyɔ Zhezu Kirisi pe yeri pi ni.

4 We yɛn naga wogo ŋga ki yɔnlɔgi mbege torogo ye kan, jaŋgo we nayinmɛ pi yɛɛ yɔn fili.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwa

5 Sɛnrɛ nda wè logo Zhezu Kirisi wi yeri nari yari ye kan, tori nda yɛɛn fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwa, wɔwɔ kpɛ woro wa li ni.

6 Na waga yo we yɛn ma gbogolo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni, mbe sigi ta we yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni, kona we yɛn na finlɛlɛ, we woro na tanri kaselege ki na.

7 Ɛɛn fɔ, na we kaa tanri wa yanwa pi ni paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn wa yanwa pi ni, kona, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yɛn gbogolomɔ nuŋgba ni we yɛɛ ni. A li Pinambyɔ Zhezu wi kasanwa pila we piin kpoyi na we lari kapege ki ni fuun ki na.

† **1:1 1.1:** ***Yinwege sɛnrɛ:*** **To ti yɛn Zhezu Kirisi we.**

8 Na waga yo kapege woro we
na, kona, we yɛn na we yɛɛ fanla,
kaselege woro wa we nawa.
9 Ɛɛn fɔ, na waga we kapere ti
yo mbe Yɛnŋɛlɛ li kan, pa we mbe
ya we jigi wi taga li na, katugu li
yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ ma sin, pa
li yaa we kapere ti kala yaga we
na, mbe we pye kpoyi mbe we laga
kambasinŋge ki ni fuun ki na.
10 Na waga yo wee kapege pye, we
yɛn na Yɛnŋɛlɛ li piin yagboyoo, li
sɛnrɛ ti woro wa we nawa.

2

Kirisi wi yɛn we sagafɔ

1 Na piile, mi yɛn naga kagala
ŋgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo ye
kan, jaŋgo yaga ka kapege pye. Ɛɛn
fɔ, na wa ka si kapege pye, sagafɔ
yɛn we yeri wa we To Yɛnŋɛlɛ li
tanla, wo wi yɛn Zhezu Kirisi ŋa wi
yɛn ma sin we.
2 Katugu wùu yɛɛ wɔ saraga ma
kapere ti fɔgɔ tɔn, kii pye woro
kapere to nuŋgba kala na, kì pye
dunruya woolo pe ni fuun pe woro
ti kala na.
3 Na we ka Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele
ke yigi mbaa tanri ke na, ko we maga
jɛn ma yo we yɛn mali jɛn.
4 Na ŋa ka yo wi yɛn mali jɛn,
mbe sigi ta wi sili ŋgasegele ke yigi
mbaa tanri ke na, wo yɛn yagboyoo,
kaselege woro wa wi nawa.
5 Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yigi, Yɛnŋɛlɛ li maa ndanla ma yɔn
fili kaselege na. We mbe ya mbege
jɛn mbe yo we yɛn nuŋgba Yɛnŋɛlɛ
li ni yɛgɛ ŋga na koyi ŋga yɛɛn.
6 Lere ŋa ka yo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li
ni, wi daga mbaa tanri paa yɛgɛ ŋga
na Zhezu wìla tanga we.

Ŋgasele fɔnnɔ

7 Na wɛnnɛ, ŋgasele fɔnnɔ ma
mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan, ɛɛn
fɔ, ŋgasele lɛlɛ li. Li yɛn wa ye
yeri maga lɛ sanga ŋa ni yè taga. Ki
ŋgasele lɛlɛ lo li yɛn sɛnrɛ nda yè
logo makɔ we.
8 Konaa ki ni fuun, ŋgasele fɔnnɔ
li mi yɛn na yɔnlɔgi mbe torogo ye
kan. Li kaselege ki ma ki yɛɛ naga
wa Kirisi wi ni konaa wa ye ni fun.
Ki kala na, wɔwɔ pila kee, yanwa
jɛmbɛ pila yiin makɔ.
9 Lere ŋa ka yo wi yɛn na tanri
wa yanwa pi ni, mbe sigi ta wi yɛn
maa lewee yɛnlɛ wa panra, wi yɛn
wa wɔwɔ pi ni bere.
10 Ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa
ndanla, wo yɛn wa yanwa pi ni.
Kiga pye ma, kala lo la na pye wa
wi nawa, na li mbe lere wa kan wi
to wa kapege ki ni.
11 Ɛɛn fɔ, ŋa ka wi lewee yɛnlɛ wi
panra, wo yɛn wa wɔwɔ pi ni, wi yɛn
na tanri wa wɔwɔ pi ni. Wi suu yɛɛ
karisaga ki jɛn, katugu wɔwɔ pi ma
ti wila la yaan.
12 Na piile, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa
wi torogi ye kan, katugu Yɛnŋɛlɛ lì
ye kapere ti kala yaga ye na Zhezu
wi mɛgɛ† ki na.
13 Na teele, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa
wi torogi ye kan, katugu Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn wa maga lɛ wa ki lɛsaga ki
na, ye yɛn mali jɛn. Lefɔnmbɔlɔ mi
yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan,
katugu yè ya Sɔtanla wi ni.
14 Na piile, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa
wi torogi ye kan, katugu ye yɛn ma
we To Yɛnŋɛlɛ li jɛn. Na teele, mi
yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan,
katugu ŋa wi yɛn wa maga lɛ wa
ki lɛsaga ki na, ye yɛn maa jɛn.
Lefɔnmbɔlɔ, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa
wi torogi ye kan, katugu fanŋga yɛn
ye ni. A Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì koro ye
ni, a yè ya Sɔtanla wi ni.
15 Yaga ka ti dunruya† wi ye
ndanla, wi nawa yaara ti ye ndanla.
Na dunruya wi ka lere ŋa ndanla,
we To Yɛnŋɛlɛ laa ki fɔ wi ndanla;

† **2:12 2.12:** Yɛnŋɛlɛ lì we kapere ti kala yaga we na Zhezu wi mɛgɛ ki na, ko kɔrɔ wo yɛn ŋga Zhezu wì pye ki kala na. † **2:15 2.15:** Sɛnweele pe dunruya wo ma, ɛɛn fɔ, kapege dunruya ŋa Sɔtanla wi yɛn na yɛgɛ sinni na wiin Yɛnŋɛlɛ li ni wowi. Dunruya wi nawa yaara nda sɛnrɛ ti yɛn na yuun, to ti yɛn yaara nda ti yɛn kapege woro.

16 katugu yaraga ŋga fuun ki yɛn
dunruya wi wogo, wire ti jogo ka-
gala, naa yaraga ŋga lere wi ma yan
na jaa, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ dunruya
yaara taga ki kala na, tila la yinrigi
wa we To Yɛnŋɛlɛ lo yeri, ti maa
yinrigi dunruya wo yeri.
17 Dunruya wila koo na kee, naa
yaara nda leele pe yɛn na yaan na
jaa ti ni fuun ti ni. Ɛɛn fɔ, ŋa kaa
Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo
yaa koro yinwege na fɔ sanga pyew.

Kirisi wi winfɔ we

18 Na piile, dunruya kɔyɛgɛ ki
yɔngɔ. Yège logo ma yo Kirisi wi
winfɔ wi daga mbe pan. Ma si
yala, Kirisi wi winfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ
pan yiŋgɔ, pa wège jɛn yɛɛn ma yo
dunruya kɔyɛgɛ kì yɔngɔ.
19 Ki leele pe sila pye we woolo
kaselege na, ko kì ti pè laga we na
ma kari. Ndɛɛ pàa pye we woolo, pe
jɛn na koro laga we ni. Ɛɛn fɔ, pè
laga we na ma kari, a kì ta ma filige
fɔ pe ni wa kpɛ sila pye we woo.
20 Yoro wo na, yè Yinnɛkpoyi na
Kirisi wi tirige ye na li ta. Kì pye
ma, ye ni fuun yè kaselege ki jɛn.
21 Ki sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan
yɛɛn, ki woro mbe yo yee kaselege
ki jɛn, ɛɛn fɔ, katugu ye yɛn maga
jɛn. Ye si yɛn maga jɛn fun ma yo
yagbolo kpɛ se ya yiri wa kaselege
ki ni.
22 Ambɔ wi yɛn yagboyoo wo? Wo
wi yɛn lere ŋa wi ma yo Zhezu wo
ma wi yɛn Kirisi we. Ko lerefɔ wo
wi yɛn Kirisi wi winfɔ we, wi ma
je Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To lo naa li
Pinambyɔ pe na.
23 Ki kala na, ŋa ka je Pinambyɔ wi
na, wi ma je Tofɔ wi na fun. Ŋa ka
yɛnlɛ Pinambyɔ wi na, Tofɔ wi ma
pye wi ni.
24 Ki kala na, sɛnrɛ nda yè logo
maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, yeri yaga
ti koro wa ye nawa. Nda yàa logo
maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, na tiga
koro wa ye nawa, pa yoro fun ye yaa
koro mbe mara Pinambyɔ wo naa wi
To pe na.
25 Kirisi wì yɔn fɔlɔ li kɔn mbe
yaraga ŋga kan we yeri, ko ki yɛn
yinwege mbakɔgɔ ye.
26 Mbele pe yɛn naga jaa mbe ye
fanla mbe ye puŋgo, mi yɛn naga
sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi mboo torogo ye
kan pe kala na.
27 Yoro wo na, yè Yinnɛkpoyi li ta
Kirisi wi yeri. Paa wi Yinnɛkpoyi lì
kaa pye ye ni, yee jori lere wa kala
wila ye nari, katugu Yinnɛkpoyi li
yɛn na ye nari kagala ke ni fuun
ke ni, li nagawa sɛnrɛ ti si yɛn
kaselege, yagbolo ma. Ki kala na, ye
Yinnɛkpoyi li nagawa sɛnrɛ ti yigi ye
koro ye pye nuŋgba Kirisi wi ni.
28 Ki kala na, na piile, ye koro
Kirisi wi ni, jaŋgo na wiga kaa yɛɛ
naga sanga ŋa ni, we kotogo ta, waga
ka fɛrɛ shɔ wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi
panmbilige.
29 Yège jɛn ma yo Kirisi wi yɛn ma
sin, ki kala na, ye daga mbege jɛn fɔ
lere o lere wi maa kasinŋge ki piin,
wo yɛn Yɛnŋɛlɛ pyɔ.

3

Yɛnŋɛlɛ li piile pe kala

1 Yege wele paa yɛgɛ ŋga na we
yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li ndanla we,
li ndanlawa pì gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a paa
we yinri Yɛnŋɛlɛ piile. Pa we si yɛn
ma kaselege. Ko kì ti dunruya woolo
pee we jɛn, katugu pee Yɛnŋɛlɛ li
jɛn.
2 Na wɛnnɛ, yiŋgɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ
li piile, ɛɛn fɔ, we yaa ka pye yɛgɛ
ŋga na, ko fa naga mbe filige gbɛn.
Wège jɛn ma yo na Kirisi wiga kaa
yɛɛ naga, we yaa ka pye paa wi yɛn,
katugu we yaa kaa yan paa yɛgɛ ŋga
na wi yɛn we.
3 Ko jigi wo yɛn lere ŋa fuun yeri,
a wùu taga Kirisi wi na, wi maa yɛɛ
pye kpoyi paa yɛgɛ ŋga na Zhezu
Kirisi wi yɛn kpoyi we.
4 Lere ŋa fuun wi maa kapege ki
piin, wi maa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jogo.
Kapege ko ki si yɛn Yɛnŋɛlɛ li lasiri
wi jɔgɔwɔ we.

5 Ye si yɛn maga jɛn ma yo Kirisi
wì pan maa yɛɛ naga mbe leele pe
kapere ti laga pe na, kapege kpɛ
woro wo na.
6 Ki kala na, lere ŋa fuun ka koro
mbe mara wi na, wo na la kapege
piin fyew. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun wi
koro na kapege ki piin, wo fa Zhezu
wi yan, wi fa suu jɛn.
7 Na piile, yaga ka ti lere wa mbe
ye fanla wi ye puŋgo. Ŋa wi ma
koro na kasinŋge ki piin, wo yɛn ma
sin paa yɛgɛ ŋga na Zhezu Kirisi wi
yɛn ma sin we.
8 Ŋa wi ma koro na kapege ki
piin, wo yɛn Sɔtanla woo, katugu
Sɔtanla wila kapege ki piin maga
lɛ wa fafafa. Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
wì pan maa yɛɛ naga, jaŋgo mbe
Sɔtanla wi kapyere ti jɔgɔ.
9 Lere ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li
pyɔ, wo na koro mbaa kapege ki
piin, katugu Yɛnŋɛlɛ li maa yinwege
ŋga kaan ki yawa pi yɛn wi ni. Paa
Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi To, ki kala na, wi
se ya koro mbaa kapege ki piin.
10 Yɛnŋɛlɛ li piile poro naa Sɔtanla
wi piile pe ni, pe ma pe jɛn ma pe wɔ
pe yɛɛ ni yɛgɛ ŋga na ki ŋgaː Lere
ŋa fuun wi woro na kasinŋge piin,
nakoma ŋa wi sefɔ wi suu ndanla,
wo woro Yɛnŋɛlɛ pyɔ.

Yaa ye yɛɛ ndaan

11 Sɛnrɛ nda yè logo maga lɛ wa ki
lɛsaga ki na, tori nda yɛɛn fɔ: We we
yɛɛ ndanla.
12 Waga ka pye paa Kayɛn yɛn,
wìla pye Sɔtanla wo woo, a wùu
jɔnlɔ lenaŋa wi gbo. Kìla cɛn mɛlɛ,
a wì suu gbo? Katugu Kayɛn wi
kapyere tìla pye ma tijanga, ma si
yala, wi jɔnlɔ wo kapyere to la pye
ma sin.
13 Sefɛnnɛ, na dunruya woolo
paga ye panra, ko ka ka ye pari.
14 Wège jɛn ma yo wè wɔ wa
kunwɔ pi ni ma yinwege ta, we yɛn
maga jɛn, katugu sefɛnnɛ pe yɛn ma
we ndanla. Lere ŋa wi sefɔ wi suu
ndanla, wo koro wa kunwɔ pi ni
bere.
15 Lere ŋa fuun wi maa lewee
yɛnlɛ wi panra, wo yɛn legbolere.
Ye si yɛn maga jɛn ma yo yinwege
mbakɔgɔ ki woro legbolere wa kpɛ
ni.
16 We yɛn ma ndanlawa pi kɔrɔ
wi jɛn yɛgɛ ŋga na, ki ŋga fɔ: Kirisi
wùu yinwege ki kan kunwɔ pi yeri
we kala na. Woro fun we daga
mbe we yɛɛ kan kunwɔ pi yeri we
sefɛnnɛ pe kala na.
17 Na lere wa ka dunruya ŋa wi
yarijɛndɛ ti ta, mbe suu lewee yɛnlɛ
wa yan wi jori, na wi yinriwɛ suu ta,
pa Yɛnŋɛlɛ li yaa pye mboo ndanla
mɛlɛ?
18 Na piile, leele pee daga mbe we
ndanla sɛnyoro to naa yɔn sɛntanra
to cɛ ni. Ki daga ki pye ndanlawa
kaselege woo, pila pi yɛɛ nari wa we
kapyere ti ni.

Jigi ŋa wè ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na

19 Pa we yaa ki jɛn yɛɛn mbe yo
we yɛn kaselege fɛnnɛ, we jatere wi
mbe ya cɛn we na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 Na we jatere wi kaa we jɛrɛgi,
Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ ma wɛ we jatere wi
na, ma kala li ni fuun li jɛn.
21 Na wɛnnɛ, na we jatere wi
woro na we jɛrɛgi, we ma kotogo ta
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
22 Na waga yaraga o yaraga yɛnri
li yeri, we yaa ki ta li yeri, katugu
wòo ŋgasegele ke yigi na tanri ke
na, naa nandanwa kagala ke piin.
23 Wi ŋgasele loli na fɔ we taga
li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki
na, we we yɛɛ ndanla paa yɛgɛ ŋga
na Kirisi wìgi yo we kan ma yo waa
ki piin we.
24 Lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele
ke yigi mbaa tanri ke na, wo yɛn
Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn wi
ni. We yɛn maga jɛn Yinnɛkpoyi na
lì kan we yeri lo fanŋga na.

4

Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi lo naa Kirisi wi winfɔ wi yinnɛ le

1 Na wɛnnɛ, mbele fuun pe yɛn
na pe yɛɛ piin ma yo Yinnɛkpoyi

li yɛn pe ni, yaga ka taga pe ni fuun na. Ɛɛn fɔ, ye pe wa ye wele yege jɛn, na kaa pye yinnɛ na li yɛn pe ni lì yiri Yɛnŋɛlɛ yeri. Mì ko yo ma, katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe lɛgɛrɛ pan laga dunruya wi ni.

2 Ŋga ki yaa ti ye sigi jɛn ye yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ loli, koyi ŋga yɛɛn fɔ: Lere ŋa fuun kaga yo mbe yo kaselege Zhezu Kirisi wì pan ma sɛnwee wire lɛ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li ni, li yɛn wi ni.

3 Ɛɛn fɔ, Lere ŋa fuun ka je mbe yo Zhezu wii pan mbe sɛnwee wire lɛ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li ni, li woro wi ni. Yinnɛ na li yɛn wi ni, Kirisi wi winfɔ wi yinnɛ loli. Yàa ki logo ma yo wi daga mbe pan. Yiŋgɔ wì pan makɔ laga dunruya wi ni.

4 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na piile, ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo. Yè fanŋga ta Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na; katugu Yinnɛkpoyi na li yɛn ye ni, li yɛn yawa ni ma wɛ yinnɛ na li yɛn mbele pe yɛn dunruya woolo pe ni li na.

5 Poro wo na, pe yɛn dunruya wi woolo, ki kala na, kagala ŋgele ke yɛn ma dunruya woolo pe ndanla, koro pe maa yuun, a dunruya woolo paa nuru pe yeri.

6 Woro wo na, we yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo. Lere ŋa wì Yɛnŋɛlɛ li jɛn, wi maa nuru we yeri. Lere ŋa wi woro Yɛnŋɛlɛ li woo, wo na la nuru we yeri. Pa we mbe ya kaselege Yinnɛ li jɛn mbeli wɔ yinnɛ na li maa leele punŋgu li ni yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa

7 Na wɛnnɛ, ye ti we we yɛɛ ndanla, katugu ndanlawa pì yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri. Lere ŋa fuun leele yɛn maa ndanla, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ, wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn.

8 Lere ŋa leele woro maa ndanla, wii Yɛnŋɛlɛ li jɛn, katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa.

9 Yɛnŋɛlɛ lìli ndanlawa pi naga we na yɛgɛ ŋga na ki ŋgɑ: Lìli Pinambyɔ nuŋgba pe wi tun laga dunruya wi ni, jaŋgo we yinwege ta wi fanŋga na.

10 Ŋga ki yɛn ndanlawa we, ki ŋgɑ: Kii cɛn ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo li woro ndanla, ɛɛn fɔ, woro we lo ndanla, a lì sili Pinambyɔ wi tun, jaŋgo wi pan wi pye we kapere ti fɔgɔ tɔnsaraga.

11 Na wɛnnɛ, na kì kaa pye we Yɛnŋɛlɛ li ndanla ma, ki kala na, woro fun ki daga we we yɛɛ ndanla.

12 Lere kpɛ fa Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni fyew. Na waga we yɛɛ ndanla, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa koro we ni. Li ndanlawa mba pi yɛn we ni, pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.

13 Naa Yɛnŋɛlɛ lìli Yinnɛkpoyi li kan we yeri, ko kì ti wège jɛn ma yo we yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn we ni.

14 Woro jate wège yan, we nɛɛ ki yuun ma yo Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To lìli Pinambyɔ wi tun wi pan wi pye dunruya woolo pe Shɔfɔ.

15 Na lere ŋa kaga yo mbege filige mbe yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni, a wo fun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni.

16 Woro wo na, we Yɛnŋɛlɛ li ndanla yɛgɛ ŋga na, wège jɛn ma taga ki na. Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa. Lere ŋa leele yɛn maa ndanla, wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn wi ni.

17 Pa ndanlawa pì pi yɛɛ yɔn fili wa we ni yɛɛn, jaŋgo we kotogo ta kiti kɔnpilige, katugu we tangalɔmɔ laga ki dunruya ŋa wi ni, pi yɛn ma yiri Zhezu Kirisi wi woo pi kɔrɔgɔ.

18 Ndanlawa pila lere kan wila fyɛ. Ndanlawa mba pì yɔn fili, pi ma lere fyɛrɛ kɔ wi na. Ɛɛn fɔ, fyɛrɛ ti maa paan jɔlɔgɔ ni. Ŋa wi maa fyɛ wi ndanlawa pila pi yɛɛ yɔn fili.

19 Woro wo na, leele pe yɛn ma we ndanla, katugu woro we keli ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla gbɛn.

20 Na lere wa ka yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn maa ndanla mbe sigi ta wùu lewee yɛnlɛ wi panra, wi yɛn yagboyoo; katugu lere ŋa wi lewee yɛnlɛ ŋa

wila yaan wi woro maa ndanla, Yɛnŋɛlɛ na wi woro na yaan li mbe ya mboo ndanla mɛlɛ?
21 Ŋgasele na Kirisi wì kan we yeri loli na fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma lere ŋa ndanla, ki daga wi lewee yɛnlɛ wuu ndanla fun.

5

Wè fanŋga ta dunruya wi na

1 Lere ŋa fuun ka taga ki na mbe yo Zhezu wi yɛn Kirisi, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ. Tofɔ wi yɛn ma lere ŋa fuun ndanla, wi piile pe maa ndanla fun.
2 Pa wège jɛn yɛɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li piile pe yɛn ma we ndanla: Na Yɛnŋɛlɛ li ka we ndanla waa tanri li ŋgasegele ke na we.
3 Yɛnŋɛlɛ li we ndanla, ko ki yɛn fɔ we yɛn na tanri li ŋgasegele ke na. Li ŋgasegele ke si woro ma ŋgban we yeri mbe toro,
4 katugu Yɛnŋɛlɛ pyɔ pyew wi ma fanŋga ta dunruya wi na. Fanŋga ŋga wè ta dunruya wi na, ko ki yɛn we tagawa we.
5 Ambɔ wi mbe ya fanŋga ta dunruya wi na? Ndɛɛ ŋa wì taga ki na ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo cɛ.

Sɛrɛya ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ

6 Ŋa wì pan tɔnmɔ† naa kasanwa pi fanŋga na, wo wi yɛn Zhezu Kirisi we. Wii pan tɔnmɔ po nuŋgba fanŋga na, ɛɛn fɔ, wì pan tɔnmɔ po naa kasanwa po fanŋga na. Yinnɛkpoyi lo li yɛn naga sɛrɛya wi yuun ma yo ki yɛn kaselege, katugu Yinnɛkpoyi li yɛn kaselege fɔ.
7 Kì pye ma, sɛrɛfɛnnɛ taanri pe yɛn wa.
8 Yinnɛkpoyi lo naa tɔnmɔ pi ni, naa kasanwa pi ni, pe taanri pe sɛrɛya wì fili nuŋgba naga yuun ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.
9 We ma yɛnlɛ leele sɛrɛya wo na, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li sɛrɛya wì gbɔgɔ ma wɛ pe woo wi na. Ko sɛrɛya wowi ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ.
10 Ŋa ka taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi na, ki sɛrɛya wi ma pye wa wi nawa. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wii taga Yɛnŋɛlɛ li na, wi ma Yɛnŋɛlɛ li pye yagboyoo, katugu wii taga sɛrɛya ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ wi na.
11 Ki sɛrɛya wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ lì yinwege mbakɔgɔ ki kan we yeri, ki yinwege ki yɛn na taa li Pinambyɔ wo ni.
12 Ŋa ka yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi na, yinwege ki yɛn wi ni. Ŋa si yɛnlɛ li Pinambyɔ wi na, yinwege ki woro wi ni fyew.

Yinwege mbakɔgɔ sɛnrɛ

13 Yoro mbele yè taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi mɛgɛ ki na, mi yɛn naga kagala ŋgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo ye kan, jaŋgo yege jɛn ye yo yè yinwege mbakɔgɔ ki ta.
14 Kotogo ŋga wè ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na koyi ŋga, fɔ na waga yaraga ka yɛnri li yeri mbe yala li nandanwa kala li ni, li maa nuru we yeri.
15 Na we kaga jɛn mbe yo waga yaraga ŋga fuun yɛnri li yeri li maa nuru we yeri, pa we yaa ki jɛn mbe yo yaraga ŋga wè yɛnri li yeri wège ta makɔ.
16 Kapege ŋga kila lere le wa kunwɔ† pi ni, na lere wa ka wi sefɔ wa yan wila ka piin, wi Yɛnŋɛlɛ li

† **5:6 5.6:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, tɔnmɔ pi yɛn na para batɛmu ŋa Zhezu wìla pye wo sɛnrɛ na, a kasanwa pila para wi kunwɔ po sɛnrɛ na. Ko ki naga ma yo pa Zhezu wi tunŋgo kìla lɛ wa wi batɛmu pyege ki na ma saa kɔ wa wi kunwɔ pi na. Yinnɛkpoyi li yɛn naga sɛrɛya wi yuun ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ kologo shyɛn ni: Ki koŋgbanŋga Yinnɛkpoyi làa tigi Zhezu wi na wa wi batɛmu pyesaga (Zhan 1.32-34), ki shyɛn wogo li yɛn naga yuun naga finligi bere wa tagafɛnnɛ pe nawa pitunmbolo pe sɛrɛya wi fanŋga na, ma yo Zhezu wi batɛmu wo naa wi kunwɔ pi ni pi yɛn naga nari ma yo wi yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ (2.27; 1 Korɛn 12.3). † **5:16 5.16:** ***Kunwɔ*** **mba sɛnrɛ tila yuun po pi yɛn kunwɔ mbakɔɔ we, ko kɔrɔ wo yɛn mbe laga Yɛnŋɛlɛ li na fɔ sanga pyew.**

yɛnri ki fɔ wi kan, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yinwege ki kan wi yeri. Mbele pe kapere ti woro na pe nii wa kunwɔ pi ni, ki wogo ŋga ki mbe ya pye poro kan cɛ. Ɛɛn fɔ, kapege ka yɛn wa, ŋga ki ma lere le wa kunwɔ pi ni, mi sho fɔ yaa yɛnri ko kapege cɛnlɛ ko kala na.

17 Kambasinŋge pyew ki yɛn kapege, ɛɛn fɔ, kapere ta yɛn wa to na lere le wa kunwɔ pi ni.

18 Wège jɛn ma yo lere ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ wo wa na koro mbaa kapege piin, katugu Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi maa wele wi na, Sɔtanla wila ya mbe yaraga ka pye wi na.

19 Wège jɛn ma yo we yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo, fɔ dunruya woolo pe yɛn wa Sɔtanla wi fanŋga ki nɔgɔ.

20 Wège jɛn fun ma yo Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wì pan ma tijinliwɛ kan we yeri we ta we Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li jɛn. We yɛn ma mara Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li na li pinambyɔ Zhezu Kirisi wo fanŋga na. Wo jate wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le, wo wi yɛn yinwege mbakɔgɔ ki go ye.

21 Na piile, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn yarisunndo ti ni!

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa ZHAN wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Zhan, wo ŋa wìla pye Efɛzi ca legilizi wi yɛkelewe, wo wìla ki sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɔnlɔgɔ mali torogo legilizi wa kan. Wa sɛwɛ wi ni, Zhan wùu yɛɛ naga we na ma yo wi yɛn legilizi lelɛɛ. Wìla sɛwɛ wi torogo legilizi ŋa kan wìla pye wa Efɛzi ca kanŋgaga na tara ti ni. Wìla legilizi wi taanla jɛlɛ ni, a legilizi woolo poro pye paa wi piile yɛn. Ki kala na, wi yɛn naga legilizi wi yinri «japɔrɔwɔ». Wo jate wi yɛn legilizi ŋa ni, wo yɛn sɛwɛ wùu torogo legilizi ŋa kan wi legilizi yɛnlɛ.

Zhan wi yɛn naga yɛnri ki legilizi woolo pe yeri fɔ pe pe yɛɛ ndanla konaa pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn na-gafɛnnɛ yagboyoolo pe ni. Na ki leele pele ka pan wa pe yeri, paga ka pe yaara wɔ yɛrɛ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1-3*
Mbe yɛɛ ndanla konaa mbe je yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti na *4-11*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *12-13*

Sɛwɛ wìla torogo ŋa yeri konaa wi sharaga

1 Mi ŋa legilizi lelɛɛ, muwi mila ki
sɛwɛ ŋa wi torogi mboro jɛlɛ Kiriya†
ma kan, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ we,
naa ma piile pe kan. Ye yɛn mala
ndanla kaselege na. Mi nuŋgba ma
ye yɛn ma ndanla, ɛɛn fɔ, mbele
fuun pe yɛn ma kaselege ki jɛn, ye
yɛn ma pe ndanla fun,
2 katugu kaselege ki yɛn we ni, ki
yaa si koro we ni fɔ sanga pyew.
3 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To, lo naa
li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi ni pe
yinmɛ kan we yeri, pe we yinriwɛ
ta, pe yɛyinŋge kan we yeri, jaŋgo
we ki yarikanra ti ta kaselege naa
ndanlawa ni.

Kaselege naa ndanlawa

4 Kì pye na yeri nayinmɛ jɛmbɛ
maga yan fɔ ma piile pele yɛn na
tanri kaselege ki na, paa yɛgɛ ŋga
na we To wìgi yo ma we kan we.
5 Ki kala na, sefɔ jɛlɛ, koni, mila
ma yɛnri fɔ: We ni fuun we we yɛɛ
ndanla. Ki wogo ŋga mila yɔnlɔgi
yɛɛn, ki woro ŋgasele fɔnnɔ. Ki
ŋgasele lo wè ta maga lɛ wa ki
lɛsaga ki na.
6 Ndanlawa powi mba fɔ yaa tanri
yaa yala Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke ni.
Ŋgasele na yè logo maga lɛ wa ki
lɛsaga ki na loli na fɔ ndanlawa mbe
pye ye sɔgɔwɔ.
7 (Mì ko yo ma), katugu leele fan-
lafɛnnɛ lɛgɛrɛ jagara laga dunruya
wi ni. Paa yɛnlɛ mbe yo Zhezu Kirisi
wì pan ma lewee wire lɛ. Lere ŋa
wi maa ko piin ma, wo wi yɛn leele
fanlafɔ we, ma pye Kirisi wi winfɔ.
8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo
tunŋgo ŋga yè pye kiga ka jɔgɔ, ɛɛn
fɔ, yege tɔnli wi ta wi yɛɛ yɔn fili.
9 Lere ŋa fuun wii koro Kirisi wi
nagawa sɛnrɛ ti na, ɛɛn fɔ, nɛɛ ka
tari ti na na kee yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li
woro ki fɔ wi ni. Lere ŋa ka koro
wi nagawa sɛnrɛ ti na, Tofɔ wo naa
wi Pinambyɔ wi ni pe yɛn ki fɔ wi
ni.
10 Na lere wa ka pan wa ye go
mbe pan mbe ye naga, na wii pan ki
nagawa sɛnrɛ ti ni, yaga kaa le wa
ye go, yaga si kaa shari yɛrɛ.
11 Katugu lere ŋa kaa shari, wi
ma pye wi pinlɛyɛnlɛ wa wi kapyere
tijangara ti ni.

Sɛnrɛ puŋgo woro

12 Kagala lɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe
yo ye kan, ɛɛn fɔ, mi woro na
jaa mbe ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ na lankiri

† **1:1 1.1:** *Kiriya* wi mbe ya pye legilizi wo wa, wi *piile* poro mbe pye legilizi woolo poro.

tɔnmɔ ni. Mi yɛn naga sɔnri mbe kari wa ye yeri we sa we yɛɛ yan we yo, jaŋgo we nayinmɛ pi ta pi yɔn fili.

13 Ma nɔsepyɔ sumboro† ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ fun wo naa wi piile pe ni pɔ̀ɔn shari.

† **1:13 1.13:** *Nɔsepyɔ sumboro* ŋa wi sɛnrɛ tila yuun, wi mbe ya pye legilizi ŋa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi yɛn wa we.

Sɛwɛ taanri woo ŋa ZHAN wìla yɔnlɔgɔ ma torogo Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Zhan wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo naŋa ŋa pàa pye na yinri Gayusi wi kan. Gayusi wìla pye Zhezu Kirisi wi fɔrɔgɔfɔ wa. Wee kala la jɛn wi wogo na, wee si kala la jɛn wìla pye legilizi ŋa ni wi wogo na. Ɛɛn fɔ laga sɛwɛ wo ni wège wele maga yan fɔ Zhan wi ka leele mbele torogo wa Gayusi wi yeri, Gayusi wi ma pe yigi tiyɔngɔ. Mà jɛn Zhan wìla pye na leele torogi wa ki legilizi wi ni pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa. Ma si yala, wa ki legilizi wi ni, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Diyotirɛfu. Wìla pye legilizi yɛkeele wo wa. Wi sila pye na leele mbele Zhan wìla pye na torogi wa pe yaara woo. Wìla pye na sɛnpere yuun Zhan wi na, wo ŋa wìla pye legilizi yɛkeele pe yɛgɛfɔ we.

Zhan wìla ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Gayusi wi kan maa shari wi kajɛŋgɛ pyege ki kala na, konaa mbege yo wi kan fɔ wiga kaa Diyotirɛfu wi fɔrɔgi. Wi yɛn naga yɛnri Gayusi wi yeri ma yo wi lere ŋa wi yɛn na kee sa sɛwɛ wi kan wi yeri wi yigi tiyɔngɔ. Ki lerefɔ pe maa wi yinri Demetiriyusi. Wo fun wi yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wo kan. Sɛwɛ wi yɛn naga nari we na ma yo fɔ mbele fuun pe yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wi kan, we daga mbaa pe yaara woo ndanlawa ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1-4*
Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi yɛn na Gayusi wi mɛtanga yinri *5-8*
Diyotirɛfu wi kambasinŋge konaa Demetiriyusi wi mɛtanga kala *9-12*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *13-15*

Sɛwɛ wìla torogo ŋa yeri konaa wi sharaga

1 Mi ŋa legilizi lelɛɛ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi na wɔnlɔ naŋa Gayusi ma kan, mboro ŋa màla ndanla kaselege na we.

2 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, mila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri nɔɔ kaan, jaŋgo kala li ni fuun laa yɔngɔ laa kee yɛgɛ ma kan, ma koro ŋgbaan wa wire ti ni paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn ŋgbaan yinnɛ li ni we.

3 Mila yɔgɔri jɛŋgɛ, katugu sefɛnnɛ nambala pèle pan laga na yeri maga yo na kan ma yo ma yɛn ma sin wa kaselege ki ni, fɔ maa tanri na yala kaselege ki ni.

4 Na mi kaga logo mbe yo na piile† paa tanri kaselege ki na, yaraga ka na nayinmɛ kan na yeri mbe wɛ ko na.

Gayusi wi tunŋgo jɛŋgɛ pyege kala

5 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, kala na fuun maa piin sefɛnnɛ pe kan, ali mbele pe yɛn nambanmbala pe kan, ma yɛn tagawa ni wa ki kagala ke ni.

6 Pàa pan mɔɔ ndanlawa pi sɛnrɛ yo laga legilizi wi yɛgɛ na. Mi yɛn nɔɔ yɛnri fɔ ma pe saga pe tangala li na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla we.

7 Katugu pè yiri ma kari Kirisi wi tunŋgo ko mɛgɛ ni. Pee yɛnlɛ mbaa sagawa shoo mbele pee shɛri pe yeri.

8 Ki kala na, ki daga woro tagafɛnnɛ waa ki leele cɛnlɛ pe sari, we pye pe pinlɛyɛɛnlɛ mbaa kaselege ki yari.

Diyotirɛfu naa Demetiriyusi kala

9 Mì sɛwɛ wa pye jɛɛlɛ ma torogo legilizi wi kan ki wogo ki na. Ɛɛn fɔ, Diyotirɛfu ŋa wila jaa mbe pye tagafɛnnɛ pe yɛkelewe, wìla jege na sɛnrɛ ti na.

† **1:4 1.4:** ***Piile:*** **Poro pe yɛn leele mbele Zhan wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo pe kan, a pè taga we.**

10 Ki kala na, na mi ka kari wa ye
yeri, tipere nda fuun wila piin, na
sɛnpere naa yagbogolo ŋgele fuun
yuun na tari we na, mi yaa ye jatere
wi tirige ti na. Ko suu bɔ bere, ɛɛn
fɔ, wo jate wila yɛnlɛ mbe sefɛnnɛ
mbele pe maa paan wa pe yigi.
Mbele kaa jaa mbe pe yigi, wi ma pe
yɛgɛ kɔn, mbe pe purɔ mbe pe wɔ
wa legilizi.
11 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, maga kaa ŋga
ki yɛn tipege ki fɔrɔgi. Ɛɛn fɔ, ŋga ki
yɛn ma yɔn ta ko fɔrɔgi. Lere ŋa wi
maa ŋga ki yɛn ma yɔn ki piin, wo
yɛn Yɛnŋɛlɛ woo. Ŋa wi maa tipege
piin, wo si Yɛnŋɛlɛ jɛn.
12 Demetiriyusi wo na, leele pe
ni fuun paa wi mɛtanga ki yinri.
Kaselege jate ki maa wi mɛtanga
ki yinri†. Woro fun we maa wi
mɛtanga ki yinri, a màga jɛn ma yo
ŋga we maa yuun ki yɛn kaselege.

Sharaga puŋgo wogo

13 Yarilɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo
ma kan. Ɛɛn fɔ, mi woro na jaa
mberi yɔnlɔgɔ lankiri tɔnmɔ naa
sɛwɛ yɔnlɔgɔkanŋgala ni.
14 Mila ki sɔnri mbe sɔɔn yan
sanni jɛnri, kona, we yaa yo we yɛɛ
ni yɔn ni.
15 Yɛyinŋge ki pye ma ni!
Ma wɛnnɛ pɔ̀ɔn shari. Ma we
wɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe shari wa we kan.

† **1:12 1.12** ***Kaselege jate ki maa wi mɛtanga ki yinri:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi tangalɔmɔ pì yala kaselege ki ni.**

Sɛwɛ ŋa ZHUDE wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhude sɛwɛ wi yɔnlɔgɔfɔ wi mɛgɛ ko kì taga sɛwɛ wi na. Zhude wo naa Zhaki wi ni pàa pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi nɔsepiile nambala (Mati 13.55; Maki 6.3). We sigi jɛn Zhude wìla wi sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo legilizi ŋa kan. Ɛɛn fɔ mbe yala vɛrise koŋgbanŋa (1) wi ni, ki yɛn na jate ma yo wìla wi torogo tagafɛnnɛ poro kan laga ki ni fuun ni. Puŋgo na, Zhude wo jate wìla kari wa ki lara ti na ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa. Sɛnrɛ nda wì yo laga ki sɛwɛ ŋa wi ni to naa nda ti yɛn wa 2 Pyɛri go shyɛn (2) ki ni, ti yɛn ma yɔngɔ ti yɛɛ ni.

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti yɛn naga nari fɔ nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yɛn na kee legiliziye pe ni na yagbogowo nagawa kaan mbe ta mbe legiliziye pe jɔgɔ. Zhude wùu sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ ki leele pe tangalɔmɔ po kala na, mbege yo tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni, paa jaan tagawa pi yeresaga ta.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1-2*
Nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ *3-16*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbe koro wa tagawa pi ni *17-23*
Sɛnrɛ puŋgo woro mbe Yɛnŋɛlɛ sɔn *24-25*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Zhude, mi yɛn Zhezu Kirisi wi tunmbyee ma pye Zhaki wi nɔsepyɔ lenaŋa.

Muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ye kan. Ye yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a laa ye kɔrɔsi Zhezu Kirisi wi kan.

2 Yɛnŋɛlɛ li ye yinriwɛ ta, li yɛyinŋge naa ndanlawa pi kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

Leele nagafɛnnɛ yagboyoolo

3 Na wɛnnɛ, mìla pye naga jaa jɛŋgɛ mbe sɛwɛ torogo ye kan shɔwɔ nuŋgba mba we ni fuun wè ta pi wogo na. A mì si kaa ki yan kì pye jorowo kala na yeri mbege sɛwɛ ŋa wi torogo ye kan, jaŋgo mbe ko-togo kan ye yeri yaa malaga gbɔɔn tagawa pi kala na, po mba Yɛnŋɛlɛ lì kan kansaga nuŋgba wagati wi ni fuun woo mbele pè pye li woolo pe yeri we.

4 Katugu lepeele pèle ye we sɔgɔwɔ larawa. Pe yɛn na sɛnrɛ nda ti yɛn na para we Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki na ti waa nari kanŋgi nari piin kɛɛnrɛ limɛ kala; pe maa jege Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn we Nagafɔ nuŋgba naa we Fɔ wi na. Kiti ŋa wi yaa to ki leele pe na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla ki yo kì mɔ.

5 Ali maga ta ye yɛn ma ki kagala ke ni fuun ke jɛn ma wali ke na makɔ, konaa ki ni fuun, mila jaa mbe ye nawa to ke na, fɔ We Fɔ wìla Izirayɛli woolo pe shɔ ma pe yirige wa Ɛzhipiti tara, ɛɛn fɔ, ko puŋgo na, mbele pàa je pee taga wi na, wìla poro gbo.

6 Ye nawa to mɛrɛgɛye pe na, mbele pe sila koro wa fanŋga ŋga kìla kan pe yeri ki ni we, ɛɛn fɔ, a pè pe cɛnsaga jate ki je. Yɛnŋɛlɛ lì pe pɔ jɔrɔgɔ ni, ŋa wi se kɔn, ma pe tɛgɛ wa wɔwɔ nɔgɔna woo pi ni, na kiti kɔnpiligbɔgɔ ki singi.

7 Ye nawa to Sodɔmu ca, naa Gomɔri ca konaa cara nda tìla pye wa ti tanla ti na. Ki cara ti woolo pàa pye na tanri paa ki mɛrɛgɛye pe yɛn, ma pe yɛɛ kan kɛɛnrɛ ti yeri, a nambala paa jɛɛlɛ kala piin pe yɛɛ ni. A kasɔn mbakɔgɔ kì pe jɔlɔ, a pè pye paa yɛgɛ nagawa yɛn ma leele pe ni fuun pe yɛri.

8 Ki pyelɔmɔ nuŋgba po ki leele mbele ye sɔgɔwɔ paa piin fun. Wɔɔnrɔ nda pe maa wɔnlɔ ti ma

pe kan pe maa kapege piin pe yɛɛ wire ti na. Pe maa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki tifaga. Pe maa mɛrɛgɛye mbele gbɔgɔwɔ yɛn pe yeri wa yɛnŋɛlɛ na pe tegele.

9 Ma si yala, mɛrɛgɛye pe to Mishɛli, wo jate, wi sila ki kala cɛnlɛ la pye. Sanga ŋa ni wìla pye na wiin na kendige woo Sɔtanla wi ni mbe ta mbe Moyisi gboo wi tafɔ wi jɛn, wi sila yɛnlɛ mbe kiti kɔnsɛnrɛ yo Sɔtanla wi na mboo tɛgɛlɛ. Ɛɛn fɔ, wìla ki yo cɛ ma yo fɔ: «*We Fɔ wɔɔn le jɔlɔgɔ!*»†

10 Ɛɛn fɔ, ki leele wele, kagala ŋgele pee jɛn, pe maa ke tegele. Kagala ŋgele pè jɛn wa pe jatere wi ni paa yanyaara nda tijinliwɛ fu ti yɛn, ke maa pe jogo.

11 Jɔlɔgɔ yɛn pe na dɛ! Katugu konɔ na Kayɛn wìla lɛ, lo pè lɛ. Pè pe yɛɛ le wa punŋguwɔ pi ni penjara ti kala na paa Balamu wi yɛn. Pè jɔgɔ, katugu pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na paa yɛgɛ ŋga na Kore wìla ki pye we.

12 Ki leele pe ma pye fyɔngɔ yaara wa ye ndanlawa fɛtiye liwɛn pi na. Pe maa fɛti wi piin fɛrɛmbandawa ni, pe yɛɛ wogo ko ki ma ŋgban pe ni. Pe yɛn paa kambaara yɛn, nda tifɛlɛgɛ kìri lɛ ma kari ti ni, tii tisaga pan. Pe yɛn paa tire yɛn, nda ti woro na sɛni, ali na ti sɛsanga wi ka gbɔn, paa tire yɛn, nda pè kɔlɔgi, a tì ku pew.

13 Pe yɛn paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun fanŋga ni pi yɛn. Pe maa fɛrɛmbandawa kapyere piin paa kɔgɔje tɔnmɔ ŋgbɔrɔgɔ yɛn. Pe yɛn paa wɔnŋgɔlɔ ŋgele ke maa yanri na toro ke yɛn, Yɛnŋɛlɛ lì pe cɛnsaga ki tɛgɛ wa wɔwɔ pee pi ni fɔ sanga pyew.

14 Enɔki ŋa wìla pye Adama wi setirige pyɔ kɔlɔshyɛn woo, wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo faa ki leele pe kanŋgɔlɔ ma yo fɔ: «Ye wele, we Fɔ wi yaa pan wi mɛrɛgɛye kpoyi mbele pe yɔn ki se jɛn mbe kɔ pe ni,

15 mbe pan mbe kiti kɔn leele pe ni fuun pe na, jaŋgo mbe lepeele pe ni fuun pe le jɔlɔgɔ pe kapyere tijangara nda fuun pè pye, naa pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na ti kala na, konaa sɛnŋgbanra nda fuun kapere pyefɛnnɛ mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pè yo ma wa li na ti kala na.»

16 Ki leele pe nawa pila pye mbe tanla pe na pilige pyew, pe maa kɔngɔri. Pe maa tanri na yala pe jogo kagala koro ni, na pe yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun, na leele pe fanla na pe nii.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ naa kotogo kansɛnrɛ

17 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na wɛnnɛ, sɛnrɛ nda we Fɔ Zhezu Kirisi wi pitunmbolo pàa yari ye kan faa, ye nawa to ti na.

18 Pàa ki yo ye kan ma yo fɔ: «Dunruya kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pye laga mbaa tɛgɛ ye na. Pe yaa kaa tanri pe saa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbaa yala pe jogo pere to ni.»

19 Ki woolo poro pe maa leele pe kɔɔn pe yɛɛ na. Pe wire ti nandanwa kala lo li maa pe yɛgɛ sinni, Yinnɛkpoyi li woro pe ni.

20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na wɛnnɛ, ye koro yaa kee yɛgɛ wa ye tagawa kpoyi pi ni. Yaa yɛnri Yinnɛkpoyi li yawa pi ni.

21 Ye koro wa Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa yinwege mbakɔgɔ ŋga kan ye yeri wa wi yinriwɛ taga ki ni, yaa ki singi.

22 Mbele pe jatere wi maa pe kɔɔn shyɛnzhyɛn, yaa pe yinriwɛ taa.

23 Ye pe shɔ ki cɛn ndɛɛ ye pe tile ma pe wɔ kasɔn. Yaa sanmbala pe yinriwɛ taa, ki yinriwɛ taga ki pye fyɛrɛ ni. Ɛɛn fɔ, pe yaripɔrɔ nda ti yɛn fyɔngɔ ni wire ti nandanwa kagala ke kala na, yeri panra.

Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ puŋgo woo

24 Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mbaa ye kɔrɔsi, jaŋgo yaga ka kurugo mbe to, mbe ye pye ye yere wa li gbɔgɔwɔ

† **1:9 1.9:** Zaka 3.2

pi yɛgɛ sɔgɔwɔ, jɛrɛgisaga fu, mbe nayinmɛ gbɔɔ kan ye yeri.

25 Lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma pye we Shɔfɔ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ, naa gbemɛ, naa fanŋga, naa yawa pi pye li woo maga lɛ wa faa sanga wi ni, naa yiŋgɔ konaa sanga pyew. Anmiina.

Zhezu Kirisi wi kagala NAGAWA Zhan wi na Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu wi pitunŋɔ Zhan wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Azi tara legiliziye kɔlɔshyɛn yeri. Nala wo ni, pe maa ki tara ti yinri Turiki. Wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Zhezu wi seŋgɔlɔ ki yɛgɛlɛ cɛnmɛ ŋgele kàa toro ke kɔsaga yeri. Ki wagati wi ni, Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wìla pye na jaa paa wi gbogo paa Yɛnŋɛlɛ la yɛn. Tagafɛnnɛ mbele pàa je mbege pye pàa jɔlɔ jɛŋgɛ pe tagawa pi kala na, ɛɛn fɔ pèle la pye wa ki kotogo sila pye pe ni mbe je. Zhan wo jate pàa wi yigi maa le kaso wa lɔgɔ fugo tara nda pe yinri Patimɔsi ti ni, naa wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari ki kala na (1.9). Ɔrɔmu tara fanŋga fɛnnɛ pàa ki lɔgɔ fugo tara ti pye paa pe kaso yɛn. Pa we Fɔ Zhezu wìla wi yɛɛ naga wa Zhan wi na yariyanra ta ni, mɛɛ wi pye ma yo yaraga ŋga fuun wì yan, wigi yɔnlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi ni, Zhan wì para tɛgɛrɛ yaara, naa kacɛn kagala konaa yaara yanlɛrɛ sɛnrɛ na. Ki yaara ti ni fuun naa ti kɔrɔ wi. Paa yɛgɛ nagawa yɛn, jirige ki ni, kɔlɔshyɛn wo yɛn na para ŋga kìgi yɛɛ yɔn fili ko sɛnrɛ na. Kɔgɔlɔni wo yɛn na para ŋga kii ki yɛɛ yɔn fili ko sɛnrɛ na. Yarifige ko yɛn na para cew tawa sɛnrɛ na. Yariyɛngɛ ko yɛn na para jɔgɔwɔ pyewe sɛnrɛ na. Kɔgɔje wo yɛn na para tipege fanŋga yaara ti yɛn ma gbogolo laga ŋga na ko sɛnrɛ na. Yarifɛlɛgɛ ko yɛn na para Sɔtanla yinnɛ lo sɛnrɛ na, a woŋgaala pè pye wi tunmbyeele.

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti gbɔɔ yɛn yariyanra nda ti yɛn na para goto kagala koro sɛnrɛ na. Ki yariyanra ti yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na lere ŋa wi yɛn tagawa ni pe yaa kaa jɔlɔ, paa yɛgɛ ŋga na leele jɔlɔfɛnnɛ pe yaa ka ye jɔlɔgɔ konaa paa yɛgɛ ŋga na mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ lo naa Zhezu Kirisi wi na pe yaa ka shɔ.

Laga sɛwɛ wi ni, Zhan wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan fɔ Zhezu wi se mɔ, wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mboo woolo pe shɔ, mbe si ŋga kii daga Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni ki tɔngɔ.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋga ki ni, Zhan wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na. Mbe taga le ko na, wi sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ kɔlɔshyɛn. Kɔnsagbɔgɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara kɔlɔshyɛn fun. Sɛwɛ wi kɔnsagbɔrɔ kɔlɔshyɛn ti nda:

1. Sɛwɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele pàa torogo Azi kinda legiliziye pe yeri (2–3)
2. Sɛwɛ wi tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn re (4.1–8.6)
3. Mbaanra kɔlɔshyɛn (8.7–11.19)
4. Kacɛn kagala tugbɔŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn (12–15)
5. Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn (16)
6. Kagala kɔlɔshyɛn Babilɔni cagbɔgɔ ki wogo na (17.1–19.10)
7. Yariyanra kɔlɔshyɛn puŋgo woro dunruya kɔgɔ konaa Zheruzalɛmu ca fɔnŋgɔ ki wogo na (19.11–22.5)

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Zhezu wì yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ: «Ee, sanni jɛnri mila paan.» Tagafɛnnɛ pege shɔ pe yo fɔ: «Anmiina, ta paan we Fɔ Zhezu.»

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-8*
Zhezu wi yɛn wa legiliziye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ *1.9-20*
Sɛwɛɛlɛ mbele pàa torogo Legiliziye kɔlɔshyɛn pe yeri *2–3*
Wunluwɔ jɔngɔ, naa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi konaa Simbapyɔ *4–5*
Tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn *6.1–8.1*
Mbaanra kɔlɔshyɛn *8.2–11.19*
Kacɛn kagala kɔlɔshyɛn *12.1–15.4*

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn *15.5–16.21*
Babilɔni ca ki tɔngɔwɔ konaa Zheruzalɛmu ca fɔnŋgɔ *17.1–22.5*
Sɛnrɛ puŋgo woro konaa duwaw sɛnrɛ *22.6-21*

Sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ go

1 Kagala ŋgele Zhezu Kirisi wì
naga ke yɛn laga ki sɛwɛ ŋa wi ni.
Yɛnŋɛlɛ lìgi kan wi yeri wi ke naga,
jaŋgo sanni jɛnri ŋga ki daga mbe
pye wigi naga wi tunmbyeele pe na.
Kirisi wìla wi mɛrɛgɛ wa tun wi
tunmbyee Zhan wi yeri, a wì saa ke
naga wi na.
2 Kagala ŋgele fuun Zhan wì yan
wì ke yɛgɛ yo. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ
li sɛnrɛ to naa kaselege ŋga Zhezu
Kirisi wì naga ti sɛrɛya wi yuun
lagamɛ.
3 Lere ŋa wi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi
kara, naa mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ
li sɛnyoro nda ti nuru, ma nda ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ ti yigi na tanri ti na,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo! Katugu ti kagala
ke yaa pye mbe yɔn fili sanga ŋa ni
wì yɔngɔ.

Sharaga ŋga Zhan wìla kan legiliziye kɔlɔshyɛn pe yeri

4 Mi Zhan mila ki sɛwɛ ŋa wi
torogi legiliziye kɔlɔshyɛn mbele pe
yɛn wa Azi kinda wi ni pe kan.
Yinmɛ naa yɛyinŋge ti kan ye yeri
ti yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, lo na li yɛn
wa, lo na làa pye wa konaa lo na li
yɛn na paan we; ti kan ye yeri naa
ti yiri wa yinŋgele kɔlɔshyɛn ŋgele
ke yɛn wa li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ
sɔgɔwɔ ke yeri.
5 Ti kan ye yeri ti yiri wa Zhezu
Kirisi wi yeri, wo ŋa wi yɛn sɛrɛfɔ ŋa
wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ we, wo wì
pye koŋgbanŋa ma yɛn ma yiri wa
kuulo pe sɔgɔwɔ, wo wi yɛn tara na
wunlumbolo pe Wunluwɔ.

We yɛn maa ndanla, a wì we
kapere ti laga we na wi kunwɔ
kasanwa pi ni,
6 ma we tɛgɛ we pye wunluwɔ naa
saraga wɔfɛnnɛ waa tunŋgo piin wi
To Yɛnŋɛlɛ li kan. Gbɔgɔwɔ naa
yawa pi pye Zhezu Kirisi wi woo fɔ
sanga pyew! Anmiina.
7 *Ye wele, wila paan wa kam-*
baara!†ti ni! Leele pe ni fuun pe
yaa kaa yan, ali mbele pàa wi sun
njanraga ki ni. Tara na cɛngɛlɛ
woolo pe ni fuun pe yaa kaa kafɔnnɔ
waa wi kala na. Ee, ki yaa ka pye ma†
Anmiina.
8 We Fɔ Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ:
«Mi yɛn Alifa naa Omeŋga.» Lo li
yɛn Yawa pi ni fuun fɔ, lo na li yɛn
wa, lo na làa pye wa konaa lo na li
yɛn na paan we.

Kirisi wìla wi yɛɛ naga Zhan wi na

9 Mi Zhan, mi yɛn ye sefɔ, wa we
gbogolomɔ pi ni Zhezu wi ni. Mi yɛn
na jɔlɔ ye ni ja, ma pye ye ni ja wa
wunluwɔ pi ni konaa maga kun na
yɛɛ ni na singi ye ni ja. Pàa na yigi
ma kari na ni wa lɔgɔ fugo ŋga pe
yinri Patimɔsi ki na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
to naa Kirisi wi sɛrɛya ŋa mìla yo ti
kala na.
10 We Fɔ wi pilige† ki ni, a
Yinnɛkpoyi lì si ye na ni, a mì si
magala gbɔlɔ la logo wa na puŋgo
na paa mbanlaga magala yɛn.
11 Làa pye na yuun fɔ: «Ŋga
maa yaan ki yɔnlɔgɔ sɛwɛ na maa
torogo ki legiliziye kɔlɔshyɛn mbele
pe kan: Efɛzi, naa Simirini, naa
Pɛrigamu, naa Tiyatiri, naa Saridi,
naa Filadɛlifi konaa Lawodise.»
12 A mì si kanŋga ma wele mbe
ŋa wila para na ni wi yan. Mì kaa
kanŋga ma wele, a mì si tɛ fitanlaye
kɔlɔshyɛn yan.
13 A mì si yaraga yɛnwege ka yan
wa fitanlaye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ,
kìla pye paa sɛnwee pyɔ yɛn. Derege
titɔnlɔgɔ la pye wi na ma gbɔn fɔ
wa wi tɔndanra ti na. Tɛ kurusijara

† **1:7 1.7:** Dani 7.13 † **1:7 1.7:** Zaka 12.10 † **1:10 1.10:** Pilige ŋga sɛnrɛ pè yo ko ki yɛn we Fɔ wi cɛnpilige ye.

la pye ma pɔ wi kotogo ki na maa maga.
14 Wi yinzire tìla pye ma filige wi
na paa sumbyɔ sifire yɛn, nakoma
paa yaara nda pe yinri nɛzhi† ti
yɛn. Wi yɛngɛlɛ kàa pye na yiin paa
kasɔn yinnɛ yɛn.
15 Wi tɔndanra tìla pye paa
tuguyɛnrɛ yɛn, nda pè le kasɔn
gbɔgɔ ni mari pe, a tì yɔn na yɛngɛlɛ.
Wi magala làa pye paa tɔnŋgbɔɔ
tinmɛ yɛn†.
16 Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn la pye wa
wi kalige ki ni. Tokobi piyembye yɔn
shyɛn taan woo la pye na yinrigi wa
wi yɔn. Wi yɛgɛ kìla pye na yɛngɛlɛ
paa yɔnlɔ ki yɛn, na ki kaa yinrigi
ŋgbanga we.
17 Naa mìla kaa wi yan, a mì si
to le wi nɔgɔ ma pye paa gboo yɛn.
A wì suu kalige ki taga na na ma
yo fɔ: «Ma kaa fyɛ! Muwi mi yɛn
koŋgbanŋa naa puŋgofɔ.
18 Mi yɛn yinwege na. Mìla ku, ɛɛn
fɔ, kooŋga yiŋgɔ, mi yɛn yinwege na
fɔ sanga pyew. Mì yawa ta kunwɔ
po naa kuulo tara ti na.
19 Ki kala na, kagala ŋgele maa
yaan, naa ŋgele kaa piin yiŋgɔ, naa
ŋgele ke yaa ka pye puŋgo na, ma
ke yɔnlɔgɔ.
20 Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ŋgele maa
yaan wa na kalige ki ni, naa tɛ
fitanlaye kɔlɔshyɛn pe ni, ti ŋgundo
wi kɔrɔ woo ŋa we: Wɔnŋgɔlɔ
kɔlɔshyɛn koro ke yɛn legiliziye
kɔlɔshyɛn pe mɛrɛgɛye wele. Fitan-
laye kɔlɔshyɛn poro pe yɛn legiliziye
kɔlɔshyɛn wele.»

SƐWƐƐLƐ KƆLƆSHYƐN MBELE PAA PYE MA TOROGO

2

2–3

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Efɛzi ca legilizi wi kan

1 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Efɛzi
ca legilizimɛrɛgɛ† wi kan maa pye
fɔ: Ŋa wì Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke
yigi wa wi kalige ki ni, na tanri wa
tɛ fitanlaye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ, wi
yɛn naga yuun ma yo fɔ: 2 Mɔ̀ɔ
kapyegele ke jɛn, naa ma tunŋgo ki
ni konaa kagala ŋgele maa kunni
ma yɛɛ ni ke ni. Mìgi jɛn ma yo ma
se ya mbe lepeele pe kagala ke kun
ma yɛɛ ni. Mbele pe maa pe yɛɛ piin
ma yo pe yɛn pitunmbolo, ma si yala
pe woro ma, mà pe wa ma wele ma
pe yan pe yɛn yagboyoolo.
3 Ma maa kagala kunni ma yɛɛ ni,
mà jɔlɔ na mɛgɛ ki kala na, mɛɛ si
te.
4 Ɛɛn fɔ, mi yɛn nɔɔ jɛrɛgi, katugu
mìla pye mɔɔ ndanla faa yɛgɛ ŋga
na, màga yaga.
5 Ki kala na, mà yiri laga ŋga na
ma to, ma nawa to ki na, ma ma
kapere ti jɛn mari yaga, maa ma
kapyegele koŋgbanŋgala ke piin.
Na mɛɛ ma kapere ti jɛn mberi yaga,
mi yaa pan ma kɔrɔgɔ mbɔɔn fitanla
wi lɛ mboo wɔ wa wi tɛgɛsaga.
6 Ma si yala, ŋga ko yɛn ma yeri
mbɔɔn sɔn ki na: Nikolayitiye pe
kapyegele ke yɛn nɔɔ mbɛngɛ paa
yɛgɛ ŋga na ke yɛn nala mbɛngɛ we.
7 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka
pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru
jɛŋgɛ! Ŋa ka cew ta, yinwege tige
ŋga ki yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ ki
ni, mi yaa ki pyɔ wa kan wi yeri wuu
ka†.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Simirini ca legilizi wi kan

8 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo
Simirini ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan
maa pye fɔ:
«Ŋa wi yɛn koŋgbanŋa naa
puŋgofɔ, wo ŋa wìla ku ma sɔngɔrɔ
ma yɛn ma yiri, wi yɛn naga yuun
ma yo fɔ:
9 Mɔ̀ɔ jɔlɔgɔ naa ma fyɔnwɔ pi
jɛn, ɛɛn fɔ, kaselege ko na, ma yɛn
penjagbɔrɔ fɔ. Mbele pe yɛn na pe
yɛɛ piin ma yo pe yɛn Zhufuye, ma

† **1:14 1.14:** Nɛzhi wi ma pye ma filige paa tisaga sinndɛɛrɛ yɛn. † **1:15 1.15:** Dani 7.9-13; 10.6
† **2:1 2.1:** ***Mɛrɛgɛ:*** **Wo wi yɛn ŋa wi yɛn ma cɛn legilizi wi go na.** † **2:7 2.7:** Zhenɛ 2.9; 3.24

si yala pe woro Zhufuye, pe yɛn nɔɔ mɛgɛ ki jogo yɛgɛ ŋga na mìgi jɛn. Pe yɛn Sɔtanla wo shɛrigo woolo.

10 Ma kaa fyɛ jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ma ta ki na. Ye wele, Sɔtanla wi yaa ye wa mbe wele, mbe ye pele le kaso. Ye yaa jɔlɔ mbe gbɔn piliye kɛ. Ma pye tagawa ni fɔ sa gbɔn ma kunwɔ pi na, pa mi yaa yinwege wunluwɔ ŋjala li kan ma yeri.

11 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!

«Ŋa ka cew ta, kunwɔ shyɛn woo pi se ka gbɔn wi na.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Pɛrigamu ca legilizi wi kan

12 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Pɛrigamu ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Tokobi piyembye yɔn shyɛn taan woo wi yɛn ŋa yeri, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

13 Ma cɛnsaga mìgi jɛn, ko ki yɛn wa laga ŋga Sɔtanla wi wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn we. Mà koro ma mara na na, mɛɛ tagawa mba mà taga na na pi je, ali sanga ŋa ni na sɛrɛfɔ Antipasi ŋa wi yɛn tagawa ni pàa wi gbo wa ye yeri, wa laga ŋga Sɔtanla wi yɛn ma cɛn we.

14 Ɛɛn fɔ, mila ma jɛrɛgi kagala kele kala na. Leele pele wa ma ni mbele pe yɛn na tanri Balamu nagawa sɛnrɛ ti na. Balamu wo wìla pye na Balaki wi nari ma yo wigi pye yɛgɛ ka na Izirayɛli woolo pe ta pe to kapege paa yarisunndo kara kaa, paa kɛɛnrɛ piin†.

15 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mboro fun, leele pele wa ma yeri fun, mbele pe yɛn na tanri Nikolayitiye nagawa sɛnrɛ ti na.

16 Ki kala na, ma kapere ti jɛn mari yaga, nakoma sanni jɛnri mi yaa pan ma kɔrɔgɔ mbe malaga gbɔn ki leele pe ni tokobi ŋa wila yinrigi wa na yɔn wi ni.

17 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!

«Ŋa ka cew ta, manɛ ŋa wi yɛn ma lara, mi yaa wi kan wi yeri. Mi yaa sinndɛlifige kan wi yeri, ŋga mɛgɛ fɔnŋgɔ yɛn ma yɔnlɔgɔ ki na. Lere kpɛ sege mɛgɛ ki jɛn ndɛɛ ki tafɔ wo.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Tiyatiri ca legilizi wi kan

18 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Tiyatiri ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we, wo ŋa wi yɛngɛlɛ ke yɛn na yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn, a wi tɔndanra ti yɛn paa tuguyɛnrɛ† yɛn, nda tila yɛngɛlɛ we, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

19 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, mɔ̀ɔ ndanlawa pi jɛn, naa ma tagawa, naa ma tunmbyege konaa kagala ŋgele ma maa kunni ma yɛɛ ni ke ni. Mìgi jɛn ma yo kagala ŋgele maa piin yiŋgɔ, kè lɛgɛ ma wɛ koŋgbanŋgala ke na.

20 Ɛɛn fɔ, mila ma jɛrɛgi ŋga na ki ŋga: Jɛlɛ Zhezabɛli màa yaga wa ma yɛɛ yeri, wo ŋa wila wi yɛɛ piin ma yo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ we, a wila na tunmbyeele pe nari na pe punŋgu, jaŋgo paa kɛɛnrɛ piin, paa yarisunndo† kara kaa.

21 Mì wagati kan wi yeri wi ta wuu kapere ti jɛn wiri yaga, ɛɛn fɔ, wi woro na jaa mboo kɛɛnrɛ pyege ki jɛn mbege yaga.

22 Ki kala na, mi yaa wi sinŋge yama sorondo na. Mbele pòo ta jɛlɛ, mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na fun, na pee pe katijangara nda pè pye wi ni ti jɛn mberi yaga we.

23 Mi yaa wi piile pe gbo. Pa kona legiliziye pe ni fuun pe yaa kaga jɛn mbe yo fɔ *muwi mi maa sɛnwee piile pe jatere naa pe nawa kagala ke cancan na wele. Mi yaa ka ye ni fuun*

† **2:14 2.14:** Nɔmbu 31.16; 25.1-2 † **2:18 2.18:** Dani 10.6 † **2:20 2.20:** 1 Wunlu 16.31; 2 Wunlu 9.22 † **2:23 2.23:** Zhere 17.10

nuŋgba nuŋgba ye sara mbe yala ye kapyegele ke ni.†

24 «Ɛɛn fɔ, yoro Tiyatiri ca legilizi woolo sanmbala wele, ye woro na tanri ki nagawa sɛnrɛ ti na, yee si ŋga ki leele pe maa yinri ‹Sɔtanla wi ŋgundo kagala› ke jɛn. Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ mi se tuguro† ta yɛgɛ taga ye go na naa.

25 Ɛɛn fɔ, ŋga yè ta makɔ, yege yigi jɛŋgɛ fɔ mbe sa pan.

26-28 Ŋa ka cew ta mbe koro mbaa ŋga mila jaa ki piin fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, pa mi yaa yawa mba mi jate mì ta na To wi yeri pi kan wi yeri, mbe yawa kan wi yeri wi cɛn cɛngɛlɛ ke go na. *Wi yaa kaa ke yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala ni, paa yɛgɛ ŋga na pe ma cɔgɔ yaari we.* Pa mi yaa lalaaga wɔnnɔ† li kan ma yeri fun.

29 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

3

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Saridi ca legilizi wi kan

1 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Saridi ca legilizimɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele kɔlɔshyɛn koro naa wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke yɛn ŋa kɛɛ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn. Mìgi jɛn ma yo mà mɛgɛ ta, a leele paa ki yuun ma yo ma yɛn yinwege na, ma si yala mà ku.

2 Ma yɛɛ yigi, ki sanŋga ŋga kì koro ma yeri na jaa mbe ku, ma fanŋga le ki ni, katugu mìgi wele maga yan ma kapyegele ke woro ma yɔn fili na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

3 Ki kala na, nagawa sɛnrɛ nda mà ta, màri logo yɛgɛ ŋga na, ma ma yɛɛ nawa to ki na. Ti yigi, mɔɔ kapere ti jɛn mari yaga. Na mɛɛ ma yɛɛ yigi, pa mi yaa pan mbɔɔn fo paa yoo yɛn. Mi yaa pan sanga ŋa ni ma soo jɛn.

4 Konaa ki ni fuun, leele pele jɛnri yɛn ma yeri wa Saridi ca, mbele pee pe yaripɔrɔ ti pye ti cɛn fyɔngɔ ni†. Pe yaa ka pinlɛ mbaa tanri na ni yaripɔrɔ fire ni pe na, katugu kì daga pe ni.

5 Ŋa ka cew ta, pa wi yaa ka yaripɔrɔ fire le ki pyelɔmɔ mba pi na yɛɛn we. Mi se kaa mɛgɛ ki gbo mbege wɔ wa yinwege sɛwɛ† wi ni. Pa mi yaa kaga yo mbege filige na To wo naa wi mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na mbe yo ki lere wi yɛn na woo.

6 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Filadɛlifi ca legilizi wi kan

7 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Filadɛlifi ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Ŋa wi yɛn kpoyi ma pye kaselege fɔ, *wo ŋa wunlunaŋa Davidi lakile*† wi yɛn wi yeri, wo ŋa wi yaa go ki yɛngɛ lere kpɛ se ya mbege tɔn, wo ŋa wi yaa go ki tɔn lere kpɛ se ya mbege yɛngɛ†, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

8 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn. Mìgi jɛn ma yo ma fanŋga kì kologo, konaa ki ni fuun, màla sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na, mɛɛ je na na. Wele, mì kɔrɔ yɛngɛ ma kan wa ma yɛgɛ, ŋga lere kpɛ se ya mbege tɔn.

9 Wele, mbele pe yɛn Sɔtanla wi shɛrigo woolo nɛɛ finlɛlɛ ma yo pe yɛn Zhufuye, ma si yala pe woro Zhufuye, ŋga mi yaa pye pe na ki ŋga: Mi yaa pe ŋgbanga pe pan

† **2:24 2.24:** ***Mi se tuguro ta yɛgɛ taga ye go na naa:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mi woro na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ kaan ye yeri naa yaa tanri ti na.** † **2:26-28 2.26-28:** ***Lalaaga wɔnnɔ*** **na li yaa kan pe yeri ko yɛn naga nari ma yo pe yaa yawa kan pe yeri; Yuuro 2.9.** † **3:4 3.4:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin. † **3:5 3.5:** Ɛki 32.33 † **3:7 3.7:** ***Davidi lakile:*** **Ko sɛnrɛ to yɛn naga nari ma yo fanŋga ki yɛn Zhezu wi wogo mbaa ŋa wi daga mbe ye, nakoma ŋa wii daga mbe ye wa Zheruzalɛmu fɔnŋɔ wi ni pe kɔrɔsi.** † **3:7 3.7:** Eza 22.22

pe kanŋguuro kan ma jegele pɔɔn gbɔgɔ. Pe yaa kaga jɛn mbe yo ma yɛn mala ndanla.
10 Paa màga kun ma yɛɛ ni mala sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na, ki kala
na, jɔlɔgɔ wagati ŋa wi yaa gbɔn
dunruya wi ni fuun wi na, mbe tara
woolo pe ni fuun pe wa mbe wele,
mi fun mi yaa kɔɔn shɔ ki jɔlɔgɔ
wagati wi ni.
11 Sanni jɛnri mi yaa pan. Ŋga ki
yɛn ma yeri, ki yigi jɛŋgɛ, jaŋgo lere
kpɛ ka kɔɔn wunluwɔ njala li shɔ
ma yeri.
12 Ŋa ka cew ta, mi yaa wi pye
tiyala wa na Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, wi se wɔ wa naa fyew. Pa mi
yaa na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wi
na konaa na Yɛnŋɛlɛ li ca mɛgɛ ki ni,
ko ŋga ki yɛn Zheruzalɛmu fɔnŋɔ ŋa
wi yaa yiri wa naayeri, wa Yɛnŋɛlɛ li
tanla mbe tigi laga we. Pa mi yaa na
mɛgɛ fɔnŋgɔ ki yɔnlɔgɔ wi na fun.
13 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka
pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru
jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo Lawodise ca legilizi wi kan

14 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo La-
wodise ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan
maa pye fɔ:
«Ŋa pe yinri Anmiina, wo ŋa wi
yɛn sɛrɛfɔ ma pye sɛnrɛ nuŋgba
yofɔ naa kaselege fɔ, wo ŋa wi yɛn
yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì da ti nɔgɔ
lɛfɔ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
15 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, mɛɛ
yinŋgi mɛɛ si wɛri. Ndɛɛ ki pye ma
yinŋgi, nakoma ma wɛri ki jɛn nala
ndanla.
16 Ɛɛn fɔ, kì kaa pye ma yɛn paa
tɔnmɔ wɔlɔwɔlɔ yɛn, mɛɛ yinŋgi
mɛɛ si wɛri, ki kala na, mi yaa ma
tuguru wa na yɔn!
17 Katugu ma maa ki yuun fɔ:
Mi yɛn penjagbɔrɔ fɔ, mi yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ta jɛŋgɛ, yaraga ka kpɛ kala
woro na na. Ma si yala, ma sigi
jɛn mbe yo fɔ ma yɛn tee ma pye
yuŋgbɔgɔrɔ naa fyɔnwɔ fɔ, naa
witiwaga naa fyɔɔn.
18 Ki kala na, mila ma yɛrɛgi fɔ ma
tɛ wa lɔ na yeri, ŋa pè le kasɔn maa
pye kpoyi, jaŋgo ma pye penjagbɔrɔ
fɔ. Ma yaripɔrɔ fire lɔ ma ta maa
ma yɛɛ poo, jaŋgo ma witiwaga ki
ka kaa yaan mbe fɛrɛ wa ma na. Ma
yɛngɛlɛ wɛrɛ lɔ maa ti nii wa ma
yɛngɛlɛ ke ni, jaŋgo ma ta maa yaan.
19 Mbele fuun pe yɛn mala ndanla,
mi maa gbanla pe na, na pe koro. Ki
kala na, bala mɔɔ kapere ti jɛn mari
yaga.
20 Wele, mi yɛn ma yere le
yeyɔngɔ ki na na kɔrɔ ki gbɔɔn. Na
lere wa kanla magala li logo mbe
kɔrɔ ki yɛngɛ, mi yaa ye wa wi
kɔrɔgɔ mbe li wi ni, wo fun wi li na
ni.
21 Ŋa fuun ka cew ta, mi yaa wi
pye wi cɛn na tanla wa na wunluwɔ
jɔngɔ ki na, paa yɛgɛ ŋga na mi fun
mì cew ta ma cɛn na To wi tanla wa
wi wunluwɔ jɔngɔ ki na we.
22 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun
legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka
pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru
jɛŋgɛ!»

WUNLUWƆ JƆNGƆ, NAA SƐLƐGƐ SƐWƐ ŊA PE MA MIGI KONAA SIMBAPYƆ

4

4–5

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔkala wa naayeri

1 Ko puŋgo na, a mì si wele, mɛɛ
yeyɔngɔ ka yan yɛnlɛgɛ wa yɛnŋɛlɛ
na.
Magala na mìla keli ma logo, a
lì para na ni paa mbanlaga magala
yɛn, a lì silan pye fɔ: «Lugu laga,
kagala ŋgele ke daga mbe pye ŋgele
koro puŋgo na, mi yaa ke naga ma
na.»
2 Le ki yɔnlɔgɔ ke ni, a Yinnɛkpoyi
lì si ye na ni. A mì si wele, mɛɛ
wunluwɔ jɔngɔ ka yan wa yɛnŋɛlɛ
na. Wa là pye ma cɛn ki wunluwɔ
jɔngɔ ki na.

3 Ŋa wìla pye ma cɛn wa, wi
yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye na yiin paa
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe
yinri zhasipi naa sariduwani ti yɛn.
Yaanŋgondi la pye ma wunluwɔ
jɔngɔ ki maga na yiin paa sinndɛlɛgɛ
ŋga pe yinri emerodi ki yɛn.
4 Wunluwɔ jɔnrɔ nafa ma yiri
tijɛrɛ la pye ma ki wunluwɔ jɔngɔ
ki maga. Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ
la pye ma cɛn ki wunluwɔ jɔnrɔ
ti na, ma yaripɔrɔ fire lele, ma tɛ
wunluwɔ njagala kankan.
5 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ, naa ma-
gaŋgala, naa yɛnŋɛlɛ gbaanra la pye
na yinrigi wa ki wunluwɔ jɔngɔ ki
na. Fitanlaye kɔlɔshyɛn la pye na
yiin ŋgbanga wa wunluwɔ jɔngɔ
ki yɛgɛ, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li
yinŋgele kɔlɔshyɛn wele.
6 Wa wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ,
yaraga kà la pye wa paa kɔgɔje
tɔnmɔ yɛn, mba pi yɛn ma vɛri lɛ,
ma laga yegeyege paa yaraga ŋga pe
yinri kirisitali ki yɛn.
Wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ
maga maga ki kɛɛ ki ni fuun ki
na, yaara yɛnwere tijɛrɛ la pye wa,
yɛngɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ti na wa ti yɛgɛ
konaa wa ti puŋgo na.
7 Yaraga yɛnwege koŋgbanŋga
kìla pye ma yiri jara kɔrɔgɔ, a ki
shyɛn wogo kì yiri napige kɔrɔgɔ, ki
taanri wogo ki yɛgɛ kìla pye paa lere
yɛgɛ yɛn; ki tijɛrɛ wogo kìla pye ma
yiri yɔn kɔrɔgɔ, ŋa wì yiri sire† na.
8 Kanwira kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni la pye
ki yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nuŋgba
nuŋgba pyew ti na, yɛngɛlɛ lɛgɛrɛ
la pye ti na wa nawa konaa laga
funwa na. Tìla pye na yuuro shoo
suyi sɔnlɔ naa yembinɛ, na yuun fɔ:

Kpoyi, kpoyi, kpoyi, wo wi yɛn we Fɔ
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yawa pi ni
fuun Fɔ,†
lo na làa pye wa, lo na li yɛn wa
konaa lo na li yɛn na paan we.

9 Ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ
jɔngɔ ki na, wo ŋa wi yɛn yinwege
na fɔ sanga pyew, sanga o sanga
yaara yɛnwere tijɛrɛ ti kaa wi gbogo,
mbaa wi sɔnni, mbaa wi shari,
10 ki wagati wi ni, lelɛɛlɛ nafa ma
yiri tijɛrɛ pe ma kanŋguuro kan ŋa
wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ
ki na wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma wo ŋa wi
yɛn yinwege na fɔ sanga pyew wi
gbɔgɔ. Pe ma pe wunluwɔ njagala
ke kɔlɔgi ma ke tɛgɛ le wunluwɔ
jɔngɔ ki tanla, nɛɛ yuun fɔ:
11 «We Fɔ naa we Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ
naa sɔnmɔ naa yawa pi daga
ma ni;
katugu mboro mà yaara ti ni fuun ti
da.
Ma nandanwa kala lo fanŋga na tì
da konaa ma pye wa.»

5

Sɛwɛ naa Simbapyɔ sɛnrɛ

1 Kona, ŋa wìla pye ma cɛn wa
wunluwɔ jɔngɔ ki na, a mì si sɛwɛ
yan wa wi kalige kɛɛ ki ni migisaga.
Wi nawa po naa wi puŋgo ki ni
tìla pye ma yɔnlɔgɔ. A pè si tɛgɛrɛ
kɔlɔshyɛn tɛgɛ wi na maa tɔn.
2 A mì si mɛrɛgɛ fanŋgafɔ wa yan,
wìla pye naga yari magala gbɔlɔ ni
na yuun fɔ: «Ambɔ ki daga wi ni
wigi tɛgɛrɛ nda ti kɔɔnlɔ mbe sɛwɛ
wi yɛngɛ?»
3 Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila ta wa yɛnŋɛlɛ
na, nakoma laga tara na, nakoma wa
ti nɔgɔ, ŋa wi mbaa ya mbe sɛwɛ wi
yɛngɛ mbe wele wa wi nawa.
4 A mi nɛɛ gbele fɔ jɛŋgɛ, katugu
lere kpɛ sila ta, ŋa wi daga mbege
sɛwɛ wi yɛngɛ mbe wele wa wi
nawa.
5 Kona, lelɛɛlɛ pe ni, a nuŋgba
silan pye fɔ: «Ma kaa gbele. Wele,
jara ŋa wì yiri wa Zhuda cɛnlɛ li
ni, wo ŋa wi yɛn wunlunaŋa Davidi
wi setirige pyɔ†, wì cew ta mbe ya
mbege tɛgɛrɛ ti kɔɔnlɔ mbe sɛwɛ wi
yɛngɛ.»
6 A mì si Simbapyɔ wa yan yere-
saga wa wunluwɔ jɔngɔ ki nan-
dogomɔ, naa wa yaara yɛnwere
tijɛrɛ to naa lelɛɛlɛ pe nandogomɔ,

† **4:7 4.7:** Eze 1.10 † **4:8 4.8:** Eza 6.3 † **5:5 5.5:** Zhenɛ 49.9-10; Eza 11.1

wìla cɛn ndɛɛ poo gbo. Yɛnŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn naa yɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn kàa pye wi na. Koro ke yɛn Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele kɔlɔshyɛn ŋgele lì tun ke kari tara ti lagapyew we.

7 A Simbapyɔ wì si pan ma sɛwɛ wi shɔ maa wɔ wa ŋa wìla pye ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi kalige kɛɛ ki ni.

8 Naa wìla kaa sɛwɛ wi shɔ, a yaara yɛnwere tijɛrɛ to naa lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ pe ni, pè si kanŋguuro kan le tara Simbapyɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Juru la pye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ ni, kàa pye ma yin wusuna nuwɔ taan ni, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ we. 9 Pàa pye na yu-rufɔnŋgɔ shoo na yuun fɔ:

«Mboro ki daga ma ni ma sɛwɛ wi lɛ maa tɛgɛrɛ ti kɔɔnlɔ;
katugu pàa ma gbo,
ma kunwɔ pi fanŋga na, a mà leele pele go shɔ Yɛnŋɛlɛ li kan
ma yiri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun pe ni, naa dunruya woolo pe ni fuun pe ni konaa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti ni.
10 Mà pe tɛgɛ pe pye wunluwɔ naa saraga wɔfɛnnɛ paa tunŋgo piin we Yɛnŋɛlɛ li kan.
Pe yaa kaa pe wunluwɔ pi piin laga tara ti na.»

11 A mì si wele naa, mɛɛ mɛrɛgɛye lɛgɛrɛ yogo logo. Pàa pye mɛrɛgɛye waga kele ŋgele tɛgɛsaga lɛgɛrɛ, naa mɛrɛgɛye waga kɛ kɛ tɛgɛsaga waga kɛ kɛ. Pàa pye ma wunluwɔ jɔngɔ naa yaara yɛnwere naa lelɛɛlɛ pe maga.

12 Pàa pye naga yuun magala gbɔlɔ ni fɔ:

«Simbapyɔ ŋa pàa gbo ki daga wi ni wi yawa, naa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ, naa tijinliwɛ, naa fanŋga,
naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ konaa sɔnmɔ pi ta!»

13 Yaara nda fuun tì da, ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, naa laga tara ti na, naa wa tara ti nɔgɔ, naa wa kɔgɔje wi ni, a mì siri magala li logo fun, tìla pye na yurugo shoo na yuun fɔ:

«Sɔnmɔ, naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ, naa yawa mbe pye ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na
wo naa Simbapyɔ wi ni pe woo fɔ sanga pyew!»

14 A yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nɛɛ yuun fɔ: «Anmiina!» A lelɛɛlɛ pè si kanŋguuro kan le tara maa gbɔgɔ.

TƐGƐRƐ KƆLƆSHYƐN

6

6.1–8.1

Tɛgɛrɛ kɔgɔlɔni ti kɔnwɔ kala

1 Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wì tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn ti koŋgbannda ti kɔn. A mì si yaara yɛnwere ti nuŋgba magala logo paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga yɛn, a kì yo fɔ: «Ta paan!»

2 A mì si wele, mɛɛ shɔn fuwe yan. Ŋa wìla lugu wi na, sandiga la pye wi kɛɛ, a pè wunluwɔ njala kan wi yeri. A wi nɛɛ kee cew ni mbe sa ya malaga ki ni†.

3 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ shyɛn woro ti kɔn. A mì si yaara yɛnwere shyɛn wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta paan!»

4 Kona, a shɔn wà yɛgɛ si yiri, wìla pye yɛɛn paa kasɔn yɛn. Ŋa wìla lugu wi na, pàa yawa kan wi yeri wi malaga ki jaraga laga tara ti ni, jaŋgo leele paa pe yɛɛ kuun. Pàa tokobi gbeŋɛ kan wi yeri.

5 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ taanri woro ti kɔn, a mì si yaara yɛnwere taanri wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta paan!» A mì si wele, mɛɛ shɔn wɔɔ yan. Ŋa wìla lugu wi na, a mì si culo† yan wi kɛɛ.

6 A mì si magala la logo ndɛɛ lì yiri wa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti sɔgɔwɔ, ma yo fɔ: «Shɔlɔ culo nuŋgba wi yaa lɔ pilige nuŋgba tunŋgo pyesara ni, gbonjo culo taanri wi yaa lɔ pilige

† **6:2 6.2:** Zaka 6.1-3 † **6:5 6.5:** ***Culo*** **ŋa wìla pye wi kɛɛ wo la pye naga nari fɔ ka yaa taga yaara ti sɔnŋgɔ ki na.**

nuŋgba tunŋgo pyesara ni. Ɛɛn fɔ, maga ka sinmɛ naa duvɛn wo jɔgɔ.»

7 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ tijɛrɛ woro ti kɔn, a mì si yaara yɛnwere tijɛrɛ wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta paan!»

8 A mì si wele, mɛɛ shɔn wa yan paa wɛtipiire yinriwɛ yɛn. Ŋa wìla lugu wi na, pàa pye naa yinri kunwɔ, a kuulo tarafɔ wì taga wi na. Pàa yawa kan pe yeri tara ti kɔnsaga tijɛrɛ wogo ki na, jaŋgo pe leele pe gbo *tokobi, naa fuŋgo gbɔgɔ, naa yambewe konaa tara na woŋgaala tipeele pe ni*†.

9 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ kaŋgurugo woro ti kɔn. Leele mbele pàa gbo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yarawa po naa sɛrɛya ŋa pàa yo wi kala na, a mì si pe yinŋgele ke yan wa saraga wɔsaga ki nɔgɔ.

10 Pàa pye na gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «We Fɔ, mboro ŋa kpoyi ma pye kaselege fɔ, wagati jori maa singi mbe si jɛn mbe kiti kɔn tara woolo mbele pè we gbo pe na, mbe we gbogo ki yɔngɔ wɔ pe ni?»

11 A pè si deere titɔɔnrɔ fire kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, mɛɛ pe pye ma yo pe wogo naa wagati jɛnri ni fɔ pe sefɛnnɛ naa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ mbele leele pe mbaa pe gbo, pe yɔn ki sa tin, paa yɛgɛ ŋga na pàa poro jate pe gbo we.

12 Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wila tɛgɛrɛ kɔgɔlɔni woro ti kɔɔn. A tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. A yɔnlɔ kì si kanŋga ma wɔ paa pariwɔgɔ yɛn. A yeŋge ki ni fuun kì kanŋga ma yanlaga paa kasanwa† yɛn.

13 A wɔnŋgɔlɔ kè yiri wa naayeri ma toori laga tara, paa yɛgɛ ŋga na tifɛliŋgbɔgɔ ma figiye tige yangara maga pire tugbɔɔnrɔ ti kɔɔnlɔ mari wo we.

14 A naayeri wì yiri wa wi yɔngɔlɔ ke ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ sɛwɛ migi† we. A pè yanwira naa lɔgɔ furo ti ni fuun ti kɔlɔgi mari wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni.

15 Tara na wunlumbolo, naa legbɔɔlɔ, naa sorodasheele teele, naa penjagbɔrɔ fɛnnɛ, naa fanŋga fɛnnɛ, naa leele sanmbala pe ni fuun, kulolo naa leseele, pè si saa lara wa yaanŋguro were to naa yanwira nɔgɔ waliwere ti sɔgɔwɔ.

16 *Pàa pye na yanwira to naa waara ti piin fɔ: «Ye toori we na ye we lara»*† ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yɛgɛ konaa Simbapyɔ wi naŋgbanwa pi na.

17 Katugu pe naŋgbanwa piligbɔgɔ kì gbɔn, ambɔ wi mbe ya yere mbege sige?

7

Izirayɛli lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ kala (144 000)

1 Ko kagala koro puŋgo na, a mì si mɛrɛgɛye tijɛrɛ yan yeresaga tara ti go tijɛrɛ ki na. A pè si tara ti tifɛɛrɛ tijɛrɛ ti yigi mari yerege, jaŋgo tifɛlɛgɛ kpɛ ka ka gbɔn laga tara ti na konaa wa kɔgɔje wi na, nakoma tige ka kpɛ na.

2 A mì si mɛrɛgɛ wa yɛgɛ yan wì yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na paan. Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tɛgɛrɛ tìla pye wi kɛɛ. Pàa fanŋga ki kan mɛrɛgɛye tijɛrɛ mbele yeri ma yo pe tara to naa kɔgɔje wi jɔgɔ, a wì si gbele ŋgbanga ma pe pye fɔ:

3 «Yaga ka kapege pye tara to naa kɔgɔje, nakoma tire ti na fɔ we sa tɛgɛrɛ tɛgɛ we Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe walɛrɛ ti na.»

4 Pàa tɛgɛrɛ ti tɛgɛ mbele walɛrɛ na, pe yɛn yɔn ŋga na, a kì yo, a mìgi logo. Pàa pye lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ 144 000 ma yiri Izirayɛli woolo pe cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni.

5 Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, tɛgɛrɛ tìla tɛgɛ mbele walɛrɛ na, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Urubɛn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Gadi cɛnlɛ li ni, pàa

† **6:8 6.8:** Eze 14.21 † **6:12 6.12:** Zhowɛ 2.10 † **6:14 6.14:** Eza 34.4 † **6:16 6.16:** Oze 10.8

pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000.
6 Wa Azɛri cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Nɛfitali cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Manase cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000.
7 Wa Simeyɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Levi cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Isakari cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000.
8 Wa Zabulɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Zhozɛfu cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000.

Janwa gbɔlɔ yɔn mbajɛnmɛ

9 Kona, a mì si wele mɛɛ janwa gbɔlɔ la yan, lere kpɛ saa ya mbege leele pe jiri mbe pe yɔn jɛn. Pàa yiri tara nuŋgba nuŋgba pyew ti ni, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun ni, naa dunruya woolo pe ni fuun ni, konaa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun ni. Pàa pye ma yere wunluwɔ jɔngɔ konaa Simbapyɔ wi yɛgɛ na, pàa deere titɔɔnrɔ fire le, ma sɛngɛmbanra yigi wa pe kɛyɛn yi ni.
10 Pàa pye na gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «We shɔwɔ pa pì yiri wa we Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na lo naa Simbapyɔ wi ni pe yeri!»
11 Mɛrɛgɛye pe ni fuun pàa pye ma yere ma wunluwɔ jɔngɔ naa lelɛɛlɛ konaa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti maga. A pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile tara ti na le wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ na, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
12 ma yo fɔ: «Anmiina! Sɔnmɔ, naa gbɔgɔwɔ, naa tijinliwɛ, naa sharaga, naa gbemɛ, naa yawa konaa fanŋga yɛn we Yɛnŋɛlɛ li woro fɔ sanga pyew! Anmiina.»
13 A lelɛɛ nuŋgba silan yewe ma yo fɔ: «Mbele pè deere titɔɔnrɔ fire ti le, ambɛnɛ wɛlɛ poro? Pe yiri se yeri?»
14 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na to, mboro màga jɛn.» A wì silan pye fɔ: «Mbele pè yiri wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, poro wɛlɛ. Pè pe deere titɔɔnrɔ ti jogo mari filige yegeyege† wa Simbapyɔ wi kasanwa pi ni.
15 Ko kì ti pe yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ na, na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan wa li shɛrigo gbɔgɔ ki ni sɔnlɔ naa yembinɛ. Ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, wi yaa pye pe ni mbaa pe go singi.
16 *Fuŋgo naa wɔgɔ se ka pe yigi naa fyew. Yɔnlɔ yama se ka gbɔn pe na naa fyew,*† nakoma kafugbɔgɔ.
17 Katugu Simbapyɔ ŋa wi yɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ, wo wi yaa pye pe yɛgɛ sinfɔ, mbe pe yɛgɛ sin mbe kari pe ni wa puluyo yan yi tɔnmɔ pi maa yinwege kaan we. *Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yɛntunwɔ pi ni fuun pi tulu mboo laga wa pe yɛrɛ ti na.»*†

8

Tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn woro ti kɔnwɔ

1 Naa Simbapyɔ wìla kaa tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn woro ti kɔn, a naayeri wì si pyeri dinw na kee lɛri walaga yeri.

MBAANRA KƆLƆSHYƐN

8.2–11.19

2 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele pe ma yere Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, a mì si pe yan. A pè si mbaanra kɔlɔshyɛn kan pe yeri.
3 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si pan ma yere le saraga wɔsaga ki tanla. Wusuna sogoyaraga la pye wi yeri, pàa ki gbegele tɛ ni. A pè si wusuna nuwɔ taan lɛgɛwɛ kan wi yeri wuu wɔ saraga, mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe yɛnrɛwɛ pi ni, wa tɛ saraga wɔsaga ki na, ko ŋga ki yɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ we.

† **7:14 7.14:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn lelɛɛlɛ sɛnyogo, nda ti yɛn naga nari ma yo pe kapere tì laga pe na.
† **7:16 7.16:** Eza 49.10 † **7:17 7.17:** Eza 25.8

4 Wusuna nuwɔ taan ŋa wìla pye
na sori, a wi wirige kì si yiri wa
mɛrɛgɛ wi kɛɛ ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi pe yɛnrɛwɛ pi ni na nuru
wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
5 Kona, a mɛrɛgɛ wì si wusuna
sogoyaraga ki lɛ maga yin saraga
wɔsaga kasɔn ka ni, maga wa laga
tara ti na. A yɛnŋɛlɛ gbaanra naa
tinmɛ yiri, naa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ
ni, a tara tì yɛgɛ.

Mbaanra kala

6 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele
mbaanra kɔlɔshyɛn tìla pye pe kɛɛ,
a pè si pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mberi win.
7 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì suu
mbanlaga ki win. Sinndɛɛrɛ tisaga
naa kasɔn ŋga kì pinlɛ kasanwa ni,
a tì si wo laga tara ti na. A tara ti
kɔnsaga taanri wogo kì sogo, a tire
ti kɔnsaga taanri wogo kì sogo, a
yantipirige ki ni fuun kì sogo.
8 A mɛrɛgɛ shyɛn woo wì suu
mbanlaga ki win. A pè si yanwiga
gbɔgɔ ka cɛnlɛ wa wa kɔgɔje wi ni,
ŋga ki yɛn na yiin kasɔn ni. A kɔgɔje
wi kɔnsaga taanri wogo kì si kanŋga
kasanwa.
9 Yaara nda tì da ma pye
yɛnwegele na wa kɔgɔje wi ni, a
ti kɔnsaga taanri wogo kì ku, a
tɔnmɔkɔɔrɔ ti kɔnsaga taanri wogo
kì jɔgɔ.
10 A mɛrɛgɛ taanri woo wì suu
mbanlaga ki win. A wɔnnɔ gbɔlɔ
là si yiri wa naayeri ma to, na yiin
paa yangambɔlɔ kasɔn yɛn. Làa to
gbaanla pe kɔnsaga taanri wogo ki
na, naa puluyo yi na.
11 Ki wɔnnɔ pe maa li yinri Yari-
tisorogo. A tɔnmɔ pi kɔnsaga taanri
woo pì kanŋga ma sori. A lelɛgɛrɛ
ku, naa pàa ki tɔnmɔ pi wɔ we,
katugu pìla kanŋga ma sori.
12 A mɛrɛgɛ tijɛrɛ woo wì suu
mbanlaga ki win. A pè si yɔnlɔ
ki kɔnsaga taanri wogo ki gbɔn,
naa yeŋge ki kɔnsaga taanri wogo
ki ni, naa wɔnŋgɔlɔ ke kɔnsaga
taanri wogo ki ni, jaŋgo ti yanwa
pi kɔnsaga taanri woo pi kanŋga
wɔwɔ. Pilige nuŋgba ki kɔnsaga
taanri wogo, naa yembinɛ li kɔnsaga
taanri wogo ki yanwa pii yiri.
13 A mì si wele, mɛɛ yɔn tinmɛ ta
wila toro sire na wa naayeri fɔ wa
lege. Wìla pye naga yuun ŋgbanga
fɔ: «Jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ yɛn dun-
ruya woolo pe wogo, mɛrɛgɛye
taanri sanmbala paga pe mbaanra ti
win, ŋga ki yaa pye ki kala na!»

9

1 A mɛrɛgɛ kaŋgurugo woo wì suu
mbanlaga ki win. A mì si wɔnnɔ
la yan lì yiri wa naayeri ma to laga
tara. A pè si wetijugo kɔsaga fu
lakile wi kan li yeri.
2 A wɔnnɔ lì si wetijugo ki yɛngɛ,
a wirige si yiri wa ki ni paa kasɔn
gbɔgɔ wirige yɛn. A ki wetijugo
wirige kì yɔnlɔ konaa naayeri wi wɔ.
3 A gbatɔ si yiri wa wirige ki ni ma
jaraga tara ti na. A pè fanŋga kan wi
yeri paa naala mbele laga tara na pe
wogo ki yɛn.
4 A pè suu pye ma yo wiga ka
kapege pye yan ki na, naa yari-
tipirige ka kpɛ na, nakoma tige ka
kpɛ na, fɔ ndɛɛ leele mbele Yɛnŋɛlɛ
li tɛgɛrɛ tii tɛgɛ pe walɛrɛ ti na poro.
5 Konɔ sila kan gbatɔ wi yeri wila
leele pe kuun, ɛɛn fɔ, fanŋga kìla
kan wi yeri wila pe jɔlɔ fɔ yeŋge
kaŋgurugo. Ki jɔlɔgɔ ki yama pi yɛn
paa yɛgɛ ŋga na naa ka lere nɔ ki
maa wi yaa we.
6 Ko piliye yo ni, leele pe yaa kaa
kunwɔ pi lagajaa, pe se kaa ta. Pe
yaa kaa ki jaa mbe ku, ɛɛn fɔ, kunwɔ
pi yaa ka fe mbe lali pe ni.
7 Ki gbatɔ wi yɛn ma shɔnye lɛ,
mbele pè gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
Yaraga kà la pye wa wi yinrɛ ti na
paa tɛ wunluwɔ njagala yɛn. Wi
yɛrɛ tìla pye paa leele yɛrɛ yɛn.
8 Wi yinzire tìla pye paa jɛɛlɛ
yinzire yɛn, a wi ŋgangala ke yɛn
paa jaraye ŋgangala yɛn.
9 Malaga gbɔndeere la pye wi ko-
toro ti na paa tuguron woro yɛn.
Wi kanwira tinmɛ pìla pye paa
wotoroye lɛgɛrɛ tinmɛ yɛn, mbele

shɔnye na tilele na fee na kee malaga gbɔnsaga.

10 Nara la pye wi na, naa nara yɔnrɔ ni paa naala pe woro ti yɛn. Pa yawa pi yɛn wa wi nara ti ni mbaa leele pe jɔlɔ fɔ yeŋge kaŋgurugo ni.

11 Wetijugo mɛrɛgɛ wo wi yɛn pe go na wunluwɔ. Eburuye sɛnrɛ ti ni, pe maa wi yinri «Abadɔn», Girɛki sɛnrɛ ti ni naa yinri «Apoliyɔn» (ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Jɔgɔfɔ»).

12 Jɔlɔgɔ koŋgbanŋga kì toro. Wele, jɔlɔgɔ shyɛn wa na paan naa.

13 A mɛrɛgɛ kɔgɔlɔni woo wì suu mbanlaga ki win. Tɛ saraga wɔsaga ŋga ki yɛn le Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mì si magala la logo lì yiri wa ki yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na.

14 Mɛrɛgɛ ŋa mbanlaga kɔgɔlɔni wogo kìla pye wi yeri, a magala lì suu pye fɔ: «Mɛrɛgɛye tijɛrɛ mbele pe yɛn pɔsaga wa Efirati gbaan gbeŋɛ wi tanla, pe sangala.»

15 A pè si mɛrɛgɛye tijɛrɛ pe sangala. Pàa pye ma gbɛgɛlɛ ki yɛlɛ, naa ki yeŋge, naa ki pilige, naa ki sanga wi mɛgɛ ni mbe leele pe kɔnsaga taanri wogo ki gbo.

16 Sorodasheele mbele pàa lugu shɔnye na, a pè si pe yɔn ki naga na na. Pàa pye sorodasheele waga cɛnmɛ shyɛn tɛgɛsaga waga kele 200 000 000.

17 Wa na yariyanga ki ni, shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe ni, mìla pe yan yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Malaga gbɔndeere la pye pe na ma yanlaga paa kasɔn yɛn, na woo paa bura yɛn paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri safiri ki yɛn, ma yanlaga paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri kiribi ki yɛn. Shɔnye pe yinrɛ tìla pye paa jaraye yinrɛ yɛn. Kasɔn, naa wirige, naa kiribi† la pye na yinrigi wa pe yɔn.

18 A leele pe kɔnsaga taanri wogo kì si ku ki jɔlɔgɔ taanri ŋga ki kala na, ko ki yɛn kasɔn, naa wirige, naa kiribi ŋa wìla pye na yinrigi wa shɔnye pe yɔn we.

19 Katugu yawa mba pi yɛn shɔnye pe ni, pa pi yɛn wa pe yɔnrɔ to naa pe nara ti ni. Pe nara ti yɛn ma wɔɔrɔ lɛ, yinrɛ yɛn ti na, to pe ma tɛgɛ na leele pe jɔlɔ.

20 Leele sanmbala mbele ki jɔlɔgɔ taanri ŋga ki sila pe gbo, pe sila kapyere nda pè pye ti jɛn mberi yaga. Gboshugulo poro naa yarisunndo nda pè gbegele tɛ ni, nakoma warifuwe ni, naa tuguyɛnrɛ ni, naa sinndɛlɛgɛ ni, naa tige ni, pe sila ti gbɔgɔwɔ pi yaga, to nda ti se ya mbaa yaan, mbaa nuru konaa mbaa tanri† we.

21 Pe sila puŋgo le pe legbogo, naa pe lekara, naa pe kɛɛnrɛ kapyere to naa pe yuro ti ni.

10

Mɛrɛgɛ wo naa sɛwɛ pile sɛnrɛ

1 A mì si mɛrɛgɛ fanŋgafɔ wa yɛgɛ yan wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na na tingi. Kambaaga la pye maa fo. Yaanŋgondi la pye maa go ki maga. Wi yɛgɛ kìla pye paa yɔnlɔ ki yɛn, a wi jegele ke yɛn paa kasɔn yinŋgele yɛn, ŋgele ke yɛn ma tiyagala lɛ.

2 Sɛwɛ pile la pye wi kɛɛ yɛnlɛgɛ. A wì suu kalige jele li kan wa kɔgɔje wi na, mɛɛ wi kamɛŋgɛ jele li kan wa tara ti na.

3 A wì si gbele ŋgbanga paa yɛgɛ ŋga na jara maa gbele we. Naa wìla kaa gbele ma, a yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tì si gbanla.

4 Naa yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tìla kaa gbanla ma, a mi nɛɛ jaa mbege yɔnlɔgɔ. Ɛɛn fɔ, a mì si magala la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na mala pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tì ŋga yo, ki lara maga kaga yɔnlɔgɔ.»

5 Kona, mɛrɛgɛ ŋa mìla yan yeresaga wa kɔgɔje wo naa tara ti na, *a wì suu kalige ki yirige wa naayeri*,

† **9:17 9.17:** ***Kiribi:*** **Sinndɛlɛgɛ ka yi, na ki kaa sori ki nuwɔ pi ma pe.** † **9:20 9.20:** Dani 5.23 † **10:6 10.5-6:** Dani 12.7

6 *mɛɛ wugu Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo fɔ sanga pyew li na,*† lo na lì
naayeri wi da naa wi yaara ti ni fuun
ti ni, ma tara ti da naa ti nawa yaara
ti ni fuun ti ni, ma kɔgɔje wi da naa
wi nawa yaara ti ni fuun ti ni. A wì
si wugu ma yo fɔ: «Wagati se sige
naa!
7 Ɛɛn fɔ, na mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo
wiga kaa mbanlaga ki win, kona,
Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo kala li yaa pye
mbe yɔn fili, paa yɛgɛ ŋga na làa ki
yari li tunmbyeele mbele pe yɛn li
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan we.»
8 Kona, magala na mìla keli ma
logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, a lì si
para na ni naa fɔnŋgɔ ma yo fɔ:
«Kari ma sa sɛwɛ pile na li yɛn
ma yɛngɛ li shɔ mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn
yeresaga wa kɔgɔje wo naa tara ti
na wi kɛɛ.»
9 A mì si kari mɛrɛgɛ wi kɔrɔgɔ
maa pye ma yo wi sɛwɛ pile li kan
na yeri. A wì silan pye fɔ: «Li shɔ
mali ka mali yɔli. Li yaa pye mbe
sori wa ma lara ti ni, ɛɛn fɔ, wa ma
yɔn ko ni, li yaa pye mbe tanla paa
sɛnrɛgɛ yɛn.»
10 *A mì si sɛwɛ pile li shɔ mɛrɛgɛ wi*
kɛɛ mali ka. A lì si tanla wa na yɔn
paa sɛnrɛgɛ yɛn;† ɛɛn fɔ, naa mìla
kaa li yɔli, a lì si sori wa na lara.
11 Kona, a pè silan pye fɔ: «Ki
daga ma Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yo naa
dunruya woolo lɛgɛrɛ, naa cɛngɛlɛ
lɛgɛrɛ, naa sɛnrɛ pyew ti leele, naa
wunlumbolo lɛgɛrɛ wogo na.»

11

Sɛrɛfɛnnɛ shyɛn sɛnrɛ

1 A pè si gbagara kanŋgala kan na
yeri, na li yɛn paa mɛtɛrɛ yɛn, ma yo
fɔ: «Yiri ma Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ki taanla konaa saraga wɔsaga ki ni,
ma mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
wa pe jiri.
2 Ɛɛn fɔ, ma shɛrigo gbɔgɔ laga
nawa pi yaga maga kaa taanla,
katugu pòo kan tara woolo mbele
pee shɛri pe yeri, pe yaa ka ca kpoyi
ki tanga mbe sa gbɔn fɔ yeŋge nafa
shyɛn ma yiri shyɛn.
3 Mi yaa kanla sɛrɛfɛnnɛ shyɛn
pe torogo, mbege kan pe yeri pe
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yo sa gbɔn fɔ
piliye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn
naa nafa taanri 1 260, jatere piriwɛn
yaripɔrɔ ni pe na.»

4 Sɛrɛfɛnnɛ shyɛn poro pe yɛn paa
oliviye tire shyɛn naa fitanlaye shyɛn
mbele pe yɛn ma yere wa tara ti Fɔ
wi yɛgɛ na we.†
5 Na lere kaa ki jaa mbe kapege
pye pe na, kasɔn ma yiri wa pe
yɔnrɔ ti ni ma pe mbɛnfɛnnɛ pe sogo
ma pe gbo. Ee, na lere ŋa kaa jaa
mbe kapege pye pe na, pa ki daga ki
fɔ poo gbo yɛɛn we.
6 Yawa yɛn pe yeri mbe naayeri wi
tɔn, jaŋgo tisaga ka ka to pe Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yopiliye yi ni. Yawa si
yɛn pe yeri mbe tɔnmɔ pi kanŋga
kasanwa, mbaa jɔlɔgɔ ki cɛnlɛ pyew
ki waa laga tara ti ni, sanga o sanga
pe kaa ki jaa we.

7 Na paga ka kɔ pe sɛrɛya yogo
ki na sanga ŋa ni, woŋgbɔ ŋa wila
yinrigi wa wetijugo kɔsaga fu ki ni,
wi yaa malaga gbɔn pe ni mbe ya pe
ni mbe pe gbo.
8 Pe gboolo pe yaa ka koro wa
cagbɔgɔ ki katogo ki ni, wa laga ŋga
pàa pe Fɔ wi kan wa tiparaga ki na
we. Sɛnrɛ ti kɔrɔ lɛɛ wo ni, pe maa
ki cagbɔgɔ ki yinri Sodɔmu, nakoma
Ezhipiti.
9 Leele pele yaa kaa pe gboolo pe
wele mbe sa gbɔn fɔ piliye taanri
naa walaga, mbe yiri dunruya woolo
pe ni fuun ni, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun
ni, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun
ni, naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
ni. Pe se ka yere ki na pe pe le.
10 Tara woolo pe yaa kaa yɔgɔri
ki leele shyɛn pe kunwɔ pi kala na.
Pe yaa kaa pe yɛɛ gbɔgɔyaara torogi
pe yɛɛ kan, katugu ki Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ shyɛn pàa tara woolo
pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.

† **10:10 10.10:** Eze 3.3 † **11:4 11.4:** Zaka 4.2-3,11-14

11 Ɛɛn fɔ, ko piliye taanri naa
walaga yo kaa toro ma kɔ, a yinwege
wɔnwɔn si yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma
ye pe ni, a pè si yiri ma yere. Mbele
pàa pe yan pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ.
12 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
shyɛn pè si magala gbɔlɔ la logo ma
yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pe pye fɔ: «Ye
lugu laga.» A pè si lugu ma kari
wa yɛnŋɛlɛ na kambaaga ka ni pe
mbɛnfɛnnɛ pe yɛgɛ na.
13 Le ki wagati nuŋgba wi ni, a
tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. A ca ki
kɔnsaga kɛ wogo kì toori. A lere
waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo ku tara
nda tìla yɛgɛ ti kala na. A leele
sanmbala pe sunndoro tì si kɔn pe
na, a pè Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li
gbɔgɔ.
14 Jɔlɔgɔ shyɛn wogo kì toro. Wele,
sanni jɛnri jɔlɔgɔ tanri wogo ki yaa
pan.

Mbanlaga kɔlɔshyɛn wogo ki winkala

15 Kona, a mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo
wì suu mbanlaga ki win. A ma-
gaŋgala tugbɔŋgɔlɔ kèle si yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Yiŋgɔ dun-
ruya wunluwɔ pi yɛn we Fɔ Yɛnŋɛlɛ
lo naa li Kirisi wi ni pe woo. Wi yaa
cɛn wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew!»
16 Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ mbele
pàa pye ma cɛn pe wunluwɔ jɔnrɔ ti
na wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, pè si
toori ma pe yɛrɛ ti jiile tara ti na ma
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ
17 na yuun fɔ:

«We Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun fɔ,
mboro ŋa ma yɛn wa konaa
màa pye wa,
we yɛn nɔɔ shari,
katugu mɔ̀ɔ yawa gbɔɔ pi lɛ ma cɛn
ma wunluwɔ pi na.
18 Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
woolo pàa nawa ŋgban,
ɛɛn fɔ, ma naŋgbanwa wagati wì
gbɔn.
Kiti wi yaa kɔn kuulo pe na wagati
ŋa ni wì gbɔn.
Wagati wì gbɔn ŋa ni ma yaa tɔnli
kan ma tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri,
naa mbele fuun pe yɛn ma woolo na
fyɛ ma yɛgɛ pe yeri, piile o,
lelɛɛlɛ o.
Wagati wì gbɔn mbele pe yɛn na tara
ti jogo ma yaa pe jɔgɔ!»
19 Kona, Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ
ŋga ki yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, a ki yɔn
kì si yɛngɛ. A pè si Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ kɛsu wi yan wa li shɛrigo
gbɔgɔ ki nawa. A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ
yɛngɛlɛ, a magaŋgala naa yɛnŋɛlɛ
gbaanra na yinrigi, a tara tì yɛgɛ, a
sinndɛɛrɛ tisaga na tuun tugbɔɔrɔ.

KACƐN KAGALA KƆLƆSHYƐN

12

12.1–15.4

Jɛlɛ wo naa yarifɛlɛgɛ sɛnrɛ

1 A mì si kacɛn gbɔlɔ la yan wa
yɛnŋɛlɛ na: Jɛlɛ lawi, yɔnlɔ kìla pye
maa fo. Yeŋge kìla pye wa wi tɔɔrɔ
ti nɔgɔ. Wɔnŋgɔlɔ kɛ ma yiri shyɛn
wunluwɔ njala la pye wa wi go na.
2 Wìla pye kugbɔ ni na jaa mbe se,
nɛɛ gbele selara yama naa ti jɔlɔgɔ
ki kala na.
3 Ko puŋgo na, a kacɛn wà suu yɛɛ
naga naa wa yɛnŋɛlɛ na: Yarifɛlɛgɛ
gbegbeŋge yɛngɛ ka layi. Yinrɛ
kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ kɛ kàa pye
ki na. Wunluwɔ njagala la pye ki
yinrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
4 A ki naga kì naayeri wɔnŋgɔlɔ ke
kɔnsaga taanri wogo ki wɔnŋgɔlɔ ke
kɔn ma ke wo laga tara ti na. A kì si
yere le jɛlɛ ŋa wìla pye na jaa mbe
se wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na wiga se kuu
pyɔ wi ka.
5 A jɛlɛ wì si pinambyɔ se, *wo wi
yaa kaa tara nuŋgba nuŋgba pyew
ti woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sinni
tugurɔn kanŋgala ni.*† A pè si pyɔ wi
lɛ ma kari wi ni wa Yɛnŋɛlɛ lo naa
li wunluwɔ jɔngɔ ki tanla.
6 A jɛlɛ wì si fe ma kari wa gbinri,
wa laga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa gbegele wi
kan we, jaŋgo paa wi baro wa fɔ

† **12:5 12.5:** Yuuro 2.9

sa gbɔn piliye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri 1 260.
7 A malaga si to wa yɛnŋɛlɛ na.
Mishɛli naa wi mɛrɛgɛye pe ni pàa
pye na malaga gbɔɔn yarifɛlɛgɛ ki
ni. A yarifɛlɛgɛ fun ko naa ki
mɛrɛgɛye pe ni paa malaga gbɔɔn pe
ni.
8 Ɛɛn fɔ, yarifɛlɛgɛ ko naa ki
mɛrɛgɛye pe ni, pe sila ya Mishɛliye
pe ni, pe sila si laga ta wa yɛnŋɛlɛ
na mbe koro wa.
9 A pè sigi yarifɛlɛgɛ gbegbeŋge
ki wa wa funwa na. Ko ki yɛn
wɔɔgɔ lɛgɛ† ye, ŋga pe maa yinri
Mɛgɛ jɔgɔfɔ naa Sɔtanla, ko ki yɛn
na dunruya woolo pe ni fuun pe
fanla na pe punŋgu we. A pè sigi
wa laga tara ti na, ma ki mɛrɛgɛye
pe pinlɛ ma pe wa ki ni.
10 Kona, a mì si magala gbɔlɔ la
logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, làa pye
na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ pì
gbɔn yiŋgɔ! Yɛnŋɛlɛ lìli wunluwɔ
naa li yawa pi pye maa naga yiŋgɔ!
Li Kirisi wùu fanŋga ki pye maga
naga yiŋgɔ; katugu ŋa wi maa we
sefɛnnɛ pe jɛni, wo ŋa wìla pye na
pe jɛni wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na sɔnlɔ
naa yembinɛ, pòo wa laga tara ti na.
11 We sefɛnnɛ pè ya wi ni Sim-
bapyɔ wi kasanwa pi fanŋga na, naa
kaselege ŋga pè yari ki fanŋga na. A
pè yɛnlɛ ki na ma pe yɛɛ go ki kan
mbe ku.
12 Ki kala na, naayeri wo naa yoro
mbele ye yɛn wa, yaa yɔgɔri! Ɛɛn fɔ,
jɔlɔgɔ yɛn tara to naa kɔgɔje wi ni
pe wogo, katugu Sɔtanla wì tigi ma
pan ye kɔrɔgɔ. Wi nawa pì ŋgban
wi na fɔ jɛŋgɛ, katugu wìgi jɛn ma
yo wagati jɛnri wì koro wi kan.»
13 Naa yarifɛlɛgɛ kìla kaa ki yan
pège wa laga tara ti na, a kì si
taga jɛlɛ ŋa wìla pinambyɔ wi se wi
puŋgo na.
14 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wì si yɔn gbegbeŋɛ
kanwira shyɛn ta mbe ta mbe yiri
sire na mbe kari wa gbinri wi ni,
wa wi laga ki na, wa laga ŋga wi
yaa baro sa gbɔn yɛgɛlɛ taanri naa
yeŋge kɔgɔlɔni†, mbe pye mbe lali
wɔɔgɔ ki ni we.
15 Kona, a wɔɔgɔ kì si tɔnmɔ yirige
wa ki yɔn maa wo jɛlɛ wi puŋgo na
paa gbaan yɛn, jaŋgo ki tɔnmɔ mba
pi yɛn na fuun pi saa li.
16 Ɛɛn fɔ, a tara tì si saga jɛlɛ wi
na mari yɔn ki yɛngɛ, tɔnmɔ mba
wɔɔgɔ kìla yirige wa ki yɔn ma wo,
maa wɔ.
17 A yarifɛlɛgɛ kì si nawa ŋgban
jɛlɛ wi ni fɔ jɛŋgɛ, a kì si kari ma
saa na malaga gbɔɔn jɛlɛ wi setirige
piile pe ni, poro mbele fuun pe yɛn
na tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na,
ma Zhezu wi sɛrɛya wi yigi we.
18 A yarifɛlɛgɛ kì si yere wa kɔgɔje
yɔn taambugɔ ki na.

13

Woŋgbɔ ŋa wì yiri wa kɔgɔje wi ni

1 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ
wa yan wila yinrigi wa kɔgɔje wi ni.
Yɛnŋgɛlɛ kɛ† naa yinrɛ kɔlɔshyɛn
tìla pye wi na. Wunluwɔ njagala kɛ
la pye ki yɛnŋgɛlɛ ke na. Yɛnŋɛlɛ li
mɛjɔɔgɔ mɛgɛ la pye ma yɔnlɔgɔ wa
wi yinrɛ ti na.
2 Woŋgbɔ ŋa mìla yan wìla pye
ma kamɔlɔ lɛ. Wi pɔrɔ tìla pye
paa cɛngɛ urusi ki woro ti yɛn. Wi
yɔn kìla pye paa jara yɔn yɛn. A
Yarifɛlɛgɛ kì sigi yawa pi kan wi yeri,
naa ki wunluwɔ jɔngɔ ki ni, naa
fanŋga gbɔgɔ ni.
3 A mì si woŋgbɔ wi go nuŋgba
yan ma mbe yo fɔ pège gbɔn maga
wɛlɛgɛ, fɔ a kila jaa mbe ku. Ki
wɛlɛgɛsaga ŋga ki mbaa wi gbo, kì
si sagala. A tara woolo pe ni fuun
pe nɛɛ kawa ki wogo ki na, mɛɛ taga
woŋgbɔ wi puŋgo na.
4 A pè si yarifɛlɛgɛ kì gbɔgɔ,
katugu kìla fanŋga kan woŋgbɔ wi
yeri. A pè si woŋgbɔ wi gbɔgɔ ma
yo fɔ: «Ambɔ wi yɛn paa woŋgbɔ wi
yɛn? Ambɔ wi mbe ya malaga gbɔn
wi ni?»

† **12:9 12.9:** Zhenɛ 3.1 † **12:14 12.14:** Dani 7.25; 12.7 † **13:1 13.1:** Dani 7.3-7

5 Fanŋga la kan woŋgbɔ wi yeri
wila wi yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ konaa
mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ
yuun. A yawa kan wi yeri wila
kagala piin sa gbɔn fɔ yeŋge nafa
shyɛn ma yiri shyɛn.
6 A wi nɛɛ sɛnpere yuun na waa
Yɛnŋɛlɛ li na, na li mɛgɛ konaa li
cɛnsaga ki mɛgɛ ki jogo, na mbele
fuun pe yɛn wa yɛnŋɛlɛ na pe mɛgɛ
ki jogo.
7 *Yarifɛlɛgɛ kìla konɔ kan wi yeri*
wi malaga gbɔn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
pe ni wi ya pe ni. A wì fanŋga ta
cɛngɛlɛ ke ni fuun ke na, naa dun-
ruya woolo pe ni fuun, naa sɛnrɛ
pyew ti leele pe ni fuun, naa tara
nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
8 Tara woolo pe ni fuun pe yaa kaa
gbɔgɔ, poro mbele pe mɛrɛ ti woro
ma yɔnlɔgɔ wa Simbapyɔ ŋa pàa
gbo wi yinwege sɛwɛ wi ni, maga lɛ
wa dunruya wi dasanga wi ni we.
9 «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi
ke jan wila nuru!
10 Ŋa kaa leele nii kaso, pe yaa kaa
le kaso. Ŋa kaa leele kuun tokobi ni,
wi daga poo gbo tokobi ni†. Ko kala
kì ti Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe daga
mbege kun pe yɛɛ ni mbe tagawa pi
yigi jɛŋgɛ.»

Woŋgbɔ ŋa wì yiri wa tara ti ni

11 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wa
yɛgɛ yan naa wila yinrigi wa tara.
Yɛnŋgɛlɛ shyɛn la pye wi na paa
simbapyɔ wogolo yɛn. Wìla pye na
yogo paa yarifɛlɛgɛ ki yɛn.
12 Wìla pye na tunŋgo piin
woŋgbɔ koŋgbanŋa wi fanŋga ki
ni fuun ki ni le wi yɛgɛ na. A wi nɛɛ
tara to naa tara woolo pe ŋgbanga
paa woŋgbɔ koŋgbanŋa wi gbogo,
wo ŋa wi wɛlɛgɛsaga ki mbaa wi
gbo, a wì sagala we.
13 Ki woŋgbɔ shyɛn woo wìla
pye na kafɔnŋgɔlɔ gbɔgɔlɔ piin, na
kasɔn piin kila yinrigi wa naayeri na
tinri laga tara leele pe ni fuun pe
yɛgɛ na.
14 Fanŋga kìla kan wi yeri wila
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele piin woŋgbɔ
koŋgbanŋa wi yɛgɛ na, wìla pye na
tara woolo pe fanla na pe punŋgu
ke ni. Wìla pe pye ma yo woŋgbɔ
ŋa pàa wɛlɛgɛ tokobi wi ni, wi si yɛn
yinwege na, poo yanlɛɛ gbegele paa
wi gbogo.
15 A woŋgbɔ shyɛn woo wì si
fanŋga ta mbe yinwege le woŋgbɔ
koŋgbanŋa wi yanlɛɛ wi ni, jaŋgo
woŋgbɔ wi yanlɛɛ wila para, wi
mbele fuun pe soo gbɔgɔ pe gbo.
16 A woŋgbɔ wi nɛɛ leele pe ni
fuun pe ŋgbanga, piile naa lelɛɛlɛ,
penjagbɔrɔ fɛnnɛ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ,
leseele naa kulolo, pe ta pe gbɔnrɔ
taga pe kalire, nakoma pe walɛrɛ ti
na.
17 Lere kpɛ saa ya mbe lɔ, nakoma
mbe pɛrɛ, na ki gbɔnrɔ ti woro wi
na, ko kɔrɔ wo yɛn woŋgbɔ wi mɛgɛ
ye, nakoma wi mɛgɛ ki numiyoro
we.
18 Ki laga ŋga yɛɛn, ki daga tijin-
liwɛ ni. Lere ŋa wi yɛn tijinliwɛ
ni, wi woŋgbɔ wi numiyoro wi jiri,
katugu ki numiyoro wi yɛn lere
numiyoro. Ki numiyoro wi yɛn
cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma
yiri kɔgɔlɔni 666.

14

Mbele pè go ki shɔ
pe yurufɔnŋgɔ ye

1 Ko puŋgo na, a mì si wele, mɛɛ
Simbapyɔ wi yan yeresaga wa Siyɔn
yanwiga ki na. Lere waga cɛnmɛ
naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ
144 000 pàa pye wa wi ni, wi mɛgɛ
ko naa wi To mɛgɛ ki ni tìla pye ma
yɔnlɔgɔ wa pe walɛrɛ ti na.
2 A mì si magala la logo ma yiri
wa yɛnŋɛlɛ na paa tɔnŋgbɔɔ togo
tinmɛ yɛn, paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga
ŋgbanga yɛn. Magala na mìla logo
làa pye paa juru gbɔnfɛnnɛ juru
magala yɛn.

† **13:10 13.10:** Ki vɛrise ŋa wi mbe ya kanŋga naa fɔ: Kì kɔn ma tɛgɛ ŋa kan wi ye kaso, wo yaa ka ye kaso. Ŋa kì kɔn ma tɛgɛ wi kan poo gbo tokobi ni, pe yaa ka wo gbo tokobi ni.

3 Ki lelɛgɛrɛ tìla pye na yu-
rufɔnŋgɔ shoo wa wunluwɔ jɔngɔ
ko naa yaara yɛnwere tijɛrɛ, naa
lelɛɛlɛ pe yɛgɛ na. Lere kpɛ saa ya
mbege yurugo ki fɔrɔgɔ, ndɛɛ lere
waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn
ma yiri tijɛrɛ 144 000 mbele pàa pe
go shɔ laga tara ti ni poro cɛ.
4 Poro wɛlɛ pee fyɔnrɔ kala pye
jɛɛlɛ ni, pè pe yɛɛ yaga kpoyi. Pe
ma taga Simbapyɔ wi na laga o
laga wi kaa kee. Pàa pe go shɔ
leele pe sɔgɔwɔ, a pè pye paa kɛrɛ
yarilire koŋgbannda yɛn Yɛnŋɛlɛ lo
naa Simbapyɔ wi kan.
5 Pee yagbolo finlɛ wa pe yɔn
fyew. Pe yɛn jɛrɛgisaga fu.

Mɛrɛgɛye taanri kala

6 Kona, a mì si mɛrɛgɛ wa yan
wila toro sire na lege wa naayeri.
Sɛntanra nda ti se kɔ tà la pye wi
yeri mberi yari tara woolo pe kan,
naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
kan, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan,
naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun pe
kan, naa dunruya woolo pe ni fuun
pe kan.
7 Wìla pye naga yuun ŋgbanga ma
yo fɔ: «Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa
li gbogo, katugu li yaa kiti kɔn leele
pe na sanga ŋa ni, wì gbɔn. Ŋa wì
naayeri wo naa tara, naa kɔgɔje, naa
puluyo yi gbegele yaa wi gbogo!»
8 A mɛrɛgɛ shyɛn woo si taga
koŋgbanŋa wi na, na yuun fɔ: «*Kì
to, kì to, Babilɔni cagbɔgɔ ye.*† Ko
kì tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
woolo pe kan, a pège kalikalawa pee
duvɛn wa wɔ†!»
9 A mɛrɛgɛ taanri woo si taga
koŋgbanmbala shyɛn pe na, naga
yuun ŋgbanga fɔ: «Lere ŋa ka
woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi gbɔgɔ,
mbege yaga pe gbɔnrɔ taga wi
walɛgɛ, nakoma wi kɛɛ ki na,
10 wo fun wi yaa ka Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa duvɛn wi wɔ, wo ŋa
wi woro ma pinlɛ, a lùu le wa li
naŋgbanwa wɔjɛnnɛ li ni we. Mbele
fuun paa ko piin ma, pe yaa kaa
jɔlɔ wa kasɔn naa kiribi wi ni wa
mɛrɛgɛye kpoyi poro naa Simbapyɔ
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.
11 Kasɔn ŋga ki yɛn na pe jɔlɔ,
ki wirige ki yɛn na yinrigi fɔ sanga
pyew. Mbele fuun pè woŋgbɔ wo
naa wi yanlɛɛ wi ni pe gbɔgɔ, naa
ŋa fuun pè woŋgbɔ wi mɛgɛ gbɔnrɔ
ti taga wi na, wogowo se ka pye pe
na sɔnlɔ naa yembinɛ.»
12 Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi pe daga mbege kun pe yɛɛ ni,
poro mbele pe yɛn ma li ŋgasegele
ke yigi na tanri ke na, ma taga Zhezu
wi na we.
13 Kona, a mì si magala la logo
lì yiri wa yɛnŋɛlɛ na mala pye fɔ:
«Ki wogo ŋga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:
‹Leele mbele pe yɛn na kuun yiŋgɔ
wa tagawa pi ni we Fɔ wi ni, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo!› » A Yinnɛkpoyi lì sho
fɔ: «Ee, kaselege yi. Pe mbe ka ya
wogo pe tunŋgbanra nda pè pye ti
ni, katugu pe kapyere tɔnli wì taga
pe puŋgo na.»

Tara ti yarilire kɔngɔ sɛnrɛ

14 A mì si wele naa, mɛɛ kambaaga
fige ka yan. *Wà la pye ma cɛn wa ki
na, wìla pye ma sɛnwee pyɔ lɛ.*† Tɛ
wunluwɔ njala la pye wa wi go ki
na. Mali kɔngbenɛ yɔn tanla wolo
la pye wi kɛɛ.
15 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si yiri
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma gbele
ŋgbanga maga yo ŋa wìla pye ma
cɛn wa kambaaga ki na wi kan fɔ:
«Ma mali kɔngbenɛ li tɛgɛ ma tara
yarilire ti kɔn, katugu ti kɔnsanga wì
gbɔn, tara yarilire tì lɛ makɔ†!»
16 Kona, ŋa wìla pye ma cɛn wa
kambaaga ki na, a wì suu mali
kɔngbenɛ li fige laga tara ti na, a tara
yarilire tì si kɔn.
17 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si yiri wa
shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki wa yɛnŋɛlɛ na
ki ni, mali kɔngbenɛ yɔn tanla la pye
wo fun wi yeri.

† **14:8 14.8:** Zhere 51.7 † **14:8 14.8:** Eza 21.9 † **14:14 14.14:** Dani 7.13 † **14:15 14.15:** Zhowɛ 4.13

18 A mɛrɛgɛ wà si yiri naa wa
saraga wɔsaga ki ni, fanŋga la pye
wi yeri kasɔn ki na. A wì si gbele
ŋgbanga ma ŋa mali kɔngbenɛ yɔn
tanla làa pye wi yeri wi pye fɔ:
«Ma mali kɔngbenɛ yɔn tanla li tɛgɛ
ma tara na ɛrɛzɛn tiire shashara ti
kɔɔnlɔ, katugu ti pire tì lɛ makɔ.»
19 A mɛrɛgɛ wì suu mali kɔngbenɛ
li fige laga tara ti na, ma ɛrɛzɛn tiire
shashara ti kɔɔnlɔ, mɛɛ ti wa wa ti
pire tɔnmɔ wɔsagbɔgɔ ki ni, ko ki
yɛn Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa we.
20 A pè si ɛrɛzɛn pire ti tangala
wa ti tɔnmɔ wɔsaga ki na wa ca ki
puŋgo na. A kasanwa si yiri wa
ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ma
jaraga na fuun ma saa gbɔn paa culo
cɛnmɛ taanri (300) yɛn. Pi tijuguwo
pìla pye paa mɛtɛrɛ nuŋgba naa
kɔngɔ yɛn.

15

Jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn ke kacɛn

1 Kona, a mì si kacɛn wa yɛgɛ yan
wa yɛnŋɛlɛ na, wìla pye ma gbɔgɔ
ma lere pari. Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn
la wɛlɛ, jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn
la pye pe yeri. Koro ke yɛn jɔlɔgɔ
kagala puŋgo wogolo wele, katugu
koro Yɛnŋɛlɛ li yaa li naŋgbanwa pi
kɔ ke ni.
2 Ko puŋgo na, a mì si yaraga ka
yan paa kɔgɔje tɔnmɔ yɛn, mba pi
yɛn ma vɛri lɛ, kasɔn yɛn ma pinlɛ pi
ni. Mbele pàa cew ta woŋgbɔ wi na,
naa wi yanlɛɛ wi mɛgɛ ki numiyoro
wi na, a mì si pe yan fun yeresaga
wa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi yɛn ma vɛri
lɛ pi na. Yɛnŋɛlɛ li juruye pàa pye pe
kɛɛ.
3 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee
Moyisi wo naa Simbapyɔ wi ni pe
yurugo ki koo na yuun fɔ:
«We Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun Fɔ,
ma kapyegele kè tugbɔlɔ ma pye
kafɔnŋgɔlɔ!
Mboro ŋa tara woolo pe Wunluwɔ,
ma koŋgolo kè sin ma pye kaselege
wogolo!
4 We Fɔ, ambɔ wi se fyɛ ma yɛgɛ?
Ambɔ wi sɔɔn gbɔgɔ?
Katugu mboro nuŋgba ma yɛn
kpoyi.
Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti
woolo pe yaa ka pan mbe
kanŋguuro kan ma jegele
mbɔɔn gbɔgɔ,
katugu mɔ̀ɔ kasinŋgele ke naga ma
ke filige.»

YƐNŊƐLƐ LI NAŊGBANWA WƆJƐŊGƐLƐ KƆLƆSHYƐN

15.5–16.21

Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn naa jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn sɛnrɛ

5 Ko puŋgo na, a mì si shɛrigo
gbɔgɔ ki yan kì yɛngɛ wa yɛnŋɛlɛ na,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛparaga go ye.
6 Jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke
yɛn mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ,
a pè si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Lɛn jese paritiyɔnrɔ tìla pye pe na,
ma filige na yɛngɛlɛ. Pàa pe yɛɛ pɔ
tɛ kurusijaraye ni wa pe kotoro ti na.
7 A yaara yɛnwere tijɛrɛ ki
nuŋgba si tɛ wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn
kan mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn pe yeri,
ke yɛn ma yin Yɛnŋɛlɛ na li
yɛn yinwege na fɔ sanga pyew li
naŋgbanwa pi ni.
8 A shɛrigo gbɔgɔ kì si yin wirige
ni, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ naa li yawa
pi kala na. Lere kpɛ saa ya
ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni fɔ
jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke yɛn
mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ ke sa
pye ke yɔn fili.

16

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ sɛnrɛ

1 Kona, a mì si magala ŋgbanla la
logo ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
naga yuun mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn pe
kan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi
yɛn wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele ni, yaa kee ye
sa ke nawa yaara ti wo wa tara ti
na!»
2 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì si kari
ma saa wi wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti
wo wa tara ti na. Kona, woŋgbɔ wi

gbɔnrɔ tìla pye leele mbele na, a paa
wi yanlɛɛ wi gbogo, a sagbanpere si
to poro na na pe yaa fɔ jɛŋgɛ.
3 A mɛrɛgɛ shyɛn woo wì suu
wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa
kɔgɔje wi ni. A tɔnmɔ pì si kanŋga
ma pye paa gboo kasanwa yɛn.
Yaara yɛnwere nda fuun tìla pye wa
kɔgɔje wi ni, a tì si ku.
4 A mɛrɛgɛ taanri woo wì suu
wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa
gbaanla poro naa puluyo yi ni, a ti
tɔnmɔ pì si kanŋga kasanwa.
5 Kona, mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn tɔnmɔ
pi go na, a mì si logo wi yeri fɔ: «Ma
yɛn ma sin ma ki kiti wi kɔn yɛɛn,
mboro ŋa ma yɛn kpoyi, mboro ŋa
ma yɛn wa konaa màa pye wa.
6 Katugu pè Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe gbo ma pe kasanwa pi wo, yiŋgɔ
mà kasanwa kan pe yeri pe wɔ, ko
kì daga pe ni.»
7 Kona, a mì si magala la logo ma
yiri wa saraga wɔsaga ki ni na yuun
fɔ: «Ee, we Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni
fuun Fɔ, ma kiti kɔn kagala ke yɛn
kaselege ma sin!»
8 A mɛrɛgɛ tijɛrɛ woo wì suu
wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa
yɔnlɔ ki na, a kì si fanŋga ta mbaa
leele pe sorogi ki kasɔn ki ni.
9 A kafugo ndorogo kila leele pe
sori. A pè si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ,
lo na ki jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kaa yinrigi
wa li yawa pi ni we, ɛɛn fɔ, pee yɛnlɛ
mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga,
mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.
10 A mɛrɛgɛ kaŋgurugo woo wì
suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo
wa woŋgbɔ wi wunluwɔ jɔngɔ ki
na. A woŋgbɔ wi wunluwɔ pì si ye
wa wɔwɔ pi ni. A leele pe nɛɛ pe
ŋgayinŋgele ke nɔɔri yama pi kala
na.
11 A pè si Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri
li mɛgɛ ki jɔgɔ pe yama naa pe
sagbanra ti kala na, ɛɛn fɔ, pe sila
pe kapyere ti jɛn mberi yaga.
12 A mɛrɛgɛ kɔgɔlɔni woo wì suu
wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa
Efirati gbaan gbeŋɛ wi na. A
gbaan tɔnmɔ pì si waga, jaŋgo mbe
torosaga kan wunlumbolo mbele
paa paan ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga
pe yeri.
13 A mì si yinnɛ tipegele taanri
yan, kàa pye paa ŋgbeye yɛn.
Nuŋgba la yiri wa yarifɛlɛgɛ ki yɔn,
a nuŋgba yiri wa woŋgbɔ wi yɔn, a
nuŋgba yiri wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɔ yagboyoo wi yɔn.
14 Gboshugulo yinŋgele wɛlɛ, ke
yɛn na kafɔnŋgɔlɔ piin. Ke yɛn
na kee dunruya wunlumbolo pe ni
fuun pe kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe pe gbo-
golo Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ,
li piligbɔgɔ malaga gbɔngɔ ki kala
na.
15 «Ye wele, mi yɛn na paan paa
yoo yɛn! Lere ŋa ka koro yɛnŋɛ† mbaa wi yaripɔrɔ ti wele, jaŋgo wiga kaa yanri witiwaga ni paa wi fɛrɛ ti yaan, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.»
16 A yinŋgele kè si wunlumbolo
pe gbogolo wa laga ŋga pe yinri
Arimagedɔn† Eburuye sɛnrɛ ti ni.
17 A mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo wì suu
wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa
tifɛlɛgɛ ki ni. A magala gbɔlɔ là
si yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki ni, wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na yuun fɔ: «Kì
pye makɔ!»
18 A Yɛnŋɛlɛ lì si yɛngɛlɛ, a ma-
gaŋgala yiri, a yɛnŋɛlɛ gbaanra pye,
a tara tì yɛgɛ ŋgbanga. Tara tìla
yɛgɛ ŋgbanga yɛgɛ ŋga na, ki si fa
pye maga lɛ leele pe yɛn laga tara ti
ni.
19 A cagbɔgɔ kì kɔn ma yiri
kɔnsaga taanri. A tara nuŋgba
nuŋgba pyew ti cara tì toori. A
Yɛnŋɛlɛ lì nawa to Babilɔni cagbɔgɔ
ki na, mali naŋgbanwa gbɔɔ duvɛn
wi kan ki yeri wa li wɔjɛnnɛ li ni kuu
wɔ.
20 A lɔgɔ furo ti ni fuun tì liwi,
yanwira si yan naa.

† **16:15 16.15:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ki cɛnwɛ. † **16:16 16.16:** ***Arimagedɔn:*** **Ko kɔrɔ wo yɛn yanwiga ŋga pe yinri Megido, Kiti 5.19; 2 Wunlu 23.29-30.**

21 A sinndɛɛrɛ tisaga si pan, a
sinndɛɛrɛ tì toori tugbɔɔrɔ leele pe
na, ti ni fuun nuŋgba nuŋgba ti
mbaa culo nafa shyɛnzhyɛn yɔn ko
tin. A leele pè si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ
ki jɔgɔ ki sinndɛɛrɛ tisaga jɔlɔgɔ ki
kala na, katugu ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ
fɔ matoro.

BABILƆNI CA KI TƆNGƆWƆ KONAA ZHERUZALƐMU CA FƆNNŊGƆ

17

17.1–22.5

Nanjaa gbɔɔ sɛnrɛ

1 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele
wɔjɛŋgɛlɛ kàa pye pe kɛɛ, a nuŋgba
si pan mala pye fɔ: «Ta paan, mi yaa
nanjaa gbɔɔ wi kiti kala li naga ma
na, wo ŋa wi yɛn paa cagbɔgɔ ŋga
ki yɛn ma kan wa tɔnŋgbɔɔ pi go na
we.
2 Tara na wunlumbolo pè kɛɛnrɛ
pye wi ni, a wi kɛɛnrɛ duvɛn wì tara
woolo pe yigi†.»
3 A mɛrɛgɛ wì silan lɛ Yinnɛ ni ma
kari wa gbinri wi ni. A mì si jɛlɛ wa
yan wi yɛn ma cɛn woŋgbɔ yɛɛn wa
na, Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ mɛrɛ la pye
ma yɔnlɔgɔ ki woŋgbɔ wi lagapyew
ki na. Yinrɛ kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ
kɛ kàa pye wi na.
4 Yaripɔrɔ sɔnŋgbanga woro naa
pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ tìla pye jɛlɛ wi
na. Wìla wi yɛɛ fere tɛ, naa
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro konaa
somu tiyɔɔn ni. Tɛ wɔjɛnnɛ la pye
wi kɛɛ ma yin katijangara konaa wi
kɛɛnrɛ fyɔnrɔ ti ni.
5 Mɛgɛ kà la pye ma yɔnlɔgɔ wa wi
walɛgɛ ki na, ki kɔrɔ wìla pye ma
lara ma yo fɔ: «Cagbɔgɔ Babilɔni,
ŋga ki yɛn dunruya nanjaala poro
naa wi katijangara ti nɔ we.»
6 A mì sigi jɛlɛ wi yan wì
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi poro naa
Zhezu wi sɛrɛfɛnnɛ mbele pàa gbo
pe kasanwa pi wɔ, a pùu yigi paa
sinmɛ yɛn.

Naa mì kaa wi yan, a kì silan pari
fɔ jɛŋgɛ.
7 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: «Yiŋgi
na, a kì sɔɔn pari? Jɛlɛ wi kala na
li yɛn ma lara, mi yaa li naga ma na
konaa wi yɛn ma cɛn woŋgbɔ ŋa na
wi wolo li ni, ŋa yinrɛ kɔlɔshyɛn naa
yɛnŋgɛlɛ kɛ ke yɛn wi na we.
8 Woŋgbɔ ŋa mà yan, wìla pye
faa yinwege na, ɛɛn fɔ, wi woro
yinwege na naa. Wi daga mbe yiri
wa wetijugo ki ni mbe kari wa wi
gbosaga. Tara woolo mbele pe mɛrɛ
ti woro ma yɔnlɔgɔ wa yinwege
sɛwɛ wi ni, maga lɛ wa dunruya
wi lɛsaga ki na, ki yaa ka pe pari,
na paga woŋgbɔ wi yan we; katugu
wìla pye yinwege na faa, ɛɛn fɔ, wi
woro yinwege na naa, pe yaa si kaa
yan naa.
9 «Ki laga ŋga ki daga tijinliwɛ
ni mbe sigi kɔrɔ wi jɛn. Yinrɛ
kɔlɔshyɛn ti yɛn yanwira kɔlɔshyɛn
nda jɛlɛ wi yɛn ma cɛn ti na. Wun-
lumbolo kɔlɔshyɛn wɛlɛ fun.
10 Kaŋgurugo wunluwɔ to pe ni
makɔ, kɔgɔlɔni woo wi yɛn naa
wunluwɔ pi piin, kɔlɔshyɛn woo wi
fa pan gbɛn. Na wiga ka pan, wagati
jɛnri wi yaa pye cɛ.
11 Woŋgbɔ ŋa wìla pye yinwege
na faa, ɛɛn fɔ, wi woro yinwege
na naa, wo jate wi yɛn wunluwɔ
kɔlɔtaanri woo. Wi yɛn wunlum-
bolo kɔlɔshyɛn pe ni, wila kee wa wi
gbosaga.
12 «Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele mà yan,
wunlumbolo kɛ† wɛlɛ, pe fa cɛn
wunluwɔ pi na gbɛn. Ɛɛn fɔ, pe yaa
ka wunluwɔ fanŋga ki ta mbe cɛn
wunluwɔ pi na, mbe lɛri nuŋgba
pye woŋgbɔ wi ni.
13 Ki wunlumbolo kɛ wele, pe
nawa jatere wi yɛn nuŋgba, mbe pe
yawa naa pe fanŋga ki kan woŋgbɔ
wi yeri.
14 Pe yaa ka malaga gbɔn Sim-
bapyɔ wi ni, ɛɛn fɔ, Simbapyɔ wi
yaa ka ya pe ni, katugu wi yɛn
tafɛnnɛ pe Fɔ naa wunlumbolo pe

† **17:2 17.2:** Eza 23.17; Zhere 51.7 † **17:12 17.12:** Dani 7.24

Wunluwɔ. Simbapyɔ wi woolo wele,
poro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ma pe wɔ,
a pè taga wi na, wo naa poro ni pe
yaa ka ya pe ni fun.»
15 A mɛrɛgɛ wì silan pye naa fɔ:
«Tɔnmɔ mba mà yan nanjaa wi yɛn
ma cɛn pi na, po pi yɛn dunruya
woolo, naa janwa lɛgɛrɛ, naa tara
nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo, naa
sɛnrɛ pyew ti leele wele.
16 Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele mà yan koro
naa woŋgbɔ wi ni, pe yaa ka nanjaa
wi panra mboo yaara ti ni fuun ti
shɔ wi yeri, mboo yaga waga. Pe yaa
kaa wire kara ti ka mboo sogo kasɔn
ni wi kɔ pew.
17 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi le wa pe
nawa peli nandanwa kala li pye,
pe pe yɔn ki wa nuŋgba, pe pe
wunluwɔ fanŋga ki kan woŋgbɔ wi
yeri fɔ Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti sa pye ti
yɔn fili.
18 «Jɛlɛ ŋa mà yan, wo wi yɛn
cagbɔgɔ ye, ŋga ki yɛn ma cɛn
wunluwɔ pi na wunlumbolo mbele
laga tara na pe go na.»

18

Babilɔni ca ki togo sɛnrɛ

1 Ko kagala koro puŋgo na, a mì
si mɛrɛgɛ wa yan naa wì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na na tinri. Fanŋga gbɔgɔ
la pye wi ni, a wi gbɔgɔwɔ pì si yin
ma tara ti ni fuun ti laga.
2 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Kì to, Babilɔni cagbɔgɔ kì to†!
Kì kanŋga ma pye gboshugulo
cɛnsaga
naa yinŋgele ŋgele ke yɛn fyɔngɔ ni
ke ni fuun larasaga,
naa sannjɛrɛ nda ti yɛn fyɔngɔ ni
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, a ti mɛgɛ kì
pɛn ti larasaga.
3 Katugu kì tara woolo pe ni fuun
pe kan, a pège kɛɛnrɛ pyendorogo
duvɛn wa wɔ. Tara na wunlum-
bolo pè kɛɛnrɛ pye ki ni, a tara na
safari wafɛnnɛ pè penjagbɔrɔ ta ki
yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti kala na.»
4 A mì si magala la yɛgɛ logo ma
yiri wa yɛnŋɛlɛ na, na yuun fɔ: «*Na
woolo, ye yiri wa Babilɔni cagbɔgɔ ki
ni*†, jaŋgo yaga ka pye ki pinlɛyɛɛnlɛ
ki kapere ti na, mbe ye tasaga ta wa
jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki yaa to ki na ki
ni.
5 Katugu ki kapere tì tagala ti yɛɛ
na fɔ ma saa gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na. A
Yɛnŋɛlɛ lì nawa to ki katijangara ti
na.
6 Yege sara ye yala paa yɛgɛ ŋga na
kì ye sara we. Kapyere nda kì pye,
yeri si shyɛn sɔngɔrɔ ki na. Wɔjɛnnɛ
na kìla yin ma kan ye yeri, yeli si
shyɛn yin ki kan sinmɛ mba pì wɛli
wɛlisaga shyɛn naa ma wɛ mba kìla
kan ye yeri pi na.
7 Kìgi yɛɛ gbɔgɔ ma yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ta ki yɛɛ kan ma gbɔn
yɛgɛ ŋga na, ye jɔlɔgɔ naa kunwɔ
kayaŋga wa ki na ma fun. Mà jɛn ki
yɛn naga yuun wa ki nawa ma yo fɔ:
‹*Mi yɛn ma cɛn laga paa wunlunjɔ
yɛn. Mi woro naŋgunjɔ, mi se kunwɔ
kayaŋga jɛn fyew.*›†
8 Ko kì ti jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke
yɛn ma tɛgɛ ki kan, ke yaa to ki
na pilige nuŋgba ni. Koro yɛn:
Kunwɔ, naa kunwɔ kayaŋga, naa
fuŋgo gbɔgɔ. Kasɔn ki yaa ka ki ni
fuun ki sogo, katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ
na li yɛn na kiti kɔɔn ki na, li yɛn
fanŋga fɔ.»
9 Tara na wunlumbolo mbele pè
kɛɛnrɛ ti pye ki ni ma yarijɛndɛ
lɛgɛrɛ ta ki ni, pe yaa kaa gbele
mbaa kafɔnnɔ waa, na paga kaga
sogowo wirige ki yan we.
10 Pe yaa ka yere wa lege jɔlɔgɔ
ŋga ki yaa ki ta ki fyɛrɛ ti kala na,
mbaa yuun fɔ:
«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga!
How cagbɔgɔ Babilɔni, mboro ŋa
ma yɛn fanŋga ni we!
Kiti wì kɔn ma na lɛri nuŋgba ni!»
11 Safari wafɛnnɛ mbele laga tara
na, a paa gbele fun na kafɔnnɔ waa
ki kala na, katugu lere wa kpɛ woro

† **18:2 18.2:** Eza 21.9 † **18:4 18.4:** Zhere 51.45 † **18:7 18.7:** Eza 47.8

na pe safari wayaara ta loo naa fyew. Ki safari wayaara ti nda:
12 Tɛ, naa warifuwe, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro, naa somu tiyɔɔn, naa lɛn paara tiyɔnrɔ, naa paara sɔnŋgbanga woro, naa paara tiyɔnrɔ nda pe yinri sowa, naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ ta ni, naa tire nuwɔ taan cɛnlɛ pyew ti ni, naa yaara nda fuun tì gbegele solo ŋganla ni, naa yaara nda fuun tì gbegele tire sɔnŋgbanga woro ni, naa tuguyɛnrɛ, naa tugurɔn, naa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri maribiri,
13 naa sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri kanɛli, naa mba pe yinri aromati, naa latikɔrɔ, naa sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri miiri, naa wusuna nuwɔ taan, naa duvɛn, naa sinmɛ, naa buru muwɛ, naa shɔlɔ, naa nɛrɛ, naa simbaala, naa shɔnye, naa wotoroye, naa kulolo konaa leele yinŋgele ni yɛrɛ.
14 A ki safari wafɛnnɛ pè si cagbɔgɔ ki pye fɔ: «Yaara nda fuun màa pye na jaa mbe ta, tì shɔ ma yeri. Ma yarijɛndɛ naa ma yaritiyɔnrɔ ti ni fuun tì puŋgo ma yeri. Ma seri yan yɛnlɛ ni naa fyew!»
15 Safari wafɛnnɛ mbele pè safari wi wa ma penjagbɔrɔ ti ta wa ki ca ki ni, pe yaa ka yere wa lege jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ki ta ki fyɛrɛ ti kala na. Pe yaa kaa gbele mbaa kafɔnnɔ waa.
16 Pe yaa kaa yuun fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga cagbɔgɔ ki na!
Ko ŋga ki leele pàa pe yɛɛ pɔ lɛn paara tiyɔnrɔ ni,
naa paara sɔnŋgbanga woro, naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ ni.
Pàa pe yɛɛ fere tɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro, naa somu tiyɔɔn ni.

17 A ki yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti ni fuun tì jɔgɔ lɛri nuŋgba ni!»

Tɔnmɔkɔɔrɔ fevɛnnɛ pe ni fuun, naa mbele fuun pe maa pe tangala li piin ti ni, naa tɔnmɔkɔɔrɔ nawa tunmbyeele pe ni, naa mbele fuun pe maa pe yɔn suro ti taa wa kɔgɔje wi ni†, pè si yere wa lege
18 nɛɛ gbele ŋgbanga, naa pège sogowo wirige ki yan we, na yuun fɔ: «Ca ko ka fa yiri mbege cagbɔgɔ ŋga ki bɔ!»
19 *A pe nɛɛ taambugɔ koli naga wuun wa pe yɛɛ yinrɛ ti na yɛsanga ki na, pàa pye na gbele na kafɔnnɔ waa*† na jɔrɔgi na yuun fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga cagbɔgɔ ki na!
Ki yarijɛndɛ ti kala na, mbele fuun tɔnmɔkɔɔrɔ yɛn pe yeri wa kɔgɔje wi na, pè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
A ki yaara ti ni fuun tì kɔ lɛri nuŋgba ni!»

20 Yoro mbele wa yɛnŋɛlɛ na, yaa yɔgɔri ki jɔgɔwɔ pi kala na.
Yoro mbele ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi fun, naa pitunmbolo, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, yaa yɔgɔri ki na!
Katugu Yɛnŋɛlɛ lì kiti kɔn ki na,
tipege ŋga kì pye ye na ki kala na!

21 Kona, a mɛrɛgɛ fanŋga fɔ wà si sinndɛlɛgɛ ka lɛ paa tira gbeŋge ŋga pe maa shɔlɔ tire ki na ki yɛn, mɛɛ ki wa wa kɔgɔje wi ni, ma yo fɔ: «*Pa pe yaa ka Babilɔni cagbɔgɔ ki wa fanŋga ni yɛɛn we, ki se ka yan naa yɛnlɛ ni fyew.*†
22 Pe se ka juru magala, naa yurukɔɔlɔ magaŋgala, naa wegele konaa mbanlaga magala logo wa ma ni naa fyew. Pe se ka tunŋgo ka jɛnfɔ yan wa ma ni naa. Tira ŋga pe maa shɔlɔ tire ki na, pe se ka ki tirewe tinmɛ pi logo wa ma ni naa.
23 Fitanla yanwa se ka yan wa ma ni naa fyew. Pe se ka japɔlɔ naa pijɔ magala logo wa ma ni naa. Ma safari wafɛnnɛ poro pàa pye dunruya wi legbɔɔlɔ wele. Mà dunruya cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe fanla ma pe puŋgo ma lekara ti ni.»
24 Jɔlɔgɔ to Babilɔni ca ki na, katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi konaa

† **18:17 18.17:** Eze 27.29 † **18:19 18.19:** Eze 27.30-31 † **18:21 18.21:** Zhere 51.64

leele mbele fuun pàa gbo laga tara ti na, pè pe kasanwa pi yan wa ki ni.

19

1 Ko puŋgo na, a mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na paa janwa gbɔlɔ magala yɛn, ma yo fɔ:

«Aleluya! Shɔwɔ, naa gbɔgɔwɔ, naa
yawa pi yɛn we Yɛnŋɛlɛ li
woo;
2 katugu li kiti kɔngɔ ki yɛn kaselege
ma sin.
Nanjaa gbɔɔ ŋa wìla pye na tara
woolo pe jogo wi nanjara ti ni,
lì kiti kɔn wi na.
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele mbele wìla
gbo ma pe kasanwa pi wo,
lìgi fɔgɔ ki tɔn wi na.»

3 A pè sho naa fɔ:

«Aleluya! *Cagbɔgɔ ki sogowo wirige
ki yɛn na yinrigi fɔ sanga
pyew!»*†

4 Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ poro naa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti ni, tì si kanŋguuro kan ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, lo na li yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na we, ma yo fɔ:

«Anmiina! Aleluya!»

Simbapyɔ wi jayire liwɛn sɛnrɛ

5 A magala là si yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma yo fɔ: «Yaa we Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yoro mbele fuun ye yɛn li tunmbyeele, yoro mbele yaa fyɛ li yɛgɛ we, piile naa lelɛɛlɛ.»

6 A mì si magala gbɔlɔ la logo paa janwa gbɔlɔ tinmɛ, naa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ konaa yɛnŋɛlɛ gbaanra ŋgbanga yɛn, laa yuun fɔ: «Aleluya! Katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, lì cɛn li wunluwɔ pi na!

7 Ye ti waa yɔgɔri, we pye nayinmɛ ni, waa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, katugu Simbapyɔ wi jayire tì gbɔn, wi jɔ wùu yɛɛ gbɛgɛlɛ.

8 Pè konɔ kan wi yeri wi lɛn paraga tiyɔngɔ pɔ, ŋga ki yɛn na yɛngɛlɛ ma pye kpoyi.» Ki lɛn paraga tiyɔngɔ, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe kasinŋgele wele.

9 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: «Ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Mbele pè yeri Simbapyɔ wi jayire liwɛn pi na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»

A wì silan pye naa fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛnrɛ jate.»

10 A mì si to wi jegele mboo gbɔgɔ, ɛɛn fɔ, a wì silan pye ma yo fɔ: «Maga kaga pye! Katugu mi yɛn mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni, ye tunŋgo pyeyɛnlɛ wa, poro mbele pè Zhezu wi sɛrɛya sɛnrɛ ti yigi we! Ta Yɛnŋɛlɛ lo gbogo!»

Zhezu wi sɛrɛya sɛnrɛ to ti yɛn nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe maa yuun Yinnɛ li fanŋga na.

Shɔn fuwe lugufɔ wi sɛnrɛ

11 A mì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ, mɛɛ shɔn fuwe yan wa. Ŋa wi yɛn ma lugu ma cɛn wi na, poo yinri Sɛnrɛ nuŋgba yofɔ naa Kaselege. Wi maa kiti kɔɔn na malaga gbɔɔn kasinŋge ni.

12 Wi yɛngɛlɛ kaa yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn. Wunluwɔ njagala lɛgɛrɛ yɛn wa wi go ki na. Mɛgɛ ka yɛn ma yɔnlɔgɔ wi na, ŋga lere kpɛ sigi jɛn na wo nuŋgba ma.

13 Wìla derigbɔgɔ ka le, ŋga pè le kasanwa. Pe maa wi yinri† «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ.»

14 Maliŋgbɔɔnlɔ mbele wa yɛnŋɛlɛ na, a pè si taga wi puŋgo na, ma lugu shɔn fiile na, ma pe yɛɛ pɔ lɛn paara tiyɔnrɔ ni, nda ti yɛn ma filige ma laga kpoyi.

15 A tokobi yɔn taan wa nɛɛ yinrigi wa wi yɔn, ŋa wi yaa tɛgɛ mbaa cɛngɛlɛ woolo pe gbɔɔn wi ni. *Wi yaa kaa pe yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala ni.*† Wi yaa ka ɛrɛzɛn pire ti tangala wa ti pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li naŋgbanwa gbɔɔ we.

16 Mɛgɛ ka yɛn ma yɔnlɔgɔ wi derigbɔgɔ naa wi jegbɔlɔ li na, ma

† **19:3 19.3:** Eza 34.10 † **19:13 19.13:** Zhan 1.1-14; 1 Zhan 1.1 † **19:15 19.15:** Yuuro 2.9

yo fɔ: «Wunlumbolo pe Wunluwɔ,
naa tafɛnnɛ pe Fɔ.»
17 A mì si mɛrɛgɛ wa yan wi
yere wa yɔnlɔ ki ni. A wì si gbele
ŋgbanga ma sannjɛrɛ nda fuun ti
yɛn na toro sire na wa naayeri ti pye
fɔ: «Ye pan ye gbogolo† Yɛnŋɛlɛ li
liwɛn gbɔɔ pi na;
18 ye wunlumbolo pe wire kara ti
yɔli, naa sorodasheele teele pe wire
kara to naa shɔnye wire kara ti ni,
naa shɔn lugufɛnnɛ pe wire kara to
naa leele pe ni fuun pe wire kara ti
ni, kulolo naa leseele, naa piile naa
lelɛɛlɛ.»
19 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ
wo naa tara na wunlumbolo, naa
pe maliŋgbɔɔnlɔ pe yan pè gbogolo
mbe malaga gbɔn ŋa wi yɛn ma
lugu ma cɛn shɔn wi na wo naa wi
maliŋgbɔɔnlɔ pe ni.
20 A pè si woŋgbɔ wi yigi, ma pinlɛ
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo wi
ni, wo wìla kafɔnŋgɔlɔ pye woŋgbɔ
wi yɛgɛ na. Leele mbele woŋgbɔ wi
gbɔnrɔ tìla pye pe na, a pòo yanlɛɛ
wi gbɔgɔ, wìla pe fanla ma pe puŋgo
ki kafɔnŋgɔlɔ ke ni. A pè pe shyɛn
pe yigi ma pe wa yɛnwegele na wa
wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ŋga ni kiribi
wi yɛn na sori we.
21 Ŋa wi yɛn ma lugu ma cɛn shɔn
wi na, tokobi ŋa wila yinrigi wa wi
yɔn, a wì si sanmbala pe gbo wi ni.
A sannjɛrɛ ti ni fuun tì pe kara ti yɔli
ma tin ti na.

20

Yɛlɛ waga kele kala

1 Kona, a mì si mɛrɛgɛ wa yan wì
yiri wa yɛnŋɛlɛ na na tinri. Wetijugo
lakile naa jɔrɔgɔ gbeŋɛ la pye wi
kɛɛ.
2 A wì si yarifɛlɛgɛ ki yigi, wɔɔgɔ
lɛgɛ† ye, ko ki yɛn Mɛgɛ jɔgɔfɔ we,
naa Sɔtanla we. A wì suu pɔ mboo
yaga wa fɔ sa gbɔn yɛlɛ waga kele (1
000),
3 mɛɛ wi wa wa wetijugo ki ni,
maga yɔn ki sɔgɔ lakile wi ni, ma
tɛgɛrɛ tɛgɛ ki na, jaŋgo yarifɛlɛgɛ
kiga ka ya yiri wa ki ni mbaa cɛngɛlɛ
woolo pe fanla mbaa pe punŋgu fɔ
yɛlɛ wagakele (1 000) li sa kɔ. Ko
puŋgo na, ki daga pege sanga pege
yaga ki wagati jɛnri pye.
4 A mì si wunluwɔ jɔnrɔ yan.
Mbele pàa pye ma cɛn ti na, a pè
fanŋga kan pe yeri paa kiti kɔɔn.
Mbele yinrɛ pàa kɔlɔgi, katugu pàa
Zhezu wi sɛrɛya wo naa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yari, naa mbele pe sila
woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi gbɔgɔ,
pee si yɛnlɛ pe woŋgbɔ wi gbɔnrɔ
ti taga pe walɛrɛ naa pe kɛyɛn† yi
na, a mì si pe yinŋgele ke yan. A pè
si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni ma
wunluwɔ pi pye Kirisi wi ni ja ma
saa gbɔn yɛlɛ wagakele (1 000).
5 Kuulo sanmbala poro sila yɛn fɔ
yɛlɛ wagakele (1 000) lì saa kɔ. Ko
ki yɛn kuulo pe yɛnmɛ koŋgbanmba
we.
6 Mbele pè pe tasaga ta wa kuulo
pe yɛnmɛ koŋgbanmba pi ni, fɛrɛwɛ
yɛn pe woo, a pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi. Kunwɔ shyɛn† woo pi se
fanŋga ta pe na naa, ɛɛn fɔ, pe yaa
ka pye Yɛnŋɛlɛ lo naa Kirisi wi ni pe
saraga wɔfɛnnɛ. Pe yaa ka wunluwɔ
pi pye wi ni ja mbe sa gbɔn fɔ yɛlɛ
wagakele (1 000).

Zhezu wì ya Sɔtanla wi ni

7 Na yɛlɛ wagakele (1 000) liga ka
kɔ, pa pe yaa Sɔtanla wi wɔ wa wi
kaso wi ni mboo wa.
8 Kona, wi yaa kari mbe saa
cɛngɛlɛ woolo mbele pe yɛn dun-
ruya wi go tijɛrɛ ki na pe fanla, ko ki
yɛn Gɔgi naa Magɔgi† we. Wi yaa ka
pe gbogolo malaga ki kala na, pe yaa
ka lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki
yɛn.
9 A pè si tara ti ni fuun ti tɔgɔ wa
na paan, mɛɛ pan ma Yɛnŋɛlɛ li leele
kpoyi pe cɛnsaga konaa ca ŋga kì

† **19:17 19.17:** Eze 39.17 † **20:2 20.2:** Zhenɛ 3.1 † **20:4 20.4:** Naga 13.1,16 † **20:6 20.6:** ***Kunwɔ shyɛn woo:*** **Po pi yɛn wegbɔgɔ kasɔn ye. Lere ŋa ka po ta wi yaa pye mbe lali Yɛnŋɛlɛ li ni pew.** † **20:8 20.8:** ***Gɔgi naa Magɔgi:*** **Poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ wele, pe maa wiin li ni; Eze 38.2.**

Yɛnŋɛlɛ li ndanla jɛŋgɛ ki maga. *Ɛɛn fɔ, a kasɔn si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to pe na ma pe sogo pew.*†

10 Kona, a pè si Sɔtanla ŋa wìla pye na pe fanla wi wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ko ŋga kiribi wi yɛn na sori wa we, wa laga ŋga pàa woŋgbɔ wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo pe wa we. Pe yaa kaa jɔlɔ wa sɔnlɔ naa yembinɛ fɔ sanga pyew.

Kiti puŋgo woo wi kɔngɔ sɛnrɛ

11 Kona, a mì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋge fige ka yan, naa ŋa wi yɛn ma cɛn ki na wi ni. A tara to naa naayeri wi ni, tì si fe ma yiri wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe siri yan naa fyew.

12 Kona, a mì si kuulo pe yan, piile naa lelɛɛlɛ, yeresaga le wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ na. A sɛwɛɛlɛ pèle si yɛngɛ. A sɛwɛ wa si nuru naa ma yɛngɛ, ŋa wi yɛn yinwege sɛwɛ we. A pè si kiti kɔn kuulo pe na ma yala pe kapyegele ke ni, ŋgele kàa pye ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni we.

13 A kɔgɔje wì si kuulo mbele pàa pye wa wi ni pe yirige ma pe kan. Kunwɔ po naa kuulo tara ti ni, a tì kuulo mbele pàa pye wa ti ni pe yirige ma pe kan fun. A pè kiti kɔn kuulo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na ma yala pe kapyegele ke ni.

14 A pè kunwɔ po naa kuulo tara ti wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni. Ki wegbɔgɔ kasɔn ko ki yɛn kunwɔ shyɛn woo we.

15 *Lere ŋa fuun wi mɛgɛ ki woro ma yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni,*† pàa wo wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni.

21

Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ kala

1 *Kona, a mì si naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ yan*†*, katugu naayeri koŋgbanŋa wo naa tara koŋgbannda ti ni, tì toro ma kɔ. Kɔgɔje sila pye wa naa.*

2 A mì si ca kpoyi ki yan, Zheruzalɛmu fɔnŋɔ we, a kì yiri wa naayeri wa Yɛnŋɛlɛ li tanla na tinri, ma gbɛgɛlɛ paa pijɔ yɛn, ŋa wùu yɛɛ fere wi pɔlɔ kan.

3 A mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki ni, laa yuun fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga ki yɛn wa leele pe sɔgɔwɔ! *Li yaa koro wa pe ni, pe yaa pye li woolo,*†*Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pye pe ni mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ.*

4 *Li yaa ka yɛntunwɔ pi ni fuun pi tulu mboo wɔ wa pe yɛngɛlɛ ke ni.*† Kunwɔ se ka pye wa naa, kunwɔ kayaŋga se ka pye wa naa, nakoma gbelege, nakoma kayaŋga, katugu yaara koŋgbannda tì toro ma kɔ.»

5 Kona, ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wì sho fɔ: «Yiŋgɔ mi yɛn na yaara ti ni fuun ti piin fɔnndɔ.» A wì silan pye fɔ: «Ki yɔnlɔgɔ, katugu na sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, nda ti daga lere mbe taga ti na.»

6 A wì silan pye naa fɔ: «Kì pye ma kɔ†. Mi yɛn Alifa naa Omeŋga, Lɛsaga naa Kɔsaga. Wɔgɔ yɛn ŋa na, mi yaa pulugo yinwege tɔnmɔ kan wi yeri wi wɔ waga.

7 Ŋa ka cew ta, wi yaa pye ki yaara nda ti kɔrɔgɔ lifɔ. Mi yaa pye wi Yɛnŋɛlɛ, wi pye na pinambyɔ†.

8 Ɛɛn fɔ, mbele pe maa fyɛ, naa mbele pee taga, naa katijangara pyefɛnnɛ, naa legboleele, naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa lekaala, naa yarisunndo sunvɛnnɛ, naa yagboyoolo pe ni fuun pe yaa ka pe tasaga ta wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ŋga ni kiribi wila sori we. Ko ki yɛn kunwɔ shyɛn woo we.»

Zheruzalɛmu fɔnŋɔ sɛnrɛ

9 Kona, wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele kàa pye ma yin jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn puŋgo wogolo ke ni, kàa pye mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ, a wo wà si pan mala pye fɔ: «Pan

† **20:9 20.9:** 2 Wunlu 1.10-12 † **20:15 20.15:** Yuuro 69.29 † **21:1 21.1:** Eza 65.17 † **21:3 21.3:** Zaka 2.15 † **21:4 21.4:** Eza 25.8 † **21:6 21.6:** Ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋga mì yo mìgi pye makɔ. † **21:7 21.7:** 2 Sami 7.14; Zaka 8.8

laga, mi yaa pijɔ wi naga ma na, Simbapyɔ wi jɔ we.»

10 A Yinnɛkpoyi lì si ye na ni, a mɛrɛgɛ wì si kari na ni yan-
wiga titɔnlɔgɔ ka na, mɛɛ ca kpoyi
Zheruzalɛmu ki naga na na. Kìla yiri
wa naayeri wa Yɛnŋɛlɛ li tanla na
tinri.
11 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla
pye wa ki ni. Ca ki yanwa pìla pye
na yiin paa sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo yɛn, paa zhasipi sinndɛlɛgɛ
sɔnŋgbanga wogo yɛn, ŋga pe maa
wele na yaan wa ki kɛɛ ŋga na ma
mbe yo kirisitali wi.
12 Mbogo gbɔgɔ titɔnlɔgɔ la pye
maga maga, maga fili. Yeyɔnrɔ
kɛ ma yiri shyɛn tìla pye ki na.
Mɛrɛgɛye kɛ ma yiri shyɛn la pye ma
cɛn ki yeyɔnrɔ ti na nari go singi.
Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke
mɛrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ki yeyɔnrɔ
ti na.
13 Yeyɔnrɔ taanrindaanri la pye
ca ki kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki na:
taanri la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ
yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, taanri la pye wa
yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, taanri
la pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri†.
14 Ca ki mbogo nɔgɔ kìla pye ma
cɛn sinndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn na.
Simbapyɔ wi pitunmbolo kɛ ma yiri
shyɛn pe mɛrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ
ki sinndɛɛrɛ ti na.
15 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para
na ni, tɛ kanŋgala† la pye wi yeri,
laga taanla wolo, mbe ca ko naa ki
yeyɔngɔ naa ki mbogo ki taanla.
16 Ca ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni fuun yi
yɛn ma yala. Ki titɔnlɔwɔ po naa ki
gbemɛ pi yɛn ja. A mɛrɛgɛ wì si ca ki
taanla wi kanŋgala li ni, ma sigi yan
ki yɛn culo waga shyɛn naa cɛnmɛ
shyɛn 2 200. Ki titɔnlɔwɔ, naa ki
gbemɛ, naa ki yagawa pi ni fuun pìla
pye ja.
17 A mɛrɛgɛ wì si mbogo ki taanla
fun, maga yan ki yɛn mɛtɛrɛ nafa
taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn†, ma
yala leele pe laga taanlayaraga ki ni,
ŋga ki yɛn nuŋgba mɛrɛgɛ wi wogo
ki ni we.
18 Pàa ca ki mbogo ki kan zhasipi
sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni, mɛɛ
ca jate ki kan tɛ piiri ni, ŋa wi yɛn
paa vɛri fuwe yɛn.
19 Pàa ca ki mbogo nɔgɔ ki
fere sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro
ti cɛnlɛ pyew ti ni. Ki nɔgɔ
sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga kìla pye
zhasipi sinndɛlɛgɛ. Ki shyɛn wogo
kìla pye safiri. Ki taanri wogo kìla
pye kaliseduwani. Ki tijɛrɛ wogo
kìla pye emerodi.
20 Ki kaŋgurugo wogo kìla pye
ɔnikisi. Ki kɔgɔlɔni wogo kìla pye
sariduwani. Ki kɔlɔshyɛn wogo kìla
pye kirizoliti. Ki kɔlɔtaanri wogo
kìla pye berili. Ki kɔlɔjɛrɛ wogo
kìla pye topazi. Ki kɛ wogo kìla pye
kirizopirazi. Ki kɛ ma yiri nuŋgba
wogo kìla pye yasɛnti. Ki kɛ ma yiri
shyɛn wogo kìla pye ametisiti.
21 Ca ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ kɛ ma yiri
shyɛn ti yɛn somu piile kɛ ma yiri
shyɛn. Kɔrɔ nuŋgba nuŋgba pyew
ki yɛn somu pyɔ nuŋgba. Ca nawa
koŋgbɔgɔ kìla pye tɛ piiri ni, paa
vɛri yɛn, ŋa pe maa wele na yaan
wa wi kɛɛ ŋga na.

22 Mi sila shɛrigo gbɔgɔ yan wa ki
ca ki ni, katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ na
yawa pi ni fuun fɔ lo naa Simbapyɔ
wi ni, poro pe yɛn ki shɛrigo gbɔgɔ
ye.
23 Ca kii jori yɔnlɔ yanwa kala,
nakoma yeŋge yanwa kala, katugu
Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ po pi yɛn ki
yanwa we, a Simbapyɔ wi yɛn ki
fitanla.
24 *Tara woolo pe yaa kaa tanri ki
yanwa pi na. Tara na wunlumbolo pe
yaa kaa paan pe gbɔgɔwɔ pi ni mbaa
pi kaan.*†
25 Ki ca yeyɔnrɔ ti se ka tɔn sɔnlɔ
na fyew, katugu yembinɛ se ka pye
wa.
26 Pe yaa ka pan tara woolo pe
gbɔgɔwɔ naa pe sɔnmɔ pi ni wa ki

† **21:13 21.13:** Eze 48.31-34 † **21:15 21.15:** Eze 40.3,6 † **21:17 21.17:** Naga 13.18; Eze 48.16-17
† **21:24 21.24:** Eza 60.3-5

ni.
27 Fyɔngɔ yaraga se ka ye wa ki
ca ki ni, nakoma lere ŋa wi maa
katijangara piin konaa ŋa wi maa
finlɛlɛ, ndɛɛ mbele pe mɛrɛ ti yɛn
ma yɔnlɔgɔ wa Simbapyɔ wi yin-
wege sɛwɛ wi ni poro.

22

1 Kona, a mɛrɛgɛ wì si yinwege
tɔnmɔ gbaan wi naga na na fun, a
pila yɛngɛlɛ ndɛɛ kirisitali wi, na
yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ lo naa Simbapyɔ
wi ni pe wunluwɔ jɔngɔ ki ni,
2 na fuun wa ca nawa koŋgbɔgɔ ki
nandogomɔ. *Yinwege tige yɛn gbaan
wi koŋgo shyɛn ki na, ki ma sɛ sɛsaga
kɛ ma yiri shyɛn yɛlɛ li ni, ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ ki ma sɛ yeŋge pyew. Ki
tige wɛrɛ ti yɛn mbaa tara nuŋgba
nuŋgba pyew ti woolo pe shoo.*†
3 Yɛnŋɛlɛ li daŋga ki se ka to
yaraga ka na wa ki ca ki ni fyew.
Yɛnŋɛlɛ lo naa Simbapyɔ wi ni pe
wunluwɔ jɔngɔ ki yaa ka pye wa ca
ki ni, Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe yaa
kaa li gbogo.
4 Pe yaa kali yɛgɛ ki yan, li mɛgɛ
ki yaa ka pye mbe yɔnlɔgɔ wa pe
walɛrɛ ti na.
5 Yembinɛ se ka wɔ naa. Pe se
ka jori fitanla yanwa kala, nakoma
yɔnlɔ yanwa kala, katugu we Fɔ
Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa yanwa yinrigi pe
kan. *Pe yaa ka pye wunlumbolo fɔ
sanga pyew.*†

SƐNRƐ PUŊGO WORO KONAA DUWAW SƐNRƐ

22.6-21

Zhezu wi panga sɛnrɛ

6 Kona, a mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ:
«Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ,
ti daga lere mbe taga ti na. We
Fɔ Yɛnŋɛlɛ na lì Yinnɛ li kan li yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri, lìli mɛrɛgɛ wi
torogo, sanni jɛnri, ŋga ki daga mbe
pye, wi pan wigi naga li tunmbyeele
pe na.»
7 Zhezu wì yo fɔ: «Wele, sanni
jɛnri mila paan! Mbele paa ki sɛwɛ
ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti gbogo,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»
8 Mi Zhan, mìgi kagala ke logo ma
ke yan. Na mìla kaa ke logo ma ke
yan, mɛrɛgɛ ŋa wìla ke naga na na,
a mì si to wi jegele mboo gbɔgɔ.
9 Ɛɛn fɔ, a wì silan pye fɔ: «Maga
kaga pye! Mi yɛn mboro naa ma
sefɛnnɛ pe ni ye tunŋgo pyeyɛnlɛ
wa, poro mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ, naa mbele paa ki
sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ ti gbogo we. Ta
Yɛnŋɛlɛ lo gbogo!»
10 Kona, a wì silan pye naa fɔ:
«Maga kaga sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ
sɛnyoro ti yaga larawa, katugu ti
kagala ke pyesanga wì yɔngɔ.
11 Ŋa wi woro ma sin, wi koro
wa wi mbasinmɛ pi ni. Ŋa wi yɛn
fyɔngɔ ni, wi koro wa wi fyɔngɔ ki
ni. Ŋa wi yɛn ma sin, wi koro wa
wi sinmɛ pi ni. Ŋa wi yɛn kpoyi, wi
koro kpoyi.»
12 Zhezu wì yo fɔ: «Wele, sanni
jɛnri mi yaa pan! Mi yaa pan na
sara wi ni mbe pan mbe lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi
kapyege ki ni.
13 Mi yɛn Alifa naa Omeŋga,
koŋgbanŋa naa puŋgofɔ, lɛsaga naa
kɔsaga.»
14 Mbele ka pe deere titɔɔnrɔ ti
jogo, jaŋgo mbe ta mbe yinwege tige
pige ka ka konaa mbe ye wa ca ki
yeyɔnrɔ ti ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo.
15 Mbele pe yaa koro wa funwa
na, poro wɛlɛ katijangara pyefɛnnɛ
wele, naa lekaala, naa kɛɛnrɛ
lifɛnnɛ, naa legboleele, naa yarisun-
ndo sunvɛnnɛ konaa mbele fuun
pe maa finlɛlɛ sɛnyoro ni naa
kapyegele na!
16 «Mi Zhezu, mìla mɛrɛgɛ wi tun
wi sa ki kagala ke yari ye kan wa
legiliziye pe ni. Muwi mi yɛn niŋge
naa Davidi wi setirige pyɔ we. Mi
yɛn lalaaga wɔnnɔ na li maa yiin
we.»
17 Yinnɛkpoyi lo naa pijɔ wi ni pe
yɛn naga yuun fɔ: «Ta paan!»

† **22:2 22.2:** Eze 47.12. Vɛriseye mbele pe wele fun wa Zhenɛ 2.9; 3.22wi ni. † **22:5 22.5:** Dani 7.27

Ŋa kaga logo, wila ki yuun fun fɔ:
«Ta paan!»
Wɔgɔ yɛn ŋa na, wila paan. Ŋa
wila yinwege tɔnmɔ pa jaa, wi yaa
pi ta waga.

Sɛnrɛ puŋgo woro

18 Mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi
Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti nuru, mi Zhan
mila ki yuun naga ŋgbanni pe ni
fɔ: «Na lere wa ka sɛnrɛ ta taga
ti na, jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yɛn
ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ke taga wi kan.
19 Na lere wa ka si sɛnrɛ ta wɔ laga
ki sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti ni,
tasaga ŋga wi yaa ta wa yinwege
tige pige ko naa ca kpoyi ki ni,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ti shɔ wi yeri, to nda
ti kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki
sɛwɛ ŋa wi ni we.»
20 Zhezu ŋa wila ki kagala ke yuun
na ke finligi, wì yo fɔ: «Ee, sanni
jɛnri mila paan!»
Anmiina! Ta paan we Fɔ Zhezu!
21 We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye
leele pe ni fuun pe ni!